

A a

A a¹ f

♦ **A aZanorja a.**

♦ *si em f a ja* Shkronja **A, a**; grafia dhe tingulli i saj. **Arbëri shkruhet me A të madhe; arbëresh shkruhet me a të vogël. A-ja e gjatë. A-ja hundore â.** [Kjo është periudha e ruajtjes së a-së në gegërishte dhe e kthimit të saj në "ë" në toskërishte. (ShS).]

♦ *fig* Fillim. >abece **ja**; abëcë **ja**. Nga **a-ja** te **zh-ja** nga fillimi në fund. **E nis nga a-ja** e nis nga e para (nga fillimi, nga kreu).

a² lidh

♦ Lidh dy gjymtyrë të një fjalie ose dy fjali që përjashtojnë ose zëvendësojnë njëra-tjetrën.

>**OSE; O. Herët a vonë.**

♦ Përdoret e përsëritur për të lidhur dy gjymtyrë të një fjalie ose dy fjali që veçohen njëra nga tjetra, i kundërvihen njëra-tjetrës nga kuptimi ose plotësojnë njëra-tjetrën. >**OSE. S'e di a vjen a s'vjen. A se... a se... qoftë... qoftë... [a se në zheg të ditës te mrizi i ahit, a se në mbramet mbas darke (GjF).]**

♦ Lidh dy gjymtyrë të një togfjalëshi foljor, ku folja përsëritet me mohim për ta shprehur veprim në shkallë të lartë. >**APO. Binte a s'binte shi.**

a³ pj

♦ Përdoret si përforcues në fillim të një fjalie pyetëse dhe si përforcues i pohimit, mohimit a dyshimit në pyetje retorike. [**Por a do të vijë dita kangët me u zgjue?** (Mgj).]

♦ Përdoret në krye të njëres prej dy fjaltive pyetëse të zhdrejta, kur e dyta lidhet me lidhëzën veçuese **apo**, për të theksuar kundërvënien e veprimeve. **Pyete a ka ndër mend të vijë.**

♦ Përdoret zakonisht në fund të një fjalie pyetëse, për të shprehur habi, ironi, qesëndi, zemërim, miratim etj. >**Ë. Nuk e paske, a? S'e dashka, a?**

♦ Përdoret në fillim të fjalisë për të shprehur përçmim, qesëndi ose ironi. >**AMA. A, për burrë që paska qenë! A, ç'na the!**

*

A je, si je? Përdoret si përshëndetje kur takon dikë.

a⁴ pasth

♦ Thirrje habie nga një e papritur. >**AH. A, kush na qenka!**

♦ Thirrje gëzimi, kënaqësie, miratimi etj. >**AH. A, sa e bukur qenka!**

♦ Thirrje zemërimi, urrejtjeje, qortimi, dhembjeje, keqardhjeje, kërcënimi etj. >**AH. A, sa më dhemb! A, në të zënça!**

♦ Thirrje mospërfilljeje, ironie, qesëndie ose kundërshtimi a pakënaqësie për dikë a diçka. **A, mos pyet sa mirë e ke bërë! A, jo, nuk jam në një mendje me ty. A, këtë dashke ti!**

♦ Përdoret për t'iu drejtuar një të afërmi a të njohuri, me fjalë a shprehje që kanë ngjyrimë emocionale. **Mirë, a derëbardhë! Ç'u bëre, a i vrrarë! Mirë, a të keqen nëna!**

♦ Përdoret kur kujtohem papritur për diçka gjatë bisedës. >**AHA. A, po, m'u kujtua.**

a⁵, **â dhe â' G veta III, tanishme, dëft e JAM.** [S'â ngusht njeri deri n'ditë të dekës. (CV).]

a⁶, **â pj pyet bis G Ë?**; çfarë (the)?

a⁷ **shkurt i Ar² (njësi matëse e sipërfaqes së tokës, e barabartë me 100 m²).**

a- *parasht mohuese:* **apolitik; astigmatik.**

-a- *pjesëz epentetike*

♦ (*formon ndajfolje*): **fytafyty**; **guraçokthi**; **lagaterë**; **marramenthi**; **rrokapjekthi**; **tekaçift**.

♦ (*në emra vendesh e llagape*): **Gurabardhë**; **Gurakuq**; **Gurazi**.

a bene placito /a béne plaçito/ *shpr lt* Sipas dëshirës.

a Deo rex, a rege lex /a déo reks, a réxhe leks/ *shpr lt* Nga perëndia mbreti, nga mbreti ligji.

a capite ad calcem /a kápite ad kálçem/ *shpr lt* Këmbë e krye; nga koka në këmbë.

a contrario /a kontrário/ *shpr lt* Nga e kundërta.

a cruce salus /a krúçe sálus/ *shpr lt* Shpëtimi (vjen) nga kryqi.

a capella /a kapéla/ *shpr muz* Vetëm me zë.

a fortiori /a fortióri/ *shpr lt* Aq më shumë.

a posse ad esse /a póse ad ése/ *shpr lt* Nga e mundshmja tek e arritshmja.

a posteriori /a posterióri/ *shpr lt* Nga fakti te shkaku.

a priori /a prióri/ *shpr lt* Me logjikë; pa vëzhguar faktet.

à tout prix *shpr ndajf fr* Me çdo kusht (çmim).

a verbis ad verbera /a vérbis ad vérbera/ *shpr lt* Nga fjalët te grushtet.

AA ja *shkurt i* Akademia e Arteve.

AAB ja *shkurt i* Akademia e Arteve të Bukura.

AAK ja *shkurt i* Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës.

Aakásh i m *mit hind* Perëndia e qiellit.

ab absurdo /ab absúrdo/ *shpr lt* Nga absurdja.

ab aeterno /ab etérno/ *shpr lt* Që kur s'mbahet mend.

ab antiquo /ab antíkuo/ *shpr lt* Që në lashtësi.

ab extra /ab ékstra/ *shpr lt* Nga burime të jashtme.

ab hinc /ab ink/ *shpr lt* Këtej e tutje.

ab immemorabili /ab imemorábili/ *shpr lt* Që kur s'mbahet mend.

ab incunabulis /ab inkunábulis/ *shpr lt* Që në djep.

ab initio /ab início/ *shpr lt* Nga fillimi; në fillim.

ab intra /ab íntra/ *shpr lt* Nga brenda.

ab origine /ab oríxhine/ *shpr lt* Nga burimi.

abá ja f vjet Shajak i hollë.

abací a f sh - të fet

♦ Manastir me abat në krye.

♦ Ndërtesë e këtij manastiri.

♦ Kishë e këtij manastiri.

♦ Trevë e këtij manastiri.

♦ Juridiksion (pushtet) i abatit.

Abadán i m *gjeog* Port i Iranit në Gjirin Persik.

abák u¹ m sh ë ët *ark* Pllakë katrore në pjesën e sipërme shtyllës; krenajë katrore.

abák u² m sh ë ët Kornizë me rruaza të shkuara në tela paralele, që përdoret për veprime aritmetike.

abák•ë a f sh a at vjet Tavllë duhani; shpuzore; hinore.

abalón•ë a f sh a at inv Gastropod i ujërave të kripura me guaskë veshuke të shkëlqyer përbrenda.

abanóz si mb I zi.

*

Bëhem abanoz Bëhem plak si rrap.

abanóz i m

♦ *bot* (*Diospyros ebenum*) Dru i viseve tropikale të Azisë, me lëndë të fortë e të zezë.

♦ Lëndë e këtij druri që përdoret për tastet e pianos.

♦ Ngjyrë e zezë.

abasëz *ndajf vjet J* Befas; papritmas; në kohë të pavolitshme.

abasíd e mb hist (*Dinasti, kalifat*) i abasidëve.

abasídë t m sh hist Pjesëtarë të dinastisë së kalifëve sundimtarë të Bagdatit nga shek. VIII deri në shek. XIII.

abát i m sh ë ët fet Kryemurg; kryetar manastiri.

abatësh•ë a f sh a at fet Kryemurgeshë.

abatí a f sh - të fet A Abaci.

abazí a f mjek Vështirësi në ecje.

abazhúr i m sh ë ët

♦ Mbulesë mbrojtëse ose zbukurimi e llambës së ndriçimit.

♦ Llambë me mbështetëse dhe mbulesë.

abc ja dhe ABC ja f > ABËCË JA. [ABC-ja e Kreshnikëve (DhP).]

ABD ja shkurt i Artileria Bregdetare.

abdáll e mb J (*Njeri*) i trashë; mendjetrashë. >AVDALL E.

abdáll i m sh ë ët J Njeri (mendje)trashë. >AVDALL I.

abdállçe ndajf J (*Flas*) trashë; rëndë.

abdáll•e ja f sh e et J f e ABDALL I.

abdes i m > AVDES I.

abdesbán•ë a /abdes'hanë/f sh e et >AVDESHAN•Ë A.

abdikím i m sh e et libr Dorëheqje; dhënie e dorëheqjes nga froni.

abdik•ój jokál óva úar libr Jap dorëheqjen. **Abdikoj nga froni** zbres nga froni.

abdikúes e mb libr Dorëheqës; që abdikon nga froni.

abdikúes i m sh - it libr Dorëheqës, ai që abdikon (*nga froni*).

abdikúes•e ja f sh e et f e ABDIKUES I.

abé ja¹ f sh - të krahin Hije; fantazmë. **M'u shfaq abeja e tim eti.**

abé ja² f G Hije; hijeshi.

abé ja³ f sh - t vjet

♦ Vëlla i madh.

♦ Babë.

abecé ja f sh - të

♦ Alfabet. [përpara shekullit XVI, nuk kemi veçse formulën e pagëzimit, shkruar me abecenë latine më 1462 (AE).]

♦ Fillim i (bazë e) njohurive; njohuri fillestare.

♦ Fillim.

abecejár i m sh ë ët > ABETAR•E JA.

Abél i m fet I biri i Adamit dhe Evës; e vrau i vëllai, Kaini.

Aberdín i m gjeog Qytet në Skocinë Verilindore, në brigjet e Detit të Veriut.

aberdonián e mb Që ka të bëjë me qytetarët a banorët e Aberdinit.

aberdonián i m sh ë ët Qytetar a banor i Aberdinit

aberdonián•e ia f sh e et Qytetare a banore e Aberdinit.

abetár i m sh ë ët > ABETAR•E JA.

abetár•e ja f sh e et Libër i njohurive fillestare të leximit dhe shkrimit.

áb•ë a¹ f sh a at ark Frizë; gdhendje a punim zbukurimi me derdhje nën krenajën e shtyllës.

áb•ë a²f sh a at *G* Motër e madhe.

abëcé ja f sh - të

♦ Alfabet i gjuhës shqipe. **Mësoj abëcënë** mësoj alfabetin.

♦ >**ABECE•JA.**

abënsína ndajf krahin Me të vërtetë.

abház e mb >**ABHAZIAN E.**

Abhazi a f gjeog Provincë autonome e Gjeorgjisë në Detin e Zi.

abhazián e mb I Abhazisë; që ka të bëjë me Abhazinë, me vendësit a banorët e saj.

abhazián i m sh ë ët Vendës a banor i Abhazisë.

abhazián•e ia f sh e et f e **ABHAZIAN I.**

abiogjenetík e mb bio I abiogjenezës.

abiogjenéz•ë a f bio Jetë nga lëndët joorganike.

abiologjík e mb bio >**ABIOTIK E.**

abiotík e mb bio (*Lëndë*) pa jetë.

abioz•ë a f bio Pagjallësi; mungesë e jetës.

abís i m sh e et libr Humnerë; hon. **Abisi i vesit.**

abisín e mb>**ABISINAS E.** Lufta italo-abisine.

abisín i m sh ë ët > **ABISINAS I.**

abisínas e mb I Abisinisë; që ka të bëjë me Abisininë, me banorët a vendësit e saj.

abisínas i m sh - it Banor a vendës i Abisinisë.

abisínas•e ja f sh e et f e **ABISINAS I.**

abisín•e ja f sh e et e **ABISIN I.**

Abisiní a f gjeog hist >**ETIOPI A.** Pushtimi i Abisinisë.

Abixhán i m gjeog Kryeqytet i Bregut të Fildishtë.

ablatív e mb gjuh (*Rasë*) rrjedhore.

ablatív i m gjuh *Rasë* rrjedhore.

abláut i m gjuh Përkalim i zanores së rrënjës 'a' në 'e' ose 'e' në 'o' (*p.sh.:* **plak – pleq; djeg - dogja**).

ablepsí a f mjek Dobësim ose humbje e shikimit.

ableptík e mb mjek (*Sy*) i dobësuar.

abllá ja f vjet J Gruaja e xhaxhait; *bis* teto.

abllák e mb Ç I pashëm; i hijshëm.

abnegación i m libr>**VETËMOHIM I.**

abolición i m Mbyllje (*e një institucioni*); shfuqizim (*i një ligji*).

abolicioníst e mb libr (*Praktikë*) e mbylljes së një institucioni ose e shfuqizimit të një ligji a praktike.

abolicioníst i m sh ë ët Partizan i mbylljes së një institucioni ose i shfuqizimit të një ligji a praktike.

abolicioníst•e ja f sh e et f e **ABOLICIONIST I.**

abolicioníz•ëm mi m Praktikë e mbylljes së një institucioni ose e shfuqizimit të një ligji.

abólla K

I lidh Që; me qëllim që; për të.

II pasth Më në fund.

aboné ja f sh e të Biletë pajtimtari. **Abone vjetore** biletë vjetore (*për tren, autobus*).

abonént i m sh ë ët > **PAJTIMTAR I.**

abonént•e ja f sh e et f e **ABONENT I.**

aboním i m sh e et Pajtim në një gazetë a kompani shërbimi.

abon•óhem óva (u) úar

Ivetv

♦ Pajtohem në një organ shtypi. >**PAJT•OHEM.**

♦ *bis* Jam klient i rregullt. **Është abonuar në atë pijetore** *bis* shkon rregullisht në atë pijetore.

II pës e ABON•OJ.

abon•ój kal óva úar Pajtoj (*dikë në një organ të shtypit*).

abonúar (i e) mb I pajtuar (*në një organ të shtypit*).

abonúar a (e) f sh a at (të) e ABONUAR I (i).

abonúar i (i) m sh - it (të) Ai që pajtohet (abonohet) (*në një organ shtypi, shërbim etj.*).

>**PAJTIMTAR I.**

abonúem (i) e (e) mb G >ABONUAR (i e).

abordázh i m sh e et det

♦ Hipje në anije.

♦ Përplasje (*e anijeve bord më bord*).

♦ *vjet usht* Kapje e anijeve bord më bord me çengela, që luftuesit të hidhen në anijen e kundërshtarit.

aborigjén e mb Vendës. **Banorët aborigjenë të Australisë** vendësit e Australisë.

aborigjén i m sh ë ët Vendës. **Aborigjenët e Australisë.**

aborigjén•e ja f sh e et f e ABORIGJIN I.

abórt i m sh e et mjek Ndërprerje (prishje, heqje, shkuarje) e barrës (e shtatzënisë). **Bëj abort** ndërpres (prish, heq) barrën.

**

abort i paligjshëm mjek Prishje e barrës me mjete të paligjshme.

abort i provokuarmjek >ABORT ME DASHJE.

abort me dashje mjek Prishje e barrës; ndërhyrje për prishjen e barrës.

abort pa dashje mjek Shkarje e barrës.

abortár i m sh e et mjek Pavijon ose klinikë për kujdesin e grave para ose pas ndërprerjes së barrës. >**DËSHTIMOR•E JA.**

abortím i m e et mjek >ABORT I.

abort•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ABORT•OJ.*

abort•ój óva úar

I kal Prish barrën. **E abortoi në të tretin** e prishi barrën (i shkoi barra) në muajin e tretë.

II jokál (Gruas) i shkon barra.

abortór•e ja f sh e et >ABORTAR I; DËSHTIMOR•E JA.

abortúar (i e) mb

♦ (*Barrë*) e prishur; e shkuar.

♦ (*Program*) i ndërprerë.

abortúem (i) e (e) mb G >ABORTUAR (i e).

abortúes e mb mjek (Pajisje, barna) për prishjen e barrës.

abortúes i m sh ë ët mjek Mjek që ndërpret barrën.

abortúes•e ja f sh e et f e ABORTUES I.

abr e mb ant ilir I fisit të abërve.

abrakadábra t f kryes sh

♦ Formulë magjike.

♦ *bis* Fjalë të kota.

abrakí *a f mjek* Mungesë e krahëve që në lindje.

abrankiál *e mb bio* Pa verza.

abrankiál•ë *t m sh bio* Kafshë ujëse pa verza.

abrásh *e mb bis*

♦ (*Njeri*) qimebardhë e qukalosh; bardhosh, çubardh. **Fytyrë abrashe.**

♦ (*Kafshë*) laroshe, me turi të bardhë.

♦ *fig* I mbrapshtë në sjellje; i egër.

♦ *fig* Ndjellazí; gojëters.

abrásh *i¹ m sh ë ët* Djalë abrash, me quka (preka) në fytyrë.

abrásh *i² m sh ë ët* *ent (Blatta orientalis)* Kacabu; furrta e zezë.

abrásh•e *ja f kryes sh e et*

♦ *bis* Quka (preka) të fytyrës nga mungesa e vitaminave.

♦ Vajzë abrashe, me quka (preka) në fytyrë.

♦ Grua a vajzë me tipare të zbërdhulëta.

abráshk•ë *a¹ f a at* >**ABRASH•E JA.**

abráshk•ë *a² f a at* *orn* Trishtil kokëzi.

abrazív *e mb* Gërryes. **Pluhur abraziv** pluhur për pastrimin me fërkim të metaleve.

abrazív *i m sh ë ët* Lëndë abrazive (gërryese). >**FËRRUES I.**

abrésh *e mb (Lëkurë)* e zeshkët; (*njeri*) zeshkan.

abrésh *i m ë ët* Njeri me lëkurë të zeshkët; zeshkan.

abrésh•e *ja f e et f e* **ABRESH I.**

abréshk•ë *a f a at* *zvog* **ABRESH•E JA.**

ábrë *t m sh ant ilir* Pjesëtarë të një fisi ilir brenda taulantëve.

abrénda *ndaif* A Brenda (në shtëpi, dhomë etj.).

abrin•ë *a f kim* Proteinë e helmët.

abrogím *i m drejt* Prapësim; shfuqizim (*i një ligji*).

abrog•óhetúa (u) úar

I *vetv veta III (Ligji)* prapësohet; shfuqizohet.

II *pavet dhe pës e* **ABROG•OJ.**

abrog•ój *kal óva úar drejt* Prapësoj; shfuqizoj (*një ligj*).

abrogúar (i e) *mb (Ligj)* i prapësuar; i shfuqizuar.

abrogúem (i) e (e) *mb G* >**ABROGUAR (i e).**

abrogúes *e mb (Vendim)* që ka fuqi të abrogojë (*një ligj*).

abrucéz *e mb* I Abrucos dhe i abrucezëve.

abrucéz *i m sh ë ët* Vendës a banor i Abrucos.

abrucéz•e *ja f sh e et f e* **ABRUCÉZ I.**

Abrúco *ja f gjeog* Krahinë e Italisë Juglindore në Adriatik.

abscés *i m sh ë ët mjek* Grumbull qelbi i rrethuar me inde të mahisura.

absente reo /absénte réo/ *shpr lt* Në mungesë të të akuzuarit.

absíd•ë *a f sh a at ark* Kthinë gjysmërrethore ose shumëkëndëshe pas altarit në skajin lindor të kishës. >**KUNG•Ë A.**

absínt *i m kryes*

♦ *bot (Artemisia absinthium)* Bimë shumëvjeçare me gjethe të mëndafshta e lule tufshake.

♦ Pije toksike e përgatitur me këtë bimë.

absolút *e mb*

♦ (*Vlerë, madhësi*) e pavarur dhe e pakushtëzuar nga vlera apo madhësi të tjera. **Shifër absolute. Shumicë absolute** (*në parlament*). **Zero absolute** (*e temperaturës Kelvin*)

♦ I plotë e tërësor; pa asnjë kufizim; i përsosur. [**për të, vlera absolute nuk është shteti por atdheu, qi përfshin: etninë, gjuhën, kulturën materiale e shpirtnore e besimin.** (AN).]

♦ I prerë e i padiskutueshëm **E vërtetë absolute** e vërtetë e padiskutueshme

♦ I pakufizuar (*me ligj etj.*); që nuk njihet asnjë ligj a kufizim. **Monarki absolute** monarki pa kushtetutë. **Pushtet absolut** pushtet i pakufizuar.

♦ I pakushtëzuar.

♦ I papërzier. **Alk(o)ol absolut** alk(o)ol pa përmbajtje uji.

absolút•e ja f Kategori e absolutes (*në filozofi*); qenie (ekzistencë) absolute

absolutësi a f libr Të qenët absolut i plotë, i përsosur, i padiskutueshëm; i pakufizuar.

absolutist e mb libr (*Qëndrim*) tipik i absolutistit.

absolutist i m sh ë ët Pasues i absolutizmit; partizan i pushtetit absolut.

absolutist•e ja f sh e et f e ABSOLUTIST I.

absolutisht ndajf Plotësisht; krejtësisht. **Ke absolutisht të drejtë.**

absolutizëm i m libr

♦ Pushtet a sundim absolut.

♦ Doktrinë e qeverisjes së pakushtëzuar (të pakufizuar) nga një sundimtar.

absolutizim i m libr Ngritje në shkallë absolute.

absolutiz•ohet úa (u) úar pavet dhe pës e **ABSOLUTIZ•OJ.**

absolutiz•ój óva úar libr

I kal Ngre në shkallë absolute; e quaj të padiskutueshme (*një çështje*).

II jokall Shpreh në terma absolute.

absolutizuar (i e) mb I ngritur në shkallë absolute.

absolutizuem (i) e (e) mb G >ABSOLUTIZUAR (i e).

absolutum dominium /absolútum domínium/ *shpr lt* Pushtet absolut.

absorbim i m sh e et bio, kim, fiz Përthithje. **Absorbim dhe adsorbim** përthithje dhe ndajthithje.

absorb•ohet úa (u) úar bio, kim, fiz pavet dhe pës e **ABSORB•OJ.**

absorb•ój kal óva úar Përthith (*rrezet etj.*).

absorbuar (i e) mb bio, kim, fiz I përthithur.

absorbuem (i) e (e) mb G >ABSORBUAR (i e).

absorbues e bio, kim, fiz mb Përthithës.

absorbues i m sh - it bio, kim, fiz Lëndë përthithëse.

abstenim i m sh e et Mospjesëmarrje (*në votim*). **Abstenime s'ka** të gjithë votuan. **Raste të shumta abstenimesh ndër të rinj.**

absten•ohet pavet dhe pës e ABSTEN•OJ. E pamundur të abstenohet.

absten•ój jokall óva úar Nuk marr pjesë (*në votim*); nuk votoj as po, as jo.

abstenues e mb Që nuk merr pjesë në votim; që nuk voton as pro, as kundër.

abstenues i m sh - it Mospjesëmarrës në votim; ai që nuk voton as po, as jo.

abstenues•e ja f sh e et f e ABSTENUES I.

abstraksión i m sh e et

♦ Përgjithësim i tipareve më thelbësore të sendeve e dukurive dhe lënie mënjane e tipareve dalluese të tyre.

♦ Ide abstrakte, nocion abstrakt, përgjithësim teorik.

abstraksionist e mb I abstraksionizmit; i artit abstrakt.

abstraksioníst i m sh ë ët Piktor abstrakt; pasues i abstraksionizmit.

abstraksioníst•e ja f sh e et f e ABSTRAKSIONIST I.

abstraksioníz•ëm mi m art Art abstrakt; rrymë formaliste e subjektiviste e artit që synon të ngjallë idenë e qenieve dhe sendeve nëpërmjet trajtash pa lidhje me tiparet lëndore të tyre.

abstrákt e mb

♦ I shkëputur nga thelbi lëndësor (material); i pakapshëm për shqisat. **Nocion abstrakt.**

♦ Teorik; jopraktik. **Vështrim abstrakt i çështjes.**

♦ I vështirë për t'u kuptuar.

♦ *gjuh (Kategori gramatikore)* e shkëputur nga vetia e sendit që emërton. **Emër abstrakt** emër që tregon një cilësi a tipar ose një veprim shkëputurazi nga sendi që e ka cilësinë a tiparin ose nga vepruesi.

♦ *mat (Numër)* i pashoqëruar me emrin e njësisë matëse.

abstrákt•e ja f sh e et f Kategori abstrakte. **Kalimi nga konkretja tek abstraktja.**

abstraktësi a f kryes libr Të qenët abstrakt.

abstraktím i m sh e et libr Veçim nga tiparet lëndore; shqyrtim i shkëputur nga rasti konkret (*i një vetie, i një madhësie a veprimi*).

abstrakt•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ABSTRAKT•OJ.

abstrakt•ój kal óva úar libr Veçoj nga tiparet lëndore; shqyrtoj (*një veti, një madhësi*) të shkëputur nga rasti konkret.

abstraktúar (i e) mb I veçuar nga tiparet lëndore me anë të të menduarit; i paraqitur në mënyrë abstrakte.

abstraktúem (i) e (e) mb G >ABSTRAKTUAR (i e).

absúrd e mb libr I palogjikshëm e i pakuptim deri në shkallë qesharake. **Mendim absurd** mendim pa logjikë; mendim qesharak. **Teatri absurd** dramaturgji e mbështetur në besimin se ekzistenca e njeriut s'ka kuptim a qëllim, e për këtë arsye komunikimi midis njerëzve dështon.

absurdíst e mb fil I absurdizmit.

absurdíst i m sh ë ët fil Pasues i absurdizmit.

absurdíst•e ja f sh e et fil f e ABSURDIST I.

absurditét i m sh e et libr Pakuptimësi; të qenët pa kuptim; gjë a fjalë pa kuptim. **Them absurditete** flas gjëra pa kuptim; flas marrëzira. [**T'i thuash një lahutari shqiptar të rapsodive të kreshnikëve se këngët e tij, sipas disa shkencëtarëve, mund të mos jenë të vendit, është njësoj si t'i thuash një absurditet të madh...** (ShS).]

absurdíz•ëm mi m fil Teori e pakuptimësisë së jetës.

abshís•ë a f sh a at mat Koordinata që përfaqëson vendin e një pike në vijën pingule me boshtin y në sistemin kartezian të koordinatave.

ábu Dábi m gjeog Kryeqytet i Emirateve të Bashkuara Arabe.

Abukír i m gjeog: Gjiri i Abukirit gji në Egjiptin Verior, në Mesdhe.

abulí a f libr Mungesë motivimi.

Abúxh•ë af gjeog Kryeqytet i Nigerisë.

abúz i m sh e et krahin

♦ Gropësirë e errët, me shkurre e driza të dendura.

♦ Fshehëtirë; vend i fshehtë. >**KULLUSM•Ë A.**

abuzím i m sh e et

♦ Keqpërdorim; shpërdorim; përdorim i gabuar. **Abuzim i pushtetit** përdorim i keq i pushtetit.

I akuzuar për abuzim i të miturve.

♦ Kalim i masës; mospërkore. **Abuzim me pijen** pirje pa masë.

abuzív e mb libr

♦ Abuzues; që abuzon.

♦ Që ka të bëjë me abuzivizmin, me shpërdorimin e pushtetit politik dhe ekonomik (nga pushtetarët).

abuzivíz•ëm mi m sh ma mat libr Praktikë e shpërdorimit të pushtetit politik dhe ekonomik (nga pushtetarët).

abuz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ABUZ•OJ. A po abuzohet me taksat?*

abuz•ójóva úar

I kal Shpërdoroi; keqpërdor.

II *jokal* E teproj (me të pirë etj.).

abuzúar (i e) mb I shpërdoruar; i keqpërdorur.

abuzúem (i) e (e) mb *G > ABUZUAR (i e).*

abuzúes i m sh - it > SHPËRDORUES I.

abuzúes•e ja f sh e et f e ABUZUES I.

abyssus abyssum invocat /abísus abísium invókat/ *shpr lt* Një e keqe sjell tjetrën.

Ac kim shkurt i Aktin.

-acprapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra): **pordhac, dorac.**

acál i m > ÇELI•K KU.

acalléps kal a ur *vjet J* Shtrembëroj; shëmtoj (fytyrën); ngërdhesh (buzët).

acalléps•em a (u) ur *vjet J*

I *vetv* Shtrembëroj fytyrën; shëmtohem.

II *pës e ACALLEPS.*

acallépsj•e a f e et *vjet J* Shtrembërim i fytyrës; shëmtim.

acallépsur (i e) mb *vjet J (Fytyrë)* e shtrembëruar; e shëmtuar.

acalló ndajf *vjet J* Me fytyrë të shtrembëruar a të shëmtuar nga shtrembërimi.

acár¹ si mb (Vishem, mbahem) pastër; (i kam teshat) akull.

acár²

I *ndajf* Me zemërim; me të egër.

II *si kallëzues: I kam punët acar* jam në hall të madh; i kam punët pisk.

acár e mb

♦ I ftohtë; (erë) që të than (të mpin).

♦ (Ujë përroi etj.) i pastër; i kulluar.

♦ *fig* (Veshje) e pastër; e ngrirë në trup.

♦ *fig* I zgjuar; mendjemprehtë.

acár i¹ m sh e et

♦ Mot i ftohtë e i thatë, me ngricë e fraq. **Po vjen dimri me acar. Bën acar** ngrin. [**Kur bën ftohtë e acar/ shumë struket e bie në gjumë** (AZÇ).]

♦ *fig* Ashpërsi; egërsi; inat. **Flas gjithë acar** flas me inat. **Me acar** me të egër.

♦ *fig* Frikë. **Më hyn acari në shpirt** më ngrin zemra nga frika.

acár i² m A > ÇELI•K KU.

acár•e ja¹ f Erë e rëndë (e keqe).

acár•e ja² f sh e et Zilkë; zile e vogël.

acarí a f

♦ Ngricë. **Acaria e dimrit (e motit)** dimër (mot) me ngricë.

♦ Pastërti (e veshjes).

♦ *fig* Zemërim; egërsi; gjendje nervore e acaruar.

♦ *fig* Rreptësi (*e ligjit*).

acarím i m sh e et

♦ Keqësim. **Acarim i gjendjes.**

♦ Shtrëngim; detyrim; e keqe.

♦ Zemërim; egërsi. **Flas me acarim.**

acarím•ë a f a at >ACARI A.

acar•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Moti)* ftohet shumë.

♦ *veta III fig (Gjendja)* keqësohet; (*marrëdhëniet*) ndehen, tensionohen.

♦ *fig* Prishem; bëj fjalë të rënda (*me dikë*).

♦ *veta III (Plaga)* pezmatohet; mahiset; (*lunga*) nxjerr majë.

♦ *fig* Kërcënoj; bëj kërcënime.

♦ *fig* Zemërohem keq. **Ç'ke që acarohesh?**

II pës e ACAR•OJ.

acar•ój kal óva úar

♦ Keqësoj; rëndo (*gjendjen*); keqësoj, ndej, tensionoj (*marrëdhëniet*).

♦ Prish, cingëris. **Ia acaroj nervat dikujt.**

♦ *veta III* Pezmatoj (*plagën*).

acar•ónj kal óva úar vjet J >ACAR•OJ.

acártë (i e) mb

♦ Shumë i ftohtë; (*mot*) i ftohtë e i thatë, me ngrica e me fraq.

♦ *fig* I ashpër; i keq. **Fjalë të acarta.**

acarúar (i e) mb

♦ I keqësuar; i rënduar; (*marrëdhënie*) të tendosura, të ndera. **Gjendje e acaruar.**

♦ I zemëruar; (*nerva*) të cingërisura.

♦ (*Plagë*) e pezmatuar; e mahisur.

acarúem (i) e (e) mb G >ACARUAR (i e).

acarúes e mb

♦ (*Faktor*) keqësues; rëndues (*i gjendjes, marrëdhënieve*).

♦ Cingërisës; që shkakton zemërim a cingërisje të nervave.

♦ (*Lëndë*) që pezmaton a mahis (*plagën*).

acarúeshëm ndajf Me acarim; me nerva të cingërisura.

acarúesh•ëm (i) me (e) mb Që acarohet lehtë.

acarueshmëri a f libr Të qenët i acarueshëm; prirje për t'u acaruar nga ngacimet.

accelerando /açelerándo/ muz it

I ndajf Me përshpejtim të tempit.

II mb (Temp) i përshpejtuar.

-ace prapasht (mbiemra dhe emra femërorë nga emra):dorace; mërdhace.

acetamíd•ë a f kim, ind Amid i acidit acetik në gjendje kristalore; përdoret si tretës dhe në sintezën e lëndëve organike.

acetát i m sh e et kim Kripë ose ester i acidit acetik.

acetat bakrikim

♦ Cipë e gjelbër që zë bakri ose bronzi nga veprimi i ajrit ose ujit për një kohë të gjatë.

♦ Pluhur i kaltër ose i gjelbër që përdoret si pigment.

acetazolamid *im farm* Bar për mjekimin e glaukomës, krizave të epilepsisë dhe paralizave periodike etj.

acetik *e mb kim* I acidit acetik; i uthullës. **Acid acetik** acid uthullor.

acetil *i m kim* Rrënjë e acidit acetik; acid acetik radikal.

acetilën *i m kim* Gaz pa ngjyrë i ndezshëm; përdoret për saldim e ndriçim. **Llambë me acetilen.**

acetilik *e mb kim* I acidit acetik.

acetilim *i m kim* Proces i futjes së një grupi acetilik në një komponim.

acetil•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ACETIL•OJ.*

acetil•ój kal óva úar *kim* I shtoj një grup acetilik (*një komponimi*).

acetilúar (i e) *mb kim (Komponim)* me një grup acetilik të shtuar.

acetón *i m kim* Keton i lëngshëm fluror pa ngjyrë; përdoret si tretës organik.

acid *e si mb kim (Lëndë)* me veti të acideve; që përmbajnëacide. **Toka (kripëra, veti) acide.**

acid *i m sh e et*

♦*kim* Bashkim kimik, i tretshëm në ujë, me shije të thartë e me veti gërryese, që përmban hidrogjen dhe, në reaksion me metalet, jep kripëra. >**THARTOR I.Banjë me acid.**

♦ Lëndë me shije të thartë.

♦ *zharg* Drogë gjysmësinetike halucinogjene e prodhuar nga acidi lisergjik, i cili gjendet në një kërpudhë të drithërave. >**LSD JA.**

acid acetik *kim* Acid organik i pangjyrë, me erë të fortë shpuese; përdoret si tretës në industrinë e prodhimit të gomës, plastikave, fibrave, si dhe në industrinë farmaceutike dhe në kimikate për larjen e fotografive;është acidi kryesor i uthullës.

acid askorbik *kim* Acid që gjendet pothuaj në të gjitha frutat e agrumeve.

acid benzoik *kim* Lëndë kristaline e bardhë që haset në shumë rezina.

acid borik *kim* Acid kristalor i përfutur nga kripërat e borit; përdoret si antiseptik i dobët dhe agjent për vonimin e ndezjes së zjarrit.

acid citrik *kim* Acid i dobët i tretshëm në ujë, që gjendet në lëngun e shumë frutave; përdoret si aromatizues në industrinë ushqimore.

acid fluorhidrik *kim* Acid i lëngët, helmues; përfutet nga tretja e hidroflurit në ujë.

acid folik *kim* Vitaminë B e domosdoshme për rritjen dhe shumëzimin e qelizave.

acid formik *kim* Acid i lëngshëm me erë të rëndë; gjendet në milingona dhe në shumë bimë; prodhohet me katalizë të monoksidit të karbonit me avull.

acid fumarik *ind* Acid kristalor me shije të athët; përdoret në prodhimin e rezinave poliesterike.

acid hidrocianik *kim* Acid i dobët (HCN) me veti helmuese të forta që avullon në temperaturë dhome; përdoret në shkallë industriale për prodhimin e shumë lëndëve kimike dhe farmaceutike. >**ACID PRUSIK.**

acid karbonik *kim* Acid i dobët i formuar nga bashkimi i dyoksidit të karbonit me ujë; ekziston si tretësirë.

acid laktik *kim* Lëng si shurup, pa erë e pa ngjyrë, i pranishëm në qumështin e prerë dhe në shumë fruta.

acid malik *kim* Lëndë kristalore pa ngjyrë, e pranishme në verë, në mollë, dhe në fruta të tjera.

acid klorhidrik *kim* Tretje e lëngshme e klorurit të hidrogjenit me veti të larta acide; përdoret në industrinë e përpunimit të naftës, në reduktimin e mineraleve, në industrinë ushqimore dhe në pastrimin e metaleve; është i pranishëm në gjendje të lirë në stomak.

acid nitrik *kim* Lëng i tejdukshëm, pa ngjyrë a i verdhemë; në kontakt me ajrin lëshon një tym të lehtë; ka veti brejtëse dhe oksiduese; përdoret në industri për prodhimin e plehrave kimike, lëndëve plasëse, si dhe si lëndë djegëse për raketa dhe për qëllime të tjera në industrinë metalurgjike.

acid nukleik *kim* Lëndë organike komplekse e pranishme në ADN, e përbërë nga molekula të lidhura në varg.

acid oleik *kim* Lëng vajor pa ngjyrë, i pranishëm në dhjamëra dhe vajra.

acid prusik *kim* Tretësirë e acidit hidroocianik (HCN) në ujë.

acid salicilik *kim* Lëndë kristalore e bardhë me shihje të hidhur; përdoret si fungicid, si dhe në prodhimin e aspirinës, lëndëve ngjyrosëse dhe parfumeve.

acid sorbik *kim* Lëndë kristalore e bardhë; përdoret si agjent ruajtës në industrinë ushqimore.

acid sulfhidrik *kim* Gaz pa ngjyrë, shumë helmues, që ndizet lehtë dhe mban erë të rëndë si vezë e prishur.

acid sulfurik *kim* Lëng i trashë vajor, i pangjyrë a në ngjyrë kafe të errët në varësi të pastërtisë; ka veti të larta gërryese; përdoret në prodhimin e një game të gjerë kimikatesh dhe materialesh të tjera, përfshirë plehrat kimike, bojërat, detergjentët dhe lëndët plasëse.

acid tanik *kim* Acid i përbërë nga lëndë të ndryshme fenolike me prejardhje bimore; përdoret për regjien e lëkurëve dhe në mjekësi.

acid tartarik *kim* Acid i pranishëm në shumë fruta; përdoret në pije të buta, ëmbëlsira dhe sodën e bukës. >**LIMONTOZ I.**

acid valerik *kim* Lëng i tejdukshëm karboksilik; përdoret në parfume e barna.

acide yndyrore *sh kim* Acide në përbërjen e molekulës së lipidit; përftohen me hidrolizën e yndyrnave.

acide- *fjalëform.*

acidedashës e mb bio (*Bimë, organizëm*) që rritet në tokë acide.

acidedurues e mb

♦ (*Lëndë*) e qëndrueshme ndaj veprimit të acideve.

♦ (*Mikroorganizëm*) që nuk çngjyroset nga acidi.

acidim i m kim Shndërrim në acid.

aciditet i m kim Shkallë e përqendrimit të acidit; shkallë e thartësisë.

acidóhet úa (u) úar *kim*

I vetv Shndërrohet në acid.

Ипës e ACID•OJ.

acid•ój kal óva úar *kim* Shndërroj (kthej) në acid; trajtoj (përpunoj) me acid (*një lëndë*).

acidóz•ë a f mjek Aciditet tepër i lartë në urinë.

acidúar (i e) mb

♦ I shndërruar në acid.

♦ I trajtuar me acid.

acidurí a m mjek Aciditet i lartë në urinë.

aciklík e mb bot kim Jociklik; (*strukturë molekulare*) me varg të hapur.

aciklovír i m farm Bar për lehtësimin e simptomave të herpesit gjenital.

acquis /akí/ *zyr: Acquis Communautaire* korpus i legjislacionit të BE-së.

acta est fibula /ákta est fíbula/ *shpr lt* Mbaroi historia.

acta non verba /ákta non vérba/ *shpr lt* Vepra, jo fjalë.

actus reus /áktus réus/ *shpr lt* Faj; shkelje e ligjit (e normave).

aç ndajf krahin Pa ngrënë; me stomakun bosh; esëll. **E kam stomakun aç.**

-aç *prapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra)* **Gungaç, buzaç.**

aç i m sh e et bot

♦ (*Apium graveolens dulce*) Kopër erëkeqe.

♦ A Selino; sherp.

açik

I *ndajf bis* Haptas; troç; sheshit. **Flas açik** flas qartë.

II mb

♦ (*Ngjyrë*) e hapët; e çelët.

♦ *keq (Njeri)* i pacipë; (*sjellje*) e pahijshme.

-ačkë *prapasht krahin (formon emra e mbiemra nga emra):* **Budallačkë.**

açkvënd *ndajf* A Në aksh vend.

açú-açú *ndajf* A Ngadalë; pa ngut.

açúg•ë a f sh a at *ikt (Engraulis encrasicolus)* Peshk i vogël deti i ngjashëm me harengën; përdoret gjerësisht si meze.

A.D. shkurt i anno Domini. Pas Krishtit. **Në vitin 44 A.D.** në vitin 44 të erës së re.

ad absurdum /ad absúrdum/ *shpr lt* Deri në absurditet.

ad abundantiam /ad abundántiam/ *shpr lt drejt* Me tepri.

ad arbitrium /ad arbítrium/ *shpr lt* arbitrarisht.

ad astra /ad ástra/ *shpr lt* Deri tek yjet.

ad augusta per angusta /ad augústa per angústa/ *shpr lt* Drejt majës përmes vështirësive.

ad fin /ad fin/ *shpr lt* Nga fundi (*i një shkrimi*).

ad fontes /ad fóntes/ *shpr lt* Nga burimet.

ad hoc /ad hok/ *shpr lt* Për rast të veçantë.

ad hominem /ad hóminem/ *shpr lt* Për njeriun; njeriut.

ad infinitum /ad infinítum/ *shpr lt mat* Në pafundësi; pafundësisht.

ad ínterim /ad ínterim/ *shpr lt* Përkohësisht.

ad lib /ad lib/ *dhe ad libitum* /ad líbitum/ *shpr lt* Me improvizim; i improvizuar.

ad literam /ad líteram/ *shpr lt* Fjalë për fjalë.

ad mortem /ad mórtem/ *shpr lt* Në vdekje.

ad nauseam /ad nauséam/ *shpr lt* Deri në mërzi.

ad oculos /ad ókulos/ *shpr lt* (Shihet) me sy.

ad pedem litterae /ad pédem líterae/ *shpr lt* Me hollësi.

ad patres /ad pátres/ *shpr lt* Me të shumë (me të vdekurit).

ad rem /ad rem/ *shpr lt* Me vend; me qokë (pa shmangie nga tema).

ad usum proprium /ad úsum próprium/ *shpr lt* Për përdorim vetjak.

ad val. /ad val/ *dhe ad valorem* /ad valórem/ *shpr lt treg* Sipas vlerës.

ad verbum /ad vérbum/ *shpr lt* Fjalë për fjalë.

adalét vjet bis

I *ndajf* Shumë; tepër; së tepërmi. **Adalet i madh** tepër i madh.

II si mb Shumë i madh. [**Shoj, shoj, bereçet/ kolomoçi adalet** (LPK).]

adalét i m sh e et Gjë e madhe, e kabashme.

Adám i m mit fet Njeriu i parë në dhé; burri i Evës dhe krijuesi i racës njerëzore. [**Heshtje s'ka/**

Zhurmojnë lumenjtë/ që nga koha e Adamit (XHS).]

adamík e mb fet >ADAMIT E.

adamít e mb fet I adamitëve.

adamít i m sh ë ët fet Pasues i një sekti të hershëm kristian, që synonte pafajshmërinë primitive të Adamit.

adaptím i m sh e et libr Përshtatje. **Adaptim nga anglishtja** përshtatje nga anglishtja (*e një vepre letrare*).

adapt•óhemvetv óva (u) úar libr Përshtatem; mësohem.

adapt•ój kal óva úar libr Përshtat. **Adaptoj për skenën** përshtat për të shfaqur në skenë (*një roman etj.*).

adaptúar (i e) mb I përshtatur; i mësuar (*me klimë të re*).

adaptúem (i) e (e) mb G >ADAPTUAR (i e).

adaptúes e mb Përshtatës; që përshtat.

adaptúes i m sh - it Përshtatës; ai që përshtat.

adaptúes•e ja f sh e et f e ADAPTUES I.

adaptúeshëm (i) me (e) mb libr I përshtatshëm, që mund të përshtatet (*në mjedis të ri*).

adaptueshmëri a f libr Aftësi përshtatëse (*e organizmit etj. në mjedis të ri*).

adásh i m sh ë ët Ai që ka emër të njëjtë me një tjetër. >**EMNAK U.**

adásh•e ja f e et f e ADASH I.

adáshio ndajf, mb muz Me kohë të ngadalshme e të zgjatur, zakonisht më ngadalë se në andante por më shpejt se në largeto (*në drejtimet muzikore*).

adáshio ja f sh - t muz Udhëzim për ekzekutim me kohë të ngadalshme e të zgjatur, zakonisht më ngadalë se në andante, por më shpejt se në largeto; pjesë e luajtur me këtë temp; pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

adekuát e mb libr I përputhur plotësisht me diçka. **Zgjidhje adekuate** zgjidhje e pranueshme.

Adelájd•ë a f gjeog Kryeqytet i Australisë Jugore.

Adén i m gjeog: Gjiri i Adenit pjesë e Oqeanit Indian në hyrje të Detit të Kuq.

adenít i m mjek Pezmatim i gjëndrave limfatike.

adeno- fjalëform anat Gjëndër-.

adenoíid e mb anat I gjëndrave limfatike; i ngjashëm me gjëndrat limfatike.

adenoíid i m sh e et anat Ind limfoid në fund të zgavrës së hundës.

adenokarcinóm•ë a f sh ë ët mjek Tumor i keq në gjëndrat e epitelit.

adenomatoíid i m sh ë ët mjek Tumor i mirë me prejardhje dhe strukturë gjëndërore.

adenóm•ë a f sh a at mjek Tumor i mirë i epitelit, me prejardhje nga gjëndrat.

adépt i m sh ë ët libr>ITHTAR I; PASUES I.

aderénc•ë a f sh a at

♦ *libr* >**ADERIM I.**

♦ *mjek* Ngjitje e indeve nga struktura anatomike të veçanta.

aderím i m sh e et libr Bashkim me një pikëpamje, rrymë të mendimit ose lëvizje politike, shkencore etj.; anëtarësim në një organizatë, shoqatë etj. **Aderim në një traktat** qëndrim mbështetës ndaj një traktati. **Aderim në një parti** hyrje në një parti.

ader•ój jokall óva úar libr Bashkohem me një pikëpamje, rrymë të mendimit ose lëvizje politike, shkencore etj.; bëhem anëtar i një organizate, shoqate etj.

aderúar (i e) mb

♦ *libr* I bashkuar (*me një organizatë*).

♦ *mjek* I ngjitur.

aderúem (i) e (e) mb G >ADERUAR (i e).

aderúes e mb

♦ *libr* I bashkuar me një pikëpamje etj.; i anëtarësuar nënjë organizatë etj.

♦ *mjek* I ngjitur.

aderúes i m sh - it *libr* Anëtar i një organizate.

aderúes•e ja f sh e et libr f e ADERUES I.

adét i m sh e et bis

♦ **Zakon.** **Sa për adet** sa për të bërë zakonin. [se ligja... është një fakt - një doke, zakon, "adet" (GjF).]

♦ **Qokë.** **Bëj adetet** bëj qokat, vizitat e domosdoshme.

*

Si adeti Për bukuri.

adetá mb vjet J I mirë; i pranueshëm.

adezión i m sh e et libr, mjek Aderencë.

adezív e mb (Lëndë) ngjitëse.

adezív i m sh ë ët Ngjitëse.

-adë *prapasht (formon emra të përgjithshëm nga emra të përveçëm): Olimpiadë, Iliadë.*

ád•ë a f sh a at G Ishull lumi.

ád•ër ra f sh ra rat G

♦ **Dërrasë;** kopallë.

♦ **Shaka.**

*

Me thye adra Çaj dërrasa (kopalla).

adértár e mb G (Njeri) hokatar (shakaxhi).

adértár i m sh ë ët G Hokatar; shakaxhi.

adértár•e ja f sh e et G f e ADËRTAR I.

adiabát•ë a f sh a at fiz Kurbë adiabatike.

adiabatík e mb fiz Që ndodh pa humbje a përfitim termik.

adíle ndajf Lehtë.[por si e tek ndodhën e u zhvilluen, s'ka si përshkruhet adile adile. (ZV).]

Adímúrti m mit hind Një nga avatarët e Vishnës.

adinamík e mb libr Jodinamik.

adinamíz•ëm mi m libr Bjerrje e funksioneve normale.

adipóz•ë a f sh a at mjek Dhjamosje.

adipozítét i m mjek Shtresë dhjami ose dhjamërash.

adipsín•ë a f farm Proteinë që kontrollon oreksin.

Adís Abéb•ë a f gjeog Kryeqytet i Etiopisë.

Adíti f mit hind Nëna e perëndive.

Ádixh•e ja f gjeog Lumë në Italinë Veriore; derdhet në Adriatik.

adjudikát•ë a f sh a at

♦ *drejt* Gjykatë e shkallës së parë.

♦ *treg* Ofertë me kontratë.

adjudikím i m sh e et drejt Gjykim në shkallë të parë.

adjudik•óhet úa (u) úar drejt pavet dhe pës e **ADJUDIK•OJ.**

adjudik•ój kal óva úar drejt Gjykoj në shkallë të parë.

adjudikúar (i e) mb drejt I gjykuar në shkallë të parë.

adjudikúem (i) e (e) mb G >ADJUDIKUAR (i e).

adjutánt i m sh ë ët usht Oficer i shtabit me shërbime administrative pranë një komandanti.

adjutánt•e ja f sh e et f e ADJUTANT I.

adjutantúr•ë a f usht Detyrë e adjutantit.

ADK *ja shkurt i* Alternativa Demokratike e Kosovës.

Admét i m mit gr Mbret i Thesalisë; një nga argonautët që mori pjesë në gjuetinë e derrit të egër të Kaledonisë.

administrát•ë a f sh a at

♦ Sistem i organeve ekzekutive e urdhërdhënëse të qeverisë; veprimtari e organeve qeverisëse.

Administratë qendrore (lokale).

♦ Drejtim i punëve të një zyre, kompanie etj. **Shef i administratës.**

♦ Qeveri. **Administrata amerikane.**

♦ *përmb* Punonjës të administratës. **Shkurtoj (ndërroj) administratën.**

administratív e mb I administratës. [Dhe njisimi i alfabetit u bâ jo me masa administrative, por me marrëveshje t'arsyeshme mes misavet kompetentë të Kongresit të Manastirit. (APp).]

administrativisht *ndajf* Me rrugë a mjete administrative.

administratív•o-tokësór tokësóre mb (Zyrë) e administrimit të ndarjes territoriale të vendit.

administratór i m sh ë ët

♦ Nëpunës i ngarkuar me punë administrative në një kompani a zyrë. [Imzot Serreqi vuri më pas në dijeni ... Abatin e Mirditës, Imzot Prengë Doçin dhe administratorët e dioçezeve të tjera (RG).]

♦ Person i ngarkuar të administrojë veprimtarinë e një enti a kompanie ose pasurinë e dikujt.

Administrator i bankës.

administratór•e ja f sh e et f e ADMINISTRATOR I.

administrím i m Drejtim i (qeverisje e) punëve të një zyre shtetërore a private.

administr•óhetúa (u) úar *pavet dhe pës e* **ADMINISTR•OJ. A** kështu administrohet pasuria e vendit?

administr•ój kal óva úar Drejtoj a qeveris punët e një zyre shtetërore a private.

administrúar (i e) mb I qeverisur (i drejtuar) (*mirë, keq*).

administrúem (i) e (e) mb *G >* **ADMINISTRUAR (i e).**

administrúes i m sh - it > Administrator i.

administrúes•e ja f sh e et f e ADMINISTRUES I.

administrúeshëm (i) me (e) mb Që mund të qeveriset (drejtohet).

admirál i m sh ë ët *usht-det* Kryekomandant i flotës ushtarake-detare; gradë e ushtarakut në këtë detyrë.

admiraliát i m *usht det* Post a detyrë e admiralit.

admiratív e mb *gjuh>* **HABITOR E.**

admiratív i m *gjuh>* **HABITOR•E JA.**

admirím i m

♦ Ndjenjë kënaqësie, miratimi a habie. **Mbush me admirim.**

♦ Vlerësim shumë i lartë (*për dikë a diçka*).

admir•óhem óva (u) úar

I *vetv* Kundroj veten me kënaqësi.

II *pavet dhe pës e* **ADMIR•OJ. S'ka si të mos admirohet punë e tij. Veprimet e tij janë për t'u admiruar.**

admir•ój kal óva úar

♦ Kundroj me kënaqësi, me miratim, a me habi.

♦ Kam mendim shumë të lartë për (*dikë a diçka*).

admirúar (i e) mb

♦ I kundruar me kënaqësi, me miratim a me habi. **I admiruar nga të gjithë.**

♦ I vlerësuar shumë lart.

admirúar a (e) f sh a at (të) f e ADMIRUAR I (i).

admirúar i (i) m sh - it (të) Njeri i admiruar.

admirúem (i) e (e) mb G >ADMIRUAR (i e).

admirúes e mb Që admiron.

admirúes i m sh - it Ai që admiron diçka a dikë. **Admiruesit e saj të shumtë.**

admirúes•e ja f sh e et f e ADMIRUES I.

admirúesh•ëm (i) me (e) mb Që zgjon kënaqësi, miratim a habi. [Një nxënës i sotëm i shkollave të mesme njih në një masë të admirueshme letërsinë dhe kulturën e vjetër helene (dhe atë romake)... (ShS).]

ADN ja¹ bio shkurt i Acid deoksiribonukleik, përbërës kryesor i kromosomeve, bartës i të dhënave gjenetike.

ADN ja² gjerm **Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst** Agjencia e Përgjithshme Gjermane e Lajmeve (të Gjermanisë Lindore).

adoleshénc•ë a f

♦ Periudhë e zhvillimit fizik e fiziologjik të njeriut nga fillimi i pubertetit deri në pjekuri.

♦ *fig* Periudhë kalimtare e zhvillimit nga rinia në pjekuri.

adoleshént e mb I moshës së adoleshentit; që nuk ka arritur pjekurinë fizike e fiziologjike. **Sillet si adoleshent.**

adoleshént i m sh ë ët I ri që ka kaluar pubertetin e nuk ka arritur pjekurinë fizike e fiziologjike.

Vajzë adoleshente.

adoleshént•e ja f sh e et f e ADOLESHENT I.

adoník e mb

♦ *let:* **Varg adonik** varg i përbërë nga një daktil dhe një spondë ose një troké.

♦ *mit* (I bukur) si Adonisi (i dashuruar prej Afërditës dhe Persefonit).

Adonís i m mit gr Djalosh i bukur, i dashuruar prej Afërditës dhe Persefonit.

adoptím i m sh e et libr

♦ Miratim; pranim me votim. **Adoptim i një rezolute.**

♦ *drejt* Birësim. **Institut i adaptimeve.**

adoptív e mb libr >ADOPTUES E.

adopt•óhem óva (u) úar libr pës e ADOPT•OJ.

adopt•ój kal óva úar libr

♦ *drejt* Marr në familje dhe rrit si fëmijën tim; *bis* e bëj bir (bijë) për shpirt (*dikë*) **Adoptoj një jetim. >BIRËS•OJ.**

♦ *libr* Miratoj, pranoj me votim. **Adoptoj një vendim** miratoj një vendim.

♦ Pranoj; marr.

adoptúar (i e) mb drejt I birësuar. **Fëmijë i adoptuar.**

adoptúar i (i) m sh - it (të) Fëmijë i birësuar (i adoptuar).

adoptúar a (e) f sh a at (të) f e ADOPTUAR I (i)

adoptúem (i) e (e) mb G >ADOPTUAR (i e).

adoptúes e mb drejt (Prind) birësues.

adoptúes i m sh - it drejt Birësues.

adoptúes•e ja f sh e et f e ADOPTUES I.

adoptúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të adoptohet.

adoptueshmëri a f Të qenët i adoptueshëm.

adrenál e mb anat Ndajveshkor; pranëveshkor; që ndodhet te veshkat a pranë veshkave.

Gjëndër adrenale gjëndër ndajveshkore, që ndodhet pranë veshkave.

adrenalín•ë a f

♦ *fizio* Tajitje e gjëndrave ndajveshkore që shpejton rrahjen e zemrës, shtrëngimin e enëzave të gjakut, zgjerimin e bebes së syrit dhe ngritjen e metabolizmit.

♦ *farm* Lëndë që mendohet të shkaktojë gjendje emocionale dhe një shtim të menjëhershëm të fuqisë fizike në raste frike e zemërimi.

adresár i m sh ë ët Libër i adresave.

adresát i m sh ë ët libr Marrës (i letrës, pakos).

adresát•e ja f sh e et f e **ADRESAT I.**

adrés•ë a f sh a at

♦ Vendndodhje e një personi, institucioni etj.; të dhëna të vendndodhjes të shkruara në letër, pako a mesazh elektronik. **Adresë e shtëpisë. Adresë e postës elektronike. Libër i adresave dhe telefonave. Zyrë e adresave. Ndërroj adresë.**

♦ Drejtim. **E ke adresën gabim. Top pa adresë sport** top pa drejtim; pasim i (gjuajtje e) gabuar.

adres•óhem óva (u) úar

I vetv I drejtohem dikujt me gojë a me shkrim. **Si t'i adresohem?**

II pës e **ADRES•OJ.**

adres•ój óva úar

I kal

♦ I dërgoj (*dikujt një letër etj.*).

♦ *let* Drejtoj. **E adresoj gabim** drejtoj (udhëzoj) keq.

II jokal Shkruaj vendndodhjen e një personi a organizate (*në letër, pako etj.*).

adresór i m sh ë ët Dërgues (i letrës, i pakos).

adresór•e ja f sh e et f e **ADRESOR I.**

adresúar (i e) mb: Letër e adresuar gabim.

adresúar a (e) f sh a at (të) e **ADRESUAR I (i).**

adresúar i (i) m sh - it (të) Marrës (i letrës, i pakos).

adresúem (i) e (e) mb G > **ADRESUAR (i e).**

adresúes i m sh - it Dërgues (i letrës, i pakos).

adresúes•e ja f sh e et f e **ADRESUES I.**

Ádri¹ m shkurt i Adriatik; Adrian.

Ádri² f shkurt i Adriana.

adriamicín•ë a f farm Emër prodhimi i një antibiotiku që përmban doksorubicinë dhe përdoret si agjent antineoplastik.

adriatík e mb I Adriatikut; i Detit Adriatik. **Deti Adriatik gjeog** mëngë e Detit Mesdhe midis Italisë dhe Gadishullit Ballkanik; shtrihet nga Gjiri i Venecies deri në Kanalin e Otrantos.

Ujërat adriatike.

Adriatík u m gjeog Deti Adriatik.

adsorbím i m sh e et kim Ndajthithje; grumbullim i gazrave, lëngjeve ose tretësirave në sipërfaqen e një lënde të ngurtë ose të një lëngu tjetër.

adsorb•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e **ADSORB•OJ.**

adsorb•ój kal óva úar kim Ndajthith ose grumbulloj gazra, lëngje ose tretësira në sipërfaqen e një lënde të ngurtë ose të një lëngu tjetër.

adsorbúar (i e) mb kim I ndajthithur.

adsorbúem (i) e (e) mb G > ADSORBUAR (i e).

adsorbúes e mb kim Ndajthithës.

adstrát i m sh e et libr Shtresë e anështuar. [krahasimi që ka bërë E. Çabej në mes Fishtës dhe Njegoshit, ... nuk duhet kuptuar vetëm si një krahasim me veprën madhore të poetit malazez, por edhe të lidhjeve të shumta etnike dhe letrare, sikur në substratin, ashtu edhe në adstratin dhe superstratin e folklorit ballkanik... (ShS).]

adulár•e ja f sh e et Gur i çmuar me ngjyrë të bardhë ose të tejdukshme.

adultér e mb libr (Marrëdhënie) jashtëmartesore.

adultér i m sh ë ët libr Burrë i martuar që ka marrëdhënie me grua tjetër a gra të tjera.

adultér•e ja f sh e et f e ADULTER I.

adulterí a f libr Marrëdhënie seksuale jashtëmartesore.

adunár i m sh ë ët A usht

♦ Fortesë.

♦ Depo municioni.

adunár•em vetv A Kuptoj.

adúr i m A Erë e mirë; aromë; erë e merme.

adveksió n i m meteo Zhvendosje horizontale e nxehtësisë ose e elementeve të tjerë të shtresave të atmosferës.

advektív e mb meteo (Zhvendosje) horizontale (e shtresave të atmosferës).

advént i m fet

♦ Mbërritje e Jezu Krishtit si gjykatës në gjyqin e fundit.

♦ Kreshmë e Këshëndellave.

adventíst e mb fet: Kishë adventiste kishë e disa grupimeve, që besojnë në zbritjen e dytë të Jezu Krishtit dhe fundin e shpejtë të botës.

adventíst i m sh ë ët fet Besimtar në shfaqjen e dytë të Krishtit.

adventíst•e ja f e et f e ADVENTIST I.

adventíz•ëm mi m fet Besim në shfaqjen e dytë të Krishtit.

advér b i m sh ë ët gjuh > NDAJFOLJ•E JA.

adverbiál e mb gjuh > NDAJFOLJOR E.

advocatus diaboli /advokátus diáboli/ shpr lt Avokat i djallit.

advok•át i m sh étën étnit vjet G > AVOKAT I.

advokát•e ja f sh e et f e ADVOKAT I.

advokatí a fvjet > AVOKATI A.

advokétën advokétnit vjet G sh i ADVOKAT I.

adyqár i m sh ë ët vjet > PROKONSULL I.

adhá¹ ndajf A Kështu.

adhá² pasth Vazhdo.

adhá³ ndajf J Mjaft. **Aq adha!** aq mjafton!

adhám i m sh ë ët vjet Diamant.

Adhám i m Adam; njeriu i parë në dhé.

adháp i m sh adhépe adhépet bis Mundim; përpjekje; sëkëlldi; vështirësi. **Më jep (më bën) adháp.**

adhápsh•ëm (i) me (e) mb I mundimshëm; i sëkëlldisshëm; i vështirë.

adhazmú ndajf A

♦ Vetvetiu; instinktivisht.

♦ Rastësisht; papritur.

adhémëz *af sh a atent* Vemje.

adhémz•ë *a f ent* >**ADHEMËZ A.**

adhépe *t sh i* **ADHAP I.**

adhí•s *kal a ur A* >**ADHIT.**

adhít *kal a ur A* Njom; vadit.

adhít•et - **(u)** *ur pavet dhe pës e* **ADHIT.**

adhít•ëm **(i)** *me (e) mb A* I njomur; i vaditur.

adhítj•e *a f sh e et A* Njomje; vaditje.

adhjáskal *a ur A*

♦ Ndreq; ujdís.

♦ Përgatit.

♦ Pastroj.

adhjasí *a f sh - të A*

♦ Ndreqje; ujdísje.

♦ Përgatitje.

♦ Pastrim *(i shtëpisë).*

adhjásj•e *a f sh e et A* >**ADHJASI A.**

adhjásur **(i e)** *mb A*

♦ I ndrequr; i ujdísur.

♦ I përgatitur.

♦ I pastruar.

adhémëz *a f sh a at ent* Vemje.

adhurés•ë *a f sh a at* > **ADHURIM I.**

adhurím *i m*

♦ Dashuri e thellë. [**po ai adhurim i qëndrueshëm, diellor që lëviz nëpër një qiell...** (VZh).]

♦ Falje e përluje me përkushtim fetar. **Adhurim i idhujve. Adhurim i zjarrit.**

adhurimtár *e mb* I përkishun; i stërfalur.

adhurimtár *i m sh ë ët* Fetar i përkishun (i stërfalur).

adhurimtár•e *ja f sh e et f e* **ADHURIMTAR I.**

adhur•óhem óva **(u)** *úar pës e* **ADHUR•OJ.** [**Ajo adhurohej edhe si mbrojtëse e familjeve, e qyteteve dhe e kolonive.** (AK).]

adhur•ój *kal óva úar*

♦ Dua me gjithë shpirt. [**Përkëdhel' u kurrizin dhe do t'të besojnë,/ Vraj-i, shtypi, dhe shtrydhi, dhe do t'adhurojnë**" (FN).]

♦ I falem me përkushtim fetar; i bëj nderime si hyjni.

adhur•ónj *kal A* >**ADHUR•OJ.**

adhurúar **(i e)** *mb*

♦ I dashuruar me gjithë shpirt.

♦ I nderuar si hyjni.

adhurúar **a (e)** *f sh a at (të) f e* **ADHURUAR I (i).**

adhurúar **i (i)** *m sh - it (të)* Njeri i adhuruar, i nderuar si hyjni. **I adhuruari i kombit.**

adhurúarsh•ëm **(i)** *me (e) mb J* >**ADHURUESH•ËM (i) ME (e).**

adhurúem **(i e)** *mb G* >**ADHURUAR (i e).**

adhurúes *e mb* Që do diçka me gjithë shpirt; që ka përkushtim fetar.

adhurúes *i m sh - it* Nderues a lutës i një hyjnie.

adhurúes•e *ja f sh e et f e* **ADHURUES I.**

adhurúeshëm *ndajf libr* Me adhurim.

adhurúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që vlen të dashurohet me gjithë shpirt.

♦ Që mund të nderohet si hyjni.

aéd i m sh ë ët *let* Poet shëtitës i mesjetës, që recitonte poezi ngado që shkonte.

Aék u m mit gr Bir i Zeusit; një nga tri gjykatësit e të vdekurve në Hades.

AER ja shkurt i Agjencia Evropiane e Rindërtimit (*në Kosovë*).

áero- *fjalëform*

♦ Ajër; gaz; atmosferë.

♦ Aeroplan.

aeroanij•e a f sh e et Anije ajrore më e lehtë se ajri, me vetëdrejtim. >**DIRIZHAB•ËL LI.**

aerób e mb bio (*Organizëm*) që jeton në sajë të oksigjenit të lirë ose ajrit.

aerób i m sh ë ët bio Organizëm, si baktere, që jeton me oksigjen të lirë ose ajër.

aerobalistík e mb usht I aerobalistikës.

aerobalistík•ë a f usht Shkenca e armëve që veprojnë nga ajri.

aerobík e mb bio I ushtrimeve aerobike; i aerobikës. **Ushtrime aerobike** ushtrime fizike për të nxitur frymëmarrjen e shpejtuar dhe qarkullimin e shpejtë të gjakut.

aerobík•ë a f libr Sistem ushtrimesh fizike për nxitjen e frymëmarrjes dhe të qarkullimit të gjakut.

aerobiologjí a f bio Studimi i mikroorganizmave, i polenit dhe sporeve të bartura me anë të ajrit.

aerobiologjik e mb bio I aerobiologjisë.

aerobióz•ë a f bio Mënyrë e jetesës së aerobëve.

aerobús i m ë ët av Aeroplan i madh udhëtarësh.

aerodetár e mb I ajrit dhe i detit; (*forca*) ajrore-detare.

aerodín e mb fiz Më i rëndë se ajri.

aerodinamík e mb fiz I aerodinamikës; që zbaton parimet e aerodinamikës. **Rezistencë**

aerodinamike. Vatër aerodinamike av

aerodinamík•ë a f fiz Degë e mekanikës që studion dinamikën e gazeve, veçanërisht ndërveprimet e ajrit me objektet në lëvizje.

aerodróm i m sh e et Fushë aviacioni. **Aerodrom ujqor.**

aerofagjí a m mjek Frymëmarrje me gulç.

aerofít i m bio Bimë që rritet te një tjetër.

aerofobí a f Frikë anormale nga ajri, nga rrymat e ajrit.

aerofón i m sh ë ët muz Vegël frymore.

aerofoník e mb (*Vegël*) frymore.

aerofotografí a f sh - të Fotografi nga ajri.

aerofotografík e mb I fotografisë ajrore.

aerografí a f sh - të meteo Studim i kushteve atmosferike.

aerografík e mb I aerografisë.

aerogram i m sh e et vjet Letër me postë ajrore.

aerohidroplán i m sh ë ët Aeroplan i pajisur për të zbritur në ujë.

aeroklúb i m sh e et Klub i amatorëve të aviacionit.

aerolít i m sh ë ët Meteorit silicor.

aerológ u m sh ë ët Studiues i meteorologjisë së atmosferës në tërësi.

aerológ•e ia f sh e et e AEROLOG U.

aerologjí a f Meteorologji e tërësisë së atmosferës; studim i tërësisë së atmosferës.

aerologjik *e mb* I aerologjisë.

aeromekanik *e mb* I aeromekanikës.

aeromekanik•ë *a f sh a at fiz* Shkencë e lëvizjes dhe ekuilibrit të ajrit dhe gazeve (*përfshin aerodinamikën dhe aerostatikën*).

aerometeorograf *i m sh ë ët av* Pajisje për matjen e temperaturës, shtypjes atmosferike dhe lagështisë në ajër.

aerometeorografik *e mb* I aerometeorografisë.

aeromet•ër *ri m sh a at fiz* Pajisje për matjen e dendësisë së ajrit dhe gazeve.

aerometri *a f fiz* Matje e dendësisë së ajrit dhe gazeve.

aerometrik *e mb fiz* I aerometrisë; i matjes së dendësisë së ajrit dhe gazeve.

aeromjet *i m* Mjet (me a pa motor) që lëviz në ajër.

aeromodél *i m sh e et* Model (maket) aeroplani.

aeromodelíst *i m sh ë ët* Modelist aeroplanësh.

aeromodelíst•e *ja f sh e et f e* **AEROMODELIST I.**

aeronáut *i m sh ë ët* Pilot ose drejtues i balonës ose mjeteve fluturuese më të lehta se ajri.

aeronáut•e *ja f sh e et f e* **AERONAUT I.**

aeronautik *e mb* I aeronautikës.

aeronautik•ë *a f av* Art i pilotimit ose drejtimit të balonave dhe anijeve ajrore më të lehta se ajri.

aeroneuróz•ë *a m sh a at psik* Neurozë e pilotit nga lodhja.

aeronomí *a f meteo* Studim i shtresave të sipërme të atmosferës së Tokës.

aeropánk•ë *a f ikt (Gymnura altavela)* Lloj rrahe e ujërave të cekëta të Atlantikut, me thumb në fund të kurrizit; arrin deri në 2 m për së gjeri.

aeroplán *i m sh ë ët* Mjet fluturues më i rëndë se ajri, me krahë dhe me motor reaktiv a turbohelikë . **Aeroplan reaktiv (katërmotorësh).** **Aeroplan civil (ushtarak).** **Fushë e aeroplanëve.** **Më zë aeroplani.** **Ul aeroplanin në pistë (jashtë pistës).**

aeroplanktón *i m sh ë ët bio* Tërësi mikroorganizmash në ajër.

aeroplanmbajtës *e mb usht:* **Anije aeroplanmbajtëse>AEROPLANMBAJTËS•E JA.**

aeroplanmbajtës•e *ja f sh e et usht* Luftanije me kuvertë të posaçme për uljen dhe ngritjen e avionëve luftarakë.

aeropórt *i m sh e et* Vend i sheshtë me pista për uljen dhe ngritjen e aeroplanëve, me kullë kontrolli, me hangarë dhe mjedise për udhëtarët dhe mallrat, dhe me doganë. **Aeroport civil (ndërkombëtar, ujqor, ushtarak).** **Fundore e aeroportit.** **Pistë e aeroportit.**

aeroportuál *e mb* I aeroportit. **Mjedise aeroportuale.**

aeroskóp *i m sh ë ët vjet kin* Kamerë dore me ajër të ngjeshur.

aerosól *i m sh e et*

♦*kim* Pezulli e gaztë grimcash të ngurta e të lëngëta.

♦ Lëndë larëse, insekticide dhe bojëra të ambalazuara nën presion, në enë metalike të lehta, bashkë me një lëndë të gaztë ndihmëse për formimin e pezullisë.

aerostát *i m sh e et av* Mjet lundues më i lehtë se ajri, si balona ose dirizhibli; vihet në veprim nga lëvizjet e ajrit rrethues.

aerostat i drejtuar Dirizhibël.

aerostatík *e mb (Mjet)* më i lehtë se ajri.

aerostatík•ë *a f fiz* Shkencë e studimit të gazeve në ekuilibër dhe e ekuilibrit të mjeteve fluturuese në kushte atmosferike.

aerotaksí *a f sh - të* Aeroplan taksi.

aeroterapí a f sh - të mjek Terapi me përdorimin e oksigjenit në trysni të lartë.

aerotranspórt i m Transport ajror.

aerotransportúes e mb (*Sistem, shërbim*) i transportit ajror.

aerotransportúes i m Kompani e transportit ajror.

aerotrén i m Tren i mbështetur mbi jastëk të butë, me lokomotivë reaktive, që arrin shpejtësi mbi 400 km/orë.

aerotropíz•ëm mi m bio Kundërveprim ndaj ndryshimeve të gjendjes së oksigjenit.

aeroturbín•ë a f tek Turbinë me ajër (me erë).

Aét i m mit gr Mbret i Klikisë; babai i Medesë; ruajtës i bashkës së artë.

af i m sh e et Shkëlqim me tallaze (*i mëndafshit*).

afagjí a f mjek Vështirësi në gëlltitje; humbje e aftësisë për t'u gëlltitur.

afaríst i m sh ë ët Sipërmarrës privat.

afaríst•e ja f sh e et f e **AFARIST I.**

afaríst e mb I sipërmarrjes private; që merret me sipërmarrje private. [**shefi i bandës iks u bë supershef/ me shefin ypsilon lidhi miqësi afariste** (EB).]

afaríz•ëm mi m Sipërmarrje private.

afát i¹ m sh e et Cak kohor për përfundimin e një pune a përdorimin e diçkaje. **Afati i përdorimit** (i shërbimit, i shlyerjes së detyrimit). **Me afat të gjatë** (të mesëm, të shkurtër). **Pa afat. Garancisë i ka kaluar afati. Pagesa ka afat gjer më...** data e fundit për pagesën është më...

afát i² m sh e et vjet usht Shtrat i topit.

afatësím i m sh e et fin Mbushje e afatit të caktuar për një depozitë bankare, pas të cilit përqindja dhe depozita mund të tërhiqen. >**MATURIM I.**

afatës•óhet vetv veta III úa (u) úar fin Mbushet afati i caktuar i një depozite bankare, pas të cilit përqindja dhe depozita mund të tërhiqen. >**MATUR•OHET.**

afatësúar (i e) mb fin (*Depozitë bankare*) që e ka mbushur afatin për tërheqjen e interesit. >**MATURUAR (i e).**

afatësúem (i) e (e) mb G >**AFATËSUAR (i e).**

afatgjátë mb (*Plan, kredi etj.*) me afat të gjatë. **Hua afatgjatë** hua që shlyhet për një periudhë të gjatë.

afatmés•ëm me mb (*Plan, kredi etj.*) me afat të ndërmjetëm.

afatshkúrtër mb (*Plan, kredi etj.*) me afat të shkurtër.

afazí a f mjek Humbje e aftësisë për të folur; paaftësi e plotë a e pjesshme për të shprehur mendimin ose për të kuptuar fjalët e shprehura me gojë ose me shkrim; shkaktohet nga lëndimi ose sëmundje e trurit.

áfç•ë a f sh a at orn >**BENG U.**

afeksión i m libr

♦Dashuri.

♦Ndjenjë emotive e fortë.

afékt i m psik Ndjenjë emotive; ndjenjë e fortë; emocion.

afektív e mb psik I ndikuar a i shkaktohet nga ndjenjat. **Gjendje afektive.**

afél i m astr Pikë e orbitës në të cilën një planet, steroid, a kometë ndodhet në largësinë më të madhe nga Dielli.

afendikó i m sh nj njtë bis

♦Zotëri (*si titull*).

♦keq Njeri arrogant (kryelartë).

afëréz•ë a f sh a at *gjuh* Rënie e tingullit nistor të fjalës.

afër•ë a f sh a at

♦ Punë. **Afera të ndyra** punë të ndyra; korrupsion.

♦ Marrëdhënie dashurie.

afërim *pasth bis dhe tall* Të lumtë. [**Aferim të qoftë, tha zonja dhelpër, / Bukurinë tënde s'e ka zog tjetër** (Pop).] [- **Vraje! / - E vrava. / - Aferim!** (DhP).]

afetár e mb

♦ I pafe; që kundërshton ose nuk pranon asnjë fe.

afetár i m sh ë ët I pafe; kundërshtar i besimit te perëndia.

afetár•ë ja f sh e et f e AFETAR I.

afetari a f

♦ Mosbesim tek perëndia; mohim i ekzistencës së perëndisë ose perëndive.

♦ Doktrinë që mohon ekzistencën e perëndisë ose perëndive.

afetaríz•ëm mi m > AFETARI A.

áf•ë a f A Afsh.

áfër

I ndajf

♦ (*vend*) Në largësi të shkurtër. **Afër e afër** pranë e pranë; gati ngjitur. **Aty (këtu) afër. Rri afër. Shtëpi të ndërtuara afër e afër** shtëpi gati të ngjitura me njëra-tjetrën.

♦ (*kohë*); në interval kohor të shkurtër. **Tashti afër** së shpejti; pas pak.

♦ (*marrëdhënie farefisnore*) Me lidhje gjaku. **Bie afër me dikë** jam kushëri i parë a i dytë me dikë.

♦ (*ngjasim*) Me ngjashmëri. **Janë afër njëri-tjetrit** ata ngjajnë shumë me njëri-tjetrin.

♦ (*sasi, madhësi*) Rreth. **Aty afër te të pesëdhjetat.**

♦ *fig* Me vëmendje. **Ndjek nga afër ngjarjet** vëzhgoj me vëmendje ngjarjet.

II para fj

♦ (*vend; me emër në rrjedhore*): **Afër lumit. Shtëpia është afër stacionit.**

♦ (*vend; me para fjalë dhe emër ose përemër në kallëzore*) **Afër me mua. Afër me parkun.**

♦ (*kohë; me emër në rrjedhore*): **Afër dimrit. Afër të dyzetave.**

III pj Nja; rreth. **Afër njëzet ditë më vonë. Salla merr afër dyqind vetë.**

*

Afër mendsh Ta pret mendja; kuptohet vetiu.

Më afër dera se qilari *fj u* Interesi vetjak vjen në radhë të parë.

afërdët i m sh e et > BREGET I.

Afërdít•ë a f

♦ *astr* Venus; yll i mëngjesit.

♦ Agim.

♦ *mit gr* Perëndeshë e dashurisë dhe bukurisë; e bija e Zeusit dhe Dionës; e ëma e Erosit.

**

Brezi i Afërditës Yjësi e madhe në ekuatorin qiellor pranë Peshqve dhe Ujarit.

afëri a f libr

♦ Afërsi; afinitet.

♦ Ngjashmëri.

afërina t f sh Rrethina. **Në afërinat e qytetit.**

afërisht ndajf > AFËRSISHT.

afërlíndj•ë a f sh a at *vjet gjeog* Levant; vende të Lindjes së Afërt.

áfërm (i) e (e) mb

♦ (Njerëz) me lidhje gjaku të ngushta. **Kushërinj të afërm. Biem të afërm** biem kushërinj.

♦ >**AFËRT (i e).** : Në ditët e afërme së afërmi; këto ditë.

♦: **Bashkëpunëtorë të afërm** bashkëpunëtorë të ngushtë.

áfërm i (i) m kryes sh - it (të)

♦ Kushërinj. **Të afërmit e familjes** kushërinjtë e afërt.

♦ Bashkëpunëtorë të ngushtë.

áfërmas ndajf Nga afër.

áfërm•e ja (e)¹ f E ardhme e afërt.

áfërm•e ja (e)² f sh e et (të) Kushërirë.

afërménç ndajfbis G >AFËRMENDSH.

afërmendësi a f libr Të qenët i padyshtimtë, i sigurt, i vërtetë a i njëmendët.

afërméndsh ndajf dhe si pj Sigurisht; pa dyshim. **Do të vonohej, afërmendsh, po të ...** kuptohet (ta pret mendja) që do të vonohej, po të...

afërméndsh•ëm (i) me (e) mb I kuptueshëm; i padyshtimtë.

afërmëni a f G Afërsi; lidhje e afërt farefisnore.

áfërmi (së) ndajf

♦ Nga afër; drejtpërdrejt; me vëmendje. **Ndjek së afërmi zhvillimin e ngjarjeve.**

♦ Nga afër; mirë. **E njoh së afërmi** e njoh mirë.

♦ Pas pak; së shpejti. **Së afërmi (filmi etj. do të shfaqet)** së shpejti; këto ditë.

afërndënjës e mb gjeom I vendosur përbri. **Kënde afërndenjës** kënde të ndarë nga një brinjë.

afërndënjje•e a f libr Vendosje e dy këndeve në një brinjë të përbashkët.

afërsi a f

♦ Të qenët afër. **Afërsi gjeografike. Në afërsi të...**

♦ *sh - të* Vise përreth një qyteti a fshati. **Në afërsitë e qytetit.**

♦ >**AFRI A**

♦ *fig* Lidhje e ngushtë; marrëdhënie të afërta (të ngushta). **Afërsi shpirtërore.**

♦ Ngjashmëri.

♦ *mat* Llogaritje (zgjidhje) e përafërt. **Njehsim me afërsi. Vlerësoj me afërsi** bëj një llogaritje të përafërt.

afërsíra t f sh Vise përreth një qyteti a fshati.

afërsipërfaqësor e mb gjeol (Shtresë) e vendosur menjëherë në sipërfaqe.

afërsír•ë a f Vend që ndodhet fqinj me një tjetër.

afërsísish•ëm (i) me (e) mb I përafërt. **Në mënyrë të afërsishme** me afërsi; me përafërsi.

afërsísht

I ndajf Me përafërsi. **Llogarit afërsisht.**

II pj Pak a shumë; nja. **Ishin afërsisht dhjetë.** [Nji masë e tillë kishte me qenë afërsisht sa dyfishi i asaj që do të duhej sot për me bâ një mallotë të rahatshme (ZV).]

áfërt (i e) mb

♦ I vendosur (i ndodhur) pranë; i ngjitur. **Shtëpia të afërta** shtëpi (të ndërtuara) pranë e pranë.

♦ (*kohë*) Që vjen pas një kohe të dhënë. **E ardhmja e afërt. Në ditët e afërme.** [mbi burimin etnik të këtij eposi dhe mbi marrëdhëniet me kultura të tjera, të afërta e të largëta, të hershme e të reja. (ShS).]

♦ I ngushtë. **Mik i afërt. Njerëzit e afërt** të afërmit; kushërinjtë.

♦ I ngjashëm. **Mendime të afërta. Degë të afërta të shkencës.**

♦ I përafërt.

áfërt a (e) f sh a at (të) f e AFËRT I (i).

áfërt i (i) m sh - it (të) Kushëri.

afërtín•ë a f sh a at G Vend në afërsi të...

afgán e mb I Afganistanit; që ka të bëjë me Afganistanin, me banorët a vendësit e tij.

afgán i m sh ë ët Banor a vendës i Afganistanit.

afgán•e ja f sh e et f e AFGAN I.

afgáni m sh - t Njësi bazë monetare e Afganistanit.

afganistáanas e f>AFGAN E.

afganistáanas i m sh ë ët > AFGAN I.

afganistáanas•e ja f sh e et f e AFGANISTANAS I.

afganísht ndajf gjuh Në gjuhën e afganëve.

afganísht•e ja f gjuh Një nga gjuhët zyrtare të Afganistanit.

afíde t f sh ent Morra të bimëve.

afidavit i m drejt Dokument i ligjshëm.

afíf e mb vjet bis

♦ I brishtë; i hajthëm; elegant.

♦ (*Gatesë*) e lehtë, e shijshme dhe delikate.

afij•e a f bis Spiun. >**HAFIJ•E A.**

afíks i m gjuh Element gjuhësor që i shtohet një fjale për të formuar trajtat e zgjedhimit ose lakimit.

afinitét i m libr Afri.

afión mb I verdhë; i zverdhur; i zbehtë. **Bëhem afion** zverdhem; bëhem dyllë në fytyrë.

afión i m

♦ *bot (Papaver)* Hashash

♦ Opium.

afíq•e ja f Emër i lig; nam i keq.

afirmím i m libr Dalje në pah si një fakt i pranuar. [**Ky afirmim relativisht i vonët i eposit shqiptar i krijoj dhe i trashëgoi shkencës folklorike të vendit një pengesë serioze...** (ShS).]

afirm•óhem vetv óva (u) úar Dal në pah si një fakt a faktor i pranuar. [**qetësia populllore dhe pjekuria e medias janë dukuri që po afirmohen.** (MNz)]

afirm•ój kal óva úar Nxjerr në pah si një fakt a faktor të pranuar.

afirmúar (i e) mb I nxjerrë në pah si një fakt a faktor i pranuar. [**Çabej, në kohën kur i ka shkruar këto punime, ishte i afirmuar dhe i pranuar mirë nga të gjithë albanologët e vendit dhe të huajt** (ES).]

afirmúem (i) e (e) mb G >AFIRMUAR (i e).

afirmúes e mb Që nxjerr në pah si një fakt a faktor të pranuar.

afish•e ja f sh e et Fletushkë me njoftime publike (*për reklama, ngjarje artistike, sportive etj.*).

Ndalohet vënia e afisheve. Ditën vinin afishe, natën i grisnin.

afishím i m sh e et Vënie e afisheve; njoftim me afishe.

afish•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AFISH•OJ.**

afish•ój kal óva úar Ngjit (vë, nxjerr) afishe; njoftoj me afishe.

afishúar (i e) mb (Fletushkë etj.) e ngjitur në vende të dukshme publike. **Fletushka të afishuara** në muret e qytetit.

afishúem (i) e (e) mb G >AFISHUAR (i e).

afishúes i m sh - it Ai që ngjit fletushka etj. në vende të dukshme publike.

afishúes•e ja f sh e et f e AFISHUES I.

AFK ja *shkurt i* Arkivi i Filmit të Kinostudios.

afk u m A Pus uji.

afoní a f ♦ Pazëshmëri. ♦ *mjek* Humbje e zërit nga një sëmundje a dëmtim i peyzave të zërit, ose për shkaqe psikologjike, si histeria.

afoník e mb ♦ I pazëshëm. ♦ *mjek* Që ka humbur zërin nga një sëmundje a dëmtim i peyzave të zërit, ose për shkaqe psikologjike, si histeria.

aforfé mb sport (*Ndeshje*) e humbur për mosparaqitje ose për shkelje të rregullores së lojës nga njëra skuadër.

aforistik e mb libr I aforizmit.

aforiz•ëm mi m sh ma mat libr Thënie e shkurtër që shpreh një të vërtetë të përgjithshme.

AFP ja *shkurt i* **Agence France Presse** Agjencia Franceze e Lajmeve.

afrá ja f fet Dita para Bajramit.

afraí a f A Frikë; tutë.

afraíndsh•ëm (i) me (e) mb A I tutshëm.

afraínd•ënj kal a ur A Tut; frikësoj.

afraínd•ëm (i) me (e) mb A I frikësuar; i tutur.

áfras ndajf Nga afër; afër; pranë. **Ndodhen afras.**

afrátë mb Shumë i hidhur; helm i hidhur. **E kam gojën afratë** kam një shije shumë të hidhur në gojë.

afrát•ë a f Pomadë zhive.

áfrazi ndajf Nga afër.

afrés•ë a fsh e et Ngjashmim. >**AFRIM I.**

afrésk u m sh e et art

♦ Art i pikturimit në suva të njomë me ngjyra të tretura në ujë.

♦ Pikturë në mur. [**Shqiponja është në afreskun e realizuar në brezin e poshtëm të faqes së harkuar të murit të absidës.** (JBr)].

afrí a f

♦ Farefisni.

♦ Afërsi; ngjashmëri. **Afria e mendimeve.** [Së pari, në afrinë shumë të madhe fonetike dhe leksiko-gramatikore të asaj që nden "Meshari" me të folmet e anës veriperëndimore, sidomos me ato të Malësisë së Madhe. (GjSh).]

♦ *gjuh* Lidhje e afërt.

♦ *përmb bis* Farefis; kushërinj.

afrikáan e mb I gjuhës afrikaanse të Afrikës së Jugut.

afrikáans•e ja f gjuh Një nga gjuhët zyrtare të Afrikës së Jugut, me prejardhje nga holandishtja dhe flamandishtja e shek. të 17-të.

afrikán e mb I Afrikës; që ka të bëjë me Afrikën, me banorët a vendësit e saj. **Kontinenti afrikan.**

afrikán i m sh ë ët Banor a vendës i Afrikës.

afrikandér i m sh ë ët zool Gjedh me gungë i Afrikës së Jugut.

afrikán•e ia f sh e et f e **AFRIKAN I.**

afrikáner i m kryes sh ë ët etn Grup etnokulturor me prejardhje evropiane, kryesisht nga Holanda, të vendosur si kolonë në Afrikën e Jugut.

afrikaníst i m Studiues i specializuar për çështje të Afrikës.

afrikaníst•e ja f e **AFRIKANIST I.**

afrikanistik•ë a f libr Studime të specializuara për Afrikën.

afrikaníz•ëm *mi m libr*

- ♦ Tipar karakteristik i kulturës afrikane.
- ♦ Tipar i gjuhëve afrikane që shfaqet në gjuhë të tjera.

afrikanizím *i m libr*

- ♦ Marrje e tipareve afrikane.
- ♦ Kalim nën kontroll të afrikanëve.

afrikaniz•óhem *vetv óva (u) úar*

- ♦ Marr tipare afrikane.
- ♦ Kaloj nën kontrollin e afrikanëve.

afrikaniz•ój *kal óva úar libr*

- ♦ I jap tipare afrikane.
- ♦ Kaloj nën kontrollin e afrikanëve (*pushtetin etj.*).

afrikanizúar (**i e**) *mb* Që ka marrë tipare afrikane.

afrikanizúem (**i**) **e** (**e**) *mb G >AFRIKANIZUAR (i e).*

afrikanizúes *e mb* Që ndikon në krijimin e tipareve afrikane.

afrikanoid *i m sh ë ët* Njeri i tipit afrikan.

afrikáns•e *ja f gjuh* Dialekt i holandishtes që flitet në Afrikën e Jugut dhe në Namibi.

afrikát•e *ja f sh e et gjuh* Bashkëtingëllore e përbërë nga një tingull shpërthyes të ndjekur nga një tingull fërkimor (*si p sh te cung, çoj, xixë, xham*).

Afrík•ë *a f gjeog* Kontinenti i Afrikës. **Afrika Ekuatoriale. Republika e Afrikës së Jugut.**

afrím *i m sh e et*

- ♦ Veprim i të afruarit; sjellje pranë; avitje. **Afrimi i pranverës. Me afrimin e dimrit** tek po hynte dimri.
- ♦ Të qenët i afruar. **Afrimi me shokët.**
- ♦ Ngjashmëri. [Camaj citon Xhuvanin, simbas të cilit gjuha shqipe e përbashkët duhej të dilte prej afrimit të dy dialekteve në mënyrë evolucionare... (APp).] **Shartim me afrim** shartim i bimëve të ngjashme.

afrish•ëm (**i**) **me** (**e**) *mb*

- ♦ I përafërt; i ngjashëm; i krahasueshëm. **Qëndrime të afrishme** qëndrime të krahasueshme (të ngjashme). **Gjuhë të afrishme.**
- ♦ *gjeom (Plane)* që i ruajnë vetitë paralele gjatë shndërrimeve.

afrishmëri *a m* Të qenët i afruar (*me njerëzit*).

afrisht *ndajf* Afërsisht, me afërsi.

afrít•em *vetv krahin G >AFRIT•Ë (me u).*

afrít•ë (**me u**) *vetv a (u) ë krahin G* Avitem; afrohem; qasem pranë.

afró *pj* Afër; afërsisht; nja; rreth. **Afro një shekull më parë** nja një shekull më parë.

Áfro *ja f shkurt* i Afërdita; Afroviti.

áfro- *fjalëform* I Afrikës; afrikan.

áfro-amerikán *e mb* I amerikanëve me prejardhje nga Afrika; që ka të bëjë me amerikanët me prejardhje nga afrika.

áfro-amerikánë *t m sh* Amerikanë me prejardhje nga Afrika.

áfro-aziatík *e mb* I aziatikëve me prejardhje nga Afrika; që ka të bëjë me afrikanët me prejardhje nga Azia. **Bashkësi afro-aziatike.**

áfro-aziatíkë *t m sh* Aziatikë me prejardhje nga Afrika.

afrodiziák *e mb* Që nxit dëshirat seksuale.

afrodiziák *u m sh ë ët* Bar a ushqim që nxit dëshirat seksuale.

afr•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Shkoj pranë (afër) (*dikujt a diçkaje*); qasem. [- **Desha të them... ti je atje... Te bregu... ku të tjerët nuk afrohen dot...** (IK).]

♦ *veta III* Vjen afër; avitet; është afër. **Po afrohet dimri. Po i afrohet fundi** po mbaron; është në të mbaruar; po i vjen vdekja.

♦ *fig* Tregohem i afruar (i shoqërueshëm). **Nuk afrohet me njerëzit.** [Një vit më vonë, Gjon Kastrioti kërkon t'afrohet përsëri me Republikën e Venetikut si edhe me atë të Raguzës (AE).]

♦ Ngjan; është i ngjashëm; ka afërsi (ngjashmëri). **Lule që afrohen nga ngjyra.**

II pës e AFR•OJ.

*

Nuk i afrohem as te gishti i këmbës dikujt Nuk krahasohem dot me dikë.

afr•ójóva úar

I kal óva úar

♦ Sjell pranë; shpie afër (ngjat). **Afroj karrigen te zjarri.**

♦ Shkurtoj afatin; sjell më afër (*kohën e një veprimi*) **Ia afroj fundin dikujt** ia sjell vdekjen afër dikujt. [**Afroni, pra, kokat të dëgjoni të vërtetën,/ mua s'më mbytën gjarpërinjtë por trojanet më vranë** (IK).]

♦ *fig* Zvogëloj dallimet (*midis mënyrave të ndryshme të veprimit, të jetesës*)

♦ *fig* Bëj për vete; tërheq; miqësoj. **Afroj me premtime** josh me premtime.

IIjokal

♦ *veta III* Sjell pranë; zmadhoj. **Këto dylbi afrojnë njëzet herë.**

♦ >**AFR•OHEM. Po afron shiu. Po afron dita e...**

áfro-karaibík e mb Karakteristik i Afrikës dhe i Karaibeve.

áfro-karaibíkë t m sh Banorë të Karaibeve me prejardhje nga Afrika.

afr•ónem vetv óva úar A dhe vjet J >AFR•OHEM.

afrúar (i e) mb

♦ I vënë pranë e pranë; i ndodhur afër.

♦ I afrueshëm; i shoqërueshëm. **Djalë i afruar me shokë.**

♦ (*Shifra*) të përafërta.

afrúes i m sh - it Punëtor (mekanizëm, mjet) që afron lëndën e parë në vendin e përpunimit.

Afrues i qymyrit.

afrúes•e ja f e AFRUES I.

afrúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ I shkueshëm; i shoqërueshëm. **Djalë i afrueshëm me shokë.**

♦ (*Njeri*) i këndshëm.

♦ (*Pije*) e dashur.

♦ (*Vend*) i arritshëm; që mund t'i avitesh.

afrueshmëri a f libr

♦ Shkueshmëri; të qenët i shkueshëm e i shoqërueshëm.

♦ Të qenët i arritshëm (*për një vend*).

afsh•ë af > AFSH I. [Afsha gjoksin përvëlön (FN).]

áfsh i m sh e et

♦ Valë ajri e nxehtë. **Afsh i verës. Afshi i asfaltit. Marr një afsh te zjarri.**

♦ Frymë.

♦ Avull i gojës (në ditë të ftohta).

♦ Kundërmim; duhmë. **Afsh i keq** erë e keqe.

♦ *fig* Vrull (zjarr, hov) shpirtëror. **Afsh djaloshtar. Flas me afsh** flas me zjarr. [**Plot me afsh e duf të valë** (LP).] [**Mimozat erdhën tue pru me vehte/ ... afshin e zemrave që rriten nga një fije/ për ditë** (MC).]

♦ *bujq* Vlagë (e tokës)

♦ *zool* Ndezje e femrës në periudhën e mbarsjes.

afshëri a *f* Afsh; ngrohtësi. >**AFSH I; AFSHI A.**

áfshët (i e) *mb* I nxehtë; i ngrohtë; që lëshon afsh.

afshí a *f* Ngrohtësi e këndshme (që vjen nga zjarri etj.)

afshím i *m* Ngrohje nga afshi.

afsh•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III* Nxehet e lëshon afsh.

afsh•ón *jokal* **ói úar** *veta III* Lëshon afsh.

afshúar (i e) *mb* I ngrohur nga afshi.

afshúem (i) e (e) *mb G* >**AFSHUAR (i e).**

aft i¹*m*

♦ Psherëtimë.

♦ Avull nga goja.

aft i²*m* Erë e këndshme; aromë.

áftë (i e) *mb*

♦ I zoti (në gjendje) për të bërë diçka. **Fizikisht i aftë për shërbim ushtarak.**

♦ I zoti, i talentuar. **Mjek i aftë.**

áft•ë a *f kryes sh* a **at**

♦ *mjek* Fshikëz me lëng të bardhë a plagë e vogël në gojë a gjuhë.

♦ *zoovet* Afta epizotike.

áft•ë a (e) *f sh* a **at (të)** *f e* **AFT•Ë I (i).**

áft•ë i (i) *m sh* ë **ët (të)** Njeri i zoti. **Të aftët dhe të paaftët.**

áft•ër ra *f sh* ra **rat** *vjet* Mbajtëse e fitilit të kandilit.

aftësi a *f sh* - **të**

♦ Mundësi për të bërë diçka; shkallë e përgatitjes për të kryer një veprimtari. **Aftësi të kufizuara. Rifitoj aftësitë** aftësohem përsëri.

♦ Kapacitet; fuqi. **Aftësi prodhuese (blerëse).**

♦ Zotësi; talent. **Aftësi për muzikë.Me aftësi.**

aftësim i *m* Fitim i aftësisë për të bërë diçka. **Kurs aftësimi.**

aftësisht *ndaif* Me zotësi.

aftës•óhem *vetv* **óva (u) úar** Fitoj aftësi për të bërë diçka.

aftës•ój *kal* **óva úar** Bëj të aftë (*dikë*).

aftësúar (i e) *mb* Që ka fituar aftësi (*për të bërë diçka*).

aftësúem (i) e (e) *mb G* >**AFTËSUAR (i e).**

aftëzím i *m sh* e **et** *veter* Vaksinim kundër aftës epizotike.

aftëz•óhet **úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **AFTËZ•OJ.**

aftëz•ój *kal* **óva úar** *veter* Vaksinon kundër aftës epizotike (*bagëtinë*).

aftëzúar (i e) *mb veter (Kafshë)* e vaksinuar kundër aftës epizotike.

aftúm i *m* Mot me lagështirë.

aftós•et *vetv* *veta III* - (u) **urveter (Bagëtia)** sëmuret nga afta epizotike.

aftósj•e a *f veter* Sëmundje nga afta epizotike.

aftósur (i e) *mb veter* I sëmure nga afta epizotike.

Ag *kim shkurt i* Argjend.

ag u m

♦ Zbardhëllim para agimit (para lindjes së diellit). **Agu i parë** dritë e vagëlluar para agimit.

♦ Mugëtirë; gjysmëterr.

♦ Mjegulli. **Shoh si nëpër ag** shoh si nëpër mjegull.

♦ *poet* Agim.

**

agu i syrit Bebja e syrit.

agá i m sh llárë llárët

♦ Pronar i vogël tokash.

♦ *keq* Kapadai.

♦ *vjet* Pasanik.

Agadír i m gjeog Provincë dhe port i Marokut, në Atlantik.

agaísht ndajf (*Sillem*) si aga.

Agalí a f mit gr Një nga tri Hired.

agallará a f përmb vjet Klasë e pronarëve të vegjël të tokës.

agallësh•ë a f sh a at Grua e agait.

agallëk u m

♦ *vjet* Pozitë shoqërore e agait.

♦ *keq* Kapadaillëk.

Agamemnón i m mit gr Mbret i Mikenës dhe vëlla i Menelaut; udhëhoqi grekët kundër Trojës; Klitemnestra dhe Egjisti e therën kur u kthye nga lufta.

agamík e mb bio (*Bimë*) me riprodhim askeksual.

agár i dhe agár-agár i m bio, ind Ekstrat koloidal i algave; përdoret si agjent lidhës në industrinë ushqimore dhe si mjedis për kulturat qelizore.

agát i m sh ë ët min Kuarc i tejdukshëm, me damarë të ngjyrosur, shpesh të turbullt. **Agat artificial.**

agát•ë a f >AGAT I.

agáv•e ja f sh e et bot (*Agave*) Bimë me gjethe heshtake e vendeve të nxehta e të thata; rritet si bimë zbukurimi ose për fibrat dhe vlerat ushqyese.

ág•e ja f Gjilpërë e shiringës.

AGERPRESS i shkurt i Agentia Romana de Pressa Agjencia Rumune e Lajmeve.

agësh•ë a f sh a at vjet Grua e agait.

ag•ë a m sh allárë allárët dhe ë ët G

♦ Aga.

♦ *krahin* Bashkëluftëtar. [Tridhetë agë ngarkue kur i ka pa, be mbi zotin Halili ka ba (CV).]

♦ *krahin* Vëlla i madh.

ág•ë u f A

♦ Mëndje me gji (*e foshnjës*).

♦ Qumësht i parë i lehonës.

ág•ër ra f sh ra rat G Kodrinë; cukal.

ag•ër ri m sh ra rat vjet Gomar.

agërshák u m sh ë ët krahin Peshë (gur) në fund të boshtit të drugës.

agí a f A Agim; zbardhëllim i ditës.

agím i m sh e et

♦ Zbardhje e ditës. Në **agim** kur zbardhëllon dita. [**për ta gjetë në terr me një t'prekun,/ para agimit** (MC).]

♦ *fig* Lindje; fillim. [**n'agim t'jetës kur kemi shkue** (GjF).]

**

agim polar *meteo* Ndriçim në qiellin e zonave polare, i shkaktuar nga përplasja e erërave diellore dhe grimcave magnetoskopike në termosferën e Tokës.

agimór e mb

♦ *poet* I agimit; i zbardhëllimit të ditës.

♦ *meteo* Boreal. **Zonat agimore** zonat ku shfaqen agimet polare gjatë barasditëve pranverore e vjeshtore.

agimtár e mb *poet* I agimit; që ndodh në të aguar.

agímtë (i e) *mb poet*

♦ I agimit.

♦ *fig* Plot gaz e dritë.

AGIP i hist shkurt Azienda Generale Italiana Petroli Kompania Italiane e Naftës.

aglomerát i m sh e et tek

♦ Masë e përftuar nga ngjeshja e kokrrizave të mineralit.

♦ Formacion vullkanor i përbërë nga copëza minerali të ngjeshura.

♦ *fig* **Qytet aglomerat** qytet i përbërë nga disa zona të banuara të përngjitura pa rregull.

aglomerím i m tek Formim i aglomeratit; kokërrzim.

aglomer•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e AGLOMER•OJ.*

aglomer•ój kal óva úar

♦ *tek* Përftoj një masë minerali me anë të ngjeshjes së kokrrizave në temperaturë të lartë; kokërrzim.

♦ *fig* Përftoj një masë nga copëza të ndryshme.

aglomerúar (i e) *mb*

♦ *tek* (*Mineral*) i përftuar nga ngjeshja e kokrrizave në temperaturë të lartë; i kokërrzuar.

♦ *fig* I përftuar si masë nga ngjitja e copëzave të ndryshme.

aglór i m sh ë ët G Tezgë për bartjen e sanës.

aglutinatív e mb gjuh (Gjuhë) që përfton fjalë me përngjitje.

aglutíním i m sh e et kim, bio, gjuh Krijim fjalësh nga morfema përbërëse të tyre, që e ruajnë formën dhe kuptimin gjatë përngjitjes. [**u përftua si aglutininim (përngjitje) i një fjalie të tërë ('shtojua, zot, vallet', 'shtojua, zot, rreshtat')**]. (ShS)

aglutín•óhetúa (u) úar *vetv veta III dhe pavet kim, bio* Përngjitet.

aglutín•ój kal óva úarkim, bio Përngjit.

aglutínúar (i e) *mb* I përngjitur.

aglutínúem (i) e (e) *mb G >AGLUTINUAR (i e).*

aglutínúes e mb gjuh Përngjitës.

agmí si mb: Agmí njeri njeri zemërmirë.

agmí a f

♦ Zbardhëllim i agimit.

♦ Zbehtësi.

♦ Skuqje e lehtë e fytyrës.

Ágni m mit hind Perëndi e zjarrit dhe pranues i fljimeve.

agnosticíst e mb fil >AGNOSTIK E.

agnosticíst i m sh ë ët fil Pasues i agnosticizmit.

agnosticist•e *ja f sh e et f e* **AGNOSTICIST I.**

agnosticiz•ëm *mi m fil*

♦ Doktrinë për pamundësinë e zbulimit të parimeve të së vërtetës absolute, që propozon se dukuritë e përhershme janë objekti i shkencave të sakta.

♦ Besimi se nuk ka si të provohet që Perëndia ekziston a nuk ekziston.

agnostik e *mb* I lidhur me agnosticizmin dhe me agnostikët.

agnostik u *m sh ë ët* Ai që mendon se ekzistenca e Perëndisë nuk mund të provohet, por as mund të mohohet.

agnostik•e *ja f sh e et f e* **AGNOSTIK U.**

agnozí *a f psik* Humbje e aftësisë njohëse.

agnúsh•e *ja f sh e et bot*

♦ (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore me lule shumëngjyrëshe; rrënjët përdoren si tonik.

♦ Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethe të holla e të gjata; rrënja ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. >**AGNUSH•E JA; BAR ZEMRE.**

agojât i *m sh ë ët dhe ër ërit Ç*

♦ Tregtar shëtitës (ambulant).

♦ Qiraxhi me kuaj a mushka.

ag•ón *jokal ói úarveta III*

♦ Afron dita; zbardhëllon; gdhin. **Në të aguar** tek afron dita; në të gdhirë. [**dhe kokën ma ul/ si një pemë/ që ia sharruan trungun fshehtas, gjatë një nate/ ndërsa agonte dita** (MA).]

♦ *fig* Nis të duket; nëpërduket.

agoní *a f*

♦ Vuajtje e rëndë fizike a mendore.

♦ Përpëlitse në prag të vdekjes. [**n'agoni të përdridhet si vigan i vramë** (Mgj).]

♦ Emocion i fuqishëm. > **HEK•Ë A.. Lë në agoni dikë. Përpëlitem në agoni.**

agór i *m* Tipar i fytyrës.

agorá *ja f ant gr* >**AGOR•Ë A.**

agorafobí *a f psik* Frikë patologjike nga hapësira.

agorafobík e *mb psik* Që vuan nga agorafobia.

agór•ë *a f ant gr*

♦ Treg.

♦ Shesh i mbledhjes së kuvendit.

agósh i *m sh e et G*

♦ Vijë (hendek) uji.

♦ Brazdë.

agr. shkurt i **AGRONOM.**

agráfa *t f sh fet* Thënie të Jezu Krishtit që nuk përfshihen në Bibël.

agrafí *a mjek* Paaftësi për të shkruar.

agrafík e *mjek* I paaftë për të shkruar.

agrár e *mb* I tokës bujqësore; i bujqësisë. **Reformë agrare. Zonë agrare.**

agrár•e *ja f bis* Reformë agrare.

agrár(o)-industrial e *mb* Bujqësor e industrial; i bujqësisë dhe industrisë.

agregát i *m sh e et*

♦ *tek* Grup pajisjesh të një linje teknologjike. **Agregat petëzimi (saldimi).**

♦ *min* Bashkim mineralesh në një shkëmb.

♦ *fin* Shumë e përgjithshme.

agrément i m sh e et dipl Pëlqim zyrtar i kreut të shtetit pritës për ambasadorin e shtetit dërgues.

agrép i m sh ë ët

♦ >**AKREP I.**

♦ *bis* Njeri i shkathët.

agréps kal a ur J Kruaj; lëndoj (*plagën*) duke e kruar.

agréps•em a (u) ur J

I vetv veta III (*Plaga*) lëndohet nga kruajtja.

II pës e **AGREPS.**

agrépsj•e a f sh e et J Lëndim (*i plagës*) nga kruajtja.

agrépsur (i e) mb J (*Plagë*) e lënduar nga kruajtja.

agresión i m sh e et Fillim i veprimeve armiqësore, i pushtimit. **Agresion i armatosur.**

Agresion ekonomik (kulturor).

agresív e mb

♦ I lidhur me agresionin. **Qëndrim (tipar) agresiv. Në mënyrë agresive.**

♦ *tek* Abraziv; gërryes.

agresivísht ndajf Në mënyrë agresive.

agresivitét i m libr Natyrë agresive.

agresór e mb Që bën agresion. **Shtet agresor.**

agresór i m sh ë ët Ai që kryen a merr pjesë në një agresion.

agresór•e ja f e AGRESOR I.

agrián e mb ant ilir I fisit trak të Agrianëve.

agriánë t m sh ant ilir Fis trak.

agrikultúr•ë a f >BUJQËSI A.

Agrixhénto ja f gjeog Krahinë dhe qytet në Sicili.

agro- fjalëform libr Arë-; dhe-; bujqësor-.

agrobaktér i m bio Shkop bakteror i lëvizshëm, që pakëson nitratat dhe dëmton kërcëjtë e bimëve.

agrobiológ u m sh ë ët Specialist i agrobiologjisë.

agrobiológ•e ia f sh e et f e AGROBIOLOG U.

agrobiologjí a f Biologji e bimëve bujqësore.

agrobiologjík e mb I agrobiologjisë.

agrobiznés i m ek Bujqësia e vështuar si industri.

agroekológ u m Specialist i agroekologjisë.

agroekológ•e ia f sh e et f AGROEKOLOG U.

agroekologjí a f Zbatim i parimeve ekologjike në industrinë ushqimore, të lëndëve djegëse, tekstile dhe farmaceutike.

agroekologjík e mb I agroekologjisë.

agroekonomí a f Ekonomi bujqësore.

AGROEKSPORT i vjet shkurt i Agjencia Shtetërore e Eksportit të Prodhimeve Bujqësore.

agrofónd i m sh e et bujq Masa agroteknike.

agroindustrí a f libr Industri e përpunimit të prodhimeve bujqësore.

agroindustriál e mb libr Bujqësor e industrial; i bujqësisë dhe industrisë.

agrokimí a f Kimi bujqësore.

agrokimík e mb I kimisë bujqësore.

agrokimíst i m sh ë ët Kimist në fushën bujqësore.

agrokimíst•e *ja f sh e et f* **AGROKIMIST I.**

agrokompléks i *m sh e et* *bujq* Tërësi e punimeve dhe shërbimeve bujqësore.

agrológ u *m sh ë ët* Specialist i agrologjisë.

agrológ•e *ia f sh e et f* **AGROLOG U.**

agrologjí a *f* Shkencë e studimit të dherave në lidhje me bimët bujqësore.

agrologjík e *mb* I agrologjisë.

agromekaník e *mb* I agromekanikës.

agromekaník u *m sh ë ët* Mirëmbajtës i pajisjeve të mekanikës bujqësore.

agromekaník•e *ja f sh e et f* **AGROMEKANIK U.**

agromekaník•a *f përmb* Pajisje mekanike për bujqësinë.

agronóm i *m sh ë ët* Specialist i bujqësisë.

agronóm•e *ja f sh e et f e* **AGRONOM I.**

agronomí a *f* Zbatimi i shkencave të ndryshme të dherave dhe bimëve në prodhimin bujqësor.

agronomík e *mb* I agronomisë.

agropërpuním i *m kryes* Përpunim i prodhimeve bujqësore.

agropylltarí a *f libr*

♦ Pylltari për lëndë drusore.

♦ Pylltari e kombinuar me bujqësi.

agrór i *m sh ë ët* *ndërt* Gërshtëz e çatisë.

agrorregullór•e *ja f sh e et* Rregullore agroteknike.

agrosistém i *m* Sistem i shfrytëzimit të lëndëve organike të tokës për qëllime ushqimore.

agrostológ u *m sh ë ët* Studiues i barërave.

agrostológ•e *ia f sh e et f* **AGROSTOLOG U.**

agrostologjí a *f libr* Studim i barërave.

agrostologjík e *mb libr* I agrostologjisë.

agrotekník e *mb* I agroteknikës.

agrotekník•ë *a f* Njohuri dhe rregulla shkencore për rritjen e bimëve.

agroturíz•ëm mi *m* Veprimtari të shumëllojshme që tërheqin vizitorë në ferma.

agrozootekní a *f* Njohuri dhe rregulla shkencore për rritjen e bimëve dhe kafshëve.

agrúme t *f sh bot (Citrus)* Pemë frutore të familjes së qitrove, si greipfruiti, limoni, portokalli, mandarina e të tjera.

agrumerrítës i *m sh - it* Ai që merret me kultivimin e agrumeve.

agrumerrítës•e *ja f sh e et f e* **AGRUMERRITËS I.**

agrumeshítës i *m sh - it* Ai që shet agrume.

agrumeshítës•e *ja f sh e et f e* **AGRUMERRITËS I.**

agrumísht•e *ja f sh e et* **>AGRUMISHT•Ë A.**

agrumísht•ë *a f sh a at* Plantacion (bllok) agrumesh.

agrumór e *mb* I agrumeve.

agrumór•e *ja f sh e et* Plantacion (bllok) agrumesh.

agshól i *m G* Dritë e parë e zbardhëllimit të ditës.

agshóltë (i e) *mb G (Qiell)* i zbardhëllimit të ditës.

agtím i *m* Puhi e mëngjesit.

agth i *m G* Zbardhëllim i agimit.

ag•úa ói *m Ç*

♦ Pagesë.

♦ Qirá.

agúar it (të) *as* Agim. **Në të aguar.**

agúc i m sh ë ët *zvog e* **AGA I.**

agúes e mb let Në lindje e sipër.

aguliç•e ja f sh e et *bot (Primula vulgaris, P. grandiflora)* Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të hollë e gjethe vezake; çel lule si hinkë ditët e para të pranverës.

aguliçóre t f sh bot (Primulaceae) Emër i përbashkët për aguliçet, ciklaminët dhe bimët e tjera të këtij grupi.

águll i m >AG U. **Më bëjnë sytë agull** më zënë sytë perde.

agullác e mb krahin I papjekur; aguridh.

agullác i m sh ë ët Fik i papjekur; fik muf.

agullím i m Zbardhëllim i agimit.

agullím•ë a f Dritë e mugët e agimit.

agull•óhetúa (u) úar

I *vetv veta III* Mjegullohet; vishet; vë perde.

II *pës e* **AGULL•ON.**

agull•ón ói úar *veta III*

I *jokal* Agon; nis të duket; nëpërduket.

II *kal* Mjegullon; vesh si me perde.

agullór e mb poet I agimit të ditës. **Dritë agullore** dritë e zbardhëllimit të ditës.

agullúar (i e) mb (Sy) i veshur si me perde; (*pamje*) e mjegulluar.

águr (i e) mb A

♦ (*Frut*) i pabërë.

♦ I dobët; thatiq.

aguríçk•ë a f sh a at bis J Zarzavate.

agurídh e mb

♦ (*Pemë*) e papjekur; e pabërë. **Rrush aguridh.**

♦ *fig* I papjekur; i papërvojë. **Djalë aguridh.**

agurídh i m sh ë ët Njeri i papjekur (i papërvojë).

agurídh•e ja¹ f kryes sh e et

♦ Fryt i papjekur (i pabërë).

♦ Ç Rrush i papjekur.

agurídh•e ja² f sh e et f **AGURIDH I.**

agurídhë (i e) mb Ç I papjekur; i pabërë.

agushí a f Zagushi.

agúshtë (i e)¹ mb (Mot) me zagushi; me lagështirë dhe vapë.

agúshtë (i e)² mb G I errët; i zi.

agzót mb I zjarrtë; i përflakur. [**sy'n agzot, zemrën barot (GjF).**]

agzót i m vjet Barot i imtë.

* **Në flakë të agzotit** Flakë për flakë.

agzótës i m vjet Fole e barutit në pushkë.

agzóz•ë a f sh a at zool Bollë e vogël që zvarriset si e verbër; kakëzogëz; bollëverbët.

agzúam (i) e (e) mb A I gëzuar; i lumtur.

agzuár i m A

♦ Madhështi; krenari.

♦ Sqimë.

agjenci *a f sh* - të Zyrë e specializuar për një fushë të caktuar veprimtarie. **Agjenci informacioni** (e shtypit). **Agjenci e udhëtarëve**. **Agjenci tregtare**. **Agjencitë e lajmeve**.
agjensí *a f sh* - të > **AGJENCI A**.

agjént *i¹ m sh ë ët*

- ♦ Përgjegjës i një agjencie. **Agjent i transportit**. **Agjent bujqësor** teknik bujqësor.
- ♦ Njeri i vënë në shërbim të dikujt; vegël.
- ♦ Punonjës i organeve të zbulimit ose kundërzbulimit; spiun.

agjent provokator Njeri që nxit të tjerët të thyejnë ligjin me qëllim që të dënohen.

agjént *i² m sh ë ët*

- ♦ Forcë ose lëndë që shkakton një ndryshim. **Agjent kimik**.
- ♦ *mjek* Shkaktar i një sëmundjeje.

agjént•e *ja f sh e et f e* **AGJENT I**.

agjentúr•ë *a f sh a at*

- ♦ Qendër zbulimi a spiunazhi.
- ♦ *përmb* Rrjet agentësh të zbulimit ose kundërzbulimit.

agjenturór *e mb I* agjenturës; që lidhet me agjenturën. **Rrjet agjenturor**.

agjér *i m sh ë ët zool* Gomar i egër.

agjërés•ë *a f sh a at* > **AGJËRIM I**.

agjërím *i m sh e et fet* Ndalim i ngrënies dhe pirjes gjatë gjithë ditës për një periudhë të caktuar.

Agjërím për ramazan. **Prish agjërimin**. **Me agjërím në gojë** pa ngrënë.

agjër•óhet *úa (u) úar pavet e* **AGJËR•OJ**.

agjër•ój *jokal óva úar*

- ♦ *fet* Nuk ha e nuk pi gjatë gjithë ditës për një periudhë të caktuar.
- ♦ *fig* Rri pa ngrënë.

agjër•ónj *jokal A dhe vjet J* > **AGJËR•OJ**.

agjërónj•ë *a f sh a at orn krahin (Larus)* Gatë; çafkë.

agjërúes *e mb* Që agjëron.

agjërúes *i m sh - it* Ai që agjëron.

agjërúes•e *ja f sh e et f* **AGJËRUES I**.

agjërúeshëm *ndaif* Me stomakun bosh; pa ngrënë.

agjín *i m sh ë ët* Gomar; magjar.

agjiním *i m sh e et fet G* > **AGJËRIM I**.

agjinés•ë *a f sh a at G* Agjërím.

agjin•ój *jokal G* > **AGJIN•UE (me)**.

agjin•úe (me) *jokal óva úe G* > **AGJËR•OJ**.

agjinúemit *(të) as G* Agjërím.

agjinúes *i m sh ë ët G* Ai që agjëron.

agjinúes•e *ja f sh e et G f e* **AGJINUES I**.

agjiográf *i m sh ë ët libr* Studiues i shkrimeve të shenjtoreve.

agjiográf•e *ja f sh e et f e* **AGJIOGRAF I**.

agjiografí *a f libr* Shkrime për shenjtore.

agjiografík *e mb libr I* shkrimeve të shenjtoreve.

agjír *i m A* Agjërím.

agjirím *i m A* Agjërím.

agjir•ónj *kal óva úar A* Agjëroj.

agjirúam *(i) e (e) mb A* Që agjëron.

agjirónj•ë a f sh a at > AGJËRONJ•Ë A; GAT•Ë A.

agjitación i m sh

♦Përpjekje për të vënë në lëvizje opinionin publik për probleme politike a shoqërore.

Agjitacion e propagandë.

♦ *bis* Përpjekje për të bindur dikë me fjalë; predikim. **Lëre agjitacionin (mjaft na bëre agjitacion)!**

agjitatív e mb

♦I agjitacionit; që bën agjitacion.

♦: **Fraza agjitative** fjalë boshe.

agjitatór i m sh ë ët Njeri që merret me agjitacion. **Agjitor politik.**

agjitatór•e ja f sh e et f e AGJITATOR I.

agjitím i m Marrje me agjitacion.

agjit•ój óva úar

I kal Bëj agjitacion për (*dikë*).

II jokál Merrem me agjitacion.

agjitpróp i m hist Zyrë e agjitacionit dhe propagandës.

agjósh i m sh ë ët

♦ Vijë (hendek) uji.

♦ Brazdë. > **AGOSH I.**

ah¹ jokál a ur Psherëti me habi.

ah² pasth

♦ (*admirim*): **Ah, sa mirë!** [**Ah! po; â' e ambël fjala e sajë** (GjF).]

♦ (*dhembje*): **Ah, sa më dhemb!**

♦ : **Ah, më trembe! Ah, m'u kujtua!**

ah i m sh a at botG >AH U. [Borë e madhe **qi ka ra,/ Randojnë ahat për m'u thye** (CV).]

ah u¹ m sh e et bot (*Fagus sylvatica*) Dru pylli me trup të lartë e lëkurë të lëmuar, me lëndë të bardhë që përdoret për ndërtim e për mobilie.

ah i bardhë (*Carpinus caroliniana*) Shkurre e lartë ose dru i ulët i familjes së betulaceve.

ah i kuq (*Carpinus betulus*) Dru i vendeve të ngrohta të Europës jugore dhe të Azisë perëndimore me lartësi 15-20 m.

ah mali bot (*Acer platanoides*) Panjë.

ah u² m sh e et

♦ Habi. **Me ah e me oh.**

♦ Rënkim. **E bëj me ah e me bah.**

♦ *fīg* Nëmë; mallkim.

* **Lë në ahe** Lë të vuajë.

ah u³ m Hakmarrje. **Marr ahun** hakmerrem.

ah u⁴ m Mallkim. **Më zë ahu.**

ah u⁵ m sh e et Jehonë.

ahá pasth

♦Po; ëhë. **Aha, e kuptova!**

♦ (*ironi, kërcënim*) Ashtu.

♦ (*kënaqësi*): **Aha, kështu po!**

ahcíl•ia pacak A >akécili A.

âh•em vetv G>AH•Ë (me u).

ahén•g u m sh gje gjet

♦ *bis* Orkestër me vegla popullore.
 ^t♦muz Këngë e valle popullore.
 ♦ *keq* Dëfrim me zhurmë.
ahéngsh•ëm (i) me (e) mb (Festë) me dëfrim plot zhurmë.
ahengtór•e ja f krahin G Këngëtare dhe valltare ahengjesh.
ahengxhësh•ë a f sh a at f e AHENGXHI U.
ahengxhí a m sh j jtG AHENGXHI U.
ahengxhí u m sh nj njtëPjesëtar i një orkestre popullore; *bis* muzikant i dorës së dytë; këngëtar i keq.
ahengxhí•e ja f e AHENGXHI U.
ahengxhësh•ë a f e AHENGXHI U.
ahére J ndajf bis Në atë kohë; atëherë. [**Dhe Shën Pjetër' i gëzuar ahère i tha...** (FN).]
ahérë ndajf>ATËHERË.
ahérsh•ëm (i) me (e) mb shih ATËHERSH•ËM (i) ME (e).
âh•ë (me u) vetv a (u) ë G Më fryhet trupi a një pjesë e tij. >ËNJT•EM.
áh•ër ri m sh ra rat krahin G > AHUR I.
ahí pasth G >AH.
ahíena ndajf A >AHIERNA.
ahíerna ndajf A Atëherë; aso kohe.
ahimóz i m sh e et A
 ♦ Breg i pjerrët.
 ♦ Shpat.
ahirét i m vjet Bota e përtejme.
ahírna ndajf A Atëherë; aso kohe.
ahistorík e mb libr Johistorik.
ahistoríz•ëm mi m libr Pasaktësi në parashtrimin e fakteve historike.
ahísht•e ja f sh e et >AHISHT•Ë A.
ahísht•ë a f sh a at Pyll ahu; vend me drurë ahu.
ahishtór i m sh ë ët Pyll ahu.
ahishtór•e ja f >AHISHT•Ë A.
ahják u m A Mundim fizik; përpjekje e mundimshme.
ahjímaz ndajf A Poshtë.
ahjt i m A Fllad.
ahmák u m sh ë ët Ç Marrok; budalla.
ah•márr kal móra márrë Marr hak për; ia marr hakun (*dikujt*).
ahmárrës i m sh - it Hakmarrës.
ahmárrës•e ja f sh e et f e AHMARRËS I.
ahmárrje a f sh e et Hakmarrje.
ah•mérrem vetv móra (u) márrë Hakmerrem; marr hak.
áhm•ë a f sh a at Rënkim; psherëtimë.
ah•ój jokál óva úar Rënkuj; psherëtij.
ahóre t f sh bot (Fagaceae) Drurë të familjes së ahut.
aht i¹ m sh e et
 ♦ Rënkim; psherëtimë. [**Ua kishte vizatuar me siguri trupin e saj, siç i pëlqente ta bënte, duke shtuar pastaj ahtet e tij...** (IK).]
 ♦ Mallkim.

♦ Grahmë e vdekjes; agoni; hjekë; heqje.

ah *i²m* Nxehtësi. >**AFSH I**.

ah *i³m* Mall; ngashërim nga malli.

ah*tarís* *jokal a ur A* >**AHTARIS•ËNJ**.

ah*tarís•ënj* *jokal a ur A*

♦ Psherëti.

♦ Diat; më mbahet fryma nga lodhja.

ah*tarísj•e a f A*

♦ Psherëtimë.

♦ Diatje.

áhtë (**i e**) *mb* (Pyll, dru) ahu; (*mobilitie*) (me dru) ahu.

ahú *pasth* (*shpërfillje, përbuzje*): **Ahu, edhe ti me këto punët e tua!**

ahullím *i m G* Gjëmim i stuhisë.

ahullí•n *jokal u rë veta III* (*Stuhia*) gjëmon.

ahull•ónói úar *jokal veta III* >**AHULL•IN**.

ahun *it* (*të*) *as G* Fryrje; ënjtje.

ahúr *i m sh e et*

♦ Kasolle e gjësë së gjallë (e bagëtisë); *vjet* pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahet gjëja e gjallë.

Ahuri i lopëve.

♦ Pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahen bulmetrat, drutë e zjarrit, veglat etj.

♦ Ç Kasolle për të varfrit.

*

Lë në ahur dikë E lë pa pikë kujdesi dikë.

Ka plak ahuri (**Ky ahur ka plak**) Këtu ka zot; në këtë shtëpi ka zot.

Pastroj ahuret e Augjisë *libr* Ndreq shpejt e me rrënjë një gjendje me të meta të mëdha të grumbulluara prej kohësh.

ahuriár *i m sh ë ët Ç* Ai që banon në ahur.

ái (*atíj, tr e shkurt i; atë pas paraftj të, tr e shkurt e; atíj, pas paraftj tíj*) *përem*

I *vetor*

♦ Zëvendëson emër të gjinisë mashkullore, që shënon frymor a send për të cilin bëhet fjalë ose që është përmendur më parë. **Ai dhe ajo. Ai vetë. I takon atij** është e tija; e ka ai për detyrë.

Dola me të. I dola përpara (atij).

♦ (*me lidhëzën që*) Kush. [**ai që arrin në kulm, arrin i grisur, i përgjakur...** (FK).]

II *dëft*

♦ Tregon një frymor a send të shënuar me emër të gjinisë mashkullore, që ndodhet larg folësit ose që është përmendur më parë se një tjetër. **Ai atje. Po ai. Jo ky këtu, ai atje.**

♦ (*krahasim, kontrast me ky*) Tregon një frymor a send në përgjithësi. **Në këtë apo atë ditë.**

Nga ky ose ai këndvështrim.

♦ (*kohë e përcaktuar*): **Atë vit. Atë dimër.**

♦ (*para një fjalie lidhore ose kryefjalore*) Kush. **Ai që s'ka kokëka këmbë.**

♦ *bis* (*përforcim*): **Ai farë djali. Gjithë ai popull! Ai pak miell që ka mbetur.**

*

I ka hipur atij kali Ka marrë atë rrugë.

AIDS *i m mjek* >**SID•Ë A**.

aíh *pasth* >**AH**.

aikúgj•ë a f sh a at *orn A* Shqiponjë.

aikúll•ë *a f sh a at A* >AIKUGJ•Ë A.

aín i m sh a at orn A >AIT I.

AIPA *hist shkurt i Azienda Italiana Petroli Albania* Kompania Italiane e Naftës në Shqipëri.

aisberg u m sh ë ët > AJSBERG U. [Oqeani jetësor është i mbushur me ajsbergë (AÇ).]

aísht•ë *a f* Shtizë e qerres.

aít i m orn A

♦ Shqipe.

♦ Skifter.

âj¹ *kal G E* ënjt. >AJ•Ë (me).

aj² *përem vetor G Ai.*

âj³ *pj pyet bis krahin G Ë?*; çfarë (the)?

aj- *fjalëform tek inf:* **Aj-Mak** (iMac); **aj-fon** (iPhone); **aj-pod** (iPod) *etj.*

áj i m sh e et A

♦ Kafshim; zënie me dhëmbë. **Zë (me) aj.**

♦ Kafshatë.

Ajáço ja f gjeog Port në ishullin e Korsikës.

ajajarénj kal ta tur A Ajroj; ajros.

Ajáks i m mit gr Luftëtar grek që vrau veten gjatë luftës së Trojës, ngaqë armaturën e Akilit ia dhanë Odisesë.

ajám i m vjet

♦ Mot i mirë për bujqësi.

♦ Kohë e duhur; vakt.

aján i m sh ë ët vjet Udhëheqës.

ajár si kallëzues vjet: **Bëj ajar** peshoj; vë në kandar; barazoj; ndreq.

ajár i¹ m sh ë ët vjet

♦ Kosh drithi (*edhe si masë*).

♦ Karat (*ari*).

♦ *bis* Barazi në peshë; drejtpeshim. **Bëj ajar** peshoj saktë; rregulloj barrën (*e kafshës*).

ajar i² m vjet Kalorës kreshnik.

ajásm•ë a f sh a at mjek bis Shyta.

ajáshta ndajf A Jashtë; përjashta.

ajatolláh u m sh ë ët Titull i lartë fetar i shiitëve; zakonisht u jepet udhëheqësve politikë.

ajáz•ëm ma f bis mjek A Shyta.

ajázm•ë a¹ f fet

♦ Ujë i bekuar.

♦ Ceremoni e spërkatjes me ujë të bekuar (*në ritet ortodokse*).

ajázm•ë a² f sh a at bot (*Mentha*) Mendër; bimë e mentës.

ájç•e ja f bot G: **Lule ajcebimë** barishtore e familjes së luleshqerrave, me lule si boçë tufshake në ngjyrë të verdhë të fortë dhe gjethe të dhëmbëzuara; disa lloje përdoren për sallatë ose për verë.

âjç pasth G: **U ajç!** plaç!

âjç e mb G I fryrë; i ënjtur.

ájde pasth vjet J Hajde; eja; ec. [**Ajde të shkojm'** na në Romë,/ **Atje ndreqet puna jonë!**" (Pop).]

ajdës i m sh a at bot (*Laburnum alpinum*) Dru gjetherënës i pyjeve malore deri 12 metra i lartë, i familjes së bishtajoreve, me lule të verdheme në vila. >**KARTH•Ë A.**

ajdhúr i m sh ë ët Gomar.

âj•em a (u) ë *G vetv dhe pës e AJ.* >**AJ•Ë (me u).**

âjet *pasth (kundërshtim i prerë)* Kurrë; kurrsesi.

ajét i m sh e et fet Verset i Kuranit.

âj•ë (me) kal a ë *G*

♦ *Ënjt; fryj.*

♦ *bis E bëj derr; e mërzit shumë (dikë).* **Mjaft, se më aje!**

âj•ë (me u)a (u) ë *G*

I *vetv*

♦ *Ënjtem; fryhem.*

♦ *bis Bëhem derr (nga mërzia).*

II pës e AJ•Ë (me).

âj•ë a¹f *G* >**ËNJTJ•E A.**

âj•ë a²m *G* Aga. [**Ky Hamz aja burr i mirë./ Me tagan, me dy kobure**] (Pop).]

-ajë *prapasht (emra nga emra; shërben për t'i dhënë përmasë të re emrit): Akullnajë; floknajë; fundajë; rrungajë.*

áj•ër ri¹ m

♦ *Përzierje e gaztë, pa ngjyrë e pa shije, e përbërë kryesisht nga azoti (78%) dhe oksigjeni (afër 21%) dhe në sasi më të vogla nga argoni, bioksidi i karbonit, hidrogjeni, neoni, heliumi dhe gaze të tjerë, që mbështjell Tokën; atmosferë. Ajër i pastër. Në ajër të pastër. Ajër i rëndë (i keq, i prishur). Flluskë ajri. Ndërroj (pastroj) ajrin. Ajër i lëngët ind ajër i ruajtur në temperatura shumë të ulëta.*

♦ *Qiell. Ngrihem në ajër. Ajri!* sinjal i rrezikut nga sulmi ajror.

♦ *fíg Mjedis; klimë.*

*

Jam në ajër *zharg* Jam i droguar.

Ngre kështjella në ajër Bëj plane të përealizueshme.

Qëndroj (jam si) në ajër Mbetem pezull.

áj•ër ri² m A

♦ >**AJ•ËR RI¹.**

♦ *Erë. Frin ajër.*

ajër- fjalëform.

ájër-ájër mb usht: **Raketë ajër-ajër** raketë që lëshohet nga një aeroplan kundër një tjetri.

ajërfrýrës e mb tek

♦ *(Pajisje) për mbushje me ajër.*

♦ *(Pajisje) për largimin e mbeturinave me anë të ajrit.*

ajërfrýrës i m sh - it tek

♦ *Pajisje për mbushje me ajër.*

♦ *Pajisje për largimin e mbeturinave me anë të ajrit.*

ajërftóhës e mb tek *(Pajisje) për ftohjen e ajrit.*

ajërftóhës i m sh -it tek *Pajisje për ftohjen e ajrit.*

ajërmátës e mb tek *(Pajisje) për matjen e peshës dhe dendësisë së ajrit dhe gazeve të tjerë.*

ajërmátës i m sh -it *Pajisjepër matjen e peshës dhe dendësisë së ajrit dhe gazeve të tjerë.*

ajërmbájtës i m sh -it tek *Balonë (dhomë) ajri.*

ajërngróhës e mb tek *(Pajisje) për ngrohjen e ajrit.*

ajërngróhës i m sh - it tek *Pajisje për ngrohjen e ajrit.*

ajërngjéshës e mb tek (Pajisje) për ngjeshjen e ajrit.

ajërngjéshës i m sh - t tek Kompresor i ajrit.

ajërnxjérrës e mb tek (Pajisje) për nxjerrjen e ajrit. **Tub ajërnxjérrës.**

ajërnxjérrës i m sh -it tek Pajisje për nxjerrjen e ajrit.

ajërpastrúes e mb tek (Pajisje, filtër) e pastrimit të ajrit.

ajërpastrúes i m sh -it tek Pajisje (filtër) e pastrimit të ajrit.

ajërpërdímj•e a f mjek Frymëmarrje e thellë me gojë, e vullnetshme ose jo, për të nxitur gromësimat.

ájër-sipërfaqe mb usht: Raketë ajër-sipërfaqe raketë që lëshohet nga aeroplani kundër një objekti në tokë.

ajërsjéllës e m tek (Pajisje, tub) për sjelljen e ajrit.

ajërsjéllës i m sh -it tek Tub për sjelljen e ajrit. .

ajërshpërndarës e mb

♦ (Pajisje) për shpërndarjen e ajrit në një impiant a mjedis.

♦ bujq (Pajisje) për ajrosjen e drithit në silos. .

ajërshpërndarës i m sh -it tek Pajisje për shpërndarjen e ajrit (në një impiant a mjedis).

♦ bujq Ventilator.

ajërshpërndarës•e ja f sh e et bujq Pajisje për tharjen e barit të kositur.

ajërshtýtës e mb (Ventilator) për nxjerrjen e ajrit.

ajërshtýtës i m sh - it tek Ventilator për nxjerrjen e ajrit.

ájërt (i e) mb

♦ Si ajër; i lehtë si ajri.

♦ fig libr I lehtë e i tejdukshëm. **Figurë e ajërt.**

ájër-tókë mb usht (Raketë) e lëshuar nga toka kundër avionëve ose raketave.

ajërtransportúesh•ëm (i) me (e) mb usht: Divizion i ajërtransportueshëm divizion që mund të transportohet me avionë e helikopterë.

ajërthíthës e mb (Pajisje) për thithjen e ajrit.

ajërthíthës i m sh -it tek Aspirator.

âjët (i e) mb G I ënjtur.

ájëz i m>AJTH I.

ajgëtím i m

♦ Shquarje, pikasje (me sy).

♦ Shikim pak a shumë i qartë.

ájgët•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e AJGËT•OJ.

ájgët•ój kal óva úar

♦ Dalloj me sy.

♦ Shoh pak a shumë qartë.

ajhá ja f sh a at G

♦ Slitë bore.

♦ Rrëshqitëse.

ají përem dëft vjet bis Ai.

ájím i m G Ënjtje.

ajk u m G Yndyrë e flokëve.

ajkat•úri m ushq krahin G Gatesë me miell misri dhe qumësht, e pjekur në furrë.

ájkë si mb I butë si ajkë qumështi; (ushqim) me shije si të ajkës.

ajkë- fjalëform

ájk•ë a f

♦Pjesë e qumështit të patundur që mblidhet si cipë e trashë në sipërfaqe. **Ajkë e qumështit. I marr ajkën qumështit. Qumësht pa ajkë.**

♦ Shkumë e trashur që zënë disa pije. **Kafe me ajkë.**

♦ *fig* Pjesë zgjedhur (më e mirë); lule; elitë. **Ajka e ushtrisë.** [Ajo bënte pjesë këndeje e tutje në ajkën e bashkëpunëtorëve. (IK).]

♦ Lyrë e leshit të palarë.

*

I rritur me ajkë qumështi I rritur me gjithë të mirat.

ajkëmátës e mb tek (*Aparat*) i matjes së nivelit të yndyrës në qumësht.

ajkëmátës i m sh - it tek Aparat për matjen e nivelit të yndyrës në qumësht.

ajkësin•ë a f sh a at Vend moçalik; tokë mbujake (që mban ujë).

ajkëshítës i m sh - it Shitës ajke.

ajkëshítës•e ja f sh e et f **AJKËSHITËS I.**

ájkët (i e) mb Që ngjan si ajkë; i trashë e i butë si ajkë.

ajkëtím i m Trashje e lëngut në trajtë ajke.

ajkëtís kal a ur Trash (*lëngun*) deri sa të trashet si ajkë.

ajkëtís•et vetv - (u) ur veta III (*Lëngu*) trashet deri sa bëhet ajkë.

ajkëtísj•e a f Trashje e lëngut deri sa bëhet si ajkë.

ajkëtísur (i e) mb I trashur si ajkë.

ajkët•óhet vetv úa (u) úar

♦ (*Qumështi*) zë ajkë.

♦ (*Tretësira*) trashet si ajkë; lidhet.

ajkët•ój kalóva úar

♦ E lë të zërë ajkë (*qumështin*).

♦ Trash; lidh (*një tretësirë*).

ajkët•ón jokal ói úar veta III

♦ Djersitet; zë bulëza uji.

♦ Pikon; cikërron.

ajkëtór i m sh ë ët ushq Gatesë me miell, me ajkë qumështi a me gjalpë, e pjekur në tepsi.

ajkëtór•e ja¹ f sh e et

♦ Lugë për mbledhjen e ajkës së qumështit.

♦ Kupë ajke.

ajkëtór•e ja² f sh e et vjet Dyqan ku shitet ajkë dhe prodhime të ajkës.

ajkëtúar (i e) mb (*Ajkë*) e trashur.

ajkëtúem (i) e (e) mb G >AJKËTUAR (i e).

ajkët•úer óri m sh ë ët ushqG >AJKËTOR I.

ajkëtýr•ë a f sh a at Tokë mbujake (që mban ujë).

ajkím i m

♦ Djersitje.

♦ Ndotje; lerosje.

ajk•óhem vetv óva (u) úar

♦ Djersitem.

♦ Ndotem; lerosem; zhyhem.

ajk•ój kal óva úar Ndot; leros; zhyej.

ajkór•e ja f sh e et > AJKËTOR•E JA.

ajkós•et *vetv - (u) ur*

- ♦ (*Fryti*) zbutet; ndulket; mbushet me lëng.
- ♦ (*Dheu*) zbutet; baltoset.

ajkósj•e a f

- ♦ Zbutje; mbushje me lëng (*e frytit*).
- ♦ Zbutje; baltosje (*e dheut*).

ajkósur (i e) mb

- ♦ (*Fryt*) plot me lëng; i ndulkët.
- ♦ I butë si ajkë.
- ♦ (*Dhe*) i baltosur.

ajkúar (i e) mb

- ♦ I zbutur e i mbushur me lëng; i ndulkët.
- ♦ (*Dhe*) i bërë baltë.

ajkúem (i) e (e) mb G > AJKUAR (i e).

ajlí *pasth* Sa keq.

ajlimanó *pasth* > AJLI.

ajlimnór e mb A Fatkeq; i pafat.

ajník u m *krahin* Puhë deti.

ajnshtajniúm i m kim Element sintetik transuranik i përfutur nga rrezatimi i uranimit në shpërthim termobërthamor; zakonisht prodhohet në kushte laboratorike me anë të rrezatimit të plutonit dhe elementeve të tjerë (*simboli* **Es**).

ajó (asáj, trajta e shkurtuar i; atë, pas parafjalëve të, trajta e shkurtuar e; asáj, pas parafjalëve saj) *përem nj*

Ivetor Zëvendëson emër të gjinisë femërore, që shënon frymor a send për të cilin bëhet fjalë ose që është përmendur më parë. **Ajo dhe ai. Ajo vetë. I tregoj rrugën asaj. E marr me mend (atë). Rri me të.**

Idëft

♦ Tregon një frymor a send të shënuar me emër të gjinisë mashkullore, që ndodhet larg folësit ose që është përmendur më parë se një tjetër. **Ajo atje. Po ajo. Ajo vajzë. Ajo rrugë. Në atë mënyrë.**

♦ (*me lidhësen QË*) Kush. **Ajo që...** [Ti na qenke ajo ura që në heshtje të vdekshme... (AP).]

♦ (*krahasim, përjasje, kundërvënje me kjo*) Tregon një frymor a send në përgjithësi. **Në këtë ose në atë fushë. Në këtë ose në atë mënyrë.**

♦ (*kohë e përcaktuar*): **Atë ditë. Atë minutë. Atë herë.**

♦ (*bis (përforcim)*): **Gjithë ajo bukuri. Deri në atë shkallë.**

♦ (*mënyrë; rrethanë*) Çfarë. **Ajo që ndodhi, ndodhi.**

♦ *dëft libr (për të shmangur përsëritjen e emrit)*: **Është Drita, ajo e klasës sime.**

*

Ajo botë (jetë) Bota tjetër.

Ajo e fëmijëve Epilepsi.

Ato të grave euf Të përmuajshme.

I bie në të E gjej përgjigjen e saktë.

S'ha pykë nga ajo anë Nuk dua të marr vesh në atë mënyrë.

S'kam gjë në të S'kam në rregull punën.

ajodhím•ë a f sh a at fet Pjesë e dalë në trajtë gjysmërrethi ose shumëkëndëshe në anën lindore të një kishe ortodokse. >**KUNG•Ë A; KUNGOR•E JA.**

aj•óhet úa (u) úar *G vetv dhe pës e AJ•OJ.* >**AJ•UE (me u).**

aj•ój kal *G* >**AJ•UE (me).**

ajpó *pasth G (mosbesim)* Vërtet; ashtu!

ajrán i m ushq Dhallë.

ajraní a f sh - të libr vjet Aeroplan.

ajraní•e ja f libr vjet Aeroplan.

ajrí a f poet Ajër. **Në ajri** në erë. [N'ajri ndihen klithmat e natës që ra - (EM).] [E mbi ta n'ajri, si në qesëndi (Mgj).]

ajrím i m Ndërrim i ajrit; ajrosje. **Ajrimi i dhomës.**

ajrís kal a ur > **AJR•OJ.**

ajrís•em vetv a (u) ur

♦ Dal për (të marrë) ajër të pastër.

♦ *veta III (Ajri i dhomës)* ndërrohet.

ajrísj•e a f Ndërrim (pastrim) i ajrit.

ajrísur (i e) mb (Dhomë) me ajër të pastër.

ajrís•ëm (i) me (e) mb I lehtë si ajri.

ajríth i m A Fllad i lehtë; frymë.

ajro- *fjalëform.*

ajr•óhet úa (u) úar

I *vetv (Dhoma etj.)* ajroset.

II *pës e AJR•OJ.*

ajr•ój kal óva úar

♦ Ndërroj ajrin e (*dhomës etj.*); fut ajër në (*galeri të minierës etj.*).

♦ *bujq* Hedh në erë (*drithin për ta pastruar*).

♦ *bujq* Shkrifëroj tokën që të marrë ajër.

♦ Shkadhiti (rralloj) (*hardhinë etj.*)

♦ *shtyp* Rralloj; hap (*radhët e tekstit*).

ajrolundrúes e mb vjet Aeronautik; (*mjet fluturues*) më i lehtë se ajri.

ajrolundrúes i m sh - it vjet Pilot i një mjeti fluturues më të lehtë se ajri si balona.

ajróm ndajf Shumë.

ajrór e mb

♦ I ajrit; i përbërë nga ajri; që ka ajër. **Hapësirë ajrore** pjesë e atmosferës mbi një territor të caktuar me sovranitet shtetëror. **Gropë ajrore. Forcat ajrore usht. Sulm ajror usht. Urë ajrore.**

♦ Që qëndron në ajër. **Rrënjë ajrore** bot rrënjë që dalin mbi tokë ose mbi ujë.

♦ I ajrit; me rrugë a mjete ajrore. **Transport ajror. Me postë ajrore.**

♦ *let, poet* I lehtë; i pakapshëm. [**mureve ajrore të kujtesës** (GjM).]

**

oqeani ajror libr Atmosfera.

ajrór i m sh ë ët libr Aeroplan; mjet lundrimi ajror.

ajrór•e ja f Ventilator; flladitëse.

ajrórs kal a ur > **AJR•OJ.**

ajrórs•em vetv-a (u) ur

♦ Dal në ajër të pastër.

♦ >AJR•OHEM.

ajrósj•e ja f sh e et Ajrim; ndërrim i ajrit (*të dhomës*).

ajrósur (i e) mb>AJRUAR (**i e**).

ajrúar (i e) mb (*Dhomë etj.*) me ajër të pastër (të ndërruar).

ajrúem (i) e (e) mb G>AJRUAR (**i e**).

ajr•úer óre mb G Ajror.

ajrúes e mb (*Pajisje*) për ndërrimin e ajrit ose sjelljen e ajrit të pastër. **Gyp ajrues.**

ajrúes i m sh - it Pajisje për ndërrimin ose sjelljen e ajrit të pastër; ventilator.

ajs-ájs pasth krahin G Thirrje për të nxitur buajt a qetë e mbrehur në qerre.

ajsbérg u m sh ë ët Masë akulli lundruar e shpëputur nga një akullnajë. **Maja e ajsbergut** pjesa e dukshme përmbi ujë e ajsbergut (*zakonisht rreth 10% e masës*).

pasth krahin G>AJPO.

ajské pasth krahin G>AJPO.

ajsó•nj kal A Kafshoj; zë me dhëmbë.

âjt kal G>AJT•Ë (**me**).

âjt•em vetv a (u) ur Ç Ënitem.

âjt•em G vetv dhe pës e AJT. >AJT•Ë (**me u**).

âjt•ë (me) kal a ë G>ËNJT.

âjt•ë (me u) vetv- (u) ëG>ËNJT•EM.

âjtj•e ja f sh e et G>ËNJTJ•E A.

âjtun (i e)>ËNJTUR (**i e**).

âjtun a f sh a at (të) G>ËNJTUR A (**e**).

ajth i¹ m sh e et

♦ *Palcë (e kokrrave të drithit).*

♦ *Majë mielli.*

♦ *fig Thelb; esencë.*

♦ *fig Pikë e ndjeshme (e prekshme).*

ajth i² m A Fllad i lehtë; frymë.

ajth i³ m sh e et Ç Morr i posa plasur nga veza.

ajth i³ m sh e et A (Një) dorë a grusht me (*kripë etj.*).

âjthët (i e) mb I hajthëm; hollak.

aj•úe (me) úe (u) úe G

I vetv (*Fletët e fuçisë*) mbufaten; bymehen.

II pës e AJ•UE (me).

aj•úe kal óva úe G Mbufat në ujë (*fletët e fuçisë*).

ajúem (i) e (e) mb G (*Dërrasë, fuçi*) e mbufatur.

ajúg•ë a f bot (Ajuga) Bimë zvarritëse e familjes së mendërzave, me lule të kaltra në kërcell të drejtë.

âjun (i e) mb G I fryrë; i ënjtur.

âjun a (e) f G Fryrje; ënjtje.

âjun it (të) as G>ËNJTJ•E A.

ajvár i m ushq K Salcë me spec të kuq.

AK ja shkurt i

♦ **Asambleja Kombëtare.**

♦ **Aleanca Kuqëzi.**

-ak *prapasht*

- ♦ (për të formuar emra banorësh nga emra vendesh): **belshak, durrësak, turkoshak.**
- ♦ (formon mbiemra nga emra): **bashkiak, afrodisiak, paranojak, morracak.**
- ♦ (formon mbiemra dhe emra prejfoljorë): **ardhacak, ikanak, dredharak, djathtak.**
- ♦ (formon emra mashkullorë nga femërorja): **rosak.**

AKA *ja shkurt usht* Artileri Kundërajrore.

akáci•e a f sh e et bot (*Robinia pseudoacacia*) Dru gjembak i familjes së leguminozeve, me lule vilë të merme; rritet në vise të ngrohta.

Akabá *ja f gjeog* Port detar i Jordanisë.

Akád i m hist gjeog Kryeqytet i Perandorisë Akadiane (në Mesopotaminë Jugore).

akád e mb I Akadisë së Babilonisë në Mesopotaminë Jugore.

akademí a f sh - të

- ♦ Institucion shkencor ose shoqatë studiuesish, shkencëtarësh e artistësh. **Akademi e shkencave. Anëtar i akademisë.**
- ♦ Shkollë e lartë. **Akademi ushtarake. Akademia e Voskopojës.**

akademík e mb

- ♦ I akademisë; që ka lidhje me akademinë.
- ♦ *fig* (*Studim etj.*) i nivelit të lartë shkencor.
- ♦ *fig* Tepër teorik e i stërholluar; pa lidhje me praktikën jetësore. [**Dhe ka njerëz, madje njerëz me mend dhe grada akademike, që besojnë edhe sot në të, e i kushtojnë tym-temjane dhe i thurin kunora dafinash!** (KM).]
- ♦ Shkollor; i shkollave të larta. **Vit akademik.**

adakemík u m sh ë ët

- ♦ Anëtar i akademisë. [**E gëzonin të tjerët buzëqeshjen e tij: kalamajtë, akademikët e rrjedhur, kurse ai, ministri, duhej të duronte zbrazëtirën.** (IK).]
- ♦ Titull që një akademi ia jep një studiuesi, shkrimtari apo artisti.

akademík•e ja f sh e et f e **AKADEMIK U.**

akademíkísh *ndajf* Në mënyrë akademike.

akademíst i m sh ë ët

- ♦ Student i një akademie a shkolle të lartë të specializuar për një degë.
- ♦ Njeri që i trajton çështjet në mënyrë akademike.

akademíz•ëm mi m

- ♦ Trajtim akademik i çështjeve. >**PEDANTIZ•ËM MI.**
- ♦ *art* Rrymë e arteve figurative që ndjek rregullat dhe modelet klasike; formalizëm tradicional në art.

Akadí a f gjeog Krahinë frëngjishtfolëse e Provincave Detare të Kanadasë.

akadián e mb I krahinave frëngjishtfolëse të Provincave Detare të Kanadasë.

akadián i m sh ë ët Kolon i hershëm në Provincat Detare të Kanadasë.

akadián•e ia f sh e et f **AKADIAN I.**

akánt i m sh e et ark Zbukurim me gjethe akante në krenajat e shtyllave korintike.

akánt•ë a f sh a at bot (*Acanthus*) Dashtër.

akantít i min Mineral i çmuar, i përbërë kryesisht prej sulfur argjendi.

akantór•e t f bot (*Acanthaceae*) Familje e akanteve.

akantóz•ë a f mjek Trashje anormale e lëkurës.

akaparím i m sh e et Kontroll i tregut me anë të përjashtimit të konkurrentëve; monopolizim.

akapar•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AKAPAR•OJ.**

akapar•ó j kal óva úar Kontroll i mallit në treg me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúar (i e) mb (*Mall, treg*) i kontrolluar me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúem (i) e (e) mb *G >AKAPARUAR (i e).*

akaparúes i m sh - it Tregtar apo afarist që kontrollon tregun me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúes•e ja f sh e et f **AKAPARUES I.**

akár•e ja f sh e et ent

♦ Këpushë.

♦ Morr i bimëve.

akaríde tf sh ent Rend i madh këpushash pa ndarje të dukshme të trupit.

Akarnaní a f gjeog Krahinë në Greqinë Qendrore-Perëndimore, në brigjet e Jonit.

akarológ u m sh ë ët Studiues i akarideve.

akarológ•e ia f sh e et f **AKAROLOG U.**

akarologjí a f Studim i akarideve.

akarologjík e mb I akarologjisë; që lidhet me akarologjinë.

akarrí a f G >HAKRRI A.

akarrím i m G Ndezje (*e dosës*).

akarr•óhet vetv veta III G >AKARR•UE (me u).

akarr•úe (me u) úe (u) úe vetv veta III G (Dosa) ndizet; kërkon të mbarset.

akarrúeme (e) mb veter G (Dosë) e ndezur, që kërkon të mbarset.

akatalektík e mb let (Varg) me rrokje të plotë në këmbën e fundit.

akatalepsi a f fil Pamundësi për të qenë i sigurt në njohjen e sendeve.

akataleptík e mb fil I akatalepsisë.

akazhú ja f bot (*Anacardium occidentale*) Shkurre e lartë e viseve tropikale të Amerikës, që bën një lloj arre të pasur me vaj e proteina.

akbét ndajf Ç Më në fund; në fund të fundit; tekefundit.

akbéti ndajf Ç >AKBET.

akcént i m dhe gjuh >THEKS I.

akcentologjí a f gjuh Studim i theksit të fjalës dhe fjalisë.

akcentologjík e mb gjuh I akcentologjisë.

akçesh•ë a f sh a at bis vjet Gatojcë; gjellëtare; kuzhinierë.

akcí u m sh nj një bis vjet Gatues; gjellëtar; kuzhinier.

akçiásh i m ushq Ëmbëlsirë me oriz, qumësht e sheqer; sytlaç.

akçibásh i m sh ë ët vjet bis Kryekuzhinier.

akçihán•e ia f sh e et vjet bis

♦ Kuzhinë.

♦ Gjellëtore.

akçillék u m vjet Gatim; mjeshtëri e gatimit.

akeás e mb I Akesë (*së Greqisë së Lashtë*); që ka të bëjë me Akenë, me banorët a vendësit e saj.

akéj të m sh ant gr Banorë a vendës të Akesë (*në Peloponez*).

Akél i m mit gr Perëndi e lumit; i biri i Oqeanit dhe Tetit; mendohet të ketë qenë i ati i Sirenave.

akén i m sh ë ët bot

♦ Farë e vogël, e thatë, me lëvozhgë të hollë si fara e lulediellit.

♦ Fryt me një farë.

AKEP ja shkurt i Agjencia e Komunikimeve Elektronike dhe Postare.

Akér i m mit egj Rojë e diellit udhanak.

Akerón i m > **AKERONT I.**

Akerónt i m mit *gr* Një prej lumenjve të botës së nëndheshme.

akerontík e mb mit *gr* I Akerontit; i Akeronit.

akë- fjalëform Pjesë e parë e disa përemrave të pakufishëm apo ndajfoljeve, që u jep kuptim të papërcaktuar.

akëcil•i a *pacak sh* **ët at** Dikush; njëfarë (*njeriu*). **Akëcili njeri.** Në **akëcilin fshat** në një fshat të përmendur (të dhënë).

akëçil•i a *pacak sh* **ët at** A > **AKËCIL•I A.**

akëkú ndajf Diku.

akëkúsh *pacak* Dikush. **Akëkush ka ardhur.**

ák•ël la f sh la lat Kamare e vogël në faqen e brendshme të murit pranë dritares.

akëqýsh ndajf Një njëfarë mënyre. **Akëqysh kjo punë do bërë.**

ák•ër ra f sh ra rat Njësi matëse e sipërfaqes së tokës (mbi 4 ha). **Tre akra tokë.**

ák•ër ra f gjeog > **AKRA JA.**

ákës i m sh ë **ët bot** (*Helichrysum*) Bimë barishtore me kërcell shumëngjyrësh që i ruan ngjyrat kur thahet.

akësecil•i a *pacak sh* **ët at** Kushdoqoftë; cilidoqoftë.

akësekú ndajf > **AKËKU.**

akësekúsh *pacak* > **AKËKUSH.**

ák•ësh shi m sh e et Majë e pemës.

ákët (i e) mb (*Lëng*) i trashur; i lidhur si ajkë.

akikát i m bis vjet E vërtetë. [**Të desha me akikat,/ Të pata nuse të re** (Pop).]

Akíl i m mit *gr* Luftëtar grek; vrau Hektorin; e vrau Paridi me shigjetë në pikën e dobët, në thembër.

akilián e mb I Akilit; si Akili.

akinezí a f mjek Paralizë e përkohshme e shoqëruar me bllokim të muskujve lëvizorë.

akinxhí u m sh nj njtë vjet usht Kalorës i trupave sulmuese e ndëshkimore osmane.

Akitén•ë a gjeog Krahinë në Francën Jugperëndimore midis Bordosë dhe Pirenejve.

AKKP ja shkurt i Agjencia e Kthimit dhe Kompensimit të Pronave.

aklimatizatór i m tek Kondicioner i ajrit.

aklimatizím i m dhe bio Përshtatje me kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatiz•óhem vetv óva (u) úar U përshtatem kushteve të mjedisit dhe klimës së re.

aklimatiz•ój kal óva úar dhe bio E përshtat (*një organizëm*) në kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatizúar (i e) mb I përshtatur në kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatizúem (i) e (e) mb G > **AKLIMATIZUAR (i e).**

aklimatizúes i m sh - it > **AKLIMATIZATOR I.**

akll i m A, G > **AKU•LL LLI.**

akllác i m sh ë **ët** Avër; rrasë akulli.

akllék u m vjet Krem ftyre.

AKM ja shkurt i

♦ Agjencia Kosovare e Mirëkuptimit.

♦ Agjencia Kombëtare e Mjedisit.

akmeíst e mb let I akmeizmit.

akmeíst i m sh ë **ët let** Pasues i akmeizmit.

akmeíst•e ja f sh e et f **AKMEIST I.**

akmeíz•ëm mi *m let* Lëvizje poetike në fillimin e shek. XX në Rusi.

akné ja *m mjek* Mahisje a gjëndrave të lëkurës.

akól i *m ë ët* A Shërbëtor.

akólla *ndajf* K Rreth; qark; rrotull.

akólle *ndajf* K Rreth; rrotull. [Sillet **vallja** **akolle** (LP).]

akóll•ë a f K Rreth; unazë.

akóma *ndajf*

♦ Ende; edhe sot e kësaj dite. [Tre mijë vjet/Akoma zjarret e Trojës/ si floknajë e kuqe më rrinë në sy (IK).]

♦ Edhe; më shumë. **Dua akoma.**

♦ (*krahasim; me shkallën krahasore të mbiemrave*) Prapë. **Akoma më i madh. Akoma më i mirë.**

*

Akoma ti!

♦ S'ke mbaruar ende!

♦ (*si sfidë*) Kur të duash!

akomodím i *m libr* Përshtatje; pajtim.

akomod•óhet úa (u) úar *libr vetv veta III dhe pës e AKOMOD•OJ.*

akomod•ój kal óva úar *libr* Përshtat; pajtoj (*kërkesat me realitetin*).

akomodúar (i e) *mb libr* I përshtatur; i pajtuar (*me realitetin*).

akomodúem (i) e (e) *mb G >AKOMODUAR (i e).*

akondrít i *m ë ët* *meteo* Meteorit i gurtë.

akonít i *m sh e et* *bot (Aconitum)* Bimë barishtore helmuese, me rrënjë zhardhokore, gjethe pëllëmbore, lule të kaltra ose të bardha; rrënjët e këtyre bimëve thahen dhe përdoren në farmaceutikë.

akórd i¹ *m sh e et muz* Bashkim i harmonishëm i tre ose më shumë tingujve të njëkohshëm me lartësi të ndryshme. >**BASHKËZANIM I.**

akórd i² *m sh e et*

♦ *ek* Marrëveshje.

♦ *vjet* Marrëveshje a kontratë për kryerjen e një pune me pagesë sipas sasisë ose copëve të prodhuara. **Punë me akord.**

♦ Mirëkuptim; përputhje (*e qëllimeve etj.*).

akordeón i *m muz* >**FIZARMONIK•Ë A.**

akordím i *m sh e et*

♦ Vënie në akord e instrumenteve për të qenë në harmoni.

♦ *gjuh* Përputhje gramatikore e pjesëve të ligjëratës.

♦ *tek* Rregullim i frekuencave (*të radios*); rregullim i qarkut për ta vënë në rezonancë me sinjalin e hyrjes.

♦ *libr* Dhënie (*e një kredie etj.*).

akord•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ (*Vegla muzikore*) vihet në akord.

♦ *radiotv (Frekuencat e radios)* rregullohen për të marrë sinjalin nga transmetuesi.

♦ *libr (Kredia etj.)* jepet.

II *pavet e AKORD•OJ.*

akord•ój kal óva úar

- ♦ *muz* Vë në akord (një vegël); harmonizoj (zërat).
- ♦ *radiotv* Rregulloj frekuencat për të marrë sinjalin nga transmetuesi.
- ♦ *libr* Përshtat; përputh.
- ♦ *libr* I jap (dikujt një kredi etj.).

*

I akordoj telat me dikë Merrem vesh mirë me dikë; përputh planet me dikë.
akordúar (i e) *mb muz (Vegël)* e vënë në akord; (zëra) të harmonizuar.

akordúem (i) e (e) *mb G >AKORDUAR (i e).*

akordúes i m sh - it muz Pajisje për akordimin e një vegle.

akordúes•e ja f sh e et muz f AKODRUES I.

akordúesh•ëm (i) me (e) *mb dhe muz* Që mund të akordohet.

akordueshmëri a f dhe muz Të qenët i akordueshëm.

akostím i m det >BREGËZIM I.

akost•óhet vetv úa (u) úar veta III det (Anija, barka) bregëzohet.

akost•ój kal óva úar det Bregëzoj (anijen, barkën).

akostúar (i e) *mb det (Anije, barkë)* e bregëzuar.

akostúem (i) e (e) *mb G >AKOSTUAR (i e).*

akotiledón e *mb bot (Bimë)* pa kotiledon.

akotiledóne t f sh bot Bimë si fieri, myshku etj. pa kotiledon

AKP ja shkurt i Agjencia e Kthimit të Pronave.

Akrá ja f gjeog Kryeqytet i Ganës.

akrabá ja f

- ♦ *përmb* Farefis.

- ♦ *sh a të keq* Rreth miqsh; taraf.

akraballë•k ku m sh qe qet keq Përkrahje e favore për farefis e për miq. [ia ka ndreq punën e madhe aty për aty - pse ka luejt bakshishi apor akraballëku (KM).]

akreditím i m dhe dipl Caktim si përfaqësues diplomatik në një shtet të huaj a në një ngjarje.

akreditív i m sh a at fín Letër krediti.

akredit•óhem óva (u) úar dhe dipl vetv, pës e AKREDIT•OJ.

akredit•ój kal óva úar dhe dipl Caktoj dikë si përfaqësues diplomatik (ose të shtypit) në një shtet të huaj (në një ngjarje).

akreditúar (i e) *mb dhe dipl* I caktuar si përfaqësues diplomatik (ose të shtypit) në një shtet të huaj (në një ngjarje).

akreditúar a (e) f sh a at (të) dhe dipl f e AKREDITUAR A (e).

akreditúar i (i) m sh - it (të) dhe dipl (Gazetar, diplomat) i caktuar si përfaqësues.

akrép i¹ m sh a at

- ♦ *ent (Euscorpius flavicaudis)* Kandërr e klasës së araknideve, me thumb helmues në bisht.

- ♦ *keq* Njeri dorështrenguar; kurnac.

- ♦ *keq* Njeri shpirtkeq, tinëzar e i pabesë.

- ♦: **Yjësia e Akrepit** *astr* yjësi e hemisferës së jugut afër Peshores dhe Shigjetarit; shenja e tetë e zodiakut.

*

M'u bë akrep

- ♦ Më është ngjitur si ferrë.

- ♦ S'e shoh dot me sy.

akrép i² m sh a at Shigjetëz që sillet në fushën e orës apo të aparatit matës.

- ♦ **akrep i madh** Akrep i minutave.
- ♦ **akrep i vogël** Akrepi orëve.
- ♦ **akrep i hollë** Akrep i sekondave).

Akrép i m astr Yjësi dhe shenjë e tetë e zodiakut.

akrepngjashëm (i) me (e) mb Si akrep.

akrepórë t m sh inv (Scorpionida) Rend i akrepave të mirëfilltë.

akreptár i m usht hist Makinë e lehtë për hedhjen e gurëve kundër armikut.

ákr•ë a f sh a at > AK•ËR RA.

akribí a f Vëmendje; saktësi. **[I studjuan dukuritë e etnokulturës në kompleks, duke jetuar për një kohë të gjatë në gji të popullit, duke i vëzhguar ato me kujdes, me akribi. (MT).]**

akrilát i m sh e et zakon shumës kim, ind, teks Grup rezinash akrilike që përdoren në gjendje emulsioni për prodhimin e bojërave, plastikave, tekstileve dhe në procesin përfundimtar në industrinë e letrës.

akrilík e mb

- ♦ *kim, teks* Që përmban ose prodhohet me acid akrilik. **Fije akrilike** lloj fibre sintetike e prodhuar nga polimerizimi i akrilonitrilit.

- ♦: **Acid akrilik** acid i pangopur i thjeshtë, pa ngjyrë e me shije të fortë si të uthullës; përdoret si monomer për prodhimin e rezinave akrilate.

akrilík u m sh ë ët kim, teks Fibër (fije) arkilike.

akrilonitríl i mb kim, tekst Cianid vinili; përdoret për prodhimin e fibrave sintetike me polimerizim.

akrinjóll•e ja f sh e et bot (Solanum dulcamara) Idhnaq; kuralë gjarpri.

akrit i m kryes sh usht hist Ushtar i njësisë kufitare të Perandorisë Bizantine në shek. IX-XI, gjatë dyndjeve arabe.

akritík e mb let: Poezi akritike (cikël akritík) cikël poemash mesjetare kushtuar luftimeve kundër dyndjeve arabe. **[franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre, pak a shumë me të njëjtin rol që patën murgjit grekë në dëshmimin e këngëve akritike (ShS).]**

akrobací a f sh - të

- ♦ Ushtrim gjimnastikor i vështirë e spektakolar. **Akrobaci ajrore.**
- ♦ *sh dhe ra rat fig keq* Veprime të shkathta për të mashtruar dikë; pehlivanllëk.

akrobát i m sh ë ët

- ♦ Gjimnast që bën akrobaci; pehlivan. **Akrobatët e cirkut.**
- ♦ *keq* Mashtrues i shkathtë. **[duhet t'ishte një akrobat politik dhe t'i përshtatej gjendjes (NA).]**

akrobát•e ja f sh e et f e AKROBAT I.

akrobatík e mb

- ♦ I akrobacisë ose akrobatit.
- ♦ *fig keq* Dredharak e mashtrues.

akrobatík•ë a f sport Tërësi ushtrimesh të a numrash akrobatit.

akrocentrík e mb bio Me krahë të pabarabartë.

akrodónt e mb bot I parrënjë.

akrolít i m art Statujë e punuar me dru dhe gur.

akrolítík e mb art (Statujë) e punuar me dru dhe gur.

akromatík e mb

♦ *fiz* Që tregon një ngjyrë pa nuanca, si e bardha, e zeza, e përhimja; (*send*) që përthyen dritën pa i ndarë ngjyrat sipas spektrit.

♦ *bio* (*Qelizë ose ind*) që nuk ngjyroset.

♦ *muz* Që ka vetëm tonet diatonike të regjistrit të zërit.

akromatizëm *mi m libr* Të qenët akromatik (i pangjyrë).

akromatizim *i m tek* Çngjyrosje.

akromatizohet *úa (u) úar tek*

I vetv veta III Çngjyroset.

II pës e **AKROMATIZ•OJ.**

akromatizoj *kal óva úar tek* Çngjyros.

akromatizuar (*i e*) *mb tek I* çngjyrosur.

akromatizuem (*i e*) (*e*) *mb G* >**AKROMATIZUAR** (*i e*).

akromatizues *e mb tek (Veti)* çngjyrosëse.

akroní *a f fil* Paraqitje paradoksale e perspektivës kohore.

akroník *e mb fil I* akronisë.

akroním *i m sh e et libr* Fjalë e formuar nga shkronjat e para të një emërtimi ose nga pjesë të një grupi fjalësh; shkurtesë (*p.sh. radar = radiodetectingand ranging*).

akronimík *e mb libr I* akronimit; i shkurtesës.

akropetalór *e mb bot (Zhvillim i gjetheve ose luleve)* nga fundi i bimës në majë.

akropól *i m sh e et dhe* Lartësi e fortifikuar ose kështjellë në qytetet e Greqisë së Lashtë.

akropolí *a f sh - të* >**AKROPOL I.** [Hajde, ja Akropolia,/ Ja qyteti e njerëzia (FN).]

akrostík *u¹ m sh e et let* Poezi ose varg rreshtash, në të cilat disa shkronja, zakonisht të parat në varg ose në rresht, formojnë një emër, një parullë, ose mesazh kur lexohen së bashku.

akrostík *u² m* Gjëzë në të cilën radhët horizontale dhe vertikale mbushen me shkronja që formojnë të njëjtën fjalë.

aks *i m sh e et tek* Bosht. **Aks me gunga.** **Aks i përparmë** (*i pasmë*).

aksáfna *ndajf A* Menjëherë; në çast.

aksatí *a f Ç* Huazi; me huazim; (*jap*) hua.

akselerím *i m fiz* >**PËRSHPEJTIM I.**

akselerográf *i m sh ë ët tek* Pajisje për regjistrimin e lëvizjes së dheut gjatë një tërmeti.

akselerografík *e mb tek I* akselerografit.

akselerohet *úa (u) úar fiz*

I vetv veta III Përshpejtohet.

II pës e **AKSELER•OJ.**

akseleroj *kal óva úar fiz* Përshpejtoj.

akseleromét•ër *ra f sh ra rat* Pajisje për matjen e përshpejtimit.

akselerometrík *e mb tek I* matjes së përshpejtimit.

akseleratór *i m sh ë ët*

♦ *tek* Pajisje e rritjes së shpejtësisë; përgjithësisht, pedali e gazit të automjetit.

♦ *kim* Lëndë që rrit shpejtësinë e reaksionit.

♦ *fiz* Pajisje si ciklotroni, që rrit energjinë e thërmijave nënatomike ose të bërthamave me ngarkesë. >**Përshpejtues i.**

akseleratór *e mb fiz* >**PËRSHPEJTUES E.**

akseleruar (*i e*) *mb fiz I* përshpejtuar.

akselerúes *e mb* Përshpejtues.

akselerúes *i m fiz* >**AKSELERATOR I.**

aksént i m sh e et libr >THEKS I.

akseptór i m sh ë ët

- ♦ *kim* Atom ose molekulë që mund të pranojë në atom tjetër.
- ♦ *fiz* Atom i tillë që formon vrimë pozitive në gjysmëpërçues.

aksés i m tek inf Hyrje në një program kompjuterik.

aksesór e mb libr

- ♦ (*Pajisje etj.*) që kryen rol ndihmës.
- ♦ *anat* Dytësor; plotësues.

aksesór i m kryes sh ë ët

- ♦ Pjesë a pajisje ndihmëse.
- ♦ *art* Detal.

áksë (i e) mb

- ♦ I aftë; i zoti.
- ♦ >**AKS•ËM (i) ME (e).**

áks•ëm (i) me (e) mb

- ♦ I shkathët.
- ♦ I guximshëm.
- ♦ Që ka besim në vetvete.
- ♦ Punëtor; i zellshëm.
- ♦ Fjalërendë; gojëvrazhdë.

áksënj kal a ur A

- ♦ Gjallëroj; shkath.
- ♦ Nxit; nguc; shtyj.

áksët (i e) mb I denjë; i zoti.

aksí a f Vlerë; zotësi.

aksiál e mb Boshtor; i boshtit. **Forcë aksiale.**

aksidént i m sh e et

- ♦ Ngjarje e papritur me pasoja të padëshirueshme. **Aksident ajror (automobilistik).**
- ♦ *libr* Rast; ngjarje e rastit; rastësi.

aksidentál e mb

- ♦ I shkaktuar nga një aksident. **Plagosje aksidentale** plagosje e paqëllimshme.
- ♦ *libr* I rastit; i paparashikuar.

aksidentalísht ndajf

- ♦ Si pasojë e aksidenti.
- ♦ *libr* Rastësisht; papritur.

aksident•óhem óva (u) úar vetv, pës e AKSIDENT•OJ.

aksident•ój óva úar

I kal I shkaktoj një aksident (*dikujt*).

II jokal Pësoj një aksident (*në rrugë etj.*).

aksidentúar (i e) mb Që ka pësuar një aksident (*rrugor etj.*).

aksidentúar a (e) f sh a at (të) f e AKSIDENTUAR I (i).

aksidentúar i (i) m sh - it (të) Njeri i dëmtuar në një aksident. **Nuk ka të aksidentuar.**

aksidentúem (i) e (e) mb G >AKSIDENTUAR (i e).

aksiologjí a f fil Studim i natyrës së vlerave dhe i gjykimeve për vlerën.

aksiologjik e mb libr I aksiologjisë; vlerësues. [Nga një shqyrtim aksiologjik i këtyre studimeve mund të thuhet se... (ShS).]

aksiomatík e mb libr Që pranohet si aksiomë; që ka karakteristikat e një aksiome. **E vërtetë aksiomatike** e vërtetë që pranohet pa vërtetim.

aksiomatík•ë a f libr Teori aksiomatike.

aksiomatizím i m sh e et libr Formulim si aksiomë.

aksiomatiz•óhet úa (u) úar libr

I vetv veta III Formulohet si aksiomë.

II pës e AKSIOMATIZ•OJ.

aksiomatiz•ój kal óva úar libr Formuloj si aksiomë (*një teori*).

aksiomatizúar (i e) mb libr (Teori) e formuluar si aksiomë.

aksiomatizúem (i) e (e) mb G >AKSIOMATIZUAR (i e).

aksióm•ë a f sh a at E vërtetë e pranuar përgjithësisht; rregull a parim i pranuar; parim i pranuar pa vërtetim; postulat.

aksión i¹ m sh e et

♦ *libr* Veprim i planifikuar e organizuar me një synim. **Aksion dhe reaksion** veprim dhe kundërveprim. [shkrihen "njohja me aksionin", aspekti gnoseologjik me atë aksiologjik, **kuptimi mbi jetën dhe botën (ShS).**]

♦ *usht* Operacion ushtarak a policor.

♦ Veprimtari. **Aksion politik (diplomatik).**

♦ *sport* Sulm.

aksión i² m sh e et fin Letër me vlerë, që përfaqëson një nga pjesët e kapitalit të një kompanie; pronari i letrave të tilla ka të drejtë të përfitojë nga dividendët dhe të votojë në atë kompani.

Tregu i aksioneve. Paketë e aksioneve. Aksionet bien (ngrihen).

aksionár e mb fin (Shoqëri) e ngritur me aksione.

aksionár i m sh ë ët fin Zotërues aksionesh.

aksionár•e ja f sh e et f e AKSIONAR I.

aksioníst e mb vjet I aksionistit; i bërë me aksionistë.

aksioníst i m sh ë ët vjet Vullnetar në aksion; pjesëmarrës në punë vullnetare.

aksioníst•e ja f sh e et f e AKSIONIST I.

aksít jokal a ur Ç Gogësi; më hapet goja për gjumë.

aksíz•ë a f sh a at fin Taksë mbi sasinë e punës së bërë; jo mbi pronën a të ardhurat nga prona.

aksón i m sh e et anat Zgjatim fijezeor i qelizës nervore.

aksonometrí a f tek Metodë e projektimit të figurave tripërmasore në rrafsh.

aksonometrík e mb tek I aksonometrisë.

aksór e mb >AKSIAL E.

aksór i m sh ë ët tek Bosht.

akst i m A Dashuri.

aksh pacak Dikush; një njeri a send i papërcaktuar. **Në aksh vend** diku; në filan vend.

aksh i m sh e et bot (Eupatorium perfoliatum) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe të përkundërta dhe lule të bardha, që dalin tufë në majë të kërcellit.

>TRIK•Ë A; BAR ETHESH.

AKSH ja shkurt i Armata Kombëtare Shqiptare.

akshám i m vjet

♦ Mbrëmje; muzg i mbrëmjes.

♦ *fet* Lutje e mbrëmjes (*e muslimanëve*). **Hoxha thirri akshamin.** [Dhe mos ma mbaj atë fytyrë si hoxhë akshami. (IK).]

*

Lule akshami *bot* Bimë barishtore zbukuruese, me kërcell rreth 1 m të lartë, me gjethe si zemër dhe lule të kuqe në trajtë hinke që çelin buzë mbrëmjes.

áksh•ëm (i) me (e) *mb* I hedhur; i shkathët. >**AKS•ËM (i) ME (e)**.

aksh•ój aíja *m sh ój ójt* vjetkrahin *G*

♦ Gjellëbërës.

♦ Ai që gatuan në dasma e vdekje.

akt- *fjalëform*.

akt i *m sh e et*

♦ *libr* Proces i kryerjes së një veprimi. **Akt heroik** bëmë. [ky thelb gjendet edhe në fatin e protagonistëve të eposit shqiptar, në aktin e tyre mbinjerëzor për ta kaluar vdekjen si një ëndërr... (ShS).]

♦ Veprim; gjest. **Akt miqësor**.

♦ *zyr* Dokument zyrtar, që vërteton kryerjen e një veprimi. **Akt i lindjes (i vdekjes)**. **Akt i martesës**. **Akt zyrtar**. [Imzot Nikoll Kaçorri... ka qenë nënshkrues (i dyti në radhë) i aktit të shpalljes së pavarësisë (RG).]

♦ *teatër* Ndarje kryesore e një pjese teatrale ose opere. **Akti i parë**. **Dramë me një akt**.

aktadoptím i *m drejt* Vërtetim birësimi.

aktakúz•ë a f sh a at *drejt* Dokument zyrtar me të dhënat e prokurorisë kundër të pandehurit të gjyq.

aktbesím i *m sh e et libr* Parashtrim i bindjeve vetjake.

aktbetím i *m drejt* Betim para trupit gjykues.

aktblérj•e a f treg Certifikatë e (vërtetim i) blerjes.

aktdálj•e a f sh e et *zyr* Vërtetim i daljes së mallit nga magazina.

aktdelegím i *m sh e et drejt* Dokument që vërteton se dikush është ngarkuar apo dërguar për të kryer një detyrë.

aktdetyrím i *m sh e et drejt* Dokument që parashtron detyrimet dhe pasojat në rast se nuk njëra nga palët nuk i plotëson ato.

aktdéním i *m sh - e et drejt* Dokument që përmban dënimin e dhënë nga një gjyq.

aktdëshmí a f sh - të drejt Shkresë zyrtare që përmban një dëshmi.

aktdorëzaní a f sh - të drejt vjet Dokument që vërteton se dikush hyn dorëzanë për dikë a diçka.

aktdorëzím i *m sh e et* *zyr* Dokument që vërteton dorëzimin a transferimin e një prone.

aktdhurím i *m sh e et drejt* Dokument që vërteton dhurimin e një prone.

Akteón i *m mit gr* Gjahtar që e zuri Artemisën duke u larë lakuriq; ajo e shndërroi në kaproll dhe qentë e tij e mbytën.

aktermá ja *f* Zhbartje e mallit.

aktgjykím i *m sh e et drejt* Dokument i vendimit të gjyqit.

akt-hetím i /akt-hetim/ *m sh e et drejt* Raport përfundimtar i një hetimi gjyqësor.

aktí a f Denduri; ngjeshje.

aktín i¹ *m sh ë ët bot (Actinia)* Anemonë e detit.

aktín i² *m kim* Element radioaktiv, që gjendet në minerale të uraniumit dhe përdoret si burim i rrezeve alfa (*simboli Ac*).

aktíníde *tm sh kim* Grup i 15 elementeve metalikë, me veti radioaktive.

aktiniúm i *kim* >**AKTIN I²**.

aktinomé•ër ri *m fiz* Matës i rrezatimit radioaktiv.

aktinometrí a f fiz Matje e rrezatimit radioaktiv.

aktinometrík e *mb fiz* I aktinometrisë.

aktinomicéte *t f sh bio* Baktere fijejore ose në trajtë shkopi; disa janë patogjenike për njerëzit.

aktinomicín•ë *a f farm* Antibiotik i prodhuar nga antinomicetet.

aktinomórf *e mb bio (Kafshë të thjeshta ose bimë)* simetrike përgjatë rrezes.

aktinomikóóz•ë *a f mjek, veter* Sëmundje e gjedhit, që mund t'u ngjitet edhe njerëzve.

aktív *e¹ mb*

♦ I gjallë e energjik në veprime; i gatshëm për të vepruar; veprues. **Rol aktiv.**

♦ (*Popullsi*) në gjendje pune.

♦ *tek* Që është në veprim; (*lëndë*) që rrezaton ose jep energji. **Vullkan aktiv. Automobil me katër rrota aktive.**

aktív *e² mb fin(Veprimtari ekonomike)* me të ardhura më të mëdha se sa shpenzimet. [**ka shtete me balance tregtare aktive** (KM).]

aktív *i¹ m sh e et* Pjesë energjike e anëtarësisë së një organizate; mbledhje e anëtarëve aktivë të një organizate.

aktív *i² m sh e et fin* Pjesë e bilancit të një personi juridik, që përmban gjithë pasuritë e tundshme e të patundshme, detyrimet ndaj palëve të tjera.

aktív *i³ m sh* Partner aktiv në marrëdhënie homoseksuale.

aktív•e *ja f* Partnere aktive në marrëdhënie homoseksuale.

aktivím *i m tek* Përpunim i një lënde për ta bërë që të marrë pjesë në një proces a reaksion kimik.

aktivíst *i m sh ë ët* Pjesëmarrës i gjallë e energjik në një veprimtari. **Aktivist i partisë.**

aktivíst•e *ja f sh e et f e* **AKTIVIST I.**

aktivísht *ndajf* Në mënyrë aktive; me gjallëri.

aktivítét *i m sh e et*

♦ Pjesëmarrje aktive në një veprimtari; veprimtari. **Aktivitet shoqëror. Fushë e aktivitetit.**

♦ Degë e caktuar për një veprimtari. **Aktivitete ndihmëse.**

♦ Veprim; funksionim. **Aktiviteti i trurit.**

aktivizím *i m* Vënie në gjendje aktive; përfshirje në një veprim.

aktiviz•óhem óva (u) úar

I vetv Marr pjesë në një veprimtari. **Aktivizohem në një lojë.**

IIpës e **AKTIVIZ•OJ.**

aktiviz•ój kal óva úar

♦ Bëj që të marrë pjesë aktive në një veprimtari ose proces. **Aktivizoj një lojtar të ri.**

♦ Vë në lëvizje (në veprim, në funksionim) (*një pajisje*).

aktivizúar (i e) mb Që merr pjesë gjallërisht në një veprim.

aktivizúem (i) e (e) mb *G >* **AKTIVIZUAR (i e).**

aktiv•óhet vetv úa (u) úar *tek pës e* **AKTIV•OJ.**

aktiv•ój kal óva úar *tek* Përpunoj kryesisht qymyrin që të marrë pjesë në një reaksion kimik.

aktivúar (i e) mb *tek (Qymyr)* i përpunuar për të marrë pjesë në një reaksion kimik.

aktkalím *i m drejt* Dokument që vërtetën kalimin e një prone etj. në emër të dikujt.

aktkontróll *i m sh e et zyr* Shkresë që vërteton se është kryer një kontroll; procesverbal i një kontrolli.

aktlídhj•e *ja f sh e et zyr* Dokument që vërteton shoqërizimin e dy a më shumë personave juridikë.

aktlíndj•e *a f sh e et zyr* Certifikatë e lindjes.

aktlírím *i m sh e et zyr hist* Dokument që provon se një skllavi i është dhënë liria.

aktmartés•ë *a f sh a at zyr* Certifikatë e martesës.

aktmarrëveshje *a f sh e et* zyr Dokument që vërteton lidhjen e një marrëveshjeje.

aktndarje *a f sh e et drejt*

♦ Dokument që vërteton ndarjen më vete të pjesëtarëve të së njëjtës familjeje.

♦ Dokument që vërteton shkurrëzimin e një çifti.

aktnjoftim *i m sh e et* zyr Deklaratë me shkrim para një noteri ose nëpunësi të autorizuar, që vlen si dëshmi në vend të një dokumenti tjetër.

akt•ó *kal G >AKT•UE (me).*

aktór *i m sh ë ët*

♦ Ai që luan një rol në një pjesë teatrale ose film. **Aktor komik. Aktor i parë.**

♦ *fig* Figurë kryesore; protagonist. **Aktor dhe faktor politik.**

aktór•e *ja f sh e et f e* **AKTOR I.**

aktorésk *e mb* Si aktor.

aktoriál *e mb >AKTOROR E.*

aktorór *e mb libr (Aftësi, teknikë)* e lojës skenike ose filmike.

aktpadí *a f sh - të*

♦ *drejt* Kërkesë me shkrim, që parashtron ankesat ose akuzat kundër dikujt.

♦ *fig* Akuzë.

aktpagés•ë *a f* Dëftesë pagese.

aktpajtím *i m sh e et drejt* Dokument që vërteton pajtimin e palëve ndërgjygyjëse.

aktpeshím *i m sh e et* zyr Pasqyrë e shtimit të peshës së gjësë së gjallë.

aktpërfaqësím *i m sh e et drejt* Dokument që i lëshohet dikujt për të përfaqësuar dikë në veprime të drejtësisë.

aktpronësi *a f sh - të* zyr Dokument që provon të drejtën e pronës; tapi.

aktpuním *i m sh e et* zyr Dokument që provon kryerjen e një punimi.

aktrím *i m libr* Lojë skenike.

aktr•ój óva úar libr

I *kal* Luaj në skenë (*një pjesë*).

II *jokalfig* Bëj teatër; bëj lojë; shtirem.

aktshtëjç•ë *a f sh a at* zyr Shkresë që i bashkëngjitet si plotësim një dokumenti a shkresë tjetër zyrtare.

aktshítj•e *a f sh e et* zyr Dokument që provon shitjen e mallit.

aktjetërsím *i m sh e et drejt* Dokument që vërtetën kalimin e një prone në emër të një tjetri.

akt-transferím *i m drejt* Dokument që vërtetën kalimin e diçkaje në pronësi të dikujt.

akt-tjetërsím *i m zyr* Dokument që vërteton kalimin e diçkaje në emër të dikujt.

aktthemelím *i m sh e et zyr, drejt* Dokument që provon themelimin e një kompanie a shoqate.

aktuál *e mb*

♦ I sotëm; i tanishëm; i kohës së sotme. **Ngjarje aktuale. Kushtet aktuale të vendit.**

♦ I rëndësishëm për kohën e tanishme, për sot. **Temë aktuale.**

aktualisht *ndajf* Në këtë kohë; ndërkaq.

aktualitét *i m sh e et*

♦ Rrethana dhe ngjarje të kohës së sotme. **Aktualiteti shqiptar.**

♦ Rëndësi a vlerë për të sotmen. [**Mâ poshtë do të kufizohem me shqyrtimin e dy kritereve tjera kostallariane të zgjedhjes: pastërtia e gjuhës, dhe aktualiteti i saj.** (APp).]

aktualizím *i m zakon libr* Lidhje me rrethanat dhe ngjarjet e sotme; përshtatje me kërkesat e ditës.

aktualiz•óhet úa (u) úar libr pës e **AKTUALIZ•OJ.**

aktualiz•ó *kal óva úar libr* Lidh ose përshtat me rrethanat dhe kërkesat e ditës.

aktualizúar (i e) *mb* I lidhur ose përshtatur me rrethanat dhe kërkesat e ditës.

aktualizúes e *mb libr* Që aktualizon.

akt•úe (me) *kal óva úe G* Ngjesh fort.

aktúem (i) e (e) *mb G I* ngjeshur fort.

aktúnd i m G Radhë. **Në aktundin tím** kur të më vijë radha.

aktvdékj•e a f sh e et *zyr* Certifikatë e vdekjes.

aktvendím i m *zyr* Dokument i një vendimi.

aktvërtetím i m sh e et *zyr* Dokument që vërteton një veprim zyrtar.

aktzotërím i m sh e et *zyr* Dokument që vërteton si dikush zotëron një pronë.

akth i¹ m sh e et *bot krahin (Melilotus)* Bimë barishtore me lule të verdha a të bardha me erë mjalti; rritet në grunore.

akth i² m sh e et *ndërt* Cungal i çatisë.

akuadróm i m sh e et av Aerodrom lundrues.

akuafórt•e ja f art shtyp Gdhendje me acid në pllakë metalike.

akuakultúr•ë a f Kultivim i peshqve, midhjeve dhe bimëve në ujë.

akuamarín i m min Lloj berili në ngjyrë të bruztë.

akuarél i m sh e et art

♦ Bojë me pigment të tretshëm në ujë.

♦ Punim i bërë me këtë lloj boje.

♦ Arti i përdorimit të bojërave të ujit.

akuarelist i m sh ë ët Piktur që punon me bojëra uji.

akuarelist•e ja f sh e et f e **AKUARELIST I.**

akuariúm i m sh e et

♦ Enë qelqi ku mbahen kafshë dhe bimë uji për zbukurim a studim.

♦ Vend ku ekspozohen kafshë dhe bimë uji të gjalla.

akuaskúter i m sh ë ët Skuter i përshtatur për lundrim.

akuatínt i m art shtyp Teknikë shtypi e ngjashme me akuaforten.

akuedúkt i m sh e et ndërt Ujësjellës i ndërtuar me urë përmbi një luginë.

akuilégj•ë a f sh a at *bot (Aquilegia)* Bimë e familjes së zhabinoreve, me lule shumëngjyrëshe heshtake të kthyera poshtë; rritet në viset e buta të gjysmësferës veriore.

Akuil•ë a f

♦ *gjeog* Kryeqytet i krahinës së Abrucos, Itali.

♦ *astr* Yjësia e Shqiponjës.

Akuitán•ë a f gjeog Krahinë në Francën Jugperëndimore.

akúl i m sh ë ët Kurth i gjahtarit.

ákull

I mb

♦ Shumë i ftohtë. **M'u bënë duart akull.**

♦ Shumë i pastër. **I mbaj rrobat akull.**

♦ *fig* I ftohtë në ndjenja; i ngrirë. **Ajo më rri akull. E kam zemrën akull.**

II ndajf Shumë. **Akull i ftohtë. Akull i ri.**

*

Jam (kam mbetur) akull Jam (kam mbetur) pa para; jam trokë.

áku•ll lli¹ m sh j jt Ujë i ngrirë. **Akull i përjetshëm. Hell (qiri) akulli. Dollap akulli** *vjet* dollap me dy parete të mbushur me akull për të ruajtur ushqimet. **Balet në akull. Hokej në**

akullsport. Fabrikë akulli. Kallëp akulli. Lule akulli*bot* bimë barishtore zbukuruese me gjethe të tulta e të veshura me një cipë të bardhë dhe me lule të ashpra që nuk fishken. **Xham akulli** fletë qelqi e marrtë, me sipërfaqe të gdhendur.

*

Me akull të mendjes Me gjykim (arsye) të ftohtë.

E shkruaj në akull E quaj të humbur diçka.

Thyej (çaj) akullin Thyej heshtjen.

Ngul këmbët në akull Kërkoj mbështetje atje ku s'mbahem dot.

**

akull i thatë *kim* Gaz karbonik i ngurtësuar.

áku•ll lli²m A Shigjetë.

akull- *fjalëform.*

akulláč i m sh ë ët

♦ Avër; rrasë akulli.

♦ Masë akulli lundruese.

akullán•ë a f > AKULLNAJ•Ë A.

akullçárës i m sh - it Kazmë e posaçme e alpinistit për t'u ngjitur në faqe të mallit.

akullémë (i e) mb

♦ Shumë i ftohtë.

♦ (*Teh*) i çtemperuar.

akullím i m

♦ Ngrirje; shndërrim në akull.

♦ *sh e et* > **AKULLIM•Ë A.**

akullím•ë a f sh a at Ngricë; acar; të ftohtë i madh.

akullír•ë a f sh a at > AKULLIM•Ë A.

akullísht•ë a f sh a at

♦ Fushë e mbuluar me akull.

♦ Akullnajë.

♦ Copë e madhe akulli.

♦ Hell akulli.

akullmbájtës•e ja f sh e et Dollap akulli; kuti (kovë etj.) akulli.

akullnáj•ë a f sh a at Masë e madhe akulli të përhershëm, e krijuar nga ngjeshja e borës në vende ku bora nuk shkrin. [**Toka të egrën klimë e zbuti/ Dhe akullnajat ktheu mbrapsht.** (IK)]

akullnajór e mb I akullnajës. **Liqen akullnajor.**

akull•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Ngrij; bëhem akull; bëhem shumë i ftohtë. **I vdekuri u akullua.**

♦ *veta III (Xhami)* zë cipë akulli.

♦ *veta III* Më ngrin gjaku (zemra) nga hidhërimi, nga frika, etj.

II *pës e* **AKULL•OJ.**

akull•ój kal óva úar

♦ Kthej në akull; ngrij; e bëj akull (e ftoh shumë).

♦ *fig* Ia ngrij gjakun (zemrën) dikujt.

♦ *veta III* *jokal* Zë cipë akulli; ngrin. **Akulloi pellgu.**

akull•ónj kal óva úar A Akulloj; e ngrij; e bëj akullt.

akullór e *mb* I akullt; shumë i ftohtë; i ftohtë akull.

akullór•e ja *f sh e et*

♦ *ushq* Ëmbëlsirë e ngrirë, e gatuar me qumësht, lëng frutash e sheqer. **Akullore me vanilje** (me qersh).

♦ *bis* Shitës akulloresh. **Erdhi akullorja!**

akulloreshítës i *m sh - it* Shitës shëtitës akulloresh.

akulloreshítës•e ja *f sh e et f e* **AKULLORESHITËS I.**

akullsí a *f libr dhe fig* Të qenët i akull; ftohtësi e skajshme.

akullsín•ë a *f sh a at G*

♦ Brymë e rëndë.

♦ *fig* Qëndrim tepër i ftohtë (i akullt).

akullsíisht *ndajf libr* Shumë ftohtë; me ftohtësi të akullt.

akullshítës i *m sh - it* Shitës akulli.

akullshítës•e ja *f sh e et f e* **AKULLSHITËS I.**

ákullt (i e) *mb*

♦ Shumë i ftohtë; i ngrirë.

♦ I cingërimtë. **Natë e akullt.**

♦ *fig* I ftohtë; i ngrirë; pa jetë. [Sytë e tjetrit ishin po aq të akullt sa edhe fjalët. (IK).]

akulltár e *mb* Që gjykon ftohtë (pa u nxehur).

akulltár i *m* Njeri me gjykim të ftohtë.

akulltár•e ja *f e* **AKULLTAR I.**

akullthýes e *mb* (Anije) e pajisur për të thyer akujt. **Anije akullthyese.**

akullthýes•e ja *f sh e et* Anije e pajisur me mjete për të thyer akujt në ujërat e ngrira. **Ekuipazhi i akullthyeses.**

akullúar (i e) *mb*

♦ I bërë akull (i ngrirë) nga të ftohtët. **Me duar të akulluara.**

♦ *fig* I ngrirë (nga frika etj.).

akullúem (i) e (e) *mb G* > **AKULLUAR** (i e).

akullúes e *mb*

♦ (Erë) që të ngrin, të bën akull.

♦ *fig* (Vështrim) i frikshëm; që ta ngrin gjakun.

akullzím i *m* > **AKULLIM I.**

akullz•óhem *vetvóva* (u) *úar* > **AKULL•OHEM.**

akullz•ój *kal óva úar* > **AKULL•OJ.**

akullzúar (i e) *mb* > **AKULLUAR** (i e).

akumét•ër ri *m sh ra rat mjek* Aparat për matjen e nivelit të dëgjimit.

akumetrí a *m mjek* Matje e nivelit të dëgjimit.

akumetrík e *mb mjek* I akumetrit; i akumetrisë.

akumulatór i *m sh ë ët tek*

♦ Enë me pllaka plumbi të zhytura në tretësirë acidi sulfurik, që shërben për ruajtjen e energjisë elektrike të krijuar nga reaksioni midis plumbit dhe acidit.

♦ Bateri për ruajtjen e energjisë.

akumulím i *m sh e et* Veprimi i grumbullimit dhe ruajtjes pjesë-pjesë. **Akumulim i kapitalit fin.**

akumul•óhet *úa* (u) *úar libr*

I *vetv* Grumbullohet a shtohet pjesë-pjesë.

IIpës e AKUMUL•OJ.

akumul•ó j kal óva úar libr Grumbulloj pjesë-pjesë; ruaj a vë mënjanë pjesë-pjesë.

akumulúar (i e) mb I grumbulluar, i shtuar a i vënë mënjanë pjesë-pjesë.

akumulúes e mb I përfutur nëpërmjet akumulimit.

akumulúes i m sh - it >AKUMULATOR I.

akupunktúr•ë a f mjek Teknikë e lehtësimit të dhembjeve ose e anestezisë lokale duke ngulur gjilpëra në pika të caktuara të trupit.

akupunkturíst i m sh ë ët mjek Specialist i akupunkturës.

akupunkturíst•e ja f sh e et f e AKUPUNKTURIST I.

akustík e mb

♦ Që ka lidhje me tingujt, shqisën e të dëgjuarit, ose shkencën e akustikës.

♦ (Pajisje) e ndërtuar për transmetimin e tingujve ose për të ndihmuar dëgjimin.

♦: **Kitarë akustike** kitarë që nuk ka pajisje për tinguj elektronikë.

akustikán i m sh ë ët Fizikan i specializuar për akustikën.

akustikán•e ia f sh e et f e AKUSTIKAN I.

akustík•ë a f fiz

♦ Shkencë e studimit të përfutimit, transmetimit dhe marrjes së tingullit.

♦ Efekti i përgjithshëm i tingujve kryesisht në vend të mbyllur. **Sallë me akustikë.**

akustikísht ndajf Nga pikëpamja e akustikës.

akút e mb

♦ **mjek (Gjendje)** e acaruar e sëmundjes, që shfaqet menjëherë dhe kalon shpejt. **Apendicit akut.**

♦ **gjuh (Theks)** i mprehtë.

akuzalëshúes i m sh - it libr Akuzues. [dëgjohen akuza të rënda të ndërsjella, por asnjëri nga akuzalëshuesit nuk i drejtohet Prokurorisë (Gazeta Shqiptare).]

akuzatív e mb gjuh (Rasë) kallëzore.

akuzatív i m gjuh Rasë kallëzore. >**KALLËZOR•E JA.**

akúz•ë a f sh a at

♦ **drejt** Veprim i organit ose personave të caktuar me ligj, që synon të vërtetojë fajësinë e dikujt para trupit gjykues. **Akuzë e rreme. Ngre një akuzë kundër dikujt.**

♦ Prokurori; organ i akuzës. **Dëshmitar i akuzës.**

♦ Faj që i vishet dikujt.

akuz•óhem óva (u) úar pës e AKUZ•OJ.

akuz•ó j kal óva úar

♦ **drejt** Fajësoj para ligjit. **Akuzoj për vrasje dikë.**

♦ Fajësoj; ngarkoj me faj. **Mos akuzo kot!**

akuzúar (i e) mb drejt (Person) i paditur në gjyq.

akuzúar a (e) f sh a at (të) f e AKUZUAR I (i).

akuzúar i (i) m sh - it (të) drejt Person i paditur (palë e) paditur në gjyq për një faj. **Në bankën e të akuzuarit.**

akuzúem (i) e (e) mb G >AKUZUAR (i e).

askuzúes e mb drejt (Palë) që ngre padi (kundër dikujt).

akuzúes i m sh - it Person a palë që ngre padi kundër dikujt.

akuzúes•e ja f sh e et f e AKUZUES I.

akuzúeshëm ndajf Me ton (pamje) akuzuese.

akuzúesh•ëm (i) me (e) mb drejt Që mund të akuzohet.

akuzueshmëri a f drejt Bazë për të akuzuar dikë.

Al *kim simbol kimik i* Alumin.

AL *shkurt i* Albania.

-al *prapasht (formon mbiemra nga emra) -al. Artificial; artizanal; final.*

al dente /al dénte/ *shpr it ushq (Makarona)* të ziera aq sa të ruajnë njëfarë fortësie kur i kafshon.

al fresco /al frésko/ *shpr it* Në ajër të pastër.

alá *ndajf* Ende; halá.

Ála t f sh mit sll Djajtë e motligës.

alabák u m sh ë ët zharg Hajdut i ulët; njeri pa asnjë veti të mirë.

Alabám•ë a f gjeog Shtet i SHBA-së Juglindore, në Gjirin e Meksikës.

alabást•ër ri m

♦ Gjips i bardhë e paksa i ndritshëm, me kokrriza të imta.

♦ Lloj gëlqerori i fortë e paksa i ndritshëm, me deje të verdhemë.

♦ Ngjyrë e verdheme në të përhimë ose trëndafili.

alabástërt (i e) mb (Prej) alabastri; si alabastër.

alaksán *ndajf vjet* Me druajtje.

alalí a f mjek Paralizë e kodrave zanore.

alamán e mb gjuh I dialekteve të alemanëve.

alamán e f sh e et gjuh Grup dialektesh të gjermanishtes së folur në Alsasë, Zvicër dhe në disa vise të Gjermanisë jugore.

alemán•ë t m sh hist Grup fisesh gjermanike, që u ngulën në Alsasë dhe në viset përreth gjatë shek. IV p.e.s.

alambík u m sh ë ët Enë distilimi me dy retorta të lidhura me një tub.

alamét mb

♦ I stërmadh; tepër i madh. **Kishte një alamet hunde.**

♦ Shumë i mirë. **Alamet djali (vajze).**

alamét i m sh e et

♦ Fatkeqësi; kob. **Në ditë të alametit.**[Merita e Camajit është se, me veprën e tij, ká tërhjekë vërejtjen, me takt dhe pá bujë ... mbi alametin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp)]

♦ Fjalë e ndyrë.

alamétsh•ëm (i) me (e) mb bis I stërmadh; tepër i madh.

alamídh i m sh ë ët ikt (Sarda sarda) Bonito i Atlantikut.

alanít•em vetv a (u) ur

♦ Mekem së qari.

♦ Mpakem nga frika.

alanítur (i e)mb

♦ I mekur së qari.

♦ I mpakur nga frika.

alargándo *ndajf it muz* Duke ulur tempin dhe zgjeruar gamën.

alárm i m sh e et

♦ *usht* Paralajmërim për afrimin e rrezikut. **Alarm ajror. Jap alarmin.**

♦ Kushtrim për rrëmbimin e armëve.

♦ Shqetësim para një rreziku të papritur.

alarmánt e mb>ALARMUES E. Tip alarmant njeri që alarmohet për pak gjë.

alarmím i m Frikësim a trembje para një rreziku të papritur.

alarmíst i m sh ë ët keq Ai që ngjall panik para një rreziku.

alarmíst•e ja f sh e et f e ALARMIST I.

alarm•óhem óva (u) úar

I vetv Shqetësohem para një rreziku të papritur; më hyn paniku.

IIpës e ALARM•OJ.

alarm•ój kal óva úar

♦ Paralajmëroj (*dikë*) për afrimin e rrezikut.

♦ Mbush me frikë e panik (*dikë*).

alarmúar (i e) mb I shqetësuar nga afrimi i një rreziku të papritur; i mbushur me panik.

alarmúes e mb Që shkakton alarm, panik.

alárta najf A Lart; në katin e sipërm. **Alarta e aposhta** lart e poshtë. **Rri alarta** banoj në katin sipër.

Alásk•ë a f gjeog Shtet i SHBA-së, në Amerikën Veriperëndimore.

alávë t m sh fet Sekt islamik.

alaskián e mb I Alaskës; që ka të bëjë me Alaskën, me banorët a vendësit e saj.

alaskián i m sh ë ët Banor a vendës i Alaskës.

alaskián•e ja f sh e et f e ALASKIAN I.

Alb i m shkurt i Alban.

albán e mb ant ilir I albanëve; që ka të bëjë me fisin e albanëve.

albánë t sh hist Fis ilir me vendbanime në viset e sotme të Shqipërisë së Mesme.

albaníde t m sh gjeol Krah jugor i brezit të alpeve mesdhetare.

albaníst i m sh ë ët Studiues i huaj i albanologjisë.

albaníst•e ja f sh e et f e ALBANIST I.

albanistik•ë a f libr>ALBANOLOGJI A.

albaníz•ëm mi m >SHQIPTARIZ•ËM MI.

albanocentríst e mb libr (Qëndrim a mendësi) që e vë shqiptarinë në qendër të vëmendjes.

albanocentríz•ëm mi m libr Qëndrim a mendësi që e vë shqiptarinë në qendër të vëmendjes.

albanofil e mb Që admiron Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanofil i m sh ë ët Admirues i Shqipërisë dhe shqiptarëve.

albanofil•e ja f sh e et f e ALBANOFIL I.

albanofilí a f libr Adhurim për Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanofób e mb >SHQIPTAROFOB E.

albanofób i m sh ë ët Urrejtës i Shqipërisë dhe shqiptarëve.

albanofób•e ja f sh e et e ALBANOFOB I.

albanofobí a f Urrejtje për Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanológ u m sh ë ët Studiues i albanologjisë.

albanológ•e ia f sh e et f e ALBANOLOG U.

albanologjí a f Studime të qytetërimit shqiptar.

albanologjík e mb libr I albanologjisë; i studimeve shqiptare.

Albanópolis i m ant ilir Qytet i fisit të Albanëve.

albatrós i m sh ë ët orn (Diomedea; Phoebebia) Shpend me sqep të kthyer në majë, me krahë të ngushtë që arrijnë deri 3 m gjatësi; rron në oqeanet e gjysmërruzullit jugor.

albédo ja f astr Raport i dritës ose rrezatimit të pasqyruar nga sipërfaqja e një planeti ose hëne.

Albekspórt i m hist Ndërmarrje Shqiptare e Eksportit.

albér i m sh ë ët krahin G Ylber.

Albért•ë a f gjeog Provincë perëndimore e Kanadasë.

álb•ë a f fet Rrobë e bardhë me mëngë të gjata e priftit.

álb•ër ra f sh ra rat

♦ Ashkël e hollë.

♦ Leskër lëkure.

♦ *mjek bis* Placentë; cipë e hollë që mbështjell pjellën. >AN I.

albërisht•e ja sh e et >ALBËRISHT•Ë A; ASHK•ËL LA.

albërisht•ë a f sh a at Ashkël.

ALBIMPÓRT i shkurt vjet Ndërmarrja Shqiptare e Importit.

Albimpórt-Ekspórt i m hist Ndërmarrja e Import-Eksportit.

albín e mb (*Njeri a kafshë*) i prekur nga albinizmi. >ÇUBARDH E.

albín i m sh ë ët

♦ Njeri me mungesë të lindur të pigmentimit, që kanë flokë e lëkurë tepër të zbërdhulët dhe sytë me iris të kuqërremë në të katër dhe bebe të kuqe të errët; kafshë me mungesë të tillë.

♦ *bot* Bimë që ka mungesë klorofili.

albiníz•ëm i m Mungesë e lindur e pigmentimit normal ose ngjyrës te njerëzit, kafshët a bimët.

Albió n i m gjeog hist, poet

♦ Angli.

♦ Ishujt Britanikë.

albít i m min Feldspat mjaft i përhapur në formacione shkëmbore.

ALBKONTRÓLL i shkurt vjet Drejtoria Shqiptare e Kontrollit të Import-Eksportit.

ALBTRANSPÓRT i shkurt vjet Ndërmarrja Shqiptare e Transportit.

ALBTURÍZ•ËM mi shkurt vjet Drejtoria Shqiptare e Turizmit.

albúm i m sh e et

♦ Bllok me fletë ku mund të ngjiten koleksione pullash, fotografish apo autografesh.

♦ Komplet pllakash gramafoni të mbështjella me xhakët e të lidhura bashkë.

♦ Pjesë të ndryshme muzikore të regjistruara në pllakë gramafoni, në disk apo në shirit.

♦ Botim me përmbledhje kompozimesh muzikore, pikturash apo pjesësh të zgjedhura letrare.

Album skicash (me skica).

♦ Botim me ilustrime për një lëndë të caktuar. **Album arkeologjik (etnografik).**

albumín•ë a f sh a at

♦ Klasë proteinash të thjeshta të tretshme në ujë, që koagullohet në të nxehtë; gjendet në të bardhën e vezës, qumësht, dhe shumë inde bimore e shtazore.

♦ E bardha e vezës, që përmban kryesisht albuminë të tretur në ujë.

albuminoíd e mb kim, fiz I albuminoidit.

albuminoíd i m kim, fiz Klasë e proteinave të tretshme, si kolagjeni; gjendet në indet lidhëse dhe të kockave.

albuminóz e mb Që përmban albuminë; i pasur me albuminë.

albuminurí a f mjek Prani e albuminës në urinë; herë-herë është tregues i sëmundjes së veshkave.

albúr•ë a f vjet det Direk (dru) i barkës.

Alcést•ë a f mit gr Gruaja e Admetit; pranoi të vdiste në vend të të shoqit; e shpëtoi Herkuli.

alç i m sh ë ët zool (*Alces machlis*) Dre i veriut.

aldehíd i m sh e et kim Klasë e lëndëve organike tepër reaktive, që përftohen nga oksidimi i alk(o)oleve primarë; përdoren në prodhimin e rezinave, ngjyrave dhe acideve organikë.

alea iacta est /álea jákta est/ shpr lt Zaret u hodhën.

aleánc•ë a f sh a at Lidhje e ngushtë midis kombesh ose grupesh shoqërore për të arritur qëllime të përbashkëta; besëlidhje.

♦ **Aleanca Anglo-Amerikane** *pol* Aleancë midis Britanisë së Madhe dhe SHBA-së kundër fuqive të Boshtit (Gjermanisë, Italisë dhe Japonisë) gjatë Luftës së Dytë Botërore.

♦ **Aleanca e Traktatit të Atlantikut Verior** Bllok ushtarak perëndimor i themeluar më 1949, si një sistem mbrojtjeje kolektive në rast sulmi nga një palë e jashtme. >**NATO JA.**

♦ **Aleanca e Shenjtë** *hist* Aleancë ushtarake midis Rusisë, Austrisë dhe Prusisë kundër Francës napoleonike.

aleát e mb Që është lidhur me aleancë nëpërmjet një traktati; që bën pjesë në aleancë; që u përket aleatëve. **Ushtritë aleate.**

aleát i m sh ë ët Anëtar i një aleance; besëlidhës. **Bëhem aleat me dikë.**

aleát•e ja f e ALEAT I.

alebárd•ë a f sh a at *hist* Armë e shek. XV-XVI, me teh si sëpatë dhe me majë metalike në një shtizë të gjatë.

alebardiér i m sh ë ët *hist* Luftëtar i armatosur me alebardë.

aléf i m Shkronja e parë e alfabetit hebraik.

alegorí a f sh - të let

♦ Mjet artistik me anë të të cilit personazhet dhe ngjarjet përfaqësojnë ide, parime a forca abstrakte, ndërsa kuptimi i mirëfilltë merr një vështrim të ri e tepër simbolik.

♦ Vepër artistike në të cilën përdoret një mjet i tillë.

♦ Paraqitje simbolike.

♦ Fjalë a shprehje me një domethënie të ndryshme nga kuptimi i mirëfilltë i tyre.

alegorík e mb I (që i përket) alegorisë; i ndërtuar si alegori; që përmban alegori.

alegorikísht *ndajf* Në mënyrë alegorike.

alegorizím i m sh e et Kthim në alegori.

alegoriz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ALEGORIZ•OJ.*

alegoriz•ój óva úar

I *jokal* Bëj alegori; kthej në alegori.

II *kal* Shpreh me alegori; interpretoj në mënyrë alegorike. [**Në këtë roman Kadareja alegorizon politikën staliniane të rusifikimit të Bashkimit Sovjetik.** (APp)]

alegorizúar (i e) *mb* I shprehur (i interpretuar) me alegori.

alegréto *ndajf* Me temp deri diku të shpejtë; pak më ngadalë se në alegro e më shpejt se në andante (*në drejtim muzikor*).

alegréto ja f sh - ot *mmuz* Udhëzim për ekzekutim deri diku të shpejtë; pjesë muzikore me ekzekutim të tillë.

alégro *ndajf muz* Me kohë të shpejtë e plot gjallëri, më shpejt se në alegro e më ngadalë se në presto.

alégro ja f sh - t *muz* Drejtim muzikor për ekzekutim të shpejtë e plot gjallëri; pjesë muzikore me ekzekutim të tillë.

Aleksandrí a f gjeog Port kryesor i Egjiptit, në pjesën perëndimore të deltës së Nilit, në Mesdhe; kryeqytet i Egjiptit të lashtë, themeluar nga Aleksandri i Madh.

aleksandrín e mb let Varg poetik me gjashtë këmbë jambike.

aleksí a f psik Paaftësi për të lexuar.

aleksík e mb psik I paaftë për të lexuar.

Alékto ja f mit gr Një prej furive.

Alektrión i mit gr Djalosh i shndërruar në këndes nga Aresi.

alelo- *fjalëform* Njëri-tjetri.

alelopatí a *m bujq* Mbytje e bimëve përqark një tjetre.

alelúja *pasth* Lavdi Zotit.

além i *m përmb vjet* Botë; rruzull i Tokës; njerëzi; gjithë njerëzit. **Alemi e polemi** gjithë bota; mbarë bota; gjithësia.

alemánd•ë a *f muz* Muzikë e shumë këngëve gjermane.

alemán i *m sh ë ët vjet* Gjerman.

alemánë ët *m sh hist* Konfederatë fisesh gjermanike në Rinin e epërm.

alergjén i *m mjek* Lëndë që shkakton alergji.

alergjí a *f sh - të mjek* Reaksion i organizmit të njeriut ndaj një agjenti si pluhuri, poleni, lloj ushqimi etj. **Kam alergji nga...**

alergjík e *mb*

♦ *mjek* Që vuan nga alergjia.

♦ *fig* I ndjeshëm. **Jam alergjik ndaj politikave me dy fytyra.**

alét i *m sh e et bis vjet*

♦ Mjet i thjeshtë pune; vegël. **Aletet e punës.**

♦ *krahin G* Almise të kosarit; kudhër dhe çekiq për mprehjen e kosës.

♦ Armë.

♦ *euf* Organe seksuale të mashkullit.

*

Me alete në brez Gati për çdo të papritur.

alévë t *m sh fet* Anëtarë të një sektit shiit të Anadollit.

alezatór im *mek* >**ALEZOR I.**

alezím i *m mek* Punim me alezor.

alez•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ALEZ•OJ.*

alez•ój kal óva úar *tek* Punoj në alezor (*një detal*).

alezór i *m mek* Vrimëzgjerues.

alezúar (i e) *mb mek* I punuar (i zgjeruar) me alezor.

ál•ëm mi *m sh me met* Melhem.

álës i *m sh élëse élëset Ç* Zinxhir (*i qenit etj.*).

alfabét i *m sh e et* Tërësi shenjash që përdoren për të shkruar një gjuhë. **Alfabeti i Kongresit të Manastirit. Alfabeti telegrafik (Mors)** kod telegrafik në të cilin shkronjat dhe shifrat formohen me vargje pikash dhe vizash, që transmetohen si sinjale të shkurtër e të gjatë. **Rendit sipas alfabetit.**

alfabetár e *mb* Alfabetik; i alfabetit.

alfabetár•e ja *f vjet* Abetare.

alfabetík e *mb*

♦ I renditur sipas radhës së shkronjave të alfabetit.

♦ I alfabetit.

alfabetikisht *ndajf* Sipas rendit (me rend) alfabetik.

alfabetór e *mb* Alfabetik; i alfabetit; që i përket alfabetit.

alfabllokúes i *mfarm* Bar për parandalimin e presionit të gjakut.

alfaglobulín•ë a *f bio kim mjek* Globulina shumë aktive në tretësira alkaline ose në tretësira me ngarkesë elektrike; përdoren për të penguar disa lloj proteazash në gjak.

alfanumerík e *mb (Pajisje)* që përdor shkronja dhe shifra.

álf•ë a *f*

♦ Emër i shkronjës së parë të alfabetit të greqishtes (α).

♦ *fiz.*: **Grimcë alfa** grimcë radioaktive e lëshuar nga disa lëndë radioaktive.

♦ *fig* Fillim. **Alfa dhe omega** fillimi dhe mbarimi. **Nga alfa tek omega** nga fillimi në mbarim.

alg a m sh a at A Ndyrësi; papastërti.

álg•ë a¹ f sh a at kryes sh bot (Alga) Organizma primitive ujëse, që rriten në saje të fotosintezës; nuk kanë kërcell, rrënjë a gjethe.

álg•ë a² f sh ë ët Farë e boçës së pishës së butë.

ALGOL i m inf angl Gjuhë algoritmike (*ALGO*rithmic Language).

algo- *fjalëform* Algo-; dhembje-.

algológ u m sh ë ët Studiues i algave.

algológ•e ia f sh e et f **ALGOLOG U.**

algologjí a f bio Studim i algave.

algologjík e mb bio I algologjisë.

algomét•ër ri m sh ra rat mjek Aparat për matjen e ndjeshmërisë ndaj shtypjes ose dhembjes.

algometrí a f mjek Studim i ndjeshmërisë ndaj shtypjes dhe dhembjes.

algometrík e mb mjek I algometrisë; që ka të bëjë me algometrinë.

algorít•ëm mi m sh me met mat Rregull a tërësi rregullash të sakta për zgjidhjen e një probleme.

algoritmík e mat I algoritmit.

algjéb•ër ra f

♦ Degë e matematikës që përdor shkronja dhe simbole për të shprehur numra dhe sasi në formula dhe ekuacione.

♦ Lëndë mësimore të jep njohuritë për këtë degë të matematikës.

algjebrík e mb I algjebrës. **Formulë algjebrike.**

algjebríkisht ndajf Me rrugë (mënyrë) algjebrike.

algjebríst i m sh ë ët Specialist i algjebrës.

algjebríst•e ja f sh e et f e **AGJEBRIST I.**

Algjér i m gjeog Kryeqytet i Algjerisë.

Algjerí a f gjeog Republikë në Afrikën Veriperëndimore, në brigjet e Mesdheut.

algjerián e mb I Algjerisë; që ka të bëjë me Algjerinë, me banorët a vendësit e saj.

algjerián i m sh ë ët Banor a vendës i Algjerisë.

algjerián•e ja f sh e et f e **ALGJERIAN I.**

-algji fjalëform Dhembje. **Nevralgji; odontalgji.**

alhám e mb vjet J (Njeri) pa vlera.

Alí u m: **Ali Baba, Bab' Aliu** *bis* e njëjta gjë.

aliánc•ë a f sh a at > **ALEANC•Ë A.**

aliánt i m sh ë ët *aero* Fluturak i lehtë pa motor.

alías lt Ndryshe; tjetërsoj. [**lugati i Legalitetit, alias Ahmet Zogu!** (KM)]

aliát i m sh ë ët Aleat.

aliázh i m sh e et met Lidhje me shkrirje ose tretje të dy a më shumë elementeve metalike ose jometalike.

alibí a f sh - të drejt Mbrojtje e të akuzuarit që përpiqet të provojë se nuk ka kryer krimin në fjalë, meqë nuk ka qenë në vendin e krimit.

aliciklík e mb kim (Lidhje) me cikël të hapur karboni.

alidád•ë a f sh e et tek

♦ Mjet topografik i përbërë nga pjesa e lëvizshme e një teodoliti, bashkë me teleskopin.

♦ Mjet topografik për caktimin e vijës së shikimit të objekteve të largëta dhe për matjen e këndeve.

alieníst i m sh ë ët *psik* Psikiatër në sistemin ligjor.

alieníst•e ja f sh e et f **ALIENIST I.**

aligatór i m sh ë ët *zool* Zvarranik amfib i ngjashëm me krokodilin, por me kokë më të gjerë e turi më të shkurtër; gjendet në Amerikë dhe Kinë.

aligator i Amerikës *zool* Kaiman.

alillúja *pasth fet* Lavdi zotit.

alillúj•e a f sh a at fet Himn për lavdi Zotit në shërbesat e krishtera. **I këndoj alilluja** dikujt i thur himne dikujt.

alimént•e a f sh a at vjet Pagesë vjetore e caktuar me gjyq për bashkëshortin e ndarë.

alimonó *pasth A* Ofsh; medet.

alimúrg u m Lëng i bërsisë së ullinjve. >**KUQ•ËL LA.**

alíq i msh a at Gur i vogël. >**HALIÇ I.**

alisídh•e ja f A

♦ Fshehtësi.

♦ Lësh; gjë e ngatërruar.

alisív•e a f Finjë për larjen e teshave.

alismatóre t f sh bot (*Alismataceae*) Bimë shumëvjeçare ose njëvjeçare të burdullakëve që rriten në moçale.

alíta mb A (*Ushqim*) i amësht; pa shije.

aliteración i m sh e et let Përdorim i të njëjtës bashkëtingëllore në fillim të çdo rrokjeje të theksuar në poezi.

aliteratív e mb let Që bën aliteracion.

aliter•óhet úa (u) úar let pavet dhe pës e **ALITER•OJ.**

aliter•ój jokál óva úar let Bëj aliteracion.

aliterúar (i e) mb let Që bën aliteracion.

aliterúem (i) e (e) mb G >**ALITERUAR (i e).**

alitirím im tek Çimentim me alumin.

alitir•óhet úa (u) úar tek pavet dhe pës e **ALITIR•OJ.**

alitir•ój kal óva úar tek Çimentoj me alumin.

alitirúar (i e) mb tek I çimentuar me alumin.

alithór e mb Ç I vëngër; çakërr; syshtrembët.

aliúm i m bot (*Allium*) Gjini bimësh që përfshin qepën, hudhrën, preshin etj.

aliván i m Të fikët; të hollët. **Më bie (më vjen) alivan.**

alivanós kal a ur E bëj (*dikë*) t'i bjerë të fikëtit. **E alivanosi ëmbëlsira e rëndë.**

alivanós•em vetv a (u) ur Më bie të fikëtit (të hollët).

alivanósj•e a f Të fikët; të hollët.

alivanósur (i e) mb Që i ka rënë të fikëtit, të hollët.

alivér i m anat Pjesë e dytë e stomakut të ripërtypësve, me faqen e brendshme hoje-hoje.

>**NANUQ I.**

alivért i m sh ë ëttek Vinç gru.

alizarín•e a f sh a at kim, ind Lëndë kristalore me ngjyrë portokalli; përdoret për prodhimin e ngjyrave.

alízé të f sh fr Erëra që fryjnë nga lindja në perëndim mbi e nën Ekuator.

aljér i m vjet G Vend i shkretë; shkretí.

alk u¹m *sh ë ët vjet* Krijesë.

alk u²m *sh ë ët A*

♦ Shtresë e yndyrshme sipër një lëngu.

♦ Lëkurë e yndyrshme.

alk u³m *A* Algë.

alk u⁴m *Lyshtë* në brigjet e lumit.

al-Kaéd•ë a dhe al-Kaíd•ë a f Organizatë terroriste islamike.

alkaík e mb let: **Varg alkaík** varg me metrikë të përdorur në poezinë greke e latine në strofa katërvargëshe.

alkál i m sh e et kim Lëndë e tretshme në ujë, me veti të ngjashme me ato të sodës a të potasit; përftohet nga bashkimi i kripës me acid; gjendet me shumicë edhe në hirin e bimëve të djegura.

alkalësi a f kim, bujq Nivel i alkaleve në tokë.

alkalimét•ër ri m kim Matës i nivelit të alkaleve.

alkalimetrí a f kim Matje e nivelit të alkaleve.

alkalín e mb kim (Lëndë) me përmbajtje alkali. **Bateri alkaline. Tokë alkaline.**

alkalinizím i m kim Kthim (shndërrim) në alkal.

alkaliniz•óhet vetv úa (u) úar veta III Kthehet a shndërrohet në alkal.

alkaliniz•ój kal óva úar Kthej a shndërroj në alkal.

alkalinizúar (i e) mb I kthyer a i shndërruar në alkal.

alkalinizúem (i) e (e) mb G >ALKALINIZUAR (i e).

alkalizúes e mb kim Që kthen, shndërron në alkal.

alkaloíd e mb kim I alkaloidit; me veti të alkaloidit.

alkaloíd i m sh e et kim Bazë natyrore bimore me përmbajtje azoti.

alkán i m sh e et kim Seri hidrokarburesh të ngopura.

álk•ë a f Ç, J Krem qumështi. >**AJK•Ë A.**

alkíl e mb kim: **Grup alkil** secila prej serive të grupeve njëvalente të përfuara nga hidrokarburet alimfatike.

alkimí a f

♦ Pararendëse pseudoshkencore e kimisë në Mesjetë, në kërkim në barit të përjetësisë dhe të gurit filozofik për shndërrimin e metaleve të rëndomta në ar.

♦ *fig* Mënyrë e veçantë, shpesh e paparashikueshme, e ndërveprimit midis njerëzve.

alkimík e mb I alkimisë.

alkimíst i m sh ë ët Ushtrues i alkiminë në kërkim në barit të përjetësisë dhe të mënyrës së shndërrimit të metaleve të rëndomta në ar.

alkimizím i m Shndërrim (*i metaleve*) në ar.

alkimiz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ALKIMIZ•OJ.

alkimiz•ój kal óva úar Shndërroj (*një metal*) në ar.

alkimizúar (i e) mb I shndërruar në ar.

alkimizúem (i) e (e) mb G >ALKIMIZUAR (i e).

Alkioné u m mit gr Më i madhi i Viganëve trakë, që u vra në gjumë nga Herkuli.

Alkión•ë a f mit gr Një nga shtatë nga Plejadat.

Alkmené ja f mit gr Gruaja e Amfitrionit; me Zeusin lindi Herkulin.

alkonóst i m mit sll Shpend legjendar me kokë e gjoks gruaje.

alk(o)ól- fjalëform.

alk(o)ól i m sh e et kim

♦ Lëng pa ngjyrë, që avullohet e ndizet shpejt; nxirret nga distilimi i verës, i lëngjeve të frutave, si dhe nga drithërat etj.; përdoret në mjekësi, industri etj.
♦ *kryes sh* Bashkime organike, që dalin nga hidrokarburet duke zëvendësuar një a disa atome të hidrogjenit me grupin prej një atomi oksigjeni e një hidrogjeni. **Alk(o)ol druri. Alk(o)ol metilik. Alk(o)ol absolut.**

♦ Pije e fortë me përmbajtje alko(o)li. **Dëmet e alk(o)olit në tru.**

alk(o)olík e mb I alk(o)olit; që përmban alk(o)ol; i përgatitur a prodhuar me alk(o)ol.

alk(o)olíst i m sh ë ët Pijanec; njeri që i përdor pa masë pijet e forta .

alko(o)líst•e ja f e ALKO(O)LIST I.

alk(o)olíz•ëm mi m Përdorim i tepruar i pijeve alk(o)olike, ves i njeriut të dhënë pas alk(o)olit.

alk(o)olizím i m

♦ Tejngopje e rrezikshme e organizmit me alk(o)ol.

♦ Shndërrim në alk(o)ol; forcim me alk(o)ol (*i verës*).

alk(o)oliz•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Jepem shumë pas pijeve alk(o)olike; sëmurem nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit.

♦ *veta III kim* Kthehet (shndërrohet) në alk(o)ol.

♦ *veta III (Vera)* forcohet me alk(o)ol.

II pës e ALK(O)OLIZ•OJ.

alk(o)oliz•ój kal óva úar Forcoj me alk(o)ol (*verën etj.*); shtoj alk(o)ol (*diçkaje*).

alk(o)olizúar (i e) mb

♦ (*Lëndë*) me përmbajtje të lartë alk(o)oli.

♦ (*Njeri*) i sëmurë nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit; njeri i dhënë keq pas pijeve alk(o)olike.

alko(o)lizúar a (e) f e ALKO(O)LIZUAR I (i).

alko(o)lizúar i (i) m Njeri i sëmurë nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit.

alko(o)lizúem (i) e (e) mb G > ALKO(O)LIZUAR (i e).

alk(o)olmátës i m sh - ít Aparat për matjen e përqindjes së alk(o)olit.

alk(o)olmét•ër m sh a at > ALK(O)OLMATës I.

alk(o)olometrí a f Teknikë e matjes së përqindjes së alk(o)olit në vëllim.

alk(o)olometrík e mb I alk(o)olmetrit.

alkóv•ë a f sh a at ark Kthinë e futur në mur a në kopsht.

alma mater /álma máter/ *lt* Shkolla që kam ndjekur.

Almá-át•ë a f gjeog > ALMATI.

almájse t f sh krahin G Vegla të parmendës.

almanák u m sh ë ët

♦ Përmbledhje krijimesh letrare a punimesh shkencore që botohet zakonisht si vjetar.

♦ *vjet* Kalendar me shënime për ditët e vitit, festat dhe motin, si dhe me këshilla për punët e stinës etj.

Almáti m shq gjeog Kryeqytet i Kazakistanit.

almís•e ja f sh e et

♦ Vegël; mjet i thjeshtë pune. **Almiset e bujkut.**

♦ Orendi. **Almiset e shtëpisë.**

♦ Pjesë të një mekanizmi.

almistár i m sh ë ët Bujk me mëditje.

almíst•ër ra f sh a at > ALMIS•E JA.

almísht•e ja f sh e et Vegël pune.

almíshta *t f G* Ashkla të zdrukthit; zdrugulina (*për të ndezur zjarr*).

almishtí *a f* Djall; gogol.

almízhda *t f sh* Vegla. >ASMIS•E JA.

aló ose álo *pasth* Fjalë që përdoret në fillim ose gjatë bisedës telefonike. **Alo, më dëgjon?**

alo- *fjalëform* Tjetër; ndryshe (*p.sh. alogjen, alomorf etj.*).

aló•e ja f sh e et *bot* Bimë me gjethe të tulta e fije të trasha, me xhufkë lulesh në ngjyra të forta; rritet kryesisht në Afrikë.

alofón *i m sh e et gjuh* Tingull i të folurit, i frymëtuar apo jo, që përfaqëson një fonemë të vetme.

alofoník *e mb gjuh* I alofonit; si alofon.

alogamí *a f bio* Pllenim i kryqëzuar midis bimëve të ndryshme.

aloglót *e mb* I aloglotit.

alográf *i¹ m sh e et gjuh* Paraqitje grafike e një foneme.

alográf *i² m sh e et libr* Diçka e shkruar në emër të një tjetri.

alogjén *e mb* Gjenetiki i ndryshëm.

alógj•ë *a f sh e et* Shesh; vend i sheshtë.

alogjí *a f psik* Paaftësi për të përdorur ose kuptuar fjalët e folura ose të shkruara për shkak të dëmtimit të trurit.

alogjík *e m* I palogjikë; i kundërlogjikshëm.

alogjíz•ëm *mi m sh ma mat* Palogjikësi; mungesë logjike.

alokárp *i m sh e et* *bot* Fryt i krijuar me pjalmim të kryqëzuar.

aloklín *i m ikt* (*Alloclinus holder*)

♦ Peshk deti i vogël, i nënrendit të blinoidëve, i përhapur në ujërat e ftohta të Atlantikut.

♦ Peshk i nënrendit të blinoidëve; gjendet në ujërat nëntropikale të Kalifornisë.

aloktón *e mb dhe gjeol* I ardhur larg nga vendndodhja. [**lidhjet dhe raportet e eposit të veriut me epet e popujve të tjerë ballkanikë e paleoballkanikë, autoktonë e aloktonë** (ShS).]

alokución *i m sh e et*

♦ Fjalim formal i mbushur me këshilla.

♦ *drejt* Pyetje të trupit gjykues drejtuar fajtorit.

♦ *drejt* Fjalë e fundit e të akuzuarit para vendimit të gjyqit.

alomeríz•ëm *mi m fiz, kim* Ngjashmëri e strukturave kristalore të lëndëve të ndryshme kimike.

alometrí *a m bio*

♦ Matje e shkallës së rritjes relative.

♦ Studim i lidhjes midis madhësisë së trupit dhe formës, anatomisë, fiziologjisë dhe sjelljes.

alometrík *e mb bio* Alometrik; i alometrisë.

alomórf *e mb gjuh* I alomorfit. >ALOMORFIK E.

alomórf *i m sh e et*

♦ *gjuh* Variant fonologjik i një morfeme.

♦ *kim* Secila nga format e ndryshme kristalore të së njëjtës lëndë të përbërë.

alomorfík *e mb gjuh* Alomorf.

alomorfíz•ëm *mi m sh ma mat gjuh* Të qenët alomorf.

alopurinól *i m farm* Bar për mjekimin e cermës dhe të rasteve kur ka ngritje të nivelit të acidit urik.

alotróp *i m sh e et dhe kim* Formë e ndryshme e të njëjtit element.

alotropí *a f dhe kim* Dukuri e shfaqjes së një elementi në dy a më shumë forma fizike.

alotropíz•ëm *mi m dhe kim* >ALOTROPI A.

alozáur i m sh ë ët *paleo* Dinozaur mishngrënës i Jurasikut.

alpák•ë a f sh a at

- ♦ *zool* (*Lama pacos*) Gjitar i zbutur i Amerikës Jugore, i familjes së lamës; ka lesh të gjatë e të butë.
- ♦ Lesh alpake.
- ♦ Stof me lesh alpake.
- ♦ Xhaketë me lesh alpake.

álpe t f sh gjeog Sistem malor i Evropës Qendrore-Jugore, me shtrirje nga Riviera e Mesdheut, në Italinë e veriut dhe pjesën juglindore të Francës, Zvicrës dhe Gjermanisë e Austrisë deri në bregun lindor të Adriatikut, në Shqipërinë Veriore. **Alpet shqiptare (dinarike, veriore).** [nji farë ashpërsie hijerandë e gegënishtes, që ká shembullesën e vet fyzike te alpet e madhnueshme të Veriut. (APp).]

alpín e mb

- ♦ I Alpeve. [Prof. E. Çabej kishte përcaktuar si zonë qendrore të eposit shqiptar të kreshnikëve malësitë alpine shqiptare, Nikaj-Mërturin me rrethina (ShS).]
- ♦ I alpeve; që ka të bëjë me alpet; që gjendet a rritet në alpe. **Bimësi (klimë, kullotë) alpine.**
- ♦ I alpinistit; që ka të bëjë me alpinistin. **Kazmë (këpucë) alpine. Trupa alpine** trupa speciale të ushtrisë italiane.

alpín i m kryes sh ë ët Trupa speciale të ushtrisë italiane.

alpiníst i m sh ë ët Sportist që merret me alpinizëm.

alpiníst•e ja f sh e et sport f e ALPINIST I.

alpinístík e mb sport I alpinizmit; që ka të bëjë me alpinizmin. **Veprimtari alpinistike.**

alpiníz•ëm mi m Sport i ngjitjes në male. **Klub aplinizmi.**

als i m sh e et Ç Zinxhir i orës së xhepit.

Alsás•ë a f gjeog Krahinë e Francës Verilindore.

Alsásë-Lorén•ë a f gjeog Krahinë e krijuar nga Gjermania pas fitores ndaj Francës më 1871.

Aneksimi (kthimi) i Alsasë-Lorenës. Krahina perandorake e Alsasë-Lorenëshist.

alsasían e mb I Alsasës; që ka të bëjë me Alsasën, me banorët a vendësit e saj.

alsasían i m sh ë ët

- ♦ Banor a vendës i Alsasës.
- ♦ *zool* Qen i madh barí; përdoret nga policia dhe nga të verbrit për t'i drejtuar në udhë.

alsasían•e ja f sh e et f e ALSASIAN I.

alsív•ë a f Ç Finjë.

Altái m gjeog Vargmal nga Kazakistani deri në Mongolinë Perëndimore dhe Kinën Veriore.

altaík e mb: **Gjuhët altaike** familje e gjuhëve aglutinative si gjuhët turke, mongole, tunguse dhe mançu.

altár i m sh ë ët

- ♦ Rrasë mbi të cilën u bëhen flijime perëndive.
- ♦ *fet* Tryezë në një kthinë në pjesën lindore të kishës, ku bëhen shërbesat me të rëndësishme e ku mbahen sendet kryesore që përdor prifti.
- ♦ *fig* Simbol i sakrificës dhe flijimit. [Atdheun duke vënë përjetësisht mbi veten/ n'altarin e lirisë bënë fli/ Atë ç'ka patën më të shtrenjtën: jetën! (JB).]

alté ja f sh - të bot (*Malva neglecta*) Lulemëllagë.

Alté ja f mit gr Gruaja e Eneas; nëna e Meleagrit.

alter ego /álter égo/ shpr lt

- ♦ *psik* Personalitet tjetër.

♦ Mik i ngushtë, i besës.

alter ipse amicus /áalter ípse amíkus/ *shpr lt* Miku është uni i dytë.

altera pars /áaltera pars/ *shpr lt* Ana tjetër.

alterím i m sh e et libr

♦ Kalim nga një gjendje në një tjetër.

♦ Ndryshim.

alternatív e mb libr

♦ Tjetër.

♦ *fiz* Tjetëror.

alternatív•ë a f sh a at libr

♦ Gjendje kur duhet zgjedhur njëra nga dy mundësitë a rrugëzgjdhjet, që përjashtojnë njëra-tjetrën. **S'kam alternativë** s'kam rrugë tjetër; s'kam nga ia mbaj.[**alternativa e masandeshme ka me qenë: ose të holla nga një shtet i huej! - ose falimento!** (KM).]

alternatívisht ndajf libr Në mënyrë tjetër; ndryshe.

alternatór im sh ë ët tek Gjenerator që prodhon rrymë tjetërore kryesisht në automjete.

alterním i m Ndryshim nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas.[**Eposi ka "struktura te hapura dhe klishe te trashëguara", ka alternim dhe harmonizim të tyre në ligjërimin epik.** (ShS).]

altern•óhet úa (u) úar vetv veta III Ndryshon nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas.

altern•ój kal óva úar E ndryshoj nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas.

alternúar (i e) mb fiz (Rrymë) tjetërore.

alternúem (i) e (e) mb G >ALTERNUAR (i e).

altër•ón jokall ói úar veta III Agon; zbardhëllon (*qielli në agim*).

alternúes e mb fiz Që alternohet.

altimét•ër ri m sh a at Lartësimatës.

altimetrí a f Matje e lartësisë.

altissimo /altísimo/ *muz it*

I ndajf Shumë shpejt, por më ngadalë se në presto.

II mb Shumë i shpejtë, por më i ngadaltë se në presto.

álto muz

I ndajf Lart; me zë ose regjistër altoje.

II mb I lartë; i kënduar me regjistër altoje.

álto ja f sh - t muz it

♦ Zëri më i ulët i këngëtares.

♦ Zëri më i lartë i këngëtarit me regjistër më të lartë se tenori.

♦ Pjesë e kompozuar për zë ose vegël brenda këtij diapazoni.

♦ Vegël muzikore me tela, pak më e madhe se violina; vegël frymore me regjistër të ulët.

Álto Ádixh•e ja f gjeog Krahinë autonome në Italinë Veriore; Tiroli Jugor.

altoparlánt i m sh ë ët

♦ Aparat që përforcon dhe përhap tingujt.

♦ *keq* Zëdhënës i zhurmshëm i dikuajt.

altoreliév i m sh e et ark Reliev skulpturor me forma të ngritura deri në gjysmëlartësi të thellësisë së objektit.

altruíst e mb libr (Njeri) që vepron me altruizëm ose karakterizohet nga altruizmi.

altruíst i m sh ë ët libr Ai që vepron me altruizëm ose karakterizohet nga altruizmi..

altruíst•e ja f sh e et f e ALTRUIST I.

altruíz•ëm mi *m sh* **ma mat** *libr* Gatishmëri për të flijuar të mirën e vetes për të mirën e të tjerëve; dëshirë e synim për t'i bërë mirë tjetrit.

alth i *m* Fije kërpi.

álthtë (i e) *mb* I kërptë; prej kërpi.

aluát i *m sh ë ët* *zool* Majmun.

aludím i *m sh e et* *libr* Fjalë me nënkuptim.

alud•óhet úa (u) *úar* *pavet dhe pës e* **ALUD•OJ**. Mund të aludohet lehtë se...

alud•ój *jokal óva úar* Bëj aluzion; shprehem me nënkuptime. [Fishta, me zhgunin e vrazhdë të kësaj drame në trup e në shpirt, duke aluduar për gjendjen e Shqipërisë, tek "Juda Makabe", qortonte Zotin (AÇ).]

aludúar (i e) *mb* I shprehur me nënkuptim.

aludúem (i) e (e) *mb G >* **ALUDUAR (i e)**.

alumín i *m kim* Element metalik i lehtë e i butë, me ngjyrë të bardhë të argjendtë; gjendet kryesisht në boksitë (*simboli Al*).

aluminát i *m kim* Bashkim i oksidit të aluminit me një oksid metalik.

alumín•e ia *f bis* Enë alumini.

alumín•ë a *f kim* Oksid alumini.

aluminím i *m tek* Veshje me alumin.

aluminít i *m kim* Hidrosulfat alumini.

alumin•óhet úa (u) *úar* *pavet dhe pës e* **ALUMIN•OJ**.

alumin•ój *kal óva úar* *tek* Vesh me alumin.

aluminóz•ë a *f mjek* Helmim nga alumini.

alumintë (i e) *mb* Prej alumini; me alumin. **Tabaka e alumintë.**

aluminúar (i e) *mb tek* I veshur me alumin.

aluminúem (i) e (e) *mb G >* **ALUMINUAR (i e)**.

alunít i *m min* Hidrosulfat potasi dhe alumini.

alurít•et vetv - ur *veta III Ç (Ujku)* ulërin; aullin.

alurím•ë a *f sh a at* Ulërimë; klithmë.

alurí•j *jokal va rë* Ulëras; ulërij; klith.

alurít•et vetv - (u) *ur* *veta III* Ulërin; klith.

alurítj•e a *f sh e et* Ulërimë; klithje.

aluvión i *m sh e et* *gjeo* Baltë, zall, rërë etj. e lënë nga lumenjtë e përrrenjtë përgjatë rrjedhës.

>**LYSHT•ËR RA; LYMËRISHT•Ë A.**

aluvionál e *mb gjeol* >**ALUVIONOR E.**

aluvionór e *mb gjeol* Lyshtëror.

aluzión i *m sh e et* *libr* Fjalë me nënkuptim; fjalë e hedhur larg e larg për dikë a diçka.

alveól•ë a *f kryes sh a at* *anat*

♦Gropëz e kockave të nofullave, ku ngulen rrënjët e dhëmbëve.

♦ Qelëz në mushkëri, ku mbarojnë skajet e rrugëve të frymëmarrjes dhe të enëve të gjakut.

♦ Qeskë në fund të gjëndrave endokrine. >**HOJËZ A.**

alveolár e *mb* I alveolës; si alveolë.

alveolár•e ja *f sh e et* *gjuh* Bashkëtingëllore e shqiptuar me majën e gjuhës të mbështetur në mishin e dhëmbëve të sipërm.

alz i *m sh a at* *A* Varëse gushe prej metali.

all e *mb*

♦(Ngjyrë) e kuqe e ndezur. **Lule alle** bimë kopshtesh me lule të kuqe alle; kur e prek, i lëshon farat përdhe.

♦ *krahin G (Kalë)* i kuq. **Lopë alle.**

allá pasth Jepi; vazhdo.

Allá pasth >ALLAH. Alla qerim ka Zoti.

alla- *fjalëform bis* Pjesë e parë e fjalëve të prejardhura, me kuptimin: si, ashtu si... .

>**Sipas.Allafrënga. Allaturka.**

Allá u m bis>ALLAH U.

ála dréjta shpr ndajf A Drejt përpara.

ála fshéhura shpr ndajf A Fshehtas.

alla marcia /ála márça/ shpr ndajf muz it

I ndajf Me ritëm marshi.

II mb I ekzekutuar me ritëm marshi.

ála shtrémbra shpr ndajf A Me (rrugë) të shtrembër.

allabánd•ë a f det Luhatje anësore e anijes.

allabráca ndajf bis Krahpërkrahu; për krahu.

alladís kal a ur bis Freskoj; flladit.

alladís•em vetv a (u) ur Freskohem; flladitem.

alladís•ëm (i) me (e) mb G >ALLADISUR (i e).

alladísj•e a f bis Freskim; flladitje.

alladísur (i e) mb bis I freskuar; i flladitur.

alladít kal a ur >ALLADIS.

allafrângandajf bis G >ALLAFRËNGA.

allafrënga

I ndajf bis Sipas mënyrës së Europës Perëndimore. **Kush e kërkon allafrënga, kush allaturka.**

II mb I bërë sipas mënyrës së Europës Perëndimore.

allafréngçe ndajf dhe mb bis>ALLAFRËNGA.

allagrék e mb ushq (Gatim) sipas mënyrës greke.

allagrép ndajf bis>HALLAGREP.

Alláh pasth (mosbesim, habi, frikë) O Zot.

Alláh u m fet Zot në besimin mysliman. **Allahu na ruajtë! E faltë Allahu!**

allahqerím pasth Dhëntë Allahu.

allahtén ndajf vjet J Befas; papritmas.

allái a f Ç

♦ Shumicë.

♦ Tufë (*bagëtish*).

all•áj para fj det krahin G Përbri (*me një barkë ose anije*).

alláj i m sh - të vjet Regjiment kalorësie.

allaj•bé u m sh bejlérë bejlérët hist Komandant i një regjimenti kalorësie në ushtrinë otomane.

allájk•ë a f sh a at

♦ Skllave zezake.

♦ *fíg* Grua mendjelehtë.

allamán e mb vjet Gjerman; austriak.

allamán i m sh ë ët vjet Gjerman; austriak.

allamán•e ia f sh e et vjet e Gjermane; austriake.

allandrúm e mb A (Njeri) i dembelosur.

allandrúm i m sh a at A Dembel.

allandrúm•e ia f sh e et A f e ALLANDRUM I.

allasój ndajf Ndryshe; tjetërsoj.

allasójshe ndajf bis >ALLASOJ.

allaspanjóll e mb ushq: **Salcë allaspanjolle** salcë domatesh, me karota të grira imët dhe qepë të skuqura, e ndrequr me verë.

allashqiptárçe ndajf bis Sipas mënyrës (zakoneve) shqiptare.

allát i¹ m sh ë ët Kalë me qime të kuqërremtë në të verdhë.

allát i² m sh e et krahin Vegël e thjeshtë.

allát•e ja f sh e et Pelë me qime të kuqërremtë në të verdhë.

allátk•ë a f sh a at bis J Freskore; erashkë.

allaturína t f sh Veglagjithfarëlloj.

allatúrka bis

I ndajf Sipas mënyrës a zakoneve të turqve. [**Pjesa myslimane - gjithmonë nëpër qytetet - filloi t'imitonte jetën allaturka.** (AE)]

II mb (Gatesë) e bërë sipas mënyrës turke (orientale). **Kafe allaturka** kafe e zier në xhezve.

allatúrkcë ndajf bis >ALLATURKA.

allatýrkçe ndajf vjet bis >ALLATURKA.

allavérsën ndajf vjet bis Jo keq; çka; diçka (më mirë).

allavít•em vetv a (u) ur J Mundohem në njëfarë mënyre (të bëj diçka).

allavítj•e a f J Përpjekje dosido (për të bërë diçka).

allaxhá ja¹ f sh - të vjet

♦ **teks** Pëlhurë mëndafshi a pambuku e endur me vija.

♦ **Veshje** me pëlhurë të tillë.

allaxhá ja² f sh - të bujq Sëmundje që i bie duhanit dhe ia bën gjethet pika-pika.

allaxhá ja³ f sh - të Misër me kokrra të përziera të bardha e të verdha; misër larush.

allc i m sh e et tek Copë sholle që i shtohet kallëpit të këpucëve për të formuar vendin e trinës.

allç i m sh ë ët Kalë me qime të kuqe të ndezur. >**KUQAL I.**

allçák e mb Torollak; gjysmak nga mendja.

allçák u m sh ë ët bis Torollak; njeri gjysmak (i krisur) nga mendja. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku.** (FN).]

allçák•e ja f e ALLÇAK U.

allçákçe ndajf Si gjysmak nga mendja; si i krisur; si i çmendur.

allçám e mb I vëngër; vëngosh.

allçám i m sh ë ët Njeri me sy të vëngër; vëngërosh.

allçám•e ja f sh e et Grua a vajzë me sy të vëngër; vëngëroshe.

allçan•e ia f sh e et >ALLÇ•E JA.

állç•e ja f sh e et Pelë me qime të kuqe të ndezur. >**KUQALASH•E JA.**

allçi a f Pluhur i bardhë prej gjipsi të pjekur, që ngurtësohet pasi njomet në ujë; përdoret në ndërtim, për skulptura, në mjekësi etj. **Tavan allçie. Vë në allçi dorën (këmbën) e ndrydhur.**

allçój i m krahin G Ka me qime të kuqe të errët.

áll•e ja f sh e et bis

♦ **Ngjyrë** e kuqe të errët.

♦ **Dhi** me qime të kuqe të errët.

allemán e mb Gjerman.

allemán i m sh ë ët Gjerman.

allemánçe ndajf vjet Gjermanisht.

allemánçe ja f Gjermanishte.

allemán•e ja f sh e et f e **ALLEMAN I**.

allép•e ja f sh e et vjet J Vuajtje fizike; mundim i madh.

allés i m sh e et vjet bis Zakon.

allestís•em vetv G >**ALLËSHTIS•EM**.

áll•ë a f sh a at vjet sport Sulmues anësor. **Allë** i majtë (i djathtë).

allështís•em G vetv e **ALLËSHTIS•Ë** (me u).

allështís•ë (me u) vetv a (u) ë G Më bëhet zakon.

allështísun (i e) mb G (Njeri) me huqe; që i është bërë zakon diçka.

állët (i e) mb Bojalle; bojëgjak.

allëshvërshe t f sh vjet J >**ALLISHVERISH I**.

allfabét i m sh e et A Alfabet.

allgî ni m sh na nat krahin G Thëngjill; prush i shuar.

allís•em vetv a (u) ur kryes veta III sh (Turma) shpërndahet pa rregull.

allísj•e a f Shpërndarje pa rregull (e turmës).

allísur (i e) mb (Turmë) e shpërndarë pa rregull.

allishverísh i m sh e et bis

♦ vjet Tregti; shitblerje. **Bëj një allishverish** merrem vesh (me dikë) për pazarin (për çmimin e mallit).

♦ keq Tregti e pandershme (e papastër); dallavere.

állk•ë a¹ f sh a at Trap midis arave.

állk•ë a² f sh a at J Hallkë e zinxhirit. >**HALLK•Ë A**.

allmán i m sh ë ët A Bishë; kafshë e egër; shtazë.

allmanó pasth A, Ç Ofsh; medet.

állm•e ja f sh e et bot (*Helianthus tuberosus*) Bimë me kërcell e me gjethe si të lulediellit dhe rrënjë si patate të ngrënshme. >**MOLLË DHEU; ORESHK•Ë A**.

allmés•ë a f Lëng i përftuar nga njomja e një lënde në ujë.

allmí a f Kapitje; mekje; lodhje.

allm•óhet Gvetv veta III dhe pës e **ALLM•OJ**. >**ALLM•UE** (me u).

allm•ój kal G >**ALLM•UE** (me).

allm•úe (me) vetv óva úe G Shkallmoj; shkatërroj.

allm•úe (me u) vetv - (u) - veta III G Shkallmohet; shkatërrohet.

allmúet (i e) mb G I shkallmuar; i shkatërruar.

allnájk e mb krahin G (Kalë) i kuq.

alln•óhem vetv bis G >**ALLN•UE** (me u).

alln•úe (me u) jokal óva (u) úe bis G Zemërohem; prishem; nuk flas (me dikë). **Qofsh allnue!**
jemi zënë e mos më fol.

allnúem (i) e (e) bis mb G I zemëruar; i prishur; që nuk flet (me dikë).

allój a¹ f sh a at vjet

♦Turmë; shumicë.

♦ Regiment.

allój a² f sh a at vjet Njeri i ngarkuar me drejtimin e dasmës.

allonár i m vjet JKorrik.

allór•e ja *f ikt* (*Sparidae*) Peshk i familjes së kocave; gjendet në Mesdhe dhe në Atlantikun Verior.

allosój *vjet bis*

I *mb* I ndryshëm; tjetërsoj.

II *ndajf* Ndryshe; tjetërsoj.

alltán i m vjet >**ALLTËN I.**

alltenbásh i m sh a at vjet Shirit me ngjitëse për heqjen e qimeve të trupit.

álttë (i e) *mb* (*Ngjyrë*) e kuqe e ndezur.

alltén i m vjet Ar; flori.

alltí a f sh - të vjet Gjashtare; pistoletë me gjashtë plumba.

alltíaz *ndajf* krahin *G* Vetëtimthi.

alltipús *ndajf vjet bis* Në rrëmujë; (*i bëj punët*) çorbë; çorap.

alltipús i f vjet bis Rrëmujë; mungesë e theksuar rregulli në punë.

alltón i m vjet krahin >**AR I; FLORI RI.**

alltún i m vjet krahin Ar; flori.

am krahin urdh e **JAP.** >**NËM. Am bukë!** më jep të ha!

Am kim shkurt i Americium.

AM ja shkurt i Artist i Merituar.

amá¹ *bis*

I lidh Por; porse; veçse. **Erdhi, ama me vonesë.**

II *pj* (*habi, përbuzje, ironi*) Ç'; çfarë. **Ama punë!**

áma² urdh e **JAP.** >**NËMA. Ama dorën!**

amabile /amábile/ *mb muz it* (*Pjesë*) e luajtur ëmbël.

amáçk•ë a f J Pulë e shtruar; kllorçkë; squkë.

amáhji m sh a at A Luftë; betejë.

amalgám•ë a f sh a at

♦ *mjek* Lidhje e zhivës me argjend për mbushjen e dhëmbëve; përzierje metalesh të shkrira në zhivë.

♦ *libr* Përzierje. **Amalgamë ndjenjash.**

amalgám•óhetúa (u) úar *pavet dhe pës e* **AMALGAM•OJ.**

amalgám•ój kal óva úar kim Bashkoj me përzierje (*dy lëndë*).

amalgamúar (i e) *mb kim* (*Lëndë*) të bashkuara me përzierje.

amalgamúem (i) e (e) *mb G* >**AMALGAMUAR (i e).**

amalgamúes e *mb kim* (*Lëndë*) që bashkohet (lidhet) me lëndë të tjera me përzierje.

amán *pasth bis*

♦ Të lutem. [**Aman, mos i rrëfe! Pjetri e mohon me be:/ -"Jo, për Zotin, moj aman,/S'jam e s'jam."** (FN).]

♦ (*përforcim*): **Aman, sa i keq që është!** është shumë i keq.

♦ Veç. [**Por: aman mos të keqkuptohemi!** (KM).]

Amán i m gjeog Kryeqytet i Jordanisë.

amanét i m sh e et bis

♦ Porosi për të pasur kujdes dikë a diçka. **I lë amanet diçka dikujt.**

♦ Dëshirë e fundit. [**Në viset veriore ekziston një respekt gati shenjtërues për këngët e kreshnikëve, të cilat vlerësohen si një amanet i të parëve** (ShS).]

amaníte t f sh bot Gjini e përhapur kërpudhash kryesisht helmuese.

amánt e *mb ant* I fisit ilir të amantëve.

amantadín•ë *a f farm* Bar për mjekimin e sëmundjes së Parkinsonit.

amánt•ë *t m ant* Fis ilir në brigjet e Vjosës.

amantín *e mb ant* I fisit ilir të Panonisë.

amantínë *t m sh ant* Fis ilir i Amantinëve.

amáq *i m A*

♦ Dashuri.

♦ Miqësi.

amarét•ë *a f sh a at ushq* Biskotë e gatuar me arra ose me bajame të shtypura, me ose pa mjaltë.

amaríl•ë *a f bot (Amaryllis)* Bimë e viseve tropikale me zhardhok, me lule të bardha në të kuqërreme.

amashír *im sh ë ët* >**AMASHIR•Ë A.**

amashír•ë *a f sh a at* Tas i thellë për gjellë; shaftas.

amatoksín•ë *a f mjek* Helm kërpudhe.

amatór *e mb (Veprimtari)* që bëhet për kënaqësi, jo si profesion. **Teatër amator.**

amatór *i m sh ë ët*

♦ Ai që merret për kënaqësi me diçka. **Amator i muzikës (i sportit, i teatrit).**

♦ Ai që merret me sport jo si profesionist. **Amatorët kundër profesionistëve.**

amatór•e *ja f sh e et f e* **AMATOR I.**

amatorésk *e mb libr* Si amator. **Punim amatoresk** punim pa profesionalizëm.

amatorísht *ndaif libr* Për kënaqësi; si amator.

amatoríz•ëm *mi m libr* Të qenët amator.

Amaváru *f mit hind* Perëndeshë që polli vezën nga doli Brahma, Shiva dhe Vishnu.

amazón•ë *a libr*

♦ Kalorëse.

♦ *fíg* Luftëtare; trimëreshë.

Amazón•ë *a f sh a at libr kryes sh mit gr* Luftëtare të Skitisë, që prenë gjirin e djathtë për të përdorur harkun; luftuan përkrah trojanëve kundër grekëve.

Amazón•ë *a f gjeog* Lumi më i madh i Amerikës së Jugut; buron nga Andet dhe derdhet në Atlantik. **Pyjet (fisët) e Amazonës.**

amazoník *e mb dhe gjeog* I Amazonës.

amazonít *e m sh ë ët gjeol* Gur i çmuar në ngjyrë të blertë.

ambalázh *i m sh e et*

♦ Material që përdoret për mbështjelljen dhe mbrojtjen e mallit nga dëmtimi. **Kuti (letër) ambalazhi. Pësja me gjithë ambalazhin.**

♦ *fíg* Veshje. **Paraqit nën ambalazhin e...** paraqit si...

ambalazhím *i m sh*

♦ Paketim. **Ambalazhim për dhurata. Ambalazhim në vakum.**

♦ >**AMBALAZH I.**

ambalazh•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AMBALAZH•OJ.**

ambalazh•ój *kal óva úar* Paketoj; mbështjell.

ambalazhúar (i e) *mb* I paketuar; i mbështjellë.

ambalazhúem (i) e (e) *mb G* >**AMBALAZHUAR (i e).**

ambalazhúes *e mb (Proces)* i ambalazhimit(*të mallit, prodhimit*).

ambalazhúes *i m sh - it* Paketues (*i mallit, prodhimit*).

ambalazhúes•e *ja f sh e et f e* **AMBALAZHUES I.**

ambárr•ë *a f sh a at* Hu; shtyllë.

ambárrz•ë a f sh a at Kunj druri.

ambasád•ë a f sh a at

♦ Përfaqësi diplomatike e nivelit më të lartë e një shteti pranë një shteti tjetër. **Personel i ambasadës. Selia e ambasadës. [roje të përforcuara në udhëkryqe ambasadash (MA).]**

♦ Ndërtesë e kësaj përfaqësie.

♦ Personel i kësaj përfaqësie.

♦ Mesazh. **[Papa Eugjen IV dhe mbreti Alfons V i Napolit dërguan ambasada të veçanta (AE).]**

ambasadór i m sh ë ët

♦ Diplomati i shkallës më të lartë i akredituar nga qeveria ose sovrani i një shteti për një mandat të caktuar të përfaqësojë shtetin e vet në një shtet tjetër. **Ambasador i jashtëzakonshëm e fuqiplotë.**

♦ Diplomati në krye të një misioni të përhershëm pranë një organizate ndërkombëtare si Organizata e Kombeve të Bashkuara.

♦ Përfaqësues jozyrtar. **Ambasador shëtitës. [heroit të këngës legjendare shqiptare i del në mejdan një "baiulus" (ambasador i Venetikut) i përtej detit... (ShS).]**

♦ Mesagjer i autorizuar. **Ambasador i vullnetit të mirë.**

ambasadór•e ja f sh Grua ambasadore; gruaja e ambasadorit.

ambasadoriál e mb I ambasadorit; që lidhet me veprimtarinë e ambasadorit.

amberínk u m sh ë ët

♦ Rreth; unazë.

♦ Karficë zbukurimi.

âmbël ndajf dhe si kallëzues G Me ëmbëlsi; me të butë e të mirë; këndshëm; në mënyrë të këndshme. >ËMBËL.

âmb•ël (i e), âmbëlsí, âmbëls•úe etj. G>ËMBËL, ËMBËL (i e), ËMBËLSI, ËMBËLS•OJ etj.

âmbël-âmbël ndajf G Me ëmbëlsi.

âmb•ël la (e) f G

♦ Shije e ëmbël.

♦ *sh* Ushqime të ëmbla.

♦ *fíg* I këndshëm; i butë. **[Ah! Po, e ambël fjala e sajë (GjF).]**

âmbëlcák e mb G Paksa i ëmbël.

âmbëlcí a f G

♦ Shije e ëmbël; ëmbëlsi.

♦ *fíg* Tipi ëmbël (i butë).

âmbëlcín•ë a f sh a at G > ËMBËLSIR•Ë A.

âmbëlcór•e ja f sh e et kopsht G Dardhë e ëmbël.

âmbëlnáj•ë a f krahin G Sherbet i trashë (i rëndë).

âmbëlta (të) as G Shije ëmbëlsire. >AMBËLTUEMIT (të).

âmbëltí a fG >ËMBËLSI A.

âmbëltím i m sh e et G Të prera barku.

âmbëltíq•ëm (i) me (e) mb krahin G (Shije) e ëmbël e pakëndshme.

âmbëlt•ój jokál G >AMBËLT•UE (me).

âmbëltór e mb krahin G (Njeri) i butë; fjalëmbël.

âmbëltór i m sh ë ët G > ËMBËLTOR I.

âmbëltór•e ja¹ f she et G >ËMBËLTOR•E JA.

âmbëltór•e ja² *f sh e et krahin G* Grua e butë, fjalëmbël.

âmbëlt•úe (me) *jokal ón úe veta III G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)*

Kam të prera barku.

âmbëltúem it (të) *asG* Të prera barku.

âmb•ër ra *f* Qelibar.

ambi- *fjalëform Dy-; që të dy(ja).*

ambíci•e a f sh e et Dëshirë e fortë ose shtysë e brendshme për të arritur diçka. **Kënaq ambicien.**

ambicióz e mb

♦ *(Njeri)* me ambicie të fortë.

♦ *(Plan)* i guximshëm e jo krejt i arritshëm.

ambizióz i m sh ë ët Njeri me ambicie të fortë.

ambicióz•e ja f sh e et f e **AMBIZIOZ I.**

ambícj•e a f sh e et >AMBICI•E A. [Këtu ambicjet janë pa frê e pa kufi(FN).][Secila prej tyre (*principatave shqiptare*) kishte stemën e saj, priste monedha edhe ushqente ambicjen e kurorës mbretërore. (AE).]

ambidékst•ër mb libr >DYDJATHAK E.

ambiént i m sh e et

♦ Kushte rrethuese në të cilat jeton një njeri, kafshë a bimë. **Ambient shoqëror.**

♦ Mjedis në të cilin kryhet një veprimtari. **Ambient për zhvillimin e talenteve.**

♦ *sh* Mjedisë si dhoma, salla etj. në banesë, hotel. stadium etj. **Ambiente sportive.**

♦ *fjg* Atmosferë; kushte a rrethana që ndikojnë në gjendjen shpirtërore.

♦ *bio* Botë natyrore në tërësi ose zonë gjeografike në veçanti të prekura nga veprimtaria e njeriut. **Ndotje (pastërti) e ambientit.**

ambientál e mb >MJEDISOR E.

ambientalíst e mb (*Veprimtari, shoqatë*) për mbrojtjen e mjedisit.

ambientalíst i m sh ë ët Aktivist për mbrojtjen e mjedisit.

ambientalíst•e ja f sh e et e **AMBIENTALIST I.**

ambientaliz•ëm mi m libr

♦ Doktrinë që pretendon se mjedisi ka më shumë rëndësi se trashëgimia, si faktor i zhvillimit intelektual.

♦ Veprimtari për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja dhe dëmtimi.

ambientím i m Përshtatje me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambient•óhemvetv óva (u) úar Përshtatem me mjedisin e jetesës; mësohem me kushte të reja shoqërore, klimatike etj.

ambient•ój kal óva úar Përshtat me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambientúar (i e) mb I përshtatur me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambientúem (i) e (e) mb G >AMBIENTUAR (i e).

ambientúesh•ëm (i) me (e) mb I aftë për t'u përshtatur me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambiguitét i m sh e et Dykuptimësi. [Trajta tjetër gegënishte në - *ueshëm u adoptue për me eliminue ambiguitetin e trajtës i besuar, që don me thanë jo vetëm 'believed', por edhe 'believable': njeri i besuar, 'believable man'. (APp).]*

ambigjén e mb

♦ *bio* Dygjinor.

♦ *gjuh* Dygjinishëm.

ambigjení a m bio, gjuh Të qenët dygjinor a i dygjinishëm.

ambivalénc•ë a mb Dyvalencë.

ambivalént e mb kim Dyvalent.

âmbblas ndajfG Me të ëmbël; me ëmbëlsi; me të butë. >**ËMBLAS**.

ambliopí a mb mjek Humbje e pjesshme ose e plotë e shikimit.

ambliopík e mb mjek (Gjendje) e ambliopisë, e humbjes së pjesshme ose të plotë të shikimit.

ambní a m sh - të A

♦ Pushim.

♦ Çlodhje.

♦ Limonti; kohë e lirë (pa punë).

ambrazúr•ë a f sh a at

♦ *tek* Hapje; aperturë.

♦ *dhe usht* Frëngji.

ambrollé•k ku m sh qe qet Ç Kapotë; pallto e madhe.

ambrolléqe t Ç sh i AMBROLLËK U.

ambrozí a f sh - të

♦ *kryes sh bot (Ambrosia)* Bimë barishtore shumë të përhapura, që lëshojnë polen të rëndë, të dëmshëm për astmatikët.

♦ Përzierje nektari dhe poleni, me të cilin bletët ushqejnë larvat.

♦ *mit gr-rom* Ushqim ose pije e perëndive; vdekatarët që e hanin ose e pinin atë bëheshin të pavdekshëm.

ambrozían e mb fet: Liturgji ambrozianeliturgji katolike që praktikohet nga një pakicë e besimtarëve në Itali.

ambulánc•ë a f sh a at

♦ Qendër për vizita mjekësore dhe për mjekime të shpejta të të sëmurëve. **Ambulanca e lagjes (qendrore). Mjek i ambulancës.**

♦ Makinë e ndihmës së shpejtë. >**AUTOAMBULANC•Ë A.Thërres ambulancën.**

ambulánt e mb Shëtitës; lëvizës. **Shitës ambulant** shitës pa një vend a pikëshitje të caktuar.

ambulator e mb mjek (Shërbim) nga ambulanca ose në ambulancë.

ambulocét i m paleo Cetace e Eocenit.

ambullák•ër ra f sh a at Këmbënofull; tentakulë; prekël.

AMC ja shkurt i Albanian Mobile Communication.

ám•e ja f sh e et ikt (Argyrosomus regius) Peshk deti me trup vezak deri në 2 m të gjatë, me ngjyrë të gjelbër ose të hirtë të çelur në kurriz e anash dhe të argjendtë në bark, me kokë të gjerë, me dy pendë kurrizore të dhëmbëzuara; arrin deri në 50 kg; ka mish të shijshëm.

>**LLOJB•Ë A.**

améb•ë a f sh a at zool (Amoeba) Qenie ujëse njëqelizore që ndryshon trajtë gjatë lëvizjes. [**vini re sytë e mi, te zgavrat e thella/ një enigmë, si amebë të tharë atje ka (IK).**]

amebiáz•ë a f mjek Lloj infeksioni i shkaktuar nga ushqimi i ndotur.

amebík e mb bio >**AMEBOR E.**

ameboíd e mb bio Si amebë; me trajtë të ndryshueshme e të çrregullt.

amebór e mb bio I amebës; si amebë.

amél i m bis

♦ Kripë për të ndihmuar jashtëqitjen.

♦ *bis* Dalje bark; heqje barku.

♦ *fíg* Humor; gjendje shpirtërore. **Me amel të mirë.**

amendament *i m sh e et drejt* Shtojcë me ndryshime ose përmirësime të një ligji, projektligji, a vendimi; parashtrim ndryshimesh.

amendim *i m sh e et drejt* Shtojca me ndryshime ose përmirësime të një ligji etj.

amendohet *úa (u) úar pavet dhe pës e* **AMEND•OJ. Ligji s'ka pse të amendohet.**

amendoj *kal drejt* I bëj shtojca me ndryshime ose përmirësime (*një ligji, etj.*).

amenduar (*i e*) *mb drejt (Ligj)* i ndryshuar ose i përmirësuar.

amenorré *ja f mjek* Mungesë ose pezullim i përkohshëm i tajitjeve (sekrecioneve) periodike të femrave.

amenotropí *a f bio* Përkulje e bimës sipas drejtimit të erës.

améric *i m kim* >**AMERICIUM** **I.**

americium *i m kim* Element metalik radioaktiv i përfutur gjatë bombardimit të plutonit me neutrone të ngarkuar (*simboli Am*).

amerikán *e mb* I Amerikës; që ka të bëjë me kontinentin e Amerikës ose të amerikanëve të SHBA-së. **Anglishte amerikane. Dollari amerikan.**

amerikán *i m sh ë ët* Banor a vendës i kontinentit të Amerikës.

amerikanát•ë *a f sh a at vjet keq*

♦ Veprim a sjellje e zhurmshme dhe e shturur, tipike amerikane; aventurë për të bërë bujë.

♦ Muzikë e zhurmshme amerikane.

amerikán•e *ia f sh e et f e* **AMERIKAN** **I.**

amerikaníst *e mb* Që merret me studimet amerikane ose ka të bëjë me to.

amerikaníst *i m sh ë ët* Studiues i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

amerikaníst•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANIST** **I.**

amerikanístík•ë *a f* Studim i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

amerikanízëm *mi m sh ma mat*

♦ *gjuh* Fjalë a shprehje tipike e anglishtes amerikane (SHBA).

♦ *gjuh* Fjalë e huazuar nga anglishtja amerikane (SHBA).

♦ Mendësi amerikane.

amerikanizím *i m* Përvetësim i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

amerikanizóhem *vetv óva (u) úar*

♦ Marr veti të kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

♦ *veta III (Të folurit)* merr trajta të shqiptimit amerikan.

amerikanizój *kal óva úar*

♦ I jap veti të kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

♦ I jap (*të folurit*) trajta të mënyrës së shqiptimit amerikan.

amerikanizúar (*i e*) *mb* I kthyer në mendësinë dhe mënyrën e jetesës amerikane; i kthyer në mënyrën e shqiptimit amerikan. **Fliste një shqipe të amerikanizuar.**

amerikanizúem (*i e*) (*e*) *mb G* >**AMERIKANIZUAR** (*i e*).

amerikanizúes *e mb* (*Politikë, përpjekje*) për të kthyer dikë në mendësinë dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikano- *fjalëform.*

amerikanofíl *i m sh ë ët* I huaj që e do Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofíl•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOFIL** **I.**

amerikanofilí *a m* Dashuri e një të huaji për Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofób (*i huaj*) që e urren Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofób *im sh ë ët* I huaj që e urren Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofób•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOFOB** **I.**

amerikanofobí *a f* Urrejtje e një të huaji për Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.
amerikanojugór *e mb* I Amerikës së Jugut; që ka të bëjë me Amerikën e Jugut, me banorët a vendësit e saj.

amerikanojugór *i m sh ë ët* Banor a vendës i Amerikës së Jugut.

amerikanojugór•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOJUGOR I.**

amerikanológ *u m sh ë ët* Studiues i qytetërimit amerikan.

amerikanológ•e *ia f sh e et f e* **AMERIKANOLOG U.**

amerikanologjí *a f libr* Studim i mënyrën e jetesës amerikane. >**AMERIKANISTIK•Ë A.**

amerikanologjik *e mb libr* Që ka të bëjë me studime të mënyrës së jetesës amerikane.

amerikanoqendrór *e mb* I Amerikës Qendrore; që ka të bëjë me Amerikën Qendrore, me banorët a vendësit e saj.

amerikanoqendrór *i m* Banor a vendës i Amerikës Qendrore.

amerikanoqendrór•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOQENDROR I.**

amerikanoveriór *e mb* I Amerikës së Veriut; që ka të bëjë me Amerikën Veriore, me banorët a vendësit e saj.

amerikanoveriór *i m sh ë ët* Banor a vendës i Amerikës së Veriut.

amerikanoveriór•e *ja f sh e et f e* **AMERIKANOVERIOR I.**

Amerík•ë *a f gjeog*

♦ Republikë e përbërë nga 51 shtete në kontinentin e Amerikës Veriore ose me Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

♦ Kontinenti i Amerikës, i përbërë nga Amerika Veriore, Qendrore dhe Jugore.

*

Gjej Amerikën Bie në pasuri; bie në vend të rehatshëm.

Amerika e Jugut (Jugore) Kontinent i pjesës jugore të masës tokësore të Amerikës, që lidhet me Amerikën Veriore me anë të istmit të Panamasë; përfshin edhe Ishujt e Folklandit, Ishujt Galapagos, Tokën e Zjarrit.

Amerika e Veriut (Veriore) Kontinent i pjesës veriore të masës tokësore të Amerikës, që lidhet me Amerikën Jugore me anë të istmit të Panamasë; përfshin Kanadanë, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Meksikën dhe Amerikën Qendrore, dhe zakonisht Groenlandën.

Amerika Latine Pjesë e kontinentit amerikan ku flitet spanjishtja ose portugalishtja, që përfshin Meksikën, gjithë Amerikën Qendrore dhe shumë ishuj të Karaibeve.

Amerika Qendrore Pjesa jugore e Amerikës së Veriut, e përbërë nga Guatemala, Belizet, Hondurasi, El Salvadori, Nikaragua, Kosta Rika dhe Panamaja.

amerindián *e mb* I indianëve të Amerikës; që ka të bëjë me kulturën dhe gjuhët e indianëve të Amerikës.

amerindián *i m sh ë ët* Indian i Amerikës.

amerindián•e *ia f sh e et f e* **AMERINDIAN I.**

ametíst *i m sh ë ët min* Lloj kuarci i purpurt.

amë- *fjalëform.*

ámë *si mb:* **Vendi amë** vendlindja; vendi i lindjes.

ám•ë *a¹ f sh a at*

♦ Vend ku nis një rrjedhë uji; burim. [Vështroje ku i del lirimit ama (NM).]

♦ Shtrat lumi. [Si një lum, qi dalë prej amet,/ Bjeshkve bora ortek kah shamet (GjF).]

♦ *fig* Burim; gurrë (*frymëzimi*).

♦ Bimë mëmë.

♦ Kafshë a kandërr mëmë. **Ama e bletës.**

- ♦ Pulë, rosë a patë e shtruar për të çelur zogj.
- ♦ Pjesë e kreut në një bllok biletash, çeqesh, faturash etj., që ruhet si dëshmi për pjesën e këputur.
- ♦ *anat, bot* Vezore.
- ♦ *ndërt* Dru i shkurtër që mban pjesë të çatisë; **cungal i; baballëk u.**
- ♦ Copë druri që shtrëngon një vegël. **Ama e vegjës** shuli i vegjës.
- ♦ *tek* Kopje negative prej metali e gdhendur me relief, që shërben për të nxjerrë prej saj kopje të tjera.

*

Dal nga ama Dal nga rruga e drejtë (e njerëzimit).

E shtie në amë dikë E sjell në udhë të mbarë dikë.

ám•ë a² f sh a at Aromë. > **AMËZ A.**

ám•ë a³ f sh a at ikt > **AM•E JA.**

âm•ë a⁴ f sh a at G > **ËM•Ë A.** E **ama e i ati** nëna dhe babai.

âm•ë a⁵ f sh a at G Llum; fundërri (*kafeje etj.*).

âm•ë a⁶ f sh a at G Shtjellë a vorbull uji.

*

ama e detit G

- ♦ Shtjellë a vorbull në det.

- ♦ *mit* Përbindësh deti.

âm•ë a⁷ f sh a at kopsht G Patate për farë.

âmël ndajf G Me ëmbëlsi; ëmbëlsisht; butë. > **ËMBËL.**

âmël (i e) mb A, G > **ËMBËL (i e).**

âm•ël la (e) f sh a at (të) G > **ËMB•ËL LA (e).**

amëni a f G > **AMËSI A.**

amënor e mb libr

- ♦ I nënës; që i përket nënës.
- ♦ (*Tipar*) dallues i nënës. **Kujdes amënor.**
- ♦ *gjeol* Që është në vendin e ngjizjes së vet fillestare. > **rrënjësor E. Shtresë amënore.**

amësi a f

- ♦ *drejt* Të qenët nënë; njohje e dikujt i nënë e një fëmije.
- ♦ *drejt* E drejtë e nënës.
- ♦ *zyr* Emër i nënës në dokumente.
- ♦ Gjendje e gruas si nënë.
- ♦ Ndjenjë e nënës.

amësim i m sh e et poet Erë (aromë) e këndshme.

amësisht ndajf G Me dashuri (ëmbëlsi, butësi) prej nëne.

amësor e mb

- ♦ > **AMËNOR E.**
- ♦ *bujq (Domate etj.)* e lënë për farë.
- ♦ (*Pyll*) i lënë për shtesë.

ámësh•ëm (i) me (e) mb G I amshueshëm; i pamort.

amëshí a f G Amshim; pavdekësi.

ámësht (i e) mb

- ♦ (*Ushqim*) me shije të papërcaktuar; as i ëmbël, as i kripur; i pashije.
- ♦ *fig (Njeri)* i pakripë; me pamje aspak tërheqëse. > **PAKRIPË (i e).**

amështí a f Të qenët i amësht.

amështíq e mb (*Ushqim*) që ka marrë amëz; me shije të amësht.

amëshúam (i) e (e) mb A >AMSHUAR (i e).

amëshúar (i e) mb >AMSHUAR (i e). [studiuesit kanë parë tek "Epi i Gilgameshit" si çështje thelbësore "raportin midis jetës dhe vdekjes", "përpyqjet e njeriut për të gjetur jetën e amësuar dhe forcën e rinisë"... (ShS).]

ámët (i e)¹ mb

♦ >AMËSHT (i e).

♦ I lagësht.

♦ >AMULLT (i e).

amët(i e)² mb G I pamend.

amëti a f

♦ Fundërrësë.

♦ *fíg* Amulli; gjendje e amullt.

amëtím i m Erë e ushqimit të prishur.

amët•óhet vetv úa (u) úar (*Ushqimi*) nis të priset; nis të marrë erë; merr amëz.

amëtúar (i e) mb (*Ushqim*) i prishur; që ka nisur të marrë erë.

amëtýr•ë a f G Natyrë.

amëvrásës e mb (*Fëmijë*) që vret të ëmën.

amëvrásës i m sh - it Ai që vret të ëmën.

amëvrásës•e ja f sh e et f e AMËVRASËS I.

amëvrásj•e ja f sh e et Vrasje e nënës nga fëmija e saj.

ámëz a¹ f

♦ Erë e veçantë që mban ushqimi. **Amëz e mirë.**

♦ Afsh i tokës së lëruar, që shoqërohet me një kundërmim të veçantë.

♦ Erë që vjen bashkë me afshin e zjarrit.

♦ Shije që mbetet në gojë.

♦ *krahin G* Velje; të velurit nga ushqimi.

ámëz a² f Mbretëreshë e zgjoit të bletëve.

AMF ja f shkurt i Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare.

amfetamín•ë a f sh a at farm Nxitës i sistemit qendror nervor që shton energjitë dhe pakëson oreksin; përdoret për mjekimin e narkolepsisë dhe të disa formave të depresionit.

amfi- fjalëform Dy-; dylojësh.

amfíb e mb

♦ *bio (Qenie)* e aftë të jetojë në ujë e në tokë. **Bretkosa (salamandra) është kafshë amfibe.**

♦ *usht: Mjete amfibe* mjete për transportimin e trupave në tokë e në cekëtina.

amfíbë t m sh

♦ *zool (Amphibia)* Klasë e Kurrizorëve të cilët në fazën e larvës jetojnë në ujë e marrin frymë me verza dhe, kur u zhvillohen mushkëritë, mund të jetojnë edhe në tokë.

♦ *usht* Mjete transporti ushtarake, të aftë për të lëvizur në cekëtina e në tokë. **Operacion i njësisë së amfibëve.**

amfibiologjí a m bio Studim i amfibëve.

amfibiologjik e mb bio I amfibiologjisë.

amfibiótík e mb bio >AMFIB E.

amfiból i m min: Grup amfibol grup mineralesh me strukturë kristalore të ngjashme, që përmbajnë një varg silikatesh dhe komponente kalciumi, mangneziumi, hekuri dhe alumini.

amfibolí a m sh - të

♦ *fil* Arsyetim i gabuar.

♦ *gjuh* Ndërtim sintaksor i dykuptimshëm.

amfibrák e mb let (*Njësi metrike*) me rrokje të shkurtër, të gjatë, dhe të shkurtër.

amfibrák u m let Njësi metrike me rrokje të shkurtër, të gjatë, dhe të shkurtër.

amfigoní a f bio Shumëzim seksual.

amfigoník e mb bio (*Shumëzim*) seksual.

amfilók e mb ant I fisit epirot të amfilokëve.

amfilókë t m sh ant Fis epirot në kufi me fiset greke.

amfióks i m sh ë ët inv Kafshë e vogël deti me trup gati të tejdukshëm në trajtë heshte; paraardhës i kërbishtorëve.

Amfión i m mit gr Muzikant; burri i Niobesë; fortifikoi Tebën me gurë të magjepsur.

amfipódë t m sh inv Krustace të vegjël me trup të shtypur; jetojnë në tokë e në ujë.

amfiteát•ër ri m sh ro rot

♦ Ngrehinë e hapët për shfaqjet publike në kohën e lashtë, e ndërtuar shkallë-shkallë përreth një sheshi.

♦ Pjesë e teatri ose salle, me vende shkallë-shkallë në trajtë gjysmërrethi.

amfitetrál e mb >AMFITEATROR E.

amfiteatrór e mb I amfiteatrit; në trajtë amfiteatri.

Amfitrít i f mit gr Perëndeshë e detit; gruaja e Poseidonit.

amfór•ë a f sh a at ant gr-rom Enë balte e gjatë, me dy vegshë dhe grykë të ngushtë për të mbajtur vaj ose verë.

amgják e mb I amësht; pa shije.

amiánt i m min Mineral fijezi i zjarrrudues, që nuk përcjell rrymën elektrike; thithja e pluhurit të tij mund të shkaktojë kancer të mushkërive.

amíc•ë a f sh a at f ent Kokë e shiritit të zorrëve.

amicus certus in re incerta cernitur /amicus çértus in re inçérta çérnitur/ *shpr lt* Miku i vërtetë njihet në vështirësi.

amicus curiae /amíkus kuriáe/ *lt* Mik i gjykatës (*palë e tretë në gjyqësi që lejohet të këshillojë trupin gjykues*).

amíd i m kim Përbërës organik që përmban grupin $-C(O)NH_2$.

amidól i m kim, fot Kripë e klorurit të dyhidrogenit; përdoret për zhvillimin e fotografive.

amidón i m kim Karbohidrat kompleks i bardhë e pa erë, në trajtë kokrrizash ose pluhuri, që haset si forma kryesore e grumbullimit të karbohidrateve në farat e drithërave dhe bishtajoreve, në patatet etj.; është ushqim i rëndësishëm dhe përdoret në lëndët adezive, në pastrim kimik, si dhe në farmaci e mjekësi. >**NISESHTE JA.**

amidoník e mb ind (*Lëndë*) me përmbajtje amidoni (niseshteje).

amielí a f mjek Mungesë e lindur e palcës kurrizore.

amigdál i m anat Masë e lëndës gri në trajtë të bajames, në secilën gjysmësferë të trurit, që lidhet me shqisën e të nuhaturit.

amíl i m sh e et kim Rrënjë njëvalente hidrokarburi e përfutur nga pentani, që shfaqet në forma të ndryshme izomerike.

amiláz•ë a f sh a at fizio, bio Grup enzimash të pranishme në pështymë, në lëngun e pankreasit, dhe në disa pjesë të bimëve; ndihmon në kthimin e amidonit në maltozë.

amilóz•ë a f kim bio Pjesë përbërëse e amidonit, me vargje të padegëzuara glukoze; tretet në ujë dhe merr ngjyrë blu të errët në kontakt me jodin.

amimí *a f mjek* Paaftësi për t'u shprehur me shenja ose gjeste; mungesë mimike.

amín¹ *pandr fet*: **Bëj amin pas dikujt** i vete pas me besim dikujt.

amín² *pasth fet* Ashtu qoftë. **Për jetë të jetëve, amin!**

amín *i f sh e et kryes sh kim* Lëndë e përbërë e përftuar nga amoniaku me anë të zëvendësimit të atomeve të hidrogjenit nga rrënjët njëvalente të hidrokarburit.

amínd *pasth fet J* >**AMIN**.

amino- *fjalëform kim* Amino-. **Aminoacid; aminobutirik.**

aminoacide *t m kim* Komponime organike të përbëra nga një grup amini dhe një grup acidi karboksilik.

aminofilín•ë *a f farm* Bar që ndihmon hapjen e bronkeve, mjekimin e astmës bronkiale, emfizemës dhe bronkitit.

aminoplást *i m kim* Lëndë plastike e prodhuar nga komponimet e amonit; përdoret në adezivë dhe në veshjen e letrës dhe tekstileve.

amí•s *kal ta tur* >**AMIT**.

amish *e mb fet*: **Sikti amish** sekt në SHBA dhe Kanada, i njohur për thjeshtësinë e mënyrës së jetesës dhe veshjes, si dhe ngurrimi për përdorimin e teknologjisë moderne.

amishë *t m sh* Pjesëtarë të sektit amish.

amít *kala ur*

♦ Ledhatoj; fërkoj me ledhati.

♦ Ledhatoj; josh.

♦ Qetësoj, marr me të mirë (*dikë*); i flas ëmbël (*dikujt*).

amitóz•ë *a f bio* Ndarje e bërthamës së qelizës.

amitriptilín•ë *a f sh a at* Bar antidepressiv me efekte anësore serioze; ndërvepron me shumë barna të tjerë.

ámj•e *a f sh e et ikt krahin G* >**AM•E JA; LOJB•Ë A**.

âmlí *a f A* Ëmbëlsi; shije e ëmbël.

amlodipín•ë *a f sh a at farm* Bar kardiovaskular për mjekimin e hipertensionit dhe angjinës së krahërorit.

amnezí *a f mjek* Humbje e kujtesës **Amnezi e plotë**.

âmní *a f G* Amësi.

amnion *i m sh e et bio* Cipë e brendshme që mbështjell embrionin.

amnístí *a f sh - të drejt* Falje a ulje e dënimeve të dhëna nga gjyqi, që shpallet nga pushteti ligjvënës. **amnisti e përgjithshme. Lirohem me amnisti.**

Amnisti Internacional (Amnesty International) Organizatë e pavarur ndërkombëtare në mbrojtje të të drejtave të njeriut, kryesisht të të burgosurve të ndërgjegjes. [**Midis tyre mund të këtë gazetarë të fshehur, përgjues të Amnisti Internacional e dreqi e di çfarë. (IK).**]

amnístím *i m sh e et drejt* Falje a ulje e dënimit të dhënë nga gjyqi.

amníst•óhem óva (u) úar *drejt pës e AMNIST•OJ*.

amníst•ój *kal óva úar*

♦ *drejt* I fal ose ul dënimin (*dikujt*).

♦ Përrjashtoj. [**Gjergj Elez Alia amniston përgjithnjë gruan nga flijimi. (ShS).**]

amnístúar (i e) mb (Dënim) i falur ose i ulur.

amnístúar a (e) f sh a at (të) f e AMNISTUAR I (i).

amnístúar i (i) m sh - it (të) I burgosur që i është falur ose ulur dënimi.

amnístúem (i) e (e) mb G >**AMNISTUAR (i e).**

âmn•ón *jokal veta III G* >**AMN•UE (me).**

âmnór e mb I nënës.

âmn•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Gruaja)* bëhet nënë; lind.

âmn•úer óre mbG >AMNOR E.

amój *pasth bis(për t'iu drejtuar një gruaje a vajze)* >**MOJ.**

amók u m libr Tërbim; zemërim i shfrenuar. **Më zë (hipën) amoku.**

amón i m kim Ion kimik njëvalent, që hyn në përbërje kimike me veti të ngjashme me metalet alkaline.

Amón i m mit egj Mbret i perëndive të Tebës.

amón•ë a f sh a at Kudhër e farkës.

amoniák u m kim Përbërje alkaline e gaztë e azotit dhe hidrogjenit me erë të fortë shpuese; është shumë e tretshme në ujë dhe kthehet në lëng nën presion ose në të ftohtë.

amoniakór e mb kim I (që i përket) amoniakut; që ka vetitë e amoniakut.

amonihtë t¹m sh paleo Grup fosilesh shtazore të Cefalopodëve.

amonihtë t²m sh ant Popull semitik; bijtë e Amonit (*perëndi semitike*).

Amór i m mit rom Amor. >**EROS I.**

amor vincit omnia /amór vínçit ómnia/ *shpr lt* Dashuria mposht gjithçka.

amorál e mb libr (*Veprim, qëndrim*) moralisht i papranueshëm; (*njeri*) pa parime morale.

amoralíst e mb libr I prirë të kundërshtojë dallimet morale.

amoralíst i m sh ë ët libr Pasues i amoralizmit.

amoralíst•e ja f sh e et fil f e **AMORALIST I.**

amoralitét i m libr Të qenët amoral.

amoralíz•ëm mi m fil Doktrinë që nuk merr parasysh dallimet morale.

amorálsh•ëm (i) me (e) mb libr (*Sjellje, qëndrim*) jashtë normave të moralit.

amórf e mb

♦ *libr I* paformë; që i mungon një trajtë a formë e përcaktuar.

♦ *bio (Organizëm)* pa strukturë tipike për gjallesat.

♦ *min (Mineral)* pa strukturë kristalore.

amorfíz•ëm mi m kim, fiz, min Të qenët pa formë.

amortizatór i m sh ë ët tek Pajisje që zbut forcën e goditjeve ose të lëkundjeve në makina, aparate, armë etj.

amortizím i m sh e et

♦ *tek* Zbutje e goditjes ose e lëkundjeve në makina, aparate, armë etj.

♦ *ek* Ulje e vlerës së fondeve themelore, si të makinave, ndërtesave etj. , për shkak të konsumimit të tyre; zëvendësimi pak nga pak i kësaj vlere me një pjesë nga të ardhurat prej prodhimeve të nxjerra.

amortiz•óhet úa (u) úar

I *vetv*

♦ *tek* (*Forca e goditjeve ose e lëkundjeve*) ulet ose zbutet.

♦ *ek* (*Fondit*) i ulet vlera.

II *pës e* **AMORTIZ•OJ.**

amortiz•ój kal óva úar

♦ *veta III tek* Zbut (*forcën e goditjes ose lëkundjet.*)

♦ *ek* *Ul vlerën (e fondeve themelore).*

amortizúar (i e) mb

♦ *tek* (*Goditje a lëkundje*) e zbutur.

♦ *ek* (*Fonde themelore*) me vlerë të ulur.

amortizúem (i) e (e) mb G >AMORTIZUAR (i e).

amortizúes e mb

♦ *tek (Pajisje)* që zbut goditjet ose lëkundjet.

♦ *ek* Që ka të bëjë me amortizimin e vlerave të fondeve themelore.

amortizúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të amortizohet.

amour propre /amúr propr/ *fr* Sedër.

ampér i m sh ë ët fiz Njësi e shprehur me metër/kilogram/sekondë, e barabartë me kalimin e një kulombi në sekondë ose me rrymën e prodhuar nga një volt nëpër një rezistencë prej një ohmi.

amper- *fjalëform.*

amperázh i m fiz, el Fuqia e rrymës elektrike e shprehur me amperë.

ampermátës i m sh a at fiz >AMPERMET•ËR RI.

ampermét•ër ri m sh ra rat fiz Aparat për matjen e rrymës elektrike me amperë.

amperór•ë a f fiz Njësi e ngarkesës elektrike e barabartë ngarkesën e përcjellë deri në një pikë të dhënë të qarkut nga rryma prej një amperi në një orë (= 3600 kulomb).

ampersekónd•ë a f fiz Njësi e ngarkesës elektrike e barabartë ngarkesën e përcjellë deri në një pikë të dhënë të qarkut nga rryma prej një amperi në një sekondë.

ampicilín•ë a f sh a at farm Penicilinë gjysmësinetike.

amplifikatór i m sh ë ët >AMPLIFIKUES.

amplifikím i m sh e et fiz, radio etj. Rritje e voltazhit, rrymës ose fuqisë.

amplifik•óhet vetv úa úar veta III fiz, radio etj. (Voltazhi, rryma, fuqia) Rritet.

amplifik•ój kal óva úar fiz, radio etj. Rrit voltazhin, rrymën ose fuqinë.

amplifikúar (i e) mb fiz, radio etj. (Voltazh; rrymë, fuqi) e rritur.

amplifikúem (i) e (e) mb G >AMPLIFIKUAR (i e).

amplifikúes i m sh - it fiz, radio etj. Pajisje për rritjen e voltazhit, rrymës, ose fuqisë.

amplitúd•ë a f

♦ *fiz* >GJANI A.

♦ Rreze veprimi.

ampní a f A Paqe; qetësi.

ampúl•ë a f sh a at farm Enë e vogël qelqi, e mbyllur hermetikisht, që përdoret për të mbajtur tretësira për injeksion nën lëkurë.

amputación i m sh e et mjek Prerje kirurgjike e një gjymtyrë të trupit.

amputím i m sh e et mjek >AMPUTACION I.

amput•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e AMPUT•OJ.

amput•ój kal óva úar mjek Pres (një gjymtyrë të trupit).

amputúar (i e) mb mjek (Gjymtyrë) e prerë.

amputúem (i) e (e) mb G >AMPUTUAR (i e).

AMS ja shkurt i Aleanca për Mirëqenie e Solidaritet.

amsím i m Aromë; erë e këndshme.

Amsterdám i m gjeog Kryeqytet i Holandës.

amshák e mb I amësht.

ámsh•ëm (i) me (e) mb G Ëmbëlosh; majhosh.

amshí a f >AMSHIN•Ë A.

amshím i m

♦ Të qenët jashtë kohës dhe i pavarur prej saj; përjetësi.

♦ Zgjatje pambarim në kohë.

♦ *libr* Pavdekësi. [dhe te pragu i saj i lartë/ do mbetemi të pafjetur./të pafjetur në amshim (BXh).] [të lutem, o Zot,/më ndihmo të kaloj i qetë, pa dhimbje,/ kufinin e hapsinave të gjalla në hapin drejt amshimit (AÇ).]

amshín•ë a *f* Përjetësi.

amshísht *ndajf* Përgjithmonë; përjetësisht.

amsh•óhem *vetv óva (u) úar libr* Bëhem i pavdekshëm; përjetësohem.

amsh•ój *kal óva úar libr* E bëj të pavdekshëm; e përjetësoj (*një kujtim, figurë*).

amsht i m Shije e amësht.

ámshtë (i e) *mb* >AMËSHT (i e).

amshtí *m* >AMËSHTI A.

amshtík e *mb* >AMSHTIQ E.

amshtík u m Amështí; shije e amësht.

amshtíq e *mb* (*Shije*) e amësht; i amështuar.

amsht•óhet *vetv úa (u) úar veta III dhe pës e AMSHT•ON*.

amsht•ón *jokal ói úar veta III (Ushqimi)* merr shije të amësht.

amshúam (i e) *mb A* >AMSHUAR (i e).

amshúar (i e) *mb*

♦ I përjetshëm; që ekziston jashtë kohës dhe i pavarur prej saj; (*ekzistencë*) pa fillim e mbarim; i përjetshëm.

♦ I përjetësuar.

♦ *libr* I pavdekësuar.

amshúem (i) e (e) *mb G* >AMSHUAR (i e).

amshúeshëm *ndajf* Përjetësisht; në përjetësi.

amshúesh•ëm (i) me (e) *mb libr* >AMSHUAR (i e). [Përse veç me dashtuni/ Gëzon nieri n' jetë t'amshueshme (GjF).]

amshueshmëri a *f libr*

♦ Përjetësi.

♦ Pavdekësi.

amt i m *G* Shije e amësht.

amtár e *mb*

♦ I vendit ku kanë lindur prindërit, ku kanë jetuar të parët e dikujt; që i përket atdheut ose popullit të dikujt. **Toka amtare.** [nuk i munguen sukseset. Nji ndër këto ishte edhe bashkimi i Plavës e i Gucisë me tokë amtare (AN).]

♦ (*Gjuha*) e nënës. [ai interesohet deri edhe për mâ të voglat nuanca të përdorimin të fjalëve të gjuhës amtare. (AN).]

♦ >AMËNOR E.

amtarí a *f sh - të etn* Veshje e sipërme grash, e gjatë deri në gju, e çarë përpara.

ámtë (i e)¹*mb* Pa shije; i amështuar.

ámtë (i e)²*mb*

♦ (*Ujë*) i ndenjtur, i palëvizshëm.

♦ (*Mot*) mbytës.

amti a¹ *f sh - të* Fundërri që mbetet nga një lëng në fund të enës; llum (*i verës, vajit etj.*)

amti a² *f* Gjendje plogështie, mungesë gjallërie e veprimtarie. >AMULLI A.

amt•ón *jokal ói úar veta III*

♦ (*Vaji, vera etj.*) lë fundërri; bie poshtë, kullon në fund. >FUNDËRR•ON.

♦ (*Bora*) bie pak nga pak, qëmton.

amtyr•ë a f sh a at *G* Natyrë, karakter. [**Amtyra e ndëshkimeve** (K).]

amúj•ë a f sh a at Përrua; burim.

ámull

I *ndaif* (*Ujë*) në gjendje amullie; pa rrjedhur; në gjendje të fjetur.

II *mb*

♦ (*Ujë*) i ndenjur; i fjetur; që nuk rrjedh.

♦ *fig* I fjetur; pa gjallëri; i plogët.

ámu•ll lli m sh j jt Pellg i mbushur me ujë të ndenjur, që vjen nga një burim.

*

Të daltë amulli! *mallk* Vdeksh!

amullí a f Mungesë gjallërie, zhvillimi e përparimi, mbetje në vend; gjendje amullie (*e ekonomisë, jetës*); plogështi mendore.

amullím i m > **AMULLI A.**

amull•óhet *vetv* **úa (u) úar** *vetv*

♦ Mbetet amull; bie në amulli.

♦ *fig* Plogështohet; nuk zhvillohet, nuk përparon.

amullór e mb libr I plogësht; i amullt.

ámullt (i e) mb

♦ (*Ujë*) që rri në një vend, nuk rrjedh. > **FJETUR (i e); NDENJUR (i e).**

♦ *fig* (*Jetë, gjendje*) pa gjallëri; pa zhvillim; pa përparim.

amúr si kallëzues: Bëhet amur zhduket.

amúr i¹ A m Dashuri.

amur i² m sh ë ët *ikt: Amur i bardhë* (*Ctenopharyngodon idellus* V.) Peshk i rritur në vivar; ka mish me hala; arrin deri 70-80 cm gjatësi brenda 6-7 muajve.

Amúr i m *gieog* Lumë në Azinë Verilindore.

amúrr e mb *krahin G* I murrme.

amút i m sh a at *G* Lak i takëmit nga kalon shtiza e karrocës.

Amút i m *mit egj* Demon që ha shpirtra.

amvís kal a ur Bëj (*punët e shtëpisë*; rregulloj, qeveris (*shtëpinë*).

amvis•ë a f sh a at Grua që mbarështon shtëpinë, zonjë e shtëpisë; grua që di të mbajë rregull në shtëpi, të bëjë ekonomi e ta qeverisë mirë shtëpinë.

amvisërí a f Punë e amvisës; aftësi për të mbajtur rregull në punët e shtëpisë, për të bërë ekonomi dhe për të qeverisur mirë shtëpinë.

amvisím i m > **AMVISJ•E JA; AMVISËRI A.**

amvisj•e a f Mbarështim, qeverisje e shtëpisë.

amvis•ój kal óva úar Qeveris; mbaj (*shtëpinë*).

amvisór e mb (*Punë*) të shtëpisë.

amvón•ë a f sh a at *fet* Pod i predikuesit në kishë.

ámz•ë a f sh a at

♦ Regjistër themeltar i shkollës.

♦ Regjistër zyrtar ku shënohen dokumentet e njerëzve të një kategorie.

♦ > **AM•Ë A¹.**

an a f sh ë ët A

♦ Anë; krah.

♦ Brinjë.

an i¹ *m anat* Organ i gruas dhe i femrës së gjitarëve, ku zihet e zhvillohet pjella, shtrati, këmisha që mbështjell pjellën. **Shkarje e anit.**

an i² *m Vend* ku lidhen eshtrat. **Ani i dorës** kyçi i dorës.

an i³ *m K* Enë kuzhine.

-an *parasht*

♦ (*formon emra banorësh nga emra vendesh*): **krutan; amerikan.**

♦ (*formon emra profesionesh*): **aritmetikan; fizikan.**

♦ (*formon mbiemra nga emra*): **arushan; fishtian; llafazan.**

ana- *fjalëform*: **Anadetas; anapraptas; anasjellas.**

anabaptíst *e mb fet* I anabaptizmit; që ka të bëjë me anabaptizmin.

anabaptíst i m sh ë ët *fet* Pasues i anabaptizmit.

anabaptíst•e ja f sh e et fet f e **ANABAPTIST I.**

anabaptíz•ëm mi *m fet* Lëvizje protestante e shek. XVI që beson në përparësinë e Biblës, lejon pagëzimin vetëm për besimtarët, ndalon pagëzimin e foshnjave dhe kërkon ndarjen e plotë të kishës nga shteti.

anabiotík *e mb bio* I anabiozës; që ka të bëjë me anabiozën.

anabióz•ë a f bio Pezullim i përkohshëm i veprimtarive jetësore gjatë periudhave të thatësisë.

anabolík *e mb bio, kim* I anabolizmit; që ka të bëjë me anabolizmin.

anabolíz•ëm mi *m bio, kim* Pjesë e metabolizmit, që ka të bëjë kryesisht me sintezën makromolekulare.

anabrégas i m sh - it Banor në brigjet e një lumi. **Anabregasit e Drinit.**

anabúbull i m G Zhurmë e rrëmujshme; çaçamere.

anáç *e mb keq* Njeri që i bën bisht punës. >**HILEQAR E.**

anadét i m sh e et > **ANËDET; BREGDET.**

anadétas *e mb* **BREGDETTAS E; BREGDETTAR E.**

anadétas i m sh - it Banor në zonë bregdetare.

anadétas•e ja f sh e et f e **ANADETTAS I.**

anadollák *e mb*

♦ *hist* Që ka të bëjë me Azinë e Vogël në periudhën e feudalizmit ushtarak Osman.

♦ *keq (Njeri)* i prapanik; i prapambetur e i vjetruar; që u përmbahet zakoneve të vjetruara e prapanike.

♦ *keq (Njeri)* i trashë, i pagdhendur.

anadollák u m sh ë ët

♦ *hist* Banor turk i Azisë së Vogël në periudhën e feudalizmit ushtarak Osman.

♦ Ushtar ose përfaqësues i pushtuesve osmanë.

♦ *keq* Njeri i prapambetur, që mendon e vepron sipas zakoneve të vjetruara e prapanike; njeri i pagdhendur, i vrazhdë.

anadollák•e ja f sh e et f e **ANADOLLAK U.**

anadóllas *e mb* I krahinës së Anadollit.

anadóllas i m sh - it Banor i krahinës së Anadollit.

anadóllas•e ja f sh e et f e **ANADOLLAS I.**

anadollíz•ëm mi *m sh a at keq* Mënyrë e prapambetur, anadollake e të jetuarit, e të menduarit, dhe e të vepruarit.

anaerób i m bio Organizëm që rritet pa ajër ose jeton në kushte të mungesës së oksigjenit.

anaerobík a mb bio (Organizëm) që rritet ajër ose jeton në kushte të mungesës së oksigjenit.

anafól•ë *a f sh a at libr* Aluzion; fjalë ose shprehje me kuptim të mbuluar, e thënë tërthorazi e larg e larg për dikë a për diçka.

anafór•ë *a m sh a at let* Fjalë ose shprehje që i referohet një fjalë a shprehjeje tjetër.

anaforík *e mb let* I anaforës; që ka të bëjë me anaforën.

anafrodiziák *e mb* Që pakëson dëshirat seksuale.

anafrodiziák u *m sh ë ët* Agjent që pakëson dëshirat seksuale.

anagáll *i m sh ë ët bot (Poterium sanguisorba)* Bimë barishtore europiane me lule të purpurta; gjethet përdoren rrallë për sallatë.

anaglíf *i m sh e et* Zbukurim i gdhendur në tri përmasa.

anagogjí *a f sh - të libr* Interpretim alegorik i pjesëve të Biblës.

anagrám *i m sh a at* Fjalë a shprehje e lexuar duke u ndërruar vendin shkronjave.

anagramatík *e mb* I anagramit; që ka të bëjë me anagramin.

anagúl•ë *a f J* Të përzier; të vjellë.

anagjír *i m sh ë ët bot (Anagyris foetida)* Shkurre mesdhetare deri 3 m e lartë, me lule të verdha e gjethe të rralla që lëshojnë erë të rëndë.

anagjoré ja *f sh - të J* Anë e prapët.

anahorít *i m sh ë ët* Njeri i tërhequr nga jeta shoqërore për arsye fetare.

aná•j ji *m sh ngje ngjet* Ç Nevojë. Ç'anaj ke?

anáj•ë *a f sh a at krahin G* Kudhër e teneqepunuesit.

anáka u¹ *m sh ë ët* > **ANËCAK U**.

anáka u² *m sh ë ët* Kurorë me lule.

anakató *ndajf J* Rrëmujshtëm; trazuaras.

anakatós¹kal a ur A Përziej; mbruj (*suvanë, çimenton*); nakatos.

anakatós²kal a ur A

♦ Pengoj.

♦ *bis* Ia përziej (*dikujt*); e bëj për të vjellë (*dikë*); ia nakatos (*dikujt*).

anáka•e ja *f sh e et* Rreth.

anáka•ë *a f sh a at* A Qafore.

anakóh•ë *a f vjet* Armëpushim.

anakolút•ë *a f gjuh* Fjali me vijueshmëri gramatikore të parregullt.

anakónd•ë *a f sh a at zool (Eunectes murinus)* Boa e madhe e viseve pyjore të Amerikës së Jugut; jeton në ujë dhe në tokë.

anakoréz•ë *a f zool* Jetesë në vrima e të çara për t'u ruajtur nga grabitqarët.

anakreontík *e mb let (Poezi)* e ndërtuar sipas modeleve të poetit të lashtë grek, Anakreontit, kushtuar verës, grave dhe këngës.

anakroník *e mb*

♦ Që i vendos ngjarjet e dukuritë e një kohe në një kohë tjetër, që i ngatërron periudhat historike të kohës.

♦ Që nuk u përshatet kërkesave e kushteve të kohës së sotme, që i ka kaluar koha, i vjetruar. [Në poezinë "Minutat pjellin ditëplakje", me motiv Kosovën, njëmendësohet ideja se është bërë e padurueshme, anakronike, robëria e saj ... (AÇ).]

anakroníst *e mb* > **Anakronik**. [faktorë të brëndshëm të lidhur me bagazhin konservator e anakronist të trashëguar (RG).]

anakroníz•ëm mi *m sh ma mat*

♦ Vendosje e gabuar e ngjarjeve a e dukurive të një kohe në një kohë tjetër, ngatërrim i periudhave historike të kohës.

♦ Diçka që nuk u përshtatet kërkesave e kushteve të kohës së sotme, dukuri që i ka kaluar koha.

♦ Të qenët anakronik; veti e diçkaje që nuk u përshtatet kushteve dhe kërkesave të kohës së sotme.

anakrúz•ë *a f let* Rrokje e patheksuar në fillim të vargut.

anál *e mb anat (Pjesë)* që ndodhet pranë anusit (vrimës së pasdaljes).

anále *t f sh*

♦ *hist* Vepër me shënime të përvitshme për ngjarjet më të rëndësishme të kohës.

♦ *fig* Përmbledhje e ngjarjeve kryesore, të radhitura sipas kohës; historik i një fushe të veprimtarisë, i një organizate etj. [**Tirana i ka resitë këta njerëz nga analet e historisë shqiptare.** (APp).]

analékte *t m libr* Pjesë të zgjedhura letrare.

analeptík *e farm* Që ndihmon për nxitjen e sistemit nervor qendror.

analeptíkë *t m sh farm* Bar që nxit sistemin nervor qendror.

analé•k *ku m sh qe qet vjet bis* Kuti gjilpërash.

analfabét *e mb* I paaftë të shkruajë e të lexojë.

analfabét *i m sh ë ët*

♦ Njeri i paaftë për të shkruar e lexuar.

♦ *keq* Njeri i paditur; njeri pa gramë, pa shkollë.

analfabét•e *ja f sh e et f e* **ANALFABET I.**

analfabetíz•ëm *mi m* Paaftësi për të shkruar e lexuar. **Rënie në analfabetizëm.**

analgjetíkë *t m sh farm* Barna dhembjeqetësues.

analgjezí *a f mjek* Qetësim i dhembjes.

analgjezík *e mb (Bar)* dhembjeqetësues.

analipsí *a f folk* Festë e Ditës së Verës në Gjirokastrë.

analíst *i¹ m sh ë ët* Analizues. **Analistët e tregut.**

analíst *i² m* Shkrues analesh.

analíst•e *ja f e* **ANALIST I^{1, 2}.**

analitík *e mb*

♦ Që përdor metodën e analizës, që mbështetet në analizë. **Filozofi analitike** metodë e trajtimit të çështjeve filozofike me anë të analizës së termave shprehjen çështjet. **Gjeometri analitike** përdorim i algjebërës për zbërthimin e vetive gjeometrike të figurave.

♦ (*Plan, punim*) i zbërthyer, i shkoqitur me hollësi.

♦ *tek (Pajisje etj.)* që shërben për analiza; që bën analiza.

♦ *gjuh (Gjuhë)* që i shpreh marrëdhëniet ndërmjet fjalëve në fjali jo me mbaresë, por me mjete të tjera të veçanta; (*trajtë e përbërë*) me njësi të veçuara gjuhësore.

analitík•ë *a f tek inf* Zbulimi dhe komunikimi e të modeleve kuptimore të të dhënave.

analitikísht *ndajf* Në mënyrë analitike.

analitíz•ëm *mi m libr* Prije e tepruar për t'u marrë me analiza. [**vërehet se pikërisht në zonat e ndërmjetme, ku ka qenë më e mundshme simbioza dhe ku kanë shëtitur edhe rapsodë bilingë, në eposin shqiptar fillon stërzgjatja dhe analitizmi, varfërohet sintaksa poetike dhe humbet fryma madhështore e rapsodisë.** (ShS).]

analíz•ë *a f sh a at*

♦ Zbërthim (*i lëndës, i fjalisë etj.*) në pjesët përbërëse. **Analizë dhe sintezë bio.** Bëj një **analizë** zbërthej (*një fjali, lëndë*).

♦ Shqyrtim i imtë i një çështjeje. [**përtej interesimit të mirëfilltë për historinë e shqipes së shkruar, ato pak fjalë të Harfit, do të meritonin edhe një hetim e analizë të hollë dialektologjike** (GjSh).]

*

Në analizë të fundit Në fund të fundit.

**

analizë automatike e të dhënave *tek inf* Teknikë në bazë të së cilës një nëngrup fjalish të një dokumenti zgjidhet si përfaqësues i përmbajtjes së përgjithshme të dokumentit.

analizë e gjakut *mjek* Analizë e një sasive gjaku për diagnostikim ose për qëllime terapeutike.

analizë e tregut *ek* Punë kërkimore që nxjerr të dhëna për gjendjen e tregut.

analizë gramatikore *gjuh* Zbërthimi i fjalëve ose i fjalive në pjesët përbërëse për të përcaktuar vlerat e tyre gramatikore, leksikore etj.

analizë optike *tek inf* Njohje optike e shkronjave që u përgjigjen simboleve të koduara.

analizim i m Proces i analizës.

analizohet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ANALIZ•OJ**. Ka disa mënyra si analizohet çështja.

analiz•ój kal óva úar

♦ Zbërthej në pjesë përbërëse (*një fjali, një lëndë kimike*).

♦ Shqyrtoj një çështje, duke e zbërthyer dhe vështruar nga të gjitha anët; marr në analizë.

analizúar (i e) mb

♦ (*Lëndë, fjali etj.*) e zbërthyer në pjesët përbërëse.

♦ (*Çështje*) e shqyrtuar me imtësi.

analizúem (i) e (e) mb *G >* **ANALIZUAR (i e)**.

analizúes e mb (*Aftësi*) për të bërë një analizë. [**Por kjo ishte një gjë që nuk të jepte aftësi rrëfimi. Shumë-shumë më pajiste me njëfarë aftësie analizuese të cilën e kisha zbuluar brenda vetes veç kohët e fundit.** (ED).]

analizúes i m sh ë ët Ai që merret me analiza. *>* **ANALIST I**.

analizúes•e ja f sh e et f e **ANALIZUES I**.

analizúesh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) e zbërthyeshme në pjesët përbërëse.

analog e mb

♦ I përngjashëm; që ka analogji me një tjetër.

♦ *tek inf*: **Kompjuter analog** kompjuter që përdor madhësi fizike të ndryshueshme, si voltazhi, për të përfaqësuar të dhënat.

analogí a f sh - të *>* **Analogji a**. [**Ket punë e dishmojn edhe analogít' e shumta, qi ligjët e Kanunit te sodshem kan me ligjë të Romës, të Byzantit, të Serbvet.** (GjF)]

analogjí a f sh - të

♦ Ngjashmëri e sendeve ose dukurive të ndryshme në tërësi ose në disa tipare.

♦ *fil* Mënyrë arsyetimi, që mbështetet në disa tipare a anë të ngjashme të sendeve ose të dukurive të ndryshme për të nxjerrë përfundime edhe për ngjashmërinë në anë e në tipare të tjera. [**Ky epos tashmë nuk është as një rikrijim romantik, për analogji me epet e periudhës antike, siç u përpoqën ta bëjnë intuitivisht shkrimtarët arbëreshë...** (ShS)]

analogjik e mb

♦ I mbështetur në analogji.

♦ *tek* Analog.

analogjikisht ndajf Për analogji; në mënyrë analogjike. [**Raportet midis tyre mund të shpjegohen analogjikisht me raportet e greqishtes së re me helenishten antike** (ShS).]

analúmas e mb Bregalumas; që ndodhet në brigje të një lumi.

analúmas i m sh - it Banor i viseve në brigje të një lumi.

analúmas•e ja f sh e et f e **ANALUMAS I.**

analýz•ë a f sh a at vjet> **ANALIZ•Ë A.**

anallók•ë a f G Emër me të cilin dhëndri i drejtohet vjehrrës.

anamálas e mb Që banon në rrëzë a në faqe të një mali. [në diasporën e krijuar prej mërgimtarësh krajanë e anamalas në Zarë të Dalmacisë (GjSh).]

anamálas i m sh - it Banor në një rrëzë a faqe mali.

anamálas•e ja f sh e et e **ANAMALAS I.**

anambájtës e mb (Qëndrim) favorizues për dikë; që mban me hatër dikë.

anambájtës i m sh - it Ai që bën favorizime, që mban me hatër dikë.

anambájtës•e ja f sh e et f e **ANAMBAJTËS I.**

anambájtj•e a f sh e et Favorizim; hatër.

anaménd ndajf> **ANAMENDAS.**

anaménd i msh ë ët

♦ Hutaq; njeri i hutuar, që s'e ka mendjen në atë që bën.

♦ Njeri.

anaméndas ndajf Hutimthi; pa e pasur mendjen në atë që bëj. **Vështroj anamendas.**

anaméra ndajf J Veçan; mënjanë.

anamés A, G

I ndajf Midis; në mes. **I bëj një vijë anames.**

II paraqf Midis; në mes; në mes të.

anamésa A, Ç > **ANAMES.**

anaméso ndajf dhe paraqf J > **ANAMES.**

aná•ë a f fet A Nafore.

anamnéz•ë a f

♦ mjek Histori e sëmundjes së një pacienti, ashtu si e mban mend ai.

♦ Aftësi për të kujtuar ngjarje të shkuara.

anamorfík e mb fiz (Thjerrëz) që e shformon dukshëm figurën përgjatë boshtit vertikal.

anamorfiz•ëm mi m sh ma mat

♦ bio Evolucion i një lloj organizmi nga një tjetër përmes ndryshimeve graduale.

♦ gjeol Metamorfizëm që shfaqet nën koren e Tokës dhe shoqërohet me shndërrimin e mineraleve të thjeshtë në minerale komplekse.

♦ fiz Projektim ose perspektivë e shformuar që shquhet vetëm kur shihet nga një kënd i caktuar ose me mjet të veçantë.

anamorfóz•ë a f sh a at fiz Figurë që duket e shformuar kur nuk shihet nga një kënd i caktuar ose me mjet të veçantë.

ananás i m sh e et

♦ bot (Ananas comosus) Bimë frutore e viseve të Amerikës tropikale, me gjethe të gjata gjembake; lidh kokrra të mëdha vezake të mbuluar me luspa dhe me një tufë gjethesh në majë.

♦ Fryt i kësaj bime. **Lëng (komposto) ananasi.**

Ananás i m mit afr Perëndi krijuese; hokatar e horr i lezetshëm.

anangá (me) kal va - G

♦ Tallem (bëj shaka) me (dikë).

♦ Bezdis; mërzis (dikë).

♦ Prushit (zjarrin).

anangás¹ kal G > **ANANGA (me).**

anangás² *jokal a ur A* Nxitoj; shpejtoj.

anangás³ *kal a ur J, Ç*

♦ Ngas; gërvisht (*plagën*).

♦ Prushit (*zjarrin*).

anangás•em *vetv a (u) ur A, Ç, J* Nxitoj; shpejtoj.

anangás•ëm (i) me (e) *mb A* I nxituar.

anangasí *a f sh - të A, Ç, J* Ngut.

anangásj•e *a¹ f sh e et G*

♦ Tallje; shaka.

♦ Bezdisje.

anangásj•e *a² f sh e et A* Ngutje; shpejtim.

anangást *ndajf A* Me ngut; për ngut.

anangásun (i e) *mb G*

♦ I ngacmuar me shaka.

♦ I bezdisur.

anángj i m J, Ç > **ANANGJI A.**

anangjí *a f* Nevojë, ngushticë.

anankasí *a f sh - të A*

♦ Ngutje; nxitim.

♦ Shtyrje.

anapést i m sh e et *let* Njësi metrike me rrokje të patheksuar, të patheksuar e të theksuar(, , ').

anapestík e *mb let* I anapestit; i ndërtuar si anapest.

anápolla *bis*

I *ndajf (I marr)* për keq (*fjalët e dikujt*).

II *si kallëzues* Gabim.

anapráptas *ndajf*

♦ Së prapthi; duke filluar nga fundi.

♦ (*Eci*) praptas; me kurriz.

anapráptë (i e) *mb* I drejtuar prapa; që kthehet prapa.

anaprém•e *ja f sh e et zool A* Gjarpër helmues; nepërkë.

anaptíks i m gjuh Shtënie e një zanoreje midis dy bashkëtingëlloreve.

anaptiksór e *mb* > **ANAPTIKTIK.**

anaptiktík e *mb gjuh* Që përmban një zanore të shtënë midis dy bashkëtingëlloreve.

anár *si kallëzues K: Bëhet anar* zhduket.

anáre *mb K (Dele)* arrakate.

anár•e *ja¹ f sh e et K* Dele arrakate.

anár•e *ja² f sh e et* Buzë are e papunuar.

anarkí *a f*

♦ Gjendje e krijuar kur mungon pushteti shtetëror i organizuar dhe kur nuk veprojnë ligjet e rregullat për anëtarët e shoqërisë; mohim i shtetit dhe i çfarëdo pushteti politik të organizuar.

Vendi i zhytur në anarki.

♦ Çrregullim i krijuar nga mungesa e drejtimit, e organizimit dhe e planifikimit; çrregullim i madh; pështjellim.

anarkík e *mb* I anarkisë; karakteristik për anarkinë; i çrregullt; i paorganizuar. **Në mënyrë anarkike.**

anarkíst e mb Që ka të bëjë me anarkizmin ose me anarkistët, që udhëhiqet nga idetë e anarkizmit; që është karakteristik për anarkizmin ose për anarkistët.

anarkíst i m sh ë ët

♦ Pasues i anarkizmit; pjesëtar i një grupi anarkist.

♦ Kundërshtar i rregullit dhe disiplinës; shpërfillje ose shkelje e ligjeve dhe rregullave shoqërore.

anarkíst•e ja f sh e et f e ANARKIST I.

anarkíz•ëm mi m

♦ Rrymë politike që kërkon vend pa qeveri a pushtet shtetëror.

♦ Prije për anarkí.

anarko- fjalëform.

anarkofeminíst e mb I anarkofeminizmit; që ka të bëjë me lëvizjen anarkofeministe.

anarkofeminíst•e ja f sh e et Pasuese e anarkofeminizmit.

anarkofeminíz•ëm mi m fil Pikëpamje dhe lëvizje shoqërore që bashkon anarkizmin me feminizmin në kërkimi të decentralizimit dhe shoqërisë së lirë.

anarkoindividualíst e mb I anarkoindividualizmit; që ka të bëjë me anarkoindividualizmin.

anarkoindividualíst i m sh ë ët Pasues a ithtar i anarkoindividualizmit.

anarkoindividualíst•e ja f sh e et f e ANARKOINDIVIDUALIST I.

anarkoindividualíz•ëm mi m Tërësi pikëpamjesh sipas të cilave vullneti i individit qëndron mbi interesat e grupit, mbi traditat dhe mbi sistemet shoqërore.

anarkokapitalíst e mb pol I anarkokapitalizmit; që ka të bëjë me pikëpamjet anarkokapitalist.

anarkokapitalíst i m sh ë ët polPasues i anarkokapitalizmit.

anarkokapitalíst•e ja f sh e et pol f e anarkokapitalist i.

anarkokapitalíz•ëm mi m pol Filozofi politike që kërkon sundimin e anarkisë, zhdukjen e shtetit dhe sovranitet të individit në ekonominë e tregut të lirë.

anarkokolektivíst e mb I anarkokolektivizmit; që ka të bëjë me anarkokolektivizmin.

anarkokolektivíst i m sh ë ët Pasues a ithtar i anarkokolektivizmit.

anarkokolektivíst•e ja f sh e et f e ANARKOKOLEKTIVIST I.

anarkokolektivíz•ëm mi m pol Doktrinë revolucionare që kërkon zhdukjen e shtetit dhe të pronës private mbi mjetet e prodhimit dhe kolektivizimin e tyre.

anarkokomuníst e mb pol I anarkokomunizmit; që ka të bëjë me anarkokomunizmin.

anarkokomuníst m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkokomunizmit.

anarkokomuníst•e ja f sh e et pol f e ANARKOKOMUNIST I.

anarkokomuníz•ëm mi m pol Teori anarkiste që kërkon zhdukjen e shtetit, kapitalizmit, pagës dhe pronës private, me përjashtim të pronës vetjake, si dhe kolektivizimin e mjeteve të prodhimit, demokraci të drejtpërdrejtë dhe shpërndarje të të mirave materiale sipas nevojës.

anarkolibéral e mb pol I anarkoliberalizmit; që ka të bëjë me anarkoliberalizmin.

anarkolibéral i m sh ë ët polPasues a ithtar i anarkoliberalizmit.

anarkolibéral•e ja sh e et pol f e ANARKOLIBERAL I.

anarkoliberalíz•ëm i m pol Rrymë brenda lëvizjes anarkiste që përkrah reforma liberale.

anarkopacifíst e mb pol I anarkopacifizmit; që ka të bëjë me anarkopacifizmin.

anarkopacifíst i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkopacifizmit.

anarkopacifíst•e ja f sh e et pol f e ANARKOPACIFIST I.

anarkopacifíz•ëm mi m pol Rrymë brenda lëvizjes anarkiste që hedh poshtë përdorimin e dhunës në luftën për ndryshime shoqërore.

anarkosemít e mb pol I anarkosemitizmit; që ka të bëjë me antisemitizmin.

anarkosemít i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkosemitizmit.

anarkosemít•e ja f sh e et pol f e ANARKOSEMITIST I.

anarkosemitíz•ëm mi m pol Lëvizje anarkiste që i kundërvihet antisemitizmit.

anarkosindikalist e mb I anarkosindikalizmit; që ka të bëjë me anarkosindikalizmin.

anarkosindikalist i m sh ë ët Pasues a ithtar i anarkosindikalizmit.

anarkosindikalist•e ja f sh e et f e ANARKOSINDIKALIST I.

anarkosindikaliz•ëm mi m pol Rrymë brenda lëvizjes anarkiste që predikon marrjen e kontrollit të ekonomisë nga sindikatat punëtore.

anarkosocialíst e mb pol I anarkosocializmit; të ka të bëjë me anarkosocializmin.

anarkosocialíst i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkosocializmit.

anarkosocialíst•e ja f sh e et f e ANARKOSOCIALIST I.

anarkosocialíz•ëm mi m pol Pikëpamje anarkiste që thekson nevojën për drejtësi shoqërore e kolektive, pa nevojën e organeve të drejtësisë.

anarkoterroríst e mb pol I anarkoterrorizmit; që ka të bëjë me anarkoterrorizmin.

anarkoterroríst i m pol Pasues a ithtar i anarkoterrorizmit.

anarkoterroríst•e ja f sh e et pol f e ANARKOTERRORIST I.

anarkoterroríz•ëm mi m pol Doktrinë e përdorimit të dhunës dhe terrorit kundër shtetit.

anartrí a f libr Humbje e aftësisë motorike të organeve të të folurit.

anartrík e mb libr I anartrisë; që ka të bëjë me anartrinë.

ánas ndajf>ANASH.

ánas e mb Vendës; origjinar.

ánas i m sh - it Banor vendës; origjinar. **Anasit dhe të ardhurit.**

ana•sjéll kal sólla sjéllë Përmbys (*rendin e fjalëve në fjali etj.*); vendos në rend të kundërt.

♦ E kthej diçka nga ana tjetër, nga e kundërta; vë në rend të përkundërt; përmbys rendin.

anasjéllas ndajf Në mënyrë të anasjelltë a të përkundërt; duke e marrë nga ana e kundërt ose duke u nisur nga e kundërta.

anasjéll•ë a f sh a at

♦ > **ANASJELLJ•E A.**

♦ *gjuh* Përmbysje e rendit të zakonshëm të fjalëve në fjali për të theksuar kuptimin e një fjale ose për t'i dhënë fjalisë forcë shprehëse.

anasjéllë (i e) mb

♦ Që ka rend ose drejtim të përkundërt me të parin ose me të zakonshmin, që është vënë në rend të përmbysur; i përkundërt. **Rend i anasjellë.**

♦ *mat* Që ka renditje të përmbysur të madhësive ose që ka drejtim të përkundërt të ndryshimit të madhësive. **Numra të anasjellë** numra, të cilët po të shumëzohen midis tyre japin 1.

anasjéllës e mb >ANASJELLË (i e).

anasjéllj•e a f sh e et Përmbysje e rendit.

anasjéllsh•ëm (i) me (e) mb (Rend) që mund të përmbysset.

anasjélltas ndajf >ANASJELLAS.

anasjélltë (i e) mb >ANASJELLË (i e).

anasjelljtësi a f libr Të qenët i anasjellë.

anasón i m bot (Pimpinella ansium) Bimë barishtore me lule të bardha si ombrellë, me fara të ëmbla e të merme; fara vajëse të kësaj bime.>**GLIKANXO JA.**

anastatík e mb shtyp: Shtyp anastatik proces shtypshkrimi me shkronja të punuara në relief në pllakë zinku.

anastomotík e mb bio, mjek I anastomozës; që ka të bëjë me anastomozën.

anastomóz•ë *a m sh a at bio, mjek* Lidhje ose bashkim i natyrshëm a kirurgjik i pjesëve ose degëve të strukturave tubore.

anastróf•ë *a f gjuh* Përmbysje e rendit sintaksor të fjalëve.

anasrofík *e mb gjuh (Rend sintaksor)* i përmbysur.

anastrozól *i m farm* Bar për mjekimin e kancerit të gjirit pas operimit.

ánash *ndaif* Në anë, në brinjë të diçkaje; anës; nga krahët; jo përmes. **Shikoj anash. Sulmoj anash** sulmoj nga krah (krahët). **Vë anash** vë në brinjë; vë brinjas. **Ktheu kryet anash** e ktheu kokën mënjanë.

*

I kaloj anash një çështjeje (problemi) Përpiqem t'i shmangem, ta kapërcej pa i dhënë rëndësi një çështjeje (problemi).

anashkalím *i m sh e et libr* Shmangie; lënie mënjanë; mospërfillje.

anashkal•óhet úa (u) úar

I pavet Lihet mënjanë; nuk merret parasysht. [ashtu të huaj, si hije, anashkaloheshin për të mos u parë kurrë më. (IK)]

II pës e ANASHKAL•OJ.

anashkal•ój *kal óva úar* Lë mënjanë; nuk marr parasysht.

anashkalúar (i e) *mb* I lënë mënjanë; i pamarrë parasysht.

anashkalúes *e mb* Që kalon problemet për anësh a përciptas.

anatáz•ë *a f min* Gjendje e rrallë e dyoksidit të titanit.

anatém•ë *a f sh a at dhe fet* Mallkim. **Lëshoj anatema.**

anatemím *i m dhe fet* Mallkim.

anatem•óhet úa (u) úar *dhe fet pavet dhe pës e ANATEM•OJ.*

anatem•ój *kal óva úar* *dhe fet* Mallkoj; shkishëroj.

anathém•ë *a f sh a at dhe fet* Mallkim; shkishërim; anatemë.

amatoksín•ë *a f mjek* Toksinë bakterore e dobësuar që përdoret për formimin e kundërtruphave dhe rritjen e imunitetit ndaj disa sëmundjeve të shkaktuara nga toksinat.

Anatolí *a f gjeog* Anadoll.

anatolík *e mb gjuh* **Gjuhët anatolike** grup gjuhësh të vdekura, që përbëjnë një degë të familjes së gjuhëve indoeuropiane dhe përfshijnë gjuhën hitite, luviane, lidiane dhe liciane.

anatomí *a f*

♦ Shkencë që studion ndërtimin dhe formën e organizmave të gjalla, si edhe zhvillimin e tyre; ndërtimi i organizmit të gjallë ose i organeve të tij. **Anatomia e njeriut (e kafshëve, e bimëve). Anatomia e zemrës. Anatomia dhe fiziologjia. Kabineti i anatomisë.**

♦ *fig* Zbërthim i hollësishëm për qëllime studimore; ndërtim i diçkaje, i përcaktuar me metodën e zbërthimit ose analizës. **Anatomia e një kombi.**

anatomík *e mb* I anatomisë; që ka të bëjë me anatominë.

anatomíkísh *ndaif* Në pikëpamje anatomike.

anatomíst *i m sh ë ët* Specialist i anatomisë.

anatomíst•e *ja f sh e et f e* **ANATOMIST I.**

anatomiz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ANATOMIZ•OJ.*

anatomiz•ój *kal óva úar*

♦ I bëj anatominë (*një trup*); e hap ose e pres (*një trup*) për ta studiuar.

♦ *fig* Analizoj a zbërthej me hollësi.

anatomizím *i m*

♦ Studim i ndërtimit të një trupi me anë të hapjes ose prerjes.

♦ *fig* Analizë a zbërthim i hollësishëm.

anatomizúar (i e) mb

♦ *mjek (Trup)* i hapur ose i prerë për studim.

♦ *fig* I analizuar a zbërthyer me hollësi.

anatomizúem (i) e (e) mb G >ANATOMIZUAR (i e).

anatomo- fjalëform.

anatomofiziológ u m sh ë ët mjek Specialist i anatomisë dhe fiziologjisë.

anatomofiziológ•e ia f sh e et mjek f e ANATOMOPATOLOG U.

anatomofiziologjí a f mjek Degë e mjekësisë që studion anatominë dhe fiziologjinë.

anatomofiziologjík e mb mjek I anatomofiziologjisë; që ka të bëjë me anatomofiziologjinë.

anatomopatológ u m sh ë ët mjek Specialist i anatomopatologjisë.

anatomopatológ•e ia f sh e et mjek f e ANATOMOPATOLOG U.

anatomopatologjí a f mjek Degë e mjekësisë që studion indet e sëmura (të njerëzve dhe kafshëve).

anatomopatologjík e mb mjek I anatomopatologjisë; që ka të bëjë me anatomopatologjinë.

anatotítán i m sh ë ët paleo Dinozaur dykëmbësh barngrënës i periudhës së Ketakut.

anathém•ë a f sh a at dhe fet Mallkim; anatemë.

anavénd i m sh e et libr Krahinë; anë.

ánaz ndajf>ANASH.

ánazi ndajf>ANASH.

ancák u m sh ë ët ndërt dh ark >ANËCAK U.

ánc•ë a¹ f sh a at G

♦ Faqe anësore e dollapit etj.

♦ Dërrasë e nxjerrë nga prerja anësore e trungut.

ánc•ë a² f bot (Quercus robur) G Ah i zakonshëm.

ánc•ë a³ f sh a at G Dru që mbështetet mbi dy urëzat e oxhakut për të mbajtur drutë e tjerë kur ndizet zjarri në vatër.

ancír•ë a f Ndot; neveri; pështirosje; përbuzje.

ancúj•e ja f sh e et ikt (Engraulis encrasicholus) Açungë.

Ançíl•ë a f mit rom Mburojë legjendare e Marsit, përëndisë së luftës, e cila thuhet se ra nga qielli.

ançín•ë a f sh a at Anë mali a rrëzë kodre, me bimësi të varfër; rrip toke pa vlerë për kullotë, a për t'u mbjellë.

and i m G Andje; oreks. **Me çelë andin** hap oreksin.

andáj lidh bis>PRANDAJ. [andaj fjala e tij duhej çue në vend me çdo kusht! (MC).]

Andaluzí a f gjeog Bashkësi autonome në Spanjën Jugore, në brigjet e Mesdheut dhe Atlantikut.

andaluzián e mb I Andaluzisë; që ka të bëjë me Andaluzinë, me banorët a vendësit e saj.

andaluzián i m sh ë ët Banor a vendës i Andaluzisë.

andaluzián•e ia f sh e et f e ANDALUZIAN I.

andaluzisht•e ja f Dialekt andaluzian i spanjishtes.

andaluzít i m min Silikat alumini.

andallaí a f sh - të vjet Ç Shkëmbim i popullsisë midis dy vendeve.

andánte ndajf, mb muz Me kohë deri diku të ngadalshme, zakonisht më ngadalë se në alegreto, por më shpejt se në adaxhio.

andánt•e ja f sh e et muz Drejtim muzikor me kohë deri diku të ngadalshme; pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

ândaq e *mb G*: I dhënë shumë pas (*punës, kinemasë*). **Andaq filmash** amator filmash.

andaré ja *f A* Nxitim; ngut; vrull; turr.

andárt e *mb hist* I andartëve; që ka të bëjë me andartët (kaçakët grekë).

andárt i m sh ë ët hist Kaçak grek. [**Këtu shohëm para syve tanë të kapërdisen si patriotë të mëdhenj ...ata që janë puthur me andartë**(FN).]

ândatár e *mb G*>**ANDAQ E**.

ândatár i mb Njeri i dhënë pas diçkaje. **Andatar i muzikës** amator i muzikës.

ândatár•e ja *f e* **ANDATAR I**.

ánde t m gjeog sh Vargmal i Amerikës Jugore që shtrihet për më se 8000 km përgjatë brigjeve të Paqësorit.

ând•e ja *f sh e et G* Shije; kënaqësi; ëndë.

andéj

I ndajf

♦ (*vendi*) Nga ajo anë; në atë drejtim (të papërcaktuar). **Andej e këndej** nga kjo anë dhe nga ajo anë. **Andej kah** në atë vend. **Andej tutje**. **Andej kah Drishti** në afërsi të Drishtit. **Prej andej** nga ajo anë. **Që andej** prej asaj ane. **Shko andej** shko në atë drejtim. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku**. (FN).]

♦ (*kohe*) Afër. **Andej nga marsi**.

♦ *bis* Për atë arsye.

II parafj Përtej; matanë. **Andej lumit**.

*

Dhashë andej, dhashë këtej U përpoqa me të gjitha mënyrat.

andéjm•ë (i) e (e) mb>**ANDEJSH•ËM (i) ME (e)**.

andéj-këndéj ndajf>**ANDEJ-KËTEJ**.

andéj-këtéj ndajf Në vende të ndryshme; poshtë e lart; tutje-tëhu. **I lë gjërat andej-këtej nëpër dhomë**. U shpërndanë andej-këtej.

andéjm•ë (i) e (e) mb I asaj ane; nga ajo anë. >**ANDEJSH•ËM (i) ME (e)**.

andéjmi (së) ndajf Prej andej, që nga ajo anë; prej atij vendi. **Së andejmi e së këtejmi** edhe prej andej, edhe prej këtej. **Po vij së andejmi**.

andéjna ndajf bis Andej; nga ajo anë.

andéjnas ndajf bis>**ANDEJNA**.

andéjnazi ndajf bis>**ANDEJNA**.

andejpári ndajf Diku në ato anë, diku andej afër. **Kaloj andejpari**.

andéjsh•ëm (i) me (e) mb I asaj ane; i andejmë. **Brigjet e andejshme** brigjet e anës tjetër (të lumit, detit).

andejt•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ANDEJT•OJ**.

andejt•ój kal óva úar libr Përcjell; transmetoj.

andejtím i m libr Përcjellje; transmetim.

andejtúar (i e) mb libr I përcjellë; i transmetuar.

andepsé lidh G Edhe pse.

anderí a f>**ANTERI A**.

andesé ndajf G Edhe pse.

andezín i m min Mineral silikati.

andezít i m gjeol Shkëmb vullkanik i zakonshëm.

ândë ndajf vjet G

♦ Brenda.

♦ Pranë; anësh.

ánd•ë (me u) *vetvë* (u) ë *G* > **ËND•ET**.

ánd•ë a *G* > **ËND•Ë A**.

ândëndjellës e *mb G* I këndshëm; që sjell a zgjon kënaqësi.

ândëprúes e *mb G* Që hap oreksin.

ánd•ër ra *f sh a at* Arnë e rrobës, këpucës etj.

andërí a *f sh - të* Anteri.

andërí i *m sh e et* Arnim; arnesë.

andër•ój kal *óva úar* Arnoj; i vë arnë (*rrobës*).

andëruar (i e) *mb* (*Rrobë*) e arnuar.

ândërr *G si ndajf*: **A jam andërr, a jam zhgjandërr?**

ând•ërr rra *f sh a at* *G* > **ËND•ËRR**.

ândërrím, ândërrimtár, ândërrit•ë (me) *etj. G* > **ËNDËRRIM, ËNDËRRIMTAR, ËNDËRR•OJ** *etj.*

ândërrtár e *mb G* I pavërtetë; i parë në ëndërr; fantastik.

ândërrvrámë *mb poet G* I zhgënjyer; që s'i janë plotësuar ëndrrat.

andián e *mb gjeog* I Andeve; që ka të bëjë me vargmalet e Andeve.

andidhërash *ndajf A* Larg; në vise të largëta.

andík•ë a *f* > **ANTI•K•Ë A**.

andikós kal *a ur J*

♦ Mplak.

♦ Dërrmoj.

♦ Nënshtrij; shtyp.

andikós•em a (u) *ur*

I *vetv*

♦ Mplakem.

♦ Dërrmohem; ndihem si i dërrmuar.

♦ Jam në gjendje depresioni.

II *pës e ANDIKOS*.

andikós•e a *f*

♦ Mplakje.

♦ Dërrmim; ndjenjë e rëndë pafuqie.

♦ Depresion.

andikósur (i e) *mb*

♦ I mplakur.

♦ I dërrmuar; pa fuqi.

♦ Në gjendje depresioni.

andiktár i *m* > **ANTI•KUAR I**.

andíl•ë a *f* Vezullim i diellit.

andín•ë a *f det* Serenë, shulicë (*e velit*); macë; krah direku.

andísha *ndajf A* Andej; nga ajo anë.

andizét e *mb ant ilir* I fisit të andizetëve; që ka të bëjë me andizetët.

andizétë t *m ant ilir* Fis i vogël në trojet e sotme të Bosnje-Hercegovinës.

ândj•e a *f sh e et G* Kënaqësi. > **ËND•Ë A**.

Andórr•ë a *f gjeog*: **Principata e Andorrës** republikë e vogël në Pirenejtë Perëndimore, midis Francës e Spanjës.

Andorra la Vella *f gjeog* Kryeqytet i Principatës së Andorrës.

andorrán *e mb* I Andorës; që ka të bëjë me Andorrën, me banorët a vendësit e saj.

andorrán *i m sh ë ët* Banor a vendës i Andorrës.

andorrán•e ia *f sh e et f e* **ANDORRAN I.**

ándra-ándra *mb (Rrobë)* me arna të shumta, me arna përmbi arna; e arnuar shpesh.

andrallë- *fjalëform.*

andrall•ë a *f sh a at bis*

♦ Telash; kokëçarje; gjë shqetësuese. **Fut në andralla dikë.**

♦ Mërzi.

*

Më vjen andrallë

♦ Më merren mendtë.

♦ Më vjen koka vërdallë (*nga hallet*).

andrallë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhábis (Njeri)* me shumë andralla; i mbytur nga andrallat.

andrallë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë bis* Njeri me shumë andralla (i mbytur nga andrallat).

andrallë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **ANDRALLË•MADH MADHI.**

andrallëtár *i m sh ë ët* Njeri me shumë kokëçarje (andralla).

andrallëtár•e ja *f sh e et f e* **ANDRALLËTAR I.**

andrallís *kal a ur* >**ANDRALLOS.**

andrallós *kal a ur bis* I hap telashe (andralla, kokëçarje) (*dikujt*).

andrallós•em *vetv a (u) ur bis*

♦ Kam andralla (telashe, kokëçarje).

♦ Shqetësohem; jam në hall (*për dikë a diçka*). **Mos u andrallos për të** mos ki merak për të.

♦ Kam marrje mendsh; më merren mendtë; trullosem; shastisem.

andrallósur (i e) *mb bis*

♦ I shqetësuar nga telashtet (andrallat).

♦ I trullosur; i shastisur.

Ándra-Pradësh *i m gjeog* Një nga 28 shtetet e Indisë, në anën perëndimore të Gjirit të Bengalit.

andrés•ë a¹ *f sh a at* Arnë; arnesë (*e rrobës*).

andrés•ë a² *f sh a at bis* >**ADRES•Ë A.**

andrezárk u *m paleo* Kafshë e Eocenit, e ngjashme me ujkun.

andrézata *ndajf A* Befas; papritmas.

ándr•ë *f sh a at J* Arnë (*e rrobës*).

-andri *fjalëform: Poliandri.*

andrí a *f përmb* Vegla të arëtarit (*parmendë, plug, kular, zgjedhë etj.*). .

andrím *i m sh e et J* Arnim.

andro- *fjalëform* Andro-; mashkull; burrë.

androgóg u *m sh ë ët* Mësues për të rritur.

androgóg•e ia *f sh e et f e* **ANDRAGOG U.**

androgogjí a *f* Mësimdhënie për të rritur.

androgogjik e *mb* I androgogjisë; që ka të bëjë me androgogjinë.

androgjén *i m sh e et bio* Qenie dygjinore; hermafrodit.

androgjeník e *mb bio* Dygjinor; hermafrodit; me veti nga të dyja gjinitë.

androgjín e *mb bio* Dygjinor; hermafrodit; me veti të mashkullit e të femrës; që ka organe dygjinore por pamje më fort femërore.

androgjiní a *f bio* Të qenët dygjinor.

androíd e *mb libr tek* Me pamje dhe karakteristika njerëzore.

androíd i *m sh ë ët*

♦ *libr* Automat (robot) që ngjan si njeri.

♦ *tek inf* Android (*për telefona, tablete etj.*).

androliván i *m sh ë ët bot* Rozmarinë.

andrológ u *m sh ë ët mjek* Specialist i sëmundjeve që prekin organet seksuale të meshkujve.

andrológ•e ia *f sh e et mjek f e* **ANDROLOG U.**

andrologjí a *m mjek* Degë e mjekësisë që merret me sëmundje e meshkujve, dhe veçanërisht me sëmundjet e organeve seksuale.

andrologjík e *mb mjek* I andrologjisë; që ka të bëjë m andrologjinë.

Andromák•ë a *f mit gr* Gruaja e Hektorit.

Androméd•ë a *f*

♦ *mit gr* Princeshë etiopase; Poseidoni e lidhi në një shkëmb që ta hante një përbindësh deti; Perseu e shpëtoi dhe e mori për grua.

♦ *astr* Yjësi e hemisferës veriore qiellore, midis Kasiopit dhe Pegasit, që përmban galaksinë me të njëjtin emër.

androním i *m sh e et*

♦ Mbiemër i burrit që e merr bashkëshortja.

♦ Emër burri që përvetëson një grua.

andropáuz•ë a *f fizio* Menopauzë e meshkujve.

androsterón i *m fizio* Hormon seksual i meshkujve.

andrúar (i e) *mb* I arnuar; me arna.

ândrr•úe (me) *kal dhe jokál óva úe* *G* Shoh (në) ëndërr. > **ANDËRR•UE (me); ËNDËRR•OJ.**

ândrraménd *mb* *G* Hutimthi; si në ëndërr.

ândrraménd *ndajf* *G* Si në ëndërr; në gjendje ëndërrimtare.

ândrras *ndajf* Si në ëndërr.

ândrrashúmë *mb* *G* > **ËNDRRASHUMË.**

ândrraménd *mb* *G* Hutimthi; si në ëndërr.

ândrras *ndajf* *G* Si në ëndërr.

ândrratár e *mb* *G* Ëndërrimtar; që ëndërron ose ka vizione.

ândrratár i *m sh ë ët* *G*

♦ Ëndërrimtar.

♦ Vizionar.

ândrratár•e ja *sh e et* *G f e* **ANDRRATAR I.**

ândrraz *ndajf* *G* Si në ëndërr; pabesueshëm.

ândrrím i *m sh e et* *G* > **ËNDËRRIM I.** [Katundet e shtrime/ në mes të natës prehen n'luginë me andrrime. (MC).]

ândrrimtar e *mb* *G* Ëndërrues; që ëndërron. > **ËNDËRRIMTAR E.** [në njenën anë, juristi formal e realist, dhe në anën tjetër, produkti - si me thanë - i netëve andrrimtare orientale (KM).]

ândrrimtar i *m sh ë ët* *G* Njeri ëndërrues, që ëndërron.

ândrrimtar•e ja *f sh e et* *G f e* **ANDRRIMTAR I.**

ândrr•úe (me)óva úe *kal dhe jokál* *G* > **ANDËRR•UE (me).**

ândrrúeshëm *ndajf G* Si duke ëndërruar; si nëpër ëndërr.

ândshëm *ndajf G* Me ëndje. [**Ká gjâna që njëna i thotë mâ ândshëm, tjetra mâ fuqishëm.** (APp).]

ândsh•ëm (i) me (e) mb G I këndshëm; i shijshëm; i pëlqyeshëm.

andúr•em *vetv A* Mbaj mend; më kujtohet.

andýshtje *ndajf* Por; nga ana tjetër; megjithatë.

ané ja f sh - të J

♦ Nënë.

♦ Gjyshe.

án•e ja f sh e et vjet Apartament.

anéj¹ *ndajf krahin G* Pastaj.

anéj² *ndajf krahin G* Në atë anë; nga ajo anë. >**ANDEJ.**

anekând *ndajf dhe para f G* Anekënd; kudo. [**E njimend janë shpërngulë me shumicë e shpërndá ânekand deri në fund të Shqipënis...** (ZV).]

anekdot•ë a f sh a at Tregim i shkurtër për një ngjarje tërheqëse a për të qeshur, të vërtetë a të trilluar.

anekdotík e mb

♦ (*Tregim*) si anekdotë; që ka të bëjë me anekdotën.

♦ Që i ngjan një anekdote, që është për të qeshur; që është jo i zakonshëm në jetë, që nuk është për t'u besuar shumë. **Rast anekdotik.**

anekënd

I *ndajf* Në të gjitha anët, në çdo skaj, gjithandej, anëmbanë.

II para f (me emër në rrjedhore) Në të gjitha anët e... **Anekënd qytetit.**

anéks e mb I shtuar si aneks; që shërben si pjesë plotësuese e diçkaje.

anéks i m sh e et

♦ Pjesë ndërtese ose godinë, që i shtohet ndërtesës kryesore; shtojcë një dhome. **Kuzhinë me aneks. Dollapët e aneksit.**

♦ Shtojcë e një dokumenti kryesor. **I shtoj një aneks kontratës.**

♦ *fig* Skutë; cep. [**hijet e trupave tanë u tjetërsuan anekseve/ të dashurisë, urrejtjes**(GjM).]

aneksát•ë a f zyr Shtojcë. >**ANEKS I.**

aneksím i m sh e et Bashkim me dhunë i një vendi a krahine të pushtuar me vendinpushtues.

Aneksimi i Austrisë nga Gjermania.

aneksioníst e mb Aneksues; që anekson (*një vend a krahinë*).

aneksioníst i m Vend që anekson (*një vend a krahinë*).

aneksioníz•ëm mi m libr Politikë e aneksimit të një vendi a krahine.

aneks•óhetúa (u) úar *pavet dhe pës e ANEKS•OJ.*

aneks•ój kal óva úar *vetv*

♦ Bashkoj me dhunë një vend a krahinë të pushtuar me një vend tjetër.

♦ I bëj një shtojcë (*një dokumenti*).

aneksúar (i e) mb

♦ (*Vend a krahinë*) e bashkuar me dhunë me një vend tjetër.

♦ (*Shtojcë*) që i ngjitet një dokumenti.

aneksúem (i) e (e) mb G >**ANEKSUAR (i e).**

anek•úhem *vetv óva (u) úar*

♦ Mbaj zi.

♦ Shpreh ngushëllimet për vdekjen e dikujt.

anelíde *t f sh zool (Annelida)* Krimba e shushunja.

anélín•ë *a f* >**ANILIN•Ë** A.

anémi *m sh e et* Çikrik i tjerreses.

*

Më vete kryet si anem Më vjen mendja për qark.

anemánë *ndajf G* >**anembanë**.

anematánë

I *ndajf* Tejpërtej. **E shpoj tejpërtej.**

II *parafj* Tejpërtej (*diçkaje*). **Doli tejpërtej murit.**

anembánë

I *ndajf* Nga të gjitha anët; në çdo vend. >**ANEKËND**.

II *parafj* Nga të gjitha anët e. **Anembanë vendit.** [Një valë zemërimi murmuriti anembanë të turmës, po s'doli ndonjë zë kundërshtimi (FK).]

anemí *a f sh - të*

♦ *mjek* Mungesë patologjike në përbërjen e gjakut që bart oksigjen. >**PAGJAKËSI** A.

♦ *fig* Dobësi; mungesë gjallërie; pafuqi.

anemík *e mb*

♦ *mjek (Njeri)* që vuan nga anemia; me anemi.

♦ *fig* I dobët; i pafuqishëm; i zbehtë; pa gjallëri. **Lojë anemike.**

anemo- *fjalëform* Anemo-; erë-.

anemográf *i m sh ë ët* Erëmatës; pajisje për matjen e shpejtësisë së erës.

anemográfí *a f tek* Erëmatje; matje e shpejtësisë së erës.

anemográfík *e mb tek* I erëmatjes; (*pajisje*) për matjen e shpejtësisë së erës.

anemográm *i m sh a at* Paraqitje grafike e të dhënave për shpejtësinë e erës.

anemomét•ër *ri m sh ra rat tek* Aparat për matjen e shpejtësisë së erës.

anemometrí *a m tek* Matje e forcës së erës.

anemometrík *e mb tek (Aparat)* për matjen e shpejtësisë së erës.

anemón•ë *a m sh a at bot (Anemone)* Gjini bimësh të egra me lule shumëngjyrëshe, që rriten në vise me klimë të butë.

anemonë *e detit* *inv* Polip që ngjan si lule, me gojë me unaza dhe qime kapëse.

anemoskóp *i m tek* Pajisje që tregon drejtimin e erës.

anemoskopík *e mb tek* I anemoskopit; që ka të bëjë me anemoskopin.

anepëránë *ndajf* Nga të gjitha anët.

anepërmatánë *ndajf* Tejmatanë.

anepërqárk *ndajf* Rreth e rrotull, anës e anës një vendi.

aneqárk *ndajf* Anepërqark.

aneroíd *e mb fiz* Që nuk përdor lëng; pa ujë. **Barometër aneroid** *meteo* Barometër pa ujë, që mat shtypjen atmosferike me anë të veprimit të ajrit në kapakun elastik të një kutie vakuumi.

anés•ë *a* >

♦ **ANIM I.**

♦ Hatër. >**ANËSI** A.

anastetík *e mb mjek (Lëndë)* për humbjen e ndjeshmërisë ndaj dhembjes.

anestetík *u m sh ë ët mjek* Lëndë për humbjen e ndjeshmërisë ndaj dhembjes. **Anestetik lokal** (*i përgjithshëm*).

anestetík•ë *a f mjek* Anesteziologji.

anestetiz•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **ANESTETIZ•OJ.**

anestetiz•ój *kal óva úar mjek* I jap (*pacientit*) lëndë për humbjen e ndjeshmërisë ndaj dhembjes para operacionit (ndërhyrjes).

anestetizúar (i e) *mb mjek (Pacient)* nën efektin e anestezisë.

anastetizúem (i) e (e) *mb G >ANASTETIZUAR (i e).*

anestezi a f sh - të

♦ Humbje e plotë ose e pjesshme e ndjeshmërisë së gjithë trupit a të një organi, e shkaktuar nga sëmundje të sistemit nervor; pandjeshmëri e plotë ose e pjesshme.

♦ Zhdukje e ndjeshmërisë së organizmit gjatë një operimi, sidomos e ndjeshmërisë ndaj dhembjes, që arrihet duke përdorur lëndë e mjete të posaçme, të cila veprojnë mbi sistemin nervor. **Anestezi e përgjithshme (lokale). Operacion me anestezi.**

anesteziológ u m sh ë ët Mjek që mbikëqyr dhënien e anestetikut për pacientin para operimit.

anesteziológ•e ia f sh e et f e **ANASTEZIOLOG U.**

anesteziológjí a f mjek Degë e mjekësisë që studion përdorimin e anestetikëve.

anestezíst i m sh ë ët mjek Specialist i përdorimit të anestetikëve.

anestezíst•e ja f sh e et f e **ANESTEZIST I.**

aneurín•ë a f farm Vitaminë B që parandalon sëmundjen beriberi, ndihmon oreksin dhe rritjen.

aneuríz•ëm mi m mjek Sëmundje e enëve të gjakut në zemër, që shfaqet me zgjerim të arterit për shkak të dobësimit të pareteve.

ánez a f sh a at bot A Anason; glikanxo.

anë- fjalëform.

án•ë a¹ f sh ë ët

♦ Pjesë e një sendi a vendi, që gjendet më larg nga mesi i tij; skaj, buzë, pjesë ku mbaron një send a vend; pjesë e majtë a e djathtë e një sendi ose e një vendi. >**KRAH U. Ana e djathtë (e majtë). I marr anët kundërshtarit** i dal nga krahët kundërshtarit. **Nxjerr në anë** vë veçan (mënjatë). **Më një anë** mënjatë; veçan.

♦ Hapësirë a truall në një krah ose afër skajeve jashtë kufijve të një sendi a vendi; hapësirë a vend në një drejtim të caktuar, si edhe vetë ky drejtim. **Në këtë anë të shtëpisë (të fshatit.. .).** **Nga ana e malit. Katër anët e horizontit** veriu, jugu, lindja, perëndimi. **Më atë anë** matanë. **Anë e më anë** anëmbanë. **Në të katër anët** kudo, në çdo vend. **Nga të katër anët** nga çdo vend, nga të gjitha drejtimet; në të gjitha vendet ose drejtimet. **Anë e kënd (e skaj, e cekë)** anekënd.

♦ Pjesë në fund të një territori; breg; buzë. [**Haj! bilbil, se Vëndi jonë ka liqere-e anë detesh,** (LP).]

♦ Faqe e një trupi, njëra nga sipërfaqet kufizuese të një sendi. **Ana e mbarë (e prapme, e pasme). Ana e sipërme (e poshtme). Anë mali. Ana e padukshme e Hënës. Anë më (për) anë** tejprtej, tejndanë.

♦ Krahinë, vend. **Në (nga) anët tona. Në ato anë. Banorët e atyre anëve. Është nga ana jonë.**

♦ Skaji më i largët i një vendi, i një hapësire; fund a mbarim i diçkaje. **Në anë të dheut (të botës). S`ka anë. Pa anë e pa fund. Nuk i gjendet ana. Në anë të anës shumë larg. Nga ana e anës** nga vise shumë të largëta.

♦ Palë, njeri a grup njerëzish, që i kundërvihen një pale ose një njeriu a grupi tjetër. **Anët kundërshtarë. Ana paditëse. Ana e djalit (e vajzës). Në anën e popullit. Marr anën e dikujt** radhitem përkrah një tjetri në mendime e veprime, bëhem me dikë.

♦ Anësi, pajë. **I mban anën dikujt** mbështet dikë; mbaj me hatër dikë. **Mban anë. Kam anë** më mbajnë pajë, më përkrahin.

♦ Pjesë përbërëse e diçkaje, element i një çështjeje, vepre etj.; tipar, veçori që karakterizon diçka. **Anët e mira (të dobëta, të errëta). Ana praktike (formale, teorike). Ana politike (objektive). Ana tjetër e çështjes.**

♦ Pikëpamje; kënd vështrimi. **Nga ana e jashtme (e brendshme). Nga ana parimore (teknike). Nga ana sasiore. Nga çdo anë.**

♦ Gjysmë e barrës së kafshës së ngarkuar, njëri krah i barrës së kafshës. **Ana e mushkës. I ngre (i mbaj) anën. E ha ana** i rëndon me shumë njëra gjysmë e barrës, i varet barra nga njëra anë.

*

Dal (e nxjerr) në anë Shpëtoj nga një e keqe, kapërcej një vështirësi.

E kaloj për anash Vetëm sa e përmend, nuk e trajtoj gjerë a nuk e zbërthej thellë.

Ia gjej anën Gjej mjetin, mënyrën për të zgjidhur diçka ose për të mbaruar një punë; gjej rastin për t'i kërkuar diçka dikujt ose për t'i bërë diçka.

Marr anë Çlodhem pak, rri pak mënjatë për të marrë frymë; *vjet* marr pjesë.

Me anë të diçkaje (me anën e diçkaje) Me një mjet (mënyrë a rrugë); me ndihmën e...; me.

Me anën e dikujt Me ndihmën e dikujt, nëpërmjet dikujt.

Më heq ana më dikë a më diçka Prirem, anoj nga dikush a diçka.

Më merr ana Anohem padashur, përkulem anash gati për t'u rrëzuar; bie nga shëndeti, plakem, rrëgjohem.

Nga ana e burrit (e gruas, e vëllait, e babait...) Në vijën e lidhjes familjare me burrin (gruan, vëllanë, babanë...).

Nga ana e dikujt Lidhur me njeriun që bën a që thotë diçka, për dikë.

Nga njëra (një) anë... nga ana (më anë) tjetërsi *fjalë e ndërmjetme* përdoret kur kundërvihen dy fakte, dy rrethana, dy kënde vështrimi, dy rrugë zgjidhjeje etj.

Nuk ka anë e udhë Nuk gjen dot arsye për ta shpjeguar, nuk përligjet; nuk ka kuptim, nuk ta rrok mendja.

S'i gjendet ana Nuk ke ku e kap, është bërë copë-copë (*për rrobat etj.*).

S'ia di anën diçkaje Nuk e di ku e ka burimin, shkakun diçka.

S'ia gjej dot anën diçkaje Nuk di nga ta nis një punë, s'ia gjej dot fillin; nuk ia dal dot mbanë, nuk e kryej dot një punë.

S'pyes (s'dëgjoj, s'dua t'ia di) nga ajo anë Nuk i trembem një gjëje, nuk çaj kokën për diçka.

anë deti Ç Skelë.

anë e borës Veri.

anë e detit Perëndim.

anë e diellit Lindje.

anë e keqe *bis* Djall.

anë e mesditës >ANË E SHIUT.

anë e shiut Jug.

án•ë a² f sh ë ët teks Fill mëndafshi a pambuku, që përdoret në endje për pjesët anësore të pëlhurave që të mos i dalin fijet, si dhe për vijat e zbukurimeve.

án•ë a³ f sh a at G

♦ *krahin* Enë e madhe prej druri si fuçia, buljera, bucëla etj.

♦ *K* Enë kuzhine.

anëcák e¹mb Anësor.

anëcák e²mb I anshëm; që mban anë; që mban me hatër.

anëcák u m sh ë ët

♦ *ndërt* Gur i lënë pak jashtë murit që shërben për të vënë a për të varur diçka në të.

♦ *ark* E dalë në mur, ku mbështetet ndonjë pjesë e ndërtesës ose ku vendoset një zbukurim.

anëdét i m sh e et Breg i detit; bregdet.

anëdétas e mb (*Banor*) i bregdetit.

anëdétas i m sh ë ët Banor i bregdetit.

anëdétas•e ja f sh e et f e **ANËDETAS I.**

anëdétës e mb >**ANËDETAS E.**

anëdétës i m sh ë ët > **ANËDETËS I.**

anëdétës•e ja f sh e et f e **ANËDETËS I.**

anëdétj•e ja f sh e et > **ANËDET I.**

ánëj•e ja f sh e et Copë për mbulimin e divaneve (kolltukëve).

anëkalés•ë a f sh a at Anëkalim; kalim anësor.

anëkalím i f sh e et >**ANËKALES•Ë A.**

anëliqén i m Breg i (buzë e) liqenit.

anëliqénas e mb I bregut të liqenit.

anëliqénas i m sh - it Banor i viseve në brigjet e liqenit.

anëliqénas•e ja f sh e et f e **ANËLIQENAS I.**

anëlúm i m >**ANËLUM•Ë I.**

anëlúmás e mb I bregut të lumit.

anëlúmas i m kryes sh Banorë të viseve në brigjet e lumit.

anëlúmas•e ja f e **ANËLUMAS I.**

anëlúm•ë i m

♦ Breg gjatë rrjedhës së lumit.

♦ Rrugë a shteg buzë lumit.

anëmál i m sh e et Faqe (shpat) mali.

anëmálas i m sh ë ët > Anamalas.

anëmálas•e ja f sh e et f e **ANËMALAS I.**

anëmárrj•e ja f sh e et usht Krahëmarrje. Lëvizje taktike për t'i marrë anët (*anën*) (*armikut, kundërshtarit*).

anëmbájtës e mb

♦ (*Njeri*) që i mban anën dikujt, që e mbështet a përkrah dikë.

♦ Që mban me hatër.

anëmbájtës i m sh - it

♦ Përkrahës; mbështetës.

♦ Pajambajtës.

anëmbájtës•e ja f sh e et f e **ANËMBAJTËS I.**

anëmbána t f sh Mjete ndihmëse.

anëmbánë ndajf Anëmbanë.

anëmbështétës e mb libr Përkrahës. >**ANËMBAJTËS E.**

anëmbështétës i m sh - it libr Përkrahës; ai që përkrah a mbështet dikë.

anëmbështétës•e ja f sh e et libr e **ANËMBËSHTETËS I.**

anëmbýthj•e ja f sh e et bis Prapanicë; thellë e bythës.

anëngránëmb G >**ANËNGRËNË.**

anëngrénë mb (*Rrobë*) e grisur në qenar.

anëpëlhúr•ë a f sh a at det Vel.

anëpëranë *ndajf* Në të gjitha anët; anembanë.

anëpërshtát *ndajf G* Tejpërtej; brienbri.

anëpërtéj *ndajf G* >ANËPËRANË.

án•ër ra f sh ra rat Arnë.

anër•óhem *vetv óva (u) úar* Arnoj rrobat e mia; arnohem vetë.

anër•ój kal óva úar Arnoj.

anërój•ë a f sh a at usht Rojë e krahëve (*të një grupi*).

anëruar (i e) mb I arnuar.

anërrúg•ë a f sh ë ët Trotuar; këmbësore.

ánës

I *ndajf*

♦ Në anë; në krah; anash; jo përmes. **Anës e anës.**

♦ *fig* Rrotull; tërthorazi; jo troç. **I bie anës e anës** e sjell fjalën rrotull e rrotull; nuk flas troç.

II *parafj* Në anë të. **Anës detit** buzë detit. [**anës detit i palarë,/ anës dritës i paparë** (FN)].

*

Vjen anës për shi Po afrohet shiu; po sillet rrotull shiu.

ánës i m sh - it *ndërt K* Binar tërthor.

ánës•e ja f sh e et

♦ Dërrasë anësore e shtratit të karrocës a qerres.

♦ >ANI•E A.

anësi a¹ f sh - të Përkrahje e padrejtë, me paragjykim. **Gjykim pa anësi** gjykim i paanshëm. [**në gjuhën e emërtimeve të popullit, i cili nuk ka ditur dhe as ka pasur ndonjë arsye të ketë dijeni për këtë "debat të lartë" të shkencëtarëve, intuitivisht gjenden gjurmë të një anësie evidente, që lidhet me të vetëkuptuarit e eposit.** (ShS)]

anësi a² f kryes sh - të anat Gjymtyrë të trupit të njeriut; këmbët dhe krahët; secili nga çiftet e zgjatimeve (*flatrat e shpendëve etj.*) në trupin e kafshëve që shërbejnë për të ndihmuar lëvizjen dhe për të kapur, e ndonjëherë shërbejnë edhe si organe shqisore apo gjinore.

**

anësitë e sipërme Krahët.

anësitë e poshtme Këmbët.

anësím i m sh e et > ANIM I.

anësisht¹ *ndajf* Tërthor; anës e anës; në mënyrë të zhdrejtë.

anësisht² *ndajf* Me hatër; me anësi.

anës•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Mbaj anën e një pale.

♦ >AN•OHEM.

♦ *veta III (Barka)* anohet; vaiset.

anës•ój kal óva úar

♦ > AN•OJ.

♦ Barazoj (*ngarkesën, barrën*) në të dy krahët.

anësór e mb

♦ Që ndodhet në anë a në krah të diçkaje. **Vijë anësore. Rrugë anësore. Gjyqtar anësor** *sport.*

♦ *gjuh* (*Bashkëtingëlllore*) që shqiptohet duke kaluar rryma e ajrit anës gjuhës kur kjo puqet me dhëmbët ose me qiellzën e fortë.

♦ *fig* (*Çështje*) e dorës së dytë. **Ndryshime anësore** ndryshime që nuk prekin thelbin (*e problemit*).

anësór i¹ *m sh ë ët sport*

- ♦ Gjyqtar ndihmës në vijat anësore në futboll. **Anësori dha pozicion jashtë loje.**
- ♦ Lojtar i anës së majtë a të djathtë.

anësór i² *m sh ë ët*

- ♦ Secili prej drurëve të trashë të lëmuar nga faqja e brendshme, që mbërthehen në të dy anët e lugut për lëshimin e trupave të prerë në pyje malore.
- ♦ Brinjë prej druri që bashkon pjesën e përparme të samarit me të pasmen.

anësór•e ja¹ *f sh e et*

- ♦ Pjesë e plugut që kthen plisin mënjane. >**VESHËZ A.**
- ♦ Thurimë në të dyja anët e shtratit të qerres.

anësór•e ja² *f e et*

- ♦ Rugëz anës murit të ndërtesës pak me e ngritur se rruga a oborri.
- ♦ *dhe sport* Vijë kufizuese përgjatë fushës.

anësúar (i e) *m*

- ♦ Që mban anë; anëmbajtës; pajambajtës.
- ♦ (*Barrë, ngarkesë*) e barazuar në të dy krahët e samarit.

anës•úe (me) *kal óva úe G* > **ANËS•OJ.**

anësúe (me u) *óva (u) úe vetv G*

- ♦ Bëhem me dikë; i mbaj anë dikujt; mbaj me hatër dikë. >**ANËS•OHEM.**
- ♦ Mbështetem mënjane.

anësúj•ë a f sh a at vjet Ishull.

anësújës e mb Ishullor.

anësújës i m sh - it vjet Ishullar; banor i një ishulli.

anësújës•e a f sh e et f e **ANËSUJËS I.**

ánësh ndajf krahin > **ANASH.**

anëshkím i m krahin G Lënie mënjane (*e një çështjeje*).

anëshk•óhet G pavet dhe pës e **ANËSHK•OJ.** >**ANËSHK•UE (me u).**

anëshk•ój kal G >**ANËSHK•UE (me).**

anëshkrím i m sh e et zyr Shënim në anë të faqes (së shkresës, dokumentit).

anëshkrímisht ndajf zyr Në anë të faqes (së shkresës, dokumentit).

anëshkrúa•j kal jta r zyr

- ♦ Shënoj ose bëj një shënim në anë të (*shkresës, dokumentit*).

anëshkrúar (i e) *mb gjeom (Kënd)* i ndërtuar në anë të një brinje; (*brinjë*) e mbështetur në anë të një këndi.

anëshkrú•heta (u) *ar pës e* **ANËSHKR•UAJ.**

anëshk•úe (me) *kal óva úe G* Lë mënjane (*një çështje*).

anëshk•úe (me u) *úe (u) úe G* pavet dhe pës e **ANËSHK•UE (me).**

anështresím i m sh e et libr Shtresim i përanshëm. [U bë e qartë se ... ç'probleme janë të karakterit të mirëfilltë shkencor dhe ç'probleme të tjera janë mbishtresuar ose anështresuar (adstatuar) për interesa jashtë-folklorike (ShS).]

anëtar i m sh ë ët Ai që bën pjesë në një parti, organizatë, shoqatë ose në një bashkësi tjetër; ai që bën pjesë në një komision a në një grup të caktuar për një punë; njeri i zgjedhur a i caktuar në një organ, forum etj. **Anëtar i qeverisë. Anëtar i përhershëm. Anëtar nderi.**

anëtar•e ja f sh e et f e **ANËTAR I.**

anëtarësí a f përmb Të qenët anëtar a pjesëmarrës në një parti, organizatë, shoqatë etj.

anëtarësí i m sh e et Pranim si anëtar (*në një shoqatë, organizatë etj.*).

anëtarës•óhem *vetv óva (u) úar* Bëhem anëtar ose pranothem si anëtar i (një shoqate, organizate etj.).

anëtarës•ój *kal óva úar* Pranoj (dikë) si anëtar (në një shoqatë, organizatë etj.).

anëtarësúar (i e) *mb I* pranuar si anëtar (një shoqate, organizate etj.).

anëtarësúar a (e) *f sh a at (të) f e* **ANËTARËSUAR I (i).**

anëtarësúar i (i) *m sh - it (të)* Njeri i pranuar si anëtar (i një shoqate, organizate etj.). **Të anëtarësuarit e rinj.**

anëthúr *kal a ur* Rrethor me gardh (arën etj.).

anëthúr•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **ANËTHUR.**

anëthúr•ëm (i) me (e) *mb G >* **ANËTHURUR (i e).**

anëthúrj•e a f Rrethim me gardh (i arës etj.).

anëthúrur (i e) *mb (Arë etj.) e* rrethuar me gardh nga të gjitha anët.

ánëz•ë a f sh a at ent *G* Grerëz.

âng u¹ m *G >* **ANKTH I.**

âng u² m *G* Uth; djegësirë e stomakut.

angarí *si ndajf*

♦ Me detyrim e pa pagesë. **Punoj angari.**

♦ *fjg* Pa dëshirë e shkel e shko.

angarí a f sh - të

♦ *hist* Punë e detyrueshme pa shpërblim e bujkut për pronarin ose për shtetin. [**i bâjmë**

Mbretit hysmet,/kush ushtri, kush angari (GjF).]

♦ *fjg* Barrë; punë që bëhet pa dëshirë; punë e padobishme.

angar•ój *kal dhe jokall G >* **ANGAR•UE (me).**

angar•úe (me) *kal dhe jokall óva úe G* Kërcej; hidhem.

angarrít *jokall i ur veta III (Gomari)* Pëllet.

angás *jokall G >* **ANGAS•Ë (me).**

angás•ë (me) *jokall a ë G* Nxitoj; shpejtoj.

angásj•e a f *G* Nxitim; shpejtim.

angásun (i e) *mb G I* nxituar; i ngutur.

angazhím *i m sh e et*

♦ Përfshirje në një punë a veprimtari. [**Kjo e bën të rëndësishëm angazhimin e shkencës në dobi të së vërtetës** (ShS).]

♦ Zotim se do të bëj diçka. **Marr angazhim** zotohem.

♦ Ngarkim me një detyrë.

♦ *usht* Hedhje e trupave në aksion a luftim.

♦ Zënie a marrje me qira e një mjeti, dhome, salle etj.

angazh•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Përfshihem në një punë a veprimtari, i hyj një pune dhe merrem me të.

♦ Zotohem të bëj diçka.

♦ *usht (Trupat)* përfshihen në luftim.

II *pës e* **ANGAZH•OJ.**

III *pavet:* **Salla angazhohet kundrejt pagesës.**

angazh•ój *kal óva úar*

♦ Zë a marr me qira një mjet, dhome, sallë etj. **Angazhoj sallën për festë.**

♦ *usht* Hedh në betejë (*trupat*).

♦ *libr* E fut (*dikë*) në një punë a veprimtari; e zë (*dikë*) me një punë; ia ngarkoj (*dikujt*) një detyrë.

♦ *veta III* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor) (*Një marrëveshje etj.*) Më detyron të bëj diçka.

angazhuar (i e) mb

♦ I zënë. **Sallë e angazhuar.**

♦ *pol*: **Vende të angazhuara e të paangazhuara** vende që aderojnë ose nuk aderojnë në një marrëveshje.

angazhuem (i) e (e) mb *G* > **ANGAZHUAR (i e).**

ang•e ja f *G* Ijë; anë e djathtë ose e majtë e mesit të trupit të njeriut.

angël ndajf *G* I ngrirë së ftohti.

angëllësh ndajf Keq; shtrembër. **M'i mori angëllësh fjalët** më keqkuptoi.

angëllësht ndajf > **ANGËLLËSHT.**

ang•ër ra f sh ra rat > **ANG•ËRR RRA.**

angërdúf i m sh ë ët krahin

♦ Gjel deti.

♦ *fig* Ngrehaluc.

angërdúf•e ja f sh e et orn Rikë; pulë deti.

angërdúf•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* (*Gjeli i detit*) fryn pendët.

♦ *fig* Ngrefosem; kapardisem; krekosem.

angërdúfj•e a f sh e et Ngrefosje; fryrje; krekosje.

ang•ërr rra f sh rra rrat

♦ Cipë (*që mbulon një organ*).

♦ *sh* Zorrë; të përbrendshme. **Angrrat e dheut** thellësitë e dheut.

♦ Gufoskë.

angësht ndajf krahin

♦ Ngushtë; shtrënguar. **Më rri (më vjen) angësht** më shtrëngon (*rroba në trup*); më vret (*këpuca*).

♦ Në hall; në shtrëngicë; në gjendje të vështirë.

♦ *fig* Keq; me ligësi; me keqdashje. **Flas angësht për dikë.**

angësht (i e) mb krahin

♦ I ngushtë; që bie ngushtë (në trup). **Këpucë të angështa.**

♦ *fig* (*Njeri*) dorështrënguar.

♦ *fig* (*Njeri*) Fjalëpakë; i kursyer në fjalë.

angështí a f

♦ *krahin* Shtrëngim nga ngushtësia (*e rrobave etj.*).

♦ Zagushi; ufëm; mot që të zë frymën.

♦ Gjendje shpirtërore e nderë, shtrëngim i brendshëm, ankth.

angështím i m sh e et

♦ Ngushtim; shtrëngim nga ngushtësia.

♦ *fig* Ndjenjë angështie; ankth; gjendje e një lloji shtrëngimi të brendshëm; ndrydhje.

angësht•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *krahin* (*Rroba*) më bie e ngushtë; më shtrëngon.

♦ *fig* Kam një ndjenjë angështie (shtrëngimi, ndrydhjeje).

II pës e ANGËSHT•OJ.

angësht•ój kal óva úar

♦ Ngushtoj; e vë në vend të ngushtë dikë.

♦ *fig* I shkaktoj ankth (*dikujt*).

angështór i m tek Valvul (kllapë) që rregullon sasinë e hyrjes së karburantit në motor.

angështúar (i e) mb

♦ I ngushtuar; i vënë në vend të ngushtë.

♦ *fig* (Gjendje) ankthi.

angështúem (i) e (e) mb G >ANGËSHTUAR (i e).

angështúes e mb

♦ Që shkakton ngushtim.

♦ *fig* Që shkakton ankth.

ángët (i e) mb G Memec.

angími m A Ankth.

ânglat f sh mospërf G Përdoret pas pyetjes **â** për të qortuar pyetësin, kur ky nuk e ka mendjen në bisedë dhe kërkon t'ia përsërisin fjalën.

angléz e mb

♦ I Anglisë; që ka të bëjë me Anglinë, me banorë a vendësit e saj. **Gjuha angleze.** [Kalorësi **anglez John of Newport, i cili shërbente si vullnetar n'ushtërinë e Skënderbeut, shkruante pas vdekjes së Huniadit: (AE).**]

♦ *zharg* (*Tip*) i qetë; gjakftohtë.

*

çelës anglez tek Çelës me burmë që rregullon hapjen për të punuar me bulona të madhësive të ndryshme.

angléz i m sh ë ët Banor a vendës i Anglisë.

angléz•e ja f sh e et f e ANGLEZ I.

anglezëri a f keq Qëndrim a veprim i llogaritur e gjakftohtë.

ángl•ë t m sh hist Popull gjermanik që u dynd në Angli në shek. V të erës së re, u përzie me saksonë e jutë, dhe së bashku krijuan anglo-saksonët.

Anglí a f gjeog Vend europian që zë pjesën më të madhe të Britanisë së Madhe, i rrethuar nga tri anë me det.

anglicíst i m sh ë ët libr Studiues i gjuhës dhe letërsisë angleze.

anglicíst•e ja libr f e ANGLIST I.

anglicístík•ë a f libr Studim i gjuhës dhe letërsisë angleze.

anglicíz•ëm i m sh a at

♦ Zakon tipik për anglezët.

♦ *gjuh* Shprehje e anglishtes britanike në dallim nga anglishten amerikane.

anglicizím i m gjuh Kthim në anglicizëm.

angliciz•óhem úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ANGLICIZ•OJ.

angliciz•ój kal óva úar

♦ Kthej në anglicizëm.

♦ Mbush me anglicizma.

anglicizúar (i e) mb I kthyer në anglicizëm.

anglikán e mb: **Kisha Anglikane** kisha e Anglisë dhe e disa vendeve të tjera që kanë të njëjtin besim; degë angleze e Kishës Perëndimore, që bashkon traditën katolike me atë protestante, nuk njeh autoritetin papnor dhe ka monarkun si titullar të saj.

anglikán i m sh ë ët kryes sh fet Pasues i Kishës Anglikane.

anglikán•e ia sh e et fet f e ANGLIKAN I.

anglikaníz•ëm i m fet Besim, praktikë dhe doktrinë e Kishës Anglikane.

anglisht ndajf Në gjuhën angleze. **Flas anglisht.**

anglisht•e ja f

♦ Gjuhë indoeuropiane e degës së gjuhëve gjermanike perëndimore; gjuhë zyrtare e Britanisë së Madhe, Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe shumicës së vendeve të komënuellthit.

♦ Lëndë mësimore për këtë gjuhë; tekst mësimor i kësaj lënde.

♦ *bis* Mësues i kësaj lënde.

anglishtfólës e mb I aftë të komunikojë në anglisht.

anglishtfólës i m Njeri që e flet anglishten.

anglishtfólës•e ja f e ANGLISHTFOLËS I.

anglo- fjalëform.

anglo-amerikán e mb I anglezëve dhe amerikanëve; që ka të bëjë me anglezët dhe amerikanët së bashku.

anglo-amerikán i m sh ë ët Anglezë dhe amerikanë. [**Proletari shkodran paska mbrojtë thezën e shuemjes së luftës së klasës në një kohë (1951-1953) kur anglo-amerikanët hidhshin parashutistë në Shqipërinë veriore për me rrëzue pushtetin. (APp).**]

anglo-amerikán•e ia f sh e et f e anglo-amerikan i.

anglo-australián e mb I anglezëve dhe australianëve; që ka të bëjë me anglezët dhe australianët së bashku..

anglo-australián i m sh ë ët Australian me prejardhje nga Anglia.

anglo-australián•e ia f sh e et f e ANGLO-AUSTRALIAN I.

anglofil e mb Që adhuron ose do Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofil i m sh ë ët Adhures i Anglisë dhe i kulturës angleze.

anglofil•e ja f sh e et f e ANGLOFIL I.

anglofilí a f pol Adhurim për Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofób e mb Që urren Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofób i m sh ë ët Urryes i Anglisë dhe kulturës angleze.

anglofób•e ja f sh e et f e ANGLOFOB I.

anglofobí a m pol Urrejtje për Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofón e mb (Njeri) anglishtfolës.

anglofón i m sh ë ët>ANGLISHTFOLËS I.

anglofón•e ia f sh e et f e ANGLOFON I.

anglofoní a f libr Bota anglishtfolëse.

anglo-fréng e mb I anglezëve dhe francezëve së bashku.

anglo-frën•g gu m sh gj gjtë Francez me prejardhje nga Anglia.

anglo-fréng•e ia f sh e et f e ANGLO-FRËN•G GU.

anglo-indián e mb I anglezëve dhe indianëve së bashku.

anglo-indián i m sh ë ët Indian me prejardhje nga Anglia.

anglo-indián•e ia f e et f e anglo-indian i.

anglo-iralndéz e mb I anglezëve dhe irlandezëve së bashku.

anglo-iralndéz i m sh ë ët Irlandez me prejardhje nga Anglia.

anglo-irlandéz•e ja f sh e et f e ANGLO-IRLANDEZ I.

anglo-katolicíz•ëm mi m Traditë e Kishës Anglikane që afron me doktrinën katolike të anglikanizmit të Kishës së Lartë.

anglo-katolik *e mb* Që ka të bëjë me anglo-katolicizmin.

anglo-katolik *u m sh* ë ët Katolik anglez.

anglo-katolik•e *ja f sh e et f e* **Anglo-katolik** *u*.

anglo-latinisht•e *ja f* Latinishte e përdorur në Anglinë mesjetare.

anglomaní *a m* Admirim i tepruar për mënyrën e jetesës dhe kulturën angleze.

anglosaksón *e mb* I anglo-saksonëve.

anglosaksón *i m sh* ë ët kryes sh Popullsi e Britanisë me prejardhje nga fiset gjermanike që u dyndën në Angli në shek. V dhe sunduan atje deri në shek. XII.

anglosaksón•e *ia f sh e et f e* **ANGLOSAKSON** *I*.

anglsaksonísht *ndaif* Në gjuhën e anglo-saksonëve.

anglosaksonísht•e *ja m gjuh* Anglishte e vjetër; anglishte e anglosaksonëve; anglishte vulgare.

angllatís *kal G* >**ANGLLATIS•Ë** (me).

angllatís•ë (me) *kal a* ë *G*

♦ Sajoj; ndërtoj; bëj. [merr e 'i letër, ia angllatisë,/ me dredhë tue ia qindisë (GjF).]

♦ Shpjegoj; arsyetoj.

angllatísj•e *a f G* Shpjegim; arsyetim.

angllatísun (i e) *mb G* I shpjeguar; i arsyetuar.

angólas *e mb* >**ANGOLEZ** *E*.

angólas *i m sh - it* > **ANGOLEZ** *I*.

angólas•e *ja f sh e et f e* **ANGOLAS** *I*.

angoléz *e mb* I Angolës; që ka të bëjë me Angolën, me banorët a vendësit e saj.

angoléz *i m sh - ët* Banor a vendës i Angolës.

angoléz•e *ja f sh e et f e* **ANGOLEZ** *I*.

Angól•ë *a f gjeog* Republikë në Afrikën Jugperëndimore në brigjet e Oqeanit Atlantik.

angón•ëa *f A* Cep; qoshe; skutë.

ang•ónj *jokal óva úar A*

♦ Jam në ankth.

♦ Rënkoj; psherëtij.

angonjár *i m sh* ë ët ndërt Ç Mahi e çatisë.

angór•ë *a zool*: Dhi, lepur dhe mace qimegjatë.

angós *jokal A* >**ANG•ONJ**.

angósur (i e) *mb A*

♦ Në gjendje ankthi.

♦ Rënkues; psherëtitës.

angstróm *i m fiz* Njësi matëse e barabartë me një të dhjetëmiliardtën e metrit (10⁻¹⁰).

angth *i m* Uth; djegësirë e stomakut.

angulí *a f Ç* Vështirosje; të vështirosurit; gërdí.

angulús *kal G* >**ANGULUS•Ë** (me).

angulús•em *vetv G* >**ANGULUS•Ë** (me u).

angulús•ë (me) *kal a* ë *G* Përqafoj; ngush.

angulús•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G* Përqafohem; ngushem.

angulúsj•e *a m G* Përqafim; ngushje.

angulúsun (i e) *mb G* I përqaftuar; i ngushur.

angullí (me) *jokal va - G* > **ANGULLIN, ANGULLIT**.

angullím *i m sh a at* >**ANGULLIM•Ë** *A*.

angullím•ë *a f sh a at*

- ♦ Kuisje e qenit ose e ujkut kur i bien a kur ka të keq; ulërimë me zë të ulët dhe të përvajshëm.
- ♦ Gërvimë.

angullí•n *jokal u rë*

- ♦ (*Qeni, ujku*) kuis, ulërin përvajshëm.
- ♦ Gërvin; lëshon një gërvimë.

angullír•ë *a f* > **ANGULLIM•Ë** **A.**

angullít *jokal i ur* > **ANGULLIN.**

angullítj•e *a f sh e et* > **ANGULLIM•Ë** **A.**

angúr i m sh ë *ët kopsht Ç* Kombisht; pjepër i vogël i papjekur.

angúr•ë *a¹ f sh a at* Zorrë.

angúr•ë *a¹ f sh a atdet* Spirancë.

angúrr•ë *a f sh a at* > **ANGUR•Ë** **A.**

angús•ë *a f Ç*

- ♦ Rëndesë e stomakut nga të ngrënë e tepërt; angushti.
- ♦ Zagushi.
- ♦ Mërzi; mëllë. [*Ç'angusë të zuri, kërreje mënjanë* (KPÇ).]

angushí *a f* Brejtje e ndërgjegjes; ndjenjë e fajësisë.

angushtím i m > **ANGËSHTI** **A.**

angusht•óhem óva (u) úar *vetv e* **ANGUSHT•OJ.**

angusht•ój *kal óva úar* > **ANGËSHT•OJ.**

angushtúar (i e) *mb* > **ANGËSHTUAR (i e).**

angjelík•ë *a f sh a at bot* (*Angelica archangelica*) Bimë e familjes së majdanozit, me gjethe të përbëra dhe me lule të vogla të bardheme; rrënja dhe fryti përdoren për aromatizimin e likereve; kërcejtë bëhen gliko.

angjevín e *mb hist*

- ♦ I Anzhusë (*krahinë e Francës perëndimore*).
- ♦ I angjevinëve.

angjevínë t m sh hist

- ♦ Sundimtarë të Anzhusë.
- ♦ Mbretër plantagenetë të Anglisë.

Angj•ë *a f shkurt i* Angjelika.

angjéc *ndajf J* Baraz; në barazim.

angjèrdhí *a f krahin* Zhivë.

ângjí *a f sh - të krahin G, K* Shoqëruese e nuses.

angjill•ë *a f sh a at J*

- ♦ Rrip i hollë (*dërrase etj.*).
- ♦ Ashkël e hollë.
- ♦ Sasi e vogël.

angjín im sh e et Çengel; kanxhë; hekur i kthyer si grep që shërben për të kapur a mbajtur diçka të varur.

angjinár•e ja *a f sh e et bot* (*Cynara scolymus*) Bimë mesdhetare gjembake e familjes së kompozitave; lidh kokrra vezake me fletë të tulta, që përdoren për sallatë dhe për të përgatitur pije, barna mjekimi etj.

*

angjinare e egër (*Cynara cardunculus*) Bimë mesdhetare gjembake e familjes së kompozitave, me kërcell deri 1.5 m të lartë, me lule ngjyrë mavi deri 6 cm së gjeri.

angjín•ë a f sh a at mjek

♦ Angjinë e kraharorit; dhembje e fortë e kraharorit e shkaktuar nga mungesa e gjakut në muskujt e zemrës.

♦ Acarim i rëndë i cipës së grykës i shoqëruar me dhembje mbytëse.

angjinídh•ë ja f sh e et bot Akacie e viseve të thata të Afrikës.

angjiografí a f sh - të mjek Kontroll rëntgenografik i enëve të gjakut.

angjiografík e mb mjek I angjiografisë; i bërë me angjiografi.

angjiogram i m sh a at mjek Paraqitje grafike e gjendjes së enëve të gjakut.

angjióm•ë a f sh a at mjek Tumor i parrezikshëm i shkaktuar nga zgjerimi i enëve të gjakut ose nga formimi i enëve të reja.

angjioskóp i m sh ë ët mjek Mjet për këqyrje brenda enëve të gjakut.

angjioskopí a f sh - të mjek Kontroll me angjioskop.

angjiospërme t f sh bot Grup i madh bimësh që çelin lule dhe lidhin fara të mbështjella në lëvore, guaskë etj., në të cilin përfshihen bimë barishtore, shkurre, barëra dhe pjesa dërrmuese e drurëve. >**FARËPËSHTJELLAKE T.**

angjíst•ër ra f sh ra rat Grep peshkimi.

angjovín e m hist >**ANGJEVIN E.**

angjovín•ë t m hist >**ANGJEVIN•Ë T.**

anhidríd i m sh e et kim Përbërje e përfutur nga një përbërje tjetër, zakonisht një acid, duke i hequr ujin. **Anhidrid karbonik** dyoksid karboni.

anhidrík e mb kim I paujë; që nuk përmbaj ujë.

anhidrit i m sh e et min Mineral pa ngjyrë, ose i bardhë, i verdhë a lejla i sulfatit të kalciumit anhidrik, që shfaqet në shtresa të gjipsit.

Anhuí m gjeog Krahinë e Kinës Lindore, në pellgun e Lumit Janxe dhe Huaj.

aní bis

I ndajf

♦ Pastaj; më vonë. [**Ani përfundit latinisht** (FB).]

♦ *si ff ndërmj* Nuk ka gjë; s'prish punë. **Ani se nuk erdhi.**

II pj (ironi, mosbesim, mospërfillje) Edhe; pale. **Ani kush flet.**

III pasth (në fillim të vargjeve në këngët popullore) Hajde; hej; po.

aní a f A >**ANIJ•E A.**

áni•ë a¹ f sh e et

♦ Copë pëlhere që përdoret për të mbuluar e për të zbukuruar mindere, jastëkë anësorë etj.

♦ Qilim ose rrogos i vogël, që shtrohet në një anë të oxhakut a të dhomës.

♦ Rrip i ngushtë anës një are, që mbetet pa u punuar nga plugu.

áni•ë a² f sh e et

♦ Dërrasë me një rënfaqe gjysmërrumbullake, që del nga sharrimi për së gjati i anëve të trungut të një druri.

♦ Mahi e çatisë.

♦ Secila nga katër pjesët e rrethit të rrotës së qerres.

aní•ë ja f sh e et shi ANIJ•E A.

aniçká ndajf Megjithatë.

aniesí a f sh - të det Flotë.

Aniévo ja m mit afr Gjarpri i Madh që del të gjuajë pas shiut; hija e tij është ylberi.

ANIHSH ja shkurt i Agjencia e Nxitjes së Investimeve të Huaja në Shqipëri.

aniját•ë a f sh a at ark Hapësirë midis dy rreshta shtyllash të kishës. >**NAVAT•Ë A.**

anij•e a¹ f sh e et

♦*det* Mjet lundrues për mbartjen nëpër ujë të mallrave e njerëzve, për peshkim, për qëllime ushtarake etj. [**E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet** (ShM).]

♦ *av, aer, astr* Mjet i ndërtuar për fluturim në ajër a në hapësirë kozmike. **Anije kozmike.**

anije konteineresh *det* Anije e ndërtuar për mbartjen e mallrave të konteinerizuara.

anije mallrash *det* Anije për bartjen e mallrave port më port.

anije me avull *det* Anije me motor që përdor fuqinë e avullit.

anije me motor *det* Anije e vënë në lëvizje me motor (jo me vela).

anije me vela *det* Anije e vënë në lëvizje me anë të velave.

anije mësimore *det* Anije për stërvitjen e studentëve të shkollës së marinës.

anije naftëmbajtëse *det* Anije e ndërtuar për mbartjen e naftës pa ambalazhim.

anije peshkimi *det* Anije e pajisur për peshkim në det, liqen a lumë.

anije pirate *det* Anije e armatosur dhe e komanduar nga persona privatë me leje nga qeveria për të zënë anijet tregtare të armikut.

anije transporti *det* >**ANIJA MALLRASH.**

anije tregtare *det* Anije mallrash ose udhëtarësh.

anije ushtarake *det* Anije e armatosur për beteja detare.

anije udhëtarësh *det* Anije tregtare e pajisur për mbartjen e udhëtarëve.

anije vajgurmajëse *det* >**ANIJE NAFTËMBAJTËSE.**

bash i anijes Pjesë e anijes që çan ujin; hundë e anijes.

ditar i anijes Regjistër me të dhëna për veprimtarinë që kryhet në anije në det e në port.

dokumente të anijes Manifeste dhe certifikata të anijes.

kantier i ndërtimit të anijeve Vend, zakonisht afër portit, ku ndërtohen dhe ndreqen anije.

kuvertë e anijes Strukturë me dërrasa ose pllaka metalike horizontale për së gjeri anijes, zakonisht e zbuluar.

kiç i anijes Pjesë në bisht të anijes.

anij•e a² f sh e et ark >ANIJAT•Ë A; NAVAT•Ë A.

anijedrejtues e mb libr (*Aparate, mjeshtëri*) për drejtimin e anijes.

anijedrejtues i m sh - it libr Drejtues i anijes gjatë lundrimit.

anijembýtje e m sh e et libr Fundosje e anijes.

anijembýtur i m sh - it libr Anije e fundosur. >**ANIJETHYER I.**

anijendërtim i m libr Ndërtim i anijeve.

anijendërtimtarí a f libr Teknologji e ndërtimit të anijeve.

anijendërtues e mb libr: Kantier anijendërtues vend për ndërtimin e anijeve.

anijendréqës i m sh - it libr Mjeshtër për ndreqjen e anijeve.

anijendréqje a f libr Mjeshtëri e ndreqjes së anijeve.

anijerí a f vjet Mjeshtëri e lundrimit detar.

anijesí a f përmb Flotë. **Anijesi luftarake** flotë luftarake (ushtarake).

anijeshpartallim i m sh e et libr >**ANIJETHYERJ•E A.**

anijesor e mb vjet I flotës detare; që ka të bëjë me flotën detare.

anijetar e mb vjet I anijes; i flotës detare; që ka të bëjë me anijen ose me flotën detare. **Bazë**

anijetare bazë detare; bazë e flotës detare.

anijetar i m sh ë ët vjet Pjesëtar i ekuipazhit të anijes; detar që shërben në anije.

anijetar•e ja f sh e et f e ANIJETAR I.

anijetari *a f* Mjeshtëri e lundrimit detar.

anijetór *i m sh ë ët* > **ANIJETAR I.**

anijetór•e *ja f sh e et* Kantier detar.

anijethýerj•e *a f sh e et libr* Shkatërrim dhe fundosje e anijes (*në stuhi a në përplasje*).

aníks *i m Ç* Pranverë.

aníl *i m sh e et Ç* Hijesirë; vend me hije; vend që s'e zë dielli.

anilín•ë *a f kim* Derivat vajor, pa ngjyrë e i helmët i benzinës; përdoret në prodhimin e gomës, bojërave, rezinave, barnave dhe vërnikëve.

animâ¹ *nda jf G*

♦ Pastaj; më vonë.

♦ E kështu.

aním *i m sh e et*

♦ Përkulje, varje a drejtim nga njëra anë.

♦ Vaisje e anijes a barkës.

animâ² *G lidh* Ndonëse; edhepse.

animación *i m kin* Teknikë e filmit të vizatimeve ose pozicioneve të njëpasnjëshme të kukullave ose modeleve për të krijuar iluzionin e lëvizjes. **Film me animacion.**

animalist *e mb* I animalizmit; që ka të bëjë me animalizmin.

animalíst *i m sh ë ët* Pasues i animalizmit.

animalíst•e *ja f e* **ANIMALIST I.**

animalíz•ëm *mi m*

♦ Sjelle tipike e kafshëve.

♦ Adhurim i kafshëve si besim fetar.

animím *i m* > **ANIMIZIM I.**

animírë *nda jf G* Megjithatë; por.

animíst *e mb* I animizmit; që ka të bëjë me animizmin. [Si e përfytyron shqiptari Perendinë: si njeri (*antropomorf*), si shpirt mistik, apor në mënyrë animiste - panteiste? (KM).]

animíst *i m sh ë ët libr* Pasues i animizmit.

animíst•e *ja f e* **ANIMIST I.**

animíz•ëm *mi m fil*

♦ Veshje e objekteve natyrore dhe vetë natyrës me veti të qenieve të gjalla. [**hiperbola, simboli, fryma madhështore, personifikimi, metamorfoza, animizimi dhe figura të tjera të estetikës antike, sunduese në epikën legjendare shqiptare** (ShS).]

♦ Besim në ekzistencën e shpirtit veçmas nga trupi.

♦ Hipotezë sipas së cilës një fuqi jolëndore i jep gjallëri gjithësisë.

animizím *i m* Veshje me vetive jetësore si të qenieve të gjalla.

animiz•óhet *úa (u) úar*

I *vetv veta III (Sendet)* marrin veti jetësore si të qenieve të gjalla.

II *pës e* **ANIMIZ•OJ.**

animiz•ój *kal óva úar* Vesh (*sendet*) me veti jetësore si të qenieve të gjalla.

animizúar (*i e*) *mb* I veshur me veti jetësore si qeniet e gjalla.

animizúem (*i e*) (*e*) *mb G* > **ANIMIZUAR** (*i e*).

animizúes *e mb* Që i vesh *sendet* me veti jetësore si qeniet e gjalla.

anim•óhet *vetv úa (u) úar veta III dhe pës e* > **ANIM•OJ.**

anim•ój *kal óva úar* > **ANIMIZ•OJ.**

animúar (*i e*) *mb* > **ANIMIZUAR** (*i e*).

animúem (i) e (e) mb G >ANIMUAR (i e).

anión i m sh e et fiz Jon me ngarkesë negative; shpërngulet në anodë gjatë elektrolizës.

aniprá ndajf G Pra; kështu.

animá lidh G Ndonëse; edhepse.

anipsé lidh G Ndonëse; edhepse.

aniqé lidh G Edhe.

anisá ndajf G Menjëherë; sapo.

anisé pj G Kinse; gjoja; gjasme. **Anise s'do!**

anis•ë a f sh a at bot (Pimpinella anisum) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve të Mesdheut; mbillet për farat vajëse, që përdoren si erëza në gjellë, për aromatizimin e likereve dhe të karameleve.

anisi ndajf G Sikurse; sikundër.

anishtjë lidh vjet G Nëse.

aníz•ë a f zvog e ANIJ•E A.

an•k u m sh qe qet Hendek.

ankalás kal Përqafoj; ngush.

ankánd i m sh e et

♦ Shitje publike në të cilën objektin e blen kush ofron çmimin më të lartë. **Shitje në ankand.**

Shes në ankand. Nxjerr (qit) në ankand.

♦ Lansim në lojën e brixhit; brixh me lansim.

ankándës i m sh - it Ai që organizon shitje në ankand.

ankándës•e ja f sh e et f e ANKANDËS I.

ankandór•e ja f Vend ku bëhet ankand.

Ankará ja f gjeog Kryeqytet i Turqisë.

ánkasndajf Enkas; qëllimisht.

ankást ndajf Enkas; me kast; qëllimisht.

ankés•ë a f sh a at

♦ Ankim; qarje. **Ç'ankesë ke?** përse ankohesh (qahesh)?

♦ Shkresë ose fjalë, që i drejtohen një organi zyrtar për të shprehur kundërshtimin për një veprim të padrejtë e të paligjshëm të një njeriu a institucioni.

ankét•ë a f sh a at

♦ Pyetje e shumë njerëzve për të mbledhur të dhëna ose mendime për një çështje shoqërore, politike, ekonomike etj. **Anketë muzikore (gjuhësore, parlamentare). Përfundimet (të dhënat) e anketës. Pjesëmarrësit e anketës. Bëj (hap) një anketë.**

♦ Fletanketë; formular me pyetje të tilla.

Ankét•ë a f mit egj Perëndeshë e ujit në ishullin e Elefantinës në Nil.

anketím i m sh e et Organizim i një ankete.

anket•óhem óva (u) úar pës e ANKET•OJ.

anket•ój kal dhe jokal óva úar Bëj një anketë për.

anketúar (i e) mb Ai që merr pjesë në anketë.

anketúar i (i) m sh - it (të): Numri i të anketuarve numri i atyre që pranojnë të marrin pjesë në anketë.

anketúar a (e) f sh a at (të) f e ANKETUAR I (i).

anketúem (i) e (e) mb G >ANKETUAR (i e).

anketúes e mb Që ka të bëjë me anketën ose anketimin.

anketúes i m sh - it Ai që përgatit një anketë ose drejton plotësimin e një ankete.

anketúes•e *ja f sh e et f e* **ANKETUES I.**

ankilostóm•ë *a f sh a at mjek* Tenjë e zorrës së hollë.

ankilostomiáz•ë *a f mjek* Sëmundje e shiritit (e tenjës së zorrës së hollë).

ankilóz•ë *a m mjek* Shtangësi e nyjëtimt të kockave.

ankiloteriúm i *m sh ë ët paleo* Kafshë e fundit të Miocenit deri në mes të Pliocenit, e ngjashme me dhinë.

ankím i *sh e et* Ankesë.

ankimím i *m sh e et libr, drejt* E drejtë për t'u ankuar; proces i ankimit para një instance gjyqësore.

ankim•óhet *pavet dhe pës e* **ANKIM•OJ.**

ankim•ój *kal drejt* Bëj një ankimim për (*vendimin e gjyqit*).

ankimór e *mb drejt* I ankimimit; që ka të bëjë me ankimimin (*e vendimit të gjyqit*); që përmban një ankim kundrejt dikujt a për diçka. **Kërkesë ankimore.**

ankimtár i *m sh ë ët drejt* Ai që bën një ankimim në gjyq.

ankimtár•e *ja f sh e et f e* **ANKIMTAR I.**

ankimúar (i e) *mb drejt (Çështje)* e paraqitur para një instance gjyqësore.

ankimúem (i) e (e) *mb G >* **ANKIMUAR (i e).**

Ankíz i *m mit gr* I ati i Eneas.

ank•óhem *vetv óva (u) úar*

I

♦ Shpreh dhembjen me fjalë e psherëtima për një sëmundje a një të keqe. **Për se ankohet fëmija?**

♦ Shpreh pakënaqësi për diçka që nuk më pëlqen ose që e shoh të padrejtë; qahem. **Nuk di të ankohet kurrë.**

♦ Paraqit një ankesë, bëj një ankesë me shkrim a me gojë. **U ankua te shefi. [Unë nuk ankohem për mungesë mjetesh. Po na vijnë të gjitha: edhe motobarka të shpejta, edhe radarët bashkë me ndriçuesit e rinj (IK).]**

ank•ójóva úar *bis I jokál*

♦ Ankohem; qahem. **Foshnja ankon se s'di ta thotë çfarë ka.**

♦ Qahem për një padrejtësi, të keqe apo hall.

II *kal Ia qaj hallin (dikujt).*

ankój•ë *a f sh a at keq* Ai që ankohet vazhdimisht.

Ankón•ë *a f gjeog* Emër i një krahine dhe porti detar të Italisë, në brigjet e Adriatikut.

ankónjës i *m sh - it >* **ANKUES I.**

ankónjës•e *ja f sh e et f e* **ANKONJËS I.**

ankór•ë *a f sh a at det* Hekur; spirancë (*e anijes*).

ankorít i *m sh ë ët fet* Ai që tërhiqet nga jeta shoqërore për t'u mbyllur në vetvete e për t'u përqendruar në lutje.

ankorím i *m sh e et det* Lëshim i hekurit të anijes në ujë për të qëndruar në vend.

ankor•óhet *vetv úa (u) úar veta III det* Hedh hekurin (lëshoj spirancën) e anijes për të qëndruar në vend; (*anija*) qëndron në vend me ndihmën e spirancës.

ankor•ój *kal óva úar*

Ikal Hedh hekurin për ta mbajtur në vend (*anijen*).

IIjokal **>ANKOR•OHEM.**

ankorúar (i e) *mb det (Anije)* që ka hedhur spirancën; e ndalur në port etj.

ankorúem (i) e (e) *mb G >* **ANKORUAR (i e).**

ankorúes e mb det (*Pajisje*) për ankorimin e anijes.

ankth i m sh e et

♦ Ëndërr e rëndë, gjatë së cilës më duket sikur më zihet fryma dhe tronditem ose trembem.

Gjumë me ankthe. Zgjohehem nga ankthi.

♦ *fig* Ndjenjë e rëndë ndrydhëse, shtypëse; shqetësim i madh për fatin e dikujt ose për fundin e diçkaje. **Ankthi i pritjes.**[**Ankthi zëmrat ua vret,/ Vrer e tmerr,/ Shpejt, or**

Marathonomak! (FN).] [**kaq të verbër të jeni sa të mos të ndjeni këtë,/ që ky ngërç e ky ankth në qenien time/ s'është nga gjarpërinjtë, por nga një tjetër gjë? (IK).**]

ankth•óhem vetv óva (u) úar libr Jam në ankth; më zë ankthi.

ankth•ój kal óva úar libr I shtie ankthin (*dikujt*); e lë në ankth (*dikë*).

ánkthët (i e) mb >ANKTHSH•ËM (i) ME (e).

ankthím i m sh e et Gjendje ankthi.

ankthndjéllës emb Që shkakton ankth; i ankthshëm. [**shfaqja e tij për qytetarët gjaktrembur ishte shndërruar në një ritual ankthndjellës. (FD).**]

ánkthshëm ndajf Me ankth.

ánkthsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Gjumë*) me ankthe; i shoqëruar nga ankthe. **Ëndërr e ankthshme (P**

♦ *fig* (*Pritje*) plot ankth.

ankúes e mb

♦ Që shpreh një ankim; që tingëllon si qarje. **>VAJTUES E. Zë (vështtrim) ankues.**

♦ *zyr* Që paraqet një ankesë. **Pala ankuese.**

ankúes i m sh - it zyr Ai që paraqet një ankesë (*në gjyq*).

ankúes•e ja f sh e et f e ANKUES I.

ankúesh•ëm ndajf Si me ankim; duke u ankuar.

ankúr•ë a f >ANKOR•Ë A.

ankúrr•ë a f sh a at vjet det Spirancë; hekur i anijes (barkës).

anlë•k ku m sh qe qet vjet bisKuti gjilpërash.

anmí•k u m sh q qtë G > ARMI•K KU.

anmiqsí a m sh - të G > Armiqësi. [N'anmiqsinë e tij kundër Partisë, Tuk Jakova kishte shkue aq larg sa me përdorë parullën reaksionare të ndamjes së popullit shqiptar në gegë e tóskë (APp).]

anmiqsisht ndajfG >ARMIQËSISHT.

anmiqsór e mbG >ARMIQËSOR E.

anmiqs•óhem vetv G >ANMIQS•UE (me u).

anmiqs•ój kal G >ANMIQS•UE (me).

anmiqs•úe (me) kal óva úe G > ARMIQËS•OJ.

anmiqs•úe (me u) vetv óva (u) úe G >ARMIQËS•OHEM.[Çfarë dâmi ká pasë Shqipnia se ká vazhdue me pasë dy gjuhë letrare? Le të më përmendin kostallarët edhe vetëm një fakt historik që dëshmon se shqiptarët janë anmiqsue për çâshtjen e ndryshimit të dialekteve. (APp).]

anmiqsúem (i) e (e) mbG >ARMIQËSUAR (i e).

Anno Domini /áno dómini/ *shkurt A.D. shpr lt* Viti i Krishtit; pas Krishtit.

anno regni /áno renji/ *shpr lt* Në vitin e hipjes në fron.

annus climactericus /ánus klimaktérikus/ *shpr lt astr* Vit kritik (*në jetë*).

annus horribilis /ánus horíbilis/ *shpr lt* Vit i mbrapshtë.

annus mirabilis /ánus mirábilis/ *shpr lt* Vit i mbarë.

anód•ë a f sh a at fiz Elektrodë e një qelize elektrokimike në të cilën zhvillohet oksidimi; fundore pozitive e një qelize elektrolitike; fundore negative e një qelize galvanike. **Anoda dhe katoda.**

anodík e mb fiz I anodës.

anodín e mb mjek (Bar) qetësues i dhembjes

anodín•ë a f mjek Bar qetësues i dhembjes.

anodizím i m met Veshje e një metali me shtresë oksidi.

anodiz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **ANODIZ•OJ.**

anodiz•ój kal met Vesh (një metal) me shtresë oksidi.

anodizúar (i e) mb met (Metal) i veshur me shtresë oksidi.

anodizúem (i) e (e) mb G >ANODIZUAR (i e).

anofél•e ja f sh e et ent (Anopheles) Mushkonjë mbartëse e mikrobit të malaries.

an•óhem vetv óva (u) úar

♦ Përkulem a varem nga njëra anë; shkoj mënjane. **Barka po anohej.**

♦ *fig* Prirem në një drejtim a kahe.

an•ójóva úar

I jokal

♦ Përkulem, varem ose prirem nga njëra anë. **Anoj nga e djathta (e majta).**

♦ *fig* Prirem nga një anë; i mbaj anën dikujt. **Votues që anojnë herë më të djathtë, herë më të majtë.**

♦ *veta III* Priret nga. **Anon nga herezia.**

II kalóva úar

♦ Përkul nga një anë; zhvendos anën e diçkaje nga pingulja ose horizontalja; i jap pjerrësi (*diçkaje*). **Anoj degët.**

♦ *fig* I jap një drejtim të caktuar; ndryshoj kahen e. [Simbas Kadaresë, mundësia e ringjalljes së Gjuhës-Krisht anoi terezinë kah rryma e përfaqsueme nga Kostallari (APp).]

anoksí a f dhe mjek Mungesë a pamjaftueshmëri oksigjeni.

anomalí a f sh - të

♦ Shmangie nga rregulli i zakonshëm; zhvillim jonormal; diçka nuk shkon si duhet, **çrregullim i.Anomali trupore. Anomali në punë. Sjell anomali.**

♦ *tek* Shmangie nga një madhësi a nga një drejtim i përcaktuar ose mesatar. **Anomali magnetike.**

anomalokár i m paleo Antropoid i periudhës së Kambrianit.

anoním e mb

♦ (*Letër, denoncim etj.*) pa emrin e atij që e ka bërë, që nuk i dihet autori. [Po ç'ti bëj fushatës së tradhtarëve kundër meje/ shantazheve, letrave anonime plot helm. (IK).]

♦ Që nuk i njihet emri; që nuk nënshkruan me emrin e vet. **Shkrimtar (mjeshtër) anonim.**

[Aty flitet për përkthyesin anonim të dokumentit (GjSh).]

**

shoqëri anonime Shoqëri aksionare që nuk mban emrin e asnjërit nga pjesëtarët e saj.

anoním i m sh ë ët Autor i një vepre ose i një letre, të cilit nuk i dihet emri, autor i panjohur.

[ndryshimet mes kodit dhe dokumentit shqip të Anonimit "Perikopeja ungjillore"

(GjSh).]

anonimát i m Të qenët anonim.

anoním•e ja f sh e et f e ANONIM I.

anonimitét i m libr Të qenët anonim.

anór e¹*mb* I njëanshëm; që mban me hatër.

anór e²*mb* GHilës; hilacak; hileqar.

anór i *m sh ë ët* G Njeri hilës; hileqar.

anór•e ja¹*f sh e et*

♦ Copë qilimi a rrogoz i vogël pranë vatrës.

♦ Qilim i vogël për minder.

♦ >ANÍ•E A.

anór•e ja²*f sh e et* G *f e* ANOR I.

anoreksí a *f mjek* Mungesë oreksi.

anormál e *mb*

♦ (Gjendje) që nuk përputhet me normat e me rregullat e përgjithshme, që kryhet ose zhvillohet jo sipas normës së zakonshme; jonormal. **Zhvillim anormal. Në kushte anormale. Njeri me prirje seksuale anormale.**

♦ *bis(Njeri)* me çrregullime mendore, i papërgjegjshëm për veprimet e veta; i prishur mendsh.

anormál i *m sh ë ët* *bis* Njeri i prishur mendsh.

anormál•e ja *f sh e et* *bis f e* ANORMAL I.

anormalitét i *mb libr* Të qenët anormal.

anós kal a ur

♦ Përkul nga njëra anë. > AN•OJ.

♦ Përthyej dhe qep anët e (*një rrobe*).

an•ósem *vetv óva (u) úar* > AN•OHEM.

anos•ëm (i) me (e) *mb G* >ANOSUR (i e).

anosmí a *f* Mungesë e shqisës së nuhatjes.

anósur (i e) *mb* >ANUAR (i e).

ANSA *shkurt i* **Agenzia Nazionale Stampa Associata** Shoqata Kombëtare e Bashkuar e Shtypit (*agjencia e shtypit italian*).

ansám•bël li *m sh le let*

♦ Grup këngëtarësh, valltarësh, instrumentistësh etj. **Festivali i ansambleve folklorike.**

♦ Njësi, pjesë a sende të bashkuara në mënyrë të lidhur e të harmonishme në një tërësi të përbërë. **Ansambël skulpturor. [Emblema e Shtetit të Arbërit e shek XII ishte e vendosur në një ansambël arkitektonik me vlera artistike (JBr).]**

áns•ë a *f sh a at* *krahin G* Anie; dërrasë që del nga anët e trupave kur sharrohen.

ansúer e *mb G* >ANËSOR E.

ansúj•ë i *m sh e et* A, G Ishull i lëvizshëm rrënjësh e barishtesh që pluskon në kënetat e liqene.

ansujéz•ë a *f sh a at* >ANSUJ•Ë I; ISHU•LL LLI.

ánsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ Anësor. **Derë e anshme.**

♦ Që përkrash pa të drejtë dikë; që mban anë. **Qëndrim i anshëm.**

Anshán i *m gjeog*

♦ Qytet në Kinë.

♦ *ant* Kryeqytet i Persisë së lashtë.

Anshár i *m* *mit asir-babil* Atë i qiellit.

Anshlús i *m hist* Aneksim i Austrisë nga Gjermania më 1938.

anshmëri a *f* Të qenët i anshëm; qëndrim i anshëm.

-ant *prapash* (*formon emra nga emra*) -er. **Fabrikant; intrigant.**

antagoníst e *mb*

- ♦ Që është në kundërshtim të papajtueshëm me dikë a me diçka tjetër; që ka antagonizëm. Klasa (forca, kontradikta) antagoniste. [**Dramat e Paçramit, janë shkruar në toskënisht, dhe idetë e tija - kontrasti mes të rijvet dhe të vjetërvet, konflikti mes kunderthanievet antagoniste dhe jo-antagoniste - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist.** (APp).]
- ♦ *anat, fizio* Që kryen veprime e funksione krejt të kundërta në krahasim me ato të një lënde a organi tjetër të trupit. **Lëndë antagoniste. Muskuj antagonistë.**

antagoníst i m sh ë ët

- ♦ *libr* Kundërshtar i papajtueshëm i dikujt.
- ♦ *sh fizio* Lëndë ose organe të trupit (si muskujt), që kryejnë veprime e funksione krejt të kundërta me lëndë a organe të tjera.

antagonist•e ja f sh e et libr f e **ANTAGONIST I.**

antagoníz•ëm mi m sh ma mat

- ♦ *libr* Kontradiktë e papajtueshme, që çon në ndeshjen e të kundërtave. **Antagonizëm interesash.** [**antagonizmi, edhe kur shfaqet në historinë politike, nuk ka qenë një zgjedhje e shqiptarëve, por imponim i historisë, që e përjashton antagonizmin e qytetërimeve.** (ShS).]

- ♦ *fizio* Veprim ose funksion krejt i kundërt i një lënde a i një organi të trupit në krahasim me një lëndë a organ tjetër.

Antáli•e a f gjeog Port dhe qendër turistike në Turqinë Jugore.

Antananarívo m gjeog Kryeqytet i Madagaskarit.

Antánt•ë a f hist Lidhje e lirshme midis dy a më shumë vendeve; mirëkuptim midis fuqive politike.

antará a f sh - të krahin G Petk grash, që bie deri në gjunjë; me mëngë të gjata e i hapur përpara.
>**ENTERI A.**

Antarktid•ë a f gjeog >**ANTARKTIK U.**

antarktík e mb gjeog I Antarktikut; që ka të bëjë me Antarktikun. **Rrethi polar antarktik** rrethi polar i jugut.

Antarktík u m gjeog Kontinenti më jugor i Tokës, në Rrethin Polar të Jugut.

Antarktík•ë a f gjeog >**ANTARKTIK U.**

ánt•e ja f sh e et Dorë që vë pokeristi para se të marrë letra.

ante bellum /ánte bélum/ *shpr lt* Para lufte.

Ante Christum, A.C. /ánte krístum/ *shpr ndajf* Para Krishtit.

ante cibum /ánte çíbum/ *shpr lt mjek* Para buke.

ante factum /ante fáktum/ *shpr lt* Para veprimit.

Anté ja f mit gr Gruaja e Proteut; deshi ta kandisë Belerofonin ta merrte me vete.

ante meridiem /ánte merídiem/ *shpr lt* Paradite.

ante mortem /ánte mórtem/ *shpr lt* Para vdekjes Ante mortem.

ante prandium /ánte prándium/ *shpr lt farm* Para dreke (drekës).

Anté u m mit gr Gjysmëvigan; i biri i Poseidonit dhe Gjeas; mundës i fortë që merrte fuqinë për sa kohë i kishte këmbët në tokë.

Anté ja f mit gr Gruaja e Proteut; desh t'i mbushte mendjen Belerofonit të iknin bashkë.

antecedént e mb libr (Veprim) i mëparshëm; (*gjendje*) paraekzistuese.

antecedént i m libr

- ♦ Gjë a ngjarje që ekziston para një tjetre.
- ♦ *mat* Numërues në një thyesë.

antediluvían e mb fet Parapërmbytjesor; që ka ndodhur para përmbytjes së përgjithshme (*sipas Biblës*).

antenagjât•ë i m sh ë ët ent Kandërr me trup të vogël, me brirthët të gjatë e me krahët si me gjemb në majë, që dëmton bimët dhe pemët. **Antenagjati i jonxhës. Antenagjati i fikut.**

antenashkúrtër mb ent (*Kandërr*) brirëshkurtër; me brirthë të shkurtër.

antén•ë a f sh a at

♦ *radiotv* Përçues i lidhur me radion, me televizorin a me një pajisje tjetër, i cili shërben për të përhapur ose për të kapur valë elektromagnetike. **Antenë e brendshme. Antenë teleskopike. Antenë parabolike. Vë (ngre) antenën.**

♦ *kryes sh ent* Secila nga dy fijet e holla në kokën e disa kandrrave, që shërbejnë si organe të ndijimit e të nuhatjes. >**brirth i.**

anténëz a f sh a at ent Brirth; prekël e shkurtër.

antenór e mb ent Në trajtë antene, prekle a bririthi.

antér i m sh ë ët bot Pjesë e thekut që përmban polen.

anterí a f sh - të vjet

♦ Veshje burrash ose grash si jelek me mëngë të gjata.

♦ Këmishë nate.

♦ Veshje e gjatë, e sipërme për gra.

Anterós i m mit gr Perëndi e dashurisë së plotësuar, që ndëshkon këdo që nuk i përgjigjet dashurisë së tjetrit.

antështúes e mb I ankthshëm; torturues.

-ant prapasht (*formon emra profesionesh nga emra të përgjithshëm*): **fizikant; muzikant.**

anti- fjalëform libr Kundër-.

antiabórt mb (*Aktivist*) që është kundër abortit; që mbron të drejtën e jetës për foshnjën e palindur.

antiajrór e mb usht>KUNDËRAJROR E.

antiajrór i m sh ë ët usht>KUNDËRAJROR I.

antialergjík e mb mjek Që vepron si antigjen.

antialergjík u m sh ë ët farm Antigjen që ndihmon sistemin imunitar të veprojë kundër infeksioneve parazitare.

antialk(o)olík e mb (Ligj etj.) që ndalon prodhimin dhe shitjen e alko(o)lit.

antialko(o)líz•ëm mi m Prohibicionizëm.

antiamerikán e mb Që është kundër Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

antiamerikan i m sh ë ët Ai që është kundër Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

antiamerikan•e ia sh e et f e ANTIAMERIKAN I.

antiamerikaníz•ëm mi m Kundërshtim ose armiqësi ndaj politikës, kulturës, shoqërisë dhe rolit të SHBA-së.

antiaparteíd e mb I antiaparteidit; që ka të bëjë me antiaparteidin.

antiaparteíd i m pol Lëvizje kundër dallimit dhe segregimit racial në Afrikën e Jugut.

antiaráb e mb (Ndjenjë) e drejtuar kundër arabëve.

antiaráb i m sh ë ët Ai që është kundër arabëve.

antiaráb•e ja f sh e et f e ANTIARAB I.

antiaristokratík e mb (Qëndrim) kundër aristokracisë.

antiárt i m Koncept a qëndrim që hedh poshtë përkufizimin bazë të artit dhe vë në dyshim vlerat e artit në përgjithësi.

antiartistík e mb

♦ I antiartit; që ka të bëjë me antiartin; dadaist.

♦ Që është kundër artit ose s'ka gjë të përbashkët me artin.

antiatmatík e mb farm (Bar) që frenon simptomat e astmës.

antiatóm i m fiz >KUNDËRATOM I.

antiatomík e mb (Strehim) për t'u mbrojtur nga shpërthimi atomik.

antibiotík e mb farm (Lëndë) që vepron kundër mikrobesh e bakteresh.

antibiotík u m kryes sh ë ët farm Bar që nxirret nga disa kërpudha, e cila ka vetinë të mbytë një varg mikrobesh e bakteresh ose të ndërpresë zhvillimin e tyre.

antiburokratík e mb (Qëndrim, vendim etj.) i drejtuar kundër mënyrave burokratike të qeverisjes ose administrimit.

anticiclón i m meteo Sistem me presion të lartë atmosferik në qendër, rreth së cilës ajri qarkullon ngadalë në drejtim të akrepave të orës në gjysmësferën veriore ose në drejtim të kundërt të akrepave të orës në gjysmësferën jugore.

anticiklonár e mb meteo I anticiklonit; që ka të bëjë me anticiklonin. **Zonë anticiklonare.**

antidemokrat e mb ANTIDEMOKRATIK E.

antidemokrat i m sh ë ët Kundërshtar i demokracisë.

antidemokrat•e ja f sh e et f e ANTIDEMOKRAT I.

antidemokratík e mb Antidemokratik; që është kundër demokracisë.

antidepresív e mb farm (Bar) kundër depresionit.

antidepresívë t m farm Bar për lehtësimin e gjendjes depressive.

antidiabetík e mb farm (Bar) që ul nivelin e glukozës në gjak.

antidialektík e mb (Mendim, teori) në kundërshtim me parimet e dialektikës ose kundër dialektikës; metafizik.

antidifterík e mb mjek (Mjekim) kundër difterisë.

antidiuretík e mb farm (Bar) që kufizon formimin e urinës.

antidiuretíkë t m sh farm Bar për kufizimin e formimit të urinës.

antidizenterík e mb farm (Bar) kundër dizenterisë.

antidopíng u m: Agjencia e andidopingut agjenci ndërkombëtare kundër përdorimit të drogave në sport.

antidót i m sh e et farm Mjet që ndalon ose kontrollon efektin e helmit; kundërhelm.

antidotík e mb farm I antidotit; që ka të bëjë me mjetet për ndalimin ose kontrollin e efektit të helmit.

antidróg•ë a f sh a at Organ policor i specializuar kundër trafikut të drogës.

antiekonomík e mb (Përdorim, administrim) që nuk ka logjikë ekonomike.

antielektrón i m sh e et fiz Kundërgrimcë ose kundërlëndë që është e kundërta e elektronit.

antiemetík e mb farm (Bar) kundër të vjellave; që ndalon ose lehtëson të përzierit.

antiemetíkë t m sh farm Barna kundër të vjellave ose për lehtësimin e të përzierit.

antiepileptík e mb farm (Bar) për mjekimin ose parandalimin e epilepsisë ose konvulsioneve te epileptikët.

antiepileptík•ë t m sh Barna që mjekojnë epilepsinë ose parandalojnë krizat epileptike.

antiestetík e mb Pa ndjenjë të së bukurës; që nuk ka asgjë estetike në vetvete.

antifashíst e mb Që është kundër fashizmit; që lufton fashizmin dhe fashistët. **Front antifashist.**

antifashíst i m sh ë ët Kundështar i fashizmit; pjesëmarrës në luftën kundër fashizmit. **Lufta anifashiste.** [e një tjetër pendë e filozofisë evropiane, **antifashist i bindun, Benedetto Croce, ... (AN).**]

antifashíst•e ja f sh e et f e ANTIFASHIST I.

antifashíz•ëm mi *m pol* Qëndrim kundër fashizmit, urrejtje për fashizmin; veprimtari ose luftë kundër fashizmit.

antifeminíst e mb (*Mendim, qëndrim*) në kundërshtim me të drejtat e gruas për barazi shoqërore, ekonomike dhe politike.

antifeminíst i m Kundërshtar i lëvizjes për barazinë shoqërore, ekonomike dhe politike të gruas.

antifetár e mb (*Pikëpamje*) kundër fesë; që hedh poshtë fenë ose lufton kundër fesë.

antifetár i m sh ë ët Ai që është kundër fesë ose botëkuptimit fetar.

antifetár•e ja f sh e et f e **ANTIFETAR I.**

antifetará i f libr Të qenët antifetar.

antifeudál e mb (*Lëvizje, mendim*) kundër feudalizmit.

antifeudál i m sh ë ët Kundërshtar i feudalizmit; ai që lufton kundër feudalizmit dhe feudalëve.

antiflogjistík e mb farm (*Bar, lëndë*) që lehtëson pezmatimin.

antifón i m sh e et

♦ *fet* Frazë e shkurtër e recituar ose kënduar para ose pas psalmit ose kantikut.

♦ *muz* Frazë muzikore për të shoqëruar këtë mënyrë të recituarit ose të kënduarit.

antifon•ë a f > **ANTIFON I.**

antifoní a f sh - të fet, muz Mënyrë të recituarit e kënduarit e antifonit.

antifoník e mb fet, muz, let (*Recitim ose të kënduar*) me dy grupe njëri pas tjetrit.

antifráz•ë a f sh a at let Figurë letrare në të cilën një fjalë a frazë përdoret me kuptimin e saj të kundërt, kryesisht për efekt ironik.

antifríz•ë a f sh a at tek Lëndë kimike që i shtohet ujit për të ulur temperaturën e ngrirjes.

antigalaktík•ë a f astr Galaktikë e përbërë nga kundërlëndë.

antigáz mb: **Maskë antigas** maskë kundërgaz.

antiglobalíst e mb libr Që është kundër politikave dhe praktikave të globalizimit të ekonomisë.

antiglobalíst i m sh ë ët Aktivist kundër politikave dhe praktikave të globalizimit të ekonomisë.

antiglobalíst•e ja f sh e et f e **ANTIGLOBALIST I.**

Antigón•ë a f let ant gr E bija e Edipit dhe Jokastës në tragjedinë e Sofokliut; u dënua me vdekje pse kundërshtoi të ungjin, Kreontin, mbretin e Tebës; vari veten para se të ekzekutohej dënimi.

Antigoní a f ant Qytet i lashtë i Epirit.

antigrám•ë a f sh a at libr Anagramë që ka kuptim të kundërt me fjalën ose shprehjen origjinale.

antigrím•ë a f sh a at fiz Grmcë nënatomike, si pozitroni, antiprotoni ose antineutroni, me masë, jetëgjatësi, moment magnetik dhe ngarkesë elektrike të barabartë me grmcën me shenjë të përkundërt të ngarkesës elektrike që i përgjigjet.

Antígua dhe Barbúda f gjeog Vend në Indet Perëndimore.

antigjén i m sh ë ët bio Lëndë si toksinat, bakteret dhe rruazat e huaja të gjakut, si dhe qelizat e organeve të transplantuara, që nxitin prodhimin e kundërtrupave në organizëm.

antigjeník e mb mjek I antigjenit; që ka të bëjë me antigjenin.

antigjermán e mb Që është ose drejtohet kundër gjermanëve.

antigjermán i m sh ë ët Kundërshtar i gjermanëve ose gjithçka që është gjermanike.

antigjermán•e ia f sh e et f e **ANTIGJERMAN I.**

antihedoníst e mb Që është kundër hedonizmit (plotësimit të qejfeve në jetë).

antihedoníst i m sh ë ët Njeri që është kundër hedonizmit (plotësimit të qejfeve në jetë).

antihedoníst•e ja f sh e et f e **ANTIHEDONIST I.**

antihedoníz•ëm mi m Besim a sistem që kundërshton hedonizmin.

antihegjemónist e mb Që është kundër synimit të sundimit të një klase a shteti mbi një klasë a shtet tjetër.

antihegjemónist i m sh ë ët Kundërshtar i hegjemonizmit.

antihegjemónist•e ja f sh e et f e ANTIHEGJEMONIST I.

antihelén e mb Që është a drejtohet kundër helenëve ose gjithçkaje helenike.

antihelén i m sh ë ët Kundërshtar i helenëve ose gjithçkaje helenike.

antihelén•e ia f sh e et f e ANTIHELEN I.

antiheleníz•ëm mi m Mendësi a qëndrim kundër helenizmit.

antiheliúm i m kim Kundërlëndë përgjegjëse e heliumit.

antiheró i m sh nj një let Personazh kryesor i një vepre tregimtare apo dramatike, pa veti heroike tradicionale si idealizmi a guximi.

antiheroík e mb (Veti) karakteristike e antiheroit.

antiheroín•ë a f sh a at f e ANTI-HERO I.

antiheroíz•ëm mi m libr Veti karakteristike e antiheroit.

antihidrogjén i m kim Kundërlëndë përgjegjëse e hidrogjenit.

antihigjieník e mb (Veprim a gjendje) në kundërshtim me rregullat e higjienës.

antihistamín•ë a f sh a at farm Bar kundër veprimit fiziologjik të prodhimit të histaminës në raste alergjie a ftohjeje.

antihistorík e mb Që është në kundërshtim me parimet e historizmit; që mohon a shtrembëron të vërtetën historike.

antihitlerián e mb Që është ose lufton kundër Hitlerit dhe pikëpamjeve të tij. **Komplot antihitlerian.**

antihitlerián i m sh ë ët Ai që është ose lufton kundër Hitlerit dhe pikëpamjeve të tij.

antihitlerián•e ia f sh e et f e ANTIHITLERIAN I.

antihumaníst e mb Që i përket teorisë sociale dhe filozofisë së antihumanizmit.

antihumaníz•ëm i m Teori sociale dhe filozofi që hedh poshtë konceptet bazë të natyrës njerëzore dhe humanizmit.

antihumór i m Lloj humori i zhdrejtë, i cili qëllimisht nuk përmban elemente humori.

antiimperialíst e mb Që është kundër imperializmit ose lufton imperializmin.

antiimperialist i sh ë ët Ai që është kundër imperializmit ose lufton imperializmin.

antiimperialist•e ja sh e et f e ANTIIMPERIALIST I.

antiimperialíz•ëm mi m Kundërshtim i luftërave pushtuese e kolonizatore nga fuqitë e mëdha imperialiste.

anti-infektív e mb farm (Bar) që parandalon infeksionin.

anti-infektívë t m sh mjek Barna për parandalimin e infeksioneve.

anti-inflacioníst e mb ek (Politikë financiare) që synon ngadalësimin e rritjes inflacioniste të çmimeve dhe pagave.

anti-intelektuál e mb (Qëndrim) përbuzës ndaj intelektualëve dhe pikëpamjeve e metodave të tyre.

anti-intelektuál i m sh ë ët Ai që përbuz intelektualët dhe pikëpamjet e metodat e tyre; ai që nuk interesohet në dije intelektuale.

anti-intelektuál•e ja f sh e et f e ANTI-INTELEKTUAL I.

anti-izraelít e mb pol Që është a lufton kundër shtetit të Izraelit. >**ANTI-SIONIST E.**

anti-izraelít i m sh ë ët pol Ai që është a lufton kundër shtetit të Izraelit. >**ANTI-SIONIST I.**

anti-izraelít•e ja f sh e et pol f e ANTI-IZRAELIT I.

antijugosláv e mb pol Që është a lufton kundër Jugosllavisë dhe interesave të saj.

antijugoslláv i m sh ë ët pol Ai është a lufton kundër Jugosllavisë dhe interesave të saj.

antijugoslláv•e ja f sh e et pol f e ANTIJUGOSLLAV I.

antik e mb

♦ I lashtë; i lashtësisë greko-romake. **Monedha (rrënoja) antike.** [Lagjja antike e Durrësit. ...në epos, krahas një shtrese emrash të muslimanizuar, ekziston një emërtesë e tërë omonimesh e toponimesh që paraqiten sot në një formë të tillë tingullore që nënkupton kalimin e pandërmjetëm në gojë të brezave shqiptarë qysh prej periudhës antike (ShS).]

♦ I lashtë; shumë i vjetër.

♦ *bis* I vjetër; i stilit ose modës së vjetër. **Mobilie antike.**

antikanceróz e mb farm (Bar) që përdoret për mjekime të sëmundjeve kanceroze.

antikapitalist e mb Që është ose lufton kundër kapitalizmit. [Cili sistem financiar duhet të zbatohet në Shqipëri; sistemi prokapitalist (me taksa proporcionale!), apor antikapitalist (me taksa progresive!)? (KM).]

antikatalist i m sh ë ët kim Lëndë që ngadalëson një reaksion kimi ose ul aktivitetin e një katalizatori.

antikatód•ë a f sh a at fiz Elektrodë me ngarkesë negative, që shërben si burim i elektroneve që hyjnë në pajisje elektrike.

antikatolicíz•ëm mi m Rrymë fetare kundër katolicizmit; paragjykim ose armiqësi ndaj katolicizmit.

antikatolik e mb Që drejtohet kundër katolicizmit.

antikatolik u m sh ë ët Ai që është ose lufton kundër katolicizmit.

antikatolik•e ja f sh e et f e ANTIKATOLIK U.

antik•ë a f sh a at

♦ kryes sh *bis* Sende ose punime artistike të rralla, që çmohen për vjetërsi. **Dyqan antikash.**

♦ *bis iron* Njeri me zakone e sjellje të veçanta e pak të çuditshme. **Ç'është një antikë ky!**

antikishár e mb >ANTIKISHTAR E.

antikishtár e mb Që është kundër kishës dhe që lufton kundër saj.

antikítét i m

♦ Lashtësi. **Antikiteti greko-romak.**

♦ *sh e et* Monumente a rrënoja të lashtësisë.

antiklandestín e mb Që kundërshton veprimtaritë klandestine.

antiklasór e mb Që është kundër ose lufton ndarjet klasore.

antiklerikál e mb Që kundërshton ndikimin politik të klerit.

antiklerikalíst e mb >ANTIKLERIKAL E.

antiklerikalíst i m sh ë ët Kundërshtar i ndikimit politik të klerit.

antiklerikalíst•e ja f sh e et f e ANTIKLERIKALIST I.

antiklerikalíz•ëm mi m Qëndrim a pikëpamje kundër ndikimit politik të klerit.

antiklimáks i m dhe let Përfundim zhgënjyes pas një varg ngjarjesh plot interes.

antiklimaktík e mb dhe let I antiklimaksit; që mbaron a mbyllet në mënyrë zhgënjyese.

antiklinál e mb gjeol (Palosje) që largohet nga kreshta e përbashkët.

antiklinál i m gjeol Palosje në trajtë të mysët me pjesën më të vjetër të shtratit si bërthamë.

antikoagulúes e mb farm (Lëndë) që ngadalëson ose pengon mpiksjen e gjakut.

antikoagulúes i m sh - it farm Bar për ngadalësimin ose pengimin e mpiksjes së gjakut.

antikológ u m sh ë ët Studiues i antikitetit. [një trashëgimi që mund t'u shërbejë folkloristëve dhe posaçërisht antikologëve për të rikonstruktuar hap pas hapi mekanizmin e formimit të epit si gjini e letërsisë gojore popullore (ShS).]

antikológ•e *ia f sh e et f e* **ANTIKOLOG E.**

antikoloniál *e mb pol* >**ANTILOLONIALIST E.**

antikolonialíst *e mb pol* Që është ose lufton kundër kolonializmit.

antikolonialíst i *m sh ë ët pol* Kundërshtar i kolonializmit.

antikolonialíst•e *ia f sh e et pol f e* **ANTILOLONIALIST I.**

antikolonialíz•ëm *mi m* Kundërshtim i kolonializmit; luftë kundër kolonializmit.

antikombtár *e mb* > **ANTIKOMBËTAR.** [Na të gjithë lëngojmë nëpër një sistem të damshem e antikombtar (KM).]

antikombëtár *e mb* Që është kundër interesave kombëtare.

antikomuníst *e mb* Që është ose lufton kundër komunizmit.

antikomuníst i *m sh ë ët* Ai që është ose lufton kundër komunizmit. [Dihet se Shqipnia veriore, antikomuniste në përgjithësi, u pushtue nga njisitë partizane kah mbarimi i luftës civile, dhe vazhdoi me u mbajtë në një gjendje emergjence edhe mbasi rreziku i rebelimit të popullatës që zhdukë. (APp).]

antikomuníst•e *ja f sh e et f e* **ANTIKOMUNIST I.**

antikomuníz•ëm *mi m pol* Qëndrim në kundërshtim me komunizmin, që hedh poshtë konceptet bazë të komunizmit.

antikontrabándë *si mb (Skuadër, repart etj.)* që lufton kontrabandizmin.

antikonvulsív *e mb farm (Bar)* për parandalimin ose lehtësimin e konvulsioneve.

antikonvulsívë *t m sh* Barna për parandalimin ose lehtësimin e konvulsioneve.

antikórp i *m sh e et mjek* >**KUNDËRTRUP I.**

antikorrupsíon i *m* Veprimtari kundër korrupsionit në ekonomi, politikë, qeveri etj.

antikrím i *m* Organ i policisë i specializuar për luftën kundër krimit.

antikristián *e mb* Që është kundër krishterimit.

antikrísht i *m sh ë ët fil* Kundërshtar i Krishtit, që, sipas Dhiatës së Re, do të sundojë botën deri në ardhjen e dytë të Krishtit.

antikuár i *m sh ë ët*

♦ Njohës ose koleksionist sendesh me vlera antike.

♦ *sh* Sendë me vlera antike. **Dyqan antikuaresh.**

antikuar•e *ja sh e et f e* **ANTIKUAR I.**

antikuariát i *m sh e et* Dyqan antikuaresh.

antikuárk u *m sh ë ët fiz* Kundërgrimcë e kuarkut.

antikultúr•ë *a f sh a at libr* Kulturë, kryesisht e rinisë, me vlera e mënyrë jetese të kundërta me kulturën mbizotëruese në shoqëri.

antikushtetúes *e mb* Që është në kundërshtim me kushtetutën ose normat kushtetuese.

antikushtetueshmëri *a f* Të qenët antikushtetues.

Antíle *t f sh gjeog* Grup ishujsh në Indet Perëndimore.

antileniníst *e mb* Që është ose lufton kundër leninizmit.

antileniníst i *m sh ë ët* Kundërshtar i leninizmit.

antileniníst•e *ja f sh e et pol f e* **ANTILENINIST I.**

antileptón i *m fiz* Kundërgrimcë e leptonit.

antiléndë *a f fiz* Lëndë e përbërë nga kundërgrimca.

antilíd•ë *a f bot (Anthyllis vulneraria)* Bimë leguminoze shumëvjeçare e Europës dhe Afrikës së veriut, me lule të verdha ose portokalli, që përdoren në mjekësinë popullore për shqetësime nga veshkat.

antiligjór *e mb* Që është kundër ligjit. >**KUNDËRLIGJSH•ËM (i) ME (e).**

antiligjshmëri *a f* Të qenët i kundërligjshëm; veprim i kundërligjshëm.

antilogaritëm *mi m sh ma mat mat* Numër që i përgjigjet një logaritmi.

antilogji *a f sh - të*

♦ *let* Kundërshti e fjalëve në një paragraf a tekst.

♦ *fil* Kundërthënie.

antilogjik *e mb* Që përmban një kundërthënie a kundërshti fjalësh.

antilóp•ë *a f sh ë ët zool (Antelope)* Gjitar ripërtypës, shumë i shpejtë, i viseve të ngrohta të

Afrikës dhe Azisë, me brirë të gjatë dhe lëkurë qimeshkurtër.

antimagnetik *e mb fiz (Pajisje)* që nuk ndikohet nga fusha magnetike. **Orë antimagnetike.**

antimakiavelik *e mb fil >ANTIMAKIAVELIST E.*

antimakiavelist *e mb fil* I kundërt me makiavelizmin ose që i kundërvihet atij.

antimakiavelist *i m sh ë ët fil* Kundërshtar i makiavelizmit.

antimakiavelist•e *ja f sh e et f e* **ANTIMAKIAVELIST I.**

antimakiavelizëm *mi m fil* Qëndrim në kundërshtim me doktrinën politike të Makiavelit.

antimalarik *e mb >KUNDËRMALARIK E.*

antimaqedónas *e mb* Që është ose lufton kundër maqedonasve.

antimaqedónas *i m sh - it* Ai që është ose lufton kundër maqedonasve.

antimaqedónas•e *ja f sh e et f e* **ANTI-MACEDONIAN.**

antimarksist *e mb* Që kundërshton marksizmin.

antimarksist *i m sh ë ët* Kundërshtar i marksizmit.

antimarksist•e *ja f sh e et f e* **ANTI-MARKSIST I.**

antimasonik *e mb* Që është ose lufton kundër masonikëve.

antimasonik *u m* Kundërshtar i masonikëve.

antimasonik•e *ja f e* **ANTIMASONIK U.**

antimaterialist *e mb*

♦ *fil* Që është kundër materializmit, politikës militariste.

♦ Që nuk ka interesa materiale.

antimaterialist *i m sh ë ët*

♦ *fil* Kundërshtar i materializmit.

♦ Njeri pa interesa materiale, i zhveshur nga interesat materiale.

antimaterialist•e *ja f sh e et f e* **ANTIMATERIALIST I.**

antimatéri•e *a f fiz >KUNDËRMATERI•E A.*

antimentalizëm *mi m*

♦ *fil* Besim se mendja nuk është e vetmja gjë të ekziston në të vërtetë; teori e kundërt me mentalizmin.

♦ *gjuh* Teori sipas së cilës gjuha është strukturë pa lidhje me vetitë psikologjike të qenieve njerëzore.

antimezón *i m sh e et fiz* Kundërgrimcë e mezonit.

antimicín•ë *a f farm* Antibiotik që vepron kundër mykthit.

antimikrób *i mb farm* Agjent që vepron kundër mikrobeve.

antimilitarist *e mb pol* Që kundërshton militarizmin, politikën militariste.

antimilitarist *i m sh ë ët pol* Kundërshtar i militarizmit, i politikës militariste.

antimilitarist•e *ja f sh e et pol f e* **Antimilitarist i.**

antimilitarizëm *mi m* Kundërshtim i militarizmit, i politikës militariste.

antimón *i m kim* Element metalik në katër forma alotropike, zakonisht haset si kristal tepër i brishtë, i ndritshëm, në të bardhë argjendi; përdoret në aliazhe të plumbit për bateri dhe në

prodhimin e lëndëve kundër zjarrit, e bojërave, pajisjeve gjysmëpërçuese dhe qeramikave (*simboli Sb*).

antimonarkík e *mb pol* Që është ose lufton kundër monarkisë.

antimonarkíst i *m sh ë ët pol* Kundërshtar i monarkisë.

antimonarkíst•e ja *sh e et pol f e* **ANTIMONARKIST I.**

antimoník e *mb kim* I antimonit; që ka të bëjë me antimonin.

antimonít i *m kim* Kripë e antimonit.

antimonopolíst e *mb* Që kundërshton sistemin monopolist.

antimonór e *mb kim* I antimonit.

antinacional e *mb* Që është kundër interesave të kombit.

antinacionalíst e *mb* Që është kundër nacionalizmit.

antinacionalíst i *m sh ë ët* Kundërshtar i nacionalizmit.

antinacionalíst•e ja *f sh e et f e* **ANTINACIONALIST I.**

antinacionalíz•ëm mi *m* Qëndrim kundër nacionalizmit.

antinatyralíst e *mb fil* Që kundërshton natyralizmin.

antinatyralíst i *m fil* Kundërshtar i natyralizmit; pasues i antinatyralizmit (*në sociologji*).

antinatyralíst•e ja *f sh e et f e* **ANTINATYRALIST I.**

antinatyralíz•ëm mi *m fil* Doktrinë e kundërt me natyralizmin.

antinazíst e *mb pol (Lëvizje)* kundër nazizmit

antinazíst i *m sh ë ët pol* Kundërshtar i nazizmit.

antinazíst•e ja *f sh e et pol f e* **ANTINAZIST I.**

antineonazíst e *mb pol* Që është ose lufton kundër neonazizmit; (*demonstratë etj.*) kundër neonazizmit.

antineonazíst i *m sh ë ët pol* Kundërshtar i neonazizmit.

antineonazíst•e ja *f sh e et pol f e* **ANTINEONAZIST I.**

antineoplastík e *mb farm* Që ka të bëjë me antineoplastikët.

antineoplastíkë t *m farm* Barna për mbytjen e qelizave kanceroze.

antineutrón i *m sh e et fiz* Kundërgrimcë e neutronit.

antinevralgíj e *mb farm (Bar)* qetësues; që lehtëson dhembjet.

antinevralgíj•ë ët *m sh farm* Bar për qetësimin e dhembjeve.

antinomazí a *f libr* Përdorim i titullit në vend të emrit të personit.

antinomí a *f sh - të libr*

♦Kundërshti a kundërvënie midis dy ligjeve a rregulloreve.

♦ Kundërshti midis parimeve a përfundimeve që duket sikur janë barabar të nevojshme e të arsyeshme. [Por antinomia (kundërvënia) që shprehet tek vetvetori "të vet", në kuptimin "të njëri-tjetrit", ndaj të tjerëve në përgjithësi, qofshin këta bajlozë, katallanë, harambashë, kraljë, është minimale e vetëmjaftueshme për të treguar se ç'ishin heronjtë kreshnikë nga pikëpamja etnike. (ShS).]

antinjerëzor e *mb*

♦Që është kundër njeriut dhe shoqërisë njerëzore; jonjerëzor; çnjerëzor.

♦ *usht (Bombë)* kundër njerëzve.

antiodontalgíj e *mb farm (Bar)* për qetësimin e dhembjes së dhëmbit.

Antiók u *m gjeog* Qytet i lashtë në Turqinë Jugore; qendër e hershme e krishterimit.

antiopozítár e *mb (Qëndrim, politikë)* e drejtuar kundër opozitës.

antiopozít•e a *f* Tërësi e kundërshtarëve të opozitës.

antiopozítaríz•ëm mi *m sh* **ma mat** Qëndrim kundër opozitës.

antiortodóks e mb Që është kundër ortodoksisë.

antiortodoksi a f

♦ *fet* Kundërshtar i ortodoksisë.

♦ Kundërshtar i konvencioneve shoqërore.

antiosmán e mb Që është ose lufton kundër osmanëve. [Prej De Radës, deri tek Zef Skiroi, kujtimi i lavdisë së trimërive antiosmane mbajti gjallë mendimin se "homeriada" shqiptare duhej të kishte lidhje me këtë fazë të historisë. (ShS).]

antipáp•ë a m sh ë ët Papë i rrejshëm; person i zgjedhur si papë, ndërkohë që një papë i zgjedhur kanonikisht mban titullin.

antipapíz•ëm mi m hist fet Antipapizëm.

antiparalél e mb (Vijë) paralele por me kahe të kundërt me një tjetër.

antiparalél i m sh e et Vijë paralele por me kahe të kundërt me një tjetër.

antiparalelográm i m sh e et gjeom Paralelogram me dy brinjët e gjata që ndërpriten, në vend që të jenë paralele me njëra-tjetrën.

antiparazitár e mb Që mbyt parazitët.

antipartí mb Që është ose lufton kundër ideve të një partie; që del kundër vijës së partise.

antipartiák e mb pol >ANTIPARTI.

antipasát i m meteo Erë e vazhdueshme që fryn nga perëndimi në lindje mbi dhe nën ekuator.

antipást•ë a f sh a at ushq Pjatë e parë; meze.

antipatí a f sh - të Ndjenjë mospëlqimi e mosdashjeje ndaj dikujt ose ndaj diçkaje; ftohje a largim nga një njeri a nga një send. **Antipatitë dhe simpatitë ndërrojnë.**

antipatík e mb (Njeri) i pakëndshëm, që zgjon një ndjenjë mospëlqimi.

antipatriotík e mb Që është e që vepron kundër interesave të atdheut të vet; që është në kundërshtim me patriotizmin.

antipatriotíz•ëm mi Qëndrim a veprim antipatriotik.

antipedagogjí a m libr Rrymë që mohon nevojën për arsimim.

antipedagogjík e mb I antipedagogjisë; që ka të bëjë me antipedagogjinë.

anti-perandorák e mb Që është kundër sundimit perandorak. [edhe kjo shtresë (e periudhës pas pushtimit osman) ka një cilësi që s'e kanë epet e tjerë: ai është krejtësisht anti-perandorak. (ShS).]

antipiretík e mb farm (Bar) që ul temperaturën e trupit, lehtëson ethet.

antipiretíkë t m sh farm Bar për uljen e temperaturës së trupit, për lehtësimin e etheve.

antipód e mb

♦ *gjeog* I antipodeve; që ndodhet në antipode.

♦ *fig* Krejt i kundërt.

antipód i m sh e et

♦ *gjeog* Australia dhe Zelanda e re (përdoret nga banorët e gjysmësferës veriore).

♦ *fig* Pozicion krejt i kundërt.

antipodík e mb gjeog I antipodeve.

antipoém•ë a f sh a at let Poemë e shkruar sipas rregullave të antipoezisë.

antipoét i m sh ë ët Poet që shkruan antipoezi.

antipoét•e ja f sh e et fe ANTIPOET I.

antipoetík e mb Që ka të bëjë me antipoezinë.

antipoezí a m sh - të Lëvizje artistike që kërkon të thyejë normat e poezisë tradicionale.

antipopullór e mb (Qeveri, vendim etj.) që është në kundërshtim me interesat e popullit, që shkel të drejtat e popullit.

antiproduktív e mb libr Që pengon arritjen e përfundimit të dëshiruar; i dëmshëm.

antiprofesional e mb Që vepron në kundërshtim me etikën profesionale.

antiprofesionalíz•ëm mi m sh ma mat libr Veprim në kundërshtim me etikën profesionale.

antipropagánd•ë a f sh a at Formë a metodë komunikimi që synon të kundërshtojë një lloj propagande.

antipropagandistík e mb Që ka të bëjë me antipropagandën.

antiptóz•ë a f sh a at gjuh Zëvendësimi i një rase me një tjetër.

antipunëtór e mb (Ligj, politikë) në kundërshtim me interesat e punëtorëve.

antipushtét mb (Veprimtari) e drejtuar kundër pushtetit ose shtetit.

antiqueverí mb >ANTIQUERITAR E.

antiqueverítár e mb Që është ose drejtohet kundër qeverisë.

antiracionalíst e mb fil Pasues i antiracionalizmit.

antiracionalíz•ëm mi m fil Doktrinë a parim që nuk pranon racionalizmin si burim të vetëm të dijes.

antiracíst e mb Që është kundër racizmit.

antiracíst i m sh ë ët Kundërshtar i racizmit.

antiracíst•e ja f sh e et f e ANTIRACIST I.

antirepublikán e mb Që është kundër sistemit republikan të qeverisjes.

antirepublikán i m Kundërshtar i sistemit republikan të qeverisjes.

antirepublikán•e ia f e ANTIREPUBLIKAN I.

antirepublikaníz•ëm mi m Doktrinë a pikëpamje që kundërshton sistemin republikan të qeverisjes.

antirevizioníst e mb Që është a lufton kundër revizionizmit.

antirevizioníst i m sh ë ët Kundërshtar i revizionizmit.

antirevizioníst•e ja f sh e et f e ANTIREVIZIONIST.

antirevizioníz•ëm mi m pol Politikë antirevizioniste, që hedh poshtë rishikimin e doktrinës komuniste.

antiromák e mb Që është a lufton kundër romakëve. [Është vështirë të flitet, siç u tha, për një epope që u lind prej luftërave anti-romake. (ShS).]

antiromán i m sh e et let Vepër letrare e karakterizuar nga mungesa e elementeve tradicionale të romanit, si struktura e shtjellimi i fabulës dhe portretizimi realist i personazhit.

antiromanciér i m sh ë ët Romancier që shkruan në gjininë e antiromanit.

antiromanciér•e ja f sh e et f e ANTIROMANCIER I.

antisemít e mb Që është kundër çifutëve ose kundër judaizmit.

antisemít i m sh ë ët Kundërshtar i çifutëve ose i judaizmit.

antisemít•e ja f sh e et f e ANTISEMIT I.

antisemitíz•ëm mi m

♦ Armiqësi ose paragjykim kundër çifutëve ose kundër judaizmit.

♦ Dallim racial kundër çifutëve.

antiseptík e mb mjek Që përdoret për të pastruar plagët dhe për të ndaluar infektimin nga mikrobet.

antiseptíkë t m sh mjek Lëndë kimike që përdoren për të pastruar plagët dhe për të ndaluar infektimin nga mikrobet.

antisérb e mb pol Që është a lufton kundër Serbisë dhe serbëve.

antisérb i m sh ë ët pol Kundërshtar i Serbisë dhe serbëve.

antisérb•e ja pol f sh e et f e ANTISERB I.

antisimetrí *a f gjuh* Teori e sintaksës lineare.

antisimetrik *e mb fiz, gjeom, mat (Madhësi, figurë)* me madhësi, formë dhe pozicion relativ të ngjashëm me të përkundërtat e tyre.

antisionist *e mb pol* Që është kundër sionizmit dhe kundër shtetit të Izraelit.

antisionist *i m sh ë ët pol* Kundërshtar i sionizmit dhe i shtetit të Izraelit.

antisionist•e *ja f sh e et pol f* **ANTISIONIST I.**

antisionizëm *mi m pol* Kundërshtar i pikëpamjeve sioniste dhe i shtetit të Izraelit.

Antisionizëm arab (i krishterë).

antisizmík *e mb (Ndërtesë, strukturë)* që u qëndron lëkundjeve të tërmetit.

antiskolastík *e mb* Që kundërshton skolasticizmin.

antiskolastík *u m sh ë ët* Kundërshtar i skolasticizmit.

antiskolastík•e *ja f sh e et f e* **ANTISKOLASTIK U.**

antiskorbutík *t m sh farm* Barna kundër skorbutit.

antislláv *e mb pol* Që drejtohet kundër sllavëve.

antislláv *i m sh ë ët pol* Kundërshtar i sllavëve.

antislláv•e *ja sh e et pol f e* **ANTISLLAV I.**

antisllavízëm *mi m pol* Qëndrim kundër sllavëve.

antisociál *e mb (Politikë, ligj etj.)* Në kundërshtim me interesat e shoqërisë.

antisocialíst *e mb pol* Që është në kundërshtim me parimet e socializmit; që kundërshton socializmin.

antisocialíst *i m sh ë ët pol* Kundërshtar i socializmit.

antisocialíst•e *ja f sh e et pol f e* **ANTISOCIALIST I.**

antisoovjetík *e mb pol* Që është në kundërshtim me sistemin sovjetik.

antisoovjetík *u m sh ë ët pol* Kundërshtar i sistemit sovjetik (*në ish BRSS*).

antisoovjetík•e *ja f sh e et pol f e* **ANTISOVJETIK U.**

antisoovietízëm *mi m pol* Qëndrim antisoovjetik.

antisportív *e mb* Që është në kundërshtimin me sjelljen që duhet të ketë një sportist a një dashamir i sportit, si dhe me rregullat dhe qëllimet e shëndosha të sportit. **Gjest antisportiv.**

Sjellje antisportive.

antistaliníst *e mb pol* Që është kundër stalinizmit.

antistaliníst *i m pol* Kundërshtar i stalinizmit.

antistaliníst•e *ja pol f e* **ANTI-STALINIST.**

antistalinízëm *mi m pol* Qëndrim kundër stalinizmit.

antistatízëm *mi m pol* Kundërshtim ndaj ndërhyrjes së shtetit në çështje personale, shoqërore dhe ekonomike.

antistróf•ë *a f sh a at let* Pjesë e një odeje korale që i përgjigjet një strofe të mëparshme në tragjedinë klasike greke; pjesë e dytë e dy ndarjeve me metrikë të njëjtë në poezi. [**Në këto vepra kishte korife dhe kor (që pastaj u bënë terma muzikorë), kishte strofë e antistrofë.** (ShS)]

antistrofík *e mb let* I antistrofës; që ka të bëjë me antistrofën.

antishérr *mb libr* Që s'do të hyjë në sherr.

antishëndetësór *e mb* Që nuk përputhet me rregullat shëndetësore.

antishkencór *e mb* Që bie në kundërshtim ose nuk përputhet me parimet dhe metodat e shkencës.

antishoqëror *e mb* Që është në dëm të shoqërisë; që është në kundërshtim me rregullat e jetës shoqërore.

antishqiptár e mb Që është kundër Shqipërisë dhe shqiptarëve si komb.

antishqiptár i m sh ë ët pol Kundërshtar i Shqipërisë dhe shqiptarëve si komb.

antishqiptár•e ja f sh e et pol f e **ANTISHQIPTAR I.**

antishtetëror e mb Që drejtohet kundër shtetit, që synon përmbysjen e tij; që dëmton shtetin; që shkel rregullat dhe ligjet e shtetit.

anti-tabú ja f sh - të Thyerje e tabusë. [**Përditësimi (aktualizimi) i mendimit shkencor albanologjik të vlerësuar deri më tani si pa argument të mjaftueshëm, ... në emër të realizmit dhe të anti-tabuve, përmban me vete rrezikun e shprishjes së rezultateve të arritura.** (ShS).]

antitalént i m libr E kundërta e talentit.

antitánk e mb usht> **KUNDËRTANK E.**

antiteologjí a f libr E kundërta e teologjisë.

antiteologjík e mb libr (Pikëpamje) që nuk mbështetet në teologji.

antiterrór i m > **ANTITERRORIZ•ËM MI.**

antiterroríst e mb (Forcë, masë) që përdoret kundër terrorizmit

antiterroríz•ëm mi m Parandalim ose shtypje e terrorizmit.

antitetík e mb Që përbën antitezë; që është në kundërvënie të plotë me diçka.

antitéz•ë a f sh a at

♦ Gjykim që i kundërvihet një teze. [**në kushtet e sotme, kur po duket qartë prirja e rimarrjes së zellshme tendencioze të antitezave të periudhave të mëparshme historike...** (ShS).]

♦ *let* Kundërvënie a përjasje e dy nocioneve, mendimeve a figurave të kundërta, që përdoret si mjet stilistik për t'i dhënë shprehjes forcë e qartësi.

♦ Diçka e kundërt me diçka tjetër ose që i kundërvihet asaj; krejt e kundërta e diçkaje a e dikujt.

antitoksík e mb (Lëndë) që kundërvepron ndaj një toksine ose helmi.

antitoksín•ë a f sh a at bio Kundërtrup që mund të neutralizojë një lloj toksine.

antitrúp i m sh a at > **KUNDËRTRUP I.**

antituberkulár e mb mjek Që shërben për të luftuar tuberkulozin; që mjekon tuberkulozin.

antithërrmíj•ë a f sh a at fiz> **KUNDËRGRIMC•Ë A.**

antivelúes e mb kin Pajisje ose lëndë kundër mjegullimit (*të objektivit të kamerës*).

antivenerián e mb farm (Preparat) kundër sëmundjeve veneriane.

antivirál e mb farm (Bar) që shkatërron ose pengon zhvillimin dhe riprodhimin e viruseve.

antivirús i m sh e et mjek, inf Mjet për zbulimin dhe ndalimin e përhapjes së viruseve.

antivitamín•ë a f sh a at > **KUNDËRVITAMIN•Ë A.**

antivlér•ë a f sh a at > **KUNDËRVLER•Ë A.** [**në jetën tonë krijohet një mjegullinë brenda së cilës nuk dallohet vlera nga antivlera, kallëzuesi nga viktimi, spiuni nga i spiunuari.** (IK).]

antizogíst e mb (Veprimtari) e drejtuar kundër Mbretit Zog I dhe politikës së tij.

antizogíst i m sh ë ët Kundërshtar i Mbretit Zog I dhe politikës së tij.

antizogíst•e ja f sh e et f e **ANTIZOGIST I.**

anto- fjalëform Lule-.

antoffíte t f sh bot Bimë që kanë struktura të ngjashme me lulen.

antologjí a f sh - të Përmbledhje pjesësh letrare a muzikore.

antologjík e mb Që ka të bëjë me antologjinë. [**Shkollimi masiv ka bërë që në vend të varianteve të përcjella prej gjyshërve të dalin variantet antologjike.** (ShS)]

antologjist *i m sh ë ët let* Autor a botues që përgatit përmbledhje antologjike.

antologjist•e *ja f sh e et let f e* **ANTOLOGJIST I.**

ant•ón *jokal veta III G >ANT•UE (me).*

antoním *i m sh e et gjuh* Fjalë me kuptim të kundërt me një tjetër.

antonimí *a f gjuh* Lidhje kuptimore midis dy fjalëve që shprehin kuptime të kundërta.

antinimík *e mb gjuh* I antonimisë.

antonomazí *a f gjuh* Përdorim i një epiteti ose titulli në vend të emrit të përveçëm. [Është

Kosova që ... për antonomazi, studiuesi Hamit Kokalari e ka quajtur "djepi i shqiptarizmit". (AÇ)]

antozoárë *t m sh bio* Jokërbishtorë të ujërave të thella.

antracén *i m kim, ind* Kristal hidrokarburi aromatik pa ngjyrë, që përftohet nga distilimi i naftës bruto.

antracít *i m min* Qymyr natyror me djegie të ngadalshme dhe fuqi kalorifike të lartë.

antraknózë *af bot* Sëmundje e gjetes, frytit dhe kërcellit të bimëve bujqësore; shkaktohet nga kërpudhat; shoqërohet me shfaqje njollash dhe pushi të trëndafiltë ose të verdhemë.

antrakózë *a f mjek* Sëmundje e mushkërive, që prek minatorët e qymyrgurit.

antráks *i m zoovet dhe mjek* Sëmundje akute e të imtave dhe të trashave, e shkaktuar nga një bakter që u prek lëkurën dhe mushkëritë; mund t'u ngjitet njerëzve.

antrákt *i m sh e et*

♦ *teat* Pushim midis dy akteve.

♦ Pjesë muzikore e ekzekutuar në pushimin midis dy akteve të pjesës teatrore.

antrísk *u m sh ë ët bot (Anthriscus)* Erëz e viseve europiane; kultivohet për gjethet e përdredhura si të majdanozit; përdoret në supa e sallata.

antro- *fjalëform libr* Njeri-.

antropík *e mb bio* Që ka të bëjë me njeriun.

ántropo- *fjalëform libr* Njeri-; i njeriut.

antropobiologjí *a f* Antropologji biologjike ose fizike.

antropobiologjik *e mb* I antropobiologjisë; që ka të bëjë me antropobiologjinë.

antropocentrik *e mb libr (Pikëpamje)* që e konsideron njerëzimin si element qendror të ekzistencës.

antropocentrízëm *mi m libr* Prije për të vlerësuar realitetin vetëm në lidhje me vlerat njerëzore.

antropofág *e mb* Kanibalist; njeringrënës (*si mb*).

antropofág *u m sh ë ët* Kanibal; njeringrënës. [Na mungojnë vetëm idealet e antropofagëve.(FN)]

antropofagí *a f libr* Kanibalizëm; njeringrënie.

antropofíte *t m sh bot* Bimë të kultivuara nga njeriu.

antropofóbí *a m psik* Frikë patologjike nga njeriu dhe shoqërimi me njerëzit.

antropografí *a f libr* Studim i shpërndarjes gjeografike të kulturave të ndryshme njerëzore.

antropografík *e mb libr* I antropografisë; që ka të bëjë me antropografinë.

antropogjenetík *e mb* I antropogjenezës; që ka të bëjë me antropogjenezën.

antropogjenézë *a f* Studim i prejardhjes së njeriut.

antropogjeografí *a f libr* Degë e gjeografisë që merret me studimin e botës, popujve, bashkësive dhe kulturave, si dhe me marrëdhëniet e tyre në hapësirë.

antropogjeografík *e mb* I antropogjeografisë; që ka të bëjë me antropogjeografinë.

antropóid *e mb libr* Që ngjan me njeriun ose duket si njeri.

antropóid *i m sh ë ët zool*

♦Majmun primat, i ngjashëm me njeriun nga pamja dhe struktura anatomike.

♦ *sh* Familje e këtyre majmunëve.

antropológ *u m sh ë ët* Studiues i antropologjisë; ai që merret me antropologji.

antropológ•e *ja f sh e et f e* **ANTROPOLOG, U.**

antropologjí *a m* Shkencë që studion veçoritë biologjike të njeriut. **Antropologji filozofike** (arkeologjike, sociokulturore).

antropologjík *e mb* I antropologjisë; që ka të bëjë me antropologjinë.

antropologjikisht *ndajf* Në pikëpamje antropologjike.

antropometrí *a f* Studim shkencor i përmasave të trupit të njeriut.

antropometrík *e mb* I antropometrisë; që ka të bëjë me antropometrinë.

antropomórf *e mb* (*Majmun*) me formë ose pamje njeriu.

antropomorfík *e mb* I antropomorfizmit; që ka të bëjë me antropomorfizmin.

antropomorfíz•ëm *mi m fet* Veshje e perëndive, kafshëve ose sendeve me veti njerëzore.

antroponím *i m sh e et gjuh* Emër i përveçëm njeriu.

antroponimí *a f gjuh*

♦*përmb* Tërësi e emrave të përveçëm të njerëzve.

♦ Studim i emrave të përveçëm të njerëzve.

antropozoík *u m gjeol* Periudhë e karakterizuar nga ekzistenca e njeriut.

ant•úe (me) *jokal G* Anohem; përkulem mënjane.

antúem (i) e (e) *mb G* I anuar; i përkulur mënjane.

antúemit (të) *as G* Anim; përkulje mënjane.

Antvérp *i m gjeog* Port i Belgjikës.

anth i¹ *m krahin G*

♦ Kashtë e ndezur, që ka zënë të prishet nga lagështira.

♦ *G* Fundërrinë e imët e sanës; endth.

anth i² *m Ç* Nektar.

anth i³ *m kopsht Ç* Erëz; kopër.

anthér•ë *a f J* Esencë; thelb.

ánthro- > **ANTRO-**.

antúem (i) e (e) *mb G* Anim; përkulje mënjane.

Anú *i m mit asir-babil* Perëndi e qiellit më të lartë.

An•ú ói *m shkurt i* Anton. **Shën Anu.**

anuár *i m sh ë ët* >**VJETAR I.** Anuar statistikor.

anúar (i e) *mb* I përkulur mënjane.

Anúb *i m mit egj* Perëndi-çakall i mumifikimit.

anúem (i) e (e) *mb G* >**ANUAR (i e).**

anúes *e mb* I anshëm; që mban anë (hatër).

anúes *i m* Njeri i anshëm, që i mban anën diku.

anúes•e *ja f e* **ANUES I.**

anulím *i m sh e et*

♦ Shfuqizim. **Anulim i vendimit.**

♦ Prapësim; tërheqje (*e një porosie*).

anul•óhet úa (u) *úar pavet dhe pës e* **ANUL•OJ.** Ky vendim nuk anulohet pa...

anul•ój *kal óva úar*

♦ I heq fuqinë (*një ligji, vendimi a urdhri*); shfuqizoj.

♦ Prapësoj; tërheq; nuk lejoj të bëhet (*një veprim*). [**Qenka anuluar, siç duket, takimi me pionierët, mendoj tek hipte në makinë.** (IK).]

anuluar (i e) *mb* Që është shfuqizuar, prapësuar a tërhequr.

anuluem (i) e (e) *mb G* >**ANULUAR** (i e).

anulues e *mb* Që shfuqizon, prapëson a tërheq (*një ligj, vendim, akt etj.*).

anulueshëm (i) me (e) *mb* Që mund të shfuqizohet.

anulueshmëri a *f libr* Të qenët i shfuqizueshëm.

anullim i, **anull•oj** *etj.* >**ANULIM I**, **ANUL•OJ** *etj.*

anunci•ón i *m fet*

♦ Ditë e vizitës së Gabrielit te Maria për t'i dhënë lajmin se qe zgjedhur të bëhej nëna e Jezu Krishtit.

♦ Festë e kësaj dite.

anúrë t *f sh zool* Bretkosa e zhaba.

anurí a *f mjek* Pamundësi për të urinuar.

anurín•ë a *f kryes sh - at* Rrip i ngushtë toke anës një are ose cep i një are.

anúr•ë a *f sh a at* Mollë dimërake, që piqet në dimër.

anurognát i *m sh ë ët paleo* Zvarranik i zhdukur i Jurasikut.

anús i *m anat* Vrimë e pasdalje.

Anvérs•ë a *f gjeog* >**ANTVERP I**.

ánx•ë a *f sh a at bot* >**ANASON I**.

anxhájk u *m sh - ët krahin G* >**ANXHIK U**.

anxhík u *m sh ë ët*

♦ Torbë e vogël prej lëkure që ngjishet në brez, në të cilën bariu mban ushqimin.

♦ Thes lëkure.

ánzë si *mb G*

♦ Shumë i mprehtë.

♦ (*Ujë*) shumë i ftohtë.

ánz•ë a¹ *f sh a at* Farë anasoni.

ánz•ë a² *f sh a at ent G (Vespa vulgaris)* >**ARËZ A**.

ânz•ë a³ *f sh a at G* Shqem i oxhakut, i vatrës.

ánz•ë a⁴ *f sh a at G* Thikë xhepi.

ánz•ë a⁵ *f sh a at G* Bosht i sovajkës së tezgjahut.

ánz•ë a⁶ *f sh a at G* Ngërç muskolor.

Anzotík•ë a *f mit ilire* Perëndeshë e dashurisë.

anzhuín e *mb hist* >**ANGJEVIN E**.

ánjéz a *f sh a at ent krahin*

♦ Vezë e morrit.

♦ Thërijë; ergjëz.

aoríst im *gjuh* Kohë e kryer e foljes që nuk tregon nëse veprimi vazhdon a ka mbaruar.

aórt•ë a *f sh a at anat* Arterie kryesore, që del nga barkushja e majtë e zemrës dhe shpërndan gjakun në gjithë trupin me anë të degëzimeve të arterieve.

aortít i *m mjek* Pezmatim i aortës.

Aóst•ë a *f gjeog*: **Lugina e Aostës** krahinë në skajin veriperëndimor të Italisë.

apdháshë dhënë kal krahin >**JAP**.

AP ja *shkurt i*

♦ Akademia e Policisë.

♦ Artist i Popullit.

♦ **Associated Press** /Asoshiejtud Pres/ agjenci e shtypit të SHBA-së.

Ap. *shkur* i Apartament.

ápa *ndaif*

♦ A Hopa; në krahë.

♦ J Jashtë; në ajër të pastër; në natyrë.

APA *ja gjerm shkurt* i **Austria Presse Agentur** Agjencia e Shtypit Austriak.

apák *ndaif krahin G* Ndopak; paksa; në sasi të vogël; fare pak.

Apaláshe t m *gjeog* Vargmal në pjesën lindore të SHBA.

apanázh i m sh e et *vjet drejt*

♦ Tokë, pozitë zyrtare ose të holla që u jepen fëmijëve jotrashëgimtarë të mbretërve e princave si mjete jetese.

♦ Shtojcë e nevojshme.

apanséz *ndaif bis*

♦ Befas; pa lajmëruar.

♦ Në orë a kohë të papërshtatshme.

aparát i m sh e et

♦ Mjet, pajisje e përbërë prej pjesësh të imëta e të punuara me përpikëri, që përdoret për matje, në laborator, në mjekësi, në radioteknikë e për punë të tjera të ndryshme.

♦ Aparat fotografik. [**Para syve tuaj aparate turistësh** (IK).]

♦ *fizio* Tërësi e organeve që kanë lidhje ndërmjet tyre dhe që së bashku kryejnë një funksion të caktuar të organizmit.

♦ Tërësi e institucioneve ose e degëve në organizimin shtetëror dhe politik të një vendi, që i shërbejnë drejtimit të veprimtarisë ekonomike, politike etj.; punonjësit e këtyre institucioneve ose degëve. **Aparat shtetëror (administrativ)**. [**e formoi një ditë në një banket solemn/ shtetin e zi me rrugë të zeza e qytete të zi/ me ushtri e polici të zezë aparat të zi** (EB).]

♦ *libr* Shënime sqaruese e ndihmëse, që plotësojnë një vepër shkencore a letrare ose që lehtësojnë përvetësimin e një teme mësimore. **Aparat kritik** shënime kritike për një botim.

Aparat shkencor shënime treguese e udhëzuese për një botim.

**

aparat dëgjimi Pajisje e vogël për forcimin (amplifikimin) e tingujve, që vihet në vesh ose pranë veshit dhe përdoret nga njerëzit me dëgjim të dëmtuar.

aparat dhënës radio tv Pajisje për transmetimin e sinjaleve.

aparat distilimi Aparat për pastrimin e lëngjeve me anë të zierjes dhe kondensimit të avujve që dalin prej tyre.

aparat fotografik Pajisje për të nxjerrë në fotografi, që punon me lente dhe me film ose me kartë kodimi shifror.

aparat ftohës Mekanizëm a pajisje që shërben për të ftohur mjedisin ose diçka tjetër; pjesë e një makine që shërben për ftohjen e diçkaje.

aparat i ekspresit Aparat për përgatitjen e kafes me anë të kalimit të ujit të nxehtë nën presion përmes kafes së ngjeshur.

aparat i frymëmarrjes *anat* Sistem organesh që marrin pjesë në thithjen e ajrit dhe shkëmbimin e oksigjenit dhe dyoksidit të karbonit midis organizmit dhe mjedisit; sistem organesh dhe indesh të gjitarëve që ushqejnë trupin me oksigjen dhe nxjerrin prej tij dyoksidin e karbonit.

aparati i të dëgjuarit *anat* Organet e të dëgjuarit, të përbëra nga veshi i jashtëm që kap valët e tingujve, i mesëm që i përcjell nëpërmjet lodrës dhe i kthen në dridhje, dhe i brendshëm që i kthen dridhjet në impulse elektrike.

aparati i tretjes *anat* Sistem mekanik dhe kimik i zbërthimit të ushqimit në grimca të vogla kalojnë lehtë në enët e gjakut.

aparati kinematografik Aparat që bën fotografi të njëpasnjëshme të cilat, kur shikohen me shpejtësi, krijojnë përshtypjen e lëvizjes.

aparati kopjimi Makinë që riprodhon një tekst a figurë.

aparati marrës

♦ *radio tv* Pajisje në një sistem komunikimi që kap sinjalet dhe i shndërron në tinguj a figura.

♦ *kin* > **APARAT KINEMATOGRAFIK.**

aparati multi *kin* Kamerë filmike për truke.

aparati pastërizimi Pajisje që mbyt mikroorganizmat e dëmshme në lëngje të pafermentuara ose pjesërisht të fermentuara, duke i përpunuar në temperature të kontrolluar.

aparati përgjimi Pajisje speciale si kamera, mikrofona, karta elektronike etj. të vendosura qëllimisht në vende të fshehta për të regjistruar biseda e pamje filmike.

aparati projektimi

♦ Pajisje me sistem lentesh për hedhjen e pamjeve nga diapozitivi ose filmi në ekran.

♦ Program kompjuterik për hedhjen e pamjeve fotografike, grafike, filmike etj. në ekran.

aparati radiomarrës Mjet komunikimi që përdor valë të radios.

aparati regjistrimi Pajisje për regjistrimin e zërit, figurës ose të dhënave.

aparati reportazhi Kamerë e reporterit.

aparati rëntgen *mjek* Pajisje me rreze elektromagnetike që depërtojnë një trup dhe nxjerrin një figurë në film (grafi).

aparati saldimi (saldues) *tek* Pajisje për ngjitjen a prerjen e metaleve, që punon me rrymë elektrike ose me oksigjen dhe acetilen.

aparati televiziv Pajisje për marrjen e sinjaleve dhe kthimin e tyre në tinguj dhe figura në ekran.

aparati tharës Pajisje industriale a shtëpiake për tharje.

aparati xhirimi *kin* > **APARAT KINEMATOGRAFIK.**

aparatiçik u *m sh ë ët pol* Nën punës të aparatit partiak.

aparaturë *a f sh a at*

♦ *përmb* Tërësi e aparateve dhe e pajisjeve të ndryshme, që kryejnë një punë së bashku ose që përdoren në laborator, repart prodhimi etj.

♦ Sistem qeverisjeje.

apárdhë *a f sh a at vjet* Njësi ushtarake; çetë.

aparéncë *a f libr* > **DUKË A; PAMJE A.**

aparént *e mb libr* > **DUKSHËM (i) ME (e); PËRFAQTË (i e).**

aparjât *kal G* > **APARJATË (me).**

aparjâtë *(me) kal a ë G* I pres a i humb shpresat për (*diçka*).

apartament *i m sh e et* Pjesë e një ndërtese banimi me hyrje më vete, me një a disa dhoma, kuzhinë, banjë etj.. > **HYRJË A.**

apartéjd *i m pol* Politikë e ndarjes shoqërore që diskriminon popullsinë me ngjyrë.

apasionóhem *vetv óva (u) úar* Jepem me pasion pas diçkaje.

apasionúar *(i e) mb* Plot zjarr a pasion.

apasionúem *(i e) mb G* > **APASIONUAR (i e).**

apásh e mb(*Gjuhë etj.*) e fiseve apashe.

apásh i m sh a at *krahin G Armik.*

apáshë t m antro Grup fisesh indianësh lëkurëkuq të Amerikës Veriore, që banonin kryesisht në Nju Meksiko dhe në Arizonë.

apatí a f Gjendje plogështie shpirtërore, kur njeriut nuk i bën përshtypje asgjë dhe prandaj nuk kundërvepron ndaj ngacmimeve, pandjesi; moskokëçarje e plotë dhe mosinteresim për punën e për të tjerët. >**LIMONTI A.**

apatík e mb (*Njeri*) në gjendje apatie, që nuk e shqetëson e nuk e tërheq asgjë; që nuk u përgjigjet ngacmimeve të jashtme. >**MPITË (i e); PLOGËT (i e).**

apatít i m sh e et min Mineral me ngjyrë të blertë, që përmban fosfat kalciumi me sasi të vogla elementesh të tjerë si florur fosfati; përdoret për prodhimin e plehrave kimike.

apatríd i m sh ë ët libr Njeri i mbetur pa shtet e pa kombësi përpara ligjit.

apék•emvetv a (u) ur

♦ Nuk guxoj më; druhem.

♦ Nuk e përsëris.

♦ Pushoj; mekem.

apél i m sh e et

♦ Thirrje emër për emër e nxënësve në shkollë, e ushtarëve ose e njerëzve në një mbledhje për të parë kush mungon. **Apeli i mbrëmjes.**

♦ *drejt* Ankim kundër një vendimi gjyqësor, në bazë të së drejtës së të dënuarit për të kërkuar rishikimin e vendimit nga një gjykatë me e lartë. **Gjykata e apelit.**

♦ Thirrje për të kërkuar përkrahje dhe ndihmë për një çështje. **I bëj apel ndërgjegjes së kombit.**

apelatív e mb gjuh Thirrje.

apelatív i m sh ë ët gjuh Emër; shprehje a togefjalë emërore. [këtij vargu toponimesh i kemi shtuar me të drejtë edhe toponimin *Damastion*, ku kemi gjetur një apelativ të shqipes, që është njëjësi primitiv i *demit* < *dam* (AK).]

apelím i m sh e et drejt

♦ Ankim kundër një vendimi. >**APEL I.E drejta e (afati i) apelimit.**

♦ Dokument që përmban kërkesën për rishikimin e një vendimi.

apelóhet úa (u) úar *pavet dhe pës e APEL•OJ.*

apel•ój kal óva úar *drejt* I drejtohem një gjykate më të lartë për të rishikuar vendimin e dhënë nga një gjykatë më e ulët. **Apeloj një vendim** bëj ankesë kundër një vendimi (*të gjyqit*).

apelúar (i e) mb *drejt*: **Vendim i apeluar** vendim për të cilin ka kërkesë për rishikim në shkallë më të lartë.

apelúes e mb *drejt* Që apelon një vendim.

apelúes i m sh - it *drejt* Palë a person që apelon një vendim.

apelúes•e ja f sh e et *drejt f e APELUES I.*

apelúesh•ëm (i) me (e) mb *drejt* Që mund të apelohe.

apelueshmëri a f *drejt* Të qenët i apelueshëm.

apendektomí a f mjek Heqje kirurgjike e (operacion i) apendicitit.

apendicít i m mjek Pezmatim i zgjatimit të vogël të zorrës së verbër dhe i vetë zorrës së verbër.

Apendicit akut (kronik).

Apeníne t m *gjeog* Vargmal përgjatë gadishullit të Italisë.

Apép i m mit *egj* Gjarpër që u përpoq të vriste diellin.

apepsí a f mjek Mostretje e ushqimit; keqfunksionim i organeve të tretjes.

aperiodík e *mb tek* Jo periodik; i parregullt.

aperitív i *m sh ë ët* Pije alko(o)like para buke për të hapur oreksin.

apét *Kndajf* Përsëri.

áp•ë a *m sh ë ët* **K**

♦ Vëlla i madh.

♦ Baba.

apërsí *ndajf* A Së paku.

Apí *af gjeog* Kryeqytet i Samoas.

apíd i *m sh ë ët* *paleo* Primat i oligocenit të hershëm.

apikát•em *G vetv >* **APIKAT•Ë** (me u).

apikát•ë (me u) *vetv a (u) ë* *G* Trembem.

apikátj•e a *f G* Trembje.

apikátun (i e) *mb G* I trembur.

apikultúr•ë a *f* Bletarí; rritje e bletëve.

apikulturíst i *m sh ë ët* Bletar; rritës i bletëve.

apikulturíst•e ja *sh e et f e* **APIKULTURIST I.**

apístj•e ja *f sh e et* bot (*Artenisia absinthium*) Shkurre me shije të hidhur aromatike, që përdorej për prodhimin e vermutit dhe absintit.

apít i *m sh e et* A Bredh; dru bredhi.

APKE ja *shkurt* i Asambleja Parlamentare e Këshillit të Europës.

aplikatív e *mb libr* Që ka të bëjë me zbatimin në praktikë të një ideje. **Programe aplikative.**

aplikím i *m sh e et* Zbatim.

aplik•óhet úa (u) *úar pavet dhe pës e* **APLIK•OJ.** [Është e diskutueshme nëse kjo metrikë siguron përfundime të drejta shkencore duke u aplikuar në traditën orale. (ShS).]

aplik•ój kal óva *úar* Zbatoj.

aplikúar (i e) *mb* I zbatuar. **Shkenca të aplikuara.**

aplikúem (i) e (e) *mb G >* **APLIKUAR** (i e).

aplikúesh•ëm (i) me (e) *mb* I zbatueshëm; që mund të zbatohet.

aplikueshmëri a *f libr* Të qenët i zbatueshëm.

aplít i *m sh e et min* Shkëmb graniti kokërrimët.

apllág i *m sh ë ët* *krahin* *G* Dru i parmë dhe i prapmë i samarit ku mbërthehen pllatkat.

aplládh•e ja *f sh e et* *krahin* Tabaka bakri.

aplló *ndajf* *J* I tërë; i pandarë; i paprerë.

apné a *f mjek* Ndërprerje e përkohshme e frymëmarrjes.

apó

I lidh

♦ (në fjali pyetëse me kundërvënie): **Po apo jo? Sot apo nesër? Më dëgjove, apo jo?**

♦ (në fillim të fjalisë; dyshim): **Pse nuk erdhi? Apo nuk ka mbaruar punë?**

♦ (në fjali pyetëse; alternativë): **Do të vish, apo të nisemi pa ty?**

♦ bis Dhe; edhe. **Në rrugë apo në shtëpi.**

♦ (përforcim): **Këndonte apo s'këndonte!**

II si pj

♦ (mohim i dyfishtë me kuptim; përforcues): **Apo nuk janë të mira!.**

♦ (në pyetje që përforcon një pohim a mohim): **Këndon bukur, apo jo?**

apocinóre t *f sh* bot Familje drurësh, shkurresh e bimësh barishtore me lëng qumështor dhe shpesh me lule shumëngjyrëshe; shumë syresh janë burim barnash.

apodál e *mb bio* I pakëmbë.

apódë t *m sh bio* Kafshë pa këmbë si kërmijtë e ngjallat.

apodós•ë a *f sh a at gjuh* Fjali kryesore e një fjalie kushtore.

apofasí a *f sh - të* Vendim; vendosmëri.

apofasís *jokal a ur J* Pranoj sfidën, rrezikun.

apofastís *jokal a ur Ç* Vendos; marr një vendim.

apofastísj•e a *f sh e et* Vendim; marrje e një vendimi.

apofatík e *mb let* I apofazisë; që ka të bëjë me apofazinë.

apofazí a *f let* Përmendje e një fjale edhe pse kam thënë që s'do ta përmend.

apofilít i *m min* Mineral që haset kryesisht në trajtë prizmesh të qelqtë.

apofíz•ë a *f sh a at anat* Dalëz natyrore nga një kockë ose nga guaska e iriqit të detit dhe te insektet, në të cilën lidhen muskujt.

apofoní a *m gjuh* Ndërkëmbim i një tingulli brenda fjalës që tregon ndërrim të kohës së foljes, të numrit të emrit (*p.sh.*: *pjek - poqa; plak - pleq*).

apofoník e *mb gjuh* I apofonisë; që ka të bëjë me apofoninë.

apogjé u *m*

♦ *astr* Pika më e largët nga Toka në orbitën e Hënës ose të një sateliti artificial. **Apogjeu dhe perigjeu.**

♦ *fig* Kulm i zhvillimit, i lulëzimit. >**KULM I.**

apokalíps i *m*

♦ *fet* Shkatërrim i plotë i botës, siç e përshkruan Bibla në librin e Zbulesës. **Dita e apokalipsit. Libri i Apokalipsit** libri i fundit i Dhiatës së Re.

♦ *fig* Katastrofë në përmasa të tmerrshme.

apokalíptík e *mb fet* Që përshkruan a profetizon shkatërrimin e plotë të botës. **Numër**

apokalíptik numër (666 ose 616) që identifikon bishën sipas përshkrimit të librit të Zbulesës.

apokóp•ë a *f sh a at let* Shkurtim i një fjale duke i hequr një a më shumë tinguj nga fundi.

apokríf i *m sh e et kryes sh* Shkrime biblike ose që kanë lidhje me Biblën, por nuk përfshihen në të dhe nuk pranohen si libra të shenjtë.

apokrifík e *mb*

♦ I apokrifëve; që ka të bëjë me libra që nuk përfshihen në Bibël.

♦ (*Tregim etj.*) nga një burim i pasigurt, që shpesh merret si i vërtetë.

apokromát i *m sh e et fiz* Thjerrëz me tre a më shumë elemente.

apokromatík e *mb fiz (Thjerrës)* me tre a më shumë elemente.

apolitík e *mb (Njeri, qëndrim)* i mënjanuar nga jeta politike.

apolitíz•ëm mi *m* Të qenët apolitik; mënjanim nga jeta politike.

apoló•g gu *m sh gje gjet let* Fabul moralizuese.

apológje t *sh i* **APOLO•G GU.**

apologjét i *m sh ë ët libr* Ai që i bën apologji dikujt a diçkaje, ai që mbron e lavdëron me çdo mënyrë dikë ose diçka.

apologjét•e ja *f sh e et f e* **APOLOGJET I.**

apologjetík e *mb libr* I apologjisë; që bën apologji për dikë a diçka.

apologjetík•ë a *f libr* Mbrojtje e një pozite me anë të arsytimit.

apologjí a *f sh - të libr* Mbrojtje a përligje e dikujt a diçkaje të padrejtë. **Bëj një apologji.**

apologjík e *mb* Përligjës; që përligj (*dikë a diçka të padrejtë*).

Apolón i *m mit gr* Perëndi e bukurisë, poezisë dhe muzikës.

Apoloní a *f gjeog* Emër i 12 qyteteve të lashtësisë greke.

apolonián e *mb mit gr* I Apolonit; që ka të bëjë me perëndinë e bukurisë, poezisë dhe muzikës.

apomoní a^{1f} *Ç* Heshtje.

apomoní a^{2f} *Ç* Durim.

aponeuróz•ë a f sh a at *anat* Shtresë indi fibror.

apopleksí a m mjek Humbje e befasishme e ndjenjave nga dëmtimi i enëve të gjakut që çojnë oksigjen në tru.

apoplektík e mb mjek I apopleksisë; që ka të bëjë me apopleksinë.

apoptóz•ë a f bio Vdekje e qelizave.

apór lidh Apo; ose. [Asht gabim i trashë kur thohet shumë herë që orjentalizma na ka ardhë sefte nga Azija apor nepër religjonin muhamedan apor edhe nga populli tyrk. (KM).]

aporí a f sh - të Dyshim.

apostafát ndajf bis Qëllimisht; me qëllim.

apostát i m sh ë ët libr Femohues.

apostazí a f sh - të

♦ *fet* Mohim i besimit për një besim tjetër.

♦ Braktisje e bindjeve politike të një partie për një parti tjetër; dezertim.

apostolát•ë a f sh a at fet Mision apostolik.

apostolík e mb

♦ *fet* Papnor. **Delegat apostolik** i dërguar i Papës. [Kastrioti ia dërgonte Senatit Venedikas nepërmjet të dërguemit të vet, protonoterit apostolik priftit Gjergj Pelini abat i Shën Mërisë së Ratacit pranë Tivarit... (ZV).]

♦ I apostujve; që ka veti dhe tipari të një apostulli. **Butësi apostolike.**

apostróf i m sh a at gjuh Shenjë si presje ('), që vihet sipër rreshtit në vend të një zanoreje a të një rrokjeje që ka rënë dhe pas pjesëzës mohuese *s'* (*p.sh.*: **T'i dhashë. S'kam.**).

apostróf•ë a f sh a at let Figurë që ndërtohet duke ndërprerë papritur ligjërimin dhe duke iu drejtuar me thirrje një njeriu ose një sendi të personifikuar.

apostrofím i m sh e et let Përdorim i apostrofës.

apostrof•ój¹ kal óva úar gjuh Shkruaj (*një fjalë*) me apostrof.

apostrof•ój² kal óva úar let I drejtohem me apostrofë; i bëj thirrje (*dikujt*).

apostrofúar (i e) mb gjuh (Fjalë) e shkruar me apostrof; që ka apostrof.

apostrofúem (i) e (e) mb G >APOSTROFUAR (i e).

apóstuj t sh i APOSTU•LL LLI.

apóstu•ll lli m sh j jt

♦ *fet* Secili nga 12 nxënësit e Krishtit, predikues të dogmave të tij. [Ndoshta ja bajnë hallin **apostujt e mëshirës** (Mgj).]

♦ Mësues i parë i krishterimit.

♦ Përhapës i një besimi fetar.

♦ Libër për veprimtarinë e apostujve.

♦ *fig* Mbrojtës dhe përhapës i zjarrit të një ideje, i një doktrine etj. **Apostull i lirisë.**

apostullát i m sh e et fet Përhapje e besimit nëpërmjet predikimit; vepër e apostullit.

apostullím i m sh e et fet Predikim për përhapjen e besimit; evangjelizim. >**APOSTULLAT I.**

apostull•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e APOSTULL•OJ.

apostull•ój jokall óva úar fet Predikoj një besim; evangjelizoj.

apostullór e mb fet (Veprimtari) e apostujve; që ka të bëjë me apostujt. >**APOSTOLIK E.**

apostull•úer óre mb G Apostolik. >**APOSTULLOR E.**

apostým•ë a *f sh* a *at vjet* Tuberkuloz.

apostýmtë (**i e**) *mb vjet* I prekur nga tuberkulozi.

apóshta *ndajf* A Poshtë; në drejtim poshtë.

apotéc **i** *m bot* Kupëz e tultë ku formohet fruti i kërpudhave.

apoték•ë a *f sh* a *at* >**BARNATOR•E JA; FARMACI A.**

apotém•ë a *f sh* a *at gjeom* Segment nga qendra e një shumëkëndëshi të rregullt deri te një nga brinjët.

apoteóz•ë a *f sh* a *at*

♦ *ant gr-rom* Rit me të cilin nderonin si perëndi një hero, një perandor etj.

♦ *fig* Lavdërimi i një njeriu, i një ngjarjeje etj. në mënyrë të ngritur e madhështore.

apoth **i** *m* Fllad.

apoxhiatúr•ë a *f sh* a *at muz it* Notë për zbukurim melodik.

APP ja *shkurt i* Agjencia e Prokurimit Publik.

apraksí a *f mjek* Paaftësi për të kontrolluar lëvizjet.

aprápa *ndajf* A Praptas; së prapthi.

apráq **i** *m sh* e *et ushq* Ç Japarak; sarmá.

aprioristík e *mb libr* I apriorizmit; i mbështetur në deduksion teorik.

aprioríz•ëm **i** *m fil* Ide sipas së cilës njohuritë për botën fizike mund të fitohen me deduksion teorik nga parimet e përgjithshme.

aproksimatív e *mb libr* I përafërt.

aproksimativísht *ndajf libr* Përafërsisht; pak a shumë.

aprovím **i** *m sh* e *et* Miratim. **Me aprovimin e të gjithëve. Shumicë e nevojshme për aprovim** kuorum.

aprov•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **APROV•OJ. Ligji miratohet me shumicë të cilësuar.**

aprov•ój kal óva úar Miratoj; tumir. **Aprovoj pa fjalë.**

aprovúar (i e) *mb* I miratuar.

aprovúem (i) e (e) *mb G* >**APROVUAR (i e).**

aprovúes e *mb* Miratues. **Me ton aprovues.**

aprovúes **i** *m sh* - **it** Miratues; ai që miraton (*një vendim, plan*).

aprovúes•e ja *f sh* e *et f e* **APROVUES I.**

aprovúesh•ëm (i) me (e) *mb* I miratueshëm.

apshíu *onomat* Zhurmë e teshtimës.

apshú *pasth* >**APSHIU.**

ápul (i e) *mb A* I freskët.

Apúlia *f gjeog* Krahinë në Italinë Juglindore, në brigjet e Adriatikut.

apupú *pasth* Sa keq; sa turp.

apustí a *f sh* - **të** Shtrojerë; vend i mbrojtur nga era.

apút•ë a *f sh* a *at G* Lak i shalës së kalit a mushkës nga kalon shtiza e karrocës. >**AMUT I.**

aq

I *ndajf*

♦ Në një shkallë, masë a sasi të atillë, sa është përmendur më parë ose përmendet në fjalinë tjetër; përdoret me këtë kuptim si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e varur i përgjigjet fjalasa*). **Edhe një herë aq më i madh se ky.**

♦ Në një shkallë të lartë ose në një masë a sasi të atillë të madhe, më shumë nga ç'mendonim ose prisnim; përdoret me këtë kuptim si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e*

varur i përgjigjet fjalasa). >**SHUMË. Aq mirë (keq). Aq afër (larg). Aq shpejt (vonë). Aq bukur. Aq i thjeshtë. Jo dhe aq. S'është edhe aq.**

♦ Përdoret me shkallën krahasore të ndajfoljeve e mbiemrave me kuptim përforcues; me këtë kuptim përdoret edhe si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e varur i përgjigjet fjalasa*). **Aq më tepër (më shumë). Aq më mirë (më keq). Aq më pak (më fort). Aq më i lehtë (më i vështirë).**

♦ Përdoret në një rën nga fjalitë e bashkërenditura kundërshtore, zakonisht me mohim, për të treguar se shkalla e veprimit që mohohet është më e ulët sesa ajo e veprimit që pohohet. **Jo aq për ty. Mjaft, jo shumë. Aq, jo më tepër. Aq, më mjafton.**

♦ Në një shkallë a masë të vogël, të kufizuar në krahasim me atë që duhet, jo më shumë; pak. **Aq di. Aq kupton. Aq ia pret. Aq donte. Aq priste. Aq kishte hall.**

II pacak

♦ Përdoret pranë një emri me kuptimin **shumë**, ose për të treguar një sasi të njohur që më parë (*kur sendet që shënohen nga emri janë larg nesh në hapësirë e në kohë*). **Aq e aq njerëz. Aq ara e livadhe. Me aq kujdes.**

♦ Përdoret pranë një emri me kuptimin **pak** për të treguar një sasi a masë me të vogël nga ajo që duket a që pritet. **Aq shpirt ka. Aq fuqi pati. Aq zë kishte. Aq gjë e di.**

III pj Përdoret në fund të fjalive për të përmbyllur mendimin ose për të treguar mbarimin e diçkaje, me kuptimin **jo me shumë; s'ka ç'kërkohet më tepër; nuk shkon me tutje.**

Buzëqeshi dhe aq. Një ditë e aq.

*

Aq (kaq) dua! Këtë pres, kjo me duhet për të vepruar pastaj si di vetë.

Aq (kaq) e pati! Mori fund.

Aq e kaq Në një sasi ose masë të caktuar, të njohur.

Aq më bën! Nuk çaj kokën; nuk pyes.

Aq më tepër (që, se...) Përdoret si tog lidhëzor me kuptimin sidomos sepse, për më tepër.

Aq qe! Ajo u desh; vetëm ajo sikur pritej.

Aq sa Përdoret si tog lidhëzor për të lidhur dy fjali me marrëdhënie shkak-rrjedhim; përdoret si tog lidhëzor për të lidhur fjalinë e varur, që tregon një sasi, masë, shkallë etj.

Jo vetëm aq Përdoret për të treguar se përveç atyre që u përmendën ka edhe të tjera, se ajo që u tha duhet shtuar e plotësuar.

aqánsh•ëm (i) me (e) mb Barabrinjës.

-aq prapasht (*emra dhe mbiemra*): **harraq; hutaq; ngalakaq.**

aqé ndajf bis krahin G Atje.

-aqe prapsh

♦ (*formon emra femërorë nga mashkullorja*): **budallaqe; hutaqe.**

♦ (*formon emra nga ndajfolje*): **shkurtaqe.**

aqefalík e mb bio I pakokë; që s'ka kokë të dalluar qartë.

aqekáq pacak Një numër i madh i pacaktuar; sasi e madhe e pacaktuar.

áqë ndajf>AQ. [Koincidencë e vetëm aqë? Prej shumë s'është 28 antarëvet të Polithyrosë gjatë periudhës 1948-1976, 21 kanë qënë toskë dhe 7 gegë. (APp).]

aqëhéra ndajf>AQHERË.

aqëvét ndajf A Gjithashtu; po ashtu; në të njëjtën mënyrë.

aqëvlérës i m sh - it > BARASVLERËS I.

aqfísh ndajf Aq herë më shumë.

aqgjé pacak Sasi e vogël e pacaktuar.

aqhër *ndajf* A Aq herë; shumë herë.

aqhërë *ndajf* Ndërkaq; gjatë kësaj (asaj) kohe.

AQN ja *f shkurt i* Arkivi Qendror i Ndërtimit.

AQSH ja *f shkurt i* Arkivi Qendror i Shtetit.

aquila non capit muscas /ákuila non kápít múskas/ *shpr lt* >**AQUILA NON CAPTAT MUSCAS.**

aquila non captat muscas /ákuila non káptat múskas/ *shpr lt* Shqiponja nuk kap miza.

aqvlérsh•ëm (i) me (e) mb I barasvlershëm.

Ar *kim shkurt i* Argon.

ar *si mb*

♦ Në ngjyrë ari. **Flokë ari.**

♦ I arit; i artë; që përmban ar. **Medalje ari (shufër, kallëp).**

ar a *f sh a at bujq A* Arë e mbjellë me grurë; grunishte.

ar i¹ m

♦ *dhe kim* Element metalik i rrallë e i çmuar, me ngjyrë të verdhë; punohet mirë dhe nuk oksidohet; haset në deje dhe depozitime aluvionale; është përçues i mirë termik e elektrik dhe, në lidhje me metale të tjerë forcohet; përdoret si standard monetar ndërkombëtar, në zbukurime dhe në veshje pjesësh të ndryshme elektrike e mekanike (*simboli Au*). **Ar i pastër. Ar masiv. I larë në ar** i veshur me një shtresë të hollë ari.

♦ Fill i praruar; filigran. **Jelek me fije ari.**

♦ *fīg* Pushtet i parasë.

*

Fjalë ari Fjalë të vërteta e me vlerë; fjalë me vend; fjalë e urtë.

Më bie ari në ujë Humb durimin; nxehem.

**

ar i bardhë¹met Lidhje e arit me nikel, platin ose metal tjetër të bardhë.

ar i bardhë² Pambuk.

ar i gjelbër Drurë pylli si lëndë për ndërtim e orendi.

ar i zi Naftë ose qymyrgur.

ar 12 karatësh Ar me pastërti 50%.

ar 18 karatësh Ar me pastërti 75%.

ar 24 karatësh Ar me pastërti 99.95%.

ar i² m sh ë ët Njësi matjeje e sipërfaqes së tokës, e barabartë me njëqind metra katrorë (100 m²).

AR ja *shkurt i* Akademia e Rendit.

-ar *prapasht*

♦ (*formon emra banorësh nga emra vendesh*): **kosovar, përmetar.**

♦ (*formon emra nga emra*): **katundar, fshatar.**

♦ (*formon emra profesionesh*): **lopar, dhenar, argjendar.**

aráb e mb I Arabisë dhe arabëve; që ka të bëjë me arabët dhe vendet e banuara prej tyre; i krijuar nga arabët. **Popujt arabë. Vendet arabe. Gjuha arabe. Alfabeti arab. Kalë arab** një nga racat më të mira të kuajve të shalës, kalë trupvogël, i bukur dhe i shpejtë.

**

shifra arabe Shenja të numrave (1, 2, 3...) të përdorura për herë të parë nga arabët, të ndryshme nga shifrat romake (I, II, III...).

aráb i m sh ë ët Pjesëtar i një grupi të madh popullsish, që banojnë në disa vende të Azisë së Afërme dhe të Afrikës së Veriut; vendës ose origjinar nga këto vende. **Arabët dhe çifutët.**
arabá ja f sh - të vjet Karrocë e hapur, zakonisht me katër rrota, e tërhequr prej kuajsh.

arabáck•ë a f sh a at Karrocë e fëmijës.

arabáshnj•ë a f sh a at Plaçkurina; vjetërsira.

arabatím i m G

♦ Rrëmuje; pështjellim.

♦ Hutim; ngatërrim.

arabat•óhem G vetv dhe pës e ARABAT•OJ. >ARABAT•UE (me u).

arabat•ój kal G >ARABAT•UE (me).

arabat•úe (me) kal óva úe G E hutoj, e ngatërroj (*dikë*).

arabat•úe (me u) óva (u) úe G I vetv Hutohem; ngatërrohem.

II pës e ARABAT•UE (me).

arabatúem (i) e (e) mb G I hutuar; i ngatërruar.

arabatúem it (të) as G >ARABATIM I.

arabaxhí a m sh j jtkrahin G >ARABAXHI U².

arabaxhí u¹ m sh j jtG >ARABAXHI U².

arabaxhí u² m sh nj njtë vjet Ai që punon me araba.

arábçe ndajf bis

♦ Arabisht; në gjuhën arabe.

♦ *bis* Në mënyrë të pakuptueshme, të ngatërruar; për së mbrapshti. **Kjo është arabçe. I bëj punët arabçe** i katranos punët.

*

I hyj arabçe dikujt E qortoj rëndë dikë; i përvishem keq dikujt.

aráb•e ja f sh e et f e ARAB I.

arabésk•ë a f sh a at

♦ Figurë balerinit me një këmbë të shtrirë horizontalisht prapa dhe krahët të shtrirë përpara.

♦ *art* Zbukurim me figura gjethesh e degësh të ndërthurura.

aráb•ë a¹ f sh a at Qerre. >ARABA JA.

aráb•ë a² f sh a at Kapë a kapiçë sane.

Arabí a f gjeog Gadishull pothuajse shkretëtirë, midis Detit të Kuq dhe Gjirit Persik, në Azinë Jugperëndimore.

**

Arabia Saudite Monarki absolute që zë pjesën më të madhe të Gadishullit Arabik, në Azinë Jugperëndimore.

arabík e mb I Arabisë; që ka të bëjë me Arabinë dhe vendet arabe. **Gadishulli Arabik >ARABI A.**

arabíst i m sh ë ët Studiues i gjuhës dhe kulturës arabe.

arabíst•e ja f e ARABIST I.

Arabistán i m bis Bota arabe.

arabísht ndajf Në gjuhën arabe.

arabísht•e ja f Gjuhë semitike e grupit jugor, që flitet në disa vende të Azisë së Afërme dhe të Afrikës së Veriut; gjuha arabe. [**qysh në vitet '30 fretërit françeskanë... e lidhin emrin e lahutës me arabishten "al laute".** (ShS).]

arabíz•ëm mi m sh ma mat Fjalë a shprehje arabe. **Arabizmat në gjuhën shqipe**

arabízím i m libr

- ♦ Kthim a shndërrim në trajtë arabe a në stil arab.
- ♦ Hyrje në sferën e ndikimit a kontrollit arab.

arabiz•óhem óva (u) úar libr

I vetv

- ♦ (*Fjala*) merr trajtë arabe.
- ♦ Bie në sferën e ndikimit a kontrollit arab.

II pës e ARABIZ•OJ.

arabiz•ój kal óva úar libr

- ♦ I jap trajtë arabe (*një fjale*).
- ♦ Kthej në stilin arab.
- ♦ E vë (*një vend*) në sferën e ndikimit arab.

arabizúar (i e) mb libr

- ♦ (*Fjalë*) që ka marrë trajtë arabe.
- ♦ (*Njeri, vend*) që bie në ndikimin arab.

arabológ u m sh ë ët >ARABIST I.

arabológ•e ia f sh e et f e ARABOLOG U.

arabologjí a f Studime të gjuhës dhe kulturës arabe.

arabologjík e mb I arabologjisë; që ka të bëjë me arabologjinë.

aráç ndajf (*Masë drithi*) e mbushur plotësisht.

aráç•ë a f sh a at

- ♦ Pëlhurë e hollë.
- ♦ Napë; garzë.

arád•ë a f sh a at A

- ♦ Radhë; rend.
- ♦ Ndërresë në punë.

aradhá ndajf Ç Rëndon.

arádh•e ja f sh e et

- ♦ *hist* Batalion.
- ♦ *fig* Hordhi, shumicë, mizëri.

aradhím i m vjet Hyrje në shërbim ushtarak.

aradh•óhem vetv óva (u) úar vjet Hyj, shkruhem a regjistrohem në shërbim ushtarak.

aradh•ój kal óva úar vjet E regjistroj (*dikë*) për shërbim ushtarak.

aradhúar (i e) mb vjet I regjistruar për shërbim ushtarak.

aragónas e mb I Aragonës; që ka të bëjë me Aragonën, me banorët a vendësit e saj.

aragónas i m sh ë ët Banor a vendës i Aragonës.

aragónas•e ja f sh e et f e ARAGONAS I.

Aragón•ë a f gjeog Bashkësi autonome në Spanjën Verilindore.

aragonít i m min Karbonat kalciumi në gjendje kristalore.

aragóst•ë a f sh a at inv Krustace e madhe me guaskë gjembake dhe darë të mëdha; gjuhet për mishin e shijshëm.

aráj•ë a f sh a at

- ♦ Formë; trajtë.
- ♦ Mënyrë veprimi a qëndrimi.

arajét i m krahin G Mpirje e muskujve e shkaktuar nga të fjeturit përdhe a në vend me lagështirë.

arák u m sh ë ët Mjeshtër; punëtor i zoti.

arakát i m sh ë ët >HARRAKAT I.

arakát kal a ur Përndaj andej-këtej pa rregull.

arakídh i m sh a at bot Kikirik.

arakídh•e ja f sh e et bot >ARAKIDH I.

Arakné jaf mit gr Vajzë që hyri në garë me Athinën kush do të endte pëlhurë më shpejt; Athina ia prishi pëlhurën; Araknea desh të varte veten, por Athina e shndërroi në merimangë.

arakníde t f sh Klasë e artropodëve, me kokë të ngjitur në krahë; përfshin merimangat dhe akrepët.

araknofobí a m psik Frikë nga merimangat.

araknofobík e mb psik Që ka frikë nga merimangat.

arakn•ój kal óva úar Mësoj (një zanat).

Arál i m gjeog: Deti Aral det i mbyllur midis Kazakistanit dhe Uzbekistanit.

araléc i m sh a at krahin G Arë e vogël; bisht are.

aralí a f sh - të bot Bimë të ndryshme, shpesh aromatike, me gjethe të përbëra dhe lule të vogla që dalin bashkë si çadër.

aralík mb I fishkur; i fragjuar.

aralióre t f bot (Araliaceae) Familje e urtheve.

arallé•k ku¹ m sh qe qet

♦ Hapësirë e lirë; vend i pazënë.

♦ Lehtësi. **Bëj me arallëk një punë** bëj një punë pa u ngutur.

♦ Kohë e lirë, e pazënë me punë; nge. **S'kam arallëk.**

*

Lë arallëk I bëj vend dikujt (për të ndenjur).

arallé•k ku² m sh qe qet

♦ Korridor; mesore a rruginë ndërmjet dhomave në shtëpi të tipit të vjetër.

♦ Hajat; treme.

aramaík e mb gjuh I gjuhës aramaike. [**Konflikti i fuqisë tokësore me atë detare është universal ... gjendet në popujt indoeoropianë e joindoeuropianë, për shembull në letërsinë aramaike...** (ShS).]

**

shkrim aramaík Sistem alfabetik ose rrokjezor i përdorur që nga shek. IX para erës së re.

aramaík•e ja f gjuh Gjuhë semitike e aramaikëve të lashtë, që vazhdon të flitet në Azinë Jugperëndimore.

ára-mára ndajf Rrëmuje; rrëmujshtë; me rrëmuje; pa lidhje; pa rregull. **Flas ara-mara** flas pa mend; flas kodra pas bregut.

arám•ë a f vjet Bakër.

aramí a f sh e et orn

♦ (*Emberiza citrinella*) Zog këngëtar i përhimë me cirka të verdha sidomos në kokë e në gushë dhe me sqep të trashë; ushqehet me fara.

♦ (*Carduelis elegans*) Zog këngëtar me kokë të kuqe dhe krahë të verdhë, me sqep të trashë; ushqehet me fara.

arámn•ë a f sh a at Kasolle; kolibe e keqe.

arançát•ë a f sh a at Pije freskuese me lëng ose me esencë portokalli.

araní a f sh - të Kazan.

aráp si ndajf Shumë. **Arap i zi** shumë i zi. **Nxihem e bëhem arap.**

aráp i¹ m sh ë ët

♦ *bis* Arab. [për qemanen unë jap një kalë/ që s'e ka arap në shkretëtirë (DA).]

♦ Njeri me lëkurë të zeshkët; zeshkan.

♦ *folk* Figurë e përrallave, e përfytyruar si zezak trupmadh, i fuqishëm e i frikshëm.

♦ Kafshë shtëpiake me qime të zezë.

♦ Fik kokërrvogël me lëkurë të zezë; fik i zi.

**

Lesh arapi Ngatërresë e madhe. **U bë lesh arapi** u bë rrëmujë e madhe.

aráp i² m sh ë *ëtzool* Fulterëz; bishtfultere.

arapash i m ushq Qull i trashë me miell misri; gjellë e lëngët.

*

Më bëhet goja për arapash S'kam asnjë dhëmb në gojë.

arapashk•ë a f sh a at kopsht Mollë e ëmbël me erë të mirë, me cipën pika-pika të kuqe, që rron shumë.

arápçe ndajf

♦ Si arabët; në mënyrën e arabëve.

♦ Me egërsi. **I hyj arapçe dikujt.**

aráp•e ja f sh e et bis

♦ Arabe.

♦ (*Grua, vajzë*) zeshkane.

♦ (*Kafshështëpiake*) me qime të zezë.

arapësh•ë a f sh a at bis Grua a vajzë zeshkane.

arapëshk•ë a f sh a at zvog e **ARAPESH•Ë A.**

arápës mb m kopsht: **Fik arapës** fik kokërrvogël me lëkurë të zezë.

arápës i m sh a at orn (*Passer domesticus*) Harabel.

aráp•ë a f sh a at J zvog e **ARAP•E JA.**

araplí u m bot krahin (*Plantago*) Bimë barishtore e shumëllojshme shumë e përhapur, me gjethe vezake dhe lule të vogla. >**GJETHE DELLI; DEJËZ A.**

arapsár i m bujq krahin Grurë halëzî (me hala të zeza).

aráqe si ndajf: **Lidh araqe** i bëj një kordele që të zgjidhet lehtë.

aráq•e ja f sh e et krahin Një e fillit të lidhur si lak ose kordele për t'u zgjidhur lehtë.

>**VJEG•Ë A.**

arár i m sh ë *ët* Bujk që punon arën

Ararát i m fet Majë mali ku, sipas Biblës, mbërriti Arka e Nuhut kur nisën të tërhiqen ujërat e përmbysjes së madhe.

ararét i¹ m sh e et Dëshirë e madhe, e papërmbajtur.

ararét i² m sh e et Zakon; hararet.

áras ndajf Në arë; nëpër ara.

arasán i m ndërt Suva. > **HORASAN I.**

aráshk•ë a¹ f sh a at bot krahin (*Beta vulgaris*) Panxhar. >**RREP•Ë A.**

arashk•ë a² f sh a at Bujashkë.

aratím i m sh e et vjet

♦ Plugim; lërim; lëvrim (*i tokës*).

♦ *fig* Kultivim (*i gjuhës*).

aratís kal a ur >**ARAT•OJ.**

aratísj•e a f sh e et vjet >**ARATIM I.**

arat•óhet úa (u) úar vjet pës e **ARAT•OJ.**

arat•ój *kal óva úar vjet*

♦ Plugoj; lëroj; lëvroj(*tokën*).

♦ *fig* Kultivoj (*gjuhën*).

aratúar (i e) *mb vjet*

♦ (*Tokë*) e punuar; e pluguar; e lëruar; e lëvruar.

♦ *fig* (*Gjuhë*) e kultivuar.

aratúem (i) e (e) *mb G >ARATUAR (i e).*

araúsh i *m sh e et J Çetele; shkop i veresieve.*

áraz *ndajf krahin G*

♦ *K* Ngritur kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur (*thuhet për cjeptë a deshtë kur ndeshen*).

♦ *fig* Me rrëmbim; me egërsi.

árazi *ndajf: Luajmë arazi* luajmë duke caktuar një copë vend si arë të mbjellë, që e ruan një pjesëmarrës në lojë, ndërsa të tjerët përpiqen të hyjnë në të.

arazím i *m krahin G >ARAZITJ•E A.*

arazít•et *vetv veta III krahin G >ARAZIT•Ë (me u).*

arazít•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III krahin G (Cjeptë, deshtë)* ngrihen kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arazítj•e a f *krahin G* Ngritje kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arazúem (i) *mb m krahin G (Cjap, dash.)* i ngritur kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arbaín i *m* Periudhë dimri prej dyzet ditësh, nga 21 dhjetori deri më 31 janar, sipas kalendarit arab.

arbalét•ë a f sh a at *vjet usht* Makinë lufte për të hedhur gjyle guri.

arbaletíst i *m sh ë ët vjet usht* Luftëtar i armatosur me arbaletë.

arbán e *mb ant I* fisit ilir të arbanëve.

arbánas e *mb I* Arbanës; që ka të bëjë me Arbanën, me banorët a vendësit e saj.

arbánas i *m sh - it* Banor a vendës i Arbanës.

abánas•e ja f sh e et f e **ARBANAS I.**

Arbaní a f *gjeog, hist >ARBËRI A.*

arbártës e *mb gjeol (Shtresë minerare)* që përmban ar.

Arbëní a *gjeog, hist* Territor i banuar nga arbërit.

arbënór e *mb G >ARBËROR E.*

arbënór i *m sh ë ët G* Arbëror. [**Duhet ruajtur ndera, trimnia e besnia e kreshnikia e fisit të racës arbënore.** (DhP).]

arbënór•e ja f sh e et G Arbëror. [**përsë Arbënorja, grue fisnike,/ bân se bân fatosa t'ri** (GjF).]

arb•ër ri¹ *m sh ër rit krahin* Fushë; ultësirë. **Mal e arbër** mbarë populli; malësorë e fusharë.

arb•ër ri² *m sh ër rit hist* Banor i Arbërisë. [**Arbëri matanë detit na kujton** (ZS).]

arbëresh e *mb*

♦ I arbëreshëve të Italisë. **Fshat arbëresh. Të folmet arbëreshe.**

♦ *vjet* Shqiptar.

♦ *krahin* Banor i zonave bregdetare të Labërisë.

arbëresh i¹ *m sh ë ët*

♦ Shqiptarë të Italisë së Jugut, Greqisë dhe Dalmacisë. [**Më vonë, punimi i gjuhës dhe i letrave shqipe gjeti fushë të lirë vetëm tek Arbëreshët e Italisë.** (AE).]

♦ *vjet* Shqipe mesjetare.

♦ *krahin* Banor i zonave bregdetare të Labërisë.

arbëresh i² *m sh ë ët kryes sh* Banorë të bregdetit; banorë të fushës.

arbëresh•e *ja f sh e et f e* **ARBËRESH I**^{1,2}.

Arbëri *a gjeog hist*

♦ Emër për trojet e banuara nga arbitrit. [**I perëndishmi Padishah!/ Zjarri i xhehnemit/ Mbi Arbërinë ra.** (XHS).]

♦ Labëria e Vlorës.

arbërisht *ndajf* Në dialektin e arbëreshëve.

arbërisht•e *ja f* Dialekti i arbëreshëve të Italisë. [**Gjuha shqipe është një gjuhë me dy dialekte (tue përfshí arbërishten në toskënishten).** (APp).]

arbëror *e mb poet* Shqiptar; i vendit të shqiptarëve. **Toka arbërore.**

arbëror i *m sh ë ët poet* Shqiptar; vendës i Arbërisë.

arbëror•e *ja f sh e et f e* **ARBËROR I.**

arbitër *ri m sh ra rat*

♦ Njeri i caktuar ose i zgjedhur nga palët kundërshtare si i paanshëm, të cilit i jepet fuqi e plotë që të zgjidhë një çështje, një mosmarrëveshje etj., duke dhënë për të mendimin përfundimtar.

Në rolin e arbitrit. Caktoj një arbitër.

♦ *sport* Gjyqtar loje. **Arbitër kryesor (anësor).Arbitër futbollit.**

arbitr•e *ja f sh e et f e* **ARBIT•ËR I.**

arbitrar *e mb*

♦ (*Zgjidhe etj.*) e rastësisht, jo sipas një rregulli; që mbështetet në një zgjidhje të çfarëdoshme sipas dëshirës, pa e arsyetuar. **Zgjedhje arbitrare. Shenjë arbitrare.**

♦ (*Njeri*) që vepron e punon me kokë të vet, pa përfillur ligjet e rregullat; (*veprim*) që bëhet sipas mendjes a tekave të dikujt, pa pyetur për të tjerët. **Zgjedhje arbitrare.**

arbitrarisht *ndajf* Me kokë të vet, pa përfillur ligjet e rregullat, pa pyetur për të tjerët; sipas dëshirës së vet, në mënyrë arbitrare. [**Për këtë arsye drue edhe se ndryshimet e bame arbitrarisht në morfologji, në fonetikë e në orthografi mos janë fika e sá vlernave të veçanta të shqipes.** (ZV).]

arbitraritet *i m sh e et libr*

♦ Të qenët arbitrar.

♦ Veprim arbitrar.

arbitrariz•ëm *mi m sh ma mat libr* > **ARBITRARITET I.**

arbitrazh *i m sh e et*

♦ Zgjidhje e mosmarrëveshjeve ekonomike, financiare etj. ndërmjet palëve me anë të një komisioni arbitrash. **Komisioni i arbitrazhit. Me rrugë arbitrazhi.**

♦ *zyr* Organ i përbërë nga arbitra, që merret me zgjidhjen e mosmarrëveshjeve kontraktore me karakter ekonomik, financiar etj. ndërmjet palëve. **Hedh në arbitrazh dikë.**

arbitrazhist *i m sh ë ët fin* Gjyqtar arbitrazhi për çështje ekonomike e financiare.

arbitrazhist•e *ja f sh e et f e* **ARBITRAZHIST I.**

arbitrim *i m sh e et*

♦ *zyr* Shqyrtim për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve ekonomike e financiare midis palëve.

♦ *dhe sport* Vendim i arbitrit a gjyqtarit.

arbitr•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ARBITR•OJ. Nuk arbitrohet kështu!**

arbitr•ój *kal óva úar*

♦ *libr* Shqyrtoj dhe zgjidh si arbitër (*një mosmarrëveshje midis palëve*).

♦ *sport* Kujdesem në rolin e arbitrit për zhvillimin sipas rregullave (*të një ndeshjeje a loje*).

abritruár (i e) mb

♦ (Çështje) e zgjidhur me arbitrazh.

♦ Ndeshje a lojë e gjykuar me arbitër.

arbitror e mb drejt I arbitrit ose arbitrave; ë përbëhet nga arbitra. **Gjykatë arbitrore.**

Arbni a f gjeog G Arbëri. [Marka Kuli trim dai/ Po qinron për t'tanë Arbni (Pop).]

arbnisht ndajf G Sipas zakoneve arbërore.

arbnór e mb G >**ARBËROR E.**

arbn•uer óre mb G Arbëror; arbnor; i Arbërisë. [Gjindja gjakut arbnuer ndodhet në një pikë të jetës së vet qi shkakton rrënkethje (AN).]

arborikultúr•ë a f Kultivim i drurëve të pyllit për lëndë (druri).

arbrësh i m sh ë ët Arbëresh. [Deri sot ndër Arbresh të Siqilís ká shpij "Masi", qi levdohen se janë fisnikë bujarë (ZV).]

arbrisht ndajf A Arbërisht; shqip.

arbrisht•e ja f A Arbërishte; shqipe.

arç i¹ m sh a at zool (*Mogle vulgaris*) Salamandër e vogël.

arç i² m sh a at Trap për kalimin e lumit.

arç i³ m a at bis anat: **Arçi i fytit anat** fikth. **Arçi i qafës anat** vertebër e qafës.

arçar•e ja f sh e et krahin

♦ Hendek i cekët.

♦ Gropë e vogël.

arçér e mb A Trim; guximtar.

arçíc•ë a f sh a at krahin G Grua që kujdeset për gatimin në dasmë. >**GATOJC•Ë A.**

Ard i m shkurt i Eduard.

ardérdhës im sh - it Mjeshtër për derdhjen (shkrirjen) e arit.

arderdhór i m sh ë ët >**ARPUNUES I.**

ardián e mb ant I ardianëve; i fisit ilir të ardianëve; që ka të bëjë me ardianët.

ardiánë t f sh ant Fis ilir i trojeve në veriperëndim të Shkodrës rreth gjirit të Rizonit deri te lumi Narenta (Neretva) në Dalmaci.

ardíc i m sh ë ët > **HARDHIÇ I.**

ardhacák e mb I ardhur në një vend.

ardhacák u m sh ë ët > **ARDHËS I.**

ardhacák•e ja f sh e et f e **ARDHACAK U.**

ardhánës e mb (*Shtresë minerare*) armbajtëse; me përmbajtje ari.

ardháng kal a ur Freskoj; gjallëroj; këndell (*bimët*)

ardháng•em vetv a (u) ur Freskohem; gjallërohem; këndellem. **Po ardhangen bimët.**

ardhangésí a f

♦ Freskí; gjallëri; këndellje.

♦ Gjendje e fryrë e indeve.

ardhangésím i f Gjallërim; këndellje (*i bimëve*).

ardhángët (i e) mb I freskët; i gjallëruar; i këndellur. **Lule e ardhangët** lule e freskët. **Kokrra të ardhangëta.** **Faqe të ardhangëta** faqe të freskëta e të shëndetshme.

ardhángi•e a f

♦ Freski.

♦ Njomështi.

♦ *fizio* Gjendje e fryrë e indeve të organizmit.

ardhángur (i e) mb

- ♦ I freskët; i këndellur.
- ♦ I njomë.
- ♦ *fizio (Inde)* të fryrë.

árdhë (me) *jokal érdha árdhë G Vij. Kam bâ mend me ardhë.*

*

Me i ardhë hakut dikujt

- ♦ Ia tregoj vendin dikujt.
- ♦ I jap atë që i takon dikujt.

Me i ardhë arsyet I bindem arsyes.

árdh•ël la *f sh* la lat J Ardhje; kthim në pikën e nisjes.

árdh•ëm (i) me (e) *mb>ARDHSH•ËM (i) ME(e).*

*

Koha e ardhme *gjuh* kohë e foljes, që tregon se veprimi ose gjendja e shprehur prej saj pritet të ndodhë a të vijë pas çastit të ligjërit.

árdh•ën ni *m sh* na nat *bot>ARNE NI.*

ardhëngët (i e) *mb>ARDHANGËT (i e).*

árdhër (i e) *mb A (Brumë)* i ardhur; (*bukë*) me brumë të mbrujtur.

árdhës e *mb:* Banorë ardhës imigrantë.

árdhës i¹ *m sh* - it Njeri i ardhur nga një vend tjetër, që është ngulur në një vend të ri; banor i ardhur; imigrant. **Ardhësit dhe anasit** banorët e ardhur dhe banorët vendas.

árdhës i² *msh* - it

- ♦ Fëmijë i gjetur (*që e sjell njëri nga bashkëshortët nga martesë e mëparshme*).
- ♦ Pasardhës.

árdhës•e ja *f sh* e et *f e* ARDHËS I^{1,2}.

ardhëtár i *m sh* ë ët *vjet* Mjeshtër; zanatçi; zejtar.

ardhí a *f sh* - të *vjet* >HARDHI A.

ardhíçk•ë a *fsh* a at *zool* Hardhje.

ardhíshk•ë a *f sh* a at *zool* Hardhje.

árdhj•e a *f sh* e et

- ♦ Lëvizje në drejtim të folësit; sosje në një vend të caktuar; kthim në vendnisje; lëvizje në drejtim të një pike në hapësirë.
- ♦ Mbushje e një moshe të dhënë.
- ♦ Hipje në pushtet. [**si *gjuhë zyrtare toskënishtja u imponue fíll me ardhjen në fuqí të grupit stalinist - titist shqiptar (1944).*** (APp).]
- ♦ Ngritje; fryrje e brumit të tharmë.
- ♦ Shfaqje; dalje në dritë; lindje (*e një mendimi etj.*).
- ♦ Mbushje e një moshe të dhënë.
- ♦ *vjet>ARDHUR A (të).*

árdhka *habitore e VIJ.* [Zemra i ardhka prej Moskovit! (GjF).]

árdhkësh *habitore e VIJ.*

árdhm•e ja¹ (e) *f*

- ♦ Kohë që pritet të vijë; periudhë pas së tashmes, pas të sotmes; e nesërme. **Në të ardhmen. E sotmja dhe e ardhmja. Parashikoj të ardhmen.** [**Kreshnikët koha e sotme nuk i nxe. Ata i takojnë një bote ku ka vetëm të shkuar. E tashmja dhe e ardhmja janë të përjashtuara.** (ShS).]

♦ Kushte ose rrethana të jetës në kohën që do të vijë; ngjarje që priten; ajo që do të ndodhë. **E ardhme e sigurt. Punoj për të ardhmen.**

♦ Gjendje më e mirë, mbrothësi e përparim në punë dhe në jetë në kohën që do të vijë; diçka më e mirë për kohën që do të vijë. **Djalë me të ardhme** a djalë që do të shkojë përpara në jetë.

♦ *gjuh* Kohë e ardhme e foljes. **E ardhme e përbërë. E ardhme e përparshme. E ardhme e tashme. E ardhme e thjeshtë.**

árdhm•e ja (e)² f G Kthim; ardhje. **E shkuemja dihet, e ardhmja s'dihet. T'ardhmen në...** sapo të mbërrij në...

árdhmëni a f poet G Ardhshmëri. [Fati i një kombi dhe ardhmenia e tij qendrojnë ndër duer të brezit të ri (KM).]

árdhmës i m sh -it Pasardhës.

árdhmës•e ja f sh e et f e **ARDHMËS I.**

ardhsh dëshir e ARDHË (me) > VIJ. Kurrë mos ardhsh! Mirë ardhsh!

árdhsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që vijon a do të vijë pas së tashme; që pritet pas së sotmes. **Vitin e ardhshëm. Ditët e ardhshme. Zgjedhjet e ardhshme.** [zhurmojnë shirat e ardhshëm/ nëpër qiejt e murrme/ dhe mendimet në tru (XHS).]

♦ Që do të jetë a do të bëhet i tillë në kohën që vjen; i nesërm. **Gruaja e ardhshme.**

♦ *krahin (Njeri)* i gatshëm të ndihmojë; i gjindshëm.

koha e ardhshme gjuh > KOHA E ARDHME.

árdhshm•e ja (e) f > ARDHM•E JA.

ardhshmëri a f libr Gjendje ose ngjarje e kohës së ardhshme. **Ardhshmëri e largët.**

árdhtë dëshir e VIJ.

*

Të ardhhtë e mbara! urim Qofsh bekuar!

Të ardhhtë pas qafe! mallk Vdeksh!

árdhun pjes e ARDHË (ME).

árdhun (e) f sh a at (të) G > ARDHUR A (e). [Mungesa e importimit ... formon një rrezik fatal: pse i paksohen shtetit t'ardhunat financiare, nder ma të rëndësishmet, d. m. th. taksat doganore. (KM).]

árdhun (i e) mb G > ARDHUR (i e).

árdhun it (të) as G > ARDHURIT (të).

árdhur pjes e VIJ.

árdhur (i e) mb

♦ Që ka ardhur nga një vend tjetër; ardhës. **Popullsia e ardhur.** [Njëri grup i përket një kohe të hershme, që lidhet me kontaktet e para të shqiptarëve me sllavët e ardhur në këtë kënd të Europës Juglindore. (ShS).]

♦ I importit; i importuar; që ka ardhur nga jashtë; i jashtëm. **Mall i ardhur.**

♦ *bio (Bimë)* që është rritur në vend tjetër nga ai ku është rritur më pas; ekzotike.

♦ *gjeo (Shkëmb)* i formuar në vend tjetër nga ai ku gjendet më pas; intruziv.

♦ *ushq (Brumë)* i ngritur e fryrë nga tharmi. **Bukë me brumë të ardhur.**

♦ (*Tokë, pleh*) që ka ardhur në gjendjen e duhur për ta punuar ose për ta përdorur.

♦ *bis (Njeri)* me trup të zhvilluar mirë; me shtat të hedhur; i bëshëm.

♦ *bis (Njeri)* i afruar me njerëzit; i shoqërueshëm e i njerëzishëm.

árdhur a (e) f sh a at (të)

♦ *kryes sh fin* Para ose vlere materiale, që vilen nga veprimtaria ekonomike, nga taksat etj.; para ose vlere materiale, që merr secili nga puna e vet ose nga burime të tjera. **Të ardhura reale. Të ardhura kombëtare. Të ardhura nga puna. Taksë mbi të ardhurat. Jetoj me të ardhurat.**

♦ >ARDHJ•E A.

árdhur i (i) m sh -it (të) Ai që ka ardhur nga një vend tjetër; ardhës; imigrant. **Të ardhurit rishtas.** [popullsia vendëse nuk i priti me armiqësi të ardhurit nga larg qysh prej fillimit, por vetëm pas shfaqjes së tyre si grabitës, zaptues të tokave, të bjeshkëve(ShS).]

árdhur it (të) as >ARDHJ•E A.

aré pasth krahin G (për t'iu drejtuar meshkujve): **Are çun!** o, çun!

-are prapasht (formon emra nga emra): **dhiare.**

areál e mb libr Hapësinor; që ka të bëjë me hapësirën.

areál i m sh e et libr Hapësirë. **Areali i gjuhës shqipe.**

aréks i m sh e et A Qejf; gëzim.

arén ndajf Me rend; merend; me vrap.

arénc i m Çelik.

arénctë (i e) mb I çeliktë.

arenc•ó j kal G >ARENC•UE (me).

arenc•úe (me) kal óva úe G Çelikos.

arencúem (i) e (e) mb G I çelikosur.

arencúemit (të) as G Çelikosje.

arendatór i m sh ë ët Ai që lëshon a jep tokën me qirá.

arendatór•e ja f sh e et f e ARENDATOR I.

arénd•ë a f ek Lëshim i tokës me qirá.

arén•ë a f sh a at

♦ Shesh i rumbullakët në mes të një cirku, stadiumi a amfiteatri, ku zhvillohen lojta ose ndeshje, jepen shfaqje akrobatike etj.

♦ *fig* Fushë ku zhvillohet një përleshje, një luftim etj.; lëmë veprimtarie ku ndeshen palë a rryma të kundërta. >SKEN•Ë A; **SHESH I. Arena politike (parlamentare). Arena ndërkombëtare (botërore). Arenë lufte (betejash). Në arenën e historisë.**

arenikól•ë a f sh a at ent (*Arenicola marina*) Krimb i rërës, deri 30 cm gjatësi, është kafshë me të dy organet e riprodhimit në një individ, por vezët e njërës pllenohen nga sperma e tjetrit.

arenikolíde t f sh inv Kafshë e grupit të krimbave.

arénz i m vjet Çelik.

arénztë (i e) mb I çeliktë.

areolár e mb anat I areolës; që ka të bëjë me areolën e gjirit.

areól•ë a f sh a at anat Pjesë me ngjyrë të kuqërreme rreth thimthit të gjirit.

areomét•ër ri m sh ra rat tek Aparat për matjen e peshës specifike të lëngjeve.

areometrí a f tek Matje e peshës specifike të lëngjeve.

areopág u m ant gr

♦ Asamble qeverisëse në Athinë.

♦ Gjykatë e Athinës.

areopagít i m sh ë ët ant gr Anëtar i asamblesë ose i gjykatës së Athinës.

Áres i m mit gr Perëndi e luftës; i biri i Zeusit dhe Herës.

ár•ë a f sh a at Tokë që lërohet e mbillet; tokë buke; tokë bujqësore. **Arë e mbjellë. Një copë arë. Bimët e arave. Lëroj arën.**

*

Bjer shi në arën time Shoh vetëm interesin tim.

E bëj arë e hamull Përhap fjalë në të katër anët; jam llafazan i madh.

Flas në arë e në vresht Flas në tym, kot, kuturu; flas kodra pas bregut.

Kur s'ke ara në mal, pse bën dava me çakejtë? *fj u* Mos u ngatërro në një punë që s'të përket; kur s'ke pula, mos bëj ish.

Ar•ë a f shkurt i Aritia.

arëbërës i m sh -it bis Ai që hap tokë të re.

arëmátës e mb (*Pajisje*) që përdoret për të matur sipërfaqen e arave.

arëmátës i m sh - it

♦ *Pajisje e thjeshtë për matjen e sipërfaqes së arave.*

♦ *Teknik që mat sipërfaqen e arave.*

arëmátës•e ja f sh e et f e ARËMATËS I.

arëmátj•e ja f sh e et Teknikë e matjes së arave.

arëntík•ëa f sh a at bot Shelg.

arénxi m

♦ *Bronz.*

♦ *Çelik.*

arésím i¹ m sh e et Përzënie; dëbim.

arésím i² mvjet > Arsim I. [**Kisha katolike nuk kishte ndonjë arësye se përse t'ishte kundër arësimit shqip** (AE).]

arësimór e mb > ARSIMOR E.

arës•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e ARËS•OJ.

arës•ój¹ kal óva úar > ARSIM•OJ.

arës•ój² kal óva úar Përzë; dëboj.

arësúar (i e) mb I përzënë; i dëbuar.

arësýe ja f sh - t > ARSYE JA.

árët (i e) mb A I artë; i praruar.

arëtár i m sh ë ët Bujk që lëvron tokën.

árëz a¹ f sh a at

♦ *ent (Vespa vulgaris)* Kandërr e me ngjyrë të verdhë e me vija të zeza, me trup më të hollë se të bletës, e me thumb helmues. **> GRERËZ A.**

♦ *A Bletë.*

♦ *fíg* Njeri i keq; njeri keqbërës; grerëz.

árëz a² f sh a at zvog e AR•Ë A. Tufëza dhe arëza.

arfáje mb I vjetër; biblik.

arfáng•ë a¹ f sh a at G Buzë e opingës ku kapet shputa me syprinën.

arfáng•ë a² f sh a at G Bisht i frytit të kungullit.

argác i m sh e et G Vathë e rrethuar me drizë a ferrë.

argalësh•ë a f sh a at A, Ç Endëse pëlhure në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalí a f sh - të A, Ç Vegjë; tezgjah; avlëmend.

argalís•ënj kal a ur A > ARGALIS.

argalís kal a ur End në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalís•em vetv a (u) ur bis Qesh e luaj; dëfrehem i shkujdesur; ngacmohem o zbavitem me dikë. **Argaliset tërë gaz. Argaliset me vajzat.**

argalísj•e a f sh e et bis

♦ Dëfrim i shkujdesur.

♦ Ngacmim sa për zbavitje me dikë.

argalísur (i e)¹mb I endur në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalísur (i e)²mb bis Lodërtar; lozonjar.

argán i m sh ë ët bot (*Thujopsis*) Kaçubë me dru të përdredhur si të dëllinjës, me gjethe heshtore shumë të vogla e të shpeshta dhe lule ngjyrë vjollce; përdoret për të ngjyer rroba.

arganét a f sh a at muz A Fizarmonikë.

arganí a f sh - të A Vegjë e endësit; tezgjah.

arganíst i m sh ë ët Punëtor i arganos.

argáno ja f sh - t tek Çikrik i përbërë nga një cilindër që rrotullohet e mbledh një litar ose kabllo; shërben për të ngritur a për të tërhequr pesha të rënda.

argás¹ kal a ur

♦ Regj (*lëkurat, domatet etj.*).

♦ Ashpëroj (*duart me punë të rëndë*).

♦ *f*ig Regj; forcoj; kalit (*trupin*).

*

Argas në dru dikë E rrah rëndë, e shemb me dru dikë.

argás² kal a ur Ç Njom; zbut.

argás•em¹ vetv a (u) ur

♦ Regjem; më regjet lëkura. **Më argasen duart** më ashpërohen duart.

♦ *f*ig Regjem; kalitem; forcohem.

argás•em² vetv a (u) ur veta III Ç Njomte; zbutet.

argásj•e a¹ f sh e et

♦ Regjje.

♦ *f*ig Regjje; ashpërim; forcim; kalitje.

argásj•e a² f sh e et Ç Njomje; zbutje.

argastír•ë a f sh a at Ç

♦ Vend ku argasen rrobat prej shajaku.

♦ Vend ku argaset duhani para se të grihet.

argásur (i e)¹ mb

♦ (*Duar*) të ashpëruara; (*lëkurë*) e regjur.

♦ dhe *f*ig I regjur; i kalitur; i forcuar.

argásur (i e)² mb Ç I njomur; i zbutur.

argásh i¹ m sh e et bujq Trinë; lesë.

argásh i² m sh e et krahin G Vathë e ngrehur në hijesinë.

argát i m sh ë ët

♦ Mëditës që punon te një pronar tokash.

♦ Bujk që ndihmon një bujk tjetër pa shpërblim.

♦ *vjet* Masë toke sa mund të punonte një njeri brenda një dite, afërsisht një e treta e dynymit.

argatësh•ë a f sh a at f e **ARGAT I.**

argatëri a f

♦ *përmb* Tërësi e argatëve.

♦ Punë e argatit; punë me mëditje.

argatí a f hist > **ARGATËRI A.**

argatím i m Marrje në punë e argatëve.

argatísht ndajf (*Punoj*) si argat.

argatllë•k ku *m sh* **qe qet** *hist* > **ARGATËRI A.**

argatllëqe t sh i **ARGATLLË•K KU.**

argat•ój kal óva úar E marr në punë si argat (*dikë*).

argatór i m sh ë ët > **ARGAT I.**

argaván i m sh ë ët bot > **JARGAVAN I.**

argéc i¹ m sh a at muz *G* Hark i lahutës.

argéc i² m sh a at ndërt *G* Hark i qemerit.

argésh i m sh a at bujq *G* Trinë; lesë.

argëlidh i m sh e et bot (*Olea oleaster*) Ulli i egër. > **ULLAST•ËR RA.**

argëllë•k ku *m sh* **qe qet etn** Të holla që i jep dhëndri familjes së nuses para martesës për të përgatitur pajën.

argëllëqe t sh i **ARGËLLË•K KU.**

arg•ësh shi m sh sha shat > **ARGSH I.**

argëtím i m sh e et Veprim që bëhet për t'u kënaqur, duke e kaluar kohën në mënyrë të këndshme; diçka që argëton, që bëhet për qejf a dëfrim. **Fëmija mëson edhe me argëtím.**

argët•óhem vetv óva (u) úar E kaloj kohën në mënyrë të këndshme; merrem me diçka të gëzueshme e dëfryese; kënaqem me diçka. > **DËFR•EJ. Shoh një film sa për t'u argëtuar.**

argët•ój óva úar

I kal

♦ E bëj të kalojë kohën në mënyrë të këndshme; e bëj të dëfrejë me diçka të gëzueshme.

> **zbavit.**

♦ E ledhatoj a përkëdhel (*dikë*).

II jokal > **ARGËT•OHEM.**

argëtúar (i e) mb Që e ka kaluar kohën në mënyrë të këndshme.

argëtúem (i) e (e) mb G > **ARGËTUAR (i e).**

argëtúes e mb Që argëton; që bën ta kaloj kohën në mënyrë të këndshme. **Lojë argëtuese.**

argëtúes i m sh - it Ai që argëton dikë.

argëtúes•e ja f sh e et f e **ARGËTUES I.**

argëtúeshëm ndajf Në mënyrë argëtuese.

argëtúesh•ëm (i) me (e) mb > **ARGËTUES E.**

argím i¹ m Shi i imët.

argím i² m sh - etG

♦ Lajka; lajkatim.

♦ Llastim.

argllë ja f sh - të bot Ç (*Olea oleaster*) Ulli i egër.

argó i m sh - të Përfundim; mbarim; fund.

argó ja f sh - të gjuh Zhargon i përdorur nga një grup njerëzish. **Argoja e hajdutëve** zhargon i hajdutëve.

arg•ój kal G > **ARG•UE (me).**

argóm a f sh a at A

♦ Hulli.

♦ Gropë.

argomáz i m sh e et Arë djerr.

argomáz•ë a f sh a at > **ARGOMAZ I.**

argóm•ë a f sh a at > **ARGOMAZ I.**

argóm•ë a f A Ugar; plugim i arës.

argón i *m kim* Element i gaztë inert pa ngjyrë e pa erë, që përbën gati një për qind të vëllimit të atmosferës (*simboli A*); përdoret për mbushjen e llambave elektrike dhe të llambave me vaku(u)m për radio, e tubave fluoreshentë dhe për saldimin me hark.

arg•ón *jokal ói úar* Pikërron shi; bie shi i imët.

argonáut i¹ *m sh ë ët mit gr* Një nga heronjtë që u nis nëpër dete me Jazonin në kërkim të Bashkës së Artë.

argonáut i² *m sh ë ët inv* Molusk cefalopod i deteve të ngrohtë; femra është me guaska spirale, shumë të holla.

argonautík e *mb mit gr* I argonautëve.

arg•ónj kal óva úar A Lavdëroj; lëvdoj.

argónjtur (i e) *mb A* I lavdëruar.

Árgos i¹ *f ant gjeog* Qytet i Greqisë së lashtë, në brigjet veriperëndimore të Peloponezit.

Árgos i² *m mit gr* Anije me të cilën Jazoni me shokë u nis drejt Kolkidës për të gjetur Bashkën e Artë.

argósh•em vetv a (u) ur Më dalin puçrriza të kuqe në trup nga vapa ose ndonjë sëmundja.

argósh•ë t *m sh* Puçrriza të kuqe që dalin në trup nga vapa ose ndonjë sëmundja. .

argóshur (i e) *mb* I mbushur me puçrriza të kuqe nga vapa ose ndonjë sëmundja.

argotík e *mb gjuh* I argosë; që ka të bëjë me zhargonin e një grupi njerëzish.

argotíz•ëm mi *m sh ma mat gjuh* Fjalë a shprehje zhargoni të një grupi njerëzish.

argsh i *m sh e et* Trap me thurimë e kacekëpër të hedhur një lumë etj.

argtés•ë a f sh a at Dëfrim. >**ARGËTIM I**.

argtí a f sh - të Dëfrim; argëtim.

argth m sh érgje érgjet ent Ç Morr që posa ka plasur nga veza. >**AJTH I**.

arg•úe (me) *kal óva úeG*

♦ Lëmoj.

♦ Përkëdhel; llastoj.

argúem (i) e (e) *mb G* I llastuar.

argúem it (të) *as G* Përkëdhelje; lajka e ledhe.

árguj t sh i ARGU•LL LLI.

árgu•ll lli *m sh j jt ent* Vezë e morrit.

argumént i *m sh e et*

♦ Arsyetim që përdoret për të vërtetuar ose për të kundërshtuar një mendim; provë që sillet për të mbrojtur ose për të hedhur poshtë diçka. **Argument bindës (i fortë).** Kërkoj (sjell)

argumente. [Argumenti zyrtar se gegënishtja është përfshí në "gjuhën e njësuar" është gënjeshtër. (APp).]

♦ let Paraqitje e përmbledhur e përmbajtjes së një vepre letrare.

argumentím i *m sh e et* Parashtrim i një arsytimi për të vërtetuar ose për të kundërshtuar një mendim; tërësi argumentesh.

argument•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* ARGUMENT•OJ. Ja si argumentohet kjo tezë.

argument•ójóva úar

I kal Paraqit argumente për (një çështje); vërtetoj me argumente; sjell prova. **Argumentoj një tezë.**

II *jokal* Arsyetoj me argumente. **Di të argumentojë bindshëm.**

argumentúar (i e) *mb (Tezë)* e mbështetura në argumente; i bazuar në prova.

argumentúem (i) e (e) *mb G* >**ARGUMENTUAR (i e).**

argumentúesh•ëm (i) me (e) *mb (Tezë)* që mund të provohet me argumente.

Árgus i m mit *gr* Përbindësh me 100 sy; e vrau Hermesi; Hera i vuri sytë e tij në bishtin e palloit.

argjác i m sh e et *krahin G* Vathë bagëtish e mbuluar ose e zbuluar.

argjánd i mG >ARGJEND I.

argjandtár i m sh ë ët G >ARGJENDAR I.

argját i m sh ë ët krahin G >ARGAT I.

argjavís jokai G >ARGJAVIS•Ë (me).

argjavís•ë (me) jokai a ë G Shtirem a bëj si i sëmure që t'i shmangem punës.

argjavísj•e a f sh e et G Shtirje si i sëmure për t'iu shmangur punës.

argjavistë (i e) mb G Shtiracak, që bën si i sëmure për t'iu shmangur punës.

argjénd si mb Si argjend; (prej) argjendi; në ngjyrë të bardhë të shkëlqyer si argjendi.

argjénd i m

♦ *kim* Element metalik i rrallë e i çmuar, në ngjyrë të bardhë të shkëlqyer; i butë e i përpunueshëm; gjendet i veçuar ose në minerale të argjentitit; ka përcjellshmërinë më të lartë termike e elektrike të të gjithë metaleve; vlerësohet për prodhimin e sendeve të zbukurimit, takëmeve të tryezës, e të monedhave; ka përdorim të gjerë në fotografi, në lidhje saldimi dhe në qarqe të stampuar (*simboli Ag*). **Kupë argjendi. Medalje argjendi. I larë në argjend i veshur me një cipë argjendi. Ngjyrë argjendi.**

♦ Fill për qëndisje, i veshur me argjend.

♦ *kryes sh e et* Enë argjendi.

**

argjend standard Lidhje e argjendit (92.5%) me bakër (7.5%).

bar argjendi bot (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. **>KËPUTJ•E A.**

argjendár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të sendeve prej argjendi dhe ari.

argjendár•e ja f sh e et f e ARGJENDAR I.

argjendarí a f

♦ Mjeshtëri e argjendarit; punimi i sendeve dhe i stolive prej ari e argjendi.

♦ *sh - të* Punishte ku bëhen sende prej ari e argjendi; vendi i punës së argjendarit; dyqan ku shiten stoli e sende të punuara me ar e argjend.

♦ *përmb* Sende e stoli prej argjendi; argjendurina.

argjendbártës e mb min (*Shtresë*) që përmban mineral argjendi.

argjenddashës e mb vjet Lakmitar i parasë; që lakmon paranë.

argjenddashës i m sh - it vjet Lakmitar i parasë.

argjenddashës•e ja f sh e et vjet f e ARGJENDDASHËS I.

argjénde t f sh Enë a sende prej argjendi; argjendurina.

argjendím i m dhe met Veshje a larje me argjend.

argjendít i m min Mineral me përmbajtje argjendi.

argjendlakmúes e mb Lakmues i parasë. **>ARGJENDDASHËS E.**

argjendlakmúes i m sh - it >ARGJENDDASHËS I.

argjendlakmúes•e ja f sh e et f e ARGJENDLAKMUES I.

argjend•óhet úa (u) úar

I vetv veta III

♦ Shkëlqen si argjend.

♦ Vishet me një shtresë argjendi.

II pës e ARGJEND•OJ.

argjend•ojóva úar

I kal

♦ Vesh me një shtresë argjendi.

♦ *veta III (Flokët)* zbardhen; marrin ngjyrë të bardhë argjendi.

II jokal Shkëlqen si argjend.

argjendór e mb poet I argjendtë; në ngjyrë të bardhë e të ndritur si argjendi.

argjendpunúes i m sh - it > **ARGJENDAR I.**

argjendpunúes•e ja f sh e et f e **ARGJENDPUNUES I.**

argjéndtë (i e) mb

♦ (Prej) argjendi; që është bërë me argjend. **Unazë argjendi.**

♦ Ngjyrë gri me shumë shkëlqim.

♦ I bardhë si argjend. **Flokë të argjendtë.**

*

dasmë e argjendtë 25 vjetor i martesës.

argjendúar (i e) mb I larë me argjend.

♦ (*Dritë*) e argjendtë.

argjendúem (i) e (e) mb G > **ARGJENDUAR (i e).**

argjendurína t f sh

♦ Enë argjendi.

♦ Zbukurime argjendi.

argentínas e mb I Argjentinës; që ka të bëjë me Argjentinën, me banorët a vendësit e saj.

argentínas i m sh -it Banor a vendës i Argjentinës.

argentínas•e ja f sh e et f e **ARGJENTINAS I.**

argentín•ë a f sh ë ët ikt Peshk deti i ngjashëm me salmonin.

Argentín•ë a f gjeog Republikë në Amerikën e Jugut në brigjet e Atlantikut.

argentinozáur i m sh ë ët paleo Kafsha më e madhe e tokës gjatë Kretakut të mesëm.

argjentút i m min Mineral i pasur me argjend (Ag₂S), në ngjyrë plumbi me shkëlqim metalik.

argjëndi m vjet A, J > **ARGJEND I.**

argjëndtë (i e) mb vjet A, J > **ARGJENDT•Ë (i e).**

argjëntë (i e) mb > **AGJENDTË (i e).**

argjër•ónj jokal óva úar A > **AGJËR•OJ.**

argjërím i m A > **AGJËRIM I.**

argjí u m sh j jt G **ARIXHI U.**

argjíl i msh e et > **ARGJIL•Ë A.**

argjil•ë a f sh a at Dhe i butë, herë-herë me ngjyrë të kuqe; kur punohet me ujë fiton veti veshtullore; përdoret për prodhime poçerie, tullash e tjegullash. > **DELTIN•Ë A; BOT•Ë A².**

Argjilë e bardhë. Argjilë e pasur. Argjilë zjarrduruese.

argjilít i m min Shkëmb sedimentar që nuk çahet lehtë, i formuar nga deltina.

argjilór e mb Si argjila; i ngjashëm me deltinën; shtresë me përmbajtje deltine.

argjinár•e ja f sh e et bot > **ANGJINAR•E JA.**

argjin•óhetúa (u) úar ndërt pavet dhe pës e **ARGJIN•OJ.**

argjin•ój kal óva úar ndërt Ngre pritë me dhe të ngjeshur anës lumenjve; pendë kundër përmbytjeve.

argjinatúr•ë a f sh a at ndërt Ledh i madh prej dheu të ngjeshur, i ngritur si pritë anës lumenjve për të ndaluar vërshimin; pendë për mbrojtje nga përmbytjet.

argjinúar (i e) mb (Lumë etj.) me ledhe dheu ose me pendë për mbrojtje nga përmbytjet.

argjinué (i) e (e) *mb G* > **ARGJINUAR** (i e).

argjipëshk•ëv *vi m sh víj víjt fet* Titull kleriku në kishën katolike me gradë më të lartë se peshkopi; ai që mban këtë titull; kryetar i një arkidioqeze.

argjipëshkví *a f sh - të fet* Seli e argjipeshkvit; rreth i veprimit dhe juridiksioni i tij.

argjipëshkvínór *e mb I* argjipeshkvit; që ka të bëjë me argjipeshkvin dhe detyrat e tij.

argjít•ë *a f sh a at bot* > **ARQIT•Ë** A.

Arhangélsk *u m gjeog* Qytet dhe subjekt federal i Rusisë në brigjet e Detit të Bardhë.

arhimandrití *i m sh ë ët fet* > **ARKIMANDRIT I**.

arhondësh•ë *a f sh a at f e* **ARHOND I**.

arhónd *i m sh ë ët*

♦ *ant gr* Secili prej nëntë kryemagjistrave të Athinës së lashtë. > **ARKOND I**.

♦ *J* Pasanik.

♦ *sh ë ët* Klasë e pasur.

arhónt *i m sh ë ët* > **ARKOND I**. [Dimë se Dhimitri mbante titullin princ ose arhont i madh i Arbërisë. (AE).]

arí *pasth G (për t'iu drejtuar grave e vajzave)* Moj. **Ari** *gocë!* oj *gocë!*

Ári *shkurt i* Arian.

arí *u m sh nj një*

♦ *zool (Ursus)* Kafshë gjitare e egër mish- e barngrenëse.

♦ *bis* Njeri i rëndë e i ngathët, por i fortë.

♦ *bis* Njeri i pagdhendur e i vrazhdë.

*

Si ariu në bostan (*Sillem*) pa kujdes a me ngathtësi në një vend ku duhet kujdes për të mos dëmtuar gjë a fyer njeri.

Kërcej si ariu në tepsí Detyrohem të bëj diçka nga e keqja.

S'ngopet ariu me mizafj *u* Nuk mjafton fare; është shumë pak për të ngrënë; nuk bëhet një punë e madhe me gjëra të vogla.

**

ariu i bardhë (polar) (*Thalarctos maritimus*) Kafshë mishngrënëse, me qime të bardhë, e viseve të polit të veriut, me peshë 350-700 kg; ushqehet kryesisht me foka.

ariu i murrme (*Ursus arctos*) Kafshë e familjes së ursideve, me trup 1.7 – 2mtë gjatë, me qime të murrme, me peshë rreth 200 kg; rron në pyje të përzier të Evropës, të një pjese të Azisë dhe të Afrikës.

-ariprapasht (*formon emra nga emra*): **argjendarí, kopshtarí.**

Ariadn•ë *a mit gr* E bija e mbretit Minos të Kretës; i dha Tezeut një lëmsh me fill me të cilin ai hyri në labirintin e Minotaurit dhe, tek shkante nëpër të, lëshonte fillin me të cilin gjeti daljen pasi vrau Minotaurin.

arián *e mb I* arianëve; që ka të bëjë me popujt arianë. **Gjuhët ariane** gjuhët e folura nga popujt arianë.

arián i¹ *m kryes sh ë ët*

♦ *sh* Popuj që flitnin një gjuhë indo-europiane; u dyndën në Indinë Veriore në mijëvjeçarin e dytë p.e.re.

♦ *pol (në ideologjinë naziste)* Njeri i racës kaukaziane pa prejardhje çifute.

arián i² *m sh ë ët fet* Pasues a ithtar i arianizmit.

arianíz•ëm *mi m fet* Doktrinë heretike e krijuar në shek. III nga Ariusi, prift i Aleksandrisë, që mbron përparësinë e Atit mbi të Birin dhe mohon bashkëpërjetësinë e Birit me Atin.

aríçk•ë a f sh a at Pulë pjellëse, voese.

ári•e a f sh e et muz Pjesë lirike e operës ose operetës, e interpretuar me një zë dhe e shoqëruar me një vegël ose me orkestër.

ariét•ë a f sh a at muz Arie e shkurtër.

arifç i m sh a at A Argjendar.

aríl•ë a f sh a at Larvë e krimbit të mëndafshit.

aríng•ë a f sh a at bot (*Ailanthus glandulosa*) Arrë e egër ose arrë e qelbët e Azisë dhe Australisë, 20 deri 40 m e lartë; mbillet për zbukurim.

Arión i m mit gr Muzikant që piratët e hodhën në det dhe e shpëtuan delfinët.

aristofanik e mb let ant gr Karakteristik i Aristofanit dhe i stilit të komedive të tij.

aristokrací a f sh - të

♦ Shtresa më e lartë e disa shoqërive, veçanërisht në vendet ku ruhen titujt dhe postet e trashëguara. **Aristokraci feudale. Aristokraci fisnore.**

♦ Pjesë e vogël e një klase ose e një grupi shoqëror të privilegjuar. **Aristokraci financiare. Aristokraci punëtore** pjesë e borgjezuar e klasës punëtore.

♦ *hist* Formë qeverisjeje, në të cilën pushtetin e ka një grup i vogël fisnikësh me tituj të trashëgueshëm.

aristokrat i m sh ë ët

♦ Pjesëtar i shtresës së fisnikëve; ai që bën pjesë në aristokracinë e vendit.

♦ Njeri i shtresës së privilegjuar të një klase a grupi shoqëror.

aristokrat•e ja f sh e et f e ARISTOKRAT I.

aristokratik e mb I aristokracisë; që ka të bëjë me aristokracinë ose i përket aristokracisë.

Shoqëri (familje) aristokratike. Qarqet aristokratike.

♦ I aristokratit; që ka të bëjë me aristoklatin; i stërholluar; që mbahet për i zgjedhur ose hiqet si aristokrat. **Sjellje aristokratike.**

♦ Që qeveriset nga aristokracia fisnore, që lidhet me sundimin e aristokracisë fisnore.

aristokratiz•ëm mi m Sjellje a qëndrim (prej) aristokrati.

aristolokióre t f sh bot (*Aristolachiaceae*) Familje bimësh barishtore, shkurresh shumëvjeçare e lianash, që përmbajnë vajra esencialë.

aristotelíán e mb fil ant gr Karakteristik i Aristotelit; që ka të bëjë me Aristotelin dhe filozofinë e tij.

aristotelíán i m sh ë ët fil ant gr Pasues a nxënës i Aristotelit. **Aristotelianët e botës arabe.**

aristotelíz•ëm mi m fil Filozofi e Aristotelit që merret me logjikën, metafizikën, etikën, poetikën, politikën dhe shkencat e natyrës.

arísht•e ja f sh e et >ARISHT•Ë A.

arísht•ë a f sh a at

♦ Tokë ugar; tokë e lënë dy a tre vjet pa punuar.

♦ Arë e vogël.

♦ *sh* Ara.

aritmetík e mb I aritmetikës; që ka të bëjë me aritmetikën; që është sipas rregullave të aritmetikës. **Veprimet aritmetike** mbledhja, zbritja, shumëzimi dhe pjesëtimi. **Mesatare aritmetike. Progresion aritmetik.**

aritmetík•ë a f kryes

♦ Pjesë e matematikës, që studion vetitë e thjeshta të numrave dhe veprimet me ta. **Aritmetika rationale. Katër veprimet e aritmetikës** mbledhja, zbritja, shumëzimi dhe pjesëtimi.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **Libri i aritmetikës.**

aritmetikán i *m sh ë ët* Specialist i aritmetikës.

aritmetikán•e ja *f sh e et f e* **ARITMETIKAN I.**

aritmetikísht *ndajf* Sipas rregullave të aritmetikës; në mënyrë aritmetike; me numra.

aritmetikór e *mb* > **ARITMETIK E.**

aritmí a *f*

♦ *mjek* Shpejtim ose ngadalësim i rrahjeve të zemrës; çrregullim i rrahjeve të zemrës.

♦ *muz* Çrregullim i ritmit në një pjese muzikore a koreografike.

aritmík e *mb*

♦ *mjek* Që e ka ritmin të çrregulluar, që nuk punon me ritmin e zakonshëm. **Puls aritmik.**

Rrahje aritmike.

♦ *muz, let* (Varg, pjesë muzikore) me ritëm të parregullt.

aritmikísht *ndajf* Pa ritëm të rregullt.

aríth i *m sh ë ët* *bot* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. > **BARGJAN I;**

KËPUTJ•E A.

aríth•e ja *f sh e et* *bot* (*Astragalus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe teke, me lule të bardheme në kaptina ose në qerthuj; përdoret si ushqim për kafshët. > **URITH•E JA.**

aríthi *ndajf* Mbi dy këmbët e prapme si ariu, duke e mbajtur trupin drejt (zakonisht për kafshët); përpjetë. **Kali u ngrit arithi.**

arithmetik•ë a *f sh a at* > **ARITMETIK•Ë A.**

arixhësh•ë a *f sh a at f e* **ARIXHI U.**

arixhëshk•ë a *f sh a at* Cigane.

arixhí u *m sh nj një* Cigan.

arixhófk•ë a *f sh a at* > **ARIXHESHK•Ë A.**

Arizón•ë a *f gjeog* Shtet i SHBA-së Jugperëndimore, në kufi me Meksikën. **Kanioni i Madh i Arizonës.**

ar•k u¹ *m sh qe qet* A > **HAR•K U.**

ar•k u² *m sh qe qet* Dollap.

arká ja *f sh - të* Fletë e sharrës për trupa.

arkád•ë a *f sh a at*

♦ *ark* Korridor me shtylla në të dy krahët.

♦ *Rrugë* këmbësore me dyqane në të dy krahët.

♦ *sh ark* Harqe që mbajnë murin; harqe përgjatë murit.

Arkadí a *f gjeog* Krahinë e Greqisë, Peloponezin Qendror.

♦ *mit gr* Vend ku jeton Pani.

♦ *poet* Parajsë idilike.

arkadián e *mb*

♦ *dhe mit gr* I Arkadisë; që ka të bëjë me Arkadinë, me banorët a vendësit e saj.

♦ (*Vend*) idilik; ideal.

arkadián i *msh ë ët*

♦ Banor a vendës i Arkadisë.

♦ *poet* Vend idilik a ideal.

arkadián•e ia *f sh e et f e* **ARKADIAN I.**

arkadík e mb >**ARKADIAN E.**

arkafórt•ë a f sh a at Kasafortë.

arkaík e mb I një kohe të lashtë; shumë i vjetër; i vjetruar; që ka dalë nga përdorimi. [emri i saj (i perëndeshës Dianë) **shpjegohej me një rrënjë më të hershme "dius", formë më arkaike e së cilës ishte "divus"** (ShS).]

arkaík•e ja f sh e et libr Të qenët arkaik. **Arkaikja në art.**

arkaíz•ëm mi m sh ma mat Fjalë a shprehje e vjetruar, e dalë nga përdorimi.

arkaízím i m sh e et libr

♦ Dalje nga përdorimi (i një fjale a shprehjeje).

♦ Paraqitje në trajta arkaike.

arkaíz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ARKAÍZ•OJ.

arkaíz•ój kal óva úar Paraqit në trajtë arkaike. [pati përpjekje për rikrijimin e një epopeje integrale, sipas modeleve të poemave antike, duke e arkaizuar qëllimisht teknikën e vjershërimit (ShS).]

arkaízúar (i e) mb I paraqitur në trajtë arkaike.

Arkangjél i m fet Krye-engjëll; engjëll i shkallës më të lartë në hierarkinë qiellore.

Arkanzás i m gjeog Emër lumi dhe shteti në SHBA-në Qendrore-Jugore.

arkapí a f sh a at G Derë e pasme e oborrit.

arkapunúes i m sh -it Punëtor që bën arka.

arkapunúes•e ja f e ARKAPUNUES I.

árkas ndajf Në trajtë arke; si arkë.

arkaván i m sh ë ët bot >**JARGAVAN I.**

arkeán e mb gjeol Që ka të bëjë me arkeanin.

arkeán i m gjeol Perudhë rreth 3 milion vjet më parë, kur u formua korja e Tokës dhe u shfaqën organizmat njëqelizore.

arkebúz i m sh a at vjet usht Pushkë me fitil, që mbushet nga gryka.

arkegón i m bot Organ femëror i myshqeve, fiereve dhe shumicës së gjimnospermave.

arkegonióre t m sh bot Bimë me arkegon.

arkelón i m sh ë ët paleo Breshkë deti e Kretakut të vonë.

ark•éhem vetv G >**ARK•YE (me u).**

arkeo- fjalëform.

arkeográf i m sh ë ët libr Studiues i kulturës materiale të lashtë.

arkeográf•e ja f sh e et libr f e ARKEOGRAF I.

arkeografí a m libr Përshkrim sistematik i kulturës materiale të lashtë.

arkeografík e mb libr I arkeografisë; që ka të bëjë me arkeografinë.

arkeológ u m sh ë ët Specialist që merret me gjurmime dhe studime arkeologjike.

arkeológ•e ia f sh e et f e ARKEOLOG U.

arkeologjí a f Studim i historisë dhe parahistorisë së njerëzimit nëpërmjet gjetjeve nga gjurmimet dhe analizës së artefakteve dhe të mbetjeve fizike të tyre.

arkeologjík e mb I arkeologjisë; që ka të bëjë me arkeologjinë. **Gjurmime arkeologjike.** [Cikli i kreshnikëve, me përmbajtjen e tij, sjell të njëjtin argument që japin të dhënat gjuhësore dhe ato arkeologjike për bashkëjetesën e popullit shqiptar me grekët qysh prej periudhës klasike. (ShS).]

arkeometrí a f Analizë e objekteve arkeologjike.

arteometrík e mb I arkeometrisë; që ka të bëjë me arkeometrinë.

arkeopteríks i m sh ë ët paleo Dinozaur i Jurasikut të vonë, që lidhet nga afër me shpendët.

arkeozoík e mb gjeol (*Periudhë*) areozoike; që ka të bëjë me arkeozoikun.

arkeozoík u m gjeol Periudhë rreth 3 milion vjet më parë, kur u formua korja e Tokës dhe u shfaqën organizmat njëqelizore.

arkeozoológ u m sh ë ët Specialist i arkeozoologjisë.

arkeozoológ•e ia f sh e et f e ARKEOZOLOG U.

arkeozoologjí a f Studim dhe interpretim i kafshëve të zbuluara gjatë gërmimeve arkeologjike.

arkeozoologjík e mb I arkeozoologjisë; që ka të bëjë me arkeozoologjinë.

arketíp e mb I arketipit; që ka të bëjë me arketipin.

arketíp i m sh a at libr Diçka që shërben si model a bazë për të nxjerrë kopje. [pas një shqyrtimi të vëmendshëm të fondit të rapsodive të kreshnikëve në lidhjen e tyre "arketip - variante", në raportet "kompetencë - performancë" (në një gjuhë më të thjeshtë: "traditë - përtëritje"). (ShS).]

árk•ë a¹ f sh a at

♦ Kuti e madhe prej dërrase, ku ruhen e mbahem sende e mallra. [një arkë me rraqe në vete të pavlerë (MC).] [Dashuri e paluar si arni në arkë (JG).]

♦ Fonde në të holla që ka si gjendje një shtet, kompani, institucion etj. **Arka e shtetit. Libri i arkës. Gjendje arke.**

♦ Kasafortë. **Mbyll paratë në arkë.**

♦ Zyrë a vend i posaçëm, ku bëhen pagesat dhe veprime të tjera me të holla. **Paguaj në arkë.**

♦ *fin* Institucion ku depozitohen të holla që mund të tërhiqen sipas rregullave.

♦ *bis* Arkivol.

*

Arka e Nuhut (e Nojes) *fet* Anije me të cilën patriarku hebraik Nuhu (Noja) shpëtoi familjen e tij dhe kafshët e mbetura nga Përmbytja e Madhe (sipas Biblës). >**BARKA E NUHUT (E NOJES).**

Arkë e dry Të lidhur si mishi me thoin; të pandarë nga njëri-tjetri.

Arkë e mbyllur Njeri që s'e nxjerr të fshehtë.

E kam gojën arkë Nuk nxjerr fjalë nga goja; i ruaj mirë të fshehtat.

Fundi i arkës Rrobat më të mira.

árk•ë a² f sh a at inv >**ARKËKOSH I.**

arkëkósh i m sh ë ët inv (*Anadara corbuloides*) Butak me guaska në trajtë barke.

árk•ël la f sh la lat Arkëz; arkë e vogël.

arkëmórt i m sh e et libr Qefin; arkivol.

arkërkúes i m sh -it Ai që kërkon a gërmon për ar. **Arkërkuesit e Alaskës.**

arkërkúes•e ja f sh e et f e ARKËRKUES I.

arkëtár i m sh ë ët Njeri i ngarkuar të mbajë arkën e një kompanie, institucioni dhe të kryejë veprimet me të holla. **Arkëtar i bankës. Arkëtar i shoqatës.**

arkëtár•e ja f sh e et f e ARKËTAR I.

árkësh i m sh a at vjet tek Rreze me sustë (*e derës, dritares*).

arkëtím i m sh e et fin Derdhje e të hollave në arkë.

arkët•óhet úa (u) úar fin vetv dhe pës e ARKËT•OJ.

arkët•ój kal óva úar fin Derdh në arkë (*një shumë të hollash*). **Arkëtoj një çek.**

arkëtúar (i e) mb (*Shumë*) e derdhur në arkë.

arkëtúem (i) e (e) mb G >**ARKËTUAR (i e).**

arkëtúes e mb fin

♦ Që kryen veprime të arkës.

♦ Që derdh të holla në arkë.

arkëtúes i m sh -it Ai që kryen veprime arkëtimi.

arkëtúes•e ja f sh e et f e ARKËTUES I.

arkëtúesh•ëm (i) me (e) mb (*Çek, urdhër xhirimi etj.*) që mund të arkëtohet.

árkëz a f sh a at Arkë e vogël për ruajtjen e sendeve të çmuara. **Arkëz e stolive.**

arkëz e hirit Urnë.

arki- fjalëform libr

♦ Krye-.

♦ I vjetër; i pandreqshëm.

arkíc•ë a f sh a at Arkë e vogël; kuti.

arkidioqéz•ë a f sh a at fet Rreth i veprimit dhe juridiksion kishtar më i madh se dioqeza, që

është nën drejtimin e një arkipeshkvi.

arkidukál e mb I arkidukës; që ka të bëjë me arkidukën. **Zotërime arkidukale.**

arkidukát i m sh e et Zotërim nën kontrollin e arkidukës ose arkidukeshës.

arkidukésh•ë a f sh a at Grua ose vejushë e arkidukës (së Austrisë).

arkidúk•ë a m sh ë ët I biri i perandorit të Austrisë.

arkidhják u m sh ë ët fet Klerik i lartë i kishës së krishterë, që merr urdhra nga peshkopi.

arkigoní a f sh - të bio Organ shumëqelizor i myshqeve, fiereve dhe shumicës së

gjimnospermave, që prodhon vezë.

arkíl•ë a f sh a at Arkë e vogël.

arkimandrít i m sh ë ët

♦ Kryemurg i kishës ortodokse.

♦ Titull i murgut ortodoks, më i ulët se dhespoti.

arkimedián e mb I Arkimedit; që ka të bëjë me Arkimedin dhe shpikjet e tij.

arkioportuníst e mb (*Qëndrim*) prej arkioportunisti.

arkioportuníst i m sh ë ët Oportunist i vjetër, i pandreqshëm.

arkioportuníst•e ja f sh e et f e ARKIOPORTUNIST I.

arkipelág u m sh ë ët gjeog Grup ishujsh që formojnë një bashkësi tokësore; zonë detare që përmban shumë ishuj.

arkipeshkóp i m sh ë ët fet Kryepeshkop.

arkitékst i m sh e et libr Tekst i vjetër. [Folkloristët e kanë theksuar këtë ndërvarje më shumë për të penguar ndërhyrjen e botuesve në tekstet orale, për të frenuar dëshirat për të modernizuar arkitekstet dhe për të krijuar vepra të stilizuara nën shembullin e modeleve të hershëm. (ShS).]

arkitékt i m sh ë ët

♦ Specialist në arkitekturë; inxhinier që bën projektet e ndërtimeve dhe ndjek zbatimin e tyre.

♦ *fig* Ai që bën planin, përcakton detyrat themelore dhe tregon rrugët për arritjen e një qëllimi.

>IDEATOR I.

arkitékt•e ja f sh e et f e ARKITEKT I.

arkitektoník e mb

♦ Që ka të bëjë me arkitektonikën; që u përgjigjet kërkesave të arkitektonikës.

♦ >ARKITEKTURAL E. Ansambël arkitektonik. Monumente arkitektonike. Arti arkitektonik.

♦ *art* Strukturo.

arkitektoník•ë a f

♦ Mënyrë e ndërtimit të një vepre, me pjesët përbërëse në harmoni me njëra me tjetrën dhe me të tërën.

♦ *art* Mënyrë e ndërtimit të një vepre letrare a muzikore, në të cilën elementet përbërëse janë në përpjesëtime të drejta dhe të lidhura mirë ndërmjet tyre.

arkitekturál e mb I arkitekturës; që ka të bëjë me arkitekturën; që i përket arkitekturës, i bërë sipas kërkesave të arkitekturës. **Zgjidhje e mirë arkitekture.**

arkitektúr•ë a f

♦ Art i projektimit, vendosjes dhe zbukurimit të ndërtesave ose të veprave të tjera.

♦ Mënyrë e vendosjes, ndërtimit dhe zbukurimit të ndërtesave në pjesën e jashtme.

Arkitektura e qytetit.

♦ Stil i veçantë në vendosjen, ndërtimin dhe zbukurimin e ndërtesave e të veprave të tjera.

Arkitektura romake (greke, gotike, moderne).

♦ **>ARKITEKTONIK•Ë A.**

arkitekturór e mb **>ARKITEKTURAL.**

arkítip i m sh e et

♦ Shembull tipik i një njeriu a sendi. **>MODEL I.**

♦ Origjinal prej nga është nxjerrë një kopjeje. Simbol a motiv që përsëritet në letërsi, art e mitologji. **Arkítip i së mirës (keqes).** *psik* Figurë primitive e trashëguar nga paraardhësit e hershëm të njerëzimit, që supozohet se është i pranishëm në subkoshiençën kolektive.

arkítipík e mb I arkitipit; që ka të bëjë me arkitipin.

arkitrá u m sh rë rët ndërt Tra prej guri a prej betoni, që vihet mbi kreun e shtyllave të një ndërtese ose mbi dyer e dritare. **>KRYETRA U.**

arkitráv i m sh ë ët > ARKITRA U.

arkív i m sh a at

♦ Institucion që merret me grumbullimin, ruajtjen, sistemimin dhe pjesërisht edhe me botimin e dokumenteve e të dorëshkrimeve me vlerë historike; ndërtesa e këtij institucioni. **Arkivi i shtetit. Arkivi i filmit.** [Procesi i shkombëtarizimit të plotë ose të pjesshëm të popujve, që ishte detyra kryesore e Arkivit Qendror, (IK).] [Në disa raste ... siç qe shembulli i amerikanit Parry, ndodhën ngjarje të tjera të pashpjegueshme, koleksionet e tyre u zhdukën, u kyçën në arkiva dhe mbeten edhe sot gjysmë të publikuara. (ShS).]

♦ Zyrë ku ruhen akte dhe shkresa të një institucioni, kompanie etj.

♦ Tërësi e dokumenteve, e akteve etj., që lidhen me veprimtarinë e një institucioni, të një organizate ose të një njeriu dhe që ruhen si materiale me vlerë.

♦ *tek inf* Kopje rezervë ose të dhëna për një version të vjetër të kompjuterit.

*

E lë (e fut) në arkiv libr E lë në harresë, nuk merret më me të.

arkivál e mb **>ARKIVOR E.** [Në mbarim të shekullit XV dhe në fillim të XVI-it, burimet arkivale italiane përmendin grupe Shqiptarësh të mërguar, që nga Venetiku gjer në Sigeli. (AE).]

arkiván i m sh a at bot (Cercis) Dru i ulët a shkurre e madhe, e përhapur në vise të ngrohta të Europës Jugore dhe Azisë lindore; mbushet me lule bojërozë para se të nxjerrë gjethet nga fundi i pranverës.

arkív•ë a f sh a at > ARKIV I.

arkivím i m sh e et zyr Vënie në arkiv.

arkivíst i m sh ë ët Punonjës i ngarkuar me grumbullimin, ruajtjen, përpunimin dhe katalogimin e materialeve në një arkiv.

arkivist•e *a f sh e et f e* **ARKIVIST I.**

arkivistik•ë *a f libr* Shkencë e grumbullimit, ruajtjes, përpunimit dhe katalogimit të materialeve arkivore.

arkiv•óhet úa (u) úar *zyr pavet dhe pës e* **ARKIV•OJ.**

arkiv•ój kal óva úar Shtie (ruaj, e kaloj) në arkiv. [Për disa kohë do të kërkojnë vrasësin e një prostitute, e pastaj do të arkivojnë gjithçka. (ED).]

arkivól i m sh e et Arka ku shtihet i vdekuri për ta varrosur. >**QIVUR I. Karroca (makina) e arkivolit.**

arkivolpunúes i m sh -it Ai që bën arkivole.

arkivólt•ë *a f ark* Element i ngjashëm me arkitraun në dy pikëmbështetjet e harkut.

arkivór e mb I arkivit; me vlerë si arkivi. **Dokumente arkivore.**

arkivúar (i e) mb I arkivit; që ka të bëjë me arkivin; që ruhet në arkiv.

arkivúem (i) e (e) mb G >**ARKIVUAR (i e).**

arkónd i m sh ë ët

♦ *ant gr* Secili prej 9 kryemagjistrëve të Athinës së lashtë. [Ky papë u mor vesh edhe me Arkondin Dhimitër, që ishte në krye të Arbrit, pas vitit 1208, për t'i dërguar këtij një prelat nga Durrësi, që të përforcohej feja në Arbër. (DhSh).]

♦ Titull në hierarkinë feudale, që e mbante një pronar i pasur nga paria e vendit (*kryesisht në Bizant*).

arkondësh•ë *a f sh a at* Bashkëshorte e arkondit.

arkondí a f sh - të hist

♦ Krahinë e sunduar nga një arkond.

♦ Zotërimet të një arkondi.

arktík e mb gjeog I Arktikut; që ka të bëjë me zonën rreth Polit të Veriut. **Rrethi Polar Arktik. Arktík u m gjeog** Zonë e ngrirë rreth Polit të Veriut.

arktór i m sh ë ët > **HARKËTAR I.**

arkt•úer óri m sh ë ët G > **HARKËTAR I.**

ark•ýe (me u) vetv éva (u) ýe G Marr kot; bëj si i marrë (i tërbuar).

arkýem (i) e (e) mb G I marrë; i tërbuar. > **HAKËRRYER (i e).**

árlle (me) jokall érdhi - krahin G > **VIJ; ARDHË (me).**

arllúc•ë a f sh a at krahin G > **HARDHUC•Ë A.**

armác i m sh a at vjet

♦ Cohë e qëndisur me mëndafsh ose me ar, e qepur para dimive të grave a benevrekëve të burrave për zbukurim.

♦ Cohë e trashë për veshje të sipërme, perde etj.

armadíl i m sh ë ët zool Gjitar mish e barngrënës i Amerikës së Jugut, me dhëmbë si kunja, me kthetra të mëdha për të gërmuar llagëme dhe me trupin të mbuluar me breza pllakëzash kockore, që gjuan kryesisht natën.

armadill•ë a m ikt Lloj peshku, me luspa gjembake, që mund të jetojë edhe në tokë; gjendet kryesisht në ujëra të ngrohta të Atlantikut.

armadilíde t m sh ent (Armadillidae) Morra druri.

armádh i m sh e et A Dollap.

Armagedón i m fet Skenë e betejës së fundit midis mbretërve të Tokës dhe e fundit të botës.

armakól•ë a f sh a at >**ARMAKOLL•Ë A^{1,2}.**

armakóll•ë a¹ f sh a at vjet usht Armaturë.

armakóll•ë a² f sh a at vjet usht Grykë e topit.

armár i m sh ë ët krahin Dollap.

Armát i m mit ilire Perëndi dalmate e luftës.

armatës•ë a f sh a at Veshje me shtylla druri a betoni e faqeve të brendshme të galerive në miniera, që shërben për të ndaluar shembjet. >**ARMATUR•Ë A.**

armát•ë a¹ f sh a at

♦ *usht* Njësi e madhe ushtarake, e përbërë nga dy a me shumë trup-armata dhe e pajisur për veprime luftarake strategjike. **Armatë tankesh.** [Shteti ... kishte nevojë, si rrallëherë, për pjesën më të zgjedhur e më fine të armatës së tij të fshehtë. (IK).]

♦ Masë e madhe njerëzish. **Armata e të papunëve.**

♦ Sasi e madhe, grumbull i madh mjetesht teknike.

armát•ë a² f sh a at Ç Gjerdan me dy a tre radhë florinjsh, që e varin nuset në qafë; varëse gjithfarësh për stoli.

armatím i m sh e et

♦ Pajisje me armë; armatosje.

♦ *usht* Tërësi e armëve dhe mjeteve e pajisjeve të luftës. **Armatim i rëndë. Garë e armatimeve.**

♦ *min* Sigurimi i galerive me armatesë.

armatís kal a ur > **ARMATOS.**

armatís•em a (u) vetv e **ARMATIS.**

armatís•ë (me)¹ kal a ë vjet krahin G > **ARMATOS.**

armatís•ë (me)² kal a ë vjet krahin G Ndreq, zbukuroj me varëse a gjerdan gushe.

armatísun (i e)¹ mb vjet krahin G > **ARMATOSUR (i e).**

armatísun (i e)² mb vjet krahin G (Grua) e ndrequr, e zbukuruar me varëse a gjerdan gushe.

armat•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Ngjesh armët. > **ARMATOS•EM.**

♦ *veta III (Galeria e minierës)* përforcohet për t'u mbrojtur nga shembjet.

II pës e **ARMAT•OJ.**

armat•ój kalóva úar

♦ I jap armë (*dikujt*). > **ARMATOS.**

♦ Përforcoj (*galerinë e minierës*) për ta mbrojtur nga shembjet.

armatór i¹ m sh ë ët det Pronar ose qiramarrës anijesh, që i pajis dhe i përdor ato për tregti.

armatór i² m sh ë ët min > **ARMATUES I.**

armatós kal a ur

♦ Pajis me armë, i jap armë. **Armatos ushtinë (popullin, vendin).**

♦ *usht* Mbush (*armën*) dhe e ngreh për qitje. **Raketë e armatosur me kokë bërthamore.**

♦ Pajis me mjete, me vegla etj. për një punë të caktuar. **Armatos një anije.**

♦ *fig* Pajis me njohuri, me dije etj. për një veprimtari të caktuar.

♦ *min* Vesh me armatesë, i vë armatesë (*galerisë së minierës*).

armatós•em a (u) ur

I vetv

♦ Pajisem me armë, marr armët, ngjesh armët. **U armatosën edhe fëmijët.**

♦ Pajisem me mjete për një punë.

♦ *veta III (Galeria e minierës)* vishet me armatesë.

♦ *fig* Pajisem me njohuri, me dije etj. për një veprimtari; përgatitem për të punuar e vepruar në një fushë.

II pjesë e ARMATOS.

armatós•ëm (i) me (e) mb G >ARMATOSUR (i e).

armatósí a¹f sh - të Zbukurim.

armatósí a²f sh - tëdet Tërësi e litarëve, kabllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armatósj•e a f Pajisje a furnizim me armë.

armatósur (i e) mb

♦ I pajisur me armë, që ka armë. **Forca të armatosura. Ushtar i armatosur. Polici e armatosur.**

♦ (*Kryengritje, luftë*) me armë në dorë; e shoqëruar me veprime luftarake.

♦ *fig* I pajisur me njohuri për një veprimtari të caktuar.

**

asnjanësi e armatosur Mosndërhyrje në luftë; qëndrim i mënjanuar, duke qenë i gatshëm për luftë.

armatúar (i e) mb

♦ >ARMATOSUR (i e).

♦ *min* (*Galeri*) e përforcuar kundër shembjeve.

armat•úe (me) kal óva úe kal G >ARMATOS.

armatúem (i) e (e) mb G >ARMATUAR (i e); ARMATOSUR (i, e).

armat•úer óri m sh órë órët vjet G Armëtar; prodhues armësh.

armatúes i m sh - it Punëtor që merret me punimet e armatimit të galerive të minierës.

armatúr•ë a f sh a at

♦ *ndërt* Kallëp prej dërrasash ose prej metali, që shërben për të derdhur shtylla, trarë etj. prej betoni ose për të mbajtur a për të përforcuar një pjesë të një ngrehine në ndërtim e sipër.

Armatura e urës. Ngre armaturën. Heq (prish) armaturën.

♦ Shufra ose pjesë metalike të lidhura si skelet ndërmjet tyre, që vihen si përforcim brenda shtyllave, trarëve, soletave etj. të derdhura me beton.

♦ *min* Përforcim i galerisë kundër shembjeve.

♦ *tek* Pajisje, vegla dhe pjesë të vogla të makinave e të aparateve, që shërbejnë për të punuar mirë këto. **Armatura e automjetit. Armatura e anijes.**

♦ Rreth, skelet ose kornizë për syza, pasqyra etj.

♦ Kuti (*e radios*).

♦ Raft ku vihen të mbështetura me këmbë armët. >ARMËMBAJTËS•E JA.

♦ Raft i veglave të punës.

♦ *hist* Pajisje luftarake të ushtarëve në kohët e vjetra e në mesjetë.

♦ *muz* Tërësi e diezëve dhe e bemoleve, që vihen pas çelësit për të shënuar shkallën e një pjese.

armáthe t f sh Ç Varg me kallinj misri për farë.

armbájtës e mb gjeo (*Shtresë, rërë*) me përmbajtje ari, që përmban ar.

armbulíc•ë a f sh a at Tundës i qumështit.

armé ja f sh - të ushq

♦ Lakër e vënë turshi; turshi.

♦ *krahin* Kos ose qumësht me kripë, i shtënë në kacek për dimër.

armegám•e ja f sh e et etn >ARMEGAN•E IA.

armegán•e ia f sh e et kryes sh etn Ç Ëmbëlsira që dhëndri i dërgon nuses një a dy ditë para dasmës.

armén e mb I Armenisë; që ka të bëjë me Armeninë, me banorët a vendësit e saj. **Gjuha armene** armenishtja.

armén i m sh ë ët Banor a vendës i Armenisë.

arména t f sh det Tërësi e litarëve, kablllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armén•e ja f sh e et f e ARMEN I.

Armení a f gjeog Vend në Kaukaz, pa dalje në det, në Europën Juglindore.

armenís jokall a ur det

♦ Zbarkoj.

♦ Manovroj barkën me vela.

♦ Ndërroj drejtimin e lundrimit.

♦ Pajis me vela anijen.

armeníst i m sh ë ët Studiues i gjuhës dhe kulturës armene.

armeníst•e ja f sh e et f e ARMENIST I.

armenistik•ë a f libr Studime të gjuhës dhe kulturës armene.

armenisúr•ë a f sh a at G

♦ Zbarkim.

♦ Tërësi e litarëve, kablllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armenísht ndajf Në gjuhën armene.

armenísht•e ja f Degë më vete e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që e flasin armenët.

Alfabeti i armenishtes. Armenishtja klasike (moderne).

armér•ë a f ushq Ç Kos i ndrequr me kripë, që ruhet për ta përdorur në dimër.

armerí a f sh - të > ARMËRI A.

armés•ë a f sh a at tek Përforcim. > **ARMATUR•Ë A.**

árm•ë a f sh ë ët

♦ Mjet që përdoret për të dëmtuar dikë fizikisht a për të shkatërruar diçka. **Mbaj armë me leje.**

Lëshoj armët ndërpres luftimin. **Për nder-armë! Sup-armë!! Këmbej armë me dikë.**

Ngjesh (rrrok) armët. [kemi kundë, po armët besnike (GjF).]

♦ Një nga llojet e njësive ushtarake prej të cilave përbëhen forcat e armatosura. **Arma e artilerisë. Arma e aviacionit.**

♦ *fig* Mjet për t'ia arritur një qëllimi; mënyrë a arsyetim për të mbrojtur a për të rrëzuar diçka. **Armë e sigurt. I jap dikujt armë kundër vetes.**

♦ *sh* Ushtri; shërbim ushtarak. **Thërres nën armë** rekrutoj. **Jam nën armë** jam me shërbim ushtarak.

*

Me armë në dorë I gatshëm për luftë.

Me forcën e armëve Me dhunë të armatosur.

Mat armët me dikë Hyj në betejë me dikë; mat forcat në luftë me dikë.

Shok armësh Bashkëluftëtar; shok i ngushtë në përpjekjet për të arritur një qëllim.

**

armë atomike usht > BOMBË ATOMIKE.

armë bakteriologjike usht Armë që përmban mikroorganizma që përhapin sëmundje vdekjeprurëse dhe shfarosin kafshët e bimët.

armë bërthamore usht Bombë ose mbushje e raketës me fuqi të madhe shpërthyesë të përftuar nga çlirimi i energjisë së bërthamës së atomit.

armë brezi usht Armë që mbahen në brez si pistoleta, thika, shpata etj.

armë kimike usht Municion ose pajisje që çliron lëndë kimike vdekjeprurëse ose me rrezik për jetën e njerëzve dhe kafshëve dhe për dëmtimin e bimëve.

armë të bardha *ush* Armë brezi si thika e shpata. [**Me armë të bardha, me pushkë** ltina (VPSH).]

armë të ftohta *usht* Thika e shpata.

armë të lehta *usht* Armë që mbahen në brez a në sup.

armë të rënda *usht* Armë të transportueshme me mjete.

armë të shfarosjes në masë *usht* Armë të fuqishme, kryesisht bërthamore, për shfarosjen e genieve të gjalla dhe dëmtimin e objekteve.

armë zjarri *usht* Armë që hedh predhën me anë të ndezjes së barutit.

armëlarë *mb*

♦ Që ka armë të lara në ar ose argjend.

♦ *poet* Fitimtar në beteja; i mbuluar me lavdi në luftë. **Ushtri armëlarë.**

armëmbajtës i m sh -it

♦ *hist* Shoqërues i një kalorësi, që i mban armët.

♦ *fig* Ai që është në shërbim të dikujt.

♦ *libr* Ai që mban armë.

armëmbajtës•e ja f sh e et usht Raft ku vihen armët të mbështetura më këmbë.

>**ARMATUR•Ë A.**

armëmbajtje•e a f drejt Mbajtje e një arme personale. **Armëmbajtje me (pa) leje.**

armëndrëqës i m sh -it vjet Zejtari që ndreq armë.

armëngrirë *mb poet* Që i ka armët të lara në ar ose argjend; që i shkëlqejnë armët.

armëngjështur *mb* I armatosur e gati për luftë.

armëpathyer *mb poet* I pamposhtur në luftë.

armëpishë *mb*

♦ Që e mban armën ngrehur; kurdoherë i gatshëm për luftë.

♦ Që vret sa herë shtie.

armëpunues i m sh -it Zejtari që bën e ndreq armë. >**armëtar i.**

armëpushim i m sh e et Ndalim i përkohshëm i luftimeve ndërmjet palëve, që bëhet me marrëveshje. **Bëj armëpushim. Shkel armëpushimin.**

armëqitje•e a f sh e et libr Qitje në shenjë (me armë zjarri).

armërendë *mb (Luftëtar, repart)* i armatosur rëndë.

armëri a f sh - të usht Armëtore.

armëshitës e mb

♦ (*Tregtar etj.*) që shet armë. **Vendet kryesore armëshitëse në botë.**

♦ (*Mjeshtër*) që bën e shet armë.

armëshitës i m sh -it

♦ Tregtar që shet armë.

♦ Mjeshtër që shet armë.

armëshitës•e ja f sh e et f e ARMËSHITËS I.

armëtar i m sh ë ët

♦ Tregtar që shet armë.

♦ Mjeshtër që bën e shet armë.

armëtar•e ja f sh e et f e ARMËTAR I.

armëtarí a f Punimi i armëve; mjeshtëria e armëtarit.

armëtór•e ja f sh e et usht Vend për mbajtjen dhe ruajtjen e armëve.

armíh kal a ur Gërmoj; mih, rrëmih.

armíh•et pavet dhe pës e ARMÍH.

armíhje *a f sh e et* Gërmim; mihje; rrëmihje.

armíhur (*i e*) *mb* I gërmuar; i mihur; i rrëmihur.

armík *e mb* I armikut; që i përket armikut, që bëhet a organizohet nga armiku. **Shtet (vend)**
armik. Ushtritë armike.

armí•k *ku m sh q qtë*

♦ Ai që i do të keqen tjetrit; ai që e urren dikë dhe përpiqet ta dëmtojë. **Armik i hapët(i betuar, i fshehtë).** [Të drejtat tona ne si ndajmë,/ Këtu armiqtë s'kanë vend. (AS).] [Erdhi koha që shpatat t'i kthejmë në parmenda/ armiqtë në miq erdh koha të kthejmë (IK).]

♦ *përmb* Ushtri kundër së cilës bëhet luftë dhe shteti, të cilit i shërben ajo. >**KUNDËRSHTAR I. Territor i pushtuar nga armiku.**

♦ Ai që urren diçka dhe lufton kundër saj; ai që nuk pajtohet me diçka, që nuk e pranon diçka.

Ai është armik i vetes.

♦ Gjë e dëmshme, që bën keq. **Duhani (alko(o)li) është armik i shëndetit.**

armík•e *ja f sh e et f e* **ARMÍ•K KU.**

armím *i m sh e et ndërt* Përforcim i betonit me hekur, i xhamit me plumb, i kabllot me veshje metalike etj.

armíq *të sh i* **ARMÍ•K KU.**

armiqërí *a f përmb bis* Armiq; tërësi e armiqve.

armiqësí *a f sh - të*

♦ Qëndrim prej armiku, prirja e synimi për t'i bërë keq dikujt; ndjenjë e keqdashjes dhe e urrejtjes për dikë.

♦ Marrëdhënie të tilla, kur dy palë urrejnë dhe luftojnë njëra-tjetrën. >**hasmëri a. Fut në armiqësi.**

armiqësí *m sh e et* Veprim a gjendje e karakterizuar nga armiqësia.

armiqësisht *ndajf* Me Armiqësi; në mënyrë armiqësore.

armiqës•óhem *vetv óva (u) úar* Bëhem armik me dikë; hyj në grindje; futem në armiqësi. **Aty armiqësohen, aty miqësohen.**

armiqës•ój *kal óva úar* E bëj armik; e shtie në grindje, e fut në armiqësi (*dikë me një tjetër*).

armiqësór *e mb*

♦ (*Veprim etj.*) prej armiku; që bëhet nga një armik; që ka qëllime të këqija e synon të bëjë dëm. **Qëllime armiqësore.**

♦ (*Qëndrim*) tipik i armikut; që shpreh armiqësi; i mbushur plot urrejtjen e keqdashje.

armiqësúar (*i e*) *mb* (*Njerëz, familje*) në gjendje armiqësie; që i ka prishur marrëdhëniet.

armír•ë *a f sh a at bot* (*Thesium*) Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të ngushtë, me lule të vogla të bardha që dalin tufë në majat e çdo kërcelli; rriten edhe si parazitë në rrënjët e bimëve të tjera.

armíst *e mb ant ilir* I fisit të Armistëve.

armístë *t m sh ant* Fis ilir në përbërjen e fiseve më të mëdha si deramestët dhe taulantët.

armisht•ë *a f sh a at* Armëtore.

arm•óhet *úa (u) úar ndërt pavet dhe pës e* **ARM•OJ.**

arm•ój *kal óva úar ndërt* Përforcoj (*betonin me hekur, qelqin me plumb etj.*). **Armoj kabllot.**

armór *i m sh e et hist* Armaturë. **Armor i çeliktë.**

armsh•úer *óri m sh órë órët* G

♦ Hamshor

♦ Kalë lufte.

armtár *i m sh ë ët* >**ARMËTAR I.**

armubulíc•ë a f sh a at Tundës i qumështit.

armúar (i e) mb ndërt I përforcuar me shufra metalike. **Tra (qelq) i armuar.**

armúem (i) e (e) mb G >ARMUAR (i e).

armús•ë a f sh a at Ç Tokë mbi ujë; tokë e zezë.

arn i¹ m sh a at G Arnë. [**Dashuri e paluar si arni në arkë** (JG).]

arn i² m sh e et bot Pishë Ballkanike. >**ARNE NI; MOLIK•Ë A.**

árna-árna ndajf

♦ Gjithë arna; me shumë arna.

♦ Me njolla; pulla-pulla.

arnáj•ë a f sh a at Vend me ara.

arnár i m sh ë ët Gëlqere.

arnatár i m sh ë ët Arnues.

arnatár•e ja f sh e et f e **ARNATAR I.**

arnaút e mb I shqiptarëve, që ka të bëjë me shqiptarët nga këndvështrimi i turqve.

arnaút i m sh ë ët Shqiptar nga këndvështrimi i turqve.

arnautllék u m

♦ *përmb* Tërësi e arnautëve.

♦ Mënyrë jetese a mendësi arnautë.

arnaút•e ja f sh e et f e **ARNAUT I.**

arné ni m sh nj njtë bot (*Pinus peuce Griseb*) Pishë mali deri në 30 m lartësi, me hala deri 10 cm të gjata, në tufa pesëshe.

arnesár i m sh ë ët vjet >**ARNUES I.**

arnesár•e ja f sh e et vjet >**ARNUES•E JA.**

arnés•ë a f sh a at

♦ Arnim.

♦ Vend i arnuar i veshmbathjeve, enëve etj. >**ARN•Ë A.**

árn•ë a f sh a at

♦ Copë pëlhure etj. që i vihet rrobës së ngrënë a të grisur. **Qep (vë) një arnë.**

♦ *fig*: **Punë me arna** punë e bërë keq e keq ose pa kurrfarë shije.

*

I qep arnën dikujt I vë njollë dikujt.

U ndesh arna me thesin keq Kanë gjetur njëri-tjetrin (*dy njerëz që janë njëlloj nga karakteri, nga zakonet etj.*).

arní a f përmb G Ara; tërësi e arave.

arníc•ë a¹ f sh a at Arnë e vogël.

arníc•ë a² f sh a at

♦ Arë e vogël.

♦ Tokë ugar.

♦ Tokë buke e kthyer në kullotë.

arník•ë a f sh a at bot (*Arnica*) Bimë e familjes së lulëshqerrave të viseve veriore.

arním i m sh e et

♦ Vënie, ngjitje a qepje e arnës. **Arnim i padukshëm.**

♦ Vend i arnuar.

arnís kal a ur Arnoj; i vë arnë (*rrobës*).

arnís•em vetv a (u) ur J Grindem; shamatohem; fjalëtohem; bëhem me fjalë me dikë.

arnís•ëm (i) me (e) mb A, J I grindur; i shamatuar; i fjalëtuar.

arnís•enj *kal a ur A* >ARNIS.

arnísj•e *a¹ f sh e te A* Arnim i petkave etj.

arnísj•e *a² f sh e et J* Grindje; shamatim; fjalëtim.

arnísht•ë *a¹ f sh a at*

♦ Copë rrobe etj. për arnë.

♦ Gjë e vjetër me arna.

arnísht•ë *a² f sh a at* Pyll arneni.

arn•óhem *óva (u) úar*

I *vetv*

♦ U vë arna rrobave të mia të grisura.

♦ *fig* Rregullohem në një farë mënyre, i ndreq punët e mia me ç'të kem në dorë; jetoj sipas mundësive të pakta që kam.

♦ Ia dal me forcat a mundësitë e mia.

II *pës e* ARN•OJ.

*

E *çjerr ku s'arnohet* E prish keq, sa s'ndreqet më.

arn•ój *kal óva úar*

♦ I vë arnë (*një petku, këpucë, enë etj.*); zë (*një vrimë a një të çarë*) me diçka.

♦ *fig* Mbuloj (*të metat, dobësitë etj.*) me ç'të kem në dorë; përpiqem të ndreq (*diçka*) a të dal nga vështirësitë në një farë mënyre.

arnójsë *mb krahin G (Gjilpërë)* për arnim; që shërben për të arnuar.

arnójs•ë *a f sh a at krahin G* Gjilpërë për arnime.

arnór *e mb* Hilës; hileqar.

arnúam **(i) e (e)** *mb A* >ARNUAR **(i) e**.

arnúar **(i) e** *mb*

♦ I ndrequr a mbyllur me arna.

♦ *fig* (*Punë*) e bërë shkeleshko.

arnúem **(i) e (e)** *mb G* >ARNUAR **(i) e**.

arnúes **i m sh -it** Ai që arnon a ndreq me arna diçka.

arnué•e *ja f sh e et f e* ARNUES **I**.

ar•ój *jokal G* >AR•UE **(me)**^{1, 2}.

aromatík *e mb* Erëmirë; që ka erë të mirë; që është me aromë, i mermë. **Bimë aromatike.**

aromatizím **i m** Ndreqje me aromë.

aromatiz•óhet **úa (u) úar** *vetv veta III dhe pës e* ARMOMATIZ•OJ.

aromatiz•ój *kal óva úar* Ndreq me aromë (*diçka*).

aromatizúar **(i) e** *mb* I ndrequr me aromë; që është ndrequr me aromë.

aromatizúem **(i) e (e)** *mb G* >AROMATIZUAR **(i) e**.

aromatizúes *e mb* (*Lëndë*) që përdoret për t'i dhënë aromë diçkaje.

aromatizúes **i m sh - it** Lëndë që përdoret për t'i dhënë aromë diçkaje.

aróm•ë *a f sh a at* Erë e këndshme, erë e mirë që lëshojnë lulet e disa lëndë, amësim. [Që e dehin diellin me aromë rrëshire (BXh).]

aró•n *jokal G* >AR•UE **(me)**².

aroplán **i m sh ë** *ët bis* >aeroplan **i**.

arór *e mb libr*

♦ (*Punë*) are; (*tokë*) bujqësore.

♦: **Mi aror** mi arash.

arós kal a ur vjet Vesh a laj me ar; praroj.

arós•et - (u) ur pavet dhe pës e **AROS**.

arósj•e a f vjet Veshje a larje me ar; prarim.

arósur (i e) mb vjet I veshur a i larë me ar; i pruar.

arpaxhík u m sh ë ët bot (*Albium cepa anuum*) Kokë e qepës.

arpézh i m sh e et muz

♦ Ekzekutim i toneve ose akordeve me radhë e me të shpejtë, por jo njëkohësisht.

♦ Akord i luajtur ose i kënduar në këtë mënyrë.

arpión i m sh ë ët tek Pajisje e përbërë nga një shinë ose rrotë me dhëmbëza ku futet një kunj që rrëshqet mbi harkun e dhëmbëzave dhe lejon lëvizjen vetëm në një drejtim.

arprúes e mb min G > ARMBAJTËS E.

arpún i m orn A Shpend grabitqar, me krahë të gjatë me majë në fund dhe me sqep si sharre, që e zë prenë duke u zhytur nga lart.

arpunúar mb poet I pruar.

arpunúar (i) e (e) mb poet (Send) i veshur a i larë me ar.

arpunúes i m sh - it Argjendar.

arpunúes•e ja f sh e et f e **ARPUNUES I.**

arq i m Epërsi; përparësi.

arqí a f sh - të > HAR•K U.

arqidúk u m sh ë ët > ARQIDUK•Ë A.

arqidúk•ë a m sh ë ët > ARKIDUK•Ë A. [e bindën për dërgimin e dy letrave në drejtim të "Propaganda Fide-s" në Romë dhe të Arqidukës Franz Ferdinand (RG).]

arqimandrít i m sh ë ët > ARKIMANDRIT I.

arqimandritór e mb I arqimandritit; që ka të bëjë me arqimandritin.

arqiomaksíst e mb pol, hist (Pikëpamje, lëvizje) pseudomarksiste.

arqiomarksíst i m sh ë ët pol, hist Anëtar i një organizate pseudomarksiste, e krijuar në Greqi më 1920, e cila gjatë luftës së dytë botërore bashkëpunoi me fashistët.

arqiomarksíst•e ja f sh e et f e **ARQIOMARKSIST I.**

arqipëshk•ëv vi m sh ëv vit > ARGJIPESHK•ËV VI. [Veprimtarinë e Klerit e kemi vlerësuar kryesisht nëpërmjet shqyrtimit të veprimtarisë së Arqipeshkvit Serreqi dhe klerikëve të tjerë të implikuar vullnetarisht në ngjarjet e Malësisë 1911-të (RG).]

arqipeshkví a f sh - të fet > ARGJIPESHKVI A.

arqít•ë a f sh a at krahin

♦ bot (*Salix*) Shelg i butë.

♦ Thupër arqite për të thurur kosha, shporta etj.

ars longa, víta brevis /ars lónga, víta brévis/ *shpr lt* Arti (është) i gjatë, jeta e shkurtër.

ars•éhem¹ éva (u) ýer

I vetv

♦ Marr arsim, fitoj dituri; mësoj, arsimohem.

♦ Edukohem a mësoj si të sillem në familje e në shoqëri.

II pës e ARS•EJ.

arsé•hem² vetv G > ARS•YE (me u).

ars•ej¹ kal éva ýer

♦ I jap arsim; i jap dituri (*dikujt*); e mësoj, e arsimoj (*dikë*).

♦ Stërvit (*qenin, kalin etj.*).

ars•éj² kal éva ýer

♦Dëboj, përzë, nxjerr jashtë (*një kafshë shtëpiake*).

♦ *fig* E nxjerr nga duart (*një punë*); i jap fund; përfundoj, kryej.

ars•éj³ *kal G >ARS•YE (me).*

arsén i m kim >ARSENIK U.

arsenál i m sh e et

♦*usht* Depo e madhe armësh dhe pajisjesh luftarake; tërësia e armatimeve që mbahen në një vend. **Arsenal atomik.**

♦ *fig* Fond a rezervë prej nga nxirren mjete për një qëllim të caktuar; tërësi mjetesh e njohurish që i shërbejnë një veprimtarie. [**Studimet institucionale, me karakter ndërdisiplinor, me angazhimin e gjithë arsenalit të dijes albanologjike** (ShS).]

arseník u m kim Element metalik tepër i helmët me ngjyrë të verdhë, të zezë ose të përhimë; gjendet më i përhapur si kristal i përhimë; përdoret vetëm ose në lëndë të përbëra si insekticid në bujqësi.

arseníkór e mb I arsenikut; që ka të bëjë me arsenikun.

arsenít i m kim Lidhje arseniku me një metal.

arsenopirít i m sh e et min Mineral me ngjyrë të përhimë në të argjendtë, me peshë specifike të lartë.

arséz ndajf Me paturpësi.

arséz e mb I paturp.

arsím i m Tërësi njohurish dhe shprehish që jepen sipas një programi në shkolla e kurse; sistem i shkallëzuar nëpërmjet të cilit jepen këto njohuri; përhapje e diturive në masat; arsimim. **Arsim i detyrueshëm. Arsim falas. Arsim i lartë. Njeri me (pa) arsim.** [**Shqiptarëve në Maqedoni sot u lejohet të krijojnë një shkollë të lartë teologjike, ku mësimdhënia zhvillohet arabisht, por nuk u lejohet arsimi i lartë laik në gjuhën kombëtare** (ShS).]

arsimdáshës e mb (Njeri) që ka zell e dëshirë për të mësuar; që përkrah përhapjen e arsimit dhe punon për të.

arsimdáshës i m sh -it Ai që ka zell e dëshirë për të mësuar; ai që përkrah përhapjen e arsimit dhe punon për të.

arsimdáshës•e ja f sh e et f e ARSIMDASHËS I.

arsímím i m Pajisje me njohuri duke ndjekur një shkollë a kurs.

arsim•óhemvetv óva (u) úar Marr njohuri duke ndjekur një shkollë a kurs.

arsim•ój kal óva úar I jap arsim; e pajis me njohuri nëpërmjet shkollës a kursit.

arsimór e mb

♦I arsimit; që ka të bëjë me arsimin, që i përket arsimit; që i shërben arsimit; që merret me arsimin. **Sistem (program) arsimor. Reformë arsimore. Vit arsimor.**

♦ I arsimtarëve; që ka të bëjë me arsimtarët; i përbërë nga arsimtarë. **Trup (kolektiv) arsimor.Sistem arsimor.**

arsimtár i m sh ë ët Ai që punon në arsim si mësimdhënës.

arsimtár•e ja f sh e et f e ARSIMTAR I.

arsímúar (i e) mb (Njeri) që ka marrë arsim; që ka bërë shkollë. **Njeri i arsimuar.**

arsimuar a (e) f sh a at (të) f Vajzë a grua me arsim.

arsimuar i (i) m sh - it (të) Njeri me arsim.

arsímúem (i) e (e) mb G >ARSIMUAR (i e).

arsímúer e mb G ARSIMOR E.

arsinoitér i m paleo Gjitar i ngjashëm me rinoqerontin, i Eocenit të Vonë dhe Oligocenit të Hershëm.

ars•ýe (me) kal éva ýe G

- ♦ Stërvit; përgatit (*dikë për diçka*).
- ♦ I vë (*gjërat*) në rregull.
- ♦ Ndreq, ushqej (*bagëtinë*) para se ta mbyll në ahur.
- ♦ Kryej; mbaroj (*punët e ditës*).

ars•ýe (me u) éva (u) ýe

I *vetv* G Stërvitem; përgatitem.

II *pës e* **ARS•YE (me).**

arsý•e ja f sh e et

- ♦ Aftësi e trurit për të menduar, kuptuar dhe gjykuar me logjikë. **Arsye e shëndoshë. Me arsye të ftohtë. Qenie me arsye.**
- ♦ Shkak, motiv ose shpjegim i një veprimi a gjendjeje. [**Prindt kanë tagër të lypin arsye (K).**] **Për arsye shëndetësore. Pa arsye pa shkak. Për ç'arsye? Për arsye se...** sepse.

*

Dëgjoj arsye Bindem.

Humb arsyen Nuk arsyetoj drejt.

I jap arsye dikujt I jap të drejtë dikujt; ia plotësoj kërkesën dikujt.

I vij arsyen I bindem arsyen.

Nuk ha arsye Nuk bindem.

**

arsye e qenies *filA* Jo çka i jep kuptim ekzistencës (jetës). [**dashuria për njeriun është arsyeja e qenies (parimi filozofik më human i finalitetit) (AÇ).**]

arsýem (i e) G

♦ >**ARSYER (i e).**

♦ I stërvitur; i përgatitur.

arsýer (i e) mb>ARSIMUAR (i e).

arsýeshëm *nda* *jf* Me arsye; në mënyrë të arsyeshme.

arsýesh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ (*Qenie*) e aftë të arsyetojë; të përdorë arsyen. **Tregohu i arsyeshëm!**
- ♦ (*Njeri*) që arsyeton drejt, që mendon, gjykon e vepron me logjikë; i logjikshëm, i gjykueshëm.
- ♦ (*Mendim, veprim*) që bazohet në arsyen; i matur e i peshuar mirë, i përmbajtur. **Sjellje e arsyeshme.**
- ♦ I përligjur; që përligjet nga një shkak ose rrethanë. [**Faji i kohnave nuk është e arsyeshme t'i veshet e t'i ngarkohet njerzve. (AN)**]
- ♦ I pranueshëm; që pranohet nga arsyeja, i menduar e i gjykuar me kujdes; jo i tepruar, jo i lartë. **Me kushte (çmime) të arsyeshme.**

arsyeshmëri a f libr Të qenët i arsyeshëm.

arsyetím i m sh e et

- ♦ Përdorim i arsyes për të gjetur shkakun ose për të zbuluar thelbin e diçkaje.
- ♦ Parashtrim i logjikshëm për të shpjeguar diçka. [**Ai grumbullim faji dhe vreri, te një njeri i vetëm, e bënte të vështirë çdo arsyetim. (IK).**]
- ♦ Përligje e një veprimi.

arsyet•óhem óva (u) úar

I *vetv* Parashtroj arsyet për të përligjur veprimin a veprimet e mia. >**SHPJEG•OHEM.**

II *pës e* **ARSYET•OJ.**

arsyet•ójóva úar

I jokal

♦Përdor arsyen për të gjetur shkaqet dhe për të zbuluar thelbin e dukurive, për të zgjidhur diçka ose për të nxjerrë një përfundim. **Qenie që arsyeton.**Aftësia e njeriut për të arsyetuar.

♦ I parashtror mendimin me logjikë; gjykoj me arsye. **Arsyetoj drejt.**

IIkal Parashtror arsyet për të përligjur (*diçka*). **Arsyetoj mungesën në punë (në shkollë).**

arsyetúar (i e) mb: **Aritmetikë e arsyetuar** aritmetikë me shënime sqaruese.

arsyetúar it (të) as Arsyetim.

arsyetúem (i) e (e) mb *G >***ARSYETUAR (i e).**

arsyetúes e mb *libr*

♦I aftë të arsyetojë; që përdor arsyen.

♦ (*Shkrim, parashtrim*) që përmban arsyen e diçkaje.

arsyetúes i m sh - it *libr* Njeri i aftë të arsyetojë ose që përdor arsyen.

arsyetúes•e ja f sh e et *libr f e* **ARSYETUES I.**

arsyetúesh•ëm (i) me (e) mb*>***ARSYESH•ËM (i) ME (e).**

arsyetueshmëri a f *libr* Aftësi arsyetuese.

ársh•ër ra f sh ra rat A Mizëri; turmë; shumicë.

arshî ni m sh j jt *G >***ARSHIN I².**

arshin i¹ m sh a at Kut (= 71.12 cm).

arshín i² m sh a at Rrëshirë.

arshín i³ m sh a at Shkop rreth 2 m i gjatë, me të cilin matet gjatësia e fillit për ende në vegjë (tezgjah).

arshín•ë a¹ f *krahin G* Kulloshtër; qumësht kulloshtre.

arshín•ë a² f Botë (baltë) e bardhë.

arshíq i m sh e et *K* Thes me lëkurë bagëtish të imëta; rrëshiq; rrëshhek; calik; kacek.

arshív•ë a f sh a at *>***ARKIV•Ë A.**

art i m sh e et

♦Formë e pasqyimit të botës reale a të përfytyruar me anë mjetesh artistike; veprimtari krijuese artistike.. **Art bashkëkohor. Arti modern. Galeria e arteve. Objekte arti. Dashuri për artin. [Po s'ndërron ai kurrë/ Art i skulpturës/ gënjeshtrën mbi të ka ngrirë përgjithnjë (IK).]**

♦ *sh e et* Lloj i veprimtarisë krijuese artistike. [**Sikurse në të gjitha artet e fjalës, edhe në atë të fjalës së folur (orale), ka një raport të kushtëzuar artistikisht ndërmjet asaj që në studimet bashkëkohore quhet "faction" dhe asaj që quhet "fiction". (ShS).**]

♦ Tërësi e prodhimit artistik të një periudhe ose të një vendi, si pjesë e një kulture të caktuar.

Arti shqiptar. Arti egjiptian (grek, romak). Arti mesjetare (i Rilindjes).

♦ Rregulla dhe metoda që kërkohen për ta kryer me mjeshtëri një veprimtari; njohje e hollë dhe aftësi për të kryer si duhet një punë. *>***MJESHTËRI A. Arti ushtarak. Arti i qeverisjes. Arti i të shkruarit. Arti i gatimit.**

♦: **Vepër arti** *ndërt* ura, mbikalime.

art dekorativ Stil artistik i viteve 1920-1930, i karakterizuar nga trajta gjeometrike të guximshme dhe ngjyra të forta; përdoret kryesisht në objekte shtëpiake dhe në arkitekturë.

art figurativ

♦ Pikturë dhe skulpturë.

♦Çdo formë arti që ruan lidhjet e drejtpërdrejta me botën reale.

art grafik Art pamor i mbështetur në përdorimin e vijave dhe toneve, jo të figurave tripërmasore ose të ngjyrave.

art i zbatuar Art në të cilin dizenjet dhe parimet e estetikës zbatohen në sendet e përdorimit të përditshëm.

art konceptual Art në të cilin konceptet kanë përparësi ndaj vlerave tradicionale estetike dhe materiale.

art konkret >**ART I ZBATUAR.**

art modernist Art jokonvencional, i mbështetur në koncepte të reja të vështrimit të natyrës dhe botës.

art për art Parim a teori që e sheh artin si qëllim në vetvete.

art plastik Skulpturë.

art pop Shkollë arti e viteve 50 të shek. XX, që imiton artin komercial dhe stile të kulturës popullore e të mediave masive.

art popullor Gjini arti me prejardhje të papërcaktuar që pasqyron vlerat tradicionale të një shoqërie.

art primitiv Formë arti që nuk përdor teknika të sofistikuar artistike.

artet e bukura Krijimtari artistike e veprave pamore.

artet pamore Lloje arti që përfshijnë pikturën, fotografinë, gravurën dhe kinematografinë.

artár i m sh ë ët Argjendar; arpunues.

artár•e ja f sh e et f e **ARTAR I.**

artdashës e mb (Njeri, publik) i dhënë pas artit; që e do artin.

artdashës i m sh -it Njeri i dhënë pas artit; që e do artin.

artdashës•e ja f sh e et f e **ARTDASHËS I.**

artefákt i m sh e et Send a objekt i prodhuar nga njeriu; send me interes kulturor a historik.

artél i m sh e et hist rus Kolektiv i artizanëve.

Artemíd•ë a f mit gr >**ARTEMIS•Ë A.**

Artemís•ë a f mit gr Perëndeshë e virgjër e gjuetisë dhe e Hënës; motër binjake e Apolonit.

artér i m sh e et dhe anat >**ARTERI•E A.**

artérëz a f sh a at anat zvog e **ARTER I.**

artéri•e a f sh e et

♦**anat** Gyp muskulator me parete elastike, që çon gjakun e oksigjenuar nga zemra në të gjithë trupin.

♦**fig** Rrugë kryesore; vijë kryesore komunikimi ose e shpërndarjes së energjisë, ujit etj.; vijë hekurudhore; degëzim i një enti ekonomik, shoqëror, politik etj.

arterie bazilare Një nga arteriet që çon gjak në tru.

arterie buzore Secila ngady arteriet që çojnë gjak në fytyrë.

arterie cerebrale sh Secili nga tre çiftet kryesore të arterieve dhe degëzimet e tyre dhe që çojnë gjak në tru.

arterie cistike Arterie që çon gjak në fshikëzën e tëmthit dhe në kanalin e tij.

arterie digjitale Secila nga pesë arteriet që ushqejnë duart dhe këmbët.

arterie e meningjeve Secila nga pesë arteriet që çojnë gjak në meningjet e parme e të pasme.

arterie faciale Arterie dytësore që çon gjak në strukturat sipërfaqësore të fytyrës.

arterie femorale Arterie që e merr gjakun nga arteria e jashtme dhe ushqen kofshën.

arterie gastrike Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në stomak.

arterie hepatike e rëndomtë Arterie e shkurtër që çon gjak në mëlçi, pilor, duoden dhe pankreas.

arterie iliake Secila nga dy arteriet e shkurtra (të brendshme e të jashtme) që dalin nga degëzimi i aortës te vertebra e katërt lumbare.

arterie karotide Secila nga dy arteriet kryesore dhe degëzimet e tyre, që çojnë gjak në kokë dhe në qafë.

arterie koronare Secila nga dy arteriet kryesore që çojnë gjak në muskujt e zemrës.

arterie oftalmike Degë e parë e arteries karotide, që çon gjak në gropën e syrit, në strukturat e hundës, fytyrës dhe në meningje.

arterie pankreatike Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në pankreas.

arterie pulmonare Secila nga dy arteriet që marrin gjakun e çoksigjenuar të zemrës dhe e çojnë në mushkëri.

arterie rektale Secila nga tre arteriet që çojnë gjak në kanalin anal, në muskujt dhe lëkurën e zonës anale.

arterie temporale Secila nga tre arteriet e tëmthave.

arterie vertebrorë Secila nga dy arteriet që ndahen në dy degë, njëra çon gjak në muskujt e qafës, në palcën e kurrizit, si dhe në trurin e vogël dhe në brendësi të trurit të madh.

arteriál e mb anat I arterieve. **Gjak arterial.**

arterio- *fjalëform.*

arteriografi a f sh - të mjek Kontroll i arterieve me rëntgenografi.

arteriografik e mb mjek I arteriografisë; që ka të bëjë me arteriografinë.

arteriogram i m sh a at mjek >**ARTERIOGRAFI A.**

arteriosklerotík e mb mjek I arteriosklerozës.

arterioskleróz•ë a f mjek Sëmundje kronike që shfaqet me trashje dhe ngurtësim të pareteve të arterieve duke shkaktuar humbjen e elasticitetit të tyre.

arteriostenóz•ë a f mjek Ngushtim i arterieve.

arterít i m mjek Pezmatim i arterieve.

arterór e mb >**ARTERIAL E.**

arterúer e mb G >**ARTERIAL E.**

artezián e mb Që ndodhet në shtresat e thella ujëmbajtëse dhe nën trysninë natyrore; i thellësisë.

Pus artezian pus që e nxjerr ujin vetë nën trysninë natyrore.

ártë (i e) mb

♦ (*Send*) i bërë prej ari; i larë ose i veshur me ar; i punuar me ar ose me fije ari. **Medalje e**

artë. Periudhë e artë periudhë lulëzimi.

♦ I verdhë e i shkëlqyeshëm si ari; me ngjyrë ari. **Flokë të artë.**

♦ *fig* Që ka vlera të mëdha ose veti e aftësi të çmueshme. **Njeri me zemër të artë.**

**

çelës i artë Mjet për të zgjidhur gjithçka; shkop magjik. [*Dashuria ... përbën çelësin e artë të dilemës njerëzore, të qëllimësisë në jetë.* (AÇ).]

e mesme e artë (mesi i artë) Qëndrim i mesëm, as andej as këtej; qëndrim a veprim që nuk çon në ndeshje me dy palët e kundërta dhe që krijon mundësi përfitimi nga të dyja anët.

jubile (përvjetor) i artë Pesëdhjetë vjetori (i një ngjarjeje, i martesës etj.).

libër i artë libër nderi, në të cilin shënohen emrat e njerëzve më të shquar.

moshë e artë *libr* Koha më e bukur në jetën e njeriut, vitet e rinisë.

prerja e artë *art, mat* Ndarje e një segmenti në dy pjesë, në mënyrë që njëra pjesë të jetë e mesmja e përpjesëtueshme ndërmjet gjithë segmentit dhe pjesës tjetër.

rast i artë Rast shumë i mirë.

rregull e artë *fiz* Parim i ruajtjes së punës, sipas të cilit në çdo makinë, kur mungojnë forcat e fërkimit, puna lëvizëse është e barabartë me punën e qëndresës.

shekulli i artë (koha e artë) Koha e lulëzimit më të madh të shkencave e të arteve në historinë e një vendi.

árt•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Ngjyrë e verdhë e ndritshme si e arit.

♦ *sh* > **ARTURINA T.**

Árt•ë a f shkurt i Artemidë; Artemisë.

arténj jokál ta tur A Guxoj; marr në sy rrezikun.

artía f A Guxim.

artí ni m sh j jt G > **ARTI RI.**

artí ri m sh nj njtë bot (*Pinus halepensis*) > **RROBU•LL LLI; VGJE NI.**

artiçók u m sh ë ët bot (*Cynara scolymus*) Angjinare.

artific i f sh e et libr Marifet; send a mënyrë veprimi që përdoret për të mashtruar dikë.

artific•ë a f sh a at libr > **ARTIFIC•Ë A.**

artificial e mb

♦ (*Send*) i bërë nga njeriu, që nuk gjendet në natyrë. **Dhëmbë artificiale** dhëmbë të vënë.

Frymëmarrje artificiale frymëmarrje e ndihmuar me mjete të posaçme. **Satelit artificial.**

♦ I panatyrshëm; që nuk përputhet me ligjet e natyrës apo të njerëzimit. [**Kjo ndodh jo pse bashkimi në vetvete është i keq, por pse ai lloj bashkimi është artificial e kundër natyrës së popujve.** (AN).] [Përpjekje të krijimit artificial të poemave të mëdha shqiptare nën shembullin e veprave homerike ka pasur në letrat shqipe qysh nga fillimi i shekullit të 20-të e deri më sot (ShS).]

♦ I panatyrshëm; i shtirë; i rremë. **E qeshur artificiale. Lot artificialë.**

artificialisht ndajf Në mënyrë artificiale (të shtirë, të panatyrshme).

artij•ë a f sh a at bot (*Populus tremula*) Plep.

artíkuj t sh i ARTIKU•LL LLI^{1,2}.

artikulím i m libr Formulim i (shprehje e) qartë.

artikul•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ARTIKUL•OJ.

artikul•ój kal óva úar libr Formuloj (shpreh) qartë.

artikulúar (i e) mb I formuluar (i shprehur) qartë.

artíku•ll lli¹ m sh j jt

♦ Shkrim publicistik a shkencor. **Artikull kryesor (i gazetës, revistës).**

♦ *drejt* > **NEN I¹.**

♦ *gjuh* Ndarje në fjalor që përmban fjalën titull, shpjegimet dhe të dhëna të tjera për të.

artíku•ll lli² m sh j jt Prodhim, mall a send për shitje. **Artikuj veshjeje. Artikuj të imët.**

Artikuj të përzier. Artikuj sportivë.

artikullíst i m sh ë ët libr Shkrues i një artikulli në gazetë, revistë etj.

artikullíst•e ja f sh e et libr f e ARTIKULLIST I.

artikull•ój kal etj. > **ARTIKUL•OJ etj.**

artikullshkrúes i m sh - it Shkrues i një artikulli në gazetë, revistë etj.

artikullshkrúes•e ja f sh e et f e ARTIKULLSHKRUES I.

artiléri a f usht

♦ *përmb* Tërësi e armëve të zjarrit të rënda, me kalibër të madh. **Artileri e rëndë. Artileri kundërajrore. Godit (gjuaj, rrah) me artileri.**

♦ Trupa të pajisura me armë të tilla; shërbim i artilerisë.

♦ Degë që studion armët e rënda të zjarrit, ndërtimin dhe përdorimin e tyre. **Teksti i artilerisë.**
artilërik e mb usht I artilerisë.

artilërist i m sh ë ët usht > **ARTILJER I.**

artilëri i m sh ë ët > **ARTILJER I.**

artiljër i m sh ë ët usht Ushtarak me shërbim në armën e artilerisë.

artiljër•e ja f sh e et f e **ARTILJER I.**

artín i m sh ë ët bot > **ARTI NI.**

artiodaktílë t m sh zool Gjitarë thundrakë, si derrizt, pekarët dhe hipopotamët, me gishta çift.

artiqók u m sh ë ët bot Angjinare. > **ARTIÇOK U.**

artír i m sh ë ët bot > **ARTI RI.**

artís kal a ur bujq Nxjerr një bimë nga farishtja dhe e mbjell në fidanishte; ndërroj një bimë.

artís•et - (u) ur bujq pavet dhe pës e **ARTIS.**

artís•ënj kal a ur A > **ARTIS.**

artísës i m sh - it Lopatë e vogël e punëtorit të farishtes ose e kopshtarit.

artísës•e ja f sh e et bujq Makinë artisjeje.

artísj•e a f bujq Ndërrim i një bimë; nxjerrje e një bime nga farishtja në fidanishte.

artíst i m sh ë ët

♦ Krijues në artet e bukura. **Artist i fjalës** shkrimtar. **Studioja e artistit. Lidhja e Shkrimtarëve dhe e Artistëve.**

♦ Ai që luan me mjeshtëri një vepër arti (si aktori i teatrit, këngëtari, muzikanti etj.). **Artist lirik** këngëtar lirik. **Artist i merituar** titull për kontribut të shquar në fushën e artit. **Artist i teatrit (i operës).** **Artist filmash (kinemaje).** **Bëhem artist.**

♦ *fig* Njeri që shquhet në mjeshtërinë e vet.

artist•e ja f sh e et f e **ARTIST I.**

artistík e mb

♦ Që ka të bëjë me artin ose që shfaq aftësi krijuese. **Aftësi (krijimtari, mjeshtëri, prirje) artistike.**

♦ Që ka të bëjë me veprimtarinë në fushën e artit; që lidhet me veprat e artit dhe ekzekutimin e tyre. **Letërsi artistike. Film artistik. [I shkruar me shije artistike. mënyra e juaj e të shkruarit është një gjedhe e përkryer e asaj që quhet shkrim artistik (FK).]** **[Kushti i parë, më i qenësishmi, i poezisë lirike është krijimi artistik i një përfytyrimi sa më të pasur kuptimisht (AÇ).]** **[tentimi për ta kthyer në realitet artistik atë që më pas në studimet letrare do të quhej "Shën Njeriu" ose "njeriu me shkronjë të madhe" (ShS).]**

♦ Që përmban elemente të artit të zbatuar; i punuar me mjeshtëri. **Qilim artistik. Fotografi artistike.**

♦ Që përmban elemente të artit plastik. **Gjymnastikë artistike. Patinazh artistik.**

♦ Që përgatit artistë. **Liceu artistik.**

artistíkísh t ndajf

♦ Me art; në mënyrë artistike.

♦ Nga ana artistike; nga pikëpamje e vlerës artistike. **Artistíkísh t i përsosur.**

artistík-letrár e mb > **ARTISTIKO-LETRAR E.**

artistík-o-letrár e mb Artistike dhe letrare. **[Lahuta e Malcis, e ka tërhequr vëmëndjen e këtij filologu më tepër se poezia e De Radës, e Naimit, e Çajupit dhe e Nolit, jo vetëm për shkak të vlerave më të mëdha artistík-o-letrare të saj... (ES).]**

artísur (i e) mb bujq (Bimë, fidan) i shpërngulur nga farishtja në parcelë tjetër.

artísht•e ja f sh e et > **ARTISHT•Ë A.**

artísht•ë *a f sh a at* Pyll me artinj.

artít *e mb ant ilir* I fisit të artitëve; që ka të bëjë me artitët.

artítë *t m sh ant ilir* Fis që bën pjesë në fisin e madh të deremestëve.

artitó•e *ja f sh e et bujq* Fidanishte ku ngulen bimët para se të mbillen në arë etj.

>**SHPËRNGULTOR•E JA.**

artizán *e mb (Punë)* e artizanit; e zejtarit.

artizán *i m sh ë ët* Zejtar.

artizan•e *ia f sh e et* Zejtare.

artizanál *e mb* Që bëhet a prodhohet me dorë e me mjete të thjeshta nga zejtarët. **Punë**

artizanalë. Prodhim artizanal. Artikuj artizanalë. Me mënyrë artizanalë.

♦Që shërben për të prodhuar me dorë dhe me mjete e mënyra të thjeshta; që ka të bëjë me zejtarin ose me zejtarinë. **Punishte artizanalë. Mjete artizanalë.**

♦ *keq(Punë)* me mënyra të prapambetura a primitive.

artizanát *i m* Prodhim i sendeve të përdorimit të gjerë nga zejtarët; shërbime që bëhen nga zejtarët; zejtarí.

artizán•e *ia f sh e et f e* **ARTIZAN I.**

artór *i m sh ë ët* Pjesëtar i familjes së bujkut që punon në arë.

artós•ë *a f sh a at*

♦ Derë e vathës.

♦ Dërrasë për gardh a vathë.

artralgjí *a m mjek* Dhembje e kyçit a e kyçeve.

artrí•s *kal ta tur* >**ARTRIT.**

artrít *kal a ur bujq* >**ARTIS.**

artrít *i m sh e et mjek* Pezmatim i kyçit a i kyçeve.

artritík *e mb mjek* I artritit; që ka të bëjë me artritin ose shkaktohet nga artriti.

artrofíte *t f sh bot (Arthropophyta)* Bimë barishtore me një kërcell të drejtë, me gjethe si hala, që rriten në vende me lagështirë; kanë afri me familjen e fiereve.

artropatí *a f mjek* Sëmundje a gjendje anormale e kyçeve.

artropléur•ë *a f sh a at paleo* Paraardhës të hershëm të shumëkëmbëshave.

artropód•ë *t m sh zool* Grup jokërbishtorësh që përfshin insektet, araknidet, krustacet dhe shumëkëmbëshat; kanë trup e me segmente unazore dhe me shtojca të nyjëtura.

artróz•ë *a f sh a at mjek* Sëmundje degjenerative e kyçeve.

ártur *(i e) mb A* I artë; i pruar.

arturián *e mb hist* Që ka të bëjë legjendën e kalorësit dhe mbretit legjendar Artur dhe bëmat e tij bashkë me kalorësit e Tryezës së Rrumbullakët në Britani (shek. V-VI) gjatë sundimit romak.

arturín•ë *a f sh a at kryes sh* Sende e stoli (prej) ari.

arturinár *i m sh ë ët* Mjeshtër i prodhimit të sendeve e stolive prej ari.

arth *i m sh ë ët A* Dhëndër.

árth•ëm *(i) me (e) mb* >**ARDHSH•ËM (i) ME (e).**

árthi-gomárthi *ndajf krahin:* **Luajmë arthi gomarthi** luajmë duke e kapërcyer shoku-shokun radhazi mbi shpinë të përkulur.

árthm•e *ja (e) f* >**ARDHSHM•E ja (e).**

ar•úe *(me)¹jokal óva úe G* Lë të kalojë dikë; i bëj vend dikujt.

ar•úe *(me)²jokal ói úe veta III G* Gjëmon; bubullon.

arumanísht *ndajf* Në arumanishte; në gjuhën e arumunëve. >**VLLAHISHT.**

arumanisht•e ja *f* Gjuhë me prejardhje nga latinishtja, e ngjashme me latinishten, që flitet nga ballkanasit e romanizuar, kryesisht në Ballkanin Jugor. >**VLLAHISHT•E JA**.

arumún *e mb* I arumunëve; që ka të bëjë me arumunët. >**VLLAH E**.

arumún i m sh ë ët Banorë vendës të Ballkanit Jugor, që hasen kryesisht në Greqinë Veriore e Qendrore, në Shqipërinë Jugore e të Mesme, në Maqedoni, e në Bullgarinë Perëndimore, kurse në Serbi e në Rumani janë emigrantë.

arumún•eia *f sh e et f e* **ARUMUN I**.

arumúnçe *ndajf* >**ARUMANISHT**.

arúq i m sh e et Hon; greminë e thellë.

arushájkë *mb G* (Vajzë, grua) e zonja; trime; e fuqishme.

arushájkë *a f sh a at G* Vajzë a grua e zonje, trime dhe e fuqishme.

arushán *e mb*

♦ (Njeri) me trup të hedhur, të lidhur e të fortë; që përballon punë të rënda.

♦ (Njeri) me flokë të drejtë e ashpër.

♦ *fig* I fortë e trim.

arushán i msh a at

♦ Njeri me trup të hedhur, të lidhur e të fortë; që përballon punë të rënda.

♦ Njeri me flokë të drejtë e të ashpër.

♦ *fig* Burrë (djalë) i fortë e trim.

arushán•e ia *f sh e et f e* **ARUSHAN I**.

arúsh•ë a f sh a at

♦ *zool* Femër e ariut.

♦ *bis* Njeri i fuqishëm e i guximshëm, njeri që nuk lodhet kurrë; mjet pune shumë i fuqishëm.

*

Luaj arushë me dikë E vë në lojë dikë.

Në të arushës *bis* Atje ku pjell dreqi; në filifistun; në vend të keq.

Arusha e Madhe *astr* Yllësi me shtatë yje të renditur si qerre në gjysmërruzullin verior të qiellit. >**Qerrja e Madhe**.

Arusha e Vogël *astr* Yllësi me shtatë yje të renditur si qerre, me Yllin polar në bisht të qerres.

Rrush arushë *bot* shkurre e vogël e viseve të ftohta malore, me lule si vile të bardha a të kuqërreme e me gjethe të trasha, që përdoren në mjekësinë popullore për sëmundjet e veshkave a të fshikëzës së ujit. >**GËRDEC I¹**.

arushí (me u) *vetv na (u)* - *G* I hakërrehem me ulërima dikujt.

arushí•hem *vetv G* >**ARUSHI (me u)**.

arúshk•ë a¹ f sh a at *përk*

♦ Këlysh ariu; ari i vogël.

♦ Kukull në formë ariu.

arúshk•ë a² f sh a at *ushq krahin* Bukëvale me miell të grunjtë, që gatuhet në mbrëmjen e Vitit të Ri.

arvanít *e mb* I arvanitasve; që ka të bëjë me arvanitasit (shqiptarët e Greqisë).

arvanít i m sh ë ët Shqiptar i Greqisë. [Etnit e letërsisë shqipe qenë gegë e toskë, arbëreshë e arvanitë, të krishtënë e myslimanë, të këtij a t'atij sekti, vendas a të mërguem. (APp).]

arvanítas i m sh ë ët

♦ Shqiptar i Greqisë.

♦ *përmb* Pakicë shqiptare në Greqi.

arvanítas•e *ja f sh e et f e* **ARVANITAS I.**

arvanít•e *ja f sh e et f e* **ARVANIT I.**

arvát•em *vetv G >ARVAT•Ë (me u).*

arvát•ë (me u) a (u) ë *vetv G*

♦ Provoj, përpiqem të bëj diçka.

♦ Matem mirë para se të bëj diçka.

arvátj•e *a f sh e et G*

♦ Përpjekje për të bërë diçka.

♦ Qëndrim i matur.

arvátsh•ëm (i) me (e) *mb G I matur; i kujdesshëm.*

arvázh i *m sh e et A*

♦ *sh* Barshishte; barëra të këqija.

♦ Kullotë.

arvúr i *m sh ë ët A* Dru pylli.

arxhëshk•ë *a f sh a at J* Grua cigane endacake. >**ARIXHOFK•Ë A.**

arxhevís i *m sh ë ët bot* Arrë indi.

arxhí e *mb J* Cigan endacak (*si mb*).

arxhí u *m sh nj njtë J* Cigan endacak. >**ARIXHI U.**

arxhínj të *J sh i* **ARXHI U.**

arxhófk•ë *a f sh a at J* Cigane endacake.

árza *ndaif K >ARAZA.*

arzák u *m sh ë ët vjet*

♦ Racion i ushtarit.

♦ Furnizim me ushqim i ushtrisë.

árz•ë *a f sh a at > ARËZ A.*

arzuháll i *m sh e et vjet* Lutje me shkrim. [Këta dy vetë në Stamboll kur shkuene/ Arzuhall muern'e shkruene (Pop).]

arrabáshnje *mb f (Grua)* çapaçule; shkatarraqe; ndyravece.

arrakác•e *ja f sh e et bot krahin(Rosa eglanteria)* Trëndafil i egër i viseve euro-aziatike.

arrakát *kal a ur* Përndaj andej-këtej, pa rregull.

arrakát e *mb*

♦ (*Dele, dhi*) që nuk rri në tufë; që ndahet nga tufa në kullotë.

♦ (*Njeri*) që nuk mblidhet në shtëpi a në punë; që bredh poshtë e përpjetë; i pashtuar në familje, në punë a në shkollë.

**

vajzë arrakate Vajzë me sjellje prej djali.

arrakát i *m sh ë ët* Njeri që nuk mblidhet në shtëpi a në punë, që bredh poshtë e përpjetë; njeri i pashtuar në familje, në punë a në shkollë..

arrakát•e *ja f sh e et f e* **ARRAKAT I.**

arrakát•em *vetv*

♦ *veta III (Delja, dhia)* shkëputet (ndahet) nga tufa dhe endet vetëm nëpër kullotë; (*bagëtia*) shpërndahet pa rregull.

♦ Endem poshtë e përpjetë e nuk mblidhem në shtëpi a në punë.

arrakátj•e *a f* Shpërndarje andej-këtej, pa rregull.

arrakátur (i e) *mb>ARRAKAT E.*

arraménas *ndaif G* Pa e pasur mendjen; hutimthi.

arrándu *ndaif* A Me kujdes.

arranxhím i m muz Përshtatje e një kompozimi për muzikë ose për orkestër.

arranxh•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ARRANXH•OJ.*

arranxh•ój kal óva úar muz Përshtat për muzikë (*një poemë*); përshtat për orkestër (*një kompozim*).

arranxhúar (i e) mb muz I përshtatur për muzikë, për orkestër.

arranxhúes i m sh - it muz Ai që përshtat një pjesë muzikore për orkestër, një pjesë letrare për muzikë etj.

arranxhúes•e ja f sh e et muz f e ARRANXHUES I.

árrasi-xhárrasi *ndaif* Me zhurmë të madhe; me rrëmujë.

arratí a f sh - të

- ♦ Ikje nga sytë këmbët. [**A të duhen luftëtarë?/ Do arratinë armiku të marrë?** (FN).]
- ♦ Ikje fshehtas ose shpëtim nga burgu, nga përndjekja etj. **Hidhem në arrati.**
- ♦ Largim nga vendi im, mërgim.
- ♦ Shpërndarje e mendimeve.
- ♦ Prishje e gjumit.

*

I jap arratinë dikujt E detyroj dikë të largohet me ngut, të ikë nga sytë këmbët.

Marr arratinë Iki fshehtas; arratisem; marr malet.

Më merr arratia Më shkojnë punët keq e më keq; marr tatëpjetën.

arratiák e mb Endacak; arrakat; i pacak.

arratís kal a ur

- ♦ E dëboj; e tret larg; e mërgoj (*dikë*). [**Pse kaqë gjatë, Zot, m'arratise** (FN).]
- ♦ E shtrëngoj të ikë nga sytë këmbët (*dikë*).

arratís•em vetv a (u) ur

- ♦ Iki fshehurazi nga burgu a kampi i përqendrimit; marr malet ose kapërcej kufirin për të shpëtuar nga ndjekjet, nga një e keqe etj. **Arratisem nga burgu** shpëtoj nga burgu. **U arratis jashtë shtetit.**
- ♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor)* Largohet; ikën. **M'u arratis gjumi** m'u largua (m'u prish) gjumi.
- ♦ *veta III (Bagëtia)* shpërndahet andej-këtej.
- ♦ Bredh lart e poshtë; endem andej-këtej.
- ♦ *veta III krahin (Druri i pyllit)* shembet me zhurmë.

arratísës i m sh - it Njeri që kërkon të arratiset. [**Spiunët kokëtrashë të rretheve nuk arrinin dot të zbulonin arratisësit e mundshëm.** (IK).]

arratísj•e a sh e et >ARRATI A. [Ndoshta e kishte dëgjuar: gjysma e arratisjeve ndodhnin atje... (IK).]

arratisur pjes e ARRATIS; ARRATIS•EM. [Arratisur e katosur/ Po vajtoj pa fund, pa shpresë (FN).]

arratísur (i e) mb

- ♦ (*Njeri*) që ikën fshehtas (*nga burgu, kampi etj.*); që largohet a mërgon nga vendi i vet.
- ♦ (*Ushtarë*) që largohen me ngut e pa rregull nga vendi i luftimeve.
- ♦ (*Bagëti*) e shpërndarë andej-këtej; e larguar. [**Ju xuni dimni,/ zogj shtegtarë,/ të arratisun çerdhesh.** (AÇ).]
- ♦ *fig (Mendime)* të shpërndara; të tretura larg.
- ♦ *fig (Vështrim)* i shpërqendruar.

♦ *vjet* Që endet poshtë e lart; që bledh nga një vend në tjetrin. **Kalorës i arratisur.**

arratísur a (e) f sh a at f e ARRATISUR I (i).

arratísur i (i) m sh - it (të)

♦ Njeri i arratisur; i mërguar.

♦ Ushtar që lë vendin e luftimit.

arraxhá ndajf det krahin G Përbri (molit).

arráz i m sh a at Pyll a koriye arrash.

arrç i¹ m sh a at ent (Gryllus gryllotalpa) Kandërr e ngjashme me bulkthin, me trup të gjatë deri 5 cm e të mbuluar me push të imët, me brithë të trashë dhe me thonj të fuqishëm, e cila rri zakonisht brenda në tokë e dëmton rrënjët e bimëve; femra lëshon vezë në llagëm dhe i ruan këlyshët. >**BUSHTËRZ A; DOSËZ A; KËLYSH DHEU.**

arrç i² m sh a at bot (Rhamnus fallax) Shkurre 2-3 m e lartë, me lule të blerta në të verdhë, që lidh kokrra të zeza të cilat përdoren për mjekim dhe ngjyrosje.

arrç i³ m sh a at anat

♦ Arrë (mollëz) e fytit; fikth.

♦ *krahin G* Arrëz e qafës.

arrç i⁴ m sh a at Krimb që i bie kallirit të misrit.

árç•ë a f sh e et bot ARRÇ I¹.

arrçóre t f sh bot Shkurre të familjes së arrçeve.

arredím i m sh e et libr Mobilim (*i shtëpisë, zyrës*).

arred•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **ARRED•OJ.**

arred•ój kal óva úar libr Mobiloj (*shtëpinë, zyrën*).

arredúar (i e) mb (Shtëpi) e mobiluar.

arredúem (i) e (e) mb libr G >ARREDUAR (i e).

arredúes i m sh - it libr Disenjator dhe mobilues i mjediseve të brendshme të banesës etj.

arredúes•e ja f sh e et libr f e ARREDUES I.

árr•en ni m sh na nat A Arnë.

arrést i m sh e et Paraburgim, mbajtje e përkohshme nën rojë; ndalim; ndëshkim disiplinor për ushtarakët, duke i mbajtur të mbyllur në një vend për një kohë të caktuar. **Arrest shtëpie.**

Mbaj (vë) në arrest dikë [dhe ne "kokëfortët" na vunë në arrest. (IK).]

arrestím i m sh e et Paraburgim. **Arrestim në masë.**

arrest•óhem óva (u) úar pës e ARREST•OJ.

arrest•ój kal óva úar Kap (*dikë*) që dyshohet për një faj dhe e mbaj nën rojë; ndaloj.

arrestúar (i e) mb I mbajtur në paraburgim a nën rojë; i ndaluar (*nga policia*).

arrestúar a (e) f sh a at f e ARRESTUAR I (i).

arrestúar i (i) m sh - it (të) Person i mbajtur në paraburgim a nën rojë; i ndaluar (*nga policia*).

arrestúem (i) e (e) mb G >ARRESTUAR (i e).

árrez a f sh a at ent Ç (Vespa vulgaris) Grerëz.

árr•ë a f sh a at

♦ *bot (Juglans regia)* Dru i familjes së arnoreve (*Juglandaceae*) me trung të lartë me fletë të mëdha, me lule vile që lidhin fryt të ngrënshëm.

♦ Fryti i këtij druri, me shark jeshil që bie kur piqet, me lëvozhgë e hirtë më të verdhë, me thelpinj të ushqyeshëm, të ndarë në dy pjesë dyshe. **Arrë bukje (gajgë, rukë)** arrë me lëvozhgë të hollë që thyhet lehtë. **Arrë fyckë (pufke)** arrë pa thelb. **Arrë gungë (gungëse, mishje)** arrë me lëvozhgë të trashë, që mezi e lëshon thelbin. **Arrë e njomë** arrë e paqëruar; arrë me gjithë sharkun jeshil. **Arrë e qëruar. Thelb arre. Vaj arre.**

♦ Lëndë nga ky dru. **Mobilie (rimeso) arre.**

*

Arrë në gojë Diçka që nuk gëlltitet lehtë; njeri që nuk mposhtet lehtë; kockë në fyt.

Ia marr (ia ha) arrat diku Jam më i zoti se dikush; ia kaloj diku; e mund dikë.

Kur të bëjë qarri arra Kurrë.

S'i mban goja arra S'pushon së foluri; është llafazan.

Thyej arra kot Flas gjëra pa vlerë e pa kuptim.

**

arrë akazhuje bot (*Anacardium occidentale*) Shkurre e lartë e viseve tropikale të Amerikës, që bën një lloj arre të pasur me vaj e proteina.

arrë Brazili bot (*Bertholletia excels*) Dru i Amerikës së Jugut, që lidh kokrra me lëvozhgë të fortë ngjyrëkafe dhe me një thelb të bardhë trefaqësh të pasur me vaj.

arrë bukje Arrë me lëvozhgë të hollë.

arrë dheu bot Rrënjë zhardhokore; zhardhok.

arrë e Amerikës bot (*Juglans cinerea*) Dru deri 20 m i lartë i Amerikës së Veriut, me trung të përhimë, me tufa gjethesh të mëdha me push nga poshtë, me lule vile që lidhin kokrra vezake 3-6 cm të gjata të pasura me yndyrna, karbohidrate dhe me shumë lloj vitaminash.

arrë e egër bot (*Ailanthus glandulosa*) Dru 9–12 m i lartë, me gjethë të mëdha erëkeqe, me lule të bardha në të verdhë; lidh kokrra të murrme në të kuqe.

arrë e fytit anat Dalëz e gushës e formuar nga kartilagji më i madh i fytit.

arrë e qelbët bot Arrë hindi; arrë e egër.

arrë fyckë >**ARRË FYÇKË.**

arrë fyckë Arrë pa thelb ose me thelb të pazhvilluar.

arrë gungë Arrë m lëvozhgë të fortë, të thyhet me vështirësi.

arrë hindi bot >**ARRË E EGËR.**

arrë hini bot >**CERMËRDELL I.**

arrë kokosi bot (*Cocos nucifera*) Dru i familjes së palmave që prodhon fryte të mëdha ngjyrëkafe, me lëvozhgë të fortë, me tul të bardhë dhe bërthamë plot lëng pa ngjyrë brenda.

arrë myshku bot (*Myristica fragrans*) Dru tropikal përherë i gjelbër, që kultivohet për farat aromatike.

arrë pjeshke Arrë me lëvozhgë të butë.

arrë pufkë Arrë pa thelb ose me thelb të pazhvilluar.

arrëmíz•ë a f sh a at bot >**ARRË MYSHKU.**

arrëmýsh•k ku m sh qe qet bot >**ARRË MYSHKU.**

arrénit (të) as A Mbërritje.

árr•ën ni m sh na nat krahin G

♦ Leckë.

♦ Copë për arnë.

arrénë A pjes e **ARR•ËNJ.**

arrénj jokal ta turA

♦ Mbërrij.

♦ veta III Mjafton ose arrin për të gjithë.

árrës i m sh e et bot (*Teucrium marum*) Bimë barishtore a gjysmëshkurre me blerim të përhershëm, me lule vile, e viseve mesdhetare; përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi për vetitë antiseptike. **Arrës i verdhë** bar dhëmballe.

**

arrës dushkvoğël *bot (Teucrium chamaedrys)* Gjysmëshkurre me blerim të përhershëm, që çel lule të kuqe me pika të bardha; përdoret në mjekësi për vetitë antiseptike.

arrësin•ë *a f sh a at* Përndjekje; persekutim.

arrëthyes•e *ja f sh e et* Vegël për të thyer ara.

árrëz a¹ *f anat*

♦Rruazë e parë e qafës.

♦Arrë e fytit; fikth.

*

Thyej (këput) arrëzën! Thyej (thefsh) qafën!; shporru!

Zë arrëzën Rrëzohem keq.

árrëz a² *f sh a at* Arrishtë; pyll me arra.

árrëz a³ *f sh a at bot (Sedum)* Bimë barishtore njëvjeçare me gjethe si të tërfilit të vendosura përgjatë kërcellit; rritet në vise bregujore.

árrëza *ndajf K (Qentë, ujqërit përleshen)* Kacafytas.

arrgjavís•em *vetv vjet G >ARRGJAVIS•Ë (me u).*

arrgjavís•ë (me u) *vetv a (u) ë vjet G*

♦ Ligështohem; dobësohem; bie nga shëndeti.

♦ E lëshoj veten; nuk kam kujdes për shëndetin, veshjen etj.

arrgjavístë (i e) *mb vjet G*

♦ I ligështuar; i dobësuar; i rënë nga shëndeti.

♦ I pakujdesshëm për shëndetin, veshjen etj.

arri (me) kal, jokal ta -G >ARRI•J. Ia kam arri asaj dite.

arri (me u) vetvt (u) - G >ARRI•HET. [nuk është arri një uniformitet i plotë, shkrimtarët janë lënë të lirë me zgjedhë. (APp)]

árrí-árrí *pasth krahin G* Nxitje për gomarin t'ia hipë gomaricës.

arri•het - (u) rë

I *vetv*

♦ Vjen në kohën për t'u vjelë a për t'u korrë.

♦ (*Plaga etj.*) mbledh qelb e bëhet gati për t'u hapur a për t'u shtrydhur.

II *pavet e* **ARRIJ. Nuk arrihet po nuk...**

III *pës e* **ARRIJ.**

arri•jta *tur*

I *kal*

♦ Kap dikë në të ecur, vij krahas me një tjetër që ecte para meje; vij deri te diçka; zë. **E arrij dhe e kaloj dikë.**

♦ *fig* Barazohem me një tjetër, që është përpara në një punë, në një veprimtari etj.

♦ Zë, prek diçka që është larg ose lart duke u zgjatur. **E arrij me dorë. E arrij tavanin me kokë.**

♦ Vij te një qëllim ose rezultat i caktuar me anë të përpjekjeve; përmbush një dëshirë; kryej një detyrë. **I arrita qëllimit. Arrij sukses. Arrij një marrëveshje. Arrij një përfundim.**

♦ Vij deri në një kohë të caktuar, rroj deri në një kohë të caktuar; mbush një moshë; jetoj që nga një kohë. **Arrij moshën shkollore** mbush moshën për të hyrë në shkollë. **I arriti të tetëdhjetat.**

♦ Ia dal në krye një pune; mundem ta bëj diçka; ia dal mbanë. [**Dhe, oh, Zot,/ s'arrijmë ta kuptojmë vetvarsjen tonë (BL).**] **A do ta arrij ditën të...?**

♦ *vjet* Pjek. [**Për të arriturë rrushnë ç'ka punuar Perëndija (NF).**]

II *jokal*

♦ Vij ose shkoj për ku jam nisur; sosem në pikën e fundit të udhëtimit; mbërrij. **Arrij në shtëpi. Arrij herët.** [Në shumicën e rasteve nuk arrinin dot: vriteshin nga rojat, ngecnin në telat me gjemba, shqyreshin nga qentë, mbyteshin. (IK).]

♦ *veta III* Shtrihet në hapësirë. [Principata vazhdoi të zgjerohej me Gjergjin I duke arritur deri në Bosnje... (AE).]

♦ *veta III* (*Posta, dërgesa*) Mbërrin në adresë. [e m'i nis letrat që kurrë s'arrijnë (AP).]

♦ *veta III* Vjen një kokë e caktuar. **Arriti nata u bë natë. Arriti pranvera.**

♦ *veta III* Vjen deri në një cak, në një shkallë ose në një masë. **Uji arriti deri në gjunjë.**

♦ *veta III* Është aq sa duhet; është mjaft; del, mjafton. **Copa arrin për një fustan. S'më arrin kuleta s'e paguaj dot.**

♦ Vij deri në atë pikë sa të bëj diçka të keqe. **Arriti të vjedhë.** [Se s'më kish vajtur nëpër mendje kurrë/ Të arrinte marrëzia gjer këtu (JB).]

*

Aq më arrin Aq ma pret mendja.

I arrijnë sytë gjer te maja e hundës Është dritëshkurtër.

Sa më arrin dora (krahu) Brenda mundësive a fuqive të mia.

arrijsh•ëm (i) me (e) mb > ARRITSH•ËM (i) ME (e).

arrim•ë (i) e (e) mb G > ARRIR•Ë (i) e. [Gurakuqi na ka lanë aksioma aq të arrime (RG – TT).]

arrirë (i) e) mb

♦ I pjekur sa duhet, që është bërë për t'u vjelë ose për t'u korrur.

♦ *fig* I pjekur; në moshë për martesë. **Vajzë e arrirë.**

♦ *fig* I gjetur; i goditur; i bërë mirë. **>ARRITUR (i) e.** [Fryt i arrirë i një pune të mundimshme. (AÇ).]

arrish•ëm (i) me (e) mb > ARRITSH•ËM (i) ME (e).

arrisht•ë a f sh a at Pyll me arra; arrëz.

arrit•ë (me) kal, jokan a ë G > ARRI•J.

arritë (i) e) mb I arrirë; i pjekur.

arritësi a f libr Pjekuri.

arritje•e a f sh e et

♦ Sosje në pikën e fundit të udhëtimit; mbërritje. **Arritja e trenit.**

♦ Barazim me dikë në garë.

♦ Dalje me sukses e një pune; kryes sh sukses; rezultat me vlerë në një veprimtari. **Arritje e fundit në shkencë.**

♦ *sport* Pikë e fundit të garës së vrapimit, automobilizmit etj. **>MBËRRITJE A; FINISH I.**

arritsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që mund të arrihet, të bëhet a të vihet në jetë; i mundshëm. **Qëllim i arritshëm.**

♦ I kuptueshëm; i kapshëm me mend; që mund të kuptohet

arritshmëri a f libr Të qenët i arritshëm.

arritur (i) e) mb

♦ I bërë; i kryer; që është arritur.

♦ *fig* I gjetur; i goditur; i bërë mirë. **Vepër e arritur artistikisht. Figurë artistike e arritur.**

♦ *fin* I maturuar. **Interesat e arritur.**

arritur it (të) as Arritje në pikën e fundit të udhëtimit.

arritura t (të) f sh Arritje; suksese.

arrivíst e mb (*Njeri*) që lakmon e përpiket të arrijë me çdo mjet një qëllim ose një vend më të lartë në jetë, që është karakteristik për arrivistin. **Prirje (synime) arriviste.**

arrivíst i m sh ë ët libr Njeri që lakmon e përpiket të arrijë me çdo mjet një qëllim a një vend më të lartë në jetë, ose të bëjë karrierë me çdo mënyrë.

arrivíst•e ja f sh e et f e ARRIVIST I.

arrivíz•ëm mi m libr Synimi për të bërë karrierës me çfarëdo mjeti.

arrmíz•ë a f sh a at bot>ARRË MYSHKU.

arnnís•em vetv a (u) ur Mohoj; i bie mohit.

arnnísht•ë a f sh a at Copë; mbetje; mbeturinë; copurinë.

arnn•ónj kal óva úar A Arnoj.

arnnúar (i e) mb A I arnuar.

arnnjét i m sh e et Arrishtë; pyll me arra.

arrogánc•ë a f Trajtim i të tjerëve me mendjemadhësi e në mënyrë fyese; sjellje a qëndrim përbuzës e mospërfillës kundrejt të tjerëve.

arrogánt e mb (*Njeri*) që sillet a që vepron me arrogancë; (*veprim*) fyes e përbuzës; që shpreh arrogancë.

arrogánt i m sh ë ët Njeri që sillet a që vepron me arrogancë.

arrogánt•e ja f sh e et f e ARROGANT I.

arrór e mb bujq (*Strukturë e tokës*) e përbërë prej koklash sa një arrë.

arróre t f sh bot (*Juglandaceae*) Familje drurësh e shkurresh që kanë arrën si lloj kryesor.

arrórë t f sh bot >ARROR E T.

arrótull ndajf Ç Rrotull; përqark. **Më vjen arrotull dinjaja.**

arrs i m sh ë ët bot (*Teucrium*) Gjini barishtesh, shkurresh e nënshkurresh me gjelbërim të përhershëm, të përhapura në zonat mesdhetare dhe të Azisë perëndimore.

árrtë (i e) mb I bërë me dru arre; (prej) arre. **Rimeso e arrtë.**

arrtúm i¹ m sh e et A Thërrime; copë e vogël.

arrtúm i² m sh e et Ngricë; ciknë.

arrtún i m sh a at krahin G Vazo prej balte.

as

I lidh

♦ Përdoret në fjalitë mohuese, e përsëritur para gjymtyrëve homogjene ose para fjalive të bashkërenditura. **As ujë, as bukë. As me hahet, as me pihet. As jap, as marr.** [As te shpell e Dragobisë/ As te zemr' e djalërisë (FN).] [As rroj as vdes, po jam pa mend (LP).]

♦ Përdoret para gjymtyrës së fundit, homogjene me gjymtyrët e mëparshme të së njëjtës fjali mohuese. **Nuk e takova të vëllanë, as të nipin.**

♦ Përdoret e përsëritur para gjymtyrëve të një fjalie, në të cilën zakonisht folja me mohimin nënkuptohet. **As po, as jo. As mirë, as keq. As sot, as mot. As unë, as ti. As andej, as këtej.**

♦ Përdoret në një varg togjesh të qëndrueshme frazeologjike me vlerë mohuese. **As mish, as peshk. As nam, as nishan. As në qiell, as në tokë. As turbullon, as kthjellon. As të ngroh, as të ftoh.**

II pj

♦ Përdoret zakonisht me folje për të grishur dikë që të fillojë të flasë a të veprojë, për të zbutur një urdhër a për ta paraqitur si lutje ose për të shprehur qëndrimin emocional të folësit. **As ia merr një kënge.** [As më thua,/ Ç'ke me mua?/ Pse të dua paskam faj? (NF).]

♦ Përdoret, e ndjekur shpesh nga **edhe**, për të përforcuar me shumë mendimin që shpreh fjalja, me kuptim të afërt me **qoftë (edhe), bile, madje. As unë nuk e di. As edhe një.**

♦ Përdoret zakonisht në krye të një fjalie, e ndjekur nga që, për të përforcuar mohimin, në vend të pjesëzës **nuk** ose së bashku me të. **As nuk e pa. As e kishte ndër mend. As që do t'ja dijë.** [As bora nuk asht e bardhë në këtë muzg (MC).] [As që i shkonte mendja se ç'e priste në fund të javës (IK).]

♦ Përdoret kur flitet për kohë, moshë, madhësi etj., që ende nuk është arritur, nuk është plotësuar. **As dy ditë punë. Nuk vonoias pesë minuta. S'është as dy hapa larg.**
as i² m sh aat ant rom Monedhë e vogël prej bakri.

*

Okë e as Shumë lirë.

as i² m she et

♦ Letër bixhozi, e para në ngjyrën e vet, që ka vetëm një shenjë në mes; njëshi. **As spathi (kupë, maç, karo).**

♦ **sh dhe ë ët fig** Njeri i shquar, me aftësi të veçanta në fushën e vet. **As i aviacionit.**

*

Më del asi Fitoj; më ecën (fati).

As kim shkurt i Arsenik.

As. shkurt i ASISTENT I.

as ázi m sh áze ázet zool Ç Vjedull.

As.shkurt i ASISTENT I.

as- fjalëform Pjesë e parë e disa përemrave dhe ndajfoljeve të përngjitura që i jep pjesës së dytë kuptim mohues ose përforcues: **aspak; askund; asgjë; askush; asgjëmangut; askurrkush.**

-as prapasht Formon ndajfolje nga emra, folje dhe ndajfolje. **Barkas; djathtas; krahas; largas; haptas.**

asáj

♦ **dhan dhe rrjedh e AJO**

♦ **dëftbis: Asaj ane** në atë anë a drejtim. **Bjeri asaj ane** shko, dil andej.

asajkóhe ndajf Në atë kohë. [aq sa dëshiroja të isha i dashuri i saj asajkohe, do dëshiroja të isha dhe autori i Lotit Alpin sot. (GjM).]

asájt ndajf krahin G Andej. **Ik asajt!**

asamblé ja f sh - të

♦ Grup njerëzish të zgjedhur për të bërë ligje a për të marrë vendime për një qëllim të përbashkët për vendin a shtetin. **Asambleja kombëtare.**

♦ Grup përfaqësuesish nga vende të ndryshme që shqyrton çështje të ndryshme dhe merr vendime për to. **Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara.**

asamblíst i m sh ë ët Anëtar asambleje.

asamblíst•e ja f sh e et f e ASAMBLIST I.

asbést i m min Lloj silikati fijezi, që i qëndron shumë nxehtësisë dhe acideve dhe nuk përçon elektricitetin; përdoret në industrinë e materialeve izoluese.

asbestóz•ë a f mjek Kancer i mushkërive, i shkaktuar nga pluhurat e asbestit.

asçáj a m sh e et vjet Gjellëbërës; akçi.

asdikúsh i m sh ë ët Njeri pa pikë vlere a rëndësie.

áse lidh>OSE.

aseksuál e mb bio (Riprodhim) pa organe seksuale.

aseksualitét i m bio Të qenët aseksual.

asemantík e mb gjuh Josemantik; pa vlerë semantike.

asemí a f libr Paaftësi për të kuptuar fjalët e folura apo gjuhën e shenjave.

asemík e mb libr Pa përmbajtje semantike.

aseptík e mb mjek

- ♦ Pa rrezik ndotjeje nga bakteret, viruset ose mikroorganizmat e dëmshme.
- ♦ (*Pajisje*) sterile; e sterilizuar.

aseptíz•ëm mi m mjek

- ♦ Të qenët aseptik; gjendje aseptike (*e plagës*).
- ♦ Sterilitet (*i sallës së operacionit etj.*).

asesí ndajf Aspak; në asnjë mënyrë; assesi.

asét i¹msh e et >HASET I.

asét i²msh e etPronë; pasuri.

aséte t m shlibr Prona; pasuri.

ás•ël la f sh a at ndërt Ç Mur i thatë; mur pa llaç.

ásëll pj bis Në të vërtetë.

ásëll-ásëll ndajf Hollë-hollë; në të vërtetë. **Asëll-asëll, puna qëndron kështu.**

ásëll i m Prejardhje e familjes.

asfalí a f hist J Polici e fshehtë greke.

asfalís kal a ur J Siguroj; vë në vend të sigurt.

asfalís•em vetv a (u) ur J Sigurohem.

asfalísj•e a f J Sigurim.

asfalísur (i e) mb J I siguruar; i fshehur në vend të sigurt.

asfált i m sh e et

- ♦ *min* Lloj rrëshire e zezë natyrore, në gjendje të ngurtë, që zbutet kur ngrohet. >**SER•Ë A.**
- ♦ *ind* Lëndë e tillë e përfutur nga rafinimi i naftës.
- ♦ Përzierje bitumi me çakëll të imët, që përdoret për shtrimin e rrugëve etj.; rrugë a shesh i shtruar me këtë përzierje.

asfált-betón i m sh e et ndërt Përzierje rëre ose çaklli të imët me bitum për shtrimin e rrugëve dhe shesheve ose si material ndërtimi.

asfaltím i m sh e et ndërt Shtrim i rrugëve e shesheve me përzierje bitumi e çaklli.

asfalt•óhetúa (u) úar pavet dhe pës e ASFALT•OJ.

asfalt•ój kal óva úar Shtroj me përzierje bitumi e çaklli(*rrugët etj.*)

asfaltúar (i e) mb I shtruar me përzierje bitumi e çaklli.

asfaltúem (i) e (e) mb G >ARSFALTUAR (i e).

asfaltúes i m sh - it

- ♦ Makinë asfaltimi.
- ♦ Punëtor i shtrimit të rrugëve me asfalt.

asfáre ndajf bis Aspak; as një çikë. **Nuk u lodha asfare.**

asfárë ndajf >KURRFARË. S'ka asfarë kujdesi.

asfarëgjé pacak bis Asgjë fare.

asfiksí a f

- ♦ *mjek* Vështirësim ose ndalim i frymëmarrjes nga mungesa e ajrit me oksigjen.
- ♦ *fig* Ndërprerje a vështirësi e madhe që krijohet në një degë prodhimi dhe që pengon zhvillimin e lirë të saj.

asfiks•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ *mjek* Kam asfiksi.
- ♦ *veta III fig* (*Prodhimi*) bllokohet a ndërpritet.

II pës e ASFIKS•OJ.

asfiks•ój kalóva úar

- ♦ *mjek* I shkaktoj asfiksi.
- ♦ *fig* Blllokoj a ndërpres prodhimin.

asfiksúar (i e) mb

- ♦ *mjek* Që ka vështirësi të frymëmarrjes ose i ndalon frymëmarrja.
- ♦ *fig* (*Prodhim*) i bllokuar a i ndërprerë.

asfiksúem (i) e (e) mb G > ASFIKSUAR (i e).

asfiksúes e mb

- ♦ *mjek* Që shkakton asfiksi.
- ♦ *fig* (*Faktor*) bllokues a ndërprerës i prodhimit.

asgjâ pacak G > ASGJË.

asgjâ ja f G > ASGJ•Ë A JA. Me ba n'asgja nuk vlerësoj fare; shumëzoi me zero. [të ndigjoj vetem tingullin e heshtjes,/ të shoh vetem një ngjyrë,/ ngjyrën e asgjasë së kësaj bote, (AÇ).]

asgjâkúnd ndajf G > ASGJËKUND.

asgjâmángut² lidh G Prapëseprapë; megjithatë. [Por unë asgjamangut vijoje në temen (MC).]

asgjâsim i m G Asgjësim. [Dhe çka ká bâ me individë, e ká përgjithësue me methodat 'krakra' të gjymtimit të gjuhës dhe t'asgjasimit të fesë. (APp)]

asgjâs•úe (me) etj. G > ASGJËS•OJ etj.

asgjâsh•ëm (i) e (e) mb G > ASGJËSH•ËM (i) ME (e).

asgjë pacak Asnjë gjë, asnjë send; kurrëgjë. **Asgjë më shumë. Nuk i ka munguar asgjë. Nuk them asgjë. S'është asgjë për ty. E shes për asgjë e shes fare lirë. Faleminderit! - Asgjë!** [Dhe kur të vdes/ s'dua asgjë/ veç një varr të thjeshtë (FA).] [Ta dini se ne, në sy të Evropës së qytetëruar, jemi negër, dhe asgjë më tepër (FK).]

asgjë ja f libr Ajo që nuk është; mungesë e plotë e gjithçkaje; **HIÇ I.** Ngre nga asgjëja. E bëj për asgjë

asgjëkáfshë pacak Asnjë send; asgjë prej gjëje; gjë prej gjëje.

asgjëkúnd ndajf Në asnjë vend; as në ndonjërin vend, askund.

asgjëkúndi ndajf Në asnjë vend; as në ndonjërin vend, askund. **S'duket asgjëkundi. Drurë asgjëkundi, gjëkundi brigje. (XHS).**

*

S'është asgjëkundi Nuk është aspak në rregull; nuk e ka fare në vijë një punë.

asgjëmángut lidh libr Megjithatë, prapëseprapë; veçse.

asgjësënd pacak Asnjë send; asgjë. **Nuk marr vesh asgjësënd.**

asgjësëndi pacak Asnjë send; asgjë.

asgjësi a f libr Të qenët asgjë, hiçi, asgjëja; zbrazëti e plotë.

asgjësim i m

- ♦ Shaktërrim i plotë; shfarosje; zhdukje. **Armë të asgjësimit në masë. Asgjësim i mbeturinave.**

- ♦ *usht* Godit në shenjë (*objektivin*).

asgjës•óhem óva (u) úar pës e ASGJËS•OJ.

asgjës•ój kal óva úar

- ♦ E shkatërroj plotësisht; e shfaros, e zhduk. **Deshën të asgjësojnë një fshat të tërë.**
- ♦ E shkatërroj plotësisht; djeg a varros (*mbetjet e dëmshme*).

♦Dërrmoj; prish; shkatërroj. **Asgjësoj planet e dikujt** ia prish planet dikujt. [Dëngla! Ekstaza e kish asgjësuar me një vështrim përçmues. (ED).]

asgjësúar (i e) mb I shkatërruar plotësisht; i shfarosur; i zhdukur.

asgjësúes e mb

♦Shkatërrimtar; (*armë*) vdekjeprurëse.

♦Shumë i ashpër, që synon të dërrmojë krejt, që e mohon diçka tërësisht. **Kritikë asgjësuese.**

Sarkazëm asgjësues.

asgjësúes i m sh - it Mjet shkatërrimtar, shfarosës.

asgjësúes•e ja f sh e et f e ASGJËSUES I.

asgjësúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të asgjësohet.

asgjësueshmëri a f libr Të qenët i asgjësueshëm.

asgjësh•ëm (i) me (e) mb libr I pavlerë; që nuk ka asnjë vlerë a rëndësi.

así

♦ *vjet rrjedh e* **AI, ATA**

♦*dëft* I tillë; si ai; si ata. **Asi burri** (burrash).

así u m sh j jt K Vrasës; njeri gjakësor.

asibil•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ASIBIL•OJ.**

asibil•ój kal óva úar *gjuh* Shqiptoj me fishkëllimë (*një tingull*).

asibilím i m *gjuh* Shqiptim me fishkëllimë.

asibilúar (i e) mb *gjuh (Tingull)* i shqiptuar me fishkëllimë.

asibilúem (i) e (e) mb *G >* **ASIBILUAR (i e).**

asigrímë *pacak bis G* Asnjë thërrime; aspak.

asikóhe *ndaif >* **ASOKOHE.**

asillój¹ *dëft bis I* atillë. **>ASISOJ¹.**

asillój² *ndaif bis* Në të njëjtën mënyrë; në atë mënyrë. **>ASISOJ².**

asimetrí a f Mungesë simetrie.

asimetrík e mb Josimetrik; pa simetri; që nuk është simetrik; që nuk ka simetri.

asimilím i m sh e et

♦*bio* Përvetësim i një lënde nga organizmi. **>TRETJ•E A; THITHJ•E A. Asimilim i ushqimit.**

♦*libr* Përvetësim (*i njohurive, ideve etj.*).

♦*libr* Përqaftim (*i një kulture a mënyre tjetër të jetesës*); shkrirje (*e një populli a kulture me një popull a kulturë tjetër*).

♦*gjuh* **>PËRNGJASHMIM I.**

asimil•óhem óva (u) úar *pës e* **ASIMIL•OJ.** [Në atë kohë grupet nd, ng, mb në gegënishte ende nuk ishin asimiluar në n ose m, një zhvillim që është i mëvonshëm (AKI).]

asimil•ój kal óva úar

♦ *bio* Përvetësoj (*një lëndë të jashtme*) duke e përpunuar në organizëm. **>TRET; THITH.**

Asimiloj ushqimin. Asimilon oksigjenin.

♦*fig* Përvetësoj mirë (*një lëndë, mësim*), fitoj (*dije e njohuri*) duke i tretur mirë.

♦E shkrij (*një popull ose një komb*), duke e bërë të humbasë veçoritë e tij kombëtare dhe të përvetësojë gjuhën, zakonet etj. të një populli ose kombi tjetër.

♦*veta III gjuh (Një tingull)* e bën një tingull një tjetër të njëjtë ose të ngjashëm me veten.

>PËRNGJASHM•OJ.

asimilúar (i e) mb

♦*bio (Lëndë)* e përvetësuar nga organizmi. **>TRETUR (i e); THITHUR (i e).**

♦ *fig (Mësim)* i përvetësuar mirë.

♦ *(Popull)* i shkrirë në një popull tjetër; që ka humbur veçoritë kombëtare dhe ka përvetësuar gjuhën, zakonet etj. e një populli ose kombi tjetër.

asimilúem (i) e (e) mb G > ASIMILUAR (i e).

asimilúes e mb libr Që asimilon; që ka aftësi a veti të asimilojë.

asimilúes i m sh - it libr Ai që asimilon.

asimilúes•e ja f sh e et libr f e ASIMILUES I.

asimilúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që mund të asimilohet (tretet, thithet).

♦ *(Lëndë, mësim)* që mund të përvetësohet.

asimilueshmëri a f libr Të qenët i asimilueshëm (i tretshëm, i thithshëm, i përvetësueshëm).

asimptót•ë a f sh a at mat Drejtëz që i afrohet një lakoreje vazhdimisht, pa e prekur në asnjë madhësi të kufishme.

asimptotík e mb mat I asimptotës; që ka të bëjë me asimptotën.

asindét i m gjuh Mungesë a heqje e lidhëzave.

asindetík e mb gjuh Jolidhëzor; që i mungojnë ose i heq lidhëzat.

asindetíkisht ndajf gjuh Në mënyrë asidentike; pa lidhëza.

asindetíz•ëm mi m gjuh Mungesë e lidhëzave.

asinkrón e mb fiz Josinkron; i pasinkronizuar.

asinkroní a f fiz Të qenët josinkron.

asinus asinum fricat / ásinus ásinum fríkat/ shpr lt Budallai budallain lavdëron.

Asirí a f gjeog ant Mbretëri në Mesopotaminë Veriore (*ku ndodhet Iraku sot*).

asirián e mb I Asirisë; që ka të bëjë me Asirinë, me banorët a vendësit e saj.

asirián i m sh ë ët Banor a vendës i Asirisë.

asirián•e ia f sh e et f e ASIRIAN I.

asíro-babilón e mb ant I Asiro-Babilonisë; që ka të bëjë Asiro-Babiloninë, me banorët a vendësit e saj.

asíro-babilónas e mb ant > ASIRO-BABILON E.

asíro-babilónas it m sh hist Banorë a vendës të Asiro-Babilonisë. [kultura greke përthithi në fondin e trashëgimisë së saj vlerat më të mira të trashëgimisë shpirtërore të popujve mesdhetarë, duke filluar me fenikasit, egjiptianët, asiro-babilonasit, ilirët e trakasit. (ShS).]

asirológ u m sh ë ët Studiues i qytetërimit të Asiro-Babilonisë.

asirológ•e ia f sh e et e ASIROLOG U.

asirologjí a m Studim i historisë dhe kulturës së Mesopotamisë.

asirologjik e mbI asirologjisë; që ka të bëjë me asirologjinë.

asisój¹ dëft bis I tillë; të tillë. **Asisoj njerëzish.**

asisój² ndajf bis Ashtu; në atë mënyrë. **Bëje asisoj.**

asíst i m sh e et libr sport Kalim i topit te shoku i skuadrës, që shënon.

asistencë•e a f sh a at libr Ndihmë që i jepet të sëmurit a nevojtarit. **Assistencë sociale.**

asistént e mb: Mjek asistent ndihmës i mjekut.

asistént i m sh ë ët

♦ Ndihmës. **Asistent i regjisorit kin.**

♦ Titull fillestar i atij që jep mësim në shkollë të lartë. **Asistent i profesorit.**

asistént•e ja f sh e et f e ASISTENT I.

asistím i m libr

♦ Ndhimë.

♦ Të qenët i pranishëm (*gjatë një operacioni*).

asist•óhem óva (u) úar pës e ASIST•OJ.

asist•ó jokal óva úar libr Jam i pranishëm.

asistolí a f mjek Paaftësi e barkushes (së zemrës) për të dërguar gjak në aortë.

asistolík e mb mjek I asistolisë; që ka të bëjë me asistolinë.

asistúar (i e) mb libr Që merr a ka nevojë për asistencë.

asistúem (i) e (e) mb G >ASISTUAR (i e).

asísh rrjedh e ATA.

asizmík e m gjeol Josizmik; që nuk ka veprimtari sizmike. **Zonë asizmike.**

as•k ku m sh qe qet bot Veshje e sporeve.

askáh ndajf Askund; asgjëkund.

askariáz•ë a f mjek Infektim i zorrëve nga askaridet.

askaríde t m sh Krimba të mëdhenj parazitarë në zorrët e kërbishtorëve. **>RRE JA.**

askáth i m Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve.

>BYC I; ELBTH I; KATH I.

askáth•ër ra f ra rat A Thelb hudhre.

askáth•ër ri m sh ra rat >ASKATH I.

askénd G kallëzore e ASKUSH.

askér i m vjet Ushtar. **>ASQER I.**

askét i m sh ë ëtdhe fíg Njeri, që për shkak të besimit fetar, bën një jetë të vetmuar, të ashpër e të rëndë, duke e mundur veten dhe duke hequr dorë nga gëzimet e jetës.

asketík e mb I asketit; që ka të bëjë me asketin. [letërsi heronjsh, që krijoi klimën e nevojshme për të arritur deri tek kulti i njeriut, i forcës dhe energjisë së pakufishme të tij, tek "Shën-Njeriu", që zuri vendin e figurave asketike të ritualit kishtar. (ShS).]

asketíz•ëm mi m Mënyrë jetese e asiketit.

asketór e mb I asketit; si asket.

askénd kallëz e ASKUSH. [u kujtua për letrat e shënimeve. U kthye, i mbloodhi shuk dhe doli pa vështruar askënd. (IK).]

askí a f sh - të kryes sh Ripa krahaqafë për mbajtjen e pantallonave ose fundit.

Asklép i mit gr I biri vdekatar i Apolonit; Zeusi e vrau pse ngjalli Hipolitin prej së vdekuri, pastaj e ngriti në shkallën e perëndisë së mjekësisë për të shuar grindjet me Apolonin.

askomicéte t m sh bot Nënndarje e kërpudhave, që formojnë sporet në qese.

askúj dhan e ASKUSH. [por askuj, asnji fjalë s'i thotë (Mgj).]

askújt dhan e ASKUSH.

askúnd ndajf Asgjëkund; në asnjë vend.

askúndi ndajf >ASKUND.

askúrrë ndajf Kurrë ndonjëherë; asnjëherë tjetër. [Ndreq kurrizin më parë, pastaj ndriço trurin,/ Se shpirt-robi s'çlirohet askurrë pa drurin" (FN).]

askurrëfärë pacak Asnjë lloj, asnjë prej tyre, as edhe më të voglën (*gjë*). **Askurrfarë pune.**

askurrgjâpacak G >ASKURRGJË.

askurrgjê pacak Asgjë prej gjëje, as gjënë më të vogël, kurrjë.

askurrkáh ndajf G Asgjëkund; në asnjë anë.

askurrkênd G kallëz e ASKURRKUSH.

askurrkúj dhan dhe rrjedh e ASKURRKUSH.

askurrkújt dhan dhe rrjedh e ASKURRKUSH. Mos i trego askurrkujt.

askurrrkúnd *ndaif* > **ASGJËKUND**.

askurrrkúsh *pacak* Askush; asnjë (njeri). **Askurrrkush nuk foli.**

askurrrkúsh i m bis Njeri pa asnjë vlerë, që nuk e përfillin fare në shoqëri. **Ai është një**

askurrrkush. Si ai askurrrkush bis ai është i pashoq (s'e ka shokun).

askurrrnjë *pacak* As edhe një.

askurrrnjëherë *ndaif* Asnjëherë; as edhe një herë.

askurrrqýsh *ndaif* Në asnjë mënyrë.

askúsh *pacak* (gjin **i, e askújt**; *dhan, rrjedh askújt*; *kallëz askënd*) Asnjë njeri; asnjeri.

[Askush s'e njef Lulin. As shokët e tij (Mgj).] [E një fjalë t'ambël askush s'ta flet (VPSH).]

[S'del askush që t'a shpëtonjë,/ Roma do t'a kryqësonjë (FN).]

askúsh i m bis Njeri pa kurrfarë vlere.

askuváz•ë a f sh a at zool Bretk.

asllán si mb Trim. **Djalë asllan.**

asllán i m sh ë ët vjet Luan. [Pa humbur kohë, një tjetër përngjau zërin e një asllani (FK).]

Asmar•ë a f gjeog Kryeqytet i Eritresë.

asndokënd *ndaif* > **ASGJËKUND**.

asndokújt *dhan, rrjedh e* **ASNDOKUSH**.

asndokúsh *pacak* > **ASKUSH**.

askurrrnjâ *pacak G* > **ASKURRNJË**.

asndonjéri *pacak G* > **ASDONJËRI**.

asndonjë *pacak* Asnjë prej tyre.

asndonjëherë *ndaif* Asnjëherë; kurrë ndonjëherë. **Si asndonjëherë tjetër** si kurrë më parë.

asndonjëra *pacak f* Asnjëra.

asndonjëri *pacak n* Asnjëri.

asndonjësënd *pacak* Asgjë; asgjësend.

asndonjí G *pacak* > **ASNDONJË**.

asnjanës e mb

♦ Që nuk merr anën e asnjërës nga palët ndërluftuese ose kundërshtare; që nuk mban anë për askënd. **Vend asnjanës.** [Si e merr shqiptari shtetin përgjithësisht, si një person (d. m. th. si pushtet të njerit a tjetrit person) apor si një regullim asnjanës? (KM).]

♦ Që nuk mund të shërbejë si fushë luftimi ose për vendosjen e trupave ushtarake (sipas një marrëveshjeje); që nuk i përket asnjë pale. **Zonë asnjanëse.**

♦ *gjuh* Që nuk është as i gjinisë mashkullore, as i gjinisë femërore; që bën pjesë në lakimin e katërt të emrave të shqipes. **Gjinia asnjanëse. Emër asnjanës.**

♦ *fiz, el (Përcjellës)* pa ngarkesë pozitive a negative.

♦ *kim (Kripë, tretësirë)* që nuk jep as reaksion acid, as reaksion bazik. > **NEUTRAL E.**

asnjanës i m sh - it

♦ *libr* Shtet, vend ose njeri që mban qëndrim asnjanës.

♦ *gjuh* Gjini asnjanëse.

♦ *fiz, el* Përcjellës asnjanës.

asnjanësi a f

♦ Gjendje e një shteti që nuk merr pjesë në një luftë, duke mbajtur të njëjtin qëndrim kundrejt vendeve ndërluftuese ose blloqeve ushtarake.

♦ Të qenët asnjanës, gjendja e atij që nuk mban anën e asnjërës palë në një mosmarrëveshje, grindje, kundërshtim etj. > **NEUTRALITET I.**

asnjanësim i m libr Neutralizim.

asnjanësisht *ndajf libr* Pa marrë anën e asnjë pale ndërluftuese a në mosmarrëveshje.

asnjanës•óhet úa (u) úar libr

I *vetv veta III* Bëhet asnjanës; neutralizohet.

II *pës e* **ASNJANËS•OJ.**

asnjanës•ój kal óva úar libr

♦ E shpall të paanshëm (*një shtet*); e bëj që të jetë asnjanës.

♦ I heq (*dikujt*) të veprojë kundër meje; dobësoj; neutralizoj.

♦ *kim* I heq (*një tretësire*) vetitë acide me anë të reaksionit me një bazë ose anasjelltas.

♦ *tek* I heq një veti karakteristike (ngjyrimin, ngarkesën etj.) dhe e bëj asnjanëse (*ngarkesën e një grimce*).

asnjanësúar (i e) mb

♦ I bërë asnjanës; që ka shpallur asnjanësinë.

♦ I dobësuar; i neutralizuar; i paaftë të bëjë dëm. >**NEUTRALIZUAR (i e).**

asnjanësúem (i) e (e) mb G >**ASNJANËSUAR (i e).**

asnjanësúes e mb *tek* Neutralizues; që asnjanëson.

asnjanët (i e) mb G Asnjanës; i paanshëm.

asnjáni *pacakG* >**ASNJENI, ASNJËRI.**

asnjánsh•ëm (i) me (e) mb libr I paanshëm.

asnjëni *pacakG* >**Asnjëri.** [Elë mâ, për mos m'e ngjatë,/ Mos me i mbetë davaja asnjënit (GjF).]

asnjerí *pacak* Asnjë njeri; askush. **S'ka asnjëri këtu.**

asnjë *pacak* As edhe një send, as edhe një njeri. **Pa asnjë arsye.** [por askuj, asnji fjalë s'i thotë (Mgj).] [për vonesën/ mos më bëj asnjë pyetje! (EMr).]

*

Asnjë për be As edhe një.

Në asnjë mënyrë Kurrësi; kurrën e kurrës.

Pa asnjë dyshim *si fj ndërmj* Patjetër; medoemos.

asnjëçikë *ndajf bis* Aspak.

asnjëfarë *pacak* Asnjë prej atij lloji; asnjë të vetëm. [E preku ëmbëlthi të çarën e seksit, si të donte të tejçonte me anë të dorës mendimin se ai s'kishte patur asnjëfarë faj e, natyrisht, as ajo vetë. (IK).]

asnjëfarëgjëje *pacak* Asgjë; kurrëgjë; gjë prej gjëje.

asnjëfarëllój *pacak* >**ASNJËFARË.**

asnjëherë *ndajf* Në asnjë kohë, kurrë ndonjëherë; në asnjë rrethanë, në asnjë rast..[Me mendje kam rënë në gjoksin tënd,/ pa qenë asnjëherë në Prishtinë! (PJ).] [Asnjëherë të mos vdesësh,/ të varrosesh dy herë (VZh).]

asnjëra *pacak f* Asnjë nga të dyja ose nga disa.

asnjëri *pacak m* Asnjë njeri nga të dy ose nga disa. **S'kam punë me asnjërin prej jush.**

asnjí *pacakG* >**ASNJË.**

asnjëçikë *ndajf G bis* >**ASNJËÇIKË.**

asnjëfarë *pacakG* >**ASNJËFARË.**

asnjëfarëgjâje *pacakG* >**ASNJËFARËGJËJE.**

asnjëfarëgjâjet *pacakG* >**ASNJËFARËGJËJE.**

asnjëfarëllój *pacakG* >**ASNJËFARËLLOJ.**

asnjëfíje *ndajf G* Aspak.

asnjëgrímë *ndajf G* Aspak.

asnjihérë *ndajf* G > **ASNJËHERË**.

asó

♦ *rrjedh e* **AJO, ATO**

♦ *dëft* E tillë, si ajo ose si ato. **Aso dore** i atij lloji (soji). [**aso kohe u gjindshin kso ligjesh e kso statutesh të kodifikueme.** (GjF)]

asobótendajf Atëherë; në atë kohë.

asociación i m sh e et

♦ Bashkëshoqërim. **Asociacion mendimesh (idesh).**

♦ Shoqatë zyrtare.

asociúm i m sh e et: Pakt i Asociim-Stabilizimit.

asociúm i m sh e et > ASOCIIM I.

asoci•óhem óva (u) úar *zyr*

I *vetv* Hyj në një shoqatë zyrtare.

II *pës e* **ASOCI•OJ.**

asoci•ój kal óva úar *zyr* Pranoj (*një vend*) në një shoqatë zyrtare.

asociúar (i e) *mb* *zyr* I pranuar në një shoqatë zyrtare.

asociúem (i) e (e) mb G > **ASOCIUAR (i e).**

asodóre *dëft* I atij lloji; i atillë.

asofárë *pacak* I asoj fare.

asogríme *ndajf* G Pikërisht në atë çast.

asohére *ndajf* Në atë kohë.

asohérsh•ëm (i) me (e) mb I asaj kohe (të shkuar).

asokóhe *ndajf* Atëherë; në atë kohë. [**Shkupi i hershëm (latinisht Scupi) dhe Perzerendi (Latinisht Theranda) kishin asokohe një randsi të veçantë (KM).**]

asokóhsh•ëm (i) me (e) mb I asaj kohe (të shkuar).

asonánc•ë a f sh a at *let* Përsëritje e zanoreve të ngjashme në rrokjet e theksuara të fjalëve të njëpasnjëshme.

asonánt e mb *let* Që bën asonancë.

asortimént i m sh e et

♦ Lloj prodhimi ose malli sipas madhësisë, formës, cilësisë, përdorimit etj. **Ndaj në asortimente.**

♦ *përmb* Tërësi e llojeve të mallrave të një prodhuesi.

♦ Madhësi, formë, cilësi etj. e një prodhimi ose e një malli, e përcaktuar sipas një standardi; përfshirje e një prodhimi ose e një artikulli në një lloj të caktuar. Prodhim sipas asortimentit.

asosación i m sh e et libr Bashkëshoqërim. [...**Për shkak se zgjon asociacione negative ky toponim në gjuhët sllave, në një akt të mbretit Milutin ajo quhet Rodimlja,** (AK).]

asósh *rrjedh e* **ATO.**

aspák *ndajf* Në asnjë masë a shkallë; as edhe një çikë, fare; kurrsesi, në asnjë mënyrë. [**dhe/ nuk dua aspak të prishet/ kjo magji.** (EMr).] [**Aspak fjalën Muji s'm'ja pëlqen./ - Ç'je kah thue, Halil, të vraftë zoti.** (CV).]

aspákët (i e) mb libr

♦ Që nuk është fare, që mungon krejt; që nuk njihet fare.

♦ Krejt pa vlerë.

asparág u m sh ë ët *bot* Shparg.

aspánj•ë a f sh a at *bot* A Lakër e egër.

asparagjín•ë a f kim Aminoacid në gjendje kristalore.

aspékt i m sh e et

♦ Pamje e pjesshme e diçkaje, e paraqitur në një fotografi, në film etj. **Aspekte nga jeta e një artisti. Aspekte nga ndeshjet.**

♦ Një nga anët në të cilat shfaqet ose vështrohet një send, dukuri, çështje etj. **Aspektet e problemit. Në të gjitha aspektet. Nga aspekte të ndryshme.**

♦ *gjuh* Kategori gramatikore në disa gjuhë, që tregon mënyrën se si shprehet koha nga një folje. **Aspekti i kryer (i pakryer) i foljes.**

aspektór e mb gjuh Që ka të bëjë me aspektin e foljes.

aspergjl i¹ m sh ë ët fet Spërkatës i ujit të bekuar.

aspergjl i² m bot Myk i zakonshëm që zë ushqimi.

aspergilóz•ë a f

♦ *mjek* Infektim i rëndë i veshit dhe organeve të tjera, i shkaktuar nga një lloj myku.

♦ *mjek* Sëmundje e punonjësve të bujqësisë, e shkaktuar nga thithja e sporeve të mykut, që shkakton ënjtje të lëkurës, veshëve dhe organeve të frymëmarrjes.

♦ *veter* Pneumoni vdekjeprurëse që prek gjelat e detit dhe zogjtë e shpendëve.

aspermí a f fizio Mungesë e plotë e spermës.

asperúg•ë a f sh a at bot (*Asperugo*) Bimë barishtore e përhapur në Europë dhe në Afrikën Veriore, me kërcell të brishtë, të mbuluar me push ngjitës, me gjethe të vogla vezake, që çel lule të bardha, të verdha ose ngjyrëvjollcë.

asperúl•ë a f sh a at bot Gjini e bimëve me lule të rubiaceve, me gjethe të përdredhura aromatike të përhapura në Europë dhe në Afrikën Veriore.

ásp•ër ra f sh ra rat vjet Monedhë argjendi me vlerë të vogël. **E tradhtoi (u shit) për tridhjetë aspra.**

aspiránt i m sh ë ët

♦ *usht* Gradë midis nënoficerit dhe oficerit; ushtarak me këtë gradë.

♦ Pasuniversitar që përgatitet për veprimtari shkencore e mësimore pranë një shkolle të lartë a një institucioni shkencor.

aspirant•e ja f e ASPIRANT I.

aspirantúr•ë a f sh a at libr Titull i kandidatit që përgatitet për veprimtari shkencore e mësimore pranë një shkolle të lartë a një institucioni shkencor.

aspirát•ë a f sh a at libr Dëshirë e madhe, synim dhe shpresë për t'ia arritur një qëllimi të lartë.

aspiratór i m sh ë ët

♦ *tek* Pompë që thith ajër ose gaz tjetër nga një mjedis.

♦ *mjek* Mjet që thith lëngje nga trupi i pacientit.

aspirím i m

♦ *libr* >ASPIRAT•Ë A.

♦ Thithje.

aspirín•ë a f sh a at farm Lëndë kimike që përmban acid salicilik; përdoret si hape kundër dhembjeve të kokës, për uljen e temperaturës, si dhe për të penguar mpiksjen e gjakut.

aspir•óhet úa (u) úar libr

I pavet

♦ Dëshirohet; është i dëshirueshëm.

♦ Thithet.

II pës e ASPIR•OJ.

aspir•ójóva úar libr Ijokal Kam dëshirë të madhe dhe shpresa për t'ia arritur një qëllimi të lartë; synoj të arrij diçka. [një joshje e njeriut të zakonshëm, që aspiro të tejkalojë kufijtë e

jetës normale, të udhëtojnë në botën e përtëjme dhe të rikthehet për të rrëfyer çudirat e asaj bote (ShS).]

IIkal

♦ Synoj (të arrij diçka).

♦ gjuh Frymëtoj (një tingull).

aspirúar (i e)¹*mb libr (Diçka)* dëshiruar fort e me shpresë për ta arritur.

aspirúar (i e)²*mb gjuh (Tingull)* i frymëtuar.

aspirúes i m sh - it libr Ai që ushqen një aspiratë.

aspirúes•e ja f sh e et libr f e ASPIRUES I.

aspó pj bis

♦ Përdoret për të shprehur keqardhjen e folësit për diçka që nuk mund të arrihet ose që nuk i pëlqen. **Aspo lëre. Aspo ç'pret prej tij!**

♦ Përdoret në fjali pyetëse me kuptimin **apo jo, apo. Po vjen me mua, aspo?**

áspra t f sh krahin G Xixa; shkëndija.

asqér i m sh ë ët vjet

♦ Ushtar. [**Janinë, e zeza Janinë/ del e asqerë që vijnë** (Pop).]

♦ *keq* Ushtar i çrregullt.

♦ *përmb* Ushtri.

asqerí•e a f sh e et hist Taksë kundrejt lirimit nga shërbimi i detyrueshëm ushtarak (*gjatë sundimit otoman*).

asqí a f kryes sh - të >ASKI A.

asqýsh ndajf Në asnjë mënyrë.

assá ndajf Asgjë.

assesí ndajf Në asnjë mënyrë; kurrësi. **Nuk bëhet assesi.**

assín bis krahin G

I ndajf Kurrë; asnjë herë.

II pacak Asnjë; as edhe një.

ást•ër ri m sh ra rat vjet Monedhë me vlerë të vogël. **>ASP•ËR RA.**

astak•úa ói m sh ónj ónjtë inv (Palinurus vulgaris) Aragostë e ujërave të ngrohta.

astakónj të sh i ASTAK•UA OI.

astáll i m sh a at Sofër; tryezë e bukës.

Astán•ë a f Kryeqytet i Kazakistanit.

astaník u m sh ë ët G

♦ *ndërt krahin* Tra kryesor.

♦ *ark* Kapitël.

astár i m sh ë ët Pëlhurë ose material tjetër, që përdoret për të veshur nga brenda rrobat e trasha, këpucët dhe disa sende të tjera. **Astar mëndafshi.**

astarím i m Veshje me astar.

astar•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ASTAR•OJ.

astar•ój kal óva úar Vesh me astar (*pallton, këpucët etj.*).

Astárt•e ja f mit Perëndeshë fenikase e dashurisë; herë-herë identifikohet me Afërditën, Selenën dhe Artemisën.

astarúar (i e) mb (Pallto, këpucë etj.) e veshur me astar.

astarúem (i) e (e) mb G >ASTARUAR (i e).

astát i m kim >ASTATIN I.

astatín i *m kim* Element halogjen radioaktiv i zbuluar gjatë bombardimit të bismutit me grimca alfa.

astén i *m sh ë ët A* Shkop i gjatë me një thumb në majë, që përdoret për të ngarë qetë, buajt etj.

>**HOSTEN I.**

astení a *f mjek* Pafuqi; rënie anormale e fuqisë.

asteník e *mb mjek* I pafuqi; që ka rënie anormale të fuqisë.

astenjá *pacak krahin G* Asnjë; as edhe një.

astenjherë *ndajf krahin G* Asnjëherë; kurrë.

astér i *m sh e et bot* Bimë e familjes së luleshqerrave, me lule të purpurta ose lejla.

asterisk u *m sh ë ët shtyp* Shenjë në trajtë yllthi (*).

asteroíd i *m sh ë ët astr* Secili prej trupave të ngurtë qiellorë me madhësi nga kokrriza më e vogël deri në 1 000 km, që gjenden kryesisht në brezin midis Marsit dhe Jupiterit.

asteróre t *f sh bot (Asteraceae)* Bimë shumë të përhapura të familjes së angiospermave, me lule të përbëra, që përfshijnë lulediellin, luleshqerrat etj.

astigmatík e *mb mjek* Që ka astigmatizëm.

astigmatíz•ëm mi *m mjek* Mangësi optike e syrit e shkaktuar nga shtrembërimi i sipërfaqes së kornesë që shfokuson rrezet e dritës dhe shformon figurën.

astinóm i *m sh ë ët vjet Ç* Njeri i ngarkuar me mbajtjen e rendit dhe të sigurisë publike.

astmatík e *mb mjek* Që vuan nga astma. >**SHPIRRAQ E.**

astmatík u *m sh ë ët mjek* Ai që vuan nga astma.

astmatík•e ja *f sh e et fe* **ASTMATIK U.**

ástm•ë a *f mjek* Sëmundje që shfaqet me zënie e frymës herë pas here, për shkak të çrregullimeve të bronkeve, të zemrës ose për shkaqe të tjera. >**SHPIRR•Ë A; GULÇIM I.**

astragác i *m sh ë ët* Dërrasë e rrumbullakët dhe e lëmuar, mbi të cilën tëhollen petët për byrek etj.; **PALAR•E JA; QEH•ËN NI; QER I.**

astragál i¹ *m sh ë ët anat* Kockë e kyçit të këmbës.

astragál i² *m sh ë ët ark* Unazë e shtyllës; rruzare.

astragán im *ë ët* Gëzof me lëkurë qengji të njomë.

Astrakán i *m gjeog* Qytet në Rusinë Jugperëndimore.

Astré ja *f mit gr* Perëndeshë e drejtësisë; e bija e Zeusit me Temisën.

astrét•em vetv a (u) ur *J* Lëngoje nga malli a dashuria.

astrétur (i e) *mb J* Që lëngon nga malli a dashuria.

astríc•ë a *f* Shkëndijëz; xixë.

astrít i *m sh ë ët zool krahin (Coluber jugularis)* Gjarpër i madh i verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë. >**BISKAR I.**

♦ *fig* Njeri shumë i shkathët, trim e sypatrembur.

ástro- *fjalëform* Astro-.

astrobiológ u *m sh ë ët* Specialist i astrobiologjisë.

astrobiológ•e ia *f sh e et fe* **ASTROBIOLOG U.**

astrobiologjí a *f* Shkencë që studion prejardhjen, evolucionin dhe të ardhmen e gjithësisë.

astrobiologjík e *mb* I astrobiologjisë; që ka të bëjë me astrobiologjinë.

astrodinamík e *mb* I astrodinamikës; që ka të bëjë me astrodinamikën.

astrodinamík•ë a *f* Degë e astronomisë që studion lëvizjen e trupave qiellorë natyrorë e artificiale.

astrofizík e *mb* I astrofizikës; që ka të bëjë me astrofizikën.

astrofizik•*e* *a f* Degë e astronomisë që përdor metoda fizike për studimin e trupave qiellorë dhe hapësirën ndërmjet tyre.

astrofizikán *i msh* ë ët Specialist i astrofizikës.

astrofizikán•*e* *ia f sh* e *et f e* **ASTROFIZIKAN I.**

astrofobí *a f libr* Frikë nga hapësira kozmike.

astrofotografí *a m* Fotografi e objekteve qiellorë.

astrográf *i m sh* ë ët Teleskop që fotografon objekte qiellorë.

astrografí *a f* Fotografi e objekteve qiellorë të bërë me teleskop.

astrografík *e m* I astrografisë; që ka të bëjë me bëjë me astrografinë.

astrogjeodezí *a f* Shkencë që zbaton metoda astronomike për punime gjeodezike.

astrogjeodezík *e mb* I astrogjeodezisë; që ka të bëjë me astrogjeodezinë.

astrogjeodezíst *i m sh* ë ët Specialist i astrogjeodezisë.

astrogjeodezíst•*e* *ja f sh* e *et f e* **ASTROGJEODEZIST.**

astrogjeológ *u m sh* ë ët Specialist i astrogeologjisë.

astrogjeológ•*e* *ia f sh* e *et f e* **ASTROGJEOLOG U.**

astrogjeologjí *a f* Shkencë që studion gjeologjinë e trupave qiellorë si planetët dhe satelitët e tyre, hënat, asteroidet, kometat dhe meteoritët.

astrogjeologjík *e mb* I astrogeologjisë; që ka të bëjë me astrogeologjinë.

astroíð *i m sh* ë ët *gjeom* Figurë me katër brinjë të lakuara, që formohet nga një pikë e një rrethi të vogël që sillet brenda perimetrit të një rrethi më të madh.

astrokimí *a f* Degë e kimisë që studion lëndët kimike të trupave qiellorë.

astrokimík *e mb* I astrokimisë; që ka të bëjë me astrokiminë.

astrokimíst *i m sh* ë ët Specialist i astrokimisë.

astrokimíst•*e* *ja f sh* e *et f e* **ASTROKIMIST I.**

astroláb *i m sh* ë ët *vjet astr, det* Instrument për majten e lartësisë së trupave qiellorë dhe për llogaritjen e gjerësisë gjeografike (*para shpikjes së sektantës*).

astrológ *u m sh* ë ët Ai që merret me astrologji.

astrológ•*e* *ia f sh* e *et f e* **ASTROLOG U.**

astrologjí *a f* Vëzhgim i lëvizjes së trupave qiellorë dhe pozicioneve të tyre për të parashikuar fatin e njeriut dhe të botës.

astrologjík *e mb* I astrologjisë; që ka të bëjë me astrologjinë.

astrometrí *a f* Teknikë e matjes së pozicionit dhe lëvizjes së trupave qiellorë.

astrometrík *e mb* I astrometrisë; që ka të bëjë me astrometrinë.

astronáut *i m sh* ë ët

♦ Specialist i astronautikës.

♦ >**KOZMONAUT I.**

astronáut•*e* *ja f sh* e *et f e* **ASTRONAUT I.**

astronautík *e mb* I astronautikës; që ka të bëjë me astronautikën.

astronautík•*e* *a f* Shkencë që merret me fluturimet në hapësirën ndërmjet yjeve ose planeteve.

astronóm *i m sh* ë ët Specialist i astronomisë.

astronóm•*e* *ja f sh* e *et f e* **ASTRONOM I.**

astronomí *a f* Shkencë që merret me studimin e trupave qiellorë, me ndërtimin, përbërjen, prejardhjen e me vendin e tyre në hapësirë, si edhe me ligjet e lëvizjes së tyre.

astronomík *e mb*

♦ I astronomisë; që ka të bëjë me astronominë. **Vëzhgim astronomik.**

♦ *fig* Shumë i madh; i pallogaritshëm. **Shifër astronomike. Rritje astronomike e çmimeve.**

Asturí a m gjeog: **Principata e Asturiasë** bashkësi autonome në Spanjën Verilindore.
asturián e mb I Asturias (së Spanjës); që ka të bëjë me Asturinë, me banorët a vendësit e saj.
asturián i m sh ë ët Banor a vendës i Asturiasë.

asturián•e ja f sh e et f e **ASTURIAN I.**

Asuán i m

♦ *gjeog* Qytet i lashtë në bregun e Lumit Nil, në Egjipt.

♦ *ant egj* Perëndeshë e lindjes (së foshnjave).

asún lidh vjet Me qëllim që; për të.

Asunción i m gjeog Kryeqytet i Paraguait.

asúr•e ja f sh e et Hasër.

Asúrë t m sh mit hind Perëndi mëkatare që kërkojnë pushtet.

-ash prapasht

♦ (*formon mbiemra dhe emra nga mbiemra*): **kuqalash, pordhash, qullash.**

♦ (*formon ndajfolje nga emra*): **(Luaj) shtëpiash.**

ash i m sh e et Barth; bar i imët.

ashár i m sh e et hist E dhjeta (*lloj takse*).

asharí a m vjet

♦ *Epsht.*

♦ *Njeri gojëlashtë.*

asharím i¹ m >ASHARITJ•E A.

asharím i² m zoovet G Ndërzim; mbarsje e bagëtisë së trashë.

asharít•em vetv G >ASHARIT•Ë (me u).

asharít•ë (me u) vetv a (u) ur G Vijnë në moshë; arrij moshën e pubertetit, e pjekurisë seksuale.

asharítj•e a f G Arritje e moshës së pjekurisë seksuale, e pubertetit.

asharítun (i) mb m G (I ri) i arrirë; që është në moshën e pjekurisë seksuale, e pubertetit.

ashar•óhet vetv veta III G >ASHAR•UE (me u).

ashar•úe (me u) vetv úe (u) úe

♦ (*I riu, e reja*) vjen në moshën e pjekurisë seksuale.

♦ *veta III zoovet G (Lopa)* ndërzhëhet; mbarset; merr dem.

asharúeme (e) mb zoovet G (Lopë) e ndërzyer; e mbarsur.

ashásh i m >HASHASH I.

ASHASH i shkurt i Akademia e Shkencave dhe Arteve të Shqipërisë.

ásh•e ja f sh e et bot (*Ilex aquifolium*) Shkurre e viseve malorepërherë e blertë, me gjethe të shndritshme, të dhëmbëzuara e me gjemba, me lule të bardha ose të trëndafilta; mbillet edhe për zbukurim.

ashéf i m sh e et vjet Kuzhinë; vend gatimi në dhomë.

ashémb i m sh e et vjet G

♦ *Mallkim.*

♦ *Barrë e rëndë.*

ashensór i m sh ë ët Mjet i mekanizuar që shërben për të ngjitur e për të zbritur njerëz dhe sende në një ndërtesë shumëkatëshe ose në një minierë.

ashensoríst i m sh ë ët Ai që shërben në ashensor.

ashensorist•e ja f sh e et f e **ASHENSORIST I.**

ásh•er ra f sh ra rat A >ASH•ËR RA¹.

ashér•ë a f sh a at bot (*Aesculus*) Gështenjë e egër.

asherím i m sh e et krahin G Gardh a mur që thur oborrin e shtëpisë.

áshër *si kallëzues*: **Ashër e pisë (i zi)** shumë i zi. **M'u bënë duart ashër** m'u ashpërsuan duart.

Bëhemi ashër ndahemi keq; bëhemi kashtë e kokërr.

ásh•ër ra¹ f sh ra rat

♦ Ashkël; copë druri e vogël për të ndezur zjarrin.

♦ Copë druri e çarë si dërrasë e hollë, që përdoret si petavër ose për të mbuluar çatinë.

>**HARTOS•Ë A; PULLAZIN•Ë A.**

ásh•ër ra² f sh ra rat bot (*Aesculus*) Gështenjë e egër.

ásh•ër ri m sh ra rat

♦ *anat* Kërce e pjesës së prapme të thundrës së kalit.

♦ *veter* Çalë e kuajve.

ashërím•ë a f sh a at Thurimë a gardh me ashra.

ashër•ó j kal óva úar

♦ Çaj (*dru për zjarr*)

♦ Mbuloj (*çatinë*) me ashra a petavra.

ashërúar (i e) mb

♦ (*Dru*) të çarë për zjarr.

♦ (*Çati*) e mbuluar me ashra a petavra.

ashíje dëft A Asi; e tillë.

ashík u¹ m sh ë ët

♦ Eshtë e vogël në gjurin e kafshëve të imëta. >**TESTEMBEL I.**

♦ Kjo është që përdorin fëmijët për një lojë në të cilën kush e gjen se në çfarë pozicioni do të bjerë kocka fiton.

♦ Kyç i këmbës së njeriut.

♦ *krahin muz* Çelës i veglave me tel.

ashík u² m sh ë ëtvjet

♦ I dashur.

♦ *keq* Qejfli; njeri i dhënë fort pas qejfeve.

♦ Homoseksual.

ashikërí a f sh - të vjet

♦ Dashuri. **Këngë ashikërie**këngë dashurie.

♦ Dashuri midis homoseksualëve.

ashikërí m a f sh a at vjet Dashuriçkë.

ashikër•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **ASHIKËR•OJ.**

ashikër•ó j kal óva úar Bëj dashuriçka me (*dikë*).

ashikërúar (i e) mb Që bën dashuriçka.

ashiklláj•k ku m sh qe qet *krahin G* >**ASHIKLL•ËK KU.**

ashikllí•k ku m sh qe qet *vjet* Dashuri.

ashikllí•k ku m sh qe qet *vjet* >**ASHIKLL•ËK KU.**

ashikní a f G >**ASHIKËRI A.**

ashik•ó j kal G >**ASHIK•UE (me).**

ashik•úe (me) kal óva úe G Bëj në dashuri me (*dikë*).

ashiqáre *ndajf bis*

♦ Haptas; sy ndër sy; sheshit. **Ia tha ashiqare.**

ashk u m

♦ Ngrohtësi e brendshme e tokës së lëruar; gjendje e ngrohtë e tokës që është bërë për t'u mbjellë. **Ashk e vlagë. Vjen toka në ashk.**

♦ *fjg* Dëshirë e brendshme e zjarhtë, ndjenjë e fortë. >**AFSH I; ZJARR I; PASION I. Me ashk e shpirt. Qesh me ashk** qesh me gjithë shpirt. **Puth me ashk.**

Ashkabád i *m gjeog* Kryeqytet i Turkmenistanit.

ashkalí e *mb* Karakteristik i ashkalinjve (magjypëve të Kosovës).

ashkalí a *f sh j jt* Magjyp i Kosovës.

ashkalí•e *ja f sh e et f e* **ASHKALI A.**

ashkalís *kal G* >**ASHKALIS•Ë (me).**

ashkalís•et *vetv veta III dhe pës e* **ASHKALIS.** >**ASHKALIS•Ë (me u).**

ashkalís•ë (me) *kal G I* çaj të holla (*drutë*); nxjerr ashkla (*nga drutë e zjarrit*).

asghkalís•ë (me u) - (u) *ë G vetv veta III dhe pës e* **ASHKALIS•Ë (me).**

ashkalísun (i e) *mb G (Dru zjarri)* i çarë hollë për ashkla.

áshke-áshke *ndajf (Pres djathin etj.)* feta-feta; në rriska; në copa të holla.

áshk•e *ja f sh e et* >**ASHK•ËL LA.**

ashkenáz e *mb (Çifut)* i Europës Veriore.

ashkenázë t *m sh* Çifutë të Europës Veriore.

áshk•ë *a¹ f sh a at*

♦ *dhe A* >**ASHK•ËL LA.**

♦ Fetë; rriskë; copë e hollë.

*

S'merr ashkë Nuk dëgjon (nga ai krah); s'do të marrë vesh.

áshk•ë *a² f sh a at G* Kapak i syrit; qepallë.

*

Nuk më veton ashka e synit S'më bën syri tërr.

áshk•ë *a³ f sh a at G* >**DOLLI A.**

ashkëkúq•e *ja f* Bojë e kuqe që nxirret nga një lloj druri dhe shkurreje të Brazilit.

áshk•ël *la¹ f sh la lat* Copë e vogël dhe e hollë që shképutet nga një dru kur çahet a pritet me sëpatë; copë e vogël, rrip i ngushtë që del nga një send metalik, kur përpunohet me vegla prerëse. **Ashkla druri. Ashklat e tornos.**

*

Asnjë ashkël nuk i hiqet Nuk shqetësohet fare, nuk bëhet merak.

Ia mbush kokën me ashkla E mërzit me fjalë të kota, me cikërrima.

S'lëshon ashkël Nuk gdhendet, nuk merr vesh, nuk ha arsye.

áshk•ël *la² f sh la lat* Qerpik. **S'i dridhet ashkla e syrit** s'i bën syri tërr; nuk trembet.

ashkëlim i *m sh e et* Nxjerrje e ashklave (*nga punimi i drurit a metalit*).

áshkëlj•e *a f sh e et* Copë lëvozhgë a lëkure.

ashkël•óhet úa (u) *úar pës e* **ASHKËL•OJ.**

ashkël•ójóva úar

I *kal óva úar* E bëj ashkla; e copëtoj. **Ashkëloj një kërcu.**

II *jokal* Bëj ashkla kur çaj a pres një dru ose kur punoj me metal.

ashkëluar (i e) *mb (Dru)* i çarë; i bërë në të holla (*për të ndezur zjarrin*).

ashkëluem (i) e (e) *mb G* >**ASHKËLUAR (i e).**

ashkëti *u¹ m sh j jt* *G* >**ASHKËTI U**

ashkëti *u² m sh nj njtë* > **ASKET I.**

ashkëtím i *m G* Çarje e druve për ashkla.

ashkët•óhet

I *vetv veta III* >**ASHKËT•UE (me u).**

II pës e ASHKËT•OJ.

ashkët•ó j *kal G > ASHKËT•UE (me).*

ashkëtó•e ja *f sh e et* Banesë e hermitit.

ashkët•úe (me) *kal óva úe G* Çaj; bëj të holla (*drutë e zjarrit*).

ashkët•úe (me u) *vetv úe (u) úe G (Drutë e zjarrit)* çahen; bëhen të holla.

áshkëz a m sh a at *G* Kapak i syrit; qepallë.

áshkj•e a f sh e et Kapak i syrit; qepallë.

áshkla-áshkla *ndajf (Dru zjarri)* të çara; të bëra të holla.

ashklatís *kal G > ASHKLATIS•Ë (me).*

ashklatís•ë (me) *kal a ë G*

♦ Çaj (*dru*) për ashkla.

♦ E bëj ashkla-ashkla (*diçka*).

ashklatísun (i e) *mb G*

♦ (*Dru*) i çarë për ashkla.

♦ *fig* I shkatërruar; i bërë copë-copë. [**bân** çerdhen neper gallushtra të stënavet t'ashklatísuna (GjF).]

ashkosún *pasth vjet bis* Të lumtë.

ashkth i m mjek Sëmundje e fëmijëve, që shfaqet me një kokërr në qiellzë.

ashkún i m sh a at A > ASHK•ËL LA.

áshkz•ë a f bot (*Haematoxylum campechianum*) Gëmushë gjembake e viseve tropikale, me drurin të kuq të errët, nga nxirret bojë e zezë.

ASHM të shkurt i Armë të Shkatërrimit në Masë; Armë të Shfarosjes në Masë.

ashóje *dëft A* Atillë.

ashóre t f sh bot (*Aquifoliaceae*) Shkurre e drurë të familjes së ilqeve.

áshpër (i e) *mb*

♦ (*Letër, lëkurë etj.*) që e ka sipërfaqen me të dala të vogla; që nuk është e lëmuar në të prekur; që të gërvisht lëkurën kur e prek. **Dërrasë e ashpër.**

♦ (*Lesh etj.*) i fortë; që nuk përkulet në të prekur. **>KRESHTË (i e). Mjekër e ashpër.**

♦ (*Rërë*) kokërrmadhe; e trashë.

♦ *tekst (Pëlhurë)* e sapodalë nga tezgjahu e nuk është përpunuar.

♦ (*Mulli*) që bluan trashë.

♦ (*Terren*) i thyer; me male të lartë e shkëmbinjtë të thepisur; i vështirë për t'u kaluar.

♦ *fig (Mot)* me të ftohtë të madh; me dëborë e ngrica.

♦ *fig (Përleshje, luftë)* shumë e rreptë dhe e përgjakshme.

♦ *fig (Jetesë)* në kushte shumë të vështira; me shumë mundime e përpjekje.

♦ *fig (Njeri)* i vrazhdë e i rreptë në sjellje; që i mungon butësia.

♦ *fig (Disiplinë)* e fortë, e rreptë dhe pa lëshime. **Ndëshkim i ashpër.**

♦ *fig (Fjalë)* e rëndë; që godet keq. **I flas me ton të ashpër.**

♦ *fig (Dënim, gjykim)* i pamëshirshëm; që nuk fal.

♦ *fig (Stil)* pa stoli; i zhveshur nga zbukurimet. [**hekzametrit lukrecian, ende të papunuem mirë, ende t'ashpër, mâ mirë i përshtatet një farë ashpërsie hijerândë e gegënishtes...** (APp).]

♦ (*Pije*) e egër; (*duhan*) i vrazhdë.

áshpër *ndajf*

♦ Me thërrmija të mëdha, me kokrriza të trasha. **Kafe e bluaj ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të rreptë e të përgjakshme; pa mëshirë, me egërsi, >**RREPTË**. **Sulmoj (godit) ashpër. Kundërshtoj ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të vrazhdë, me ashpërsi. >**RËNDË**. **Flas (përgjigjem) ashpër. Sillet ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të prerë, pa lëshime, rreptë. **Qortoj (dënoj) ashpër.**

áshpër it (të) *asdhe fig* Ashpërsi; vrazhdësi. **Me të ashpër.**

ashpërák e mb (*Lesh*) i ashpër.

ashpërán e mb (*Njeri*) i ashpër, i vrazhdë a i rëndë në sjellje.

ashpërs•ë a f sh a at Ashpërim.

ashpërí a f

♦>**ASHPËRSI A.**

♦ Mot i shumë i ftohtë, me acar.

♦ *sh - të* Fjalë të ashpra.

ashpërim i m

♦ Humbje e butësisë.

♦ Ashpërsi (*e tonit*).

ashpërin•ë a f sh a at Vend i ashpër; i vështirë për t'u kaluar.

ashpërisht ndajf Me ashpërsi. >**ASHPËRSISHT.**

ashpër•óhemóva (u) úar

Ivetv >**ASHPËRS•OHM.**

II pës e ASHPËR•OJ.

ashpër•ój kal óva úar

♦ *veta III* E bën sipërfaqen të ashpër, e plasarit. **Soda të ashpëron duart.**

♦ *fig* E bëj të ashpër, të rreptë a më pak të ndjeshëm. **E ashpëroi burgu.**

♦>**ASHPËRS•OJ.**

ashpërsí a f

♦ Të qenët i ashpër, me sipërfaqe me të dala të vogla, i palëmuar. **Ashpërsia e sipërfaqes (e lëkurës).**

♦ Të qenët me male të lartë e me shkëmbinj të thepisur; natyra shumë e thyer dhe e vështirë e një krahine, e një vendi.

♦ Të qenët me të ftohtë të madh, me ngrica e me stuhi dëbore. **Ashpërsia e dimrit (e motit, e klimës).** *fig* Të qenët shumë i rreptë e i përgjakshëm; të qenët i prerë, i shtrënguar e i pamëshirshëm; rreptësi e madhe. **Luftoj (dënoj) me ashpërsi.**

♦ Mungesë butësie e dashamirësie, të qenët i rreptë, vrazhdësi. **Ashpërsia e zërit (e fjalëve).**

Ashpërsia e fytyrës (e tipareve), Ashpërsi e karakterit. Sillem me ashpërsi.

♦ *sh - të* Vend i ashpër; sipërfaqe e ashpër.

ashpërsím i m sh e et Acarim (*i motit, i marrëdhënieve, i tonit etj.*).

ashpërsisht ndajf Në mënyrë të ashpër; me ashpërsi; me rreptësi. >**ASHPËR.**

ashpërs•óhemóva (u) úar

Ivetv

♦ *veta III (Moti)* bëhet i acartë.

♦ *fig (Krizë etj.)* rëndohet; keqësohet.

♦ Bëhem i ashpër; egërsohem; zemërohem.

II pës e ASHPËRS•OJ.

ashpërs•ój kal óva úar

♦ *veta III (Era e ftohtë etj.)* e acaroon, e ftoh shumë (*motin*).

♦ *fig* E rëndo, e keqësoj, e acaroj (*krizën etj.*); i keqësoj (*marrëdhëniet*).

◆>ASHPËR•OJ.

ashpërsúar (i e) mb

◆ (*Lëkurë, sipërfaqe*) që është bërë e ashpër.

◆ I zemëruar.

◆ (*Gjendje, krizë*) e rënduar, e acaruar.

ashpërsúem (i) e (e) mb G >ASHPËRSUAR (i e).

ashpërúar (i e) mb >ASHPËRSUAR (i e).

ashpëruem (i) e (e) mb G >ASHPËRUAR (i e).

ashpërsúes e mb (*Faktor*) që e rëndon, e keqësoj ose e acaron (*gjendjen*).

áshpërt (i e) mb >ASHPËR (i e).

ashpërtí a f >ASHPËRSI A.

ashpëtír•ë a f sh a at bot Dushk gjetheashpër.

ashpr•ónj kal óva úar A Ashpëroj.

ashprúar (i e) mb A I ashpëruar.

ashqímo mb I shëmtuar.

ASHRPSSH ja f hist shkurt i Akademia e Shkencave të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë.

ASHSH ja f shkurt i Akademia e Shkencave të Shqipërisë.

âsht, asht G veta I, tanishme e JAM. [tri dit rresht edh' âsht mendue;/ mbasandej ai fjalë ka çue (GjF).]

asht i¹ m sh éshtra éshtrat

◆ Kockë. >ESHT•ËR RA.Asht e lëkurë shumë i dobët. (**U laga**) **deri në asht** deri në kockë (më mish).[ashtit të trupit,/ ngjitet, ngjitet/ trishtimi! (EMr).] [**dhe ashti i tij është dritë që pak kush e sheh** (ShM).]

◆ Kopsë e vogël prek kocke.

**

asht i butë anat Kërce.

asht i² m sh e et bot Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me gjethe të vogla vezake dhe me lule ngjyrëvjollcë, me kërcell plot lëng të bardhë.

áshtë (i e) mb

◆ Kockor.

◆ (*Njeri*) kockëmadh.

◆ (*Mish*) me shumë kocka.

ásht•ë a¹ f sh a at Ahishtë; pyll ahu.

ásht•ë a² f sh a at vjet usht A Heshtë.

asht•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá G >KOCKË•MADH MADHE.

ashtdálë mb G Kockëdalë; që i duken kockat.

ashtërím i m

◆>ESHTËRIM I.

◆ *sh e et* > ESHTËRI A.

ashtër•óhet vetv úa (u) úarveta III

◆> ESHTËR•OHET

◆ *fig* Forcohet; bëhet i thatë e i fortë si kockë.

ashtër•ój kal óva úar

◆ E thaj dhe e bëj të fortë si kockë.

◆ >ESHTËR•OJ.

ashtërór e mb>ESHTËROR E.

ashtërór•e ja f sh e et Skelet. > ESHTËROR•E JA.

ashtërúar (i e) mb

♦ (*Ind*) i eshtëruar; i forcuar e i bërë si kockë.

♦ *fig* I forcuar; i thatë e i fortë si kockë.

áshtët (i e) mb (*Prej*) kocke; që ngjan si kockë; i fortë si kockë. >**ASHTTË (i e).**

ashtëz•óhet vetv úa (u) úar veta III (*Indi*) eshtërohet; bëhet kockë.

ashtëz•ón kal ói úar veta III (*Një lëndë*) e forcon, e eshtëron(*indin*).

ashtëzím i m Eshtërim.

ashtëzúar (i e) mb I eshtëruar.

ashtëzúem (i) e (e) mb G >ASHTËZUAR (i e).

asht-hóllë mb G >KOCKËHOLLË.

ashtní a f përmb G Eshtërí; eshtër; tërësi e eshtërave.

ashtním i m G Eshtërim.

ashtn•óhet vetv G >ASHTN•UE (me u).

ashtn•ój kal G >ASHTN•UE (me).

ashtnór e mb Eshtëror.

ashtnór•e ja f sh e et G Eshtërore; vend ku mbahen kufomat ose eshtër.

ashtn•úe (me) kal óva úe G Eshtëroj.

ashtn•úe (me u) vetv ói (u) úe veta III G Eshtërohet.

ashtnúem (i) e (e) mb G >ESHTËRUAR (i e).

ashtn•úer óre mb G Eshtëror.

ashtnúes e mb G >ESHTËRUES E.

áshtsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I fortë e i thatë si kockë.

♦ Kockor; plot (me) kocka; gjithë kocka.

áshttë (i e) mb G I eshtërt.

ashtth i m veter Sëmundje që u bie kuajve në kockën e këmbës.

ashtú

I ndajf

♦ Në atë mënyrë (për mënyrën se si kryhet veprimi); si mendohet a si dëshirohet, si është pranuar me parë ose si pritët të jetë. **Nuk është ashtu. Ashtu thonë. Jo ashtu (mos ashtu)! Ashtu qoftë! Ashtu e ka ai. S'bën (të sillesh) ashtu.**

♦ (*përdoret si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore edhe me lidhëza të tjera në krahasime*)

Në po atë mënyrë, në po atë gjendje, njësoj. [**ashtu si bie prej peme një fryt i stërpjekun (MC).**] [**ashtu dhe fëmijë, ashtu dhe Luli (Mgj).**]

♦ (*zakonisht në përgjigje*) As mirë, as keq, çka, disi; njëfarësoj. **Si je? - Ashtu.**

♦ (*përdoret për të shënuar shkallën e një cilësie, veprimi a gjendjeje, me kuptimin aq mirë, aq bukur, aq keq etj.*) Në atë gjendje, si është; aq. **I zemëruar ashtu si qe.**

♦ Pa ndonjë qëllim të caktuar, pa një pikësynim të qartë, kot. **Ashtu kot. Ashtu pa dashur.**

♦ (*përdoret në fillim të fjalive pyetëse ose si përgjigje për të shprehur habi a kundërshtim për atë që na kumtohet*): **Ashtu, ë?**

♦ Siç duhet të jetë; shumë mirë; në rregull. **Ashtu, shumë mirë! Ashtu, të lumtë! Ashtu, me rrofsh! Ashtu qoftë!**

II fj e ndërmj bis (*Përdoret në fillim të fjalive që përmbyllin një mendim*) Kështu; atëherë.

Ashtu, u ngrit e hapi derën.

III pj bis Afërsisht, rreth, pothuajse. **Ashtu si nga mbrëmja.**

ashtú-ashtú ndajf

♦ As mirë, as keq; në një fare mënyre; njëfarësoj.

♦ Njësoj, barabar, aty-aty. **Ashtu-ashtu janë.**

ashtueashtú ndajf Njëlloj; në të njëjtën mënyrë.

ashtú-kështú ndajf >ASHTU-ASHTU.

ashtullójshtëm (i) me (e) I njëjtë. [Pasaniku ynë i kujton të hollat e veta ma të sigurueme në një bankë apor shoqni anonime të ndonji shteti të huej se sa nder ndërmarrje po t'ashtullojshme në Shqipëri (KM).]

ashtúnjazi ndajf bis Ashtu; në atë mënyrë.

ashtuquájhtëm (i) me (e) mb G >ASHTUQUAJTUR (i e).

ashtuquájturn (i e) mb G >ASHTUQUAJTUR (i e). [Mbi t'ashtuquejtunën "Gjuhë të njësuar" (APp).]

ashtuquájturn (i e) mb

♦ (përdoret para emërimit të dikujt a të diçkaje jo shumë të njohur) Që është quajtur ashtu, që njihet me atë emër. **I ashtuquajturi anonim i Elbasanit. Të ashtuquajturit bejtexhinj.**

♦ keq Që quhet me një emër, i cili nuk përputhet me të vërtetën, që nuk është siç e mban veten a siç duan ta paraqitin të tjerët.

ashtúqë lidh Me qëllim që...

ashtúshëm (i) me (e) I tillë. [minus pafundësisht të ashtushëm/ e plus pafundësisht të kështushëm (GjM).]

ashúng u m Dhjamë rreth veshkave; dhjamë i bubrekëve.

Ashúrmit asir-babil Perëndi e asirianëve.

ashúre si kallëzues: E bëj ashure diçka e ngatërroj; e bëj lëmsh (çorbë).

ashúr•e ja f sh e et Ëmbëlsirë me grurë të zier e me sheqer, arra, bajame, rrush të thatë, kanellë etj.

Ashúr•e ja f fet Përkujtimore e vdekjes së Hysenit, nipit të Muhamedit. **Nata e Ashures.**

at vjet G kallëzore e AI. Për at Zot.

At kim shkurt i Astatin.

At titull i klerikëve katolikëve >AT•Ë I. [Arqipeshkvi i Shkodrës, Jak Serreqi, i shoqëruar nga At Gjergj Fishta dhe Dom Luigj Bumçi, arriti në Podgoricë me qëllimin për të biseduar me malësorë dhe refugjatët për të pranuar një zgjidhje të bazuar në lëshime. (RG).]

-at prapasht

♦ (formon emra banorësh nga emra vendesh) **Vlonjat.**

♦ (formon emra nga emra): **dekanat; emirat; kampionat.**

at i¹ m sh llarë llarët

♦ Kalë shale.

♦ fig Njeri i fuqishëm e i shkathët; njeri i zoti për punë.

*

Kur zihen atllarët, e paguajnë gomarët Kur zihen të mëdhenjtë (të fuqishmit) e pësojë të vegjlit (të pafuqishmit).

at i² m A Prind.

at i³ m A Falje. **Mos bëj ate!**

atá¹ (atýre, tr e shkurt u; atá, pas parafrj ta; tr e shkurt i; atýre, pas parafrj týre) përem

I vetor

♦ Përdoret në vend të emrave të gjinisë mashkullore në shumës që shënojnë qenie e sende të papranishme ose të nënkuptuara. **Ata vetë. Para tyre. Disa prej tyre.**

♦ Përdoret për të shënuar grup a palë njerëzish që na kundërvihen a janë ndryshe nga ne. **Te ne dhe tek ata. Ne dhe ata.**

Idëft

♦ Tregon frymorë a sende të shënuar nga emra të gjinisë mashkullore, që ndodhen më larg folësit se frymorët a sendet e tjera të atij lloji; zëvendëson një emër të gjinisë mashkullore në numrin shumës, që është përmendur më parë se një tjetër. **Ata atje. Ja ata që kërkova. Ata drurë.**

♦ Përdoret me emra mashkullore në shumës për të treguar pjesën e kohës që shënohet nga emri ose që është përmendur më parë. **Ata muaj. Ata shekuj.**

♦ Përdoret para një fjalie të varur që përcakton frymorët a sendet që tregon përemri (të shënuar nga emra të gjinisë mashkullore në numrin shumës), ose para një fjalie kryefjalore, e cila përcakton frymorët a sendet, që zëvendëson përemri, pavarësisht nga gjinia, me kuptimin **kushdo**; përdoret për të treguar ose për të zëvendësuar frymorët a sendet që përmenden më parë me një cilësi a tipar të caktuar. **Një nga ata pleqtë patriotë. Ata të malit (të fushës). Atyre që ndjekin shkollat.**

♦ *libr* Përdoret në vend të një emri të gjinisë mashkullore shumës për të mos u përsëritur emri. **Punët e shtetit dhe ato personale.**[Në burg, me gotën e ujit, në mesnatë/ helmin na dhanë ata të pijmë,/ ata që ulërinin kundër dhunës e shpatës (IK).]

atá² përem vjet bis I vet Tregon send të shënuar nga një emër i gjinisë asnjane, për të cilin bëhet fjalë, por që nuk është i pranishëm; zëvendëson një emër të gjinisë asnjane në njëjës, të përmendur pak më parë ose që do të përmendet më pas.

II dëft

♦ *vjet* Tregon një send të shënuar nga një emër i gjinisë asnjane, që ndodhet më larg folësit se një send tjetër i njëjtë. **Ata lesh (gjalpë, mish). Ata ujë.**

♦>**ASO.**

*

Ç'qe ata? vjet Si ndodhi?; si rastisi?; si qe puna?; *iron* çudi!; si është e mundur!

Ç'është ata! vjet Përdoret si përgjigje për ta qetësuar bashkëbiseduesin, duke e siguruar se diçka do të bëhet, me kuptimin **patjetër, pa asnjë dyshim.**

atabrín•ë a f sh a at farm Bar kundër malaries.

aták u m sh ë ët libr mjek Krizë.

atakím i m sh e et librSulm(im).

atak•óhem óva (u) úar

I vetv Sulmohem. **Atakohem me dikë.**

II pës e ATAK•OJ.

atak•ój kal óva úar libr Sulmoj.

ataksí a f mjek Paaftësi për të koordinuar lëvizjet e muskujve; pasiguri në ecje.

ataksík e mb mjek I prekur nga ataksia.

atakúar (i e) mb libr I sulmuar.

atakúem (i) e (e) mb G >ATAKUAR (i e).

Atalánt•ë a f mít gr Princeshë gjahtarë që premtoi se do të martohej me atë që do ta mundte në vrapim; gjatë garës Hipomeni lëshoi tre mollë të arta; ajo u ndal t'i mblidhte dhe humbi garën.

atamán e mb ant I fisit epirot të atamanëve.

atamán i m sh ë ët hist rus Komandant, kryetar a udhëheqës kozak.

atamánë t m sh ant Një ndër fiset kryesore të Epirit.

atashé u m sh - të dipl Nëpunës i ngarkuar për të drejtuar një fushë veprimtarie pranë një përfaqësie diplomatike. **Atashe ushtarak (tregtar, kulturor, i shtypit).**

atashím i m libr Caktim me punë pranë një organi, institucioni a njeriu.

atash•óhem óva (u) úar libr pës e ATASH•OJ.

atash•ój kal óva úar libr Caktoj (*dikë*) të punojë pranë një organi, institucioni a njeriu me një detyrë të posaçme, duke qenë i lidhur me të a i varur prej tij; lidh (*një njësi a institucion*) me një njësi më të madhe, duke e vënë në vartësi të saj.

atashúar (i e) mb I caktuar me punë të posaçme pranë një organi, institucioni a njeriu.

atashúar a (e) f sh a at (të) f e ATASHUAR I (i).

atashúar i (i) m sh - it (të) Atashé.

atashúem (i) e (e) mb G >ATASHUAR (i e).

atáv•ë a f krahin G Sanë që del nga kositja dytë.

atavík e mb dhe bio Që shfaqet si mbeturinë e trashëguar nga tiparet e paraardhësve të lashtë (te njerëzit, kafshët e bimët); që ka të bëjë me atavizmin. **Në gjendje atavike.**

atavíz•ëm mi m sh ma mat

♦ *bio* Rishfaqje e disa tipareve dhe vetive të paraardhësve të largët te njerëzit, kafshët ose bimët, si forme trashëgimie; rishfaqje e disa vetive të të parëve të largët pas disa brezash.

♦ *fig* Mbeturinë e së kaluarës

atazanavír i m farm Bar për mjekimin e infeksioneve të shkaktuara nga virusi i imunodeficiencës.

atbótë ndajf Atëherë. [**krisi Osja atëbotë si ulani** (GjF).]

atçast ndajf Atëçast; sakaq.

atdhë u m Vend i lindjes; vend ku banon prej kohësh një popull a një komb; mëmëdhe. **Atdhe i dytë.** [në eposin antik helen kishte dy kuptime mbi atdheun: Odiseu ishte bir i Eladhës, por ai nuk gjen prehje pa mbërritur "atdheun e ngushtë", Itakën. (ShS).]

atdhedáshës e mb Që e do dhe mbron atdheun; atdhetar.

atdhedáshës i m sh - it Ai që e do dhe e mbron atdheun; atdhetar.

atdhedáshës•e ja f sh e et f e ATDHEDASHËS I.

atdhedashësi a f libr ATDHEDHASHURI A.

atdhedáshj•e a f >ATDHEDASHURI A.

atdhedashtní a f G >ATDHEDASHUNI A; ATDHEDASHURI A.

atdhedashuní a f G >ATDHEDASHURI A.

atdhedashurí a f Dashuri për atdheun; patriotizëm.

atdhemohím i m libr Mohim i atdheut.

atdhemohónjës i m sh - it vjet J Atdhemohues.

atdhemohúes e mb Që mohon atdheun.

atdhemohúes i m sh - it Ai që mohon atdheun dhe vepron kundër tij, ai që nuk ka dashuri për vendin e lindjes dhe që vihet në shërbim të të huajve.

atdhemohúes•e ja f sh e et f e ATDHEMOHUES I.

atdhesí a f poet vjet Atdhetarí; ndjenjë atdhetarie; patriotizëm.

atdhesór e mb vjet

♦ >ATDHETAR E.

♦ I atdheut; që ka të bëjë me atdheun.

atdhësh•ëm (i) me (e) mb Atdhetar.

atdheshítës e mb Që shet vendin e vet.

atdheshitës i *m sh - it mb vjet* Tradhtar; ai që shet vendin e vet.

atdheshitës•e *ja f sh e et f e* **ATDHESHITËS I.**

atdhetár e *mb libr* Patriotik; që e do dhe e mbron vendin e vet.

atdhetár i *m sh ë ët* Patriot; ai që e do dhe e mbron vendin e vet.

atdhetár•e *ja f sh e et f e* **ATDHETAR I.**

atdhetarí a *f* Patriotizëm; dashuri për atdheun dhe gatishmëri për ta mbrojtur atë.

atdhetarísht *ndaif* Me dashuri dhe përkushtim për atdheun; me ndjenjë patriotike.

atdhetaríz•ëm *mi m libr* **ATDHETARI A.** [Ballkanasit ndoshta duhet ta provojnë ta ndërtojnë atdhetarizmin e tyre jo në formën e një premise "anti-". (ShS).]

atê *G kallëz e* **AI; AJO > ATË.**

ateíst e *mb* I paperëndi; që mohon perëndinë dhe është kundër besimit fetar.

ateíst i *m sh ë ët* Ai mohon perëndinë dhe është kundër besimit fetar.

ateíst•e *ja f sh e et f e* **ATEIST I.**

ateíz•ëm *mi m* Mohim i qenies së çfarëdo perëndie; kundërshtim i çdo besimi fetar; të qenët ateist.

atéj *ndaif dhe A* Andej; nga ajo anë.

atéjm•ë (i) e (e) *mb* **ANDEJM•Ë (i) E (e).**

atelié *ja f sh - të*

♦ Dhomë a sallë e posaçme, ku punon piktori, skulptori, fotografi etj.; repart i kinostudios, ku përgatiten e përpunohen filmat; studio. **Atelieja e piktorit (e fotografit).**

♦ Punishte ku mjeshtrit ose punëtorët bëjnë të njëjtën punë; repart i veçantë në një fabrikë.

atematík e *mb*

♦ *muz (Kompozim)* që nuk mbështet në përdorimin e temave.

♦ *gjuh (Trajtë foljore)* me prapashtesë që lidhet me temën pa zanore tematike.

atemporál e *mb* Që ekziston pavarësisht nga koha.

Atén i *m mit egj* Rreth i diellit.

atentát i *m sh e et*

♦ Përpjekje për të vrarë një njeri.

♦ *fig* Përpjekje për të goditur, për të sulmuar diçka. **Atentat kundër lirisë.**

atentatór i *m sh ë ët* Ai që bën atentat.

atentatór•e *ja f sh e et f e* **ATENTATOR I.**

aterín•ë a *f sh a at ikt (Atherinidae)* Peshk i vogël i ujërave të kripura e të ëmbla, me fletë notuese gjembake.

atermík e *mb mjek (Sëmundje)* që nuk shoqërohet me temperaturë.

aterógjenéz•ë a *f sh a at mjek* Formim i ateromave në paretet e brendshme të arterieve.

ateróm•ë a *f sh a at mjek* Pllakëza dhjamore në paretet e brendshme të arterieve.

atestím i *m sh e et zyr* Verifikim i aftësisë për të fituar një titull a një vend pune.

atest•óhem óva (u) úar *zyr pës e* **ATEST•OJ.**

atest•ój *kal óva úar* Marr në provim aftësie (*dikë*).

atestúar (i) e *mb* Që ka kaluar provimin e aftësisë profesionale për një titull a vend pune.

atestúem (i) e (e) *mb G* **ATESTUAR (i) e.**

atestúes e *mb (Provim)* për shkallën e aftësisë profesionale.

atê *kallëz e* **AI, AJO.** [e zeza fitoi atë ditë të bardhë (EB).]

át•ë i *m sh étër étërit*

♦ Prind mashkull kundrejt fëmijëve të vet. **Atë e bir. Gjallë i ati** [Unë për ate isha vetëm i biri i tim et (MC).]

♦ *sh* Brez i mëparshëm; baballarë; të parët (*e një familjeje, fisi, populli*). **Trojet e etërve tanë**
♦ *fig* Themelues i një fushe të dijes ose të veprimtarisë shoqërore; frymëzues e drejtues i një veprimi me rëndësi historike. [Në këtë drejtim ai njetet si një ndër etnit e Shqipnisë së re, pse është bir besnik i idealeve të Rilindjes e protagonist aktiv në kapërcyell të dy epokave vendimtare të jetës kombëtare. (NA).]

♦ *fig* Figurë frymëzuese; model a shembull që ndiqet nga dikush. **Ati im shpirtëror.**

♦ Titull fetar që u jepet priftërinjve a murgjve. [botonte studimet e tija gjuhsore në revistat *Hylli i Dritës t'Etënvjet Françeskanëe Leka t'Etënvjet Jezuitë* (AN).]

♦ *sh* Apostuj; shenjtorë që i kanë sjellë shërbime kishës.

♦ *fet* Person i parë i Trinisë së Shenjtë; Zoti. **Ati i Shenjtë. Në emër të Atit, të Birit e të Shpirtit të Shenjtë.**

*

Atë pas ati Brez pas brezi.

Sikur e ka nxjerrë i ati nga hundët I ngjan shumë të atit.

-atëprapasht

♦ (*formon emra nga emra*): **konsullatë.**

♦ (*formon emra nga folje*): **dërgatë, mërgatë, aspiratë, kungatë, zemëratë.**

atëbotë *ndajf* Atëherë; në atë kohë. [Atëbotë me kaploi malli i ndrydhun me mote (MC).]

atëçast *ndajf* Në atë çast; atëherë; sakaq.

atëçastshëm (i) me (e) *mb libr* Që ndodh pikërisht në atë çast; që bëhet menjëherë; aty për aty, i menjëhershëm.

atëdítshëm (i) me (e) *mb libr (Ndodhi)* e një dite të caktuar; i asaj dite.

atëgjýsh i m sh ër ërit *vjet* Babagjysh.

atëhére *ndajf* >**ATËHERË.**

atëhéré *ndajf*

♦ Në një kohë të caktuar në të shkuarën ose në të ardhmen; në atë kohë kur ka ndodhur ose do të ndodhë diçka, jo tashti; në atë çast. **Që atëherë. Deri atëherë. Atëherë u kujtova. Atëherë ia nisën punës. Njësoj si atëherë. Ashtu ishte atëherë.**

♦ (*përdoret me kuptim përmbyllës ose për të pyetur se ç'duhet bërë a ç'pritet të ndodhë*) Në atë rast; kështu, pra. **Atëherë, u morëm vesh. Atëherë, ikim. E çfarë, atëherë? Atëherë, ç'thua?**

♦ (*përdoret në fjalinë kryesore si fjalë e bashkëlidhur, kur në fjalinë e varur ka një lidhëz kushtore*) Si rrjedhim, si pasojë. **Po të shkosh ti, atëherë do të shkoj edhe unë. Meqë e kuptove gabimin, atëherë po ta fal.**

*

Atëherë kur... Në atë kohë që; në vend që; ndërsa.

atëhéri *ndajf G* >**ATËHERË. Prej atëheri** prej asaj kohe.

atëhérit (i e) *mb G* I asaj kohe; i atëhershëm.

atëhéerna *ndajf krahin* >**ATËHERË.**

atëhérnashi *ndajf krahin* >**ATËHERË.**

atëhérsi *ndajf krahin* >**ATËHERË.**

atëhérsi *ndajf krahin G* >**ATËHERË.**

atëhérsishëm (i) me (e) *mb* I asaj kohe; që ka qenë në atë kohë. **Kushtet e atëhershme.**

President i atëhershëm.

atëkóhë *ndajf* >**ATËHERË.**

atëkóhshëm (i) me (e) *mb*

♦ Që ndodh në të njëjtën kohë me diçka tjetër, i po asaj kohe.

♦ I atëhershëm.

atëlósh i m sh a at bis (me nderim)

♦ Gjysh.

♦ Xhaxha; xhajë.

atëri a f > ATËSI A.

atërisht ndajf libr Në mënyrë atërore; si baba.

atëror e mb libr

♦ I babait (atit); që i përket, vjen a rrjedh nga babai. **Shtëpia atërore. Trashëgim atëror. E drejta atërore drejt. Fisi atëror etn.** [Pasi mori Krujën në këtë mënyrë edhe u kthye në fenë atërore, Skënderbeu u nis për në Mat e Dibër (AE).]

♦ Që është tipar dallues a veti e babait. **Kujdes atëror. Dashuri atërore. Në mënyrë atërore.**

atësi a f zyr

♦ Të qenët atë i një fëmije; lidhja që bashkon babanë me fëmijën e vet; të njohurit si atë. [Cikli i Artridëve përmbillet me dilemën tragjike të Orestit, që duhet të thyejë një traditë e të themelojë një të re: të mbrojë të drejtën e atësisë kundër asaj të mëmësisë. (ShS).]

♦ Emër i atit, që vihet bashkë me emrin e mbiemrit e dikujt në dokumente zyrtare.

♦ Gjendje e burrit si atë; dëshirë për të qenë baba; ndjenjë e qenies baba.

atësim i m zyr Njohje a pranim i atësisë.

atës•óhem zyr vetv dhe pës e ATËS•OJ.

atës•ój kal óva úar zyr Njoh atësinë e (fëmijës); pranoj se jam babai i (fëmijës).

atësór e mb vjet > ATËROR E.

atëvrásës e mb libr Që vret të atin.

atëvrásës i m sh - it libr Ai që vret të atin.

atëvrásës•e ja f sh e et f e ATËVRASËS I.

atëvrasí a f sh - të libr > ATËVRASJ•E A.

atëvrásj•e a f sh e et libr Vrasje e atit.

atgjákës i m sh - it > ATËVRASËS I.

atgjákës•e ja f sh e et f e ATGJAKËS I.

atgjákësi a f libr Veprim i vrasjes së atit.

atgjýsh i m sh ër ërit > ATËGJYSH I.

athére /at-here/ G ndajf > Atëherë. [Athere trimat jashtë kanë dalë,/ prej Jutbinet janë fillue (CV).]

atí ndajf A, Ç > ATY. [Erdhi Krishti me fuqi,/ Të haset me miknë e tij,/ Qe dhe Lazëri ati (Pop).]

átí (i) m Babai (i tij, i saj). **I tha t'et. Doli me t'atin.**

atidréq ndajf A Andej; në atë drejtim; aty drejt.

atídhët (i e) mb Trim; luftëtar; i rreptë.

atihíj•e a f sh a at A Fatkeqësi.

atíj

♦ dhan dhe rrjedh e **AI**

♦ dëft bis Në atë (vend). **Atij fshati.**

atík e mb

♦ I Atikës; që ka të bëjë me Atikën, me Athinën klasike. **Rend atik ark.**

♦ gjuh (Dialekt) i Greqishtes klasike të Atikës.

atíkas e mb I Atikës; që ka të bëjë me Atikën, me banorët a vendësit e saj.

atíkas i m sh - it Banor a vendës i Atikës.

atíkas•e *ja f sh e et f e* **ATIKAS I.**

Atík•ë *a f gjeog ant* Vend në Greqinë e lashtë, ku përdorej forma letrare e greqishtes klasike.

atikísht *ndajf* Në gjuhën e banorëve të Atikës; në dialektin ionik të Atikës.

atikísht•e *ja f gjuh ant* Gjuhë e banorëve të Atikës; dialekt ionik i Atikës.

atillë **(i e)** *mb dëft*

♦ I ngjashëm nga vetitë ose i të njëjtit lloj me diçka që është larg folësit; siç është ai ose ajo; sikurse ai ose ajo. **Punë e atillë. Një shtëpi të atillë dua. Disa të këtilla, disa të atilla.**

♦ Përdoret për të shprehur një shkallë të lartë të cilësisë ose për të përforcuar një vlerësim mohues a pohues. **Kushte të atilla. Njeri i atillë. Burrë (trim) i atillë. Ke parë ndyrësi të atillë?**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore për të treguar një cilësi a gjendje ose një shkallë të lartë të një vetie, që përcaktohet e zbërthyer në fjalinë e varur. **Ka vite të atilla, që barazohen me epoka.**

*

Diçka e atillë Pak a shumë ajo gjë, afërsisht ashtu.

Paska qenë i atillë e i këtillë Paska qenë njeri i ulët.

atillsí *a f* Fuqi.

atíllsh•ëm **(i) me (e)** *mb >ATILLË (i e).*

atílltë **(i e)** *mb >ATILLË (i e).*

atintán *e mb ant* I fisit ilir të atintanëve.

atintánë *t m sh ant* Fis ilir në trojet midis Vjosës dhe Osumit.

atipík *e mb* Jotipik; që nuk përfaqëson një grup, klasë a tip; që shmanget nga tipi.

atjé *ndajf*

♦ Në një vend larg nesh; në atë vend. **Ai atje dhe ky këtu. Që këtu deri atje. Shko atje. Rri atje. Nisem për atje.**

♦ *(e përsëritur në krye të fjalive)* Në të njëjtin vend, në atë vend ku kryhet edhe një veprim tjetër. **Atje banonte, atje punonte.**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore, me kuptimin **në atë vend**, kur fjalia e varur fillon me **ku, te. U ul atje, tek gjeti vend.**

♦ Bashkë me një emër me parafjalë a me ndajfolje tregon në mënyrë më të përcaktuar vendin larg nesh, ku është diçka a kryhet një veprim; para një ndajfoljeje përforcon kuptimin e saj. **Atje në breg (në majë). Atje tek ara. Atje brenda (lart). Atje larg (thellë). Atje tej (tutje).** [vërmëni atje tek do të tregojë guri për udhën (JG).]

♦ *fig* Në atë gjë, në atë çështje, në atë pikë. **Atje ka qenë gabimi. Atje më rri mendja. [Atje fillon arratisja dhe jo te vija e kufirit. (IK).]**

*

Atje tek (atje që)...vjet Në vend që...

atjéh•e *ja f krahin G* Vend larg folësit; ai vend.

atjenált•ë *a f krahin G* Arë e hapur në mal.

atjepósht•ë *a f krahin G* Arë rrëzë malit.

atjësh•ëm **(i) me (e)** *mb* I atij vendi; që është, ndodhet a bëhet atje. **Gjendja e atjeshme. Mjalti i atjeshëm.**

atjetéj *ndajf* Tutje në atë vend.

ATK *ja shkurt i* Agjencia e Trajtimit të Kredive.

atkí *a f sh - të krahin G* Alamet vajze.

atkín•ë *a f sh a at*

♦ Pelë shale.

♦ Femër e atit.

♦ *fīg* Vajzë a grua e re, e fuqishme, e shkathët dhe e zonja për punë.

atkós•ë *a f sh a at bujq krahin G Sanë* e prerë në një drejtim.

atlánt i¹ *m sh e et anat* > **ATLAS I²**.

Atlant i² *mit gr* > **ATLAS I**.

Atlánt•ë *a f gjeog Kryeqytet i Xhorxhias, SHBA.*

atlanticíz•ëm mi *m pol Doktrinë në mbështetje të marrëdhënieve të ngushta midis Europës*

Perëndimore dhe SHBA-së, dhe kryesisht brenda NATO-s.

atlantíde t *f sh mit gr Nimfa që ruanin mollët e arta, të cilat Gjea ia kishte bërë dhuratë dasme Herës.*

Atlantíd•ë *a f mit gr* Ishull i përfytyruar, që u fundos në det pas një tërmeti.

atlantík e mb *gjeog: I Atlantikut; që ka të bëjë me Oqeanin Atlantik, për të dhe vendet rreth tij.*

Atlantík u *m gjeog Oqeani Atlantik; oqeani i dytë për nga madhësia; ndan kontinentin amerikan nga Europa dhe Afrika. Pakti i Atlantikut Verior NATO.*

Atlás i m

♦ *gjeog: Malet Atlas* vargmal në Afrikën Veriore.

♦ *mit gr* I biri i Japetit; Titan që Zeusi e detyroi të mbante qiellin mbi shpatulla si ndëshkim ngaqë i doli kundër.

atlás i¹ *m sh e et Koleksion hartash, skicash etj. në formë libri. Atlasi i botës. Atlasi i anatomisë së njeriut.*

atlás i² *m anat Rruazë e parë e qafës; arrëz e qafës.*

atlét i m sh ë ët

♦ Sportist që merret me atletikë; njeri me trup të lidhur, të zhdërvjellët e të shkathët. **Trup atleti.**

♦ *fīg* Mbrojtës. [Skënderbeu ...vinte në radhë të parë, i mbuluar me tituj lavdie, si "Atlet e Mprojtës i Krishterimit" (AE).]

atlét•e ja *f sh e et f e ATLET I.*

atléte t *f sh bis* Këpucë të lehta sportive, me pëlhurë të trashë sipër dhe me gomë poshtë.

atletík e mb

♦ *sport* I atletikës; që lidhet me atletikën ose i përket asaj; që përdoret për atletikë. **Ushtrime atletike. Gara (lojëra) atletike. Vegla atletike. Këpucë atletike.**

♦ I atletit; që lidhet me atletin ose është karakteristik për të. **Trup atletik. Lëvizje atletike. Shkathtësi atletike.**

atletík•ë *a f sport* Degë e sporteve ku përfshihen ushtrime me ose pa vegla, që kërkojnë shkathtësi e forcë dhe që e zhvillojnë trupin. **Garat e atletikës. Kampionati i atletikës. Merrem me atletikë.**

**

atletikë e lehtë Lloje sporti, ku përfshihen vrapimet, kërcimet, hedhja e shtizës, hedhja e gjyles etj.

atletikë e rëndë Lloje sporti, ku përfshihen ngritja e peshave, mundja, boksi etj.

atletíz•ëm mi *m sport*

♦ Përgatitje e lartë fizike, shkathtësi e forcë trupore e arritur me ushtrime të vazhdueshme.

♦ *vjet* Atletikë.

atlósh i m > **ATËLOSH I**.

atllárë t sh i AT I.

atllás *i m sh e et tekst* Pëlthurë e mëndafshhtë, e lëmuar dhe me shkëlqim nga njëra anë, që përdoret për fustane, perde etj.

atllástë (*i e*) *mb* I bërë me atllas; (prej) atllasi.

átm•e ja¹ *f poet* Atdhe. [**Pse kam pasë thânun/ Deri sivjet:/ Lum aj qi shkrihet/ Per atme t'vet** (GjF).]

átm•e ja² *f*: **Atme deti bot** (*Alcea rosea*) bimë e lartë deri 2 m, që mbillet në Europë e Azi për lulet e mëdha si hinka të kuqe.

atmí a f A > ATM•E JA¹.

atmosfér•ë a f

♦ Masë ajri që mbështjell Tokën dhe disa trupa të tjerë qiellorë.

♦ Ajër. **Atmosferë e ndotur.**

♦ *fíg* Mjedis rrethues; kushte në të cilat jetojmë ose zhvillohet një veprimtari; rrethana që ndikojnë mbi diçka. [**Atmosferë e ngrohtë tue përkujtue vetminë dhe atmosferën e ngushtueme t'atyne kohëve** (MC).]

♦ *tek* Kushtet në të cilat zhvillohet një proces teknologjik. **Atmosferë oskiduese (reduktuese).**

♦ *sh - ët fiz, tek* Njësi matëse e trysnisë së gazeve dhe të lëngjeve, e barabartë me trysninë e 1 kg në një sipërfaqe prej 1 cm² (*shkurt atm.*).

atmosferik e mb I atmosferës; që ka të bëjë me atmosferën e Tokës a ndonjë planeti tjetër; që është në atmosferë; që vjen nga atmosfera. **Shtypje (trysni) atmosferike. Shkarkim atmosferik** vetëtimë ose rrufe.

atní a f G > ATËSI A.

atnísht ndajf G Në mënyrë atnore. >**ATËRISHT.**

atnór e mb G > ATËROR E.

atnorësi a f G > ATËRORËSI A.

atnorësisht ndajf G > ATËRORËSISHT.

ató (atýre, tr shk u; ató, pas parafrj to, tr shk i; atýre, pas parafrj týre) përem

I vet Tregon frymorë a sende (të shënuar nga emra të gjinisë femërore), që zihen në gojë, por që nuk janë aty; zëvendëson një emër të gjinisë femërore (në numrin shumës), që është përmendur pak më parë ose që do të përmendet më pas. **Ato vetë pikërisht ato. Me to. Pas tyre.**

II dëft

♦ Tregon frymorë a sende (të shënuar nga emra të gjinisë femërore), që ndodhen më larg folësit se frymorët a sendet e tjera të atij lloji; zëvendëson një emër të gjinisë femërore (në numrin shumës), që është përmendur më parë se një tjetër. **Ato atje. Ja ato. Ato vajza. Ato male. Ato vende.**

♦ Përdoret me një emër të gjinisë femërore (në numrin shumës), për të treguar pjesën e kohës, që shënohet nga emri ose që është përmendur më parë. **Ato kohë. Ato vite. Ato ditë. Ato çaste.**

♦ Përdoret para një fjalie të varur, e cila përcakton frymorët a sendet që tregon përemri (të shënuar nga emra të gjinisë femërore në numrin shumës), ose para një fjalie kryefjalore, e cila përcakton frymorët a sendet, që zëvendëson përemri; përdoret për të treguar ose për të zëvendësuar frymorët a sendet që përmenden më parë me një cilësi a tipar të caktuar. **Një nga ato vajzat e fshatit tim. Nëpër ato fushat e gjelbëruara.**

♦ *libr* Përdoret në vend të një emri të gjinisë femërore (në numrin shumës) për të mos u përsëritur emri. **Si në vendet malore, edhe në ato fushore.**

♦ Përdoret për të treguar në mënyrë të përgjithësuar mendimet, çështjet ose rrethanat që përmenden më parë ose që plotësohen më pas. **Ato që dinte i tha të gjitha.**

*

Ato të grave *euf* Zakonet, të përmuajshmet e grave.

Në ato (e sipër) Ndërkaq, në atë kohë.

atoksík *e mb* Jotoksik; që nuk përmban toksinë.

atól *i m sh e et gjeog* Ishull i përbërë nga një rreth koral i me një lagunë në mes.

atóm *i m sh e et fiz, kim* Njësi bazë e një elementi kimik, që ruan vetitë e tij. **Atom hidrogjeni** (oksigjeni). **Bërthama e atomit. Shekulli i atomit** *libr* shek. XX, kur u zbuluar dhe u përdor energjia atomike.

atomík *e mb*

♦ I atomit; që ka të bëjë me atomin; që përmban atom ose atome. **Masë (peshë) atomike** masa e një atomi të një elementi kimik, e barabartë afërsisht me numrin e protoneve dhe neutroneve në atom. **Numër atomik** numër i protoneve në bërthamën e një atomi, që përcakton vetitë kimike të një elementi dhe vendin e tij në tabelën periodike.

♦ Që vihet në veprim me energjinë e çliruar nga zbërthimi i atomit; që shfrytëzon këtë energji.

Bombë (energji) atomike. Central (shpërthim) atomik.

atomist *e mb fil* I atomizmit; që ka të bëjë me atomizmin.

atomist *i m sh ë ët fil* Pasues i atomizmit.

atomíst•e *ja f sh e et f e* **ATOMIST I.**

atomizatór *i m tek* Pajisje spërkatëse që kthen një lëng në vesë.

atomizér *i m sh ë ët* **ATOMIZATOR I.**

atomíz•ëm *mi m fil*

♦ Teori e lashtësisë sipas së cilës lëndët e gjithësisë përbëhen nga grimca të pazbërthyeshme e të pashkatërrueshme. **Shkolla indiane (greko-romake) e atomizmit.**

♦ Teori sipas së cilës institucionet, vlerat dhe proceset shoqërore përcaktohen nga veprimet dhe interesat e individëve.

atomizím *i m tek* Spërkatje me bojë etj. në formë vese.

atomiz•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ATOMIZ•OJ.**

atomiz•ój *kal óva úar tek* Spërkat me bojë etj. në formë vese.

atomizúar (i e) *mb tek* I spërkatur me bojë etj. në formë vese.

atomizúes *i m* **ATOMIZER I.**

atomoksetín•ë *a f farm* Bar për mjekimin e çrregullimeve të përqendrimit të vëmendjes.

atón *e mb gjuh* I patheksuar; atonik.

atoní *a m gjuh* Mungesë e theksit.

atoník *e mb gjuh* I patheksuar.

atoníz•ëm *mi m muz* Kompozim në të cilin nuk shënohet çelësi.

atorvastatín•ë *a f farm* Bar që ul nivelin e kolesterolit në gjak.

atpó *ndajf G* Njashtu; pikërisht; tamam.

atrág•ë *a f sh a at* Shënim i kuajve me vulën e pronarit.

atraksión *i m sh e et*

♦ *fiz* Tërheqje.

♦ Lojëra zbavitëse në vendet e argëtimit për të gjithë; diçka tërheqëse për vizitorët.

♦ Numër tërheqës në një shfaqje estrade, cirku etj.; film dokumentar, kinoditar që jepet përpara filmit artistik.

atraktív *e mb libr*

♦ Tërheqës.

♦ Zbavitës; argëtues.

Atré u m mit gr Mbret i Mikenës; i ati i Menelaut dhe Agamemnonit; vëllai i Tiestit, të cilit ia theri të tre djemtë dhe ia shtroi mish në gosti.

atrecatúr•ë a f sh a at tek Pajisje.

atrecím i m sh ë ët tek Pajisje.

atrec•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ATREC•OJ.**

atrec•ój kal óva úar *tek* Pajis (një makineri a mjet) për të kryer një operacion (veprim).

atrecúar (i e) mb tek (Makineri, mjet) i pajisur për të kryer një operacion (veprim).

atrecúem (i) e (e) mb G >ATRECUAR (i e).

atribúar (i e) mblibr

♦ I veshur me veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr (Person)* i veshur me të drejta për të kryer një detyrë a funksion.

atribuím i m libr

♦ Veshje me veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr* I veshur me të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion.

atribu•óhet úa (u) úar *libr vetv veta III e* **ATRIBU•OJ.**

atribu•ój kal óva úar *libr*

♦ I jap ose i vesh (*dikujt a diçkaje*) veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr* E vesh (*dikë*) me të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion.

atribút i m sh e et libr

♦ *fil* Vetë thelbësore, e domosdoshme dhe e përhershme e një sendi a dukurie. **Atribut i brendshëm i materies.** **Atribut i një shoqërie.**

♦ Vetë karakteristike; tipar i përhershëm. [zana është ruajtur në fazën e zbutur të saj, ndonëse zakonisht përmendet edhe atributi i saj "për të shituar", domethënë për të ngurosur, për të dëmtuar, që përfaqëson fazën e egërsisë. (ShS).]

♦ *kryes sh zyr* Të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion. **Me atributet e një qeverie.**

atributív e mb gjuh Mbiemër cilësor.

atrikozí a f mjek Mungesë e lindur ose e fituar e flokëve.

atriúm i m sh e et anat, ark >TREM•E JA.

atrofí a f sh - të bio, mjek Dobësim, rrëgjim dhe mpirje e organeve ose e indeve të veçanta të organizmit për mungesë ushqimi ose veprimi për një kohë të gjatë.

atrofík e mb bio, mjek (Gjendje) atrofie.

atrofizím i m bio, mjek Proces i krijimit të atrofisë. [Në dosje të veçantë ishte shënuar gjithë përvoja e degradimit: krahasimi çdo vit i fjalorëve, ku fjalët rralloheshin si gjethet në nëntor, rrënojat gramatikore, atrofizimi i pjesëzave, sidomos i parashtrësive, dhjamosja e sintaksës. (IK).]

atrofiz•óhem vetv óva (u) úar

♦ *veta III bio, mjek (Një organ ose ind)* dobësohet, rrëgjohe dhe mpihet për shkak të mungesës së ushqimit ose për shkak se qëndron pa vepruar për një kohë të gjatë.

♦ *fig libr* Humb vetitë a cilësitë e mira; më dobësohen a pakësohen aftësitë krijuese.

atrofiz•ój kal óva úar

♦ *veta III (Mungesa e ushqimit etj.)* e dobëson, rrëgjon dhe mpin (*organizmin*).

♦ *fig libr* E bëj (*dikë*) të humbë vetitë e mira, ia dobësoj a pakësoj (*dikujt*) aftësitë krijuese, i ndaloj zhvillimin.

atrofizúar (i e) mb

♦ (*Organ*) i prekur nga atrofia.

♦ *fig libr* I dobësuar; i tretur.

atrofizúem (i) e (e) *mb G* > **ATROFIZUAR (i e).**

atropín•ë *a f farm* Alkaloid kristalor helmues, që nxirret nga helmarinat; përdoret në mjekësi për zgjerimin e bebes së syrit dhe në insekticide.

Atropós•ë *a f mit gr* Një prej tre fative, që presin fillin e jetës. > **MOIRA T.**

ATSH ja *f* Agjencia Telegrafike e Shqipërisë.

atú ja *f sh - të libr*

♦ Letër bixhozi që fiton mbi të tjerat.

♦ *fig* Mjet i volitshëm që përdoret për të fituar ose për të arritur diçka.

Atúm i *m mit egj* Perëndi e diellit në perëndim.

atúre *vjet Ç dhan, rrjedh e* **ATA, ATO.** > **ATYRE.**

atvrásës i *m sh ë ët* > **ATËVRASËS I.**

atvrásës•e ja *f sh e et f e* **ATVRASËS I.**

atvrasí a *f sh - të libr* > **ATËVRASJ•E A.**

atý ndajf

♦ Në një vend të caktuar larg folësit, por afër bashkëbiseduesit; në një vend të caktuar pranë një vendi tjetër të njohur. **Që këtu deri aty. Aty rri** mos lëviz nga vendi. **E ke aty. Po vij aty. Mbeti aty. Po aty.**

♦ (*e përsëritur në krye të fjalive*) Në vendin ku kryhet edhe një veprim tjetër. **Aty gatuate, aty lante.**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore me kuptimin **në atë vend**, kur fjalja e varur fillon me ku, te.

> **ATJE. Do të kthehem i aty ku ishim. U shtri aty ku nuk e zinte era.**

♦ Rreth asaj kohe, afërsisht në atë kohë; atëherë. **Aty nga shtatori. Aty nga dreka. Aty nga ora pesë. Aty nga mesi i natës. Aty lashtibis** shumë kohë më parë. **Aty shpejtibis** ca kohë më parë, para pak kohësh. **Aty e prapa** që nga ajo kohë, që atëherë e paskëtaj.

♦ (*e përsëritur në krye të fjalive*) Në të njëjtën kohë, po atëherë, herë... herë. **Aty skuqej, aty zverdhej. Aty qante, aty qeshte.**

♦ Përdoret bashkë me një emër me parafjalë a ndajfolje për të treguar në mënyrë më të përcaktuar vendin larg nesh, po afër një vendi të njohur, në të cilin është diçka a kryhet një veprim; përdoret para një ndajfoljeje për të përforcuar kuptimin e saj. **Aty në dhomë. Aty te muri. Aty brenda. Aty pranë (lart).**

*

Aty afër Afërsisht, rreth, pothuaj.

Aty më rribis Ndalë në atë çështje, mos u largo nga ajo pikë.

Aty për aty Menjëherë, në çast, shpejt e shpejt, sakaq; në atë çast. [**Pas lehtësimit aty për aty nga fjalët e ndyra brengosej më keq. (IK).**]

atý-atý ndajf

♦ Shpejt e shpejt; shumë shpejt. **Aty-aty harroj.**

♦ Afërsisht njësoj; pothuaj barabar. **Është aty-aty.**

atydéj ndajf Tani shpejt; para pak kohësh.

atý-këtú ndajf

♦ Vende-vende; jo kudo.

♦ Herë pas here; me të rrallë; herë-herë.

ataylášhti ndajf Dikur.

atymótsh•ëm (i) me (e) *mb* I dikurshëm.

atýne *G dhan e ATA, ATO.*

Atýnë *pandr fet Zotynë (lutje).*

atypári *ndaif*

♦ Afër një vendi të njohur; diku rrotull një vendi; pranë një vendi; diku aty afër. **Shkoj (kaloj) atypari.**

♦ Rreth asaj kohe; afërsisht në atë kohë; pak kohë më parë; qëparë. **Nga dreka atypari. Në mars o atypari.**

♦ Afërsisht aq; pothuajse aq. **Dyqind lekë o atypari.**

atypëratý *ndaif* Menjëherë; në atë çast.

atypëratýsh•ëm (i) me (e) *mb* I menjëhershëm; i çastit; që ndodh aty për aty; pa parapërgatitje.

Përgjigje e atypëratyshme.

atýre

Idhan, rrjedh e ATA, ATO.

Idëftbis Në ata ose në ato; atje në... **Atyre fushave.**

atýsh•ëm (i) me (e) *mb* Që ndodhet aty, pranë bashkëbiseduesit ose pranë një vendi të caktuar larg folësit. **Gjendja e atyshme. Banorët e atyshëm.**

atyshpéjt *ndaif* Para pak kohe; tani shpejt.

atyshpéjti *ndaif* Para pak kohe; tani shpejt.

atýthi *ndaif* J Aty; në atë vend.

ath kal a ur Mpij; athëtoj. **M'i athi duart të ftohtit.**

athatór•e ja *f krahin G* Vçe deri tre vjeç, që nuk ka pjellë.

athat•úer óri *m krahin G* Mëzat deri tre vjeç.

atheíst e mbvjet>ATEIST E.

áth•em *vetv a (u) ur* Ngrij së ftohti.

athére /at-here/ *ndaifG >Atëherë.*[**Athere trimat jashtë kanë dalë,/ prej Jutbinet janë fillue/ e tu kullat kur janë vojtë... (CV).**]

athérë /at'hërë/ *ndaif>ATËHERË.*

athér•ë a f sh a at Ç Presë; anë e mprehtë e sëpatës etj.

athësí a f Athtësi.

áthët *ndaif* Në mënyrë të pakëndshme; thartë; hidhur. **Më vjen athët** nuk më vjen mirë (*kur dëgjoj diçka të pakëndshme*). **I fola athët** i fola pak si ashpër.

áthët (i e) *mb*

♦ (*Shije*) pak e thartë; që të mbledh gojën; gjysmë e thartë. **Mollë (kumbull) e athët. Gjellë (verë) e athët.**

♦ Që ka një erë si të thartë e të pakëndshme, që të shpon a të djeg hundët. **Erë e athët. Tym i athët.**

♦ (*Mot*) me të ftohtë të hidhur, që të than. **Dimër i athët.**

♦ *fig(Njeri)* pak si i ashpër dhe i papëlqyeshëm, i tillë që nuk të vjen mirë kur e dëgjon; i thartë, i pakëndshëm. **Është i athët nga goja.**

♦ *fig (Njeri)* që nuk duron ta prekësh, zemërak, idhnak, i ashpër.

athëtí a f>ATHTËSI A.

áthët it (të) *as* Shije e athët. **Supa do dhe pak të athët.**

athëtím i m

♦ Dhënie e shijes së athët.

♦ Të qenët i athët; shije e athët.

♦ Athëtimë; mot i athët.

athëtím•ë a f sh a at Të ftohtë i thatë me erë të mprehtë; thellim, fraq me ngricë.[**Athëtima e ajrit e paralajmëronte dëborën po aq sa qielli.** (IK).]

athëtín•ë a f sh a at *G* > **ATHËTIR•Ë A.**

athëtír•ë a f sh a at

♦ Gjë e athët, me shije e athët, thartirë. **Nuk hahen ato athëtira.**

♦ Athtësi. **Ka shumë athëtirë.**

athët•óhem *vetv óva (u) úar*

I *vetv*

♦ *veta III* Bëhet i athët; merr shije të athët.

♦ Më mbetet një shije e athët në gojë; më thartohet e më mblidhet goja nga athëtira.

♦ Mpihem nga të ftohtët.

♦ *fig* Më vjen hidhur a thartë nga fjalët e dikujt.

II pës e ATHËT•OJ.

athët•ój *kal óva úar*

♦ I jap shije të athët.

♦ *veta III* Ka shije të athët.

athëtór e mb I athët; që të rrudh gojën. **Mollë athëtore.**

athëtúar (i e) mb

♦ Që është bërë i athët; që ka marrë shije të athët.

♦ *fig* I hidhëruar a i pakënaqur nga diçka.

athëtúem (i) e (e) mb *G* > **ATHËTUAR (i e).**

athínas e mb Karakteristik i Athinës; që ka të bëjë me Athinën dhe banorët e saj.

athínas i m sh - it Banor a vendës i Athinës.

athínas•e ja f sh e et f e **ATHINAS I.**

Athín•ë a f

♦ *gjeog* Kryeqytet i Greqisë.

♦ *mit gr* Perëndeshë e mençurisë; lindi me gjithë armaturë nga koka e Zeusit.

athinjót e /athin-jot/ *mb* > **ATHINAS E.**

athinjót i /athin-jot/ *m sh ë ët* > **ATHINAS I.**

athinjót•e ja /athin-jote/ *f sh e et f e* **ATHINJOT I.**

áthj•e a f sh e et bot > **ATHJEZ A.**

áthjez a f sh a at bot (*Ononis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me trup të vogël e të degëzuar, me lule ngjyrë trëndafili, të verdha a të katërta dhe me gjemba të mprehtë e të helmët.

> **FERRËNUS•E JA. Zë athjeza gruri.**

athonít e mb

♦ I Malit Athos.

♦ Që ka të bëjë me jetën e murgjve të këtij vendi.

Áthos i m gjeog Krahinë autonome në Greqinë Verilindore. **MaliAthos** vend me manastire ortodokse të themeluar në shek. X.

atht (i e) mb A I athët; i thartë.

athtësí a f Të qenët i athët, shije e athët; shkallë e të athëtit.

athtësim i m > **ATHËTIM I.**

athtës•óhem *vetv óva (u) úar* > **ATHËT•OHEM**

athtës•ój *kal óva úar* > **ATHËT•OJ.**

athtësúar (i e) mb > **ATHËTUAR (i e).**

athtësúem (i) e (e) mb *G* > **ATHTËSUAR (i e).**

athtí a f A Thartirë.

athtím i m Të ftohtë i thatë me thëllim; fraq me ngricë.

athtín•ë a f sh a at

♦ Athtësi.

♦ >**ATHËTIM I.**

atht•óhet vetv úa (u) úar veta III G >ATHT•UE (me u).

atht•ój jokaj G >ATHT•UE (me).

atht•úe (me) jokaj ói úe veta III G Bën mot i ftohtë me ngrica.

atht•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III G (Moti) ftohet shumë; bën ngricë.

athtúem (i) e (e) mb G (Mot) me ngrica.

athúe G

I pj: Athue s'ke? s'paske, a?

II si pasth Vërtet.

áthun ndajf A Më kot; pa dobi.

áthur (i e) mb I mpirë nga të ftohtët.

Au kim shkurt i Ar.

áu pasth

♦ Përdoret për të shprehur bezdi, mërzi a lodhje.

♦ Përdoret për të shprehur habi, frikë, befasim, mosbesim.

audentes fortuna juvat /audéntes fortúna júvat/ *shpr lt* Fati i qesh trimit.

audi- fjalëform >AUDIO-.

audición i m sh e et Ekzekutoj a recitoj një pjesë për provë para një komisioni.

audiénc•ë a f sh a at

♦ zyr Pranimi i një personi a delegacioni nga kryetari i shtetit ose nga një përfaqësues tjetër i lartë i shtetit për të biseduar në mënyrë zyrtare. **Audiencë private. Pres (pranoj) në audiencë.**

♦ Dëgjues. [veprimi i përbashkët "rapsod - mjedis - audiencë kritike", e cila inkurajon ose ndërpret shmangien nga arketipi bazë, sipas formimit të këngëtarit lahutar. (ShS).]

audifón i m sh ë ët Aparat dëgjimi (për njerëz të rëndë nga veshët).

audio- fjalëform Audio-; tingull; zë.

audio ja f tek

♦ Pjesë e sinjalit që përcjell tinguj.

♦ Valë që bart tinguj.

♦ Elementet zanore të aparatit televiziv.

audiogram i m sh e et mjek Grafik i nivelit të dëgjimit.

audiokasét•ë a m sh a at Kasetë që përmban regjistrime këngësh, recitimesh etj.

audiológ u m sh ë ët mjek Specialist që bën prova të të dëgjuarit.

audiológ•e ia f sh e et e AUDIOLOG U.

audiologjí a f mjek Studim shkencor i të dëgjuarit.

audiologjík e mb I audiologjisë; që ka të bëjë me audiologjinë.

audiomét•ër ri m sh ra rat mjek Mjet për të provuar gjendjen e të dëgjuarit.

audiometrí a f mjek Matje e të dëgjuarit.

audiometrík e mb mjek I audiometrisë; që ka të bëjë me audiometrinë.

audiovizív e mb >AUDIOVIZUAL E.

audiovizuál e mb libr

♦ (Pajisje) që ka të bëjë me mjete ndihmëse për dëgjimin dhe shikimin.

♦ (Mjete, pajisje) që japin informacion me zë dhe figurë.

auditím *m sh e et*

♦ *fin* Revizionim (kontroll) i llogarisë a i gjendjes financiare. **Auditim i brendshëm.**

♦ *libr* Rishikim (*i një vendimit*) për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.

audit•óhet úa (u) úar *dhe fin pavet dhe pës e AUDIT•OJ.*

audit•ój kal óva úar *dhe fin* Revizionoj; kontrolloj (*gjendjen financiare të një institucioni, kompanie etj.*). >**REVIZION•OJ.**

auditív e mb

♦ (*Tip*) që e ka më të lehtë të mbajë mend një informacion me zë sesa me figurë a tekst.

♦ >**DËGJIMOR E.**

auditór i m sh ë ët

♦ Sallë për të mbajtur leksione, referate etj., zakonisht në ndërtesën e një shkolle të lartë.

♦ *përmb* Tërësi e dëgjuesve të një leksioni, referati etj., zakonisht të mbledhur në një sallë.

♦ *fig* Vend ku mësohet për të zgjeruar e për të theluar njohuritë.

auditúar (i e) mb

♦ *fin* (Llogari) e revizionuar; e kontrolluar.

♦ (*Vendim etj.*) i shqyrtuar për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.

auditúem (i) e (e) mb G >AUDITUAR (i e).

auditúes e mb dhe fin (*Inspektor etj.*) i revizionimit; që ka të bëjë me revizionin e gjendjes financiare.

auditúes i m sh - it

♦ *fin* Specialist i auditimit. **Auditues i pavarur.**

♦ Ai që bën rishikimin (*e një vendimit etj.*) për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.

auditúes•e ja f sh e et libr f e AUDITUES I.

augmént i m sh e et gjuh Trajtë morfologjike e një fjale që thekson ose përforcon vetitë themelore të kuptimit të saj me anë të parashtesave ose prapashtesave.

augmentatív e mb gjuh Që ka të bëjë me augmentin.

augullít jokall G >AUGULLIT•Ë (me).

augullít•ë (me) jokall i ë veta III G (Qeni, ujk) kuis a ulërin me zë të ulët e të përvajshëm (*kur ka keq*).

augullítj•e a f sh e et G Kuisje a ulërimë e ulët dhe e përvajshme e qenit ose ujkut kur ka keq.

augúr i m sh ë ët > OGUR I.

augustían e mb ant rom (Periudhë) e sundimit të Perandorit të parë të Romës Oktavin Augustit.

augustinián e mb fet

♦ Që ka të bëjë me doktrinën teologjike të Shën Augustinit.

♦ (*Doktrinë*) që ka të bëjë me Shën Augustinin.

♦ Që ka të bëjë me urdhrin fetar me të njëjtin emër.

augjián e mb mit gr I mbretit Augje. Stallat augjiane stallat që i pastroi Herkuli; bëma e pestë e tij.

augjít i m min Mineral me përmbajtje të lartë alumini, hekuri dhe magnezi.

augjítík e mb min I augjítit; që përmban augjit.

auksín•ë a f sh a at bot Hormon që rregullon rritjen e bimëve.

auktór im sh ë ët vjet > Autor I. [Kështû veprojnë, sado në masë mâ të vogël, auktorët e Fjalorit të gjuhës shqipe (1954), nën drejtimin e Kristaq Cipos. (APp).]

auktór•e ja f sh e et vjet > AUTOR•E JA. [Auktorja përshkruen gjenezën e "gjuhës së njësuar" si vijon: (APp).]

auktoritét i m sh e et vjet > AUTORITET I. [Auktoriteti (asht) vullndesa e përbashktë (GjF).]

Aulón•ë a *f gjeog ant* Emër i lashtë i portit të Vlorës.

aullí (me) *jokal u - G* > **AULLIN**.

aullím•ë a *f sh a at* Angullimë e qenit a ujkut.

aullí•n *jokal u rë* > **ANGULLIN**.

aullís *jokal ti tur veta III* > **AULLIT**.

aullít *jokal i ur veta III* > **AULLIN**.

aullítj•e *ja f sh e et* Kuisje e përvajshme e qenit a ujkut kur ka keq.

aurea mediocritas /áurea mediókritas/ *shpr lt* E mesmja e artë

aureól•ë a *f sh a at*

♦ Rreth i shkëlqyer përqark diçkaje të ndritshme. >**BREROR•E JA. Aureola e hënës (e diellit)**.

♦ *fet* Kurorë e ndritshme përqark kokave të shenjtoreve në ikonat, për të treguar shenjtërinë e tyre; re e ndritshme që rrethon krejt figurën e një personi të shenjtë në pikturë.

♦ *fig* Shkëlqimi i madhështisë, i lavdisë ose i nderimit, që rrethon dikë a diçka. **Aureola e lavdisë (e fitores). I rrethuar me një aureolë. Krijoj një aureolë rreth dikujt.**

áur•ë a ¹*f sh a at* Thëllim.

áur•ë a ²*f sh a at* Rreth i ndritshëm; kurorë e ndritshme.

auricular e *mb anat* I veshit; që ka të bëjë me veshin dhe të dëgjuarit.

aurór•ë a *f sh a at libr*

♦ Ndriçim i qiellit para lindjes së diellit; ag i mëngjesit; agim.

♦ *fig* Kurorë lavdie. [Të tre biografët ma në za t'Ahmet Zogut - Kristo Dako-ja, Ronart dhe Swire - me gjithë mundimin e tyre për t'i thurë "Mbretit" të Shqipnisë një aureolë shpëtimtari dhe mbinjeriu - s'kanë qenë të zot me e dishmue me fakte e me përshkrime psikologjike shpirtualtësinë e "Malokut të Matit". (KM).]

**

Aurorë boreale agim polar i veriut; agim verior.

Aurór•ë a *f mit rom* Perëndeshë e agimit. >**EOS I**.

aús i m sh e et > **HAUZ I**.

austrál e *mb* > **JUGOR E**.

Australí a *f gjeog* Kontinent ishullor i më i vogël i botës, në Paqësorin Jugperëndimor; shtet në këtë kontinent. **Anglishte e Australisë.**

australián e *mb* I Australisë; që ka të bëjë me Australinë, me banorët a vendësit e saj.

australián i m sh ë ët Banor a vendës i Australisë. **Popullsia indigjene e Australisë.**

australián•e *ja f sh e et f e* **AUSTRALIAN I**.

australopiték u *m antro* Lloj hominidi i zhdukur i Afrikës.

Austrí a *f gjeog* Republikë në Europën Qendrore. **Gjermanishte e Austrisë.**

austriák e *mb* I Austrisë; që ka të bëjë me Austrinë, me banorët a vendësit e saj.

austriák u m sh ë ët Banor a vendës i Austrisë.

austriák•e *ja f sh e et f e* **AUSTRIAK U**.

austriák e *mb gjuh* Grup hipotetik gjuhësh të Azisë juglindore, Paqësorit dhe Indisë jugore.

austro-hungaréz e *mb* I Austro-Hungarisë; që ka të bëjë me Austro-Hungarinë.

austro-hungaréz i m sh ë ët Banor i Austro-Hungarisë.

austro-hungaréz•e *ja f sh e et f e* **AUSTRO-HUNGAREZ I**.

Austro-Hungarí a *f gjeog hist* Perandori në Europën Qendrore-Lindore; u shpërbë pas Luftës së Parë Botërore.

Austronezí a *f gjeog* Ishuj të Paqësorit Qendror e Jugor.

austronezián e mb I Austronezisë; që ka të bëjë me Austronezinë, me banorët a vendësit e saj.
austroneziánë t m sh Banorë a vendës të Austronezisë.

aushinjóll•ë a f sh ë ët orn A Bilbil.

Aushvíc i m gjeog hist: Kampi i Aushvicit kamp përqendrimi nazist në Poloninë

Jugperëndimore gjatë Luftës së Dytë Botërore.

aut vincere, aut mori /áut vínçere, áut móri/ *shpr lt* Ja fitore, ja vdekje.

autár i m sh e et fet dhe fig A Altar.

autariát e mb ant ilir I fisit të autariatëve.

autariátë t m ant ilir Një ndër fiset më të fuqishme ilire, me shtrirje në Ballkanin Qendror; u asimilua nga fiset kelte.

autarkí a f ek Pavarësi ekonomike si politikë kombëtare.

autarkík e¹ mb ek (Vend) që nuk varet nga importet. **Ekonomi autarkike.**

autarkík e² mb(Sistem politik) i sunduar nga një individ.

autarkíz•ëm mi¹ mek Sistem ekonomik që mbështetet në pavarësinë e vendit nga importet.

autarkíz•ëm mi² mpol Sundim i një individi.

autenticitét i m libr Të qenët autentik.

autentík e mb libr

♦ (*Burim, lajm etj.*) i saktë e i sigurt; që nuk ngjall dyshime. >**VËRTET•Ë (i e).**

♦ Që nuk është kopje e diçkaje. >**ORIGJINAL E. Dokument autentik. Vepër autentike.**

♦ *drejt(Kopje)* e vërtetuar zyrtarisht sipas origjinalit, që përputhet plotësisht me origjinalin; që është i njëjtë me një tjetër.

autentíkísh t ndajf libr Në mënyrë autentike.

autíks•em vetv a (u) ur A Shpejtoj; nxitoj.

autíst e mb psik (Fëmijë) i prekur nga autizmi; me autizëm.

autíz•ëm mi m psik Çrregullim i funksioneve të trurit, që shfaqet në fëmijëri dhe sjell si rrjedhim vështirësi të mëdha në sjellje dhe komunikim në mjedis të përditshëm.

áuto f sh - t bis Automobil.

auto- fjalëform libr Vetë-; automatik.

autoambulánc•ë a f sh a at Automjet i pajisur për ndihmën e shpejtë mjekësore dhe për bartjen e të sëmurëve.

autobáz•ë a f sh a at Automjet që shërben si bazë furnizimi .

autobetoníer•e ja f sh e et tek Automjet i rëndë, i pajisur me betonpërzierëse, që mbart beton të gatshëm.

autobetonpërzierës•e ja f sh e et >AUTOBETONIER•E JA.

autobibliótek•ë a f sh a at Automjet që shërben si bibliotekë ambulante.

autobiografí a f sh - të Jetëshkrim i përgatitur nga vetë shkruesi.

autobiografík e mb Që ka të bëjë me autobiografinë ose është si autobiografi. **Roman autobiografik.**

autobitumatríc•e ja f sh e et ndërt Automjet për spërkatje me bitum të shtratit të rrugës.

autoblínd•ë a f sh a at usht Automjet ushtarak i blinduar për mbartjen e trupave.

autobót i m sh e et Automjet i pajisur me cisternë për mbartjen e lëngjeve. **Autoboti i qumështit (ujit, karburantit).**

auto•búrg búrgu m sh búrgje búrgjet Automjet për mbartjen e të burgosurve.

autobús i m sh ë ët Automjet i mbuluar e me shumë vende për udhëtarë. **Autobus urban.Linjë (stacion, vendqëndrim autobusi).**

autobúz i m sh ë ët dhe a at >AUTOBUS I.[Autobuzët urbanë nga periferitë/ drejt qendrës mbi xhama bien brymën (IK).]

autocensúr•ë a mb Shqyrtim kritik i një vepre, shkrimi, korrespondence etj. nga vetë autori.

autocensurím i m >AUTOCENSUR•Ë A.

autocensur•óhem vetv óva (u) úar Shqyrtoj vetë një vepër, shkrim, korrespondencë etj. në mënyrë kritike.

autocensurúar (i e) mb (Vepër, shkrim, korrespondencë) e shqyrtuar në mënyrë kritike nga vetë autori.

autocensurúem (i) e (e) mb G >AUTOCENSURUAR (i e).

autocistérn•ë a f sh a at >AUTOBOT I.

autodafé ja f hist sp Djegie e publike e heretikëve gjatë inkuizicionit spanjoll.

autodidákt e mb libr (Njeri) që mëson shkrim e këndim dhe shkollohet vetë, pa mësues; që bëhet specialist në një fushë të caktuar duke mësuar vetë, pa ndjekur shkollë.

autodidákt i m sh ë ët Ai që mëson shkrim e këndim dhe shkollohet vetë, pa mësues; ai që bëhet specialist në një fushë të caktuar duke mësuar vetë, pa ndjekur shkollë.[**autodidakt i palodhur, e quante veten një student dhe këndonte përditë libra të thellë** (FK).]

autodidákt•e ja f sh e et f e AUTODIDAKT I.

autodinamík e mb fiz I autodinamikës; që ka të bëjë me autodinamikën.

autodinamík•ë a m fiz Tezë që synon zëvendësimin e teorisë së relativitetit.

autodróm i m sh e et Fushë me pistë të posaçme për provat e automobilave ose për stërvitje dhe gara me automobila.

autodyqán i m sh e et Automjet i përshtatur për të shitje ambulante.

autodystúes•e ja f sh e et ndërt Mjet i rëndë për dystimin e sipërfaqeve të dheut.

autoerotík e mb libr (Njeri) që gjen kënaqësi seksuale nga trupi i vet.

autoerotíz•ëm mi m libr Të qenët autoerotik; gjetje e kënaqësisë seksuale nga trupi i vet.

autofagjí a f bio Vetëshkatërrim i qelizës.

autofagjík e mb bio (Qelizë) vetëshkatërruese.

autoformatím i m sh e et tek inf Formatim automatik i tekstit.

autoformat•óhet úa (u) úar tek inf vetv veta III, pavet dhe pës e AUTOFORMAT•OJ.

autoformat•ón kal ói úar veta III tek inf (Programi) formaton automatikisht (tekstin).

autoformatúar (i e) mb tek inf (Tekst) i formatuar automatikisht (nga programi).

autoformatúem (i) me (e) mb G >AUTOFORMATUAR (i e).

autofrigorifér i m sh ë ët Automjet i pajisur me frigorifer par mbartjen sendeve ushqimore në gjendje të freskët a të ngrirë.

autofurgón i m sh ë ët Automjet me tonazh nën 3 ton, për mbartjen e udhëtarëve dhe mallrave.

autogamí a f bot Vetëpllenim.

autogamík e mb bot I autogamisë; vetëpllenues.

autogarázh i m sh e et Garazh për automjete.

autogól i m sh a at sport Gol i shënuar padashur nga një lojtar futbollit në portën e skuadrës së vet.

autográf i m sh e et

- ♦ Nënshkrim, që i merret kryesisht një njeriu të njohur në një fushë, për ta mbajtur si kujtim; nënshkrimi i autorit me dorën e vet në një kopje të veprës së botuar. **Libër (fotografi) me autograf.**

- ♦ Tekst i një autori, i shkruar me dorën e tij.

autogréjder i m sh - ët ndërt Makinë për nivelimin e shtratit të rrugës.

autogjén e mb tek inf Që ka të bëjë me programin e gjenerimit automatik të skedave përsëritëse.

autogjén i m sh ë ët tek inf Program i gjenerimit automatik të skedave përsëritëse.

autogjenetik e mb bio I autogjenezës; që ka të bëjë me autogjenezën.

autogjenetiksht ndajf bio Në mënyrë autogjenetike.

autogjenéz•ë a f bio Dukuri hipotetike e krijimit të organizmave të gjalla nga lëndë inorganike.

autohemorragji a f bio Vetërrjedhje e gjakut (*si mjet mbrojtës i disa kafshëve ndaj toksinave*).

autohemoterapi a f sh - të mjek Praktikë e transfuzionit të gjakut të vet.

autohipnóz•ë a f sh a at psik Proces ose rrjedhim i hipnotizimit të vetes.

autoinduksión i m sh e et el, fiz Induktimi i një force elektromotive në qark me rrymë ndryshore.

autoinspektorát i m sh e et Degë e policisë që kontrollon zbatimin e rregullave të qarkullimit nga shoferët dhe gjendjen e automjeteve.

autokárro ja f sh - t Mjet i lehtë transporti për përdorim në magazina etj.

autokatalítik e mb kim I katalizës; që ka të bëjë me autokatalizën.

autokatalíz•ë a f sh a at kim Katalizë në të cilën katalisti është një nga produktet e reaksionit.

autokinemá ja f sh - të Automjet i pajisur me aparat projektimi për të shfaqur filma zakonisht në mjedise të hapura.

autokláv•ë a f sh a at tek Enë krejt e mbyllur, në të cilën me anë të trysnisë së lartë të avullit ose të temperaturës së lartë sterilizohen veglat mjekësore e sende të tjera, kryhen procese teknologjike etj.

autokolón•ë a f sh a at Varg automobilash në rrugë; kolonë automjetesh.

autokombajnér i m sh ë ët Ai që drejton autokombajnën.

autokombajnér•e ja f sh e et f e AUTOKOMABAJNER I.

autokombáj•ë a f sh a at Kombajnë me motor, që vë në lëvizje këtë mjet dhe pjesët e saj për korje e shirje.

autokrácí a f libr Sistem qeverisjeje, në të cilin pushteti i lartë është në duart e një njeriu, të mbretit a të perandorit; absolutizëm.

autokrát i m sh ë ët Sundimtar që ka në duart e veta gjithë pushtetin e lartë, që sundon me pushtet të pakufizuar, sundimtar absolut.

autokrát•e ja f sh e et f e AUTOKRAT I.

autokratík e mb libr (Sistem) i mbështetur në autokraci; që ka si formë qeverisjeje autokracinë; (*sundim, sundimtar*) absolut. **Në mënyrë autokratike.**

autokritík e mb (Njeri) që mban qëndrim kritik kundrejt të metave të veta dhe i dënon ato.
>**VETËKRITIK E.**

autokritík•ë a f sh a at Zbulim a pranim i vetëdijshtëm dhe dënim i gabimeve të veta në punë, në sjellje etj. >**VETËKRITIK•Ë A.**

autokrós i m sport Garë automobilistike në të cilën vihen në provë aftësia e shoferit dhe shpejtësia e automjetit në pistë të shënuar me kone.

autoktón e mb libr

♦(*Banor*) rrënjës në një vend; që banon në vendin e paraardhësve të tij që në kohë më të lashta.

>**VENDËS E; ANAS E.** [kjo karakteristikë e miteve shqiptare të epopesë flet për një popull autokton (kulti i tokës shihet në perënditë ktonike), (ShS).]

♦Që është i atij vendi, që nuk është i ardhur; që është krijuar aty ku ndodhet sot. **Bimë autoktone. Tokë autoktone.**

autoktón i m sh ë ët libr Pjesëtar i popullsisë fillestare të një vendi; banor i një vendi ku kanë jetuar paraardhësit e tij që në kohët më të lashta. >**VENDËS I; RRËNJËS I; ANAS I.**

autoktoní a f libr Të qenët autokton. [cikli verior si një nga argumentet e lashtësisë dhe të autoktonisë së popullit që e ka krijuar në trojet ku gjendet (ShS).]

autolitík e mb bio I autolizës; që ka të bëjë me autolizën.

autolíz•ë a f bio Shkatërrim i qelizave ose indeve nga enzimët e veta.

automát e mb libr (Lëvizje) e pavullnetshme, e vetvetishme; (*veprim*) prej automati; në mënyrë mekanike. **Bindem si automat.**

automát i m sh ë ët

♦ Makinë ose aparat që punon vetë me anë të një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut. **Automatë elektrikë. Automati i tharjes.**

♦ *fig* Ai që vepron pa vetëdije ose pa u menduar; ai që vepron në mënyrë mekanike sipas dëshirave ose udhëzimeve të një tjetri.

automatík e mb

♦ (*Armë*) që i qit predhat me breshëri. **Qitje automatike.** [Një grup i madh njerëzish me armë automatike, shkopinj e revoles po afrohej triumfues. (ED).]

♦ Që punon vetë me ndihmën e një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut; që bëhet me anë të një automati. **Central automatik. Komandim automatik.**

Mbushje automatike vetëmbushje. **Transmision automatikaut.**

♦ *fig* Që bëhet sipas një rregullsie të caktuar, pa pjesëmarrjen e vetëdijes ose pa u menduar.

>**VETVETISH•ËM (i) ME (e). Në mënyrë automatike.**

automatík u m sh ë ët

♦ *usht* Armë e lehtë krahu që i qit predhat deri sa të hiqet gishti nga këmbëza ose të mbarojnë predhat. **Qitje me automatik.**

♦ *tek* Automat; pajisje automatike; mekanizëm që vë në lëvizje një makinë ose pajisje pa ndërhyrjen e njeriut.

♦ *bis* Shpërndarës automatik.

♦ *bis* Telefon me monedhë; qendër për lidhjen automatike të telefonave.

automatík•ë a f mek Mjeshtëri e ndërtimit të pajisjeve automatike.

automatíkës e mb usht I armatosur me automatik. **Togë automatikëse.**

automatíkës i m sh - it usht Ushtar i armatosur me automatik.

automatíkës•e ja f sh e et f e AUTOMATIKËS I.

automatíkisht ndajf

♦ Me ndihmën e një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut, në mënyrë automatike. **Punon automatikisht. Ndizet automatikisht.**

♦ *fig* Në mënyrë mekanike, sipas një rregullsie të caktuar, por pa u menduar, pa vetëdije; si automat. **Flas (veproj, përsërit) automatikisht.**

♦ Vetvetiu, pa qenë nevoja për ndonjë veprim plotësues ose për ndonjë kusht a rrethanë tjetër.

E fiton automatikisht. Kalon automatikisht në kategori tjetër.

♦ *fig* Pa dashje; pa vullnet; në mënyrë të pavullnetshme.

automatíz•ëm mi m libr

♦ Kryerje e një veprimi, lëvizjeje, a pune etj., në mënyrë të vetvetishme, pa pjesëmarrjen e vullnetit; kryerje e veprimeve ose lëvizjeve shpejt, mekanikisht dhe me përpikërinë e një automati.

♦ *fig* Kryerje e një veprimi a pune në mënyrë mekanike, si pa vetëdije, pa u menduar ose sipas dëshirave a udhëzimeve të një tjetri.

automatizím i m

♦ *tek* Zbatim i kontrollit të pajisjeve me anë të teknologjisë së përparuar. kryesisht me mjete elektronike.

♦ Kthim në automat.

automatiz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Një shprehi etj.)* bëhet automate; përvetësohet në atë shkallë sa kryhet pa vetëdije e mekanikisht.

II *pës e* **AUTOMATIZ•OJ.**

automatiz•ój kal óva úar *tek* Pajis (një degë të prodhimit) me makina e aparate automatike; e bëj të prodhohë në mënyrë automatike.

automatizúar (i e) *mb (Linjë prodhimi)* e pajisur me makineri dhe aparate automatike.

automatizúem (i) e (e) *mb G* >**AUTOMATIZUAR (i e).**

automjët i m sh e et Mjet lëvizës (makinë, automjet) me motor.

automobil i m sh a at Automjet me madhësi e forma të ndryshme (si autobusi, kamioni, vetura etj.), që shërben për mbartjen e udhëtarëve ose të mallrave, për gara sportive etj.. >**MAKIN•Ë**

A.Automobil i serisë (me porosi, jashtë serisë. Ngas automobilin. Uzinë automobilash.

automobilíst i m sh ë ët

♦ *sport* Ai që merr pjesë në gara sportive me automobil, ai që merret me automobilizëm.

♦ *vjet* Shofer.

automobilíst•e ja f e **AUTOMOBILIST I.**

automobilístik e *mb* I automobilave; që ka të bëjë me automobilat; që bëhet me anë të automobilave ose u shërben automobilave. **Aksident automobilistik. Garë automobilistike.**

Rrugë automobilistike.

automobilíz•ëm mi m Sport i garave me automobila.

autonóm e mb

♦ (*Shtet a krahinë*) që ka të drejtën të vendosë në mënyrë të pavarur për punët e popullsisë së vet dhe të qeveriset sipas ligjeve të veta, brenda sistemit të një shteti të madh. **Krahina**

Autonome e Kosovës hist.

♦ Që është i pavarur; që vepron vetë, pa iu nënshtuar lidhjeve me një tërësi më të madhe.

Repart autonom. Ekonomi autonome. Zhvillim autonom.

autonomí a m

♦ E drejtë e një vendi për të vendosur për punët e veta dhe për t'u qeverisur sipas ligjeve të veta, brenda sistemit të administrimit të një federate; **VETËQEVERISJ•E A.**

♦ Mundësi për të vepruar në mënyrë të pavarur, pa iu nënshtuar lidhjeve me një tjetër, zakonisht të një shkalle më të lartë. **Kam autonomi në punë.**

autonomíst e *mb libr (Lëvizje)* për të dalë më vete, për t'u vetëqeverisur.

autonomíst i m sh ë ët libr Përkrahës i lëvizjes për autonomi.

autonomíst•e ja f sh e et libr f e **AUTONOMIST I.**

autonomíz•ëm mi m pol Lëvizje për të dalë më vete, për t'u vetëqeverisur.

autoofiçin•ë a f sh a at Punishte mekanike e montuar në një automjet.

auto•párk páрку m sh párqe párqet Vend ku mbahen dhe ndreqen automjetet; park automobilistik.

autopilót i m sh ë ët Pajisje për drejtimin automatik të anijes detare e kozmike dhe të aeroplanit në kurs të pandryshueshëm.

autopómp•ë a f sh a at Makinë zjarrfikëse.

autoportrét i m sh e et art, let Portret i një piktori, skulptori a shkrimtari, që e ka bërë ai vetë.

autopsí a f sh - të mjek Hapje e një kufome dhe shqyrtimi i saj për të gjetur shkakun e vdekjes (e ngordhjes) ose për qëllime studimi.

autoqefál e mb I pavarur. **Kisha Autoqefale** kishë ortodokse me status të pavarur (*që ka kryetarin e vet dhe nuk i nënshtrohet pushtetit të një patriarku a kryepeshkopi të jashtëm*).

[**Koço Kotta s'ka qenë as edhe aq i padjallëzuem e as dhe aq naiv, dhe sidomos si ndërmjetës ndër punët e Kishës Autoqefale** (KM).]

autoqefalí a f Pavarësi e kishës ortodokse.

autór i m sh ë ët

♦ Krijues i një vepre letrare ose artistike; hartues i një punimi shkencor, projekti, shkrimi etj.

Autori im shkrimtari im i pëlqyer. **E drejtë e autorit.**

♦ Krijues. **Zoti, autor i gjithësisë.**

♦ Njeri që ka bërë një veprim, faj a krim.

autór•e ja f sh e et f e **AUTOR I.**

autorradiográf i m sh ë ët Radiogram që përftohet nga rrezatimi i objektit të fotografuar.

autorradiográf a m sh - të Radiografi e përftuar nga rrezatimi i objektit të fotografuar.

autoreklám•ë a f sh a at libr Reklamë për vetveten.

autoreklam•óhem vetv óva (u) úar libr I bëj reklamë vetvetes.

autoreklamím i m sh e et libr Reklamim i vetvetes.

autoreklamúar (i e) mb libr Që i bën reklamë vetvetes.

autoreklamúem (i) e (e) mb G >AUTOREKLAMUAR (i e).

autorepárt i m sh e et usht

♦ Repart i motorizuar.

♦ Autopark.

autorësí a f sh - të Të qenët autor i diçkaje; përkatësia e një vepre letrare, artistike, shkencore etj. një a më shumë autorëve. **Autorësia e tekstit. E drejta e autorësisë. I njoh autorësinë.**

Provohet autorësia. [Ky afirmim relativisht i vonët i eposit shqiptar i krijoi dhe i trashëgoi shkencës folklorike të vendit një pengesë serioze: idenë fikse, të pranuar edhe nga folkloristika europiane, të një epërsie absolute të epeve të sllavëve të jugut, që më pas u trajtua si primat burimi dhe autorësie. (ShS).]

autorítár e mb

♦ Që kërkon nënshttrim a bindje të verbër e pa kundërshtim ndaj pushtetit dhe autoriteteve.

Shtet (regjim) autoritar.

♦ Që ushtron me rreptësi autoritetin e vet, që kërkon bindje pa fjalë; që shpreh një urdhër të prerë, që nuk lejon kundërshtim. **Prind (njeri) autoritar. Me ton autoritar. Në mënyrë autoritare.**

autoritaríst e mb libr (Qëndrim, vendim etj.) i mbështetur në ushtrimin e autoritetit.

autoritaríz•ëm mi m sh ma mat libr Qëndrim autoritar.

autoritativ e mb libr Që shpreh autoritet. **>AUTORITAR E.** [Figurë qendrore dhe rol autoritativ mban Ajkuna. (ShS).]

autoritét i m sh e et

♦ Nderim a respekt i fituar me meritë; vlerë, rëndësi dhe aftësi e dikujt, që pranohet nga të gjithë dhe që ngjall bindje e besim. **Autoritet i madh (i merituar). Autoriteti i prindit (i mësuesit). Autoriteti i Shqipërisë në botë. Njeri me (pa) autoritet. Kam (gëzoj, fitoj) autoritet.**

♦ E drejtë për të ushtruar një pushtet; forcë detyruese për t'iu bindur një organi të pushtetit. **Autoriteti shtetëror. Autoriteti i ligjit.** [Më 1767, Patrikana Ekumenike e Stambollit, që

kishte përkrahjen e Sulltanit, ia hoqi titullin asaj t'Ohrit edhe e futi nën autoritetin e vet si një kryepeshkopatë. (AE).]

♦ kryes sh Përfaqësues kryesorë të pushtetit të një vendi; organet e pushtetit. **Autoritetet civile (shtetërore, ushtarake). Autoritetet e vendit.**

♦ Njeri i shquar në një fushë të shkencës, të letërsisë etj., mendimi i të cilit pranohet nga rrethet e gjëra; njeri i shquar që ushtron ndikim të dukshëm në shoqëri. **Autoritet i madh (i njohur). Autoritet në shkencë. Mbështetem te një autoritet.**

autoritétsh•ëm (i) me (e) mb libr

♦ I nderuar dhe vlerësuar nga të gjithë. **Mësues i autoritetshëm.**

♦ I besueshëm; që mund t'i besohet plotësisht. **Burim i autoritetshëm.**

autorizím i m sh e et

♦ Ngarkim zyrtar i dikujt të bëjë diçka. **I lëshoj autorizim dikujt të veprojë në emrin tim.**

♦ Leje zyrtare për të kryer një veprimtari. **Nxjerr (marr) autorizim për mbajtje armësh gjahu.**

autoriz•óhemóva (u) úar pës e AUTORIZ•OJ.

autoriz•ój kal óva úar

♦ Ngarkoj (*dikë*) zyrtarisht të bëjë diçka; i jap fuqi të plotë (*dikujt*) të veprojë; i jap, i lëshoj (*dikujt*) një autorizim. **Autorizoj një përfaqësues. E autorizoj të tërheqë të holla.**

♦ Lejoj (*dikë*) të bëjë diçka.

autorizúar (i e) mb

♦ (*Njeri*) i ngarkuar zyrtarisht të bëjë diçka.

♦ I lejuar të merret me një lloj veprimtarie.

autorizúem (i) e (e) mb G >AUTORIZUAR (i e).

autorizúes e mb (Organ a person) që lëshon autorizim.

autorizúes i m sh - it Organ a person që lëshon autorizim.

autorizúes•e ja f sh e et f e AUTORIZUES I.

autorulán i m sh ë ët tek Rul me motor për shtrimin e rrugëve etj.

autorrúg•ë a f sh ë ët Rrugë automobilistike.

autorrugór e mb (Shërbim etj.) i mirëmbajtjes dhe kontrollit në rrugët automobilistike.

autosemantík e mb gjuh (Njësi) me kuptim jashtë kontekstit.

autoseroterapí a f mjek Mjekim me transfuzion nga gjaku i vet.

autoservís i m sh e et Pikë shërbimi për automjete.

autosónd•ë a m sh a at tek Automjet me sondë.

autostóp i m sh e et Udhëtim me makina të rastit.

autostrád•ë a f sh a at Rrugë kryesore automobilistike me disa kalime. [**Kurrë s'do të shpikin dot një autostradë më të ëmbël se deti.** (ED).]

autosugjestión i m psik Metodë që përdor subjekti për të ndryshuar sjelljen e vet, duke u përpjekur të ngulitë në subkoshiençë një mendim, kryesisht duke përsëritur me vetvete të njëjtën gjë.

autosuggestioním i m psik >AUTOSUGGESTION I.

autosuggestion•óhem óva (u) úarvetv, pës e AUTOSUGGESTION•OJ.

autosuggestion•ój kal óva úar psik I bëj autosuggestion (*dikujt*).

autosuggestionúar (i e) mb psik Bëj autosuggestionim.

autosuggestionúem (i) e (e) mb G >AUTOSUGGESTIONUAR (i e).

autosuggestionúes e mb Që autosuggestionon.

autoshitór•e ja f sh e et Automjet i përshtatur për të shitur mallra. >**AUTODYQAN I.**

autoshkóll•ë *a f sh a at* Kurs për shoferë.

autoshtëpi *a f sh - të* Automjet i pajisur si shtëpi, që përdoret kryesisht për pushime.

autoterapi *a f sh - të libr* Vetëmjekim.

autotërheqës *i m sh - it* Automjet me pajisje për tërheqjen e automjeteve të tjerë.

autotíp *i m sh e et* *shtyp*

♦ Shtypje me bojë karboni.

♦ Kopje e saktë; riprodhim.

autotípí *a f shtyp* Proces i shtypjes me bojë karboni.

autotraktór *i m sh ë ët*: **Uzina e Autotraktorëve.**

autotransfuzión *i m sh e et mjek* Transfuzion me gjakun e vetë pacientit.

autotranspórt *i m sh e et* Mbartje me automjete.

autotransportúes *e mb (Shërbim)* i mbartjes me automjete.

autotrén *i m sh a at* Automjet i tonazhit të madh, me disa karroceri të lidhura njëra pas tjetrës.

autotróf *i m sh e et bio* Organizëm i aftë të formojnë lëndë ushqyese organike nga lëndë të thjeshta joorganike, si dyoksidi i karbonit.

autotrofí *a f bio* Aftësi e organizmit të formojnë lëndë ushqyese organike nga lëndë të thjeshta joorganike, si dyoksidi i karbonit.

autotrofík *e mb* I atotrofisë; që ka të bëjë me autotrofinë.

autovaksín•ë *a f sh a at mjek* Vaksinë e përgatitur me kulturat e mikroorganizmave të izoluar nga indet ose tajitjet (sekretimet) e vetë pacientit.

autovetúr•ë *a f sh a at* Veturë që vihet në lëvizje me motor.

autovínç *i m sh a at tek* Vinç i montuar në automjet.

autovinçiér *i m sh ë ët tek* Ai që punon me autovinç.

autovinçiér•e *ja f sh e et fe* **AUTOVINÇIER I.**

autozjarrfikës•e *ja f sh e et* Automjet me pajisje për të shuar zjarret; makinë zjarrfikëse.

auténtík *e mb* > **AUTÉNTIK E.**

autunít *i m min* Mineral me përmbajtje uraniumi.

aúz *i m sh ë ët* > **KËRRIÇ I.**

av. shkurt i Avokat.

áv•ë *a f sh a at G* Mamí; grua që kujdeset për gratë shtatzëna dhe që pret foshnjat kur lindin.

avadíz *e f sh bis vjet* Të këqija; telashe; avaze.

avál *i m sh e et fin* Siguri a garanci kundrejt kambialit.

aval•óhet úa (u) úar *fin pavet dhe pës e* **AVAL•OJ.**

aval•ój kal óva úar *fin* Siguroj a garantoj (një kambial).

avaláng•ë *a f sh a at* Ortek bore.

avalím *i m sh e et fin* > **AVAL I.**

Avalón *i m mit* Ishull parajsë në mitologjinë kelte.

avalúar (i e) *mb fin (Kambial)* i siguruar (garantuar).

avalláng•ë *a f sh a at* Ortek bore.

avall•óhem *vetv óva (u) úar* Kam epsh.

aván *i m sh e et vjet* Mizorí.

avanbége *e ja f sh e et tek* Vinç i tonazhit të rëndë për ngritjen e shtyllave dhe kapriatave metalike me përmasa të mëdha.

avánc•ë *a f sh a at bis*

♦ *fin* Pagesë e bërë para kohës së caktuar; paradhënie; parapagim.

♦ *fig* Epërsi; avantazh. **I jap avancë dikujt.**

*

Me avancë Para kohe; para afatit. **Paguaj me avancë.**

avancím i m sh e et libr

♦ Përparim; shtytje a lëvizje përpara.

♦ Afrim a shkurtim i afatit.

avanc•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e AVANC•OJ.

avanc•ój óva úar libr

I kal

♦ Shtyj (lëviz) përpara.

♦ Afroj a shkurtoj (*afatin*). **Avancoj punimet.**

II jokal Përparoj.

avancúar (i e) mb

♦ I përparuar; i çuar përpara. **Teknologji e avancuar.**

♦ (*Afat*) i shkurtuar.

avancúem (i) e (e) mb G >AVANCUAR (i e).

avangárd•ë a f sh a at dhe fig Pararojë. > **VANGARD•Ë A.**

avangardíst i m sh ë ët Ai që është a del në pararojë në zbatimin e mendimeve të reja një fushë të caktuar; prijës; prijatar.

avangardíz•ëm mi m Të qenët në pararojë në zbatimin e mendimeve të reja një fushë të caktuar.

avanís kal G >AVANIS•Ë (me).

avanís•ë (me) a ë vjet G

I kal E tiranizoj (*dikë*).

II jokal Sillem a veproj si tiran.

avanísht ndajf vjet Mizorisht; si tiran.

avantázh i m sh e et

♦ *dhe sport* Epërsi mbi dikë; të qenët më përpara a më lart se dikush; gjendje më e mirë në krahasim me dikë a diçka. **Kam avantazh. Ruaj (rrit) avantazhin. Jam (kaloj) në avantazh.**

♦ Përfitim nga diçka në krahasim me një tjetër; dobi, e mirë. **Avantazhe ekonomike (materiale). Ka avantazh.**

avár e mb hist Avar. **Dyndje avare.**

avár i m sh ë ët kryes sh Kallinj misri, zakonisht të zgjedhur për farë, që varen në vargje në trarët e shtëpisë për t'u tharë e për t'u ruajtur.

avára pasth det Jepi; tërhique.

avár•e ja f Gjuhë zyrtare e Dagestanit.

avárd•e ja f sh e et Rrjetë e vogël peshkimi.

avárë t m sh hist Popullsia endacake turke, që pushtuan pjesë të Europës Juglindore dhe

Qendrore në Mesjetë.[**shumë kohë para depërtimit osman, në Ballkan ka pasur dyndje të shumta të fiseve turke, sikundër janë: hunët, avarët, që në shek. VI krijuan edhe perandorinë e tyre me kryeqytet Beogradin (AK).**]

avarí ndajf vjet Së bashku; tok; të gjithë në një grup.

avarí a f sh - tëtek Dëmtim i një makine, mekanizmi etj. gjatë kohës së punës ose gjatë lëvizjes.

Ávarua ja f gjeog Kryeqytet i Ishujve të Kukut.

avásh ndajf bis

♦ Ngadalë; shtruar; pa u ngutur. **Merre avash** merre shtruar; mos u ngut.

♦ Me zë të ulët.

avásh-avásh ndajf bis (Me) ngadalë; pa ngut.

avásh•ëm (i) me (e) mb bis I ngadalshëm.

avashllëk u m bis Të qenët i avashtë ngadalësi; ngathtësi; mungesë shkathtësie.

aváshtë (i e) mb bis

♦ I ngadalshëm; i ngathët.

♦ (*Këngë*) e shtruar.

♦ (*Zë*) i ulët.

avatár i m

♦ *fil hind* Mishërim i perëndisë në trajtë njeriu a kafshe.

♦ *sh ë ët tek inf* Figurë e lëvizshme që paraqet një njeri në mjedis virtual ose në hapësirë kibernetike.

aváz i m sh e et bis

♦ Melodi; këngë ; motiv i një kënge ose i një pjese muzikore. [**Avazet patriotike që dëgjonte e dëshpërojin** (FK).]

♦ *fig* Diçka që përsëritet në mënyrë të njëjtë; diçka që është bërë zakon; gjë e mërzitshme dhe e padëshirueshme, ngaqë përsëritet gjithnjë. **Avaz i vjetër (i mëparshëm, i parë). Po ky (ai)**

avaz. Filloi avazin.

♦ *keq* Kokëçarje, shqetësim, ngatërresë që del në një punë a në një çështje. **Ka avaze ajo punë.**

Hap (nxjerr) avaze.

♦ *keq* Ves, huq, zakon i keq; e metë, dobësi.

*

Avazi i Mukës keq Gjë e vjetër, që është thënë e stërrthënë; diçka e njohur, që është përsëritur vazhdimisht. **Këndoj (i heq këmbët, i hedh hapat) sipas avazit të dikujt** *keq* veproj sipas dëshirave të dikujt, siç ka qejf ose siç porosit dikush.

I bie një (po atij avazi) (mbaj një avaz) keq Veproj në të njëjtën mënyrë ose flas po të njëjtat gjëra; i bie fyellit në një vrimë.

I mbaj avazin (i shkoj pas avazit, i vete pas avazit) I shkoj pas qejfit, veproj sipas dëshirave e porosive të dikujt.

Ia mbaj avaz Ia përmend vazhdimisht, ia përsërit shumë herë, ia mbaj këngë.

avdáll e mb bis

♦ (*Njeri a kafshë*) me trup të madh, por jo të lidhur e të hijshëm, që mezi ecën e mezi vërtitet për shkak të trupit të rëndë. >**NGATHËT (i e). Burrë avdall.**

♦ I trashë nga mendja, që sillet e flet si budalla ose që i lëshon fjalët pa u menduar; i pagdhendur, i çrregullt. **Avdall nga mendja.**

avdáll i m sh ë ët bis

♦ Njeri trashaman nga trupi.

♦ Njeri i rëndë në sjellje; njeri i pagdhendur.

avdáll•e ja f sh e et f e AVDALL I.

avdállçe ndajf bis

♦ Në mënyrë të ngathët, pa shkathtësi; me lëvizje të ngadalshme e të plogështa. **Eci (punoj) avdallçe.**

♦ Në mënyrë të trashë e të pagdhendur, si budalla, si avdall. **Flas avdallçe.**

avdés i m fet Rit mysliman i larjes së duarve, fytyrës e këmbëve para lutjeve. **Uji i avdesit.**

Marr avdes.

avdeshán•ë a/avdes-hanë/ f sh a at vjet

♦ Sqoll; lajtore; vend për larjen e duarve (e fytyrës).

♦ Nevojtoje.

avdós i m sh ë ët orn (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrme dhe me gjoks të kuqërremë. >**BORËS I; ZOG I BORËS; ZBORAK U.**

avdósk u m sh ë ët orn >**AVDOS I.**

avdósk•ë a f sh a at orn > **AVDOS I.**

áve *pasth fet, let lt* Ave; përshëndetje. **Ave Maria.**

avéll i m veter Ç Gëlbazë që u bie dhenve.

avellís kal i ur veta III I shkakton gëlbazën (*dhenve*).

avellísj•e a f Ç Sëmurje nga gëlbaza (*e dhenve*).

avellísur (i e) mb Ç (*Dele*) e sëmurë nga gëlbaza.

avenír i m libr E ardhme. **Djalë (vajzë) me avenir.**

aventuréska e mb

♦ (*Njeri*) që kërkon a bën aventura; i prirë për aventura.

♦ (*Sipërmarrje*) tepër e guximshme, e pamenduar mirë dhe e rrezikshme.

aventúr•ë a f sh a at

♦ Ndodhi e rastit në jetë, me të papritura e me rreziqe. **Aventurë dashurie. Roman**

aventurash. Jetë me aventura. Bën aventura.

♦ *keq* Punë e rrezikshme dhe e pamenduar, që niset pa peshuar rrethanat, mundësitë e forcat, veprim që fillohet pa parashikuar përfundimin, pa llogaritur pasojat. [**Tek ata ruhet mbresa e joshjes për trimëri e aventurë, për botë të reja e largim ("për me pa dynja me sy", "për me xanë miq e vllamë"), bie fjala në arratinë e Halilit nëpër krajli** (ShS).]

aventuriér e mb (*Njeri*) që vepron pa parime e me mendjelehtësi, që u hyn punëve të rrezikshme pa i peshuar mirë, që kërkon e bën aventura; (*veprim*) i papeshuar e me rrezik.

aventuriér i m sh ë ët

♦ Njeri që kërkon e bën aventura, ose është i dhënë pas aventurave. **Jetë aventurieri.**

♦ Njeri që vepron pa parime, që kryen veprime të papeshuara, të rrezikshme e të pandershme; njeri i prirë për aventurizëm. [**Doruntinën e solli një aventurier dashurie, një "dikush" i rastit, pohon një tjetër.** (ShS).]

aventuriér•e ja f sh e et f e **AVENTURIER I.**

aventuríst e mb libr pol I pamatur në politikë a në punët e jashtme (të vendit).

aventuriz•ëm mi m libr Veprimtari që synon të arrijë lehtë një qëllim me përpjekje të pamatura, të papeshuara e pa parim; prirje për aventura. **Aventurizëm politik.**

aventurór e mb >**AVENTURIER E.**

aventuróz e mb libr >**AVENTURIER E.**

avený ja f sh - të libr Shëtitore.

avérm•ë a f sh a at krahin Gjalmë (prej) lëkure që përdoret për të qepur ose për të lidhur opingat.

averm•ój kal óva úar krahin

♦ Lidh a qep me avermë (*opingat*).

♦ Lidh pisk; shtrëngoq fort (*nyjën e gjalmit*).

avermúar (i e) mb (*Opinga*) të shtrënguara a të lidhura me gjalma.

Avérn i m mit rom Emër i një liqeni me avuj afër vullkanit të Vezuvit që mbyste shpesët dhe bimët; botë e pëртеjme.

avésta t f sh fet Libra të shenjtë të Zoroastrës.

avestísht ndajf gjuh Në avestishte; në persishten e vjetër.

avestísht•e ja f gjuh Persishte e vjetër, para islamizimit të vendit.

áv•ëm ma f krahin G Grahmë; erë e rendë (*e djathit*).

áv•ër ra¹ f sh ra rat

- ♦ Ajër i ngrohtë ose erë e ngrohtë që të zë frymën. >**zagushi a. Avër e madhe (e keqe).**
- ♦ Afsh i nxehtë, afsh zjarri; vapë. **Të djeg avra. Ndiej një avër në trup.**
- ♦ Erë e hollë dhe e ftohtë, thellim, acar. **Fryn një avër.**
- ♦ Akullishtë; rrasë akulli që rri mbi ujë.

áv•ër ra² f sh a at fet Sinagogë; tempull.

áv•ër ra³ f sh a at

- ♦ *det* Vel; pëlhurë.
- ♦ Garzë; pëlhurë e endur rrallë.

áv•ër ri m sh ra rat

- ♦ Vend i hapët, hapësirë.
- ♦ Tokë e gjerë e papunuar.

avgéll•ë a f sh a at ent (*Hirudo medicinalis*) Krimb parazitarr i ujërave të ëmbla, me trup unazor shumë të zhdërvjellët, që ushqehet me gjakun e kafshëve të ndryshme duke u ngjitur në trupin e tyre; përdoret në mjekësinë popullore për të marrë gjak. >**SHUSHUNJ•Ë A.**

avgullón im fet Mirë.

avgullón•ë a f sh a at farm Melhem.

avgjí a m Zell; dëshirë e zjarhtë.

avi- fjalëform Shpend-; zog-.

aviación i m

- ♦ Teori dhe praktikë e fluturimeve me mjete më të rënda se ajri; lundrim ajror si degë e shkencës për lëvizjen me mjete fluturuese. **Shkollë aviacioni. Teoria e aviacionit. Pionierët e aviacionit.**
- ♦ Tërësi e mjeteve për fluturime ajrore; flotë ajrore. **Aviacioni civil (ushtarak). Industri e aviacionit. Fushë (bazë) aviacioni.**

aviatór i m sh ë ët Drejtues i avionit; pilot. **Aviator civil(ushtarak).**

aviatór•e ja f sh e et f e AVIATOR I.

avikultúr•ë a f Shpendari; rritje e zogjve.

Avinjón i m gjeog Qytet në juglindje të Francës.

avio- fjalëform libr Avio-.

aviobómb•ë a f sh a at usht Bombë e aviacionit, që lëshohet nga aeroplani.

aviodesánt i m sh ë ët usht Ushtar i stërvitur për t'u hedhur me parashutë.

aviodesánt•e ja f sh e et usht f Ushtarë e stërvitur për t'u hedhur me parashutë.

aviomekaník u m sh ë ët Teknik avionësh.

aviomekaník•e ja f sh e et Teknike avionësh.

aviomodél i m sh e et Maket aeroplani; aeroplan tip; model aeroplani.

aviomodelím i m Modelim i aeroplanëve.

aviomodelíst im

- ♦ Ndërtues i modeleve të avionëve.
- ♦ Sportist që merret me aviomodelizëm.

aviomodelíst•e ja f sh e et

- ♦ Ndërtuese e modeleve të avionëve.
- ♦ Sportist që merret me aviomodelizëm.

aviomodelíz•ëm mi m

- ♦ *tek* Teknologji e ndërtimi të modeleve të aeroplanëve.
- ♦ *sport* Fluturim me modele avioni.

avión i *m sh* ë ët Aeroplan. **Avion reaktiv** (sportiv, transporti).

avionik•ë a *f tek* Teknologji e ndërtimit të aeroplanëve dhe anijeve kozmike.

avionmbajtës•e ja *f sh e et* >**AEROPLANMBAJTËS**•E JA.

aviotranspórt i *m* Transport ajror.

avís i¹ *m sh e et* Humnerë.

avís i² *m sh e et* A Lajmërim; njoftim.

avís•s *kal ta tur* > **AVIT**.

avís•ë a *f* Abis; humnerë e pafund.

avít *kal a ur bis*

♦ Afroj; sjell pranë (afër).

♦ Pranoj; honeps. **Nuk i avit dembelët.**

avitaminóz•ë a *m mjek* Një nga llojet e shumta të sëmundjeve që vijnë nga mungesa e një a më shumë vitaminave.

avít-avít *pasth*

♦ Afrohu; qasu këtu.

♦ *tall* S'dashke gjë fare.

avít•em *vetv a (u) ur bis* Afrohem; qasem. **Avitem te zjarri.**[Avitu njeri !/ Nga palci i urrejtjes dëshiroj me dalë (MC).] [- Desha të them... ti je atje... Te bregu... ku të tjerët nuk afrohen dot... Domethënë, mund të aviten veç me rrezik koke... Qentë e kufirit... telat me gjemba... (IK).]

avítës e *mb* Afrues.

avítj•e a *f bis* Afrim.

avítsh•ëm (i) me (e) *mb (Njeri)* i afrueshëm.

avítur (i e) *mb*

♦ I afruar.

♦ *bis (Njeri)* i afrueshëm.

avlláq i *m sh e et* A Hulli.

avléménd i *m sh e et* Vegjë prej druri e endësit. >**TEZGJAH** U.

avlëmendëri a *f* Art i endjes në vegjë (në tezgjah, në avlëmend).

avlí a *f sh - të J* >**AVLLI** A.

avliménd i *m sh e et* Tezgjah i endësit. > **AVLËMEND** I.

avlláq i *m sh e et* Ç Lehe a copë e vogël toke e mbjellë kryesisht me zarzavate.

avllí a¹ *f sh - të*

♦ Mur rrethues i oborrit ose i një copë toke rreth shtëpisë.

♦ Oborr i rrethuar me mur.

avllí a² *f sh - të krahin G* Vend ku rri gjëja e gjallë pranë shtëpisë.

avokádo *f sh - t bot (Persea americana)* Dru frutor i Amerikës tropikale, që lidh kokrra të mëdha me shumë tul dhe bërthamë të madhe; kultivohet edhe në viset me klimë mesdhetare.

avokát i *m sh* ë ët

♦ Jurist që jep ndihmë e këshilla për çështje të drejtësisë, që ndjek një çështje gjatë gjykimit si mbrojtës a si përfaqësues i një pale në gjyq. **Avokat mbrojtës. Zë avokat.**

♦ *fíg* Ai që mbron e përkrah me fjalë dikë tjetër, pavarësisht nëse ky ka ose nuk ka të drejtë.

**

avokati i djallit Ai që mbron anën më të keqe në një çështjejepër hir të debatit.

avokát•e ja *f sh e et f e* **AVOKAT** I.

avokatí a *f drejt*

♦ Fushë e drejtësisë që përfshin detyrat e mbrojtjes e të ndihmës juridike me avokat, në përputhje me ligjet në fuqi.

♦ Institucion i drejtësisë që ka këto detyra.

♦ Veprimtari e avokatit; detyrë e avokatit.

avokatllë•k ku m sh qe qet keq Mbrojtje dhe përkrahje me fjalë e dikuajt tjetër, pavarësisht nëse ky ka apo nuk ka të drejtë.

avokétër it për b sh i >AVOKAT I.

avór i m vjet >FILDISH I.

avór•e ja f Avull që del nga toka.

ávra-ávra ndajf G (Flokë) me dallgë; me onde.

avráç i m sh e et K Intrigë; kallë; e shtime.

avrám ndajf (Shes) toptan. >**AVROM.**

avrám i m sh e et Turmë; tubë; grumbull njerëzish.

Avrám i m Abraham.

avráp•ë a f sh a at Nishan me qime(në trup).

avr•ónj kal óva úar A >ADHUR•OJ.

avrét i m sh ë ët krahin Djall.

áv•ë a f sh a at fet Sinagogë.

avrí a f Erë.

avrim i m sh e et Ënjtje a skuqje nga të ftohtët a nga thëllimi.

avr•óhem vetv óva (u) úar Ënjtem e skuqem nga të ftohtët a nga thëllimi.

avróm ndajf krahin (Shes, blej) toptan; pa i numëruar; pa i peshuar; pa i zgjedhur.

avruar (i e) mb I ënjtur a i skuqur nga të ftohtët a nga thëllimi.

ávuj t sh i AVU•LL LLI.

avukát i m sh ë ët A > AVOKAT I.

ávull si mb I nxehtë, shumë i ngrohtë. **U bë dhoma avull. Jam avull nga ethet.**

ávu•ll lli m sh j jt

♦ Gaz që del nga uji kur nxehtet shumë; gaz që formohet nga disa lëndë kur valojnë. **Avull i nxehtë. Avull i mbingopur. Avuj uji. Avuj plumbi (zhive). Kazan avulli. Banjë avulli.**

Fuqia (trysnia) e avullit. Makinë me avull. Anije me avull. Ngrohje me avull. Punon me avull. Lëshon (nxjerr) avull. Bëhet avull. Kthehet në avull.

♦ Mjegull e hollë, e formuar nga pikla uji shumë të vogla, që ngrihen nga trupa të lagësht, nga toka etj. **Avujt e tokës. Ngrihen avuj. Nxjerr avull nga goja.**

♦ Valë e nxehtë ajri të lagësht; ajër i nxehtë që vjen nga trupat me temperaturë të lartë; afsh i nxehtë. **Avulli i sobës. Avulli i etheve. Lëshon avull. Marr një avull pranë zjarrit.**

♦ Sëmundje që u bie disa pemëve kur pas shiut vjen menjëherë të nxehtë i madh dhe që u kalb rrënjët e u rrëzon gjethet. **I ra avulli rrushit.**

♦ *bis* Zjarr i brendshëm, afsh. **Flas me avull. E marr me avull të madh. Më kaloi avulli.**

*

Ia marr avullin E njoh mirë diçka a dikë; ia marr dorën.

Ia mora avullindikujt E mundova shumë, ia mora frymën, ia mora shpirtin.

Marr avull Nxhem, zemërohem.

Më çon zemra avull për diçka Digjem nga dëshira për të bërë diçka, me digjet zemra.

Më del avull aga koka Jam në telash të madh, më zien koka, më del tym nga koka.

Më hipi një avull në kokë Më hipën zemërimi; u nxeha, më shkrepiti në kokë.

avullá si mb G (Zjarr) i madh bubulak.

avullâ ni *m sh j jt* *G* Zjarr i madh bubulak.

avullák e *mb* I avullt; që lëshon avull nga nxehtësia.

avullëshë *mb G (Grua)* e bukur dhe plot energji.

avullësh•ë a f sh a at *G* Grua e bukur, plot energji.

avullformím i *m tek* Proces i formimit të avullit.

avullformúes e *mb tek (Proces)* i formimit të avullit.

avullftóhës e *mb tek (Pajisje)* e ftohjes së avullit të ngrohtores (kaldajës).

avullftóhës i m sh - it *tek* Ftohës i avullit të ngrohtores (kaldajës).

avullí a f bis>AVLLI A.

avullím i *m* Kthim në avull (*i një lëngu a lënde tjetër kur valon*).

avullím•ë a f sh a at Avull i lehtë; tis avulli.

avullimtë (i e) *mb* Që lëshon avull.

avullín•ë a f sh a at *G* Lpe; mjegull e lehtë.

avullmátës e *mb tek (Pajisje)* për matjen e sasisë së avullit të prodhuar.

avullmátës i m sh - it *tek* Pajisje për matjen e sasisë së avullit të prodhuar ose që kalon nëpër një gyp.

avull•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III* Kthehet në avull, shndërrohet në gjendje të gaztë; largohet në trajtë avulli.

♦ *veta III (Dritaret etj.)* vishen me avull; mjegullohen.

♦ Nxehem tepër dhe djersij (*nga vapa*).

♦ *bis* Marr një avull (*pranë zjarrit*); ngrohem.

♦ *bis* Iki; përvidhem; zhdukem.

II *tek pës e AVULL•OJ.*

avull•ójóva úarI *kal*

♦ E kthej në avull a në gjendje të gaztë (*një lëng*) duke e valuar.

♦ *tek* Përpunoj me avull (*lëndën e drurit*).

♦ *krahin* Djeg (*një shkurre*) që të hap rrah.

II *jokal*

♦ *veta III* Kthehet në avull a gaz; avullohet.

♦ *bis* Iki; përvidhem; zhdukem.

*

Më avullon koka Kam shumë shqetësime e telashe; më zien koka.

avull•ónj kal dhe jokal óva úar A, vjet J>AVULL•OJ.

avullór e *mb* I avullt; që lëshon avull.

avullór•e ja¹ f sh e et *det* Anije me avull.

avullór•e ja² f sh e et *krahin G >AVULLESH•Ë A.*

avullór•e ja³ f sh e et *krahin G* Shtrigë; magjistare e ligë.

avullósh e *mb (Gjellë)* që lëshon avull.

avullpastrúes e *mb tek (Impiant)* për pastrimin e avullit.

avullpastrúes i m sh - it *tek* Impiant i pastrimit të avullit.

avullpërftór i *m sh ë ët* *tek* Kaldajë a gjenerator avulli.

avullsím i *m*

♦ Avullim.

♦ Veshje me avull a mjegull të lehtë.

avullsjéllës e *mb tek (Impiant)* që sjell avullin.

avullsjéllës i m sh - it tek Tërësi gypash dhe pajisjesh që sjellin avull (nga kaldaja).

avullsh•óhet vetv úa (u) úar veta III Avullon; kthehet në avull.

avullsó•n kal ói úar veta III I vesh me avull (dritaret, pasqyrat etj.).

avullsúar (i e) mb I avulluar; i kthyer në avull.

avullsúem (i) e (e) mb G >AVULLSUAR (i e).

ávullsh•ëm (i) me (e) mb Që avullon; që lëshon avull; i avullt.

avullshpërndárës e mb tek (Impiant) i shpërndarjes së avullit.

avullshpërndárës i m sh - it tek Impianti shpërndarjes së avullit.

ávullt (i e) mb

♦ Që është në gjendje avulli.

♦ I mjegullt; i lehtë si avull.

avulltó•e ja f sh e et tek Kaldajë.

avullúar (i e) mb

♦ I kthyer në avull, i shndërruar në gjendje të gaztë. **Ujë i avulluar. Lëngje të avulluara.**

♦ Që lëshon avull nga të nxehurit; i djersitur.

♦ I veshur me një cipë avulli; si me mjegull. **Xham i avulluar.**

♦ tek I përpunuar me avull. **Dru i avulluar.**

avullúem (i) e (e) mb G >AVULLUAR (i e).

avullúes e mb

♦ (Tokë etj.) që avullon; që lëshon avull.

♦ Që ka të bëjë me avullimin.

avullúes i m sh - it tek Impiant për çlirimin e avullit.

avullúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të kthehet në gjendje të gaztë; që avullon shpejt.

avullueshmëri a f fiz Koeficient i (shkallë e) avullimit.

avullzím i m fiz Shndërrim në avull.

avullz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e AVULLZ•ON.

avullz•ón jokall ói úar veta III fiz Shndërrohet në avull.

avúsh•ë a f sh a at Abis; humnerë.

avxhí u m sh j jt krahin G Gjuetar që gjuan nëshenjë.

avýs i m sh e et > ABIS I.

axatú ndajf (Shkoj) më këmbë.

axhaíp e mb vjet J, Ç I çuditshëm; tuhaf.

axhaíp i m vjet J, Ç Çudi; habi.

axhalé ja f bis Nxitim; ngutje.

axhamí si mb bis Fëmijëror; që është ende i vogël a i parritur. **Djalë (vajzë) axhami.**

axhamí u m sh nj një bis

♦ Fëmijë; kalama.

♦ keq Njeri i papjekur. **Punë axhaminjsh.**

♦ keq Fillestar.

axhamillé•k ku m sh qe qet bis Punë fëmijësh; punë e pamenduar.

axhamilléqe t sh i AXHAMILLË•K KU.

axháns i m sh e et Lajmet e fundit (më të reja).

axhebá pyet vjet bis Vallë.

axhelé ja f bis Ngut; nxitim.

axhénd•ë a f sh a at libr Plan i përkohshëm i punëve të ditës, javës, etj. **Axhendë e ngjeshur.**

áxh•ë a m sh ë ët Ungj; xhaxha.

axhibá *pyet vjet bis* Vallë.

áxhio ja f sh - t fin Këmbim i monedhës.

axhiotázh i m sh e et fin Komision për këmbimin e monedhës.

axhitáto ndajf it muz Në mënyrë të trazuar (të shqetësuar).

axhitáto ja f it muz Udhëzim për ekzekutim mënyrë të trazuar, të shqetësuar); pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

axhúl i m krahin Ungj; xhaxha.

axhustatór i m sh ë ët Punëtor që përpunon me dorë veglat dhe pjesët e ndryshme të makinave e të pajisjeve, në mënyrë që të vihen mirë në vendin e vet.

axhustatór•e ja f e AXHUSTATOR I.

axhusterí a f tek

♦ Punime mekanike që u bëhen me dorë veglave e pjesëve të makinave e të pajisjeve, në mënyrë që të vihen mirë në vendin e vet; punë e axhustatorit.

♦ Repart i axhusterisë.

♦ Degë e mekanikës që merret me njohuritë për këto lloj punimesh.

axhustím i m sh e et tek Punim i axhustatorit.

axhust•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e AXHUST•OJ.

axhust•ój kal óva úar tek I bëj punë axhusterie (*një vegle*).

axhustúar (i e) mb tek (Vegël) e punuar nga axhustatori.

axhustúem (i) e (e) mb G >AXHUSTUAR (i e).

áy dëft, vet vjet krahin>AI. [Kush fitonte më tepër, ay ishte usta,/ Dhe kush nukë plaçkitte ish krejt budalla (FN).]

azá ja f sh - të vjet krahin G Mis; gjymtyrë (e trupit).

azál e mb ant ilir I fisit të azalëve.

azalé ja f sh - të bot Shkurre zbukurimi me lule shumëgjyreshe.

azálë t m ant ilir Fis i Panonisë Veriore.

Azaní a f ant, gjeog Zonë e Afrikës Nënsahariane.

azanián e mb ant, gjeog I Afrikës Nënsahariane.

azáp i m sh ë ët vjet Këmbësor i ushtrisë otomane.

azát mb bis I lirë; i lëshuar pa fre (pa kontroll); i zgjidhur. **Kalë azat.**

**

mall azat Mall pa zot, që s'i del i zoti.

azatioprín•e a f sh a at farm Bar imunodepresiv që parandalon bllokimin e organit të transplantuar.

azdís kal a ur bis

♦ E lë të zhvillohet jashtë masë (*bimën*). >**HARLIS.**

♦ Lëshoj pa duar (pa kontroll); e harboj (*fëmijën*).

azdís•em a (u) ur

I vetv bis

♦ *veta III (Bima)* rritet tej mase; harliset.

♦ *fig* Bëj si i harbuar. **U azdis kali.**

♦ *fig* Dal dore; dal jashtë kontrollit.

II pës e AZDIS.

azdís•ëm (i) me (e) mb G >AZDISUR (i e).

azdísj•e a f sh e et bis

♦ Harlisje (*e bimës*).

♦ *fig* Harbim.

♦ *fig* Dalje jashtë kontrollit.

azdísur (i e) mb bis

♦ (*Bimë*) e rritur tej mase; e zhvilluar shumë, e harlisur.

♦ *fig* (*Njeri*) i papërmbajtur; (*kafshë*) e harbuar. [**si ato pelat e azdisuna ndër dasma orientale** (KM).]

♦ *fig* (*Erë*) e vrullshme; e tërbuar.

Azerbajxhán i m gjeog Republikë në Europën Juglindore; shtrihet në pjesën lindore të Maleve të Kaukazit deri në brigjet perëndimore të Detit Kaspik.

azerbajxhánas e mb I Azerbajxhanit; që ka të bëjë me Azerbajxhanin, me banorët a vendësit e tij.

azerbajxhánas i m sh - it Banor a vendës i Azerbajxhanit.

azerbajxhánas•e ja f sh e et f e AZERBAJXHANAS I.

azerbajxhanísht ndajf Në gjuhën e azerëve.

azerbaixhanísht•e ja f Gjuhë e folur në Azerbajxhan, Afganistan, Iran, Irak, Siri e Turqi.

azére ndajf Në gjuhën e azerëve.

azér•e ja f gjuh Gjuhë zyrtare e Azerbajxhanit.

ázër ndajf>HAZËR.

azgán e mb bis

♦ I gjatë; shtatlartë; shtathedhur. **Djalë azgan.**

♦ I këndshëm; i dashur.

♦ (*Djalë*) i hedhur; i gjallë; i shkathët; i guximshëm.

azgán i m sh ë ët

♦ Njeri shtatlartë dhe i pashëm.

♦ Burrë a djalë trim.

azgán•e ia f sh e et f Grua a vajzë shtatlartë dhe e pashme.

azganí a mb bis

♦ Shtatlartësi.

♦ Guxim; shkathësi; gjallëri.

Azí a f gjeog Kontinenti më i madh i botës; zë afër 1/3 e sipërfaqes së përgjithshme të saj dhe shtrihet pothuaj krejtësisht mbi ekuator; lidhet me Afrikën me anë të Kanalit të Suezit dhe kufizohet me Europën përgjatë Maleve Ural dhe përmes Detit Kaspik. **Azia e Vogël.**

-azi prapasht (formon ndajfolje nga mbiemra):fshehurazi; heshturazi.

aziatík e mb I Azisë; që ka të bëjë me Azinë, me banorët a vendësit e saj.

aziatík u m sh ë ët Banor a vendës i Azisë.

aziatík•e ja f sh e et f e AZIATIK U.

azíl i m sh e et

♦ Strehë për të varfër, për fëmijë jetimë etj. **Azil i pleqve** shtëpi për pleq pa mbështetje.

♦ Strehim. **Kërkoj azil** kërkoj strehim (mbrojtje).

azilánt e mb Strehimkërkues (në një vend).

azilánt i m sh ë ët Strehimkërkues.

azilánt•e ja f sh e et f e AZILANT I.

azilkërkúes e mb >AZILANT E.

azilkërkúes i m sh - it >AZILANT I.

azilkërkúes•e ja f sh e et f e AZILKËRKUES I.

azimút i m sh e et astr Kënd i formuar në pikën e vrojtimit ndërmjet rrafshit të meridianit dhe rrafshit pingul të trupit qiellor ose të sendit që vrojtohet.

azimutór e mb I azimutit; që ka të bëjë me azimutin.

aziné ja f sh - të > **HAZIN•E JA.**

azitromicín•ë a f farm Bar kundër infektiveve nga bakteret në pjesë të ndryshme të trupit.

ázm•ë a f mjek>**ASTM•Ë A.**

azmatík e, azmatík u >**ASTMATIK E; ASTMATIK U.**

Azóre t f gjeog sh Ishuj në Oqeanin Atlantik që i takojnë Portugalisë.

azotemí a f mjek Nivel i lartë i uresë në gjak.

azót i m kim Element pa erë e pa ngjyrë, që përbën 78 për qind të vëllimit të atmosferës si gaz dyatomik dhe bën pjesë në gjithë indet e gjalla (*simboli N*).

azotík e mb kim I azotit. **Plehra azotike.**

azotím i m tek Trajtim me azot; pasurim me azot.

azot•óhet úa (u) úar kim pavet dhe pës e **AZOT•OJ.**

azot•ój kal óva úar tek Trajtoj me azot; pasuroj ngop me azot; nitrifikoj.

azotúar (i e) mb tek I trajtuar me azot; i pasuruar a ngopur me azot; i nitrifikuar.

azotúem (i) e (e) mb G >**AZOTUAR (i e).**

azotúes e f kim (Teknologji) e trajtimit me azot; e pasurimit a ngopjes me azot; e nitrifikimit.

azoturí a f mjek Nivel i lartë i uresë në urinë.

Azón i m gjeog Det i brendshëm i ndarë midis Rusisë dhe Ukrainës.

azúll i m vjet Muzg.

azurít i m min Mineral bakri i butë, në ngjyrë të kaltër, i përbërë nga karbonat bakri.

azvéz i m Ç Gëlqere.

-azh prapasht: balotazh, kanotazh, arbitrazh.

azhdahá ja f sh a të vjet bis Përbindësh.

azhdér e mb vjet krahin G (Njeri) Trupmadh; me trup të fuqishëm.

azhdér i m sh ë ët vjet krahin G Njeri trupmadh e i fuqishëm.

ázhd•ë a¹ f sh a at krahin Fashuall i kosheres së bletës; hoje blete; pite mjalti.

ázhd•ë a² f sh a at krahin Bistak rrushi pa kokrra.

azhgát i m

♦ Shtresë e ulët e popullsisë; vegjëli.

♦ *përmb* Fëmijë.

azhúr i m sh e et Qëndisje ose thurje me vrma në pëlthurë. >**UJREZ•Ë A.**

azhurním i m sh e et libr

♦ Shtyrje (lënie) për më vonë.

♦ Përditësim.

azhurn•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ *veta III* Shtyhet (lihet) për më vonë.

♦ Përditësohem; marr të dhënat e fundit.

II pës e AZHURN•OJ.

azhurn•ój kal óva úar libr

♦ Shtyj (lë) për më vonë.

♦ E plotësoj dhe e pasuroj (*një punim, leksion, raport etj.*) me të dhënat e fundit për një çështje; e sjell një vepër në nivelin e sotëm të dijeve; nxjerr të dhënat e plota për të ardhurat e shpenzimet e çdo dite; përditësoj.

azhurnúar (i e) mb libr

♦ I shtyrë (i lënë) për më vonë.

♦ (*Çështje*) e plotësuar dhe pasuruar me të dhënat e fundit; i përditësuar.

azhurnúem (i) e (e) mb G > AZHURNUAR (i e).

B b

B b¹

♦ **B b** Bashkëtingëllorja **b**.

♦ *si em f* **b ja** Shkronja **b**; grafia dhe tingulli i saj. **B-ja e madhe**.

♦: **Vitamina B**.

b²inf shkurt i Bit.

b. ja; b³ ja *gjeom shkurt* i Bazë.

B kim shkurt i Bor.

ba *pasth bis* Baba. **O ba!**

bâ (me) kal dhe jokal bâna bâ G

♦ > **BËJ**. [O ti mimosë e re, bartse kujtimesh,/ mes stinve e pa stinë,/ ç'ka të baj me kthye te ti dhe 'i herë? (MC)]

♦ Është baras me. [kemi me thanë se, tue qenë kuti venedikas i gjatë 0, 58 m. , 9 kutë bâjnë 7, 12 m. (ZV).]

*

Baj me... Filloj të... [N'shpi kur t'baj me hi/ do t'hjeki binjakët me i pre. (CV)]

Ban me.. Po të...; sikur të... **Ban me ardhë edhe ti** sikur të vish edhe ti.

bâ (me u) vetvna (u) -G > BË•HEM.

Ba kim shkurt i Barium.

Baál i m mit egj Perëndi semitike e stuhisë.

babá i m sh llárë llárët

♦ Burrë i martuar kundrejt fëmijëve të vet. > **AT•Ë I. Babai dhe nëna. Baba e bir. Emri i babait.** [Në epos nuk është i pranishëm babai i kreshnikëve, kurse nëna luan një rol të rëndësishëm, duke treguar një fillesë letrare prej mendësisë matriarkale. (ShS)]

♦ *sh* Brez i mëparshëm, paraardhës; etër. **Na e kanë lënë porosi baballarët.**

♦ *fig* Themelues a figurë kryesore a udhëheqëse e një vendi. **Baballarët e kombit. [Baba-Tomor, kish' e Shqipërisë (AZÇ).]**

♦ *libr* Themelues i një fushe të dijes; nismëtar a udhëheqës i një veprimtarie.

♦ *fet* Kryetar i një teqeje bektashinjshe.

♦ Emër me të cilin nusja e dhëndri i thërresin vjehrrit.

♦ Përdoret para emrit të një njeriu të moshuar, në shenjë nderimi.

♦ *bis* Përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit në mënyrë familjare, të afrueshme e me përkëdheli.

*

Bëmë baba të të ngjaj Si të jetë prindi, do të jetë fëmija.

Ca të babait, ca të nënës Njëri trajtohet më mirë, tjetri më keq pa të drejtë.

Hajde baba të të tregoj arat *iron* Dua t'i mësoj diku atë që ai e di më mirë se unë. > **I TREGOJ BABAIT ARAT.**

I tregoj babait arat *iron* Dua t'i mësoj diku atë që ai e di më mirë se unë.

Për shpirt të babait (*E shes*) shumë lirë; falas.

Që në kohën e baba Qemos Shumë kohë më parë; që kur s'mbahet mend.

**

baba i gjetur Burrë i nënës kundrejt fëmijës që e ëma e ka me burrë tjetër.

babá u *m A* Përbindësh.

bababá *pasth (mospëlqim)*

♦ Kurrsesi; në asnjë mënyrë.

♦ Shumë keq.

babáck•ë a f sh a at për Baba.

babáçk•ë a f sh a at Grua e bëshme.

babáçko ja f sh - t Burrë i bëshëm.

babadáj•o ua m sh o ot Ç Gjysh nga nëna; baba i nënës.

Babadím•ën ni m libr K

♦ Plaku i Krishtlindjeve.

♦ Plaku i Vitit të Ri.

babahóv e mb K I lehtë; fluturak.

babahóv i m sh ë ët K Njeri i lehtë në lëvizje.

babahóv•e ja f sh e et K f e BABAHOV I.

babahóvkë mb K

♦ (*Grua*) e çlirët, me sjellje të lirshme si mashkull.

♦ (*Grua*) mendjelehtë.

babahóvk•ë a f sh a at K

♦ Grua e çlirët, me sjellje të lirshme si mashkull.

♦ Gruamendjelehtë.

babagjúm•ë i m: Erdhi babagjumi (*fëmijës*) po vjen ora e gjumit.

babagjýsh i m sh ër ërit dhe a at

♦ Emër, me të cilin fëmijët e të rinjtë i drejtohen gjyshit në familje me dashuri e me nderim.

Erdhi babagjyshi!

♦ Emër, me të cilin fëmijët e të rinjtë i drejtohen me nderim një njeriu me moshë të thyer.

♦ Plak i Krishtlindjeve, i Vitit të Ri.

babahú mb tall krahin G (Njeri) i trashë; mendjetrashë.

babakút i m sh ë ët zool Lemur i madh bishtshkurtër i Madagaskarit, me qime të gjata të zeza, të bardha e të kafta.

babalák u m sh ë ët K Babagjysh.

babalín•ë a m sh a at A Shtupë e fuçisë etj.

baballárë t sh i BABA I.

baballék e mb bis I patëkeq, i shtruar, shpirtmirë; i padjallëzuar, babaxhan.

baballék u m bis Njeri i patëkeq, i shtruar, shpirtmirë; njeri i padjallëzuar, babaxhan.

baballé•k u¹ m sh qe qet Pjesë e trashëguar nga ana e babait.

baballé•k u² msh qe qet

♦ Vjehër.

♦ Baba i gjetur.

baballé•k u³ msh qe qet ndërt Dru i shkurtër e i trashë, mbi trarët e tavanit, që mban kulmarin (*e çatisë*).

baballékçe ndajf Pa të keq; me dashamirësi; me baballëk.

babám *pandr (si pasthirrmë)* Mik; shok. [po duke bërë me të gjitha mjetet të zgjidhesh kryetar bashkie, do të kesh mundësi më të mëdha se ne, që të fitosh shumë e më shumë se ne, gdhihesh miliarder, babam, (VZh).]

babá•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë krahin* Gjysh nga ana e babait.

babá•mëdhénj mëdhénjtë *sh i BABA•MADH MADHI.*

babanác•e ja *f sh e et* Bukë misri e rëndë (e paardhur).

babanéc•e ja *f sh >BABANAC•E JA.*

babaník u *m sh ë ët bot (Sedum maximum, Semprevivum tectorum)* Bimë dykotiledone me kërcell të drejtë, me fletë gjatoshë a vezake të dhëmbëzuara, me lule të bardha a të verdha më të blertë, përdoret në prime.

babanjós•em *vetv a (u) ur* Fryhem; më fryhet barku (*nga të ngrënë e tepërt*).

babanjós•e a *f* Fryrje e barkut (*nga të ngrënë e tepërt*).

babanjós•ëm (i) e (e) *mb G >BABANJOSUR (i e).*

babanjós•ur (i e) *mb* Bark i fryrë (*nga të ngrënë e tepërt*).

baba•plák pláku *m sh pléq pléqtë (në shenjë respekti)* Gjysh.

baba•pléq pleqtë *sh i BABA•PLAK PLAKU.*

babaráq•e ja *f sh e et krahin*

♦ Të ftohtë i madh; erë e ftohtë, fërfëllizë. **Fryn babaraqja.**

♦ Frikë e madhe, datë, lemeri. **Më hyn babaraqja.**

babár•em *vetv a (u) ur* A Ngatërrohem; hutohem.

babar•énj kal a ur A **>BABAR•ËNJ.**

babar•énj kal a ur A Ngatërroj; hutoj.

babarrún e *mb*

♦ (*Burrë*) i fortë; i fuqishëm.

♦ *fig* Trim; guximtar.

babarrún i *m sh a at*

♦ Burrë i fortë.

♦ *fig* Njeri trim.

bábas ndajf: **Lojë babas** lojë shtëpiash, në të cilën një nga vajzat bën rolin e babait.

babaúk u *m sh ë ët bis ent* Merimangë.

babavrásës e *mb libr* Që vret babanë.

babavrásës i *m sh - it libr* Fëmijë që vret babanë.

babavrásës•e ja *f sh e et libr f e* **BABAVRASËS I.**

babavrás•e a *f sh e et* Vrasje e babait nga fëmija i vet.

babaxhán e *mb bis*

♦ Shpirtmirë, i patëkeq, i çiltër e i dashur; i shtruar dhe i thjeshtë. **Grua (plakë) babaxhane.**

♦ I shëndoshë e i fuqishëm; i aftë e guximtar, që çan vetë në jetë e që u del zot edhe të tjerëve.

babaxhán i *m sh ë ët bis*

♦ Njeri shpirtmirë, i patëkeq, i çiltër e i dashur.

♦ Njeri i shëndoshë e i fuqishëm; trim.

babaxhán•e ia *f sh e et f e* **BABAXHAN I.**

baba•zézë zéza *f sh zéza zézat* Vajzë e mbetur pa baba.

babazí u *m sh nj jtë bis*

♦ Baba fatkeq.

♦ Baba për t'i qarë hallin; që s'është i zoti të bëjë detyrat atërore.

babazót i *m*

♦ Gjysh; babagysh.

♦ Gjysh prej babe.

♦ *etn* Plak i shtëpisë si kryetar i familjes së madhe patriarkale, që njihet si pronar i vetëm i plangut a gjësë.

babazún e mb A (Njeri) mendjelehtë.

babazún i m sh a at A Njeri mendjelehtë.

babazún•e ia f sh a at A f e BABAZUN I.

báb•e ja f sh - t Foshnjë.

Babél i m mit Qytet në Shinar ku, sipas librit të Zanafillës, ndërtimi i një kulle u ndërpre nga ngatërrimi i gjuhëve të ndërtuesve.

Bab-el-Mandéb i m gjeog: Ngushtica e Bab-el-Mandebit ngushticë që lidh Detin e Kuq me Gjirin e Edenit.

babesió•ë a f mjek, veter Infektim i rruazave të kuqe të gjakut nga pickimi i këpushave.

báb•ë a m sh allárë allárët

♦ Baba. [dhe me gëzimin/ e fëmijës së parë/ e me dhembjet e lindjes/ ndër dhëmbë/ e uroi:/ -U rritsh, o bir, me babë! (ShM).]

♦ *bot* Bimë me farë, që luan rolin e mashkullit në kryqëzimin për të nxjerrë një lloj të ri. **Bimë babë. Farë babë.**

*

Babë pas babe e bir pas biri Brez pas brezi.

Të kërkon babën e nanën G E mban shumë shtrenjtë (*mallin*).

**

flamuri i babës *hist* Flamuri i sulltanit. [Këtu shohëm para syve tanë të kapërdisen si patriotë të mëdhenj ata që ... për flamurin e babës kanë djegur Shqipërinë e mesme(FN).]

vëlla prej babe Njeri i ftohtë.

báb•ë a² f sh a at krahin Gjyshe.

báb•ë a³ f sh a atanat G Zorrë e trashë.

babëlók e mb bis>BABAXHAN E.

babëlók u m sh ë ët bis

♦ (*me përkëdheli*) Baba.

♦ Përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit miqësisht.

♦ Burrë i shëndoshë, i fuqishëm e i zoti.

babëlók•e ja f sh e et bis f e BABËLOK U.

babëlósh i m sh ë ët > BABËLOK U.

babësjéll•ë a f veter Piroplazmë e gjedhit; infektim i rruazave të kuqe të gjakut nga pickimi i këpushave.

babëzí a f

♦ Të qenët i pangopur; grykësi e madhe; pangopësi; lakmi e pashuar. **Ha me babëzi.** [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]

♦ Zi e madhe, varfëri e mjerim; fatkeqësi e rëndë. **I solli babëzi. E mbuloi babëzia.** Fjalët e shumta janë babëzi *fj u* fjalët e shumta janë fukarallëk.

♦ *bis* Njeri i babëzitur. Ishte bërë babëzi.

babëziár e mb bis I babëzitur.

babëziár i m sh ë ët Njeri i babëzitur.

babëziár•e ia f sh e et f e BABËZIAR I.

babëzísht *ndaif* Me babëzi; si i babëzitur; me lakmi të madhe.

babëzít•em *vetv a (u) ur*

♦ Bëhem i pangopur; më hyn babëzia.

♦ Ha si i babëzitur; ha e s'kam të ngopur.

babëzít•ëm (i) me (e) *mb G >BABËZITUR (i e).*

babëzítur (i e) *mb*

♦ I pangopur; i zijosur.

♦ *fig* Që nuk ka të ngopur; lakmitar i pangopur. **Shoh si i babëzitur.**

babëzót i m >**BABAZOT I.**

babgjýsh i m >**BABAGJYSH I.**

bábi *m fëm, përk* Emër me të cilin fëmija thërret të atin.

babíq i m *nj përk krahin G* Babush; baba.

babíl i¹ m *sh ë ët A* Sqepar.

babíl i² m *sh a at orn (Merops apiaster, Apus apus, Ripara ripara)* >**BREGC•Ë A.**

babelónas emb I Babilonisë; që ka të bëjë me Babiloninë, për banorët a vendësit e saj.

babelónas i m *sh ë ët* Banor a vendës i Babilonisë.

babelónas•e ja *f sh e et f e* **BABILONAS I.**

babeloní a *f bis* Rrëmujë e papërshtkrueshme.

Babeloní a *f gjeog ant* Qytet kryesor i Mesopotamisë dhe kryeqytet i mbretërisë së Babilonisë.

babeloník e *mb* I Babilonisë; që ka të bëjë me Babiloninë.

babít i m *met* Lidhje e kallajit me bakër dhe antimon; përdoret për veshjen e kushinetave. **I veshur me babit.**

babít•em *vetv a (u) ur*

♦ Trullosem; hutohem (*nga një goditje*).

♦ Bëhem si i hutuar (*nga sëmundja*); jam si për tym.

babítës•e ja *f sh e et* > **BABO JA.**

babítur (i e) *mb*

♦ I trullosur (i hutuar) (*nga një goditje*).

♦ I bërë tym.

babíz•ëm mi *m fet* Besim i themeluar në shek. XIX në Persi.

bábk•ë a *f sh a at J* Gushë e shpendëve; rrëcok; katëk.

bablím i m *nj G* Zhurmë e lehtë.

babl•ój *jokal G* >**BABL•UE (me).**

bablók *mb* Zemërmirë; i padjallëzuar.

bablók u *m sh ë ët*

♦ Mik; shok i ngushtë.

♦ Baba.

bablókçe *ndaif*

♦ Me zemërmirësi.

♦ Me qetësi; qetësisht.

babl•úe (me) *jokal óva úe G* Bëj a lëshoj një zhurmë të lehtë.

bablúes e *mb G* Që bablon.

babó *pasth krahin G* Fjalë me të cilën prindi i drejtohet fëmijës me lutje a qortim.

bábo ja *f sh - t vjet* Grua që pret foshnjën dhe ndihmon lehonën në lindje, duke bërë punën e mamisë me mënyra e me mjete primitive.

*

Shumë babo e mbytin fëmijën *fj u* Kur ndërhyjnë shumë veta në një punë, e prishin në vend që ta ndreqin.

bábo ja²*f krahin* Valle burrash.

báb•o ua¹*f sh o ot* Ç Plakë e krishterë.

báb•o ua²*f sh o ot* Ç Stërgjyshe.

babolít *jokal G* >**BABOLIT•Ë** (me).

babolít•ë (me) *jokal a* ë *G* Flas në tym; i bie legenit.

babuín i *m sh ë ët zool* Majmun bar e mishngrënës, me trup të madh, me turi si të qenit dhe me dhëmbë të mëdhenj, me gëzof të trashë përveç pjesës rreth pasdaljes; gjendet kryesisht në Afrikë. **Tufë babuinësh.**

babullâ ni *m sh j jt G* Zjarr bubulak. >**AVULLA NI.**

babullâj t *G sh i* **BABULLA NI.**

babullák u *m sh ë ët K* Baba i gjetur.

babullân i *m sh ë ët G* >**BABULLA NI.**

babullúr i *m sh ë ët K* Zjarr bubulak.

babún•e ia *f sh e et* Masë drithi rreth 6 okë.

*

Ia kthej me babune dikujt Ia marr hakun paq dikujt.

babún•ë a *f sh e et* >**BABUN•E IA.**

babunjós *kal a ur* Ënjt; fryj.

babunjós•em a (u) *ur*

I vetv Ënjtem; fryhem.

II pës e **BABUNJOS.**

babunjós•ëm (i) me (e) *mb G* >**BABUNJOSUR (i e).**

babunjósj•e a *m sh e et* Ënjtje; fryrje.

babunjósur (i e) *mb I* ënjtur.

babúsh i *m sh ë ët*

♦ *fëm* Emër me të cilin fëmijët thërresin me përkëdheli babanë, gjyshin ose një burrë të shkuar në moshë.

♦ > **BABËLOK U.**

babúsh•e ja *f sh a at fëm* Emër me të cilin fëmijët thërresin gjyshen.

babúshk•ë a¹*f sh a at përk* Emër me të cilin fëmijët thërresin me përkëdheli gjyshen..

babúshk•ë a²*f sh a at* Gjilpëryer, gjilpërë e madhe.

babzák e *mb I* Babjes; që ka të bëjë me Babjen, me banorët a vendësit e saj.

babzák u *m sh ë ët* Banor a vendës i Babjes.

babzák•e ja *f e* **BABZAK U.**

babzót i *m sh a at* Zot shtëpie.

bac i¹*m sh a at G* > **BAC•Ë A.**

bac i²*m sh a at G* Plis dheu.

♦ Lëmsh; toph; shuk (*lënde të fortë*).

bacâ ni *m sh j jt krahin G* >**BACAN I.**

bacalók u *m sh ë ët përk e* **BAC•Ë A; BACOK U.**

bacân i *m sh j jt krahin G* Dash me turi të bardhë ose të kuq.

bacarák u *m sh ë ët ushq* Pispili; byrek i gatuar me miell misri, me presh a qepë të njoma, me lëpjetë e me erëza.

bacarúng•ë a *f sh a at* Gështenjë e pjekur që i plas lëvozhga.

bác•ë a¹m sh a at *G* Emër me të cilin vëllai i vogël thërret vëllanë e madh ose fëmijët thërresin babanë a ungiin; përdoret me nderim përpara emrit të babait, të vëllait të madh ose të një njeriu më të moshuar. [Para Muji te i ka dalë:/ - Baca plak, m'i ka thanë,/ a gjogi ty t'ka hedhë? (CV).]

bac•ë a²f sh a at f sh a at *krahin G* Dele turibardhë me lesh të butë.

bác•ë a³f sh a at *G* Plis dheu.

bác•ë a⁴f sh a at *Ç, J* Goditje me pëllëmbë; dackë; flakurimë.

bacëlók u m sh ë ët përk *G* Babëlok.

bacíl i m sh e et bio Bakter në trajtë shkopthi, që shkakton sëmundje. **Bacili i tuberkulozit (i tifos, i difterisë, i kolerës).**

bacilár e mb bio I bacileve; që ka të bëjë me bacilet.

bacilít i m gjeol Kristal në trajtë shkopi i formuar nga disa kristale të hollë si gjilpëra, të vendosur paralel.

bacilmbártës e mb mjek, veter (Njeri a kafshë) me bacile në trup, por që vetë nuk është sëmurë; që ka bacile. **Mjedis bacilmbartës.**

bacilmbártës i m mjek, veter Njeri a kafshë me bacile në trup, por që vetë nuk është sëmurë.

bacilór e mb bio I bacileve; që ka të bëjë me bacilet.

bacilóz•ë a f mjek, veter Infektim nga bacilet

bacitracín•ë a f farm Antibiotik për mjekimin e infeksioneve të lëkurës.

bácka-bácka G

I ndajf Me shumë toptha të fortë; me gunga

II mb (Dyshek) I mbushur me toptha të fortë.

backarít•em vetv G >BACKARIT•Ë (me u).

backarít•ë (m u) vetv a (u) ë G Përlyhem me baltë.

backarít•je a m G Përlyerje me baltë.

backarítun (i e) mb G I përlyer me baltë.

báck•ë a¹f sh a at Goditje me pëllëmbë. >**DACK•Ë A; SHUPLAK•Ë A. I heq një backë surratit dikujt.**

báck•ë a²f sh a at anat Falë e gjurit; pjesë e këmbës prapa gjurit.

báck•ë a³f

♦ Shtëllungë lesh.

♦ Topth i fortë në mbushjen e dyshekut.

backós kal a ur bis I heq një backë (dackë, flakurimë) (dikujt).

backósje a f bis Goditje me pëllëmbë.

backósur (i e) mb bis I goditur (i qëlluar) me pëllëmbë.

bacó pasth krahin G Fjalë me të cilën i rrituri i drejtohet fëmijës me lutje a qortim.

bacók u m përk K Emër me të cilin fëmijët thërrasin babanë.

bacrúng•ë a¹f sh a at G

♦ Gështenjë e qëruar.

♦ Gështenjë e pjekur dhe e qëruar.

bacrúng•ë a²f sh a at G Vajzë e pashme.

bacúj•ë a f sh a at K Dele turibardhë me lesh të butë.

bacún i m sh a at krahin G Shishe e madhe.

bacúng e m krahin G Topolak.

bacúng u m sh ë ët krahin G Fëmijë topolak.

bacúng•e ia f sh e et krahin G f e BACUNG U.

bacúng•ë a f sh a at K Bucelë për ujë.

baç i¹ m sh a at krahin G

- ♦ Rrip leshi për të lidhur foshnjën në djep; dizgë.
- ♦ Ushkur; gjalmë.
- ♦ Rrip i opingave.
- ♦ Gajtan leshi për zbukurimin e rrobave.

baç i² m sh a at Stanar.

baç i³ m bot G Shkurre e vogël me lule të verdha dhe gjethe të tejdukshme me pikëla.

báč•e ja f sh e et bis Kopsht i vogël zakonisht pranë shtëpisë, i mbjellë me pemë, me perime ose me lule; *vjet* lulishte. >**BAHÇ•E JA.**

baçi a f sh - të G Punët e bulmetit; mjeshtëri e bulmetorit.

*

Vetë magje, vetë baçi Vetë zot, vetë shkop.

baçíc•ë a f sh a at krahin G

- ♦ Bulemtore e zonja.
- ♦ Amvisë.

baçícóre mb krahin (Punë) të bulmetores, të amvisës

baçílla t f sh krahin G Tëbana në bjeshkë; stane.

baçíll•ë a f sh a at G

- ♦ Hauz për ujitje.
- ♦ Pus uji.

baçíllék u m njkrahin G Punë e bulmetores.

baçkallóm•ë a f sh a at bis

- ♦ Send i vjetër jashtë përdorimit.
- ♦ Shtëpi e prishur; shkatërrinë; karakatinë.

báčk•ë a f sh a at Goditje me pëllëmbë; flakurimë; dackë.

baçkallós kal a ur bis Prish; shkatërroj.

baçkallós•et - (u) ur *vetv veta III she pës e* **BAÇKALLOS.**

baçkallós•ëm (i) me (e) mb G >**BAÇKALLOSUR (i e).**

baçkallósj•e a f bis

- ♦ Nxjerrje jashtë përdorimit.
- ♦ Prishje; shkatërrim.

baçkallósur (i e) mb bis

- ♦ I nxjerrë jashtë përdorimit.
- ♦ I prishur; i shkatërruar.

baçû ni m sh j jt G Brigje kënetash të krijuara nga rrënjët e bimëve.

baçûj t G sh i **BAÇU NI.**

badakçesh•ë a f e **BADAKÇI U.**

badakçí u m sh nj njtë >**BATAKÇI U.**

badán•ë a f Sherbet gëlqereje.

badbád ndajf: I hyj badbad dikujt i sulem keq dikujt; e qortoj rëndë dikë.

Bád•e ja f >**BARDH•Ë A.**

badél i m sh ë ët krahin G >**BEDEL I.**

badém•ë a f sh a at ushq Tortë me bajame.

badém i m sh a at Sheqerkë.

Báden i m gjeog Qytet me llixha në Austri.

Baden-Vyrtembérg u m gjeog Një nga 16 shtetet (landet) e Gjermanisë Jugperëndimore.

badër *si kallëzues: E bëj badër* e rrënoj krejt.

bad•ër ra f sh ra rat bot

♦ (*Asphodelus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e familjes së Liliaceve, me gjethe të gjata, me lule të bardha e me rrënjë qepujke.

♦ (*Allium ampeloprasum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar e të lartë rreth 1 m, me rrënjë si qepujkë, gjethe si të preshit dhe lule të vogla e të bardha, që rritet në kullota dimërore e lulëzon në pranverë.

♦ (*Iris germanica*)>**SHPATOR•E JA; LULESHPAT•Ë A.**

**

badër uji bot (*Iris pseudacorus*) Bimë barishtore e iridaceve, me lule të verdha, e përhapur në Europë, Azinë Perëndimore dhe në Afrikën Veriperëndimore.

bad•ër ra²f a at Balonë fëmijësh.

badërdís kal a ur J>**BATËRDIS.**

badiavá ndajf dhe mb Falas; shumë lirë; gati falas. >**BADIHAVA.**

badifók•ë a f a at

♦ Qese duhani.

♦ Qese lëkure për eshkën, masatin dhe strallin.

♦ Qese e parave; kuletë.

badigúc i m bot (*Nardus stricta*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së barërave, e përhapur në vise të ftohta me tokë të varfër të Europës dhe Azisë.

badihavá bis

I ndajf

♦ Falas; shumë lirë; gati falas. **Punoj (ha) badihava.**

♦ *fig* Pa dobi; kot së koti.

♦ *fig* (*Flas*) kot; në tym; në erë; pa përgjegjësi.

II mb (*Mall*) shumë i lirë.

badihavxhësh•ë a f sh a at f e **BADIAVXHI U.**

badihavxhí a m sh j jt G>**BADIHAVXHI U.**

badihavxhí u m sh j jt G>**BADIHAVXHI U.**

badihavxhí u m sh nj një

♦ Qelepírxhi.

♦ Ai që e vret kohën pa punë.

badjavá ndajf dhe mb>**BADIAVA.**

badminton i m sport Lojë me raketë dhe top si kaush me gomë sferike poshtë dhe pendë rreth buzës së sipërme, që bëhet në fushë katërkëndëshe të ndarë me rrjetë. **Lojtar badmintoni.**

badróre t f sh bot Bimë të familjes së iridaceve.

badún e mb A(*Njeri*) truprëndë; i trashë; i dhjamosur.

badurí a f sh - të G Tufë bagëtish.

badhabán i m ë ët zool J Arí.

badhabán•e ia f sh e et zool J Arushë.

badhés•ë a f sh a at libr Llagëm i kafshëve si dhelpra, urithi etj.

bádh•ër ra f sh a at bot (*Asphodelus*)>**BAD•ËR RA.**

badhriót mb Ç: Ulli badhriot ulli kokërrvogël.

badhún e mb A

♦ Trupmadh.

♦ Trashaluk.

badhún i m sh a at A

♦ Njeri trupmadh.

♦ Njeri trashaluk.

badhún•e ia f sh e et A f e BADHUN I.

bá•e ja f sh e et > BAH•E JA¹.

bâes i m sh a at G Veprues. > BËRËS I.

baét•ë a f Copë lëkure a pëlhure, me dy lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njërën lidhëse. >**HOBE JA.**

baf

I *onomat* Zhurmë e plasjes; kërcitje.

II *ndajf* Menjëherë.

*

Bëj baf nga zilia Pëlcas nga zilia.

báf•ë a f sh a at ikt Femër e levrekut.

báf•ër ra f sh ra rat bot (*Pistacia terebinthus*) Dru ose shkurre me gjethe vezake të ndritshme nga sipër, me lule vile, me kokrra të kuqe të athëta. >**FRASHËR I EGËR; RRUNJ•Ë A; QELBËS I².**

bafkán i m met krahin G Metal prej të cilit bëhen kuti duhani.

bâfsh, bâfsha G dëshir>BËFSHA. T'u bafsha kurban! M'u bafsh kurban!

baft i m bis vjet Fat. **Njeri me baft.**

bâftë dëshir e BA•J. Dritë i baftë shpirti!

baft•mádh mádhe mb, sh mëdhénj mëdhá Fatbardhë; (*njeri*) me shumë fat.

baftzézë a f sh a at Grua a vajzë fatkeqe.

baftzí zézë mb sh zínj zéza Fatkeq.

baft•zí ziu m sh zínj zinjtë Njeri fatkeq.

bagá ja f sh a të Tabaka e madhe.

baganác•e ja¹ f sh e et ushq J Bukë misri.

baganác•e ja¹ f sh e et J Grua; vajzë.

bagaráç•e ja f sh e et Kovë e plehrave.

bagásh i m sh ë ët K Enë druri që nxë deri 25 kg drithë.

bagát•e ja f sh e et Ç Bravare; dele që mbahet në shtëpi për qumësht.

bagatél•ë a f sh a at muz Pjesë e lehtë dhe e shkurtër për piano.

bagat•úar óri m sh órë órët Ç Pronar a bari i dhenve që mbahen në shtëpi.

bagázh i m sh e et

♦ Valixhe e çanta të udhëtarit me mjet transporti. **Bagazhet e dorës. Vagon i bagazhit.**

♦ Barrë; ngarkesë. [Në **ndarjen e pikëpamjeve mbi burimin historik të eposit shqiptar duket se ka luajtur rol edhe konceptimi i ndryshëm i raporteve të historisë, si bagazh ngjarjesh dhe bëmesh të së kaluarës, me këngën legjendare. (ShS).**]

♦ *libr* Tërësi njohurish, pikëpamjesh etj. që ka një njeri; tërësi e elementeve në përmbajtjen e një vepre, veprimtarie etj.

bagazhíst i m sh ë ët Punonjës i thjeshtë hoteli, që bart bagazhe dhe përcjell mesazhe për klitentët.

bagazhmbájtës•e ja f Vend i bagazhit (*në mjetet e transportit*).

Bagdád i m Kryeqytet i Irakut.

*

Hane Shan, hane Bagdad *bis* Flasim për gjëra që s'kanë lidhje.
bagerdâ ni *m ushq G* Qull me miell misri.
bagér i *m sh ë ët tek* Makinë e rëndë për gërmime.
bageríst i *m sh ë ët* Drejtues i bagerit.
bagerím i *m* Gërmim me bager.
bager•óhet *pavet dhe pës e* **BAGER•OJ.**
bager•ój *kal óva úar* Gërmoj me bager.
bagerúar (i e) *mb (Dhe)* i gërmuar me bager.
bág•ë *a f veter* Sëmundje e noçkës së këmbës te njëthundrakët.
bág•ël *la f sh la lat bis>* **BAJG•Ë** **A.Bagël** lope. **Mur i lyer me bagla.**

*

Të ngjitet si bagla mbas këpuce Të ngjitet nga prapa e s'të shqitet.
bagëlit•et *vetv - (u) ur veta III (Gjedhi)* lëshon bajgë.
bagëlitj•e *a f* Lëshim i bajgës.
bagëlítur (i e) *mb* I përlyer me bajgë.

bagëlós *kal a ur*

♦ Ndyj me bajgë.

♦ Lyej me bajgë.

bág•ëm mi¹ *m fet* Vaj i shenjtë që përdoret në ritet katolike të pagëzimit dhe krezmimit.

bág•ëm mi² *m fet* Kulaç që i thyhet fëmijës mbi kokë dhe hahet natën e tretë pas lindjes, kur i vihet emri; darkë e shtruar me këtë rast.

bagërdá *i m ushq krahin G* Qull me miell misri.

bagërdán *i m ushq krahin G >* **BAGËRDA NI.**

bagëti *a f sh - të*

♦ *përmb* Kafshë shtëpiake që mbahen për prodhimet e tyre dhe për punë bujqësore, gjë e gjallë.

Kope (tufë) bagëtish. [**O, sa bukuri ka tufa, sa gas bie bagëtia** (NF).] [Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore. (ShS).]

♦ *shar* Njeri i trashë e i pagdhendur; njeri i paditur.

*

Soj i bagëtisë *tall* Soj njeriu.

Me shtëpi e bagëti Me gjithë ç'kam.

**

bagëti e imët Dhen e dhi.

bagëti e trashë Gjedh.

bagëtisht *ndajf* Si bagëti; kafshërisht.

bagieník *u m mit sll* Shpirt i keq i liqeneve dhe lumenjve.

baglájkkë *si mb krahin G (Kafshë)* që bagëlon shpesh e hollë.

baglájkk•ë *a f krahin G* Viç, ka etj. që bagëlon shpesh e hollë.

baglán *e mb krahin G >* **BAGLAJKË.**

baglán *i m sh a at f krahin G >* **BAGLAJK•Ë** **A.**

bagl•óhet *úa (u) úar*

I *vetv veta III* Lyhet me bajga.

II *pës e* **BAGL•OJ.**

bagl•ój *óva úar*

I *kal óva úar*

- ♦ Plehëroj me bagla (*arën*).
- ♦ Lyej me bagla.
- ♦ *fig* Flas keq për; përgoj (dike).

Iljokal veta III (Bagëtia) lëshon bagla.

baglót•ë a f sh a at krahin G >BAGLAN I.

baglúar (i e) mb I lyer me bagla.

baglújë si mb G (Njeri) pisanjoz.

baglúj•ë a f G Fëlliqash; pisanjoz.

baglúshë si mb (Kokërr gështenje) me vija të bardha.

baglúsh•ë a f Kokërr gështenje me vija të bardha.

baglladí a f sh - të usht Rrjetë maskimi (kamufliimi).

bagllám•ë a f Menteshë (*e derës, dritares, kanatit*).

bagolín•ë a bot (Lotus corniculatus) Bimë leguminoze me gjethe treshe, lule të verdha me vijë të bardhë dhe me bishtaja treshe që ngjajnë si këmbë shpendi.

bagrác i m sh ë ët > BAGARAÇ•E JA.

bagrán i m G Kade druri për miell a drithë.

bagrém i m bot >BAGREN I.

bagrén i m sh ë ët bot (Robinia pseudacacia) Drizë e butë.

bagúl i m sh e et A

- ♦ Baule.
- ♦ Arkë.

bagjâmës e mb krahin G Keqbërës; që të bën gjëmën.

bagjâmës i m sh - a krahin G Keqbërës.

bagjâmës•e ja f sh e et e BAGJAMËS I.

bágj•ë a f sh a at krahin G Lëpushë misri.

bágj•ël la f sh la lat krahin G Bajgë gjedhi.

bagjí a f sh a at > BAXHI A.

bah *pasth* Përdoret për të shprehur kundërshtim ose mosbesim për diçka që nuk mund të bëhet a që nuk mund të jetë ashtu si thuhet; përdoret për të shprehur habi. **Ai ta ketë bërë këtë? Bah!**
bahaíz•ëm mi m fet Fe e themeluar në Iran më 1863, e mbështetur në parimet e krishterimit dhe islamizmit, që predikon bashkimin shpirtëror të të gjithë njerëzimit.

baháj të m sh fet Pasues i bahaizmit.

Baháma t f gjeog Vend i përbërë nga një grup ishujsh në lindje të Kubës, në Oqeanin Atlantik.

baharáte t f sh ushq Ç Beharna; erëza.

báhç•e ja f sh e et bis

- ♦ Kopsht i vogël zakonisht pranë shtëpisë, i mbjellë me pemë, me perime ose me lule.[**Fluturim qyqja kenka çue,/ N'bahçe Halilit m'i ka shkue (CV).**]
- ♦ *vjet* Lulishte. **Bahçe me trëndafila.**

bahçeván i m sh ë ët bis Kopshtar.

bahçeván•e ia f she t f e BAHÇEVAN I.

báh•e ja¹ f sh e et Copë lëkure a pëlhure, me lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njëren lidhëse. **>BAET•Ë A; HOB•E JA.**

báh•e ja² f krahin G

- ♦ Zhabë e trungut të disa drurëve.
- ♦ Lëpushë misri.

báh•e ja³f *G* Nënbshtje e takëmit të kalit, mushkës etj.

bâ•hem¹vetv dhe pës e **BA (me).** >**BË•HEM.**

bá•hem²vetv *G* >**BAJT•Ë (me u).** >**BART•EM.**

bahetár i m sh ë ët *hist* Ushtar i armatosur me bahe.

báh•ër ra f sh ra tat *krahin G* Konop i bërë me zhabën e fortë të disa drurëve.

Bahía *f gjeog* Një nga të 26 shtetet e Brazilit.

báhr•e ja¹f sh e et

♦ Pellg; gjol.

♦ Burim uji.

báhr•e ja²f Kallaj.

Bahréin i m gjeog Ishull dhe shtet në Gjirin Persik, afër brigjeve të Arabisë Saudite.

baht i¹m Dhjamë.

baht i²m Fat. >**BAFT I.**

baht i³m Njësi monetare e Tailandës.

bahúl e mb vjet Që s'i ka mendtë në vend; humbamend.

bahúq e¹mb *G* Tullac; pa flokë.

bahúq e²mb *G (Njeri)* hutaq.

bahúq i¹m sh a at *G* Tullac; njeri pa flokë.

bahúq i²m sh a at *G* Hutaq.

bahúq•e ja f sh e et *G* Grua a vajzë hutage.

bahúq•em *vetv G* >**BAHUQ•Ë (me u)^{1,2}.**

bahúq•ë (me u)¹vetv a (u) ë *G* Më bien flokët; qerosem.

bahúq•ë (me u)²vetv a (u) ë *G* Hutohem; ngatërrohem.

bahúqun (i e)¹mb *G* Flokërrënë; i qerosur.

bahúqun (i e)²mb *G* I hutuar.

Bairíki m gjeog Kryeqytet i Kiribatit.

bâj¹kal dhe jokai *G* >**BA (me); BËJ.**

baj²kal dhe jokai *G* >**BAJT•Ë (me); MBART.**

baj e mb (Kafshë) me pulla; pullalie.

baj i m sh e et *A* Oborr.

bajácka t f sh bis: Ia nxjerr bajackat diçkaje e shtyp dhe e bëj petë diçka.

bajadér•ë a¹f sh a at Copë pëlhure.

bajadér•ë a²f sh a at Valltare indiane.

bajagí ndajf bis Mjaft. **Bajagi i madh (i mirë).**

bâja•kéq kéqe mb këqíj këqíja *G (Njeri)* që e ka mendjen të keqe; që mendon veç të bëjë keq.

bâja•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë *G* Njeri që e ka mendjen të keqe; që mendon veç të bëjë keq.

bâja•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat *G f e* **BAJA•KEQ KEQI.**

baják•ë a f sh e et orn Rosë e vogël lumi, me qafë të shkurtër.

bajalldí a f bis Të përzier dhe si të fikët i shkaktuar nga të ngrënë të tepërt, nga një ushqim i keq, nga lodhja etj. **Më vjen (kam) bajalldi.**

bajalldís a ur

I jokai Kam (më vjen) bajalldi.

II kal (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më bie bajalldi nga (ushqimi i rëndë etj.).

bajalldís•em *vetv*

I Më vjen (kam) bajalldi.

II pës e BAJALLDIS.

bajalldís•ëm (i) me (e) mb G >BAJALLDISUR (i e).

bajalldísj•e a f sh e et Bajalldi; të rënë bajalldi.

bajalldísur (i e) mb Që i vjen bajalldi (nga *ushqimi i rëndë, lodhja etj.*).

bajám i m bot >BAJAM•E JA.

bajámesi mb: Me sy bajame sy me bisht.

bajám•e ja f sh e et

♦ *bot (Amygdalus)* Dru ose shkurre e trëndafiloreve (Rosaceae) deri 8 m e lartë e viseve të ngrohta, me gjethe të vogla heshtake, me lule të bardha ose bojëtrëndafilë.

♦ Fryti i kësaj shkurreje, me lëvozhgë të fortë vezake, me thelb të shijshëm. **Bajame të qëruara. Vaj bajamesh.**

♦ *sh anat, mjek bis* Dy gjëndra në trajtë vezake, që ndodhen në anët e grykës rrëzë gjuhës; pezmatim a qelbëzim i këtyre gjëndrave. **Heqja e bajameve.**

bajameshítës i m sh - it Shitës bajamesh të pjekura.

bajameshítës•e ja f sh e et feme BAJAMESHITËS I.

bâjamírë mb G I nisur nga qëllimi për të bërë mirë.

bâjamír•ë i m sh ë ët G Njeri që vepron i nisur nga qëllimi për të bërë mirë.

bâjamír•ë a f sh a at G f e BAJAMIR•Ë I.

bajamísht•e ja f sh e et >BAJAMISHT•Ë A.

bajamísht•ë a f sh a at Koriqe me bajame.

bajamór e mb mjek I bajameve.

bajámtë (i e) mb (Ëmbëlsirë) e gatuar me bajame.

bajarësh•ë a f sh a at A Bareshë.

baját e mb bis

♦ Që ka humbur shijen, freskinë dhe cilësitë e tjera të mira, pasi ka ndenjur për një kohë të gjatë. **>NDENJUR (i e); NDIÇ•ËM (i) ME (e). Bukë bajate. Gjellë bajate. U bë bajat.**

♦ *fig* Që i ka dalë boja; që ka humbur vlerën nga përdorimi i tepruar dhe është bërë i mërzitshëm nga përsëritja e shpeshtë e pa vend. **Njeri (muhabet) bajat.**

♦ *bis krahin G I* turpëruar.

baját•ë (me) kal a ë krahin G Lodh shumë; kapit; dërrmoj.

baját•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Lodhem shumë; kapitem; dërrmohem.

II pës e BAJAT•Ë (me).

bajatór•e mb K (Njeri) punëtor; që s'ia përton punës.

bajatós kal G >BAJATOS•Ë (me).

bajatós•et vetv veta III G >BAJATOS•Ë (me u).

bajatós•ë (me) kal a ë G E lë (*ushqimin*) të bëhet bajat.

bajatós•ë (me u) vetv - (u) ë G Bëhet bajat.

bajatós•ëm (i) me (e) mb G >BAJATOSUN (i e).

bajatósj•e a f G Humbje e freskisë (*së ushqimit*).

bajatósun (i e) mb G (Ushqim) që e ka humbur freskinë.

bajátun (i e) mb krahin G I lodhur shumë; i kapitur; i dërrmuar.

bajátun it (të) as krahin G Lodhje e madhe; kapitje.

bajáz•ë a f sh a at zool >BAJZ•Ë A.

bajéz•ë f sh a at zool >BAJZ•Ë A.

bájç•e ja f sh e et fëm G Dele.

báj•e a f sh a at >BAH•E JA.

Bájern i m gjeog Shtet i lirë i Gjermanisë. >BAVARI A.

báj•ë a¹ f sh a at G Veprim; vepër; punë.

báj•ë a² f a at G Veshje e përditshme; veshje pune.

báj•ë a³ f a at Dordolec.

bájë (i e) mb G (*Dele, dhi*) e bardhë.

bajgán e mb I përlyer me bajgë.

bajganúr•e ja f sh e et J Shilarës.

bajgél•ë a f sh a at Bajgë.

bájg•ë a f sh a at

♦ Pjesë e padobishme e ushqimit, që nxjerrin jashtë gjedhi dhe kuajt, mushkat e gomarët; jashtëqitje e kafshëve; pleh bagëtish. **Bajga të thata. Bajgë lope. Tym bajgash. Kasolle e lyer me bajga. E leu me bajga. Ndez zjarrin me bajga të thata.**

♦ *keq* Njeri i ndyrë e i poshtër; njeri pa vlerë, pa karakter dhe i pacipë.

*

E lëshoj bajgën Nuk kam kujdes fare; nuk di as vetë se ç'bëj; e bëj një punë shkel e shko; flas pa u menduar, pa i peshuar fjalët.

I bëhem bajgë dikujt I nënshtrohem plotësisht dikujt; i qepem e i lëpihem ndyrë dikujt për t'i bërë qejfin.

I bëj bajgën dikujt a diçkaje *keq* E braktis dikë a diçka pa çarë kokën për të.

I lëshoj fjalët si lopa bajgën Flas fare pa përgjegjësi e pa u menduar; nuk di as vetë se ç'them.

I ngjitem si bajga (si balta) pas këpucës I ngjitem nga pas e nuk i ndahem dikujt; e mërzit shumë dikë; i bëhem rrodhe dikujt.

bajg•ón jokál veta III (Kafsha) lëshon bajga. >BAJGOS.

bajgóre•e ja f sh e et Kosh për mbartje drithi, i lyer brenda e jashtë me bajga.

bajgós a ur

I kal Përlyej a fëlliq me bajgë (*diçka*).

II jokál (Kafsha) lëshon (bën) bajgë.

bajgós•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Përlyhem a ndyhem me bajga.

♦ *veta III (Bagëtisë së trashë)* i shkon bark.

♦ *bis* Jam a ndyhem keq.

bajgósj•e a f

♦ Përlyerje me bajga.

♦ Të shkuarit bark.

♦ *bis* Këputje; ndjenjë pafuqie e dobësie.

bajgós•ëm (i) me (e) mb G >BAJGOSUR (i e).

bajgósur (i e) mb

♦ I përlyer me bajga.

♦ Tërë bajga.

bajgúsh i m sh ë ët ent Brumbull plehu.

bajísht•ë a f sh a at Gropë e lëshimit të vezëve të troftës së egër.

Bajkál i m gjeog Liqeni Baikal në Rusinë Lindore.

bajkúq•e ja f krahin G Këna.

bajlóz i m sh ë ët

♦ *vjet* Ambasador; i dërguar. [**Mundja e bajlozit shënon fundin e asaj konvente që e përligjte flijimin e gruas.** (ShS).]

♦ *mit* Vigan.

bajm i m fet *G* Pagëzim; krezmim.

bajmák e mb bis (*Këmbë*) të shtrembra.

bajmaknga jashtë (*Njeri*) që ecën duke i hedhur këmbët anash

bajmak nga brenda (*Njeri*) që ecën duke i përpjekur gjunjët.

bajmák u m sh ë ët *Njeri* me këmbë të shtrembra; *njeri* që ecën duke i hedhur këmbët anash ose duke i përpjekur gjunjët.

bajmák•e ja f sh e et e BAJMAK U.

bajmákthi ndajf bis (*Eci*) duke i hedhur këmbët anash ose duke rrahur gjunjët përbrenda.

bájm•ë (i) e (e) mb krahin G (*Kafshë*) e bardhë.

bajm•óhem G pës e BAJM•OJ. >BAJM•UE (me u).

bajm•ój kal G >BAJM•UE (me).

bajm•úe (me) kal óva úe fet G Pagëzoj; krezmoj.

bajm•úe (me u) úe (u) úe pës e BAJM•UE (me).

bajmúem (i) e (e) mb fet G I pagëzuar; i krezmuar.

bajmúem it (të) as fet G Pagëzim; krezmim.

bájo ja f sh - t G Ka i larmë.

Bájo shkurt i BAJAZIT I.

bajofshéhur mb J I mbyllur në vend të humbur a të fshehtë.

bajonét•ë a f sh a at

♦ *usht* Armë e bardhë si thikë, që mbërthehet te gryka e tytës së pushkës a të automatikut ose që e mban ushtari në brez. **Bajonetë thikë (shtizë).** **Maja e bajonetës.** **Mbërthej (hap, përkul, mbyll) bajonetën.**

♦ *Ushtar* i këmbësorisë (*si njësi numërimi*). **Detachment me një mijë bajoneta.**

♦ *fig* Forcë ushtarake, dhunë e armatosur.

♦ *ndërt* Gozhdë muri petake, që përdoret për të mbërthyer kornizat e dritareve dhe kasat e dyerve.

*

Me forcën e bajonetës me armë, me dhunë.

bajpás i m sh e et mjek Ndërhyrje për të krijuar një kalim të ri, që lë mënjane pjesën e dëmtuar të enës së gjakut.

bajrák si mb: Me shtatin bajrak me shtat të drejtë e të bukur.

bajrák•k ku m sh kë kët dhe qe qet

♦ *vjet* Flamur.

♦ *hist* Njësi ushtarake e më vonë administrative, që u krijua në ndarjen tokësore të disa krahinave të Shqipërisë, që zëvendësoi organizimin fisnor patriarkal. [**rreth vjetit 1415 trajtohet lidhja e barjakvet të Mirditës** (GjF).]

♦ *etn* Shami e kuqe, me lule e me xhufka, që mbajnë krushqit si flamur kur shkojnë të marrin nusen.

♦ *fig* *Njeri* me shtat të drejtë e të bukur.

♦ *fig* Model; shembull. [**O Bajram bajrak i gjallë/ More nam' me gjak në ballë** (FN).]

*

Jam me bajrak Më del emri për punë të liga.

Ndërroj bajrak Ndërroj flamur; tradhtoj.

Rospi me bajrak Kurvë me patentë.
bajrákas *ndajf* Si bajrak; si flamur.

**

lojë bajrakas Lojë në të cilën pjesëtarët e pajisur me shkopinj përpiqen të godasin një shkop që është ngulur në tokë si flamur.

bajrákas e mb krahin G (Njerëz) që banojnë në të njëjtin bajrak.

bajrák•e ja f sh e et krahin G Lopë me zile që i prin tufës.

bajraktár i m sh ë ët

♦ *hist* Kreu i bajrakut, si drejtues i bajrakut në bazë të kanuneve patriarkale.

♦ *vjet* Flamurtar.

♦ *keq* Njeri i ashpër e mendjemadh, që kërkon të sundojë e të urdhërojë. **Sillem si bajraktar.**

♦ *etn* Krushk i parë; krushk që mban bajrakun e grupit që shkon të marrë nusen.

bajraktarí a f

♦ Pozitë e bajraktarit.

♦ *përmb* Tërësi e bajraktarëve.

bajraktaríz•ëm mi m

♦ *hist* Formë e organizimit ushtarak e tokësor, që mbështetet në ndarjen sipas bajraqeve.

♦ *hst* Sundim i bajraktarit.

♦ *keq* Mënyrë drejtimi e vjetruar e patriarkale e mbështetur në komandim të padiskutueshëm, të ashpër e mendjemadh; qëndrim e sjellje prej bajraktari.

bajrak•zézë zéza mb f krahin G (Grua) fatkeqe; e goditur nga një fatkeqësi.

bajrakzéz•ë a f sh a at krahin G Grua fatkeqe, e goditur nga një fatkeqësi.

Bajrámi i m fet Festë fetare kryesore e myslimanëve; festohet pas muajit të Ramazanit. **Bajrami i Madh (i Vogël). Kurban Bajram.**

bajramcúrras e mb I Bajram Currit; që ka të bëjë me Bajram Currin, me banorët a vendësit e tij.

bajramcúrras i m sh - it Banor a vendës i Bajram Currit.

bajramcúrras•e ja f sh e et f e BAJRAMCURRAS I.

bajrimág•ë a f sh a at ent krahin G Merimangë.

bajronián e mb let (Stil poetik) i Bajronit.

bajroníst e mb (Studime) rreth jetës dhe veprave të Bajronit.

bajroníst i m sh ë ët Studiues i jetës dhe veprave të Bajronit.

bajroníst•e ja f sh e et f e BAJRONIST I.

bâjsh•ëm (i) me (e) mb G Portativ; i bartshëm.

bajt m tek inf Njësi e kujtesës e përbërë nga një varg prej 8 bitësh.

bajt i f A >BALT•Ë A.

bájt•ë a f A >BALT•Ë A.

bajt•ë (me) kal a ë G

♦ >MBAJ. E baj në krahë.

♦ Vesh; përdor (*rrobat, këpucët*). **Rroba me bajtë** rroba të përditshme.

bajt•ë (me u) vetv a (u) ë G Ndërroj banesë. >MBART•EM. Kur do të bajtemi?

bajtës i m sh - it G

♦ Mbartës.

♦ Hamall.

♦ *fig* Përcjellës i lajmeve a fjalëve.

bájtj•e a f sh e et G

- ♦ Mbartje.
- ♦ Punë e hamallit.
- ♦ Ndërrim i banesës.
- ♦ Përcjellje e lajmeve a fjalëve.

bajt•ónj *kal óva úar* A Baltos; bëj me baltë; përbalt.

bajtuár (i e) *mb* A I baltosur; i bërë me baltë; i përbaltur.

bâjtun (i e) *mb* G

- ♦ I mbartur.
- ♦ (*Veshmbathje*) e vjetër; e përdorur.

bâjtun it (të) *as* G

- ♦ Mbartje; transport.
- ♦ Ndërrim i banesës.

**

dhe i bajtun G Dhe i sjellë nga vend tjetër.

bajth i *m* anat krahin G >BAQTH I.

bajthorë t *f sh ikt* (*Cypriniformes*) Rend peshqish të ujërave të ëmbla, që përfshin krepët, cironkat etj.

bajúkë *mb* G (*Kafshë*) pullalie.

bajúk•ë a¹ *f sh a at orn* (*Fulica atra*) Shpend i liqeneve dhe i kënetave, i ngjashëm me bajzën, me sqep ngjyrë bari dhe lafshë të bardhë.

bajúk•ë a² *f sh a at krahin* G Lopë e kuqe me larë të bardhë në ballë.

bajún *im sh ë ët*

- ♦ Fik i parë i bardhë.
- ♦ Fik që prodhon dy herë në vit.

bájz•ë a¹ *f sh a at orn* (*Fulica atra*) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë dhe pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa.

bájz•ë a² *f sh a at krahin* G Hobe; bahe.

Bak u *m* mit rom Perëndi e venës, frymëzues i krijimtarisë poetike e muzikore. >DIONIS I.

bakáj t *sh i* BAK•ALL ALLI.

bakáje t *m sh* Sende (kryesisht ushqime) të blera te bakalli.

bakakáq i *m sh ë ët* zool J Bretkosë.

bakak•úa ói *m sh énj énjt* zool Ç Bretkosë.

bakál i *m sh ë ët* Oturak; poçe nate. >BUKAL I.

bakalák u *m sh ë ët ikt* >MERLUC I.

bakalárosi *mb bis* (*Njeri*) thatuq; i thatë si cironkë.

bakaláro ja *f sh - t*

- ♦ *ikt* (*Gadua morrhua*) Peshk i madh i deteve veriore; përdoret si ushqim i tharë e i kripur; nga njëri lloj nxirret vaj peshku.

bakaloreát i *m sh e et* Diplomë e përfundimit të kolegjit (*në disa sisteme arsimore anglosaksone*).

bakalósh i *m sh a at fëm* G Bark.

bak•áll álli *m sh éj éjtë dhe áj ájtë* Shitës me pakicë gjërash ushqimore dhe sendeve të vogla për nevoja shtëpiake.

**

defter bakalli Regjistër i mbajtur keq, i fëlliqur e gjysmë i grisur.

pusullë (letër) bakalli Shkresë a letër, e shkruar në kartë të keqe, jo sipas rregullave dhe e mbajtur fare pa kujdes.

bakallá u *m sh - të ushq* A Bakalaro.

bakallë•k ku *m kryes sh qe qet*

♦ Sende që shet bakalli.

♦ Tregtim i sendeve në dyqanin e bakallit; punë e bakallit.

*

Bëj bakallëk me diçka Bëj pazarllëk me diçka; e trajtoj diçka si plaçkë tregu.

bakallëm *fj ndërmj vjet* Pa ta shoh.

bakallëqe t sh i BAKALLË•K KU.

bakanáli•e a f sh e et Festë romake me orgji dhe pirje për nder të Bakut, perëndisë së verës.

bakánt e mb I kultit të Bakut.

bakánt•e ia m sh e et Priftëreshë e Bakut.

bakár i m sh ë ët A Zog i ri; zog pule i vogël, ende me push; çërr.

bakará ja f Lloj loje bixhozi me letra, në të cilën dy a më shumë pjesëtarë në lojë luajnë kundër bankës.

bakardár i m sh ë ët Qull me drithë të bluar trashë.

bakarrót ndajf bis G (Mundem) thellë; keqas në lojë.

bakçé a f sh - të Ç Kopsht; bahçe.

bák•e t f sh G

♦ Brez që mbështjell mesin e trupit.

♦ Nënbarës e takëmit të kafshëve të barrës.

bakéj të sh i BAK•ALL LLI.

bakelit i m Lëndë sintetike plastike që nuk përçon nxehtësinë. **Enë bakeliti.**

bâ•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja G Keqbërës.

bâ•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë G Njeri keqbërës.

bâkéq•e ja G f sh e et Keqbërëse.

bâkéqës e mb G Keqbërës e.

bâkéqës i m G>BA•KEQ I; KEQBËRËS I.

bâkéqës•e ja G f e BAKEQËS I.

bâkeqësi a f G Keqbërje; krim.

bakét•ë a f muz Shkop i dirigjentit.

bák•ë a f krahin Lojë "ta lashë"; lojë fëmijësh, në të cilën njëri bëhet ndjekës, deri kur të kapë ndonjë tjetër, që t'i lërë radhën e ndjekësit.

bakém i m sh e et bot (*Haemotoxylon campechianum*) Dru i Brazilit; përdoret për mobilie dhe për ngjyrosje.

bákër si kallëzues: Më bëhet syri bakër për diçka digjem nga dëshira për të pasur diçka. **E kam syrin bakër** më ndritin sytë; kam sy (vështrim) të mprehtë.

bák•ër ri m

♦ Element metalor i përhapur me ngjyrë të kuqërreme, që punohet lehtë dhe është përçues i mirë elektrik dhe termik (*simboli Cu*). **Monedhë bakri. Lidhje bakri. Tel bakri. Ngjyrë bakri** ngjyrë e kuqërreme.

♦ Kripë helmuese, që formohet prej këtij metali në enët e pakallajisura.

♦ **sh ra rat** Enë bakri. >**BAKËRE T.**

♦ **keq** Gjë që nuk vlen shumë a që nuk çmohet si duhet.

*

Me bakra e me çakra Me të gjitha gjërat; me çdo që kam; me laçkë e me plaçkë.
bakërdán i *f ushq krahin G* Qull i trashë me miell misri e me kërce derri.
bakëre t *f sh* Enë bakri.
bakërim i *m tek* Veshje me bakër.
bakërisht•e ja *f kryes sh e et*
 ♦ Enë bakri.
 ♦ Copa bakri për skrap.
bakërisht•ë a *f sh a at* Tokë e varfër, jopjellore.
bakërizim i *m tek* Veshje me bakër.
bakëriz•óhet úa (u) úar *tek pavet dhe pës e* **BAKËRIZ•OJ.**
bakëriz•ój kal óva úar *tek* Vesh me bakër.
bakërizúar (i e) *mb tek* I veshur me bakër.
bakërizúem (i) me (e) *mb G >BAKËRIZUAR (i e).*
bakërmbájtës e *mb gjeol, min (Shtresë, mineral)* me përmbajtje bakri.
bakër•óhem vetv óva (u) úar
 ♦ *veta III (Ena e kallajisur)* zë bakër; (*enës*) i del kallaji.
 ♦ *fig* Varfërohem shumë; mbetem pa gjë.
bakër•ój kal óva úar
 ♦ *tek* Vesh me bakër.
 ♦ *fig* E varfëroj shumë (*dikë*).
bakëror e *mb libr (Tretësirë)* me përmbajtje bakri; (*prodhim*) i bërë me bakër.
bakëror•e ja *f sh e et* Enë (prej) bakri.
bakëros•em vetv a (u) ur
 ♦ *veta III (Ena)* zë kripë helmuese.
 ♦ Helmohe nga gjella e gatuar në enë bakri të pakallajisur ose që i ka rënë kallaji.
bakëros•ëm (i) me (e) me (e) *mb G >BAKËROSUR (i e).*
bakërosur (i e) *mb*
 ♦ (*Enë bakri*) që i ka rënë kallaji; që ka zënë kripë helmuese.
 ♦ I helmuar nga kripa e bakrit.
bakërpunúes i *m sh - it* Zejtari a punëtor, që merret me punimin ose me ndreqjen e enëve e të sendeve të tjera prej bakri.
bákërt (i e) *mb*
 ♦ (*Enë*) prej bakri.
 ♦ (*Flokë*) të kuqërreme me ngjyrë bakrit.
bákërta t (të) *f sh* Enë (prej) bakri.
bakëruar (i e) *mb*
 ♦ (*Enë*) e veshur me kripë bakri; që ka zënë kripë bakri.
 ♦ *fig* I mbetur kripë, pa para në xhep; i shkundur.
bakëruem (i) e (e) *mb G >BAKËRUAR (i e).*
bakërxhí a *m sh j jt krahin G >BAKËRXHI U².*
bakërxhí u¹ *m sh j jt G >BAKËRXHI U².*
bakërxhí u² *m sh nj një vjet >BAKËRPUNUES I. Rruga e bakërxhinjve.*
bakërxhínj të sh i **BAKËRXHI U².**
bakfán i *m vjet* Fakfun; lidhje e bakrit me nikelin, që ngjan si argjend; përdoret për të bërë kuti, lugë, pirunë etj.
Bakingamshír i *m gjeog* Një nga kontetë e Anglisë Juglindore.

bakllaí a f sh - të ushq Ç Bakllava.

bakllaít•em vetv a (u) ur Ç Hahem me fjalë; grindem.

bakllaítj•e a f sh e et Ç Grindje (me fjalë).

bakllamá ja¹ f sh - tëvjet krahin G Reze e derës, dritares, kapakut të baules etj.

bakllamá ja² f sh - të muz Vegël muzikore popullore me tri tela, me kasë prej panje, që i bihet me pendë.

bakllavá ja f sh - të ushq

♦ Ëmbëlsirë me petë të holla, të mbushura në mes me arra të shtypura dhe që, pasi piqet, përvëlohet me sherbet.

♦ Copë nga kjo ëmbëlsirë, e prerë zakonisht në trajtë rombi.

*

Nuk bëhet bakllava me miell thekrej u Nuk bëhet mirë një punë kur mungojnë mjetet e nevojshme.

Kam njërrën dorë në bakllava dhe tjetrrën në revani Kam gjithë të mirat.

baklláv•e a f sh a at G > BAKLLAVA JA. Kallëp bakllave nuskë bakllavaje.

bakóc i m sh ë ët A

♦ Shkurtabiq.

♦ Qeros; njeri me kokë tullë.

bákra t f sh Enë bakri.

bakráç i m sh e et vjet

♦ Tenxhere a kusi bakri për të gatuar a për të mbajtur ujë.

♦ Kusi ose kazan bakri.

bakráç•e ja f > BAKRAÇ I.

bakraxhí a m sh j jt krahin G > BAKRAXHI U².

bakraxhí u¹ m sh j jt G > BAKRAXHI U².

bakraxhí u² m sh nj njtë > BAKËRXHI U.

bakshísh i m sh e et Të holla që i jepen dikujt për shërbime të vogla mbi vlerën e punës. [kurse
nji tjetri ia ka ndreq punën e madhe aty për aty - pse ka luejt bakshishi apor akraballëku
(KM).]

baktér i m kryes sh e et bio Organizëm njëqelizor, që gjendet në ujë, në ajër, në tokë e në qenie të gjalla dhe kalbëzon e tharbëton lëndët organike ose shkakton sëmundje. > MIKROB I.

bakteremí a f mjek Prani e baktereve në gjak.

baktéri•e a f sh - t > BAKTER I.

bakteriál e mb > BAKTEROR E.

bakteriofág e mb I bakteriofagut; që ka të bëjë me bakteriofagun. > BAKTERNGRËNËS E.

bakteriofág u m sh ë ët bio Virus parazitar në baktere. > BAKTERNGRËNËS I.

bakteriofagí a f bio Aftësi e virusit për të ngrënë bakteret.

bakteriolitík e mb I bakteriolizës; që ka të bëjë me bakteriolizën.

bakteriolíz•ë a f bio Shkatërrim i qelizës bakterore.

bakteriológ u m sh ë ët Biolog që studion bakteret.

bakteriológ•e ia f sh e et fe BAKTERIOLOG U.

bakteriologjí a f Degë e mjekësisë që studion bakteret në lidhje me sëmundjet.

bakteriologjík e mb I bakteriologjisë; që ka të bëjë me bakteriologjinë. Armë bakteriologjike.

bakterioprotein•ë a f sh a at bio Proteinë e prodhuar nga bakteret.

bakteriourí a f mjek Prani e baktereve të urinë.

baktermbártës e mb mjek, veter > BACILMBAJTËS E.

baktermbýtës e mb (*Lëndë*) që mbyt a vret bakteret.

baktermbýtës i m sh - it Lëndë që mbyt a vret bakteret.

bakterngrënës e mb bio I bakterngrënësit; që ka të bëjë me bakterngrënësin.

bakterngrënës i m sh - it bio Virus parazitar në baktere.

bakterngjashëm (i) me (e) mb bio (*Mikroorganizëm*) i ngjashëm me bakterin.

bakterór e mb libr I baktereve; që ka të bëjë me bakteret; i shkaktuar nga bakteret.

baktí a f sh - të > BAGËTI A.

bákthi ndajf G (*Hidhem, kërcej*) pupthi, me të dyja këmbët njëherësh në ajër.

Bakú ja f gjeog Kryeqytet i Azerbajxhanit.

bakúc•ë a f sh a at A Shtëllungë leshi gati për tjerrie.

bakúk u m A Hipnozë; hipnotizim.

bákull mb bis (*Njeri*) i bëshëm e i fuqishëm; me trup të shëndoshë e të fortë.

bakullját•ë a f sh a at A

♦ Fshikullim; goditje me fshikull.

♦ Goditje; rrahje.

bal i¹ m sh ë ët krahin G, K Vëlla i madh.

bal i² m sh ë ët

♦ Qen i bardhë.

♦ Qen me pulla të bardha.

♦ Qen stani.

bal i³ m sh ë ët

♦ Qen rrugësh.

♦ *keq krahin G* Laro; zagar; njeri i keq.

Bal i¹ m shkurt i Bardhyl; Ikbal.

Bal i² f shkurt i Ikbale.

balac i m sh a at

♦ *bot* (*Myroxylon*) Dru i lartë deri 40 m, me gjelbërim të përhershëm, me lule të bardha që lidhin bishtajë me një kokërr; lënda e tij përmban vajra natyrore aromatike.

♦ Balsam.

balád•ë a f sh a at

♦ *let* Poezi tregimtare me origjinë folklorike, me strofa të thjeshta dhe refren.

♦ *muz* Këngë romantike ose sentimentale.

balák e mb G Frikaman; i paguxim; tutës.

balák u m sh ë ët G Njeri frikaman (i paguxim); tutës; frikës.

balák•e ja G f e BALAK U.

balaklláv•ë a f sh a at Kapuç, zakonisht i thurur prej leshi, që mbulon krejt kokën dhe qafën, përveç fytyrës.

balalájk•ë a f sh a at muz Vegël me kuti trekëndëshe dhe me tri tela, që nxjerr tinguj të ngjashëm me ato të mandolinës.

balán i m sh ë ët inv Krustac deti me guaskë që ngulitet në një vend dhe ushqehet duke filtruar grimca me qimet e këmbëve.

balancél•ë a f sh a at det Barkë peshkimi.

balánc•ë a f sh a at libr

♦ > PESHOR•E JA.

♦ *fíg* Masë, mjet a mënyrë për vlerësimin ose për gjykimin e një çështjeje a të një njeriu.

Peshon (rëndon) në balancë. Nga anon balanca?

♦ *fig* Baraspeshë, përpjesëtim i njëjtë i forcave në të dy anët. **Balanca e forcave.**

*

Është në balancë Kërkohej një zgjidhje për diçka; vendoset për diçka.

Vë në balancë E shqyrtoj mirë diçka për ta vlerësuar ose për ta krahasuar me një tjetër; e peshoj.

balancím i m libr Baraspeshim (*i forcave*).

balanc•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BALANC•OJ.**

balanc•ój óva úarlibr

I kal

♦ Sjell në drejtpeshim (*dy masa*); vë në baraspeshë; bëj që të ketë peshë të barabartë në të dy krahët e (*forcave etj.*).

♦ *fin* Sjell në gjendje të barabartë kreditin dhe debitin e (*llogarisë*).

IIjokal Ruaj a mbaj drejtpeshimin.

balancúar (i e) mb I drejtpeshuar.

♦ *fig* I matur në veprime; i paanshëm.

balancúem (i) me (e) mb *G >* **BALANCUAR (i e).**

balándër ra f sh ra rat Mur rrethues i qytetit.

balanít i m mjek Pezmatim i kokës së penisit.

balanoglós im sh ë ët inv (*Enteropneusta*) Krimb i lendeve të dushkut (*shihet si hallkë e evolucionit nga jokërbishtorët te kërbishtorët*).

balást i m

♦ Ngarkesë e rëndë (*zhavorr, rërë, ujë etj.*), që vihet në anije për të siguruar zhytjen e duhur ose ndër aerostate që të rregullohet ngritja dhe ulja.

♦ *hek* Zhavorr i shtruar nën traversa, që i mban ato të mos lëvizin dhe që pesha të shpërndalet njësoj.

♦ *fig* Peshë e tepërt; ngarkesë e panevojshme a e padobishme. **>BARR•Ë A.**

balastrí a f sh - të Pështjellim; rrëmujë; çrregullim.

balásh e mb

♦ (*Kafshë shtëpiake*) me balë të bardhë në ballë ose me bala në trup.

♦ Laraman, i përzier me të bardhë e të zi. **Flokë balashë.**

♦ *keq* Laraman, i përzier. **Gjuhë balashe.**

*

Njihem si kau (si kali) balash

♦ Dallohem mirë midis të tjerëve; njihem menjëherë.

♦ Më tregojnë me gisht

balásh i m sh ë ët

♦ Ka, qen etj. balash.

♦ *bis* Njeri me flokë të përzier bardhë e zi.

♦ *shar* Njeri i pafytyrë.

balásh•e ja f sh e et

♦ Lopë a pelë me balë të bardhë në ballë ose me bala në trup.

♦ *f e* **BALASH I.**

baláshk•ë a f sh a at > **BALASH•E JA.**

Balatón i m gjeog (Liqeni) Balaton (*në Hungari*).

balatúr i m sh a at ndërt A Kryeshkallë; sheshpushim i shkallëve.

balbó ja f Njësi monetare e Panamasë.

balbëti (me) jokal na - G Kam urth (në stomak).

balbëti•j jokal G >BALBTI (me).

balbëtim•ë a f G Urth i stomakut.

balbëtim•ë (i) e (e) mb G I rënduar nga urthi i stomakut.

balcám i m sh e et > BALASAM I.

balcím i m sh e et G Kërcim.

balc•ój jokal G >BALC•UE (me).

balcós kal a ur Ç

♦ Bëj me gjak.

♦ Bëj me baltë.

balcós•em a (u) ur Ç

I vetv

♦ Bëhem a përlyhem me gjak.

♦ Bëhem a përlyhem me baltë.

II pës e BALCOS.

balcós•e a f Ç

♦ Përlyerje me gjak.

♦ Përlyerje me baltë.

balcósur (i e) mb Ç

♦ I përlyer me gjak.

♦ I përlyer me baltë.

balc•úe (me) jokal óva úe G Kërcej; shkoj duke kërcyer; duke u përplasur.

balcúem it (të) as G Kërcim.

balç i¹ m sh a at

♦ Gjalmë; ushkur.

♦ Brez për të mbështjellë mesin.

♦ Dizg për të lidhur foshnjën në djep.

♦ Litar me lëvozhgë bliri.

balç i² m sh e et

♦ *bot (Hypericum perforatum)* Bimë barishtore me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit.

♦ Lëng i trashë që nxirret nga bima e balçit dhe përdoret për mjekime.

balç i³ m sh e et

♦ Balsam.

♦ Melhem i gatuar nga mjekues popullorë.

bálça t f sh Aski; llastika të pantallonave.

balçák u m sh ë ët ikt (Liza ramada; Mugil ramada) Kryegjatë; qefull i vjeshtës; kokëdhëni.

bálç•ëm mi m sh e et >BALSAM I.

balcím i¹ m

♦ Katran i cigarishtesh, i llullës.

♦ Dyllë veshi.

balcím i² m Balsamim.

balçin•ë a f sh a at G Kullotë në ligatina.

baldakín i m sh ë ët ark Kupolë ceremoniale prej guri, metali ose pëlhure përmbi altar, fron ose portë.

baldós•ë *a¹f sh a at zool (Melex meles)* Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; bën folenë nën dhe.

baldós•ë *a¹f sh a at inv (Gryllus gryllotalpa)* Kandërr e ngjashme me bulkthin, me trup të gjatë deri 5 cm e të mbuluar me push të imët, me brirthe të trashë dhe me thonj të fuqishëm, e cila rri zakonisht brenda në tokë e dëmton rrënjët e bimëve; femra lëshon vezë në llagëm dhe i ruan këlyshët. >**ARRÇ I; BUSHTËRZ A; DOSËZ A; KËLYSH DHEU.**

baldúshkës e mb I Baldushkut; që ka të bëjë me Baldushkun, me banorët a vendësit e tij.

baldúshkës i m sh - it Banor a vendës i Baldushkut.

baldúshkës•e ja f sh e et f e **BALDUSHKËS I.**

bál•e ja¹f sh e et krahin Grua shtëpiake.

bál•e ja²f sh e et krahin Lopë me pulla të bardha në trup.

bál•e ja³f sh e et krahin

♦ Bushtër; buçe.

♦ Zagar femër.

Baleáre t m sh gjeog Grup ishujsh në Mesdheun Perëndimor, pranë brigjeve të Spanjës.

balenagjúajtës e mb Që shërben për të gjuajtur balena. **Anije balenagjuajtëse.**

balenagjúajtës•e ja f sh e et Anije e pajisur për gjuetinë e balenave.

balenatór•e ja f sh e et Anije e pajisur për gjuetinë e balenave.

balén•ë a f sh a at

♦ *zool (Balaena)* Emërtim i përgjithshëm i 86 llojeve të një familjeje gjitarësh të detit nga rendi i Cetaceve, me trup si të peshkut, me gjymtyrët e përparme të përshtatura si fletë notuese, me bisht horizontal dhe me një a dy vrime për frymëmarrje. **Gjuetia e balenave. Vaj balene** vaj që nxirret nga dhjami i barkut të balenës.

♦ *bis* Lëndë brinake nga nofullat e sipërme të disa lloj balenash, që përdoret si fortesë e korseve, erashkave etj.

balenë e bardhë *zool (Delphinapterus leucas)* Balenë me dhëmbë e ujërave veriore, me kokë të vogël dhe qafë të lëvizshme, me fletë notuese të rrumbullakosura, me gjatësi deri 5.8 m, me peshë deri 2 ton. >**BELUG•Ë A.**

balenë e Groelandës *zool* Balenë e ujërave të arktikut.

balenë e hirtë *zool (Eschrichtius robustus)* Balenë në ngjyrë të hirtë me pulla të zbërdhulëta, pa dhëmbë, me gjatësi deri 15 m, me rreth 180 pllaka brinake të bardha në të dyja anët e nofullave; gjendet në ujërat e ftohta të veriut; ushqehet me krustace.

balenë e kaltër *zool (Balaenoptera musculus)* Specia më e madhe e balenave me gjatësi deri 30.5 m dhe peshë deri 200 ton; haset në ujërat nëntropikale dhe polare në të gjithë botën.

balenë gungaçe *zool (Megaptera novaeangliae)* Balenë me kurriz të rrumbullakosur, me fletë notuese të gjata e të ngushta; me gjatësi 11-16 m dhe peshë 4-6 ton.

balenë hiperodon *zool (Hyperoodon)* Një nga dy llojet e balenave me sqep, që mendohet se ushqehen kryesisht me butakë.

balenë kokëmadhe *zool (Balaenoptera physalus)* Balenë pa dhëmbë, me kokë të shtypur, me nja 12 kanale gjatësore në grykë, me kurriz të hirtë e bark të bardhë, me gjatësi deri 27.3 m dhe peshë afër 74 ton; gjendet në tufa pothuajse të në gjithë oqeanet; ushqehet me krustace dhe peshq të vegjël.

balenë me dhëmbë *zool (Odontoceti)* Një nga nënrendet e cetaceve që, në vend të pllakave brinake, kanë dhëmbë.

balenë me mustaqe *zool (Mysticeti)* Një nga nënrendet e cetaceve të cilat në vend të dhëmbëve kanë pllaka brinake për filtrimin e ushqimit nga uji.

balenë me sqep *zool (Ziphiidae)* Balenë me pllaka brinake në vend të dhëmbëve, me gjatësi 4-12 m, me turi të zgjatur si sqep; gjendet në të gjithë oqeanet.

balenë minki *zool (Balaenoptera acutorostrata)* Një nga dy llojet e balenave të vogla, me kurriz të murrmë e bark të bardhë, me gjatësi 8-10 m dhe peshë deri 4-5 ton; dy llojet gjenden njëra në gjysmësferën veriore, tjetra në atë jugore.

balenë mistakocete *zool* >**BALENË ME MUSTAQE.**

balena pa dhëmbë *zool (Mysticeti)* >**BALENË ME MUSTAQE.**

balenopterë t m *zool* Gjini balenash me 8 specie.

balenórë t m sh *zool* >**BALENOPTERË T.**

balerín i m sh ë ët Kërcimtar në balet.

balerín•ë a¹f sh a at Kërcimtare në balet. [u ngjasonte balerinave të Maurice Bédart-it, por nuk ishte një e tillë balerinë, ishte aty, kurvë si katër shoqet e saj (ED).

balerín•ë a²f sh a at *mat, tek* Kompas shënues.

balést•ër ra¹f sh a at *tek* Tufë rripash të përkulshëm prej metali ose susta, që vihen midis boshtit e shtratit të automjeteve, të vagonëve a të karrocave për të zbutur goditjet e lëkundjet gjatë udhëtimit.

balést•ër ra²f sh a at *vjet usht* Makinë lufte për të hedhur gjyle guri. >**ARBALET•Ë A.**

balét i m sh e et

♦ Art i valleve me figura, që luhen në skenë nga një a disa veta. **Balet klasik. Balet në akull. Teatri i Operës dhe i Baletit. Shfaqje baleti. Trupa e baletit. Shkollë baleti.**

♦ Pjesë skenike me valle e me lëvizje të figurshme, e shoqëruar me muzikë; muzikë që shoqëron këtë pjesë. **Balet me një akt. Pjesë të zgjedhura nga baletet. Muzikë baleti.**

♦ *bis* Institucion i artit të valleve me figura; ndërtesa e këtij institucioni; trupa që luan në skenë valle me figura. **Hyj në balet. Turneu i baletit.**

baletmaést•ër ri m sh ra rat Drejtues artistik i baletit, mjeshtër baleti.

baletmaéstr•e ja f sh e et Drejtuese artistike e baletit, mjeshtre baleti.

bález a f sh a at Ç

♦ *zool* Baldosë.

♦ *orn* Zog i zi me balë të bardhë në kokë.

bálë (i e) mb (*Kafshë shtëpiake*) me balë të bardhë në ballë, turi a trup.

bál•ë a¹f sh a at

♦ Pullë e bardhë që kanë disa kafshë në kokë ose në trup.

♦ Dele, dhi a lopë me një pullë të bardhë në ballë, në turi ose në trup.

♦ *fig* Njollë turpi, damkë, vulë. **Iu vu bala** u njollos me turp.

bál•ë a²f sh a at *zool krahin (Melex taxus)* Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; e bën folenë nën dhe. >**BALDOS•Ë A¹.**

bál•ë a³f sh a at Shami koke.

balëdrénj•ë a f sh a at Dhi me balë të bardhë në ballë dhe me brirë të gjatë e të drejtë.

balémúshk•ë a f sh a at Dhi e murrme me balë të bardhë në ballë.

bálër (i e) mb

♦ (*Kafshë*) me balë të bardhë.

♦ *fig* (*Njeri*) i njollosur; me njollë.

balësórr•ë a f sh a at Dele e zezë me një balë (pullë) të bardhë në kokë.

bálg•ë a f sh a at Bajgë.

balgétór•e ja f sh e et *vjet* Qyp i madh balte për vaj. >**PILL•E JA; BAM•Ë A.**

balgór•e ja f sh e et Kosh i lyer me bajga përbrenda.

balgós *G* >**BALGOS**•**Ë** (me).

balgós•em *G vetv dhe pës e* **BALGOS**. >**BALGOS**•**Ë** (me u).

balgós•ë (me) a **ë** *G*

I jokal veta III (Kafsha) lëshon bajga.

IIkal Lyej me bajga të njoma (*kasollen, koshin*).

balgós•ë (me u) a (u) **ë** *G*

I vetv përlyhem me bajga.

II pës e **BALGOS**•**Ë** (me).

balgósj•e a *f G*

♦ Përlyerje me bajga.

♦ Lyej me bajga të njoma (*kasollen, koshin*).

balgósun (i e) *mb G*

♦ *I përlyer* me bajga.

♦ (*Kasolle, kosh*) i lyer me bajga.

Báli *m gjeog* Ishull në lindje të Ishullit Java të Indonezisë.

balíc•ë a *f sh* a at Shami koke.>**BALLIC**•**Ë** A.

balík e *mb* >**BALËR** (i e).

balík u *m*>**BALO JA**.

balinéz e *mb* *I* Ishullit të Balit; që ka të bëjë me Ishullin e Balit, me banorët a vendësite tij.

balinéz i *m sh* **ë** *ët* Banor a vendës i Ishullit të Balit.

balinéz•e ja *f sh* e et *f e* **BALINEZ I**.

balísk•ë a *f sh* a at

♦ Yll balë a pullë në ballin e kafshës. >**BAL**•**Ë** A¹.

♦ Mes i ballit; lule e ballit.

♦ Lopë a dhi me balë të bardhë në ballë.

♦ Copë lëkure me lara që vihet për bukuri në samar ose në vithe të hajvanëve.

balistik e *mb mek, usht* *I* balistikës; që ka të bëjë me balistikën; që lëviz sipas ligjeve të balistikës. **Predhë (raketë) balistike. Fluturim balistik.**

balistik•ë a *f mek, usht* Shkencë e dinamikës së fluturimit.

balistít i *m usht* Eksploziv që digjet me pak tym.

balistokardiográf i *m sh* **ë** *ët* *mjek* Pajisje mjekësore për matjen e forcës mekanike të tkurrjeve të zemrës dhe sasinë e gjakut që kalon nëpër të gjatë një kohe të dhënë.

balistokardiografí a *f sh* - *të mjek* Matje e forcës mekanike të tkurrjeve të zemrës dhe sasisë së gjakut që kalon nëpër të gjatë një kohe të dhënë.

balistokardiográf i *m sh* a at *mjek* Paraqitje grafike e matjeve me balistokardiograf.

balistoskóp i *m sh* **ë** *ët* *mjek* Pajisje që regjistron lëvizjet nënsipërfaqësore dhe i paraqit në trajtë të një vektori lakor me dy përmasa.

balishán e *mb* Me balluke mbi ballë.

balísh•ë a¹*f sh* a at Balluke; flokë të gjatë mbi ballë.

balísh•ë a¹*f sh* a at Pullë e bardhë e disa kafshëve në kokë a në trup.

balkój t *sh* i **BALK**•**UE OI**.

balkróc•ë a *f sh* a at *bot* Trëndafil, me gjethe përherë të blerta, me tufa lulesh të bardha erëmirë; **trëndafil breshke.**

balk•úe ói *m sh* **ój** **ójt** Ballkon.

balmúc *ndaif G* *I* palosur dysh nga dhimbja.

balmúc i *m sh* a at *G* >**BALMUÇ**•**Ë** A.

balnúç•ë a f G

- ♦ Shuk a truç dheu, balte etj.
- ♦ Topth gjalpi në qumësht të tundur.

balnúq ndajf krahin G >BALMUÇ.

balnúq i m sh e et

- ♦ Copë e hollë dhjami; petë dhjami.
- ♦ Dhjamë i patretur.

balneár e mb mjek (Qendër) banjash termale për terapi.

balneológ u m mjek Specialist i terapisë me banja termale.

balneológ•e ia f e BALNEOLOG U.

balneologjí a f mjek Degë e mjekësisë që studion terapinë me banja termale.

balneologjik e mjek I balneologjisë; që ka të bëjë me balneologjinë.

balneoterapí a f mjek Terapi me banja termale.

balneoterapeutík e mb mjek I balneoterapisë; që ka të bëjë me balneoterapinë.

bálosi kallëzues J: Bëhem balo me dikë prishem, zihem, nuk flas më me dikë.

bálo ja f sh - t

- ♦ Qen ose ka me balë të bardhë në ballë a në turi. [**Ku i kini qent' e staneve që ulurinin si luanë?/ Murrot, balot, gudot - armiqtë tanë të vjetër?** (BXh).]
- ♦ *bis* Njeri me flokë dhe qime krejt të bardha.
- ♦ Njeri me damkë; njeri që e njohin të gjithë për të keq.

*

Kape laro, prite balo S'e merr vesh i pari të dytin; rrëmuje e madhe ku secili bën sipas kokës.

Ku lë laroja të hajë baloja Më i forti rrëmben për vete çdo gjë dhe s'lë asgjë për të tjerët.

balóc e mb Balosh; pullali.

balój i m sh - t krahin G

- ♦ Ka balash.
- ♦ Ka i kuq me një njollë të bardhë në ballë.

balók e mb krahin G (Kafshë) e balër; me balë të bardhë.

balók u m sh ë ët krahin G Kalë me balë të bardhë në ballë.

balonë si kallëzues: Bëhem balonë dehem keq; bëhem tapë.

balón•ë a f sh a at

- ♦ Sferë e madhe prej pëlhure ose prej lënde tjetër të fortë e të papërshkueshme nga ajri, e mbushur me gaz të lehtë, që shërben për të ngritur në ajër një aerostat; pajisje për studime meteorologjike etj.; aerostat që ngrihet në ajër me një sferë të tillë. **Balonë me**

hidrogjen.Udhëtim rreth botës me balonë.

- ♦ Lodër fëmijësh prej letre të nderë mbi fije kallamash, që lëshohet lart në ajër e mbajtur me pe të fortë. **Bishti i balonës.Lëshoj (ngre) balonën.**

- ♦ Tullumbace. **Balona me ngjyra. Fryj balonën.**

- ♦ *vjet bis* Aeroplan.

- ♦ *tek* Enë qelqi a metali si sferë, që përdoret për të mbajtur mbyllur lëngje ose gaze.

- ♦ *teks* Fill i mbledhur si kon në masurin e makinës së tjerres.

**

balonë provelibr Mjet për të hetuar a sonduar mendimin e përgjithshëm për një çështje.

baló•nj jokal óva úar A Vallëzoj; marr një valle.

balós kal a ur

- ♦ Damkos (*kafshët*) me shenjën e pronarit; i vë shenjën e pronarit (*kafshëve*).

♦ *fig* Damkos; njollos (*emrin e dikujt*).

balós•em a (u) ur pës e BALOS.

balós•ëm (i) me (e) mb G >BALOSUR (i e).

balósj•e a f

♦ Damkosje e kafshëve me shenjën e pronarit.

♦ *fig* Damkosje; njollosje; turpërim.

balósur (i e) mb I damkosur; i njollosur; i turpëruar; që është bërë me njollë.

balósh e mb

♦ (*Kafshë*) me pulla; pullalie.

♦ *keq* (*Njeri*) i keq.

balósh i m sh ë ët

♦ > **BALASH I.**

♦ Qen me lara të bardha.

♦ Kalë me larë të bardhë në ballë.

♦ *G fig* Njeri i paqëndrueshëm; tutës.

♦ *keq* Njeri i keq; qen.

baloshán e mb >BALOSH E.

balósh•e ja¹f sh e et Dhi a lopë me balushë në ballë. > **BALASH•E JA.**

balósh•e ja²f sh e et Lule e çelur.

balósh•e ja³f sh e et *bot* Mështekën.

balotázh i m sh e et *zyr* Zgjedhje të dyta që mbahen kur asnjë pjesëmarrës në to nuk ka fituar shumicën e mjaftueshme të votave.

balotím i m sh e et *mjek* Teknikë kontrolli me dorë për të gjetur objekte që lëvizin në trup.

balóz i m sh ë ët

♦ > **BAJLOZ I.** [Qe nandë vjet qi kam marrë rrugën e vorrit,/ pak pa mrrijtë baloz, ti m'ke dredhue. (CV)]

♦ Ç Pasanik i madh.

balptím i m G Rëndim i stomakut nga ushqimi me shumë yndyrë.

balpt•óhem G >BALPT•UE (me u).

balpt•ój kal G >BALPT•UE (me).

balpt•úe (me) kal óva úe G Rëndo (stomakun) me ushqim me shumë yndyrë.

balpt•úe (me u) vetv óva (u) úe G Më rëndohet stomaku nga ushqimi me shumë yndyrë.

balptúem (i) e (e) mb G (Stomak) i rënduar nga ushqimi me shumë yndyrë.

balq i m sh e et A Ijë e trupit të njeriut.

balsám i m sh e et

♦ Lëng i trashë si rrëshirë, me erë të mirë, që kullon nga disa drurë dhe që përdoret në teknikë e në mjekësi. **Balsam bredhi.**

♦ Lëng i trashë, i përgatitur me lule balçi (lule balsami), të mbajtura në vaj ulliri, që përdoret në mjekësinë popullore për plagë dhe si qetësues.

♦ *fig* Mjet që zbut a që qetëson dhembjen, ngushëllim. **Fjala iu bë balsam.**

*

I vë (i derdh) balsam E qetësoj; e ngushëlloj.

**

lule balsami bot (*Hyperium perforatum*) Bimë barishtore me lule ngjyrë portokalli, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

balsamár•e ja f sh e et libr Enë prej balte me grykë të ngushtë, për të mbajtur balsam ose erëra të mira.

balsamím i m sh e et

♦ Lyerje me balsam a me ndonjë lëndë tjetër e trupit të të vdekurit, të një kafshe ose të një shpendi, që të mos prishet për një kohë të gjatë.

♦ *fig* Zbutje e dëshpërimit; lehtësim i dhembjes; ngushëllim.

balsamín•ë a f sh a at bot Bimë që lëshon balsam.

balsaminóre t f sh bot Familje e bimëve që lëshojnë balsam.

balsam•óhem óva (u) úar pës e BALSAM•OJ.

balsam•ój kal óva úar

♦ Lyej me balsam a me lëndë tjetër trupin e një të vdekuri, të një kafshe a shpendi, që të mos prishet për një kohë të gjatë.

♦ *fig* I zbut dëshpërimin; i lehtësoj dhembjen (*dikujt*); e ngushëlloj (*dikë*).

balsamós kal a ur > BALSAM•OJ.

balsamós•em a (u) ur pës>BALSAM•OHEM.

balsamós•ëm (i) me (e) mb G >BALASAMOSUR (i e).

balsamósj•e a f sh e et > BALSAMIM I.

balsamósur (i e) mb>BALSAMUAR (i e).

balsámtë (i e) mb (Lëndë) me përmbajtje balsami ose me vetitë e balsamit; që bie erë të mirë.

Erë e balsamtë.

balsamúar (i e) mb

♦ (*Trup i të vdekurit, i kafshës a shpendit*) i lyer me balsam a me ndonjë lëndë tjetër për të mos u prishur (për trupin e një të vdekuri, të një kafshe a të një shpendi).

♦ (*Aromë*) e mirë dhe dehëse.

balsamúem (i) me (e) mb G >BALSAMUAR (i e).

balsamúes i m sh - it Ai që bën balsamime.

balsamúes•e ja f sh e et f e BALSAMUES I.

balsúk•e ja f sh e et > BALLUK•E JA.

balt kalG >BALT•Ë (me).

balt e mb I vendeve Baltike; karakteristik i vendet balte, për banorët a vendësit e tyre. **Gjuhët**
balte degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që përbëhet nga lituanishtja, letonishtja dhe persishtja e vjetër.

balt i m K Dyllë veshi.

baltác i m krahin G Cipë e trashë që zë uthulla.

baltaçák u m sh ë ët krahin G Peshk i cekëtinave me baltë.

balták e mb

♦ (*Truall*) i qullët, me baltë.

♦: **Bukë baltake** bukë e qullët, që s'është pjekur mirë.

balták u m sh ë ët Vend me shumë baltë. >**BATOK U. Ngec në baltak.**

baltaník e mb I qullët; me baltë. >**BALTAK E.**

baltár i m sh ë ët Punëtor që gatuan baltën për tjegulla e tulla ose për të lyer muret.

báltas ndajf

♦ Me baltë; nëpër baltë.

♦: **Luajmë baltas** luajmë me baltë sikur bëjmë bukë.

baltavéc e mb

♦ I squllët si baltë.

♦ (*Pjepër etj.*) i butë si brumë; pa shije.

♦ *keq* (*Njeri*) qullash; qullavec; qullës.

baltavéc i m sh ë ët Njeri qullash a qullavec; njeri i ngathët në punë; dembel.

baltavéc•e ia f sh e et f e **BALTAVEC I.**

bált•e ja f sh e et f e **BALT I.**

baltém•ë (i) me (e) mb

♦ (*Pjepër etj.*) që vjen si i qullët e pa shije.

♦ (*Bukë*) e qullët, e papjekur që bie rëndë në stomak.

baltém•ë a f Ushqim i amësht.

balterók u m bot (*Rhamnus cathartica*) Gjembaç; shkurre gjembake.

baltësh•ëm (i) me (e) mb *G >BALTEM•Ë (i) E (e).*

bált•et¹vetv veta III - (u) ur Squlet, zbruhet si baltë; bëhet i pashijshëm.

bált•et²vetv G >BALT•Ë (me u).

baltë si kallëzues: **E bëj baltë muhabetin** e prish muhabetin; përsërit diçka në mënyrë të mërzitshme. **Bëhem baltë në fytyrë** zverdhem; zbehem shumë; bëhem dhe (*nga frika, tronditja etj.*). **I bëhem baltë diku** i përulëm shumë; i vete pas i nënshtruar e i poshtëruar.

Bëhem baltë e pluhur servilosem. **E kam gojën baltë** kam një shije të keqe në gojë.

báltë (i e) mb

♦ (*Enë*) e bërë prej balte. **Enë të balta.**

♦ (*Shije*) e balteme (*e bukës së papjekur mirë*).

bált•ë (me) kal a ë G Squll; e bëj të qullët si baltë.

bált•ë (me u) ë (u) ë G

I *vetv* Squlet; bëhet i qullët si baltë.

II *pës e* **BALT•Ë (me).**

bált•ë a f

♦ Dhe i përzier me ujë; tokë e qullët në fusha a në rrugë të pashtuara. **Be (ngec) në baltë.**

[**Balt' e pluhur/ Do të bëhem,/ Të më shkelnjë këmb' e saj; (NF).**][**dhe më dukej sikur punëtorët poezinë time/ e pagëzonin/ si poezi të tyre,/ poezi djerse, balte dhe betoni. (BXh).**]

♦ *dhe sh a at ose ëra ërat* Vend me dhe të përzier me ujë; copë dheu e njomur se e stërpikur me ujë. **Pastroj baltërat.**

♦ Deltinë e përzier me ujë, e ngjeshur dhe e mbrujtur për të bërë enë, tulla etj. ose për të lyer murin. **Baltë e pjekur. Baltë shtambash. Enë (poçe, tas) balte. Mur me baltë. Kasolle prej balte. Gatuaj (përziej, bëj) baltën.**

♦ Tokë; truall; *poet* atdhe.[**Ku është balta m'e ëmbël se mjalta (AZÇ).**]

♦ *dhe sh a at ose ëra ërat* Vend me baltë; baltishtë.

♦ Botë a jetë në Tokë. [**Dhe ndie qysh flet,/ me zë të qetë,/ im atë vetë/ nga balta poshtë: (DhP).**]

♦ *dhe sh ëra ërat* Mbeturina të një lëngu që kullojnë në fund; fundërri, llum; papastërti që zë diçka; zgjyrë. **Baltë kafeje. Baltë vaji. Balta e kokës. Baltë veshi. Baltë dhëmbësh. Balta e dyfekut. I pastroj baltën çibukut.**

♦ Lym i disa ujërave minerale, që përdoret si mjet kurimi. **Baltë llixhe. Banjë me baltë.**

♦ *fig* Brumë. **Baltë e dobët** njeri shëndetlig, me trup të dobët që s'u qëndron dot sëmundjeve dhe lodhjes; njeri i pakarakter (i paqëndrueshëm, i lëkundshëm).

*

Bëj baltë tall Rri kot; rri pa punë ose merrem me gjëra a punë të kota.

Bie në baltë Futem padashur në një gjendje të keqe; bie në rrethana të vështira.

Dal (ngrihem) nga balta Dal nga një gjendje e vështirë, e prapambetur ose poshtëruese; shpëtoj nga një hall, vështirësi a e keqe.

E lë në baltë (në batak) dikë E lë në vështirësi kur duhej ta ndihmoja; i dal i pabesë dhe e braktis dikë në rrethana të vështira; ia kaloj dikujt, e la prapa dikë; jam më i aftë e më i zoti, më i fuqishëm etj. se dikë; qëndroj shumë më lart se dikush.

E nxjerr nga balta dikë E ndihmoj dikë të dalë nga gjendja e vështirë; e shpëtoj dikë nga një hall a e keqe.

Flori në baltë (në pleh) Shumë i çmueshëm a i vlefshëm, por në një vend ku nuk e çmojnë ose ku nuk hyn në punë.

Hedh në baltë Hedh poshtë si diçka pa vlerë; shkel me këmbë; e ndyj a njollos diçka a dikë.

Mbetem (ngec, ngel) në baltë Bie në një gjendje të keqe; nuk i kapërcej dot vështirësitë e pengesat; nuk dal dot nga gjendja e vështirë.

Nuk i lë baltë nën thua dikujt Ia nxjerr në shesh të palarat, gabimet a të metat dikujt.

**

baltë e bardhë Deltinë e bardheme që përdoret për të larë kokën.

baltë xhamash Lëndë si brumë për të zënë anët e xhamave.

baltë shtambash Deltinë e kuqe për enë balte.

báltë t m sh Vendës a banorë të vendeve baltike.

baltëgór•e ja f sh e et Qyp i madh i bërë me baltë të përzier me hi. >**MAGRIP I.**

baltëkápës•e ja f sh e et aut Copë gome a lënde tjetër që nuk lë copa e grimca të ngritura nga rrotat e automjetit të përhapen e të rrezikojnë kalimtarët ose automjetet e tjera.

baltëkéq•e ja f sh e et Tokë e baltë (e papunueshme).

baltëkréz•ë a f sh a at Baltë argjilore që përdoret për të larë kokën.

baltëprítës•e ja f sh e et aut >**BALTËKAPËS•E JA.**

baltëpunúes e mb (*Pajisje*) për mbrujtjen e baltës.

baltëpunúes i m sh - it Punëtor që mbrun baltën në punishte tullash, poqesh etj.

báltëra t f sh i **BALT•Ë A.**

baltërók u m sh ë ët bot (*Rhamnus oleoides*) Shkurre deri 1m e lartë, e ngjashme me pjerëzën e shkëmbinjeve, me gjethe të forta, të qëndrueshme e me dhëmbëza afër majës, me lule të verdheme, që bën kokrra të verdheme ose të kuqërreme.

baltëríim i m krahin >**BALTIM I.**

baltër•óhem óva (u) úar krahin

I vetv Bëhem me baltë.

II pës e **BALTËR•OJ.**

baltër•ój óva úar

I kal E bëj ose e spërkat me baltë (*dikë a diçka*). >**BALT•OJ.**

II jokal veta III Bëhet moçal; mbushet me baltë.

bátërt (i e) mb

♦ (Prej) balte; i bërë me baltë.

♦ I qullët si baltë.

baltërúar (i e) mb

♦ I bërë a i spërkatur me baltë.

♦ I qullët si baltë.

♦ (*Vend*) i bërë moçal; i mbushur me baltë.

baltësí a f sh a at Baltësirë; vend baltak; bërrakë.

baltėsír•ë a f sh a at Vend me baltë.

báltëz a¹f sh a at *zool* Fulterëz; bishtlopatë.

báltëz a²f sh a at *zool* Baldosë.

baltëzím i m sh e et Squllje si baltë.

baltëz•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III* Squllet e bëhet si baltë.

baltëz•ój kal óva úar Squll dhe e bëj si baltë.

baltëzúar (i e) mb I squllët e i bërë si baltë.

baltëzúem (i) me (e) mb *G >BALTËZUAR (i e).*

baltí (me u) *vetv* *G* Më mbetet një shije e keqe në gojë .

baltíc•ë a f sh a at Vend me baltë.

baltí•het *vetv* *G >BALTI (me u).*

baltík e¹mb I baltë; baltak.

baltík e²mb I vendeve Baltike; që ka të bëjë me vendet baltike, me banorët a vendësit e tyre. **Gjuhët baltike** degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që përbëhet nga lituanishtja, letonishtja dhe prusishtja e vjetër.

baltím i m Shije e keqe që mbetet në gojë.

baltím•ë (i) e (e) mb *G (Gjellë etj.)* me shije të keqe si baltë.

Baltimór•ë a f gjeog Qyteti më i madh i Merilandit, SHBA.

baltímtë (i e) mb *G >BALTIM•Ë (i) E (e).*

baltín•ë a f sh a at Vend me baltë e me ujë, batak; një copë vend në mes të ujit, me tokë të butë e të lagët.

baltisht•ë a f sh a at Tokë që mban ujë e që nuk kullon; tokë që zbutet lehtë e bëhet baltë.

Bálto ja *shkurt i* **BARDHYL I.**

balto- *fjalëform:* Balto-Sllav.

balt•óhet *vetv* **úa (u) úar**

♦ Kam një shije të keqe në gojë; më bëhet goja baltë.

♦ *veta III (Buka)* merr shije si baltë; lë shije të keqe në gojë.

balt•ój kal óva úar Lyej a mbështjell me baltë.

baltók u m sh ë ët

♦ Gur që vihet poshtë tepsisë si këmbje.

♦ Rrotull balte në fund të boshtit të qerthullit.

baltór•ë ja¹f sh e et Enë (prej) balte.

baltór•ë ja²f sh e et Tokë që mban ujë e nuk kullon; tokë që zbutet lehtë e bëhet baltë. >

BALTISHT•Ë A.

baltórëza t J Shpendë që ushqehen në mjedise moçalore.

baltós kal a ur

♦ Përlyej a fëlliq me baltë.

♦ Ngjesh me këmbë dhe e bëj baltë (*dheun e njomë*).

baltós•em *vetv* **a (u) ur**

♦ Përlyhem a fëlliqem me baltë.

♦ *veta III (Dheu i njomë)* bëhet blatë kur ngjishet me këmbë.

balto-slláv e mb gjuh: **Grup i gjuhëve balto-sllave** grup gjuhësh që në studime tradicionale përfshijnë gjuhët baltike dhe ato sllave, si degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane.

baltós•ëm (i) me (e) mb *G >BALTOSUR (i e).*

baltósur (i e) mb

♦ I përlyer a fëlliqr me baltë.

♦ (*Dhe i njomë*) i ngjeshur me këmbë e i bërë baltë.

baltovéc i m sh ë ët ikt Peshk i vogël, i ngjashëm me shojzën, i bardhë, pa hala, me mustaqe e qime në trup, që jeton në ujëra të ëmbla e me baltë. >**BALTUK U**.

baltovíc•ë a f sh a at Vend me baltë; shteg me baltë.

baltovín•ë a f sh a at

♦ Vend me baltë; tokë e lagët dhe e butë si baltë; baltinë. **Baltovinat e kënetës.**

♦ Baltë e hollë; llurbë balte, llucë; balturina.

balts•óhem óva (u) úar A

I *vetv* Përbaltem; bëhem me baltë.

II *pës e* **BALTS•OJ**.

balts•ój kal óva úar A Përball; bëj me baltë.

baltsúar (i e) mb A I përballtur; i bërë me baltë.

baltúar (i e) mb

♦ I përlyer me baltë.

♦ (*Dhe*) i bërë llucë.

baltúem (i) me (e) mb G >**BALTUAR (i e)**.

baltúk u m sh ë ët ikt Peshk i vogël, i ngjashëm me shojzën, i bardhë, pa hala, me mustaqe e me qime në trup, që jeton në ujëra të ëmbla e me baltë.

baltúk e mb (Vend) me baltë.

baltúk•e ja f sh e et Gropë balte.

báltur (i e) mb (Gjellë, frutë) e squllur, e bërë si baltë; që ka humbur shijen.

balturín•ë a f kryes sh a at

♦ Copëra balte, baltëra. **Balturinat e këpucëve.**

♦ Enë prej balte, baltore; prodhime prej balte.

balth i m sh ë ët bot (Dorycnium germanicum) Bimë barishtore si qumështorja, që lëshon kallë me hala të gjata.

balthék•ën na kryes sh na nat euf krahin G Jashtëqitje e njeriut; copë jashtëqitjesh.

balthúk•ë a f sh a at Shkurre e madhe me dru të lakueshëm, me gjethe të vogla gjatoshë, me lule të verdha, që i kanë petlat të ngjitura si luspat e peshkut e me erë të keqe.

balú ni m sh ë ët G > **BALU•N I**.

balúk•e ja f sh e et orn (Fulica atra) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë, me pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa. >**BAJZ•Ë A**.

balúk•ë a f orn >**BAJZ•Ë A**.

balú•n i m sh nj një vjet Thes i madh për të mbajtur lesh, stofra etj..

balúnj të sh i **BALUN I**.

balustrád•ë a f sh a at Parmakë.

balúsh e mb (Dele, dhi) e bardhë.

balushán i m sh ë ët Dash me pullë të bardhë në ballë.

balusháv kal krahin G >**BALUSHAV•Ë (me)**.

balusháv•em krahin G *vetv dhe pës e* **BALUSHAV**. >**BALUSHAV•Ë**.

balusháv•ë (me) kal a ë krahin G

♦ *veta III (Dielli)* e zbardh pulla-pulla (*lëkurën e fytyrës*).

♦ Lyej pulla-pulla (njolla-njolla) (*murin*).

balusháv•ë (me u) a (u) ë krahin G

I *vetv*

♦ (*Lëkura e fytyrës*) zbardhet pulla-pulla; bëhem gjithë pulla në fytyrë a trup.

♦ (*Muri*) merr bojë me blana (pulla-pulla, njolla-njolla).

II pës e BALUSHAV•Ë (me).

balushávět (i e) mb krahin G (*Lëkurë*) e zbardhur pulla-pulla.

♦ (*Mur*) gjithë blana, pulla a njolla.

balúsh•e ja f sh e et Dele (dhi) e bardhë.

balúsh•ë a¹ f sh a at

♦ Larë e bardhë në kokën ose në trupin e disa kafshëve.

♦ *krahin G* Lopë e kuqe me pullë të bardhë në ballë.

♦ Njollë e ndritshme, që formohet në një vend të mbyllur e të errët, ku bie një rreze drite.

♦ Pjesë e arës ku nuk ka mbirë fara; qere; rogë.

balúsh•ë a² f sh a at zool (*Fulica atra*) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë, me pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa. >**BAJZ•Ë A.**

balúsh•ëm (i) me (e) mb G (*Viç, ka*) me balushë.

balúshk•ë a f sh a at G Dele me balë në ballë.

balush•ój kal G >**BALUSH•UE (me).**

balush•óhem G vetv dhe pës e BALUSH•OJ. >**BALUSH•UE (me u).**

balushój i m sh - t G Viç ose ka me balushë.

balush•úe (me) kal óva úe G

♦ Zbërdhul ose ia nxjerr bojën vende-vende.

♦ Ia bëj mishinfshika-fshika (*dikujt*).

♦ *fig* Ia qeth kokën vende-vende (*dikujt*) për ta turpëruar.

balush•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv

♦ *veta III* Zbërdhulet a i del boja vende-vende; bëhet pulla-pulla (lara-lara, blana-blana).

♦ *veta III* Më bëhet mishi fshika-fshika nga goditjet.

♦ *fig* Ma qethin kokën vende-vende për të më turpëruar.

II pës e BALUSH•UE (me).

balushúem (i) e (e) mb G

♦ I zbërdhulët vende-vende; i bërë tërë pulla ose lara.

♦ (*Mish*) i bërë fshika-fshika nga goditjet.

♦ *fig* (*Njeri*) me kokën të qethur vende-vende për ta turpëruar.

balzakían e mb let I Honoré de Balzakut; që ka të bëjë me jetën dhe veprat e tij.

ball ndajf, parañf >**BALLË.**

ball ët as A BALL•Ë I¹.

ball i m >**BALL•Ë I^{1, 2, 3}.**

ballt e këmbës Ç Shputa e këmbës; faqe e poshtme e këmbës.

bálla t¹ f sh Gjysmëshuaj për këpucë.

bálla t² f sh krahin G Duaj gruri.

ballabállas ndajf Ballë për ballë; përballë; njëri kundrejt tjetrit.

ballabállë ndajf Ballë për ballë. >**BALLABALLAS.**

ballabán e mb (*Njeri*) trupmadh; i trashë e i rëndë nga trupi. **Grua ballabane.**

ballabán i m sh ë ët krahin G Dash me dy palë brirë.

ballabóks ndajf (*Flokë të qethur*) shkurt; si ushtar.

ballabúç e mb f K (*Fëmijë*) me fytyrë të mbushur; topolak.

ballabúçkë *mb f krahin (Grua)* me fytyrë të gjerë, me ballë e faqe të fryra

ballabúçk•ë a f sh a at krahin Grua fytyrëgjërë, me ballë e faqe të fryra.

ballád•ër ra f sh ra rat

♦ Ujëvarë.

♦ Hon i thellë; humnerë; abis.

ballafáçk•ë a f sh a at G Dështim me turp.

ballafáqe *ndajf* Sy ndër sy; haptas; sheshit; ballë për ballë.

*

Vë (bëj) ballafaqe Ballafaqoj.

ballafáqes *ndajf* > **BALLAFAQE**.

ballafaqím i¹ m sh e et

♦ Vënie ballëpërballë e dy vetave për të provuar se cili thotë të vërtetën. **Ballafaqim i dëshmitarit me të akuzuarin.**

♦ Vënie përballë e dy a më shumë gjërave, teksteve etj. për të gjetur përkimet ose dallimet a mospërputhjet ndërmjet tyre. [Tue marrë si datë konkrete të këtij paralelizmi vjetin e parë të botimit të revistës *Albania* të Konicës (1897), në të cilën ballafaqohen shkrime gegënishte dhe toskënishte, deri te Kongresi i Drejtshkrimit i vjetit 1972, janë plot trí të katërta shekulli. (APp).]

♦ Vënie përballë e dy a më shumë vetave për të krahasuar mendimet dhe përvojën e tyre.

ballafaqím i² m sh e et krahin Bashkim a vënie buzë më buzë e dy sendeve. > **PUTHITJ•E A**.

ballafaq•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ dhe drejt Vihem ballë për ballë me dikë për të nxjerrë në shesh të vërtetën rreth pohimeve të bëra.

♦ Vihem ballë për ballë me një tjetër për t'u krahasuar me të dhe për të përfituar nga përvoja e tij a për t'i dhënë përvojën time.

♦ I vihem ballë për ballë diku si kundërshtar; i qëndroj kundër.

II pës e BALLAFAQ•OJ.

ballafaq•ój¹ kal óva úar

♦ dhe drejt Vë ballë për ballë e i pyes (*dy a më shumë njerëz*) për të krahasuar pohimet e tyre, që të dalë në shesh e vërteta, bëj ballafaqimin. **Ballafaquan të pandehurin me dëshmitarët.**

♦ Vë ballë për ballë dhe krahasoj (*dy a më shumë anë, gjëra, çështje etj.*) për të gjetur përkimet ose dallimet a mospërputhjet ndërmjet tyre. > **KRAHAS•OJ; PËRQAS**. Ballafaqoj mendimet (**përvojën, metodat e punës**).

ballafaq•ój² kal óva úar Vë buzë më buzë; puthit (*dy sende*).

ballafaquíar (i e)¹ mb

♦ dhe drejt (*Persona*) të vënë ballë për ballë për të nxjerrë të vërtetën rreth pohimeve të tyre.

♦ (*Tekste etj.*) të vënë përballë për të gjetur përkimet se dallimet a mospërputhjet ndërmjet tyre.

ballafaquíar (i e)² mb (*Sende*) të vënë buzë më buzë; të puthitura.

ballafaquíem (i) e (e) mb G > **BALLAFAQUAR (i e)^{1,2}.**

ballafaquíes e mb (*Palët*) që ballafaqohen në gjyq.

ballagúsh•e mb f K Bukuroshe.

ballagúsh•e ja f sh e et K Vajzë a grua e bukur.

ballahán•e f sh a at krahin (Grua) fytyrëmadhe e shtatmadhe.

ballahú *ndajf G* Ballëpërballë; haptas; në sy.

ballaís•em vetv K > **BALLAIS•Ë (me u).**

ballaís•ë (me u) vetv a (u) ë kryes veta III K (Peshku) përpëlitet.

ballaísj•e a f sh e et K Përpëlitje.

ballaísun (i e) mb K I përpëlitur; që përpëlitet.

ballaísun it (të) as K Përpëlitje.

ballakúm•e ja f sh e et

♦ *ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me majë miellit të misërt, me gjalpë e vezë dhe sheqer.

♦ *fig* Vajzë e shëndetshme.

ballamár i m sh ë ët

♦ *det* Litar i trashë që përdoret për të lidhur anijen në bankinën e portit; cimë e trashë.

♦ Litar i trashë për të lidhur mallrat e ngarkuara në një mjet.

ballamatár i m sh ë ët J Këpucar që vetëm arnon e ndreq këpucë të vjetra, arnues këpucësh.

>**MBALLOMATAR I.**

ballán e mb (Kafshë) me pullë të bardhë në ballë.

ballán i¹ m sh ë ët Kafshë me pullë të bardhë në ballë.

ballán i² m sh ë ët ndërt G Shtyllë e qoshes së shtëpisë.

ballanbállë ndajf K Ballë për ballë.

ballanc•ë a f sh a at > BALANC•Ë A.

ballánd•ër ra f Ujëvarë.

ballán•e ja f sh e et f e BALLAN I.

ballaník u¹ m Ballë; pamje ballore (*e shtëpisë, e një sendi*).

ballaník u² m sh ë ët

♦ Pjesë e përparme e samarit, ku mblidhen litarët; ballësor.

♦ Secila nga dy pjesët e ngritura përpara e prapa samarit. >**KAPTELL I; BALLËSOR I.**

ballaník•e ja ndërt Copë dërrase e gjerë për mbulimin e çatisë (*përdoret në vend të tjegullave*).

ballánxh•ë a f sh a at krahin

♦ Pellg; hurdhë.

♦ Bërrakë; vend mbujak.

ballár•e ja f sh e et J Tufë flokësh përmbi ballë; cullufe.

ballargjénd e mb poet (Njeri) me fytyrë të pastër, të ndritshme e të bukur; që i shkëlqen balli si argjend; ballëndritur.

ballarít•em vetv a (u) ur Ç I dal përballë dikujt; ndeshem ballëpërballë me dikë.

ballarítj•e a f Ç Ndeshje ballëpërballë.

ballarítur (i e) mb Ç I ndeshur ballëpërballë.

bállas ndajf

♦ Në drejtim të anës së përparme të diçkaje, përballë; ballë për ballë. **Sulm ballas. I bie ballas punës. I dal (i rri) ballas.**

♦ Haptas, sheshit; sy ndër sy. **Ia mori (rrëmbeu) ballas. Tregoj ballas.**

ballastamá ja f sh - të det Tra i pjerrët që del sipër bashit a kçit të barkave dhe vjen si vijim i kallumes.

ballashýt e mb G

♦ Që e ka ballin të lëpirë.

♦ (*Njeri*) që i kanë rënë flokët.

♦ *fig (Njeri)* i trashë nga mendja.

ballashýt i m sh a at G

♦ Njeri ballëlëpirë.

♦ Njeri flokërenë.

♦ *fig* Mendjetrashë; trashanik.

ballashýt•e ja f sh e et G fe BALLASHYT I.

ballatár•em vetv a (u) ur Hahem me fjalë; bëj polemikë.

ballatél i m sh a at krahin Zbukurim teli në ballin e nuses.

ballatím i m sh e et Përballim; ndeshje ballëpërballë.

ballat•ój kal óva úar Dal përballë.

ballavésh e mb (Njeri) me ballë të dalë si gungë.

ballavésh i m sh a at Njeri ballëdalë.

ballavésh•e ja f sh e et fe BALLAVESH I.

bállazi ndajf>BALLAS.

ballbréng mb (Njeri) me ballin të dalë.

ballbréng•ë a f Ballë i dalë.

ballbréshk•ë a f sh a at > BALLËBRESHTËZ A.

ballcám i m sh e et G Balsam.

bállc•e ja f sh a at krahin G Shami që lidhin gratë në ballë e rreth kokës.

bállc•ë a f sh a at

♦ Një lloj kësule grash, zakonisht e qëndisur, që mbulon edhe ballin, ballore.

♦ Rrip i ngushtë që lidhnin gratë në ballë.

ballcór i m sh ë ët Pararojë.

ballçák u¹ m sh ë ët krahin Derë e vathës e bërë me thupra; trinë a lesë e vathës.

ballçák u¹ m sh ë ët krahin G >BALLANIK U².

balldán•e ja f sh e et Ballor; kaptell i samarit.

balldí a f Ligështi; dobësi e trupit që shoqërohet me humbjen e ndjenjave.

balldís kal G >BALLDIS•Ë (me)^{1,2}.

balldís•em vetv G >BALLDIS•Ë (me u)^{1,2}.

balldís•ë¹ (me) jokal a ë G Tregohem i paduruar.

balldís•ë² (me) kal a ë G Morit; mek; fik; e bëj t'i bjerë të fikëtit.

balldísë (me u) vetv a (u) ë G Mekem; më bie të fikët.

balldísun (i e)¹ mb G I paduruar.

balldísun (i e)² mb G I mekur; që i ka rënë të fikët.

balldish•ëm (i) me (e) mb I nxehtë nga ethet.

balldjégur mb Që e ka ballin të nxehtë nga ethet.

balldjersítur mb Që e ka ballin me djersë.

balldrénas e mb I Balldrenit; karakteristik për Balldrenin, për vendësit a banorët e tij.

balldrénas i m Banor a vendës i Balldrenit.

balldrénas•e ja f e BALLDRENAS I.

ballé ja f sh - të ndërt krahin Anë ballore e çatisë.

balléc e mb K Ballëdalë; që e ka ballin të dalë.

ballefáqe t f sh Xhixha që i vihen nuses në ballë e në faqe.

ballë

I siparañj Përkundrejt; përballë. **Ballë hyrjes së stadiumit.**

II si ndajf: Bëj ballë dukem (në krye të rrugës etj.); përballoj **Ball' e ball** ballë për ballë. [Që

ball e ball me Shkja tue u gri (BP).] **Ballë për ballë** kundrejt njëri tjetrit; njëri kundër tjetrit; në luftë të hapur me njëri-tjetrin; pa u trembur; me guxim.

bállë t as A >BALL•Ë I¹.

báll•ë i¹ m

♦ Pjesë e sipërme e fytyrës së njeriut midis syve dhe flokëve; pjesë e sipërme e turirit të shtazëve. **Ballë i lartë (i gjerë, i ngushtë). Ballë i dalë (i futur). Shtegu (mesi) i ballit. Lulja e ballit** mesi i ballit **Damari (nervi) i ballit. Kocka e ballit. Rrudhat e ballit. Rrudh ballin. Me ballë të ngrysur** i vrenjtur. **E puth në ballë. Lëshoj flokët mbi ballë.** [ku djersë e ballit u dikonte kot - (Mgj).]

♦ *sh ë ët* Faqe e përparme e kryesore e një ndërtese, e një sendi etj.; pjesë që duket; anë që bie në sy; vend i dukshëm. **Balli i shtëpisë** fasada. **Balli i anijes. Ballët e arkës** anët e ngushta të arkës. **Ballët e krevatit** kokat e krevatit. **Balli i samarit. Balli i djepit. Ballët e vozës** ballësoret. **Ballët e dhomës dy faqet e ngushta të dhomës. Me ballë nga dielli. Në ballë të odës** në kryet e vendit të dhomës.

♦ *dhe fig* Pjesë e fillimit të një sendi, fillimi i diçkaje, kreu; fillim i një stine a i një kohe; radhë e para; vend që ndodhet në krye e më i rëndësishmi. **Balli i oxhakut** qoshja. **Balli i kolonës (i demonstratës). Balli i vendit** vend shumë i mirë; truall i shtrenjtë. **Balli i gazetës** faqja e parë e gazetës. **Në ballë** në vijën e parë, në krye; në udhëheqje; në fillim, herën e parë.

♦ *min* Pjesë e përparme e galerisë, tunelit, pusit etj., ku bëhet gjermimi për të nxjerrë mineral. **Ballë i verbët** pjesë e galerisë a tunelit me një dalje. **Balli i punimit. Ballë kërkimi.**

♦ Vijë e ndeshjes me kundërshtarin. >**FRONT I.**

♦ *fig* Pjesë e zgjedhur; ai që është më i mirë, lulja, ajka; gjë kryesore. **Balli i djemve (i djalërisë, i burrave, i trimave). Balli i vajzave (i nuseve). Balli i grurit (i gjellëve, i rakisë). Marr ballin e ballin** zgjedh pjesën më të mirë.

*

As ballë, as bisht As në krye, as në fund; i mesëm; mesatar.

Ballë e fund Kokë e këmbë, krejt.

E ruaj (e dua) si sytë e ballit E kam shumë të shtrenjtë.

I bëj ballë Përballoj.

I bie ballit me dorë Habitem; pezmatohem; pendohem; zemërohem.

I ka plasur cipa e ballit S'di ç'është turpi.

I kam sytë në ballë I kam sytë hapur.

Kam të shkruar në ballë S'kam gjë të fshehtë.

Mbaj ballin lart Jam krenar.

Me ballë (me ballin) lart Me krenari; me nder.

Nga vë ballin, vë thembrat Kthehem nga kam ardhur.

Pasha sytë e ballit Betohem për gjënë më të shtrenjtë që kam.

Për dy gisht ballë Për çështje nderi.

Rroj me djersën e ballit Rroj me punën time.

Shikoj nën ballë Shikoj shtrembër, me zemërim.

Të çan në ballë (Era) është shumë e ftohtë; të pret.

**

Balli Kombëtar *m hist* Organizatë antikomuniste e formuar gjatë Luftës së Dytë Botërore në Shqipëri.

báll•ë i²m sh ë ët *meteo* Njësi matëse e shkallës së tërmetit, e forcës së erës etj. **Tërmet 5**

ballësh i shkallës Rihter (Merkali).

báll•ë i³m sh ë ët *usht* Krehër pushke që mban fishekët.

ballëbárdhë mb(*Kafshë a shpend*) me ballin të bardhë.

ballëbárdh•ë a f sh a at Kafshë a shpend me ballin të bardhë.

ballëbréshtëz *a f sh a at bot (Onobrychis sativa)* Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Fluturoreve, me gjethe dyshe, me lule të bardha që dalin tufë; mbin në livadhe; përdoret si ushqim për kafshët.

ballëçelík *e mb poet* I fortë si çeliku, që çan përpara pa u përkulur.

ballëçélur *ndajf*

♦ Krenar, ballëhapur.

♦ Me fytyrë të qeshur.

ballëçúet *mb G >BALLËDALË.*

ballëçúng *e mb G (Dash)* me ballin të fortë.

ballëdálë *mb (Njeri)* me ballë të dalë përpara, të kërcyer.

ballëdéf *e mb K (Njeri)* me ballë të gjerë.

ballëdëshas *ndajf G* Ballë për ballë.

ballëdíell *mb poet* Që i ndrit balli si diell.

ballëdjég•ëm *me mb G >BALLËDJEGUR.*

ballëdjégun *mb G >BALLËDJEGUR.*

ballëdjégur *mb* I shumëvuajtur; që ka punuar e hequr shumë.

ballëfshéhur

I mb Që fshihet si me turp; i druajtur.

II si ndajf krahin Me kokën të ulur nga turpi a druajtja.

ballëgështénjë *mb poet (Vajzë)* me ballë të bukur; ballëndritur.

ballëgrép *e mb poet* Me vijën e ballit të lakuar; ballëhark.

ballëgúngë *mb* Që e ka ballim ne gungë a gunga.

ballëgjânë *mb G >BALLËGJERË.*

ballëgjérë *mb* Me ballin të gjerë.

ballëgjérë i m sh ë ët ikt (Hipophthalmichthys molitrix) Peshk i ujërave të ëmbla, me kokë të madhe e të gjerë dhe me trup të trashë.

ballëhán•ë *a f sh a at G > BALLËHËNË.*

ballëhápët *ndajf >BALLËHAPUR.*

ballëhápur

I ndajf Me ndërgjegje të pastër, me guxim e pa druajtje, ballëlart.

II si mb I hapur; i çiltër; që e ka ndërgjegjen të pastër; i padruajtur.

ballëhárk *mb poet* Me vijën e ballit të lakuar.

ballëhënnë *mb*

♦ (*Kafshë*) me një balë të bardhë si drapri i hënës në ballë.

♦ (*Grua, vajzë*) me ballë të gjerë e të bukur, ballëndritur.

ballëhënnë•ë *a f sh a at*

♦ (*Kafshë*) me një balë të bardhë si drapri i hënës në ballë.

♦ *poet* Grua a vajzë me ballë të gjerë e të bukur, ballëndritur.

ballëhút•ë *a f sh a at*

♦ *vjet usht* Pushkë që mbushet nga gryka.

♦ *fig* Gjendje e prapambetur a primitive.

ballëkrenár *poet*

I ndajf Me krenari; ballëlart.

II si mb Krenar; ballëlart.

ballëkúq *e mb (Lopë)* me pullë të kuqe në ballë; që e ka ballin të kuq.

ballëkúq•e *ja f sh e et* Lopë me pullë të kuqe në ballë.

ballëlam•ë e mb G >BALLËLARË.

ballëlarë mb I pafajshëm. **Dal ballëlarë.**

ballëlart ndajf Krenarisht; me krenari.

ballëlartë mb

♦ (Njeri) ballëgjërë.

♦ Krenar; që e mban kokën lart me krenari.

ballëmádh e mb (Njeri) me ballë të madh e të gjerë.

báll•ën na f usht G Krehër fishekësh.

ballënált ndajfG >BALLËLART.

ballëndéshas ndajf G Përballë; karshi; përkarshi.

ballëndrítur mb

♦ (Fytyrë) e hijshme, që shkëlqen nga bukuria; që i ndrit fytyra nga gëzimi.

♦ *fig* Faqebardhë, ballëhapur.

ballëngréhur ndajf Me krenari e me kërcënim.

ballëngrýsëtm b G >BALLËNGRYSUR.

ballëngrýsur mb I ngrysur në fytyrë, i vrenjtur, i zymtë.

ballëngúshtë mb (Njeri) me ballin të ngushtë.

ballënúr e mb poet Ballëndritur.

ballënxírë mb Shumë i ngrysur në fytyrë; ballëngrysur.

ballënjérsun mb G

♦ Me ballin të djersitur.

♦ *fig (Njeri)* punëtor; që e nxjerr jetesën me mundin e vet.

ballëpërbállë ndajf për f Ballë për ballë. **Gati për t'u ndeshur ballëpërballë.**

ballëpërfáqe ndajf K Haptas; në sy; ballafaqe.

ballëpërvjélëtm b G >BALLËPËRVJELUR^{1,2}.

ballëpërvjélur¹ mb

♦ Me ballë të plotë, të bukur.

♦ Që kanë nisur t'i bien flokët rreth ballit.

♦ *euf* Tullac; kokëtullë.

ballëpërvjélur² mb tall (Njeri) që mbahet me të madh.

ballëplót ndajf Përballë.

ballëprarúar mb poet Me ballin si të praruar; ballëndritur.

ballëprérë mb I tronditur thellë; shumë i shqetësuar.

ballërrúdhëtm b G >BALLËRRUDHUR.

ballërrúdhur mb

♦ I zhytur në mendime të rënda; i menduar.

♦ I vrenjtur; i ngrysur; i mërzitur.

bállës i¹ m sh a at krahin Kurriz i dorës; e prapëta e dorës.

bállës i² m sh a at Kunj kryesor që mban rrasën e batit për të zënë zogj.

bállës•e ja f sh e et Secili prej dy drurëve të lëmuar mbi të cilët rrëshqet saja.

ballësím i m sh e et vjet

♦ Përballje; vendosje ballë për ballë.

♦ Përballim; përpjekje për t'u përballur me diçka a dikë.

ballësín•ë a f K Faqe mali a kodrine.

ballës•óhem óva (u) uar vjet pës e BALLËS•OJ.

ballës•ój kal óva úar vjet Përballem; i vihem a i dal përballë (*diçkaje a dikujt*).

ballësór e mb (*Përparim*) në ballë të gjerë.

ballësór i m sh ë ët

♦ Pjesa e përparme e samarit a e shalës; balli i samarit a i shalës. **KAPTELL I; BALLUK U.**

♦ *ndërt* Tra në anë të çatisë, që shkon nga streha në kulm. >**MAHI A.**

ballësór•e ja¹f sh e et Rrafsh në shpat mali a kodre; shullë.

ballësór•e ja²f sh e et Secila nga anët e sheshta të fuçisë.

ballëstolísur mb poet (*Nuse*) me ballin të stolisur.

ballësulóte mb poet Ç Që e ka ballin të bukur si gratë e Sulit.

ballëshpërvjélët mb G >**BALLËSHPËRVJELUR.**

ballëshpërvjélur mb >**BALLËPËRVJELUR¹.**

ballëtár i m sh ë ët

♦ Prijës.

♦ Përçor i tufës së dhenve a dhive.

ballëtór i m sh ë ët

♦ Prijës.

♦ Përçor i tufës së dhenve a dhive. >**BALLËTAR I.**

ballëvenetík e mb Me ballin të lartë e të bukur; ballëndritur.

ballëvérdh•e a f sh a at orn Zog shumë i vogël, me krahë të verdhë, me ballë të kuq me pika të verdha, që nuk shtegton në dimër.

ballëvrénjtur mb Fytyrëvrenjtur; i ngrysur.

bállëz a¹f sh a at Secili nda dy drurët e lëmuar mbi të cilët rrëshqet saja.

ballëz a²f sh a at ark: **Ballëz e shkallares** pamje ballore e shkallës.

bállëz a³f sh a at krahin G Rrip i frerit që kalon nëpër ballë të kalit.

ballë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (*Pëllumb*) me pullë të zezë në ballë.

ballgám i m sh e et Jargë e trashë veshtullore, që formohet në rrugët e frymëmarrjes e në mushkëritë dhe që e nxjerr i sëmuri kur kollitet. >**KOLLAC•E JA.**

*

E kam ballgam në zemër E kam gozhdë në zemër; e kam peng në zemër (*që s'ia plotësova dëshirën*); më rëndon e më shqetëson shumë.

ballgém i m sh e et J >**BALLGAM I.**

ballgúr i m ushq >**BULLGUR I.**

ballgún i m sh ë ët bot G (*Quercus conferta*) Lis me gjethe të gjera e të prera thellë, që rritet deri në 40 m i lartë e përdoret për lëndë ndërtimi. >**SHPARDH I; SHPARR I.**

ballgunísht•e a f sh a at Pyll (korie) ballguni.

ballí u m sh nj të Pëllumb qafëkuq.

ballíc•ë a f sh a at vjet Shami koke e lidhur në ballë.

ballíc e mb keq Ballëdalë.

ballíc i m sh ë ët Pëllumb i bardhë.

ballík u m sh ë ët hist Fytyrëz e helmetës.

ballím i m krahin G: Baj ballim përballoj (*një vështirësi*).

ballín•ë a f sh a at

♦ *ark* Faqe kryesore e një ndërtese, me dyer e dritare të zbukuruara. >**FASAD•Ë A; PARËS•E JA.**

♦ Pjesë e zbukuruar mbi derën a dritaret e një ndërtese.

♦ *shtyp* Faqe e parë e një libri, ku vihet titulli; figurë për zbukurim në faqen e parë të një libri ose në krye të fletës.

♦ *tek inf* Faqe kryesore e një projekti në internet.

ballíst e mb pol I organizatës së Ballit Kombëtar të Shqipërisë, që ka të bëjë me këtë organizatë dhe anëtarët e saj.

ballíst i m sh ë ët pol Anëtar i organizatës së Ballit Kombëtar të Shqipërisë.

ballísht•ë a f sh a at K Shpat mali i dalë, që shihet prej të gjitha anëve.

bállj•e a f sh e et Shami koke e bardhë ose e zezë që mbajnë gratë në shenjë zie.

ballk u m krahin G Tokë e fortë, që mezi punohet.

ballkán i m Front i luftës.

Ballkán i m gjeog

♦ Gadishulli i Ballkanit.

♦ Malet Ballkan.

Ballkán-Babél i m libr Rrëmujë e ngatërresë e papërfytyrueshme.

ballkánas e mb I Ballkanit; karakteristik për Ballkanin, për banorët a vendësit e tij.

ballkánas i m sh - it kryes sh Banor a vendës i gadishullit ballkanik.

ballkánas•e ja f sh e et f e BALLKANAS I.

ballkaník e mb I Ballkanit; që ka të bëjë me Ballkanin, me banorët a vendësit e tij. **Gadishulli ballkanik. Lojërat ballkanike sport.**

ballkaníst i m sh ë ët Studiues i çështjeve të Ballkanit.

ballkaníst•e ja f sh e et f e BALLKANIST I.

ballkanístík•ë a f Studime të çështjeve të Ballkanit.

ballkaníz•ëm mi m sh ma mat libr Tipare të kulturës ballkanike.

ballkanizím i m pol Përftim i tipareve ballkanike; shtrirje në përmasa ballkanike.[edhe në poezinë orale ka dukuri që dallohen për një shkallë të lartë ballkanizimi. (ShS).]

ballkaniz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Merr a fiton tipare ballkanike; shtrihet në përmasa ballkanike.

II pës e BALLKANIZ•OJ. [këto bashkëpërkime ... kanë mbetur kryesisht në nivelin dypalësh dhe nuk janë ballkanizuar (ShS).]

ballkaniz•ój kal óva úar dhe pol I jap tipare a përmasa ballkanike (një çështjeje).

ballkanizúar (i e) mb dhe pol Që ka fituar tipare ballkanike ose ka marrë përmasa ballkanike.

ballkanológ u m sh ë ët libr Studiues në fushën e ballkanologjisë.

ballkanológ•e ia f sh e et f e BALLKANOLOG U.

ballkanologjí a f libr Studime për historinë, gjuhën dhe kulturën e popujve të Ballkanit.

ballkanologjik e mb libr I ballkanologjisë; që ka të bëjë me ballkanologjinë.

bállk•ë a¹ f sh a at bot, kopsht Kungull i kuq kokërrmadh.

ballk•ë² a f sh a at bot, kopsht Kumbull e kuqërreme kokërrgjatë.

ballkón i m sh e et

♦ Shesh i rrethuar nga tre anët me mur a parmakë, që del jashtë murit të një ndërtese dhe lidhet me të nëpërmjet një dere.

♦ Pjesë e ndarë, kryesisht në katin e mesëm, mbi plate e nën galeri, me vende për shikuesit (në një sallë teatri, koncerti a kinemaje). **Biletë për në ballkon.**

ballkót i¹ m sh e et bot Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, që në majë ka një kallë me lule të verdha. >**BAR PESHKU.**

ballkót i² m sh e et bujq Lloj gruri kokërrbardhë, me hala të gjata.

ballkót•ë a f sh a at bot (Anamitra cocculus) Bimë e viseve të nxehta të Azisë Jugore, me kokrra të pasura me lëndë homeopatike e narkotike. >**TAMLANK U.**

ballk•úe óni m sh óne ónet G Ballkon.

ballkún i m sh a at A Ballkon.

ballkúsh•e ja f G

♦ Dele me kokë leshtore.

♦ *fig* Vajzë me kaçurrela përmbi ballë.

ballník e mb G (Fëmijë) i parë.

ballník u¹ m sh ë ët

♦ Kapak i fuçisë.

♦ *ndërt* Pjesë balllore e murit mbi derë.

♦ Pjesë balllore e arkës.

♦ *vjet* Fytyrëz e helmetës.

ballník u² m sh ë ët G Djalë i parë (*i familjes*).

ballník u³ m sh ë ët

♦ *vjet* Pararojë.

ballník u⁴ m sh ë ët K Arë përçark a para shtëpisë.

ballník•e ja¹ f G Vajzë e parë (*e familjes*).

ballník•e ja² f sh e et krahin G Dërrasë balllore e karrocës a qerres.

ballník•e ja³ f sh e et krahin Varg me temina si yje në ballë të nuses.

balln•uer óre mb

♦ Ballor; i ballit.

♦ Frontal; i frontit.

ballo ja f sh - t Mbrëmje vallëzimi. **Ballo me maska (me kostume).**

ballóckë ndajf krahin G Në sy; ballas; haptas.

ballóck•ë¹ a f sh a at G Arrë e madhe rrumbullakët, e lyer me dyllë, që përdoret si çok në lojë me arra. >**BIGASH I.**

ballóck•ë² a f sh a at G Vajzë a grua e shëndoshë.

ballók u m sh ë ët Pjesë e ballit midis vetullave; lule e ballit.

ballomatár e mb (Punëtor) i keq; i pakujdesshëm; që punon trashë; që e bën punën shkel e shko.

ballomatár i m sh ë ët

♦ Këpucar për arnime; ndreqës këpucësh.

♦ Punëtor i keq. >**MBALLOMATAR I.**

ballomaxhí u msh nj njtë >**BALLOMATAR I.**

ballóm•ë a¹ f Arnë e vënë keq e keq. >**MBALLOM•Ë A.**

ballóm•ë a² f Tepsi e madhe për byrek.

ballóm•ë a³ f J Rreckë; leckë pluhurash.

ballór e mb

♦ *anat (Kockë)* e ballit.

♦ *fig* I ballit; që ndodhet në ballë të diçkaje; që është në pjesën e përparme a në radhët e para.

Ana ballore front side.

♦ Që bëhet në drejtim të ballit a ballë për ballë; që bëhet në ballë të gjerë. **Drejtim ballor.**

Mësymje ballore. Sulm ballor. Prerje ballore.

♦ Më i miri në llojin e vet; i zgjedhur. **Lopë ballore. Dash ballor.**

ballór i m

♦ *anat* Kockë e ballit.

♦ *fig* Pjesa më e mirë (e zgjedhur) (*e diçkaje*).

ballór•e ja¹ f

- ♦ *G* Shami koke e lidhur në ballë.
- ♦ Copë rripi që i vihet kalit në ballë.

ballór•e *ja^{2f}*

- ♦ Thurimë me purteka, e cila vihet para dhe pas qerres që të mos bjerë ngarkesa; lesë qerreje.
- ♦ Pjesë ballore; ballë i ndërtesës a i një sendi; pjesë e dukshme, që bie në sy.

ballór•e *ja^{3finv}* Gaforre e vogël me trup të butë, që rri në guaskat boshe të gastropodëve.

ballós•et *vetv veta III G >BALLOS•Ë (me u).*

ballós•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III G (Rroba)* hahet ose hollohet nga fërkimi.

ballósj•e a f *G* Ngrënie a hollim i rrobës nga fërkimi.

ballósun (i e) *mb G (Rrobë)* e holluar ose e ngrënë nga fërkimi.

ballósh e *mb* Ballëgjërë; ballëmadh; ballëdalë.

ballotë *mb G* Ballëdalë.

ballót•ë a^{1f} sh a at *bot (Ballota)* Bimë barishtore ose shkurre e vogël shumëvjeçare e llojeve të ndryshme, me gjethe të vogla aromatike; rritet në vise të nxehta e mesdhetare, në toka të thata gurishtore.

ballót•ë a^{2f} sh a at *K* Pushkaliqe; stërلاغës.

ballót•ë a^{3f} sh a at Kosh i madh.

ballót•ë a^{4f} G

- ♦ Ballë i dalë.
- ♦ Njeri me ballë të dalë.
- ♦ Gungë në ballë.
- ♦ *fig* Njeri egoist.

balloxbáki *ndaif krahin G*

- ♦ Në qoshe të oxhakut.
- ♦ *fig* Në vend të nderuar.
- ♦ *fig* Pa punë; duke bërë qejf.

balloxbákut *ndaif >BALLOXHAKI.*

ballpërbállë *ndaif* Ballë për ballë.

ballplót *ndaif* Ballë për ballë. **>BALLPËRBALLË.**

ballprërë *mb* I zyrtë; i mërzhitur.

ballprés•ë a f *det* Bash i barkës ose anijes.

ballprís i m sh ë ët Prijës.

ballsám i m **>BALSAM I.**

ballsamós kal a ur **> BALSAMOS.**

ballsamós•et *pavet dhe pës e* **BALLSAMOS.**

ballsamósur (i e) *mb* **>BALSAMOSUR (i e).**

ballsím i m Vendosje ballëpërballë.

balls•ój kal óva úar *vjet* Qëndroj ballëpërballë.

balls•úer óre *mb G* Ballësor; i ballit. **Asht ballsuer** kockë e ballit.

balls•úer óri m sh órë órët *G* Ballësor i samarit (i shalës).

ballshák e *mb* I Ballshit; që ka të bëjë me Ballshin, me banorët a vendësit e tij.

ballshák u m sh ë ët Banor a vendës i Ballshit.

ballshák•e ja f sh e et f e **BALLSHAK U.**

ballshém i m sh e et Balsam.

ballshtór i m sh ë ët Pjesë e përparme e samarit a e shalës; ballë i samarit a i shalës. **>BALLUK U; KAPTELL I.**

ballshýt e mb G (*Njeri*) i trashë; i pagdhendur.

ballshýt i m sh ë ët G *Njeri i trashë a i pagdhendur.*

ballshýt•e ja f sh e et G f e BALLSHYT I.

balltár i m sh ë ët

♦ Prijës.

♦ Dash a cjaq përçor.

balltí a f sh - të G Thikë e madhe me majë të kthyer si drapër dhe me bisht prej druri për tëharrjen e hardhive, krasitjen e pemëve, prerjen e ferrave, grirje etj. >**KËMES•Ë A; KIZ•Ë A.**

balltík e mb I Detit Balltik.

Balltík u m gjeog Det gati i mbyllur në Europën Veriore, që lidhet me Detin e Veriut nëpërmjet Ngushticës së Kategatit dhe Kanalit të Oresundit.

balltím i m sh e et vjet G Sundim; dominim.

balltín•ë a f sh a at > BALLIN•Ë A.

báltjt•e a f sh e et Sëpatë e madhe me qafë të gjatë për gdhendjen e ballëve të trungjeve. >**LAT•Ë A.**

balltó•g gu m sh gje gjet G Gur zalli. >**PAPËRDHOK U; KOKËRDHAK U.**

balltógje t G sh i BALLTO•G GU.

ballt•ój kal vjet G >BALLT•UE (me).

ballt•úe (me) kal óva úe vjet G Sundoj; dominoj.

ballt•úer óre mb anat G Ballësor; i ballit.

ballt•úer óri m sh órë órëtG

♦ Ballësor i samarit.

♦ Ogiç.

balltúk•e ja f sh e et

♦ Sëpatë me myk të ngushtë.

♦ Shat me faqe të gjerë.

ball•úer óre mbG >BALLOR E.

ballúk u¹ m sh ë ët Pjesa e përparme e samarit a e shalës, balli i samarit a i shalës. >**BALLUK U; KAPTELL I.**

ballúk u² m sh ë ët Cjap me një tufë qimesh të gjata, që i bien mbi ballë.

ballúk•e ja f sh e et

♦ Tufë flokësh më të gjatë, që bie mbi ballë; kryes. sh. flokët që lëshohen mbi ballë, flokët e ballit. [këto balluke i mbante kusari më i madh i qytetit (DA).]

♦ Dele, dhi ose lopë me një tufë qimesh të gjata, që i bien mbi ballë.

*

I vë balluke dikujt keq (*Gruaja*) e tradhton të shoqin (*duke shkuar me një burrë tjetër*).

ballukebárdhë mb Me balluke të gjata e të drejta si të cjaqit.

ballukecjáp e mb tall Me balluke të gjata e të drejta si të cjaqit.

ballukedrédhur mb Me balluke të dredhura.

ballukemádh e mb Me balluke të mëdha a të gjata.

ballukeménjánë mb Me balluke të hedhura mënjanë ballit.

ballukepërpjëtë mb Me balluke të ngritura përpjetë përmbi ballë.

ballukeprérë mb Me balluke të prera; me flokë të shkurtuara.

ballukesheqére mb poet Ç Që i kanë hije a i shkojnë balluket mbi ballë.

ballukevérdhë mb Me balluke të verdha; flokëverdhe.

balluke•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Me balluke të zéza; flokëzi.

ballúlëtmb G >BALLULUR.

ballúlur

I ndajf Me kokë ulur nga hidhërimi a nga vuajtjet.

II si mb

♦ Që e mban kokën ulur nga hidhërimi a vuajtjet.

♦ I nënshtruar. >**KOKULUR.**

ballúng•ë a f sh a at > BULLUNG•Ë A.

bállz•ë a f sh a at krahin G Dërrasë ballore e karrocës a qerres. >**BALLIN•Ë A².**

ballzín•ë a f

♦ *ark* Dërrasë, zakonisht me zbukurime, nën gjerboret e çatisë, që mbulon kokat e qeprave.

♦ >**BALLIN•Ë A².**

ballzinë e dhëmbëzuar ark Dërrasë e prerë shkallë-shkallë në të dyja krahët e ballit të çatisë.

ballzýmtë mb Me ballin të ngrysur nga mërzia a zemërimi.

bam

I onomat Zhurmë e krismës së armës së zjarrit; tingull i goditjes a përplasjes së fortë.

II si ndajf Befas, papritur, papandehur; menjëherë; pa i lënë kohë; drejtpërdrejt; copë; shkoqur.

Hyj bam. Ia them bam.

III si kallëzues bis

♦ Përdoret në fjali në vend të foljes për të shënuar një qitje me armë, një goditje a një përplasje me zhurmë të fortë e të menjëhershme. **Topi bam e ti po tutje. (Pop). Unë bam këtej, ai bam andej.**

♦ Përdoret në fjali në vend të foljes për të shënuar një veprim që kryhet menjëherë, shpejt dhe me forcë ose një veprim që përsëritet shpesh. **Bam me pyetje. Bam në punë e bam në shtëpi.**

*

Bam e bum Jap e marr nga të gjitha anët; bëj ç'është e mundur; përpiqem me të gjitha forcat.

Bam këtë, bam atje (bam këtej, bam andej) Duke u përpjekur në të gjitha anët; me shumë mundim.

Ia bëj bam

♦ Qëlloj me armë; e shkrep; kam guxim të luftoj.

♦ Plas nga marazi ose nga inati.

♦ E mbaroj më në fund një punë, ia bëri fora.

Kur do t'ia bësh bam, or djalë? kur do të martohesh, or djalë?

Pa çak, pa bam; pa bërë as cak, as bam pa u përpjekur; pa bërë as përpjekjen më të vogël; pa e shkrepur armën.

bam i m sh ë ët krahin Fëmijë; pjellë. **Bami i vet** pjella e vet.

Bam i shkurt i AVRAM I.

Bamáko m gjeog Kryeqytet i Malit.

bam-bám ndajf përf >BAM.

bamblák e mb (Fëmijë) i rritur me qumështin e nënës.

bamblák u m sh ë ët Djalë i rritur me qumështin e nënës.

bamblák•e ja f sh e et Vajzë e rritur me qumështin e nënës.

bambú ja f sh - të bot Bimë e vendeve të nxehta, me kërcell të drunjtë, të fortë, të gjatë, me nyja dhe përbrenda fyl si kallami. **Shkop bambuje. Karrige bambuje.**

bam-búm ndajf Me vështirësi; me të keq; me zor

bâmc i m krahin G Plis dheu.

bâm•e ja (e) *f G* Vepër; punë e kryer.

bâm•ë a¹f sh a at *G* > **BËMË.**

bâm•ë a²f sh a at *krahin vjet* Qyp i madh balte për vaj. > **PILL•E JA; BALGËTOR•E JA**

bâm•ë (i) e (e) *mb G*

♦ (*Punë*) e kryer; e përfunduar; e mbaruar.

♦ (*Gjellë*) e gatuar; (*veshje*) e punuar me dorë.

♦ (*Frutë*) e pjekur. > **BËRË (i e).**

bâm•ë i m krahin *G* Lloj; soj; skotë; racë. **Ç'i bami asht?** i çfarë soji është?

bâmëdám (i e) *mb G*

♦ I prishur; i dëmtuar.

♦ (*Njeri*) me cen; me sëmundje; i sëmurë.

♦ *fíg* (*Njeri*) i prishur; i zvetënuar; me huqe; me cene.

bâmëmírë (i e) *mb krahin G* Bamirës; mirëbërës.

bâmës i m sh - it *G* > **BËRËS I.**

bâmír e mb *G* > **BAMIRËS E.**

bâmír i m sh ë ët *G* Mirëbërës.

bâmírës e mb Mirëbërës. **Shoqëri bamirëse.** [Këto - murgesha katolike ... kan' ardhë për të parën herë n'at gjytet aty kah fundi i shekullit XIX si "motra bamirëse dhe shkollare" (KM).]

bâmírës i m sh ë ët *G* Njeri që bën mirësi.

bâmírës•e ja f sh e et f e **BAMIRËS I.**

bamirësi a f sh - të Mirëbërësi.

bámj•e a sh e et bot, kopsht (*Abelmoschus esculentus*) Bimë njëvjeçare e kultivuar e mëllagoreve (Malvaceae), që lidh fryt në trajtë gishti të mbushur me fara; përdoret për gjellë.

bámj•e ja f sh e et *G*

♦ Kryerje; mbarim.

♦ Bërje. **Bamja me gisht** tregim me gisht; drejtim i gishtit nga dikush a diçka.

bâ•mun (me) *kal, jokal na - G* > **BÂ (me); BËJ.** [Duke bamun ligje moderne -thotë Gurakuqi - do të bajmë të mundun "zhvillimin arsimuer e përmirësimin ekonomik, dy gjana për të cilat ka ma tepër nevojë populli i ynë". (RG – TT).]

bâmun (i e) *mbG* > **BËRË (i e).**

bâmun it (të) *as G*

♦ Veprim.

♦ *vjetfet* Të Bërët.

ban i¹m hist Sundimtar sllav.

ban i²m Njësi monetare rumune (=1/100 e leut).

banák u m sh ë ët

♦ Tryezë e posaçme, e gjatë dhe e ngushtë, e mbyllur përpara e lart zakonisht me xham, ku mbahen mallrat për shitje ose ku vihen pijet, ëmbëlsirat, etj. në një berrari, bar-bufe, restorant etj. **Pi një kafe në banak.**

♦ Tryezë ku punon zdrukthëtari; pjesë e rrafshët si tryezë në një makinë për punimin e drurit dhe të metalit. **Banaku i sharrës.**

*

Nën **banakkeq** Fshehurazi; duke ua shitur mallrat miqve e të njohurve pa i nxjerrë përpara blerësve, në kundërshtim me rregullat e tregtisë; nën dorë.

banakiér i m sh ë ët Shitës që shërben në banakun e një berrarie, të një bar-bufeje etj.

banakiér•e ja f sh e et BANAKIER I.

banál e mb

♦ Pa forcë shprehëse për shkak të përsëritjes së shpeshtë, që është bërë bajat e pa shije; tepër i përdorur dhe i njohur prej të gjithëve. **Mendime**

banale. Krahësim banal. Është bërë banal.

♦ *keq* I pahijshëm, i ndyrë, i turpshëm (për fjalët etj.); (*njeri*) që përdor fjalë të ndyra e sillet në mënyrë të shëmtuar; që nuk ka ideale të larta; që ka shije të ulët. **Fjalë (shprehje) banale.**

Shaka (anekdotë) banale.

banalísh *ndajf* Në mënyrë banale.

banalitét i m sh e et libr

♦ Të qenët banal; cilësi banale e diçkaje.

♦ Diçka banale, ajo që është banale; ide, mendim, fjalë a shprehje banale. **Them banalitete.**

banalizím i m sh e et Veprim i humbjes së vlerave të diçkaje ngaqë përsëritet tepër shpesh. **Një tjetër mënyrë e falsifikimit të historisë është banalizimi, përgjithësimi i së keqes. (IK).**

♦ Zhveshje nga idealet a synimet e larta.

banaliz•óhet úar (u) úar pavet dhe pës e BANALIZ•OJ.

banaliz•ój kal óva úar Ia humbas vlerën (*diçkaje*) duke e përsëritur jashtë masë.

♦ E zhvesh (*një ide etj.*) nga synimet e larta; e paraqit si diçka të ulët; e ul.

balanizúar (i e) mb I bërë banal.

banán•e ja f sh e et bot Bimë e vendeve të nxehta, me trup të lartë, me gjethe shumë të mëdha, me lule si vile, që bën fruta të gjatë, të kthyer, të tultë, me lëkurë të trashë e të lëmuar, me ngjyrë të verdhë kur piqen, të ëmbël e me erë të mirë; frut i kësaj bime. **Lëkura bananesh.**

**

republikë e bananeve Republikë që e shet pavarësinë për pak gjë.

bananeshítës i m sh - it Ai që shet banane. [*çdo bananeshitës dhe pjatatarës i rikthyem nga Amerika u pritte dhe u pranonte në Shqipëri si "pionier" dhe "shpëtimtar"* (KM).]

bananeshítës•e ja f sh e et f e BANANESHITËS I.

bananísht•e ja f sh e et Plantacion bananesh.

bananóre t f bot Bimë të familjes së bananeve.

banáte mb f: Dhi banate dhi që jep shumë qumësht me pak yndyrë. **Fasule banate** fasule e bardhë e cilësisë së lartë.

Banát i m sh ë ët gjeog, hist Territor në Europën Qendrore, i ndarë midis Rumanisë, Serbisë dhe Hungarisë.

Bandár Séri Bengaván i m gjeog Kryeqytet i Sulltanatit të Bruneit.

bandázh i m sh e et

♦ *mjek* Rrip pëlhere. >**FASH•Ë A.Mbështjell me bandazh** fashoj.

♦ *tek* Rreth metali ose gome për veshjen mbrojtëse të pjesëve të veçanta të një makine, rrotat e vagonëve etj.

banderól•ë a f sh a at

♦ Rrip i gjerë pëlhere a letre, me një parullë a citat të shkruar në të, që varet në raste festash ose mbahet në duar në manifestime, demonstrata etj.

♦ Rrip letre për të mbështjellë libra, gazeta, revista etj. që dërgohen me postë; rrip i hollë letre që mbyll kutinë e ambalazhit.

bandérr•ë a f sh a at zool Kafshë e vogël mishngrënëse e familjes së kunadhes, me trup të hollë e të shkathët, me qime të murrme në të kuqërreme sipër e të bardha në bark. >**BISHTFURK•Ë A; NUSELAL•E JA.**

bánd•ë a¹f sh a at

♦ *muz* Grup muzikantësh me vegla fryme; orkestër frymore kryesisht me vegla bronzi dhe vegla me goditje. **Banda e qytetit. Pjesë (melodi) për bandë. Festivali i bandave.**

♦ *keq* Grup njerëzish të bashkuar për të bërë vjedhje, plaçkitje e krime; grup njerëzish, zakonisht në pushtet, që vepron në dëm të popullit me metoda kriminelësh e tradhtarësh.

Bandë e armatosur.[shefi i bandës iks me kapelë të zezë/ me doreza të zeza dhe kapotë të zezë (EB).]

bánd•ë a²f sh a at

♦ *mjek* Fashë; bandazh.

♦ *tek* Shirit. **Bandë magnetofoni.**

♦ Rrip pëlhure i qëndisur ose sixhade e vogël, që varet në muret e dhomës për zbukurim.

♦ Rrip pëlhure, që vihet buzë rrjetës së volejbollit, të tenisit etj. për ta forcuar. Bandat pingule.

♦ *det* Pjesë e ngritur anës barkës ose anijes.

bánd•ërr rra f kryes sh vjet G Zinxhir a hekura me hallka, që përdoren për t'i lidhur duart të arrestuarit a të burgosurit. >**PRANGA T.**

bandëtár i m muz Pjesëtar i bandës; ai që i bie një vegle në bandë.

bandiér•ë a f sh a at Flamur; banderolë.[**Ditën e caktuar, nisë, nga brigjet dhe nga fushat, të rrjedhin togje-togje negrë me bandiera, duke kënduar këngë kombëtare (FK).**]

bandíl i m sh e et bujq Capë; shat i vogël.

bandíl•ë a f sh a at >**BANDIL I.**

bandíll si mb tall Që sillet si bandill.

bandíll i m sh ë ët

♦ Djalë i ri e i pashëm; djalë i këndshëm, i afrueshëm e i qeshur.

♦ *shak* Djalë i ri që do një vajzë; i dashuri i femrës. E priste bandilli.

♦ *tall* Djalë që bredh pas qejfeve e pas vajzave; ai që mbahet me të madh e hiqet si trim, por që në të vërtetë është i zbrazët. [**Se ç'këndon bandill këndezi/ Nga qymezi: (FN).**]

bandíll•e ja f

♦ Vajzë e re dhe e pashme.

♦ Dashnore.

bandillëri a f Bredhje pas vajzave a djemve.

bandíst i m >**BANDËTAR I.**

bandít i m sh ë ët Ai që vret e pret dhe plaçkit; pjesëtar i një bande kriminelësh.[**S'ishte puna për banditë që kërkoheshin nga ligji, as për malësorë të cilët, pas një grindjeje me kryetarin e kooperativës, në mllef e sipër, ngaqë s'kishin më armë të qëllonin, turrehin të kapërcenin kufirin. (IK).**]

bandit•e ja f e **BANDIT I.**

banditíz•ëm mi m sh ma mat Grabitje, kryesisht me armë.

bandí•th dhi m sh dha dhat Ç Bandill.

bandól•ë a f muz Vegël me 12 a 14 tela, e ngjashme me mandollin.

bándra t f sh Pranga.

bandúr•ë a f muz Vegël me 6 tela, e ngjashme me llautën.

bané ja f J Copë e leshtë për të mbrojtur kokën nga shiu.

bânegják e mb krahin G (Njeri) gjakatar.

banér i m sh a at G Flamur.

banér•ë a f A Kurvë; grua e përdalë.

banés•ë a f sh a at Ndërtesë ku banojnë njerëz; shtëpi banimi.

banesë e fundit *fig* Varr. [**Pastaj e përcollën në banesën e fundit** (NGj).]
banesór e mb libr I banesës (banesave); i strehimit; strehimi (*si mb*). **Enti banesor.**
bán•ë a f sh a at Kasolle e bariut në stan.

banë e famullitarit Qelë (banesë) e famullitarit (*pranë kishës*).
Bán•ë a shkurt i Banush.

bang u m G Shajak i mirë për qeleshe.

Bangalór•ë a f gjeog Kryeqytet i shtetit të Karnatakës, në Indi.

báng•ë a¹f>BANK•Ë A^{1,2}.

báng•ë a²f sh a at G Qese letre.

bâng•ë a³f sh a at Kartuç i fishekut; kallamidhe kartoni.

bâng•ë a⁴f sh a at G Barrë; ngarkesë.

bâng•ë a⁵f sh a at G Lëmsh (*me fije leshi etj.*).

báng•ë a⁶f G

♦ Tufë me gjethe duhani.

♦ Tufë preshti, misrash të njomë etj.

bángëc a f G

♦ >**BANGËZ A.**

♦ Top bore.

bangëcúl•ë a f G Kosh i madh.

bángëz a f Pako e vogël me letër shkrimi, daktilografimi etj.

bangëz•óhet vetv veta III dhe pës e BANGËZ•OJ.

bangëz•ój kal G >BANËGZ•UE (me).

bangëz•úe (me) kal G

♦ Paketoj; bëj pako.

♦ Palos, mbështjell (*çarçafët*).

bangëzúem (i) e (e) mb G

♦ I paketuar; i bërë pako.

♦ (*Çarçafë*) të palosur; të mbështjellë.

Bangkók um gjeog Kryeqytet i Tailandës.

Bangladésh i m gjeog Republikë në Azinë Lindore. **Republika Popullore e Bangladeshit.**

bangladéshas e mb I Bangladeshit; që ka të bëjë me Bangladeshin, me banorët a vendësit e tij.

bangladéshas i m sh - it Banor a vendës i Bangladeshit.

bangladéshas•e ja f sh e et f e BANGLADESHAS I.

bángo ja f sh - t Tryezë pune.

bangopróv•ë a f sh a at tek>BANKËPROV•Ë A.

bángz•ë a f>BANGËZ A.

baník e¹ mb

♦ (*Veshje*) e përditshme, që mbahet përditë.

♦ (*Rrobë*) e mbajtur; e përdorur; e vjetruar.

baník e² mb (*Pajisje*) e bartshme; që mund të mbahet në dorë.

baník•e ja f sh e et euf Tule të prapanicës; prapanicë.

baním i m sh e et

♦ Qëndrim me shtëpi në një vend. **Leje banimi. Shtëpi banimi.**

♦ Vend i banuar. >**VENDBANIM I. Banim i lashtë.**

♦ *vjet* Banesë.

banísht•ë a f sh a at Vend me kasolle barinjsh në stane.

ban•k *ku m sh qe qet* Trap; sop; vend i ngritur.

bankár *e mb fin* I bankës; që ka të bëjë me bankën dhe veprimet e saj. **Depozitë (llogari)**

bankare. **Hua bankare.**

bankét *i m sh e et* Gosti, që shtrohet për nder të dikujt a për një ngjarje të shënuar.

bánk•ë *a¹f sh a at*

♦ Tryezë e gjatë, zakonisht me syprinë pak të pjerrët e me ndenjësë të lidhur me të, në të cilën rrinë e shkruajnë nxënësit në shkollë. **Klasë me tre rreshta bankash. Libra mbi bankë.**

♦ Tryezë druri a metali, me pajisjet e nevojshme, ku kryhen punë të ndryshme me dru, me metal etj. **Bankë zdrukthëtari. Bankë për punën me dru (me metal).**

♦ Stom; rrip toke i ngritur; breg dheu; bregore. **Bankë kripe.**

*

Në bankën e të akuzuarit (të pandehurit) Në gjyq si i pandehur; në një gjendje të tillë, kur dikujt i kërkohet të japë llogari për fajet që ka bërë ose për përgjegjësinë që ka në një vepër a veprimtari të dëmshme.

bánk•ë *a²f sh a at*

♦ Institucion financiar që investon të hollat e depozituara nga klientët, bën pagesa kundrejt kërkesës dhe këmbimin e parasë. **Nëpunës i bankës. Sportel i bankës. Hap një llogari në bankë.**

♦ Vend ku mbahen të holla ose fisha për lojëra në kazino etj.

**

bankë e të dhënave Bazë informacioni me të dhëna të kompjuterizuara.

bankë emetuese >**BANKË QENDRORE.**

bankë e specializuar Bankë për financimin e degëve të veçanta të ekonomisë.

bankë qendrore Bankë që bën emetimine parave, zbaton politikën monetare kreditore, mbikëqyr likuiditetin ndërkombëtar dhe kryen veprime për llogari të shtetit.

bankë investimi Organizatë bankare e specializuar për kreditimin afatgjatë të investimeve.

bankë komerciale >**BANKË TREGTARE.**

bankë tregtare Bankë që bën kreditimin afatshkurtër të prodhimit dhe konsumit, duke përdorur depozitat e kursimit të klientëve.

bankë universale Bankë e tipit të përzier që merret me të gjitha veprimtaritë bankare.

bankënót•ë *a f sh a at fin* Letër me vlerë si para e lëshuar nga banka. **Bankënotë e prerjes së madhe.**

bankëpróv•ë *a f sh a at tek*

♦ Tryezë me mjete të posaçme për të provuar një prodhim para futjes në linjë.

♦ Procedurë e provës së një prodhimi para futjes në linjë.

bankiér *i m sh ë ët* Financier që zotëron ose administron një bankë.

bankiér•e *ia f sh e et f e* **BANKIER I.**

bankín•ë *a f sh a at*

♦ Skele; mol.

♦ *sport* Vend në fushën e sportit, i caktuar për trajnerin dhe lojtarët rezervë.

bankomát *i m* Pajisje automatike e bankës për tërheqjen e të hollave nga depozita vetjake.

ban•óhet *pavet úa (u) úar (Një vend)* është i banuar; është i banueshëm. **Këto troje banoen nga shqiptarët. A mund të banohet në këto kushte?**

ban•ój *óva úar*

I jokál Rri me shtëpi, jetoj për një kohë në një shtëpi, në një qytet etj., kam ndenjën në një vend. **Tre kurorë banojnë nën një kulm. Banoj në një dhomë me dikë.**

II kal E populloj (*një vend*). **Shqiptarët i kanë banuar këto troje në shekuj.**
banónjës e f sh e et f e BANONJËS I.
banónjës i m sh ë ët > BANUES I.
banór i m sh ë ët Ai që banon vazhdimisht a gjatë në një vend, shtëpi, qytet a shtet. **Qytet me mbi 100 000 banorë.**
banorët e detit Peshqit.
banorët e pyllit Kafshët dhe shpendët e pyllit.
banorët e shpellave Banorë të periudhave të hershme a primitive.
banór•e ja f sh e et f e BANOR I. Banoret e katit të pestë.
bantam mb sport: Pështa bantam kategori e peshës këndes për boksierë na 51 deri 54 kg.
bantoíd e mb: Gjuhë bantoide familje gjuhësh të përhapura në pjesën jugore të Afrikës.
bantú ja f Grup gjuhësh afrikane.
banúar (i e) mb I populluar; që ka banorë (vendës a të përhershëm). **Vend i banuar.**
ban•úer óri m sh órë órët vjet G > BANOR I.
banúes i m sh - it Banor.
banúes•e ja f e BANUES I.
banúesh•ëm (i) me (e) mb (Vend) i përshtatshëm për të banuar njerëz; (*dhomë etj.*) që mund të shërbejë si banesë.
banueshmëri a f libr Të qenët i banueshëm.
banzái pasth Thirrje luftarake e japonezëve.
banxhó ja f sh - ot muz Vegël me tela dhe bisht të gjatë, me kuti cilindrike të mbuluar me lëkurë, ku mbështetet ura.
Banxhúl i m gjeog Kryeqytet i Gambias.
banj i m sh a at A Banjë.
banjár i m sh ë ët
 ♦ Ai që bën banjë (*në llixhë, në det etj.*).
 ♦ Kujdestar i banjave.
 ♦ Kujdestar i plazhit.
banjár•e ja f sh e et f e BANJAR I.
bánj•ë a f sh a at
 ♦ Pjesë e shtëpisë e ndarë me vete, e pajisur me dush ose me vaskë për t'u larë. **Banjë me dush (me vaskë).** [Duke kërkuar çelësin, mendoi gjithë gëzim se mund të rrinte sa të donte në banjë. (IK).]
 ♦ Ndërtesë e veçantë me shumë të ndara, të pajisura me dushe. **Banjë popullore.**
 ♦ Enë e madhe dhe e thellë, që shërben për t'u larë në të; >**VASK•Ë A. Banjë porcelani. Banjë fëmijësh.**
 ♦ Larje e trupit. **Bëj banjë me ujë të ftohtë.**
 ♦ Larje në det, në liqen etj.; kalitja e trupit ose mjekimi me anë të ujit, të diellit, të ajrit etj.
Banjë deti. Banjë dielli.
 ♦ kryes sh Vend me ujëra minerale, që kanë veti mjekuese. >**LLIXH•Ë A.**
 ♦ tek Enë me madhësi e forma të ndryshme, ku hidhet një lëng i veçantë, në të cilin zhyten sende për përpunim kimik. **Banjë me acid. Banjë për larje filmi.**
 ♦ tek Zhytje e një sendi në një enë me lëng të veçantë për përpunim kimik. **Banjë ngjyrimi.**
 ♦ euf Nevojtores. **Shkova drejt e në banjë se më zuri keq.**
banjëmarí a f sh - të Mënyrë gatimi në enë që e zbut ushqimin me avull. **Tenxhere për banjëmarí.**

banjētár *im sh ë ët*

- ♦ Kujdestar i banjave publike.
- ♦ Ai që bën banjë (*në llixhë, në det etj.*).

banjētár•e *ja f sh e et e* **BANJĚTAR I.**

banjējím *i m sh e et* Dezinfektim i dhenve me larje (me banjë).

banjēj•óhet úa (u) úar *zoovet pavet dhe pës e* **BANJĚZ•OJ.**

banjēj•ój *kal óva úar zoovet* Laj për dezinfektim (*dhentë*).

banjējúar (i e) *mb zoovet(Dhen)* të lara për dezinfektim.

bánjo *ja f sh - t >* **BANJ•Ě A.**

banjór *i m sh ë ët >* **BANJAR I.**

banjór•e *ja f sh e et* Banjë e nevojtoare.

baobáb *i m sh ë ët bot* Dru i lartë me trung shumë të trashë dhe fruta si kunguj me tul të ngrëshëm; rritet në Afrikë.

baosús *J*

I ff ndërmj Pra; kështu.

II lidh Ndërsa.

baptíst *e mb fet I* baptizmit; që ka të bëjë me baptizmin (pagëzimin). **Kisha Baptiste** secilanga kishat e ndryshme protestante që pranojnë pagëzimin vullnetar të besimtarëve.

baptíst *i f sh ë ët fet* Pasues i Kishës Baptiste.

baptíst•e *ja f sh e et fet f e* **BAPTIST I.**

baptistér *i m sh ë ët ark* Enë e ujit të pagëzimit.

baptíz•ëm *mi m fet* Pagëzim.

baq *i m sh ë ët >* **BAQTH I.**

baqth *i m sh e et anat* Fund i barkut.

baqún *i m sh a at krahin G* Koritë ku u shtihet ujë ose hesë kafshëve.

bar¹ *kal bóra búar* Ç Bjerr; humb.

bar² *si kallëzues:*

- ♦ **E bëj bar** e rrënoj, e shkretoj, e lë pa gjë prej gjëje.
- ♦ Pa shije. **Gjella qenka bar** gjella s'ka shije, ngjan sikur ha kashtë.

bar i¹ *m sh ëra ërat*

♦ *bot* Bimë zakonisht njëvjeçare, me kërcell të hollë e të njomë që nuk drunjëzohet, me gjethe të holla e të gjata në ngjyrë të gjelbër, që mbin e dendur në livadhe e në vende të tjera dhe shërben kryesisht si ushqim për kafshët; *përmb* tërësi bimësh të këtij lloji, që rriten vetë në livadhe, në ara etj.; mbulesa e gjelbër me këto bimë; lëndinë. **Bar i blertë (i njomë).** **Barëra** të egër barishte. **E mbulon bari.** [Mbledhja do të mbahej në një shesh të madh, të shtruar nga natyra me një bar të dendur dhe të shkurtër (FK).]

- ♦ Hesë e thatë. **Mullar bari.**
- ♦ Bimë me veti të caktuara. **Bar helmues.**
- ♦ *fig* Gjellë pa shije.
- ♦ *zharg* Marihuanë.

*

Bar i keq

- ♦ Të meta, vese e koncepte të dëmshme që pengojnë mbarëvajtjen e punës.
- ♦ Njeri që ka këto të meta, vese e koncepte.

Ç'i shtie bar! *përb* Ç'ia var, mos u merr me të!

E bëj të hajë bar E vë poshtë, e mposht.

E hëngri barin (livadhin, çairin) Vdes.

E ka mbuluar bari (ia ka mbuluar varrin bari) Ka vdekur prej kohësh; nuk është më prej kohësh.

Fluturoj me një fije bar (me pres) *përçm* Më rritet mendja shpejt; rrëmbehem lehtë.

I ka dalë (i ka mbirë) bari (në faqe, në sy) Ka vdekur prej kohësh; është tepër vonë tashti.

I zëntë shtëpia (oborri) bar! *mallk* I vdekshin njerëzit e shtëpisë; u shoftë me gjithsej, iu shoftë pragu.

Kërkoj gjilpërën (qimen) në bar (në kashtë, në mullar) Kërkoj një gjë që s'mund të gjendet.

Mbledh me bar blete Mbledh në shtëpi lloj-lloj njerëzish, duke i joshur me diçka.

Me bar e me gjethe Me të gjitha ç'kam; kokë e këmbë.

Më mbin bari në faqe Kam shumë kohë që po pres.

Më zuri goja bar (erë, myk) Jam fare vetëm; s'kam me kë të ndërroj dy fjalë.

Nuk ha bar (kashtë) S'ma hedh dot kush.

Prit gomar të mbijë bar! Mos prit kot; s'dihet kur do të bëhet një punë a kur do të vijë dikush; mund të mos bëhet a të mos vijë kurrë; është fare e pasigurt diçka.

S'di gomari ç'është bari *mospërf* Nuk është i zoti të vlerësojë atë që është me të vërtetë e mirë e me vlerë, nuk di dhia ç'është tagjia.

S'më lë hunda të ha bar *tall* Jammendjemadh; e vras lart për të zezën time.

Zë peshk në bar Jam shumë i shkathët, shumë i zoti; bëj të pamundurën.

**

bar argjendi (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar ariu bot (*Erica carnea*) Shkurre pylli me gjethe të imëta dhe lule të shumta bojë trëndafili. >**KRAHNJERR I.**

bar balsami bot >**BALÇ I.**

bar beronje bot Bimë barishtore me gjethe si të rigonit e me lule të bardha, që rritet tufë zakonisht nëpër shkëmbinj; përdoret në mjekësinë popullore për gratë që nuk lindin.

bar bërdenice bot *K (Pimpinela saxifraga)* Bimë barishtore shumëvjeçare e umbeliferëve; përdoret në mjekësinë popullore si diuretik.

bar bibe bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave.

bar bishtmini bot *G*

♦ (*Alopecurus myosuroides*) Bar i ligatinave, me gjethe halore.

♦ *K (Micromeria Juliana)* Shkurre e ulët erëmirë e viseve mesdhetare.

bar blete bot (*Melisa officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili.

bar bostani bot (*Sanguisorba minor*) Bimë barishtore shumëvjeçare e Rozaceve, 40-90 cm e lartë, me gjethe që bien erë si trangull i njomë; del në toka gëlqerore dhe përdoret në mjekësinë popullore kundër barkut të keq.

bar brengje bot Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar, me lule të imëta ngjyrë trëndafili, me gjethe si të shelgut e me push në të dy anët, që zihen e përdoren për mjekime popullore.

bar breshën bot (*Dorycnium germanicum*) Bimë barishtore njëvjeçare, që lëshon kalli me hala si gruri dhe që e ha shumë breshka. >**BAR BRESHKE;HALMUC•Ë A.**

bar breshke *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, që lëshon kalli si gruri dhe që e ha shumë breshka. >**BAR BRESHËN;HALMUC•Ë A.**

bar bubash *bot* (*Cuscuta europaea*) Bimë parazitare të gjinisë së Kuskutave, pa rrënjë e pa klorofil, me gjethe luspake dhe lule të bardha përgjatë kërcejve të gjatë e të hollë që pajisur me ventuza që thithin ushqim prej bimës që i ngjiten.

bar buçi *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethe dhe kallirin si të këlkazës, që përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri. >**BAR GJARPRI.**

bar bushi *bot* (*Thlaspi arvense*) Bimë barishtore njëvjeçare 10-50 cm e lartë, me kërcell të hollë degëzuar dhe lule të bardha. >**LESHLOP•Ë A.**

bar capoji *bot* (*Anagallis arvensis*) Bimë e vogël me lule bojë alle që mbyllen kur vranon moti.

bar dale *bot* (*Paris quadrifolia*) Bimë barishtore e viseve pyjore, me një kërcell të padegëzuar, me katër gjethe dhe një lule të purpurt në majë. >**SHTARC•Ë A.**

bar dalëgjâje *bot* *G* (*Umbilicus pendulinus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ngrënshme, me kërcell dhe gjethe të tulta në trajtë kërhize.

bar dallëndysheje Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe të vogla gati të rrumbullakëta e me një njollë të zezë në mes.

bar dejsh *bot* (*Anthriscus trichosperma*) Bimë 20-30 cm e lartë, me gjethe të rralla përgjatë kërcellit.

bar dejzi *bot* (*Plantago major*) Gjethe delli.

bar delli *bot* (*Plantago major*) Gjethe delli.

bar derri *bot* (*Setaria glauca*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes).

bar djathi

♦ *bot* (*Cynara scolymus*) Bimë që përdoret si farë për të zënë djathë.

♦ Farë për të zënë djathë.

bar dore *bot* *krahin G* (*Plantago major*) Gjethe delli.

bar dreqi *bot* (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës pa gjethe, që bën lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. >**HELMËZ A;**

KUSKUT•Ë A.

bar dreni *bot*

♦ (*Asplenium*) Një ndër llojet e shumta të fiereve 10-20 cm i lartë, i përhapur në gurishtore.

>**FIER I GURIT.**

♦ (*Asplenium scolopendrium*) Fier i përhapur në Europë 10-60 cm i lartë, me gjethe në trajtë llape. >**GJUHË DRERI.**

bar dreri *bot* (*Ephedra*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell kacavarës dhe gjethe luspake, e përhapur në vise të ngrohta me reshje të rralla; përdoret në prodhimin e efedrinës.

bar drëni *bot* (*Melampyrum arvense*) Bimë barishtore parazitare, 40-60 cm e lartë, zakonisht me kërcell të padegëzuar, me kalli lulesh alle, me gjethe heshtake.

bar dhëmballe *bot* (*Teucrium flavum*) Bimë barishtore ose gjysmëshkurre gjetherënëse, e përhapur sidomos në vise mesdhetare, me lule në trajtë vile, që përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi.

bar dhëlpër *bot* (*Aconitum*) Bimë helmuese shumëvjeçare me rrënjë zhardhoku, me gjethe të gjera si pëllëmbë, me lule të kaltra ose të bardha.

bar dhëmballe *bot* (*Teucrium*) Bimë barishtore a gjysmëshkurre me blerim të përhershëm, me lule vile, e viseve mesdhetare; përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi për vetitë antiseptike. >**ARRËS I.**

bar ere *bot* (*Tanacetum vulgare*) Bimë aromatike shumëvjeçare me lule si kopsa të verdha dhe gjethe heshtake të hidhura; përdoret si erëz dhe në mjekësi.

bar ethesh *bot* (*Chrysanthemum parthenium, Erythrea centaurium*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me gjethe të holla, me lule tufa-tufa, të vogla, të kuqe e si hinkë, që mbin nëpër livadhe e që përdoret në mjekësi. >**TRIK•Ë A.**

bar fare *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe të gjata e të holla, me kalli si egjra e me fara, që përdoren në mjekësinë popullore.

bar flokësh *bot* (*Poa pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve dhe kullotave në toka të shëndosha e të kulluara mirë; po të mos kositet, bëhet 50-75 cm i lartë. >**FLOKËZ LIVADHORE; LULË FLOKËZE; LULË KULLOSE; LULË PIPI.**

bar gardelinash *bot* (*Senecio vulgaris*) Bimë e egër barishtore njëvjeçare shumë e përhapur, me lule të verdha, me gjethe të dhëmbëzuara dhe me kërcell gjembak të gjatë deri 40 cm.

bar goje *bot* (*Teucrium polium*) Gjysmëgëmushë e viseve mesdhetare dhe të Lindjes së Mesme, me lule të vogla të bardha a ngjyrë trëndafili dhe gjethe të holla, që përdoret si erëz për gatim dhe në mjekësi popullore për dhembje të stomakut.

bar gomari *bot* (*Carduus nutans*) Bimë e egër barishtore me kërcell të drejtë, me gjethe të mëdha, të zgjatura, të dhëmbëzuara e me gjemba të fortë, me lule si boçë ngjyrëmanushaqe >**GJEMBAÇ I.**

bar griskle *bot* (*Lathraea squamaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, që rritet në pyje e në shkorrete, me gjethe të vogla e lule kupëzore ngjyrëmanushaqe, të vendosura rresht anës kërcellit, që lidhin fryt si boçe.

bar gryke *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë e të mbuluar me push dhe me gjethe të çara anash.

bar guri *bot* (*Ephedra*) Gëmushë a barishte familjes së fierit, e përhapur në vise me klimë të thatë në gjysmësferën veriore; përdoret për mjekimin e të ftohurës, astmës, alergjisë së polenit etj.

bar guse *bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave.

bar gjaku *bot* (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me kërcell 20-30 cm të gjatë, që lëshon lëng të kuq kur këputet. >**SHURRËGJAK•E JA.**

bar gjalpi *bot* Bar me erë si të bulmetit.

bar gjâni *bot* (*Equisetum arvensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë.

>**KËPUTJ•E A.**

bar gjarpri *bot* (*Ceterah officinarum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethe dhe kallirin si të këlkazës; përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri.

bar gjedheni *bot* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A.**

bar Gjergji *bot* (*Lysimachia numularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcej të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar gjini *bot*

♦ (*Arnosotis minima*) Bimë barishtore me lule të vogla të verdha, në majë të një kërcelli pushatak 1-1.2 m i lartë; del herët në pranverë nëpër shkëmbinj.

♦ (*Asplenium trichomanes*) Lloj fieri me gjethe pendore, që del në gurihte.

bar gjumi bot (*Papaver somniferum*) Bimë barishtore njëvjeçare me lule të bardha, të kuqe, bojë trëndafili ose vjollcë, me boçe që lëshojnë një lëng qumështor prej të cilit nxirret opium.

bar hajduku bot (*Achillea millefolium*) Bimë e familjes së lulëshqerrave, me gjethe pendore dhe lule të bardha, të verdha ose vjollcë në majë të kërcellit. >**BISHAMITH I; BAR KOLANECI.**

bar hallve bot (*Cynoglossum creticum*) Bimë barishtore dyvjeçare me gjethe të vogla përgjatë kërcellit, me lule të kaltra ose mavi; mbin me shumicë në toka kullosore dhe është e rrezikshme për bagëtinë.

bar hânëze bot G >**BAR HËNËZE.**

bar helmi bot (*Micromeria juliana*) Gëmushë e vogël aromatike e viseve mesdhetare.

bar hënëze bot (*Satimpod lunaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë boshtore, me gjethe të përkundërta; mbillet në toka të varfra si ushqim për bagëtinë.

bar hikrraqi bot Bimë e helmët 20-40 cm e lartë, lule ngjyrë trëndafili si në vjollcë, me 11 deri 15 petla. >**SYKA U.**

bar hirre bot

♦ (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha në formë priamide dhe me gjethe si të frashërit.

♦ (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhësit të bagëtive.

>**BAR PËRDHËSI.**

bar hudhre bot (*Alaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së brasikave, e përhapur në Europë e Azi; ka gjethe me rrudha, që lëshojnë erë si të hudhrës kur shtypen; lulëzon në vitin e dytë. >**BARHUDH•ËR RA.**

bar i ariut bot (*Erica carnea*) Shkurre me degë të holla në ngjyrë gështenje të hapur, me gjethe si hala e me bisht të shkurtër, me lule në ngjyrë trëndafili të grumbulluara në vile, që bën fryte të vogla e të gjata; rritet më shumë në pyjet me pishë të zezë dhe përdoret për të bërë fshesa. >**KRANJERR I.**

bar i bardhë bot (*Hyssopus officinalis*) Bimë aromatike kryesisht barishtore e Mesdheut Lindor dhe Azisë qendrore, rreth 0.5 m e lartë, me kërcell të drejtë dhe lule blu përgjatë kërcellit; ka veti antiseptike dhe qetësuese për kollën.

bar i butë krahin Bar që kositet së dyti.

bar i çikës bor Bimë barishtore, me gjethe si të borzilokut e me push, me lule të bardha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër lulëzës së syrit.

bar i dalës bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. >**BAR PLASJEJE.**

bar i daljes së gjâsë bot G (*Umbilicus pendulinus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ngrënshme, me kërcell dhe gjethe të tulta në trajtë kërthize.

bar i drapnit bot G

♦ (*Trifolium pratense*) Tërfil i kuq; tërfojë e egër.

♦ (*Trigonella corniculata*) Bimë barishtore njëvjeçare e kultivuar në Europën Jugore dhe Azinë Lindore, me kërcell deri 0.5 m, me lule të bardha ose të verdha, me fara aromatike, që përdoren në mjekësi dhe për gatim.

bar i dreqit *bot* (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha si tufë; dëmton rëndë bimët bujqësore. >**HELMËZ A; KUSKUT•Ë A.**

bar i egër Barishte.

bar i fellë *krahin* Lloj bari që përdoret për të zënë kos.

bar i gjësë *bot* (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekimin e plasjes. >**BAR I DALËS; BAR I PLASJES.**

bar i dytë *bujq* Kosë e dytë; bar i kositur për të dytën herë.

bar i egër *krahin* *G* Bar livadhi për mullar.

bar i gjësë *bot* (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. >**BAR PLASJEJE.**

bar i hidhët *G bot* (*Ruscus aculeatus*) Shkurre e viseve mesdhetare, me kërcell shumë të degëzuar e me lëng të hidhur, me gjethe të vogla luspake, përherë të blerta e me majë të mprehtë si gjemb; bën kokrra të kuqe që piqen në dimër dhe hahen. >**RRUSHKU•LL LLI; THERPEL•Ë A.**

bar i imët *bot* (*Agrostis capillaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të shkurtër e me nyja, me gjethe të holla, me lule të imëta, të bardheme e të mbledhura tufë, që lidhin farëza të zeza.

bar i jetës *bot* Bimë barishtore njëvjeçare e fushave dhe nëpër hamulloreve, që bën fara të helmëta, lëngu i të cilave, po të pihet, sjell të vjella e gjumë.

bar i keq *bot*

♦ *sh* Bimë barishtore që mbijnë vetiu nëpër ara e kopshte dhe dëmtojnë a pengojnë rritjen e bimëve të dobishme.

♦ Bar i gjatë që piqet shpejt e bie përdhe; bagëtia nuk e ha.

bar i kimëzave *bot* *K* Gjethe delli.

bar i kualve (i kuajve) *K bot* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar i lebërit *bot* (*Senecio vulgaris*) >**BAR LEBRE.**

bar i lotzonjës *bot* (*Convallaria maialis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e pyjeve halore me dy-tri gjethe vezake të zgjatura në rrëzë të kërcellit, me lule të vogla në trajtë kambane, të bardha e me erë të mirë, që bën kokrra të vogla në ngjyrë të kuqe të ndezur; përdoret si bimë mjekësore. >**DREKËZ A.**

bar i llazesë *bot* (*Salicornia fruticosa*) Bimë barishtore me kërcell të lartë deri 60 cm dhe degëzime të shumta plot tul të ngrënshëm; rritet në moçale me ujë të kripur, në ligatina e rrallë në deltina.

bar i madh *bot* (*Helleborus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ngjashme me shtogun, që rritet në djerrina, ledhe e gërmadha, me kërcell pak të degëzuar, me gjethe të përbëra prej shumë fletëzash, me tufa lulesh të bardha, që bëjnë kokrriza të zeza të cilat përdoren nganjëherë për të ngjyer. >**SHPEND•ËR RA.**

bar i mazës *bot* (*Plantago*) Gjethe delli.

bar i minurit *bot* (*Chenopodium botrys*) Bimë barishtore njëvjeçare e përhapur në vise me klimë të butë, me kërcell të gjatë deri 50 cm, me gjethe si të lisit dhe lule të merme, të blerta në të verdhë; përdoret si erëz për gatim.

bar i ri *bujq* Bar i dytë pas kositjes së parë.

bar i së paemrës *bot*

♦ (*Lycopodium clavatum*) Specie shumë e përhapur e bimëve enëzore, me kërcëj deri 1 m gjatësi të shtrirë përdhe, me gjethe të dendura që sillen si spirale përgjatë kërcellit dhe me një tufë qimesh në majë.

♦ (*Centaurea calcitrapa*) Bimë e barishtore dyvjeçare e gjembaçëve, deri 1 m e lartë, me gjethe të çara thellë dhe lule si yll, që përdoren edhe për gatim.

♦ (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi.

bar i syrit *bot* Bimë barishtore deri 40 cm e lartë, me gjethe si të borzilokut fletëmadh, me fara në majë si të arrësit.

bar i shtërgjisë *bot* (*Aegopodium podagraria*) Bimë barishtore e shumëvjeçare deri 1 m e lartë, me kërcell të drejtë pa palcë, me gjethe treshe të dhëmbëzuara dhe lule ombrellore; gjethet përdoren për mjekimin e cermës dhe të thata si erëz.

bar i të hasurit *bot* (*Micromeria juliana*) Shkurre e merme deri 30 cm e lartë, e viseve mesdhetare; gjethet e thara përdoren si erëz dhe në mjekësi si diuretik.

bar i të kuqit të madh *bot* (*Physalis alkekengi*) Bimë barishtore shumëvjeçare 40-60 cm e lartë, me gjethe deri 12 cm së gjati dhe 9 cm së gjeri, me lule të kuqe të ndezur që zbardhet e bëhet si rrjetë rreth një fruti të kuq dhe ngjan si fener.

bar i të premit *bot* (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatushe të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë. >**BAR SHURRËGJAKEJE.**

bar i shtrimë *bot* *G* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar i tamës *bot*

♦ *K* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore njëvjeçare e arave dhe djerrinave, me lule të bardha; ka veti rrudhëse, mpiksëse dhe diuretike. >**TROSK•Ë A.**

♦ Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. >**BAR GUSE.**

bar i trashë *bot* (*Hyoscyamus*) Bimë barishtore helmuese pa kërcell, me rrënjë të mëdha, me gjethe të gjera që kanë erë të rëndë dhe lule të verdha në të gjelbër. >**MADËRGON•Ë A; KRUSPULLAK U.**

bar i thyem *bot* *K* Bimë barishtore me gjethe të këmbyera, me lule të vogla, të verdha, të mbledhura tufë në formë çadre, me kërcell që nxjerr një lëng të bardhë si qumësht; >**RYE•LL LLI.**

bar i uzos *bot* (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 60 cm e lartë, me lule të bardha në trajtë piramide në majë të kërcellit, me gjethe si të frashërit.

bar i verdhë *bot* Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. >**HELMËZ A; KUSKUT•Ë A.**

bar i zgjebes *bot* Bimë barishtore një- a shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar deri 1 m të lartë, me gjethe të dhëmbëzuara, me lule si gjysmërruzull në ngjyrë trëndafili, vishnje a të bardhë; që përdoret në mjekësinë popullore kundër zgjebes ose për të ngjyer. >**BAR ZGJEJEJE.**

bar italiani *bot (Lalium italicum)* Bimë barishtore njëvjeçare dhe dyvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, me kallinj pa hala, që mbillet për silazh.

bar jeli *bot*

♦ (*Mirabilis jalapa*) Bimë zbukurimi, me lule të veçanta në ngjyra të ndryshme si dhe me çdo lule me shumë ngjyra, me gjethe të mëdha përgjatë kërcejve zakonisht të shtrirë përdhe.

♦ (*Silene latifolia vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, rrallë dyvjeçare, 40-80 cm e lartë, me push, me gjethe shpatuke dhe me shumë lule në majë të kërcellit.

bar jodi *bot (Chelidonium majus)* Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell 30 cm deri 1.3 m të lartë, që lëshon një lëng të verdhë qumështor kur këputet, me lule katërpetëlshe me buzë të valëzuara, që lidhin fara në bishtaja të gjata; e gjithë bima ka veti toksike dhe përdoret në farmaceutikë për mjekime të ndryshme. >**TAMBLAGJAK U.**

bar kallamboqi *K bot (Orchis)* >**LULE SALEPI.**

bar kallkë *bot (Hordeum bulbosum)* Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell 0.5-1 m të lartë, me kalli halëgjatë, me gjethe 10-20 cm të gjata, e përhapur në vise me klimë të butë; rrënjët dhe kokrrat janë të ngrënshme.

bar kanarinash *bot (Phalaris canariensis)* Bar i viseve mesdhetare; farat përdoren si ushqim për zogj kafazi.

bar kolaneci *bot (Achillea millefolium)* Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20 cm - 1 m e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë gjithë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. >**BAR PËRDHESI.**

bar Koshtenice *bot K (Typha latifolia)* Bimë shumëvjeçare e moçaleve dhe ligatinave në vise me klimë të butë të gjysmësferës veriore, me kërcell deri 1.5 m të lartë, me kalli të madh bojëkafe dhe një zgjatim si bisht në majë. >**SHURDHAC I².**

bar krend *bot (Viscum album)* Bimë parazitare e plepit, e lisit, pishës, gështenjës etj., me gjethe pa bisht, me lule të verdheme që lidh kokrra të vogla sa një qiqër me lëng ngjitës. >**VESHTULL A.**

bar krendësh >**BAR KREND.**

bar krimbi *bot (Teucrium polium)* Bimë barishtore, me gjethe të vogla të prera në mes, me lule të bardha e ngjyrë manushaqe në majë, që bën një farë të murrme.

bar krimbash *bot* >**BAR KRIMBI; BAR MAJASËLLI.**

bar kulurxhi *bot (Astragalus glycyphyllos)* Bimë bishtajore shumëvjeçare, me kërcell 20-60 cm të lartë, që lidh bishtaja si batha dhe në rrënjë grumbullon azot.

bar kulloshtre *bot (Glycyrrhiza glabra)* Bimë bishtajore shumëvjeçare deri 1 m e lartë, me gjethe pendore dhe lule gjatoshë të purpurta ose të kaltra; lidh bishtaja të vogla me 3-4 kokrra, me shije të ëmbël 3 deri 4 herë më të fortë se sheqeri.

bar lebre *bot (Senecio vulgaris)* Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe si gjuhë ngjale, me push në të dy anët, me lule ngjyrë trëndafili të çelur; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e lebrës së gjinjve.

bar lepur *bot (Trifolium arvense)* Bimë barishtore një a dyvjeçare me kërcell të drejtë, me gjethe treshe në trajtë zemre, me lulesë ngjyrë trëndafili ose të bardhë, me qime të bardha.

bar lëngose *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhësit të bagëtive. >**BAR PËRDHESI.**

bar lëshec *bot (Holcus lanatus)* Bimë barishtore shumëvjeçare pushatake si kadife, me kërcell të rrumbullakët që lidh kalli të gjatë në majë; që përhapet me farë ose duke lëshuar rrënjë në nyjat e kërcellit të shtrirë përdhe.

bar limoni *bot* (*Acorus calamus*) Bimë njokotiledone shumëvjeçare e moçaleve, me gjethe shpatuke të gjata, të merme, dhe me rizoma të merme që përdoren në mjekësinë tradicionale dhe në prodhimin e parfumeve.

bar lithi *bot* (*Chrysanthemum parthenium*, *Erythrea centaurium*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me gjethe të holla, me lule tufa-tufa, të vogla, të kuqe e si hinkë, që mbin nëpër livadhe e që përdoret në mjekësi. >**TRIK•Ë A;BAR ETHESH.**

bar lope *bot* (*Thlaspi arvense*) Bimë barishtore njëvjeçare 10-50 cm e lartë, me kërcell të hollë degëzuar dhe lule të bardha. >**BAR BUSHI;LESHLOP•Ë A.**

bar lugati *bot* (*Asparagus acutifolius*) Asparag gjetheheshtë.

bar lunge *bot* (*Viola sylvestris*) Bimë barishtore me lule të verdha në manushaqe a të kaltra. >**MANUSHAQ•E JA.**

bar maceje (*Valeriana officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 1.5 m e lartë, me gjethe të ngushta përgjatë kërcellit, me tufë lulesh të merme, ngjyrë trëndafili në majë; përdoret si qetësues.

bar macesh *bot* (*Nepeta cataria*) Bimë barishtore e shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe, lule dhe erë të ngjashme me mendërzën.

bar majasëlli *bot* (*Teucrium polium*) Bimë barishtore, me gjethe të vogla të prera në mes, me lule të bardha e ngjyrë manushaqe në majë, që bën një farë të murrme.

bar mastiku *bot* (*Dictamnus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha ose vjollcë në formë piramidë dhe me gjethe si të frashërit. >**DISHULL I.**

bar matërgoni *K bot* (*Hyoscyamus*) >**BAR I TRASHË; KRUSPULLAK U; MADËRGON•Ë A.**

bar me kokë *bot bis* Tërfil.

bar me njëmijë fletë *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë e familjes së luleshqerrave, me gjethe pendore dhe lule të bardha, të verdha ose vjollcë në majë të kërcellit. >**BISHAMITH I.**

bar mëndafshi *bot* (*Asclepia vincetoxicum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e qumështoreve. **bar mërai** Ç Kopër.

bar minurit *bot* (*Dysphania botrys*; *Chenopodium L.*) Bimë njëvjeçare e viseve me klimë të butë me gjethe të çarë që ngjan si këmbë pate, 10 cm - 1.5 m e lartë, me lule pa petla, të dendura në majë të degëve; farat përdoren gjerësisht si ushqim.

bar miu *bot* (*Asparagus officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, rreth 1 m e lartë, me fije të imëta e të vogla, me lule të gjelbra në të verdhemë dhe me bitme të tulta e me shije të ëmbël, që hahen sa janë të njoma. >**SHPARGU•LL LLI.**

bar mjalti *bot* (*Melissa officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili. >**BAR BLETE.**

bar mllake *K bot* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >**BAR I KUALVE (I KUAJVE).**

bar mollrage *bot* (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë, me lule të vogla të verdha që hapin gjatë gjithë vitit kur ka reshje. >**BORDULLAK U.**

bar morri *bot* (*Delphinium staphisagria*) Bimë barishtore dyvjeçare deri 2.5 m e lartë, me kërcell të fortë me push, me gjethe të mëdha pëllëmbore, me lule pesëpetëlshe mavi ose të kaltra; të gjitha pjesët e saj janë helmuese. >**KËMBË LAURESHE.**

bar muresh bot (*Umbilicus pendulinus; Umbilicus rupestris*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell dhe gjethe të vogla si kopsa me gropë në mes, të ngrëshme; gjethja pa cipë vihet sipër plagës a gërvishtjes për të qetësuar dhembjen.

bar mushkërish bot (*Menyanthes trifoliato*) Bimë barishtore me rizoma horizontale me gjethe treshe, me një kërcell që nxjerr disa lule si yll në majë.

bar ndërgjishte bot (*Potentilla reptans*) Bimë e vogël zvarritëse nga familja e trëndafiloreve (Rozaceve) me lule të praruara.

bar nepërke bot (*Echium vulgare*) Bimë barishtore dyvjeçare 30-80 cm e lartë, me lule të kaltra përgjatë kërcellit; rritet në vende të zhveshura pa lagështirë .

bar nëngjuhe bot (*Ophioglossum vulgatum*) Bimë barishtore me rizoma, 10-20 cm e lartë, me gjethe palme dyshe që mbështjell kallirin e lules; përdoret për mjekime popullore si llapë për plagë.

bar ngalose Bimë barishtore me gjethe të mëdha, me rrënjë si kokë hudhre, që përdoret në mjekësinë popullore kundër ngalosës së bagëtive. >**GURGULLESH•Ë A.**

bar ngjités bot (*Ephedra distachya*) Shkurre e ulët, 25 - 50 cm e lartë, me lule të vogla të verdha ose të kuqe; përdoret në mjekime popullore si tonik kardiak.

bar nozëll bot (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20 cm - 1 m e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë gjithë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. >**BAR KOLANECI; BAR PEZMI.**

bar oborri K bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. >**BAR PATE. TROSK•Ë A².**

bar pa emër bot (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojësperi ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. >**RUTH•Ë A.**

bar pa rrënjë bot (*Cuscuta epithymum*) Bimë parazitare me kërcell si fije të kuqe; dredhël e kuqe.

bar paresh bot (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar patash bot >**BAR PATE.**

bar pate bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. >**BAR GUSE.**

bar peshku bot

♦ (*Verbascum Thapsus; Verbascum longifolium*) Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, që në majë ka një kalli me lule të verdha.

bar pezmi bot (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, me gjethe të buta e të çara si të fierit, me lule tufë në majë, që përdoret në mjekësinë popullore për plagët me qelb.

bar pezul bot (*Saxifraga*) Bimë të vogla me gjethe rrumbullake që dalin drejt e nga rrënja, me kërcell të padegëzuar ku dalin lulet; është bimë e gjinisë më të madhe të saksifragaceve, që përfshijnë lloje një- e shumëvjeçare, me veti mjekuese për gurët e veshkave.

bar përdhesi bot (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesit të bagëtive. >**BAR KOLANECI.**

bar plagësh *K bot (Dracunculus vulgaris)* Bimë barishtore e araceve, me kallë të madh të luleve mashkullore dhe femërore, që bie erë mish i qelbur; përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtisë nga gjarpri. >**LULË GJARPNI.**

bar plakash *bot (Colchicum autumnale)* Bimë barishtore e helmët, me lule të bardha në vjollcë; rritet në kullota me lagështi dhe çel në vjeshtë. >**LULE VJESHTE.**

bar plasjeje *bot (Scrophularia ramosissima)* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. >**BAR I DALËS.**

bar plehu *bot* Bimë barishtore me gjethe si të hithrës, me lule ngjyrë trëndafili që çelin nga mesi i verës, me fara si të lirit në ngjyrë të kuqërreme; rritet në plehërishtë.

bar pleshtash *bot (Tanacetum cinerarifolium, Chrysanthemum cinerarifolium)* Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve me klimë të butë, me kërcell 0.5 - 1.5 m të lartë, me gjethe si të hithrës, që rritet nëpër shkëmbinj dhe farat e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për shfarosjen e pleshtave.

bar pleshti *bot (Alyssum alyssoides)* Bimë barishtore një- a dyvjeçare, me kërcëj 30 - 40 cm të gjatë të shtrirë përdhe, me lule ngjyrë kremi të bardhë dhe petla të vogla.

bar prisi *bot (Silene alifolia vulgaris)* Bimë barishtore e familjes së kariofilaceve, me lule si boçe ngjyrë trëndafili ose të bardha; kërcëjtë dhe gjethet e njoma përdoren për sallatë.

bar pulash *bot*

♦ (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës.

♦ Bimë barishtore me kërcell të shtrirë përtokë, gjethet e njoma të së cilës përdoren si ushqim ose në mjekimet popullore.

bar pushi *bot (Poa bulbosa)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe të imëta dhe lule të mbledhura si fshesë, që del në tufa të dendura dhe që e hanë kafshët.

bar qelbës *bot (Putoria calabrica)* Bimë barishtore me degë të shtrira përdhe, me qerthuj prej katër deri gjashtë gjethesh; mbillet për rrënjët që përmbajnë pigment të kuq.

bar qeni *bot*

♦ (*Plumbago europaea*) Bimë barishtore njëvjeçare rreth 20 cm e lartë, me gjethe të vogla me push, me lule të bardha që zë fara si të çajit.

♦ (*Marrubium peregrinum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së mendrës, deri 60 cm e lartë, me push dhe me erë të mirë, që përdoret kundër tërbimit nga kafshimi i qenit të tërbuar.

bar qerose *bot (Solanum nigrum)* Bimë barishtore ose shkurre e pyllit, 30 - 120 cm e lartë, me gjethe të mëdha vezake, me lule të blerta në të bardhë, që lidhin kokrra në tufa.

bar qimesh *bot (Convolvulus)* Dredhël e kuqe.

bar qumështi *bot (Taraxacum officinale)* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si qumështorja, me gjethe të holla e të gjata, me gjemba të vegjël si të hithrës, që u jepet si ushqim bagëtive për të shtuar qumështin.

bar rakie *bot (Dictamnus albus)* Bimë barishtore shumëvjeçare deri 60 cm e lartë, me lule të kuqe në trajtë piramide në majë të kërcellit, me gjethe si të frashërit. >**BAR I UZOS;**

DISHU•LL LLI.

bar rikash *bot (Argentina anserina)* Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së trëndafiloreve me degë të shtrira përdhe deri 80 cm të gjatë me gjethe pendore të mbuluara me push të bardhë si mëndafsh; rritet në ranishte e zaje.

bar rresh bot (*Cuscuta europaea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lastarë shumë të hollë, të gjatë, të butë e të verdhemë, me lule ngjyrë limoni, që del nëpër ara të korrura, nuk e hanë kafshët dhe përdoret në mjekësinë popullore kundër rreve.

bar sahati bot (*Passiflora*) Bimë barishtore, me burbuqe si të zymbylit, që nxjerrin disa fijeza si akrepë sahati. >**GJYLPANAT E QYQES.**

bar sapuni bot (*Saponaria officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së karafiloreve, me kërcëj të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunin); gjethet dhe rrënjët shkumëzojnë kur zihen. >**LULE QYQEJE; LULE SAPUNI; SAPUN BJESHKE; SAPUN QYQEJE; SHKUMËZ A.**

bar sarillëku K bot (*Thalictrum L.*) Bimë barishtore shumëvjeçare 4-90 cm e lartë, me lule të verdha në majë të kërcellit të padegëzuar, me gjethe të holla si të koprës; rrënjët përdoren në mjekësi popullore kundër verdhëzës.

bar së premi bot

♦ (*Artemisia vulgaris*) Bimë barishtore shumëvjeçare, 1-2 m e lartë, me rrënjë drunore dhe kërcell me ngjyrë të kuqe të errët, me lule të vogla të verdha ose të kuqërreme.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatështet të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë. >**BAR I TË PREMIT; BAR SHURRËGJAKEJE.**

bar squfuri bot (*Lycopodium clovatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare gjithmonë e gjelbër, deri 70 cm e lartë, me kërcell të shtrirë për tokë e të rrënjëzuar, me gjethe të holla si push rreth kërcellit, që nxjerr kalli të verdhë.

bar stenicash K bot (*Datura stramonium*) Bimë barishtore e helmët, deri 1.5 m e lartë, me lule si zile, me fryt gjembak dhe gjethe vezake e të dhëmbëzuara, që përdoren për mjekimin e astmës, të plagëve etj. >**TATULL I.**

bar syri bot

♦ (*Bellis perennis*) Bimë barishtore e vogël e livadheve, me kërcell të hollë, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj; çel në fillim të pranverës. >**LULEDEL•E JA; LULE DHENSH.**

♦ (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. >**RUTH•Ë A².**

bar shejtani bot (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës pa gjethe, që bën lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. >**BAR DREQI; HELMËZ A; kuskut•ë a.**

bar shëllire bot Bimë barishtore, me gjethe të vogla e me lule të bardha me push, që vihet në kaden e djathit kundër shtrepave.

bar Shëngjergji bot (*Lysimachia nummularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar Shëngjini bot (*Artemisia vulgaris*) Bimë barishtore shumëvjeçare, 1-2 m e lartë, me rrënjë drunore dhe kërcell me ngjyrë të kuqe të errët, me lule të vogla të verdha ose të kuqërreme.

bar shite bot (*Polygonatum multiflorum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë të trasha e të bardha tërë nyja, me kërcell të drejtë 30-60 cm të lartë, që merr hark në majë, me lule të merme, të bardha, të verdha në të blertë, si zile që varen nga harku i kërcellit.

bar shkëndije bot Bimë barishtore, me gjethe si të hithrës e me një vijë të bardhë, me lule të vogla e të bardha; përdoret mjekimin e pikës në sy.

bar shkumëz *bot* (*Saponaria officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Karafiloreve, me kërcëj të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunin); gjethet dhe rrënjët shkumëzojnë kur zihen. >**BAR SAPUNI; LULE QYQEJE; LULE SAPUNI; SAPUN BJESHKE; SAPUN QYQEJE; SHKUMËZ A.**

bar shpatëz *bot* (*Potentilla*) Bimë barishtore me gjethet të përbëra pesëshe, me lule të verdha pesëpetëlshe. >**ZORR•ËL LA.**

bar shpërgëtie *bot* (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. >**BAR I SË PAEMRËS.**

bar shpirre *bot* (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës e pa gjethet, me lule të verdha si tufë; dëmton rëndë bimët bujqësore. >**HELMËZ A; KUSKUT•Ë A; BAR I DREQIT.**

bar shpretke *bot*

♦ (*Ruta graveolens*) Bimë mjekësore me fletë që kanë erë të fortë e të rëndë, me lule të verdha të mbledhura në tufa të vogla, nga e cila nxirret një vaj i hidhur. >**RYZ•Ë A.**

♦ (*Verbena officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, deri 1 m e lartë, me kërcell të degëzuar, gjethet të dhëmbëzuara dhe lule mavi.

bar shqiponje *bot* (*Digitalis ambigua*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e helmët, me kërcell të drejtë e me push, me gjethet të gjata, me lule të verdha si këmborë; rritet në toka gëlqerore.

bar shtrige *bot* (*Lycopodium*) Bimë enëzore si myshku.

bar shtroje *bot* (*Corrigiola litoralis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me degë 5-25 cm gjatësi, të shtrira përdhe, që vetëpllenohet brenda lules së mbyllur.

bar shurrëgjakeje *bot*

♦ Bimë barishtore me kërcell të kuq e të gjatë deri 50 cm, me gjethet si të hives e me lule të bardha, që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e shurrëkuqes së bagëtive. >**BAR I TË PREMIT.**

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethet gjatashme të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë; përdoret në mjekësi për gjendje të lehta të depresionit.

bar shushkave *bot* (*Celosia cristata*) Bimë barishtore me kërcell e me gjethet të kuqërreme dhe me lule të kuqe, të ngjashme me kreshtën e gjelit, e cila rritet nëpër kopshte e lulishte për zbukurim. >**LAESHË GJELI.**

bar tamli *krahin G* >**BAR TAMBLI.**

bar tambëlthi *bot* >**BAR TAMBTHI.**

bar tambli *bot*

♦ (*Taraxacum officinale*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si qumështorja, me gjethet të holla e të gjata, me gjemba të vegjël si të hithrës, që u jepet si ushqim bagëtive për të shtuar qumështin.

♦ (*Euphorbia*) Qumështore.

bar tambthi *bot* (*Lilium Martagon*) Bimë barishtore e lilaceve me kërcell deri 50 cm të lartë; nxjerr një tufë në trajtë piramide lulësh të merme, të bardha, të kuqe të ndezur ose ngjyrë trëndafili a të zeza, me gjethet të përkulura heshtake; shtohet me qepujka.

bar tamës *bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethet të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. >**BAR PATE; TROSK•Ë A².**

bar teli bot >BAR TELISHI.

bar telishi bot (*Carex canescens*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të lëmuar e të gjatë mbi 1 m, me gjethe si fije bari, me lule si fshesë; përdoret si ushqim për kafshët dhe për gjelbërim.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

bar teshi bot

♦ (*Centaurea alba*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar, me gjethe pendore të çara në buzë dhe me lule të purpurta; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e teshit a të shpërgëtisë.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit. >**BALÇ I.**

bar teshtitje bot (*Achillea ptarmica*) Bimë barishtore e familjes së Kompozitave me gjethe të dhëmbëzuara imët dhe tufa lulësh të bardha.

bar të preribot (*Hypericum perforatum*) Bimë me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit. >**BALÇ I.**

bar të thekmi K bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. >**BAR PATE; TROSK•Ë A.**

bar tërfoni bot (*Lysimachia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcej të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar tufak bot (*Centaureum umbellatum*) Bimë barishtore dyvjeçare, deri 50 cm e lartë, me kërcell të degëzuar, me gjethe të përkundërta, me tufë lulësh pesëpetëlshe ngjyrë trëndafili në majë; përdoret si bimë mjekësore për gastritin dhe për sëmundje të mëlçisë.

bar turreci K bot (*Alopecurus pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve me kërcell deri 110 cm të lartë, me kalli cilindrik.

bar thekç K bot (*Lysimachia vulgaris*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë 50-150 cm e lartë, me lule të verdha që dalin tufë në majë të kërcellit.

bar thekmit K bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. >**BAR PATE.**

bar thëllânzebot G >BAR THËLLËZE.

bar thëllëze bot (*Mercurialis*) Bimë barishtore njëvjeçare ose shkurre shumëvjeçare, e helmët, me lule të vogla, të gjelbra, pa petla e të mbledhura në kalli, me gjethe të mëdha, që kanë një lëndë ngjyruese.

♦ >**THËRROK•E JA; XERXELE JA.**

bar thi u bot (*Centaureum umbellatum; Centaureum erythraea*) Bimë barishtore e livadheve, me lule të vogla si hinkë të kuqe trëndafili që dalin tufa-tufa; ka lëng të hidhët që përdoret në mjekësi për të hapur oreksin dhe për kompensimin e lëngut të tëmthit.

bar udhe bot (*Sedum acre*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të ulët e të tultë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara, me lule të verdha pesëpetëlshe të mbledhura në majë, që lidh kokrra të vogla të gjelbra, si të rrushit; del në ara, mure, e gurishte. >**BAR URDHJE; THONJ QETE; RRUSHQYQ•E JA.**

bar ujcë bot (*Oenanthe fistulosa*) Kopër e egër helmuese.

bar uji bot

♦ (*Oenanthe aquatica*) Maraskë; kopër e egër; kopër qeni.

♦ (*Nuphar lutea* L.) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe të mëdha e me lule të bardha në të verdhë që dalin mbi ujë, e cila rritet në liqene e në ujëra të ndenjura; lëkua; belkua.

bar ujthibot

♦ (*Lithaodora*) Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me gjethe gjatushe dhe lule të vogla pesëpetëlshe të bardha ose të kaltra, që del nëpër gurihte.

♦ >**RICIN I; MËRTIK U.**

bar urdhje bot (*Sedum acre*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të ulët e të tultë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara, me lule të verdha pesëpetëlshe të mbledhura në majë, që lidh kokrra të vogla të gjelbra, si të rrushit; del në ara, mure, e gurihte. >**BAR UDHE; THONJ QETE.**

bar urithi bot Bimë barishtore e fushave, me kërcell e gjethe si të zymbylit, me lule ngjyrëvjollcë, që e pëlqejnë bletët.

bar urovi bot (*Galium*) Bimë barishtore ose zbukurimi me kërcell gjembak, me gjethe të përveshura dhe me tufa lulësh të bardha.

bar varsë (*Ephedra*) Bimë të shumta barishtore me kërcell deri 1 m të lartë, të viseve të thata të gjysmësferës veriore, që rriten në toka ranore, në murishte etj.

bar vedre bor Bimë barishtore, me lule ngjyrë blu, me gjethe të renditura në dy anët e një kërcelli dhe me erë të këndshme si ajo e rozmarinës.

bar Venetiku bot (*Phalaris arundinaceae*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 2 m të lartë, me gjethe heshtake të blerta ose me ngjyra të tjera, me kalli si te elbit; shtohet me rizoma të trasha.

bar verdhçi bot >**BAR VERDHËZE.**

bar verdhëze bot (*Thalictrum minus*) Bimë barishtore, me kërcell që shtrihet përtokë, me gjethe të bardheme, që bën kokrra si lende të verdha dhe që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e verdhëzës.

bar vese bot Bimë barishtore njëvjeçare, e lartë deri një pëllëmbë, me lule në ngjyrë të kaltër, që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e sëmundjes së lëkurës të shkaktuar nga vesa.

bar veshi bot (*Sempervivum tectorum*) Bimë me gjethe të tulta, me lule ngjyrë trëndafili; del zakonisht në çati e mure të vjetër; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plagëve dhe të sëmundjeve të veshit.

bar vjetash K bot (*Vaccaria*) Bimë barishtore njëvjeçare e kariofilaceve, me kërcell e gjethe të kaltërreme dhe lule bojëhashashe.

bar vneri¹G bot

♦ (*Asplenium trichomanes*) Lloj fieri me gjethe pendore, që del në gurihte.

♦ **krahin** Bimë barishtore deri 50 cm e lartë, që del në tufa nëpër shkëmbinj; kërcelli lëshon një lëng qumështor që përdoret për pastrimin nga vreri.

bar zemre bot (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethe të holla e të gjata; rrënja ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. >**AGNUSH•E JA; SANË•Z A.**

♦ (*Aristolochia rotaunda*) Bimë barishtore 60-70 cm e lartë, me rrënjë të trasha e të tulta, me kërcell të padegëzuar, me gjethe të përkundërta në trajtë zemre, me lulesë si gyp, që lëshon erë të keqe.

bar zgjebeje bot (*Scabiosa*) Gjini bimësh barishtore me lule të mëdha me shumë koka bashkë, në ngjyrë trëndafili, të kaltër e të bardhë, të pasura me nektar. >**SHPINËZ A.**

bar zogu (zogjsh) bot

♦ Lloj luleje e merme, me ngjyrë të verdhë.

♦ (*Stellaria*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të vogla të bardha me 10 petla; mbin në vjeshtë dhe lulëzon e farëzon njëkohësisht.

bar zorrël *bot* (*Potentilla*) Bimë barishtore me gjethe të përbëra pesëfletëshe, me lule të verdha pesëpetëlshë. >**ZORR•ËL LA.**

bar zonje *bot* (*Teucrium polium*) Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili; gjethet e vogla si .

bar i²m sh na nat

♦ *farm* Lëndë e përgatitur posaçërisht për mjekimin a parandalimin e një sëmundjeje ose për shërimin e një plagë. >**ILAÇ I. Bar qetësues. Bar me kokrra. Bar i lëngët.**

♦ Bimë ose pjesë e një bime, e përgatitur në një mënyrë të caktuar, që përdoret për mjekime.

♦ *krahin G* Mjete kozmetike.

♦ Lëndë kimike, zakonisht helmuese ose me erë të keqe, që përdoret për të zhdukur a për të larguar insektet e kafshët e dëmshme. **Bar mole (lëkurësh)** naftalinë. **Bar pleshtash. Bar tartabiqesh. Bar morri. Bar miu (minjsh).**

♦ *fig* Mjet a mënyrë që ndihmon për të kapërcyer një fatkeqësi, për të dalë nga një e keqe a vështirësi ose për të harruar një hidhërim etj. * **E piu barin** u helmua; vdiq i helmuar.

bar djathi *ind ushq* Farë djathi e bërë me mullëz qengji.

bar djegieje Mjekim popullor për të lyer plagë të djegieve i bërë me vezë, vaj e lëng gëlqereje të kulluar.

bar plakash Mjekim popullor.

bar vneri²bis Kripë magnezi për shpëlarjen e sistemit të tretjes.

bar i³m sh e et Lokal ku zakonisht pihet më këmbë. [Përpara se të shkonte në "Bar Liria"kaloi nga posta. (IK)]

**

bar-birrari Lokal ku shërbehen pije, kryesisht birra, dhe ushqime më këmbë dhe ndenjur.

bar-bufe *f* Lokal ku shërbehen pije dhe ushqime, zakonisht për t'u konsumuar më këmbë.

bar-kafe Lokal ku shërbehen pije, kafe dhe ushqime.

bar-restorant Restorant në mjedis të hapur, zakonisht në kopsht a lulishte.

bar i⁴m sh ë ët tek Njësi e shtypjes atmosferike.

Bar i m gjeog Tivar (*qytet në Malin e Zi*).

bára *Çndajf* Baraz; barabar.

barabán i m shë ët tek Pjesë e makinave ose e mekanizmave të ndryshëm, në trajtën e një cilindri të madh e zakonisht të zbrazët brenda, ku mbështillen kablllo, fletë grilash etj., ose ku përpunohet një lëndë. >**TAMBUR I.**

barabár ndajf Njësoj, po aq, në të njëjtën madhësi a shkallë me një tjetër; në mënyrë të barabartë, pa dallim, sikurse një tjetër; si njëri tjetri; sa njëri tjetri. **Ndajmë barabar.** [Do të lëvdoj dashurinë/ barabar me perëndinë (Pop. Ç).] [Kryepeshkopi i Tivarit, Marino Bizzi, në një letër që i drejtonte Vatikanit më 1610, shkruante: "Ditën e Shën Ilisë, kisha ishte mbushur me Muhamedanë e të Krishterë pothuajse barabar nga numri". (AE).]

barabárdh i m bot Bar i gjatë, i bardhë me xhufkë të kuqe.

barabarësi a f Të qenët i barabartë. >**BARAZI A.**

barabar•ój kal, jokal G >**BARABAR•UE (me).**

barabársh•ëm (i) e (e) mbG I barabartë; që mund të barazohet, të matet a të krahasohet me dikë a diçka.

barabártë (i e) mb (*Madhësi, forcë, vlerë etj.*) e njëjtë me një tjetër. **Kënde të barabartë. Në kushte të barabarta. Të drejta të barabarta përpara ligjit.**

barabárt•ë a (e) f sh a at (të) f e BARABART•Ë I (i).

barabárt•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri me të njëjtat të drejta e detyra, pa privilegje e dallime nga të tjerët; i së njëjtës shkallë a përgjegjësi. [Ndërsa n'atë kohë Skënderbeu i nënshtrohej mbretit të Napolit duke e njohur për kryezot, marrëveshja me Venetikun bëhet si midis dy të barabartëve. (AE)]

barabar•úe (me) kal, jokal óva úe G Barazoj.

barabar•úe (me u) óva (u) úe G vetv e BARABAR•UE (me).

barabarúem (i) e (e) mb G I barazuar.

barabí•s kal ta tur >BARABIT.

barabít kal a ur I jap të njëjtin vlerësim (dy vetëve a sendeve me veti të krahasueshme).

>BARAZ•OJ.

barabít•em a (u) ur

I vetv

♦ Krahasohem; arrij të njëjtin nivel si dikush.

♦ *veta III* Është barabar (në një nivel).

II pës e BARABIT. >BARAZ•OHEM.

barabítës e mb Krahasues.

barabítsh•ëm (i) me (e) mb I barazueshëm; i krahasueshëm në të njëjtin nivel.

barabítshmëri a f libr Barazueshmëri; krahasueshmëri në të njëjtin nivel.

barabítur mb I krahasuar në të njëjtin nivel.

barabrínjës e mb gjeom (Trekëndësh etj.) me të gjitha brinjët të barabarta.

barabrínjësi a f gjeom Të qenët barabrinjës.

baráçk•ë a f Mundim; përpjekje e lodhshme.

barajbár ndajf J Në mënyrë të barabartë. >BARABAR.

barájë ndajf krahin J: Luajmë barajë luajmë kukafshehthi.

barák e mb J Flokëverdhtë.

barák u m sh ë ët krahin Ka me ngjyrë të kuqe

barakán i m sh ë ët Çarçaf i arabëve.

barakán•e ia f sh e et >BARAKAN I.

barák•ë a f sh a at Ndërtesë e thjeshtë njëkatëshe, zakonisht e bërë me dërrasa ose me lëndë të tjera të lehta, që shërben si fjetore, si dyqan, si depo, për zyra etj. **Qytezë barakash.**

♦ Ndërtesë e keqe, e cilësisë së dobët.

barakóhsh•ëm (i) me (e) mb I njëkohshëm; që ndodh a bëhet në të njëjtën kohë me diçka tjetër.

barakráhës e mb vjet gjeom (Trekëndësh) brinjënjëshëm.

barakráhës i m vjet gjeom Trekëndëshbrinjënjëshëm.

baraktín•ë a f sh a at Qytezë a lagje me baraka.

baráng•ë a f sh a at > BARAK•Ë A.

baranój•ë a f sh a at gjell Gjellë me hithra; burani.

báras

I ndajf

♦ Sa njëri edhe tjetri, në të njëjtën madhësi, sasi a shkallë me një tjetër. >BARABAR;

NJËSOJ. Ndajmë baras. [Per mue janë baras/ Si bukë si pane (GjF).]

♦ *sport* Në barazim. **Nxjerr baras ndeshjen. Ndeshja doli baras. Arrijmë baras në finish.**

II si kallëzues: Ka vleftën e..., është i barabartë në numër me ...; bëjnë. **Dy dhe dy baras katër.**

barasít kal krahin G >BARASIT•Ë (me).

barasít•et krahin G vetv dhe pës e BARASIT•Ë (me u).

barasít•ë (me) *kal a ë krahin G*

♦ Rrafshoj; niveloj.

♦ Mbush rrafsh (*masën e miellit etj.*).

barasít•ë (me u) - (u) *ë krahin G vetv dhe pës e BARASIT•Ë (me).*

barasítun (i e) *mb krahin G*

♦ I rrafshuar; i niveluar.

♦ (*Masë*) e mbushur rrafsh.

baraslargés•ë a f > **BARASLARGËSI A.**

baraslargësi a f Largësi e njëjtë nga një pikë e dhënë.

baraslárgët (i e) *mb* > **BARASLAGRUAR (i e).**

baraslargím i m Të qenët në largësi të barabartë nga një pikë e dhënë.

baraslargúar (i e) *mb* Që ka largësi të njëjtë me një tjetër nga një pikë e caktuar. **I**

baraslarguar nga dy pika.

baraslartësi a f Lartësi e barabartë midis dy lartësive të krahasueshme.

barasmolekulár e mb kim Që përmban ose ka numër të barabartë molekulash.

baras•nátë náta f sh **nétë nétët** 21 marsi a 21 shtatori, kur rrezet e diellit bien pingul në ekuator dhe nata është e gjatë sa dita. **Barasnata dhe barasdita. Barasnata e pranverës (e vjeshtës).**

Dy barasnetët e vitit.

baraspësh•ë a f

♦ *tek* Gjendje në prehje e një trupi, kur veprojnë mbi të forca të kundërta të barabarta.

♦ *fig:* [Në këtë emërtim (*qerthulli i kangëve të kreshnikëve*), **i cili nuk mbeti gjatë në përdorim funksional, ndoshta për shkak të karakterit dialektor të fjalës "qerthull", në fakt kishte një baraspeshë semantike (ShS).**]

baraspeshë dinamike fiz Gjendje në të cilën një numër procesesh veprojnë njëkohësisht për ta mbajtur një sistem të pandryshuar.

baraspeshë e forcave fig Gjendje në të cilën dy forca veprojnë barabar ndaj njëra-tjetrës.

baraspeshë e paqëndrueshme fiz Gjendje në të cilën veprimi i një force e ndryshon baraspeshën.

baraspeshë e qëndrueshme fiz Baraspeshë në të cilën çdo shmangie vë në veprim forca që e kthejnë sistemin në gjendjen e mëparshme.

baraspeshë statike fiz Gjendje e pandryshueshme baraspeshimi.

baraspeshím i m sh e et Vendosje në gjendje baraspeshë.

baraspesh•óhet vetv veta III dhe pës e BARASPESH•OJ.

baraspesh•ój kal Vë në baraspeshë (*dy a më shumë trupa*); sjell në gjendje baraspeshe (*një trup*).

baraspeshór i m mek Tra i gjatë i lidhur me një portë ose pjesë të urës ngritëse që i bën kundërpeshë portës gjatë hapjes dhe mbylljes.

baraspéshhtë (i e) *mb* (*Sendë*) me peshë të barabartë.

baraspeshúar (i e) *mb* (*Trup*) i sjellë në gjendje prehjeje.

baraspeshúes e mb dhe fiz (*Forca*) që e sjellin në gjendje prehjeje një trup.

baraspeshúes i m tek Mekanizëm për shpërndarjen e barabartë të ngarkesave në shtyllat e kablllove ajrore.

barasrrókësh e mb I përbërë nga një numër i barabartë rrokjesh.

barastíngu•ll lli m sh j jt muz

♦ Tingull me lartësi të njëjtë me një tjetër.

♦ Kombinim i partiturave në të njëjtën lartësi ose oktavë.

barastingullór e mb Që përmban të njëjtin numër tingujsh; që ka vlerë tingullore të njëjtë me një tjetër.

barasthellësi a f libr Thellësi e barabartë a e njëjtë.

barasúesh•ëm (i) me (e) mb I së njëjtës madhësi, peshë etj. me një tjetër.

barasvíj•ë a f

♦ *meteo* Vijë e hartës që bashkon dy pika me shtypje atmosferike të njëjtë në një kohë a periudhë të dhënë.

♦ *fiz* Vijë e lakuar ose formulë që paraqit një sistem fizik në trysni të pandryshueshme.

♦ *fiz* Secili prej dy a më shumë izotopeve të elementeve të ndryshme me peshë atomike të njëjtë.

barasvlér•ë a f Të qenët i barasvlershëm ose me vlerë të njëjtë me një tjetër.

barasvlérës e mb Ai që ka vlerë të barabartë me një tjetër, ai që është i njëjtë me një tjetër.

>**EKUIVALENT E.**

barasvlérës i m sh - it Madhësi e barabartë me një tjetër.

barasvlerësim i m Dhënie e vlerave të barabarta dy a më shumë faktorëve, madhësive etj.

barasvlers•óhet vetv veta III dhe pës e BARASVLERËS•OJ.

barasvlerës•ój kal I jap vlera të barabarta (*dy a më shumë faktorëve, madhësive etj.*).

barasvlérsh•ëm (i) me (e) mb Që ka vlerë të barabartë me një tjetër, që është me vlerë të njëjtë; që e zëvendëson plotësisht diçka në një anë. >**EKUIVALENT E.**

barasvlershmëri a f libr Të qenët i barabartë në vlerë me një tjetër.

barásh i m sh ë ët krahin keq Njeri që ka qejf të bredhë, që e kalon kohën duke baritur a duke shëtitur.

baráshk•ë a f krahin G Shi i shkurtër e i rrëmbyeshëm. >**RREPTIM I.**

barasht•ój kal Niveloj; balancoj (*barrën*).

barashtúar (i e) mb I niveluar; i balancuar.

barát i m sh e et

♦ Privilegj.

♦ Benefis.

♦ Nder i posaçëm.

baraváshk•ë a f sh a at A Lëpushë e misrit.

bárazi ndajf>**BARAS.**

barazí a f sh - të Të qenët i barabartë në madhësi, në shkallë, në cilësi etj. me një tjetër, të qenët baras. **Barazia e forcave.**

♦ Gjendje e barabartë e njerëzve në shoqëri, të cilët kanë të drejta të njëjta politike e qytetare dhe marrëdhënie të barabarta me pronën shoqërore; e drejtë për të qenë i barabartë me një tjetër. **Barazi shoqërore. Barazi para ligjit.**

*

Shkalla krahasore e barazisë gjuh Një nga shkallët e krahasimit të mbiemrave e të ndajfoljeve, ku sendet a cilësitë që krahasohen janë në nivel të barabartë.

barazím i m sh e et

♦ Të bërët barabar i madhësive, peshave, numrave etj.

♦ *sport* Përfundim i barabartë i një ndeshjeje. **Gol i barazimit. Ndeshja u mbyll me barazim. Barazim zero me zero.**

♦ *mat* Formulë që ka dy anë me madhësi e me vlerë të barabartë ndërmjet tyre.

♦ *vjet* Barazi. [Fryma Evangjelike... tek motivi i ngritjes nga varri të vëllait të vdekur për të realizuar premtimin e dhënë në të gjallë ("Kostantini e Dhoqina"), duke i hequr

Mesisë ekskluzivitetin e ringjalljes, ishte në një farë mënyre barazim i njeriut me hyjninë, me mbinjerëzoren. (ShS).]

*

Në barazim me... Në krahasim me...

Vë (heq) shenjën (vijën) e barazimit I quaj të barabartë; i barazoj ndërmjet tyre, i paraqit si të njëjtë.

**

Barazimi i Ajnshtajnit fiz Barazim ($E = mc^2$) që shënon lidhjen ndërmjet masës dhe energjisë, sipas të cilit masa e një trupi a sistemi është e barabartë me sasinë e energjisë në të.

barazim drejtvizor *mat* >**BARAZIM LINEAR; BARAZIM I SHKALLËS SË PARË.**

barazim i kushtëzuar *mat* Barazim i saktë vetëm për një vlerë të së panjohurës.

barazim i shkallës së dytë *mat* Barazim në të cilin e panjohura (x) del me eksponentin 2.

barazim i shkallës së parë *mat* Barazim në të cilin e panjohura (x) del vetëm me eksponentin 1.

barazim i shkallës së tretë *mat* Barazim në të cilin e panjohura (x) del me eksponentin 3.

barazim i shkallës së katërt *mat* Barazim në të cilin e panjohura (x) del me eksponentin 4.

barazim linear *mat* >**BARAZIM I SHKALLËS SË PARË.**

barazim polinom *mat* Barazim në të cilin ana e majtë është polinom.

barazimtár e *mb libr* Që synon drejt barazimtarisë; që kërkon barazimtari.

barazimtár i *m libr* Njeri që synon drejt barazimtarisë; që kërkon barazimtari.

barazimtár•e *ja f e* **BARAZIMTAR I.**

barazimtarí *a f libr* Barazim i pambështetur dhe i padrejtë në diçka.

barazimtariz•ëm i *m libr* Pikëpamje e prirje që kërkon barazinë e shpërndarjes së të mirave materiale, shpërblim të barabartë të njerëzve për punën që bëjnë pavarësisht nga sasia e cilësia e saj; barazim i pathemeltë e i papërligjur i njerëzve në një të drejtë.

barazísht *ndajf libr* Në mënyrë të barabartë; barabar.

baraz•óhem *vetv*

♦ Bëhem barabar, dal i barabartë me dikë. **Ndeshja (loja) u barazua. Votat u barazuam.**

♦ Vihem në një shkallë me dikë, duke u krahasuar me të. **Nuk barazohem dot me të.**

baraz•ój *óva úar*

I *kal*

♦ I bëj të barabartë nga madhësia, nga pesha, nga numri etj.; bëj barabar. **Barazoj përfundimin. Barazoi pikët.**

♦ I jap të njëjtin vlerësim, duke e krahasuar me një tjetër. **E barazoi me veten.**

II *jokal sport* Arrij ta bëj të barabartë përfundimin e një ndeshjeje. **Barazuam në minutën e fundit.**

barazór i *m tek* Mekanizëm për shpërndarjen e forcës në mënyrë të barabartë në të gjitha nyjat.

barazor frenash *tek* Kllapë (valvul) për shpërndarjen barabar të trysnisë midis frenave të parme dhe të pasme.

baraspeshím i, **baraspeshojetj.** >**BARAZPESHIM I, BARAZPESH•OJ** *etj.*

barazrrókësh e *mb let* Me numër të barabartë rrokjesh; që kanë të njëjtin numër rrokjesh.

barazúar (i e) *mb*

♦ Që është bërë i njëjtë nga madhësia, sasia, cilësia etj. me një tjetër. **Forca të barazuara.**

♦ *sport(Ndeshje, lojë)* e mbyllur me barazim.

♦ *fin* Që del me shpenzime e të ardhura (me debi e kredi) të barabarta; i mbyllur, i shuar.

Llogari e barazuar. Buxhet i barazuar.

barazúes e mb

♦ (*Forcë, peshë, rrymë*) që synon drejt barazimit; që barazon.

♦ *vjet* Krahases.

barazúes i m sh - it dhe sport Ai që barazon.

barazúes•e ja f sh e et dhe sport f e BARAZUES I.

barazúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të barazohet me një tjetër; i krahasueshëm me një tjetër si i njëjtë me të.

barázh i m sh e et

♦ *hidr* Pendë; pritë.

♦ *usht* Pengesë e krijuar me zjarrin e armëve ose me mjete të tjera, për të ndaluar sulmet dhe përparimin e kundërshtarit.

♦ *fig* Pengesë për të ndaluar një veprim a gardh për të mbrojtur diçka. **Barazh i pakapërcyeshëm.**

barázhg•ë a f sh a at Vështirësi; hall; ngushticë.

barbác e mb I arbëreshëve të Greqisë; që ka të bëjë me arbëreshët e Greqisë.

barbác i m sh ë ët bis Arbëresh i Greqisë.

barbác•e ia f sh e et f e BARBAÇ I.

Barbadós i m gjeog Vend me demokraci parlamentare në Ishullin Barbados, në Atlantik.

barbagám i m sh ë ët Hu i dajlanit.

barbaléc i m sh a at bot (*Setaria glauca*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes). >**BAR DERRI.**

barbalís•¹jokal ta tur > **BARBALIT.**

barbalís•²jokal ta tur Ç Dërdëllit; flas gjepura; flas shumë e për gjëra të kota.

barbalít jokal ta tur Luaj si palaço; bëj lojëra si bufon.

barbalít•em vetv ta (u) tur Bërbëlit; them nëpër dhëmbë.

barbalít•ë (me) kal a ë G > **BARBALIT.**

barbalítj•e a¹f sh e et Ç Dërdëllitje.

barbalítj•e a²f sh e et Ç Bërbëlitje; fjalosje nëpër dhëmbë.

barbalúsh i m ushq krahin Qull. >**MËMËLIG•Ë A.**

barbállo mb J: Është barballo nga goja ai flet kot.

barbár e mb

♦ *hist* Karakteristik i popujve që nuk kanë të bëjë me grekët a romakët. **Hordhi barbarë.**

Gjuhë barbarë gjuhë që nuk është as greqishte e vjetër, as latinishte.

♦ *keq* I prapambetur e primitiv në zhvillimin e tij, i pagdhendur e i pakulturuar; i egër, i pamëshirshëm, shkatërrimtar e mizor. **Krim barbar.** [Mbi ideo shkencën e fjalorit (vetëm stalinizmit ka guximin barbar me përngjitë ideologjinë me shkencën, të cilat shkojnë bashkë si mace me miun) ká shkruar një artikull në shtyllat e *Diellit* Anton Logoreci. (APp).]

barbár i m sh ë ët

♦ *kryes sh hist* Emër me të cilin grekët dhe romakët e vjetër quanin të huajt që nuk flisnin gjuhën e tyre.

♦ *përmb* Njeri i prapambetur e primitiv; njeri i pagdhendur e i pakulturuar.

♦ *përmb* Njeri i egër, i pamëshirshëm, shkatërrimtar e mizor; ai që bën barbarizma.

barbarí a¹f sh - të

♦ Egërsi prej barbari, qëndrim i pamëshirshëm e mizor, shkatërrim e shtypje çnjerëzore.

♦ *kryes sh* Vepër barbare; mizori; barbarizëm.

♦ *hist* Periudhë e dytë e zhvillimit të shoqërisë primitive pas egërsisë, shkalla para qytetërimit në zhvillimin historik të shoqërisë njerëzore.

barbarí a^{2f} sh a at A Rrojtore.

barbarisht *ndaif* Me egërsi; pa mëshirë; mizorisht; si barbar. **E trajtoj barbarisht dikë.**

barbarízëm mi¹ m sh ma mat

♦ Veprim i egër, i pamëshirshëm e çnjerëzor; sjellje prej barbari; mizori.

♦ Të qenët barbar.

barbaríz•ëm mi² m sh ma mat *gjuh* Huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër. [**fjalor për leksemat e rralla dhe fjalët me përdorim të kufizuar, duke përfshirë barbarizmat, turqizmat dhe sllavizmat (ShS).**]

barbarizím i m libr

♦ Zhveshje nga vetitë njerëzore; shndërrim në barbar.

♦ *gjuh* Mbushje e gjuhës me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbariz•óhem óva (u) úar libr

I *vetv*

♦ Zhvishem nga vetitë njerëzore; bëhem barbar; sillem si barbar.

II pës e BABARIZ•OJ.

barbariz•ój kal óva úar libr

♦ Zhvesh nga vetitë njerëzore; e kthej në barbar (*dikë*).

♦ *gjuh* E mbush (*gjuhën*) me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbarizúar (i e) mb libr

♦ I shndërruar në barbar.

♦ (*Gjuhë*) e mbushur me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbaróz•ë a f sh a at *bot* (*Geranium rosa*) Bimë barishtore ose shkurre e ulët me lule të vogla ngjyrë trëndafili në të purpur, që mbillet për erën e mirë të gjetheve.

barát i m sh e et

♦ Privilegj.

♦ Benefis.

♦ Nder i posaçëm.

barberís jokál a ur Ç Punoj si berber; ushtroj profesionin e berberit.

barberísj•e a f Ç Punë e (profesion i) berberit.

bárb•ë a¹ m sh a at Ç Xhaxha.

barb•ë a² m sh a at *krahin G* Fik gushti, i zi me vija të bardha.

barbélác i m sh ë ët *bot* (*Persicaria bistorta; Polygonum bistorta*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 75 cm e lartë, me degë të dendura, me gjethë që vijnë e pakësohen drejt majës së kërcellit ku nxjerr një kalli me lule të vogla ngjyrë trëndafili; gjethet përdoren si erëza dhe rrënjët në mjekësinë popullore si .

barbiár i m sh a at A Berber.

barbiturát i m kim Kripë ose ester i acidit barbiturik.

barbiturík e mb kim: **Acid barbiturik** acid sintetik kristalin i përftuar nga pirimidina.

barbón•ë a f sh a at *veter* Sëmundje e pulave.

barboríq i m >BARBURIQ I.

barb•û ûni m sh û ûjt *iktG* >**BARBUN I.**

Barbúd•ë a f gjeog: **Antigua dhe Barbuda** vend i përbërë nga dy ishuj në Indet Perëndimore, në Detin e Karaibeve.

barbufé ja *f sh - të* Lokal ku mund të hahet e pihet zakonisht më këmbë; bar dhe bufe në një lokal.

barbúl•ë a *f A* Rrëmuje e madhe; gjurulldi.

barbulíq i²m sh ë *ëti*kt>**BARBURIQ I.**

barbulíq i²m sh ë *ët* Kalli misri.

bárbu•ll lli¹m sh j *jt*bujq

♦ Shat i shkurtër.

♦ Paftë hekuri në fund të hostenit për të kruar dheun e ngjitur në plor. >**ÇAPËZ A.**

bárbu•ll lli²m sh j *jt* Pjesë e tultë e gishtit të madh të dorës ose të këmbës.

barbullámë *nda*jj *G:* **Digjet barbullamë** digjet me flakë të madhe e kërcëllimë.

barbullám•ë a *f sh a at* *G* Zjarr që digjet me flakë të madhe e kërcëllimë.

barbú•n ni *m sh nj njtë* *ikt* (*Mulus barbatus*) Peshk deti i vogël, me kokë të madhe, me dy mustaqe të gjata nën gojë dhe me luspa të kuqërreme.

barbun i gurit *ikt* (*Mullus surmuletus*) Barbun i Mesdheut me shirita në pendën e parë të kurrizit.

barbun i shkëmbit *ikt* >**BARBUN I GURIT.**

barbun me shirita *ikt* >**BARBUN I GURIT.**

barbúnj•ë a *f sh a at* *bot*

♦ (*Phaseolus vulgaris*) Lloj fasuleje, që bën bishtaja të gjera, me kokrra të mëdha e mishtake; bishtajat e njoma gatuhen gjellë. **Barbunja sade (me mish).**

♦ (*Phaseolus coccineus*) Bimë kopshti me lule të kuqe që lidhin bishtaja.

barburéc i *m sh a at* *G* > **BARBURREC I.**

barburíq i *m sh ë* *ët* *ikt* (*Belennius ocellaris l.*) Peshk i vogël i ujërave të ëmbla, me pikla të kuqe, që i ngjan barbunit.

barburíq bari *ikt* (*Blennius basiliscus*) Peshk deti i ujërave të cekëta deri afër 800 m thellësi, në vende me bar; të vegjlit e sapodalë nga veza janë të gjithë femra, pastaj një pjesë kthehen në meshkuj.

barburíq deti *ikt* (*Parablennius sanguinolentus*) Peshk deti i familjes së barbunjve të Atlantikut dhe Mesdheut, deri 30 cm gjatë, pa luspa, me kokë të shtypur, sy të mëdhenj dhe pendë të mëdha gjembake.

barburíq flutur *ikt* (*Blennius ocellaris*) Peshk deti deri 20 cm i gjatë, me pendë me 12 gjemba përgjatë kurrizit dhe me një pullë të bardhë në të.

barburíq guri *ikt* (*Parablennius gattorugine*) Peshk deti i ujërave të cekëta me shkëmbinj, deri 15 cm i gjatë, me prekla të gjata përmbi sy, me pendë të gjatë kurrizore dhe pendë të mëdha pranë verzave.

barburíq gjarpër *ikt* (*Xiphasia setifer*) Peshk i deteve të ngrohtë, me trup si ngjala, deri 50 cm gjatësi, që haset kryesisht në shtrat me baltë dhe rërë.

barburíq i ndryshkët *ikt* (*Parablennius sanguinolentus*)>**BARBURIQ DETI.**

barburíq lumi *ikt* (*Salaria fluviatilis*) Peshk i cekëtinave në ujëra të kripura e të ëmbla, deri 15 cm i gjatë, me shirita pika-pika të bardha e të zeza.

barburíq me kreshtë *ikt* (*Scartella cristata*) Peshk i Atlantikut, Mesdheut dhe Paqësorit Verior, me gjatësi deri 12 cm, me kokë të kuqërreme plot qime, me trup kafe me shirita të çelët dhe me sy shumë të mëdhenj.

barburíq pallua *ikt* (*Salaria pavo*) Peshk deti i cekëtinave me gurë, rërë e barishte në ujërat e Atlantikut Verior, Mesdheut dhe Detit të zi, si dhe në ujëra të lagunave, deri 13 cm i gjatë, me

fletë notuese përgjatë kurrizit dhe barkut; mashkulli rri në guva të vogla mbi nivelin e ujit gjatë zbaticës.

barburig tentakulagjatë *ikt (Parablennius tentacularis)* Peshk deti i cekëtinave të Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 15 cm i gjatë, me fletë notuese kreshtake në kurriz dhe me dy brirthe të gjatë në kokë.

bar burrec i m sh a at G

♦ Shkurtalaq.

♦ *fig* Njeri zemërlig.

barbúsh i m sh ë ët bot (*Lepidium campestre*) Bimë barishtore njëvjeçare e familjes së lakrave, me kërcell pushatak deri 60 cm të lartë, me kalli lulesh të bardha në fillim e të blerta më vonë, që lidhin bishtaja me dy kokrra ngjyrë kafe; e gjithë bima është e ngrënshme, gjethet hahen si sallatë.

barbút i m sh ë ët Zar në lojën e tavllës etj.

barbút•ë a f sh a at bot K (*Holcus mollis*) Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me kërcell të drejtë deri 60 cm të lartë, me kalli pa hala.

barbútk•ë a f sh a at Lojë me zar.

barcalét•ë a f Tregim i shkurtër për një ngjarje të vërtetë ose të sajuar që i bën njerëzit të qeshin; anekdotë gazmore. >**GAZMOR•E JA**.

Barcelón•ë a f gjeog Kryeqytet i bashkësisë autonome të Katalonjës, në bregun Verilindor të Spanjës.

barcím i m G Mbjellje me bar.

barc•óhet G vetv veta III dhe pës e **BARC•OJ**. >**BARC•UE** (me u).

barc•ój kal G >**BARC•UE** (me).

barc•úe (me) kal G Mbjell me bar (një copë tokë).

barc•úe (me u) G vetv dhe pës e **BARC•UE** (me).

barcúem (i) e (e) mb G (Vend) i mbjellë me bar.

bard i m let Poet që reciton vargje epike të një tradite gojore të dhënë.

bardák u m sh ë ët

♦ > **BARDHAK U**.

♦ Gotë me dorezë.

bardáke¹ mb krahin G

♦ (*Kumbull*) kokërrmadhe e bardhë.

♦ *K* (*Dardhë*) picigjatë.

bardáke² mb krahin G (*Dhi*) cicëmadhe.

bardák•e ja¹ f sh e et krahin G

♦ *kopsht* Kumbull kokërrmadhe e bardhë.

♦ *K kopsht* Dardhë picigjatë që piqet vonë.

bardák•e ja² f sh e et krahin G *Dhi* cicëmadhe.

bardalík•e ja f sh e et kopsht G Kumbull gjatushe e zezë.

bardashjél e mb A (*Sjellje*) prej fëmije; fëmijërore.

bardashjél i m sh a at A Çunak; djalë i papjekur.

Bardéc i shkurt i Bardhyl.

Bardél i shkurt i Bardhyl.

bardérr i m sh a at bot (*Aristochia clematitis*) Bimë barishtore kacavjerrëse, me gjethe në trajtë zemre dhe lule të verdheme.

bardrédh i m bot (*Convolvulus*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të hollë e të gjatë, që shtrihet për tokë ose kacavaret pas një bime tjetër, me gjethe të vogla vezake e me lule të bardha si zile. >**DREDHK•Ë A.**

bardh kal, jokal krahin Lyej me sherbet gëlqereje.

bardh (i e) mb A I bardhë.

Bardh i shkurt i Bardhyl.

bárdha t (të) f sh euf Mbathje; të mbathura; të linjta.

bardhác e mb I bardhemë.

bardhác•ë a¹f muz J Vegël frymore në trajtë kupe.

bardhác•ë a²f J Shtambë e vogël me një vegsh.

bardháj•ë a¹f sh a at Dru i në ngjyrë të bardheme nga kalbëzimi, që thërrmohet lehtë

bardháj•ë a²f sh a at Dhi, lopë a pelë e bardhë.

bardhák e mb Bardhosh.[**Hajde, moj gushë bardhake** (Pop).]

bardhák u m sh ë ët

♦ Gotë. Një bardhak ujë. Bardhak me bisht.

♦ Ibrik balte.

bardhák•ë ja f sh e et Grua a vajzë bardhoshe.

bardhaléc e mb E bardhë e pashëndetshme (*e fytyrës*).

bardhalík•ë ja f sh e et bot (*Prunus insitia*) Kumbull e bardhë.

bardhán e mb

♦ (*Kafshë*) qimebardhë.

♦ (*Njeri*) flokëbardhë.

bardhán i m sh ë ët Cjap i bardhë.>**BARDHEC I¹.**

bardhán•ë a f sh a at Lopë, dhi a dele e bardhë.

bardhaqén i m sh ë ët bot (*Lonicera alpigena*) Shkurre e alpeve me gjethe pushatake dhe lule të verdha heshtake plot nektar.

bardháš e mb>**BARDHOSH E.**

bardhashín•ë a f bis fizio Leukorre; të bardhat e grave.

bardhavél e mb (*Lëkurë, cipë*) e bardhë në të trëndafiltë.

bardhavél i m sh ë ët Njeri me lëkurë të bardhë në të trëndafiltë.

bardhavél•ë ja f sh e et Grua a vajzë me lëkurë bardhë në të trëndafiltë.

bardh-bárdh mb përf

♦ Shumë i bardhë; krejt i bardhë.

♦ (*Tesha*) të pastra; të lara shumë mirë.

bárdh•ë ja f Vajzë e vogël e këndshme.

badhebárdh ndajf Gjithë bardhë; gjithë fushë (*në domino*).

bardhéc e mb I bardhë; me qime të bardhë. >**BARDHOK E. Cjap bardhec.**

bardhéc i¹ m sh ë ët Cjap i bardhë.

bardhéc i² m sh ë ët zool Gjarpër i përhimë në të bardhë.

bardhekúq mb (*Grua a vajzë*) me lëkurë të bardhë e faqe të kuqe.

bardhekuqezí mb poet (*Lule*) me ngjyrë të bardhë, të kuqe e të zezë.

bardhél•ë ja f sh e et kopsht Ç Dardhë me kokrra të bardhëlleme.

bardhé•më (i) me (e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë. **Mjegull e bardheme.**

bardhemí a f libr Të qenët bardhulin; albinizëm.

bardhémhtë (i e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë.

bardhës•ë a f sh a at bot (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhësit të bagëtive.> **BAR PËREDHESI.**

bardhëshk•ë a f sh a at krahin G Dele e bardhë.

bardhezi ndajf Bardhë e zi. **Transmetoj bardhezi** transmetoj pa ngjyra.

bárdhë ndajf Me ngjyrë të bardhë; në të bardhë; si në të bardhë. **Bëhem bardhë në fytyrë** më ikën boja. **Lyej bardhë. Bardhë e zi** në të bardhë e në të zezë; (*fotografi, film, televizor*) jo me ngjyra. **I shoh gjërat bardhë e zi** i shoh gjërat në mënyrë të thjeshtuar, ose vetëm mirë ose vetëm keq.

bardhë (i e) mb

♦ Me ngjyrë si të borës, të qumështit, të pambukut etj., ngaqë i kthen të gjitha rrezet e dritës.

Re të bardha. Letër e bardhë. Mermer i bardhë. E bardhë si bora.

♦ Me ngjyrë të afërt me atë të borës a qumështit. **Bukë e bardhë. Lëkurë e bardhë** lëkurë që s'e ka zënë dielli, që nuk është nxirë nga dielli **Flokë të bardhë.**

♦ Me ngjyrën e lëkurës të çelur. **Raca e bardhë.**

♦ Që ndrit me një dritë të hapët në ngjyrë të qumështit; i qartë, me dritë. **Netë të bardha.**

♦ *fig* Fatlum; fatbardhë; që sjell mbarësi e gëzim a lumturi. **Orë e bardhë. Vite të bardha** vite të lumtura.

♦ *fig* I mirë; i pastër; i panjollosur; i çiltër; bujar; që sjell të mira. **Faqja e bardhë** nder; emër i panjollosur. **Me zemër të bardhë** me zemër të mirë; me bujarí.

♦ (*si pjesë e dytë në disa togefjalë*): **Ariu i bardhë** ariu polar. **Milingonë e bardhë** ent termit.

Mizë e bardhë ent kandërr fluturake e vogël e rendit të hemipterëve, që ha gjethet e bimëve nga ana e poshtme; është dëmtues kryesor i bimëve bujqësore. **Zambak i bardhë.**

♦ I pashkruar. **Çek i bardhë** çek në të cilin marrësi mund të shënojë shumën e dëshiruar.

♦ *euf*:

*

Dal me faqe të bardhë Dal ose ndahem me nder në një sipërmarrje.

I qepur me pe të bardhë *libr* I rregulluar pa kujdes, i ndrequr pa mjeshtëri, që i duken qartë gjurmët e rregullimit; i bërë në mënyrë trashanike.

Më dalin qime të bardha Mërzitem duke pritur për një kohë të gjatë.

Ngre flamurin e bardhë Dorëzohem.

Paç faqen e bardhë! *ur* Qofsh i nderuar!; qofsh faqebardhë!

**

ar i bardhë *met* Lidhje e arit me nikel, platin ose metal tjetër të bardhë; *fig* pambuku.

ferrë e bardhë *bot* Trëndafil i egër.

grykët e bardha *euf* Deferit.

gjak i bardhë *fizio* Limfë.

jugë e bardhë Erë e pranverës, që fryn kur çelin lulet; erë e dobishme për bimët.

libër i bardhë *zyr* Raport i qeverisë me propozime për një çështje të caktuar.

mëlçi e bardhë *bis* Mushkëritë e kafshës së therur për mish.

murtaja e bardhë *euf* Tuberkulozi i mushkërive.

njollë e bardhë Vend i pashkelur; zonë pa të dhëna në hartë; çështje e pastudiuar në një fushë të dijes.

qymyr i bardhë *fig* Uji si forcë lëvizëse dhe si burim energjie; lloj qymyri që prodhohet me dru të tharë përmbi zjarr.

rruazat e bardha*fizio* Qeliza të sistemit imunitar, që mbrojnë trupin kundër sëmundjeve ngjitëse dhe lëndëve të huaja.

terror i bardhë Terror i ushtruar nga forcat reaksionare gjatë një kundërrevolucionit.

varg i bardhë *let* Varg pa rimë me një tjetër.

vijat e bardha Vija të prera të shënuara në rrugë, në këndet ose në udhëkryqet, brenda të cilave lejohet kalimi i këmbësorëve nga një anë në anën tjetër.

zë i bardhë *muz* Zë i fëmijëve ose i grave, që nuk ka ngjyrim të timbrit.

bárdhë t (të) as

♦ Krem i bardhë për fytyrë.

♦ Bardhësi.

♦ Pjesë e bardhë e diçkaje.

bardh•ë a¹f sh a at Dele a dhi e bardhë.

bárdh•ë a²kryes sh etn Shkopa të lëvoruar, të ngulur në dhe në fillim të pranverës për të shënuar kufirin e kullotës.

bárdh•ë a³f sh a at K Cipë që zë dhalla.

Bárdh•ë a f shkurt i Fatbardha.

bárdh•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Ngjyrë akromatike e sendeve që e kthejnë plotësisht dritën. **E bardhë e ndritshme.**

♦ Bojë e bardhë; pigment i bardhë. **Lyej me të bardhë.**

♦ *sh* Tesha të bardha; të linjta. **Vishem me të bardha. Të bardhat lahen veç.**

♦ *sh bis fizio* Tajitje të bardhëlleme të grave.

♦ *sh bis* Të lashta.

♦ *sh bis* Bulmet.

♦ *sh* Mobilie druri që nuk lyhen me bojë e nuk shkëlqehen.

♦ *bis anat* Pjesë e bardhë e kokërdhokut të syrit.

♦ *bis mjek* Cipë e bardhë që zë syrin dhe pengon shikimin.

♦ Pjesë e bardhë e vezës përquark të kuqes. **Ndaj të bardhat nga të kuqet e vezëve.**

♦ *fig* Punë e paqme.

♦ *sh* Armë të bardha. [se sa **gjak atëbotë i anmikut/ vojti rrëkajë prej t' bardhë çelikut** (GjF).]

♦ *zharg* Kokainë.

*

Ai ta bën të bardhën të zezë E paraqit krejt ndryshe diçka; e shtrembëron të vërtetën.

E vë të bardhën në të zezë E lë me shkrim diçka.

Nënshkruaj në të bardhë Nënshkruaj (një çek) pa shënuar shumën e të hollave.

Zihem për të bardhat e laraskës Zihem për gjëra të kota.

**

e bardha e syrit *anat* Cipë e bardhë e patejdukshme që mbështjell kokërdhokun e syrit.

e bardha e vezës Lëndë me përmbajtje të lartë albumine rreth të verdhës së vezës.

bárdh•ë i (i) m sh ë ët (të)

♦ Pjesë e bardhë e vezës përquark të kuqes.

♦ *sh* Njerëz të racës së bardhë.

♦ *sh* Gurë të bardhë në shah. **Luaj me të bardhët.**

♦ Lojtar që luan me të bardhët në shah.

♦ Çok në bilardo ose karambol.

bardhëdít•ë a f sh a at Ditë e mbarë, me mbarësi.

bardhëdýsh i m Gur dominoje me dy pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëkát•ër ra f Gur dominoje me katër pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëkátërsh i m >BARDHËKAT•ËR RA.

bardhëkúq e mb Me ngjyrë të bardhë e të kuqe në anë të ndryshme.

bardhëkúq•e ja f sh e et bot (*Agaricus campestris*) Kërpudhë bardhëkuqe: një lloj kërpudhe që hahet, me mbulesën sipër të bardhë dhe poshtë në ngjyrë si të uthullës.

bárdh•ël la f sh la lat Dardhë me kokrra të bardheme; dardhë me tul të bardhë.

bardhëllém•ë (i) me (e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë; i zbërdhangët.

bardhëllím•ë a f sh Zbardhëllim i ditës; agullim.

bardhëllór e mb poet I bardhë e i shndritshëm. **Fytyrë bardhëllore. Dallgë me kreshta bardhëllore.**

bardhëllósh e mb poet (*Fytyrë*) bardhoshe.

bardhëllósh i m sh ë ët poet Njeri me fytyrë bardhoshe.

bardhëllósh•e ja f sh e et f e BARDHËLLOSH I.

bárdh•ëm (i) me (e) mb I zbërdhulët; i bardhëremë.

bardhënjësh i m Gur dominoje me një pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëpés•ë a f Gur dominoje me pesë pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhërém•ë (i) me (e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë.

bárdhës i m sh - it orn (*Falco sabuteo*) Fajkua i vogël.

bardhësí af

♦ Të qenët i bardhë; ngjyrë e bardhë e diçkaje. **Bardhësia e borës.**

♦ *fjg* Pastërti a dëlirësi e ndjenjave dhe mendimeve.

bardhësin•ë aG>BARDHËSIR•Ë A.

bardhësir•ë a f

♦ Të qenët i bardhë; ngjyrë e bardhë e diçkaje.

♦ Ag i ditës; zbardhëllim.

♦ Zbehtësi.

bardhështín•ë a f sh a at krahin G Tokë deltinore e shkrifët, si e bardhë; ruan vlagën dhe është pjellore.

bardhëtrësh i m Gur dominoje me tre pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhíl•ë a f sh a at Lopë e bardhë.

bardhísk•ë a f sh a at Dele ose dhi me qime të bardha.

bardhísh i m sh ë ët Kec me qime të bardha.

bardhísh•e ja f sh e et Dhi me qime të bardha.

bardhísh•ë a f sh a at > BARDHISH•E JA.

bárdhje mb (*Kumbull, qershí etj.*) e bardhë.

bárdhj•e a¹f Lyerje me sherbet gëlqereje. **>ZBARDHJ•E A.**

bárdhj•e a¹f sh e et Kumbull, qershí, dardhë etj. me kokrra të bardheme.

bardhk•ë a f sh a at bot Lule dhensh.

bardhní a f G>BARDHËSI A.

bardho ja m sh - t

♦ Kalë, ka ose qen i bardhë.

♦ Njeri me flokë të bardhë ose të zbardhur.

♦ Njeri me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë. **>BALASH I.**

bardhóc e mb A Barkmadh.

bardhój i m sh - t krahin G Ka i bardhë.

bardhók e mb

- ♦ (*Kafshë*) qimebardhë.
- ♦ (*Njeri*) me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë.

bardhók u msh ë ët

- ♦ Kafshë qimebardhë.
- ♦ Njeri me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë.

bardhók•e ja f sh e et f e BARDHOK U.

bardhól i m sh ë ët Ka i bardhë.

bardhónj të sh i BARDH•UA OI.

bardhónj•ë a f sh a at

- ♦ Kafshë shtëpiake
- ♦ Vajzë a grua me lëkurë shumë të bardhë.

bardhór e mb poet>BARDHËLLOR E.

bardhósh e mb

- ♦ (*Njeri*) me lëkurën të bardhë, të panxirë nga dielli.
- ♦ Flokëbardhë; i thinjur.
- ♦ > **BARDHEM•Ë (i) ME (e).**

bardhósh i m sh -ë t

- ♦ Njeri flokëbardhë; thinjosh.

bardhósh•e ja f sh e et f e BARDHOSH I.

bardhoshín•ë a¹ f sh a at Gur gëlqeror.

bardhoshín•ë a² f sh a at bis fizio Sekretime të bardha nga vagjina, që shpesh tregon infeksion.

bardhovín•ë a f sh a at Tokë e varfër.

bardhsí a f A Bardhësi.

bardh•úa ói m sh ónj ónjtë Ka i bardhë.

bardhúc e mb Flokëbardhë.

bardhúc•ë a f sh a at vjet mjek Difteri.

bardh•úe óni m sh ój ójt G Ka i bardhë. > **BARDH•UA OI.**

bardhúj•ë a f

- ♦ Lopë e bardhë.
- ♦ Grua a vajzë me flokë të zbërdhultë.

bardhúk e mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë. > **BARDHEM•Ë (i) ME (e). Dele bardhuke.**

bardhúk•e ja f sh e et

- ♦ Dele me qime gati të bardhë.
- ♦ *krahin G* Lopë e bardhë.

bardhúk•ë a f sh a at krahin G >BARDHUK•E JA.

bardhúkët (i e) mb Bardhosh.

bardhúl e mb Flokëbardhë.

bardhulín e mb Albin; me flokë të bardhë, me lëkurë të bardhë në ngjyrë qumështi dhe sy zakonisht të kuq që në lindje.

bardhulín i m sh ë ët Albin; njeri me flokë të bardhë, me lëkurë në ngjyrë qumështi dhe sy zakonisht të kuq që në lindje.

bardhulín•e ia f sh e et f e BARDHULIN I.

bardhullór e mb I bardhë që shndrit.

bardhullúer mb G >BARDHULLOR E.

bardhúsh•ë a *f sh a at krahin* G Lopë a dhi e bardhë.

bardhúsh e *mb përk* Lëkurëbardhë; cipëbardhë.

bardhúsh•e ja *f përk* Grua lëkurëbardhë; grua bardhoshe.

bardhushán e *mb* Lëkurëbardhë; cipëbardhë.

bardhushán i *m sh ë ët* > **BARDHOSH I.**

bardhushán•e ja *f sh e et f e* **BARDHUSHAN I.**

bardhúsh•ë a *f sh a at* Bardhoshe; cipëbardhë.

bardhushín•ë a *f sh a at* Tokë e lehtë jopjellore në ngjyrë të zbardhët.

bardhushkë *mb f I* bardhë; cipëbardhë. [**Ku po i çon këto gra bardhushka?** (Flk).]

bardhúshk•ë a *f sh a at* bot Bimë barishtore me lule të kuqërreme, me zhardhok të bardhë të ngrënshtëm.

báre *ndajf* G Sadopak; dobare; së paku. **Bare dil nji natë te na.**

baré ja *f sh - të krahin*

♦ Tokmak a majung druri për të thyer plisat në arë.

♦ G Mjet si çekiq i rëndë për të ngulur pyka në trungje druri. >**VARE JA.**

barél•ë a *f sh a at* Bartinë me shtrojë pëlhure të fortë, me dy drurë anash dhe me këmbëza me rrota, mbartjen e të sëmurëve ose të plagosurve. >**VI•G GU¹.**

bareliév i *m* Relief skulpturor në të cilin figurat dalin paksa mbi nivelin e sfondit.

bárem *ndajf* G Sadopak; dobare; së paku.

baremeshngrénës e *mb zool (Kafshë)* që ha gjithçka.

baremeshngrénës i *m zool* Kafshë që ha gjithçka.

Barénc i *m gjeog* Det që lag brigjet e Norvegjisë Veriore.

barén•ë a *f sh a at mek*

♦ Pajisje për zgjerimin ose pastrimin e një vrime të punuar me trapan.

♦ *hidr* Pajisje për pastrimin e faqeve të brendshme të tubave të ujit.

barením i *m mek* Zgjerim ose pastrim i një vrime të punuar me trapan.

baren•óhet úa (u) úar *mek pavet dhe pës e* **BAREN•OJ.**

baren•ój *kal óva úar mek* Punoj në barenë (*një detal*).

barenúar (i e) *mb mek (Detal)* i punuar në barenë.

barénj të *A sh i* **BARI U.**

bar•és íta ítur *bis*

I *jokal*

♦ Eci; lëviz nga një vend në një tjetër. **Bares poshtë e përpjetë.**

♦ Shëtit; endem poshtë e përpjetë; bredh. [**Miket më braktisin dhe bares hutueshëm.** (GB).]

♦ Udhëtoj. **Bares nëpër botë.**

♦ Vrapoj; eci me nxitim. shpejtoj. **Barita sa munda.**

II *kal* Shëtit (*një vend*); shëtit (*dikë*) nëpër një vend.

barestezí a *f fizio* Aftësi për të ndier trysninë.

barësh•ë a *f sh a at* Grua a vajzë që kullot bagëtinë.

barésht *kal a ur krahin* Barazoj.

barésht•et úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BARESHT.**

bareshtím i *m sh e et krahin* Barazim.

bareshtúar (i e) *mb krahin I* barazuar.

bárëra *t sh i* **BAR I¹.**

bargantín•ë a *f sh a at* det Barkë me vela, me tre a më shumë direkë.

bargatónjës i *m sh ë ët* Farmacist që përgatit barërat vetë.

bárgër (i) *mb m (Dash)* i patredhur.

bargják u *m bot*

♦ (*Lythrum*) Gjini bimësh barishtore një- a shumëvjeçare me kërcell katror, gjethe pa bisht dhe lule si kalli ngjyrëvjollcë ose të bardha, që rriten në ligatina.

♦ (*Micromeria*) Gjini bimësh barishtore të familjes së mendrave, me kërcell e gjethe pushatake dhe lule të vogla ngjyrëvjollcë.

bargján i *m bot (Equisetum arvense)* Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A.**

bargjérgj i *m bot (Lysimachia numularia)* Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

barhën•ë a *f bot (Lunaria)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë boshtore, me gjethe të përkundërta; mbillet në toka të varfra si ushqim për bagëtinë.

barhúdh•ër ra *f sh ra rat bot (Alaria officinalis)* Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së Brasikave, e përhapur në Europë e Azi; ka gjethe me rrudha, që lëshojnë erë si të hudhrës kur shtypen; lulëzon vitin e dytë.

Bári m *gjeog* Kryeqytet i krahinës së Apulias, Itali, në bregun e Adriatikut.

barí u¹ m *sh nj një*

♦ Ai që kullot, ruan dhe mbarështon bagëtinë. >**ÇOBAN I. [bujk pa dhe,/ bari pa kope -/ këtu/ në dheun tim (DhP).][Shembuj si ai i Ballaban Pashës, i cili ishte i biri i një bariu nga Mati, ka me mijëra në historinë e Turqisë. (AE)]**

♦ *fet* Prift i krishterë që shërben si udhëheqës shpirtëror i besimtarëve.

*

Dhentë pa bari i ha ujku një nga një *ff u* Pa udhëheqje të mirë, bëhesh pre e armikut.

Gjej njëherë bari, pastaj shko e bli dhi! *ff u* Merr të gjitha masat e nevojshme, para se të nisësh një punë.

Mbeti si bariu pa bagëti Mbeti i shkëputur nga masa që drejtonte.

Mbetën si dhentë pa bari Mbetën pa udhëheqje, pa drejtues a pa kujdestar.

Vuri (bëri) ujkun bari I ngarkoi një detyrë me përgjegjësi një njeriu të pandershëm e të pabesë në një lëmë ku ai patjetër do të dëmtonte.

barí u² m *sh nj një orn* Shpend notues, me pupla ngjyrë kafe, me sqep si të pulës; jeton nëpër kënetat dhe ushqehet me peshq të vegjël.

bariatri a *m mjek* Degë e mjekësisë që merret me obezitetin.

bariatrik e *mb mjek* I bariatrisë.

bariatrik•ë a *f mjek* >**BARIATRI A.**

baribój•ë a *f sh a at orn (Turdus pilaris)* Mëllenjë me kurriz të murrmë si në ngjyrë të ullirit, me gushë dhe bark në të bardhë e me njolla të errëta, që këndon bukur e ka mish të shijshëm. >**MULLIBARDH•Ë A.**

baridúst e *mb ant ilir* I fisit dalmat të baridustëve.

baridústë t *m sh ant ilir* Fis dalmat, që u shpërngul në Daki.

barídh i *m sh ë ët* Bari i vogël; bari i ri.

barík e *mb kim* I bariumit; që përmban barium.

baríkç e *mb G* Barkmadh.

baríl•ë a *f sh a at* Fuçi.

barímëz a *f sh a at bot (Sorghum halepense)* Bimë barishtore shumëvjeçare, e dëmshme për bimët e arave, me kërcell të drejtë e të lëmuar deri 1.5 të lartë, me gjethe të holla, me lule të imëta të mbledhura si fshesë (melekuqe), që e hanë shumë bagëtitë.

barína *t f sh krahin* Barishte; barëra të këqija.

barín•ë *a f sh a at G* Vend i mbuluar me bar.

barínj•ë *a f zool* Gjarpër i padëmshëm me shirit të verdhë përqark qafës, me bark të bardhemë me pulla të zeza, që rri zakonisht buzë ujërave; mashkulli është rreth 20 cm i gjatë, kurse femra arrin deri 190 cm gjatësi.

barión *i m sh e et fiz, kim* Grup grimcash elementare, që mendohet se përbëhen nga tre kuarke.

bariqënd•ër *ra f sh a at astr* Qendër e masës së sistemit Tokë-Hënë ose e sistemit diellor.

bariqendrór *e mb astr* I bariqendrës; që ka të bëjë me qendrën e masës së sistemit Tokë-Hënë ose e sistemit diellor.

barís *jokal ta tur* >**BAR•ES**.

barisfér•ë *a f gjeol* Bërthamë e Tokës, qendër e Tokës.

baríst *i m sh ë ët* Ai që shërben në bar.

baríst•e *ja f sh e et f e* **BARIST I**.

barishták *e mb (Vend)* i mbuluar a i veshur me bar të dendur; me shumë bar.

barisht *ndaif Ç*: Bëhemi barisht pajtohemi.

barishtllë•k *ku m sh qe qet Ç* Pajtim.

barisht•e *ja f kryes sh e et*

♦ Tërësi bimësh barishtore (që nuk drunjëzohen), me gjethe të blerta, që mbijnë vetë ose mbillen. **Barishte të këqija**.

♦ Gjethe ose pjesë të njoma të disa lloj bimësh të tilla që përdoren për ushqim; perime të gjelbra. **Sallatë (supë) me barishte**.

**

barishte deti *bot* Leshterikë.

barishte truske *bot (Cyperus)* Kashtë kënete, me kërcell të shkurtër e pak më të hollë se të misrit, me gjethe të gjata, të holla e të mprehta; që nxjerr fara në trajtë xhufke në majë të kërcellit; përdoret zakonisht e thatë si shtresë për kafshët. >**TRUSK•Ë A**.

barisht•ë *a f bot (Polygonatum)* Bimë barishtore me gjethe çift të përkundërta përgjatë kërcellit dhe lule të bardha ose bojëbari të varura si zile nën gjethe.

barishtj•e *a f kryes sh e et* Vend i mbuluar me bar.>**BARIN•Ë A**.

barishtór *e mb*

♦ Që është si bari, pa kërcell a me kërcell që nuk drunjëzohet dhe me gjethe të njoma e zakonisht të blerta; i butë e jo i drunjëzuar. **Bimë (bimësi) barishtore. Kërcell barishtor**.

♦ I mbuluar me barishte, që ka barishte. **Vend (moçal) barishtor**.

barishtór *i m sh ë ët kryes sh ent* Lloj kandrrash të vogla, me ngjyrë të verdhë a të kuqërreme, që dëmtojnë bimët barishtore.

barishtóre *t f sh* Gjethe ose pjesë të njoma të disa lloj bimësh të tilla që përdoren për ushqim; perime të gjelbra.

barít¹ *jokala ur* >**BARES**.

barít² *kala ur* Mjekoj me barna popullore.

barít *i m sh e et gjeol* Mineral i bardhë ose pa ngjyrë; burim kryesor për nxjerrjen e bariumit; sulfat bariumi.

barít•em *a (u) ur*

I *vetv* Mjekohem me barna popullore.

II *pës e* **BARIT²**.

barít•et *vetv veta III (Gjella)* humb shijen; bëhet e me shije të shpërlarë si bar.

barítj•e *a¹ f sh e et bis* Shëtitje.

barítj•e a^{2f}e et Mjekim me barna popullore.

baritón i m sh ë ët muz

- ♦ Këngëtar ose zë burri me diapazon më të lartë se basi dhe më të ulët se tenori.
- ♦ Pjesë e shkruar për zë me diapazon të tillë.
- ♦ Vegël frymore me regjistër të ngjashëm me zërin e baritonit.

baritór e mb

- ♦ Që ka tiparet e jetës e të punës së barinjve; që ka blegtorinë si kryesore, që mbështetet në blegtorinë. **Jetë baritore. Fise baritore. Ekonomi baritore.**
- ♦ *art, let* Që i këndon jetës së barinjve, që pasqyron jetën e barinjve; që e paraqit të zbukuruar jetën e barinjve në gji të natyrës. **Poezi (këngë, melodi) baritore.**
- ♦ Që ka të bëjë me veprimtarinë e priftërinjve të krishterë, si udhëheqës shpirtërorë të besimtarëve. **Letërbaritore. Vizitë baritore** vizita a shëtitja, e peshkopit në dioqezë të vet për të parë gjendjen e kishës dhe të regjistrave; për të pritur e nderuar popullin besimtar për kërkesat e ankesat e tij; për të predikuar, krezmuar; për të thirrur këshillat e kishave; për të kuvenduar e pleqëruar me ta.

barítur¹ (i e)mb (Gjellë) me shije të shpëlarë si bar; që ka humbur shijen.

barítur² (i e) mb bis (Njeri) i shëtitur; që ka parë botë.

bariúm i m kim Metal alkaline i butë në ngjyrë të argjendtë; përdoret në çoksidimin e bakrit dhe në aliaze të ndryshme, si dhe në mjekësi (*simboli Ba*).

bark i m krahin G Kafaz i krahavorit.

bar•k ku m sh qe qet

- ♦ Pjesë e trupit të njerëzve a të kafshëve, ku janë stomaku, zorrët, mëlçia e zezë dhe organe të tjera; pjesë e trupit të qenieve të gjalla nga gjoksi e poshtë, e kundërt me kurizin. **Bark i fryrë. Zgavra e barkut. Më bie barku** dobësohem; më ikën dhjami i barkut. **M'u bë barku pale-palë (petë-petë)** u shëndosha shumë; vura bark. **Vë bark** shëndoshem; më rritet barku nga dhjamët.
- ♦ Stomaku e zorrët si organe ku hyn, qëndron e përpunohet ushqimi. **Bark i ngopur. Më dhemb barku.** [*Fis kam mâ t'fortin/ E vlla bujarin,/ Per atme barkun,/ Per erz kam arin (GjF).*] [*një qen i pamëshirshëm/ me bark shekullor, gjithmonë i pangishëm (Mgj).*]
- ♦ *bis* Sasi ushqimi sa mund të mbajë stomaku. **Hëngra një bark fiq.**
- ♦ Zgavra e poshtme e trupit të femrës ku është mitra, pjesa e brendshme ku zhvillohet pjella.

Fryti i barkut fëmija.

- ♦ Pjellë; tërësi e fëmijëve që lind një nënë me një burrë; tërësi e të vegjëlvë që pjell brenda një periudhe një kafshë ose gjithë vezët që bën një shpend a kandërr. **Barku i parë (i fundit)** fëmija i parë (i fundit). **Djalë i barkut** djalë i vet (jo i birësuar). **Fëmijë të një barku** fëmijë të lindur nga të njëjtët prindër. **Vëllezër të një barku** vëllezër nga nëna e babai. **Motra e vëllezër nga barqe të ndryshme.**

- ♦ *fig* Brez. **Bark pas barku** brez pas brezi. **Deri në shtatë barqe** deri në shtatë breza.

- ♦ *etn* Tërësi e fëmijëve që vijnë nga një nënë, si lidhje gjinie; tërësi e fëmijëve dhe e pasardhësve të një gjinie. >**GJIRI A. Bark i shtuar. Janë të një barku.**

- ♦ Sipërfaqe e përkulur me hark e një sendi, faqe e fryrë e tij; pjesë e fryrë dhe e rrumbullakët e një ene e një voze etj.; pjesë e dalë (*e murit që fillon të prishet*). **Barku i anijes. Barku i oxhakut. Muri ka lëshuar bark.** **Ulje me bark** *av* ulje e aeroplanit pa i hapur rrotat.

- ♦ Pjesë e zgavërt e një sendi; pjesë e brendshme ku futet diçka. >**GJIRI, BRENDËSI A. Barku i furrës. Barku i malit (i minierës, i shpellës). Barku i tokës. Në barkun e shkëmbit.** [*endem mbi bark të malit me ujën e zgjueme (Mgj).*]

♦ Mes i një periudhe kohore. **Barku i javës. Në bark të javës** në mes të javës.

♦ *bis mjek* Sëmundje që shfaqet me dalje jashtë shpesh e hollë. >**DIAR•E JA; NEVOJË E HOLLË.**

♦ *bis* Zemër; shpirt. **Me gjithë bark** me gjithë zemër. **E kam barkun të gjerë** jam zemërgjerë (shpirtgjerë); jam shumë i durueshëm.

*

Bark më bark (*i mbushur*) Plot, buzë më buzë, me majë; *fīg* gju më gju si miq, me zemër të hapur.

Bëhem bark e shpinë Dobësohem shumë.

Bëhem bark e shpinë me dikë Kam lidhje shumë të ngushta me dikë.

Bie në bark Rrëzohem me bark; *keq* bëhem urë; servilosem (*para dikujt*).

E kam barkun (zembrën) të ftohtë Kam shpresa të pakta, nuk besoj shumë se do të bëhet diçka.

E kam djallin (shejtanin, macen, maçokun) në bark Jam zemërlig; jam smirëzi e keqdashës.

E kam shiritin në bark Ha e s'kam të ngopur.

E vë barkun në dhe Përulem me turp; bëhem baltë (*para dikujt*).

E vë barkun në ujë Rri pa ngrënë.

Fërkoj barkun Gëzohem me ligësi kur e shoh tjetrin keq.

Ha bukë me grushte barkut Ha me ngut.

Hap barkun i rrëfej të gjitha; tregoj të fshehtat.

I kam trutë në bark nuk arsyetoj drejt; s'e kam mendjen në kokë.

Kthej barkun nga dielli Vdes.

Leshtë e barkut *keq* (*Atë njeri*) s'e kam asgjë.

Mbaj barkun me dorë Jam shumë i uritur; *bis* më tunden plaçkat e barkut nga të qeshurit.

Me bark të gjerë Me zemërgjerësi; me durim të madh.

Me bark zbuluar Pa fshehur gjë; haptas; hapur.

Me barkun te goja (*Grua*) shtatzënë në muajin e fundit.

Më bëhet barku palë-palë Shëndoshem; vë dhjamë në bark.

Më bie zemra në bark Prekem a tronditem shumë.

Më hyn lepur i në bark trembem shumë; kam shumë frikë.

Më shkon barku prapa Kam shumë uri.

M'u hap barku U trondita shumë.

Për një bark bukë Për një copë bukë; për pak gjë.

S'më ha barku për dikë S'bëhem merak për dikë; s'e çaj kokën për dikë.

Shtatanik në bark Shumë i paduruar.

Vras barkun në hije *tall* Nuk më pëlqen të punoj; jam dembel; rri pa punë.

Vras barkun *shak* Ha gjëra që më pëlqejnë.

Zë fundin e barkut Ha fare pak.

bark i fryrë *mjek* Gjendje e pakëndshme e shoqëruar me gurgullime të zorrëve nga gazrat, gromësira të forta dhe, herë-herë, me dhembje.

bark i keq *bis mjek* Diarre.

bark i lëshuar *mjek* Bark i dhjamosur, me muskuj të dobësuar, i varur mbi baqth.

bark i lig >**BARK I KEQ.**

bark i ngurtë *mjek* Gjendje e ngjashme me barkun e fryrë nga gazrat.

bark i valës *fiz* Zonë ose pikë e gjanisë maksimale të valës midis dy nyjave pranë njëra-tjetrës.

bark i verës *bis mjek* Një nga shfaqjet e gastroenteritit te fëmijët, me shenja të ngjashme me kolerën, shpesh me rrezik për jetën.

bark lundrak *anat* Bark i futur me hark.

barkacél e *mb* Me barkun deri diku të madh.

barkác e *mb keq (Njeri)* i pangopur; grykës; që s'ka të ngopur me të ngrënë.

barkác i m sh e et Shtambë me bark të rrumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër.

barkáč•e *ja¹f*

♦ >**BARKAÇ I.**

♦ Ç Enë që shërben për të marrë ujë.

barkáč•e *ja²f G* >**BARKASHOR•E JA.**

barkačók e *mb*

♦ >**BARKAÇ E.**

♦ (*Njeri*) barkmadh.

barkačók u m sh ë ët G

♦ Ai që shkon i paftuar në gosti. >**BYTHAÇOK U; BYTHEC I; SHTUNAK U.**

♦ Njeri që e ka mendjen vetëm tek e ngrëna.

♦ Njeri barkmadh.

barkačók•e *ja f sh e et*

♦ Grua barkmadhe.

♦ Kafshë femër me bark të madh.

barkačór i m sh ë ët

♦ Llupës; i pangopur.

♦ Parazit.

barkač•úer óre *mb G* >**BARKAÇOR E.**

bar-kafé *ja f sh - të* Lokal për pije, ëmbëlsira, ushqime të lehta të gatshme, dhe kafe.

barkaláq e *mb keq* Barkmadh. >**BARKALEC E.**

barkaláq i m sh ë ët keq Njeri barkmadh.

barkaláq•e *ja f sh e et keq f e* **BARKALAQ I.**

barkalártas *ndaif* Me barkun përpjetë (lart); (*shtrihem*) në kurriz.

barkaléc e *mb*

♦ (*Qenie*) barkmadhe.

♦ (*Enë*) me bark të rrumbullakët.

barkaléc i m sh ë ët Qenie me bark të rrumbullakët.

barkaléc•e *ja f sh e et f e* **BARKALEC I.**

barkalíq e *mb* Barkmadh.

barkalíq•e *ja f sh e et përk* Bark i vogël i fëmijës.

barkanáltas *ndaif G* >**BARLARTAS.**

barkán•e ia f sh e et Breg a stom rëre.

barkanéc e *mb G* Barkmadh. >**BARKLEC E.**

barkanéc i m sh ë ët G

♦ Njeri barkmadh.

♦ Fëmijë shëndetlig me bark të madh.

♦ Shalqi me një rën anë më të madhe se tjetra.

barkanéc•e *ja f sh e et G f e* **BARKANEC I.**

barkanxár•em *vetv a ur A* Zvarritem barkas.

barkanjár e *mb Ç* Barkjashtë.

barkanjár i m sh ë ët Ç Njeri barkjashtë.

barkanjár•e ja f sh e et Ç f e **BARKANJAR I.**

barkanjóz e mb keq > **BARKMADH E.**

barkapóshtas ndajf Me barkun poshtë; (*shtrihem*) në bark.

barkapóshtazi ndajf > **BARKAPOSHTAS.**

barkár i m sh ë ët Barkëtar.

barkarís¹ kala ur

♦ Bart me barkë.

♦ E shëtit me barkë (*dikë*).

barkarís² kal a ur fig E degdis; e tret në dhe të largët (*dikë*).

barkarís•em vetv a (u) ur keq Zhdukem; tretem në dhe të largët.

barkarísj•e a¹ f

♦ Bartje me barkë.

♦ Shëtitje me barkë

barkarísj•e a² f sh e et Degdisje.

barkarísur (i e)¹ mb

♦ I bartur me barkë.

♦ I shëtitur me barkë.

barkarísur (i e)² mb I degdisur; i tretur në dhe të largët.

barkaról•e a f a at muz

♦ Këngë e gondolierëve venecianë me ritëm të ngjashëm me atë të vozitjes.

♦ Kompozim që imiton këngë të gondolierëve venecianë.

barkárt•e a f sh a at ent (*Euproctis chrysorrhoea* L.) Kandërr dëmtuese e bimëve, me bark të mbuluar me push të pruar.

bárkas ndajf Shtrirë me fytyrë poshtë, me bark për tokë, në bark. **Hiqem barkas.**

barkashór e mb

♦ (*Njeri*) me bark paksa të madh; që ka nisur të vërë bark.

♦ (*Enë*) që vjen si me bark

♦ keq(*Njeri*) i pangopur; grykës.

barkashór i m sh ë ët Njeri me bark paksa të madh.

barkashór•e ja f sh e et

♦ Shtambë me bark të rumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër.

♦ f e **BARKASHOR I.**

barkatár i m sh ë ët > **BARKËTAR I.**

barkaxhí a m sh j jt krahin G > **BARKËTAR I.**

barkaxhí u m sh nj njtë > **BARKËTAR I.**

bárkaz ndajf

♦ Shtrirë në bark. > **BARKAS.**

♦ krahin G (*Notoj*) pa i nxjerrë duart mbi ujë.

bárkaza ndajf krahin G Shtrirë në bark. > **BARKAS.**

bárkazash ndajf krahin G Shtrirë në bark. > **BARKAS.**

bárkazi ndajf Shtrirë në bark. > **BARKAS.** [U shtri barkazi në mezhde, i fjeti synë pushkës edhe i hoqi këmbëzën (DhP).]

barkazhán e mb krahin J Me bark të fryrë nga malaria, dobësia etj.

barkbardák e mb krahin G I pangopur; i zijosur për të ngrënë.

barkbárdhë mb (*Kafshë*) me bark të bardhë.

barkbárdh•ë *a f sh a at* Kafshë me bark të bardhë.

barkbórë *mb let (Kafshë)* me barkun të bardhë si bora.

barkbósh *mb* I pangrënë; i uritur.

barkbósh *i m sh ë ët* Njeri i pangrënë, i uritur. **Barkploti s'ia qan hallin barkboshit** *ff u* njeriu i ngopur s'do t'ia dijë për të uriturin.

barkbósh•e *ja f sh e et f e* **BARKBOSH I.**

barkbúall *mb m shar (Burrë)* barkmadh.

barkcákull *e mb G* I ngopur; që e ka mbushur barkun mirë.

barkcalík *e mb krahin* Barkfryrë.

barkcullák *e mb G* Barkjashtë.

barkdálë *mb* Me bark të dalë përpara ose të fryrë.

barkdál•ë *i m sh ë ët* Njeri me bark të dalë përpara ose të fryrë.

barkdál•ë *a f sh a at f e* **BARKDAL•Ë I.**

barkdér *mb m shar*

♦ Barkmadh; me barkun të madh nga të ngjallurit; barkmadh.

♦ (Njeri) që s'ngopet kurrë; i pangopur.

barkdér *i m sh a at shar*

♦ Njeri me barkun të madh nga të ngjallurit; barkmadh.

♦ Njeri që s'ngopet kurrë, i pangopur.

barkdërrásë *mb bis*

♦ (Njeri) me barkun të tharë nga të pangrënë, që i është bërë barku dërrasë për bukë; barkthatë.

♦ (Njeri) që nuk vë bark.

barkdërrás•ë *a f sh a at euf* Gjarpër.

barkdjégur *mb f (Grua)* shterpë; që nuk lind fëmijë.

barkdjégur *a f sh a at* Grua shterpë, që nuk lind fëmijë.

barkdósë *mb f shar*

♦ (Grua) me bark të madh e të rënë.

♦ (Grua) që s'ngopet kurrë; e pangopur.

barkdós•ë *a f sh a at shar*

♦ Grua me barkun të madh nga të ngjallurit, barkmadh.

♦ Grua që s'ngopet kurrë, e pangopur.

barkdréq *i m sh ër ërit shar* Ai që jeton me punën e të tjerëve ose që ha në kurriz të të tjerëve.

Puno fatkeq, ha barkdreqq *ff u*.

bárk•e *ja¹ f sh e et* Nënbarkez.

bárk•e *ja² f sh e et ushq* Dhjamë i zorrëve të derrit.

barkéz•ë *a f sh a at*

♦ Nënbarkje e takëmit të kafshëve të barrës.

♦ Ç Skutë; copë me të cilën e mbulojnë fëmijën në djep.

bárk•ë *a f sha at*

♦ Mjet i thjeshtë lundrimi, më i vogël se anija, që vihet në lëvizje me lopata, me vela ose me motor. >**VARK•Ë A. Lundroj (shëtit) me barkë. Ngas barkën.**

♦ *tek* Govatë e makinave të larjes ose të ngjyrosjes së rrobave etj.

*

Ka hipur në barkë pa vela Ecën me drejtim të pacaktuar; ecën kuturu në jetë.

**

barka e Karontit *mit gr* Trap me të cilin plaku Karonti çon shpirtrat e të vdekurve nga brigjet e Stiksit dhe Akeronit në Hades.

barka e Nuhut (e Nojës) Anije me të cilën Nuhu (Noja) shpëtoi familjen e tij dhe kafshët nga Përmbytja e Madhe (sipas Biblës). >**ARKA E NUHUT.**

barkë gome Mjet i vogël lundrimi prej gome të fryrë me ajër.

barkë me lopata Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje me lopata (me rrema).

barkë me vela Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje plotësisht ose pjesërisht nga velat.

barkë me motor Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje nga motori.

barkë me rrema >**BARKË ME LOPATA.**

barkë peshkimi Mjet i vogël lundrimi për peshkim.

barkë shpëtimi Mjet i vogël lundrimi që mbahet në anije në rast rreziku në det; mjet i vogël lundrimi për shpëtimin e njerëzve të rrezikuar në det etj.

barkë-shtëpi Mjet lundrimi që përdoret për banim.

barkë tredirekëshe Mjet lundrimi me vela, me tre direkë.

barkë zjarrfikëse Mjet lundrimi me pajisje për shuarjen e zjarrit.

barkëpunues i m sh - it Mjeshtër për ndërtimin e barkave.

bárkës i¹ m sh - it Jelek leshi pa mëngë për gra; xhamadan pa mëngë.

bárkës i² m sh - it *teks* Binar i parë i vegjës së endësit.

bárkës•e ja f sh e et > **BARKJ•E A.**

barkësím i¹ m sh e et Lakim; lëshim i barkut (*të murit*).

barkësím i² m krahin G Mbetje shtatzënë (*e gruas*).

barkës•ó j kal krahin G >**BARKËS•UE (me).**

barkës•ón jokal ói úar veta III (Muri) lëshon bark.

barkësó•e ja f sh e et (*Jastëk etj.*) i mbushur me lesh barku (*të dhenve a dhive*).

barkësúar (i e) mb (Mur) që ka dhënë (ka lëshuar) bark.

barkës•úe (me) kal óva úe krahin G E lë shtatzënë (*gruan*).

barkësúeme (e) mb f krahin G (Grua) e mbetur shtatzënë.

barkëtár i m sh ë ët Ai që punon rremate barkës. >**VARKËTAR I.**

bárkëz ndajf A Në bark; (*shtrihem*) me bark poshtë.

bárkëz a¹ f sh a at Lesh i barkut të dhenve a dhive.

barkëz a² f sh a at Barkë e vogël.

bárkëza ndajf A >**BARKËZAJ.**

bárkëzaj ndajf Barkas; në bark.

barkfrým•ë e mb G

♦ >**BARKFRYRË.**

♦ *krahin f* Shtatzënë.

barkfrýrë mb Me barkun të fryrë; (*shishe etj*) me bark.

barkfrýtëmb G >**BARKFRYRË.**

barkfučí mb

♦ Me bark të madh e të rrumbullakët si fuçi.

♦ Hamës i madh.

barkfútur mb Me bark të futur përbrenda.

barkgërrýem e mb G >**BARKGËRRYER.**

barkgërrýer mb Barkbosh; i uritur.

barkgráp e mb vjet Truphollë; hollak.

barkgjánë mb G >**BARKGJERË.**

barkgját•ë *a f sh a at inv* Krustac dhjetëkëmbësh me bark deri diku të gjatë.

barkgjérë *mb*

♦ (*Fuçi*) me bark të rrumbullakët.

♦ *bis* (*Njeri*) Zemërgjerë; dorëlëshuar.

barkgjér•ë *i m sh ë ët ikt* Peshk i familjes së krepëve, deri 9 cm i gjatë, i Liqenit të Pogradecit.

barkgjuëme *mb f* (*Grua*) beronjë; shterpë.

barkhambár *mb* Barkmadh; i pangopur.

barkhollúar *mb* (*Njeri*) i pangrënë; i uritur.

barkíc *e mb G* (*Njeri*) barkmadh; i shëndoshë; i trashë nga trupi.

barkíc *i m sh a at G* *Njeri* barkmadh.

barkíc•ë *ja f sh e et f e* **BARKIÇ I.**

barkím¹ *i m sh e et* Lëshim i barkut të murit (*kur nis të prishet*); përkulje e traut a binarit nga rëndesa e ushtruar mbi të.

barkím² *i m sh e et det* Hipje në anije.

barkjáshtë *mb* Me bark të zbuluar; i zhveshur.

barkjáshtë•ë *i m sh ë ët* *Njeri* i varfër e i këputur; rreckaman; zhelan.

barkjáshtë•ë *a f sh a at f e* **BARKJASHT•Ë I.**

bárkj•e *a¹ f sh e et*

♦ Nënbarkez e takëmit të kalit, mushkës etj.

♦ Copë pëlhure e trashë që u vihet foshnjave në bark për t'i mbajtur ngrohtë.

bárkj•e *a² f sh e et dhe ushq* Pjesë e dhjemit të dërrit sipër zorrëve.

barkkacék *e mb keq*

♦ (*Njeri*) me bark të madh të rrumbullakët.

♦ I pangopur.

barkkálbët *G>* **BARKKALBUR.**

barkkálbur *mb bis keq* (*Njeri*) zemërkeq.

bark•kéq kéqe *mb* (*m sh këqíj, f sh këqíja*) *keq* (*Njeri*) zemërlig.

barkkópur *mb* Zemërthyer.

barkkúq•e *ja f sh e et*

♦ *bot* (*Agaricus campestris, Pratella campestris*) Kërpudhë e ngrënshme, me ngjyrë të trëndafiltë nga ana e barkut.

♦ *zool* Bretkosë me bark të kuqërremë.

barklédh *mb keq* (*Njeri*) me bark të madh e të qullët.

barklédh *i m sh ë ët keq* *Njeri* me bark të madh e të qullët.

barklédh•e *ja f sh e et keq f e* **BARKLEDH I.**

barklépur *i m sh a at* Kalli misri me kokrra të rralla dhe i përkulur në mes.

barklésh *mb*

♦ (*Njeri*) me qime të dendur në bark.

♦ *keq* Trulesh; që i kanë zënë trutë lesh.

barklëshúar *mb*

♦ (*Njeri*) me barkun të varur.

♦ (*Mur*) që ka nisur të lëshojë bark.

barklëshúem *e mb G >* **BARKLËSHUAR.**

barklópë *mb*

♦ (*Njeri*) me bark të madh.

♦ (*Njeri*) që s'ka të fryrë me të ngrënë.

barklubí *mb keq* I pangopur; që s'ka të fryrë me të ngrënë.

barkllúllë *mb* Barkfryrë.

barkmáce *mb bis*

♦ Barkvogël; që s'ha dot shumë.

♦ Që bën naze në të ngrënë.

bark•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

♦ Që e ka barkun të madh. **Shishe barkmadhe.**

♦ (Njeri) me bark të kërcyer; me trup të ngjallur.

♦ Hamës i madh; grykës.

♦ *fig* Parazit; që pasurohet në kurriz të të tjerëve.

bark•mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Njeri që e ka barkun të madh.

♦ *fig* Parazit.

bark•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë e* **BARK•MADH MADHI.**

barkmbúshur *mb* Barkplot; i ngopur.

barkmnásh e *mb krahin G* Që ha lehtë, për të mos rënduar stomakun.

barkngím•ë *e mb G* Barkngopur; barkmbushur.

barkngínjur *mb* Barkngopur; barkmbushur.

barkngítë *mb G* Barkngopur; barkmbushur.

barkngópët *G >* **BARKNGOPUR.**

barkngópur *mb*

♦ Që ka ngrënë mjaft; që s'do të hajë më tepër.

♦ I pasur; i kamur.

barkngópur i m sh - it: **S'pyet barkngopuri për barkzgropurin** *ff u* pasaniku s'ia di hallin fukarasë.

barkngópur a *f e* **BARKNGOPUR I.**

barkngúshtë *mb bis* Zemërngushtë; që e prish zemrën për gjëra të vogla; dorështrënguar.

barkngjítur *mb*

♦ I pangrënë; i uritur.

♦ *J (Kafshë)* e ligështuar.

bark•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Muri, trau etj.)* Lëshon bark.

II *pës e* **BARK•ON.**

barkój i m sh - t *G* Njeri barkmadh. **>PLANCOJ I.**

bark•ój kal dhe jokál óva úar av, det Hipi në anije (në aeroplan).

barkók e *mb K (Njeri)* me fytyrë leshatore.

barkó•n jokál ói úar *veta III (Muri, trau etj.)* Lëshon bark.

barkónj•ë a f sh a at > **BARKJ•E A.**

barkór e *mb*

♦ *anat* I barkut. **Pendë barkore të peshkut.**

♦ (*Pasqyrë*) e lugët.

barkór•e a f sh e et Ç Rrip që i shkohet kafshës nën bark për të mbajtur samarin.

barkór•e ja¹ f sh e et

♦ Përparëse (futë) leshi. **>NEÇ•E JA.**

♦ Jelek grash pa mëngë. **>BARKËS I.**

♦ Copë pëlhure e trashë që u vihet foshnjave në bark për t'i mbajtur ngrohtë. **> BARKJ•E A².**

barkór•e ja²f sh e et Shtambë me bark të rrumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër. > **BARKASHOR•E JA.**

barkórrës e mb (*Makinë*) për korrijen e barit.

barkórrës•e ja f sh e et Makinë për korrijen e barit.

barkós¹kal a ur

♦ *bis* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor*) Më bie rëndë në (*stomak*)

♦ E mbush mirë; e ngjesh sa s'nxë më.

barkós²kal a ur Qeth pjesën e barkut të (*dhenve, dhive*). > **PËR•VJEL².**

barkós•em vetv a (u) ur bis Ha tepër; e mbush barkun sa s'nxë më; më fryhet barku nga të ngrënët a të pirët.

barkosítës•e ja f sh e et Makinë për korrijen e barit.

barkósje•e a¹f Rëndim i (*fryrje e*) stomakut nga të ngrënët e tepërt.

barkósje•e a²f Qethje e barkut të dhenve a dhive.

barkósur (i e)¹mb I rënduar a i fryrë nga të ngrënët dhe të pirët e tepërt.

barkósur (i e)²mb (*Dhen, dhi*) me bark të qethur.

barkósh e mb bis(*Njeri*) me bark të madh. > **BARKALEC E.**

barkósh i m sh a at Njeri barkmadh.

barkósh•e ja f sh e et f e **BARKOSH I.**

barkpangím•ë e mb I uritur; i pangopur.

barkpangópun mb G > **BARKPANGOPUR.**

barkpangópur mb

♦ (*Njeri*) që nuk e ka ngopur kurrë barkun me bukë.

♦ (*Njeri*) i babëzitur; që s'ka të ngopur.

♦ I varfër.

barkpangópur i m sh - it

♦ Njeri që nuk e ka ngopur kurrë barkun me bukë.

♦ Njeri i babëzitur, që s'ka të ngopur.

♦ Njeri i varfër.

barkpangópur a f sh a at f e **BARKPANGOPUR I.**

barkpeták e mb > **BARKPETË.**

barkpétë mb Me bark të sheshtë; i pangrënë; i dobët.

barkpërpjété ndajf Me barkun lart; shtrirë në kurriz.

barkpértóke mb K

barkplót e mb I ngopur; që e ka mbushur barkun.

barkplót i m sh ë ët Njeri i ngopur; që nuk vuan për të ngrënë. **Barkploti nuk i zë besë**
barkboshitfj u.

barkránëmb G > **BARKRËNË.**

barkrënë mb Me bark të lëshuar poshtë; që i varet barku.

barkrýp i f G bot (*Veratrum album*) Bimë barishtore shumëvjeçare 50-175 cm e lartë, me lule të vogla që dalin tufë në degët e majës, me rrënjë dhe fara helmuese; përdoret në mjekësi.

> **SHTAR I; SHTAR I BARDHË.**

barksím i m sh e et Lëshim barku i murit ose traut.

barkstihí mb krahin I pangopur; i zijosur. > **BARKLUBI.**

barks•ón jokál ói úar veta III (*Muri*) lëshon bark.

barksúar (i e) mb (*Mur*) me bark; që ka lëshuar bark.

barksh i m sh a at G Bark i madh.

barksharrënyer *mb* Barkzbrazur; i uritur.

barkshpúar *mb bis* I pangopur; i babëzitur. >**BARKPANGOPUR.**

bárksh•e ja *f krahin* Nën barkëse (*e kalit*).

barkshék•ë e *mb G* Barkmadh.

barshpúar *mb bis* I pangopur; që s'ka të ngopur me të ngrënë. >**BARKPANGOPUR.**

barkshpúet *mb G* >**BARKSHPUAR.**

barkshterki *mb f G (Grua)* beronjë; barkthatë; shterpë.

barkshterki a f sh - të G Grua beronjë (shterpë).

barkshtýpur *mb (Shtambë, shishe)* me një faqe të sheshtë.

barkshúar *mb* I pangrënë; me bark të zbrazët; i uritur. >**BARKTHATË.**

barkth i m sh e et > **BARKËS I.**

barktharé *mb* >**BARKTHATË.**

barkthátë *mb*

♦ I pangrënë; me bark të zbrazët; i uritur.

♦ (*Grua*) beronjë; barkthatë; shterpë.

barkthát•ë a f sh a at Grua beronjë (shterpë).

barkthát•ë i m sh ë ët

♦ Njeri i pangrënë, me bark të zbrazët, i uritur.

♦ Njeri që vuan urie nga skamja; i varfër e i këputur.

barkthés emb bis (*Njeri*) që ha e s'ka të ngopur.

barkthýes•e ja f bujq Vegël për kthimin e barit të korrur.

barkúar (i e) *mb (Mur, tra etj.)* që ka lëshuar bark.

barkúc e *mb*

♦ > **BARKALEC E.**

♦ *sport:* Stíl barkuc kërcim së larti me barkun përmbi stekë.

barkújk *mb* I zijosur; i pangimë.

barkuléc i m sh ë ët ikt (*Gambusia affinis*) Peshk i ujërave të njelmëta, femra deri 7 cm, mashkulli deri 4 cm gjatësi, që ushqehet kryesisht me larva mushkonjash. >**CEKUR•E JA².**

barkulíq i m ikt >**BARKULEC I.**

barkunshúem e *mb G* I uritur; i pangrënë; që s'ka ç'të hajë.

barkúq•e ja f bot (*Agaricus campestris, Pratella campestris*) Kërpudhë e ngrënshme, me ngjyrë të trëndafiltë nga ana e barkut.

barkúsh *mb sport (Kërcim së larti)* me anën e barkut mbi stekë.

barkúsh i m sport Kërcim së larti me anën e barkut mbi stekë.

barkushán e *mb* Barkmadh; që ha shumë.

barkúsh•e ja f sh e et anat Secila nga dy dhomëzat e poshtme të zemrës, që merr gjakun nga tremja përkatëse dhe e çon në arterie.

barkvózë *mb shar* Barkmadh; me bark të madh sa një vozë.

barkzbrázun *mb G* >**BARKZBRAZUR.**

barkzbrázët i m sh - it G > **BARKZBRAZUR I.**

barkzbrázur *mb (Njeri)* me bark bosh; i pangrënë.

barkzbrázur i m sh - it Njeri me bark bosh; njeri i pangrënë.

barkzbulúar *mb* Me bark jashtë.

barkzgárbë *mb* Barkbosh; i uritur.

barkzgrópët *G* >**BARKZGROPUR.**

barkzgrópur *mb bis* >**BARKZBRAZUR.**

bark•zí zézë *mb, m sh* **zínj**, *f sh* **zéza** Zemërzi; zemërlik; dashalig.

barkzhábë *mb shar* Me bark të squllët e të varur.

barkzháb•ë a *m dhe f sh* **a at** Njeri me bark të squllët e të varur.

bar-lulishtë•e ja *f sh* **e et** Lokal veror ku shërbehen pije dhe ushqime, zakonisht me lulishte dhe pistë vallëzimi.

bárlle (**i e**) *mb krahin* **G I** bardhë.

barmágj•ë a¹*f sh* **a at** Kamare në murin e një dhome.

barmágj•ë a²*f sh* **a at** Cergë merimange.

bárm•ë a *f sh* **a at**

♦ *bot* Lëvore e blertë mbi urrën e drurëve, që vjen menjëherë nën lëkurën e jashtme.

♦ *Cipë* e tejdukshme e syrit.

barm•óhem *vetv dhe pës e* **BARM•OJ**. > **BARM•UE** (**me u**).

barm•ój *kal* **G** > **BARM•UE** (**me**).

barm•úe (**me**) *kal óva úe* **G** Mjekoj me barna.

barm•úe (**me u**) *óva (u) úe* **G I** *vetv* Mjekohem me barna. **II** *pës e* **BARM•UE** (**me**).

barmúem (**i e**) (**e**) *mb* **G I** mjekuar me barna.

barmúemit (**të**) *as* **G** Mjekim me barna.

bárna **t**¹*sh* **i** **BAR I**^{1, 2}.

bárna **t**²*sh* Barishte; barna të këqija.

barnarí a *f sh* - **të** > **BARNATOR•E JA**.

barnashítës i *m sh* - **it** Farmacist.

barnashítës•e ja *f sh* **e et** **f e** **BARNASHITËS I**.

barnatár i *m sh* **ë ët** Farmacist. > **BARNASHITËS I**.

barnatím i *m sh* **e et** Mjekim me barna.

barnat•óhem *óva (u) úar*

I *vetv* Mjekohem me barna.

II *pës e* **BARNAT•OJ**.

barnat•ój *kal óva úar* Mjekoj me barna.

barnatór•e ja *f sh* **e et** Farmaci.

barnatúar (**i e**) *mb* **I** mjekuar me barna.

barngrénës e *mb (Kafshë)* që ushqehet me bar.

barngrénës i *m sh* - **it** *zool* Kafshë që ushqehet me bar.

barní a *përmb*

♦ Barëra; barishte.

♦ Bëzhdile.

barnísht•ë a¹*f libr* Mjekim me barna.

barnísht•ë a²*f sh* **a at** **K** Fushë e mbytur nga barishtet e këqija.

barnísht•ë a³*f sh* **a at** **K** Vend ku mbahet sana.

barográf i *m sh* **ë ët** *meteor* Lloj barometri që shënon ndryshimet e shtypjes atmosferike.

barográf i *m sh* **a at** *meteo* Paraqitje grafike e ndryshimeve të shtypjes atmosferike.

bar•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III* Vishet a mbulohet me bar; baron.

bar•ój *kal óva úar* Mbjell me bar; kthej në livadh (*një copë tokë*).

barój•ë a *f sh* **a at** Barishte.

barók e *mb ark, art, muz* **I** barokut; që ka të bëjë me barokun; i ngarkuar me zbukurime. **Stil** barok.

barók um Periudhë e stilit barok në arkitekturën, muzikën dhe pikturën europiane të shek.

XVII-VIII, që karakterizohen nga zbukurime të detajuara.

barók•ë a f sh a at Kanistër e kafesë.

barókë mb I papërpunuar.

barográf i m sh e et Barometër aneroid që regjistron treguesit e shtypjes atmosferike në letër.

barográf i m sh a at tek Grafik i përfutur me barograf.

baromét•ër ri m sh ra rat meteo

♦ Pajisje për matjen e shtypjes atomosferike.

♦ *fíg* Tregues i ndryshimeve të gjendjes ose opinionit.

**

barometër aneroid meteo Barometër pa ujë, që mat shtypjen atmosferike me anë të veprimit të ajrit në kapakun elastik të një kutie vakuumi.

barometrí a f meteo Teknikë e matjes së shtypjes atmosferike me barometër.

barometrík e mb meteo I barometrisë; që ka të bëjë me barimetrinë.

baróm•ë a¹ f sh a at Ushqim që ripërtyp kafsha.

baróm•ë a² f sh a at Ushqim (gjellë) me shije të zbarët.

baromín•ë a f sh a at tek Shufër metalike, e gjatë, e fortë e me majë, që përdoret për të hapur vrimat për lëndët shpërthyesë në miniera, në ndërtime rrugësh etj.

bar•ón kal ói úar veta III Mbulohet a vishet me bar; bleron.

barón i m sh ë ët

♦ Titull i shkallës më të ulët në vendet me hierarki aristokratike në Evropën Perëndimore.

♦ Ai që mban këtë titull.

♦ *vjet* Ai që merr toka ose prona nga sovrani ose sundimtari.

♦ *fíg dhe keq* Pronar i madh; njeri i fuqishëm në botën e biznesit, industrisë etj. **Baronët e botës financiare. Baronët e drogës. Baronët e shtypit.**

barón-sekretár i m sh ë ët libr Sekretar (partie) me sjellje prej tirani të vogël.[**Pashallarë të kuq. Bejlerë me tesera partije/ Baron-sekretarë. Bosë të naftës. Varg (IK).**]

baronésh•ë a f sh a at

♦ Bashkëshorte ose vejushë e baronit.

♦ Grua e shkallës së baronit si trashëgimi ose si titull të fituar. **Baronesha Thaçer.**

s i m sh ë ët Titull i trashëguar, që nuk përfshihet në fisnikëri.

baroní a fhist Nënndarje administrative e kontesë.

baroníc•ë a f sh a at bot (*Vacinium Amyrtilius*) Boronicë e zezë.

baronják e mb I baronit; që ka të bëjë me baronin.

barór e mb>BARISHTOR E.

barós¹ kal a ur Lyej a spërkat me barna.

barós² kal a ur Mbuloj a vesh me bar (*një copë tokë*).

barosáur i m paleo Dinozaur barngrënës me bisht dhe qafë të gjatë, deri 20 m i lartë.

barósj•e a¹ f sh e et I lyej a spërkatur me barna.

barósj•e a² f sh e et Mbulim a veshje me bar (*i një copë toke*).

barósk•ë a f sh a at orn Shpend pikalor i ngjashëm me tushën.

baroskóp i m sh ë ët meteo Mjet për matjen e shtypjes atomosferike; manometër me njërën anë të hapur.

barostát i m sh e et av Barostat.

barósur(i e)¹ mb I lyej a spërkatur me barna.

barósur(i e)² mb I baruar; i veshur me bar.

barósh e mb (*Qen*) me qime të bardhë.

barót i mG Lëndë plasëse, zakonisht si pluhur i zi a i murrmë, që përdoret për të mbushur gëzhojat e predhave. >**BARUT I**. [*sy'n agzot, zemrën barot* (GjF).]

barotçór•e ja f sh e et Depo baruti.

bárqe t sh i BAR•K U.

barqén i m sh ë ët bot (*Trapaeolum majus*) Bimë barishtore kacavjerrëse njëvjeçare ose shumëvjeçare, me lule të kuqe të ndezura në trajtë hinke.

bars mb A Barrëse; e mbarsur; me barrë.

bársë mb A, krahin G (*Kafshë*) e mbarsur.

barsín•ë a f sh a at G Faqe mali e veshur me bar.

bars•óhet vetv krahin G >BARS•UE (me u).

bars•úe (me u) vetv úe (u) úe krahin G (*Kafsha femër*) mbarset.

barshkúlës e mb bujq (Mjet) për shkuljen e barishteve.

barshkúlës•e ja f sh e et bujq Mjet i thjeshtë si grep për shkuljen e barishteve.

barshkúmbës a f sh a at bot (*Saponaria officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Karafiloreve, me kërcëj të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunín); gjethet dhe rrënjët shkumëzojnë kur zihen. >**SHKUMËZ A**.

barta ur

I kal

- ♦ Mbaj në krahë, në kurriz etj.; transportoj. **Bart qymyr me kuaj. Bart shtëpi** shpërngulem me banesë. [**E bartin mbi shpina një diell të vjetër** (GB).] [**E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet** (ShM).]
- ♦ *fig* Përcjell; transmetoj. [**Shën Mëria e shqiptarëve, sipas vëzhgimeve ngulmuese të Mark Tirtës, ka bartur edhe jehonën historike të kultit mitologjik të Dianës perëndeshë e tokës, e pyjeve.** (ShS).]

♦ *fin* Kaloj ose hedh (*të dhëna e shifra*) nga një llogari në një tjetër.

♦ *vjet* Kam në vetvete; mbaj. **Bart emër të mirë.**

II jokal gjuh (Fjala) merr kuptim të dytë a të prejardhur duke ruajtur tiparet kryesore të fjalës me të cilën ka lidhje metonimike ose metaforike. >**MBART**.

bartél i m sh e et

♦ *bot* (*Carex canescens*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të lëmuar e të gjatë mbi 1 m, me gjethe si fije bari, me lule si fshesë; përdoret si ushqim për kafshët dhe për gjelbërim.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh. >**BAR TELI; BAR TELISHI**.

bárt•em a (u) ur vetv dhe pës>MBART•EM.

barterbét i m bot (*Digitalis ambigua*) Bar shqiponje.

bártë (i e) mb

♦ Prej bari; me bar. **Shtrojë e bartë.**

♦ Bojëbari.

♦ (*Gjellë*) pa shije; e zbarët.

bártës e mb I bartjes; që shërben për bartje. >**MBARTËS E**.

bártës i¹ m sh - it

♦ Mbartës; ai që bart diçka me krahë ose me mjet.

♦ Mjet për të bartur diçka.

♦ *bio* Organizëm që shërben për të mbartur një mikrob.

♦ *fig* Ai që mban dhe ruan diçka. [**O ti mimozë e re, bartse kujtimesh,/ mes stinve e pa stinë,/ ç'ka të baj me kthye te ti dhe 'i herë?** (MC).]

♦ *fig* Ai që krijon dhe e mban diçka. [**Parry dhe Lord nuk gjetën rast të anasjelltë, që një subjekt (bartës) i këngës legjendare sllave të ketë interpretuar edhe versionet e eposit shqiptar.** (ShS).] >**MBARTËS I**.

bártës ¹*m sh* - **it** *teks krahin* G Shul i prapmë i vegjës (tezgjahut).

bártës•e *ja f sh e et f e* **BARTËS I¹**.

bartín•ë *a f sh a at* Shtrat, zakonisht prej dërrase a i thurur me thupra, që shërben për të mbartur me krahë dikë a diçka. >**BARTOR•E JA; SHKALC I; TEZG•Ë A; VI•G GU**.

bártj•e *a f sh e et*

♦ Mbajtje e diçkaje në krahë, me kafshë barre a me mjet.

♦ Sjellje; prurje (*e një lajmi etj.*)

♦ *gjuh* Marrje e një kuptimi me lidhje metonimike ose metaforike nga një fjalë.

bartonián *e mb gjeol* I bartonianit; që ka të bëjë me bartonianin.

bartonián *i m gjeol* Kat i Eocenit të Mesëm.

bartór•e *jaf sh e et* Shtrat, zakonisht prej dërrase a i thurur me thupra, që shërben për të mbartur me krahë dikë a diçka. >**BARTIN•Ë A; SHKALC I; TEZG•Ë A; VI•G GU**.

bartór *i m sh ë ët* Bartës, hamall.

bartorí *a f sh - të* Punë e bartësit (e hamallit).

bart•úer óri *m sh órë órët* G Bartës; hamall.

bártunit (të) *as* G Bartje.

bártur (i e) *mb*

♦ I mbajtur a transportuar me krahë ose me mjet.

♦ *fin* (*Shifër*) e kaluar nga një llogari në një tjetër.

♦ *gjuh* (*Kuptim*) i fituar me prejardhje metonimike ose metaforike.

barth ¹*m sh a at* *bis mjek* Mahisje e bajameve. >**BAJAM•E JA**.

barth ²*m sh e et* Qull me miell misri.

barth ³*m sh e et*

♦ Bar i lartë (i gjatë).

♦ Bar i imët.

bártha *t f mjek bis* Grykët; bajamet.

barthéc *i m sh a at inv* G Krimb dheu; karrem.

barthék *u m bot* (*Bromus*) Gjini bimësh barishtore me lloje të ndryshme barërash me gjethe si lëpusha të gjata, me kallinj të ngjashëm me grurin.

barúar (i e) *mb* (*Tokë*) e veshur me bar; e kthyer në livadh.

barújc•ë *a f sh a at bot* (*Oenanthë aquatica*) Gjini bimësh të familjes së apiaceve, që rriten në ligatina e kënetat, me gjete të holla si të koprës; disa syresh janë shumë helmuese e mund të ngatërrohen nga pamja me bimë të ngjashme të ngrënshme.

barúk•ë *a f sh a at* Lëkurë me gjithë lesh e bagëtisë së imët.

barúl•ë *a f sh a at* A Bar i trashë, që s'e ha bagëtia.

barún *i m sh e et krahin* Qen i murrmë; qen murrash.

barurína *t f sh* Barëra të ndryshme; barishte.

barushtína *t f sh krahin* G >**BARURINA T**.

barút *si mb fig* Që nxeht shpejt, që merr zjarr menjëherë; i gjallë e i shkathët, i zjarrrtë. **Bëhem barut** nxeht shumë. **U bë barut** u tha as shumë, sa mund të thërrohet.

barút i¹m sh e et kryes Lëndë plasëse, zakonisht si pluhur i zi a i murrmë, që përdoret për të mbushur gëzhojat e predhave të armëve të zjarrit. **Llojet e baruteve. Barut i zi. Barut pa tym.** [S'është më ai i pari/ Që qëndronte ditë e natë/ Gati si barut i thatë (AZÇ).]

*

Bie erë barut Ka rrezik të plasë lufta.

E mbaj barutin të thatë Rri gati për luftë.

Fishek pa barut Njeri pa vlerë.

Fuçi baruti Vend në prag të luftës.

I jap zjarr barutit Bëhem shkaktar për shpërthimin e kryengritjes, rebelimit etj.

barút i²m sh e et kopsht Fara të rabushit të qepës.

barutçór•e ja f sh e et Punishte e barutit.

baruthán•e ja /barut'hanel/ *f vjet* Depo e barutit.

baruthán•ë a /barut'hanë/ *f sh a at vjet* Depo e barutit.

baruzhdít jokall G >BARUZHDIT•Ë (me).

baruzhdít•ë (me) jokall a ë G Bëj ose merrem me thashetheme.

bárx•ë a f sh a at Ç >BARXH•Ë A.

bárxhë mb (Dhi) me qime të përhimë, të përzier me të bardhë e të zezë.

bárxh•ë a f sh a at Dhi e përhimë me qime gjysmë të bardha e gjysmë të zeza.

barxhúl•e ja f sh e et Dhi me pulla bardhezi.

barxhúl i m sh ë ët Cjap me pulla bardhezi; cjap i përhimë.

bárza ndajf G Barkas; në bark. **Zvarrisem barza.**

bárz•ë a f sh a at Ç Dhi qimeverdhë.

barzgjéb•e ja f sh e et bot (Arctium lappa) Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me kërcell të degëzuar e me lule të bardha, që bën kokrra vezake, me gjemba si grep që ngjitet në rroba e në leshin e bagëtive. **>RRODH•E JA.**

barrkal a ur A Ngarkoj; i vë barrën (*kafshës*).

barrabájtës e mb (Kafshë) barre; ngarkese.

barrakúd•e a f sh a at ikt Peshk deti shumë agresiv, me trup cilindrik të zgjatur, me gojë të madhe e dhëmbë të fortë.

barramín•ë a f sh a at tek Qysqi për hapjen e vrimave të dinamitit në shkëmb.

barravíq i m sh a at krahin G ikt Peshk deri 1 kg, me bark të verdhë, me gojën si sqep, me mish tërë hala.

barrázh i m usht Të shtëna të dendura me armë zjarri. **Qitje me barrazh.**

bárrcë mb f G (Bagëti) barrëse; e mbarsur.

barré ja f sh - tëkrahin Varë.

bárr•e ja f sh e et Trupc për të shembur gjerdhet.

barremián e mb gjeol I barremianit; që ka të bëjë me këtë nënndarje gjeologjike.

barremián i m gjeol Kat i fundit të Kretakut të Hershem.

bárr•ë a¹f sh ë ët

♦ Një tok sendesh që i ngarkohen një kafshe ose që i mbart një njeri për t'i çuar nga një vend në një tjetër. **>NGARKES•Ë A. Kafshë barre.**

♦ Sasi e sendeve që mund të mbajë një kafshë ngarkesë; masë peshe rreth 150 kg. **Një barrë dru. Dy barrë drithë. Një barrë mushke (kali, gomari).**

♦ Sasi e madhe; numër shumë i madh; shumicë. **Burrë me një barrë mend (thinja). Një barrë me para.**

♦ *fig* Detyrë e vështirë, që i ngarkohet dikujt dhe që do mund për t'u kryer; përgjegjësi e rëndë; diçka që sjell kokëçarje e mundime; peshë e rëndë. **Barrë e rëndë. Barra e luftës. Barra e provës**detyra për të provuar diçka (*në gjyq*).

♦ Fëmijë në barkun e nënës, pjellë; gjendje e gruas në periudhën e zhvillimit të fëmijës në barkun e saj. >**SHTATZËNI A. Barra e parë. Barrë e mbarë. Barrë e shkuar** dështim. **Ndërpreu barrën. U ngjit me barre** u bë shtatzënë. [**Gjithë grat'e fshatit/ i bëri me barrë,/ Pse s'vritni priftin/ Ju u drenovarë?** (Pop)]

♦ *drejt* Detyrim që kufizon të drejtat e pronarit të një pasurie për shkak të të drejtave të një pronari tjetër ose të shoqërisë. **I lirë nga çdo barrë.**

♦ *vjet* Detyrim; kusht. **Të lanunat janë ... me barrë e pa barrë** (K).

♦ *vjet* Pajë. **Barra e nuses.**

*

E bëj priftin (dhespotin, hoxhën) me barrë*tall* Trilloj diçka krejt të paqenë e të pamundshme.

E di se ku më vret barra E di ku e kam të keqen; e di ku më çalon puna, e di ku, e kam një pikë të dobët.

E vë barrën pas samarit E bëj një punë së prapthi; e vë qerren përpara qeve.

I bëhem barrë dikujt E vë në detyrim dikë.

Jam nën barrë Jam borxhli; kam një detyrim të bëj diçka.

Nata është me barre *fj u* Nata ka të papritura, nuk dihet se ç'ndodh.

S'e vlen barra qiranë S'e vlen të harxhosh mundin për një punë, është më i madh mundimi se fitimi.

**

barrë e vrame*etn G* Barra e fëmijës, që i mbetet gruas mbasi i vdes burri (K).

bárr•ë a²f Çekan i madh për të thyer gurë, për të ngulur hunj etj. >**VARE JA.**

barrë*lindj•e a f libr* Leje shtatzënie dhe lindjeje.

barrë*ndalúes e mb mjek (Bar)* për të penguar ngjitjen me barrë të gruas.

barrë*ndalúes i m mjek* Bar për të penguar ngjitjen me barrë të gruas.

barrë*sí a f* Shtatzëni.

barrë*sím i m kryes* >**MBARSJ•E A.**

barrë*s•óhet úa úar*

I *vetv veta III* Mbarset; (*lopa*) merr (*dem*).

II *pës*>**MBARS•ET.**

barrë*s•ón kal ói úar*

♦ (*Mashkulli*) e mbars (*femrën etj.*).

♦ (*Kafsha*) mbarset; mbetet barrë. > **MBARS.**

barrë*súar (e) mb f (Pelë etj.)* e mbarsur.

barrë*tár i m sh ë ët* Bartës; hamall; ai që mbart barrë a ngarkese në kurriz.

barrë*tór i m sh ë ët*

♦ Bartës; hamall.

♦ Ai që çon kafshët e ngarkuara me drithë për të bluar në mulli.

♦ Qiraxhi me karvan kafshësh barre.

barrë*vráme mb G (Grua)* që i ka shkuar barra.

barrë*vrám•e ja f sh - t G* Grua që i ka shkuar barra.

bárrëz a f sh a at Ngarkesë e lehtë (e vogël).

barrë*c•ë a f sh a at G* Ngarkesë e vogël.

barriér•ë a *f sh* a *at* Pengesë; pritë. [Hapësira kulturore ndërballkanike, që ka për premisë të shëndoshë traditën, mbetet thjesht një slogan sa kohë që kufijtë shtetërorë funksionojnë si barriera kulturore. (ShS).]

barrikád•ë a *f sh* a *at*

♦ Pengesë prej sendesh të ndryshme e të rastit (si gurë, drurë, orendi etj.), që ngrihet nëpër rrugët e sheshet e qyteteve për të luftuar dhe për të penguar lëvizjen e kundërshtarit.

♦ *fig* Vend luftërash e përlëshjesh; vijë e parë e betejave.

♦ *fig* Pengesë a gardh për të ndaluar a për të kundërshtuar kalimin ose futjen e diçkaje. ♦ *sport* Pengesa që ngrënë lojtarët me trup a me duar për të mos lënë topin e kundërshtarit të kalojë në fushën ose në portën e tyre.

*

Në anën tjetër të barrikadës; matanë barrikadës Në anën e kundërshtarit; në kampin e armikut.

barrikadím i m Zënie a bllokim i një rruge etj. me barrikadë a barrikada.

barrikad•óhem *vetv óva úar* Vendosem në barrikadë; mbrohem pas një barrikade.

barrikad•ój kal óva úar Bllokoj a zë me barrikadë a barrikada (*një rrugë etj.*),

barrikadúar (i e) mb

♦ I bllokuar a i zënë me barrikadë.

♦ I vendosur në një barrikadë; i mbrojtur me barrikadë.

barrikadúem (i) e (e) mb G >BARRIKADUAR (i e).

barrím i m >BARROSJ•E A.

barrir•ónjokal ói úar kryes veta III Bërtet; pëllet.

barmás•ë a *f sh* a *at* *vjet* Barometër.

barrní a f G Të qenët me barrë, e mbarsur.

barr•óhem óva (u) úar *vetv, pës >BARROS•EM.*

barr•ój kal óva úar > BARROS.

barrór•e ja f sh e et Samar.

barrós kal a ur

♦ *bis* E ngarkoj me një peshë; i vë një barrë; e rëndo me diçka. **Barros kafshën.**

♦ *vjet* I vë një detyrë, i ngarkoj një barrë, i jap një përgjegjësi (*dikujt*); e rëndo me një detyrim (*dikë*).

barrós•em¹ a (u) ur

I *vetv vjet* Marr përsipër një barrë a detyrë.

II *pës e* **BARROS.**

barrós•em² a (u) ur *vetv J*

♦ Vë bark; bëhem me bark.

♦ (*Muri*) lëshon bark.

barrósur (i e)¹mb I ngarkuar me një peshë a barrë; i rënduar nga diçka.

barrósur (i e)²mb

♦ (*Njeri*) me bark; që ka vënë bark.

♦ (*Mur*) që ka lëshuar bark.

bárrs•e ja f sh e et Kafshët e mbarsur. **Ndaj barrset nga shterpat.**

bárrsë mb f (Kafshë) e mbarsur.

barrsërí a f Mbarsje; gjendje e kafshës së mbarsur.

barrsí a f sh - të libr Barrë; shtatzëni.

barrsím i m Ngarkim me një barrë a detyrë.

bárrsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I rëndë; me peshë të rëndë. **Ngarkesë e barrshme.**

♦ *fig* I rëndësishëm; (*fjalë etj.*) me peshë.

barrtár i¹m sh ë ët

♦ Hamall; bartës.

♦ *G* I zoti i mallit të ngarkuar në kafshë; shoqërues i kafshës së ngarkesës.

♦ *G* Ai që bart barrët e dushkut për gjënë e gjallë në dimër.

barrtár i²m sh ë ët Ngarkesë rreth 25 kg për kafshë barre.

barrtarí a f sh - të Punë e barrtarit; hamallí; hamallëk.

barrtorí a f >BARRTARI A.

barrt•úer óri m sh órë órët *G* Bartës; hamall.

barrúar (i) mb I ngarkuar; i rënduar me barrë të madhe.

barrúarít (të) as Ngarkim; vënie e ngarkesës.

barrúxh•ë a f sh a at A Zhurmë; rrëmuje.

barrvrámj•e a f sh e et *G* Dështim i (prishje e) barrës.

bas mb muz (*Këngëtar, vegël*) me ton ose zë të thellë, me regjistër të ulët.

bas e mb *G* Prodhimtar; pjellor. **Tokë base.**

bas i¹m sh ë ët muz

♦ Tingull ose ton ose me lartësi të ulët.

♦ Tonet e regjistrin më të ulët në një vegle.

♦ Zë burri, që këndon në regjistrin më të ulët.

♦ Këngëtar me këtë lloj zëri.

♦ Vegël muzikore, që nxjerr tone në regjistër të ulët.

bas i²m sh a at *G* Ai që bën një veprim. > **BËRËS I.**

bas i³m sh a at *G*

♦ Top bore.

♦ Topth gjalpi.

♦ Plis dheu.

♦ Topth leshi a pambuku në mbushjen e dyshekut.

bas i⁴m sh e et *Ç* Bast.

bása-bása

I ndajf Në trajtë shuku a plisi.

II mb (*Arë*) me shumë plisa të mëdhenj.

basamák u m sh ë ët Parmak anës shkallëve; shkallare.

basaníc•ë a f sh a at *krahin* *G* Kasolle e mbuluar me plisa bari për viçat. > **KAÇIN•Ë A.**

bas•e ja *G f e* **BAS I².**

basén i m sh e et

♦ Pellg a rezervuar i hapët për të grumbulluar ujë ose lëngje të tjera. **Basen ujëmbledhës.**

♦ *gjeog* Pellg i një lumi bashkë me degët.

♦ *det* Pjesë e thelluar e detit afër portit, ku qëndrojnë anijet.

baséta t f sh Dy rripa qimesh të burrave, të zgjatura anës veshëve deri afër mjekrës.

bas•ë a f sh a at *G* Plis dheu.

bás•ër ra f sh ra rat *krahin* Vesë.

Basëtérr•ë a f gjeog Kryeqytet i Guadelupës.

bask e mb Karakteristik i baskëve; që ka të bëjë me baskët.

bask u *m sh ë ët kryes sh* Grup etnik në jugperëndim të Francës dhe në veriperëndim të Spanjës.

Gjuha e baskëve. Vendi i Baskëve.

básk•e *ja f sh e et f e* **BASK U.**

basketbóll *i m sport* Lojë me top midis dy skuadrave me nga pesë veta, që përpiqen ta hedhin topin me dorë në koshine varur në tabelën e kundërshtarit. **Ndeshje (kampionat) basketbolli.**

basketbollíst *i m sh ë ët* Lojtar basketbolli.

basketbollíst•e *ja f sh e et f e* **BASKETBOLLIST I.**

basketbollístík *e mb libr* I basketbollit.

baskí a¹f sh - të

♦ Gozhdë e madhe; kunj i ngulur në mur për të varur në të diçka.

♦ > **BALLANIK E.**

♦ Lloj çekiçi i farkëtarit, me njërën anë të mprehtë dhe tjetrën të rrumbullakët e të sheshtë.

baskí a²f sh - të *ndërt krahin G*

♦ Dërrasë e shkurtër që përdoret për të mbuluar çatinë.

♦ Qepër e hollë mbi të cilën mbërthehen dërrasat e çatisë.

baskísht *ndaif* Në gjuhën baske.

baskísht•e *ja f* Gjuhë pa lidhje me ndonjë gjuhë tjetër, që flitet nga baskët. >**EUSKAR•Ë A;**

EUSKARISHT•E JA.

baskíním *i m sh e et* Mbërthim me gozhda; gozhdim.

baskin•óhet *vetv úa (u) úar veta III* Mbërthehet me gozhda; gozhdohet.

baskin•ój *kal óva úar krahin* Mbërthej me gozhda; gozhdoj.

baskinúar *(i e) mb krahin* I mbërthyer me gozhda; i gozhduar.

baskísht *ndaif* Në gjuhën e baskëve; euskarisht.

baskísht•e *ja f* Gjuhë e baskëve; euskarishte.

baskór•e *ja f sh e et krahin* Petavër e çatisë.

basma *ja f sh - të* >**BASM•Ë A.**

basma¹k u *m sh ë ët ndërt krahin G* Këmbë shkalle.

basmaník *u m sh ë ët ushq* Byrek me gjizë.

basmaxhí a *m sh j jtë krahin G* >**BASMAXHI U².**

basmaxhí u¹ *m sh j jtë G* >**BASMAXHI U².**

basmaxhí u *m sh nj njtë bis* Shitës basmash.

básm•ë a *f sh a at* Pëlhurë pambuku e hollë dhe me punim të thjeshtë, e ngjyrosur ose me lule.

Një top basmë. Basmë e stampuar.

basón *i m sh ë ët muz* Vegël frymore, me dy tuba druri dhe një tub metalik në trajtë U-je që mbaron me pipëzën; ka regjistër dy oktava më të ulët se oboja.

basoníst *i m sh ë ët muz* Ai që i bie basonit.

basoníst•e *ja muz f e* **BASONIST I.**

basoreliév *i m sh e et art* Figurë e punuar si skulpturë ose e gdhendur mbi një sipërfaqe të rrafshët.

bast *i m sh e et* Marrëveshje ndërmjet dy a më shumë vetash, që hahen për diçka dhe që caktojnë një kusht, të cilin e plotëson kush humbet. **Lokal i basteve.**

bastadúr *e mb krahin G* Mikpritës; bukëdhënës.

bastadúr *i m sh ë ët krahin G* Njeri mikpritës (bukëdhënës).

bastán *i m sh a at kopsht krahin G* Pjepër a shalqi.

bastár *i m sh ë ët* Kasolle e vogël barinjsh.

bastárd *e mb*

♦ *bio* (*Kafshë*) e dalë nga kryqëzimi i dy llojeve ose i dy racave të ndryshme dhe që ka humbur cilësitë e mira të paraardhësve.

♦ *përb* I zvetënuar; që ka humbur gjithë vetitë e mira; i përdhosur e i çoroditur. [**Mëshirë? Bijë bastarde e etënve dinakë** (Mgj).]

♦ *tek* I përzier me diçka tjetër që ia prish cilësinë e ia ul vlerën; i papastër; me cilësi të këqija.

>**KEQ (i) E (e).Llaç bastard. Duhan bastard. Verë bastarde.**

♦ *keq* I lindur jashtë martese, i jashtëligjshëm.

bastárd i m sh ë ët

♦ *bio* Pasardhës me cilësi të këqija, që del nga kryqëzimi i dy llojeve ose i dy racave të ndryshme.

♦ *përb* Njeri i zvetënuar, ai që ka humbur gjithë vetitë e mira dhe është përdhosur e është çoroditur.

♦ *keq* Fëmijë i lindur jashtë martese, fëmijë i jashtëligjshëm. >**KOPIL I; DOBIÇ I.**

bastárd•e ja f sh e et f e BASTARD I.

bastardím i m sh e et dhe bio Prishje a humbje e cilësive të mira.

bastardísht ndajf Si bastard.

bastard•óhem vetv

♦ *veta III dhe bio* (*Vetitë a cilësitë e mira*) prishen a humbin për shkak të kryqëzimit me një lloj a racë tjetër.

♦ *keq* Humbas vetitë e mira; zvetënohem; prishem a përdhosem; çoroditem.

bastard•ój kal óva úar

♦ *bio* Ia ndryshoj vetitë e mira racore nëpërmjet kryqëzimit me një lloj ose me një racë tjetër, i prish vetitë e mira që ka. **Bastardo i racën.**

♦ *keq* E bëj të humbasë vetitë e mira, e zvetënoj, e prish, e përdhos dhe e çorodit. **Bastardoj gjuhën** e prish gjuhën, duke e mbushur me fjalë, me shprehje e me ndërtime të huaja.

bastardúar (i e) mb

♦ *bio* (*Specie a lloj*) me veti të prishura nga kryqëzimi.

♦ *keq* (*Gjuhë etj.*) që ka humbur vetitë e mira.

♦ *keq* I prishur a përdhosur; i çoroditur.

bastárdh, bastardh•óhem, bastardh•ój etj. >BASTARD, BASTARD•OHM,

BASTARD•OJetj.

bastárr kal krahin G >BASTARR•Ë (me).

bastárr e mb krahin G (*Kafshë*) bastarde.

bastárr i m krahin G Qen bastard; i kryqëzuar.

bastárr•em vetv dhe pës e BASTARR. >BASTARR•Ë (me u).

bastárr•ë (me) kal a ë krahin G Bastardoj; prish; zvetënoj; çorodit.

bastárr•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Bastardohem; bëhem bastard; prishem; zvetënohem; çoroditem.

II pës e BASTARR•Ë (me).

bastérr i m sh ë ët G Qyler; parazit.

bastérr•e ja f sh e et Buçe që nuk leh.

Bastét•ë a f mit egj Perëndeshë-mace e shtëpisë.

bastevénës i m sh - it Ai që vë baste.

bastevénës•e ja f sh e et f e BASTEVÉNËS I.

bastexhësh•ë a f sh a at f e BASTEXHI U².

bastexhí a m sh j jt krahin G >BASTEXHI U².

bastexhí u¹ m sh j jt G > BASTEXHI U².

bastexhí u² m sh nj një Bastevënës; ai që vë baste.

bastexhí•e ja f sh e et f e BASTEXHI U².

bást•ër ra f krahin

♦ *bujq* Vrug i (pajagë e) grurit.

♦ Jugë e ngrohtë; erë e ngrohtë e jugut që mendohet se sjell pajagën e grurit.

bastërós•et vetv - (u) ur veta III bujq Vrugohet; (*bimës*) i bie vrugu.

bastërósj•e a f bujq Vrugim; rënie e vrugut; dëmtim nga vrugu.

bastërósur (i e) mb bujq (Bimë) e vruguar; që i ka rënë vrugu.

bastí a f sh - të Bastisje; kontroll i befasishëm e me dhunë i shtëpisë a vendi tjetër për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar. >**BASTISJ•E A.**

bastión i m sh e et libr

♦ Pjesë e dalë e fortifikimit.

♦ *dhe fig* Kështjellë.

bastís kal a ur Kontrolluj befas e me dhunë (*një shtëpi etj.*) për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar. **Policia ia bastisi shtëpinë.**

bastís•em a (u) ur pës e BASTIS.

bastísës i m sh - it Ai që bastis.

bastísës•e ja f sh e et f e BASTISËS I.

bastísj•e a f sh e et Kontroll i befasishëm e me dhunë i shtëpisë a vendi tjetër për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar.

bastísur (i e) mb (Shtëpi etj.) e kontrolluar befas e me dhunë për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar.

bastít kal a ur Rrah mbarë e prapë (*një çështje*).

bastít•et pavet dhe pës e BASTIT.

bastítj•e a f sh e et Rrahje mbarë e prapë e një çështjeje.

bastítur (i e) mb (Çështje) e rrahur mbarë e prapë.

bastlí u m sh nj një J Njeri kryeneç.

bastlí•je ja f e BASTLI U.

bastlínj të J sh i BASTLI U.

bastór•e ja f sh e et Lokal i basteve.

bastórë t G sh i BAST•UER ORI.

bastrós kal - ur veta III bujq (Lagështira etj.) e vrugon (*bimën*).

bastrós•et bujq

I vetv veta III (*Bima*) vrugohet; i bie vrugu.

II pës e BASTROS.

bastrósj•e a f bujq Vrugim.

bastrósur (i e) mb bujq I vruguar.

bast•úer óri m sh órë órët G Balluk i samarit.

bastún i¹ m

♦ Shkop i gjatë me dorezë të kthyer, që përdoret për t'u mbështetur kur ecin. **Bastun me kokë fildishi.**

♦ Shkop i gjatë i shkallëzuar, që përdoret për të matur lartësinë e kafshës.

♦ *ushq* Bukë e gjatë dhe e hollë.

bastún i² m A Rreze e rrotës së qerres.

bastvënës i m sh - it Ai që vë bast.

bastvënës•e *ja f sh e et f e* **BASTVËNËS I.**

basulégj i *m sh e et bot* Lule mali, që lulëzon në fillim të pranverës.

bash *bis*

I *pj* Pikërisht; tamam . **Bash ashtu!** njashtu! **Bash aty!** mu aty! [të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj., bash hir të pranisë së togut uo dhe fazës së mëtejme të tij ua (*grua, mua, prrua, shkua*) dallohen prerazi nga mbarë të folmet e tjera të gegërishtes (GjSh).]

II *ndajf*

♦ Aq; fort; shumë; tepër. **Qenka bash mirë** qenka shumë mirë.

♦ Bukur; goxha; shumë. **E ka marrë veten bash fort.** Më vjen bash keq.

-bash fjalëform: **dollibash.**

bash i¹ *m sh e et*

♦ *det* Pjesë e përparme e anijes ose e barkës. **Kulla e bashit.**

♦ *bis* Pjesë më e mirë e diçkaje; pjesë e zgjedhur; ballë, ajkë, lule. **Bashi i ushtrisë. Bashi i djemve.**

♦ Vend i shtruar në krye të dhomës, zakonisht afër zjarrit; kryet e vendit. **Në bash të vendit.**

bash i² *m G* Kunat.

básha t *m sh sport krahin* Mundës të kategorisë së parë.

basharrít kal G >**BASHARRIT•Ë (me).**

basharrít•em vetv dhe pës e BASHARRIT. >**BASHARRIT•Ë (me u).**

basharrít•ë (me) kal a ë G Grabit; plaçkit; pretoj.

basharrít•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Grabitem; plaçkitem.

II *pës e BASHARRIT•Ë (me).*

basharrítj•e a f sh e et G Grabitës; plaçkitës; pretar.

basharrítun (i e) mb G I grabitur; i plaçkitur.

bashaltlí të m sh krahin sport Mundës të kategorisë së dytë.

bashbéz i *m sh e et krahin G* Shami koke për gra.

bashére ja f sh e et A

♦ Grua trupmadhe dhe e fortë.

♦ Grua a vajzë e hijshme.

básh•ë a f sh a at G Kunat. >**BASH I².**

bâsh•ëm (i) me (e) mb G >**BËSH•ËM.**

bashibozúk e mb *keq*

♦ I përbërë prej bashibozukësh; që vret e plaçkit popullsinë. Forca bashibozuke. Bandë bashibozuke.

♦ I çrregullt dhe i padisiplinuar, që është tipar dallues për bashibozukët.

bashibozúk u *m sh ë ët hist* Ushtar i njërive ndihmëse të parregullta në Perandorinë Osmane.

[dhe të bëhet një nga kapedanët më të dëgjuar të bashibozukëve dhe një nga ustallarët më të shkëlqyer të luftës së parregullt të maleve? (FN).]

♦ *keq* Pjesëtar i trupave të çrregullta, të paorganizuara e të padisiplinuara, që vrasin e plaçkitin popullsinë; ushtar i çrregullt dhe i padisiplinuar.

bashk *ndajf A* Bashkë.

bashk- *fjalëform* >**BASHKË-**.

Bashk. shk. *shkurt i* Bashkëpunëtor shkencor.

Bashk. vjet. shk. *shkurt i* Bashkëpunëtor i vjetër shkencor.

bashká *lidh* Edhe pse.

báshka-báshka *ndajf bis* Së bashku.

bashkadminisratór i m sh ë ët libr > **BASHKADMINISTRUES I.**

bashkadministrím i m libr Drejtim dhe organizim i përbashkët i punëve të një kompanie, fondi etj.

bashkadministróhet úa (u) úar libr *pavet dhe pës e* **BASHKADMINISTR•OJ.**

bashkadministrójk kal libr Drejtoj dhe organizoj së bashku me një tjetër a me të tjerë (*punët e një kompanie, fondi etj.*). .

bashkadministrúar (i e) mb libr (Punë) të drejtuara dhe organizuara së bashku me dikë.

bashkadministrúes i m sh - it libr Ai që drejton dhe organizon së bashku me dikë punët e një kompanie, fondi etj.

bashkadministrúes•e ja f sh e et libr f e **BASHKADMINISTRUES I.**

bashkafrúar (i e) mb (Petla të lules, krahë të insekteve) që ndodhen pranë, preken por nuk lidhen me njëra tjetrën.

bashkaksí a f tek Të qenët në një bosht apo aks.

bashkaksór e mb tek I montuar në të njëjtin bosht apo aks.

bashkakuzúar a (e) f sh a at (të) drejt f e **BASHKAKUZUAR I (i).**

bashkakuzúar i (i) m sh - it (të) drejt I akuzuar bashkë me një tjetër për të njëjtin krim.

bashkaleát e mb I lidhur në të njëjtën aleancë me dikë.

bashkaleát i m sh ë ët Aleat i përbashkët me dikë.

bashkaleát•e ja f e **BASHKALEAT I.**

bashkalésh i m

♦ Lesh nga gjithë trupi i të imëtave.

♦ Lesh bashke.

bashkalídh kal libr > **BASHKËLIDH.**

bashkanësór e mb I vendosur përbri a paralel me një tjetër.

bashkanëtar i m sh ë ët Anëtar i një shoqate ose bashkimi; ai që bën pjesë në një lidhje së bashku me të tjerë.

bashkanëtar•e ja f sh e et f e **BASHKANËTAR I.**

bashkanëtarësi a f Të qenët bashkanëtar (*i një shoqate etj.*).

bashkangjí•s kal ta tur > **BASHKANGJIT.**

bashkangjít kal a ur > **BASHKËNGJIT.**

bashkangjítur mb **BASHKËNGJITUR (i e).**

bashkanjítas ndajf G Bashkëngjitur.

bashkáre t f sh krahin G Të fshira; plehra.

bashkarí a¹ f vjet

♦ Kolektiv; bashkësi.

♦ Kullotë e përbashkët. > **BERRJAB•Ë A.**

bashkarí a² f krahin G Curril i vazhdueshëm i kazanit të rakisë.

bashkarím i m > **BASHKARI A¹.**

bashkarísht ndajf G Së bashku. > **BASHKËRISHT.** [U futën bashkarisht dhjetë vetë, në një kthinë të madhe, ku brambullinte një stufë qymyri. (IK).]

bashkarsím i m Sistem arsimor për djem e vajza në të njëjtën shkollë.

báshkas ndajf Së bashku; bashkërisht.

bashkatdhetár i m sh ë ët Ai që ka të njëjtin atdhe me një tjetër.

bashkatdhetár•e ja f sh e et f e **BASHKATDHETAR I.**

bashkatdhetari *a f* Të qenët bashkatdhetar me një tjetër.

bashkautor *i m sh ë ët* Ai që është autor i një vepre a pune së bashku me një tjetër. [franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre (ShS).]

bashkautor•*e ja f sh e et f e* **BASHKAUTOR I.**

bashkautorësi *a f* Të qenët autor i një vepre a pune së bashku me një tjetër.

báshkaz *ndaif bis* Së bashku. >**BASHKËRISHT.**

báshkazi *ndaif bis* Së bashku. >**BASHKËRISHT.**

bashkedukim *i m libr* >**BASHKARSIMIM.**

bashkekzistencë•*ë a f libr* Të qenët njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër, jetesa bashkë me dikë a me diçka tjetër. **Bashkekzistencë dhe luftë e të kundërtave.**

bashkekzist•*ój jokal óva úar libr*

♦ Ekzistoj së bashku me dikë në marrëdhënie të caktuara.

♦ Jam a ekzistoj njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër; jetoj bashkë me dikë a me diçka tjetër.

bashkemnák *u m sh ë ët K* Ai që ka të njëjtin emër me një tjetër.

bashkés•*ë a f sh a at tek* Detal që bashkon dy a më shumë elemente të një mekanizmi.

báshkë *ndaif*

♦ Në të njëjtin vend; në të njëjtin grup; puqur; pranë njëri-tjetrit. **I bëj (i vë, i lidh) bashkë.**

Punojmë (rrimë, shkojmë) bashkë.

♦ Në lidhje me njëri-tjetrin; bashkërisht; njëri me tjetrin. **Jetojmë bashkë.** [Mos pusho kurrë!]

Po bashkë me vaje (Mgj).]

♦ Njëherësh; në të njëjtën kohë. **Bëj disa punë bashkë.**

*

Kur të bëhen dy ditë bashkë Kurrë; asnjëherë; ditën e moskurrit.

S'i bëj dy bashkë S'jam i zoti të kryej një punë, s'ia dal dot në krye.

S'lë dy gurë bashkë (*Fëmija*) është shumë i prapë, nuk lë gjë pa trazuar.

S'lidh dot dy fjalë bashkë Nuk di të flas rrjedhshëm; i shpreh mendimet me vështirësi.

báshkë- *fjalëform (formon emra, mbiemra e folje):* **bashkëpronar; bashkëjetoj;**

bashkëndenjë.

báshk•*ë a f sh a at*

♦ Gjithë leshi që merret nga një qethje e deles; tërësi e leshit të lëkurës së deles, siç del nga qethja pa u prishur.

♦ *fíg* Diçka e bardhë, e fryrë dhe e butë, që i ngjan leshit të deles. **Bashkë resh. Bashka bore.**

*

I marr bashkën dikujt E shfrytëzoj deri në palcë dikë; e qeth mirë, ia rrjep lëkurën dikujt.

bashkëbanim *i m libr* Banim së bashku me dikë në të njëjtën shtëpi a dhomë.

bashkëban•*óhet úa (u) úar libr pavet e* **BASHKËBAN**•**OJ.**

bashkëban•*ój jokal óva úar libr* Banoj bashkë me dikë; jetoj në të njëjtin banesë me dikë.

bashkëbanór *i m sh ë ët libr* Njeri që banon së bashku me një dikë; njeri që jeton në një banesë me dikë.

bashkëbanúes *i m sh - it libr* >**BASHKËBANOR I.**

bashkëbiséd•*ë a f sh a at libr* Bisedë e lirë ndërmjet dy a më shumë vetave.

bashkëbisédím *i m sh e et*

♦ Bisedim ndërmjet dy a më shumë vetave; rrahje e shkëmbim mendimesh për një çështje.

♦ kryes *sh libr* Rrahje e shkëmbim mendimesh për të caktuar kushtet e një marrëveshjeje; bisedime të përbashkëta. >**NEGOCIAT•Ë A. Bashkëbisedime për paqe.**

♦ Formë kontrolli pa nota për njohuritë e fituara në një kurs. >**KOLOKIU I.**

♦ Bisedë e përbashkët e një grupi njerëzish për një temë. [**rapsodi e sheh veten si një medium, si një shpirt, që sjell në bashkëbisedim estetik dy kohë, dy epoka.** (ShS).]

bashkëbised•ó jokal óva úar Flas me një a më shumë veta; bisedoj me dikë.

bashkëbisedúes i m sh - it

♦ Ai që bisedon me dikë ose që merr pjesë në një bisedë. **Bashkëbisedues i këndshëm.**

♦ Pjesëmarrës në bashkëbisedime. >**NEGOCIATOR I.**

bashkëbisedúes•e ja f sh e et f e BASHKËBISEDUES I.

bashkëboshtësi a f tek, gjeom Të qenët bashkëboshtor.

bashkëboshtór e mb tek I vendosur apo ndodhur në një bosht apo aks. **Kablllo bashkëboshtore** kablllo shumëfijëshe që përcjell sinjale të dendurisë së lartë.

bashkëbújtës e mb Që bujt në një vend me dikë.

bashkëbújtës i m sh ë ët Ai që bujt në një vend me dikë.

bashkëbújtës•e ja f sh e et f e BASHKËBUJTËS I.

bashkëdebitór e mb (Palë) që ka debit të përbashkët me dikë.

bashkëdebitór i m sh ë ët Ai që ka një debit të përbashkët me një tjetër a të tjerë.

bashkëdebitór•e ja f sh e et f e BASHKËDEBITOR I.

bashkëdér dh•et jokal - (u) ur veta III (Lumenj) që bashkohen në një vend dhe derdhen bashkë në det, liqen etj.

bashkëdér dhj•e a f gjeog Pikë e bashkimit të dy lumenjve që derdhen në një det, liqen etj.

bashkëdetórës e mb >BASHKËDEBITOR E.

bashkëdetórës i m sh ë ët >BASHKËDEBITOR I.

bashkëdetórës•e ja f sh e et f e BASHKËDETORËS I.

bashkëdíj•e ja f libr >BASHKËFAJËSI A.

bashkëdikím i m gjeog >BASHKËDERDHJ•E A.

bashkëdik•ón jokal ói úar veta III >BASHKËDERDH•ET.

bashkëdrejtór i m sh ë ët Drejtor që mban të njëjtin post dhe kryen të njëjtat detyra me një tjetër.

bashkëdrejtór•e ja f e BASHKËDREJTOR I.

bashkëdhënës e mb Që jep bashkë me dikë.

bashkëdhënës i m sh - it Ai që jep bashkë me dikë.

bashkëdhënës•e ja f sh e et f e BASHKËDHËNËS I.

bashkëfajësi a f drejt Fajësi e përbashkët me dikë; të qenët bashkëfajtor.

bashkëfajtór i m sh ë ët drejt Pjesëmarrës në një krim a në një faj; fajtor bashkë me dikë.

bashkëfajtór•e ja f sh e et f e BASHKËFAJTOR I.

bashkëfetár e mb libr Që ka të njëjtin besim fetar me dikë.

bashkëfetár i m sh ë ët libr Ai që ka të njëjtin besim fetar me dikë.

bashkëfetár•e ja f e BASHKËFETAR I.

bashkëfinancím i m Financim i përbashkët nga fondet e dy a më shumë vetave a kompanive.

bashkëfinanc•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e BASHKËFINANC•OJ.

bashkëfinanc•ój kal óva úar Financoj (një projekt etj.) së bashku me dikë.

bashkëfinancúar (i e) mb (Projekt etj.) i financuar së bashku me dikë.

bashkëfinancúes e mb Që financon së bashku me dikë.

bashkëfinancúes i m sh - it Ai që së bashku me dikë.

bashkëfinancues•e *ja f sh e et f e* **BASHKËFINANCUES I.**

bashkëfisas e *mb* Që është i të njëjtit fis me dikë.

bashkëfisas i *m* Ai që është i të njëjtit fis me dikë.

bashkëfisas•e *ja f sh e et f e* **BASHKËFISAS I.**

bashkëfjalim i *m sh e et libr*

♦ Fjalim i përgatitur në bashkëpunim me dikë.

♦ >**BASHKËBISEDIM I.**

bashkëfjalos *jokal a ur* Bashkëbisedoj.

bashkëfjalos•em *vetv a (u) ur* >**BASHKËFJALOS.**

bashkëfjalosj•e *a f libr* >**BASHKËBISEDIM I.**

bashkëfólës i *m sh - it libr* >**BASHKËBISEDUES I.**

bashkëfólës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËFOLËS I.**

bashkëfshatár e *mb (Njeri)* që është nga i njëjti fshat me dikë; ai që jeton në një fshat me dikë.

[**Ato, doke e tradita, besime e bestyttni, kanune e etika, ishin mjet i vetërregullimit, i vetëqeverisjes bashkëfshatare, krahinore e ndërkrasinore.** (MT)]

bashkëfshatár i *m sh ë ët* Ai që është nga i njëjti fshat me dikë; ai që jeton në një fshat me dikë.

bashkëfshatár•e *ja f sh e et* Ajo që është nga i njëjti fshat me dikë.

bashkëfksioním i *m sh e et libr* Pjesëmarrje funksionale me dikë. [**Benjamin Constant-i** qe shumë i rreptë me kriteret e bashkëfksionimit të qytetarëve në shtet (APL).]

bashkëgodítj•e *a f sh e et libr* Goditje që i bëhet dikujt a diçkaje në të njëjtën kohë së bashku me dikë; goditje a përplasje me dikë.

bashkëgjakesí a *f*

♦ *zootek* Kryqëzim i kafshëve të një gjaku brenda po asaj tufe.

♦ Lidhje gjaku ndërmjet banorëve të një fshati; të qenët të një gjaku a të një fisi me të tjerë.

bashkëgjegjësí a *f libr* Përgjegjësi e përbashkët me dikë.

bashkëhuazí a *f bio* Simbiozë.

bashkëjetés•ë a *f*

♦ Të jetuarit së bashku me të tjerë në marrëdhënie të caktuara; të jetuarit së bashku nën një strehë si bashkëshortë ose si pjesëtarë të një familjeje. **Bashkëjetesë pa kurorë. Rregullat e bashkëjetesës. Vende bashkëjetese** hotele, konvikte etj.

♦ Të qenët njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër; jetesa bashkë me dikë a me diçka tjetër. [**Kjo nuk e përjashton ndikimin e ndërsjellët të kulturave për shkak të bashkëjetesës dhe fqinjësisë, ndikim që, sipas një përcaktimi të Çabejt, mund të shkojë deri në krijimin e zhvillimeve "me karakter simbioze".** (ShS).]

bashkëjet•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BASHKËJET•OJ.**

bashkëjet•ój *jokal óva úar*

♦ Ekzistoj së bashku me dikë në marrëdhënie të caktuara. **Bashkëjetojnë pa martesë.**

♦ Jam njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër, jetoj bashkë me dikë a me diçka tjetër. **Ideologji që s'mund të bashkëjetojnë.**

bashkëjetúar it (të) *as* Bashkëjetesë.

bashkëkatundár i *m sh ë ët* >**BASHKËFSHATAR I.**

bashkëkatundár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKATUNDAR I.**

bashkëkëshillím i *m sh e et* Këshillim me dikë; marrje dhe dhënie e këshillave.

>**KONSULTIM I.**

bashkëkëshill•óhem *vetv óva (u) úar* Këshillohem me dikë; marr e jap këshilla.

>**KONSULT•OHM.**

bashkëkëshillues e *mb libr* Që shërben për t'u këshilluar në mënyrë të ndërsjellë.

bashkëkëshillues i *m sh - it libr* Ai që këshillohet me dikë.

bashkëkëshillues•e *ja f sh e et libr f e* **BASHKËKËSHILLUES I.**

bashkëkohaník e *mb* Bashkëkohës; moshatar.

bashkëkohaník u *m sh ë ët* Bashkëmoshatar. [me poezinë e Fishtës dhe të Lazgushit, të cilët edhe ishin bashkëkohanikë të tij më të moshuar. (ES).]

bashkëkóhas i *m sh ë ët* >**BASHKËKOHËS I.**

bashkëkóhës e *mb*

♦ Që jeton në të njëjtën kohë me dikë a me diçka; i së njëjtës kohë a epokë me të. **Historian** (shkrimtar, autor) bashkëkohës. [përvojat bashkëkohëse të folkloristikës shqiptare, për shkaqe që dihen, janë vlerësuar në frymë kritike dhe me prirje mohimi, në një pjesë të këtyre studimeve (ShS).]

♦ > **BASHKËKOHOR E.** Letërsi (shkencë, shoqëri) bashkëkohëse.

bashkëkóhës i *m sh - it* Ai që jeton në të njëjtën kohë me dikë a me diçka; ai që është i së njëjtës epokë me të. [i kushtohet figurës së Pal Engjëllit, si personalitet e bashkëkohës i Skënderbeut (GjSh).]

bashkëkóhës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKOHËS I.**

bashkëkohësi a *f gjuh* Të qenët në të njëjtën kohë me një tjetër (për fjalitë kohore). **Lidhje** (marrëdhënie) bashkëkohësie.

bashkëkohëtár i *m sh ë ët* > **BASHKËKOHËS I.**

bashkëkohëtár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKOHËTAR I.**

bashkëkohór e *mb*

♦ Ikohës sonë; i epokës sonë; i sotëm.. **Letërsi bashkëkohore.** [Camaj përmendë se korifejt e gjuhësisë bashkëkohore shqipe, Aleksandër Xhuvani, Eqrem Çabej dhe Maximilian Lambertz-i, janë shprehë kundër vendimit të Lidhjes së Shkrimtarëve Shqiptarë në vjetin 1952, mbas të cilit toskënishtja u shpall gjuhë letrare (APp).]

bashkëkómbës e *mb* I të njëjtit komb me një tjetër, bashkatdhetar.

bashkëkómbës i *m sh - it* Pjesëtar i të njëjtit komb me dikë; bashkatdhetar. **Bashkëkombës** shqiptarë në katër shtete.

bashkëkómbës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKOMBËS I.**

bashkëkontraktúes e *mb (Palë)* që bën kontratë të përbashkët me dikë.

bashkëkontraktúes i *m sh - it* Ai që bën kontratë të përbashkët me dikë.

bashkëkontraktúes•e *ja f e* **BASHKËKONTRAKTUES I.**

bashkëkryesím i *m dhe sport* Të qenët në krye të klasifikimi, të garës etj. bashkë me dikë.

bashkëkryesóhet *vetv úa (u) úar veta III dhe sport* Ndodhet në krye të klasifikimit, të garës, etj. bashkë me dikë.

bashkëkryesój *kal óva úar dhe sport* Kryesoj (garën etj.) bashkë me dikë.

bashkëkryesúes e *mb dhe sport* Që kryeson garën etj. bashkë me dikë.

bashkëkryesúes i *m sh - it dhe sport* Ai që kryeson garën etj. bashkë me dikë.

bashkëkryesúes•e *ja sh e et dhe sport f e* **BASHKËKRYESUES I.**

bashkëkryetár i *m sh ë ët* zyr Ai që kryen detyrën e kryetarit së bashku me një kryetar tjetër në një komision, në një komitet, në një konferencë etj.

bashkëkryetár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËKRYETAR I.**

bashkëkujdestár i *m sh ë ët drejt* Ai që është kujdestar (i një të mituri) bashkë me dikë.

bashkëkujdestár•e *ja f sh e et drejt f e* **BASHKËKUJDESTAR I.**

bashkëkujdestarí a *m drejt* Të qenët kujdestar bashkë me dikë.

bashkëkuvendím i m sh e et mb libr Bashkëbisedim.

bashkëkuvend•óhet úa (u) úar mb libr pavet dhe pës e **BASHKËKUVEND•OJ.**

bashkëkuvend•ój jokall óva úar mb libr Kuvendoj me dikë.

bashkëkuvendúes e mb libr Që kuvendon me dikë.

bashkëkuvendúes i m sh - it mb libr Ai që kuvendon me dikë.

bashkëkuvendúes•e ja f sh e et mb libr f e **BASHKËKUVENDUES I.**

bashkëlëndësi a m fil, fet Të qenët prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlëndëzór e mb fil, fet I përbërë prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlëndór e mb fil, fet I përbërë prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlídh kal a (u) ur

♦ *libr* Lidh njëren me tjetren në mënyrë të dyanshme; lidh së bashku..

♦ *zyr* Bashkëngjit (*një shtojcë*).

bashkëlídh•et vetv veta III dhe pës e **BASHKËLIDH.**

bashkëlídhj•e a f sh e et libr

♦ Lidhje e njëres me tjetren në mënyrë të dyanshme.

♦ Lidhje e ndërsjellë.

♦ Lidhje e marrëveshje ndërmjet shteteve, partive ose organizatave për qëllime të përbashkëta.

>**KOALICION I.**

bashkëlídhur ndajf zyr Lidhur së bashku; bashkëngjitur. **Bashkëlidhur po ju dërgoj...**

bashkëlídhur (i e) mb libr

♦ Që është i lidhur në mënyrë të dyanshme me diçka tjetër; që ka lidhje të ngushtë me diçka tjetër.

♦ *zyr* (*Dokument, shtojcë*) e bashkëngjitur.

♦ Me lidhje të ndërsjellë. **Fjalë të bashkëlidhura.**

bashkëlínd jokall a ur libr

♦ Lind së bashku me një tjetër; zë fill së bashku me një tjetër.

♦ Ekziston që në lindje.

bashkëlíndur (i e) mb libr Që është qysh prej lindjes; që ka lindur së bashku me një njeri, me një kafshë a me një send, i lindur. **Veti (cilësi, veçori, aftësi) të bashkëlindura. Sëmundje e bashkëlindur.**

bashkëlojtár i m sh ë ët Shok loje.

bashkëlojtár•e ja f sh e et Shoqe loje.

bashkëluftëtár i m sh ë ët

♦ Ai që merr pjesë së bashku me të tjerë në një luftë; shok lufte, shok armësh.

Bashkëluftëtarët e Skënderbeut.

♦ Shok i vendosur në një veprimtari të madhe a në një çështje të përbashkët.

bashkëluftëtár•e ja f sh e et f e **BASHKËLUFTËTAR I.** [Në epos zana hyn si figurë e lartë mbinjerëzore... si bashkëluftëtare dhe aleate e kreshnikëve (ShS).]

bashkëluftím i m Luftim si shok armësh apo si aleat.

bashkëluft•ój jokall óva úar libr Luftoj krah për krah së bashku me dikë; marr pjesë krahas me dikë në një luftë, betejë etj.

bashkëluftúes e mb libr Që merr pjesë së bashku me një tjetër si aleat në një luftë. **Palët (vendet) bashkëluftuese. Vende bashkëluftuese dhe ndërluftuese.**

bashkëluftúes i m sh - it libr>**BASHKËLUFTËTAR I.**

bashkëmarrëdhënie•e a f sh e et libr Marrëdhënie e dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive, grupeve etj.; marrëdhënie të mbështetura në lidhje e kushtëzime të dyanshme të sendeve, dukurive etj.

bashkëmarrëdhëniór e mb libr Që ka ose tregon marrëdhënie të dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive, grupeve etj.

bashkëmarrëvëshje•e a f sh e et libr Marrëveshje midis dy a më shumë palëve.

bashkëmatësi a f mat Të qenët i bashkëmatshëm.

bashkëmatj•e a f mat >**BASHKËMATËSI A.**

bashkëmatsh•ëm (i) me (e) mb mat Që mund të matet me të njëjtën masë me një tjetër; që ka një masë të përbashkët me një tjetër. **Madhësi e bashkëmatshme. Segmente të bashkëmatshme.**

bashkëmbárt kal a ur libr Mbart a përmban në të njëjtën kohë (dy a më shumë gjëra, cilësi, veti); ka në vetvete (diçka tjetër) si pjesë thelbësore, të veçantë a të shtuar.

bashkëmbárt•et - (u) ur pavet dhe pës e **BASHKËMBART.**

bashkëmbështétur (i e) mb gjeom (Kënd) i mbështetur në të njëjtën brinjë me një kënd tjetër.

bashkëmbýll kal a ur zyr Mbyll së bashku në zarf, pako etj. (dy ose më shumë sende si letra, fotografi etj.).

bashkëmbýll•et libr pavet dhe pës e **BASHKËMBYLL.**

bashkëmbýllur ndajf libr Mbyllur së bashku. **Bashkëmbýllur dërgojmë...**

bashkëmendimtár i m sh ë ët Ai që ka të njëjtat mendime e pikëpamje me dikë.

bashkëmendimtár•e ja libr f e **BASHKËMENDIMTAR I.**

bashkëmendúes i m libr >**BASHKËMENDIMTAR I.**

bashkëmëkatár e mb libr Që mëkaton bashkë me një tjetër.

bashkëmëkatár i m sh ë ët libr Ai që mëkaton bashkë me një tjetër.

bashkëmëkatár•e ja f sh e et libr f e **BASHKËMËKATAR I.**

bashkëmësim i m Sistem arsimor për djem e vajza në të njëjtat shkolla.

bashkëmësúes i m sh - it Mësues në të njëjtën shkollë me dikë.

bashkëmësúes•e ja f e **BASHKËMËSUES I.**

bashkëmoshatár e mb Me moshë të njëjtë me dikë tjetër a të tjerë.>**MOSHATAR E;**

VËRSNIK E. [Vepra e tij e zbuluar është bashkëmoshatare e veprave që shkruheshin aso kohe në Itali në gjuhën popullore. (NJ)]

bashkëmoshatár i m sh ë ët Ai që është në të njëjtën moshë me dikë.

bashkëmoshatár•e ja f e **BASHKËMOSHATAR I.**

bashkëndénjës e mb libr Që banon a rri në të njëjtën banesë me dikë.

bashkëndénjës i m sh ë ët libr Ai që banon a rri në të njëjtën banesë me dikë.

bashkëndénjës•e ja f sh e et libr f e **BASHKËNDENJËS I.**

bashkëndénjje•e a f libr Banim a ndenje në të njëjtën banesë me dikë.

bashkë•ndie•j jokall va r libr Marr pjesë në dhembjen a fatkeqësinë e dikujt.

bashkëndíhmës i m sh - it Ai që është ndihmës i dikujt bashkë me dikë. >**ASISTENT I.**

bashkëndíhmës•e ja f sh e et f e **BASHKËNDIHMËS I.**

bashkëndjénjë a f libr Pjesëmarrje në dhembjen a fatkeqësinë e dikujt. >**EMPATI A.**

bashkënënrendís kal ta tur >**BASHKËRENDIT.**

bashkënënrendít kal a ur libr Nënrendit bashkë me një tjetër a të tjera.

bashknënërendít•et vetv (u) ur veta III libr Nënrenditet me një tjetër a të tjera.

bashkënënrendítës e mb libr Që nënrenditet me një tjetër a të tjera.

bashkënënrendítj•e a f libr Nënrenditje me një tjetër a të tjera.

bashkënenrenditur (i e) *mb libr* I nënrenditur me një tjetër a të tjera.

bashkënenshkrimi *i m zyr* Nënshkrim i një dokumenti bashkë me dikë.

bashkënenshkrues e *mb zyr (Palë)* që nënshkruan një dokument bashkë me dikë.

bashkënenshkrues i *m zyr* Ai që nënshkruan një dokument bashkë me dikë.

bashkënenshkrues•e *ja f sh e et zyr f e* **BASHKËNËNSHKRUES I.**

bashkëngjarje *a f sh e et libr* Ngjarje që zhvillohet njëkohësisht me një tjetër a të tjera.

bashkëngjis kal ta tur > **BASHKËNGJIT.**

bashkëngjit kal a ur

♦ *zyr* Lidh së bashku (*një shkresë a një dokument*) me një shkresë a me një dokument tjetër kryesor; ia shtoj një shkresë a një dokumenti tjetër kryesor..

♦ Shtoj. [rapsodi i jep vetes të drejtë të bashkëngjisë në interpretim e sipër, si pjesë e lejes për të improvizuar. (ShS).]

bashkëngjit•et - (u) ur *zyr* pavet dhe pës e **BASHKËNGJIT.**

bashkëngjitje *a f sh e et*

♦ *zyr* Shkresë a dokument i lidhur së bashku me një dokument kryesor.

♦ *gjuh* > **PËRNGJITJE A.**

bashkëngjitur ndajf *zyr* Lidhur a ngjitur së bashku me një dokument kryesor.

bashkëngjitur (i e) mb

♦ *zyr* I lidhur a ngjitur së bashku me një dokument kryesor. **Bashkëngjitur ju dërgojmë... ..**

♦ *gjuh* > **PËRNGJITUR (i e).**

bashkëni *a¹ f G* Të qenët i përbashkët. **Bashkëni e votave** votim i njëzëshëm.

bashkëni *a² f sh - të G* Shoqëri; miqësi.

bashkënxënës i *m sh - it* Nxënës i së njëjtës klasë a i së njëjtës shkollë me dikë.

bashkënxënës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËNXËNËS I.**

bashkëpajtim i *m sh e et*

♦ *gjuh* Pajtim i dyanshëm ndërmjet gjuhësh; takim në njësi e në dukuri gjuhësore..

♦ Pajtim ndërmjet një a më shumë vetave për një çështje.

bashkëpandëhur i (i) m sh - it (të) drejt Ai që nxirret para gjyqit bashkë me dikë për faj a shkelje të ligjit.

bashkëpandëhur a (e) f sh a at (të) drejt f e **BASHKËPANDEHUR I (i).**

bashkëpatriót i *m sh ë ët* Ai që ka të njëjtin atdhe me dikë. > **BASHKATDHETAR I.**

bashkëpatriót•e *ja f e* **BASHKËPATRIOT I.**

bashkëpëlqëhet *pavet dhe pës e* **BASHKËPËLQËJ.**

bashkëpëlqëj *jokal éva ýer libr* Pëlqej të njëjtën gjë si dikë.

bashkëpëlqim i *m libr* Pëlqim i së njëjtës gjë si dikush.

bashkëpëlqyer (i e) mb libr I pëlqyer njëlloj bashkë me dikë; i pranuar ose i pëlqyer nga të gjitha palët.

bashkëpërcaktim i *m sh e et libr* Vendim a përcaktim i përbashkët me një tjetër a të tjerë për diçka.

bashkëpërcakt•óhet úa (u) úar *vetvveta III* Vendoset a përcaktohet bashkërisht me një tjetër a të tjerë.

bashkëpërcakt•ój kal óva úar libr Vendos a përcaktoj bashkërisht me dikë.

bashkëpërcaktúar (i e) mb I vendosur a përcaktuar bashkërisht me dikë.

bashkëpërcaktúes e *mb libr* Që vendos a përcakton bashkërisht me dikë.

bashkëpërdorim i *m libr* Përdorim i përbashkët i diçkaje me dikë.

bashkëpërdorues i *m sh - it libr* Ai që përdor diçka bashkë me dikë.

bashkëpërdorues•e *ja f sh e et libr f e* **BASHKËPËRDORUES I.**

bashkëpërgjegjës e *mb libr* Që është përgjegjës ose ka detyrime bashkë me dikë për diçka.

bashkëpërgjegjës i *m sh - it libr* Ai që është përgjegjës ose ka detyrime bashkë me dikë për diçka.

bashkëpërgjegjës•e *ja libr f e* **BASHKËPËRGJEGJËS I.**

bashkëpërgjegjësi a *m libr* Përgjegjësi e përbashkët me dikë.

bashkëpërkim i *m sh e et gjuh* Përkim i dyanshëm ndërmjet gjuhësh, takim në njësi e në dukuri gjuhësore. **Bashkëpërkime leksikore.** [bashkëpërkimet mitologjike ndërballkanike, si element kryesor i formimit të hapësirës kulturore ballkanike (ShS).]

bashkëpërk•ón *jokal ói úar* *veta III kryes sh* (Dy a më shumë gjuhë) përkojnë me njëra-tjetrën; kanë takime në njësi e dukuri gjuhësore.

bashkëpërkues e *mb libr* Që përkojnë me njëra-tjetrën.

bashkëpërpjekje•e *a f kryes sh e et* Përpjekje e përbashkët a bashkëpunim për të arritur një qëllim a synim.

bashkëpërpúth *kal a ur*

♦ Takoj dhe puq plotësisht (*dy a më shumë sende*).

♦ *fig* Pajtoj a vë në pajtim të plotë (*dy a më shumë dukuri*).

bashkëpërpúth•et *vetv - (u) ur* *veta III*

♦ (*Dy a më shumë sende*) takohen dhe puqen plotësisht.

♦ *fig* (*Dy a më shumë dukuri*) janë në pajtim të plotë me njëra-tjetrën.

bashkëpërpúthj•e *a f sh e et*

♦ Takim dhe puqe e plotë e dy a më shumë sendeve.

♦ *fig* Pajtim i plotë i dy a më shumë dukurive.

bashkëpërpúthur (i e) *mb*

♦ I takuar dhe puqur plotësisht.

♦ *fig* (*Dukuri*) në pajtim të plotë midis tyre.

bashkëpjesëmarrës i *m sh - it libr* Ai që merr pjesë bashkë me dikë për të bërë diçka.

bashkëpjesëmarrës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËPJESËMARRËS I.**

bashkëpjesëmarrj•e *a f libr* Pjesëmarrje bashkë me dikë për të bërë diçka.

bashkëpjesëtar i *m sh ë ët libr*

♦ Ai që është pjesëtar, së bashku me dikë, në një pasuri, pronë etj.

♦ Ai që është pjesëmarrës bashkë me dikë në një garë etj.

bashkëpjesëtar•e *ja f sh e et f e* **BASHKËPJESËTAR I.**

bashkëpolimér i *m sh e et kim ind* Polimer i përftuar nga reaksioni i dy monomerëve të ndryshëm.

bashkëpresident i *m sh ë ët* Ai që kryen funksionet e presidentit së bashku me një tjetër.

bashkëpresident•e *ja f e* **BASHKËPRESIDENT I.**

bashkëprodhím i *m libr*

♦ Prodhim i përbashkët i dy ndërmarrjeve, shoqërive etj.

♦ Mall i prodhuar me bashkëpunimin e dy ndërmarrjeve, shoqërive etj.

bashkëpronár i *m sh ë ët* Ai që është pronar i një pasurie, i një prone etj. së bashku me dikë.

bashkëpronár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËPRONAR I.**

bashkëpron•ë *a f libr* Pronë e zotëruar së bashku me dikë.

bashkëpronësi a *f drejt* E drejtë e barabartë e disa vetave si pronarë të një prone; pronësi e përbashkët.

bashkëpronës•ój *kal óva úar* *drejt* Marr në bashkëpronësi (*diçka*).

bashkëprotagoníst i m sh ë ët

♦ *let* Ai që bashkë me një tjetër është personazh kryesor a hero i një vepre.

♦ *kin, teat* Aktor që luan rolin kryesor në një pjesë teatrale ose film.

bashkëprotagoníst•e ja f e BASHKËPROTAGONIST I.

bashkëpunëtór i m sh ë ët

♦ Ai që kryen një veprimtari a punë të përbashkët me dikë. **Bashkëpunëtor i ngushtë.**

♦ Ai që bashkëpunon në një gazetë a revistë, me një institucion shkencor, kulturor etj., duke dërguar shkrime, studime e materiale të tjera, pa qenë i punësuar në to. **Bashkëpunëtor i jashtëm. Bashkëpunëtorët e sigurimit të shtetit.** [për t'u dhënë mundësi folkloristëve, specialistë e bashkëpunëtorë të jashtëm të Institutit Albanologjik të Prishtinës, ta mbledhin rapsodinë popullore mbi trimëritë epike në gjithë hapësirën ku flitet, këndohet, urohet e vajtohet shqip. (ShS).]

♦ Ai që bën një veprim bashkë me dikë. **Bashkëpunëtor në krim.**

♦ Pjesë e parë e emërtimeve për detyrën dhe për titullin e punonjësve të një institucioni kërkimor-shkencor, si edhe të atyre që kryejnë veprimtari kërkimore-shkencore.

Bashkëpunëtor (i vjetër) shkencor. Bashkëpunëtor tekniko-shkencor.

bashkëpunëtór•e ja f sh e et f e BASHKËPUNËTOR I. [shoqja Vjollca, në qoftë se ne ngulim këmbë të bëheni bashkëpunëtorja jonë, kemi arsye për këtë, domethënë ju njohim mirë. (IK).]

bashkëpuním i m sh e et

♦ Pjesëmarrje në një punë bashkë me dikë.

♦ Artikull, studim a punim i hartuar nga një bashkëpunëtor për t'u botuar në një gazetë, në një revistë etj.

♦ *drejt* Kryerje e veprës penale nga dy ose më shumë veta me marrëveshje ndërmjet tyre. **Në bashkëpunim me... libr** së bashku me..., duke bashkëpunuar me...

bashkëpun•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BASHKËPUN•OJ. Ja si mund të bashkëpunohet me ne.

bashkëpun•ój jokál óva úar

♦ Punoj bashkë me dikë për të bërë një punë; marr pjesë së bashku me dikë a kryej një veprimtari të përbashkët me ta.

♦ Shkruaj artikuj, studime e punime për t'i botuar në një gazetë, në një revistë etj.; jam bashkëpunëtor i një institucioni, gazete, reviste etj.

bashkëpunúes e mb Që punon bashkë me dikë.

bashkëpunúes i m sh - ít Ai që punon bashkë me dikë; bashkëpunëtor.

bashkëpunúes•e ja f sh e et f e BASHKËPUNUES I.

bashkëpúqur (i e) mb libr (Trup) i puqur me dikë.

bashkëqendërsí a f gjeom Të qenët bashkëqendror.

bashkëqendrór e mb gjeom (Rreth, sferë etj.) me një qendër të përbashkët me një rreth a sferë tjetër.

bashkëqendrorësí a m gjeom Të qenët bashkëqendror.

bashkëqéni•e a f libr >BASHKËJETES•Ë A.

bashkëqeverís kal, jokál a ur Qeveris bashkë me një dikë a të tjerë.

bashkëqeverís•et - (u) ur pavet dhe pës e BASHKËQEVERIS.

bashkëqeverísje a f libr Qeverisje bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqeverísur (i e) mb (Vend) i qeverisur nga një parti bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetár i m sh ë ët Ai që ka lindur ose që jeton në të njëjtin qytet me dikë tjetër a të tjerë; ai që është nga i njëjti qytet me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetár•e ja f sh e et f e BASHKËQYTETAR I.

bashkëqytetari a f libr Të qenët nga i njëjti qytet me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetas i m sh - it > BASHKËQYTETAR I. [një oficer policie, bashkëqytetas i Azem Hajdarit, kishte deklaruar se do ta vriste. (YP)]

bashkëqytetas•e ja f sh e et f e BASHKËQYTETAS I.

bashkërapórt i m sh e et zyr Raport i hartuar a përgatitur në bashkëpunim me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëraportúes i m sh e et zyr Ai që raporton bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëraportúes•e ja f sh e et zyr f e BASHKËRAPORTUES I.

bashkëredaktór i m sh ë ët Ai që punon si redaktor bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëredaktór•e ja f sh e et f e BASHKËREDAKTOR I.

bashkëreferát i m sh e et libr Referat i përgatitur bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëreferúes i m sh ë ët libr Mbajtës i një referati bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëreferúes•e ja zyr f e BASHKËREFERUES I.

bashkërekordmén i m sh ë ët sport Ai që mban rekord të barabartë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkërekordmén•e ia f sh e et sport f e BASHKËREKORDMEN I.

bashkërendës e mb fiz: Forca bashkërendëse forca që ushtrohen njëkohësisht në kah të njëjtë.

bashkërendím i m sh e et Lidhje harmonike a përputhje e veprimeve. **Bashkërendim i veprimtarisë. Në bashkërendim me...**

bashkërendí•s kal ta tur > BASHKËRENDIT.

bashkërendít kal a ur

♦ Bashkërendoj. **Bashkërendit veprimet.**

♦ *gjuh* Lidh me bashkërenditje (*dy a më shumë fjali ose gjymtyrë të një fjalie*).

bashkërendít•em a (u) ur

I vetv

♦ Vihem në një radhë me të tjerë; renditem krahas me të tjerë për një veprimtari.

♦ *veta III gjuh (Fjalitë)* lidhen me bashkërenditje.

II pës e BASHKËRENDIT.

bashkërendítës e mb gjuh Që shërben për të lidhur dy a më shumë fjali ose gjymtyrë fjalie të bashkërenditura. **Lidhëz bashkërenditëse.**

bashkërendítj•e a f

♦ Lidhje harmonike a përputhje e veprimeve. **Bashkërenditje e forcave. Bashkërenditja e ndihmës. Bëj bashkërenditjen.**

♦ *gjuh* Lloj i lidhjes sintaksore të dy a më shumë njësive gjuhësore (*fjali ose gjymtyrë fjalie*) të barasvlershme, që nuk varen njëra nga tjetra dhe nuk përcaktojnë njëra-tjetrën.

bashkërendítur (i e) mb

♦ I bashkërenduar. **Veprime (plane) të bashkërenditura. Sulm i bashkërenditur.**

♦ *gjuh* Që është i lidhur me bashkërenditje me një njësi tjetër gjuhësore (me fjali ose me gjymtyrë fjalie).

bashkërend•óhet úar (u) úar pavet dhe pës e BASHKËREND•OJ.

bashkërend•ój kal óva úar Lidh së bashku në mënyrë të harmonishme veprime, dukuri etj. për të arritur një qëllim; bëj që të përputhen si duhet disa veprime, dukuri etj. **Bashkërendoj forcat (përpjekjet, ndihmën).**

bashkërendúar (i e) *mb (Veprim, plan etj.)* i lidhur në mënyrë të harmonishme me një tjetër për të arritur një qëllim.

bashkërendúes e *mb libr (Plan etj.)* që shërben për të bashkërenduar diçka; (*ai*) që bën bashkërendimin.

bashkërendúes i m sh - it *libr* Ai që bën bashkërendimin e veprimeve.

bashkërí a f kryes sh - të

♦ Anë a tipare të përbashkëta ndërmjet sendeve, dukurive etj. >**NGJASHMËRI A; AFRI A.**

♦ *përmb* Shokë e miq; shoqëri.

♦ *vjet*>**BASHKËSI A.**

♦ *vjet*>**BASHKIM I.**

bashkërisht *ndaif*

♦ Së bashku me dikë; në bashkëpunim me forca të përbashkëta. **Vendosim bashkërisht.**

Përdor bashkërisht (një apartament etj.).

♦ Të gjithë së bashku, si një grup, tok; të gjithë në të njëjtën kohë, njëherësh. **U nisën bashkërisht.** [Tani - vazhduan pleqtë duke folur bashkërisht - (FK).]

bashkërrafshór e *mb gjeom (Figurë)* e vendosur në të njëjtin rrafsh me një tjetër.

bashkërreshtím i m libr Vënie në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërresht•óhem *vetv óva (u) úar* Vihem në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërreshtúar (i e) *mb* I vënë në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërrénjës e *mb bot (Kërcell)* që del nga e njëjta rrënjë me një tjetër a të tjerë.

bashkërrít•et *vetv - (u) ur* *veta III*

♦ (*Fëmijët*) rriten në mjedis të përbashkët.

♦ *bio, min* Formohet a krijohet nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrítës e *mb*

♦ *libr* Që rritet në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min (Inde, kristale)* të formuar nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrítj•e a f

♦ *libr* Rritje në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min* Formim a krijim nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrítur (i e) *mb*

♦ *libr* I rritur në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min* I formuar ose i krijuar nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkë•rrjédh *jokal rródhi rrjédhur* *libr (Një lumë, përrua a degë)* bashkohet me një lumë, përrua a degë deri në derdhjen në det, liqen etj. >**BASHKËDIK•ON.**

bashkërrjédhës e *mb* Bashkëdikues.

bashkërrjédhj•e a f Bashkëdikim.

bashkësí a f sh - të

♦ Të pasurit diçka të përbashkët me një tjetër a të tjerë; prani e një tipari të përbashkët me një tjetër a të tjerë; lidhja e dy a më shumë gjërave sipas diçkaje të përbashkët. **Bashkësi mendimi e veprimi.**

♦ Grup njerëzish të lidhur e të bashkuar nga prejardhja, kushtet e jetesës, veçoritë kombëtare, interesa e qëllime të përbashkëta etj.; grup vendesh a popujsh të lidhur nga kushte historike ose nga interesa të përbashkëta ekonomike, shoqërore e politike. **Bashkësi e qëndrueshme.**

Bashkësi ekonomike. Bashkësi kombëtare. Bashkësi shtetesh. [Deti mbetet më shumë një

farë ekzotike popullore se një shenjim i burimit të rrezikimit të qenies së bashkësisë iliro-shqiptare (ShS).]

♦ *hist* Formë e organizimit të shoqërisë në rendin e komunës primitive, kur njerëzit i zotëronin së bashku mjetet e prodhimit dhe vetëqeveriseshin; formë e tillë që u ruajt pjesërisht edhe më vonë në shoqërinë me klasa. >**KOMUN•Ë A. Bashkësia primitive. Bashkësi fisnore.**

Bashkësi fshatare. Shthurja e bashkësisë.

♦ *mat* Tërësi njësisish ose elementesh, që kanë një veti të përbashkët, karakteristike vetëm për to (*si p.sh. tërësia e numrave natyrorë, tërësia e nxënësve të një klase, tërësia e drurëve të një pylli etj.*). **Bashkësi e pafundme (e kufizuar, e mbyllur). Bashkësia e numrave.**

♦ *gjeol* Tërësi e zonave dhe e shtresave gjeologjike, që kanë të përbashkët përbërjen, ndërtimin etj.

bashkëstudént i m sh ë ët Shok kursi a fakulteti; student që ndjek të njëjtin kurs a fakultet me dikë.

bashkëstudént•e ja f sh e et

♦ Shoqe kursi a fakulteti.

♦ *f e* **BASHKËSTUDENT I.**

bashkësundím i m libr Sundim i njëkohshëm i dy a më shumë vetave; periudhë e një sundimi të tillë.

bashkësundimtár i m sh ë ët libr Ai që sundon njëkohësisht me dikë.

bashkësund•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BASHKËSUND•OJ.**

bashkësund•ój kal óva úar libr Sundoj njëkohësisht me dikë.

bashkësundúar (i e) mb libr (*Vend*) i sunduar njëkohësisht nga dy a më shumë veta.

bashkësundúes i m sh ë ët Ai që sundon njëkohësisht me dikë.

bashkësundúes•e ja f sh e et f e **BASHKËSUNDUES I.**

bashkëshkollár i m sh ë ët libr Shok shkollë; ai që ndjek të njëjtën shkollë me dikë.

bashkëshkrí•het vetv - (u) rë libr Lidhet e gërshetohet në një të vetme me diçka, shkrihet në një të tërë me të.

bashkëshkrí•j kal va rë libr Lidh e gërshetoj dy a më shumë gjëra në një të vetme; i shkrij në një të tërë.

bashkëshkrimtár i m sh ë ët libr Shkrimtar që bashkë me të tjerë, i përkasin një periudhe a rryme letrare.

bashkëshkrimtár•e ja f sh e et f e **BASHKËSHKRIMTAR I.**

bashkëshkrírë (i e) mb libr I lidhur a gërshetuar në një të vetme me diçka; i shkrirë në një të tërë.

bashkëshkrírj•e a f libr

♦ Bashkim a gërshetim në një të vetme me diçka; shkrirje në një të tërë.

bashkëshkrísh•ëm (i) me (e) mb Që mund të bashkëshkrihet.

bashkëshoqërim i m sh e et

♦ *libr* Shoqërim i një veprimi a dukurie me një tjetër a të tjera. **Bashkëshoqërim idesh.**

♦ *bujq* Mbjellje e një kulture bashkë me një tjetër a të tjera. **Bashkëshoqërim**

bashkëshoqër•óhet vetv veta III úa úar

♦ *libr* (*Një veprim, dukuri, mendim etj.*) shoqërohet me një tjetër a të tjera.

♦ *bujq* (*Një kulturë*) mbillet bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqër•ój kal óva úar

♦ *libr* E shoqëroj (*një veprim, dukuri, mendim etj.*) me një tjetër a të tjera.

♦ *bujq* Mbjell (*një kulturë*) bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqërúar (i e) mb

♦ *libr* (*Veprim, dukuri, mendim etj.*) i shoqëruar me një tjetër a të tjerë.

♦ *bujq* (*Bimë*) e mbjellë bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqërúes e mb libr (*Veprim, dukuri, mendim etj.*) që shoqëron një tjetër a të tjerë.

[**Rritja e interesimit për eposin heroik legjendar shqiptar në dijen albanologjike në një shumicë rastesh ka ardhur si prurje bashkëshoqëruese e një qëllimi tjetër.** (ShS).

bashkëshoqërúes i m sh - it

♦ Ai që shoqëron dikë për t'i treguar rrugën ose për t'i shpjeguar diçka, shoqërues.

♦ Send a dukuri që shoqëron ose ndjek një tjetër.

♦ *bujq* Bimë që mbillet në të njëjtën arë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqërúes•e ja f sh e et f e BASHKËSHOQËRUES I. [Diana ishte gjithashtu hyjni ktonike (tokësore), kurse dy bashkëshoqërueset e saj, Hëna dhe Hekata, ishin gjegjësisht hyjni kronike (nga gr. "kronos", qiell) e subktonike (nëntokësore). (ShS).]

bashkëshórt i m sh ë ët zyr

♦ Burrë i martuar kundrejt gruas së vet.

♦ *sh* Burrë, grua ose të dy së bashku të lidhur me martesë.

bashkëshórt•e ja f sh e et zyr Grua e martuar kundrejt burrit të vet.

bashkëshortësi a f zyr Të qenët bashkëshort; jetë bashkëshortore.

bashkëshortór e mb zyr Që ka të bëjë me bashkëshortët; që u përket bashkëshortëve, i bashkëshortëve; që lidhet me jetën e përbashkët të burrit e të gruas.

bashkështétas i m sh - it libr Ai që ka të njëjtën shtetësi me një tjetër.

bashkëtingëllím i m sh e et muz Tingëllim i përbashkët dhe harmonik i disa zërave që dëgjohen njëkohësisht.

bashkëtingëll•ón jokál ói úarmuz (*Disa zëra*) tingëllojnë bashkë në harmoni.

bashkëtingëll•ón jokál ói úar veta IIIfig Përputhet në harmoni me diçka; përshtatet, pajtohet.

Nuk bashkëtingëllon me kohën tonë.

bashkëtingëllór e mb gjuh (*Tingull i të folurit*) i përfutur kur ajri kalon një pengesë në organet e të folurit, zakonisht i shoqëruar me zhurmë dhe pa lëvizur tejzat e zërit; i përbërë nga bashkëtingëllore.

bashkëtingëllór•e ja f sh e et gjuh Tingulli i të folurit, që përfutet kur ajri kalon një pengesë në organet e të folurit, zakonisht i shoqëruar me zhurmë dhe pa lëvizur tejzat e zërit; shkronja që shënon këtë tingull. **Bashkëtingëlloret b, d, g... Bashkëtingëlloret e shqipes. Sistemi i bashkëtingëlloreve.** [Toskënishtja shurdhon bashkëtingëlloret e zëshme në fund të fjalës, të cilat ndigjohen të zëshme në gegënishten: *elb/elp, zog/zok, u dogj/u doq, mund/munt* (APp).]

bashkëtingëllore anësore Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur në të dyja anët a gojës.

bashkëtingëllore buzodhëmbore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzës së poshtme dhe dhëmbëve të sipërm (*f, v*).

bashkëtingëllore buzore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve (*p, b, m*).

bashkëtingëllore dhëmbore Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur te dhëmbët (e sipërm a të poshtëm, ose te të sipërm e të poshtëm njëherësh). (*d, dh, ll, t, th*).

bashkëtingëllore dridhëse Bashkëtingëllore e shqiptuar duke dridhur majën e gjuhës paksa mbi mishin e dhëmbëve të sipërm (*rr*).

bashkëtingëllore dyfishe Bashkëtingëllore e përbërë nga dy shkronja (*ll, rr, sh, xh, zh*).

bashkëtingëllore e çastme Bashkëtingëllore e shqiptuar me mbyllje të plotë të kalimit të ajrit dhe lëshim të menjëhershëm të tij nëpërmjet gojës (*b, g, k, p*), ose hundës (*m, n*).

bashkëtingëllore e dobët Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur lehtë në qiellzën e fortë ose afër saj (*ç, j, k, q*).

bashkëtingëllore e dyfishtë >**BASHKËTINGËLLORE DYFISHE.**

bashkëtingëllore e frymëtuar Bashkëtingëllore e shqiptuar me lëshim të frymës nga gryka dhe me tërheqjen e gjuhës prapa (*h*).

bashkëtingëllore e lëngët Bashkëtingëllore e shqiptuar me rrëshqitje të gjuhës nga qiellza e fortë (*l*).

bashkëtingëllore e mbyllur Bashkëtingëllore e shqiptuar mbyllje të plotë ose të pjesshme të kalimit të ajrit (*g, h, k*).

bashkëtingëllore e pazëshme Bashkëtingëllore e shqiptuar pa dridhje të tejzave zanore.

bashkëtingëllore e shurdhët >**BASHKËTINGËLLORE E PAZËSHME.**

bashkëtingëllore e zëshme Bashkëtingëllore e shqiptuar me dridhje të tejzave zanore.

bashkëtingëllore e zhurmët Bashkëtingëllore e shqiptuar me

bashkëtingëllore fërkimore Bashkëtingëllore e shqiptuar me ngushtim të kanalit të ajrit (*f, dh, th*).

bashkëtingëllore fishkëllore Bashkëtingëllore e shqiptuar duke drejtuar rrymën e ajrit drejt majës së gjuhës, që prek paksa dhëmbët (*s, sh, z, zh*).

bashkëtingëllore frymëqitëse >**BASHKËTINGËLLORE E FRYMËTUAR.**

bashkëtingëllore grykore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesën e pasme të gjuhës të ngritur në fund të grykës (*g, k*).

bashkëtingëllore hundore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit nëpërmjet hundës (*m, n*).

bashkëtingëllore lëngëzore >**BASHKËTINGËLLORE E LËNGËT.**

bashkëtingëllore mbylltore >**BASHKËTINGËLLORE E MBYLLUR.**

bashkëtingëllore mesgjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit

bashkëtingëllore mesore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit mbi gjuhë, në mesin e gojës (*j*).

bashkëtingëllore ndërthëmbore Bashkëtingëllore e shqiptuar me majën e gjuhës të mbështetur në dhëmbët e parmë (*c, ç, d, dh, t, th*).

bashkëtingëllore paragjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me majën e gjuhës.

bashkëtingëllore prapagjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesën e fundit të gjuhës.

bashkëtingëllore qiellëzore Bashkëtingëllore e shqiptuar gjuhën të ngjitur në qiellzë (*l, ll, , q*).

bashkëtingëllore shpërthyes Bashkëtingëllore e shqiptuar me bllokim të kalimit të ajrit me anë të gjuhës (*d, t*), të grykës (*g, k*), të buzëve (*b, p*).

bashkëtingëllorësi *a f gjuh* Tërësi e bashkëtingëlloreve të një gjuhe.

bashkëtingëllorizim *i m*

♦ *gjuh* Shqiptim i një tingulli i ngjashëm me një bashkëtingëllore.

♦ Përsëritje e një tingulli brenda një fjale.

bashkëtingëllues *e mb muz (Zëra)* që tingëllojnë bashkë në harmoni.

bashkëtrashëgimtár *i m sh ë ët drejt* Ai që është trashëgimtár i një pasurie së bashku me dikë.

bashkëtrashëgimtár *e ia drejt f e* **BASHKËTRASHËGIMTAR I.**

bashkëtregimtár *i m sh ë ët*

♦ Ai që kallëzon një ndodhi bashkë me një tjetër.

♦ *sh* Tregimtarë të një brezi.

bashkëtregimtar•e *ja f e* **BASHKËTREGIMTAR I.**

bashkëtryezár i *m sh ë ët* Shok tavoline (mense).

bashkëtryezár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËTRYEZAR I.**

bashkëthemelúes e *mb* Që themelon një organizatë etj. bashkë me dikë.

bashkëthemelúes i *m sh ë ët* Ai që themelon një organizatë etj. bashkë me dikë.

bashkëthemelúes•e *ja f sh e et f e* **BASHKËTHEMELUES I.**

bashkëvájjtj•e *a f gjuh* Lidhja e një fjale me një fjalë tjetër; përdorimi i një fjale së bashku me një tjetër në lidhje të caktuara. **Në bashkëvajtje me...** *librnë* lidhje me..., duke u përdorur me...

bashkëvarësi a *f sh - të libr* Varësi e dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive etj., varësi e njërit nga tjetri a nga të tjerë.

bashkëvárur (i e) *mb libr* Me varësi të dyanshme.

bashkëvatrór e *mb fiz (Mikroskop)* me vatra të përbashkëta.

bashkëvëndas i *m sh - it* Bashkëvëndës. [Klerikët e Malësisë, duke theksuar nevojën që të rezistonin pranë bashkëvendasve të tyre të arratisur dhe popullsisë së dëbuar, u larguan së bashku me ta dhe qëndruan në Mal të Zi. (RG).]

bashkëvëndas•e *ja f sh e et f e* **BASHKËVENDAS I.**

bashkëvëndës i *m sh - it* Ai që është nga i njëjti vend, qytet, fshat etj. me dikë. >**bashkatdhetar I.** [na zbriti në Paris një negër, i ngarkuar nga bashkëvëndësit me misionin që të punojë për lirinë e Zullulandit (FK).]

bashkëvëndës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËVENDËS I.**

bashkëveprim i *m sh e et*

♦ Veprim i kryer të bashku e njëkohësisht me dikë. **Në bashkëveprim me...** [Skënderbeu u përpoq të forconte lidhjet në Ballkan, dhe sidomos bashkëveprimin ushtarak me Hungarinë. (AE)]

♦ Veprim a ndikim i ndërsjellë ndërmjet sendeve e dukurive. >**NDËRVEPRIM I.**

bashkëvepr•ó *j kal*

♦ Veproj së bashku e njëkohësisht me dikë për të arritur një qëllim; bashkërendoj forcat ose përpjekjet me dikë.

♦ Jam në lidhje të dyanshme e në ndikim të ndërsjellë me dikë; kam bashkëveprim me dikë a me diçka.

bashkëveprúes e *mb libr* Që vepron së bashku a në bashkëpunim me dikë për të arritur një qëllim.

bashkë•vëllá vëllái *m sh vëllézër vëllézërit* Shok i ngushtë; njeri shumë i afërt, si vëlla; shok nga e njëjta vendlindja.

bashkëvizór e *mb gjeom (Vijë)* që ndodhet në të njëjtën drejtëz me një tjetër a të tjera.

bashkëvozítës i *m sh - it* Ai që vozit në të njëjtën barkë me dikë.

bashkëvozítës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËVOZITËS I.**

bashkëvrapúes i *m sh - it* Ai që vrapon a bën garë vrapimi dikë.

bashkëvrapúes•e *ja f sh e et f e* **BASHKËVEPRUES I.**

bashkëvúajjtës i *m sh - it* Ai që vuan a ka vuajtur bashkë me dikë. [Bashkëvuajtës të mi/ që ikni mërgueshëm,/ të çmendinës sonë unikalë (MA).]

bashkëvúajjtës•e *ja f sh e et* > **BASHKËVUAJTËS I.**

bashkëzanim i *m muz libr* Bashkim i harmonishëm i tre a me shumë tingujve të njëkohshëm me lartësi të ndryshme. >**AKORD I.**

bashkëzan•ón *jokal ói úar*

♦ Afrohet a është i ngjashëm si tingull me një tjetër a të tjerë. [të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj. ...bashkëzanojnë më dukshëm me toskërishten e me gjuhë letrare standard, sesa me të folmet e tjera (GjSh).]

bashkëzânór•e *ja f vjet gjuh* Bashkëtingëllore.

bashkëzím *i m libr* Bashkim në kolektiv.

bashkëz•óhem

I *vetv*

♦ *veta III* Kolektivizohet.

♦ Bashkohem në një kolektiv me dikë.

II *pës e BASHKËZ•OJ.*

bashkëz•ój *kal libr>KOLEKTIVIZ•OJ.*

bashkëzotërím *i m sh e et drejt* Zotërim i një prone bashkë me dikë. >**BASHKËPRONËSI A.**

bashkëzotër•ój *kal óva úar drejt* Zotëroj (një pronë) bashkë me dikë.

>**BASHKËPRONËS•OJ.**

bashkëzotërúes *i m sh - it drejt* Ai që zotëron një pronë bashkë me dikë. >**BASHKËPRONAR I.**

bashkëzotërúes•e *ja f sh e et f e BASHKËZOTËRUES I.*

bashkëzúar (**i e**) *mb libr* I bashkuar në një kolektiv.

bashkí *a f sh - të*

♦ Organ i vetadministrimit lokal. **Kryetar i bashkisë. Banda e bashkisë.**

♦ Ndërtesë e këtij organi. **Sheshi para bashkisë.**

bashkiák *e mb* I bashkisë; që ka të bëjë me bashkinë ose i takon bashkisë. **Këshilli bashkiak.**

bashkiák u *m sh ë ët* Anëtar i këshillit të bashkisë.

bashkiák•e *ja f sh e et f e BASHKIAK U.*

bashkím *ndajf krahin G* Së bashku. **Rri bashkim.**

bashkím *i m sh e et*

♦ Afrim, vënie pranë a puqje e një sendi me një tjetër a të tjerë; lidhje bashkë e dy a më shumë sendeve.

♦ Lidhje e pjesëve a njërive të veçanta në një tërësi; shkrirje në një të vetme.

♦ Lidhje organizatash, institucionesh, shtetesh etj. të ndryshme sipas një marrëveshjeje për veprimtari të përbashkët, grup i bashkuar për një qëllim. Bashkim krahinor. **Bashkim**

doganor. Bashkimi i dy Gjermanive.

♦ Vendosi në një lidhje të caktuar, lidhje me marrëdhënie të caktuara; vënie në një grup a në një vijë. **Bashkim i rrokjeve në fjalë.**

♦ *kim* Lidhje e atomeve të dy a më shumë elementeve që bëhet në përpjesëtime të caktuara dhe që jep një lëndë me cilësi të reja; lëndë që del nga kjo lidhje. **Reaksione bashkimi.**

♦ Pjesë e parë në emërtime të pathjeshta për disa organizata politike e shoqërore, që përfshijnë anëtarët sipas veprimtarisë, profesionit etj. **Bashkimi i Grave (i Gazetarëve, i Rinisë).**

Bashkimi i Kooperativave të Artizanatit. Bashkimet Profesionale.

♦ Pjesë e parë në emërtime të pathjeshta për disa lidhje shtetesh ose vendesh në një tërësi me një pushtet politik, me ekonomi e ushtri të përbashkët. **Bashkimi Jugafrikan. * Bashkimi bën fuqi fj u.**

bashkimór *e mb bio, gjuh* Lidhëzor.

bashkimtár *e mb libr* Konfederativ.

bashkinteresúar (**i e**) *mb libr* I interesuar së bashku me dikë për diçka.

bashkinteresúar **i (i)** *m sh - it (të) libr* Person a palë e interesuar së bashku me dikë për diçka.

bashkinteresuar a (e) f sh a at (të) libr f e BASHKINTERESUAR I (i).

bashkír e mb Karakteristik i bashkirëve. **Gjuha e bashkirëve** gjuhë e familjes së gjuhëve turke.

bashkír i m sh ë ët Populli etnike turke në të dyja anët e Maleve Ural dhe në vise të tjera të Rusisë jugore.

bashkír•e ja f sh e et f e BASHKIR I.

Bashkírí a f gjeog Republikë autonome në Rusinë Qendrore.

bashk•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Një element, njësi etj.)* lidhet a shkrihet me një tjetër a të tjerë për të formuar një të tërë. **Oksigjeni bashkohet me hidrogjenin.**

♦ Hyj në një grup a organizatë me të tjerë. **Bashkohem me grevistët. [grupet që kishin ardhur më parë në shesh u bashkuan ahëre me ata që afroheshin (FK).]**

♦ Miratoj a përkrah mendimin e dikujt; marr anën e dikujt; pranoj dhe përkrah një mendim, pikëpamje, vendim, kërkesë etj. të një tjetri. >**PAJT•OHËM. Bashkohem me mendimin tuaj.**

♦ *bis* Takohem me dikë; takohem me dikë që ka shkuar përpara.. **Bashkohemi në shtëpi.**

♦ *bis* Lidhem me martesë.

♦ *bis (Kafshët)* çiftohen. **II pës e BASHK•OJ.**

*

Qielli me tokën të bashkohen! Kurrë!; në asnjë mënyrë!

bashk•ój¹kal óva úar

♦ Afroj (*një send me një tjetër a të tjerë*) aq sa të puqen; bëj ose lidh bashkë; vë shumë pranë.

Bashkoj duart (këmbët, thembrat). Bashkoj tryezat. Bashkoj dy tela.

♦ Lidh në një tërësi; shkrij në një të vetme (*pjesë ose njësi të veçanta*). **Bashkojmë forcat.**

♦ Bëj që të arrihet njësimi për një çështje të përbashkët, ngjesh radhët, forcoj njësimin.

Bashkoj popullin.

♦ *fig I* lidh e i shkrij në një të vetme; i bëj një; lidh ngushtë. **Bashkojmë përpjekjet. Na bashkojnë mendimet (dëshirat, interesat). Na bashkon puna.**

♦ *tek* Vendos në një lidhje të caktuar, lidh me marrëdhënie të caktuara; i vë në një grup a në një vijë. **Bashkoj fjalët (rrrokjet). Bashkoj oksigjenin me hidrogjenin. Bashkoj thepin me shtjekëzënusht** vë në një vijë thepin me shtjekëzën.

♦ *bis* Takoj (*dikë*); e arrij dhe e takoj (*dikë që ka shkuar përpara*).

♦ *bis* Lidh me martesë.

♦ *bis* Çiftoj (*mashkullin me femrën*).

*

Bashkojmë armët Bashkojmë forcat; luftojmë së bashku krah për krah.

Bashkojmë besën Lidhim besën, japim besën e përbashkët.

Bashkoj zërin me dikë Shprehem i një mendimi me dikë; përkrah pikëpamjet a kërkesat e dikujt.

bashk•ój²kal G >BASHK•UE (me).

bashkór i m sh ë ët aut Mekanizëm që lidh ose shképut motorin nga sistemi i transmisionit.

>**FRIKSION I. Bashkor automatik (diskor, hidraulik).**

bashkorganizatór e mb Që organizon (*një punë etj.*) me dikë. >**BASHKORGANIZUES E.**

bashkorganizatór i m sh ë ët Ai që organizon një punë etj. me dikë. >**BASHKORGANIZUES I.**

bashkorganizatór•e ja f sh e et f e BASHKORGANIZATOR I.

bashkorganizúes e mb Që organizon (*një punë etj.*) me dikë.

bashkorganizúes i m sh - it Ai që organizon një punë etj. me dikë.

bashkorganizúes•e ja f sh e et f e BASHKORGANIZUES I.

bashkorták u m sh ë ët Ai që është ortak me dikë.

bashkorták•e ia f sh e et e BASHKORTAK U.

bashkrím i m sh e et libr Shkumës; teleshir për të shkruar në tabelë a në dërrasë të zezë.

bashk•úe (me) kal óva úar úe krahin G Pajtoj (dy vetë që grinden).

bashkrúshk u m Krushk i parë që i prin grupit të krushqve.

bashkrúshk•ë a f e BASHKRUSHK U.

báshku (së) ndajf Tok, bashkë, bashkërisht. **Të gjithë së bashku. Së bashku me...** bashkë me...; tok me...

bashkúam (i) e (e) mb A I bashkuar.

bashkúar (i e) mb

♦ I vënë shumë pranë a ngjitur me një tjetër a të tjerë; i puqur me një tjetër a të tjerë.

♦ I krijuar si një tërësi më vete nga bashkimi i pjesëve a njësive të veçanta; i formuar nga përzjerja ose shkrirja e disa pjesëve ose njësive të veçanta. **I bashkuar si një trup i vetëm.** [që në djalëri kish vendosur një vepër të madhe: ta bëjë Zullulandin një vend të bashkuar, të lirë, të qytetëruar e me nder (FK).]

♦ (në emra gjeografikë dhe emra institucionesh): **Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Emiratet e Bashkuara Arabe. Kombet e Bashkuara** organizatë ndërkombëtare me mbi 190 vende anëtare me të drejtë vote, që punon për paqe, siguri dhe bashkëpunim në botë.

bashkúar it (të) as Bashkim.

bashkudhë•héq kal hóqa héqur Udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës e mb Që udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës i m sh - it libr Ai që udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës•e ja f e bashkudhëheqës i.

bashkudhëhéqj•e a f Udhëheqje e përbashkët me dikë.

bashkudhë•híqem pës e BASHKUDHË•HEQ.

bashkudhëtár i m sh ë ët

♦ Ai që udhëton bashkë me dikë; shok udhe. **Një bashkudhëtar i panjohur.**

♦ *fig* Ai që përkohësisht ose rastësisht bashkohet me një lëvizje shoqërore a politike, pa pasur lidhje të brendshme e të thella me të. **Bashkudhëtar i përkohshëm (i rastit).**

♦ *fig* Dukuri që shoqëron një ngjarje, një lëvizje etj., diçka që zhvillohet ose që ecën krahas me diçka tjetër.

bashkudhëtár•e ja f sh e et f e BASHKUDHËTAR I. [Vula e Mbretërisë Maqedonisë dhe Shqipërisë ...ka në mes shqiponjën dykrenare të trashëguar dhe bashkudhëtare e shqiponjës së flamurit të kombit tonë. (JBr).]

bashkudhët•ój kal óva úar

♦ Udhëtoj së bashku me një tjetër.

♦ *veta III fig* Shoqëron një dukuri a diçka tjetër si bashkudhëtar.

bashkúem (i) e (e) mb >BASHKUAR (i e).

bashkúemt (të) as G Bashkim. [...me u përkujdesë për të mbledhurat e të bashkuemt e ktij visari komtar (GjF).] >BASHKUARIT (TË).

bashkúes e mb

♦ Që shërben për të krijuar një lidhje të ngushtë; që ndihmon për të krijuar një bashkim. **Idë bashkuese. Zanore bashkuesegjuh** zanore lidhëse.

♦ Që shërben për të bashkuar dy a më shumë pjesë të një mekanizmi, ose dy a më shumë sende. **Grup bashkues. Pllakë (kokë, unazë) bashkuese. Kunj bashkues. Ind bashkuesanat.**

bashkúes i *m sh - it* tek Vegël që shërben për të bashkuar dy pjesë të një mekanizmi a dy sende.

bashkúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të bashkohet.

bashkueshmëri a f libr Të qenët i bashkueshëm.

bashkujdí a f Harmoni; rënie në ujdi.

bashkushtár i *m sh ë ët* Shok ushtrie me dikë.

bashkyjësí a f sh ë ët astr Grup yjesh.

bashlín i *m sh a at*

♦ Gjilpërë me kokë.

♦ Pineskë.

bashlín•ë a f sh a at Gjilpërë e trashë.

bashlínz•ë a f sh a at Gjilpërë e hollë (e vogël).]

bashllatësh ndajf Ç Përnjëherësh e dendur. [**Moj Grebeneja e shkretë/ bashllatesh binin gjuletë (KPÇ).**]

bashllék•e ja f sh e et krahin G Shami koke e qëndisur.

bashllék u *m sh ë ët vjet*

♦ *ark* Gur i madh, zakonisht i gdhendur, që vihet si mbështetje në anët e qemerit ose të oxhakut.

♦ Gur në krye të varrit.

bâshmëni a f G Të qenët i bëshëm nga trupi.

báshnje t f sh J Barishte, barëra të këqija në grunore.

básho m pashq (përdoret për t'iu drejtuar një të rrituri) Xhaxha; xhaxho.

Básho shkurt i bashkim i.

bashqél si ndajf krahin G

♦ Si lëmsh. **Mbledh bashqel** mbledh lëmsh.

♦ Ngatërrueshëm; keq.

bashqél i *m sh a at krahin G* Lëmsh penjësh.

bashrakí a f Raki e ballit të kazanit.

bashsób•ë a f sh a at krahin Dhomë e pritjes së miqve.

basht i *m sh ë ët > BASHTU•LL LLI.*

bashté ja f sh - të J

♦ Kopsht perimesh.

♦ Kopsht me pemë frutore.

bashtërdím i *m A* Rrëmim.

bashtinár i *m sh ë ët* Pronar bashtine.

bashtín•ë a f sh a at

♦ *hist* Copë toke e trashëgueshme, që e zotëronte një familje fshatare në sistemin e timareve dhe që e punonte si arë.

♦ Kopsht, bahçe. [**Gja e vend shumë, ara e bashtina (VPSH).**]

báshto ja f sh - t Dobiç; kopil. > **BASHTU•LL LLI.**

bashtós e mb (Fëmijë) i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashtós i *m sh ë ët* Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashtos•e ja f e BASHTOS I.

báshtuj t sh i BASHTU•LL LLI.

báshtull *mb (Fëmijë)* bastard; kopil; doç.

báshtu•ll *lli m sh j jt* Dobiç; kopil; fëmijë bastard.

bashtún *i m sh ë ët J* Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashúr•e *ja G f sh e et bot* > **BOZHUR•E** **JA**.

bat e *mb (Truall)* i ulët; i batisur.

bat i¹ *m sh a at*

♦ Grackë për të zënë zogj, me një rrasë të mbështetur mbi kunjat të hollë, që rrëzohet mbi një gropë kur shkel zogu në kunjat.

♦ *fig* Kurth, grackë. **E shtie në bat. Bie në bat. Doli nga bati.**

bat i² *m sh a at* Gropë e vogël në tokë, ku vë thembrën e këmbës lojtari në lojën e doçkës. **Ruaj (zë) batin.**

bat i³ *m sh a at G* Hosten.

bat i⁴ *m sh a at* *krahin* Shami e lidhur nyjë me të cilën njëri nga lojtarët përpiket të gjuajë të tjerët në lojë.

báta *t m krahin* Llastika; këpucë gome.

baták *si kallëzues: U bë* **batak** u bë lerë e llucë.

baták *u m sh ë ët*

♦ Vend me ujë të ndenjtur e me baltë, që ka zakonisht edhe lëmishte të kalburat. > **LER•Ë** **A; LLUC•Ë** **A. Erë batak. Si bualli në batak. Ngeci (ra) në batak. E nxorën nga batak.**

♦ *fig* Gjendje e keqe dhe e vështirë, e cila lidhet me amullinë, me diçka të ulët e të ndyrë. Kanë rënë në batak.

♦ *keq* Njeri i ulët e i ndyrë, batakçi; *përmb* fundërrina të shoqërisë. **Batak i shoqërisë.**

*

Lë në batak Lë në baltë; braktis (*dikë që ka nevojë për ndihmë*).

batakçesh•e *a f sh a at f e* **BATAKÇI** **U**.

batakçi *a f sh j jt krahin G* > **BATAKÇI** **U**².

batakçi *u*¹ *m sh j jt G* > **BATAKÇI** **U**².

batakçi *u*² *m sh nj njtë bis* Ai që mashtron për të nxjerrë një përfitim për vete; ai që përpiket t'ia hedhë tjetrit me rrugë të pandershme; njeri i pandershëm e besëkeq.

batakçi•e *ja f sh e et f e* **BATAKÇI** **U**².

batakçillë•k *ku m sh qe qet bis* Sjellje e veprim prej batakçiu.

batakëri *a f* Braci; hajdutëri.

batakovín•e *a f sh a at* Batak i madh; vend i bërë batak.

batalín•e *a f sh a at* Tmerr; lemeri; frikë e madhe.

batalión *i m sh e et*

♦ *usht* Njësi me disa kompani të armëve të ndryshme, që hyn si nënrepart taktik në përbërjen e një regjimenti. **Batalion këmbësorie (tankesh, autonom). Shtabi (komandanti, komisari) i batalionit.**

♦ *hist* Njësi e punonjësve vullnetarë në vitet e para pas Çlirimit, që organizohej në punën për ndërtimin e vendit. **Batalioni i punës** njësi e tillë e përbërë kryesisht nga rekrutë me biografi të dyshimtë, që dërgoheshin në punime për tharje kënetash, hapje tunelesh etj.

*

Kam një batalion (me) fëmijë Kam shumë fëmijë.

batalís•enj *jokal a ur A*

♦ Flas me zë të lartë.

♦ Marr nëpër gojë.

batáll bis

I ndajf Pa punë. **Rri batall** rri pa bërë gjë.

II si kallëzues: **E bëj batall diçka** e prish; e nxjerr jashtë përdorimit.

batáll e mb bis

♦ I dëmtuar; i prishur; që s'hyn në punë. **Vegël batalle**.

♦ (*Tokë*) e lënë djerr.

♦ *fig* (*Njeri*) mendjetrashë.

batáll i m sh ë ët: Batall i madh! *tall* punë e madhe!; s'ka gajle!; aq më bën!

batallájk mb krahin G >BATALL E.

batallár e mb A Llafazan; që të çan kokën me dokrra.

batallíc•ë a f sh a at Grua që s'ia thotë fare për punë.

batallím i m

♦ Dëmtim; prishje; nxjerrje jashtë përdorimit (*e një vegle*). ♦ Mbetje djerr (*e tokës*).

batallín•ë a¹ f sh a at

♦ Tokë djerr.

♦ Punë e trashë; punë pa mjeshtëri.

♦ Shtëpi e mbetur a e lënë batall.

batallín•ë a² f sh a at kryes sh Fjalë pa vlerë; dokrra; pallavra.

batallís¹ kal a ur bis >BATALL•OJ.

batallís² kal a ur Ia çaj kokën (*dikujt*) me dokrra (pallavra, fjalë pa vlerë).

batallís•em¹ vetv a (u) ur bis >BATALL•OHEM.

batallís•em² a (u) ur

I *vetv* Mbetem batall; ngathtësohem; humb shprehitë për punë.

II *pës e* **BATALLIS².**

batallísj•e a¹ f >BATALLIM I.

batallísj•e a² f sh e et Fjalë boshe; pallavra; dokrra.

batallísur (i e) mb (*Vend*) i lënë djerr.

batallísht•ë a f sh a at bis Vend i lënë djerr.

batall•óhem vetv óva (u) úar bis

♦ *veta III* (*Vegla*) priset; nuk hyn më në punë.

♦ Mbetem pa punë, sepse më mungon diçka; nuk kam me çfarë të punoj.

batall•ój¹ kal óva úar bis

♦ Prish; nxjerr jashtë përdorimit (*një vegël*).

♦ E lë pa punë; bëj që të mos ketë me çfarë të punojë, e lë batall (*dikë*).

batall•ój² kal krahin G >BATALL•UE (me).

batallúar (i e) mb

♦ I prishur sa nuk ndreqet më, sa nuk hyn më në punë.

♦ I mbetur pa punë nga që s'ka me se të punoj.

batall•úe (me) kal óva úe krahin G

♦ Hutoj; ngatërroj.

♦ Vonoj.

batall•úe (me u) úe (u) úe krahin G

I *vetv*

♦ Hutohem; ngatërrohem.

♦ Vonohem.

II *pës e* **BATALL•UE (me).**

batallúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ I hutuar; i ngatërruar.

♦ I vonuar.

batallúem it (të) *as krahin G*

♦ Hutim; ngatërrim.

♦ Vonim.

batanij•e a f sh e et Mbulesë e leshtë, e pambuktë etj., e ngjeshur dhe me push, zakonisht me ngjyra e me zbukurime.. **Batanije pambuku. Mbështillem me batanije.**

bataré ja f sh e të >BATAR•E JA.

batár•e f sh e et Breshëri të shtënash. [**haju, ngaju, çaju, vraju, / m' pushkë e m'top gjeju** **batare** (GjF).] **Me ba batare** ekzekutoj me skuadër pushkatimi.

batát•e ja f sh e et *bot (Ipomoea batata)* Patate e ëmbël.

Bataví a m gjeog hist Troje në një pjesë të Holandës, të banuara nga batavianët gjatë Perandorisë Romane.

batavián e mb hist I Batavisë; që ka të bëjë me Batavinë.

bataviánë t m sh hist Banorë të trojeve një pjesë të Holandës gjatë Perandorisë Romake.

batbát ndajf: Luaj batbat luaj me një grup burrash, të cilët ulen në rreth dhe kalojnë dorë më dorë fshehurazi një shami të lidhur nyjë, duke qëlluar lojtarin e mesit derisa ai të gjejë kush e ka shaminë. >**TURRË.**

*

E çoj batbat E shtyj me sot e me nesër, e zvarrit (një punë etj.).

I hyj batbat ♦ I përvishem mirë (*punës*). ♦ I përvishem ashpër (*dikujt*).

batéc i m sh ë ët Fik i bardhë, i hershëm.

batént•ë a f sh a at *tek* Qafore.

baterí a f sh - të

♦ *usht* Njësi artilerie me disa togash dhe me katër deri në gjashtë gryka zjarri; ushtarë të kësaj njësie. **Bateri raketash(topash).**

♦ *kryes sh fig* Goditje, përpjekje a sulme të përqendruara kundër dikujt a diçkaje për të arritur një qëllim. **Zbraz të gjitha bateritë.**

♦ *tek* Grup pajisjesh. **Bateri turbinash. Bateri furrash.**

♦ *el* Grup pilash, akumulatorësh ose kondensatorësh, që janë lidhur së bashku për të dhënë rrymë elektrike. **Bateritë kanë rënë.** [**partitë e shkrehura po zgjaten/ të mbushin bateritë e rëna** (ASh).]

♦ *sport* Një radhë atletësh në një garë me shumë pjesëmarrës, që nisen të ndarë në grupe.

Bateria e parë e kualifikimit për qindëshin.

♦ *muz* Pjesë e orkestrës me vegla perskusioni.

*

I kanë rënë bateritë I janë shteruar fuqitë.

bateríst i m sh ë ët Teknik i mirëmbajtjes (i ngarkimit) të baterive (*të automjeteve*).

bát•ë a f sh a at Syth; lak (i rrjetës, etj.).

batërdí a f sh - të bis

♦ Dëm i rëndë, shkatërrim i madh, prishje e rrënim; e keqe e madhe; kërdi. **Bëj batërdinë.**

[**dhe sytë e mi/ janë plotë shkëndi/ si batërdi** (DhP).]

♦ Zhurmë e madhe; rrëmuje me potenciale shamatë. **Ç'është gjithë kjo batërdi?**

batërdís kal a ur bis Dëmtoj rëndë, prish, shkatërroj keq, rrënoj; dërrmoj.

batërdís•em a (u) ur

I *vetv bis*

Dëmtohem rëndë, prishem, shkatërrohem keq, rrënohem, dërrmohem. [**Vegjelia për ta batërdisen dhe vriten/ Dhe kështu parasitët gjakpirës po rriten** (FN).]

II *pës e* **BATËRDIS.**

batërdís•je a f Rrënim; shkatërrim.

batërdíssh•ëm (i) me (e) mb libr Me batërdi.

batërdísur (i e) mb bis I dëmtuar rëndë; i prishur e i shkatërruar keq; i rrënuar; i dërrmuar.

batërdísur it (të) as >BATËRDISJ•E A.

batërfláj si mb Stil batërflaj stil noti në të cilin notari i ngre të dy krahët nga uji dhe i shtrin përpara njëkohësisht.

batërfláj i m sport Stil noti në të cilin notari i ngre të dy krahët nga uji dhe i shtrin përpara njëkohësisht.

batërók u m sh ë ët vjet Ai që nxiton dhe pengohet.

bátërr ndajf Me rrëmuje; pa rregull.

bát•ërr rra f sh rra rrat

♦ Trazirë; pështjellim.

♦ Shkatërrim.

bat-húq emb K Dele arrakate.

batí pasth krahin G Nxirre (të shkretën)!

batí a¹ f G Lodhje; plogështi; këputje.

batí a² f sh - të G Ngritje e nivelit të ujit të detit, që përsëritet dy herë në ditë. **>BATIC•Ë A.**

batí- fjalëform Thellësi-.

batíat e mb ant ilir I batiatëve; që ka të bëjë me batiatët.

batíatë t m sh ant ilir Fis në trojet ndërmjet Lezhës dhe Durrësit.

batíavá ndajf Pa shpërblim; pa pagesë.

batíc•ë a f sh a at

♦ Ngritja e nivelit të ujit të detit, që përsëritet dy herë në ditë; det i ngritur, det i fryrë. **Batica dhe zbatica.**

♦ *fig* Periudhë ngritjeje e një lëvizjeje a veprimtarie; ngjitje dhe fuqizim i diçkaje (*e opinionit publik*).

baticór e mb libr I baticës; që ka të bëjë me baticën; (*hidrocentral*) që shfrytëzon energjinë e baticës; që vihet në veprim me forcën e saj. **Dallgë baticore.**

batifók•ë a f sh a at

♦ Qese lëkure për duhanin.

♦ Pjesë e hobesë ku vihet guri.

batigrafí a f tek Eksplorim i thellësive të detit a oqeanit me sonarë.

batigrafík e mb tek I batigrafisë; që ka të bëjë me batigrafinë; që përshkruan thellësitë e detit a oqeanit.

batím i m sh e et

♦ Anim i barkës gati për t'u përmbysur; përmbysje e barkës.

♦ Varje; perëndim (*i diellit*).

batimét•ër ri m sh ra rat tek Sonar për matjen e thellësisë së detit a oqeanit.

batimetrí a f tek Matje me batimetër e thellësisë së detit a oqeanit.

batimetrík e mb tek I batimetrisë; që ka të bëjë me batimetrinë.

batínas ndajf: Luaj batinas luaj një lojë fëmijësh me tri rrasa guri të vëna më këmbë, të cilat pala kundërshtare përpiqet t'i rrëzojë duke i goditur.

batín•ë a¹ f sh a at Rrasë guri e ngrehursi grackë për zogj. >**BAT I.**

batín•ë a² f sh a at Gur i madh që përdoret si shenjë rruge, kufiri etj.

batipál i m sh ë ët ndërt Tokmak mekanik për nguljen e shtyllave.

batís¹ a ur

I kal bis

♦ Shkatërroj; prish. >**BATËRDIS.**

♦ E rrëzoj përtokë, e përmbys; e pllakos sipër, e vë poshtë (*dikë, diçka*). **I batisi uji.**

♦ *fig* Më rëndon si peshë e madhe, më pllakos. **Më batisi malli. E batisi dëshpërimi.**

♦ *bis* Fut në dhe a shtrij e mbuloj me dhe (*lastarin e pjergullës*) për ta nxjerrë në një vend tjetër ose për të marrë fidanë hardhish.

♦ *fig* E degdis; e tret larg (*dikë*).

IIjokal

♦ Shkoj papritur e pakujtuar; vij befas; ia beh; çatis.

♦ *veta III* Rrëzohet; shembet >**BATIS•ET.**

batís² a ur bis krahin G

I kal E mërzit keq (*dikë*); i bëhem havale (*dikujt*).

IIjokal Bëj dëm të madh.

batís•et I vetv veta III bis (Dheu) shembet; fundoset a vithiset; rrëzohet rrafsh me tokën; (*barka*) batohet. **II pës e BATIS¹.**

batísës e mb (Dallgë) që e anon dhe gati e përmbys barkën.

batisfér•ë a f sh a at tek Dhomë sferike për vëzhgime në ujëra të thella, që lëshohet me kablo nga anija.

batisje•e a f sh e et bis Anim i barkës gati për t'u përmbysur; përmbysje.

batiskáf i m sh ë ët Lloj nëndetëseje e pajisur me sonarë për të bërë kërkime e studime në thellësitë e deteve dhe oqeanëve.

batísk•ë a f sh a at Kosh për peshkim në ujëra të cekëta.

batíst i m teks Pëlhurë liri ose pambuku shumë e hollë.

batísur (i e) mb bis

♦ (*Dhe*) i shembur; i fundosur a vithisur; i rrëzuar rrafsh me tokën.

♦ *fig* I rënduar nga një peshë a vuajtje e madhe; i pllakosur nga një ndjenjë.

♦ *fig* I degdisur; i tretur larg.

batllák u m sh ë ëtkrahin Vend mbujak; ligatinë.

bato- fjalëform Thellësi.

bat•óhet vetv veta III úa (u) úar vetv veta III (Barka) anohet gati për t'u përmbysur; përmbysset.

bat•ój¹

I kal

♦ E anoj gati për ta përmbysur; e përmbys, e kthej në anën tjetër (*barkën*).

IIjokal veta III

♦ Ulet; varet. **Dielli po baton** diell po perëndon.

♦ Varet nga njëra anë; anon; lëshon bark. **Barra batoi.**

bat•ój² kal dhe jokal G >**BAT•UE (me).**

batofil e mb bio (Kafshë) e thellësive; që jeton në ujëra të thella.

batók u m sh ë ët Moçal. >**BATAK U.**

batolít i m gjeol Masë shkëmbi vullkanik.

batomét•ër ri m sh ra rat tek Instrument për matjen e thellësisë së detit a oqeanit.

batometrí a m tek Matje e thellësisë së detit a oqeanit.

batometrík e mb tek I batimetrisë; që ka të bëjë me batimetrinë.

batonián e mb gjeol I batonianit; që ka të bëjë me batonianin.

batonián i m gjeol Kat i Jurasikut të mesëm.

batóq i m sh e et Gjuhëz e kambanës a ziles.

batór i m sh ë ët

♦ *mat* Faktor.

♦ *fiz* Koeficient.

batrác i m sh e et kryes sh Barëra; barishte të këqija.

batráç i m sh a at Duhan vjeshtak.

batúar (i e) mb

♦ (*Barkë*) e anuar gati për t'u përmbysur; e përmbysur.

♦ (*Barrë*) e anuar.

♦ (*Mur*) që lëshon bark.

♦ (*Diell*) i varur drejt perëndimit.

bat•úe (me) jokál ói úe G Rras; fut me zor; ngjesh.

bat•úe (me u) vetv óva (u) úe G Lodhem; këputem; kapitem.

batúem (i) e (e) mb G I lodhur; i këputur; i kapitur.

batúk u m sh ë ët Ftujak; kec mashkull motak (njëvjeçar).

bátull a f sh a at Cekëtinë në lumë etj.

batún mb I thurur; i punuar me thurje.

Batúm i m gjeog Qytet i Gjeorgjisë në brigjet e Detit të Zi.

batún e mb I endur në vegjë a tezgjah.

batút•ë a f sh a at

♦ Kundërpërgjigje.

♦ *muz* Akord.

bath a f sh a at A Bathë.

bath t f sh krahin G Gjithë llojete fasuleve.

báthes a f sh a at bot A Bathë.

báth•ë a f sh ë ët bot (*Vicia faba minor*) Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe pak të trasha, me lule të bardha në manushaqe e me një pikë të errët në petal; mbillet për të pasuruar tokën me azot dhe për bishtajat e kokrrat; bishtajat dhe kokrrat e kësaj bime, që përdoren për ushqim.

*

Bathë e mbirë në udhë Njeri i vetëm, njeri pa prindër dhe pa vëllezër e motra, njeri pa njeri; jetim.

Bathë ka ngrënë e bathë mollois (bathë ka parë e bathë tregon) mospërf Ka pak përvojë nga jeta, aq di e aq thotë.

Bathë, bathë, po një kokërr; batha, batha, po një koqe Avaz i vjetër; gjë e përsëritur deri në mërzi.

Ishin bathët të numëruara Ishte e shtrënguar ekonomia e shtëpisë; ishin të kufizuara mundësitë.

Janë një bathë e një kokërr Janë njësoj; janë brumë i një mielli, si njëri edhe tjetri.

Më humb batha E humb fillin; hutohem.

Si batha shtatëjavëshe mospërf Jo shumë i vjetër; i papjekur.

S'i ka bathët mirë (të mbara) Nuk i ka punët në rregull.

Siç duken (siç tregojnë) bathët Me sa duket; siç tregojnë shenjat.

Shtie me bathë tall marr me mend gjërat; hedh fall.

U ngopa me bathë U mërzhita nga një gjë e përsëritur dhe bajate.

**

bathë deti bot (*Ceratonia siliqua*) Dru i vendeve të ngrohta, me gjethe gjithnjë të gjelbra, me lule të vogla, që lidh bishtaja të mëdha e të ëmbla; fryti i këtij druri që përdoret i thatë si ushqim për njerëzit e kafshët. >**ÇIÇIBANOZ I.**

bathë e egër bot Bimë barishtore njëvjeçare, e egër, e helmët, me gjethe pak të trasha, me lule të bardha në manushaqe me një pikë të errët në petla, që rritet zakonisht në vende malore dhe bën bishtaja të mbushura me kokrra.

báth•ër ra f sh ra rat bot

♦ (*Narcissus poeticus*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të drejtë e me zhardhok, me gjethe si të zambakut dhe me lule të bardha ose të verdhë që dalin xhufkë në krye të kërcellit.

♦ >**BAD•ËR RA.**

báthëz a¹f bot Bimë bishtajore si batha, me kokrra më të vogla, që përdoret kryesisht si ushqim për kafshët; bathë kokërrvogël.

báthëz a²f

♦ E ënjtur si kokërr, që bëhet nga thumbimi i mushkonjës, i grerëzës etj.

♦ A Pikë e kuqe nga të kruajturit e lëkurës.

bathíl e mb A Shkatarraq.

bathísht•ë a f sh a at Tokë e mbjellë me bathë. > **BATHOR•E JA.**

báthje mb (*Frutë*) me kokërr gjatoshë e pak të shtypur si bathe. **Qershí bathje.**

bathór•e ja¹f sh e et

♦ Tokë e mbjellë me bathë.

♦ Kërcelli i thatë i bimës së bathës, pambukut etj.

bathór•e ja²f sh e et bot (*Asphodelus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar e të lartë rreth 1 m, me rrënjë si qepujkë, gjethe si të preshit, që rritet në kullota dimërore dhe nxjerr lule të vogla të bardha në pranverë. >**BAD•ËR RA; PRESH I EGËR.**

bathóre t f sh bot Bimë me rrënjë si qepujkë, me lule të bardha ose të kuqe, të familjes së amarileve.

bathúc e mb krahin G >**BATHUQ E.**

bathúq e mb Hutaq; harraq.

bathúq i m sh ë ët Njeri i hutuar e harraq.

bathúq•e ja f sh e et f e **BATHUQ I.**

baúl•e ja f sh e et Arkë me kapak si gjysmëhark, që shërben për të mbajtur plaçka në shtëpi ose gjatë udhëtimit.

baúll•e ja f sh e et > **BAUL•E JA.**

bav a f A

♦ Vend; vendlindje.

♦ Prejardhje; origjinë.

♦ Familje.

bavaréz e mb I Bavarisë; që ka të bëjë me Bavarinë, me banorët a vendësit e saj.

bavaréz i m sh ë ët Banor a vendës i Bavarisë.

bavaréz•e ja f sh e et f e **BAVAREZ I.**

Bavarí a f gjeog Shtet në Gjermaninë Juglindore.

bavrój•ë a f sh a at zool (*Malpolon monspessulanus*) Gjarpër helmues i gjatë deri 2 m, i përhapur në viset mesdhetare.

báx•ë a f sh a at Njeri i dashur, zemërmirë.

baxóf *a f ushq A* Supë me barishte.

baxhá ja *f sh - të* Baxhë.

baxhán e *mb* Mburravec, mendjemadh.

baxhán i *m sh ë ët* Njeri mburravec (mendjemadh).

baxhán•e ia *f e* **BAXHAN I.**

baxhanák u *m sh ë ët* Burrë i kunatës.

baxhaxhí a *m sh j jt krahin G* >**BAXHAXHI U².**

baxhaxhí u¹ *m sh j jt G* >**BAXHAXHI U².**

baxhaxhí u² *m sh nj njtë hist* Tagrambledhës bashkiak i taksës së shitjes.

baxhell•ë a *f sh a at zharg* Prostitutë e gjetur me ndërmjetës.

báxh•ë a¹ *f sh a at*

♦ Dritare e vogël në çati për të hyrë drita nga lart ose për të dalë mbi çati; kapak në tavan për t'u futur nën çati. >**KAPANXH•Ë A.**

♦ Dhomë nën kulmin e shtëpisë, mbi tavan, me dritare në çati, që shërben për të banuar ose për të mbajtur sende të ndryshme në të.

♦ Vrimë në çati për të dalë tymi ose vrimë në mur për të hyrë drita. >**FRËNGJI A.**

báxh•ë a² *f sh a at*

♦ Tagër i tregut.

♦ *hist* Taksë bashkiake e shitjes.

báxh•ë a³ *f* >**BAXHO JA. Djathë baxhe.**

báxh•ë a⁴ *f krahin G* Legen për të larë duart.

baxhgallóm•ë a *f sh a at kryes sh J* Vjetërsira; plaçkurina; gjëra pa vlerë.

baxhí a *f sh e et vjet*

♦ *bis (për t'iu drejtuar me nderim grave të moshuara)* Nënë.

♦ Grua myslimane që lan e ndreq të vdekurat për varrim.

baxhíst i *m sh ë ët* Punëtor i baxhës.

baxhíst•e ja *f sh e et f e* **BAXHIST I.**

báxho ja¹ *f sh - t* Punishte zakonisht afër staneve, ku mblidhet e përpunohet qumështi.

báxho ja² *m sh - t krahin* Burrë i kunatës. >**BAXHANAK U.**

baxhoxhí a *m sh j jt krahin G* >**BAXHOXHI U².**

baxhoxhí u¹ *m sh j jt G* >**BAXHOXHI U².**

baxhoxhí u² *m sh nj njtë*

♦ Punëtor i baxhos; teknik i baxhos.

♦ Bulmetor.

baxhoxhínj të sh i **BAXHOXHI U².**

baxhúle t *f sh* Qëndizma në buzën e bluzës ose në fundin e linjës së grave.

baxhulídh•e ja *f sh e et* Plehra; të fshira.

bâz i *m sh - t krahin G* Plis dheu.

Baz i *m shkurt i* Abaz.

bazál e *mb*

♦ *libr* >**THEMELOR E. Parim bazal.**

♦ *tek (Pllakë etj.)* e bazës.

♦ I vendosur në bazë; që ndodhet në bazë. **Sipërfaqe bazale. Tumor bazal mjek.**

bazált i *m sh e et gjeol* Shkëmb magmatik sipërfaqësor, me strukturë mikrokristalore, me ngjyrë të murrme, gati të zezë ose blu të errët.

bazáltík e *mb gjeol* >**BAZALTOR E.**

bazaltór *e mb gjeol* I bazaltit; që ka të bëjë me bazaltin.

bazáll *i m sh e et* A Qortim.

bazamént *i m sh e et*

♦ *ndërt* Themel.

♦ Bazë.

bazarét *i m sh e et vjet bis* >BAZRET I.

bazdravíc•ë *a f sh a at bis* Koqe; puçërr e vogël.

Báz•e ja *m shkurt i* Abaz.

Bazél *i m gjeog* Qytet në Zvicrën Veriperëndimore.

bazergján *im sh ë ët vjet* Tregtar; reshper.

bazerján *i m sh ë ët vjet* Tregtar.

bazë *si mb* Kryesor, themelor; që shërben si mbështetje ose si pikënisje. **Njohuri bazë.**

Rregulla (rrogë, tekst) bazë.

báz•ë *a¹f sh a at*

♦ Pjesë e poshtme e një trupi, mbi të cilën mbështetet a qëndron ai; pjesë e fundit e një trupi, që zakonisht është më e gjerë në krahasim me majën. **Baza e shtyllës (e piramidës).**

♦ *fig* Mbështetje kryesore e diçkaje; parim themelor mbi të cilin ndërtohet diçka; themel; arsye që shpjegon a përlligj diçka. **Në bazë të logjikës. Është pa baza. Bazë ligjore e vendimit.**

[**Komisja Letrare Shqipe... bâni hapin e parë të standardizimit të gjuhës letrare, tue vû si bazë dialektin e Elbasanit.** (APp).]

♦ *kryes sh* Parime kryesore të një shkence; parime themelore, mbi të cilat ngrihet e mbështetet një dituri; njohuri themelore të një fushe të dijes. **Bazat e astronomisë.**

♦ Tërësi e mjeteve, sendeve dhe kushteve të domosdoshme për një punë a veprimtari; qendër e pajisur me mjetet e nevojshme për të ndihmuar një veprimtari ose për furnizim. **Bazë materiale (teknike, mësimore, ushqimore, mekanike). Bazë sportive (turistike).Bazë furnizimi.**

♦ *ek* Tërësi e marrëdhënieve në prodhim, që i përgjigjen nivelit të zhvillimit të forcave prodhuese të shoqërisë në një periudhë të caktuar historike dhe që përbëjnë strukturën ekonomike të shoqërisë, mbi të cilën ngrihet superstruktura e saj. **Baza dhe superstruktura.**

♦ Organe të ulëta kundrejt aparatit qendror të administratës shtetërore e të organizatave politike-shoqërore; njësitë e prodhimit, institucionet lokale ose vartëse dhe rrethet kundrejt institucioneve qendrore drejtuese. **Punoj (shkoj, zbres) në bazë.Baza e partisë.**

♦ *usht* Vend ku janë përqendruar trupa dhe mjete ushtarake për qëllime luftarake; pikëmbështetje për nisjen e veprimeve luftarake, për furnizimin e trupave etj. **Bazë detare.**

Bazë lundruese. Bazë e lëshimit të raketave.

♦ Vend strehimi i përkohshëm për njerëz dhe mjete, që shërben si pikëmbështetje për një veprimtari. **E kishin kthyer shtëpinë në bazë propagande.**

♦ Diçka që merret si pikënisje ose si njësi për matje, vlerësim etj. **Sistem numërimi me bazë dhjetëshe. Marr si bazë.**

♦ *gjeom* Brinjë ose sipërfaqe e poshtme e një figure a e një trupi, mbi të cilën ngrihet pingul lartësia. **Baza e konit (piramidës, trekëndëshit).**

♦ *mat* Numër që ngrihet në fuqi.

♦ *gjeol* Vijë që përcaktohet në tokë si mbështetje për të formuar një trekëndësh të nevojshëm në matjet. **Shtrij bazën.**

♦ *kim* Klasë lëndësh të përbëra, që japin kripëra kur veprojnë me acide.

♦ Pjesë kryesore përbërëse e një lënde të përzier. **Baza e një bari. Helm me bazë arseniku. Pomadë me bazë vaji.**

♦ *teks* Majë. **Bazë e ind. Fijet e bazës. Masur baze.**

*

Në bazë të...; mbi bazën e... Duke u mbështetur në...; duke u nisur nga...; sipas...
báz•ë a²f sh a at krahin G Kënetë.

bazënisj•e a f sh e et Bazë që shërben si pikënisje për një veprimtari.

bazí a fushq Ç Gatesë me miell misri e ëmbëlsuar me sheqer ose mjaltë.

bazík e mb kim (Lëndë) me veti baze; që përmban bazë.

bazím i m Mbështetje (*e mendimit në fakte*).

baz•óhem vetv óva (u) úar

♦ Mbështetem në një fakt etj. për të dhënë një mendim, për të marrë vendim etj.; nisem nga një arsye, parim etj.; marr për bazë.

♦ *usht* Përdor ose e kam si bazë një vend; vendosem në një bazë.

baz•ój kal óva úar Mbështet (*një mendim, vendim etj.*) në një fakt, arsye etj.

bazrét i m sh e et vjet bis Fytyrë; pamje; dukë.

bazúar (i e) mb (Mendim, arsyetim etj.) i mbështetur në një fakt, parim etj.

bazúbe t f sh Mashtrim.

bazubéra t f sh >BAZUBE T.

bazúk•ë a f sh a at usht Armë supi e përbërë prej një gypi nga lëshohen raketa kundër tankeve.

bazyrét i m sh e et vjet bis Fytyrë; pamje.

bazhdár i m sh ë ët hist

♦ Peshues i mallrave në treg kundrejt një takse.

♦ Punëtor i peshores në pikë doganore.

bazhdarhán•e ja f sh e et > BAZHDARI A.

bazhdarí a f hist

♦ Taksë e bazhdarit për peshimin e mallrave në treg.

♦ Vend i bazhdarit në treg; punë e bazhdarit.

bazhdíle t f sh Bëzhdile; ferrishte.

bazhdún e mb A, Ç (Njeri) i papastër.

bazhdún i m sh a at A, Ç Njeri i papastër.

bazhdún•e ia f sh e et A, Ç Grua e papastër.

bazhduní a f A Fëlliqësi; papastërti.

bazhgár•e ja f kryes sh e et

♦ Lëmishte.

♦ Bëzhdile; grimcë. **Kam një bazhgare në sy** kam një plaçkë në sy. **Fshij bazhgaret.**

♦ *sh* Llapusha misri; lëvore bishtajash.

bazhgarína t f sh krahin G Mbeturina të holla druri; bëzhdile.

bázhnj•e a f sh e et

♦ Barishte; bar i keq.

♦ Gardh me shkurre.

♦ Të fshira; plehurina.

bazhulídhe t f sh Barishte; plehurina.

bazhúr•e ja f sh e et bot (Papaver rhoeas) Lulëkuqe fushe.

bazhuróre t f sh bot Familje e lulëkuqeve.

bazhúrr•ë a f sh a at krahin G Lopë me qime të kuqërreme të çelët.

BB ja *shkurt i* Banka Botërore.

BBC ja /bbc, angl bibi'si/ *shkurt i* **British Broadcasting Corporation** Korporata Britanike e Radiodifuzionit.

BC *shkurt i* Bajram Curri.

bdar kal vjet G >BDAR•Ë (me).

bdár•em *vetv dhe pës e* **BDAR.**

bdár•ë (me) *kal a ë vjet G* Humb; humbas.

bdár•ë (me u) *vetv a (u) ë vjet G* Humb.

bdárun (i e) *mb vjet G* I humbur.

bdárun it (të) *as vjet G* Humbje.

Bdek u m *shkurt i* Benedikt.

BDKSH ja *shkurt i* Besëlidhja Kombëtare Demokratike Shqiptare.

BDL ja *shkurt i* Bashkimi Demokratik i Luginës (së Preshevës).

bdor•óhem *G vetv dhe pës e* **BDOR•OJ. > BDOR•UE (me u).**

bdor•ój kal G >BDOR•UE (me)^{1, 2}.

bdor•úe (me)¹ *kal óva úe G* I dhuroj (*dikujt diçka*). .

bdor•úe (me)² *jokal óva úe G* Përgatit; bëj gati.

bdor•úe (me u) *óva (u) úe G*

I vetv Përgatitem; bëhem gati.

II pës e **BDOR•UE (me)².**

bdorúem (i) e (e)¹ *mb G* I dhuruar.

bdorúem (i) e (e)² *mb G* I përgatitur.

Be kim *shkurt i* Beril.

be ja f sh - të

♦ Pohim a mohim i vërtetësisë së diçkaje para dikujt, duke përmendur një njeri a një gjë të shenjtë ose të shtrenjtë; fjalë ose shprehje për këtë pohim a mohim. **E bëj me be** betohem. **Vë në be dikë** i kërkoj dikujt të betohet. [**Pjetri e mohon me be:** / -"Jo, për Zotin, moj aman,/ S'jam e s'jam." (FN).]

♦ *bis* Betim; fjalë e dhënë. **E mbaj benë. Lidhemi me be** bëjmë besa-besë.

♦ *etn* Dëshmi e një grupi betarësh për fajësinë e të akuzuarit.

♦ *etn* Betar. **Be për derë** një betar për çdo familje.

*

Asnjë për be As edhe një. [**n'ato fjalë mbetën pa za... Kishin ndejë me sy përdhe/ pa thanë kush një fjalë për be** (GjF).]

Bëj be e rrufe Betohem për gjithçka kam të shenjtë; *tall* betohem me të madhe për të mbuluar gënjeshtren.

Bëj be për dikë Kam respekt të madh për dikë; e nderoj shumë dikë.

Bëj be se... Betohem se...

**

be në rrenë Be që bëhet pa prova dhe dënohet prej njerëzve dhe prej fesë.

be gojas Be që bëhet vetëm me gojë ("*për krye të fëmijëve a njerëzve të tjerë*"), pa asnjë shenjë a simbol besimi, të cilën kanuni s'e pranon, as e njeh.

be me sedije Be me mungesë provash të plota dhe për të vdekur (*be që "s'e di"*).

be pastruese Be për ta nxjerrë të larë a të pafajshëm dikë.

guri i besë Gur mbi të cilin bëhet betimi.

pleqtë e besë Dëshmitarët.

be ja^{2f} *krahin G, J Turp. Beja e dheut* turp i madh.

BE ja *shkurt i Bashkimi European.*

béb•e ja^{1f} sh e et Foshnjë. **Bëj si bebe** sillem si i vogël (si fëmijë, si kalama).

béb•e ja^{2f} sh e et *anat* Hapje rrethore në dukje e zezë në mes të syrit, nëpër të cilën drita shkon në retinë; >**BEBËZ A; NINËZ A.**

*

E shikoj në bebe të syrit dikë ♦ Nuk trembem nga dikush; i qëndroj përballë me guxim. ♦ Kujdesem shumë për dikë, e rrit me pekule dhe shqetësohem shumë për të, e shoh në dritë të syrit (*zakonisht për një fëmijë të vetëm*).

Nuk më dridhet bebja e syrit S'kam frikë.

bébëz a f sh a at *anat* Bebe e syrit. [**kur ktheva kokën unë, e ktheu edhe Maksi. Sërish u gozhduam në bebëzat e shoshoqit.** (ED).]

bebúsh i m sh a at *përk*

♦ Foshnjë e këndshme.

♦ *fig* Njeri naiv.

bec i m sh a at

♦ Qengj i njomë.

♦ *bis* Fëmijë i urtë e i butë.

béc•ë a f sh a at Dele.

béc•e ja f sh e et *krahin G* Dele e bardhë.

bedát•em *vetv krahin G* >**BEDAT•Ë (me u).**

bedát•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Bëhem si i marrë; budallallepsem.

bedát•ëm (i) me (e) *mb krahin G* I marrosur; i budallallepsur.

bedátun (i e) *mb krahin G* >**BEDAT•ËM (i) ME (e).**

bedél *ndajf* Kot. **Shkoi bedel** shkoi për dhjamë qeni; u vra kot së koti.

bedél i m sh ë ët

♦ *hist* Njeri që zëvendëson dikë në punë angari, në ushtri, etj. kundrejt pagesës. [**Kam porosejtë babën me m'zanë bedel** (LPK).]

♦ *keq* Ai që bën a pëson diçka në vend të një tjetri kur nuk duhet.

♦ *hist* Taksë mbi meshkujt myslimanë që paguanin dikë për t'i zëvendësuar në shërbim ushtarak, gjatë sundimit otoman. >**ASQERI•E JA.**

♦ *hist* Pagesë që jepej në vend të punës së detyrueshme.

bedén i m sh a at

♦ Pjesë muri e ngritur si dhëmb mbi murin rrethues të një kështjelle, prapa së cilës mbroheshin luftëtarët. **Bedenat e kalasë. Mur (kala) me bedena.**

♦ Dantellë ose shirit dhëmbë-dhëmbë, që vihet buzës së një robe për zbukurim. Shami me bedena.

♦ *bis* Dhëmbëz; diçka e bërë dhëmbë-dhëmbë ose varg sendesh që duken dhëmbë-dhëmbë.

Bedena gurësh. Beden malesh. Gjethe me bedena.

♦ *vjet* Petk i gjatë si pallto për gra, i zbukuruar me qëndisje dhëmbë-dhëmbë.

bedeví *ndajf*

♦ Në vijë të drejtë.

♦ *bis* Fund e krye; krejt.

bedeví u m sh nj një *vjet* Beduin.

bedërmá ja f tek J Puthitje e mashkullit dhe femrës në zdrukthëtarë.

Bedfordshír i m gjeog Konté e Anglisë Lindore-Qendrore.

bedí•s kal ta tur >BEDIT.

bedít kal ta tur krahin Shpif.

bedít•em vetv vjet

♦ *veta III* Shfaqet papritur; bëhet ose del pa e ditur se nga shpifet. **M'u beditën ethet.**

♦ I ngjitem pas e nuk i ndahem; i bie më qafë; e bezdis.

bedítur (i e) mb (Njeri) që të ngjitet pas e nuk të ndahet.

bedítunit (të) as G Shpifje; bigoni.

beduá ja f vjet Mallkim.

beduín e mb (Fis) shtegtar arab

beduín i m sh ë ët Pjesëtar i fiseve shtegtare arabe.

beduníc•ë a f sh a at bot

♦ Shkurre e vogël, me gjethe të imëta e të tulta dhe me lule të merme ngjyrë trëndafili, që rritet në vise të ngrohta, zakonisht nëpër kodra të thata e në gurishte.

♦ *krahin(Salvia officinalis)* Shkurre e vogël e viseve të ngrohta bregdetare, përherë e gjelbër, me gjethe vezake ose heshtake, të mbuluara me push ngjyrë hiri e me një erë të veçantë; përdoret në mjekësinë popullore, në industrinë farmaceutike etj.>**SHERBEL•Ë A.**

bedhí a f vjet G Nderim; respekt.

bedh•ój kal óva úar vjet Sillem me nderim a respekt ndaj (*dikujt*); kam respekt për (*dikë*).

bef¹ kallëzues: S'më bën syri bef s'më trembet syri; s'kam frikë.

bef²jokal a ur Dal (shfaqem, arrij) papritmas.

befá ja f sh - të vjet (Lënie) peng.

*

Ia bëj befanë dikujt E rrënoj dikë.

befáj•ë a f sh a at Hall; mjerim.

béfas ndajf Në mënyrë të papritur dhe të menjëhershme; **papritmas, papandehur.**Shfaqet (del)

befas. Zë befas dikë e zë të papërgatitur dikë. [**Ca pika shiu ranë mbi qelq/ Për ty unë befas ndjeva mall (IK).**]

befasí a f

♦ Të qenët i papërgatitur për një të papritur; veprim a ngjarje që ndodh papritur. **Goditje në befasí. Zë (kap, gjej) në befasí. Sulmoj (godit) në befasí.**

♦ Goditje ose veprim i papritur dhe i menjëhershëm kundër dikujt. **Me befasí. I ruhem befasisë.**

befasím i m Zënie në befasí.

befasísh•ëm (i) me (e) mb (Veprim) i papritur e i menjëhershëm; që bëhet, ndodh a vjen befas.

>**PAPRITUR (i e). Kthesë e befasishme** ndryshim i papritur e i parashikuar(*i gjendjes*). **Në mënyrë të befasishme.**

befasísht ndajf

♦ Befas; në befasí; në mënyrë të menjëhershme e të papritur. [**Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë (XHS).**]

befas•óhem vetv óva (u) úar Habitem shumë nga diçka e papritur, gjendem në befasí. [**Kur, në mesin e viteve '70-të, gazeta letrare "Drita" botoi në disa numra me vijim esenë e gjatë të I. Kadaresë mbi lashtësinë dhe karakterin vendës të eposit verior, një masë lexuesish u befasuan. (ShS).**]

befas•ój kal óva úar

♦ E bëj (*dikë*) të habitet shumë nga diçka e papritur.

♦ Sulmoj në befasí; kap a zë të papërgatitur.

befasúar (i e) *mb* I kapur në befasi; i habitur shumë nga një e papritur.

befasúes e *mb* Që ndodh befasi a papritmas. [**me një ngarkesë ideoemocionale të pasur dhe befasuese.** (AÇ)]

béfm•e ja f sh e et vjet Aventurë.

beft jokall G >BEFT•Ë (me).

beft i m: Ia bëj beftinzhduk, heq qafe.

beftá ja f vjet bis Njollë turpi. **I vë befta dikujt** ia njollos emrin a nderin dikujt. **Na e bëri vajzën me befta.**

béftë (i e) *mb* Që ndodh papritur; i papandehur; që vjen befasi. **Ndryshim i beftë.**

béft•ë (me) *jokall a ë G* Shfaqem a dal papritmas.

beft•óhem vetv G >BEFT•UE (me u).

beft•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Kujdesem për dikë.

beg u¹mG >BE•J U.

*

Ndalu beg se ka hendek! (Këtu) ka rregulla; s'mund të bësh si do ti.

beg u² m bujq G Misër me ngjyrë kafe.

begát kal a ur > BEGAT•OJ.

begát•em vetva (u) ur >BEGAT•OHEM.

begatë (i e) *mb*

♦ I mbushur plot me të mira; që jep ose që prodhon shumë. >**FRYTSH•ËM (i) ME (e);**

PJELLOR E. Qytet i begatë. Të korra të begata. Vit i begatë.

♦ *fig* Pjellor; prodhimtar.[çerdhja e begatë e fjalëve me të njëjtën rrënjë dhe me përdorim aktiv në fjalorin e sotëm të shqiptarëve. (ShS).]

♦ *vjet* I pasur; i kamur.[**për të ri s'i shikoi/ as të vobegë, as të begatë (PB).**]

begatí a f sh - të

♦ Të pasurit me shumicë të gjithçkaje; jetë me të mira të shumta e të qëndrueshme. >**MIRËNI A; MIRËQENI•E JA; BOLLËK U. Burim begatie.Rroj në begati. [Ke pasë shumë t'mira e begati (VPSH).]**

♦ *dhe fig* Pasuri. **Begatitë e tokës. Begati mendimesh.**

begatím i m libr Shtim i të mirave; pasurim.

begatim pa shkakdrejt Pasurim në kurriz të një tjetri pa derdhur djersë vetë.

begatít kal G >BEGATIT•Ë (me).

begatít•em G vetv dhe pës e BEGATIT >BEGATIT•Ë (me u).

begatít•ë (me) kal G >BEGAT•OJ.

begatít•ë (me u) G vetv dhe pës e BEGATIT•Ë (me).

begatítun (i e) *mb G* I pasuruar; i begatuar.

begat•óhem vetv óva (u) úar

♦ *veta III* I shtohen të mirat, bëhet i begatshëm, pasurohet. **Begatohet vendi. Begatohet gjuha.**

♦ Pasurohem, fitoj një pasuri.

begat•ój kal óva úar

♦ *dhe fig* I sjell të mira me shumicë; e bëj të begatshëm, e pasuroj. **Begatojmë vendin.**

Begaton gjuhën (letërsinë). I begatoi jetën.

♦ *vjet* E bëj të pasur.

begatór e mb

♦ *poet* Pjellor; i begatshëm. **Tokë begatore.**

♦ *vjet* I pasur.

begatór i m sh ë ët (Njeri) i pasur; pasanik.

begatór•e ja f sh e et f e **BEGATOR I.**

begátsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I mbushur me të mira; që jep ose që prodhon

shumë. >**FRYTSH•ËM (i) ME (e); PJELLOR E.** Vend i begatshëm. Tokë e begatshme.

Punë e begatshme. Vit i begatshëm. Jetë e begatshme. [Kosova/ Fushë e begatshme me fruta e grunore (BXh).]

♦ I pasur; pasanik.

begátun (i e) mb G >BEGATUAR (i e).

begátunit (të) as G Begatim.

begçár e mbkrahin G >BEQAR E.

begçar i m sh ë ët krahin G >BEQAR I.

begçar•e ja f sh e et krahin G f e **BEGÇAR I.**

bég•e ia f sh e et kopsht Rrush i bardhë.

begení a f bis Mirësjellje e nderim në pritje e përcjellje të njerëzve. >**PËRFILLJ•E A.E kam me begeni** e begenis.

begenís a ur bis

I kal Pres (dikë të një shkalle më të ulët) me nderet e duhura; i bëj (*dikujt*) një vizitë për ta nderuar.

♦ Pranoj të kem marrëdhënie me dikë, që qëndron në një shkallë më të ulët se unë; sillem i afërt e i thjeshtë me (*dikë*); pranoj (*diçka që e quaj më poshtë se shkalla a mosha ime*); e përfill. **Begenis shokët. Begenis më të vegjlit. Ia begenis fjalët.**

IIjokal Pranoj të bëj diçka, megjithëse e quaj të papërshtatshme për shkallën time. **S'begenis as të më flasë.**

begenísj•e a f bis

♦ Pritje e përcjellje me nderim e respekt.

♦ > **BEGENI A.**

begeníssh•ëm (i) me (e) mb bis I begenisur; i respektueshëm.

begenísur (i e) mb Që e nderon tjetrin duke e përfillur dhe duke e pritur mirë, i pritur; që sillet me thjeshtësi e me nderim kundrejt të tjerëve.

begësh•ë a f sh a at G f e **BEG U.**

begónj•ë a f sh a at bot Bimë barishtore zbukurimi e viseve me klimë të butë, me lule me ngjyra të ndezura, vetëm me nënpetla.

begún si kallëzues: U bë begun u dobësua shumë; u lig.

begún i m sh ë ët krahin

♦ Këlysh lepur; lepur i vogël, lepurush.

♦ *keq* Njeri frikacak; lepur.

begj m sh lérë lérët vjet G Zotëri.

begjesí a f vjet Astar i kuq në kostume popullore.

beh jokall a ur kryes veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor)

♦ Vjen papritmas; arrin shpejt e papandehur. **Ia behu në shtëpi (në derë).Ia behu dimri.** [në Cetinë ka behë ai filli: (GjF).]

♦ Ndodh papritmas; ngjet papandehur; më zë në befasi. **Më behu një punë. I behu e liga.**

beh u m

♦ Vëmendje e kujdes i madh para të papriturës; gatishmëri për t'u ruajtur nga befasia. **Është pa beh. Eci (rri) në beh. Kam beh. E vë në beh.**

♦ Gjendje kur diçka e papritur dhe e fshehtë më zë të papërgatitur. >**BEFASI A. E zuri në beh. I ra (e vrau) në beh. I doli në beh.**

*

Bën beh ndodh Papandehur, befas.

E bëj beh I vë mendjen diçkaje, i vë kujdes; më shkon mendja; pandeh, kujtoj.

Ia bëj behun I ruhem diçkaje të papritur ose të fshehtë; rri gati; kam mendjen.

S'i bëj

beh Nuk ia kam frikën, nuk i trembem.

behán•e ia¹f sh e et vjet

♦ Mungesë; zi (*buke*).

♦ Faj.

♦ Ves.

behán•e ia²sh e et vjet Shkas; ngeçë.

behár si mb fig (Njeri) gjithnjë i qeshur e i përzemërt. **Jam gjithnjë behar. Bëhem behar (në fytyrë)** më qesh fytyra. **Më bëhet zemra behar** më mbushet zemra me gëzim. **Goja behar, zemra hambar** gojëmbël e zemërgjerë.

behár i m sh e et

♦ Pranverë.

♦ Stinë e ngrohtë; pranverë dhe verë. **Dimër e behar** gjithë vitin. **Rroba behari** veshje verore.

[**Po kur dimër del behari/ S'ka si zjarri.** (FN).]

behár•e t f sh ushq Erëza. **E ndreq gjellën me behare.**

beharísht ndajf bis Si për stinën e verës, si për behar. **Vishem (fle) beharisht.**

beharísht e mb Veror; për verë. **Veshje beharishte.**

behárna t f sh >**BEHAR•E T.**

behar•ój jokál óva úar bis Shkoj për verë (për të kaluar verën) diku. **Ku beharove sivjet?**

beharór e mb Veror; i verës; i përshtatshëm për stinën e verës. **Veshje beharore.**

behát•em vetv G >**BEHAT•Ë (me u).**

behátë (me u) vetv a (u) ë *G* Më bie të fikët; kam bajalldi.

behátun (i e) mb G I bajalldisur; që i ka rënë të fikët.

behátunit (të) as G Bajalldi; të fikët.

Behemót i m mitPërbindëshi detit (*në librin e Jovit*). [**"mrekulli toke"** dhe e kundërta e saj, **"mrekulli deti"**, gjegjësisht **"përbindëshi i tokës"** dhe **"përbindëshi i detit"**, shprehen në formën mitike: **"Behemot-Leviatan"**.(ShS)]

behót ndajf

♦ Përgjumësh.

♦ Si në jerm.

behót i m Përgjumësi.

behótunit (të) as GPërgjumje.

BEI ja shkurt i Banka Evropiane e Investimeve.

be•j u m sh lérë lérë

♦ Pronar tokash në sistemin ekonomik feudal; pjesëtar i klasës çifligare. [**Kapedani nxjerr kutinë/ - Dale bej të dredh cigarë.** (Pop)]

♦ *hist* Titull turk për qeveritarin e një krahine dhe më pas titull fisnikërie më i ulët se i pashait.

♦ *vjet* Titull pas emrit të një njeriu, në shenjë nderimi, me kuptimin *zoti*.

*

Rri si beu në kashtëtall Kapardisem rëndë.

béjç•e ja f sh e et vjet

♦ I biri i beut.

♦ *përk* Djalë i ri i shtëpisë; djalë që do të bëhet dhëndër.

bejenís kal a ur Ç > BEGENIS.

bejendís kal a ur Ç > BEGENIS.

bejk e mb (*Dash a dele*) me lesh krejt të bardhë

bejk u m sh ë ët Dash me lesh krejt të bardhë.

béjk•ë a f sh a at

♦ Dele me lesh krejt të bardhë.

♦ *përk* Vajzë bardhoshe e hijshme.

bejkúsh i m sh ë ët I biri i beut. > **BEJK U.**

bejlé•g gu¹ m sh gje gjet vjet Dyluftim. **Ndaj bejlegun** dal në dyluftim. **I qes bejleg** dikuajt e thërres në dyluftim dikë. [**janë gjetur këngë ku Gjergj Elez Alia merr pjesë në trimëritë e kreshnikëve ose, përkundrazi, "i qet bejleg Mujit" dhe nga bejlegu do të dalë se "kush asht ma trim"**. (ShS)]

bejlé•g gu² m sh gje gjet krahin Tufë e luleve në majë të bimës së misrit; lule e misrit.

bejlég u m sh gë gët Tufë flokësh; balluke.

bejlég•e ia¹ f sh e et Vezë pule e vogël dhe e fortë; vezë zoge.

bejlég•e ia² f sh e et Vajzë e fortë dhe e shkathët.

bejlegtár i m sh ë ët vjet Pjesëmarrës në dyluftim.

bejlerbé u m sh j jt vjet Qeveritar i përgjithshëm. [**Në krye t'ejalletit qëndronte një bejlerbej si qeveritar i përgjithshëm.** (AE)]

bejlerësh•ë a f sh a at vjet Grua ose vajzë e beut.

bejlerë t sh i BE U. [**Kini një shembull të bukur në partinë popullore, e cila mbahet sot në fuqi prej bejlerëve nga oxhakët më të vjetër, kurse anëtarët e saj lëvdohen që kanë shpëtuar prej bejlerëve.** (FN)]

bejlurçín•ë a m sh a at vjet Bej i vogël; bej i rënë nga vakti.

bejllék u m vjet

♦ Titull i beut; klasë shoqërore e bejlerëve.

♦ *përmb bis* Bejlerë.

Bejqíng u Kryeqytet i (Republikës Popullore të) Kinës. > **PEKIN I.**

Bejrút i m gjeog > BEIRUT I.

béjta pj krahin G Ndoshta; mbase; belqim.

bejtár i m sh ë ët > BEJTEXHI U.

béjt•e ja f kryes sh e et

♦ Vjershë, zakonisht me strofa prej dy vargjesh, karakteristike për poezinë e vendeve të Lindjes, që u përhap në Shqipëri në shekujt XVII-XVIII; vjershë lirike a satirike e thurur nga poeti popullor aty për aty; vjershë humoristike, që dy veta ia ngrenë njëri-tjetrit aty për aty.

♦ *keq* Vargje pa vlerë, vjershë e keqe.

bejte në shkop Bejte që dy veta krijojnë aty për aty për njëri-tjetrin; bejte hidh e prit.

bejtexhësh•ë a f sh a at keq f e BEJTEXHI U^{1,2}.

bejtexhí a m sh j jt G > BEJTEXHI U².

bejtexhí u¹ m sh j j G BEJTEXHI U².

bejtexhí u² m sh nj një

♦ Ai që bën bejte, bejtar; vjershëtar popullor, që thur vargje lirike ose satirike, zakonisht aty për aty. **Bejtexhiu i fshatit. Letërsia e bejtexhinjve.**

♦ *keq* Ai që shkruan vargje pa vlerë artistike; vjershëtar i keq.

bejtexhí•e *ja f sh e et f e* **BEJTEXHI U²**.

Béjto *m shkurt i* **BEJTULLAH U**.

bêjth a *f krahin G* Bythë; prapanicë.

bejzbóll i *m sport* Lojë me top dhe shkop midis dy skuadrave me nga nëntë veta, që gjuajnë me radhë dhe vrapojnë për të zënë bazat në fushë me vizime në trajtë rombi. **Top bejzbolli** lloj topi i fortë që përdoret në lojën e bejzbollit.

bejzbollíst i *m sh ë ët sport* Lojtar bejzbolli.

bek u *m sh ë ët vjet sport* Mbrojtës.

be•k ku *m sh qe qet* >**BEK U**.

bekác•ë *a f sh a at orn* (*Scolopax rusticola*) Gjelegër.

bekacín•ë *a f sh a at orn* (*Gallinago gallinago*) Shaptore.

bekçí u¹ *m sh j jt G* >**BEKÇI U²**.

bekçí u² *m sh nj njtë* Rojtar i arave, i vreshtave dhe ullishtave; rojtar fshati.

béker i *m sh a at kim* Enë me grykë të gjerë dhe me buzë për të derdhur lëngje, që përdoret zakonisht në laboratorë.

bekím i *m sh e et*

♦ Dhënie a marrje e hirit të perëndisë. [**Sa për urimet, po i dyfishoj e t'i dërgoj me një bekim** (ZV).] [**Nuk është e drejtë të thuhet se, nga Papët, kryetrimi shqiptar s'pati veçse "bekime apostolike", siç duan të thonë disa me tallje.** (AE).]

♦ *bis* Urim për mbarësi e lumturi. >**URAT•Ë A**.

♦ Miratim i një veprimi të keq; nxitje për të vijuar më tej punët e liga. **Korrupsion me bekimin e heshtur të partive.**

bek•óhem óva (u) úar *fet*

I *vetv* Marr bekimin.

II *pës e* **BEK•OJ**.

bek•ój kal óva úar

♦ *fet* I jap e hirin e perëndisë (*dikujt a diçkaje*) zakonisht duke i bërë kryqin dhe duke shqiptuar lutje; e bëj të shenjtëruar me anë të një riti. **Bekoj martesën.** [**n'agim/ njeriu bekon diellin si unë!** (MC).] **Sa e mirë që je, moj, të bekoftë perëndia!**

♦ *bis* I uroj mbarësi e lumturi; i jap uratën (*dikujt*). [**Kurse nënat e tyre do ta bekonin si shenjtore.** (IK).]

♦ *bis* I shpreh falënderimin; i jam mirënjohës (*dikujt a diçkaje*); e lëvdoj me mirënjohje. [**Ata bekonin fatin që shteti kërkonte gjithmonë e më pak, madje nganjëherë hiqte dorë edhe nga kërkesa për gjymtim të gjuhës** (IK).]

♦ *keq* Shpreh miratimin për diçka të keqe; e nxit (*dikë*) për ta vijuar më tej punët e liga.

bekonián e mb fil Që ka të bëjë me filozofinë e Francis Bekonit (1561–1626); empirist.

bekonián i *m sh ë ët* Pasues i filozofisë së Francis Bekonit, krijues i empirizmit.

bekonián•e ia f sh e et fil f e **BEKONIAN I**.

bek•ónj kal óva úar **A** Bekoj.

bekrí si kallëzues: **Sonte jam bekri** sonde jam në qejf.

bekrí u *m sh nj njtë*

♦ I dehur; dejmarak.

♦ Qejfli.

bekshí u *m J* Rojë e fshatit, e vreshtave, ullishtave, arave. >**BEKÇI U**.

bektashí u¹ *m sh j jtG* >**BEKTASHI U²**.

bektashí u² *m sh nj njtë fet* Pasues i sektit islamik të bektashizmit.

bektashián e *mb fet* I bektashinjve; që ka të bëjë me bektashizmin dhe bektashinjtë; që ndjek bektashizmin.

bektashíz•ëm mi *m fet* Sekt fetar islamik, i krijuar në shek. XV, që ka në dogmën e tij elemente të panteizmit.

bekuád•ër ri *m muz* Simbol^h para një note për të shënuar ulje ose ngritje të nivelit të saj.

bekúam (i e) *mb A* >**BEKUAR (i e)**.

bekúar (i e) *mb bis*

♦ *fet* Që ka marrë bekimin; që i është bërë bekimi. **Ujët e bekuar. Bukë (meshë) e bekuar.**

♦ *fig* Që ka ose që jep të mira, i begatshëm; që është i mbarë a fatbardhë. [**Krujë, o qytet i bekuar, / Prite, prite Skënderbenë (NF).**]

♦ Që ka marrë uratën; që pastë uratën. >**URUAR (i e)**.

♦ *euf bis* Që nuk është i mbarë e i pëlqyeshëm; që nuk e duam; që të mundon; që dëshirojmë të jetë i mirë e i mbarë; i uruar. **Ky i bekuar shi i prishi të lashtat.**

*

Gjithë ditën e bekuar Gjithë ditën e ditës.

Ujë i bekuar *shak* Raki.

Ditë e Ujit të Bekuar *fet* Festë e krishterë e Epifanisë.

bekúar a (e) *f euf* Sëmundje e lisë.

bekúemit (të) *as G* Uratë; bekim.

bel i¹ m Pjesë e ngushtë e trupit të njeriut midis krahavorit dhe kërdhokullave; ijët; pjesë mbi kryqet, mesi; pjesë e ngushtë e rrobave, që mbështjellin trupin në këtë vend. **Bel i ngushtë (i hollë, i gjerë, i trashë). Me bel të këputur** me bel shumë të hollë. **Rripi i belit. Fustan (pallto) me bel.** E kapi për beli.

*

M'u këput beli Lodhem shumë sa më dhembin kryqet.

Rri me duar në bel (në ijë, në brez, në mes) *keq* Rri pa bërë kurrfarë pune.

bel i² m sh a at Vegël bujqësore si lopatë, me teh trekëndësh, zakonisht me një këmbëz, që përdoret për të punuar thellë tokën ose për të hapur hendek. Bishti i belit. **Thellë një bel** thellë sa gjatësia e tehut të belit.

*

Beli ka (edhe) bisht *ff u* Çdo veprim ka pasoja; dardha e ka bishtin prapa.

**

bel çatall Bel me tehun të trashë e të ndarë si bigë.

bel ulluk Bel me teh të kthyer si lug që përdoret për të hapur gropë.

béla *pj krahin G* Ndoshta; belqim; mbase.

belá ja¹ f sh - të dhe ra rat bis Punë që sjell të këqija e ngatërresa; vështirësi që sjell shqetësime; diçka e padëshirueshme dhe e mërzitshme. >**KOKËÇARJ•E A. Bela e madhe (e keqe). Punë me bela. Më zuri belaja. E fut në bela. Hap belara.**

*

E blej belanë me para E kërkoj vetë të keqen; më ha vetë (kurrizi).

Gjej belanë me dikë a me diçka U ngatërrova keq me dikë a diçka.

I bëhem (i bie) bela dikujt I qepem nga pas, i bëhem barrë; i bie me qafë.

Ia bëj bela dikujt Ia lë barrën në kurriz dikujt.

Kërcen prifti nga belajata *tall* Detyrohem të bëj diçka nga e keqja.

Më bie barku në belashak Ha gjëra shumë të mira.

Më pjell (më ndez) belaja (groshi) me dikë Ndesh në vështirësi, zihem ngushtë, me dikë; më dalin ngatërresa të mëdha me të.

Na para, hiq bel Jam gati të paguaj, vetëm ngatërresa s'dua.

Për bel Për ngatërresa; për të sjellë kokëçarje; për fat të keq.

kali i belarave Njeriu, të cilit i mbeten në kurriz të gjitha ngatërresat e vështirësitë e të tjerëve; njeriu, të cilin e ngarkojnë me shumë punë.

belá ja²f sh - të bis Shtrati i pjellës të kafshët.

belaçór e mb bis>BELAQAR E.

beladón•ë a f

♦ *bot (Atropa belladonna)* Bimë barishtore shumëvjeçare helmuese, shpesh haset si shkurre deri 1.5 m e lartë, me gjethe vezake gati 20 cm të gjata, me rrënjë të tulta dhe lule bojëvjollcë në trajtë këmbore.

♦ *farm* Bar i përgatitur me gjethe dhe rrënjët e kësaj bime, që përmbajnë atropinë.

belá•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis Ngatërrestar; që u nxjerr vazhdimisht ngatërresa të tjerëve.

belá•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë bis Njeri ngatërrestar, që u nxjerr ngatërresa të tjerëve. **Është një belamadh që s'e ka shokun.**

belá•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e BELAMADH I.

belaqár e mb bis Ngatërrestar. **Djalë belaqar.**

belaqár i m sh ë ët Njeri ngatërrestar.

belaqár•e ja f sh e et f e BELAQAR I.

belarús e mb >BJELLORUS E.

belarús i m sh ë ët BJELLORUS I.

belarús•e ja f sh e et f e BELARUS I.

bélas ndajf Për beli; për mesi. **Kapemi (rrokemi) belas** bëjmë mundje duke u kapur për beli.

belaxhésh•ë a f sh a at f e BELAXHI U².

belaxhí a m sh j jt G>BELAXHI U².

belaxhí e mb (Njeri) që bën bela.

belaxhí u¹ m sh j jt G >BELAXHI U^{2,3}.

belaxhí u² m sh nj njtë Njeri që bën belara.

belaxhí u³ m sh nj njtë

♦ Ai që punon me bel. > **BELTAR I.**

♦ *vjet* Fshatar i varfër që punon me bel me mëditje. >**BELSHAK U.**

belaxhí•e ja f sh e et f e BELAXHI U^{1,2}.

belb ndajf Me belbëzime; si belbacuk. >**BELBËR. Flas belb.**

belb i m sh ë ët Njeri i belbët, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbacák e mb shar I belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbacák u m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbacák•e ja f sh e et f e BELBACAK U.

belbacúk e mb shar>BELBACAK E.

belbacúk u m sh ë ët > BELBACAK U.

belbacúk•e ja f sh e et f e BELBACKUK U.

belbájke mb f (Vajzë a grua) e belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbájke•ë a f Vajzë a grua e belbër; që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbák e mb I belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbák u m Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja..

belbán e mb I belbër; belbacuk; që flet me belbëzime; që i mbahet goja. >**BELBËR (i e).**

[Gjuha dalngadalë fillonte e trashej si e folura e një njeriu belban. (IK)]

belbán i m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime; që i mbahet goja. > **BELBACAK U.**

belbán•e ia f sh e et f e **BELBAN I.**

belbák e mb shar>**BELBACAK E.**

belbarák e mb shar I belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja. >**BELBACAK E.**

bélb•e ja¹f sh e et orn Patë e egër, me trup të vogël, që këlthet me zë të mbytur.

bélb•e ja²f sh e et f e **BELB I.**

bélb•em vetv a (u) urFlas si i belbër, me belbëzime, që i mbahet goja.

belbet•ój G >**BELBET•UE(me).**

belbet•úe (me) jokall óva úe G Belbëzoj; flas belb.

bélbër ndajf Me belbëzime; si belbacuk.

bélbër (i e) mb Belbëzues; që belbëzon; belbacak.

bélb•ër ra (e) f e **BELB•ËR RI (i).**

bélb•ër ri (i) m sh ër rit Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja kur flet.

bélb•ër ri m sh -ër ritNjeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja kur flet.

bélb•ër ra f sh ra rat f e **BELB•ËR RI.**

belbëri a f Belbëzim; marrje e gojës në të folur.

belbërim i m>**BELBËRI A.**

belbër•ój jokall óva úar > **BLEBËZ•OJ.**

bélbët (i e) mb>**BELBËR (i e).**

belbëzák mb (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzák u m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzák•e ja f sh e et f e **BELBËZAK U.**

belbëzán e mb >**BELBËZAK E.**

belbëzán i m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzán•e ia f sh e et f e **BELBËZAN I.**

belbëzím i m sh e et

♦ Marrje a mbajtje e gojës në të folur.

♦ E metë e të folurit që shfaqet me shqiptim të ndërprerë e të cunguar. [Në buzët e plasura s'iu vyshk belbëzimi (DA).]

♦ Të folur i paqartë e i palidhur; fjalë të shqiptuara nëpër dhëmbë; mërmëritje.

belbëz•ój óva úar

I jokall

♦ Më merret goja kur flas, i shqiptoj fjalët të ndërprera e të cunguara; më mbahet goja.

Belbëzoj lehtë. Belbëzoj nëpër dhëmbë.

♦ (Fëmija) nis të flasë.

♦ Mërmërit; flas turbull.

II kall

♦ (Fëmija) mëson të shqiptojë (fjalët e para).

♦ Them (diçka) nëpër dhëmbë.

belbëzónjës e mb (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja; belbëzues.

belbëzónjës i m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzónjës•e ja f sh e et f e **BELBËZONJËS I.**

belbëzúarit (të) as Belbëzim; mërmëritje.

belbëzúes e *mb* (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzúes i *m sh ë ët* Belbacak; ai që belbëzon; që i mbahet goja.

belbëzúes•e *ja f sh e et f e* **BELBËZUES I.**

belbëzújë *mb G* (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzúj•ë a *m dhe f a at G* Belbacak; ai që belbëzon; që i mbahet goja.

belbíc•ë a *f sh a at ikt* (*Salmothymnus Ohridanus*) Troftë e Liqenit të Pogradecit, më e vogël se korani, në ngjyrë argjendi. >**BELUSHK•Ë A.**

belbít•et *vetv a (u) ur* (Drita, flaka e kandilit etj.) dridhet a meket.

belbítj•e a *f* Dridhje a mekje e flakës së kandilit a llambës.

belbítur (i e) *mb* (Dritë) që dridhet; që zë të meket.

bélbj•e a *f* Marrje a mbajtje e gojës në të folur.

belb•ój *jokal óva úar* Më merret a më mbahet goja në të folur.

belbúc e *mb shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbúc i *m sh ë ët shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbúc•e *ja f sh e et shar f e* **BELBUC I.**

belbúeshëm *ndaif* Bleb; me belbëzim; duke m'u mbajtur a marrë goja.

belbújë *mb shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbúq e *mb shar* (Njeri) i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbúq i *m sh ë ët* Njeri që belbëzon, flet me belbëzime a i mbahet goja.

belbúq•e *ja f sh e et f e* **BELBUQ I.**

bélc•ë a *f sh a at teks*

♦ Qilim i trashë me thellë të gjata, që shtrohet zakonisht pranë vatrës. >**PLAF I; CULL I.**

♦ Shtrojë me një a me disa fletë, e punuar në vegjë me fije të trasha leshi ose lecke, dhe me breza ngjyra-ngjyra.

belçét•ë a¹ *f sh a at kryes sh*

♦ Plehra; plehurina.

♦ Varfanjakë; njerëz të dorës së fundit të shoqërisë; llum i shoqërisë.

bleçét•ë a² *f sh a at* Furrik i pulave.

belçík u *m sh ë ët* Hallkë e hundës (*për kafshë*).

bélða *pj krahin G* Ndoshta; belqim; mbase.

beléc i *m sh ë ët* A Fushë e betejës; fushë beteje.

beléc i *m sh a at* Qen i bardhë; balo.

beledí a *f sh - të* > **BELEDI•E JA.**

beledí•e a *f sh e et vjet* Bashki.

belég e *mb bis* Budalla; mendjelehtë. **Pusho, o beleg (moj belege)!**

belég u¹ *m sh ë ët* > **BEJLEG U.**

belég u² *m sh ë ët bis* Njeri budalla a mendjelehtë.

belég•e *ja f sh e et bis* Budallaqë; mendjelehtë.

belegrí a *f sh - të* Ngatërresë; punë e bërë lëmsh.

belék e *mb krahin G*

♦ (*Vezë*) e vogël e pulës që nis të pjellë për herë të parë.

♦ (*Njeri*) trupvogël; imcak.

belék u¹ *m sh ë ët* A Fushë e betejës; fushë beteje.

belék u² *m sh e et krahin G*

♦ Vezë e vogël e pulës që nis të pjellë për herë të parë.

♦ Njeri trupvogël.

belém•e ja f sh e et Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. >**HASH•Ë A;**

PARAVITH•E JA; VITHANIK•E JA.

belemníte t m sh paleo zool Kafshë të ngjashme me kallamarin.

belësh ndajf Kot; më kot; pa dobi. **Flas belesh** flas pa e matur fjalën.

beletís jokál G >BELETIS•Ë (me).

beletís•ë (me) jokál G

♦ Dal nga rruga e drejtë; marr rrugë të shtrembër.

♦ Ndërkrehem; rebelohem.

beletísj•e a f G

♦ Dalje nga rruga e drejtë.

♦ Rebelim.

beletísun (i e) mb G

♦ I dalë nga rruga e drejtë.

♦ I ndërkryer; i rebeluar.

beletríst i m libr Ai që merret me beletristikë, që shkruan kritikë letrare e artistike për efekt artistik.

beletristik e mb libr I beletristikës; i beletrizmit.

beletristik•ë af libr

♦ Sprovë, kritikë e letërsisë dhe artit, që shkruhet kryesisht për efekt estetik.

♦ Letërsi si art i bukur. [Meshari i Buzukut nuk hyn, sigurisht, në beletristikë. (APp)]

beletríz•ëm mi m libr >BELETRISTIK•Ë A.

belezík u m sh ë ët G > BYLYZYK U.

belg u m sh ë ët > BELGJIAN I.

belg e mb >BELGJIAN E.

belgjián e mb I Belgjikës; që ka të bëjë me Belgjikën, me banorët a vendësit e saj.

belgjián i m sh ë ët Banor a vendës i Belgjikës.

belgjián•e ja f sh e et f e BELGJIAN I.

belgjik u m sh ë ët vjet Pushkë belge e para Luftës së Dytë Botërore.

Belgjik•ë a f gjeog Monarki parlamentare në Europën Veriperëndimore.

belhóllë mb (Vajzë a grua) me belin a mesin të hollë. **Modelet belholla.**

belí

I ndajf bis Haptas, qartë, në mënyrë të dukshme. **Bën beli** duket qartë, shquhet. **E bëj beli** e tregoj veten, e shfaq hapur.

II fj ndërmj Siç duket, me sa duket. [Hajrin, djalë, un ty ta pasha,/ se beli i emi kenke kanë! (CV).]

belicár e mb I Belicës; që ka të bëjë me Belicën, me banorët a vendësit e saj.

belicár i m sh ë ët Banor a vendës i Belicës.

belicár•e ja f sh e et f e BELICAR I.

belícëmb

♦ (*Qershi*) me kokrra bardhoshe.

♦ Bardhoshe.

belíc•ë a¹ f sh a at

♦ *kopsht* Qershi kokërrmadhe me ngjyrë të bardheme.

♦ *kopsht* Dardhë, misër etj. me kokërr të verdhë në të bardheme.

♦ *krahin* Dele e bardhë. >**BEJK•Ë A.**

belíc•ë ^{a2}*f ikt* (*Phonixus phonixus*) Peshk i ujërave të ëmbla i familjes së krepëve, që haset në tufa të mëdha.

Beligrád i m gjeog vjet Beograd.

belík e mb vjet Që është pronë e shtetit.

*

Mall belik Mall i shtetit; *bis* mall pa zot; diçka për të cilën s'bëhet merak askush.

belí•k ku m sh qe qet vjet Pronë a mall i shtetit.

belím i m sh e et bujq Punim me bel (*i tokës*).

belín•ë a f sh a at bot(*Phlomis fruticosa*) Shkurre e vendeve mesdhetare, me shumë degë të holla, me gjethe të zgjatura si heshtë e poshtë me push, me lule të verdha e të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. >**BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

belíqe t sh i BELI•K KU.

belísh•ë a f sh a at bot (*Holcus mollis*) Bimë barishtore shumëvjeçare me rizoma, me kërcell deri 30 cm të lartë, që mbin në pyje e buzë gjerdheve.

belíz•ër ra f sh a at Ç Bar fiejhollë.

belíz•m•ë a f sh a at bot (*Andropogon pubescens*) Bimë e graminacave, me kërcëj të shumtë që dalin drejt e nga rrënja.

belkëpútur mb f (*Vajzë a grua*) me bel shumë të hollë. >**MESKËPUTUR.**

belkëpútur a f sh a at Vajzë a grua me bel shumë të hollë.

belk•úa ói m sh ónj ónjtë bot (*Nymphaea alba*) Zambak uji i bardhë.

belk•úe m sh ój ójt bot G (*Nymphaea alba*) Zambak uji i bardhë.

bel•ój kal óva úar Punoj me bel (*tokën*).

belór e mb (*Veshje*) Që bie deri në bel; me bel.

belór•e ja f sh e et Bluzë grash që bie deri në bel.

belót i m sh ë ët bot (*Rhamnus alaternus*) Shkurre e viseve mesdhetare, me degë që thyhen lehtë, me gjethe të trasha, të lëmuara e përherë të gjelbra, kokrrat e së cilës përdoren për ngjyrosje.

belqída ndajf bis Ndoshta; mbase. >**BELQIM.**

belqím ndajf bis Ndoshta; mbase. **Belqim vjen nesër.**

beshák e mb I Belshit; që ka të bëjë me Belshin, me banorët a vendësit e tij.

belshák u¹ m sh ë ët vjet Fshatar i varfër, që punonte me bel me mëditje.

belshák u² m sh ë ët Banor a vendës i Belshit.

belshák•e ja f sh e et f e BELSHAK U².

bélta ndajf bis Ndoshta; mbase.

beltár i m sh ë ët > BELSHAK U¹.

beltráshë mb (*Grua a vajzë*) me bel të gjerë.

Beluçistán i m gjeog Krahinë malore në Azinë Perëndimore, që shtrihet nga juglindja e Iranit, jugperëndimi i Afganistanit deri në pjesën perëndimore të Pakistanit.

belúg•ë a¹ f sh a at ikt (*Huso uso*) Bli i detit të zi dhe Detit Kaspik. **Haviar beluge.**

belúg•ë a² f sh a at zool (*Delphinapterus leucas*) Balenë e vogël me dhëmbë, e ujërave të Arktikut, që bëhet e bardhë kur rritet.

belunázë mb poet (*Vajzë, grua*) me bel të hollë.

belunáz•ë a f sh a at Vajzë a grua me bel të hollë.

belúsh i m sh ë ët bot (*Vaccinium scoparicum*) Shkurre e vogël e viseve të ftohta, me gjelbërim të përhershëm, me lule të vogla si këmborë ngjyrë trëndafili të hapur, që bën kokrra të vogla, të kuqe dhe pak të tharta.

♦ Kokërr e kësaj bime. **Belush i kuq.**

belúshk•ë a¹f sh a at ikt (*Salmothymus Ohridanus Steindachner*) Troftë e Liqenit të Pogradecit, më e vogël se korani, në ngjyrë argjendi. >**BELBIC•Ë A.**

belúshk•ë a²f sh a at zvog, përk Mes i hollë. [**Kërkon belushka të ngrohta/ shijon shalushka të plota** (AZÇ).]

belúz i m sh ë ët teks>**BELLUZ I.**

belvedér i m ndërt usht Kullë vrojtimi; pirg.

belvedér•e ja f sh e et Kioskë me çati, pa mure, që përdoret për të ndenjur në hije.

Belzebúb i m Djall; Satan; demon i filistinëve.

belláh mb krahin G (Njeri) i qullët; përtac.

béll•ë a f sh a at Ç Dele e bardhë.

bellicoso /belikózo/ muz it

I ndajf Në mënyrë luftarake, agresive.

II mb I ekzekutuar në mënyrë luftarake, agresive.

bellír•em vetv a ur A Kapitem; këputem.

béllo mb J (Fëmijë) i urtë.

bellobá ndajf J: Fëmija shkon belloba fëmija zvarritet këmbadoras.

Bellobóg u m mit sll Perëndi e dritës dhe diellit.

bellúsh i m sh a at Ç Qen qimebardhë.

bellúz i m sh e et teks Plush.

bellúztë (i e) mb teks (Prej) belluzi; që ngjan si belluz.

bemák u m sh ë ët ikt (*Rutilus rubilio Ohridanus*) Italian roach.

bemól mb muz. Që ndodhet nën tonin e saktë; që ndodhet gjysmë toni më poshtë se çelësi korrespondues natyror. **Si bemol.**

bemól i m muz: Shenja e bemolit (b) shenjë që tregon se një notë ulet një gjysmë toni.

Ben i m shkurt i Arben.

benazepríl i m farm Bar për mjekimin e presionit të lartë të gjakut, kongjestionit kardiak dhe mosfunksionimit kronik të veshkave.

bend i¹m sh e et Pellg me një ledh si pritë, ku grumbullohet ujë për të ujitur ose për një punë tjetër. >**HAUZ I.**

bend i²m kryes sh e et Shpoti, fjalë me thumb. **Flet (nget) me bende.**

♦ Fjalë të kota; gjeputa.

♦ Arsye të kota, që nuk qëndrojnë. **Nxjerr (qes) bende.**

*

Jam në bend të mirë Jam në qejf; jam me të mira.

bend i³m sh e et Ai që i shkon pas dikujt që të përfitojë prej tij.

bend i⁴m sh e et Gjymtim; ilet.

benediktín e mb fet I urdhrit të murgjve benediktinë.

benediktín i m sh ë ët fet Murg i një urdhri katolik që ndjekin rregullat e Shën Benediktit (rreth vitit 529).

benefís i m sh e et Shpërblim kundrejt një shërbimi. **Benefiset e kishës.**

BENELUX I m shkurt Bashkim ekonomik i Belgjikës, Holandës dhe Luksemburgut.

benevrék•ë t m sh

♦ Pantallona të gjera prej pambuku a mëndafshi, zakonisht të bardha e më rrallë të zeza ose në ngjyrë manushaqe, që i mbajnë burrat e gratë.

♦ Të mbathura të gjata deri në fund të këmbëve.

bén•ë *a f* Veri; anë e veriut; vend që e ha veriu. **Benë e shullë** veri e jugë.

beng *si ndajf*: **Bëhem beng i verdhë** zverdhem shumë. **Ftua beng i verdhë** ftua i pjekur mirë.

ben•g gu¹m sh gje gjet *orn* (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq; ushqehet me fiq.

ben•g gu²m sh gje gjet *krahin* Gjerdan me gurë të çmuar ose me florinj.

Bengál i m gjeog Krahinë e ndarë midis Bangladeshit dhe Indisë. **Tigër i Bengalit** (*Panthera tigris tigris*) lloji më i përhapur i tigrave. **Tigri i bardhë i Bengalit**.

bengaléz e mb I Bengalit; që ka të bëjë me Bengalin, me banorët a vendësit e tij.

bengaléz i m sh ë ët Banor a vendës i Bengalit.

bengaléz•e ja f sh e et f e **BENGALÉZ I**.

bengalisht *ndajf* Në gjuhën e bengalezëve.

bengalisht•e ja f gjuh Gjuhë indo-ariane e Bengalit. **Alfabeti i bengalishtes** alfabeti bazë për shumë gjuhë të krahinave lindore të Azisë Jugore

béng•ë a f sh a at K Nishan në lëkurë; nishan i faqes.

béngje t m sh orn >**BENG•GU²**.

beniamín i m sh ë ët libr Ai që gëzon dashurinë dhe përkrahjen e veçantë të dikujt; i përkëdheluri i dikujt. >**FAVORIT I; KANAKAR I**.

benínj e mb mjek I mirë; i parrezikshëm. **Tumor beninj**.

benk u m sh ë ët orn >**BEN•G U**.

benlík u m sh ë ët G Bocë; shishe.

bént•e ja f kryes sh krahin G Sulm i hidhur me fjalë.

bentexësh•ë a f sh a at vjet krahin G f e **BENTEXHI U**.

bentexhí u m vjet krahin G Ai që sulmon hidhur me fjalë.

bentexhí•je ja f sh e et vjet krahin G f e **BENTEXHI U**.

bentexhínj të vjet krahin G sh i **BENTEXHI U**.

bentík e mb gjeog (*Organizëm, bimë a kafshë*) që jeton në afër fundit ose në fund të detit.

bentón i m përmb bio Tërësi organizmash që jetojnë afër fundit të detit ose në fund të detit.

bentós i m përmb bio >**BENTON I**.

benxín a f A Benzinë.

benxín•ë a f bis

♦ Benzinë.

♦ Motobarkë (që punon) me benzinë. >**BENZINAT•Ë A**.

bénxh•ë a f sh a at Ç Kodër.

benzaldehyd i m kim ind Aldehid i lëngët pa ngjyrë, me erë të hidhur si bajamja; përdoret për prodhimin e bojërave dhe parfumeve.

benzén i m kim ind Hidrokarbur i lëngët i avullueshëm, i pranishëm në bitumet qymyrgurore dhe në naftë; përdoret në sintezë kimike; ka veti kancerogjene.

benzinát•ë a f sh a at det Motobarkë që punon me benzinë.

benzín•ë a f kim, ind Hidrokarbur aromatik pa ngjyrë i avullueshëm, që nxirret nga nafta; ndizet lehtë dhe përdoret në sintezat organike, si tretës dhe si lëndë djegëse për motorë me djegie të brendshme.

*

I hedh benzinë zjarrit Nxiti grindjen e dy vetave; acaroi gjendjen.

I vë benzinën E djeg krejt; e përvëloj.

Lag drutë me benzinë Nxiti sherrin; i hedh benzinë zjarrit.

**

benzinë automobili Benzinë për motora me djegie të brendshme.

benzinë aviacioni Lëndë djegëse për aeroplanë.

benzinë e etiluar Benzinë me përmbajtje të lartë plumbi.

benzinë e paeteluar Benzinë pa përmbajtje plumbi.

benzól i m kim, ind Lëng i hollë e pa ngjyrë, me një erë të lehtë; nxirret nga nafta; avullon e ndizet më shpejt se benzina dhe përdoret për disa lloje motorësh, për prodhimin e lëndëve ngjyrosëse, të lëndëve shpërthyesë, të disa barnave etj..

Beograd i m gjeog Kryeqytet i Serbisë; *hist* kryeqytet i ish Jugosllavisë.

beogradas e mb I Beogradit; që ka të bëjë me Beogradin, me banorët a vendësit e tij.

beogradas i m Banor a vendës i Beogradit.

beogradas•e ja f e BEOGRADAS I.

Beotí a f gjeog ant Krahinë e Greqisë së lashtë, në veri të pjesës lindore të Gjirit të Korintit, ku ndodhet Mali i Parnasit.

Bep i em m shkurt i Jozef.

Bepín•ë a f shkurt i Jozefina.

beqár e mb (Djalë a vajzë) në moshë të madhe që nuk është martuar.

beqár i m sh ë ët Djalë i madh në moshë, i pamartuar.

beqár•e ja f sh e et Vajzë e madhe në moshë, e pamartuar

beqarí a f

♦ Të qenët i pamartuar në moshë të rritur; gjendja e atij që e ka kohën për martesë, po nuk është martuar. **Vitet e beqarisë. I dha fund beqarisë.**

♦ *përmb* Tërësi e beqarëve; të rriturit e pamartuar. **Shokë të beqarisë.**

beqarísht ndajf Si beqar.

beqarllék u m bis>BEQARI A.

beqír i m sh bis Dashnor; i dashur në marrëdhënie midis homoseksualëve.

béqo ua m sh - t bis >BEQAR I.

Béqo ja m shkurt i Beqir.

ber i¹ m sh e et

♦ Hark; pjesë e një sendi e përkulur si hark; lakesë. **Ber i urës.**

♦ Shigjetë. **Hark e ber** hark dhe shigjetë.

ber i² m sh e et zool (Masticophis flagellum) Gjarpër i hollë, deri 1.5 m gjatësi, që gjuan kryesisht hardhuca. >**SHIGJETULL A.**

berát i m sh e et vjet Dekret i sulltanit. >**FERMAN I.**

berátas e mb I Beratit; që ka të bëjë me Beratin, me banorët a vendësit e tij.

berátas i m sh - it Banor a vendës i Beratit.

berátas•e ja f sh e et f e BERATAS I.

berátçe¹ mb (Valle) karakteristike e Beratit.

berátçe² ndajf

♦ Në të folmen e Beratit.

♦ Ashtu si bëjnë beratasit.

berátçe•e ja f

♦ Valle popullore e krahinës së Beratit, që luhet nga dy veta të zënë për dore; valle beratase.

♦ Mënyrë e të folurit të Beratit.

berbát e mb Ç I shkujdesur; i shthurur; që prish pa mend.

berbán i m sh ë ët ent G Mashkull i bletës.

berbát ndajf G Në gjendje të rrënuar.

berbatís *kal G* >**BERBATIS•Ë** (me).

berbatís•em *G vetv dhe pës e* **BERBATIS.** >**BERBATIS•Ë** (me U).

berbatís•ë (me) *kal G* Rrënoj; prish keq.

berbatís•ë (me u) - (u) *ë G*

I vetv Rrënohet; prishet keq.

II pës e **BERBATIS•Ë** (me).

berbatísj•e a f sh e et *G* Rrënim.

berbatísun (i e) *mb G I* rrënuar; i prishur keq.

berbecúl e *mb bis*

♦ Pa dinjitet; pa nder.

♦ Ç Varfanjak, i shtresës së varfër; i rreckosur.

berbecúl i *m sh ë ët*

♦ Njeri pa dinjitet e pa nder.

♦ Ç Varfanjak; njeri i shtresës së varfër; njeri i rreckosur.

berbecúl•e ja f sh e et f e **BERBECUL I.**

berbér e *mb I* berberëve; që ka të bëjë me berberët, me mënyrën e jetesës dhe gjuhën e tyre.

Gjuhë berbere gjuhë e përbërë nga shumë dialekte afro-aziatike, që flitet kryesisht në Marok.

Kalendar berber kalendar bujqësor tradicional që përdoret në krahina të ndryshme të Afrikës së Veriut.

berbér i¹ *m sh ë ët*

♦ Ai që ka për mjeshtëri të qethë flokët dhe të rruajë.

♦ *vjet* Ai që bën synet djemtë myslimanë.

*

Bëhem berber në kokën e tjetrit E mësoj diçka në kurriz të tjetrit.

Më rrove, të rrova, brisku (qe) i berberit Dolëm barabar, pa fituar as njëri as tjetri; as më ke, as të kam (borxh).

Te koka e qerosit të gjithë bëhen berberë *fj u* Një punë është fare e lehtë e mund ta bëjë kushdo kur s'ka përgjegjësi për të.

berbér i² *m sh ë ët* Vendës i Afrikës Veriore.

berbér•e ja f sh e et f e **BERBER I.**

berberhán•e ja f sh e t Floktore.

berberhán•ë a f sh a at Floktore.

berberí a f sh - të

♦ Berberhane; floktore.

♦ Mjeshtëri e floktarit.

berdánk•ë a f sh a at *vjet usht* Pushkë e vjetër me një fishek.

berdú je f sh je jet *keq J* Grua e përdalë; zhargë.

berduvél•e ja f sh e et J Menteshë.

bereqávers *fj ndërmj* Jo keq, falë Zotit.

bereqavérsen *fj ndërmj* >**BEREQAVERS.**

bereqét i *m sh e et bis*

♦ Drithë; të lashta të mbjella dhe prodhimi i tyre. **Vit me bereqet. Bëj bereqet. Mbledh**

bereqetin. Me bereqet! *urim* qoftë prodhim i mbarë.

♦ *fjg* Fryt, dobi; vlerë. **Punë (fjalë) pa bereqet.**

* **E kam me bereqet** Më ka duk.

bereqetlí e *mb G I* bereqetshëm; i begatshëm.

bereqétsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që ka të korra të mbara; që ka prodhim të madh; që sjell prodhim të mbarë. **Vit (shi) i bereqetshëm.**

♦ *fig* I frytshëm; i begatshëm. **Punë e bereqetshme.**

berét•ë a¹f sh a at Kapelë e rrumbullakët dhe e sheshtë prej stofi të butë, pa strehë dhe pa rreth anash. **Beretat e kaltra.**

berét•ë a²f sh a at *usht* Revolver i vogël i prodhimit italian.

bérëz a¹f sh a at Shigjetë. > **BER I¹.**

bérëz a²f sh a atorn (*Motacilla cinerea*) Bishtatundës me ngjyrë hiri të ndritshme, me këmbë shumë të holla.

bérëz a³f sh a at Drugëz prej kallami, me kllapa në të dy anët për të mbledhur fillin.

bergsonián e mb fil

♦ I teorisë së Bergsonit; që ka të bëjë me filozofin frëng Henri Bergson.

♦ (*Pasues*) i teorisë së Bergsonit për evolucionin.

bergsonián i m sh ë ët fil *Pasues* i teorisë së Bergsonit.

bergsonián•e ia f sh e et fil f e **BERGSONIAN I.**

beribát si kallëzues: E bëj beribat e prish fare; e shkatërroj sa s'ka ku të vejë më keq; e përlyej; e ndot.

beribát e mb vjet I çrregullt e i shkatërruar sa s'ka ku të vejë më keq; i përlyer, i ndotur; që nuk vlen për asgjë. **Njeri beribat. Grua (shtëpi) beribate.**

beribéri m mjek Sëmundje që shfaqet me mahisje të nervave dhe pamjaftueshmëri kardiake.

berihá pash bis Thirrje në rast rreziku.

berihá ja f bis Thirrje kushtrimi ose alarmi. **Vë berihanë** jap kushtrimin.

*

E bëj me beriha E bëj me shumë zhurmë e bujë.

I vë berihanë E vë dikë në lojë; e tall me të thirrura e me britma.

Pas berihase Siç bëjnë a siç thonë të tjerët; nga t'i thonë; pas shumicës; kuturu; kot.

Për beriha Për bujë; sa për të bërë zhurmë.

beriháj i m bis >**BERIHA JA.**

beríl i m gjeol Mineral që shërben si burim kryesor i beriliumit.

beriliúm i m kim Element metalik i fortë e i thyeshëm, me ngjyrë të hirtë; përdoret kryesisht në forcimin e aliazheve (*simboli Be*).

berjér•ë a f sh a at Ç Tregim humoristik; barcaletë.

ber•k ku m sh qe qet bot

♦ Lëvore e brendshme e hollë, nën lëkurën e trashë të disa drurëve.

♦ Pjesë e drurit që vjen fill pas myjës ose zemrës së drurit dhe shkon gjer te barma. >**BLAN•Ë A².**

berkeliúm i m kim Element radioaktiv i përfutur nga bombardimi i americiumit 231 me jone heliumi (*simboli Bk*).

berkí a m sh - të bot (*Sorbus torminalis*) Dru i lartë deri 20 m, me lëvore të fortë e të ashpër, me gjethe të gjata, të dhëmbëzuara e me push nga poshtë, që bën lule të bardha dhe kokrra të vogla me ngjyrë të verdheme e me shije të athët; kokrrat e këtij druri, që përdoren për të ngrënë, për të bërë raki etj. >**SURV•Ë A; VADH•Ë A; VADHËZ A. Vadhë e egër (e butë).**

Berlín i m gjeog Kryeqytet i Gjermanisë; *hist* kryeqytet i Gjermanisë Lindore (RDGJ). **Rënia e Berlinit. Shembja e murit të Berlinit.**

berlinéz e mb I Berlinit; që ka të bëjë me Berlinin dhe me banorët a vendësit e tij.

berlinéz i m sh ë ët Banor a vendës i Berlinit.

berlinéz•e ja f sh e et f e **BERLINEZ I.**

bermúdas e mb I Bermudës; që ka të bëjë me Bermudën, me banorët e vendësit e saj.

Bermúde t m gjeog Koloni britanike me rreth 159 ishuj të vegjël në Oqeanin Atlantik, afër 1 500 km larg brigjeve të Karolinës Veriore të SHBA-së.

bernardín e mb fet: **Urdhër Bernardin** urdhër murgjish e murgeshash katolike, i themeluar më 1098, të cilët mbahen me punën e vet në bujqësi. >**SISTERCIAN E.**

Bérn•ë a f gjeog

♦ Kryeqytet i Zvicrës.

♦ Kanton i Zvicrës.

beronjésh•ë a f sh a at Grua që nuk lind fëmijë.

berónjë mb (Grua) që nuk lind fëmijë.

berónj•ë a¹f sh a at

♦ Grua që nuk lind fëmijë.

♦ Kafshë shtëpiake që nuk pjell. >**SHTERP•Ë A.**

berónj•ë a²f sh a at zool Gjarpër hollë e i gjatë që mbështillet rreth presë.

berónj•ë a³f sh a at bot (*Ilex acuífolium*) Shkurre a dru i vogël, përherë i blertë, me gjethe të dhëmbëzuar e me gjemba, të ndritur si lëkurë.

beronjési a f sh - të Shterpësi (*e femrës*).

berónjësh e f Shterpë.

berq i m sh ë ët Kapicë; pirg.

bérqe t A sh i **BAR•K KU.**

bersalák•e ja f sh e et ikt Peshk femër me barkun plot me vezë.

bersaliér e mb usht it I bersalierëve; që ka të bëjë me bersalierët. **Trupa bersaliere.**

bersaliér i m sh ë ët usht it Ushtar i trupave speciale të këmbësorisë italiane, të stërvitura për veprime të shpejta.

Berstúk u m mit sll Perëndi e pyllit (*në fiset sllave të Gjermanisë*). .

Bert i m shkurt i Albert.

Bért•ë a f shkurt i Alberta.

berúnz•ë a f sh a at bot (*Dipsacus*) Bimë barishtore gjembake 1 deri 2.5 m e lartë, që lidh boçe të mëdha lulesh ngjyrëvjollcë.

BERZH i shkurt i Banka Evropiane për Rindërtim e Zhvillim.

berr si mb G (Njeri) mendjetrashë; i pagdhendur; trashanik.

berr i m sh a at Bagëti të imëta, dhen e dhi. **Mish berri** mish qengji a të imtash. [**Efendi, është mish derrit!/- Un e ha mishin e berrit!** (Pop).]

*

Çdo berr (dash) varet nga këmbët e veta f j u

♦ Secili përgjigjet për punën e vet, secili i del zot vetes.

♦ Çdo njeri duhet trajtuar dhe vlerësuar sipas veçorive që ka, duhet parë më vete pa e futur në një thes me të gjithë të tjerët. .

I bëj berra I ther; i masakroj.

berráh e mb K

♦ Mendjetrashë; trashanik.

♦ Budalla i padëmshëm.

berrebáj•ë a¹f sh a at K Tokë e palëvruar.

berrebáj•ë a²f sh a at K fig Njeri mendjetrashë.

berréjshëm *mb pandr* Që bën be në të rreme; që gënjen kur betohet se thotë të vërtetën.

berrgát•ë *a f* Shkumë që lëshon përsipër uthulla e prishur.

berrjáb•ë *a f sh a at vjet G* Kullotë e përbashkët. >**BASHKARI A¹**.

berrják *kal G* >**BERRJAK•Ë** (me).

berrják•et *pavet dhe pës e* **BERRJAK**. >**BERRJAK•Ë** (me u).

berrják•ë (me) *kal a ë G* Plehëroj me bagëtinë e mbyllur në vathë në një copë arë.

berrják•ë (me u) - (u) *ë pavet dhe pës e* **BERRJAK•Ë** (me).

Bes i¹m *shkurt i* Besim; Besnik.

Bes i²m *mit egj* Perëndi-xhuxh i muzikës dhe luftës.

bésa *pj bis* Përdoret si pasthirmë me kuptimin "betohem, të them të drejtën, të them të vërtetën":

Besa po!

bésa-bésë *pj* Për besë; për fjalë të nderit. **Besa-besë, do të fitojmë.**

bésa-bés•ë *a f* Zotim solemn për të vepruar së bashku për një qëllim; fjalë e nderit që jepet për të përkrahur dikë ose për t'u lidhur me të. **Zotohem me besa-besë** jap fjalën e besës. **Bëjmë besa-besë.** [- Me besa-besë?/ - Me besa-besë e për kokën e dyfekut. (DhP).]

*

Jo besa-besë e pesë e pesë Po e dhe fjalën, mbaje.

besatár e *mb vjet*

♦ I lidhur si aleat me dikë.

♦ (Njeri) besnik.

besatár i *m sh ë ët vjet*

♦ Aleat.

♦ Njeri besnik.

besatím i *m sh e et* Lidhje e besës; aleancë.

besat•óhem *vetv óva (u) úar vjet* Lidhem me besë, bëj aleancë me dikë.

besatór e *mb krahin G (Mik)* i besës; besnik.

besatór i *m sh ë ët krahin G* Njeri besnik.

besatór•e *ja krahin G f e* **BESATOR I**.

besatúar (i e) *mb* I lidhur me besë ose aleancë me dikë.

Besemér e *mb met (Çelik)* i prodhuar duke lëshuar rryma ajrit në masën e hekurit të shkrirë, që djeg qymyrin e tepërt dhe papastërtitë.

bés•ë *a f*

♦ Fjalë e dhënë për diçka të rëndësishme, premtim që jepet me dëshirë dhe me sigurinë se do të mbahet, fjalë e nderit për të plotësuar medoemos një detyrim që merret përsipër. **I rri në besë dikujt. Shkel (thyej, kthej) besën.** [Të gjithë Atij duke u betuar,/ Të lidhim besën për shpëtim (AS).] [Uh! Europë, ti kurva e motit,/ qi i rae mohit besës e Zotit (GjF).]

♦ Bindja në çiltërinë e ndershmërinë e dikujt, besimi i plotë te dikush a te diçka. **Ka besë** mund t'i besohet. **I zë (i jap) besë** i besoj. **Ia lë në besë.**

♦ Zotim që shtëpia e një të vrari i jep vrasësit ose familjes së tij, që brenda një afati të caktuar të mos e merrte gjakun prej tyre; pezullim i armiqësisë ose i gjakmarrjes ndërmjet fiseve a katundeve në kohë të vështira, që arrihej me marrëveshje dhe sigurohej me fjalën e dhënë nga të dy palët; kohë sa zgjat ky zotim ose pezullim. **Lidh besë. Prish besën. E vras në besë.**

Zgjat besën.

♦ *vjet* Mbrojtje që gëzon miku nga mikpritësi sa kohë qëndron tek ai ose gjatë udhëtimit deri në një vend tjetër; ndore; premtim që i jepet dikujt se nuk do të pësonte gjë të keqe gjatë qëndrimit

në një vend. **Jam në besë të dikujt. E marr në besë dikë. I ra në besë. E pres (e ha, e vras) në besë.**

♦ *vjet* Marrëveshje për veprime të përbashkëta, që arrihej sipas fjalës së dhënë.

>**BESËLIDHJ•E A. Vëmë besë kundër dikujt** lidhemi kundër dikujt.

♦ *dhe sh ë ët* Besim fetar; fe.

♦ Besnikëri. **Grua e besës.**

*

Me besë Me besnikëri.

Për besë! Për fjalë të nderit!; me të vërtetë!

S'kam besë sa ta shikoj Mezi pres ta shikoj; nuk më durohet që ta shikoj.

**

besa e gjarprit Zotim a premtim që nuk i duhet besuar kurrë.

Bës•ë a f sh i Besnike.

bësës (i e) mb Besnik. **Burrë i besës** njeri që e mban fjalën.

besë•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja

♦ Që e shkel fjalën e dhënë; që s'mund a s'duhet t'i zihet besë. >**PABESË (i e).**

♦ Që e ka të dobët ndjenjën e besimit fetar; i lëkundur në besimin fetar.

besë•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë

♦ Njeri që e shkel fjalën e dhënë; njeri i pabesë.

♦ Njeri i lëkundur në besimin fetar.

besë•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat f e BESË•KEQ KEQI.

besëkótë mb libr Besëtytë; (*njeri*) që beson gjëra të kota.

besëkótësi a f sh - të libr Të qenët besëtytë. >**BESËTYTËNI A.**

besëlidhës e mb I lidhur me besë për veprime të përbashkëta me dikë a të tjerë; pjesëtar në një besëlidhje. >**ALEAT E.**

besëlidhës i m sh - it Ai që lidhet me besë për veprime të përbashkëta e dikë a të tjerë. >**ALEAT I.**

besëlidhj•e a f sh e et Marrëveshje për një qëllim të përbashkët, që mbështetet në zotimin solemn të pjesëmarrësve; lidhje për veprime të përbashkëta. >**ALEANC•Ë A. [Besëlidhja e Lezhës. ...ekziston edhe prirja për të konstatuar tek Bibla, sidomos tek "Besëlidhja e Vjetër", më së pari një realitet letrar... (ShS).]**

besëlidhni a f sh - të G Besëlidhje; besatim.

besëlidhur (i e) mb I lidhur me besa-besë; aleat.

besëlidhur a (e) f sh a at e BESËLIDHUR I.

besëlidhur i m sh - it Njeri i lidhur me besabesë; aleat.

besëlidhur i (i) m sh - it (të) >BESËLIDHUR I.

besëlig ë mb I pabesë; besëkeq.

besë•lig lígu m sh lígj lígjtë Njeri i pabesë a besëkeq.

besëligë a f sh a at f e BESËLIG U.

besëligj të sh i BESË•LIG LIGU.

bës•ëm (i) me (e) mb A I besueshëm; i besës; që i qëndron besës.

besë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Që ka shumë besim te të tjerët ose në vetvete.

besë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me shumë te të tjerët ose në vetvete.

besë•mádh•e ja f sh mëdhá mëdhátëf e BESË•MADH MADHI.

besëmbájtës e mb Besnik; që i rri besës (fjalës së dhënë).

besëmírë *mb vjet* Që i përmbahet pa lëkundje a dyshime një besimi fetar.

besëndërruar i m sh - it Njeri i kthyer në fe (besim) tjetër.

besëpákë *mb*

♦ (Njeri) që ka pak besim te të tjerët ose në vetvete; që nuk ka shumë besim te diçka.

♦ (Njeri) me besim të lëkundur te feja.

besëpák u m sh ë ët

♦ Njeri që ka pak besim te të tjerët ose në vetvete; që nuk ka shumë besim te diçka.

♦ Njeri me besim të lëkundur te feja.

besëpák•e ja f sh e et f e BESËPAK U.

besëplótë *mb (Njeri)* me besim të madh te dikush a diçka; i sigurt.

besëplótë i m sh ë ët Njeri me besim të madh te dikush a diçka.

besëplót•ë a f sh a at f e BESËPLOT•Ë I.

besëprém•ë e mb G>BESËPRERË.

besëprém•ë i m sh ë ët > BESËPRER•Ë I.

besëprém•e ja f sh e et f e BESËPREMË I.

besëprérë *mb keq* I pabesë; që të pret në besë.

besëprér•ë i m sh ë ët Njeri i pabesë, që të pret në besë.

besëprér•ë a f sh a at f e BESËPRER•Ë I.

besëprérj•e a f sh e et Prerje në besë; pabesi; tradhti.

besëqena e mb shar (Njeri) i pabesë; që nuk e mban besën.

besëqena i m sh ë ët shar Njeri i pabesë; që nuk e mban besën..

besëqene ia f sh e et shar f e BESËQENA I.

besërrém•ë e mb Që bën be të rreme.

besëshkálë *mb* Që nuk e mban besën e dhënë, që e shkel besën; tradhtar.

besëshkál•ë i f Njeri që nuk e mban besën e dhënë, që e shkel besën; tradhtar.

besëshkál•ë a f sh a at f e BESËSHKAL•Ë I.

besëtár e mb vjet

♦ Besnik; i besës. **Grua besëtare.**

♦ (Njeri) besimtar.

besëtár i m sh ë ët

♦ Njeri besnik (i besës).

♦ Besimtar; që beson.

besëtár•e ja f sh e et f e BESËTAR I.

besëtytë *mb (Njeri)* i dhënë pas besimeve të kota; që beson në gjëra të kota.

bestëtytní a f sh - të libr Paragjykim, sipas të cilit disa ngjarje e dukuri merren si shenja të fshehta, që parathënë të ardhmen ose që sjellin të mirën e të keqen; besim i verbër i njerëzve të prapambetur në forcat e mbinatyrshme; besim i kotë.[**mbasi të jetë hapë vorri me ceremonitë perkatëse sipas besëtytnive të vendit (KM).**]

besëtytnór e mb Që mbështetet në besëtytni; që është besëtytni.

besëthýem e mb G >BESËTHYES E.

besëthýemj•e af libr G BESËTHYERJ•E A.

besëthýer mb>BESËTHYES E.

besëthýerj•e a f libr Shkelje e besës.

besëthýes e mb Që shkel besën, fjalën e dhënë. >**BESËSHKALË.**

besëthýes i m sh ë ët Njeri që shkel besën, fjalën dhënë. .

besëthýes•e ja f sh e et f e BESËTHYES I.

besëzbrázët *mb* I pabesë; që s'i ka vlerë fjala e dhënë.

Bési¹ *f shkurt* i Besnike.

Bési² *m shkurt* i Besnik; Bestar.

besím *i m sh e et*

♦ Bindje e fortë se diçka është e vërtetë ose se do të ndodhë patjetër; sigurisë për vetitë e mira të dikujt; qëndrim i mbështetur në këtë bindje e siguri. **Mungesë besimi. Kam besim se...** jam i bindur. [Veç kësaj, edhe për biografinë e tij ishte një gjë e mirë. Ishte një shenjë besimi e shtetit. (IK).]

♦ Pranim i dogmës dhe i riteve të një feje; një fe dhe përkatësia zyrtare në të. **Njerëz nga të gjitha besimet.**

♦ kryes *sh* Bindje në përfytyrime fetare e në paragjykime për diçka të mbinatyrshme; besëtytni, paragjykim. **Besimet e popujve të lashtë.**

besimbjérrës e *mb libr (Veprim a sjellje)* që nuk krijon besim.

besimplótë *mb libr* Që ka ose shpreh besim të plotë te dikush a në diçka; që përshkohet nga besimi i palëkundur.

besimtár e *mb* Që beson dogmat e një feje; ai që pranon se ka perëndi, njeri fetar.

besimtár i m sh ë ët Ai që beson dogmat e një feje; ai që pranon se ka perëndi, njeri fetar.

[Besimtarëve të pafe,/ që mbulojnë krimet me lutje,/ nuk u foli! (PJ).]

besimtár•e *ja f sh e et f e* **BESIMTAR I.**

besimtarí a *f libr* Besim në perëndi.

bésk•ë a *f sh a at* Gajtan; kordon.

Bésk•ë a *f përk* i Besnike.

beslém•e *ja f sh e et vjet* Bagëti e ruajtur për t'u therur në një festë.

beslidhní a *f sh - të* Besëlidhje; besatim.

besní a *G f* Besnikëri.

besník e *mb*

♦ (Ai) që e mban deri në fund zotimin; që nuk tradhton; i qëndrueshëm në ndjenja ndaj dikujt a diçkaje; që e ruan deri në fund dashurinë për dikë ose që e ndjek dhe e mbron atë deri në fund.

Grua besnike. Aleat besnik [kemi kndue, po armët besnike (GjF).]

♦ Që nuk largohet nga e vërteta, që përputhet plotësisht me diçka tjetër, që mund t'i besohet; i përpiktë. **Pasqyrë besnike e jetës së vet.**

♦ Besimtar, që ndjek me përpikëri dogmat dhe kërkesat e fesë.

*

Qen besnik Qen rojë e dikujt.

besník u *m sh ë ët*

♦ Njeri besnik. [Nënë zgjedhën besnikët për vdekje lëngojnë (FN).]

♦ *fet* Besimtar i devotshëm; që ndjek me përpikëri dogmat dhe kërkesat e fesë. **Thërres besnikët në lutje.**

besník•e *ja f sh e et f e* **BESNIK U.**

besnikërí a *f*

♦ Të qenët besnik; veti e njeriut besnik; ndjenjë e qëndrueshme e dashurisë për dikë; qëndrueshmëri e patundur në marrëdhëniet e në lidhjet me dikë; devotshmëri.. **Besnikëri bashkëshortore. Besnikëri e shokut. Besnikëri ndaj vendit. Provë besnikërie. Mbroj me besnikëri.**

♦ Qëndrim i pandryshueshëm kundrejt një ideje, bindjeje etj.

♦ Përputhje e plotë me të vërtetën ose me faktet; përpikëri e riprodhimit ose zbatimit të diçkaje.
Luaj me besnikëri një pjesë muzikore. Zbatoj me besnikëri (një projekt).

besnikërisht *ndajf*

♦ Në mënyrë besnike; me besnikëri. **I shërbej besnikërisht. Mbroj (ruaj) besnikërisht. Zbatoj besnikërisht udhëzimet.**

♦ Në mënyrë të përpiktë, në përputhje të plotë me të vërtetën ose me faktet, me përpikëri, me besnikëri. Përkthej (riprodhoj) besnikërisht. [**Gj. Fishta e ka vazhduar besnikërisht traditën letrare shqiptare edhe në vijën e një tradite të pashkëputur skenderbegiane (ES).**]

besnikí a mG > BESNIKËRI A.[Duhet ruajtur përgjithmonë Kanuni i Lekë Dukagjinit (ndjesë pastë!) sidomos për punë ndere, trimnie, kreshnikie, besnikie (DhP).]

Béso *shkurt* i Besim; Besnik; Bestar.

bes•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) I bie dikujt në besë; e lë veten në dorë të dikujt; i besoj dikujt. [**Ajo duhej ta kuptonte se të fshehta të tilla nuk i besoheshin kujtdo. Ajo bënte pjesë këndeje e tutje në ajkën e bashkëpunëtorëve. (IK).**]

II *pavet*

♦ Kam besim në vetvete.

♦ Mendohet ose merret me mend (se). **Besohet se do të vijë. III pës e BES•OJ.**

bes•ójóva úar

I *kal*

♦ E marr për të vërtetë (*diçka*); pranoj që (*diçka*) është ashtu ose që përputhet me të vërtetën; i zë besë (*diçkaje*). **E besoj lehtë. Këtë s'ta beson njeri! Mos u beso fjalëve. [Përkëdhel'u kurrizin dhe do t'të besojnë,/ Vraj-i, shtypi, dhe shtrydhi, dhe do t'adhurojnë" (FN).]**

♦ Kam bindje (*se...*); kam besim te (*dikush*). **Besomë! Besoj se dikush nuk ka faj. [Më kanë lodhur më shumë, besomëni, ca fjalë,/ se kjo peshë e neveritshme gjarpërinjsh (IK).]**

♦ I ngarkoj (*dikujt*) një barrë a një detyrë ose i jap diçka, duke pasur besim tek ai; ia lë në dorë; i them (*dikujt*) një lajm, një të fshehtë etj., duke pasur besim se nuk do t'ia tregojë askujt.. **I besoj një detyrë dikujt.**

II *jokal*

♦ (me parafjalë) Kam besim. **Besoj në aftësinë e tua. [Katër ditë i vdekuri,/S'besuan në perëndi,/U ngrinë e vanë pas tij,/Të shihnin ç'do bën ai(Pop).]**

♦ (me fjali të varur shpjeguese) Mendoj, jam i mendimit; ma merr mendja (*se...*); e quaj të mundshme. **Besoj se po. [Besoj se jeni në një mendje me mua, se një shtet mund të këtë një mijë cene, por kurrsesi nuk mund të dojë ta mashtrojnë. (IK).]**

♦ Jam besimtar; besoj në perëndi.

*

Nuk u besoj syve (veshëve) Habitem shumë nga një e papritur që shoh (dëgjoj).

S'i besoj as këmishës së trupit S'ia kam besën as njeriut më të afërt.

besójm•ë a f sh a at fet Sistem parimesh e besimesh; kredo. **Besojma** judaike, islamike, e krishterë.

besór•e ja f sh e et fet > BESOJM•Ë A.Besorja ortodokse.

bespáq i m G Marrëveshje për pezullim i gjakmarrjes.

bestâ (me) kal na - G E rrah keq; e shqep në dru (*dikë*).

bestâ•j kal G > BESTA (me).

bestâm•ë (i) e (e) mb G I rrahur keq; i shqepur në dru.

bestâmj•e a f G Rrahje keq; shqepje në dru.

bestár e mb Besnik; i besës.

besték u m sh ë ët krahin G Bishtalec; gërshet.

bestína t f sh G Degë hese pa gjethe (*pasi i kanë ngrënë bagëtitë*).

bestsëllër i m sh - ët ang Libër shumë i shitur.

bestýtë mb > **BESËTYTË**.

bestytní a f sh - të > **BESËTYTËNI A**.

besúam (i) e (e) mb A I besuar.

besúar (i e) mb Që gëzon besimin e plotë të dikujt; që është besnik. **Njeri i besuar. Rojë e besuar.**

besúar i (i) m sh - it (të)

♦ Ai që gëzon besimin e plotë të dikujt; besnik.

♦ Njeri i ngarkuar që të veprojë me fuqi të plota në emër të dikujt.

besúem (i) e (e) mb G > **BESUAR (i e)**.

besúes e mb Që beson (*dikë a diçka*).

besúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund t'i besohet, që mund t'i zihet besë; i besuar. **Burim i besueshëm informacioni.** [Abas Kupi asht ma i drejtë, ma zotni, ma burrë e ma i besueshëm se padroni, apor ustai i tij matian. (KM).]

besueshmëni a f libr > **BESUESHMËRI A**. [Me gjithë këte dy gishta artikull po ta bashkanjes, shkruet me dorë (ishalla mund të lexohet!) e pa citatat qi kishin me i dhânë mâ besueshmëni. (ZV).]

besueshmëri a f libr Të qenët i besueshëm, veti e diçkaje që është e besueshme.

besht i m Faqe me gjashtë pika e gurit në lojën e tavllës.

beshamél i m ushq Salcë e trashë, e gatuar me vezë, qumësht, miell e gjalpë. qumështi. Pure patatesh me beshamel.

beleshtís kal G > **BELESHTS•Ë (me)**.

beshletís•ë (me) kal a ë G Ushqej; mbaj me ushqim (*dikë*).

beshletísj•e a f vjet G Ushqim; që ushqyerit.

beshletísun (i e) mb vjet G I ushqyer; i mbajtur me ushqim.

beshletísun it (të) as vjet G Të ushqyerit. > **BESHLETISJ•E A**.

beshllíz•ë a f bot (Convulvulus) Bimë barishtore kacavjerrëse me lule si hinkë.

beshm•ój kal óva úam A Forcoj; përforcoj.

bésht•e ja f sh e et krahin Profkë; gënjeshtër.

beshtemádh e mb krahin Gënjeshtar i madh; që thotë profka.

beshte•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Gënjeshtar i madh; profkatar.

beshte•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e **BESHTE•MADH MADHI**.

bésht•ë a f sh a at bot

♦ (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë, që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A; KUSKUT•Ë A**.

♦ (*Sambucus embulus*) Qingël.

béshtër (i e) mb A (Njeri) shumë punëtor; punëtor i madh.

beshhtín•ë a f sh a at G Tufë bagëtish pa barí.

beshhtjér i¹ m sh e et

♦ Mundim; krusmë.

♦ Vuajtje e madhe.

beshtjër *i²m sh e et* A Zeje; zanat.

beshtrik *u m sh ë ët* G Kalli misri pa kokrra (shterp).

bet *ndajf* G Shumë. **Bet i madh.**

bet kal a ur E mërzit (*dikë*); ia prish qejfin (*dikujt*).

béta *f pandr*

♦ Shkronjë e alfabetit të greqishtës (β).

♦ *fiz.* **Rreze beta** rrezatim i grimcave beta gjatë dekompozimit radioaktiv.

betár *i m sh ë ët* Ai që dëshmon me betim për dikë në kuvend a gjyq.

betéc *i m sh ë ët kopsht* Fik i parë; fik i lashtë, kokërrmadh që piqet herët.

betéj•ë *a f sh a at*

♦ Ndeshje e armatosur ndërmjet forcave të mëdha të ushtrive kundërshtare në një fushë lufte.

Betejë detare (ajrore, tokësore). Hap betejë. Në mes të betejës. [Rend e u thuaj,/ Se betejën e fituam/ Dhe qytetin e shpëtuam! (FN).] [Gjin Muzaka, ishte dërguar të fshihej në një pyll aty afër, me urdhër që të mos lëvizte gjersa të ndizej beteja në të gjitha anët. (AE)]

♦ Ndeshje e ashpër ndërmjet forcave shoqërore kundërshtare për qëllimet dhe interesat e tyre.

♦ *fig* Vepërtari e gjerë, përpjekje të mëdha e të përqendruara për të plotësuar një detyrë të rëndësishme. >LUFT•Ë A.

betér *ndajf bis*

♦ Shumë; sa s'ka ku të vejë më; tepër. **Beter i shëmtuar. Është e bukur beter.**

♦ Shumë keq; aq keqsa s'ka ku të vejë më. **Për beter** për faqe të zezë.

betér e mb bis

♦ I keq sa s'ka ku të vejë më; i shëmtuar; që s'ka fare vlerë.

♦ Shumë i shëmtuar.

*

U bë beter U bë gjakderdhje e madhe.

betér *i m sh ë ët* Njeri shumë i keq, shumë i shëmtuar.

betér•e *ja f sh e et fe* **BETER I.**

betére *t f sh* Çikërrima.

Bét•ë *a f* Elizabeta.

Béti *f shkurt* i Beatrice.

betím *i m sh e et*

♦ Përmendje e dikujt a diçkaje të shtrenjtë për të treguar se them të vërtetën ose se do ta bëj patjetër diçka. [Pse i jep shqiptari ma tepër randësi betimit: "Për qiellë e për dhe" se atij "për Zotin", "për Allahun", "për Krishtin" etj. (KM).]

♦ Premtim solemn për të shprehur besnikërinë ndaj një çështjeje madhore. **Betim para flamurit të kombit. Formulë e betimit. Bëj betimin ushtarak.**

♦ Dhënie e besës; lidhje me besabesë.

betím•ë *a f* Pllakë a rrasë guri, mermeri etj.

betín•ë *a f sh a at* Kurth me rrasë guri për zogj. >BATIN•Ë A.

Betlehém *i m gjeog*

♦ Qytet i vogël në jug të Jeruzalemit, në bregun perëndimor të Lumit Jordan, brenda territorit të Autoritetit Palestinez.

♦ *fet* Vendlindja e Mbretit David; vendlindje e supozuar e Jezu Krishtit. **Në Betlehem të çifutnisë.**

bet•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Përmend dikë a diçka të shtrenjtë a të shenjtë për ta siguruar dikë se them të vërtetën ose se do ta kryej diçka patjetër, bëj be; premtoj me be. **Betohem për kokën e nënës. M'u betua për sytë e ballit se...**

♦ Premtoj në mënyrë solemne për të mbetur besnik, për të kryer një detyrë ose për të vepruar në përputhje me ligjin, bëj betimin. **U betua para trupit gjykues. [Të gjithë Atij duke u betuar, / Të lidhim besën për shpëtim (AS).]**

♦ Jap besën; lidhem me besë së bashku me të tjerë për të bërë diçka.

bet•ó j kal ó va ú ar libr E vë (*dikë*) të bëjë betimin (*në gjyq etj.*).

betón i m ndërt Përzierje e çimentos me zhavorr e me ujë, që bëhet shumë e fortë kur thahet dhe që përdoret si lëndë ndërtimi. **Një betoni** impiant ku prodhohet betoni.

betonarmé ja f sh - të ndërt Beton i forcuar me shufra hekuri.

betó•nem vetv ó va (u) ú ar vjet J >BETO•HEM.

betoniér i m sh ë ët ndërt Punëtor i përzierjes së betonit.

betoniér•ë a f sh a at ndërt Përzierëse betoni.

betoním i m sh e et ndërt Mbushje, veshje a shtrim me beton.

betonísht•e ja f ndërt Pikë e përgatitjes së betonit.

beton•óhet ú a (u) ú ar

I vetv

♦ *veta III ndërt* Mbushet, vishet a shtrohet me beton.

♦ *veta III fig* Forcohet shumë; bëhet i fortë si beton.

♦ *fig* Ngulem fort në pozitat e mia. **Skuadra u betonua në mbrojtje.**

II pës e BETON•OJ.

beton•ó j kal ó va ú ar

♦ *ndërt* Mbush, vesh a shtroj me beton; forcoj me beton. **Betonoj tarracën.**

♦ *fig* Mbroj me mjete shumë të fuqishme. **[ky treg ishte betonuar në atë farë feje nga paraja dhe përpjekjet mbytëse të iniciativës së lirë, të këtyre bosëve (FÇ).]**

betonshkúm•ë a f ndërt Shkumë betoni.

betonshpúes e mb usht (Predhë) me fuqi të mjaftueshme për të depërtuar betonin në një trashësi të dhënë.

betóntë (i e) mb ndërt I bërë prej betoni. **Shtyllë e betontë.**

betonúar (i e) mb I derdhur në beton; i mbushur, i veshur a i shtruar me beton; i përforcuar me beton.

betonúes e mb ndërt Që shërben për gatimin e betonit.

betonúes i m sh - it ndërt Punëtor i përgatitjes së betonit; punëtor që merret me punime betoni.

bétsh•ëm (i) me (e) mb I përbindshëm.

betúar (i e) mb

♦ *keq* I papajtueshëm me diçka; që qëndron deri në fund pa u lëkundur në të vetën, që nuk heq dorë kurrë nga qëndrimi i vet (për kundërshtarët). **Armik i betuar.**

♦ *vjet* Që ka bërë betimin për diçka.

betúar i (i) m sh - it (të) vjet drejt Qytetar që merr pjesë si anëtar gjyqi në shqyrtimin e disa çështjeve, sipas ligjeve të së drejtës.

bet•ú ar ó ri m ó rë ó rët vjet drejt >BETAR I.

bêth a f sh ë ët krahin G >BYTH•Ë A.

beth i m sh ë ët ent Pështymë, e dhier mize.

bêthi ndajf krahin G Ulur në bythë.

bethýes e mb

♦ Që shkel besën.

♦ I pabesë.

beúr i m sh ë ët A Hark i harkëtarit.

Béverli-Hillz i m gjeog Qytet në Kaliforninë Jugperëndimore, i njohur si lagje ku banojnë shumë aktorë të Holliudit.

bexér i m sh ë ët Vigan. > **BEZER I.**

béxg•ë a f sh a at bot>**BEZG•Ë A.**

bez i m Copa llumi me shkumë në një hurdhë a pellg.

béza-béza ndajf A Në ajër; përpjetë.

bezbelí ndajf vjet, bis Tamam; po; patjetër; doemos. **Bezbeli ashtu do të thoshte.**

bezdí a f sh - të bis Ndjenjë e mërzi që vjen nga diçka e pakëndshme dhe e padëshirueshme; mërzi, shqetësim. **E kam bezdi dikë** s'e duroj dikë. **Është për bezdi** është i mërzitshëm.

bezdí kal a ur Mërzit me diçka të pakëndshme a të padëshirueshme; i ndërpres punën, i prish qetësinë, i hyj nëpër këmbë, e shqetësoj.. **Na bezdisën mizat. [Lulit nuk i pëlqente kur njerëzit nuk të vështronin në sy. Por edhe kjo ngulitje e vështrimit e bezdiste. (IK).]**

bezdí•em a (u) ur bis

I vetv Mërzitem kur vjen dikush a diçka e pakëndshme; lë punën e shqetësohem kur më ngacmon dikush ose kur më pengon diçka e padëshirueshme.

II pës e BEZDIS.

bezdísj•e a f sh e et bis Mërzitje nga dikush a diçka që më detyron të heq vëmendjen nga ajo që jam duke bërë; shqetësim nga diçka e pakëndshme.

bezdíssh•ëm (i) me (e) mb bis I mërzitshëm; që sjell mërzi a shqetësim me diçka të pakëndshme a të padëshirueshme; (*njeri*) që ngatërrohet nëpër këmbët e dikujt dhe s'e lë rehat. **[Fustani i bardhë e i ngushtë i puthitej bezdisshëm pas këmbëve duke i krijuar ngathtësi në hapat. (ED).]**

bezdísur (i e) mb bis>**BEZDISSH•ËM (i) ME (e).**

bezhdíl•e ja f sh e et Mall batall, pa farë vlere.

béz•e ja f sh e et teks Pëlhurë pambuku pak e ashpër, e bardhë ose me ngjyra, që përdoret për çarçafë, ndërresa etj.

bezelík u m sh ë ët > **BYZYLYK U.**

bezér i m sh ë ët Vigan; div.

béz•ë a f sh a at Breg ranor.

bézg•ë a f sh a at bot (*Phlomis fruticosa*) Shkurre e viseve mesdhetare, me degë të holla e të dendura, me gjethe heshtake, poshtë me push, me lule të verdha të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. >**BELIN•Ë A; BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

bezistán i m sh e et vjet

♦ Pazar; treg i hapur.

♦ Pjesë e pazarit të tipit oriental, e mbuluar plotësisht a pjesërisht dhe e mbyllur me porta.

*

Si në bezistan

♦ Me bollëk.

♦ Me rrëmujë.

bezon•kéq kéqe mb A I pabesë; besëkeq.

bezonmírë mb A Besëmirë; i besës.

béztë (i e) mb teks I bërë me beze. **Çarçafë të beztë.**

bezubát e mb Ç Shumë i varfër.

bezubát i m sh e et kryes sh Ç Fukara që mashtron për të nxjerrë jetesën.

bezún•ë a f sh a at

♦ Zog i pëllumbit.

♦ Zog pa pupla, që s'i kanë dalë puplat.

bézhë mb Me ngjyrë kafe të çelur në të trëndafiltë a në të verdhë.

bezhdí•e ja f sh e et > BËZHDI•Ë A.

bézh•ë a f Ngjyrë e verdhë në kafe, me nuanca nga më e çelëta deri te më e mbyllëta.

bezhóll•e ja f sh e et krahin G Lëkurë e frutave, patateve dhe e drurëve.

bezhórr•ë a f sh a at orn Pelikan.

bëçít•ë a f sh a at Gropë me ujë që buron nga toka.

bëfsha dëshir BËJ. T'u bëfsha kurban. [Na prishi natën më të bukur, ia bëfsha nënën ia bëfsha. (ED)]

bëhá•s kal ta tur > BËHAS.

bëhát kal Hutoj; lë pa mend.

bë•hem ra rë

I vetv

♦ *dhe veta III* Ndryshoj përbërjen, përmasat, trajtën etj.; kthehem në një gjendje tjetër; filloj të jem...; *dhe fig* kthehem, shndërrohem; fitoj cilësi a tipare të tjera; jetoj e veproj si i tillë. **U bë i butë** u zbut. **Bëhet i bardhë** zbardhet. **Bëhem i pasur** pasurohem. **Bëhem dhë në fytyrë** zbehem shumë; irnosem. **Bëhem i madh** rritem. **Bëhem i mërzitshëm** i bezdis njerëzit. **Bëhet akull** ftohet shumë; ngrin. **Bëhem qiri** dobësohem shumë. **Bëhem gjysmë njeriu** dobësohem shumë; trembem shumë; e humb krejt. **Qielli u bë sterrë** qielli u vrenjt shumë, u nxi. **Bëhem i duruar (i sjellshëm, i mirë).** [Përtej varrit të atit tënd/ varret e tjerë u rritën dhe u bënë male (VZh).]

♦ *veta III (Pemët)* rriten dhe piqen; (*bimët e arave*) rriten; vijnë në prodhim; bëhen për t'u korrur. **U bë gruri. U bë rrush i mirë** sivjet.

♦ Zhvillohem e rritem; arrij një moshë të caktuar për të bërë diçka. **U bë djali për shkollë** djali mbushi moshën shkollë. **U bë goxha burrë** he. **U bë toka për t'u mbjellë. U bëfsh njëqind vjeç! urim!**

♦ *veta III* Përgatitet; përfundon; mbaron; kryhet. **Sa do të bëhet dreka? U bë dreka. U bë shtëpia. Bëhem gati.**

♦ *veta III* Ndryshon trajtë a gjendje. **U bë një vrimë e madhe.**

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor*) Krijohet; shfaqet; shpifet. **Më bëhet një lëmsh në grykë. M'u bënë grykët. Bëhem me huqe.**

♦ *veta III* Ndodh; ngjan; zhvillohet **Ndeshja nuk do të bëhet. Ç'u bë me të? çfarë ndodhi me të? Ç'po bëhet kështu? çfarë po ndodh? U bë ç'u bë** nuk ndreqet më.

♦ *fig* Vij në një gjendje shpirtërore të caktuar. **Bëhem me inat** inatosem. **Bëhem pikë e vrer** mërzitem shumë. **Bëhem merak** shqetësohem. **Bëhem më mirë** përmirësohem.

♦ *veta III* Kthehet në pronë të dikujt, i përket, i takon. **Pasuria iu bë atij.**

♦ Mësoj dhe zotëroj një mjeshtëri. **Bëhem mekanik. [Po të pranohesha student e, sidomos, po të bëhesha aktor, do të bëhesha si të tjerët. (IK).]**

♦ Marr një gradë a titull. **U bë artist i popullit.**

♦ Caktohem a emërohem në një post; zgjidhem në një organ; marr përsipër një detyrë; kryej detyrën e... **Desh të bëhej deputet. U bë president.**

♦ Merrem vesh a lidhem me dikë për një punë; hyj në marrëdhënie a në lidhje me të; pajtohem në mendime me dikë; bashkohem, shkoj me dikë, afrohem shumë. **Bëhemi miq. U bënë kundër tij. Bëhem me dikë. U bëmë krushq.**

♦ Lyhem me diçka; fëlliqem, përlyhem, ndotem. **Bëhem tërë baltë. Bëhem me shkumë (me krem, me pudër).**

♦ *bis* Gjej a siguroj dika që më duhet. **Bëhem me shtëpi. Bëhem me para.**

♦ Gjej atë që kërkoj. **M'u bë djali me nuse** (me shoqe).

♦ Më lind fëmijë. **Çifti u bë me binjake.**

♦ *veta III* Kalon një kohë e caktuar, mbushet një afat; arrin, është. **U bënë dhjetë vjet. U bë koha të nisemi.**

♦ *kryes veta III, në të kryerën e thjeshtë tall* Nuk është i asaj moshe a i asaj shkalle ose nuk ka atë vlerë, që të krahasohet me mua; nuk është i denjë për t'u barazuar me dikë, nuk meriton të përfilltet. **U bënë edhe ata të... U bë veza të mësojë pulën.**

♦ *bis* Hiqem, mbahem si...; shtirem. **Bëhej për i ditur (për i zgjuar). Bëhej për budalla (si i paditur). U bë i sëmurë (si i vdekur).**

♦ *bis* Më del emri për diçka të keqe; fitoj nam të keq; më ngjitet diçka, krijohet mendim i keq rreth meje. **U bë me fjalë (me llafe). U bë me njollë (me cen). U bë emër (u bë nam)** ia zënë emrin në gojë për të keq; ka marrë nam të keq.

♦ *kryes sh bis* Arrijmë një sasi të caktuar, jemi (si numër); bashkohemi disa veta, mbliidhemi së bashku.. **Bëhemi katër vetë.**

♦ *bis* Ndodhem diku; *veta III* gjendet, është. **Ç'u bëre gjithë ditën? Nga bëhesh ti? Ç'm'u bënë çelësat?**

♦ *bis* Lëviz, zhvendosem. **Bëhu më tutje! Bëhem mënjanë.**

♦ *veta III* Përbëhet. **Fshati bëhej nga dyzet shtëpi.**

II pavet

♦ Më duket, më del, më shfaqet, më ngjan si... **Më bëhet sikur...** kam përshtypjen se... **M'u bë në ëndërr. Më bëhet si fytyrë e njohur** më duket sikur e njoh.

♦ S'kam dëshirë për diçka; nuk më pëlqen; nuk më vjen për mbarë. **S'më bëhet të ngrihem (të dal, ta shoh, të punoj).**

♦ Vjen një mot i caktuar; krijohet një gjendje tjetër e kohës ose e mjedisit.. **U bë natë** u err. **U bë vapë.**

♦: **S'ka si bëhet. Sipas vendit bëhet kuvendi** *ff* u duhet vepruar në përshtatje me rrethanat a me vendin ku ndodhesh.

III pës e BËJ.

Bëhem abanoz Jetoj gjatë; bëhem plak i vjetër.

Bëhem baltë para dikujt Servilosem keq para dikujt

Bëhem begun Ligem; dobësohem shumë.

Bëhem bilbil Ndreqem; rregullohem; bëhem lule (*pas një periudhe të vështirë*).

Bëhem bishë (ujk) Egërsohem shumë; tërbohem nga zemërimi.

Bëhem bisht sëpate Bëhem vegël në duart e dikujt.

Bëhem bishtajë Dobësohem shumë; ligem; dërrmohem; bëhem copë-copë.

Bëhem bllacë Lagem shumë; bëhem qull; *veta III (buka)* mbeti si qull; nuk u poq mirë.

Bëhem burrë Tregohem trim.

Bëhem bythë Dehem keq; bëhem tapë.

Bëhem cironkë Dobësohem e thahem shumë.

Bëhem copë (copash) Përpiqem shumë.

Bëhem çull Vishem me të zeza në shenjë zie.
Bëhem daulle (fuçi) Ha sa plas.
Bëhem dele Thinjem krejt; më zbardhen flokët.
Bëhem derr Mërzitem shumë (pa punë, duke pritur).
Bëhem det Lagem shumë; më shpëton ujët në tesha.
Bëhem dhé Më ikën gjaku.
Bëhem dhëndër Vishem e mbathem për bukuri.
Bëhem dordolec Lagem shumë; lagem gjer në palcë; bëhem qull.
Bëhem erë Iki shumë shpejt; zhdukem menjëherë.
Bëhem fare Bëhem budalla; e humb pusullën; ligështohem shumë; më lë mendja; më lëshon zemra; bëhem si mos më keq.
Bëhem finjë me dikë Zihem me fjalë të ashpra me dikë.
Bëhem firë Humbas, zhdukem; vdes.
Bëhem fli (theror) Flijohem (therorizohem); jap jetën.
Bëhem furde Dobësohem shumë; tretëm; bëhem gisht.
Bëhem furkë Dobësohem shumë; bëhem shkop.
Bëhem furrë Nxehem; inatosem shumë.
Bëhem furtunë (tufan) Iki shumë shpejt; bëhem erë; dehem tej mase; bëhem tapë; tërbohem.
Bëhem hamull Ndizem; më hipën gjaku në kokë; marr zjarr.
Bëhem harbi Zemërohem shumë; tërbohem nga inati.
Bëhem hell Zgjatëm e hollohem nga trupi; dobësohem shumë a tretëm nga sëmundja ose nga merak; shtang në vend nga diçka e papritur.
Bëhem hut Iki me vrap, me të katra.
Bëhem i madh ♦ Rritem. ♦ Gradohem; zë post të lartë.
Bëhem kala Dehem keq; bëhem tapë.
Bëhem kalama Sillem si fëmijë.
Bëhem lesë Dehem keq; bëhem tapë.
Bëhem katërs Përpiqem me të gjitha forcat; lodhem shumë me një punë.
Bëhem kërcu Thaj së ftohti; bëhem si dru.
Bëhem kurban Bëhem theror (fli); martirizohem.
Bëhem lakër Këputem e zdërlaqem nga lodhja, vapa e madhe ose sëmundja.
Bëhem lëmsh Mblidhem krupull.
Bëhem lesh Lodhem shumë; rraskapitem.
Bëhem lojë e dikujt Më tallin a më qeshin të tjerët; bëhem gazi i botës.
Bëhem lule Bëhem shumë mirë nga gjendja a nga shëndeti; rregullohem si jo më mirë; shtrohem, bëhem i sjellshëm, i bindur, i arsyeshëm etj.
Bëhem lulëkuqe Skuqem shumë (*nga turpi*).
bëhem lumë Dehem keq; bëhem tapë.
Bëhem me fletë (me krahë) Gëzohem shumë (nga një lajm); marr guxim e forca të reja.
Bëhem me turp Turpërohem; më zë turpi.
Bëhem më vete Veçohem; ndahem nga prindërit.
Bëhem një (njësh) me tokën Shtrihem rrafsh përtokë; vdes.
Bëhem një grusht Mblidhem; tkurrem; tutem.
Bëhem pas Ç: I bëhem pas dikujt e ndjek nga prapa dikë.
Bëhem për një gisht (lugë) mjalhtë Trembem shumë; më ikën kërthiza.
Bëhem për pushkë Vij në moshë për të mbajtur armë; jam bërë për t'u vrarë.

Bëhem për qumësht Zbutem; më bie inati; urtësohem.

bëhem për shkalë Lodhem aq shumë, sa nuk qëndroj dot më këmbë; rraskapitem.

Bëhem për troketall Bëhem si kafshë; bëhem për të më varur një këmborë.

Bëhem për ujë të ftohtë ♦ Më qortoi rëndë; s'më la gjë pa thënë. ♦ Më rrahu keq.

Bëhem për vig Ligem shumë nga sëmundja sa s'eci dot; jam i sëmure rëndë; jam në prag të vdekjes; jam me një këmbë në varr.

Bëhem përralla e botës Më del nami i keq; mbahem nëpër gojë nga të gjithë për punë të këqija.

Bëhem petë Dobësohem shumë; tretëm; sëmurem.

Bëhem plak Plakem; rrëgjohem.

Bëhem problem Krijoj shqetësime të mëdha për të tjerët me sjelljet e veprimet e mia sa duhet të merren me mua; u përmendem për të keq, folën keq për mua.

Bëhem pulë Përulem; nënshtrohem.

Bëhem pus Nxihem në fytyrë; ngrysem i tëri; nxehem shumë.

Bëhem qengj Bëhem shumë i urtë e i butë; nuk më ndihet zëri.

Bëhem qiqër (kokërr qiqër) Shëndoshem; bëhem shumë mirë me shëndet.

Bëhem rrushkull Varfërohem shumë.

Bëhem shirit Dobësohem shumë; tretëm.

Bëhem si pras i pjekur Dobësohem e thahem; tretëm e fishkem.

Bëhem spec (piper) Më hipën zemërimi a inatosem menjëherë.

Bëhem turrë Mblidhem e bëhem një dorë; mblidhem grusht; nuk dëgjoj nga veshët; shurdhohem.

Bëhem tym e flakë Inatosem shumë; e humb toruan nga zemërimi.

Bëhem tym Zhdukem; iki menjëherë; bëhem re; dehem keq, bëhem tapë; zemërohem shumë; nxehem keq sa s'di ç'bëj; tërbohem nga inati.

Bëhem ujë Lagem shumë.

Bëhem urë e gurë Robtohem në punë; përpiqem me të gjitha forcat për të përballuar vështirësitë e jetës.

Bëhem uthull Nxehem shumë; inatosem.

Bëhem veri Iki shumë shpejt; zhdukem papritur; bëhem erë.

Bëhem xhind Zemërohem keq; më hipën inati; tërbohem nga inati; më hipin xhindet.

Bëhem zjarr Inatosem a u nxehem shumë, sa s'e përmbaj dot veten.

Bëhem zot i vetes Rritem; burrërohem; e kam vetë në dorë, vendos vetë për fatin tim.

Bëhemi cokla U ndamë e u shpërndamë; u përçamë; u shkëputëm e u

Bëhemi gjak (mish e gjak) Bashkohemi fort; bëhemi njësh.

Bëhemi grusht Shtrengojmë radhët; bashkohemi fort me shoshoqin.

Bëhemi sardele Jemi shumë ngushtë a shtrenguar në pak vend.

Bëhet (bie) shuall ♦ (*Bima*) bie a rrëzohet rrafsh me tokën. ♦ (*Vendi përqark pemës*) mbulohet krejt me kokrra të rëna përdhe.

Bëhet bërlllok Bëhet copë-copë; thërrmohet; shkatërrohet krejt; dehem keq; pi shumë; bëhem tapë.

Bëhet bozë Përsëritet aq sa ta mërzit; i bie shumë çmimi; u lirua shumë.

Bëhet byk Dërrmohet, lodhet shumë; shkatërrohet a prishet krejt.

Bëhet dru (gur) *veta III* thahet e forcohet shumë; *veta I* ngrij së ftohti; nuk ndiej asgjë; mpihem i gjithi; ligem e dobësohem së tepërmi; thahem e bëhem shkop.

Bëhet dushk Thahet; bëhet shkrumb. .

Bëhet eshkë Thahet shumë.

Bëhet han Bëhet rrëmujë e madhe; hyn e del kush të dojë.

Bëhet histori diçka Zgjatet e bëhet tërkuzë diçka, duke folur të gjithë; përsëritet shumë herë.

Bëhet preshe(*Bima*) fishket; thahet.

Bëhet rrogos(*Të lashtat*) u rrëzuan rrafsh me tokën; (*pemës*) i bien kokrrat me shumicë përdhe.

Bëhet vaj(*Deti*) qetësohet.

Bëhet zhur Digjet krejt; shkrumbohet.

Bëhu burrë! Trego burrëri a trimëri! [**bëhuni burra! Rrëmbeni kazmat!** (FK).]

Bëhu def! Shporru!; zhduku

I bëhem (i dal) krah E ndihmoj, e përkrah dikë.

I bëhem baltë në opingë dikujt I ngjitem shumë dikujt sa e mërzis; nuk i ndahem fare, i shkoj gjithnjë pas.

I bëhem barrë I rëndohem dikujt.

I bëhem bela I bie më qafë.

I bëhem çadër dikujt E mbroj dikë; i bëhem mbrojtje dikujt.

I bëhem çandër dikujt I qëndroj përballë pa u përkulur; nuk mposhtem para dikujt.

I bëhem ferrë (rriqër, çimkë, këpushë, rrodhe) I ngjitem pas sa e mërzit; i qepem e nuk i ndahem.

I bëhem gjalmë dikujt I qepem pas e nuk i ndahem dikujt; i bëhem rrodhe.

I bëhem harrje dikujt I qepem dikujt dhe e mërzit shumë; e bezdis tej mase..

I bëhem havale dikujt E mërzit; e bezdis; i bie më qafë; i qepem e s'i ndahem.

I bëhem hije dikujt E ndjek nga prapa si fantazmë dikë.

I bëhem jorgan dikujt E mbroj dikë; nuk e lë dikë të dëmtohet.

I bëhem konak dikujt E strehoj dikë; e ndihmoj të fshihet në shtëpinë time.

I bëhem lepitkë dikujt I ngjitem pas e nuk i ndahem; i përulem e i bëhem baltë për diçka.

I bëhem pullë (poste)dikujt I ngjitem fort e s'i shqitem dikujt.

I bëhem shtrat dikujt I bëhem mbështetje dikujt; e përkrah dhe e mbroj dikë.

I bëhem velenxë dikujt Ia mbuloj të metat e gabimet dikujt.

I bëhet balta flori Është i aftë që çdo punë ta bëjë mirë; i ka duart të arta; është njeri me fat të mbarë; i ecën fati.

I është bërë mendja (koka)lojëra E ka gjithnjë mendjen te lojërat.

Ku bëftë halë në grykë!*mallk* Të ngehtë në fyt; mos e hëngsh kurrë.

Kur të bëhen dy ditë bashkë Kurrë; kurrën e kurrës.

Kur të më bëhet mbarë Kur të më jepet rasti; kur të gjej kohë të përshtatshme; kur të më volitë.

Më bëhet bari një pëllëmbë Kam vdekur prej kohësh.

Më bëhet faqja rrogos Nuk më skuqet faqja, jam i pacipë, s'di ç'është.

Më bëhet ferra Brahim Kam frikë a trembem për hiçgjë.

Më bëhet gjaku mavi Trembem a frikësohem shumë.

Më bëhet mendja havale S'jam në rregull nga mendja; prishem nga mendtë; më ha merakun gjithnjë për një gjë; më ngulet në kokë diçka; më hipën në kokë për diçka.

Më bëhet mullë në bark Më ngjitet nga prapa e s'më ndahet.

Më bëhet shpirti (zemra) copë (plagë) Lëndohem thellë në shpirt (në zemër).

Më bëhet zemra (shpirti) vrer (helm) Pikëllohem shumë; helmohem; vrerosem.

Më është bërë lëkura rrogoz Më është trashur shumë lëkura; jam mësuar me qortime e me kritika dhe nuk më bëjnë më përshtypje.

Më është bërë si burri i nënës Më ka mërzhitur tepër, mezi e duroj, s'e shoh dot me sy.

M'u bë fat (kësmet, risk) Më erdhi pa e ditur në derë diçka e mirë.

M'u bë gjaku ujë U tremba shumë.

M'u bë kripë Më shkoi ters a mbrapsht një punë.

M'u bë plagë në sy Nuk mund ta shikoj dot; nuk e duroj dot; e kam halë në sy.

M'u bë puna shirit bëj ta mbaroj e s'e mbaroj dot një punë; më ngelet puna në dorë nga mërzia a lodhja.

M'u bë pus diçka Më shkoi ters puna.

M'u bë qejfi pushkë U gëzova shumë.

M'u bë shpirti gomar U mërzhita shumë.

M'u bë shtëpia hithërishtë M'u bë shtëpia gërmadhë; m'u shkretua shtëpia, s'më mbeti asnjëri gjallë, m'u shua pragu.

M'u bë ujk diçka M'u mërzhit shumë diçka, më doli fare nga zemra, s'e duroj dot; s'e shoh dot me sy.

M'u bë zemra zhur Kam shumë mall; më digjet zemra për dikë; vuaj shumë.

M'u bëftë kurban! *mallk* I dëshiroj një të keqe dikujt; më marrtë të keqen.

M'u bënë sytë ujë M'u lodhën shumë sytë (kur lexoj gjatë e pa ndërprerje).

M'u bënë sytë ujë për dikë E pres dikë për një kohë të gjatë e me mall.

Nuk bëhem dot katër Kam shumë punë, të cilat nuk mund t'i kryej dot të gjitha njëherësh.

Sa më s'bëhet Sa s'ka ku të vejë më shumë.

S'bëhem i gjallë S'ndihem fare; s'e hap gojën; nuk lëviz fare nga vendi; humb; s'dihet se nga shkoj; s'dëgjohet me gjë për mua.

S'bëhet deng me rrush (s'bëhet rrushi deng) *ff u* Është gjë që s'bëhet; është e pamundur.

S'bëhet urë në gëzhdalla *ff u* Çdo gjë ka nevojë për mjetin ose për mënyrën e vet që të bëhet.

S'më bëhet vonë E marr shumë shtruar diçka; nuk shqetësohem fare për diçka.

Shpatullat s'bëhen tri *ff u* Mundësia a aftësia për të përballuar punët e vështirësitë ka një kufi.

T'u bëftë diell! Të daltë mbarë!; paç fat!

T'u bëftë dita një mijë! *urim* Rrofsh!; paç jetë të gjatë.

T'u bëftë pushka top! *urim* T'u rritshin fuqitë e fitofsh.

U bë baltë e pluhur U shkatërrua plotësisht; u bë pluhur e hi.

U bë barut U tha shumë, aq sa mund të thërrmohet.

U bë fyell diçka U zhvesh krejt; mbeti pa mbulesë.

U bë lesh (flokë) arapi U ngatërrua shumë diçka, u përzie keq; u bë lesh e li.

U bë lesh e li U bë rrëmujë; u ngatërrua keq; u përzien gjëra që s'duhën përzier.

U bë lesh e mish me dikë U zu a u grind keq me dikë; u përlesh me dikë.

U bë limë shtëpia Shtëpia mbeti fare pa njeri a pa orendi, mbeti e zbrazët.

U bë pasqyrë U bë dritë, shkëlqen nga pastërtia.

U bë për djall (për dreq) U bë keq e më keq, u prish fare; u djallo; u bë për lumë.

U bë për thikë (*derri etj.*) U bë për t'u therur.

U bë përrallë diçka Është përsëritur shumë diçka; është folur shumë për diçka që nuk është realizuar.

U bë pus pa fund U bë kasaphanë e vërtetë, nuk dihet sa u vranë; u bë gjaku gjer në gju.

U bë pus qielli U nxi qielli.

U bëtapë (thumb, livadh, xurxull, fushë, karroqe, bërryl) U deh keq, piu shumë.

U bëfsh një mëhallë!*urim* U shtofsh e u shumofsh!

U bëfsh si viç! *urim* Të rritesh i shëndetshëm.

U bëftë lëmsh!*mallk* Vdektë!

U bëmë kashtë e koqe U shpërndamë andej-këtej; u përhapëm nga të katër anët; u shpartalluam.

U bëmë për thikë U zumë keq; arritëm deri atje sa mund të thereshim me njëri-tjetrin.

U bë tërkuzë U zgjat tepër e pa nevojë një punë, bisedë etj.

U bënë thelë e copë U vranë e u prenë.

U rritsh, u bëfsh si viç! *urim* Të rritesh i shëndetshëm.

bë•j ra rë

I kal

♦ Përgatit a prodhoj (*diçka*) duke përpunuar një lëndë; ngre a ndërtoj (*diçka*) duke përdorur sende a pjesë të ndryshme; gatit (*diçka*) vetë ose me vegla, makineri etj. **Bëj drekën** gatuj drekën. **Bëj pëlhurë** end pëlhurë (në vegjë, tezgjah). **Bëj një shtëpi** ndërtoj një shtëpi. **Bëj zjarrin** ndez zjarrin. **Më bëj një kafe.**

♦ Krijoj (*një vepër arti, shkencore etj.*); hartoj, shkruaj, përpiloj. **Bëj një vjershë (një këngë, tregim, film, portret, skulpturë).** **Bëj një studim (plan, program).** **Bëj lojëra (programe) kompjuterike.**

♦ Merrem me (*diçka*); kryej (*një punë a një veprim*); zhvilloj (*një veprimtari të caktuar*); zgjidh (*një çështje*; plotësoj (*një detyrë*). **Bëj punën time.** **Bëj mësimet (detyrat).** **Bëj tregti** merrem me tregti. **Bëj pazarin** psonis. **Bëj një problemë** zgjidh një problemë. **Ç'po bën?** me se po merresh?

♦ Hap (*një vrimë, një gropë etj.*); çel (*një hendek, vijë, tunel etj.*) duke gërmuar a duke mihur; çaj; shpoj. **Bëj një hendek (kanal, tunel).** **Bënë themelet.** **Bëj gropa.** **Bëj qilizmë.** **Bëj një vijë uji.**

♦ Organizoj e zhvilloj (*diçka*); marr pjesë në (*një ngjarje, punë etj.*). **Bëj dasmë (festë).** **Bëj garë.** **Bënë një takim (konferencë).** **Bënë grevë (demonstratë).** **Bëj komplete (intriga).** **Bëj manovra.** **Bëmë gjyq.** **Bëj luftë.**

♦ *fig* Ngre a kurdis (*një kurth*); i punoj (*një rreng diku*). **I bëj pritë diku.** **I bëj një lojë (marifet, rreng) diku.** **Mos më bëj lojëra!**

♦ Lyej (*diçka*) me një lëndë; zë (*diçka*) me një lëndë; fëlliq, përlyej (*duart etj.*) me diçka.

>**NDOT** **Bëj murin me gëlqere.** **Bëj buzët me të kuq.** **Bëj me pluhur.** **I bëj duart pis.**

♦ Veproj (*mbi dikë a diçka*) duke i lënë shenjë, gjurmë, mbresë etj. **I bëj një gërvishtje.** **Bëj një vijë** heq një vijë.

♦ Kryej (*një lëvizje*). **Bëj dy hapa.** **Bëj një rrotullim (një kërcim, një fluturim).** **Bëj shenjë me dorë.** **Ia bëj me gisht (me kokë).**

♦ I nënshtrohem (*një veprimi*); kryej (*diçka që lidhet me mua*) duke iu nënshtroar një veprimi a një procesi; veproj mbi (*dikë për diçka*); ia nënshtroj (*dikë*) një veprimi; përpiqem të ndikoj mbi (*dikë a diçka*). **Bëj banjë (dush, gargarë).** **I bëj një fotografi.** **Bëj radioskopi.** **Bëj banja dielli.** **I bëj masazh.** **I bëj lajka.** **I bëj kërcënime**

♦ I sjell (*diku*) një pasojë, i shkaktoj (*diçka*); jam shkaktar për (*diçka*); jam shkaku a burimi i (*diçkaje*). **Bëj një të mirë.** **Më bëri mirë (keq).** **E bëj të lumtur dikë.** **E bëj me inat.** **Ma bëri koka** vetë e kam fajin (*për atë që më ndodhi*).

♦ E detyroj ose e nxit (*dikë*) të kryejë një punë a një veprim; jam shkaku që... (*me një folje në mënyrën lidhore*). **E bëj të flasë dikë.** **Bëj për të qeshur (për të qarë).** **E bëj të fluturojë nga gëzimi.**

- ♦ *bis* E pajis (*dikë me diçka*); i siguroj, i gjej, i rregulloj (*dikujt diçka*). **I bëj fëmijët me shkollë (me zanat).E bëj me shtëpi dikë.**
- ♦ I jap (*dikujt*) një detyrë, gradë a një titull; e emëroj ose e caktoj në një punë (*dikë*).**E bënë kryetar.**
- ♦ E quaj; e trajtoj; e paraqit (*dikë për të tillë a të atillë*); e kujtoj a pandeh (*dikë si...*). **E bëj të marrë dikë.E bënë të humbur** kujtuan se kishte humbur.
- ♦ E marr për. **E bëj bir për shpirt dikë** e marr dikë në familje me të gjitha të drejtat e fëmijës. **E bëj dhëndër dikë** i jap vajzën për nuse dikujt.
- ♦ E kthej (*diçka*) në një gjendje tjetër, e shndërroj; i jap (*diçkaje*) një cilësi, veti a pamje të caktuar; i jap (*diçkaje*) cilësitë a tiparet e dikujt a të diçkaje tjetër; e paraqit (*diçka*) si dua a si mendoj unë, duke e ndryshuar. **E bëj akull** e shndërroj në akull; e ftoh shumë (*diçka*); e pastroj shtëpinë mirë e mirë. **E bëj çështje** e ngre si problem që do shikuar mirë. **E bëj kokën tullë** i qeth zero flokët. **E bëj kos (qumështin)** e zë kos (qumështin). **E bëj pasqyrë shtëpinë** e pastroj shtëpinë sa ndrit. **E bëj të lehtë (të bukur, të vështirë).** **E bëj pjellore fushën.** **E bëj vendin ditë** e ndriçoj mirë vendin. **E bëj zakon diçka.** **I bëj flokët gërshet.** **I bëj qepët varg.**
- ♦ Lind (*fëmijë*); *veta III* (*kafsha*) pjell; *veta III* jep prodhim; prodhon; lëshon; nxjerr. **Bëri vajza binjake. Bën qumësht. Pula bën vezë. Tokë që bën shumë grurë. Bën fara.**
- ♦ Nxjerr nga vetja; jashtëqit. **Bëj ujët e hollë** urinoj. **Bëj nevojën (ujët e trashë).**
- ♦ *veta III* Lëshon; jep. **Bën djersë. Bën tym.**
- ♦ kryes *veta III* Nxjerr (*një zë tingull*); bën (*një lloj zhurme*). **Lopa bën mu. Nuk bëj zë** nuk them asgjë; nuk ndihem.
- ♦ *bis* Nxjerr me punë a me një mënyrë tjetër, siguroj; fitoj. **Bëri para (pasuri). E bëri misrin për gjithë vitin. I bënë drutë për dimër.Bëj para.**
- ♦ *bis* Shpreh me fjalë, them; përgjigjem. **Bëj fjalë** flas. **S'bëj fjalë** nuk ndihem; nuk ankohe, nuk kundërshtoj. **Bëj amin** them amin. **Ikë - ia bëri ai** Ikë - tha ai.
- ♦ *bis* I paraqit a i parashtroj (*dikujt një kërkesë, një lutje etj.*); i dërgoj; i jap; i drejtoj. **I bëj urimin e kryevitit. I bëj një pyetje. I bëj një letër (një telegram). Bëji të fala prej meje!**
- ♦ *bis* Peshoj, mat a ndaj (*diçka për dikë*). **Më bëj një gjysmë pule. I bëj pjesë dikujt** i ndaj me vete e i jap pjesën që i takon. **E bëj me dysh (me katërsh, në pesë copa).**
- ♦ Jam i zoti ose i aftë (*të kryej një punë*); kam mundësi (*të kryej një detyrë a të zhvilloj një veprimtari*); ia dal mbanë; ia arrij; jam në gjendje të përballoj (*diçka*); **E bën dot?Bën çdo gjë. E bëj vetë. Bëre dot gjë?**
- ♦ Përshkoj (*një rrugë a një vend*); kaloj (*një hapësirë*); udhëtoj me një mjet; kryej (*një punë a një lëvizje*) në një masë ose në një numër të caktuar. **Bëj gjysmën e rrugës më këmbë. Makina bën 100 km. në orë** makina nxjerr 100 km. në orë.
- ♦ Kaloj (*disa ditë, muaj etj. në një vend a në një mënyrë të caktuar*); mbush a plotësoj (*një kohë a moshë*). **Bëj vapën. Bëj pushimet në plazh. Bëj lejen. Sot bëj dyzet vjet. Po bën motin që ka nisur punë. Bëj dy orë stërvitje. Bëj jetë të rregullt. S'i ka bërë ditët. S'e ka bërë muajin. Bëfshi natën e mirë! urim.**
- ♦ *bis* Ndjek (*një shkollë, kursetj.*); mësoj. **Bëj shkollën e lartë. Bëj kursin e shoferëve. Bëj gjuhë.**
- ♦ Kryej (*një shërbim a detyrë për një kohë të caktuar*). **Bëj ushtrinë. Ka bërë kurbet gjithë jetën.**
- ♦ Formoj (*diçka*) me një tjetër a me të tjerë; krijoj (*një të tërë*); *veta III* përbën a jep një të tërë; del si përfundim; është baras me. **Bënë një shoqëri. Bëjnë shumicën. Bën rrokje. Njëqind centimetra bëjnë një metër. Njëqind kilogramë bëjnë një kuintal. Dy dhe dy bëjnë katër.**

- ♦ *veta III* Merr (*trajtë a drejtim tjetër*); formon (*diçka*) duke ndryshuar. **Rruga bën kthesë. Bën dredha. Emra që e bëjnë shumësin me -nj.**
- ♦ Merrem vesh, lidhem a vendos bashkë me (*dikë*) për të kryer një punë. **Bëjmë marrëveshje (kontratë, paqe). Bëj miqësi (krushqi). S'bëj pazarllëk. E kemi bërë të nisemi nesër. E bënë me besa-besë lidhën besë. Ta kam bërë benë.**
- ♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar me (*dikë*), për (*diçka*). **Di ç'bëj. Si do t'i bëjmë hall ca para?**
- ♦ *fig* Kryej një veprim, që zakonisht lidhet me karakterin, sjelljen, qëndrimin e botëkuptimitin e njeriut. **Bëj sakrifica. Bëj mrekulli. Bëj faj. Bëj shaka. Bëj të nëntëdhjetenëntat s'lë gjë (të keqe) pa bërë.**
- ♦ Porosit diçka për vete; i kërkoj një shërbim dikujt. **Bëj një palë rroba. Bëj flokët.**
- ♦ *veta III* (*Diçka*) më rri mirë; më shkon. **S'më bëjnë këpucët nuk më nxënë këpucët.**
- ♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar. **Mirë ia bëre! E bëri me dashje. E bëj mik dikë.**
- ♦ (*me emra foljorë*): **Bëj durim** tregohem i duruar; kam durim. **Bëj ndryshime** ndryshoj. **Bëj shitje shes. Bëj përparime. Bëj gati** përgatit.
- ♦ *veta III* Më nxë; më vjen sipas masës. **Këto syza s'më bëjnë më.**
- ♦ (*Dikush*) më përgatit (*diçka*) si e dua ose si e kërkoj unë; porosit (*diçka për vete a dikë*); (më) mbaron punë. **Kishte bërë makinë me porosi. Bëj një kostum.**
- ♦ (*përdoret si folje gjysmëndihmëse bashkë me folje tjetër në mënyrën lidhore*) Përpiqem; mundohem; matem (*me folje në mënyrën lidhore*). **Bëj të ngre krahun e s'e ngre dot. Bëj të kap diçka.**
- ♦ (*përdoret me emra prejfoljorë ose me fjalë të tjera për të formuar togje të qëndrueshme me kuptimin e foljes*): **Bën be** betohem. **Bëj çudi me ty** habitem me ty. **Bëj kursim** kursej. **Bëj përpara** përparoj. **Bëj vrojtime** vrojtoj. **E bëj të njohur** njoftoj.

II *jokal*

- ♦ Kryej një lëvizje; lëviz a zhvendosem në një drejtim; eci drejt një pike. **Bëj majtas** kthej majtas. **Bëj drejt shtëpisë** marr drejtimin për në shtëpi. **Bëj për nga dera** drejtohem nga dera.
- ♦ *veta III bis* Kushton; vlen; është i përshtatshëm (i mirë, i duhur). **Sa bën? S'bën asgjë s'vlen për asgjë. S'bën për atë punë** nuk është i përshtatshëm për atë punë.
- ♦ Veproj; sillem. **Bëni si në shtëpinë tuaj. Bën mirë të vish** është mirë të vish. **Bëj si fëmijë** sillem si fëmijë. **Bëj si të bësh, eja sonte nga ne. Bëj sikur (gjasme)** hiqem sikur.
- ♦ *veta III* Prodhon; jep prodhim të bollshëm. **Sivjet bënë mollët.**
- ♦ *kryes veta III* Nxjerr një zë a tingull. **Bëj si gjel (mace, qen).**
- ♦ *dhe veta III* (zakonisht me *mohore*) (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor*) Punon; është në gjendje pune; funksionon; kam fuqi, vullnet a dëshirë të kryej një veprim. **S'më bën koka. S'më bëjnë këmbët.**
- ♦ (*zakonisht në mohore*) Jam i zoti, në gjendje të bëj diçka. **S'bëj dot pa gjumë.**
- ♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar. **Bëj si më thotë koka. Bëj si në shtëpinë tënde. Bëre mirë që erdhe. Nuk bën ashtu!**
- ♦ *fig* Kryej (*një veprim*) që zakonisht lidhet me karakterin, sjelljen, qëndrimin e botëkuptimitin tim. **Bëj trimëri (heroizëm). Bëj sakrifica. Bën mrekulli. Bëri faj (krim). Bëj një budallallëk (proçkë). Bëj aventura. S'bëj lëshime (hatëre, dallavere). Mos bëj naze (ojna, lodra)!**
- ♦ *veta III bis* Kushton; vlen. **Sa bën kilja e rrushit? Bën një djall e gjysmë** kushton shumë shtrenjtë. **S'bën dy para** s'ka asnjë vlerë; nuk vlen fare.
- ♦ *veta III* Është e lejueshme; lejohet. **A bën të ma thuash edhe mua?**

III pavet Është. **Bën vapë.** **Bën erë.** **Bën mot i mirë.** **Malit bën furtunë.** **Sivjet bëri dimër.**

*

Aq më bën Nuk çaj kokën; nuk pyes; s'dua t'ia di.

Bëj aheng Dëfrej me muzikë.

Bëj amin: Bëj amin pas dikujt pranoj urdhrat e dikujt pa kundërshtuar, pajtohem me dikë e i shkoj pas avazit.

Bëj atë që duhet, mos vështro se ç'thuhet *fj u.*

Bëj ballë ♦ Shfaqem përpara dikujt. ♦ Përballoj; qëndroj fort përballë dikujt a diçkaje. ♦ Kam mundësi të përballoj (*shpenzimet*).

Bëj çka më vjen ndoresh Nuk lë gjë pa bërë.

Bëj dasmë Bëj rrëmuje e zhurmë të madhe.

Bëj derman ♦ Gjej zgjidhje. ♦ Gjej shërim.

Bëj dyluftim Ndeshem në dyluftim (*me dikë*).

Bëj emër Bëhem i njohur, i famshëm.

Bëj figurë të keqe *libr* Bie në sy për keq.

Bëj këmbë: Fëmija nisi të bëjë këmbë fëmija ka filluar të ecë vetë.

Bëj krushqi: S'do të bëj krushqi me të s'më prish punë pse nuk e kam mirë me të.

Bëj kryqin me dorën e majtë Thuhet kur dikush bën diçka të papranueshme.

Bëj njërën I bëj të gjitha përpjekjet, pa marrë parasysh asgjë, për të arritur atë që dua ose për të mos pranuar diçka të padrejtë; bëj shumë zhurmë për diçka që nuk më pëlqen.

Bëj pjesë Marr pjesë.

Bëj si bëj Ia dal mbanë një njëfarë mënyre.

Bëj sikur Hiqem a shtirem sikur (*jam i kënaqur, i mërzhitur etj.*).

Bëj të nëntëdhjetenëntat Bëj të gjitha të këqijat.

Bëj timen Bëj aq sa kam mundësi a fuqi.

Bëj timen Bëj aq sa mundem; jap aq sa kam mundësi; veproj me aq sa më takon.

Bëj toka I jap a i shtrëngoj dorën (*dikujt*).

Bëj vend Krijoj hapësirë për dikë a diçka.

Bën majë Nis të duket.

Bën mu Shihet qartë; duket sheshit.

Bën shtrak (çak) (*Arma*) nuk shkrep.

Do ta bësh se s'bën Do ta bësh patjetër.

E bëj barkun daulle (hambar, katua, lodër) Fryhem së ngrëni.

E bëj buall E fryj tepër (*diçka*).

E bëj copë e çikë (e kothere, e grimë, e thërrime) E thërrmoj, e copëtoj krejt.

E bëj çarçaf (lëvere) E gris krejt; e prish.

E bëj çorap (çorbë) E ngatërroj keq (*punën*). **Ma bëri mendjen çorbë** më hutoi fare.

E bëj fërtele E bëj copë-copë; e grij krejt.

E bëj fushë me lule E paraqit si shumë të lehtë (*një punë*).

E bëj gardh E kthej në pengesë.

E bëj gogol E paraqit (*dikë a diçka*) si të keqe a të vështirë.

E bëj han Hyj e dal kur më teket (*në shtëpi*).

E bëj helm ♦ E pikëlloj (*dikë*). ♦ *bis* E bëj shumë të kripur (*gjellën*).

E bëj histori (legjendë) E marr nëpër gojë.

E bëj lesh e li E pështjelloj; i ngatërroj keq gjërat a punët.

E bëj lëmsh >E **BËJ LESH E LI.**

E bëj lëndinë E shkatërroj; e rrafshoj përdhe.

E bëj livadh >E BËJ FUSHË ME LULE.

E bëj llum E ngatërroj keq (*një punë*).

E bëj mik Zë miqësi me dikë.

E bëj mishmash E bëj lesh e li; e bëj rrëmujë; e ngatërroj keq.

E bëj mizën buall E stërmadhoj (*diçka*).

E bëj natën ditë Punoj natë e ditë.

E bëj palë E shtyp; e palos (*diçka, dikë*).

E bëj pazar E bëj rrëmujë (*diçka*).

E bëj pelte diçka ♦ E zbrum (*diçka*). ♦ *bis* E rrah fort, e shqep në dru (*dikë*).

E bëj peshk E rrah fort; e shqep në dru (*dikë*).

E bëj për qorr bis ♦ E marr për qorr (*dikë*). ♦ E nënvlerësoj shumë dikë. ♦ Kërkoj t'ia hedh dikujt; kërkoj ta mashtroj dikë.

E bëj përshesh E bëj rrëmujë; e ngatërroj keq.

E bëj pistil >E BËJ PELTE.

E bëj pleh E vras shumë; e shtyp keqas (*krahun, këmbën*).

E bëj priftin (hoxhën) me barrë Trilloj diçka krejt të paqenë e të pamundshme.

E bëj pulë (qengj) E zbut; e urtësoj; e shtroj; e nënshtroj (*dikë*).

E bëj të bardhën të zezë E paraqit ndryshe për ndryshe gjendjen, çështjen etj.

E bëj tërkuzë bis E zgjat shumë (*muhabetin*).

E bëj timen diçka E përvetësoj diçka.

E bëj timen E përvetësoj; e paraqit si të jetë e imja (*diçka*).

I bëj derman diçkaje Ia gjej zgjidhjen.

I bëj qejfin vetes I mbush mendjen vetes për diçka se ashtu është si mendoj, se do të bëhet ashtu si dua.

Ia bëj jetën pus (skëterrë, varr) Ia nxij jetën (*dikujt*).

Ia bëj mendjen dhallë (çorbë, çorap, lësh, mulli, tym) Ia prish mendjen (*dikujt*); e hutoj keq ose e trulloj (*dikë*).

Ia bëj qejfin dikujt Ia plotësoj dëshirën dikujt; ia gjej zemrën dikujt.

Ia bëj shpirtin derr E mërzit shumë (*dikë*).

Ia bëj shpirtin vrer E brengos, e helmoj dikë.

Ia bëj tetë me dy Ia mbledh rripat (*dikujt*).

Ia bëj të mbaruar Ia paraqit (*një punë*) si të mbaruar.

Ka bërë shkollën e djallit Ka mësuar shumë marifete e djallëzi.

Kur të bëjë qarri arra; kur të bëjë larushku rrush tall Kurrë.

Me të parë e me të bërë Si të vijë puna, si të shohim kur t'i vijë koha, shohim njëherë e pastaj veprojmë.

Me të thënë e me të bërë Veprojmë menjëherë, pa u vonuar.

Më bëjnë veshët Më duket sikur dëgjoj diçka.

S'bëjnë dardhat në shënëndrefj u Çdo gjë ka kohën e vet.

S'e bëj qejfin qeder Nuk shqetësohem fare; nuk bëhem merak; nuk e prish rehatin, nuk më bëhet vonë për asgjë.

S'e bëj veten Nuk e shfaq me shenja të jashtme një ndjenjë a mendim; nuk tregohem; e përmbaj veten; përmbahem.

S'ia bëj fjalën dysh dikujt Nuk ia kthej fjalën dikujt; i bindem pa fjalë dikujt.

S'kam ç'bëj Nuk mund të bëj dot gjë (për ta ndrequr diçka); është jashtë mundësive të mia.

U bëftë si thua ti! T'u plotësoftë dëshira!; qoftë ashtu si thua ti!

bëlbút e *mb* Belbacak; i belbët.

bëlbút i *m sh ë ët* Belbacak; njeri i belbët.

bëlbút•e ja *f sh e et f e* **BËLBUT I.**

bëlnýr•em *vetv dhe pës e* **BËLNYR•Ë (me u).**

bëlnýr•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Lazdrohem; përkëdhelem.

bëlnýrj•e a *f sh e et* *krahin G* Lazdrim; përkëdheli.

bëlnýrun (i e) *mb krahin G* I lazduar; i përkëdhelur.

bëltá ja *f sh a at* *krahin G* Degë e re e fikut, që del në trup ose në rrëzë.

bëltác•ë a *f sh a at J*

♦ > **BËLTAJ•Ë A.**

♦ Shkumë e uthullës.

bëltáj•ë a *f sh a at kryes sh kopsht* Farat së bashku me shtratin e kungullit a pjeprit.

bëltánca t *f sh a at J*

♦ > **BËLTAJ•Ë A.**

♦ Thelpinj të ujshëm të arrës së papjekur.

bëltëshëm *ndajf krahin G* Me një ndjenjë të pakëndshme në gojë.

bëltím i *m sh e et* Mbjellje; mbëltime.

bëlt•ój kal óva úar Mbjell; mbëltoj.

bëltúar (i e) *mb* I mbjellë; i mbëltuar.

bëltúc¹ kal a ur

♦ Ngjesh shumë, shtyp fort (*diçka*) sa të bëhet si qull a si pelte; sqaq.

♦ Shtyp ose godit (*një enë metalike*) në një vend dhe e bëj me gropë.

bëltúc¹ kal *krahin G* Trembem a tutem shumë.

bëltúc•em *G vetv* > **BËLTUC•Ë (me u).**

bëltúc•et *vetv - ur*

♦ Ngjishet shumë; shtypet fort; bëhet qull si pelte; sqaqet.

♦ (*Ena metalike*) bëhet me gropë nga shtypja a goditja.

bëltúc•ë (me u) *vetv G* Dobësohem; më lënë fuqinë.

bëltúcj•e a¹f Ngjeshje a shtypje e diçkaje deri sa bëhet si qull a pelte.

bëltúcj•e a²f *G* Dobësim; lënie e fuqisë.

bëltúcun (i e) *mb G* I dobësuar; i pafuqi.

bëltúcur (i e) *mb*

♦ I ngjeshur shumë; i shtypur fort e i bërë si qull a pelte.

♦ (*Enë metalike*) e bërë me gropë nga goditja.

bëlysh i *m sh a at* *ikt krahin G* Peshk me luspa të bardha, pa pendë kurrizi, me mish të pashijshëm e tërë hala.

bëlldúm *bis*

I *onomat* Zhurmë e një sendi që bie menjëherë e me forcë në ujë a lëng ose që përplasat përdhe. **Ra bëlldum në ujë.**

II *si kallëzues* Befas; drejt e në. **Bëlldum e në dhomë.**

bëlldúng•ë a *f sh a at* Gungë; ënjtë në ballë (*nga një përplasje a goditje*).

bëllór•e ja¹ *f sh e et* Ashkël druri.

bëllór•e ja² *f e et G* Nyjë në dru; gdhe.

bëlltaí a *f sh ja jat* *krahin G* Degë e hollë që del nga trupi i pemës. > **BIFK•Ë A.**

bëm•ë *a f kryes sh a at* Vepër trimërie. **Kjo ka ardhur më shumë nga një referencë lokalizuese nga pikëpamja e gjeografisë historike (vendi i bëmave të kreshnikëve) dhe e gjeografisë etnokulturore (rajoni i ruajtjes së eposit).** (ShS).

bënd i m *A* Mërgim; dënim me mërgim.

bëné•ë *a f sh a at krahin G* Burim.

bëng•ë *a f Ç* Çetë luftëtarësh.

bënkéq e mb *A* Keqbërës.

bënkéqje *mb A* Keqbërës.

bënmírë *mb A* Mirëbërës.

bénur (i e) *A*

♦ I bërë. **I bënur hi** i bërë hi; i djegur.

♦ (*Pemë*) e pjekur.

bë•nj kal dhe jokall ra rë vjet, A, J > BË•J.

bërbâ ni m sh j jt G > BËRBAN I.

bërbán i m sh ë ët ent

♦ Brumbull.

bërbát kallëzues Bëhem bërbat më nxihet faqja; poshtërohem; fëlliqem.

bërbát•ë a f sh a at Çnderim; poshtërim; fëlliqje.

bërbëli•s kal > BËRBËELIT.

bërbëlit kal a ur

♦ Flas nëpër dhëmbë.

♦ Murmurit.

bërbëlitës e mb Që bërbëlit; që flet nëpër dhëmbë.

bërbëlitj•e a f sh e et

♦ Fjalë e shqiptuar nëpër dhëmbë.

♦ Murmurimë.

bërbíck•ë a f sh a at krahin G > BËRBIÇK•Ë A.

bërbíck•ë a f sh a at krahin G

♦ Dele që pjell një vit më vonë nga ç'duhet.

♦ Dele që ka pjellë dy herë.

bërbínj•ë a f J Dele që pjell për herë të parë.

bërbjéh u m sh a at krahin G Qengj me peshë mesatare për moshën.

bërbjék mb m krahin

♦ (*Pjepër*) i pabërë.

♦ *bis* (*Djalë*) i papjekur; i paarrirë.

♦ *bis* (*Fëmijë*) i prapë.

bërbjék u m sh ë ët krahin

♦ Pjepër i pabërë; kombisht.

♦ *bis* Djalë i papjekur.

♦ *bis* Fëmijë i prapë.

bërblés•ë a f sh a at Bërbëlitje; dërdëllitje; dërdëllimë.

bërbóc i m sh a at G

♦ I ri i papjekur.

♦ > **BËRBJEK U.**

bërbók u m G Hekur me këmbëza që vihet në oxhak për të mbajtur lart urët e zjarrit.

> **DEMIROXHAK U; URËS I.**

bërbúc e mb G >BËRBUQ E.

bërbullúq e mb krahin G Bullafiq; qullamash.

bërbullúq i m sh ë ët krahin G Djalë bullafiq, qullamash.

bërbullúq•e ja f sh e et krahin G f e BËRBULLUQ I.

bërbullúqk•ë a f sh a at krahin G Vajzë bullafiqe, qullamashe.

bërbúq kal G > BËRBUQ•Ë (me).

bërbúq e¹ mb

♦ I këndshëm.

♦ I pashëm; i bukur.

bërbúq e² mb I imët; trupimët.

bërbúq•ë (me) kal a ë G Përkëdhel; ledhatoj; bunoj.

bërbúqj•e a f G Përkëdhelje; ledhatim.

bërbúqun (i e) mb G I përkëdhelur; i ledhatuar.

bërcâ ni m G >BËRCAN I.

bërcáj t G sh i BËRCA•N NI.

bërcák e mb krahin G (Fëmijë) i imët nga trupi; trupimët; imcak.

bërcák u¹ m sh ë ët ikt

♦ I vogli i peshkut; peshk i vogël, i parritur.

♦ (*Abramis ballerus*) Koce e përhapur në ujërat e Evropës dhe Azisë, që arrin deri 45 cm gjatësi.

♦ (*Leuciscus cephalus*) Peshk i ujërave të ëmbla, i familjes së krepëve, me pendët e barkut në ngjyrë të kuqe, me peshë deri në 2 kg. >PENDËKUQ I.

bërcak u² m sh ë ët kopsht Kungull i vonë, që nuk piqet; përdoret si ushqim për lopët.

bërcak u³ m sh ë ët ent Mashkull i bletës.

bërcá•n ni m sh j jt G Ulli kokërrmadh me përmbajtje të ulët të vajit.

bërcánë mb G

♦ (*Dele etj.*) që pjell për vit.

♦ (*Mace*) që pjell shpesh.

bërcán•ë a f sh a at G

♦ Dele etj. që pjell për vit.

♦ Mace që pjell shpesh.

bërcék u m sh ë ët ent Mashkull i bletës; brumbull.

bërcél i m krahin bot (*Triticum monococcum*) Lloj drithi i ngjashëm me elbin, me kallinj të shtypur anash; përdoret kryesisht si ushqim për pulat. >OK•ËR RA; TEP•Ë A.

bërcél•ë a f sh a at krahin G Ibrik druri për ujë të pijshëm.

bërclék ndajf G Me nxitim; pa vonesë; menjëherë.

bërcllák u m G Llapërkajë; borë e shkrirë.

bërcnúk u m sh ë ët krahin G

♦ Fëmijë imcak.

♦ >BËRÇUK U¹.

bërcúk•ëll lla f sh lla llat zool (*Meles meles*) Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; bën folenë nën dhe. >BALDOS•Ë A.

bërçík u m sh ë ët Njësi gjatësie sa hapësira midis majës së gishtit të madh dhe të treguesit të shtrirë plotësisht. >BËRXHIK U.

bërçúk u¹ m sh ë ët

♦ Kalli misri që mbetet i vogël.

♦ Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. >**BRUMAK U.**

♦ *krahin G* Burrë trupimët; cicërmicër.

bërçúk u²m Brumak; çorbë për derra.

bërdáf i m sh e et >**PERDAH U.**

* **I jap një përdaf bis** E bëj dosido (*punën*).

bërdák•ëll lla f sh lla llat > **BËRDOKULL A.**

bërdaléc i m mjek bis krahin Sifiliz.

bërdáll i m sh ë ët bot (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë, me lule të vogla të verdha që hapin gjatë gjithë vitit kur ka reshje. >**BORDULLAK U.**

bërdám onomat bis : **Rrëzohem bërdam** bie me zhurmë.

bërdám-bërdúm ndajf bis

♦ : **Shkoj bërdam-bërdum** shkoj duke u përplasur majtas e djathtas.

♦ Keq e takeq.

bërdicár e mb I Bërdicës; që ka të bëjë Bërdicën, me banorët a vendësit e saj

bërdicár i m sh ë ët Banor a vendës i Bërdicës.

bërdicár•e ja f e **BËRDICAR I.**

bërdíl i m sh e et >**BËRDIL•Ë A.**

bërdíl•ë a f sh a at teks Drushtë e sipërme ose e poshtme e rrahësit të vegjës, midis të cilëve vihet krehri. >**TEFE JA.**

bërdókëll a m sh a at >**BËRDOKULL A.**

bërdókull a m sh a at

♦ Gungë; xhungë.

♦ *fig kryes sh* Fjalë të kota; gjepura; dokrra. **Këpus bërdokulla** flas gjepura.

bërdúm onomat bis >**BËRDAM.**

bërdýc e mb shak (Njeri) i shëndetshëm dhe i fortë.

bërdýc i m sh a at

♦ *bis* Morr i madh.

♦ *shak* Fëmijë i shëndetshëm dhe i fortë.

bërdýc e mb G (Njeri) i shkurtër e i trashë.

bërdýc i m sh a at G Njeri i shkurtër e i trashë.

bërdýc•e ja f sh e et G f e **BËRDYÇ I.**

bërdýej t sh i **BËRDYE•LL LLI.**

bërd•ýell élli¹m sh éj éjt vjet G Bosht; menteshë.

bërd•ýell élli¹m sh éj éjt vjet anat G

♦ Falë e gjurit.

♦ Nyjë e gishtit; çok i gishtit tregues.

bërdýq e mb G >**BËRDYÇ E.**

bërdha A

I ndajf Brenda. **Kur hin bërdha.**

II parafrj Brenda. **Bërdha në pallat.**

bërdhác i m sh ë ët euf Morr.

bërdhác e mb Bardhosh; bardhan.

bërdhác i m sh a at G Gur zalli; zall.

bërdhámët (i e) mb G >**BËRDHAM•Ë (i) ME (e).**

bërdhám•ë (i) e (e) mb G I bardhemë; e zbërdhulët; i zbehtë.

bërdhán i m sh a at *zool krahin G* Gjarpër i bardhë në të përhime.

bërdhán•ë a f sh a at *G*

♦ Bagëti e imët turibardhë.

♦ *krahin* Lopë e bardhë.

♦ *fig* Vajzë a grua fytyrëbardhë.

bërdháš•o ói m sh ój ójt *keq krahin G* Njeri flokëkuq.

bërdhéc e mb *G (Mizë)* përdhese.

bërdhéc•ë a¹ f sh a at *ent G* Mizë përdhese.

bërdhéc•ë a² f sh a at *G* Vresht.

bërdhëllémë (i) e (e) mb > **BARDHEM•Ë (i) E (e).**

bërdhërë mb *f Ç* Bardhushkë; bardhushe.

bërdhókull a f sh a at *bot (Galanthus)* Bimë barishtore me zhardhok, me gjethe shpatuke, me lule të bardha si këmborë në majë të kërcellit, që lulëzon në fund të dimrit a herët në pranverë.

>**SHPENDM•E JA; SHPEN•E JA.**

bërdhúl e mb *G* > **BARDHEM•Ë (i) E (e).**

bërdhushklán e mb *keq krahin G (Njeri)* me lëkurë të zbërdhulët.

bërdhushklán i m sh a at *keq krahin G* Njeri me lëkurë të zbërdhulët.

bërdhushklán•e ia f sh e et f e **BËRDHUSHKLAN I.**

bërdhýle t f sh krahin G Leskra lëkure që bien nga trupi gjatë larjes; fitila lëkure.

bërë pjes e bëj. Kjo punë do bërë. Mos e lër pa bërë.

bër•ë a (e) f sh a at (të) Diçka që është kryer, është bërë ose ka ndodhur; veprim a sjellje. **Të bëra e të pabëra** punë të paqme e të papaqme.

♦ Vepër trimërie. >**BËM•Ë A.**

bërë (i e) mb

♦ I kryer; i përfunduar; që është bërë. **Punë e bërë!** u bë!

♦ (*Frutë etj.*) e pjekur; e arrirë. **Rrush i bërë. Vjel të bërat me të pabërat.**

♦ *bis (Veshje etj.)* të gatshme.

bërë t (të) as

♦ Bërje; kryerje; përfundim. **Në të bërë e sipër.**

♦ Farë kosi.

*

Me të parë e me të bërë Si ta shohim; shohim e bëjmë.

Me të thënë e me të bërë; një të thënë e një të bërë Pa u vonuar; menjëherë.

bërës i m sh - it *vjet* Veprues; ai që bën diçka.

Bërët (të) as *vjet* Gjenezë.

bërgáj•ë a f kryes sh *vjet G* Fundërri; llomështi; rod i keq.

bërhája t f sh krahin G Fletë të gërzhitura duhani, talle etj.

bërháp•ë a f sh a at *bot (Eriathus ravennae)* Bimë barishtore shumëvjeçare e dëmshme, me kërcell një pëllëmbë të gjatë, me kallinj të veçuar pa bisht; rritet në kullota dimërore.

bërhóz i m Byk i barit të thatë.

bërhúk•ë a f sh a at

♦ *bot (Foeniculum vulgare)* Kopër e egër.

♦ Kërcell i thatë i bimëve si pambuku, speci etj.

bërhushájk•ë a f sh a at >**BËRHUSH•Ë A.**

bërhushán e mb *G* >**BËRHUSHË.**

bërhúshë mb *krahin G (Njeri)* qullash.

bërhúshë *a m dhe f sh a at* Qullash.

bërbján *i m sh a at gjell krahin G* Pilaf.

bërbje *a f sh e et* Kryerje e një veprimi.

bërkát•em *vetv K >BËRKAT•Ë (me u).*

bërkát•ë *(me u) vetv Ka (u) ë* Zemërohem menjëherë; inatosem (*kur s'më shkon puna mirë*).

bërkátj•e *a f G* Zemërim; inatosje.

bërkátun *(i e) mb G I* zemëruar; i inatosur.

bërkí *a f sh - tëbot*

♦ (*Sorbus aucuparia, Pyrus aucuparia*) Dru deri 20 m i lartë, me lëvore të fortë e të ashpër, me gjethe të gjata, të dhëmbëzuara e me push nga poshtë, që bën lule të bardha dhe kokrra të vogla me ngjyrë të verdheme e me shije të athët; kokrrat e këtij druri, që përdoren për të ngrënë, për të bërë raki etj. >**SURV•Ë A; VADH•Ë A; VADHËZ A.**

♦ Mushmollë e egër.

bërkî *ni m sh j jt botG >BËRKI A.*

bërkóc *i m sh ë ët > BËRKOQ I.*

bërkóq *i m sh ë ët* Bic; gic qumështi.

bërla *t f sh G* Kërkesa të tepruara; naze.

bërlát *kal G >BËRLAT•Ë (me).*

bërlát•em *G vetv dhe pës e BËRLAT. >BËRLAT•Ë (me u).*

bërlát•ë *(me) kal a ë G*

♦ Pëgëj; ndot me jashtëqitje.

♦ përbalt; ndyj me baltë.

bërlát•ë *(me u) a (u) ë G*

I *vetv*

♦ Pëgëhem; ndotem me jashtëqitjen time.

♦ Përbaltem; ndyhem me baltë.

II *pës e BËRLAT•Ë (me).*

bërlátj•e *a f G*

♦ Pëgërje; ndotje me jashtëqitjen e vet.

♦ Përbaltje; ndotje me baltë.

bërlátun *(i e) mb G*

♦ I pëgërë; i ndotur me jashtëqitjen e vet.

♦ I përbaltur; i ndyrë me baltë.

bërlídh•ënj *kal a ëm A* Ngjyey; vë në bojë (*pëlhurën për ta ngjyer*).

bërlídh•ëm *(i) me (e) mb A (Pëlhurë etj.) e* ngjyer.

bërlín•ë *a f sh a at J* Gurishtë; vend me gurë.

bërlóg *u msh ë ët*

♦ Llagëm i lepurit.

♦ *krahin G* Çerdhe zogjsh.

bërlút *kal a ur* Copëzoj; thërrmoj; e bëj copë e thërrime.

bërlút•ë *a f sh a at*

♦ Copëz; thërrime.

♦ Grimcë pluhur; plaçkë.

bërlútj•e *a f* Copëzim; thërrmim; grimcim.

bërlútur *(i e) mb I* copëzuar; i thërrmuar; i grimcuar.

bërlýk•et *vetv - (u) ur veta III (Lopa, kau)* zhgërryhet për tokë e pëllet.

bërlýkj•e a f sh e et Zhgërryerje për tokë dhe pallmë e bagëtisë së trashë.

bërllók¹ mb keq I keq; i papastër; i ndyrë; pa vlerë. **Mall bërllok.**

*

E bëj bërllok E bëj copë-copë; e shkatërroj krejt; e përziej ose e ngatërroj keq (*punën*).

Mbetet bërllok (*Puna*) mbetet pa zgjidhur, nuk gjen zgjidhje; mbetet llum.

U bë bërllok U deh keq.

bërllók² kal a ur

♦ Thyej a copëzoj sa e bëj bërllok (*kashtën etj.*).

♦ *bis* E prish krejt; e shkatërroj.

♦ *bis* E ngatërroj keq (*punën*).

bërllók u m

♦ Copëza të imta të kashtës së grurit të mbetura pas shirjes. >**BYK U.**

♦ Lëmishte; plehra; fundërri. **Bërllók duhani. Bërrlok i fasules.**

bërllókj•e a f

♦ Thyerje a copëzim (*i kashtës gjatë shirjes*).

♦ *bis* Punë e pazgjidhur ose e bërë llum.

bërllókur (i e) mb

♦ (*Kashtë*) e thyer a copëzuar gjatë shirjes.

♦ *bis* (*Punë*) e bërë llum.

bërmágj•e a f sh a at krahin G Pëlhurë a cergë merimange.

bërmáj•e a f sh a at G Pëlhurë a cergë merimange.

bërmák u m sh ë ët G Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. >**BËRÇUK U;**

BRUMAK U; KACIRAM I.

bërmék u m sh ë ët G Hije; fantazmë.

bërna ndajf Ç Brenda. **Hose bërna!** fute brenda!

bërnít jokall G >**BËRNIT•Ë (me).**

bërnít•ë (me) jokall i ë veta III G (*Kafsha*) ulërin; bërtet.

Bërno f gjeog Qytet në Republikën e Çekisë.

bërnút

I ndajf Shumë keq.

II si mb

♦ (*Punë*) shumë e keqe; (*njeri*) pa kurrfarë aftësie.

♦ (*Nxënës*) shumë i dobët.

bërnút i m Duhan i grirë imët për t'u thithur me hundë. **Kuti bërnuti.**

bërnják e mb (*Qengj, kec*) pirës, që s'i ka mbushur gjashtë muaj.

bërnják u m sh ë ët Qengj a kec pirës që s'i ka mbushur gjashtë muaj.

bërnják•e ja f sh e et f e **BËRNJAK U.**

bërsí si kallëzues: **E bëj bërsi** e thyej ose e bëj copë-copë.

bërsí a f sh - të Mbeturina të farave ose frutave të shtrydhura. **Bërsi rrushi** (ulliri, farash pambuku). **Kallëp bërsish. Vaj bërsish.**

bërsi e egër Bërsi e shtrydhur për së dyti.

bërsí•het - (u) rë pavet dhe pës e **BËRSI•J.**

bërsí•j kal va rë E bëj copë-copë; e thërrmoj (*diçka*).

bërsíre (i e) mb I bërë copë-copë; i thërrmuar.

bërskót i m sh ë ët G

♦ Copëz; thyezë.

♦ Thërrime. **Me ia ba dikujt kryet bërskot.**

bërs'háj i m vjet Jetë endacake.

bërs'hê ni m sh j jt G > BËRSHE•N I.

bërs'hé•n ni m sh nj njtë bot (*Taxus baccata*) Dru halor deri 10 i lartë, me dru të kuqërremë, të rëndë e të fortë, me gjethe, lëvore e dru të e helmët dhe kokrra të kuqe.

bërs'hénj i m sh ë ët bot > BËRSHE•N NI.

bërs'hëmlí e mb vjet I mëndafshhtë. [**Flokun bërs'hëmlí e kam.** (LPK).]

bërs'hím i m sh ë ët vjet Mëndafsh.

bërs'hím i m bot (*Hedera helix*) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përhershëm që lidh kokrra të zeza; mbahet si bimë zbukuruese. >**URTH I¹.**

bërs'hníz•ë a f krahin G

♦ Borë e përzier me pika shiu; borë e shkrirë; llohë.

♦ Akull i hollë; cipë akulli.

bërs'hóm i f sh e et krahin Fill mëndafshi.

bërs'hót e mb G I thyeshëm; i papërkulshëm.

bërs'hót•ë a f sh a at GNjeri i pashkueshëm.

bërtáj•ë a f sh a at GThirrje për ndihmë.

bërt•ás¹ íta ítur

I jokal

♦ Flas me zë shumë të lartë ose duke thirrur fort. >**GËRTHAS; THËRRES.** Mos bërtit se të dëgjoj!

♦ Qortoj ose shaj me britma. **Ç'pate që bërtite ashtu!**

♦ **vetv veta III (Kafsha)** nxjerr një tingull a zë të fortë e të lartë. **Dhitë bërtasin e vërrasin.**

♦ **keq** Bëj shumë zhurmë për një gjë për të tërhequr vëmendje ose për të arritur një qëllim.

II kal E qortoj (*dikë*); i flas (*dikujt*) për një gabim a faj. **I bërtet së bijës, ta dëgjojë e rejaqorton të bijën, që të zërë mend nusja.**

*

Qet e bërtet Përpiket m të madhe të vërtetojë ose të kundërshtojë diçka.

bërt•ás²jokal krahin G > BËRTIT•Ë (me).

bërtím•ë a f sh a at > BRITM•Ë A.

bërtít•ë (me) G kal dhe jokaj

♦ >**BËRTAS.**

♦ Vajtoj (*dikë*) me zë të lartë. [**Ja ka nisë motra e po bërtet,/ krejt me lot Gjergjin p'e loton:** (CV).]

bërtítës i m sh ë ët Ai që bërtet.

bërtítj•e a f sh e et

♦ Zë i lartë i atij që bërtet.

♦ > **BËRTITUR A (e).**

bërtítm•e ja f sh e et G > BËRTITUR A (e); BRITM•Ë A.

bërtítur a (e) f sh a at (të)kryes sh

♦ Fjalë a thirrje me zë tepër të lartë.

♦ Qortim a sharje me zë të lartë.

bërtítur it (të) as > BËRTITUR A (e).

bërthaçk•ë a f sh a at

♦ Flakurimë; dackë në fytyrë.

♦ *fig* Dështim me turp.

bërthám•ë a f sh a at

♦ Pjesa e fortë e frytit të disa pemëve si pjeshka, kumbulla, qershia, ulliri etj., që e ka lëvozhgën të drunjëzuar, që ka brenda një thelb dhe që mbështillet nga një pjesë e trashë tuli.

Qëroj bërthamat e qershive.

♦ *bio, fiz, gjeol etj.* Pjesë e brendshme qendrore e një sendi; pjesë kryesore, nga e cila zhvillohet më tej vetë sendi; pjesë rreth së cilës organizohen elementet e tjera të një të tërë.

Bërthama e kometës.

♦ *fig* Pjesë kryesore nga e cila zhvillohet diçka. **Bërthama e një qyteti. Bërthama e industrisë.**

*

I kam bërthamat në vend Jam i kthjellët nga mendja.

**

bërthamë e atomit *fiz* Pjesë qendrore e atomit me ngarkesë pozitive, që përmban masën kryesore të tij.

bërthamë e flakës Pjesë më e ndritshme e flakës.

bërthamë e galaktikës *astr* Qendër e rrotullimit të Kashtës së Kumtrit me ndriçim të fortë.

bërthamë e kondensimit *meteo* Pjesë e pikës së shiut ku nis kthimi i avullit në ujë.

bërthamë e magnetit *el* Pjesë e magnetit me çelik ferromagnetik të mbështjellë me spirale teli.

bërthamë e ngjitur Bërthamë që nuk shqitet letë nga tuli.

bërthamë e qelizës *bio* Qendër e kontrolli të qelizës që përmban ADN-ë.

bërthamë e reaktorit *fiz* Pjesë qendrore e reaktorit bërthamor që përmban lëndën radioaktive.

bërthamë e shqitur *meteo* Bërthamë që shqitet lehtë nga tuli.

bërthamë e Tokës *gjeol* Pjesë e ngjeshur, me përmbajtje hekur-nikeli, në qendër të Tokës.

bërthamë kristalizimi *fiz* Qendër e përcaktuar qartë në fazën termodinamike.

bërthamë racore *zootek* Grup bagëtitsh të një race që mbahen për të shtuar tufën.

bërthamë•mádh mádhe *mb, m sh* **mëdhénj, f sh mëdhá** (*Frutë*) me bërthamë të madhe.

bërthamë•vógël *mb, f sh* **vógla** (*Frutë*) me bërthamë të vogël.

bërthámëz a f sh a at

♦ *bio* Trupth që gjendet në bërthamat e qelizave të bimëve dhe kafshëve.

♦ *Ç* Thelb i bërthamës së ullirit.

bërthámj•e a f sh e et *bot* Frutë me bërthamë.

bërthamór e mb

♦ I bërthamës së atomit ose që ka të bëjë me të; që përdor a shfrytëzon energjinë e çliruar nga zbërthimi i bërthamës së atomit. **Energji bërthamore. Reaktor bërthamor. Armë (mbushje, nëndetëse, predhë, raketë) bërthamore. Prova bërthamore.**

♦ *bot* (*Frutë*) me bërthamë.

♦ *bio* I bërthamës së qelizës ose që ka të bëjë me të. **Lëng bërthamor. Cipë bërthamore.**

bërthamóre t f sh *bot* Dru frutorë që lidhin kokrra me bërthamë.

bërthánëz a f sh a at *bot* (*Cornus mas*) Dru a shkurre që i ngjan thanës, me gjethe vezake, të lëmuara nga sipër dhe me push poshtë, që bën kokrra të zeza e të hidhura si të shtogut.

>**THANUK•ËL LA; THANË E EGËR.**

bërtháng•ë a¹ f sh a at *krahin* Fara kungulli.

bërtháng•ë a² f sh a at *krahin* Cep (vesh, pupë) rrushi.

bëthânz•ë a f sh a at *G* >**BËRTHAMËZ A.**

bërthéc i m sh *ë* *ët* *G* **Krimb; bubëz.**

bërthék•ë a f sh *ë* *ët* *J*

- ♦ Farë kungulli.
- ♦ Kokërr gruri.
- ♦ *bis* Tru.

bërthók•ël la¹f sh la lat

- ♦ Bërthamë e frutave.
- ♦ *bot* Fryt me bërthamë.
- ♦ *sh krahin* Bërsi.

bërthók•ël la²f sh la latbot (*Urginea maritima*) Bimë mjekësore shumëvjeçare, e helmët, me rrënjë si të qepës, me lule të bardha si në të blertë dhe të mbledhura në vile; del nëpër shkëmbinj në vise bregdetare. >**BOÇK•Ë A; QEPË DETI.**

bërthokëlór e mb bot (*Pemë*) me bërthamë.

bërthokëlóre t f sh bot *Pemë* me bërthamë.

bërthókëlz a f sh a at bot *Farë (e disa pemëve).*

bërthóngët (i e) mb I përhimë; i hirtë.

bërthúc i¹m ë ët përk G *Djalë i vogël; çun.*

bërthúc i²m sh ë ët G *Kukull.*

bërxóll•ë a f sh a at ushq *Thelë e mishi nga pjesa e brinjëve dhe e shtyllës kurrizore e derrit, dashit a vçit.*

bërxhík u m sh - ët *Gjatësi nga maja e gishtit të madh deri te maja e gishtit tregues të hapur e të shtrirë plotësisht (~20 cm).* **Mat me bërxhik. Sa një bërxhik** (*fëmijë*) *fare i vogël.*

bërxhýke t f sh *Hallka të vogla metalike, ku kapet dryni për të mbyllur një derë.*

bërzâ (me) jokai ni në veta III G

- ♦ (*Lopa, delja etj.*) *kërkon të mbarset; mbarset shpejt.*
- ♦ (*Kafsha*) *pjell shpesh.*

bërzáh u m sh ë ët K *Burrë shtatlartë e i fortë.*

bërzák u m sh ë ët K *Misër kokërrvogël.*

bërzân jokai veta III G >BËRZA (me).

bërzán•ë a f sh a at G

- ♦ *Kafshë barrëse; kafshë femër që mbarset shpejt.*
- ♦ *Kafshë që pjell shpesh.*

bërzén jokai krahin G >BËRZA (me).

bërzén i m sh e et G *Hijesinë ku pushojnë bagëtia në zheg. >MRIZ I.*

bërzélék u m sh ë ët G *Lëtyrë; ujë sqolli.*

bërzóll•ë a f sh a at ushq >BËRXOLL•Ë A.

bërzór•e ja f sh e et krahin G *Këmishë e bardhë burrash.*

bërzhëllím•ë a f sh a at krahin G *Krismë e pjatave që thyhen.*

bërzhitës e mb I *Bërzhitës; që ka të bëjë me Bërzhitën, me banorët a vendësit e saj.*

bërzhitës i m *Banor a vendës i Bërzhitës.*

bërzhitës•e ja f e BËRZHITËS I.

bërr onomat *Zhurme e kërcitjes së dhëmbëve dhe buzëve nga të ftohtit.*

bërrák u m sh a at *Tokë baltake.*

bërrák•ë a f sh a at

- ♦ *Pellg me ujë të ndenjor, hurdhë; vend ku buron ujë dhe rri amull. >MOÇALISHT•E JA.*
- ♦ *Ujë bërrake.*

- ♦ *Vijë uji e krijuar nga shiu. >RRËK•E JA.*

bërrakn•ój kal G >BËRRAKN•UE (me).

bërrakn•úe (me) *kal óva úe* G Gërmoj një hendek (një vijë uji).

bërrak•ój *jokal óva úar* Mbledh rrëketë e ujit në pellg.

bërrakór•e *ja f sh e et* Vend me bërraka. >MOÇALISHT•E JA.

bërr-bërr *ndajf (Flas)* duke m'u mbajtur goja.

bërr-bërre *t f sh bis*

♦ Mbajtje e gojës.

♦ Fjalë të shqiptuara përgjysmë

bërrdám *onomat* Zhurmë e përplasjes, shembjes a rrëzimit.

bërrdám-bërrdúm

I *onomat* Zhurmë e fortë e përplasjes, shembjes a rrëzimit.

II *si ndajf* Me shumë vështirësi; me të keq të madh. **Më shkon jeta bërrdam-bërrdum.**

bërrdánk•ë *a f sh a at vjet usht* Pushkë me mbushje nga tyta.

bërrk u *m krahin* G Erë e rëndë e mishit të derrit të vjetër.

bërrlék *kallëzues: Bëhem bërrlek* çnderohem; poshtërohem; fëlliqem.

bërrníc•ë *a f sh a at* Thërrmijë, dromcë, grimcë.

bërrnúm *i m sh e et krahin* G Fytyrë e muzgët; njeri muzgan; mrrolan.

bërrók u *m sh ë ët A* Bujk që punon si krah pune.

bërróll•e *ja f krahin*

♦ Arrë me lëvozhgë të fortë, që s'e lëshon thelbin.

♦ Shtupë për shtamba e bërë me kacarrum misri.

bërrór•e *ja f sh e et* Samar për kafshët e barrës.

bërrshím *i m Ç* Fill mëndafshi.

bërrúc *i m sh e et* Lloj gune për burra, pa mëngë e me thekë të gjata. >GUNË ME FLOKË;

SHARK U. Mbulohem me bërruc.

bërrúl *li m sh a at A, Ç* >BËRRYL I.

bërrýl *si kallëzues: Bëhem bërryl (tapë, thumb, xurxull, fushë, karroqe, livadh)* dehem keq.

Qenka bërryl ky! ky s'merrka vesh fare; ky s'ia thënka për asgjë.

bërrýl *i m sh a at*

♦ *anat* Vend ku përthyeret krah; anë e jashtme e nyjës ku lidhet llëra me pjesën e poshtme të krahut; pjesë e mëngës që mbulon këtë vend të krahut. **Mbështetem (ngrihem) mbi bërryla. I bie (e shtyj) me bërryl. I dolën bërrylat** iu gris mënga në këtë pjesë të krahut. **Çaj rrugën me bërryla. Përvesh mëngët deri në bërryl.**

♦ Kthesë rruge ose lumi, dredhë. [Takohemi te bërryli. ...buzës së lumit së bashku me rrjedhën,/ te bërrylet e ledhinave, nën livadhet e gjelbër, (BXh).]

♦ Copë gypi e përkulur në mes, që shërben për të lidhur në kthesë gypat e tjerë. **Bërryli i sobës. Bërrylat e gypave. Bërryla uji. I vë bërryl.**

♦ *bis* Njeri që s'ia thotë për asgjë; nxënës a student krejt i papërgatitur.

♦ *tek krahin* G Vegël e muratorit për matjen e këndeve; këndmatës.

*

Bërryl më bërryl Shumë afër, pranë njëri-tjetrit, përbri, krah për krah.

Çaj me bërryla Zë një pozitë më të lartë duke mënjeluar e duke dëmtuar të tjerët.

E kam në bërryl dikë Nuk e përfill fare.

Flas me bërryl Jam dredharak, i djallëzuar.

I kam futur duart deri në bërryl *keq* Kam ndërhyrë shumë në punët e një tjetri.

I tregoj (i kthej, i drejtoj) bërrylin dikujt E kundërshtoj dikë; nuk pranoj atë që më thotë a kërkon dikush; nuk i jap asgjë.

I vë bërrylin dikujt E mënjanoj nga një fushë veprimtarie me anë të forcës ose pa të drejtë.
Shoku njihet në bërrylaff u Shoku a miku i vërtetë njihet në çaste të vështira, kur ndodhen ngushtë.

bërrylaç e mb G (Njeri) që përdor çdo mjet për të zënë një pozitë.

bërrylaç i m sh ë ët G Ai që përdor çdo mjet për të zënë një pozitë.

bërrylaç•e ja f sh e et G f e BËRRYLAÇ I.

bërrylák u m sh ë ët Kthesë rruge a lumi.

bërrylán e mb G

♦ I kamur; i pasur.

♦ I fortë.

bërrylán i m sh a at G

♦ Njeri i kamur (i pasur).

♦ Burrë i fortë.

bërrylán•e ia f sh e et G f e BËRRYLAN I.

bërrýlas ndajf Ijas; anash.

bërryláv kal a ur Kthej në trajtë bërryli.

bërryláv•et

I vetv veta III Kthehet në trajtë bërryli; (*rrjedha e lumit*) bën bërryl.

II pës e BËRRYLAV.

bërryláv•e a f sh e et Kthim në trajtë bërryli.

bërrylávur (i e) mb I kthyer në trajtë bërryli.

bërrýlçk•ë a f sh a at Mbështetëse e krahut të karriges, kolltukut etj.

bërrýlës e mb BËRRYLAÇ E.

bërrýlës i m sh a at >BËRRYLAÇ I.

bërrýlës•e ja f sh e et f e BËLLYLËS I.

bërrýlk•ë a f sh a at >BËRRYLÇK•Ë A.

bërrýlëz a f sh a at

♦ Këllëf elastik për të shtrënguar bërrylin.

♦ Këllëf i leshtë që e vënë gratë në parakrah për të mos u ndotur gjatë gatimit.

bërrylím i msh e et

♦ Përkulje në trajtë bërryli.

♦ Kthesë në trajtë bërryli (*e tubit, e rrjedhës së ujit*).

bërryl•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Bën bërryl; kthehet në trajtë bërryli.

II pës e BËRRYL•OJ.

bërryl•ój óva úar

I kal I bëj bërryl (*tubit etj.*).

II jokal Bën bërryl; kthehet si bërryl.

bërrylór e mb anat Në trajtë bërryli.

bërrylór•e ja f

♦ Kthesë e rrugës.

♦ Lak i rrjedhës së lumit.

bërrylúar (i e) mb

♦ I kthyer në trajtë bërryli.

♦ Lakim i rrjedhës së lumit.

bësím i m krahin Ujësim; lëngëzim (*i kosit*).

bës•óhet *vetv* **úa (u) úar** *krahinveta III e* **BËS•OJ.**

bës•ón *jokal ói úar veta III (Kosi)* lëshon hirrë.

bëqél•ë *a f sh a at krahin G* Bucelë.

bëstá (me) *kal na - G* Rrah me shkop; shkopit.

bëstá (me u) *G pës e* **BËSTA (me).**

bëstáh•em *G pës e* **BËSTA•J. >BËSTA (me u).**

bëstá•j *kal G >* **BËSTA (me).**

bëstámj•e *a f G* Rrahje me shkop; shkopitje.

bëstámun (i e) *mb G I* rrahur me shkop; i shkopitur.

bëstárdh e *mb Ç (Fëmijë)* dobiç; kopil; bastard.

bëstárdh i m sh a at Ç Fëmijë dobiç; kopil, bastard.

bëstárdh•e *ja f sh e et Ç f e* **BËSTARDH I.**

bëstin•ë *a f sh a at G*

♦ Thupër; shkop i qëruar.

♦ Degë pa gjethe.

bëstýq i m sh e et vjet G Top dhjami i bagëtisë së therur.

bësúar (i e) *mb krahin (Kos)* me shumë hirrë.

bësh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ (Njeri) me shtat të mbushur; i shëndoshë e i plotë nga trupi. **Vjen i bëshëm (nga trupi).**

♦ (Pemë, prime) kokërrmadhe.

♦ (Tokë) e shëndoshë; që jep prodhim të mirë; pjellore.

bëshnják *kal G >* **BËSHNJAK•Ë (me).**

bëshnják•em *vetv G >* **BËSHNJAK•Ë (me u).**

bëshnják•ë (me u) *vetv - (u) ë G veta III (Bagëtia)* dobësohet tepër; liget.

bëshnjákj•e *a f G* Dobësim.

bëshnjákun (i e) *mb G (Bagëti)* e dobësuar tepër; i ligë.

bështáj•ë *a f sha at* Imshtë dushku.

bështín•ë *a f sh a at* Kope dhensh a dhish pa bari.

bështrík u m sh ë ët Kalli misri me kokrra të rralla ose pa kokrra. > **BUSHTRIQ I.**

bështý•j *kal dhe jokal va rë >* **PËSHTY•J.**

bështým•ë *a f sh a at >* **PËSHTYM•Ë A.**

bështým•ë (i) me (e) *mb G >* **PËSHTYRË (i e).** Mish i bështymë mish që ka zënë krimba nga mizat (e mishit).

bështýmj•e *a f G*

♦ Hedhje a nxjerrje e pështymës. > **PËSHTYRJ•E A.**

♦ Prishje e mishit nga mizat.

bët ndajf Ç Shpejt. **Me bët** me vrap.

bëtáj•ë *a f krahin*

♦ Lemer; frikë e madhe.

♦ Zhurmë e madhe.

♦ *euf* Ajo punë; epilepsi.

♦ Telash.

♦ *fíg* Barrë e rëndë, e bezdisshme.

bëtálë *mb J (Gjellë)* e amësht; pa shije.

bëtál•ë *a f Ç* Ajo punë; epilepsi; punëherë. > **BËTAJ•Ë A.**

bëtalër•óhem *vetv óva (u) úar Ç* Më zë bëtaja; më zë punëhera.

bëtér•e ja f sh e et Shaka pa vend.

bëtik•ë a f sh a at krahin Cipë që zë vera në fuçi të hapur.

bëz onomat

♦ Zhurmë e kandrrave fluturake kur rrahin krahët.

♦ Uturimë e ulët e motorit.

bëz i m sh e et

♦ Breg a kodër e vogël rëre, zakonisht buzë detit.

♦ Copë e vogël toke, e mbuluar me bimësi të dendur, që duket si ishull në një kënetë; grumbull kashturinash e gjetesh, që duket si ishull i vogël e lëviz nëpër kënetë.

♦ Plis i madh dheu.

bëzá (me)jta - G

I jokal

♦ (zakonisht me mohim) Nxjerr zë ose një tingull; them diçka. **Rri e nuk bëzaj** rri pa thënë asnjë fjalë. **Mos bëzaj!** mos fol!; mos trego! [**t'i bije mu në zemër malit që s'bëzanë** (Mgj).]

♦ Grish a ftoj (*miq*) në gosti.

II kal

♦ Qortoj (*dikë*); i flas ashpër (*diku*jt).

♦ I thërras; i bëj zë (*diku*jt të vijë, të bëjë diçka).

♦ Flas. **Nuk i bëzajnë shoshoqit me gojë** nuk flasin (*nga që janë zënë*).

bëzaj jokal ta tur>BËZAJ.

bëzajt•ë (me) kal a ë G > BËZA (me); BËZAJ.

bëzajtunit (të) as G>BËZAMJ•E A.

bëzámj•e a f G Thirrje; grishje (*e miqve për gosti*).

bëzbéze t m sh bis

♦ Pëshpëritje.

♦ Fjalë; thashetheme.

♦ Zhurmë e krahëve të kandrrave fluturake.

♦ Uturimë e mbytur e motorit.

bëzbéz•e ja¹ f sh e et bis Thashetheme.

bëzbéz•e ja² f sh e et bis Makinë pluhurthithëse.

bëzdýç e mb G

♦ *fíg* (*Njeri*) i pagdhendur.

♦ (*Vend*) i shkretë.

bëzdýç i m sh a at G Cung; kërcu.

♦ Trung lisi i thatë.

bëzz onomat >BËZ.

bëzhdíl•et vetv veta III krahin G >BËZHDIL•Ë (me u).

* **Bëhet bëzhdila** thërrmohet, bëhet copa-copa.

bëzhdíl•ë a f kryes

♦ Të fshira që mblidhen me fshesë; plehra, lëmishte. Bëzhdilat e dhomës (e oborrit). Grumbull, bëzhdilash. Bëj bëzhdila. Fshij (mbledh) bëzhdilat.

♦ Grimcë e vogël; plaçkë. **Më bie një bëzhdilë në sy.**

♦ Barëra të këqija, kryesisht në arat e mbjella. **E mbuluan grurin bëzhdilat.** **Harr bëzhdilat.**

bëzhdíl•ë (me u) vetv krahin G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore): Më

bëzhdilet më neveritet.

bëzhdílët (i e) mb krahin G I neveritshëm.

bëzhdlj•e a f *krahin G* Neveri.

bëzhigim i m *krahin G* Nxirje me blozë a thëngjill.

bëzhig•óhem *krahin G vetv dhe pës e* **BËZHIG•OJ.** >**BËZHIG•UE (me u).**

bëzhig•ój *kal krahin G* >**BËZHIG•UE (me).**

bëzhig•úe (me) *kal óva úekrahin G* Nxij me blozë a thëngjill. * **Të bëzhigoftë Zoti!** të fëlliqtë Zoti!; u nxifsh!

bëzhig•úe (me u) óva (u) úe *krahin G*

I *vetv* Nxihem me blozë a thëngjill.

II *pës e* **BËZHIG•UE (me).**

bëzhigúem (i) e (e) *mb krahin G* I nxirë me blozë a thëngjill.

bëzhigúem it (të) *mb krahin G* >**BËZHIGIM I.**

bëzhóle t f sh *krahin G* Lëvore bishtajash.

bëzhújg•et *vetv veta III G* >**BËZHÚJG•Ë (me u).**

bëzhújg•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III G (Pema)* nis të piqet.

bëzhújgi•e a f *G* Pjekje e pemës.

bëzhújgun (i e) *mb G* Pemë e pjekur.

bëzhúr *kal G* >**BËZHUR•Ë (me).**

bëzhúr•e ja f sh e et *bot (Paeonia)* Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me gjethe të përbëra, që mbillet për lulet e bukura bojë trëndafili, të verdha ose të bardha. >**LULE GJAK;**

BOZHUR•E JA¹.

bëzhúr•em *vetv G* >**BËZHUR•Ë (me u).**

bëzhúr•ë (me) *kal a ë krahin G* Spërkat; stërklas; vesoj lehtë (*hesën e bagëtisë*).

bëzhúrë (me u) *vetv a (u) ë G*

♦ Dridhem; fërgëlloj.

♦ Trembem.

bëzhúr•ë a f sh a at *G*

♦ Fërgëllim; të dridhura.

♦ Frikë.

bëzhúrg *kal krahin G* >**BËZHURG•Ë (me).**

bëzhúrg•ë (me) *kal a ë krahin G*

♦ I jap ngjyrë të lehtë; e ngjyjej paksa (*një teshë*).

♦ *veta III (Dielli)* i përshenj (*pemët*).

bëzhúrg•ë (me u) - (u) ë *vetv veta III*

♦ Merr ngjyrë të lehtë; ngjyrohet paksa.

♦ (*Pema*) përshenjet; nis të piqet.

bëzhúrgi•e a f *krahin G*

♦ Ngjyerje e lehtë.

♦ Përshenje e pemëve.

bëzhúrj•e a f sh e et *G* Spërkatje; vesim i lehtë (*i hesës së bagëtisë*).

bëzhúrun (i e) *mb G (Hesë e bagëtisë)* e spërkatur; e vesuar lehtë.

bëzhúr•ë (me u) *vetv G* >**BËZHUR•Ë (me u).**

BF ja *shkurt i* Bashkimi për Fitore.

BFSSh ja *f hist* Bashkimi i Fizkulturistëve dhe i Sportistëve të Shqipërisë.

BGASH i *shkurt i hist* Bashkimi i Grave Antifashiste të Shqipërisë.

BGSH ja *shkurt i*

♦ Bashkimi i Grave të Shqipërisë.

♦ Bashkimi i Gazetarëve të Shqipërisë.

bgat e mb A I begatë.

bgat i m sh ë ët A Pasanik; kamës.

bgát•enj kal a ur A Pasurohem; kamem; begatohem.

bgátur (i e) mb A I pasuruar; i kamur; i begatuar.

bgjérrë (i e) mb krahin I gjelbër.

bi mb bis Dygjinor.

Bi kim shkurt i Bismut.

bî (me) jokall ni - bis G >MBIN. [Por aty një punë u bîni/ (E shka s'bijn n'ketë shekull t'zi?) (GjF)] [Ku ra Gjoni, bîni ftoni,/ ... Ku ra blega, bîni shega (Pop).]

bi- parasht dy-. **Bipolar** me dy pole.

bî (me) jokall bis G >MBIN. Më biu në derë më erdhi befas në shtëpi; keq mbeti duke më ardhur në shtëpi (ftuar e pa ftuar).

biandrí a f libr Martesë e gruas me dy burra.

bíar kal a ëm A Humbas; bjerr. **Dhe kur është nxit e udham ti e biar** edhe kur erret dhe udhën e humbet.

bib i m sh a at krahin G Foshnjë; fëmijë i vogël; kalama.

bibâ ni m sh a at G > BIBAN I.

bibán i m sh ë ët orn Gjell deti; gjeldet; misërok. [Tu te kena n'ket mahallë/ qi t'njef dhamtë edhe bibâni (Pop).]

bibér i m GPiper. [Për me ndihmue lexuesin që të ndajë pilavin prej biberit, po japim mâ poshtë një tabelë të ndryshimeve dialektore (APp).]

bibérç•ë a f sh a at G Piperore; shishe piperi.

biberón i m sh ë ët

♦ Kapëz për foshnja; thith.

♦ Shishe me kapëz për foshnja.

biberóre t f sh bot G Bimë të familjes së pipereve.

biberós kal G >BIBEROS•Ë (me).

biberós•et pavet dhe pës e BIBEROS. >BIBEROS•Ë (me u).

biberós•ë (me) kal a ë G Ndrej me piper (gjellën). > **PIPEROS.** ["gjuha e njësuar" është një pilav toskënisht i biberosun me gegënisht sa për sý e faqe. (APp)]

biberós•ë (me u) G pavet dhe pës e BIBEROS•Ë (me). Qenka biberosë tepër.

biberós•j•e a f G Ndrejje e gjellës me piper.

biberósun (i e) mb G (Gjellë) e ndrequr me piper.

bíb•ë a f sh a at

♦ Zog i vogël i patës ose i rosës.

♦ Pulë deti; zog i pulës së detit.

♦ keq Grua ose vajzë mendjetrashë; budallaqe. **Ik, moj bibë!**

*

I shtypur me këmbë bibash I trashë nga mendja; i shushatur.

Bíb•ël la f sh la lat Dy libra themelorë (*Dhiata e Vjetër dhe Dhiata e Re*), prej të cilëve i pari përmban dogma e mite të përbashkëta për fenë e hebrenjve e për fenë e krishterë, ndërsa i dyti përmban, vetëm dogma e mite të fesë së krishterë. **Bibla e Shenjtë.**

bíbëz a f sh a at Bibë e vogël.

bibíl•e ja f fëm >BIBILUSH I.

bibiló i m fëm J >BIBILUSH I.

bibilúsh i m sh ë ët fëm Bile; organ gjinor i djemve të vegjël.

bibilúshk•ë a f sh a at zvog e **BIBILUSH I.**

bibirék ndajf krahin G Si i ngrirë.

bibísh i m sh ë ët ushq Gatesë me domate, oriz dhe qepë të skuqura.

bibísh•e ja f

♦ Rikë.

♦ *bis* Grua a vajzë hutaqe.

bibizán•e ja f sh e et muz Vegël frymore me dy pipëza.

bibli- fjalëform Bibli-; libër-.

biblicíst i m sh ë ët Interpretues a studiues i Biblës.

biblicíst•e ja f e **BIBLICIST I.**

biblicíz•ëm mi m libr Interpretim a studim i Biblës.

biblík e mb I Biblës; që ka të bëjë me Biblën; që i takon kohëve dhe ngjarjeve të përshkruara në Bibël. **Latinishte biblike. Stil biblik. Në përmasa biblike** në përmasa të jashtëzakonshme.

[Ndikimet kulturore antike, qofshin këto mitologjike, laike apo biblike, janë shprehje të lashtësisë së popullit. (ShS)]

biblík-laík biblíke-laíke mb Që ka të bëjë me koncepte biblike dhe laike. [Një studiuese amerikano-bullgare e ka parë në një vështrim tjetër, krejt origjinal, kushtëzimin biblik-laik të motiveve dhe shtresave që përmban balada e murimit (ShS).]

bíblo- fjalëform Biblio-.

bibliobús i m sh ë ët Bibliotekë shëtitëse me autobus.

bibliofíl e mb Libërdashës; që e do librin.

bibliofíl i m sh ë ët Libërdashës.

bibliofíl•e ja f sh e et f e **BIBLIOFIL I.**

bibliofílí a f libr Libërdashje.

bibliofób e mb libr Libërurrejtës; që urren librin.

bibliofób i m sh ë ët libr Libërurrejtës; ai që urren librin.

bibliofób•e ia libr f e **BIBLIOFOB I.**

bibliofobí a f libr Libërurrejtje.

bibliográf i m sh ë ët Hartues i bibliografive; ai që merret me bibliografi.

bibliográf•e ja f sh e et f e **BIBLIOGRAF I.**

bibliografí a f sh - të

♦ Klasifikim e përshkrim shkencor e sistematik i botimeve të ndryshme (i librave, i revistave etj.); degë e dijes, që merret me parimet, kriteret e metodat e këtij përshkrimi e klasifikimi.

♦ Përmbledhje shënimesh e të dhënash të veçanta për libra, artikuj e botime të tjera, që lidhen me një çështje, me një temë ose me një fushë të caktuar.

♦ Tregues i literaturës në një studim shkencor.

bibliografík e mb I bibliografisë; që ka të bëjë me bibliografinë. [Arsyetim për çështjet

bibliografike të veprës së Buzukut (GjSh).]

bibliolatrí a f libr

♦ Ndjekje besnike e interpretimit tekstual të Biblës.

♦ Adhurim i Biblës.

bibliolatrík e mb libr Që adhuron Biblën.

bibliológ u m sh ë ët libr Studiues i Biblës.

bibliológ•e ia libr f e **BIBLIOLOG U.**

bibliologjí a f

- ♦ Studim i librave si objekte fizike dhe kulturore.
- ♦ Bibliografi.
- ♦ *fet* Letërsi ose doktrinë e mbështetur në Bibël.

bibliologjik *e mb libr* I bibliologjisë; që ka të bëjë me bibliologjinë.

bibliomani *a f libr* Mani për të grumbulluar e pasur sa më shumë libra.

bibliomaniak *e mb libr (Njeri)* që ka maní të grumbullojë e të ketë sa më shumë libra.

bibliomaniak *u m sh ë ët libr* Ai që ka maní të grumbullojë e të ketë sa më shumë libra.

bibliomaniak *e ia f sh e et libr f e* **BIBLIOMANIAK U.**

bibliometrí *a f libr* Metodë për studimin ose matjen e teksteve dhe informacionit që bartin ato.

bibliometrík *e mb libr* I bibliometrisë; që ka të bëjë me bibliometrinë.

bibliotekár *i m sh ë ët*

- ♦ Punonjës biblioteke që kujdeset për ruajtjen e mirëmbajtjen e librave, revistave etj. dhe për shfrytëzimin e tyre nga lexuesit.
- ♦ Përgjegjës biblioteke.

bibliotekár *e ja f sh e et f e* **BIBLIOTEKAR I.**

biblioték *e a f sh a at*

- ♦ Institucion publik a privat, që merret me grumbullimin, ruajtjen dhe përpunimin e librave, revistave e botimeve të tjera, që i bën këto të njohura dhe ua jep lexuesve përkohësisht për t'i shfrytëzuar; ndërtesë ose sallë e këtij institucioni.

- ♦ Tërësi e librave të mbledhur nga dikush.

- ♦ *bis* Raft për libra.

- ♦ Libra me përmbajtje e me tematikë të afërt ose me përmasa të njëllajta, që shtypen varg nga një shtëpi botuese a që i drejtohen një grupi të caktuar lexuesish. **Biblioteka e nxënësit (e rinisë, e poezisë).**

bibliotekë *e gjallëlibr* Njeri shumë i ditur, që e ka fituar njohuritë me lexime.

bibliotekë shëtitëse (lëvizëse) Libra e revista, që dërgohen me mjet të veçantë nga një vend në tjetrin për t'u shfrytëzuar nga lexuesit.

bibliotekografi *a f libr* Botim për organizimin dhe administrimin e bibliotekës.

bibliotekografík *e mb libr* I bibliotekografisë; që ka të bëjë me bibliotekografinë.

bibliotekonomí *a f libr* Shkencë e organizimit të bibliotekës.

bibliotekonomík *e mb libr* I bibliotekonomisë; që ka të bëjë me organizimin e bibliotekës.

bibliotík *e mb libr* I bibliotikës; që ka të bëjë me bibliotikën.

bibliotík *e a f libr* Studim shkencor i dokumenteve dhe dorëshkrimeve për të përcaktuar autorësinë dhe vërtetësinë e tyre.

biblist *e mb* Që ka të bëjë me studimin e Biblës.

biblist *i m sh ë ët* Studiues i Biblës; ekspert në çështje biblike.

biblist *e ja f e* **BIBLIST I.**

bíb *o ua m sh o ot* Ç Misër i kuq.

bibrák *e mb G* Lakuriq; pa fill petku në trup.

bibrrájk *e a f sh a at K* Fëmijë shëndetlig, keqan.

bibúsh *i m sh ë ët përk* Ç Fëmijë i vogël.

bic *i¹ m sh a at* Gic; derrkuc.

bic *i² m sh a at* Qen i zi trupvogël.

bic *i³ m krahin G* Zili.

bíc *e ja f sh e et*

- ♦ Gropë e vogël në tokë, ku vë thembrën e këmbës lojtari në lojën e doçkës. **Ruaj (zë) bicen.**

♦ *fig* Vend për të punuar a ndenjur për një kohë të gjatë; qoshe e rehatshme për punë a për të ndenjur.

*

Ia zë bicen dikujt Ia zë shtigjet dikujt; s'i lë mundësi dikujt të bëjë gjë.

bicéps i m sh e et anat Muskul që ngreh parakrahun.

bícë ndajf G Afër; atypari.

bíc•ë a f sh a at Dosë.

bíci-bíci onomat krahin G Thirrje për t'i ngjallur zili dikujt.

bick•ë a f sh a at K Dele e bardhë.

bicók u m sh ë ët Gic; derrkuc.

bicúl•e ja f sh e et krahin G Shpat a lëndinë e vogël me bar e rrethuar me drurë. >**LIRISHT•Ë A.**

bicúl•ë a f sh e et muz Cyle dyjare.

bicúll i¹ m sh a at zool krahin G (Vespertilio) Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >**LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.**

bicúll i² m sh a at krahin G Lapurak; zog i pambushur ende me pendë.

bicún i m sh ë ët Bic; derrkuc.

bicún•ë a¹ f sh a at krahin G Çikërrimë; vogëlimë; gjë pa rëndësi.

bicún•ë a² f sh a at krahin G Lapurak; zog ende pa pupla, që s'është mbushur me pupla.

biçák si kallëzues: E lë biçak dikë e lë pa gjë fare dikë; e lë lakuriq dikë.

biçák u m sh ë ët Thikë e vogël, me presë që hapet e mbyllet në dorezë druri, kocke etj.; thikë xhepi, brisk xhepi.

biçakçi a f sh j jt G >**BIÇAKÇI U².**

biçakcí u¹ m sh j jt G >**BIÇAKÇI U².**

biçakcí u² m sh nj njtë Zejtar që bën biçakë.

biçakçinj të sh i **BIÇAKÇI U².**

biçán i m sh a at krahin G

♦ Gic pirës.

♦ Derr i patredhur.

biçikletár i m sh ë ët > **BIÇIKLIST I.**

biçikletarí a f sh - të

♦ Oficinë për ndreqjen e biçikletave.

♦ Dyqan për biçikleta me qirá.

biçiklét•e a f sh a at Mjet udhëtimi me rrota, që vihet në lëvizje me dy pedale. **Biçikletë barkore (femrash, grash, vajzash). Biçikletë dyshe. Biçikletë garash (malore). Biçikletë me motor. Biçikletë me tri rrota (për fëmijë). Disku (timoni, trupi) i biçikletës. Bëj biçikletën mjek. I jap biçikletës. Mësoj (të gas) biçikletën.**

biçiklíst i m sh ë ët Ndreqës biçikletash.

biçiklíst•e ja f e **BIÇIKLIST I.**

biçím i m sh ë ët *bis*

♦ Një farë; një gjë e papërcaktuar mirë; një lloj me të cilin ngjet pak a shumë diçka. **Kam një si biçim dyqani. Një biçim njeriu. Si biçim peme. Të një biçimi janë.**

♦ Fytyrë; pamje. **Biçimin tënd kishte.**

♦ *keq* Njeri që nga pamja ose nga sjelljet shquan për keq nga të tjerët; njeri i një lloji të veçantë. **Biçim më vete. Çfarë biçimi!**

*

E sjell në biçim E bëj të jetë siç duhet.

biçimséž e mb bis (*Njeri*) i prapë.

bičkí a f sh - të Vegël e këpucarit për të prerë lëkurët.

bičúl i m sh ë ët krahin G Bisht i kungullit, specit etj.

bidákthi ndajf: Luaj bidakthi luaj shkopacingëll; luaj me një shkop të shkurtër të prerë pjerrtas në të dy anët, që e godas me një shkop më të gjatë.

bidát i m vjet bis

♦ Doke; traditë; zakon.

♦ Mënyrë sjelljeje e re; praktikë e re. **Mos na qit bidate.**

bidé ja f sh - të Ndenjëse e banjës për larjen e organeve gjinore dhe të jashtëqitjes.

bideví ndajf bis Në një copë; një cope.

bíd•ë a f sh a at J Këlysh i maces; mace e vogël.

bidialektalík e mb Dydialektor; që përdor dy dialekte në të njëjtin nivel.

bidialektalíz•ëm mi m gjuh Ekzistencë a përdorim i dy dialekteve në të njëjtin nivel.

Bidialektizmi është një pajë e gjuhës shqipe që e dallon atë nga shumica e gjuhëve tjera indoeuropiane. (APp).

bimetaliz•ëm i m fin Përdorim i dy metaleve në monedha.

bidók u¹ m sh ë ët J Këlysh i maces; mace e vogël.

bidók u² m sh ë ët ushq Qofte e madhe petashuqe e skuqur me pluhur buke të thekur.

bidók•e ja f J Bibë e vogël, ende pa i rënë pushi ose ende pa i dalë puplat.

bidón i m sh ë ët Enë metalike a plastike, me kapak e me dorezë, që shërben për të mbajtur ujë, qumësht, vajguri etj. **Radha e bidonëve të vajgurit.**

bíe¹ ráshë rénë

I jokal

♦ Rrëzohem a këputem nga lart poshtë. **Bie nga shkallët. Bie përdhe. Bie më këmbë. Bie një cope. Bie në hundë. Ra tjegulla. Desh ra nga shkalla.**

♦ Rrëzohem përdhe, kur humbas mbështetjen, lidhjen ose drejtpeshimin; rrëzohem padashur; gremisem; shembem. **Po bie muri. Bie i vdekur. Pengohem e bie. Ra pullazi. Ra vetë. Ra muri i Berlinit.**

♦ *veta III* Shqitet, hiqet a shkëputet nga një vend ose nga e tëra; rrëzohet. **Më ra një kopsë e këmishës. Fëmijës i po i bien dhëmbët e qumështit. Po bie suvaja e murit. Më ra thoi i sëmure. Ë-ja e patheksuar bie në fund të fjalës.**

♦ Ulem ndenjor, më gjunjë ose shtrirë; shtrihem; hidhem, lëshohem drejt dikujt a diçkaje. **Bie në shtrat. Bie të fle. Bie më gjunjë para dikujt. Gruaja ra lehonë.**

♦ Rrëzohem i plagosur ose i vdekur; vritem a vdes; jap jetën. **Ranë në fushën e nderit (për liri).**

♦ *veta III* (*Lumi, lëngu etj.*) rrjedh teposhtë; kullon; del e shkon poshtë; pikon; *bis* derdhet. **Më bien djersët vu kulloj në djersë. Bie pikë-pikë. I ranë ca pika loti. Po të bien jargët. Drini bie në Adriatik.**

♦ *veta III* Rrëzohet mbi tokë nga lart (për reshjet); përhapet mbi tokë e mbi sendet; mbulon tokën e sendet. **Po binte borë. Ra mjegulla. Fryn e bie.**

♦ *veta III* Varet lirshëm; ulet e mbështetet-- lirshëm mbi diçka; shtrihet mbi diçka. **Ra perdja e aktit të parë. Më bien krahët poshtë. I bien flokët mbi supe. Ka zënë t'i bjerë gusha.**

♦ Heq dorë nga qëndresa; pushoj qëndresën; dorëzohem. **Berlini ra. Qeveria do të bjerë.**

♦ *veta III* Humbet fuqinë vepruese; nuk vepron më; shfuqizohet. **Ligji bie nga fuqia.**

Propozimet ranë.

♦ *veta III* Zbret pjerrtas ose pingul; shkon drejt një vendi më të ulët. **Kodra bie butë (shkallë-shkallë) në breg.**

♦ Shkoj në një drejtim; përshkoj; i dal; *veta III* kalon; del. **I bie fushës. I bie shkurt. I bie lumit me not dal me not matanë lumit. I bie prapa dikujt** i shkoj nga pas dikujt. **Nga bie rruga për në...?**

♦ Zbres; lëviz tatëpjetë; shpërngulem e zbres nga një krahinë më e lartë dhe vendosem në një më të ulët; vij a shpërngulem nga malësia në fushë ose nga fshati në qytet. **Bjeshkatarët ranë në vërri. Malësia ra në Prizren.**

♦ *bis* Vete për të bujtur; shkoj për të kaluar natën. **Bie te një mik. Bie në hotel.**

♦ (*Numri, sasia, vëllimi etj.*) ulet; pakësohet; *veta III* i bie vlera; humb cilësitë. **Letrat me vlerë kanë rënë. Më ra goma e pasme. Niveli i lumit po bie.**

♦ *veta III* Pakëson a humbet forcën e vet; i ulet vrulli; dobësohet; zbutet. **Ra era (deti). Ra të nxehtë (të ftohtë). Flakët po binin. Bie fashë (deti) qetësohet; (stuhia) pushon. I ranë ethet. I ra temperatura. Ra vrulli (ritmi). I ra gëzimi (entuziazmi). I ra inati (zemërimi). Ra kureshtja (interesimi).**

♦ *fig* Humb vlerat a cilësitë e mira; më keqësohet gjendja; ulem nga ana morale; marr të tatëpjetën. **Ka rënë në mësim. Bie nga shëndeti (nga gjendja). Ka rënë në sytë e shokëve. Bie moralisht (shpirtërisht). Sa poshtë paske rënë!**

♦ *veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Ndodh, vjen rastësisht; qëllon. rastis; e merr, e prek, e përfshin. **Më ra udha (rruga). Më ra rasti ta njoh. Më ra puna. I ra (e zuri) lotaria. Më ra ndër mend. I ranë sytë mbi diçka. Më ra (më hyri, më shkoi, më erdhi) në vesh. Më ra papritur (e papritur, befas). Ashtu ra fjala. Sido që të bjerë puna. Ra biseda (muhabeti). Po bie tërmet. Me ç'të më bjerë në dorë. I ra një vdekje. I bie plani shtëpisë.**

♦ *veta III* Qëllon në një kohë të caktuar, e ka kohën në një vit, në një muaj, në një javë a në një ditë të caktuar, rastis. **Bie të hënë. Bie në fund të javës. Kur bie Viti i Ri?**

♦ *dhe fig* (Ndodhem papritur ose padashur në rrethana të këqija a të vështira; arrij në një gjendje të caktuar; kaloj në një gjendje shpirtërore; hyj, futem **Bie në grackë (në lak, në kllapë, në kurth, në grep). Bie në rrezik (në fatkeqësi). Bie në hall (në vështirësi, në bela). Bie rob (pre, viktimë). Bie në burg. Bie brenda bise futën në burg. Bie në duart (në thonjtë, në kthetrat) e dikujt. Bie nën sundimin (nën ndikimin) e dikujt. Bie ngushtë (keq). Bie në gjak (në armiçësi). Bie në zi. Bie në gabime. Bie në borxh bis. Bie në përleshje (në luftë, në përpyekje). Bie në varfëri (në mjerim, në skamje). Bie në mendime (në mëdyshje). Bie në të thella mendohem shumë; rri mendueshëm. Bie në të zeza u zhyt në mendime të këqija. Bie në dëshpërim (në hidhërim, në dashuri, në plogështi). Bie në kllapi. Bie në gjumë (në qetësi, në heshtje). Bie në krizë (në amulli). Ra me barrë mbeti shtatzënë. Ra kllaçë pula. Më ranë veshët rehat bis. Bie si miu në hauz (në poç). Shpëtoi nga shiu e ra në breshër *fj u*. Shpëtoj nga lumi e bie në det *f u*. Iki nga tymi e bie në zjarr *f u*.**

♦ Ndesh papritur në diçka; gjej; befash diçka, zakonisht me shumicë; turrem i etur mbi diçka. **Ra në tokë të butë. Ra sharra në gozhdë. Ramë në një pyll. Gjeologët ranë në bakër. Bie në para (në bollëk). Ranë në mina. Bie në gjurmë. Delet ranë në kripë. Bie si kali në tagji.** ♦ Qëlloj në një grup njerëzish; rastis me dikë; hyj rastësisht në marrëdhënie me dikë; ndodhem. **Kishte rënë me shokë të mirë. Ra me ca udhëtarë të njohur.**

♦ *veta III dhe fig* Drejtohet a shkon në një pikë a në një vend të caktuar; përplasat a zë vend diku. **Ra në shenj. Topi ra në mur. Më bie dielli në kokë. Se ç'më ranë në vesh ca fjalë. Më ra rëndë ushqimi. Më ra si plumb, (si rrufe).**

♦ *veta III* Nxjerr një tingull a një zë kur goditet, tingëllon; (një zë, një krismë etj.) dëgjohej. **Bjeri fort (ngadalë). Po bie dera (zilja, kambana, telefoni, ora). Bien pushkë.**

♦ *veta III* nxjerr tinguj një vegël muzikore, dëgjohej, tingëllon. **Binte daullja. Binin sazet.**

♦ Sulem mbi dikë a mbi diçka, vërsulem; e sulmoj dhe e godit. **Bini mbi ta! Ra ujku ndër dhen. Ra bisha në bagëti. Ra dhelpra në pula.**

♦ *veta III* Ndodhet në një vend, gjendet, shtrihet në një anë, është. **Vermoshi bie në veri. Më bie më afër nga kjo rrugë. Theksi bie në fund.**

♦ *veta III* Fillon, vjen dhe përhapet; shtrihet e sundon mbi dikë a mbi diçka, mbulon, pllakos.

Ra muzgu (agu, drita). Ra qetësi (heshtje). Ka rënë zjarr. Më bie një çehre e keqe.

♦ *veta III fig* Vjen e përhapet; më kap; më zë, më prek; më godit; më vjen. **Ra gripi (kolera). I ra një sëmundje. I ra barku i verës. I ra sëmundja e tokës. U ra flama (pulave). I ra pika (damllaja). U ra krimbi. I ra të fikët. I ra në zemër. I ra gjaku e zuri gjaku. Më ra vera në kokë. I ra një fatkeqësi (një e keqe). I kanë rënë halle. I ra mbi kokë (barra e një pune). Dyshimi bie mbi të. I rëntë flama! mallk. I rëntë pika! Pika që s'i bie! *mospërf.***

♦ Hyj në marrëveshje me dikë, hyj në marrëdhënie të caktuara me të; pajtohem në mendime a në veprime me dikë, lidhem. **Bie në marrëveshje (në ujdë, në fjalë). Bie në kuvend. Ranë në pazar. S'bie në kompromis libr. Bie në grindje, (në sherr). Bie në kundërshtim me dikë a diçka.**

♦ *bis* Kam lidhje gjaku, farefisnie ose afërsie. **Më bie kushëri i parë.**

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Bëj një punë shpejt me një vegël; heq a pastroj me një mjet; punoj me një vegël. **Ra drapri (në ara) nisën te korrat.**

♦ *bis* Jepem pas diçkaje, më tërheq shume diçka; lidhem me dikë a me diçka dhe kujdesem shumë për të. **Bie pas muzikës. Kishte rënë pas qejfeve (rehatit, rakisë). Bie pas fëmijës.**

♦ *fig* Lodhem shumë, duke bërë të njëjtën gjë vazhdimisht, këputem se beri diçka pa pushim. **Më ranë këmbët u lodha shumë. I binin thonjtë (së lari rroba, së bëri çorape). Më bie bretku (kurrizi) në punë. Më ra goja (së thëni, së foluri).**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më nxë; më vjen për shtat; më rri si duhet, më bën. **Më bien mirë këpucët. S'i bie fustani.**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) fig* Më vjen për shtat, përputhet, pajtohet me diçka, më shkon, më vjen në një mënyrë. **Na bie mirë (keq). Më bie për shtat më pëlqen; më vjen ashtu si dua. I bie pas qejfit (pas midesë, pas dëshirës).**

♦ *veta III bis* Më kushton; më qëllon ta blej, ta paguaj diçka (lirë a shtrenjtë). **Na ra lirë (shtrenjtë). Më ra sa qimet e kokës e blenë shumë shtrenjtë.**

♦ Më përket; më takon; e kam unë përsipër. **I ra në pjesë (në hise). Nga sa na bie të paguajmë? Më bie radha. Më bie barra (përgjegjësia). Të bie ty të shkosh. I bie merita (nderi). Ra në kurrizin tim. Ra mbi supet (mbi shpatullat) e mia. Mos fut hundët tek s'të bie!**

♦ *veta III* Lëshon, ka. **Bie erë. I bie erë të keqe (goja, plaga). Bie era shkrumb. Bie erë barut.**

II kal

♦ *dhe fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* E godit, e qëlloj (*dikë*) me diçka. **I bie me gur (me grusht, me shkelma, me shkop, me kamxhik). I bie me pushkë (me kobure, me top). I ra kokës (turinjve). I ra kalit. I bie topit gjuaj topin. I bie tokës me**

këmbë. Më ra era në shpatulla. I ra rrufeja. I ra nga prapa e ndoqi nga prapa. I ra në lule të ballit.

♦ *veta III dhe fig* Më prek a më godit (*një nga shqisat a një organ te trupit ose ndjenjat*). **I ra rrezja e diellit. Më ra rëndë ëmbëlsira. Më bie drita në sy.**

♦ Godit (*diçka*) për të nxjerrë një tingull a një zë; e bëj të tingëllojë. **I bie derës (ziles, çangës).**

♦ Luaj me një vegël muzikore; luaj një pjesë muzikore **I bie violinës. I bie një sonate.**

♦ Sulmoj (*me armë*); i sulem (*dikujt*). **I ranë me top e mortaja.**

♦ *bis* Sulmoj me fjalë, qortoj a kritikoj rreptë; i vërsulem, e godit. **I ra kundërshtarit. I ra një vepre (një romani). I ra pa të drejtë. I ra në kokë. I ra pas shpine (prapa krahëve)** ia bëri me të pabesë.

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Bëj një punë shpejt me një vegël; heq a pastroj me një mjet; punoj me një vegël. **I rashë me fshesë dhomës. U bie më furçë këpucëve (rrobave, mureve). I bie me brisk mjekrës (faqes). I bie me drapër (me kosë).**

♦ *bis* Nis (*diçka*) shtruar dhe i jap fund; filloj të ha ose të pi me ngulm e mbaroj shpejt; i futem, i përvishem (*një gjelle etj.*). **I ra kosit (byrekut, bakllavasë, verës). U ranë shqerrave e i therën (i shitën).**

♦ Them (*diçka*) në një mënyrë. **I bie drejt muhabetit. Bjeri shkurt!**

III pavet: S'i bihet murit me kokë s'duhet t'ia hysh një veprimi krejt të paarsyeshëm, është e kotë të nisësh diçka të pamundshme.

*

Bie boria Jepet kushttrim a bëhet thirrje për diçka.

Bie brenda

♦ Përfundoj në burg.

♦ Bie në kurth; ma kallin; ma hedhin. **Bie brenda me këmbët e mia.**

Biecopë

♦ Përpiqem me të gjitha forcat, bëj çmos; jepem me mish e me shpirt pas diçkaje.

♦ Robtohem e lodhem sa s'ka ku të vejë më.

Bie erë bis:

♦ Ka erë të keqe; (*gjella*) është prishur.

♦: **Bie erë tradhti** kam një ndjenjë se dikush më tradhton.

♦: **Bie (vjen) era barut** ka rrezik të plasë lufta; është ndezur lufta (beteja).

♦: **Bie erë myk** kam mendime të prapambetura e të dëmshme; është gjendje amullie.

Biefjala Për shembull; fjala vjen.

Bie jashtë vjet Nuk pajtohet a është në kundërshtim me (*diçka*).

Bie mësyshbis Nuk më shkon mbarë diçka sepse dikush më ka parë me sy të keq.

Bie në baltë Futem pa dashje në një gjendje të keqe.

Bie në bark Përulem; nënshtrohem.

Bie në batak

♦ Bie në gjendje të keqe e të vështirë.

♦ Përzihem me njerëz të këqij.

Bie në bigë Nis të dyshoj; bie në mëdyshje.

Bie në bisht Dorëzohem; pranoj se jam i mundur.

Bie në brazdë Kthehem në rrugë të drejtë; e kuptoj gabimin.

Bie në burrë (në grua) Filloj marrëdhënie seksuale.

Bie në bylykvjet E kapërcej moshën e miturisë; arrij moshën madhore dhe mund ta përballoj jetën në mënyrë të pavarur; vij në moshë; bëhem burrë.

Bie në çanakun e dikujt *keq* Bëhem njeri i shtëpisë të dikush. Bashkohem me interesat e pikëpamjet e dikujt; bëhem shok i dikujt.

Bie në dardhë Zihem ngushtë; jam në hall.

Bie në dorë Dorëzohem; jepem. **Po më re në dorë, ta dish çdo të punoj!**

Bie në duar të liga Ka qëlluar ndër njerëz të këqij.

Bie në fyell E gjej fjalën; merrem vesh (*me dikë*).

Bie në gjumë Fle; më zë gjumi. [**Kur bën ftohtë e acar/ shumë struket e bie në gjumë**(AZÇ).]

Bie në gjunjë Gjunjëzohem; nënshtrohem.

Bie në kurriz

♦ Qesh me të madh; shkrihem a gajasem së qeshuri.

♦ **Ai s'bie kurrë në kurriz** ai s'pranon kurrë se e ka gabim.

Bie në llum

♦ Bie në gjendje të keqe e të vështirë.

♦ Përzihem me njerëz të këqij.

Bie në mendje

♦ Vij në vete.

♦ Mbledh mendjen.

♦ Nis të mendoj në mënyrë të pavarur.

Bie në para *bis* Bëhem me para.

Bie në prehrin e dikujt Bie në pozitat e dikujt.

Bie në sy

♦ Shquhem; dal mbi të tjerët.

♦ Shihet, dallohet (*nga larg*).

♦ Tërheq vëmendje; (më) bën përshtypje. **Bie në sy për mirë (keq).**

Bie në të zeza Zhytem në mendime të zymta (të këqija).

Bie në tokë *bis* (*Fëmija*) lind.

Bie në thekër *bis* Humb toruan; shushatem.

Bie në thundër(*Kali*) pengohet e gati sa s'bie.

Bie në va

♦ Kuptohem a merrem vesh (*me dikë*).

♦ Bie në ujdi (*me dikë*).

Bie në vete

♦ Vij në vete.

♦ Mbledh mendjen.

Bie nga fiku *tall* Bie nga grada ose pozita; ulem në detyrë; e pësoj.

Bie nga kali

♦ Mbetem në mes të rrugës.

♦ Nuk e çoj deri në fund një punë të nisur.

♦ Bie nga pozita.

Bie nga shkallët

♦ Humb pozitën e lartë.

♦ Pësoj një dëm a një fatkeqësi të rëndë; më gjen një e keqe e madhe.

Bie për tokë Bie shumë poshtë shpirtërisht.

Bieposhtë

♦ I bie vlera a pahaja; marr tatëpjetën.

♦ Bëhem keq e më keq.

♦ Bie nga pushteti.

Bie trashë me dikë Bie ngushtë me dikë; nuk di si të sillem me dikë; s'di si t'ia bëj hallit me dikë.

Bien shkopinjtë mbi të Qortimet i ha ai.

Bjer e çohu

♦ Gjithnjë po ajo gjë; vazhdimisht njësoj.

♦ Me mundime të mëdha.

Bjeri daulles!keq Llomotit sa të duash!, gri lakra!

Bjeri t'i biem Rrëmuje e madhe; (*lojë, ndeshje*) pa kurrfarë plani.

Bjeri, se i bie bukur! tall Ç'më përrallis ashtu!

I bie buzukuttall Flas shumë e në tym dhe s'ma vë veshin askush; i bie legenit.

I bie cyles Flas kot, nuk më dëgjon njeri ç'them.

I bie çokut Flas kot më kot, rrah ujë në havan.

I bie daulles Jap kushtrimin, lajmëroj njerëzit për diçka të ngutshme.

I bie daulles në një vend Them e përsërit të njëjtën gjë

I bie daulles së dikujt Bëhem tellall i dikujt; flas ashtu siç më udhëzon dikush; i shkoj pas avazit.

I bie dyshes *vulg* Kryej marrëdhënie seksuale nga anusi.

I bie hiles E kuptoj dredhinë.

I bie jongarit E kaloj kohën kot, pa bërë asgjë.

I bie kambanës Lëshoj kushtrimin; jap alarmin.

I bie kavallit (fyellit) Flas kot; mundohem më kot t'ia mbush mendjen (*dikujt*).

I bie këmbës Kërkoj (*diçka*) me këmbëngulje e kokëfortësi.

I bie kokës (kresë)

♦ E qortoj si duhet e ku duhet.

♦ Filloj të harxhoj, të ha e prish pa kursim (*mallin, gjënë*).

I bie kokës me grushte Pendohem rëndë për një veprim të gabuar a për një faj.

I bie krahëve dikujt Miratoj një veprim a një mendim të dikujt; i fërkoj krahët.

I bie lapsit (kalemit) I bëj mirë hesapet; llogarit si më del më mirë..

I bie legenitkeq ♦ Flas kot; flas gjeputura; flas po s'ma var kush. ♦ Bëj punë krejt të kotë; tund derën.

I bie me dorë *vulg* Ngacmoj penisin për kënaqësi seksuale.

I bie me hanxhar E dëmtoj rëndë ose shumë; e prish keq (*diçka*).

I bie me limë I mendoj mirë fjalët përpara se të flas; i mat mirë fjalët; nuk flas kot më kot; flas hollë.

I bie me sëpatë I bie shkurt e në mënyrë të prerë; nuk lë vend për diskutime e kundërshtime.

I bie me sy (udhës, sheshit, fushës) I hedh një vështrim (udhës, sheshit, fushës).

I bie me top *bis* I bëj tym (*paratë*).

I bie mendjes (prapa) E mbledh veten; e kuptoj më në fund diçka dhe ndërroj qëndrim.

I bie më not Ha e pi sa mundem; e përlej (*ushqimin*).

I bie moh (hasha) E mohoj diçka që kam thënë ose që ma ngjit dikush.

I biendesh Shkoj kundër dikujt a diçkaje; jam në kundërshtim me dikë a diçka.

I bie ndore dikujt I kërkoj mbrojtje dikujt; hyj nën mbrojtjen e dikujt.

I bie ndore I dorëzohem a i jepem (*dikujt*).

I bie nenit të këmbës E godit në pikën më të ndjeshme.

I bie në (më) qafë

- ♦ E shqetësoj, e ngacmoj kot, e mërzit.
- ♦ I ngarkoj një faj (*dikujt*); e qortoj pa të drejtë (*dikë*).
- ♦ I ngarkoj një barrë; i rëndohem (*dikujt*).

I bie në besë Pranoj mbrojtjen (*e dikujt*) me mirëbesim.

I bie në dorë dikujt

- ♦ I dorëzohem (i jepem) dikujt.
- ♦ Hyj në varësi a kontroll të (jam nën urdhrat e) dikujt.

I bie në erë I bie në gjurmë; e diktoj; kam gjetur shenja për ta zbuluar.

I bienë fije (në fill, në të) E vë në rregull, e rregulloj, e vë në udhë të mbarë, e vë në vijë.

I bie në fjalë Ia pres fjalën (*dikujt*).

I bienë gojë I jap mundësi dikujt të më përgojë.

I bie në gjunjë I përulem (*dikujt*).

I bie në gjurmë E gjurmoj (*dikë*); ia gjej gjurmët (*dikujt, diçkaje*).

I bie në qokë I bie në të; e gjej tamam; i bie pikës.

I bie në shenjë (i bie shenjës) Gjej pikërisht atë që kërkohet; prek

I bie në shpinë

- ♦ I bie më qafë; e mërzit kot.
- ♦ Sulmoj pas shpine.
- ♦ I hipi (*kalit*).

I bie në të E gjej me hamendje.

I bie nëpër të

- ♦ E kaloj përceptazi (*diçka*).
- ♦ I afrohem (*përgjigjes së saktë*); e gjej afërsisht me mendje.

I bie një çakalleje me dikë Flas në mënyrë që ti bëj qejfin dikujt; shkoj për fije dikujt.

I bie një kambane: Të gjithë i bien një kambane Të gjithë thonë të njëjtën gjë.

I bie pas (prapa) dikujt a diçkaje Kujdesem për dikë a diçka vazhdimisht që të vejë në rregull, të përmirësohet, të zgjidhet etj.; interesohej për dikë a diçka; e ndjek me kujdes dikë a diçka.

I bie pikës E gjej me saktësi (*përgjigjen*).

I bie po atij avazi (po atij teli, po asaj gozhde) Përsërit të njëjtën gjë, them gjithnjë po atë gjë.

I bie pragut të dëgjojë dera; i bie derës të dëgjojë qilari E hedh fjalën për diçka.

I bie prapa dikujt

- ♦ E ndjek nga prapa dikë.
- ♦ Bëj si bën ai.

I bie qarit Përfitoj pa u munduar fare diçka që nuk e prisja ose që nuk më takonte.

I bie qylit E kam zakon t'i marr gjërat falas; ha e pi në kurriz të të tjerëve.

I bie rrangallës Flas kot.

I bie rrotull E sjell fjalën larg e larg; nuk flas hapur.

I biesupeve (i rrah supet) dikujt Shpreh miratimin për diçka; e marr me të mirë a i jap zemër dikujt, duke i rënë lehtë prapa krahëve; miratoj e përkrah veprimet e dikujt.

I bie shenjës Gjej pikërisht atë që kërkohet, prek thelbin e çështjes.

I bie sherit prapa Kërkoj sherr; dua të zihem; s'më rrihet pa bërë sherr.

I bieteneqes tall Flas a bëj zhurmë kot; i bie legenit.

I bie veshit Mendohem mirë; i vë gishtin kokës.

I ka rënë flaka (zjarri, flama) Nuk gjendet gjëkund, është mbaruar; është zhdukur (*diçka*).

I ka rënë gjuha e këmborës S'i dëgjohej më zëri; s' ndihet më; s' e dëgjon më askush; s' ia vë veshin më njeri.

I rëntë (i ardhhtë) pas veshit (pas qafës)!mallk Vdektë; i rëntë papandehur një fatkeqësi!; e pësoshtë nga nuk e pret! (*i thuhet atij që i ka bërë dikujt një të keqe ose që gëzohet për fatkeqësinë e tjetrit*).

Ka rënë në dardhë Është zënë ngushtë; është në hall.

Ka rënë nga dega I ka rënë autoriteti, nuk është më ai i pari, ka rënë nga pozita që kishte; nuk i shkon më fjala.

Ka rënë nga hënata Është i rrallë, s'ia gjen shokun në tokë.

Ka rënë nga shtatë degët Ka shumë përvojë nga jeta; është i rrahur me jetën; ka kaluar në prova të vështira.

Ku më ka rënë koka Ku kam lindur.

Ku rafsha mos u vrafsha Të dalë ku të dalë; s'dua t'ia di për pasojat.

Kur ta varësh zilen, duhet t'i biesh *ff* u Kur ta marrësh përsipër një punë a detyrë, duhet ta kryesh mirë.

Kush bie me qen, çohet me pleshta *ff* u Po të shoqërohesh me njerëz të këqij, do të marrësh veset e tyre; më thuaj me kë rri, të të them se cili je.

Më bie (më shkon, më hyn, më vjen) në vesh *diçka* E dëgjoj rastësisht *diçka*; e marr vesh *diçka*.

Më bie bretku Dërrmohem (*me punë të rëndë*).

Më bie bruzy Prekem; var buzët; mërzitem; zemërohem.

Më bie fshesa (kosa, gërshëra) Më nxjerrin nga puna si të tepërt.

Më bie gjaku Më zë gjaku; nuk shoh dot gjak, se më vjen të fikët.

Më bie gjuha (buza) Lodhem së këshilluari (*dikë*).

Më bie hunda në shesh: S'më bie hunda në shesh nuk zihem ngushtë.

Më bie hunda përdhe *tall* Zemërohem shumë.

Më bie hunda *tall*

♦ Ndjehem i fyer; zemërohem; hundohehem.

♦ Më bie krenaria; më bien pendët.

Më bie leshtë e kokës Bëhem tullac.

Më bie leshtë e kokës *diku* kam kaluar shumë kohë a një pjesë të madhe të jetës *diku*; jam plakur në një vend.

Më bie leshtë e kokës *me* *diçka* ka shumë kohë që merrem me *diçka*; e njoh shumë mirë një punë; jam plakur duke u marrë me të.

Më bie në hundë *diçka* E nuhat ose e ndjej *diçka*.

Më bie në teste

♦ E kuptova qëllimin; e kapa menjëherë.

♦ I bie në të; i bie në shenjë.

Më bie në tru

♦ Trullosem; më zë a më bie në kokë (*pija*).

♦ Më magjeps, ma merr mendjen (*dikush a* *diçka e bukur*).

Më bie pas buze E pësoj vetë kur përpiqem t'i bëj keq tjetrit.

Më bie uji i valë Trembem shumë; shqetësohem shumë nga *diçka* e papritur.

Më bien (më zbresin) orët Qetësohem; më kalon a më bie inati.

Më bien hundët Mërzitem; var hundët.

më bien kacabunjte Më ikën inati.

Më bien pendët (puplat)

♦ S'e kam më pushtetin e dikurshëm.

♦ S'më shkon më fjala.

♦ Nuk mburrem si përpara; më bihen hundët.

Më bien qipujt (xhindet) Më kalon zemërimi.

Më bien veshët Nuk mbahem më me të madh; e ul hundën; më bien pendët.

Më bien veshët rehat Qetësohem pasi pushojnë zhurmat, grindjet etj.; qetësohem pas kërkesave të përsëritura të dikujt.

Më bien vetullat Zemërohem; ngrysem; var buzët.

Më kanë rënë dhëmbët (dhëmbë e dhëmballë) U plaka në një vend a një punë; jam shumë i vjetër në një punë.

Më ra çatia (shtëpia, tavani, qielli) mbi (në) kokë Nuk dija ku të futesha nga turpi, nga një e papritur etj.

Më ra në kokë

♦ Më zuri, më trulloi (*pija*).

♦ Më joshi a magjepsi; ma mori mendjen.

Nuk bie reja (rrufeja) në hithra *tall* Nuk bie e keqja mbi të keqin; s'vete e keqja tek i keqi; gjënë e keqe s'e gjen gjë.

Nuk i hipën dot dardhës, i bie fikut *ff u; s'ka ç'i bën gomarit, i bie samarit ff u* Nuk arrin ose nuk guxon të dënojë fajtorin dhe i shkarkohet dikujt tjetër; e nxjerr zemërimin në kurriz të dikujt që nuk ka faj; e shfren dufin aty ku mundet, pa dënuar fajtorin.

O atë, o rashë, o vdiqa E dua patjetër atë; s'ka rrugë tjetër; ndryshe s'ka ç'më duhet vetja; s'ka si bëhet ndryshe.

Po s'hëngre hudhra, s'bie erë *ff u* Po s'pate bërë faj, nuk mund të të bëjnë fajtor.

Ra kalaja U thye, u mund a u mposht.

Ra qielli dhe më zuri (më mbuloi) Më pllakosi një mjerim i madh; më ra një fatkeqësi e madhe.

Sa poshtë ka rënë katundi *bis* Sa keq qenka katandisur.

S'bie poshtë

♦ E mbaj veten mirë; s'e lëshoj veten.

♦ Nuk thyhem a nënshtrohem.

♦ Është mjaft i mirë.

S'bie rrufeja dy herë në një lis *ff u* E keqja nuk përsëritet gjithmonë njëlloj.

S'i bie (nuk rreh) në atë krah S'e kam fjalën aty; nuk rrah aty.

S'ka, çelës që i bie Nuk i nxjerr dot para nga duart; është koprrac i madh.

S'më ra gjë në sqep

Nuk hëngra dot gjë; nuk e shijova dot.

Nuk arrita ta shtie në dorë a ta bëja timen diçka.

Shpëtoj nga shiu e bie në breshër *ff u* Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

Të bjerë (të rrahë) çekani diku ose në diçka Të vihet theksi kryesor, të ngulet këmbë më shumë në një drejtim.

U bie (ua jap, ua mbath) këmbëve Iki me vrap a me të katra (*nga frika*).

Vaji në lakra bie; gjalpi në lakror bie *ff u* Nuk shkon dëm.

bíe²kal prúra pruré

♦ Mbart (*diçka*) nga vendi ku është dhe e sjell afër; e zhvendos; (*dikush*) më sjell në vendin ku jam. **Bie me karrocë (anije etj.). Bjermë (më bjer) një karrige. Bie mall nga jashtë.**

♦ Marr dhe sjell me vete (*diçka, dikë*). **Postieri më pruri një letër. Djalin brenda se ç'e pru!** (Pop).

♦ *veta III* E sjell, e çon ose e nxjerr (*diçka diku*). **Përroi pruri gurë e kërcunj.**

♦ Vij dhe bëj të ditur (*diçka*); njoftoj; sjell (*një lajm etj.*). **Ju kam prurë lajme të mira.**

♦ Nxjerr dhe parashtroj; njoftoj (*diçka*). **Bie një shembull. Bie fakte.**

♦ *fjg* Sjell (*një pasojë*); shkaktoj; bëj të ketë; siguroj; sjell. **Bie mbarësi (të mira, shëndet). Erdhi koha dhe e pruri këtë ditë. E pruri prapë në jetë ia shpëtoi jetën.**

♦ E bëj të vijë (*dikë*). **Ç'e mirë të pruri?**

♦ E sjell në një gjendje të caktuar . **E bie në vijë dikë. E bie në qejf dikë. Kush (çfarë) të pruri në këtë ditë?** kush (çfarë) të paska katandisur kaq keq? >**SJELL**¹.

*

Ç'bie sahati nuk bie moti *fj u* Në një çast mund të ndodhë *diçka* shumë e rëndë; e keqja mund të bëhet në çast.

E bie fjalën rrotull (larg e larg) Nuk e them (*diçka*) drejtpërdrejt; nuk flas hapur.

E bie në din dikë E ndreq, e sjell në rrugë të drejtë dikë.

E bie në dyzen E akordoj (*një vegël muzikore me tela*).

E bie në fije (për fije, për fill) dikë E vë në rregull, e rregulloj; e vë në udhë të mbarë; e vë në vijë.

E bie në jetë E lind (*dikë*).

E prure kokën! Erdhe ti (më në fund)?

Ia bie fjalën në shteg I jap rast (*diku*) të ma thotë vetë (*diçka*).

Ma pruri shpirtin në fyt (ndër dhëmbë) Më lodhi, më mundoi e më mërziti shumë.

Sido që të bjerë puna Sido që të ndodhë; sido që të jetë.

biell•ë a f sh a at tek Shtagë që lidh pistonin me boshtin me gunga të motorit.

bienál•e ja f libr Veprimtari kulturore-artistike që organizohet një herë në dy vjet.

Biés i m mit sll Shpirt i lig.

bifár i m sh ë ët A Qen i vogël; këlysh qeni.

bíf•ë a f sh a at bot(*Valerianella locusta*) Bimë barishtore si spinaqi, por me gjethe më të mëdha; përdoret për sallatë, lakror etj. >**PAZI A.**

bífk•ë a¹ f sh a at Bimëz, mugull; filiz që del nga trungu ose nga një degë. **Lëshon (nxjerr) bífka.**

bífk•ë a² f sh a at Pipth i hollë e i shkurtër në majë të qylafit ose të beretës.

bífkím i m bujq Mugullim (*i sythit të bimës*); mbirje (*e farës*).

bífk•ón jokál ói úar veta III bujq (*Sythi i bimës*) mugullon; (*fara*) mbin.

bífkúar (i e) mb bujq (*Syth*) i mugulluar; (*farë*) mbirë.

bífkúem (i) e (e) mb bujq G >**BIFKUAR (i e).**

bifokál e mb (*Thjerrëz optike*) me dy vatra.

bifonematík e mb gjuh I përbërë nga dy fonema.

biftár i m sh e et vjet Shpifje; bigoni.

bifték u m sh ë ët ushq Thelë e trashë e mishit të kofshës së kaut, viçit etj. **Copë mishi për bíftek.**

bífkó•n jokál ói úar (*Bima*) lëshon bitme; nxjerr bisk.

biftón i² m sh a at krahin G Njeri që të bëhet bisht prapa.

bíftóni a f sh - të G Shpifje.

biftonxhí e mb *G* Shpifës; shpifarak.

biftonxhí u f sh j jtë *G* (Njeri) shpifarak.

biftonxhí•e ja f sh e et *G f e* **BIFTONXHI U.**

biftonxhíj të *G sh i* **BIFTONXHI U.**

big e mb bis Mendjefyçkë; kokëbosh; mendjelehtë.

bigác ndajf Me dy degë (dhëmbë).

bigác•e ja f sh e et

♦ Shufër a copë druri a hekuri, qe mbaron në një anë me një degëzim më dysh; degëzim më dysh. >**BIG•Ë A; FURKAÇ•E JA.**

♦ Dru me bigë në majë, që përdoret për të ngarkuar barrën në samar. > **FURKAÇ•E JA; NGARKAÇ•E JA.**

bigám e mb libr (*Martesë*) me dy gra njëkohësisht.

bigamí a f libr Gjendje e burrit të martuar me dy gra njëkohësisht; martesë me dy gra njëkohësisht.

bigamíst i m libr Burrë i martuar njëkohësisht me dy gra.

bigán•ë a¹ f sh a at *G*

♦ Mashë.

♦ Pincë e gjatë.

bigán•ë a¹ G f sh a at Furkë me dy degë.

bigaríhák ndajf *vjet bis* Shtrembër; me dredhi; me hile; pa të drejtë; paudhësisht.

bigásh i m sh a at *krahin G* Arrë e madhe rrumbullakët, e lyer me dyllë, që përdoret si çok në lojë me arra. >**BALLOCK•Ë A¹.**

big-béng u m astr ang big-bang Shpërthim i madh që mendohet se shënon origjinën e gjithësisë.

bíg•e ja f sh e et Lëvore lëkure; cefël lëkure.

bígë si ndajf

♦ Çift e drejt përpjetë. **Mustaqe bigë.**

♦ Tufë; si tufë; në formë tufe. **Me lulet bigë.**

♦ Drejtë; dik përpjetë. **Rrinte bigë** rrinte drejt.

bíg•ë a¹ f sh a at

♦ Shufër a copë druri a hekuri, qe mbaron në një anë me një degëzim më dysh; degëzim më dysh. >**BIGAÇ•E JA; FURKAÇ•E JA.**

♦ Degëzim dysh. **Biga e rrugës.**

♦ Tufë me lule në majë të një shkopi të vogël pak të çarë më dysh; tufë prej dy-tre sendesh të lidhura bashkë.

♦ Mashë a darë prej druri (*për tredhjen e kafshëve*).

♦ Shkëmb me majë; vend midis dy shkëmbinjve me majë; mal me dy maja.

♦ *tek* Vinç i madh me dy krahë.

♦ *tek kin* Shtagë a shkop i gjatë i mikrofonit.

♦ *vulg* Organ seksual mashkullor.

*

Bie në bigë Nis të dyshoj; jam në mëdyshje.

E vë (e shtie) në bigë dikë e vë në gjendje të vështirë ose e zë keq dikë.

**

bigë lundruese det Anije me vinç të madh me dy krahë.

bíg•ë a² f sh a at *krahin G* Zgavër.

big•ël *la f sh la lat* Bigë e vogël. > **BIG•Ë A¹**.

bigëláč•e ja f sh e et Bigë me dy llastikë, që përdorin fëmijët për të gjuajtur me gurë.

bigët (i e) mb I ndarë me dy krahë a i degëzuar si bigë.

bigëz a f sh a at Dru bigë, ku vihen gjethe a bar për t'i ngrënë bagëtia; sasi degësh a kashte që mban një mjet i tillë.

bigëzím i m sh e et

♦ Ndarje a degëzim si bigë.

♦ Vend ku ndahet më dysh një degë, lumë, rrugë, hekurudhë etj.

bigëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BIGËZ•OJ**.

bigëz•ój kal óva úar (*Dega, lumi, rruga etj.*) ndahet më dysh si bigë.

bigëzúar (i e) mb (*Degë, lumë, rrugë etj.*) e ndarë më dysh si bigë.

bigím i m > **BIGËZIM I**.

bignén•e ja f krahin Emër me të cilin nusja thërret gjyshen e burrit.

bign•óhet vetv veta III dhe pës G > **BIGN•UE (me u)**.

bign•ón jokall veta III G > **BIGN•UE (me)**

bign•úe (me) kal ói úe G Bigëzoj; ndaj më dysh si bigë (*majën e një sendi*).

bign•úe (me u) úe (u) úe G

I *vetv veta III* Bigëzohet; ndahet më dysh si bigë.

II *pës e* **BIGN•UE (me)**.

bignúem (i) e (e) mb G I bigëzuar; i ndarë më dysh si bigë.

bigoč i m sh a at Dru a shkop i bigëzuar në një anë. > **BIGAÇ•E JA; FURKËZ A**.

big•óhet vetv úa (u) úar *veta III* > **BIGËZ•OHET**.

big•ój kal óva úar > **BIGËZ•OJ**.

bigón•ë a f sh a at muz Vegël popullore me një pipëz dhe dy tyta prej kocke.

bigoní a f sh - të vjet Shpifje. Nxjerr **bigoni**.

bigoním i m Bigëzim; ndarje si bigë.

bigonís kal a ur *vjet* Shpif.

bigonísur (i e) mb (*Fjalë*) që janë shpifur për dikë a diçka.

bigon•ój kal G > **BIGON•UE (me)**.

bigon•úe (me) kal óva úe G Shpif për (*dikë*).

bigór i mb bot Shkurre përherë e blertë, që rritet në djerrina të thata e në gurishta, me gjethe të vogla si hala e lule si vile; degët e saj përdoren për fshesa dhe rrënjët për të bërë çibukë, kërraba e sende të tjera. > **SHQOP•Ë A**.

bigórr si kallëzues: U bë bigórr u ngurtësua; u bë çmërs.

bigórr i m sh a at

♦ *tek* Shtresë e gurtë që zë ena ku zihet ujë. > **ÇMËRS I. Bigorri i kaldajës**.

♦ *fig* Fundërrinë.

bigós kal óva úar J

♦ Mbërthej a qep fort.

♦ *fig* E mbërthej mirë (*në çështje*).

bigós•em a (u) ur *pës e* **BIGOS**.

bigósj•e a f sh e et J Mbërthim; qepje e fortë (e sigurt).

bigósur (i e) mb J

♦ I mbërthyer.

♦ I qepur fort.

bigót i m sh ë ët Fetar fanatic; fetar zelltar.

bigót•e *ja f sh e et libr f e* **BIGOT I.**

bigotëri *a f libr* Fanatizëm fetar; fetarí me fanatizëm.

bigotíz•ëm *mi m libr* >**BIGOTËRI A.**

bigrá *m libr* Varg prej dy shkronjash, rrokjesh a fjalësh.

bigúar (*i e*) *mb* I ndarë a i degëzuar si bigë. >**BIGËZUAR** (*i e*).

bigudí *a f sh - të* Shkopth a gyp i vogël prej metali, me të cilin gratë mbledhin tufëzën e flokëve për t'i dredhur.

bigúrr *i m sh e et krahin*

♦ >**BIGORR I.**

♦ Gur gëlqeror.

bígz•ë *a f sh a at* Bigë e vogël ku i vihet koka qengjit gjatë qethjes.

bígj•e *ja f sh e et G* Luspë peshku.

bigjir•ón *jokal veta III G* >**BIGJIR•UE** (*me*).

bigjir•úe (*me*) *jokal ói úe G* (*Delja etj.*) blegërin. [Ngrajhi dada heret, se bigjirojnë delet (LPK).]

bigjós *i m krahin* >**BIXHOZ I.**

bih *jokal u ur* A Mbin.

Bihár *i m gjeog* Shtet në Indinë Veriperëndimore.

bíh•et *vetv - (u) ur* A Mbin.

bihéjvioríst *e mb psik, fil* I bihejviorizmit; që ka të bëjë me bihejviorizmin.

bihéjvioríst *i m sh ë ët psik, fil* Studiues a pasues i bihejviorizmit.

bihéjvioríst•e *ja f sh e et psik, fil f e* **BIHEJVIORIST I.**

bihéjviorízëm *mi m*

♦ Degë e psikologjisë që përdor metoda eksperimentale për studimin e çështjeve psikologjike.

♦ *fil* Doktrinë sipas së cilës mendja nuk ekziston më vete dhe se gjendja mendore mund të analizohet nga pikëpamja e sjelljes së mundshme të objektit.

bí•het *vetv jti (u) tur veta III A* Mbin.

bihót *ndajf J* >**BEHOT.**

bihuzúr *i m J* Zhurmë e madhe; zallamahi.

bihúd *e mb G* (*Njeri*) i trashë; budallë.

bihúd *i m sh ë ët G* *Njeri* i trashë; budallë.

bihúd•e *ja f sh e et G f e* **BIHUD I.**

bihúdë *ndajf krahin G* Kot; pa dobi. **Më shkoi bihud** më doli huq; (*i fola, e qortova*) kot; pa dobi.

bihúdër *ndajf krahin G* Kot; pa dobi; pa grat. **Punoj bihudër** s'më ka dukë puna.

bî•j *kal, jokal G* >**BI** (*me*).

bij *të sh i* **BIR I.** Etër e bij. **Bijtë** e bijat e këtij vendi. [...bijt e shekulli të ri/ që plakun e lamë në shejtnin' e tij (Mgj).]

bíja *si ndajf krahin G* Lojë shtëpiash për vajza të vogla.

bijc *e mb G* Vegjetal; bimor. **Fije bijce** fibër bimor.

bíjc•ë *a f sh a at G* Bimë e njomë; lastar i ri.

Bíj•e *a f sh i* Olimbi.

bíje *mb* Bimor; që nxirret nga bima. **Pe bije** fill pambuku.

bíjë *mb* Që është degë a degëzim i një njësie a koncepti. **Kompani bijë** degë e kompanisë.

[periudha e errët e kalimit prej prehistorisë në histori, prej fazës hipotetike në fazën e dëshmuar, prej kulturës mëmë në kulturën bijë.(ShS)]

bíj•ë a f sh a at

♦ Vajza kundrejt prindërve të vet. **Bijë e vetme. Mëmë e bijë. Bijë në (për) shpirt** vajzë e adoptuar. [**çuditëm/ si dola nga barku yt dhe ti je ime bijë** (MA).][**ka marrë gjakun Halil Aga i ri,/ .../ se për vedi ka marrë t'binë e krajlit.** (CV)]

♦ (*përkëdhelës*) Vajzë; çupë; çikë. **E, moj bijë!**

♦ Vajzë ose grua në lidhje me vendin e lindjes ose me shtresën e vet shoqërore; vajzë ose grua luftëtare, që është pjellë e një periudhe të caktuar. **Bijat e arsimit shqip.**

♦ *sh* Vajza të një fshati a krahine. **Kelmendi ka shumë bija në Kastrat.**

♦ Pjellë femër e drejtpërdrejtë e një kafshe. **Mëshqerrat bija.**

♦ Pjesë që shpëputet nga një kupon, çek etj. **Amë e bijë.**

♦ *fig* Pjellë e diçkaje; diçka që ka dalë nga një gjë tjetër.

*

Bija e botës për b Vajzë çfarëdo; një vajzë e panjohur. **Vjen bija e botës e më çirret si më t'ëmën.**

Si e ëma dhe e bija për b Njësoj; nuk kanë dallim.

I bërtet së bijës ta dëgjojë e reja E qorton tërthorazi dikë; i bie pragut ta dëgjojë dera.

bijër•í a f

♦ *përmb* Tërë bijtë e bijat apo djemtë dhe vajzat e dikujt

♦ > **BIJËSI A.**

bijësi a f libr

♦ Lidhje të djalit ose të vajzës kundrejt prindërve nga pikëpamja ligjore; të qenët a të njohurit si fëmijë i dikujt; birëri. **Njohje e bijësisë. Vërtetim i bijësisë. Të drejtat e bijësisë.**

♦ *fig* Prejardhje e drejtpërdrejtë ose zhvillim me lidhje të drejtpërdrejtë trashëgimie.

bijësim i m sh e et drejt Adoptim i një vajze.

bijës•óhem drejt pës e BIJËS•OJ.

bijës•ój kal óva úar drejt Adoptoj; e marr si bijë për shpirt (*një vajzë*).

bijësúar (e) mb drejt (Vajzë) e bërë për shpirt; e adoptuar.

bijëvrásës e mb libr (Prind) që vret pjellën e vet.

bijëvrásës i m sh - it libr Prind që vret pjellën e vet.

bijëvrásës•e ja libr f e BIJËVRASËS I.

bijëvrásj•e a f libr Vrasje e pjellës së vet.

bíjéz a f zvog, përk e BIJ•Ë A.

bijím i msh e et

♦ Lindje e fëmijëve.

♦ Brezni; gjithë fëmijët e lindur nga një çift.

bijní a f përmb G >BIJËRI A.

bíjo thirrore e BIJ•Ë A.

bij•óhem pës e BIJ•OJ.

bij•ój kal óva úar Lind a bëj fëmijë.

bijók u f sh ë ët G Rrugaç.

bijók•e ja f sh e et G f e BIJOK U.

bijór e mb libr Birnor. **Dashuri bijore.**

bíjs•ë a f sh a at G Filiz; degë e re.

bîjt•ë (me) kal i ë veta III G (Fara etj.) mbin; del.

bîjtun (i e) mb G (Farë etj.) e mbirë; e dalë.

bíjtur (i e) mb A (Farë etj.) e mbirë; e dalë.

bijû ne f sh ne net *G* Binjake.
bijû ni m sh j jt *G* Binjak.
bijúar (e) *mb f* I lindur; i pjellë.
bijûj t m sh i **BIJU NI; BIJUN I.**
bíjun (i e) *mb G* I mbirë; që ka mbirë.
bijún i m sh ë ët *G* >**BINJAK U.**
bijúes e *mb libr* Lindës; që lind.
bíjz•ë a f sh a at Pjesë e mbetur në bllokun e çeqeve, faturave etj., pasi pritet pjesa kryesore.
BIK ja *shkurt i* Bashkësia Islamike e Kosovës.
bik i m krahin *G* Byk; copëza e pluhur kashtë.
bik u¹ m sh e et *G* Kapule plehu.
bik u² m sh e et *G* Burrë që bredh pas grave; kurvar.
bik u³ m sh e et *krahin G* Dem.
bikamerízëm mi m Sistem parlamentar me dy dhoma.
bikarbonát i m sh e et kim Grup radikal ose komponim. **Bikarbonat i sodiumit** kripë e acidit karbonik; përdoret në bujqësi e industri; sodë buke.
bikerín•ë a f sh a at Kuti me folë për mbajtjen e vezëve. **Bikerinë pesëshe (dhjetëshe).**
bík•ë a¹ f sh a at Puthje.
bík•ë a² f sh a at *K* Shpirt (*i thuhet me përkëdheli një femre*).
bík•ë a³ f sh a at *G* Mashë druri për të kapur gështenjat në zjarr.
bík•ër ra f sh ra rat *zool* Bishtfultere; fulterëz.
bikíni t m sh Rroba banje me dy pjesë për gra.
Bikíni m gjeog Atoll i Republikës së Ishujve Marshall në Paqësor.
biklorúr i m kim Lëndë e përbërë nga dy atome klori për çdo molekulë të një elementi tjetër.
bíkm•e ja f sh e et Fill mëndafshi.
bikonkáv e mb fiz I dylugët; (*lente*) me dy anët të lugëta (konkave).
bikonvéks e mb fiz I dymysët; (*lente*) e dy anët të mysëta (konvekse).
biksh a f sh a at *krahin G* Degë qershie plot me kokrra.
Bíku f shkurt i Olimbi.
bikulturór e mb libr Dykulturor; me dy kultura.
bikutín•ë a f >**BIGUDI A.**
bil i¹ m sh e et bis Organ gjinor i djemve të vegjël. >**BIBILUSH I; RRUSH I.**
bil i² m sh a at Rruzull qelqi. **Luaj me bila.**
bilâ ni m G >**BILAN I.**
bilabiál e mb gjuh >**DYBUZOR E.**
bilabiál•e ja f gjuh Bashkëtingëllore dybuzore, që shqiptohet me të dyja buzët (**b, m, p**).
biláhi *pasth vjet (përdoret për të shprehur habi)* Për Zotin; pasha Zotin.
biláj t sh i **BILA NI.**
bilán i¹ m sh a at *krahin I* vogli i buallicës; kotorr.
bilán i² m sh a at *G*
 ♦ Rrip që shkon nëpër kraharor të kalit dhe lidhet me frerin.
 ♦ Varg a gjerdan me para prej metali, që vënë gratë në gjoks ose në kokë për zbukurim.
bilánc i m sh e et
 ♦ *fin* Përfundim që del nga krahasimi i të ardhurave me shpenzimet, kur mbyllet një llogari; pasqyrë përmbledhëse me këtë përfundim. **Bilanc përmbledhës. Bëj (hartoj, mbyll, nxjerr, paraqit) bilancin.**

♦ *ek* Shprehje me shifra e marrëdhënieve ndërmjet anëve të një veprimtarie të cilat baraspeshojnë njëra-tjetrën. **Metoda e bilancit.**

♦ *fig* Pasqyrë e përfundimeve të arritura në një fushë veprimtarie brenda një kohe të caktuar; vështrim përmbledhës e vlerësues i arritjeve. **Bilanc i pasur (i shkëlqyer). Bilanc fitoresh (suksesesh).**

♦ *tek* Marrëdhënie ose përpjesëtime ndërmjet dy anëve të një dukurie, veprimi etj.

**

bilanc aktiv *fin* Bilanc në të cilin të ardhurat janë më të mëdha se shpenzimet.

bilanc i arkës *ek* Gjendje e arkës sipas hyrjeve dhe daljeve prej saj.

bilanc i likuidimit *fin* Pasqyrë e gjendjes së një kompanie të falimentuar.

bilanc i pagesave *fin* Pasqyrë e veprimeve monetare midis një vendi me vendet e tjera.

bilanc pasiv *fin* Bilanc në të cilin shpenzimet janë më të mëdha se të ardhurat.

bilanc termik *fiz, meteo, tek* Baraspeshë midis energjisë termike të rrezatuar nga një burim drejt një trupi dhe rrezatimit të energjisë nga trupi marrës.

bilanc tregtar Pasqyrë e raportit midis eksportit dhe importit të mallrave.

bilanc vjetor *fin* Pasqyrë e të ardhurave dhe shpenzimeve vjetore.

bilanciér i m sh ë ët *tek* Pajisje që kundërbalancon një forcë.

bilardíst i m sh ë ët Lojtar i bilardos.

bilárdo ja f sh - t

♦ Lojë me bila dhe me stekë, që luhet në një tryezë të posaçme dhe sipas disa rregullave; tryezë kënddrejtë, e veshur me një copë të gjelbër, me buzë të ngritura dhe zakonisht me gjashtë vrime, në të cilën luhet kjo lojë. **Bilardo me gropa. Bilardo me nëntë kleçka. Gurët (bilat) e bilardos. Stekë e bilardos. Tryezë e bilardos.**

♦ Lokal ku luhet kjo lojë. [rrugës në bilardo Benny/ hedhim një karamboll pas shpine (EB).]

*

Stekë bilardojeshak Njeri i gjatë e i thatë; gjatahul.

bilashnjók u m sh ë ët Bisk që lëshon trugu i një lisi te prerë.

bilateral e mb libr I dyanshëm; dypalësh.

bilateralízëm mi m libr Marrëdhënie dypalëshe midis dy shteteve sovrane.

Bilbáo ja f gjeog Port detar në Spanjën Veriperëndimore.

bilbíc•ë a¹ f sh a atikt (*Salmothymus ohridannus Stein*) Troftë e Liqenit të Pogradecit.

bilbíc•ë a² f sh a at Çok; gur kryesor në lojë me zarë etj.

bilbíl si mb (Njeri) që këndon shumë bukur; që di të flasë bukur. **E kam gjuhën (zërin) bilbil.**

*

Bahem bilbil e zog huti *G* vishem e ngjishem për bukuri.

Bëhem bilbil Ndreqem; bëhem lule.

Mbetem bilbil Mbetem krejt pa para; mbetem kalli, fishek, trokë.

bilbíl i¹ m sh a at

♦ *orn* (*Luscinia megarhynchos, Sylvia luscinia*) Zog me bark të përhime dhe krahë të murrme; mashkulli njihet si këngëtar i mirë. [bilbili t'ia thotë/ nën diellin e ngrohtë (AS).] [Kaq të fshehta i thotë era trëndafil, / Këto thotë dhe rënkimi i bilbilit. (NF).]

♦ *fig* Trim; luftëtar. [Nëpër shekuj krahëndritur/ trembëdhjetë bilbilat vijnë (Pop).]

♦ Mjet i vogël me një pip, te cilit i fryjmë për të nxjerrë fërshëllimë. **Bilbili i gjyqtarit (i policit). I bie bilbilit për mbarimin e lojës.**

**

bilbil gjyzari *folk* Bilbil me zë shumë të bukur, që bën çudira.

bilbil kallmishtash (i kallmishtave) *orn (Acrocephalus arundinaceus)* Një nga zogjtë këngëtarë më të përhapur, që dallohet nga bilbili i zakonshëm nga gjatësia (16-20 cm) dhe mënyra si këndon,

bilbil kënete (i kënetave) *orn (Cettia cetti Temm)* Zog i vogël këngëtar i viseve me klimë të butë a të ngrohtë.

bilbil uji (i ujit) *orn (Alcedinidae)* Zog me pendë shumëngjyrëshe, me kokë të madhe e sqep të gjatë, që kridhet nga degët e drurëve për të zënë peshq.

bilbíl i² m sh a at Reze për të mbyllur dritaret, me një thith me sustë që hyn në një unazë.

bilbíl i³ m sh a at Hell. **Bilbil akulli** krongjill.

bilbilájk•ë a f sh a at muz

♦ Gojës e pipëzës prej kallami.

♦ K Pipëz me kashtë thekre.

bilbilbárdh•ë a f sh a at bot (*Leucojum aestivum*) Bimë me zhardhok, me gjethe të gjata dhe lule të bardha si zile, me erë të lehtë, në majë të kërcellit.

bilbilësh•ë a f sh a at f e BILBIL I.

bilbilgjyzár i m (*figurë e përrallave popullore*) Bilbil me zë shumë të bukur, që bën çudira.

bilbilí të f sh krahin G Këngë dashurie.

bilbilím i m G >BYLBYLIM I.

bilbil•ój kal G >BYLBYL•UE (me).

bilbílth i m sh a at orn (*Lacustella luscinioides Savi B*) Zog shtegtar i përhimë, i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që cicëron buzë mbrëmjes si cinxri.

**

bilbilth i kallamave orn (*Acrocephalis scirpaceus*) Zog këngëtar, shtegtar, i përhimë, i viseve të buta të Europës, Azisë dhe Afrikës, që rri në kallmishte.

bilbilth i kopshtit orn (*Sylvia borin Bodd.*) Zog shtegtar me bark të përhimë e kurriz ngjyrë kafe, i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që këndon më bukur se gjithë llojet e bilbilave.

bilbilth i përhimë orn (*Sylvia communis Latham*) Zog këngëtar, shtegtar i përhimë i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë; mashkulli e ka gushën të bardhë,

bilbilth i ujit orn (*Acrocephalus paludicola Vielliot*) Zog këngëtar, shtegtar i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që rri në ligatina me bimësi të ulët; mashkulli e ka kurrizin në ngjyrë kafe me vija të errëta.

bilbilth i zakonshëm (*Sylvia curruca*) Zog shtegtar mjaft i përhapur në viset e buta të Evropës dhe Azisë perëndimore e qendrore, më i vogël se bilbilthi i përhimë; këndon me cicërimë pa melodi.

bilbilth i zhukave orn (*Acrocephalus schoenobaenus*) Zog këngëtar, shtegtar shumë i përhapur në viset e buta të Europës dhe Azisë, me kurrizin dhe krahët në ngjyrë kafe me vija të errëta; mashkulli këndon pa melodi të rregullt dhe imiton këngët e zogjeve të tjerë.

bilbilth këngëtar orn (*Sylvia Hortensis Gm.*) Zog këngëtar, shtegtar, i përhimë, me sqep të gjatë dhe këmbë të zeza, i viseve të buta mesdhetare dhe të Azisë qendrore; këndon me melodi.

bilbilth kokëzi orn (*Sylvia atricapilla*) Zog këngëtar, shtegtar, me kësulë të zezë, i përhapur në tërë Europën, në Azinë perëndimore dhe Afrikën veriore; ka melodi të pasur të ngjashme me atë të bilbilthit këngëtar.

bilbilth me mustaqe orn (*Acrocephalus melanopogon*) Zog këngëtar, shtegtar me kurrizin në ngjyrë kafe me vija të errëta dhe barkun në ngjyrë kafe të çelët; lloji evropian dimëron në vise

mesdhetare, ndërsa ai aziatik dimëron në Arabi dhe Pakistan; rri në kallamishte e zhuka dhe këndon si biblilthi i kallamishtave dhe i zhukave.

bilé *pj bis* Indeed. [**Bile, të lypa të falun, nëse kujtohesh** (MC).]

bíle t m sh bis Organi gjinor i djemve të vegjël.

bíl•e ja f krahin *G* Bijë.

bilém *pj G* Bile; madje. [**bahet, kur e do nevoja, edhe patriot dhe tradhëtor, monarkist dhe bolshevik, përparimtar dhe reaktjonar... dhe bilem edhe shok i fort me të tjerë** (KM).]

bilemné *pacak J* Gjithfarë.

bilés, bíles *pj bis* Bile; madje. [- **Të jap unë një hapje, edhe më shumë biles, shyqyr zotit më kanë mbetur ca** (ED).]

biletarí a f sh - të Vend ku shiten bileta.

biletashítës i m sh - it Shitës i biletave.

biletashítës•e ja f sh e et f e **BILETASHITËS I.**

bilét•ë a f sh a at

♦ Copë e vogël letre a kartoni, me shënimet e nevojshme, që merret kundrejt një pagese dhe që përdoret për të parë një shfaqje a një lojë, për të hyrë në një vend argëtimi, për të udhëtuar me një mjet etj. **Gjysmë bilete** bilete me gjysmë çmimi (*për të mitur etj.*). **Matrapaz biletash.**

♦ Bankënotë; kartëmonedhe.

♦ Fletë letre me pyetjet, të cilave duhet t'u përgjigjet nxënësi a studenti në provim. **Pyetjet e biletës. Pyetje jashtë biletës.**

♦ Pusullë. [**dhe para se të niset, e lajmëroi ministrin frëng të punëve të Jashtme me këtë biletë** (FK).]

biletë e hapur Biletë vajtje-ardhje me të drejtë kthimi pa datë.

biletë e plotë Biletë pa zbritje çmimi.

biletë falas Biletë zakonisht e shoqëruar me ftesë për një shfaqje etj.

biletë individuale Biletë për një person.

biletë kolektive Biletë për grup, zakonisht me zbritje çmimi.

biletë vajtje-ardhje Biletë për të shkuar e ardhur me një mjet transporti.

bíl•ë a¹ f sh a at

♦ Sferë fildishi ose sintetike që përdoret në lojërat e bilardos. **Fut bilën në gropë.**

♦ *tek* Sferë e vogël prej metali a prej lënde tjetër të fortë, që hyn në punë për diçka, së bashku me të tjerat. **Bilat e numëratores. Kushinetë me bila.**

♦ Zar. **Luajnë me bila.**

bíl•ë a² f sh a at *A, Ç* Bijë; vajzë. [**Mori bilë, bilë e lalës/ Mori e bukur e e mbriturz** (GDRi).]

bíl•ez za¹ f sh z zat *A* Bijë; vajzë.

bíl•ez za² f sh z zat *A* Bisk; filiz; degë e hollë.

bilí a f sh - të fëm *J* Plagë e cekët; gërvishtje.

biliár e mb *I* tërthortë; diagonal.

bilibíc onomat dhe ndajf *K: Ia baj bilibic* i ngjall zili.

bilibíc i m sh a at *krahin G* Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. >**BËRÇUK U;**

BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLACAK U; ZANAK U.

bilíc•ë a f sh a at > **BILBIC•Ë A.**

bilík•e ja f sh e et Ibrik i vogël prej teneqeje.

bilík•k ku m sh qe qet *krahin vjet*

♦ Kompani.

♦ Tufë bagëtish; grigjë.

bilikbáš i m sh ë ët vjet Komandant bylyku (kompanie).

bilín e mb ant >**BYLIN E**.

bilineár e mb mat Drejtvizor në lidhje me secilin e prej dy ndryshoreve ose pozicioneve.

bilínë t m sh ant ilir >**BYLINË T**.

bilín•ë a f sh a at folk Këngë epike ruse. [Rusët, për këngëtarin e bilinave, kanë në përdorim termin "skazitjel", me kuptimin "rrëfimtar", që etimologjikisht është më pranë termit bazë "epos". (ShS).]

bilíng e mb libr

♦ I zoti të përdorë dy gjuhë.

♦ Që fjalët e një gjuhe i përkthen me fjalët përgjegjëse të një gjuhe tjetër sipas kuptimeve që kanë; që është në dy gjuhë.

♦ I dygjuhësisë; që lidhet me dygjuhësinë; që përdor a pranon përdorimin e dy gjuhëve në të njëjtën kohë.>**DYGJUHËSH E; DUGJUHËSOR E**.

bilíng u m sh ë ët libr Ai që zotëron a përdor dy gjuhë. >**DYGJUHËS I**.

bilíng•e ia f sh e et libr f e **BILING U**.

bilinguíz•ëm mi m libr

♦ Aftësi për të përdorur dy gjuhë.

♦ zyr Përdorim i dy gjuhëve në nivel zyrtar. >**DYGJUHËSI A**.

bilión e mb ant ilir >**BYLION E**.

bilión i m sh ë ët dhe a at Një mijë milionë, miliard (në disa sisteme njehsimi); një milion milionë ose një mijë miliardë (në sistemin anglez e gjerman të njehsimit).

billionë t m sh ant ilir >**BYLIONË T**.

bilrubín•ë a f fizio Pigment në ngjyrë të verdhë a portokalli që krijohet në mëlçi nga zbërthimi i hemoglobinës dhe kalon në tëmth ose derdhet jashtë me rrugët urinare.

bilishtár e mb I Bilishtit; që ka të bëjë me Bilishtin, me banorët a vendësit e tij.

bilishtár i m sh ë ët Banor a vendës i Bilishtit.

bilishtár•e ja f sh e et f e **BILISHTAR I**.

bilishtárçe ndajf Ashtu si e kanë zakon bilishtarët.

biliverdín•ë a f fizio Bilirubinë e oksiduar.

bilizík u m sh ë ët krahin G >**BYLYZYK U**.

bílm•e ja f sh e et ndërt krahin G

♦ Mur ndarës i dhomave.

♦ >**BYLM•E JA**.

bilméz e mb >**BYLMEZ E**.

bilóg u m sh ë ët Kapicë; pirg.

bilón i m sh a at K Varg a gjerdan me monedha metalike, që vënë gratë në gjoks ose në kokë për zbukurim.

bilónj•ë a f sh a at

♦ Shkop.

♦ Bisk i ri i bimës.

♦ Bisk i drejtë që del nga trangu i prerë i drurit. >**LASTAR I**.

♦ fig Vajzë a grua me shtat të gjatë e të drejtë. >**BISKONJ•Ë A**.

bilór•ë t m sh vjet Syze.

biltrís kal K >**BILTRIS•Ë (me)**.

biltrís•em K vetv dhe pës e **BILTRIS**. >**BILTRIS•Ë (me u)**.

biltrísj•e a f K Picilim; pispillosje.

biltrís•ë (me) *kal a ë K* Piciløj; pispillos.

biltrís•ë (me u) a (u) ë K

I *vetv* Picillohem; pispillosem.

II *pës e* **BILTRIS•Ë (me).**

biltrísun (i e) *mb K I* picilluem; i pispillosur.

bil•úer óri m sh órë órët G > BILUR I.

bilúr

I *ndajf* Shumë pastër. **E mbaj shtëpinë bilur.**

II *mb fíg* Shumë i pastër; shumë i kthjellët; shumë i bardhë. **E ka gushën bilur.**

bilúr i¹m bis

♦ Porcelan.

♦ Xham i pastër; kristal i bardhë.

♦ *krahin G* Gotë qelqi.

bilúr i²m sh ë ët bis anat J Bërryl.

bilúrtë (i e) *mb bis*

♦ (Prej)biluri.

♦ I bardhë.

bill kal a ur Ç Mbyll.

bíllas ndajf krahin: Luaj billas luaj me bila.

bíll•em vetv a (u) ur Ç Mbyllem.

bíllur (i e) *mb Ç I* mbyllur.

bim i m sh ë ët

♦ *krahin G* Derr tharku; derr i majmur në thark.

♦ A, Ç Gic; derkuc; bic.

Bim i shkurt i Ibrahim.

BIM ja shkurt i Bashkësia Islamike e Maqedonisë.

bimbáq i m sh ë ët orn (Larus) Çafkë deti; pulëbardhë.

bimbásh i m sh ë ët vjet hist Major (në ushtrinë e periudhës së Perandorisë Osmane)

bímc•ë a f sh a at Bodrum; qilar i ushqimeve.

bímcím i m Vënie e zahireve në bodrum a qilar.

bímc•óhet úa úar pavet dhe pës e BIMC•OJ.

bímc•ój kal óva úar Vë në bodrum (në qillar) (*zahiret*).

bímc•ón jokall veta III G > BIMC•UE (me).

bímcúar (i e) *mb (Zahire)* të shtëna në bimcë.

bímc•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Bima)* mbin; del; lëshon bitme.

Bímç•e ja m shkurt përk i Ibrahim.

bímés•ë a f sh a at Qenie e gjallë.

bímést•ër ri m sh a at Periudhë dymujore.

bimestrór e mb Dymujor.

bimetalík e mb ek Dymetalor.

bimetalíz•ëm mi m ek Standard monetar në të cilin njësia monetare është e barabartë me një sasi të caktuar ari dhe argjendi.

bím•ë a f sh ë ët

♦ Qenie e gjallë si druri, shkurrja, barishtja, lulja, kërpudha, fieri, myshku etj., që rritet në një vend të përhershëm, që e merr ujin dhe lëndët inorganike nëpërmjet rrënjëve dhe lëndët ushqyese sintetizuese nëpërmjet gjetheve me anë të fotosintezës, dhe që shumëzohet me fara

ose me lastarë. **Bimë pyjore** (barishtore, bishtajore, grunore). **Bimë vajore**, (mjaltëse, helmuese, ngjyruese). **Bimë zbukurimi**. **Bimë dhome**. **Bimët e Shqipërisë**. **Bota e bimëve**. **Zhvillimi i bimëve**. **Rrënjët (farat) e bimëve**. **Mbrojtja e bimëve**. **Vaj bimësh**. **Llojet e bimëve**.

♦ Pjesë a trupi që del mbi tokë nga një farë. Bimë e vogël. Bima e misrit e (grurit). Numri i bimëve për hektarë. Lëshon bimë.

♦ Kulturë bujqësore e arave. **Bimë bujqësore (industriale)**. **Bimë pranverore**. **Bimë shoqëruese**. **Bimë të hershme (të vona)**. **U bëjnë shërbimet bimëve**.

♦ *bis* Pjellë; pasardhës. **Bimë e keqe**. **S'lanë bimë**.

*

Duket bima që kur mbinfj u Puna e mbarë duket që në fillim; dita e mirë duket që në mëngjes.

**

bimë barishtore Bimë pa kërcell a me kërcell që nuk drunjëzohet dhe me gjethe të njoma e zakonisht të blerta.

bimë bishtajore (*Leguminaceae*) Familje e rëndësishme bimësh të shumta ushqimore si soja, fasulja, bizelja, batha, qiqra, jonxha, kikiriku etj.

bimë bujqësore Bimë të kultivuara në tokë bujqësore.

bimë drunore Bimë me inde të drunjëzuara.

bimë e butë Bimë e kultivuar.

bimë e dobishme Bimë e kultivuar ose e mbirë vetiu me veti të dobishme.

bimë e dytë Bimë që mbillet e korret pas një bime të mëparshme në të njëjtën stinë.

bimë grunore (*Poaceae, Gramineae*) Bimë barishtore të shumëllojshme të arave, zakonisht njëvjeçare, me kërcell të drejtë e të nyjëzuar, me gjethe të holla e të gjata, që bëjnë kallinj me kokrra të vogla që bluhën dhe përdoren për ushqim.

bimë kacavjerrëse Bimë që zvarriset përdhe, kapet pas një bime tjetër ose i ngjitet murit.

bimë kultivuese Bimë bujqësore që mbillen.

bimë njëvjeçare Bimë me cikël njëvjeçar.

bimë mjekësore Bimë me veti shëruese.

bimë pyjore Bimë drusore e jodrusore të pyllit.

bimë shumëvjeçare Bimë me cikël shumëvjeçar.

bimë të arave Bimë që mbillen në tokë bujqësore.

bimë të buta Bimë të kultivuara.

bimë të egra Bimë që mbijnë vetë.

bimë ujëse Bimë që rriten në ujë.

bimë vajore (*Oleaceae*) Bimë me fryte ose fara që përmbajnë vaj.

bimë zbukurimi Bimë që mbillen për zbukurim.

bimëfrymórë t m sh vjet bio (*Coelenterata*) Qenie të gjalla kryesisht detare si hídrat, polipët, kandilat e detit, anemonat e detit dhe koralet.

bím•ël la f sh la lat Thërrmijë a grimcë pluhuri etj.

bimëmbáthës e mb bujq (*Makinë*) për mbathjen e bimëve bujqësore e frutore.

bimëmbáthës i m bujq *Makinë* për mbathjen e bimëve bujqësore e frutore.

bimëngrénës e mb (*Kafshë a qenie tjetër*) që ushqehet me bimë.

bimëngrénës it m sh *Kafshë a qenie tjetër* që ushqehet me bimë.

biméní a f vjet G

♦ Botanikë.

♦ Bimësi.

bimësi *a f përmb* Tërësi e që rriten në një vend; bimët që rriten mbi tokë a në ujë, bota e bimëve.

bimësór *e mb* Bimor.

bimëshák *e mb* (Fëmijë) i parritur; i njomë; kërthi.

bimëtár *i m sh ë ët libr vjet* Botanist.

bimëtár•e *ja f sh e et libr f e* **BIMËTAR I.**

bimëtór•e *ja f sh e et libr* Koleksion bimësh të thara për qëllime studimi, herbarium.

>**HERBARIUM I.**

bímëz *a f sh a at* Fije e parë e bimës kur del nga fara; bimë e re e sapodalë mbi tokë. **Nëpër**

bimëzat *e tyre po vërej si qan e tretesh* (LP).

bimëzím *i m sh e et* Dalje e lastarit të ri të hardhisë.

bimëz•ón *jokal ói úar veta III* (Hardhia) nxjerr lastar të ri.

bimëzúar (**i e**) *mb* (Hardhi) me lastar të ri.

bimím *i m*

♦ Krijim a sjellje në jetë; lindje.

♦ Mbin; del nga fara.

bimísht•ë *a f sh a at* Vend i mbuluar me bimë; vend me bimësi të dendur.

bím•k•ë *a f sh a at bis bot* Karafil.

bimní *a f libr vjet G* Botanikë.

bim•óhet úa (u) úar

I *vetv (Bima)* nis të mbijë, të nxjerrë bitme.

II *pës e* **BIM•ON.**

bim•ój *kal G >BIM•UE (me).*

bimór *e mb* I bimëve; që ka të bëjë me bimët; i përbërë prej bimësh; i bërë a i nxjerrë nga bimët.

Botë bimore. Vaj bimor. >VEGJETAL E.

bimór•e *ja f sh e et* Arë e mbjellë.

bimráj•ë *a f sh a at bot G* Rrënjë konike me rrënjëla anësore (*si karota, bari i qumështit etj.*).

bíms•ë *a f sh a at* Qilar; bodrum.

bimtár *i m sh ë ët libr vjet* Botanist.

bímt•e *ja f sh e et* Fill i dredhur trashë.

bim•úe (me) óva úe vjet G

I *kal* Krijoj; lind.

II *jokal* Mbin.

bim•úe (me u) úe (u) úe G

I *vetv veta III*

♦ Krijohet; lind.

♦ Mbushet me bimësi.

♦ >**BIM•OHET.**

II *pës e* **BIM•UE (me).**

bimúem (i) e (e) *mb G* I krijuar; i lindur.

bímz•ë *a f sh a at J* Fëmijë; bir a bijë.

bin *i m sh a at G* Derr në thark.

biná *ja f sh - të bis*

♦ Ndërtesë; themel i ndërtesës; skelet i ndërtesës. [**mbasi t'i ketë terezitë të gjitha mirë e mirë e përpilon planin e binasë së dishrueme** (KM).]

♦ *bis* Njeri a kafshë me trup të madh.

- ♦ Send shumë i madh.
- ♦ *përmb bis* Bij e bija; fëmijë; pasardhës të një njeriu.

*

Binaja s'mbahet pa shtylla *ff u.*

I vë bina dikujt Shpif për dikë.

S'iu duk binaja U zhduk pa lënë gjurmë.

Të shuan binanë (derën, pishën) shih te SHUAJ.

U shoftë me bina! *mallkU* shfarostë me gjithçka, mos i mbettë asnjë gjurmë!

binác i m sh ë ët > BINAÇ I.

binác i m sh ë ët Kalë shale.

binadálë mb bis

- ♦ (*Grua*) pa fëmijë.

- ♦ (*Njeri*) pa shtëpi.

binák e f sh e et G>BINJAK E.

binák u m sh ë ët G Binjak. [Sot Omerin due me e njoftë./ Djali i em ai për në kjoftë, nuk m'len binakët me i pre. (CV).]

binák•e ja G f e BINAK U.

biná•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis (*Njeri*) me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

biná•mádh mádhi m sh mëdhénjmëdhénjtë Njeri me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

biná•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë Grua me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

binár e mb dhe mat I përbërë prej dy elementesh; që ka lidhje me dy elemente. **Kod binar tek** *inf* kod i përbërë nga shifrat 0 dhe 1. **Sistem binar** sistem numëror me bazë numrin 2.

binár i¹ m sh ë ët

- ♦ *ndërt* Tra i hollë, i sharruar e me katër faqe. **Binarët e dyshemesë (e çatisë). Pres (çaj)**

binarë.

- ♦ Çdonjëri nga dy trarët e posaçëm prej metali, mbi të cilët lëvizin rrotat e trenit a të tramvait.

>**SHIN•Ë A. Shtrim i binarëve. Këmbyes i binarëve. Treni doli nga binarët.**

- ♦ *sh fig* Drejtim i zhvillimit të një veprimtarie, dukurie etj.; rrugë në të cilën ecën e vepron një njeri, organizatë, shoqëri a shtet; rrugë, mënyrë; vijë a rrugë e drejtë. **Ecën në binarë të drejtë.**

Jam në binarë. Dal (iki, largohem) nga binarët. Hyj (vij) në binarë. E sjell (e kthej, e vë) në binarë.

*

Dal nga binarët dal nga rruga e drejtë; s'jam më në rregull; luaj mendsh, çmendem.

E vë në binarë (në udhë, në rrugë, në vijë) E vë në udhë të mbarë a të drejtë.

Vij në brinarë Hyj në udhë të mbarë a të drejtë.

binár i² m sh ë ët Kadishtar; kadebërës.

binarëndërrúes i m sh - it hek Punonjës i shërbimit hekurudhor që bën ndërrimin të binarëve në pikat e këmbimit.

binarëgjérë mb hek (*Linjë*) me gjerësi të standardit ndërkombëtar (143.5 cm) midis binarëve.

binarëngúshtë mb hek (*Linjë*) me gjerësi midis binarëve më të vogël se standardi ndërkombëtar.

binashúar mb bis (*Grua*) pa fëmijë.

bind kal a ur

- ♦ Ia mbush mendjen (*dikujt*) me arsyetime, me fakte e me prova se diçka është e vërtetë a e drejtë. **Përpiqem (arrij) ta bind.**

- ♦ *bis* E bëj (*dikë*) të çuditet së tepërmi. >**HABIT; MAHNIT. Mjaft, se binde botën!**

bind ⁱ¹ *m sh e et* Diçka që ngjall habi me madhësinë ose pamjen e jashtëzakonshme a të frikshme. **Bindi i dheut. Për bind** në mënyrë të çuditshme, në mënyrë të jashtëzakonshme e të frikshme.

bind ⁱ² *m sh ë ët G*

♦ Vigan; div.

♦ Çudan.

Bind i m mit ilire Perëndi kryesore e fisit të Japodëve.

bind•e ja f sh e et krahin Damixhanë. **Një binde verë (raki).**

bindéd•ër ra f sh ra rat vjet Çudi; mrekulli; gjë e habitshme.

bindédërsh•ëm (i) me (e) mb vjet I çuditshëm; i mrekullueshëm; i habitshëm.

bind•em¹ a (u) ur

I vetv

♦ Më mbushet mendja se diçka është e vërtetë a e drejtë, besoj plotësisht për këtë; pranoj diçka pa asnjë dyshim si të vërtetë e të drejtë; sigurohem për diçka. **A u binde më në fund?**

♦ Veproj sipas kërkesave dhe urdhrave të dikujt, e dëgjoj dikë dhe i nënshtrohem pa e kundërshtuar. **Iu bind urdhrat.**

II pës e BIND¹.

bind•em² a (u) ur

I vetv bis Çuditem nga diçka e jashtëzakonshme, habitem, mahnitem. **Bindeshin të gjithë me të.**

II pës e BIND².

*

U bind dreqi (bota, dynjaja) bis U bë rrëmujë e madhe; ndodhi diçka e jashtëzakonshme.

bind•ë a¹ f sh a at f tek Pajisje ngritëse që punohet me forcën e krahut.

bind•ë a² f sh a at vjet Çudë; mrekulli.

bindërmë si ndajf Njëri mbi tjetrin, që të puthiten mirë; kaluar, kaluarthi. **I shtroj dërrasat bindërme.**

bindërmë ja f

♦ Vijë e thelluar, që bëhet buzë një dërrase në mënyrë që kjo të përputhet rrafsh me një dërrasë tjetër. **Bindërme për xhamat në dritare. Dërrasa (dysHEME) me bindërme.**

♦ Zdrukth i hollë, që shërben për të bërë këtë vijë.

bindës e mb Që të mbush mendjen, që të bind; që synon të bindë. **Në mënyrë bindëse.** [Prirja e sotme për një shpjegim bindës të raporteve histori - prehistori, mit - realitet... (ShS).]

bindëtór e mb vjet (Pikë) çuditëse.

bindëtór•e ja f sh e et vjet G Pikë çuditëse.

bindísht ndajf krahin G Në mënyrë të çuditshme.

bindj•e a f sh e et

♦ Besim i plotë se diçka është e vërtetë dhe e drejtë; mendim i ngulur dhe i palëkundur.

[**Bindjet:/ Njeriun në jetë e bën të lumtur vetëm njeriu (NGj).**][**Në mendësinë popullore tradicionale ka qenë e ngulitur bindja se kreshnikët ishin heronj të lashtësisë (para)shqiptare (ShS).**]

♦ kryes sh Pikëpamje. **Bindje filozofike (politike).**

bindjeplótë mb libr

♦ Plotësisht bindës.

♦ I bindur plotësisht.

bind•óhet vetv krahin G > BIND•UE (me u)^{1,2}.

bindós *kal G* >**BINDOS•Ë** (me).

bindós•em *vetv dhe pës e BINDOS. >BINDOS•Ë* (me).

bindós•ë (me) *kal a ë G* Habit; trondit; lemeris.

bindós•ë (me u) a (u) *ë G*

I *vetv* Habitem; tronditem; lemerisem.

II *pës e BINDOS•Ë* (me).

bindósun (i e) *mb G* I habitur; i tronditur; i lemerisur.

bíndshëm *ndaif libr*

♦ Me bindje; me besim.

♦ Në mënyrë bindëse.

bíndsh•ëm¹ (i) **me** (e) *mb libr* I bindur; që bindet.

bíndsh•ëm² (i) **me** (e) *mb* I habitshëm; tronditës; i lemerishëm.

bindshmëri *a f libr* Aftësi a fuqi bindëse (*e argumentit*).

bind•úe (me u)¹**úe** (u) **úe** *veta III vjet G* Lutet; falet; nderohet. [**Zeusi edhe sot bindohet nga shqiptarët** (ShGj).]

bind•úe (me u)²*vetv* **úe** (u) **úe** *krahin G* Lakohet a përkulet nën peshë të rëndë.

bindúem (i e) *mb krahin G* I lakuar a përkulur nën peshë tërëndë.

bindúemit (të) *as krahin G* Lakim a përkulje nën peshë të rëndë.

bindúeshëm *ndaif G* Me nderim; me adhurim fetar.

bindúesh•ëm¹ (i) **me** (e) *mb G* I habitshëm; që shkakton habi a çudi.

bindúesh•ëm² (i) **me** (e) *mb G* I nderuar; i adhuruar.

bindueshmëni *a¹ f libr G* Të qenët i habitshëm; natyrë a cilësi e habitshme.

bindueshmëni *a² f libr G* Nderim ose adhurim fetar.

bíndur (i e)¹ *mb*

♦ Që i është mbushur mendja për diçka, që ka bindje, që ka besim të plotë për diçka; që shpreh bindje të fortë. **Jam i bindur për këto që them.**

♦ Që i zbaton pa kundërshtuar kërkesat, porositë a urdhrat e dikujt; që nuk kundërshton, i dëgjueshëm. **Fëmijë i bindur.**

bíndur (i e)² *mb* I habitur; i tronditur; i lemerisur.

bíndur it (të) *as* Bindje.

bín•e ja *f sh e et krahin G* Teneqe së cilës i bihet për të trembur egërsirat.

binék u¹ *m sh ë ët bot* Bimë parazitare kërcellshkurtër; del në orizore dhe bën kokrra si melekuqja.

binék u² *m sh ë ët G* Kalë shale.

binësh•ë *a f A* Gëzof. >**BINISH I.**

bíngë *mb J (Mustaqe)* me bishtat dig përpetë.

bíngo ja *f sh - t*

♦ Lojë me bila të rumbullakëta me numra në të cilën bilat tërhiqen pa radhë të caktuar dhe lojtarët shënojnë numrat përkatës në kartat e tyre.

♦ Lokal për këtë lloj loje dhe lojëra të tjera fati.

bíni *urdh e BIE.* Qëlloni; shtini. [**Bini** *tosk'e gegë,/ Fyshek' ju nap vetë* (Pop).]

biní *a f G* Birëri.

binísh i *m sh e et vjet* Qyrk; gëzof. [**Ha binish mish!** (Pop).]

binók u *m sh ë ët G* Binjak.

binók•ël li *m sh la lat* Mjet optik që përdoret me të dy sytë. **Binokël teatri (stadiumi).**

>**DYLB I TË.**

binokulár e mb Që ka të bëjë me të dy sytë.

binóm i m sh e et

- ♦ *mat* Shprehje algjebrike e përbërë prej dy kufizash të bashkuar me shenjën plus ose minus.

Kufizat e binomit.

- ♦ *libr dhe fig* Dy dukuri a nocione me lidhje të dyanshme ndërmjet tyre.

binósh e¹mb A, G

- ♦ Dysh; dyshe; dyfishe.

- ♦ Binjak.

binósh e²mb krahin G (Fëmijë) ndotarak; ndrakaliq; që ndraget.

binósh i¹m sh a at krahin G Fëmijë ndotarak a ndrakaliq.

binósh i²m sh ë ët A Binjak.

binósh•e ja¹f sh e et krahin G f e **BINOSH I.**

binósh•e ja²f sh e et Dru ose hu me dy maja. >**FURK•Ë A.**

bínt•e ja f sh e et vjet krahin G Faqore xhepi.

binj kal bíjta bítur vjet

- ♦ Krijoj; lind; sjell në jetë (*fëmijë*).

- ♦ *veta III (Bima)* nxjerr filiz; mbin.

binják e mb

- ♦ I lindur njëkohësisht me një tjetër nga e njëjta mëmë. **Motra binjake. Vëllezër (qengja) binjakë.**

- ♦ I përbërë prej dy pjesësh të njëjta, që ka dy pjesë të lidhura a të ngjitura a të rritura bashkë.

>**DYSHE. Qershí (arrë, kumbull) binjake. Lisa binjakë. Çukë binjake. Gishta binjakë** dy gishta të ngjitur bashkë. **Helikë binjake.**

- ♦ *fig* Shumë i ngjashëm a pothuajse njësoj me një tjetër. [**Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhie/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).**]

binják u¹m kryes sh ë ët

- ♦ Secili nga dy fëmijët që lindin njëkohësisht nga e njëjta mëmë. **Lindi binjakë. Janë binjakë.**

- ♦ *fig* Send që i ngjan shumë një tjetri dhe që është i lidhur ngushtë me të.]**Mos pusho kurrë!**

Po bashkë me vaje/ si dy binjakë këndoní mjerimin - (Mgj).]

binják u²m sh ë ët Kalli misri i përbërë nga 4-5 kallinj të vegjël të ngjitur. >**VËLLEZËR IT.**

Binjakët m sh astr

- ♦ Yjësi e gjysmësferës veriore ndërmjet Demit dhe Gaforres.

- ♦ Shenjë e tretë e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 maji deri më 20 qershor.

- ♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi.

binják•e ja f sh e et f e **BINJAK U.**

binjakëzím i m sh e et Bashkëpunim a shkëmbim përvojë midis dy qyteteve, shkollave etj.

binjakëz•óhem vetv óva (u) úar Bashkëpunoj a shkëmbej përvojë me një qytet a shkollë.

binjakëz•ój kal óva úar Krijoj bashkëpunim midis (*dy qyteteve, shkollave etj.*).

binjakëzúar (i e) mb (*Qytete, shkolla etj.*) që bashkëpunojnë a shkëmbejnë përvojë.

binjakëzúem (i) e (e) mb G >**BINJAKËZUAR (i e).**

binjár i m sh ë ët Ç Binjak.

binjarák e mb >**BINJAK E.**

binjarák u m sh ë ët Binjak.

binjarák•e ja f e **BINJAK U.**

binjók e mb Binjak.

binjók u m sh ë ët Binjak.

binjók•e *ja f sh e et f e* **BINJOK U.**

binjór•e *ja¹ f sh e et* Degë që dalin nga i njëjti vend; bigë.

binjór•e *ja² f sh e et* Dhëmb i sfurkut.

binjór e mb Degëzim; furkë.

binjósh i m sh ë ët Binjak.

bínjtur (i e) mb A

♦ I lindur.

♦ I mbirë.

bio- fjalëform libr Pjesë e parë e disa termave të përbërë që formojnë emra ose mbiemra.

bioaktív e mb libr (Lëndë) që ka ndikim biologjik, që vepron si faktor biologjik.

bioarkeologjí a f libr Disiplinë e arkeologjisë që merret me studimin e mbetjeve njerëzore në gërmimet arkeologjike.

bioarkeologjík e mb libr I bioarkeologjisë; që ka të bëjë me bioarkeologjinë.

bioarkitektúr•ë a f libr Arkitekturë e mbështetur në procese që marrin parasysh kërkesat për ruajtjen e mjedisit.

bioarkitekturór e mb libr I bioarkitekturës; që ka të bëjë me bioarkitekturën.

bioárm•ë a f sh ë ët usht Armë që përdoret në luftë biologjike.

biobibliografí a f sh - të libr Jetëshkrim i një njeriu dhe përshkrim i veprave të tij.

biobibliografík e mb libr I biobibliografisë.

biocenologjí a f libr Studim i bashkësive natyrore dhe i ndërveprimit midis tyre.

biocenóz•ë a f libr Grup organizmash që jetojnë në një mjedis të caktuar dhe formojnë një bashkësi ekologjike vetërregullatore.

biodegradúesh•ëm (i) me (e) mb (Lëndë) që shpërbëhet nga veprimi i baktereve dhe organizmave të tjera.

biodegradueshmëri a f libr Vetë e një lënde të caktuar për t'u shpërbërë nga veprimi i baktereve dhe organizmave të tjera.

biodiezél i m ind Lëndë djegëse e lëngët e prodhuar nga vajrat bimore; përdoret e përzier me karburant ose më vete.

biodinamík e mb I biodinamikës; që ka të bëjë me biodinamikën.

biodinamík•ë a f Degë e biologjisë që me studimin e dukurive jetësore të organizmave.

biodiversitét i m Llojshmëri e jetës bimore dhe shtazore në një mjedis të caktuar ose në botë në përgjithësi.

bioekológ u m sh ë ët Studiues i bioekologjisë.

bioekológ•e ia f sh e et f e **BIOEKOLOG U.**

bioekologjí a f Studim shkencor i ndërveprimit të qenieve të gjalla dhe mjedisit, si dhe midis vetë qenieve të gjalla.

bioekologjík e mb I bioekologjisë; që ka të bëjë me bioekologjinë.

bioelektricitét i m Potencial elektrik dhe rrymë elektrike që prodhohet ose shfaqet në qeniet e gjalla.

bioelektrík e mb I bioelektricitetit; që ka të bëjë me potencialin elektrik dhe rrymën elektrike në qeniet e gjalla.

bioelektroník e mb tek I bioelektronikës; që ka të bëjë me bioelektronikën.

bioelektroník•ë a f tek Studim dhe zbatim i elektronikës në mjekësi dhe në procese biologjike.

bioetík e mb libr I bioetikës; që ka të bëjë me bioetikën.

bioetík•ë a f libr Etikë e fushës së kërkimeve mjekësore, biologjike dhe bioinxhinierike.

biofarmací a m > **BIOFARMACEUTIK•Ë A.**

biofarmaceutík e mb I biofarmaceutikës; që ka të bëjë me biofarmaceutikën.

biofarmaceutík•ë a f Studim i barnave të prodhuar me metoda bioteknologjike.

biofarmakologí a f >BIOFARMACEUTIK•Ë A.

biofarmakologíjk e mb I biofarmakologjisë; që ka të bëjë me biofarmakologjinë.

biofizík e mb I biofizikës; që ka të bëjë me biofizikën.

biofizík•ë a f Shkencë e zbatimit të ligjeve të fizikës në dukuritë biologjike.

biofizikán i m sh ë ët Shkencëtar që merret me zbatimin e ligjeve të fizikës në dukuritë biologjike.

biofizikán•e ia f e BIOFIZIKAN I.

biogáz i m sh e et ind Karburant i gaztë i prodhuar nga fermentimi i lëndëve organike.

biográf i m sh ë ët Hartues jetëshkrimi; jetëshkrues.[...i kushtohet figurës së Pal Engjëllit, si personalitet e bashkëkohës i Skënderbeut, si historian a biograf i tij (GjSh).]

biografí a f sh - të Përshkrimi i jetës së një njeriu, jetëshkrim; të dhëna për jetën dhe për veprimtarinë e dikujt. [Është me njollë në biografi. ...Veç kësaj, edhe për biografinë e tij ishte një gjë e mirë. Ishte një shenjë besimi e shtetit. (IK)]

*

I bëj biografinëkeq Them gjithçka di për dikë, duke e marrë nëpër gojë.

biografík e mb Jetëshkrimor; i biografisë; që ka të bëjë me biografinë.

biografiz•ëm mi m libr Interpretim biografik i studimeve letrare.

biogjenetík e mb I biogjenezës; që ka të bëjë me biogjenezën.

biogjenéz•ë a f

♦ Përftim i geneve të gjalla nga qenie të tjera të gjalla.

♦ Prodhim i lëndëve kimike nga qenie të gjalla.

biogjeník e mb I biogjenezës; që ka të bëjë me biogjenezën.

biogjeográf i m Studiues i shpërndarjes gjeografike të kafshëve dhe bimëve.

biogjeográf•e ja f e BIOGJEOGRAF I.

biogjeografí a m Studim i shpërndarjes gjeografike të kafshëve dhe bimëve.

biogjeografík e mb I biogjeografisë; që ka të bëjë me biogjeografinë.

bioinformatík e mb tek inf I bioinformatikës; që ka të bëjë me bioinformatikën.

bioinformatík•ë a m tek inf Analizë e kompjuterizuar e të dhënave biologjike; zbatim i teknikave kompjuterike

bioinxhiniér i m sh ë ët Biolog ose inxhinier i specializuar për bioinxhinieri.

bioinxhiniér•e ja f sh e et f e BIOINXHINIER I.

bioinxhinierí a f Degë e inxhinierisë që përdor biologjinë për të studiuar lidhjet midis punonjësve dhe mjedisit të punës.

bioinxhinierík e mb I bioinxhinierisë; që ka të bëjë me bioinxhinierinë.

biokarburánt i m sh e et ind Karburant i përftuar nga përpunimi i lëndëve organike.

biokibernetík e mb I biokibernetikës; që ka të bëjë me biokibernetikën.

biokibernetík•ë a f Disiplinë e zbatimit të kibernetikës në biologji.

biokimí a f Degë e kimisë që studion proceset fizike dhe kimike në qeniet e gjalla.

biokimík e mb I biokimisë; që ka të bëjë me biokiminë.

biokimíst i m sh ë ët Specialist i biokimisë.

biokimíst•e ja f sh e et f e BIOKIMIST I.

bioklimaterík e mb meteo Që ka të bëjë me studimin e marrëdhënieve të ndërsjella midis klimës dhe veprimtarisë dhe përhapjes së qenieve të gjalla.

bioklimatológ u m sh ë ët Specialist i bioklimatologjisë.

bioklimatológ•e ia f sh e et e BIOKLIMATOLOG U.

bioklimatológj i a f Studim i klimës në lidhje me qeniet e gjalla dhe me ndikimin e saj në shëndetin e njeriut në veçanti.

bioklimatológj i k e mb meteo I bioklimatologjisë; që ka të bëjë me bioklimatologjinë.

biokompjút e r i m sh ë ët tek inf Kompjuter hipotetik i mbështetur në qarqe dhe pjesë të ndërtuara me molekula biologjike që do të jenë më të vogla e më të shpejta se sa gjysmëpërçuesit.

bioksid i m sh e et kim Oksid me dy atome oksigjeni në molekulë.

biolinguíst i m sh ë ët Studiues i biolinguistikës.

biolinguíst•e ja f sh e et f e BIOLINGUIST I.

biolinguíst i k e mb I biolinguistikës; që ka të bëjë me biolinguistikën.

biolinguíst i k•ë a f Studim i lidhjeve ndërmjet evolucionit të gjuhës dhe biologjisë.

biológ u m sh ë ët Specialist i biologjisë.

biológ•e ia f sh e et f e BIOLOG U.

biológj i a f

♦ Shkencë natyrore, që studion dukuritë dhe ligjet e përbashkëta të jetës e të zhvillimit të qenieve të gjalla. **Biologji e përgjithshme.**

♦ *përmb* Tërësi e bimëve dhe kafshëve të një zone të caktuar. **Biologjia e Liqenit të Shkodrës.**

♦ Studim i fiziologjisë, sjelljes dhe vetive të tjera të një organizmi të caktuar ose të një klase organizmash. **Biologjia e njeriut (e bimëve, e kafshëve).**

biológj i k e mb I biologjisë; që ka të bëjë me biologjinë. **Armë biologjike.**

biológj i st e mb fil I biologjizmit; që ka të bëjë me biologjizmin.

biológj i st i m sh ë ët fil Pasues i biologjizmit.

biológj i st•e ja fil f e BIOLOGJIST I.

biológj i z•ëm mi m fil Përdorim ose theksim i parimeve dhe metodave biologjike për shpjegimin e sjelljes së njeriut në shoqëri.

biomagnet i k e mb I biomagnetizmit; që ka të bëjë me biomagnetizmin.

biomagnet i z•ëm mi m

♦ Ndërveprim i qenieve të gjalla me fushat magnetike.

♦ Dukuri e shfaqjes së fushave magnetike të prodhuara nga qeniet e gjalla.

biomás•ë a f bio

♦ Tërësi e qenieve të gjalla në një zonë a vëllim të dhënë.

♦ Lëndë organike që përdoret si lëndë djegëse, kryesisht në termocentrale.

biomatemat i k e mb I biomatematikës; që ka të bëjë me biomatematikën.

biomatemat i kán i m Specialist i biomatematikës.

biomatemat i án•e ia f e BIOMATEMATIKAN I.

biomatemat i k•ë a m Disiplinë e matematikës e zbatuar në biologji.

biomekan i k e mb I biomekanikës; që ka të bëjë me biomekanikën.

biomekan i k•ë a m Studim i ligjeve të mekanikës në lidhje me lëvizjen dhe strukturën e qenieve të gjalla.

biometeorológj i a f Studim i lidhjeve ndërmjet qenieve të gjalla dhe klimës.

biometeorológj i k e mb I biometeorologjisë; që ka të bëjë me biometeorologjinë.

biometr i a f Zbatim i analizës statistikore në përpunimin e të dhënave biologjike.

biometr i k e mb I biometrisë; që ka të bëjë me biometrinë.

biometr i k•ë a f >BIOMETRI A.

biomikroskóp i m sh ë ët mjek Mikroskop me llambë për kontrollin e syrit dhe të pjesëve të tij.

biomikroskopí *a f mjek* Kontroll mikroskopik i indeve të gjalla në trup.

biomikroskopík *e mb mjek* I biomikroskopisë; që ka të bëjë me biomikroskopinë.

biomimetík *e mb* I biomimetikës; që ka të bëjë me biomimetikën.

biomimetík•ë *a f* Studim i sistemeve biologjike si modele për krijimin e materialeve dhe makinave.

biomjekësi *a f* Zbatim i shkencave natyrore për qëllime mjekësore e klinike.

biomjekësór *e mb* I biomjekësisë; që ka të bëjë me biomjekësinë.

biomolekúl•ë *a m sh a at kim* Molekulë nga e cila përbëhen qeniet e gjalla.

biomolekulár *e mb* I biomolekulës; që ka të bëjë me bimolekulën; i përbërë nga biomolekula.

biomórf *i m she et art* Formë ose objekt zbukurimi i mbështetur në trajtat e qenieve të gjalla.

♦ Paraqitje grafike e një qenie të gjallë, të përpunuar në kompjuter, që shërben si model i evolucionit të asaj qenieje.

biomorfík *e mb art* I biomorfizmit; që ka të bëjë me biomorfizmin.

biomorfíz•ëm mi *m art* Lëvizje artistike e shek. XX që merr modele nga bota e gjallë.

biónd *e mb (Flokë)* të verdhë të hapët; (*njeri*) me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë.

[Maksi qe i bukur. Flokë biondë në ngjyrë gruri të pjekur plotësisht, të shkurtër, veshë të ngjitur pas kokës, një fije mjekre e sapodalë që ai e rruante me kujdes (ED).]

biond *i m sh* ë ët Njeri me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë.

biónd•e ja *f sh e et* Vajzë me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë. **Bionde artificiale.**

biondín *e mb* >BIOND E.

biondín *i m sh* ë ët >BIOND I.

biondín•ë *a f sh a at f e* BIONDIN I.

bioník *e mb* I bionikës; që ka të bëjë me bionikën.

bioník•ë *a f tek* Studim i sistemeve mekanike që veprojnë si qenie të gjalla ose pjesë të tyre.

biopík•ë *a f sh a at* Film bibliografik.

biopreparát *i m sh e et bio, bujq* Preparat biologjik.

biopsí *a f sh - të mjek* Analizë e qelizave për të hetuar praninë e zhvillimeve kanceroze.

bioqárk u *m tek* Qark i integruar që përmban molekula ose struktura biologjike.

bioqýl *i m tall* Fakultet i biokimisë i shikuar si degë e lehtë, për studentë që s'ia thonë fort për shkenca të tjera.

bioqýls *i m sh a at tall* Student i fakultetit të biokimisë.

bioqýls•e ja *f sh e et tall f e* BIOQYLS I.

bioreaktór *i m sh* ë ët Rezervuar për rritjen e mikroorganizmave.

biorít•ëm mi *m fizio* Ndryshim ritmik që ndodh brenda qenieve të gjalla.

BIOS *i ang tek inf shkurt i* **Basic Input Output System** program i kontrollit të pajisjeve periferike të kompjuterit.

biosatelít *i m sh* ë ët *astr* Satelit me kushte të përshtatshme për jetesën e qenieve të gjalla.

biosatelitór *e mb astr* I biosatelitit; që ka të bëjë me biosatelitin.

biosfér•ë *a f sh a at meteo* Zonë e sipërfaqes dhe atmosferës së Tokës dhe planeteve të tjerë ku mund të jetojnë qenie të gjalla.

biosferík *e mb* I biosferës; që ka të bëjë me biosferën.

biosintetík *e mb* I biosintezës; që ka të bëjë me biosintezë.

biostintéz•ë *a f sh a at* Prodhim i lëndëve kimike nga qeniet e gjalla.

biosistém *i m sh e et* Qenie a sistem qeniesh të gjalla që mund të ndërveprojnë me qenie a sisteme të tjera të gjalla.

biosistematik•ë *a f* Analizë statistikore e të dhënave të përfuara nga studime gjenetike, biokimike etj. për të vlerësuar marrëdhëniet taksonomike të qenieve të gjalla, kryesisht brenda suazave të evolucionit.

bioskóp *i m sh ë ët* Projektor kinemaje.

bioskópik *e mb* I bioskopit; që ka të bëjë me bioskopin.

biosociológ *u m sh ë ët* Ekspert i biosociologjisë.

bisociológ•e *ia f sh e et f e* **BIOSOCIOLOG U.**

biosociologjí *a f*

♦ Studim i marrëdhënieve ndërmjet qenieve shoqërore dhe midis tyre dhe mjedisit.

♦ Studim i marrëdhënieve ndërmjet faktorëve biologjikë dhe atyre shoqërorë.

biostatistik•ë *a f sh a at* Degë e statistikës që studion të dhënat për qeniet e gjalla.

biostatistikór *e mb* I biostatistikës; që ka të bëjë me biostatistikën.

bioteknologjí *a f* Përdorimi i proceseve biologjike për qëllime industriale, kryesisht farmaceutike.

bioteknologjik *e mb* I bioteknologjisë; që ka të bëjë me bioteknologjinë.

biotekstíle *t f sh* Tekstile të prodhuara me lëndë që largojnë erën e keqe dhe papastërtitë.

bioterapí *a f mjek* Terapi me vaksina të gjalla ose me antibiotikë.

biotík *e mb libr* Jetësor; që ka të bëjë me jetën. **Shumëllojshmëri biotike.**

biotík•ë *a f* Disiplinë që studion funksionet jetike.

biotíp *i m sh e et* Grup qeniesh të gjalla me gjenotip të njëjtë; tipar dallues i gjenotipit.

biotóp *i m sh a at* Zonë me kushte mjedisore dhe me shpërndarje të njëtrajtshme të popullsisë shtazore e bimore.

biotrón *i m sh e et* Dhomë me klimë të kontrolluar që përdoret për të studiuar reagimin e qenieve të gjalla ndaj kushteve specifike të mjedisit.

biorrým•ë *a f tek*

bipartizán *e mb* Që ka të bëjë me marrëveshje ose bashkëpunim midis dy partive politike me platforma të kundërta.

bipartizaní *a m* Të qenët bipartizan.

biplán *i m sh e et av* Aeroplan i vjetër me dy palë krahë.

BIPM *shkurt fr* **Bureau International des Poids et Mesures** Zyra Ndërkombëtare e Peshave dhe Masave.

bíq•ër *rit m sh Ç*

♦ Këlyshë të dosës.

♦ Këlyshë të ujkut.

bir *kal krahin G >* **BIR•Ë (me).**

bir *urdh e* **BIE². Bot e bir** me përpjekje të mëdha; me të gjitha forcat.

bi•r *ri m sh j jt*

♦ Djalë kundërt prindërve të vet. **Atë e bir. Bir në (për) shpirt. Me të bijtë e të bijat.**

♦ *përk* Përdoret nga një i moshuar për të thirrur një djalë a një burrë të ri, që e quan të afërt, si djalë të vet. **Na, more djalë!**

♦ *kryes sh* Pasardhës të drejtpërdrejtë; brez i ri. [**Na të birt e shekullit të ri,/ që plakun e lamë në "shejtnin" e tij** (Mgj).] [**Bir Selman i nënës, ç'të të qaj më parë** (APp).]

♦ *zoote* Pjellë mashkull e një kafshe. **Hamshorët bij.**

*

(I) biri (burri) i botës *keq* Njeri çfarëdo; një i panjohur; tjetri; dikush.

I biri i njerks Fëmijë i përkëdhelur e i mbajtur mirë; fëmijë i trajtuar ndryshe nga të tjerët; fëmijë i iltuar.

I biri i vashës Trim i madh; trim mbi trima.

E mori biri i botës e s'ma ktheu Ma mori ai farë njeriu, e s'ma ktheu.

Dreqi e i biri; djalli (dreqi) me të birin *keq* Të gjithë pa dallim, edhe ata që s'duhën.

Bir bushtre; qen bir qeni *shar* Njeri i keq, që rrjedh nga prindër të këqij.

S'ka bir (zog) nëne që të... *bis* Askush nuk është i zoti që të...

bíra-bíra *mb* Plot me vrima; i shpuar e i bërë shoshë.

biracák e f Frikacak; që trembet e kërkon vrimë ku të futet.

biracák u m sh ë ët Njeri frikacak, që trembet e kërkon vrimë ku të futet.

biracák•e ja f e BIRACAK U.

birác i¹ m sh e et Kamare për takëmet e kafes në anë të vatrës.

birác i² m sh ë ët *orn krahin G* Zog gushëverdhë, pak më i madh se trumcaku, që bën fole në bira lisash e shkëmbinjsh.

biráč•e t f sh bis Këpucë verore plastike me vrima.

biráč•ë a f bis K

♦ Vrimë e prapanicës. >**ANUS I.**

♦ Prapanicë.

biráč•ë a f bis K >BIRAÇ•Ë A.

biráčók u m sh ë ët Vrimë e vogël.

birák e mb Bijëror.

biraléc i m sh ë ët *ushq* Kulaç i rumbullakët me birë (vrimë) në mes.

biralí•e a f sh e et Qepshe me vrima.

biramél e mb *krahin (Njeri)* që zhbiron për të marrë vesh çdo gjë; që kërkon e gjurmon kudo për të mësuar diçka; që s'lë gjë pa trazuar për të zbuluar diçka; tepër kureshtar; zhbirues.

biramél i m sh ë ët Ai që zhbiron për të marrë vesh çdo gjë; që kërkon e gjurmon kudo për të mësuar diçka; ai që s'lë gjë pa trazuar për të zbuluar diçka; njeri tepër kureshtar; zhbirues..

biramél•e ja f sh e et f e BIRAMEL I.

biramíxhash ndajf G: Biem biramixhash jemi kushërinj të parë.

biraríq i m sh ë ët *përk A* Djalë i dashur.

bíras¹ ndajf krahin G: Lojë biras lojë fëmijësh me 10 gropa të vogla e 10 guralecë, që e fiton kush i fut të gjithë guralecët e vet në të gjitha gropat.

bíras² ndajf krahin G (Qep) kalore.

birastjél i m sh ë ët *vjet*

♦ *usht* Frëngji.

♦ Mazgallë.

birazél i m sh a at *krahin G* Byrazer; vëllamë; secili nga burrat që pinë disa pika gjak nga njëri-tjetri.

birbíl i m sh a at *krahin >BILBIL I.*

birbiráč•ë a f sh a at bis *krahin G* Vrimë e prapanicës; anus.

bírbo ja m sh - t *keq* Njeri pa shtëpi e pa katandi; ai që bën jetë të parregullt; njeri mendjelehtë e i dhënë pas jetës së shthurur. **Thashë atë që mund të mendojnë ata birbot e Tiranës. (IK).**

bírc•ë a¹ f sh a at *G* Vrimë e vogël.

bírc•ë a² f sh a at *krahin G* Daltë për të hapur vrima të vogla në dru.

bírç•e ja m sh e et bis

♦ *përk* Djalë i ri.

♦ Djalë i përkëdhelur, që s'e ka qejf punën.

♦ Bir i botës; tjetri. **Kush është ai birçja atje?**

bírç•ë a f sh a at *G* Mjet i thjeshtë për të hapur vrima në dru

birdén *ndajf vjet J* Menjëherë; në çast; pa vonesë.

bírem vetv bóra (u) bjérrë *Bie; bie pas; varem.*

bír•ë a f sh a at *Vrimë.*

*

Birat e shtëpisë *Hallet dhe nevojat e shtëpisë.*

Birë më birë (*Kërkoj*) gjithandej, vrimë më vrimë; skutë më skutë.

Fyell pa bira *Njeri pa vlerë.*

Kërkoj bira dhelpnash *G* Humb kohën kot.

Nuk le birë mini pa kqyrë *G* Kërkoj me imtësi gjithkund.

Pa çelë birën e gojës *G* Pa hapur gojën fare.

S'kam birë në vesh *G* Nuk dëgjoj këshillat; bëj si më thotë koka.

bír•ë (me) kal a ë krahin *G* Shpoj a hap një birë; zhbiroj.

birëri a f

♦ Të qenët bir i dikujt; lidhje e djalit me prindërit e vet.

♦ > **BIJËSI A.E nxori birërie** nuk e njohur për bir të vet.

♦ *fig* Prejardhje e drejtpërdrejtë ose zhvillim me lidhje të drejtpërdrejtë trashëgimie. **Lidhje birërie.**

birërisht *ndajf (Trajtoj)* si birin a djalin tim.

bírës i f sh a at tek *Kunj me kokë me vrimë.*

bírës•e ja f sh e et Çekan a daltë me majë për të hapur vrima.

birësi a f vjet libr *Bijësi.*

birësím i m sh e et drejt *Marrje në familje e një të mituri, duke i dhënë të gjitha të drejtat e fëmijës së barkut. >ADOPTIM I.*

birës•óhem libr pës e BIRËS•OJ.

birës•ój kal óva úar drejt *Marr në familje (një të mitur) dhe i jap të gjitha të drejtat e fëmijës së barkut. >ADOPT•OJ. Birësoj një fëmijë.*

birësór i m sh ë ët J *Fëmijë i bërë për shpirt.*

birësúar (i e) mb *Që është bërë bir për shpirt.*

birësúes i m sh ë ët drejt *Ai që merr një fëmijë për shpirt.*

birësúes•e ja f sh e et f e BIRËSUES I.

birësúesh•ëm (i) me (e) mb drejt (Fëmijë) që mund të birësohet.

birëvësh•ë a f sh a at ent (Forficula auricularia) *Kandërr e vogël, me trup të hollë e të gjatë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me pemë e sidomos me rrush. >GËRSHËRËZ A.*

bírëz a f

♦ *Vrimë vogël.*

♦ *bis anat* *Anus; pasdalje.*

birëzéz•ë a f mit *Gropë thithëse në lumë ku rrinë shpirtrat e këqij. >DREDHUJ•Ë A.*

biríl i m sh a at: Lojë me birila *lojë kryesisht me 9 kunja të vëna në këmbë në fund të një piste, të cilat lojtari përpiqet t'i rrëzojë duke i gjuajtur me një gjyle.*

birilí ja f sh - të *Biralie; kullësë.*

birilúc•ë a f sh a at krahin *G* Çikël.

birím i¹ m sh e et *Shpim i vrimës.*

birím i² m sh e et Lindje; sjellje në jetë; pjellje.

birináj•ë a f sh a at krahin G Shami koke për nuse, me pëlthurë shumë të hollë, e zbukuruar me rruaza.

birinxhí

I ndajf Shumë mirë.

II si mb bis I parë; i cilësisë së parë; shumë i mirë.

birján i m ushq

♦ **Ç** Tavë me oriz.

♦ Gatesë vegjetariane.

birkáç•e ja f sh e et krahin Kovë; kusi e madhe.

birkím i m sh e et krahin G Ndjekje; gjurmim.

bírko ja m sh - t bis J > BIRÇ•E JA.

birk•óhem G pës e BIRK•UE (me u).

birk•ój kal G > BIRK•UE (me)^{1, 2}.

birkók•ë a f sh a at kopsht Kajsi; zerdeli.

birk•úe (me)¹ kal óva úe G

♦ Biroj; zhbiroj.

♦ **fíg** Ia blej mendjen; ia kuptoj lojën (*dikujt*).

birk•úe (me)² kal óva úe G Ndjek a gjurmoj (*dikë*); i vihëm prapa (*dikujt*).

birk•úe (me u)¹ pës e BIRK•UE (me)^{1, 2}.

birkúem (i e)¹ mb G I biruar.

birkúem (i e)² mb G I ndjekur; i gjurmuar.

birkúemit (të)¹ as G Birim; zhbirim.

birkúemit (të)² as G Ndjekje; gjurmim.

birkúes e mb G Zhbirues.

birmán e mb I Birmanisë; që ka të bëjë me Birmaninë, me banorët a vendësit e saj.

birmán i m sh ë ët Banor a vendës i Birmanisë.

birmán•e ia f sh e et f e BIRMAN I.

birmanéz e mb > BIRMAN E.

birmanéz i m sh ë ët > BIRMAN I.

birmanéz•e ja f sh e et f e BIRMANEZ I.

Birmaní a f gjeog Republikë në juglindje të Gjirit të Bengalit. > **MIANMAR I.**

birmanísht ndajf Në gjuhën e birmanezëve.

birmanísht•e ja f gjuh Gjuhë e birmanezëve; gjuhë zyrtare e Birmanisë.

birní a f G

♦ > **BIRËRI A.**

♦ **përmb** Fëmijë. **Birni me gruen e parë** fëmijë (të lindur) me gruan e parë.

birnór e mb G I birit; që ka të bëjë me birin kundrejt prindit. [**Butësia birnore e mirënjohja më shtynë të shkruetj** (MC).

birn•úer óre mb G Birëror; birnor.

bíro pasth (qortim, këshillim) O bir. **Mos ashtu, biro!**

biróç•e ja f sh e et Karrocë e lehtë me dy rrota e një kalë.

bir•óhetúa (u) úar vetv veta III dhe pës e BIR•OJ.

bir•ój kal óva úar

♦ Shpoj; bëj me vrimë a vrima (*diçka*).

♦ E bëj shoshë (*me plumba dikë*).

♦ *fig* E bombardoj (*me pyetje dikë*).

*

Ia biroj jetën dikujt Ia nxij jetën dikujt.

birój•ë a *f sh* a at *zool* (*Malpolon monspessulanus*) Gjarpër i Monpeljesë.

birónj•ë a *f sh* a at *zool* >**BIROJ•Ë A.**

birós kal a ur I shpoj vrimë (*dërrasës etj.*).

birós•ëm (i) me (e) mb G >**BIROSUR (i e).**

birósj•e a *f sh* e et Birim; shpim i vrimës.

birósur (i e) mb I biruar; i shpuar me vrima.

birq¹ m sh e et Tapë (*e katruves etj.*).

birq² m sh e et dhe A Kapicë; turrë; pìrg.

bírs•ë a *f sh* a at G Bizë (*e këpucarit*).

birt•úer óre mb G Birnor.

birth i¹ m sh a at Djalë i vogël.

birth i² m sh a at *bis mjek* Puçërr e hidhët; lungë; e thatë; çiban.

birúar (i e) mb I bërë me vrima; i shpuar. **Letër (kartë, skedë) e biruar.** Fletëvotimi me skedë të biruar.

birúc e mb krahin G (Njeri) tutës; frikës; që fshihet vrimave nga frika.

birúc i m sh a at *krahin G* Njeri tutës; frikacak.

birucák e mb krahin G (Njeri) tutës; frikës; që s'gjen birë ku të futet nga frika. >**BIRUC E.**

birucák u m krahin G Njeri tutës; frikacak; që s'gjen birë ku të futet nga frika. >**BIRUC I.**

birucák•e ja f sh e et *f e* **BIRUCAK U.**

birúc•e ja f sh e et *f e* **BIRUC I.**

birúc•ë a *f sh* a at

♦ Vrimë e vogël. **Birucë miu** vrimë e miut.

♦ Qelí. **Birucë e burgut.**

♦ *krahin G* Vrimë ku mbërthehet kopsa.

♦ *bis* Kasolle e keqe.

birúem (i) e (e) mb G >**BIRUAR (i e).**

birúes e mb

♦ (*Majë*) shpuese; (*kunj*) për të shpuar vrima.

♦ (*Krimb*) që bën vrima (*në dru*).

♦ (*Vështrim*) i ngulët, që depërton thellë.

birúes i m sh - it

♦ *ent* Larvë e disa kandrrave që shpojnë vrimë në pemë. **Biruesi i fikut (hardhisë, ullirit).**

♦ *keq* Ai që fut hundët a përzihet në punët e të tjerëve. >**BIRAMEL I.**

birúesh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) që shpohet lehtë.

birúk u m sh ë ët *përk dhe tall K* Djalë i dashur.

bírrur (i e) mb I shpuar; me vrima të shumta.

birvésh i m bis ent (*Forficula auricularia*) Insekt i vogël, me trup të hollë e të gjatë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që dëmton kryesisht rrushin e pemë të tjera. >**GËRSHËRËZ A.**

birvísht•em vetv a (u) ur A Shëndoshem; marr veten pas një lëngate.

birvísht•ëm (i) me (e) mb A (*I sëmurë*) që nis të shërohet a të marrë veten.

birvrásës e mb libr (*Prind*) që vret pjellën e vet.

birvrásës i m sh - it libr Prind që vret pjellën e vet..

birvrásēs•e ja f sh e et libr f e BIRVRASËS I.

birvrásj•e a f sh e et libr Vrasje e birit të vet.

birzézë pasth G E përdorin nënat si klithmë për një ngjarje të hidhur.

bírz•ë a f sh a at Vrimë e vogël.

birzórë t f sh inv Mikroorganizma të ujërave të kripura që kanë guaskë gëlqerore me vrima nga dalin pseudo-këmbët.

birr urdh e BJERR.

birrár i m sh ë ët Birrëshitës.

birrarí a f sh - të Lokal ku shërbehet dhe pihet birra.

birrç i m sh a at krahin G

♦ Lugëshe me vrima për të nxjerrë të tiganisurat nga ena.

♦ Qepshe me vrima.

bírrem¹ bóra (u) bjérrë

I vetv

♦ Nuk gjendem më; humbas; zhdukem, iki, nuk dukem më. **U borën dhentë. Mu bor shëndeti.**

♦ Jepem shumë a humbas mendjen pas diçkaje. **Birrem pas punës (dëfrimeve).**

♦ Humb, vdes; prishem, shkatërrohem, shkoj kot; bëhem fli për dikë.

II pës e BJERR.

*

Për gozhdën birret potkoifj u Pakujdesia për një gjë të vogël shkakton dëm të madh.

bírrem²vetv bóra (u) bjérrë G >BJERR•Ë (me u).

bírr•ë a f sh a at Pije alko(o)like e butë, që bëhet zakonisht nga elbi i tharbëtuar dhe nga sumbullarja; masë e caktuar e kësaj pijeje (*një gotë, një shishe*). **Birrë fuçi. Fuçi birre. Birrë bionde (kuqalashe, e zezë). Birrë pa alko(o)l. Birrë me kanaçe. Kanaçe birre. Shishe birre. Birrë me shishe. Një krikëll birra. Shpëlaj me birra.**

*

Bëhem si fuçi birre Shëndoshem a trashem tepër.

bírrëshítës i m sh ë ët Ai që shet birra.

birrëshítēs•e ja f sh e et f e BIRRËSHITËS I.

birrétór•e ja f sh e et > BIRRARI A.

birrúl•ë a f sh a at A Bërri.

bis

I pasth:Thërres (bëj) bis kërkoj përsëritjen e një pjese të kënduar ose të luajtur në skenë.

II si mb libr Përdoret për të treguar se diçka del për së dyti ose përsëritet. **Faqe 15 bis.**

biságj•e ja f sh e et G Duqe; hejbe.

Bisáu m gjeog Kryeqytet i Guine-Bisaut.

bisbigliando /bisbilándo/ muz it

I ndajf Me murmuritje (*efekt dridhës i krijuar me harpë në një notë të ulët që përsëritet me shpejtësi*).

II mb Murmuritës.

bisbíq e mb

♦ (*Dele ose dash*) trupimët e i dobët, që zakonisht ndahet nga tufa.

♦ (*Njeri*) zakonisht me trup të vogël a të hequr, por shumë i lëvizshëm; llafazan e ngatërrestar; mistrec.

bisbíq i¹m sh ë ët

♦ Dele a dash trupimët e i dobët, që zakonisht ndahet nga tufa.

♦ *keq* Njeri imcak a i hequr, por shumë i lëvizshëm; llafazan e ngatërrestar; mistrec.

bisbíq i²m sh ë ët ushq Kulaç me miell misri të situr hollë, me qumësht dhe me gjalpë.

bisbíq•e ja f sh e et f e BISBIQ I.

bisedár e mb (Njeri) i gojës; që di ta mbajë gjallë bisedën. >**KUVENDAR E.**

bisedár i m sh ë ët Njeri i gojës; që di ta mbajë gjallë bisedën.

bisedár•e ja f sh e et f e BISEDAR I.

biséd•ë a f sh a at

♦ Shkëmbim i lirë mendimesh ndërmjet dy a më shumë vetave për çështje të përditshme; të folur i lirë ndërmjet dy a më shumë vetave; >**KUVENDIM I. Bisedë e përzemërt. Zë (çel, hap, nis) bisedën. E sjell bisedën te...** nis të flas për... [**nga copëra bisedash shumëgjuhëshe rreth meje/ shqetësimet e mëdha të botës marr vesh. (IK).**]

♦ Fjalë a ligjëratë që mbahet përpara dëgjuesve për një temë a çështje; trajtim i një problemi me pyetje e përgjigje a me shkëmbim mendimesh ndërmjet pjesëmarrësve. **Bisedë në radio (televizion).**

♦ Metodë e mësimdhënies me anë të së cilës mësuesi tërheq nxënësit të flasin për çështjen që shpjegon.

*

Bisedë pas bisede Pasi folëm gjatë për disa çështje; fjalë pas fjale.

**

bisedë treshe Bisedë telefonike midis tre vetash.

bisedím i m sh e et

♦ Të folur i lirshëm ose shkëmbim mendimesh ndërmjet dy a më shumë vetave. **Bisedim i këndshëm.**

♦ *sh* Shkëmbim mendimesh midis dy a më shumë palëve për të arritur një marrëveshje ose për të shqyrtuar një çështje që kërkon zgjidhje. **Bisedime zyrtare. Bllokim i bisedimeve. Tryeza e bisedimeve.**

bisedimór e mb >**BISEDOR E.**

bised•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BISED•OJ. Ta them unë si bisedohet me të!**

bised•ój óva úar

I jokal Flas me një a më shumë veta për çështje të përditshme; flas lirshëm. **Ç'bisedon ky, ore?** [**krye më krye tue bisedue,/ hollë e gjatë e ka qortue** (GjF).]

II kal Rrah (*mendimet*) me dikë, flas me një tjetër a me të tjerë për (*diçka*); shqyrtoj. **E biseduam një herë këtë punë.**

bisedór e mb gjuh (Stil) karakteristik për bisedën e lirë në formë dialogu; që përdoret në bisedat e përditshme. **Ligjërím bisedor.**

bisedúes e mb (Palë) që shkëmbejnë mendime për të arritur një marrëveshje.

bisedúes i m sh - it

♦ Ai që bisedon.

♦ Ai që mban një bisedë për një temë a çështje.

♦ Pjesëmarrës në bisedime.

bisedúes•e f sh e et f e BISEDUES I.

bisekánt•e ja f gjeom Segment që ndan një segment tjetër në një pikë ose që ndan një kënd në dy pjesë të barabarta.

biseksuál e mb dhe bio Dygjinor.

bisektíl e mb (Vit) i brishtë.

bisilabík e *mb gjuh* Dyrrokësh; i përbërë nga dy rrokje.

bisk¹ *ndajf* *G Shttrak*. **Pushka ban bisk** pushka nuk ndez.

bisk²

I *si mb*

♦ (*Vetull*) e hollë dhe e drejtë.

♦ (*Shtat*) i hajthëm e i hijshëm.

II *si ndajf* Si fill i drejtë e pa ndërprerje. **I shkoi gjaku bisk.**

bisk a f sh a at *kopsht krahin G* Bisht i qepës në fazën e parë të mbirjes.

bis•k ku m sh qe qet

♦ Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë, filiz; kërcelli i hollë i bimës që sapo mbin. **E ka shtatin si bisk.** [Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë (XHS).]

♦ Vijë uji e vogël dhe e hollë; curril i hollë uji, gjaku etj.

♦ Gërshet i hollë flokësh; një fill i gërshetit.

♦ Lloj qëndisjeje me dorë, në të cilën tegeli bëhet i drejtë dhe pa ndërprerje.

biskájë *si mb (Grua a vajzë)* me trup të hajthëm e të hijshëm.

biskáj•ë a f sh a at Biskonjë.

Biskáj•ë a f gjeog: **Gjiri i Biskajës** pjesë e Oqeanit Atlantik në brigjet perëndimore të Francës dhe të Spanjës Veriore.

biskár e *mb*

♦ I hollë, i gjatë e i drejtë. **Degë biskare.**

♦ (*Njeri*) i hajthëm e i hijshëm. **Vajzë biskare.**

biskár i m sh ë ët zool krahin (Coluber jugularis) Gjarpër i madh i verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë e i shkathët. >**ASTRIT I.**

bísk•ë a f sh a at *orn (Anas acuta)* Rosë e egër me bisht të gjatë.

biskí *mb krahin G (Thikë)* shumë e mprehtë.

biskím i *m*

♦ Nxjerrje e biskut të bimës.

♦ Dalje e ujit si curril i hollë.

bisk•ón *jokal ói úar veta III*

♦ (*Bima*) nxjerr bisk.

♦ (*Uji*) del si curril i hollë.

biskónjë *mb (Vajzë)* e hajthme dhe e hijshme.

biskónj•ë a f sh a at

♦ Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë. >**FILIZ I; MËNJOLL•Ë A.**

♦ *fīg* Vajzë e hajthme dhe e hijshme.

biskórr•ë a f sh a at >**BISKORR•E JA.**

biskórr•e ja f sh e et Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë. >**FILIZ I; MËNJOLL•Ë A.**

biskótë *si mb (Porcelan, qeramikë)* e pjekur dy herë, që nuk smaltohet.

biskót•ë a f sh a atushq Gatesë e thatë, e bërë me miell, yndyrë dhe zakonisht me sheqer, e pjekur dy herë.

bísku•ll lli m sh j jt Bisk i njomë (i ri).

bismiláh *pasth* <**BISMILAH**.

bismiláh•e ja f

♦ Lutje e besimtarëve myslimanë para buke ose para një punë me rëndësi

♦ *fīg* Fillim i ngrënies, i një pune etj.

bismiláhi *pasth vjet bis* Në emër të Allahut.

bismút i *m kim* Element metalik i rëndë, i brishtë e i hirtë, kryesisht trivalent, me veti kimike si të arsenikut dhe antimonit; përdoret për lidhje metalike dhe prodhime farmaceutike (*simboli Bi*).

bísqe-bísqe *ndajf J* Në grupe a tufa të vogla.

bisták u *m sh ë ët* Vesh rrushi.

bistár i *m sh ë ët G* Djalë i ri; riosh.

bisték *ndajf krahin G (I mbaj flokët)* gërshet.

bisték u¹ *m sh ë ët K* Flokë të thurur gërshet.

*

I ka mendtë mbi bistek Është mendjelehtë.

bisték u² *m sh ë ët G* Bisht i frytit.

bisték u³ *m sh ë ët G* Vrimë e opingës ku shkohet gjalmi.

bistektráshë *mb G (Vajzë)* me gërshet të trashë.

bístër *mb*

♦ I kulluar; shumë i pastër. **Ujë bistër.**

♦ Shumë i tharët.

♦ *fig(Njeri)* gjuhëbrisk; që i pret gjuha.

♦ *fig (Mendje)* shumë e mprehtë.

bíst•ër ra¹ *m sh ra rat* *ikt* Peshk i familjes së bleonideve, me trup të gjatë si ngjalë.

>**GJILPËRËZ A.**

bíst•ër ra² *m sh ra rat zool* Shpend deti me sqep të gjatë dhe pendë të bardha.

bistërók e *mb krahin I* thartë; i papjekur.

bistriciót e *mb I* Bistricës; që ka të bëjë me Bistricën, me banorët pranë këtij lumi.

bistriciót i *m sh ë ët* Banor i zonave pranë lumit të Bistricës.

bistriciót•e *ja f e* **BISTRICIOT I.**

bistrók e *mbG* >**BISTËROK E.**

bistrók u *m sh ë ët G* Rrush i papjekur; gres.

bistúr i *m sh ë ët* > **BISTURI A.**

bisturí a *f sh - të mjek* Thikë e hollë dhe e gjatë e kirurgut, për prerje të vogla.

bishanáak e *mb keq G* Kafshëror.

bishár i *m sh ë ët keq* Njeri që sillet si egërsirë.

bishavél e *mb krahin G* Trim; që s'i bën syri tërr.

bishbiléc i *m sh ë ët bot* Çaj mali.

bíshë *si kallëzues: Bëhem bishë* egërsohem shumë; tërbohem nga zemërimi.

bísh•ë a *f sh a at*

♦ Kafshë e egër grabitqare; egërsirë. [**Bijtë e tu janë rritur tashmë/ bisha sfiduese, s'i ndjek dot rreziku** (MA).]

♦ *krahin G bis* Ujk.

♦ *fig* Njeri shumë i egër e mizor.

*

Si bisha në kafaz shumë i zemëruar; i tërbuar; i egërsuar.

bishínj•ë a *f sh a at* Trap midis rreshtit të hardhive në vresht.

Bishkék u *m gjeog* Kryeqytet i Kirgizstanit.

bishkórr•ë a *f sh a at* Pelë që i pritet bishti pas vdekjes së të zotit.

bishkullác e *mb A* Bishtpërdredhur.

bishmakúqës i *m sh ë ët orn* Bishtkuq.

bishníc•ë a f sh a at Gajde.

bishnór e mb Kafshëror; si bishë; si egërsirë.

bishór e mb libr Kafshëror; si bishë; si egërsirë.

bisht i m sh a at dhe ra rat

♦ Pjesë e zgjatur dhe e lëvizshme në fund të kurrizit të kafshëve, që është zakonisht e mbuluar me qime të gjata te kafshët e mëdha. **Bisht kali. Bisht dhelpre. Bishti i qenit (i maces, i miut).**

♦ Anë e prapme e trupit të shpendëve e mbuluar me një tufë puplash. **Bisht zogu (gjeli, pëllumbi).**

♦ Pjesë e zgjatur e kafshëve të ujit, që shërben për notim. **Bishti i peshkut (balenës, delfinit). Bisht gjarpri (hardhuce).**

♦ Copë mishi që pritet nga kjo pjesë e kafshëve ose e shpendëve.

♦ Pjesë e hollë që bashkon gjethen, frytin ose lulen me degën a me kërcellin e një bime; zgjatim që del nga kërcelli i disa bimëve zhardhokore si qepa, hudhra, shpatorja etj. **Bishti i gjethes (i lules). Bishti i dardhës (i mollës, i kungullit, i shalqirit). E këput me gjithë bisht.**

♦ Pjesë e një vegle a e një mjeti; shkop i ngulur a i mbërthyer me një vegël, që shërben si dorezë. **Bisht druri. Bishti i lopatës (i shatit, i kazmës, i çekanit, i kosës, i draprit). Bishti i çadrës. Bishti i pendës. Bishti i tiganit (i lugës, i xhezves). Bishti i fshesës (i kopanit).**

Bishti i kandarit. Bishti i lahutës. Bishti i parmendës. Filxhan (gotë) me bisht.

♦ Zgjatim në pjesën e fundit ose të anës së një sendi, që zakonisht vjen duke u ngushtuar; pjesë që varet prapa a anash si rrip; shtojcë e përzgatur a e përdredhur. **Bishti i aeroplanit. Bishti i balonës. Bishti i mustaqeve. Bishti i anijes. Bishtat e shkronjave. Fustan me bisht. Sy me bisht. Yll me bishtbis** kometë. **E sheh (e vjedh) me bisht të syrit.**

♦ *gjeog* Rrip toke i zgjatur në det ose në liqen. >**KEP. Bishti i Pallës.**

♦ *kryes sh bis* Gërshet flokësh, bishtalec; tufë flokësh. **Mban bishta. Preu bishtat. I bëj flokët bisht.**

♦ *dhe fig* Pjesë e fundit e diçkaje; vend në fund të diçkaje. >**FUND I. Bishti i arës. Bishti i urës. Bishti i fshatit. Bishti i trenit. Bishti i varganit (i kolonës). Në bisht të krevatit. Në bisht të natës. Në bisht të bisedës nga fundi i bisedës, Në bisht të jetës në pleqëri.**

♦ *sh ra rat keq* Shtojcë e paparashikuar dhe e tepërt, që paraqitet për të ngatërruar një punë ose për t'iu shmangur një detyre; trillim, diçka e pa qenë që shtohet me një qëllim. **Punë me bishta. Nxjerr (ngjit) bishta. Dalin bishta. Kërkoj bishta. I gjeti një bisht. Ka bishta prapa.**

♦ *keq* Ai që ndjek dikë në mënyrë të verbër ose që hiqet zvarrë pas dikujt. **Merrte bisht me vete. U bë bisht i tjetrit.**

♦ *fig* Pjesë e papërfunduar e një pune a detyre. **Lë bishta pas. Mbetën ca bishta.**

♦ Pjesë që mbetet pas përdorimit të diçkaje; mbeturinë, fundërrinë; pjesa e cilësisë më të ulët. **Bishti i cigares. Bisht qiriu. Bisht kalemi. Bishti i lëmit. Bishti i leshit (i vajit). I dha ca bishtra.**

♦ *vjet fig* Njeri i shtresës më të ulët dhe shihet si i pavlerë e i parëndësishëm. **Bishti i fshatit.**

♦ *bis(si njësi numërimi)* Kokë bagëti; sasi e vogël e papërfillshme; shumë pak, ca pak. **Dhjetë bishta dhen. Një bisht gjë. Një bisht arë.**

♦ *krahin G* Kokrra të thyera gruri dhe mbetje të tjera nga shoshja, si egjër, grozhël etj., që u hidhen kafshëve.

*

Beli ka (edhe) bisht *ff u* Çdo veprim ka pasoja.

Bëhem bisht (sëpate) Bëhem vegël në duart e tjetrit.

Bëhem si bisht luge Dobësohem shumë; ligem e tretëm.

Bëj bisht I shmangem takimit me dikë; bëj mënjatë ose largohem; i shmangem diçkaje, duke gjetur arsye të kota ose dredhi; dredhoj.

Bëj kokë nga bishti S'le gjë pa bërë për t'ia arritur qëllimit.

Bie në bisht Dorëzohem, pranoj se jam i mundur. **Ku bie në bisht ai!**

bishti i fshesës Njeri që nuk përfillet nga të tjerët (*në familje a shoqëri*).

bishti i kavallit (vrime e fundit e kavallit) Njeri që s'ia vë veshin kush.

Bardha e ka bishtin prapa *fj u* Çdo punë, që mund të duket e lehtë e pa telashe, ka edhe pasoja të paparashikuara (*zakonisht jo të mira*).

Dhi e zgjebosur, bishti carkër *tall* Njeri i pavlerë, por mendjemadh; hem qeros, hem qibar.

E bëj bishtin kobure Vdes, ngordh.

E bëj bishtin palë Vdes, ngordh; marr mësimin që meritoj, e ul hundën; më bien pendët.

E dredh i (e përdredh) bishtin (këmbën) *keq* Vdes.

E ha preshin nga bishti I nis e i bën punët së prapthi.

E lagu, s'e lagu bishtin (dhelpra) Hahemi për punë të kota; bëjmë fjalë a grindemi për gjëra pa pikë rëndësie.

E lë në bisht dikë Ia kaloj, e lë prapa.

E marr në bisht E pësoj keq, e pi.

E mbaj bishtin përpjetë Më rritet mendja; vras lart.

E mban bishtin cakërr *keq (Femra)* mbahet me të madh; kapardiset.

E qit bishtin në shpinë

♦ Më mbetet hatri.

♦ Harboj; jepem fort pas qejfeve.

E rrjep morrin nga bishti jam shumë dorështrenguar; kursej sa më s'bëhet.

E shoh me bishtin e syrit Nuk e vlerësoj siç e meriton, e shoh shtrembër.

E sjell më bisht dikë E sjell në rregull, e bëj të mbledhë veten.

E vë në bisht (në grykë) të lahutës dikë E tall, e vë në lojë dikë.

E vë në bisht diçka E vë në fund, nuk e përfill.

E vë në bisht të lugës Ia hedh kollaj; e tall ose ia punoj si të dua.

E zë nga bishti (punën) E filloj për së prapthi.

I heq bishtin e gjarprit (mundohem për bisht të gjarprit) Vuaj shumë; lodhem shumë.

I kam florinj të (paratë) me bisht (me hejbe) Kam shumë para, jam pasanik i madh.

I kreh bishtin dikujt I bëj lajka dikujt, e lajkatoj; e marr me të mirë për të përfituar prej tij.

I lidhur bisht më bishtbis I lidhur ngushtë me dikë.

I luaj (i tund) bishtin dikujt *keq* Ndjell pas vetes, përpiqem të josh pas vetes.

I mbaj bishtin (i shkoj pas bishtit) E përkrah dikë e i bëj qejfin; veproj si ai ose bën si thotë ai; i shkoj pas qerres.

I rritur me bishtra preshi I rritur në varfëri të madhe.

I shkel bishtin dikujt E prek një të drejtë ose një privilegj; e zë ngushtë.

Ia jap vetë bishtin dikujt Ia rrit mendjen me fjalë të mira e lëvdata.

Ia lag bishtin dikujt >LAG.

Ia lëmoj bishtin dikujt

♦ E përkëdhel tepër dikë.

♦ I servilosem dikujt.

Ia nxjerr bishtin një pune E teproj me një punë.

Ia pres bishtin dikujt Ia heq gjërat që s'i meriton.

Iki me bisht ndër shalë *përb* iki i mundur e i turpëruar.

Jam bishti i pallës Jam më i vogël a më pak i rëndësishëm se të tjerët; s'më pyet njeri për asgjë; s'më përfill kush; jam vrima e fundit e kavallit.

Ka ardhur kandari në bisht ka ardhur puna sa nuk mund të durohet më; është kaluar masa; ka vajtur thika në kockë.

Kur të këndoje qyqja e kuqe nga bishti *tall* Kurrë; asnjëherë.

Lë bishtin Iki menjëherë; ia mbath me te katra.

Lidhem pas bishtit të dikujt *keq* Shkoj e veproj sipas interesave të dikujt, lidhem ngushtë me dikë e veproj si do ai.

Luaj (dredh, përdredh, lëviz) bishtin *keq (Femra)* nuk mban qëndrim të mirë moral, shkon me disa burra; mbaj qëndrim të lëkundur, nuk qëndroj besnik.

Marr bishtin ndër shalë Iki me bisht ndër shalë; iki i turpëruar.

Marr lëng në bisht Marr tepër hov; azdisem e nuk shtrohem; tërbohem nga të mirat.

Mbetem në bisht Mbetem prapa të tjerëve; mbetem në fund.

Mbetem në bisht të urës (te bishti i urës) Mbetem prapa të tjerëve, nuk përparoj.

Mbledh bishtin *përb* Tërhiqem; rri urtë e s'ndihem më (*nga frika*).

Me bisht *keq* Që është me të tepërt, që ka diçka më tepër se çdo të kishte zakonisht.

Më i rëndë bishti se sqepari (sëpata) Thuhet kur dikush me detyrë e përgjegjësi më të vogël ose me vlera e merita më të pakta, kërkon të dalë mbi ata që kanë detyra, përgjegjësi, vlera a merita më të mëdha.

Me lugë të kon, me bisht të verbon *keq* Është njeri me dy faqe, shumë i lig e dinak, në sy të ndihmon e pas krahëve të dëmton.

Më zë bishti dhjamë Jetoj me gjithë të mirat.

Më zuri rrota (qerrja, rrasa) bishtin U zura ngushtë, s'kam nga t'ia mbaj.

Mos e prek në bisht, se të ha në gisht! *fj u* I futem pa qenë nevoja një pune që mund t'i sjellë rreziqe të mëdha; mos luaj me zjarrin!

Në fund e në bisht Më në fund.

Ngre bishtin *keq* Bëhem gati për një veprim; (*femra*) nis të shthuret moralisht; më rritet mendja; mbahem me të madh; kam kërkesa të tepruara.

Pa bisht, pa krye (pa kokë) pa lidhje, pa fillim e mbarim, në mënyrë të ngatërruar e të paqartë.

Për bishtin e laraskës (për ballë të laraskës) Për hiçgjë, për një shkak a arsye fare pa rëndësi.

S'e zë (s'e kap) njeri për bishti (me dorë) S'e përfill kush.

S'i gjendet as bishti, as kryet Është punë shumë e ngatërruar.

S'ka mbetur laraskë pa bisht *fj u* nuk mbetet njeri pa u rregulluar, pa u martuar.

Sëpatë pa bisht Njeri a send pa vlerë, që nuk i duhet kujt.

Sqepari s'e gdhend bishtin e vet *fj u* Disa lloj punësh nuk mund t'i bësh dot vetë.

Shkoi (humbi) si sëpata pa bisht Humbi krejt dhe kot, shkoi dëm, pa i hyrë në punë askujt.

Shkoj me bisht prapa shkoj (*në gosti*) duke sjellë me vete një të paftuar.

Shkojmë në majë e në bisht Shkojmë keq me njëri-tjetrin.

Të jep ujë me bisht (me shpinë) të lugës Është shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të më rruash bishtin! *bis* S'ke ç'të më bësh; s'më bën dot gjë.

Thelë mbi bisht Diçka e tepërt, më shumë nga ç'duhet, mbi të tjerat.

T'u thaftë bishti! *mallk krahin G* T'u thafshin krahët.

Ul bishtin*bis* Heq dorë me turp nga kërkesat e tepruara, tërhiqem me turp; e ul hundën.

Ulem (rri) në bisht Ulem mbi thembra pa e mbështetur trupin përdhe, ulem galiç.

veç bishtin ka mangut Është tepër i lig e i pabesë.

Vë hardhjen në bisht përpiqem të bëj diçka të pamundur.

Zero me bisht (me xhufkë) *keq* Njeri që nuk di gjë fare; ai që është fare i pazoti për të bërë një punë.

bisht daci *bot (Equissetum maximum)* Bimë barishtore shumëvjeçare e vendeve moçalore, me gjethe të gjata e me lule në tufa.

bisht gomari *bot (Equisetum arvense)* Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bisht i kometës *astr* Pjesë e gaztë e kometës.

bisht kazani Raki e dorës së fundit.

bisht lugatibis Ters; keq; mbrapsht.

bisht mëllenje *ikt (Psetta maxima)* Peshk i madh petashuq që noton në fund të detit, me të dy sytë në pjesën e sipërme të trupit.

bisht miu *bot (Micromeria)* Bimë barishtore aromatike me kërcell dhe gjethe pushatake, me lule të vogla përgjatë kërcellit.

bishtabárdh•ë a f sh a at bis orn

♦ Shpend i familjes së korbave, me kaçulitë, me pendë ngjyrë kafe në të kuqërreme, që krrakërrin.

♦ Laraskë.

♦ Bishtatundës.

bishtadhíz•ë a f sh a at bot (Convolvulus arvensis) Bimë barishtore shumëvjeçare, kacavjerrëse, me gjethe të vendosura si spirale përgjatë kërcellit, me lule të bardha ose rozë në trajtë hinke, që lidhin kokrra të vogla ngjyrë kafe; dëmton bimët e arave.

bishtáf•e ja f sh e et J Tigan bishtgjatë; fultere e madhe.

bishtafúrk•ë a f sh a at zool (Mustela) Kafshë e mishngrënëse e familjes së kunadheve, me trup të hollë e të shkathët deri 20 cm të gjatë, me kurriz të murrmë në të kuqërremë e me bark të bardhë. >**BANDDERR•Ë A; BUK•ËL LA; NUSELAL•Ë A; NUSE E LALËS.**

bishtagán i m sh ë ët ent (Anisoptera) Kandërr me trup të hollë, me dy palë krahë të gjatë e të pabarabartë, të tejdukshëm e me deje, që i lëshon larvat në vende me lagështirë. >**PILIVES•Ë A.**

bishtagýp i m sh a at Bisht i penës; bisht pene.

bishtagját•ë i m sh ë ët orn (Aegithalus caudatus) Trishtil me bisht të gjatë, që rron në pyje.

Bishtgjati i bardhë (i verdhë).

bishtagjél¹ i m sh a atorn (Anas acuta) Rosë e egër që rron buzë ujërave, me bisht të gjatë si të gjelit, me qafë të shkurtër e me këmbë të verdha.

bishtagjél² i m sh a at bot J Zambak.

bishtagjél³ i m sh a at J Tigan; tavë me bisht.

bishtagjél⁴ i m sh a at Misër i verdhë kokërrvogël.

bishtáj•ë a f sh a at bot

♦ Fryt i disa bimëve, i gjatë e i hollë, i përbërë nga dy fletë të ngjitura, brenda të cilave gjenden farat. **Bishtajë e lashtë (me fije).**

♦ Lloj fasuleje, frytet e së cilës përdoren të njoma për gjellë. >**MASHURK•Ë A.**

♦ *krahin* Lëpushë e misrit.

*

Bëhem bishtajë dobësohem; ligem shumë.

Bëhet bishtajë Dërrmohet; bëhet copë-copë.

bishtajím i m bot Lidhje e bishtajës.

bishtaj•ón jokal ói úar veta III bot (*Fasulja etj.*) lidh bishtajë.

bishtajór e mb bot (*Bimë*) që lidh bishtajë; që e ka frytin bishtajë.

bishtajóre t f sh bot (*Leguminacea*) Familje bimësh, shkurresh dhe drurësh dykotiledone me frytin në bishtajë.

bishtajúar (i e) mb bot (*Fryt*) në trajtë bishtaje.

bishták¹ndajf G (*I rri diku*)t ngjitur si bisht prapa.

bishták¹ndajf K (*Lojë*) guraçokthi.

bishták e¹mb

♦ (*Gjethe, frutë*) me bisht të gjatë. **Fik bishtak.**

♦ Bishtgjatë; me bisht. **Yll bishtak** kometë. **Vajzë sy bishtake** vajzë me sy me bisht, me sy bajame.

bishták e² mb bis (*Femër*) e përdalë; që e luan ose e dredh bishtin.

bishták u¹m sh ë ët

♦ Mëz njëvjeçar.

♦ *fig* Fëmijë që ende nuk ka nisur të ecë vetë.

bishták u²m sh ë ët bot Tufë lulesh që nisin të çelin nga fillimi ose nga fundi i tufës.

bishták u³m sh ë ët

♦ Enë me bisht të gjatë për të mbushur a për të marrë ujë nga një enë më e madhe.

♦ Lugë e madhe me bisht të gjatë për të ndarë gjellën. >**BISHTOR•E JA.**

♦ Pjesë e fundit e dorakut të parmendës.

bishták u⁴m sh ë ët bis krahin G Organ gjinor mashkullor.

bishták•e ja¹f sh e et Lopë bishtgjatë.

bishták•e ja²f bis Femër e përdalë, që e dredh.

bishtakrép e mb (*Kandërr*) me bisht thumbues si të akrepit.

bishtakrép i m sh ë ët bot (*Heliotropium angiospermum*) Bimë barishtore me gjelbërim të përhershëm, me lule të bardha që çelin gjatë gjithë vitit, në një kërcell të kthyer si bisht akrepi.

bishtakúq i¹m sh ë ëtorn (*Motacilla phoeniculus; Erithatus titis*) Zog këngëtar me bisht të kuqërremë; jeton në vrimat e mureve. >**BISHTKUQ I.**

bishtakúq i²m sh - ëtikt (*Rutilus rutilus*) Peshk me bisht të kuq i familjes së krepëve.

bishtakúq i³m sh - ëtkopsht Fik me bisht të gjatë të kuq; fik patëllxhanës.

bishtalák e mb (*Njeri*) që të ngjitet prapa si bisht, që s'të shqitet.

bishtalák u m sh ë ët Njeri që të ngjitet prapa si bisht, që s'të shqitet.

bishtalák•e ja f sh e et f e **BISHTALAK U.**

bishtaléc e mb krahin G (*Njeri*) dredharak; që e dredh; që bën bisht; përbishtnues.

bishtaléc i¹m sh a at Flokë të thurur gërshet; gërshet flokësh. **Djalë me bishtalec si bisht miu.**

bishtaléc i²m sh a at krahin G Njeri që bën bisht, që dredhon.

bishtaléc•e ja f sh e et krahin G f e **BISHTALEC I¹.**

bishtalóp•e a f sh ë ët krahin G Njeri i bezdisshëm, që të bëhet bisht prapa . >**BIFTON I.**

bishtalúg u m ushq krahin Qull me miell misri. >**MËMËLIG•Ë A; KAÇAMAK U.**

bishtalúgçi a f sh - të etn krahin G Krushqit që çojnë nusen në shtëpinë e dhëndrit.

bishta•mí míu *m sh mínj mínjtë* bot (*Typha*) Bimë shumëvjeçare e kënetave dhe ligatinave, me gjethe të gjata shpatuke dhe me një kalli lulesh të vogla të ngjeshura me ngjyrë kafe të fortë, që lëshojnë push kur piqu; gjethet përdoren për të bërë rrogoza etj. >**BISHTMI U¹**.

bishtamíth i *m sh a at* bot (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20-100 cm e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. >**BAR KOLANECI**.

bishtán e *mb* Bishtgjatë; kërcellgjatë.

bishtán i *m sh a at* bot *krahin G* (*Hedera*) Shkurre kacavarëse zbukurimi, me kërcell të bardhë në të verdhë, me gjethe gjithmonë të gjelbra e bisht të gjatë me lule të vogla, të verdha në të blertë, që bën kokrra të vogla sa një qiqër. >**URTH I¹**.

bishtanják e *mb* >**BISHTAK E**.

bishtanják•e *ja f sh e et ikt*

♦ (*Trygon pastinaca*, *Dasyatis pastinaca*) Raxhë e zakonshme deri 45 cm gjerësi, që rron në mjedis me rërë e baltë në brigjet e Atlantikut veriperëndimor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

♦ (*Dasyatis centrourus*) Raxhë e madhe deri 2.6 m gjerësi dhe deri 300 kg peshë; haset në mjedis me rërë e baltë në brigjet perëndimore të Atlantikut.

bishtaqén i *m sh e et* bot (*Cynosurus cristatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare në tufa të dendura, me kërcell të hollë 15-40 cm të lartë, që lidh kalli të gjatë me lule me ngjyrë manushaqe të çelët; në shumë vise kultivohet në kullota për dhen.

bishtapélz•e a *f sh a at* bot (*Festuca pratensis*) Bar shumëvjeçar 30 - 120 cm i lartë, që shpesh përdoret si bimë zbukurimi; mbin dendur në lëndina e kullota të vjetruara me tokë të trashë.

bishtár e¹ *mb* I bishtit; që ka bisht; që ka të bëjë me bishtin.

bishtár e² *mb* (*Njeri*) që i bishtnon punës; që mbetet në bisht të shokëve për punë.

bishtár i¹ *m sh ë ët* Kandil teneqeje a tunxhi me bisht. > **BISHTUK U**.

bishtár i² *m sh ë ët* *krahin G* Kositës a prashitës që vjen i fundit në radhë.

bishtár i³ *m sh ë ët* *krahin G* Vrimë ku vihet bishtuku.

bishtár i⁴ *m sh ë ët* *Njeri* që i bishtnon punës a mbetet në bisht të shokëve për punë.

bishtarák u¹ *m sh ë ët*

♦ Rrip toke i papunuar.

♦ Copëz e mbetur.

♦ *krahin G* Zog bishtgjatë.

bishtarák u² *m sh ë ët* >**BISHTRAK•E JA**.

bishtarák•e *ja f sh e et* Xhezve e kafesë.

bishtár•e *ja¹ f sh e et* *krahin G* Tigan bishtgjatë.

bishtár•e *ja² f sh e et f e* **BISHTAR I⁴**.

bishtártë *mb* (*Flutur*) me bisht të verdhë.

bishtárt•e *a f sh a at ent* Flutur bishtverdhë.

bíshtas *ndaif* Ulur në bisht.

bishtatúndës i *m sh - it orn* (*Cauda trepida*) Emër i përgjithshëm i disa zogjve të familjes së harabelave, me bisht të gjatë që e tundin vazhdimisht.

bishtatundës i malit (*Motacilla alba* L.) Bishtatundës i hirtë, që haset kryesisht buzë ujërave të cekëta dhe viseve me bimësi të ulët.

bishtatundës i verdhë (*Motacilla flava*) Zog shtegtar, me bishtin më të shkurtër në llojin e bishtatundësve.

bishtavél e *mb* (*Njeri*) shumë i ngjitur; që të bëhet bisht prapa, që s'të shqitet.

bishtavél i m sh a at Njeri i bezdisshëm, që të bëhet bisht prapa, që s'të shqitet. >**RRODH•E JA.**

bishtavél•e ja f e **BISHTAVEL I.**

bishtaxhësh•ë a f e **BISHTAXHI U.**

bishtaxhí u m sh nj një bis Ai që u vë bisht fjalëve të tjetrit; thashethemexhi.

bishtaxhí•e ja f e **BISHTAXHI U.**

bishtbardhë mb (*Kafshë, shpend*) me bisht të bardhë.

bishtbárdh•ë a f sh a at orn (*Hirundo megaensis*) Dallëndyshe e viseve malore tropikale e nëntropikale.

bishtbardhë gushëzezë orn (*Oenanthe hispanica L.*) Zog i vogël këngëtar shtegtar i Evropës dhe Afrikës së veriut, me pendë të zeza në gushë dhe kurriz, dhe nën bisht të bardha.

bishtcákërr mb>**BISHTPËRPJETË.**

bishtcúb e mbG Bishtshkurtuar; bishtprerë. >**BISHTCUNG E.**

bishtcubák e mb G (*Kafshë*) me bisht të prerë cub. >**BISHTCUNG E.**

bishtcubél e mbG >**BISHTCUNG E.**

bishtcúng e mb (*Kafshë, shpend*) me bishtin të prerë; me bisht shumë të shkurtër.

*

I ndershtëm si mini bishtcung G (*Njeri*) dredharak; hilës.

bisht•cúng cúngu¹ m sh cúngje cúngjet Bisht i prerë; bisht shumë i shkurtër.

bisht•cúng cúngu² m sh cúngje cúngjet bis zool Nepërkë.

bishtcúng•e ia f e **BISHTCUNG U².**

bishtcungúar mb (*Kafshë*) me bisht të prerë shkurt.

bishtcúrr e mb >**BISHTCUNG E.**

bishtçatáll e mb>**BISHTGËRSHËRË.**

bishtdác i m bot (*Alopecurus urticulatus*) Bimë e livadheve, e familjes së graminaceve, me gjethe llapushë, me lule të bardha në të blertë ose si në të purpurt.

bishtdallëndýsh•e ja f sh e et ikt (*Trachinotus ovatus*) Peshk i ujërave të Mesdheut dhe Atlantikut, 10-25 cm i gjatë, me trup vezak dhe pendë notuese të mëdha.

bishtdjégur mb (*Njeri*) që e ka pësuar keq; që është djegur.

bishtdrédhur mb keq (*Femër*) e përdalë.

bishtdúng u m sh ë ët zool (*Vipera ammodytes*) Nepërkë e Europës jugore, e përhapur kryesisht në Ballkan, dhe e Lindjes së Afërme, me helm shumë të fortë, dhe dhëmbë deri 13 mm të gjatë.

bishtdúngë mb (*Kafshë*) me bisht tufshak.

bishtdúrd e mb krahin>**BISHTCUNG E.**

bishtdhélp•ër ra f sh ra rat bot (*Alopercurus pratensis*) Bimë e graminaceve me gjethe të gjata llapushë dhe me gjemba, me lule të blerta ose në vjollcë të mbyllët.

bísh•e ja f sh e et >**BISHTE JA.**

bishté ja f sh - të Rrip kryesisht prej lëkure nën bishtin e kafshës së barrës; nënbishte.

bishtéc i m sh a at > **BISHTALEC I.**

bishtefurkabúkur a f sh a at zool>**FISHNJAR A.**

bishtéj•ë a f sh a at krahin G Rrip nën bishtin e kafshës së barrës; nënbishte.

bishtejúall e mb A Gënjeshtar; rrenacak.

bishtén i m vjet Taksë e vijës së ujit.

bishtéz•ë a f sh a at Nënbishte (*e takëmit të kafshës së barrës*).

bísh•ël la¹ f sh la lat Pjesë e bimës që bashkon gjethe, lulen a frytin me degën. >**BISHTTH I.**

bísh•ël la² f sh la lat kopsht Ç Dardhë bishtgjatë.

bisht•ëm (i) me (e) mb Në bisht; në fund.

bisht•ërr rra f sh rra rrat zool > BISHTFULTER•E JA.

bishtës e mb (Frutë) bishtgjatë.

bishtëz a f sh a at Bisht i shkurtër i tiganit.

bishtfëltër•e ja f sh e et > BISHTFULTER•E JA.

bishtfrýrë mb (Fazan) me bishtin të hapur plotësisht.

bishtfultër•e ja f sh e et zool Bretkosë në fazën e parë pas çeljes së vezës.

bishtfurkabúkur a f sh a at krahin zool (Mustela) Nuselalë; bukël.

bishtfurtër•e ja f zool (Hyla arborea) Bretkosë e vogël 3-4 cm gjatësi, me këmbët e pasme shumë më të gjata e të fuqishme se të përparmet, me kurriz të blertë, të përhimë a të kuqërremë, dhe me bark të bardhemë, që gjendet në Europë, Azi dhe në disa vise të Afrikës, kryesisht në vende me lagështirë e moçale.

bishtgátë mb krahin G Bishtgjatë.

bishtgërshërë mb (Shpend) me bisht të ndarë më dysh si gërshërë.

bishtgërshërë•e a f sh a at orn (Anas acuta) Rosë e egër me bisht si gërshërë.

bishtgýp i m sh a at Bisht i penës.

bishtgjátë mb

♦ (Gjethe, pemë) me bisht të gjatë.

♦: **Laraskë bishtgjatë** shpend si sorrë, me pendë të përhimë dhe lara të bardha, me bisht të gjatë e krahë të shkurtër, që rron edhe në qendra të banuara.

bishtgjátë•e a f sh a at

♦ *euf* Dhëlpër.

♦ *bisorn* > **LARASK•Ë A.**

bishtgjátë•e i¹ m sh ë ët orn

♦ (*Aegithalus caudatus*) Trishtil me bisht të gjatë, që rron në pyje.

♦ Bishtatundës.

bishtgjátë•e i² m sh ë ët kopsht Fik gushti, me bisht të gjatë.

bishtgjél•e ja f sh e et orn (Anas acuta) Rosë e egër që rron afër ujërave, me bisht të gjatë si të gjelit, me qafë të shkurtër e me këmbë të verdha.

bishtgjerë mb (Shpend) me bisht të gjerë.

bishtëóll•e a /bishtëóllë/ f sh a at bot Bimë barishtore me gjethe vezake, me kallinj të hollë.

bishtín•e a f sh a at Marifet; dredhí.

bishtj•e a¹ f sh e et Enë gatimi me bisht të gjatë.

bishtj•e a² f sh e et kopsht Dardhë me bisht të gjatë.

bishtje t f sh Degë që dalin nga krasitja e pemëve.

bishtkacíq e mb Ç Bishtshkurtër.

bishtkaçúb e mb K (Dash, dele) bishtgjatë, me një tufë qimesh në fund.

bishtkál•e i m bot (Equisetum) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bishtkáli ndajf bis (I mbaj flokët) lidhur në një tufë të vetme prapa kokës, si bisht kali.

bishtkamísh e mb krahin G Me bisht të drejtë si cigarishte e gjatë.

bishtkarpósh e mb krahin G (Kafshë) bishtshkurtër të kthyer përpjetë si grep.

bishtk•ë a f sh a at J Thikë me teh të harkuar për të gdhendur dru.

bishtkëpút•ëm me mb krahin G > BISHTKËPUTUR.

bishtkëpútunmb krahin G > BISHTKËPUTUR.

bishtkëpútur mb bis

♦ (*Grua e martuar*) e mbetur pa njerëz nga dera e vet; pa gjiri.

♦ *fig* I ndëshkuar.

bishtkórr•ë *a f sha at* Kalë a pelë me bisht të prerë cung në shenjë zije kur i vdes i zoti.

bishtkréhur *mb bis* (*Fëmijë etj.*) i përkëdhelur me tepri.

bishtkúq i m sh - ët orn (*Motacilla phoeniculus*) Zog këngëtar me bisht të kuqërremë; jeton në vrimat e mureve.

bishtkúq•e *a f sh e et ikt* (*Rutilus rutilus*) Peshk me bisht të kuq i familjes së krepëve.

bishtlágur *mb bis* I mundur për turp; i turpëruar nga humbja.

bishtlépur i m sh a at Kalli gruri pa kokrra, që nuk ka zënë bukë.

bishtlëkúndës i m sh a at orn (*Cauda trepida*)>**BISHTATUNDËS I.**

bishtlëshúar *mb keq* (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtlëshúar a f sh a at keq Femër e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtlëvízur *mb bis keq* (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

>**BISHTLËSHUAR.**

bishtlopátë a f sh a at zool>**BISHTFULTER•E JA.**

bishtluájtur *mb keq* (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtluán i m sh ë ët bot (*Leonurus cardiaca*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe të dhëmbëzuara dhe lule të bardha ose ngjyrë trëndafili përgjatë kërcellit; mbin rrëzë gjerdheve e buzë pyjeve.

bishtlúg•ë a f ushq krahin Qull me miell misri; kaçamak.

bishtmakúqës i m sh a at orn (*Motacilla phoeniculus*)>**BISHTKUQ I.**

bisht•mádh madhe *mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá* (*Kafshë*) me bisht të madh.

bishtmen•ó *kal G* > **BISHTMEN•UE (me).**

bishtmen•úe (me) óva úe *vjet G* Iki pa leje (*nga puna, nga shkolla*).

bishtmëllénjës a f sh a at ikt Shojzë.

bishtmi ni m sh na nat bot >**BISHTMI U^{1,2}.**

bishtmí u¹ m sh nj njtë (*Typha*) Gjysmëshkurre e vendeve të ngrohta, me gjethe heshtake, pa bisht e të mbuluara me push, me lule si kalli, në ngjyrë të purpurt e me erë të mirë, që rritet zakonisht në toka të thata e shkëmbore.

bishtmí u² m sh nj njtë *ikt*

♦ (*Chimaera monstrosa*) Peshk i thellësive, me trup stërgjatës, lëkurë të lëmuar dhe bisht të gjatë si fije.

♦ (*Trygon pastinaca, Dasyatis pastinaca*) Peshk shpatuk, kërcor, me fletë notuese të gjera anësore, dhe bisht të gjatë helmues.

bishtmúshk•ë a f sh a at bot (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >**KËPUTJ•E A;**

BARGJAN I.

bishtna t¹ m sh G Qepë të njoma.

bishtna t² m sh G Ngatërresë. **Qes bishtna** sajoj vështirësi të paqena për të mos bërë diçka.

bishtní a f sh - të G Dredhi; hile. **Baj bishtni** iki; dredhoj; largohem tinëz.

bishtní të¹ f sh G Kashtë e byk i lëmit.

bishtní të² f sh G Lesh i bishtit të dhenve.

bishtníc•ë a f sh a at muz Fyell dyjar.

bishtním i m sh e et Shmangie (*e detyrës, punës etj.*).

♦ Ikje tinëz.

♦ Dredhi.

bishtn•ój óva úar

I jokal

♦ I shmangem takimit me dikë a me diçka të padëshiruar; iki tinëz.

♦ Nxjerr bishta; justifikohem për të mos bërë diçka.

IIkal I shmangem (*punës, pyetjes*).

bishtnór e mb G (Njeri) tekanjoz; nazemadh.

bishtn•úer óre mb G Bishtor; i bishtit.

bishtnúes e mb Dredhues; që i shmanget punës a fjalës me arsye të kota.

bishtnúes i msh - it

♦ Ai që i shmanget punës.

♦ Ai që i bën dredha përgjigjes.

bishtnúes•e ja f sh e et f e BISHTNUES I.

bishtobárdh•ë a f sh a at Ç

♦ *orn* Zog i vogël sa dallëndyshja, me bisht të bardhë.

♦ Dele a dhi me bisht të bardhë.

bishtój i¹m krahin G Ka me bisht të bardhë.

bishtój i²m krahin G Bishtnues; ai që i shmanget punës, detyrës etj.

bisht•ój kal óva úar > BISHTN•OJ.

bishtók e¹mb (Dele) bishtshkurtër.

bishtók e²mb krahin G (Dardhë) bishtgjatë.

bishtók•e ja f sh e et kopsht Dardhë bishtgjatë.

bishtór e mb

♦ *anat* I bishtit; si bisht; (*zgjatim*) në formë bishti.

♦ (*Frutë*) bishtgjatë.

bishtór•e ja f sh e et

♦ Qepshe me bisht të gjatë.

♦ Xhezve.

♦ Copë trualli si bisht në skaj të arës, bishtarak.

♦ Nënabishte e takëmit të kalit, mushkës etj.

bishtós kal a ur I qeth bishtin (*kalit, dhentë etj.*); qeth rreth bishtit (*kalin, dhentë, etj.*).

bishtós•e ja f sh e et Qethje e leshit të bishtit (*të kalit, dhenve etj.*).

bishtósur (i e) mb (Kalë, dele etj.) bishtqethur.

bishtpalúar mb I turpëruar; i poshtëruar; pendërenë.

bishtpall•úa ói bot (Padina pavonia, Padina pavonica) Algë ngjyrëkafe, në trajtë freskoreje.

bishtpelëz a f sh a at bot (Festuca) Emërtim i gati 20 lloj bimëve barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe si të grurit dhe lule të bashkuara në krye si fshesë ose si kalli; dalin ndër livadhe dhe shërbejnë si ushqim bagëtish.

bishtpelëz si kallm (Festuca arundinacea) Bimë barishtore shumëvjeçare e grupit të bishtpelëzave, me kërcell deri 1.2 m të lartë, me kalli si të grurit; shërben kryesisht si ushqim për gjedhin.

bishtpelëz livadhesh bot (Festuca pratensis) Bimë barishtore shumëvjeçare e grupit të bishtpelëzave, me kërcell deri 1.2 m të lartë, me kalli si të thekrës; mbin kryesisht në toka të trasha, me lagështirë.

bishtpén•ë a f sh a at Gyp a shkop i lëmuar ku vihet maja e penës.

bishtpërdrédhur mb

♦ (*Kafshë*) me bishtin të përdredhur në fund.

♦ *keq* (*Femër*) që e dredh me meshkujt.

bishtpërdredhúr *a f sh a at keq* Femër që e dredh me meshkujt.

bishtpërpjëtë *mb*

♦ (*Kafshë, shpend*) që e mban bishtin përpjetë.

♦ *keq* (*Njeri*) Mendjemadh; fodull; që mbahet me të madh edhe pse s'ka ndonjë vlerë.

bishtpllakár•e *ja f sh e et* Lugë druri me bisht të sheshtë si pllakë.

bishtprérë *mb*

♦ (*Kafshë*) me bisht të prerë.

♦ *fig* I mbetur pa përkrahje e pa ndikim.

bishtpúpël *mb*: **Shigjetë bishtpupël** shigjetë e vogël me pupël në fund, që hidhet me dorë në tabelë të rrumbullakët me rreze e rrrathë sipas pikëve.

bishtqén *i m sh ë ët bot* (*Cynosurus cristatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, zbukurimi ose e lëndinave, që rritet në tufa si grami dhe lidh kalli të gjatë pa hala.

bishtqósh•e *ja f ndërt J* Gur i qoshes (*në mur*).

bíshtra t sh i BISHT I.

bíshtra-bíshtra *ndajf* Shpërndarë pa rregull; (*e lë punën*) pa përfunduar.

bishtrók e mb (*Rrush*) gresë; i thartë; i papjekur.

bishtrrák e mb *G* (*Njeri*) thashethuq; i thashethemeve; që merr nëpër gojë të tjerët.

bishtrrák u m *G* Thashethuq; njeri i thashethemeve; që merr nëpër gojë të tjerët.

bishtrrák•e *ja f sh e et G* Grua thashethuq.

bishtrrúdhët *mb* (*Fryt*) me bisht të përdredhur në fund.

bishtshkrúar *mb* (*Vetull*) e hollë e me hark të theksuar.

bishtshkúrtë *mb*

♦ >**BISHTSHKURTËR.**

♦: **Dredhëz bishtshkurtë** *bot* luleshtrydhe e egër (e pyllit).

bishtshkúrtër *mb*

♦ (*Kafshë*) me bisht të shkurtër a të shkurtuar.

♦ (*Sëpatë etj.*) me bisht të shkurtër.

bishtshkúrt•ër *ra f sh ra rat*

♦ *Kafshë* me bisht të shkurtër a të shkurtuar.

♦ *Sëpatë* me bisht të shkurtër.

bishtshkutúar *mb* (*Kafshë*) me bisht të prerë shkurt.

bishtshufrabúkur *a f sh a at zool* >**FISHNJAR I.**

bishttúndës•e *ja f sh e et* > **BISHTATUNDËS I.**

bishttúndur *mb* (*Femër*) dredhëse; që e dredh me meshkujt.

bishtth i m sh a at Bisht i vogël; bisht i gjethes a i frytit.

bishtúes e mb I paqëndrueshëm; lojçak.

bishtúes i m sh a at *G*

♦ Gjë e varur si bisht në tesha.

♦ Njeri që i shkon tjetrit prapa si bisht. **Erdhi me një tufë bishtues.** >**BIFTON I;**

BISHTALOP•Ë A; ERRMOK U; MRRELAN I.

bishtújë *mb*

♦ *krahin G* (*Lopë, dele*) bishtgjatë.

♦ *K* (*Dele*) bishtshkurtër.

bishtúj•ë *a f sh a at*

♦ *krahin G* Lopë a dele me bisht të gjatë.

♦ *K* Dele me bisht të shkurtër.

bishtújk *mb G I* fortë; i zoti.

bishtújk u *m G* Njeri i fortë a i zoti.

bishtúk e *mb* Shkurtalaq; imcak. >**BISHTAK E**.

bishtúk u¹ *m sh* ë ët

♦ Kandil i thjeshtë me vaj a vajguri; kandil me bisht.

♦ *euf* Organ gjinor i mashkullit; penis.

bishtúk u² *m sh* ë ët *bot (Scilla maritima)* >**BOÇK•Ë A**.

bishtúk u³ *m* Shkurtabiq; imcak; dy pare burrë.

bishtuk•e *ja f e* **BISHTUK U**³.

bishtúk•ë *a f sh* a at

♦ *krahin G* Lopë bishtgjatë.

♦ *K* Lopë e kuqe ose e zezë me bisht të bardhë a të larmë.

bishturína t *f sh bis* Mbeturina; fundërrina.

bishtvárur *mb bis* I turpëruar; i poshtëruar; pendërenë.

bishtvérdhë *mb (Shpend a kafshë)* me bisht të verdhë.

bishtzéz•ë *a f sh* a at *ikt* Spalcë.

bisht•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Zog)* me bisht të zi.

bisht•zí zíu *m sh zínj zínjtë* Zog me bisht të zi.

bishúlla *ndajf J (Fëmija lëviz)* këmbadoras.

bit *ndajf G* Gati; pothuajse; për pak; edhe pak. **Bit se erdhi!**

bit i *m tek inf (binary+ digit; shkurt b)*. Njësi informacioni e shprehur me 0 ose 1, e barabartë me 8 bajt.

bitangjént e *mb gjeom (Vijë)* me dy pika takimi me një lakore.

bitangjént•e *ja f gjeom* Vijë me dy pika takimi me një lakore.

bitém i *m sh e et ent (Melophagus ovinus)* Këpushë e gjedhit.

biteví *bis*

I *ndajf* Krejt; pa shkëputje, pa ndërprerje, njësh. **Pres bitevi.**

II *mb* Njëpjesësh, i gjithë, i tërë, i plotë, i njëjtë.

bít•ërr ra *f sh rra rrat bujq* Bimë misri e tëharrur.

bitím *ndajf vjet* Plotësisht; krejt(ësisht). >**BYTYM**.

bitís a ur *bis*

I *kal*

♦ E mbaroj; e kryej (*një punë*); i jap fund (*një punë*).

♦ Shkatërroj; rrënoj; rrafshoj. [**Në romanin e vet, Pashallëqet e mëdha, Ismail Kadareja përshekruen mjeshtërisht 'truallzimin' (terma e tij për rrafshimin) e krahinavet rebele që perandoria turke ka vendosë me i bitisë: (APp).**]

II

♦ *jokal kr thj veta III: Bitisi ajo punë* u krye; mbaroi.

bitís•et - (u) ur

I *vetvbis*

♦ Mbaron.

♦ Priset.

II *pës e* **BITIS**.

bitís•ë (me) kal a ë G > **BITIS**.

bitísë (me u) vetvG

♦ >**BITIS•ET**

♦ Mbaron; fiket; shuhet; venitet.

bitísun (i e)G I mbaruar; fikur; i shuar; i venitur.

bitisur (i e) mb I mbaruar; i kryer; i përfunduar.

bítm•e ja f sh e et Bimëz; bisk i njomë i porsambirë; mënjollë.

bitník e mb (Njeri) që i takon një grupi jokonformist në veshje e sjellje. **Brezi i bitnikëve** lëvizje rinore e viteve 1950-1960 që del kundër rregullave konvencionale të shoqërisë, vlerëson shprehjen e lirshme të mendimeve në letërsi dhe eksperimenton me drogat dhe marrëdhëniet seksuale ndryshe, hedh poshtë materializmin dhe shpreh interes ndaj fesë.

bitónj•ë a f sh a at > BITM•E JA.

bitúm i m sh e et min Lëndë minerale me ngjyrë të errët a të zezë, në gjendje veshtullore ose të ngurtë, me prejardhje nga hidrokarburet e vajgurit, që nxirret nga toka dhe që përdoret për të shtruar rrugët etj. >**SER•Ë A.**

bitumatríc•e ja f sh e et ndërt Makinë e përgatitjes së bitumit për spërkatjen e shtratit të rrugës, soletës etj.

bitumím i m ind Shtrim me bitum; përzierje ose lyerje me bitum.

bitummbájtës e mb min (Shtresë a depozitë) që përmban bitum.

bitum•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **BITUM•OJ.**

bitum•ój kal óva úar Shtroj me bitum; përziej ose lyej me bitum.

bitumúar (i e) mb I shtruar me bitum; i përzier ose i lyer me bitum.

bitún¹ ndajf Ç, J

♦ Krejt; plotësisht.

♦ Plot; i mbushur plot e përplot.

bitún² mb Ç, J I barabartë; i së njëjtës madhësi a vlerë.

bíthas ndajf krahin G (Shkoj) rrëshqanë; zvarrë.

bithásh i m sh ë ët Ç

♦ Fëmijë që zvarriset; që s'ka nisur ende të ecë.

♦ Paralitik.

bíthç•e ja f bis Ç Bythë e vogël.

bíthëz a f A Vrimë e gjilpërës.

bíth•ë a f sh ë ët A, Ç, krahin G > BYTH•Ë A.

**

bithë pule krahin G Kallo midis gishtave.

bithëcërmëlí e mb tall Ç Bythëvogël.

bithëpulósh i m sh a at Ç Gisht i vogël i dorës, me të cilin shihen pulat për vezë.

bithëtrástë mb A (Femër) me vithe të varura.

biúl•e ja f sh e et

♦ Gyp i hollë për të pirë një lëng.

♦ *muz*. Pipëz kashte ose kallami; pipth me gjuhëz të dyfishtë i disa veglave popullore.

bivalént e mb kim Dyvalent; që e ka valencën dy ose që ka dy valenca.

bivektór i m sh ë ët mat Kufizë e përbërë nga dy pjesë (/+ /1 /-1), ku / dhe /1 janë vektorë.

bixâ ni m sh në nët dhe j jt G > BIXAN I.

bixán i m sh ë ët Ulli vajës kokërrvogël.

bíxo mb I vogël; që nuk rritet plotësisht a normalisht.

bixúl e mb J (Fëmijë) trazovaç.

bixúl i *m sh* ë ët *J* Fëmijë trazovaç.

bixúl•e ja *f sh* e et *J fe* **BIXUL I.**

bíxhas ndajf: **Luaj bixhas** luaj petash.

bíxhë si kallëzues: **Më del bixhë** kam fat në lojë; fitoj lojën.

bíxh•ë a *f sh* **a at** Petë guri ose paftë metali, që e përdorin fëmijët për të luajtur.

bíxhgo ja *f sh* – **t** *bot J* Shparg i egër.

bixhí a *m sh j jtë* *vjet krahin G* Mjeshtër për shtrimin e kuajve.

bixhóz i *m* Lojë me letra, me zarë etj. për të nxjerrë fitime, që mbështetet zakonisht te rasti, dredhitë e mashtrimet e pjesëmarrësve. >**KUMAR I.** [I lë paratë në bixhoz. ...madje edhe kur kishte dëgjuar se kishte rënë në burg për punë bixhozi, s'kishte ndjerë keqardhje. (IK).]

bixhozçi e *mb* I dhënë pas bixhozit; që i ka hyrë krimbi i bixhozit.

bixhozçi u *m sh nj njtë* Ai që luan bixhoz ose i dhënë shumë pas bixhozit. **Bixhozçi i pandreqshëm** a që e ka ves bixhozin.

bixhozçi•e ja *f e* **BIXHOZÇI U.**

bixhozçillëk u *m* Ves i bixhozit.

bixhoztór•e ja *f bis* Lokal ku luhet bixhoz.

bixhrríme t *f sh krahin G* Çikërrima.

biz ndajf: **Luaj biz** bëj një lojë në të cilën njëri lojtar mban pëllëmbën të hapur nën sqetull dhe kokën të kthyer në krahun tjetër, ndërsa lojtarët e tjerë e qëllojnë në pëllëmbën e hapur, duke u munduar që të mos i gjejë ai që goditet.

Bizánt i *m hist, gjeog* Pjesë e Perandorisë Romake në Europën Juglindore dhe Lindjen e Mesme, që u krijua pas ndarjes së saj më 395. [Turqit nuk do t'a kishin pushtuar dot Bizantin sikur perandorët e tij t'ishin si Skënderbeu, mendonte Voltaire-i. (AE)]

bizantín e *mb libr*

♦ I Bizantit; që ka të bëjë me Bizantin.[ndikimi i perandorisë bizantine, të kryesuar për disa kohë, relativisht gjatë, nga prijës ilirë, qysh prej Kostandinit themelues të kryeqytetit të perandorisë, deri tek Justiniani, themelues i së drejtës së saj, në atë fazë të historisë ishte më shumë pozitiv se pengestar.(ShS)]

♦ *fig* Shumë i ndërlikuar a dredharak. **Manovrimet (politikë etj.) bizantine.**

bizantín i *m sh* ë ët Shtetas i Bizantit.

bizantín•e ia *f sh* e et *f e* **BIZANTIN I.**

bizantiníst i *m sh* ë ët Studiues i historisë dhe qytetërimit bizantin.

bizantiníst•e ja *f sh* e et *f e* **BIZANTINIST I.**

bizantiníz•ëm mi *m sh ma mat libr*

♦ Doktrinë që vë shtetin mbi kishën dhe çështjet shtetërore mbi ato kishtare.

♦ *fig* Politikë tepër e ndërlikuar.

bizantológ u *m sh* ë ët *libr* Studiues i historisë dhe qytetërimit bizantin. [eposi shqiptar është parë më të shumtën e rasteve si çështje e prejardhur: me syrin e helenistit, të romanologut, të sllavistit, të bizantologut ose orientalistit etj., kryesisht për efekt krahasimtar(ShS).]

bizantológ•e ia *f e* **BIZANTOLOG U.**

bizantologjí a *f libr* Studim i historisë dhe qytetërimit bizantin.

bizantologjik e *mb libr* I bizantologjisë; që ka të bëjë me bizantologjinë.

bízash ndajf: **Luaj bizash** >**LUAJ BIZË.**

bizbík e *mb J (Njeri)* imcak; trupvogël.

bizbíc e *mb bis* (Njeri) pa karakter; i keq; i pandershëm; i pabesë.

bizbíc i¹ *m bis* Njeri pa karakter, i keq, i pandershëm a i pabesë.

bizbíc i² *m G*

♦ Ushqim i patretur në stomakun e kafshës.

♦ Lëndë e paklabëzuar.

bizbíc•e *ja f e* **BIZBIQ I¹**.

bizbíce *ndaif krahin* Çiltër; haptas; pa fshehur gjë.

bizelák e *mb* Në trajtë të kokrrës së bizeles; si kokërr e bizeles.

bizéle *si mb* Ngjyrëbizele; në ngjyrë të blertë.

bizél•e *ja¹ f sh e et*

♦ *bot* (*Pisum sativum*) Bimë kacavarëse, me lule të bardhë e me bishtajë të gjatë ku formohen kokrra jeshile.

♦ Bishtaja dhe kokrra të kësaj bime që përdoren për ushqim. **Bizele të njoma. Qëroj bizele.**

bizél•e *ja² f sh e et euf krahin* Gjarpër.

bizelísht•e *ja f sh* Arë e mbjellë me bizele.

bizerín•e *a¹ f sh a at ent* Grerëz e kuqe.

bizerín•e *a² f sh a at kryes sh krahin G* Mburrtje; dokrra.

bizézë *pasth krahin G* Fjalë me të cilën gratë i drejtohen shoshoqes me qortim, habi etj.

bízë

Indaif: **Luajmë bizë** bëjmë një lojë në të cilën një pjesëtar hyn në lamë, vë dorën nën sqetull, me shuplakën të zbuluar dhe u kthen shpinën shokëve; ndonjë prej të tjerëve në lojë i bie me pëllëmbë në shuplakë dhe thërret "bizë"; nëse ky e gjen kush e ka goditur, ai që gjendet hyn në lamë.

II *pasth* Britma e atyre që luajnë "bizë".

bíz•e *a¹ f sh a at*

♦ Fëndyell i këpucarit a opingarit.

♦ Grep për qëndisje.

bíz•e *a² f sh a at K* Vajzë e vogël. **Bizë nane** vajzë shumë e zonja.

bizgáll i *m krahin G*

♦ Mazgallë a vrimë e madhe në trungun e drurit, që përdoret si vend për t'u fshehur.

♦ Qoshe e errët ku lihen sende të vjetra.

bízgë *ndaif*: **Dal bizgë** *bis* dal shumë hollë; më heq barku.

bízg•e *a f sh* Jashtëqitje e shumë e hollë e njeriut a e kafshëve. **Më zë bizga.**

bizgós•em *vetv a (u) ur*

♦ Më zë bizga; dal shpesh dhe shumë hollë.

♦ *bis* Mërzitem keq.

bizgósj•e *a f*

♦ Ndotje me bizgë.

♦ *bis* Mërzitje; mërzitje e madhe.

bizgósur (i e) *mb*

♦ Që e heq barku bizgë.

♦ *bis* I mërzitur keq.

bizgrráç e *mb krahin G* (Njeri) shumë i bezdisshëm; nguctar; ngucës.

bizgrráç i *m krahin G* Njeri shumë i bezdisshëm; nguctar; ngucës.

bizgrráç•e *ja krahin G f e* **BIZGRRAC I**.

bizgrrát *kal G* > **BIZGRRAT**•Ë (me).

bizgrrát•em *pës e* **BIZGRRAT**. >**BIZGRRAT•Ë** (me u).

bizgrrát•ë (me) *kal a ë krahin G* E bezdis shumë; e nguc (*dikë*).

bizgrrát•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G* Bëhem i bezdisshëm.

bizgrrátj•e *a f sh e et krahin G* Bezdisje; ngucje.

bizgrrátun (i e) *mb krahin G* I bezdisur; i ngucur.

biznés i *m sh e et* Veprimtari tregtare private. **Biznesi i madh. Kam biznesin tim.**

biznesmén i *m sh ë ët* Ai që merret me biznes.

bizól•e *ja f krahin* Dele e bardhë.

bizón i *m sh ë ët zool (Bison bison)* Ka i egër i Amerikës Veriore, me kokë të madhe dhe brirë të përkulur, me gungë në shpatulla dhe kreshtë të dendur në pjesën e përparme të trupit.

bizh i *m sh e et kopsht* Bizele të njoma.

bizhát *jokal krahin G* >**BIZHAT•Ë** (me).

bizhát•em *G vetv dhe pës e* **BIZHAT**. >**BIZHAT•Ë** (me u).

bizhát•ë (me) *jokal a ë krahin G* Kam mornica në trup.

bizhát•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G*

♦ Më bëhen, më shkojnë mornica a të rrëqethura në trup.

♦ Mpihem.

bizhátj•e *a f sh e et krahin G*

♦ Mornica a të rrëqethura në trup; rrëqethje.

♦ Mpirje.

bizhátun (i e) *mb krahin G*

♦ I rrëqethur; që i shkojnë mornica në trup.

♦ I mpirë.

bizhdín•ë *a f sh a at vjet* Bagëti të mbajtura me të drejtën e gjysmatarit.

bizhdollán i *f sh a at ent Ç* Brumbull.

bízhg•ë *a¹ f sh a at bot(Asparagus acutifolius)* Shparg gjetheheshtak.

bízhg•ë *a² f sh a at vjet tek bujq* Kular që lidh shtizën e parmendës me zgjedhën.

bizhmáj•ë *a f sh a at* Arë e mbjellë me bizele.

bízhmé *ja f sh - të bot krahin (Myrica)* Shkurre a pemë me gjelbërim të përhershëm, me gjethe heshtake deri 10 cm të gjata, të vendosura si spirale përgjatë degëve, që lidh kokrra si të mares.

>**MËRKI A**.

bizhuterí *a f sh - të f*

♦ *sh* Stoli vetjake të punuara me metale të vyer si dhe me gurë të çmuar.

♦ Dyqan ku tregtohen stoli të tilla.

bizhutiér i *m sh ë ët* Mjeshtër i punimit të bizhuterive.

bizhutiér•e *ja f e* **BIZHUTIER I**.

bjâ (me) *kal va - G* Njollo; përlyej.

bjâ (me u) *na (u) - G vetv dhe pës e* **BJA** (me).

bjáf•ë *a f A* Tagji. >**BJAV•Ë A**.

bjâh•em *G* >**BJA** (me u).

bjahní *ndajf Ç* Krejt; fare. **Janë bjahni njëlloj** janë krejt njëlloj.

bjâj *G* >**BJÂ** (me).

bják•ë *a f* Bojë e bardhë.

bjâm•ë (i) *e (e) mb G* I përlyer; i llangosur.

bjáv•ë *a f A* Tagji.

bjeg u *m A* Qarje; vajtim.

bjegr•ój *jokal óva úar* A Qaj; vajtoj (për vdekjen e dikujt).

bjej *kal ta tur* A Blej.

bjéjtur (i e) *mb* A I blerë.

bjél•ë *a m sh a at* G Batanije.

bjelísh•ë *a f sh a at* *bot* (Melica) Bar i imët që mbin tufa-tufa dhe bleron edhe gjatë dimrit.

bjéll•ë *a f sh a at* *mek* Shufër metali që lidh dy pjesë të lëvizshme të një mekanizmi; shufër e tillë midis pistonit dhe boshtit të transmisionit.

bjellogardíst *e mb hist* I bjellogardistëve; që ka të bëjë me bjellogardistët.

bjellogardíst *i m sh ë ët hist* Anëtar i bashkimit të forcave antikomuniste gjatë Luftës Civile në Rusi (1917-1922/3).

bjellorús *e mb* I Bjellorusisë; që ka të bëjë me Bjellorusinë, me banorët a vendësit e saj.

bjellorús *i m sh ë ët* Banor a vendës i Bjellorusisë.

bjellorús•e *ja f sh e et f e* **BJELLORUS I.**

Bjellorús *a m gjeog* Republikë e pavarur në Komënuelthin e Shteteve të Pavarura (në ish BRSS).>**BELARUS I.**

bjellorúsisht *ndaif* Në gjuhën e bjellorusëve.

bjellorúsisht•e *ja f gjuh* Gjuhë zyrtare e Bjellorusisë; gjuhë e grupit të sllavishtes lindore, bashkë me rusishten e ukrainishten.

bjen *G veta III dëft tashme* **BIE.** **Bjen breshën** bie breshër.

bje•nj¹ *kal jta jtur* A Blej.

bje•nj² *kal jta jtur veta III A* (Gruaja) lind, bën (djalë, vajzë).

bjer *urdh e* **BIE.** **Ma bjer një gotë ujë! Bjere këtu!** sille! **Bjeri!** qëllaje!; silli!; godite!

*

Bjeri t'i biem Rrëmuje e madhe; (lojë) pa sistem, pa plan.

Bjeri se i bie bukur! *tall* Fol sa të kesh qejf, por s'po ta var kush.

bjer (i e) *mb* A I blerë.

bjerr¹ *kal bóra bjérrë* Humbas. **Iu bjerrtë shpirti!**

bjérr² *kal G* >**BJERR•Ë** (me).

bjerradítë *mb* >**BJERRADITËS E.**

bjerradít•ë *a f* >**BJERRADITËS I.**

bjerradítës *e mb* (Njeri) që e humb kohën kot ose e kalon ditën pa punë duke u marrë me gjëra të kota.

bjerradítës *i m sh - it* Njeri që e humb kohën kot ose e kalon ditën pa punë duke u marrë me gjëra të kota.

bjerradítës•e *ja f sh e et f e* **BJERRADITËS I.**

bjerrafát *e mb* Fat-humbur; fatkeq.

bjerrafát *i m sh ë ët* Njeri fathumbur a fatkeq.

bjerrafát•e *ja f sh e et e* **BJERRAFAT I.**

bjerrakóhës *e mb* (Njeri) që e shkon kohën kot.

bjerrakóhës *i m sh a at* > **BJERRADITËS I.**

bjerramót *i m sh e et* > **BJERRADITËS I.**

bjerramót•e *ja f sh e et f e* **BJERRAMOT I.**

bjérrë *ndaif* G

♦ Pa dobi; (e çoj) dëm diçka. **E la fjalën bjerrë** nuk e mbaj fjalën.

bjérr•ë (me) *kal bóra bjerrë* G E mundoj shumë në punë (dikë); e keqtrajtoj (dikë).

bjérrë (i e) *mb* A, G I shkuar dëm; i padobi.

bjérrë (me u)¹vetv bóra (u) bjérrë G

♦ >BIRR•EM.

♦ Bie nga një lartësi e vritem keq.

bjérrë (me u)²vetv bóra (u) bjérrë G Vishem në të zi.

bjérrë (me u)²vetv bóra (u) bjérrë G Lodhem shumë, dërrmohem në punë.

bjérrët (i e) mb vjet I rrëzuar. [...Neve të tjerët të bjerrt', të mjerët (JV).]

bjérrj•e ja f sh e et Humbje; prishje.

bjérrtas ndajf G

♦ Pa dobi; me humbje.

♦ Kot; pa dobi.

bjérrun (i e)mb G

♦ I shkuar dëm; i humbur. [I urti s'thot kurr se asht mund i tretun, e mot i bjerrun (KA).]

♦ I ligështuar në trup; i ligur.

♦ I keqtrajtuar.

bjérrunit (të) as G Humbje; shkuarje dëm; firo.

bjérrur (i e) mb I humbur; i shkuar dëm (kot).

bjeshkalí u m sh j jt G Bjeshkatar; barí mali.

bjeshkatár e mb poet I bjeshkëve; i kullotave alpine.

bjeshkatár i m sh ë ët

♦ Malësor i bjeshkëve.

♦ Bari; baxhatar.

♦ *libr* Alpinist.

bjeshkatár•e ja f sh e et

♦ Bareshë mali (bjeshke).

♦ Baxhatare.

♦ *libr* Alpiniste.

bjeshkáv jokál G >BJESHKAV•Ë (me).

bjeshkáv•em G vetv dhe pës e BJESHKAV. >BJESHKAV•Ë (me u).

bjeshkáv•ë (me) jokál a ë G E kaloj kohën në bjeshkë, pa e vrarë mendjen për punët.

bjeshkáv•ë (me u) a (u) - G vetv e BJESHKAV•Ë (me).

bjeshkávj•e a f G Moskokëçarje për punë.

bjéshkë si kallëzues: E bëj bjeshkë e teproj; e zmadhoj së tepërmi.

bjéshk•ë a f sh ë ët

♦ Kullotë malore.

♦ Malësi. **Veroj në bjeshkë.**

♦ (në emra gjeografikë): [më larg mezi dallohen shkëmbinjtë e Bjeshkëve të Nemuna (EM).]

♦ Tokë gurishte.

*

Shoh përtej bjeshke (prapa malit) Jam parashikues; shoh larg.

bjeshkësi a f G Malësi.

bjeshkëtár e mb G Malësor. **Djalë bjeshkëtar.**

bjeshkëtár i msh ë ët G

♦ Ai që veron në bjeshkë.

♦ Malësor.

♦ Alpinist.

bjeshkëtar•e *ja f sh e et*

♦ *f e* **BJESHKËTAR I.**

♦ Baçicë.

bjeshkí a *f G* Përpunim i qumështit.

bjeshkím i *m*

♦ Verim në bjeshkë.

♦ Nxjerrje e bagëtisë në bjeshkë për verë.

bjeshk•óhem *vetv óva (u) úar* Veroj në bjeshkë.

bjeshk•ój *kal óva úar*

♦ Veroj në bjeshkë.

♦ Nxjerr në bjeshkë (*bagëtinë*).

♦ Çoj për verim në bjeshkë (*dikë*).

bjeshkór i *m sh ë ët* > **BJESHKATAR I.**

bjeshkór e *mb (Kullotë)* malore, alpine.

bjeshk•úer óre *mb G* > **BJESHKOR E.**

bjeshtáre t *f sh etn G* Festë e bulmetit.

bjét•ë a *f sh a at A* Koshere bletësh; zgjua.

bjétur (i e) *mb A (Send)* i blerë.

bjézga-bjézga *ndajf G* Ashkla-ashkla.

bjézg•ë a *f sh a at* Ashkël e madhe.

*

Iki rrezga me bjezga Iki me nxitim.

bjezg•óhet *pavet dhe pës e* **BJEZG•OJ.** > **BJEZG•UE** (*me u*).

bjezg•ój *kal krahin G* > **BJEZG•UE** (*me*).

bjezg•úe (me) *kal óva úe krahin G* Ashkëloj (*një copë druri a dërrase*); bëj ashkla.

bjezgúem (i) e (e) *mb krahin G I* ashkëluar; i bërë ashkla-ashkla.

bjézhg•ë a *f G* Korie.

bj. fj. shkurt BIE FJALA. [Çdo diktator tjetër... si bj. fj. Hitler-i - s'ka rrugë tjetër ndër punët e kulturës së vertetë veç me kopjue vepra të hershme me pak a shumë talent. (KM).]

bjond e *etj.* > **BIOND E** *etj.*

bjúa•nj *kal jta jtur kal A* Bluaj.

bjúer A *pës e* **BJU•IJ.** > **BLUAR (i e).**

bjúi•j *kal ta tur A* Bluaj.

bjúitur (i e) *mb A I* bluar.

bjúkull i *m sh a at A* Përbindësh.

bjúz•ë a *f sh a at* Fugë (*lodër*); fjuzë.

Bk *kim shkurt i* Berkelium.

BK ja *shkurt i*

♦ Balli Kombëtar.

♦ Banka Kombëtare.

♦ Banka e Kursimeve.

♦ Biblioteka Kombëtare.

BKFSH ja *shkurt i* Bashkimi Kombëtar i Fermerëve Shqiptarë.

BKSH ja *shkurt i* Banka Kombëtare e Shqipërisë.

BKT ja *shkurt i* Banka Kombëtare Tregtare.

blác•ë a f sh a at Vend me shkurre e driza të dendura e të pakapërcyeshme; pyll i ulët me shumë ferra e driza. >**KULLUSM•Ë A.**

blándës i m sh a at G Plëndës.

blán•e ja¹f sh e et

♦ Shkop.

♦ Thupër e shkurtër.

blán•e ja²f sh e et Eshkë.

blán•ë a¹f sh a at

♦ Shenjë ose dangë e mbetur në trup nga një plagë, goditje a sëmundje. **E kam krahun gjithë blana. Plaga la blanë.**

♦ Njollë; shenjë me një ngjyrë tjetër, balë. **Blanë drite. Blanë yndyre. Dele me blana.**

♦ Sëmundje e disa bimëve, që shfaqet me njolla të zeza në gjethet e në frytet. **Blana e ullirit. I ra blana.**

blán•ë a²f sh a at *bot* Pjesë e drurit që vjen fill pas myjës ose zemrës së drurit dhe shkon gjer te barma. >**URR•Ë A.**

bláng•ë a f sh a at Blanë; pullë.

blanisht•ë a f sh a at *bot* Pjesë e zezë e drurit nën lëkurë.

blankíst e mb I blankizmit; që ka të bëjë me blankizmin.

blankíst i m sh ë ët Pasues a ithtar i blankizmit.

blankíst•e ja f e **BLANKIST I.**

blankíz•ëm mi m fil Pikëpamje majtiste sipas së cilës revolucioni socialist duhet të bëhet nga një grup i vogël konspiratorësh (*e parashtruar nga Lui Ogyst Blanki - 1805-1881*).

blánóz i m sh ë ët *orn* (*Oriolus oriolus*) Fikës i verdhë.

blánj•ë a f sh a at Ç

♦ Thelë a copë e madhe.

♦ Trung a cung druri.

blaq i¹m sh ë ët Torollak; rrotë; budalla.

blaqi²m sh ë ëtPispilluq; spitullaq.

blasfemí a f sh - të libr Fjalë a shprehje pa respekt për diçka të shenjtë.[**Këtu kemi të bëjmë me një blasfemi artistike dhe jo me një rrëmbim atributësh të Mesisë në kuptimin teologjik.** (ShS).]

blasfem•óhet *pavet dhe pës e* **BLASFEM•OJ.**

blasfem•ój *jokal óva úar libr* Vë gojë më Zotin; flas pa respekt për diçka të shenjtë.

blasfemúes e mb Që blasfemon.

blasfemúes i m sh - it Ai që bën blasfemi.

blasfemúes•e ja f e **BLASFEMUES I.**

blasto- *fjalëform* Blasto-.

blastodérm i m sh a at Qelizë e formuar nga ndarja e vezës së gjitarëve.

blastogjenetík e mb bio I blastogjenezës; që ka të bëjë me blastogjenezën.

blastogjenéz•ë a f bio Riprodhim aseksual.

blastóm•ë a f sh a at *mjek* Tumor me qeliza të pazhvilluara e të padiferencuara.

blastomicéte t f sh *bot* Lloje fugeshe që shkaktojnë blastomikozë.

blastomikóz•ë a f mjek Sëmundje e shkaktuar nga funge parazitare.

blastúl•ë a f sh a at *bio* Fazë e hershme e embrionit të përfutur nga ndarja e vezës.

blát•ë a¹f sh a at

♦ *fet* Mblatë; mblatës.

♦ Vulë.

blát•ë a²sh a at Dhuratë.

blát•ë a³sh a at Tokë mbujake; ligatinë.

blatím i¹m sh e et Dhurim; gjë e dhuruar; dhuratë. **Blatimet e martesës.**

blatím i²m sh e et Flijim.

blatísh•ë a f sh a at Baltishtë; baltovinë.

blat•óhem óva (u) úar

I *vetv* I kushtohem me gjithçka, jepem me mish e me shpirt pas dikujt a pas diçkaje.

II *pës e* **BLAT•OJ.**

blat•ój kal óva úar

♦ *fet* I fal dhurata (*një hyjnie*).

♦ *lart* I dhuroj (*dikujt*) diçka si shenjë mirënjohjeje ose kushtimi; i kushtoj. **Iblatojnë këngë.**

blatór i m sh ë ët Blatues.

blatúar (i e) mb

♦ I kushtuar me gjithçka; i dhënë me mish e shpirt pas dikujt a diçkaje.

♦ (*Send*) i dhuruar a kushtuar një hyjnie.

blatúes i m sh - it Ai që blaton.

blatúes•e ja f e **BLATUES I.**

BLD ja shkurt i Bashkimi Liberal-Demokrat.

ble (me) kal va - G >BLE•J.

ble ja f sh a at krahin G Litar a rrip me lëvore druri, me të cilin gjuhet guri. >**BAH•E JA.**

ble ni¹m sh j jt >BLE U¹.

ble ni²m sh j jt G Tufë lulesh; buqetë.

ble ni³m sh j jt G

♦ Mish i fortë, plot me damarë.

♦ *sh* Fije të forta të perimeve të lashtuara.

ble u¹ ose blê u m sh j jt G

♦ Vëllim. [*vjetin 1910 botuen të parin blê të ktij kolekcioni folkloristik, nen titullin*

«**Visari Komtar**» (GjF).]

ble u²m sh j jt

♦ Gjethe të sipërme të kokës së lakrës.

ble u³m sh j jt

♦ Tufë qimesh; xhufkë.

♦ Bashkë leshi.

ble u⁴m sh j jt Leskër ose ashkël e çarë në dru, por e pashkëputur.

blébi të m sh ushq J Kikirikë të pjekur.

blec e mb G Lakuriq, i zhveshur.

blecí a f G Lakuriqësi; të qenët i zhveshur, pa fije petku në trup.

blecím i m G Lakuriqje; zhveshje lakuriq.

blec•óhem vetv G >BLECUE (me u).

blec•ój kal G >BLEC•UE (me).

blec•úe (me) kal óva úe G Zhvesh lakuriq; e lë (*dikë*) pa fije petku në trup.

blec•úe (me u) óva (u) úe G vetv dhe pës e **BLEC•UE (me).**

blecúem (i) e (e) mb G I zhveshur lakuriq.

Bled i m shkurt i Bledar.

bléd•e ja f krahin G Dele e bardhë.

blefarít i *m mjek* Malcim i kapakut të syrit.

blegësh•ë a *f G* >**BLEG•Ë** A.

blég•ë a *G f sh* a at Bareshë. [Këndon blega zanë në mal,/ Mendon se s'po ndien kush (Pop).]

blegëri•j *jokal ta tur*

♦ *veta III (Delja)* lëshon blegërimë. [Ku i kini delet që blegërinin kullotave? (BXh).]

♦ *fig* Vajtoj; qaj me dënësë.

blegërim•ë a *f sh* a at

♦ Britmë a zë që lëshon delja.

♦ Vajtim; e qarë me dënësë.

blegërit•ë (me) *jokal i ë kryes veta III G* >**BLEGËRI•J**.

blegër•ón *jokal ói úar kryes veta III* > **BLEGËRI•J**.

blegërúsh•ë a *f G*

♦ Dele që blegërin fort.

♦ *fig* Llafazan.

blegrësh•ë a *f sh* a at *G* Bareshë. [kce blegreshat hijevet, porsì Zanat mrizevet (GjF).]

blegrí (me) *jokal u - G (Delja)* lëshon blegërimë.

blegrí a *f G* Degë e ekonomisë bujqësore që merret me rritjen e mbarështimin e bagëtisë; tërësi e dijeve dhe përvojë për rritjen dhe për përmirësimin e bagëtisë së imët e të trashë.

>**BLEGTORI** A.

blegrím•ë a *f sh* a at *G* Britmë a zë që lëshon delja.

blegrít *jokal G* >**BLEGRI** (me).

blegtór e *mb* >**BLEGTORAL** E.

blegtór i *m sh* ë ët

♦ Ai që merret me rritjen dhe me mbarështimin e bagëtive; punonjës i blegtorisë. [A asht populli shqiptar ma fort bujk, apor blegtor? (KM).]

♦ Barí.

blegtorál e *mb* I blegtorisë; që ka të bëjë me blegtorinë; (*prodhim*) që merret a sigurohet nga blegtoria; (*njeri*) që merret me blegtori. **Fermë** (*prodhime*) blegtorale. [Kjo karakteristikë e miteve të eposit nuk është përmendur mbase nga druajtja se duke cilësuar karakterin blegtoral të tyre mund të inkurajohej teza e karakterit shtegtimtar të shqiptarëve si popull, që është mbrojtur kryesisht në shkollën albanistike të sllavëve. (ShS).]

blegtór•e ja *f sh* e et *f e* **BLEGTOR** I.

blegtorësh•ë a *f sh* a at

♦ Delmere.

♦ Çobaneshë.

blegtorí a *f*

♦ Degë e ekonomisë bujqësore që merret me rritjen e mbarështimin e bagëtisë; tërësi e dijeve dhe përvoja për rritjen dhe për përmirësimin e bagëtisë së imët e të trashë.

♦ > **BAGËTI** A. Kullotë për blegtori.

blegt•úer óri *m sh* órë órët *G* Blegtor.

blej t *sh* i **BLE** U^{1, 2, 3}.

blej-bléj *mb G (Mish)* i fortë; plot me damarë, me deje.

ble•j va rë

I *kal*

♦ Marr kundrejt pagesës (*një mall etj.*). **Blej** mallra me shumicë. E paske blerë shtrenjtë.

[Ish pak si i vrenjtur se s'kish me se të blinte bukë. (DhP).]

♦ *keq* E bëj për vete (*dikë*) me anë të ryshfetit; i jap mitë ose dhurata (*dikujt*) për qëllimet e mia. [U përpoq edhe një herë t'a blinte Kont Uranin me të holla (AE).]

♦ *bis* Përfitoj nga mendimet a nga aftësitë e dikujt; përpiqem të marr vesh diçka prej dikujt.. **Ia blej mendjen dikujt** e marr me mend, e kuptoj se çfarë ka në mendje dikush.

♦ *bis* Mësoj; kuptoj. **Fëmija blen shumë. Ai të blen në çast.**

II jokaj Bëj blerje. **Blej lirë e shes shtrenjtë.**

*

Blej mend Dëgjoj shumë e flas pak.

E bleu sa i biri të amën *G* E bleu shumë shtrenjtë.

Shes qen e blej këlyshë Bëj tregti me humbje.

blej i m sh e et (Një) dorë lesh, li etj.

bléj•ë a f sh a at Blerje; të blerët.

bléjz•ë a f sh a at Fije për litarë, thasë etj., që del nga kërcelli i kërpit a i lirit të rrahur.

blejzím i m Kthim në tufa; bërje tufa-tufa.

blejz•óhet úa (u) úar

I pavet Bëhet tufa-tufa.

II pës e BLEJZ•OJ.

blejz•ój kal óva úar E bëj tufa-tufa.

blem i m sh e et *G* Treg.

blém•e ja (e) f sh e et *G* > **BLERJ•E A.**

blém•ë (i) e (e) mb *G*

♦ I blerë (*në treg*); që është marrë kundrejt pagesës.

♦ (*Veshje etj.*) e gatshme; jo me porosi. >**BLERË (i e).**

blémës e,blémës i *G*>**BLERËS E, BLERËS I.**

blémj•e ja f sh e et *G* Blerje; të blerët.

blen i m sh e et Vëllim (*i një botimi*). [pjesë e një projekti afatgjatë, që ka filluar të zbatohet qysh në vitin 1974, kur doli bleni i parë. (ShS)]

blénd•ë a f sh a at *gjeol* Mineral që është burim kryesor i zinkut, i përbërë nga kristale të sulfurit të zinkut. >**SFALERIT I.**

blením i m Qepje; bashkim me qepje.

blen•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BLÉN•OJ.**

blen•ój kal óva úar Qep bashkë (*dy copa*).

blenúar (i e) mb (*Copa*) të qepura bashkë.

bléra t (të) f sh

♦ Gjëra të blera.

♦ Pazar, treg; blerje në pazar. **Listë e të blerave.**

blerák e mb I blertë; në ngjyrë të blertë të çelët.

blérë mb I blertë. **Fusha blerë.**

blérë (i e)¹mb

♦ I marrë në treg a nga dikush kundrejt pagesës.

♦ (*Mall*) i gatshëm; që nuk është bërë në shtëpi. **Qilim i blerë.**

♦ *keq* (*Njeri*) i bërë për vete nga dikush me anë të parasë a të ryshfetit; i korruptuar.

blérë (i e)²mb *G* I blertë; me ngjyrë të blertë.

blér•ë (me) jokaj i ë veta III *G* Bleron; jeshilon.

blér•ë (e) f sh a at (të)

♦ Blerje; veprim i blerjes.

♦ *sh* Sende të blera.

blér•ëm (i) me (e) mb >BLERTË (i e).

blérës e mb

♦ (*Firmë etj.*) që blen.

♦ Që ka të bëjë me mundësinë për të blerë. **Aftësi (fuqi) blerëse e lekut.**

blérës i m sh - it Ai që blen.

blérës•e ja f sh e et f e BLERËS I.

bléré t (të) as Blerje. **S'ka të blerë** është shumë i vyer.

blerím i m

♦ Mbirje e barit; dalje e gjetheve të blerta; veshje me bimësi të blertë; mbulim me bar e me bimësi të blertë. >**GJELBËRIM I; JESHILIM I.**

♦ Të qenët i blertë nga bari a bimësia. [**Ç'janë njato fusha andej kufinit,/ tanë veshë me blerim për bukuri?** (BP).]

♦ *përmb* Zonë e blertë.

♦ Blertësi.

blerín•ë a f sh a at Vend i mbuluar me bar e bimësi të blertë; lëndinë.

blerís kal a ur Mbjell me bar (*një copë vend*).

blerísj•e a f Mbjellje me bar (*e një copë vendi*).

blerísur (i e) mb I mbjellë me bar.

blerísht•ë a f sh a at Vend i bleruar me bar ose me bimësi të blertë.

blérj•e a f sh e et Marrje kundrejt pagesës. **Çmimi i blerjes.**

bler•óhet vetv úa (u) úar veta III (Vendi) merr ngjyrë të blertë kur mbin bari, kur vishet me bimësi të blertë; (*bima*) gjelbëron, mbushet me gjethe të blerta.

bler•ón¹jokal ói úar veta III (Vendi) merr ngjyrën e barit të njomë a të bimësisë së blertë; (*bima*) gjelbëron, mbushet me gjethe të blerta.

bler•ón²jokal ói úar veta III sh krahin Dalin me shumicë; gëlojnë. **Blerojnë krimbat.**

blerór e mb I blertë; i bleruar.

blerósh e mb poet I blertë. [**Tash ajo gjëmë e parë shndrrohet në klithmë të fuqishme të detit blerosh të shqetësuar për jetën e pamposhtur** (EM).]

blértë (i e) mb (Vend) i mbuluar me bar e bimësi të gjelbër; i gjelbër; jeshil. **Zonë e blertë e qytetit.**

Hardhje e blertë zool Zhapi.

blért•ë (a) f sh a at (të) Ngjyrë midis jeshiles së çelët dhe jeshiles me nuancë të verdhë.

blertësi a f libr Ngjyrë e blertë e bimësisë.

blerúar (i e) mb I mbuluar me bimësi të gjelbër; i gjelbëruar. [**Reja, era, lumi, deti i shkumbëzuar,/ Malet, fushat dhe livadhet e bleruar** (NF).]

blerúesh•ëm (i) me (e)I blertë. [**Edhe i ambli flladi e erës/ E perkthen n' për gjeth t' blerueshëm** (GjF).]

blerúsh e mb I blertë.

bles e mb G>BLERËS E.

bles i m G>BLERËS I.

blés•e ja f G >BLERËS•E JA.

blésh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Mall*) që mund të blihet.

♦ (*Njeri*) që mund të thyhet, të korruptohet me para.

blet *a f sh a at* A Zgjuar blete.

bletakéqas *ndaif* Me të keq; me mundim të madh; me dhimbje.

bletár *i m sh ë ët* Rritës a mbajtës bletësh; bletërritës.

bletár•e *ja f e* **BLETAR I.**

bletarí *a f* Rritje a mbajtje e bletëve. >**APIKULTUR•Ë A.**

blétas *ndaif*: **Luaj bletas** bëj një lojë në të cilën një rreth lojtarësh vënë njërin në mes dhe përpiqen ta prekin pa i zënë tjetri.

blétaz *ndaif* >**BLETAS.**

bléte *mb f kopsht K (Dardhë)* e butë dhe e ëmbël që e lakmojnë bletët.

bléte•e *ja f sh e et kopsht K Dardhë* e butë dhe e ëmbël që e lakmojnë bletët.

blétë

I *si mb fig (Punëtor)* shumë i zoti e i shkathët; (*grua a vajzë*) shumë punëtoare.

II *si ndaif* >**BLETAS.**

blét•ë *a f sh ë ët*

♦ *ent (Apis mellifica)* Mizë fluturake e apideve me trup të murrmë të mbuluar me push të verdhë, me thumb në bisht, që mbledh nektarin dhe polenin e luleve dhe bën mjaltë e dyllë.

Bashi i bletës matkë; mbretëreshë e zgjoit. **Mbretëresha e bletëve.** **Mashkull i bletës.** **Hoje bletësh.** **Zgjuar (koshere) bletësh.**

♦ *përmb* Tërësi e këtyre mizave që rrojnë si familje në një zgjuar; zgjuar me një familje të kësaj mize. **Bletë e re.** **Lëshoi bleta** bleta roiti, u shtua me bletë të re. **Mbledh (shtie në koshere) një bletë.**

*

Është bletë e paprerë Është i kamur.

Ia bëj bletë Ia marr mendtë; e trullos; e ngatërroj keq.

Si bletë shkëmbi (*Njeri*) që s'i ka duk puna; që nuk prodhon gjë.

**

bletë e egër *ent* Bletë e pazbutur, ose bletë e ikur nga zgjoit që vendoset në zgavër druri ose shkëmbi.

bletë mjaltëse (*Apis mellifica*) Bletë e zbutur që prodhon mjaltë dhe dyllë.

bletë punëtoare *ent* Bletë shterpë që mbledh ushqim dhe mirëmban zgjoit.

bletë shkëmbi Bletë e egër që bën zgjuar në zgavër guri.

bletëkápës•e *ja f sh e et* Kafaz teli për të mbledhur bletën e re që roiti.

bletëngrënës *e mb (Zog, kandërr)* që ushqehet me bletë.

bletërí *a f* >**BLETARI A.**

bletërritës *e mb (Mjeshtëri)* e rritjes së bletëve.

bletërritës i m sh - it Mjeshtër i rritjes së bletëve; bletar.

bletërritës•e *ja f sh e et f e* **BLETËRRITËS I.**

blétëz *ndaif* >**BIZË.**

blétëz *a f sh a at bot*

♦ Bar blete; milcë.

♦ Lëpjetë.

bletísht•e *ja f* >**BLETOR•E JA.**

bletór•e *ja f sh e et*

♦ Vend me zgjoje bletësh; park bletësh.

♦ Tërësi e zgjojeve të bletëve që ka një bletërritës.

bleth *i m sh e et*

♦ Fashikull.

♦ Libërth.

bli ni¹m sh j jtë ikt (*Acipenser sturio*) Peshk i madh deti a i ujerave të ëmbla, me sharrëz në kurriz, me mish të shijshëm; nga vezët e tij nxirret havjari i zi.

blî ni²m sh j jt G > **BLI RI**. [Po qysh mordja, o vlla, me na harrue?/ Nanë e tatë kah kalben për nan bli (CV).]

bli ni³ urdh e BLEJ.

bli ri m sh j jtë

♦ *bot* (*Tilia paltyphyllos*) Dru i tiliaceve 20-40 m i lartë, me fletë të gjelbër si në të verdhë; lulet hermafroditë kanë amëz mjalti dhe përdoren të thara për çaj që zbut kollën.

♦ Lëvore e brendshme e blirit, që përdoret si spango ose për të thurur litarë.

blibárdh i m sh ë ët ikt (*Acipenser maccarii*) Bli i Adriatikut.

blic i m sh e et foto Llambë me ndriçim të fortë e të menjëhershëm, që përdoret gjatë fotografimit. [harxhon të fundmen vetëtimë/ si reporteri të fundit blic (IK).]

blíck•ë a f sh a at G Rrotë penjsh; mëqik me penj.

blickríg u m usht Luftë rrufë.

blíd•ë a f sh a at Shportë e vogël hekuri, që i vihet në turi një kali që kafshon dhe që nuk është i shtruar.

blig u m sh a at G Shtizë e qerres.

blíg•ë a¹f sh a at Lagëse për ajazmë.

blíg•ë a²f sh a at Koçan misri pa kokrra ose copë druri për të shkoqur misër.

bligím i m Spërkatje me ujë.

blig•ój kal óva úar Spërkat me ujë.

bligúar (i e) mb I spërkatur.

bligj•e ja f sh e et

♦ *tek* Kunj druri që përdoret për të vizatuar e për të lëmuar vorbat; kruashkë.

♦ *teks* Kunj druri me kokë, që përdoret për të mbajtur lëmshet e penjve.

blíhem bléva (u) bléré pës e BLEJ. Ky njeri nuk blihet (me para) ky njeri nuk korruptohet me para.

blij blíjtë sh i BLI RI.

blik u¹m sh ë ët G Tufë lulesh; buqetë.

blik u²m sh ë ët G Kashtë gruri.

blík•ë a¹f > BLIG•Ë A¹.

blík•ë a²f > BLICK•Ë A.

blim i m krahin G Bluarje. **Rendi i blimit në mulli**.

blin i m > BLI NI^{1,2}.

blináj•ë a f sh a at > BLINISHT•Ë A.

blindázh i m sh e et usht Ndërtim me një mbulesë të fortë, që i qëndron zjarrit të artilerisë dhe që shërben për mbrojtjen e forcave të gjalla; strehim i blinduar.

blínd•ë a f sh a at Mburojë çeliku e mjeteve ushtarake të transportit për t'i mbrojtur nga predhat. > **KORAC•Ë A**.

blindëshpúes e mb usht (Predhë) në gjendje të shpojë blindën ose objekte të blinduara.

blindëshpúes i m sh - it usht

♦ Armë për shpimin e objekteve të blinduara.

♦ Luftëtar i pajisur me armë për shpimin e blindave.

blindím i m Përforsim me mburojë çeliku kundër armëve të zjarrit.

blind•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BLIND•OJ.**

blind•ój kal óva úar *usht* Përforcoj a vesh me blindë (*një automjet etj.*); pajis një mjet a një strehim me mburojë çeliku ose e përforcoj për ta bërë të qëndrueshëm kundër predhave.

blindúar (i e) mb usht

♦ (*Strehim, jelek etj.*) i veshur me mbulesë kundër armëve të zjarrit.

♦ (*Divizion*) me mjete të veshura me mbulesë kundër armëve të zjarrit.

blinísht•e ja f sh e et > BLINISHT•Ë A.

blinísht•ë a f sh a at Pyll bliri.

blinóre t f sh bot Familje e llojeve të blirit.

blinórë t m sh ikt Familje e peshqve si bliri.

blínjë t ikt sh i **BLI NI**^{1, 2}.

blinth i m sh e et bot Bimë barishtore e moçaleve, me kërcell të trashë dhe me fije të holla si shtiza.

bliqín i m sh ë ët bot (*Butomus umbellatus*) Bimë uji shumëvjeçare me gjethe heshtake deri 1 m gjatësi, me lule të vogla ombrellore bojë lejla.

blir i m sh ë ët bot > BLI ni.

blir•ë (me) jokall G (Lumi) del nga shtrati; vërshon.

blirím i m sh e et Dalje e lumit nga shtrati; vërshim i lumit.

blir•ój jokall óva úar

♦ *veta III (Lumi)* del nga shtrati; vërshon.

♦ *fig krahin* Dal mendsh; çmendem.

blirój•ë a f sh a at Dalje e lumit nga shtrati; vërshim. >**BLIRIM I.**

blístër mb (*Bakër metalik*) i papastër; me përzierje të huaja.

blíxh•ë a f krahin G Furkë e shkurtër për të dredhur lesh etj.

bljéd•ë a f sh a at G E çarë në gur.

blóçka-blóçka ndajf Gunga-gunga; plot me gunga.

blóçk•ë a¹ f sh a at

♦ Kalli misri pa kokrra; kacarrum misri.

♦ Boçë pishe.

blóçk•ë a² f

♦ Nyjë e trashë në dru.

♦ Gungë.

blof i m sh e et

♦ Mashtrim në lojë e letrave për ta bërë kundërshtarin të besojë të kundërtën e gjendjes së vërtetë.

♦ *fig* Fjalë ose veprim që ka për qëllim të ndikojë mbi kundërshtarin, duke e mashtruar me gjëra të paqena; veprim mashtrues, mashtrim.

blofist i m sh ë ët Ai që bën blof (*në lojë me letra etj.*).

blofist•e ja f e **BLOFIST I.**

blof•óhet úa (u) úar *pavet e* **BLOF•OJ.** Ta tregoj unë si blofohet.

blof•ój jokall óva úar Bëj blof (*në lojë me letra*).

blog u m sh ë ët inf (**weblog**) Ditar vetjak në rrjetin www.

blogím i m sh e et inf Shkrim në ditarin vetjak të rrjetit www.

blog•óhet *pavet dhe pës e* **BLOG•OJ.**

blog•ój kal dhe jokall inf Shkruaj, lexoj a redaktoj (diçka) në ditarin vetjak të rrjetit www.

blogosfér•ë a f inf Tërësi e ditarëve të rrjetit www.

blogúar (i e) *f inf* I botuar në ditarin vetjak të rrjetit www.

blogúes i m sh - it *inf* Ai që shkruan, lexon a redakton në ditarin e rrjetit www.

blogúes•e ja *inf f e* **BLOGUES I.**

blogúr•ë a f sh a at *krahin*

♦ Lëvozhgë e drurit.

♦ Lëkurë e frutave dhe perimeve.

blogurína at *f G* Qëresa të frutave dhe perimeve.

blojc i m sh a at *G >* **MULLIS I.**

blój•ë a¹ f sh a at

♦ Bluarje. **Mulli bloje.**

♦ Sasi mielli e bluar njëherësh.

♦ Pluhur sharre; tallash i imët.

*

Vihem në blojë *keq* Nis të flas e s'di të mbaroj; grij si stragëz mulliri.

blój•ë a² f sh a at *krahin G* Mbulesë; mbulojë.

blójtës i msh - it Mullis. **>BLUAJTËS I.**

blójtës i m sh - it Mullis. **>BLUAJTËS I.**

blójtës•e ja *f*

♦ *f e* **BLOJTËS I.**

♦ Makinë bloje.

blókëra t f sh Kashtë e imët e mbetur pas shirjes, lëmishte; të fshira.

blór•e ja f sh e et Hobe; vlore.

blorít *jokal i ur veta III (Kau etj.)* myet; bën myyy.

blósk•ë a f sh a at Bujashkë; gdhendël.

blosh i f krahin kryes sh G Thërrmija; copëza të imëta që krijohen kur thyhet diçka.

blósh•ë a f sh a at *G* Brejtje; kalbje.

bloshít *kal krahin G >* **BLOSHIT•Ë (me).**

bloshít•et *G vetv veta III dhe pës e* **BLOSHIT >BOSHLIT•Ë (me u).**

bloshít•ë (me) *kal a ë krahin G* Thyej në copa të imëta; thërrmoj; shij.

bloshít•ë (me u) - (u) ë krahin G

I *vetv veta III* Thyhet në copa të imëta; thërrmohet; shihet.

II *pës e* **BLOSHIT•Ë (me).**

bloshítj•e a f krahin G Thyerje në copa të imëta; thërrmim.

bloshítun (i e) *mb krahin G* I thyer në copa të imëta; i thërrmuar; i shirë.

blóshk•ë a f sh a at Gungë; bloçkë.

blót•ë a f sh a at *fet* Oste.

blozák e mb I nxirë nga bloza; i zi si bloza.

blozár i m sh ë ët *vjet* Tra i vargut që mban kusinë mbi zjarr në oxhak.

blóz•ë a f sh a at

♦ Pluhur i zi që lë tymi kur kalon nëpër oxhak, tub etj. **I zi si blozë** shumë i zi.

♦ *bujq (Utilago)* Sëmundje e bimëve; prek kryesisht drithërat.

*

E bëj blozë E katranos (e nxiros) (*një punë*).

blozër•í a f përmb Papastërti; mbeturina të papastra.

blózët (i e) *mb* I bërë me blozë; i zi si blozë.

bloz•óhet úa (u) úar

I *veta III* Bëhet me blozë; zë blozë.

II *pës e* **BLOZ•OJ.**

bloz•ój *kal óva úar* Bëj a nxij me blozë.

blozór e mb

♦ I imët si blozë.

♦ I zi si blozë.

blóztë (i e) *mb* I zi si blozë.

blozúar (i e) *mb* I bërë (i mbuluar) me blozë.

blozh *kal G >BLOZH•Ë (me).*

blozh i¹m sh a at Brejtje; kalbje.

blozh i²m sh a at *ent>BLOZH•Ë A¹.*

blózhde *ndajf G* Thërmija-thërmija; copë e thërrime.

blozhdít *kal G >BLOZHDIT•Ë (me).*

blozhdít•et *vetv veta III G >BLOZHDIT•Ë (me u).*

blozhdít•ë (me) *kal a ë G* E thërrmoj; e bëj copë e thërrime; shij.

blozhdít•ë (me u) - (u) ë G

I *vetv veta III* Thërrmohet; bëhet copë e thërrime; shihet.

II *pës e* **BLOZHDIT•Ë (me).**

blozhdítj•e a m G Thërrmim.

blozhdítun (i e) *mb G* I thërrmuar; i bërë copë e thërrime; i shirë.

blózh•ë a¹f sh a at *ent* Molë; tenjë.

blózh•ë a²f sh a at Tallash; pluhur sharre.

blózh•ë (me) *kal a - G* Brehet; kalbet; bëhet tallash përbrenda.

blózh•ë (me u)- (u) ë G *vetv e* **BLOZH•Ë (me).**

blózh•ëm ma f sh ma mat > BLOZH•Ë A².

blózhët (i e) *mb G* I ngrënë nga blozha, mola.

blozhít *kal G >BLOZHIT•Ë (me).*

blozhít•em G >BLOZHIT•Ë (me u).

blozhít•ë (me) *kal a ëG*

♦ Prish; kalb.

♦ Brej; ha.

♦ Limoj.

blozhít•ë (me u) - (u) ë G *vetv dhe pës e* **BLOZHIT•Ë (me).**

blozhítun (i e) *mb G*

♦ I prishur; i kalbur.

♦ I brejtur a i ngrënë nga mola; i molitur

♦ I limuar.

blózhm•ë a f G Pluhur sharre; tallash i imët. **>BLOZH•ËM MA.**

blozhurín•ë a f sh a at Pluhur sharre; tallash i imët. **> BLOZH•Ë A².**

blu *mb* Që është me ngjyrë ndërmjet të blertës dhe vjollcës në spektrin e dritës, si qielli ose deti në mot pa re. **Bëhem blu në fytyrë** mavijosem nga të ftohtit. [Ti, yll blu i fatit mbi ballë të Atdheut,/ si shkohet në Kosovë, tregomë! (VZh).]

*

Kaskat blu Shenjë dalluese e trupave shumëkombëshe të OKB-së.

blu ja f sh - të

♦ Ngjyrë midis të blertës dhe mavisë; a bojë që përftohet nga përzierja e të blertës me vjollcën.

♦ *sport etj.* Skuadër e veshur me uniformë me këtë ngjyrë.

blu deti Ngjyrë blu me nuanca jeshile.

**

blu e çelët Ngjyrë blu si qielli pa re; ngjyrë e kaltër.

blu e errët Ngjyrë blu me nuanca të errëta.

blu e hapur >**BLU E ÇELËT.**

blu e lehtë Ngjyrë blu me nuanca të çelëta.

blu e fortë Ngjyrë blu me nuanca të errëta.

blu e mbyllur >**BLU E ERRËT.**

blu kobalti Ngjyrë blu me nuanca të blerta.

blu rej (blue ray) *tek* Disk optik me kapacitet deri 50 gigabajt.

blúaj blóva blúar

I kal

♦ E bëj miell ose pluhur (*drithin a diçka tjetër*); thërrmoj shumë hollë a imët. **Bluaj kafenë.**

Mulliri bluan ashpër (butë, imët, trashë).

♦ E grij; e brej. **E ka bluar mola qilimin.**

♦ Shtyp e shtrydh në mulli (*ullinj*).

♦ Tret në stomak (*ushqimin*). **Stomaku bluan ç't'i hedhësh.**

♦ *fig* Përvetësoj mirë, duke e përsëritur ose duke e përpunuar (*një lëndë mësimore*).

♦ *fig* Sjell e përsjell nëpër mend (*diçka*) për të gjetur një zgjidhje; e rrah me mend nga të gjitha anët. >**SHOSHIT. Bluaj me mend (në mendje, në kokë). Bluaj gjatë. Bluaj me vete (përbrenda).**

♦ *fig* Mendoj t'i bëj keq (*dikujt*); shestoj me mend (*një veprim të keq*). **Seç bluan ai (në kokë)! Bluan diçka të fshehtë.**

♦ *kryes veta III fig* I sjell dhimbje të thella ose mundime të vijueshme; e mendoj fort. **Më bloi reumatizmi.**

♦ *bis* Flas shumë dhe kot, llomotit, grij. **Bluan kot. Bluan me të thatë. Le të bluajë sa të dojë! Bluan si mulliri pa kokrra.**

II jokal (Mulliri) punon (*mirë, keq, hollë, trashë etj.*).

*

Ai mulli s'e bluan dot atë misër S'e bën dot atë punë; s'është më i zoti.

Bluaj (ha) egjër Mezi e mbaj frymën me bukë.

Bluaj (pres) trashë Flas pa u menduar; them budallallëqe.

Bluaj imët Them gjëra të holla; jam mendjemprehtë.

Bluaj të trasha Flas mbarë e prapë; them budallallëqe.

Bluaje, pa thuaje! Mendohu, pastaj fol.

Kush mëngoi, bloi *fj u* Kush ngrihet herët (në mëngjes) mbaron punë.

Kush vete në mulli doemos do të përmiellet *fj u* Kur do të bësh një punë, do të pranosh pasojat e saj.

Mulliri bluan me aq ujë sa ka *fj u* S'mund të bëhet diçka jashtë fuqive, jashtë mundësive etj., secili bën aq sa ka mundësi.

S'bluan më ai mulli

♦ Shkoi ajo kohë.

♦ S'është më në gjendje të punojë.

blúam (i e) *mb A* I bluar.

blúa•nj kal ta tur A >**BLUAJ.**

blúar (i e) mb

- ♦ I bërë si miell a pluhur; i thërrmuar shumë hollë a imët.
- ♦ (*Ushqim*) i tretur në stomak.
- ♦ (*Qilim, rrobë*) e bluar nga tenja.
- ♦ *fig* (*Mësim etj.*) i përvetësuar mirë.
- ♦ *fig* (*Mendim*) i rrahur me hollësi në mendje.
- ♦ *bis* I munduar keq nga një sëmundje.

blúar a (e) f sh a at (të) Bluarje; sasi drithi etj. e bluar njëherësh në mulli. **Dy të bluara kafe.**

blúarj•e a f sh e et Thërrmim në grimca shumë të imëta.

bluáshk•ë a f sh a at Ashkël e madhe që del nga sëpata, nga zdrukthi etj., gjatë prerjes së drurit ose metalit.

blúd•e ja f sh e et Tas druri; kupac.

blúdë (i e) mb I mykur.

- ♦ (*Verë*) e prishur; që ka humbur shijen.
- ♦ I çoroditur; i bastarduar.

blúd•ë a¹ f sh a at krahin G

♦ > **BLUD•E JA.**

♦ Enë a pjatë druri.

♦ *fig* Kupë e kresë.

blúd•ë a² f sh a at Myk që zë vera e lënë hapur për shumë kohë.

bl•úe (me) kal dhe jokál óva úe G > BLUAJ.

blúe (me u)- (u) - G pës e BLUE (me).

blúej kal dhe jokál G > BLUE (me).

blúem (i) e (e) mb G > BLUAR (i e).

blúemit (të) as vjet G Bluarje; bluajtje.

blúes e mb (*Mjet etj.*) për bluarje; që shërben për të bluar. **Fabrikë bluese.**

blúes i m sh - it

- ♦ Mullis.
- ♦ Punëtor i blojës a i makinës bluese.
- ♦ *bis* Njeri që ha shumë.

blues•e ja f sh e et f e BLUES I.

blúesh•ëm (i) me (e) mb Digestible.

blú•het pavet dhe pës e BLUAJ. Drithi bluhet i thatë.

blum i m sh e et met Masë metali e rrahur si kallëp a rul për ta punuar më tej.

blumíng u m met Proces i formimit të kallëpeve ose ruleve të metalit.

blúng•ë a f K > BULLUNG•Ë A.

blurín•ë a f sh a at Poçeri; enë balte.

blush i m sh e et teks Pelush.

blúsh•tër si ndajf krahin G: Mbeti lakna blushtër lakra nuk lidhi kokë, nxori vetëm fletë.

blúsh•tër ra¹ f sh ra rat zool (*Salamandra maculata*) Pikëlore.

blúsh•tër ra² f sh ra rat kopsht krahin G Fletë lakre.

blut ndajf krahin G: E bâj blut e dërrmoj (e bëj pleh) me dru dikë.

blutúth i m sh e et tek inf Pajisje pa tel për lidhjen midis kompjuterëve dhe pajisjeve periferike.

bluz i m sh e et muz Muzikës popullore me prejardhje afroamerikane, e fillimit të shek. XX, me jone melankolike.

blúz•ë a f sh a at

♦ Veshje e sipërme e hollë që arrin deri në brez, me grykë të mbyllur ose të hapur; me ose pa jakë.

♦ *sport* Fanellë e sportistit.

♦ Veshje e gjatë pune, që mbahet sipër rrobave të tjera për t'i mbrojtur.

**

bluzat e bardha Mjekët.

blúzhde *ndajf* *G* Thërrmijë; grimë; copë e vogël. >**BLOZHDE**.

blúzhd•ër ra f sh ra rat krahin Lakra e barishte të grira e të ziera, që përdoren për ushqim.

bluzhd•óhet *G vetv dhe pës e* **BLUZHD•OJ**. >**BLUZHD•UE** (me u).

bluzhd•ój *kal G* >**BLUZHD•UE** (me).

bluzhd•úe (me) **óva úe** *G* Thërrmoj; grij hollë.

bluzhd•úe (me) **úe** (u) **úe** *G*

I vetv Thërrmohet.

II pës e **BLUZHD•UE** (me).

bluzhdúem (i) e (e) *mb G* I thërrmuar; i grirë hollë.

bluzhít•ë (me) *kal a - G* Çikërroj; thërrmoj; grij hollë.

bluzhítj•e a f *G* Thërrmim; grirje e hollë.

bluzhítun (i e) *mb G* I thërrmuar; i grirë hollë.

blýe (me u) *vetv bléva* (u) - *K* I vardisem a i qepem dikujt.

blýem (i) e (e) *mb K* (Njeri) i vardisur; që të qepet.

blýemj•e a f *K* Vardisje.

blýes e *mb K* (Njeri) i vardisur; që të qepet.

blý•hem *vetv K* >**BLY•E** (me u).

blyk u m përmb *G* Pleh i të imtave; pleh i butë a i fushkët.

blysh i m sh a at *vjet ikt* >**MLYSH I**.

bllábj•e a f sh e et *A* Budallaqe.

bllac i m sh a at *ushq Ç* Byrek me lakra pa petë.

bllacarím i m Squllje; zbutje.

bllacar•óhet úa (u) **úar** *pavet dhe pës e* **BLLACAR•OJ**.

bllacar•ój *kal óva úar* *E* shtyp deri sa e bëj si qull a si brumë (*diçka*); e zbut (*mishin*) duke e rrahur.

bllacaruar (i e) *mb I* squllur; i zbutur.

bllacë *si kallëzues*: **Bëhem bllacë** lagem deri në palcë. **Buka u bë bllacë** buka mbeti e qullët.

*

E lë punën bllacë *E* lë punën pa përfunduar.

bllác•ë a¹ f sh a at Truall i vogël me ujë e me baltë; ligatinë.

bllác•ë a² f sh a at *ushq* > **BLLACOR•E JA**.

bllacór•e ja f sh e et *ushq* Lakror me miell misri të shtruar në fund të tepsisë, me spinaq a lakra, me vezë, gjalpë e me qumësht përsipër.

bllaçís *kal, jokai ta tur* > **BLLAÇIT**.

bllaçít *kal, jokai a ur* Mbllaçit; përtyp.

bllaçít•em *vetv a* (u) **ur** Mbllaçitem; përtypem.

bllaçítj•e a f sh e et Mbllaçitje; përtypje.

bllaçítur (i e) *mb I* mbllaçitur; i përtypur.

bllaçkélóp•ë *azool* Thithëlopë.

bllaçthënësi a f sh - të *vjet* Blasfemi.

bllačúk u m sh ë ët Burmë; gropëz (*e faqes*).

bllagún i m sh ë ët t bot Bung.

bllagunisht•ë a f sh a at Bungishtë.

bllamburít jokál a ur bis

♦ Flas nëpër dhëmbë, flas mbyturazi.

♦ Flas kot, llomotit.

bllamburít•ë a f sh e et bis

♦ Fjalë nëpër dhëmbë a mbyturazi.

♦ Llomoti.

bllásk•ë a f sh a at Rrip dërrase.

bllatísh•ë a f sh a at Vend me ujë e baltë; bllacë; ligatinë.

blloçkélóp•ë a f sh a at zool Thithëlopë.

bllof i m >BLOF I.

bllok si kallëzues: E kam bllok (jam bllok) me dikë jam i lidhur ngushtë me dikë. **U bënë bllok kundër nesh** u bashkuan kundër nesh.

bllo•k ku m sh qe qet

♦ Copë e një lënde, zakonisht me formë të rregullt; pjesë e madhe e një lënde të vetme. **Bllok mermeri (graniti). Bllok betoni (metali, minerali). Bllok akulli. Çelik në blloqe.**

♦ Lloj tulle e madhe prej llaçi a betoni, me dy hapësira brenda. **Shtëpi (mur) me blloqe.**

♦ Tub i gjerë e i shkurtër prej betoni a prej llaçi të ngjeshur, që përdoret për të veshur anët e puseve të ujit.

♦ Grup ndërtesash që shërbejnë për një qëllim ose që përbëjnë një tërësi me vete. **Blloku i ndërtesave (i banesave, i shtëpive, i dyqaneve). Blloku i furrave.**

♦ Pjesë e një lagjeje në qytet, e përcaktuar si nënndarje e saj sidomos për veprimtarinë e organizatave shoqërore; banorët e kësaj pjese të lagjes.

♦ Ngastër e madhe toke e specializuar për një kulturë bujqësore a pyjore. **Blloqe frutore.**

Blloku i ullinjve (i vreshtave, i mollëve). Bllok pyjor. Bllok pishash. Blloku i fidanëve.

♦ Fletore për shënime, me fletët që shkëputen lehtë; fletë dokumentesh të lidhura bashkë, që shkëputen ose që mund të plotësohen. **Bllok xhepi. Bllok biletash (dëftesash, çeqesh).**

Shkruaj (shënoj) në bllok.

♦ Bashkim shtetesh, partish, organizatash ose grupesh, që bëhet për veprime të përbashkëta politike, ushtarake, ekonomike etj.

♦ *tek* Tërësi e pjesëve të një mekanizmi ose të një pajisjeje, të lidhura së bashku për një punë.

Blloku i cilindrave. Blloku i motorit. Blloku i zërit në televizor.

♦ *sport* Pengesë që i krijohet kundërshtarit në sulm, për të mos lejuar kalimin e topit mbi rrjetë (*në volejboll*). **Bllok njësh. Bllok i dyfishtë. Organizimi i bllokut. Takon (prek) në bllok.**

♦ *fig* Grup i madh sendesh, njësisish a çështjesh që merren si një e tërë. **Zgjidhja e çështjeve në bllok.**

Bllok u m hist Lagje e partiakëve dhe pushtetarëve të lartë në Tiranë.

bllokád•ë a f sh a at

♦ *usht* Rrethim i plotë i një kështjelle, qyteti, ushtrie a vendi nga kundërshtari, për t'ia prerë ndihmat dhe mundësinë e veprimit dhe për ta detyruar detyrohet të dorëzohet. **Bllokadë detare. Heq (thyej) bllokadën. Vë (vendos) bllokadën.**

♦ Varg masash për ta izoluar dhe dëmtuar kundërshtarin.

*

Bëhem bllokadë Bëhem pengesë e pakapërcyeshme.

bllokadëçarës e mb libr (*Përpykje*) për të çarë bllokadën. **Anije bllokadëçarëse.**

bllokadëçarje e a m libr Çarje e bllokadës.

bllokbáster i m sh - ët bis Film që ka sukses financiar.

bllokiérë a f sh a at ndërt Kallëp për derdhjen e blloqeve të betonit a çimentos.

bllokím i m sh e et

♦ *usht* Rrethim dhe izolim i një kështjelle, qyteti a shteti për ta detyruar të dorëzohet.

♦ Veprim që ka për qëllim t'ia heqë dikujt a diçkaje mundësinë për të vepruar a funksionuar.

Bllokimi i pagave (fondeve).

♦ Ndalim i qarkullimit të automjeteve; mbyllje e rrugëve.

♦ *dhe mjek* Zënie e një kalimi. **Bllokim i enëve të gjakut.**

♦ *sport* Krijim i bllokut në rrjetë (*në volejball*).

♦ *bis* Humbje për një kohë të shkurtër e aftësisë për të menduar.

♦ *bis* Ngecje (*e mekanizmit*).

bllokíst i m sh ë ët hist >BLLOKMEN I.

bllokíst•e ja f sh e et hist f e BLLOKIST I.

bllokmén i m sh ë ët hist Banor i "Bllokut" në Tiranë.

bllokmén•e ia hist f e BLLOKMEN I.

bllok•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Humbas mundësinë për të lëvizur ose për të vepruar; ngec, s'jam në gjendje të lëviz a të punoj.

♦ *bis* Humbas aftësinë për të menduar, nuk më punon truri.

♦ *veta III* (*Një kalim, kanal etj.*) mbushet tepër me diçka dhe nuk punon.

♦ *veta III* (*Mekanizmi etj.*) ngec.

II pës e BLLOK•OJ.

bllok•ój kal óva úar

♦ *usht* Rrethoj (*një kështjellë, një qytet, një ushtri ose një vend*) për ta shpëputur e për ta veçuar, që të mos marrë ndihma e ushqime, të mos jetë në gjendje të veprojë dhe të detyrohet të dorëzohet.

♦ Ndaloj qarkullimin e (*diçkaje*) ose veprimet me (*diçka*). **Bllokoj mallin (prodhimet e dobëta). Bllokoj kalimin në doganë të... Bllokoj fondet (kreditë).**

♦ Mbyll rrugën, ndaloj lëvizjen, zë kalimin; ndërpres lëvizjen ose punën; zë, mbush me diçka, që të mos e lë të lirë. **Bllokoj trafikun.**

♦ *sport* Bëj bllok (*në volejball*).

♦ *mjek* Pengoj a ndaloj punën e rregullt të një organi të trupit.

♦ Nuk marr pjesë në (*një ngjarje a veprimtari*). **Bllokoj bisedimet.**

bllokúar (i e) mb

♦ *usht* (*Vend, qytet etj.*) i rrethuar plotësisht dhe i veçuar për të mos marrë ndihma e ushqime, me qëllim që të mos jetë në gjendje të veprojë dhe të detyrohet të dorëzohet.

♦ (*Mall*) i ndaluar të hidhet në treg; (*fond*) i pezulluar, që s'mund të përdoret nga zotëruesi.

♦ I mbyllur për kalim; i zënë; i veçuar për shkak të mbylljes së rrugëve të kalimit. **Rrugë e bllokuar nga bora.**

♦ (*Mjet, organ i trupit*) që nuk punon, nuk funksionon. **Krah i bllokuar. Sondë e bllokuar.**

bllokúes e mb Që shërben për të ndaluar një veprim, funksionim, qarkullim të dikujt a diçkaje.

bllokúes i m sh - it

♦ *tek* Pjesë që ndalon lëvizjen a funksionimin e një mekanizmi.

♦ *sport* Lojtar që bën bllokimin e gjuajtjeve të kundërshtarit (*në volejboll*).

blloqe *t sh i* **BLLO•K U. Mur me blloqe betoni.**

blló•e *ja f sh e et*

♦ Lëkurë e drurit.

♦ Lëpushkë e misrit.

bllóshk•ë *a f sh a at* Bujashkë; bluashkë.

blloshmár *e mb* I Blloshmit; që ka të bëjë me Blloshmin, me banorët a vendësit e tij.

blloshmár *i m sh ë ët* Banor a vendës i Blloshmit.

blloshmár•e *ja f sh e et f e* **BLLOSHMAR I.**

bllum *onomat* Zhurmë e rënies në ujë, baltë etj. >**PLLUM.**

blлу *onomat* Zhurmë e përplasjes në ujë, baltë etj. >**PLLUQ.**

bllósh•ër *ra¹ f sh a at inv* Amfib i vogël, i ngjashëm me hardhucën, me bisht dhe lëkurë të zezë ose me njolla të verdha. >**SALAMAND•ËR RA; PIKËLOR•E JA.**

bllósh•ër *ra² f sh a at kryes sh* Plehra; gjëra pa vlerë.

bllútë *mb J (Vend)* me baltë të hollë a me lerë.

bllút•ë *a¹ f J* Baltë e hollë; lerë.

bllút•ë *a² f krahin G* Raki e dobët.

bllúzh•ër *ra f sh ra rat krahin G* Bimë barishtore me fletë shumë të mëdha, që mbin pranë burimeve e në toka me lagështirë; përdoret si ushqim për derrat.

BM *ja shkurt i* Bashkësia Myslimane.

BME *ja shkurt i* Bashkimi Monetar European.

BMM *ja shkurt i* Bordi i Monitorimit të Mediave.

BNT *ja shkurt i* Bashkimi Ndërkombëtar i Telekomunikacionit.

bóa *f e shquar sh - at zool:* **Boa shtrënguese** gjarpër 1-4 m i gjatë, me ngjyra të ndryshme sipas vendit ku jeton, që e mbyt prenë duke e shtrënguar; femra pjell këlyshë të gjallë.

Bóa *f mit* Perëndi-gjarpër e ilirëve.

bob *mb* Goxha (*djalë*).

bobá *i mÇ* >**BABA I.**

bobaxhán *e mb Ç* >**BABAXHAN E.**

bobaxhán *i m sh ë ët Ç* Njeri babaxhan; burrë trim.

bóbe *mb krahin G (Dardhë)* kokërrvogël.

bób•e *ja¹ m A* Ënjtje.

bób•e *ja² m sh e et bot* Carac; kalibobë; karabobe.

bób•ë *a f sh a at orn* Laraskë.

bób•ël *la¹ f sh la lat inv (Helix pomatia)* Kërmill që del në pranverë, në mot me lagështirë. **Bobël deti. Bobël uji.**

bób•ël *la² f sh la lat bot* Pemël. [**djali im i vogël-o/ sa një koqe bobël-o** (Pop).]

bób•ël *la³ f sh la lat* Gështenjë e paqëruar.

bób•ël *la⁴ f muz* Vegël frymore prej briri ose prej guaske deti të madhe.

bóbëz *a¹ f sh a at ent krahin* Rriqër.

bóbëz *a² f sh a at* Bosht i rrotës së ujit të mullirit.

bobín•ë *a f sh a at*

♦ *tek* Masur a gyp i shkurtër, zakonisht me buzë të ngritura, në të cilin mbështillet një fill, tel, shirit etj.; sasi e fillit, telit, shiritit, letrës etj. që është mbështjellë në këtë masur.

♦ *el* Gyp i shkurtër, i mbështjellë me tel të izoluar, që përdoret në pajisjet elektrike dhe në radioteknikë. **Bobinat e radios. Bobinë rryme. Bobinë tokëzimi.**

bobó *pasth* Thirrje që shpreh pikëllim a një brengë, shqetësim të madh, mërzi ose keqardhje të thellë për dikë a për diçka që vjen e papritur. **Bobo, ç'më gjeti me ju!**

bóbo t sh J Karamela; biskota etj.

bobók u m bis Organ gjinor femëror i tultë e i frytë.

bobokúq•e ja f sh e et Lule e lofatës ose e rrushkullit.

boból i m sh a at bot

♦ Kokërr e caracit.

♦ Gështenjë e paqëruar.

bobolák e mb I rumbullakët; i fryrë. **Qofte (petulla) bobolake.**

boból•e ja¹ f kryes sh e et ushq

♦ Kokrra misri të ziera e të fryra nga uji.

♦ Kokrra fasulesh, bathësh, gruri etj. të paziera mirë e të fryra nga uji.

♦ Makarona të shkurtra; rryla.

boból•e ja² f sh e et fig Grua e shkurtër e topolake.

bobolësh i m sh ë ët krahin kopsht Pjepër i pabërë; kombisht; kakaviç.

bobolíshte t f sh J Shkarpa për zjarr.

bobolláqe ja f ushq J Top brumi i zier.

boborësh•ë a f sh a at ent Mizë dheu; milingonë.

boboríc•ë a f sh a at ent Buburrec.

boborósh i m sh a at ent (Geotrupes stercorarius) Vizhë plehu.

boboshtár e mb I Boboshticës; që ka të bëjë me Boboshticën, me banorët a vendësit e saj.

boboshtár i m Banor a vendës i Boboshticës.

boboshtár•e ja f e BOBOSHTAR I.

boboshticár e mb I Boboshticës; që ka të bëjë me Boboshticën, me banorët a vendësit e saj.

boboshticár i m sh ë ët Banor a vendës i fshatit të Boboshticës.

boboshticár•e ja f sh e et f e BOBOSHTICAR I.

bobót e mb Trashalug e shkurtabiq.

bobót•ë a f sh a at ushq

♦ Qull me miell misri.

♦ Ç Bukë misri e qullët.

bobotí•j jokál ta tur bis Qaj me të madhe.

bobotím•ë a f bis E qarë me të madhe.

bobovíc•ë a f sh a at ent Bruç.

bobozhíng•ë a f sh a at ent Brumbull plehu.

boc i m krahin G Derrkuc.

bocár i m sh ë ët Mjeshtër i prodhimit të shisheve.

bocarrúng mb G Kokëqyp; mendjecekët.

bocarrúng u m sh ë ët G Njeri mendjecekët.

**

bocarrung prej mendsh Bilmez.

bocarrúng•e ia f sh e et G f e BOCARUNG U.

bocca chiusa /bóka kjúza/ muz it

I ndajf Me gojë të mbyllur.

II mb I ekzekutuar me gojë të mbyllur.

bocél i m sh ë ët

♦ Shishe; faqore.

♦ Enë e madhe druri për ujë a qumësht.

bocét i m sh e et art Model në shkallë të zvogëluar i një skulpture; skicë.

bóc•ë a^{1f} sh a at shtyp Fletë e shtypur me një tekst libri, gazete etj., që shërben për provë dhe për të bërë ndreqjet e gabimeve të shtypit. **Bocë e parë (e dytë, e fundit). Korrektor i bocave.**

bóc•ë a^{2f} sh a at

♦ Enë për ujë a verë, që mbahet në tryezë.

♦ Shishe e vogël; faqore.

♦ Shishe e vogël për bojë.

bóc•ë a^{3f} sh a at krahin G Plis dheu.

bóckë mb (*Fryt*) i madh; (*pemë*) kokërrmadhe.

bock•ë a^{1f} bot (*Urginea maritima, Scilla maritima*) Bimë barishtore shumëvjeçare e zambakoreve, me lule si vile të bardha në të blertë; ka veti mjekuese.

bock•ë a^{2f} A Budallallëk.

bocmán i m sh ë ët det Nënoficer i anijes, i ngarkuar me kujdesin për pajisjet dhe nevojat e detarëve. >**NOSTROM I.**

bocû ni m sh na nat G

♦ Matara; pagure.

♦ Damixhane.

bocún i m sh ë ët G

♦ Damixhane e vogël.

♦ Shishe barkoshe.

♦ Matara.

boç i^{1m} sh a at Ulli vajës kokërrmadh.

boç i^{2m} sh a at krahin G Koçan i misri i shkoqur (pa kokrra).

boçafýtas ndajf Kacafytas.

boçallë•k ku m sh qe qet etn Dhurata të nuses për njerëzit e të shoqit.

boçallëqe t sh i BOÇALLË•K KU.

boçang•ël la f sh a at K Kreshtë e qafës së demit.

boçánk•ë a f sh a at krahin G Sustë metali për fustane.

boças kal G >BOÇAT•Ë (me).

boçát•ë (me) kal a ë G Qëroj sharkun e (*gështenjave*).

boçátj•e a f G Qërim i sharkut (*të gështenjave*).

boçátun (e) mb G (*Gështenja*) të qëruara, pa shark.

bóçe si mb: Vezë boçe ushq vezë e skuqur pa u prishur e verdha

bóc•e ja^{1f} sh e et >BOÇ•Ë A.

bóc•e ja^{2f} sh e et krahin G Pelenë e madhe dhe e trashë mbi pelenat e vogla.

boçethýes i m sh ë ët orn (*Nucifraga cariocatacles L.*) Shpend pak më i madh se sorra, me pendë ngjyrë kafe të errët, me cirka të bardha, me sqep të zi të fortë, që ushqehet me stika pishash e bredhash dhe me lajthi.

bóçë si ndajf: E fërgoj vezën boçë e fërgoj vezën pa e prishur të verdhën.

*

E kam syrin boçë S'më trembet syri për shpenzime.

bóc•ë a^{1f} sh a at

♦ Burbuqe e lules.

♦ Fryt i bimës së pambukut.

♦ Fryt i pishës.

♦ Lëvozhgë që mbështjell frytin e arrës, gështenjës etj. >**SHARK U.**

♦ Topth; send i rrumbullakët sa një grusht. **Boça e kandarit.**

♦ Qeskë e rrumbullakët. **Boça e syrit.**

♦ E verdhë e vezës; *ushq* vezë syze.> **BOÇ•E JA.**

boçë e fytit *bis anat* Fikth; arrëz e fytit.

boçë gdheni *G* Fryt i pishës.

bóç•ë a²f sh a at

♦ *krahin G* Kacarrum misri; kalli misri i shkoqur, pa korra.

♦ Tapë me kacarrum misri për shishe a shtambë.

♦ Masur i drunjtë, ku mbështillet filli i leshit të dredhur për të bërë spikun.

*

As boçë, as përboç As mish, as peshk.

Karvan boçash *G* Punë e kotë; kështjellë në erë.

boçëbór•ë a f sh a at *bot (Galanthus nivalis)* Lule bore.

boçëhóllë *mb bujq G (Misër)* kokërrmadh me kacarrum të hollë.

bóç•ël la f krahin G Boçë e pishës.

bóç•ër ra f bot Kapsulë.

bóç•ërr rra f sh rra rrat G

♦ *bot*>**BOÇ•ËL LA.**

♦ *bis anat* Mollë e fytit.

boçíll•ë a f sh a at G

♦ Veshje e gjelbër, shark, kakarruk i arrës.

♦ Kokërr arre me gjithë shark.

boçínga t f sh K Kashtë e byk që mbetet pas shirjes.

bóçkë *mb (Fryt)* kokërrmadh.

bóçk•ë a¹f sh a at Fryt i rrumbullakët e i fryrë i shumë pemëve.

*

Trupi boçkë e mendja lomçkë I madh nga trupi, po i vogël nga mendja; i papjekur.

bóçk•ë a²f sh a at *bot*

♦ (*Scilla maritima*) Bimë mjekësore e helmët e viseve bregdetare, me lule vile të bardha më të blertë.

♦ (*Urginea maritima*) Bimë mjekësore shumëvjeçare, e helmët, me rrënjë si të qepës, me lule të bardha si në të blertë dhe të mbledhura në vile; del nëpër shkëmbinj në vise bregdetare.

>**BËRTHOK•ËL LA; QEPË DETI.**

bóçk•ë a³f sh a at *krahin* Tundës i qumështit; tpi.

bod i m sh a at *krahin G* Cjap veshëvarur.

bód•e ja f sh e et J

♦ Kokë e rruar.

♦ Shishe e rrumbullakët; shishe barkoshe; qeros.

♦ Shtambë e rrumbullakët.

bodéc i m sh ë ët Shkop i gjatë me majë metalike për të shpuar kafshës që të ngasin më shpejt.

>**HOSTEN I.**

*

E do (e ka) me bodec E do (e ka) me të shtyrë; duhet të nxitet (*që ta bëjë një punë*). .

bodéc•e ja f sh e et Turjelë e vogël për të shpuar vrima në vendin ku do të ngulen gozhdët.

bodíl•e ja f sh e et *krahin* Shishe.

bodoríq•e *ja f sh e et A* Kumbull e egër.

bodrozhé•e *ja f sh e et vjet G* Dërrasë bredhi; dërrasë e dobët.

bođrúm i *m sh e et*

♦ Dhomë poshtë katit përdhes të, që përdoret zakonisht për të mbajtur ushqime, dru e sende të tjera; vend i mbyllur, i errët e me lagështirë. [**liria është malli yt/ për një copë bodrumi në Prishtinë** (ShM).]

♦ Gropë nën tokë, pa dritë e me lagështirë.

♦ *vjet* Burg.

boén•ë *a f sh a at* Vërshim i ujërave jashtë shtratit të lumit, përroit etj.; përmbytje.

boér e *mb I* boerëve; që ka të bëjë me boerët.

boér i *m sh ë ët* Banor i bardhë i Afrikës së Jugut, me prejardhje nga kolonët holandezë që flet afrikaans.

boér•e *ja f sh e et e* **BOER I.**

bof

I *onomat bis*

♦ Përdoret për të treguar një veprim të shpejtë e të papritur.

II *si kallëzues:* **Ai bof te dera** veç kur u gjend në derë.

bofçárk•ë *a f sh a at J* Përparëse.

bófç•e *ja f sh e et* *krahin G*

♦ Bohçe.

♦ Copë pëlhure për të mbështjellë sende.

♦ Duvak i kuq i nuses; shami e kuqe e nuses.

bofçekúqe *mb f K (Grua)* me shami të kuqe.

bóf•e *ja f sh e et A* Goditje me pëllëmbë; shuplakë.

bofí *a f sh - të G* Marifet.

bófk•ë *a f sh a at* Frytë e veshur me shark; kokërr arre a gështenje e pazhveshur.

bófk•ë *a² f sh a at J*

♦ Rrenë; gënjeshtër.

♦ Fjalë të mëdha; mburrje.

bóft•e *ja¹ f sh e et kryes sh G*

♦ Huqe; vese; shprehi të mbrapshta. >**POFTE T.**

bóft•e *ja² f sh e et G*

♦ Lloj; soj; tertip. **Ç'bofte njeri qenka!** Në këtë bofte kështu; kësisoj.

♦ Sjellje.

♦ Mënyrë; trajtë.

♦ Mostër; gjedhe; kampion.

bóft•e *ja³ f sh e et kryes sh G* Naze; ojna.

bogák•e *ja f sh e et krahin G* Lopë e kuqe.

boganík u *msh ë ët*

♦ >**POGANIK U.**

♦ Festë; gosti.

bogarí•s *kal* > **BOGARIT.**

bogarít•et - (u) ur

I *vetv veta III* Thahet; rrudhet.

II *pës e* **BOGARIT.**

bogarít *kal a ur* Thaj; rrudh.

bogarítj•e a f Tharje; rrudhje.

bogarítur (i e) mb I tharë; i rrudhur.

bogáz i m sh ë ët Ç

♦ Grykë e thellë malore e veshur me shkurre të dendura.

♦ *bis* Grykë; fyt.

bogdán i m sh e et ushq Grurë i zier e i rrahur, i ndrequr me sheqer a kripë.

bóg•ël la f sh la lat Pemë e vogël ende e papjekur.

bógëz a¹ f sh a at Kripore; minierë kripe.

bógëz a² f sh la lat krahin G Kuti e lugëve.

bogolín•ë a f sh a at krahin G

♦ Grua e që s'e mban veten pastër; lelë.

♦ (*Njeri*) i plogët.

bogomíl i m sh ë ët fet Pjesëtar i një sekti heretik mesjetar në Ballkan.

bogosí a f vjet teks Mëndfsh i kuq.

bogórr i m sh ë ët Gur shtufi.

Bogotá ja f gjeog Kryeqytet i Kolombisë.

bógull a f sh a at bot Pemël.

bógj•ël la f sh la lat G Kacarrum i misrit.

boh u m krahin G Mohim; moh.

bohasí a f sh - të teks vjet Pëlhurë e hollë dhe e ndritshme, zakonisht me ngjyrë të kuqe të ndezur, që përdoret për të bërë bohçe, çarçafë, për astar etj.; fill me të cilin endet kjo pëlhurë.

bohçallë•k ku m sh qe qet vjet

♦ Dhuratë (*këmishë, çorape, shami etj.*) nga nusja për njerëzit e shtëpisë së burrit; peshqesh i nuses.

♦ Dhuratë (*veshmbathje të ndryshme*) nga prindërit e nuses për fëmijën e sapolindur.

♦ >**BOHÇ•E JA.**

bóhç•e ja f sh e et

♦ Copë pëlhure katërkëndëshe e punuar në vegjë dhe me zbukurime, për të mbështjellë plaçka për udhëtim ose për t'i ruajtur.

♦ Plaçka të mbledhura e të lidhura tok në një shami të madhe. **Një bohçe plaçka** pak plaçka.

♦ Përparëse e gjatë dhe e gjerë prej leshi a prej pambuku, e punuar në vegjë e zakonisht me zbukurime.

bohém e mb

♦ (*Njeri*) me paraqitje, sjellje dhe mënyrë jetese jokonvecionale.

♦ (*Artist*) endacak.

bohém i m sh ë ët

♦ Njeri me paraqitje, sjellje dhe mënyrë jetese jokonvecionale.

♦ Shkrimtar ose artist që bën jetë jokonvecionale.

♦ Artist endacak.

bohém•e ja f sh e et f e BOHEM I.

bohém•ë a f libr Jetë bohemi. **Bohema e Lagjes Latine.**

Bohemí a f gjeog, hist Ish mbretëri në trojet e sotme të Republikës së Çekisë.

bohemián e mb libr I Bohemisë; që ka të bëjë me Boheminë, me banorët a vendësit e saj.

bó•het vetv veta III (Lopa, pela etj.) ndërzohet; (*macja*) mbarset.

boh•ój kal G >BOH•UE (me)^{1,2}.

boh•úe (me)¹ kal óva úe G Prish; shfityroj; shtrembëroj.

boh•úe (me)²kal óva úe *krahin G* Mohoj.

bohúem (i) e (e) *mb G I* prishur; i shfityruar; i shtrembëruar.

bohorrit•em *vetv a (u) ur*

♦ Sillem si budalla.

♦ Sillem kot; hallakatem.

bohrí a f sh - të Vrull rinor.

boht•án i m sh áne ánet dhe éne énet Ç Turp; njollë turpi; zhigë. >**BEFTA JA**.

bóiler i dhe boilér i m sh ë ët tek Pajisje për ngrohjen e ujit ose për krijimin e avullit; kaldajë.

boj kal vjet krahin G >BUE (me).

boj i m Ç Shtat; trup; shtatlartësi.

bója t f sh Ç Të kuqtë e të bardhët që vë nusja në fytyrë.

boják e mb Bajat; i ndenjtur.

boják•ë a¹f: Bojakë kine pigment i bardhë i oksidit të zinkut, që përdoret për lyerjen e mureve.

boják•ë a²f ndërt Qumësht çimentoje.

bojalímb vjet (Laps) kopjativ.

bojallëshë mb f bis>BOJALLI E.

bojallësh•ë a f sh a at bis Grua a vajzë shtatlartë.

bojallí e¹ mb bis (Njeri) shtatlartë. [**Jam eshtërmadh,/ i vrazhdë jam,/ e bojalli - (DhP).**]

bojallí e² mb Ngjyra-ngjyra; me ngjyra të bukura.

bojaník e mb

♦ Moshatar.

♦ (Njerëz) me shtatlartësi të barabartë.

bojargjénd e mb (Send) me ngjyrë hiri të çelët si të argjendit.

bojári mb (Send) me ngjyrë të verdhë në të kuqërreme të ndritshme si ari.

bójas krahin G

I mb I një moshe; moshatar.

II ndajf Me shtatlartësi të barabartë.

bojatár i m sh ë ët J Ai që lyen me bojë (*mure etj.*).

bojatís kal a ur

♦ Lyej me bojë (*shtëpinë*); i jap një bojë (*shtëpisë*).

♦ Ngjyey me bojë (*leshin etj.*).

♦ U jap një bojë (*këpucëve etj.*)

♦ *keq* I vë shumë të kuq e pudër (*fytyrës*); llangos (*fytyrën*) me tualet të pandrequr.

♦ *fig* I jap ngjyra të bukura; i jap lustër (*realitetit*).

bojatís•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **BOJATIS**.

bojatísj•e a f

♦ Lyerje (*e shtëpisë*).

♦ Ngjyerje (*e leshit etj.*).

♦ Lustrim (*i këpucëve, artikujve prej lëkure etj.*).

bojatísur (i e) mb I lyer me bojë.

bojaxhësh•ë a f sh a at Grua që ngjyen lesh, pambuk etj.

bojaxhí a m sh j jt G >BOJAXHI U².

bojaxhí u¹ m sh j jt G >BOJAXHI U².

bojaxhí u² m sh nj njtë

♦ Ai që lyen shtëpi, orendi, sende metalike etj.

♦ Ai që ngjyroj lesh, pambuk etj.

bojbúbe *mb krahin G* Me ngjyrë trëndafili.

bojbúkur *mb krahin G* Me ngjyrë të kaltër a manushaqe.

bojduvá ja *f sh - të Ç* Hajmali.

bój•ë a¹f sh ëra ërat

♦ Lëng a pluhur i tretshëm për të ngjyer rroba, për të lyer sende të ndryshme, për të shkruar, për të pikturuar etj.; shtresë e kësaj lënde në sendet e lyera me të. **Kuti bojërash. Lapsa me bojëra. I jap një dorë bojë. Ruhuni nga boja! Boja u leskërua.**

♦ Ngjyrë. **Bojë argjendi. Bojë bari. Bojë hiri. Bojë qielli. Bojë limoni. Në bojë të verdhë (të kuqe, të gjelbër...).**

♦ *bis* Ngjyrë e fytyrës ose pamje e përgjithshme e njeriut, çehre; *keq* fytyrë. **Më prishet (më ikën) boja** prishem në fytyrë; më ikën gjaku nga fytyra. **S'ia kam parë bojën diku** *keqs'ia* kam parë fytyrën (surratin). **Kam bojë të mirë** dukem mirë me shëndet.

♦ *krahin* Shtresë e hollë pluhuri të kuq që mbulon gjethet e bimëve, e shkaktuar nga lagështira e tepërt.

*

Bëhem si boja Zbehem a pritem në fytyrë nga një lajm i papritur, zemërimi, frika etj.

Është derdhur shumë bojë *libr* Është shkruar shumë (*për dikë a diçka*).

Humbi (treti, nuk i duket) boja Nuk shihet ose nuk gjendet më asgjëkund; u zhduk.

I doli boja U zbulua se kush ishte; i doli në shesh fytyra e vërtetë; i iku vlera; u vjetrua; doli jashtë përdorimit; humbi emrin e mirë ose nderimin nga të përsëriturit e dendur, u bë bajat; s'ka më pikë turpi; i ka plasur cipa.

I jap (një) bojë E zbukuroj nga jashtë; e lustroj për të fshehur thelbin e vërtetë.

I shuari (i nxiri) me bojë I shkreti; i mjeri.

Ia nxjerr (ia heq, ia qit) bojën diku E zbuloj se kush është; ia nxjerr të palarat në shesh; ia zbuloj fytyrën e vërtetë para të gjithëve.

Katran me bojë Shumë i keq; në gjendje shumë të keqe.

Pa u tharë (mirë) boja *libr* Pa kaluar shumë kohë; shpejt; menjëherë; pa pritur që puna të shqyrtohet thellë.

S'merr bojë një punë Nuk është mirë të veprohet në këtë mënyrë; nuk ka hije kështu.

U nxi me bojë E zuri e keqja; e gjeti e zezë.

**

bojë aniline Bojë sintetike e prodhuar nga anilina.

bojë arre Bojë për lyerjen e mobilieve, me nuanca të ndryshme të ngjyrës kafe.

bojë bari Ngjyrë e blertë e barit; pigment me këtë ngjyrë.

bojë bezhë

♦ >**BEZH•Ë A.**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë bizele

♦ Ngjyrë e blertë e ndritshme si kokrrat e bizeles.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë blu

♦ >**BLU JA.**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë deti

♦ Ngjyrë e kaltër në jeshile; ngjyrë e detit në mot pa re.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë dheu

- ♦ Ngjyrë kafe ose kafe e errët.
- ♦ Pigment ngjyrëkafe me bazë dheu.

bojë e bardhë

- ♦ >BARDH•Ë A (e).
- ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e kuqe

- ♦ >KUQE JA (e).
- ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e kuqe e ndezur

- ♦ Bojë e kuqe e fortë me nuanca portokallie.
- ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e padukshme Bojë shkrimi që mund të lexohet kur letra ngrohet ose trajtohet me kimikate.

bojë e zezë

- ♦ >ZEZ•Ë A (e).
- ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë elektronike *tek inf* Teknologji e shtypit elektronik, në të cilin shkronjat përpunohen në film të integruar me ekranin e pajisjeve për lexuesit elektronikë.

bojë flokësh Lëndë për ngjyrosjen e flokëve.

bojë gjaku Bojë e kuqe e ndezur.

bojë hiri

- ♦ Ngjyrë midis të zezës dhe të bardhës.
- ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë kafe

- ♦ >KAFFE JA.
- ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë këpucësh Pastë me bazë dylli ose lënde sintetike dhe pigment për lyerjen e këpucëve.

bojë kine Bojë e zezë, kryesisht për të shkruar e vizatuar.

bojë kopjativ Bojë që përdoret kryesisht për vula.

bojë kundërkorroduese *ind* Bojë për të mbuluar sipërfaqet metalike që të mos ndryshken.

bojë leshi *dhe ind* Bojë për të ngjyer lesh.

bojë litografike *ind* Bojë me përmbajtje dylli, sapuni, bloze dhe shellaku që përdoret për të hedhur dizenjot nga letra në gur, tekstil etj.

bojë manushaqe

- ♦ >MANUSHAQ•E JA.
 - ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.
- bojë maskimi** *ind* Bojë mbrojtëse.
- bojë mishi** *art* Ngjyrë lejla e çelët.
- bojë muri** Bojë me bazë shërbet gëlqereje.
- bojë pelikan** Bojë shkrimi me ngjyrë manushaqe.

bojë portokalli

- ♦ Bojë midis të kuqes dhe të verdhës.
- ♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë qielli

- ♦ Ngjyrë e kaltër.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë rozë >**BOJË TRËNDAFILI**.

bojë Sene

♦ *art* Bojë dheu që përmban oksid hekuri.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë simpatike >**BOJË E PADUKSHME**.

bojë sintetike *ind* Bojë a pigment me përbërje lëndësh sintetike.

bojë smalti *ind*

♦ Lëndë e qelqtë, e tejdukshme ose gjysmë e tejdukshme, që përdoret për të veshur sipërfaqet metalike ose qeramike për zbukurim dhe mbrojtje.

♦ Bojë vaji me shkëlqim, që formon një cipë të fortë e që thahet shpejt.

bojë shkrimi Lëng me ngjyra të ndryshme që përdoret për të shkruar.

bojë shtypi >**BOJË TIPOGRAFIKE**.

bojë tipografike Bojë gjysmë e lëngët që thahet shpejt dhe përdoret për shtyp.

bojë trëndafili Ngjyrë e çelur midis të kuqes e të bardhës.

bojë vjollcë >**BOJË MANUSHAQE**.

bojë zjarrduruese *ind* Bojë që u qëndron temperaturave të larta.

bojë vaji

♦ Bojë në të cilën vaji është bartës i pigmentit.

♦ *art* Punim me këtë lloj boje.

bojë vajore Bojë me bazë vaji.

bojëra uji

♦ Bojë me pigmente të tretshme në ujë.

♦ *art* Punim me këtë bojë.

♦ *art* Teknikë e pikturës me këtë bojë.

bojë•ë a²f sh a at bis

♦ Lartësi; shtatlartësi. **Hedh (lëshoj, marr) bojë** zgjatëm. **Ishte në bojën e tet** ishte i gjatë sa i ati.

♦ Masë e lartësisë e barabartë me gjatësinë e një njeriu me shtatlartësi mesatare.

bojë•ë a³f sh a at krahin G Kat (i ndërtesës).

bojëbanané mb (Ngjyrë) e verdhë si fryti i bananes.

bojëbári mb (Ngjyrë) e blertë si bari i njomë.

bojëbizéle mb (Ngjyrë) e blertë e ndritshme si kokrrat e bizeleve të njoma.

bojëbrúztë mb (Ngjyrë) e kaltër me nuanca të blerta.

bojëbúbe mb krahin G (Ngjyrë) e kaltër.

bojëbúke mb (Ngjyrë) kafe e çelët.

bojëbúkur mb krahin G (Ngjyrë) e kaltër.

bojëcullák e mb G (Ngjyrë) trëndafili e çelët; (*ngjyrë*) lejla e trupit të zhveshur (*në pikturë*).

bojëçelík mb (Ngjyrë) gri e ndritshme.

bojëdíelle mb f K (Ngjyrë) kashte; e verdhë me nuancë të kuqe.

bojëdhéu mb (Ngjyrë) kafe e errët.

bojëfinjë mb (Ngjyrë) gri e çelët.

bojëfloríri mb (Ngjyrë) e verdhë si ari.

bojëftére mb (Ngjyrë) e zezë si blozë.

bojëgështénjë mb (Ngjyrë) kafe e fortë.

bojëgrúrë mb (Ngjyrë) kafe e lëkurës së nxirë në diell.

bojëgják e mb (Ngjyrë) e kuqe e ndezur si gjaku i freskët (i pampiksur).
bojëgják•e ja f sh e et Ngjyrë e kuqe e ndezur si gjaku i freskët (i pampiksur).
bojëgjákët mb >BOJËGJAK E.
bojëhíri mb (Ngjyrë) gri e çelët.
bojëhóxhe mb K (Ngjyrë) jeshile e errët.
bojëhúrmë mb (Ngjyrë) e verdhë në të kuqërremtë e frytit të hurmës së pjekur.
bojëjeshíl e mb (Ngjyrë) e gjelbër e bimëve të gjelbëruara.
bojëkáfe mb (Ngjyrë) e kafes së pjekur.
bojëkáftë mb >BOJËKAFFE.
bojëkallambóq e mb krahin G (Ngjyrë) e verdhë e fortë.
bojëkanarínë mb (Ngjyrë) e verdhë e ndritur si pendët e kanarinës.
bojëkáshtë mb (Ngjyrë) e verdhë e zbetë si kashta e grurit të pjekur.
bojëkúngulli mb (Ngjyrë) e verdhë në të kuqe si lëkura a tuli i kungullit të verdhë.
bojëlí a f sh e et kopsht G Qershí e verdhë kokërrmadhe.
bojëlié mb f krahin G: Qershí bojëlie qershí e verdhë kokërrmadhe.
bojëlimónimb (Ngjyrë) E verdhë e çelët si ngjyra e lëkurës së limonit të pjekur.
bojëmáce mb (Ngjyrë) blu e thyer me gri.
bojë•mádh mádhe mb sh mëdhénj mëdhá bis
 ♦ (Njeri) trupmadh; shtatlartë.
 ♦ Fatkeq; mjeran.
bojëmagáre mb (Ngjyrë) e hirtë në të murrme.
bojëmanusháqe mb (Ngjyrë) mavi me nuanca të kuqe.
bojëmí mb (Ngjyrë) kafe e çelët me nuanca të murrme.
bojëmíni mb G >BOJËMI.
bojëmíshe mb >BOJËMISHI.
bojëmíshimb (Ngjyrë) e trëndafiltë e lëkurës në piktura të nudove.
bojëmíu mb >BOJËMI.
bojëmjáltimb (Ngjyrë) e verdhë e errët deri në kafe.
bojëmóllemb (Ngjyrë) e mollës së verdhë.
bojënúse mb J (Ngjyrë) e verdhë si mjalti.
bojëpatëllxháni mb (Ngjyrë) mavi e ndritshme.
bojëplúmbi mb (Ngjyrë) gri e errët e plumbit metalik.
bojëportokáll e mb (Ngjyrë) midis të kuqes e të verdhës.
bojëportokállí mb >BOJËPORTOKALL E.
bojëqépe mb (Ngjyrë) jeshile e errët e qepës së njomë.
bojëqúmështi mb (Ngjyrë) e bardhë me nuanca të kaltra.
bójera t sh i BOJ•Ë A¹.
-bójësh e fjalëform krahin G (me numërorë): Shtëpi dybojëshe shtëpi me dy kate.
bojëshégë mb (Ngjyrë) e kuqe e tejdukshme si kokrrat e pjekura të shegës.
bojësheqéri mb (Ngjyrë) e verdhë në kafe si e sheqerit të djegur.
bojëshítës i m sh - it Ai që shet bojëra.
bojëshítës•e ja f e BOJËSHITËS I.
bojëshkémëz mb krahin G (Ngjyrë) e kuqe me nuanca portokallie.
bojëshkúrtër mb (Njeri) shtatshkurtër.
bojëshpátëz mb (Ngjyrë) e kaltër.
bojëtámli mb G >BOJËQUMËSHTI.

bojëtéle *mb krahin G (Ngjyrë)* e blertë; jeshile e çelët.

bojëtgjull *mb (Ngjyrë)* e kuqërreme e tjegullës së pjekur.

bojëtrëndafël *e mb (Ngjyrë)* e kuqe në të bardhë.

bojëtullë *mb* Me ngjyrë të kuqe në kafe si të tullës së pjekur.

bojëthithës• *e ja f sh e et* Letër me push për të thitur bojën e stilografit a penës.

bojëvënë *mb G* >**BOJËVERË.**

bojëvërë *mb (Ngjyrë)* e kuqe e mbyllët si e verës së kuqe.

bojëvishnje *mb (Ngjyrë)* blu në të kuqërreme si e vishnjës së pjekur.

bojëvjollcë *mb (Ngjyrë)* blue në të kuqërreme si e majushaqes (vjollcës).

>**BOJËMANUSHAQE.**

bojgjak *e mb* I kuq në ngjyrë të gjakut.

bojhóxe *mb krahin G* I gjelbër; jeshile e errët.

bojkót *i m sh e et* >**BOJKOTIM I.**

bojkótím *i m sh e et* Bllokim i një veprimtarie politike, ekonomike, tregtare etj. me mospjesëmarrje.

bojkotóhem óva (u) úar

I *vetv* Mbetem i bojkotuar.

II *pës e* **BOJKOT•OJ.**

bojkotó-j *kal óva úar* Bllokoj me mospjesëmarrje (*një veprimtari politike, ekonomike, tregtare etj.*). **Bojkotoj zgjedhjet** nuk marr pjesë në votime (*në shenjë proteste*).

bojkotúar (i e) *mb (Veprimtari)* e bllokuar.

bojkotúem (i) e (e) *mb G* >**BOJKOTUAR (i e).**

bojkotúes *e mb (Veprim)* që ka për qëllim të bojkotojë.

bojkotúes i m sh - it Ai që shpall a që bën bojkotim; pjesëmarrës në bojkotim.

bojkotues• *e ja f sh e et f e* **BOJKOTUES I.**

bojlér *i m sh ë ët* >**BOILER I.**

bojlí *a f sh e et krahin G* Gji i vajzës së re.

bojlí u m sh - të kopsht Qershi qershori kokërrmadhe.

bójna t f sh G >**BOJËRA T.**

bójna-bójna *G*

I *ndajf* Me shumë ngjyra.

II *mb* Shumëngjyrësh.

bojnalí *e mb G* Bojëra-bojëra; i cirkëllatur.

bojskáut *i m sh ë ët* Anëtar i grupeve të fëmijëve e të rinjve që krijohen për veprimtari sportive, për udhëtime zbuluese e hulumtuese në krahina të panjohura e pak të njohura etj., që kanë synim kalitjen fizike dhe marrjen e njohurive fillestare për artin ushtarak.

bojstí *a f K*

♦ Shtyllë.

♦ >**SHTAG•Ë A.**

bojullíri *mb (Ngjyrë)* e blertë e errët, në të përhimë.

bojúthull *mb (Ngjyrë)* e kuqërreme si e uthullës.

bok u m sh ë ët Zbokth; shqimth.

bokáj *të sh i* **BOKA•LL LLI.**

boká•ll *lli m sh j jt* Ibrik i madh uji.

bokáll *i m sh e et* Ç Fik i papjekur; fik mufkë.

bokán *e mb K* I verbër.

bokçár i m sh e et Ç > BOHÇ•E JA.

bókç•ë a f sh a at Ç Bohçe e teshave të nuses.

bókë si mb (Tokë) e ashpër e plot gurë; e varfër; jopjellore.

*

E bëj bokë dikë E shpërfill dikë; e trajtoj dikë sikur të mos ketë farë vlere.

Më shkon bokë Më shkon keq a mbrapsht puna.

bók•ë a¹f sh a at

♦ Kodër ose bregore e zhveshur; shpat mali i zhveshur.

♦ Tokë gurishte. >**BOKËRIM•Ë A.**

*

Nuk jam në bokë Më shket këmba; *fīg* gaboj.

**

gjarpër i bokës zool Gjarpër i zi helmues, që rri në vende të thata.

bók•ë a²f sh a at euf krahin G Gjarpër.

bók•ë a³f sh a at krahin G Kripore.

bók•ël la¹f sh la lat Koçan misri; kacarrum; misërishte.

bók•ël la²f sh la lat G Kokërr misri e zier.

bók•ël la³f sh la lat Masur i vogël prej druri, në të cilin mbështillet fija e leshit pasi hiqet nga boshti.

bók•ël la⁴f sh la lat G >BOÇ•Ë A.

bokërí a f sh - të Bokërimë.

bokërí•ë a f sh a at

♦ Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodër e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende.

♦ Shkëmb nën ujë. >**GUM•Ë A.**

bokërímtë (i e) mb (Vend) i thatë; pa bimësi.

bokërí•ë a f sh a at > BOKËRIM•Ë A.

bokërísh•ë a f sh a at Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodër e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende; vend me bokërima.

bók•ërr rra f sh rra rrat zool Mi fushe me qime bojë ndryshku, që dëmton bimët.

bokërrídh•e ja¹f A >BOKËRISHT•Ë A.

bokërrídh•e ja²f A Zbokth i kokës.

bokërrím•ë a f sh a at >BOKËRIM•Ë A.

bokërrín•ë a f sh a at > BOKËRIM•Ë A.

bokërrísh•ë a f >BOKËRISHT•E JA.

bókëz a f sh a at Bokë e vogël.

bókol a f sh a at tek Veshje cilindrike për zbutjen e fërkimit në një mekanizëm. >**GRYKËZ A.**

bokolín e mb

♦ I vogël; i papashëm.

♦ Ngordhaq; ngordhac.

bokolin i m sh ë ët

♦ Njeri i imët nga trupi e i papashëm.

♦ Njeri ngordhaq.

bokolín•e ia f sh a at e BOKOLIN I.

bókoll a f sh a at tek >BOKOL A.

bokóll•e ja f sh e et G Këllëf i gashtës së kosës; meste; shputkë.

bokrí a f sh - të Krep; kreshtë mali.

boks i¹m

♦ *sport* Ndeshje në të cilën dy kundërshtarë përpiqen të mposhtin njëri-tjetrin duke e goditur me grushte të veshura me doreza; sport i ndeshjes me grushte sipas disa rregullave të caktuara.

Kategoritë e boksit.

♦ *sha at bis* Goditje me grusht.

boks i²m sh e et Lëkurë viçi e përpunuar.

boks i³m sh e et

♦ Ndarje e vogël brenda stallës për viçat, qengjat etj. e porsalindur.

♦ Koçek me thurje ku shtihet pambuk, misër etj.

bóks•ë a f sh a at Enë e kripës.

boksiér i m sh ë ët Sportist që bën a merret me boks. **Boksier i peshës së rëndë (së mesme, së lehtë).** **Boksier profesionist.**

boksiér•e ja f sh e et Sportiste që bën a merret me boks.

bóksít i m sh e et min Mineral me përmbajtje të lartë alumini.

boksitmbájtës e mb min (Shtresë) me përmbajtje boksit.

boks•ój jokal óva úar Bëj boks a ndeshje boksi me dikë.

bóksúar ít (të) as Teknikë e sportit të boksit.

boksh i¹m sh e et krahin G Kripore; enë e vogël kripe.

boksh i²m sh e et keq K Fëmijë i vogël i pashëndetshëm.

boksh i³m sh e et vjet Grusht; grushtim; rrahje me grushte.

bóksh•e ja f sh e et G Bohçe. **Bokshja e nuses** bohçe me dhuratat e nuses për krushqinë.

bóksh•ë a f sh e et G>BOHÇ•E JA.

boktís kal K >BOKTIS•Ë (me).

boktís•em K pës e BOKTIS.

boktís•ë (me) kal a ë K Ngas; ngacmoj; cyt.

boktís•ë (me u) a (u) ë K pës e BOKTIS•Ë (me).

boktísj•e a f sh e et K Ngacmim; cytje.

boktísun (i e) mb K I ngacmuar; i cytur.

bokth i m sh e et Ç Plëndës i shpendëve.

bókz•ë a f sh a at krahin G Shpat mali.

bolác mb m G >BOLEDUEK.

bólb•e ja f sh e et A Shushunjë.

bólb•ë a f sh a at bis Fatkeqësi e madhe. **I bëj bolbën dikujt.**

bolc i m sh e et tek bujq Përdhec i parmendës; pjesë e poshtme e parmendës, që hyn në tokë e ka në majë plorin. >PLLAZ I.

ból•e ja f sh e et kryes sh bis dhe keq Secili nga dy toptat e herdheve të mashkullit. **Bole dashi (viçi) të skuqura ushq.**

**

bole dashi bot Herdhaqen; fshikakuq.

boleduék mb mbis

♦ Bolemadh; me bole të mëdha.

♦ (Njeri) i pushtetshëm e i pasur.

boleduék m sh ë ët bis

♦ Burrëbolemadh; me bole të mëdha.

♦ Njeri i pushtetshëm e i pasur.

bolehámsh mb m >BOLEDUEK.

bolén i m sh ë ët *G* Qen (mashkull).

boléro ja muz Valle spanjolle me tre kohe, e shoqëruar me kitarë e kastanjeta.

ból•ë a f sh a at *zool krahin G* >**BOLL•Ë A.**

bolí a f sh - të *Ç* Zemërim; inat. **Krrej bolinë** nxjerr inatin; shfrej dufin.

bolín•ë a f sh a at *krahin G* Plumb i madh që përdorin gjahtarët për egërsira.

bolivár i m sh ë ët Njësi monetare e Venezuelës.

Boliví a m gjeog Republikë pa dalje në det në pjesën qendrore të Amerikës së Jugut.

bolivián e mb I Bolivisë; që ka të bëjë me Bolivinë, me banorët a vendësit e saj.

bolivián i m sh ë ët Banor a vendës i Bolivisë.

bolivián•e ia f sh e et f e **BOLIVIAN I.**

boliviáno jo m sh - t Dollar i Bolivisë.

bólm•e ja f sh e et ndërt

♦ *K* Shtojcë e shtëpisë e bërë me parete thuprash ose dërrasash.

♦ *krahin* Mur a paret ndarës i dhomave të fjetjes.

bolomét•ër ri m fiz Aparat për matjen e rrezatimit të energjisë.

bolometrí a f fiz Matje e rrezatimit të energjisë.

bolometrík e mb I bolometrisë; që ka të bëjë me bolometrinë.

Bolónj•ë a f gjeog Kryeqendër e krahinës së Emilia-Romanjës, në Italinë Verilindore.

bolonjéz e mb I Bolonjës; që ka të bëjë me Bolonjën, me vendësit a banorët e saj. **Salcë**

bolonjeze *ushq* salcë mishi për makarona petë, jufka.

bolonjéz i m sh ë ët Banor a vendës i Bolonjës.

bolonjéz•e ja f sh e et f e **BOLONJEZ I.**

bolorí¹ f sh - të bis Britma e të thirrura. **Me bolori.**

bolorí² f sh - të *Ç* Turp.

bolshevík e mb pol I bolshevizmit; që ka të bëjë me bolshevizmin a bolshevikët. **Revolucion bolshevik.**

bolshevík u m sh ë ët pol

♦ Anëtar i grupit të shumicës së majtë në Partinë Social-Demokrate Ruse, që u shkëput prej saj, u shndërrua në partinë komuniste të Rusisë dhe mori pushtetin në tetor 1917.

♦ Pasues i bolshevizmit.

♦ *keq* Radikal ose ekstremist i majtë.

bolshevík•e ja f sh e et f e **BOLSHEVIK U.**

bolshevíz•ëm mi m pol, fil Teori dhe praktikë e lëvizjes revolucionare proletare për përmbysjen e kapitalizmit me revolucion dhe për kalimin në shoqërinë komuniste.

bolsheviz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e **BOLSHEVIZ•OJ.**

bolsheviz•ój kal óva úar I jap tipare bolshevike (*një partie a sistemi politik*).

bolshevizúar (i e) mb I kthyer në sistemin bolshevik.

bolshevizúem (i) e (e) mb G >**BOLSHEVIZUAR (i e).**

bólxh•ë a f sh -a t Bohçe.

boll

I ndajf bis

♦ Mjaft; mjaftueshëm; aq sa duhet, jo më shumë. **Ka boll** mjafton; ka aq sa duhet.

♦ Shumë; me shumicë. **Mirë boll** shumë mirë. **Kemi boll** kemi me shumicë.

II si kallëzues: Boll që... mjafton që... **Boll më...** mjaft më...

bollaplëshk•ë a f sh a at Burrëreshë.

bollapjëshk•ë a f sh a at

♦ Grua madhoshe.

♦ Grua guximtare.

bollár i msh ë ët

♦ *zool* Mashkull bolle. >**BULLAR I.**

♦ *bis* Njeri trashanik. **I kanë qitë trutë e bullarit** sillet si torollak.

bóllë si kallëzues: **Bëhet bollë** zgjatet shumë (*një punë*).

bóll•ë a f sh a at

♦ *zool* (*Callapeltis Aesculapii*) Gjarpër pa helm i vendeve të Evropës Jugore gjer 1.5 m i gjatë.

♦ *keq* Grua shpirtligë.

*

Të këqyr si bolla në birë të murit Të vështron me ligësi.

**

bollë laramane *zool*(*Zamensis Situla*) Gjarpër pa helm afër 1m i gjatë, me trup të hollë në ngjyrë gri me lara bojëkafë, i përhapur në vise me klimë mesdhetare dhe në Ukrainë.

bollë shtëpie *zool*(*Elaphe longissima; Zamenis longissimus*) Gjarpër pa helm; deri 2 m i gjatë, me trup të hollë, në ngjyrë bronzi të errët, që ushqehet kryesisht me minj.

bollë uji *zool*(*Natrix natrix*) Gjarpër ujës, pa helm, rreth 1.5 m i gjatë, që ushqehet me bretkosa si dhe me peshq e krimba.

bollë varrezash *zool* (*Spilotes pullatus*) Gjarpër pa helm, mbi 2.5 m i gjatë, me kurriz të larmë e bark të verdhë me vija të zeza, që haset buzë pyjeve e ujërave; ushqehet me gjitarë të vegjël, zogj e hardhuca.

bollëk u m bis

♦ Sasi e madhe gjërash, shumicë, mbushullim, tepri. **Bollëk i madh. Ka me bollëk.**[Këtu po flas për anmiqtë tuj të vertetë e të ndershëm (bj. fj. Avni Rustemi, Luigj Gurakuqi, Sotir Peci etj.) dhe jo për sharlatanat e aventurierat interesaxhi si na i ka falë Allahu në bollëk për dam t'Atdheut të shkretë. (KM).]

♦ Begati; mirëqenie. **Rroj nëbollëk.**

bollëksh•ëm (i) e (e) mb GI bollshëm.

bollësisht ndajf Boll; në sasi të bollshme.

bollëshárd•e ja

♦ *zool* Gjarpër deri 2.5 m i gjatë, me lëkurë të trashë, të përhimë e lara-lara, që i ngjan bollës.

♦ *mit.* Qenie e përfytyruar si gjarpër i madh me shumë koka.

♦ *keq* Grua e egër dhe e keqe; grua që të ha shpirtin e të helmon jetën.

bollëvérbët a f sh a at *zool* (*Anguis fragilis*) Zvarranik pa këmbë, deri 50 cm i gjatë, me sy me kapak si hardhucat, që ushqehet me kërmij e krimba; femra lind këlysh të gjallë.

bóllëz a f sh a at

♦ Përdhec i parmendës.

♦ Secila prej shinave të sajës, që janë me majë të kthyer lart.

bollgúr si ndajf: **Mulliri e qit bollgur misrin** mulliri bluan trashë.

bollgúr i m ushq Drithë i zier, i tharë në diell e i copëtuar, që gatuhet më shumë si pilaf; gatesë me këtë lloj drithi. **Bollgur tërshëre.**

bóllka t J f sh

♦ Poture.

♦ Pantallona të gjera fëmijësh.

bollk•ë a f sh a at Këmishë që vishet në mish.

bollobóçkë J mb

♦ (*Fryt i disa pemëve dhe perimeve etj.*) i fryrë e i mbushur. **Fik (arrë, shegë) bolloboçkë.**

Piperkë bolloboçkë. Vezë bolloboçkë.

♦ I mbushur në fytyrë; i shëndetshëm. **Çupë bolloboçkë.**

bollobóçk•ë a f sh a at J Vajzë me fytyrë të mbushur e të shëndetshme.

bollonís jokál a ur Ndodhem rastësisht diku.

bollovínë mb (*Grua, vajzë*) shumë e trashë në trup.

bollovín•ë a f sh a at Grua a vajzë shumë e trashë në trup.

ballshevík e mb >BOLSHEVIK E.

bóllsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I mjaftueshëm; që mjafton plotësisht. **Drekë e bollshme.**

♦ I shumtë; i madh; i pasur. **Prodhim (ushqim) i bollshëm.**

♦ I gjerë; me hapësirë të mjaftueshme. **Shtëpi e bollshme.**

bollshmëri a f libr Të qenët i bollshëm a i mjaftueshëm.

bollújc•ë a f sh a at G>BOLLË UJI.

bollújës•e ja f sh e et zool>BOLLË UJI.

bollúr i m G

♦ Vlim i ujit.

♦ *fig* Nxehje; inatosje.

♦ *bis* Rrezik; qeder. **Të zuni bolluri.**

bollúshk•ë a f sh a at G Grua a vajzë e ligë.

bóllz•ë a f sh a at G Dërrasë anësore e slitës.

bomár i m ent Mashkull i bletës.

bombahédhës e mb usht (*Pajisje*) për hedhjen e lëshimin e bombave.

bombahédhës i m sh - it usht Ushtar që hedh granatën.

bombahédhës•e ja f sh e et usht Armë që hedh granata.

bombárd•ë a f sh a at usht

♦ Makinë mesjetare për hedhjen e gjyleve prej guri ose metali. **Rrahje e mureve të kështjellës me bombardë.**

♦ Lloj topi që përdorej në mesjetë.

bombardím i m sh e et

♦ *usht* Gjuajtje me bomba nga ajri ose me artileri; rrahje me bomba; hedhje e bombave.

Bombardim ajror. Bombardim me artileri të rëndë.

♦ *fiz* Goditje me rreze e atomeve etj.

♦ *fig* Sulm i fortë e i pareshtur; goditje e vazhdueshme dhe e dendur.

bombard•óhem óva (u) úar pës e BOMBARD•OJ.

bombard•ój kal óva úar

♦ *usht* Gjuaj (*një pozicion a vend*) me bomba nga ajri ose me artileri për ta shkatërruar; e rrah me bomba.

♦ *fiz* Godit me rreze (*atomet a qelizat e një trupi*) për t'ia ndryshuar strukturën.

♦ *bis* E gjuaj (*dikë a diçka*) shumë herë me gurë ose me sende të tjera.

♦ *fig* E sulmoj (*dikë*) me forcë e pareshtur me diçka, pa e lënë të qetë; e godit vazhdimisht në një pikë; i drejtoj a i dërgoj dendur diçka. **Ë bombardoj me pyetje (me fjalë). E**

bombarduam me letra (me telegrame).

bombardúar (i e) mb

♦ *usht* (*Pozicion, vend*) i gjuajtur me bomba nga ajri ose me artileri.

bombardúem (i) e (e) mb G >BOMBARDUAR (i e).

bombardues e *mb av (Aeroplan)* i pajisur për të hedhur bomba.

bombardues i *m sh - it av usht* Aeroplan me pajisje për të hedhur bomba. **Bombardues i rëndë** (strategjik, i padukshëm në radar).

bombastik e *mb (Fjalim etj.)* me fjalë të fryra a tepër të larta. [Shpirti francez e ka çlirue gjuhën e tij nga frazeologjitë romantike dhe bombastike të zakonshme. (KM).]

Bombéj i *m gjeog* Qytet i Indisë Perëndimore, në brigjet e Detit Arabik. >**MUMBAI**.

bómb•ë a *f sh a at*

♦ *usht* Predhë me madhësi e me forma të ndryshme, e mbushur me lëndë shpërthyesë a me lëndë të tjera dëmtuese, që hidhet me dorë ose që lëshohet nga ajri me aeroplan ose nga anija.

Ndezësi i bombës. Doreza e bombës. Shpërthimi i bombës. Sulm me bomba. Hedh (lëshon) bomba. Plasi bomba.

♦ *bis* Goditje e rëndë dhe e papritur; diçka që ndodh papritur dhe që bën shumë përshtypje. Lajmi qe një bombë për të.

*

Ra si bombë Erdhi papritur, ndodhi befas dhe shkaktoi një goditje të rëndë a një përshtypje të madhe.

Më plas bomba në duar

♦ Më ndodh papritur një ngjarje e papëlqyer.

♦ Më del në shesh diçka e papëlqyer, që përpiqem ta fsheh ose ta bëj pa u ndier.

**

bombë atomike *usht* Bombë e shfarosjes në masë, me fuqi të madhe shpërthyesë që shfrytëzon energjinë bërthamore të atomit.

bombë aviacioni *usht* Bombë që lëshohet nga aeroplani.

bombë bakteriologjike *usht* Bombë me mbushje bakteresh, që përhap sëmundje atje ku shpërthen.

bombë djegëse *usht* Bombë e ndërtuar për t'u vunë zjarrin depove me lëndë djegëse.

bombë dore *usht* Granatë.

bombë e nënujshme *usht* >**BOMBË E THELLËSISË.**

bombë e termokomanduar *usht* Bombë kap rrezatimin elektromagnetik të objektivit dhe e ndjek për ta goditur.

bombë e thellësisë *usht* Mbushje shpërthyesë që lëshohet nga anija ose aeroplani në ujë dhe shpërthen në një thellësi të llogaritur për të dëmtuar nëndetëset.

bombë elektromagnetike *usht* Bombë me impuls të fuqishëm elektromagnetik në dendurinë e mikrovalës, që përdoret për të prishur pajisje elektronike.

bombë fluturuese *usht* Aeroplan me ose pa pilot, që bart një mbushje shpërthyesë.

bombë kimike *usht* Bombë e mbushur me lëndë kimike të gaztë, të lëngët a të ngurtë për të vrarë a dëmtuar njerëzit.

bombë kundër nëndetëseve *usht* >**BOMBË E THELLËSISË.**

bombë kundër trupave *usht* Bombë me mbushje që synon dëmtimin e trupave në luftë.

bombë me fuzion *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që përfton energji shkatërruese nga fuzioni bërthamor.

bombë me gaz *usht* Bombë kimike e mbushur me gaz (*lotsjellës, mbytës, etj.*).

bombë me gaz lotsjellës *usht* Bombë me mbushje gazi që ngacmon nervat pamore dhe, në raste të skajshme, mund të shkaktojë verbim.

bombë me gaz mbytës (qelbës) *usht* Bombë e vogël që lëshon erë të qelbur kur plas.

bombë me hidrogjen *usht* Bombë e shfarosjes në masë, më e fuqishme se bomba atomike, që e përfton fuqinë shpërthyes nga reaksioni i fuzionit termobërthamor i izotopeve të hidrogjenit.
bombë me kobalt *usht* Bombë atomike hipotetike që mendohet të përdorë kobalt si ndotës kryesor radioaktiv të mjedisit.

bombë me mikrovalë *usht* >**BOMBË ELEKTROMAGNETIKE.**

bombë me napalm *usht* Bombë me fuqi të madhe djegëse, e mbushur me kripëra të aluminit të përziera me benzinë.

bombë me neutron *usht* Armë bërthamore e projektuar për të prodhuar numër të madh neutronesh me shpërthim të dobët dhe shkallë të lartë të ndotjes radioaktive afatgjatë .

bombë me pluton *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që krijon energji të jashtëzakonshme nga ndarja e bërthamës së uraniumit 235 ose plutonit 239.

bombë me sahat

♦ *usht* Bombë me mekanizëm shkrepës që vihet në veprim në një kohë të caktuar.

♦ *fig* Diçka që mund të ketë pasoja rrënuese.

bombë me shpërthim të vonuar *usht* Bombë aviacioni me mekanizëm që rregullon shpërthimin disa çaste a ditë pas hedhjes.

bombë me vakuum *usht* >**BOMBË TERMOBARIKE.**

bombë plastike *usht* Bombë që përdor lëndë shpërthyes plastike si Semtekxi dhe C-4.

bombë qelbëse *usht* >**BOMBË NDOTËSE.**

bombë radiologjike *usht* Bombë që përmban lëndë radioaktive.

bombë robot *usht* Raketë reaktive e vogël me krahë, e armatosur me bombë. >**BOMBË FLUTURUESE.**

bombë termobarike *usht* Bombë me lëndë djegëse dhe ajër të ngjeshur.

bombë termobërthamore *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që krijon temperatura tepër të larta nga reaksione bërthamore.

bombë tymuese *usht* Bombë që lëshon sasi të madhe tymi kur ndizet.

bombë thërrmuese *usht* Bombë me kasë të trashë, që thërrmohet në një numër shumë të madh ceflash kur plas.

bombë vullkanike *gjeol* Lëmshe lave që del nga krateri i vullkanit menjëherë pas gazeve.

bombë zjarrvënëse *usht* >**BOMBË DJEGËSE.**

bombëvënës i m sh - it Ai që vë bombë a bomba në një objekt.

bombëvënës•e ja f sh e et f e **BOMBËVËNËS I.**

bombík u m sh ë ët ent Krimb mëndafshi.

bómbol a f sh a at tek Enë cilindrike prej metali për ruajtjen dhe mbartjen e gazeve ose lëngjeve nën presion.

**

bombol gazi (me gaz) *tek* Enë cilindrike e mbushur me gaz natyror, si burim energjie.

bombol kalorimetrike *tek* >**BOMBË NXEHTËSIMATËSE.**

bombol nxehtësimatësetek Enë cilindrike prej metali e mbushur me lëndë djegëse, me qëllim që të matet fuqia e nxehtësisë që jep ajo kur ndizet.

bombol oksigjeni *tek* Enë cilindrike prej metali, e mbushur me oksigjen, që shërben për saldim a për frymëmarrje.

bomedí•s kal krahin G >**BOMEDIT•Ë (me).**

bomedít kal krahin G >**BOMEDIT•Ë (me).**

bomedít•et pavet dhe pës e **BOMEDIT•ET.** >**BOMEDIT•Ë (me u).**

bomedít•ë (me) kal a ë krahin G Bombardoj.

bomedít•ë (me u) *pavet dhe pës e* **BOMEDIT•Ë (me u).**

bómk•ë a f sh a at Pompozitet; diçka që bëhet për dukje a për bujë; sjellje, veprim a veprimtari pompoze.

bómkët (i e) *mb (Veprim)* që bëhet me bujë për të krijuar përshtypje të jashtme a për t'u dukur; i zbukuruar jashtë mase; i stërholluar e i fryrë. >**BOMBASTIK E.**

bon jokál bóí búar (Kafsha) mbarset; (*delja*) merr (*dash*); ndërzohet.

Bon i m gjeog, hist Kryeqytet i Gjermanisë Perëndimore.

bona fide /bóna fíde/ *shpr lt* Pa hile; serioz. **Ofertë bona fide.**

bona vacantia /bóna vakántia/ *shpr lt* drejt Mall pa zot.

bonác•ë a f >**BUNAC•Ë A.**

bonapartíst e hist I bonapartistit; që ka të bëjë me bonapartistin.

bonapartíst i m hist Pasues i ideve dhe sistemit qeverisës të Napoleon Bonapartit.

bonapartíst•e ja f sh e et hist f e **BONAPARTIST I.**

bonapartíz•ëm i m hist Sistem qeverisës sipas ideve të Napoleon Bonapartit.

bonbón•e ja f sh e et Kokërr zakonisht e rumbullakët, afërsisht sa një karamelë, e përgatitur me brumë sheqeri, me kakao, me gjalpë etj., që zakonisht ka brenda diçka tjetër të ëmbël ose një thelb a frut. **Bonbone me çokollatë. Bonbone me arra.** [**dhe duart i ke si dy bonbone të vogla,** / të ëmblat duar, të sheqerta/ nga lotët e tu (MA).]

bonbonerí a f sh - të Dyqan ku shiten kryesisht bonbone e karamelë.

bonboniér•e ja m sh e et Enë me zbukurime ku mbahen bonbone.

bondúll•ë a f sh a at Tufë; vandak.

bón•ë a¹ f sh a at Baltë; botë.

bón•ë a² f A Hakrri; ndezje e kafshës femër.

Bón•ë a f shkurt i Valbona.

bonifikím i m sh e et Përmirësim i kushteve natyrore të tokave bujqësore, me anë të kanalizimeve ujitëse e kulluese; tharje e kënetave a tokave moçalore për t'i bërë të punueshme.

Projekt bonifikimi.

bonifik•óhet úa (u) úar pës e **BONIFIK•OJ.**

bonifik•ój kal óva úar Përmirësoj kushtet natyrore të tokave bujqësore, me anë të kanaleve ujitëse e kulluese; thaj kënetat ose toka moçalore për t'i bërë të punueshme.

bonifikúar (i e) *mb (Tokë)* e përmirësuar me anë të bonifikimit.

bonifikúem (i) e (e) *mb G* >**BONIFIKUAR (i e).**

bonifikúes e mb (Projekt, punim) për përmirësimin e tokave me anë të bonifikimit.

bonifikúes i m sh - it Punëtorë të bonifikimit.

bonifikúesh•ëm (i) me (e) *mb* Tokë që mund të përmirësohet me anë të bonifikimit.

bóno ja f sh - t Letër me vlerë të caktuar që këmbëhet kundrejt një vlere monetare.

bono privatizimi fin Letër me vlerë në projektet e privatizimit të pronave shtetërore.

bono të thesarit fin Letra me vlerë të lëshuara nga qeveria, banka kombëtare ose një korporatë për të mbledhur para nga blerësi, kundrejt premtimit se blerësit do të paguhën pas një kohe të caktuar ose do të përfitojnë interesa nga aktivizimi i tyre në veprimtari ekonomike, tregtare e financiare.

bonz i m sh ë ët fet Prift ose murg budist.

bonják e¹ mb krahin (*Tokë*) e varfër dhe ligatinë.

bonják e² mb (*Fëmijë*) i mbetur jetim.

bonják u m sh ë ët Jetim.

bonják•e *ja f sh e et f e* **BONJAK U.**

bonjakëri *a f*

- ♦ Të qenët jetim.
- ♦ *përmb* Jetimë.
- ♦ *përmb vjet* Të varfrit.

bonjár *i m sh ë ët*

- ♦ Jetim.
- ♦ Njeri i varfër.
- ♦ Lypës.

bónjë *mb (Njeri)* i papërtuar; që e do punën.

bónj•ë *a f sh a at ent* Bletë punëtore.

bonjëri *a f sh - të*

- ♦ *kryes sh* Ushqime të zgjedhura.
- ♦ Ëmbëlsirë.
- ♦ Neps a dëshirë e papërmbajtur për të ngrënë të ëmbla.

bónjës *a f sh a at* Vogëlushe punëtore.

boorít•et *jokal - ur Ç (Lopa, kau)* bërlyket; bën myyy.

boorítj•e *a f sh e et Ç* Bërlykje; myyy-ja (*e lopës, kaut*).

bóq•eja *f kryes sh bis* Herdhe të meshkujve. >**BOLE T.**

boqéle *t sh i* **BOKAL I.**

bóq•ë *a f sh a at K* Kalli misri me kokrra të rralla.

bor *i m kim* Element jometalik trivalent me ngjyrë të zezë; gjendet në natyrë në përbërjen e disa mineraleve; përdoret në metalurgji e mjekësi.

bóra *kr thj e* **BJERR.**

bóra *f pandrysh meteo* Erë e ftohtë e veriperëndimit, që fryn nga Adriatiku.

boracít *i m min* Mineral i boratit të magneziumit.

boráč•ë *a kim*>**BORAKS I.**

boragjinór•e *ja f sh e et orn* Laureshë e madhe. >**BORËS I.**

borák *u m sh ë ët orn*>**BORËS I.**

borák•e *ja f sh e et f e orn* >**BORËS I.**

boráks *i m kim* Komponim i bardhë kristalor i boratit të natriumit të hidratuar; përdoret kryesisht për ngjitjen e metaleve, si agjent pastrues, zbutës i ujit dhe material zjarrrdurues.

boraní *a f ushq* Gatesë me lëpjetë, qepë të njoma, erëza dhe oriz.

boráshk *u m* Shtjelle ere.

boráte *t sh kim* Kripëra ose estere të acidit borik.

borazán *i m sh ë ët* Mykë e thikës, briskut etj.

borazán•ë *a f sh a at* > **BORAZAN I.**

Borbárdh•ë *a f folk*>**BORËBARDH•Ë A.**

borboçinéz•ë *a f sh a at* Guaskë deti.

borboléc *i m sh ë ët ent krahin (Oestrus)* Krimb i trashë që zënë bagëtitë e dobëta, sidomos lopët e dhitë nën lëkurë gjatë dimrit. >**KOSHËZ A; VONGOREC I.**

borból *i¹ m sh e et*

- ♦ *ent (Geotrupes stercorarius)* Bubuzhel plehu.
- ♦ *inv Ç* Ligavec; kërmill pa guaskë.

borból *i² m sh e et muz* Vegël prej briri ose guaske.

bórbu•ll *lli¹ m sh j jt bot (Cotoneaster)* Gëmushë e trëndafiloreve me degë nga 05.-5 m lartësi; lidh kokrra të kuqe që i mban gjithë dimrit.

bórbu•ll *lli² m sh j jt ent (Geotrupes sercorarius)* Bubuzhel plehu.

borc i m sh ë ët orn: **Borc i kuq orn** (*Carduelis cannabina*) Zog lini gushëkuq e ballëkuq.

borcák u m orn (*Pyrgilauda*) Zog i harabelorëve deri 15 cm nga sqepi deri në fund të bishtit, me sqep të fortë konik, me pupla të murrme dhe cirka të përhimë, që rron në zona malore.

borç i¹ m sh ë ët orn (*Carduelis spinus*) Zog i vogël i harabelorëve me pula të kurrizit të murrme ne lara jeshile, që rron në pyje halore.

borç i kuq (*Acanthis flammea, Carduelis flammea*) Zog i vogël me ballë të kuq.

borç lini (*Carduelis cannabina*) Zog i vogël me gushë dhe ballë të kuq, që rrojnë edhe në zona me ngrica të forta; femra ka vetëm ballin të kuq.

borç i² m sh e et > BORXH I.

bórçe ndajf krahin Në këmbë. **Fëmija po rri borçe.**

borçlësh•ë a f sh a at > BORÇLI•E JA.

borçlí u¹ m sh j jt G > BORXHLI U².

borçlí u² m sh nj nhtë > BORXHLI U.

borçli•e ja f sh e et f e BORÇLI U.

bord i¹ m sh e et

♦ *det* Buzë e faqeve anësore të anijes, barkës etj.; secila nga faqet anësore të anijes, barkës etj.

♦ *det* Pjesë e sipërme, e sheshtë dhe e pambuluar e anijes. >**KUVERT•Ë A.**

♦ *det* Anije në tërësinë e saj kundrejt mjedisit të jashtëm.

♦ *aer, av etj.* Pjesë e brendshme e aeroplanit a e mjeteve të tjera të lundrimit ajror, e ndonjë mjeti tjetër të madh për udhëtime etj. **Bordi i aeroplanit. Bordi i satelitit (i raketës). Bordi i tankut.**

bord i² m sh e et zyr Grup drejtues a vendimmarrës i një enti publik a privat.

**

bord i monitorimit Grup vëzhguesish.

bordatríç•e ja f sh e et tek Makinë metalprerëse për formimin e buzëve të rrotave, shinave etj.

bórde

I si mb I mbushur me vrima; i biruar.

II si ndajf Bira-bira; vrima-vrима.

bórd•e ja f sh e t

♦ E çarë në mur a në vende të tjera. >**ÇEPOJ•Ë A.**

♦ *G* Vrimë; birë.

bordél i m sh e t Shtëpi publike.

borderó ja f sh - të fin

♦ Listëpagesë; listë e pagave.

♦ Raport i gjendjes së llogarisë.

♦ Listë, ku janë shënuar llogaritë ose emrat e sendeve që merren në dorëzim; inventar.

bordó ja f ushq Verë bordo.

Bordó ja f gjeog Qytet në Francën Jugperëndimore.

bordollín•ë a f sh a at Gjir uji; dredhujë; shtjellë uji.

bordovél•e ja f sh e et Menteshë.

bordullák u m sh ë ët bot (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë; çel lule të vogla të verdha gjatë gjithë vitit kur ka reshje. >**BAR MOLLDRAGE.**

bordullakóre *t f sh bot (Portulacaceae)* Familje e rreth 20 specieve të bordullakut.

bordúr•ë *a f sh a at* Buzë; buzinë.

bór•e ja *f sh e et* Dhi e bardhë.

boreál *e mb gjeog* i Veriut; që ndodhet në gjysmërruzullin verior; që është karakteristik për Veriun; që jeton a ndodhet në zonën klimatike në jug të rrethit polar të Veriut. **Agimi boreal dhe agimi austral.**

**

agim boreal (aurorë boreale) Agim polar; dukuri natyrore elektrike e shoqëruar me një ndriçim të kuqërremë e të gjelbër të shtresave të larta të atmosferës në polin magnetik verior të Tokës.

bórë *si ndajf* Shumë. **Borë i bardhë.**

bór•ë *a¹ f sh ëra ëratkryes*

♦ Reshje atmosferike në trajtë kristalesh akulli të krijuara nga ngrirja e avujve të ujit, që bien flokë-flokë. **Bora e parë. Borë e imët (e ngrirë, e qullët). borë e përhershme (e përjetshme). Flokë (cufla) bore. I bardhë si bora shumë i bardhë. Bie borë. [nga drurët qiellit kënga - bor' jehon!. (KT).] [dimri - flokë bore/ vera - dritë hëne (ASh).]**

*

Ana e borës Veriu.

Bora e pleqërisë *poet* Thinjat e flokëve.

**

borë lëmoçe Pirg bore.

lule bore *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të bardha ose të kuqe që rritet në vendet malore dhe çel sapo shkrin bora; bimë barishtore shumëvjeçare zbukuruese, me gjethe të gjera e me majë, të dhëmbëzuara anash, me lule të grumbulluara si top, që ndërrojnë ngjyrat gjatë kohës së lulëzimit.

zog i borës (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. >**BORËS I; ZBORAK U**

bór•ë *a² f Ç* Humbje; prishje; rrënim.

borëbrým•ë *a f poet* Borë e imët.

borëcák u *m sh ë ët orn* Zog i borës. >**BORËS I.**

bór•ëm (i) me (e) *mb* Si borë.

borëmátës *e mb (Pajisje)* që mat reshjet e borës.

borëmátës i *m sh ë ët* Pajisje për matjen e reshjeve të borës.

borëpastrúes *e mb (Makinë etj.)* për pastrimin e borës.

borëpastrúes•e ja *f* Makinë për pastrimin e borës nga rrugët, pistat etj.

bórës i *m sh - it orn (Fringila coelebs)* Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. >**ZOG I BORËS; ZBORAK U.**

borësín•ë *a f K* Borë e imët.

borëtím i *m* Rënie e borës; reshje bore.

borëtón *jokal ói úar veta III* Bie borë. [Gati sa nuk ia bëri "ah" me vete. Duhej të ishte buf që të mos e kapje se qielli po bëhej gati të borëtonte. (IK)]

borëtór *e mb poet* I bardhë si bora.

borgúll i *mushq* >**BOLLGUR I.**

borgjéz *e mb*

♦ I borgjezisë; që ka të bëjë me borgjezinë ose i përket borgjezisë; *pol* që i takon klasës pronare të mjeteve të prodhimit; që ka të bëjë me shfrytëzimin e klasës punëtore.

♦ I klasës së mesme. **Revolucioni borgjez** revolucion i shtresës së pronarëve të industrisë dhe të tregtarëve i drejtuar kundër sundimit feudal dhe aristokracisë feudale.

♦ (*Interes*) material.

♦ *keq* I borgjezisë; që ka të bëjë me borgjezinë; që shpreh interesat e klasës së borgjezisë; që përshkohet nga fryma e borgjezisë ose është karakteristik për mënyrën e jetesës së borgjezisë.

borgjéz i m sh ë ët

♦ Kapitalist që merret me sipërmarrje industriale a tregtare.

♦ Pjesëtar i shtresës së mesme të pronarëve të mjeteve të prodhimit.

♦ *keq* Njeri i dhënë pas fitimit, që shikon interesin vetjak. **Mendësi prej borgjezi.**

borgjéz•e ja f sh e et f e BORGJEZ I.

borgjezi a f Klasë e shoqërisë kapitaliste që merret me sipërmarrje industriale a tregtare. [**Këtu s'ka as klasë bejlerësh, as klasë bujqish, as klasë borgjezie.**(FN)]

**

borgjezi e lartë (e madhe) Shtresë e lartë e borgjezisë.

borgjezi e vogël Shtresë e ulët e borgjezisë.

borgjezím i m Marrje e tipareve të borgjezisë.

borgjez•óhem vetv óva (u) úar

♦ Kthehem në klasë ose shtresë borgjeze; bëhem borgjez.

♦ *keq* Marr tipare prej borgjezi.

borgjez•ój kal óva úar

♦ E kthej (*një shtresë të popullsisë*) në klasë borgjeze.

♦ I jap tipare e mendësi borgjeze (*dikujt*).

borgjezúar (i e) mb

♦ I kthyer në klasë borgjeze.

♦ Që ka marrë tipare e mendësi borgjeze.

borí a¹ f sh - të

♦ *muz* Vegël me frymë, zakonisht prej bronz, me grykë në trajtë hinke, që nxjerr zë të fortë e që përdoret edhe për të dhënë sinjale në ushtri etj. >**TRUMBET•Ë A; TROMB•Ë A.**

♦ Bori e zgjimit, e alarmit; sinjal i kushtimit. **Sinjal me bori. I bie borisë. Ra boria.**

♦ Send në trajtë të kësaj vegle.

♦ Mjet sinjali, që përdoret në makina, në karroca etj. dhe që nxjerr zë të fortë. **Bori automobili. I bie borisë. Ndalim borie.**

♦ Lloj pizge në trajtë koni, me një pipëz në majë, që e bëjnë fëmijët zakonisht në pranverë prej

♦ *bis* Qyng sobe.

borí a² f sh - të A, krahin G Fuçi uji.

boríc•ë a f

♦ Borë e hollë e shoqëruar me erë shumë të ftohtë.

♦ Erë bore; erë e veriut, që sjell borë.

borig u m sh ë ët bot > BORIG•Ë A.

boríg•ë a¹ f sh a at bot (*Pinus nigra, Pinea excelsa*) Pishë kurorëgjërë, me degë horizontale, me hala të holla e me lëkurë të zezë. >**PISHË E ZEZË; ÇETIN•Ë A.** [**Njëra perëndi ish prej borige, tjetra prej selvie.** (FK).]

*

Kërkoj dardha nga boriga Kërkoj diçka të pamundur; kërkoj qiqra në hell.

boríg•ë a² f sh a at >BORIGËZ A.

borígëz a f sh a at Ashkël druri.

borík e *mb kim* Që përmban bor. **Acid borik** acid kristalor i përftuar nga kripërat e borit; përdoret si antiseptik i dobët dhe agjent për vonimin e ndezjes së zjarrit.

borím•ë a¹*f sh a at* Borë e imët.

borím•ë a²*f sh a at* Rrip toke në anë të arës, që mbetet pa punuar, pasi nuk e zë plugu kur kthehen pendët ose traktorët. >**ANI•E A**.

borín•ë a *f Ç* Erë (që fryn nga) deti.

borisht•ë a *f sh a at* Tokë e varfër, e zhveshur.

borís•s kal ta tur > **BORIT**.

borít kal a ur Punoj (*anët e arës; borimat e arës*).

borít i m Sapun i qeleshepunuesit.

borít•et vetv - (u) ur veta III J (Gjedhi) pëllet.

borítj•e a *f sh e et J* Pallmë e gjedhit.

borizán i m sh ë ët Ai që i bie borisë për të dhënë sinjale.

borízg•ë a *f sh a at* Ashkël.

borlóg u m sh ë ët K Pleh; mbeturinë; hedhurinë; bërllók.

bórm•ë a *f sh a at* Bisk ose shpatull ulliri për shtesë.

bornáj•ë a *f sh a at* Borë e madhe që mbulon një vend; vend i gjerë, i mbuluar me borë të madhe e zakonisht të qëndrueshme.

Bornéo ja f gjeog Ishull i tretë në botë për nga sipërfaqja, i ndarë midis Indonezisë, Malajzisë dhe Bruneit.

bórn•ë a *f sh a at el* Fundore; burmë e lidhjes së baterisë etj.

bornít i m min Mineral i përbërë nga sulfur bakri dhe hekur.

boró ja f sh - të Mobilie e ulët me disa sirtarë të gjerë, të vendosur njëri mbi tjetrin, ku zakonisht mbahen ndërresa, çarçafë etj. >**KOMO JA**.

bóro-bóro onomat bis Llomoti e vazhdueshme.

boroçís•s kal ta tur >**BOROÇIT**.

boroçít kal a ur Bllokoj; mbyll; shtupoj.

borokáç•ë a *f sh a at K* Kupac me lëvore ahu.

borolác e mb G

♦ I qeshur; i çelur.

♦ Shakatar; komik.

borolár e mb G

♦ Njeri qeshur e i çelur.

♦ Shakatar; hokatar; komik.

borolí u m sh - të G

♦ Komedi; numra kllouni.

♦ Sorollatje pa punë.

borolís¹jokal a ur J Llomoti.

borolís¹jokal G >**BOROLIT•Ë (me)**.

borolís•em a (u) ur J pës e BOROLIS.

borolísj•e a *f sh e et J* Llomotitje.

borolít•ë (me) jokal a ë G Bëj shaka; bëj numra kllouni.

boroltár i m sh ë ët G Shakatar; hokatar; komik; klloun.

boró•n jokal i uar veta III Bie borë. **Kishte boruar gjithë javën.**

boroní a f sh - të Tigan.

boroníc•ë a *f sh a at bot*

♦ (*Vaccinum myrtillus*) Kaçube e pyjeve malore, me degë të gjelbra, me lule kokëvarur, me kokrra të vogla sa bizelja në ngjyrë të kaltër të errët, me shije majhoshe.

♦ *krahin G* Luleshtrydhe.

borotár i m sh ë ët Shakatar; humorist; komik.

bors i m sh ë ët orn (*Fringilla coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. >**BORËS I.**

borsalín•ë a f sh a at Kapelë e rrumbullakët prej plisi të fortë, me strehë të ngushtë rreth e rrotull dhe me shirit për zbukurim.

borsár i m sh ë ët Vjdhës çantash e kuletash.

borsár•e ja f e BORSAR I.

borsét•ë a f sh a at Çantë dore; kuletë.

bórs•ë a f sh a at Çantë.

borsilók u m sh ë ët > **BORZILOK U.**

borshboçár e mb G (*Njeri*) gjuhëlopatë; gjuhëlashtë.

borshboçár i m sh ë ët G *Njeri* gjuhëlopatë a gjuhëlashtë.

borshboçár•e ja f sh e et G f e BORSHBOÇAR I.

borshiót e mb I Borshit; që ka të bëjë me Borshin, me banorët a vendësit e tij.

borshiót i m sh ë ët Banor a vendës i Borshit.

borshiót•e ja f sh e et f e BORSHIOT I.

borshtág•ë a f sh a at tek Qysqi.

bórt•e ja f sh e et A Borxh; detyrim.

bórtë (i e) mb Si borë; që ngjan si borë.

borúshk•ë a f sh a at J Boçë pishe.

borxh i m sh e et

♦ Të holla ose sende që janë marrë ose janë dhënë për një kohë të caktuar dhe duhet të kthehen.

>**HUA JA. Borxh i vjetër. borxhin. Hyj në borxh. Kthej (paguaj,laj, shlyej, fal) borxhin.**

Mbytem në borxhe.

♦ *big* Detyrim moral ndaj dikujt, diçka që duhet bërë si detyrë. **Kam borxh. Ia kam borxh.**

Laj (kryej) borxhin. I mbeta borxh. Gjendem (në) borxh ndaj jush.

*

E qiti borxh E bëri borxhli kundrejt dikujt, e nxori borxhli.

I dal borxhit (hakut, nga borxhi) dikujt E bëj detyrën ndaj dikujt; bëj gjithçka që më takon; e paralajmëroj me kohë.

Ka borxh të... Është gati të ...; është i prirë të...; është në gjendje, ka aftësi, mund të...

Ma bëri borxh Ka përsëritur disa herë një sjellje të padurueshme a një veprim të papëlqyeshëm, sa detyrohem t'i kthehem me të keq; më ka bërë të mos përmbahem më e të veproj kundër tij.

Rregulloj borxhin me dikë I laj hesapet me dikë.

Ta paça borxh!urim Ta shpërblefsha!

**

borxh i brendshëm fin Detyrim kombëtar, brendapërbrenda vendit.

borxh i jashtëm fin Borxh ndaj huadhënësve të huaj.

borxh i keq fin Borxh me pasoja të rënda për huadhënësin.

borxh i motuar fin Borxh që i ka kaluar data e kthimit.

borxh i papambetur (i vjetër) fin Borxh i papaguar.

borxh i vdekur fin Borxh që nuk mund të paguhet.

borxh publik *fin* Borxh që merr qeveria nga banka e shtetit për projekte publike.

borxhkëq e mb (*Njeri*) që s'e kthen borxhin.

boxhelësh•ë a f >**BORXHLI U**.

borxhlí u¹ m sh j jtG >**BORXHLI U²**.

borxhlí u² m sh nj një *bis*

♦ Ai që ka marrë një borxh. >**HUAMARRËS I**.

♦ *fig* Ai që ka detyrim moral ndaj dikujt; ai që ka për detyrë të bëjë diçka për një tjetër për t'i shpërblyer një të mirë. **I jam borxhli. Më bëri borxhli. E ndiej veten borxhli. Mbetem borxhli.**

borxhlí•e ja f sh et f e **BORXHLI U**.

borxhmírë mb (*Njeri*) që e kthen borxhin në kohë.

borxhním i m Detyrim material a moral ndaj dikujt.

borxhn•óhem óva (u) úar Ç

I vetv Hyj në borxh.

II pës e BORXHN•OJ.

borxhn•ój kal óva úar E fut në borxh (*dikë*).

borxhnúar (i e) mb I futur në borxh.

borxhpalárë mb (*Njeri*) që nuk lan borxhin; (*llogari*) e papaguar.

borxhúar (i e) mb Ç I hyrë në borxh te dikush.

bórz•ë a f bot (*Alliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare, me kërcell të drejtë, 30 cm deri 1 m të lartë, që nxjerr lule të vogla të bardha dhe që mban erë si hudhra.

borzilók u m sh ë ët bot (*Ocimum basilicum*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të vogla, të bardha e me gjethe të merme; mbillet në saksi ose në oborr.

**

borzilok guri bot (*Saxifraga umbrosa*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcëj të shkurtër, që çel tufë lulësh pesëpetëlshe të bardha me pikla të kuqe në krye të kërcellit; haset në zona malore 500-1000 m mbi nivelin e detit.

borzilok muri bot (*Glycyrrhiza glabra*) Bimë e familjes së leguminozeve, me kërcell të gjatë e me lule vilë.

bórre mb A

♦ I vrazhdë.

♦ I vrenjtur.

bórr•e ja f sh e et G Lëvozhgë e pishës.

borrís•et vetv - (u) ur veta III A (*Gomari*) garrit.

borrísur it (të) as A Garritje (*e gomarit*).

borroçít•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Përplasje kokë më kokë (*e demave, deshëve a cjepëve*).

♦ Hakërrohem; zhgërryhem.

♦ Endem kot (pa punë).

♦ Sillem me mendjemadhësi.

borroçítj•e a f sh e et

♦ Përplasje kokë më kokë (*e demave, deshëve a cjepëve*).

♦ Hakërrimë; zhgërryerje.

♦ Endje kot, pa punë.

♦ Ngrefosje me mendjemadhësi.

borrohít•em vetv a (u) ur Përqurrem.

borrohítj•e a *f* Përqurrje.

borrohítur (i e) *mb* I përqurrur.

borrokóc i *m sh* ë ët

♦ Mëzat i ri i patredhur.

♦ *f*ig Djalë kokorosh.

borrovíl e *mb* Ç Hundështypur.

borrovíl i *m sh* a at Ç Njeri hundështypur.

borrovíl•e ja *f sh* e et Ç Vajzë a grua hundështypur.

borrovíq i *m sh* ë ët *orn krahin* G Shpend shtegtar, me pendë të bardha a të përhimë, me sqep e këmbë si të lejlekut, që rri pranë ujërave të ëmbla ose në ara të korrura dhe që ushqehet me krimba e me peshk.

*

Nga këmbët borroviq, nga mendja eksiq*krahin* G I rritur nga shtati, por i papjekur nga mendja.

bos *mb*

♦ Alamet (*djali*).

♦ (*Njeri*) i krimbur në para.

bos i *m sh* a at *dhe* ë ët

♦ Kryetar, shef; pronar; përgjegjës. [*liria është/ në rrugët e këtij qyteti/ ku ditë për ditë lëvrijnë/ burra e burra/ me nga dy metra shpinë/ që kanë në xhepa atdheun/ e kapardisen si bosat* (ShM).]

♦ Njeri i pasur, i krimbur në para.

bósa nóva *f muz* Gjini muzikore braziliane e krijuar nga një shkrimje lirike midis sambës dhe xhezit.

Bosfór i *m gjeog*: **Ngushtica e Bosforit** ngushticë që lidh Mesdheun me Detin e Zi.

bosk u¹ *m sh* a at *G*

♦ Tas.

♦ Vazo e vogël.

♦ Urnë.

bosk u² *m sh* ë ët Cjap shyt, pa brirë.

bóske *mb kopsht krahin* G: **Dardhë boske** dardhë rrumbullake, kokërrmadhe.

bósk•ë a¹ *f sh* a at Dhi shytë, pa brirë.

bósk•ë a² *f sh* a at Enë e kripës.

bosnják•e *mb* I Bosnjës; që ka të bëjë me Bosnjën, me banorët a vendësit e saj. [**Kur guslari bosnjak u drejtohet rapsodëve me vargjet "Hajde t'ia marrim një herë një kënge, po të jetë bugarshticë e vërtetë, ama", në emërtimin "bugarshticë" është pikërisht jehona e këtij ndikimi.** (ShS).]

bosnják u *m sh* ë ët Banor a vendës i Bosnjës.

bosnják•e ja *f sh* e et *f e* **BOSNJAK U.**

bosnjakisht *ndajf* Në gjuhën e bosnjakëve.

bosnjakisht•e ja *f gjuh* Gjuhë e sllavëve të jugut që flitet nga bosnjakët.

Bósnj•ë a *f gjeog* Emër i përgjithshëm i Bosnjë-Hercegovinës.

Bósnjë-Hercegovín•ë a *f gjeog* Republikë pa dalje në det, në Ballkanin Perëndimor.

bostáh•e ja *f krahin* Velenxë me lesh dhie.

bostán i *m sh* e et *kopsht*

♦ Pjepër.

- ♦ Shalqi.
- ♦ Pjepra e shalqinj.
- ♦ Kopsht i mbjellë me shlaqi e me pjepër; perimore.

*

Nuk mbahen dy bostane me një dorë *ff u* Nuk mund të bëhen shumë punë përnjëherësh; nuk duhet të zotohesh për të bërë vetë shumë punë që nuk i kryen dot.

**

bostan i egër *bot (Citrullus colocynthis)* Bimë shumëvjeçare e viseve të ngrohta, me kërcell të gjatë e zvarritës, që lidh kokrra të vogla si pjepër, me tul të hidhur e të fortë.

bostânçe ndajf (*Prashit, punoj*) me gropa për çdo rrënjë bime.

bostân•e ia f sh e et

- ♦ *krahin G* Lopë me ngjyrë të kuqe të hapët.
- ♦ *K* Dhi e kuqe.
- ♦ *K* Dhi e majme.

bostanísht•e ja f >BOSTANISHT•Ë A.

bostanísht•ë a f sh e et Tokë e mbjellë me shalqi a me pjepër; perimore.

bostânçe mb kopsht krahin >BOSTANKË.

bostânke mb kopsht krahin (Dardhë) e rrumbullakët dhe e lëngshme, me tul të kuq.

bostanlí mb krahin (Gjoks, gji) i fortë e i mbushur.

bostanór e mb bot (Kulturë, bimë) që ka të bëjë me bimë si shalqiri e pjepri. >**KUNGULLOR E.**

bostanór•e ja f sh e et Kopsht i mbjellë me shalqi e me pjepër.

bostanóre t f sh bot Bimë që kanë të bëjë me i shalqirin e pjepirin. >**KUNGULLORE T.**

bostanxhí a m sh j jt G >BOSTANXHI U². I shes kastraveca bostanxhisë.

bostanxhí u¹ m sh j jt G >BOSTANXHI U².

bostanxhí u² m sh nj një

- ♦ Kopsht zarzavatesh dhe perimesh. >**BAHÇEVAN I.**
- ♦ Shitës zarzavatesh dhe perimesh.

*

I shes kastraveca bostanxhiut Kërkoj t'i mësoj diku që ato gjëra që ai i di më mirë se unë e para meje; i tregoj arat babait.

bostí a f sh - të Purtekë për të shkundur arra, gështenja etj.

Bostón i m gjeog Kryeqytet i shtetit të Msaçusetsit, SHBA.

bosh¹ ndajf bis

- ♦ Zbrazët, pa njeri a gjë brenda; pa gjë në duar. **Shkoj e vi me duar bosh. Mbeti vendi (shtëpia) bosh. Pi barnat me barkun bosh. E kam xhepin bosh. E shkrep pushkën bosh. E bëj bosh** e zbraz, ia heq gjërat që ka brenda.

♦ Pa ngarkesë; pa kryer punë të dobishme ose pa plotësuar qëllimin për të cilin bëhet. **Mulliri sillej bosh.**

♦ *fig* Kot; humbur, pa dobi a vlerë; pa kuptim. **Flas bosh.** [porse kah "strategjia" ... ai s'merr vesh asgjë, s'ka kurrfarë haberi, asht bylmez e malok e asht fare bosh. (KM).]

*

E bëri bosh (gruan)vjet E ndau gruan, e përzuri.

E kam kokën bosh Nuk më vjen asnjë mendim në kokë, nuk më punon truri; nuk di gjë fare, nuk kam mësuar gjë fare.

E nxjerr (përcjell, qit) me duar bosh (me duar thatë, me duar zbrazur) E përcjell dikë pa ia plotësuar kërkesën.

E qit bosh (fjalën) E hedh poshtë si të pavlerë, nuk e pranoj.

Mbetem me lugë bosh (të zbrazët) Mbetem pa ngrënë.

Më mirë djepin bosh (thatë) se shejtanin brenda *ff u* Më mirë pa fëmijë se me fëmijë të këqij; më mirë të mos kesh asgjë, sesa të kesh diçka të keqe.

Ngopem me lugë bosh (të zbrazët) Ngopem a kënaqem me premtime.

U ndodha (më zuri) bosh Isha i papërgatitur para diçkaje të papritur; nuk dita si të përgjigjesha a si të veproja në një rast të vështirë.

bosh²*m pandr* Boshllëk. [- **Ke zbrazur në bosh, jo në plot.** (DhP).]

bosh e *mb bis*

♦ I zbrazët; pa gjë a njeri brenda; i lirë, i pazënë. **Kuti boshe. Vendet bosh në stadium.**

Rrugë boshe udhëtim pa ngarkesë (*i automjetit*).

♦ (*Fjalë*) pa kuptim.

♦ (*Punë*) pa dobi. **Fjalë boshe.**

♦ (*Provë e makinerisë*) pa ngarkesë.

bosh i¹*m sh e et*

♦ Vend i pambushur. **Mbush boshet e formularit.**

♦ Ambalazh; arkë; kuti. **Kthej boshet.**

bosh i²*m sh e et J Djep*.

boshaník e *mb G* Dembel.

boshaník u *m sh G* Dembel.

boshaník•e ja *G f e* **BOSHANIK U.**

bóshas *ndajf*

♦ Bosh; pa gjë.

♦ Pa ngarkesë. **Sillet boshas** punon pa ngarkesë.

boshatís kal a ur bis Lë pa gjë a njeri brenda; heq ç'ka brenda. >**ZBRAZ. Boshatis xhepat.**

Boshatis qytetin evakuoj qytetin.

boshatís•em a (u) ur

Ivetv ♦ *veta III* Mbetet pa gjë a njeri brenda; zbrazet.

♦ Mbetem pa gjë; më mbarohet krejt diçka. **U boshatisa nga paratë.**

II *pës e* **BOSHATIS.**

boshatísj•e a *f bis* Lënie a mbetje pa njeri a gjë brenda. >**ZBRAZJ•E A.**

boshatís•ëm (i) me (e) *mb G* >**BOSHATISUR (i e).**

boshatísur (i e) *mb I* lënë a i mbetur pa njeri a gjë brenda.

bósh•e ja *f sh e et bis*

♦ Ambalazh, arkë a enë pa mall brenda. **Kthej boshet në dyqan.**

♦ Formular i pambushur. **Bllok me boshe.**

bósh•ë a *f sh a at krahin G* Kallishtër; kalli misri që mbetet i vogël.

boshësí a *f* Zbrazëti.

boshít•ër ra *f* >**BOSHT•ËR RA.**

bóshj•e a *f sh e et* Bishtajë pa kokrra.

bóshk•ë a *f sh a at bot* Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve malore, me zhardhok si qepë, me gjethe të gjera të tulta që përjargen kur thyhen.

boshllë•k ku *m sh* qe qet boshllë•k ku *m sh* qe qet *bis*

♦ Hapësirë e zbrazët; vend bosh. >**ZBRAZËTI A.**

♦ Vend i lirë, zbrazëti; mungesë e diçkaje në vendin e duhur; shkëputje a ndërprerje në diçka. **Mbush boshllëkun.** ["Dobia e këtyne dy huazimeve duhet kërkuar në fund të fundit të disa boshlleqe të toskënishtes, tue përfshi toskënishten letrare" (APp).]

♦ *fig* Gjendje e rëndë shpirtërore, pikëllim i thellë nga një humbje e rëndë e pazëvendësueshme, nga një goditje, nga dëshpërimi etj.

♦ *fig* Zbrazëti shpirtërore. [Si çdo gjë e tmerrshme është i thjeshtë sekreti/ që brenda boshllëku i gjoksit mban (IK).]

boshllëqe qet *sh* i **BOSHLLE•K KU.**

boshnjáçe *ndaif bis* Bosnjakisht; në gjuhën e bosnjakëve.

boshnják e *mb* Bosnjak.

boshnják u *m sh* ë ët > **BOSNJAK U.** [Do të kalonin edhe disa dekada për të formuar

bindjen se Shqipëria kishte eposin e vet dhe jo një përkthim të eposit të sllavëve të jugut - më së pari të boshnjakëve. (ShS).]

boshnjáçe *mb kopsht (Mollë)* me cipë të murrme.

boshnják•e *ja¹f sh e et f e* **BOSHJNAK U.**

boshnják•e *ja²f sh e et kopsht* Mollë me cipë të murrme.

boshnjákísht *ndaif* Në gjuhën e bosnjakëve.

boshnjákísht•e *ja f* Gjuhë sllave jugore e bosnjakëve.

bóshnj•e *a f sh a at kryes sh* Bëzhdile; forbla.

bosh•ój *jokal G* > **BOSH•UE (me)**^{1,2}.

bosh•óhet *vetv veta III G* > **BOSH•UE (me u).**

bosht

I *simb* Qendror; kryesor. **Çështje bosht.**

II *si kallëzues:* **Bëhem bosht** dobësohem shumë; ligem.

bosht i *m sh e et*

♦ Shkop i shkurtër, i holluar në të dy majat, që përdoret për të tjerë dhe për të mbledhur fillin, duke e rrotulluar me dorë; drugë; pjesë e makinës së tjerres, që shërben për të dredhur dhe për të mbledhur fillin; sasi e fillit të mbledhur në një shkop të tillë. **Punonte me furkë e me bosht.**

♦ *tek* Pjesë e makinave, e mjeteve dhe e veglave të punës, trajtën e një shufre të rumbullakët që shërben për të bashkuar rrotat ose pjesë të tjera që rrotullohen a që lëvizin. **Boshti qendror (kryesor). Boshti i dërstilës (i mullirit). Boshti i çadrës. Makinë me dy boshte.**

♦ Pjesë kryesore e një mjeti a vegle ku lidhen pjesë të tjera me të vogla. **Boshti i parmendës** shtiza e parmendës. **Boshti i qerres.**

♦ *tek* Drejtëz, që kalon përmes qendrës së simetrisë ose përmes qendrës së rëndesës së një trupi; vijë e mesit për së gjati një trupi. **Boshti horizontal (pingul). Boshti optik. Boshti i rrotullimit. Boshti i rrugës (i tunelit).**

♦ *astr* Vijë e përfytyruar që bashkon dy polet e një trupi qiellor, duke kaluar përmes qendrës së tij. **Boshti i Tokës (i planetit).** [Te bosht'i natës kthehen yjet,/ te gjum'i natës zgjohet gjumi, (KT).]

♦ Pjesë qendrore; pjesë e mesit e diçkaje për së gjati (*e bimëve dhe pjesëve të tyre*). **Boshti i misrit (i grurit). Boshti i rrënjës. Boshti i trungut (të drurit).**

♦ *fig* Drejtim kryesor i një pune a veprimtarie; vijë kryesore ideore e një vepre shkencore, letrare etj.; vijë themelore rreth së cilës shtjellohet një veprim, një tok ngjarjesh etj.

[Pikëpamjet e Çabejt dhe të Lambercit mbetën për një kohë të gjatë në boshtin e debateve shkencore edhe për problematikën e eposit të kreshnikëve (ShS).]

♦ *fig* Shtyllë; mbështetje (*e shoqërisë*). [**Pra popujt e këtyre dy kombeve, edhe pasi e humbën pavarësinë politike, mbetën të lidhur me shpirt e me ndjenjë rreth boshtit fetaro-kulturor dhe traditës historike të tyre.** (AE).]

**

bosht bërrylor *mek* Bosht gungor; kollodok.

bosht burmor *mek* Bosht me fillesë që kap në një ingranazh me fillesë të njëjtë.

bosht gungor *aut* Bosht me gunga që kontrollon lëvizjet e valvulave të motorit me djegie të brendshme.

bosht i bashkorit *aut* Bosht që përcjell lëvizjen nga bashkori në grupin e ingranazheve.

bosht i këmbës *bis anat* Kërci i këmbës.

bosht i koordinatave *mat* Një nga drejtëzat (x ose y) që ndërpriten në sistemin e koordinatave.

bosht i kurrizit *bis anat* Shtyllë kurrizore.

bosht i madh *mat* Më i madhi nga dy boshtet e elipsit.

bosht i nyjëtuar *mek* Bosht i përbërë nga dy a më shumë pjesë të lidhura me nyja të lëvizshme.

bosht i përfytyruar *mat* Bosht pingul (y) në diagramin e Argandit ose në një plan të përbërë.

bosht i plakës *bot* (*Lepidium draba*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të trashë e të drejtë, deri 80 cm të lartë, me push të dendur; nxjerr gjethe të ngushta përgjatë kërcellit dhe lule të bardha tufshake në majë të tij.

bosht i simetrisë *geom* Vijë që ndan një figurë në dy pjesë simetrike në mënyrë të tillë që njëra anë të përputhet plotësisht me anën tjetër.

bosht i shkallëzuar *mek* Bosht me seksione që kanë diametra të ndryshëm.

bosht i shlizuar *mek* Bosht me disa kanale rrethore.

bosht i shpërndarjes *aut* Bosht me disa gunga. >**BOSHT GUNGOR.**

bosht i shtangët *mek* Bosht që nuk përcjell lëvizje.

bosht i timonit *aut* Bosht që lidh timonin me grupin e timonit.

bosht i Tokës Vijë e përfytyruar rreth së cilës Toka bën një rrotullim të plotë në 24 orë.

bosht i transmisionit >**BOSHT TRANSMISIONI.**

bosht i varur *aut* Bosht gungor që ndodhet në kokën e pistonit, përmbi bllokun e motorit.

bosht i vogël *mat* Më i vogli nga dy boshtet e elipsit.

bosht jashtëqendror *aut* Bosht që shndërron lëvizjen rrethore në lëvizje drejtvizore para e prapa në motor me djegie të brendshme.

bosht kardanik *mek* Bosht me një universale në të dy skajet ose në njërin prej tyre.

bosht kartezian *mat* Bosht në sistemin kartezian të koordinatave.

bosht kryesor *mek* Bosht që e përcjell lëvizjen nga motori në pjesët e tjera të tij.

bosht lëkundës *mek* Bosht me leva, i mbështetur në qafa, që lëkundet në vend që të rrotullohet, dhe që përcjell lëvizjet alternative në motorat me avull.

bosht me gunga *aut* >**BOSHT GUNGOR.**

bosht motorik *aut* >**BOSHT GUNGOR; BOSHT ME GUNGA.**

bosht ngarës *aut* Bosht që përcjell përdredhjen ose rrotullimin në boshtin e rrotave.

bosht optik *fiz* Vijë e përfytyruar e drejtimit të rrezes së dritës pa dy përthyerje.

bosht parësor *mek* >**BOSHT KRYESOR.**

bosht përdredhjeje *mek* Shufër elastike ose plakë çeliku e mbërthyer në njërin skaj dhe e lirë në skajin tjetër që të mund të përdridhet.

bosht pinjon *aut* Bosht i shkurtër motorik me pinjon në fund, që lidhet me rrotën e dhëmbëzuar.

bosht tejçimor *aut* Bosht rrotullues që përcjell lëvizjen nga friksioni te blloku i marsheve.

bosht teleskopik *mek* Bosht i zakonshëm i amortizimit të goditjes.

bosht transmisioni *m* >**BOSHT TEJÇIMOR**.

bosht tubor *mek* Bosht cilindrik; bosht në trajtë tubi.

Bosht i *m hist* Aleancë midis Gjermanisë dhe Italisë, më vonë edhe e Japonisë, gjatë Luftës së Dytë Botërore. **Boshti Romë-Berlin-Tokio. Vendet e Boshtit.**

Boshti i së Keqes *pol* Vende si Irani, Iraku dhe Koreja e Veriut, që përbëjnë burim të së keqes në botën e sotme (*sipas Presidentit Xhorxh Bush i Riu*).

boshták *e mb* Boshtor; në trajtë boshti.

boshtallë•k ku *m sh* **që qet kryes nj etn** Dhurata të nuses për njerëzit e dhëndrit.

boshtár•e ja *f sh e et* Grua e zonja për të tjerë me bosht.

bóshhtë (i e) *mb (Kuti etj.)* pa gjë brenda; i zbrazët; pa gjë brenda.

bóshhtë•ë a¹ *f sh e et J* Copë pëlhure katërkëndëshe e punuar në vegjë dhe me zbukurime, për të mbështjellë plaçka për udhëtim ose për t'i ruajtur.

♦ Plaçka të mbledhura e të lidhura tok në një shami të madhe. **Një bohçe plaçka** pak plaçka.

♦ Përparëse e gjatë dhe e gjerë prej leshi a prej pambuku, e punuar në vegjë e zakonisht me zbukurime. >**BOHÇ•E JA**.

bóshhtë•ë a² *fushq J* Të përbrendshme të bagëtisë të pjekura në tavë.

bóshhtë•ër ra *f sh ra rat bot (Forsythia europaea)* Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. >**SHTOG•ËR RA**.

boshtín•ë a *f sh a at* Grep përthurje dantelle.

boshtínëz a *f sh a at* Grep i vogël përthurje dantelle.

bosht-ingranázh bóshti-ingranázh *mek* Bosht me një a të dy skajet të punuara me dhëmbëza.

boshtiván i *m sh ë ët ndër* Binar a dru i shkurtër, që vihet tërthor për të lidhur brezat e një muri.

>**TËRTHORËS•E JA**.

boshtlínz•ë a *f* >**BOSHTINËZ A**.

boshtór *e mb*

♦ *mek, gjeom etj.* I boshtit; në trajtë boshti.

♦ *anat* Që ka të bëjë me shtyllën kurrizore; që ka shtyllë kurrizore.

boshtríz•ë a *f bot* Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. >**BOSHT•ËR RA**.

boshth i *m zvog e* **BOSHT I**.

boshhtëpëz a *f sh a at bot* Boshtër; fyshtër; shtogër.

bosh•úe (me)¹ *kal óva úe G* Zbraz; boshatis.

bosh•úe (me)² *kal óva úe krahin G Humb (kohë); e kaloj pa punë (ditën).*

bosh•úe (me u) *vetv óva (u) úe veta III (Dita, koha)* kalon pa punë.

boshúem (i) e (e) *mb G I* zbrazur; i boshatisur.

boshúemit (të) *as G* Zbrazje; boshatisje.

bot *bis*

I *ndaif* Pa pushim; pa ndaluar.

II *si kallëzues* Fort; me të gjitha fuqitë; me sa kam fuqi a mundësi.

*

Bjer e bot; bot e bir Me përpjekje të mëdha; me të gjitha forcat.

Dhashë e bot U përpoqa me të gjitha forcat.

bot a *f A* Tokë; dhé.

bot i¹ *m sh ë ët* Njeri i panjohur.

bot i^2m *sh e et bis*

♦ >AUTOBOT I.

♦ Fuçi.

botaník *e mb* I botanikës; që ka të bëjë me botanikën; që ka të bëjë me bimët dhe studimin e tyre. **Kopshti botanik.**

botaník•*e a f*

♦ Shkencë natyrore që studion bimët.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst i kësaj lënde. **Mësuesi (kabineti, libri) i botanikës. Ora e botanikës.**

♦ *bis* Mësues a pedagog i botanikës. **Po vjen botanika.**

botaníst *i m sh ë ët* Specialist i botanikës.

botanist•*e ja f sh e et f e* **BOTANIST I.**

botanizím *i m libr* Studim i bimëve dhe mjedisit të tyre natyror.

botaniz•*ój jokal óva úar libr* Studioj bimët në mjedisin e tyre natyror.

botanizúar (*i e*) *mb libr (Bimë)* të studiara në mjedisin e tyre natyror.

bot-bót *ndaif*: **Luajmë bot-bot** bëjmë një lojë në të cilën një grup pjesëmarrësish vë në qendër një lojtar dhe secili nga grupi i bie në shpinë me shami të lidhur nyjë; lojtari i goditur duhet të gjejë se kush e gjuajti dhe po ta gjejë, ai që gjuan hyn në qendër.

bót•*e ja f sh e et*

♦ Katruve grykëgjatë.

♦ Poçe balte për verë.

♦ Ç Pjatë balte.

♦ Ç Shtambë me vegjë.

bót•*e a¹f*

♦ Rruzulli i Tokës; dheu me gjithçka që është në të; sipërfaqja e Tokës dhe gjithë qeniet që jetojnë në të. **Harta e botës. Udhëtim rreth botës.** [Qeshu, rini, qeshu, bota asht e jote (Mgj).] [Atëherë kur dashuria nuk është mjet/ botëra të çuditshme lindin, zbërthejnë yje. (MA).] [- Atë punën e kufomave e kam dëgjuar dhe një herë tjetër - e ndërpreu ai. - S'është ndonjë ide e re. Është e vjetër sa bota. (IK).]

♦ *sh ë ët* Trup qiellor; planet. **Fluturim drejt botëve të panjohura.**

♦ *fil* Tërësi e formave të materies; realitet. **Botë materiale (e jashtme). Prejardhja e botës.**

♦ *përmb bis* Njerëz që na rrethojnë; njerëz; njerëz të huaj; njeri tjetër; dikush. **Gjithë bota.**

Bëhem gazi i botës. Mos dëgjo fjalët e botës. [Npër gjuhë shqype bota mbarë/ ka me ju njohtë se ç'fis ju kini (GjF).] [Më dukej se ai donte me i a dhurue t'et të gjithë respektin qi bota ushqente për të. (AN).] [Shkon bota sipri, me kambë të shklet/ Nji fjalë t'ambël kurrkush s'ta flet (VPSH).] [Prandaj në vazhdim po kërkojmë të kapemi dhe te poezia e botës, si kërkim i ndihmës së shpejtë (VZh).] **Veç botës më i mirë nga të gjithë. [Po ky imi është veç botës. Pandeha se s'të pëlqen. (DhP).] [Hiqni dorë, se do të bëheni lodra e botës (FK).]** ♦ *dhe sh ë ët* Shoqëri njerëzore e një vendi ose e disa vendeve, e organizuar sipas një rendi të caktuar, me tipare të veçanta historike e kulturore; mënyrë jetese dhe organizim shoqëror i një vendi ose i një grupi vendesh. **Bota e lashtë. Bota ilire (greko-romake, arabe). Bota e Lindjes (e Perëndimit).**

♦ Tërësi e qenieve të gjalla me tipare të përbashkëta të zhvillimit e të jetesës; tërësi e sendeve ose e dukurive që na rrethojnë; fushë e veçantë e dukurive a e sendeve të realitetit objektiv.

Bota bimore (shtazore). Bota njerëzore. Bota organike (joorganike). Bota e pyllit (e ujit).

♦ Vend i përfytyruar. **Në botën e përrallave. Në atë botë në vendin e të vdekurve.**

♦ Fushë e veçantë e veprimtarisë së njerëzve; sferë e punës së njeriut; rreth njerëzish, që merren me një veprimtari të njëllotë a që kanë interesa të përbashkëta, që i përkasin një mjedisi etj.; botëkuptim. **Bota shkencore (letrare, artistike). Bota financiare. Bota fshatare. Bota e fëmijëve. Bota e shkrimtarëve (e artistëve).** Në botën e shkencës dhe të teknikës. Njeri me botë të ngushtë. [Janë pikërisht ikset njerëzore, që i kanë diktuar poezisë së Marinajt motive që lidhen me shqetësimet e njerëzimit, në përgjithësi, dhe të botës shqiptare, në veçanti. (AÇ).] ♦ Tërësi e dukurive të jetës shpirtërore e psikike të njeriut (*perceptimet, ndjenjat, mendimet etj.*); tërësi e ndjenjave dhe e mendimeve të njeriut; një rreth shfaqjesh psikike, që lidhen me moshën, me veprimtarinë mendore etj. rreth i interesave të njeriut. **Bota shpirtërore e njeriut. Bota vetjake (e brendshme). Botë e vogël (e mbyllur, subjektive).**

♦ Jetë në Tokë; jetë objektive; jetë në tokë dhe jetë e përtejme në kundërvënje njëra me tjetrën, sipas paragjytimeve fetare e pikëpamjeve idealiste. **Kjo botë. Bota jonë. Bota tjetër (e përtejme, e përtejvarrit). Doli në botë lindi (për fëmijën). E la këtë botë vdiq. Shkoi (vajti) në atë botë (në botën tjetër) vdiq. E dërgoi në botën tjetër bise vrau, e mbyti. Kështu e ka kjo botë kështu shkojnë punët në jetë. [Dhjetë mijë frymë/ i dërguam në atë botë: (XHS).] Vij në botë lind. [Këtu prehet ai që quhej Ndoc Gjetja/ i cili pati ardhur gabimisht në botë (NGj).]**

♦ *euf* Sëmundje e tokës. >EPILESPI A.E kapi bota.

*

Bëhem përrallë e botës Më del nami i keq; mbahem nëpër gojë nga të gjithë për një punë jo të mirë.

Biri (burri) i botës keq Njeri çfarëdo; një i panjohur; tjetri; dikush.

Bota është e rrumbullakët Gjendja mund të përmbysset; punët mund të sillen krejt ndryshe.

E bija (gruaja) e botës keq Një grua a një vajzë çfarëdo, një grua a një vajzë e panjohur; tjetra; dikush.

E dërgoj prapa botës (prapa diellit) E çoj në një vend të largët nga ku të mos kthehet më; e çoj në humbësi; e heq qafe; e tret.

E mori biri i botës e s'ma ktheu Ma mori ai farë njeriu, e s'ma ktheu.

Edhe sikur bota (dynjaja) të përmbysset! Çfarëdo që të ndodhë; edhe e keqja më e madhe po të ndodhë; në asnjë mënyrë; kurrsesi.

Jam botë më vete Jam krejt ndryshe nga të tjerët.

Jam jashtë botës keq S'marr vesh nga bota; sillem ndryshe nga të gjithë e jo ashtu si duhet.

Jam në atë botë bis Jam i droguar.

Jam prapa botës (dynjasë) Jam i paditur; kam mbetur prapa të tjerëve; nuk zhvillohem me kohën; nuk di se ç'bëhet, nuk marr vesh të reja.

Kali i botës të lë në udhëfj u Gjëja e huaj s'të mbaron punë.

Kam parë botë me sy Jam i shëtitur; kam përvojë të gjerë e të pasur.

Kjo është bota! bis Kjo është shumë e mirë.

Lodër e botës Objekt talljeje.

Marr botën (dheun) ndër (në) sy Iki shumë larg vendit të banimit; iki në anë të anës; shkoj larg në mërgim; shkoj në shumë vende, ku nuk shkoj; iki nga sytë këmbët; marr arratinë.

Merr botën (dynjanë) Përhapet kudo; përhapet anembanë.

Merr botën Bëhet e ditur për të gjithë; përhapet shumë.

Miell nga thesi i botës (i huaj) tall Gjë e marrë hua, jo origjinale.

M'u errësua bota (vendi) Humba kontrollin e vetëdijes, nuk dija ç'të bëja.

Në sy të botës (të dynjasë) Para të tjerëve; haptas; botërisht.

Pula e botës duket më e majmefj *u* Gjëja e huaj më duket më e mirë se ajo që kam.

Që kur bota është botë Prej kohësh shumë të lashta.

Sa për sy (sa për faqe) të botës Sa për t'u dukur; sa për t'u quajtur se u bë diçka ose se është në rregull; sa për të kaluar radhën, sa për të thënë; jo me çiltëri, jo me gjithë zemër.

S'jam në këtë botë (në këtë dynja) S'marr vesh çfarë po bëhet.

S'merret bota në krahë (në kurriz) *ff u* Nuk është e mundur të bëhen a të mbarohen të gjitha punët menjëherë, punët duhen bërë me radhë sipas kushteve e mundësive.

Shoh botë me sy Shëtit nëpër botë.

Ti je bota! Ti je i mrekullueshëm.

botë bimore

♦ Tërësi e bimësisë së rruzullit të Tokës.

♦ *bot* Klasifikim i organizmave të gjalla që përfshin të gjitha bimët.

♦ *bot* Kategori e organizmave që përfshin të gjitha bimët me përjashtim të algave, kërpudhave dhe baktereve.

botë e kafshëve >BOTË SHTAZORE.

botë e lashtë Botë që nga fillimet e qytetërimit deri në ndarjen e Perandorisë Romake (në vitin 467 të erës së re).

botë e lirë Vende të botës që kanë sistem demokratik e kapitalist ose socialist të moderuar, në dallim nga vendet komuniste dhe sistemet totalitare.

botë e tretë

♦ Kombe në zhvillim në Afrikë, Azi dhe Amerikë latine.

♦ Grupe të pakicave kombëtare brenda një kulture më të madhe mbizotëruese.

botë fizike Tërësi e sendeve pa jetë.

botë moderne Botë e sotme me zhvillimet e fundit dhe idetë e reja.

botë reale Botë e gjithçkaje praktike që haset në jetën e përditshme, në dallim nga bota abstrakte, teorike ose e idealizuar.

botë shtazore Klasifikim kryesor i qenieve të gjalla që përfshin të gjitha kafshët.

botë ujore Tërësi e masave të mëdha të ujit në Tokë.

botë virtuale Mjedis elektronik i rrjeteve kompjuterike të komunikimit.

bót•ë a²f

♦ Deltinë; baltë e përhimë e yndyrshme. >DELTIN•Ë A; ARGJIL•Ë A.

♦ *vjet* Baltë për të larë kokën.

bót•ë a³f sh a at mjek Bëtajë; epilepsi.

botëbárdh•ë a f Deltinë e përhimë në të bardhë.

botëgjinator•e ja f sh e et

♦ *ent* Arëz e verdhë këmbëgjatë që mbledh toptha balte.

♦ Deltinë e mbledhur si lëmsh nga një lloj arëze këmbëgjatë.

botëkuptim i m sh e et Tërësi e pikëpamjeve të njeriut për botën që e rrethon; sistem i pikëpamjeve që ka njeriu për jetën, natyrën dhe shoqërinë; të kuptuarit e botës dhe realitetit.

Ndryshoj botëkuptim. [është vetë Antigona aq e stërmunduar në jetën e saj, dhe aq e

madhërishme në vdekjen e saj, që me vendosmëri flijon veten për hir të idealit e të

botëkuptimit të saj. (AÇ).] ["Panteoni" a "Olimpi" shqiptar përmban mite, kreshnikë

dhe njeriun e zakonshëm, si tri shkallëzime të estetikës dhe botëkuptimit të lashtë. (ShS).]

botëkuptimór e mb I botëkuptimit; që ka të bëjë a lidhet me botëkuptimin.

botëkúqe *ja f* Deltinë në ngjyrë si në të kuqe.

botëlin•ë *a f* >**BOTËKUQ•E JA**.

bót•ëm (i) *me (e)* *mb*

♦ I zbehtë.

♦ I përhimë në të bardhë.

botëndijím *i m sh ë ët libr* Mënyra e rrokjes dhe e pasqyrimin të botës që na rrethon, mënyra e ndijimit të botës.

botëperceptím *i m sh e et libr* Mënyrë e perceptim i botës.

bótëra t *J sh i* **BOT•Ë A¹**.

botërisht *ndajf* Para të gjithëve; haptas, sheshit, faqe botës. **Shpall botërisht. Dihet botërisht.**

botëror *e mb* I gjithë botës; që ka të bëjë me gjithë botën; që përfshin të gjitha vendet e botës, ose është shpërndarë në të gjithë botën. **Kampionat botëror. Luftë botërore. Në shkallë botërore. Me rëndësi botërore.** [Në strofën e fundit kalohet nga Kosova tek diplomacia botërore që e mban atë me shpresa, nëpërmjet stërhollimeve diplomatike (AÇ).]

*

oqeani botëror *gjeog* Hidrosfera.

botëror *i m sport* Kampionat botëror.

bótërt (i e) *mb* I bërë prej deltime.

bótët (i e) *mb* >**BOTËRT (i e)**.

botëshikím *i m sh e et* Botëkuptim.

botëvështrím *i m sh e et libr* >**BOTËSHIKIM I**.

bótëz *a f sh a at* A Poçe, vazo balte.

botgjínt•ë *a f sh a at* A Argjilë; deltinë.

botíc•ë *a f sh a at*

♦ Dhe baltak.

♦ Botë; baltë.

botíl•e *ja f sh e et* Shishe.

botím *i m sh e et*

♦ Shtypje e një libri, gazete etj. për ta përhapur. **Botime periodike (shkollore).**

♦ Vepër, artikull, studim etj. që është shtypur dhe ka dalë në qarkullim. [Ne kemi bërë plan që pas një farë kohe të bëjmë një botim kritik të veprave të plota të eseistit të madh anglez (FK).]

♦ Tërësi e kopjeve të një vepre të shtypura njëherësh. **Botim i parë. Botim i rishikuar.**

♦ *vjet* Proklamata; shpallje; lajmërim.

**

botim elektronik Libër, artikull etj. i botuar dhe shpërndarë me mjete elektronike.

botim inkunabul Libër i botuar para vitit 1500.

botín•ë *a f sh a at* Vend i lagësht; tokë me baltë; moçalishte.

bótkëz *a f sh a at* Hoje; qelzë.

bótkin *i m mjek* Verdhëz.

botníisht *ndajf* G>**BOTËRISHT**.

botnór *e mb* G>**BOTËROR**. [Lufta e tij fillon atëherë kur Shqipnija po delte shtet në vete, në 1912, e vazhdon me vjetët e turbullta të konfliktit të parë botnor (NA).]

botn•úer óre *mb* G>**BOTËROR E**.

bot•óhet úa (u) *úar pavet dhe pës e* **BOT•OJ**. Të botohet pa shkurtime.

bot•ó *kal óva úar* Shtyp për ta përhapur (*një libër, një gazetë, një shkrim etj.*); bëj të njohur botërisht (*një lajm, një shkrim, një vepër etj.*), duke e shtypur dhe duke e vënë në qarkullim; nxjerr.

botór e mb *vjet*

♦ Publik; që ka të bëjë me të gjithë; që ka karakter të përgjithshëm; që u shërben të gjithëve.

Arsim botor. **Rrugë botore.**

♦ Që ka të bëjë me ndërtimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve, urave, ndërtesave shtetërore etj.; që ka të bëjë me shërbimet komunale. [**Cili sistem punimi publik (botor, i detyrueshëm) i duhet sot Shqipnisë...?** (KM).]

Botsván•ë a f gjeog Republikë pa dalje në det në Afrikën Jugore-Qendrore.

bótsh•ëm (i) me (e) mb (*Çështje*) materiale; të kësaj bote.

botúar (i e) mb (*Libër etj.*) i shtypur dhe i hedhur në qarkullim. [**Poezia ime e parë e botuar/ kaloi në kantierin tonë duar më duar** (BXh).]

botúem (i) e (e) mb *G*

♦ I luajtur mendsh; i cikatur në tru.

♦ *bis* Epileptik.

bot•úer óre mb >**BOTOR E.**

botúes e mb Që merret me përgatitjen për shtyp dhe me botimin e veprave të ndryshme; që ka të bëjë me botimin e librave. **Shtëpi botuese. Ent botues.**

botúes i m sh - it Ai që shtyp ose përgatit dhe vë në qarkullim një vepër, libër, gazetë etj.

Mbrojtja e të drejtave të botuesit.

botúes•e ja f e **BOTUES I.**

botúesh•ëm (i) me (e) mb I përshtatshëm për botim; që ka vlera për t'u botuar; që është përpunuar siç kërkohet për ta botuar.

botujnatár e mb libr Që ka të bëjë me tokën dhe ujin.

botulíz•ëm mi m mjek Helmim nga ushqimi me përmbajtje të toksinave dhe baktereve që prodhojnë toksina.

bón•ë a f sh a at det Enë metalike e zbrazët në trajtë fuçie a në ndonjë trajtë tjetër, që rri mbi ujë dhe vihet në det a në liqen, zakonisht jo shumë larg bregut, si shenjë paralajmëruese ose si mbështetje ku lidhen përkohësisht anijet. **Bova e sinjalit (e fenerit). Hedh bovat.**

*

Marr kum te bova bis J Mbytem.

boxhitór•e ja f sh e et ent G Këpushë; rriqën.

boxhpurisht ndajf (Flas) në gjuhën boxhpurishte.

boxhpurisht•e ja f Gjuhë indo-ariane që flitet në Indinë Veriore, Mauric dhe Nepal.

boxhúrr•e ja f sh e et J Arrë e krimbur.

bozaxhí a m sh j jt G >**BOZAZHI U².**

bozaxhí u¹ m sh j jt G >**BOZAZHI U².**

bozaxhí u² m sh nj njtë Shitës (përgatitës) i bozës.

bózë si kallëzues: Bëhet bozë e humb vlerën a rëndësinë nga përsëritja e shpeshtë; bëhet e mërzistshme; i del boja; e humb vlerën; i bie çmimi. **Më bëhet gjaku bozë** shqetësohem shumë; më prishet gjaku; më bëhet gjaku ujë. **Më bëhet koka bozë** çoroditem; hutohem.

bóz•ë a f Pije freskueshme shije majhoshe e bërë miell meli ose misri të fermentuar. **Pi një bozë** pi një gotë bozë.

bózg•ë a f sh a at Kripore; vend ku nxirret kripë.

bozkúç•e ja f sh e et ent *krahin G*

♦ Çimkë; çimërr.

♦ Nuse pashke.

bozogán•e ja *f sh e et bot*

♦ (*Pyrus pyraëter*) Dardhukël.

♦ (*Pyrus amygdaliformis*) Gorricë.

bózhë t *f sh A* Krande a karthje për të ndezur zjarrin; shkarpa.

bozhéle t *f sh krahin G* Llëpusha misri.

bózh•ë a *f sh a at orn* >**BOZHOR I.**

bozhór i *m sh ë ët orn* (*Pelicanus*) Pelikan.

bozhór•e ja *f sh e et orn* Femër e bozhorit.

bozhúre¹mb (*Vajzë*) flokëdredhur.

bozhúre²mb

♦ (*Tokë*) e kuqe e lehtë.

♦ (*Kafshë*) kuqalashe në të murrme.

bozhúr•e ja¹f sh e et bot (*Paeonia*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me gjethe të përbëra, që mbillet për lulet e bukura bojë trëndafili, të verdha ose të bardha. >**LULE GJAK.**

bozhúr•e ja²f Dhe i kuq, i varfër.

bozhúr•e ja³f sh e et Bagëti kuqalashe në të murrme.

bozhúre t *f kryes sh Ç* Të fshira të lëmit.

BP ja *f shkurt*

♦ *hist* Bashkimet Profesionale.

♦ Byroja Parlamentare.

♦ British Petroleum.

bps shkurt i Bit në sekondë.

BPSH ja *f shkurt hist* Bashkimet Profesionale të Shqipërisë.

BQE ja *f shkurt i* **Banka Qendore Europiane** European Central Bank.

BQKA ja *f shkurt hist* Bashkimi Qendror i Kooperativave të Artizanatit.

Br kim *f shkurt i* Brom.

BR shkurt i Berat.

Br. shkurt i Britain; British.

Brabánt i *m gjeog* Krahinë e Holandës.

brabýlk•ë a *f sh a at orn J* Zog i vogël këngëtar me krahë të shkurtër e pendë të përhime.

brac a *f sh a at A* Njësi gjatësie prej rreth 50 cm.

brac e¹mb Vjedhës; që vjedh.

brac e²mb *krahin(Njeri)* që ha tinëz.

brac i¹m *sh ë ët* Xhepash; hajdut xhepash.

brac i²m *sh ë ët* Njeri që ha tinëz.

brac i³m *sh a at G* Hell akulli i varur nga streha.

bracán e mb *G (Njeri)* llupës.

bracán i¹m *G* Xhepash; hajdut xhepash.

bracán i²m *sh ë ët* >**BRACAR I.**

bracanárë t *f sh*

♦ Hell akulli i varur nga streha.

♦ *gjeol* Stalaktite.

♦ *ark* Zbukurim në trajtë helli të varur.

bracár i *m sh ë ët* Brac; hajdut.

brác•e ja f sh a at vjet Njësi gjatësie prej rreth 50 cm.

brací a f sh - të bis Hajdutëri; vjedhje xhепash.

brác•e ja¹f sh e et e BRAC I^{1,2}.

brác•e ja²f sh e et A Njësi gjatësie rreth 55 cm.

brác•ë a¹f sh e et krahin G Bagëti që hyn në arën e fqinjtit.

brác•ë a²f sh a at bis anat J Llërë; parakrah.

bráckë mb J (Njeri) i pangopur; llupës; hamës.

bracní a f sh - të bis G >BRACI A.

bracn•ój kal G >BRAC•UE (me).

bracn•úe (me) kal óva úe G >BRAC•UE (me).

brac•ój kal G >BRAC•UE (me).

brac•úe (me) kal óva úe G Vjedh; grep (gjëra të vogla).

bracúem (i) e (e) mb G I vjedhur.

braç i m krahin G Llum i ullaњve të shtrydhur.

braçin•ë a f sh a at Pellg.

bradashéshas e mb I Bradasheshit; që ka të bëjë me Bradasheshin, me banorët a vendësit e tij.

bradashéshas i m sh - it Banor a vendës i Bradasheshit.

bradashéshas•e ja f sh e et f e BRADASHESHËS I.

bradikardí a f mjek Rrahje tepër të ngadalshme të zemrës.

braf

I onomat Zhurmë e lehtë nga një lëvizje e shpejtë ose kërcitje.

II si ndajf: Menjëherë.[**Kur ka mrrijтun Muji për buzë shpelle,/ braf, prej gjogut, burra, tek ka zdrypë, (CV).**]

brafullím i m Ngritje e vrullshme (e flakëve, e ujit që vlon etj.).

brafull•ón jokál ói úar veta III

♦ (Flakët) ngrihen me vrull.

♦ krahin G >BRAFULL•UE (me).

brafullúar (i e) mb (Flakë) që ngrihet me vrull.

brafull•úe (me) jokál ói úe krahin G (Uji) nis të vlojë me gurgullimë.

brafullúes e mb (Zjarr) që digjet me flakë të vrullshme.

brága t f sh krahin G Shallvare.

bragáç•e ja f sh e et Barkaç; enë bakri.

braganís kal a ur Ç Rrah (lirin) me kopan.

braganís•et - (u) ur Ç vetv dhe pës e BRAGANIS.

braganísj•e a f Ç Rrahje e lirit me kopan.

braganísur (i e) mb Ç (Li) i rrahur me kopan.

bragár•em vetv a (u) ur A Ngjirem së thirruri.

bragát mb A (Zë) i ngjirur së thirruri.

bragéssha t f sh krahin G Brekushe të bardha që mbajnë graria nën fustan.

brágj•ë a f sh a at krahin G Plagë e dregëzuar.

brahé•nj kal jта jtur A Nxita a shpoj me hosten që të nxitojë.

brahéjtur (i e) mb A I nxitur; i shpuar (me hosten etj.) që të nxitojë.

Bráhm•ë a f mīt hind Perëndi krijuese e hinduizmit të vonë.

brahmán i m sh ë ët

♦ fet Prift, anëtar i kastës më të lartë të Indisë.

♦ *përmb fil* Realitet parësor që qëndron në themel të të gjitha dukurive në shkrimet e shenjta hindusite.

brahmaníz•ëm mi *m fil, fet* Sistem i ndërlikuar ritesh fetare e shoqërore në Indinë pasvedike.

Brahmapút•ër ra *f gjeog* Degë e lumit Ganxh në Azinë Jugore, që derdhet në Gjirin e Bengalit.

brahmín i *m sh ë ët* Prift brahman.

brahminík e *mb* I brahmanëve; që ka të bëjë me brahminët dhe brahmanizmin.

Bráho ja *m shkurt i* Ibrahim.

brahóm i¹ *m sh ë ët* Tavë balte.

brahóm i² *m sh ë ët* Mik a shok i besës.

braíl i *m sh ë ët* A Xhelat.

braj *mb*: **Shkrim braj** formë shkrimi për të verbrit, me shkronja të shtypura si pika në relief, që lexohen duke i prekur me gishta (*i shpikur nga francezi Luis Braj (Louis Braille), 1809-1852*).

braj i¹ *m sh a at* **G > BRAJ•Ë A.**

braj i² *m* Lloj shtypi për të verbër. **Libra të shtypur me braj.**

bráj•ë a *f sh a at* Gungë a xhungë që del në dru a në trup të njeriut kur goditet.

brájk•ë a *f krahin G* Tokë e dobët, jo pjellore.

brajz i *m sh a at* *mit* Shpirt i fëmijës që vdes pa ia vënë emrin ose të dështuar, që enden nëpër ajër pa zënë vend.

brak u *m sh ë ët* Qen gjuetie i bardhë e me njolla të zeza, trupmadh, veshmadh e qimeshkurtër.

>LANG•UA OI.

brakéssha t *f sh* Kofsharë; brekë të gjata.

brakí a *f sh - të bot (Sorbus aria)* Lloj vadhe me gjethe pëllëmbore, me rritje të ngadalshme, me lule të bardha që lidhin kokrra të vogla. >VODHVIÇ•E JA.

braki- *fjalëform* I gjerë-.

brakicefál e *mb antro* Kokëgjerë; që e ka kokën të shkurtër dhe të gjerë.

brakicefalí a *f antro* Kokëgjerësi.

brakicefalík e *mb antro* Kokëgjerë.

brakicefalí•zëm mi *m antro* Të qenët kokëgjerë.

brakilogjí a *f libr* Fjalëshkurtësi.

brakiocefál e *mb anat (Enë)* që çon gjak në krahë dhe në kokë.

brakiopód•ë t *m sh zool* Butakë me zgjatime në trajtë krah.

brakiozáur i *m sh ë ët paleo* Dinozaur i Jurasikut të vonë, i ngjashëm me gjirafën.

brakicefál e etj. >BRAKICEFAL E etj.

brakshkúrt•ër ra *f sh ra rat ent* Nënrend krustacesh me bisht të shkurtër të ngjitur pas barkut.

brakn•óhet *G pës e* BRAKN•OJ. >BRAKN•UE (me u).

brakn•ój kal *G >* BRAKN•UE (me).

brakn•úe (me) *kal óva úe G* Kthej në bërrakë (*një copë tokë*).

brakn•úe (me u) *úe (u) úe G*

I pavet (Një copë tokë) kthehet në bërrakë.

II pës e BRAKN•UE (me).

brakonázh i *m libr* Gjueti pa leje.

brakt i *m sh e et* bot Gjethe e modifikuar ose pjesë nën lule që ngjan si gjethe.

braktís kal a ur

♦ Largohem prej (*një vendi*); e lë përgjithnjë a për një kohë të gjatë (*vendin*); largohem prej (*dikujt*); e lë vetëm (*dikë*). **Braktis anijen (fushën e betejës).** **Braktis gruan me gjithë fëmijë.**

♦ Heq dorë përgjithnjë a për një kohë nga (*diçka*); nuk merrem më me (*diçka*); lë (*punën ose një veprimtari*). **Braktis detyrën** largohem nga detyra. **Braktis shkollën (punën).**

braktís•em a (u) ur pës e BRAKTIS.

braktísës i m sh - it Ai që braktis dikë a diçka; dezertor.

braktísës•e ja f e BRAKTISËS I.

braktísj•e a f

♦ Largim përgjithmonë e për ca kohë nga një vend.

♦ Heqje dorë nga një detyrë; lënie e punës etj.

braktísur (i e) mb

♦ I larguar përgjithmonë a për ca kohë nga një vend.

♦ (*Punë a detyrë*) e lënë pas dore krejtësisht.

bram *pasth* Zhurmë e përplasjes së sendeve. Përplas derën bram.

bram i¹ m

♦ Fundërri e dyllit a gjalpiti të tretur.

♦ Bramcë e farkës.

♦ Lerë e leshit të bagëtisë; zdralë.

bram i² m sh ë ët Fëmijë imcak.

brámbull *ndajf* (Zjarr) me flakë të madhe që kërcet.

brámbu•ll i m sh j jt Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët; ligatë. >

BURISHT•Ë A.

brambullí•j *jokal ta tur*

♦ *veta III* > **BRAMBULLON.**

♦ *veta IIIfig* Kërcet me zhurmë të vazhdueshme.

♦ *fig* Flas pa pushim.

brambullím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë e zjarrit kur digjet me vrull e flakë të madhe.

♦ Zhurmë e shiut të rëndë mbi çati.

brambull•ón *jokal ói úar* *veta III*

♦ (*Zjarri*) digjet me vrull e flakë të madhe.

♦ (*Shiu i rëndë*) bie me zhurmë në çati.

brambullúeshëm *ndajf*

♦ (*Digjet*) me zhurmë të mbytur.

♦ (*Bie*) me zhurmë.

brambullúesh•ëm (i) me (e) mb (*Zjarr, shi*) zhurmshëm.

bramc i¹ m sh a at Zgjyrë e metaleve.

bramc i² m sh a at Vegjë e endësit; tezgjah.

brámç•ë a f sh a at > BRAMC I.

bramç i m sh a at

♦ *kopsht* Pjepër i vogël, i papjekur.

♦ Kërthi; fëmijë i vocërr; vocërrak.

brám•ë a f sh a at *kopsht* Pjepër i papjekur.

brams i m krahin G Zgjyrë e metaleve.

bramsh i¹ m sh a at Lëmsh i vogël; topt (sheqeri)

bramsh i² m sh a at

♦ (*Fik*) i papjekur.

♦ (*Pjepër*) i papjekur; i vogël.

♦ *fig* Kërthi; fëmijë imcak; vocërrak.
brámz•ë a f sh a at Zgjyrë e metaleve.
bran ndajf Rrëshqanthi; zvarrë. **Heq bran** tërheq zvarrë.
brân i m sh e et G Mundim; pocaqi.
branár e mb I pakujdesshëm në veshje.
Brandenbúrg u m gjeog Shtet në Gjermaninë verilindore, me kryeqytet Potsdamin. **Porta e Brandenburgut** portë monumentale në Murin e Berlinit; simbol i Gjermanisë së ndarë deri më 1989.
bránd•ë a f sh a at Shtrat (krevat) i palosshëm.
brándi m pandr Pije e fortë alk(o)olike e prodhuar nga distilimi i verës ose i lëngu i frutave të fermentuara.
brandspójt i m sh ë ët Rubinet i tubit të zjarrfikësit.
brané ndajf J >BRAN.
branë ndajf Rrëshqanthi; zvarrë. **Osh e branë (marr, tërheq)** zvarrë përdhe. **Heq branë** tërheq zvarrë.
brán•ë a¹fsh a at >LES•Ë A¹. I shkoj një branë arës lesoj arën.
♦
brán•ë a²fsh a at G Ortek bore; borë që rrëshqet nga faqja e malit.
brán•ë a³fsh a at teks Vegël në trajtë bige, me një peshë përsipër, që mban të tendosura fijet e tezgjahut.
bráng•e ia f A
♦ Fuqi.
♦ Forcë trupore.
bráng•ë a f sh a at G Hall; shqetësim. >**BRENG•Ë A.**
braním i m sh e et bujq Lesim i arës së lëruar.
branís kal ta tur bujq > BRANIT.
branísj•e a f sh e et
♦ *bujq* >**BRANIM I.**
♦ Ngadalësim a zvarrisje e punës.
branísur (i e) m
♦ *bujq* >**BRANUAR (i e).**
♦ (*Punë*) e zvarrisur; e lënë zvarrë.
branít kal a ur krahin Lesoj.
bran•óhet úa (u) úar bujq pavet dhe pës e **BRAN•OJ.**
bran•ój kal óva úar bujq Lesoj; thërrmoj me lesë (*arën e lëruar*).
branovís kal ta tur bujq > BRANOVIT.
branovít kal a ur bujq > BRAN•OJ.
branúar (i e) mb bujq I lesuar me branë.
brastín•ë a¹fsh a at Sisë e dhisë.
brastín•ë a²f kopsht Rrush i bardhë kokërrmadh.
brash e mb G (Fëmijë) i imët; trupvogël
brash i¹m sh a at G Fëmijë i imët; trupvogël.
brash i²m sh ë ët kopsht G Kombisht; pjepër i vogël i pabërë.
BRASh i m shkurt hist Bashkimi i Rinisë Antifashiste Shqiptare.
brashaník e mb (Foshnjë) e lindur para kohe.
brashaník•e ja f sh e et Foshnjë e lindur para kohe.

brashnjár i m sh ë ët

- ♦ Këpucëndreqës; mballomatar.
- ♦ Njeri shumë i varfër.
- ♦ *keq* Njeri që merr ryshfet.
- ♦ *keq* Njeri i dhënë pas plaçkës.

brashnjár•e ja f sh e et Grua shumë e varfër.

bráshnj•ë a f kryes sh a at

- ♦ *kryes sh* Këpucë të vjetra.
- ♦ *kryes sh* Plehra, të fshira të shtëpisë.
- ♦ *keq* Ryshfet.

brashtín•ë a f sh a at Brazdë.

Bratisláv•ë a f gjeog Kryeqytet i Sllovakisë.

bravanák u m sh ë ët Kllapë ku hyn shuli për të mbyllur derën.

bravandréqës i m sh - it Mjeshtër që ndreq brava.

bravapunúes i m sh - it Mjeshtër që bën brava.

bravár i m sh ë ët

- ♦ Bari i dhenve të fshatit.
- ♦ Bari i bravareve.

braváre mb f (Dele) që mbahet në shtëpi për qumësht.

bravár•e ja f sh - et

- ♦ Dele që mbahet në shtëpi për qumësht.
- ♦ *sh* Kope bagëtish të imta, zakonisht me dhen të shumë shtëpive, që e kullot një bari.

bravaxhí a m sh j jt G >BRAVAZHI U².

bravaxhí u¹ m sh j jt G >BRAVAZHI U².

bravaxhí u² m sh nj njtë Bravapunues; bravandreqës.

bráv•e ja f përmb keq Turmë.

bravénj kal ta tur A Ndreq; rregulloj; ujdís.

bráv•ë a f sh a at

- ♦ Vegël metali e montuar në dyer, dollapë, sirtarë etj., që shërben për t'i mbyllur me çelës.
- Bravë automatike** bravë që s'mund të hapet nga jashtë derës a portës. **Thyej bravën** hap me forcë bravën.
- ♦ *krahin* Shul i portës.

bravíc•ë a f sh a at ikt>LLOSK•Ë A.

bravísht•ë a përmb krahin G Tufë e përzier me dhen e dhi.

bravník u m krahin G Barí i bravishtës.

brávo pasth Të lumtë.

bravós kal a ur bis dhe fig Mbyll me bravë; i vë bravën (*dollapit etj.*).

bravósj•e a f Mbyllje me bravë.

bravósur (i e) mb I mbyllur me bravë.

braz a f sh a at G>BRAZD•Ë A. [n'braz me Turk kurr nuk kanë rà/ e as kurr pushkën s' ia kanë dà; (GjF).]

braz i m sh a at Çekiç druri.

Brazavíl i m gjeog Kryeqytet i Republikës së Kongos.

brázda-brázda ndajf Tërë brazda. **I qethur brazda-brazda.**

brazdaçëlës i m sh - it tek bujq >BRAZDËHAPËS I.

brazdák emb I bërë me brazda.

brázd•ë a f sh a at

♦ *bujq* Vijë e gjatë, e hapur në arë me plug a vegël tjetër bujqësore. >**HULLI A. Ujit (mbjell) me brazda.**

♦ Vijë a thellim pak a shumë i gjatë në sipërfaqen e diçkaje. >**RRUDH•Ë A. Brazdat e ballit. Brazda e lundrës në ujë. Trung me brazda në lëkurë.**

♦ *fig* Vijë a rrugë, në të cilën ecën ose zhvillohet diçka.

♦ *fig* Gjurmë që lë diçka; përshtypje, mbresë e thellë. **Brazdë e pashlyeshme.**

*

Bie në brazdë Hyj në rrugë të mbarë; nis të bindem për diçka.

Biem në brazdë Merremi vesh; biem në ujdi; pajtohem.

Sjell në brazdë E vë në udhë të mbarë.

**

brazdat e trurit *anat* Rrudhat e trurit.

brazdë pa kokë *bujq* Hulli pa farë drithi.

brazdëhápës i m sh - it *tek bujq* Vegël bujqësore për hapjen e brazdave; kultivator për hapjen e brazdave.

brázdëz a f sh a at bujq Brazdë e cekët.

brazdím i m sh e et bujq Hapje e brazdës në arë; lërim (*i arës*).

brazd•ój kal óva úar bujq Hap brazdë a brazda në (*arë*); e bëj me brazda; lëroj (*arën*).

brazdúar (i e) mb (*Arë*) me brazda; e lëruar.

bráz•ë a f sh a at bujq *krahin G*

♦ Vijë e arës së ngarë që nuk është mbjellë akoma. >**LAV•ËR RA. Braza dhe shporja.**

♦ > **BRAZD•Ë A.**

braz•ëm ma f sh ma mat Zhurmë; krismë; kërcitje.

Brazíl i m gjeog Vend në pjesën qendrore dhe jugperëndimore të Amerikës së Jugut; vendi më i madh në botë ku flitet portugalisht. **Republika Federative e Brazilit.**

brazilián e mb I Brazilit; që ka të bëjë me Brazilin, me banorët a vendësit e tij.

brazilián i m sh ë ët Banor a vendës i Brazilit.

brazilián•e ia f sh e et f e **BRAZILIAN.**

brazdúar (i e) mb (*Arë*) e lëruar; me brazda.

brazhëllím•ë a f sh a at G Llomoti.

brazhëll•ój jokál G >**BRAZHËLL•UE (me).**

brazhëll•úe (me) jokál úe (u) úe Zhurmon; kris; kërcet.

brázh•ëm ma f sh ma mat G >**BRAZ•ËM MA.**

bre *pasth bis*

♦ Përdoret për t'i thirrur a për t'iu drejtuar dikujt. **Folni, bre, burra! [Iu afrua një burrë me mustaqe, trim me fletë si çdo burrë me mustaqe, edhe i tha: - Bre qen! (DhP).][Pse p'e sjellë, bre bacë, at shkja për s'mbarit,/ me idhnim Halili m'i ka britë Mujit. (CV).]**

♦ Përdoret për të përforcuar shprehjen e habisë, çudisë, kënaqësisë etj. **Bre, sa shumë paska!**

Bre, po ç'është kjo?! Bre, bre, sa më çudit!

bre (me) kal jta - G > **BRE•J.**

bre (me u) vetvjat (u) - G >**BRE•HEM.**

brê ni¹ m sh j jt bot G (*Abies*) Bredh.

brê ni² m sh na nat bujq G Thurimë a lesë për thyerjen e plisave dhe rrafshimin e arësë lëruar.

bre u m sh j jt krahin G bot (*Abies*) Bredh.

brec e¹ mb krahin G Shumë i shkathët.

brec e²mb krahin G

- ♦ Vjedhës; që vjedh.
- ♦ Mashtrues; gënjeshtar.

brec i¹m BREC•Ë A.

brec i²m bot (Abies alba) Bredh i bardhë.

brecán e mb G (Vegël) e vjetër; e vjetruar; e prishur.

brecán i m sh a at G

- ♦ >BREC•Ë A¹.
- ♦ *fig* Burrë thatim.
- ♦ *fig* Burrë llafazan.

brécëmb f

- ♦ (*Grua a vajzë*) e imët, thatime.
- ♦ (*Grua a vajzë*) Llafazane; që të grin me fjalë.

brécë si kallëzues: E kam gojën brecë më merret goja; s'di të lidh dy fjalë.

bréc•ë a¹ f sh a at Thikë e vogël pa dorezë; teh i briskut.

*

Për një brecë bukë (*E shes diçka*) shumë lirë.

bréc•ë a²f sh a at G

- ♦ Grua thatime.
- ♦ *bis* Grua llafazane. >TARAKAÇ•E JA.
- ♦ *krahin* Vajzë e prapë.

breck u m AQafë; zverk i qafës.

brecnīm i m G Grimcim.

brecn•óhet vetv veta III dhe pës e BRECn•OJ.

brecn•ój kal G >BRECn•UE (me).

brecn•úe (me) kal óva úe G Grimcoj; ndaj në pjesë të vogla.

brecn•úe (me u) úe (u) úe G

I vetv veta III Grimcohet.

II pës e BRECn•UE (me).

brecnúem (i) e (e) mb G I grimcuar.

brecúj•ë a f sh a at G Grua thatime dhe gërmuqe.

breçk u m sh ë ët A Bretkosë.

bréçka t m sh J zvog e BREKË T.

bréçk•ë a f bis mjek A Strumë; sëmundje e gushës.

bredór•e ja f sh e et usht G Revolver.

bredrúr•e ja f sh e et orn Qukapik.

bredh¹ bródha brédhur

I *jokal*

♦ Endem në vende të ndryshme; sillem lart e poshtë, shëtit andej-këtej. **Bredh me këmbë (me biçikletë, me makinë). Brodhi nëpër botë. Bridhte dyerve të botës. Bredh kot (pa punë). Bredh hu me hu. Bredh gjithë ditën.**

♦ Vrapoj, eci me vrap. **Bredh shpejt. Brodhi pas tij. Bridh ta arrish!**

♦ Kërcej, hidhem e lodroj. **Bredhin fëmijët. Bredhin qengjat.**

♦ *veta III(Plumbi)* kërcen, kthehet prapa pasi përplaslet në një send të fortë.

♦ *keq* Bëj jetë të shkujdesur e të zbrazët; jepem pas qejfeve; bëj dashuri të përciptë e sa për të kaluar kohën; shkoj pas femrave. **Bridhte pas fustaneve.**

IIkal

♦ *bis* Shëtitit (një vend a vende të ndryshme); i bie lart e poshtë (një vendi). **Ka bredhur tërë botën. Brodhi dyqan më dyqan.**

♦ E kaloj, e bëj (*diçka*) të rrëshqasë mbi një send ose mbi sende të ndryshme pa e ndalur në një vend. **Bredh sytë (shikimin, vështrimin). Bredh gishtin nëpër hartë.**

♦ *bis* E çoj në vende të ndryshme; e shpie nga një vend në një tjetër; e shëtit (*dikë*). **E brodha nga Kukësi në Sarandë.**

♦ *veta III* fiz Pasqyron, kthen (*rrezet etj.*). **Trupi i bardhë i bredh të gjitha rrezet.**

*

Bredh (shkoj, shëtit) lule më lulekeq I ndërroj shpesh dashnoret; jam i paqëndrueshëm në dashuri.

bredh² jokall bródha brédhur Ç Luaj kumar.

bredh i m sha at bot (*Abies*) Dru halor përherë i gjelbër, 10-80 m i lartë, në trajtë piramide, me boçe gjatushe, me dru të lehtë për mobilie, dyer e dritare. **Halë bredhi. Pyll bredhash. Dru bredhi.**

**

bredh i bardhë (*Abies alba*) Bredh i viseve malore deri 1 700 mbi nivelin e detit, 40-50 m i lartë, me trung deri 1.5 m të trashë, me hala të argjendta në të kaltër dhe boçe konike të gjata deri 17 cm.

bredh i zi (*Picea abies*) Bredh deri 55 m i lartë, me trung të trashë deri 1.5 m, me hala deri 22 mm gjatësi, me boçe gjatushe; rritet gati në 1 m në vit gjatë viteve të para.

bredhacák e mb Që bredh shumë; që sillet pa punë lart e poshtë. >ENDACAK E.

bredhacák u m sh ë ët Njeri që bredh shumë; që sillet pa punë lart e poshtë.

bredhacák•e ja f sh e et f e BREDHARAK U.

bredharák e mb

♦ Që shëtit lart e poshtë, që bredh nëpër vende të ndryshme.

♦ (*Fis*) shtegtar. >ENDACAK E.

bredharák u m sh ë ët Njeri që bredh shumë, që sillet pa punë lart e poshtë.

bredharák•e ja f sh e et f e BREDHARAK U.

brédh•ë a f sh a at

♦ Kthim a kërcim (*i plumbit*) kur përplasen në send të fortë.

♦ Kërcim; hedhje; hov.

brédh•ël la f sh la lat Ç Lojë. **Zë një bredhël** bëj një lojë.

bredhërí•j jokall ta tur Endem lart e poshtë.

*

I bredhërin gjuha para mendjes Flet pa u menduar; e lëshon fjalën pa e vrarë mendjen.

bredhërí m Endje poshtë e lart.

brédhës e mb

♦ Që endet poshtë e lart.

♦ *fiz* (*Trup, sipërfaqe*) që ka veti të kthejë dritën ose valët e tingujve. >PASQYRUES E.

♦ Që lëviz pa pushim; i paqëndrueshëm.

brédhës i m sh ë ët Ai që bredh poshtë e lart. >ENDACAK U.

brédhës•e ja f sh e et f e BREDHËS I.

brédhëz a f sh a at A bot Luleshtydhë pylli.

bredhí a f sh - të Shëtitje; endje.

bredhísht•e ja¹f sh e et bot (*Ajuga*) Bimë barishtore një a shumëvjeçare, me 40-50 specie, me kërcell 5-50 cm të gjatë, me gjethe si të mëllagës dhe lule blu në krye të kërcellit, e përhapur në Europë, Azi dhe Afrikë.

bredhísht•e ja²f sh e et >BREDHISHT•Ë A.

bredhísht•ë a f sh a at Pyll bredhash; vend me bredha.

brédhj•e a f sh e et

♦ Endje lart e poshtë.

♦ *fiz* Kthim i dritës ose valëve të tingujve. >**PASQYRIM I.**

bredh•ój jokal > BREDH.

bredhór e mb I bredhit; që ka të bëjë me bredhin

brédhtë (i e) mb (*Mobilje, derë etj.*) e bërë prej bredhi, me dru bredhi. **Dërrasë e bredhtë.**

brédhur (i e) mb (*Njeri*) i shëtitur; që ka parë botë.

brédhur it (të) mb >BREDHJ•E A.

brefotróf i m sh e et Shtëpi e foshnjës; jetimore.

breg u m sh brígje brígjet

♦ Pjesë a rrip toke që kufizon në anë një rrjedhë uji, det, liqen etj.; anë toke buzë një sipërfaqeje uji. **Breg shkëmbor (ranor). Breg më breg. Në brigjet e... Lundroj gjatë bregut.**

♦ Vend i ngritur në dyshtemenë e detit. **Bregu i parë.**

♦ Vend i ngritur, kodër e vogël, kodrinë; grumbull a pirg dheu buzë një grope, një hendeku etj..

♦ Buzë e një sendi. [*veç ndodh që valë e ëndrrave të trishta/ E sjell në breg të shtratit tim si shpezë!* (DA).]

♦ Buzinë; vend ku mbaron diçka. **Bregu i pëlhurës. Në breg të pyllit.**

♦ Ushqim i bërë tokël; pjesë ushqimi e ngjeshur si lëmsh; kokërr. **Një breg sheqer.**

♦ Pjesë e tultë e gishtit të madh.

*

As në det, as në breg Në asnjë vend, asgjëkund; në një gjendje kur dikush s'di nga t'ia mbajë; as në qiell as në tokë.

Breg më breg I mbushur plot, me majë, buzë për buzë.

Dal në breg Ia dal mbanë një pune të vështirë; shpëtoj nga rreziku; kapërcej një vështirësi.

Dalim në breg Arrijmë në një përfundim; biem në marrëveshje; merremi vesh.

E bëri dheun (sheshin, fushën) breg Vdiq.

E nxjerr në breg dikë E nxjerr dikë nga një vështirësi e madhe; e shpëtoj dikë nga një rrezik.

Flas kodra pas bregut Them dokrra, gjeputa.

Fshihem pas bregut Përpiqem të mbuloj veprimet e mia.

Gjahu në breg e qëlluj në kodër Veproj pa i peshuar e pa i matur mirë gjërat; veproj kot, kuturu.

I bie breg pas bregu Nuk flas haptas; nuk i them gjërat drejtpërdrejt; e sjell fjalën anës e anës.

Ku është fushë, bëhet breg *fj u* Vështirësi mund të lindin; kurdoherë mund të dalin pengesa.

Nuk nxjerr (nuk qit) gjë në breg Nuk është i aftë për të kryer një punë; nuk ia del dot në krye një pune.

Qyqe bregu Grua e keqe nga goja, që flet shumë dhe ndjell të këqija, grua gjuhëhelm.

**

Bregu i Artë *gjeog*

♦ Departament në Francën Verilindore.

♦ Ish-koloni britanike në Gjirin e Guinesë, në Afrikën Perëndimore; fitoi pavarësinë më 1957 me emrin Ganë.

Bregu i Fildishtë *gjeog* Republikë në Afrikën Perëndimore, në Gjirin e Guinesë.

Bregu i Kaltër Rivierë mesdhetare në bregun juglindor të Francës.

Bregu Perëndimor *gjeog* Territor pa dalje në det, i pushtuar nga Izraeli, në afërsi të brigjeve të Mesdheut Lindor, që përfshin edhe pjesën lindore të Jeruzalemit.

bregabúnas *e mb* I brigjeve të Bunës; që ka të bëjë me banorët a vendasit pranë brigjeve të saj.

bregabúnas *i m sh - it* Banor a vendas pranë brigjeve të Bunës.

bregabúnas•e *ja f sh e et f e* **BREGABUNAS I.**

bregacór *e mb G* I brigjeve të Bunës; që ka të bëjë me banorët a vendasit pranë brigjeve të saj.

bregacór *i m sh ë ët G* Banor a vendas pranë brigjeve të Bunës.

bregacór•e *ja f sh e et G f e* **BREGACOR I.**

bregadétas *e mb >* **BREGDETAS E.**

bregadétas *i m >* **BREGDETAS I.**

bregadétas•e *ja f e* **BREGADETAS I.**

bregadjáth•ë *i m sh e et ushq* Gatesë me miell të zier e ndrequr me djathë e vezë.

bregáj•ë *a f sh a at krahin* Breg i ulët.

bregál•e *ja f sh e et* Breg i vogël; vend paksa i ngritur. **>BREGOR•E JA.**

bregalím *i m* Rrokullimë teposhtë, nga njëfarë lartësie.

bregálk•ë *a f sh a at krahin G* Breg i ulët.

bregalóc *i m sh a at G* Breg i ulët.

bregal•ój *kal óva úar* Rrokullis teposhtë nga një lartësi e vogël.

bregalúar *(i e) mb (Gur)* i rrokullisur teposhtë nga një lartësi e vogël.

bregalúmas *e mb* I brigjeve të lumit; që ka të bëjë me a banorët a vendësit pranë brigjeve të lumit.

bregalúmas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të lumit.

bregalúmas•e *ja f sh e et f e* **BREGALUMAS I.**

bregamátas *e mb* I brigjeve të Matit; që ka të bëjë me banorët a vendësit pranë brigjeve të Matit.

bregamátas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të Matit.

bregamátas•e *ja f e* **BREGAMATAS I.**

bregamíll *i m sh e et bis anat A* Gyp i aparatit të tretjes, që çon ushqimin nga goja në stomak.
>EZOFAG U.

brégas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve.

brégas•e *ja f sh e et f e* **BREGAS I.**

brégc•ë *a f sh a at orn (Merops apiaster)* Zog sa mëllenja, me pendë të gjelbra, që rron brigjeve të lumenjve dhe ushqehet kryesisht me bletë. **>GARGU•LL LLI; BABIL I.**

bregdét *i m sh e et* Rrip tokë anës detit; breg deti; krahinë përgjatë bregut të detit.

bregdetár *e mb* I bregdetit; që ka të bëjë me bregun e detit. **Qytet bregdetar. Mbrojtje**

bregdetare usht. Vijë bregdetare. [dukuri dialektore karakteristike për të folmet

bregdetare të Shqipërisë së Mesme dhe të toskërishtes (GjSh).]

bregdetár *i m sh ë ët*

♦ **> BREGDETAS I.**

♦ *kryes sh usht* Rojë bregdetare.

bregdetár•e *ja f sh e et f e* **BREGDETAR I; BREGDETAS I.**

bregdétas *e mb* Bregdetar; i bregdetit; që ka të bëjë me banorët a vendësit e një krahine bregdetare.

bregdétas *i m sh - it* Banor a vendës i një krahine bregdetare.

bregdétas•e *ja f sh e et f e* **BREGDETAS I.**

brégë t *f sh krahin >* **BREKË T.**

brég•ë *a f sh a at* Copë; thelë (*buke, mishi*).

brég•ël *la f sh la lat* Breg i ulët.

brég•ën *na¹ f sh a at kryes sh G*

♦ Shenjë e lënë nga mbyllja e një plage.

♦ Shenjë e lënë në lëkurë nga fshikulli a kamxhiku.

brég•ën *na² f sh a at G* Skarpat i tarracave; mur mbajtës i tarracave.

bregëzím *i m sh e et det* Afrim në breg dhe lidhje e anijes a barkës.

bregëz•óhet úa (u) úar *det*

I *vetv veta III (Anija, barka)* afrohet në breg; zë vend dhe lidhet në breg.

II *pës e* **BREGËZ•OJ.**

bregëz•ój *kal óva úar det* Afroj dhe lidh në breg (*anijen, barkën*).

bregëzúar (i e) *mb (Anije, barkë)* e afruar dhe e lidhur në breg.

bregí a sh - të meteo G Re të mëdha që ngrihen nga deti.

bregínj•ë *a f sh a at* Vend me brigje a bregore.

bregisht•ë *a f sh a at* Vend me bregore, tokë brigje-brigje; tokë brinjë, e thatë e që mezi punohet.

bregliqén *i m sh e et* Rrip toke anës liqenit; breg liqeni; krahinë përgjatë bregut të liqenit.

bregliqénas e *mb* I brigjeve të liqenit; që ka të bëjë me banorët a vendësit e viseve në brigjet e liqnit.

bregliqénas i m sh - it Banor a vendës i viseve pranë brigjeve të një liqeni.

bregliqénas•e *ja f sh e et f e* **BREGLIQENAS I.**

breglúmas e *mb >* **BREGALUMAS E.**

breglúmas i m sh - it Banor i viseve pranë brigjeve të një lumi.

breglúmas•e *ja f e* **BREGLUMAS I. >BREGALUMAS I.**

breglúm•ë *i m* Breg i lumit.

breglumór e *mb* I brigjeve të lumit; që ka të bëjë me brigjet e lumit.

brégna-brégna¹ *ndajf G* Në trajtë skarpatesh.

brégna-brégna² *mb* I mbushur me shenja plagësh të mbyllura a të fshikujve.

bregn•óhet *vetv dhe pës e* **BREGN•OJ. >BREGN•UE (me u).**

bregn•ój *kal G >* **BREGN•UE (me).**

bregn•úe (me) *kal óva úe G* Shënoj me bregna; lë shenja plagësh.

bregn•úe (me u) *G vetv dhe pës e* **BREGN•UE (me).**

bregnúem (i) e (e) *mb G* I shënuar me bregna.

bregól•e *ja f sh e et* Sop; vend i ngritur; breg i ulët.

bregór e *mb*

♦ (*Vend*) me bregore.

♦ (*Vend*) brigje-brigje.

♦ **> BREGDETAR E.**

bregór•e *ja f sh e et* Vend i ngritur; breg i vogël; kodër e vogël. [**Ullishtat e pavjelura gjëmojnë si dallgë nëpër bregore (BXh).**] [**Ju bregore bukuroshe dhe ju lumenj të kulluar (NF).**]

*

Bregoret në fushë rrëfejnë si male *ff u* Edhe gjëja e vogël a e parëndësishme duket e madhe a e rëndësishme kur s'ka me se të krahasohet.

bregósun (i e) *mb G* Bregor; kodrinor; me brigje.

brégsht•ë a f sh a at J Vend me bregore.

bregúl•e ja f sh e et Ç Bregore.

breg•úer óre mb G Bregor; i bregut.

bregujór e mb libr I bregut; që ndodhet në breg të lumit, liqenit etj. **Mur bregujor.**

brégz•ë a f sh a at Thekë të buzës së peshqirit etj.

bré•hem vetv va (u) rë

♦ *veta III (Plaga etj.)* kruhet; ha.

♦ Grindem me dikë; bëj sherr, hahem e grihem me dikë; hahem me vetveten; vuaj përbrenda.

brehtián e mb let (Teatër) i stilit të Bertolt Brehtit (dramaturg gjerman, 1989-1956).

brehúshë mb krahin G (Njeri) qullash.

brej ta tur

I kal

♦ E ha (*diçka*) me dhëmbë duke e grirë grimca-grimca, grimcoj me dhëmbë (*diçka të fortë*).

Brej një copë bukë. Krimbi bren drurin. [Nën pezm kundërshtarësh Zeusi brente thonjtë (GB).]

♦ *veta III* E ha pak e nga pak, e gërren; e dëmton duke e kruar e duke i hequr grimca pak nga pak. **Era bren tokën.**

♦ *fig* Rrënoj a dëmtoj pak e nga pak. [**dhe ndiej ciklonet e stepave/ si duan të ma brejnë emrin prej guri.** (VZh).]

♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më mundon (*diçka*) përbrenda vazhdimisht; më grin (*diçka*) përbrenda pak e nga pak; s'më lë të qetë (*diçka*).

IIjokal veta III Më kruhet; më ha shumë.

*

Brej hekur me dikë Grindem keq (hahem a bëj sherr) me dikë.

Brej (ha) hekurin (çelikun, plumbin, gurin) me dhëmbë Jam shumë i zoti a shumë trim etj.; ia dal mbanë çdo gjëje; marr gjak në vetull; bëj njërën nga inati; s'përmbahet nga zemërimi.

Më bren krimbi Më mundon *diçka* përbrenda vazhdimisht; më grin përbrenda pak e nga pak dhe s'më le të qetë.

Më bren zemra Dyshoj për dikë a për *diçka*; më ha dyshimi.

Më bren zemrën Më shqetëson vazhdimisht, nuk më lë të qetë një dyshim a një çështje që kërkon zgjidhje.

bréjç•ë a¹f sh a at Thikë e vogël pa dorezë ose teh brisku që përdoret për të kruar ose për të gërrier *diçka*.

bréjç•ë a²f sh a at krahin G > BREJ•Ë A.

bréj•ë a f Sëmundje që shfaqet me kalbjen e mishit rreth plagës. >**GANREN•Ë A; QIM•E JA.**

brejísht•ë a f sh a at Pyll a vend me bredha.

brejtán e¹mb G Brejtës; gërries.

brejtán e²mb bis G (Njeri) që s'i rrihet pa marrë *diçka* qyl.

brejtár e mb zool (Kafshë) e rendit të brejtësve; brejtëse; që ha duke brejtur; që e bren ushqimin.

brejtárë t m sh zool Kafshë brejtëse.

bréjt•ë (me) kal a ë G > BREJ.

bréjtë (me u) G vetv > BRE•HEM.

bréjtës e mb

♦ *zool (Kafshë)* e rendit të brejtësve.

♦ *zool (Kafshë)* brejtëse; që ha duke brejtur; që e bren ushqimin.

♦ Gërryes; që ka veti gërryese. **Lëndë brejtëse.**

bréjtës i m sh - it zoolGjitarë me dhëmbët e parë të mëdhenj e të mprehtë, që ushqehen duke brejtur bimë e fruta; përfshin lepujt, ketrat, minjtë etj.

bréjtje a f sh e et

♦ Gërryerje me dhëmbë.

♦ Gërryerje; erozion.

bréjtur (i e) mb

♦ I grimcuar a i ngrënë me dhëmbë; i ngrënë e holluar nga fërkimi. **Litar i brejtur.**

♦ *fig* I munduar nga një hall.

♦ (*Shkëmb etj.*) i gërryer nga faktorët atmosferikë.

bréjtur it (të) as

♦ Brejtje. **S'pushon së brejturi.**

♦ *krahin G* Sifiliz.

♦ *krahin* Gangrenë.

brek u m sh bríjje bríjjet J >BRE•G U. [Nëpër fush' e brek mi brek/ Këmba tokën as ta prek (FN).]

brekazi u m sh nj njtë ent (*Lucanus cervus*) Brumbull që jeton në pyje ahesh e gështenjash, me trup të zi e të gjatë dhe me dy brirthe të degëzuar.

brékçe ja f sh e et gjeol Shkëmb i përbërë nga copëza të çimentuara bashkë.

brekçim i m gjeol Proces i formimit të brekçeve.

brekçór e mb gjeol I formuar me çimentimin e copëzave.

bréke t f sh A Pantallona.

brekelíndta t f sh A Mbathje. **>BREKË T.**

brék•ë t f sh

♦ Veshje e brendshme e hollë, që mbahet në trup nga mesi e poshtë; të mbathura, mbathje.

Brekë të gjata (të shkurtra). Brekë banje (sporti). Në brekë i veshur vetëm me të mbathura. [pa përmendur brekët e ashpra e të forta, do të thoshe prej shajaku, tamam brekë heroike, siç thoshte Nik Balliu. (IK).]

♦ *bis* Pupla të mëdha e të dendura të disa shpendëve të këmbët. **Gjel (pëllumb) me brekë.**

*

Jam bythë e brekë me dikë keq Jam tepër i afërt (i lidhur shumë ngushtë) me dikë.

Me brekë nëpër këmbë tall

♦ I mundur; i turpëruar.

♦ Me frikë të madhe e rrëmujë.

E zë (e gjej) me brekë nëpër këmbë (nëpër shalë, zvarrë) dikë tall E zë ligsht dikë; e gjej në pozitë të pahijshme dikë.

S'di të mbathë as brekët; s'di të lidhë as ushkurët e brekëve përb S'është i zoti a i aftë për asgjë; është fare i humbur.

brekëçjérrë mbbis >BREKËGRISUR.

brekëçjérr•ë a bis f e BREKËÇJERR•Ë I.

brekëçjérr•ë i m bis >BREKËGRISUR I.

brekëdhíer mb shar

♦ I trembur aq keq sa i ka shpëtuar nevoja në brekë.

♦ Frikash.

brekëdhíer i m sh - it shar

♦ Njeri i trembur aq keq sa i ka shpëtuar nevoja në brekë.

♦ Frikacak.

brekëdhier *a sh* *f* *e* **BREKËDHIER I.**

brekëgrísur *mb bis*

♦ (Njeri) me brekë të grisura; me rrobat copë-copë.

♦ Shumë i varfër; i këputur.

brekëgrísur *i m sh - it bis*

♦ Njeri me brekë të grisura.

♦ Njeri shumë i varfër, i këputur.

brekëgrísur *a f sh a at e* **BREKËGRISUR I.**

brekëlëshúar *mb f* (Femër) *e* përdalë.

brekëlëshúar *a f sh a at keq* Femër *e* përdalë.

brekëmbúshur *mb shar* >**BREKËDHIER.**

brekór•e *ja f sh e et* Pelenë; ndrizë.

brekëpalídhur *mb keq* (Femër) *e* përdalë.

brekëpalídhur *a f keq* Femër *e* përdalë.

brekëshúrrë *mb tall* (Njeri) që i ka lagur brekët (nga frika).

brekëshúrr•ë *a m dhe f tall* Njeri që i ka lagur brekët (nga frika).

brékëth *i m sh a at zool* Ç Bretkosë mashkull.

brekëthës *mb* (Njeri) i veshur me brekë tepër të gjera, që i bien si thes në trup.

brekëzézë *mb* >**BREKUSHEZEZË.**

brekëzí *mb* >**BREKUSHEZI.**

brekëzí *u m sh nj jtë* Brekushezi.

brethk *um sh ë ët* zool A Bretkosë.

brekúsh•e *t f sh* Veshje e jashtme si brekë të gjata e të gjera.

brekusheçjérrë *mb* >**BREKËÇJERRË.**

brekushegrísur *mb bis* **BREKËGRISUR.**

brekushezézë *mb* (Grua) *e* veshur me brekushe të zeza.

brekushezéz•ë *a f sh a at* Grua *e* veshur me brekushe të zeza.

brekushezí *mb* (Burrë) *i* veshur me brekushe të zeza.

brekushezí *u m sh nj jtë* Burrë *i* veshur me brekushe të zeza.

brélis•e *ja f sh e et orn* krahin Qukapik.

brémáj•ë *a f sh a at G* Cergë, pëlhurë e merimangës.

brémák *u m krahin* Masë drithi e barabartë me gjysmë thesi.

brém•e *ja f sh e et G* Barrë a ngarkesë drithi sa një sheke (nga 50 deri 100 kg).

brém•e *ja (e) f sh e et (të) G* Brejtje; vend i brejtur (në rrobë etj.).

Brémen *i m gjeog* Shtet dhe kryeqytet i këtij shteti në Gjermaninë Verilindore.

brém•ë (i) *e (e) mb G* I brejtur; i brerë.

brémit (të) *as G* Brejtje; veprim i të brejturit.

brémj•e *ja f sh e et G* Të brejturit.

bremtáj•ë *a f sh a at G ent* >**TENJ•Ë A.**

brézm•ë *a f sh a at* Kapistër.

bren *i m sh e et usht* Mitraloz i lehtë me dy këmbëza.

brêna *t krahin G sh i* **BRI NI.**

brenc *i m sh ë ët* Thikë për pastrimin e kores së djegur të bukës.

brénda **I** ndajf

♦ Në vendin a hapësirën e përfshirë në kufijtë e diçkaje; në pjesën e brendshme të diçkaje, në brendësi; në hapësirën që kapin kufijtë e një vendi; në një vend të mbyllur. **Brenda në kuti. Fute brenda. Hyj brenda. Dhomë me banjë brenda.**

♦ Në pjesën e brendshme të diçkaje, në pjesën që nuk duket, në sipërfaqen e brendshme. **Lyej nga brenda.**

♦ Në gjirin e një grupi shoqëror, familjeje, njësie administrative, organizate etj.

♦ Në zemrën e në shpirtin e dikujt, në botën e brendshme, përbrenda. **E mbaj brenda** nuk e shpreh, nuk e shfaq atë që ndiej...

♦ Në fushën tonë. **Ndeshjen tjetër e kemi brenda.**

II si mb (Punë) që bëhet nga pjesëtarët e kompanisë a të familjes.

III si em Pjesë e brendshme e diçkaje. **Është kalbur nga brenda.**

IV paraqj Përdoret me emër në rrjedhore:

♦ kur diçka ndodhet a kryhet në pjesën e brendshme të sendit ose në vendin që shënon emri, në hapësirën që përfshijnë kufijtë e një vendi, në pjesën e padukshme të diçkaje etj. **Brenda shtëpisë (dhomës, klasës). Brenda mureve të oborrit. Brenda portës. Brenda vendit (shtetit). Brenda kufijve (cageve). Brenda vijave kufizuese të fushës.**

♦ kur dikush a diçka ndodhet ose kur diçka kryhet në gjirin e një grupi shoqëror, të një njësie administrative, të një ndërmarrjeje, të një organizate a të diçkaje tjetër të shënuar nga emri, në brendësi të asaj që shënon emri. **Brenda ndërmarrjes (organizatës, partisë). Brenda lëvizjes. Brenda garës. Brenda listës. Brenda radhëve.**

♦ kur diçka nuk i kalon kufijtë, masën, numrin, mundësitë etj., kur bëhet ashtu si është vendosur a pranuar; kur diçka kryhet në përputhje me atë që shënon emri, sipas asaj që shënohet nga emri. **Brenda planit (programit, zotimit, parashikimit). Brenda numrit. Brenda mundësive. Brenda rregullit (rregullores). Brenda radhës. Brenda ligjeve. Brenda temës.**

♦ kur diçka kryhet në kohën e caktuar ose gjatë kohës që shënon emri, ndërmjet kufijve të kësaj kohe. **Brenda ditës (javës, vitit). Brenda prillit (shtatorit...). Brenda orarit. Brenda orëve të mësimi (të punës). Brenda një kohe të shkurtër. Brenda tre muajsh (pesë minutash).**

*

Dhëndër brenda Ai që hyn dhëndër në shtëpi të nuses. >**KOLLOVAR I.**

Bie brenda (me këmbët e mia) ♦ Bie në gabim; e pësoj; bie në grackë. ♦ *bis* Bie në dashuri; dashurohem. ♦ *bis* Bie në burg, burgosem.

I futem (i hyj) brenda diçkaje ♦ Kuptoj, e marr vesh mirë diçka; njoh thelbin e diçkaje. **Jam brenda** nuk jam në kundërshtim me një rregull, kërkesë etj. ♦ *keq* I përmbahem formalisht diçkaje; përpiqem ta zbatoj diçka në dukje.

E marr kalanë nga brenda Ia arrij qëllimit duke shfrytëzuar rrethanat e brendshme.

Sa për të qenë brenda Sa për të qenë në rregull me diçka, që të mos jem në kundërshtim me të.

brénda- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, të cilat shënojnë vendin ndërmjet kufijve të diçkaje, ku gjendet një send a ku kryhet një punë etj.

brendabërthamór emb fiz Që ndodhet a zhvillohet brenda bërthamës.

brendadialektór e mb gjuh (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda një dialekti.

brendaeptím i m gjuh Përdorim i morfemave për të treguar një ndryshim gramatikor, sintaksor a semantik.

brendafisnór e mb Që ka të bëjë me fisin; që bën pjesë në fis; që është a ndodh brenda fisit.

Martesë brendafisnore.

brendafolklorík e mb libr Që haset brenda folklorit të një vendi a krahine. [**Përveç faktorëve brendafolklorikë dhe ndikimeve prej folkloristikës europiane...** (ShS).]

brendafútës mb libr (Organ) që futet në një organ tjetër.

brendafútj•e a f sh e et libr Futje e një organi brenda një tjetri, gjatë aktit seksual.

brendagojór e mb mjek Që është a ndodhet brenda gojës.

brendagjuhësór e mb Që ndodh a shfaqet brenda një gjuhe.

brendakafkór e mb anat Që ndodhet brenda kafkës.

brendakapitalíst e mb (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit kapitalist.

brendakomuníst e mb (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit komunist.

brendakthím i m sh e et fizio Lëvizje e gjymtyrëve me pëllëmbën ose shputën të kthyer poshtë ose brenda.

brendakthýer (i e) mb fizio (Gjymtyrë) e kthyer me pëllëmbën ose shputën të kthyer poshtë ose brenda.

brendakthýes e mb anat: Muskul brendakthyes muskul që e kthen gjymtyrën me pëllëmbën ose shputën brenda.

brendamitrór emb mjek Që është ose zhvillohet brenda mitrës.

brendamolekulár e mb Që ndodhet a zhvillohet brenda molekulës.

brendamuskulór e mb mjek (Injektim) në muskul.

brendandézur (i e) mb libr

♦ (Zjarr etj.) që digjet pa flakë.

♦ *fig (Ndjenjë)* që vlon përbrenda. [**Brenga s'të është/ as flakë e flashkët/ as përditshmëri e zëshme/ po plagëzë e heshtur/ e brendandezur!** (ShM).]

brendapërbrénda

I ndajf Vetëm brenda diçkaje a diku. **Le të mbetet brendapërbrenda** le të mbetet midis nesh.

II parafj Përdoret me emra të rasës rrjedhore, që shënojnë vend a diçka tjetër me caqe, përbërje e përmasa të përcaktuara, me kuptimin vetëm në hapësirën që përfshijnë kufijtë e diçkaje, vetëm në pjesën e brendshme të diçkaje, vetëm në gjirin e diçkaje. **Brendapërbrenda familjes (vendit, shoqërisë).**

brendaqelizór e mb bio Që ndodh a zhvillohet brenda qelizës.

brendasocialíst e mb libr (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit socialist; që zhvillohet a ndodh brendapërbrenda socialistëve. [**Ndonjëherë i humbur në fjalorin shterpë të konfliktit brendasocialist** (VS).]

brenda•shkrúaj kal shkróva shkrúar gjeom Vizatoj (një figurë) brenda një tjetre.

brenda•shkrúhet shkrúa (u) shkrúar pavet dhe pës e BRENDASHKR•UAJ.

brendashkrúar (i e) mb gjeom (Figurë) e vizatuar brenda një tjetre.

brendashkrúesh•ëm (i) me (e) mb gjeom Që mund të vizatohet brenda një tjetre.

brendasht•óhet vetv úa (u) úar veta III dhe pës e BRENDASHT•OJ.

brendasht•ój kal óva uar gjuh Shtoj (një element morfologjik) në trupin e një fjale.

brendashtés•ë a f sh a at gjuh Element morfologjik i shtuar në trupin e një fjale.

brendashtúar (i e) mb inf (Element morfologjik) i shtuar në trupin e një fjale.

brendatajítës e mb anat (Gjëndër) me tajitje të brendshme; endokrine.

brendatrupézím i m sh e et libr Bashkim a përfshirje e diçkaje të re në diçka tjetër që ekziston.

brendatrupézúes e mb Që bashkon a përfshin diçka të re në diçka tjetër që ekziston.

brendatrupór e mb mjek Që ndodhet a zhvillohet brenda trupit.

brendavenóz e mb mjek (Injeksion) brenda venës.

bréndazi ndajf Brenda; nga brenda, së brendshmi. **Brendazi e jashtazi.**

bréndës i m sh - it

♦ Njeri që ka lidhje gjaku me një familje a lidhje shumë të afërta me një rreth shoqëror; njeri i brendshëm.

♦ Njeri që ka lidhje të drejtpërdrejta pune me një ndërmarrje, me një institucion etj., punonjës i tyre.

bréndëse t f sh Zorrë, plëndës, mëlçi e pjesë të tjera të kafshës së therur për mish.

brendësi a f

♦ Pjesë e brendshme e diçkaje; hapësirë që përfshihet brenda kufijve të diçkaje. Në **brendësi të pyllit. Në brendësi të tokës (ishullit, kontinentit).**

♦ Brendi, përmbajtje; thelb i një çështjeje. **I hyj në brendësi. E njoh në brendësi.**

brendësir•ë a f > BRENDËSI A. Në brendësi e shpirtit.

brendëzaj ndajf Nga brenda; përbrenda.

bréndi m pandrysh Pije e fortë alk(o)olike e prodhuar nga distilimi i verës ose fermentimi i lëngut të frutave.

brendí a f

♦ Përmbajtje e një vepre, shkrimi, letre etj.; përmbajtje e një pune a veprimtarie; thelb i diçkaje.

♦ Përmbajtje a kuptim i diçkaje; ajo që shprehet me një formë të caktuar. **Brendia dhe forma.**

Brendia e fjalisë. [Kolë Ashta i qaset shtruar shqyrtimit filologjik dhe përshkrimit të hollësishëm të brendisë e të formës gjuhësore të atij dokumenti (GjSh).]

♦ Në brendi të vendit.

♦ > **BRENDËSI A.**

brendiór e mb I brendisë; që ka të bëjë me brendinë; i vështruar në pikëpamje të brendisë.

bréndsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që gjendet a kryhet brenda diçkaje; që përfshihet brenda kufijve të diçkaje. **Xhepi i brendshëm. Det i brendshëm** det i rrethuar me tokë nga të gjitha anët. **Pjesa e brendshme e vendit.**

♦ *anat* Që ndodhet brenda trupit të njeriut a të kafshëve. **Organet e brendshme. Sëmundje të brendshme** mjek sëmundje të organeve që ndodhen brenda trupit të njeriut.

♦ Që lidhet me anën shpirtërore dhe me veprimtarinë psikike të njeriut; që i përket kësaj veprimtarie; që ndodh në shpirtin e njeriut. **Botë (gjendje, ndjenjë) e brendshme. Vrull (hov) i brendshëm. Forcë (shtysë) e brendshme. Zë i brendshëm.**

♦ Që ka të bëjë me përmbajtjen e diçkaje ose lidhet me thelbin e saj; që është si bazë e diçkaje. **Shkaqe të brendshme. Lidhje e brendshme. Zhvillim i brendshëm. Kundërti (ligje) të brendshme.**

♦ Që lidhet me jetën e një vendi, të një rrethi shoqëror a të një familjeje; që i përket veprimtarisë brenda një shteti, një njësie administrative, një ndërmarrjeje a një institucioni, një organizate etj. **Gjendje (politikë) e brendshme. Prodhim (treg) i brendshëm. Ministër i Punëve të Brendshme.**

* *

luftë e brendshme Luftë civile.

motor me djegie të brendshme Automjet që punon me anë të energjisë së çliruar nga lënda djegëse në motor.

nxënës i brendshëm Konviktor.

njeri i brendshëm Njeri me lidhje farefisnie, familjare ose shoqërore.

planet i brendshëm *astr* Planet si Merkuri e Afërdita, orbita e të cilëve ndodhet brenda orbitës së Tokës.

qark i brendshëm *el* Qark elektrik brenda një pajisjeje.

rimë e brendshme *let* Rimë e një fjale në mes të një vargu me një fjalë tjetër në fund të vargut ose në mes të vargut tjetër.

sekrecion i brendshëm *fizio* Lëng që prodhohet nga një gjëndër dhe derdhet në gjak ose në cipën e një organi.

brëndsh•ëm mi (i) m sh ëm mit (të) Njeri me lidhje gjaku me një familje a lidhje shumë të afërta me një rreth shoqëror; njeri me lidhje të drejtpërdrejta me një vend pune; njeri i brendshëm.

brëndshm•e ja (e) f kryes sh e et (të)

♦ Pjesë e brendshme e diçkaje. >**BRENDËSI A.**

♦ *sh* Organe të brendshme të njeriut a kafshës. >**RROPULLI TË; PËRBRËNDSA T. Supë me të brendshmet e qengjit.**

♦ *sh* Veshje të brendshme.

brëndshmi (së) ndajf Nga ana e brendshme; nga brenda. **Së brëndshmi e së jashtmi.**

brénë ndajf krahin G (Uji shkon) me vrull; me rrëmbesë.

brén•ë a¹f sh a at

♦ Shkop i gjatë e i trashë për të thurur gardh.

♦ Shkop i gjatë për të shkundur arra, ullinj etj.

♦ Shtagë për të shtyrë lundrën.

brén•ë a²f sh a at

♦ Lloz.

♦ *mek* Shtagë e pistonit.

brén•ë a³f sha at krahin G

♦ Tokë e rrëzuar, e shembur.

♦ Greminë; vend i thyer.

brén•ë a⁴f sha at bujq krahin Lesë a thurimë për të rrafshuar arën e lëruar, për të thyer plisat.

brén•ë a⁵f sha at G Ndëshkim hyjnor.

brénga-brénga

I ndajf Në trajtë brengash; me gunga.

II mb I mbushur me brenga, me gunga.

brengájk•ë a f sha at G Grua a vajzë me fytyrën tërë vraja a brenga.

brengán e mb G (Fytyrë) tërë vraja a brenga.

brengán i m sh ë ët G Njeri me fytyrën tërë vraja a brenga.

brengán•e ia f sha at G f e BRENGAN I.

brengç e mb G >BRENGAN E.

brengç i m sh ë ët G >BRENGAN I.

bréngç•ë a f bot (Pulicaria disenterica) Bimë barishtore e viseve të thata, me kërcell deri 50 cm, me lule të verdha si luleshqerra, me erë të rëndë, që çel në fund të shtatorit.

bréng•et vetv - (u) ur veta III (Balli etj.) ngrihet si gungë kur përplasat në diçka të fortë.

bréng•ë a¹f sh a at

♦ Gjendje shpirtërore e shqetësuar dhe e rëndë; trishtim i thellë nga malli për dikë, nga vuajtjet etj.; vuajtje e rëndë shpirtërore a hidhërim. [**Mjegull e mejhanes ra mbi brengat/ gjokset e**

çingjive u mbuluan/ heshtën harqet, u nemitën këngët (DA).] [Ministri mendoi se do të duronte me lehtë shfryrjen e tij, sesa atë brengë. (IK).]

♦ Hall a shqetësim i madh. [Një tjetër brengë kam, që s'di me kë ta ndaj,/ në këtë mot zhgënjimesh pambarim! (JB).]

♦ Telash; bezdi. Kam një brengë me dikë.

breng•ë a²f sh a at

♦ *mjekveter* Sëmundje shfaqet me ënjtje të grykës. >FYTI I KEQ;DIFTERI A.

bréng•ë a³f sh a at Bullungë që u del njerëzve e kafshëve dhe shenja që lë në trupin e tyre; gjurmë a shenjë plaje; gjurmë që mbetet si gungë në trup të bimëve, pasi është mbyllur një prerje, një gërvishtje etj. >MËLL•Ë A.

bréng•ë a⁴f sh a at krahin

♦ Shpat mali a kodre.

♦ Kodrinë.

bréng•ë a⁵f bot: Brengë thiu bot (*Asparagus acutifolia*) bimë barishtore e zambakorëve, me kërcej të shtrirë përdhe, me gjethe të holla e të mprehta; del nëpër vende pyjore të thata.

brengëmádh e mb

♦ (*Njeri*) me një brengë të madhe a hidhërim të thellë në shpirt; që ka pësuar një fatkeqësi të rëndë.

♦ (*Jetë*) me vuajtje të mëdha.

♦ (*Ngjarje*) që sjell brena të mëdha.

brengë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me një brengë të madhe a hidhërim të thellë në shpirt; njeri që ka pësuar një fatkeqësi të rëndë.

brengë•mádhë mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e BRENGËMADH I.

brengëplot mb Brengëmadh; brengëshumë; hallemadh.

brengëshúmë mb >BRENGËMADH E.

brengëzénë mb I mallkuar; që e ka zënë mallkimi.

breng•óhem¹ óva (u) úar

I *vetv* Bëhem me bullunga a shenja plagësh në trup.

II *pës e* BRENG•OJ.

breng•óhem² óva (u) úar *vetv dhe pës e* BRENG•OJ².

breng•ój¹ kal óva úar

I Bëj me bullunga a shenja plagësh.

II *jokal* Bëhem me bullunga a shenja plagësh.

breng•ój² kal óva úar >BRENGOS.

brengós kal a ur I krijoj (*dikujt*) një gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë, e hidhëroj shumë, e bëj të vuajë shpirtërisht, i shkaktoj një brengë.

brengós•em vetv a (u) ur Bie në një gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë; mërzhitem shumë nga vuajtjet, nga malli për dikë etj.; vuaj shumë shpirtërisht; hidhërohem, trishtohem; trazohem, shqetësohem thellë.

brengósës e mb Që shkakton brena.

brengós•e a f sh e et Rënie në gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë; mërzhitje nga vuajtjet, malli për dikë etj.; vuajtje shpirtërore.

brengósur (i e) mb (*Njeri*) me brengë, me vuajtje të mëdha shpirtërore; shumë i hidhëruar e i mërzhitur; i trazuar, i shqetësuar thellë në shpirt; (*qëndrim*) që shpreh një vuajtje të brendshme. [Ministri kishte dëshirë të klithte: si mund të jesh i brengosur ti, që me një buzëqeshje na ngjall të gjithëve? (IK).]

bréngsh•ëm (i) me (e) mb I brengosur.

brengúar (i e)¹mb

♦ (*Trung*) me nyja a bullunga.

♦ (*Trup etj.*) i mbushur me shenja plagësh.

brengúar (i e)²mb I shqetësuar nga hallet e mëdha, i vuajtur shpirtërisht; shumë i mërzhitur.

brenisht•ë a f sh a at K Bredhishtë; breshtë; mrejishtë.

bren•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës* **BREN•OJ.**

bren•ój kal óva úar *krahin* Lesoj; i shkoj një lesë (*arës së punuar*). >**BRAN•OJ.**

bréq•e ja f sh e et *zool (Rana ridibunda)* Bretkosë jeshile (uji).

brérëz a f Pajagë e ullirit, që than dhe rrëzon kokrrat.

brerím•ë a¹f sh a at Vend i rrëpirët ku rrëshqet dheu, shkazmë, rrëshqitë; vend i pjerrët e i lëmuar ku rrëshqasin fëmijët duke u lëshuar nga lart. >**RROKULLIM•Ë A; SHKARËZIM•Ë A.**

brerím•ë a²f sh a at

♦ Shi i rrëmbyer, me pika të mëdha e të dendura.

♦ Zhurmë e vijueshme e pikave të shiut a e ngjashme me këtë.

♦ Të ftohtë i hidhur me shi e me erë; të ftohtë që të pret. >**THËLLIM I.**

♦ Ç Brymë.

brérj•e a f sh e et

♦ Gërryerje me dhëmbë; ngrënie nga fërkimi.

♦ Gërryerje; erozion.

brer•ón jokál ói úar

♦ Bie shi i rrëmbyer me pika të mëdha e të dendura.

♦ (*Shiu*) bën një zhurmë të vijueshme si pikat e shiut kur bien mbi diçka të fortë.

brerór•e ja f sh e et Rreth i shkëlqyer që shihet përqark një sendi të ndritshëm. **Brerorja e Hënës (e Diellit). Ndrít si brerore.**

♦ *art fet* Kurorë e ndritshme, e pikturuar përqark kokave të shenjtorëve, për të treguar shenjtërinë e tyre.

bres i¹m sh a at *krahin G* Ylber.

bres i¹m sh a at A Brez.

brés•ë a¹f sh a at *bot (Cichorium endivia)* Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me kërcell të kuq e të bardhë, që përdoret e zier për sallatë;

>**RADHIQ•E JA.**

brés•ë a²f sh a at Bërsi.

brés•ë a³f sh a at Rrënjë e hollë.

brés•ë a⁴f sh a at *krahin G* Pyll me njomështina për dhi me keca të vegjël.

brésk•ë a f sh a at Dhi e bardhë ose çile.

Brest i m gjeog Port detar në Francën Veriore.

Brest-Litóvsk u m: **Traktati i Brest-Litovskut** *hist* traktat i paqes midis qeverisë bolshevike të Rusisë dhe qeverive të Europës Qendrore, që shënoi tërheqjen e Rusisë nga Lufta e Parë Botërore.

bresh i m sh a at A Breshër.

breshán•ë a f sh a at *vjet* Pushkë e prodhuar në Breshia të Italisë.

bresharák e mb (*Flokë bore*) si breshër i hollë.

bresharák u m Breshër i hollë, breshërimë, breshnizë.

breshëllír•ë a f sh a at Gatesë e shkoqur kokrra-kokrra si breshri.

brësh•ën nim G > BRESH•ËR RI.

brëshër si ndajf Me shumicë; shumë; dendur e me vrull. **I shkonin (binin) lotët breshër.**

brësh•ër ri m sh ra rat

♦ Reshje si kokrriza akulli e formuar nga ngrirja e pikave të shiut. **Breshër kokërrmadh.**

Kokërr breshri.

♦ *fig* Shumicë, sasi e madhe ose rrëke e diçkaje. > **BRESHËRI A. Breshër gjylesh. Breshër pyetjesh.**

*

Re me breshër Njeri zemërak, i hidhur; trim i madh, të cilit nuk i del kush përpara.

Iki si reja me breshër (me furtunë) Iki me shpejtësi të madhe.

Iki nga shiu e ra në breshër (bie nga shiu në breshër) Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

S'qëndron breshri mbi breshkë *ff u* Punë që s'bëhet a s'ka si bëhet.

Breshri e rreh e hunda me majë *tall* Kërkon shumë më tepër nga ajo që i takon; edhe qeros edhe qibar; dhi e zgjebosur e bishtin përpjetë.

Kush mbjell duhi, korr breshër e shi *ff u* Kush mbjell erën, korr furtunën; kush bën një të keqe, do ta pësojë nga një e keqe më e madhe.

breshëri a f sh - të usht Të shtëna të menjëhershme me armë automatike ose me shumë armë së bashku. **Breshëri automatiku (mitralozi, pushkësh, artilerie). Qitje me një breshëri.**

Përshtëndet me breshëri. [Nga qendra e qytetit vinin breshëri të çmendura armësh. (ED).]

♦ *dhe fig* Shumicë; sasi e madhe dhe e pandërprerë; rrëke e vrullshme dhe e pandërprerë e diçkaje. **Breshëri pyetjesh.**

breshërim i m Rënie e breshrit; reshje breshri.

breshërimë mb I shkoqur e kokrra-kokrra si breshër. **Dhe (tokë) breshërimë.**

breshërim•ë a f sh a at

♦ Rrebesh me breshër.

♦ > **BRESHËRI A. [Plumbat breshërimë/ t'u përmbloodhën brenda (ASh).]**

♦ > **BRERIM•Ë A².**

breshëritj•e a f sh e et > BRERIM•Ë A^{1,2}.

breshër•ójóva úar kal Qëlloj (*një objektiv*) me breshëri plumbash.

breshër•ón pavet ói úar veta III Bie breshër.

brëshërt (i e) mb Që është ose bie si breshër.

breshk u m sh ë ët Mashkull i breshkës.

breshkacák e mb krahin G (Njeri) i ngadaltë e i ngathët, që punon rryeshëm e pa dëshirë.

breshkacák u m sh ë ët krahin G Njeri i ngadaltë e i ngathët, që punon rryeshëm e pa dëshirë.

breshkacák•e ja f sh e et krahin G f e BRESHKACAK U.

breshkalëkurórë t m sh zool (Dermochelys) Gjini e breshkës me guall lëkure.

breshka•mádh mádhe¹ mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá shar (Pushtues) italian; që ka të bëjë me trupat pushtuese italiane në Shqipëri në Luftën e Parë dhe të Dytë Botërore.

breshka•mádh mádhe² mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhámjek (Njeri) me fytyrë tërë gunga të ënjtura e të mbushura me qelb; me breshkëza në fytyrë.

breshka•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtëshar Pushtues italian gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkamádh•e ja f shar Italia pushtuese e Shqipërisë gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkamán i m sh ë ët shar Pushtues italian gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkán ^{i¹}*m sh ë ët* *zool* Mashkull i breshkës. >**BRESHK U**.

breshkán ^{i²}*m sh ë ët* Njeri i ngathët e dembel; njeri i qullët; njeri i pazoti.

breshkán•e *ia f sh e et f e* **BRESHKAN I²**.

breshkák ^{i¹}*m sh ë ët* Mashkull i breshkës.

breshkák ^{i²}*m sh ë ët* Njeri me breshkëza në fytyrë e në trup.

breshkaqén ^{i¹}*m sh ë ët* *shar* >**BRESHKAMADH I**.

breshkaqén ^{i²}*m sh ë ët* Njeri me fytyrë të mbushur me puçrra.

bréshkas *ndajf krahin G*

♦ Shumë ngadalë; rryeshëm.

♦ *fīg* Me mefshtësi; ngathtësisht; pritueshëm.

breshkatár *i m sh ë ët* Njeri që mbledh breshka.

breshkáv *kal G* >**BRESHKAV•Ë (me)**.

breshkáv•em *vetv dhe pës e* **BRESHKAV**.

breshkáv•ë (me) *kal a ë G*

♦ Mund keqas (*dikë*); rrah; zhbend.

♦ *fīg* Poshtëroj.

breshkáv•ë (m u) a (u) ë G

I *vetv*

♦ Rrihem a mundem keqas.

♦ *fīg* Poshtërohem.

II *pës e* **BRESHKAV•Ë (me)**.

breshkávj•e *a f sh e et G*

♦ Mundje a rrahje keqas.

♦ *fīg* Poshtërim.

breshkávun (i e) mb G

♦ I mundur a i rrahur keqas.

♦ *fīg* I poshtëruar.

breshkaxhí u *m sh nj një* >**BRESHKA•MADH MADHI**.

breshkaxhínj të sh i **BRESHKAXHI U**.

bréshkazi *ndajf*: **Luajmë breshkazi** luajmë dy vetë, duke lidhur duart në leqe të këmbëve dhe duke shtyrë për ta rrëzuar shoshoqin.

bréshk•em *vetv G* >**BRESHK•Ë (me u)**.

bréshkë(me u) *vetv G* Më mbushet fytyra a trupi me breshkëza.

bréshk•ë ^{a¹}*f sh a at*

♦ *zool (Testudo)* Zvarranik katërkëmbësh i tokës a i detit, i rendit të testudineve ose të kelonieve, me guaskë eshtake a lëkure pulla-pulla, ku mbledh këmbët e bishtin në rast rreziku, me nofulla brinake pa dhëmbë e me bisht të shkurtër. **Gull breshke**.

♦ Gungë në trungun e drurit.

♦ >**BRESHKËZ A**.

♦ Lëvozhgë e fortë e lëndës së lisit; guvajë e lëndës së lisit, valanidhit etj.

*

Duket (shihet) breshka Është rrafsh; s'ka asnjë pengesë për syrin; dallohet çdo gjë shumë qartë; s'ka asnjë pengesë për pamjen.

E do (e kërkon) si breshka gozhdën E kërkon vetë të keqen.

E kërkoj (e pësoi, vajti) si breshka te nallbani E kërkoj vetë të keqen; vajti vetë tek e keqja; ç'kërkoj gjeti.

E ruaj si breshka dheun Kam shumë kujdes për diçka; s'e lëshoj kurrë nga dora diçka.

Hirrë breshke keq (*Gjellë*) shumë e hollë e pa shije; (*qumësht*) i holluar tepër me ujë.

I hipi breshkës tall Eci shumë ngadalë; vonohem shumë; e marr rryeshëm (*një punë*).

Me hapin e breshkës Shumë ngadalë.

Si breshka nëpër plisa Me shumë vështirësi; me mundim të madh.

S'ka fushë pa breshkë *ff u* S'ka gjë pa të meta.

S'qëndron breshri mbi breshkë *ff u* Punë që s'bëhet a s'ka si bëhet.

breshkë deti *zool* (*Chelonioidea*) Lloj breshke me guaskë brinake, me këmbë të përshtatura për notim, e përhapur gjerësisht në ujërat e ngrohta, që mund të qëndrojnë për një kohë të gjatë nën ujë; ushqehet me kafshë të vogla dhe bimë.

breshkë e ugareve (*Stigmochelys pardalis*) Breshkë me guaskë kockore me pulla ngjyrë kremi deri në të verdhë, me vija të errëta, shumë e përhapur në viset e nxehta; ushqehet me bimë; lloji më i madh arrin deri në 1 m gjatësi dhe peshon deri 50 kg.

breshkë e zezë *zool* > **BRESHKË LËKURORE.**

breshkë lëkurore *zool* (*Dermochelys coriacea*) Breshkë deti me lëkurë të trashë në vend të guallit të brirtë, peshon deri 600 kg, është deri 2 m gjatësi dhe 1.5 m gjerësi.

breshkë mali *zool* (*Testudo marginata*) Breshkë me guaskë kockore të zezë me pulla të zbërdhulta, e përhapur në viset e ngrohta të Ballkanit; ushqehet me bimë.

breshkë me pllaka *zool* (*Testudo hermani*) Breshkë deti shumë e madhe, me kokë si sqep; rron në oqeanet me ujëra të ngrohta.

breshkë toke *zool* > **BRESHKË E UGAREVE.**

breshkë uji (ujëse) *zool* > **BRESHKUJËS•E JA.**

grurë breshkebot Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me grurin, që rritet anës arave ose nëpër lëndina; grurë i egër.

li i breshkës *bot* Bimë barishtore e hidhur, me gjethe të holla, të gjata e të dendura, me lule të verdha, që rritet në vende të ulëta dhe nuk e hanë bagëtitë. > **LI I EGËR.**

lule breshkebot Bimë barishtore, me gjethe e me degë të mbuluara me push të gjatë, me lule ngjyrë trëndafili, që rritet në vende të thata e fushore.

trëndafil breshkebot Lloj trëndafili, me gjethe gjithmonë të blerta, me lule të bardha, me erë të mirë e të grumbulluara në tufa. > **BALKROC•Ë A.**

brëshk•ë a^{2f} sh a at *det krahin G* Çikrik për ngritjen e velave etj.

brëshk•ë a^{3f} sh a at *krahin G* Grua e pazonja ose e ngathët në punë.

brëshk•ë a^{4f} sh a at *krahin*

♦ Lopë me breza si zebër.

♦ Lopë me vija të murrme.

♦ Lopë me turi të bardhë.

breshkëçatë *mb bis* I sëmure nga breshkëza.

brëshkëz a^{1f} sh a at *zool* Breshkë e vogël.

brëshkëz a^{2f} sh a at *ent* (*Diaspididae*) Lloj i një familjeje të madhe insektesh parazitarë me 2 650 speciet të mbuluara me një guaskë të hollë, të dylltë e pulla-pulla si guaska e breshkës, që ngjitet në gjethe, në degë a nëpër fruta dhe ushqehet me lëngjet e tyre.

brëshkëz a^{3f} sh a at

♦ *mjek* Sëmundje lëkure që shfaqet në trup të njeriut a të kafshës si gungë e vogël.

♦ *mjek* Sëmundje që shfaqet në fyt në trajtën e një gunge të qelbëzuar. > **MËLL•Ë A.**

♦ *veter* Dregëzim i buzëve të bagëtisë.

bréshkëz ^a *f sh a at bot* Gungë në trung të ullirit, që mund të shëputet e të mbillet si fidan.
bréshkëz ^a *f sh a at* Valle popullore dasmash, në të cilën kërcimtari kryesor bën disa lëvizje si të breshkës.

breshkór ^e *mb* Në trajtë të kurrizit të breshkës.

breshkór ^e *ja f sh e et usht vjet* Mburojë e madhe në trajtë të kurrizit të breshkës e ushtarëve romakë për t'u mbrojtur nga sendet e forta të hedhura nga muret e kështjellave të rrethuara.

breshkór ^e *t f sh zool (Testudinata)* Familja e breshkave të tokës dhe të ujit.

breshkós ^{et} *vetv veta III (Druri, dega)* bëhet me gunga.

breshkós ^j *e a f* Formim i gungave në trung a degë të pemës.

breshkós ^{ur} *(i e) mb (Dru, degë)* me gunga.

breshkósh *i m sh a at zool Ç* Mashkull i breshkës.

breshkúj ^e *a f sh a at zool (Chelonia aquatica)* > **BRESHKUJËS** ^E **JA**.

breshkúj ^e *a f zool* > **BRESHKUJËS** ^E **JA**.

breshkúj ^s *e ja f sh e et zool (Chelonia aquatica)* Breshkë uji.

breshkúj ^z *e a f sh a at zool* > **BRESHKUJËS** ^E.

breshní *a f sh - të G* Reshje breshëri. [Nën breshni plumbash/ brishtësi e flatrave/ dhe shtegtimi i juej. (AÇ)]

breshním *i m*

♦ Ngrirje.

♦ Ngurtësim.

breshnís *kal a ur* Thërrmoj; kokërrzoj; kokërroj.

breshnís ^{et} *- (u) ur*

I *vetv* Thërrmohet; kokërrohet.

II *pës e* **BRESHNIS**.

breshnís ^j *e a f* Thërrmim; kokërrim.

breshnís ^{ur} *(i e) mb* I thërrmuar; i kokërruar.

breshníz *pavet i ur* Resh (bie) breshër; breshëron.

breshníz ^e *a f sh a at*

♦ Breshër kokërrimët.

♦ Shtrat bore.

♦ Kokërrizë gjalpi, mjalti etj.

breshn ^ó *het vetv úa (u) úar*

♦ Ngrin, bëhet akull; ngurtësohet; forcohet.

♦ *fig* Nguroset në një trajtë; merr një trajtë; merr trajtë të ngurtësuar.

breshnúar *(i e) mb* I kristalizuar; i ngurtësuar.

breshn ^ú *er óri m sh órë órët G* Pasqyrë.

bréshq ^{ën} *ni m sh na nat* krahin *G* Breshër.

bresht *i m sh e et* Lente; thjerrëz (*e dylbisë etj.*).

breshták *e mb* I breshtë; i paqytetëruar.

breshták *u m sh ë ët* Njeri i breshtë, i paqytetëruar a i egër.

breshták ^e *ja f sh e et f e* **BRESHTAK** **U**.

brésht ^{em} ¹ *vetv a (u) ur* Bëhem i egër; egërsohem.

brésht ^{em} ² *vetv a (u) ur* Ngrij, bëhem akull.

brésht ^{et} *vetv veta III*

♦ Ngrin; kthehet në akull.

♦ Kristalizohet.

bréshtë (i e) mb G

♦ I egër.

♦ *fig* I pagdhendur; i paqytetëruar; i egër.

bréshtë•ë a f sh a at Bredhishtë; pyll me bredha.

bréshtët (i e) mb I pyllëzuar; i mbuluar me drurë.

breshtní a f Vend i egër (i pabanuar).

breshtn•óhem G *vetv dhe pës e* **BRESHTN•OJ.** >**BRESHTN•UE (me u).**

breshtn•ój kal G >**BRESHTN•UE (me).**

breshtn•úe (me) kal óva úe G

♦ E lë në gjendje të egër (*dikë*).

♦ *fig* E egërsoj (*dikë*).

breshtn•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Mbetem në gjendje të egër.

♦ *fig* Egërsohem.

breshtnúem (i) e (e) mb G

♦ I mbetur në gjendje të egër.

♦ *fig* I egërsuar.

bréshtun (i e) mb G I egër; i paqytetëruar.

bréshz•ë a f sh a at *ent* Breshkëz; parazit i drurëve.

Bretánj•ë a f gjeog Provincë e Francës Veriperëndimore, në gadishullin midis Kanalit të Manshit dhe Gjirit të Biskajës.

bretëla t f sh Ripa krahaqafë që mbajnë pantallonat.

bretk u¹ m bis Kryqet. **Më bie bretku** më bien kryqet nga një peshë e rëndë. **Ngre bretkun** vë në vend kryqet e rëna; tërheq kryqet.

*

Ç'bretkun ke? Ç'dreqin ke?

I kall bretkun diçkaje bis E lë pas dore diçka; nuk çaj kokën për diçka.

Më bie bretku në punë Lodhem shumë; këputem nga puna e rëndë.

**

lule bretku bot Zhabinë.

bretk u² m veter krahin G Sëmundje e gojës që i bie gjedhit.

bret•k ku m sh q qit zool

♦ Mashkull i bretkosës, me dy fshikëza në fyt; lëshon një zë të çjerrë.

♦ A Bretkosë; zhabë.

bretkóc•ë a f sh a at > **BRETKOS•Ë A.**

bretkóck•ë a f sh a at > **BRETKOS•Ë A.**

bretk•ón jokai ói úar veta III (Bretkosa) kuak.

bretkór e mb I bretkosës; si bretkosë.

bretkór•e t f sh zool (Ranidae) Familje e bretkosave.

bretkós•ë a f sh a at zool

♦ (*Rana*) Amfib i shumëllojshëm, pa bisht, kryesisht në ngjyrë si të gjelbër a të murrme dhe me këmbët e pasme më të gjata se të përparmet. [**Partitë, si një kor bretkosash,/ kënduan të fshehura në minifundet/ e mesditës (PJ).**]

♦ A Thithëlope.

*

Stil bretkosë sport mënyrë të notuari si bretkosë, duke lëvizur anash me hapje të gjerë këmbët e duart brenda në ujë.

**

bretkosë barkverdhë zool (*Bombina variegata*) Bretkosë 3-5 cm e gjatë, me kurriz të ashpër, të murrmë me pika ngjyrë kafe, me barkun dhe anët e brendshme të këmbëve me ngjyrë të verdhë me pika të zeza; haset në pjesën më të madhe të Europës.

bretkosë e dejeve zool (*Rana seculenta*) Bretkosë e gjelbër që hahet.

bretkosë e drurëve zool (*Hyla arborea*) Bretkosë 4-5 cm e gjatë, me këmbë më të gjata se bretkosa e zakonshme, me kurriz zakonisht të gjelbër ose të përhimë, me bark të bardhë me viza të zeza në të dyja anët.

bretkosë e gjelbër zool (*Pelophylax kl. esculentus*) Bretkosë e zakonshme e Europës.

bretkosë e leshterikut zool (*Rana lessonae*) Bretkosë e pellgjeve, e përhapur në Europë.

bretkosë e përrenjve zool (*Rana graeca*) Bretkosë petashuqe, me kurriz ngjyrë kafe, që jeton në ujëra të ëmbla dhe livadhe të viseve të Ballkanit.

bretkosë e zakonshme (*Rana ridibunda*) Bretkosë shumë e ngjashme me bretkosën e dejeve.

bretkosë jeshile zool (*Hyla arborea*) > **BRETKOSË E DRURËVE.**

bretkosë kërcimtare zool (*Rana dalmatina*) Bretkosë deri 8 cm e gjatë, me kurriz në ngjyrë kafe të çelët, me bark të bardhë, me këmbë më të gjatë se gjithë llojet e tjera të bretkosave, që i jep mundësi të kërcëjë deri në 2 m.

bretk•ue (me) jokal ói úe G > BRETK•ON.

bretón e mb

♦ (*Banor a vendës*) i Bretanjës në Francën Veriperëndimore.

♦ (*Gjuhë*) e këtyre banorëve.

bretón i m sh ë ët Banor i Bretanjës në Francën Veriperëndimore.

bretón•e ia f e BRETON I.

bretonisht ndajf Në gjuhën keltike të banorëve të Bretanjës në Francën Veriperëndimore.

bretonisht•e ja f gjuh Gjuhë keltike e banorëve të Bretanjës në Francën Veriperëndimore.

bretq it sh i Bretk.

breth i m sh ë ët bot J Bredh i bardhë.

bréthës a f sh a at bot A Luleshtrydhe; dredhëz.

breth•k ku m sh q qt > BRETK U.

brethq qt sh i BRETH•K KU.

breúq e mb ant ilir I breuqve; që ka të bëjë me fisin ilir të breuqve.

breúq të m sh ant ilir Fis ilir i breuqve brenda fisit të madh të panonëve. **Revolta e breuqve kundër Romës.**

brevájkë mb f krahin G (*Grua*) që s'ka të ngopur.

brevájk•ë a f krahin G Grua që s'ka të ngopur.

breván mb m krahin G (*Njeri*) që s'ka të ngopur.

breván i m krahin G Njeri që s'ka të ngopur.

brév•em vetv krahin G > BREV•Ë (me u).

brévë si mb I pangishëm; i pangopur; llufac.

brév•ë a¹ f sh a at

♦ *zool* (*Coluber longissimus*) Gjarpër johelmues mbi 1 m i gjatë, që e mbyt gjahun duke e shtrënguar. > **BOLL•Ë A.** [brevë e gjarpën paçi motër e vlla,/ pikët ndër shtroje kaq shpejt qysh m'i shluet? (CV).]

♦ *mit* Gjarpër fluturues.

brév•ë *a²f sh a at fet* Letër papnore; qarkore e Papës.

brév•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G* Jam a tregohem i pangopur.

brevi manu /brévi mánu/ *shpr lt* Shkurt; shkurtimisht; përmbledhtas.

breviáll i m sh ë ët fet Rit a shërbesë e caktuar nga autoritetet kishtare.

breviár i m sh ë ët Lutjesore; libër i lutjeve.

brevín•ë a f sh a at Fatkeqësi e madhe; katastrofë.

brévtë (i e) *mb G I* pangishëm; i pangopur; llufac.

brez i m sh a at

♦ Rrip i gjerë e i gjatë prej leshi, pambuku etj., që ngjishet në mes, duke e mbështjellë disa herë rreth e rreth.

♦ Rrip i gjerë prej lëkure, metali etj., që ngjishet në mes e shërben për të mbajtur fishekë a armë, për stoli etj. **Armët e brezit** armë të vogla si koburja, thika etj., që mbahen në brez.

♦ Rrip i gjatë e i gjerë për të lidhur fëmijën në djep. >**DIZGJE T; NDRIZ•Ë A.**

♦ Mes i trupit. **Këputem në brez. Uji vjen deri në brez.**

♦ Pjesë e një sipërfaqeje në trajtë të zgjatur e të kufizuar që dallohet nga e tëra; hapësirë në trajtë rripi. **Brez kodrinor (pyjor, kufitar).**

♦ *ndërt* Dru i gjatë a shtresë betoni, i cili vihet përgjatë murit me qerpiç, gurë ose tulla, për ta lidhur ose për ta forcuar. **Brez kundër tërmetit.**

♦ *gjeog* Pjesë e sipërfaqes së Tokës ndërmjet dy paralelesh ose dy meridianësh; zonë e Tokës që kufizohet nga paralele të caktuara dhe që dallohet prej zonave të tjera nga ndryshime të klimës, të bimësisë etj. **Brez gjeografik. Brez i ftohtë (i ngrohtë, i nxehtë, mesatar). Brez arktik (tropikal). Brez i borës.**

♦ Tërësi e të lindurve të një gjaku kundrejt të parëve të përbashkët; tërësi e njerëzve që kanë pak a shumë një moshë, përkundrejt paraardhësve e pasardhësve të tyre; njerëz të një moshe a me moshë të afërt, që jetojnë në të njëjtën kohë ose që lidhen nga veprimtaria e përbashkët, që kanë qëllime të përbashkëta etj. >**BREZNI A. Brezi i ri (i vjetër). Brezi i luftës. Lufta e brezave.**

♦ Rreth i fuçisë.

*

I hedh një brez (barkut) Ha diçka para se të nis pijen.

Lëshoj brezin

♦ Kërkoj sherr.

♦ Lëshoj pe; bëj lëshim;; hap rrugë.

Ngjesh brezin Përgatitem për një punë të vështirë.

**

brez drite Shirit drite në mjedis të errët.

brezi i qiellit (i shiut, i zonjës) Ylber.

brez i Zonjës pyll Rreth vjetor.

brez i bardhë sport Brez i sportistit të shkallës më të ulët në xhudo a karate.

brez i duhanit Gjethe duhani të mbledhura me një vjelje; gjethe duhani të një dore.

brez i kuq sport Brez i mjeshtrit të madh i arteve marciale.

brez i Perëndisë Ylber.

brez i qiellit Ylber.

brez i shiut Ylber.

brez i uljes (i ngritjes) *av*Rrip me gjatësi të caktuar brenda aeroportit ose fushës së aviacionit për uljen (ngritjen) e aeroplanëve.

brez i zi *sport* Brez i sportistit të shkallës më të lartë në xhudo a karate.

brez sigurimi

♦ Rrip qëngjeshin punëtorët në mes dhe që e lidhin te një mbajtëse e sigurt, kur bëjnë punime në vende të larta.

♦ Rrip që ngjeshin udhëtarët në automjete, aeroplanë etj. për të shmangur dëmtime fizike në rast rreziku

brez shpëtimi Rrip i gjerë prej gome që fryhet e ngjishet në mes dhe që shërben për të shpëtuar njeriun nga mbytja në ujë.

breza të gjakut *etn* Pasardhës nga ana e babait.

breza të gjinive *etn* Pasardhës nga ana e nënës.

brezabárdhë *mb* (*Kafshë*) me breza të bardhë.

brezabél i m sh a at *G* Ylber.

bréza-bréza *ndajf* (*Lyej, shënoj*) me rripa; në trajtë brezash.

brezahýpthi *ndajf*: **Lojë brezahypthi** një lojë djemsh me dy grupe; njëri grup shtron kurrizin, tjetri përpiket t'ua hipë në kurriz pa u prekur nga roja i grupit të parë që përpiket t'i godasë me një brez.

brezál•e ja f sh e et *krahin G* Dhi e zezë ose e kuqe me një brez të bardhë.

brezálí e mb (*Filxhan*) me shirit rretheqark.

brezáll i m sh a at *krahin G* Brez i kuq.

brezár e mb Që ka breza; (*kafshë*) me ngjyra breza-breza

brezár i¹ msh e et

♦ Rrip; brez.

♦ *ndërt* Brez.

♦ Copë dërrase e mbërthyer në mur, që shërben për të varur rrobat në të.

♦ Rrip toke e mbjellë me bimë të ndryshme nga ato të ngastrave që ka në të dy anët.

brezár i² m sh e et >**BREZAR•E JA¹**.

brezár•e ja¹ sh e et

♦ Shtresë pllakash shkëmbore që pret pjerrtas një kodër. **Nxjerr gurë nga brezarja.**

♦ Brez toke i gjatë e i sheshtë, i hapur në faqe të malit a kodrës ku mbillen pemë e bimë të tjera. **Brezare agrumesh (orizi). Hap brezare në faqe të malit.**

brezár•e ja² f sh e et *Ç* Dhi me breza bojallie.

brezargjënd e mb *poet* (*Vajzë, nuse*) me brez argjendi.

brezarím i m sh e et Brezim; hapje e brezareve.

brezárk•ë a f sh a at *ndërt* Gozhdë e madhe për të mbërthyer brezat e murit.

brezar•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BREZA•OJ.**

brezar•ój kal óva úar Hap brezare në (*faqe të kodrës etj.*).

brezarójas *ndajf* >**BREZAHYPTHI.**

brezarúar (i e) mb (*Kodër etj.*) e punuar me brezare.

brezatár e mb Moshatar.

brezbárdhë mb (*Dele, dhi*) me një brez të bardhë.

brezbárdh•ë a f sh a at Dele a dhi me një brez të bardhë.

bréz•ë a¹ f sh a at *bot* (*Betula*) Mështekën.

bréz•ë a² f sh a at *krahin G*

♦ Thërrime; kokërr.

♦ Cefël e vogël guri.

bréz•ë a³ f sh a at *bujq K* Lesë.

bréz•ë a⁴f sh a at ndërt Kanxhë për lidhjen e dy trarëve.

brêz•ë a⁵f sh a at *etn krahin G* Rrip 30-40 cm i gjerë, i punuar me lëkurë të trashë dhe i zbukuruar me rruaza, që e mbajnë nusët ditën e martesës dhe për festa.

brezëmbrek u m sh ë ët Ushkur për të lidhur mbathjet, çitjanet, tutat etj.

brezgjerë mb fiz, radio, tek inf (Denduri) me brez të gjerë që përcjell një numër të madh mesazhesh njëherësh.

brezhúmbur /brez-húmbur/ mb bis

♦ (Njeri) hutaq.

♦ (Njeri) që s'ia thotë për asgjë.

brezhúmbur a f sh a at bis f e BREZHUMBUR I.

brezhúmbur i m sh - it bis

♦ Njeri hutaq.

♦ Njeri që s'ia thotë për asgjë.

brezím i m Hapje e brezareve në faqe kodre a mali.

brézj•e a f sh e et zool krahin G Gjarpër që e mbyt prenë me shtrëngim.

brézk•ë a f sh a at Dhi e zezë me një brez të bardhë.

brezlëshúar mb(Njeri) i gatshëm për t'u ndeshur a për t'u zënë me dikë; hundëlesh.

brezngúshhtë mb fiz, radio, tek inf (Denduri) me brez të ngushtë që përcjell një numër të vogël sinjalesh a mesazhesh në një kohë të dhënë.

brezní a f sh - të dhe bio Brez. Breznitë e reja.

♦ bio Produkt i drejtpërdrejtë i një kryqëzimi, i një qenieje a i një fare të re.

brezním i m >BREZIM I.

brezn•ój kal óva úar Hap brezare në (kodër, në faqe mali).

brez•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BREZ•OJ.

brez•ój kal óva úar Hap a ndërtoj brezare në (kodër etj.).

brezór e mb dhemin (Xeheror) me shtresat breza-breza.

brezór•e ja¹f sh e et Armë brezi; pisqollë.

brezór•e ja²f sh e et Faqe mali a kodre me brezare.

brezór•e ja³f sh e et Këmishë e shkurtër deri në brez.

brezpasbrézi ndajf Brez pas brezi. [shkruesi i Kuvendit të Matit nuk bëri gjë tjetër veçse e fiksoi me shkrim atë traditë të trashëguar brezpasbrezi e me një trajtë pothuajse të pandryshuar (GjSh).]

brezúar (i e) mb (Faqe kodre etj.) e punuar me brezare.

brezvënë mb (Grua) fatzezë.

brezvën•ë a f sh a at Grua fatzezë.

brézh•ël la f sh la lat krahin

♦ mjek Tumor i lëngët.

♦ dhe veter Gungë e qelbëzuar në grykë.

brezhnítun (i e) mb krahin G (Tokë) kokrra-kokrra, që nuk punohet mirë.

brënda ndajf, paraafJ >BRENDA. [Krishtin brënda e gjykojnë/ Dhe pas ligjës e dënojnë (FN).]

brëndsh•ëm (i) me (e) J mb>BRENDSh•ËM (i) ME (e).

brëngacák e mb (Fytyrë) me quka.

brëngacák u m sh ë ët Fytyrë me quka.

brëngacák•e ja f e BRËNGACAK U.

bréng•ë a f sh a at Qukë e fytyrës.

brëngëz a f sh a at Qukth; kukë e vogël.

brënják u m sh ë ët mjek bis Dështim i (prishje e) barrës.

bri parafj

♦ Përdoret me emra që shënojnë qenie, vende, sende etj., pranë të cilave gjendet a ndodh diçka; përbri, pranë, në anë; përgjatë. **Bri dritares (malit, rrugës). Bri emrit. Bri meje (nesh).**

♦ Në anën (e dikujt a të diçkaje), përkrah. **Hyri në luftë bri tyre. Bri për bri** pranë njëri-tjetrit; krah as njëri-tjetrit; krah për krah.

brî (me) jokál va - G Pjerr; anoj.

brî ja m sh ë ët krahin G

♦ Brinjë; anë e trupit. **Shtrihem në bri.**

♦ Brinjë; faqe a shpat mali.

bri ni m sh na nat G >BRI RI. [Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhie/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).]

*

Bri dashi G Njeri kokëfortë.

Hyj në bri të kautG Fshihem.

Ndesh në bri G Has në qëndresë të fortë.

Më shkon brini i kuq G Jam shumë mirë me shëndet; më shkojnë punët shumë mirë.

E shtie në bri të dhisë dikë G Ia mbledh keq, ka baj puc dikujt.

Shtie brinat me dikë G Kapem a ndeshem me dikë; ngatërrohem me dikë.

Lidhem për brina të mi G Mbahem me të miat; kullandrisem me dhjamin tim.

bri ri m sh rë rët

♦ Zgjatim kockor në trajta të ndryshme që u del mbi ballë disa kafshëve. **Brirët e dashit (demit, drerit).**

♦ Lëndë nga e cila përbëhen këto zgjatime. **Krehër (prej) briri.**

♦ *zool, ent* Secila nga fijet e holla e të shtrira përpara, që kanë disa kafshë të vogla e kandrra dhe që u shërbejnë atyre si organe ndijimesh. **Brirët e brumbullit (karkalecit, kërmillit).**

♦ *bis* Pjesa, e zgjatur dhe e dalë përpara në ballë të diçkaje. **Brirët e gjethes. Brirët e djepi** ballukët e djepit.

♦ *muz* Vegël frymore e bërë prej briri të kafshëve brinake. **I bie bririt.**

♦ *muz* Vegël frymore prej bronzi, si tromboni ose tuba; vegël frymore si tromba dhe saksofoni.

♦ Cepa të hënës së re.

*

Budalla me brirë Budalla i madh, që s'e ka shokun.

Budallallëk me brirë Budallallëk shumë i madh, që duket fare qartë.

Ç'i këllet brirëtpërb Ç'merresh me të; ç'i vë rëndësi!

Dem me brirë Njeri kokëfortë.

Djall (dreq, shejtan) me brirë Njeri shumë i keq.

E ngul bririnpërb Vdes; ngordh.

E zë (e kap) demin (kaun) për brirësh (nga brirët) E nis një punë siç duhet, kap e zgjidh çështjet themelore, më të rëndësishme e të vështira; kap hallkën kryesore.

Është ka me një bri e kanë qortuar a goditur rëndë për diçka dhe është trembur e nuk e ka më guximin e mëparshëm; është qen i rrahur.

Humb qetë e pyes për brirët fj u Humb diçka të madhe e kryesore dhe shqetësohem për vogëlsira.

I bie në bri E kuptoj; e marr vesh; i bie në të.

I fsheh brirët E mbuloj veten; nuk dal a nuk sulmoj haptas.

I ha shyta e i nxjerr me brirë Beson lehtë gënjeshtat dhe ua thotë edhe të tjerëve të shtuara e të zbukuruara.

I kanë mprehur brirët I kanë acaruar shumë marrëdhëniet dhe janë gati të zihen, të kacafyten.

I vë (i ngjit) brirë (brirët e kaut) burritëq(*Gruaja*) e mashtron burrin në punë nderi; shkon me të tjerë.

Ia thyej bririn E bëj të shtrohet, të ulë kokën; ia ul hundën.

Me brirë përpara Me të egër, duke u kanosur, gati për sulm.

Më ha koka për brirë E kërkoj të keqen vetë; shkoj si breshka te nallbani, si cjapi te kasapi.

Më hanë brirët E kërkoj vetë të keqen; s'më rrihet pa bërë diçka që mund të sjellë pasoja të dëmshme, megjithëse kjo s'është e nevojshme; më ha koka; kërkoj të zihem; s'më rrihet pa u grindur; më ha kurrizi; më hanë hundët.

Nxjerr brirët (brirë)

♦ Dal në shesh; e shfaq veten ashtu siç jam.

♦ Nis të duket; fillon e shfaqet.

Nxjerr për brirësh Nxjerr diçka me zor.

S'ka brirë S'ka nevojë për shenjë tjetër; është një gjë që duket vetiu.

Shkoi shyta të kërkojë brirët, la edhe veshët *ff u tall* Shkoi për të fituar diçka, po humbi edhe atë që kishte; vaji për t'i kërkuar llogari dikujt, po i kërkuar llogari atij vetë dhe e vunë përpara.

U fut (hyri) në bri të buallit (të kaut) U fut në një vend shumë të fshehtë, ku s'e gjente dot asnjëri.

Ujk me brirë

♦ Njeri i vrazhdë e ters, me të cilin nuk merresh dot vesh; njeri i shëmtuar.

♦ Diçka shumë e pahijshme dhe e shëmtuar; diçka që nuk shkon mbarë dhe krijon vështirësi e pengesa të mëdha.

bri i kudhrës *tek* Pjesë me majë konike e kudhrës.

bri i vaporit Hundë (bash) i vaporit.

bri thekre *bot (Claviceps purpurea)* Sëmundje e shkaktuar nga një lloj kërpudhe në trajtë brirësh të zinj, që dëmton të lashtat dhe foragjeret.

brirët e misrit Kallinj të vegjël që dalin ngjitur me kallirin e madh të misrit; vëllezër.

Briri i Afrikës *gjeog* Gadishull në Afrikën Verilindore, që përfshin Somalinë dhe një pjesë të Etiopisë.

bri u m sh rë rët A >BRI RI.

Briaré u m mit gr Përbindësh me 100 duar; i biri i Uranit dhe Gjeas.

briartë mb poet(Sorkadhe, dhi) me brirë të artë.[**Atëherë nëna e Feridunit i lutet lopës së shenjtë Bermaja, me një funksion totemik thuhet të njëjtë me dhinë briarta tek eposi shqiptar, që ta fshehtë e ta shpëtojë (ShS).**]

bribilispíce mb krahin (Dhi) me brirë të kthyer kular.

bribilispíce ja f sh e et krahin Dhime brirë të kthyer kular.

bribúall•e ja f sh e et kopsht Spec djegës i kuq, në trajtë briri.

bricák u m K Strall; gur zjarri; gur shkrepës. >**BRIC•Ë A.**

bricáp•e ja f sh e et Ç Dhi me brirë të mëdhenj si të cjaqit.

bríc•ë a f sh a at

♦ *krahin G* Strall; gur zjarri; gur shkrepës.

♦ *vjet usht* Strall që vihet në çarkun e pushkës për të bërë ndezjen e barutit. **Pushkë me bricë.**
*

Ia heq bricën diku! S'kam (nuk mbaj) më shpresë të dikush.

bricjáp e *mb* (*Dele, dhi, ka*) me brirë të gjatë, të drejtë e të kthyer prapa si të cja-pit.

bricjáp i²m sh ë ët Bagëti me brirë të gjatë, të drejtë e të kthyer prapa si të cja-pit.

bricjáp i²m sh ë ët ent Larvë e madhe pa këmbë, me gjoks të gjerë si trekëndësh dhe bark konik, që bren drurin.

bricjáp•e ja f sh e et Dhi me brirë të mëdhenj si të cja-pit.

Bricjáp i m astr

♦ Yjësi e gjysmësferës veriore ndërmjet Demit dhe Gaforres.

♦ Shenjë e tretë e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 maji deri më 20 qershor.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi. * **Tropiku i Bricjapit** *gjeog*
Tropiku Jugor.

bric•óhet *vetv veta III dhe pës e* **BRIC•OJ.** >**BRIC•UE** (me u).

bric•ój *kal G* >**BRIC•UE** (me).

bricór•e ja f sh e et *vjet* Pisqollë me strall.

bric•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Grij.

♦ Nduk; këput copa të vogla nga (*diçka*).

bric•úe (me u) *úe (u) úe G*

I *vetv veta III* Grihet.

II *pës e* **BRIC•UE** (me).

bricúem (i) e (e) *mb G I* grirë.

bricúem it (të) *as G* >**BRICIM I.**

bricúng e *mb* (*Kafshë*) shytë; me brirë të thyer a të cunguar. **Ka bricung.**

bricák u m sh ë ët Brisk me teh që paloset në dorëz.

bríce *mb f* (*Lopë a dhi*) brimadh. **Lopë (dhi) bríce.**

bric•e ja f sh e et Lopë a dhi brimadhe.

bricák u m sh ë ët Brisk xhepi me dorezë; biçak.

bridáshe *mb* (*Kafshë*) me brirë si të dashit. **Lahuta birdashe** emërtim i lahutës në këngët epike shqiptare.

bridásh•e ja f sh e et muz Lahutë bridashe.

bridrédhur *mb* (*Kafshë*) me brirë të dredhur, si turjelë.

bridréjtë *mb* (*Kafshë*) me brirë të drejtë si bigë.

bridúll•ë a f sh a at Brisk xhepi me dorezë briri si hark; biçak.

bridh urdh e BREDH.

brídhm•ë a f sh a at A Shaka.

bríe ja f bis mjek

♦ Sëmundje që bren indin e dhëmbëve.

♦ Kulufiskë eshtrash; tuberkuloz i kockës.

brienbrí ndajf G Tejpërtej; bri më bri. **Më shpon brienbri.**

brien•óhem *vetv G* >**BRIEN•UE** (me u).

brien•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Prishem, grindem a hasmërohem me dikë.

brienúem (i) e (e) *mb G I* prishur a i hasmëruar me dikë.

bríes•ë a f bis mjek G Sëmundje që bren indin e dhëmbëve.

briesk•ë a f sh a at Dele a dhi me brirë të shkurtër.

brig *gu m sh gje gjet*

- ♦ Plis që çon plugu në arë.
- ♦ Plis i fortë; copë dheu e bërë shkëmb.

brigád•ë *a f sh a at*

- ♦ *usht* Njësi e përbërë nga disa regjimente ose nënreparte (*batalione, grupe, kompani*); njësi e flotës detare ushtarake e përbërë nga disa luftanije të një lloji. **Brigadë këmbësorie (artilerie, tankiste, xheniere).**
- ♦ Njësi vullnetarësh që marrin pjesë në aksione për një kohë të caktuar.
- ♦ Grup i organizuar njerëzish që kryejnë një punë të caktuar në industri, bujqësi etj.; grup i vogël njerëzish i ngarkuar përkohësisht për të kryer një detyrë.

brigadiér *i m sh ë ët* Drejtues i një brigade prodhimi.

brigadiér•e *ja f sh e et f e* **BRIGADIER I.**

brigánd *i m sh ë ët* Vjedhës a grabitës i armatosur.

brigandázh *i m sh e et* Vjedhje a grabitje me dhunë.

brigantín *i m sh a at det* **BRIGANTIN•Ë A.**

brigantín•ë *a f sh a at det* Anije dydirekëshe me vela.

bríg•ë *a f sh a at* G Hall; shqetësim; brengë; kasavet.

brigím *i m sh e et* Qortim i rëndë.

brigínár *i m sh ë ët* G Fshesar; pastrues.

brig•óhem *pës e* **BRIG•OJ.**

brig•ój *kal óva úar* Qortoj rëndë.

brigúar *(i e) mb* I qortuar rëndë.

brigrép *mb (Kafshë)* me brirë të hollë të kthyer si grep.

brigják *u m sh ë ët* G Brisk a biçak me dorezë briri. [Me ja pa paj shpatën e mejdanit,/

Brigjak bukësh e jotja qi po të duket (CV).]

brigjánë *mb G* **BRIGJERË.**

brigjátë *mb (Kafshë, kandërr)* me brirë të gjatë.

brigját•ë *i m sh ë ët* Kafshë a kandërr me brirë të gjatë.

brigját•ë *a f sh a at f e* **BRIGJAT•Ë I.**

bríge *t sh i* **BRE•G GU.**

bríge-bríge *mb (Vend)* me shumë brigje.

brigjelártë *mb (Bregdet)* me brigje të larta.

brigjérë *mb (Kafshë)* me brirë të gjerë.

brigjér•ë *i m sh ë ët* Kafshë me brirë të gjerë.

brigjér•ë *a f sh a at f e* **BIRGJER•Ë I.**

brigjeták *e mb krahin G (Banor)* i viseve të ulëta.

bríg•ër *ri m sh ra rat bot (Ilex)* Shkurre përherë e blertë, me gjethe të ndritur; rritet në pyje malore; mbillet edhe si bimë zbukurimi. **>ASH•E JA.**

brigjím *i m sh e et* Ngacmim; bezdisje; mërzitje.

brigj•ój *kal óva úar* Ngacmoj; bezdis; mërzit.

brigjúar *(i e) mb* I ngacmuar; i bezdisur; i mërzitur (*by*).

brihálë *mb (Bagëti)* me brirë të drejtë, të gjatë e të hollë.

brihál•ë *a m sh a at* Bagëti me brirë të drejtë, të gjatë e të hollë.

brihanxhár *mb m (Dem)* me brirë shumë të mprehtë.

brihápët *mb (Bagëti)* me brirët të larguar shumë njëri nga tjetrit.

brihápët *i m sh - it* Bagëti me brirët të larguar shumë njëri nga tjetrit.

brihápët *a f sh a at f e* **BRIHAPËT I.**

brihéll *mb (Kafshë)* me brirë majëhollë.

brihéll•e *ja f sh e et kopsht* Spec djegës me majë të hollë e të gjatë.

brihéshtë *mb (Bagëti)* me brirë të hollë me majë si heshtë.

brihéshtë•e *a f sh a at* Kafshë me brirë të hollë me majë si heshtë.

brihóllë *mb (Bagëti)* me brirë të hollë e të mprehtë.

brihóllë•e *a f sh a at* Bagëti me brirë të hollë e të mprehtë.

brî•j *kal G >brî (me).*

brijanác *i m sh ë ët G euf* Djalli me brirë.

brijár *i m sh ë ët G* Brinar; burrë i mashtruar nga bashkëshortja.

bríjas *ndajf G* Brinjas; anësh.

bríjaza *ndajf krahin G* Brinjaz; anësh. **Shikoj brijaza** shikoj me bisht të syrit. **Ulem brijaza në sofër.**

brijazím *i m sh e et G*

- ♦ Shikim shtrembër, me bisht të syrit.
- ♦ Shikim sy ndër sy me zemërim a inat.
- ♦ Mbrijim; përgatitje e demave për t'u ndeshur ballazi.

brijaz•óhem *vetv óva (u) úe G*

- ♦ Shihemi shtrembër, me bisht të syrit.
- ♦ Shihemi sy ndër sy me zemërim a inat.
- ♦ *veta III (Demat)* mbrijohem; përgatiten për t'u ndeshur ballazi.

brijazúem **(i) e (e)** *mb G*

- ♦ (*Vështrim*) i shtrembër, me bisht të syrit.
- ♦ (*Vështrim*) i zemëruar a me inat.
- ♦ (*Dema*) të mbrijuar; gati për t'u ndeshur ballazi, kokë më kokë.

brijén•ë *a f sh a at G* Buenë; përmytje; vërshim ujërash; përejë.

brijenóc *i m euf krahin G* Djall; qoftëlargu.

brijësh•e *a f sh a at G* Dele me brirë.

bríj•ë *a¹ f sh a at anat G >BRINJ•Ë A¹.*

bríj•ë *a² f sh a at krahin G* Bucelë për ujë.

bríj•ë *a³ f sh a at krahin G* Arë në brinjë të malit.

brijëlëmúet *mb G (Gjarpër)* me brinjë të lëmuara.

bríjët **(i e)** *mb G* I brirtë; i bërë me bri; prej briri.

brijím *i¹ m sh e et G* Goditje me brirë (*e kafshëve*).

brijím *i² m G* Kthim brinjas; mbështetje në ijë.

brij•óhem *vetv óva (u) úar*

- ♦ *veta III (Demi, dashi etj.)* bëhet gati të godasë me brinjë.
- ♦ *fig* Kapem keqas me dikë; përplasem me dikë.

brij•ój *kal dhe jokan G >BRIJ•UE (me)^{1,2}.*

brijók *e mb anat G* I brinjës; që ka të bëjë me brinjën a brinjët.

brijók•e *ja f sh e et G* Brinjë e vogël mali.

brijór *e mb G* Brinak; keratinoz.

brijórë *t f inv* Kafshë deti e ktenoforëve, me trup si të kandilit të detit, me qimëza notuese.

brijs *e mb krahin G (Njeri)* që ta bën të keqen prapa shpine.

brijs *i m sha at krahin G* Njeri ta bën të keqen prapa shpine.

bríjs•e *ja f sh e et krahin G f e* **BRIJS I.**

bríjtas ndajf *G* Brinjas; (*i mbështetur*) në brinjë.

brij•úe (me)¹jokal *óva úe G*

♦ Kthehem mënjënë; mbështetem në brinjë.

♦ *krahin G (Demi etj.)* kthehet brinjas para se të sulmojë.

brij•úe (me)²kal *óva úe krahin G* Mbush (*bucelën etj.*) duke i hedhur ujë nga vrima e brinjës që të mos mbetet ajër brenda.

brijúem (i) e (e)¹*mb G* I kthyer mënjënë; i mbështetur në brinjë.

brijúem (i) e (e)²*mb krahin G (Bucelë)* e mbushur brinjë-më brinjë, e mbushur plot.

brikapróll e mb (Dhi) me brirë të degëzuar si kaproll.

brikapróll•e ja f sh e et Dhi me brirë të degëzuar si kaproll.

brikéqe mb (Dhi) me brirë të shtrembër.

birkéq•e ja f sh e et Dhi brishtrembër.

brikét i m sh e et

♦ Pllakëz ose kokërr e vogël sa një vezë, që bëhet nga pluhuri a nga copëza të ngjeshura lëndësh si tallashi, pluhuri i metaleve etj. **Stufë për briket. Bëj briket.**

♦ *përmb* Lëndë e ngjeshur në këtë mënyrë.

briketím i mind Ngjeshje e pluhurit ose copëzave të qymyrit, tallashit, metaleve etj.

briket•óhet úa (u) úar ind *pavet dhe pës e BRIKET•OJ.*

briket•ój kal óva úar ind Ngjesh (*copëza a pluhur lëndësh si qymyri, tallashi, metali etj.*) dhe bëj me to pllakëza ose kokrra të vogla; bëj briket me (*pluhurin a me copëzat e një lënde*).

briketúar (i e) mb ind (Lëndë) e ngjeshur në trajtë briketi.

briketúes e mb (Makinë) për prodhimin e briketave.

briketúes•e ja f Makinë për prodhimin e briketave.

briketúes i m sh - it Punëtor që bën brikete.

briketúes•e ja f sh e et f e **BRIKETUES I.**

bríkë mb G (Dele) me brirë të vegjël.

brík•ë a f sh a at G Dele me brirë të vegjël.

brikërrábë mb (Lopë) me brirë përpara e të kthyer si kërrabë.

brikërráb•ë a f sh a at Lopë me brirë përpara e të kthyer si kërrabë.

brikóc e mb (Bagëti) me bri të thyer; briçe.

brikuláč e mb (Bagëti) me brirë të dredhur si kulaç.

brikurórë mb (Bagëti) me brirë të kthyer me majë përpara.

brilánt e mb libr I shkëlqyer.

brilánt i m sh e et Diamant pa ngjyrë, i prerë në disa faqe të lëmuara e të shkëlqyeshme, që përdoret zakonisht për stoli. **Unazë me brilant.**

brilantín•ë a f sh a at Pomadë me erë të mirë për të shtruar dhe shkëlqyer flokët.

brilopátë mb (Dre) me brirë të mëdhenj e të gjerë.

bri•mádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ *f fig (Grua)* e përdalë, që nuk i qëndron besnike burrit.

♦ *m fig (Burrë)* brinar, që e tradhton gruaja.

bri•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë fig Burrë brinar; burrë që e tradhton gruaja.

bri•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë Kafshë me brirë të mëdhenj.

brimáj•ë¹*f sh a at krahin* Pëlhurë merimange; cergë.

brimáj•ë²*f sh a at G* Kamare në mur.

brimbájtës e mb libr (*Kafshë*) me brirë.

brimbás ndajf krahin G Keq sa s'ka më; simazi.

brim•e ja (e) f sh e et (të) G Brejtje; gërryerje.

brím•ë a¹ f sh a at

♦ Vend i gërmuar a i shpuar; vend i prerë në rrobë, këpucë etj.

♦ Zgavër. > **VRIM•Ë A.**

brím•ë a² f sh a at G

♦ Britmë. [**E kan marrë brimën e tuj kjahtë** (CV).]

♦ *krahin* E qarë; të qara.

♦ Qortim; britmë qortimi.

♦ Ankim; ankesë.

brimëtár i m sh ë ët krahin G Burrë që qan të vdekurit; gjamatar.

brímëz a f sh a at zvog e BRIM•Ë A.

brim•ój kal óva úar

♦ Shpoj, bëj vrimë, hap vrimë në (*diçka*); e bëj me vrima, e bëj vrima-vrima (*diçka*). **Brimoj dërrasën (murin, drurin).**

♦ *fig* Gjurmtoj, kërktoj andej e këtej, hetoj për të zbuluar diçka të fshehtë. **S'lë vend pa e brimuar.**

brimór•e ja f sh e et¹

♦ Qepshe e vogël.

♦ Kullesë e vogël.

brimór•e ja f sh e et² teks Dërrasë me disa vrima, nëpër të cilat kalojnë penj, që dridhen së bashku e bëhen një fill i vetëm për tezgjah.

brimós kal a ur

♦ Fsheh në një skutë.

♦ *fig* Kërkoj vrimë më vrimë për të gjetur një gjë të fshehur.

brimósje a f

♦ Shpim i vrimës.

♦ *fig* Kërkim vrimë më vrimë për të gjetur një gjë të fshehur.

brímsh•ëm (i) me (e) mb G Poroz; me vrima.

brimtár i m sh ë ët G Britmëtar; ai që bërtet, që vë britmën.

brímtë (i e) mb A I fortë; i zjarrtë; plot pasion.

brîna t G sh i BRI NI.

brínáj•ë a f sh a at Anë e stofit, pëlhurës etj. që nuk e lë të cuflohet.

brínájk•ë a f sh a at krahin G Rrëmore e shkaktuar prej shirave.

brínák e mb

♦ Brigjatë; brimadh.

♦ *fig* Inatçor, inatçi.

♦ (*Lëndë*) briri.

brínák•e ja f sh e et G Dele me brirë.

brínár mb keq (*Burrë*) që i ka vënë brirë gruaja.

brínár i m sh ë ët keq Burrë që i ka vënë brirë gruaja.

brinasqápe mb krahin G (*Dhi*) me brirë.

brinasqáp•e ja f sh e et G Dhi me brirë.

brinaták e mb

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ (*Kafshë*) me brirë të thyer.

brinaták u m sh ë ët > BRINOÇ I.

brinatýtë mb zool (*Kafshë*) me brirë të zgavërt.

brinatýtë t f sh zool *Kafshë* me brirë të zgavërt.

brínaz ndajf G: Bien brinaz (*demat*) ndeshen kokë më kokë.

brinc i m sh e et G Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brincák u m sh ë ët K Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brínc•ë a f sh a at G Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brindíll i m sh a at kopsht Kalem me sythë për shartesë.

Brindíz i m gjeog Port në Italinë Juglindore.

brín•ë a f sh a at bot krahin G Lloj shelgu që rritet si shkurre e ulët, me gjethe pushatake e me

lule të verdha. >**SHELGI EGËR; MRIN•Ë A; MORIN•Ë A.**

brinëkaçërre mb G (*Dhi*) me brirë të kthyer në majë.

brinëkaçërre mb G Dhime brirë të kthyer në majë.

briním i m > BRIJIM I.

brinóc e mb

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ *fig* (*Njeri*) që kërkon t'i ketë përfund të tjerët.

brinóc i¹ m sh ë ët

♦ *Kafshë* me brirë të mëdhenj.

♦ *fig* *Njeri* që kërkon t'i ketë përfund të tjerët.

brinóc i² m euf Djall.

brin•óhem vetv > BRIJ•OHEM.

brin•ój kal > BRIJ•OJ.

brinók e mb (*Dele*) kërrutë. >**BRINOÇ E.**

brinók•e ja f sh e et *Dele* kërrutë.

brinór e mb

♦ (*Send*) i brirtë; i bërë prej briri.

♦ (*Kafshë*) me brirë.

brinór•e ja f sh e et anat Shtresë e tejdukshme në pjesën e përparme të syrit. >**KORNE JA.**

brin•óhem vetv > BRIJ•OHEM.

brin•ój kal > BRIJ•OJ.

brínjas ndajf

♦ Nga ana e brinjëve, në brinjë; anash. **Bie (eci) brinjas. Zvarritem brinjas.**

♦ Pjerrtas, për së gjati, tërthorazi. **Kthej brinjas. Vështron brinjas.**

♦ *fig* *Paksa*, kalimthi, duke e prekur pak; në mënyrë të cekët, përciptas. **E prek brinjas një çështje.**

♦ (*Luaj*) Cingëlthi; shkop e cingël.

brínjazi ndajf > BRINJAS. Vështroj brinjazi.

brínj•ë a¹ f sh ë ët

♦ *anat* Secili prej çifteve të kockave ose kërceve gjatësore nga boshti i kurrizit deri në dërrasën e krahavorit, që forcojnë parietet e trupit të shumë kërbisitorëve dhe mbrojnë organet e brendshme. **I kanë dalë brinjët mbi lëkurë** është dobësuar shumë. [**Toka sillet habitur brenda brinjëve të poetit** (GjM).] [**Se ç'vëngon e se ç'gulçon,/ Zëmra brinjët t'i çkalmon** (FN).]

♦ Anë e djathtë ose e majtë e trupit të njeriut, që nis nga supi e shkon deri te mesi. >IJ•Ë A; **KRAH U.Shtrihem (fle, kthehem) në brinjë. Më sëmbon (më ther) në brinjë. E mori plumbi brinjë më brinjë. Fle (shtrihem) brinjë më brinjë me dikë. Qesh sa më dhembin brinjët.**

♦ *ushq* Copë mishi nga pjesa anësore e trupit të bagëtive. **Brinjë dashi (qengji, viçi).**

♦ *sh a at* Faqe e thepisur mali, shkëmbi etj.; anë e pjerrët, rripë; vend që vjen pak i pjerrët, e përpjetë e vogël. **Brinjë e zhveshur (e thatë, e keqe). Brinjë mali. Brinjë shkëmbi. Shkoi brinjës. Kullotin brinjave.**

♦ Arë në faqe të pjerrët; arrë joprodhuese në faqe të malit.

♦ Skaj a anë e ngushtë e një sendi, buza; pjesë anësore e një sendi, faqe anësore. **Brinja e anijes (e lundrës). Brinjët e samarit. Brinjët e krehrit të tezgjahut. Brinja e arës.**

♦ *gjeom* Vijë anësore e një figure gjeometrike; vijë ku priten dy faqe të një trupi gjeometrik. **Brinjët e trekëndëshit (e katrorit).**

♦ *usht* Krah (*i ushtrisë*). [*iu dha urdhër legjionevet të hynin nëpër të çarat midis falangavet për t'i sulmuar këto nga brinjët. (AE)*]

*

Brinjë më brinjë Tejpërtej; gjithë, krejt; shumë, fort.

E mbështet brinjën *euf* Vdes.

I kam brinjët nxehtë

♦ Jetoj në mirëqenie e siguri.

♦ I kam shpatullat të ngrohta.

I numërohen brinjët (fijet e brinjëve) Është shumë i dobët, është tretur.

Ia hallakat brinjët dikujt E rrah fort sa i thyej brinjët.

Ia numëroj brinjët dikujt E rrah keqas.

Ia thyej brinjët dikujt E rrah paq dikë; e mund a e dërrmoj keqas dikë. [**Sulltan Mehmeti II, duke i propozuar paqen Skënderbeut pa kërkuar asgjë tjetër prej tij veçse të qëndronte në cakun e vet, desh t'i kishte duart e lira për t'i thyer brinjët Venetikut dhe Italisë. (AE).**]

Ia zbut brinjët (kurrizin, shpinën) E rrah fort; e rrah keq; e rrah mirë e mirë.

Jam me dy fije brinjë Jam shumë i dobët nga shëndeti, mezi mbahem në këmbë.

Lepuri në brinjë e helli në zjarr *ff u* Peshku në det, tigani në zjarr.

Marr brinjën Iki nga mund; marr malet; iki nga e shpinin këmbët.

Mbaj brinjët (barkun, ijët) me dorë Këputem (gajasem) së qeshuri.

Më bien brinjët Lodhem shumë; këputem.

Na theve brinjët! *tall*

♦ Lëre se na bëre të qeshim; nuk shikon, na shkule së qeshuri!

♦ Na gënjeve rëndë!; na mbushe me gënjeshtër!

Në atë brinjë (anë, krah) fli! *tall* Mos shko me atë mendje.

Nuk i ka mish brinja (*Bagëtia për mish*) është shumë e dobët.

S'e vë në brinjë *mospërf* Nuk e marr për grua a për burrë; s'pranoj ta kem në krah si bashkëshort(e).

Shtie brinjët Punoj shumë e lodhem pa masë; më bien kockat në punë.

Zë brinjët me duar Shkulem së qeshuri.

**

brinjë e verbër *anat* Brinjë që nuk ngjitet në dërrasën e kraharorit.

brínj•ë a² f sh a at G Gropë plehu; plehërishtë.

brínj•e ³*f sh a at* Bucelë për ujë.
brinjác *i m sh ë ët bis euf vjet* Djall; qoftëlargu.
brinják *u m sh ë ët* > **BRINJAC I**.
brinják•e *ja f sh e et krahin G* Rrëvagë e krijuar nga ujërat e rrëmbyera.
brinjédálë *mb* I dobët sa i duken a i numërohen brinjët.
brinjëdréjtë *mb (Figurë)* me brinjë të drejta.
brinjëjáshtë *mb* > **BRINJÉDALË**.
brinjëndrýsh•ëm *me mb gjeom (Trekëndësh)* me brinjë me gjatësi të ndryshme.
brinjënjësh•ëm *me mb gjeom Trekëndësh* me brinjë me gjatësi të ndryshme.
brínjës•e *ja¹ f sh -e t*
 ♦ *ushq* Copë mishi nga brinjët e bagëtive.
 ♦ Shpatull e samarit.
 ♦ Dërrasë anësore e djepit, arkës etj.
brinjëthýer *mb (Kafshë)* me brirë të thyer.
brínjéz *a f sh a at* *zvog e* **BRINJ•Ë A¹**.
brínj•éz *ëza f sh za azt A* Brinjë.
brinj•óhem¹ *jokal óva (u) úar* Anohem; mbështetem në brinjë.
brinj•óhem² *vetv óva (u) úar*
 ♦ *veta III (Deshët etj.)* Ndeshen kokë më kokë.
 ♦ *fig* Mbledh forcat për të bërë (*diçka që kërkon fuqi*).
brinjók•e *ja f sh e et* Vend brinjë në kodër a mal.
brinjór *e¹ mb libr* Që ka veti brinake. **Shtresë brinjore**.
brinjór *e² mb libr gjeom* I brinjëve; që ka të bëjë me brinjët a u përket brinjëve. **Kënd (hark)**
brinjor.
brinjór *e³ mb* I hollë, i ngushtë dhe i përkulur si hark. **Rreze brinjore**.
brinjór•e *ja f sh e et* Pjesë mali me brinja; vend brinja-brinja.
brinjúar (i e) *mb* I mbështetur në brinjë.
brío /brío/ muz *it*: **Con brío** *ndajf* me gjallëri.
briók *e mb krahin G (Kafshë)* brithyer; me bri të thyer.
briolít *i m ind Gur* i çmuar sintetik që ngjan si diamant.
briológ *u m sh ë ët* Studiues i myshqeve.
briológ•e *ia f sh e et* Studiuese e myshqeve.
briologjí *a f bot* Pjesë e botanikës që studion myshqet.
briologjik *e mb* I briologjisë; që ka të bëjë me briologjinë.
briósk•ë *a f sh a at* Dele me brirë.
brioso /briózo/ muz *it*
I *ndajf* Me gjallëri. > **CON BRIO**.
II *mb* I gjallërishëm.
briósh *i m sh ë ët frushq* Kulaç i gatuar me vezë e gjalpë dhe pak sheqer.
bripërdrédh•ëm *me mb G* > **BRIPËRDREDHUR**.
bripërdrédhur¹ *mb (Dash)* me brirë të përdredhur.
bripërdrédhur² *mb (Njeri)* kryeneç.
bripërdrédhur *a¹ f sh a at* Dele me brirë të përdredhur.
bripërdedhur *a² f sh a at f e* **BRIPËRDREDHUR I²**.
bripërdrédhur *i¹ m sh - it* Dash me brirë të përdredhur.
bripërdrédhur *i² m sh - it* Njeri kryeneç.

bripërþjëtë *mb (Kafshë)* me brirët drejt përþjetë.

bripërtókas *ndaþf krahin G (Bie, rrëzohem)* shakull përdhe; top në vend.

briþrápë *mb (Kafshë)* me brirët të kthyer prapa.

briqén i *m mit* Qenie e përfytyruar si kalë i bardhë me një bri të gjatë në ballë.

briráz•ë *a f sh a at kopsht A* Fasule kokërrvogël.

brirë t sh i **BRI RI.**

brirëzím i *m sh e et libr* Kthim i indit në lëndë brinake.

brirëz•óhet *vetv úa (u) úar (Indi)* kthehet në lëndë brinake.

brirëzúar (i e) *mb libr (Ind)* i kthyer në lëndë brinake.

brirj•e *a f sh e et bot, kopsht (Abelmoschus esculentus)* Bimë njëvjeçare e kultivuar e mëllagoreve (malvaceve), që lidh fryt në trajtë gishti të mbushur me fara; përdoret për gjellë.

>**BAMJ•E A.**

brirtë (i e) *mb* Brinor; i punuar me bri; i bërë prej briri. **Syza të brirta.**

brirth i *m sh ë ët* Secili nga dy zgjatimet si fije të mishta a të brirta, që kanë në krye kërmijtë, disa kandrra, molusqe e gaforre dhe që shërbejnë si organe shqisore. >**PREK•ËL LA.**

brirrëzúar *mb (Kafshë)* me brirë të kthyer poshtë.

brirrósh e *mb krahin G (Dhi etj.)* me brirë të kthyer prapa.

Brisbéjn i *m gjeog* Kryeqytet i shtetit të Kuinslandit, Australi.

Briseíd•ë *a f mit gr* Skllave që Agamemnoni ia dha Akilit.

brísë *mb f krahin G (Dele)* me brirë.

brís•ë *a¹ f sh a at krahin G* Dele me brirë.

brís•ë *a² f mjek, veter* Qimëz; gangrenë; brejë.

brisjéllë *mb krahin G (Dhi etj.)* me brirë të përdredhur.

brisjéll•ë *a f sh a at* Dhi me brirë të përdredhur.

brisk

I si mb

♦ Shumë i mprehtë. **I kam dhëmbët brisk.**

♦ Shumë i ftohtë. **Uji është brisk.**

II si ndajf Shumë; jashtëzakonisht. **I mprehtë brisk (brisk i mprehtë). I ftohtë brisk.**

*

E kam gojën (gjuhën) brisk Jam i zoti i fjalës; jam i gojës; e kam gjuhën shpatë.

E kam mendjen brisk Jam shumë i zgjuar e i shkathët; jam mendjemprehtë.

I kam këmbët brisk Jam shumë i shpejtë nga këmbët; eci shumë lehtë.

Mbetem brisk Mbetem pa gjë fare; mbetem kalli.

brisk i *m sh a at krahin G* Biçak me dorëz briri.

bris•k ku *m sh qe qet*

♦ Thikë çeliku e posaçme me dorëz, me teh shumë të mprehtë, që përdoret për t'u rruar; pllakëz çeliku shumë e hollë dhe me dy tehe shumë të mprehta, që vihet në një vegël të posaçme dhe përdoret për t'u rruar. [Por dialektet do të shkrihen shkallë-shkallë, si rrjedhim i një procesi të natyrshëm, i cili nuk mund të planifikohet si planet ekonomike pësëvjeçare, ose të 'normalizohet' me receta magjstricash dhe brisqe xherahësh. (APp).]

♦ Biçak me dorëz; thikë e vogël xhepi.

♦ Thikë e vogël e kopshtarit.

♦ Kadhë bishtshkurtër.

*

Është buzë brisku Është i hollë e i shtrirë mirë; është i palosur, i hekurosur mirë; i ngrirë.

I qëndroj brisk më brisk (majë e brisk) dikujt Zihem me dikë pa u frikësuar; grindem e hahem dhëmb për dhëmb me të.

Jam në teh të briskut (të thikës, të shpatës) Jam në një gjendje kur vendoset përfundimisht fati; vetëm qimja më ndan nga rreziku.

Ia pres me brisk Ia pres shkurt; ia pres me sëpatë; s'e lë të vazhdojë a të zgjatet.

Më rrove, të rrova, brisku (qe) i berberit Jemi të larë; s'i kemi gjë borxh njëri-tjetrit.

S'ka vënë (s'ka shkuar) brisk në faqe Është ende i mitur e pa përvojë; s'është bërë burrë akoma.

Shkoj në majë të briskut Kaloj një rrezik; shpëtoj për mrekulli.

bris•káll i m sh qëlle qëllet Ç Fik i papjekur; fik mufkë.

brískë mb (Kafshë) me brirë të hollë e të drejtë.

brísk•ë a f sh a at krahin G Dele me brirë.

briskëtár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të brisqeve.

briskím i m

♦ Pastrim a qërim me brisk (*i shkopit etj.*).

♦ Gdhendje me brisk.

bris•óhet vetv úa (u) úar veta III dhe pës e BRISK•OJ.

bris•ój kal óva úar

♦ Pastroj a qëroj me brisk (*një shkop etj.*).

♦ Gdhend me brisk.

briskpunúes i m sh - it vjet

♦ Mjeshtër që bën brisqe.

♦ Ai që mpreh brisqe.

briskúar (i e) mb

♦ I pastruar a qëruar me brisk.

♦ I gdhendur me brisk.

brisokrádhe mb (Dele) me brirë si të sorkadhes.

brisokrádh•e ja f sh e et Dele me brirë si të sorkadhes.

brispícë mb K (Kafshë) me brirë të hollë e të gjatë.

brisqápe mb krahin G (Dhi) me brirë si të cjamin.

brisqáp•e ja f sh e et krahin G Dhime brirë si të cjamin.

brisqár i m sh ë ët ent (Cerambyx cerdo) Kacadre i madh me trup të hollë dhe antena më të gjata se trupi; ushqehet me kalbësirat e lëvozhgës së drurëve dhe me fruta.

brísqe t sh i BRISK U.

bristíl•ë a f sh a at Ç Dhi me brirë të gjatë të hollë.

Bristol i m gjeog Port në Anglinë Jugperëndimore.

brish•ë a f sh a at krahin G

♦ *inv* Krimb që bren drurin e thatë. >**KRI A.**

♦ *ent* Tenjë.

brishím i¹ m G

♦ Brejje; thërrmim; copëtim.

♦ Shkallmim.

brishím i² m vjet Fill mëndafshi.

brishkúrtër mb (Kafshë etj.) me brirë të shkurtër.

brishník e mb A I përbindshëm.

brish•óhet pavet dhe pës e BRISH•OJ. >BRISH•UE (me u).

brish•ój *kal G* > **BRISH•UE** (me).

brisht *kal G* > **BRISHT•Ë** (me).

brishták e *mb* I brishtë; i hajthëm. **Grua brishtake.**

brisht•em *vetv G* > **BRISHT•Ë** (me u).

bríshtë (i e) *mb*

♦ I thyeshëm; që thyhet lehtë; i thërrmueshëm; që thërrmohet shpejt. **Lëndë e brishtë. Qelq (dru) i brishtë. Tokë e brishtë.**

♦ Që vjen i dobët e i mekët nga natyra a nga ndonjë sëmundje, i hollë (për njerëz); delikat.

Fëmijë i brishtë. Vajzë e brishtë. Trup (krah) i brishtë. Lule e brishtë. Shëndet i brishtë.

[**Figura në vetvete, sa e brishtë aq edhe e fuqishme** (AÇ).]

♦ *fīg* Shumë i ndjeshëm, i prekshëm; që preket shpejt. **Zemër e brishtë.**

♦ *fīg* I pathemeltë; pa bazë të shëndoshë; që nuk përligjet a nuk qëndron. Shpresa (ëndërrime) të brishta.

**

vit i brishtë Vit me 366 ditë, që bie një herë në katër vjet.

bríshtë•ë (me) *kal a ë G* > **BRISHT•OJ.**

bríshtë•ë (me u) *vetv a (u) ë G*

♦ Rrëzohem; shkas e bie.

♦ Zbres.

brishtëní a *f G* Brishtësi.

brishtësí a *f libr* Të qenët i brishtë; veti e diçkaje që është e brishtë. [**Nën breshnë plumbash/ brishtësí e flatrave/ dhe shtegtimi i juej.** (AÇ).]

brishtësím i *m libr dhe tek* Kthim në gjendje të brishtë.

brishtësísh *ndajf libr* Me brishtësi.

brishtës•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **BRISHTËS•OJ.**

brishtës•ój *kal óva úar libr dhe tek* E bëj të brishtë a më të brishtë; kthej në gjendje të brishtë (*diçka*).

brishtësúar (i e) *mb libr dhe tek* I kthyer në gjendje të brishtë.

brishtí a *f kryes G* > **BRISHTËSI A.**

brishtím i *m* Kthim në gjendje të brishtë.

brishtíz•ë a *f bot* Thjerrë(z).

brishtní a *f G* Brishtësi.

brisht•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem i brishtë.

II *pës e* **BRISHT•OJ.**

brisht•ój *kal óva úar* E bëj të brishtë (*diçka*).

brishtúar (i e) *mb* Që është bërë i brishtë.

bríshtun (i e) *mb G*

♦ I rrëzuar.

♦ I zbritur.

brish•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Brej; thërrmoj; copëtoj.

♦ Shkallmoj.

brish•úe (me u) *úe (u) úe*

I *pavet*

♦ Brehet; thërrmohet; copëtohet.

♦ Shkallmohet.

II pës e BRISH•UE (me).

brishúem (i) e (e) mb G

♦ I brerë; i thërrmuar; i copëtuar.

♦ I shkallmuar.

brishúemit (të) as G >BRISHIM I.

brishúl e mb (Kafshë) me brirë të hapur anash.

brishýtë e mb (Bagëti) pa brirë; (*dhi*) shytë.

brishýt•ë a f sh a at Bagëti pa brirë. **Dhi brishytë.**

bríta G kr thj e BRIT•Ë (me).

Britaní a f gjeog. Britania e Madhe shtet në një grup ishujsh ku ndodhen Anglia, Skocia dhe Uells. **Mbretëria e Bashkuar e Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut.**

britaník e mb

♦ Që ka të bëjë me Britaninë e Madhe dhe nënshtetasit e saj. **Perandoria Britanike. Ishujt britanikë gjeog. Nënshtetas britanik. Luani britanik** simbol i perandorisë britanike ose i Britanisë së Madhe.

♦ *hist* Briton.

britaník u m sh ë ët Banor a vendës i Britanisë së Madhe; nënshtetas i Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe.

britaník•e ja f sh e et f e BRITANIK U.

britár i m sh ë ët vjet Ai që i fryn a i bie bririt.

brít•em vetv a (u) ur Brehem.

brít•ë (me) kal, jokál a - G

♦ Qortoj. > **BËRTAS. [me idhnim Halili m'i ka britë Mujit. (CV).]**

♦ Vajtoj me zë të lartë (*të vdekurin*).

brít•ë (me u) vetv G >BRIT•EM.

brítës i m sh ë ët Bërtitës.

brítj•e ja f sh e et Britmë; bërtitje.

britm i m vjet Muaj i vjeshtës.

britm i parë Shtator.

britm i dytë Tetor.

britm i tretë Nëntor.

britmarák e mb Gjëmëmadh; që bërtet fort.

britmatár e mb etn krahin G (Njeri) që vajton të vdekurin me britma.

britmatár i m sh ë ët etn krahin G Gjamatar; ai që vajton të vdekurin me britma.

britmatár•e ja f sh e et etn krahin G Gjamatare; ajo që vajton të vdekurin me britma.

brítm•ë a f sh a at

♦ Zë i fortë, që nxjerr njeriu kur bërtet; thirrme e fortë, klithmë; zë që lëshojnë kafshët; ulërimë. **Lëshoj (vë) britmën.**

♦ Shprehje e vullshme e një ndjenje me zë a me pasthirrma; brohoritje. **Britma gëzimi (habie). E pritën (e përcollën) me britma. [E me britmëngadhënjyese/ me hove viganash (Mgj).] [Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat (DA).] [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]**

♦ Zhurmë që krijohet nga zërat e disa vetave, kur flasin fort; zhurma që bëjnë disa veta kur zihen a kur shahen me zë të lartë. **Britma kalamajsh.**

♦ Kushtrim; thirrje. **Lëshoj britmën** jap kushtrimin.

britmëqár e mb (*Njeri*) që vajton të vdekurin me britma.

britmëqár•e ja f sh e et vjet Grua që vajton të vdekurin me britma.

britón e mb hist I britonëve; që ka të bëjë me britonët.

britón i m sh ë ët kryes sh hist Popull që fliste një keltishte ishullore në trojet e Anglisë dhe Uellsit.

britón•e ia f sh e et f e hist **BRITON I.**

brítunit (të) as G Britmë; bërtitje; e bërtitur.

brith i m sh a at Çiban; lugë me qelb.

brithátë mb I dobët sa i duken brinjët; pa fije mishi në trup.

brithýer mb (*Kafshë*) me brirë të thyer.

brivëtëm i m mit Qenie e përfytyruar si kalë me një bri në ballë.

bri•vógël mb, m sh végjël, f sh vógla (*Dele, dhi*) me brirë të vegjël.

bri•vógël vógla f sh vógla vóglat Dele a dhi me brirë të vegjël.

brixóll•e a f sh a at ushq G Bërxollë; bri mishi.

brixx i m Lojë me letra, me dy çifte lojtarësh përballë njëri-tjetrit, në të cilën në fillim të çdo dore një lojtar (deklaruesi) luan me letrat e veta dhe me letrat e zbuluara të shokut.

Brixhtáun i m gjeog Kryeqytet i Barbadosit.

brizán i m sh ë ët vjet Borizan.

brizbrázët it m sh zool (*Bovidea*) Familje kafshësh dythundrake me rreth 140 specie, në pjesën dërrmuese ripërtypëse, me brirë kryesisht tek meshkujt.

bríz•ë a¹ f sh a at Bri dashi a deleje që përdoret për të rrahur lirin.

bríz•ë a² sh a atbot (*Briza*) Bimë barishtore njëvjeçare dhe shumëvjeçare e viseve të buta të gjysmësferës veriore, me 19 specie, me kërcell të hollë dhe lule në majë, që lëkundet nga lëvizja më e vogël e ajrit; disa lloje mbillen për zbukurim.

bríz•ë a³ f sh a atanat Kornë e syrit.

bríz•ë a⁴ f sh a atG Livadh, pyll etj. në faqe kodre a mali.

brizím i m

♦ Pastrim; qërim.

♦ Rrahje e lirit me brizë për t'i hequr grathin.

bríz•ój kal óva úar Rrah (*kërpín*) me brizë për t'i hequr grathin; i heq grathin (*kërpít*).

brizúar (i e) mb

♦ I pastruar; i qëruar.

♦ (*Kërp*) i rrahur me brizë për t'i hequr grathin.

brobódho mb J I vocërr.

broból e mb I rrëgjuar; i pazhvilluar.

broból•e ja f sh e et Grua trupimët.

broboléc e mb> **BROBOL E.**

bróbull a f sh a at ushq Petull e vogël e gatuar me miell, vezë e kos, e skuqur në vaj të nxehtë dhe e sherbetosur.

broc i m sh a at G Copë e vogël a rriskë djathi.

broçk•ë a f sh a at J Kalli misri i rrëgjuar.

broçkollís jokál a ur J Flas gjepura.

broçkollísj•e a f sh a at J Gjepur; fjalë e kotë.

broçkull a f kryes sh a at Gjepur; fjalë e kotë. **Këto janë broçkulla Them broçkulla. [- Unë nuk i ha këto broçkulla, dëgjove? (ED).]**

Broduéj i m Rugë kryesore e Nju Jorkut, e njohur si zonë e teatrove.

bródha *kr thj e* **BREDH.**

brof¹*jokal*

♦ Ngrihem menjëherë më këmbë; çohem me rrëmbim; hidhem shpejt më këmbë; kërcej përpjetë. **Brof nga vendi (nga shtrati).**[Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë (XHS).]

♦ Turrem drejt diçkaje; hidhem me vrull përpara. **Brof te dera (dritarja).**

*

Më brof zemra (nga gëzimi) Më rreh fort zemra nga gëzimi.

brof²*ndajf*

♦ (*Ngrihem*) menjëherë e me vrull, shpejt.

♦ Papritmas, befas; menjëherë. **I dal brof përpara.**

bróf•ë (me) *kal a ëG*

♦ >**BROF.**

♦ Ia beh; mbërrij papritmas.

bróg•ë a f sh a at

♦ Tufë; xhufkë (*e festes*).

♦ Kokardë.

bróg•ëz a f sh a at > **BROGS•Ë A.**

brógs•ë a f sh a at Tufë fijesh shumë të buta si push i gjatë mbi lëvoren e disa drurëve, mbi lëvozhgën e disa farave etj. **Brogsat e plepit.**

brogjí *mbvjjet* Në ngjyrë portokalli të ndezur.

bróh•ë (me) *jokal a ë G* Hidhem përpjetë. >**BROF.**

brohor•ás *jokal dhe kal íta ítur* Brohorit.

brohorí a f sh - të

♦ **BROHORITJ•E A.**[Menjëherë u shkëput një furtunë brohorie (FK).]

♦ Gëzim i shprehur me thirrje e me britma.

brohorím•ë a f sh a at Brohoritje. [Bilali shkrehu një breshëri kundër veturës. Ciflat e bojës së karrocërisë dhe copat e xhameve u shpërndanë në ajër. Turma i mbajti anën me brohorima e thirrje kundër qeverisë. (ED).]

brohorís *jokal ta tur* > **BROHORIT.**

brohorít a ur

I *jokal* Thërres e përplas duart në shenjë miratimi a gëzimi për diçka ose për dikë. [“E fituam!”, brohorite/ Dhe për tok' u-përpëlite (FN).

II *kal* Përsëndet e miratoj me brohoritje dhe me duartrokitje (*dikë a diçka*).

brohorít•em a (u) ur pës e **BROHORIT.**

brohorítës e mb Që brohoret.

brohorítj•e a f sh e et Thirrje a britmë e gëzuar, e shoqëruar zakonisht me duartrokitje, në shenjë miratimi për një ngjarje të madhe, ose si përsëndetje për një njeri të shquar..

brohorítur (i e) mb I pritur me brohoritje. [Skënderbeu u kthye në Krujë në kulmin e triumfit e të lavdisë, i brohoritur e i nderuar si heronjt e vjetërsisë klasike. (AE).]

brojc•ë a¹ f sh a at

♦ Enë balte a metali e vogël, me një vesh, që përdoret zakonisht për ujë. **Brojcë balte. Brojcë për ujë. Brojcë rakie.**

♦ Masë drithi prej druri, që nxë rreth 0.5 kg.

brojc•ë a² f sh a at orn (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fiq. > **BEN•G GU; FIKËS I².**

brokatár•e *ja f sh e et* > **BROK•Ë A.**

brók•e *ja¹f sh e et bot* (*Alliaria petiolata*; *Alliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së mustardës; në vitin e parë nxjerr gjethe me erë hudhre kur shtypen; në vitin e dytë nxjerr tufa lulesh të vogla në majë të kërcjeve, të cilat bëjnë fara pushatake që i merr era.

brók•e *ja²f* > **BROK•Ë A¹.**

bróker i *m ang* Ai që shet e blen për një tjetër kundrejt një komisioni.

Brokét•ë *a f mit ilire* Perëndeshë e ushqimit dhe fatit.

brók•e *a¹f sh a at* Enë barkoshe prej druri për të matur drithë; masë druri për drithë (rreth 25 kg).

brók•ë *a²f*

♦ Enë qelqi me dorezë. **Brokë uji.**

♦ *G* Masë drithi rreth 0.5 kg.

brók•ë *a³f* Nyjë e madhe; xhungë; bullungë (*në trungun e drurit*).

brók•ë *a⁴f* Larë; pullë (*e lopës etj.*).

brók•ër *ra f sh ra rat bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të gjatë e të shtrirë përtokë, me lule të verdha a gjethe të gjata, që del në vjeshtë zakonisht në hamullore misri.

brokërim•ë *a f J* Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodre e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende. > **BOKËRIM•Ë A.**

brókoliapandrbot, *kopsht* (***Brassica oleacea***) Lloj lakre që lidh kokë jeshile ose të kuqërreme. **Sallatë me brokoli.**

brókull *a f sh a at* E sharë; sharje; mallkim.

bróll•e *ja f sh e et*

♦ Misërishte, koçan misri.

♦ Lëvore, lëkurë; gërdhajtë. **Brolle druri. Brollja e arrës (fikut).**

brom *pasth* Përdoret kur cakarohen gotat me pije.

brom i¹ *m kim* Element jometalor halogjen, avujt e të cilit kanë ngjyrë të mbyllët dhe erë të rëndë, që veçohet si lëng brejtës e helmues (*simboli Br*).

brom i² *m* Dyllë blete.

bromík *e mb kim* I bromit; që ka të bëjë me bromin.

bromíz•ëm mi *mjek* Gjendje shushatjeje e dobësie e shkaktuar nga përdorimi i tepruar i qetësuesve me përmbajtje bromi.

brómkëz *a f sh a at* Huall dylli.

bromp *pasth* > **BROM.**

bromúr i *m sh e et kim* Lëndë e përbërë e bromit me element tjetër si argjendi; përdoret si qetësues (sedativ).

bronc i *m* > **BRONZ I.**

brónk u *m kryes sh e et anat* Secila nga dy ndarjet kryesore të trakesë, që shkojnë në mushkërinë e djathtë e të majtë.

brónkëz *a f sh a at* *zvog e* **BRONK U.**

brónkiál *e mb anat* I bronkut ose bronkeve; që ka të bëjë me bronket.

brónkiól•ë *a f sh a at anat* Gyp i vogël i bronkeve që përfundon me një hojz (alveolë).

brónkít i *m sh e et mjek* Pezmatim kronik i gypave bronkiale; sëmundje e shoqëruar me pezmatimin kronik të gypave bronkiale.

brónkopneumoní *a f sh - të mjek* Pezmatim i bronkeve dhe mushkërive.

brónkoskóp i *m mjek* Aparat i përbërë nga një gyp me fibër optike që shtihet në fyt për të kontrolluar bronket.

bronkoskopí *a f mjek* Kontroll i bronkeve me bronkoskop.

brontoskórp *i m paleo* Akrep uji deri 1 m i gjatë, i silurianit.

brontozáur *i m sh -ë ët paleo* Gjini e dinozaurëve të mëdhenj sauropodë të jurasikut.

bronx *i > BRONZ I.* [ndërsa ti në heshtje/ rri në bronx i derdhur (ASh).]

bronz *i m sh e et*

♦ Lidhje metalike e bakrit me kallajin. **Medalje bronzi. I derdhur në bronz. Ngjyrë bronzi** ngjyrë e kuqërreme e errët në kafe. [Në një raft të rëndë prej bronzi ishin dosjet e gjuhëve të vdekura. (IK).]

♦ *keq* Gjë pa ndonjë vlerë a që nuk e çmohet si duhet.

*

koha (periudha, epoka) e bronzit Periudhë historike midis mijëvjeçarit V e atij II para erës së re, kur u zbulua e u përdor bronzi.

sëmundja e bronzit *mjek* Sëmundje e agrumeve, që ua bën fletët në ngjyrë bronzi.

bronzím *i m*

♦ *met* Veshje me bronz e sipërfaqes së diçkaje; lysterje e sipërfaqes së një sendi me pluhur bronzi të përzier me lëndë ngjitëse.

♦ Nxirje e lëkurës së trupit me banja dielli.

bronzín•ë *a f sh e et mek* Veshje cilindrike prej bronzi për të zvogëluar fërkimin e boshteve etj.

bronz•óhem *met pës e BRONZ•OJ.*

bronz•ój *kal óva úar*

♦ *met* Vesh me bronz.

♦ Lyej me ngjyrë bronzi (*diçka*).

♦ Nxij në diell (*trupin*).

brónztë (*i e*) *mb*

♦ (*Bust etj.*) i bërë prej bronzi; i punuar me bronz.

♦ (*Trup*) i nxirë në diell.

♦ Ngjyrë e kuqërreme bronzi. [reja e bronzitë/ mbi kokën time/ flakëron (NS).]

bronzúar (*i e*) *mb*

♦ *met* I veshur me bronz.

♦ I lyster me ngjyrë bronzi.

♦ I nxirë në diell.

bronzúem (*i e*) *mb G >BRONZUAR* (*i e*).

brópthi *ndaif* Befas. [E kur zgjohem, bropthi, jam e lumtur. Vështroj dhomën e ngushtë, qelinë e këtij makthi, dhe vazhdoj të jem e lumtur nga ai takim me Kthimin. (ED).]

broq *e mb K* Qyqan; i pazoti.

broq *i m sh a at K* Njeri krejt i pazoti; qyqan.

bróq•e *ja¹ f sh e et K f e BROQ I.*

bróq•e *ja² f sh e et K*

♦ Misërishte, koçan misri.

♦ Lëvore, lëkurë; gërdhajtë.

♦ Lëvore kungulli. >BROLL•E JA.

brósk *u m orn krahin G (Fringilla coelebs)* Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. >BORËS I; BORËCAK U; ZOG I BORËS.

brostár *i m sh ë ët* Mur i oxhakut.

brosh *i¹ m sh a at* Fodull.

brosh i²m sh e et Karficë zbukurimi.

brosht i m sh e et bot (*Rhus cotinus*) Shkurre e vendeve të ngrohta, e afërt me shqemen, me dru të verdhëmë e gjethe vezake, që përdoren për të regjur lëkurët. >**CËRMËDELL I.**

broshúr•ë a f sh a at Libërth i thjeshtë, me pak fletë të qepura me tel a pe; pjesë e libri e botuar në këtë mënyrë.

BRPSh ja shkurt hist Bashkimi i Rinisë së Punës së Shqipërisë.

BRSS ja shkurt hist Bashkimi i Republikave Socialiste Sovjetike.

bruc e mb I egër; i ashpër; i vrazhdë.

bruc i m sh e et > **BËRRUC I.**

brucárë t f sh inv Familje këpushash.

brucél•ë a f sh a at bio (*Brucella*) Bakter shkop aerobik, që shkakton sëmundje te njerëzit dhe kafshët shtëpiake.

brucelóz•ë a f mjek, veter Sëmundje ngjitëse e bagëtisë së imët, e gjedhit dhe e derrave e shkaktuar nga brucela, që nëpërmjet kafshëve u ngjitet edhe njerëzve.

brúc•ë a f sh a at Bërruc për gra.

brucín•ë a f kim Lëndë alkaloidë helmuese e pranishme në kokrrat e një druri gjembak (nux vomica) të Azisë Jugore.

bruç e mb G (*Fëmijë*) topolak; i shëndetshëm.

bruç i¹m sh e et ent (*Melolonta vulgaris*) Bubuzhel i murrmë në të zezë, ose i bardhë, deri 2 cm i gjatë; dëmton pemët dhe drurët, sidomos hardhitë.

bruç i²m sh a at G Fëmijë topolak i shëndetshëm.

bruçák u m sh ë ët krahin G

♦ *ent* Brumbull.

♦ *fig* Njeri trupvogël.

bruçák•e ja f sh e et G Vajzë trupvogël.

bruçék u m sh ë ët ent > **BRUÇ I¹.**

brúe ndajf G: Shkoj brue bëj jetë endacake, si barí.

bruenják e mb G (*Fëmijë*) shtatanik.

bruenják u m sh ë ët G Fëmijë shtatanik.

bruenják•e ja f sh e et f e G BRUENJAK U.

brúfuj t sh i BRUFU•LL LLI.

brúfu•ll lli m sh j jt ikt Këlysh i qefullit; qefull i vogël.

brufullák e mb

♦ (*Qepë*) e fryrë; e ngjeshur.

♦ (*Fëmijë*) i shëndetshëm.

brufullák u m sh ë ët Fëmijë i shëndetshëm.

brufullák•e ia f sh e et f e BRUFULLAK U.

brufullím i m sh a at Dalje me shumicë e me vrull; gëlim; shpërthim (*i flakëve, ujit etj.*).

brufull•ón jokal ói úar veta III Del me shumicë e me vrull; gëlon; shpërthen.

brugóre t f bot (*Tamarix*) Familje shkurresh të ulëta ose drurësh deri 4 m të lartë, të viseve të thata të Europës, Azisë dhe Afrikës, që përfshijnë edhe lloje me gjelbërim të përhershëm, me gjethe të imëta dhe lule varg me ngjyrë trëndafili.

bruháj•ë a f sh a at Dhe i shkrifët.

bruín•ë a f sh a at G

♦ Shtrat i përroit të thatë.

♦ Përrua i thatë që vërshon kur bie shi.

brúj•ë a¹*fsh* a at *G* > **BRUIN•Ë** A.

brúj•ë a²*fsh* a at *K* Lym; tallabak.

brúk•ë a¹*fsh* a at *bot* (*Tamarix gallica*) Dru a shkurre e viseve të Mesdheut me gjethe të vogla si leskra, me lule si kalli, vile a tufçe.

brúk•ë a²*fsh* a at Kaçube; gëmushë.

Bruklín i *m gjeog* Lagje e qytetit të Nju Jorkut.

Bruksél i *m gjeog* Kryeqytet i Belgjikës.

brukúll•e ja *fushq* Ç Lloj bukëvale që piqet në vatër, e mbuluar me prush.

brul i *m sh e et krahin* > **BËRRYL I.**

brull i *m sh e et krahin* > **BËRRYL I.**

brumác i *m sh ë ët ent* > **BRUÇ I.**

brumák e *mb* (*Trup*) i shëndoshë; i trashë; brumç.

brumák u *m sh ë ët krahin* *G*

♦ Misër që nuk rritet.

♦ Kalli misri me pak kokrra.

brumáll i *m sh ë ët*

♦ *ent* (*Blatta orientalis*) Brumbull antenagjatë.

♦ *ent krahin* *G* Mashkull i bletës.

♦ > **BRUMBU•LL LLI.**

brumáll•ë a *fsh* a at *ent* (*Geotrupes stercorarius*) Vizhë plehu.

brumaník u *m sh ë ët ushq* Byrek me vezë e qumësht.

brumatór•e ja *fsh e et* Gatojcë që zë brumin.

brumatriç•e ja *fsh e et tek* Makinë përzierjen e brumit; brumëpërzierëse.

brumbáll i *m ent* > **BRUMBU•LL LLI.**

brumballák u *m sh ë ët ent*

♦ (*Scarabaeus*) Brumbull i madh plehu.

♦ Brumbull i shenjtë i egjiptianëve të lashtë.

brúmbull *ndajf* (*Mbush*) plot; me majë; buzë me buzë; cep më cep.

brúmbu•ll lli *m sh j jt ent*

♦ (*Bombus terrestris*) Kandërr me ngjyrë të zezë a të murrme etj., me krahë të fortë e me brirthe të gjatë, që rron nëpër drurë, në pleh etj.

♦ (*Cerambycidae*) Kacadre.

♦ (*Bombus*) Mashkull i bletës.

brumbull i *bletës* Mashkull i bletës.

brumbull i *majit ent* (*Melalontha melalontha*) Brumbull fluturak me dy palë krahë, me ngjyrë kafe të errët, që afrohet në vende me dritë gjatë natës.

brumbull i *plehut ent* (*Goetrupes sercorarius*) Kacabu që rron në bajga e pleh.

brumbullák *ndajf* *G*

♦ Në trajtë sferike a rumbullake; si toph.

♦ *fig* Shuk. **Ra brumbullak** ra shuk (përdhe).

brumbullák e *mb* *G* Rumbullak.

brumbullák u *m sh ë ët* *G*

♦ Top; sferë; rumbull.

♦ *krahin* Gur i rumbullakët.

brumbullákët (i e) *mb* *G* I rumbullakët; sferik.

brumbullakím i *m* *G* Dhënie e trajtës së rumbullakët a sferike.

brumbullak•óhet *vetv G veta III dhe pës e* **RRUMBULLAK•OJ.**

brumbullak•ój *kal G >***BRUMBULLAK•UE (me).**

brumbullaksím *i m G* Grumbullim rreth dikujt; rrethim.

brumbullaks•óhem *G vetv >***BRUMBULLAKS•UE (me u).**

brumbullaks•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III sh G* Mblidhemi përqark dikujt; e rrethojmë (*dikë*) për ta goditur.

brumbullaksúem (i) e (e) *mb G* Të mbledhur përqark dikujt; i rrethuar.

brumbullak•úe (me) *kal óva úe I* jap trajtë të rrumbullakët a sferike (*diçkaje*).

brumbullak•úe (me u) *úe (u) úe G*

I vetv veta III Merr trajtë të rrumbullakët a sferike.

II pës e **BRUMBULLAK•UE (me).**

brumbullakúem (i) e (e) *mb G* Që ka marrë trajtë të rrumbullakët a sferike.

brumbullakúem (i) me (e) *mb G* I rrumbullakosur; në trajtë sferike.

brumbullakzím *i m sh e et G* Rrumbullakosje e qosheve.

brumbullakz•úe (me u) *úe (u) úe G* Kërcej; hidhem përpara.

brumbullakz•óhet²*vetv G >***BRUMBULLAKZ•UE (me u).**

brumbullakz•ój *kal G >***BRUMBULLAKZ•UE (me).**

brumbullakz•úe (me) *kal óva úe G* Rrumbullakos (*qoshet*).

brumbullakz•úe (me u) *óva (u) úe*

I vetv veta III

♦ (*Qoshja*) rrumbullakoset.

♦ Merr trajtë të rrumbullakët a sferike.

II pës e **BRUMBULLAKZ•UE (me).**

brumbullakzúem (i) e (e)¹*mb G (Qoshe)* e rrumbullakosur.

♦ Që ka marrë trajtë të rrumbullakët a sferike.

brumbullakzúem (i) e (e)²*mb G* I hedhur përpara me kërcim.

brumbulléshk•ë *a f sh a at ent K* Vizhë plehu.

brumbullím *i m sh a at* Zhurmë e vazhdueshme e kandrrave në fluturim; zhezhinë.

brumbullí•n *jokal u rë veta III (Kandrra)* bën një zhurmë të vazhdueshme gjatë fluturimit.

brumbullíq *ndajf G >***BRUMBULLAK U.**

brumbullít *jokal i ur >***BRUMBULLI•N.**

brumbull•ón *kal ói úarveta III* Brumbullin.

brumbull•ój¹*kal G >***BRUMBULL•UE¹.**

brumbull•ój²*kal G >***BRUMBULL•UE².**

brumbull•úe¹ *kal óva úeGE* mbledh shuk (*një copë letër etj.*).

brumbull•úe² *kal óva úeG* E mbush deri në buzë, buzë më buzë.

brumbullúem (i) e (e)¹*mb G (Copë letre etj.)* e mbledhur shuk.

brumbullúem (i) e (e)²*mb G* I mbushur deri në buzë, buzë më buzë.

brumç *e mb bis (Grua)* topolake; rrumbullake; me tule.

brumç *i m sh ë ët (Fëmijë)* i shëndetshëm, me tule.

brúmç•e *ja f sh e et*

♦ Grua topolake, rrumbullake e me tule.

♦ Fëmijë i shëndetshëm e me tule.

brúmç•ë *a f sh a at* Topth brumi; shuk brumi i rrumbullakët.

brúmë *si mb* I butë si brumë; shumë i butë.

brúmë *t as A >***BRUM•Ë I.**

brúmë

I *si ndajf:*

♦ **E kaloj gjumë e brumë** e kaloj jetën pa punuar e duke ngrënë mirë.

♦ : **U bë brumë** u zbut, u squll.

II *si mb dhe kallëzues* I butë. **Gjalpë brumë** gjalpë brumës. **U bë brumë** u zbut, u squll.

brúm•ë i m

♦ Miell i njomur, i përzier a i ngjeshur, që gatuhet për bukë, petë, makarona etj. **Brumë buke** (makaronash). **Brumë për petulla**. **Gatuese brumi**. **Ngjesh brumin**. **Vjen brumi**. **Brumë i thartë (i ardhur)** brumë i punuar me tharm. **Kulaç me brumë të ardhur**. **Brumë i hollë për petulla**. [në gojë i ka mbetur vetëm një dhëmb i përparmë duke bërë që gjuha t'i vërtitet si brumë byreku rreth tij. (ED).]

♦ Miell gruri, i gatuar me ujë e i tharbëtur, që përdoret si tharm për të zënë bukë. **Brumë i ardhur**. **Brumë i shurdhuar** brumë që nuk ka ardhur dhe që nuk vlen si tharm. **Kulaç me brumë**.

♦ *sh ëra ërat* Ushqim i gatuar kryesisht me miell të njomur e të ngjeshur (bukë, makarona, petë, byrekë etj.). **Brumërat të mbajnë (të shëndoshin)**.

♦ *dhe ind* Masë e trashë dhe e ngjeshur, që formohet nga përzierja e një lënde të fortë me një lëng; lëndë e qullët. **Brumi i qelqit (letrës, drurit, gëlqeres, çimentos)**.

♦ *fig* Përmbajtje; formim mendor e shpirtëror. **Brumë i vjetër (i ri)**. **I gatuar nga tjetër brumë**. **Njerëz të një brumi**. **Vepër me brumë**. **S'ka brumë** është i dobët, i paaftë për një punë.

♦ Lëndë, ajo që përbën diçka. > **PËRBËRJ•E A. Brumi i gjuhës amtare**.

♦ *shar* Njeri i qullët, që e heq kushdo për hunde. **Çfarë brumi që është!**

*

Dita (nata) e brumit *etnE* enjtja, kur zihet brumi për të gatuar bukët e dasmës.

Kush zë brumë, do të gatuajë *fj u* Kush nis një punë, do ta mbarojë.

Si buka pa brumë Pa shije; pa lezet; pa kripë.

Sikur i ka ngrënë macja brumin Shumë i mërzhitur a i dëshpëruar.

Sipas brumit tharmin I gjej njeriut a mjedisit atë që i përshtatet.

Vë brumë Vë njëfarë pasurie; e ndreq gjendjen ekonomike; mëkëmbem.

**

brumë i ardhur (i thartë) *ushq* Brumë i gatuar me tharm.

brúmë t as A >BRUM•Ë I.

brumëgatúes e mb (*Makinë*) e përzierjes a rrahjes së brumit të bukës, betonit etj.

brumëgatúes•e ja f sh e et *Makinë* e përzierjes a rrahjes së brumit të bukës, betonit etj.

brumëpërzjërës e mb >BRUMËGATUES E.

brumëpërzjërës i m sh - it Ai që punon me brumëgatuese.

brúmëra t f sh ushq Ushqim i gatuar kryesisht me miell të njomur e të ngjeshur.

brúmës e mb (*Gjalpë*) i njomë, i butë; jo i ngjeshur.

brumësór•e ja f sh e et Enë për gatimin e brumit.

brumëtár i m sh ë ët Ai që punon me brumëgatuese.

brumëtár•e ja f sh e et f e **BRUMËTAR I.**

brumëtór•e ja f sh e et

♦ Magje e madhe për gatimin e brumit.

♦ > **BRUMËGATUES•E JA.**

brumëzím i m Zbutje; zbrumje.

brumëz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III dhe vetv* Zbutet e bëhet si brumë; zbruhet.

II *pës e* **BRUMËZ•OJ.**

brumëz•ój kal óva úar

♦ Bëj a gatuaj brumë për (*bukë etj.*).

♦ Zbut; zbruj.

brumëzúar (i e) *mb* I zbutur; i zbrujtur.

brumím i m sh e et Përgatitje e brumit.

brúmje *mb* (*Dardhë, mollë*) e butë dhe e qullët si brumë.

brum•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **BRUM•OJ.**

brum•ój kal óva úar

♦ Bëj brumë për (*bukë etj.*); mbruj.

♦ E zbut ose e zbruj (*diçka*).

brumór e *mb libr*

♦ (*Ushqim*) me përmbajtje brumi; prej brumi.

♦ (*Tokë*) e butë si brumë, që punohet lehtë.

brumós kal a ur

♦ Gatuaj brumin për (*bukë etj.*); mbruj.

♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin e (*dikujt*); e edukoj (*dikë*) duke u kujdesur që formohet si njeri.

brumós•em a (u) ur

I *vetv*

♦ *veta III* (*Brumi*) gatuhet; mbruhet.

♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin e (*dikujt*); e edukoj (*dikë*) duke u kujdesur që formohet si njeri.

♦ *fig veta III* Forcohem; kalitem.

II *pës e* **BRUM•OJ.**

brumósj•e a f sh e et

♦ Gatim i brumit.

♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin; edukohen për formimin e tipareve njerëzore.

♦ *fig* Forcohem; kalitem.

brumósur (i e) *mb fig*

♦ (*Njeri*) me karakter të formuar dhe botëkuptim; i edukuar me tipare njerëzore.

♦ I forcuar; i kalitur.

brúmsh•ëm (i) me (e) *mb* I butë si brumë; i zbrujtur.

brumtár i m >**BRUMËTAR I.**

brumtár e f *e* **BRUMTAR I.**

brúmtë (i e) *mb*

♦ I gatuar me brumë; i mbrujtur me tharm; i mbrumë. **Bukë e mbrume.**

♦ (*Ushqim*) me përmbajtje brumi; që përmban shumë brumëra. **Ëmbëlsirë e brumtë.**

♦ I butë si brumë; i zbrujtur; i brumëzuar. **Dardhë (lëndë) e brumtë.**

♦ *fig* (*Fytyrë*) e fryrë dhe e qullët.

brumúar (i e) *mb*

♦ I butë a i zbutur si brumë.

♦ I squllët.

brumulét kal>**BURBULET•Ë (me).**

brumulét•ë (me)a ë *G* I hedh yndyrë (*ushqimit*); mëlkoj.
brumulí•s kal ta tur *G* > **BRUMULIT**.
brumulít kal > **BRUMULIT•Ë (me)**.
brumulít•ë (me) kal a ë *G* > **BRUMULET•Ë (me)**.
brumullák u *m sh* ë ët Fundërrit të dyllit.
brumullakëzím i *m krahin* *G* Përgatitje me qëllim për të sulmuar a goditur dikë.
brumullakëz•óhem *vetv krahin* *G* > **BRUMULLAKËZ•UE (me u)**.
brumullakëz•úe (me u) *vetv óva krahin* *G* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*)
Përgatitem për ta sulmuar dikë
brumullakëzúem (i e) *mb krahin* *G* I përgatitur për të sulmuar dikë.
brumull•ój kal krahin *G* > **BRUMULL•UE (me)**.
brumull•úe (me) kal óva úe krahin *G* Mbledh; grumbulloj; shtie (*ushqime*).
brumullúem (i) e (e) *mb krahin* *G* (*Ushqime*) të mbledhura; të grumbulluara.
brumullúem it (të) *as krahin* *G* Mbledhje; grumbullim a shtënie e ushqimeve.
brun e *mb* (*Njeri*) me lëkurë të zeshkët. **Grua (vajzë) brune**.
brun i *m sh* ë ët *Njeri* me lëkurë të zeshkët.
brunc i *m* > **BRONZ I**.
brunç i *m* > **BRONZ I**.
brún•e ia *f sh e et* *Vajzë* a gruame lëkurë të zeshkët.
Brunéi *m gjeog* Sulltanat në Borneon Veriore.
brunétë *mb* (*Vajzë a grua*) brune.
brunét•ë a *f sh a at* *Vajzë* a grua brune.
brunx i *m* *A* Bronz.
brus¹ kal a ur Mbush plot; mbush sa nuk nxë më. **Brus** shtëpinë me të mira. **Ia brus zemrën**.
brus² kal a ur Pres copa-copa; copëtoj.
brus³ ndajf
♦ Plot; mbushur shumë; kërpicë. **Qershitë janë brus me kokrra**.
♦ Mbarë; mbrosh; me gjithë të mira. **Më vete puna brus. T'u bëftë brus!** *urim* të vaftë mbarë.
Brús•ë a *f gjeog* Qytet në Turqinë veriperëndimore.
brús•ëm (i) me (e) *mb* I pjerrët; i thepisur.
brúsët (i e) *mb* I mbushur plot.
brúsj•e a *f* Mbushje plot.
brusk u *m* Ngjyrë blu në vjollcë.
bruskét•ë a *f it ushq* Lloj buke e thekur.
brúsko *mb* (*Verë*) me shije paksa të athët për shkak të shpërbërjes së sheqerit gjatë fermentimit.
brustém e *mb* Bojëvjollcë.
brusní a *f* Mbushullim; bollëk.
brústë (i e)¹mb Ngjyrë e blertë në të kaltërreme.
brústë (i e)²mb I egër; i ashpër.
brustëni a *f* Egërsi; ashpërsi.
brúsur (i e) *mb* I mbushur plot.
brúshe t *f K* Balluke; flokë mbi ballë.
brúsh•ë a *f sh a at* *Furçë*. **U bie një brushë pantallonave**.
brúsh•ëll *lla f sh lla llat K* *Grua* a vajzë me flokë të shprishur, të pakrehur, të pandrequr.
brúshëz a *f sh a at* > **BRUSHËZ•Ë A**.
brúshëz•ë a *f sh a at* *Furçë* e vogël.

brushím i m sh e et Fshirje a pastrim me furçë.

brúshkuj jt m sh i >**BRUSHKU•LL LLI.**

brúshku•llli m sh j jt Furçë me qime kali.

brúshm•ë (i) e (e) mb

♦ (*Verë*) me shije të athët.

♦ (*Kumbull*) e thartë, me pak hidhësirë.

♦ *fig* (*Njeri*) i ashpër; i vrazhdë a idhnak. >**SERTË (i e).**

brush•óhem vetv óva (u) úar Fshihem a pastrohem me furçë.

brush•ój kal óva úar Fshij a pastroj me furçë (*rrobat*).

brúsht•ë a f sh a at > **BRUSH•Ë A.**

brushtovát•e ja f sh e et bot (*Rubus caesius*) Manafortrë.

brushtovát•ë a f sh a at bot >**BRUSHTOVAT•E JA.**

brúshtull a¹f sh a at ushq krahin >**BRUSHTULL I¹.**

brúshtull a²f sh a at bot (*Erica*) Shqopë.

brúshtull a²f sh a at bot (*Hedera helix*) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përhershëm që lidh kokrra të zeza; mbahet si bimë zbukuruese. >**URTH I¹; LERTH I.**

brúshtull i¹m sh j jt ushq

♦ Ëmbëlsirë me miell gruri të rrahur me gjalpë, që piqet në furrë dhe del petë-petë; ndreqet me sheqer, pekmez ose mjaltë dhe me arra të shtypura.

♦ Lakror me dy shtresa miell misri lart e poshtë, midis të cilave hidhet një gatesë me lakra, gjizë e djathë; lakror misri, misërník me barishte.

*

Si brushtull

♦ (*Gatesë me brumë*) e shkrifët; e shkoqur.

♦ *fig* (*Fytyrë*) e mbushur; e rumbullakët.

brúshtull i² m bot (*Calluna vulgaris*) Shkurre e ulët shumëvjeçare, 20 - 50 cm e lartë, e përhapur në viset me bimësi të ulët dhe në toka me lagështirë, me çifte gjethesh të përkundërta, të vogla e luspake, me lule mavi të çelët ose rrallëherë të bardha që dalin nga gjysma e kërcellit e sipër; përdoret si ushqim për bagëti të trasha e të imëta.

brushtullín•ë a f sh a at Vend me shkurre brushtulli.

brushtullúk u m sh ë ët etn Pjesëtar i krushqve të nuses që shkon i pari në shtëpinë e dhëndrit për të njoftuar mbërritjen e nuses.

brushúar (i e) mb I fshirë a pastruar me furçë.

brut mb >**BRUTO.**

brutál e mb

♦ (*Njeri*) me sjellje a veprime të ashpra; i vrazhdë; i panjerëzishëm; që përdor forcën; që sillet me egërsi.

♦ (*Veprim*) i ashpër; i vrazhdë; që bëhet menjëherë e me forcë; (*mendim*) i shprehur fare copë, në mënyrë të trashë e të panjerëzishme. **Përgjigje brutale.** [si ka ditë ai njeri me i ba për vedi përsinat apo bashkëpunëtorët e nevojshëm, nëpër një sjellje të përmbledhun, një sjellje pa komplekse inferioriteti, guximtare dhe brutale (KM).]

brutálisht ndajf Me brutalitet; me egërsi.

brutalítét i m Të qenët brutal. [Fryma ktonike filloi të shfaqet tek mitet në një fazë të tillë kur ato shiheshin nga njeriu si qenie të dala prej egërsisë, brutalitetit dhe armiqësisë mitologjike. (ShS).]

brút•ë a f G Farë për të zënë brumin e bukës së ardhur.

brúto mb

♦ *tek (Mall)* me gjithë peshën e mbështjelljes, që përfshin edhe peshën e paketimit. **Peshë bruto dhe neto.**

♦ *fin(Fitim, të ardhura)* të llogaritura së bashku me shpenzimet.

♦ I papërpunuar; i papastruar; që nuk i janë hequr lëndët e panevojshme, që është në atë gjendje siç është prodhuar në natyrë. **Naftë (mineral, prodhim, lëndë druri bruto).**

♦ I pavërtetuar, i papërcaktuar në mënyrë të përpiktë; që nuk i janë bërë ndreqjet e nevojshme.

Të dhëna bruto.

bruth i m sh ë ët ent (*Melolontha melolontha*) Brumbull i madh që nis të fluturojë nga fundi i pranverës dhe del nga një vemje e bardhë që ushqehet rritet në tokë dhe ushqehet kryesisht me rrënjë bari dhe bimësh të tjera.

bruz i m sh e et Gur i çmuar me ngjyrë qielli me nuanca të blerta. **Unazë (karficë) me bruze.**

*

Më bie bruzi Zemërohem; var buzët kur prekem.

brúzgull ndajf Copë e çikë; copë-copë.

bruzní a f Bollëk.

brúztë (i e) mb Në ngjyrë si të kaltër me nuanca të blerta; me ngjyrë të qiellit të mbyllur. **Det (qiell) i bruztë.**[po ai adhurim i qëndrueshëm, diellor që lëviz nëpër një qiell, i ulët apo i bruztë, me re a i pafundmë (VZh).]

brúztë a (e) f sh a at (të) Ngjyrë e kaltër në të blertë.

bruztëní a f G Kaltërsi; ngjyrë e kaltër në të blertë; bojëqielli në të blertë.

bruztí a f >BRUZNÍ A.

bruzhdíla t f sh >BËZHDÍLE T.

brúzhdull i m sh e et bot G (*Colluna vulgaris*)>**BRUSHTULL I².**

bruzhdull•ój kal G >BRUZH DULL•UE (me).

bruzhdull•úe (me) kal óva úeG

♦ Fshij.

♦ Rrëmbej; përlej.

bruzhdullúem it (të) as G

♦ Fshirje.

♦ Rrëmbim; përjarje.

bryc i m sh a at > BYC I.

brydh kal a ur

♦ E bëj (*pemën*) të butë sa mund të pritet, të copëtohet a të hahet lehtë; e zbut. **E brydh ftuan me dorë.**

♦ Shkrifëroj a shkërmoq (*tokën*). **Ngrica e brydhi tokën.**

brýdh•et vetv - (u) ur

♦ (*Pema*) zbutet sa pritet, copëtohet a hahet lehtë.

♦ (*Toka*) shkrifërohet a shkërmoqet (*nga ngrica*).

brýdhët (i e) mb

♦ (*Pemë, mish etj.*) i butë sa pritet, copëtohet a hahet lehtë. **Dardhë e brydhët. >NDULKËT (i e).**

♦ I butë e i njomë; i brishtë. **Trup i (lëkurë e) brydhët.**

♦ *fig* I butë. **Dritë e brydhët.**

♦ *fig (Njeri)* i qullët; i ngathët.

brydhëtór•e ja f kopsht Mollë e butë verike.

brýdhj•e a f Zbutje (*e ftoit, mishit etj.*).

brydhtësi a f Butësi e tulit të frutave, e mishit etj.

brýdhur (i e) mb (*Tul, fryt*) i brydhët; i butë; i ndulkët.

brýgë t m sh ant ilir Pjesëtar i fisit të brygëve në viset e Epirit. [**“Pas Epidamnit dhe Apollonisë gjer në malet Keraune banojnë bylinët, taulantët, parthinët e brygët (AK).**]

bryl i m sh a at > BËRRYL I.

brymák e mb (*Duhan*) vjeshtuk; që e ka zënë vjeshta në arë.

brymargjénd e mb poet (*Flokë*) të bardhë me shkëlqim argjendi.

brymáv•et K vetv dhe pës e BRYMAV•Ë (me u).

brymáv•ë (me u) - (u) ë veta III K (Bagëtia) liget kur kullot bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brymáv•e a f K Ligie e bagëtisë kur kullot bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brymávun (i e) mb K (Bagëti) e ligur ngaqë ka kullotur bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brýme mb (*Dhi*) me qime bojë hiri në të errët; kënutë.

♦ (*Grua*) e thinjur thuajse krejt.

brým•e ja f sh e et

♦ Dhi me qime bojë hiri në të errët; dhi kënutë.

♦ Grua pothuajse e thinjur krejt.

brymér i m fr Muaji i dytë i kalendarit të Revolucionit Francez.

brým•ë a¹ f sh a at

♦ Reshje e ngjashme me borën, që formohet si shtresë shumë e hollë nga ngrirja e vesës ose e mjegullës mbi sipërfaqen e tokës, mbi bar, mbi fletët e bimëve, mbi sendet e ftohta etj.; vesë e ngrirë. **Bryma e parë (e vjeshtës). Cipë bryme. Ra brymë. E zuri (e prishi) bryma.**

[**Autobuzët urbanë nga periferitë/ drejt qendrës mbi xhama bien brymën (IK).**] [**Shumë gjethe ranë at'vjeshtë/ e prap po bien;/ porse kujtimin/ qoftë dhe një i vetëm e përt'rinë/ e, bëhet gjak e brymë! (EP).**]

♦ Shtresë e hollë kristalesh akulli që formohet nga ngrirja e avujve ose e lagështirës së ajrit në sipërfaqen e sendeve të ftohta, në frigoriferë etj.

*

Bryma s'është dëborëfj u Të gjithë ata që i ngjajnë njëri-tjetrit nuk janë njësoj dhe pse në dukje ngjajnë.

E kam si brymën e vjeshtës dikë E urrej; s'e dua aspak.

Është si bryma para diellit Po i vjen fundi, s'e ka të gjatë.

Rroftë sa kungulli në brymë! Rroftë shumë pak; vdektë shpejt!

Si bryma në diell Që mbaron e zhduket shpejt; që zhduket menjëherë, si kripa në ujë.

brým•ë a² f sh a atG Vrimë; brimë.

brýmës e mb (*Kalë*) ngjyrë gështenjë në të kuqe; në ngjyrë të uthullës, i kuqërremë, i mushkëllyer.

brýmës i¹ m Nëntor.

brýmës i² m sh a at Kalë në ngjyrë gështenjë në të kuqe, në ngjyrë të uthullës; kalë i kuqërremë, i mushkëllyer.

brymëzím i m Kthim në brymë.

brymëz•óhet vetv úa (u) úar veta III Kthehet në brymë.

brymëzúar (i e) mb I kthyer në brymë.

brymísht•ë a f sh a at Borë e imët si pluhur.

brym•óhem óva (u) úar

I *vetv*

- ♦ Mbulohem me brymë.
- ♦ *veta III (Bimët)* i zë bryma.
- ♦ *fig* Thinjem; pjalmohem.

II *pës e* **BRYM•ON.**

brym•ón *kal ói úar veta III* E mbulon me brymë.

- ♦ E zbardh si brymë. **Dhimbja ia brymoi fytyrën.**

brymór i m *vjet* Nëntor. >**BRYMËS I.** [Si njai pjalmi n'muej t'Brymorit] (GjF).

brymós *kal a ur* Mbuloj me brymë.

brymós•em a (u) ur

I *vetv kryes veta III* Mbulohet me brymë.

II *pës e* **BRYMOS.**

brymósj•e a f Mbulim me brymë.

brymósur (i e) mb I mbuluar me brymë.

bryms i m sh a at Kalë brymës, ngjyrë gështenjë në të kuqe; kalë i mushkëllyer; çil. >**BRYMËS I.**

brýmtë (i e)¹mb (*Dhi, kalë*) me qime ngjyrë hiri në të errët.

brýmtë (i e)¹mb K (*Spec*) që e ka zënë bryma në arë.

brymúar (i e) mb I mbuluar me brymë.

brymúar it (të) as Mbulim me brymë.

brym•úe (me) kal óva úe G > **BRIM•OJ.**

brym•úer óri m sh órë órët vjetG >**BRYMOR I.**

brynáták u m sh ë ët G > **BRINOÇ I.**

brýsh•ëm (i) me (e) mb GNgjyrëgështenjë.

bryth i¹m sh ë ët zool >**URITH I.**

bryth i²m sh ë ët bis G Njeri hileqar e i lig.

brrakçín•ë a f sh a at G Gropë e vogël që mbushet me ujë shiu.

brrák•ë a f sh a at > **BËRRAK•Ë A.**

brrakn•ón jokál G >**BRRAKN•UE (me).**

brrakn•úe (me) jokál ói úe G (*Një vend*) bëhet bërrakë; (*uji*) rri në një vend; nuk rrjedh.

brraknúem (i) e (e) mb G (*Ujë*) i ndenjtur; bërrake.

brram onomat Zhurmë e përplasjes së sendeve të forta. >**BËRDAM.**

brrága t f sh Ç Pranga.

brrauk•ój jokál G >**BRRAUK•UE (me).**

brrauk•úe (me) jokál óva úe G Flas me zë të ngjirur.

brraukúem it (të) as G Të folur me zë të ngjirur.

brrék•ël la f sh la lat zool Ç Bretkosë.

brreth jokál brrótha brréthur Ç Luaj kumar.

brreukáč•ë a f sh a at G Lodër fëmijësh e përbërë nga një kon prej druri me majë metalikeqë mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. >**FUZ•Ë A.**

brrézë ndajf G

- ♦ Copë-copë; tërrime-thërrime.
- ♦ *fig* Në gjendje të keqe shëndetësore.

brrím•e a f sh a at Ç >**BRRIM•Ë A.**

brrím•ë a f sh a at Ç Lojë.

broholít•et vetv - (u) ur veta III Ç (*Gjedhi*) pëllet; byryleget; muet; bën myyy.

brrók•ë a¹*f sh a at* *G* Poçe.

brrók•ë a²*f sh a at* *G* Qafore që s'i lë dhinë të pijë qumështin e vet.

brrom *ndajf*: Mu. [**Brrom** aty përpara/ **mu te lordi pranë**/ "Madhëri Shqiptarin/ kurrë s'e gjen pa armë (ASh).]

brrul i *m sh a at* *A* Bërryl.

brrúsh•ë a *f sh a at* Jele e kalit.

brrut e *mb krahin* *G* I tharë; i fishkur e i tharë.

brrúzh•ë a *f a at* *G* Jele e kalit.

brrýçkas *ndajf* *K* Kokëposhtë; picingulthi.

brryl i *m sh a at* > **BËRRYL I**.

brrýlk u *m sh ë ët* Byzylyk.

brrýlk•ë a *f sh a at* *J* Mbështetëse e krahut të karriges a kolltukut.

brryltír•ë a *f sh a at* Kthesë e fortë në rrugë.

brrr *onomat*

♦ Zhurmë që bëhet duke dridhur buzët për të treguar se kam ftohtë.

♦ Zhurmë e motorit kur ndizet.

BS ja shkurt i Bashkimi Sovjetik.

BSDAK ja shkurt i Partia e Aksionit Demokratik të Boshnjakëve të Kosovës.

BSK ja shkurt i Partia Boshnjake e Kosovës.

BSP ja shkurt i Bashkimi i Sindikatave të Pavarura.

BSPK ja shkurt i Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Kosovës.

BSH ja shkurt i Banka e Shqipërisë.

BSHSH ja shkurt i Banka e Shtetit Shqiptar.

BT ja shkurt i

♦ Banka Tregtare.

♦ Bursa e Tiranës.

BTA ja shkurt i **Blgarska Telegrafna Agencija** Agjencia Bullgare e Lajmeve.

BTK ja shkurt i Banka Tregtare Kombëtare.

btík•ë a *f sh a at* *G* Plëndës.

BTN ja shkurt i Bashkimi i Telekomunikacionit Ndërkombëtar.

bu *pasth dhe onomat*: **E marr me bu** e marr me shumë nxitim.

buác•ë a *f sh a at* *zool*>**BUALLIC•Ë A**.

búaj¹ *kal óva úar*

♦ Ndjek nga afër; ndjek këmbakëmbës.

♦ Ndjek; dëboj; përzë.

búa•j² *kal ta r* *A* Humb; bjerr.

búaj t sh i **BUA•LL LLI**.

buájtj•e a *f sh e et* *J* Përpjekje për të bërë diçka.

buálk•ë a *f bis anat* *J* Cipë që vesh stomakun a plëndësin nga jashtë. >**RREC•Ë A**.

búa•ll lli *m sh j jt*

♦ *zool* (*Bubalus*) Kafshë dythundrake e brirëzgavrorëve (*cavicornia*) me trup të madh, me qime të zezë e brirë të kthyer prapa, e viseve të ngrohta dhe tropikale të Europës dhe Azisë Jugore.

♦ *keq* Njeri mendjetrashë.

♦ *ent* Kacadre.

*

As me buaj, as me qe I pavendosur; që nuk di nga t'ia mbajë; me dy mendje; as kështu as ashtu.

E bëj buall diçka E zmadhoj diçka tej mase; e fryj së tepërmi.

E bëj mizën (pleshtin) buall (ka) E zmadhon tepër diçka; e fryj shumë; i jap rëndësi më të madhe sesa duhet.

Futem (hyj) në bri të buallit (të kaut) Futem në një vend shumë të fshehtë, ku s'më gjente dot asnjëri..

Hall me buaj, hall me qe Keq sido që të bëhet; keq kështu e keq ashtu.

Kam lëkurë bualli (e ka lëkurën si të buallit) E kam lëkurën të trashë; s'dua t'ia di për qortime a kritika; nuk më bën përshtypje asgjë.

Me sa hyn bualli në veshin (në vrimën) e gjilpërës Kurrë, asnjëherë; është e pamundur të bëhet.

Nuk shoh buallin para sysh Nuk kuptoj edhe diçka që është fare e qartë.

Të shtie miza e s'të nxjerr bualli Hyj në një punë si pa dashur, pa e menduar mirë, e pastaj nuk dal dot.

**

fik bualli *kopsht* Fik i zi kokërrmadh.

lule bualli *bot* Tatull.

búallës *mb* (*Fik*) i zi kokërrmadh.

búallës i m sh - it *kopsht* Fik i zikokërrmadh.

buallic•ë a f sh a at

♦ *zool* Femër e buallit. **Qumësht buallice.**

♦ *keq* Grua mendjetrashë.

búar (e) *mb* (*Kafshë femër*) e mbarsur.

búar (i e)¹*mb*

♦ I ndjekur këmbakëmbës.

♦ I ndjekur; i përzënë; i dëbuar.

búar (i e)²*mb* A I humbur.

buavís kal ta tur > BUAVIT.

buavít kal ta tur > BUHAVIT.

buavít•em *vetv* > **BUHAVIT•EM.**

buavítur (i e) *mb* > **BUHAVITUR (i e).**

bub i msh a at Qen i vogël; këlysh qeni.

bubác i m sh ë ët ent Bulkth.

bubaçél i m sh a at A Zjarr bubulak, që digjet me kërcëllimë.

bubájk•ë a¹ fsh a at *inv* Vemje leshtore.

bubájk•ë a² fsh a at *ent* Thnegël; mizë dheu; milingonë.

bubalí a f sh a at *ent* Nuse pashke; mollëkuqe.

bubalísht•ë a f sh a at A Torfë; turbë.

bubállk•ë a f sh a at *kopsht* Man i zi.

bubán i m sh ë ët ent Mashkull i bletës.

bubanjás kal a ur A Fryj; bymej.

bubanjást *mb* A I fryrë; i bymyer.

bubanjásur (i e) *mb* A I fryrë; i bymyer.

bubarësh•ë a f sh a at *ent* A Nuse pashke; mollëkuqe.

búbas i m sh ë ët ent (*Ascaris lumbricoide*) Krimb parazitar në zorrët e fëmijëve.

bubásh i m sh ë ët > BUBAS I.

búbaz ndajf Zvarrë; rrëshqanë.

bubazhél i m sh a at mit > BUB•Ë A².

búb•ë a f sh a at ent (*Ascardia lombricoide*) Krimb parazitar në zorrët e fëmijëve.

bubéc e mb Mendjeplogët.

búbë si kallëzues: Bëhem bubë bëhem tmerri i të tjerëve; bëhem gogol për dikë. **Ma bëri bubë punën** ma bëri të tmerrshme (gogol) punën.

búb•ë a¹f sh a at

♦ *ent* Larvë; vemje para shndërrimit në flutur ose në krimb, zakonisht e mbuluar me push.

♦ Krimb mëndafshi.

♦ *ent* (*Ascaride lumbricoide*) Krimb që jeton si parazit në zorrët e fëmijëve. >**GLIST•ËR RA; RRE JA.**

♦ Morr i vogël. **Zë buba.**

♦ Rrëshqanor; gjarpër; zhapi etj.

♦ *krahin* Push i të leshtave.

bubë mishi ent (*Sarcophaga carnaria*) Mizë mishi e hirtë.

bubë veshi ent Gërshërëz; kandërr e rendit të krahëlëkurorëve (Dermaptera) e përhapur thuajse në të gjithë rruzullin, me gjatësi nga 0.5 - 50 cm, me trup të hollë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me pemë e sidomos me rrush.

búb•ë a²f sh a at

♦ *mit* Qenie e përfytyruar si përbindësh a si gjarpër i madh, me të cilin trembnin zakonisht fëmijët e vegjël. >**GOGOL I; VOV•Ë A.**

♦ Dordolec për të trembur zogjtë në ara.

búb•ë a³f sh a at ent Morr i vogël; thërri.

búb•ë a⁴f sh a at G Vajzë e vogël.

búb•ël la¹f sh la lat Kokël nga fijet ose nga pushi i leshit të ngatërruar.

búb•ël la²f sh la lat vjet Borí.

búb•ël la³f sh la lat vjet Daulle.

bubélís jokál a ur veta III A (*Kandrrat fluturake*) nxjerrin një zhurmë të vazhdueshme kur fluturojnë; gumëzhijnë.

bubélís•e a f sh e et kryes sh Gumëzhimë; zhurmë e kandrrave fluturake kur fluturojnë.

bubeltár i m sh ë ët vjet Borizan.

búb•ërr rra f sh rra rrat > BUB•Ë A.

bubërréc•ë a f sh a at ent *krahin G* Thnegël; mizë dheu.

bubërrí a f përmb Punë të vogla sa për të zënë duar, sa për të shtyrë kohën; vogëlsira; çikërrima.

Ç'merresh me bubërri!

bubërrím i m sh e et

♦ Zënie e duarve me punë të vogla, me vogëlsira, me çikërrima.

♦ *sh* Punë të vogla; vogëlsira; çikërrima.

bubërr•ój¹ jokál óva úar Kërkoj morrat në trup për t'i vrarë; qëroj morrat (*në rroba ose në flokë*); çmorritem.

bubërr•ój²

I jokál óva úar

♦ Bëj punë të vogla për të shtyrë kohën, merrem me vogëlsira e me çikërrima. **Bubërroj nëpër shtëpi.**

♦ Kërkoj në të gjitha anët për të gjetur diçka; rrëmoj. **Bubërroj nëpër xhepa.**

♦ Shkoj andej-këtej, vërtitem lart e poshtë.

♦ *veta III* Sillet e gumëzhin. **Turma bubërronte në shesh. Bubërronin zogjtë në lëndinë.**

♦ *veta III (Qengjat)* kullotin në një vend me pak bar, duke ngrënë një majë këtu, një majë atje; (*bagëtia*) kërkon ushqim andej kënde; qëmtoj; gjëllin.

♦ Flas nëpër dhëmbë; mërmërit; murmuris.

IIkal fig E ngacmoj me fjalë (*dikë*).

bubërrúar (i e) *mb* I qëruar nga morrat.

bubërrúes e *mb*

♦ (*Njeri*) që zë duart me punë të vogla.

♦ (*Njeri*) që rrëmon për të gjetur di[ka].

♦ (*Turmë*) që shkon tutje-tëhu; që sillet andej-këtej duke gumëzhirë.

búbës i m sh a at > **BUBAS I.**

búbëz a¹f sh a at *ent, bis mjek (Ascaris lumbricoides)* Askaride.

búbëz a²f sh a at *vjet* Vrimë e vogël në pushkët me strall, ku vihet agzoti për t'i dhënë zjarr barutit.

búbëza t f sh

♦ Zemërim. **Më hipin bubëzat. Jam me bubëza.**

♦ Tekë; trill.

bubëz•óhem *G vetv e* **BUBËZ•OJ.** > **BUBZ•UE (me u).**

bubëz•ój kal *G* > **BUBËZ•UE (me).**

bubëz•úe (me) *kal óva úe G* Pispillosem.

bubëz•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Pispillos.

bubëzúeme (e) *mb f G (Grua, vajzë)* e pispillosur.

búb•i m sh a at Qen i vogël; kone.

bubíc•ë a f sh a at Krehër për të bërë leshin.

bubík e *mb G (Njeri)* shtatvogël; imcak; shkurtabiq.

bubíq e *mb G* Trashalug; bullafiq.

bublísht•ë a f sh a at *kryes sh* Vandak a krah me shkarpa a karthje.

bubí•s^{1,2} ta tur > **BUBIT^{1,2}.**

bubít¹jokal a ur Çmorrit; qëroj morrat.

bubít²jokal a ur *bis* Bëj si i çmendur; bëhem keq nga nervat; tërboj; luaj mendsh. **Bubiti djali.**

bubít•em *vetva (u) ur*

♦ Çmorritem.

♦ Pastrohem.

bubítj•e a¹m Çmorritje.

bubítj•e a²m *bis* Tërbim; çmendje.

bubítur (i e)¹*mb* I çmorritur.

bubítur (i e) *mb* I çmendur; i luajtur mendsh.

bublák e *mb* Shkurtabiq.

bublán i m sh ë ët *inv* Vemje me qime.

bublár i¹m sh ë ët Burizan.

bublár i²msh ë ët Daulltar; lodërtar.

bublár i⁴msh ë ët

♦ Susak për ujë etj.

♦ Kupac i kripës së bariut për bagëtinë.

bublár i³m sh ë ët *ent* Nuse pashke; mollëkuqe.

bublësh e mb *G përçm (Njeri)* naiv.

bublësh i¹ m sh a at *përb G Njeri i padjallëzuar; naiv.*

bublësh i² m sh a at *bis krahin G Organ seksual i femrës.*

bublësh•e ja f sh e et përçm G f e BUBLESH I¹.

búbl•ë a f sh a at Daulle; lodër.

bublísht•ë a f sh a at

♦ *kryes sh* Një dorë shkarpa.

♦ *kryes sh* Të fshira.

♦ Ashkël; spicë druri.

bublláj•ë a f sh a at krahin G Gjëmim i rrufesë. >**BUBULLIM•Ë A.**

bubón i m mjek Nyjë limfatike e ënjtur nga murtaja, gonorreja ose tuberkulozi.

buboník e mb mjek I bubonit; që shkaktohet nga buboni. **Murtajë bubonike** lloji më i përhapur i murtajës, që shfaqet me ethe të forta, përçartje, dhe me ënjtjen e gjëndrave limfatike.

bubonór e mb>**BUBONIK E.**

bubréç i m sh a at ent krahin G Mizë dheu; milingonë.

bubrék u m sh ë ët anat bis Veshkë.

bubrjá•ë a f sh a at Buburiskë.

bubrjé•ë a f sh a at bis anat G Veshkë.

bubrrák e¹ mb G (Fëmijë) imcak.

bubrrák e² mb krahin G (Bark, stomak) i mbushur.

bubrrák u¹ m sh ë ët G Shtrep; krimb djathi.

bubrrák u² m sh ë ët G Fëmijë i imët; imcak.

bubrrák•e ja f sh e et G Vajzë imcake.

bubrréc i m sh a at

♦ >**BUBURREC I.**

♦ *krahin G* Mizë dheu.

bubrréc•ë a f sh a at > **BUBUREZ•Ë A.**

bubrrécór•e ja f sh e et libr Çerdhe buburrecash; grumbull a varg buburrecash.

bubrréq i m sh ë ët > **BUBREK U.**

bubrrí a f sh - të Gjë e kotë; eglendisje.

bubrrím i m Punë sa për të zënë duart.

bubrrím•ë a f sh a at Zhurmë e kotë.

bubrrinár e mb (Njeri) që bën zhurmë kot së koti.

bubrrinár i m sh ë ët Njeri që bën zhurmë kot së koti.

bubrrinár•e ja f e BUBRRINAR I.

bubrrís jokál ta tur > **BUBURIT.**

bubrrít jokál a ur > **BUBURIT.**

bubrrúes e mb Që bubërron. >**BUBËRRUES E.**

bubú pasth Thirrje që shpreh pikëllim a një brengë, një shqetësim të madh, keqardhje të thellë a mërzi për dikë a për diçka që vjen e papritur. >**BOBO.** [**Bubu! plumb në kraharruar, / Plumb që vret dyke gjëmuar!** (LP)].

bububú pasth>**BUBU.**

bubúj tëm sh bis G Më hipin bubujt nevríkosem keq; bëhem keq me nerva.

bubúk u m sh ë ët G

♦ Boçe pambuku.

♦ Boçe pishe.

bubulák *ndaif* (*Drutë e zjarrit digjen*) me vrull e brambullimë.

bubulák e mb (*Zjarr*) që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakadan.

bubulak u m sh ë ët *Zjarr* që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; *zjarr* brambullitës; flakadan.

bubulán i m sh ë ët

♦ *Zjarr* flakadan.

♦ > **BUBULAR I.**

bubulár i m sh ë ët *Fishekzjarr*.

bubulésh e mb

♦ *Leshtor*; me lesh të gjatë e të dendur.

♦ (*Krimb*) pushatak.

♦ *fig* (*Njeri*) mendjetrashë; i leshtë.

bubulím i m sh a at *Brambullimë e zjarrit*.

bubulín•ë a f sh a at *krahin Zjarr*.

bubulít•em vetv a (u) ur *Ç* *Burbuletem*; prish kreshmët ose Ramazanin.

bubul•ón jokal ói úar veta III (*Zjarri*) brambullin; digjet me flakë të mëdha. [**Bubulon zjermit/ Në gojë e flakës e në shtëllungat e tymit/ djegia e drunjve.** (AÇ).]

bubullá mb *krahin* *Budalla*.

bubullá i m sh nj një *Budalla*.

bubullák e mb K (*Zjarr*) që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakadan.

bubullák u m sh ë ët K *Zjarr* që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakadan.

bubullák•e ja f sh e et ushq K *Bukë e rrumbullakët*.

bubullár e mb (*Trup*) i mbushur; (*njeri*) i shkurtër e rrumbullak.

bubullár i m sh ë ët *Njeri* i shkurtër e rrumbullak.

bubullár•e ja¹ f sh e et *Grua e shkurtër e rrumbullake*.

bubullár•e ja² f sh e et *Kungull kokërrvogël*.

bubullár•e ja³ f sh e et *Zjarr* *bubulak* që digjet me kërcëllimë e flakë të larta.

bubulím•ë a f sh a at

♦ Gjëmim i zgjatur dhe i mbytur që shoqëron vetëtimën.

♦ Zhurmë e madhe dhe e zgjatur, gjëmim; krismë shurdhuese; buçimë. [**Me zemërim,/ me vrull të madh,/ e bubullimë që s'ka mbarim** (DhP).] [**Zhurmojnë orkestrat e deteve/ dhe bubullimat e avionëve** (XHS).]

*

Si bubullimë (rrufe) në qiell të kaltër *Diçka e rëndë a e rrezikshme që vjen a ndodh papritmas*.

bubullí•n u rë

I jokal veta III (*Topi etj.*) kris me një zhurmë të fortë, të zgjatur e të mbytur si bubullimë.

II pavet (*Rrufeja*) kris fort; bën një zhurmë të madhe e të zgjatur pas vetëtimës; gjëmon.

♦ > **BUBULL•ON.**

bubullí•s jokal ti tur > **BUBULLIT.**

bubullít jokal i ur > **BUBULL•ON.**

bubull•ón ói úar

I jokal veta III (*Topi*) kris me gjëmim, të zgjatur e të mbytur si bubullimë.

Ipavet Ushton një krismë e fortë, zhurmë e madhe dhe e zgjatur pas vetëtimës; gjëmon.

>**BUBULLI•N. Bubullon moti.**

bubullúes e mb Gjëmues.

bubullúr e mb (Zjarr) bubulak.

bubúnjës a f sh a at Lez; lyth (*i syrit*).

bubúq•e ja f sh e et A Burbuqe; gonxhe.

buburáq i m sh a at A Përbindësh.

buburát•em vetv G >**BUBURAT•Ë (me u).**

buburát•ë (me u) vetv a (u) ë G Kam ethe me të dridhura.

buburdhéc i m sh a at ent krahin Milingonë; mizë dheu.

buburéc i m sh a at ent krahin G Insekt i ujërave të ëmbla.

buburéz•ë a f sh a at ent (*Lampyrus nocticula*)>**XIXËLLONJ•Ë A.**

buburíck•ë a f sh a at Nishan i kuq a i zi në fytyrë a në trup të njeriut. >**LEZ I; LYTH I.**

buburís jokai i ur > **BUBURIT.**

buburísk•ë a f sh a at

♦ Bulë që del nga fundi i enës me ujë a me ndonjë lëng tjetër kur valon. flluskë. **Buburiskat e ujit. Shi me buburiska.**

♦ Topth tëlyeni.

♦ *ent krahin*>**BUKUREZ•Ë A; XIXËLLONJ•Ë A.**

buburít jokai i ur

♦ (*Uji etj.*) zien ngadalë me pak zjarr dhe bën një zhurmë të lehtë e të vijueshme. **Buburit gjella në zjarr.**

♦ *veta III* Më zien diçka përbrenda, kam diçka të brendshme që më mundon e që do të shpërthejë. **Më buburit zemërimi.**

♦ Buron mbyturazi, del ujë pak e nga pak nga dheu.

♦ (*Deti, lumi*) lëshon një gjëmim të mbytur, uturin mbyturazi.

buburítj•e a f sh e et

♦ Zierje e ngadalshme e gjellës.

♦ Zhurmë e ujit etj. që zien ngadalë.

♦ Gjëmim i mbytur i detit, lumit etj.

buburíz•ë a¹ f sh a at

♦ Kokrrizë gjalpi që del përsipër gjatë tundjes së qumështit.

♦ Buburiskë.

buburíz•ë a² f sh a at ent

♦ Nuse pashke; mollëkuqe.

♦ Morr i gjelbër bimësh.

bubur•ój kal óva úar > **BUBRR•OJ.**

buburósh e mb Komik; shakatar; hokatar.

buburósh i m sh ë ët ent>**BORBU•LL LLI.**

buburúsh i m sh a at fëm Prapanicë; tule.

buburréc si kallëzues: Bëhem buburrec mblidhem, bëhem një dorë nga frika.

buburréc i m sh a at dhe ë ët

♦ *ent* Emër i përgjithshëm i kandrrave pa krahë që dëmtojnë bimët.

♦ *ent* Kandërr me krahë të fortë e brirthe të gjatë, me ngjyrë të zezë a të errët, që jeton në pleh, në mure etj.

♦ *ent* Milingonë; mizë dheu.

♦ *zool* Bretkosë në fazën e parë pas çeljes së vezës; bishtfultere.

♦ *përb* Njeri imcak.

**

buburrec drubirues *ent* (*Capnodis tenebrionis*) Buburrec i zi, me kokë petashuqe, që dëmton kryesisht me degët dhe gjethet e njoma të pemëve frutore.

buburrec i bizeles *ent* (*Bruchus pisorum*) Buburrec i zi me pika të bardha a të verdha, që lëshon vezët në bishtajat e bizeles, fasules, bathës etj.

buburrec i çepallave *ent* (*Carophilus hemipterus*) Buburrec me kurriz të zi me shirit të verdhë, që ushqehet me fruta të kalbura ose të thara.

buburrec i fasules *ent* (*Acanthoscelides obsoletus* Say) Nënspecie e buburrecit të bizeles.

buburrec i luleve *ent* (*Omophlus lepturoides*) Buburrec me kokë të zezë dhe flatra ngjyrë bronzi, i përhapur në Europën Qendrore e Jugore, që dëmton lulet.

buburrec i patates *ent* (*Leptinotarsa decemlineata* Say) Buburrec deri 1 cm i gjatë, me krahë me vija të verdha ose të kuqërreme e të zeza dhe kokë me pika të errëta, që dëmton pataten.

buburrec me kryq *ent* (*Anisoplia agricola*) Buburrec rreth 1 cm i gjatë, me katër pulla të kuqërreme a të verdha në sfondin e flatrave, me brirthe të shkurtër e këmbë të gjata, që dëmton kallinjtë e njomë të drithërave.

buburréz•e ja f *ent* (*Luciola lusitanica*) Xixëllonjë.

buburri të *f sh G* Rrena; gënjeshtër.

buburrik•ë a f sh a at Ç Nishan i vogël në fytyrë a në trup.

buburrik•e ja f sh e et > **BUBREK U**.

buburrúq•e ja f sh e et *bot* (*Senecio vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare e yjoreve (*Asteraceae*), me kërcell deri 50 cm të lartë, me lule të verdha që lidhin fara me xhufkë pupëllore; shumë e përhapur në mjedise të lëna pas dore.

bubutí•j *jokal va rë*

♦ Bëj bubu nga dhimbja.

♦ > **BUBULLON**.

bubutím•ë a f sh a at Rënkim me bubu nga dhimbja.

bubuzhél i m sh ë ët *ent* Buburrec (i familjes së skarabeideve), që e mbledh plehun toptë dhe ushqehet me të dhe lëshon vezët në të.

bubuzhél•em *vetv a (u) ur* Fëlliqem me baltë e pluhur në fytyrë.

bubuzhélj•e a mb Fëlliqe me baltë e me pluhur në fytyrë.

bubuzhélur (i e) mb I fëlliqur me baltë e pluhur në fytyrë.

bubuzhén•e ia f sh - t *ent* (*Scarabeus auratus*) > **ZHUZHING•Ë A**.

bubuzhím•ë a f sh a at > **BUBUZHING•Ë A**.

bubuzhín *jokal u rë* Gjëmon mbytur.

bubuzhínë mb J (*Grua*) me trup të ngjeshur e të plotë.

bubuzhíng•ë a f sh a at *ent* (*Scarabeus auratus*) > **ZHUZHING•Ë A**.

bubuzhínk•ë a f sh a at *ent* (*Scarabeus auratus*) > **ZHUZHING•Ë A**.

bubuzhír•ë a f sh a at *ent* (*Dytiscus latissimus*) Buburrec uji që sillet rreth e rreth në sipërfaqen e ujit.

bubz•óhem *vetv G* > **BUBZ•UE (me u)**.

bubz•úe (me u) *vetv óva úe G* Pispillosem; vishem e ngjishem.

bubzúem (i) e (e) mb I pispillosur.

bubuzh•ój *jokal óva úar krahin*

♦ Mbahem me të madh; fryhem.

♦ *veta III* Fryhet me shkumë gjatë fermentimit.

bucâ ni *m krahin G* > **BUCAN I**.

bucájkë *mb f K (Grua a vajzë)* rrumbullake; e shëndetshme.

bucájkë *a f sh a at K* Grua a vajzë rrumbullake; e shëndetshme.

bucák e¹mb (*Bark*) i fryrë. **E bëj barkun bucak** ha sa fryhem.

bucák e²mb (*Vend*) moçalor; që s'e kullon ujin.

bucák u¹m sh ë ët krahin G

♦ Bucelë për ujë të pijshëm.

♦ Gjym druri.

bucák u²m sh ë ët G Njeri me trup të shkurtër e të ngjeshur.

bucák u³m sh ë ët G Ligatinë; moçal; vend që mban ujë, që s'e kullon ujin.

bucalák e mb G përK (Fëmijë) barkalec.

bucalák u m sh ë ët krahin G

♦ Bark.

♦ *përK* Fëmijë barkalec.

bucalák•e ja f sh e et krahin G f e **BUCALAK U**.

bucáll•ë a f sh a at K Shkop i tundësit të qumështit; shkop i tpinit.

bucállkë mb J (Njeri) ngacmues; cytës; ngasës; ngasëkeq.

bucân i m sh a at krahin G: **Bucani i kambëskofsha.**

bucá•s kal krahin G > **BUCAT•Ë (me).**

bucát kal krahin G > **BUCAT•Ë (me).**

bucát•em krahin G pës e **BUCAT.**

bucát•ë (me) kal a ë krahin G Nguc; ngacmoj; cyt.

bucát•ë (me u) a (u) ë krahin G

I *vetv* Ngitem, ngacmohem a cytem me dikë.

II pës e BUCAT•Ë (me u).

bucátj•e a f sh e et krahin G Ngacmim; cytje.

bucátun (i e) mb krahin G I ngacmuar; i cytur.

bucelabërës i m sh - it > **BUCELAR I.**

bucelár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të bucelave.

bucelarí a f Mjeshtëri e punimit të bucelave.

bucél•ë a¹f sh a at

♦ Enë e drunjtë si fuçi e vogël, për ujë të pijshëm.

♦ Enë balte me lëfyt, e sheshtë nga njëra anë dhe me bark nga ana tjetër, për ujë. Pi ujë me bucelë.

*

Prish bucela e bëj kënaçe Dëmtoj diçka të rëndësishme për të rregulluar një vogëlimë; prish shtëpi e bëj kasolle.

bucél•ë a²f sh a attek Pjesë e rrumbullakët në qendër të rrotës së qerres etj., ku bashkohen spicat, rrezet ose telat dhe ku futet boshti. **Bucelë e rrotës. Bucela e rrotës së mullirit.**

bucélk•ë a f sh a at krahin

♦ Viç me kokë të madhe e brirë të shkurtër.

♦ Viç me trup të shkurtër e të shëndoshë.

búc•em vetv a (u) ur Përpiqem kokë me kokë si deshtë me dikë; ndeshem.

bucelór•e ja f sh e et tek Turjelë e madhe për hapjen e vrimave të fuçisë, bucelës së rrotës së qerres, etj.

búc•ë a¹f sh a at

- ♦ Plis që ngre plugu.
- ♦ Plis me bar.
- ♦ Top bore.

búc•ë a²f sh a at *G* Vend i ngritur; sop.

búc•ë a³f sh a at *krahin K* Bucelë e vogël.

bucíl i m sh e et *krahin G* Gropë, vend i thellë në lumë.

buciláh i m sh e et *vjet G* Haje e zgjedhur.

buciláj i m sh e et *vjet G* Haje e zgjedhur.

bucín•ë a f G

- ♦ Bar i njomë që del vonë në vjeshtë.
- ♦ Borë e butë.
- ♦ Butësi; butësirë.
- ♦ Mot i butë e me shi, por pa erë.

bucísht•e ja f sh e et Vend me plisa.

bucít kal a ur *krahin* Ngas; ngacmoj; cyt.

bucít•em a (u) ur *krahin* pës e **BUCIT**.

bucítj•e a f sh e et *krahin* Ngacmim; cytje.

bucítur (i e) mb *krahin* I ngacmuar; i cytur.

bucjél•ëa fsh a at A

- ♦ Faqore; shishe e vogël me faqe të drejta.
- ♦ >**BUCEL•Ë A**.

búck•et vetv - (u) ur *veta III J (Pema)* zbutet tepër; squlet.

búckur (i e) mb J (Pemë) e zbutur tepër; e squllët.

buclec e mb *krahin G* Ngasës; cytës.

bucunjár e mb *krahin G* Buzëtrashë.

buç e mb (Njeri) fytyrërrumbullakët; i mbushur; i shëndoshë; buçko.

buç i¹m sh e et *krahin* Xhungë a bullungë e drurit. **Buçi i lisit**.

*

Vë buç Nxjerr a lëshon bark; fryhet më një anë.

buç i²m sh a at *zool krahin G* Gjarpër; nepërkë. **Këmisha e buçit** sharku i gjarprit.

*

Si buçi i vramë Si gjarpri nën gur; me mundim të madh.

Të këndon kangën e buçit Të ruan që të të godasë pas shpine.

buç i³m sh a at *folk* Qenie e përrallave për të trembur fëmijët. >**GOGOL I**.

buçáll•ë a¹f sh a at *muz* Gypi i gjatë në fund të gajdes, që nxjerr një tingull të vijueshëm për të mbajtur ison.

buçáll•ë a²f sh a at *K* Pellg i krijuar nga penda në lumë.

buçarák e mb J (Dhi, cja) turibardhë.

buçát•em vetv *krahin G* >**BUÇAT•Ë (me u)**.

buçát•ë (me u) vetv a (u) ë *krahin G* Më fryhet fytyra.

buçátj•e a f sh e et *krahin G* Fryrje e fytyrës.

buçátun (i e) mb *krahin G (Fytyrë)* e fryrë.

búç•e ja¹fsh e et

- ♦ Bushtër; femër e qenit.
- ♦ Ujkonjë.

búç•e ja²f sh e et Viçe.

búç•e ja³f sh e et *keq* Gojë. **Mbylle buçen!**

buç•ét¹jokal íti íturveta III

♦ Lëshon një zhurmë a krismë të fortë e të menjëhershme; ushton me tingull të lartë e të fuqishëm. >**GJËMON.Buçet pushka (topi, bomba). Buçet traktori (makina). Buçet radioja. Buçasin sirenat. Buçet kënga (gërneta). Buçet deti (era). Buçasin duartrokitjet.**

♦ *dhe fig* Jehon nga zërat e fuqishëm; ushton nga zhurma e madhe; kumbon. **Buçet mali. Buçasin rrugët. Më buçasin veshët** me ushtojnë veshët.

♦ *fig* Dëgjohet gjithandej, përhapet me jehonë të fuqishme; ushton. **Buçet propaganda mashtruese.**

♦ Pëlçet a shpërthen me vrull e menjëherë; është në kulmin e vet; zien. **Buçet lufta (hareja, gëzimi).**

♦ Del nga shtrati, vërshon; fryhet; gufon; derdhet jashtë; del a buron me vrull. **Buçet lumi (përroi). Buçet mushti i rrushit. Buçiti qumështi në zjarr.**

*

Më buçet gjaku Jam gati të shpërthej për të bërë diçka, sa mezi e përmbaj veten; ziej përbrenda.

Më buçet koka Kam shumë kokëçarje e telashe; më zien koka.

búç•et²vetv - (u) ur (*Buçja*) hiqet; merr qen; mbarset.

búç•ë a f >**BUÇ•E JA.**

buçíl•ë a f sh a at Postat a lugare ku pinë ujë kafshët.

buçíll•ë a¹f sh a at J

♦ Gropë e thellë në lumë.

♦ Gropë plehrash.

buçíll•ë a²f sh a at J Pus me ujë të ndenjtur.

buçím i¹m sh a at >**BUÇIM•Ë A.**

buçím i²m sh a at Ënjtje; fryrje.

buçímas e mb I Buçimës; që ka të bëjë me Buçimën, me banorët a vendësit e saj.

buçímas i m sh - it Banor a vendës i Buçimës.

buçímas•e ja f e **BUÇIMAS I.**

buçím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë a krismë e fortë, që shpërthen menjëherë dhe me jehonë; zë i lartë dhe i fuqishëm; thirrje prej shumë zërash. >**USHTIM•Ë A; UTURIM•Ë A. Buçimë shurdhuese. Buçima e topave (e minave). Buçima e traktorëve. Buçima e daulles. Buçima e detit (lumi, malit, pyllit). Buçima e këngës (turmës).** [Dhe të duket sikur në gjol mengadalë do humbasë/ Bashkë me lavdinë e dikurshme të harruar/ Bashkë me buçimën e tambureve luftarakë. (BXh).]

♦ *fig* Jehonë e fuqishme e një ngjarjeje me rëndësi.

♦ Zhurmë e mbytur që ndiej në veshë.

buçimtár e mb Zhurmues; kumbues; që kumbon a ushton fort.

buçimtár i m sh ë ët Njeri që vajton të vdekurin me zë të lartë.

buçimtár•e ja f e **BUÇIMTAR I.**

buçín•ë a¹f sh a at *bot* >**BUNGËBUT•Ë A.**

buçín•ë a²f sh a at

♦ Bërrakë; vend mbujak.

♦ Përrua i vogël.

buçint•ë (me) kal a ëG

♦ Përshtatem me (*diçka*).

♦ Bëj si më ka hije.

buçit•ë (me) jokali ë G > BUÇ•ET¹.

buçitës e mb Që bën zhurmë të madhe e kumbuese; që buçet; që kumbon a ushton fort.

buçitj•e a f sh e et

♦ Buçimë.

♦ Shpërthim; dalje me vrull (*i ujit etj.*).

buçitur a (e) f sh e et >BUÇITJ•E A.

buçk ndajf Me fytyrë të ngrysur.

buçkamádh e mb

♦ (*Njeri*) me bulçi të mëdha.

♦ (*Njeri*) i shëndetshëm.

buçkán e mb përk (Fëmijë) me fytyrë të mbushur e të plotë.

buçkán i¹m sh ë ët

♦ *përk (Fëmijë)* me fytyrë të mbushur, të plotë.

♦ (*Fytyrë*) e mbushur; e plotë.

buçkán i²m sh a at G Njeri që fut hundët në punët e të tjerëve.

buçkán•e ia f e BUÇKAN I.

buçkarán e mb >BUÇKAN E.

buçkarít kal a ur bis

♦ (*Kali etj.*) e gërryen me thundër (*dheun*).

♦ E rrah sa e ënjt (*dikë*).

buçkarít•em vetv a (u) ur bis Fryhem; ngrefosem; krekosem.

buçkarítj•e a f Fryrje; ngrefosje; krekosje.

buçkarítur (i e) mb I fryrë; i ngrefosur; i krekosur.

buçkéll e mb krahin G (Njeri) nofullmadh.

buçkéll i m sh a at krahin G Njeri nofullmadh.

búčkë mb

♦ (*Faqe, duar etj.*) të mbushura e gjithë tul.

♦ I shëndoshë e i mbushur në fytyrë; topolak, rrumbullak. **Vajzë bučkë. Është bučkë.**

♦ (*Pemë*) e fryrë dhe e mbushur. **Fik (dardhë) bučkë.**

bučk•ë a¹f sh a at G Faqe.

bučk•ë a²f sh a at G Turi i derrit.

bučk•ë a³f sh a at Rrotëz e filiçit të tundësit (*të qumështit*).

bučk•ë a⁴f sh a at *Jushq*

♦ *zvog e* **BUK•Ë A.**

♦ Kulaç.

búčko mb

♦ *përk (Fëmijë)* topolak, me fytyrë të mbushur >**BUÇKAN E.**

♦ *bis* I shëndetshëm.

búčko ja m sh - t përk

♦ Fëmijë topolak, me fytyrë të mbushur.

♦ *bis* Njeri i shëndetshëm.

bučk•ój óva úar

I kal

♦ *veta III (Dielli)* bën që të hapen e të lulëzojnë (*bimët*).

♦ E bëj (*diçka*) të hapet.

II *jokal veta III*

♦ (*Dielli*) i hap lulet; i rrit sythet.

♦ (*Djersa*) del si sumbull; bulon.

♦ Lulëzon.

buçkurít *kal veta III K* > **BUÇKURIT•Ë**.

buçkurít•et *K pës e* **BUÇKURIT**. > **BUÇKURIT•Ë** (me u).

buçkurít•ë (me) *kal i ë veta III K (Kafsha)* fut turirin në bar, tagji etj.

buçkurít•ë (me u) - (u) *ë K pës e* **BUÇKURIT•Ë** (me).

buç•óhem *G vetv dhe pës e* **BUÇ•OJ**. > **BUÇ•UE** (me u).

buç•ój *kal G* > **BUÇ•UE** (me).

buçól•ë *a f sh a at* Bërrakë; vend mbujak.

buç•ón¹ *jokal veta III* > **BUÇET²**.

buç•ón² *jokal veta III G* > **BUÇ•UE** (me).

buçúar (i e) *mb* Fryhem; ënjtem.

buç•úe (me) *jokal veta III G E* rrah sa e ënjt (*dikë*).

buç•úe (me u) *úe (u) úe G*

Ivetv Ënjtem nga të rrahurit.

II *pës e* **BUÇ•UE** (me).

buçúk *si kallëzues: E bëj buçuk* **diçka** e katranos, e prish keq **diçka**; i ngatërroj keq punët. **I**

kam buçuk punët i kam keq punët; jam ngushtë.

buçúk u¹ *m sh ë ët krahin G* Babune e madhe; masë drithi 17 kg.

buçúk u² *m sh ë ët krahin G* Brokë.

buçúk u³ *m sh ë ët krahin G* Tregtar çikërrimash.

buçukxhí a *m sh j jt G* > **BUÇUKXHI U²**.

buçukxhí u¹ *m sh j jt G* > **BUÇUKXHI U²**.

buçukxhí u² *m sh nj njtë vjet bis* Tregtar me pakicë.

budáll i *m sh ë ët* > **BUDALL•A I**.

budallá *qe mb bis*

♦ I metë nga mendja, që nuk e ka gjykimin dhe arsyen e një njeriu të zakonshëm; i trashë nga mendja; që nuk ia pret. **Djalë budalla. Vajzë (grua) budallaqe. Është pak (fare)**

budalla. Shejtan budalla slyboots. [Me dy krahë do hajvanë?/ Budallenj pa din e iman (FN).] [Ç'përralla kalamajsh, ç'trillim për budallenjtë (IK).]

♦ Që flet a sillet pa menduar, që nuk vepron me arsye e si të gjithë; që nuk mendon shumë; që nuk pyet; që sillet e vepron si i krisur. **Trim budalla.**

budall•á *m sh énj énjtë bis dhe shar*

♦ Njeri i metë nga mendja; njeri që nuk e ka gjykimin dhe arsyen e një njeriu të zakonshëm; njeri i trashë nga mendja, që nuk është i mprehtë. **Punë prej budallai. Pamje prej budallai. Një copë (koqe) budalla. Të bën për budalla. Është budalla me brirë. Hiqet si budalla.**

♦ Njeri që flet a sillet pa menduar, që nuk vepron me arsye të shëndoshë si të gjithë; njeri që nuk mendon shumë e sillet si i krisur. [Ik more budalla,/ Tyt more qerrata! (Pop).]

*

Shiu i budallait Shi i imët e i ngadalshëm që të bën qull pa e kuptuar.

budalláçkë *mb (Vajzë)* budallaqe.

budalláçk•ë *a f sh a at bis* Vajzë budallaqe.

budallakí a m K

- ♦ Veprim a sjellje prej budallai; budallallëk.
- ♦ Të qenët budalla.

budallallépskal >BUDALLALLOS.

budallalléps kal a ur E lë (e bëj) budalla (*dikë*).

budallalléps•em a (u) ur Mbetem a bëhem budalla. > **BUDALLALLOS•EM.**

budallallépsj•e a f >BUDALLALLOSJ•E A.

budallallépsur (i e) mb >BUDALLALLOSUR (i e).

budallallé•k u m sh qe qet bis

- ♦ Të qenët budalla a i trashë nga mendja; veti e budallait; marrëzi. **E ka (e bën) nga budallallëku. Me budallallëkun e vet.**
- ♦ Veprim, sjellje a punë prej budallai; fjalë a shprehje prej budallai; marrëzi. **Budallallëk me brirë (me thes). Bën budallallëqe. Thotë (flet) budallallëqe.**

budallallëqe t sh i BUDALLALLËK U.

budallíc•ë a f sh a at Budallaqe.

budallónj•ë a f sh a at Budallaqe e madhe.

budallallós kal a ur bis E bëj (*dikë*) të humbasë aftësinë për të menduar e arsyetuar në mënyrë normale e të shëndoshë, e bëj budalla; ia marr mendjen me budallallëqe, ia prish mendjen (*dikujt*).

budallallós•em a (u) ur

I vetv bis Humb arsyen dhe gjykimin e shëndoshë, bëhem si budalla; humbas mendjen dhe bëj budallallëqe. **Ka nisur të budallalloset. U budallallos pas një çupëline.**

II pës e BUDALLALLOS.

budallallósj•e a f Bëhem (si) budalla.

budallallósur (i e) mb I bërë (si) budalla.

budalláq•e ja f sh e et bis f e BUDALL•A AI.

budallénj njtë sh i BUDALL•A AI.

budáll•ë a f sh a at G >BUDALL•A AI.

budallé•k ku m sh qe qet G Budallallëk.

budáll•ëm (i) me (e) mb K I budallallosur.

budallí a f sh - të G

- ♦ Të qenët budalla.
- ♦ Budallallëk.

budallíc•ë a f sh a at GGrua a vajzë budallaqe.

budallísht ndajf G Si budalla; me budallallëk.

budallónj•ë a f sh a at bis >BUDALLAÇK•Ë A.

budálltë (i e) mb K >BUDALL•ËM (i) me (e).

Budapést i m gjeog Kryeqytet i Hungarisë.

budáq i m bis muz G Kokë e lahutës.

budéc e mb K (Njeri) belbak; i belbët; belbëzak.

budéc i m sh a at K Belbëzak.

budéc•e ja f sh e et K f e BUDEC•E JA.

budezoníd i m farm Lloj steroidi për lehtësimin e astmës dhe rinitit të shkaktuar nga alergjitë.

budíng u m sh ë ët ushq Ëmbëlsirë si krem, e gatuar me niseshte, qumësht, sheqer e vezë dhe e ndrequr me kakao, vanilje etj.

budíst e mb fet I budizmit; që ka të bëjë me budizmin; që ndjek mësimet e Budës. **Murg budist.**

Tempull (manastir) budist.

budíst i m sh ë ët fet Pasues a besimtar i budizmit.

budíz•ëm mi m fet Doktrinë fetare joteistike, e mbështetur në katër të vërtetat fisnike të mësimave të Budës (shek. V p.e.s., Indi), sipas së cilave ekzistenca e njeriut është vuajtje, shkak i vuajtjes është dëshira, çlirimi nga vuajtja është nirvana, dhe kjo arrihet nëpërmjet sjelljes etike, mençurisë dhe disiplinës mendore. **Pozita e gruas në budizëm.**

budunár i m sh ë ët

- ♦ Trung i trashë i drurëve.
- ♦ *ndërt* Tra kryesor i dyshemesë.

buduvél e mb J

- ♦ (Njeri) trupimët; shkurtabiq; imcak.
- ♦ (Njeri) i ngathët; ngalakaq.

buduvél i m sh ë ët J

- ♦ Njeri trupimët.
- ♦ Njeri i ngathët; ngalakaq.

buduvél•e ja f sh e et J f e BUDUVEL I.

búe (me) kal bóva búe G Dëboj; zboj; përzë.

búej t sh i BUE•LL LLI.

búejt (me) kal G >BUE (me).

búe•ll lli m sh j jt G > BUA•LL LLI. Nuk sheh buellin përpara sysh.

buén•ë a f sh a at Vërshim ujërash; përmbytje. > **BUJAN•Ë A.**

*

Ç'ka buenën po ndodh! Çfarë dreqin po ndodh!

buf pasth Thirrje për të shprehur pakënaqësi, mërzi a padurim. **Bëj buf nga mërzia** plas nga mërzia.

buf e mb bis

- ♦ (Fëmijë) i bëshëm e me faqe të fryra; bullafiq.
- ♦ (Fik) i pjekur.
- ♦ *keq* (Njeri) mendjetrashë; me mendje të plogët; matuf; i shushatur.

buf i¹ m sh ë ët dhe ër ërit

- ♦ *orn* (*Bubo maximus*) Shpend gjahtar i natës, me sqep të kthyer; këndon natën si për vaj; rron në pyje e gërmadha.
- ♦ *keq* Djalë a burrë me flokë të paqethur, të pakrehur e të shpupurishur; burrë i parruar prej shumë ditësh.
- ♦ *keq* Njeri mendjetrashë. **E di edhe bufi.** [Që do të fajësohej veç të tjerash, se kishte qenë i pavëmendshëm me arratisjet e njerëzve, këtë e dinte dhe bufi. (IK).]
- ♦ Njeri që s'ia thotë dot për asgjë.
- ♦ *mospërf* Njeri kokëtrashë, që s'ia pret mendja.

buf i² m sh a at Qen i madh i murrëm.

bufál i m sh ë ët Gjel me kaçulitë të madhe si të bufit.

bufaláq kal a ur bis E shëndosh tepër; e bëj (si) buf (*fëmijën*).

bufaláq e mb bis

- ♦ (Njeri) shumë i shëndoshë; bullafiq.
- ♦ (Fytyrë) e fryrë.
- ♦ (*Këpushë, mushkonjë etj.*) e fryrë nga gjaku që ka pirë.

bufaláq i¹ m sh ë ët Njeri i shëndoshë e i fryrë; bullafiq.

bufaláq i² m sh ë ët *keq* Burrë a djalë flokëgjatë e mjekërdendur.

bufaláq•e *ja f e* **BUFALAQ I¹.**

bufalësh *mb m*

♦ (*Burrë*) leshator.

♦ (*Djalë*) flokëgjatë e mjekërdendur.

bufalësh i m sh a at

♦ Burrë leshator.

♦ Djalë flokëgjatë e mjekërdendur.

bufalíq e *mb* I shëndoshë; buf.

bufálo *ja f sh - t zool*

♦ Bizon i madh qimegjatë i fushëtirave të Amerikës Veriore.

♦ Buall.

bufáll•ë *a f sh a at* *krahin* Gjyryk.

bufanár i m sh ë ët *keq* Burrë (djalë) i pakrehur, i paqethur e i parruar.

bufár i m sh ë ët Vathë a kasolle e vogël e qengjave pirës.

bufar•énj *kal ta tur* A Butoj; fryj (*dërrasat e vozës*) duke e mbushur me ujë.

bufártur (i e) *mb* A I butuar; i fryrë nga uji.

bufá•s *kal ta tur* > **BUFAT.**

bufát *kal a ur* > **BUHAVIT.**

bufát•em *a (u) ur* *vetv e* **BUFAT.**

bufátj•e *ja f sh e et* > **BUHAVITJ•E A.**

bufátur (i e) *mb* > **BUHAVITUR (i e).**

búfe *mb kopsht K (Mollë)* e verdhë me shije majhoshe.

bufé *ja f sh - të*

♦ Dollap për qelqurina, pjata, pije e ushqime. **Bufeja e kuzhinës.**

♦ Raft i gjatë për pije dhe ëmbëlsira në restorant, kafe etj.; lokal ku shiten pije të ndryshme, kafe, ëmbëlsira, meze etj. dhe ku njerëzit hanë e pinë zakonisht më këmbë.

♦ Pritje me pije, meze të ftohta e ëmbëlsira; tryeza e shtruar me këto të ngrëna e pije. **Bufe e pasur. Bëri bufenë e fejesës.**

búf•e *ja¹ f sh a at* *bot* Hardhi e egër; larushk; larëz.

búf•e *ja² f sh a at* *kopsht K* Mollë e verdhë me shije majhoshe.

bufetiér i m sh ë ët Ai që shërben në banakun e bufesë; banakier.

bufetiér•e *ja f sh e et f e* **BUFETIER I.**

búf•ë *a¹ f sh a at*

♦ *bot (Vitis vinifera sylvestris)* Rrush i egër me kokrra të vogla mavi.

búf•ë *a² f sh a at* *orn (Buteo buteo)* Shpend grabitqar i ditës, krahëshkurtër e bishtgjatë, me

pendë ngjyrë mjalti dhe pupla me cirka të përhime, me trup 50-60 cm të gjatë, që ushqehet me gjitarë të vegjël e këрма.

bufíc *e mb*

♦ I fryrë; i ënjtur.

♦ Bullafiq.

bufík *e mb* G I shëndoshë; buf. **Vajzë bufike.**

bufít *kal a ur* Spërkat me ujë (*duhanin*); mekëtoj.

búfkë *mb*

♦ I fryrë dhe në trajtë të rrumbullakët. Jakë bufkë. **Brekushe bufkë. Specat bufka** specat të rrumbullakët e me tul. **Me faqet bufkë.**

♦ (*Pulë*) me kaçule mbi veshë dhe pendë në pjesën e poshtme të këmbëve.

bufk•ë a f sh a at

♦ Topth i bërë me cohë të butë me push për të pudrosur fytyrën. **Bufkë e pudrës.**

♦ Xhufkë; tufë fijesh të bëra xhufkë. **Bufkat e peshqirit (e opingave). Perde me bufka.**

♦ *krahin* Tufë flokësh.

♦ Bluzë me mëngë të fryra në sup.

♦ Gjë e fryrë a e mbushur, në trajtë të rrumbullake. **Bufka e qepës** lulja e qepës.

♦ *bot* > **LULEBUFK•Ë A.**

♦ Dele me kokë leshatore.

bufíqë (me u) vetv a (u) ë G Shëndoshem e bëhem (si) buf.

bufíqun (i e) mb G I shëndoshur si buf.

búfl•e ja f sh e et G Shpullë; flakurimë.

bufll•ón jokal ói úar veta III

♦ Plas; shpërthen; del me forcë; brufullon.

♦ *fíg* Bëhem tym nga inati; ziej nga zemërimi.

bufnáj•ë a¹ f sh a at > BUFNJAK U.

bufnáj•ë a² f sh a at G

♦ Pluhnajë.

♦ Tokë e bërë pluhur; dhé molinë.

bufnják e mb (Dhe) i butë e i shkrifët.

bufnják u m

♦ Borë e shkrifët.

♦ Dhe i butë e i shkrifët.

bufón i m sh ë ët

♦ Gaztor.

♦ *keq* Njeri qesharak e pa karakter; palaço.

bufórt i m teks A Stof (prej) liri.

búfthi ndajf: Luaj bufthi bëj një lojë, në të cilën një fëmijë bën rolin e bufit dhe të tjerët bëjnë rolin e pulave.

bugá (me) kal na - krahin G Pëgëj; ndot; ndyj; bëj pis.

bugá (me u) na (u) - krahin G

I vetv Pëgëhem; ndotem; ndyhem; bëhem pis. **Jam buga.**

II pës e BUGA (me).

bugáj kal krahin G > BUGA (me).

bugáme t (të) f sh krahin G Të pëgëra.

bugám•ë (i) e (e) mb krahin G I pëgërë; i ndotur; i bërë pis.

bugárçe mb kopsht K (Dardhë) me shije jo fort të mirë, që piqet vonë.

bugárç•e ja f sh e et kopsht K Dardhë me shije jo fort të mirë, që piqet vonë.

bugarí a f sh - të muz Lahutë bullgare me katër tela.

bugarshtíc•ë a f folk Këngë popullore. [Kur guslari bosnjak u drejtohet rapsodëve me vargjet "Hajde t'ia marrim një herë një kënge/ po të jetë bugarshtícë e vërtetë, ama", në emërtimin "bugarshtícë" është pikërisht jehona e këtij ndikimi. (ShS).]

bugát (i e) mb A I begatë; i pasur.

bugáz i m sh ë ët > BOGAZ I.

bugërdár i m *ushq krahin* Bishtlugë; kaçamak; përvëlak.

bugër•ë a f sh a at Trazirë; çarravi.

búg•ëz za f sh za zat *zool* Nuselalë; nusëz; nusmirë.

bugrá ja f sh ja jat *teks* Kanavacë për qëndisje me mbushje.

bugrél•ë a f sh a at *ushq*

♦ Pelte me mollë.

♦ Marmelatë.

bugjér i m sh ë ët

♦ *vjet* Kupë.

♦ Poçe balte.

búgj•ër ra f sh ra rat *kryes sh G* Bluzhde; bujashka.

buhác i m sh a at *krahin G* Dhe i shkrifët në ngjyrë kafe.

buhaçinë m *krahin G (Dhé)* i shkrifët bojëkafe, që e kullon shpejt ujin.

buhaçin•ë a f sh a at *krahin G* tokë me dhé buhaç.

buhajáti mb K: **Ujë buhajati** ujë që besohet se ngjall të vdekurin.

buháll e mb *krahin G (Njeri)* mendjetrashë; trashanik.

buháll i m sh a at *krahin G* Njeri mendjetrashë, trashanik.

buháll•e ja f sh krahin G Grua a vajzë mendjetrashë, trashanike.

buhár i¹ m sh ë ët

♦ Ruginë midis dhomave pa dritare.

♦ Rrugicë dhe e errët.

♦ > **BUHARI A.**

buhár i² m G Dhé i (tokë e) thërrmuar.

buharáq i m Ç Pëlhurë e bukur, me lule.

buharí a f sh - të Shqem i oxhakut; pjesë e oxhakut e dalë përpara përmbi vatër.

buhasí a f sh - të *teks*

♦ Astar i kuq.

♦ *krahin G* Pëlhurë e pambuktë.

buhá•s jokál ta tur > **BUHAT.**

buhát jokál a ur Fryj; ënjt. > **BUFAT.**

buhát•ë (me u) vetv a (u) ë G Fryhem; shëndoshem tepër; bëhem buf.

buhátun (i e) mb G I fryrë; i shëndoshur tepër; buf.

buhátj•e a f sh e et Klithmë e bufit.

buh•áv i m sh évë évët Ç Fik plëndës kokërrmadh.

buhavíc•ë a f sh a at bot Bimë barishtore, tufshake, me kërcell të lartë deri 1 m, me lule të verdha, gjethe vezake shumë të gjata e me push, të cilat lëshojnë një lëng ngjitës. **Kanistër buhavice.**

buhavís•s kal ta tur > **BUHAVIT.**

buhavít kal a ur bis

♦ Bëj që të fryhet; ënjt; mbufat.

♦ *keq* Mërzit së tepërmi; fryj. **Na buhaviti ky!**

buhavít•em a (u) ur

I *vetv bis*

♦ Ënitem, fryhem; mbufatem. **Iu buhavitën sytë.**

♦ Mërzitem së tepërmi, fryhem nga diçka e padëshirueshme.

II pës e BUHAVIT.

buhavít•ëm (i) me (e) mb G >BUHAVITUR (i e).

buhavítj•e a f sh e et bis

- ♦ Ënjtje; pjesë e ngritur a e fryrë. **Buhavitje e syve nga pagjumësia.**
- ♦ Mërzitje nga diçka e padëshirueshme.

buhavítur (i e) mb bis

- ♦ I ënjtur; i fryrë. **Sy të buhavitur. I buhavitur nga pija** i dehur keq.
- ♦ I mërzitur fort nga diçka e padëshirueshme.

búhért (i e) mb Epshor; epsharak; i ndezur nga epshi.

buhí a f sh - të Festë e madhe me gjithë të mirat, gosti; gëzim e haré.

buhísh•ëm (i) me (e) mb I begatshëm, i pasur; që është plot gëzim e hare, i gëzuar. **Ditë të buhishme.**

buhít kal a ur Vel (me ëmbëlsira etj.)

buhít•em vetv a ur Velem (me ëmbëlsira etj.).

buhítur (i e) mb I velur (me ëmbëlsira etj.).

buhjís•enj jokall a ur A Jam plot me.

buhrí a f G Moshë e burrërisë.

buh•úa ój m A Pluhur.

buhúr i m vjet Temjan.

buis¹jokall i ur veta III

- ♦ (Bleta) del a mblihet përnjëherësh e me shumicë; gëlon; vërshon; roit; ka me shumicë.
- ♦ (Bimët, lulet) mbijnë përnjëherësh; shpërthejnë me shumicë.
- ♦ (Pranvera) shfaqet përnjëherësh me të gjitha tiparet e veçoritë që ka, shpërthen.
- ♦ fig (kryesisht me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Shfaqet me shumicë e me vrull; vjen në një varg të pandërprerë; vlon; zien; vjen menjëherë, pllakos. **Buisin mendimet.**

Më buis gjaku. Buis jeta.

buis²jokall i ur veta III

- ♦ (Ena e ujit) rrjedh pika-pika; qan; loton.
- ♦ Bën një zhurmë të mbytur e të vijueshme; gumëzhin; zien ngadalë, duke bërë zhurmë të pandërprerë; buburit. **Buis uji në zjarr.**

buis³jokall i ur veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më kruhet trupi; më djeg e flluskoset lëkura kur digjem me hithër. **Më buis trupi.**

buis⁴jokall i ur veta III

- ♦ Jehon; ushton; buçet. **Buis pylli me stuhi.**
- ♦ (Kau) buluron; pëllet.

buisj•e ja¹f

- ♦ Dalje me shumicë (e bletëve); grumbullim me shumicë; gëlim.
- ♦ Mbirje e menjëhershme; shpërthim (i bimëve, luleve).
- ♦ Shfaqje e menjëhershme; shpërthim (i pranverës).
- ♦ fig Vlim (i mendimeve, gjakut).

buisj•e ja²f

- ♦ Rrjedhje pika-pika (e ujit të shtambës).
- ♦ Zhurmë e mbytur dhe e vijueshme; buburitje (e ujit që zien).

buisj•e ja³f sh e et Kruajtje ose djegie e trupit nga prekja e hithrave etj.

buisj•e ja⁴f sh e et

- ♦ Jehonë; ushtimë (e pyllit me stuhi).
- ♦ Pallmë; bulurimë e kaut.

buj *jokal ta tur* Kaloj natën ose rri për ca ditë diku si mysafir; banoj a fle përkohësisht diku.

Buj te një mik. Bujti në hotel.

♦ *etn(Nusja)* kalon disa ditë te njerëzit e vet pas dasmës; vete për disa ditë në derë te babait; shkon në gjini.

*

Ku bun, s'bun Nuk qëndron gjatë, s'e zë nata në një vend; ku gdhihet, s'ngryset.

buján•ë a f sha at

♦ Vend i thellë në lumë.

♦ Pellg i madh me ujë të ndenjtur. [**O, sa ngjyra të bukura kanë puplat e rosave!// Të duket sikur era i ka mbuluar me fletët e luleve,/ që shkunden nga ledhinat sipër bujanave.** (BXh).]

bujár e mb

♦ (*Njeri*) dorëdhënë e zemërgjerë; i ndershëm e shpirtgjerë. > **FISNIK E. Shtëpi (zemër, sjellje, ndihmë) bujare.** [**Çpall midis feve vllazërimin/ Flamur bujar për Njerëzi (FN).**]

♦ *hist* I shtresës së bujarëve; i aristokracisë feudale.

bujár i¹m sh ë ët

♦ *hist* Pronar i madh tokash; përfaqësues i shtresës më të lartë në shoqërinë feudale. > **FISNIK U.**

♦ Njeri dorëdhënë e zemërgjerë. [**Pse bujari lott e kobit/ Me dorë dhânse xû m' i a da** (GjF).]

bujár i²m sh ë ët krahin G Burrë i martuar.

bujár• ja f sh e et f e BUJAR I.

bujarësh•ë a¹f sh a at f e BUJAR I.

bujarësh•ë a¹f sh a at krahin G Grua e martuar.

bujarësi a f Vetë e njeriut bujar. > **BUJARI A.**

bujarí a f

♦ Të qenët bujar e i pritur; vetë e njeriut dorëdhënë e zemërbardhë; zemërgjerësi, shpirtmadhësi, fisnikëri shpirtërore. **Pres me bujari.** [**Ç'ia merr zemrën fukarasë, me fjal' t'mira e bujari** (Pop).]

♦ *përmb hist* Shtresa më e lartë dhe e privilegjuar e aristokracisë në shoqërinë feudale; tërësi e bujarëve, bujarët, fisnikëria; parësi; shtresa më e lartë në një fis.

bujarisht ndajf Me bujari, në mënyrë bujare; pa u kursyer; me zemërgjerësi, me fisnikëri, fisnikërisht. [**Atje, ku bujarisht fal jetën dielli i ndritur** (JB).]

bujar•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e BUJAR•OJ.

bujar•ój kal óva úar

♦ E bëj të jetë bujar, e fisnikëroj.

♦ *hist* Ngre (*dikë*) në shkallën e bujarit; i jap titull bujarie (*dikujt*).

bujars•óhem vetv dhe pës e BUJARS•OJ.

bujars•ój kal óva úar > BUJAR•OJ.

bujarsúar (i e) mb > BUJARUAR (i e).

bujarúar (i e) mb I bëjë bujar; i fisnikëruar (*në shpirt*).

bujarúem (i) e (e) mb G > BUJARUAR (i e).

bujáshk•e ja f sh e et > BUJASHK•Ë A.

bujáshk•ë a¹f sh a at Copë e vogël nga një dru i çarë; petëz dërrase që del nga zdrukthi.

> **ASHK•ËL LA.** Ndez zjarrin me bujashka.

bujáshk•ë a²f sh a at K Ngatërresë.

búj•ë a f

♦ Përshtypje e madhe e shkaktuar një ngjarje a një lajm; jehonë e gjerë që ka një ngjarje a një lajm. **Bën bujë.**

♦ *keq* Zhurmë e madhe dhe e fryrë, që bëhet rreth diku a diçkaje për t'ia rritur vlerën dhe për ta bërë të njohur gjithandej; zhurmë për t'u dukur. **Pa bujë. Bujë e rrëmuje. Punë për bujë. I jep bujë. U bë bujë.** [Merita e Camajt është se, me veprën e tij, ka tërhjekë vërejtjen, me takt dhe pa bujë, si i ka hije një shkencëtari, mbi alametin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp).]

♦ Buçimë; buçitje (*e lumit të rrëmbyer, e dallgëve*).

*

E bëj bujë diçka E zmadhoj a e fryj një gjë; bëj zhurmë rreth diçkaje, e paraqit diçka si tepër shqetësuese e të ngutshme.

Me kujë e me bujë Me zhurmë të madhe.

Me pohe e me bujëkeq Me zhurmë e me shkëlqim të madh për t'u dukur dhe për të bërë përshtypje te të tjerët.

bujëmádh e mb

♦ I bujshëm; që bën bujë të madhe; i famshëm; zulmëmadh. **Bëma bujëmëdha.** >

SENSACIONAL E.

♦ *keq* (Njeri) që bën zhurmë rreth vetes ose rreth veprimeve të tij për t'u dukur e për të bërë përshtypje tek të tjerët; zhurmëmadh.

bujís jokál > BUIS.

bujítj•e ja f>BUI TJ•E A.

bújg•ër ri m sh ra rat bot (*Quercus macedonica*) Lloj qarri deri 25 m i lartë, me lëkurë të murrme, gjethe vezake të dhëmbëzuara si të lisit dhe me dru të fortë. >**QARR I KUQ.**

bujgër i ashpërbot Bungëkeqe.

buj•k ku m sh q qit

♦ Njeri që punon tokën dhe rrit bimë bujqësore; njeri që merret me bujqësi. [**bujk pa dhe,/ bari pa kope -/ këtu/ në dheun tim** (DhP). [**Këtu bujku është më bej se beu dhe beu më bujk se bujku.**(FN).]

♦ *hist* Njeri që merr tokë me qira nga pronari, e punon dhe mban për vete një pjesë të prodhimeve. >**ÇIFÇI U.**

bujkësh•ë a f sh a at f e BUJ•K U.

bujklájk i m sh e et krahin G Punë e bujkut; punë në bujqësi.

bujklé•k ku m sh qe qet Punë e bujkut; punë në bujqësi.

bujkléqe t sh i BUJKLLË•K KU.

bujkrób e mb hist Që është bujkrob; që rron në bujkrobëri.

bujkrób i m sh ër ërit hist Fshatar në sistemin feudal, pa asnjë të drejtë mbi tokën, mjetet e punës, prodhimet dhe pa asnjë të drejtë qytetare, që mund të shitej e të blihej si skllav së bashku me tokën; skllav i tokës.

bujkrób•e ja f sh e et f e BUJKROB I.

bujkrobëri a f hist Formë shfrytëzimi e varësie e bujkrobërve nga feudali a nga çifligari në rendin feudal; sistem shoqëror, që mbështetet në varësinë e bujkrobërve nga feudalët a nga çifligarët.

bujkrobër•óhem óva (u) úar

I vetv hist Bëhem bujkrob.

II pës e BUJKROBËR•OJ.

bujkrobër•ó *kal óva úar hist* E bëj a kthej në bujkrob (*dikë*); e trajtoj si bujkrob (*fshatarin*).
bujkrobërór e mb *hist* I bujkrobërisë; që ka të bëjë me bujkrobërinë; që i përket bujkrobërisë; që mbështetet në bujkrobëri; që ka tiparet e veçoritë dalluese të bujkrobërisë. **Sistem bujkrobëror. Marrëdhënie bujkrobërore.**

bujkrobërúes e mb *hist*

♦ Që ka të drejtën mbi tokën, mbi mjetet e punës e mbi prodhimet dhe që shfrytëzon punën e bujkrobërve; që jeton me djersën e bujkrobërve. **Feudal (çifligar) bujkrobërues.**

♦ >**BUJKROBËROR E.**

bujkrobërúes i m sh - it *hist* Feudal a çifligar që shfrytëzon punën e bujkrobërve.

bujq it sh i bujq•k KU.

bujqár i m sh ë ët G Çifçi.

bujqëri a f përmb Tërësi e bujqve a fshatarëve që merren me bujqësi.

bujqësi a f Mjeshtëri e punimit të tokës dhe e rritjes së bimëve të dobishme për njeriun; një nga degët kryesore të ekonomisë, që përfshin punimin e tokës dhe rritjen e bimëve e të kafshëve të dobishme për njeriun. **Bujqësi primitive (moderne). Bujqësi ekstensive (intensive). Bujqësi e blegtori. Bagëti e bujqësi.**

♦ Shkencë e punimit të tokës dhe rritjes së bimëve të dobishme për njeriun.

bujqësór e mb

♦ I bujqësisë; që lidhet me bujqësinë ose ka të bëjë me bujqësinë; që merret a prodhohet nga bujqësia; që punon në bujqësi. **Bimë bujqësore. Prodhim bujqësor. Vit bujqësor.** [Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore. (ShS).]

♦ Që shërben për punimin e tokës dhe për rritjen e bimëve të dobishme për njeriun; që përdoret për bujqësi; që i shërben bujqësisë. **Bankë bujqësore. Tokë (sipërfaqe) bujqësore. Vegël (makinë, kafshë) bujqësore.**

♦ Që merret kryesisht me bujqësi; që e ka bujqësinë më të zhvilluar se degët e tjera të ekonomisë.

♦ Që ka të bëjë me shkencën e bujqësisë; që lidhet me njohuritë teorike e praktike për bujqësinë ose që jep këto njohuri. **Arsim bujqësor. Shkencë (shkollë) bujqësore.**

♦ Që ka të bëjë me tregtimin e paraqitjen e prodhimeve bujqësore. **Treg bujqësor (dyqan)**

bujqësor. Ekspozitë bujqësore.

bujqësór-industriál e mb (*Ekonomi*) e mbështetur në bujqësi dhe industri.

♦ Që i përket periudhës së mbjelljes, të zhvillimit dhe të mbledhjes së prodhimeve të bujqësisë. **Stinë bujqësore. Vit bujqësor.**

**

bankë bujqësore fin Institucion financiar që kryen veprime bankare që kanë të bëjnë ekonominë bujqësore.

qarkullim bujqësor Ndryshimi i llojeve të bimëve që mbillen në një tokë sipas një rregulli agroteknik për të shtuar prodhimtarinë.

bujqñí a f përmb G

♦ Punë bujqësore; bujqësi.

♦ >**BUJQËRI A.**

bújrëm dhe bujrúm, bújrum *pasth bis* Përdoret për të ftuar dikë të hyjë në shtëpi, të hajë etj.; urdhëro; urdhëroni. **Bujrëm mysafir!**

bujsh mb m krahin G (*Cjap*) i zi.

bújsh•ëm (i) me (e)¹mb

♦ Që lë përshtypje të madhe ose ngjall interesim të madh tek të tjerët; që ka jehonë të gjerë; që bën bujë. **Fitore (ngjarje) e bujshme. Fjalim i bujshëm.**

♦ *keq* Që bëhet me bujë e me zhurmë të madhe sa për t'u dukur; që shoqërohet me bujë e me zhurmë për të bërë përshtypje ose për të mashtruar njerëzit. **Fushatë (propagandë) e bujshme.**

♦ (*Njeri*) që i pëlqen buja. **Tip i bujshëm.**

♦ I zhurmshëm; që bën zhurmë të madhe; me shumë zhurmë e lëvizje. **Treg (qytet) i bujshëm.**
bújshëm ndajf krahin G (Buj) për një natë te dikush a diku.

bújsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Bimë*) që shpërthen e rritet mirë; (*stinë*) që vjen me tërë gjallërinë e bukurinë dhe me të gjitha të mirat e saj; që zhvillohet shumë e menjëherë. **Bimësi e bujshme. Pranverë (vjeshtë) e bujshme.** i vrullshëm; i shpejtë.

♦ I vrullshëm; i shpejtë. **Përparim i bujshëm.**

bujtár e mb Mikpritës.

bujtár i m sh ë ët

♦ > **BUJTËS I.**

♦ Zot i shtëpisë.

♦ *vjet* Bujtinar; pronar i hanit.

bujtár•e ja f sh e et f e BUJTAR I.

bujtarí a f Mikpritje.

bujtarisht ndajf Me mikpritje.

bújt•ë a f sh a at Vend për të kaluar natën.

bújt•ë (me) jokál a ë G > BUJ. [Tingujt e kumbonareve lanë pishat/ e bredhat e shkuen me bujtë në qiell (MC).]

bújtës e mb

♦ *bio* Që bëhet shtrat për diçka, mbartës.

♦: **Vend bujtës** vend strehues (*i refugjatit*). [Sipas rregullave të Zvicrës nuk mund të dilja jashtë vendit bujtës, po të mos doja të humbisja të drejtën të hyja përsëri. (ED).]

bújtës i m sh - it

♦ Njeri që kalon natën ose fle përkohësisht diku; njeri që rri një natë a më shumë si mysafir te dikush; njeri që vjen, për të bujtur; njeri që rri disa ditë në një vend.

♦ *bio* Organizëm i gjallë që bëhet shtrat për diçka; mbartës. **Bujtës ndërmjetës (përfundimtar) i larvave.**

♦ Klient shtëpie publike.

bújtës a f sh a at krahin G zool Nusëmirë; nuselale.

bujtësí a f Mikpritje.

bujtí a f sh - të Banesë; vend për të bujtur; mjedis banimi.

bujtinár i m sh ë ët vjet Pronar a i zoti i bujtinës; ai që punon a shërben në bujtinë.

bujtinár•e ja f sh e et f e BUJTINAR I.

bujtín•ë a f sh a at

♦ Hotel i vogël.

♦ Fjetore.

bújtj•e a f Strehë sa për të kaluar natën.

bújtm•e ja f G Bujtje. **Paret e (haku i) bujtmes.**

bujt•ój óva úar

I jokál Kaloj natën (*diku*).

IIkal Buj; strehoj për një natë (*dikë*).
bujtó•e ja f sh e et > BUJTIN•Ë A.
bújtsh•ëm (i) me (e) mb Mikpritës.
bújtun (i e) mb G > BUJTUR (i e).
bújtun a (e) f sh a at G Bujtje.
bújtur (i e)¹ mb
 ♦ (*Ujë*) i ndenjtur, i fjetur.
 ♦ (*Ujë*) që lihet sa t'i pritët e ftohta para se të pihet.
 ♦ (*Bukë*) e gatuar një ditë më parë.
bújtur (i e)² mb Ç
 ♦ *fig* Njeri i matur.
 ♦ (*Shtëpi*) mikpritëse.
bujurdí a f sh - të Ç Festë.
buk t as A Bukë.
bukadhí•e ja f sh je jet K bot (*Euonymus verrucosus*) Shkurre a pemë e ulët me lëvore të verdhë, gjethe vezake dhe lule të kuqe, e përhapur në vise të Europës Jugore e Qendrore.
>HERDHAQEN MALI; SHIKAKUQ MALI.
bukaféc i m sh ë ët ushq Lakror me peta prej brumi të ardhur; lakror i mbrumë.
bukagjellë ndajf: Luaj bukagjellë duaj duke ndërtuar një si shtëpi të vogël me furrë prej balte, ku bëj sikur gatuj bukë e gjellë.
bukagjí a f sh - të G Pranga të këmbëve.
bukâmbël mb G Mikpritës; që pret me ëmbëlsi e natyrshëm.
bukamél i m sh ë ët Fëmijë i imët, i pazhvilluar; imcak.
bukán mb m K (Dash) leshgjatë.
bukán i m sh a at K Dashleshgjatë.
bukanájk e mb krahin G > BUKANIK E.
bukán•e ia f sh e et krahin Dele e madhe, e rëndë.
bukanéc i m sh ë ët G Copë toke.
bukánë (i e) mb krahin G
 ♦ I fëlliur; i ndragur; i pëgërë.
 ♦ *fig* Njeri i fëlliqët, që bën fëlliqësira.
bukanësí a m sh - të krahin G
 ♦ Fëlliqësi.
 ♦ *fig* Punë e fëlliqët; fëlliqësi.
bukaníc•ë a f sh a at K Dele leshgjatë.
bukaník e¹ mb (Tokë) pjellore.
bukaník e² mb krahin (Dele) Turigjatë.
bukaníq•e ja f sh e et J Bukë e gatuar me sheqer.
bukapjékës i m sh i it > BUKËPJÉKËS I.
bukár i m sh ë ët krahin Enë balte për ujë.
bukaráçe mb f (Grua) e bukur; e pashme; me pashí.
bukaráçe ja f sh e et Grua bukur, e pashme, me pashí.
bukaré ja f sh - të ent (Luciola lusitanica) Xixëllonjë. >>>>
bukárez a f sh e et ent A Xixëllonjë.
búkas ndajf: Luaj bukas bëj një lojë me letra të përmbysura në aq grupe sa lojtarë marrin pjesë; fiton ai që i bie letra me numrin më të madh.

búkash *ndaif* > **BUKAS**.

bukatár *i m sh ë ët* Njeri që gatuan bukë; furrtar.

bukatár•e *ja f sh e et*

♦ *f e* **BUKATAR I**.

♦ Grua që u çon bukën burrave në stan ose në arë.

bukatór *i¹ m sh ë ët*

♦ Pjatë a tas që nxë miell sa për të bërë një bukë.

♦ Tepsi buke, për të pjekur bukë.

bukatór *i² m sh ë ët* Punëtor që fut duajt e grurit në makinën e shirjes.

bukatóre *mb*: **Kusi bukatore** kusi bakri ku vlohët ujë për të gatuar bukën.

bukatór•e *ja f*

♦ Kusi bakri ku vlohët ujë për të gatuar bukën.

♦ Masë uji sa për të gatuar një bukë.

♦ Grua që gatuan bukë.

♦ *krahin* Vend ku gatuhet buka.

bukavác *i m mit sl* Përbindësh gjashtëkëmbësh, brirëpërdredhur, që rri në ujëra dhe sulmon njerëzit natën.

búk•ë *a¹ f sh ë ët*

♦ Ushqim me miell drithi i gatuar me ujë e i pjekur në furrë a në saç; copë e këtij ushqimi, e gatuar me forma të ndryshme dhe e pjekur; brumë i ngjeshur e i nderë në tepsi për t'u pjekur.

Furrë (tul) buke. Kore buke. Thembër (vetull) buke copë buke e anës. [Nji copë bukë edhe i lën, ndoshta, me kja,/ përsë e mjera bukë nuk ka (GjF).] [Bukë për lirinë/ moj kasolle të erta (ASh).] [ke buk e gjak po han Shqiptari i ngratë: (BP).]

♦ *sh ëra ërat* Copa buke të mbetura. **Papare (përsesh) me bukëra.**

♦ *bis* Ushqim. **Dhoma e bukës** dhomë e ngrënies. **Mbetem pa bukë.**

♦ *përmb* Të lashta; të korrat e një viti; prodhim i drithit në një vit. **Buka e re. Nga buka në bukë** nga një vit në tjetrin; nga të korrat e një viti, te të korrat e vitit tjetër.

♦ *nj* Lëndë që përbën kokrrën e drithit. **Zë bukë** (*kalliri i të lashtave*) formon kokërr.

♦ *Thelb (i arrës, gështenjës etj.). Arra s'ka zënë bukë.*

♦ Tre vaktet e ditës; mëngjes, drekë e darkë; ushqim i përditshëm. **Jam pa bukë** s'kam ngrënë.

Mbeta pa bukë. Më lanë pa bukë. Ulemi të hamë bukë; ulemi në bukë.

♦ Ushqim a lëndë tjetër në trajtë rrotulle. **Bukë dylli** rrotull dylli. **Bukë djathi (fiku). Bukë kadaifi**

♦ *fig* Mjete të domosdoshme për jetesë. **Nxjerr bukën.**

♦ *nj fig* Përmbajtje; thelb; vlerë; dobi. **Fjalë pa bukë. Shumë fjalë e pak bukë.**

♦ *nj fig* Lëndë e parë. **Buka e industrisë** lëndë djegëse.

♦ *sh bis* Moshë; vite. **I kam pesëdhjetë bukë.**

♦ *fig* Detyrë, shërbim a nëpunësi; vend pune. **Në bukë të vet (të qeverisë).**

♦ *Gosti*. **Bukë e madhe.**

♦ *G* Besë. **Me e vra dikë në bukë të diku**jt e vras dikë kur është në besën e dikujt.

*

Atij s'i japin bukë, kërkon edhe gjellë Nuk e kupton gjendjen e vërtetë në të cilën ndodhet dhe ka kërkesa të tepruara.

Buka pa përtypur nuk kapërcehet *ff u* Nuk mund të zgjidhet gjë pa punë e përpjekje.

Buka që thyhet, s'ngjitet më *ff u* Po u prish miqësia e vërtetë, s'ndreqet më, nuk bëhet më e tillë siç ishte.

Bukë e hi dhe shtëpi *ff u* Më mirë të rrosh në varfëri në vendin tënd sesa në vend të huaj. bukëshkalë.

Çaçë mbi bukë Një e mirë mbi diçka tjetër të mirë; thelë mbi bisht.

Do vrrarë me bukë në gojë *keq* Meriton dënimin më të rëndë; *shak* është shumë i shkathët, është dreqi vetë.

Dua bukë mbi pogaçe Kërkoj tepër; dua thelë mbi bisht; dua diçka që s'bëhet a që s'më takon, kërkoj qiqra në hell.

E ha bukën kot s'bëj farë pune.

E ha bukën me lot Vuaj shumë në jetë; mezi nxjerr bukën e gojës; jetoj në mjerim.

E ha turpin me bukë Nuk turpërohem fare për gjërat e pahijshme që bëj; jam i pacipë.

E kam bukë e djathë E kam fare të lehtë (*një punë, detyrë*).

E kam gojën vetëm për bukë Nuk di të flas a t'i jap përgjigjen e duhur tjetrit; nuk jam i shkathët e i zoti i gojës.

E kam hak bukën që ha E meritoj shpërblimin.

E mbaj në torbë bukën e barutit Jam gati për gjithçka, me bukë e me armë; jam gati për të përballuar çdo rrezik.

E ndaj bukën me dikë I presmarrëdhëniet, e prish miqësinë me dikë; prishem me dikë.

E ndaj bukën në zjarr Jam shumë mikpritës; e pres me gjithë zemër dikë.

E ngjyej bukën në dhallë Jam shumë të varfër; rroj si mos më keq; mezi mbaj frymën.

E ruej bukën ndër dhambë *G* Jam mirënjohës; s'e harroj të mirën.

gëlltis bukën e gjellën, pasi nuk më pëlqen a nuk kam oreks (*nga një shqetësim, hidhërim etj.*); e zgjat shumë të ngrënët; ha tepër ngadalë; mezi mbaroj së ngrëni.

Ha bukë veç(an) të tjerëve Është ndryshe nga të tjerët; është më i mirë se të tjerët; dallohet mbi të tjerët.

Ha bukën e mikut, bëj duanë e armikut Punoj për kundërshtarin ose armikun e atij që më mban, më ushqen a më mbron.

Ha bukën e përmbys kupën Nuk ia di të mirën tjetrit; jam mosmirënjohës; jam

Hamë bukën tonë e bëjmë davanë e botës (rrahim thekrën e botës) Merremi me një punë që s'na përket.

I bie bukës (së mirës) me shkelm (me këmbë) Nuk e vlerësoj a nuk e kuptoj si duhet gjendjen e mirë që kam ose një të mirë që më bëhet dhe heq dorë prej saj, duke dëmtuar veten.

I është mykur buka Ka bërë faj ose një gabim që dënohet.

I ka dhëmbët me bukën time Ma ka harruar të mirën që i kam bërë; është mosmirënjohës.

I kam të paka bukët I kam ditët të numëruara; më erdhi fundi; s'e kam të gjatë; jam në prag të vdekjes.

I marr bukën, të harrojë djathin I marr diçka kryesore, të harrojë diçka jo aq të rëndësishme.

I qepem me bukë në trastë (në torbë) dikujt I qepem nga pas pa iu ndarë, i qepem me ngulm.

I them bukës bukë e ujit ujë Flas shqip; flas qartë.

I zuri sytë buka (e mira) U verbua nga e mira; nuk e çmoi të mirën.

Ia ha bukën dikujt Ia marr dikujt atë që i takon; i hyj në pjesë dikujt.

Ia ha bukën gomarimospërf Është shumë i ngathët dhe i mefshtë.

Ia kërkoi (ia lypi) si një copë buke Ia kërkoi pa pikë turpi.

Ia merr pula bukën nga doramospërf Është i qullët, i ngathët e i humbur.

Janë bukë e një mielli Janë të njëllotë, të një brumi.

Ka qenë buka e fukarasë (e të varfërve) Ka ndihmuar vazhdimisht të varfrit.

Ka thelb buka*ff u* Buka që të japin vlen shumë; nuk bën të hash bukën e të përmbysësh kupën.

Kalli pa bukë Njeri i mirë në dukje, po i cekët a i zbrazët.

Kam ngrënë bukë e mjalte me dikë Kam shkuar shumë mirë me dikë.

Kemi ngrënë një furrë bukë (një thes kripë, një hambar miell) bashkë Njihemi prej kohësh; punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

Kthej bukë Shtroj për të ngrënë.

Kudo ku i thonë bukës bukë e ujit ujë Kudo ku flitet shqip; kudo ku ka shqiptarë.

Kush ha bukë, bën edhe thërrime*ff u* Mo punove do të bësh edhe ndonjë gabim të vogël; puna ka edhe ndonjë te metë të vogël.

Më bëhet zemra bukë

♦ Më gëzohet zemra; më gufon zemra; më bëhet zemra mal.

♦ Mallëngjehem; prekem shumë.

Me bukë e kripë e zemër të bardhë Me ç'të ndodhet në shtëpi; me bujari; me zemër të hapur.

Më lidhet buka (në grykë, në fyt)

♦ Nuk përcillem dot (*nga një tronditje etj.*).

♦ Më ikën fare dëshira për të ngrënë.

Më vajti buka pas kurrizit Nuk hëngra i qetë; nuk më la të ha mirë.

Më zuri dhëmbi bukë (tagji) S'jam më nevojtar; jam në gjendje më të mirë; e mora; veten ekonomikisht; u pasurova.

Më zuri sytë buka (e mira) U verbova nga e mira; nuk e çmova të mirën.

Mos pjektë dy bukë në një hi!*mallk* Mos e zëntë e nesërmja!

M'u bë buka drokth Mbeti buka në grykë; nuk më shkon buka; m'u bë buka lëmsh (komb) në grykë (*nga një lajm i hidhur, nga një hall etj.*).

M'u bë buka gjemb (gorricë) Nuk më shkon buka poshtë; më mbeti buka në grykë (*nga një lajm i keq etj.*).

M'u bë buka shirit Nuk ha bukë me qejf; ha me zor e pak e nga pak, mezi e shtyj bukën.

M'u bë buka shkarpë Mezi e kapërcej ushqimin; nuk më hahet ngaqë jam i mërzitur, i shqetësuar a i pikëlluar.

Na e la bukën*mospërf* Vdiq.

Ndjek me bukë të mykur Bëj çmos t'i prish punë (*diku*jt).

Nuk e kam në bukë S'e kam për zemër.

Nuk ha bukë ky zanat Nuk të siguron jetesën ky zanat, nuk i nevojitet kujt kjo punë; s'pi ujë.

Nuk piqet buka me shkarpa*ff u* S'mund të kryhet mirë një punë pa pasur mjetet e nevojshme.

Për një bark bukë (Fitoj) vetëm sa për t'u ushqyer.

Për një copë bukë bis (Shes, blej) fare lirë; për pak gjë.

Përzjeu bukën*etn* Hyri dhe hëngri për herë të parë te krushku i ri.

S'e ha (s'e ngjyey) turpin me bukë Nuk pranoj të turpërohem.

S'e ha bukën kot E meritoj atë që marr; jetoj me djersën time.

Shkoj në bukën time Martohem e dal më vete.

Shpjer gojën te buka e jo bukën te goja*ff u* Përpiqu, luaj këmbë e duar, puno që të sigurosh atë që të duhet.

Shtëpi buke Shtëpi mikpritëse.

Si buka që hamë Plotësisht e sigurt; pa dyshim.

Si një copë buke Pa druajtje. **Ia lypi si një copë buke** ia lypi pa pikë turpi.

S'i pjek dy bukë në një vend Është shumë i lëvizshëm.

Si plaka në mes dy bukësh Në gjendje tepër të vështirë; në një gjendje të tillë që s'di nga t'ia mbaj; shumë ngushtë.

Sikur i ka ngrënë gomari bukën Shumë i mërzhitur a i dëshpëruar.

S'ka kohë as të hajë bukë është shumë i zënë me punë; mezi merr frymë nga punët e shumta që ka.

S'më hahet buka me dikë Nuk më pëlqen të shoqërohem me dikë; nuk shkoj mirë me dikë.

S'më shkon buka Nuk më hahet.

Të jep bukë Është burim të ardhurash për të jetuar; të siguron mjetet e jetesës;

Të jep më shumë djathë (ullinj) se bukë Në vend që ta dëgjojë tjetrin e të përfitojë nga këshillat e tij, ia kthen fjalën e nuk ua vë veshin këshillave, qortimeve e vërejtjeve që i bëhen. të ndihmon, të jep dorë.

Unë me bukë ai me gurë (me bërboça) Unë me të mirë, ai me të keq.

Zi e bukës Mungesë e theksuar e bukës (ushqimit).

**

buka e botës: Është buka e botës (e shekullit, e shtegtarit) është mikpritës, bukëdhënë.

buka e kripa Gjëja kryesore, e domosdoshme.

buka e verës Ylberi.

bukë çerepi Bukë e pjekur në tavë balte. >**ÇEREP I.**

bukë derri bot (*Cyclamen neapolitanum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe vezake e me lule në ngjyrë trëndafili a të bardha, që rritet nëpër shkurre e çel në vjeshtë.

bukë dylli

♦ Rrotull dylli.

♦ *fig* Njeri shpirtbutë.

bukë dheu Plis dheu në rrënjën e një fidani a të një bime të shkukur.

bukë e bardhë

♦ Bukë gruri me miell të situr; bukë gruri me majë mielli.

♦ Bukë me miell misri të bardhë.

bukë e farme krahin *G* Bukë misri e zënë me tharm.

bukë e gjak: Ha bukë e gjak me dikë e nxjerr jetesën me shumë mund; jam në armiqësi të përhershme me dikë.

bukë e lashtë Bukë me miell të lashtash.

bukë e mbrume *ushq krahin G* Bukë e zënë me farë (me tharm).

bukë e ndorme Bukë e gatuar pa tharm.

bukë e një mielli *keq(Njerëz)* të njëllojtë; nga një brumë.

bukë e paardhur Bukë me brumë që nuk ka ardhur para se të piqet.

bukë e preme *G* Punë e mbaruar.

bukë e shuguruar *fet* Naforë.

bukë e thekërt Bukë e gatuar me miell thekre.

bukë e ujë *bis* Gjë, pyetje, problemë etj. fare e lehtë.

bukë e verdhë *krahin G* Bukë misri.

bukë e vjetër Shok a mik i vjetër.

bukë e zezë

♦ Bukë me miell gruri të pasitur.

♦ Bukë thekre.

bukë egjre Kuvend a punë pa lezet.

bukë gruri Bukë e gatuar me miell gruri.

bukë gruri safi Bukë me miell misri të papërzier me miell tjetër.

bukë mali *bot* Lakër e ëmbël; fletët përdoren për gjellë.

bukë me krunde

♦ Bukë e gatuar me krunde (*zakonisht për kafshët*).

♦ *fig* Muhabet pa kripë.

bukë me qiqra Bukë e gatuar me miell qiqrash.

*

Si bukë me qiqër me shumë kujdes.

bukë misri Bukë e gatuar me miell misri.

bukë ndore *krahin G* Bukë e ndorme.

bukë qeni

♦ Bukë e gatuar me krunde (për qentë).

♦ *bis* Njeri me të cilin nuk merrem dot vesh; njeri me të cilin nuk më shkon muhabeti.

bukë qethit *krahin G* Bukë e pjekur me saç.

bukë saçi Bukë e pjekur me saç.

bukë shtëpie Bukë e pjekur në shtëpi.

bukë thatë Vetëm bukë (*pa gjellë*). **Bukë thatë pa shamatë** *fj u*.

bukë votret *krahin G* Bukë e pjekur në vatër, në shtëpi.

rreze e bukës Cilësi e miellit të bukës.

búk•ë a² f sh ë ët ÇGrykëderdhje me baltë; deltë. **Buka e lumit.**

búk•ë a³ f sh ë ët Prekje e petës së gurit të gjuajtur rrafsh me sipërfaqen e ujit. **Bëj njëzet bukë** gjuaj petën e gurit në mënyrë të tillë që të prekë njëzet herë në sipërfaqen e ujit para se të fundoset.

bukëbár i m sh ë ët Plis dheu me bar që përdoret për të gjelbëruar lulishtet, anët e udhës, fushat e sportit etj.

bukëbárdhë mb

♦ (*Frutë*) tulbardhë; që e ka bukën, thelbin ose zemrën të bardhë.

♦ *fig* Mikpritës; bukëdhënës; zemërbardhë.

bukëbërës i m sh ë ët Bukëgatues.

bukëdér i m sh a at bot (*Cyclamen neapolitanum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe vezake e me lule në ngjyrë trëndafili a të bardha, që rritet nëpër shkurre e çel në vjeshtë.

bukëdhânë mb G>BUKËDHËNË.

bukëdhânës e mb G>BUKËDHËNËS E.

bukëdhânëvét i m iron G Njeri kurnac.

bukëdhâni•e a f G Dorëdhënie; bujari.

bukëdhénë mb>BUKËDHËNËS E.

bukëdhénës e mb Mikpritës; bujar; derëçelur.

bukëfík•e ja f sh e et >BUKËFIQ•E JA.

bukëfíq•e ja f sh e et Një rrotull e bërë me fiq të thatë, të grirë e të ngjeshur; bukë fiqsh.

bukëftóhtë mb (Njeri) që e ha bukën të ftohtë për kursim.

bukëgatónjës e mb J (Mjet) për gatimin e bukës.

bukëgatónjës i m sh - it J Njeri që zë brumin e bukës, e mbrun dhe e pjek.

bukëgatónjës•e ja f sh e et J f e BUKËGATONJËS I.

gukëgrún•e ja f sh e et G Bukë gruri (e grunjtë).

bukëhâes i m sh - it Ai që ha bukë.

bukëhalláll mb G (Njeri) që e ka hak bukën; që e fiton bukën me djersën e vet.

bukëhalláll i m sh ë ët *G* Njeri që e ka hak bukën, që e fiton bukën me djersën e vet.

bukëhalláll•e ja f sh e et *G fe* **BUKËHALLALL I.**

bukëharám e mb *keq (Njeri)* që nuk rron me djersën e vet; njeri që nuk punon dhe e ha bukën kot.

bukëharám i m sh ë ët *keq* Njeri që nuk rron me djersën e vet; njeri që nuk punon dhe e ha bukën kot.

bukëharám•e ia f sh e et *keq fe* **BUKËHARAM I.**

bukëkajúsh•ë a f sh a at *bot (Petasis officinalis)* Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të vogla, me lule të kokërrzuar e të ngjeshur rreth kërcellit,.

bukëkrúndj•e a f sh e et *ushq* Bukë e gatuar me miell të pasitur.

bukëkúq e mb (*Frutë*) me tul të kuq. **Kumbull bukëkuqe** kumbull zemërkue. **Fik bukëkuq.**

búk•ël la¹ f sh la lat *zool (Mustela vulgaris)* Sisor i vogël mishngrënës, i shkathët, me trup hollak, me qime të murrme të kuqërreme në kurriz e të bardha në bark. > **NUSELAL•Ë A; BISHTAFURK•Ë A.**

búk•ël la² f sh la lat Tufë flokësh të dredhura si kaçurrel. **I bëj flokët me bukla**

búk•ël la³ f sh la lat *bot* Kërpudhë johelmuese, e kuqërreme me tul dhe me shije të ëmbël.

bukëlél•e ja f sh e et *G* Tufë flokësh të përdredhura që malësoret e lëshojnë përmbi ballë.

bukëlép•e ja f sh e et *bot* Bimë barishtore e ultësirave bregdetare, që lulëzon gjatë dimrit; mund të përdoret për ushqim.

bukëléz•ë a f sh a at *zool* Nuselalë. > **BUK•ËL LA¹.**

búkëlz a f sh a at *zool* Nuselalë. > **BUK•ËL LA¹.**

bukëmágj•e ja f euf mjek Ënjtje nën vesh.

bukëmbël mb Mikpritës; bujar; bukëdhënës.

bukémírë mb *krahin G* Bukëdhënë; mikpritës.

bukémísr•e ja f sh e et *ushq* Bukë misri (e misërt).

bukémísh i m sh e et *ushq* Qofte me mish të grirë.

bukëndórm•e ja f sh e et *ushq J* Bukë misri e ndorme.

bukëngrânës e mb>**BUKËNGRËNËS E.**

bukëngrânës i m sh - it > **BUKËNGRËNËS I.**

bukëngrânës•e ja f sh e et *fe* **BUKËNGRËNËS I.**

bukëngrënës e mb (*Njeri*) që ha shumë bukë.

bukëngrënës i m sh - it Njeri që ha shumë bukë.

bukëngrënës•e ja f sh e et *fe* **BUKËNGRËNËS I.**

bukëpërmbýs e mb *krahin G (Njeri)* shumë i lëvizshëm; që nuk zë vend. >**ÇUKIÇ E.**

bukëpërmbýs i m sh ë ët Njeri bukëshkalë, mosmirënjohës.

bukëpërmbýstë mb (*Njeri*) bukëshkalë; mosmirënjohës.

bukëpërmbýst•ë a f sh a at *fe* **BUKËPËRMBYST•Ë I.**

bukëpërmbýst•ë i m sh ë ët Njeri bukëshkalë; mosmirënjohës.

bukëpërmýstë mb *G* >**BUKËPËRMBYSTË.**

bukëpjékës i m sh - it

♦ Njeri që gatuan e pjek bukë; furrtar.

♦ Njeri që pjek e shet bukë.

bukëpjékës e f sh e et *fe* **BUKËPJEKËS I.**

bukëplótë mb (*Kalli të lashtash*) plot me kokrra; (*arrë, bajame etj.*) me thelb të formuar.

bukëprém•ë e mb *G* Bukëshkalë; bukëpërmbys; mosmirënjohës.

bukëqúll•e ja f sh e et *Ç*

♦ Bukë e qullët që gatuhet në tepsi.

♦ *fīg* Njeri i humbur, që s'ia thotë për asgjë.

bukëqýq•e ja f sh e et Kokërr e kuqe e përnarit.

búkërndajf krahin G >BUKUR.

búkër (i e) mb krahin G >BUKUR (i e). [Cila asht ma e bukra? Njajo faqekuqja (Pop).

búk•ër ra f sh ra rat zool Nuselalë; nusemirë.

bukërréc•e ja f sh e et krahin G Bukëfíqe.

bukërríme t f sh Fundërrina të dyllit të shkrirë.

búkës e mb (Pemë) që bën kokrra të rrumbullakëta e të mbushura; me shumë tul dhe bërthamë të vogël. **Kajsi (zerdeli, kumbull) bukëse. Ulli bukës.**

bukësheqér•e ja f sh e et ushq Ëmbëlsirë e gatuar me miell, vezë e sheqer, që shtrohet në tepsi si bukë dhe piqet në furrë. >**REVANI A.**

bukëshítës i m sh - it Shitës në dyqanin e bukës.

bukëshítës e f sh - et f e BUKËSHITËS I.

bukëshkálë mb (Njeri) që nuk ia di të mirën tjetrit, që ia harron një të mirë; mosmirënjohës.

bukëshkál•ë i m sh ë ët Njeri mosmirënjohës, që s'di nder.

bukëshkál•ë a f sh a at f e BUKËSHKAL•Ë I.

bukëshkélës e mb >BUKËSHKALË.

bukëshkélj•e ja f sh e et Mosmirënjohje.

bukëshúmë mb krahin G (Tokë) prodhimtare.

bukëtár i¹ m sh ë ët vjet Bukëpjekës.

bukëtár i² m sh ë ët vjet Bujk.

bukëtár•e ja f sh e et

♦ Grua që u shpie bukën burrave në arë a në stan.

♦ Bukëpjekëse.

bukëtór•e ja f sh e et vjet Furrë buke; furrë ku piqet e shitet bukë.

bukëthýer mb J (Njeri) që bëhet shkak për grindje a ndarje.

bukëthýer i m sh - it J Njeri që bëhet shkak për grindje a ndarje.

bukëthýer a f sh a at f e BUKËTHYER I.

bukëvále si mb (Dhe) i shkrifët e i butë. **Tokë bukëvale.**

bukëvál•e a f Ç Ylber.

bukëvál•e ja f sh e et

♦ *ushq* Bukë e thërrmuar, e përvëluar me ujë të valë, me vaj ose me gjalpë dhe e përzier zakonisht me djathë; gatesë me miell misri të përzier me djathë, që përvëlohet me gjalpë.

PAPAR•E JA; VAL•Ë A.

♦ *etn* Ëmbëlsirë me kulaç të thërrmuar në ujë të valë, me gjalpë dhe me sheqer, që bëhet zakonisht në ditët e para pas lindjes së fëmijës.

♦ Dhe i shkrifët e i butë.

búkëz a¹ f sh a at

♦ Bukë e vogël, e rrumbullakët ose gjatoshe.

♦ Hoje blete a grerëzash që vjen si e rrumbullakët.

búkëz a² f sh a at

♦ Pjesë e tultë e bërthamës së disa frutave si pjeshka, kajsia etj., fara brenda lëvozhgës, thelbi i kokrrës së arrës, lajthisë, bajames etj.

bukë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) mosmikpritës; derëmbyllur; dorështrënguar.

Shtëpitë bukëzeza.

bukëzî a f Zi e bukës; qesat.

bukëz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e **BUK•OJ**.

bukëz•ój jokal óva úar Ha bukë te dikush.

bukëzúar (i e) mb Që ka ngrënë (drekë a darkë te dikush).

búkje mb

♦ (Arrë, bajame etj.) me thelb të plotë.

♦ (Frutë, perime) me shumë tul; e mbushur dhe e fryrë. **Qershi (domate) bukje.**

búkje a f sh e et bot (Juncus) Kashtë kënete me kërcell të mbushur e të butë, që përdoret për të mbuluar çatitë e kasolleve, për të bërë rrogoza etj.; kashtë frytje; lule e kësaj kashte.

buklëz•ë a f sh a at zool (Mustela nivalis)>BUK•ËL LA¹.

búklëz a f sh a at zool (Mustela nivalis)>BUK•ËL LA¹.

buklí a f sh - të krahin Katruve (shtambë) e vogël.

buklí•ë a f sh a at Ç Dry.

buklídh•ë a f sh a at Ç Kunj druri a hekuri që lidh kulaçin e zgjedhës me sirtin; kunj i shtizës së parmendës. >**QAJK•Ë A**.

buklóre mb poet (Vashë) e bukur; e hijshme si bukla.

buknór e mb G

♦ Që është si bukë, si thelb.

♦ (Tokë) prodhimtare; që jep bukë.

buk•óhem óva (u) úar

I vetv Ha bukë.

II pës e **BUK•OJ**.

buk•ój óva úar

Ijokal

♦ Ha bukë.

♦ fig Shkoj mirë me dikë; merrem vesh mirë me dikë.

♦ Shtrohem në një sofër me dikë.

♦ fig Më hahet muhabeti me dikë.

IIkal Ushqej; mbaj me bukë (dikë); i jap bukë (diku); i përgatit ushqimin (diku).

bukolík e mb let I bukolikeve; që ka të bëjë me bukoliket.

bukolík•e t f sh let Poezi bukolike, kushtuar jetës së fshatit. **Bukoliket dhe gjeorgjiket** bujqësia dhe bagëtia.

bukóll•ë a f sh a at K Enë llamarine për qumësht.

bukós kal a ur

♦ bis Bllokoj; ndërpres (ushqimin e motorit); mbuloj (zjarrin); ia zë frymën (zjarrit).

♦ Ia mbyll gojën (diku); bllokoj me argumente (dikë gjatë debatit).

bukós•em a (u) ur vetv dhe pës e **BUKOS**.

bukósje a f

♦ bis Bllokim i ushqimit të motorit; mbulim i zjarrit.

♦ Bllokim i debatit me argumente.

bukósur (i e) mb

♦ bis (Motor) i bllokuar; që i është ndërprerë ushqimi.

♦ (Zjarr) i mbuluar.

♦ Gojëmbyllur; i bllokuar.

bukré ja f sh - të ent krahin G (Luciola lusitanica)Xixëllonjë. >**BUKUREZ•Ë A**.

bukréz•ë a f sh a at zool (Martes) Nuselalë; nusemirë.

Búkri *f shkurt i* Bukurie.

buks i m sh ë ët tek Kuti e boshtit.

búksh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Grurë*) me kallirin të plotë e të mbushur; që ka bukë.

♦ *fig* I vlefshëm; i dobishëm; frytdhënës. **Punë e bukshme.**

búkthi ndajf: **Luaj bukthi** bëj një lojë, në të cilën dy fëmijë sillen për qark një rrethi me fëmijë të tjerë të ulur në karrige për të zënë karrigen që mbetet bosh tek ai që i bie shamia.

bukúar (i e) mb I ngrënë; i ngimë me bukë.

búk•ul la f sh la lat zool krahin G Bukël; nuse e lalës; nuselalë; nusemirë.

bukulér•e ja f sh e et Lende dushku.

bukulush•ë a f sh a at zool krahin G Bukël; nuse e lalës; nuselalë; nusemirë.

bukullár•enj kal a ur A Derdh.

bukullár•et vetv - ur veta III A Derdhet.

bukullár•ëm (i) me (e) mb A I derdhur.

búkur ndajf

♦ Në mënyrë të bukur; me bukuri. **Mirë e bukur. Këndoj bukur.** [Qielli, yjet dhe të tjera një nga një./ Flasin qartë, flasin bukur sa s'ka më. (NF).]

♦ Ëndshëm. [**Kurr' aq ëmbël' e bukur s'ftoj** (FN).]

♦ Shumë mirë; ashtu si duhet. **Bukur e bëre!**

♦ *tall* Shumë keq.

♦ *bis* Shumë; mjaft; fort. **Bukur i madh** shumë i madh. **Bukur mirë. Bukur fort.** [**Bukur larg Muja e ka pa,/ shokve të vet Muja u ka thanë:/ - Send i keq kjo pleqni ish kanë!** (CV).][në qoftë se për një njeri me gjatësi trupore të mesme-të naltë zakonisht mjaftojshin tetë kutë për një petk të bukur të gjanë (ZV).]

búkur (i e) mb

♦ (*Qenie, send*) me tipare të rregullta, me vija a lëvizje të harmonishme, me gërshetim të këndshëm formash, ngjyrash e tingujsh, që ngjall kënaqësi e të bën ta admirosh; i përkryer në llojin e vet. >**HIJSH•ËM (i) ME (e). Artet e bukura. Vajzë e bukur. Djalë i bukur.**

♦ Që shquhet e çmohet për përmbajtjen e lartë; që vlerësohet e pëlqehet shumë për vetitë e mira morale, për ndjenjat, për karakterin etj.; i mbushur me ngjarje e veprimtari që sjellin mirëqenie, gëzim e lumturi. **Sjellje e bukur. Zakone (virtyte) të bukura. Traditë e bukur. Jetë e bukur. E ardhmja e bukur. Lajm i bukur. Shfaqje shumë e bukur.**

♦ I dobishëm; i vlefshëm; i mbarë; i përshtatshëm. **Punë e bukur. Rast i bukur.**

♦ (*Mot*) i kthjellët, pa re; pa shi a shtrëngatë; (*det*) pa dallgë e pa erë.

♦ *iron* I keq; i pakëndshëm; i shëmtuar; i padobishëm; i pavlefshëm. **Të bukura fjalë na the! Të bukur zakon që paske mësuar!**

*

Për sytë e bukur të dikujt iron Vetëm sa për t'i bërë qejfin dikujt, jo sepse e meriton ose sepse ashtu e kërkon puna; për hatër të dikujt.

**

lëpjetë e bukur bot Bimë barishtore dyvjeçare, rreth gjysmë metri e lartë, me gjethe të gjata, me lule të vogla e të pakta, që rritet në vende të ulëta dhe lulëzon në muajt maj-gusht.

zonjë e bukur bot Helmarinë.

búkur a (e) f sh a at (të)

♦ *fil* Vetë e sendeve dhe e dukurive të zhvilluara në mënyrë të harmonishme e të përkryera në llojin e tyre, që u përgjigjen idealeve të pikëpamjeve estetike dhe që ngjallin kënaqësi e

admirim; të qenët i bukur; bukuri; ndjenjë e së bukurës. [e bukura dhe e shëmtuara, e mira dhe e keqja, e drejta dhe e padrejta, e madhërishmja dhe e çoroditura (AÇ).]

♦ *sh euf* Grykët; acarim i grykëve.

♦ *folk, mit, poet* Qenie me bukuri të rrallë.

**

E Bukura e Detit *mit* Sirena. [E bukura e detit e la mënjanë detin për mua (GjM).]

E Bukura e Dheut

♦ *folk* figurë e përrallave popullore shqiptare, e përfytyruar si vajzë shumë e bukur, e mirë dhe e dashur.

♦ *zool* Pikëlore; salamandër europiane.

E Bukura e JetësfolkA e Bukura e Dheut.

búkur i (i) m sh - it (të) Djalë a burrë i bukur. **Është i bukuri (i miri, i zgjuari, trimi) i dheut.**

**

I Bukuri i Dheutfolk Figurë e përrallave popullore shqiptare, i përfytyruar si djalë shumë i bukur, i mirë dhe i dashur.

I bukuri i unazës (i dorës) bis Gishti i katërt i dorës; gishti i unazës.

búkur it (të) as Bukuri.

bukurác e mb krahin G Bukurosh.

bukurán e mb përK Bukurosh; i pashëm. **Vajzë bukurane.**

bukuráza ndajf G

♦ Bukur; në mënyrë të hijshme.

♦ Me karar; as pak, as shumë.

búkurazi ndajf>BUKUR.

bukuré ja f sh - të ent (Luciola lusitanica)>XIXËLLONJ•Ë A. U zhduk si bukureja iku shpejt.

Bukurésht i m gjeog Kryeqytet i Rumanisë.

bukuréz•ë a f sh a at ent (Luciola lusitanica)>XIXËLLONJ•Ë A.

bukurí

I ndajf bis Shumë mirë; bukur; mrekulli. **Punët shkojnë bukuri.**

II pasth Mrekulli; shumë mirë. [- **Bukuri! Si trimat e vrave. Të lumtë dora ty edhe dyfekut i lumtë çarku!** (DhP)]

búkuri (ma së) shpr ndajf G Më bukur se gjithçka.

bukurí a¹f sh - të

♦ *nj* Të qenët i bukur; veti e asaj që është e bukur. >**BUKUR A (e).** Bukuria në jetë e në natyrë. **Bukuria vetë.**

♦ Tërësi e anëve dhe e tipareve të bukura të një qenieje a sendi, që të tërheqin e të ngjallin kënaqësi; pamje e jashtme e bukur ose cilësitë e brendshme, shpirtërore e morale të bukura.

Bukuri trupore (fizike, shpirtërore, morale). Me bukuri të rrallë. Yll nga bukuria. Humbi bukurinë. [Eposi shqiptar ka në qendër heroin e luftës, ndërsa heroi i pages, "heroi i dytë" - Halili - më shumë anon nga kulti i bukurisë. (ShS).]

♦ *kryes sh* Gjë e bukur; ajo që është e bukur; anët e bukura; pamjet tërheqëse të një vendi. **Sodit bukuritë e vendit.** [Ç'janë njato fusha andej kufinit,/ tanë veshë me blerim për bukuri? (BP).]

♦ *bis iron* E keqja më e madhe (përdoret me kuptim të kundërt nga ai që ka zakonisht kjo fjalë). **Bukuria ishte se...**

- ♦ *poet* Qenie shumë e bukur; njeri që shquhet për bukuri trupore dhe veti të larta shpirtërore.
- ♦ (*në pasthirrma*)

*

Për bukuri Shumë mirë.

bukurí a²f sh - të euf zool Nuselalë; nusëz.

bukuria e minjve euf zool >BUKURI A².

bukurín•ë a f sh a at ikt krahin G Peshk i hollë me ngjyra, deri 15 cm i gjatë, që rritet pranë brigjeve shkëmbore.

bukurisht•ë a f sh a at bot (*Bellis perennis*) Bimë barishtore e vogël e livadheve, me kërcell të hollë, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj; çel në fillim të pranverës. **LULEDEL•E JA; LULE DHENSH.**

bukurish•ë a m sh a at krahin G: Bukurisha i nanës gishti i vogël i dorës.

bukurisht ndajf Bukur; plot bukur.

bukurit•óhem G vetv dhe pës e BUKURIT•OJ. >BUKURIT•UE (me u).

bukurit•ój kal G >BUKURIT•UE (me).

bukurit•úe (me) kal óva úe G Zbukuroj.

bukurit•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Zbukurohem.

II pës e BUKURIT•UE (me).

bukuritúem (i) e (e) mb G I zbukuruar.

bukuríz•ë a f sh a at ent (*Luciola lusitanica*)>XIXËLLONJ•Ë A.

bukurmírë ndajf G Mjaftueshëm; boll.

bukur•óhem vetv e BUKUR•OJ.

bukur•ój kal óva úar Zbukuroj; stolis.

bukurósh e mb

- ♦ *përk, poet* I bukur; i hijshëm; i pashëm. **Bukuroshe e shpëlarë (pa kripë).**

- ♦ *iron* I zbrazët; i pakëndshëm; i pahijshëm; që nuk vlen për asgjë. .

bukurósh i¹m sh ë ët Djalë i bukur, i hijshëm; i pashëm.[**Bukurosh, këtu paratë dhe lëri dënglat, se s't'i ha njeri këto.** (ED).]

bukurósh i²m sh ë ët orn (*Cauda trepida*)>BISHTATUNDËS I.

bukurósh•e ja¹f sh e et Vajzë a grua e bukur, e hijshme, e pashme. **Bukuroshja e vjetit G** konkurs i bukurisë femërore (*në Malësi të Madhe*).

bukurósh•e ja²f sh e et zool Nuselalë; nusemirë.

bukurshkrím i m

- ♦ Mënyrë shkrimi e bukur, e rregullt dhe e qartë; shkrim i bukur. **Shkruaj me bukurshkrim.> KALIGRAFI A.**

- ♦ Lëndë mësimore, në orët e së cilës nxënësit mësojnë të shkruajnë bukur. Fletore bukurshkrimi.

bukurshkrónjës i m sh - it vjet Njeri që shkruan bukur, në mënyrë të rregullt e të qartë.

bukurshqiptím i m gjuh Shqiptim i qartë, i bukur e i saktë i fjalëve. >**ORTOEPI A.**

bukurtingëllím i m gjuh Tingëllim i bukur e i pëlqyeshëm i fjalëve ose i fjalive, për shkak të tingujve a të fjalëve që i përbëjnë. >**EUFONI A.**

bukurtingëllúes e mb

- ♦ *gjuh* Që hyn ndërmjet dy tingujsh për të krijuar një shqiptim të lehtë e të bukur.

- ♦ Që është i bukur e i pëlqyeshëm (për shqiptimin e tingujve). **Shqiptim**

bukurtingëllues.>EUFONIK.

bukurúar (i e) *mb* I zbukuruar; i stolisur.

bukurúsh i *m sh ë ët* > **BUKUROSH I.**

bukurúsh•e *ja f sh e et f e* **BUKURUSH I.**

bukurúsh•ë *a f sh a at* > **BUKUROSH•E JA.**

bukurazní a *f libr* Bukurtingëllim.

bukurzanór e *mb gjuh libr* Bukurtingëllues.

búla-búla

I *ndajf* Me (shumë) bula.

II *mb* Që ka bula. **Fytyrë bula-bula.**

Bulár a *f astr A* Ylli Polar.

bulárc i *m sh ë ët* > **BULARËS I.**

bularéc i *m sh ë ët* Gjuhëz e ziles, e këmborës.

bulárës i *m sh - it* *tek* Kunj hekuri i shkurtër dhe i hollë, që e përdorin argjendarët për të rrahur paftat e arit në gropëzat e një pllake e për t'u dhënë atyre trajtë gjysmëkupëze.

bularí a *f A* Bujari.

bularí•s *jokal ta tur* > **BULARIT.**

bularít *jokal a ur* > **BULURIT.**

bulás kal a ur Shartoj (*fidanët e ullirit*).

bulásj•e *a f sh e et* Shartim (*i fidanëve të ullirit*).

bulásur (i e) *mb (Fidan ulliri)* i shartuar.

bulb i *m sh e et*

♦ *bot* Pjesë e trashur e kërcellit të disa bimëve barishtore në trajtën e kokës së qepës e me fletë të tulta. **Bulbi i qepës (zambakut).** Gjethet e bulbit.

♦ *anat* Pjesë e zgjeruar në trajtë qepujke e disa indeve ose organeve. **Bulbi i trurit. Bulbi i flokut. Bulbi i pendëve. Bulbet e ballit. Bulbi i syrit** kokërdhoku.

♦ Pjesë e fryrë e termometrit, që mban zhivën ose alk(o)olin.

búlbe *mb:* **Dardhë bulbe** dardhë e madhe, gjatushe, me tul të butë.

búlbe•ë *a f sh a at* *bot K (Alliaria officinalis)* Bimë barishtore dyvjeçare, me kërcell të drejtë, 30 cm deri 1 m të lartë, që nxjerr lule të vogla të bardha dhe mban erë si hudhra. >**BORZ•Ë A.**

bulbëri a *f* Begati; bollëk; shumicë; pasuri.

bulbërim i *m* > **BULBËRI A.**

bulbër•ón *jokal ói úar veta III*

♦ Del me shumicë, shpërthen; vjen në sasi të madhe. **Bulbëroi pylli. Bulbëruan** gjethet.

♦ Gumëzhin; buis; gëlon. **Bulbërojnë fëmijët.**

búlbërt (i e) *mb* I shumtë; i bollshëm; i begatshëm; që vjen me shumicë.

bulbór e *mb*

♦ *bot (Bimë)* me bulb.

♦ *anat* I bulbit; në trajtë bulbi; që ka të bëjë me bulbin, që lidhet me bulbin. >**QEPOR E. Nerv bulbor. Qendër bulbore. Paralizë bulbore. Pjesë bulbore e nervit.**

bulbúl i *m sh a at* *krahin G* Bilbil.

bulcíq e *mb (Frut)* i squllur; i pjekur tepër.

bulcíqet *vetv (Fruti)* squllet; piqet tepër.

bulcí a *f sh - të*

♦ Pjesa e butë e faqes së njeriut që nga mollëza deri te nofulla e poshtme; ana e brendshme e faqes që nga buza deri te veshi. **Fryj bulcité.**

♦ *bis* Aq ushqim sa merr një anë e gojës. **Ha me të dyja bucité.**

bulçél•ë (me) *jokala ë G (Lulja)* nxjerr bulat e para; mugullon.

bulçím i¹m Vapë e madhe e mbytëse. >**UF•ËM MA; ZABULLIM•Ë A; ZAGUSHI A.**

bulçím i²m sh e et Telash; hall; kasavet.

bulçím i³m G Burim i (dalje) e ujit si gurrë.

bulçít•ë (me) *jokal i ë G* Gjëmon; buçet.

bulçítës e mb G Gjëmues; buçitës.

bulç•úe (me) *jokal ói úe G (Uji)* buron si gurrë.

buldoekskavatór i m sh ë ët tek Buldozer e ekskavator; pajisje gjërmuese-shtytëse.

buldozér i m sh ë ët Traktor me një thikë të gjerë e të fortë përpara, që shërben për të gërryer, për të sheshuar ose për të shtyrë dherave. **I vë buldozerin diçkaje** e bëj rrafsh; e rrafshoj krejt.

buldozeríst i m sh ë ët Ai që punon me buldozer, që nget buldozerin.

buldozeríst•e ja f sh e et f e **BULDOZERIST I.**

buléc i m sh a at anat bis Cipë dhjami që mbulon të përbrendshmet e barkut (*të njeriut, të kafshës*).

buléd•ër ra f sh ra rat Kërpudhë e madhe që rritet në drurë, thahet dhe përdoret për eshkë.

buleríc•ë a f sh a at krahin G Bucelë e vogël për të bartur qumësht prej bjeshke.

bulésh mb m J (Burrë) leshtor. >**KATALESH.**

bulésh i m sh ë ët J Burrë leshtor, me shumë lesh në trup.

bulét•ë a f sh a at bis > **BILET•Ë A.**

buletín i m sh e et

♦ Njoftim i shkurtër zyrtar për një ngjarje, çështje a punë, që ka rëndësi shtetërore a shoqërore; kumtim i përmbledhur rreth diçkaje të rëndësishme; fletë a broshurë që përmban një njoftim të tillë a disa kumtime të tilla ose udhëzime për çështje me rëndësi dhe që u drejtohet lexuesve të caktuar. **Buletin shëndetësor (meteorologjik). Buletin ditor. Buletinet e luftës. Buletini i lajmeve. Buletin për përdorim të brendshëm.**

♦ Botim periodik i një institucioni shkencor a një institucion tjetër, ku përmbledhen studimet kryesore në fushën përkatëse; përmbledhje periodike studimesh. **Buletin shkencor (bibliografik). Buletin për shkencat shoqërore (shkencat e natyrës, për shkencat mjekësore).**

♦ *vjet* Fletë votimi. **Buletin i pavlefshëm. Buletin i bardhë** fletë votimi e paplotësuar.

bulevárd i m sh e et Rrugë e gjerë, e shtruar e me këmbësore, zakonisht me drurë anash a në mes, që përshkon pjesën qendrore ose lagjet kryesore të qyteteve të mëdha; shëtitore. **Shëtit në boulevard. Bredh boulevardeve** *keq* bredh rrugëve. [Fshiu avullin e qelqit me dorë dhe vuri re se Bulevardi i Madh, si zakonisht në kësi rastesh ishte i zbrazët. (IK).]

♦ *keq* Diçka që u përshtatet shijeve të ulëta e pa vlerë; diçka e përciptë. **Gazetë (letërsi) boulevardi. Shoqëri boulevardesh.**

*

Ma bëri boulevard Ma paraqiti diçka si shumë të lehtë për t'u kryer; ma bëri shesh me lule.

**

letërsi boulevardesh Letërsi e lehtë, zbavitëse.

búl•ë a¹f sh a at

♦ *bot* Syth bimësh, mugull.

♦ *bio* Syth që del te disa qenie, prej të cilave zhvillohet qenia e re.

♦ Pikë uji, shiu, djerse etj.

♦ Flluskë e vogël ajri.

♦ *anat* Pjesë e varur e butë e veshit të njeriut dhe disa shpendëve.

- ♦ *anat* Pjesë e tultë e gishtit; mollëz e gishtit.
- ♦ Lungë e rrumbullakët dhe e fryrë; puçërr e madhe. **Më doli një bulë.**
- ♦ Pjesë e disa frutave, që ndahen në copa të veçanta e të shkëputura; thelb. **Bulë shege** thelë shege. **Bulë arre** thelb arre.

*

Bulë e flori Shumë i vlefshëm; (*shiu në kohën e duhur*) s'ka të çmuar.

búl•ë a²f sh a at krahin G Bisht i cigares.

bulëmádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

- ♦ (*Shi*) me pika të mëdha.
- ♦ (*Degë e re*) me sythë a muguje të mëdhenj.

bulëvésh•ë a f kryes sh a at Verzë e peshkut.

búlëz a¹f sh a at

- ♦ *zvog e* **BUL•Ë A¹**. Pikë e vogël. [Çdo bulëz djerse më duket si një yll/ në qiellin e kulluar pa kufi (BXh).]

búlëz a²f sh a at muz Njësi e thjeshtë e melodisë, e përbërë nga një masë e vetme; grup tingujsh melodikë rreth një theksi. >**QELIZ•Ë A**.

bulëzím i m sh e et

- ♦ Mugullim i sythit të bimës.
- ♦ Mbirje e farës.
- ♦ *fig* Shpërthim i diçkaje të re.

bulëz•óhet úa (u) úar *vetv dhepës e* **BULËZ•ON**.

bulëz•ón ói úar

I *jokal veta III*

- ♦ (*Bima*) lëshon sytha; (*sythi*) mugullon.
- ♦ (*Fara*) mbin.
- ♦ Del pika-pika; nxjerr bula; lëshon bulëza; bulon.

II *kal bujq E* lë të mbijë (*farën*).

bulëzúar (i e) mb

- ♦ (*Syth*) i mugulluar.
- ♦ (*Farë*) e mbirë.
- ♦ I mbushur me bulëza.

bulëzúes e mb Që bulëzon; që nis të dalë, të rritet. **Kraharori bulëzues i vashës.**

búl•ë a f sh a at krahin vjet >**GJERDEK U**.

bulgarí a f sh - të muz etn Vegël me katër tela.

búlgër i m bot (*Quercus trojana*) Qarr i kuq; qarr mali. >**BUJG•ËR RI**.

búlgëz a f sh a at zool krahin G Bukël; nuselalë.

bulgrél•ë a f sh a at ushq G Komposto.

búlgj•ër ri em bot (*Quercus trojana*) >**BUJG•ËR RI**.

**

bulgjër i ashpër bot (*Quercus conferta*) >**BUNGKEQ•E JA**.

bulí ni m sh j jt bot (*Ulmus levis*) Vidh i zonave kënetore e bregdetare.

bulím i m sh e et > **BULËZIM I**.

bulín•ë a f sh a at tek Pajisje metalike me majë të fortë për hapjen e vrimave.

buliním i m sh e et tek Hapje vrimash me bulinë.

bulin•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BULIN•OJ**.

bulin•ój kal óva úar *tek* Hap vrima me bulinë.

bulinúar (i e) *mb tek I punuar me bulinë.*

bulír•e ja f sh e et krahin G Bucelë.

bulír•ë a f sh a at krahin Bucelë.

buljér•e ja f sh e et Bucelë.

buljér•ë a f sh e et Bucelë. [**Buzë mbramje me buljere në krah** (EK).]

bulk u¹ m G>BUJ•K U. [**tu' i dhanë bulkut shum mërzi** (GjF).]

bulk u² m sh e et ent(*Gryllus domesticus*, *Gryllus campestris*)>**BURKTH I.**

bulkarák u m sh ë ët bot>BUJG•ËR RI.

búlk•ë a f sh a at K Dele leshtore.

búlkëz a f sh a at zool G Nuselalë; nusmirë.

bulk•óhem vetv G >BULK•UE (me u).

bulktár i m sh ë ët krahin Bujk.

bulkth i m sh e et ent (*Gryllus domesticus*, *Gryllus campestris*) Kandërr si karkalec, që rron në vrima të mureve ose dheut dhe natën nxjerr një zë si të gjinkallës. [**Zëri i bulkthave/ i rrënoi kështjellat e dimërosura/ në dejet e mi** (VO).]

**

bulkth i fushës (i fushave) ent (*Gryllus campestris*).

bulkth i shtëpisë ent (*Gryllus domesticus*).

bulk•úe (me u) vetvóva (u) úe G Lakohem prej peshës.

bulkúem (i) e (e) mb G I lakuar prej peshës.

bulm•éhet G pës e BULM•EJ. > BULM•YE (me u).

bulm•éj kal G >BULM•YE (me).

bulmét kal a ur Gatuaj me yndyrë; mëlmej (*gjellën*).

bulmét i m sh ra rat

♦ Prodhime, si djathi, gjalpi, gjiza, kosi etj., që nxirren nga përpunimi i qumështit. (**Dyqan (punishte) bulmeti. Enët e bulmetit. Shtie bulmetrat për dimër.**

♦ *fig* Fryt; dobi; gjë e dobishme; përfundim i mirë; bereqet, bukë. **Muhabet pa bulmet.**

*

Ai stan atë bulmet ka mospërf Nga i keqi mos prit gjë të mirë.

**

Bulmet hudhrashiron Punë e kotë, punë boshe, diçka pa vlerë.

bulmét•em vetv a (u) ur Ha pak; vë në gojë diçka; burbuletem.

bulmetór i m shë ët Njeri që merret me përpunimin e bulmetit në punishtet e qumështit.

bulmetór e mb

♦ Që përpunon a shet bulmet; që ka të bëjë me bulmetin.

♦ > **BULMETSH•ËM (i) ME (e).**

bulmetór•e ja¹ f sh e et Dyqan bulmeti.

♦ Punishte për përpunimin e qumështit; punishte bulmeti.

bulmetór•e ja² f sh e et f e BULMETOR I.

bulmétsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Lopë, dele, dhi*) që jep shumë qumësht; qumështore.

♦ (*Qumësht*) i yndyrshëm; (*gatesë*) me shumë bulmet.

♦ *bis* I frytshëm; frytdhënës; i bereqetshëm. **Punë e bulmetshme.**

bulmétur (i e) mb (*Gatesë*) e ndrequr me yndyrë; e mëlmyer.

bulom•óhet pavet dhe pës e BULM•OJ.

bulm•ój kal óva úar Gatuaj me yndyrë; mëlmej (*gjellën*).

bulmúar (i e) *mb (Gatesë)* e ndrequr me yndyrë; e mëlmyer.

bulm•ýe (me) *kal éva ýe G*

♦ Ndreq (*gatesën*) me yndyrë; bulmoj; mëlmej.

♦ *fig* I jap shije (*bisedës*).

♦ *euf* E rrej; e gënjej (*dikë*).

bulm•ýe (me u) *G pës e BULM•YE (me).*

bulmýem (i) e (e) *mb G (Gatesë)* e ndrequr me yndyrë.

bul•ó *kal G >BUL•UE (me).*

bulók u *m sh ë ët* Ledh dheu.

bulón i *m sh a at* *tek* Bosht i vogël metalik, me një kokë dhe me disa vjaska ku vidhohet dadoja a kundërvidha, i cili shërben për të mbërthyer fort pjesë të ndryshme. **Shtrëngo** *me bulona* *diçka.*

bul•ón *jokal ói úar veta III*

♦ *> BULËZ•ON.*

♦ Nxjerr flluska të vogla; del flluska-flluska.

♦ *fig* Nxjerr krye; nis të dalë. [**Bulon afshi/ te llërë e bardhë e krahut tënd!** (ShM).]

bulós *kal a ur* Zmbraps; kthej mbrapsht.

bulós *j•e a f sh e et* Zmbrapsje; kthim mbrapsht.

bulqí a¹ *f sh - të* Të lashta të pakorrura.

bulqí a² *f*

♦ Bujqësi.

♦ *përmb* Bujq.

bulqizák e *mb* I Bulqizës; që ka të bëjë me Bulqizën, me banorët a vendësit e saj.

bulqizák u *m sh ë ët* Banor a vendës i Bulqizës.

bulqizák•e *ja f sh e et f e* **BULQIZAK U.**

bulqíz•ë *a f sh a at* Çiflig; fermë.

bulsím i *m G* Burim i ujit; dalje a rrjedhje e ujit.

buls•ón *jokal G >BULS•UE (me).*

buls•úe (me) *jokal ói úe G (Uji)* buron; rrjedh.

bulshí a *f sh - tëG*

♦ Bulçi. **Bulshia e thiut** hamës i madh. **Fryj bulshitë** ha me të dyja bulshitë, duke e mbushur gojën tepër.

♦ (Një) gjerbë; hurbë (*kafë etj.*).

bulshifrýtë *mb G*

♦ (*Njeri*) me bulshi të fryra.

♦ *fig* I zemëruar; i mërishëm.

bulshióç e *mb G* Bulçimadh; që ka bulçi të fryra, të mëdha.

bulshióç i *m sh a at G* Njeri me bulçi të fryra, të mëdha.

bulshióç•e *ja f sh e et G f e* **BULSHIOÇ I.**

bulshivárë *mb G*

♦ (*Njeri*) me bulçi të varura.

♦ *fig* I mërziur; buzëvarur.

bultím i *m bujq krahin G* Mbjellje përsëdyti e arës që nuk ka zënë fara.

bultís *kal G >BULTIS•Ë (me).*

bultís•ë (me) *kala ë G* I vë vulën (*diçkaje*).

bultís *j•e a f sh e et G* Vulosje.

bultísun (i e) *mb* G I vulosur; që i është vënë vula.

bult•óhet *krahin* G *pavet dhe pës e* **BULT•OJ.** >**BULT•UE (me u).**

bult•ój *kal krahin* G >**BULT•UE (me).**

bult•úe (me) *kal óva úe bujq krahin* G Mbjell përsëdyti (*arën që nuk ka zënë fara*).

bult•úe (me u) *bujq krahin* G *pavet dhe pës e* **BULT•UE (me).**

bultúeme (e) *mb bujq krahin* G (*Arë*) e mbjellë përsëdyti meqë nuk ka zënë fara e parë.

bulth i *m sh ë ët ent* >**BULKTH I.**

bul•úe (me) *kal dhe jokal óva úe* G Capoj; punoj me capë (*arën*).

bulúk u *m sh ë ët Ç* >**BYLYK U.**

bulukçi u *m sh nj njtë Ç* Kryetar familjeje me shumë anëtarë në ngarkim.

bulukçinj të Ç sh i **BULUKÇI U.**

bulurí (me) *jokal u - G* > **BULURI•N.**

bulurím•ë a f sh a at Pallmë e gjedhit.

bulurí•n jokall u rë (*Gjedhi*) pëllet.

bulurí•s jokall ti tur > **BULURIT.**

bulurít jokall i ur > **BULUR•ON.**

bulurítj•e a f sh e et > **BULURIM•Ë A.**

bulur•ón jokall ói úar *veta III*

♦ (*Kau, demi*) pëllet, ulërin; bërlyket.

♦ *fig* Buçet; uturin. **Bulurojnë valët e detit (grykat e maleve).**

bulzúes e *mb* I mbushur; toplotak.

bullafíq kal a ur E fryj; e bëj bullafíq (*fëmijën*).

bullafíq e *mb* I shëndoshë nga trupi e i fryrë në fytyrë; i fryrë e jo i hijshëm; **Fëmijë bullafíq.**

Me fytyrë bullafíqe.

bullafíq•em vetv a (u) ur Fryhem; bëhem bullafíq.

bullafíqur (i e) *mb* I fryrë; i bërë pa lezet; shëndoshje pa hijeshi.

bullák•e ja f sh e et K

♦ Vend me ujë.

♦ Pellg.

♦ Pus.

bullamáç e *mb* (*Bukë*) e qullët; e papjekur mirë.

bullamáç i *m krahin* Qull për të ushqyer bagëtinë a për shpendët, që bëhet me miell, me krunde, me copa bukësh e me ujë ose me miell misri të përvëluar me ujë.

bullán i *m sh a at etn K* Djalë i vogël që e vënë nën duvakun e nuses kur e marrin për në derë të dhëndrit.

bullánd•ër ra f sh a at G

♦ Gropë e thellë me shtjella në lumë.

♦ >**BULLËND•ËR RA.**

bullán•ër ra f sh ra rat *krahin* G Gropë e thellë me shtjella në lumë.

bullár i *m sh ë ët*

♦ *zool* (*Pseudopus apus*) Reptil gjer 90 cm i gjatë, si gjarpër, me këmbë të rrëgjua; ushqehet me butakë dhe me minj, zogj etj.

♦ *keq* Ngalakaq; njeri trashaman. **Mos më shih si bullar!**

bullár•e ja f sh e et *keq* Grua a vajzë ngalakaq a trashamane.

bulldúq e *mb krahin* G (*Fëmijë*) bullafíq.

bulldúq i *m sh a at krahin* G Djalë bullafíq.

bulldúq•e *ja f sh e et krahin G* Vajzë bullafiqe.

bulléc *e mb krahin G* >**BULLAFIQ E; BULLDUQ E.**

bullédër *mb krahin G* Shumë i tharët; shumë i athët.

bulléd•ër *ra¹f sh ra rat*

♦ *bot (Fomes formentarius)* Kërpudhë e madhe që mbin në trungjet e aheve; përdoret për të bërë eshkë; kërpudhë eshke.

bulléd•ër *ra²f sh ra rat keq* Grua trupmadhe dhe e shëndoshë.

bullétër *si mb* Sharmë i thartë. **Kumbull (kos, narden) bulletër.**

bullét•ër *ra f* Uthull e fortë.

búll•ë *a¹f sh a at vjet*

♦ *etn* Grua që zbukuron e stolis nusen ditën e dasmës dhe e përcjell deri në derë të burrit.

♦ Grua myslimane e mbuluar për të dalë nga shtëpia.

búll•ë *a²f sh a at* Bulë e papës.

búll•ë *a³f sh a at Ç* Dhi me trup të zi e turi të bardhë.

bullénd•ër *ra¹f sh a at* Banjë me ujë të ngrohtë e me kripë për këmbët etj.

bullénd•ër *ra²f sh a at*

♦ Llum i vajit që mbetet në fund të enës; llurbë; lëng i trashë e i papastër; mbeturinë, fundërri.

Bullëndër vaji. Bullëndra e enëve. Bullëndra e finjës. Bullëndër mielli.

♦ *keq* Llum, fundërri.

bullfúcko *ja f sh - t krahin (Njeri)* që ha ç't'i vësh përpara, pa i bërë naze ushqimit.

bullgár *e mb* I Bullgarisë; që ka të bëjë me Bullgarinë, me banorët a vendësit e saj.

bullgár *i m sh ë ët* Banor a vendës i Bullgarisë.

bullgár•e *ja f sh e et f e* **BULLGAR I.**

bullgárçe *ja f bis* >**BULLGARISHT•E JA.**

bullgárçe *ndajf bis* >**BULLGARISHT.**

bullgarí *a f sh - të* Llautë katërtelëshe.

bullgarísht *ndajf* Në gjuhën bullgarëve.

bullgarísht•e *ja f* Gjuhë e grupit të sllavishtes jugore që flitet në Bullgari; gjuhë zyrtare e Bullgarisë.

bullíc•ë *a¹f sh a at G* > **BUALLIC•Ë A.**

bullíc•ë *a²f sh a at bot K(Datura stramonium)* Bimë barishtore e helmët, 0.5 - 1.5 m e lartë, me lule si zile, me frytin me gjemba të dendur dhe me gjethe vezake e të dhëmbëzuara thellë, të cilat përdoren për mjekimin e astmës, të plagëve etj. **TATULL A; LULE BUALLI.**

bullnís *jokal krahin G* >**BULLNIS•Ë (me)**

bullnís•em *vetv krahin G* >**BULLNIS•Ë (me u).**

bullnís•ë (me) *jokal a ur krahin G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më ndodh a më gjen një hall a fatkeqësi.

bullnís•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* I gjendjem dikujt në nevojë.

bullnísj•e *a f sh e et krahin G* Hall a fatkeqësi që me gjen të papërgatitur.

bullnísun (i e) *mb krahin G* I zënë befaz në një hall a fatkeqësi.

bulló•g u m sh gje gjet *mit* Folë e dragoit.

bullóm•ë *a f sh a at Ç* Plaçkë e zezë e qëndisur, që venë gratë muhamedane në krye.

bullón *i m sh a at tek* >**BULON I.**

bullónj•ë *a f A* Përqindje interesi.

bullós•em *vetv a (u) ur veta III Ç (Gruaja myslimane)* mbulohet para se të dalë nga shtëpia.

bullósj•e *a f Ç* Mbulim i grave myslimane.

bullósur (e) *mb Ç (Grua myslimane)* e mbuluar.

bullubrëshk•ë *a f sh -a at keq* Grua e shëmtuar, e veshur në mënyrë tepër të stërholuar dhe e stolisur pa shije.

bulluçin•ë *a f sh a at etn K* Gra që shkojnë me qerre të marrin nusen.

bull•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Bima)* mugullon; zë të mbijë.

bullúem (i) e (e) *mb G (Syth)* që mugullon.

bullúem it (të) *mb G* Mugullim i bimës.

bullufí *a f sh - të* Ënjtje; fryrje.

bullufíq e *mb I* ënjtur; i fryrë.

bullufíq *jokal a ur* Ënjtet; fryhet.

bullufíqj•e *a f sh e et* Ënjtje; fryrje.

bullumúq e *mb K (Fëmijë)* topolak; i shëndetshëm.

bullúng•ë *a f sh a at*

♦ Xhungë në trup a në kokë, e shkaktuar nga ndonjë goditje ose sëmundje. **Iu bë një bullungë.**

♦ Gungë në trung të drurëve. **Bullungat e lisit.**

♦ Gungë në enë prej metali e shkaktuar nga ndonjë goditje a përplasje. **Kazan me bullunga.**

bullúr i m sh e et krahin E keqe; barrë e padëshiruar; bela, taksirat. **Më zuri bulluri.**

bullúsht•ër ra f sh ra rat bot K Lakër e egër; sallatë e egër.

bullút i m Pije e keqe, e lirë.

bum

I *onomat* Tingull i shpërthimit a goditjes së fortë.

II *si kallëzues* Shënon veprim të papritur. **Kur bum! ia behu në derë ai** veç kur mbërriti në derë. **Ia tha bum** ia tha papandehur.

III *si pj* Përdoret si fjalë nxitëse.

*

Bam e bum Jap e marr nga të gjitha anët; bëj ç'është e mundur; përpiqem me të gjitha forcat.

bum i¹ m sh e et ek Rritje e menjëhershme dhe e përkohshme e prodhimit, që bëhet në mënyrë jo të natyrshme e me spekulime të shumëllojshme, me qëllim që të përballohet kriza ekonomike.

Periudhë e bumit dhe rënies.

bum i² m sh e et G Majë e gjethes.

bumák e *mb krahin G I* çalë; topall.

bumáll•ë *a f sh a at ent krahin G* Bruç.

**

bumallë toke krahin ent G Zhuzhak.

bumár i m sh ë ët ent Greth.

bumbág•ëll lla f sh lla llat

♦ Grykëse.

♦ Qafore.

bumbák u m A Pambuk.

bumbáll•ë *a¹ f sh a at ent (Blata orientalis)* Kacabu i zi, që rri nëpër vrimat e mureve dhe del natën për të kërkuar ushqim.

bumbáll•ë *a² f sh a at bis anat* Nofull e njeriut.

bumbár i m sh ë ët ushq

♦ Gjellë me të brendshmet e bagëtive.

♦ Zorrë të mbushura me mëlçi, erëza etj. e të pjekura në hell a në furrë; kukurec.

♦ Plëndës i mbushur me oriz, me copëza mëlçish e me rrush të thatë.

♦ Qofte me oriz.

bumbárdh•ë a *f sh a at vjet usht* Top i rëndë me mbushje nga gryka, për të rrahur muret e kështjellave. >**BOMBARD•Ë A.**

bumbardh•úe (me) kal óva úe *vjet usht G* Rrah me bumbardhë (*muret e kështjellës*).

bumbardhúem (i) e (e) mb *vjet usht G (Kështjellë)* e rrahur me bumbardhë.

bumbashár e mb *krahin* Topolak; rrumbullak.

búmb•ehet vetv *ýe (u) ýer* Bymehet; fryhet.

bumb•éj kal éva ýer Bymej; fryj.

bumbésk•ë a *f sh a at* Syth plot lëng (*i bimës*).

búmb•ë a *f sh a at* Syth plot lëng > **BUMBESK•Ë A.**

bumbëz•ón¹ *jokal ói úar veta III (Bima)* nxjerr sythë; mugullon.

bumbëz•ón² *jokal ói úar veta III (Uji etj.)* shpërthen; del çurg, me vrull

bumbëz•úa vetv *úa (u) úar (Bima)* mugullon; nxjerr sythë; (*sythi*) mbushet me lëng.

bumbëzúar (i e)¹ mb (*Syth*) i fryrë; i mugulluar.

bumbëzúar (i e)² mb (*Ujë*) që del me çurg, me vrull.

bumbíl i *m sh ë ët m sh a at orn (Luscinia megarhynchos)* Bilbil.

bumbím i *m K* Bymim; ënjtje.

búmbj•e ja *f sh e et* Gjëmim; uturimë.

bumb•óhet vetv *veta III dhe pës e* **BUMB•OJ.** >**BUMB•UE (me u).**

bumb•ón¹ *jokal ói úar veta III*

♦ Gjëmon; uturin.

♦ Del me forcë; gufon.

bumb•ón² *jokal ói úar veta III (Bima)* mugullon; bumbëzon; nxjerr sythë.

bumbllakz•úe (me u) vetv *úe (u) úe veta I sh G* Grumbullohem; shkojmë grup.

bumbós kal *a ur* Mbyt; murkulloj; i zë frymën.

bumbós•em a (u) ur

I vetv Mbytem; bllokohem; më zihet fryma.

II *pës e* **BUMBOS.**

bumbósur (i e) mb *I* bllokuar; pa ajër; frymëzënë.

bumbrék u *m sh ë ët* > **BUBUREK U.**

bumb•úe (me) kal óva úe *K* Bymej; fryj; mbufat (*dërrasat, enët prej druri në ujë*).

bumb•úe (me u) *úe (u) úe K I* vetv *veta III (Dërrasa, ena prej uji)* bymehet; fryhet; mbufatet (*në ujë*). **II** *pës e* **BUMB•UE (me).**

bumbúem (i) e (e) mb *K (Dërrasë, enë druri)* e bymyer; e fryrë; e mbufatur (*në ujë*).

bumbulësh•ë a *f sh a at Ç* Vogëlushe e bukur.

bumbullák e mb (*Zhurme*) uturitëse.

bumbullí (me) *jokal u - G* > **BUMBULL•ON.**

bumbullím•ë a *f sh a at* Bubullimë; gjëmim.

bumbull•ón *jokal ói uar* Bubullin; gjëmon. [**shkrep rrufeja, bumbullon pa da dhe rruzullimi mbarë gjëmon ... (KM).**]

bum-búm e *m sh - et* Zhurmë daullesh, tupanësh etj.

bumbýer (i e) mb *I* bymyer; i fryrë.

búm•e ja *f sh e et bis G* Bombë.

bumeráng u *m sh ë ët* Copë druri me dy krahë në kënd të gjerë, që kthehet mbrapsht kur gjuhet.

bumés•ë a *f sh a at J* Syth i bimës.

búmj•e ja *f sh e et bis G* Bombë.

búmle *mb (Fëmijë)* topolak.

bum•ón *jokal G >BUM•UE (me).*

bum•úe (me) *jokal ói úe G (Kroi)* ushton; gjëmon.

bumulí a f sh - të bot *G Gogliq.*

bumurím•ë a f sh a at *G*

♦ Bubullimë. **Me gjamë e bumurimë.**

♦ Murmurimë.

bumur•ón *jokal ói úe veta III G >BUMUR•UE (me).*

bumur•úe (me) *jokal ói úe veta III G*

♦ Bubullon.

♦ Murmurin.

bumurúes e mb *G*

♦ Bubullues; që bumuron.

♦ Murmuritës.

bun i¹ m sh e et *G*

♦ Kasolle e vogël, e mbuluar me dërrasa e me gjethe, që ngrenë barinjtë në stanet ku bjeshkojnë. **>TËBAN•Ë A.**

♦ Vathë e dhenve në bjeshkë.

♦ Truall i tëbanave në bjeshkë; tbanishtë; telë.

♦ Shtëpi e ulët e ndërtuar me gurë të palidhur me gëlqere.

bun i² m sh e et krahin *G*

♦ Strofkë.

♦ Folë kandrrash. **Bun grethi (mizash).**

♦ Kotec pulash.

bunácë *si mb* Shumë i errët, i zi sterrë. **Qie**ll (natë) **bunacë.**

*

U bë bunacë

♦ (*Gruas*) iu rrit barku nga barra.

♦ U fry, u bë kacek nga të ngrënët.

bunác•ë a f

♦ Det fare i qetë para ose pas stuhisë; gjendje qetësie e detit, pa erë e pa lëvizje të ujit. **Det me bunacë. Fillon bunaca. Bie deti në bunacë.** [Në bunacë e në furtunë/ Të këndoj siç më ka hije (LP).]

♦ Ujë i ndenjtur, ujë amull; ligatinë. **Tokë bunacë.**

♦ Errësirë e madhe natën ose kur koha është e vrenjtur; errësirë në pyll të dendur etj. **Bunaca e natës. Ra bunaca.**

♦ *fig* Qetësi; kohë pa trazime; amulli. **Çaste bunace.**

bunák u m sh ë ët K Dru që mbështetet mbi dy urëzat e oxhakut për të mbajtur drutë e tjerët të vatrës. **ANC•Ë A; UNAK U.**

bunár i m sh ë ët vjet

♦ Pus uji. **Ujë bunari.**

♦ Krua; burim. Bunar i ftohtë.

♦ Pellg që formohet nga grumbullimi i ujit të rrjedhshëm. Bunar për ujitje.

*

Sikur ra në bunar (*U zhduk*) pa lënë asnjë gjurmë, sikur ra në pus.

bunár•enj kal a ur A Njom (*butet*) me ujë që të fryhen fletët.

Bundestág *u m* Dhomë e Ulët e parlamentit gjerman.

Bundesvér *i m* Forcat e Mbrojtjes Federale të Gjermanisë.

búnd•ë *a¹f sh a at* Erë e fortë me lagështirë.

búnd•ë *a²f* Të ftohtë e shkaktuar nga puna në mjedis me lagështirë; rrufë e keqe.

búnd•ë *a³f* Myk i bimës; sëmundje si pajagë që u bie disa bimëve nga lagështira e tepërt.

búnd•ërrrra *f sh rra rrat zool (Mustela putorius)* Gjitar i egër sa një shqarth, me hundë të ngritur, me lëkurë në ngjyrë të çelur në pjesën e sipërme dhe të errët poshtë, që ha minj, pula etj. dhe që lëshon një erë të keqe për t'u mbrojtur nga egërsirat e tjera. >**QELBËS I**.

bunél•e *a f sh a at kopsht Ç* Dardhë korrikje, që piqet në korrik.

bunéll•ë *a f sh a at J* Pirun.

bún•ë *a f sh a at kopsht krahin G* Kungull lëvorehollë me tul të ëmbël.

bún•g gu *m sh gje gjet (Quercus petraea)* Dushk 18-30 m i lartë, me lëvozhgë të murrme, gjethe vezake dhe lende që dalin me nga dy, pesë a shtatë në një bisht. **Pyll bungjesh.**

bungác *i m bot (Alopecurus sp)* Bimë barishtore e gramoreve, me fletë të gjata e të holla, me kalli 50 - 60 cm të gjatë, që rritet në tufa në arat me lagështi.

bungác *i m sh ë ët* Dru a degë bingu vetëm për zjarr.

bungáj•ë *a f sh a at*

♦ Pyll me bungje. **Bungajë e dendur.**

♦ *fig* Punë e ngatërruar dhe e errët; çështje e vështirë. **Hyj në bungajë.**

búng•ë *a¹f sh a at* >**BUN•G GU.**

bungë e butë *bot* >**BUNGËBUT•Ë A.**

búng•ë *a²f sh a at*

♦ Xhungë; bullungë. **Bungat e ullirit. Ka një bungë në qafë.**

♦ *fig* Lëmshe; nyjë; komb që mbështillet në fyt a në zemër nga hidhërimi. **M'u mblodh një bungë në kraharor.**

♦ >**BUNGAJ•Ë A.**

bungëbút•ë *a f sh a at bot (Quercus lanuginosa)* Bung 20-30 m i lartë, me lëkurë të plasaritur e me push, gjethe vezake dhe lende më të vogla se të bungut, që kur bien, e lënë kësulën në degë. >**BUNGË E BUTË.**

bungëkéq•e *ja f sh e et bot*

♦ Shpardh.

♦ Lloj bingu me gjethe të hidhura.

bungëkúq•e *ja f sh e et bot (Quercus rubra; Quercus cerris)* Dushk me gjethe të prera thellë, me kupën e lendes të cekët. >**QARR I KUQ.**

búng•ël *la f sh la lat bot*

♦ (*Quercus aegilops*) Dushk i viseve mesdhetare; lendet përdoren për të regjur lëkurë dhe për ngjyrosje.

♦ Lis deri 40 m i lartë, me gjethe të gjera e të prera thellë; përdoret për lëndë ndërtimi.

>**SHPARDH I.**

bungëlësh•e *ja f sh e et bot* >**BUNGËBUT•Ë A.**

bunghóll *i m sh ë ët bot krahin G* Bungë gjethevogël.

bungísht•e *ja f sh e et* >**BUNISHT•Ë A.**

bungísht•ë *a f sh a at* > **BUNGAJ•Ë A.**

bung•óhet *úa (u) úar*

I *vetv* Bëhet me gungë; gungohet.

II *pës e* **BUNG•OJ.**

bung•ój *kal óva úar* E bëj me gungë (*diçka*); ngre a bëj një gungë në (*diçka*).

búngje *t sh i* **BUN•G GU**.

bungtrásh *i m sh ë ët* *bot krahin G* Bungë gjethegjërë.

bungúar (**i e**) *mb* I bërë me gungë; i gunguar.

buním *i m sh e et G* > **BURIM I**.

buníq *i m A* Fat i mirë.

bunísht•ë *a f sh a at G*

♦ Kasolle e bariut në bjeshkë.

♦ Vend në bjeshkë ku ngrihen kasollet e barinjve për verimin e bagëtisë.

bunít•em *vetv G* > **BUNIT•Ë** (**me u**).

bunítë (**me u**) *vetv a (u) ë G*

♦ Ënjtem; fryhem.

♦ *fíg* Ndërkrehem.

♦ Flashkem; flashkohem.

bunkér *i m sh ë ët*

♦ *usht* Strehim i posaçëm, zakonisht i futur përgjysmë në tokë, me mure të trasha betoni e me frëngji, që shërben si pikë zjarri. **Bunker i fshehtë (i maskuar). Frengji e bunkerit.**

♦ *tek* Hambar i madh për minerale dhe për lëndë të tjera, i ndërtuar në një vend të ngritur dhe me një derë të vogël në fund, për të lehtësuar ngarkimin e mjeteve të mbartjes; hambar i veçantë në disa makina, ku mblidhet lënda që përpunohet. **Bunker qymyri. Bunker mineralesh. Bunker i çimentos. Bunker i kombajnës. Bunker ngarkimi.**

bunkerizím *i m sh e et* Ndërtim bunkerësh; mbushje e vendit me bunkerë.

bunkeriz•óhem óva (u) úar

I *vetv veta III (Vendi)* mbushet me bunkerë.

II *pës e* **BUNKERIZ•OJ**.

bunkeriz•ój *kal óva úar* Ndërtoj bunkerë në; mbush me bunkerë (*vendin*).

bunkerizúar (**i e**) *mb (Vend)* i mbushur me bunkerë.

bukerofób *e mb libr* Që i trembet bunkerëve. [qytetarët shqiptarë... ndjehen idhët kur dëgjojnë deklarata të tilla bunkerofobe (HSh).]

bunkerofóbí *a f gazet* Frikë nga bunkerët.

bun•ón *jokal G* > **BUN•UE** (**me**).

bun•úe (**me**) *jokal ói úeG*

♦ (*Uji*) buron.

♦ (*Lumi*) përmyt brigjet; del nga shtrati.

búnt•ë *a f G* Rrufë nga ajri i ftohtë i mëngjesit.

bunúemit (**të**) *as G* Përmytje e brigjeve; dalje e lumit nga shtrati.

bunjét *i m sh a at G* Bungajë; pyll bingu.

bunjét•ë *a /bun-jëtë/ f sh a at* Tufë kashte; një copë vend me kashtë të pakorrur në mes të kënetës.

búp•e *ja f sh e et J* Këmborë e bagëtisë.

buq *ndajf krahin* Kot; në tym. **Ia fut buq.**

buq i¹ *m sh ë ët* > **DOÇ•E JA**. Rrasë e buq lojë e doçkës.

buq i² *m sh e et zool* Nepërkë.

buq i² *m sh e et orn K* Borëcak.

búp•e *ja¹ f sh e et* Këmborë e bagëtisë. **Cjap (dash) me buqe.**

búp•e *ja² f sh e et krahin G* Buçë; qen femër.

Búq•e ja *f sh* kurt i Burbuqe.

buqár i *m sh* ë ët vjet

- ♦ Bujk; bujk që banonte në qytet; fushar.
- ♦ Pronar tokash që banonte në qytet; pasanik.

buqét•ë a *f sh* a at Tufë lulesh të lidhura e të rregulluara bukur. [Ato kullosin dhe rrjedha i merr me vete, si buqeta,/ poshtë ujërave të qelqta e të qeta. (BXh).]

búq•ë a *f sh* a at zool Nepërkë.

buqíc•ë a¹*f sh* a at Dry. Mbyll me buqicë. I vë buqicën portës.

buqíc•ë a²*f sh* a at orn Zog sa harabeli, me pupla të përhimë në jeshile; bën fole balte në guva.

buqít•ë (me) *jokal* i ë veta III G Shpërthen (lava e vullkanit etj.).

buqítunit (të) as G Shpërthim (i lavës së vullkanit etj.).

búqm•e ja *f sh* e et Gajtan i hollë, që përdoret për të stolitur petkat kombëtare, dredhëz.

búqur (i e) *mb* Ç I bukur.

bur i *m sh* a at A Burrë.

buraní a *ushq* Gatesë me hithra, ose spinaq a lëpjetë, me qepë të njoma, me oriz dhe kopër e majdanoz.

buráshk•ë a *f sh* a at Trazirë e madhe.

burbúj•e a *f sh* a at > BURBUJ•Ë A.

burbúj•ë a *f* Zhurmë e madhe; bujë e madhe; gurgule.

burbulé ja *f sh*- të vjet Gjellë me mish; ushqim me bulmetra; lejohet për prishjen e kreshmëve.

burbuléc i *m sh* ë ët ent Ç Krimb që rritet nën lëkurën e disa kafshëve ose në ujë të ndenjtur.

Dhentë kanë zënë burbulecë.

burbulét kal a ur

- ♦ I prish kreshmët (*diku*jt); i jap ushqim me mish e bulmetra(*diku*jt) për të prishur kreshmët.
- ♦ *bis* I jap (*diku*jt) të hajë pak a të provojë për herë të parë një ushqim të mirë, pemë të stinës etj.; i a njom gojën (*diku*jt) me fruta e ushqime të zgjedhura.

burbulét•em *vetv* a (u) ur

- ♦ Prish kreshmët; ha ushqime me mish e bulmetra.
- ♦ *bis* Ha pak a për herë të parë një ushqim të mirë, pemë të stinës etj.; provoj një ushqim; njom gojën me diçka të mirë.

burbulétës e *mb* (*Ushqim*) me mish; gjellë jokreshmore.

burbulétur (i e) *mb* I ushqyer mirë, me gjellë të zgjedhura.

búrbu•ll lli *m sh* j jt bot (*Cotoneaster intergerrima*) Shkurre deri dy 2 m e lartë, me gjethe vezake e me push, me lule të bardhëlleme, që bën kokrra të vogla, të kuqe. >FTUA I EGËR.

burbulíc•ë a *f sh* a at ent ÇBrumbull.

burbunjós•em *vetv* a (u) urMbldhem a rrëgjohem nga të ftohtët, mundimi, sëmundja etj.

burbunjós•et *vetv* - ur veta III

- ♦ (*Pema*) lëshon sythë të rinj; mugullon.
- ♦ *fig* (*Vajza*) çelet e zbukurohet.

burbúq e *mb*

- ♦ Shtatshkurtër.
- ♦ Dashamirë; zemërmirë.
- ♦ Gazmor.

burbúq•e ja *f sh* e et

- ♦ Lule që s'ka çelur ende; sumbull luleje. >GONXH•E JA.
- ♦ Syth i vogël i paçelur, prej nga del lulja, gjethja ose filizi i bimës.

burbúqe *si mb:* **Vajzë burbuqe** vajzë që sa ka nisur të çelet e të zbukurohet.

burbúq•et *vetv - (u) ur*

♦ (*Pema*) lëshon burbuqe; mugullon. **U burbuq hardhia.**

♦ *fig* Çelet e zbukurohet. **Po burbuqet vajza.**

burbuq•ón *jokal ói úar veta III > BURBUQ•ET.*

burdél *i m sh ë ët > BORDELL I.*

burdullák *u¹m sh ë ëtbot (Protulaca oleracia)* Bimë barishtore me lule të bardha si më të verdhë, me gjethe të trasha, që hahen sallatë.

burdullák *u²m sh ë ët* Parazit i fikut, që shfaqet pas një dimri të butë.

burdullák *u³m sh ë ëtikt (Gobius paganellus)* Peshk deri 12 cm i gjatë, i zi me pika të bardha, me fletën e kurrizit si gjemb, pa luspa rreth qafës; haset ujerat e cekëta të Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

burdullak bari *ikt (Zosterisessor ophiocephalis)* Burdullak deri 25 cm i gjatë, me luspa në kokë, me lëkurë të jargëzuar, me fletë notuese përgjatë kurrizit; haset me shumicë në ujërat e brigjeve të Adriatikut, në laguna dhe delta lumenjsh.

burdullak gojëkuq *ikt (Gobius cruentatus)* Burdullak deri 18 cm i gjatë, me pulla të kuqe përqark gojës dhe jeshile nëpër trup, i përhapur në ujërat e cekëta pranë brigjeve të Atlantikut Lindor dhe të Mesdheut.

burdullak i zi *ikt (Gobius niger jazo)* Burdullak deri 18 cm i gjatë, me trup të zi dhe flatra rrezore, i përhapur në ujërat e Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

burdullak lumi *ikt (Neogobius fluviatilis fluviatilis)* Burdullak deri 10 cm i gjatë, me trup ngjyrë kafe të çelët ose i përhimë; haset në ujëra të ndenjura të ëmbla e të kripura.

búrdh•ë *a f sh a at* Pëlhurë pambuku etj., e endur trashë, me të cilën bëjnë thasë, mbulesa të ndryshme për kafshët e barrës, këllëfë dyshekësh që mbushen zakonisht me bar etj.; thes i bërë me këtë lloj pëlhure.

burdhúr *mb Ç* Bardhosh.

burék *u m sh ë ët shi* **BYREK U.**

búr•ë *a f det*

♦ Gjendje e trazuar e detit, kur fryn erë dhe ka dallgë e shkulum; det i keq.

♦ *krahin G* Baticë.

burg *si ndajf* Shumë i errët. **U bë burg** u nxi.

♦ Shumë i keq; **Më bëhet jeta burg** më nxihet jeta.

*

Ia bëj udhën burg dikujt

♦ Ia zë dritën e s'e lë të shohë udhën.

♦ Ia errësoj punën e s'e lë të kuptojë se si duhet të veprojë, nga t'ia mbajë.

♦ Ia bëj shumë të vështirë udhën dikujt.

bur•g *gi m sh gje gjet G > BUR•G GU.* Burgu asht si ahri: man mrenda edhe atllarë edhe gomarë *fj u.*

bur•g *gu¹m sh gje gjet*

♦ Ndërtesë e posaçme dhe e ruajtur, ku mbahen të dënuarit nga gjyqi me heqje të lirisë. **Roje burgu. Qelitë e burgut. Regjim burgu. E futën në burg. Ra (përfundoi) në burg. U lirua (doli) nga burgu. Iku (u arratis) nga burgu. E kam burgun shtëpi s'më bën përshtypje burgu. [madje edhe kur kishte dëgjuar se kishte rënë në burg për punë bixhozi, s'kishte ndjerë keqardhje. (IK).]**

♦ *krahin* Qilar ku ruhen ushqime e pije; haur bagëtish. **Burgu i verës (i vajit).** [Xirjau dhinë, Halil, prej burgut,/ Muji djalit i ka thanë. (CV).]

♦ Burgim; dënim me burg. **Burg i rëndë (i lehtë). I dënuar me burg. Një vit burg. Bëri burg. Shpëtoi nga burg.** [Me 5 vjet burg, me 8, me 7/ Me 12 dënojnë diku (IK).]

♦ *fig* Vend ku jeta është e rëndë dhe e padurueshme për shkak të shtypjes e të terrorit, të mjerimit e të ndjekjeve.

♦ Errësirë e madhe; terr i madh.

♦ *G* Varr.

♦ *vjet G* I vdekur.

bur•g gu²*m sh* gje gjet Kodër e vogël shkëmbore e veçuar nga mali; majëmal shkëmbor; shkëmb i thepisur.

bur•g gu³*m sh* gje gjet *G* Grumbull thneglash.

burgalém i *m sh* ë ët botK >BURTH I.

burgár i *m sh* ë ët Rojë burgu.

burgatár i *m sh* ë ët Njeri i burgosur.

burgatór e *mb krahin G (Njeri)* i varfër; pa mbështetje.

burgatór•e ja *f krahin G* Grua pa mbështetje; grua e mbetur me fëmijë pa baba.

burgaxhí a *m sh j jtkrahin G* >BURGAXHI U².

burgaxhësh•ë a *f sh a at bis* >BURGAXHI•E JA.

burgaxhí u¹*m sh j jt* G >BURGAXHI U².

burgaxhí u²*m sh nj një* Njeri që hyn e del burgjeve; njeri që e shkon jetën nëpër burgje.

burgaxhí•e ja *f sh e et fe* BURGAXHI U.

burgëtím i *m* Mbyllje në shtëpi për një kohë të gjatë.

burgët•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Mbyllem në shtëpi për një kohë të gjatë.

♦ *fig* Më bëhet jeta burg; më bëhet jeta e padurueshme.

burgët•ój *kal óva úar* Ia bëj jetën burg; ia bëj jetën të padurueshme (*dikujt*).

burgëtúar (i e) *mb* I mbyllur në shtëpi për një kohë të gjatë.

burgí a *f sh - të* Shtyllë metalike.

burgím i *m sh e et*

♦ Heqje e lirisë, si dënim që i jepet dikujt nga gjyqi për fajet që ka kryer. **I dënuar me burgim.**

Burgim i përrjetshëm.

♦ Mbyllje në burg.

burg•óhem óva (u) úarpës e BURG•OJ.

burg•ój *kal óva úar* > BURGOS.

burgomáster i *m sh - ët* Kryemagjistrat në qytete të Vendeve të Ulëta, Flandrës, Austrisë e Gjermanisë.

burgónj•ë a *f* Verë e prodhuar në Burgundi të Francës.

burg•ós *kal a ur* Fut në burg.

burgós•em a (u) ur *pës e* BURGOS. [u burgosën dhe jetën u mori mërgimi (DA).]

burgósun i (i) *m sh - it (të)* G>BURGOSUR I (i).

burgósur (i e) *mb (Njeri)* që është futur në burg dhe mbahet aty.

burgósur i (i) *m sh - it (të)* Njeri që është futur në burg dhe mbahet aty. **I burgosur ordiner (politik).** [filan presidenti që vdiq a mbaroi i burgosur (DA).]

burgósur a (e) *f sh a at fe* BURGOSUR I (i).

burgtár i *m sh ë ët vjet* Njeri i mbyllur në burg.

burgth i m sh ë ët > BULKTH I.

burgúar (i e) mb I burgosur.

burg•úe (me) kal óva úe G

♦ Shtie a fut në burg.

♦ Mbyll në burg (*bagëtinë*).

burgúem (i) e (e) mb G

♦ I burgosur; i mbyllur në burg.

♦ (*Bagëti*) e mbyllur në burg.

burgúem i (i) m sh - it (të) G Njeri i burgosur.

burgúem•e ja (e) f sh e et (të) G f e BURGUEM I (i).

burgúem it (të) as G Burgosje; mbyllje në burg; burgim.

búrgje-búrgje mb I mbushur me burgje; plot burgje.

búrgje t sh e BUR•G GU^{1,2}.

burgjí a f sh - të

♦ Vidhë.

♦ Pjesë e disa veglave në trajtë vidhe, që shërben për të lëvizur diçka, për të kurdisur etj.

Burgjia e llambës me vajguri rrotë me dhëmbëza që ngre dhe ul fitilin e llambës me vajguri.

Burgjia e sahatit burmë për kurdisjen e sahatit. **Dredh burgjinë.**

♦ *krahin* Turjelë e vogël për të hapur vrime etj.

♦ *krahin* Kapatapë; turjelë e vogël për të nxjerrë tapat e shisheve

*

Ia gjej burmat (vidhat, burgjitë) dikujt Ia gjej pikën ku mund të kapem; ia gjej anën dikujt për ta bindur për diçka, për ta bërë për vete etj.

Ia di (ia njoh) burgjitë (burmat, vidhat) Ia gjej pikën ku mund të kapem; ia gjej vendin ku duhet të kapem për të zbërthyer diçka etj.

Ia liroj burgjitë (vidhat) dikujt Filloj t'i bëj lëshime dikujt.

Luaj nga burgjitë (vidhat) Nuk jam në rregull nga mendja; shkalloj.

Më janë liruar (më kanë luajtur) burgjitë (vidhat, burmat) Nuk jam në rregull nga mendja; shkalloj.

Më kanë shkarë burgjitë (vidhat) S'jam më në vete; s'jam më në terezi nga mendja; lajthit.

burí a¹ f sh - të > BORI A.

burí a² f Mbushulli; bollëk.

burí a³ f sh - të Bucelë për ujë; bucelë uji.

burí a⁴ f sh - të Ç Vidhë.

burí u m sh nj një zool A Urith.

burík•ë a f sh a at Bucelë; buri.

buríl i m sh a at G Bucelë.

buríl•e ja f sh e et G > BURIL I.

burím si ndajf Çurg; rrëke; me shumicë. **I shkante gjaku burim.**

burím i m sh e et

♦ Ujë që del vetë nga thellësia në sipërfaqe të tokës, gurrë; vend ku del ky ujë. **Burim i nxehtë (termal, mineral). Ujë burimi.**

♦ Vend ku zë fill një vijë uji, përrua a lumë. >AM•Ë A. **Burimi i Drinit të Zi.**

♦ Vend ku nxirret një lëndë; vendburim. **Burime natyrore.** [Duke marrë parasyshtë dëshmitë në dispozicion, lokacioni i Damastionit në ose pranë burimeve të argjendit është shumë më i gjasshëm. (AK).]

♦ Fushë, lëndë a send nga nxirret diçka e nevojshme për jetën; ajo që shërben si bazë për të nxjerrë diçka tjetër të dobishme. **Burime natyrore. Burim lëndësh të para (ushqimesh, të ardhurash). Burime të kapitalit njerëzor (të krahut të punës).**

♦ Lëndë ose send që lëshon nxehtësi, dritë, rreze, energji etj.; vatër që rrezaton dritë, jep nxehtësi etj. **Burim ushqyes. Burim nxehtësie (ngrohtësie). Burim drite (rrezatimi).**

♦ Njeri a zyrë që jep një lajm, njoftim a të dhënë tjetër; ai, nga i cili ka dalë një e dhënë.. **Burim i sigurt. Burime diplomatike.**

♦ kryes sh Dokumente origjinale, letra, relacione, mbishkrime etj., nga nxirren të dhëna studimore. **Burime historike. [Është e dijtun se ajo lëndë fort e çmueshme u shfrytëzue prej nëpunësve të Tiranës pa u citue asnjë herë burimi e pa i u dhanë merita autorit të asaj pune kolosale. (AN).]**

♦ Pikënisje, zanafillë e diçkaje; bazë për lindjen e diçkaje; prejardhje e diçkaje. **Burimi i një fjale. [synimi për afirmimin e fondit të vlerave kulturore shqiptare që prej burimit deri në ditët tona (ShS).]**

♦ fig Shkak a shtysë që sjell diçka; send a dukuri që ngjall a që nxit një ndjenjë, sjell një pasojë etj. **Burim force. Burim i së keqes.**

*

Bëhet burim (i pashtershëm) Prodhon a jep shumë e vazhdimisht.

Është burim i pashtershëm

♦ Di shumë, ka njohuri e dije të gjera për shumë çështje a për shumë fusha.

♦ Ka pasuri të madhe, është shumë i pasur.

♦ S'i mbarojnë kurrë mjetet e mundësitë.

I ka burimet të thella

♦ Nuk dihet se cili është shkaku i diçkaje; është shumë vështirë ta gjesh shkaku a fillin e diçkaje.

♦ Është shumë vështirë ta gjesh se kush e përkrah a kush e nxit dikë, se ku mbështetet e ku e ka fuqinë.

Ka pirë ujë në shumë burime (kroje) Ka përvojë të gjatë në jetë; është i rrahur nga jeta.

burim•ë a f sh e et Ç Burim.

burimësi a m libr Burim. [Vatra është toka shqiptare në kuptim të burimësisë letrare... (ES).]

burimór e mb

♦ Që ka të bëjë me dokumente të shkruara, të cilat shërbejnë si material bazë për kërkime e studime shkencore të caktuara; që shërben si burim të dhënash të ndryshme. Të dhëna (njoftime) burimore. Material burimor.

♦ Që shërben si burim a si pikënisje për diçka, fillestar; që është prejardhja e diçkaje. **Trajtë burimore (e një fjale). Gjuhë burimore.**

**

qelizë burimore bio Qelizë e padiferencuar e organizmave shumëqelizore, e cila mund të prodhojë qeliza bija të diferencuara.

burimtár e mb >BURIMOR E.

burímth i m sh e et zvog e BURIM I.

burísht•e ja f sh e et J >BURISHT•Ë A.

burísht•ë a f sh a at J Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët; ligatë.

>BRAMBU•LL LLI.

burít jokall krahin G >BURIT•Ë (me).

burít•ë (me) *jokal i ë krahin G (Demi)* bërlyket; muet.

buríth i *m sh ë ët zool A* Urith.

burizán i *m sh ë ët* > **BORIZAN I.**

burjén i *m sh a at krahin G* Bri i kaut.

búrk•ë a f sh a at *A* Gropë.

burkíj•ë a f sh a at *bot (Sorbus aucuparia)* Dru 4-12 m i lartë, me 7, 11 ose 35 gjethe vezake të përkundërta përgjatë një kërcelli, me lule të bardha, që lidhin kokrra të vogla të kuqe plot lëng; haset në Europën Veriore dhe në viset malore të Europës Jugore.

Burkina Faso *f gjeog* Shtet pa dalje në det, në Afrikën Perëndimore.

burkt•óhem *vetv krahin G* > **BURKT•UE (me u).**

burkt•úe (me u) *vetv óva (u) úe krahin G*

♦ Mbyllem brenda.

♦ *fig* Mbyll jetën në moshë të re.

burktúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ I mbyllur brenda.

♦ *fig* Që e mbyll jetën në moshë të re.

burkth i *m sh e et ent* > **BULKTH I.**

burlésk e *mb teat (Vepër)* e ndërtuar për efekt komik, me karikaturizoma të një vepre serioze.

burlésk•ë a f sh e et teat Imitim komik, karikaturizues apo absurd i një vepre serioze; parodi.

burísht•ë a f sh a at Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët. > **LIGATË A.**

burizán i *m sh ë ët* > **BORIZAN I.**

burkth i *m sh e et ent (Gryllus domesticus, Gryllus campestris)* > **BULKTH I.**

burmák u *m sh ë ët vjet K* Shkop i trashë me toptë në majë; çomange.

burmallí a f sh a at *kopsht* Shartesë me kalem.

búrmë *mb (Fik)* i pjekur mirë; i rreshkur.

búrm•ë a¹ f sh a at *tek*

♦ Vidhë e vogël.

♦ Burgji.

*

Ia di (njoh) burmat diku! Ia gjej pikën ku mund të kapem me dikë.

búrm•ë a² f sh a at *Fik* i pjekur mirë, i rreshkur; rrekë; rreshkë.

búrm•ë a³ f sh a at

♦ Gropëz në mjekër a në faqe. **Faqe me burma.**

♦ Kupëz e lules.

♦ Vrimë e vogël; gropëz.

burmím i¹ f sh e et *tek* Mbërthim me burmë a vidhë.

burmím i² f sh e et *kopsht G* Shartim me kalem.

burm•óhet¹ *pavet dhe pës e* **BURM•OJ^{1, 2}.**

burm•ój¹ kal óva úar *tek* Mbërthej me burmë a vidhë.

burm•ój² kal G > **BURM•UE (me).**

burmúar (i e) *mb tek* I mbërthyer me burmë a vidhë.

burm•úe (me) *kal óva úe G* Shartoj me kalem.

burmúem (i) e (e) *mb G* I shartuar me kalem.

búrnc•ë a f sh a at *Burmë*; vidhë.

burnél•ë a f sh a at *Vijë* uji.

burnéll•ë a f sh a at *det* Vrimë në anije për shkarkimin e ujit.

burnót *si mb keq* Pa asnjë vlerë; që nuk shërben për asgjë; që s'di asgjë, i pazhvilluar nga mendja. **Ishte burnot fare.**

*

E bëj burnot diçka e copëtoj diçka në grimca të vogla, e bëj pluhur; e prish diçka; e shkatërroj fare.

burnót i m

♦ Duhan i thatë e i shkoqur si pluhur, që thithet me hundë për të nxitur teshtitjen.

burokrací a f

♦ Sistem qeverisjeje me anë të një aparati funksionarësh të lartë e nëpunësish të emëruar (jo të zgjedhur) në administratën e shtetit. **Burokracia dhe teknokracia.**

♦ *përmb* Tërësi e nëpunësve në aparatin burokratik të shtetit; burokratë.

♦ *bis sh - të ose ra rat* Veprime me anë shkresash; mbivlerësim i tepruar i anëve formale; zvarritje e punëve nga nëpunësit e zyrave, që pengon zgjidhjen e shpejtë të çështjeve.

burokrát e mb (*Nëpunës*) që sillet e vepron si burokrat.

burokrát i m sh ë ët

♦ Funksionar i lartë i emëruar (jo i zgjedhur) në administratën e shtetit.

♦ Nëpunës që vë anën formale të punës mbi zgjidhjen e problemeve.

burokratík emb

♦ I burokracisë; që ka të bëjë me burokracinë e me burokratizmin; që karakterizohet nga burokratizmi. **Shtet (aparát) burokratík. Makina burokratike.**

♦ I burokratit; që ka të bëjë me burokratin; karakteristik për sjelljen, punën e veprimet e burokratit; që është veti e burokratit.

burokratíz•ëm mi m Mënyrë të menduari e vepruari e burokratit; qëndrim a veprim prej burokrati. [**Për armiqtë kemi topat, himnet, vallet./ Ambasadat që rrëfejnë diçka për ta.**

Për burokratizmin ç'kemi vallë? (IK).]

burokratizím i m Krijim i kushteve për lindjen e burokratizmit.

burokratiz•óhem óva (u) úar

I *vetv* Marr tiparet e burokratit; bëhem burokrat.

II *pës e* **BUROKRATIZ•OJ.**

burokratiz•ój kal óva úar

♦ Krijoj kushtet për lindjen e burokratizmit në (*aparatin shtetëror*).

♦ E bëj burokrat (*dikë*); e bëj (*dikë*) të marrë tiparet e burokratit.

burokratizúar (i e) mb

♦ (*Administratë*) që ka marrë tipare burokratike.

♦ (*Nëpunës*) i kthyer a i bërë burokrat.

burokratizúes e mb Që shkakton a nxit burokracinë

buróm•ë a¹f sh a at Burim uji; krua.

buróm•ë a²f sh a at J

♦ Shkumë e bagëtisë që ngordh.

♦ Jargë të gojës.

buróm•ë a³f sh a at A Jashtëqitje.

bur•ón jokál ói úar veta III

♦ (*Uji, gazi, nafta etj.*) del vetë nga thellësia në sipërfaqe të tokës.

♦ (*Lumi, përroi etj.*) zë fill, del, e ka burimin, merr ujët (*nga një vend*). **Buna buron nga liqeni i Shkodrës.**

♦ (*Gjaku etj.*) del e rrjedh shumë e pa ndërprerje. **I buron gjaku. I buron qumështi.**

♦ (*Ena, muri etj.*) e lëshon ujin, rrjedh pak; kullon, qan. **Buron shtamba (voza, faqja e murit).**

♦ *fig* E ka pikënisjen, e ka bazën, zë fill, vjen; e ka prejardhjen. Pushteti buron nga populli dhe i takon popullit.

♦ *fig*(*Një veprim a gjendje*) e ka burimin, del; shkaktohet, vjen si pasojë e diçkaje. **Urimi i buron nga zemra.**

burónj•ë a f sh a at

♦ Burim uji; krua.

♦ > **BURISHT•Ë A.**

búrs•ë a¹f sh a at Shumë të hollash që përfiton nxënësi a studenti nga shtetit a një ent tjetër për të kryer studimet në një shkollë. **Bursë për studentë të shkëlqyer. Student me gjysmë burse.** [kúr është fjala për një bursë, një gradim, një ofiq, një titull nderi, kandidati fitues, në barazí kushtesh tjera, do të jetë ai që përdorë gjuhën mâ mirë. (APp).]

búrs•ë a²f sh a at Institucion financiar e tregtar, ku bursistët ndjekin kursin e monedhave të arit, aksioneve e letrave të tjera me vlerë, luajnë me to dhe bëjnë marrëveshje financiare e tregtare për të nxjerrë fitime; ndërtesë e këtij institucioni. **Bursa financiare. Bursa tregtare. Bursa e drithit. Buletini i bursës. Kursi i bursës. Ulja (rënia) e vlerave në bursë. Veprimet e bursës. Luaj në bursë.**

♦ Institucion ndërmjetësues që shërben për t'u gjetur krahë pune sipërmarrësve; ndërtesa e këtij institucioni. **Bursa e punës.**

bursí mb krahin G (Borë) e zbutur; e qullët.

bursíst i¹m sh ë ët Student a nxënës me bursë.

bursíst i²m sh ë ët Ai që luan në bursë me kursin e monedhave të arit, aksioneve e letrave të tjera me vlerë dhe bën marrëveshje financiare e tregtare për të nxjerrë fitime.

bursíst•e ja f sh e et f e BURSIST I¹.

burth i¹m sh e et bot K (Cyclamen europaeum) Bimë barishtore me kërcell të shkurtër, gjethe në trajtë zemre, lule të merme ngjyrë trëndafili në të bardhë, që çelin në korrik. >**CIKLAMIN I EGËR.**

burth i²m sh e et veterSëmundje e kafshëve njëhundrake, që shfaqet në qiellzën e gojës me fluska të mbushura me gjak.

bur•úa ój m sh a at A Boro; mobilie me sirtarë për dhomë gjumi.

burúes e mb Që buron.

burúes i m sh - it fiz Trup që shërben si burim nxehtësie, drite etj.

burullúk u m sh ë ët

♦ Pëlhurë e hollë dhe e rrallë, që përdoret për perde, shami koke etj. >**NAP•Ë A.**

♦ Shami koke prej nape të hollë e të bardhë.

burumlí e f sh e et Pinca të argjendarit.

buruxhúk u m sh ë ëtÇ

♦ Fije e hollë mëndafshi.

♦ Pëlhurë e hollë mëndafshi për mëngë dhe përparëse këmishësh për gra.

burxhák u m sh ë ët Ushqim për bagëtinë.

búrz•ëm ma f sh ma mat tek krahin G Burmë.

burrác i¹m sh ë ët

♦ Burrë me trup të shkurtër e të rrëgjuar, shkurtabiq e jo i pashëm, burrë që s'të hyn në sy.

♦ >**BURREC I.**

burrác *i² m sh ë ët* *K* Faqore rakie.

burracák *e mb keq (Njeri)* pa guxim; që ka shumë frikë e s'e fsheh dot këtë, frikacak; që shpreh frikë. >**FRIKACAK E**.

burracák *u m sh ë ët* Njeri që nuk ka guxim, që ka shumë frikë. >**FRIKACAK U**.

burracakëri *a f* Të qenët burracak; veti e burracakut; sjellje a qëndrim prej burracaku.

burracakërisht *ndajf* Me burracakëri.

burráč *i m sh a at* Burrac; burrec; shkurtabiq.

burrák *u m sh ë ët* > **BURRAC I**.

burrakóç *i m sh ë ët*

- ♦ Burrë i pjekur, i vërtetë.
- ♦ *krahin G* Burrë me shtat mesatar.
- ♦ Div; vigan.
- ♦ *vjet* Burrë dakol, i fortë.
- ♦ Burrë që përpiqet të bëjë diçka, por s'ia del dot.

burrakóç•e *ja f sh e et*

- ♦ Burrëreshë.
- ♦ *f e* **BURRAKOÇ I**.

burraléc *i m sh ë ët G* Burrec; burracak.

burrán *i m sh ë ët* Burrë shtatmadh.

búrras *ndajf* Si burrat.

búrrash *ndajf* Burrërisht; me burrëri e trimëri; si burrat.

burrásh *i m sh ë ët G*

- ♦ Burrë shtatmadh; burran.
- ♦ *krahin* Djalë që hyn në radhën (moshën) e burrave.

burrashkún *i m sh a at A* Burrë shtatmadh.

búrrath *i m sh ë ët* Burrec; burrë i imët (i vogël).

burravéc *i m sh ë ët mospërf* Burrec; burracak.

burra•vógël vógl *i m sh vëgjël vëgjlit* Shkurtabiq; xhuxh.

búrr•e *ja f sh e et* Burrëreshë.

burréc *si mb mospërf* Burracak.

burréc *i m sh ë ët mospërf*

- ♦ Njeri frikacak; burracak.
- ♦ Burrë i pavlerë.
- ♦ Burrë i keq e pa karakter.
- ♦ > **BURRAC I**.

burrélas *e mb I* Burrelit; që ka të bëjë me Burrelin, me banorët a vendësit e tij.

burrélas *i m sh ë ët* Banor a vendës i Burrelit.

burrélas•e *ja f sh e et f e* **BURRELAS I**.

búrrë *si mb*

- ♦ I rritur; i burrëruar. **Djali qenka bërë burrë!**
- ♦ Trim, fisnik, i fjalës e i besës. **Grua më burrë se burrat.**

búrr•ë *i m sh a at*

- ♦ Njeri i seksit mashkullor; njeri mashkull në moshë të pjekur. **Fjalë burri** premtim i dhënë nga një njeri i besës. **Pesë para burrë** burrë imcak. **Burrë me qokë** burrë me autoritet. **Burrë i burrave**. **Burrë i mirë**. **Bëhem burrë** rritem; arrij moshën e pjekurisë si mashkull. **Burrë prej lecke** njeri pa pikë vlere. [si është e mundur që një çilimi prej nëntë vjetësh të rritet si

Muhamedan gjersa u bë burrë i pjekur prej dyzet vjetësh, edhe pas të dyzetave të këtihet i Krishterë dhe të çfaqet përpara botës si një nga çampionët më të mëdhenj të Krishterimit? (FN).]

♦ Njeri mashkull i martuar kundrejt gruas së vet, bashkëshort i një gruaje, i shoqi. **Burrë e grua. Marr për burrë.**

♦ Njeri i shquar në veprimtarinë shtetërore e shoqërore ose që udhëheq e drejton, personalitet. **Burrë shteti. [Burrrat e dheut të thirrshin nanë (VPSH).]**

♦ Njeri i fortë, trim, i besës e fisnik. **[Sa kërkon e sa të duhen?/ Burrrat nga detyra s'druhen (FN).] [Kush është burrë nuk frikohet,/ Po vdes, po vdes si një Dëshmor (AS).]**

*

A je burrë? Tungjatjeta!

Burri e prishin (e çartin) huqet *u* Veset e këqija prishin edhe atë më trimin e më të zotin. **Djalë burri (i burrit, prej burrit)** Thjeshtë; djalë i gjetur.

Edhe burrrat kanë burra *u* Ka trima, por ka edhe më trima; trimëria, burrëria e zotësia s'kanë kufi.

Është një burrë e gjysmë Është trim i madh, trim e shkuar trimave.

Dy para burrë Burrë imcak.

Hall me burrë, hall pa burrë, hall të mos martohesh kurrë Dilemë pa zgjidhje.

Më është bërë si burri i nënës Më ka mërzitur tepër, mezi e duroj, s'e shoh dot me sy.

S'ka burrë (nëne) ... S'ka njeri të lindur (që t'ia dalë në krye një pune).

S'ka burrë si ai S'ka njeri që të krahasohet me të.

S'lind burri me mustaqe *u* Nuk bëhet çdo gjë menjëherë, asgjë nuk vjen e gatshme; duhet mund e përpjekje për të bërë një punë të vështirë.

Ta vë babën burrë *keq* Është shpifës i madh.

U bë "bjeri burri burrit" U bë rrëmujë e potere e madhe; s'e merr vesh i pari të dytin; u bë merre ta marrim.

**

burrë burri Burrë i vërtetë.

burrë fjale Njeri i besës, që e mban fjalën.

burrë i nanës me babë gjallë *G* Mjeri i padurueshëm, që s'durohet.

burrë i ngulur Burrë që e mban fjalën, që i rri fjalës (së dhënë).

burrë katërqind derhem Burrë me tipare të admirueshme.

burrë me (një barrë) mustaqe Burrë që e mban fjalën, njeri i besës e i zoti; burrë me zakone të vjetra; burrë me sedër të madhe.

burrë me orë Burrë i zoti, i pamposhtur.

burrë moti Burrë me tiparet më të mira të trashëguara.

burrë pa yndyrë Burrë i shpëllarë, me karakter të dobët.

burrë vakti >BURRË MOTI.

burrë zakoni Burrë me tipare tradicionale.

burrëhiç *mb* (Njeri) pa pikë burrërie.

burrëmish i m Burrë i gjallë. **[S'ka burrëmishi qi guxon me e luejt muranën. (K)]**

burrëpák *mb* (Njeri) me pak burrëri, pa burrëri.

burrëpák u m sh ë ët Njeri me pak burrëri, pa burrëri.

burrëreshë a f sh a at Vajzë a grua trime, e zonja dhe e patundur.

burrëri a f

♦ Të qenët në moshën e burrit; të qenët burrë; moshë e mesme e njeriut ndërmjet djalërisë dhe pleqërisë; moshë e pjekurisë. **Arrij burrërinë. Dhëmbi i burrërisë.**

♦ *përmb* Tërësi e burrave të një vendi, të një shtëpie etj., burrat. **Burrëria e fshatit. Burrëria e shtëpisë. U mblodh burrëria.**

♦ Të qenët i fortë, trim, i besës e fisnik; të qenët burrë me veti morale të larta; qëndrim i guximshëm, i vendosur dhe i papërkulur para një vështirësie, fatkeqësie a rreziku.

*

S'e jep burrëria Nuk e lejon zakoni i mirë, trimëria dhe fisnikëria e burrit.

burrërim i m

♦ Hyrje e djalit në moshën e pjekurisë; arritje në moshën e burrit; kohë kur djali arrin të marrë pamje burri, koha kur i riu kalon nga mosha e djalërisë në atë të burrërisë.

♦ Trimërim.

burrërisht ndajf Me guxim, me urtësi e pa u përkulur, trimërisht, si burrat.

burrërishte mb

♦ (*Veshje*) burrash; për burra. **Grua e veshur burrërishte.**

♦ (*Valle*) burrash; kërcëhet nga burrat.

burrër•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Ritem e arrij në moshën e burrit; bëhem burrë.

♦ Bëhem më i pjekur e më guximtar; piqem e kalitem; fitoj vetitë e larta të burrit.

II pës e BURRËR•OJ.

burrër•ój kal óva úar

♦ Rrit e bëj burrë (*djalin*).

♦ E bëj më të pjekur e guximtar; e kalit; i jap vetitë e larta të burrit.

burrërór e mb

♦ I burrit; që i përket burrit; që e ka burri; prej burri; që është karakteristik për burrat; burrash.

♦ I karakterizuar nga qëndresa e vendosmëria para vështirësive e rreziqeve; që shpreh guxim e trimëri; (*sjellje*) plot burrëri e fisnikëri. [në eposin shqiptar **Halili është në atdheun e tij dhe duhet t'ua fitojë zemrat "devojkave" me hijeshinë burrërore.** (ShS).]

burrërúar (i e) mb (*Djalë*) në moshën e burrërisë, që ka hyrë në radhën e burrave.

burrëzézë mb (*Grua*) që e ka burrin të keq.

burrë•zí zúu m sh zínj zínjtë bis, mospërf Burrë i pazoti, që është për t'i qarë hallin; burrë i mjerë, i shkretë; burrë që s'është për punë e për shtëpi, që s'vlen asgjë.

burrëzím i m>BURRËRIM I.

burrëz•óhem vetv óva (u) úe Hyj në moshë të pjekurisë; burrërohem.

burrëzúar (i e) mb (*Djalë*) i rritur që hyn në moshën e pjekurisë; i burrëruar; i bërë burrë.

burrí a f det Erë e lehtë e veriut.

burrík u m sh ë ët A Kukull.

burrnésh•ë a f sh a at G > BURRËRESH•Ë A.

búrrn•ë a f>BURRËRI A.

burrní a f G>BURRËRI A. Burrni për burrní si burri me burrin; si trimi me trimin; si burrat;, si trimat. [po ti e di se gjaku s'falet./ - Jo! Po të falet, humb burrní, ndera e trimnía.

(DhP)] [në Kanunin e Lekë Dukagjinit ... aty shofim se tre elementet fundamentale të "kulturës shqipëtare" janë: Besa, Nderi dhe Burrníja! (KM)]

burrním i mpërmb G Tërësi e burrave. >BURRËRI.

burrnísht ndajf G>BURRËRISHT.

burrnór e mbG > BURRËROR E.

burrn•úe (me) kal óva úe G > BURRËR•OJ.

burrnúe (me u) óva (u) úe G vetv, pës e BURRN•UE. > BURRËR•OHEM.

burrnúem (i) e (e) mbG > BURRËRUAR (i e).

burrnúemit (të) as G Burrërim.

burrnúesh•ëm (i) me (e) mbG Trim; burrëror.

búrro pasth Thirrje për t'iu drejtuar bashkëshortit ose dikujt në kuvend si i barabartë.

burróç i m sh a at Burrë me tiparet më të larta të burrit.

búrrsh•ëm (i) me (e) mb G Besnik; i besës.

bus i m G

♦ Kunj i pushkaliqes.

♦ vjet tek Piston.

búsím i m sh e et Tajitje; bulëzim; bulëza lëngu në paretet e enës.

bus•ón jokál ói úar veta III Lëshon lëng; tajit; pikon; rrjedh nga pak ujë.

bust i m sh e et Skulpturë që paraqet pjesën e sipërme të trupit të njeriut që nga mesi e lart ose kokën dhe një pjesë të krahavorit. **Bust mermeri (gipsi, bronzi).**

búsull a¹f sh a at

♦ Vegël me fushë të shkallëzuar dhe gjilpërë magnetike që tregon gjithmonë Veriun dhe përdoret për t'u drejtuar sipas pikave të horizontit ose për të matur këndet e drejtimit. **Busull detare (gjeologjike, topografike). Busull xhepi. Drejtohem me busull.**

♦ fig Udhërrëfyes a drejtues që s'të lë të gabosh; ai që të tregon drejtimin e duhur. **Busull e pagabueshme. Busull drejtuese.**

búsull a²f sh a at A Derë e brendshme.

bush i¹m sh e et bot (*Buxus sempervirens*) Shkurre e dendur ose dru deri 8 m i lartë me gjelbërim të përhershëm, me gjethe vezake, lule të vogla në tufë, që e ka lëndën të verdhë, të fortë e me palcë; përdoret për të bërë orendi, vegla pune, çibukë, lodra etj.

bush i²m sh énj énjtë mit Qenie e përfytyruar si kafshë e kënetave që ndjell shi duke ulëritur. **Si deshi bushi, bëri kohafj u.**

bush i³m përk Babush; gjysh.

BUSH ja f shkurt i

♦ Biblioteka Universitare Shkencore.

♦ Biblioteka e Universitetit të Shkodrës.

bushák e mb G (Trup) i mbushur; i plotë; bullafiq.

bushák u m sh ë ët Qengj i dobët e me lesh të pakët.

bushák•ë a f sh a at Bidon i madh vaji; enë e madhe për vaj.

busháq i m sh ë ët G Buzhel; dumë.

bushátas e mb I Bushatit; që ka të bëjë me Bushatin, me banorët a vendësit e tij.

bushátas i m sh ë ët Banor a vendës i Bushatit.

bushátas•e ja f sh e et f e BUSHATAS I.

bushát•ë a f sh a at vjet G: Të lëshuemit bushatë dhënie e tokës në përdorim kundrejt pagesës.

bushatlí u m sh j jt Pinjoll i derës së Bushatlinjve.

bushatlíe ja f sh e et f e BUSHATLI U.

bushatlí u m sh j jt > BUSHATLI U.

bushéjkë mb krahin G I butë si baltë; baltike.

bushénj të sh i BUSH I².

búsh•ë a f sh a at ndërt

♦ Kundërpeshë e urës.

♦ Përforcues i murit.

búsh•ël *la f sh la lat* *K* Plaçkë; thërmijë e vogël. **Bushla** në sy.

bushíc•ë *a f sh a at* *Ç* Lëpushë misri.

bushígëz *a f sh a at* Fshikë e vogël.

bushík•ë *a f sh a at* Fshikëz.

bushíkz•ë *a f sh a at* Fshikë e vogël.

bushíq *e mb*

♦ Bullafiq; i fryrë; i mbushur.

♦ Barkmadh.

bushíq *i¹ m sh ë ët* Fshikëz. **Bushiqi** *i* peshkut fshikëza notuese e peshkut.

bushíq *i² m sh ë ët*

♦ Fëmijë bullafiq.

♦ Njeri barkmadh.

bush•k *ku m sh qe qet bot* > **BUSH I.**

búshkëz•ë *a f sh a at* *Ç* Dele ose dhi e shëndoshë.

bushlíq *i m sh ë ët* *G* > **BUSHLIQ•E JA.**

bushlíq•e *ja f sh e et*

♦ Fshikë e lëkurës që mbledh ujë. > **FLLUSK•Ë A.**

♦ *sh* Puçrra të vogla që dalin në trup nga vapa; vapore.

♦ Fshikë mëndafshi; mëshikëz.

♦ Fshikë në trajtë gjethesh, që lëshon vidhi.

bushllíz•ë *a f sh a at bot* (*Convolvulus sepium; Calystegia sepium*) Bimë barishtore kacavarëse, me gjethë si trekëndësh, me lule si zile në ngjyrë të trëndafil, të bardhë ose të përzier, që del anës arave, buzë rrugëve etj. dhe lulëzon nga maji deri në fund të shtatorit. > **MUSHLLINZ•Ë A.**

bushmán *i m sh ë ët kryes sh* Popullsi vendëse e Afrikës Jugore, nga Botsvana, Namibia, Angola, Zambia, Zimbabve dhe Afrika e Jugut, që merret kryesisht me gjueti.

bushmán•e *ia f sh e et fe* **BUSHMAN I.**

bushník *u m sh ë ët K* Kosh ku bie drithi i bluar në mulli.

bushnjésh *i m sh ë ët* Pyll me bushe.

bushóre *t f sh bot* (*Buxaceae*) Familja e busheve.

bushqán *i m bot krahin* Urth.

bushrína *t f sh krahin G* Byk i të lashtave.

bushtáj•ë *a¹ f sh a at bujq G* Lëpushë e kallirit të misrit.

bushtáj•ë *a² f sh a at G* Ashkël druri.

búshtë (*i e*) *mb* (*Lullë etj.*) e bërë me dru bushi.

búsht•ër *ra¹ f sh ra rat*

♦ Femër e qenit. > **BUÇ•E JA; SHAK•Ë A.**

♦ *shar* Grua e keqe; *krahin G* grua idhnake.

♦ *keq* Grua e përdalë.

*

Bir bushtre *shar* Njeri i keq, që rrjedh nga prindër të këqij.

búsht•ër *ra² f sh ra ratmit* Qenie e përfytyruar si kuçedër, që vjell zjarr e rufe.

búsht•ër *ra³ f sh ra ratent* (*Gryllus gryllotalpa*) > **DOSEZ A; ARRÇ I.**

bushtërkúq•e *ja f sh e et Ç*

♦ Figurë e besimeve popullore shqiptare, e përfytyruar si grua e ligë.

♦ Grua e keqe.

bushtërim i m

♦ Egërsim.

♦ Bastaradim.

bushtërohem vetv óva (u) úar

♦ Egërsohem.

♦ Bastardohem.

bushtëroj kal óva úar

♦ Egërsoj.

♦ Bastardoj.

búshhtërt (i e) mb

♦ I egër.

♦ Bastard.

♦ Zemërqn.

bushtërúar (i e) mb

♦ I egërsuar.

♦ I bastarduar.

bushtëruem (i) e (e) mb G> BUSHTËRUAR (i e).

búshhtërz a f sh a at ent (Gryllus gryllotalpa)>DOSËZ A; ARRÇ I.

bushtëq•e ja f sh e et krahin G Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

bushtres•ë a f sh a at ent DOSËZ -A; ARRÇ I.

bushtricas e mb I Bushtricës; që ka të bëjë me Bushtricën, me banorët a vendësit saj.

bushtricas i m sh ë ët Banor a vendës i Bushtricës.

bushtricas•e ja f sh e et f e BUSHTRICAS I.

bushtrik u m sh ë ët Kalli misri me kokrra të rralla ose pa kokrra.>**BËSHTRIK U.**

bushtroj kal óva úar Tërboj; dëshpëroj.

bushturuar (i e) mb I tërbuar; i dëshpëruar.

bushtruem (i) e (e) mb G>BUSHTRUAR (i e).

búshu•ll lli m sh j jt Calik lëkure.

bushurdís kal a ur Spërkat lehtë me ujë(duhanin e grirë).

bushurdís•et pavet dhe pës e BUSHURDIS.

bushurdís•e a f Spërkatje e lehtë me ujë e duhanit të grirë.

bushurdís•ëm (i) me (e) mb G>BUSHURDISUR (i e).

bushurdísur (i e) mb (Duhan i grirë) i spërkatur lehtë me ujë.

but i¹ m sh e et Fuçi e madhe druri (rreth 200 litra) për të mbajtur verë, djathë, turshi etj.

* **Prish bute e bëj kanaçe** Prish një punë të rëndësishme ose një gjë të mirë për të bërë diçka tjetër më të vogël a pa ndonjë vlerë të madhe; prish bucëla e bën kënaçe.

but i² m sh e et anat Pjesë e butë e paformuar ende e majës së kokës së foshnjës.

but i³ m sh e et Pjesë tulli nga kofsha e bagëtisë.

but i⁴ m sh e et Ç Prapanicë.

butác i¹ m sh ë ët krahin

♦ Çanak druri.

♦ K Borokaçe prej lëvore druri.

butác i² m sh ë ët krahin G Tokë e mirë për perime.

butaforí a f sh - të

♦ *teatër* Sende të ndryshme, si orendi, armë, enë etj. që shërbejnë për të vënë në skenë një shfaqje teatrale.

♦ *libër* Kushte e rrethana të jashtme, të krijuara në mënyrë të rreme për të mashtruar dikë, për t'u hedhur të tjerëve hi syve.

buták u *m sh ë ët inv kryes sh* Kafshë jokërbishtore, me trup të butë të mbuluar me cipë të jargët, zakonisht të mbuluar me guaskë; rrojnë në ujëra të kripura e të ëmbla. >**MOLUSK U**.

buták e mb

♦ (*Frutë*) shumë e butë; e qullët; e pjekur shumë dhe e bërë si brumë. **Dardhë butake. Pjepër butak.**

♦ *fig* Qullash; (*njeri*) pa karakter, pa forcë karakteri; pa kockë.

butarák u *m sh ë ët* > **BUTAK U**.

butaráq i *m sh ë ët A* But vere; fuçi druri për verë.

butárg•ë a f sh a at G Putargë.

butárm e mb A I butuar; i zbrujtur me ujë; i ngopur me ujë.

bútas ndajf Me të butë.

bútaz ndajf >**BUTAZI**.

bútazi ndajf Me të butë.

bút•e ja¹ f sh e et Fuçi e madhe. >**BUT¹**. Një bute verë.

bút•e ja² f sh e et krahin G Dhi tepër e shëndoshë.

butebërës i m sh - it Mjeshtër a punëtor që bën bute.

butég•ë a f sh a at vjet Dyqan; shitore.

butén i m kim, ind Një nga tri hidrokarburet izomerike (C₄H₈), që përdoret në industrinë e prodhimit të gomave sintetike.

butexhí a m sh j jtG >**BUTEXHI U²**.

butexhí u¹ m sh j jtG >**BUTEXHI U²**.

butexhí u² m sh nj një > **BUTEBËRËS I**.

bútë ndajf

♦ Pa e vrarë e pa e gërvishtur; ngadalë e lehtë; ëmbël, si me përkëdheli; pa e përplasur me forcë; pa kundërveprim të fortë; si në gjë të butë; lehtë e pa u thyer. **Eci butë** eci lehtë, pa bërë zhurmë. **Prek (fërkoj) butë. Zbres butë dhe av** zbres pa tronditje a përplasje. [**butë u kjosin moti e stina** (GjF).]

♦ Pa të vrarë veshin a syrin, duke dhënë një ndjesi të këndshme; me të mirë, ëmbël, këndshëm; pak, jo rëndë. **I flas butë dikujt.**

♦ Në mënyrë jo shumë të pjerrët, jo thikë; jo menjëherë; pak e nga pak, jo ashpër. **Kodra ngrihet butë.**

♦ (*Dimrit bën*) ngrohtë, pa të ftohtë; (*mot*) pa thatësira. **Moti po mban (bën) butë.**

*

Bie butë Jam mirë; bie në rehati.

Urtë e butë e plot tigani ff u (E mbaj) mirë me të gjithë, që të më shkojnë mbarë punët.

bútë (i e) mb

♦ Që nuk vret, as gërvisht kur e prek; që nuk është i ashpër në sipërfaqe; që të lë ndjesi të këndshme në të prekur; që shtypet lehtë kur e prek; që është si brumë; (*metal*) i përkulshëm e i përpunueshëm. **Lesh (stof) i butë. Flokë të butë. Dyshek i (sustë e) butë. Duar të buta. Lëkurë e butë. Miell i butë** miell i bluar hollë. **Dëborë e butë. Baltë (tokë) e butë. Bukë e (djathë i) butë. Metale të buta. Tel i butë. Laps i butë. I butë si pambuk (dyllë, push). E bëj të butë.**

♦ Që nuk të vret veshin a syrin, që është i ulët, i shtruar e i ëmbël, që të pëlqen ta shohësh a ta dëgjosh; kund. I ashpër; i fortë. **Dritë e butë. Ngjyrë e butë. Zë (tingull) i butë. Fjalë e butë.**

♦ *fig* Që preket shpejt, që ndikohet lehtë (për karakterin e njeriut, për sjelljen etj.); që është i urtë, i dashur, i shtruar e i afruar me të tjerët (për njerëzit e për kafshët); që shpreh dhembshuri e shpirtmirësi. **Njeri (prind, tip) i butë. Qengj (qen, kalë) i butë. Fytyrë e butë. Me zemër (me shpirt) të butë. U bë (u tregua) i butë.**

♦ Që shpreh butësi, që s'është i ashpër; dashamirës; kund. i ashpër; i rëndë. **Qëndrim i butë. Sjellje e butë. Qortim (dënim) i butë. Kritikë e butë.**

♦ Që s'ka pjerrësi a lartësi të madhe, që ka sipërfaqe jo shumë të thyer; që nuk ka male, fushor; kund. i thyer; i ashpër. **Vende të buta. Kodër e butë. E përpjetë (e tatëpjetë) e butë. Shpat i butë.**

♦ Që është zbutur, që mbahet e rritet nga njeriu në shtëpi a në kushte të tjera të përshtatshme për t'i shërbyer atij; kund. i egër. **Kafshët e buta. Derr i butë. Lepur i butë. Pëllumb i butë. Bletë e butë. Mollë (dardhë, kumbull) e butë. Ulli i butë. Gështenjë e butë. Man i butë.**

♦ I ngrohtë, i mirë, që s'ka të ftohtë (për kohën, për klimën etj.); kund. i ashpër; i ftohtë. **Mot i butë. Kohë (klimë) e butë. Dimër i butë. Stinë e butë. Ditë mbrëmje) e butë. Net të buta. Vise të buta.**

♦ (*Pije etj.*) e gradës së ulët, që nuk djeg në fyt **Raki (verë) e butë. Uthull e butë. Duhan i butë.**

♦ (*Shi*) i imët që bie shtruar e pa zhurmë.

♦ I lagur pak; i patharë mirë. **Fanella ishte e butë** s'ishte tharë mirë. **Duajt ishin të butë nga vesa.**

♦ *tek(Veprim)* pa përplasje; pa goditje të fortë; i letë e i ngadaltë. **Ulje e butë (në pistë, në Hënë).**

*

Është ethe e butë Të dëmton pa u dukur e pa u ndier; është thëngjill i mbuluar.

Ia bëj kurrizin (shpinën) më të butë se barkun E rrah shumë; e zhdëp në dru.

Ka gjetur pelena të buta Ka rënë në rehati; ka gjetur vend të qetë, të rehatshëm a pa telashe.

Lima e butë të ha trutë *ff* u Njeri që ta bën të keqen pa u ndier.

Me gjak të butë I urtë e i shtruar, gjakbutë; shtruar, pa u nxehur e pa u acaruar; me të urtë.

**

ferrë e butë *bot* Bimë barishtore, me degë të holla, me gjethe si fije e me push, me lule zakonisht të verdha, që bën kokrra të kuqe, si rruaza të vogla.

kalbëzim i butë Kalbëzim i ngadaltë i pjesëve të bimëve, që marrin ngjyrë kafe.

kulpër e butë *bot* Bimë barishtore kacavarëse me gjethe të ashpra në trajtë zemre, që bën kokrra si boça pishe me fara, të cilat përdoren për t'i dhënë birrës shijen dhe erën e veçantë.

lahutë (këngë) e butë *muz* Këngë lirike.

ujë i butë (i lehtë) Ujë që nuk përmban kripëra gëlqerore.

bútë t (të) as

♦ Butësi (*e karakterit*); të qenët i butë nga sjellja, karakteri etj. **Me të butë** me të mirë, pa u grindur, pa u acaruar. **Flas (sillem, qortoj) me të butë. E marr me të butë. Ia ha shpirtin me të butë.**

♦ Butësi (*e motit*); të qenët i butë. **Për së buti** kur koha është e butë e me lagështi. **Në të butë rrush i zë pajagë.**

bút•ë a¹ f sh a at Bulë e veshit.

bút•ë a² (e) f sh a at (të)

♦ Butësi.

♦ Frutë e butë, e zbutur, e pjekur mirë. **Më hahen të butat.**

bútë-bútë ndajf Me të butë; me butësi. [**Bari vinte valë-valë atje në fushë,/ Era frynte butë-butë mbi gjithçka** (GM).]

butëjk u m krahin G Bark.

butëlósh e mb I butë. **Shtrojë butëloshe.**

bút•ënj kal a ur A

♦ Zbut.

♦ Qetësoj; e pushoj; e resht.

bút•ër ri m

♦ mjek Rrufë.

♦ *veter* (*Coryza contagiosa equorum*) Sëmundje ngjitëse e një thundrakëve, kryesisht e mëzave, që shfaqet me pezmatimin e mukozave të hundës ose me qelbëzimin e grykës.

butërisht ndajf J Me të butë; butësisht.

butësi a f

♦ Të qenët i butë, veti e diçkaje të butë.

♦ *fig* Qëndrim i butë. **Mos përfito nga butësia ime!**

♦ *fig* Të qenët i butë në sjellje a karakter. [**Butësia birnore e mirënjohja më shtynë të shkruej** (MC).]

butësim i m Zbutje.

butësin•ë a f sh a at G > **BUTËSIR•Ë** A.

♦ Vend me bar të butë.

butësir•ë a f sh a at

♦ Mot i butë.

♦ Vend i butë e me lagështi.

butësisht ndajf Me të butë. [**ku butësisht porsì polen/ gjithkund, gjithkund të të shpërndaj** (IK).]

butës•óhem óva (u) úar

I *vetv* > **ZBUT•EM.**

II *pës* e **BUTËS•OJ.**

butës•ój kal óva úar > **ZBUT.**

butësúar (i e) mb > **ZBUTUR** (i e).

bútëz a f sh a at bot > **BUNGËBUT•Ë** A.

butí a¹ f sh - të K

♦ Lug i mullirit.

♦ Trung lisi i zgavruar ku derdhet gurra e kroit.

♦ Zgori i kroit; pjesë e gërryer e vendit ku del uji.

butí a² f sh - të K

♦ Hinkë.

♦ Megafon.

butí a³ f sh - të K Vend i butë e me lagështi.

butí a⁴ f Ç Zagushi.

butíc•ë a f a at G Vend i butë e me lagështi; baltike.

butík•ë a¹ f ët Shitore për veshje grash e bizhuteri.

butík•ë a² f sh - të Bark.

butíks jokál a ur A Hedh ujin si çurg; spërkat.

butíl ¹*m kim* Secili prej katër radikaleve izomere njëvalente që përftohet si derivat i butaneve.

butíl ²*m sh e et* A Hinkë.

butilár *i m sh ë ët* A Shishebërës.

butíl•e ja *f sh e et krahin*, A Shishe; bocë.

butilén *i m kim* Secili prej tre hidrokarbureve izomerike të serisë së etilenit; zakonisht përftohet nga krekingu i naftës.

butílëz•ë a *f sh a at* Shishe e vogël.

butím *i m* Bymim i enëve prej druri që të mos rrjedhin.

butín•ë a *f bot (Viburnum)* Gjini shkurresh a drurësh me gjethe rënëse ose të qëndrueshme, me lule të vogla zakonisht të bardha, që bëjnë kokrra të kuqe a të zeza me një farë brenda dhe që mbillen për zbukurim.

butinë e butë (*Viburnum lantana*) Shkurre ose dru i vogël deri 4 m i lartë, me lule të bardha, të mbledhura tufë e me erë të mirë.

butinë e kuqe (*Viburnum dentatum*) Shkurre ose dru i vogël 4 m i lartë, me gjethe vezake e të dhëmbëzuara, me lule të bardha në të kuqërreme.

butinë fletëlarë bot (*Lurustinus viburnum*) Shkurre me gjethe të qëndrueshme, me lëvore të kuqërreme, me lule të merme, të bardha si në të kuqe.

butínz•ë a *f bot >BUTIN•Ë A.*

butirát *i m kim, ind* Kripë e acidit butirik.

butirík e mb kim: **Acid butirik** acid erëqeq, që zakonisht haset në djersë dhe në gjalpë të ndezur.

butísht•ë a *f sh a at bot >BUNGËBUT•Ë A.*

butlósh e mb

♦ I butë; i epshëm.

♦ *fig (Karakter, tip)* i butë; elastik

Búto ja *f mit egj* Perëndi-kobër e Egjiptit të Poshtëm.

but•óhem vetv óva úar dhe fig A Zbutem; bëhem i butë.

but•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Ena prej druri)* vihet në ujë që të bymehet e të mos rrjedhë.

II *pës e BUT•OJ¹.*

but•ój¹ óva úar

I *kal Vë në ujë (enët prej druri)* që të bymehen e të mos rrjedhin.

II *jokal veta III (Toka)* zbutet nga uji.

but•ój² kal óva úar

♦ Zë me shtupë; vulos.

♦ Zë (*vrímat e fuçisë*).

but•ój³ kal óva úam A Zbut.

butój•ë a *f sh a at krahin G* Shtupë; mbutojë (*për fuçi etj.*).

butón *i m sh a at tek* Shtypël që bën lidhjen ose shkëputjen e një qarku.

butsím *i m* Zbutje. **>BUTËSIM I.**

butsín•ë a *f sh a at G*

♦ Butësi.

♦ Tokë pjellore.

♦ Mot i butë.

buts•óhem óva (u) úar A

I *vetv*

- ♦ Zbutem; qetësohem
- ♦ *veta III (Kafsha)* Zbutet; bëhet e butë; stërvitet.

II pës eBUTS•ONJ.

buts•ónj kal óva úar A

- ♦ Zbut; qetësoj.
- ♦ Zbut; stërvit (*kafshën*).

butsúar (i e) mb A

- ♦ I zbutur; i qetësuar.
- ♦ (*Kafshë*) e zbutur; e stërvitur.

butúar (i e) mb (*Enë prej druri*) e vënë në ujë që të bymehet e të mos rrjedhë.

butúam (i) e (e) mb A I zbutur.

butúc i m sh a at krahin G

- ♦ Cung i degës së prerë të lisit.
- ♦ Këmbë a bisht i kafshës së therur.

butúk si mb krahin G (*Dash, cjap*) plak.

butúk u¹ m sh ë ët Kec njëvjeçar; ftujak.

butúk u² m sh ë ët krahin G Dash a cjap plak.

butulósh•e ja f sh e et Dhi e majme.

butúr a m sh a at veter (*Coryza contagiosa equorum*)>**BUT•ËR RA.**

buturák u m sh ë ët krahin Ferrë vreshtash.

buturín•e a f veter K Sëmundje ngjitëse e një thundrakëve, kryesisht e mēzave, që shfaqet me pezmatimin e mukozave të hundës ose me qelbëzimin e grykës..

bútuur i m bis mjek Rrufë. >**BUT•ËR RA.**

buth i m sh ë ët ent (*Carabus auratus*) Buburrec gjashtëkëmbësh, jofluturak, me dy palë prekëla ngjyrë portokalli, me krahë dhe kokë në ngjyrë zhuzhingë.

buthët•ónj kal óva úar A

- ♦ Rrëfej a tregoj (*si bëhet diçka*).
- ♦ Tregoj me fakte a prova (*diçka*). .

buthít jokai G >**BUTHIT•Ë (me).**

buthít•ë (me) jokai i ë veta III G (*Gjethi, lulja*) nis të hapë; mugullon.

buthít i m sh e et Hapje e gjethit a lules; mugullim.

butht•óhem vetv óva (u) úar Shfaqem; dukem.

butht•ój óva úar

Ijokai veta III Nis të duket; nëpërduket.

IIkal

- ♦ Tregoj.
- ♦ A >**BUTHIT•ONJ.**

butht•ónj kal óva úar A Nxjerr; tregoj (*dhëmbët*).

buvësh e mb (*Njeri*) i ngathët; i ngadalshëm; mendjetrashë.

buvësh i m sh ë ët Njeri i ngathët; i ngadalshëm; mendjetrashë.

buvësh•e ja f sh e et f e **BUVESH I.**

buxarrós kal a ur Ç Var (*buzët*); shtrembëroj (*fytyrën*).

buxarrós•je a f Ç Varje e buzëve (*në shenjë pakënaqësie*).

buxarrósur (i e) mb Ç Buzëvarur.

búx•ë a f sh a at krahin G Bucelë e vogël.

buxjás•enj kal ta tur A Ia prish tehun (*thikës etj.*); quploj (*tehun*).

buxjást *mb A (Teh)* i qupluar; i prishur.

buxhák *u¹m sh ë ët*

♦ Vatër; oxhak me gjithë vatër.

♦ Vend në krye të dhomës, pranë oxhakut. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku** (FN).]

♦ Shesh i vogël në pyll; lirishtë.

buxhák *u²m sh ë ët bot (Vicia sativa)* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të gjatë e të përkulshëm, gjethe çift e lule të kuqe, që lëshon bishtaja me shumë fara të zeza e të rrumbullakëta dhe që mbillet si hasëll për ushqim të kafshëve.

buxhál *i m sh ë ët* Lehe, postat për lule.

buxhé *u m sh ë ët ent>DOSËZ A.*

buxhél *i m sh ë ët* Fëmijë i shëndetshëm; kolopuç.

buxhét *i m sh e et*

♦ *fin* Plan financiar kryesor i një shteti; shumë e parashikuar e të ardhurave dhe e shpenzimeve të një shteti sipas degëve të ndryshme dhe për një kohë të caktuar; pasqyrë që jep këtë parashikim. **Buxheti vjetor. Pasqyra e buxhetit. Miratohet (shpallet) buxheti.**

♦ *bis* Të ardhurat e një familjeje, të një njeriu etj., që prishen në një kohë të caktuar për të përballuar jetesën.

buxhetór *e mb fin*

♦ I buxhetit; që ka të bëjë me buxhetin, që lidhet me buxhetin. **Politikë buxhetore. Vit buxhetor. Fonde (shpenzime) buxhetore.**

♦ (*Institucion*) që e kryen veprimtarinë e vet në bazë të një fondi vjetor të caktuar nga shteti.

buxhetór *i m sh ë ët kryes sh*

♦ Institucion i mbajtur nga buxheti i shtetit.

♦ Nëpunës të shtetit, të paguar nga buxheti i shtetit.

buxhíl *i m sh a at*

♦ *G* Gropë me pak ujë që nuk rrjedh.

♦ *G* Krua me pak ujë që s'bën për ta pirë.

♦ *K* Pus ku bie ujëvara.

*

Si ujë buxhili (*Njeri*) i mefshtë.

Pinë ujë në një buxhil I kanë ujdísur punët bashkë; hanë në një çanak; pjerdhin në një poçe (kungull, qyp).

buxhíllë *a m krahin G* Njeri trashanik, i mefshtë.

buxhúk *u m krahin G* Xhuxh; shkurtabiq; cicërmicër.

Buxhumbúr•ë *a f gjeog* Kryeqytet i Burundit.

buz (*i e*) *mb J*

♦ Shumë i ftohtë; akull i ftohtë.

♦ *fig (Njeri)* i ftohtë; i paafrueshëm.

buzá *të m sh* Popla guri.

buzác *e mb mospërf* Buzëtrashë.

buzác *i m sh ë ët përb* Njeri buzëtrashë.

buzác•e *ja përb f e* **BUZAÇ I.**

buzadré *ni m sh na nat ent krahin G (Lucanus cervus)* Kacadre.

buzagáz *ndajf* Me buzën në gaz; me pamje të qeshur.

buzagáz *e mbI* qeshur.

buzagáz *i m sh e et* Buzëqeshje.

buzagazní *a f G* Natyrë gazmore; të qenët buzagaz.

buzák *e mb K* Buzëtrashë.

buzák *u¹m sh ë ët K* Njeri buzëtrashë.

buzák *u²m sh ë ët* Ibrik (prej) druri.

buzák *u³m sh ë t ikt (Barbus meridionalis Risso)* Barbun i jugut.

buzák•e *ja¹f sh e et K f e* **BUZAK U.**

buzák•e *ja²f sh e et bot* Limon lëkurëtrashë e plot lëng.

buzál *e mb (Gjedh)* me buzë të trasha e të bardha.

buzál *i m sh a at* Gjedhme buzë të trasha e të bardha.

buzán *e mb krahin G* Buzëtrashë.

buzán *i m sh a at krahin G* Njeri buzëtrashë.

buzán•e *ia f sh e et krahin G f e* **BUZAN I.**

buzangáz *e mb>* **BUZAGAZ E.**

buzarák *e mb krahin G* Buzëtrashë; buzëmadh.

buzarák *u m sh ë ët krahin G* Njeri buzëtrashë, buzëmadh.

buzarák•e *ia f sh e et krahin G f e* **BUZARAK U.**

búzas *ndajf* Buzëvarur; turivarur; i mërztur.

buzaváj *ndajf* Me buzë në vaj, gati për të qarë.

buzbur•ój *jokal óva úar* Lëviz buzët pa nxjerrë zë; them diçka me anë të lëvizjes së buzëve.

buzél *e mb*

♦ *mospërf>* **BUZAÇ E.**

♦ (*Kafshë*) me shenjë në buzë; me buzë të zezë a të bardhë.

buzélkë *mb K (Grua)* buzëtrashë.

buzélk•ë *a f K* Grua buzëtrashë.

búzet *ndajf krahin G (Punim i tokës)* në sipërfaqe; cekët.

búzë *parafj (me emër në rrjedhore)*

♦ (*vend*) Pranë, në kufi me diçka, anës diçkaje. **Buzë detit (rrugës, vatrës).**

♦ (*kohë*) Në prag, në fillim të një kohe a të një ngjarjeje. **Buzë beharit (mbrëmjes).**

búz•ë *a¹f sh ë ët*

♦ Secila nga dy pjesët e mishta e të lëvizshme, që mbulojnë dhëmbët dhe kufizojnë e mbyllin gojën nga jashtë, duke u bashkuar në të dy anët e saj në pjesën e poshtme të fytyrës. **Buza e sipërme (e poshtme). Cepi i buzëve. Të kuq buzësh. Me buzë në gaz (me buzë të qeshur). Bie hundë më buzë** rrëzohem keq. **Kafshoj buzët. Puthje në buzë. Rrudh buzët. Bëj (vë) buzën në gaz** buzëqesh. [**Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat/ tek ja vinin buzët zjarrin gushës/ kur kumbonin cickave kambanat (DA).**]

♦ Skaj i një sendi, ana ku mbaron një send; vijë që kufizon një truall a diçka tjetër. >**ZGRIP I. Buza e astarit (e stofit)** pjesë e forcuar e astarit a stofit që nuk e lë të cufloset. **Buzët e gjethes. Buza e rrugës (e trotuarit). Buza e gotës. Buzët e plagës. Bashkoj buzët e plagës me qepje.**

♦ Vijë ku takohet uji me tokën, vendi ku mbaron uji e fillon toka; breg. **Buza e detit (liqenit, lumit).**

♦ *fjg* Fillim i një kohe; fillim i një ngjarjeje; prag i diçkaje. **Në buzë të mbrëmjes. Në buzë të pleqërisë. Në buzë të selametit (shkatërrimit).**

*

Bëj (shpie, vë) buzën në gaz Qesh pak; buzëqesh. [**Buzën n'gaz veç Muji ma ka ba:/ - P'a s'po shef, Halil, se ç'paske ba? (CV).**]

E bëj hundë me buzë E bëj shumë shpejt.

E kam buzën të hollë Bëj shumë naze; kam kërkesa të larta.

E kam përgjigjen te buza Përgjigjem menjëherë, aty për aty e pa u menduar gjatë; e kam përgjigjen në majë të gjuhës.

E pres me (tërë) hundë (me hundë e buzë, me turinj) E pres pa pikë kënaqësie.

E shpie buzën vesh më vesh Kënaqem shumë; gëzohem pa masë.

E zuri buzën *keq* Vdiq.

Është buzë brisku Është i hollë e i shtrirë mirë; është i palosur, i hekurosur mirë, i ngrirë.

Është buzë gjyshi Është shumë i ftohtë.

Fshiji buzët (mustaqet) për murrizi (pas murrizit) *iron* Bëhesh gati kot, se s'ke për të ngrënë a për të marrë gjë.

Fshin buzët Bëj naze në të ngrënë.

Hundë e buzë (tërë hundë e buzë, gjithë buzë) Shumë i mërzitur e i pezmatuar; i zemëruar; me qejf të prishur; me buzë të varura.

I bëj buzë (hundë) diçkaje Nuk më pëlqen; nuk e përfill; i bëj naze (*ushqimit etj.*).

I fshij buzët nga diçka heq dorë, nuk kam më shpresë, i laj duart nga diçka.

I ka buzët me qumësht *mospërf* Është ende shumë i vogël e i papjekur; nuk ka përvojë nga jeta.

I ka përgjigjet dy në buzë e një gati flet shumë; është lajkatar; s'i bie fjala përdhe.

I kam lyer buzët Jam përzier në një faj a në një gabim; kam gisht në një punë jo të mirë, nga e cila kam përfituar diçka.

I qep buzët E mbyll gojën e nuk flas më asnjë fjalë; vdes.

I rri me buzë dikujt I rri i zemëruar; i rri me qejf të prishur e me inat.

I rri me hundë (me turinj, hundë e buzë) dikujt >**I RRI ME BUZË DIKUJT.**

I var (i lëshoj, i lëvar) buzët (hundët, turinjtë) një pëllëmbë Shpreh pakënaqësi për diçka; tregoj me shprehjen e fytyrës se diçka nuk më pëlqen; zemërohem shumë, pezmatohem; u ngrysem.

I vë buzës (gojës) lesh Tregohem i përmbajtur e i matur në të folur.

Ia jap me buzë e pa zemër Nuk ia jap diçka me gjithë shpirt, ia dha kundër dëshirës së vet.

Iku (erdhi) me buzë të fryra Iku (erdhi) shumë i zemëruar e i mërzitur, tërë inat.

Jam buzë më buzë Është shumë i shoqërueshëm, është i shkuar e i dashur, është shumë i afruar me të tjerët.

jam në buzë (në grykë, në zgrip) të varrit Jam shumë plak ose shumë i sëmurë; jam fare afër vdekjes; jam përpara një rreziku shumë të madh.

Jam në buzë të greminës (të humnerës) Jam në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

Kafshoj (ha) buzët me dhëmbë Pendohem për atë që them ose bëj.

Ke hundë e buzë!? Ke guxim!?!; ke sy e faqe!?! (*të bësh diçka*).

Lëpin (lan) buzët Bëhem gati për të ngrënë diçka që më pëlqen; mprihem për të shtënë në dorë diçka që e dëshiroj shumë ose për të marrë pjesë në diçka që më sjell kënaqësi a përfitime.

Luaj buzët shih Flas; flas ngadalë e pa u ndier shumë.

Ma do buza, por s'më lë hunda E dëshiroj shumë diçka, por s'kam mundësi ta marr.

Ma ka djegur qulli (luga) buzën E kam pësuar një herë; e kam provuar një herë diçka të keqe.

Mbledh (tharton, rrudh, përdredh, shtrembëron) buzët (turinjtë, hundët) Shpreh pakënaqësi, mospajtim, mospërfillje a përbuzje ndaj dikujt a diçkaje.

Me barkun te baza (te goja) Shtatzënë në muajin e fundit të barrës.

Me buzë (me zemër) të plasur Shumë i dëshpëruar; i pikëlluar.

Me buzë (të) varur I vrenjtur, i ngrysur, i zemëruar; i pakënaqur e i mërzhitur.

Më bëhet buza pëlhurë Pritem; tronditem shumë; trembem fort; më zbardhet buza.

Më digjet buza për dikë E dua me shpirt.

Më dridhet buza (mjekra) Tronditem shumë nga diçka; prekem thellë në shpirt, mallëngjehem pa masë; ngashërehem.

Më dridhet buza Mezi e përmbaj të qarët; ngashërehem. [**Policit i dridhet buza e përpiqet të trashë tonin e të folurës.** (ED).]

Më mbeti (i ngeci, i ngriu) fjala në buzë (në gojë, në grykë, në fyt) nuk munda të flisja më; nuk arrita ta mbaroj fjalën.

Më plasi buza U sflita; u lodha shumë; u mundova shumë; më erdhi në majë të hundës.

Më ra pas buze E pësova vetë; më gjeti e keqja.

më shkoi (i vajti) buza (goja) prapa (prapa veshit) Lodhem së foluri duke përsëritur diçka shumë herë ose duke i folur dikujt.

Më vajti (shkoi) buza (goja) te veshi (vesh më vesh) Shkulem së qeshuri; qesh me të madhe; u gëzova pa masë.

M'u bënë buzët (m'u bë goja) shkrumb M'u tha goja nga të nxehtë a nga ethet; m'u zhurit goja, m'u rreshkën buzët; u dogja për një pikë ujë.

M'u tha buza (goja, gryka, gurmazi) Kam shumë etje.

M'u zbardhën buzët U tremba shumë, më kapi tmerri.

Përvesh buzët shih Shpreh mospërfillje ose përçmim ndaj dikujt a diçkaje.

rrudh buzët (hundët, turinjtë) Shtrembëroj fytyrën për të shprehur pakënaqësi, mospërfillje a përbuzje për diçka.

S'më qesh buza shih Jam i ngrysur, i zymtë, nursëz.

Ta pjek peshkun në buzë Të mundon shumë; ta nxjerr shpirtin derisa të mbaron një punë.

T'i shposh buzët Çfarëdo që t'i bësh, nuk ndërron mendje.

Var buzët Mërzitem; më mbetet qejfi.

buzë e pupës *det* Parmak rreth pupës së barkës, anijes.

buzë gomari *bot (Verbascum thapsus)* Bimë barishtore dyvjeçare me kërcell deri 2 m të lartë, me gjethe vezake e me push nga të dyja anët, që çel lule të verdha në tufë.

buzë lepur *mjek* E çarë e thellë në buzët e njeriut që ka lindur me këtë cen.

buzë nuseje *bot* Gjembag me lule të verdha.

búz•ë a²sh a at Ç Shkëmb mali i thepisur; vend me pjerrësi të madhe; humnerë; copë shkëmbi.

Buzë e rrezikshme (e thepisur, e zhveshur). Buzë e shkëmb. Ra nga buza. Ra në buzë.

buzëbárdhë *mb (Kafshë)* me buzë të bardha. * **Sa gomarë buzëbárdhë ka!** *iron* s'është po ajo gjë; s'është ai ose s'është e atij që mendon ti; ka edhe të tjerë si ky.

buzëbárdh•ë i m sh ë ët Gomar.

buzëbojlíe *mb f (Vajzë)* me buzë të kuqe e të plota si kokërr qershie.

buzëbrég u m krahin G Arë buzë remës të mullirit.

buzëbúkur *mb*

♦ (*Vajzë a grua*) me buzë të formuara bukur.

♦ *krahin G (Njeri)* pa naze në të ngrënë.

buzëburbúqe mb (*Vajzë a grua*) me buzë të vogla e të mbledhura si burbuqe.

buzëburbúqe ja f Vajzë a grua me buzë të vogla e të mbledhura si burbuqe.

buzëçaraveshán e mb

♦ Gojëmadh; gojëshqyer; me buzët që i shkojnë deri afër rrëzës së veshëve.

♦ (*Njeri*) që qesh vend e pa vend; dhëmbëjashtë.

buzëçaravëshur mb > **BUZËÇARAVESHAN E.**

buzëçarë mb

♦ (*Njeri*) me buzën e sipërme të çarë (*si cen që në lindje*).

♦ *fig* Buzëplasur.

buzëçarë i m sh ë ët *let* Lepur (*në përrallat për fëmijë*).

buzëçarë a f sh a at f e **BUZËÇAR•Ë I.**

buzëçelur mb Me buzët të çelura.

buzëçerép e mb (*Njeri*) buzëtrashë e buzëkërveshur; me buzë të trasha e të shtrembëruara.

buzëçerép i m sh ë ët Njeri buzëtrashë e buzëkërveshur; njeri me buzë të trasha e të shtrembëruara.

buzëçerép•e ja f sh e et f e **BUZËÇEREP I.**

buzëdálë mb (*Njeri*) me buzë të dala.

buzëdál•ë a f sh a at f e **BUZËDAL•Ë I**

buzëdál•ë i m sh ë ët Njeri me buzë të dala.

buzëdél•e ja f sh e et bot Luledhensh.

buzëdérk e mb A > **BUZËDERR.**

buzëdérk u m sh ë ët A > **BUZËDERR I.**

buzëdérk e mb shar (*Njeri*) me buzë të trasha e të zgjatura si të derrit.

buzëdérk i m sh ë ët shar Njeri me buzë të trasha e të zgjatura si të derrit.

buzëdét i m sh e et Buzë deti; bregdet.

buzëdjegur mb

♦ (*Njeri*) me buzë të djegur.

♦ *fig* I zhuritur, që i është tharë buza për diçka.

buzëdjegur i m sh - it

♦ Njeri me buzë të djegur.

♦ *fig* Njeri i zhuritur; me buzë të tharë për diçka.

buzëdjegur a f sh a at f e **BUZËDJEGUR I.**

buzëdrédhur mb

♦ Që i dridhen buzët (*nga frika, ngashërimi etj.*).

♦ *fig* Buzëhollë; nazeli; që përdredh buzët (*kur s'i pëlqen diçka a dikush*).

buzëdrídhur mb > **BUZËDREDHUR.** [Dhembja më rrasët në gjoks buzëdrídhur (GB).]

buzëdhélpër mb A

♦ (*Njeri*) me turi si të dhelprës.

♦ *keq* Dhelparak; dredharak; hileqar.

buzëflorí mb (*Vajzë*) me buzë shumë të bukura.

buzëfrýrë mb (*Njeri*) me buzë të fryra.

buzëfrýr•ë a f sh a at f e **BUZËFRYR•Ë I.**

buzëfrýr•ë i m sh ë ët Njeri me buzë të fryra.

buzëfrýtë mb G > **BUZËFRYRË.**

buzëgajdhúr e mb A (*Njeri*) me buzë të trasha e të shëmtuara.

buzëgáll•ë *a f krahin G Hon i errët.*

buzëgáz

I ndajf>BUZAGAZ.

II mb (Njeri) që i qesh buza; buzëqeshur. **Grua buzëgaz.**

buzëgáz i m Buzëqeshje.

buzëgún e mb Buzëvarur; i mërzhitur.

buzëgjátë mb (Njeri)

buzëhóllë mb

♦ *(Njeri)* me buzë të holla.

♦ *fig (Njeri)* me kërkesa të tepruara; që zgjedh shumë; që bën naze (*në të ngrënë*).

buzëhóll•ë a f sh a at f e BUZËHOLL•Ë I.

buzëhóll•ë i m sh ë ët

♦ *Njeri* me buzë të holla.

♦ *fig Njeri* me kërkesa të tepruara, që zgjedh shumë, që bën naze (*në të ngrënë*).

buzëhúrpur mb (Njeri) me buzë të thithura.

buzëjáshtë mb (Njeri) me buzë të zgjatura përpara; buzëpërveshur.

buzëjáshtë•ë a f sh a at f e BUZËJASHT•Ë I.

buzëjáshtë•ë i m sh ë ët *Njeri* me buzë të zgjatura përpara a të përveshura.

buzëkarafilë mb f Buzëkuqe.

buzëkarafil•e ja f sh e et Vajzë buzëkuqe si karafil. [**A kan' uj' ata burime, ti moj buzkarafilja ime?** (Pop)]

buzëkéq•e ja f sh e et ikt K Peshk me kokë të madhe e buzë të trasha, me trup të trashë e të murrmë.

buzëkërvëshë mb G >BUZËKËRVESHUR.

buzëkërvëshët mb G >BUZËKËRVESHUR.

buzëkërveshur mb

♦ *(Njeri)* me buzë të kërveshura.

♦ *fig I* mërzhitur; buzëvarur.

buzëkjám•ë e mb G (Njeri) me pamje të përvajshme.

buzëkópur mb

♦ *(Njeri)* me buzë të plasaritura.

♦ *fig* Buzëplasur.

buzëkorítë mb A Buzëtrashë.

buzëkuléndër mb f (Vajzë a grua) me buzë të bukura.

buzëkúq e mb (Vajzë a grua) me buzë të kuqe.

buzëkúq i m sh - të Të kuq buzësh; laps i kuq për të lyer buzët.

buzëkúq•e ja¹ f sh e et Vajzë a grua me buzë të kuqe.

buzëkúq•e ja² f sh e et ent

♦ Tartabiqe.

♦ Mollëkuqe.

buzëkutí mb (Vajzë) me buzë të vogla e të rregullta si kuti.

buzëkutí a f sh - të Vajzë me buzë të vogla e të rregullta si kuti.

buzëkýçur I mb

♦ *I* heshtur; që nuk flet fare; që s'e hap gojën; që nuk nxjerr të fshehtë; gojëkyçur.

♦ *fig I* dëshpëruar, i pikëlluar.

II ndajf Pa folur fare, pa hapur gojën, gojëkyçur.

búz•ël la¹f sh la lat *bot* Prerje si buzë brenda disa luleve, zakonisht e varur dhe me shpor.

búz•ël la²fsh la lat Vello e bardhë, me të cilën gratë mbulojnë një pjesë të fytyrës; shami koke grash prej një pëlhure të hollë.

búz•ël la³fsh la lat Napë për kullimin e gjizës, djathit etj.

buzëlâng mb G (*Vajzë a grua*) me buzë të njoma.

buzëlavác e mb J

♦ Buzëtrashë.

♦ (*Njeri*) me buzë të papastra, që ta pështiros.

buzëlavác i m sh ë ët J

♦ Njeri buzëtrashë.

♦ Njeri me buzë të papastra, që ta pështiros.

buzëlavác•e ja f sh e et J f e BUZËLAVAÇ I.

buzëlépur i m mjek E çarë në buzën e sipërme, që mbetet që nga lindja; sëmundje që lë këtë shenjë.

buzëlezák u m sh ë ët ikt BUZËMADH I.

buzëlëshúar mb>BUZËVARUR.

buzëlídhur mb Gojëkyçur.

buzëlídhur a m sh a at

♦ *f e* BUZËLIDHUR I. >BUZËKËRVESHUR.

♦ *euf* E vdekur.

buzëlídhur i m sh - it

♦ Njeri që s'e hap gojën; njeri gojëkyçur.

♦ *euf* I vdekur.

buzëlúle mb

♦ (*Kafshë shtëpiake*) me buzë me njolla a me pika.

♦ Buzëburbuqe.

buzélúm•ë i m Breg i lumit.

buzëlýer mb (*Grua a vajzë*) me buzë të lyera. **Shkollaret buzëlyera.**

buzëllác e mb krahin G (*Njeri*) me buzë të trasha e të qullëta.

buzë•mádh mádhe mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá (*Njeri*) me buzë të mëdha.

buzë•mádh mádhi¹m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me buzë të mëdha.

buzë•mádh mádhi²m sh mëdhénj mëdhénjtë ikt (*Oedalechilus labeo*) Peshk 10-25 cm i gjatë, me buzë të fryra, që rri në grykëderdhjet e lumenjve dhe kanaleve të ujërave të zeza.

buzë•mádhe mádhja¹f sh mëdhá mëdhátë f e BUZË•MADH MADHI¹.

buzë•mádhe mádhja²f sh mëdhá mëdhátë bot (*Ranunculus ficaria*) Bimë barishtore e ulët, me gjethe të tulta si zemër dhe lule të verdha me 10 petla.

buzëmaví mb

♦ Me buzë të mavijosura (*nga të ftohtit a nga sëmundja*).

♦ *shar* (*Njeri*) i mbrapshtë, që s'i qesh buza.

buzëmaví a m sh - të

♦ Njeri me buzë të mavijosura.

♦ *shar* Njeri që s'i qesh buza.

buzëmbërthýer mb

♦ (*Njeri*) me buzë të mbyllura fort.

♦ *fig* (*Njeri*) që s'e hap gojën të flasë.

buzëmbremj•e a f sh e et Fillim i mbrëmjes.

buzëmëlçí *mb* (Njeri) me buzë të trasha e të mavijosura.

buzëmi *mb* A(Njeri) me buzë shumë të holla.

buzëmjáltë *mb*

♦ Që i ka buzët të lyera me mjaltë.

♦ *fig* (Vajzë) me buzë të bukura e të ëmbla.

buzëmpréhtë *mb* (Njeri) me buzë të holla, si të mprehta.

buzëmúshkë *mb* (Dhi) me buzë të gjera, ngjyrë kafe.

buzëmúzg u m Kohë kur nis të bjerë muzgu i mbrëmjes.

buzëngjítur *mb* (Njeri) me buzë të holla e si të ngjitura.

buzëngjýer *mb* Buzëlyer.

buzënxírë *mb*

♦ Me buzë të nxira (nga të ftohtit a një goditje).

♦ *fig* Shumë i vuajtur; që ka hequr shumë në jetë.

buzënxír•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë me buzë të nxira a të zeza.

♦ *fig* Grua a vajzë e vuajtur shumë.

buzënjómë *mb*

♦ (Vajzë) me buzë të njoma, të freskëta.

♦ I ngrënë e i pirë.

buzënjómur *mb* I ngrënë e i pirë.

buzëpagëzúar *mb* Buzëpaqeshur; që s'ka parë kurrë gëzim në jetë.

buzëpalósur *mb* (Njeri) me buzë të holla e të puqura fort njërën me tjetrën.

buzëpaqëshur *mb*

♦ (Njeri) që s'i qesh buza kurrë.

♦ I vuajtur shumë në jetë.

buzëpélë *mb* K (Grua a vajzë) me buzë të trasha e të varura.

buzëpétull *mb* (Njeri) me buzë të holla e të shtypura.

buzëpërbúze *ndajf* Deri në buzë. **Mbush buzëpërbuzë** mbush deri në buzë.

buzëpërdrédhur *mb* *keq* Nazetor; nazeqar; që përdredh buzët për çdo gjë; buzëhollë.

buzëpërbjéçë *mb*

♦ (Njeri) me buzë të dala.

♦ *bis* Llafazan.

buzëpërmjáltur *mb* (Njeri) që gëzon të mirat e punës së vet.

buzëpërthýer *mb* > **BUZËPËRVESHUR.**

buzëpërvëshur

I *mb* (Njeri) me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

II *ndajf* *fig* (Flas) me mospërfillje; vrazhdë.

buzëpërvëshur a f sh a at

♦ Grua a vajzë me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

♦ *fig* Grua a vajzë e vrazhdë.

buzëpërvëshur i m sh - it

♦ Njeri me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

♦ *fig* Njeri i vrazhdë; mujshar.

buzëpërvëlúar *mb*

♦ (Njeri) me buzët të djegura nga diçka shumë të nxehtë.

♦ *fig* (Njeri) i vuajtur shumë për diçka; i djegur për dikë a diçka; buzëpjekur.

buzëpërvjëlur *mb* (Njeri) me buzë të përveshura nga jashtë.

buzëpíte *mb*

♦ (Grua a vajzë) me buzë të holla.

♦ *fig* Nazemadhe.

buzëpjekur *mb* > **BUZËPËRVËLUAR**.

buzëplasaritur *mb* (Njeri) me buzë të plasaritura (nga *ethet etj.*).

buzëplásj•e a f sh e et Kokëçarje e madhe; telash, punë e vështirë që ta pëlçet buzën.

buzëplásur *mb*

♦ (Njeri) i vuajtur shumë në jetë; që s'i qesh buza nga vuajtjet; i hidhëruar.

♦ (Njeri) i dëshiruar për diçka; buzëpjekur.

buzëplótë *mb* (Njeri) me buzë të mbushura.

buzëprërë *mb* (Njeri) me buzën me shenjë të prerë; buzëçarë.

buzëpúqj•e a f tek Puthitje buzë më buzë (*e detaleve*).

buzë•pýll pýlli m Vend pranë pyllit.

buzëqarë *mb* I përloshur; me buzët të mbledhura gati për të qarë.

buzëqépur *mb* (Njeri) që nuk nxjerr fjalë nga goja; i heshtur; buzëlidhur; gojëkyçur.

buzëqepurác e mb (Njeri) me buzë të dala; buzëdalë.

buzëqershí *mb poet* (Vajzë) me buzë të bukura e të kuqe si qershí.

buzëqershí a f sh - të poet Vajzë me buzë të bukura e të kuqe si qershí.

buzëqësh a ur

I jokal

♦ Vë buzën në gaz; qesh lehtë duke lëvizur pak buzët; nënqesh. **Buzëqesh ëmbël (lehtë, hidhur, me pahir).** [fëmijë që buzëqesh mbi krahun e nënës kur pret (JG).] [Më buzëqeshnin/ Por unë e dija/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim (GB).] [Çelësi ishte ngjyer me të kuq buzësh dhe ajo buzëqeshi përpara se ta fshinte. (IK).]

♦ *veta III fig* Del, shfaqet me një pamje të gëzueshme e të këndshme. **Buzëqesh dielli (hëna). Buzëqesh natyra (pranvera).**

II kal veta III (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) *fig* Më del përpara si diçka e bukur dhe e gëzuar; më afrohet si diçka premtuese duket sikur do t'ia arrij, më bëhet i mundshëm (për fitoren, suksesin etj.). **Më buzëqesh fati** më ecën (më shkon mbarë) në jetë.

buzëqëshj•e a f sh e et

♦ Vënie e buzës në gaz; nënqeshje.

♦ Lëvizje e lehtë e buzëve, që shpreh ndjenja a gjendje të ndryshme shpirtërore si gëzim, kënaqësi, qesëndi, tallje etj. **Buzëqeshje e çiltër (e dëlire). Buzëqeshje e lehtë (e ëmbël, tallëse, e djallëzuar). E priti (e përshëndeti) me buzëqeshje.** [Më buzëqeshnin/ Por unë e dija/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim (GB).]

buzëqéshtë *mb* > **BUZËQESHUR**.

buzëqëshur

I mb Që buzëqesh; që është me buzë në gaz.

II ndajf Me buzëqeshje; duke buzëqeshur; me buzë në gaz; me gëzim.

buzëqíell i m libr Buzë a skaj i qiellit.

buzëqúmësht *mb*

♦ I parritur; që është ende fëmijë.

♦ *mospërf* I papjekur e pa përvojë; që s'është bërë ende për t'u përfillur.

buzërulím i m tek Zgjerim i buzëve (*të tubave etj.*).

búz•ërr rra¹ f sh a at Dhi me buzë të bardha.

búz•ërr rra²f bis Puçërr në buzë prej etheve.

buzërrëshkët mb >**BUZËRRESHKUR.**

buzërrëshkur mb (Njeri) me buzë të tharë prej sëmundjes.

buzërríp•ë a f sh a at

♦ Shpat shumë i pjerrët; skërkë.

♦ Shembëtitirë; rrëzimë.

buzërrí a m veter krahin G Sëmurje e berrave nga buzrra.

burërróke mb krahin G (Dhi) me shenjë të bardhë rreth buzëve.

burërrók•e ja f sh e et krahin G Dhime shenjë të bardhë rreth buzëve.

buzësúmbull a f sh a at Shishe e rrumbullakët, me grykë të ngushtë për pije.

buzëshégë mb (Grua a vajzë) me buzë të kuqe si shega.

buzëshégë•ë a f sh a at Grua a vajzë me buzë të kuqe si shega.

buzësheqér e mb (Njeri) gojëmbël

buzëshkrúmb mb (Njeri) me buzët shkrumb nga etja. >**BUZËPJEKUR.**

buzëshqér•e ja f sh e et >**BUZËSHQERRË.**

buzëshqérrë mb A Llafazan i keq.

buqëshqýer mb (Njeri) me buzë të hapura, si të shqyera.

buzështrëmbër mb (Njeri) me buzë të shtrembra; që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrëmbër i m sh - it Njeri me buzë të shtrembra; që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrëmb•ër ra f sh ra rat Grua a vajzë me buzë të shtrembra, që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrëmbët mb G >**BUZËSH TREMBËR.**

buzëták u m sh ë ët ikt K (*Chonrostoma nasus ohridanus*) Peshk i ujërave të ëmbla, i ngjashëm me krapin e me kokë të mprehtë si të ngjalës, me kurriz të murrinë, bark të bardhë e me pika, që e ka mishin të shijshëm, por me shumë hala.

buzëtâmbël mb G >**BUZËQUMËSHT.**

buzëtérur mb >**BUZËTHARË.**

buzëtráshë mb (Njeri) me buzë të trasha.

buzëtrásh•ë a f sh a at (Grua a vajzë) me buzë të trasha.

buzëtrásh•ë i m sh ë ët Njeri me buzë të trasha.

buzëtrëndafil e mb poet (Vajzë) me buzë të bukura, të kuqe si trëndafil.

buzëtúl mb (Njeri) me buzë të trasha, gjithë tul.

buzëthárë mb (Njeri) me buzë të thara nga etja, vapa etj.

buzëthátë mb

♦ (Njeri) me buzët të thata.

♦ fig Që s'ka asgjë, që s'ka të vërë gjë në gojë.

buzëthí mb Buzëderr; buzëtrashë.

buzëthinëshë mb G Grua a vajzë me buzë të trasha si të dërrit.

buzëthíthur mb (Njeri) me buzë të thithura (*nga dobësia*).

buzëthýer mb (Enë) me buzën të thyer.

buzëváj•ë a f sh a at vjet Hileqar; hilës.

buzëvárë mb G >**BUZËVARUR.**

buzëvárur

I mb I mërçitur; i zemëruar e i pakënaqur.

II si ndajf Me buzë të varura nga mërzia; pa dëshirë. [Luli dëgjonte buzëvarur. (IK).]

buzëvár i m libr

- ♦ Buzë e varrit.
- ♦ Prag i vdekjes.

buzëvíç e mb mospërf (Njeri) buzëtrashë; me buzë të trasha.

buzëvíç i m sh ë ët Njeri buzëtrashë; me buzë të trasha.

buzëvíç•e ja f sh e et f e **BUZËVIÇ** I.

buzëvjërrë mb G Buzëvarur; i mërzhitur.

buzëvjërrtas ndajf G Me pamje të mërzhitur; buzëvarur.

buzëvrër mb

- ♦ I hidhëruar nga një fatkeqësi; i helmuar.
- ♦ Që flet gjithnjë keq për të tjerët, që nxjerr vrer nga goja; gjuhëhelm.

buzëvýshkur mb (Njeri) me buzë të vyshkura (nga mosha, sëmundja).

búzëz a¹f sh a at veter

- ♦ Sëmundje e kafshëve, sidomos e bagëtisë së imët, që shfaqet me disa puçrra në buzë.
- ♦ Puçrra që dalin në buzë të bagëtisë nga kjo sëmundje.

búzëz a²f sh a at Rrjetë e vogël prej litari, që u vihet qeve në gojë gjatë punës që të mos bëjnë dëme. >**HUNDËZ** A.

buzëzé•ë a f sh a at

- ♦ (Grua a vajzë) me buzë të zeza, të lyera me kalem të zi.
- ♦ fig Që s'i qesh buza.
- ♦ fig Fatzezë; fatkeqe.

búzëz•ë a f sh a at zvog e **BUZ•Ë** A. [Vashë bukurosh'e bariut! që vjen me llërë përveshur,/ Me zemërë të dëfryer e me buzëzë të qeshur (NF).

buzë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza

- ♦ (Njeri) me buzë të zeza.
- ♦ (Kafshë) me turi të zi.
- ♦ fig (Njeri) që s'i qesh buza.
- ♦ fig Fatzi; fatkeq.

buzëzí u¹m sh j jtmb G >**BUZËZI** U.

buzëzí u²m sh nj njtë

- ♦ Njeri me buzë të zeza.
- ♦ fig Njeri që s'i qesh buza.
- ♦ fig Njeri fatzi, fatkeq.

buzëzíj jt G sh i **BUZËZI** U¹.

buzëzinj njtë sh i **BUZËZI** U².

buzgánd•e ja f sh e et kopsht Dardhë plot lëng e aromë.

buzík u m sh ë ët Qen me buzë të zeza.

buzikát•e a f sh a at A Shuplakë a pëllëmbë fytyrës.

buzín•ë a f sh a at Bordurë.

buzíq e mb K

- ♦ (Fëmijë) buzarak.
- ♦ (Fëmijë) që bën hundë, naze.

buzíq i m sh a at K

- ♦ Fëmijë buzarak.
- ♦ Fëmijë që i bën hundë, naze(ushqimit etj.).

búzje mb (Tavë) me buzë të gjera.

búzj•e a f sh e et Tavë me buzë të gjera.

buzlíe mb kopsht (*Mollë*) e athët, që të mbledh gojën.

buzlí•e ja f sh e et kopsht Mollë e athët.

buzm i¹ msh e et

♦ Trung i drurit të prerë; kërcu i madh; kërçep.

♦ Kërcu që vihet në oxhak natën e Krishtlindjes. **Nata e buzmit.**

♦ Caran i vatrës.

buzm i² m sh e et tek Bllok i kudhrës së farkëtarit.

búzo ja¹ m sh - t keq Njeri me buzë të trasha të shëmtuara.

búzo ja² m sh - t Kafshë mashkull me njollë të bardhë ose të zezë në buzë.

buzóc e mb keq(*Njeri*) buzëtrashë; buzëmadh; me buzë të shëmtuara. >**BUZAÇ E.**

buzóc i¹ m sh ë ët ikt (*Chelon labrosus*) Qefull me pesë deri shtatë vija gjatësore në trup e me buzë të dala. >**VIJOSH I.**

**

buzoç bari ikt (*Coris julis*) Qefull i Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me shirit të kuqërremë në mes të dy shiritave jeshilë, dhe me bark të bardhë.

buzoç i gjelbër ikt (*Labrus viridis*) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 45 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme e të gjelbra.

buzoç i hirtë ikt (*Symphodus cinereus*) Qefull i Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 15 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme dhe cirka të hirta.

buzoç i kuqërremë ikt (*Crenilabrus cinereus*)>**BUZOÇ I HIRTË.**

buzoç i zi ikt (*Crenilabrus quinquemaculata* Risso) Qefull i Atlantikut, Mesdheut dhe Detit të Zi, rreth 15 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme dhe pika të zeza.

buzoç pikalosh ikt (*Labrus bimaculatus*) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme, me pika të zeza e jeshile të errët.

buzoç rëre ikt (*Acantholabrus palloni*) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme, me pulla të bardha.

buzóc i² m sh ë ët keq Njeri buzëtrashë, buzëmadh, me buzë të shëmtuara. >**BUZAÇ I.**

buzodhëmbór e mb gjuh (*Bashkëtingëllore*) e shqiptuar me dhëmbët e sipërm të mbështetur në buzën e poshtme (**f, v**).

buzodhëmbór•e ja f gjuh Bashkëtingëllore e shqiptuar me dhëmbët e sipërm të mbështetur në buzën e poshtme (**f, v**).

buzój i m sh - t Njeri buzëtrashë.

buzók¹ ndajf Me hamendje; afërsisht.

buzók² ndajf K Fort; me forcë.

buzoqiellëzór e mb gjuh (*Tingull*) i shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve dhe qiellzës.

buzór e mb gjuh (*Bashkëtingëllore*) e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve.

buzór e ja f sh e et Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve.

buzóre t f sh bot (*Labiatae*) Familje bimësh barishtore ose shkurre me gjethe të bashkuara, ku bëjnë pjesë borziloku, rigoni, sherbela, rozmarina, livanda etj.

buzótë mb Buzëtrashë; buzak.

buzót•ë a f sh a at Njeri buzëtrashë, buzak.

buzták u m sh a at ikt (*Tinca tinca*) Peshk deri 70 cm i gjatë, i ujërave të ndenjura ose me rrjedhë të butë, me shtrat balte e bimësi të pasur.

buztór e mb>**BUZOR E. Tingull buztor.**

buzúk *u¹m sh ë ët muz* Vegël me tela, me bisht të shkurtër e kasë të madhe, e përhapur kryesisht në Greqi.

*

I bie buzukut *tall* Flas shumë e në tym, pa ma vënë veshin kush; i bie legenit.

buzúk *u²m sh ë ët*

♦ Njeri gojëmadh e buzëtrashë si ujku.

♦ *keq* Budalla.

buzukián *e mb* I Buzukut; karakteristik për mënyrën e të shkruarit të Buzukut. [leksiku dhe semantika buzukiane që nden "Meshari" ... jep shteg për të menduar për një zanafillë të mundshme të Gjon Buzukut pikërisht nga ndonjë vis veriperëndimor (GjSh).]

buzhég•ë *a f sh a at* Përbindësh.

buzhél *e mb*

♦ (*Njeri*) i trashë e i fryrë nga trupi.

♦ (*Fëmijë*) kolopuç.

♦ *keq* (*Njeri*) trashaman; kokëtrashë.

buzhél *i m sh a at G*

♦ Bushiq; dumë; njeri i trashë e i fryrë nga trupi.

♦ *keq* Njeri trashaman, kokëtrashë.

buzhél•e *ja f sh e et G f e* **BUZHEL I.**

buzhél•ë *a¹f sh a at* Flluskë në lëkurë nga ethet ose djegia.

buzhél•ë *a²f sh a at* *tek* Turjelë e madhe për të hapur vrima në dru, që punohet me të dyja duart.

búzh•ë *a f sh a at* Gargarë.

buzhgár•e *ja f sh e et G* Lëvozhgë groshe, bathe etj.

buzhík *u m A* Mjekër e vogël.

buzhól *i m sh ë ët* *ikt* Krap.

buzhurík•ë *a f bot K* (*Celiosa cristata*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve tropikale, me kërcell të butë deri 30 cm të lartë, me lule të verdha që ngjajnë si lafshë gjeli. >**LAFSHË GJELI.**

buzhXHárre *t f sh krahin G* Lëvozhga groshësh, bathësh, etj.

bxhâ (*me*) *kal na - krahin G* E bëj gjithë jargë (*dikë, diçka*).

bxhâj *kal krahin G* >**BXHA** (*me*).

by *onomat* Bërlykje e qeve.

bybér *i m gjell krahin G* >**BIBER I; PIPER I.**

bybérc•ë *a f sh a at krahin G* Shishe piperi.

bybrék *u m sh ë ët G* Veshkë; bubreku.

byc *i m sh a at* Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve. >**ASKATH I; ELBTH I; KATH I.**

byç *mb shar krahin G* (*Njeri*) i trashë nga trupi e koka.

byç *i m sh a at shar krahin G* Njeri i trashë nga trupi e koka. >**PYÇ I.**

býç•ë *a f sh ë ët fëm* Prapanicë; bythë.

býçkas *ndajf* (*Eci*) rëndë; pa kujdes.

býçk•ë *a f sh a at J* zvog e **BYTH•Ë A.**

byfték *u m sh ë ët ushq krahin* >**BIFTEK U.**

býg•ë *a f sh a at* Varg me gjethe duhani.

byk *si kallëzues*

♦:E bëj copë e **byk** e bëj copë e thërri; e thërrmoj; e bëj pluhur.

*

Bëhem byk Lodhem shumë; dërrmohem e copëtohem; vritem shpirtërisht.

I bëj byk paratë I shpenzoj të gjitha paratë.

E bëj byk E prish, e shkatërroi krejt; e zhdruk, e përlej; e mundi keq dikë, e dërrmoi fare, e bëri hi e pluhur.

Është byk Është krejt pa vlerë; është i kalbur.

byk u¹m sh ra rat

♦ Kashtë e imët dhe e copëtuar, që del nga shirja e nga pastrimi i të lashtave etj. dhe që përdoret si ushqim për kafshët, për shtroje etj. **Byk i trashë. Byk gruri (elbi, tërshëre, orizi, liri).**

♦ Pluhur i imët që del nga sharra, kalbëzimi i drurit etj.

♦ *keq* Njeri a send pa vlerë, që s'hyn në punë; mbeturinë e padobishme. **Kashtë e byk.**

*

Ndaj bykun (kashtën) nga kokrrat > NDAJ BYKUN NGA GRURI.

Ndaj bykun nga gruri Ndaj a dalloj të pavlefshmen nga e vlefshmja; veçoj të keqen nga e mira; ndaj shapin nga sheqeri.

**

Byku i Kumbarës *bis astr* Kashta e Kumtrit.

byk u²m na nat *krahin G* Llucë; baltë e trashë.

býk•em vetv a ur Hutohem; më bëhet koka dhallë.

býk•ë a f sh a at *krahin G* Kashtë.

bykëlína t f sh Byk i mbetur në lëmë pas shirjes së të lashtave; bykra.

bykëzím i m sh e et Mbathje me byk e pemëve, që të ruhet lagështia, të plehërohet toka dhe të pengohet zhvillimi i barërave të këqija.

bykëz•óhet pavet dhe pës e BYKËZ•OJ.

bykëz•ój kal óva úar Mbath me byk (*pemët*).

bykëzúar (i e) mb (Pemë) e mbathur me byk.

bykëzúem (i) e (e) mb G > BYKËZUAR (i e).

byklíme t f sh *krahin G* > BYKËLINA T.

bykós kal a ur > BYKËZ•OJ.

bykós•et - (u) ur pavet dhe pës e BYKOS.

bykósj•e a f BYKËZIM.

bykósur (i e) mb > BYKËZ•OJ.

byl i¹m sh a at Kuqal.

byl i²m sh a at *keq* Bilmez; kaqol.

bylbér i m sh a at G > YLBER I.

bylbýl e mb G Shumë i pastër. **Grue bylbyle.**

bylbýl i m sh a at G Bilbil.

bylbylím i m G

♦ Të kënduarit si bilbil.

♦ *tall* Lëshim i tepruar i gjuhës.

bylbyl•ój jokai G > BYLBYL•UE (me).

bylbyl•úe (me) jokai óva úe G

♦ Këndoj si bilbil.

♦ *tall* E lëshoj tepër gjuhën.

bylbyr•ón jokai G > BYLBYR•UE (me).

bylbyr•úe (me) jokai óva úe G Këndoj bukur, si bilbil.

bylínë t m sh ant Fis ilir i krahinës së Atintanisë. [“Pas Epidamnit dhe Apollonisë gjer në malet Keraune banojnë bylínët, taulantët, parthinët e brygët; aty afër janë edhe minierat e argjendit në Damastion (AK).]

bylión e mb ant I fisit ilir të bylionëve.

byliónë t m sh ant Fis ilir mbi lumin e Vjosës.

bylkëzím i m sh e et bujq Mbathje e rrënjëve të pemëve me byk.

bylkëz•ój kal óva úar bujq Mbath me byk rrënjët e pemëve.

býlme si mb ndërt: Tullë bylme tullë e vendosur më këmbë për së gjeri.

býlm•e ja¹f sh e et ndërt Mur ngarës me tulla bylme.

býlm•e ja²f sh e et Rrobë nën samarin ose shalën e kalit etj.

bylmét i m sh e et ose ra rat > BULMET I.

bylmetór•e ja f sh e et > BULMETOR•E JA.

bylmét•em vetv > BULMET•EM.

bylmétsh•ëm (i) me (e) mb > BULMETSH•ËM (i) ME (e).

bylméz e mbbis > BILMEZ E. [porse kah "strategjia" - që do me thanë për dirigjimin konstruktiv të një populli, e aq ma tepër të një kombi - ai s'merr vesh asgjë, s'ka kurrfarë haberi, asht bylmez e malok e asht fare bosh. (KM).]

bylm•ój kal óva úar > MËLK•OJ.

bylýç i m sh ë ët ikt. > MLYSH I.

bylýk u¹m sh ë ëtvjet

♦ *hist* Njësi me 100-250 ushtarë në Perandorinë Osmane.

♦ Turmë.

♦ Hordhí.

♦ Tufë kafshësh.

♦ Grup sendesh.

bylýk u²m vjet Moshë madhore. **Bie në bylyk** vij në moshë; bëhem burrë.

bylýk u³m sh ë ët Kaptell i samarit.

bylykbáš i m sh ë ët hist Komandant bylyku në ushtrinë osmane, i ngarkuar me ruajtjen e rendit.

bylýk•e ja f sh e et K Dele që i prin tufës.

bylýr i m sh e et J

♦ Kristal.

♦ >BILUR I.

bylyrít jokál i ur veta III K (Gjedhi) bërlyket; buluret.

bylyzyk u m sh ë ët > BYZYLYK U.

bym onomat Zhurmë e diçkaje a dikujt që rrëzohet; zhurmë e plasjes. >BUM.

bym•éhet vetv ýe (u) ýer

I veta III

♦ *fiz (Një trup)* rrit vëllimin pa ndryshuar vetitë.

♦ (*Fytyra*) fryhet; ënjtet; (*damar*) i kërcyer.

♦ (*Lumi*) fryhet; vjen; mbushet breg më breg.

II pës e BYM•EJ.

bym•éj kal éva ýer fiz Ia rrit vëllimin (*një trupi*) pa ia ndryshuar vetitë.

bymés•ë a f sh a at Bymim.

bymím i m fiz Rritje e vëllimit të një trupi pa ndryshuar vetitë. **Bymimi i ujit gjatë kthimit në akull.**

bymýer (i e) mb

♦ *fiz (Trup)* që e ka rritur vëllimin pa ndryshuar vetitë.

♦ *(Fytyrë)* e ënjtur; e fryrë; *(damar)* i kërcyer.

♦ *(Lumë)* i fryrë; i mbushur breg më breg.

bymýes e mb *(Agjent, veprim)* që shkakton bymim.

bymýesh•ëm (i) me (e) mb fiz Që mund të bymehet.

bymyeshmëri a f fiz Aftësi bymyese.

by•n jokall ri rëveta III *(Lopa etj.)* bërlyket; buluret.

býp•e ja f sh e et Këmborë e dashit ose cjamin që i prin tufës. >**BUQ•E JA**.

býqe t f sh krahin G BYK U.

byr krahin G >BYR•Ë (me)¹.

byr i¹ m sh ë ët zool krahin G *(Talpa)* Urith.

byr i² m sh a at Puçërr.

býra-býra¹ ndajf bis G Gjithë vrima.

býra-býra² ndajf G Gjithë përgje dheu të ngritur nga urithi.

byrát jokall krahin G >BYRAT•Ë (me).

byrát•em vetv krahin G >BYRAT•Ë (me u).

byrát•ë (me) jokall i ë veta III krahin G *(Gjedhi)* bërlyket; buluret.

byrát•ë (me u) vetv - (u) ë krahin G Pranoj ftesën për të ngrënë me dikë.

byrátj•e a f krahin G Pranim i ftesës ftesën për të ngrënë te dikë.

byrazér i m sh ë ët bis

♦ Vëlla.

♦ Shok; mik. [- **Nuk kuptoj ç'do të thuash me këto fjalë koti, byrazer.** (ED).]

byrazérk•ë a f sh a at bis

♦ Motër.

♦ Shoqe; mike.

býrd•e ja¹ f sh e et krahin Paravithe; vithanike *(e kalit)*.

býrd•e ja¹ f sh e et krahin vjet Perçe.

byrdí a f sh - të vjet Urdhër.

byréçk•ë a f sh a at ushq Byrek i vogël në trajtë katrori a trekëndëshi.

byredék ndajf vjet K Krejt; fund e krye; tërësisht.

byrék u¹ m sh ë ët ushq Gatesë me petë të ndera në tepsi e të mbushura shtresa-shtresa me mish të grirë ose djathë, vezë, preshe, spinaq etj. dhe që piqet në furrë. **Petë byreku**.

byrék u² m sh ë ët G Puçërr e kuqe.

byrekáq•e ja f kryes sh ushq Byrek i vogël në trajtë katrori a trekëndëshi.

byreksheqér i m sh e et ushq Gatesë e bërë zakonisht me miell misri, të përzier me gjalpë e me sheqer, të nderë në tepsi e të pjekur në furrë.

byrekshítës i m sh - it Ai që shet byrekë.

byrekshítës•e ja f e BYREKSHITËS I.

byrektór•e ja f sh e et Dyqan ku bëhen e shiten byrekë.

byrét•ë a f sh a at kim Tub qelqi i shkallëzuar me rubinet në krye, për matjen e sasisë së lëngut ose të gazit.

býr•ë (me)¹ jokall a ë krahin G

♦ Pranoj ftesën për të ngrënë a për të bujtur *(te dikush)*.

♦ Shkoj për darkë a për të bujtur *(te dikush)*. **Byrni tek unë sonte!** urdhëroni për darkë tek unë sonte.

býr•ë (me)² kal a ë krahin G Shpoj.

býr•ë (me)³ kal a ë G

♦ E duroj (*dikë*).

♦ Arrij ta bëj (*diçka*); kryej; mbaroj. **S'ia byra dot.**

býr•ë (me u) pavet - (u) ë G: S'byret kështu jeta nuk kalohet (shtyhet) kështu jeta.

býr•ë a¹f sh a at Pirg i vogël dheu i ngritur nga urithi.

býr•ë a²f sh a at bis G Vrimë; birë.

býri kr thj e BY•N.

byrík u m sh ë ët tek Tub kondensimi i kazanit të rakisë.

byrík•ë a f sh a at ushq Pjesë mishi nga barku i kafshës.

byrm pasth Bujrëm; urdhëro(ni). [**e kanë lshue kushtimin në Krahinë:/ - Byrm, kush**

t'duesh me ngranë, me pi, (CV).]

byrmág•ë a f sh a at K Pah mielli i ngjitur në faqet e mureve të mullirit të drithit.

byró ja f sh - të

♦ Grup njerëzish të zgjedhur në krye të një komiteti ose të një organizate politike e shoqërore, që udhëheqin veprimtarinë e komitetit a të organizatës për një periudhë të caktuar. [**Në mesditë Byroja politike u mblodh./ Vallë çka ndodhur në kufijtë veriorë (IK).**]

♦ Grup specialistësh që drejton veprimtarinë tekniko-shkencore në një ndërmarrje, udhëheq e kontrollon një veprimtari të caktuar në një institucion shtetëror ose është ngarkuar të studiojë një çështje me rëndësi. **Byroja teknike (teknologjike). Byroja e projektimit (e çmimeve).**

Byroja Federale Organ për hetimin e krimit dhe i kundërzbulimit brenda SHBA-së.

byrokrát i m sh ë ët > BUROKRAT I.

byrokrací a f sh - të > BUOKRACI A.

byrúm pasth>BUJRËM.

byrykát•et vetv veta III G >BYRYKAT•Ë (me u).

byrykát•ë (me u) vetv - (u) ë veta III G (Gjedhi) bërlyket; myet; bën myyy

byrykátj•e a f sh e et G Bërlykje e gjedhit.

byrylég•et vetv - (u) ur Ç (Gjedhi) bërlyket; muet; bën myyy.

byrynxhýk u m sh ë ët vjet Fill ari për qëndisje.

byryshkám•ë a f sh a at K >BYRYKATJ•E A.

byryt•et vetv - (u) ur veta III (Gjethi) bërlyket; muet; bën myyy.

bysh•k ku m sh qe qet Pyll në shpat të malit.

byteví ndajf vjet Krejt; plotësisht; fund e krye.

bytëri•n jokal u rë veta III (Gjedhi) bërlyket; muet; bën myyy.

bytyçës e mb I Bytyçit; që ka të bëjë me Bytyçin, me banorët a vendësit e tij.

bytyçës i m sh - it Banor a vendës i Bytyçit.

bytyçës•e ja f sh e et f e BYTYÇËS I.

bytyçián e mb BYTYÇËS E.

bytyk•ë a f sh a at G Bark; zhabë e barkut.

bytým ndajf vjet Krejt; tërë. [**gjogi të shkretin sot te e ka qitë,/ bytym gjak shtatin tek ia ka ba (CV).**]

bytýn ndajf vjet Krejt; plotësisht.

bytýntë (i e) mb vjet

♦ I sheshtë, i rrafshët. **Vend i bytyntë.**

♦ I përbërë prej një cope të vetme; njëpjesësh, i njëjtë. **Pllakë e bytyntë. Prag i bytyntë.**

♦ *fig* I trashë nga mendja, budalla; tutkun.

byth- *fjalëform.*

bythabrash e *mb krahin G (Njeri)* që i shkon puna mbrapsht.

býtha- býtha *ndajf krahin G* Pa u ndarë; gjithmonë bashkë.

bythacák e *mb (Njeri)* bythëmadh e trupshkurtër.

bythacák u *m sh ë ët* Njeri bythëmadh e trupshkurtër.

bythacák•e ia *f sh e et* Grua a vajzë bythëmadhe e trupshkurtër.

bythác i¹ *m sh ë ët* Kuti duhani.

bythác i¹ *m sh ë ët* G Bythëmadh; bythëtrashë.

bythaçók e¹ *mb (Njeri)* që shkon i paftuar në gosti.

bythaçók e² *mb (Njeri)* bythëmadh.

bythaçók e³ *mb (Njeri)* që s'ia mban bytha; tutës; trembës.

bythaçók u¹ *m sh ë ët* G Njeri që shkon i paftuar në gosti. >**BARKAÇOK U; BYTHEC I; SHTUNAK U.**

bythaçók u² *m sh ë ët* G Njeri bythëmadh.

bythaçók u³ *m sh ë ët* G Njeri që s'ia mban bytha; tutës; trembës.

bythadrít•ë a *f sh a at bis ent A (Luciola lusitanica)* Xixëllonjë.

bythák u¹ *m sh ë ët* Kërcu a cung druri.

bythák u² *m sh ë ët* *bujq* Gjethe duhani që del rrëzë kërcellit.

bythakréj *ndajf* Duke u rrokullisur kokë e këmbë; rrokullimthi. **Bie bythakrej.**

bythambrápas *ndajf* >**BYTHËPRAPTAS.**

bythambrápsht *ndajf* Praptas; praptazi; bythëprapë. >**BYTHËPRAPTAS.**

bythambýthë *ndajf* Ngjitur pas njëri-tjetrit.

bythapráps *kal a ur* E shtrëngoj (*dikë*) të tërhiqet bythëpraptas.

bythán•ë a *f sh a at* Filiz që del në rrënjët e pemëve si kumbulla, fiku, mani etj.

bythapráps•em a (u) ur

I *vetv* Shkoj praptas; tërhiqem duke ecur mbrapsht.

II *pës e* **BYTHAPRAPS.**

bythapráptas *ndajfshih* **BYTHËPRAPTAS.**

bythár i¹ *m sh ë ët* *vulg* Byths; pederast.

bythár i² *msh ë ët* >**BYTHÇ•E JA.**

bytharák e *mb* Bythëmadh.

býthas¹ *ndajf bis*

♦ Praptas; bythëpraptas.

♦ Ndenjur në bythë.

♦ (*Fëmija tërhiqet*) me të ndenjurit përtokë.

býthas¹ *ndajf*: **Luajmë bythas** luajmë duke e shtyrë njëri-tjetrin me bythë.

bythásh e *mb* >**BYTHËSHTREMBËR.**

bythashtrémas *ndajf (Eci)* duke tundur bythët shtrembër.

bytház *ndajf krahin G* >**BYTHAS; BYTHAZA.**

bytháza *ndajf krahin G* Rrëshqanthi; duke u zvarritur me të ndenjurit përtokë.

bythc i *m sh a at* G Pjesë e prapme e pantallonave.

bythcák u¹ *m sh ë ët krahin G* Vatë nën xhubletë për të ruajtur formën.

bythcák u² *m sh ë ët krahin G* Fundak.

bythcák u³ *m sh ë ët krahin G* Njeri shumë i shkurtër; cicërmicër.

bythcák•e ia *f sh e et krahin G* Grua shumë e shkurtër.

býthc•ë a *f sh a at* Bisht i cigares.

bythç i m sh a at

- ♦ Bythë lisi.
- ♦ Rrënjë e të lashtave të korrura.
- ♦ Bisht cigareje.

býthça t f sh krahin G

- ♦ Pjesë të drurit që mbeten pa djegur kur shuhet zjarri.
- ♦ Bishta cigaresh.

bythçák u m sh ë ët Pjesë e prapme e tirqve.

býthç•e ja f sh e et

- ♦ Gjethe duhani që del rrëzë kërcellit.
- ♦ Bisht. **Bythçe cigaresh.**

bythé ja f sh - të Byrde e vitheve të kalit.

bythec e¹mb përçm (Njeri) frikës.

bythec e²mb përçm (Njeri) bythëtul.

bythec e³mb përçm (Njeri) shkurtabiq.

bythec e⁴mb përçm (Njeri) bythar; që i bie bythës.

bythéc i¹m sh ë ët *etn* Mik mbas miku; mik mbas vedi; mik që shkon në një shtëpi të huaj pa u thirrë, por i marrë prej miku tjetër të thirrur; këtij mikut "të dytë" i bëhet nderim i veçantë në atë shtëpi.

bythéc i²m sh ë ët *K* Njeri bythëtul.

bythéc i³m sh ë ët *përb krahin G* Shkurtabiq.

bythéc i⁴m sh ë ët *përb krahin G* Bythar; byths.

bythéc i⁵m sh ë ët *krahin G* Pjesë e prapme e tirqve. >**BYTHÇAK U.**

bythéc i⁶m sh ë ët *krahin G* Frikacak; tutës.

bythéc i⁷m sh ë ët *krahin G* Jastëk i vogël që vihet në ndenjësë për t'u ulur butë në të.

bythéc i⁸m sh ë ët *krahin G* Secili prej rripave në vithe të kalit të karrocës.

bythéc i⁵m sh ë ët *krahin G* Trakaliçë.

bythéc•e ja f sh e et

- ♦ Byrde e vitheve të kalit.
- ♦ Pece përmbi shpërgënj në të ndenjurat e foshnjës. >**SHTYTK•Ë A.**
- ♦ Arnë përforcuese e ndenjësive të pantallonave.

bythekrýe

I *mb* Shumë të lidhur; të pandarë.

II *ndajf*

- ♦ Pa u ndarë.
- ♦ Me rrëmujë; pa ditur ku është kryet e ku janë këmbët.

bythemkrýe ndajf krahin >**BYTHEKRYE.**

bythéz•ë a f sh a at *K* Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. >**BELEM•E JA;**

PARAVITH•E JA; VITHANIK•E JA.

býthë

I *parafj bis* Në pjesën e poshtme (të pemës a të një sendi që rri pingul); rrëzë. **Bythë manit.**

II *si kallëzues:* **Bëhem bythë** dehem keq, sa humb mendjen. **E bëj bythë dikë** e deh, e bëj tapë dikë.

bythë- fjalëform

býth•ë a f sh ë ët *bis*

♦ Pjesë e prapme e trupit të frymorëve në fund të kurrizit; organ i jashtëqitjes dhe mollaqet; të ndenjurat.

♦ Fundi i një ene nga ana e jashtme.

♦ Pjesë e shkurtër e kërcellit dhe rrënjës që mbeten në tokë pasi korret a pritet bima.

*

Bëhem bytha e dynjasë E teproj duke ndihmuar të tjerët.

Bëj hesap me bythë I bëj llogaritë pa menduar.

Do bythë kjo punë Kjo punë kërkon vullnet e vendosmëri.

Fluturoj me presh në bythë I marr gjërat shumë lehtë; besoj lehtë; fantazoj kot; marr kot; bëj plane në erë.

I bie bythës *vulg* Bëj sodomi.

I ka dy bythë brenda Është shumë dorështrenguar.

I kam bythët në gardh Jam shumë i lodhur.

I kruhet bytha Kërkon sherr.

I qit bythës hi Kam pretendime të mëdha; e vras lart.

Ia çaj bythën dikujt E mërzit shumë dikë. [- **Mos e çaj bythën - tha tjetri.** (IK).] [**Po sikur të ndodhë? Mos më çaj bythën e bëj si të thashë.** (ED).]

Më plasi bytha! Aq më bën!; s'dua t'ia di.

Më shkojnë pordhët prej dikujt Kam shumë frikë nga dikush.

M'u nxi bytha! >**MË PLASI BYTHA.**

Në bythë të (te bytha e)... Në rrëzë të...; nën hijen e...

Përdredh bythët E dredh; s'i rri fjalës.

Pres gozhdë me bythë Jam shumë dorështrenguar.

Qenke shpuar në bythë! Kërkon shumë ti!

Ruaj bythën time Ruaj veten.

S'e çaj bythën Nuk shqetësohem fare; s'dua t'ia di.

S'ka bythë ku të rrijë S'ka kurrfarë logjike a mbështetje në logjikë.

S'ma mban bytha Nuk kam guxim.

S'më zë bytha vend Jam shumë i lëvizshëm.

Të më rruash bythën S'ke ç'më bën; s'ta kam frikën.

Vë bythën në gardh Tregohem i paturp; s'dua t'ia di se veprimi im më vë njollë turpi.

**

bytha e dreqit Shumë i mbrapshtë; i djallëzuar; që ia pret mendja për mbrapshti. **Njeh bythën e dreqit** (ai) njeh e kë s'njeh.

bytha e kuisë *shar* Shumë i zi. (**I bardhë**) **si bytha e kuisë** *tall*.

bytha e mizës: Do të shohësh bythën e mizës! do ta pësosh keq!

bytha e shejtanit >**BYTHA E DREQIT.**

bytha e tij: U bë bytha e tij të... mëton më shumë se sa ka mundësi; kërkon të japë mend...

bythë e brekë: Jam bythë e brekë me dikë jam tepër i afërt a i lidhur ngushtë me dikë.

bythë përpjetë: Hedh me bythë përpjetë e rrëzoj përmbys, me këmbë përpjetë.

bythë pule¹*mjek bis* Lyth.

bythë pule²*mjek bis* Pjesë e skuqur në trajtë rrethi në lëkurë e krijuar nga të kruajturit.

bythëbúb *mb* (*Njeri*) shumë i shkathët; zhivë.

bythëçélët *mb* Frikacak; frikës; tutës; që s'ia mban bytha.

bythëçélur *mb* I frikësuar shumë.

bythëçjérrë *mb bis*

♦ (Njeri) copë-copë nga rrobat; i rreckosur.

♦ Shumë i varfër, i këputur.

bythëçjérr•ë i m sh ë ët bis

♦ Njeri i rreckosur.

♦ Njeri shumë i varfër, i këputur.

bythëçúet mb G (Grua a vajzë) me vithe të ngritura, të larta.

bythëdërrásë mb (Njeri) me prapanike të thatë, pa tule.

bythëdréq e mb (Njeri) shumë i prapë; shumë i lëvizshëm.

bythëdúgët mb

♦ (Njeri) bythëtul.

♦ (Njeri) që sheh interesin a rehatinë e vet.

bythëdúq e mb (Njeri) me bythë të mbledhura.

bythëféndë mb Frikacak; frikës; tutës; që i shkojnë fendët nga frika.

bythëféndët mb >BYTHËFENDË.

bythëfëllíqët mb >BYTHËFËLLIQR.

bythëfëllíqur mb

♦ I papastër; i fëlliqët.

♦ (Femër) e përdalë.

bythëfórtë mb

♦ (Njeri) me bythë të forta.

♦ *fig* Trim.

bythëfrýnët mb krahin I kamur; që s'i mungon gjë.

bythëgaraxhépas ndajf krahin Rrëshqanë; bythaz; zhag; zvarrë.

bythëgrísur mb bis

♦ (Njeri) copë-copë nga rrobat; i rreckosur.

♦ Shumë i varfër, i këputur. >**BYTHËÇJERRË.**

bythëgjérë mb bis

♦ (Njeri) me bythë të gjera.

♦ (Njeri) që harxhon kot ose tregohet bujar me të tjerët pa nevojë.

bythëgjér•ë a f sh a at f e BYTHËGJER•Ë A.

bythëgjér•ë i m sh ë ët Njeri që harxhon kot ose tregohet bujar me të tjerët pa nevojë.

bythëhallakámë mb G (Njeri) i hallakatur; që nuk zë vend; që s'ngulet dot në një punë.

bythëhápët mb keq G Frikacak.

bythëhóllë mb

♦ (Njeri) me bythë të holla.

♦ I dobët.

bythëjáshtë mb bis

♦ I zhveshur; lakuriq; pa gjë në trup.

♦ (Njeri) që s'mban asgjë të fshehtë; që flet shumë e nxjerr çdo gjë; bythëzbuluar.

♦ (Vajzë) e veshur me fund shumë të shkurtër.

♦ (Djalë) me qemerin e pantallonave shumë të ulët sa i duken bythët.

bythë•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja krahin G Hamës i pafytyrë; që merr të hajë kudo që mundet.

bythëkëqíj a sh i BYTHË•KEQ KEQE.

bythëkopájë mb krahin G >BYTHËKORITË.

bythëkoritë mb (Grua a vajzë) me bythë të çuara.

bythëkrímbur *mb (Njeri)* shumë i lëvizshëm; që s'i zë vendi vend.

bythëkrímbur a f sh a at f e **BYTHËKRIMBUR I.**

bythëkrímbur i m sh - it Njeri shumë i lëvizshëm, që s'i zë vendi vend.

bythëkróm•ë a f sh a at bot

♦ Trëndafil i egër.

♦ Fryt i trëndafilut të egër që përdoret për çaj.

♦ Ferrac.

bythëkúngull *mb (Njeri)* shumë i ngathët; i qullët; dembel.

bythëkúngj *mb G (Njeri)* Bythëhollë; thatim.

bythëkupéc e mb G

♦ *(Njeri)* me bythët si kupë.

♦ *(Enë)* me fundin si kupë.

bythëkupéc i m sh a at G Enë me fundin si kupë.

bythëkúq•e ja f sh a at bot Labot kërcellkuq.

bythëlëpírës e mb keq (Njeri) që i lëpin bythën ose i serviloset ndyrë dikujt.

bythëlëpírës i m sh - it keq Servil i keq; mbasbythës.

bythëlëpírës•e ja f sh e et keq f e **BYTHËLËPIRËS I.**

bythëlëpís e mb keq krahin G > **BYTHËLËPIRËS E.**

bythëlëpís i m sh a at keq krahin G > **BYTHËLËPIRËS I.**

bythëlëpís•e ja f sh e et keq krahin G f e **BYTHËLËPIS I.**

bythë•mádh mádhe mb m sh mëdhénj f sh mëdhá

♦ *(Njeri)* me bythë të mëdha.

♦ *(Njeri)* i pangopur; që ha e kurrë s'ngopet.

♦ Që mendon veç për vete.

♦ Frikacak; tutës.

bythë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Njeri me bythë të mëdha.

♦ Njeri i pangopur, që ha e kurrë s'ngopet.

♦ Njeri që mendon veç për vete.

♦ Frikacak; tutës i keq.

bythë•mádhë mádhja f sh mëdhá mëdhátë mëdhá f e **BYTHË•MADH MADHI.**

bythëmakarón mb (Njeri) i mësuar të jetojë në rehati; bythëpambuk.

bythëmbëkrýe ndajf A

♦ Me bythë përpjetë.

♦ *fíg* Pa mend; pa e menduar (*punën*).

bythëmëdhá të sh i **BYTHË•MADHE MADHJA.**

bythëmëdhénj të sh i **BYTHË•MADH MADHI.**

bythëmëngjër ri m sh - it Zemërak; inatçi.

bythëmút e mb shar

♦ I papastër.

♦ *(Njeri)*

bythëmút i m sh ë ët shar

♦ Njeri i papastër.

♦ Njeripa pikë personaliteti, pa kurrfarë vlere. **Ik, or bythmut!**

bythëpalá mb > **BYTHËPLAMË.**

bythëpalámë mb krahin G (Djalë) që s'ka hyrë ende në radhën e burrave.

bythëpalárë mb

- ♦ (Njeri) i papastër.
- ♦ Llum i shoqërisë.

bythëpambúk mb tall

- ♦ (Njeri) i pamësuar me vështirësi.
- ♦ (Njeri) qullash.
- ♦ krahin G Tutës.

bythëpambúk u m sh ë ët

- ♦ Njeri i pamësuar me vështirësi.
- ♦ Qullash.
- ♦ Përtac.

bythëpambúkës e mb >BYTHËPAMBUK E.

bythëpërdredhës e mb >BYTHËPËRDREDHUR.

bythëpërdredhur mb (Njeri) që e dredh; që nuk i kihet besë.

bythëpërrjáshta mb

- ♦ Pa brekë.
- ♦ Brekëgrisur.

bythëpërpjetë bis

I ndajf Përmbys; kokëposhtë e këmbëpërpjetë.

II mb (Vajzë) mendjemadhe e lozonjare.

*

Zgjohem (ngrihem) bythëpërpjetë Zgjohem mahmur, me nerva.

bythëpërtërmâ mb krahin G >BYTHËPËRPJETË.

bythëpërtóke mb keq krahin G (Grua, vajzë) shumë e shkurtër.

bythëpërtók•e ja f sh e et keq krahin G Grua a vajzëshumë e shkurtër.

bythëpërvéti mb bis G (Njeri) që sheh interesin e vet; interesaxhi; egoist.

bythëplásur mb bis (Njeri) që s'e vë ujët në zjarr për asgjë.

bythëpodínë mb bis krahin G (Grua a vajzë) me bythë të mëdha e të larta.

bythëpráp kal a ur Zmbraps.

bythëprápa ndajf>BYTHËPRAPTAS.

bythëpráp•em vetv a (u) ur >BYTHËPRAPS•EM.

bythëprápë ndajf

- ♦ (Eci) praptas; së prapthi.
- ♦ (Kthej) përmbys.
- ♦ (Bie) praptas; në shpinë.
- ♦ (Vesh rrobën) në anën e kundërt; mbrapsht.
- ♦ (I hipi kalit etj.) me fytyrë nga bishti.
- ♦ (Thur triko) prapë. **Dy sythë anambarë, dy sythë bythëprapë.**

bythëprápj•e a f Zbythje; zmbrapsje.

bythëprápm•e ja (e) mb krahin G Anë e prapme, e kundërt.

bythëprap•ój kal óva úar >BYTHËPRAP•UE (me).

bythëpráps•em vetv a (u) ur Zbythem; tërhiqem prapa; eci praptazi.

bythëprápsur (i e) mb I zbythur; i tërhequr prapa; që ecën praptazi.

bythëpráptas ndajf Praptazi. **Dal bythëpráptas** dal duke ecur praptazi.

bythëpráptazi ndajf>BYTHËPRAPTAS.

bythëpráptë (i e) mb krahin G (Anë) e prapët.

bythëprápthi *ndaif*

♦ Praptazi.

♦ Së prapthi.

bythëprap•úe (me) *kal óva úe krahin G* Kthej së prapthi, nga ana e prapme.

bythëprituem (i) e (e) *mb krahin G* Dembel.

bythëpshúrrët *mb*

♦ (*Njeri*) i lagur ndër vete.

♦ *fig* I pshurrur nga frika, prej tute.

bythëpúl•e ja f bot (*Carlina acaulis*) Bimë shumëvjeçare e viseve alpine të Europës Jugore, me gjethe gjembake dhe lule të bardha si argjendi, me petla rreth një koke bojëkafe ku dalin thekët; lulja mbyllet kur afron shiu.

bythëpúl•ë a f sh a at *mjek bis* Sëmundje lëkure, që shfaqet më shumë te fëmijët, me rrathë të vegjël puçrriash të kuqërreme e të leskëruar sidomos nëpër duar, në fytyrë e në qafë.

>**SHPËRGËTI A; URDHJ•E A.**

bythëqíq•ër ra f sh ra rat (*Aristolochia rotunda*) Bimë kacavarëse e lartë ose shkurre e degëhollë, me lule si kallami dhe kokrra si qiqra. > **BYTHËQYQ•E JA.**

bythëqímë *mb G* >**BYTHËQIRË.**

bythëqímj•e a G f >**BYTHËQIRJ•E A.**

bythëqírë *mb vulg (Njeri)* që bën sodomi.

bythëqírj•e a f vulg Sodomi.

bythëqýq•e ja f sh e et bot (*Aristolochia rotunda*) Bimë kacavarëse e lartë ose shkurre e degëhollë, me lule si kallami dhe kokrra si qiqra. > **BYTHËQIQ•ËR RA.**

bythërégjur *mb bis (Njeri)* që e ka pësuar dhe ka vënë mend nga gabimet.

bythëréñë *mb (Femër)* me prapanica të varura.

bythërisht•ë a f sh a at *Trung* i mbetur nga lisi i prerë.

bythërrjépët *mb*

♦ (*Njeri*) me pantallona të rrjepura në të ndenjurat.

♦ (*Fëmijë*) shumë i lëvizshëm; që si rri bytha në një vend.

býthës si m sh a at *vulg* Pederast.

bythësánë *mb (Njeri)* bythëmadh.

bythëshkárpë *mb (Njeri)* me pantallonat të grisura në të ndenjurat.

♦ >**BYTHËSHKEPËT; BYTHËSHQEPUR.**

bythëshképët *mb*

♦ >**BYTHËSHQEPUR.**

♦ Pordhac; që bën shumë pordhë.

bythëshkulávtë *mb krahin G*

♦ Bythëfëlliqu.

♦ *keq (Njeri)* pa dinjitet.

bythëshkýem e mb >**BYTHËSHQEPUR; BYTHËGRISUR.**

bythëshqépur *mb (Njeri)* me pantallonat të grisura në të ndenjurat.

bythëshqýer *mb* >**BYTHËSHQEPUR.**

bythështjérrët *mb krahin G*

♦ (*Njeri*) me pantallonat të grisura në të ndenjurat. >**BYTHËGRISUR.**

♦ *fig* I varfër.

bythështrémbër *mb* Shtrembanik.

bythështrémbët *mb (Njeri)* që i shkojnë bythët shtrembas kur ecën.

bythështrémët *mb G* >**BYTHPSHTREMBËR**.

bythëtenéqe *mb përçm (Njeri)* me bythë pa tule; thatanik.

bythëtráshë *mb (Njeri)* me bythë trashanike.

bythëtrásh•ë *a f sh a at* Grua a vajzë me bythë trashanike.

bythëtrásh•ë *i m sh ë ët* Burrë a djalë me bythë trashanike.

bythëtúrtull *mb bis (Njeri)* shumë i lëvizshëm; që nuk zë vend.

bythëthárbët *mb krahin G* Hileqar; i pabesë; që ta punon prapa shpine.

bythëthátë *mb (Njeri)* me bythët të thata; thacan; i dobët.

bythëvárur *mb (Njeri)* me bythët të varura.

bythëvógël *mb (Njeri)* me prapaniken të vogël.

býthëz **a¹f sh a at bis**

♦ Ndenjëse si stol i vogël prej druri.

♦ *ushq* Thela e bishtit të një shpendi, që zakonisht jepet mikut për ta nderuar.

býthëz **a²f sh a at bis** Pece përmbi shpërgënj në të ndenjurat e foshnjës.>**BYTHEC•E JA**.

bythëzbulúar *mb bis* >**BYTHËJASHTË**.

bythëzé•ë **a¹f sh a at shar**

♦ Jevgë; zezake.

♦ (*Grua a vajzë*) pisanjoze.

bythëzé•ë **a²f sh a at kopsht** Labot me kërcell të zi.

bythëzi u *m sh nj një shar*

♦ Jevg; zezak.

♦ Njeri pisanjoz.

bythíc•ë **a f sh a at krahin G** Tufë leshi e bërë shuk nën bishtin e deles.

býthk•ë **a¹f sh a atzvog J** Bythë e vogël.

býthk•ë **a²f sh a at J** Pjesa më e trashë që del nga liri ose kërpi kur e krehin shtupë.

býthl•ë **a f sh a at** Lesh rreth bishtit të deleve.

bythóc i *m sh ë ët* Mik i paftuar në gosti. >**BYTHEC I**.

byth•ój kal óva úar Ndreq, arnoj të ndenjurat e (*pantallonave*).

bythók u *m sh ë ët* > **BYTHEC I**.

bythót•ë **a f sh a at G**

♦ Bythëmadh.

♦ *keq* Frikës; tutës.

byths i *m sh a at* Bythar. > **BYTHËS I**.

bythsh i *m sh a at krahin G* Bisht cigareje.

bythúk e *mb K* Bythëtrashë.

bythúk e *m sh ë ët K* Njeri me bythë të trasha.

byzylýk u *m sh ë ët*

♦ Rreth prej metali të çmuar, kocke etj., që vihet si stoli në kyç të dorës a në llërë.

♦ Kyç i dorës a i këmbës.

♦ *sh dhe iron* Pranga.

bz onomat Zhurmë e kandrrave fluturake.

bzâ (me) kal dhe jokál na - krahin G

♦ (I) thërres (dikujt).

♦ Flas; nxjerr zë. **Mos bzani!**

bzâj kal dhe jokál krahin G >**BËZAJ**. >**BZA (me)**.

bzz onomat Zhurmë e kandrrave fluturake, e motorit që zhurmon butë.

bzháll•ë a *f sh a at ent krahin* G Mizë mishi.
bzhigát *kal* G >**BZHIGAT•Ë** (me).
bzhigát•ë (me) *kal a ë* G Ndrag; fëlli; ndot.
bzhigátun (i e) *mb* G I ndragur; i fëlliqur; i ndotur.
bzhíg•ë a *f sh a at vjet* Flluskë nga fërkimi a djegia.
bzhíng•ë a *f* >**BZHIG•Ë** A.
bzhít *kal* G >**BZHIT•Ë** (me).
bzhít•ë (me) *kal a ë* G Përcëlloj (*mishin*) në zjarr. >**PËRZHIT**.
bzhítj•e a *f sh e et* G Përcëllim në zjarr; përzhitje.
bzhítsh•ëm (i) **me** (e) *mb* G I përcëlluar në zjarr; i përzhitur.

C c

C¹ c

- ♦ **C c** Bashkëtingëllorja **c**.
- ♦ *si em c ja* Shkronja **c**; grafia dhe tingulli i saj. **C-ja e madhe**.
- ♦ **C. Vitaminë** C vitaminë që gjendet pothuajse në të gjitha agrumet dhe në perimet e blerta.

C² *kim shkurt* i Karbon.

ca¹

I *pacak bis*

- ♦ Sasi e papërcaktuar, jo e madhe; më shumë se dy-tre, por jo tepër (*njerëz, kafshë, sende etj.*). >**DISA. Ca njerëz. Para ca ditësh.** [*ca ulërijin, ca këndojn, ca kërcejn duke përpjekur duart* (FK).]
- ♦ Një pjesë; jo të gjithë; disa nga një shumicë; një pjesë nga një lëndë; një sasi, pak. **Ca bukë** (*mish*). [*në ca djathë kutërbues/ në ca vaj/ në ca mish/ në ca paqeta cigaresh që të mungojnë* (ShM).]

II *si pj* Përdoret për të shprehur habi, përbuzje etj. **Kishte ca dhëmbë...**

ca² *ndajf*

- ♦ (*sasie; cilësie*) Në një farë sasie ose shkallë; jo aq pak. **Edhe ca. Ca e vështirë** deri diku e vështirë. **Hëngri ca.**
- ♦ (*kohe*) Pak. **Prit ca. Ca më vonë.**
- ♦ (*me mbiemra e ndajfolje të shkallës krahasore*) Paksa; edhe pak; akoma. **Ca më i madh (i mirë). Ca më tutje.**
- ♦: **Ca nga ankthi, ca nga lodhja** pjesërisht për arsye të ankthit, pjesërisht për arsye të lodhjes.

*

Ca nga ca Pak nga pak; dalëngadalë; pjesë-pjesë.

Ca me të mirë, ca me të keq Hem me të mirë a të butë, hem me detyrim a dhunë.

Ca të babait, ca të nënës Njëri trajtohet më mirë, tjetri më keq pa të drejtë.

E ca Diçka më tepër; edhe pak mbi atë sasi; (*pas një numërori*) edhe disa të tjerë përveç atyre.

Njëqind e ca. Kaluan njëzet e ca vjet.

Ca *kim shkurt* i Kalcium.

cabák e *mb* G Bishtprerë. >**CUBEL E.**

cabík u *m sh ë ët* Petës; okllai.

♦ *krahin* Shkop i shkurtër.

cábj•ea f sh a at A Kordhë.

cabók u m sh ë ët krahin

♦ Stom; vend i ngritur.

♦ Copë dheu a guri; plis a popël.

♦ Copë druri; kërcu i vogël.

cabún i m sh ë ët krahin Kallí (*misri, gruri etj.*).

cac¹ a ur

I *kal bis* Mësoj (*foshnjën*) të ecë; përkëmb.

II *jokal*

♦ Eci ngadalë e me zor, duke u mbajtur si fëmijët kur përkëmben.

cac²si kallëzues: Është cac nga goja s'i ka mbetur dhëmb në gojë; e ka gojën fushë.

cac³si kallëzues: Bëhem cac dehem keq.

cac e¹ mb bis (*Gojë*) pa dhëmbë.

cac e² mb bis I dehur keq.

Cac i m shkurt i Anastas.

ca-cá G

I *pasth* Përdoret për të nxitur foshnjën të ecë. >**PAT-PAT; TAJ-TAJ.**

II *ndajf* (*Foshnja ecën*) duke e mbajtur për krahësh.

cácas¹ndajf (*Eci*) duke u mbajtur si foshnjë.

cacás²kal krahin G >CACAS•Ë (me).

cacás³kal krahin G >CAZIT•Ë (me).

cacás•ë (me) kal a ë krahin G Përkëdhel; ledhatoj.

cacát•em vetv G >CACAT•Ë (me u).

cacát•ë (me u) vetv a (u) ë G Eci duke u mbajtur si foshnjë.

cacátj•e a f G Ecje e pasigurt, duke u mbajtur si foshnjë.

cacátun (i e) mb krahin G I përkëdhelur; i ledhatuar.

cácë si kallëzues bis: E ka gojën cacë s'ka asnjë dhëmb në gojë.

các•ë (me) jokall a ë G

♦ (*Foshnja*) mëson të ecë; përkëmbet.

♦ Eci duke u mbajtur si fëmija kur përkëmbet.

các•ë a¹ f sh a atG

♦ Bibë; rikë; pulë deti.

♦ *fīg* (*Vajzë, grua*) bibë; torollake.

các•ë a² f sh a atK Motër.

các•ër ri m sh ra rat Krehër i gjerë që e përdorin gratë; llanar. **Cacër (prej) briri. Me cacër e pasqyrë.**

*

Cacër pa dhëmbëshar Njeri i matufosur e i rrëgjuar që nuk vlen më për asgjë.

cací•s kal dhe jokall ta tur >CACIT.

cacít kal dhe jokall a ur >CAC¹.

cácj•e a f Hapat e parë të foshnjës që nis të përkëmbet.

cadýll i m sh a at G Qese për shtrydhjen e hojeve të zgjoit.

caf i m sh e et Cipë; mbulesë e hollë.

caf-cáf onomat Zë i langoit kur ndjek gjahun.

cáfk•ë a f sh a at krahin

♦ Gotë uji.

♦ Poçe për lule; vazo.

cafullím i m sh e et Lehje me ndërprerje, caf-cafja e langoit kur ndjek gjahun.

cafullím•ë a f sh a at >CAFULLIM I.

cafullón *jokal ói úar veta III (Langoi)* leh me ndërprerje, bën caf-caf kur ndjek gjahun.

cagánd *mb f* Shterpë.

cág•ë a f sh a at Strofull; fole.

cágël *ndajf krahin G: Marr cágël* çoj peshë; ngre në ajër.

cah kal G >CAH•Ë (me).

cáh•em G pës e CAH. > CAH•Ë (me u).

cahéré *ndajf*

♦ Ndonjëherë; herë-herë.

♦ Ç Në mbrëmje; buzë mbrëmjes; ndaj të ngrysur.

cáh•ë (me) kal a ë krahin G Paguaj. **Kur cahi paret, due mallin.**

cáh•ë (me u) a (u) ë krahin G

I *vetv* Paguhem.

II *pës e CAH•Ë (me).*

cáhun (i e) mb krahin G I paguar.

Cáj•e a f shkurt i Hafsa.

cájk•ë a f sh a at

♦ *teks* Endje e leshtë para se të dërstilohet; shajak i padërstiluar.

♦ Shami koke prej pëlhere të trashë.

cak¹ pandr krahin G: Dal në cak dal lakuriq, zhveshur, pa asnjë fill në trup.

cak² kal a ur A Kafshoj.

cak³ kal G >CAK•Ë (me).

cak⁴ si ndajf: Luaj cak bëj një lojë në të cilën njëri pjesëtar mund ta prekë kundërshtarin deri në një kufi të caktuar.

-cak *prapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra):* burracak, morracak.

cak u m sh ë ët G Fëmijë. **Thirrju cakëve mbrenda!**

ca•k ku m sh qe qet

♦ Vijë kufizuese e diçkaje; buzë në skajet e një sendi. >**KUFI RI. Caqet e arës.**

♦ Shkalla më e fundit ose më e lartë e diçkaje; kufi deri ku arrin diçka a dikush; skaj i fundit i diçkaje. **Caku i lartësisë. Caku i jetës. Caku më i lartë kulmi. Cak kohor** afat.

♦ *dhe fig* Kufi i caktuar ose pranuar për diçka; masë e lejueshme; normë. **Pa cak e pa anë** pa kufizim; pa masë. **Nuk di cak.** [se është bërë e padurueshme, anakronike, robëria e saj, koha e kësaj robërie ka tejkaluar çdo cak dhe se asaj duhet t'i jepet liria: (AÇ).]

[Dashurinë, atë e kam dhuruar pa cak,/ pa cak! (EMr).] [Nuk janë caqet që përcaktojnë kohën (MC).]

♦ Kufi; pikë a vijë kufizuese.

♦ *fig* Shkallë më e lartë që synojmë të arrijmë, pikësynim. [Për fat të keq ky cak nuk u arrit dot, sepse principata e Balshajvet dhe ajo e Thopiajvet qenë më të shumtën e herës në luftë me njëra-tjetrën për çështje të sundimit. (AE)]

♦ Vendi që zë për të ndenjur gjithnjë; vend ku ngulem për të jetuar ose për të punuar. **Njeri pa cak. Ngul cak.**

♦ Shenjë që vihet si kufi në disa lojëra fëmijësh; lojë, në të cilën fëmijët mund ta prekin lojtarin kundërshtar deri në një kufi të caktuar. **Rri pranë caktut.**

♦ Gropë e vogël në tokë, ku vë thembrën e këmbës lojtari në lojën e doçkës. **Ruaj (zë) bicen.**

♦ *sport* Arritje (*e garës*).

♦ *mat* Madhësi e pandryshueshme, së cilës mund t'i afrohet shumë një madhësi tjetër e ndryshueshme.

♦ *bis* Kënd; skaj; qoshe. [**deri sa të mbërrijë në cak të vet** (Mgj).]

*

Gjer në cakun e fundit Gjer në pikën e fundit.

E zë në cak dikë E zë me presh në duar dikë; e zë gafil dikë.

**

cak i gabimit *tek* Kufi i lejuar i gabimit.

cak i konsumit *tek* Kufi i lejuar i amortizimit.

cakanár•enj *kal A* > **CAKARR•ËNJ.**

cakanar•ënj *kal a ur vjet A*

♦ Ther (*bagëtinë për mish*).

♦ Pres (*mishin*).

cakaníq i m sh a at *zool A*

♦ Dre.

♦ Kec; edh.

cakarél•e ja f sh e et *zool (Sciurus)* Ketër.

cakárr•ënj *kal a ur A* Ther (*derrin*).

cakárrëm (i) me (e) mb A (*Derr etj.*) i therur.

cakarrím i m sh a at *G* Kërcitje; përplasje e qelqeve. > **CAKËRRIM I.**

cakarr•ó j *kal G* > **CAKARR•UE (me).**

cakarr•úe (me) *kal óva úe G* Takoj lehtë; cek; çukis(*gotën me dikë*). [**Hajde, cakarrama gotën** (Pop).]

cakatán e mb Gjaknxhtë.

cakatán i m sh ë ët Njeri gjaknxhtë.

cakatán•e ja f sh e et f e **CAKATAN I.**

cakatár e mb Bajat; i bajatshëm.

cakcák *onomat* Tingull i trokitjes me sqep, çekan etj.

cakcák u m bis orn Qukapik.

cák•em *vetv G* > **CAK•Ë (me u).**

cak•énj *ka ta tur A* > **CAK•ËNJ.**

cák•ë a¹ f sh a at Qese pëlhure për miell, djathë etj.

*

Jam gjithë caka Vjedh gjëra të vogla.

Kam pesëqind caka në kokë Kam shumë telashe e kokëçarje; më kanë mbytur hallet.

cák•ë a² f sh a at *fin vjet*

♦ Këst i pagesës.

♦ Përqindje e kamatës.

cák•ë a³ f sh a at *G* Rrjetë peshkimi.

cák•ë a³ f a at *A* Dhëmb qumështi.

cák•ë (me) *kal a ë G* Zhvesh; heq (*rrobat*).

cák•ë (me u) a (u) ë

I *vetv G* Zhvishem; heq rrobat.

II *pës e* **CAK•Ë (me).**

cák•ël *la f sh la lat krahin G*

- ♦ Çakël; copë e vogël.
- ♦ Kapticë e vogël.

cakëllím *i m sh a at* Çokitje; kërcëllim.

cakëllím•ë *a f sh a at* Zhurmë e çokitjes së gotave, e kërcëllimit të dhëmbëve.

cakëll•ój *kal óva úar* Çokas; kërcëlloj (*gotat, dhëmbët*).

cakënj *kal ta tur A*

- ♦ Kafshoj.
- ♦ Përtyp.

cák•ëm (**i**) *me (e) mb A*

- ♦ I kafshuar.
- ♦ I përtypur.

cákërr¹

I *ndajf bis*

- ♦ Drejt përpjetë; pingul. **Cakërr përpjetë. Cakërr teposhtë. E mbaj cakërr. Bie cakërr.**
- ♦ (*Eci*) me trupin drejt e me hijeshi.

II *si mb fig* I zbrazët; bosh; mendjelehtë.

*

Dhi e zgjebosur, bishtin cakërr Njeri që kërkon e synon gjëra shumë më të mëdha nga ç'i takojnë a nga ç'mund të bëjë; hem qeros, hem qibar.

cákërr² *mb G (Ujë)* i kulluar; i kthjellët; i pastër.

cakërrán *e mb bis*

- ♦ Hundëpërpjetë; mendjemadh.
- ♦ Mendjelehtë.

cakërrí *a f Shi* i ftohtë, i përzier me borë.

cakërrím *i m sh e et*

- ♦ Përplasje e lehtë (*e gotave etj.*).
- ♦ Kërcitje a tingëllim i lehtë.
- ♦ Grindje me fjalë; zënkë.
- ♦ Mërzitje; bezdisje.

cakërr•óhem *óva (u) úar*

I *vetv* Bëj fjalë, grindem me fjalë me dikë.

II *pës e* **CAKËRR•OJ.**

cakërr•ójóva *úar*

I *kal*

- ♦ Përplas lehtë (*gotat etj.*). **Cakërroj kokën për dere.**
- ♦ Hahem me fjalë me (*dikë*).
- ♦ Mërzit; bezdis.

II *jokal fig (Zilet, këmborët)* tingëllojnë lehtë kur çokiten.

cakësór *e mb* I cakut; që ka të bëjë me cakun e diçkaje; që ndodhet në cakun e diçkaje.

>**SKAJOR E.**

cákët (**i e**) *mb G* I veshur hollë.

cakím *i m sh e et*

- ♦ Prekje e lehtë.
- ♦ Takim i këmbëve në shtratin e lumit, në fundin e një thellësie.

cákj•e *a f G* Zhveshje; heqje e rrobave.

cákla-cákla *ndajf G* Në trajtë caklash; tërë rrecka.

cákla t f sh krahin G Lecka; rrecka; rroba të vjetra të grisura.

caklakuriq *ndajf krahin G* Zhveshur krejt; pa fill në trup.

caklartë *mb libr (Ndërtesë)* shumëkatëshe.

cakllás•ë a f sh a at Fustan me kinda e pala deri në fund të këmbëve.

cakllím i m sh a at

- ♦ Kërcëllim i dhëmbëve.
- ♦ Kërcitje; përplasje.
- ♦ Goditje me çekan.
- ♦ Rënie e kambanave.

cakllís•ë (me) kal a ë G > CAKLL•OJ.

cakllít•ë (me) kal a ë G > CAKLL•OJ.

cakllítj•e a f sh e et G > CAKLLIM I.

cakll•ój kal G > CAKLL•UE (me).

cakll•úe (me) kal óva úe G

- ♦ Kërcëllij (*dhëmbët*).
- ♦ Kërcas; përplas.
- ♦ Godit me çekan.
- ♦ U bie (*kambanave*).

cak•ój kal óva úar

- ♦ Prek; takoj.
- ♦ Më zë këmba (*dhe, në lumë etj.*).

cakól•e ja f sh e et G Qese e vogël për sende tualeti.

cakórr•e ja¹ f sh e et Sëpatë e vogël për të prerë dru, shkurre e ferra. > **LATOR•E JA;**
NAXHAK•E JA.

*

Ia pres me cakorre dikujt Ia them në mënyrë të prerë; ia them copë; ia pres me sëpatë.

cakórr•e ja² f sh e et ikt Kocë e vogël.

cakós¹ kal a ur krahin

- ♦ E mbush (*diçka*) me zor sa nuk nxë më; e rras fort; e ngjesh mirë. **E cakosi mirë thesin (torbën).**

- ♦ *fjg* Mbledh pak e nga pak, duke kursyer shumë; kursej (*diçka*) çika-çika.

cakós² kal a ur bis E zë duke kryer një vepër të keqe, e zë me presh në duar, e zë në cak; e kap në vend.

cakós³ kal a ur Lëndoj; pres paksa. **Më cakosi brisku** u preva me brisk.

cakós•em a (u) ur

I *vetv* Lëndohem paksa; pritem cekët.

II *pës e* **CAKOS³.**

cakósj•e a¹ f krahin Mbushje me zor; rrasje; ngjeshje.

cakósj•e a² f sh e et Kapje a zënie me presh në duar.

cakósj•e a³ f sh e et Lëndim i lehtë; e prerë e cekët.

cakósur (i e)¹ mb krahin I mbushur me zor; i rrasur; i ngjeshur.

cakósur (i e)² mb bis I kapur a i zënë me presh në duar.

cakósur (i e)³ mb I lënduar lehtë; i prerë cekët.

cakrrí a¹ f sh - të Çikërrimë.

cakrrí a² f > CAKËRRI A.

cakrrúem (i) e (e) *mb G (Gotë)* e mbushur, gati për brom.

caktár *mb m G (Njeri)* që cakton çmimin e mallit kur bëhet pazari.

caktár e¹mb Bajat; i bajatshëm.

caktár e²mb *G (Njeri)* i fjalës, që e mban fjalën. që i rri fjalës.

caktár i¹m *sh ë ët vjet G* Lojtar që rri në cak, që ruan mos shkel kush vijën e lojës.

caktár i²m *sh ë ët krahin G* Ai që cakton çmimin e mallit kur bëhet pazari.

caktár i³m *sh ë ët G* Njeri i fjalës, që e mban fjalën.

caktím i m

- ♦ Vendosje në mënyrë të prerë e sasisë, masës ose vendit; vënie e afatit ose kohës për të bërë diçka. **Caktimi i çmimeve (i datës, i vendeve). Caktimi i detyrave (i**

normave). Caktimi i përgjegjësit.

- ♦ *bis* Masë e caktuar; afat i caktuar. >CA•K KU; KUFİ RI. **Leje pa caktim.**

- ♦ *sh e et vjet drejt* Vendim; nen i një ligji, rregulloreje etj., ajo që caktohet me ligj a vendim.

cakt•óhem *pës e* **CAKT•OJ.**

cakt•óhet *vetv veta III dhe pavet e* **CAKT•OJ.** Kur caktohet data, nuk ndërrohet më.

cakt•ój *kal óva úar*

- ♦ Vendos prerazi sasinë, masën ose vendin e (*diçkaje*); i vë një cak; vë një afat; vendos që më përpara me përpikëri kohën e nevojshme për (*diçka*). **Caktoj çmimin (rrogën). Caktoj kufirin. Caktoj takim.**

- ♦ E vë në një detyrë; e ngarkoj me një punë; e emëroj (*dikë*); i jap a i ngarkoj (*një punë, një detyrë etj.*). **Caktoj përgjegjës.**

- ♦ E lë për një qëllim; e ndaj për një punë (*diçka*). **Caktoj truallin për ndërtim. Caktoj një tokë për vresht.**

- ♦ Përcaktoj mënyrën e veprimit për (*diçka*); vendos mirë për (*një qëndrim*). **Caktoj strategjinë e bisedimeve.**

caktúar (i e) *mb*

- ♦ (*Kohë, afat, vend*) i vendosur në mënyrë të prerë; (*çmim*) në një masë ose sasi të prerë; që është caktuar me përpikëri qysh më parë. **Në orën e caktuar. Brenda afatit të caktuar.**

[**Ditën e caktuar, nisë, nga brigjet dhe nga fushat, të rrjedhin togje-togje negrë me bandiera, duke kënduar këngë kombëtare (FK).**]

- ♦ (*Plan etj.*) i vënë si detyrë për ta zgjidhur a si cak për ta arritur; që është caktuar si pikësynim. **Detyrat e caktuara. Qëllime të caktuara.**

- ♦ I ditur a i pranuar si i njohur e i dhënë dhe që merret parasysht; që njihet pak a shumë. **Në kushte (në rrethana) të caktuara. Në një shkallë të caktuar. Në një epokë të caktuar.**

Luan një rol të caktuar.

- ♦ *vjet gjuh (Trajtë)* e shquar.

caktúar it (të) *as* Caktim; vendosje.

caktúem (i) me (e) *mb G* >**CAKTUAR (i e).** [Në rast se një abuzim i caktuem asht i përsëritun disa herë, Parlamenti vendos një dispozitë ndaluese në ligjin themelor. (RG – TT).]

caktúem it (të) *as G* Caktim; vendosje.

caktúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të caktohet.

caktueshmëri a f libr Të qenët i caktueshëm.

cákthi ndajf: **Luaj cakthi** luaj doçe.

cákuj t G sh i **CAKU•LL LLI.**

cakúl i m sh ë ët >**CAKUL•E JA.**

cakúl•e ja¹f sh e et A Torbë; trastë e vogël; cakë e vogël; sakule.

cakúl•e ja²f sh e et A Dashe; jastëk gjilpërash.

cakúl•e ja³f sh e et Flluskë që ngrihet në lëkurë nga pickimi ose djegia; gungë, xhungë.

cakulét•ë a f sh a at krahin G Trastë e vogël.

cakúlthi ndajf (Rri) me trup të kërrusur, duke qenë i përkulur përpara; gërmuq.

cakú•ll lli m sh j jt G Qese; trastë. **Cakulli i librave** trasta e librave.

cakullím•ë a f Rrahje e kërpit (*për t'i nxjerrë fjet*).

cakullít kal G >CAKULLIT•Ë (me).

cakullít•ë (me) kal a ë G Rrah kërpit.

cakullítj•e a f G Rrahje e kërpit (*për t'i nxjerrë fjet*).

cakullítun (i e) mb G (Kërp) i rrahur.

cakún i m sh ë ët A, G Trastë e bukës së bariut.

cakúrr i m sh a at krahin G Gropë e gatimit të baltës për poçeri.

cal e mb G I çalë; çalaman.

calando /kalándo/ muz it

I ndajf Në ulje; duke zbritur a rënë.

II mb I ekzekutuar në ulje, duke zbritur a rënë.

calavák u m sh ë ët K Fëmijë.

calík si kallëzues: Bëhem calik (kacek) ha sa fryhem; shëndoshem shumë.

calík u¹m sh ë ët

♦ Kacek; shakull; kaçup. **Calik vaji. Calik me verë. Caliku i farkëtarit. I fryrë si calik.**

♦ Trastë e vogël prej lëkure të regjur keci ose qengji, që mbajnë zakonisht barinjte. **Calik me bukë. Me calik e me fyell.**

calík u¹m sh ë ët min Hapësirë e rrumbullakët në minierat e nëndheshme, që shërben për të lidhur dy galeri ose një galeri me vendin e nxjerrjes së mineralit.

calikím i m Punim i trastave a qeseve prej lëkure.

calik•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e CALIK•OJ.

calik•ój jokál óva úar Bëj trasta a qese lëkure.

calikúar (i e) mb I bërë (i punuar) me lëkurë.

calikóre t f sh bot Kërpudha të ulëta të familjes së mykoreve.

calín•ë a f sh a at vjet Armë brezi grykëgjerrë, me çark e me zbukurime argjendi. >**PISQOLL•Ë**

A. [Dalkadal, more Jusuf Trebina,/ Se s'jonë ktu pulat ndër shkina,/ Po ôsht Barja me calina! (Pop).]

call e¹mb (Pemë) e papjekur.

call e²mb

♦ I cunguar.

♦ *fíg* I paaftë; i pazoti.

callakím i m Zhubravitje.

callak•ój kal G >CALLAK•UE (me).

callakím•ë a f G Zhurmë e zhubravitjes.

callak•úe (me) kal óva úe G Mbledh shuk; zhubravit.

callak•úe (me u) úe (u) úe G

I vetv veta III Mblidhet shuk; zhubravitet.

II pës e CALLAK•UE (ME).

callakúem (i) e (e) mb G I mbledhur shuk; i zhubravitur.

callangúr e mb I papjekur; i pabërë.

callangúr i m sh ë ët Kombisht; kakaviç; pjepër i pabërë.

cáll•e ja f J Fik i papjekur; mufkë.

callí a f G

♦ Cungim.

♦ *fig* Paaftësi.

♦ *fig* Pahijeshi.

callím i m sh e et Cungim.

callíng u m sh a at krahin Trastë lëkure.

callník u m sh ë ët bis orn Qukapik.

call•ój kal G >CALL•UE (me).

call•úe (me) kal óva úe G

♦ Cungoj; lë cung.

♦ Këput.

callúem (i) e (e) mb G I cunguar; i cungët.

callúemit (të) G as Callim; prerje cung; cungim.

camák mb krahin G: Drithë camak misër i pashkoqur.

camák u m sh ë ët krahin G Kalli misri i pashkoqur.

camaník u m sh ë ët krahin Bukë krundesh për qen.

camarrák e mb G> Frymëzënë.

camarák u m sh ë ët G Teknefes; njeri frymëzënë, që i mbahet fryma.

camarák•e ja f sh e et G fe **CAMARAK U.**

cambán•ë a f sh a at ent A Mushkonjë.

cambár e mb A

♦ Katundar.

♦ *keq* Mendjetrashë.

cambár i m sh ë ët A

♦ Katundar.

♦ *keq* Njeri mendjetrashë.

cambat•ónj jok al óva úar A Punoj.

cambín•ë a f sh a at muz Gajde.

cambúr i m sh ë ët Vesh rrushi i vogël me kokrra të rralla.

cambúrë mb

♦ I rreckosur.

♦ I pajisur keq.

camerlík u m sh ë ët bis krahin G Peshk i vogël.

cám•ë a f sh a at G Hamall; bajtës; barrtuer.

camërdhók e mb (Fëmijë) vocërrak.

camërdhók u m sh ë ët Fëmijë i vogël; vocërrak.

camërdhók•e ja f sh e et Vajzë e vogël; vocërrake.

camërlí u m sh nj njtë orn G Zog shumë i vogël, i murrinë, i ngjashëm me trumcakun, që rri nëpër ferra. >**CAMËRLUK U; ÇERR I; FERRAK U.**

camërlúk u m sh ë ët krahin G

♦ Zog shumë i vogël, i murrinë, i ngjashëm me trumcakun, që rri nëpër ferra. >**ÇERR I; FERRAK U.**

♦ *fig* Njeri i imët; imcak; cicërmicër.

camërók u m sh ë ët > CAMËRDHOK U.

camërók•e *ja f sh e et e* **CAMËROK U.**

cámërr

I ndajf bis

♦ Pingul.

♦ Me kryelartësi; me krenari.

II mb Bosh; i kotë;

camík u *m sh ë ët* *G* Njeri i imët; cicërmicër.

camíl i *m sh ë ët orn* Zog shumë i vogël, i murrëm, i ngjashëm me trumcakun, që rri nëpër ferra.

>**ÇERR I; FERRAK U.**

camrúk u *m sh a at* *G* Gështenja të qëruara (*pa shark*).

camrúk•em *vetv krahin* *G* >**CAMRUK•Ë (me u).**

camrúk•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin* *G* Mblidhem kruspull; kruspullohem; truçohe (*së ftohti*).

camrúkët (i e) *mb krahin* *G* I mbledhur kruspull; i kruspulluar (*së ftohti*).

camrúkun (i e) *mb krahin* *G* >**CAMRUKËT (i e).**

camúnz•ë a f sh a at Lëkurë e njomë, që hiqet nga degët e holla të disa drurëve dhe që përdoret si pipëz në boritë e fëmijëve; pipë e bërë me këtë lëkurë.

camúr•ë a f sh a at Ç

♦ Frenjtë e rrushit; vesh rrushi pa kokrra; gerdhajë.

♦ Bërsi rrushi.

camurúk *ndajf* *G* Gjithësej; gjithë-gjithë.

Can i *m shkurt i* Hasan.

canakúq i *m sh a at orn* *G* Gushëkuq.

Cán•e ia *m shkurt i* Hasan.

can•g gu *m sh gje gjet* *G*

♦ Vatër.

♦ Banesë; shtëpi. **Cang e plang** shtëpi e katandi.

♦ *krahin* Familje; fis; derë. **Djalë cangu** djalë nga familje a derë e mirë.

cangádhe *mb f (Dele, dhi)* qumështi.

cangádh•e *ja f sh e et*

♦ Dele e mbetur pa qengj ose dhi e mbetur pa kec, që mbahet për qumësht. >**ENJ•Ë A.**

♦ *sh* Dhen a dhi të pakta, që shképuten nga tufa e mbahen pranë shtëpisë për qumësht.

♦ *sh* Pak kokë dhi ose dhen, që kanë mbetur e që s'kanë shumë qumësht.

cangadhjár i *m sh ë ët* Barí i cangadheve të fshatit.

cangaléc *ndajf* *G (Ngre, mbaj)* pezull; në erë.

cángë¹ *si ndajf: E kam kokën cangë* jam kokëfortë; e kam kokën gdhe.

cángë² *mb* *G*

♦ (*Pemë*) e papjekur dhe e fortë; aguridh.

♦ *fig* I papjekur nga mendja.

cángë (i e) *mb* *G (Njeri)* ulok; i gjymtë; i çalë.

cáng•ë a¹ *f sh a at* *G*

♦ Pemë e papjekur dhe e fortë.

♦ (*Fëmijë*) shtatanik.

cáng•ë a² *f sh a at* *G* Ulok; i gjymtë.

cángël¹ *ndajf* *G*

♦ (*Ngre, mbaj*) pezull; në ajër.

♦ *fig* Pezull; në erë; mëdyshas; me mendje të ngritur. **E kam mendjen cangël.** Mbetem cangël s'di çfarë të bëj.

cángël² *ndaif* *G* Tërthor; shul.

cángël (i e) *mb* I tërthorte; i shulët.

cáng•ël la¹f sh a at Kapëse e vogël, zakonisht prej teli, që përdoret për të mbërthyer rrobat ose për të varur diçka në to; mbërtheckë.

cáng•ël la²f la lat kryes sh Rrecka që varen nga rrobat e grisura; zhele.

cangëlán e *mb* I rreckosur; zhelan.

cangëlím i m *G*

♦ Qëndrim a ngritje pezull në ajër.

♦ *fig* Ngurrim; mëdyshje.

cangël•ój kal *G* >CANGËL•UE (me).

cangël•úe (me) óva úe *G*

I *kal* Ngre a çoj pezull (*diçka*).

II *jokal* Ngurroj; jam mëdyshas.

cángër (i e) *mb G* Bajat. >NDIÇ•ËM (i) ME (e).

cáng•ër re *mb G* I ndenjur; bajat; i hupët. **Bukë cangër.**

cangërmí u m sh ë ët orn (*Cardelius carduelis*) Gardaline.

cangër•óhet *vetv G* >CANGËR•UE (me u).

cangër•úe (me u)- (u) - veta III *G*

♦ Bëhet bajat.

♦ Forcohet; ngurtësohet; humbet butësinë.

cangëruém (i) e (e) *mb G*

♦ I bërë bajat.

♦ I forcuar; i ngurtësuar; që e ka humbur butësinë.

cángla-cángla *mb G*

♦ Lecka-lecka, zhele-zhele.

♦ *fig* Të ndarë e të përçarë; fije-fije; të shkëputur.

cangláj•k•ë a f sh a at *G f e* CANGLAN I.

canglán e *mb G* I rreckosur; zhelan.

canglán i m sh ë ët *G* Njeri i rreckosur, zhelan.

canglán•e ia f sh e et *G* Grua zhelane.

cangláv•em *vetv G* >CANGLAV•Ë (me u).

cangláv•ë (me u) *vetv a ë* *G* Rreckosem.

cangláv•të (i e) *mb G* I rreckosur.

cangll•ój kal *krahin G* >CANGLL•UE (ME).

cangll•úe (me) *kal óva úe krahin G* Shkurtoj (*drutë për zjarr*).

cangllúem (i) e (e) *mb krahin G* (*Dru zjarri*) të shkurtuara.

cangr•óhet *vetv veta III G* >CANGR•UE (me u).

cangr•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G* (*Ushqimi*) bëhet bajat.

cangrúem (i) e (e) *mb G* (*Ushqim*) i bërë bajat.

cánguj t sh i CANGU•LL LLI.

cangulét•ë a f sh a at *G* Strajcë pëlhure.

cángull *ndaif G*

♦ Si i ngrirë; pa pikë shpirti.

♦ Pezull.

cángu•ll lli¹m sh j jt *G* Rrip i gjerë pëlhure për të shtrënguar kyçin e dorës.

cángu•ll lli²m sh j jt *kopsht G* Bostan i papjekur.

cangull•óhem *vetv G* >**CANGULL•UE (me u)**.

cangull•ój kal G > **CANGULL•UE (me)**.

cángullt (i e) *mb G* I ngrirë; pa pikë shpirti.

cangull•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Rrëzoj vdekur përtokë.

♦ E ngrij.

cangull•úe (me u) *vetv G*

♦ Rrëzohem vdekur përtokë.

♦ Ngrij; mbetem si i ngrirë.

cangullúem (i) e (e) *mb G*

♦ I rrëzuar vdekur përtokë.

♦ I ngrirë.

cángje t sh i **CAN•G GU.**

canokéth i m sh ë ët *bot (Ononis spinosa)* Bimë leguminoze shumëvjeçare, me lule si të bathës dhe gjethe heshtake, shumë e përhapur në Europë; përdoret në mjekësinë popullore për pastrimin e veshkave.

canókth i m bot >**CANOKETH I.**

cantabile /kantábile/ *muz it*

I ndajf Me stil kënge

II mb I ekzekutuar me stil kënge.

II si em Pjesë e ekzekutuar me stil kënge.

cantanís kal G >**CANTANIS•Ë (me)**.

cantanís•ë (me) *kal a ë G* Ngacmoj; cyt.

catanísun (i e) *mb G* I ngacmuar; i cytur.

catanísun it (të) *as G* Ngacmim; cytje.

cantím i m sh ë ët bis >**CENTIMET•ËR RI.**

cánx•ë a f sh a at bis ent Mushkonjë.

cap¹G si kallëzues: Piu sa u bâ cap piu sa u deh keq.

cap²si mb K: Dhi cap dhi shterpë.

cap i m sh cépë cépët G Cjap. [prap tingllo koçana e capit, blegro kingji i delmes (GjF).]

capâ ni m sh j jt G

♦ Copë litari për të lidhur dengun e druve në samar.

♦ Litar a rrip i yzengjisë.

♦ Yzengji.

capâj t sh i **CAPAN I.**

capák ndajf Ca; pak; paksa.

capán i m sh a at G Shat bishtshkurtër për prashitjen e kopshtarit.

capá•n ni m sh a at G Copë litari për të lidhur dengun e druve në samar.

capandanícë mb K (Bukë) e pjekur tepër sa thahet e gati digjet.

capandaníc•ë a f sh a at K Bukë e pjekur tepër sa gati digjet e forcohet.

capardaníc•ë a f sh a at krahin >**CAPANDANIC•Ë A.**

caparím i m krahin G

♦ Ngatërrim.

♦ Hutim.

capar•óhem *krahin G pës e* **CAPAR•OJ.** >**CAPAR•UE (me u).**

capar•ój *kal krahin G* >**CAPAR•UE (me).**

capar•úe (me) *kal óva úe krahin G E* ngatërroj keq; e hutoj (*dikë*); e bëj lëmsh (*punën, shtëpinë*).

capar•úe (me u) óva (u) úe *krahin G*

I *vetv* Ngatërrohem keq; hutohem.

II *pës e* **CAPAR•UE (me).**

caparúem (i) e (e) *krahin G I* ngatërruar keq; i hutuar; i bërë lëmsh.

capat•úer óri *m sh* **órë órët A**

♦ Prashitës.

♦ Bujk.

capê•j ni *m sh* **j jt** *ent krahin G* Mushkonjë e madhe.

capém i *m sh e et krahin G* Thyerje e plisave të arës.

cáp•ë a¹f sh a at

♦ Vegël për prashitje, me teh si sqepar në njëren anë, me dy dhëmbë në anën tjetër dhe bisht prej druri. >**ÇAP•Ë A¹; SHAT I.**

♦ Çapëz; teh metalik i hostenit. **Kruaj (pastroj) me capë.**

cáp•ë a²f sh a at G

♦ Tokë e fortë nën shtresën e punueshme; taban.

♦ *krahin* Tokë e shëndoshë, pjellore.

♦ *krahin* Dhé i bardhë.

cáp•ë a³f sh a at

♦ Lopatë.

♦ Rashqel.

capëllím i *m sh e et G* Çalim; ecje çalë-çalë; ecje e ngadalshme e me mundim.

capëll•ój *jokal G* >**CAPËLL•UE (me).**

capëll•úe (me) *jokal óva úe G* Çaloj; eci çalë-çalë.

capëllúemit (të) *as G* Çalim; ecje çalë-çalë.

capërdá *ndajf krahin (Eci)* çalë; çalthi.

capërdák¹ *ndajf G (Eci)* çalë; çalthi.

capërdák² *ndajf G*

♦ Pa pikë shpirti.

♦ Si i ngrirë.

capërlím i *m sh e et*

♦ Prerje; gjakosje; dërrmim; dërrmishje.

♦ Çjerrje; shqyerje; copëtim duke u zënë me dikë.

♦ *fig* Lodhje e madhe; kapitje.

capërl•óhem óva (u) úar

I *vetv bis*

♦ Pritem; bëhem me gjak; gjakosem; dërrmohem; dërrmishem.

♦ Çirrem e shqyhem duke u zënë me dikë; copëtohem.

♦ *fig* Dërrmohem; kapitem.

II *pës e* **CAPËRL•OJ.** >**CAPËRL•OHEM.**

capërl•ój *kal óva úar*

♦ E grij dhe e bëj copa të vogla; e çjerr shumë dhe ia bëj mishin copa-copa; e copëtoj keq.

Capërloj *gishtat.*

♦ E prish krejt. **I capërloi breshri të lashtat.**

♦ *fīg* E lodh; e dërrmoj; e kapit.

capërlúar (i e) mb

♦ I bërë tërë gjak; i gjakosur.

♦ I grisur.

♦ I bërë copë e çikë; i copëtuar keq; i prishur krejt.

♦ *fīg* I këputur; i mbaruar; i lodhur.

capërlúem (i) e (e) mb G >CAPËRLUAR (i e).

capëtór i m sh ë ët Ai që punon tokën me çapë, ai që çapit. > **ÇAPËTOR I.**

capëtór•e ja f sh e et > CAPËTOR•E JA.

capíll i m sh e et AShat; vegël për prashitje.

capím i m sh e et >ÇAPITJ•E A.

capín•ë a¹f sh a at

♦ Vegël me majë hekuri të kthyer pak e me bisht të gjatë, që përdoret për të tërhequr rrëshqanë dhe për të rrokullisur trupat e drurëve.

♦ *tek* Mashë e madhe për të kapur dhe për të lëvizur pjesë metalike të nxehta.

capín•ë a²f sh a at Tokë që i ka dalë tabani a capa në sipërfaqe nga gërryerja e shtresës së sipërme.

capít¹kal a ur bujq

♦ Punoj me capë; prashit me shat(*bimët e arës*).

♦ Thyej me capë (*plisat e arës*).

capít²kal K >CAPIT•Ë (me).

capít•em vetv K >CAPIT•Ë (me u)^{1,2}.

capít•et pavet dhe pëseCAPIT¹.

capít•ë (me) kal a ë K Ngas me dorë (*dikë*).

capít•ë (me u)¹vetv a (u) ë G Ngitem me dikë.

capít•ë (me u)²vetv a (u) ë G

♦ (*Fëmija*) përkëmbet; mëson të ecë.

♦ Eci me hap të pasigurt, duke u mbajtur si fëmija kur përkëmbet.

capítj•e a¹f sh e et bujq

♦ Prashitje me capë.

♦ Thyerje e plisave me capë.

capítj•e a²f sh e et G Kapje për leckash me dikë

capítj•e a²f sh e et G

♦ Përkëmbje e fëmijës.

♦ Ecje me hap të pasigurt, duke u mbajtur si fëmija kur përkëmbet.

capítur (i e) mbbujq

♦ (*Arë*) e prashitur me capë, me shat.

♦ (*Plisa*) të thyer me capë.

capllím i m G Mbarim.

capll•ój jokall G >CAPLL•UE (me).

capll•úe (me) jokall óva úe veta III G Mbaron; s'ka më.

capllúem (i) e (e) mb G I mbaruar.

cap•óhet úa (u) úar vetv, pës>ÇAPOHET².

cap•ój¹kal óva úar

♦ > **ÇAPIT²**

♦ *krahin* Shkrif me dorë (*leshin, pambukun etj.*).

cap•ój²kal óva úar E mund; e vë poshtë; e dërrmoj (*dikë*).

capók u m sh ë ët Cjap i vogël; kec. > **CJAPOK U**.

capón i¹m sh ë ët *bot* (*Acantholimon androsaceum, Acantholimon echinus*) Bimë barishtore e ulët, me gjethe heshtake me push, që nxjerr një varg lulesh me ngjyrë trëndafili të çelët në majë të kërcellit; mbillet edhe për zbukurim.

capón i²m sh ë ët *bujq* Ç Kazmë me qylyk nga njëra anë dhe presë nga ana tjetër.

cap•ónj kal óva úar A Prashit me kazmë.

capónj•ë a f sh a at Dhi me brirë.

capóq i m sh a at A Shkurtabiq; njeri i shkurtër.

capór i¹m sh ë ët *bujq* Kazmë.

capór i²m sh ë ët *krahin* Ka me brirë të hollë.

capór•e ja¹f sh e et *bujq*

♦ Sqepar me dy a tri dhëmbë nga njëra anë dhe presë nga ana tjetër.

♦ Kazmë.

capór•e ja²fsh e et Dhi brigjatë.

capórr•e ja f sh e et > **CAPOR•E JA²**.

capós kal a ur A

♦ Zbërdhul.

♦ Prish; shëmtoj.

capós•ëm (i) me (e) mb A

♦ I zbërdhulët.

♦ I prishur; i shëmtuar.

capós•ënj kal a ur A > **CAPOS**.

capósj•e a f sh e et A

♦ Çngjyrosje; dalje e bojës; zbërdhulje.

♦ Prishje; shëmtim.

caprí (me u)vetv na (u) - GHutohem; ngatërrohem.

capriccioso /kapriçózo/ *muz it*

I *ndajf* Me kapriço; në mënyrë kapriçoze, të befasishme.

II *mb* I ekzekutuar në mënyrë kapriçoze, të befasishme.

caprí•hem vetv G > **CAPRI (me u)**.

caprrénkë mb f J (*Vajzë*) mendjemadhe; hundëpërpjetë.

caprrénk•ë a f sh a at J Vajzë mendjemadhe; hundëpërpjetë.

captór•e ja f sh e et *krahin* G Kazmë me mykë për thyerjen e plisave.

capû ni m sh j jt G Çapua i këmbës së shpendëve.

capúar (i e) mb > **ÇAPITUR (i e)**.

capúl i m sh a at *bujq* A Capë; vegël për prashitje.

capulís kal a ur *bujq* A Prashit me capë.

capulísër (i e) mb *bujq* A I prashitur me capë.

capún i m sh G > **CAPU NI**.

capulís kal a ur *bujq* A Tëharr (*kopshtin*); qëroj barishtet e (*kopshtit etj.*).

capulísur (i e) mb *bujq* A I tëharrur.

capurít kal *bujq* *krahin* G > **CAPURIT•Ë (me)**.

capurít•et *bujq* *krahin* G *vetv dhe pës e* **CAPURIT**. > **CAPURIT•Ë (me u)**.

capurít•ë (me) kal a ë *krahin* G Prashit me capë.

capurítun (i e) *mb krahin G* I prashitur me capë.

caput mortuum /káput mórtuum/ *shpr lt* Mbetje pa vlerë.

caput mundi /káput múndi/ *shpr lt* Kryeqyteti i botës; gjëja më e rëndësishme; kreu i gjësë.

caq i m sh e et G

♦ Cak.

♦ *vjet* Pozicion.

♦ Gol.

cáqe t f sh e CA•K U.

car i m sh ë ët histSundimtar absolut në Rusi e vende të tjera sllave.[**Letrën kështu Cari e ka shkrue,/ edhe mirë e ka palue,/ e e ka mbyllë me dyllë të zi (GjF).**] [**Se pas Dushanit car të frikshëm/ Rrufeshëm Skënderbeu arrin (IK).**]

car- fjalëform: CARADUNG; CARAHOSH.

carabújk u m sh ë ët bot (*Asparagus acutifolius*) Shparg gjethehollë.

carác i m sh ë ët

♦ *bot* (*Celtis australis*) Dru i lartë i viseve të ngrohta, me lule të bardha a bojëtrëndafili, që bën kokrra të vogla me bisht të gjatë.

♦ Kokërr e caracit, me fare pak tul e me bërthamë të madhe, që nxihet kur piqet.

carác•ë a f sh a at bot >CARAC I.

caradúng e mb krahin G (Njeri) shkurtabiq.

caradúng u m sh ë ët krahin G Shkurtabiq.

caradúng•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë shkurtabiqe.

carág•ë a f sh a at ikt Cërragë; cirua; peshk i vogël.

carahósh e mb krahin G Kryelartë.

carahósh i m sh a at krahin G Njeri kryelartë.

carahósh•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë kryelartë.

caralâng ndajf G Rretherreth; rrethas.

carán si mb I fortë si gur.

cará•n ni m sh nj një

♦ Secili nga të dy gurët në anë të vatrës, midis të cilëve vihen drutë për t'u djegur; gur vatre.

♦ Vend pranë vatrës; qoshe.

♦ Gur varri.

♦ Gur kufiri.

♦ Gur i madh.

*

I luaj caranin në vatër dikujt E fyej rëndë dikë.

I vete (më vjen) te carani I shkoj në shtëpi; i shkel në vatër; e pushtoj, e përqafoj si mik.

Jam jashtë caranit të vatrës Jam jashtë temës.

Ma di trari e carani I di vetë hallet e mia; e di ku më pikon çatia.

Mbetem si caran i vatrës Mbetem fill i vetëm, i shkretë, pa njeri.

Më vjen te carani Më vjen në shtëpi; më shkel në vatër; më vjen si mik.

M'u shkulën caranjtë e vatrës Mbete fare pa njeri; mbete shkretë; m'u mbyll shtëpia; m'u shua vatra.

carángët (i e) mb krahin G (Dhe) i fortë; i ngjeshur fort.

carángth i m sh a at bot (*Carduus arvensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë të gjatë, me një lule në trajtë tufe me thekë e ngjyrëvjollcë, me kërcell të lartë, të veshur me gjethe të vogla, të cilat kanë anash gjemba të mprehtë e të hollë. **E shëroi plagën me rrënjë carangthi.**

carángthtë (i e) *mb bis*

- ♦ (*Bimë*) me gjemba si carangthi.
- ♦ Shpues; i mprehtë; i kreshtë. **Kashtë e carangthtë.**
- ♦ *fig* (*Vërejtje*) Që të djeg.
- ♦ *fig* (*Njeri*) i pashkueshëm; i grindur; që u bie më qafë të tjerëve.

caránj të sh i CARA•N NI.

cárb•e ja f sh e et bis Leckë e vjetër; zhele. > **CARB•Ë A².**

cárb•ë a¹f sh a at Zarbë; leckë e vjetër; zhele.

carb•ë a²f sh a at

- ♦ Cohë (pëlhurë) kërpi.
- ♦ Rrip lecke.

cárbët (i e) *mb G* I rreckosur; zhelan; zarbanik.

cárbun (i e) *mb G* > **CARBËT (i e).**

cárde-cárde ndajf krahin G Në pjesë të vogla; pjesë-pjesë; copë-copë.

cárd•e ja¹f sh e et G

- ♦ Ngarkicë; barrë e vogël.
- ♦ Gjë; send; plaçkë.
- ♦ Grup sendesh të vogla (*deri në 15 copë*).

cárd•e ja²f sh e et G

- ♦ Vend i ngritur si trap; sop.
- ♦ Grumbull; kopicë.

carém•ë a f sh a at Saç (*për pjekje*).

caréq•e ja f sh e et krahin Shportë (*për fruta*).

carésh•ë a f sh a at hist

- ♦ *f e* **CAR I**
- ♦ Carinë; bashkëshorte e carit.

caret /káret/ lt shtyp Fjalë që mungon në tekst.

carevíç i m hist Djali i parë i carit të Rusisë; trashëgimtar i fronit perandorak në Rusi.

Caricín i m hist gjeog > **STALINGRAD I; VOLGOGRAD I.**

caríhe t f sh vjet A > **CARIQ•E T.**

carín•ë a¹f sh a at Careshtë e re.

carín•ë a²f sh a at vjet

- ♦ Taksë doganore.
- ♦ Tatim mbi pasuri.
- ♦ Taksë e tokës.

caríq•e t f sh vjet Ç Opinga të mira (*për ditë feste*).

caríst e mb hist I carit; që i përket carit; i carizmit; që ka të bëjë me carizmin.

caríst i m sh ë ët hist Përkrahës i carit; pasues a mbështetës i carizmit.

caríz•ëm i m hist Sistem qeverisjeje nga një car; monarki absolute me në krye një car.

cark u m sh ë ët Qen gjuetie; lingua.

carkýft•e ja f sh e et Buc dheu.

caróp•ë a f sh a at Pjesë brinake e thundrës së kalit.

carpe diem /kárpe díem/ shpr lt Gëzo sot (sa je gjallë).

carta bianca /kártá biánka/ shpr it Kompetencë e plotë; liri e plotë veprimi.

carte blanche /kart blâsh/ shpr fr Kompetencë e plotë; liri e plotë veprimi. > **CARTA BIANCA.**

carúk e G

I *mb* Lakuriq; i zhveshur; cull.

II *ndajf* (*Dal*) zhveshur; lakuriq.

carúq•e ja¹ f sh e et G Opingë lëkure me majë, e zbukuruar me rripa.

carúq•e ja² f sh e et G Shportë.

carr kal G >CARR•Ë (me).

carraník u m sh ë ët G > CARRANIQ•E JA.

carraník•e ja f sh e et G Dispensë; dollap ushqimesh.

carranját•em vetv G >CARRANJAT•Ë (me u).

carranját•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Ngurroj.

♦ Jam a tregohem i ngadalshëm; e marr me ngadalë punën.

♦ Vonohem.

carranjátj•e a f sh e et G

♦ Ngurrim.

♦ Ngadalësi.

♦ Vonim.

carranjátun (i e) mb G

♦ Ngurrues.

♦ I ngadalshëm.

♦ I vonë; i vonuar.

carranjátun it (të) as G >CARRANJATJ•E A.

cárre mb krahin G (Ulli) i papjekur.

cárr•ë a f sh a at bujq Ç Lesë; branë.

cárr•ë (me) kal a ë G Ngas (*dikë*); i bie havale (*dikujt*).

carrnját•em vetv krahin G >CARRNJAT•Ë (me u).

carrnját•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G

♦ Rri mëdyshas; ngurroj.

♦ Vonohem.

carrnjátj•e a f sh e et krahin G

♦ Mëdyshje; ngurrim.

♦ Vonim.

carrnjátun (i e) mb krahin G

♦ Ngurrues.

♦ Vonestar.

carrók u¹ m sh ë ët G Camërdhok; djalë i vogël.

carrók u² m sh ë ët krahin G Gushë e shpendit.

carrók•e ja f sh e et Vajzë e vogël; camërdhoke

carrónj të sh i CARR•UA OI.

carr•úa ói m ónj ónjtë >CARROK U¹.

casus belli /kázus béli/shpr lt Shkas për luftë.

cat jokai G >CAT•Ë (me).

cát•ë (me) jokai a ë krahin G Eci me hapa të pasigurt, si fëmija kur përkëmbet.

cátj•e a f G Ecje me hapa të pasigurt, si fëmija kur përkëmbet. >CAZITJ•E A.

catúk e mb krahin G (Njeri) i shkurtër e trashaluq.

catúk u m sh ë ët krahin G Njeri i shkurtër e trashaluq.

catúk•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë e shkurtër e trashaluqe.

caúl•ë a f sh a at Nofull; fulqí.

caull i m sh ë ët krahin *G* Djalë i vogël. >**CULL LLI**.

caúng u m sh ë ët krahin Vesh rrushi.

cáve *pacak dhan sh e* **CA¹**. **Cave u pëlqen, cave jo.**

cave canem /káve kánem/ *shpr lt* Ruaju qenit.

caveat emptor /káveat émtor/ *shpr lt* Blerësi të ruhet, të tregohet i vëmendshëm.

cavúrr•ë i m sh ë ët *G* Gur i vogël; guralec.

cázë ndajf (*sasie, vendi, kohe, mënyre*) *bis* Pak; paksa; fare pak; një çikë fare; në një kohë shumë të shkurtër. **Cazë nga cazë** pak e nga pak. **Prit cazë** prit pak. **Cazë më lart (poshtë).**

*

Me cazë

♦ Pas pak.

♦ Ndaj të ngrysur.

cazí•s kal, jokál >**CAZIS^{1, 2}**.

cazít¹ kal a ur Përkëdhel; ledhatoj.

cazít² jokál a ur Sillem gjithë ledha.

cazít³ kal G >**CAZIT•Ë (me).**

cazít•ë (me) kal a ë *G* Mësoj (*foshnjën*) të ecë.

cazítj•e a¹ f sh e et Përkëdhelje; ledhatim.

cazítj•e a² f G Mësim i foshnjës për të hedhur hapat e para.

cazítur it (të) *as* Përkëdhelje; ledhatim.

cbíh•et *vetv veta III G* >**CBIH•Ë (me u).**

cbíh•ë (me u) vetv - ë *G* (*Parashikimi*) vërtetohet; provohet; del i saktë; përmbushet.

cbíhun (i e) mb G (*Parashikim*) i vërtetuar; i provuar; i saktë.

cbút•ë a f sh a at *bot G* (*Quercus lanuginosa*) Bung 20-30 m i lartë, me lëkurë të plasaritur e me push, gjethe vezake dhe lende më të vogla se të bungut, që kur bien, e lënë kësulën në degë.

>**BUNGË E BUTË; QARR I BUTË.**

Cd kim shkurt i Kadmium.

CD shkurt i **Corpus Diplomaticus** *lt* Trup diplomatik (*në targat e automjeteve*).

CD ja shkurt i **Compact Disc** *ang* disk plastik optik, që përmban zakonisht muzikë, figura ose të dhëna kompjuterike të regjistruara.

ce¹ lidh A, bis J *Pse*; përse. **Ce, mo?** *pse, more?* [**Ce më sjell ndë mon' e shkuar?** (GDRi).]

ce² lidh krahin G Që; qyshkur; qëkurse; qyshse. **Ce jam le** qëkur kam lindur; qyshse jam lindur; kurrë.

Ce kim shkurt i Cerium.

céb•ëz za f sh za zat J Kece.

cecát kal G >**CACAT•Ë (me).**

cecát•em G pës e **CECAT.** >**CECAT•Ë (me u).**

cecát•ë (me) kal a ë *G*

♦ Pres shkallë-shkallë; pres duke i rënë shumë herë në një vend; çikëloj (*mishin*).

♦ Shpoj (*patëllxhanët*) para gatimit.

♦ *fíg* Ngacmoj; cyt; i bie në qafë herë pas here.

♦ Plagos lehtë.

♦ *fíg* E hutoj a ngatërroj keq (*dikë*); ia prish fillin e mendimit (*dikujt*).

♦ *fíg* Prish qetësinë shpirtërore të (*dikujt*); e çekuilibroj (*dikë*). **Burgu e ka cecatë.**

cecát•ë (me u) a (u) ë *G pës e* **CECAT•Ë (me).**

cecátj•e a f sh e et G

- ♦ Çikëlim (*i mishit*).
- ♦ Shpim i patëllxhanëve para gatimit.
- ♦ *fig* Capërlim; rrahje; lakanisje.
- ♦ *fig* Hutim; ngatërrim; prishje e fillit të mendimit.

cecátun (i e) mb G

- ♦ (*Mish*) i çikëluar.
- ♦ (*Patëllxhan*) i shpuar para gatimit.
- ♦ *fig* I dërrmishur; i prerë a çarë në shumë vende.
- ♦ *fig* I hutuar; i ngatërruar; që e ka humbur fillin e mendimit.
- ♦ *fig* I çekuilibruar.

cecé mb pandr: Miza cecé ent mizë e vendeve të Afrikës, që me pickimin e saj shkakton sëmundjen e gjumit të njerëzit ose helmimin e kafshëve.

cecr•ó jokal G >CECRR•UE (me).

cecr•úe (me) jokal óva úe G Dridhem.

cecr•úem (i) e (e) mb G I dridhur; që ka dridhje.

cecr•úem it (të) as G Dridhje.

cécuj t sh i CECU•LL LLI.

cécu•ll lli m sh j jt met, tek Çekiç me kokë të rrumbullakët për të bërë perçina etj.

ced•ër ri m sh ra rat bot (Cedrus) Dru halor i lartë me kurorë si piramidë, me hala të ashpra, të gjelbra në të hirtë e të mbledhura tufë, që bën boçe rrumbullake ose vezake. **Boçet e cedrit.**

Rrëshirë cedri. Pyll me cedra.

- ♦ Lëndë e këtij druri që përdoret për orendi e në ndërtim.

**

cedër i Atlasit (Cedrus atlantica) Cedër deri 30 m i lartë, i viseve të ngrohta të Mesdheut.

cedër i Himalajeve (Cedrus deodara) Cedër 40-50 m i lartë, i viseve malore mbi 1 000 m.

cedër i Libanit (Cedrus Libani) Cedër deri 40 m i lartë, që rritet në vise të ngrohta të Libanit, Izraelit e Turqisë.

cedíl•ë a f sh a at shtyp Shenjë(,) nën shkronjën c.

cedíll•ë a f sh a at krahin

- ♦ Qese e leshtë për kullimin e hojeve të mjaltit.
- ♦ Qese nape për kullimin e djathit të njomë.

cedím i m libr drejt Lëshim; dorëzim (*i pushtetit, kontrollit etj.*).

ced•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e CED•OJ.

ced•ój kal óva úar libr dhe drejt Lëshoj; dorëzoj (*pushtetin, kontrollin etj.*).

cedrísht•ë a f sh a at Pyll me cedra.

cedúar (i e) mb libr dhe drejt (Pushtet, kontroll) i lëshuar; i dorëzuar.

cedúes i m libr dhe drejt Palë që lëshon a dorëzon (*pushtetin, kontrollin*).

cefal- fjalëform Kokë-. Cefalopod.

-cefal fjalëform Kokë-. Brakicefal.

Cefál i m mit gr Gjahtar që vrau me heshtë Proksën, gruan e vet.

cefalánt•ë t m sh bot Grup orkidesh.

cefalopódë t m sh inv Klasa më e lartë e butakëve të detit me zgjatime me ventuzarreth kokës, që i përdorin si këmbë për të lëvizur ose për të kapur ushqimin.

cefalásp i m sh ë ët paleo Peshk pa nofulla, me koracë të fortë, i Devonit të hershëm.

Cefé u m

♦ *mit gr* Mbret i Etiopisë dhe burrë i Kasiopit.

♦ *astr* Yjësi e dobët në gjysmësferën qiellore të veriut, pranë Ylli Polar.

cefeíd i m sh ë ët *astr* Yll ndryshor që rrezaton me pulse.

céf•ël la f sh la lat

♦ Cipë mbuluese e frutave, kokrrave të drithit, farave, vezëve etj.; lëvore e hollë. >**GUJAV•Ë A.**

♦ Cipë e hollë që shkeputet nga sipërfaqja e një sendi; leskër; diçka e bërë si petë e hollë; copë e vogël dhe e hollë. **Cefla suvaje. Cefël sapuni.**

♦ Copë e vogël e shkeputur nga diçka. >**CIF•ËL LA. Cefël bombe (predhe). Cefël guri (druri).**

*

Zë cefël Zemërohem e ndizem menjëherë; më kërcen damari; më hipën në kokë.

céfla-céfla ndajf Copa-copa, leskra-leskra. **Bie cefla-cefla.**

ceflím i m Shkëputje a rënie e ceflave (*të bojës etj.*).

ceflís kal a ur

♦ I heq cipën frutave, kokrrave të drithit, farave etj.; qëroj.

♦ >**CIFL•OJ.**

ceflís•et vetv - (u) ur

♦ Bie cefla-cefla; i bie cipa leskra-leskra. **Misri cefliset. I cefliset lëkura. Cefliset shpejt.**

♦ >**CIFLOSET.**

ceflísj•e a f sh e et Qërim i cipës së frutave, drithit etj.

ceflísur (i e) mb (*Frutë, kokërr drithi*) me cipën të qëruar.

ceflíz•ë a f sh a at bot Leskër e thekëve.

cefl•óhet vetvúa (u) úar Lëshon leskra; bëhet leskra-leskra. >**CIFL•OHET.**

cefl•ój kal óva úar > **CIFL•OJ.**

ceflúar (i e) mb >**CIFLUAR.**

cégë (i e) mb G (*Mot*) i ftohtë; me cingërimë.

cég•ë a f sh a at G Cingërimë.

cégëm t (të) mb G Acar (*i dimrit*). >**CEG•ËM (i) ME (e).**

cég•ëm (i) me (e) mb G I acartë.

cég•ëm ma f sh ma mat G >**CEG•ËM MI.**

cég•ëm mi m sh ma mat G Mot i thatë me murrllan; ciknë; acar.

cegmí a f sh - të G Ngricë me cegëm.

ceh u m sh e et K Tokë me gurë e rërë.

céh•e ja f sh e et G

♦ Minierë; xehe.

♦ *fíg* Burim i pasur.

cehehín•ë a f sh a at K Tokë gurishtore; gurishtë.

céh•ë a f sh a at Grykë e pusit të minierës.

Cejlón i m gjeog Ishull në Oqeanin Indian, në juglindje të Indisë.

cejlonéz e mb I Cejlonit; që ka të bëjë me Cejlonin, me banorët a vendësit e tij.

cejlonéz i m sh ë ët Banor a vendës i Cejlonit.

cejlonéz•e ja f sh e et f e **CEJLONEZ I.**

cek kal a ur

♦ Prek lehtë; cik. **I ceku dorën.**

♦ *fig* Prek në bisedë ose me shkrim (*një çështje*) pa e trajtuar gjerësisht; flas kalimthi për (*diçka*); zë në gojë; përmend, çek.

cek e f sh e et K Tokë e varfër, jopjellore, e ligë.

cek u m sh ë ët *ent krahin G* Mizë e madhe fluturake, që gjatë pranverës e verës pickon gjedhin e i thith gjakun. >**ZAGAL I; ZEKTH I.**

cekapréka *ndajf* Me grindje a mosmarrëveshje; majë më majë; thikë më thikë. **E çojnë (e kanë) cekapreka.**

cékash *ndajf*: **Luaj cekash** luaj në një grup, në të cilin njëri ndjek të tjerët për të cekur dikë prej tyre; kush preket, del nga loja; luaj "ta lashë".

cekát•em *vetv krahin G* >**CEKAT•Ë (me u).**

cekatár e mb G Punëtor; i papërtuar; i zellshëm.

cekát•ë (me u) *vetv a (u)* ë *vetv krahin G* Bëhem si i krisur, si i dalë mendsh.

cekatór•e ja f sh e ja Enë e cekët; pjatë e cekët.

cekátun (i e) *mb krahin G* I krisur; i dalë mendsh.

cékazi *ndajf* Në të cekët; në cekëtinë.

cék•e ja f sh e et

♦ Enë e cekët.

♦ Xhezve njëshe për kafe.

cék•e ja²f sh e et Mbërtheckë me sustë (*për xhupa, doreza etj.*).

cék•em a (u) ur

I *vetv* Takohem a puqem lehtë; çikem.

II *pës e CEK.*

cékë (i e) *mb* I cekët (*nga mendja*).

cék•ë a¹f sh a at Cekëtinë; vend me pak ujë në lumë etj. **Cekat e lumit. Ngec në cekë.**

cék•ë a²f Pjesa më e mirë e diçkaje, pjesa me e zgjedhur, balli; maja. **Ceka e tokës (miellit, leshit, dhenve). Cekë gjelle. Ceka e qumështit** ajka.

cék•ë a³f Qëllim; synim. **Qit cekën** vendos të bëj diçka; ia vë vetes si qëllim të bëj diçka; kam ndërmend të bëj diçka; i dal zot një pune.

cék•ë a⁴f Lojë cekash; lojë "ta lashë".

cék•ë a⁵f sh a at Kutizë; arkë e vogël.

cék•ë a⁶f sh a at *G* Kryq mbi varr.

cék•ë a⁷f sh a at *G* Ishull i vogël, i përkohshëm.

cekëlin•ë a f sh a at Vend i cekët në ujë. > **CEKËTIN•Ë A.**

cék•ëll lla f sh lla llat *bot kopsht (Valerianella locusta)* Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe të buta, me shije paksa vajore, që përdoret për sallatë; kultivohet edhe gjatë dimrit, kryesisht në vise me klimë të butë.

cék•ëm ma f sh ma mat > **CEG•ËM MA.**

cekët *ndajf*

♦ Jo thellë. **Punoj (lëroj, mbjell) cekët (tokën). Është cekët.**

♦ *fig* Në mënyrë të përciptë; pa u thelluar; përciptas; jo thellë. **Përshkruaj (trajtoj) cekët.**

cekët (i e) *mb*

♦ (*Lumë etj.*) me thellësi të vogël; që ndodhet jo thellë, afër sipërfaqes. **Det i cekët. Gropë e cekët.**

♦ *fig* (*Njeri*) që nuk hyn në thelb të çështjes ose të punës; që merret vetëm me gjërat e sipërfaqshme ose me ato gjëra që duken menjëherë; që i mungon thellësia e mendimit; i përciptë; jo i thellë. **Njohuri të cekëta. Mendim (gjykim, arsyetim) i cekët. [mos dëgjoni**

njerëz të cekët, njerëz aq të paditur sa ju, më të paditur se ju ndofta (FK).] [shpeshherë të fyeve në mënyrën më të cekët/ armiku im (MA).][Aty ku njeriu i palavruem ose i cekët sheh ndamje a dasí, njeriu i zhvilluem sheh vlera kulturore. (APp)]

♦ I lehtë. **Gjumë i cekët.**

cékët (të) Vend i cekët; cekëtinë. **Doli (ngeci) në të cekët.**

cekëtin•ë a f sh a at

♦ Vend i cekët në lumë, liqen a det. **Cekëtinat e lumit. Cekëtinë bregdetare. Ngec në cekëtinë. Doli në cekëtinë. E nxori barkën në cekëtinë. I largohem cekëtinës.**

♦ *libr* Mungesë thellësie në mendime; cektësi në gjykime e veprime.

cekím i¹m Ngecje e barkës në cekëtinë.

cekím i²m Nxjerrje e ujit nga barka.

cekín•ë a f sh a at Cekëtinë.

cékj•e a f sh e et

♦ Prekje e lehtë.

♦ *fíg* Përmendje shkarazi (*e një teme*).

ceklín•ë a f sh a at Vend i cekët. >**CEKËTIN•Ë A.**

ceklím i¹m sh e et G >**CEKLLUEM IT (të).**

ceklím i²m sh e et G Nxjerrje e ujit të barkës.

cekl•óhem G vetv *veta III dhe pës e* **CEKLL•OJ.** >**CEKLL•UE (me u).**

cekl•ój kal G >**CEKLL•UE (me).**

cekl•úe (me)¹kal óva úe G Prek a godit lehtë (*dikë, diçka*).

cekl•úe (me)¹kal óva úe G Nxjerr ujin e (*barkës*).

cekl•úe (me u) óva (u) úe G vetv *dhe pës e* **CEKLL•UE (me).**

ceklúem (i) e (e) mb G I prek a goditur lehtë.

ceklúemit (të) as G Prekje a goditje e lehtë.

cékm•e ja (e) f sh e et (të) G

♦ Prekje lehtë.

♦ Prekje ose hasje e këmbës ose e fundit të barkës në shtrat të lumit etj.

cek•óhet úa (u) úar

I vetv (*Lumi etj.*) bëhet a vjen i cekët. >**CEKTËS•OHET**

II *pës e* **CEK•OJ.**

cek•ój¹ óva úar

I *kal* Prek lehtë a shkarazi. >**CEK.**

II *jokal (Barka)* ndesh në shtrat të lumit, liqenit etj.; prek në vend të cekët; ngec në cekë.

cek•ój²kal óva úar E punoj cekët (*tokën*).

cek•ój³kal G >**CEK•UE (me).**

cekójës•e ja f sh e et Rrjetë si trastë me një bisht të gjatë, që përdoret për të peshkuar në vende të cekëta ose për të mbledhur peshkun në rrjetat e mëdha.

cekr•óhem vetv G >**CEKRR•UE (me u).**

cekr•ój kal G >**CEKRR•UE (me).**

cekr•úe (me) kal óva úe G Rrokullis nga lart (*gurë etj.*); hedh poshtë; hedh rrokullimthi nga lart. >**RREKN•EJ.**

cekr•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Bie rrokullimthi nga lart.

II *pës e* **CEKRR•UE (me).**

cekrúem (i) e (e) mb G I rrëzuar rrokullimthi nga lart.

cekrrúemit (të) *as G Rënie* a rrëzim rrokullimthi nga lart.

cektësi a f sh - të

♦ Të qenët i cekët. Cektësia e vaut (detit).

♦ Vend i cekët; cekëtinë. **Ngec (dal) në cektësi.**

♦ *fig* Të qenët i përciptë a i sipërfaqshëm; mungesë e thellësisë së mendimit.

cektësim i m CEKTËSI A.

cektësi•ë a f sh a at > CEKËTIN•Ë A.

cektës•óhet vetv úa (u) úar

♦ Bëhet i cekët; vjen i cekët.

♦ (*Mendimi*) bëhet i përciptë a i sipërfaqshëm; humbet thellësinë.

cekth i m tek Majë e hekurt e boshtit të mullirit.

cek•úe (me) kal óva úe det Nxjerr ujin e barkës. >**CEKLL•UE (me).**

cékull ndajf Krejt; plotësisht; krejtësisht.

cékur (i e) mb I prekur lehtë a shkarazi.

cekúr•e ja¹ f sh e et J Naxhake.

cekúr•e ja² f sh e et ikt (*Gambusia affinis*) Peshk i ujërave të njelmëta, femra deri 7 cm, mashkulli deri 4 cm gjatësi, që ushqehet kryesisht me larva mushkonjash. >**barkulec i.**

cel i¹ m sh a at bis Telefon celular.

cel i² m A Diarre; heqje e shpeshtë e barkut.

celastóre t f sh bot Familje me rreth 1 300 specie bimësh kacavarëse, shkurresh e drurësh të ulët të përhapura në vise me klimë të butë, që lidhin kokrra me ngjyra të ndezura.

Celebés i m gjeog Ishull në pjesën lindore të Indonezisë.

celebrím i m sh e et

♦ *zyr* Regjistrim i martesës në zyrën e gjendjes civile.

♦ *fet* Kryerje e një shërbese.

♦ *vjet* Festim; përkujtim (*i një ngjarjeje*).

celebr•óhet úa (u) úar *zyr pës e CELEBR•OJ.*

celebr•ój kal óva úar

♦ *zyr* Regjistroj martesën në zyrën e gjendjes civile.

♦ *fet* Kryej (*një shërbesë*).

♦ *vjet* Festoj; përkujtoj (*një ngjarje*).

celebrúar (i e) mb

♦ (*Martesë*) e regjistruar në zyrën e gjendjes civile.

♦ *vjet* (*Ngjarje*) e festuar; e përkujtuar.

celéng•ë a f sh a at Stanare.

celenteráte t f sh zool Kafshë si polipët dhe meduzat, me trup si qese me një grykë dhe prekla shpuese.

celestín•ë a f sh a at min >**CELESTIT I.**

celestít i m sh e et min Mineral me përmbajtje sulfat stronciumi (SrSO_4).

célf•ë a f sh a at > CEF•ËL LA.

celfís kal a ur > CIFLOS.

celfís•et - (u) ur vetv veta III dhe pës e CELFIS.

celík u m ikt (*Gambusia affinis*) Peshk i ujërave të njelmëta, femra deri 7 cm, mashkulli deri 4 cm gjatësi, që ushqehet kryesisht me larva mushkonjash. >**BARKULEC I.**

celín•ë a¹ f sh a at Taban i tokës.

celín•ë a² f sh a at Ngricë; të ftohtë i madh.

celin•ë *a³f sh a at* *G* Pisqollë.

celofán *i m* Lëndë e tejdukshme dhe e papërshkueshme nga uji, që bëhet nga celuloza; fletë të holla të bëra prej kësaj lënde, që shërbejnë për të mbështjellë sende të ndryshme. [**në raste ngricash duhet ta mbulonin me një letër celofani** (IK).]

celofaním *i m tek* Mbështjellje me celofan.

celofan•óhet úa (u) úar *dhe tek pës e* **CELOFAN•OJ.**

celofan•ój *kal a ur* *dhe tek* Mbështjell (*diçka*) me letër celofani.

celofanúar (*i e*) *mb dhe tek* (*Libër etj.*) i veshur a pakeluar me celofan.

celostát *i m sh e et astr* Pajisje optike që ndjek lëvizjet e një trupi qiellor dhe e përcjell dritën e tij në një teleskop.

célsius *i m tek* Shkallë dhe njësi matëse e temperaturës.

celular *si mb*: **Telefon celular** telefon portativ që hyn në linjë me anë të valëve.

celulár *e mb* I qelizës. >**QELIZOR E. Biologji celulare.**

celulár *i m sh ë ët bis* Telefon portativ që hyn në linjë me anë të valëve.

celúl•ë *a f sh a at*

♦ *bio*>**QELIZ•Ë A.**

♦ *pol* Njësi bazë e një partie politike ose organizate.

♦ *muz* Njësi e thjeshtë e melodisë, e përbërë nga një masë e vetme; grup tingujsh melodikë rreth një theksi. >**BULËZ A.**

celulít *i m mjek* Pezmatim i indeve nën lëkurë.

celuloíd *i m ind* Lëndë e fortë dhe e përkulshme, e ngjashme me bririn, që prodhohet nga celuloza dhe që përdoret për të bërë shirita filmi, krehra etj.

celulóz•ë *a f sh a at* Lëndë e fortë e patretshme, që nxirret nga përpunimi kimik i drurit; përdoret në prodhimin e letrës, të mëndafshit artificial, të lëndëve shpërthyes etj.

cell *i m A*

♦ Baltë.

♦ *mjek bis* Heqje barku.

cem *kal G* >**CEM•Ë (me).**

cem *i m sh a at* Përrua malor.

cementít *i m met, kim* Lëndë kimike e fortë dhe e thyeshme që përdoret në prodhimin e çelikut dhe gizës.

cemerík *u m orn* (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; ferrës; zog ferre. >**CEMËRLIK U.**

cém•ë (me) *jokal a ë G*

♦ Paralajmëroj.

♦ Bëj zë; bëzaj; thërres.

cém•ë *a f sh a at* Pritë; pendë.

cemërdéll *i m bot* (*Rhus cotinus*; *Rhus coggygria*) Shkurre 5-7 m e lartë, që ndonjëherë haset edhe si dru, me lule bojëtrëndafili gjithë push; mbillet edhe për zbukurim.

cemërlík *u m sh ë ët orn* (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; ferrës; zog ferre.

cemërlík•ë *a f sh a at bot* (*Rhamnus fallax*) Shkurre 2-3 m e lartë, me lule të blerta në të verdhë, që lidh kokrra të zeza të cilat përdoren për mjekim dhe ngjyrosje.

cém•ët (i e) *mb*

♦ I paralajmëruar.

♦ I thirrur.

cemj•e *ja f sh e et G*

♦ Paralajmërim.

♦ Thirrje.

cemrók u m > CEM I.

cémtë (i e) mb (Ujë) i pastër e i ftohtë. [**e gurgullo gurra të cemta** (GjF).]

cémtë t (të) as G Ngricë. **Të cemtët e dimnit.**

cen i m sh e et

♦ E metë trupore e njeriut; gjytmim që mbetet nga një sëmundje, nga një fatkeqësi etj.

♦ E metë, mungesë. **I gjej cenet diçkaje.** [**një shtet mund të këtë një mijë cene, por kurrsesi nuk mund të dojë ta mashtrojnë.** (IK).]

♦ *fig* Zakon i keq; huq; ves. **Zë një cen.**

*

Rreth i mbyllur me cen Arsyetim i gabuar që bëhet duke vërtetuar një mendim me anë të një parimi, i cili ka vetë nevojë të vërtetohet me mendimin e parë; gjendje pa rrugëdalje.

Cen i shkurt i Hysen.

cenák e mb (Njeri) me shumë naze a me kërkesa të tepruara.

cenák u m sh ë ët Njeri me shumë naze a me kërkesa të tepruara; buzëhollë.

cenák•e ja f sh e et f e CENAK U.

cenakúq•e ja f sh e et orn Zog këngëtar me pika të kuqe në gjoks.

cén•e ja f sh e et vjet bis mjek Sëmundje që shfaqet me lëvizje të pavullnetshme të fytyrës dhe gjymtyrëve.

cenekúq i m orn Zog këngëtar me pika të kuqe në gjoks. >**CENAKUQ I.**

cén•e a¹ f G Kujdes; merak. [**Gjatë kësaj kohe A. Sh. Gjeçovi, tue vijue gjithnji me një cenë e duresë të pa shoqe nder rmime të veta folkloristike** (GjF).]

cén•e a² f sh a at G Cenë e zjarrit pishtar.

cénët (i e) mb

♦ I censhëm.

♦ Me cen; me defekt.

♦ *fig* I prishur mendsh.

céng•e a¹ f sh a at Shami për të lidhur gojën e të vdekurit.

céng•e a² f sh a at Gungë; bullungë.

cengím i m sh e et G

♦ Gungim; dalje e kurrizit, e gungës.

♦ Rrudhje; tkurrje; rrëgjim.

ceng•óhem vetv G > CENG•UE (me u).

ceng•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Gungohem; më del kurrizi; bëhem gungaç.

♦ Rrudhem; tkurrem; rrëgjohem.

cengúem (i) me (e) mb G

♦ Kurrizdalë; i gunguar.

♦ I rrudhur; i tkurrur; i rrëgjuar.

cením i m sh e et

♦ Këputje e një cope nga buka, byreku etj.

♦ Preke; gërvishtje.

♦ *fig* Prekje, shkelje a dhunim (*i të drejtës së dikujt*). [**Sipas një pikëpamjeje tjetër, mospërputhjet midis vendit të bëmave dhe rajonit të ruajtjes së eposit nuk kanë të bëjnë me ndonjë cenim të vijimësisë së trashëgimit të tij gojë më gojë prej breza shqiptarësh.** (ShS).]

cenít *kal G* >CENTI•Ë (me).

cenít•ë (me) *kal a ë G* Vendors; ndaj mendjen për (*diçka*).

cenítj•e a f *G* Vendors; marrje e një vendimi për të bërë diçka.

cenítun (i e) *mb G* I vendosur për të bërë diçka.

cenób i *m sh e et bio* Koloni qelizash.

cenobít e *mb fet dhe bio* Që jeton bashkë me të tjerë të të njëjtës natyrë.

cenobít i *m sh ë ët*

♦ *fet* Anëtar i një urdhri fetar që jeton bashkë me të tjerë të të njëjtës urdhër.

♦ Koloni algash.

cen•óhem óva (u) úar

I *vetv* Prekem në sedër; e ndiej veten të fyer a të turpëruar; fyhem.

II *pës e* CEN•OJ.

cen•ój *kal óva úar*

♦ Nis të ha; këput një copë (*bukë, byrek, gjellë a frutë të paprekur*). **Cenoj bukën.**

♦ Prek; gërvisht.

♦ *fig* Prek (*diçka ose dikë*) për t'i shkaktuar një dëm; shkel (*diçka që është e paprekshme për dikë*); dhunoj. **Cenoj lirinë e dikujt.**

♦ *fig* E prek në sedër; e fyej. **E cenoj me fjalë.**

♦ *fig* I vë njollë turpi (*dikujt*); e turpëroj (*dikë*).

♦ *fig* Dëmtoj pak; e prish pak. **Cenoj shëndetin.**

cenós *kal a ur*

♦ *veta III (Sëmundja)* e bën me cen (*njeriun, kafshën*).

♦ *vjet* >CEN•OJ.

cenós•em *vetv a (u) ur*

IMbetem me cen nga një sëmundje.

II *pës* >CEN•OHEM.

cenósur (i e) *mb*

♦ I mbetur me cen nga një sëmundje.

♦ (*Send*) i dëmtuar; i krisur ose i thyer në një cep.

♦ *fig (Njeri)* me njollë, me cen në nder a me emër të keq.

cenotáf i *m sh ë ët* Monument kushtuar të rënëve në luftë.

cens i *m sh e et*

♦ *ant rom* Regjistrim në çdo pesë vjet i pasurisë së qytetarëve për t'i ndarë në kategori, sipas të cilave paguheshin taksat. **Viti i censit. Bëhej censi.**

♦ Kërkesë a kusht që u vihet qytetarëve për të penguar përdorimin e të drejtave politike. **Censi i pasurisë (moshës, votimit, arsimit, tokës, banimit).**

censór i *m sh ë ët*

♦ *ant rom* Zyrtar i lartë i ngarkuar me regjistrimin dhe vlerësimin e pasurisë së qytetarëve për vjeljen e taksave dhe me mbikëqyrjen e sjelljes së qytetarëve.

♦ Nëpunës i ngarkuar me shqyrtimin dhe kontrollin e përmbajtjes së shtypit dhe botimeve të tjera para daljes në qarkullim, e pjesëve teatrale dhe filmave para shfaqjes etj.

censúr•ë a f

♦ Shqyrtim e kontroll i përmbajtjes së veprave të ndryshme para se të botohen a të shfaqen, si dhe kontroll i letrave, telegrameve etj. para se t'i dorëzohen marrësit, që bëhet nga një organ zyrtar ose nga një i ngarkuar.

♦ Organ zyrtar që bën këtë kontroll.

♦ Kontroll i rreptë që i bëhet dikujt a diçkaje për të mos vepruar a për të mos qenë në kundërshtim me kërkesat.

*

Pa censurë Pa kontroll, lirisht.

censurím i m sh e et Veprim i censorit ose i zyrës së tij.

censur•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **CENSUR•OJ.**

censur•ój kal óva úar Shqyrtoj e kontrolloj përmbajtjen e veprave para se të botohen a të shfaqen ose të letrave, telegrameve etj. para se t'i dorëzohen marrësit.

censurúar (i e) mb (*Vepër letrare etj.*) e kontrolluar para se të botohet ose të shfaqet; (*korrespondencë*) e kontrolluar para se t'i dorëzohet marrësit.

censurúes e mb (*Veprimtari*) e censurës; që ka të bëjë me censurën.

censurúes i m sh - it Ai që bën censurë.

censurúes•e ja f sh e et f e **CENSURUES I.**

censurúesh•ëm (i) me (e) mb (*Vepër, korrespondencë*) që mund të censurohet.

cénshëm: Me të censhëm shpr ndajf me zell.

cénsh•ëm (i) me (e) mb I zellshëm. [**ishin prind të censhëm e udhëhjekës shpirtnorë të panjollë** (AN).]

cent i m sh e et Një e qindta e dollarit; monedhë me këtë vlerë.

centáur i m sh ë ët mit gr Qenie e përfytyruar si gjysma njeri, gjysma kalë, ose nga mesi e lart si burrë e nga mesi e poshtë si kalë.

centërbék u m sh ë ët vjet sport Qendërmbrojtës.

centërfór i m sh ë ët vjet sport Qendërsulmues.

centi- fjalëform libr Qind-.

centibár i m meteo Një e qindta pjesë e barit.

centigrádë si mb >CENTIGRADËSH E.

centigrád•ë a f sh ë ët tek Një e qindta pjesë e gradës.

centigrádesh e mbtek I matur me centigradë.

centigrám i m sh ë ët Një e qindta pjesë e gramit (*shkurt cg*).

centigrámësh e mbtek I matur me centigram.

centilit•ër ra m sh ra rat Një e qindta pjesë e litrit (*shkurt cl*).

centilitërsh e mb I matur me centilitra.

centím i m sh ë ët

♦ *vjet* Centimetër.

♦ *hist* Pikë në sistemin e matjes së sasisë së punës në kooperativat bujqësore.

centimét•ër ri m sh ra rat Një e qindta pjesë e metrit (*shkurt cm*). **Dhjetë centimetra kub.**

centimétrík e mb I matur me centimetra. **Saktësi centimetrike.**

centimétërsh e mbtek I matur me centimetra.

centimetërkatrór i m sh ë ët Sipërfaqe e katrorit me brinjët 1 cm.

centimetërkúb i m sh ë ët Vëllim i kubit me brinjët 1 cm.

centrál e mb >QENDROR E.

centrál i m sh e et

♦ Qendër e pajisur me mjete dhe aparate për prodhimin e energjisë elektrike dhe shpërndarjen e saj te përdoruesit. **Central bërthamor (elektrik, termik).**

♦ Qendër me pajisje për lidhjen me telefon ose telegraf të pajtimtarëve; ndërtesë e kësaj qendre. **Central telefonik. Central automatik. Central i brendshëm. Centrali qendror.**

centralíst i m sh ë ët Punonjës që bën lidhjet telefonike ose rregullon shërbimin telefonik në një central.

centralíst•e ja f sh e et f e **CENTRALIST I.**

centralíz•ëm mi m libr Drejtim i përqendruar i të gjitha çështjeve shtetërore, i pushtetit.

centralizëm demokratik pol Sistem leninist në të cilin linja politike vendoset nga qendra dhe është e detyrueshme për të gjithë anëtarët.

centralizím i m

♦ zyr Përqendrim i pushtetit në një organ. [**Mendime tepër realiste, të përparueme e origjinale ka shfaqun Gurakuqi edhe për shkallën e centralizimit të shtetit.** (RG – TT).]

♦ libr>**PËRQENDRIM I.**

centraliz•óhet úa (u) úar pës e **CENTRALIZ•OJ.**

centraliz•ój kal óva úar

♦ zyr Përqendroj (*pushtetin shtetëror*) në një organ.

♦ libr>**PËRQENDR•OJ.**

centralizúar (i e) mb

♦ zyr (*Pushtet*) i përqendruar në një organ.

♦ libr>**PËRQENDRUAR (i e). Industri e centralizuar.**

centralizúes e mb Përqendrues.

centrifúg e mb >CENTRIFUGAL E.

centrifugál e mb tek >QENDËRIKËS E. Forcë (pompë, prirje) centrifugale.

centrifúg•ë a f sh a at Aparat për ndarjen mekanike të një lëndë ose për heqjen e ujit nga një send a nga një përzierje me anë të rrotullimeve. **Vë rrobat në centrifugë.**

centrifugím i m sh e et tek Ndarje mekanike e një lënde ose heqje e ujit nga një send a përzierje me anë të rrotullimeve.

centrifug•óhet úa (u) úar tek pavet dh pës e **CENTRIFUG•OJ.**

centrifug•ój kal óva úar tek

♦ Ndaj me centrifugë (*lëndët me dendësi të ndryshme në një përzierje*).

♦ Ia heq ujin me centrifugë (*rrobave etj.*); shtrydh me centrifugë.

centrifugúar (i e) mb tek

♦ (*Përzierje*) e ndarë me centrifugë.

♦ (*Rroba etj.*) të shtrydhura me centrifugë.

centrím i m sh e et

♦ tek Vënie në qendër e detalit për ta punuar në torno etj.

♦ tek Vënie e disa trupave në një qendër ose vendosje e tyre në të njëjtin bosht; vë në drejtpeshim.

♦ sport Dërgim i topit nga krahët në qendër.

centripét e mb >CENTRIPETAL E.

centripetal e mb tek >QENDËRSYNUES E. Forcë (lëvizje) centripetale.

centrist e mb pol Që ndjek ose përkrah politikën e centrizmit; që bën pjesë në një grup ose parti, e cila ndjek politikën e centrizmit. **Qëndrim centrist. Pikëpamje (parti, rrymë) centriste.**

centrist i m sh ë ët pol Pasues i centrizmit; anëtar i një partie centriste ose i një grupi centrist.

centrist•e ja f sh e et f e **CENTRIST I.**

centríz•ëm mi m pol Qëndrim politik në mes krahut të majtë dhe krahut të djathtë në një parti ose në mes partive të majta e të djathta; rrymë politike që mban qëndrim centrist.

centr•óhet úa (u) úar pavet pës e **CENTR•OJ.**

centroíð•ë a f sh a at tek Qendër e masës së një trupi me dendësi të njëjtë.

centr•ój kal óva úar

♦ *tek* Vë në qendër (një detal që do të punohet në torno etj.)

♦ *sport* Dërgoj në qendër të zonës së portës (*topin*).

centrosfér•ë a m gjeol Qendër e Tokës.

centrozóm•ë a f sh a at bio Pjesë e specializuar e qelizës pranë bërthamës.

centrúar (i e) mb tek

♦ (*Trup*) me qendrën të vendosur në një pikë të përbashkët ose në të njëjtin bosht me një trup tjetër, që është ngulitur në qendër.

♦ *tek* (*Detal*) me qendrën në vendin më të përshtatshëm për të punuar.

♦ (*Rrotë*) e vendosur në qendër.

♦ *sport* (*Top*) i dërguar në qendër të zonës së portës.

centrúes e mb tek Që shërben për të centruar diçka. **Pajisje (majë) centruese. Bosht centrues.**

centrúes i m sh - it tek

♦ Pajisje për centrimin e një vegle etj.

♦ Pajisje për ngulitjen e figurës në qendër. **Centrues optik.**

♦ *sport* Ai që e gjuan topin drejt qendrës së zonës së portës.

centúri•e a f sh e et ant rom

♦ *usht* Njësi prej njëqind kalorësish.

♦ Grup prej njëqind qytetarësh i krijuar në ndarjen e popullsisë sipas censit të pasurisë për qëllime politike e administrative. >**QINDËSH•E JA.**

centurión i m sh ë ët usht ant rom Komandant i centuries, qindëshes. >**KRYQINDËS I.**

cenúar (i e) mb

♦ I dëmtuar ose i prishur pak; që sa është nisur, i ngrënë pak; i prekur. **Byrek (lakror) i cenuar. Gjellë e cenuar.**

♦ I metë, i mangët; me cen.

♦ *fig* I prekur në sedër, i lënduar, i fyer.

♦ *fig* I njollosur; i bërë me njollë turpi; i turpëruar.

cenúes e mb

♦ Dëmtues.

♦ Fyes. **Fjalë cenuese.**

♦ Që prek a që njollos nderin ose emrin e mirë të dikujt.

cenúes i m sh - it libr Ai që prek diçka a dikë për t'i bërë dëm; ai që shkel diçka të paprekshme për dikë. **Cenues i lirisë (i pavarësisë, i demokracisë). Cenues i të drejtave.**

cenúes•e ja f sh e et libr f e CENUES I.

cenúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ *drejt* Që mund të ndryshohet ose të ndreqet, ngaqë ka gabime a të meta. **Vendim i cenueshëm.**

♦ I pambrojtur nga dëmtimet e mundshme.

cenueshmëri a f drejt Mundësi për ndryshimin ose ndreqjen e gabimeve dhe të metave të një vendimi.

cep a f sh a at A

♦ Napë.

♦ Rrjetë.

cep i¹ m sh a at

♦ Pjesë e fundit e këndit të një sendi; majë e këndit ose vend ku bashkohen dy vijat a dy faqet e brendshme të një sendi; skaj, kënd; qoshe; pjesë e zgjatur dhe e mprehtë e diçkaje, maja; pjesë e ngushtë, rrip i ngushtë në skaj të një sendi. **Cepat e gojës. Gur me cepa. Yll me pesë (gjashtë) cepa. Në cep të rrugës.**

♦ Vend i largët ose i mënjeluar dhe jo shumë i rrahur. **Në një cep të fshatit. Në çdo cep të vendit.**

♦ *fig* Pjesë anësore e diçkaje. **Në një cep të mendjes (zemrës).** >SKAJ I; SKUT•Ë A.

♦ *gjeom* Këndi i jashtëm i një figure gjeometrike.

*

Cep më cep Në çdo anë, në çdo kënd, kudo; nga një anë në tjetrën, nga një skaj

E kam kokën me cepa

♦ Jam kokëfortë, kokëshkëmb.

♦ Nuk gdhendem kollaj.

E lë në një cep E lë mënjane, e braktis, heq dorë prej diçkaje.

E marr me cep

♦ E keqkuptoj; e marr për së mbrapshti fjalën.

♦ E marr me të përpjekur.

♦ Nuk e mirëpres diçka.

Flas me cep Flas me thumba; hedh spica.

I bëj cepa diku

♦ Përpiqem t'ia hedh diku.

♦ I nxjerr bishta a vështirësi diku.

♦ E mashtroj dikë.

I tregoj cepin diku I tregoj vendin diku.

Ma zuri cepi i veshit Mora vesh diçka; ma zuri veshi diku; e dëgjova.

**

cep i krahit *bis anat krahin G Sup.*

cep i^{2m} sh a at

♦ Vesh i vogël rrushi; veshul; bistak. **Këput një cep.**

♦ Rrush i bardhë, që bën bistakë plot me kokrra të ngjeshura e me majë.

cépa-cépa ndajf dhe mb Plot me cepa; gjithë cepa.

cepagjërë mb (*Gur etj.*) me cepa të gjerë.

capampréhtë mb (*Gur etj.*) me cepa të mprehtë.

ceparák u^{1m} sh ë ët

♦ Cep i arës, livadhit, kënetës etj.

♦ Copë e vogël toke.

ceparák u^{2m} sh ë ët ndërt Copë e shkurtër druri, që vihet anëve të çatisë për të mbajtur mahinë.

ceparákthi ndajf (*Bashkoj, lidh*) kryq cepat e përkundërt; kryqas.

cépas ndajf Cep më cep.

cepatár•e ja f sh e et

♦ Raft i vogël në trajtë trekëndëshi, që vihet në një kënd të murit të dhomës.

♦ Copë dërrase trekëndëshe që vihet në kënd të murit për të vënë diçka mbi të.

cépazi ndajf Brinjas; anash; nga cepat.

cepë- fjalëform: cepë•zi.

cép•ë a^{1f} sh a at > CEF•ËL LA.

cép•ë a^{1f} sh a at Ç

- ♦ Cipë; lëkurë e fytyrës.
- ♦ Cipë e qepës.
- ♦ Kore e bukës.
- ♦ Petë e byrekut.

cép•ë a³ f sh a at A Gozhdë këpucësh, për këpucë.

cép•ë a⁴ f sh a at Ashkël druri, metali etj.

cepëmóllë mb Ç (*Grua*) me lëkurën e fytyrës të lëmuar si cipa e mollës.

-cepësh e fjalëform: pesëcepësh; gjashtëcepësh.

cepëzëshkë mb Ç (*Grua*) me lëkurë të zeshkët.

cepë•zí zézë mb, m sh zinj, f sh zéza Ç (*Njeri*) me lëkurë të zezë.

cepík u m sh ë ët Hell akulli.

cepínj të sh i CAP I.

cepirók u m sh ë ët

- ♦ Pëllëmbë.
- ♦ Flakaresh; flakurimë.

cepnállk•ë a f sh a at K Leckë e trashë për të kapur çerepin.

cep•ój kal G > CEP•UE (me).

cepór•e ja f sh e et Cep i arës.

cep•úe (me) kal óva úe G Qëlloj; i bie me shpullë (*dikujt*).

cepún•ë a f sh a at Ç Pallto shajaku.

cerád•ë a f sh a at Mbulesë e shtratit.

cerág•ë a f sh a at ikt (*Alburnus albidus alborella Filip. C*) Cironkë.

cerást i m sh ë ët bot (*Cerastium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e karafiloreve, rreth 40 cm e lartë, me lule pesëpetëlshe dyshe, të bardha në rozë, dhe gjethe heshtake të veshura me push.

cerást•ë a f sh a at bot > CERAST I.

ceratofilóre t f sh bot (*Ceratophyllaceae*) Bimë ujëse pa rrënjë, me kërcell të hollë dhe gjethe jeshile si fije të brishta, të përhapura në vise me klimë të butë dhe tropikale.

cerbotán•ë a f sh a at

- ♦ *usht* Armë supi, në trajtë tubi, për hedhjen e raketës.
- ♦ Stërfytës.

cercerít jokai G > CERCERIT•Ë (me).

cercerít•ë (me) jokai i ë G (*Zogu*) cicëron.

cercerítunit (të) as G Cicërimë (*e zogut*).

Cerebér i m sh ë ët

- ♦ *mit gr* Qen me tre koka që ruan portën e Hadesit.
- ♦ *fig* Qen roje.

cerebrál e mb

- ♦ *anat* Trunor; i trurit.
- ♦ *libr* I mendjes; i intelektit.

cére-fére mb J (*Rrobë*) shumë e hollë; e bërë si cergë nga përdorimi.

cerém i m sh ë ët G Saç.

cerém•e ja f sh e et G > CEREM I.

ceremícë mb K (*Bukë*) e papjekur, që nuk hahet.

ceremoní a f sh - të

- ♦ Veprime kremtuese a përkujtimore që kryhen me rastin e një ngjarjeje të shënuar shoqërore, në përvjetorë të rëndësishëm etj. **Ceremoni zyrtare (solemne, përkujtimore, fetare).**

Ceremonia e hapjes (e mbylljes). Ceremoni e martesës (vdekjes). Shef ceremonie.

[...mbasi të jetë hapë vorri me ceremonitë perkatëse sipas besëtytnive të vendit (KM).]

♦ *sh ra rat bis* Mënyrë e përpunuar dhe e stërholluar e sjelljes, që shoqërohet me etiketë të tepruar. **Pa ceremoni. Lëri ceremonitë me mua.**

ceremoniál e mb

♦ I ceremonisë; që ka të bëjë me ceremoninë; që bëhet a shoqërohet me ceremoni. **Mbledhje ceremoniale. Parakalim ceremonial. Hapje (mbyllje) ceremoniale. Kostum ceremonial.**

♦ Që bëhet me një mirësjellje të stërholluar; që shoqërohet me një etiketë të tepruar; që bëhet sa për etiketë. **Ton ceremonial. Përshëndetje ceremoniale. Vizitë ceremoniale. Në mënyrë ceremoniale.**

ceremoniál i m sh e et libr Tërësi e veprimeve, që bëhen sipas një rendi të caktuar, me rastin e një ceremonie. **Ceremonial diplomatik. Ceremoniali i dasmës.**

ceremoniár i m libr Pjesëmarrës në ceremoni.

ceremoniár•e ja f sh e et libr f e CEREMONIAR I.

ceremonísh•ëm (i) me (e) mb libr Ceremonial.

ceréng•ë a f sh a at Copë buke.

cereník u m sh ë ët Qilar i ushqimeve.

cerezín•ë a f Dyllë i bardhë.

cerfúq i m sh ë ët Tigan; *krahin* tavë me bisht.

cerfurídh•ë a f sh a at kryes sh Ç Pare peshku; luspë peshku.

cergár i msh ë ët

♦ *krahin* Cigan; endacak.

♦ >**CERGATAR I.**

cergatár e mb (Njeri) endacak, që nuk ngulet me banim në një vend.

cergatár i m sh ë ët Njeri endacak, që nuk ngulet me banim në një vend.

cergatár•e ja f sh e et f e CERGATAR I.

cergaxhí u m sh nj njtë

♦ Ai që prodhon dhe shet cerga (belce, mbulesa me lesh dhie).

♦ *fig* Njeri i varfër.

cérg•ë a f sh a at

♦ Belce a mbulesë me lesh dhie.

♦ Pëlhurë merimange. [**Kështu i mori era si një cergë merimange të gjitha planet, ëndrrat, shpresat e thashethemet rreth kryqëzatës.** (AE).]

♦ Cipë e hollë; pëlhurë e hollë; tis.

♦ *kryes sh* Rrecka; rroba të grisura si zhele.

♦ *vjet* Shatorre me cohë të trashë ose me velenxa; tendë. **Cergat e stanit.**

*

I bëhem cergë

♦ I zë derën dikujt; rri për një kohë të gjatë tek dikush pa dëshirën e tij.

♦ I ngjitem, i qepem.

Më vënë cergë sytë

♦ Më vishen sytë; më vënë perde sytë.

♦ Nuk e shoh qartë gjendjen rreth e rrotull; jam verbuar.

Zë cergë (brumë) Vë njëfarë pasurie; ndreq gjendjen ekonomike; mëkëmbem.

**

cergë e re Familje e re; çift i ri që sapo ka krijuar familje më vete.

cergím i m Mbulim me cergë, me pëlhurë merimange.

cerg•ó j kal ó va ú ar Mbuloj me cergë, me pëlhurë merimange.

cergós kal a ur bis

♦ E mbuloj me cerga; i hedh përsipër cerga.

♦ Rreckos.

cergós•em vetv a (u) ur bis

♦ Mbulohem me cerga; hedh përsipër një cergë.

♦ *veta III (Shtëpia etj.)* zë merimanga.

cergósur (i e) mb bis

♦ (*Vend*) i mbushur me pëlhura merimange; që ka zënë merimanga.

♦ (*Rrobë*) e rreckosur; e bërë si leckë; e grirë a e ngrënë.

ceríc•ë a f sh a at bis mjek krahin G E thatë.

cergurín•ë a f sh a at bis kryes sh

♦ Rrobë e cergosur, e grirë, e ngrënë.

♦ Rroba të vjetra.

ceríl i m sh ë ët orn (Turdus pilaris) G Mëllenjë këngëtare, me kurriz të murrmë si në ngjyrë të ullirit, me gushë dhe bark në të bardhë e me njolla të errëta. >**MULLIBARDH•Ë A.**

cerimáng•ë a f sh a at krahin Cergë merimange.

cerínt i m sh e et bot (Trinia glauca) Bimë barishtore e ulët, me kërcell deri 20 cm, me degëzim të dendur dhe gjethe gati të tejdukshme dhe lule të vogla, të bardha si çadër, pa nënpetla (sepale); rritet kryesisht në gurishtore.

ceriúm i m kim Element metalik i butë e i punueshëm, që gjendet më me shumicë në tokat e rralla (*simboli Ce*).

cerk kal a ur

♦ Përplasem me (*dikë*); takoj.

♦ Lëndo.

♦ Përplas me forcë; përplas grushtin në (*diçka*).

cerkán i m sh ë ët Mulli që punon me ujë nga një përrua i vogël.

cerkát jokall G >CERKAT•Ë (me).

cerkát•ë a f sh a at Curril; çurg.

cerkát•ë (me) jokall a ë G (Zemra) rreh; dridhet.

cerkátj•e a f sh e et G Rrahje; dridhje.

cerkátun it (të) as G >CERKATJ•E A.

cérk•ë a f sh a at

♦ Vurratë e mbetur në trup nga përplasja.

♦ Shenjë; nishan (*i fytyrës*).

cerk•ó j kal ó va ú ar Spërkat; stërkit.

cerlák u m sh ë ët ikt Mlysh i vogël.

cerlék u m sh ë ët G Çurg i hollë uji etj.

cerlekím i m sh e et G Çurgim; derdhje si çurg.

cerlek•ó j kal G >CERLEK•UE (me).

cerlek•úe (me) ó va (u) úe G

I kal Hedh çurg (*ujin*).

II jokall (Çati, pullazi) pikon.

cerma•mí míu m sh nj njt orn (Trogodytes troglodytes) Cinxami.

cermár e mb (Njeri) që vuan nga cerma.

cermár i m sh ë ët Njeri që vuan nga cerma.

cermár•e ja f CERMAR I.

cérme si mb G: Raki cerme raki e mirë; raki rrushi.

cérm•ë a¹f mjek Pezmatim i kyçeve dhe gjymtyrëve i shoqëruar me dhimbje e dridhje; shkaktohet nga niveli i lartë i acidit urik. > **PËRDHES I¹.**

cérm•ë a²f sh a at G

♦ Pikë e parë e kazanit të rakisë.

♦ Raki rrushi.

♦ *fig* Pjesë më e mirë; ballë. **Cerma e burrave** balli i burrave (*të vendit*).

cermédéll i m bot (Cotinus coggygria, Rhus cotinus)>CËRMËDELL I.

cérmët (i e)¹mb G (Dhe) i ngurtësuar; i forcuar; i ngjeshur; i bërë si shtuf.

cérmët (i e)²mb (Ujë) i cementë; i kulluar; i pastër.

cérmëz a f bis mjek Rrufë.

cermí•s kal ta tur > CERMIT.

cermít kal a ur Kërcëllij(*dhëmbët*).

cëritje a f sh e et Kërcëllim i dhëmbëve.

cëritur (i e) mb (Dhëmbë) të shtrënguar me kërcëllimë.

cermlí a m sh j jt orn G (Trogodytes troglodytes) Cinxami.

cerm•óhet vetv veta III G >CERM•UE (me u).

cermók u m sh ë ët Shtuf.

cermós kal a ur I ngjit rrufën a flamën dikujt.

cermós•em vetv a (u) ur Më zë rrufa a flama.

cermósje a f Sëmurje (të qenët i sëmurë) me rrufë a flamë.

cermósur (i e) mb I sëmurë me rrufë a flamë.

cerm•úe (me u) vetv úe (u) úe G (Dheu) gurtësohet; bëhet si shtuf.

cermúem (i) e (e) mb G (Dhe) i gurtësuar; i bërë si shtuf.

cerník u m sh ë ët krahin Karvariq; rrjetë peshkimi në trajtë shporte dhe me një bisht të gjatë, me të cilën zakonisht mbledhin peshqit nga rrjetat e mëdha.

cernogóras e mb vjet I Malit të Zi; që ka të bëjë me Malin e Zi, me banorët a vendësit e tij.

>**MALAZEZ E.**

cernogóras i m vjet Banor a vendës i Malit të Zi.

cernogóras•e ja vjet f e CERNOGORAS I.

cerpék e mb I shkathët.

certifikát•ë a f sh a at zyr

♦ Shkresë e lëshuar nga një zyrë për të dëshmuar vërtetësinë e një fakti ose veprimi zyrtar.

Certifikatë e lindjes (martesës, gjendjes familjare). Certifikatë shëndetësore.

♦ Dokument i lëshuar nga një shkollë a kurs për të vërtetuar mbarimin e studimeve.

>**VËRTETIM I; DËSHMI A.**

certifikím i m sh e et libr Vërtetimi një fakti ose veprimi zyrtar.

certifik•óhem vetvóva (u) úar libr

♦ *veta III* Vërtetohet me certifikatë.

♦ Marr certifikatë (*në përfundim të shkollës a kursit*).

certifik•ój kal óva úar libr Vërtetoj me dokument (*një fakt ose veprim zyrtar*).

certifikúar (i e) mb libr I vërtetuar me dokument.

cerumén i m mjek Dyllë i veshit.

cerusít i m min Mineral me përmbajtje karbonati të plumbit (PbCO₃).

cerrák e mb *G* Lakuriq; i zhveshur.

cerrák u m sh ë ët zool *G* (*Vespertilio*) Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >**LAKURIQ I NATËS;**

LAKURIQËS I.

cérre t f sh *G* Krande; kartha.

cerrek•ón *jokal veta III G* >**CERREK•UE (me).**

cerrek•úe (me) *jokal ói úe G* Rreh; dridhet lehtë.

cerrekúemit (të) *as G* Rrahje a dridhje e lehtë.

cerrél i m sh a at orn krahin *G* Zog i vogël i përhimë dimri. >**CERREMLI U.**

cerremlí u m sh - të orn (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; ferrës.

cerrép ndajf krahin *G* (*Uji etj. del*) curril; çurg.

cerrép i m sh a at krahin *G* Curril a çurg uji.

cérr•ë a f sh a at *G*

♦ >**CERRAK U.**

♦ Lakuriqësi.

cerrlék u m sh ë ët orn krahin *G* (*Turdus musicus, Turdus iliacus*) Zog i familjes së mëllenjave, me pendë të murrme në kurriz e me cirka të bardha në bark. >**CËRLEK U.**

cerryell•e ja *G f sh e et zool* (*Vespertilio*) Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >**LAKURIQ I**

NATËS; LAKURIQËS I.

cesní•s jokal ti tur > **CESNIT.**

cesnít jokal i ur *veta III* Gulfon; del me gulfa.

cetáce t f sh zool Gjitarë kryesisht detarë të rendit që përfshin balenat, delfinët dhe fokat, që marrin frymë me mushkëri; janë kafshë me trup gati pa qime, gjymtyrë të përparme të shndërruara në lopata të gjera dhe me bisht shpatuk.

ceteris paribus /cetérís paríbus/ *shpr lt* Kur të tjerat janë njëlloj, nuk ndryshojnë.

ceteribus paribus /cetéríbus paríbus/ *shpr lt* >**CETERIS PARIBUS.**

cetíñas e mb I Cetinës; që ka të bëjë me Cetinën, me banorët a vendësit e saj.

cetíñas i m Banor a vendës i Cetinës.

cetíñas•e ja f e **CETINAS I.**

cetín•ë a f sh a at *G* Mot me ngrica; cegëm.

Cetín•ë a f gjeog Kryeqytet i dytë i Malit të Zi.

cetológ u m libr Studiues i cetaceve.

cetológ•e ia f e **CETOLOG U.**

cetologjí a f Studim i cetaceve (*i balenave dhe delfinëve*).

cetologjík e mb I cetologjisë; që ka të bëjë me cetologjinë.

cezarián e¹ mb ant rom I cezarit; i perandorit.

cezarián e² mb mjek: **Operacion cezarian** prerje kirurgjike në murin e barkut dhe në mitër për të nxjerrë fetusin.

cezarián i m sh e et mjek Operacion cezarian.

céz•ë a f sh a at krahin >**GJEP I.**

ceziúm i m kim Element në ngjyrë argjendi i grupit të metaleve alkaline; është i butë e i punueshëm; përdoret në qelizat fotoelektrike (*simboli Cs*).

cezúr•ë a f sh a at

♦ *muz* Pushim në një ndarje ritmike të melodisë.

♦ *let* Pushim në një varg të poezisë, që diktohet më tepër nga kuptimi ose ritmi natyror i të folurit se sa nga metrika.

cëcërim•ë a f sh a at Ç Cicërimë.

cëcërit^{jokal} i ur veta III Ç (*Zogu*) cicëron; bën cërr-cërr.

cëk onomat Tingull a zhurmë e trokitjes a kërcitjes së lehtë.

cëk kal a ur Pres pak; cok.

cëk u m sh ë ët Çok; kyç a nyjë në eshtrave të gishtit tregues ose të mesëm, që formon një të dalë si gungë me të cilin goditet a trokitet.

cëkás kal ta tur > CËKAT.

cëkát¹ kal a ur E shikoj për morra (*dikë*); i qëroj morrat (*diku*jt).

cëkát² kal G > CËKAT•Ë (me).

cëkát•et G pavet dhe pës e CËKAT. > CËKAT•Ë (me u).

cëkát•ë (me) kal a ë G

♦ Pres pak; kafshoj pak; zgrap; dhëmbçoj (*gështenjat para se t'i pjek*).

♦ Pres (*drurin*) nga pak me sëpatë. > **KEP•Ë (me)².**

cëkát•ë (me u) a (u) ë G pavet dhe pës e CËKAT•Ë (me).

cëkátj•e a f sh e et G

♦ Kafshim i gështenjave para se të vihen për t'u pjekur.

♦ Prerje e drurit nga pak me sëpatë.

cëkátun (i e) mb G

♦ (*Gështenjë*) e kafshuar a e prerë paksa para se të vihet në zjarr për t'u pjekur.

♦ (*Copë druri*) e prerë nga pak me sëpatë. > **KEPUR (i e).**

cëk•e ja f sh e et > CËQ•E JA.

cëkím i m sh e et G > CËKATJ•E A.

cëk•óhet G vetv veta III dhe pës e CËK•OJ. > CËK•UE (me u).

cëk•ój kal G > CËK•UE (me).

cëk•úe (me) kal óva úe G > CËKAT•Ë (me).

cëk•úe (me u) úe (u) úe G dhe pës e CËK•UE (me).

cëlláqe ja f sh e et G Zorrë llastiku a plastike; tub; gyp.

cëmím i m sh e et Sëmbim i plagës.

cëm•ón jokal ói úar veta III (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) (*Plaga*) sëmbon; shpon.

cëngël ndajf > CËNGTHI.

cëngër mb Flakë i ri.

cëngër-mëngër ndajf (*I veshur*) spic.

cëngthi ndajf (*Shikoj*) shtrembër; vëngër.

cënim i msh e et > CENIM I.

cën•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e CËN•OJ.

cën•ój kal óva úar > CEN•OJ.

cënós kal a ur > CEN•OJ.

cënúar (i e) > CENUAR (i e).

cënúes e mb > CENUES E.

cënúk u m sh ë ët G

♦ Nënkesë (prej) druri; cumër.

♦ *fíg* Njeri mendjetrashë.

cépëz a f sh a at orn Zog i murrëm, sa mëllenja, që rri në moçalishte e plehërishte.

cëq *onomat*

- ♦ Zhurmë e kërcitjes së gjuhës në shenjë mospranimi a mospëlqimi.
- ♦ Zhurmë e gëlltitjes së ujit etj. me nga pak.

cëq•e ja f sh e et

- ♦ Gyp i hollë prej metali a prej druri, që vihet në tapën e shishes për të hedhur a për të thithur me të lëngjet.
- ♦ Shishe e vogël, zakonisht shpatuke, e pajisur me një tapë me gyp të tillë.
- ♦ Stërlagës.
- ♦ Biskajë uji.
- ♦ *bis* (Një) gotë e vogël (me) pije.
- ♦ *bis* Huq (ves) i të pirit.

cër i m Pisk i vapës; zheg.

cërc *pasth* Shht; hesht; mos fol.

cërcáll•ë a¹f sh a at *krahin G*

- ♦ Gyp i vogël druri me një shkop si piston brenda, të cilin fëmijët e bëjnë si lodër për të hedhur ujë me forcë. >**STËRLAGËS I.**
- ♦ Enë me lëfyt e me kokë spërkatëse për ujitjen e bimëve.

cërcáll•ë a²f sh a at *orn krahin G (Turdus philomelos)* Zog me gjoks të murrme me lara të errëta, që këndon me zë të lartë, me fraza dyshe të përsëritura; i përhapur në Europë dhe në Azinë Qendrore.

cërcél *ndajf dhe mb K* Shumë i tharët. **Kosi qenka cërcel.**

cër-cër *onomat*

- ♦ Zhurmë e kërcitjes së yndyrës së nxehtë në tigan.
- ♦ Zhurmë e kërcitjes së shiut të imët.

cërcër i¹m sh ë ët *ent* Bulkth.

cërcër i²m sh e et *krahin G* Shi i imët e i vazhdueshëm.

cërcër•ét *jokal íti ítur (Yndyra)* kërcet kur nxeht shumë ose digjet në tigan.

cërcërim i m sh a at Cicërimë e zogut.

cërcërim•ë a f

- ♦ Cicërimë e zogut.
- ♦ >**CËRCËRITJ•E A.**

cërcëri•n *jokalu rë veta III*

- ♦ (*Zogu*) cicëron.
- ♦ >**CËRCËR•ET.**

cërcëri•s *jokal ti rë* > **CËRCËRIT.**

cërcërisj•e a f sh e et >**CËRCËRITJ•E A.**

cërcëri•t *jokal ti rë veta III (Zogu)* bën cër-cër; cicëron.

cërcëritj•e a f sh e et

- ♦ Cicërimë e zogut.
- ♦ Kërcitje e yndyrës së nxehtë në tigan.
- ♦ Kërcitje e lehtë.

cërcër•ój *jokal óva úar*

- ♦ *veta III (Zogu)* cicëron.
- ♦ Bëj si zog.

cër•e ja f sh e et *orn (Turdus viscivorus L.)* Tushë mali.

cërël a f J Heqje barku; bark i hollë.

cërëlar•e *ja f sh e et J* Grua e pakujdesshme për punë shtëpie.

cërfëllim i m Ç Përcëllim a rrëmbim i diçkaje në zjarr.

cërfëll•ó *kal óva úar* Ç Përcëlloj; rrëmbej (*diçka*) në zjarr.

cërfëllúar (i e) *mb* Ç I përcëlluar a i rrëmbyer në zjarr.

cëric i m Vaj ricini.

cëri•j *kal va rë* > **CËRIT**.

cëril i m sh a at *orn*(*Turdus musicus*) Mëllenjë cërle. >**MULLIBARDHË A**.

cërim•ë *a f sh a at* Zhurmë e yndyrës që digjet në tigan të nxehtë. >**CËRITJ•E A**.

cëri•n *jokal u rë veta III* >**CËRIT**.

cërirë (i e) *mb* >**CËRITUR (i e)**.

cërit¹a ur

I *kal*Nxeh a djeg (*vajin etj.*) në tigan.

II *jokal veta III*>**CËRCËRET**.

cërit²a ur

I *kal*

♦ Thumbuj; shpoj, nguc (*kafshën që të ecë më shpejt*).

♦ *fig* I shkaktoj një dhembje therëse; e pikëlloj, e përvëloj, e djeg. **I cërit zemrën.**

II *jokal veta III fig* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Kam një dhembje therëse a një ndjenjë pikëllimi a shqetësimi. **Më cërit në zemër.**

cërit³ *jokal i ur veta III* (*Curtili i ujit*) bën zhurmë të lehtë kur bie.

cëritj•e *a¹ f sh e et*

♦ Zhurmë e lehtë e yndyrës kur nxehet shumë në tigan.

cëritj•e *a² f sh e et* Zhurmë e lehtë e currilit të ujit.

cëritur (i e) *mb* (*Yndyrë*) e djegur në tigan; (*vezë*) e skuqur në yndyrë të djegur mirë.

cërkâ ni m sh j jt

♦ *G* Curril uji.

♦ *K* >**CËRKAN I**.

cërkakëq i m sh ë ët *orn* (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami.

cërkalarmë (i e) *mb* (*Kafshë*) e larme; me cirka në fytyrë e në trup; (*shpend*) pikalarmë; pikëlor; cërkalor.

cërkalór e *mb*>**CËRKALARMË (i e)**.

cërkán i m sh ë ët *K* Mulli drithi që bluan me një vijë të vogël uji, kryesisht në verë.

cërká•s *kal ta tur J* Mjel pak e nga pak.

cërkát *kal a ur* Stërpik; bëj me cërka.

cërkát•em *vetv a (u) ur* Stërpikem; bëhem me cërka.

cërkát•ë *a f sh a at G*

♦ > **CIRKAT•Ë A**.

♦ Shatërvan.

cërkátj•e *a f sh e et* Stërpikje.

cërkátur (i e) *mb* I stërpikur; i bërë me cërka.

cërkazéz•ë *a f sh a at* Kafshë femër me cërka a pika të zeza.

cërka•zí *zézë mb, m sh zínj, f sh zeza* (*Kafshë*) me cërka a pika të zeza.

cërka•zí *zíu m sh zínj zínjtë* Kafshë mashkull me cërka a pika të zeza.

cërk•ë *a f sh a at*

♦ Pikë e vogël; pikël uji, balte etj.

♦ > **CIRK•Ë A**.

cërk•ël *la f sh la lat* Cërkë e vogël.

cërkël•ím *i m* Stërpikja; ndotje me cërka.

cërkël•óhem óva (u) úar

I vetv Bëhem me cërka; stërpikem.

II pës e **CËRKËL•OJ.**

cërkël•ój *kal óva úar* Stërpik; bëj me cërka balte etj.

cërkëlúar (i e) mb *I* stërpikur; i bërë me cërka balte etj.

cërkím *i¹ msh e et*

♦ **>CIRKIM I.**

cërkím *i² msh e et krahin G* Mjelje nga pak (*e lopës etj.*).

cërkím *i³ msh e et krahin G* Çikë që bie nga pullazi.

cërk•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës* **>CIRK•OHEM.**

cërk•óhet² *krahin G pës e* **CËRK•OJ. > CËRK•UE (me u).**

cërk•ój *kal dhe jokaloóva úar*

♦ Bëj me cirka. **>CIRK•OJ.**

♦ **>CËRK•UE (me).**

cërkúar (i e) mb **>CIRKUAR (i e).**

cërk•úe (me) óva úe krahin G

I kal Mjel nga pak (*lopën etj.*).

II jokaloóva **III**

♦ Pikon; bie pika-pika.

♦ (*Lopa*) nxjerr nga pak qumësht; nis ta pakësojë a ta shterë qumështin.

cërk•úe (me u) úe (u) úe krahin G pës e **CËRK•UE (me).**

cërlág u m sh ë ët orn krahin Mëllenjë me cirka të bardha në gushë.

cërle mb: Mëllenjë **cërle orn** mëllenjë me pendë të murrme.

cërle•e ja f sh e et orn **>MËLLENJË CËRLE.**

cërlék u m sh ë ët orn K (*Turdus musicus, Turdus iliacus*) Zog i familjes së mëllenjave, me pendë të murrme në kurriz e me cirka të bardha në bark. **> CURLEK U.**

cërle•ë a¹ f sh a at orn (*Emberizidae*) Grup zogjsh shtegtarë të Euro-Azisë dhe Afrikës, me sqep të shkurtër e të fortë, me pupla e pendë të murrme, me cirka kafe të çelët, që ushqehen me fara.

cërlë e zakonshme orn (*Emberiza calandra L.*) Cërlë me pendë të murrme si te mashkulli edhe te femra, që haset më shpesh në vise me bimësi të ulët dhe ushqehet me fara; ha edhe kandrra kur ushqen të vegjlit.

cërlë mali (e malit) orn (*Emberiza cia L.*) Cërlë me kurriz të murrmë me cirka kafe të çelët, me bark bojëkafe dhe një pullë të përhimë në gushë.

cërlë verddhashe orn (*Emberiza citrinella L.*) Cërlë me kokë të verdhë, me kurriz të murrmë me vija të verdha dhe me bark jeshil, që kullot në tufa.

cërle•ë a² f sh a at Ç

♦ Dalje e hollë e bagëtisë së sëmure.

♦ Jargë; jargavinë.

cërlís kal a ur Ç Bëj me jargë; jargavit.

cërlís•e a f Ç Jargavitje; të bërët me jargë; jargosje.

cërlísur (i e) mb Ç *I* bërë me jargë; *i* jargavitur; *i* jargosur.

cërl•úa ói *m sh ój ójtë orn (Surnus vulgaris)* Zog shtegtar, i ngjashëm me harabelin, me pupla të zeza e cirka të bardha në krahë e në bark, me sqep të shtypur në majë, i cili është shumë i shkathët dhe këndon bukur. >**SHTUR•Ë A.**

cërmalík u *m sh ë ët G* Lojë shkopecingël.

cërmanék *mb m krahin G (Plak)* i mbajtur mirë e krenar.

cërmanék u *m sh ë ët krahin G* Plaki mbajtur mirë e krenar.

cërm•ë a¹f sh a at *mjek bis* Ngërç.

cërm•ë a²f sh a at Tavë balte ose qeramike.

cërmédéll i *m sh a at bot (Cotinus coggygira, Rhus cotinus)* Shkurre e vendeve të ngrohta me trung të verdhëmë dhe gjethe vezake; përdoret për të regjur lëkurët. >**BROSHT I.**

cërméli u *m sh nj njtë Ç (Troglodytes troglodytes)* Zog shumë i vogël, me pupla të murrme, i ngjashëm me trumcakun, që rri nëpër ferra; çerr, ferrak. > **CINXAMI U; ÇERR I; FERRAK U.**

cërm•ój kal óva úar Ngas; cyt; ngacmoj; provokoj.

cërmók e *mb krahin G (Tokë)* thërrmoke; e thatë e me guralecë.

cërmók u *m sh ë ët krahin G* Tokë shtuf; thërrmok.

cërpk•ë a f sh a at *bot K*

♦ (*Lagenaria vulgaris* Ser.) Kungull ujës.

♦ Enë e bërë me guaskën e tharë të këtij kungulli; susak.

cërulák e *mb G* Rreckaman. >**CULAN E.**

cëruí•e ja f sh e et *G kryes sh* Rreckë; rrobë e vjetër. > **CUL•E JA.** Maji me lule, dimni me cërle.

cërr onomat

♦ Zhurmërimë e rrjedhës së ujit.

♦ Kërcitje e yndyrës së nxehtë në tigan.

♦ Tingulli i cicërimës së zogut.

cërr e *mb I* hirtë; i përhimë.

cërr i *m sh e et*

♦ Zog pule fare i vogël.

♦ *orn (Troglodytes troglodytes)* Ferrës; cinxami.

cërrâ ni *m sh j jt G* Cekëtinë.

cërrág•ë a f sh a at *krahin G* Saragë; peshk i vogël.

cërrán i *m sh ë ët* Vijë e vogël uji, që ndahet me vete nga një lumë a nga një përrua gjatë rrjedhjes; rrem uji.

cërránkth i *m bot K (Ononis spinosa)* Bimë barishtore, me shumë degë e me gjemba të helmët, me lule të vogla në ngjyrë trëndafili a të verdha, që mbin anës rrugëve ose në kullota e livadhe. >**KOLMUTH I; FERRËNUS•E JA.**

cërrca•kéq *m sh këqíj këqíjt orn G* Cinxami.

cërr-cërr onomat Thirrje për të ndjellë pulat.

cërr-cërr•e ja f bis Tingull i ziles së telefonit.

cërr•e ja¹f sh e et *orn* Zog si mëllenja, me pendë të murrme e me pika të errëta. >**CIRL•Ë A.**

cërr•e ja²f sh e et

♦ Zile e telefonit; tingull i ziles së telefonit.

♦ *bis* Telefon; thirrje telefonike. **Më bëj një cërre kur të mbërrish.**

cërr•e ja³f bis *Ç* Heqje barku me jargë.

cërrélís jokál a ur *Ç* Më zë bark me jargë; më zë përpurthi.

cërrëlisj•e a f Ç Heqje barku me jargë.

cërrfát kal krahin G >**CËRRFAT•Ë** (me).

cërrfát•et pavet dhe pës e **CËRRFAT**. > **CËRRFAT•Ë** (me u).

cërrfát•ë (me) kal a ë krahin G Shkrep (urët e zjarrit).

cërrfát•ë (me u) - (u) ë krahin G pavet dhe pës e **CËRRFAT•Ë** (me).

cërrfátj•e a f kryes krahin G Shkrepje e urëve të zjarrit.

cërrfátun (i e) mb krahin G (Urë zjarri) e shkrepur.

cërrík u m sh ë ët

♦ Dru ku varen vargje duhani, kallinj misri, qepë etj. për t'u tharë.

♦ Varg duhani etj. që varet për t'u tharë.

cërríkas e mb> **CËRRIKËS** E.

cërríkës e mb I Cërrikut; që ka të bëjë me Cërrikun, me banorët a vendësit e tij.

cërríkës i m sh - it Banor a vendës i Cërrikut.

cërríkës•e ja f sh e et f e **CËRRIKËS** I.

cërríl i m sh a at orn (*Turdus musicus*, *Turdus iliacus*) Zog i familjes së mëllenjave, me pendë të murrme në kurriz e me cirka të bardha në bark. >**CËRRLEK** U.

cërrí•s jokall ta tur > **CËRRIT**.

cërrít jokall (Zogu) cicëron.

cërrka t f sh krahin G Dele a dhi që nisin të shterin qumështin.

cërrkác i¹ m sh ë ët

♦ Krua me pak ujë; cërran.

♦ Rrjedhë me një curril të hollë uji. >**SKURRJEL** I.

cërrkác i² m ent krahin G (*Gryllus domesticus*, *Gryllus campestris*) Kandërr si karkalec, që rron në vrima të mureve ose dheut dhe natën nxjerr një zë si të gjinkallës.

cërrkám•ë a¹ f sh a at G

♦ Curril i hollë qumështi nga sisa e lopës etj.

♦ fig Fitim shumë i vogël.

cërrkám•ë a² f sh a at G Zë i bulkthit.

cërrkát kal G >**CËRRKAT•Ë** (me)^{1,2}.

cërrkát•ë (me)¹ jokall a ë G

♦ Mjel pak qumësht nga lopa etj.

♦ pavet Bie shi i imët.

♦ fig Nxjerr fitim shumë të vogël.

cërrkát•ë (me)² kal i ë veta III G (*Bulkthi*) këndon.

cërrkát•ë a f sh a at G Curril i hollë qumështi.

cërrkátj•e a¹ f sh e et G

♦ Mjelje e lopës etj.

♦ Shi i imët.

♦ fig Fitim shumë i vogël.

cërrkátj•e a² f sh e et G Këngë e bulkthit.

cërrkátun it (të) as G >**CËRRKATJ•E** A¹.

cërrk•ë a f sh a at kopsht Dardhë kokërrvogël.

cërrk•ón jokall veta III G >**CËRRK•UE** (me).

cërrk•úe (me) jokall óva úe G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më dridhet zemra nga emocioni.

cërrkúemit (të) as G Dridhje e zemrës nga emocioni.

cërrlák•e ja f sh e et orn Mëllenjë.

cërrlék ndajf krahin G (Rrjedh, del) si curril.

cërrlék u m sh ë ët krahin G Curril uji.

cërrlekim i m G

♦ Pikim; rrjedhje si curril (*i ujit*).

♦ Shi i imët.

cërrlek•ón jokal krahin G >CËRRLEK•UE (me).

cërrlek•úe (me) jokal ói úe veta III G

♦ Pikon; rrjedh si curril i hollë.

♦ Bie shi i imët.

cërrl•ë a f bis Bark i keq; purthë; përpurth; lëbarke.

cërrlík u m sh ë ët Curril uji.

cërrlónj•ë a f sh a at orn

♦ Zog shtegtar sa një harabel, me pupla në ngjyrë të verdhë të ndritur, me krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fiq. >**BEN•G GU.**

♦ Zog shtegtar sa një harabel, me pupla të zeza e me cirka të bardha në krahë e në bark, me sqep të shtypur në majë; është shumë i shkathët e i lëvizshëm dhe këndon bukur. >**SHTUR•Ë A.**

cërr•ón jokal ói úar veta III (Burimi, çezma) rrjedh pak; (*uji*) del si curril.

cërrúk kal G >CËRRUK•Ë (me).

cërrúk•em vetv dhe pës e CËRRUK. >CËRRUK•Ë (me u).

cërrúk•ë (me) kal a ë G Rrudh; trus.

cërrúk•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Kurrukatëm; rrudhem; trusem.

♦ Tkurrem a mblihem e bëhem një dorë nga të ftohtët, frika etj.

♦ Inatosem; jam me inat.

♦ Mblihem, shtrëngoj trupin gati për të sulmuar a për t'u hedhur.

II pës e CËRRUK•Ë (me).

cërrúkët (i e) mb G

♦ I kurrukur; i rrudhur; i trusur.

♦ I tkurrur a i mbledhur një dorë nga të ftohtët, frika etj.

♦ I inatosur.

♦ Me trupin të bërë gati për të sulmuar a për t'u hedhur.

cërrúkun (i e) mb G >CËRRUKËT (i e).

cërrúk•e a f G

♦ Kurrukatje; rrudhje; trusje.

♦ Tkurrje nga të ftohtët, frika etj.

♦ Inatosje.

♦ Përgatitje për të sulmuar a për t'u hedhur.

cërrúl•e ja f sh e et Cule; rreckë. > **CËRUL•E JA.**

cërrúq•e ja f sh e et bis Faqore rakie.

cëvón i m sh ë ët J Rubinet i ujit.

Cf kim shkurt i Kalifornium.

cfadhangónj•ë a f sh a at J Cergë; pëlhurë merimange.

cfág•ë ¹*a f sh a at*bot Shkurre e viseve mesdhetare, me shumë degë të holla, me gjethe si heshtë e poshtë me push, me lule të verdha e të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. >**BEZG•Ë A**;
SFAK•Ë A.

cfág•ë ²*a f sh a at* Cergë; pëlhurë merimange.

cfak u m sh a at bot Sherbelë.

cfák•ë *a f sh a at* bot >**CFAK U**.

cfétë (i e) *mb G* Zemërak; shumë idhnak.

cfëng kal dhe jokai a ur Vdes; ngordh.

cfëngi•e a f Vdekje; ngordhje.

cfëngur (i e) *mb I* vdekur; i ngordhur.

cfik u m krahin G Erë që të than; thëllim.

cfilí•s kal ta tur ose sa sur > **CFILIT**.

cfilít¹ kal a ur >**SFILIT**.

cfilít² kal a ur *J* Gri; e bëj copë e çikë. [**Kush i goditi/ Posi petriti/ E i cfiliti/ Tyrqit, barbarët?** (NF).]

cfilít•em etj. > **SFILIT•EMetj.**

cfilítur (i e) *mb* >**SFILITUR (i e)**.

cfinár e mb Intrigant; kunjaxhi.

cfinár i m sh ë ët

♦ Intrigant.

♦ Njeri që flet me kunja, që hedh a ngul kunja.

cfinár•e ja f sh e et **CFINAR I**.

cfín•ë a f sh a at

♦ Pykë, kunj; sfinë.

♦ *sh bis* Spica; kunja; intriga.

cfín•g u m sh gje gjet orn (*Alcedo atthis*) Zog ndenjës (joshtegtar), me kokë të madhe, bisht të shkurtër dhe sqep të gjatë e të mprehtë, që ushqehet me peshk.

cfíngje t sh i **CFIN•G GU**.

cfínós jokai a ur Shtie kunja a spica; bëj intriga.

cfínósj•e a f sh e et Intrigë; kunja e spica.

cforí•s kal ta tur > **CFORIT**.

cforít kal a ur Ftoh.

cforítur (i e) *mb I* ftohur.

cfrat i m sh e et > **SFRAT I**.

cfrat•óhet pavet dhe pës e **CFRAT•OJ**.

cfrat•ój kal óva úar I bëj cfrat (pritë) (*lumit*).

cfratúar (i e) *mb* (*Lumë*) me cfrate.

cfrê ni m sh a at *G* Stom bore.

cfur•k ku¹ m sh qe qet > **SFUR•K U**.

cfur•k ku³ m sh qe qet ent (*Euscorpius flavicaudis*) >**AKREP¹**.

cfurqí a f sh - të *J* Njësi gjatësie rreth 20 cm, nga maja e gishtit të madh deri te maja a treguesit, të shtrirë plotësisht.

cfýn•ë a f sh a at Kunj; pykë (*për të mbërthyer diçka*).

cfynós kal a ur Ngul një kunj në; i vë kunj (pykë) (*diçkaje*).

cfynósur (i e) *mb I* mbërthyer me kunj a pykë.

cfýtës i m sh - it

♦ Grykë e kacekut

♦ Kokë e ujitësës.

cg shkurt i CENTIGRAM I.

egs fiz shkurt i Centimetër/gram/sekondë.

chacun à son goût /shakën a sô gu/ *shpr fr* Secili sipas shijes (dëshirës).

ci ndajf krahin G Krejt. Ci cullak.

ci jokal u rë veta III Cijat.

ci (me u) vetv va (u) - G Lyp me aman-derman; lëkurem; përshpirtem.

CIA shkurt i Central Intelligence Agency Agjencia Qendrore e Zbulimit (Amerikan).

cián i m kim dhe usht Gaz helmues pa ngjyrë, me erë bajameje të prishur.

cianát i m kim Kripë e acidit cianik.

cianík e mb

♦ *kim:* **Acid cianik** acid i lëngët, helmues, fluror e pa ngjyrë, që zbërthehet në kontakt me amoniakun dhe dyoksidin e karbonit.

♦ (*Ngjyrë*) e bruztë.

cianít i m min Mineral në ngjyrë të përhimë ose të bruztë, që përmban silikat alumini në gjendje kristalore.

cianizím i m tek Trajtim me cianur.

cianiz•óhet vetv úa (u) úar tek Trajtohet me cianur.

cianiz•ój kal óva úar tek Trajtoj me cianur.

cianizúar (i e) tek I trajtuar me cianur.

cianizúem (i) e (e) mb G >CIANIZUAR (i e).

cianogjén i m kim Gaz i ndezshëm, shumë helmues (C₂N₂).

cianóz•ë a f mjek Mavijosje e lëkurës nga mungesa e oksigjenit në gjak ose nga qarkullimi i keq i gjakut.

cianúr i m kim Kripë e acidit hidroccianik.

ciáp i m sh a at A Cjap.

ciáro ja f sh - t Ç Cigare.

ciát jokal i ur veta III Cijat; kuis.

cibák u m G Mot i thatë me murrilan; ciknë; acar. >**CEG•ËM MI.**

cíb•e ja f sh e et G Tufë e vogël bagëtish.

cíbe-cíbe pasth Thirrje për të ndjellë dhinë.

cibét i m sh e et zool (Civetta) Gjitar nate, kryesisht i pyjeve tropikale të Azisë dhe Afrikës, me trup 35-70 cm të gjatë, që lëshon një aromë të këndshme myshku, për të cilën gjuhet.

>**CIVET•Ë A.**

cíb•ë a f sh a at

♦ Bari fushe.

♦ Bari gjysmatar.

cíb•ël la f sh a at Pus i vogël, që mbushet nga ujërat e shirave; sternë.

cibërr si mb krahin (Dele a dhi) cicëvogël.

cíb•ërr rra f sh rra rrat krahin Dele a dhi cicëvogël.

cibinóc kë mb krahin (Njeri) i vocërr; vocërrak.

cibinóc i m sh a at krahin Njeri shtatvogël, i vocërr.

cibinóck•ë a f sh a at krahin Grua a vajzë shtatvogël, e vocërr.

cibrák u m K Mot me acar. >**CEG•ËM MI.**

cibún i m sh e et

♦ Veshje e sipërme prej shajaku për burra, e gjatë deri në gju dhe e hapur përpara, me gjysma mëngësh të çara poshtë.

♦ Fustan i trashë, pa mëngë.

cibún•e *ia f sh e et* > **CIBUN I.**

cibúq•e *ja f sh e et A*

♦ Çibuk.

♦ Cigarishte; pipë.

cic kal a ur Ç E ngop, e dend (*dikë*) me të ngrëna.

cicakúq i m sh - t orn A Gushëkuq.

cicamí u m sh nj njtë orn(*Troglodytes troglodytes*)>**CINXAMI U.**

cicár i m sh ë ët orn(*Troglodytes troglodytes*)>**CINXAMI U.**

cíc•em a (u) ur Ç

I *vetv* Dendem me të ngrënë e të pirë.

II *pës e* **CIC.**

cicerón i m sh ë ët Shoqërues i vizitorëve që jep shpjegime në muze, qytet etj.; shpjegues muzeu.

cicerón•e *ia f sh e et f e* **CICERON I.**

ciceronián e mb libr (*Njeri*) gojëtar si Ciceroni (*mjeshtër i prozës latine*); elokuent.

cicë- fjalëform: cicëvogël; cicëmadhe.

cíc•ë a¹ f sh a at Sisë. **Majë e cicës** thimth i gjirit.

*

Cicë e nânës G Djalë kanakar, i përkëdhelur.

cíc•ë a² f sh a at Ç Dele me cica të vogla.

cicëbútë mb f

♦ (*Dele, dhi etj.*) që milet lehtë.

♦ (*Femër*) me gjinj të butë.

cicëcaráce mb bis (*Femër*) me gjinj shumë të vegjël.

cicëfíshkur mb f (*Femër*) me gjinj të fishkur, të rrudhur.

cicëfórtë mb

♦ (*Dele, dhi etj.*) që milet me vështirësi.

♦ (*Femër*) me gjinj të fortë.

cicëkónjë mb bis (*Femër*) me gjinj të vegjël.

cicëkúmbull mb bis (*Femër*) me gjinj të vegjël e të këndshëm.

cicëlóp•e ja f sh e et *bot krahin G* Bar që u jepet lopëve për Shëngjergj, me rrënjë të ngjashme me cicat e lopës.

cicë•mádhe mb f, sh mēdhá

♦ (*Dele, dhi etj.*) me cica të mëdha.

♦ (*Femër*) me gjinj të mëdhenj.

cicë•mádhe mádha f sh mēdhá mēdhátë

♦ Dele, dhi etj. me cica të mëdha.

♦ Femër me gjinj të mëdhenj.

cicëmóllë mb f (*Femër*) me gjinj të vegjël e të fortë.

cicëpërpjété mb f (*Femër*) me gjinj të ngritur përpjetë.

cíc•ër ra f sh a at *shtyp* Element bazë i figurës në ekran, zakonisht i paraqitur si një pikë.

cicërí•j jokall va rë > **CICËR•OJ.**

cicërí•m i m sh e et Të kënduari e zogjve.

cicërim•ë a f sh a at

- ♦ Këngë e disa zogjve si dallëndyshja, trumcaku etj.; zë i hollë i zogjve kur cicërojnë.
- ♦ *fig* E folur e shpejtë dhe me zë të hollë e fëmijëve.

cicërmic•ër m sh ra rat G Shkurtabiq. >**KACAMIC•ËR RI**.

cicër•ój jokall óva úarkryes veta III

- ♦ *veta III (Zogu)* lëshon një zë të hollë, të dridhur e të këndshëm; këndon me cicërma.
- ♦ Shkërbej cirëcimat e zogjve.
- ♦ *fig* Flas shpejt dhe me zë të hollë.

cicërójë mb krahin G I lagur deri në mish.

cicërués e mb (Zog) që nxjerr një zë të hollë, të dridhur e të këndshëm kur këndon; që cicëron; që i ngjan cicërimës së zogjve. **Zë cicërués.**

cicërrumbulláke mb f (Femër) me gjinj të rrumbullakët.

cicështrýdhur mb

- ♦ (*Lopë etj.*) me cica të shtrydhura.
- ♦ *keq (Femër)* e përdalë; që ka shkuar me shumë meshkuj.

cicëtáre mb (Lopë) qumështore; gjitare.

cicëvárur mb f (Femër) me gjinj të varur.

cicëvógël mb f (Femër) me gjinj të vegjël.

ci-ci-cí pasth krahin G Thirrje për të nxitur demin të ndërzejë lopën.

cicíg•ërr rra f orn A Zog këngëtar i murrme me gushën me cirka.

cicifirk•ë a f sh a at kryes sh Fundërrina që mbeten pas tretjes së dhjamt të dërrit; dra.

cicifric i m sh ë ët orn krahin Kanarinë.

cicifríu m bis orn Zog i vogël këngëtar.

cicimúl i m sh a at krahin G Cull; fëmijë.

ciciníq e mb A Shkurtabiq; xhuxh.

cicirídhe t f sh Mbeturina të dhjamt të balenës.

cick u m sh a at A

- ♦ Anë e trashë, e kundërt e tehut të thikës etj.; tun.
- ♦ Myk i sëpatës.

cickadhjárez a f sh a at A Shilarës.

cick•ë a f sh a at zvog dhe përk e CIC•Ë A. [Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat/ tek ja vinin buzët zjarrin gushës/ kur kumbonin cickave kambanat (DA).] [të dy cickat m'i dërsinje/ me shami të hollë i fshinje. (Pop)]

cicmic i m

- ♦ Lojë me dy lojtarë, të cilët vendosin dhe lëvizin nga nëntë gurë mbi një figurë prej tre katrorësh të vizatuar njeri brenda tjetrit e të ndërprerë me vija në mes; nëntësh. Luaj cicmic.
- ♦ Renditje e gurëve të kësaj loje në dy treshe njëra pranë tjetrës, që hapen e të mbyllen njëkohësisht me një gur.

*

Luaj cicmic E sjell rrotull diçka a dikë pa i dhënë rrugë a zgjidhje; bëj një punë sa për të kaluar radhën, pa kujdes, sa për t'u eglendisur.

cicmíl i m orn krahin G Çerr; ferrës.

cíco pasth Emër me të cilën nëna thërret fëmijën.

cic•óhem krahin G vetv dhe pës e **CIC•OJ**. >**CIC•UE (me u)**.

cic•ój kal krahin G >**CIC•UE (me)**.

cicók•e ja f krahin G Nënë. **Të pastë cicokja!**

cicól•e ja¹f sh e et *përk krahin G* Gji; sisë.

cicól•e ja²f sh e et *Qymez i pulave.*

cicrrím i m sh e et *A* Cicërimë.

cicrr•ón *jokal ói úar veta III A (Zogu)* cicëron.

cic•úe (me) *kal óva úe krahin G* Ngacmoj; cyt; nguc.

cic•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Ngacmohem; cytem; ngucem; kruhem (*me dikë*).

II pës e CIC•UE (me).

cicúem (i) e (e) *mb krahin G* I ngacmuar; i cytur.

cicúem it (të) *as krahin G* Ngacmim; cytje; ngucje.

cícür (i e) *mb Ç* I dendur me të ngrëna.

cíd•ër ra f sh ra rat

♦ Pije joalko(o)like e prodhuar kryesisht me lëng molle.

♦ Pije alko(o)like e letë e prodhuar me anë të fermentimit të lëngut të mollëve ose frutave të tjera.

Cidh i shkurt i *Aristidh.*

ciérg•ë a f sh a at krahin G Cergë; mbulesë e leshtë e endur në vegjë.

cif i m sh e et Ç Akull; cipë a shtresë e hollë akulli.

cíf•ël la f sh la lat Copë e vogël, e hollë ose me maja të mprehta, që shképutet nga një send i fortë. **Cifël guri (xhami, akulli).** **Cifël druri** spicë, ashkël. **Cifël predhe (bombe).** **E bëj cifla.**

I hyri një cifël në gisht.

*

Merr cifël Nis të priset; kriset; merr të krisur.

ciflák e mb J (Fëmijë) i vogël, i imët; imcak.

ciflák u m sh ë ët J Djalë i vogël, i imët; imcak.

ciflák•e ja m sh e et J Vajzë e vogël, e imët; imcake.

ciflím i m sh e et

♦ Dëmtim nga ciflosja (*e enëve të porcelanit*).

♦ Ashkëlim (*i drurit*).

cifl•óhet úa (u) úar

I vetv veta III

♦ (*Ena etj.*) dëmtohet në sipërfaqe kur i hiqet një copë e vogël.

♦ (*Druri*) ashkëlohet; bëhet cifla-cifla; çahet në copa të vogla.

II pavet e CIFL•OJ.

cifl•ój kal óva úar

♦ I heq një cifël; dëmtoj duke i hequr copa të vogla (*diçkaje*).

♦ E ashkëloj; e bëj cifla-cifla; e thyej ose e çaj në copa të vogla. **Cifloj cungun.**

ciflós kal a ur > CIFL•OJ.

ciflós•et úa úar *vetv veta III dhe pës e CIFLOS. > CIFL•OHET.*

ciflósj•e a f sh e et > CIFLIM I.

ciflósür (i e) mb>CIFLUAR (i e).

*

Me buzë të ciflosur Buzëplasur; i hidhëruar.

ciflúar (i e) mb

♦ (*Enë porcelani etj.*) e dëmtuar, e bërë me cifla. **Pjatë e cifluar.**

♦ (*Copë druri*) e ashkëluar.

ciflúem (i) e (e) mb G > CIFLUAR (i e).

cifún i m sh e et krahin G > CIFUND I.

cifúnd i m sh e et Gyp në fund të lugut të mullirit që e çon ujin me mbi fletët e rrotës.

*

Ia nxjerr cifundin

♦ E prish një punë në anën me të rëndësishme; i nxjerr fundin.

♦ Zihem keq me dikë; nuk lë gjë pa i thënë dikujt.

I doli cifundi diçkaje U prish; mori fund e nuk ndreqet më.

cifúnd•ój kal I vë cifunding lugut të mullirit me ujë.

cifúr i m sh e et bot (Picris) Bimë barishtore një- a dyvjeçare, me kërcell gjembak deri 90 cm të lartë, me gjethe 10-20 cm të gjata dhe lule të verdha që mbushen me push kur zënë farë.

cifúr•e ja f krahin G Fugë; verrle (*lodër për fëmijë*).

cig pasth krahin G Thirrje për të larguar a trembur dhinë.

cig u m bis Cigare.

cigán e mb I ciganëve; që ka të bëjë me ciganët. **Valle cigane.**

cigán i¹ m sh ë ët Pjesëtar i një popullsie me prejardhje nga India Veriperëndimore, që veten e quan rom dhe jeton zakonisht në mënyrë endacake a gjysmendacake në Evropë dhe në disa vende të Azisë e të Afrikës.

cigán i² m sh ë ët ikt (Phoxinus phoxinus L.) Peshk 8-10 cm i gjatë, i familjes së krepëve, që haset kudo në ujërat e lumenjve dhe liqeneve të Europës dhe Azisë.

cigán•e ja f sh e et f e CIGAN I.

cigár i m sh e et J > CIGAR•E JA. [Kapedani nxjerr kutinë/ - Dale bej të dredh cigarë. (Pop).]

cigár•e ja¹ f sh e et Duhan i grirë dhe i mbështjellë si shkopth me letër të hollë për ta pirë. **Bisht i cigares.** [në ca djathë kutërbues/ në ca vaj/ në ca mish/ në ca paqeta cigaresh që të mungojnë (ShM).] [Nga vagabondët me cigare/ Ti mos u tremb e dashur kot (IK).]

*

Tjetrit i digjet mjekra, ai kërkon të ndezë cigaren dikush ka halle të mëdha, kurse një tjetër e shqetëson për të mbaruar punën e vet.

cigár•e ja² f sh e et krahin G Këmborë që u vihet lopëve ose dhive.

cigarepërdrëdhës i m sh - it ent > CIGARTOR I.

cigareshitës i m sh - it Ai që shet cigare e duhan në një qoshk.

cigareshitës•e ja f sh e et > CIGARESHITËS I.

cigarídh•e ja f sh e et ushq Copë dhjami e skuqur fort në tigan.

cigarís kal a ur Cingaris; skuq fort në tigan.

cigarís•et - (u) ur pavet dhe pës e CIGARIS.

cigarísj•e a f Skuqe e fortë e copave të dhjamt etj. në tigan.

cigarísur (i e) mb (Copë dhjami etj.) e skuqur fort në tigan.

cigarísht•e ja f sh e et Pipë, në të cilën futet bishti i cigares për të thithur tymin; çibuk i ngushtë për cigare.

cigartór i m sh ë ët ent (Byctiscus betulae) Kandërr e vogël me krahë të gjelbër ose të kaltër e me shkëlqim metalik, që del në pranverë, bren sythat e hardhisë e të pemëve të tjera dhe mbështillet si cigare me gjethe e tyre.

cíg•e a¹ f sh a at K Gur i butë që gdhendet me sëpatë. >**GURSHAK U.**

cíg•e a² f sh a at K Cipë e hollë që vë guri prej lagështisë. >**LËMASHK U; MAKROS•Ë A.**

♦ Cipë e fortë që vënë dhëmbët.

♦ Shtresë e hollë që zë ena prej ujit. >**BIGORR I; ÇMËRS I.**
cíg•ël la f sh la lat K Secili nga dy stapet e trashë me nga një bigë poshtë, ku vihet këmba, që përdoren për të kaluar një pellg a lumë pa u lagur. >**GINGALL•Ë A; KËMBALK•Ë A.**
cíg•ëm ma f sh ma mat >**CIGM•Ë A.**
cígi-cígi *pasth krahin G* Thirrje për të ndjellë dhinë.
cígo mb f sh - t J (Grua) mendjelehtë.
cígo-cígo *pasth krahin G* Thirrje për të ndjellë qengjin.
cigón•ë a f sh a at muz krahin G Curle; bibizane. > **CINGON•Ë A.**
cigór•e ja f sh e et krahin Vend që e rreh dielli gjithë ditën. >**SHULL•Ë RI.**
cigrín e mb A I larmë; laraman.
cigúr•ë a f sh a at Ç
 ♦ Brymë.
 ♦ Erë e ftohtë e veriut.
cí•hem vetv G >**CI (me u).**
cihúr•ë a f sh a at Ç >**CIGUR•Ë A.**
cijám•ë a f sh a at
 ♦ Cijatje; pingërimë.
 ♦ Kuisje e qenit.
cijá•s jokall ta tur > **CIJAT.**
ciját jokall i ur
 ♦ *veta III (Miu, zogu jo këngëtar)* nxjerr një zë të hollë e të zgjatur; pingëron.
 ♦ *veta III (Rrotat e pavajosura etj.)* lëshojnë një zhurmë të çjerrë.
 ♦ *veta III (Qeni etj.)* qan a klith me zë të hollë si me ankim.
 ♦ Qaj a klith me zë të hollë.
 ♦ *(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më pingëron, më pipëtin veshi.
 ♦ *veta III (Drutë e njomë)* kërcëlljnë lehtë kur digjen.
ciját•em vetv a (u) ur Cijat; lëshoj një zë të hollë e të zgjatur si me ankim.
cijátj•e a f sh e et
 ♦ Zë i hollë e i zgjatur, që nxjerrin minjtë, disa zogj jo këngëtarë etj.; pingërimë.
 ♦ Zhurmë e çjerrë e rrotave etj. të pavajosura.
 ♦ Pingërimë; pipëtimë e veshit.
cijátur it (të) as >**CIJATJ•E A.**
cij•ón jokall ói úar *veta III (Miu, zogu jo këngëtar)* nxjerr një zë të hollë e të zgjatur; pingëron.
 >**CIJAT.**
cijt jokall G >**CIJT•Ë (me).**
cíjt•ë (me) jokall i ë *veta III G (Miu)* cijat.
cijz jokall krahin G >**CIJZ•Ë (me).**
cíjz•ë (me) jokall i ë *veta III krahin G (Zogu jo këngëtar)* nxjerr një zë të hollë e të zgjatur; pingëron; (*miu*) cijat.
cíjz•ë a f sh a at krahin G Zë i hollë e i zgjatur i zogut jo këngëtar.
cik¹kal a ur Prek lehtë; cek. **Sa ia ciku lëkurën plumbi.**
cik² jokall krahin G >**CIK•Ë (me).**
cik³ndajf G: **Mos bân cik!** mos bëj zë!; mos u ndij!
cik⁴mb A I trashë.
cik⁵mb dhe si ndajf G Shumë i thartuar.
cik⁶mb pasth krahin G Thirrje për të larguar qengjin.

cik a f sh a at krahin G Cicë.

ci•k ku¹m sh qe qet

♦ Buzë e enës. **Cik më cik** plot; buzë më buzë. **E jap masën cik më cik.**

♦ *fig* Kulm. **Në cik të dimrit** në mes të dimrit.

cik u²m

♦ Hirrë e kosit ose e djathit të njomë.

♦ Llurbë e mbetur në napë nga kullimi i një lëngu të trashë. **Ciku i verës.**

cik u³m krahin G

♦ Pikë e lëngut që kullon nga pema e pjekur.

♦ Pikë e lëngut të pemëve të ziera.

cik u⁴m krahin G: Cik fini finjë e kulluar (*për larjen e teshave*).

cik u⁵m krahin G Farë; soj; rod. **Ia tret cikun** ia shuaj farën (*dikujt*).

Cik u m shkurt i Vasil.

cika f sh a at Shtrat, vend i shtruar me gurë.

cikác i¹m sh ë ët bis ent (*Locusta vridis*) K

♦ Bulkth i arave.

♦ Karkalec.

cikác i²m sh ë ët bis krahin G Njeri shtatvogël, imcak.

cikadóre t f sh (*Cycadaceae*) Familje e gjinkallave.

cikalár e mb Pikalar; pikalor; i pikalarmë; pikalosh.

cikalí a f sh a at Gdhendje.

cikalít kal a ur Gdhend.

cikalít•et - (u) ur pavet dhe pës e **CIKALIT.**

cikalítës i m sh ë ët Gdhendës.

cikalítj•e a f sh e et Gdhendje.

cikalítur (i e) mb I gdhendur.

cikalór e mb (*Pulë*) pikaloshe.

cikalósur (i e) mb Pikalosh.

cikám•ë a f sh a at G Kuisje e qenit; cijamë.

cikamíka t f A Cikërrima.

cikaríq ndajf Pak; paksa; një thërrime.

cikárr i m sh e et A Cigare.

cikarrét i m sh a at A Cigare.

cíkas¹ndajf: Luaj cikás luaj "ta lashë".

cikás²kal a ur I qëroj morrat (*dikujt*).

cikás²kal G >CIKAT•Ë (me).

cikásj•e a f Qërim i morrave.

cikásur (i e) mb I qëruar a pastruar nga morrat.

cikát¹kal a ur Shënoj (*diçka*) me majë të thikës, gërsërës etj.

cikát²jokal krahin G >CIKAT•Ë (me).

cikát i m sh ë ët bis ent Bulkth.

cikatáv kal krahin G >CIKATAV•Ë (me).

cikatáv•et vetv veta III dhe pës e CIKATAV.

cikatáv•ë (me) a ë kal krahin G E thartoj; e lë të thartohet (*kosin*).

cikatáv•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv

♦ *veta III (Kosi)* thartohet.

♦ *fig* Thartohem nga trutë.

II pës e CIKATAV•Ë (me).

cikatávun (i e) *mb krahin G (Kos)* i thartuar shumë (*nga vapa*).

cikát•et - (u) *ur pavet dhe pës e CIKAT¹.*

cikát•ë (me)¹*kal a ë G*

♦ **>CIKAT¹.**

♦ Kuis.

♦ *veta III (Miu etj.)* cijat.

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më pingërin veshi.

cikát•ë (me)²*kal a ë G* Qëroj (*morrat*); e çmorrit (*dikë*).

cikát•ë a f sh a at Shenjë e bërë me majën e thikës, gërshërëve etj.

cikát•ëm (i) me (e) *mb G >CIKATUR (i e).*

cikátj•e a¹ fsh e at **>CIKAT•Ë A.**

cikátj•e a² fsh e at

♦ Kuisje.

♦ Cijatje e miut.

♦ Pingërim i veshit.

cikat•óhem *krahin G vetv veta III dhe pës e CIKAT•OJ. >CIKAT•UE (me u).*

cikat•ój *kal krahin G >CIKAT•UE (me).*

cikatrís•ë a f sh a at *mjek Kore a dregëz e plagës.*

cikatrízím i m *mjek Formim i kores (i dregëzës) së plagës; dregëzim.*

cikatríz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Plaga)* zë kore; dregëzohet.

II pës e CIKATRIZ•OJ.

cikatríz•ón *kal ói úar veta III mjek (Mjekimi)* e ndihmon (*plagën*) të zërë kore; e dregëzon (*plagën*).

cikatrízúar (i e) *mjek (Plagë)* që ka zënë kore; e dregëzuar.

cikatrízúem (i) e (e) *mb G >CIKATRIZUAR (i e).*

cikat•úe (me) *kal óva úe krahin G*

♦ **>CIKATAV•Ë (me).**

♦ E thartoj shumë (*kosin*).

♦ *fig* Thartoj (*turinjtë*).

cikat•úe (me u) óva (u) úe *krahin G*

I *vetv*

♦ *veta III (Kosi)* thartohet shumë.

♦ *fig* Thartohem në fytyrë; thartoj turinjtë.

II pës e CIKAT•UE (me).

cikatúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ (*Kos*) i thartuar shumë.

♦ *fig* I thartuar në fytyrë.

cikátun (i e) *mb G*

♦ **>CIKATUR (i e).**

♦ (*Njeri*) fort i prekshëm; që preket për pak gjë; hatërmadh.

cikátur (i e) *mb I krisur nga mendja; i dalë mendsh; i cokat.* **Qenka i cikatur ky!**

cik-cík

I *pasth* Thirrje për të ndjellë zogjtë e pulës ose pulat.

II *onomat* Zë që lëshojnë zogjtë e pulës.

cík•em a (u) ur

I *vetv* Takohem; puqem lehtë; cekem; çikem; prekem.

II *pës e* **CIK**.

cikét•ë a f sh a at A Goditje me çokun e gishtit.

cikë- *fjalëform:* **cikëvogël; cikëmdhe.**

cík•ë (me) *jokal a ë kryes veta III krahin G* Klith me zë të hollë e të çjerrë; pingëron; cijat.

cík•ë a¹f sh a at orn (*Motacilla flava*) Zog 17-18 cm i gjatë, me kurriz të përhimë në të verdhë, me pika të murrme, dhe barkun të bardhë në të verdhë.

cík•ë a²f sh a at ent (*Cycas*) Gjinkallë.

cík•ë a³f ushq G Dhallë kosi.

cík•ë a⁴f sh a at G

♦ Gji.

♦ Ushqim (i foshnjës) me gji.

cík•ë a⁵f G Nënë.

Cík•ë a f shkurt i Vasilika.

cikëbórës i m sh a at orn krahin G (*Fringilla coelebs*) Zog i borës; borëcak. >**BORËS I**.

cík•ël la¹f sh la lat

♦ Thërrmijë; grimcë. **Cikël guri (xhami).**

♦ Pikë. >**ÇIK•ËL LA. Cikël balte (uji). Çorape me cikla.**

cík•ël la²f sh la lat G Nënë.

cík•ël li m sh le let

♦ Varg i plotë dukurish ose shndërrimesh që kryhen brenda një kohe të caktuar dhe që përsëriten rregullisht sipas po asaj radhe; periudhë e kohës, në të cilën një varg dukurish ose shndërrimesh kryhet i plotë sipas një radhe të caktuar. **Cikël i plotë (i mbyllur). Cikël vjetor. Cikël jetësor. Cikël bimor (gjeologjik, ekonomik). Cikli i stinëve (krizave, zhvillimit, prodhimit, i fermentimit, i mjekimit). Fazat e një cikli. Zgjatja (përsëritja) e ciklit.**

♦ Varg dukurish, të dhënash, materialesh etj., që lidhen ndërmjet tyre nga përmbajtja dhe që formojnë një tërësi më vete. **Cikël leksionesh (bisedash). Cikël njohurish. Lëndë të një cikli.**

♦ Varg veprash artistike të një gjinie, të cilat kanë po atë temë, po ato subjekt ose po ata heronj kryesorë të përbashkët. **Cikël lirik. Cikël vjershash (këngësh, novelash). Cikli i Mujit e i Halilit. [Eposi shqiptar në studime është njohur e njihet edhe me emrin "cikli verior". (ShS).]**

♦ Ndarje e viteve të mësimi në shkollë sipas rrethit të njohurive që jepen. **Cikël i ulët** katër klasat e para të shkollës 8- a 9-vjeçare. **Cikël i lartë** katër klasat e fundit të shkollës 8- a 9-vjeçare.

♦ *tek* Varg i plotë i një procesi prodhimi a i funksionimit të një pajisjeje. **Cikël pune. Cikël i programuar tek.**

cikëlím i m Stërkitje me baltë.

cikël•ój kal óva úar Stërkit me baltë.

cikëlúar (i e) mb I stërkitur me baltë.

cík•ëll lla f orn K (*Anthus campestris*) Zog këngëtar me cirka të murrme që rron kryesisht në vise me bimësi të ulët.

cikëllím i m krahin G Prashitje e imët.

cikëll•óhet *pavet dhe pës e* **CIKËLL•OJ.** >**CIKËLL•UE** (me u).

cikëll•ój *kal krahin G* >**CIKËLL•UE** (me).

cikëll•úe (me) *kal óva úe krahin G* Prashit imët.

cikëll•úe (me u) *úe (u) úe krahin G*

I *pavet* Prashitet imët.

II *pës e* **CIKËLL•UE** (me).

cikëllúem (i) **e** (e) *mb krahin G* I prashitur imët.

cík•ëm *ma¹f sh* **ma mat** Acar; ngricë.

cík•ëm *ma²f* Erë e përzhitjes.

cikë•mádhe *mb f krahin G (Grua)* me gjinj të mëdhenj.

cíkërr *ndaif G:* **Cíkërr** më **cíkërr** buzë më buzë; plot e përplot; gorgull.

cík•ërr *rra f sh* **rra rrat**

♦ Copë shumë e vogël që është këputur nga diçka ose që del kur thyhet a copëtohet diçka, çikël.

♦ Send a gjë shumë e vogël.> **ÇIK•ËRR RRA.**

♦ Cikël; pikë.

cikërrí (me) *jokal u - G* > **CIKËRRI•N.**

cikërrím•ë *a f sh a at* > **ÇIKËRRIM•Ë A.**

cikërrimtár *i m sh ë ët* > **ÇIKËRRIMTAR I.**

cikërrí•n *u rë* > **ÇIKËRR•ON.**

cikërr•ój *kal G* >**CIKËRR•UE** (me).

cikërr•ón *ói úar*

I *jokal veta III*

♦ Pikon nga pak; bie me pika shumë të vogla. **Çikërron kroi. Po çikërronte shiu.**

♦ Lëshon shkëndija, nxjerr xixa. **Çikërron zjarri** (guri i strallit).

II *kal*Çikëloj; stërpik. **Ia cikërrroj** *fytyrën.*> **ÇIKËRR•ON.**

cikërr•úe (me) *kal óva úe G* Ujit me spërkatje (*kopshtaqet*).

cikërr•úe (me u) *vetv óva (u) úe krahin G* Stërkitem me cirka vaji të përvëluar.

cikërr•úem (i) **me** (e) *mb krahin G* I stërkitur me cirka vaji të përvëluar.

cikëtím *i m* Kullim i djathit të njomë.

cikët•óhet *vetv úa úar veta III (Djathi i njomë)* kullohet.

cikët•ón *jokal ói úar veta III (Djathi i njomë)* kullon.

cikëtúar (i) **e** *mb (Djathë)* i kulluar.

cikë•vógël *mb f krahin G (Grua)* me gjinj të vegjël.

cíkëz *a f sh a at orn A* Cinxami; zog ferre; ferrës.

cíkí *a f krahin G* Finjë për të larë rroba.

cikím *i m sh e et* >**CIKJ•E A.**

cíkj•e *ja f sh e et* Prekje e lehtë.

Cikláde *t f gjeog* Grup ishujsh në pjesën jugore të Detit Egje.

ciklamín *e si mb (Ngjyrë)* e kuqe në vjollcë.

ciklamín *i m sh ë ët bot (Cyclamen)* Bimë barishtore zbukuruese, me gjethe në trajtë zemre dhe zhardhok të trashë, me lule të mëdha të bardha e vjollcë të hapur në të kuqe.

**

ciklamin **i egër** Bimë barishtore me kërcell të shkurtër, gjethe në trajtë zemre, lule të merme ngjyrë trëndafili në të bardhë, që çelin në korrik. >**BURTH I¹.**

cikláq *e mb* I belbët; belbacak.

ciklák *i m sh ë ët* Belbacak; njeri i belbët.

ciklák•e ja f sh e et Belbëzim.

cikláš *e mb (Kafshë)* laramane.

ciklík *e mb tek* I përsëritur në mënyrë të rregullt a periodike.

ciklím *i m sh e et*

♦ Rënie petë-petë; ciflosje.

♦ Pikim; rënie pikë-pikë.

ciklofosfamíd *i m farm* Bar për mjekimin e limfomave, leukemive, kancereve të mushkërive dhe gjirit.

cikloíd *e mb* Në trajtë rrethi; rrethor.

cikloíd•ë a f sh a at mat Vijë e përfutur nga një pikë e rrethit që rrokulliset në një drejtëz.

cikl•ój jokal óva úar Belbem; belbëzoj.

cikloidál *e mb gjeom* Në trajtë rrethi; rrethor.

cikl•óhet *vetv veta III*

♦ (*Boja e murit etj.*) bie petë-petë; cifloset.

♦ (*Uji etj.*) pikon; bie pikë-pikë.

ciklón *i m sh e et*

♦ *meteo* Erë e fuqishme dhe e shpejtë, që formohet nga lëvizja e ajrit si shtjellë rreth një qendre me shtypje me të ulët dhe që shoqërohet me kohë të keqe e me reshje të shumta; dredhë, shakullinë.

♦ *tek* Aparat për pastrimin e ajrit a gazit, duke thithur grimcat ose pluhurin me anë të forcës qendërikëse. I thith cikloni.

ciklonár *e mb*

♦ *meteo* I ciklonit; që ka të bëjë me ciklonin; që është nën ndikimin e një cikloni; që ngjet me ciklonin. **Zonë (reshje) ciklonare.**

♦ *met* Që shfrytëzon lëvizjen shtjellore të ajrit. **Metodë ciklonare e shkrirjes.**

ciklop *i¹ m sh ë ët mit gr* Vigan dhe me një sy të vetëm në mes të ballit; katallan.

ciklop *i² m sh ë ët krust* Lloj gaforreje e ujërave të ëmbla e të kripura, me trup shumë të vogël, me një sy përpara, me antena të gjata që i përdor për të notuar; jeton me shumicë në planktone dhe si parazit në peshq.

ciklopík *e mb*

♦ *mit* I ciklopit; që ngjan si ciklop.

♦ *libr* Vigan; me përmasa të jashtëzakonshme. **Mur ciklopik** *arkeo* mur i thatë me gurë shumë të mëdhenj.

ciklór•e ja f sh e et *krahin G* Dhi me cica të mëdha.

ciklostíl *i m sh ë ët shtyp* Makinë shtypi e thjeshtë, me një rrotë të dhëmbëzuar që pret vrima në lastër; përdoret për të shumëfishuar shkrime.

ciklostóm•ë a f sh a at bio Kërbishtar primitiv i ujit.

ciklosporín•ë a f sh a at farm Bar imunodepresiv; përdoret për të shmangur mospranimin e organit të transplantuar.

ciklotrón *i m sh ë ët fiz* Përsheptues i grimcave.

ciklúar (i e) mb (*Bojë muri*) e ciflosur; që bie petë-petë.

cikllaúz *e mb A* Grindar; grindavec.

cikll•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **CIKLL•OJ.**

cikll•ój jokal óva úar >**CIKLL•UE (me)**^{1,2}.

cikll•úe (me)¹ *jokal óva úe G*

♦ *veta III* Cijat; kuis.

♦ *fig K* Heq keq; vuaj për diçka.

cikll•úe (me)² *jokal krahin G* Prashit cekët.

cikll•úe (me u) óva (u) úe K

I *vetv* Heq; vuaj për diçka; jam në gjendje të vështirë për diçka.

II *pës e CIKL•UE (me)²*.

cikllúem (i) e (e)¹ *mb krahin G (Arë)* e prashitur cekët.

cikllúem (i) e (e)² *mb K* Në gjendje të vështirë për diçka.

cikllúem it (të) *as krahin G* Prashitje e cekët.

cik•mádhe *mb f, sh mēdhá krahin G (Bagëti)* me cica të mēdha.

cíkm•e ja f sh e et G Prekje e lehtë.

cíkm•ë a f sh a at Ngricë; mot me ngricë. **Zunë cikmat e dimrit.**

cikmēcík *ndajf (I mbushur)* buzë më buzë; buzë për buzë.

cikmér•ë a f sh a at G Erë e fortë me shi.

cíknë *si ndajf: Iu bënë trutë ciknë* u budallallos; u matufos.

cíkn•ë a¹ f sh a at Ngricë; mot me ngricë.

cíkn•ë a² f sh a at Pjesë e djegur e gjellës a e qumështit, që është ngjitur në fund të enës. **Gjella ka zënë ciknë.**

cíkn•ë a³ f sh a at *krahin Shkop* i shkurtër në lojën shkopacingthi.

ciknētír•ë a f sh a at J Mot me ngricë.

ciknós kal a ur Djeg (*gjellën në zjarr*).

ciknós•et *vetv - (u) ur (Gjella)* digjet në zjarr.

ciknósur (i e) mb (*Gjellë*) e djegur në zjarr.

cikof•úa ói m sh ónjtë orn (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq; ushqehet me fiq. >**BEN•G GU; FIKËS I²**.

cik•ój¹ *jokal óva úar K* >**CIK•UE (me)**.

cik•ój² *kal óva úar* Prek lehtë; cik.

cik•ój³ *jokal óva úar krahin* Shtrydh frutat.

cikól *mb krahin G (Burrë)* këmbëhollë; me këmbë të holla.

cikól i m sh a at G Majë e malit, e drurit. **Cikol më cikol** majë më majë.

cikól i² m sh a at krahin G Pjesë e takëmit të kalit etj. që kalon nën bisht dhe nuk e lë samarin a shalën të shkojë përpara.

cikól i³ m sh a at krahin G Burrë këmbëhollë.

cikól i⁴ m sh a at krahin G Shpatëz druri nën bisht të gomarit, që mban qinglat; trakalicë.

cikóm•ë a f sh a at krahin

♦ Spango.

♦ Litar i hollë prej liri.

cik•ón *jokal ói úar veta III (Pema)* lëshon lëng.

cíkrra-cíkrra *ndajf krahin G* Grimca-grimca.

cikrrí a f kryes sh ÇIKËRRIM•Ë A.

cikrrím i¹ m sh a at G

♦ Shi i lehtë.

♦ Pikim; rënie pika-pika; kullim pika-pika (*i ujit etj.*).

cikrrím i² m sh e et G Ciflosje e pjatës, qelqit etj.

cikrrím i² m sh e et G

♦ Prekje e lehtë e arrës së vënë në lojë.

♦ Prekje a shkelje e vijës me petë në lojën petash.

cikrrím•ë a *f sh a at* Çikërrimë; vogëlimë. [Këto janë tiparet gegënishte që "gjuha e njësuar" ka huajhtë nga gegënishtja. Vetëm këto? do të pyesë lexuesi me habi. Auktorja përmendë edhe disa cikrrime tjera (APp).]

cikrrimtár i *m sh ë ët* G >ÇIKËRRIMTAR I.

cikrrinár i *m sh ë ët* G Çikërrimtar.

cikrrín•ë a *f sh a at* G Çikërrima.

cikrróhem *krahin* G *vetv dhe pës e* CIKRR•UE (me u)^{1, 2}.

cikrr•ój¹ *kal óva úar* Kulloj; filtroj.

cikrr•ój² *kal krahin* G >CIKRR•UE (me).

cikrróm•ë a *f sh a at* Hell akulli.

cikrr•úe (me)¹ *óva úe krahin* G

I *kal Stërpik (rrobat etj.)* me ujë, baltë etj.

II *jokal (Pullazi)* pikon.

cikrr•úe (me)¹ *óva úe krahin* G

I *kal Ciflos (pjtën etj.); kris (gotën e qelqit etj.).*

II *jokal (Pjata)* cifloset; (*qelqi etj.*) kriset; bëhet me krisa; merr krisë; plasaritet.

cikrr•úe (me)² *óva úe kal krahin* G Tret; shkrij (*tëlyenin*).

cikrr•úe (me u)¹ *úe (u) úe krahin* G

I *vetv Stërpikem* me ujë, baltë etj.

II *pës e* CIKRR•UE (me)¹.

cikrr•úe (me u)² *vetv úe (u) úe krahin* G

♦ Zemërohem me dikë; inatosem.

♦ Grindem me dikë

♦ Bëhem si i marrë; dal mendsh.

cikrrúem (i) e (e)¹ *mb krahin* G I stërpikur me ujë, baltë etj.

cikrrúem (i) e (e)² *mb krahin* G (*Enë, qelqe etj.*) e krisur; që ka marrë krisë.

cikrrúem (i) e (e)³ *mb krahin* G (*Tëlyen*) i tretur; i shkrirë.

cíksh•ëm (i) me (e) *mb krahin* (*Pemë*) plot lëng; e lëngshme.

cikth i¹ *m* Hirrë gjize, e gjizës.

cikth i² *m* G Mjegull e lehtë.

cikvógël *mb krahin* G (*Bagëti*) me cica të vogla.

cikúar (i) e *mb* I prekur lehtë a zgriptas.

cik•úe (me)¹ *jokal ói úe veta III K (Lëngu)* pikon nga ena.

cik•úe (me)² *jokal ói úe veta III G (Bima)* nis të lëngëzojë.

cíkunit (të) *as* G Prekje e lehtë; cikje.

cikút•ë a *f sh a at* bot (*Cicula virosa*) Bimë barishtore shumëvjeçare e lartë, me gjethe të holla e lulesë të bardh; rrënjët e trasha kanë një lëng të helmët.

cil¹ *jokal a ur* Silloj; ha mëngjes.

cil² *jokal bis krahin* G >CIL•Ë (me).

cil i *m sh a at* bis *krahin* G Organ seksual i djemve të vegjël. >BIL•E JA; BISHTAK U; LUC I.

Cil i *m shkurt* i Vasil.

cíla *f e* CILI. Cila të pëlqen?

cíla (e) *përem lidh f* >CILI (i).

ciladó *pacak f e* CILIDO.

cilápll•ë a f sh a at Cifël; ashkël.

cíl•e ja¹f sh e et A Shkas; justifikim.

cíl•e ja²f K Nënë. >**CICOK•E JA; NOK•E JA; NOL•E JA.**

cíl•ë (me) *jokal a ë K (Fëmija)* bën ujët e hollë; bën çiqën; urinon.

cíl•ë a f sh a at Sillë; mëngjes.

Cíl•ë a¹f shkurt i Vasilika.

Cíl•ë a²m shkurt i Vasil. >**CIL I.**

cilápll•ë a f sh a at Ashkël.

cilëndó *pacak, kallëzore femërore e* **CILIDO.**

cilësdó *pacak, dhanore femërore e* **CILIDO.**

cilësi a f sh - të

♦ Vetë thelbësore, tipar i veçantë i brendshëm, mbi të cilën mund të bëhet një vlerësim për një send a qenie. **Njeri me cilësi të rralla. Raporti midis sasisë dhe cilësisë.** [Në këtë këndvështrim, do të vija në dukje dy cilësi kryesore. (AÇ).]

♦ *nj* Të qenët i mirë e i dobishëm për diçka a dikë; shkallë e vlerës ose dobisë së një sendi, veprimi etj.; të qenët ashtu si duhet të jetë një send, një veprim etj.; shkallë pak a shumë e lartë e vlerave ose e dobisë së diçkaje. **Cilësia e mallit (prodhimit). I cilësisë së parë (të lartë).**

Përmirësim i cilësisë.

♦ Detyrë, rol a funksion që merr një njeri, zakonisht për një kohë dhe për një rast të caktuar. **Në cilësinë e gjyqtarit.**

cilësim i m sh e et libr Vlerësim; gjykim për vlerën a dobinë e dikujt a diçkaje. **Cilësim i jurisë.**

Komente pa cilësime.

cilësissh•ëm (i) me (e) mb Cilësor; i cilësisë së lartë.

cilësisht ndajf Nga ana e cilësisë; nga pikëpamja cilësore, si cilësi. **Cilësisht i ndryshëm. Sende që dallohen cilësisht.**

cilës•óhem óva (u) úar libr pës e CILËS•OJ.

cilës•ój kal libr

♦ E vlerësoj dikë a diçka sipas cilësive; jap gjykimin për cilësinë e dikujt a diçkaje; e karakterizoj sipas një vetie a tipari. **E cilësoj si të aftë** e quaj a çmoj si të aftë.

♦ E dalloj nga të tjerët, e quaj me emër. **E cilësoj me emër.**

cilësór e mb

♦ I cilësisshëm; i cilësisë së lartë. **Ndryshim cilësor. Analizë cilësore** *kim* analizë që ka për qëllim të përcaktojë pjesët përbërëse të një lënde ose përzierje. [Në rastin e parë humbja është cilësore, kurse në të dytin humbja është më shumë sasiore. (ShS)]

♦ *gjuh* Që shënon drejtpërdrejt një cilësi ose tipar të sendit; që luan rolin e një cilësori a përcaktori; cilësues. **Mbiemër cilësor. Fjali cilësore.**

cilësór i m sh ë ët gjuh Mbiemër cilësor. **Cilësorët dhe përcaktorët.**

cilësorisht ndajf libr >**CILËSISHT.**

cilësúar (i e) mb

♦ *libr* Që ka cilësitë e duhura, që është më i përshtatshëm; që i ka më të spikatura cilësitë.

♦ *gjuh* I përcaktuar. [**peshën më të rëndë kuptimore e bart fjala e fundit, por gjithsesi e plotësuar, e cilësuar prej gjymtyrëve tjera përcaktuese.** (AÇ).]

♦ *drejt* Që ka rrethana ose kushte rënduese, të përcaktuara nga ligji. **Krim i cilësuar.**

♦ *drejt* Që gëzon të drejtën ose ka kompetencë për të kryer një punë. **Shumicë e cilësuar.**

shumicë që ka ose që fiton të drejtën e marrjes së vendimit.

♦ I përgatitur nga ana profesionale etj., i kualifikuar.

cilësues e mb

♦ Që shërben për të cilësuar nga ana ligjore kushtet ose rrethanat. **Rrethana cilësuese.**

♦ *gjuh* Cilësor. **Mbiemër cilësues.**

cilët pacak, shkurt i CILI.

cilëtdó pacak, kallëzore, m sh e cildo.

cili m cila f përem

Ipyet

♦ Përdoret në fjali pyetëse për të pyetur drejtpërdrejt ose tërthorazi për një frymor a për një send të cilin e përfaqëson, zakonisht duke e dalluar nga të tjerët që janë bashkë me të a të një lloji me të; kush. **Cili është? Cili prej të dyve?**

♦ (*përforcim*) Përdoret në pyetje retorike që nënkuptojnë një përgjigje mohuese ose në pyetjet retorike që nënkuptojnë si përgjigje "kushdo", "të gjithë". >**KUSH. E cili nuk e dinte!**

IIpacak Përdoret me kuptim veçues, duke u përsëritur në krye të fjalive të bashkërenditura; dikush ... dikush ...; kush... kush **Cili e cili të dilte përpara.**

III lidhor Përdoret për të lidhur një fjali të varur, duke shënuar frymorin a sendin e përmendur nga një emër në fjalinë e mëparshme; që.

cilí a f A Tundim; joshë.

cil•i (i) a (e) lidhor Përdoret për të lidhur një fjali të varur, duke shënuar frymorin a sendin, që është përmendur nga një emër në fjalinë e mëparshme; që.

cilibrisk u m sh ë ët orn krahin G Bishtatundës.

cilidó ciladó sh cilëtdó cilatdó pacak

♦ Secili nga një grup frymorësh ose sendesh të njëjtë; çdo njeri ose çdo send i një grupi të njëjtë pa dallim; njëri, kushdo qoftë, i marrë veças nga ata që bën pjesë në këtë grup; kushdo, gjithkush; çdo. **Cilido që dëshiron të vijë. Cilido që të jetë. Nga cilido vend.[Cilido shqiptar që flet e lexon shqip... (APp).][Cilado që të ishte shtresa e fundme në epos do të ishte dukur jo aq solemne sa shtresat e mëhershme. (ShS).]**

♦ >**SECILI.**

cilidoqóftë pacak Cilido që të jetë; kushdoqoftë.

ciligón i m sh ë ët J Fëmijë i vogël; cak; çilimi; kalama.

cilí•k ku m sh qe qet krahin Përrua i vogël; rrëke.

cilikók•ë a f sh a at orn G Shpend i familjes së korbave, më i vogël se sorra, me bisht të gjatë, pendë të zeza në trup e të bardheme në qafë e në bark. >**STËRQOK•Ë A; CIRIKOK•Ë A.**

cililíng•ë a f sh a at orn Bishtatundës i hirtë.

cilíndër si mb: Kapelë cilíndër Kapelë burrash e rrumbullakët, e lartë, prej robe të fortë dhe me strehë të ngushtë.

cilínd•ër ri m sh ra rat

♦ *gjeom* Trup i formuar nga rrotullimi i një katërkëndëshi kënddrejtë rreth njëres brinjë të tij.

Baza (lartësia) e cilíndrit. Vëllimi i cilíndrit.

♦ *tek* Pjesë ose vegël e një makinerie në trajtë trungu a gypi të rrumbullakët, të prerë rrafsh në të dy anët. **Cilíndër i dhëmbëzuar. Mulli me cilíndër.**

♦ *tek* Pjesë metalike e rrumbullakët e motorit me avull ose me djegie të brendshme, në të cilën lëviz pistonin. **Cilíndër me avull. Cilíndër me trysni të ulët. Motor me dy (katër) cilindra.**

♦ *bis* Rul për sheshimin e rrugëve, ngjeshjen e tokës ose thërrmimin e plisave.

♦ *bot* Pjesë e trungut, degëve ose e rrënjëve të drurit, që mbetet po të heqim lëvoren. **Cilíndër qendror.**

♦ >**KAPELË CILÍNDËR. I veshur me frak e cilíndër.**

cilindrát•ë *a f sh a at aut* Litrazh i motorit.

cilindrík *e mb gjeom* Në trajtë cilindri; si cilindër.

cilindrím *i m tek* Shtypje, petëzim a shtrirje me cilindër.

cilindróhet úa (u) úar *tek pavet dhe pës e* **CILINDR•OJ.**

cilindroíd *i m sh ë ët* Trup si cilindër.

cilindró•j *kal óva úar* *tek* Shtyp (petëzoj, shtrij) me cilindër.

cilindrúar (i e) *mb tek* I shtypur, petëzuar a shtrirë me cilindër.

cilindrúem (i) e (e) *mb G >* **CILINDRUAR (i e).**

cilindrúes *i m sh - it*

♦ *tek* Makinë e rëndë me rul metalik për sheshimin e asfaltit.

♦ Ai që punon me makinë cilindrimit.

cilín•ë *a f sh a at* Përparëse grash prej mëndafshi, e qëndisur me ar.

cilingár *i m sh ë ët K* Lojë me një tra që rrotullohet, mbi të cilin hipin një numër i barabartë fëmijësh në të dy krahët. >**CILIVI A.**

cilipúpe *mb K (Vajzë)* shumë e imët.

cilipúp•e ja *f sh e et K* Vajzë shumë e imët.

cilíq•e ja *f sh e et* Calik.

cilís•ënj *kal a ur A* Ngas; bezdis; mërzit.

cilísur (i e) *mb A I* ngarë; i bezdisur; i mërzitur.

cilitdó *pacak, dhan, mashkullore njëjës e* **CILIDO.**

ciliváng *ndajf K I* varur ose i mbetur në ajër; pezull; vjerrë.

ciliví *a f sh - të* Lodër fëmijësh e bërë me një dërrasë a me një tra të gjatë, të mbështetur në mes në diçka të lartë (*në dy anët hipin fëmijët dhe luajnë duke u ngritur e duke u ulur ose duke u rrotulluar*).

cilivíl•e ja *f sh e et* krahin

♦ *ent (Luciola lusitanica)* Xixëllonjë.

♦ *fig* Vajzë e shkathët dhe e zgjuar.

cílo *mb krahin*

♦ Tutës; trembës.

♦ I dobët.

cilón•ë *a f sh a at* Kapuç me dantellë.

cilór *e mb A* Ngacmues; i bezdisshëm.

cilór•e ja *f sh e et* Mbulesë e tryezës së bukës.

cillár•em *vetv a (u) ur* *keq A* Më shkojnë shtatë nga dikush a diçka.

cillát *e mb A*

♦ Frikacak.

♦ (*Njeri*) frikës; tutës; i ndrojtur.

cillát *i m sh ë ët A*

♦ Frikacak.

♦ Njeri frikës, i tutur, i ndrojtur.

cillést•ër *ra f sh a at* *bujq* Thikë e plugut.

cíll•ë *a f krahin G* Sillë; ushqim i mëngjesit.

cíll•i (i) a (e) *lidhor vjet* I cili.

cillón•ë *a f sh a at* *orn A* Laraskë.

cimádh *i m J* Filan njeri.

cimák *u m sh ë ët* Thumb i disa kandrrave.

cimár i m sh ë ët teks Pjesë e vegjës e përbërë nga dy rripa metalikë me dhëmbëza anash, që mund të afrohen ose të largohen dhe që shërbejnë për të mbajtur pëlhurën të shtrirë para se të mblidhet në shul.

cimárt•e ja f sh e et bot>CIMART•Ë A.

cimárt•ë a f sh a at bot (*Myrtus communis*) Shkurre e viseve bregdetare, me gjethe të vogla si të shegës, me lule të verdha, që bën kokrra të zeza.

cimátun (i e) mb G I kujdesshëm; i matur.

cimb kal a ur

♦ Pickoj; cimbis.

♦ Puthje e lehtë me majë të buzëve.

cimb i¹ m sh e et Pickim; cimbisje.

cimb i² m sh e et Grep i vogël për qëndisje.

*

Cimb më cimb Majë më majë.

cimb i³ m sh a at Sqep.

cimb i⁴ m sh a at A Derrkuc.

cimbál i m sh e et muz Vegël perkusioni e përbërë nga dy pllaka bronzi, që lëshojnë një tingull të fortë metalik kur goditen me shkop ose kur përplasen me njëra-tjetrën.

cimbalíst i m sh ë ët muz Instrumentist që i bie cimbalit.

cimbalíst•e ja f e CIMBALIST I.

cimbarí a f A Djegie; ndjenjë djegësire.

cimbarís•enj kal A >CIMBARIS•ËNJ.

cimbarís•enj kal a ur A

♦ Djeg.

♦ Përcëlloj në flakë (*pulën etj. para gatimit*).

cimbarísur (i e) mb A

♦ I djegur.

♦ (*Pulë etj.*) e përcëlluar në flakë para gatimit.

cimb•ë a¹ f sh a at A

♦ Pickim.

♦ Puthje e lehtë.

cimb•ë a² f sh a at A Derrkuc.

cimb•ël la f sh la lat

♦ Copë e vogël dhe e hollë e një sendi; cifël, çikë, grimcë. **Lëshon cimbla.**

♦ Gjethe e vogël në rrëzë të bimës së duhanit; fundçe.

♦ Bisk i njomë i një degëze.

♦ Cen. **Njeri me (pa) cimbël.**

*

Ia kam cimblën dikujt I kam rënë në erë, e kam diktuar; e di se ç'bën dikush.

Kam një cimbël me dikë Kam mosmarrëveshje ose kam inat me dikë për shkak të një grindjeje.

cimbí ndajf Ç: Zë cimbi pickoj; zë pisk.

cimbídha ur

I kal

♦ Pickoj.

♦ Këput copa të vogla nga (*buka etj.*).

♦ Heq a shkul me piskatore (*vetullat, qimet*).

II jokal veta III(*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më shpon; kam dhembje shpuese; kam të therura në trup. >**SËMB•ON**.

cimbídh•e ja f sh e et > **CIMBIDH I**.

cimbídh i¹ m sh e et

♦ Mashë për zjarr.

♦ Darë e vogël me buzë të gjera.

♦ Karficë për flokët.

♦ Piskatore për heqjen e vetullave.

cimbídh i² m e et *ndërt* Gërshërëz e çatisë.

cimbídh•em vetv a (u) ur Pickohem me dikë.

cimbídh•et vetv - (u) ur veta III J (*Hëna*) hahet.

cimbídhj•e a¹ f sh e et

♦ Pickim.

♦ Shpim; sëmbim.

cimbídhj•e a² f Ngrënie e hënës.

cimbídhur (i e)¹ mb

♦ I pickuar.

♦ *fig* (*Nerva*) të acaruar.

cimbídhur (i e)² mb (*Hënë*) e ngrënë; e vjetër.

cimbíl i m sh ë ët *krahin*

♦ Bodec; thumb hekuri në majë të hostenit ose të një shkopi, për të shpuar kafshët e punës; thumbac.

♦ Bizë.

cimbís kal a ur > **CIMBIDH**.

cimbís•em vetva (u) ur > **CIMBIDH•EM**.

cimbís•enj kal a ur A > **CIMBIS•ËNJ**.

cimbís•enj kal a ur A

♦ Pickoj.

♦ Çukit.

cimbísj•e a f sh e et > **CIMBIDHJ•E A**.

cimbísur (i e) mb > **CIMBIDHUR (i e)**.

bimbíth i m sh e et A > **CIMBIDH I¹**.

cimblór e mb A

♦ I athët.

♦ Therës; që të shpon hundët.

♦ *fig* Nxitës; shtytës.

cimb•ój kal óva úar > **CIMBIDH**.

cimbós•ë a f sh a at kryes sh Dizgje të djepit. > **ÇIMBOSK•Ë A**.

cimbthi ndajf: E zë gishtin cimbthi e zë gishtin keq (pisk) (*në derë etj.*); (*dera etj.*) ma pickon gishtin.

cimbún i m sh ë ët A Thark i derrit.

cimbúr i m sh ë ët entkrahin (*Tetranychus ulmi*) Këpushë; rriqër.

cim-cím ndajf J: Ha cim-cim ha me naze, me majë të buzëve.

címdh•ë a f sh e et J Njollë e karakterit të njeriut.

cím•e ja f sh e et ikt krahin Cironkë lumi.

cimerík•ë a f sh a at bot (*Arnica montana*) Kalibobë.

cím•ë a¹ f sh a at det Litar i trashë prej liri ose prej teli për të lidhur anijen në breg.

cím•ë a² f sh a at bot Tufë lulesh të një bime, e përbërë nga një lule e parë dhe nga disa lule të tjera rrotull saj, që dalin më vonë nga e njëjta nyjë.

cím•ël la f sh a at kryes sh GKarthje; degë e hollë.

cimërik•ë a f sh a at bot (*Arnica*) Kalibobë.

cimkét kal i ur veta III Sqepton; çukit me sqep.

cimkétur (i e) mb (*Frutë*) e çukitur, e sqeptuar nga zogjtë.

cím•ë a f sh a at Pickim; zënie pisk.

címl•ë a f sh a at bot (*Echinops exaltatus*) Bimë barishtore e gjembaçëve, me boçë të madhe ngjyrëmanushaqe.

cimóc•ë a f sh a at Rrip i gjatë prej leshi për të lidhur foshnjën në djep; ndrizë; dizgje. >

ÇIMBOSK•Ë a.

cimós•ë a f sh a at >**CIMOC•Ë A.**

cim•ój jokal K >**CIM•UE (me).**

cimp kal G >**CIMP•Ë (me).**

cimp i m sh a at Pickim; pickatë; cimbisje.

címp•ë (me) kal a ë G Pickoj; cimbis.

cim•úe (me) jokal ón úe veta III K ♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më pingëron (*veshi*). ♦ Qaj pa zë ose me zë shumë të ulët. ♦ (*Qeni etj.*) kuis.

Cin i shkurt i Agustin.

cináb•ër ri m min Mineral i kuqërremë që përmban sulfur mercuri.

cinamón i m bot (*Cinnamomum zeylanicum*) Dru i viseve tropikale, me lëkurë të verdhë aromatike që përdoret në mjekësi si dhe për të ndrequr ëmbëlsira e pije. >**KANELL•Ë A.**

cinakúq i m sh ë ët orn Gushëkuq.

cinánk u m sh ë ët bot (*Cynanchum*) Bimë kacavarëse shumëvjeçare ose shkurre e ulët që shtohet me rizoma, e përhapur kryesisht në viset tropikale e nëntropikale.

cincár e¹ mb (*Fëmijë*) shumë i lëvizshëm; shumë i shkathët; i shpërdhitë.

cincár e² mb krahin Dorështrenguar; kurnac; temeruc.

cinár i m sh ë ët ent >**DOSËZ A.**

cincín i m sh ë ët orn krahin G (*Cauda trepida*) Bishtatundës; bishtabardhë; cindër.

cincír i m sh ë ët ent Bulkth.

cincúll e mb G

♦ I rreckosur; i leckosur; i veshur me rrecka; zhelan.

♦ I zhveshur.

cincúll•ë a f sh a at G Rreckë; leckë; cule.

cínd•ër ra f sh ra rat orn K (*Cauda trepida*) >**BISHTTUNDËS.**

cindúr i f sh ë ët Ç Qerpik.

cín•ë a f sh a at A Ngricë; mot me ngricë.

cing¹onomat G Zhurmë që bën një send metalik.

*

As cing, as ming Pa nxjerrë asnjë zë, pa bërë fjalë, pa e hapur gojën fare; as gëk as mëk. >**AS CING, AS PING.**

As cing, as ping Mos nxirr zë. **Nuk baj as cing, as ping** nuk pipëtitj.

cing²ndajf: Cing i ri flakë i ri.

cing³ndajf K Zhveshur; lakuriq; pa një fill në trup.

cing u¹m krahin G Tingull i (kërcitje e) një sendi metalik.

cing u²m krahin G Gaz i botës.

cing u³m Çast i shkurtër.

cingaf•úa ói f sh ónj ónjtë orn (*Oriolus oriolus*) Fikës me pendë jeshile.

cíngali ndajf J

♦ Një zgrip; pa kujdes. **E lë diçka cingali.**

♦ *fig* (*Flas*) pa u menduar.

cingalí a f sh - të krahin Këmbëz e armës së zjarrit.

*

Rri në cingali rri gjithnjë gati; rri me gishtin në këmbëz.

cingalór e mb I thatë dhe i dobët si shkop cingli.

cingáre si mb krahin G: E baj veshin cingare ngre veshët për të dëgjuar më mirë.

cingár•e ja¹f sh e et

♦ Zile e vogël me tingëllim të hollë për bagëtinë.

♦ Bagëti me zile të tillë.

*

Më mbeti cingare diçka më mbeti barrë; ma varën në qafë diçka.

cingár•e ja²f sh e et bisG ♦ >CIGAR•E JA. ♦ Cigarishte; pipë duhani.

cingár•ë a f sh e et > CIGAR•E JA. [Dale bej të dredh cingarë (Pop).]

cingaréps kal a ur J Tiganis (*copa dhjami*) fort sa bëhen kërce; e bëj cingaridhe (*dhjamin*).

cingaréps•et - (u) ur J

I vetv veta III (*Copat e dhjamit*) tiganisen a skuqen fort sa bëhen kërce; bëhen cingaridhe.

II pës e CINGAREPS.

cingarépsj•e a f J Tiganisje e copave të dhjamit deri sa bëhen kërce.

cingarépsur (i e) mb J (*Copa dhjami*) të tiganisura a të skuqura fort sa bëhen kërce.

cingaréto ja f sh - t J Cigarishte; pipë duhani.

cingarídhe si kallëzues: U bë cingaridhe u dobësua shumë; u tha fare.

cingarídh•e ja f sh e et kryes sh ushq

♦ dhe A Copë dhjami e skuqur fort sa bëhet kërce në tigan. **>ZHIG•ËL LA.**

♦ Pemë e pjekur shumë dhe e rreshkur në degë.

cingarím•ë a f sh a at > CINGËRIMË A.

cingarís kal a ur Tiganis (*copa dhjami, mish, vezë*) fort sa bëhen kërce.

cingarís•et vetv - (u) ur veta III (*Copat e dhjamit, mishi, veza*) tiganisen a skuqen fort sa bëhen kërce.

*

Cingarisem (fërgohem, skuqem, tiganisem) me dhjamin tim Rregullohem me aq sa kam; e përballoj çdo gjë me të ardhurat e mia, me atë që kam vetë; nuk i shtrij dorën tjetrit.

cingarísj•e a f Tiganisje e copave të dhjamit deri sa bëhen kërce.

cingarísur (i e) mb I skuqur fort.

cingarísura t (të) f sh Ushqime të skuqura fort.

cingarisht•e ja f sh e et bis>CIGARISHT•E JA.

cínga-rrínga ndajf Me tingëllim të hollë si cingarja.

cingavéc i m sh ë ët krahin G Fëmijë që shkithet, që qan pa lot.

cing-cíng onomat Tingull i hollë i cingares.

cingelíng•e ja f sh e et krahin G Zile viçash.

cíng•em vetv a (u) ur krahin Qaj pa lot; shkithem; kërthijohem.

cingepíng *ndajf G*: **Mos ban cingeping!** mos u ndiej!; mos pipëtij!

cing•ë a¹f sh a at *Vorbë e vogël me një vegjë; poçe balte.*

cing•ë a²f sh a at *Cung.*

cing•ë a³f sh a at *G* Evgjtkë.

cing•ë a⁴f sh a at *G*

♦ Arkë; baule.

♦ *usht* Kuti ose arkë e vogël për 300-350 fishekë.

cingël¹mb (*Fik*) i zi, bishtgjatë.

cingël²si *kallëzues K*: **Me u ba cingël** dobësohem shumë; dobësohem e bëhem si shkop i thatë.

cingël³ndajf *krahin G*

♦ (*Luaj*) kambëkaçel; këmbëcingthi.

♦ (*Kërcej*) me një këmbë.

cingël⁴ndajf *krahin G* *Pezull; cangël; cilivang.*

*

Luaj cingël me dikë Tallem me dikë, duke mos e marrë një punë me gjithë mend; e sjell rrotull dikë; bëj si dua me dikë.

cing•ël la¹f sh a at *Ç* Cipë në fund të enës kur merr djegë gjella a qumështi.

cing•ël la²f sh la lat

♦ Shkop i shkurtër i prerë pjerrtas nga të dy anët, që goditet me një shkop më të gjatë, në lojën cingëlthi.

♦ Shkop i shkurtër që mban rrasën e kurthit për zogj.

♦ Shkop i vogël në vegjë, me të cilin thuret gajtani.

♦ Xhingël; stoli e vogël e pa ndonjë vlerë; *sh* xhingla(-)mingla.

marrë lehtë a si me të tallur një punë.

cing•ël la³f sh la lat *krahin Zile; cingare.*

cing•ël la⁴f sh la lat *K* Fije a pe që varet nga rroba.

cing•ël li¹m sh la lat >**CING•ËL LA².**

cing•ël li²m sh la lat *kopsht* Fik i bardhë vjeshtuk, me kokrra të vogla shumë të ëmbla, me bisht të gjatë e lëkurë të hollë.

cingëlán e mb *G* (*Njeri*) i pispillosur.

cingëlán i m sh ë ët *G* *Njeri* i pispillosur.

cingëlán•e ia f sh e et Grua e pispillosur; grua që niset e stoliset me lloj-lloj xhinglash; grua që ka qejf të pispilloset, pispillaqe.

cingëlár i m sh ë ët *krahin* Shitës vogëlsirash që shëtit fshatrave; vogëlsinar endacak.

cingëlatór•e ja f sh e et Grua që ndreq nuset.

cingëlím i m Zbukurim; ndreqje.

cingëlím•ë a f sh a at Zile e vogël; cingare.

cingëlíq e mb Thatanik; thatuq.

cingëlíq•e ja f sh e et Zile e vogël; cingare e vogël.

cingël•óhem *vetv óva (u) úar* Pispillosem me xhingla.

cingël•ój kal óva úar E pispillos me xhingla (*dikë*).

cingëlór•e ja f sh e et Dyqan vogëlsirash.

cingëlpíngli *ndajf krahin G* Varur; pezull; vilivang.

cingëlthi *ndajf*: **Luaj cingëlthi** luaj me një shkop të shkurtër të prerë pjerrtas në të dy anët, që e godas me një shkop më të gjatë.

*

Luaj cingëlthi me dikë E sjell në majë të gishtit dikë.
cingëlúar (i e) *mb* I pispillosur; i stolisur me tepri.
cingëllím i m sh a at Tingëllimë e zileve.
cingëllím•ë a f sh a at Tingëllim i zileve.
cingëll•ón jokal ói úar (Zilja) tingëllon.
cing•ër ra f sh a at Cingërimë; të ftohtë i madh.
cingër ndajf G Fringo.
cingër (i e) *mb* G Fringo; flakë i ri.
cing•ër ri¹ m Acar; mot me acar; mot shumë i ftohtë.
cing•ër ri² m sh ra rat orn G Bishtatundës i bardhë.
cingërák e mb G Frikacak; tutës.
cingërák u m sh ë ët G Frikacak; njeri tutës.
cingërák•e ja f sh e et G f e CINGËRAK U.
cingërár e mb G > CINGËRAK E.
cingërdhíks•ënj kal a ur A
 ♦ I grah (*gomarit të ecë*).
 ♦ *fíg* Nxiti; shtyj.
cingërdhíksj•e a f A
 ♦ Grahje.
 ♦ *fíg* Nxitje; shtytje.
cingërdhíksur (i e) *mb fíg A* I nxitur; i shtytur.
cingërí a f sh - të bis Grindje për çikërrima; ngacmim me fjalë; gërnjë.
cingërim•ë a¹ f sh a at
 ♦ Acar; të ftohtë i madh e me acar; ngricë.
 ♦ *sh* Dridhma nga të ftohtit; mornica. **Më shkojnë cingërima.**
cingërim•ë a² f sh a at
 ♦ Cicërimë e zogut; cërcërimë. **Cingërimat e trumcakëve.**
 ♦ Zë i hollë e i zgjatur, si i çjerrë; të qarët e qenit. >**KUISJ•E A; PINGËRIM•Ë A.**
 ♦ Zhurmë e lehtë dhe e hollë e sendeve kur përplasen lehtë. >**TRINGËLLIM•Ë A.**
 ♦ Pingërimë e veshëve; kumbim në veshë.
cingërimtë (i e) *mb (Mot)* shumë i ftohtë, i acartë dhe i kthjellët. **Mëngjes i cingërimtë.**
cingëris kal a ur
 ♦ Ngacmoj me dorë ose shpoj me diçka; kruaj (*plagën*).
 ♦ Cyt; trazoj (*dikë ose diçka*).
 ♦ Ngas, nxiti (*kafshën të ecë më shpejt*); shtyj (*dikë të lëvizë*).
 ♦ Trazoj (*prushin*); prushit.
 ♦ *fíg* Shpoj a ngacmoj me fjalë a thumba (*dikë*) për ta zemëruar; e acaroj (*dikë*); e bëj të zemërohet (*dikë*). **M'i cingërisi nervat.**
 ♦ *A, Ç* Shpoj; quk.
 *
I cingëris plagën dikujt e prek dikë në diçka që e shqetëson; i ngacmoj plagën.
cingëris•em a (u) ur
I vetv Ngacmohem me dikë; grindem me dikë për gjëra të vogla.
II pës e CINGËRIS.
cingërisj•e a f sh e et
 ♦ Ngacmim me dorë; kruajtje (*e plagës*).

♦ Cytje; trazim; ngacmim.

♦ Nxitje (*e kafshës të ecë*).

♦ Trazim i zjarrit; shprushitje.

♦ *fig* Shpim a ngacmim me fjalë a thumba për ta zemëruar dikë; acarim; zemërim. **Cingërisje e nervave.**

♦ A, Ç Shpim; qukje.

cingërisur (i e) mb

♦ (*Plagë*) e ngacmuar, e kruajtur.

♦ (*Zjarr*) i trazuar; i shprushitur.

♦ *fig* I shqetësuar nga ngacmimet e dikujt a diçkaje; i acaruar. **Me nerva të cingërisura.**

cingërrjër e mb bis (*Njeri*) që ngacmon të tjerët; që grindet për gjëra të vogla; gërnjar.

cingërrjër i m sh ë ët bis Grindavec; gërnjar.

cingërrjër•e ja f sh e et bis f e CINGËRRJAR I.

cingërlaq•e ja f sh e et G Zile e vogël.

cingërn•óhet vetv úa (u) úar veta III A (*Rrush i etj.*) piqet.

cingërnúam (i e) mb A (*Rrush i zi*) i pjekur.

cingër•ó¹jokal óva úar Mërdhij shumë; ngrij së ftohti; kam shumë (të) ftohtë.

cingër•ó²jokal óva úar

♦ *veta III* (*Kafsha*) nxjerr një zë të hollë, të zgjatur dhe si të çjerrë; (*miu*) kuis; (*zogu*) pingëron.

♦ (*Fëmija*) qan me zë të hollë e vajtues; nxjerr një zë të hollë e të zgjatur.

♦ *fig* Ankohem për diçka, qahem.

♦ Ndiej një tingull të hollë e të zgjatur në vesh; më ushton, më kumbon (*veshi*).

cingërruar (i e) mb

♦ >**CINGËRIMTË (i e)**

♦ I ngjirë së ftohti; që dridhet nga të ftohtët.

cingërruëm (i) e (e) mb G I druajtur.

cingërrues e mb

♦ (*Zë, tingull*) i hollë dhe pak i çjerrë e i zgjatur.

♦ *fig* (*Njeri*) ankimtar; që ankohet e qahet vazhdimisht; qaraman.

cingërrís kal a ur Ç E shtrëngoj paranë, kursej shumë për (*ushqim etj.*).

cingërrísj•e a f Ç Kursim i madh; shtrëngim i parasë.

cingërrjër e mb Ç (*Njeri*) shumë i shtrënguar në shpenzime; neqez.

cingërrjër i m sh ë ët Ç *Njeri* shumë i shtrënguar në shpenzime; neqez.

cingërrjër•e ja f sh e et Ç f e CINGËRRJAR I.

cingil•úer óre mb G Tingull i hollë i ziles, i cingares.

cingi•e a f sh e et krahin E qarë pa lot; shkithje.

cinglâce mb f krahin G (*Grua*) e zbukuruar me sende të vogla, me xhingla.

cinglâce•e ja f sh e et krahin G Grua e zbukuruar me sende të vogla, me xhingla.

cinglájké mb krahin G (*Grua*) e zbukuruar me sende të vogla, me xhingla.

cinglájk•ë a f sh a at krahin G Gruae zbukuruar me sende të vogla, me xhingla.

cinglamíngla t f sh ♦ Xhingla; xhingla-mingla. ♦ *fig* Fjalë të kota.

cinglán e mb krahin G >CINGËLAN E.

cinglapjékthi ndajf >CINGËLTHI.

cinglár i m sh ë ët G Çikërrimtar; tregtar shëtitës çikërrimash; çertexhi. >**BUÇUK U³;**

PJERRIMTAR I.

cínglash *ndajf*: **Luaj cinglash** luaj me një shkop të shkurtër të prerë pjerrtas në të dy anët, që e godas me një shkop më të gjatë; lojën e fitoj kush e hedh më larg shkopin e shkurtër.

>**CINGËLTHI; SHKOPECINGËL.**

cínglatór•e *ja f sh e et krahin G* Grua që ndreq nuset për dasmë. >**LEJSATOR•E JA.**

cínglazi *ndajf*>**CINGËLTHI. Luaj cinglazi.**

cíngli-cíngli *ndajf krahin G (Zilja kërcet)* me tingull të hollë.

cínglím•ë *a f sh a at G* Tingull i hollë i ziles, i cingares.

cínglísk•ënj *kal a ur A* Ngjesh; rras.

cíngl•ój *jokal, kal G* >**CINGL•UE(me)**^{1, 2, 3, 4}.

cínglór•e *ja f sh e et* Shitore cingërimash.

cínglóshe *mb f krahin G (Grua)* e zburuar me sende të vogla, me xhinga.

cínglóshe *ja f sh e et krahin G* Grua e zburuar me sende të vogla, me xhinga.

cíngl•úe (me)¹ *jokal óva úe G* Hidhem a kërcej me një këmbë.

cíngl•úe (me)² *jokal ói úe veta III G (Zilja)* tringëllin.

cíngl•úe (me)³ *kal óva úe G* E ngre pa pikë mundimi (*një peshë të rëndë*); çoj a ngre peshë.

cíngl•úe (me)⁴ *jokal óva úe G* Shtrembëroj fytyrën.

cínglím•ë *a¹ f sh a at G* Ankim i përvajshëm; shkithje.

cínglím•ë *a² f sh a at G* Tringëllimë e cingares, e ziles.

cíngll•ój *jokal G* >**CINGLL•UE (me).**

cíngllór *e mb G* I lehtë e i shkathët në lëvizje.

cíngll•úe (me) *jokal óva úe G*

♦ Shkithem; ankohe përvajshëm.

♦ *veta III (Qeni)* kuis; (*miu*) cijat.

♦ *veta III (Zilja)* tingëllon hollë; bën cing-cing.

cíngo *mb krahin I* përvajshëm.

cíngo *ja f sh - t bis*

♦ Fletë e hollë metali e smaltuar.

♦ *dhe sh - t* Enë kuzhine të smaltuara.

cíngón•ë *a f sh a at muz*

♦ Gajde.

♦ Pipëz.

♦ Curle.

cíngór *i m sh e et*

♦ Ciknë; cingërimë; acar.

♦ Akull i hollë; cipë e hollë akulli që zë uji kur ngrin.

♦ Hell akulli.

cíngór•e *ja f sh e et bis* Tas (prej) cingoje; enë (prej) cingoje.

cíngórtë (i e) *mb I* akullt; i cingërimtë.

cíngra-míngra *t f sh*

♦ >**ÇIKLA-MIKLA T.**

♦ *fig* Vogëlsira; çikërrima. **Lëri cingra-mingrat!**

cíngrí *a f sh - të* Grindje; zënkë.

cíngrí *i¹ m sh e et* Cingërimë.

cíngrí *i² m sh e et* Ulërimë.

cíngrí *i³ m e et* Ngurrim.

cíngrímtë (i e) *mb I* akullt. >**CINGËRIMTË (i e).**

cingrís *kal a ur J* > **CINGËRIS**.

cingr•ó¹j *jokal óva úar* Bërtas; ulërij.

cingr•ó²j *jokal G* > **CINGR•UE (me)**.

cingr•úe (me) *jokal óva úe G* Ngurroj.

cingrúem e mb *G* Ngurrues.

cingrúes e mb Ngurrues.

cingrr•ón *jokal veta III G* > **CINGRR•UE (me)**.

cingrr•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Sendet prej metali)* kërcasin kur përplasen.

cingth i m sh a at

♦ > **CING•ËL LI**

♦ Hekur në majë të boshtit të mullirit të blojës, mbi të cilin mbështetet dhe rrotullohet guri i sipërm.

cíngthi *ndajf (Kërcej, hidhem, eci)* me një këmbë.

cínguj t sh i **CINGU•LL LLI**.

cingul•óhem *vetv G* : **CINGUL•UE (me u)**.

cingul•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Vë a mbaj cinglamingla për zbukurim.

cingú•ll lli m sh j jt *kopsht* Fik i bardhë vjeshtuk, me kokrra të vogla shumë të ëmbla, me bisht të gjatë e lëkurë të hollë.

cingún e mb (Njeri) koprrac; dorështrënguar.

cingún i m sh ë ët Koprrac; dorështrënguar.

cingún•e ja f sh e et f e **CINGUN I**.

cingún•ë a f sh a at muz Gajde.

cingúr•em *vetv a (u) ur krahin*

♦ Ngjirem; më ngjiret zëri.

♦ Flas me zë të lartë; çirrem.

cingúrj•e a f sh e et krahin

♦ (Zë) i ngjirur.

♦ (E folur) me zë të lartë, duke u çjerrë.

cingúrur (i e) mb krahin (Zë) i ngjirur.

cingúsh i m sh ë ët orn (Pyrrhula pyrrhula) Zog pylli i vogël, me kokë të madhe, me pendë në ngjyra të ndryshme.

ciníck•ë a f sha at orn K (Parus coruleus) Zog pylli, këngëtar i rendit të harabelave, me ngjyrë të blertë në të kaltër, me barku dhe kokë të verdhë, që ushqehet me kandrra, me vezët dhe larvat e tyre. > **CINK•Ë A; TRISHTIL I**.

cinierík•ë a f sh a at bot Bar pleshtash.

ciník e mb ♦ (Njeri) me qëndrim përbuzës e tallës kundrejt normave të moralit dhe kundrejt çdo gjëje që pranohet e nderohet nga të tjerët; që shpreh cinizëm; mospërfillës, përbuzës, i vrazhdë e i pacipë. **Qëndrim (ton) cinik**.

♦ (Njeri) që beson se njerëzit motivohen nga interesi vetjak; që nuk ka besim te çiltërsia dhe integriteti i njeriut.

♦ (Njeri) që dyshon se diçka mund të ndodhë, ose që diçka vlen të bëhet.

♦ (Njeri) i përqendruar në interesin e vet; që kërkon të plotësojë qëllimet e veta pavarësisht normave të shoqërisë.

ciník u m sh ë ët

♦ *fil ant gr* Pasues i cinizmit, ithtar i cinizmit; pjesëtar i shkollës së filozofëve e themeluar nga Antitheni. **Shkolla e cinikëve**.

♦ Ai që beson se njerëzit motivohen thjesht nga interesat vetjake, jo nga arsye dhe synime të ndershme; njeri me qëndrim përbuzës e tallës ndaj normave të moralit të shoqërisë; njeri cinik.
ciník•e *ja f sh e et f e* **CINIK U.**

cinimín i m *G* Thumb i buzës së sipërme.

ciníz•ëm mi m

♦ *fil ant gr* Shkollë e filozofëve cinikë, e karakterizuar nga përbuzja për jetën e rehatisë dhe dëfrimeve, që lulëzoi nga shek. III para erës së re deri në shek. I të erës së re.

♦ Qëndrim përbuzës e tallës kundrejt normave të moralit dhe kundrejt çdo gjëje që është pranuar e që nderohet nga të tjerët.

cink¹ *ndajf* Rrafsh; plot; cik.

cink² *ndajf* Barazim; baraz. **Jemi cink për cink** jemi baraz; jemi fit e fit.

cínk•ë a f sh a at *orn J (Parus coruleus)* Zog këngëtar i rendit të harabelave, me ngjyrë të blertë në të kaltër, me bark dhe kokë të verdhë, që ushqehet me kandrra, me vezët dhe larvat e tyre.

>**TRISHTIL I.**

cínkëth i m sh a at *G* Çapare.

cinko- *fjalëform* Zinko-.

cinkográf i m *shtyp* Mjeshtër i gdhendjes së klisheve në pllaka zinku.

cinkográf•e *ja shtyp f e* **CINKOGRAF I.**

cinkografí a f shtyp

♦ Gdhendje e klisheve në pllaka zinku.

♦ Repart ku përgatiten klisjetë prej zinku.

cinkth i m sh a at *mit krahin G* Shpend nate që këndon me zë të hollë dhe besohet se përfaqëson shpirtin e të vdekurit.

cin•óhem *G vetv dhe pës e* **CIN•OJ.** >**CIN•UE (me u).**

cin•ój kal *G* >**CIN•UE (me).**

cinós•em *vetv a (u) ur Ç*

♦ Thahem e ligem; dobësohem shumë.

♦ Nxihem nga dobësia.

cinósj•e a f Ç

♦ Tharje e ligje; dobësim.

♦ Nxirje nga dobësia.

cinósur (i e) mb Ç

♦ I tharë e i ligur; i dobësuar.

♦ I nxirë nga dobësia.

cinúam (i) e (e) mb A Fatkeq; i pafat.

cin•úe (me) kal óva úe *G* Gërric.

cin•úe (me u) vetv óva (u) úe *G* Gërricem.

cinúem (i e) mb G I gërricur.

cinúem it (të) as *G* Gërricje.

cinúr a f sh a at A >**CINUR I.**

cinúr i m sh e et A Qerpik.

cinúr•ë a f sh a at A, Ç >**CINUR I.**

cínxakúq i m sh ë ët *orn* Cinxami me një pullë të kuqe në gushë ose në qafë.

cínxamí u¹ m sh j jtG >**CINXAMI U².**

cínxamí u² m sh nj njtë *orn (Trogodytes troglodytes)* Zog i vogël i rendit të harabelave, me ngjyrë të murrme, që rron në gjerdhe e ferra. >**ÇERR I; FERRAK U.**

cínx•ër ri m sh ra rat

♦ *ent (Cicada)* > **GJINKALL•Ë A.**

♦ *ent (Gryllus domesticus, Gryllus campestris)* Burkth.

♦ *tall* Llafazan; njeri që flet shumë e kot.

cínxërësh•ë a f sh a at ent (Cicada) Gjinkallë femër; femër e cinxrit.

cínxërim•ë a f sh a at Kekllishje e gjinkallës; zë i çjerrë i gjinkallës.

cínxëritjokal i ur (Gjinkalla) kekllish; nxjerr zë të çjerrë. > **CINXËRON.**

cínxëritj•e a f sh e et Kekllishje; > **CINXËRIM•Ë A.**

cínxër•ón jokal ói úar veta III (Gjinkalla) kekllish; nxjerr zë të çjerrë.

cínx•ërr rri m ent A Gjinkallë. > **CINX•ËR RI.**

cínxërr•én jokal ói úar veta III A > **CINXËR•ON.**

cínxifá ja f sh - tëbot J (Ziziphus lotus) Hide. > **XINXIF•E JA.**

cínxo ja m sh - t J Fëmijë i shkathët.

cínxull a f sh a at A

♦ *kryes sh* Rrecka; lecka.

♦ Shtupë lecke e furrxhiut për të fshirë.

cínxulláqk•ë a f sh a at J Grep për të punuar oja etj.

cinj i¹ m sh a at A Nyjë a kokël e fillit të dredhur keq.

cinj i² m sh a at A Bishtalec; gërshet.

cínj•ë a f sh a at orn (Vanellus vanellus) Shaptore; pulëdushke

CIO shkurt fr Comité International Olympique Komiteti Olimpik Ndërkombëtar.

cip i¹ m sh - at > **CEP I.**

*

Cip më cip

♦ (*Mbush*) buzë më buzë; plot e përplot; majë për majë.

♦ (*Rrimë*) ngjeshur fort njëri pas tjetrit; shumë shtrënguar.

cip i² m sh - at A Trevë; krahinë.

cip i³ m sh - at A Pineskë.

cipál

I simb Shumë i hollë e i brishtë; shumë i dobët. **Bëhem cipal.**

II si ndajf Shumë; tepër. **I thatë cipal** tepër i thatë.

cipál i m sh e et Spicë druri shumë e hollë dhe e gjatë; kleçkë e hollë; cifël; copëz e hollë e një sendi; fije (mishi etj.). **Një cipal mish** një thupër mish. **I hollë, si cipal. Me këmbët si cipal.**

S'mbahet shtëpia me cipal fj u.

*

I vë cipalin dikujt E dëboj, e përzë, e ndjek nga një vend dikë.

Jam si zogu mbi cipal Jam në gjendje të keqe ekonomike; rroj me të keq.

Nuk jap as një majë cipali Jam shumë dorështrenguar.

cipáll•ë a f sh a at Ashkël. > **CIPAL I.**

cipcirecullák ndajf Zhveshur; lakuriq; pa një fill në trup.

cipcirecullák e mb I zhveshur; lakuriq.

cípe mb (Dele, dhi) me sisa të vogla.

cípe ja f sh e et Dele a dhi me sisa të vogla.

cipekúq i m sh e et ushq Qumështor me kulloshtër.

ciperóre t f sh (Cyperaceae) Familje e sherbelës.

cíp•ë a¹ f sh a at

♦ Lëvore e hollë që vesh diçka; lëkurë, vemesë; shtresë e hollë që mbulon sipërfaqen e diçkaje. **Cipë akulli. Cipa e qepës (vezës). Qumështi vë cipë.**

♦ *anat* Mbulesë e hollë me inde lëkure e një organi ose e një pjese të tij. **Cipa e barkut (qelizës).**

♦ *bis* Sipërfaqe e qetë. **Cipa e liqenit.**

♦ *fig* Tis; mbulesë e lehtë. [**cipa e natës shtrihet mbi fushat e përhimë (EM).**]

♦ Tërësi e vetive morale të një njeriu të ndershëm turp e sedër që e mban njeriun të mos bëjë veprime të palejueshme; tërësi e rregullave dhe normave morale të shoqërisë, që mbrojnë nderin e saj. **I ka plasur cipa (peta) e ballit keq. Është bërë i pacipë; s'ka turp fare. [aj s'ka cipë që t'i nxihet a faqe që t'i skuqet (KM).]**

♦ *bis* Pëlhurë e hollë pambuku; basmë.

♦ *bis* Shami koke.

*

Cipë e kockë Kockë e lëkurë; shumë i dobët.

Cipë qepe Gjë shumë e hollë, pothuajse e tejdukshme.

Hodhi cipën e zezë U vesh në të zeza; ra në zi.

**

cipë e bardheme *anat* Membranë fibroze e bardheme që bën pjesë në sklerë (*mbulesë e jashtme të kokërdhokut të syrit*).

cipë e butë (e trurit) *anat (Pia mater)* Membranë e brendshme e meningjeve.

cipë e fortë (e trurit) *anat (Dura mater)* Membranë e jashtme e meningjeve.

cipë e lodrës së veshit *anat (Tympanum)* Membranë e hollë e lodrës së veshit, midis veshit të jashtëm dhe veshit të mesën.

cipë e virgjërisë *bis anat (Hymen)* Membranë që mbyll pjesërisht hyrjen në vagjinë.

cipë merimangore (e trurit) *anat (Arachnoidea)* Membranë e mesme, midis cipës së butë dhe cipës së fortë të trurit dhe të palcës kurrizore.

cipë notuese Membranë në këmbët e shpendëve notarakë dhe amfibëve.

cip•ë a²f sh a at Ç Sitë e hollë, e imët.

cipëbardhë *mb* Lëkurëbardhë; me lëkurë a cipë të bardhë.

cipëdálë *mb*

♦ (*Frutë etj.*) me lëkurë të bie lehtë; qe lëshon lehtë lëkurën (cipën).

♦ *fig* I pacipë; i paturp.

cipëhóllë *mb*

♦ (*Frutë etj.*) lëkurëhollë; me cipë të hollë.

♦ *fig* I prekshëm; që nuk duron pluhur në faqe.

cipëkúq e mb (*Frutë etj.*) me cipë të kuqe.

cipëngrënë *mb* > **CIPËDALË.**

cipëplásur *mb* I paturp; që i ka plasur cipa; që s'di ç'është turpi.

cipëplásur i m sh - it Njeri i paturp, që i ka plasur cipa, që s'di ç'është turpi.

cipëplásur a f sh a at Grua a vajzë e paturp, që i ka plasur cipa, që s'di ç'është turpi.

cipër *ndajf dhe paraqj bis* > **SIPËR.**

cipër e mb Veshëshkurtër.

cipëra t f A Shkumë e rrushit gjatë fermentimit.

cipërim i m Shtresim me cipa të holla.

cipër•óhet *vetv úa (u) úar (Qielli)* vishet a mbulohet me një cipë të hollë resh a mjegulle.

cipërózë *mb dhe art (Trup)* me lëkurë ngjyrë trëndafili.

cipërúar (i e) mb (*Qiell*) i veshur a mbuluar me një cipë të hollë resh a mjegulle.

cipëtrashë mb

♦ (*Frutë etj.*) me lëkurë a lëvore të trashë. **Rrush (pjeshkë) cipëtrashë.**

♦ *fig* I pandjeshëm; që nuk preket, as turpërohet lehtë.

cipëthátë mb I mbuluar me lëkurë a cipë të thatë.

cipëz a¹ f sh a at zvog e **CIP•Ë A.**

cipëz a² f sh a at Shami koke prej pëlhere të hollë. [**Cipëzën me oja lëshuar mënjanë** (Pop).]

cipëzëshkët mb (*Njeri*) me lëkurë të zeshkët; zeshkan.

cipëzézë mb f (*Grua*) me lëkurë të zezë.

cipë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Me lëkurë të zezë.

cípje mb (*Arrë*) lëvozhgëhollë; që çahet lehtë.

cípje a f sh a at Arrë me lëvozhgë të hollë, që çahet lehtë.

ciplídh•e ja f sh e et Leskër; spicë.

ciplák ndajf G Lakuriq; zhveshur; çuplak.

ciplák e mb G Lakuriq; i zhveshur.

ciplakz•óhem vetv G >CIPLLAKZ•UE (me u).

ciplakz•úe (me u) vetv óva (u) úe G Zhvishem; lakuriqem.

ciplakzúem (i) e (e) mb G Lakuriq; i zhveshur.

cipó•ll i m sh j jt kopsht K Kungull lëvorehollë. >**KUNGULL MISIRI.**

cipór i m sh ë ët orn A Gushëkuq.

cipós kal a ur Ç Sit me cipë, me sitë të imët.

cípras ndajf Përciptas; në mënyrë të sipërfaqshme.

cipticullák

I mb I zhveshur; lakuriq.

II ndajf Zhveshur; lakuriq; pa rroba në trup; krejt zhveshur. >**CIPCIRECULLAK;**

CULLAK.

cipticullak•óhem vetv G >CIPRICULLAK•UE (me u).

cipticullak•ój kal G >CIPRICULLAK•UE (me).

cipticullak•úe (me) kal óva úe G Zhvesh; e lë lakuriq (*dikë*)

cipticullak•úe (me u) vetv óva (u) úe G Zhvishem; lakuriqem.

cipticullakúem (i) e (e) mb G I zhveshur.

cipridancullák

I mb I zhveshur; lakuriq.

II ndajf Zhveshur; lakuriq.

ciprilecullák mb dhe ndajf >CIRPRICULLAK.

cíptazi ndajf >CIPRAS.

cipt•ónj kal óva úar A Gjallëroj; shkathtësoj.

ciptúam (i) e (e) mb A I gjallëruar; i shkathtësuar.

cípuj t sh i CIPU•LL LLI^{1,2,3}.

cípu•ll lli¹ m sh j jt kopsht Fik i kuq, kokërrmadh, që i plas lëkura kur piqet.

cípu•ll lli² m sh j jt Vello e nuses.

cip•úll lli³ m sh j jt Djall; qipull.

cipullát•ë a f sh a at A

♦ Pickim.

♦ Sqep i shpendëve.

♦ Çukitje me sqep e shpendëve.

cipulljás•enj *kal a ur A*

♦ Pickoj.

♦ *veta III (Shpendët)* çukitin me sqep.

cipún i m sh e et

♦ *G* Grathore.

♦ *J* Jelek leshi.

cípara t f sh krahin Bërsi të rrushit ose ullinjve të shtypur.

cipurín•ë a f sh a at Bërsi.

cíq•e ja f sh e et orn Zog pak më i vogël se cirla, me bisht të gjatë, pendë të murrme nga sipër e të kuqërreme nga poshtë, që rri nëpër ferra.

cíqe t shkurt i CI•K U.

cíqër (i) mb kopsht (Fik) i egër.

ciqërók e mb >CIQËR (i e).

cirág•ë a f >CËRAG•Ë A; CIRONK•Ë A.

circa /círka/parafj *lt* Rreth; afërsisht.

circlím•ë a¹ f sh a at G Cicërimë e zogut.

circlím•ë a² f sh a at G Mërmëritje; mëmërimë.

circl•ój kal dhe jokal G >CIRCLL•UE (me).

circil•ón jokal veta III G >CIRCIL•UE (me).

circil•úe (me) jokal ói úe veta III G (Zogu) cicëron.

circl•úe (me) kal dhe jokal óva úe G Mërmërit.

cirág•ë a f sh a at > CIRONK•Ë A.

cír•ë a f krahin

♦ Lëvore e drurit.

♦ Dru i qëruar nga degët; trung pa degë.

*

Në **cirë** pa një fill në trup; zhveshur; lakuriq.

ciribásh e mb K Përqeshës; tallës.

ciribásh i m sh ë ët K Përqeshës; ai që përqesh a tall (*dikë*).

ciribásh•e ja K f e CIRIBASH I.

ciribúll i m sh ë ët A Djalë.

cirifik u m krahin G >CIRILAN•G GU.

cirikók•ë a¹ f sh a at orn (*Corvus monedula*) Shpend i familjes së korbave, me trup pak më të vogël se sorra, me bisht të gjatë, pendë të zeza në trup e të bardheme në qafë e në bark.

>**STËRQOK•Ë A.**

cirikók•ë a² f sh a at orn Shpend i familjes së korbave, pak më i vogël se sorra, me bisht të gjatë, me pendë të zeza në trup e të bardheme në qafë e në bark. >**STËRQOK•Ë A.**

cirikúq•e ja f sh e et orn krahin G Gushëkuq.

cirilâng krahin G

I si mb (Kos) i ujshëm; i hollë.

II si ndajf (Kos i zënë) hollë; me shumë hirrë.

cirilâng u m krahin G

♦ Kos tepër i ujshëm; dhallë tepër e holluar me ujë.

♦ Ujë me kripë për të ngjyer bukën.

♦ *fjg* Njeri i shpëlarë, pa kurrfarë vlere.

♦ *K* Gjellë e shpëlarë, e pabulmyer. >**KULLIN•Ë A.**

cirilík e mb: **Alfabet cirilik** njëri prej të dy alfabeve të sllavishtes së vjetër, bazë për alfabetet e disa gjuhëve sllave të gjalla.

cirilíng u m sh e et G ♦ Tingull i ziles së vogël, i cingares. ♦ *fig* Fjalë boshe, tingëlluese por pa vlerë.

cirínj e m sh e et ikt Ç Cironkë.

ciripúp•e ja f sh e et

♦ *orn* Shpend i familjes së korbave, me pupla të murrme më të bardhë, më i vogël se laraska, që ecën me kërcime. >**ÇILILING•Ë A.**

♦ *fig* Njeri mendjelehtë e i paqëndrueshëm.

cirí•s kal ta tur > **CIRIT.**

cirít kal a ur

♦ Nxit.

♦ Ngas; bezdis; mërzit.

cirítj•e a f sh e et

♦ Nxitje.

♦ Ngasje; bezdisje; mërzitje.

cirítur (i e) mb

♦ I nxitur.

♦ I ngarë; i bezdisur; i mërzitur.

ciriví a f sh a at Rreth.

cirivíl•e ja f sh e et G

♦ Rreth.

♦ Toph; rruzull; sferë.

cirk kal krahin G >**CIRK•Ë (me)**

cir•k ku m sh qe qet

♦ Ndërtesë, zakonisht e rrumbullakët, me vende për spektatorët dhe me arenë në mes, ku jepen shfaqje shkathtësie e force nga akrobatë, zhonglerë etj. ose me kafshë të zbutura; tërësia e shfaqjeve të tilla; trupë e artistëve që marrin pjesë në këto shfaqje dhe arti teatral që i përfshin këto. **Cirk shëtites.Arena (orquestra) e cirkut.Kafshët e cirkut.**

♦ *gjeol* Greminë, gropë e madhe e rrumbullakët dhe me shpatë të pjerrëta, e formuar nga akullnajat ose nga vullkanet; gropë në trajtë unaze; krater i një lloji të veçantë në sipërfaqen e Hënës. **Cirk akullnajor (akullnajash). Cirk hënor (hëne).**

círka-círka

♦ *mb* (*Shpend*) me shumë cirka a pikla; pikëlor.

♦ *ndajf* (*Uji pikon a rrjedh*) nga një pikë e nga një pikë; duke pikuar; duke cirkuar. **Binte ujët cirka-cirka. I rridhte gjaku cirka-cirka.**

cirkakéq i m sh ë ët orn Çerr.

cirkalárm•ë e mb (*Lëkurë, pendë*) me cirka në ngjyra të ndryshme.

cirkalór e mb >**CIRKALARM•Ë E.**

cirkán i m sh e et Curril (*uji*).

cirká•s kal, jokál ta tur > **CIRKAT.**

cirkát kal, jokál Cirkoj; bëj me cirka. >**CIRK•OJ.**

cirkát•em vetv, pës e CIRKAT.

cirkátë si ndajf (*I bërë*) me cirka.

cirkát•ë a f sh a at

♦ Cirkë balte, uji.

♦ Llohë.

cirka•zí zézë mb Me cirka të zeza.

círk•em G pës >CIRK•Ë (me u).

círk•ë (me) kal a ë krahin G ♦ Mjel deri në pikën e fundit. ♦ *fig* E mjel mirë; e lë pa gjë (*dikë*); ia ha krejt pasurinë (*dikujt*).

círk•ë (me u) a (u) ë pës e CIRK•Ë (me).

círk•ë a¹f sh a at

♦ Pikël uji, balte etj. **Tërë cirka balte. Një cirkë ujë.**

♦ Çikë e çatisë.

♦ Pikël. **Basmë me cirka.**

♦ Shpend a kafshë me pika ose lara të vogla.

círk•ë a²f sh a at krahin G Strehë e kasolles.

círk•ël la f sh la lat > CIRK•Ë A.

cirkëlím i m Stërkitje me baltë etj.

cirkël•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e CIRKËL•OJ. >CIRK•OHEM.

cirkël•ój kal óva úar > CIRK•OJ.

cirkëlúar (i e) mb >CIRKUAR (i e).

cirkím i m Stërkitje me baltë etj.

cirkí•s kal ta tur > CIRKIT.

cirkít kal a ur Stërpik; bëj me cirka.

cirkít•em vetv, pës e CIRKIT.

cirklá•s kal ta tur > CIRKL•OJ.

cirklát kal G >CIRKLAT•Ë (me).

cirklát•ë (me) kal a ë G Cirkuj; bëj me cirka.

cirklátj•e a f sh a at G Cirkim; stërpikje

cirklátun (i e) mb I stërpikur; i cirkatur.

cirklím i m sh e et

♦ >CIRKATJ•E A.

♦ G Kullim nga pak, me pika.

cirkl•ój óva úar

I kal >CIRKAT.

II jokalveta III G >CIRKL•UE (me).

cirkl•úe (me) jokal ói úe veta III G Kullon nga pak, me pika.

cirkofáj i m sh ë ët ornkrahin G >CIRKOF•UA OI.

cirk•óhemóva (u) úar

I vetv

♦ Bëhem me cirka balte etj.

♦ G >CIRK•UE (me u).

II pës e CIRK•OJ.

cirk•ójóva úar

I kal

♦ Stërpik me baltë etj.

♦ Bëj me pika pështyme a jarge (*dikë, diçka*).

II jokal veta III

♦ Pikon; bie pika-pika.

♦ G >CIRK•UE (me).

cirkój•ë a f sh a at > CIRKAT•Ë A.

cirkríim i m G Kullim; filtrim me kullesë.

cirk•óhet G pavet dhe pës e **CIRKR•OJ. >CIRKR•UE (me u).**

cirk•ó j kal G >CIRKR•UE (me).

cirk•úe (me) kal óva úe G Kulloj; filtroj me kullesë.

cirk•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III G Kullon; kullohet.

cirk•úem (i) e (e) mb GI kulluar; i filtruar me kullesë.

cirkúar (i e) mb I bërë me cirka.

cirk•úe (me) kal óva úe

♦ > **CIRK•OJ.**

♦ *fig* Mjel; rrjep; zhvat.

cirk•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv >CIRK•OHEM.

II pavet dhe pës e CIRK•UE (me).

cirkúem (i) e (e) mb G

♦ > **CIRKUAR (i e).**

♦ I mjelë; i rrjepur; i zhvatur.

cirkuíit i m sh e et

♦ *tek* Qark elektrik. **Cirkuit i shkurtër. Cirkuit i jashtëm. Mbyll cirkuitin.**

♦ *sport* Rugë rrethore ose pistë e rrumbullakët për gara me makina.

církun (i e) mb bis G I mjelë; i rrjepur; i zhvatur.

círl•ë a f sh a at orn Zog i ngjashëm me mëllenjën, i murrëm me cirka të përhime. **Círlë fushe** (Turdus musicus) > **MULLIBARDH•Ë A. Círlë dimërake** borç.

círlík jokál G >CIRLIK•Ë (me).

círlík•ë a f sh a at G Kërcitje, zhurmë e çjerrë e rrotave.

círlík•ë (me) jokál u ë veta III G (Rrotat) kërcasin; lëshojnë një zhurmë të çjerrë.

círlím i m sh e et G Cicërimë e zogut.

círl•ón jokál veta III G >CIRL•UE (me).

círlónj të sh i CIRL•UA OI.

círl•úa ói m sh ónj ónjtë orn (Sturnus vulgaris) Zog i vogël shtegtar, i ngjashëm me harabelin, me pupla të zeza e me cirka të bardha në krahë e në bark, me sqep të shtypur në majë; është shumë i shkathët e i lëvizshëm dhe këndon bukur. > **GARGU•LL LLI; SHTUR•Ë A.**

círo ja¹ f sh - t Lojë e humbur; humbje.

círo ja² f sh - t J

♦ *ikt* Cirua; cironkë.

♦ *bis* Njeri thatanik.

círók u m sh ë ët krahin G Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U; BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLAN I; ZANAK U.**

círonák u m sh ë ët orn J Shpend ujës si lejleku, që ushqehet me cironka.

círonkë si kallëzues: Bëhem cironkë thahem e ligem; dobësohem shumë.

círonk•ë a f sh a at

♦ *ikt* (Alburnus albidus belbica) Peshk i vogël i ujërave të ëmbla i familjes së krepëve, 10-15 cm i gjatë, me luspa të ndritshme.

♦ Rasat peshku.

círonj të sh i CIR•UA OI.

círot•ë a f sh a at Pëlhurë e veshur me dyllë.

círpull *a f A* Gjemb.

círqe *t sh i* **CIR•K KU**.

cir•úa ói¹*m sh ónj ónjtë*

♦ Peshk i vogël.

♦ *ikt* > **CIRONK•Ë A**.

cir•úa ói²*m ónj ónjtë* *J Hell* akulli.

cir•úa ói³*mónj ónjtë* *J Kalli misri i rrëgjuar, i vogël.*

cirúse *t f sh meteo* Re të lehta, të bardha në lartësi rreth 10 km.

círz•ë *a f sh a at bot (Cirsium)* Gjembaç.

cirr *i m sh a at orn A* Ferrës; zog ferre.

cirripúp *i m sh a at G*

♦ Çunak shumë i lëvizshëm.

♦ *përçm* Burrec; burrë pa peshë.

cirrí•s kal ta tur > **CIRRIT**.

cirrít *kal a ur*

♦ Shpoj.

♦ Nxiti; provokoj.

cirrítj•e *a f sh e et*

♦ Shpim.

♦ *fig* Provokim.

cirriví *u m orn A* Ferrës; zog ferre.

cirrkác *i m sh ë ët ent* Arrç; bushtërz; dosëz.

cirróz•ë *a f sh a at mjek* Rritje anormale e indit bashkues, që shkakton ngurtësimin e një organi dhe prishjen e funksioneve të tij. **Cirroza e mëlçisë (e veshkave, e mushkërive).**

Cisjordani *a f gjeog* Bregu Perëndimor.

cisk *u m sh ë ët* Tun i (anë e paprehur e) thikës.

cist *i m sh e et*

♦ *mjek* Fshikëz e mbyllur, e mbushur me lëng, që krijohet në mënyrë anormale në inde ose organe.

♦ *bio* Fshikëz mbrojtëse, në të cilën mbështillen disa organizma të thjeshta në një periudhë të caktuar të zhvillimit të tyre.

cistérn•ë *a f sh a at tek*

♦ Rezervuar i madh prej metali, zakonisht në trajtë cilindri, për të mbajtur ujë, naftë etj.

♦ Anije, vagon ose aeroplan me rezervuar për të mbartur ujë, naftë etj.

♦ *anat* Hapësirë në gji, ku grumbullohet qumështi.

cistëzím *i m sh e et mjek* Mahisje e fshikëzës urinare.

cisticérk•ë *a f sh a t ent* Vemje.

cistík *e mb mjek* I cistit; që ka të bëjë me cistin.

cistín•ë *a f kim, mjek* Acid kristalor që haset në gurët e fshikëzës urinare.

cistít *i m sh e et mjek* Mahisje e fshikëzës urinare dhe ureterit.

cistolít *i m sh e et mjek* Gur i fshikëzës urinare.

cistometrí *a f mjek* Procedurë e vlerësimit të funksioneve të fshikëzës urinare

cistóm•ë *a f sh a at mjek* Trup anormal në vezore.

cistoparaliz•ë *a f sh a at mjek* Paralizë e fshikëzës urinare.

cistoplegjí *a f sh - të mjek* Paralizë e fshikëzës urinare.

cistoskop *i m sh ë ët mjek* Sondë për kontrollin e ureterit.

cistoskopí a f sh - të mjek Kontroll me sondë në brendësi të ureterit.

cistotomí a f sh - të mjek Prerje kirurgjike në fshikëzën urinare.

cit¹ kal a ur

♦ Rras; ngjesh me zor.

♦ Ngul, shtie. **Cit hurin në dhe.**

♦ Ngjesh; dend; zhdëp me të ngrëna (*dikë*).

cit² kal a ur Ç > cyt.

cit³ kal krahin G > CIT•Ë (me).

cit⁴ ndajf Ç Plot. E ka kokën cit mënt është shumë i mençur.

cit i m > CIK U.

*

Cit më cit (*Mbush*) buzë më buzë; plot e përplot; sa nuk nxë më.

citadél•ë a f sh a at dhe fig Kështjellë.

citaník u m sh ë ët Pe i hollë për qëndisje me grep.

*

Është në citanik (*Gruaja shtatzënë*) është gati të lindë; është në ditët e veta.

cítas ndajf Plot e për plot; mbushur buzë më buzë.

cítát i m sh e et Pjesë e shkurtër e nxjerrë fjalë për fjalë nga një vepër ose nga një tekst; riprodhimi fjalë për fjalë i një shprehjeje ose mendimi të dikujt.

cítazi ndajf Plot e për plot; mbushur buzë më buzë.

cítél•ë a f sh a at muz > QEST•ËR RA.

cít•em¹ vetv a (u) ur Zhdëpem; dendem me të ngrëna.

cít•em² vetv a (u) ur krahin G, Ç > CYT•EM.

cítér i m sh ë ët G Harpë.

cítë ndajf Plot e për plot; mbushur buzë më buzë.

cít•ë (me) kal a ë krahin G Cyt; ngacmoj; ngas (*dikë*); i hedh kunja a spica (*dikujt*).

cít•ë (me u) vetva (u) ë krahin G Cytem; ngacmohem; ngitem me dikë; hedh e pres kunja a spica me dikë.

cít•ë a f sh a at

♦ Pykë e hollë.

♦ Shtizë përthurje çorapësh, trikosh etj.

cít•ëm (i) me (e) mb A

♦ I mbushur buzë më buzë.

♦ I zhdëpur me të ngrëna.

cít•ënj kal a ur A

♦ Mbush; ngjesh.

♦ Zhdëp, dend me të ngrëna.

cít•ër ra f sh ra rat muz Vegël me tela të tendosur përgjatë kutisë së kumbimit, e cila mbahet shtrirë dhe i bihet me gishta ose me fletëz.

cítím i m sh e et

♦ Dhënie fjalë për fjalë e një pjese të shkurtër nga një vepër a shkrim; përmendje e një vepre ose autori lidhur me një mendim a ngjarje.

♦ Pjesë e shkurtër e cituar nga një vepër a shkrim. >CITAT I.

cítís kal a ur J Pickoj me gishta; nduk.

cítís•em a (u) ur J

I vetv Pickohem; pickoj veten.

II pës e CITIS.

citísj•e a f sh e et J Pickim; ndukje.

citísur (i e) mb J I pickuar; i ndukur.

cítj•e a f Dendje; ngopje (*me të ngrëna*).

cito- fjalëform bio qelizë-.

citofón i m sh ë ët Sistem komunikimi me zë brenda një ndërtese, me ose pa lidhje me sistemin e telefonisë publike.

cit•óhem óva (u) úar pës e CIT•OJ.

cit•ój kal óva úar Jap fjalë për fjalë një pjesë të shkurtër nga një vepër ose nga shkrimi i një autori; përdor një citat; përmend një vepër a një autor lidhur me një mendim a ngjarje.

citológ u m sh ë ët mjek Ai që merret me citologji.

citológ e f sh e et f e CITOLOG U.

citologjí a f bio Degë e biologjisë që studion strukturën dhe funksionimin e qelizave.

citologjík e mb bio I citologjisë; që ka të bëjë me citologjinë. **Laborator (tekst) i citologjisë.**

citoplázm•ë a f bio Lëndë ose protoplazmë brenda qelizës së gjallë, me përjashtim të bërthamës.

citós¹ kal a ur Mbërthej me gjilpërë; zë a kap me gjilpërë; ngul (*gjilpërën në diçka*).

citós² kal a ur

♦ Mbush me të rrasur; mbyll ose zë (*një vrimë*) me të ngjeshur; fut e ngjesh; mbush plot sa nuk nxë më. **Citos thesin. Citos vrimat. Citos gardhin.**

♦ Mbështjell mirë me rroba; ia ngjesh mirë anash teshat e shtratit. **Citos fëmijën në shtrat.**

citós•em¹ a (u) ur

Ivetv Mbërthehem me gjilpërë; kap diçka në trupin tim me gjilpërë.

II pës e CITOS¹.

citós•em²vetv a (u) ur

♦ Mbushem plot sa nuk nxë më.

♦ Mbështillem mirë e mirë, mbulothem mirë me rrobat e shtratit.

citósj•e a¹f Mbërthim a zënie me gjilpërë (*e rrobës*).

citósj•e a²f

♦ Dendje me të ngrëna.

♦ Mbështjellje mirë e mirë me rrobat e shtratit.

citósur (i e)¹mb I mbërthyer, i zënë a i kapur me gjilpërë.

citósur (i e)²mb

♦ I dendur me të ngrëna.

♦ I mbushur plot.

♦ I mbështjellë mirë (*në shtrat*).

citotoksín•ë a f kim Lëndë me efekt toksik në qeliza.

citrát i m sh e et kim Kripë ose ester i acidit citrik.

citrík e mb kim: **Acid citrik** acid trikarboksilik, që gjendet në metabolizmin qelizor; përftohet kryesisht nga lëngu i limonit dhe qitros, ose nga fermentimi i sheqernave; përdoret për t'u dhënë shije ushqimeve; acid i limonit.

citrín•ë a f kim Gur gjysmë i çmuar me ngjyrë të verdhë si topazi i formuar nga nxehja e kuarcit të zi për t'i ndryshuar ngjyrën.

cítúar (i e) mb (Tekst) ipërdorur si citat; (*autor*) i përmendur në një citim.

cíu onomat Zë i zogjve të vegjël ose zë i hollë.

*

As ciu, as miu (as viu) Pa bërë as gëk, as mëk.

cíu-cíu *onomat* Zë i zogjve të vegjël. >**CIU**.

ciúll•ë *a f sh a at orn* A Laraskë.

civé ja *f ushq*

♦ Qepë e fërguar në vaj, me salcë a spec djegës, që i hidhet gjellës.

♦ Qull me miell të fërguar dhe me hudhra ose me arra, që përdoret si gjellë.

civér•e ja *f G*

♦ Tezgë.

♦ Vig; shkalc; tezgjere.

♦ Thurimë me thupra për të bartur kashtë a hesë.

civét•ë *a f sh a at zool* >**CIBET•Ë** A.

civil *si ndajf* Me rroba civile, jo ushtarake. **Vishem (dal) civil.**

*

Dal civil largohem nga shërbimi ushtarak, nga ushtria; dal në lirim.

civil e mb

♦ Që ka të bëjë me gjendjen dhe me të drejtat ligjore të qytetarëve në një shtet; që siguron të drejtën qytetare; që i përket qytetarit, që ka të bëjë me të; qytetar. [**Qëllimi i perbashktë paracakton natyrën ase esencën e shoqnis civile të Shtetit** (GjF).]

♦ Jo ushtarak; që nuk ka të bëjë me ushtrinë. **Aviacioni civil.**

♦ Jo fetar; që nuk ka të bëjë me fenë. **Ent civil. Martesë civile.**

♦ *libr* Që është tipar dallues i njeriut të lirë, i cili e ndien veten anëtar me të drejta të plota të një shoqërie e të një shteti; që përshkohet nga ideja për të mirën dhe dobinë e shoqërisë.

>**qytetar e. Detyrë civile. Guxim civil.**

*

drejta (e) civile *drejt* Ligj për të drejtat që shteti ua njeh qytetarëve të vet.

gjendje civile Gjendje juridike vetjake familjare e një njeriu. [**Gjendja civile:/ Mbetje teknologjike e administratës shtetërore**(NGj).]

Kodi Civil *drejt* Akt legjislativ i normave që rregullojnë marrëdhëniet pasurore ndërmjet ndërmarrjeve, institucioneve, organizatave shoqërore, midis këtyre e shtetasve, si edhe marrëdhëniet pasurore e vetjake midis shtetasve.

luftë civile Luftë e armatosur midis qytetarëve të një vendi a shteti.

vdekje civile Humbje e të gjitha të drejtave qytetare.

zyrë e gjendjes civile Zyrë ku regjistrohen lindjet, martesat dhe vdekjet.

civil i m sh ë ët Ai që nuk është ushtarak.

civil•e ja *f e* **CIVIL I.**

civilisht *ndajf* Nga pikëpamja e së drejtës civile; nga ana civile. **Civilisht përgjegjës. Civilisht i detyruar.**

civilizím i m sh e et > **QYTETËRIM I. Civilizimi lindor (perëndimor).** [Jeton dashuria për ty, se birin tënd s'e thau civilizimi (DA).]

civiliz•óhem *vetv óva (u) úar* Qytetërohem; bëhem i qytetëruar.

civiliz•ój kal óva úar Qytetëroj; e bëj të qytetëruar (*dikë*).

civilizúar (i e) mb I qytetëruar. **Sjellje e civilizuar.**

civilizúes e mb libr Qytetërues.

civilkátur (i e) mb A Sherrak; sherret.

civilk•ónj jokál óva úar A Kërkoj sherr.

civlák u m sh ë ët *kopsht krahin G* Fik vjeshtak me kokrra të verdha.

civríim i m sh e et *krahin G* Cicërimë e zogut.

civr•ón *jokal veta III krahin G >CIVR•UE (me).*

civr•úe (me) *jokal ói úe veta III krahin G (Zogu) cicëron.*

civrúes e mb *Cicërues; që civron; që cicëron.*

cizalpín e mb libr *(Krahinë) në jug të Alpeve.*

cizatlantík e mb libr *Në këtë anë të Oqeanit Atlantik.*

cíz•ë a f sh a at inv A *Kërmill i ngrënshtëm.*

cizím i m sh a at *Piskamë.*

ciz•ój kal óva úar

♦ *Piskat.*

♦ *Lëshoj një zë të hollë sa mezi dëgjohet.*

cjámp•ë a f sh a at zool *Bretkosë.*

cjap i m sh **cjépë cjéptë** *zool Mashkull i dhisë. Mish (lëkurë) cjapi.*

*

Cjapi mish e dhia tavë (dhia mish e cjapi tavë) *Si njëri edhe tjetri; po e njëjta gjë.*

S'është cjap për atë zile *Nuk e kryen dot një punë që i është dhënë; nuk është i zoti ta kryejë detyrën e ngarkuar.*

Shkoj (vete) si cjapi te kasapi *E gjej të keqen vetë me këmbët e mia; shkoj vetë pa e ditur se ç'rrezik a ç'e keqe më pret.*

**

cjap i egër zool *Kafshë përtypëse e ngjashme me cjamin, me brirë të gjatë që rron në male të larta e të thepisura.*

dhjamë cjapi *Gjë pa fitim, pa leverdi.*

cjáp•e ja f sh e et *Kec mashkull.*

cjapodhí a f sh i të *Kafshë dygjinore (hermafrodite) me vetitë e cjamin dhe të dhisë.*

cjapók u m sh ë ët *Kec njëvjeçar; cjap i vogël.*

cjapónj•ë a f sh a at *Dhi a cjap me brinjë të mëdhenj e të ngritur drejt përpjetë.*

cjapór e mb *(Dhi, cjap, ka) me brirë të mëdhenj drejt përpjetë.*

cjapór i m sh ë ët *Cjap ose ka me brirë të mëdhenj e të ngritur drejt përpjetë.*

cjapór•e ja f sh e et *Dhi me brirë të mëdhenj e të ngritur drejt përpjetë.*

cjapós kal a ur keq *E dobësoj dhe e shëmtoj (dikë).*

cjapós•em vetv a (u) ur keq *Dobësohem dhe shëmtohem.*

cjapósj•e a f keq *Dobësohem e shëmtohem.*

cjapósur (i e) mb keq *I dobësuar dhe i shëmtuar.*

cjápthi ndajf *(Hidhem, eci) duke qëndruar dy këmbët e përparme si cjeptë.*

cjep të sh i CJAP I.

cjepúrr i m sh ë ët krahin *Shakullinë; erë që sillet vorbull.*

cjepurrák e mb *Fatkeq.*

cjepurr•óhem G pës e CJEPURR•OJ. >CJEPURR•UE (me u).

cjepurr•ój kal G >CJEPURR•UE (me).

cjepurr•úe (me) kal óva úe G

♦ *E qortoj ashpër (dikë); s'i lë gjë pa thënë (diku); e ndëshkoj rëndë (dikë).*

♦ *E ndëshkoj pa të drejtë (dikë).*

cjepurr•úe (me u) kal óva (u) úe G

♦ *Qortohem a ndëshkohem rëndë.*

♦ *Ndëshkohem padrejtësisht.*

cjepurrúem (i) e (e) mb G

♦ I qortuar ashpër.

♦ I ndëshkuar padrejtësisht.

cjuká•s kal ti tur veta III > CUKAT.

cjukát kal i ur veta III (Zogu) sqepton; zë me sqep.

cjukátj•e a f sh e et Sqeptim; zënie me sqep.

cjukátur (i) mb I sqeptuar; i zënë me sqep.

ckallím i m sh e et bot Bulëzim; mugullim; mbirje (*e bimës*).

ckall•ón jokal ói úar veta III bot Bulëzon; mugullon; mbin.

ckall•úa ói m sh ónj ónjtë bot Bulëz; mugull; syth.

ckas kal G > CKAT•Ë (me).

ckat kal G > CKAT•Ë (me).

ckát•ë (me) kal a ë G

♦ Cokat; shënoj me sëpatë (*trungun e drurit që do të pritët*).

♦ Shqyej me dorë (*një copë mish*).

♦ *krahin* Pres pak (*lëvozhgën e gështenjës që të mos plasë kur piqet*).

♦ Cik, pres pak me gërshërë, thikë etj.; i bëj një cikatë (*diçkaje me majë të thikës etj.*).

ckátj•e a f sh e et G

♦ Cokatje; shënim me sëpatë i trungut të drurit që do të pritët.

♦ Shqyerje e copës së mishit me dorë.

♦

♦ Cikatje; prerje e vogël me majë të gërshërëve, thikës etj.

ckátun (i e) mb G

♦ (*Dru*) i shënuar me sëpatë për t'u prerë.

♦

cke ja f krahin G Vajzë; çikë. >CUC•Ë A.

ckëlfí•s kal ta tur > CKËLFIT.

ckëlfít kal a ur > SKËLFIT; SKËLFIT•Ë (me).

ckërfí•s kal ta tur > CKËRFIT.

ckërfít kal a ur

♦ Gërvisht, lëndoj, prek; skërfít.

♦ Zgurdulloj (*sytë*).

ckërk•ë a f sh a at > SKËRK•Ë A.

ckínjem vetv a (u) ur Kam dhembje.

ckjar kal krahin G > CKJAR•Ë (me).

ckjár•et krahin veta III G pës e CKJAR. >CKJAR•Ë (me)

ckjár•ë (me) kal a ë krahin G

♦ Zbardh; pastroj mirë; i heq ndryshkun (*enëve metalike*).

♦ *fig* Sqaroj.

ckjárj•e a f sh e et krahin G

♦ Zbardhje, zbardhim, pastrim, heqje e ndryshkut (*të enëve metalike*).

♦ *fig* Sqarim.

ckjárun (i e) mb krahin G

♦ I zbardhuar; i pastruar mirë nga ndryshku.

♦ *fig* I sqaruar.

ckrimán e mb G

♦ (*Fëmijë*) i imët e i dobët; imcak.

♦ *fīg* Skuth; mistrec.

ckrimán i m sh ë ët G

♦ Fëmijë i imët e i dobët.

♦ *fīg* Skuth; mistrec.

ckrimán•e ia f sh e et G f e CKRIMAN I.

ckríme mb G >CKRIMAN E.

ckrím•e ja f sh e et G >CKRIMAN•E IA.

ckrra ja f sh a at G

♦ *inv* Krimb shiu.

♦ Krimb për të ushqyer grepin.

♦ *përçm* Njeri i gjatë e i thatë.

♦ *përçm* Skuth; biramel.

ckrraján e mb G I gjatë e i thatë.

ckrraján i m sh a at G Njeri i gjatë e i thatë.

ckrraján•e ia f sh e et G Grua a vajzë e gjatë dhe e thatë.

ckrráj•ë a f sh a at G >CKRRA JA.

ckulíth e ndajf krahin J (Rri) mbledhur grusht. Mbështillem culith.

ckullubíq i m sh a at Ç Fëmijë.

ckurráj•kë mb krahin G (Njeri) që e heq barku; purthanik; që ndyn vazhdimisht; i dobësuar ngaqë e heq shpesh barku.

ckurráj•kë a f sh a at krahin G Njeriqë e heq barku; purthanik; njeri që ndyn vazhdimisht; njeri i dobësuar ngaqë e heq shpesh barku.

ckurrán e mb krahin G

♦ (Njeri) që e heq barku; purthanik; që ndyn vazhdimisht; i dobësuar ngaqë e heq shpesh barku. ♦ >SHKULAN E.

ckurrán i m sh a at bis krahin G

♦ Njeriqë e heq barku; purthanik; njeri që ndyn vazhdimisht; njeri i dobësuar ngaqë e heq shpesh barku.

♦ >SHKULAN I.

ckurrán•e ia f sh e et krahin G f e CKURRAN I.

ckurráv•em vetv krahin G >CKURRAV•Ë (me u).

ckurráv•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Dal bark; më heq barku; më zë purtha.

ckurráv•je a f krahin G Dalje bark; heqje barku; purthë.

ckurrávun (i e) mb krahin G Purthanik; që e heq vazhdimisht barku dhe është i dobët nga shëndeti; që ndyn vazhdimisht.

ckúrr•ë a f sh a at krahin G Heqje barku; bark i keq; purthë; lëbarkje.

ckurrjél si ndajf K (Derdhet, shkon) curril; si çurg i hollë.

ckurrjél i m sh a at K Curril; çurg i hollë. >SKURRJEL I.

ckurr•ój kal >SKURR•OJ.

cl shkurt i Centilitër.

Cl kim shkurt i Klor.

cllák•e ja f sh e et bis mjek Lëng sapuni që shtihet nga pasdalja, për zhbllokimin e zorrës së trashë.

cm shkurt i Centimetër.

Cm kim shkurt i Kurium.

cmag u¹ m sh ë ët Thumb i grerëzës etj.

cmag u² m sh ë ët bot krahin Pip e patates, qepës etj.

cmak u¹ m sh ë ët G Gotë. **Cmak** qelqi.

cmak u² m sh ë ët Thumb i grerëzës etj.

combërdhãztë (i e) mb G

♦ (Fytyrë) e zbehtë; (njeri) i tretur në fytyrë.

♦ I hajthëm.

cmil kal vjet G > **CMIL•Ë** (me).

cmilár i m sh ë ët

♦ Shufër e gjatë hekuri me majë si daltë, që përdoret për të shpuar vrima a për të gdhendur gurin, mermerin etj.; daltë hekuri me bisht druri që përdoret për të gdhendur, për të çelur vrima etj.

♦ fig Mjeshtëri, tërësi e mjeteve dhe e mënyrave që përdor një krijues në fushën e artit e të letërsisë për të krijuar e lëmuar veprën. > **SMILAR I**.

cmil•em G vetv dhe pës e > **CMIL**. > **CMIL•Ë** (me).

cmil•ë (me) kal a ë G Mbudh; lëmbar për udhë (dikë).

cmil•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Bëhem gati për udhë; lëmbarem për udhë.

II pës e **CMIL•Ë** (me).

cmil•óhem vetv dhe pës e **CMIL**. > **CMIL•Ë** (me u).

cmingaláq e mb J (Njeri) i paaftë për punë; që s'ia thotë për punë.

cmíngo ja m sh - t J Njeri i paaftë për punë; që s'ia thotë për punë.

cmír•ë a f sh a at Zili. > **SMIR•Ë A**.

cmirëkéq e mb Ziliqar. > **SMIRËKEQ E**.

cmirë•zí zézë mb > **SMIRË•ZI ZEZË**.

cmir•óhem vetv óva (u) úar Kam zili. > **SMIR•OHEM**.

cmir•ój kal óva úar E kam zili (dikë). > **SMIR•OJ**.

cmirór e mb Ziliqar. > **SMIROR E**.

cmirór i m sh ë ët Njeri ziliqar. > **SMIROR I**.

cmirór•e ja f sh e et f e **CMIROR I**.

cmirúesh•ëm (i) me (e) mb I mirë për t'ia pasur zili.

cmokthinjót e mb I Smokthinës; që ka të bëjë me Smokthinën, me banorët a vendësit e saj.

cmokthinjót i m sh ë ët Vendës a banor i Smokthinës. [O imzot, o vedërploti,/ Sos të vrau

Cmokthinjoti (Pop).]

cmokthinjót•e ja f e **CMOKTHINJOT I**.

cm/s fiz shkurt i Centimetër/sekondë.

cnoj kal cnóva cnúar A Lëndo; vras (këmbën, dorën etj.).

cnóhem vetv cnóva (u) cnúar A Lëndohem; vritem.

cnúar (i e) mb A I lënduar; i plagosur.

Co shkurt i

♦ kim Kobalt.

♦ Kompani.

coból•e ja f sh e et G Trastë e vogël.

cócërr (i e) mb (Fëmijë) rrumbullak; topçe.

coda /kóda/ f muz. it Shtojcë përmyllëse.

cof a ur

I jokal

♦ Ngordh. [Na ka **cofë gomari mbrâmë**,/ ... Po lëkurën ça t'ja bajmë?/ Do t'ja bajmë **vjeherrs dollamë!** (Pop).]

♦ Vdes. **Cof ûnit** vdes urie.

II kal E mund (rrah) rëndë (*dikë në ndeshje*).

cofç e mb krahin G

♦ (*Njeri*) i cofët; ngordhalaq.

♦ (*Kafshë*) shumë e dobët.

cofdél e mb G I varfër; i këputur.

cófët ndajf I ngrodhët; i vdekur. **Bie cofët.**

cófët (i e) mb

♦ I ngordhët; i ngordhur. **Gomari i cofët nuk i tutet ujkut ff u.**

♦ Ngordhalaq; coftan.

cofin•ë a f sh a at Coftinë; ngordhësirë.

cófj•e ja f sh e et Ngordhje (*e bagëtisë*).

cotájkë mb krahin G >COFTAN E.

coftán e mb G

♦ (*Kafshë*) shumë e ligë; e dobësuar shumë.

♦ *fig* (*Njeri*) i qullët; i ngathët. >**DEKAN E; NGORDHALAQ E.**

♦ *fig* (*Njeri*) shumë i mefshtë.

coftán i m sh a at G

♦ Kafshëshumë e ligë; e dobësuar shumë.

♦ *fig* (*Njeri*) i qullët; i ngathët. >**NGORDHALAQ I.**

♦ *fig* (*Njeri*) shumë i mefshtë.

coftán•e iaf sh e et Gf e COFTAN I.

coftáv kal G >COFTAV•Ë (me).

coftáv•em G vetv e COFTAV. >COFTAV•Ë (me u).

coftáv•ë (me) kal a ë G Dobësoj shumë.

coftáv•ë (me u) vetv a (u) ur ë G Dobësohem shumë.

coftávj•e a f G Dobësim.

coftávtë (i e) mb G I dobësuar shumë.

coftávun (i e) mb G >COFTAVTË (i e).

coftén•ë a f krahin G >COFTIN•Ë A.

cóftë (i e) mb I ngordhur. >**COFËT (i e).**

coftí a f G >COFTIN•Ë A.

coftín•ë a f sh a at Kafshë e ngordhur; kërmë e kafshës së ngordhur.

*

S'vret vetima në coftina ff u S'bie rrufeja në hale.

coftúj•ë a f G >COFTIN•Ë A.

cófun (i e) mb G I ngordhur.

cófunit (të) as G Ngordhje.

cog u m sh ë ër G

♦ Gur në prag të derës për të hyrë më lehtë.

♦ Mur rrethues i pusit.

♦ Mur u ulët mbështetës për një mur më të lartë.

cogito ergo sum /kógito érgo sum/ shpr lt Mendoj, prandaj jam (ekzistoj).

cóh•ë a f sh ëra ërat

♦ Copë tekstili e leshtë.

♦ Pëlhurë. **Cohë për bluzë**

♦ A, Ç Veshje grash me cohë të zezë, me astar leshti të kuq, e qëndisur përpara, te mëngët dhe rreth e qark fundit.

♦ A Fund (*grash*). * **Coha e gjelbër** tryezë e bisedimeve të nivelit të lartë.

cohëtár i m sh ë ët Tregtar cohërash.

cóh•e a f sh e et *krahin G*

♦ Copë tekstili.

♦ Ferexhe.

cóhtë (i e) mb (Prej) cohe; i cohës; i pëlhurës së endur.

cok¹ ndajf G Tamam, pikërisht; vërtet; me të vërtetë; me gjithë mend. **Cok ashtu** tamam ashtu; njashtu. [**Çilma derën, Januka e bardhë,/ se me zdashë çelik e pancir,/ copë e grimë cok kam me t'ba!** (CV).]

cok² ndajf G Vetëm. **Kam një kokërr cok.**

cok² kal a ur *krahin* Cakit; prek lehtë; cek.

cok³ kal G >**COK•Ë (me)^{2,3}.**

cok u m sh ë ët anat Asht në mes të kyçeve të gishtit. >**ÇOK U.**

cokám•ë a f sh a at G Trokitje (në derë); cokatje.

cokán e mb (*Gur*) me thepa.

cokáqe t f sh Grihë; gur për mprehjen e thikave etj.

cokár i m sh ë ët Majth; çekiç.

cókas ndajf *krahin G* Me kujdes.

coká•s kal ta tur >**COKAT.**

cokát¹ kal a ur

♦ Kalit me çekiç (*kosën ose gurin e mullirit*).

♦ E pres pak; i bëj një kllapë (*një copë druri etj.*).

♦ Qëroj (*një copë druri*) para se ta gdhend.

♦ *fig* E luaj mendsh; e çmend (*dikë*).

cokát² kal G >**COKAT•Ë (me)^{1,2}.**

cokatán e mb bis G I luajtur mendsh.

cokatáv kal G >**COKATAV•Ë.**

cokatáv•ë (me) kal a ë G

♦ >**COKAT.**

♦ Ia thartoj trutë (*dikujt*).

cokát•em¹ vetv e **COKAT.**

cokát•em² G *vetv dhe pës e* **COKAT•Ë (me u).**

cokát•ë (me)¹ kal a ë G E luaj mendsh.

cokát•ë (me)² a ë G

I kal

♦ Përplas.

♦ I trokas në derë (*dikujt*); i bie derës së (*dikujt*).

♦ Thyej.

II jokál

♦ Trokas lehtë (*në derë etj.*); taklloj; trakullij.

♦ Pres me sëpatë.

♦ E çaj paksa kokën e gatuar të berrit që të hapet lehtë me dorë.

cokátë (me u) vetva (u) ë G Luaj mendsh; bëhem si i luajtur mendsh.

cokát•ë a f tek Dhëmb; dhëmbëzim.

cokatë lime tek Dhëmbë të limës.

cokátës e mb Trokëllitës; që troket a cokat.

cokátës i m sh ë ët Trakullore e (çekiç i) portës.

cokátj•e ja f sh e et Trakullimë; trokitje me çekiç në derë.

cokátun (i e) mb

♦ >**COKATUR (i e).**

♦ *fig G (Njeri)* mendjehollë.

cokátur (i e) mb

♦ (*Dru*) i shënuar për t'u prerë.

♦ (*Dru*) i qëruar para se të gdhendet.

♦ *fig* I luajtur mendsh; i çmendur.

cókaz ndajf G (Eci) me kujdes; trunjas.

cók•e ja¹ f sh e et

♦ Këmbëngulje.

♦ Qëndrim i prerë; fjalë e fundit, përfundimtare.

cók•e ja² f G Nënë; cicoke; cile.

cók•em a (u) ë G

I *vetv* Prekem lehtë me diçka.

II *pës e* **COK.**

cók•ë a f sh a at det Trung i spirancës.

cók•ë (me)¹ kal a ë G > COK².

cók•ë (me)² kal a ë G

♦ Lëndoj.

♦ Plagos.

cók•ë (me)³ kal a ë G

♦ Përplas (*gotat etj.*).

♦ Thyej.

cók•ël la¹ f sh la lat

♦ Ashkël e hollë e drurit.

♦ Guralec.

*

Bëhemi cokla bëhemi kashtë e koqe; shpërndahemi pa rregull.

cók•ël la² f sh la lat krahin G Nallane; kaliqe; prrakë.

cók•ël la³ f sh la lat krahin G Droçkë hirre.

cokël•ój kal óva úar Ndaj në copa të vogla.

cokëlúar (i e) mb I ndarë në copa të vogla.

cokëllím i m Zhurmë e kërcitjes (*së dhëmbëve*).

cokëllím•ë a f Kërcitje (*e dhëmbëve*).

cokëll•ój kal óva úar Kërcas dhëmbët.

cók•ërr rra f sh rra rrat Nallane druri.

cókj•e a f sh e et Prekje e lehtë.

cókla-cókla G

I *ndajf* Droçka-droçka; me cokla.

II *mb (Hirrë)* që ka shumë droçka.

cokllá•s kal > COKLLAT.

cokllát kal G >COKLLAT•Ë (me).

cokllát•ë (me) kal a ë G Rënkoj; ankohe.

cokór•e ja f sh e et bot K Dredhenik.

cokrrím i m sh a at G

♦ Kërcëllim i dhëmbëve.

♦ *fig* Ngacmim; cytje; shamatim; shamatosje.

♦ *fig* Ngacmim; bezdisje.

cokrr•óhem G vetv dhe pës >COKRR•UE (me u).

cokrr•ój kal G >COKRR•UE (me)^{1,2}.

cokrr•úe (me)¹ kal óva úe G

♦ Kërcëlloj; kërcas; shtrëngo fort (*dhëmbët*).

♦ Prek; cek; çik (*gurin, rrasën në lojën me peta*).

♦ Cakërroj; trakullij; taklloj.

♦ *fig* Ngacmoj; cyt.

♦ *fig* Ngacmoj; bezdis.

cokrr•úe (me)² jakal óva úe K Ngurroj.

cokrr•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Zihem a grindem me shokun; shamatohem me dikë.

II pës e COKRR•UE (me)².

cokrrúem (i)¹ e (e) mb G

♦ (*Dhëmbë*) të shtrënguar fort që kërcëllojnë.

♦ (*Gur, rrasë*) e prekur në lojën me peta.

♦ *fig* I ngacmuar; i cytur.

♦ *fig* I grindur a i shamatuar me shokun.

cokrrúem (i)¹ e (e) mb K Ngurrues; që ngurron.

cokrrúem it (të) as G

♦ Kërcëllim i dhëmbëve.

♦ Prekje e gurit ose rrasës në lojën me peta.

♦ Ngacmim; cytje.

♦ Shamatim a grindje midis shokëve.

cókull i m kryes sh A Nallane.

cókun (i e) mb G (*Qelqe, pjatë*) e ciflosur.

Col i shkurt i Apostol.

col legno /kol lénjo/ *shpr ndajf muz it* (*Prekje e telave*) me drurin e harkut.

col pugno /kol púnjo/ *shpr ndajf muz it* (*Goditje e tastierës*) me grusht.

cól•e ja¹f krahin G Lopë, dele, dhi qumështore, me gji të madh e cica të gjata.

cól•e ja²f fëm krahin G Kotele; mackë.

cól•e ja³f krahin Bile; organ seksual idjemve të vegjël.

cól•ë a f veter G Sëmundje e kafshëve thundrake.

colla parte /kóla pártē/ *shpr ndajf muz it* Me solistin.

colla voce /kóla vóçe/ *shpr ndajf muz it* Me ritmin dhe tempin e solistit.

comanájk u m krahin G Bukë për qentë.

come prima /kóme príma/ *shpr ndajf muz it* Si më parë.

come sopra /kóme sópra/ *shpr ndajf muz it* Si më sipër; me tempin e mëparshëm.

comóc a f sh a at krahin G Shpërgënj të djepit.

compos mentis /kómpos méntis/ *shpr lt drejt* I aftë (mendërisht).

con affetto /kon aféto/ *shpr ndajf muz it* Me emocion.

con allegrezza /kon alegréca/ *shpr ndajf muz it* Me gjallëri.

con amore /kon amóre/ *shpr ndajf muz it* Me butësi; me dashuri.

con anima /kon ánima/ *shpr ndajf muz it* Me ndjenjë.

con brio /kon brío/ *shpr ndajf muz it* Me gjallëri; me vrull.

con calore /kon kalóre/ *shpr ndajf muz it* Me ngrohtësi.

con dolore /kon dolóre/ *shpr ndajf muz it* Me dhembje.

con espressione /kon espresióne/ *shpr ndajf muz it* Me ndjenjë; me shprehje.

con fuoco /kon fuóco/ *shpr ndajf muz it* Me zjarr.

con larghezza /kon largéca/ *shpr ndajf muz it* Me gjerësi.

con moto /kon móto/ *shpr ndajf muz it* Me lëvizje (gjallëri).

con slancio /kon slánço/ *shpr ndajf muz it* Me entuziazëm.

con somma passione /kon sóma pasióne/ *shpr ndajf muz it* Me shumë pasion.

con sordino /kon sordíno/ *shpr ndajf muz it* Në surdinë.

con spirito /kon spírito/ *shpr ndajf muz it* Me gjallëri.

conditio sine qua non /kondítio síne kuá non/ *shpr lt* Kusht i domosdoshëm.

cópa ndajf: **Bëhem copa**

♦ Plagosem, vritem rëndë; dërrmohem, copëtohem keq.

♦ Përpiqem me të gjitha forcat; bëj ç'është e mundur për të arritur diçka; përpiqem shumë për dikë, nuk kursehem, s'lë gjë pa bërë për të.

cópa-cópa ndajf Në copa të vogla; copë-copë. [sot m'e da duen copa copa:/ e përsë? **Pse don Europa.** (GjF).]

♦ Pjesë-pjesë; me pjesë të shkëputura. **Dëgjoj bisedën copa-copa.**

copaçika ndajf Copë-copë; copa-copa.

copaják u m sh ë ët orn A Gushëkuq.

copalí u m sh j jt vjet G I ardhur që blen një copë tokë të rrethuar nga tokat e vendësve.

copamádh mádhe mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá keq Lakmitar.

copa•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë keq Pjesëtar i familjes që lakmon të marrë më shumë se të tjerët për të ngrënë, pa bërë ndonjë punë në shtëpi; ai që kërkon pjesën më të madhe për vete; ai që kërkon më shumë nga sa i takon.

copa•mádh mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e COPA•MADH MADHI.

copaník u m sh ë ët ushq krahin Pite me miell misri.

coparák e¹ mb(Njeri) që rrëmon për të gjetur gjë për të ngrënë.

coparák e² mb I vjetruar e i bërë copa-copa; i rreckosur, i grisur.

coparák u m sh ë ët Varfanjak që për të gjetur gjë për të ngrënë.

coparák•e ja f sh e et f e COPARAK U.

cópash ndajf (Ndaj) në copa; (i bërë) gjithë copa; copa-copa; copë-copë. **Ndaj tre copash.**

*

Bëhem copash përpiqem me të gjitha forcat; bëj çmos (për të arritur diçka, për të ndihmuar dikë).

copatár i m sh ë ët > COPARAK U.

copavél e mb krahin G (Njeri) zhelan; i veshur me zhele; leckaman; pandlan.

copcár i m sh ë ët Ç

♦ Njeri i rreckosur.

♦ Njeri që lyp bukë.

copç ndajf *G* (*Kokërr drithi*) e thyer.

copç e mb *G* (*Miell*) i bluar ashpër; (*drithë*) i copëtuar.

copedërrmí ndajf *G* Në copa të vogla.

copék•ë a f krahin *G* Copë dërrase e vogël.

coperti /kopérti/ *mb sh muz it I* (e) mbuluar.

cópë ndajf

♦ (*Ndaj, pres, thyej*) në copa. **E bëj copë e thërrime** (e çikë, e kothere, e grimë).

♦ Haptas; pa mbajtur të fshehtë asgjë. **Ia them copë diçka dikujt.**

♦ Pa druajtje; pa ngurrim; pa turp. **Ia kërkoj copë një gruaje. Ia them copë diçka dikujt.**

*

Bëhem copë (copa, copash)

♦ Plagosem, vritem rëndë; dërrmohem, copëtohem keq.

♦ Përpiqem me të gjitha forcat; bëj ç'është e mundur për të arritur diçka; përpiqem shumë për dikë; nuk kursehem, s'lë gjë pa bërë për të.

Bie copë Lodhem shumë; përpiqem shumë.

Copë e çikë I grisur në copa të vogla; i leckosur.

Copë në dorë Gjë e sigurt.

cóp•ë a f sh a at dhe ëra ërat

♦ Pjesë e diçkaje të ngurtë, që është thyer, shkëputur ose ndarë nga e tëra. **Copë e vogël** (e madhe). **Një copë bukë** (byrek, djathë, mish). **Copë** (teli, tulle, guri, druri, metali). **Copë** (predhe, pasqyre, letre). **I këput një copë. Thyej një copë. Heq një copë. Ha një copë. Pres në copa. Ndaj në dy copa.**

♦ Pjesë e diçkaje në përgjithësi; pjesë e një të tërë; (një) pjesë kohe, jete etj. **Një copë tokë.**

Një copë rrugë. Një copë e jetës. Një copë kohë. Një copë herë një farë kohe, ca kohë, jo gjatë. **Gjumë me copa** gjumë i ndërprerë, gjumë copa-copa. **E bëj rrugën me copa** e bëj rrugën pjesë-pjesë, duke u ndalur kohë pas kohe, jo menjëherë. **Një copë një e tërë**, pa e ndarë në pjesë. [liria është malli yt/ për një copë bodrumi në Prishtinë (ShM).] [nga copëra bisedash shumëgjuhëshe rreth meje/ shqetësimet e mëdha të botës marr vesh. (IK).]

♦ Pjesë e shkëputur nga një vepër letrare ose artistike; fragment. **Antologji me copa të zgjedhura.**

♦ Pjesë stofi ose pëlhure, që mjafton për të qepur një veshje; stof ose pëlhurë aq sa na duhet për një veshje; stof a basmë. **Copë e bukur** (e shtrenjtë, e lirë). **Copë për fustan (për fund).**

Copë pantallonash. Blej një copë.

♦ *sh ë ët* Një send i veçantë në numrin e sendeve të njëjta (si njësi numërimi); një send si njësi për të llogaritur normën, punën, pagesën etj. **Njëqind copë libra. Punë me copë Shes me copë.**

♦ *mospërf* Përdoret para një emri për të treguar një send a një njeri të vogël e të pavlerë; përdoret para një emri për të treguar, zakonisht me keqardhje, një njeri që është i pafuqishëm, i dobët e fatkeq, që është për t'u mëshiruar. Një copë letër. Një copë burrë. Një copë grua. Një copë nuse. Një copë mësues. Një copë plakë. Një copë fëmijë. Atë copë shtëpi.

♦ Pjesë e një dege të njomë ose e një filizi të një bime, që përdoret për shumëzimin e saj; kalem. **Copa ulliri. Copa për mbjellje. Shumëzim me copa. Shtoj me copa.**

♦ *bis* Grua a vajzë e bukur. **Alamet cope; goxha copë.**

*

Bie copë

♦ Përpiqem me të gjitha forcat, bëj çmos; jepem me mish e me shpirt pas diçkaje.

♦ Robtohem e lodhem sa s'ka ku të vejë më.

Copë e kashore (kafshore) Copë e grimë.

Copë herë Për njëfarë kohe. [**zilja kishte një copë herë që binte me këmbëngulje** (IK).]

Copë në dorë

♦ Me siguri.

♦ Hapur; troç. **Ia tha copë në dorë si është puna.**

Copë të bëhet! Në djall të shkojë!

Copën e madhe haje, fjalën e madhe mos e thuaj *ff u*.

E ka hallall si qorri copën E ka bërë hak (*ndëshkimin*).

Ha copën e qenit Jam shumë i varfër.

Kush e lyp copën e madhe, jet pa te *ff u* > **KUSH KËRKON COPËN E MADHE, HUMBET EDHE TË VOGLËN.**

Kush kërkon copën e madhe, humbet edhe të voglën *ff u* Makutëria të lë pa gjë.

Rritem me copa të lypuna *G* Rritem me lëmoshë.

cópë-cópë

I ndajf (*Një send thyhet, këputet, griset*) në shumë pjesë të ndara; në shumë copë. **E bëj (e thyej) copë-copë.** **Me rrobat (këpucët) copë-copë.** [**duke ju ndier/ në zverk, ije, në shpatull,/ copë-copë duke u përhapur/ në masivin tuaj.** (MA)]

* **E bëri copë-copë** E dërrmoi; e dëmtoi rëndë, e shpartalloi.

copëherë *ndajf* (*Një*) copë herë; për një farë kohe.

copëlán i m sh ë ët keq Leckaman; rreckaman; pandlan.

copëlim i m sh e et > **COPËTIM I.**

copël•óhem *vetvóva* (**u**) **úar** > **COPËT•OHEM.**

copël•ój kal óva úar > **COPËT•OJ.**

copëlúar (i e) mb > **COPËTUAR (i e).**

copëlúem (i) e (e) mb *G* > **COPËLUAR (i e).**

copë•mádh mádhe *mb, sh mëdhénj f sh mëdhá mb* (*Njeri*) hamës.

copërina t f sh Copa të thyera ose pjesë të vogla të mbetura nga një send; copëra. **Copërina metali** (*tullash, gurësh*).

cópësh *ndajf* Copash; në copa të vogla. **E ndaj katër copësh.**

copëtim i m sh e et

♦ Ndarje a thyerje në copa. **Copëtimi i trojeve shqiptare.**

♦ Plagosje; lëndim i rëndë; dërrmim.

♦ *fig* Përpiqem me të gjitha forcat (*për të bërë diçka*).

copët•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III* (*Një send i fortë*) bëhet copa-copa; ndahet a thyhet ose griset në shumë copa .

♦ Plagosem, vritem rëndë, dërrmohem.

♦ Zihemi me një tjetër, duke çjerrë e grisur njëri-tjetrin. **U vranë e u copëtuan.**

♦ *fig* Përpiqem me të gjitha forcat për dikë a diçka; bëhem copë (*që të arrij të bëj diçka*).

II pës e COPËT•OJ.

*

Më copëtohet zemra kur... Pikëllohem shumë, ndiej një dhembje të madhe, prekem thellë...
copët•ój kal óva úar

♦ E ndaj, e thyej ose e gris diçka në shumë copa, e bëj copa-copa; e ndaj në shumë pjesë (*një send të ngurtë a të fortë*). **Copëtoj bukën (tullat, qymyrin).**

♦ E plagos, e vras keq, e dërrmoj. **Copëtoj duart në punë me kazmë.**

♦ *fig* E ndaj në pjesë (*diçka*).

♦ Copëzoj; e bëj copa-copa të vogla.

*

Ia copëtoj zemrën dikujt Ia bëj zemrën (shpirtin) copë dikujt.

copëtór i m sh ë ët bujq Kazmë me dy veshë për të thyer plisa.

copëtór•e ja f sh e et Fidanishte ku mbillen degë të zgjedhura pemësh për të lëshuar rrënjë dhe për t'i përdorur pastaj për shumëzim.

copëtúar (i e) mb

♦ I ndarë në copa që është bërë copa-copa; i grisur a i prerë copë-copë.

♦ I ndarë në shumë pjesë të vogla; i përbërë nga copa të vogla të shkëputura; i copëzuar.

*

Me zemër të copëtuar Shumë i pikëlluar; me dhembje të madhe; i prekur thellë.

copëtúes e mb tek (Makinë) për copëtimin e lëndëve të ndryshme.

copëtúes i m sh - it >COPËTUES•E JA.

copëtúes•e ja f sh e et tek Makinë për copëtimin e lëndëve të ndryshme.

copëtúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të copëtohet.

copëtueshmëri a f libr Të qenët i copëtueshëm.

cópëz a f sh a at Copë e vogël; fragment. **Copëza leximi.** [Ngaqë ishin të çrregullta, ashtu si copëzat e një qelqi të thyer, që nuk u gjendej me vendi, ato nuk lidheshin. (IK).]

copëzím i m Ndarje në copa të vogla. **Copëzim i plantacioneve.**

copëz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Ndahet në copa të vogla; copëtohet në pjesë të vogla e të shkëputura njëra nga tjetra.

II pës e COPËZ•OJ.

copëz•ój kal óva úar Ndjaj a copëtoj në pjesë të vogla.

copëzór e mb gjeol I përberë prej copash; i ndarë në copa nga veprimet gjeologjike.

copëzúar (i e) mb I ndarë a copëtuar në pjesë të vogla. [dhe shtyn një qiell të zymt' të copëzuar (KT).]

copëzúes e mb >COPËTUES E.

copín•ë a f sh a at zvog Copë e vogël; copëz.

copís kal a ur >COPIT.

copís•em vetv krahin G >COPIS•Ë (me u).

copís•ë (me u) vetv a (u) ur ë krahin G Këmbëngul.

copísj•e a f sh e et krahin Këmbëngulje.

copít jokal a ur bis Ha shpesh dhe shumë; llup.

copítj•e a f bis Llupje.

copkaník u m sh ë ët ushq Gatesë me miell misri, që përgatitet duke e zier dalëngadalë në ujë të valuar e duke e trazuar deri sa të trashet dhe pastaj përvëlohet zakonisht me gjalpë.

>PËRVËLAK U, BISHTALUG U, KAÇAMAK U; USHMAR I.

cóp•ë a f sh a at J zvog e COP•Ë A. > COPËZ A.

cop•óhet krahin G vetv veta III dhe pës e COP•OJ. >COP•UE (me u).

cop•ój kal krahin G >COP•UE (me).

copraník u m sh ë ët ushq

♦ *J* Përvëlak; mëmëligë.

♦ *krahin* Byrek me petë, mish e gjalpë.

copranís kal a ur *J* Thyej, thërrmoj në copa të vogla.

copranís•et - (u) ur *J*

I vetv veta III Thyhet në copa të vogla; thërrmohet.

II pës e **COPRANIS.**

copranísj•e a f sh e et *J* Thyerje në copa të vogla; thërrmim.

copranísur (i e) mb *J* I thyer në copa të vogla; i thërrmuar.

copt•ój kal óva úar > COPËT•OJ. [Luan shpatën si dragoi/ Edhe turqit i coptoi (Pop).]

cópthi ndajf Me copa; copë për copë.

cop•úe (me) kal *krahin G* Thyej (*plisat e arës*).

cop•úe (me u) krahin *G*

I vetv veta III (*Plisat e arës*) thyhen.

II pës e **COP•UE (me).**

copúem (i) e (e) mb *krahin G* (*Plisa*) të thyer.

copúr•e ja f *krahin* Varg gushe me monedha.

cóq•e ja f *J*

♦ *J* Qese pëlhure. **Coqja e sheqerit.**

♦ *J* Strajcë pëlhure, që i lidhet gryka me tojë.

♦ *Ç* Strajcë e bukës (*së bariut, punëtorit*).

cordon sanitaire /kordô sanitér/ *shpr fr* Kordon sanitar.

córj•e a f sh e et *A* Kurvë.

córk•ë a f sh a at *krahin*

♦ Pulë e re, që nis të pjellë.

♦ *fjg* Vajzë e njomë.

corkllím•ë a f sh a at Britmë; sokëllimë.

Corpus Christi /kórpus krísti/ *shpr lt fet* Korpus Kristi; trupi i Krishtit; e kremte që festohet 60

ditë pas Pashkës nga Kisha Katolike, Anglikane dhe Luterane.

corpus delicti /kórpus delíkti/ *shpr lt drejt* Provë materiale e veprës penale.

Corpus Domini /'kórpus dómini/ *shpr lt fet* >**CORPUS CHRISTI.**

corrobíl i m sh a at Djalë i vogël; voc; fiçor.

corrók u m *krahin G* Fëmijë. >**CARROK U.**

coup d'état /ku detá/ *shpr fr* Grusht shteti.

cpik kal *krahin G* >**CPIK•Ë (me).**

cpík•ë (me) kal a ë *krahin G* Mjel pak (*delen, lopën*) pak para se të pjellë.

cpíkj•e a f *krahin G* Mjelje e deles a lopës pak para se të pjellë.

cpíkun (e) mb f *krahin G* (*Dele, lopë*) e mjelë pak para se të pjellë.

cpoj t sh i **CPUE CPOI.**

cpókës i m sh ë ët Stërfyc; pushkalique.

cpórdhës i m anat Ezofag; zorrë e kuqe.

cp•úe ói m sh ój ojt *G* Çapua.

cputh i m sh ë ët anat Kockë e krahut; humerus.

cq pasth Tingull i përfutur me kërcitjen e gjuhës në qiellzë për të shprehur mospëlqim, pakënaqësi. >**CËQ; CUQ.**

cqap i m sh ë ët Cjap.

CQE ja ek shkurt i **Cikli i Qëndrueshëm European** European Steady Cycle (*shkurt* **ESC**).

cqót•ë a f sh a at > SHQOT•Ë A.

Cr kim shkurt i Krom.

cragán e mb krahin G I dobësuar shumë; i bërë kockë e lëkurë.

cragán i m sh a at krahin G Njeri i dobësuar shumë, i bërë kockë e lëkurë.

cragán•e ia f sh e et krahin G Grua a vajzë e dobësuar shumë, e bërë kockë e lëkurë.

crân•ë a f sh a at krahin G

♦ Shtrat lumi i tharë; pellg i tharë.

♦ Cekëtinë.

crankth i m sh ë ët bot (Asparagus acutifolius) Shparg gjethehollë.

crék•em vetv krahin G > CREK•Ë (me u).

crék•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Dal a luaj mendsh; çmendem.

crékj•e a f krahin G Çmendje.

crékun (i e) mb krahin G I dalë mendsh; i luajtur (mendsh); i çmendur.

crjepán e mb krahin G

♦ Jargavel; jargash; (njeri) që i bien jargët nga goja.

♦ *keq* Lëkuran; (njeri) që të ngjitet pas e s'të ndahet sa të pështiroset.

crjepán i m sh a at krahin G

♦ Jargavel; njeri që i bien jargët nga goja.

♦ *keq* Njeri që të ngjitet pas e s'të ndahet sa të pështiroset.

crjepán•e ia f sh e et krahin G

♦ Grua a vajzë jargavele, që i bien jargët nga goja.

♦ *keq* Grua a vajzë që të ngjitet pas e s'të ndahet sa të pështiroset.

crjép•em vetv krahin G > CRJEP•Ë (me u).

crjép•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G

♦ Jargavitem; përjargem.

♦ *keq* I ngjitem pas dikujt e s'i ndahem sa ia pështiros.

♦ *keq* Lyp me aman-derman; përlekurem; përshpirtem; i lëpihem dikujt.

crjepjújëm krahin G

♦ (Grua a vajzë) lëkurane.

♦ (Grua a vajzë) sahanlëpirëse.

crjepúj•ë a f sh a at krahin G keq

♦ Grua a vajzë lëkurane.

♦ Sahanlëpirëse.

crjépun (i e) mb krahin G

♦ I jargavitur; i përjargur.

♦ *keq* I përlekurët; i përshpirtur; që i lëpihet të tjerëve.

crog kal a ur

♦ E zhvesh (*një mal*) nga drurët.

♦ I heq pendët (*pulës*); rrjep (*pulën*).

crog u m bis anat Ashti më i gjatë i parakrahut.

cróg•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III (Mali)* zhvishet; mbetet pa drurë.

♦ *veta III (Pula)* rripet.

♦ Më bien flokët; bëhem tullë.

II pës e CROG.

cróg•ë a f sh a at Vend i zhveshur, pa drurë. >**ROG•Ë A.**

crógët (i e) mb

- ♦ (Mal) i zhveshur; i rrjepur; pa drurë.
- ♦ Pa qime; pa flokë; (*kokë*) pa flokë; tullace. **Ka i crogët.**

crógi•e ia f

- ♦ Zhveshje (*e malit*).
- ♦ Rrjepje e shpendit.
- ♦ Rënie e flokëve, qimeve.

crógur (i e) mb

- ♦ (Mal) i zhveshur; i rrjepur; pa drurë.
- ♦ (*Shpend*) i rrjepur.
- ♦ (*Njeri*) flokërrënë; (*ka etj.*) qimerënë.

cróltë (i e) mb G Shëndetlig.

croníkh i m sh e et bot (*Ononis spinosa*) Bimë barishtore, me shumë degë e me gjemba të helmët, me lule të vogla në ngjyrë trëndafili a të verdha, që mbin anës rrugëve ose në kullota e livadhe. >**KOLMUTH I; FERRËNUS•E JA.**

crúk•ël la f sh la lat G

- ♦ Qime e shkurtër; lesh fijeshkurtër.
- ♦ Tufë qimesh; tufë leshi; cukël leshi.
- ♦ Flok bore; crrukël.

crulák e mb G Culaman; rreckaman.

crulák u m sh ë ët G Culaman; rreckaman; njeri i veshur me cule.

crulák•e ja f sh e et f e CRULAK U.

crúl•e ja f sh e et G Cule; leckë; rreckë.

crúng•ël la¹ f sh la lat G Gërhanë; krehër për të shkruar leshin.

crúng•ël la² f sh la lat G Lesh fijeshkurtër, i cilësisë së ulët që nuk bëhet shtëllungë.

crrâj të m sh krahin G Fëmijë; carroj; carrokë; kalamaj.

crrël ndajf G Si curril; si çurg. **Më shkon gjaku crrël për hundësh.**

crrël i m sh a at G Curril; çurg; currijel.

crréla-crréla ndajf G Si curril; si çurg. >**CRREL.**

crrikác i m sh a at ent (*Gryllotalpa major*) G Kandërr e ngjashme me bulkthin, deri 5 cm e gjatë, me guaskë të fortë në kurriz e me bark të butë, me brirthe të trashë dhe thonj të fuqishëm, e cila bën llagëme në tokë dhe ushqehet me rrënjët e bimëve dhe krimba. >**ARRÇ I; BUSHTËRZ A; DOSËZ A; KËLYSH DHEU.**

crríu onomat krahin G Kërkëllimë e menteshave të ndryshkura, të pavajosura.

crrög u m sh a at G Bic; gic; derrickuc; bërkoq.

crróg•em vetv G >**CRROG•Ë (me u).**

crróg•ë (me u) vetv a (u) ë G

- ♦ >**CROG•EM.**
- ♦ Dobësohem; ligem. >**CRROL•Ë (me u).**

crró•k ku m sh qe qet krahin G

- ♦ Kotec pulash; qymez.
- ♦ Gushë e disa shpendëve; rrëcok.

crról kal G >**CRROL•Ë (me).**

crról•em G vetv dhe pës e CROL. >**CRROL•Ë (me u).**

crról•ë (me) kal a ë G Liroj; çtendos (*litarin e tendosur etj.*).

crról•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

- ♦ Dobësohem; tretëm; zhgalitem; shkrehem.
- ♦ Kapitem; lodhem shumë; dërrmohem në punë.

II pës e CRROL•Ë (me).

crrólët (i e) mb G

- ♦ I dobësuar; i tretur; i zhgalitun; i shkrehur.
- ♦ I kapitur; i lodhur shumë; i dërrmuar në punë.

crrólj•e a f G

- ♦ Dobësim; tretje; zhgalitje; shkrehje.
- ♦ Kapitje; lodhje e madhe.

crrólun (i e) mb G >CRROLËT (i e).

crróqe t sh i CRRO•K KU.

crrúk•ëll lla¹f sh lla llat G Flok bore; cufël bore.

crrúk•ëll lla²f sh lla llat G Droçkë gjaku; copë gjaku e mpiksur.

Cs kim shkurt i Cesium.

Cu kim shkurt i Bakër.

cub¹mb (Numër) tek. [Cub e jo kurrë parë (K).]

cub²si kallëzues: Dal cub bëhem grabitës me armë.

cub e mb krahin G

- ♦ (*Qen etj.*) bishtcung.
- ♦ (*Kalli gruri*) pa hala.

cub i¹m sh a at

- ♦ Njeri që del malit, zë prita e bën grabitje ose vjedhje me armë. [**pështilli bashkë nja disa cuba:/ t'idhtë si gjarpni ndër kaçuba (GjF).**] [**Kam frikë se ma therin syrin cubat e territ (AP).**]

- ♦ *fjg* Tim i krisur.
- ♦ *zharg* Gangster.

cub i²m sh a at G

- ♦ Qen, dele me bishtin të prerë; bishtcung.
- ♦ Kalli gruripa hala.

cubák e mb G

- ♦ >**CUB E.**
- ♦ *fjg* (*Vajzë*) fatprerë; pa fat.

cubák u m sh ë ët Pjesë e kërcellit ose e trungut të hollë, e mbetur në tokë pasi korret misri, pritët druri etj. >**KAMJALL•Ë A; KËRCU RI.**

cubán e mb krahin

- ♦ Bishtcung; bishtprerë. >**CUB E.**
- ♦ (*Djalë, vajzë*) me tesha të prera shkurt; që mban tesha të shkurtra.

cubásh i m sh ë ët krahin G Ai që del malit dhe bën grabitje me armë në dorë; kusar.

cbar i m sh ë ët Gruar; burrë a djalë që shkon pas grave, që u vjen rrotull grave.

cúb•e ja¹f sh e et vjet G Pistoletë.

cúb•e ja²f sh e et përk Trimëreshë; vajzë trime e kryelartë.

cúb•e ja³f sh e et G Kafshë bishtcunge.

cubél e mb

- ♦ (*Kafshë*) bishtcunge; bishtprerë.

♦ (*Mëngë*) të shkurtuara.

cubél i¹*m sh a at* *G* Cub.

cubél i²*m sh a at* *G* Cung i bishtit të prerë të kafshës.

cubél•e *ja f sh e et f e* **CUB•Ë A; CUBEL I.**

cubelím i *m G* Cungim; shkurtime(*i bishtit të kafshës*).

cubel•óhet *G* vetv veta *III* dhe pës e **CUBEL•OJ.** >**CUBEL•UE (me u).**

cubel•ój *kal G* >**CUBEL•UE (me).**

cubel•úe (me) *kal óva úe G* Cungoj; pres shkurt (*bishtin e kafshës*).

cubel•úe (me u) *óva (u) úe G*

I vetv Cungohet; pritët shkurt; shkurtohet.

II pës e **CUBEL•UE (me).**

cubelúem (i) e (e) *mb G I* cunguar; i prerë shkurt; i shkurtuar.

cúb•ë a *f sh a at* Kafshë bishtcunge, me bisht të shkurtuar.

cúbët (i e) *mb*

♦ Bishtcung; cub.

♦ *fig* I mangët nga trutë.

cubní a *f sh - të*

♦ Grabitje me armë.

♦ Kusarí; hajdutëri.

♦ Jetë cubi.

♦ Sjellje a qëndrim prej cubi.

cubníisht *ndajf* Si cub; kusarisht; pabesisht.

cubn•ój *kal G* >**CUBN•UE (me)**^{1,2}.

cubn•úe (me)¹ *óva úe G*

I *kal* Grabit a vjedh me armë.

II *jokal* Kusaroj; jetoj si cub.

cubn•úe (me)² *jokal óva úe G* Kurvëroj; shkoj pas grave.

cub•ój *kal G* >**CUB•UE (me).**

cub•úe (me) *kal óva úe G* Pres majat e; shkurtoj, i bëj cub (*flokët*).

cubúem (i) e (e) *mb G (Flokë)* të prerë shkurt.

cuc¹ *ndajf G (Rri, ulem)* galiç.

*

Ia mbledh cuc dikujt Ia mbledh keq dikujt.

Mblidhem cuc Mblidhem e bëhem një dorë nga frika.

cuc² *pasth* Shsht; hesht; pusho.

cuc³ *kal G* >**CUC•Ë (me).**

cúcas *ndajf G (Eci)* çalë; duke çaluar.

cucát *jokal G* >**CUCAT•Ë (me).**

cucát•ë (me) *jokal a ë G* Pëshpërit.

cucátj•e a *f sh e et G* Pëshpëritje.

cúcazi *ndajf G* >**CUCAS.**

cúc•ë (me)¹ *kal a ë G* E vë në provë (*dikë*).

cúc•ë (me)² *jokal a ë G* Çaloj.

cúc•ë a¹ *f sh a at G* Vajzë.

cúc•ë a² *f G* Frikë.

cúcël

I *ndajf* Shumë tharët.

II *mb* Shumë i tharët.

cúc•ëll *lla f sh lla llat krahin* Kapëz për foshnjat; thithë.

cucëní *a f G*

♦ Moshë e vajzërisë.

♦ *përmb* Vajzëri.

cúcërr *ndajf G* Shuk; truc; grusht; kruspull. **Mblidhem cucërr** kruspullosem; mblidhem kruspull (*nga frika etj.*).

cúc•ërr *a f sh a at G* Vajzë e ndruajtur.

cucërrák *ndajf G* > **CUCËRR**. **Rri cucërrak** rri kruspull nga frika.

cucërrán *e mb G*

♦ I mbledhur kruspull, shuk, truc; i bërë një dorë nga frika.

♦ Frikës; tutës.

♦ I druajtur; i turpshëm.

cucërrán i *m sh ë ët G*

♦ Njeri i mbledhur kruspull, shuk, truc nga frika.

♦ Frikës; tutës.

♦ Njeri i druajtur, i turpshëm.

cucërrán•e *ia f sh e et G* > **CUCËRRAN E**.

cucërrím i¹ *m G* Shkurtim; prerje shkurt.

cucërrím i² *m G*

♦ Mbledhje kruspull; kruspullosje nga frika, droja, turpi.

♦ Frikë; tutë.

♦ Droje; turp.

cucërr•óhem *vetv G* > **CUCËRR•UE** (me u)^{1,2}.

cucërr•ój *kal G* > **CUCËRR•UE** (me)^{1,2}.

cucërrósh *e mb G*

♦ (*Njeri*) i mbledhur një dorë nga frika; tutës.

♦ (*Njeri*) i druajtur; i turpshëm.

cucërrósh i *m sh ë ët G*

♦ Njeri i mbledhur një dorë nga frika; tutës.

♦ Njeri i druajtur, i turpshëm.

cucërrósh•e *ja f sh e et G f e* **CUCËRRROSH I**.

cucërr•úe (me)¹ *kal óva úe G* Cungoj; pres shkurt; shkurttoj; curroj.

cucërr•úe (me)² *kal óva úe G* E bëj (*dikë*) të rrijë sus; e nducat; e trus.

cucërr•úe (me u)¹ *vetv óva (u) úe G* Pritet shkurt; cungohet; currohet.

cucërr•úe (me u)² *óva (u) úe G*

I *vetv*

♦ Mblidhem kruspull; kruspullohem.

♦ Mblidhem (bëhem) një dorë njeri.

♦ Ngurroj; frikem; frigothem.

♦ Ngurroj; tutem; ndruhem.

II *pës e* **CUCËRR•UE** (me).

cucërrúem (i) *e (e)*¹ *m G* I cunguar; i prerë shkurt; i shkurtuar.

cucërrúem (i) *e (e)*² *m G*

♦ I mbledhur kruspull nga frika; i kruspullosur.

♦ Ngurrues; i friguem.

♦ Ngurrues; tutës; i druajtur.

cucibáb•ë a f ent G (*Lucanus cervus*) Kacabu i madh, me ngjyrë të gjelbër të errët, që e ka kokën të gjerë dhe me dy brirë të harkuar e të dhëmbëzuar nga brenda.

cúcj•e a f sh e et G Provë; përpjekje për të bërë diçka.

cuck u m sh a at A Këlysh qeni.

cuckarr•óhem G vetv dhe pës e **CUCKARR•OJ.** >**CUCKARR•UE (me u).**

cuckarr•ój kal G >**CUCKARR•UE (me).**

cuckarr•úe (me) kal óva úe G Shkurtoj; pres shkurt.

cuckarr•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv veta **III** Shkurtohet; pritët shkurt.

II pës e **CUCKARR•UE (me).**

cuckarrúem (i) e (e) mb G I shkurtuar; i prerë shkurt.

cúckë mb krahin (*Dardhë*) e pjekur, e zbutur; e ndulkët; fice; e ficur.

*

Deri sa të bëhen gorricat cucka sa t'i vijë qejfi.

cúck•ë a f sh a at krahin Fjalë me të cilën thirret në vajzë kur s'ia di emrin.

cucmán e mb G (*Njeri*) tutës. **E baj cucman dikë** i shtie tutën dikujt.

cucmán i m sh ë ët G Tutës; ai që tutet.

cucmán•e ia f sh e et G Grua a vajzë tutëse.

cucmbasgárdhi m euf krahin G Jashtëqitje e njeriut; copë e jashtëqitjeve.

cucnì a f përmb G Vajzëri; tërësi e vajzave (*të lagjes, fshatit etj.*).

cucnillë•k ku f vjet G Beqari e zgjatur vajzave.

cucnísht ndajf G Si vajzë; vajzërisht.

cucufënd•ë a f sh a at bot Lloj kërpudhe e rrumbullakët e pa bisht, e cila kur piqet mbushet me një pluhur në ngjyrë të errët. >**FENËDOS•Ë A.**

cuculáq i m bis anat Klitor i organit seksual femëror.

cucúlk•ë a f sh a at K Balonë prej letre.

cucullís kal G >**CUCULLIT•Ë (me).**

cucullít kal G >**CUCULLIT•Ë (me).**

cucullít•ë (me) kal G a ë Ngacmoj; gërgas; cyt.

cucullítës e mb G Cytës; ngacmues; gërgasës.

cucullítës i m sh - it G Cytës; gërgas.

cucullítës•e ja G f sh e et f e CUCULLITËS I.

cucullus non facit monachum /kúkulus non fáçit monákum/ *shpr lt* Mos i shih gunën, por shihi punën; s'njihet burri nga mustaqet.

cucúm•e ja f ushq A Xhelatinë me mish derri.

cucumíz•ë a f sh a at orn A Cinxami.

cúcun (i e) mb G I provuar; i vënë në provë të vështirë.

cucuréps•em vetv a ur J Marr veten; mëkëmbem; nis të shërohem.

cucurépsj•e a f J Mëkëmbje e shëndetit.

cucurépsur (i e) mb J (I sëmure) që zë të mëkëmbet.

Cuf i m shkurt i Isuf; Jusuf.

cúf•ë a f sh a at Xhufkë; kaçulitë.

cúfël si ndajf (Ngre) në ajër; pezull; si pendë; si pupël. **Ngre cufël** ngre me lehtësi.

cúf•ël la f

- ♦ kryes sh Flokë bore të trashë.
- ♦ Tufë e vogël fijesh
- ♦ Cullufe flokësh.

cufil¹ ndajf G Vetëm; fillikat; qyq.

cufil² ndajf G (Ngre) pezull në erë; me lehtësi.

cufil³ ndajf G (Hidhem në ujë, bie) me kokë; pingul.

cufil i m sh a at G Masë e lëvizshme rrënjësh e barishtesh që pluskon në kënetë e liqene.

>ANSUJ•Ë A.

cúfla-cúfla ndajf (Bora bie) me flokë të mëdhenj.

cuflos kal a ur

- ♦ E bëj cufla-cufla (barin etj.).

- ♦ Gris buzën e (rrobës).

cuflos•et vetv- (u) ur veta III

- ♦ (Bari etj.) bëhet cufla-cufla.

- ♦ (Rroba) grisët në buzë.

cuflosj•e a f

- ♦ Hapje cufla-cufla e barit etj.

- ♦ Grisje e buzëve të rrobës.

cuflosur (i e) mb

- ♦ I hapur cufla-cufla.

- ♦ (Rrobë) e grisur në buzë.

cugar i m sh ë ët Kec; edh.

cúget si mb krahin G: Raki cuget raki rrushi.

cugim i m sh e et Ngjeshje.

cûgjë ndajf krahin G Galiç; ulur në gjunjë pa e prekur tokën me të ndenjurat.

cuhál ndajf G (Ngre) pezull; në ajër.

cui bono /kúi bóno/ shpr lt Kujt i bën mirë; kush përfiton.

cûj t G sh i CUN•G GU.

cúj•ë a f sh a at bot K (Tussilago farfara)) Bimë barishtore shumëvjeçare e vendeve me lagështi, me kërcell të mbuluar me push të hollë, me gjethe të dhëmbëzuara, të ngjashme me gjurmën që lë thundra e mushkës, me lule të verdha, të mbledhura në majë të kërcellit.

>THUNDËRMUSHK•Ë A.

cuk¹kal G >CUK•Ë (me)^{1,2}.

cuk²ndajf G(Prek) lehtë; butë; (puth) lehtë, me majë të buzëve.

cuk³kal a ur krahin

- ♦ Quk.

- ♦ fig Ngacmoj; cingëris.

cuk e mb G (Njeri) hundëpërpjete.

cuk u¹m sh ë ët GNjeri hundëpërpjetë.

cuk u²m sh ë ët Qen gjahu; zagar.

cuk u³m sh ë ët G Pikë kryesore e një rrëfimi, tregimi etj.

cuk u⁴m sh ë ët G Burmë e faqes.

cuk u⁵m sh ë ët krahin G Guralec.

Cuk u m nofkë e Lazër.

-cuk prapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra): **verdhacuk.**

cuka-cúk ndajf>CUKA-CUKA.

cúka-cúka *ndajf*

♦ Pak e nga pak; ca nga ca; pjesë-pjesë.

♦ Pika-pika; me pakicë.

cukán i m sh a at *krahin G* Majë e gurit.

cukáqe t f sh G Vegla për mprehjen e kosës.

cukár i m A Sheqer.

cukát kal G >CUKAT•Ë (me).

cukát•ë (me) kal a ë G Rrah me cukaqe (*tehun e kosës*) për ta mprehur.

cukátun (i e) mb G (*Teh kose*) i mprehur me cukaqe.

cukátun it (të) as G Mprehje e kosës me cukaqe.

cukaxhí u m sh j jt *krahin G* Fukara; varfanjak.

cuk-cúk *ndajf G* (*Puth dikë*) me majë të buzëve, gati pa ia prekur faqen.

cúke mb J (*Veshje*) shumë e ngushtë.

cúk•e ja f sh e et Grua a vajzë hundëpërpjetë

cúk•ë (me)¹ kal a ë G Nxit; shtyj; cyt.

cúk•ë (me)² kal a ë G Shtyp; rras.

cúk•ë (me)³ kal a ë G

♦ Quk; shpoj.

♦ Pres a kafshoj (*gështenjat në një cep para se t'i vë për të pjekur*).

cúk•ë (me u)¹ a (u) ë G pës e **CUK•Ë (me)^{1, 2, 3}.**

cúk•ë a f sh a at

♦ Copë; tokël. **Një cukë djathë.**

♦ Pikë; bulë.

cúkë-cúkë *ndajf G*

♦ Pak e nga pak. **>CUKA-CUKA.**

♦ Pjesë-pjesë; shpërndarë andej-këtej.

cúkël *ndajf krahin G*

♦ Duke u hedhur përpjetë si gjethet kur i ngre era.

♦ Copë e grimë.

*

Ia çoj cukël ia punoj keq dikujt; i vij hakut dikujt.

cúk•ël la¹ f kryes sh la lat

♦ Fundërrinat e leshit, të pambukut ose të mëndafshit, që mbeten si tufa të vogla pas shkriftimit.

♦ Copë e vogël, që mbetet nga prerja e një rrobe ose diçkaje tjetër; rreckë. **Top cuklash. I veshur me cukla.**

♦ *sh* Thekë. **Sixhade me cukla.**

♦ Cufël bore.

♦ Copë e vogël mjegulle, reje etj.

♦ Copa pendësh e puplash të shpërndara andej-këtej.

♦ Pjesë e vogël toke, pylli etj. në krahasim me të tërën

♦ Larë bore.

cúk•ël la² f sh a at G Ngarkicë; ngarkesë e vogël.

cukëlán e mb (*Bagëti*) me leshin të rënë vende-vende; i rrjepur vende-vende.

cukël•óhet vetv úa (u) úar (*Kafshës*) i bien qimet; i rripet lëkura vende-vende.

cukël•ój kal óva úar

♦ Ndaj në tufa të vogla; e bëj cukla-cukla (*leshin, pambukun etj.*).

♦ E bëj copë-copë.

cukëlt•óhem *vetv krahin G >CUKËLT•UE (me u).*

cukëlt•ój *kal krahin G >CUKËLT•UE (me).*

cukëlt•úe (me) *kal óva úe krahin G Mbledh (copat a pjesët e shpërndara andej-këtej).*

cukëlt•úe (me u) úe (u) úe *krahin G pës e CUKËLT•UE (me).*

cukëltúem (i) e (e) *mb krahin G (Gjëra) të mbledhura nga pjesët e shpërndara andej-këtej.*

cukëlúar (i e) *mb I bërë qera-qera, pulla-pulla.*

cúk•ëm *ma f sh a at G Tepricë; mbetje (e borxhit të papaguar).*

cukëní *a f G Cuksje; djegie e lëkurës; mizërim.*

cúk•ërr *rra sh rra rrat f G Gjepur; çikërrimë; gjë e vogël. Merrem me cukrra.*

cukít *kal G >CUKIT•Ë (me).*

cukít•et *G pavet dhe pës e CUKIT•Ë (me u).*

cukít•ë (me) *kal a ë G Shënoj me një çallatë të vogël (vendin ku do të pritët diçka).*

cukít•ë (me u) - (u) *ë G pavet dhe pës e CUKIT•Ë (me).*

cukítj•e *a f sh e et G Shëmim me çallatë të vogël i vendit ku do të pritët diçka.*

cukítun (i e) *mb G (Send) i shënuar me çallatë të vogël në vendin ku do të pritët.*

cúkj•e *a f sh e et*

♦ Qukje; thumbim (*i bletës*); shpim.

♦ Prerje a kafshim i gështenjave në një cep para se t'i vë për t'i pjekur.

♦ *fig* Ngacmim; cingërisje.

cúkla-cúkla *ndajf G*

♦ (*Borë e shkrirë*) vende-vende; pulla-pulla.

♦ (*Qime të rëna*) në tufa të vogla.

cukláj•e *a f sh a at krahin G Majëmal i zhveshur.*

cukláj•ë *a f krahin G Majëmal i vogël, i zhveshur.*

cuklán *e mb krahin G*

♦ Shkurtabiq.

♦ *keq* (*Njeri*) i ulët; pa peshë në shoqëri.

cuklán *i m sh a at krahin G*

♦ Shkurtabiq.

♦ *keq* *Njeri* i ulët, pa peshë në shoqëri.

cuklán•e *ia f sh e et f e CUKLAN I.*

cukláv *kal G >CUKLAV•Ë (me)^{1, 2, 3, 4}.*

cukláv•em *vetv G >CUKLAV•Ë (me u).*

cukláv•ë (me)¹ *kal a ë G*

♦ Copëtoj; shqyej copë-copë (*mishin*).

♦ Gris copë-copë.

♦ *fig* Dobësoj *keq*; lig shumë; ligështoj.

cukláv•ë (me)² *jokal a ë G Qëlloj në shenjë.*

cukláv•ë (me)³ *kal a ë G E mund shpejt e shpejt; e rrah lehtë (dikë).*

cukláv•ë (me)⁴ *kal a ë G Shtie në dorë shpejt e shpejt (një femër); ia kalaroj (një femre).*

cukláv•ë (me u) a (u) *ë G*

I *vetv*

♦ *veta III* Copëtohet; shqyhet copë-copë.

♦ *veta III* Grisët copë-copë; (*stofit*) cufloset; (*stofit*) i dalin cufla.

♦ *fig* Dobësohem keq; ligem shumë; ligështohem.

II pës e CUKLAV•Ë (me).

cukláv•e a f sh e et

♦ Copëtim; shqyerje copë-copë.

♦ Grisje copë-copë; cuflosje.

♦ *fig* Dobësim; ligështim.

cuklávhtë (i e) mb G

♦ I copëtuar; i shqyer copë-copë.

♦ I grisur copë-copë; (*rrobë*) e cufluar.

♦ *fig* I dobësuar keq; i ligur shumë; i ligështuar.

cuklávun (i e) mb G > CUKLAVTË (i e).

cuklet•ó j kal G > CUKLET•UE (me).

cuklet•úe (me) kal óva úe G Mbledh me fshesë; fshij (*plehrat*).

cuklím i m krahin G

♦ Shprishje (*e leshit me dorë*).

♦ Qethje e keqe a e shëmtuar e flokëve.

♦ Rrjepje a shkulje e leshit të dhenve nëpër ferra.

♦ Goditje në shenjë.

♦ Rrahje; zhdëpje në dru.

♦ Shtënie në dorë e një femre.

♦ Prishje e një pune.

cukl•óhem krahin G vetv dhe pës e CUKL•OJ. > CUKL•UE (ME).

cukl•ó j kal krahin G > CUKL•UE (me).

cuklóre mb krahin G Në trajtë cukle; si cukël.

cukl•úe (me) kal óva úe krahin G

♦ Shprish (*leshin me dorë*).

♦ Qeth keq a shëmtuar (*flokët*).

♦ Rrjep; shkul (*leshin*). **Ferrat ia kanë cuklue leshin dhenve.**

♦ Qëlloj (*shenjën*); i bie (*shenjës*).

♦ E rrah keq; e zhdëp në dru (*dikë*). **E kanë cuklue në hu.**

♦ *veta III* (*Huta*) e rrëmben (*zogun*).

♦ Shtie në dorë (*një femër*).

♦ Prish (*një punë*).

cukl•úe (me u) vetv óva (u) úe krahin G

♦ *veta III* (*Leshi*) shprishet me dorë.

♦ Qethem shëmtuar.

♦ *veta III* (*Bagëtia*) e lë leshin cufla-cufla nëpër ferra.

♦ Rrihem keq; zhdëpem në dru.

♦ (*Femra*) i bie në dorë dikujt.

♦ *veta III* (*Puna*) priset; bëhet keq.

cuklúem (i) e (e) mb krahin G

♦ (*Lesh*) i shprishur a i bërë me dorë.

♦ I qethur keq, shëmtuar.

♦ (*Lesh i bagëtisë*) i lënë cufla-cufla nëpër ferra.

♦ (*Femër*) e shtënë në dorë.

♦ (*Punë*) e prishur; e bërë keq.

cuklújë *mb* (*Grua a vajzë*) shkurtabiqe.

cuklúj•ë *a f sh a at krahin G* Grua a vajzë shkurtabiqe.

cukní *a f* Ngjeshje; ndrydhje; shtypje.

cúkrra-cúkrra *ndajf krahin G* (*Leshi i bagëtisë bie*) cufla-cufla.

cukrrán *e mb krahin G* (*Njeri*) që merret me gjëra të vogla, me çikërrima.

cukrrán i *m krahin G* Njeri që merret me gjëra të vogla, me çikërrima.

cukrrán•e ia f sh e et krahin G f e **CUKRRAN I.**

cukrrél i *m sh a at krahin G* Leckë (prej) leshi për të kapur enët e nxehta. >**LESHKIJ•Ë A.**

cuks *jokal dhe kal veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) (Më) djeg; (më) përcëllon. **Më cuks lëkura. Më cuksin sytë nga tymi.**

cúksj•e a f sh e et krahin Djegie; përcëllim.

cukth i *m sh a at G* Kodërsinë; kodër e vogël.

cúkul i *m sh a at A* Shkop i gjatë me të cilin goditet cingli në lojën shkopecingël.

cúkull i¹ *m sh a at A* Hu me majë të mprehtë.

cúkull i² *m sh a at A* Sukull; leckë për të fshirë enët etj.

cukumíll•ë a f sh a at bot (*Urtica diodica*) Hithër.

cúkun (i e) mb G I ngjeshur; i rrasur; i rrasët.

cukunídh•e ja f sh e et bot (*Malva sylvestris; Malva neglecta*) Mëllagë.

cukunídh•ë a f sh e et bot J (*Urtica diodica*) Hithër.

cukunís kal a ur J Shpoj (*me gjilpërë etj.*).

cukunís•em a (u) ur J

I vetv

♦ Shpohem.

♦ *veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më sëmbon; më shpon (*në ijë etj.*).

II pës e CUKUNIS.

cukunísj•e a f sh e et J Shpim; e shpuar; sëmbim.

cukunísur (i e) mb J I shpuar.

cukúrr•e ja f sh e et ikt krahin G Peshk shpatuk si pëllëmbë, deri 5 kg, që rritet për së gjeri.

cul i m sh ë ët Çun; djalë i vogël.

culaháj•ë a f sh at G

♦ Shilarës; kolovajzë.

♦ *fig* Paqëndrueshmëri; gjendje e pasigurt, e lëkundur. **I kam punët në culahajë.**

culahít kal G >**CULAHIT•Ë (me).**

culahít•em a (u) ë G vetv dhe pës e CULAHIT. >CULAHIT•Ë (me u).

culahít•ë (me) kal a ë G

♦ Lëkund në shilarës; kolovit.

♦ Lëkund; luhat.

culahít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Lëkundem në shilarës; kolovitem.

♦ *fig* Jam në gjendje të lëkundshme, të pasigurt.

II pës e CULAHIT•Ë (me).

culahítj•e a f sh e et G

♦ Tundje në shilarës.

♦ *fig* Luhatje e fortë; paqëndrueshmëri; pasiguri.

culahítun (i e) mb G

- ♦ I tundur në shilarës.
- ♦ *fig* I paqëndrueshëm; i pasigurt.
- ♦ I luajtur mendsh; i lajthitur.

culamúla ndajf (Vishem, mbahem) shumë keq; pa kujdes.

culán e mb krahin

- ♦ Leckaman; i rreckosur; zhelan; pandlan.
- ♦ Shumë i varfër; varfanjak; i këputur.

culán i m sh a at G

- ♦ Njeri leckaman, zhelan, pandlan.
- ♦ Njeri shumë i varfër; i këputur.

culán•e ia f sh e et G fe CULAN I.

culáq i m sh ë ët A Organ seksual i demit, derrit, dashit a cjamin.

culár•e ja f sh e et G Pjatë e madhe e nderë; palare.

cúl•e ja¹ f sh e et

- ♦ *sh* Shtresa e mbulesa.
- ♦ *sh* Rrage; rreca; lecka. [Si mal me borë, si fushë me lule/ Ke pas qenë veshun, sot je me cule (VPSH).]
- ♦ *G* Thes.

cúl•e ja² f sh e et > CYL•E JA.

cúl•e ja³ f sh e et anat Kërci (fyell) i këmbës.

culk e mb G I rreckosur; zhelan.

culpa maxima /kúlpa máksima/ *shpr lt* Faj i madh.

culújë mb krahin G Zhelan.

culúj•ë a f sh a at krahin G Grua zhelane; culane.

cúlz•ë a f sh a at G > CUK•Ë A².

cull e G

I mb I rreckosur; zhelan.

II ndajf Lakuriq; pa rroba. **Mbetem cull** mbetem lakuriq.

cull i m sh ë ët G

- ♦ Djalë i vogël.
- ♦ Fëmijë.

*

Cull e mull të mëdhenj e të vegjël.

cullák ndajf G

- ♦ (*Rri, dal*) lakuriq; pa rroba; zhveshur.
- ♦ (*Vishem*) hollë e keq.
- ♦ *fig* (*Flas*) haptas; troç.

*

E lâ cullak dikë E të zhveshur dikë; e të rrasë në diell dikë.

E lâ tamblin cullak Ia marr ajkën qumështit.

cullák e¹ mb G

- ♦ Lakuriq; i lakuritur; i zhveshur.
- ♦ I veshur hollë e keq.

cullák e² mb Ç I lagur e i bërë qull.

cullák u¹ m sh ë ët krahin G

♦ Bark; stomak.

♦ Pjesë e zhveshur, e pambuluar, e trupit.

cullák *u²m sh ë ët zool krahin G* Lakuriqës.

cullakí *a f G* Lakuriqësi.

cullakím *i¹m G* Zhveshje lakuriq; lakuriqje.

cullakím *i²m G* Shkurtim i flokëve; ruajtje e flokëve, e kokës.

cullak•óhem *vetv G >CULLAK•UE (me u)^{1,2}.*

cullak•ój *kal G >CULLAK•UE (me)^{1,2}.*

culláks *jokal a ur Ç* Bredh; sillem a endem kot.

cullak•úe (me)¹ *kal óva úe G* E zhvesh; e lë lakuriq (*dikë*).

cullak•úe (me)² *kal óva úe G* Pres rrafsh; rruaj (*flokët, kokën*).

*

Ia cullakoj bishtin *E* vras; e zhduk (*dikë*).

cullak•úe (me u)¹ óva (u) úe G

I *vetv* Zhvishem; mbetem lakuriq.

II *pës e CULLAK•UE (me u)¹.*

cullak•úe (me u)² óva (u) úe G

I *vetv* Qethem shkurt; rruaj kokën.

II *pës e CULLAK•UE (me u)².*

cullakúem (i) e (e)¹mb G I zhveshur krejt.

cullakúem (i) e (e)²mb G (*Flokë të prerë shkurt; (kokë) e rruar.*

cúlla-múlla *ndajf bis G >CULA-MULA.*

♦ Shkel e shko.

♦ Pa kujdes; (*mbahem, vishem*) keq e keq.

cullán e mb G (*Njeri*) barkmadh.

cullán i m sh a at G *Njeri* barkmadh.

cullán•e ia f sh e et G Grua a vajzë barkmadhe.

cullanják u m sh ë ët K Fëmijë i vogël.

cúll•ë a¹ f sh a at G Bark; stomak.

cúll•ë a² f sh a at G Barrë; ngarkesë.

cullím i m G Fryrje (*e barkut*).

cullní a f krahin G

♦ Fëmijëri.

♦ *përmb* Fëmijë.

cullník u m sh ë ët krahin G Strajcë lëkure.

cullnik me frymë krahin G Rrëshak, gjyryk i farkës.

cullním i m përmb krahin G Fëmijë.

cullnísht ndajf G Fëmijërisht; si fëmijë.

cull•óhem¹vetv óva úar krahin Sillem si fëmijë; bëhem (si) fëmijë.

cull•óhem *vetv G >CULL•UE (me u)^{1,2}.*

cull•úe (me u)¹vetv óva (u) úe G Sillem si fëmijë; bëj si fëmijë.

cull•úe (me u)²vetv óva (u) úe G

♦ Më fryhet barku; fryhem.

♦ Më rritet barku; vë bark.

cullúem (i) e (e) mb G (*Bark*) i fryrë, i rritur.

cullúf•e ja f kryes sh e et

♦ Tufë flokësh që varen tëmthave ose mbi ballë. **M'i pre ato cullufe!**

♦ Flokë.

cullufedrédhëz *mb (Njeri)* me cullufe të gjata e të dredhura.

cullufedrédhur *mb (Njeri)* me cullufe të gjata e të dredhura.

cullufepre *mb G >CULLUFEPRERË.*

cullufepremë *mb G >CULLUFEPRERË.*

cullufeprerë *mb (Njeri)* me cullufet të prera a të shkurtuara.

cullufesírmë *mb Ç(Njeri)* me flokë të ndritur si argjendi.

cullufetúmbë *mb (Njeri)* me cullufe të mbledhura tufë.

cullufevérdhë *mb (Njeri)* me cullufe të verdha.

cullufe•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri)* me cullufe të zeza

cum e mb I çuditshëm; i habitshëm.

cum grano salis /kum gráno sális/ *shpr lt (Marr)* me rezervë.

cum laude /kum láude/ *shpr lt (Diplomohem)* shkëlqyeshëm.

cumáng e G

I *mb (Gjymtyrë)* e cunguar; e sakatuar.

II *ndaiff (Mbetem)* cung; sakat.

cumb e mb *(Njeri)* dembel; përtac.

cumb i m sh ë ët Dembel.

cúmb•e ja f sh e et Dembele.

cúm•ër ra fsh ra rat

♦ **>CUM•ËR RI¹.**

♦ Vajzë e shëndetshme, e fortë.

cúm•ër ri¹ m sh ra rat

♦ Kërcu i drurit të prerë.

♦ Stol i bërë me kërcu.

♦ Nënkesë (prej) druri.

♦ *krahin* Bucelë për ujë.

cúm•ër ri² m sh ra rat m ikt *(Mugil cephalus)* Qefull i verës; qefull me trup boshtor.

>GUSHTAK U.

cúm•ërr rra fsh rra rrat *krahin G* Papastërti e leshit të dhenve.

cumrák¹ ndaiff *krahin G (Kos i zënë)* trashë; kallëp.

cumrák² si ndaiff *krahin G (Rri)* pa lëvizur.

cumrák e mb *krahin G*

♦ *(Njeri)* i shkurtër por truplidhur.

♦ *keq* Mendjetrashë; i pagdhendur; trung.

cumrák u¹ m sh ë ët *krahin G*

♦ Cung i mbetur në tokë pas prerjes së lisave.

♦ *fíg* Shkurtabiq por truplidhur.

♦ *keq* Njeri mendjetrashë, i pagdhendur.

cumrák u² m sh ë ët ikt Qefull i vogël.

cumrakím m *krahin G* Cungim.

cumrak•ój kal *krahin G >CUMRAK•UE (me).*

cumrak•óhet *krahin G vetv veta III dhe pës e CUMRAK•OJ. >CUMRAK•UE (me u).*

cumrak•úe (me) *kal óva úe krahin G* Pres shkurt (*trungun e lisit*); cungoj.

cumrak•úe (me u) úe (u) úe *krahin G*

I vetv veta III (Trungu i lisit) pritet shkurt; cunohet.

II pës e **CUMRAK•UE (me)**.

cumrakúem (i) e (e) mb krahin G (Trung lisi) prerë shkurt; i cunuar.

cumrúk e mb krahin G (Njeri) i pazhvilluar trupërisht.

cumrúk u m sh ë ët kopsht krahin G

♦ Trangull i vogël.

♦ fig Njeri i pazhvilluar trupërisht.

cumrrák e mb krahin G (Lesh) i palarë dhe i paseleksionuar; me cumra.

cumrrák u m krahin G Lesh i palarë dhe i paseleksionuar, me cumra.

cumullát•ë a f sh a at G Kafshatë.

cunám i m sh e et det Valë deti e gjatë dhe e lartë e shkaktuar nga tërmete, shpërthime

vullkanike ose trazira të tjera natyrore ose artificiale.

cúnd•ër ra f sh ra rat krahin Copë e madhe buke etj.

cundr•ój kal G > **CUNDR•UE (me)**.

cundr•úe (me) kal óva úe G E pres (bukën) me cundra.

cundrúem (i) e (e) mb G (Bukë) e prerë me cundra.

cung¹

I si ndajf: **Bëhem cung** ngrij së ftohti; bëhem dru.

II si mb I cunuar. **E bëj cung** e cunoj.

*

E kam fatin cung Jam pa fat.

I kam duart cung Jam dorështrënguar.

cung²

si ndajf (Nyjë) e lidhur fort a shtrënguar, sa nuk zgjidhet dot.

cung e mb

♦ (Njeri) me një gjymtyrë të prerë; i gjymtuar.

♦ (Kafshë) me bisht a brirë të prerë; (shpend) me krahët të prerë.

cung u m sh a at krahin G Nyjë a tokël e fillit të leshit.

cu•ng ngu m sh j jt G Cung. **Cuj ahu.**

cun•g gu² m sh gje gjet

♦ Pjesë e trungut a e kërcellit, e mbetur në tokë nga një dru i prerë; kërcu, kërcëp.

♦ Trup i hardhisë pa lastarë; rrënjë hardhie.

♦ Pjesë e gjymtyrës së prerë, që mbetet në trup.

♦ gjeom Trung i një trupi gjeometrik. **Cung i konit (piramidës).**

*

Dal pas cungut mohoj atë që kam pohuar a thënë më parë.

cun•g gu² m sh gje gjet kopsht G Hardhi e vreshtit. **Raki cungut** raki rrushi.

cungáč e mb keq Cung; i gjymtuar; i mbetur cung.

cungáj•ë a f sh a at Vend me cungje drurësh të prerë. > **CUNGISHT•Ë A.**

cungál i m sh ë ët

♦ ndërt Dru i shkurtër pingul mbi trarët e çatisë që mban përsipër qeprat; baballëk.

♦ Shkop i shkurtër që vihet pingul në grackë për të zënë zogj; cingël.

♦ vjet Copë druri e mprehur, e ngulur në majën e shigjetës për ta rënduar; majë e hekurt e shigjetës. **Beri dhe cungali.**

♦ Hell i shkurtër e i trashë akulli.

*

Është në cungal Mbahet në fije të perit; është gati duke rënë, duke u prishur etj.

cungán e¹mb G (*Kokë, fytyrë*) e shëmtuar, gjithë gunga.

cungán e²mb G

♦ (*Laps*) me majë të thyer.

♦ (*Brisk rroje*) me teh të trashur, që nuk pret mirë; i qupluar.

cungáq e mb G Dorështrënguar; kurnac.

cungáq i m sh a at G Njeri dorështrënguar.

cungáq•e ja f sh e et GGrua a vajzë dorështrënguar.

cungár i m sh ë ët G Hardhi rrushi.

cungél e mb G

♦ (*Njeri*) me një gjymtyrë të prerë; i gjymtuar.

♦ (*Kafshë*) me bisht a brirë të prerë; (*shpend*) me krahët të prerë. >**CUNG E**.

cungél i¹m sh a at G

♦ >**CUN•G GU**.

♦ Njeri i shkurtër e i shëmtuar.

cungél i²m sh a at ndërt G Dru i shkurtër pingul mbi trarët e çatisë që mban qeprat. >**CUNGAL I**.

cúng•ë a¹fsh a at

♦ Dele bishtcunge.

♦ *krahin G* Kërcu; kërçep.

cúng•ë a¹fsh a at Trysa të foshnjës pa i dalë dhëmbët.

cúng•ël la f sh la lat Cung i dorës a këmbës së prerë.

cungëlán e mb (*Gjymtyrë*) e cunguar; cung.

cungëlán i m sh ë ët Dorëcung; këmbëcung.

cungëlán•e ia f sh e et f e**CUNGËLAN I**.

cungëllím i m>**CUNGIM I**.

cungëll•ój kalóva úar >**CUNG•OJ**.

cungëllúar (i e) mb>**CUNGUAR (i e)**.

cúngët (i e) mb

♦ I bërë si cung; i prerë.

♦ *fíg I* gjymtuar; me të met; me cen; i mangët. [**Sigurisht, analiza e njëanshme është e cungët dhe nga e keqja.** (ShS).]

cunggjátë mb (*Dru*) me kërcu të gjatë.

cungím i m sh e et

♦ Prerje e drurit në njëfarë lartësie nga toka; prerje e degëve të drurit, duke lënë trungun dhe pjesët më të trasha.

♦ Prerje e një pjese të gjymtyrës.

♦ Pjesë e cunguar; gjë e mangët ose e shkurtuar; gjymtim. [**Emrat me tingull të këndueshëm gjatë cungimit merrnin diçka ushtarake:** (ED).]

cungísht•ë a f sh a at Vend me cungje drurësh të prerë.

cungláj•ë a f sh a at G Faqe mali me drurë të prerë për ta kthyer në tokë bujqësore a kullotë.

cung•óhet úa (u) úar

I *vetv* Mbetet pa një pjesë; gjymtohet.

II *pës e* **CUNG•OJ**.

cung•ój kal óva úar

♦ I pres degët; i lënë vetëm trungun a pjesët më të trasha (*drurit*); e bëj cung.

♦ I pres këmbën a krahun (*dikujt*); e gjymtoj (*dikë*).

♦ *fig* I heq një pjesë të rëndësishme (*diçkaje*); e zvogëloj ose e shkurtoj (*diçka*) duke e lënë të mangët, ia pakësoj vlerën; ia pres një pjesë (*diçkaje*); e gjymtoj. **Cungoj artikullin (të drejtat).**

cungúar (i e) mb

♦ (*Dru*) me degë të prera; i mbetur cung.

♦ (*Gjymtyrë*) e prerë; (*trup*) i gjymtë.

♦ *fig* (*Tekst*) i shkurtuar tepër; i gjymtuar.

cungúet (i e) mb *G* (*Njeri*) i ngathët.

cúngul i m sh a at *zool krahin G* Gjarpër i helmues, deri 1.5 m i gjatë, me ngjyrë si në të verdhë, që gjuan hardhuca. >**SHIGJETULL A.**

cúngull mb >**CUNG E.**

cungullím i m Shkurtim; lënie cung; gjymtim. >**CUNGIM I.**

cungull•ój kalóva úar E shkurtoj; e lë cung; e gjymtoj. >**CUNG•OJ.**

cungullúar (i e) mb I shkurtuar; i lënë cung; i gjymtuar. >**CUNGUAR (i e).**

cungullúem (i) e (e) mb *G* >**CUNGULLUAR (i e).**

cungunídh•ë a f sh a at *bot Ç* Hithër.

cungunís•em vetv a (u) ur *Ç* Digjem me hithër.

cungunís kal a ur *Ç* Djeg me hithër.

cungunísj•e a f *Ç* Djegie me hithër.

cungunísur (i e) mb *Ç* I djegur me hithër.

cungurít•en vetv ën (u) ur *veta III sh* (*Bimët, drurët*) mbijnë dhe rriten afër e afër.

cungurítj•e a f Mbirje a rritje e bimëve, drurëve afër e afër.

cungurítur (i e) mb (*Drurë, bimë*) të mbira a të rritura afër e afër.

cúngje t¹ sh i **CUN•G U.**

cúngje t² sh *Ç* Trysat e gojës pa dhëmbë.

cunúk u m sh ë ët *G* Nënkesë.

cunx ndajf krahin G (*Ulem*) galiç; (*rri*) ulur në bisht.

cunxák ndajf krahin G >**CUNX.**

cunx•óhem krahin G vetv dhe pës e **CUNX•OJ.** >**CUNX•UE (me u).**

cunx•ój kal krahin G >**CUNX•UE (me).**

cunx•úe (me) kal óva úe krahin G Mbaj (*foshnjën*) në oturak.

cunx•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I *vetv* Ulem në bisht; ulem kacû; rri galiç.

II *pës e* **CUNX•UE (me).**

cunxúem (i) e (e) mb krahin G I ulur në bisht.

cunj i m sh - të fëm *A* Dhëmb i qumështit.

cup ndajf *Tek.* **Cup e parë** tek a çift.

cup i¹ m sh e et *G* *bis anat* Kularth; heqës.

cup i² m sh a at *G* Syth i bimës.

cupar•énj jokal a ur *A* Ia beh; shfaqem befas.

cúpe•e ja f sh e et *usht vjet* Pisqollë me një grykë; topanxhë e vogël. >**DUNG•Ë A.**

cupér•e ja f sh e et *A*

♦ Tas; kupë.

♦ Filxhan.

cúp•ë a f sh a at *usht vjet* Armë gjahu.

cupërrél•ë a f sh a at Majë mali e mprehtë.

cupí (me)¹kal ha - krahin G Rrah a qëlloj me shufër; fiskloj.

cupí (me)²kal ha - krahin G Ngas; ngacmoj; cyt.

cupí (me u)¹vetv ha (u) - krahin G pës e **CUPI (me)**.

cupí (me u)²vetv ha (u) - krahin G

♦ Jepem shumë pas dikujt a diçkaje.

♦ I lëvirem (*dikujt*).

cupíh•em krahin G vetv dhe pës e **CUPI•J.** >**CUPI (me u)^{1, 2}.**

cupí•j kal krahin G >**CUPI (me)^{1, 2}.**

cupíj•e ja f sh e et ikt>**SEPJ•E JA.**

cupíl i¹m sh a at> **CUNGAL I**

cupíl i²m sh a at Purtekë, thupër.

cupíl i³m sh a at min Tra i shkurtër mbështetës ose përforcues në tavanin e galerisë.

cupím i¹ m krahin G Fshikullim me thupër.

cupím i² m sh e et G Ngacmim; ngucje.

cupím•ë (i) e (e) mb G I fshikulluar me thupër.

cupít•em vetv G >**CUPIT•Ë (me u).**

cupít•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Rrekem të bëj diçka.

♦ Matem ta qëlloj dikë.

♦ Përpëlitem kur më vjen ujët e hollë; kopërcatem.

♦ Lakmoj diçka; më pëlqen shumë diçka a dikush; më lëshon goja lëng për diçka; më andet; ma ka ënda shumë dikë.

cupítës e mb G Andjendjellës.

cupítj•e a f G Ande; kandë.

cupítsh•ëm (i) me (e) mb G I lakmueshëm; andjendjellës; që të çon ande (ëndje).

cúpllo mb J

♦ I tërë; i pandarë; i pacenuar.

♦ (*Problemë matematike*) e zgjidhur.

cup•ój kal G >**CUP•UE (me).**

cuprrél•e ja f sh e et krahin G Kodrinë e zhveshur.

cup•úe (me)¹ kal óva úe G Rrah; shkopit.

cup•úe (me)² kal óva úe G Ngas; nguc; ngacmoj.

cuq pasth Tingull për të shprehur mospëlqim, kundërshtim.

cuq i m sh e et anat Ç Sup.

cuq-cúq pasth >**CUQ.**

cur e mb krahin G (*Dhi*) me veshë shumë të vegjël.

cur a f sh a at krahin G Dhi me veshë shumë të vegjël.

curák e mb Currak.

curák kal G >**CURAK•Ë (me)^{1, 2, 3}.**

curák e mb >**Currak.**

curák•em Gvetv dhe pës e **CURAK•Ë (me u).**

curák•ë (me)¹kal a ë G Zhvesh; e lë lakuriq (*dikë*).

curák•ë (me)²kal a ë G Godit (*shenjën*).

curák•ë (me)³kal a ë G Ngreh; curroj (*veshët*).

curák•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Zhvishem lakuriq; mbetem lakuriq.

II pës e **CURAK•Ë (me)**¹.

curákët (i e) mb G (*Pemë*) e zhveshur.

curakí (me) kal na - G (*Kafsha*) ngreh a curron veshët.

curakí•j kal G >**CURAKI (me)**.

currákj•e a f sh e et G Zhveshje lakuriq.

curak•óhem vetv G >**CURAK•UE (me u)**.

curak•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Zhvishem lakuriq; lakuriqem.

♦ fig Zhvishem a çlirohem (*nga diçka e panevojshme*).

curakún (i e) mb G

♦ I zhveshur lakuriq; i lakuriqur.

♦ fig I zhveshur a çliruar (*nga diçka e panevojshme*).

curakzím i m G Zhveshje lakuriq; lakuriqje.

curakz•óhem G vetv dhe pës e **CURAKZ•oj.** >**CURAKZ•UE (me u)**.

curakz•ój kal G >**CURAKZ•UE (me)**.

curakz•úe (me) kal óva úe G

♦ Zhvesh; currakoj; i heq rrobat (*dikujt*).

♦ Zhvesh (*misrin*).

curakz•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Zhvishem; heq rrobat.

II pës e **CURAKZ•UE (me)**.

curakzúem (i) e (e) mb G

♦ I zhveshur.

♦ (*Misër*) i zhveshur.

curán e¹mb Mendjetrashë; i lënë nga mendja.

curán e²mb G Flokëshkurtër; flokëprerë.

curbáb•ë a f >**CURRUBAB•Ë A.**

curfulídh•ë a f sh a at Ç Pare peshku.

curíl•ë a f sh a at A, G Bishtalec; gërshet flokësh.

curkát i m sh ë ët Ç Bërzhik (*njësi gjatësie 18-20 cm*).

cúrk•ë a f sh a at Burim a krua me një curril ujë.

cúrl•e ja f sh e et muz. Vegël muzikore popullore me frymë, si fyell i ngushtë në krye dhe grykë të zgjeruar. >**SURL•E JA.**

curlék u¹m sh ë ët Hell (qiri) akulli.

curlék u²m sh ë ët orn (*Turdus musicus, Turdus iliacus*) Zog i familjes së mëllenjave, me pendë të murrme në kurriz e me cirka të bardha në bark. > **CËRLEK U.**

curlíkím i m sh e et Cicërimë e zogjve. >**ÇURLIKIM I.**

curlík•ón jokal ói úar veta III (*Zogu*) cicëron. >**ÇURLIK•ON.**

cúrm•ë a f sh a at G Grup; tufë; çetë.

curníq i m sh a at A Djalë i vogël; çun.

curufít kal a ur Rrëzoj; hedh përdhe.

curufújk•ë a f sh a at krahin Tigan i vogël.

curuláj•ë a f sh a at G

♦ Kolovajzë.

♦ fig Gjendje e pasigurt.

curuláq i m sh ë ët A Organ seksual i demit, dashit a cjamin.

curlár i m sh ë ët Shkop i daulles.

curulát kal G >CURULAT•Ë (me).

curulát•em vetv G >CURULAT•Ë (me u).

curulát•ë (me) kal a ë G

♦ E tund në shilarës (*dikë*).

♦ *fig* E shkarkoj (*dikë*) nga një detyrë e lartë.

curulát•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Tundem në shilarës.

♦ *fig* Shkarkohem nga një detyrë e lartë.

II pës e CURULAT•Ë (me).

curulátj•e a f sh e et G

♦ Tundje në shilarës.

♦ *fig* Shkarkim nga një detyrë e lartë.

curulátun (i e) mb G

♦ I tundur në shilarës.

♦ *fig* I shkarkuar nga një detyrë e lartë.

curulláh•e ja f sh e et bis Nerva të cingërisura. [Padroni atë ditë i kishte curullahet edhe më të ngritura se zakonisht (ED).]

curullúk¹ ndajf G Thuajse lakuriq.

curullúk² ndajf G Krejt; plotësisht; krejtësisht.

curuná ja f >CURUNAR I.

curúna t f sh Gurgullimë.

curunár i m sh ë ët Burim gurgullues.

curr¹ si ndajf G: I bëj (i ngreh) veshët curr ngreh veshët për të dëgjuar më mirë, për të përgjuar.

curr kal G >CURR•OJ.

curr¹ kala ur >CURR•OJ.

curr² kal G >CURR•UE (me); CURR•Ë (me).

curr e mb

♦ (*Bagëti*) me veshë të vegjël.

♦ (*Bagëti*) me veshë të prerë.

curr i¹ m sh a at Shkëmb i lartë, i thepisur. [A po i sheh ti njata burra,/ qi kah Brigja nepër curra (GjF).]

*

Curr më curr më tym; kot më kot; kodra pas bregut.

curr i² m sh a at Curril (*uji etj.*).

currák e mb

♦ (*Dru*) me degë të prera.

♦ (*Mal*) me drurët të prerë.

♦ (*Kafshë*) me lesh të shkurtër ose të rrallë.

♦ (*Shpend, zog*) që nuk i janë rritur ende pendët.

currák u m sh ë ët euf Organ seksual i burrit.

currán e¹ mb (*Kafshë*) me qime të rralla në ballë. >CURR E.

currán e² mb

♦ (*Mal*) me drurë të prerë.
 ♦ (*Dru*) Me degë të prera. >**CURRAK E**.
currán e³ mb G (*Burrë*) i fortë; i fuqishëm.
currán i m sh ë ët G
 ♦ Kafshë veshcurre.
 ♦ *euf* Bishë; ujk.
currát•ë¹ (me) kal a ë G Cirkuj; stërpik.
currát•ë² (me) kal a ë G Curroj; pres.
curratít•em vetv G >CURRATIT•Ë (me).
curratít•ë (me u) vetv a (u) ë G Ulem a rri galiç.
currátun (i e)¹ mb G I cirkuar; i stërpikur.
currátun (i e)² mb G I curruar; i prerë shkurt.
curráv kal G >CURRAV•Ë (me).
curráv•em G vetv dhe pës e CURRAV•Ë (me u)^{1, 2}.
curráv•ë (me)¹ kal a ë G Ngreh, curroj (*veshët*).
curráv•ë (me)² kal a ë G Godit (*shenjën*).
curráv•ë (me u)¹ a (u) ë G
I vetv
 ♦ *veta III* (*Qeni*) ngreh veshët kur bëhet gati të sulet.
 ♦ I vërsulem dikujt; i gëfurrem dikujt.
II pës e CURRAV•Ë (me).
currávj•e a¹ f krahin G Ngrehje a currim i veshëve.
currávj•e a² f sh e et krahin G Goditje në shenjë.
currávhtë (i e) mb krahin G (*Veshë*) të ngrehur; të curruar.
currávun (i e) mb krahin G >CURRAVTË (i e).
cúrre mb krahin G (*Pelë*) me qimet e ballit të rrallë.
cúrre•e ja¹ f sh e et Pelë me qimet e ballit të rrallë.
cúrre•e ja² f sh e et K Kafshë pa veshë, me veshë të prerë.
currék ndajf G Me veshët ngrehur curr.
currék e mb G Veshëngrehur; curr.
currék u m sh ë ët G
 ♦ Dromcë; thërrime.
 ♦ Topth djathi; dorcë djathi.
 ♦ Sasi djathi e zënë me një mjelje.
currél i¹ m sh a at G Çurg.>CURRIL I.
currél i² m sh a at
 ♦ Vijë uji a hendek i cekët.
 ♦ Lug ose gërryerje e shkëmbinjve nga ujërat.>**GJOC•Ë A.**
currél i³ m sh a at bot Gyp nga kalon ushqimi i bimëve.
cúrr•em vetv K >CURR•Ë (me u).
currét jokall G >CURRET•Ë (me).
currét•ë (me) jokall a ë G Pi me etje, me ashk të madh.
cúrr•ë a f sh a at Dhi a dele me veshë të vegjël a të prerë; dhi a dele curre.
cúrr•ë (me) kal a ë G ♦ Ha e pi si i babëzitur. ♦ Marr; fitoj (*diçka që është vënë në lojë*). **I curra**
 të gjitha arrat.
cúrr•ë (me u) vetv a (u) ë kryes veta III K (*Fëmija*) nuk merr trup; nuk rritet; mbetet i shkurtër.

Curro•a m krahin G: Lesht' e Currës bis asgjë; gjë prej gjëje; kurrëgjë.

cúrro•ëm (i) e (e) mb G (Vesh) i prerë curr; i curruar; i shkurtuar.

curro•g gu m sh gje gjet Çurg; curril uji.

curri ndajf krahin G

♦ **Curri e...** drejt e...; fill e... **Ia çova curri e në derë.**

♦ Si curril; në trajtë currili; (*shkon, derdhet*) curril.

currí ni m sh a at G Curril uji.

curriculum vitae /kuríkulum vítae/ *shpr lt* Jetëshkrim i shkurtër.

currij•ë a f sh a at orn krahin G Grizhëz; laraskë.

currik pasth krahin Thirrje për kalin që të ecë praptas.

curríl si ndajf

♦ (*Uji del, derdhet*) çurg e me forcë. **Rrjedh curril.**

♦ Fill; drejt (e në...). **Curril prapa meje. Curril te dera.**

curríl i m sh a at

♦ Fill i hollë uji a lëngu çfarëdo që rrjedh a del me forcë; çurg. **Curril uji (qumështi, gjaku, nafte). Shi me currila. Rrjedh me curril.**

♦ Gyp i hollë, që vihet në burime a në një enë për të rrjedhur uji. **Currili i musllukut.**

♦ Krua me pak ujë. [**Ndëgjuesit veshë-imët mbyllën sytë/ e kapën currila pullazesh të lashta** (MC).]

♦ *krahin G* Çezmë.

♦ *krahin G* Tub i çezmës; duq.

curríla-curríla ndajf (Ujidel) me forcë; çurg.

currím i m

♦ Prerje e veshit a bishtit të kafshës.

♦ Ngrehje e veshëve (*për të dëgjuar me vëmendje, për të përgjuar*).

currín ndajf krahin G > CURRI.

currí•n ni m sh j jtë krahin G Curril.

currí•s kal ta tur > CURRIT.

currít kal > CURRET.

currítë (i e) mb G (Fjalë) pa dredha; e qartë. **Mendje e currítë.**

currlí ni m orn (Galerida cristata) Laureshë me kaçulitë.

curr•óhem óva (u) úar pës e CURR•OJ.

curr•ój kal óva úar

♦ I pres veshët; i shkurttoj veshët ose bishtin (*një kafshe*).

♦ Ngreh përjetë (*veshët*).

*

Curroj veshët Ngreh veshët për të dëgjuar mirë; vë veshin për të dëgjuar me vëmendje të madhe; përgjoj me kujdes.

currúar (i e) mb (Vesh, bisht) i prerë.

currubábësi kallëzues: Bëhem currubabë ënjtem, fryhem.

currubáb•ë a¹f sh a at Lëvore e hollë e disa drurëve ose fill kashte, që vihet në pizgë për të nxjerrë zë kur i fryjnë; pizgë. **Currubabë cërmëdelli (lofate, tërshëre). I bie currubabës.**

currubáb•ë a²f bot, bujq Tërshërë e egër.

currubí u m sh - të A Fëmijë i vogël.

currubílli m sh a at A Fëmijë qyrrash.

curr•úe (me) kal óva úe G > CURR•OJ.

curruféps•em *vetva* (u) **ur** >**CURRUFJAS•EM**.

currufépsur (i e) *mb* >**CURRUFJASUR** (i e).

currufít *kal G* >**CURRUFIT•Ë** (me).

currufít•em *G pës e* **CURRUFIT**. >**CURRUFIT•Ë** (me).

currufít•ë (me) *kal a ë G E* pengoj dhe e rrëzoj përdhe (*dikë*).

currufít•ë (me u) **a** (u) *ë G*

I *vetv* Pengohem e bie; rrëzohem përdhe.

II *pës e* **CURRUFIT•Ë** (me).

currufítj•e *a f sh e et G* Rrëzim përdhe.

currufítun (i e) *mb* I rrëzuar përdhe.

currufjás•em *vetv a* (u) **ur** Matufosëm (*nga pleqëria*). **Ka nisur të currufjaset.**

currufjásët (i e) *mb G* >**CURRUFJASUR** (i e).

currufjásj•e *a f* Matufosje (*nga pleqëria*).

currufjásur (i e) *mb* I matufosur.

curruláq i *m sh ë ët Ç* Organ seksual i demit, dashit, cjamin.

currumúll i *m sh a at krahin G* Mall me kurriz të rumbullakët.

cúrrun (i e) *mb G* (*Vesh*) i prerë curr; i shkurtuar.

currunár i *m sh ë ët* Burim me ujë të paktë; curril.

cu•s *kal ta tur* Prek me dorë; ndiej me dorë.

custos morum /kústos mórum/ *shpr lt* Censor.

cut *kal G* > **CUT•Ë** (me).

cút•ë (me) *kal a ë G* Cyt; ngas; ngacmoj.

cút•ël *la f kryes sh G* Susta me doreza në të dy cepat, për forcimin e muskujve.

CV ja *f shkurt i* **CRURRICULUM VITAE** Jetëshkrim i shkurtër.

cuzgál i *m sh ë ët ndërt* Cungal.

cvarr *kal a ur* Zvarrit.

cvarrós *kal óva úar*

♦ Zvarrit.

♦ Ndjek gjurmët e; shkoj pas gjurmës së (*dikujt*).

cvik u *m krahin G* Ngricë; acar. >**CEGM•Ë A**.

cvjérdh *kal cvórdha cvjérdhë* > **ZVJERDH**.

cvol i *m sh e et GBucë* dheu.

cvordhít•et *vetv -* (u) **ur** Më zviridhet.

cyc i *m sh a at krahin G* Kapuç i gunës.

cýc•ë *a f sh a at krahin G* Majë e opingës.

cyjt *kal krahin G* >**CYJT•Ë** (me).

cýjt•ë (me) *kal a ë krahin G* Ndjell (*dhentë*).

cyksh *pasth krahin G* Thirrje për të qetësuar dhentë.

cyláq i *m sh ë ët bis* Organ seksual i kaut, dashit a cjamin.

cýl•e ja¹ *f sh e et muz* Vegël popullore si fyelli, por më e shkurtër dhe me sqep (me pipëz).

*

I *bie cyles* flas kot; nuk më dëgjon njeri ç'them.

**

cyle dyjare *muz* Cyle me dy fyej.

cýl•e ja² *f sh e et* Kockë e kërcirit të këmbës; fyell i këmbës.

cýl•e ja³ *f sh e et* Feçkë e derrit.

cylék u *m sh ë ët orn* (*Charadrius pluvialis*) Zog me kurriz të zi dhe me pika të blerta në të verdhë, me gushë e gjoks të bardhë, që rron afër ujërave dhe e bën çerdhen nëpër gropa në tokë.>**KLLINZ•Ë A.**

cyléng•ë a f sh a at krahin G Copë leshi që vihet në shpinë nën bucelë.

cylér i *m sh e et krahin G* Dhomë gjumi.

cyletár i *m shë ët* Ai që i bie cyles.

cýl•ë a f sh a at

♦ Flluskë (*ajri në ujë etj.*).

♦ Fshikë e mbushur me ujë në lëkurë nga djegia etj.

cýlýk u *m* >**CYLEK U.**

cýllák e f sh e et G Tub llastiku (*i klizmës etj.*); tubth.

cýll•ë a f sh a at vjet G

♦ Tub; qyng.

♦ Shiringë; gyp i shiringës.

Cýríh u *m gjeog* Qytet në pjesën veriore të Zvicrës.

cýrl•e ja f sh e et muz Pipëz e gajdes.

cy•s kal ta tur >**CYT.**

cyt kal a ur

♦ Prek me dorë, ngacmoj; ngas; gërgas; nuk e lë të qetë. **Cyt me dorë. Cyt plagën. Cyt qenin (kalin). Cyt zjarrin.**

♦ *fig* E ngacmoj; e shpoj; e gërgas (*dikë*). **Cyt me fjalë. I cyt nervat. Cytin njëri-tjetrin.**

♦ *fig* Shtyj (*dikë*) të bëjë diçka; nxit. **I cyt dëshirën (kureshtjen).**

cytaník e mb keq Ngacmues; ngacmimtar; gërgasës; që i ngacmon shumë të tjerët.

cýt•em vetv a (u) ur Ngacmohem me dikë. **Ç'ke që cytesh?**

cýt•ë a¹ f sh a at Gërvishtje e vogël; kukë, gropëz e vogël a njollë në sipërfaqen e një sendi. **Cyta në derë. Shkëmb me cyta.**

cýt•ë a² f sh a at Ngacmim; gërgasë.

cýtës e mb

♦ Ngacmues; gërgasës. [**Sytë e tij qenë bërë të këqij, cytës, gjë që e njihja mjaft mirë dhe me të cilën më qe dashur të luftoja shpesh në vitin e fundit.** (ED).]

cýtës i m sh ë ët

♦ Ngacmues. **Cytës i keq.**

♦ Nxitës; ai që e shtyn a nxit dikë të bëjë diçka.

cýtës•e ja f sh e et f e cytës i.

cýtj•e a f sh e et Ngacmim; gërgasje.

cýtm•e ja f sh e et G >Ngacmim; cytje; gërgasje.

cýtur (i e) mb I ngacmuar; i cytur.

cyth kal a ur krahin

♦ Pickoj; thumbuj; shpoj.

♦ I bëj vaksinën (*dikujt*); e shpoj për ta vaksinuar; *bis* e shënoj (*dikë*).

cýth•ë a f

♦ >**CYT•Ë A¹.**

♦ Shenjë e vaksinës.

cýthj•e a f sh e et

♦ Pickim.

♦ >**CYTH•Ë A.**

Ç ç

Ç ç

♦ Bashkëtingëllorja ç.

♦ *si em ç ja* Shkronja ç; grafia dhe tingulli i saj. Ç-ja e madhe (e vogël).

ç¹përem

I pyetës

♦ Përdoret në fjali pyetëse përpara foljeve për të pyetur drejtpërdrejt ose tërthorazi për një send, a për një veprim të panjohur që duam të dimë. >ÇFARË. Ç'po bën? Ç'po ndodh? Ç'është kjo? Ç'ka ngjarë? Ç'do nga unë? Ç'ka aty? Ç'të tha? Ç'ju solli? Ç'është? *bis* çfarë po ndodh?, si është puna?; çfarë kërkon? Ç'u bë? *bis* ku vajti?, ku shkoi?; çfarë ndodhi? [Po njeriu, ç'është njeriu tek dashuria? (GjM)]. [As më thua,/ Ç'ke me mua?/ Pse të dua paskam faj? (NF)]. [Shefi i Ersekës tha se atje te gryka e malit punët janë nganjëherë ndryshe nga ç'mendohen në kryeqytet. (IK)].

♦ Përdoret në fjali pyetëse përpara emrave në rasën emërore ose kallëzore të pashquar për të pyetur drejtpërdrejt ose tërthorazi për natyrën llojin, tiparet a veçoritë e një qenieje, të një sendi, të një dukurie ose të një veprimi. >CILI; ÇFARË. Ç'punë bën? Ç'njeri është? Ç'libër doni? Ç'kuptim ka? Ç'toka janë këto? Në ç'klasë je? Në ç'orë? Nga ç'anë? Në ç'vend? Në ç'gjuhë? Prej ç'lënde është bërë? Me ç'detyrë është ngarkuar?

♦ Përdoret për të pyetur për punën a detyrën e dikujt në marrëdhënie me të tjerët ose për lidhjet e tij familjare etj. >ÇFARË. Ç'e ke atë djalë? Ç'e ka babai yt? Ç'je ti këtu?

♦ Përdoret në fjali thirrmore për të shprehur habi për shkallën e shfaqjes së tipareve të një qenieje, sendi, dukurie a veprimi. >ÇFARË. Ç'gëzim i madh. Ç'trim që ishte! Ç'punë e madhe! Ç'ditë e bukuri! Ç'njeri i keq! Ç'budallallëk! U bë festë e ç'festë!

♦ Përdoret në fjali thirrmore ose në pyetje retorike që nënkuptojnë përgjigjen mohuese "asgjë". E ç'është ai? E ç'e gjeti? Ç'fituam? Ç'ka për t'u çuditur? Ç'mund të jetë me e rëndësishme së kjo?

♦ Përdoret në fjali thirrmore për të shprehur habi ose në fjali mohuese që nënkuptojnë përgjigje pohuese, me kuptimin: "gjithçka, çdo gjë, çmos". Ç'nuk bën! Ç'nuk kishte atje! Ç'nuk i tha! Ç'kam parë atje! Ç'ka hequr!

♦ Përdoret me pjesëzën "ja" kur dikush fillon të tregojë a të numërojë diçka drejtpërdrejt ose kur e mbyll tregimin a numërimin. Ja ç'tha ai. Ja ç'dëgjova. Ja ç'më ndodhi. Ja ç'kam marrë.

♦ Përdoret me pjesëzën "ja" për të shprehur habi, kënaqësi, zemërim, përçmim etj. Ja ç'na qenka! Ja ç'paska bërë! Ja ç'vete e bën! Ja ç'do ti thotë të mos punosh!

♦ Përdoret në disa togje foljore që shprehin në mënyrë të papërcaktuar veprimin a gjendjen ose theksojnë veprimin me ngarkesë emocionale nëpërmjet përsëritjes së foljes. U bë ç'u bë... Të gjeti ç'të gjeti... U tha ç'u tha... Të bëhet ç'të bëhet... Kjo qenka ç'qenka! Kësaj i thonë ç'i thonë! Mori ç'mori dhe iku. Bënte ç'bënte... Di ç'di... Pa ç'pa, iku.

IIlidhor

♦ Përdoret për të lidhur një fjali të varur kundrinore ose kryefjalore dhe ka kuptimin: ai (ajo, ata, ato) që; gjithçka që. Mori ç'gjeti. Foli ç'mundi. S'ka ç'të bëjë. Ç'kam, ta them. Ç'u tha, u bë. Dëgjon ç'i thonë. Solli ç'ishte për ti sjellë. Ç'është e drejtë, është e drejtë.

♦ Sa. Me ç'dukej. Nga ç'kam marrë vesh. Nga ç'dëgjojmë e ç'shohim. Me ç'mbaj mend unë. Më mirë nga ç'e pandehja. Gjithë ç'duhej.

III_{pj}

♦ përdoret në fillim të një fjalie a të një vargu për të theksuar habinë, gëzimin, kënaqësinë, keqardhjen etj. Ç'u kënaqa! Ç'u lodha! Ç'u gëzova! Ç'na mërzhiten! Ç'u ngatërruam kot! Ç'na bëri për të qeshur! Ç'u ngrit gjithë fshati! Ç'i mblodhi shokët! Ç'u vra një trim! [pa çingjive ç'u pëlqente nazet (DA)]. [Se ç'e dogje, se ç'e fike (FN)].

♦ Përdoret për të shprehur mohim ose mospërfillje me kuptimin "mos". Ç'ia vë re. Ç'e pyet kot. Ç'lodhesh me të. Ç'e dëgjon atë.

IV_{si ndajf bis} Përse, për cilin qëllim; për ç'shkak, pse. Ç'të duhet? Ç'më rri aty? Ç'ta marr kot? Ç'e kërkon? Ç'është nevoja? E ç'të vete? Ç'të ta them kot! Ç'i ke ato para? Ç'më je nxirë ashtu? Ç'e do! është e kotë tashmë; nuk vlen; nuk duhet.

*

Ç'qe ata?vjet Si ndodhi? si rastisi? si qe puna?; iron Si është e mundur!; Si mund të ndodhte! Ç'është ata!vjet Përdoret si përgjigje për ta qetësuar bashkëbiseduesin, duke e siguruar se diçka do të bëhet, me kuptimin: patjetër, pa asnjë dyshim.

Që ç'ke me të Medoemos, patjetër; shumë mirë, në rregull.

S'kishte ç't'i hante miu pas darke Ishte shumë i varfër e i këputur; nuk kishte gjë prej gjëje.

**

ç'prej Që nga. [Është e para herë, ç'prej kohës s'Illirëvet, që Shqipëria ndodhet e tërë në duart e Shqiptarëvet dhe duket sikur ecën drejt bashkimit në një shtet të vetëm. (AE)].

ç'se

♦ Që kur.

♦ Aq sa.

ç'²ndajf Ç Si. Ç'u dive? si u gdhive?

ç- parasht

♦ (folje me kuptim të kundërt nga folje):çarmatos; çorganizoj; çrrënjos.

♦ (folje nga folje të tjera me kuptim të përforcuar): çliroj.

♦ (folje nga emra):çmall(em); çmend(em).

♦ (mbiemra me kuptim të kundërt nga mbiemra):çnjerëzor; i çrregullt.

ça¹pacak >Çfarë. [Lufto t'gjallët, se t'dekunt s'kanë ça t'bajnë (CV)].

ça²(me) kal va - G > ÇA•J.

ça³(me u) vetv- (u) -G >ÇA•HEM.

ça⁴G pjes shk e ÇA (ME). >ÇARË. Qe ça dysh. [ça neper duhme të ndonji rrfeje zharritse, dermuese (GjF)].

çabërz a f sh a at krahin G Trastë lëkure për kripë.

çabúll•e ja f sh e et Gosti e madhe në raste dasme, gjëme etj.

♦ Grumbull të ftuarish në një gosti të madhe.

*

Bëj çabulle bëj rrëmujë të madhe.

çacidizím i m kim Heqje e vetive acide.

çacidiz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ÇACIDIZ•OJ.

çacidiz•ój kal óva úar kim I heq vetitë acide (një lëndë).

çacidizúar (i e) mb kim Lëndë) që i janë hequr vetitë acide.

çacidizúes e mb kim (Lëndë) që ia heq vetitë acide (diçkaje).

ça-çá ja f muz >ÇA-ÇA-ÇA JA.

ça-ça-ça ja *f muz* Lloj vallëzimi me hapa të shkurtra dhe lëvizje të vitheve, e shoqëruar me muzikë të Amerikës Latine.

çaçamér•e ja *f sh e et bis* Rrëmuje e madhe.

çaçaník u *m sh ë ët*

♦ *bot* Arrë.

♦ Kokërr arre me gjithë shark.

♦ Lëvozhgë e gjelbër e arrës, që ndahet lehtë nga fryti dhe përdoret për të ngjyer të leshta e të pambukta. >**SHARK U**¹.

çaçarrí•s kal G >**ÇAÇARRIT**.

çaçarrít kal G >**ÇAÇARRIT•Ë (me)**.

çaçarrít•em G *vetv dhe pës e* **ÇAÇARRIT**. >**ÇAÇARRIT•Ë (me u)**.

çaçarrít•ë (me) kal a ë G Hutoj; turbulloj; ngatërroj.

çaçarrít•ë (me u) G

I *vetv* Hutohem; turbullohem; ngatërrohem.

II pës e ÇAÇARRIT•Ë (me).

çaçarrítj•e a f G Hutim; turbullim; ngatërrim.

çaçarrítun (i e) mb G I hutuar; i turbulluar; i ngatërruar.

çáçe-çáçe *pasth fëm J* Shuplakë; shpullë.

çáç•ë a¹ f sh a at Top buke me djathë. >**KOKODASH I**.

*

Çaçë mbi bukë një e mirë mbi diçka tjetër të mirë; thelë mbi bisht.

çáç•ë a² f Blozë.

çaçërim i m sh e et Shqetësim; prishje e qetësisë.

çaçër•óhem óva (u) úar

I *vetv* Shqetësohem; më prishet qetësia.

II pës e ÇAÇËR•OJ.

çaçër•ój kal óva úar E shqetësoj (*dikë*); ia prish qetësinë (*dikujt*).

çaçërúar (i e) mb I shqetësuar; që i është prishur qetësia.

çaçí a f sh - të vjet K Qytet.

çáçkë si kallëzues: Është bërë kusia çáçkë është bërë kusia për ta hedhur në plehra.

çáçk•ë a f sh a at

♦ Majë e kresë (e kokës).

♦ >**ÇAÇK•Ë A**²

♦ Enë e vjetruar ose e prishur; *sh* kusi e tenxhere të vjetra.

çaçurét•ë a f Flokë të ashpër e të dendur.

çaçút•e ja f sh e et J

♦ Grua shumë e shëmtuar; shëmtirë.

♦ Grua shtrigë.

çad i m gjeog Republikë pa dalje në det, në shkretëtirën e Afrikës veriore-qendrore.

çad•ëm ma f sh a at Çatma; mur ndarës.

çád•ër ra¹ f sh ra rat

♦ Mjet për tu mbrojtur nga shiu ose nga dielli i nxehtë, i përbërë prej një pëlhure të nderë mbi tela të hollë, që hapen e mbyllen rreth një shkopi, zakonisht me dorezë; ombrellë.. **Çadër dielli (shiu, plazhi). Këllëf i çadrës. Telat e çadrës.**

♦ Tendë prej pëlhere të trashë, e nderë mbi hunj dhe e mbyllur anash, që shërben për të banuar përkohësisht. **Fletë çadre. Ngre (ngul) çadrën në buzë të pyllit. Mbledh (palos, shkul) çadrën.**

♦ *fig* Strehë mbrojtjeje; mburojë. **Kërkon të hyjë nën çadrën e më të fortit.**

çad•ër ra²f sh ra rat

♦ *krahin* Kërpudhë.

♦ Kësulë e kërpudhës.

çadián e mb I Çadit; që ka të bëjë me Çadin, me banorët a vendësit tij.

çadián i m sh ë ët Banor a vendës i Çadit.

çadián•e ja f sh e et f e ÇADJAN I.

çádk•ë a f sh a at orn Gatë.

çadrandréqës i m sh - it Teknik i ndreqjes së çadrave.

çadraxhí a m sh -j jt G >ÇADRAXHI U.

çadraxhí u m sh nj njtë

♦ >ÇADRANDREQËS I.

♦ *krahin kryes sh* Njerëz që banojnë në çadra; endacakë që jetojnë në çadra.

çaf onomat Zhurmë e lokomotivës me avull.

çaf i m Ç

♦ Vesë e ngrirë; brymë.

♦ Cipë akulli.

çafalín•ë a f sh a at Ç Dhi e bardhë me kokë të zezë a çile.

çafarét kal a ur krahin Shtrembëroj; ngërdhesh; kërvesh (*fytyrën*).

çafarét•em vetv a (u) ur krahin

I *vetv* Shtrembërohem; ngërdheshem; kërveshem.

II *pës e* ÇAFARET.

çafarétj•e a f krahin Shtrembërim i fytyrës; ngërdheshje; kërveshje.

çafarétur (i e) mb krahin (Fytyrë) e shtrembëruar; e ngërdheshur; e kërveshur.

çafçúf onomat Zhurmë e lokomotivës.

çáf•ë a¹f sh a at > ÇAFK•Ë a.

çáf•ë a²f sh a at Xhufkë; tufë (*qimesh, puplash*).

çáf•ë a³f sh a at A dhe krahin G Qafë.

çáf•ë a⁴f >ÇAF I.

çáf•ël la f sh la lat > ÇAFK•ËL LA.

çáfër si mb (Njeri) shumë i shkathët.

çáf•ër ra f sh ra rat ikt Krapuliq; krap i vogël.

çáf•ër ri¹ m sh ra rat

♦ *ikt* Pendëkuq i ujërave të ëmbla, një pëllëmbë i gjatë, me bark të gjerë e me shumë hala.

♦ *fig* Fëmijë i shkathët.

çáf•ër ri² m sh ra rat bujq Grurë me kokërr të madhe e të rrumbullakët.

çafërlí•s kal ta tur > ÇAFËRLIT.

çafërlít kal a ur

♦ Trazoj; bëj rrëmujë.

♦ Gris; shqyej.

çafërlítj•e ja f sh e et

♦ Trazim; ngatërrim.

♦ Grisje; shqyerje.

çafërlitur (i e) mb

- ♦ I trazuar; i ngatërruar.
- ♦ I grisur; i shqyer.

çaf•ërr rra f sh a at Shkurre.

çafk•ë a¹ f sh a at

- ♦ *orn (Ardea cinerea)* Shpend uji me qafë e këmbë të gjata, me sqep të hollë dhe një tufë puplash të zeza në krye. >**GAT•Ë A.**
- ♦ *fig* Grua e dobët dhe e hollë.
- ♦ *fig* Grua lelë, e pakujdesur për veten.
- ♦ *fig* Grua llafazane, gjuhëlëshuar.

**

çafkë e përhimë orn >**ÇAFKËTHIM•E JA.**

çafk•ë a² f sh a at

- ♦ Filxhan porcelani. **Një çafkë çaj. Çafkë çaji.**
- ♦ Majë e kokës; but i kresë.
- ♦ Kaçulitë e shpendëve. >**KAÇUL I¹.**
- ♦ Lëvozhgë; gujavë. **Çafkë e lajthisë (vezës).**

*

Mblidhe çafkën mblidhe mendjen.

çafk•ë a³ f Dërrasë ánie për gardh.

çafkëbárdh•ë a f sh a at orn (*Larus canus*) Shpend uji i bardhë, me sqep e me qafë më të shkurtër se të çafkës.

çafkëlór•e ja f sh e et

- ♦ *orn (Alauda cristata)* Zog këngëtar më i madh se harabeli, me ngjyrë të murrme, me një xhufkë pendësh në majë të kokës, që jeton arave. >**LAURESH•Ë A.**
- ♦ Pulë me kaçulitë, me çafkë.

**

çafkëlore bishtverdhë orn (*Bombycilla garrulus L.*) Zog këngëtar me çafkë dhe me pendët e bishtit të verdha në majë.

çafkëtór e mb përk I shkathët.

çafkëthím•e ja f sh e et orn Çafkë e përhimë.

çafk•ónj kal óva úar A Përqafoj; ngush; e rrok në qafë; e rrok ngushas (*dikë*).

çafkór•e ja f sh e et orn >**ÇAFKËLOR•E JA; LAURESH•Ë A.**

**

çafkore deti orn Çafkë deti.

çafkulár e mb (*Shpend*) kaçulitës; me kaçulitë.

çafkullár i m sh ë ët orn Çafkë deti.

çafllák ndajf Menjëherë; në çast; pa ngurrim.

çafódh•e ja f sh e et

- ♦ Strajcë e ushqimit të bariut.
- ♦ Valixhe.

çáfra-çáfra ndajf Plot me të çara a plasaritje.

çafrók u m kryes sh Kokrra misri në majë e në fund të kallirit.

çáftë (të) dëshir e **ÇA•J.**

*

Të çaftë ujku! vdeksh!

çaftësím i m libr Humbje a bjerrje e aftësisë.

çaftës•óhem óva (u) úar libr vetv dhe pës e ÇAFTËS•OJ.

çaftës•ój kal óva úar libr E bëj të paaftë (*dikë për diçka*).

çaftësúar (i e) mb libr Që i ka humbur a bjerrë aftësitë.

çaf•úer óri m G Kamfur.

çafúrde¹ mb I grisur; i rreckosur.

çafúrde² ndajf Pa kurrfarë lidhjeje logjike; (*flas, ia fut*) kot.

çágj•e ja f G Blozë. >ÇAGJ•Ë A.

çágj•e a f G Blozë; shqymë.

çá•hem va (u) rë

I vetv

♦ *veta III* Ndahet në pjesë për së gjati; merr plasa të thella; ndahet me dysh; hapet. **Po çahen muret. Thes i mbushur gati sa s'çahet.**

♦ Pritem a çirrem thellë me një send të mprehtë ose me majë; me plasaritë thellë lëkura. **U çava me brisk. M'u çanë duart.**

♦ *bis* Bëhem operacion.

♦ *bis* Bëj një veprim me të gjitha fuqitë e me vrull, sa më bën të lodhem, të mekem a të mos mundem më; më shfaqet një ndjenjë në mënyrë të theksuar; pëlcas; plas. **Çahem gazit (nga gazi). Çahem duke ngrënë (së ngrëni). Qeni po çahet së lehuri.**

♦ *veta III (Retë)* hapen; hapet moti, fillon të kthjellet.

♦ *bis* Përçahem.

II pës e ÇAJ.

*

Çahem e ndahem Përpiqem me sa mundem; bëj çmos.

Çahem nën lëkurë

♦ Nuk më rrihet; s'më mban vendi; s'duroj dot më.

♦ Pëlcas nga inati.

Kur kërcen (luan, bën dasmë) fukaraja, çahet daullja I varfri kurrë nuk gëzon; të varfrin nuk e lënë asnjëherë t'i shkojë puna mbarë.

Më çahet koka Kam dhembje të madhe koke.

Më çahet zemra Më pikon në zemër (*për dikë*); pikëllohem shumë; më këputet shpirti.

M'u ça hunda për duhan Më pihet shumë një duhan.

Nuk çahet pisha me gjilpëra

U çanë qiejt Po bie shi shumë i rëndë.

çahí mb: Kumbull çahi (*Susina damaschina*) kumbull damasku e verdhë ose mavi e errët, me kokrra të vogla, me tul shumë të ëmbël.

çáhje mb f (*Pjeshkë, kumbull*) që i ndahet lehtë tuli nga bërthama.

çáhr•e ja f sh e et Ç Çehre; fytyrë.

çáir i m sh e et

♦ Livadh me bar.

♦ Rrugëzgjidhje; shërim. **Bëj çair për vete. Ia gjej çairin** gjej zgjidhje; gjej derman, shërim.

*

E ha çairin (barin, kullotën, livadhin)

♦ E kaloj pjesën më të madhe të jetës; plakem.

♦ Më vjen fundi.

♦ Më gjen një e keqe e madhe; e pësoj keq; kaq e pata.

çaj kal G > ÇÂJ•Ë (me).

çaj i m

♦ bot (*Camellia sinensis*) Shkurre e vendeve të ngrohta të Azisë Lindore me gjethe të merme.

Gjethe çaji. Kuti çaji.

♦ Përvëlesë me gjethe të thara të bimës së çajit; çdo lloj përvëlese me bimë aromatike. **Çaj i fortë. Një filxhan çaj. Komplet çaji.**

♦ Pritje mbasdite, në të cilën të ftuarve u nxirret zakonisht një pije e tillë dhe ëmbëlsira. **Dha një çaj. E ftuan për çaj.**

çaj bjeshke bot > ÇAJ ZEMRE.

çaj i malit > ÇAJ MALI.

çaj mali bot (*Sideritis raeseri*) Bimë shumëvjeçare e viseve malore, me kërcell e gjethe në ngjyrë argjendi dhe lule të verdha erëmirë.

çak zemre bot K (*Gentiana lutea*) Agnushe; bar zemre; sanëz.

ça•j¹va rë

Ikal

♦ Ndaj në copa për së gjati duke e goditur me diçka të mprehtë a të fortë ose duke e prerë; i hap plasa të thella; ndaj më dysh. **Çaj dru. Çaj më dysh.**

♦ Pres thellë me diçka të mprehtë; i bëj plasa të thella (*lëkurës*). **Çava dorën (këmbën) me gastare. Gëlqerja m'i çau duart.**

♦ *bis* Bëj operacion. **E ka çarë dy herë stomakun.**

♦ Copëtoj duke e shqyer me dhëmbë; mbyt duke e kafshuar thellë me dhëmbë. **I çau dhentë ujku. E çau çakalli. Të çaftë ujku! mallk.**

♦ Hap (*një brazdë, gropë, hendek etj.*) duke gërmuar ose duke punuar thellë a duke e bërë një punë për herë të parë. **Çaj themelet. Çaj një rrugë (kanal). Çaj tokën** punoj tokën për herë të parë. **Çaj qilizmë (ugar). Çaj një rrah. Çaj me parmendë.**

♦ Hap shteg përmes (*një pengese*), duke e shkatërruar. **Çaj dëborën. Çaj turmën.**

♦ *fig* Shkoj përpara ose dal përtej duke mposhtur një qëndresë. **Çaj rrugën (shtigje të reja). Çaj rrethimin (bllokadën, mbrojtjen e kundërshtarit)..** [E sulmuan trenin që mora më pas hordhitë/ jashtëtoksorët, po unë e çava rrethimin (VZh)].

♦ Kaloj mes për mes; i dal matanë duke i shkuar në mes (*diçkaje*); kapërcej, përshkoj tej përtej (*diçka*). **Çau fushën. Çau malin (pyllin). Çau detin (ujin). Çan ajrin (qiellin).** [Dhe papritur, në muzg sipër tokës së mardhur/ u ndje diçka që atë çante përmes (IK)].

♦ *bis* Përçaj. [ngrite kufi/ që ndanin/ e çanin/ vëllazëri (DhP)].

II jokal

♦ Hap rrugë a shteg përmes një pengese. **Çaj me bërryle përmes turmës.**

♦ *fig* Bëj përparim; shkoj përpara përmes vështirësive. **Ky djalë do të çajë në jetë.**

♦ Iki me shpejtësi; largohem me vrap në një drejtim.

♦ *veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më jep një dhembje therëse e të zgjatur, më ther. **Më çajnë kockat (këmbët, kyçet).**

♦ *bis* Jam shumë i aftë për të bërë diçka, kam forcë të madhe për një punë. **Të çan në matematikë.**

♦ *bis* Dëfroj me bujë të madhe; e tund; e bëj fora.

*

Çaj (rrah, kërkoj) dheun (vendin, dynjanë) Udhëtoj shumë; nuk lë vend pa shkelur.

Çaj akullin *libër* Thyej heshtjen.

Çaj baltërat për të tjerët Punoj për të tjerët; derdh djersë e mundohem për botën.

Çaj detet Bëj udhëtime të gjata nëpër dete; lundroj det më det.

Çaj dërrasa (kopalla, dokrra) Flas kot; them gjepura; merrem me punë boshe.

Çaj dërrasa pa pykë

♦ Lodhem e mundohem pa nxjerrë gjë në krye; lodhem kot.

♦ Flas trashë; flas pa mend.

Çaj e ndaj Përpiqem me sa mundem për të arritur diçka; bëj çmos.

Çaj ferrën (dushkun) Iki me të katra; ua mbath këmbëve; iki nga sytë këmbët.

Çaj gur e dru Bëj çmos; bëj të pamundurën.

Çaj llafe Flas kot me kot; dërdëllit.

Çaj rrugën (udhën, shtigjet) Eci i pari në një drejtim të ri; krijoj kushtet që dikush a diçka të ecë përpara.

Çaj sokak G Shkoj në punën time.

E çan (e ndan) qimen më dysh (me katërsh)

♦ Jam shumë i zoti; jam mendjehollë.

♦ *keq* Jam shumë dorështrenguar.

♦ E kam zakon të kapem pas gjërave fare të vogla.

E vërteta çan (edhe) gurët *ff u* E vërteta do të dalë në shesh, sado që të fshihet.

Është bërë për ta çarë me sharrëshak Është shëndoshur shumë.

Është ta çash katërsh Është shumë i shëndoshë, shumë i ngjallur.

Gjuha çan gurin (çan shkëmbin, pret hekurin) Gjuha ka forcë të madhe.

I çaj kokën (kryet, veshët)

♦ E shqetësoj me një zhurmë të fortë ose të papëlqyeshme që përsëritet; e shurdhoj.

♦ E mërzit shumë me fjalë ose duke përsëritur shpesh diçka të papëlqyeshme. [**Deshi t'i thoshte: përse e çante kryet për ca halabakë, por iu kujtua se në listat e fundit të të ikurve ishin tre studentë dhe një violinist i Theatrit të Operas. (IK).**] [**Nuk e dinim se bota as që e çante kokën për ne, pra injoranca e saj ishte e vullnetshme e jo e imponuar. (ED).**].

Me gojë të lan, me dhëmbë të çan *ff u* Është shumë lajkatar e hipokrit.

Më çahet hunda (për një cigare) Më pihet shumë një cigare.

Mos më çaj kokën! Mos më mërzit!

Nuk çaj kokën

♦ Nuk shqetësohem fare për diçka; nuk tregoj asnjë kujdes; nuk e prish qejfin.

♦ Nuk e lodh mendjen.

♦ Nuk pyes fare për ato që i thonë të tjerët, për qortimet etj.

S'të jep as gur për të çarë kokën *përçm* Është shumë dorështrenguar.

Të çajnë mushkonjat *bis* Të thumbojnë keq mushkonjat; ka shumë mushkonja.

Të çan (ta jep) në ballë

♦ (*Uji*) është shumë i ftohtë.

♦ (*Pija*) është shumë e fortë.

Të çan hundët Ka erë të fortë; të shpon hundët.

ça•j² kal G > ÇAJ•Ë (me).

çaját i m përmb përçm Gjithë familja, fisi etj.; soj e sorollop.

çajç i m a at krahin G

♦ Majë e opingës.

♦ >ÇYÇ I.

çajdán•e ia f sh e et J Ibrik çaji.

çâj•em vetv G > ÇAJ•Ë (me u).

çâj•ë (me) *kal a ë G Ul*; shfryj (*lungën e ënjtur*).

çâj•ë (me u) *vetv ë (u) ë veta III G (Lunga e ënjtur)* ulet; shfryhet; bie.

çáj•ë a f > ÇAJ I.

çajhán•e ia f sh e et vjet Çajtores; lokal që shërben çaj.

çájm•e ja¹ f sh e et orn

♦ (*Lanus collurio*) Shpend këngëtar i ngjashëm me harabelin, që ushqehet me kandrra.

♦ (*Ardea cinerea*) Gatë; çafkë.

**

çajme e kuqe orn (*Ardeola raloides*) Shpend i familjes së gatave, që rron në moçale.

çajme rrushi orn Çajme që ushqehet me larushk (me rrush të egër).

çájm•e ja² f sh e et bis anat Kafkë e (kapak i) kokës; rrasht i kresë.

çájm•ë a f sh a at orn Gatë.

çajník u m sh ë ët Enë për përgatitjen e çajit.

çájóh•em vetv krahin G > ÇAJ•Ë (me u); ÇAJ•UE (me u).

çajór•e ja f sh e et Filxhan ose gotë për çaj.

çajr i m > ÇAIR I; ÇAJR•E JA.

çájre ja f sh e et Çair; lëndinë.

çajrím i m tek Heqje e ajrit (*nga një mjedis, enë etj.*).

çajrís jokall krahin G > ÇAJRIS•Ë (me).

çajrís•ë (me) jokall a ë krahin G Rregullohem vetë me ato mjete jetese që kam; ua dal mbanë punëve e halleve me forcat e mia.

çajróhet tek pavet dhe pës e ÇAJR•OJ.

çajrój kal óva úar tek I heq ajrin (*një mjedisi, ene etj.*).

çajrúes e mb tek (Pajisje) për heqjen e ajrit nga një mjedis, enë etj.

çajrúes i m sh - it tek Pajisje për heqjen e ajrit nga një mjedis, enë etj.

çâjt•ë (me u) vetva (u) ë G > ÇËNJT•EM.

çajtór•e ja f sh e et Lokal ku shërbehet çaj.

çâjtun (i e) mb G (*Flluskë, bark, lungë etj.*) e shfryrë. > ÇËNJTUR (i e).

çaj•úe (u) óva (u) úe vetv krahin G Çëjtem; më bie a ulet e ënjtura.

çajúem (i) e (e) mb krahin G > ÇËNJTUR (i e).

çâjun (i e) mb G > ÇËNJTUR (i e).

çájtur (i e) mb A I çarë.

çájz•ë a f G Blozë e oxhakut.

çak¹onomat Tingull i dobët, që del kur goditet diçka e fortë.

*

Pa çak, pa bam (as çak, as bam) Pa e shkrepur armën; pa bërë as për pjekjen më të vogël.

Bëri çak (*Arma*) nuk shkrep, nuk ndezi.

Nuk bëri çak Nuk e shkrehu asnjëherë; nuk luftoi.

çak²pj G Pikërisht. **Çak prej atij viti.**

çak³kal a ur

♦ Takoj (*gotën me gotën e diku*).

♦ Prek lehtë.

*

Çake këtu! Më jep dorën!; toke (qoke) këtu!

çáka t f sh Kokrra misri për kokoshka (pupagjela).

çak u m sh e et kin Dy copa dërrase të bashkuara me menteshë që përplasen në fillim të filmimit për të sinkronizuar regjistrimin e figurës dhe zërit.

çakaçúk onomat Tingull i trokëllimës së sendeve të forta.

çakaçúk•e ja¹ f sh e et

♦ Trakullore e (çok i) derës.

♦ Stragëz e mullirit; çakalle.

çakaçúk•e ja² f sh e et Bizë, me të cilën luajnë fëmijët.

çakaçúkthi ndajf: Luaj **çakaçúkthi** luaj pincash.

çakádh•e ja f sh e et > ÇAKALL•E JA.

çakák•e ja G f sh e et Llafazane e keqe.

çakalís•enj kal a ur A Përtyp; ha.

çakalísj•e a f sh e et A Përtypje.

çakáll mb Ç (Fik) i papjekur; mufkë.

çakáll e mb K

♦ (Njeri) i gjindshëm.

♦ (Njeri) i zhdërvjellët.

♦ (Njeri) i komunikueshëm.

çakáll i m sh a at G Fik i papjekur; mufkë.

çak•áll álli¹ m sh éj éjtë

♦ *zool (Canis aureus)* Sisor mishngrënës i viseve të buta, i familjes së qenit, me ngjyrë të kuqërreme; vjen me trup paksa më të vogël se ujku. [**edhë huti tue hukue, edhë ujku tue ulrue, çakalli tue lehë** (GjF).]

♦ *keq* Njeri gjakpirës e i pangopur.

♦ *keq* Njeri që ulërin duke kërcënuar të tjerët.

*

Kur s'ke ara në mal, pse bën dava me çakejtë? *ff u* Mos u ngatërro në një punë që nuk të përket.

çak•áll álli² m sh éj éjtë krahin

♦ Vijë a shirit në ngjyrë të ndryshme nga pjesa tjerët e cohës.

♦ Kalë me vijë të bardhë në ballë.

çakallamút kal keq krahin G > ÇAKLLAMUT•Ë (me).

çakallamút•et keq krahin G vetv veta III dhe pës e **ÇAKLLAMUT. > ÇAKLLAMUT•Ë (me u).**

çakallamút•ë (me) kal - ë keq krahin G E bëj keq, me këmbë; e katranos; e dhjes (*një punë*).

çakallamút•ë (me u) - (u) ë krahin G

I vetv veta III (*Puna*) katranoset; dhitet.

II pës e ÇAKLLAMUT•Ë (me).

çakallamútj•e a f keq krahin G Katranosje (*e punës*).

çakallamútun (i e) mb keq krahin G (Punë) e bërë keq, sa për të kaluar radhën; e katranosur; e dhier.

çakallamútun it (të) as keq krahin G > ÇAKLLAMUTJ•E A.

çakáll•e ja f sh e et

♦ Stragëz e mullirit; copë dërrase e lidhur me koshin e drithit dhe gurin e sipërm të mokrës së mullirit, e cila rregullon rënien e drithit në blojë. **Flas si çakalle** grij pa pushim.

♦ *keq* Llafazan; njeri që s'i pran goja.

*

I bie një çakalleje me dikë to i kam pipëzat njësh me dikë.
çakallós•em *vetv a (u) ur kryes veta III bis* Bëhem si i tërbuar dhe ulërij me të madhe. **U çakallos qeni (pela).**

çakallóz e mb

- ♦ (Njeri) që flet si i marrë.
- ♦ (Njeri) që vepron si i marrë; kokëkrisur.

çakallóz i m sh ë ët

- ♦ Njeri që flet marrina.
- ♦ Njeri që vepron si i marrë; kokëkrisur. **Mos u mbreh me atë çakalloz!**
- ♦ *folk* Figurë e përrallave popullore, që përfytyrohet si një njeri i fortë e kokëkrisur, i cili fiton kundër divit a kuçedrës.

çakallóz•e ja f sh e et Grua a vajzë që flet e vepron si e marrë; kokëkrisur.

çakán i¹m sh ë ët Çekiç. > **ÇEKAN I.**

çakán i²m sh ë ët *zool* > **ÇAK•ALL LLI.**

çakán i³m sh ë ët Shkop i paqëruar, i pagdhendur.

çakár mb m K (Dash) me turi bardhezi.

çakár i¹m sh ë ët *krahin G* Dash me turi bardhezi.

çakár i²m sh ë ët *krahin G* Njeri me sy çakërr; vëngërosh; rrqoshk.

çakarán e mb *krahin G (Njeri)* me sy çakërr.

çakarán i m sh ë ët *krahin G* Njeri me sy çakërr; vëngërosh; rrqoshk.

çakarán•e ia f sh e et *krahin G* Grua a vajzë me sy çakërr; vëngëroshe.

çakár•e ja f sh e et

- ♦ Zile; këmborë e vogël.
- ♦ *krahin G* Këmborë e keqe.

çakarí a f bis *krahin K* Sy i vëngër, me strabizëm.

çakarícë mb K (Dele) me turi bardhezi

çakaríc•e a f sh a at K Dele me turi bardhezi.

çakarí•s kal ta tur > **ÇAKARIT.**

çakarít kal a ur Çakërrit; shqyej (*sytë*).

çakárm•ë (i) e (e) mb *krahin G (Dele)* me turi bardhezi.

çakarúj•ë a f sh a at *krahin G* Grua a vajzë me sy çakërr; vëngëroshe.

çakatáll•ë a f *krahin G* Çakalle e mullirit; stragëz.

çakávç i m sh a at *orn K* Qukapik.

çakáz i m sh ë ët *orn K* Qukapik.

çakçák ndajf Me trokitje të përsëritura.

çak-çák onomat Trokëllimë e përsëritur e sendeve të forta kur përplasen a goditen.

çakçák•e ja f sh e et Trokëllimë e sqepit të qukapikut në dru.

çakçírë t m sh Kofsharë; tirq.

çák•e ja f sh e et *krahin G* Bardhak metali.

çakeçúk onomat

- ♦ Zhurmë e rrahjes së sendeve të forta me çekiç.
- ♦ > **ÇAK-ÇAK.**

çakéj të sh i **ÇAK•ALL LLI.**

çakél i m sh a at K

- ♦ Teh i thikës; fletë e thikës.
- ♦ Brisk pa mënojë, pa dorëz. > **BREC•Ë A.**

♦ Brisk i vjetër.

çák•em *vetv dhe pës e* ÇAK³.

çák•ë a¹ *f sh a at* Vend ku ndahet uji i një vije a kanali që të kalojë në arë. >PRES•Ë A.

çák•ë a² *f sh a at* Këmborë e vogël që u varet lopëve e qeve.

çák•ël la¹ *f sh la lat*

♦ Copë e vogël e diçkaje; send i vogël pa ndonjë vlerë; çikërrimë; rraqe.

♦ *sh* Rraqe; plaçka. **Mbledh çaklat** largohem nga një vend me gjithë ç'kam; mbledh lecat e iki.

♦ *fig* Fjalë ose punë pa vlerë e pa rëndësi; gjepur. **Merrem me çakla** kaloj kohën me vogëlimal, sa për t'u zbavitur ose sa për të zënë duart me diçka. **Flas çakla** flas gjepura.

*

I kërcej (i bie) në çakla dikujt

♦ I bëhem havale dikujt; ia prish rehatinë a qetësinë dikujt.

♦ I turrem keq dikujt; i lëshohem në shpinë dikujt.

Ia çoj (ngarkoj) çaklat dikujt E përzë dikë; e detyroj dikë të largohet.

Iki me çakla në shpinë Largohem me tesha e kotesha.

Mbetem me çakla në shpinë Mbetem pa strehë.

S'bën një çakël Nuk ka asnjë vlerë; s'vlen një dysh.

çák•ël la² *f sh la latkrahin* Stragëz e mullirit; trokaçë.

çák•ël la³ *f sh la latkrahin* G Ndarje e dhomës me paret dërrasash a kallamash.

çák•ëll lli *m*

♦ *përmb* Gurë të thyer në copa të vogla, që përdoren zakonisht për të shtruar rrugët. Grumbull çaklli. Çekan çaklli. Rrugë me çakëll. Shtroj me çakëll. Hedh (ngjesh) çakllin.

♦ Mur me gurë pa llaç; mur i thatë. **Rrethoj me çakëll. Ngre çakëll.**

*

I hedh çakëll (bisedës) Ndërhyj me fjalë në një bisedë për të ngatërruar sqarimin e diçkaje.

çákëllím•ë a *f sh a at* Tokë gurishte; tokë me shumë gurë të copëtuar.

çákëll•ój *kal óva úar* Latoj me sëpatë (me sqepar).

çák•ër ra¹ *f* >ÇAK•ËL LA¹.

*

Me bakra e me çakra me të gjitha gjërat; me çdo gjë që kam; me laçkë e me plaçkë.

çák•ër ra² *f fil* Qendër e fuqisë shpirtërore të trupit.

çákërdísa ur *bis*

I kal

♦ Përhap andej-kënde pa rregull; shpërndaj në rrëmujë; i bëj të ikin në rrëmujë. **Çakërdis bagëtinë (pulat). Çakërdis urët e zjarrit. Çakërdis njerëzit.**

♦ *fig* Ia prish mendjen (*dikujt*); e bëj (*dikë*) të mos dijë si të veprojë. >HUT•OJ. **Ma çakërdisi mendjen. Më çakërdisi me fjalë.**

♦ *fig* E ngatërroj, e bëj rrëmujë (*diçka*); e humbas fillin e (*diçkaje*). **Çakërdis punën. Çakërdis fjalën.**

II jokalfig Më prishet mendja; bëhem si i hutuar e nuk di si të veproj. >HUT•OHM.

çákërdís•em *vetv a (u) ur bis*

♦ *veta III* Shpërndahet andej-kënde në mënyrë të çrregullt, përhapet në rrëmujë. **U çakërdis bagëtia (ushtria).**

♦ *fig* Më prishet mendja; bëhem si i hutuar e nuk di si të veproj. >HUT•OHM. **M'u çakërdis djali.**

*

M'u çakërdis gjumi nuk më zë gjumi më; më iku gjumi.
çakërdísj•e a f

- ♦ Shpërndarje pa rregull a me rrëmujë; ikje e rrëmujshme.
- ♦ *fig* Prishje e mendjes; hutim.
- ♦ *fig* Humbje e fillit; ngatërrim (*i mendimeve*).

çakërdísur (i e) mb

- ♦ I shpërndarë andej-këndej në mënyrë të çrregullt; i përhapur pa rregull. **Tufë bagëtie e çakërdísur.**

- ♦ I pandrequr; i parregulluar; i shprishur. **Flokë të çakërdísur.**

- ♦ *fig* (*Mendje*) e prishur; (*njeri*) i hutuar, që s'di si të veprojë a nga t'ia mbajë. **Pamje e çakërdísur. Më vështronte me ca sy të çakërdísur.**

çakërgjós si kallëzues: Jam çakërgjos jam i dehur.

çakërgjós e mb krahin G I dehur; i pirë.

çakërgjós i m sh a at krahin G Njeri i dehur, i pirë.

çakërgjóz >ÇAKËRGJOS.

çakërí•s kal ta tur > ÇAKËRIT.

çakërit kal a ur > ÇAKËRRIT.

çakërlí e mb krahin Syçakërr; vëngërosh. **>ÇAKËRR E.**

çakërlí u m sh nj njtë krahin Njeri vëngërosh; syll.

çakërr mb bis >ÇAKËRR.

çakërr e mb bis

- ♦ (*Njeri*) i vëngër; syll. **Çakërr nga sytë. Me sytë çakërr.**
- ♦ (*Kafshë a shpend*) me sytë në ngjyrë shumë të çelur ose të larmë.
- ♦ *fig* (*Njeri*) me diçka të parregullt në sjellje e veprime; që sillet e vepron jashtë rregullit të zakonshëm e në mënyrë pak të papritur. **>PRAPË (i e); TERS. Çakërr nga mendtë. Ka një djalë çakërr.**

çakërrím i m Prerje e mishit në copa të vogla, në çika.

çakërrím•ë a f sh a at Klithmë e pulëbardhës.

çakërrí•n jokal íu rë (*Pulëbardha*) Klith.

çakërrí•s kal ta tur > ÇAKËRRIT.

çakërrít kal a ur bis

- ♦ I hap shumë (*sytë*) sa më dalin e më shkojnë anash; zgurdulloj (*sytë*) nga habia, frika etj.). **Ç'i çakërrit sytë ashtu?**

- ♦ Hap shumë anash sa më shtrembërohen (*këmbët*).

çakërrít•em vetv a (u) ur bis

- ♦ Më hapen shumë sytë sa më kërcejnë e më shkojnë anash. **>ZGURDULL•OHEM.U çakërrit nga habia.**

- ♦ Hap shumë këmbët anash sa më shtrembërohen. **U çakërrit pranë vatrës.**

- ♦ *fig* I kërcënohem dikujt, duke e vështuar me sy të zgurdulluar. **Iu çakërrit djalit.**

çakërrítj•e a f

- ♦ Zgurdullim i syve.
- ♦ Hapje shumë e këmbëve anash.

çakërrítur (i e) mb

- ♦ (*Sy*) të zgurdulluar; të hapur shumë nga habia, frika etj.
- ♦ (*Këmbë*) të hapura shumë anash.

♦ (Sy) të zgurdulluar me kërcënim.

çakërr•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III (Mishi)* pritet në copa të vogla, në çika.

çakërr•ó¹*kal óva úar* E bëj, e pres çika-çika (*mishin*).

çakërr•ó²*kal G* >ÇAKËRR•UE (me).

çakërrqëjf *ndaiff bis* Në gjendje gjysmë të dehur dhe në qejf. Jam (bëhem) çakërrqejf. [Pir' - e dehur, çakërrqejf me qindra herë,/ Mendjemarr' më kanë parë,/ këmbëngatërruar,/ Por të tillë dehje kurrë nuk kam ndjerë,/ Van' tri dit' e unë prap' s'jam esëlluar. (GM).]

çakërrúar (i e) *mb (Mish)* i bërë çika-çika.

çakërr•úe (me) *jokal óva úe G*

♦ Flas kodra pas bregut; çaj dërrasa.

♦ Bezdis; mërzit.

çakërrúem it (të) *as G* Fjalë kodra pas bregut.

çákëz a f sh a at *orn A*

♦ Kolibër. >ZOG MIZË.

♦ *fíg* Njeri mendjelehtë.

çak-fák *ndaiff* Menjëherë; në çast; pa ngurrim; lehtë; kollaj; pa mundim.

çakí a f sh - të krahin G

♦ Brisk me dorezë metalike.

♦ Thikë e vogël xhepi; biçak.

çakíc i¹ m sh a at *bis* >ÇEKIÇ I; ÇEKAN I.

çakíc i² m sh a at *bis krahin G*

♦ Djalë thatanik.

♦ Njeri inatçi e gjaknxehhtë.

çakíst i m sh ë ët *kin* Ai që përdor çakun gjatë filmimit.

çakísh i m sh ë ët Ç Çekiç; çekan.

çákla t f sh krahin G Laçka; rroba të vjetra, të grisura. >LELË.

çaklájké *mb krahin G (Grua)* që s'e mban veten pastër.

çaklájké a f sh a at krahin G Grua që s'e mban veten pastër. >LEL•Ë A.

çaklamán e *mb krahin G (Njeri)* që s'e mban veten pastër.

çaklamán i m sh a at krahin G Njeri që s'e mban veten pastër.

çaklamán•e ia f sh e et krahin G Grua a vajzë që s'e mban veten pastër. >ÇAKLAJK•Ë A; LEL•Ë A.

çaklán e *mb krahin G (Njeri)* i veshur me zhele; zhelan.

çaklán i m sh ë ët krahin G Njeri i veshur me zhele; zhelan.

çaklán•e ia f sh e et krahin G Grua a vajzë e veshur me zhele; zhelane.

çaklashájkë *mb f krahin G (Grua a vajzë)* e veshur me zhele; zhelane.

çaklashájkë a f sh a at krahin G Grua a vajzë e veshur me zhele; zhelane.

çaklashán e *mb krahin G*

♦ Llupës; hamës; grykës.

♦ (Njeri) që kënaqet vetëm me seks të egër a të fortë.

çaklashán i m

♦ >ÇAKLAMAN I.

♦ Llupës; hamës; grykës; njeri që s'ka të ngopur.

♦ *bis* Njeri që kënaqet vetëm me seks të egër a të fortë.

çaklashán•e ia f sh e et

♦ Grua llupëse, hamëse, që s'ka të ngopur.

♦ *bis* Grua që kënaqet vetëm me seks të egër a të fortë.

çaklashít *kal krahin G* >ÇAKLASHIT•Ë (me).

çaklashít•et *krahin G pavet dhe pës e ÇAKLASHIT.* >ÇAKLASHIT•Ë (me u).

çaklashít•ë (me) *kal a ë krahin G E bëj çika-çika (mishin).*

çaklashít•ë (me u) *a (u) ë krahin G pavet dhe pës e ÇAKLASHIT•Ë (me).*

çaklashítj•e *a f krahin G* Prerje e mishit në çika.

çaklashítun (i e) *mb krahin G (Mish) i bërë çika-çika.*

çaklashúj e¹ *mb krahin G (Njeri) i pakujdesshëm në veshje e në pastërtinë e trupit.*

çaklashúj e² *mb krahin G* Grykës; hamës.

çaklashúj•ë *a f sh a at krahin G* Njeri grykës, që ha shumë.

çaklím i *m krahin G* Grisje e teshave.

çakl•óhem *krahin G vetv dhe pës e ÇAKL•OJ.* >ÇAKL•UE (me u).

çakl•ój *kal krahin G* >ÇAKL•UE (me).

çakl•úe (me) *kal óva úe krahin G* Gris; shqyej (*teshat*).

çakl•úe (me u) *óva (u) úe krahin G*

I *vetv (Teshat)* grisen; shqyhen.

II *pës e ÇAKL•UE (me).*

çaklúem (i) **e** (e) *krahin G (Teshat)* të grisura.

caklújë *mb f krahin G (Grua) e veshur me tesha të grisura.*

caklúj•ë *a f sh a at krahin G* Grua e veshur me tesha të grisura.

çakllád•ë *a f kryes sh K* Grimca barishtesh në ujë të pijshëm.

çaklláz i¹ *m sh e et*

♦ *bot* Bar breshke.

♦ Halë e fortë e grurit ose thekrës; thek.

çaklláz i² *m sh a at krahin G* Njeri llafazan.

çakmák *si mb*

♦ (*Njeri*) mendjemprehtë.

♦ (*Njeri*) që merr zjarr sakaq.

çakmák *u m sh ë ët*

♦ Mjet që nxjerr flakë të vogël dhe përdoret për të ndezur cigaren etj. **Çakmak me gaz** (me benzinë). **Çakmak me (pa) fitil.** **Gur çakmaku.**

♦ *krahin* Uror; copë çeliku me të cilën i bihet gurit të zjarrit për të nxjerrë xixa.

♦ *bis* Njeri mendjemprehtë.

♦ *bis* Njeri që merr zjarr sakaq.

çakmásh i *m sh ë ët*

♦ Barí i bagëtisë së mbajtur për qumësht në stan.

♦ Kryebari; barí i parë.

çakój *të m sh J* Fëmijë; carrokë; cakë.

çak•ój *kal krahin G* >ÇAK•UE (me).

çakón i *m sh ë ët krahin* Çekiç i këpucarit.

çakordím i *m sh e et*

♦ *muz* Bashkim joharmonik i toneve të njëkohshëm; kombinim i pamelodishëm i tingujve; prishje e akordimit të një vegle.

♦ *tek* Çrregullim i tarimit të një aparature a pajisjeje.

çakord•óhet *vetv, pës e ÇAKORD•OJ.*

çakord•ój *kal óva úar*

♦ *muz* Prish akordimin e një vegle.

♦ *tek* Çrregulloj tarimin e një aparature.

çakordúar (i e) *mb muz*

♦ (*Notë etj.*) e pakëndshme; joharmonike.

♦ (*Vegël*) e paakorduar; aparaturë e çrregulluar, që ka nevojë për tarim.

çakós kal krahin G >ÇAKOS•Ë (me).

çakós•et krahin G pavet dhe pës e ÇAKOS. >ÇAKOS•Ë (me).

çakós•ë (me) kal a ë krahin G Krasit (një pemë etj.).

çakós•ë (me u) - (u) ë krahin G pavet dhe pës e ÇAKOS•Ë (me).

çakós•je a f sh e et krahin G Krasitje (e pemës, shkurre etj.).

çakostím i m det Zgjidhje e anijes a barkës nga vendi ku është lidhur në breg; largim i anijes nga bregu.

çakost•óhet úa (u) úar vetv veta III det (Anija, barka) zgjidhet nga vendi ku është lidhur në breg; largohet nga bregu.

çakost•ój kal óva úar det Zgjidh (*anijen, barkën*) e lidhur në breg; largoj (*anijen, barkën*) nga bregu.

çakostúar (i e) mb det (Anije, barkë) e zgjidhur nga vendi ku është lidhur në breg; e larguar nga bregu.

çakósun (i e) mb krahin G (Pemë a shkurre) e krasitur; e qethur.

çákra-bákra f sh K

♦ Enë shtëpiake.

♦ Rraqe shtëpie.

çakramán e mb

♦ (*Njeri*) vagabond.

♦ I pahair.

♦ Llafazan.

çakramán i m sh ë ët

♦ Vagabond.

♦ Njeri i pahair.

♦ Llafazan.

çakramán•e ja f sh e et f e ÇAKRAMAN I.

çakrí a f sh - të G Vogëlimë; çikërrimë.

çákrra t f sh: Me çakrra e me bakrra me laçkë e me plaçkë.

çakrrác i m sh ë ët orn krahin Qukapik.

çakrrája t f sh krahin Çikërrima; sende të vogla.

çakrramán e mb krahin G Vëngërosh; syll; syçakërr.

çakrramán i m sh a at krahin G Njeri vëngërosh, syll, syçakërr.

çakrramán•e ia f sh e et krahin G Grua a vajzë vëngëroshe, sylle, syçakërr.

çakrráq i m sh a at orn krahin G Qukapik.

çakrrár i m sh ë ët Njeri që kapet pas vogëlsirave, që merret me vogëlsira.

çakrrí a f sh a at kryes sh Sende të vogla. > **ÇIKËRRIM•Ë A.**

çakrrím i m sh e et Vëngërim i (kapsallitje e) syve.

çakrríze t f sh G Vogëlsira; çerte.

çakrr•ój kal óva úar Vëngëroj; syllit; kapsallit sytë shtrembër.

çakrrók ndajf K Kukafshehthi; kukamsheftas.

çakrrúar (i e) mb (Sy) i vëngër; çakërr.

çakshirë t m sh GBenevrekë.

çaktís kal krahin G > ÇAKTIS•Ë (me).

çaktís•ë (me) kal a ë krahin G Ndez (zjarrin etj.) me strall, masat dhe eshkë.

çaktivizím i m sh e et

♦ Heqje e mekanizmit të shkrepjes në një bombë etj.

♦ inf Bllokim i një programi, faqeje apo adrese (në kompjuter, rrjet).

çaktiviz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ÇAKTIVIZ•OJ.

çaktiviz•ój kalóva úar

♦ usht I heq mekanizmin e shkrepjes (një bombe etj.).

♦ inf Bllokoj (një program, faqe apo adresë të rrjetit).

çaktivizúes e mb Që çaktivizon (një pajisje).

çaktivizúem (i) e (e) mb G > ÇAKTIVIZUAR (i e).

çaktivizúar (i e) mb

♦ (Bombë etj.) që i është hequr mekanizmi i shkrepjes.

♦ inf (Program, adresë etj.) i bllokuar.

çakth i m sh a at krahin G Qukapik.

çakthi ndajf Dhëmb për dhëmb; duke e pritur me dhëmbë kundërshtarin që sulmon për të kafshuar. Çakalli e pret çakthi qenin. Qeni mbrohet çakthi.

*

Shtie çakthi Jam më i zoti a më i fortë (se dikush); e mposht (dikë).

çak•úe (me) kal ói úe veta III krahin G (Shpendi) çukit me sqep.

çakúemit (të) as krahin G Çukitje me sqep.

çákuj t sh i ÇAKU•LL LLI.

çakulí (me) kal va - G > ÇAKULIT.

çakulís kal ta tur

♦ Shtyp; palos.

♦ Rrah me çekan (metalin).

çakulís•et - (u) ur I vetv veta III Shtypet; paloset me shtypje.

♦ (Metali) rrihet me çekan. II pës e ÇAKULIS.

çakulísj•e a f sh e et

♦ Shtypje; palosje me shtypje.

♦ Rrahje me çekan e metalit.

çakulísur (i e) mb

♦ I shtypur; i palosur me shtypje.

♦ (Metal) i rrahur me çekan.

çákull lli m përmb > ÇAKËLL LLI.

çakullí a f sh - të G Çakël; copë e vogël e diçkaje; send i vogël pa ndonjë vlerë; çikërrimë; rraqe.

çakullím i m tek Shkrijë e akullit.

çakull•óhet vetv úa (u) úar veta III dh pës e ÇAKULL•OJ.

çakull•ój kal óva úar Shkrij akullin e.

çakullúar (i e) mb (Pajisje) që i është shkrië akulli.

çakullít•ë (me) kal G a ë Branoj; lesoj (arën).

çakullítj•e a f sh e et G Branim; lesim (i arës).

çakullítun (e) mb f G (Arë) e branuar; e lesuar.

çal e mb (Njeri) i çalë'; çalaman.

çal i m sh ë ët *G* Çalaman; topall.

çalabójkë mb f (*Grua*) e fëlliqur; që bën turpëri.

çalabójk•ë a f sh a at Grua e fëlliqur, që bën turpëri.

çalák u m sh ë ët *J* Njeri që sillet vërdallë pa punë.

çalakâmbas ndajf *G* >ÇALAKËMBËZI.

çalakëmbëzi ndajf (*Eci*) me një këmbë; duke mbajtur njëren këmbë ngritur; cingthi; këmbëthyerazi.

çalamán e mb

♦ I çalë; që çalon nga këmbët.

♦ *fig* (*Arsyetim etj.*) i çalë; me të meta. [**nuk gjeti as edhe një gjysmë fjalie çalamane që të ngjasonte sadopak me ngushëllimin apo shkarkimin.** (ED)].

çalamán i m sh ë ët Njeri i çalë.

çalamán•e ia f sh e et f e ÇALAMAN I.

çalamélas ndajf (*Eci*) çalë; çalthi; duke çaluar.

çalamélazi ndajf >ÇALAMELAS.

çalán e mb *G* (*Njeri*) i çalë; çalaman; çalok; shkepan.

çalán i m sh a at *G* Njeri i çalë; çalaman; çalok; shkepan.

çalán•e ia f sh e et *G* Grua a vajzë e çalë; çalamane; shkepane.

çalaprénas ndajf *G* (*Eci*) çalë; çalthi; duke çaluar. >ÇALAS.

çalás ndajf (*Eci*) çalë; çalthi; duke çaluar.

çalásh e mb keq I çalë; që çalon nga këmbët; çalok. >ÇALAMAN E.

çalash i m sh ë ët > ÇLAMANI.

çalásh•e ja f sh e et f e ÇALASH I.

çalavít kal *G* >ÇALAVIT•Ë (me).

çalavít•ë (me) kal a ë *G*

♦ Nduk fort; shqvej.

♦ Rrah rëndshëm, fort; zhdëp në dru.

çalavítj•e a f *G*

♦ Ndukje e fortë; shqyerje.

♦ Rrahje e fortë; zhdëpje në dru.

çalavítun (i e) mb *G*

♦ I ndukur fort; i shqyer.

♦ I rrahur rëndshëm, fort; i zhdëpur në dru.

çalazi ndajf > ÇALAS.

çále mb *G* (*Grua etj.*) e çalë; topalle.

çal•e ja f sh e et *G* Çalamane; topalle.

çález a f veter Sëmundje që i bën bagëtitë të çalojnë.

çalë ndajf

♦ Çalthi; duke çaluar; çalaprenas. **Eci çalë.**

♦ *fig* Në mënyrë të çalë; me të meta.

çalë (i e) mb

♦ (*Njeri a kafshë*) me një këmbë me të shkurtër se tjetrën ose të dyja të shtrembra a të sëmura dhe që prandaj nuk ecën drejt, që çalon. **I çalë nga të dyja këmbët. Mbeti i çalë. [Dale moj se jam i çalë/ se më rrjedhin djersët valë** (FN).]

♦ (*Këmbë*) më e shkurtër se tjetra, e sëmure ose e shtrembët.

♦ *fig* (*Punë*) me metë të dukshme; që i mungon një pjesë e nevojshme; e paplotë; e mangët.
[Këtu siprania e jugorit ndaj veriorit është krejt e dukëshme; toska do ta flasë "gjuhën e njësuar" me rythmin dhe intonacionin e natyrshëm të dialektit të vet, kurse gega, sado të rropatet, do të flasë një toskënishte të gegëzueme, me timbër hundor dhe theksim të çalë. (APp)].

çal•ë a¹ *f* veter Sëmundje që i bën bagëtitë të çalojnë.

çal•ë a² *f sh a at* Rrudhë që ngelet në rrobë. >ÇAP•Ë A.

çal•ë a (e) *f sh a at (të)* Çalamane.

çal•ë i (i) *m sh ë ët (të)* Çalaman.

çalë-çalë *ndajf*

♦ (*Eci*) duke çaluar. Afrohem çalë-çalë. Shkoj çalë-çalë.

♦ Ngadalë e me vështirësi; duke hequr këmbët zvarrë.

♦ *fig* (*Punoj*) shumë ngadalë e keq ose me të meta.

çalësi a *f* Të qenët çalaman.

çalët (i e) *mb*

♦ I çalë; çalok; çalaman.

♦ *fig* I çalë; i mangët.

çalëz a¹ *f sh a at* Pjesë e çarë e mëngëve atje ku del krahu ose në këmbët e potureve deri afër gjurit.

çalëz a² *f sh a atorn* Zog shkurresh.

çalëz a³ *f veter* Çalë e bagëtisë.

çalí a *f sh - të bot K* (*Robinia pseudacacia*) Drizë e butë.

çalím i *m sh e et*

♦ Ecje e parregullt për shkak të një këmbe më të shkurtër se tjetra ose të këmbëve të sëmura a të shtrembëta.

♦ *fig* E metë në ecurinë e diçkaje; mungesë; cen.

çalít•em *vetv a (u) ur*

♦ Çaloj; shkoj çalthi.

♦ Jam i çalë.

çalkë *mb* I çalë.

çalk•ë a *f sh a at* Grua e çalë; çalamane; çaloke.

çalmçal *ndajf G* Çalë; duke çaluar.

çalóg e *mb A* I çalë. >ÇALOK E.

çalóg u *m sh ë ët A* Njeri i çalë. >ÇALOK U.

çalóg•e ia *f sh e et f e* ÇALOK U.

çal•ój óva úar

I *jokal*

♦ Eci duke u mënjanuar ngaqë kam njëren këmbë me të shkurtër ose ngaqë i kam këmbët të shtrembra a të sëmura; eci çalthi. Çalon nga këmba e majtë. Çalon shumë (pak). Ecën duke çaluar.

♦ *veta III fig* (*Puna*) bëhet me të meta; nuk ecën në rregull, nuk shkon përpara mirë; ka të meta.

Çalon disiplina (përgatitja, ekonomia). Çalon nga ana artistike.

♦ *fig* Nuk përparoj mirë në një mësim a në një punë, e përvetësoj me të meta; e bëj me të meta diçka, kam të meta e zbrazëti. Çaloj në mësim (në punë).

II *kal fig* E bëj që të mos ecë në rregull, i nxjerr pengesa për të mos shkuar mirë. >PENG•OJ.

Ia çaloi punën. Ai po na çalon.

*

Çalon nga të dyja këmbët Ka të meta shumë të rënda.

S'çalon gomari nga veshët *fj u* Nuk e pengon punën një e metë e vogël dhe fare pa rëndësi.

çalók e mb keq I çalë. >**ÇALAMAN E.**

çalók u m sh ë ët keq Njeri i çalë.

çalók•e ja f sh e et keq Grua a vajzë e çalë.

çalókthi ndajf keq Çalë; duke çaluar.

çalósh e mb Ç Çalaman.

çalósh i m sh ë ët Ç Njeri i çalë.

çalósh•e ja f sh e et Ç Grua a vajzë e çalë.

çalót e mb krahin G Çalaman; (*njeri*) i çalë.

çalót i m krahin G Njeri i çalë.

çalót•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë e çalë.

çalthi ndajf

♦ Duke çaluar.

♦ *fig* Duke çaluar; me shumë vështirësi; ngadalë e me të meta.

çalúar it (të) as >**ÇALIM I.**

çalúk e mb keq Çalaman; i çalë.

çalúk u m sh ë ët keq Çalaman; njeri i çalë.

çalúk•e ja f sh e et keq Grua a vajzë e çalë.

çallabójkë mb (*Grua*) e përdalë.

çallabójk•ë a f sh a at Grua a vajzë e përdalë; kurvë; lavire.

çalla-çalla mb krahin G

♦ (*Duar*) me të prera a të çara të thella; të plasaritura thellë.

♦ (*Flokë*) të prerë keq, me shumë çallata.

çalla-çalla ndajf krahin G (*I prerë*) me shumë çallata.

çallafút jokai K >**ÇALLAFUT•Ë (me).**

çallafút•ë (me) jokai a ë K Flas kot; ia fut në tym.

çallák e¹ mb I shkathët; i zhdërvjellët.

çallák e² mb G (*Veprim*) i ngutur; i bërë me ngut.

çallák e³ mb G (*Njeri*) trashaman; i trashë nga mendja; i pagdhendur.

çallák u¹ m sh ë ët Njeri i shkathët, i zhdërvjellët.

çallák u² m sh ë ët G Njeri i ngutur në punë a veprime.

çallák u³ m sh ë ët G Njeri trashaman, kokëtrashë, i pagdhendur.

çallakát mb G I çalë; çalok; që çalon.

çallakat•ój kal G >**ÇALLAKAT•UE (me)^{1,2}.**

çallakat•úe¹ (me) jokai óva úe G Çaloj; shkoj çalë.

çallakat•úe² (me) kal óva úe G Prish; dëmtoj; shkoj dëm (*diçka*).

çallakatúemit (të) as G Dëmtim; shkuarje dëm.

çallakósur (i e) mb J I prishur mendsh.

çallamín•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë trashamane, me trup të trashë.

♦ Grua a vajzë trashanike, me mendje të trashë.

çallamít kal krahin G >**ÇALLAMIT•Ë (me).**

çallamít•em krahin G vetv dhe pës e **ÇALLAMIT.** >**ÇALLAMIT•Ë (me u).**

çallamít•ë (me) kal a ë krahin G

♦ Shkel a shtyp me këmbë (*diçka*). **E çallamiti kali.**

♦ Pres a çaj (*dorën*), bëj një çallatë në (*dorë etj.*); e copëtoj keq duke e goditur.

çallamít•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv

♦ Më shkel (*kali etj.*).

♦ Pritem; bëj një çallatë në dorë etj; copëtohem duke u goditur me dikë.

II pës e ÇALLAMIT•Ë (me).

çallamítj•e a f krahin G

♦ Shkelje nga kali etj.

♦ Prerje; çallatë; e prerë.

çallamítun (i e) mb krahin G

♦ I shkelur nga kali etj.

♦ I prerë; i bërë me çallata.

çallamítun it (të) as G >ÇALLAMITJ•E A.

çallapatí a m sh - të A Bigoni; shpifje.

çallapatím i¹ m sh e et

♦ Çallatë; prerje çallata-çallata.

♦ Rrudhje; tutëlim.

çallapatím i² m sh e et G Kllapuritje; llafe të kota.

çallapatís¹ kal a ur A Shpif për (*dikë*).

çallapatís² a ur

I kal Përpiqem me të gjitha forcat (*të bëj diçka*).

II jokal Mundohem; rropatem; lodhem shumë.

çallapatís³ kal a ur Ç Shkel me këmbë (*barin etj.*).

çallapatís⁴ kal a ur E bëj me rrudha; rrudh; zhubroj, zhubros (*rrobën*).

çallapatís⁵ kal >ÇALLAPATIS•Ë (me).

çallapatís•ë (me) kal G

♦ I bëj një çallatë (*diçkaje*); e bëj me çallata (*diçka*).

♦ >ÇALLAPATIS⁴.

çallapatísur (i e)¹ mb I munduar; i rropatur; shumë i lodhur.

çallapatísur (i e)² mb Ç I shkelur me këmbë.

çallapatísur (i e)³ mb I zhubrosur; i rrudhur; i bërë me rrudha a me çapa.

çallapatísur it (të) as J Mundim; rropatje; lodhje e madhe.

çallapat•ó j kal G >ÇALLAPAT•UE (me)^{1, 2}.

çallapat•úe (me) kal óva úeG Çallatoj; brej me dhëmbë.

çallapat•úe (me)² jokal G

♦ Çaj kopalla; llap; bëj llam-llam.

♦ Bëj zhurmë.

♦ Shpif.

çallapínë mb f G (Grua) e pazonja, që s'ia thotë për punë shtëpie.

çallapín•ë a¹ f sh a at G Grua pazonja, që s'ia thotë për punë shtëpie.

çallapín•ë a² f sh a at G Shtëpi e mbajtur keq; shtëpi e vjetruar.

çallashník e¹ mb krahin G

♦ (*Njeri*) i rreptë.

♦ (*Njeri*) që s'e ndal gjë.

çallashník e² mb krahin G Çallëstiar; i hedhur; që çallëstis shumë.

çallashník u¹m sh ë ët krahin G

♦ Njeri i rreptë.

♦ Njeri që s'e ndal gjë.

çallashník u²m sh ë ët krahin G Njeri çallëstiar, i hedhur, që çallëstis shumë.

çallashník•e ja f sh e et krahin G f e ÇALLASHNIK U^{1,2}.

çalláta-çalláta ndajf Plot me çallata.

♦ I prerë thellë vende-vende; i bërë gjithë çallata.

♦ (*Duar*) me të prera të thella.

çallátë ndajf (Pres) thellë dhe duke i hequr një copë a pjesë.

çallát•ë a¹f sh a at

♦ E thelluar që mbetet në dru, në gur a në diçka tjetër kur hiqet një pjesë duke e prerë a duke e goditur; plasë. **Bëj një çallatë.**

♦ E thelluar në tehun e një vegle kur thyhet një cope e vogël.

çallat•ë a²f sh a at G Basamak; këmbë e shkallës.

çallat•óhet vetv úa (u) úar veta III (Thika etj.) bëhet me dhëmbë a me çallata kur i priset tehu nga një goditje e fortë ose thyerje e një pjese të tij.

çallat•ój¹kal óva úar

♦ I heq (*drurit, gurit etj.*) një copë dhe e lë gropë duke e prerë ose duke e goditur; e bëj me çallata.

♦ I bëj çallata në teh (*thikës etj.*); e bëj me dhëmbë (*thikën, sëpatën etj.*).

♦ Shënoj në çetele (*mallin e papaguar*).

çallat•ój²kal ÇALLAT•ÚE (me).

çallat•úe (me) kal óva úe ndërt G I bëj basamak (*shkallës*).

çallat•úe (me u) vetvúe (u) úe G >ÇALLAT•OHET.

çallaváng ndajf K (Eci) duke tërhequr këmbët në dysHEME etj.

çallaváng e mb K (Njeri) që ecën duke tërhequr këmbët me opinga gjysmë të mbathura.

çallaváng u m sh ë ët K Njeri që ecën duke tërhequr këmbët me opinga gjysmë të mbathura.

çallaváng•e ia f sh e et K f e ÇALLAVANG U.

çallavësh e mb krahin G (Njeri) i mbajtur keq; i pakujdesshëm në veshje e në mbajtjen e trupit të vet.

çallavësh i m sh a at krahin G Njeri i mbajtur keq, i pakujdesshëm në veshje e në mbajtjen e trupit të vet.

çallaveshán e mb krahin G >ÇALLAVESH E.

çallavësh•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë e mbajtur keq, e pakujdesshme në veshje e në mbajtjen e trupit të vet.

çallaveshújë mb krahin G >ÇALLAVESHAN E.

çallaveshúj•ë a f sh a at krahin G >ÇALLAVESHAN•E IA.

çallavósh kal K >ÇALLAVOSH•Ë (me).

çallavósh•em K vetv dhe pës e ÇALLAVOSH•EM. >ÇALLAVOSH•Ë (me u).

çallavósh•ë (me) kal a ë K Hap (buzët e plagës).

çallavósh•ë (me u) a (u) ë K

I vetv (Buzët e plagës) hapen; mbeten të hapura.

II pës e ÇALLAVOSH•Ë (me).

çallavóshun (i e) mb K (Plagë) me buzë të pambyllura, të hapura.

çalldís kal dhe jokal krahin G >ÇALLDIS•Ë (me).

çalldís•ë (me) a ë krahin G

I *jokal* I bie daulles.

II *kal* Luaj në; i bie (*një vegje muzikore*).

çallë *mb* (*Frutë*) e papjekur; e pabërë.

çáll•ë a¹ f sh a at Frutë e papjekur. **Lajthisë i hahen edhe çallat.**

çáll•ë a² f sh a at > **ÇALLAT•Ë A.**

çáll•ë a³ f sh a at *bot* Bajame (*pema dhe fryti*).

çallëstiár e mb bis I shkathët; i hedhur; jo i mefshtë; që çallëstis.

çallëstiár i m sh ë ët bis Njeri i shkathët, i hedhur, jo i mefshtë, që çallëstis.

çallëstiár•e ja f sh e et Grua a vajzë e shkathët, e hedhur, jo e mefshtë, që çallëstis.

çallëstísa ur bis

I *jokal* Përpiqem e kujdesem me të gjitha mënyrat për të rregulluar a për të arritur diçka; bëj

çmos për të gjetur diçka a për të ndihmuar dikë; përpiqem me shkathësi e me ngulm.

> **RROPAT•EM.Çallëstis për shtëpinë (punën, fëmijët, vete). Çallëstis për mirë.**

II *kal* Gjej me shumë përpjekje; rregulloj; bëj hall. **Çallëstisa një punë** (ca të holla).

çallëstísj•e ja f sh e et Përpjekje, mundim për të arritur diçka.

çallëstísur (i e) mb Energjik; i shkathët; që përpiqet e mundohet (*të bëjë diçka*); çallëstiar.

çállëz a f sh a at Frutë e papjekur. > **ÇALL•Ë A¹.**

*

Ha çallëza Përtypem kot.

çallí•s kal G > **ÇALLIT.**

çallít kal G > **ÇALLIT•Ë (me).**

çallít•ë (me) kal a ë G

♦ Godit; qëlluj; rrah (*një send me diçka të fortë*).

♦ Pres; çaj.

♦ Lëndo; plagos.

♦ Pres; bëj një çallatë në (*diçka*); e gërvisht thellë (*diçka*).

çallítj•e a f sh e et G

♦ Goditje; rrahje (*e një sendi me diçka të fortë*).

♦ E prerë; e çarë; vend i prerë a i çarë në diçka.

♦ Lëndim; plagosje.

♦ Prerje me çallata; gërvishtje e thellë.

çallítun (i e) mb G

♦ I goditur; i rrahur (*me një send të fortë*).

♦ I prerë; i çarë.

♦ I lënduar; i plagosur.

♦ I prerë me çallata; i gërvishtur thellë.

çallk e mb Budalla.

çallk u m sh ë ët Budalla.

çállk•e ja f e ÇALLK U.

çállk•ë a f sh a at orn Shpend i ngjashëm me sorrën, që jeton në koloni nëpër shpella.

çállma t f ushq Pupagjela; kokoshka.

çallmár•e ja f sh e et bot Bimë barishtore zbukurimi me kërcell të gjatë e të drejtë, me lule pa erë.

çállm•ë a f sh a at

♦ Rrip pëlhure deri 5 m i gjatë, me ngjyrë të bardhë, të zezë ose të gjelbër, që mbështillet disa herë rreth festes a qeleshes dhe që e mbajnë në kokë klerikët myslimanë, sikë etj., si dhe burrat

dhe gratë në disa vende. [Mje sa Turku, përbri tejet,/ dredhun çallmën m'vetull t'synit (GjF)].

♦ Kaçul i pulës, pëllumbit etj.

♦ *ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me miell e vezë në trajtë kësulash të vogla, e përvëluar me sherbet.

♦ *sh* Pufkë misri; pupagjel.

♦ *fig* Pamje e jashtme; dukë(e *njeriut*).

*

I vë çallmën diku I vë brirë burrit.

**

lule çallmë *bot* >ÇALLMAR•E JA.

çallmëbárdhë *mb keq* Pushtues osman; turk.

çallmëjeshil *i m sh ë ët keq* Dervish.

çallmëmádh *mb m sh mëdhénj keq* Turkoshak.

çallmë•mádh *mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë keq*

♦ Turk i prapambetur.

♦ Pushtues i kohës së sundimit osman.

çallmók•e *ja f sh e et J* >ÇALLMUK•E JA.

çallmúk•e *ja f sh e et J* Pulë me kaçul puplash, me çallmë në kokë.

çall•óhem *G vetv dhe pës eÇALL•OJ. > ÇALL•UE (me u)^{1,2}.*

çall•ój¹*kalG> ÇALL•UE (me)^{1,2}.*

çallshác *e mb G (Njeri)* i çallëstisur; çalltor; çallëstiar.

çallshác *i m sh a at G* Njeri i çallëstisur, çalltor, çallëstiar.

çallshác•e *ja f sh e et G* Grua a vajzë e çallëstisur; çalltore; çallëstiare.

çallshít *jokal vjet G>ÇALLSHIT•Ë (me).*

çallshít•ë *(me) jokal a ë vjet G*

♦ Nxitoj; shpejtoj.

♦ Çallëstis; bëj hall; gjej mundësi për të bërë diçka; përpiqem me sa mundem të bëj diçka dhe ia arrij.

çallshítj•e *a f vjet G*

çallshítun *(i e) mb vjet G*

♦ I shpejtë.

♦ I çallëstisur; i shkathët.

çalltí *a f sh - të*

♦ Përkujdesje. [tuj i ndjek me çallti tan dhuntit e Zotit (KA)].

♦ Kujdes a zell i tepruar.

çalltís *jokal a ur*

♦ Bëj hall (*për diçka*); përkujdesem (*për dikë*). [jam mundue me shkrue, tuj çalltis, nderi ku kam mujt, m'u shporr fjalve t'gjuhvet t'hueja (KA)].

♦ Tregohem tepër i zellshëm.

çalltisj•e *a f sh e et bis>ÇALLËSTISJ•E A.*

çalltísur *(i e) mb bis>ÇALLËSTIAR E.*

çalltj•e *a f A* Interesim; të qenët i interesuar për diçka.

çalltór *e mb (Njeri)* i çallëstisur; i shkathët; çallëstiar.

çall•úe *(me)¹ kalóva úe G* Çallatoj; çallamit; bëj me çallata.

çall•úe *(me)² kalóva úe G* Gjuaj me gurë (*dikë, diçka*).

çall•úe *(me u)¹ vetv óva (u) úe G* Çallatohem; çallamitem; bëhem gjithë çallata.

çall•úe (me u)²vetv óva (u) úe G Goditem a gjuhem me gurë.

çallúem (i) e (e)¹mb G I çallatuar; i bërë gjithë çallata; i çallamitun.

çallúem (i) e (e)²mb G I gjuajtur me gurë.

çallúk e mb K (Njeri) me një krah a dorë të prerë.

çallúk u m sh ë ët K Njeri me një krah a dorë të prerë. >DORAC I.

çallúk•e ja f sh e et K Grua a vajzë me një krah a dorë të prerë.

çam e mb I Çamërisë; që ka të bëjë me Çamërinë, me banorët a vendësit e saj. [Dhe kudo toka çame,/ mbuluar nga retë,/ rënkton e mbytur në gjak e lot,/ e mbetur shkretë,/ pa zot. (BXh)].

çam i¹ m sh ë ët Banor a vendës i Çamërisë.

çam i² m sh e et bot (Abies)>BREDH I.

çamá pj Ç Pra. Ik çama!

çamá k e mb Trashaman; (njeri) i pagdhendur.

çamá k u m sh ë ët ndërt G Qepër; binar.

çamarók e mb>ÇAMARROK E.

çamarók u m sh ë ët > ÇAMARROK U.

çamarrók•e ja f sh e et > ÇAMARROK•E JA.

çamarrók e mb bis (Fëmijë) pak i prapë e i pashtuar; çapkën. Vajzë çamarroke.

çamarrók u m sh ë ët bis Fëmijëpak i prapë e i pashtuar; çapkën.

çamarrók•e ja f sh e et Vajzë pak e prapë dhe e pashtuar; çapkëne.

çambát e f sh e et A Shkelm.

çambellán i m sh ë ët >SHAMBELAN I.

çambénj•em vetv a (u) ur A Pengohem dhe bie.

çambëtár•enj kal a ur A Shtyp me këmbë; shkel.

çamc•ë a G f sh a at Calik i vogël për ujë.

çamçák•e ja f sh e et Rrake; rraketake.

çamçakêz i m sh e et

♦ Lëndë e ngurtë, e verdhë dhe e tejdukshme, që nxirret nga rrëshira e drurëve halorë dhe që përdoret për ngjitje, për izolim dhe për të fërkuar harqet e veglave me tela.

♦ Gomë aromatike me sheqer që mbllaçitet.[Fjalët u janë bërë çamçakêz në gojë. (ED).]

çamçe¹ndajf krahin: E bëj çamçe e zhdëp në dru.

çamçe²ndajf>ÇAMËRISHT.

çam•e ja¹f sh e et Kupac druri.

çam•e ja²f sh e et f e ÇAM I¹.

çam•e ja (e) f sh e et (të) G > ÇAR•Ë A (e). Të çame krejet kokëçarje; telash. [S'kanë me u pritë, jo, pa trazue,/ Pa t'qitë do t'çame krejet (GjF).]

çam•ë (i) e (e) mb G>ÇARË (i e).

çam•ër ra f sh ra rat Thërrime; dromcë. Çamra buke.

çamër it sh i ÇAM I¹.

çamërdhíq i m sh ë ët Camërdhok; voc; djalë i vogël; çun.

Çamëri a f gjeogKrahinë në Greqinë veriperëndimore, në bregun lindor të Detit Jon, e banuar kryesisht nga shqiptarë deri nga fundi i Luftës së Dytë Botërore. [Ne, popull muhaxhir, ecim nëpër shi.../ Lamtumirë, Çamëri! (BXh)]

çamërim i m Thërrmim; dromcim.

çamërisht ndajf Në të folmen e çamëve; në dialektin çam.

çamërisht•e ja f E folme e Çamërisë; dialekt i Çamërisë.

çamër•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Thërrmohet; dromcohet; bëhet thërrime (dromca).

II pës e ÇAMËR•OJ.

çamër•ój *kal óva úar* Thërrmoj; dromcoj.

çamërúar (i e) *mb* I thërrmuar; i dromcuar.

çamidím i *m ind* Heqje e amidonit.

çamid•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* (*Drithërave, patateve etj.*) u hiqet amidoni.

II pës e ÇAMID•OJ.

çamid•ój *kal óva úar* Ua heq amidonin (*drithërave, patateve etj.*).

çamidúar (i e) *mb* (*Drithëra, patate etj.*) që u është hequr amidoni.

çamísh•e *ja f sh e et J* Mushkë xanxare.

çamísht•e *ja f sh e et >* ÇAMISHT•Ë A.

çamísht•ë *a f sh a at* Pyll me çam; bredhishtë.

çámit (të) *as G* Çarje.

çámj•e *a¹ f sh e et orn*

♦ (*Lanus collurio*) Shpend grabitqar e këngëtar i rendit të Harabelave; ushqehet me kandrra.

♦ (*Ardea cinerea*) Gatë; çafkë.

çamje e kuqe Shpend i familjes së gatave, që rron në moçalishte.

çámj•e *a² f sh e et G>* ÇAR•Ë (e).

çámk•ë *a¹ f sh a at* Kësulë prej cohe të butë.

çámk•ë *a² f sh a at bis*

♦ Trastë prej pëlhure a lëkure.

♦ *>* ÇANT•Ë A.

çamrím i *m* Grisje e rrobës.

çamrí•s *kal ta tur >* ÇAMRIT.

çamrít *kal a ur* krahin Gris (*rrobën*).

çamrít•em *vetv a (u) ur*

♦ Grisem; më grisen rrobat.

♦ *veta III* (*Rroba*) griset.

çamrítj•e *a f* Grisje e rrobës.

çamrítur (i e) *mb* (*Rrobë*) e grisur.

çamr•óhem *vetv G >* ÇAMR•UE (me u).

çamr•ój *kal G>* ÇAMR•UE (me).

çamr•úe (me) *kal G* Thërrmoj (*bukën*); e bëj grimca-grimca.

çamr•úe (me u) óva (u) úe *G*

I *vetv veta III* (*Buka*) thërrmohet.

II pës e ÇAMR•UE (me).

çamrúem (i) (e) *mb G* (*Bukë etj.*) e thërrmuar.

çámt•ë *a f sh a at >* ÇANT•Ë A.

çamtallí u *m sh j jtë bis G* Njeri i parregullt; shkatarrak në punët e veta.

çamtallís *jokal bis G >* ÇAMTALLIS•Ë (me).

çamtallís•ë (me) *jokal a ë bis G* I lë punët shkatërr.

çamtallísj•e *a f bis G* Punë e lënë shkatërr.

çamtallísun (i e) *mb G* (*Punë*) e lënë shkatërr.

çámtë (i e) *mb* I drurit të bredhit; i bërë me dru bredhi.

çámt•ë a f > ÇANT•Ë A.

çamúrr•ë a f sh a at A Rrapëllimë.

çanáak u m sh ë ët

♦ Enë balte e thellë ku shtihet gjella.

♦ Kupë druri ose alumini e thellë. >**MISUR I.**

*

Bie në çanakun e dikujt

♦ Hyjnë familjen e dikujt; bëhem njeri i shtëpisë të dikush.

♦ Bashkohem me interesat e pikëpamjet e dikujt; bëhem shok i dikujt.

Ha në një çanak me dikë Kam të njëjtat pikëpamje e interesa me dikë; jam i afërt me dikë e veproj së bashku me të.

Jemi të një çanakukeq Kemi të njëjtat interesa e qëllime; veprojmë së bashku në kurriz të të tjerëve ose me mënyra të parregullta.

Lëpij çanakët e dikujt I shërbej verbërisht e me përlësi dikujt; rroj me lëmoshën e tij dhe bëj çfarë të kërkojë ai.

Mbetem jashtë çanakutkeq Humb mundësinë për të përfituar nga diçka që bëhet së bashku në kurriz të të tjerëve ose me mënyra të pa rregullta; mbetem pa pjesë.

çanaklëpirës i m sh - it përb Njeri që rron me ç'i japin të tjerët dhe që u shërben atyre, duke u bërë lajka. >**SAHANLËPIRËS I.**

çanaklëpirës•e ja f sh e et f e ÇANAKLËPIRËS I.

çánd•ër ra f sh ra rat Furkë që mban gardhin ose murin të mos bjerë.

*

I bëhem çandër dikujt I qëndroj përballë pa u përkulur; nuk mposhtem para dikujt.

çandrrím i m sh e et libr G

♦ Zgjim nga një ëndërr.

♦ Zhgënjim.

çanësím i m sh e et libr

♦ Përkufizim.

♦ Orientim.

♦ Përcaktim; cilësim.

çanës•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ *veta III* Përkufizohet.

♦ Orientohem; marr drejtim.

♦ *veta III* Përcaktohet; cilësohet.

II pës e ÇANËSOJ.

çanës•ój kal óva úar libr

♦ Përkufizoj (*një fjalë*).

♦ Orientoj.

♦ Përcaktoj; cilësoj.

çanësúar (i e) mb libr

♦ (*Fjalë*) e përkufizuar.

♦ I orientuar; që ka marrë një drejtim të dhënë.

♦ I përcaktuar; i cilësuar.

çang onomat Tingull i këmborës, kambanës ose çangës.

çangaçáng *onomat* >ÇANG.

çangáll *i m sh ë ët* >ÇAKA•LL LLI.

çangallú *ja f sh nj njtë zool* >ÇAKA•LL LLI.

çangazhím *i m libr* Tërheqje a dalje nga një angazhim.

çangazh•óhem *vetv óva (u) úar libr* Tërhiqem ose dal nga një angazhim.

çangazh•ój *kal óva úar libr* E tërheq ose e nxjerr (*dikë*) nga një angazhim.

çangazhúar (*i e*) *mb libr* I tërhequr nga një angazhim.

çang-çáng *onomat* >ÇANG.

çáng•ë *a f sh a at* Pllakë metali ose një copë gypi, së cilës i bihet për të dhënë një sinjal; tingëllima e saj. **I bie çangës. Kur të bjerë çanga.**

çánglat *f sh mospërf* Përdoret për të shprehur padurim kur dikush bën sikur nuk kupton. **Çfarë (the)? - Çanglat!**

çantallí *e mb* Leckaman.

çantapunúes *i m sh - it* Ai që bën çanta.

çantapunúes•e *ja f sh e et f e* ÇANTAPUNUES I.

çantaxhí *u m sh nj njtë keq* Plaçkitës.

çánt•ë *a f sh a at* Trastë (prej) lëkure, plastike etj. me dorezë ose rrip, që shërben për të mbajtur me sende të ndryshme. **Çantë dore (shkolle, shpine, tualeti). Çantë e ndihmës së shpejtë (e veglave). Rripi (zinxhiri) i çantës.**

**

çantë diplomatike Çantë, kuti, thes, arkë etj. për dërgimin e korrespondencës zyrtare ose sendeve të tjera nga misioni diplomatik në qeverinë e vet, që gëzon mbrojtje ligjore.

çanxhané•e *ja f A* Zile e vogël.

ça•nj *kal va rë A*

♦ Çaj.

♦ Pres; këput; ndaj.

çánjës *e mb* Çarës.

çânjt•ë (*me u*) *vetv- (u) ë G* >ÇËNJ•ET.

çânjtj•e *a fG* Ulje e ënjtjes. >ÇËNJ•E.

çânjtun (*i e*) *mb G* >ÇËNJ•TUR (*i e*).

çap¹ *jokal a ur bis*

♦ Shkoj në këmbë. **Çap në shtëpi!**

♦ Eci. **Mezi çapte.**

çap² *kal a ur krahin*

♦ Kafshoj.

♦ Përtyp.

çap i¹ *m sh a at dhe e et*

♦ Një e hapur e këmbës gjatë ecjes; zhurmë e këmbëve gjatë ecjes. **Çap i shkurtër (gjatë, lehtë, rëndë, shpejtë). Hedh (bëj) një çap. E mbaj çapin në shtëpi** drejtohem për në shtëpi. [Me sy të zgurdulluar dhe me çape madhështore, këndonjësit arrijtín (FK)]. [Ndali çapin kopeja e ulqve/ Dhe përgjon e uritur në errësirën thinjoshe. (BXh)].

♦ *bis* Mënyrë veprimi për të arritur diçka; hap; përpjekje. [Por edhe me kaq, në Kuvendin e Leshit u hodh çapi i parë drejt lidhjes kombëtare (AE)].

*

Bëje (mate, lëshoje) vrapin sa ke çapin (hapin) *ff u* Vepro sipas mundësisë.

Çap pas çapi

♦ Pa iu ndarë, këmba-këmbës; në çdo hap; vazhdimisht.

♦ Shkallë-shkallë; pak nga pak; hap pas hapi.

Deri ku më arrin çapi Brenda mundësive të mia; aq sa jam i aftë për të bërë diçka.

Kaq e kam çapin Kaq fuqi a mundësi kam; kaq e kam frymën.

Në çdo çap (hap) Kudo.

Nuk e lë të bëj çap E ndaloj në vend; nuk e lejoj të ecë përpara a të bëjë diçka.

Nuk më arrin çapi Është jashtë mundësive të mia.

S'bëj çap Nuk arrij të bëj asgjë, nuk ia dal dot.

çap i² m sh a at Zagar; qen gjahu.

çapaçúl e mb bis keq (Njeri) i çrregullt e krejt i pazoti; pa kurrnji vlerë; që s'e përfill kush.

çapaçúl i m sh ë ët bis keq Njeri i çrregullt e krejt i pazoti; pa kurrnji vlerë; që s'e përfill kush.

çapaçúl•e ja f sh e et f e ÇAPAÇUL I.

çapáj i m sh e et krahin G Hardhucë; zhapik.

çapakëmbas ndajf (Hipur në kalë etj.) me të dyja këmbët nga njëra anë e shalës a samarit.

çapakëmbazi ndajf >ÇAPAKËMBAS.

çapalájk•ë a f sh a at ndërt Dërrasë tërthore.

çapalís kal ta tur >ÇAPALIT.

çapalít kal a ur Kafshoj me dhëmbë disa herë dhe e këput; shqyej me dhëmbë.

çapalít•et vetv veta III dhe pës e ÇAPALIT.

çapalítj•e a f sh e et Kafshim me dhëmbë për ta këputur diçka; shqyerje me dhëmbë.

çapalítur (i e) mb I kafshuar me dhëmbë dhe i këputur; i shqyer me dhëmbë.

çapallatí - të f sh G Pallavra; fjalë të kota; gjepura; dokrra.

çapallatím i m sh e et G Pallavra.

çapallín•ë a f sh a at G Shtëpi e madhe harvallinë.

çapallat•ój jokai G >ÇAPALLAT•UE (me).

çapallat•úe (me) jokai óva úe G Flas pallavra; flas kot.

çapallín•ë a f sh a at G Shtëpi e madhe harvallinë.

çapallós i m sh a at K Shkop a dajak i paqëruar, i pagdhendur.

çapaqórras ndajf (Eci) symbyllas; me sy mbyllë; verbas; verbërisht.

çapaqórrazi ndajf >ÇAPAQORRAS.

çapár e mb

♦ I zbukuruar me çaparë.

♦ (*Lëkurë*) me vija ngjyra-ngjyra të ndritshme.

çapár i¹ m sh ë ët

♦ Shirit me fije ari ose argjendi, që përdoret për zbukurim në veshje; gajtan mëndafshi.

♦ Vijë me ngjyrë të ndritshme në lëkurën e një kafshe.

♦ Gjarpër me lëkurën me vija të ndritshme.

çapár i² m sh e et J Fitil i llambës me vajguri.

çapár•e t f sh muz

♦ >**CIMBAL I.**

♦ *sh* Dy kupëza metalike, fildishi ose druri, që mbahen në pëllëmbë të lidhura pas gishtit të madh dhe kërciten me gishta.

çaparí a f sh - të Ngatërresë.

çapárk•ë a¹ f sh a at

♦ Kordele me fije ari.

♦ Vijë me ngjyrë të ndritur në lëkurën e disa kafshëve.

çapárk•ë *a²f sh a at* Nepërkë me vija me ngjyrë të ndritur.
çaparók u *m sh ë ët J* Kalli pa kokrra, pa bukë, që nuk ka zënë bukë.
çaparóz i *m bujq* Grurë halëzi, me kokrra të mëdha e të forta, të kuqërreme.
çaparrél•et *vetv veta III G >ÇAPARREL•Ë (me u).*
çaparrél•ë (me u) *vetv veta III G (Pataja e zier)* plas.
çaparrélun (e) *mb G (Patate të ziera)* të plasura.
çapçák u *m sh ë ët K* Gotë metalike; sapllak metalik.
çáp•e ja *f sh e et* Lugë e madhe (prej) druri.
çapeçúp *ndaif J* Shkeleshko; pa kujdes; keqekeq.
çapeják u *m sh e et bis* Ecejak. **Dëgjohej vetëm çapejaku tij nëpër dhomë.**
çapéjk•ë a *f sh a at* Shkop i shkurtër që përdoret në disa lojëra fëmijësh.
çapék u *m sh ë ët zool (Salamandra maculata)* Pikëlore.
çapél i¹ *m sh ë ët* Xhambaz.
çapél i² *m sh ë ët krahin G* Brisk pa dorezë. **>ÇEPEL I.**
çapél•e ja *f sh e et zool krahin G*
 ♦ Bretkosë mashkull.
 ♦ Bretkosë e kënetave, më e vogël se bretku.
çapéll si *kallëz: Bëhet çapell (fiku)* piqet shumë e bën për t'u tharë.
çapéll i *m sh ë ët Ç* Varg fiqsh të tharë.
çapellán e *mb* Llafazan; llapazdruq.
çapellán i *m sh ë ët* Njeri llafazan.
çapellán•e ia *f sh e et* Grua a vajzë llafazane
çapéll•ë a¹f **>ÇAPELLAN I.**
çapéll•ë a²f sh a at *ushq* Varg fiqsh të tharë.
çáp•em¹ *vetv a (u) ur bis*
 ♦ Shkoj diku; çap. **Çapu deri te buka!**
 ♦ Çapitem. **Fëmija po çapitet.**
çáp•em² *vetv a (u) ur bis* Përtypem; mbllaçitem; përçapem.
çáp•ë^{1,2} (me) *jokal a ë G* **ÇAP^{1,2}.**
çápë^{1,2} (me u) *vetva (u) ë G* **>ÇAPEM^{1,2}.**
çáp•ë a¹f sh a at
 ♦ *bujq* Sqepar i kopshtarit.
 ♦ Çapëz e hostenit; paftë trekëndëshe në fund të hostenit, për të kruajtur dheun e ngjitur në plor.
çáp•ë a²f sh a at Kafshatë. **Një çapë bukë. Dy çapa më pak të bëjnë mirë.**
çáp•ë a³f sh a at Palë; rrudhë që ngelet në rrobë.
çáp•ë a⁴f sh a at *krahin G* Langua; zagar; qen gjahu.
çapalájk•ë a *f sh a at ndërt* Dërrasë tërthore.
çáp•ël la *f sh a at G* Shegë e çarë.
çapël•éhem *vetvéva (u) ýer* **>ÇAPËL•OHEM.**
çapël•éj kal éva ýer **> ÇAPËL•OJ.**
çapël•óhem *vetv óva (u) úar*
 ♦ Shqyhem duke u hapur fort anash. **Çapëlohem më dysh.**
 ♦ *veta III* Hapet fort gati sa të shqyhet; shqyhet. **Iu çapëlua goja për gjumë. Iu çapëluan sytë iu zgurdulluan sytë.**
 ♦ Hap fort këmbët anash; rri me këmbë të hapura fort anash. **U çapëlua pranë zjarrit.**

♦ *fīg* Përpiqem shumë, lodhem e dërrmohem për të bërë diçka; bëhem copë për të arritur diçka; copëtohem. **U çapëlua sa e rregulloi.**

çapël•ój kal óva úar

♦ Shqyej duke e hapur a duke e tërhequr fort në të dy anët. **Çapëloj degën. Çapëloj më dysh. E çapëloi për këmbësh. E çapëloj mishin me duar.**

♦ Hap fort gati sa të shqyhet, shqyej (për pjesët e trupit). **Çapëloj këmbët. Çapëloj gojën. Çapëloj sytë** zgurdulloj sytë.

♦ Kapërcej diçka ose i hipi sipër duke hapur fort këmbët. **Çapëloj kapërceyellin (hendekun). Ia çapëloi kalit.**

çapëlúar (i e) mb

♦ I shqyer ngaqë është hapur tepër anash; i shqyer më dysh. **Degë të çapëluara.**

♦ (*Sy etj.*) të hapur fort; gati sa të shqyhen.

çapël•ýe (me) kal éva ýe G > ÇAPËL•EJ, ÇAPËL•OJ.

çapël•ýe (me u) vetvéva (u) ýe G > ÇAPËPL•OHEM.

çapëlým (i e) mb G > ÇAPËLUAR (i e).

çapëlýer (i e) mb > ÇAPËLUAR (i e).

çapëlýerj•e a f > ÇAPËLIM I.

çapëlýeshëm ndajf Duke u çapëlyer.

çapëllím i m sh e et krahin G Prashitje me çapë.

çapëll•óhet krahin G vetv veta III dhe pës e ÇAPËLL•OJ. > ÇAPËLL•UE (me u).

çapëll•ój kal krahin G > ÇAPËLL•UE (me).

çapëll•úe (me) kal óva úe krahin G Prashit me çapë; mih me çapë.

çapëll•úe (me u) úe (u) úe krahin G

I vetv veta III (Ara) prashitet me çapë; mihet me çapë.

II pës e ÇAPËLL•UE (me).

çapëllúem (i) e (e) mb krahin G (Arë) e prashitur me çapë; e mihur me çapë.

çáp•ër ra f G

♦ Calik me lëkurë dhie për bylmet.

♦ Lëkurë e tendosur në kutinë kumbuese të llautës.

çapër-çápër ndajf krahin G (Eci) ngadalë; me hap të ngadalshëm.

çapërçík kal a ur E pengoj (*dikë*); i vë pengojcë a stërkëmbës(*dikujt*).

çapërçík•em a (u) ur

I vetv Pengohem; më zë këmba në pengesë.

II pës e ÇAPËRÇIK.

çapërçíkj•e a f sh e et Pengim.

çapërçíkur (i e) mb I penguar.

çapërçíkthi ndajf (Eci) duke u penguar.

çapërçúk e mb G (Njeri) i imët dhe i shkurtër.

çapërçúk u m sh ë ët G Njeri i imët dhe i shkurtër.

çapërçúk•e ja f sh e et G Grua a vajzë e imët dhe e shkurtër.

çapërdís¹ kal a ur Ngatërroj; hutoj.

çapërdís² kal G > ÇAPËRDIS•Ë (me).

çapërdís•em¹ vetv a (u) ur

♦ Ngatërrohem; hutohem.

♦ Luaj mendsh; çmendem; humb mendjen (arsyen).

çapërdís•em² vetv G > ÇAPËRDIS•Ë (me u)².

çapërdís•ë (me)¹a ë G

I *kal*

♦ > ÇAPËRDIS.

♦ Shqyej (*mishin*) për ta ndarë në pjesë.

♦ Ndaj me dorë (*bukën etj.*).

♦ Shqyej; ndaj copë-copë; copëtoj; batërdis.

II *jokal* Ngutem. Çka po çapërdís? pse ngutesh?

çapërdís•ë (me)² *jokal* a ë G Ngutem; nxitoj.

çapërdís•ë (me u) a (u)¹vetv G Ngutem; nxitohem.

çapërdísë (me u) a (u)²vetv G

♦ Pështjellohem.

♦ Tërhuzem.

çapërdísj•e a¹f

♦ Ngatërrim; hutim.

♦ Luajtje mendsh; çmendje.

çapërdísj•e a²f G Ngutje; nxitim.

çapërdísun (i e)¹mb G

♦ >ÇAPËRDISUR (i e).

♦ (*Mish, etj.*) i ndarë në pjesë.

♦ I shqyer; i copëtuar; i batërdisur.

çapërdísun (i e)²mb K I ngutur; i nxitur të veprojë me ngut.

çapërdísur (i e) mb I ngatërruar; i hutuar. I çapërdísur mendsh i prishur mendsh.

çapërdón i m sh ë ët zool (*Salamandra maculata*) Pikëlore.

çapërflák kal a ur Flakëroj; hedh (flak) tutje.

çapëri•j kal va rë Ngas; cyt; tall.

çapërkós•ë a f sh a at G zool >BREKTOS•Ë A.

çapërlít kal K >ÇAPËRLIT•Ë (me).

çapërlít•em pës e ÇAPËRLIT. > ÇAPËRLIT•Ë (me u).

çapërlít•ë (me) kal a ë K

♦ Thërrmoj (*bukën, djathin etj.*).

♦ (*Pula*) rrëmi; shkërmit (*dheun për të kërkuar ushqim*).

çapërlít•ë (me u) pës e ÇAPËRLIT•Ë (me).

çapërlítj•e a f sh e et K

♦ Thërrmim (*i bukës, djathit etj.*).

♦ Rrëmi; shkërmitje (*e pulës që kërkon ushqim duke zhgërryer dheun*).

çapërmísh•em vetv G >ÇAPËRMISH•Ë (me u).

çapërmísh•ë (me u) vetv a (u) ë G Gërvishtem; gërricem (*kur kaloj nëpër ferra e driza*).

çapërmíshun (i e) mb G I gërvishtur; i gërricur (*duke kaluar nëpër ferra e driza*).

çapërpík ndajf G Pesë e pikë; një këtu e një atje; (*shpërndaj*) në mënyrë të çrregullt.

çapërpík•ë kal a ë G

♦ (*E bëj tufën e bagëtisë*) pikë e pesë; një këtu e një atje.

♦ Shpërndaj; përkoq; përndaj; pikaderdh; (*shpërndaj*) në mënyrë të çrregullt.

♦ (*Flas*) pa lidhje; kot.

çapërpík•em G vetv dhe pës e ÇAPËRPIK. >ÇAPËRPIK•Ë (me u).

çapërpík•ë (me u) ëm (u) ë G

I vetv veta III sh Shpërndahemi pa rregull; përkoqemi; bëhemi pikë e pesë.

II pës e ÇAPËRPIK•Ë (me).

çapërpík•e a f G Shpërndarje; përkoqe.

çapërpíkun (i e) G mb (Njerëz) të shpërndarë në mënyrë të çrregullt; të përkoqur; (bagëti) të përkoqura.

çapërtís kal a ur > ÇAPËRDIS; ÇAPËRDIS•Ë (me).

çapërtís•em a (u) ur vetv dhe pës e ÇAPËRTIS.

çapërtísj•e a f Ngatërrim; hutim.

çapërtísur (i e) mb > ÇAPËRDISUN (i e); ÇAPËRDISUR (i e).

çapërxhí e mb J (Njeri) i shkathët; që nuk mbetet keq në asnjë situatë.

çápërz a f sh a at G Trastë e vogël (prej) lëkure.

çápërr rra f sh rra rrat Calik me lëkurë dhie për bulmetra.

çapëtír•ë a f a at J Moçal i vogël, me pak ujë.

çapëtór i m sh ë ët

♦ Bujk që punon tokën me çapë.

♦ Prashitës me çapë.

çapëtór•e ja¹ f sh e et f e ÇAPËTOR I.

çapëtór•e ja² f sh e et orn Ç Shaptore.

çápëz a¹ f sh a at Paftë hekuri në fund të hostenit për të kruar dheun e ngjitur në plor.

>BARBU•LL LLI.

çápëz a² f sh a at bot (Phytolacca decandra) Vadhëz e egër. >RRUSH QENI.

çápëz a³ f sh a at G Listelë; shpatëz.

çapëzóre t f bot (Phytolaccaceae) Familje e çapëzave.

çapgjátë mb Hapgjatë; që e ka çapin (hapin) të gjatë.

çapî ni¹ m sh j jt zool G >HARDHUC•Ë A; ZHAPI U.

çapî ni² m sh j jt G Njeri i guximshëm; guximtar.

çapík e mb

♦ I paturp.

♦ (Djalë) i shkathët.

çapík u m sh ë ët

♦ Njeri i paturp; njeri që s'i nxihet as i skuqet faqja.

♦ Djalë i shkathët.

çapík•e ja f sh e et f e ÇAPIK U.

çapím i² m Çapitje; ecje e ngadalshme.

çapím i² m sh e et bujq Prashitje me çapë.

çapín si ndajf Shumë bukur; me elegancë. Vishem e mbathem çapin.

çapín i m sh j jt zool G Zhapik. >HARDHUC•Ë A; ZHAPI U. Verdhë si çapini i gjelbër në të verdhë.

çapí•s jokall ta tur > ÇAPIT^{1, 2, 3}.

çapísht•ë a f sh a at orn J (Grus grus) Zog uji me këmbë të gjata e me sqep të shkurtër, që jeton kënetave dhe ushqehet me peshk.

çapít¹ a ur bis

I jokall Eci me hap të ngadalshëm. Çapit rëndë. Çapit tutje bëj një a disa hapa mënjane.

Çapit poshtë e lart.

IIkal Urdhëroj këmbët. Nuk i çapit dot këmbët.

çapít² kal a ur bujq Thyej plisat me çapë.

çapít³ kal a ur

♦ Kafshoj.

♦ Shqyej a këput me dhëmbë.

çapít•em *vetv a (u) ur bis*

♦ *veta III (Foshnja)* hedh hapat e parë; nis të ecë; mëson të ecë.

♦ Eci ngadalë e rëndë; hedh këmbët me vështirësi.

çapít•et - (u) ur pës e ÇAPIT².

çapítj•e *a¹ f sh e et bis*

♦ Ecje e pasigurt e foshnjës.

♦ Ecje e ngadalshme, me hap të rëndë; hedhje e këmbëve me vështirësi.

çapítj•e *a² f sh e et bujq* Prashitje me çapë.

çapítj•e *a³ f sh e et*

♦ Kafshim.

♦ Shqyerje a këputje me dhëmbë.

çapítur (i e) mb bujq I prashitur me çapë.

çápj•e *ja¹ f sh e et* Ecje me hap të ngadalshëm.

çápj•e *ja² f sh e et orn>ÇAPK•Ë A.*

çápk•ë *a f sh a at orn (Ardea cinerea)* Gatë e përhime.

**

çapkë e përhime *orn* Gatë e përhime.

çapkë e verdhë *orn (Ardeola ralloides Scop.)* Lejlek 40 - 45 cm i gjatë, me sqep e këmbë të shkurtra, me pendë ngjyrë kafe në kurriz e bark dhe të bardha në krahë, që jeton në Europën Jugore, Lindjen e Mesme dhe Afrikë.

çapkë nate *orn (Mycticoras nycticoras L., Ardea cinerea)* Gatë me kaçulitë të zezë, që gjuan natën.

çapkë rrushi *orn (Ardea purpurea L.)* Lejlek i rrallë, deri 1 m i gjatë dhe 1 m i lartë, që jeton në Europën Qendrore e Jugore dhe në Azinë Jugore e Lindore dhe dimëron në Afrikë.

çapkë sqeplugë *orn (Platalea leucorodea L.)* Shpend i madh notues, me këmbë të gjata dhe sqep të madh, të shtypur në majë, me të cilin kap kafshë të vogla uji në cekëtina.

çapkën e mb

♦ (*Djalë*) i hedhur e pak i prapë, që është i lëvizshëm e gazmor. **Vajzë çapkëne. Fëmijë**

çapkën. [*Aurora ishte si djalë çapkën e Ikbali s'kish kuptuar kurrë pse i shoqi këmbëngulte ta thërriste Leilën djalë i babait, kur djali i vërtetë qe Aurora.* (ED)]

♦ Që është veti e çapkënit; prej çapkëni. **Vështrim çapkën. Buzëqeshje çapkëne.**

çapkën i m sh ë ët Djalë i hedhur, i dhënë pas lodrave e dëfrimeve; djalë i lëvizshëm, gazmor e pak i prapë. **Çapkënët e lagjes. I binin me qafë ca çapkënë.**

çapkënçe *ndaif bis*

♦ Si çapkën, në mënyrë pak të shkujdesur, të prapë e gazmore. **Qesh çapkënçe.**

E hedh vallen çapkënçe.

♦ Ulur pak mbi sy e mënjanë. **E mban shapkën çapkënçe. Me balluket lëshuar çapkënçe.**

çapkën•e ia f sh e et Vajzë çapkëne.

çapkënëri a f sh - të

♦ *nj* Qëndrim prej çapkëni; veti e çapkënit. **Çapkënëri rinore. E shikon me çapkënëri.**

♦ Veprim a sjellje (prej) çapkëni. **Çapkënëritë e fëmijëve (e të rinjve). Qeshin me**

çapkënëritë e tij.

çapkëni a f >ÇAPKËNËRI A.

çapkënlle•k ku m sh qe qet Veprime e sjellje (prej) çapkëni.

çapkóre *t f sh orn (Ardeae)* Familja e çapkave (gatave).

çapk•úe *ói m sh j jt* K Degë misri me rrënjë ajrore.

çapkún *e mb* > **ÇAPKËN E.**

çapkún *i m sh ë ët* > **ÇAPKËN I.**

çapkún•e *ja f sh e et f e* **ÇAPKUN I.**

çapl•éj *kal éva ýer* Shqyej. > **ÇAPL•OJ.**

çaplí *a f sh a at ndërt* Pistë në det a liqen.

çaplí *m* Shqyerje; hapje e këmbëve a shalëve.

çapl•óhem *óva (u) úar vetv dhe pës e* **ÇAPL•OJ.**

çapl•ój *óva úar*

I *jokal*

♦ Eci me hap të madh, të gjatë.

♦ Hap shumë këmbët, shalët.

II *kal* Shqyej; hap shumë.

çaplór *i m sh ë ët* Varg me kallinj misri të varur në trarë.

çaplúar *(i e) mb* > **ÇAPLYEM (i) e (e); ÇAPLUAR (i e).**

çapl•ýe *(me) kal éva ýe(m) G* > **ÇAPL•EJ.**

çaplýem *(i) e (e) mb G* Me këmbët a shalët të hapura shumë.

çapllím *i¹ m sh e et* Përtypje me zhurmë; mbllaçitje.

çapllím *i² m sh e et* Prashitje e cekët me çapë.

çapll•ój *jokal óva úar* Ha ose përtypem me zhurmë; mbllaçit.

çap•óhet *úa (u) úar pavet dhe pës e* **ÇAP•OJ².**

çap•ój¹ *jokal óva úar* Eci ngadalë.

çap•ój² *kal óva úar* Prashit cekët me çapë.

çapójk•ë *a f sh a at krye sh* K Degë të thata në shteg pylli, që pengojnë kalimin nëpër shteg.

çapójth *i m sh a at zool krahin G* Zhapik; zhapi i vogël.

çapók *u m sh ë ët*

♦ *bis anat* Kërdhokull; kërci i këmbës. > **KËLL•K KU.**

♦ Kofshë e pulës së pjekur. **Çapok me gjithë trashëkofshë.**

♦ > **ÇAP•UA OI.**

*

* **S'kam çapok** Nuk kam fuqi ose aftësi të mjaftueshme për të bërë diçka; nuk kam këllqe.

çapokór *e mb anat* I ashtit të çapokut.

çapónj *të sh i* **ÇAP•UA OI.**

çapóre *t f sh orn* Shpendë të familjes së çapkave.

çaporít *kal K* > **ÇAPORIT•Ë (me).**

çaporít•et *K vetv veta III dhe pës e* **ÇAPORIT.** > **ÇAPORIT•Ë (me u).**

çaporít•ë *(me) a ë K*

I *kal* Thërrmoj (*bukën*).

II *jokal* Bëj përsesh.

çaporít•ë (me u) - (u) ë K

I *vetv veta III (Buka)* thërrmohet; dromcohet; bëhet përsesh.

II *pës e* **ÇAPORIT•Ë (me).**

çaporít•e *a f K* Thërrmim i bukës.

çaporítun *(i e) mb K (Bukë)* e thërrmuar; e dromcuar; e bërë përsesh.

çapórr *i m sh ë ët* Çapua; çapok.

çaprás jokal G >ÇAPRAS•Ë (me).

çaprás•ë (me) jokal a ë G Flas çapraz; çaprashit.

çaprásj•e a f sh e et G Çaprashitje; të folurit çapraz.

çaprashí•s kal dhe jokal ta tur > ÇAPRASHIT.

çaprashíta ur bis

I kal

♦ Ngatërroj. **Çaprashit punën (fjalët, llogarinë, këmbët).**

♦ Shtie në grindje.

II jokal

♦ Eci duke i ngatërruar këmbët; eci duke i hedhur këmbët shtrembër.

♦ *fíg* Flas kot, flas mbarë e prapë, lllomotit. **Çaprashit mbarë e prapë. Çaprashit për punët e të tjerëve.**

çaprashít•em vetv a (u) ur bis

♦ Ngatërrohem. **M'u çaprashitën këmbët (mendimet).**

♦ Hyj në grindje me dikë.

♦ Eci duke ngatërruar këmbët; eci duke i hedhur këmbët shtrembër.

çaprashítj•e a f sh e et bis

♦ Ngatërrim; ngatërresë; punë e ngatërruar.

♦ Ngatërresë; grindje.

♦ Lllomotit; fjalë kot.

çaprashítur (i e) mb bis

♦ I ngatërruar.

♦ I shtënë në grindje.

çaprashíturit (të) as

♦ Ngatërrim; ngatërresë.

♦ Shtënie në grindje.

♦ Ngatërrim i këmbëve.

çapráz ndajf

♦ Në mënyrë të ndërthurur ose të kryqëzuar, një majtas e një djathtas; jo në vijë të drejtë. **I vë dërrasat çapraz. E lidh çapraz. E pres pëllhurën çapraz. I hedh këmbët çapraz. Sharrë me dhëmbët çapraz.**

♦ *bis* Në mënyrë të parregullt e jo ashtu siç duhet; jo drejt; shtrembër; mbrapsht. **Flas (këndo, mendoj) çapraz.**

♦ *bis* Në mënyrë të ngatërruar; jo mbarë; ters; së prapi. **I kam punët çapraz. I bëj çapraz punët.**

*

Ia bëj mendjen çapraz dikujt Ia ngatërroj ose ia prish mendjen dikujt; ia bëj mendjen dhallë dikujt.

çapráz e mb bis

♦ Që ka diçka të parregullt, që nuk është i peshuar e i matur mirë, që nuk është i rregullt; që bëhet me lajthitje, pa lidhje ose pak jashtë rregullit të zakonshëm. **Mendime (fjalë) çapraz.**

♦ (*Njeri*) me sjellje ose qëndrim të parregullt e jo të; që është vështirë të merresh vesh me të; i prapë. >**NOPRAN E.**

çapráz i¹ m sh e et

♦ Kënd i dhëmbëve të sharrës.

♦ *kryes sh* Çelës për të kthyer dhëmbët e sharrës; pincë e vogël për t'i bërë çaprazin sharrës.

♦ *kryes sh* Pare të vjetra që i mbajnë gratë në kraharor për stoli.

♦ *ndërt* Kryqësore.

♦ *Çsh* Kapëse teli për të mbërthyer kapotën etj.

çapráz i² *m sh ë ët bis* Njeri me sjellje të vështirë a të mbrapshtë.

çapráz i³ *m sh e et* Varg paftash metali a para, që varen në kraharor ose në brez për zbukurim; stringla; rripa ose shirita të varur ose të qëndisur kryq për zbukurim.

çapráz i⁴ *m sh e et* Diçka e lidhur kryq. **Çaprazet e daulles** litarët e lidhur kryq rreth trupit të daulles.

çapráze t f sh J Naze; ojna të vajzave.

çaprazím i *m* Formim i këndit të dhëmbëve të sharrës.

çaprazísht *ndajf K*

♦ **>ÇAPRAZ.**

♦ (*Hap zjarr*) në mënyrë të kryqëzuar.

çaprazít jokál a ur Flas përçart, në tym.

çaprazít•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Jam si në jerm; jermoj.

♦ Ngatërrohem; pështjellohem.

♦ *veta III sh* Shpërndahe mi pa rregull.

II *pës e* **ÇAPRAZIT.**

çaprazítj•e a f sh e et

♦ Përçartje; fjalë përçart a jermas.

♦ Ngatërrim; pështjellim.

♦ Shpërndarje pa rregull.

çaprazítur (i e) mb

♦ I ngatërruar; i pështjelluar.

♦ I shpërndarë pa rregull.

çapraz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ÇAPRAZ•OJ.**

çapraz•ój kal óva úar

♦ U jap kënd majtas e djathtas (*dhëmbëve të sharrës*).

♦ *bis* Ngatërroj; pështjelloj; i fut në ngatërresa (*njerëzit*)

çaprazúar (i e) mb (*Dhëmbë sharre*) të kthyer me kënd.

çaprazúem (i) e (e) mb *G >* **ÇAPRAZUAR (i e).**

çaprazúes i *m sh ë ët* Ai që u jep kënd dhëmbëve të sharrës.

çapr•éj kal éva ýer Ndaj; shkëput; shqep.

çapríim i *m sh e et* Ndarje; shkëputje; shqepje.

çaprók e mb *G* Barkrrumbullak; barkmadh.

çaprók u *m sh ë ët G* Njeri barkrrumbullak, barkmadh.

çaprók•e ja f sh e et *G* Grua barkrrumbullake, barkmadhe.

çapráur (i e) mb I ndarë; i shkëputur; i shqepur.

çaprukál i *m sh ë ët G* Gogol.

çapráyer (i e) mb I ndarë; i shkëputur; i shqepur.

çaprrukál e mb *G (Njeri)* shumë i shkurtër; shkurtabiq.

çaprrukál i *m sh a at G* Njeri shumë i shkurtër; shkurtabiq.

çaprrukál•e ja f sh e et *G* Grua a vajzë shumë e shkurtër; shkurtabiqe.

çapshpéjtë

I *mb* Hapshpejtë; e ecën shpejt, me hap të shpejtë.

II *si ndajf* Me hap të shpejtë.

çápthi *ndajf (Kali)* shkon me hap; jo me vrap.

çapthím•e ja f sh e et orn G Gatë e përhime.

çap•úaói m sh ónj ónjtë

♦ Thua i fortë prapa këmbës së disa shpendëve shtëpiake. **Çaponjtë e gjelit.**

♦ *fig* Kthetër.

♦ Pjesë e diçkaje e kthyer si kthetër. **Çengel me katër çaponj.**

**

çaponjtë e misrit Rrënjë të misrit që dalin mbi tokë.

çap•úe ói m sh ój ójt G >ÇAP•UA OI.

çap•úer óri m sh órë órët G Sqepar.

çapúl i m sh ë ët J Shat i vogël për prashitje në kopsht.

çápull i m Interes.

çapún i m sh ë ët Hap i shpejtë, energjik.

çapúnthi ndajf Me hap të shpejtë.

çapúr i m sh ë ët K Pjesë e kërcellit të misrit të mbetur në arë pas korrijës.

çapurísh kal K >ÇAPURISH•Ë (me).

çapurísh•em K vetv dhe pës e ÇAPURISH. >ÇAPURISH•Ë (me u).

çapurísh•ë (me) kal a ë K

♦ (*Pula*) rrëmih (*dheun*) për të kërkuar ushqim.

♦ Shpupurit; shpupurish (*flokët*).

çapurísh•ë (me u) a (u) ë K

I *vetv veta III (Flokët)* shpupuriten; shpupurishen.

II *pës e ÇAPURISH•Ë (me).*

çapuríshj•e a f K

♦ Rrëmihje për ushqim (*e pulave*).

♦ Shpupuritje; shpupurish (*e flokëve*).

çapuríshhtë (i e) mb K >ÇAPURISHUN (i e).

çapuríshun (i e) mb K (Flokë) Të shpupuritur; të shpupurishur.

çapúr•k•ë a m sh a at Ç Njeri me dukë të vogël e punë të madhe.

çapzóre t f sh bot (Phytolaccaceae) Familje bimësh një a shumëvjeçare, me kërcell deri 2 m të lartë, me gjethe të thjeshta në kërcell të kuqërremë, rrënjë boshtore të trasha, lule jeshile ose të bardha që lidhin kokrra gjatueshe si manaferra të zeza, helmuese për kafshët sisore.

çáq•e ja f sh e et ent (Aranea diadematus) Merimangë kopshti deri 2 cm e gjatë, e verdhë ose e murrme, me pikla të bardha që formojnë një kryq në bark, që end pëlthurë rrethore.

çar përem pyetës bis Çfarë. Çar the?

-çar prapash (formon emra nga emra): lopçar.

çar i m sh ë ët K Lavërtar.

çaradhék•e ja f sh e et G Dru i padjegur mirë.

çaralláz e mb K (Njeri) që flet shumë; llafazan; daradall.

çaralláz i m sh a at K Njeri që flet shumë; llafazan; daradall.

çaralláz•e ja K f e ÇARALLAZ I.

çarallék•e ja f sh e et G Copë druri e padjegur mirë.

çára-maçára ndajf G (Flas) në tym; kot.

çaramalló ndajf J Me rrëmujë të madhe.

çaramisht *kal G* > **ÇARAMISHT•Ë** (me).

çaramisht•em *G vetv dhe pës e* **ÇARAMISHT•Ë** (me u).

çaramisht•ë (me) *kal a ë G* Lëndo; vras (*krahun, etj.*).

çaramisht•ë (me u) *a (u) ë G*

I vetv Vritem; lëndohem.

II pës e **ÇARAMISHT•Ë** (me).

çaramishtj•e *a f G* Lëndim.

çaramishtun (i e) *mb G I* lënduar.

çaramishtun it (të) *as G* > **ÇARAMISHTJ•E A.**

çaráp i *m sh ë ët* > **ÇORAP I.**

çarás *ndajf* Pa u marrë vesh (pa u kuptuar) me njëri-tjetrin; me mosmarrëveshje; me përçarje.

çaravád•e *ja f vjet* Taksë e peshores.

çaravék *e mb krahin G (Njeri)* buzështrembër.

çaravék u *m sh ë ët krahin G* Njeri buzështrembër.

çaravék•e *ja f sh e et krahin G* Grua a vajzë buzështrembër.

çaravésh *kal krahin G* > **ÇARAVESH•Ë** (me).

çaravésh *e mb krahin G (Njeri)* buzështrembër.

çaraveshájk•ë *f sh a at krahin G* Grua me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur.

çaraveshán *e mb krahin G (Njeri)* me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur.

çaraveshán i *m sh a at krahin G* Njeri me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur.

çaraveshán•e *ia f sh e et krahin G* Grua a vajzë me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur.

çaravesháv *kal krahin G* > **ÇARAVESH•Ë** (me).

çaravesháv•em *krahin G vetv dhe pës e* **ÇARAVESHAV.** > **ÇARAVESHAV•Ë** (me u).

çaravesháv•ë (me) *kal a ë krahin G* > **ÇARAVESH•Ë** (me).

çaravesháv•ë (me u) *a (u) ë vetv dhe pës krahin G* > **ÇARAVESH•Ë** (me u).

çaraveshávtë (i e) *mb krahin G (Njeri)* me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur; të ngërdheshur.

çaravésh•e *ja f sh e et krahin G* Grua a vajzë me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur, të ngërdheshur.

çaravésh•em *krahin G vetv dhe pës e* **ÇARAVESH.** > **ÇARAVESH•Ë** (me u).

çarravésh•ë (me) *kal a ë G* Çjerr thellë (*diçka*).

çaravésh•ë (me u) *a (u) ë krahin G*

I vetv

♦ Shtrembëroj fytyrën; shtrembërohem në fytyrë; kërveshem; ngërdheshem.

♦ Vishem keq.

♦ E lëshoj veten; mbahem keq.

♦ Eci pa kujdes, me trupin të lëshuar e me lëvizje të shëmtuara.

♦ *veta III (Mobiliet)* prishen në sipërfaqe; (*rimesoja*) prishet; leskërohet; ngrihet flluska-flluska.

II pës e **ÇARAVESH•Ë** (me).

çaravésht *ndajf krahin G* Pa kujdes; keq.

çaravéshtë (i e) *mb krahin G*

♦ (*Njeri*) me fytyrë të shtrembëruar; i kërveshur.

♦ (*Njeri*) i veshur pa kujdes.

♦ (*Mobilie*) e prishur në sipërfaqe; me rimeson gjithë flluska.

çaraveshújë *mb f krahin G (Grua a vajzë)* me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur, të ngërdheshur.

çaraveshúj•ë *a f sh a at krahin G* Grua me fytyrë të shtrembëruar, të kërveshur.

çaravëshun (i e) *mb krahin G (Fytyrë)* e shtrembëruar, e kërveshur; të ngërdheshur.

çarazi *ndaif: Mbijell çarazi* mbijell në tokë të çarë thellë.

çarçáf *si kallëzues, ndaif:*

*

Bëhem çarçaf Zbehem shumë nga frika ose tronditja.

E bëj çarçaf E gris copë-copë; e shqyej.

E kam mendjen çarçaf Nuk e kam mendjen në vend; nuk jam i përqendruar në punë; jam me mendje të prishur.

Ia bëj mendjen çarçaf dikujt Ia marr mendjen me fjalë dikujt; e hutoj; e trulloj.

çarçáf i m sh ë ët

♦ Pëlhurë që shtrohet mbi dyshek ose që i vihet jorganit a batanijes nga faqja e brendshme për t'i mbajtur pastër.

♦ Mbulesë e hollë, zakonisht e zezë, që hedhin mbi krye gratë myslimane kur dalin nga shtëpia, duke lënë zbuluar vetëm sytë.

♦ Pëlhurë për të mbështjellë të vdekurin.

♦ *keq* Listë shumë e gjatë.

♦ *poet* Tis.[**çarçafët e bardhë të ëndrrave** (GjM).]

çarçí a f sh - të vjet Pazar; qytet me pazar.

çarçúk u m orn krahin G Çerr; zog ferrash.

*

Çarçuk ferrash Njeri që s'i rri fjalës.

çardák *si kallëzues: Ia bëj çardak dikujt* Ia paraqit çdo gjë të lehtë e pa vështirësi, ia bëj shesh me lule.

çardák u¹ m sh ë ët

♦ Pjesë e hapët, e rrethuar zakonisht me parmakë dhe e shtruar me dërrasa, në katin e dytë të shtëpive të vjetra, që shërben për të pritur miq ose për të ndenjur në verë. [**Kur më del n'çardak/ Shtatin si bajrak** (Pop).]

♦ Rruginë e gjerë midis kthinave në katin e dytë, në krye të së cilës zakonisht pritnin miqtë.

♦ *krahin* DysHEME prej dërrase.

♦ *krahin G* Dhomë e veçuar në shtëpi.

*

Çardak pa parmak Njeri i paturp, cipëplatur.

çardák u² m sh ë ët krahin G

♦ Grumbull gurësh të mbledhur përgjyshi si shenjë në një vend ku ka ndodhur diçka.

♦ Vend me shkëmbinj të thepisur, i vështirë për kalim.

çardák u³ m sh ë ët K Sfurk për pleh.

çardák u⁴ m krahin G: Luejmë çardakun bëjmë një lojë në të cilën njëra palë e lojtarëve përkulen të lidhur nga kurrizi për duarsh dhe lojtarët e palës tjetër përpiqen t'u hipin sipër.

>**KALADIBRANÇE.**

çárdash i m sh e et muz Valle hungareze e ciganëve; muzikë që shoqëron këtë valle.

çardhák u m sh ë ët > ÇARDAK U¹.

çáre përem pyetës bisG > ÇFARË. Çare thotë ky?

çaré ja f bis > ÇAR•E JA. I gjej çarenë.

çar•e ja f bis Mjet ose mënyrë për zgjidhjen e diçkaje, për daljen nga një vështirësi.

>**RRUGËZGJIDHJ•E A; SHËRIM I. I** bëj çare. Nuk ka çare nuk ka si bëhet; nuk ka zgjidhje a shpëtim.

*

As edhe një për çare G As edhe një për be.

Nuk bahet çare me te G Ai nuk ha arsye.

Nuk ban çare G Ai nuk ndihmon njeri.

Nuk i la çare dikujt G Nuk heq dorë deri sa t'ia marr diçka dikujt.

Pa çare Medoemos; patjetër.

S'ka çare; pa çare Medoemos, patjetër.

çarë (i e) mb

♦ I ndarë për së gjati nga goditja me diçka të mprehtë a të fortë; që ka marrë një plasë të madhe.. **Dru të çarë. Kafkë e çarë.**

♦ I plasaritur thellë. **Duar të çara nga soda.**

♦ (*Tokë*) e lëruar për herë të parë dhe thellë.

♦ *bis* I përçarë. **Fis i çarë e i ndarë.**

*

Daulle e çarë Gjë pa vlerë, që nuk hyn më në punë.

Kallam i çarë Njeri tek i cili s'mund të mbështetesh.

çar•ë a (e) f sh a at (të)

♦ E hapur e ngushtë për së gjati e tejprtej në diçka; vend i hapur tejprtej në një send nga një goditje ose prerje; plasaritje e thellë. **E çarë e thellë. Fund me të çarë. Merr të çarë.**

♦ *fig* Pikë e dobët në tërësinë e diçkaje; e metë, mungesë; vend i hapur në tërësinë e diçkaje, nëpër të cilin depërton kundërshtari a diçka e huaj, e padëshirueshme. **Hap një të çarë në mure. [Botimi i epikës legjendare të Kosovës e ndryshon rrënjësisht përfytyrimin për "të çarat" në epopenë shqiptare, sidomos për raportin e Gjergj Elez Alisë me kreshnikët (ShS).]**

♦ *fig* Përçarje e lindur nga kundërtia e interesave ose e qëndrimeve; ndarje për shkak të mosmarrëveshjeve. **Të çarat në shoqëri. Bashkim pa të çara. Thellim i të çarave. U ka hyrë një e çarë.**

çar•ë a f sh a at mjek K Rrufë; flamë.

çarës e mb

♦ (*Vegël*) që shërben për të çarë.

♦ (*Goditje*) e bërë me qëllim të hapë një të çarë.

çarës•e ja f sh e et Thikë e kopshtarit, me majë të mprehtë për të çarë degën që do të shartohet.

çarët (të) as Çarje; hapje me thikë (*e plagës etj.*).

çarit (të) as >ÇARËT (të).

çarj•e a¹ f sh e et

♦ Krijim i një hapjeje për së gjati e tejprtej me goditje a prerje; plasaritje e thellë.

♦ Plasaritje e thellë (*e lëkurës*).

♦ Përçarje. **[rreziku po më fton duke qeshur/ me gojën pa dhëmbë të një dashurie kafshuese/ me çarje në karakter,/ që është një pjesë e çarjes shoqërore (MA).]**

çarj•e a² f sh e et krahin bis Lëndinë. >**ÇAJRE.**

çark ndajf

♦ Si hark. **Vetulla çark.**

♦ *krahin* G Qark; përqark. [vrullet blea çark njaj zgjonit,/ tue zukatë si rryma e përronit (GjF).]

*

Më mbetet goja çark Flas pa pushim; dërdëllit.

Ngre veshët çark i bëj veshët pipëz; dëgjoj me vëmendje.

çar•k ku¹m sh qe qet

♦ Mjet për të kapur minj, zogj ose kafshë të egra, që ngrihet zakonisht duke i vënë pak ushqim dhe që shkrehet me forcë. >**KURTH I. Çark minjsh. Ngreh çarkun. Bie në çark.**

♦ *fig* Grackë që ngrihet për të kapur dikë; mënyrë për ta tërhequr me mashtrim dikë që të futet diku e të mos dalë dot më prej andej. **E fut në çark.**

♦ *tek* Mekanizëm i thjeshtë, i përbërë prej një rrote ose tamburi, që sillet përqark dhe që shërben për të mbledhur diçka, për të vënë në rrotullim një pjesë tjetër ose për një punë të caktuar; pjesë që rrotullohet e këtij mekanizmi. **Çark dore (këmbe). Çark ullinjsh. Çarku i poçarit. Çarku i mullirit (i tezgjahut). Çarku i sharrës me ujë. Çarku i pusit çikrik. Çark për mprehje. Mbledh litarin (fillin) në çark.**

♦ *tek krahin* G Bucelë e rrotës së mullirit.

♦ *usht* Pjesë e armëve me strall, që shërben për të ndezur barutin duke u shkrehur; mekanizëm i shkrepjes. [Të lumtë dora ty edhe dyfekut i lumtë çarku! (DhP).]

♦ Vegël e thjeshtë me një thikë, për të grirë duhan.

♦ Kornizë druri që rrethon diçka; rreth druri; skelë druri që shërben për të mbajtur diçka.

Çarku i dritares (dyshemesë, vatrës).

♦ Dorezë e bravës së derës; mekanizëm i hapjes dhe mbylljes së bravës.

♦ *vjet* Vegël për t'i marrë gjak të sëmurit. >**VIZGATOR I.**

♦ *bis anat* Varg eshtrash të trupit, të lidhura njëra me tjetrën; nyjë e eshtrave të lidhura. **Çarku i kokës.**

♦ *bis* Varg i dhëmbëve në gojë; varg dhëmbësh të vënë.

♦ *K* Rropulli; të përbrendshme.

*

E kam punën në çark Më shkon mirë puna; e kam punën në vijë.

I çarkut Flakë i ri; i sapoprodhuar.

Ia di çarkun diku E njoh shumë mirë dikë; i njoh dhëmbë e dhëmballë diku.

Jam çark më çark me dikë I kam marrëdhëniet shumë të acaruar me dikë.

Kështu e solli çarku Kështu u soll puna; kështu rastisi.

Më zë çarku kokën Bie në gjendje shumë të vështirë; bie ngushtë.

Ngrij në çark Habitem shumë; shtangem.

Pushkë me çark

♦ Luftëtar i vjetër; veteran.

♦ *keq* Njeri me mendësi të vjetër, i prapambetur.

*

Shqiptarin nuk e ka nxjerrë (nuk e ka qitë) lokja prej barkut, por huta prej çarkut *ff u* shqiptari ka lindur me dhunti për të përballuar burrërisht çdo vështirësi.

çar•k ku²m sh qe qet*krahin* >**QAR•K KU.**

çarkallícë *mb K* Llafazane.

çarkallíc•ë a f sh a at *K* Grua a vajzë llafazane.

çarkaxhëshë *mb f G* (Grua a vajzë) gojëbrisk; që argumenton bindshëm.

çarkaxhësh•ë a f sh a at *G* Grua a vajzë gojëbrisk, që argumenton bindshëm.

çarkaxhí *mb m G (Njeri)* gojëbrisk; që argumenton bindshëm.

çarkaxhí a *f sh j jt krahin G Ai* që bën çarqe.

çarkaxhí u *¹f sh j jt krahin G Ai* që matet të qëllojë ose bën sikur do të qëllojë me armë por nuk gjuan.

çarkaxhí u *²f sh j jt krahin G* Njerigojëbrisk, që argumenton bindshëm

çarkí a *f sh - të* Sini e madhe dhe e cekët për të pjekur lakror ose për të shtruar bukë e gjellë.

çarkím i *¹m krahin G* Amvisëri; administrim i shtëpisë.

çarkím i *²m sh e et krahin G* Rrethim; qerthullim.

çark•óhem *krahin G vetv dhe pës e ÇARK•OJ. >ÇARK•UE (me u)*^{1, 2}.

çark•ó j *kal krahin G >ÇARK•UE (me).*

çark•úe (me) *¹kal krahin G* E nxjerr në krye (*një punë*).

çark•úe (me) *²kal krahin G* Rrethoj me gardh a mur; qarkoj (*një copë tokë etj.*).

çark•úe (me u) *¹krahin G*

I *vetv (Një punë)* del me sukses.

II *pës e ÇARK•UE (me)*¹.

çark•úe (me u) *²krahin G pës e ÇARK•UE (me)*¹.

çarkúem (i) e (e) *¹mb krahin G (Punë)* që del me sukses.

çarkúem (i) e (e) *²mb krahin G* I rrethuar me gardh a mur.

çarkúem it (të) *as krahin G >ÇARKIM I*^{1, 2}.

çarkzín•ë a *f sh a at vjet usht* Pushkë me çark.

çarlestón i *m muz* Vallëzim me kohën 4/4 i modës në vitet 1920.

Çarlestón i *m gjeog* Kryeqytet i shtetit të Virgjinisë Perëndimore, SHBA.

çarmár•ën j *kal a ur A* Shemb; rrëzoj (*një ndërtesë*).

çarmatím i *m sh e et*

♦ **> ÇARMATOSJ•E A.**

♦ Tërësi e masave për të hequr plotësisht ose pjesërisht armatimet nga një vend dhe për të mos lejuar mbajtjen e forcave ushtarake.

♦ Nxjerrje jashtë përdorimit e një anijeje.

çarmatís *kal a ur > ÇARMATOS.*

çarmatísj•e ja *f sh e et > ÇARMATOSJ•E A.*

çarmat•óhem *vetv óva (u) úar*

I>ÇARMATOS•EM.

II *pës e ÇARMAT•OJ.*

çarmat•ó j *kal óva úar*

♦ **> ÇARMATOS**

♦ *min* I heq armatesën; shkul shtyllat e armatesës një galerie.

♦ Nxjerr jashtë përdorimit një anije.

çarmatós *kal a ur*

♦ I heq armët; i marr armët (*dikujt*); e lë pa armë ose pa armatime (*dikë*). **Çarmatos ushtarët (kundërshtarin, bandat). Çarmatos një anije.**

♦ I heq armatimet a forcat ushtarake (*një vendi*).

♦ *fig* I heq (*dikujt*) mjetet për të luftuar a për t'u mbrojtur; i thyej vullnetin për të kundërshtuar ose për të sulmuar

♦ *fig* Ia rrëzoj argumentet (*dikujt*). **Më çarmatosi me fjalë.**

♦ *usht* I heq mundësinë (*një arme*) që të shkrehë; i heq predhat ose lëndën shpërthyesë (*një arme*); zbraz që të mos shkrehë. **Çarmatos mitralozin (shulin).**

çarmatós•em a (u) ur

I vetv

- ♦ Dorëzohet a lëshohet armët; mbetem pa armë.
- ♦ *fig* Dorëzohem; jepem; nuk kundërshtoj; mbetem pa mjete për të luftuar a për t'u mbrojtur; më thyhet vullneti për të kundërshtuar.

II pës e ÇARMATOS.

çarmatós•je a f sh e et

- ♦ Tërësi e masave për heqjen e plotë a të pjesshme të armatimeve nga një vend dhe për të mos lejuar mbajtjen e forcave ushtarake.
- ♦ Nxjerrje jashtë përdorimit e një anijeje.
- ♦ *fig* Dorëzim; paafësi për t'u mbrojtur a për të kundërshtuar; thyerje e vullnetit për të mos u dorëzuar.

çarmatós•ur (i e) mb

- ♦ I mbetur pa armë; që i janë marrë a hequr armët.
- ♦ (*Anije*) e nxjerrë jashtë përdorimit.
- ♦ *fig* I dorëzuar; i mbetur pa mjete a mundësi për t'u mbrojtur a për të kundërshtuar.

çarmatú•ar (i e) mb >ÇARMATOSUR (i e).

çar•ó•j *jokal óva úar* Fitoj; kam fitim; dal i fituar; jam me qar.

çarók e *mb keq krahin G* I ri; i pamësuar.

çarók u *m sh ë ët krahin G* Djalë i vogël; i ri i pamësuar.

çarqe t *sh i* ÇARK U.

çar•s *kal ta tur* ÇART.

çarshí a *f sh - të vjet G* Shesh a rrugë me dyqane; pazar i mbuluar. [Halil Gashi djal' dai,/

Fluturim asht rã n'çarshi (Pop).]

çart¹•kal a ur

- ♦ Prish. Çart gardhin (murin). I çarti lufta.
- ♦ Shkel (*fjalën, besën*).
- ♦ Prish; nuk e respektoj (*një marrëveshje*).

*

A e çartim? A e mbyllem (mbledhjen)?; a e prishim (darkën me kaq)?

I çart fjalët Prish gojë (*me dikë*); nxehem e përdor fjalë pa vend.

Ia çart qejfin dikujt Ia prish qejfin dikujt.

çart²•kal a ur G >ÇART•Ë (me).

çart i *m sh e et krahin* Kllapi; përçart.

çartabés•ë a *f* Shkelje e besës, e fjalës së dhënë.

çartabúkas e *mb (Njeri)* që s'ka punë e ngatërron të tjerët; bjerraditës.

çartabúkas i *m sh - it G* Njeri që s'ka punë e ngatërron të tjerët; bjerraditës.

çartabúkas•e ja *f sh e et f e* ÇARTABUKAS I.

çartafélas *ndajf krahin G (Shihem)* shtrembër me dikë.

çartagáz i *m* Pakënaqësi; mërzi.

çartájkë *mb G* >ÇARTAN E.

çartájk•ë a *f sh a at G* >ÇARTAN•E IA.

çartakândas *ndajf G* Me gjysmë zemre; pa dëshirë; pa ëndje.

çartakândsh•ëm (i) me (e) *mbG (Punë)* e bërë me gjysmë zemre, pa dëshirë; pa ëndje.

çartallák u *m sh ë ët K* Qumësht i prishur, i trashur, që nuk është zënë djathë.

çartallím i *m krahin G* Vëngërim i syrit.

çartall•óhen *krahin G vetv veta III sh dhe pës e* > **ÇARTALL•OJ; ÇARTALL•UE (me u).**

çartall•ój *jokal krahin G* > **ÇARTALL•UE (me).**

çartallós e mb bis (Njeri) i krisur; trim i madh, i papërmbajtur

çartallós i m sh ë ët bis Njeri i krisur; trim i madh, i papërmbajtur.

çartallós•e ja f sh e et bis e **ÇARTALLOS I.**

çartallóz e mb bis > **ÇARTALLOS E.**

çartall•úe (me) *jokal óva úe krahin G* Shikoj vëngër; më shkojnë sytë vëngër; vëngëroj.

çartall•úe (me u) úe (u) úe *krahin G vetv dhe pës e* **ÇARTALL•UE (me).**

çartallúem (i) e (e) mb *krahin G (Sy)* i vëngër; vëngarash.

çartán e mb G

♦ I inatosur; i zemëruar keq.

♦ (Njeri) kokëshkretë; trim i madh, i papërmbajtur.

çartán i m sh a at G

♦ Njeri i inatosur; i zemëruar keq.

♦ Njeri kokëshkretë; trim i madh, i papërmbajtur.

çartán•e ia f sh e et G f e **ÇARTAN I.**

çartaprénas ndajf G Me kujdes; me maturí.

çartaqéjff ndajf Me qejf të prishur; prishaqejfas; pa ëndje a dëshirë.

çartaqéjff i m

♦ Qejf i prishur.

♦ Mungesë e ëndjes a dëshirës për të bërë diçka.

♦ Njeri me sjellje të rëndë në shoqëri.

çartaqéjffas ndajf bis Me qejf të prishur; prishaqejfas; pa ëndje a dëshirë.

çartas ndajf (Ndahemi) keq; me grindje; pa u marrë vesh.

çartaújk mb bis Trim i krisur.

çartaúk mb m K

♦ (Njeri) shumë i zoti.

♦ (Njeri) i rrëmbyer e shumë i prerë.

çárt•em¹ vetv a (u) ur Prishem. **Çartem me shokun.**

çárter mb ang (Aeroplan, autobus) i marrë me qira nga një grup udhëtarësh.

çárter i m sh a at ang

♦ Mjet transporti i marrë me qira nga një grup udhëtarësh.

♦ Udhëtim a fluturim me mjete të tilla.

çártëndajf G Çartas; keq me grindje; pa u marrë vesh.

çárt•ë a f Grindje për shkak mosmarrëveshjes; përçarje; prishë. **U ka hyrë çarta.**

çárt•ë (me) kal a ëG

♦ Prish; çart. [**Çou, mor Turk, n'mejdan me m'dalë,/ Ndo ta çarti fenë e Muhametit (CV).**]

♦ Zbrucas; pres; prish (*qumështin*).

♦ Vras.

♦ Prish (*rregullin, marrëveshjen, kanunin*).

çártë (me u) G

I vetv

♦ >**ÇART•EM.**

♦ Çmendem; më thartohen trutë; thartohem nga trutë. **Asht çartë në krye.**

♦ *veta III (Kafsha)* tërbohet.

♦ *veta III (Qumështi)* zbrucas; nuk zihet djathë.

II pës e ÇART•Ë (me).

çártës e mb G Që çart a prish.

çártës i m sh - it G Ai që çart a prish (*rregullin, marrëveshjen etj.*).

çártës•e ja f sh e et G

çartúm i m G >ÇART•Ë A.

çartúst e mb hist I çartizmit; që ka të bëjë me çartizmin. **Lëvizje çartiste.**

çartúst i m sh ë ët hist Pjesëmarrës në lëvizjen çartiste; përkrahës i çartizmit.

çartíz•ëm mi m hist Lëvizje punëtore e shek. XIX në Britaninë e Madhe.

çártj•e a f sh e et

♦ Prishje (*e marrëveshjes, e traditës etj.*).

♦ Vrasje.

çart•óhem vetv óva (u) úar krahin

♦ Prishem; çartem.

♦ Çmendem; luaj mendsh.

♦ Flas përçart.

çart•ójóva úar krahin

I kal

♦ Prish; çart.

♦ E çmend; e luaj mendsh (*dikë*).

II jokál Çmendem; luaj mendsh.

çartújë mb f krahin G (Grua a vajzë) trimëreshë; çartane.

çartúj•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë trimëreshë; çartane.

çartúar (i e) mb

♦ >ÇARTUR (i e).

♦ I çmendur; që ka luajtur mendsh.

çártur (i e) mb I çartur; i papërmbajtur.

♦ I prishur.

♦ I prishur nga mendtë.

♦ (*Kafshë*) e tërbuar.

♦ *fig* Kokëkrisur; që s'do t'ia dijë për rrezikun. [**Kisht' pasë kenë nji trim i çartun:/ m'e pasë randë toka m'e bartun** (GjF).]

çarturí a f sh - të Përçartje; gjendje kllapie.

çárthi ndajf krahin Ngritur kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur (*thuhet për cjeptë a deshtë kur ndeshen*).

çarr i m sh a at bot krahin G >QARR I.

çarrakúq e mb Kuqo; kuqës.

çarrakúq i m sh ë ët Njeri kuqo, kuqës.

çarrakúq•e ja f sh e et Vajzë kuqëse.

çarrakúq•em vetva (u) ur

♦ Skuqem e bëhem flakë.

♦ Ndizem; më hipën epshi; kërthndezem.

çarrakúqur (i e) mb

♦ I skuqur e i bërë flakë.

♦ I ndezur; epshor; i kërthndezët.

çarrallék•e ja f sh e et krahin G >ÇARRANIK•E JA.

çarranéq u m sh ë ët krahin G >ÇARRANIK U^{1,2}.

çarraník u¹m sh ë ët krahin G Dollap ushqimesh; raft buke.

çarraník u²m sh ë ët krahin G

♦ Qymez pulash.

♦ Kasolle me dërrasa ku mbahet bulmetin gjatë verës.

çarraník•e ja f sh e et krahin G Dru zjarri që mbetet pa djegur që përdoret për ta bërë qymyr.

çarratís kal G >ÇARRATIS•Ë (me)^{1,2}.

çarratís•em G pës e ÇARRATIS. >ÇARRATIS•Ë (me u).

çarratís•ë (me)¹kal a ur G

♦ Vras; çart.

♦ Dëmtoj rëndë në trup.

çarratís•ë (me)²kal a ur krahin G Ndot, qelb (*ajrin*) me gazra, me pordhë.

çarratís•ë (me u) a (u) -G pës e ÇARRATIS•Ë (me).

çarratísj•e a¹f sh e et G

♦ Vrasje; çartje.

♦ Dëmtim i rëndë në trup.

çarratísj•e a²f sh e et krahin G

Ndotje e ajrit me gazra, me pordhë.

çarratísun (i e)¹mb G

♦ I vvarë; i çartun.

♦ I dëmtuar rëndë në trup.

çarratísun (i e)²mb krahin G (Ajër) i ndotur me gazra, me pordhë.

çarraváll•e t f sh krahin Barishte të këqija.

çarravája t f krahin Vështirësi.

çarravám•ë a f sh a at Grindje; rrahje.

çarraví a f sh - të

♦ Ngecë; vështirësi.

♦ Grindje ngatërresë me fjalë.

♦ Zhurmë e grindjeve.

♦ Trazirë; rrëmujë.

çarraví•s kal ta tur > ÇARRAVIT.

çarravít kal G >ÇARRAVIT•Ë (me).

çarravít•ë (me)a ëG

I kal óva úar

♦ Qortoj; shaj; brigoj.

♦ E bëj rrëmujë.

II jokal

♦ Shkaktoj rrëmujë a trazirë.

♦ Kacafytem.

çarravít•ë (me u) vetv a (u) ë G Gërvishtem; gërricem.

çarravítj•e a f G

♦ Qortim; sharje; brigim.

♦ Grindje me të egër; kacafytje.

ças a f sh a at G>ÇAST I. [janë çasat tragjike qi meritojnë një thellim të veçantë (AN).]

ças i m A

♦ >ÇAST I.

♦ Rast i (mundësi e) mirë.

çasedakikë *ndajf krahin G* Oreminutë; shumë shpesh.

çast i m sh e et

♦ Periudhë kohe shumë e shkurtër. **GRIM•Ë A; IMT•Ë A; MINUT•Ë A.** Disa çaste më parë pak më parë. **Prit një çast** prit pak. **Çast kritik (vendimtar).** **Paguaj në çast.** [kur tinglloi **çast'i ynë i mbramë/ edhe fatlumë** (Mgj).] [Një heshtje mbretëroi pak çaste (FK).] [Në **çastin e mbramë një hënë e përgjakur/ e puthi në ballë dhe thirri "Nënë"** (NGj).]

♦ Kohë e shkurtër, në të cilën ndodh ose kryhet diçka; rrethanë e përkohshme, që ka ndonjë veçori; rast, koha e përshtatshme ose e papërshtatshme për diçka. **E gjete çastin të vish!**

*

Atë çast Menjëherë; përnjëherësh; aty për aty.

I çastit

♦ Që përgatitet a bëhet aty për aty; (*ushqim*) i gatuar aty për aty. **Riparime të çastit.**

♦ Që nuk zgjat, që kalon shpejt; që ka vlerë vetëm për një kohë të shkurtër.

Këtë çast Ja tani.

Në çast Menjëherë; përnjëherësh. >**ATË ÇAST.**

Nga çasti kur... Nga koha kur...

Nga çasti në çast Së shpejti. [**Kurse mysafirët mund të vinin nga çasti në çast** (IK).]

Nga njëri çast në tjetrin Në një kohë shumë të afërt, së shpejti.

Një çast (orë, sahat) e më parë Sa më parë; sa më shpejt.

Në çastin e prapmë (e fundit) Para se të vdiste; në kohën e vdekjes.

Në çastin kur... Në kohën kur...

Për asnjë çast Kurrë.

Pres (gjuaj) çastin Pres kur të më vijë rasti.

çast•ëm (i) me (e) mb: **Bashkëtingëllore e çastme** bashkëtingëllore që shqiptohet duke bllokuar daljen e ajrit për një çast (**b, g, k, p**).

çastësi a f libr Ndodhja ose kryerja e një veprimi në një kohë shumë të shkurtër, të qenët i çastshëm. **Aspekti i çastësisë gjuh.**

çastsh•ëm (i) me (e) mb libr I çastit; që zgjat shumë pak; që ndodh a që kryhet për një çast; që kalon shumë shpejt; kalimtar.

çashagí a f sh - të G Kashai; krehër metalik për kuaj.

çash•ëm (i) me (e) mb (Gur etj.) që mund të çahet; që merr të çarë.

çashmërí a f libr Vetë e një sendi a lënde të fortë për t'u çarë.

çashtj•e a f sh e et G > ÇËSHTJ•E A. [mjerisht për shumë arsye mungojn shenime pozitive mbi ket çashtje (GjF).]

çatáj t sh i ÇATA•LL LLI^{1,2,3}.

çaták u m sh ë ët K Shkop i gjatë me grep në krye, që përdoret për të shtyrë a tërhequr tepsitë a tavat nga furra.

çatáll si ndajf

♦ Si bigë, duke u hapur anash me dysh. **I vë (ngre) çatall.**

♦ (*Eci*) duke i hedhur këmbët anash e shtrembër.

♦ Kryqas. [**Ç'po salldisen do n'at fushë,/ me calina vumun çatall** (SP).]

♦ *fíg* Keq; mbrapsht. **Punët po shkojnë çatall.**

çatáll e mb

♦ (*Bimë*) e rritur me dy degë a kërcej qysh nga rrënja ose nga trungu. **Vidh (lis, man) çatall.**

Misër çatall.

♦ (*Vegël*) me dy dhëmbë; e bigëzuar. **Bel (sfurk) çatall.**

♦ (Dhëmb) që del anash. **Dhëmb çatall** stërdhëmb.

♦ I vëngër; syçakërr; syll. **Sy çatall**.

♦ I pamprehur; i topitur. **Sëpatë çatalle**.

çatá•ll lli¹ m sh j jtë

♦ Degë e ndarë anash një trugu; bisk që del anash; bigë. **Çatajtë e ullirit. Lëshon çataj.**

♦ E dalë me majë anash një sendi; bigë. **Çatalli i bririt. Çatalli i shkëmbit. Kërcu (dru) me çataj. Dhëmballë me tre çataj. Çatajtë e misrit** rrënjët e misrit që dalin mbi tokë.

♦ Dhëmb i madh e i shtrembër, që del anash; stërdhëmb; dhëmb i mprehtë. **Çataj të rrallë.**

Çatajtë e qenit. Çatall i derrit të egër.

♦ Sfurk me dy dhëmbë; bigë. **Mbledh barin me çatall. [Ku janë që t'u tregojnë me çatallet e hekurt/ Se si në shesh të luftës luftohet për jetën? (BXh).]**

♦ *krahin* Dru si trekëmbësh ku varen teshat për t'u tharë në diell.

♦ *bis* Send me dy dhëmbë ose dy anë të ndara. **Çatall për të ngrënë** pirun. **Çatall për flokë** karficë. **Mbërthej me çatall. Kap me çatall.**

♦ Veshëz e parmendës.

♦ Njeri që i hedh këmbët anash e shtrembër kur ecën.

♦ Njeri që shtrembërohet a ngërdheshet.

çatá•ll lli² m sh j jt

♦ Punëtor i keq, i paaftë.

♦ Punë e bërë keq.

çatá•ll lli³ m sh a at krahin G Vëngërosh; njeri me sy të vëngër.

çatallájk•ë a f sh a at krahin G

♦ Grua a vajzë me fytyrë të shëmtuar a të shtrembër.

♦ Ecje e çalë.

çatallán e mb krahin G (Njeri) me fytyrë të shtrembër.

çatallán i m sh a at krahin G Njeri me fytyrë të shtrembër.

çatallán•e ia f sh e et krahin G Grua me fytyrë të shtrembër.

çatálle mb f krahin (Grua) që ngërdheshet a shëmtohet kur flet.

çatáll•e ja¹ f sh e et

♦ Dru me bigë në majë. >**FURK•Ë A. Nxjerr një çatalle nga lisi.**

♦ Vig druri për të mbajtur një të sëmure a të vdekur. **E mbaj (e sjell) me çatalle. Të prufshin me çatalle! mallk vdeksh!**

♦ Copë dërrase që i vihet këmbës së thyer për të mos lëvizur; pallaskë.

çatáll•e ja² f sh e et kryes sh Sandale me rripa të kryqëzuar.

çatáll•e ja³ f sh e et Grua që ngërdheshet a shëmtohet në fytyrë kur flet.

çatáll•e ja⁴ f sh e et Dhi me çatalle (këmborë) që i prin tufës.

çatáll•ë a f sh e et Vend i prerë thellë. >**ÇALLAT•Ë A.**

çatallím i¹ m sh e et

♦ Ndarje më dysh në trajtë të çatalles, furkës.

♦ Shtrembërim i fytyrës; ngërdheshje.

♦ Prishje a ngatërrim i punës për shkak të grindjeve.

♦ Grindje.

çatallím i² m sh e et krahin G Mburrije; mburrësi.

çatallím i³ m krahin G Vëngëri (e syrit).

çatall•óhem vetv óva (u) úar bis

♦ *veta III (Druri, bima)* ndahet me dysh duke iu hapur majat anash; hapet fort në të dy anët; bigëzohet.

♦ *veta III fig (Puna)* priset a ngatërrohet për shkak të grindjeve.

♦ *fig* Kapem a grindem me dikë.

çatall•ó¹ *kal óva úar bis*

♦ Ndaj më dysh duke i hapur bigat anash; bigëzohet; shtrembërohet duke i kthyer majat anash.

Çatalloj lisin.

♦ Hap fort në të dy anët. **Çatalloj këmbët.**

♦ *fig*. Prish; sjell çrregullim ose grindje. **Çatalloj punën. Iku e na çatalloi.**

♦ Çaprazoj. **Çatalloj sharrën.**

♦ Çakërrit. **Çatalloj sytë.**

♦ Vë me majat një andej e një këndej. **I çatallonin armët në silah.**

çatall•ó² *kal krahin G >ÇATALL•UE (me)^{1,2}.*

çatallúar (i e) mb

♦ I bërë si çatall a bigë.

♦ (*Punë*) e prishur a ngatërruar për shkak të grindjeve.

♦ (*Teh*) i prishur; i bërë me çallata. **>ÇALLATUAR (i e).**

çatall•úe (me) kal óva úe krahin G I vëngërohet (sytë).

çatall•úe (me u)¹vetv óva (u) úe krahin G

♦ Vëngërohem; syllit.

♦ Prishem mendsh.

çatall•úe (me u)²vetv óva (u) úe krahin G

♦ Mbahem me të madh.

♦ Mburrem; shes mend.

♦ Rri shtrembër e kërcënueshëm.

çatallúem (i e) mb krahin G

♦ Vëngërosh; syll; i vëngëruar.

♦ I prishur mendsh.

çatallújë a mbkrahin G (Njeri) me fytyrë të shtrembëruar, të ngërdheshur.

çatallúj•ë a f sh a at krahin G

♦ Grua me fytyrë të shtrembëruar, të ngërdheshur.

♦ Grua që ecën duke hedhur këmbët shtrembër.

çatarrís kal G >ÇATARRIS•Ë (me).

çatarrís•em G vetv dhe pës e ÇATARRIS•Ë (me u).

çatarrís•ë (me) kal a ë G Rrënohet; prish.

çatarrís•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Rrënohem; prishem.

II *pës e* ÇATARRIS•Ë (me).

çatarrísj•e a f G Rrënim; prishje.

çatarrísun (i e) mb G I rrënuar; i prishur.

çatéj t G sh i ÇATA•LL LLI^{1,2}.

çatërkáz i m sh a at G Kazmë guri.

çatdhesím i m drejt Largim i detyrueshëm nga atdheu.

çatdhes•óhem óva (u) úar drejt

I *vetv* Detyrohem të lë atdheun.

II *pës e* ÇATDHES•OJ.

çatdhes•ó *kal óva úar drejt* Largoje me detyrim nga atdheu.

çatdhesúar (i e) *mb drejt (Njeri)* i detyruar të largohet nga atdheu.

çatdhesúar a (e) *f sh a at (të) drejt f e* **ÇATDHESUAR I (i).**

çatdhesúar i (i) *msh - it (të) drejt* Njeri i detyruar të largohet nga atdheu.

çatél i m krahin G Shkop ku shënohen veresiet. **ÇETEL•E JA; RABUSH I.**

çatfórr *ndaif krahin G (Pres trungun e drurit)* kundër fijos që të dalin figurat në dërrasa.

çatí a f sh - të

♦ *ndërt* Strukturë që formon mbulesën e një ndërtese ose automjeti. **Çati dyujëse (e sheshtë, me kube, njëujëse).** [Dy zdapat e panë që qeshi dhe i mëshuan edhe më valles në çatinë e veturës. (ED)] [Shtetet s'prishen kurrë nga çatitë/ Shumë shumë mund të pikojnë diku (IK).]

♦ Strehë; banesë. **Dy familje nën një çati.**

*

Më ra çatia (tavani, qielli) në (mbi) kokë Nuk dija ku të futesha nga turpi, nga një e papritur etj.

Themeli çati le të bëhet! Le të përmbysët gjithçka; le të shkatërrohet çdo gjë; le të përmbysët bota!

Në çati ngjiten me shkallëfj u Çdo punë kërkon mjetet e nevojshme.

Ia kishte marrë era çatinë ishte shumë i varfër e i këputur; ishte pa plëng e pa shtëpi.

I zoti e di ku i pikon çatia (shtëpia)fj u Secili i di vetë hallet e tij; ai që merret me një punë i di më mirë të metat dhe vështirësitë e saj.

çatiár i m sh ë ët Mjeshtër i ndreqjes së çative.

çatipríshur mb bis (Njeri) i mbetur pa çati mbi kokë, pa shtëpi.

çatís² jokai G >ÇATIS•Ë (me).

çatís•ë (me) jokai a ë GLuaj mendsh; çmendem.

çatísun (i e) mb G I luajtur mendsh; i çmendur.

çatísun it (të) as G Të qenët i çatisun.

çatishémbur mb Që e ka çatinë të shembur.

çatmá ja¹fsh - të ndërt

♦ Mur i hollë ndarës, prej dërrasash, kallamash a thuprash të lyera me baltë a me suva.

Çatmaja e dhomës. Ndaj (pres) me çatma.

♦ *përmb* Dërrasa të holla të palëmuara, kallama ose thupra, që përdoren si lëndë për mure të holla; petavra. **Mur (tavan) me çatma.**

çatmá ja²fsh - të ark Copë trekëndëshe për tavan druri.

çatm•e ja f sh e et ndërt krahin >ÇATMA JA¹.

çatm•ë a f sh a at ndërt >ÇATMA JA¹.

çatmím i m sh e et ndërt Ndarje me çatma (*e një kthine*).

çatm•óhem vetv óva úar Mbetë pa argumente kundër dikujt në një diskutim a kuvend.

çatm•óhet úa (u) úar ndërt pavet dhe pës e ÇATM•OJ.

çatm•ó¹ kal óva úar ndërt Ndaj (*një kthinë*) me çatma.

çatm•ó² kal óva úar Ia mbledh (*dikujt*) në një diskutim a kuvend; e mbërthej me argumente (*dikë*).

çatmúar (i e)¹mb ndërt (Kthinë) e ndarë me çatma.

çatmúar (i e)²mb I mbetur pa argumente në një diskutim a kuvend.

çatomizím i m libr Heqje e armëve atomike (bërthamore).

çatomiz•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e ÇATOMIZ•OJ.

çatomiz•ó*j kal óva úar libr* Heq armët bërthamore nga (*njësitë ushtarake*).

çatomizúar (i e) *mb libr (Vend)* që ka hequr armët bërthamore.

çatomizúem (i) e (e) *mb libr G >ÇATOMIZUAR (i e)*.

çatóre *mb krahin G (Dhi)* me brirë përpjetë.

çatór•e ja¹f sh e et Dhi me brirë përpjetë.

çatór•e ja²f sh e et Veshje e dhirtë (me lesh dhie).

çatór•e ja³f sh e et *J* Këmbalec me tela për tharjen e rrobave mbi mangall.

çatrafíl *ndaif bis >ÇATRAFILAS.*

çatrafílas *ndaif bis* Me pështjellim; pa rregull.

çatrafílím i m bis Prishje a humbje e rregullit; ngatërrim; pështjellim.

çatrafíl•óhem *vetv óva (u) úar bis*

♦ Humbas krejt rregullin; bie në çrregullim, ngatërrohem; pështjellohem.

♦ Më prishet mendja; humbas fillin.

♦ Ngatërrohem a kapem me dikë.

çatrafíl•ó¹ *kal óva úar bis*

♦ Ia prish rregullin (*dikujt*); pështjelloj; ngatërroj.

♦ Ia prish mendjen; ia ngatërroj mendjen (*dikujt*).

çatrafíl•ó² *kal krahin G >ÇATRAFIL•UE (me).*

çatrafílúar (i e) *mb bis*

♦ I çrregulluar; i pështjelluar.

♦ Mendjeprishur; që e ka humbur fillin.

çatrafíl•úe (me) *kal óva úe krahin G* Përdredh a ndrydh këmbën.

çatrapílas *ndaif* Me rrëmuje të madhe.

çatrapíl•ë a f Rrëmuje e madhe.

çatrapíl•óhet *vetv veta III dhe pës e ÇATRAPIL•OJ.*

çatrapíl•ó*j kal óva úar*

♦ Prish; shtrembëroj.

♦ >ÇATRAFIL•OJ.

çatrúm i m sh e et *inf ang chatroom* Faqe e internetit ku pajtimtarët mund të bisedojnë në kohë reale.

çatúrr•e ja f sh e et Këmishë burrash me pala në fund, e krahinës së Myzeqesë.

çauçáne t m sh A Të përbrendshme të bagëtisë.

çaudhé•e ja f sh e et *ushqA* Bukë e thekur.

çaúl i m sh e et *anat bis* Nofull.

çaúl•e a¹f sh e et *anat bis* Ç Trysë e gojës.

çaúl•e a²f sh e et Majë e kokës.

çaúll a m sh a at *orn A*

♦ Korb.

♦ Sorrë.

çaúsh i¹ m sh ë ët *hist*

♦ *usht* Nënoficer në ushtrinë otomane; rreshter.

♦ Ushtarak pranë një oficeri të lartë ose komandanti; ordinancë.

♦ Polic i bashkisë.

♦ Kryepunëtor në punë botore.

çaúsh i² m sh a at *bis orn* Laureshë me kaçulitë.

çaúsh i³ m sh e et *ent* Ç Mbretëreshë e bletës.

çavalís *kal* > **ÇAVALIT**.

çavalít *kal a ur* Prish; shtrembëroj; sakatoj; dërrmoj.

çavalít•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Përpiqem; mundohem.

♦ *veta III* Prishet; shtrembërohet; sakatohet; dërrmohet.

çavalítj•e a f Prishje; shtrembërim; sakatim.

çavalítur (i e) mb I prishur; i shtrembëruar; i sakatuar.

çavár i m A > **ÇAVARR I¹**.

çavarís•ënj *jokal a ur A* Përgatit qull me krunde, miell dhe bar të grirë për bagëtinë.

çavárr i¹ m A

♦ Hesë.

♦ Qull me krunde, miell dhe bar të grirë për bagëtinë.

çavárr i² m sh a at *krahin G* Gur i butë që çahet lehtë.

çavarrám•ë a f sh a at Shamatë; zhurmë.

çavarri a f A Vrazhdësi; trashësi; të qenët vulgar.

çavarrín•ë a f sh a at *krahin G* Shtresë gëlqerore.

çavarris•ënj kal a ur A Dënd me të ngrëna (*dikë*).

çavat•ónj kal óva úar A Kullot; ushqej (*bagëtinë*).

çavatúar (i e) mb A I ushqyer; i ngopur.

çáv•ë a f sh a at f sh orn (*Corvus corax*) Korb.

çáv•ër ra f ikt Troftë e vogël e Liqenit të Pogradecit.

çavrrán e mb *krahin G*: **Gur çarravan** gur gëlqeror që nuk gdhendet sepse thyhet.

çavrrán i m sh a at *krahin G* Gur gëlqeror që nuk gdhendet sepse thyhet.

çavúk¹ e mb A (*Njeri*) trashanik.

çavúk² e mb A I pangopur; grykës.

çavúk u m sh ë ët A Gojëmadh.

çavullím i m Avullim; tharje me anë të avullimit.

çavull•óhet úa (u) úar *vetv veta III, pës e ÇAVULL•OJ*.

çavull•ój kal óva úar Avulloj; thaj me avullim.

çavull•úar (i e) mb I avulluar; i tharë me avullim.

çáz•ë a f sh a at G

♦ *bot* Nënpetël e lules.

♦ Gjethe; fletë.

♦ Fletë a fije letre. **Nji çazë letër.**

çazí•s kal G > **ÇAZIT**.

çazít kal G > **ÇAZIT•Ë (me)**.

çazít•ë (me) kal a ë G Thyej plisat e (*arës së pluguar*).

çazítj•e a f sh e et G Thyerje e plisave të arës së pluguar.

çazítun (i e) mb G (*Arë*) me plisa të thyer pas plugimit.

çbarkím i m sh e et > **ZBARKIM I**.

çbark•ój kal óva úar Shkarkoj nga barka (anija). > **ZBARK•OJ**.

çbarkúar (i e) mb > **ZBARKUAR (i e)**.

çbashkím i m Ndarje; përçarje.

çbashk•óhem óva (u) úar *vetv, pës e ÇBASHK•OJ*.

çbashk•ój kal óva úar Ndaj; përçaj.

çbashkúar (i e) *mb* I ndarë; i përçarë.

çbërdhít (i e) *mb* *krahin* G I shkathët; i hedhur.

çbî (me) *kal* G >ZHBI•J.

çbind *kal* a **ur** Ia kthej mendjen (*dikujt*) të mos bëjë si ka vendosur.

çbînd•em a (u) ur *vetv dhe pës e* ÇBIND.

çbîndj•e a f Ndryshim i mendimit.

çbîndur (i e) *mb* Që i është kthyer mendja.

çbirím, çbir•óhet, çbir•ójt etj. >ZHBIRIM, ZHBIR•OHET, ZHBIR•OJ *etj.*

çbllokím, çbllok•óhem, çbllok•ójt, çbllokúar (i e) >ZHBLLOKIM I, ZHBLLOK•OHEM, ZHBLLOK•OJ, ZHBLLOKUAR (i e).

çbogulím i m Qërim (*i bizeleve*).

çbogul•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* ÇBLOGUL•OJ.

çbogul•ójt *kal óva úar* Qëroj (*bizele*).

çbogulúar (i e) *mb* (*Bizele*) të qëruara.

çbojatís *kal a ur* I heq, i nxjerr bojën (*diçkaje*).

çbojatís•et - (u) ur *vetv, pës e* ÇBOJATIS.

çbojatísur (i e) *mb* I dalëboje.

çbu ndajf (*Derdh*) thesin me një të kthyer përmbys.

çdëmtím i, çdëmt•ójt, çdëmt•óhem, çdëmtúar (i e) >ZHDËMTIM I, ZHDËMT•OHEM, ZHDËMT•OJ, ZHDËMTUAR (i e).

çdo *pacak*

♦ Përdoret përpara një emri në numrin njëjës për të shënuar secilin frymor a send ose secilën dukuri, që janë të një natyre dhe që merren veçan nga tërësia e tyre; shënon një frymor, një send a një dukuri për të treguar tërësinë e tyre pa asnjë përjashtim, duke i përmbledhur të gjithë; cilido, çfarëdo. **Çdo njeri. Në çdo kohë. Nga çdo pikëpamje. [Çdo i shenjt' ideal, çdo shtëpi Perëndie/ Ishte bërë dyqan dhe pazar tregëtie (FN). [Si çdo gjë e tmerrshme është i thjeshtë sekreti/ që brenda boshllëku i gjoksit mban (IK).]**

♦ Përdoret përpara një togu, të përbërë nga një numëror dhe një emër, për të shënuar secilën nga periudhat e përsëritura të kohës ose secilën nga pjesët e hapësirës, në të cilat kryhet ose ndodh diçka; secila njësi kohe nga një varg njësisht të përsëritura, në të cilën ndodh ose kryhet diçka. **Në çdo dy javë. Në çdo tri orë. Në çdo katër vjet. Çdo dy hapa. Çdo pesë metra. Çdo ditë. Çdo vit. Çdo orë. Çdo herë. Çdo javë (muaj). Çdo ditë e më shumë.**

♦ Përdoret me parafjalën **për** përpara një togu të përbërë nga një numëror dhe një emër, kur frymorët, sendet a dukuritë që shënon ky tog merren si një tërësi me vete, me të cilën lidhet diçka a së cilës i takon diçka. **Për çdo tre veta. Për çdo katër metra. Për çdo dhjetë banorë.**

*

Me çdo çmim Pa marrë parasysh asnjë sakrificë e pasojë; me çdo kusht.

Me çdo kusht Medoemos; me çdo mënyrë.

Me çdo mënyrë Medoemos; patjetër me çdo kusht.

Për çdo rast Për të gjitha rrethanat që mund të paraqiten, për të gjitha nevojat që mund të dalin; sidoqoftë.

çdoáns•ëm (i) me (e) *mb* I gjithanshëm.

çdodítsh•ëm (i) me (e) *mb* (*Veshje*) e përditshme; banike.

çdofaré *pacak* Çdolloj. **Bën për çdofarë pune.**

çdofárësh•ëm (i) me (e) *mb* I çdollojshëm.

çdofargjáje *pacak* G Çkadoqoftë; gjithçka që të jetë.

çdofársh•ëm (i) me (e) mb I çdolloji; i çdollojshëm.

çdogjâ *pacak* G Çfarëdo gjëje.

çdogjë *pacak* Çdo gjë.

çdohërë *ndajf* Kurdoherë; gjithnjë.

çdohërëqë *lidh* Çdo herë që; sa herë që.

çdojávsh•ëm (i) me (e) mb I përjavshëm.

çdokënd *kallëz e* ÇDOKUSH.

çdokósh•ëm (i) me (e) mb (*Veprim*) që mund të bëhet në çfarëdo kohe.

çdokújt *dhanore e* ÇDOKUSH. Kujtdo. [Paraqitja e tij, sado e thjeshtë dhe joproblematike, i imponon çdokuj me gjestet e tij të matuna, piktoreske dhe romantike (KM).]

çdokúnd *ndajf* Kudo; në çdo vend.

çdokúsh *pacak* Kushdo; secili; cilido qoftë.

çdollój *pacak* Shumë lloje pa ndonjë dallim; i llojeve të ndryshme, gjithfarë. Në çdolloj rrethanash.

çdollójsh•ëm (i) me (e) mb I shumë llojeve të ndryshme; i të gjitha llojeve; i gjithfarshëm.

çdollójtë (i e) mb > ÇDOLLOJSHËM (i) ME (e).

çdomúajsh•ëm (i) me (e) mb I përmuajshëm; që ndodh çdo muaj.

çdonátsh•ëm (i) me (e) mb I përnatshëm; që ndodh çdo natë.

çdonjâna *pacak f* G > ÇDONJANI.

çdonjâni *apacak* G > ÇDONJËRI A.

çdonjër•i a *pacak* Secili veçan nga një grup frymorësh, sendesh etj. Çdonjëri prej nesh.

çdotá *pacak* krahin G Çkado.

çdredh, çdrédhj•e a, çdrédhur (i e) > ZHDREDH, ZHDREDHJ•E A, ZHDREDHUR (i e).

çdréjtë (i e) mb > ZHDREJTË (i e).

çdrídhët *vetv e* ÇDREDH.

çdrítun (i e) mb *vjet* I Shndritur (përdoret përpara emrit të personit të cilit i drejtohet).

çdry•j *kal* > ZHDRI•J.

çduk, çdúk•em, çdúkj•e, çdúkur (i e) > ZHDUK, ZHDUK•EM, ZHDUKJ•E A, ZHDUKUR (i e).

çdv ose ç.d.v. *shkurt* i Çfarë deshëm të vërtetojmë (thuhet ose shënohet në fund të vërtetimit të një teorie në matematikë).

çe *pj* krahin G Qe; ja. Çe ku asht ja ku është.

-çe *prapasht* (formon emra dhe ndajfolje nga emra): beratçe; kinezçe; labçe; vendçe.

çéb•e ja *f sh e et* G Jamulli; cergë; batanije.

çeberlác i *m sh a at* orn krahin G Qukapik; pikth.

çebérr i *m* krahin G Enë druri e madhe për ujë a bulmet.

çecík e *mb* G I shkathët; i hedhur.

çeç i¹ *m sh ë ët* Misër.

çeç i² *m sh ë ët* Kurnac.

çeç i³ *m sh ë ët* Ç

♦ Vëlla i madh.

♦ Baba.

çeçaník u *m* orn krahin G Borës; borak; zog dimri.

çéçesi *kallëzues*: E bëj çeçe e shtyp, e bëj petë; e bëj brumë; e zbrum; e bëj përsesh; e bëj leckë.

çeçé ja *m sh - të* Ç

♦ Vëlla i madh.

♦ Baba.

çëç•e ja¹ f bis K (në gjuhën e fëmijëve) Përsesh i zbutur ose ushqim tjetër si qull, që bëhet zakonisht për fëmijët e vegjël; papare.

çëç•e ja² f sh e et Kësulë; qeleshe.

*

I hedh çëçen dikujt I bëj magji dikujt.

çëçén e mb I Çeçenisë; që ka të bëjë me Çeçeninë, me banorët a vendësit e saj.

çëçén i m sh ë ët

♦ Banor a vendës i Çeçenisë.

♦ *shar* Malësor i zbritur në qytet

çëçén•e ia f sh e et f e ÇEÇEN I.

Çeçení a f gjeog Republikë autonome në Rusinë Jugperëndimore, në kufi me Gjeorgjinë.

çëçká pacak Diçka e pacaktuar.

çëçk•ë a f sh a at J Shami e vogël trekëndëshe e qëndisur në cepa, për të mbuluar kokën.

çëço ja m sh - t bis

♦ Baba.

♦ Ç Vëlla i madh.

♦ *keq* Mendjehu.

*

Bëhem çëço (tapë, thumb, livadh, xurxull, fushë, karroqe, bërryl...) Dehem keq.

E bëj çëço (lule, nuse, usta) E qortoi ose e rrah dikë; e bëj që të jetë i bindur dhe i shtruar; e sjell në vete.

Si çëçoja dashur pa dashur; kundër dëshirës.

Çëç•o ua shkurt i Çerçiz.[**Te rrapi në Mashkullorë/ Foli Çeçua me gojë** (Pop).]

çëço•mádh mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë Ç Vëlla i madh.

çëço•vógël vógli m sh végjël végjilit Ç Vëlla i vogël.

çéd•ër ra f sh ra rat bot(*Cedrus*) >**CED•ËR RA.**

çediçká pacak

♦ Diçka me njëfarë rëndësie a peshe.

♦ Diçka e paqartë.

çediqýsh ndajf Në njëfarë mënyre; disesi.

çedisá pacak Shumë; një sasi e madhe e pacaktuar.

çedukím i m Edukim i keq a me mangësi.

çeduk•óhem óva (u) úar pës e ÇEDUK•OJ.

çeduk•ój kal óva úar E edukoj keq a me mangësi (*dikë*).

çedukúar (i e) mb I edukuar keq a me mangësi.

çefáll e mb A

♦ I aftë; i zoti.

♦ I zgjuar për djallëzi e hile.

çefáll i m sh a at A Kokë.

çéfas ndajf krahin Fshehtas.

çefí a f sh a at krahin Kujdes.

çefkék ndajf G Takfak; në çast; në këmbë e në dorë.

çéfk•ë a¹ f sh a at

♦ Kapuç i gunës.

♦ Xhufkë; pupëz (*e disa shpendëve*).

çéfk•ë a²f sh a at Xhufkë; pupëz.

çeftír•ë a f sh a at J Fshehëtirë; vend i fshehtë.

çeftúz e mb vjet Fytyrëvrenjtur.

çéhr•e ja f bis

♦ Pamje, ngjyrë a shprehje e fytyrës. **Më iku çehrja** u zbeha shumë. **Një çehre më vjen, një çehre më shkon** më ndryshon aty për aty ngjyra e fytyrës; herë skuqem; herë zbehem.

♦ Shprehje mirëdashëse e fytyrës. **I jap çehre** e pres me fytyrë të çelur. **Miku (mysafiri) do çehre** miku duhet pritur buzagaz e me zemër të hapur.

♦ Pamje e vrenjtur e fytyrës; fytyrë e ngrysur. **I foli (e priti) me çehre. Mos më mbaj çehre** mos më rri ngrysur.

♦ Ngjyrë e bimës së zhvilluar mirë; pamje e zakonshme e bimës së shëndoshë. **Mori çehre misri.**

çehrebaját e mb bis (*Njeri*) me fytyrëtë pakëndshme.

çehredékë mb G (*Njeri*) me fytyrëqë i ka rënë hija e vdekjes.

çehredýllë mb (*Njeri*) me fytyrëshumë të verdhë a shumë të zbehtë.

çehredhé mb (*Njeri*) pa pikë gjaku në fytyrë nga tronditja ose sëmundja.

çehreëmbël mb (*Njeri*) që pret e sillet me ëmbëlsi.

çehreikur mb (*Njeri*) me fytyrëtë zverdhur, pa gjak në të (*nga sëmundja a frika*).

çehre•kéq kéqe mb

♦ (*Njeri*) me fytyrëtë pashëndetshme; me çehre të sëmurë.

♦ (*Njeri*) me fytyrëtë palezetshme, të papashme.

çehrelí mb (*Njeri*) me çehre të ëmbël; çehremirë.

çehrelimón mb (*Njeri*) me çehre të verdhë si limoni

çehrelúlës e mb (*Njeri*) me fytyrëtë zverdhur, të bërë (si) dyllë.

çehre•mádh mádhe mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá (*Njeri*) me fytyrëtë vrenjtur; me pamje të rëndë.

çehremeít mb (*Njeri*) me fytyrëtë zverdhur, pa gjak në të (*nga sëmundja*).

çehremírë mb (*Njeri*) me fytyrëtë shëndetshme, të mirë.

çehremrróltë G

I mb (*Njeri*) me fytyrëtë mrroltë, të vrenjtur.

II ndajf (*Rri*) me fytyrë të mrroltë, të vrenjtur.

çehrengrysët mb G > **ÇEHRENGRYSUR.**

çehrengrysur

I mb bis (*Njeri*) që është gjithnjë i vrenjtur në fytyrë a nuk i qesh fytyra; i ngrysur, fytyrëvrenjtur.

II ndajf Me shprehje të vrenjtur në fytyrë; pa butësi; me zemërim.

çehrenxím•ë e mb G > **ÇEHRENXIRË.**

çehrenxirë mb (*Njeri*) me fytyrëtë vrenjtur (*nga zemërimi, sëmundja etj.*).

çehreprishur bis

I mb (*Njeri*) i shfytyruar; me fytyrëtë prishur (*nga zemërimi etj.*).

II ndajf (*Flas, rri*) si i shfytyruar; me fytyrë të prishur (*nga zemërimi etj.*).

çehrerëndë

I mb (*Njeri*) me fytyrëtepër serioze.

II (*Flas, rri*) me fytyrëtepër serioze.

çehreséz e mb (*Njeri*) me fytyrë të vrenjtur; që s'i qesh fytyra. > **ÇEHRENGRYSUR.**

çehrevérdhë *mb bis* I zbehtë; fytyrëverdhë.

çehrevrámbë *G* > **ÇEHREVRARË**.

çehrevrántë *mb G* > **ÇEHREVRENJTUR**.

çehrevrará

I *mb bis*

♦ (*Njeri*) me fytyrëtë pikëlluar a të dëshpëruar; me pamje të vrarë nga një fatkeqësi.

♦ (*Njeri*) me fytyrëtë mërzhitur.

♦ (*Njeri*) me pamje të vrarë nga sëmundjet.

II *si ndajf* Me pamje të vrarë nga një fatkeqësi a nga sëmundjet.

çehrevrénjtur *mb(Njeri)* i vrenjtur a i ngrysur në fytyrë; që s'i qesh buza; fytyrëvrenjtur.

> **ÇEHRENGRYSUR**.

çehrezbéhtë *mb (Njeri)* me çehre të zbehtë.

çehre•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza*

♦ (*Njeri*) që i nxin fytyra nga mendimet e zymta.

♦ Kërcënues.

♦ (*Njeri*) i prirë për punë të zeza, të liga.

çéina t *f sh G* Halorë; drurë të familjes së pishave.

çéjk•ë a f sh a at *G* Çikë e pullazit.

çéjn•ë a f sh a at *Nofull*.

çéjn•ë a² fa at *G*

♦ Tallje; përqeshje.

♦ Ngacmim me tallje.

*

Fytyrë çejne karikaturë.

çejn•ój *kal G* > **ÇEJN•UE (me)**.

çejn•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Tall; përqesh.

♦ E ngas me tallje (*dikë*).

çejnúem (i) e (e) *mb G*

♦ I tallur; i përqeshur.

♦ I ngarë me tallje.

çejnúem it (të) *as G*

♦ Tallje; përqeshje.

♦ Ngacmim me tallje.

çejsh i *m sh a at usht krahin G* Grykë e pushkës.

çejt *pj krahin Qe; ja*.

çéjz i *m krahin G* > **ÇEJZ•Ë A**.

çejzán•e ia *f krahin G* > **ÇEJZ•Ë A**.

çéjz•ë a f *krahin G* Pajë e nuses me veshje e shtresa.

çejzím i *m krahin G* > **ÇEJZITJ•E A**.

çejzít *kal vjet krahin G* > **ÇEJZIT•Ë (me)**.

çejzít•em *krahin G vetv e ÇEJZIT. > ÇEJZIT•Ë (me u)*.

çejzít•ë (me) *kal a ë krahin G* Pajoj (*vajzën*); i bëj pajë (*vajzës*).

çejzít•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G (Vajza)* merr pajë me vete.

çejzítj•e a f sh e et *G* Përgatitje e pajës së vajzës.

çejzítun (e) *mb f krahin G (Vajzë)* me pajë të përgatitur.

çejz•óhet *vetv krahin G >ÇEJZ•UE (me u).*

çejz•úe (me u) *vetv úe (u) úe krahin G >ÇEJZIT•Ë (me u).*

çejzúem e (e) *mb krahin G >ÇEJZITUN (e).*

çek *kal a ur*

♦ Prek; çik.

♦ Prek; përmend.[**veçoria e ndërtimit të një njësie poetike - që e çekëm më lart - (AÇ).**]

çek e mb I Çekisë; që ka të bëjë me Çekinë, me banorët a vendësit e saj. **Populli çek. Gjuha çeke** gjuhë sllave e perëndimit, që flitet nga çekët; gjuhë zyrtare e Republikës së Çekisë.

çek u¹ m sh ë ët

♦ Ushqim ditor i bariut.

♦ Racion i ushtarit.

çek u² m sh ë ët G

♦ Cep, skaj. **Çeku i murit (syrit). Çek më çek cep më cep;** skaj më skaj.

♦ Majë; anë e mprehtë e një vegle. **Çeku i kazmës (sëpatës).**

♦ Pjesë e arës që nuk e zë parmenda.

♦ Thumb i lesës.

çek u³ m sh ë ët krahin G

çek u⁴ m sh ë ët krahin G

Topurre e shkopit të bariut.

çek u⁵ m sh ë ët Vendës a banor i Çekisë.[**shteti duhet të tregojë dhëmbët. Ndryshe, po filluam zbutjet, do ta pësojmë si çekët. (IK).**]

çe•k ku m sh qe qet fin Urdhërpagesë që i lëshohet dikujt dhe i jep të drejtën të tërheqë nga banka ose arka shumë e shënuar në të prej llogarisë së kompanisë, institucionit ose personit që ia ka lëshuar këtë dokument. **Çek bankar (postar, udhëtimi). Titullari i çekut. Bllok çekesh. Lëshoj (pres) një çek.**

**

çek i arkëtueshëm Çek me të cilin mund të tërhiqet nga arka shuma e shënuar në të.

çek i bardhë Çek i paplotësuar në të cilin marrësi mund të shënojë shumë e dëshiruar.

çek i mbuluar >ÇEK I VIZUAR.

çek i vizuar Çek i verifikuar.

Çeka shkurt hist rus Policí e fshehtë.

çekáça ndajf Kaq.

çekáh ndajf krahin G

♦ Prej nga.

♦ Nga një vend që nuk dihet.

♦ Në një rrugë a mënyrë që nuk dihet.

çekán i m sh ë ët

♦ Vegël dore me bisht dhe me një kokë metali ose druri, në njërën anë të rrafshët e në tjetrën me majë, që shërben për të goditur a për të rrahur diçka. **Çekani i farkëtarit (muratorit).**

Çekan druri për të rrahur mishin. [dhe pesëdhjetë çekanë që llojnë me tërbim pesëdhjetë tepsi (FK).] [Ata krerë të Myzeqesë që u zunë të gjallë, Turqit i vranë duke ua thyer kockat me çekan. Mendimi i përhapur se gjoja Turqit ishin të barabartë n'atë kohë në krahësim me Perëndimin, është një legjendë. (AE).]

♦ *tek* Pjesë e disa mekanizmave në trajtë të një koke, që shërben për të goditur a për të rrahur.

Çekanët e dërstilës. Mulli me çekanë.

♦ *tek* Makinë për punimin e metaleve, që ka një pjesë e cila godet. **Çekan me ajër (me rënie të lirë). Çekan hidraulik (pneumatik, stampimi).**

♦ Çok i portës; trakullore.

*

Drapër e çekan Simbol me frymëzim komunist, i bashkimit të klasës punëtore me fshatarësinë punonjëse.

E marr vesh (e kuptoj) ku rreh çekani e kuptoj cili është thelbi i vërtetë i çështjes; e marr vesh synimin ose qëllimin e vërtetë.

I bie çekanit diku a në diçka Ngul këmbë me të madhe për diçka; tërheq vëmendjen për diçka.

I rri çekan (çekiç) mbi kokë E mbikëqyr vazhdimisht për të bërë diçka, e nxit vazhdimisht duke e detyruar të bëjë diçka.

Ku i bie çekanit? Ku e hedh fjalën, ku e ka qëllimin?

Më rrahin shumë çekanë (çekiçë) në kokë (mbi krye) Kam shumë shqetësime a telashe.

Të rrahë (të bjerë) çekani diku ose në diçka Të vihet theksi kryesor a të ngulet këmbë me shumë në një drejtim.

çekanár i m sh ë ët Mjeshtër në përdorimin e çekanit (*si farkëtari, gurgdhendësi etj.*).

çekanéc i m sh ë ët ikt Krapuliq; krap i vogël.

çekaním i m tek Rrahje a punim me çekan.

çekanís kal a ur

♦ Gdhend (*gurin e mullirit*) me majën e çekanit;

♦ Rrah me çekan (*metalin etj.*); punoj duke e goditur me çekan.

♦ *bis* Zhdëp; zhdem; rrah fort për ndëshkim; gdhend.

çekanís•et - (u) ur pavet dhe pës e ÇEKANIS.

çekanísj•e a f

♦ Rrahje me çekan; punim me çekan.

♦ *bis* Zhdëpje; zhdemje; rrahje e rëndë për ndëshkim.

çekanísur (i e) mb

♦ I rrahur ose i punuar me çekan.

♦ *bis* I zhdëpur; i zhdemur; i rrahur fort për ndëshkim.

çekánk•ë a f bujq Këputje e majës së bimës së pambukut, që të lëshojë degë të reja.

çekan•óhet pavet dhe pës e ÇEKAN•OJ.

çekan•ój kal óva úar tek Rrah a punoj me çekan.

çekanúar (i e) mb tek I rrahur a punuar me çekan.

çekdërgúes i m > ÇEKLËSHUES I.

çék•e ia¹ f sh e et f e ÇEK U⁴.

çék•e ja f sh e et Qoshe; cep; kënd. **Në çeke të rrugës.**

♦ Majë e kazmës së gurit.

çék•em a (u) ur

I vetv Prekem; prek lehtë.

II pës e ÇEK.

çekér ndajf krahin G (Vështroj) shtrembër; vëngër.

çekér e mb krahin G Syshtrembër; vëngërosh.

çekér i m sh a at krahin G Njeri syshtrembër, vëngërosh.

çekér•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë syshtrembër; vëngëroshe.

çekerát kal bujq krahin G > ÇEKERAT•Ë (me).

çekerát•et *krahin G pavet dhe pës e ÇEKERAT. >ÇEKERAT•Ë (me u).*

çekerát•ë (me) *a ë krahin G*

I *kal bujq Prashit (qepët, hudhrat).*

II *jokal Flas pa lidhje; prashit kot.*

çekerátj•e a f sh e et bujq krahin G *Prashitje e qepëve, hudhrave.*

çekerátun (i e) *mb bujq krahin G I prashitur.*

çekeráv *kal krahin G >ÇEKERAV•Ë (me).*

çekeráv•em krahin G vetv dhe pës e ÇEKERAV. >ÇEKERAV•Ë (me u).

çekeráv•ë (me) *kal a ë krahin G Vëngëroj a shtrembëroj (sytë).*

çekeráv•ë (me u) a (u) *ë krahin G*

I *vetv Shtrembëroj sytë; shikoj vëngër; më shkojnë sytë vëngër.*

II *pës e ÇEKERAV•Ë (me).*

çekerávhtë (i e) *mb krahin G Syshtrembër; vëngarash.*

çekerávun (i e) *mb krahin G (Sy) të shtrembëruar; që shkojnë vëngër.*

çekerekallëp *mb keq Vëngërosh; që sheh shtrembër me të dy sytë.*

çekérk u m sh ë ët vjet G

♦ Çfarëdo mekanizmi që përdoret për një punë; çikrik; makara. **Ngre me çekerk. Tjerr me çekerk.**

♦ Lodër druri që sillet duke kërcitur me zhurmë; rroqaçë.

♦ Mundësi. **S'kam çekerk me ardhë.**

*

Dal prej çekerkut *Dal nga binarët; çrregullohem; dal mendsh; prishem mendsh.*

E kam gojën çekerk *Jam i gojës.*

I kam punët në çekerk *I kam punët për fije, në terezi, shumë mirë.*

Ia ngreh (qit) çekerkin *E rregulloj punën që të dalë mbarë.*

Ia sjell çekerkin dikujt *Ia bëj të keqen dikujt.*

Jam në çekerk *Jam në gjendje të mirë ekonomike.*

Nuk sjell çekerk *E mbaj fjalën; jam i fjalës.*

çeker•óhem vjet G vetv dhe pës e ÇEKER•OJ. > ÇEKER•UE (me u).

çeker•ój kal vjet G >ÇEKER•UE (me).

çeker•úe (me) *kal óva úe Shtrembëroj (sytë).*

çeker•úe (me u) *vjet G*

I *vetv Shtrembëroj sytë; vëngëroj.*

II *pës e ÇEKER•UE (me).*

çekerúem (i) e (e) *mb vjet G (Sy) i shtrembëruar; që shkon vëngër.*

çekerúem it (të) *as vjet G Shtrembërim i syve; vëngërim.*

Çék•ë a f hist rus *Polici e fshehtë.*

çekërçék u m sh ë ët K *Mjet si shati për të nxjerrë prushin prej furre.*

çekérk u m sh ë ët vjet G >ÇEKERK U.

çékëz a f a at J

♦ Sqepar i kopshtarit.

♦ Shat i vogël për prashitjen e pambukut të sapombirë.

çek-fék ndajf krahin G *Menjëherë; shpejt e shpejt; tak-fak. Shkoi e erdh çek-fek.*

çekhâ ndajf krahin G *Kënde; këtu. Hajde çekha!*

çekí a¹ f sh - të vjet

♦ Peshore; kandar.

♦ Okë e vogël; masë peshe 1.25 - 1.5 kg sipas krahinës.

čekí a² f sh - të K Brisk; thikë xhepi; çaki.

Çekí a f gjeog: **Republika e Çekisë** republikë e Europës Qendrore pa dalje në det, e krijuar pas ndarjes me Sllovakinë më 1993.

čekíc i¹ m sh ë ët

♦ > **ÇEKAN I. Çekiç automatik (pneumatik). Çekiç shpues. Mulli me çekiçë.**

♦ Çekan i vogël prej metali. **Çekiçi i këpucarit (i farkëtarit, i muratorit). Çekiçi i neurologut. I bie me çekiç.**

♦ anat Eshër e parë në veshin e mesëm, që mbështetet në kudhër.

♦ sport Vegël e përbërë nga një lëms metalik, i lidhur te një zinxhir me dorezë në fund, që hidhet nga atleti pasi rrotullohet disa herë me forcë. **Hedhja e çekiçit.**

*

I rri çekiç (çekan) mbi kokëdikujt E mbikëqyr vazhdimisht dikë; e nxit vazhdimisht dikë duke e detyruar të bëjë diçka.

Më rrahin shumë çekiçë (çekanë) në kokë (mbi krye) Kam shumë shqetësime a telashe.

Njëri (i bie) kudhrës, tjetri çekiçit (çokut) Punojmë pa u marrë vesh mirë e duke penguar njëri-tjetrin; njëri i bie gozhdës tjetri potkoit.

**

çekiç pikës tek Vegël me kokë metalike me majë, që nxehet për të ngjitur me kallaj. > **HAVI A.**

çekiçi i shkresëstek Vegël për të bërë vija të thelluara në enë (prej) bakri a teneqeje.

çekiç kose Vegël për të mprehur tehun e kosës me rrahje.

çekiç thneglash orn Qukapik.

čekíc i² m sh ë ët *etn* Burrë me përvojë që plaku i thirrur të gjykojë një çështje e merr me vete si ndihmës.

çekiçthnég•ël la f orn Qukapik.

čekín i m sh e et Regjistrim i udhëtarit në aeroport, i klientit në hotel. **Sporteli i çekinit.**

çekíst i m sh ë ët hist rus Agjent i policisë së fshehtë.

çekísht ndajf Në gjuhën çeke. **Leksionet i merrnin çekisht.**

çekísht•e ja f Gjuhë sllave perëndimore, që flitet nga çekët, gjuhë çeke. **Përktheu nga çekishtja.**

çekít kal a ur krahin Gdhend me sqepar; gdhend sipër e sipër, trashë (*drurin*).

çekít•et vetv - ur krahin veta III dhe pës e ÇEKIT.

çekítj•e a f sh e et krahin Gdhendje me sqepar; gdhendje e trashë (*e drurit*).

çekítur (i e) mb krahin (Dru) i gdhendur me sqepar; i gdhendur trashë.

čekj•e a f sh e et Prekje. **Çekje e kalimtare e çështjes.**

çeklëshúes i m sh - it ek Ai që i lëshon një çek dikujt.

çeklíse t f sh G Vegla të kosarit (*kullë, çekiç e grihë*) për mprehjen e kosës.

çekllúp

I ndajf

♦ (*Bie*) me zhurmë në ujë a baltë.

♦ (*Pi, gëlltit*) njëherësh; menjëherë; shkllup.

II onomat G Zhurmë e rënies në ujë a në baltë; blluq; bëlldum.

çekmárrës i m sh - it Ai që merr një çek nga dikush.

çekprítës i m sh - it > ÇEKMARRËS I.

çekm•e ja f krahin G

♦ Prekje; përkitje e lehtë; çekje.

♦ Prekje, trajtim i shpejtë (*i një çështjeje*).

çekmexhé ja f sh - të bis Syzë e tryezës ose e një orendie tjetër. >**SIRTAR I.**

çekméz i¹ f sh ë ët krahin G Sirtar.

çekméz i² f sh ë ët krahin G Kutë e kafes që mbahen pranë oxhakut.

çekmezé ja f sh ë ët krahin G >**SIRTAR I.**

çekoslovak e mb hist I Çekoslovakisë; që ka të bëjë me Çekoslovakinë, me banorët a vendësit e saj.

çekoslovak u m sh ë ët Banor a vendës i Çekoslovakisë.

çekoslovak•e ia f sh e et f e **ÇEKOSLLOVAK U.**

Çekoslovakí a f gjeog, hist Ish republikë e Europës Qendrore, e krijuar në fund të Luftës së

Parë Botërore dhe e ndarë në Çeki dhe Sllovaki më 1993.

çekprurës i m sh - it Titullar i çekut.

çekprurës•e ja f sh e et f e **ÇEKPRURËS I.**

çekrríze t f sh G Çikërrima; sende me vlerë të vogël.

çekth i m sh a at krahin Cep; fund; majë. **Çekthi i shamisë. Çekthi i sqeparit (malit).**

çekú ndajf Diku; në një vend. **Çeku e kam parë.**

çekuilib•ër ri m libr Mungesë ekuilibri; gjendje e paekuilibruar; humbje e përpjesëtimit midis anëve ose e përputhjes midis tyre. **Çekuilibër mendor. Krijon çekuilibër në ekonomi.**

çekuilibrí m i m sh e et libr Humbje e drejtpeshimit ose e përpjesëtimit midis anëve.

çekuilibr•óhem vetv óva (u) úar libr Humb drejtpeshimin; më prishet drejtpeshimi a përpjesëtimi midis anëve.

çekuilibr•ój kal óva úar I prish drejtpeshimin (*dikujt a diçkaje*); e nxjerr nga gjendja e ekuilibrit; i prish përpjesëtimin ose përputhjen midis anëve.

çekuilibruár (i e) mb libr

♦ (*Gjendje*) me drejtpeshim të prishur.

♦ (*Njeri*) me gjendje mendore të paekuilibruar.

çekuilibruém (i) e (e) mb libr G >**ÇEKUILIBRUAR (i e).**

çekuilibruésh•ëm (i) me (e) mb libr (Gjendje) që mund të çekuilibrohet.

çekúr ndajf Dikur; në një kohë të pacaktuar.

çekúsh pacak Dikush. **Çekush të kërkon në telefon.**

çela ur

I kal

♦ E lëviz, shtyj, tërheq ose e mënjanoj, ngre a ul (*derën, kanatin etj.*) për të hyrë lirisht diku a për të dalë prej andej, për të vënë diçka brenda a për të marrë diçka prej andej ose për të lidhur mjedisin e brendshëm me të jashtmin. >**HAP.**

♦ I heq tapën, kapakun, mbyllësen a mbështjelljen (*diçkaje të mbyllur ose të mbështjellë*).

>**HAP. Çel një kuti konservash.**

♦ I liroj bravën a drynin (*diçkaje të mbyllur*). >**ZHDYJ. Çel kasafortën.**

♦ Shpalos (*diçka të palosur, të mbledhur a të mbyllur*); drejtoj (*diçka të përthyer*); veçoj e largoj anash (*dy pjesë a dy anë të puthitura ose të afuara të diçkaje*). >**HAP. Çel (regjistrin, fletoren). Çel gojën (sytë). Çel briskun.**

♦ Çaj (*diçka të re*) duke punuar, gërmuar a shpuar. >**HAP. Çel një grope. Çel një vrimë. Çel një vijë (një kanal, një hendek, tunel, galeri). Çel themelet. Çel tokën (ugarin)** punoj tokën për herë të parë.

- ♦ Bëj që të nisë nga puna a nga veprimtaria (*diçka*). **Çel një shkollë (ekspozitë, dyqan). Çel shtëpi të re** nis të banoj veçan në një shtëpi tjetër.
- ♦ Bëj që të nisë (*një veprimtari*); filloj (*diçka*); filloj i pari. >**SHPALL; NIS.Çel fushatën e zgjedhjeve. Çel punimet e sesionit.**
- ♦ I lë kalim të lirë (*dikujt a diçkaje*); i krijoj mundësi (*dikujt a diçkaje*) për të kaluar a depërtuar diku. **Çel kufijtë.**
- ♦ *fig* Mënjanoj pengesat ose vështirësitë për të ecur përpara; i krijoj (*dikujt*) mundësitë për të kaluar në një drejtim ose për të arritur diçka. >**HAP. Çel rrugë (horizonte, shtigje) të reja.**
- ♦ *fig* I krijoj (*vështirësi, pengesa dikujt*); krijoj a sjell (*gjëra të papëlqyeshme*). >**HAP Mos na çel punë! Më çeli avaze.**
- ♦ Vë në veprim, lëshoj që të punojë; i hap rrugën (*diçkajeqë rrjedh ose një rrymë energjie*). **Çel radion (dritën, gazin).**
- ♦ *fin* I jap mundësi (*dikujt*) të tërheqë të holla; filloj veprimet me të holla. **I çel kredi (llogari, librezë) dikujt.**
- ♦ *fig* E bëj t'i qeshë fytyra (*dikujt*); e gëzoj (*dikë*). **I çeli fytyrën (ballin). Na çeli të gjithëve.**
- ♦ *bis* I zgjeroj horizontin e dijeve e të kulturës; e zhvilloj, i hap sytë (*dikujt*). **I çeli shkolla.**
- ♦ *veta III (Pula etj.)* ngroh vezët për të dalë zogjtë.
- ♦ *veta III* Bën të dalin (*gjethet a të hapen petlat e luleve*). **Çeli lule (gjethe).**
- ♦ A, Ç Ndez; bëj (*një zjarr*). **Çel një qiri (llambë).**
- ♦ (*Shiu etj.*) e pastron qiellin, motin.
- ♦ G Pres si mik (*dikë*). >**ÇEL•Ë (me).**

II *veta III jokal*

- ♦ (*Bima*) shpalos petlat ose gjethet duke u rritur; lëshon lule, lulëzon. **Çelin lulet (gjethet). Po çelin pemët.**
- ♦ Fillon të zbardhë; agon. **Çel agimi. Çeli drita (dita). Pa çelur drita** pa zbardhur, herët, në agim.
- ♦ *veta III* Pastrohet nga retë; kthjellohet; hapet. **Çeli koha (moti).**
- ♦ *veta III (Zogu etj.)* del nga veza. **Çelin zogjtë. Çelën krimbat e mëndafshit.**

*

Çel (hap) dyert Fillon nga puna, nga veprimtaria etj.

Çel (hap) e s'mbyllkeq Nuk pushoj së foluri; jam llafazan i madh.

Çel (hap) gojën Filloj të flas; them diçka; nuk rri pa folur; e ngre zërin për diçka.

Çel (hap) sytë

♦ Zgjohem.

♦ *fig* Filloj të kuptoj a të mësoj gjëra të reja.

Çel (hap, bëj) një parantezëlibr Them ndërmjet të tjerash, jo si diçka kryesore.

Çel (nxjerr) zogjiron

♦ Dergjem në shtrat; lëngo për një kohë të gjatë.

♦ Rri për një kohë të gjatë në një vend pa bërë asnjë punë; rri kot.

Çel një hendek Krijoj një shkoputje të thellë midis dy anëve; shkaktoj mosmarrëveshje të thella.

Çele gur gojën! Thuaj një fjalë!; mos rri gojëkyçur!

Është nga ata (nga ato) që çelin njëqind (dyzet) dyer në ditëkeq E shkoj gjithë ditën duke vajtur te njëri e tek tjetri.

I çel (i hap) derën (dyert, portën) E lë të hyjë lirisht.

I çel (i hap) gojën dikujt

♦ I jap shkas dikujt për të folur.

♦ E mësoj keq dikë; ia hap syrin dikujt; i lë shteg që të kërkojë gjëra të tepërta që nuk i takojnë.

I çel (i hap) oreksin

♦ E bëj të ketë dëshirë për të ngrënë.

♦ I ndez lakminë për diçka.

I çel (i hap) sytë dikujt

♦ I jap dije e kulturë, i zgjeroj horizontin (*dikujt*); e zhvilloj dikë.

♦ E bëj t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; i zbuloj të vërtetën.

I çel (i hap) zemrëndikujt I tregoj dikujt me çiltëri e me besim mendimet, ndjenjat e të fshehtat ose hallet që kam.

I çel një jaki (të keqe) dikujt E hidhëroj dikë; e shqetësoj shumë; i hap një plagë dikujt.

Më çeli drita Më zuri mëngjesi.

Mos e çeltë drita (sabahu) mallk Mos e zëntë gjallë dita.

Sa çel (hap) e mbyll (mshel) sytë Në një kohë shumë të shkurtër; në çast.

Sa lule çelin, të gjitha s'lidhin Jo gjithçka e nisur mirë përfundon mirë.

çel i m sh a at Baltovinë; vend baltak; bërrakë.

çelambýllas *ndaif* > ÇELEMBYLL.

çeláv•em *vetv K* > ÇELAV•Ë (me u).

çeláv•ë *vetv a (u)* ë *K* Më bien flokët; qerosem.

çelávun (i e) *mb K* Flokërenë; i qerosur.

çél•e ja f K Rënie e flokëve.

çelég u m sh ë ët > ÇELEK U; ÇILEK U.

çelék u m kopsht (*Vitis labrusca*) Rrush me erë si luleshtydhja. > ÇILEK U.

çél•em¹ a (u) ur

I *vetv*

♦ *veta III* (*Dera, kanati etj.*) lëviz duke u lënë i lirë kalimi për të hyrë diku a për të dalë prej andej ose për t'u lidhur mjedisi i brendshëm me të jashtmin. > HAP•ET. **U çel dera. U çelën dritaret. U çel vetë. Çelet vetiu.**

♦ *veta III* I hiqet tapa, kapaku, mbyllësja a mbështjellja diçkaje të mbyllur ose të mbështjellë. > HAP•ET. **U çel shishja (kutia, zarfi).**

♦ *veta III* (*Diçka e palosur, e mbledhur a e mbyllur*) shpaloset; (*dy pjesë ose anë të puthitura ose të afuara të diçkaje*) veçohen e largohen anash hapet. **U çel libri. Iu çelën sytë. Iu çel goja. Iu çelën gishtat.**

♦ *veta III* Nis nga puna a nga veprimtaria. **U çel një shkollë (ekspozitë, galeri).**

♦ *veta III* (*Biseda*) hapet; fillon; (*konferenca etj.*) nis punimet. **U çel fushata (gjyqi).**

♦ *veta III* (*Rruga e bllokuar etj.*) bëhet përsëri e lirë për kalim. **U çel rruga (shtegu, kufiri).**

♦ *fig* Krijohet mundësia për të ecur përpara a për të arritur diçka. **U çelën mundësi (perspektiva) të reja.**

♦ *veta III* Shtrihet përpara pa ndonjë pengesë; duket në gjithë gjerësinë e vet. **Përpara çelej një pamje e bukur.**

♦ Marr fuqi e gjallërohem pas një sëmundjeje; me vjen shëndeti; marr ; pamje më të shëndetshme e më të gjallë; mëkëmbem; këndellem. **Është çelur djali (vajza).**

♦ Bëhem i qeshur në fytyrë, marr pamje të gëzuar e të afuar; kund. vrenjtem. **Iu çel fytyra. U çel në fytyrë.**

♦ *fig* Bëhem më i gjallë e më i zhdërvjellët në jetë a në marrëdhëniet me të tjerët. **U çel pas ca kohësh.**

- ♦ *fig* I zbuloj dikujt mendimet, ndjenjat e të fshehtat; i hap zemrën. **Nuk çelet me këdo.**
- ♦ *veta III* Pastrohet nga retë, kthjellohet, hapet. **U çel koha (moti).U çel qielli.**
- ♦ *veta III (Zëri)* tingëllon më i qartë e më i pastër; jep zë më të pastër. **Iu çel zëri.Iu çel fyti.**
- ♦ *veta III(Lëkura, indet e buta)* çahen a plasariten thellë. **M'u çelën duart.**

II

pës e ÇEL.

*

Më çelet (më hapet) dera Siguroj vijimësinë e familjes me lindjen e një fëmije, zakonisht të një djali.

M'u çel (m'u hap) goja Fola pa druajtje.

M'u çel (m'u hap) oreksi

♦ M'u ngjall dëshira për të ngrënë.

♦ M'u ndez lakmia për diçka.

I qe çelur qimja Ishte i gëzuar.

I janë çelur (i janë hapur) sytë

♦ Ka filluar t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; e ka zbuluar të vërtetën.

♦ Ka marrë arsim, dije e kulturë; merr vesh ç'bëhet; ka njohur njerëz e vende të tjera..

Çelem ndërvete Dëkohem; rrënxohem.

Iu çel (iu zgjidh) gryka thesit Filloi të flasë e t'i tregojë të gjitha sa mbante të fshehura.

çél•em² vetv G > ÇEL•Ë (me u)^{1,2}.

çelembýll ndajf: Luaj çelembýll

♦ Luaj symbyllazi.

♦ Luaj nëntësh; luaj cicmic.

*

Flas çelembýll E hedh fjalën larg e larg; e bie rrotull fjalën.

çelemshél ndajf: Sa çelemshel sytë në çast.

çelén•g gu¹ m sh gje gjet G Puplajë.

çelén•g gu² m sh gje gjet Ç Kryetar i çobanëve.

çelég•ër ra f sh a at orn

♦ Fajkua i vogël.

♦ Sokol.

çeleník u m sh ë ët Ç Kryebari; kryebari i stanit.

çelepétís•em vetv a (u) ur J Nis ta marr veten pas një sëmundjeje; mëkëmbem.

çelepétísj•e a f J Mëkëmbje e të sëmurit.

çelepétísur (i e) mb J (I sëmurë) që nis ta marrë vete; i mëkëmbur.

çelepír mbK>QELEPIRI. [Orientali shqiptar i pret të gjitha të mirat - per vehte! - çelepir nga të tjerët (KM).]

çélë G pjes e ÇEL.

♦ Hapur.

♦ Pa u zënë; lirë. **Dy vende mbetën çelë.**

♦ *bis* Në gjendje të përmirësuar. **Jam me sy çelë sot** sot ndjehem më mirë.

*

E kam një derë çelë E kam një mbështetje, një dashamir.

S'ia la një shteg (derë) çelë Si lë asnjë mundësi shpëtimi a zgjidhjeje.

S'i la shteg (derë) çelë vetes

♦ E paraqit gjendjen pa shpresë.

♦ E dëmtoj veten; ia mbyll derën vetes.

çél•ë (me)¹ kal a ë G bis Lëshoj a nxjerr (*bagëtinë*) për të kullotur. Çel berrat (dhitë).

çél•ë (me)² kal, jokal a ë G > ÇEL.

çél•ë (me u)¹ vetv a (u) ë G Tutem a trembem shumë; e lëshoj veten; zhburrnohem.

çél•ë (me u)² vetv a (u) ë G Dal prej ngurrimit.

çél•ë a¹ f sh a at Vijë nga fillojnë disa lojëra fëmijësh.

*

I gjej çelën I gjej rastin e përshtatshëm; i gjej anën, fillin.

I zë çelën dikujt E zë shumë ngushtë, e vë në gjendje të vështirë e pa rrugëdalje (*dikë*).

çél•ë a² f Gjë e zgjedhur; pjesa më e mirë e. Çela e gjellës.

çél•ë a³ kryes sh a at Këpucë të vjetra; brashnja; shkarpa.

çelë (me u) vetv G > ÇEL•EM.

çelës i m sh a at

♦ Mjet prej metali me një pjesë të dhëmbëzuar që futet në bravë ose dry dhe sillet për qark për ta hapur ose mbyllur atë. >HAPËS I; KYÇ I. Çelësi nuk i bën bravës. I vë çelësin derës mbyll derën. Mbaj me çelës diçka e mbaj të mbyllur diçka.

♦ tek Vegël dore për të shtrënguar e për të liruar dado, gypa e pjesë të tjera të mekanizmave, që mbërthehen duke u vidhosur. Çelës i përgjithshëm (universal).

♦ Mjet i thjeshtë për të hapur diçka të vulosur, të taposur etj. Çelës shishesh (konservash).

♦ Mjet i thjeshtë për të vënë në lëvizje një mekanizëm duke e rrotulluar zemberekun, për të shtrënguar telat e veglave muzikore etj. Çelës akordimi Kurdis orën me çelës. Shtrëngo (liroj) telat e violinës me çelës.

♦ el, tek Mjet për të lëshuar dhe për të ndërprerë rrymën elektrike, që lidhet me përcjellësit në një pikë të qarkut; mjet për të lëshuar dhe për të mbyllur rrymën e një lëngu ose gazi. Çelës elektrik. Çelësi i dritës. Çelësat e radios. Çelësi i ujit (i gazit). Çelësi i makinës larëse.

♦ fig Mjet për të zgjidhur, shpjeguar ose kuptuar diçka; hallkë përcaktuese e zgjidhjes ose suksesit të diçkaje. Çelës magjik. Çelësi i sukseseve. E kam në dorë çelësin e fitores.

♦ muz Simbol, zakonisht në krye të pentagramit, që tregon lartësinë e notës nga e cila përcaktohet lartësia e notave pasuese. Çelës i solit (dosë, fasë).

♦ Tërësi e shenjash, shkronjash e shifrash, që ndihmojnë për të zbërthyer një tekst të shifruar, një vizatim të ndërlikuar etj.; sistem shenjash ose parimesh që shërbejnë për të kuptuar një tekst. [mitologjia shqiptare mund të shërbejë si një çelës i vlefshëm jo vetëm për të shpjeguar strukturat shpirtërore të bartësve të saj, por edhe për të interpretuar çfarë është ende e errët në mitologjinë antike të vendeve fqinje (ShS)].

♦ ndërt Gur i sipërm ose i mesëm, që mban të shtrënguar gurët e tjerë në qemer.

♦ anat krahin Nyjë e eshtrave; kyç.

*

Dorëzohet çelësat

♦ Heq dorë nga një punë; e lë një punë a një detyrë.

♦ Dështoj, dal me këpucë të kuqe.

E mbyll me shtatë palë çelësa (me shtatë kyçe)

♦ E mbyll mirë që të mos hapet.

♦ E fsheh thellë, në një vend të sigurt, që të mos e gjejë askush.

I vë çelësin (kyçin, drynin) diçkaje E mbyll, nuk e lë të punojë, të veprojë etj.; e ndërpres.

I vuri çelësin (kyçin, drynin) shtëpisë

♦ Nuk banon aty (*për një kohë të gjatë*).

♦ Vdiq dhe nuk la njeri pas vetes; e la shtëpinë të shkretë.

Ka (mban) çelësat (hapëset) e kashtësiron S'ka asgjë në dorë; nuk varet aspak prej tij (*një punë*).

S'ka çelës që i bie Nuk i nxjerr dot para nga duart; është koprrac i madh.

çelës i artë Mjet për të zgjidhur çdo gjë; shkop magjik. [**Dashuria si hapësira më e kaltër, më e dritshme, më universale dhe më njerëzorja përbën çelësin e artë të dilemës njerëzore, të qëllimësisë në jetë.** (AÇ)].

çelës anglez *tek* Çelës me nofullën e poshtme që mund të hapet e të mbyllet me burmë sipas nevojës. >**ÇELËS I REGJISTRUESHËM.**

çelës dadosh *mek* Vegël dore për të mbajtur, shtrënguar a liruar dado.

çelës dinamometrik *mek* Çelës me tregues të forcës dinamometrike të ushtruar në dado.

çelës i regjistrueshëm *mek* >**ÇELËS ANGLEZ.**

çelës i thjeshtë *mek* Vegël dore që mund të përdoret vetëm për një madhësi dadosh.

çelës kopil Çelës që mund të hapë shumë dyer.

çelës papagall *mek* Vegël dore me nofull të poshtme që hapet mbyllet duke e ngecur në një kllapë.

çelës pirun *mek* Vegël dore për shtrëngimin a lirimin e pirunit të biçikletës.

çelës tubash *mek* Vegël dore e hidraulikut për t'u dhënë kënd tubave.

çelës tubor *mek* Vegël dore me folë sipas madhësisë së dados.

çelës universal *mek* Çelës me fole me madhësi të ndryshme në të dy krahët.

çelësabërës i m sh - it > **ÇELËSAPUNUES.**

çelësabërës•e ja f e ÇELËSABËRËS I.

çelësambajtës i m sh - it Ai që mban çelësat e një institucioni dhe shërben si rojtar.

Çelësambajtësi i burgut.

çelësambajtës•e ja f sh e et

♦ *f e* **ÇELËSAMBAJTËS I.**

♦ Qeskë (kuletë e vogël) lëkure për të mbajtur çelësat.

♦ Zinxhir me hallka për të mbajtur çelësat.

çelësapunues i m sh - it Mjeshtër për prerje çelësash.

çelësapunues•e ja f e ÇELËSAPUNUES I.

çelët (i e) mb

♦ I lehtë; jo i theksuar; i hapur; i çelur. **Ngjyra e çelëta.**

♦ Me tingull të pastër e të qartë. **Zë i çelët.**

çelët a (e) f sh a at (të) kryes sh Ngjyrë e çelët; veshje në ngjyrë të çelët. **I kanë hije të çelëtat.**

çelëz a f sh a at Hile. **Ia bëj me çelëz.**

çelfi•s kal G> ÇELFIT.

çelfit kal >ÇELFIT (me).

çelfit•em G vetv dhe pës e ÇELFIT. >ÇELFIT•Ë (me u).

çelftit•ë (me) kal a ë G Gërvisht; kruaj.

çelftit•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Gërvishtem; kruhem.

II pës e ÇELFTIT•Ë (me).

çelfitj•e ja f sh e et Gërvishtje; kruajtje.

çelí a f K Lirishtë e hapur në faqe mali a kodre për tokë buke.

çelík si mb Shumë i fortë; i çeliktë. **Gur çelik. E bëj çelik dikë.**

çeli•k ku m sh qe qet Metal i fortë, i epshëm e i farkëtueshëm, me ngjyrë hiri në të argjendtë, që del nga lidhja e hekurit me 0.05-2% karbon dhe me pak përzierje të tjera. **Çelik i petëzuar. Çelik i derdhur (i lidhur). Çelik i shkrirë. Çelik i kromuar. Lidhje (aliazh) çeliku. Thikë (sustë) çeliku. Fletë çeliku. I fortë si çeliku. Prej çeliku (si çelik)** shumë i fortë, shumë i qëndrueshëm. [**Çilma derën, Januka e bardhë,/ se me zdashë çelik e pancir,/ copë e grimë çok kam me t'ba!** (CV).]

*

Shtyllë çeliku (*Njeri*) i pathyeshëm e i patundur, që u bën ballë rrebesheve.

I fortë si çeliku Shumë i fortë, shumë i qëndrueshëm.

Vishem me (në) çelik (hekur) Armatosem gjer në dhëmbë.

Ha (bren) çelikun (hekurin, plumbin, gurin) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti, shumë trim etj.; ia del mbanë çdo gjëje; të merr gjak në vetull.

♦ Bën njërën nga inati, s'përmbahet nga zemërimi.

I ka dhënë ujë çeliku diku E ka bërë të ashpër e të rreptë; e ka bërë të vrazhdë e të egër në shpirt.

Është zier në lëng çeliku Ka vuajtur shumë e është kalitur në jetë; është regjur nga jeta.

**

çelik aciddurues *met* Çelik që u qëndron acideve, që nuk gërryhet nga acidet.

çelik automatësh *met* Çelik me përmbajtje të lartë squfuri dhe fosfori për prodhimin e detaleve të makinerive automatike ose gjysmautomatike.

çelik bazik *met* Çelik i prodhuar në furra me veshje bazike.

çelik Besemer *met* Çelik i prodhuar me procesin Besemer, në të cilin papastërtitë largohen duke lëshuar një rrymë të fuqishme ajri nëpër metalin e shkrirë.

çelik çimentimi *met* Çelik me sipërfaqe të fortë, i prodhuar në temperaturë të lartë në prani të karbonit.

çelik elektrik *met* Çelik me veti magnetike, që ul humbjet gjatë transmetimit të energjisë elektrike nëpër të.

çelik ferritik *met* Çelik pa përmbajtje karboni.

çelik i butë *met* Çelik me përmbajtje të ulët karboni.

çelik i derdhur *met* Çelik me përmbajtje të ndryshme karboni, manganezi, fosfori, silikonin dhe squfuri, i derdhur në forma.

çelik i farkëtuar *met* Çelik i punuar në farkë.

çelik i farkëtueshëm *met* Çelik që mund të punohet në farkë.

çelik i fortë *met* Çelik i forcuar me manganez, fosfor ose karbon.

çelik i kalitur *met* Çelik i përpunuar termikisht dhe i riardhur (temperuar).

çelik i oksiduar *met* Çelik me sipërfaqe në ngjyrë të errët, që përftohet gjatë përpunimit termik.

çelik i pandryshkshëm *met* Çelik me mbi 10.5% krom që formon një shtresë të padukshme mbrojtëse ndaj ndryshkjes.

çelik i paoksidueshëm (inoksidabël bis inoks) *met* >**ÇELIK I PANDRYSHKSHËM.**

çelik i përlidhur *met* Çelik me përmbajtje elementesh të ndryshëm, nga 1-50%, që përmirësojnë vetitë mekanike.

çelik i pjekur *met* Çelik i mbajtur në temperaturë 680⁰ për disa orë dhe i ftohur në atmosferë reduktimi.

çelik i qetë *met* Çelik i çoksiduar, me silikon ose alumin për të ulur nivelin e oksigjenit në masën e shkrirë para se të ngurtësohet.

çelik i riardhur *met* Çelik i përpunuar me proces termik për të rritur shkallën e fortësisë së aliazheve të hekurit.

çelik i ruluar *met* Çelik i kaluar në një a më shumë çifte rulash për ta petëzuar dhe për t'i dhënë trashësi të njëtrajtshme.

çelik i stampuar *met* Çelik i punuar në presë sipas një stampe.

çelik i tërhequr *met* Çelik i telëzuar.

çelik instrumentesh (instrumental) *met* Çelik me përmbajtje tungsteni, molibdeni, kobalti dhe vanadi, me qëndrueshmëri të lartë për pajisje metalprerëse dhe shpuese.

çelik konstruktesash *met* Çelik me veti kimike dhe mekanike të standardeve të caktuara i prodhuar për profile ndërtimi.

çelik konvertori *met* Çelik i prodhuar me anë të procesit Besemer.

çelik kushinetash *met* Çelik i cilësisë së lartë për prodhimin e kushinetave.

çelik magnetik *met* Çelik që i ruan vetitë magnetike dhe në miniaturë.

çelik Martin *met* Çelik i prodhuar në furnalta që dëgjin papastërtitë e kallëpeve të gizës.

çelik me karbon *met* Çelik me 0.12-2.0% karbon si aliazh kryesor.

çelik ndërtimi *met* Çelik i prodhuar për profile ndërtimi me veti kimike dhe mekanike të standardeve të caktuara.

çelik rapid *met* Çelik instrumentesh, që përdoret rëndom në majat e veglave dhe thikave të metalprerëse.

çelik special *met* Çelik me cilësi të lartë.

çelik standard *met* Çelik i ripunuar deri në 40⁰ mbi temperaturën kritike për të mënjeluar vetitë negative të prodhimit.

çelik shinash *met* Çelik me cilësi shumë të lartë, që përballon goditje të forta dhe pesha të rënda.

çelik shpejtprerës *met* Çelik që përdoret rëndom në majat e thikave të makinave metalprerëse.

çelik zjarrdurues *met* Çelik i prodhuar me aliazhe nikeli dhe titani, për t'u qëndruar temperaturave mbi 1100⁰C.

çelikëzim i m *met* Kthim i hekurit në çelik.

çelikëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ÇELIKËZ•OJ.*

çelikëz•ój kal óva úar *met* Kthej në çelik (*hekurin*).

çelikëzúar (i e) *mb met (Hekur)* i kthyer në çelik.

çelikím i m sh e et *met* Veshje me çelik.

çelik•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ÇELIK•OJ.*

çelik•ój kal óva úa r *met* Vesh me çelik.

çelikór•e ja¹f sh e et Uzinë e prodhimit të çelikut.

çelikór•e ja²f sh e et G Grua që zë djathë në baxhë a stan.

çelikós kal a ur E forcoj; e bëj të fortë si çelik; e kalit.

çelikósem vetv a (u) ur Forcohem; bëhem i fortë si çelik; kalitem.

çelikósj•e a f Forcim; kalitje.

çelikósur (i e) *mb* I forcuar; i kalitur.

çelikrán i m sh ë ët Kadhë për prerjen e ferrave, degëve të thata të pemëve etj.

çelikshkrírës i m sh - it Ai që punon në shkritore çeliku.

çelíktë (i e) *mb*

♦ I bërë prej çeliku. **Kabëll i çelíktë.**

♦ *f*ig Shumë i fortë e i qëndrueshëm; që nuk prishet nga asgjë; i pathyeshëm; i papërkulshëm.[**O vullnete te ndrydhuna ndër grushta te çelíkta** (Mgj).][**Kjo** (*garda e*

Skënderbeut) ishte bërthama e çeliktë e ushtërisë shqiptare, gjithnjë në ushtrim, gjithnjë në lëvizje(AE).]

çelikúar (i e) *mb met* I veshur me çelik.

çelikúem (i) e (e) *mb G* >ÇELIKUAR (i e).

çelíng *u m sh ë ët* Kryebari.

çelinók *u m sh ë ët bot (Melissa officinalis)* Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili. >BAR

BLETE; MILC•Ë A.

çelíqe *t sh i* ÇELI•K KU.

çelít *i m sh e et G* Shufër metali.

çelít•em *vetv a (u) ur*

♦ Marr veten; përmirësohem pas një sëmundjeje; këndellem.

♦ *fig* Çelem. U çelit në fytyrë.

çelítur (i e) *mb*

♦ (*I sëmurë*) në përmirësim; i këndellur.

♦ I çelur; i qeshur.

çélj•e *a f sh e et*

♦ Hapje.

♦ Fillim; hyrje. Çelje e bisedës.

♦ Gjethim; lulëzim (*i bimëve*).

çelník *u¹ m sh ë ët vjet*

♦ Pronar i një tufe të madhe bagëtish; skuter.

♦ Kryetar i barinjve të një kopeje të madhe, i cili rron me punën e tyre.

♦ Ai që punon bulmetin në një stan me shumë barinj; stopan.

çelník *u², çelníkós etj.* >ÇELIK, ÇELIKOS *etj.*

çelnikát•ë *a f sh a at hist*

♦ Bashkësi blegtorësh.

♦ Taksë kullote.

çelnikór•e *ja f sh e et vjet* Grua që punon bulmetin në stan.

çelníkós *kal* Forcoj.

çelníkós•em *a (u) ur vetv e* ÇELNIKOS.

çelníkósur (i e) *mb* I forcuar.

çelníktë (i e) *mb* >ÇELIKTË (i e).

Çélo *m bis J: E bëj Çelo dikë* e detyroj a shtrëngoj me të keq dikë të sillet si duhet.

çelójc•ë *a f sh a at K*

♦ >ÇELTAK U; LIRISHT•Ë A.

♦ Lëndinë.

çelójs•ë *a f sh a at K* An i deles a dhisë.

çelón•ë *a f sh a at K* Truall i parrethuar, pa gardh.

çelovínë *ndajf K (Mbetet)* pa rrethim, pa gardh.

çelovín•ë *a f sh a at K* >ÇELOV•Ë A.

çelpíc *i m sh a at dhe ë ët* QERPIÇ I.

çelq *i m krahin G* >QELQ I.

çelsár *i m sh ë ët* Çelësabërës.

çelsár•e *ja f sh e et f e* ÇELSAR I.

çelsarí *a f* Mjeshtëri e punimit të çelësave.

çelták u m sh ë ët K

- ♦ Rrah i hapur në faqe të malit për tokë buke.
- ♦ Pyll i prerë rrafsh.

çéltas ndajf Haptas; me zemër të hapur. >**ÇILTAS**.

çéltazi ndajf>**ÇELTAS**.

çéltë (i e) mb

- ♦ (*Ngjyrë*) e lehtë; e hapët; e hapur.
- ♦ *fīg* I hapët; i çiltë(r).

çeltëzémër mb G Zemërhapët; i çiltër.

çéltík e mb (*Oriz, pambuk*) i pazhveshur. **Pambuk çéltik** pambuk që nuk i janë hequr farat.

çéltín•ë a¹f sh a at

- ♦ Pjesë e hapur në mur prej nga mund të qëllohet me armë.
- ♦ *ndërt* Beden (*i kalasë*).
- ♦ Hapësirë e dritares.
- ♦ *ndërt* Hapësirë e zgjeruar nga brenda (*e dritares*).

çéltín•ë a²f sh a at G>**ÇELTIR•Ë A**.

çéltír•ë a f sh a at Vend pa drurë në mes të një pylli, lëndinë në mes të pyllit. >**LIRISHT•Ë A**.

çélun (i e) mb *krahin* G Shumë i trembur; që e lëshon veten nga frika. **I çélun rrathëshi** trembur keq.

çélun it (të) as G Çelje; hapje.

*

Në të çélun të dritës Në agim; kur zbardh dita.

çélur ndajf

- ♦ Në mënyrë që lejon hyrjen dhe daljen; hapur; pa çelës. **E lë (mbetet) çelur. Dera ishte çelur.**
- ♦ Me pjesët a anët të larguara ose të mënjanuara njëra nga tjetra, hapur; kund. mbyllur. **Me sytë çelur. Me gojë çelur.**
- ♦ Në gjendje pune; në veprimtari. **Shkolla rri çelur. E gjeta dyqanin çelur. Rri çelur gjithë ditën.**
- ♦ *fīg* Haptas, pa e fshehur, hapur. **I flas çelur. E shfaq çelur.**

*

Ëndrra me sy çelur (hapur, hapët) Dëshira të kota që nuk mund të plotësohen asnjëherë.

E kam derën çelur (hapur) Hyj lirisht; veproj lirisht; nuk kam pengesë për të ecur përpara.

E mbaj derën çelur (hapur)

- ♦ Pres kurdoherë me bujari miq e shokë.
- ♦ Jam vazhdues i mëtejshëm i fisit tim, i familjes sime; bëj që të mos më shuhet fisi.

çélur (i e) mb

- ♦ Që lejon të hyjë brenda, të dalë a të kalojë lirisht dikush a diçka, i hapur. **Derë (dritare) e çelur. Përgjysmë i çelur.**
- ♦ (*Enë etj.*) pa kapak, tapë, mbyllëse a mbështjellje. **Shishe (kuti) e çelur. Zarf i çelur. Me grykë të çelur.**
- ♦ Që i ka pjesët a anët të larguara ose të mënjanuara njëra nga tjetra, që është shpalosur, i hapur. **Libër i çelur. Me sy të çelur. Me gojë të çelur.**
- ♦ I gërmuar a shpuar; i çarë; i pambuluar; i pambushur. **Varr i çelur.**
- ♦ Që ka filluar veprimtarinë; që punon; i hapur. **Dyqan i çelur. Rri i çelur gjithë ditën.**
- ♦ (*Rrugë*) e lirë; që lejon kalim të lirë; i parrethuar; i pazënë me pengesa.

♦ *fig* Që lë mundësi a liri për të ecur përpara; pa pengesa a vështirësi. **Horizonte (perspektiva) të çelura. E ke rrugën të çelur.**

♦ *fin* Që i vijon veprimet me të holla; që nuk është mbyllur a ndërprerë. **Llogari (kredi) e çelur.**

♦ Që ka ngjyrë jo të theksuar, e cila afrohet me të bardhën. **Ngjyrë e çelur. E kuqe e çelur.**

♦ (*Zë*) me tingëllim të qartë e të pastër.

♦ (*Fytyrë, pamje*) e qeshur dhe e gëzuar; (*njeri*) buzagaz e i afrueshëm. **Fytyrë e çelur. Është gjithnjë i çelur në fytyrë.**

♦ *fig(Njeri)* i gjallë e i zhdërvjellët në marrëdhëniet me të tjerët; që nuk është i mbyllur e i humbur. **Djalë i (vajzë e) çelur. Bëhet më i çelur me shokët.**

♦ (*Veshje*) e hapur në një vend; me një të prerë a një të çarë diku. **Jakë e çelur. Me grykë të çelur.**

♦ Që i kanë shpërthyer burbuqet ose boçet. **Lulet (boçet) e çelura.**

♦ Që ka dalë nga veza; që ka dhënë zogun ose larvën. **Vezët e çelura. Fara e çelur e krimbit të mëndafshit.**

*

Me ballë të çelur Me nder.

Me zemër të çelur Me çiltërsi.

çelur a (e) f sh a at (të) Vend i pambyllur; i parrethuar; vrimë e pazënë.

çelur it (të) as Hapje.

çelurazi ndajf Haptas.

çellëngrí a f sh - të vjet Blegtorí.

çem¹kal a ur

♦ Prek (*një çështje*).

♦ Zbuloj; nxjerr; tregoj.

çem²kal G > ÇEM•Ë (me)^{1, 2}.

çem i m sh a at krahin

♦ Degë e thyer e lisit të thatë.

♦ Degëzim i bririt të kaprollit; gremça të brirëve të kaprollit.

çembér i m sh ë ët

♦ Shami koke prej nape të qëndisur që e hedhin gratë mbi ballë.

♦ Cipë dhjami që mbështjell rropullitë e barkut të bagëtisë.

*

Më bie një çember zbehem në fytyrë.

çemberbárdhë mb (Grua) me shami të bardhë në kokë.

çemberkúqe mb (Grua) me shami të kuqe në kokë.

çembrionizím i m Heqje e embrionit të misrit.

çembrioniz•óhet úa (u) úar pës e ÇEMBRIONIZ•OJ.

çembrioniz•ój kal óva úar I heq embrionin (*farës së misrit që të mos mbijë*).

çembrionizúar (i e) mb: Misër i çembrionizuar misër me embrion të hequr.

çém•et pavet dhe pës e ÇEM^{1, 2}.

çém•ë (me)¹ kal a ë G Diktoj; dalloj.

çém•ë (me)² kal a ë G Çek; përmend; zë me gojë.

çém•ë (me u)¹a (u) ë G

I vetv Dallohet; diktohet.

II pës e ÇEM•Ë (me)¹.

çém•ë (me u)² vetv - (u) ë G

I veta III Përmendet; zihet me gojë.

II pës e ÇEM•Ë (me)².

çëmërim i m zyr Shkarkim nga një detyrë a post.

çëmër•óhem óva (u) úar zyr pës e ÇEMËR•OJ.

çëmër•ój kal óva úar zyr E shkarkoj (dikë) nga një detyrë a post.

çëmëruar (i e) mb zyr I shkarkuar nga një detyrë a post.

çém•ërr rra f Marramenth i shkaktuar nga lartësia; sëmundje e lartësisë.

çémj•e a¹f Përmendje shkarazi; zënie me gojë.

çémj•e a²f G Diktim; dallim.

çémk•ë a f sh a at G Lëmishte; karthje.

çémun (i e)¹ mb G I dalluar; i diktuar.

çémun (i e)² mb G I përmendur; i zënë me gojë.

çen i m sh - t krahin G Qen.

çenák i m sh ë ët krahin G Sahan; çanak.

çend kal a ur Shthur (pëlhurën, qilimin). End e çend.

çendellí•j kal va rë E luaj mendsh, e çmend (dikë).

çendellí•s kal ta tur > ÇENDELLIT.

çendellít kal ta tur Mërzit shumë (dikë); ia sjell në majë të hundës (dikuft).

çendellítj•e a f Mërzitje.

çendellítur (i e) mb I mërzitur.

çénd•em vetv a ur: Endem e çendem shëtit poshtë e përpjetë

çénd•et- (u) ur

I vetv veta III (Diçka e endur) shthuret.

II pës e ÇEND.

çéndj•e a f Shthurje (e qilimit etj.).

çéndur (i e) mb (Qilim etj.) i shthurur.

çenéf i m bis krahin G Nevojtores; hale. >QENEF I.

çén•ë a f sh a at G Nofull.

çén•ëz za f sh za zat krahin G Fije e hollë lëkure që shëputet rrëzë thonje të duarve.

>QENËZ A.

çen•g gu m krahin G Fletë e thikës, briskut.

çengél si mb Shumë i fortë; i palodhur; që s'lodhet kurrë.

*

Bëhem çengel Dobësohem shumë; thahem; tretem.

çengél i m sh a at

♦ Grep i trashë hekuri me majë të kthyer, që përdoret për të varur diçka në të; grremç hekuri; ganxhë. Çengel i mishit. Var në çengel. [Ti Kosovë e dashur,/ edhepse e keqhedhur në çengelat e vdekjes (GjM).] [Dot nuk duroj,/ ndërsa çengelat e nervave nderas tërhiqen/ kundrejt njëri-tjetrit. (MA).]

♦ Rreth hekuri me disa grremça të varur, që përdoret për të nxjerrë sende të zhytura në ujë.

Çengeli i pusit. Zinxhiri i çengelit. Hedh çengelin. E kap (e nxjerr) me çengel.

♦ Vargua i zjarrit, kamastër.

♦ Reze me majë të kthyer për të mbyllur derën, dritaren ose një kapak.

♦ Hekuri i barkës ose i anijes, spirancë. Hedh (ngre) çengelin.

♦ vjet Mjet torture me grremça hekuri. E varën në çengela. Të pafsha në çengelatmallk.

♦ *bis* Njeri shumë koprrac, dorështrenguar.

*

Ka hedhur çengelat dikush a diçka *keq* Ka lëshuar rrënjë; ka zënë vend të qëndrueshëm e për një kohë të gjatë.

Ia nxjerr me çengel diçka dikujt E bëj dikë të flasë me shumë përpjekje; mundohem shumë që ta bëj të thotë diçka.

Çdo mish (berr) varet në çengelin e vet (nga këmbët e veta) *ff u*

♦ Secili përgjigjet për punën e vet; secili i del zot vetes.

♦ Çdo njeri duhet trajtuar dhe vlerësuar sipas veçorive që ka, duhet parë më vete pa e futur në një thes me gjithë të tjerët.

çengél•e ja f sh e et Sfurk i vogël prej druri a hekuri, për të ngritur e nxehtë.

çéng•ë a f sh a at Rrip.

çengí a f sh - të

♦ *vjet* Valltare cigane për ahengje.

♦ *keq* Grua bishtdredhur; grua e përdalë.

çéngje t sh i ÇEN•G GU.

çep i¹ m sh a at

♦ Cep; pjesë fundore me kënd a majë e diçkaje. **Në të katër çepat** në të katër anët; gjithandej.

♦ Fyt i hollë që del nga një enë për të derdhur nga pak ujin ose një lëng tjetër. >**LËFYT I;**

ÇYÇ•Ë A. Çepi i kroit ulluk i kroit.

♦ *krahin* Sqep i shpendëve.

♦ Ç Majë.

♦ Ç Dhëmb i sfurkut.

♦ *krahin* G Organ seksual i djemve të vegjël; bibilush; luc; rrush.

çep i² m sh a at *krahin* Arnë e rrobave.

çepájkë mb J Kungullor.

çepájk•ë a f sh a at *bot J* Susak; kungull uji.

çepáll•ë a f sh a at Rrjetë për peshkim në thellësi.

çepállk•ë a f sh a at J

♦ Kungull uji; susak.

♦ *keq* Kaptinë; rradake. **Ç'të thotë çepallka?** ku i ke mendtë?

çepç e mb K Çalok.

çepç i m sh a at K Çalok; topall.

çépç•e ja f sh e et K Grua a vajzë e çalë; çaloke.

çepçerriújë ndajf *krahin G* Xurxull; i lagur deri në mish.

çép•e ja f sh e et

♦ Tufë flokësh në kokë të rruar.

♦ Flokë të rremë; paruke.

çépé ja f sh e et Balluke e ballit.

çépég i m sh a at *krahin G* Derë e vogël për të kaluar nga njëri kat te tjetri.

çépék u m sh ë ët Ç Tullë; qere; pjesë e kokës pa flokë.

çépékët (i e) mb G Tullac; qeros.

çépél e mb I hollë e i thatë.

çépél i m sh ë ët Brisk me këllëf briri.

çépél•e ja f sh e et Presë e thikës, e biçakut.

çepeli•s kal ta tur bis >**ÇEPELIT.**

çepelít a ur bis

I kal Gdhend a holloj me biçak.

II *jokal* Merrem me punë të vogla sa për të kaluar kohën; eglendisem.

çepelít•et - (u) ur pavet dhe pës e ÇEPELIT.

çepelítj•e a f sh e et Lënim a hollim me biçak.

çepelítur (i e) mb I lëmuar a holluar me biçak.

çepéll•ë a f sh a at

♦ Varg fiqsh të thatë.

♦ Fiq të thatë për pala.

♦ Lloj fiku me tul që përdoret për ta tharë e për ta bërë pala.

çependúk kal krahin G >ÇEPENDUK•Ë (me)^{1, 2}.

çependúk•em krahin G pës e ÇEPENDUK. >ÇEPENDUK•Ë (me)^{1, 2}.

çependúk•ë (me)¹kal a ë krahin G Bëj; shkrif me dorë (*leshin*).

çependúk•ë (me)²kal a ë kryes veta III krahin G Shqyej; copëtoj; (*egërsira*) e shqyen (*bagëtinë*).

çependúk•ë (me u)¹ a (u) ë krahin G pës e ÇEPENDUK•Ë (me)¹.

çependúk•ë (me u)² a (u) ë krahin G pës e ÇEPENDUK•Ë (me)².

çependúkj•e a¹f sh e et krahin G Shkrifje me dorë (*e leshit*).

çependúkj•e a²f e et krahin G Shqyerje; copëtim (*i bagëtisë ka egërsira*).

çependúkun (i e)¹mb krahin G(Lesh) i shkrifur me dorë.

çependúkun (i e)¹mb krahin G (Bagëti) e shqyer nga egërsira.

çepén•g gu m sh gje gjet krahin G>QEPEN•G GU.

çepéngje t sh i ÇEPEN•G GU.

çép•ë a f sh a at G Cullufe flokësh.

çép•ër ra f ra rat G Grep; gremç; çepur.

çepí a f sh a at Kujdestarí.

çepirók i m sh ë ët Bërxhik; masë gjatësie nga maja e gishtit të madh deri te maja e gishtit tregues të hapur plotësisht (*rreth 20 cm*).

çepká•s kal ta tur > ÇEPKAT.

çépka t f sh Karthje; krande; degë të thata për zjarr, të mbledhura andej-këndeje.

çepkáll•ë a f sh a at J Thikë, çepkë e madhe, e harkuar për gdhendjen e drurit.

çepkát kal a ur

♦ Shprish a shkriftoj me dorë (*leshin*).

♦ Nduk sipër e sipër; çukit nga pak; prek shkarazi. **Çepkat zjarrin. Sa e çepkati plumbi.**

♦ Kërkoj a rrëmoj për të gjetur a mbledhur diçka. **Çepkat xhepat.**

♦ *veta III (Pula)* rrëmon (*plehun*) për të gjetur ushqim.

çepkát•et - (u) ur pavet dhe pës e ÇEPKAT.

çepkátj•e a f sh e et

♦ Shkrifje; shkriftim (*i leshit*).

♦ Ndukje sipër e sipër; çukitje nga pak; prekje shkarazi.

♦ Kërkim a rrëmim për të gjetur a mbledhur diçka.

çapkátur (i e) mb

♦ (*Lesh*) i shkrifur.

♦ I ndukur sipër e sipër; i çukitur nga pak; i prekur shkarazi.

♦ (*Ushqim etj.*) i mbledhur duke kërkuar a rrëmuar.

çép•ë a f sh a at G Cullufe flokësh.

çepłáz e mb J (Fëmijë) çapkën.

çepłáz i m sh ë ët J Fëmijë çapkën.

çepłáz•e ja f sh e et J Vajzë çapkëne.

çépl•e ja f sh e të J Brisk pa dorezë.

çep•óhem pës e ÇEP•OJ.

çepój t G sh i ÇEP•UE OI; ÇEP•UE ONI.

çep•ój kal G >ÇEP•UE (me)^{1,2}.

çepój•ë a f sh a at krahin

♦ Vrimë e madh; e çarë (në mur); borde.

♦ Shtëpi e shkatërruar, e çelur në të katër anët; zhgardhinë.

çepójk•ë a¹f sh a at K Pjesë e kërcellit të misrit e mbetur në arë pas korrjes.

çepójk•ë a²f sh a at K Shkop i rrëshqitësve me sajë në borë.

çepón i m sh a at G Çapua.

çepós•ë a f sh a at K Mbështetëse.

çepsht•e ja f sh e et krahin G Faqe malli e pyllëzuar.

çeptír•ë a f sh a at Pellg i vogël; vend me pellgje uji; ligatinë. Çeptirat e shiut.

çepthýem e mb G (Ibrik etj.) me çep të thyer.

çep•úe (me)¹jokal óva úe G Qëlloj në shenjë.

çep•úe (me)²kal óva úe G Peshoj; vë në peshore, në kandar (diçka).

çep•úe (me u) óva (u) úe G pës e ÇEP•OJ².

çep•úe ói f sh ój ójt G >ÇEP•UE ONI.

çep•úe óni m sh ój ójt G Çapua; kthetër.

çepúem (i) e (e)¹mb G I peshuar.

çepúem (i) e (e)¹mb G I goditur në shenjë.

çepúem it (të)¹as G Peshim.

çepúem it (të)¹as G Goditje në shenjë.

çepúr si ndajf G Si hell a kongjill.

çepúr i¹m sh ë ët

♦ Kërcell misri i mbetur në arë pas korrjes; bythç; thepç.

♦ Kërcu druri i mbetur në tokë pas prerjes; kërçep.

♦ Pjesë që mbetet bashkë me rrënjët pasi priten shkurret; cabik; gërrece.

♦ Pjesë e degës së lisit e mbetur pas prerjes a thyerjes.

♦ fig Ngecë; vështirësi. Ndesh në çepur.

çepúr i²msh ë ët

♦ Kthetër e këmbës së këndesit etj.

♦ G Dhëmb i shtrembër që del jashtë radhës; stërdhëmb; katarosh.

çepúr i³m sh ë ët G Kongjill; hell akulli që varet nga pullazi a nga degët e drurëve.

çepúr i⁴m sh ë ët krahin G Mullar me degë të shkurtra anash ku vihet bari që të thahet.

çepurák u m sh ë ët krahin G

♦ Strumbullar i mullarit të kashtës.

♦ Mullar i ngritur mbi kërcej misrash.

çepúr•e ja f sh e et Kërçep druri.

çepúrk u m sh ë ët krahin G >ÇEPURAK U.

çepúrk•ë a f sh a at krahin G Qiri, hell, kongjill akulli.

çepúrkth•ë a f sh a at krahin bot Kërpudhë.

çéqe t f sh i ÇEK KU. Bllok i çeqeve.

çerçém i m sh ë ët bot krahin (*Celtis australis*)>CARAC I.

çerçivë ja f sh - të

- ♦ Kornizë prej dërrasash të mbërthyera në mur, në të cilën varen kanatet e dritares ose derës.
- ♦ Menteshë. **Kërcasin çerçivetë.**

çerdh•e ja f sh e et

- ♦ Vend që e bëjnë zogjtë dhe disa kandrra për të çelur vezët, për të rritur të vegjlit e për të ndenjur të mbrojtur; banesë që e gërmojnë zakonisht në dhe disa kafshë të vogla. >**FOL•E JA.** [**Ju xuni dimni,/ zogj shtegtarë,/ të arratisun çerdhesh.** (AÇ).]

- ♦ Odë e vogël; fjetë.

- ♦ *fig* Banesa ku njeriu krijon familjen e vet ose ku rritet, vatra familjare. **Vajza rritet e ikën nga çerdhja.**

- ♦ Institucion që kujdeset për rritjen dhe edukimin e fëmijëve deri në tre vjeç. **Çerdhe ditore (javore).**

- ♦ *fig* Vendi ku rriten dhe edukohen njerëzit për një veprimtari të caktuar. **Çerdhe e lirisë.**

- ♦ *keq* Vend i fshehur e i mbrojtur, ku stërvitet një grup njerëzish për një qëllim të caktuar.

Çerdhe hajdutësh (kumari, prostitucioni).

- ♦ *usht* Llogore prej nga mund të hapet zjarr me armë të lehta. **Çerdhe mitralozi.**

- ♦ *gjuh* Grup i fjalëve të formuara nga një rrënjë e përbashkët. **Fjalor me çerdhe.** [emërtimi burimor i kreshnikëve hyn në një çerdhe kuptimore të burimit shqiptar, me kuptimin "luftëtarë të maleve, kreshnikë malesh". (ShS).]

- ♦ *përmb* Të vegjlit e një kafshe shtëpiake që kanë lindur dhe rriten së bashku. **Çerdhja e gicave.**

çerdhëz a f zvog e ÇERDH•E JA.

çerdh•ó j jokall óva úar kryes veta III (Zogu) ndërton çerdhen.

çerdhúk•ël la f sh la lat orn (*Alauda cristata*) Zog këngëtar i rendit të harabelorëve, me pupla të murrme pika-pika, që rri nëpër ara dhe ngrihet përpjetë duke kënduar. >**LAURESHË E MADHE.**

çerdhúkull a f sh a at

- ♦ *orn* >**ÇERDHUK•ËL LA.**

- ♦ *G* Vajzë e re.

çér•e ja f >ÇEHR•E JA.

çerék u m sh ë ët

- ♦ Secila nga katër pjesët e barabarta në të cilat ndahet diçka; një e katërta. **Një çerek buke. Një çerek litri (kilogrami). Një çerek ore 15 minuta. Një çerek shekulli 25 vjet. Çereku i parë i vitit (i shekullit). Një çerek leku vjet. Një çerek note muz** notë me zgjatje kohore sa 1/4 e notës së plotë.

- ♦ *vjet* Çerekje. **E bleu dy çerekë. Nuk vlente as një çerek.**

*

E bëj çerekë E bëj copa-copa, e copëtoj.

çerekçi a m sh j jtG >ÇEREKÇI U.

çerkekçi u m sh nj njtë vjet Zanatçi i vogël, i varfër.

çerék•e ja f sh e et

- ♦ Masë drithi e barabartë me 24 okë (rreth 40 kg); ¼ e shinikut.
- ♦ Enë për këtë masë.

çerekfinal•e *ja f sh e et sport* Ndeshje për të përcaktuar kush do të marrë pjesë në gjysmëfinale; *sh* ndeshjet që bëhen ndërmjet tetë skuadrave ose lojtarëve, që kanë fituar ndeshjet e mëparshme. **Çerekfinalët e kupës.** Ndeshjet e çerekfinales. **Dal (hyj) në çerekfinale.**

çerekfinalist i *m sh ë ët sport* Sportist a skuadër që del në çerekfinale.

çerekfinalist•e *ja f sh e et sport f e* **ÇEREKFINALIST I.**

çérékj•e *a f sh e et vjet* Monedhë e vogël, me ¼ e vlerës së mexhites; pesë groshë.

çerekkilësh e *mb (Enë)* që nxë ¼ e kilogramit; që peshon ¼ kilogrami.

çereklítërsh e *mb (Enë)* që nxë ¼ e litrit.

çerekóre *mb (Enë)* që nxë një çereke drithë.

çerekór•e *ja f sh e et* Enë që merr një çereke drithë.

çérékësh e *mb (Enë)* që nxë një çerek mase.

çérékësh•e *ja f sh e et* Enë që nxë ¼ e litrit ose kilogramit; diçka që është e barabartë me ¼ e së tërës.

çerekshéku•lli *m sh j jt* Periudhë e kohës e barabartë me ¼ e një shekulli, e katërta e shekullit, 25 vjet.

çerekshekullór e *mb (Periudhë)* që zgjat ¼ e një shekulli; njëzetepesëvjeçare.

çerém i *m sh e et krahin G* Çerep; saç për të pjekur bukën; tavë balte për të pjekur bukën.

çeremít•e *ja f she et krahin G* Tjegull; qeramidhe.

çerení u *m sh - të G* Qilar.

çerép i¹ *m sh ë ët bot (Viscaceae)* Gjini bimësh të viseve me klimë të nxehtë a të butë, me gjethe të trasha dhe lule në majë të degëve, me fryt të tultë e me shumë fara. >**VESHTULL A.**

çerép i² *m sh ë ët*

♦ Saç. **Bukë çerepi** bukë e pjekur me saç.

♦ *krahin G* Tepsi e thellë balte për të pjekur bukë.

*

I bahem dhé çerepi dikujt I ngjitem e s'i shqitem dikujt.

Ka shkue me ba çerep Vdiq.

Pjekin bukë në një çerep Janë shumë të lidhur me njëri-tjetrin.

çerép i³ *m sh ë ët keq* Njeri me fytyrë shumë të shëmtuar.

çerép i⁴ *m sh ë ët krahin G* >**ÇEP I¹.**

çerepísht•e *ja f sh e et krahin* Copë e tavës së baltës etj. që nxehtet në zjarr e vihet në trup për t'u ngrohur.

çerepór•e *ja f sh e et* Bukë e pjekur me saç; bukë çerepi.

çerepthýem e *mb G* Varfanjak.

çerepthýem i *m sh - it G* Njeri shumë i varfër; varfanjak.

çeresníc•ë *a f sh a at ikt (Chondrostoma nasus)* Peshk i ujërave të ëmbla e të kripura, me luspa blu në të murrme dhe pendë ngjyrë portokalli, me nofullën e poshtme të dalë, rreth 40 cm i gjatë dhe deri 1 kg.

çér•ë *a f A* Pamje e fytyrës. >**ÇEHR•E JA.**

çerfós i *m sh ë ët* Kamfur.

çergásh i *m sh ë ët krahin G*

♦ >**CERGATAR I.**

♦ Arixhi endacak.

çergásh•e *ja f sh e et krahin G f e* **ÇERGASH I.**

çérg•ë *a¹ f sh a at* Shpartallinë; kasolle e keqe.

çérg•ë *a² f sh a at* Belcë me lesh dhie.

çeribáš i m sh ë ët *hist* Komandant i xhandarmërisë.

çeríc i m sh ë ët Ngjitëse për letra e lëkura, e bërë me miellin e rrënjëve të zambakut të verdhë.

>**QIRIÇ I.**

çerish i m sh ë ët Ngjitëse për letra e lëkura, e bërë me miellin e rrënjëve të zambakut të verdhë.

>**QIRIÇ I.**

çerjép i m sh ë ët > **ÇEREP I.**

çerk ndajf krahin G: **Nuk bani çerk** nuk u ndie; nuk e hapi gojën; nuk u përpoq, nuk e filloi fare (*një punë*).

çerkéz e¹ mb krahin G Vëngërosh.

çerkéz e² mb I Çerkezisë; që ka të bëjë me Çerkezinë, me banorët a vendësit e saj.

çerkéz i¹ m sh ë ët krahin G Njeri vëngërosh.

çerkéz i² m sh ë ët Banor a vendës i Çerkezisë.

çerkéz•e ja¹ f sh e et krahin G Grua a vajzë vëngëroshe.

çerkéz•e ja² f sh e et f e **ÇERKEZ I.**

Çerkezí a f gjeog Krahinë në Kaukazin verior.

çerkezísht ndajf Në gjuhën e çerkezëve.

çerkezísht•e ja f Gjuhë e çerkezëve; një nga gjuhët e popujve kaukazianë, pa ndonjë lidhje ndërmjet tyre.

çerméníkas e mb I Çermënikës; që ka të bëjë me Çermënikën, me banorët a vendësit e saj.

çerméníkas i m sh - it Banor a vendës i Çermënikës.

çerméníkas•e ja f sh e et f e **ÇERMËNIKAS I.**

çermím i m sh e et krahin G

♦ Rrëmihje; mihje e tokës.

♦ Kruajtje për të hequr papastërtitë.

♦ Zhbirim për të zbuluar diçka.

çerm•óhem krahin G vetv dhe pës e **ÇERM•OJ. >ÇERM•UE (me u).**

çerm•ój kal krahin G >ÇERM•UE (me).

çermók u¹ m sh ë ët Gur gëlqeror i butë.

çermók u² m sh ë ët bot (*Quercus dentata*) Bungë e ulët zbukurimi, me gjethë të çara thellë përgjatë damarit kryesor.

çerm•úe (me) kal óva úe krahin G

♦ Rrëmih; mih (*tokën*).

♦ Rrëmoj; kërkoj gjithandej për (*diçka*).

♦ Kruaj (*hundën*).

♦ *fíg* Kërkoj të marr vesh (*një të fshehtë*).

♦ *fíg* Hetoj; pyes për (*diçka*).

çerm•úe (me u) úe (u) úe krahin G

I veta III Rrëmihet.

II pës e **ÇERM•UE (me).**

çermúem (i) e (e) mb krahin G

♦ (*Tokë*) e rrëmihur.

♦ I kruajtur për t'i hequr papastërtitë.

çerniér•ë a f sh a at mek Lidhje metalike midis dy pjesëve, njëra prej të cilave rrotullohet, ndërsa tjetra jo.

çerník u m sh ë ët Trastë; çantë shpine e gjahtarit.

Çernobóg•e ia f mit sll Perëndeshë e shiut.

çerolák•ë a f sh a at Dyllë.

çerp i¹ m sh e et Flokë të krehur topuz.

çerp i² m sh e et Brerore.

çerpáçk•ë a f sh a at Grua e pambajtur; lelë.

çerp•e ja f sh e et Perçe.

çerp•e ja² f sh e et bot>KUNGULL I EGËR.

çerpék e mb I zhdërvjellët.

çerp•ë a f sh a at K Perçe.

çerpëtím i m sh a at G Cicërimë e zogut.

çerpët•oj jokal kryes veta III G >ÇERPËT•UE (me)

çerpët•úe (me) jokal ói úe G (Zogu) cicëron.

çerpí a f Ç

♦ Rast; rrethanë.

♦ Rast; mundësi.

çerpít kal a ur J Ha koren e (byrekut etj.).

çerpít•em a (u) ur J

I vetv Ha koren e byrekut, bukës etj.

II pës e ÇERPIT.

çerpítj•e a f J Ngrënie e kores së byrekut, bukës etj.

çerpítur (i e) mb J (Byrek etj.) me koren të ngrënë.

çerpúk•ë a f sh ë ët Kërçell i lakrës.

çershájk•ël la f sh la lat bot krahin G Rrush mali; qershigël; thrashegër.

çért•e ja f sh e et vjet

♦ sh Sende të vogla të përdorimit të përditshëm; çikërrima. **Dyqan çertesh. Tezgë me çerte.**

♦ Dyqan i vogël, zakonisht me një tezgë të nxjerrë përpara, ku shiten çikërrima.

çertexhí a m sh j jt krahin G >ÇERTEXHI U¹.

çertezhí u¹ m sh j jtG>ÇERTEXHI U¹.

çertexhí u² m sh nj njtë vjet Shitës çikërrimash në një dyqan të vogël; shitës shëtitës me një tezgë me çikërrima. >ÇIKËRRIMTAR I.

çertexhí•e ja f sh e et f e ÇERTEXHI U.

çeturína t f sh vjet>CERT•E JA.

çeturinár i m sh ë ët Shitës çeturinash.

çerúp•ë a f sh a at K Kërçell dhe pjesë të lakrës që nuk hahen.

çeruzí a f sh - të ushq A Biskotë.

çervé ja¹ f sh - të Rreth; qerthull.

çervé ja² f sh - të Shami dore e qëndisur.

çervíç•e ja f sh e et Menteshë.

çervín i m sh ë ët folk A Njeri përbindësh që kthehet në ujë e anasjellas.

çervísh i m

♦ ushq Qull me miell të skuqur, me lëng mishi e hudhra. **Pulë (qofte) me çervish.**

♦ fig Gjë e përzier, e bërë çorbë.

*

Bëhem si lugë çervishi Fut hundët në çdo gjë; përzihem kudo.

çerr kal krahin G >ÇERR•Ë (me).

çerr i¹ m sh a at

♦ *orn* (*Troglodytes troglodytes*) Zog shumë i vogël, i ngjashëm me trumcakun, që rri nëpër ferra. >**CINXAMI U; FERRAK U.**

♦ Zog pule i porsadalë nga veza që i vihet rosës.

♦ *zharg* Ushtar a trim prapa një krimineli.

*

Rri si çerr Rri fshehur; nuk bëhem i gjallë.

Punoj si çerr e ha si derr Punoj pak e ha shumë.

çerr i² m sh a at A Balluke.

çerranik u m sh ë ët G Vendnë oborr të shtëpisë ku milen bagëtia e punohet qumështi; kasolle e keqe. [Me ja pa kullat e sarajet,/ Çerranik paj tuat qi po t'duken (CV).]

çerrrë (me) kal a ë krahin G Tredh (*demin*).

çerrrë (i) mb m krahin G (*Dem*) i tredhur.

çerrrësím i m kin Ndriçim gradual (*i pamjes, skenës, figurës*).

çerrrës•óhet pavet dhe pës e **ÇERRËS•OJ.**

çerrrës•ój kal óva úar kin Ndriçoj gradualisht (*një pamje, skenë, figurë*).

çerrrësúar (i e) kin (*Skenë etj.*) e ndriçuar gradualisht.

çerrrik u m sh ë ët Rrjetë peshkimi në formë konike e lidhur në majë të një shtage.

çerrkát jokall G >ÇERRKAT•Ë (me).

çerrkát•ë (me) jokall a ë G Rënkuj nga halli.

çerrkátun it (të) as G Rënkim nga halli.

çesá pacak Disa; sasi e (numër i) pacaktuar.

çesél•e ja f sh e et kryes sh vjet K Opingë.

Çesk u m shkurt i Françesk.

çeskí ja f sh ja jat krahin G Qysqi; hekur me majë për të hapur vrima në shkëmb etj.

çésm•e ja f sh e et > ÇEZM•Ë A.

çesták u m sh ë ët krahin Pyll i dendur.

çesték u m krahin G Zinxhir i orës së xhepit. >**QOSTEK U.**

çést•ë a f sh a at vjet muz Lirë.

-çeshë prapash f (*emra dhe mbiemra nga emra*): **arapçeshë.**

çeshít i m sh e et vjet

♦ Mall që shitet shpejt.

♦ Mostër; gjedhe (*malli*).

♦ Lloj; soj. **Nga të gjitha çeshitet.**

*

Çeshit më vete Njeri me tipare të veçanta, pak të çuditshme.

çéshkë mb krahin G (*Arrë*) me lëvozhgë të hollë që thyhet lehtë.

çéshk•ë a f sh a at krahin G *Arrë* me lëvozhgë të hollë që thyhet lehtë.

çeshlát kal krahin G >**ÇESHLAT•Ë (me)**

çeshlát•em vetv krahin G >**ÇESHLAT•Ë (me u)**

çeshlát•ë (me) kal a ë krahin G *Kreh* (*flokët*); ia *kreh* *flokët* (*dikujt*); e *kreh* (*dikë*).

çeshlát•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G *Krihem*; *kreh* *flokët*.

çeshlátj•e a m sh e et krahin G *Krehje*.

çeshlátun (i e) mb krahin G *I krehur*.

çeshtái ndajf krahin G *Në çast*; *menjëherë*.

çeshtí•j jokall >ÇESHTI (me).

çeshtí (me) jokall va - G >TESHTI•J.

çeshtín•ë *a f sh a at G* >TESHTIM•Ë A.

Çet i shkurt i Bexhet.

çéta-çéta *ndaif* Në trajtë çetash; të organizuar në çeta.

çetaháj *ndaif krahin G* Tash; tani; tashti.

çetáj•ë *a f sh a at G* Pyll a koriye kedrash.

çetaník u m sh ë ët Çetar; anëtar i një çete.

çetár i m sh ë ët

♦ Ai që del me një çetë për të plaçkitur ose për të bërë ndonjë trimëri duke u ndeshur me të tjerë.

♦ Komandant çete.

çétas *ndaif* Në grup a çetë.

çetash *ndaif*: **Luajmë çetash** bëjmë një lojë, në të cilën dy grupe kundërshtare përpiqen kush e kush të zërë rob tjetrin.

ÇETEK *a f hist* Cekoslovenska Tiskove Kancelar Zyra Çeke e Shtypit (*agjencia telegrafike çeke*).

çetél•e ja¹ f sh e et vjet

♦ Shkop ose copë druri e lëmuar në të cilin mbahen llogaritë midis blerësit e shitësit, duke e ndarë në dy pjesë të njëjta, në të cilat gdhenden dhëmbëza për numërim.

>**RABUSH I. Dhëmbëzat e çeteles.**

♦ Shkop ose copë druri e hollë, që ndahet në dy pjesë, nga të cilat njëra i vihet një plaçke ose një sendi për të mos e ngatërruar me të tjerat dhe tjetrën e mban pronari. **I vinin çetele gunës në dërstilë. Puq çetelet.**

♦ Dhëmbëz ose kukë që shënohet në një send.

*

E vë në çetele E mbaj shënim, e shënoj për të mos e harruar a për ta mbajtur parasys.

Janë puthitur çetelja me çetelen *keq* Janë bashkuar dy njerëz të njëjtë; janë si njëri tjetri; ka gjetur tenxherja kapakun; kanë gjetur shoqi-shoqin.

çetél•e ja² f sh e et Kaçile; shportë e vogël.

çetelí ja m sh ja jat muz krahin G Çifteli.

çét•ë a¹ f sh a at

♦ Grup i vogël njerëzish të armatosur me një kryetar a komandant në krye. **Çetë e lirisë. Çetë hajdutësh. Çetë partizane. Komandant i çetës. Luftë çetash.** [Ndër një qind çeta jeni shpërnda (VPSH)]. [Kreshnikët janë një çetë prej tridhjetë trimash ("tridhet agt e Jutbinës), të cilëve u prijnë dy vëllezër, Muji dhe Halili, të lidhur ngushtë me njëri-tjetrin sikurse Dioskurët tek eposi antik helen dhe Gilgameshi e Enkiduji tek eposi shumer. (ShS)]

♦ *etn* Grup familjesh me prejardhje të përbashkët; vëllazëri; farefis.

♦ Tufë a grup njerëzish. **Çetë e krushqve.** [veprën e tij të madhe, e cila e pavdekëson mbiemrin e autorit më shumë se do ta përjetësonin një çetë djem e nipa (GjSh)].

♦ *etn* Grup familjesh me prejardhje të përbashkët, vëllazëri; farefis.

♦ Grumbull sendesh. **Një çetë ullinjsh.**

♦ *krahin* Lagje.

♦ Lojë fëmijësh të ndarë në dy grupe, që përpiqen të prekin me dorë kundërshtarët; loja "ta lashë"; prekja që i bën një lojtar kundërshtarit në këtë lojë. **Çeta me të lënë. Çeta me të mbyllur. Luajmë çetën.**

♦ Çetim. **Dolën për çetim.**

*

E laj çetën Marr hakun me të tepërt; e kapërcej masën.

çét•ë a²f sh a at *krahin G* Shpat i pjerrët shkëmbor.

çétëz a f sh a at *zvog e ÇET•Ë A¹.*

çétëz a f Lojë në të cilën lojtarët njëri pas tjetrit hedhin larg e ultas nga një shkop që të prekin sa më shumë shkopinjtë të hedhur më parë nga shokët.

çetím i m vjet Bashkim në një çetë; formim i një çete; veprim i çetës.

çetinák u m sh ë ët bot (*Pinus mugo, Pinus montano*) Pishë mali; rrobull; artí.

çetín•ë a f sh a atbot

♦ (*Pinus nigra*) Pishë kurorëgjere, me degë horizontale, me hala të holla e me lëkurë të zezë.

>**PISHË E ZEZË.** [Shtati i sajë, si 'i shtat çetine (CV).]

♦ *krahin G* Dëllinjë.

**

çetinë e zezë Pishë e butë; pishë e vendeve mesdhetare, me kurorë si ombrellë e me boça të mëdha, të cilave u hahen farat. >**HARMOÇ I; VGJE NI.**

çetín•ë a²f Flokë të grathët, si drizë e të ngritur përpjetë

çétk•ë a¹f sh a at Furçë rrobash; brushë.

çétk•ë a²f sh a at Çumbë; flokë të lidhur topuz në majë të kokës; xhufkë.

çetní a f G Grup; bandë.

çetník u m sh ë ët Pjesëtar i një bande të armatosur (*në ish Jugosllavi*).

çetobásh i m sh ë ët vjet Komandant çete.

çet•ój jokal óva úar

♦ Dal me çetë për luftë.

♦ *vjet* Grabit.

çetój•ë a f sh a at vjet G Grup luftëtarësh.

çetrebúz e mb J Buzëvarur; i mërzitur.

çet•úe (me) kal óva úe >**ÇET•OJ.** [gjithsaherë t'delsh me çetue,/ gjithsa t'doni n'at log me lodrue (CV).]

çetúr i m sh ë ët vjet Tas druri.

çeth kal krahin G >**ÇETH•Ë (me).**

çéth•em krahin G vetv dhe pës e ÇETH. >**ÇETH•Ë (me u).**

çéth•ë (me) kal a ë krahin G Qeth.

çéth•ë (me u) a (u) ë krahin G vetv dhe pës e ÇETH•Ë (me).

çéth•ëm (i) me (e) mb krahin G I qethur.

çéthm•e ja (e) f sh e et (të) krahin G: **Të çethmet** festë e qethjes së dhenve.

çevérmë ndajf

çév•ër ra f sh a at vjet Shami dore; shami hundësh.

çevré ja f sh - të vjet

♦ Shami dore e qëndisur anash; shami hundësh.

♦ Dhuratë e të fejuarës për të fejuarin.

çévr•e ja f sh e të vjet >**ÇEVRE•JA.**

çez i¹ m sh ë ët K >**ÇEZ•E JA.**

çez i² m sh e et krahin G Pajë që sjell nusja.

çéz•e ja f sh e et K Qerre dyrrotëshe për udhëtarë.

çéz•ë a f sh a at A Plagë.

çezmaxhí u m sh nj një vjet Ndërtues çezmash.

çezm•ë a f sh a at Gyp a lug nga ku rrjedh ujë i pijshëm, që vjen prej ujësjellësit ose prej një burimi të mbuluar; burim i mbuluar, nga ku uji rrjedh nëpër një gyp. **Hap (mbyll) çezmën. U shter çezma.** [Me fjalën rrjedhin përrenj me mjaltë/ Pikojnë çezma me helm të zi (DA).]

*

E çoj në dyzet çezma dikë E sorrollat dikë. [Unë i urrej vajzat që të çojnë në dyzet çezma e s'të japin ujë. Më kupton? (IK).]

çeztár i m sh ë ët

çë¹përem pyetës Çfarë. [- **E çë pastaj? - tha me zë të ulët. - Sipas jush, unë... meqenëse e paskam bërë atë gjë që quhet... e turpshme... e panatyrshme... qenkam e aftë për poshtërsira?** (IK).]

çë²lidh A Që.

çëfësht ndajf

♦ Shpejt e shpejt; pa vonesë; pa humbur kohë.

♦ Rrëshqitas; pa zhurmë a me zhurmë shumë të lehtë.

çëfút i m sh ë ët Çifut.

çëkáh lidh G Prej; që nga (një kohë e dhënë). **Çëkah motit.**

çëkërçél•e ja f sh e et J Stragëz e mullirit.

çëkërçék•e ja f sh e et J Stragëz e mullirit.

çëll•ó j kal dhe jokál óva úar krahin Shoh; shikoj; këqyr. **Çëlló!** (pa) shiko!

çëllnéj k u m sh ë ët G Calik për vaj, verë etj.

çëmër•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá I pangopur; i zijosur për të ngrënë.

çënëj a f vjet Vaht midis drekës dhe darkës; zëmërherë. >**ZËM•ËR RA.**

çënjt kal a ur Shfryj; ul (ënjtjen).

çënjt•em vetv a (u) ur (Pjesa e ënjtur e trupit) shfryhet; ulet; bie. **Iu çënjtën sytë.**

çënjtj•e a f Shfryrje; ulje; rënie (e pjesës së ënjtur në trup).

çënjtur (i e) mb (Pjesë e trupit) që i është shfryrë ose i ka rënë ënjtja.

çëpúr k•ë a f sh a at krahin Tub i çezmës.

çërçërim i m sh e et Kekllishje, cinxërim (i bulkthit).

çërçër•ón jokál veta III G >ÇËRÇËR•UE (me).

çërçër•úe (me) jokál ói úe veta III G Këllish; cinxëron.

çërmíh kal krahin G >ÇËRMIH•Ë (me).

çërmíh•ë (me) kal - ë veta III krahin G (Derri i egër) nxjerr (rrënjë të ngrënshme) duke gërmuar me feçkë.

çërmíhj•e a f sh e et krahin G Nxjerrje me gërmim (e rrënjëve të ngrënshme me feçkë).

çërmím i m sh e et krahin G

♦ Gërmim i dheut me brirë i demave para se të ndeshen me njëri-tjetrin.

♦ Nxjerrje e rrënjëve të ngrënshme me feçkë nga derri.

♦ Ngritje e dheut kapul nga urithi.

çërm•óhet vetv veta III krahin G >ÇËRM•UE (me u).

çërm•ón kal veta III krahin G >ÇËRM•UE (me).

çërm•úe (me) kal ói úe veta III krahin G

♦ (Demi) rrëmon (dheun) me brirë para se të sulmojë demin tjetër.

♦ (Derri) nxjerr me feçkë (rrënjët e ngrënshme).

♦ (Urithi) e ngre (dheun) kapul; e bën (dheun) urishtë.

çërm•úe (me u) úe (u) úe krahin G vetv veta III dhe pës e ÇËRM•UE (me).

çërmúem (i) e (e) mb krahin G

- ♦ (*Dhe*) i rrëmuar me brirë nga demat para se të ndeshen.
- ♦ (*Rrënjë të ngrëshme*) të nxjerra me feçkë nga derri.
- ♦ (*Dhe*) i ngritur kapul a urishtë nga urithi.

çërvísh i m *ushq krahin* G Qull me miell të skuqur dhe me lëng mishi. >ÇERVISH I.

çërrkáll•ë a f sh a at *ent krahin* G Gjinkallë.

çërrókull a f *Gurgullimë(e kroit etj.)*.

çërr•ón jokal *veta III krahin* G >ÇËRR•UE (me).

çërr•úe (me) jokal **ói úe** *veta III krahin* G (*Gurra*) rrjedh me zhurmë.

çësé

I lidh

♦ Qëkurse; qyshse. [**Çëse të buk'rën këte Shqipni/ Turku e mbate ne robni** (GjF).]

♦ Përderisa.

II ndajf Prej ku.

çështj•e a f sh e et

♦ Anë ose pikë e një pune a dukurie, që ka nevojë të shqyrtohet e të rrihet për ta zgjidhur; temë ose një anë e saj, për të cilën ka diskutime, mosmarrëveshje a dyshime; gjendje që kërkon një zgjidhje; problem. **Çështje e mprehtë (vështirë, diskutueshme). Thelbi i çështjes. Rrah një çështje. Kjo është çështja.** [Se ç'mund të bënte atdheu për të, kjo ishte një çështje tjetër. (IK).]

♦ *nj* Një punë e madhe për të cilën përpiqemi ose një qëllim i rëndësishëm për të cilin luftojmë; tërësi e interesave dhe e kërkesave që përkrahim. >**KAUZ•Ë A. Çështje e drejtë (përbashkët).**

♦ Rrethanë ose punë që prek drejtpërdrejt dikë ose që varet dhe përcaktohet nga diçka tjetër. **Çështje nderi (lavdie). Është çështje kohe** varet nga koha, do të kryhet sapo të plotësohet koha e nevojshme.

♦ *zyr* Ngjarje a fakt që lidhet me veprimtarinë e dikujt dhe që shqyrtohet nga ana gjyqësore ose administrative; dokumente për këtë ngjarje a fakt ose për njeriun që ka të bëjë me to. **Çështje penale. Dosja e çështjes. Shqyrtoj (gjykoj, hetoj, ndjek) një çështje. Rishikoj çështjen.**

*

Çështje e mbyllur Çështje që mund të diskutohet vetëm në një rreth të caktuar njerëzish; problem i zgjidhur. [Me fjalë të tjera, të shtrohej problemi atje, pra të bëhej një çështje partie, apo të mbetej çështje e mbyllur e Ministrisë së Brendshme? (IK).]

Çështje jete e vdekjeje Çështje me rëndësi vendimtare.

E bëj çështje diçka E ngre me të madhe diçka; e kërkoj me këmbëngulje, tërheq vëmendjen e të gjithëve për diçka.

E bëj çështje të përbashkët Veproj së bashku me dikë (*zakonisht për një punë të shtrembër*).

Për se është çështja? Për se është fjala; ç'problem ka dalë; si është puna?

çët *pasth*

♦ I thuhet maces për ta larguar a ndaluar të bëjë diçka.

♦ Shsht; hesht; pusho.

çfajësím, çfajës•óhem *etj.* > SHFAJËSIM, SHFAJËS•OHEM *etj.*

çfalk u m sh ë ët Banjë avulli; ballandër.

çfap *ndajf* Shpejt; menjëherë.

çfaq, çfáq•em *etj.* > SHFAQ, SHFAQEM *etj.*

çfaqësín•ë a f sh a at G Shfaqje; dalje në pah.

çfare *përem pyet* Prej çfarë lloji, lënde. **Çfare rakie ke? - Rrushit.**

çfarë përem

I pyet

♦ Përdoret në fjali pyetëse për të pyetur drejtpërdrejt ose tërthorazi për një send, dukuri a veprim të panjohur, që dua ta di. **Çfarë është kjo? Çfarë po ndodh? Çfarë njeriu është ai?**

Çfarë je ti?

♦ Përdoret kur i kërkoj bashkëbiseduesit të përsëritë atë që nuk e kam dëgjuar ose që nuk e kam kuptuar mirë. **Çfarë? - Ma thuaj edhe një herë!**

♦ Përdoret në fjali thirrmore kur shpreh habi për shkallën e shfaqjes së tipareve të një qenieje, sendi, dukurie a veprimi. **Çfarë dite e bukur! Djalë e çfarë djali!**

♦ Përdoret para një foljeje në fjali thirrmore ose në pyetje retorike që nënkuptojnë përgjigjen mohuese "asgjë". **E çfarë fitove? Çfarë tjetër do ky?**

♦ Përdoret për të shprehur habi. **Çfarë s'kam parë!**

♦ Përdoret së bashku me pjesëzën "ja" kur filloj të tregoj a të numëroj diçka drejtpërdrejt ose kur e përmbyll tregimin a numërimin. **Ja çfarë tha (solli, bleu) ai.**

♦ Përdoret së bashku me pjesëzën "ja" për të shprehur habi, kënaqësi, zemërim, përçmim etj. **Ja çfarë paske bërë! Ja çfarë na gjeti! Ja çfarë do të thotë të jesh kokëfortë!**

♦ Përdoret në disa togje foljore që shprehin në mënyrë të papërcaktuar veprimin nëpërmjet përsëritjes së foljes. **U bë çfarë u bë... U tha çfarë u tha...**

II lidhorPërdoret për të lidhur një fjali të varur kundrinore ose kryefjalore me kuptimin "ai (ajo, ata, ato) që; gjithçka që". **Nuk e di çfarë kërkon. Merr çfarë të duash.**

çfarëdo¹

I si mb I çfarëdoshëm. **Në një mënyrë çfarëdo.**

II si em Çdo gjë; çdo send. **Bëj çfarëdo. Morën çfarëdo u zuri dora.**

çfarëdo² pacak Përdoret para emrave në rasën rrjedhore për të shënuar secilin frymor, send a dukuri pa dallim, pavarësisht nga natyra, lloji, tiparet a veçoritë që ka, për të shënuar çdo qenie, send a dukuri pa dallim; çdo; gjithfarë. **Çfarëdo njeriu. Çfarëdo gjëje. Çfarëdo pune. Në çfarëdo kushtesh. Në çfarëdo ore. Me çfarëdo mënyre (mjeti).**[Ne ndjekim parimin logjik që në përgjithësi eposet kombëtare nuk mund të lindin në çfarëdo kohe. (ShS).]

çfarëdogjë pacak Çdo gjë. **>ÇFARËDO.**

çfarëdolloj pacak Çdo lloj, çfarëdo, gjithfarë. **Çfarëdolloj libri (halli, pune).**

çfarëdolloji (i e) mb >ÇFARËDOLLOJSH•ËM (i) ME (e).

çfarëdollojsh•ëm (i) me (e) mb I çdollojshëm; i gjithfarshëm. [por natyra, nga vetë karakteri i saj, ka qenë më e mbrojtur prej mbishtresimeve të çfarëdollojshme. (ShS).]

çfarëdollojtë mb>ÇFARËDOLLOJSH•ËM (i) ME (e).

çfarëdoqóftë pacak >ÇFARËDOLLOJ.

çfarëdosh•ëm (i) me (e) mb

♦ I çdo lloji pa dallim, i çdollojshëm. **Send i çfarëdoshëm. Libra të çfarëdoshëm. Numër i çfarëdoshëm. Kënd i çfarëdoshëm. Në një rast të çfarëdoshëm.**

♦ Që nuk dallohet për diçka, i rëndomtë, pa ndonjë vlerë të veçantë; që është a që bëhet dosido. [në këtë rast është fjala jo për një dokument të çfarëdoshëm, por për një vepër të plotë e solide prej qindra faqesh. (NJ).]

çfarëmós pacak Gjithçka pa dallim.

çfarësí a f gjuh vjet: Plotës i çfarësisë përcaktor që tregon llojin a farën e asaj që shënon emri.

çfar•óhem, çfar•ój etj.> SHFAR•OSEM, SHFAROS.

çfarós, çfarós•em, çfarósj•e, çfarósur (i e) etj. >SHFAROS; SHFAROS•EM; SHFAROSUR (i e) etj.

çfej•óhem *vetv óva (u) úar* Prish fejesën. **Fejohu sot, çfejohu nesër.**

çfej•ój *kal óva úar* Prish fejesën e. **E çfejoi vajzën.**

çfejúar (i e) *mb* Që e ka prishur fejesën.

çferr *kal krahin G* >**ÇFERR•Ë (me).**

çferr•em *vetv dhe pës e* > **ÇFERR•Ë (me u).**

çferr•ë (me) *kal a ë* Shfaros; zhduk përfundimisht. >**TFERR•Ë (me).**

çferr•ë (me u) *krahin G*

I *vetv* Shfaroset; zhduket përfundimisht.

II *pës e* **ÇFERR•Ë (me).**

çfërrj•e a f sh e et *krahin G* Zhdukje; shfarosje përfundimtare.

çfërrun (i e) *mb krahin G I* zhdukur; i shfarosur përfundimisht.

çfëllíq *kal a ur* Pastroj; dëlir.

çfëllíqj•e a f bis Pastrim; dëlirje.

çfëllíqur (i e) *mb I* pastruar; i dëlirur.

çfinár e mb *G* Intrigant; ngatërrestar.

çfinár i m sh ë ët *G* Njeri intrigant, ngatërrestar.

çfinár•e ja f sh e et *G f e* **ÇFINAR I.**

çfin•ë a f sh a at (Një) krah (*dru etj.*).

çfiním i m sh e et *G* Intrigë; ngatërresë.

çfin•óhet *G* pavet dhe pës e **ÇFIN•UE (me u).**

çfin•ój *jokal G* >**ÇFIN•UE (me).**

çfin•úe (me) *jokal óva úe* *G* Bëj intriga; shtie spica.

çfin•úe (me u) óva (u) úe *G* pavet dhe pës e **ÇFIN•UE (me).**

çfinúem it (të) *as G* Intrigë; ngatërresë. >**ÇFINIM I.**

çfisërím i m Bastardim.

çfisër•ój *kal óva úar* Bastardoj.

çfisër•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **ÇFISËR•OJ.**

çfisërúar (i e) *mb I* bastarduar.

çfjélltë (i e) *mb krahin G*

♦ (*Qiell*) i pastër; pa re. >**KTHELLËT (i e).**

♦ (*Gjuhë*) e pastër; e qartë; e kuptueshme.

çflløj *krahin G*

I *kal I* bie (*fyellit*); marr (*një melodi*) me fyell.

II *jokal I* bie fyellit.

çfoshk, çfoshk•em etj. > **ZHVOSHK; ZHVOSHK•EM etj.**

çfrê ni m sh na nat *G* Stom bore.

çfreh *kal dhe jokaj krahin G* >**ÇFREH•Ë (me).**

çfréh•ë (me) *kal dhe jokaj a ë* *krahin G* Shpreh.

çfronësím, çfronës•óhem, çfronës•ój etj. >**SHFRONËSIM, SHFRONËS•OHEN,**

SHFRONËS•OJ etj.

çfrý•hem, çfry•j etj >**SHFRY•HEM, SHFRY•J etj.**

çfrytëz•óhem, çfrytëz•ój etj. >**SHFRYTËZ•OHEN, SHFRYTËZ•OJ etj.**

çfund•ój *kal G* >**ÇFUND•UE (me).**

çfund•úe (me) *kal óva úe* *G* Shpik; pi deri në fund.

çfun•óhem *vetv krahin G* >**ÇFUN•UE (me u).**

çfun•úe (me u) *vetv óva (u) úe* *krahin G* Ha si i babëzitur.

çfunúem (i) e (e) *mb krahin G I* babëzitur për të ngrënë.

çfup *ndajf krahin G* >**ÇFUT**.

çfuqizím, çfuqiz•óhet, çfuqiz•ój *etj.* > **SHFUQIZIM, SHFUQIZ•OHET, SHFUQIZ•OJ** *etj.*

çfur•k *ku m sh qe qet zool* Gjarpër helmues rreth 1 m i gjatë, me lëkurë të përhimë a të murrme, që lëviz kokën shumë shpejt.

çfut *ndajf krahin G* Shpejt; fësht (*përdoret me folje që tregojnë lëvizje*). **E shtiu çfut në xhep.**

çfýn•ë a f sh a at *G* Pykë; kunj i madh.

çgogl•óhem *vetv* >**ZHGOGL•OHEM**.

çgjymtyrím, çgjymtyr•óhem, çgjymtyr•ój *etj.* > **ZHGJYMTYRIM I,**

ZHGJYMTYR•OHEM, ZHGJYMTYR•OJ *etj.*

çhall *kal krahin G* >**ÇHALL•Ë (me).**

çháll•em *krahin G vetv dhe pës e* **ÇHALL•EM.** >**ÇHALL•Ë (me u).**

çháll•ë (me) *kal a ë krahin G E* shqyej gazit (*dikë*).

çháll•ë (me u) a (u) *ë krahin G*

I *vetv* shqyhem gazit.

II *pës e* **ÇHALL•Ë (me).**

çhállun (i e) *mb krahin G I* shqyer gazit.

çhállun it (të) *as krahin G E* qeshur a gaz i papërmbajtshëm. **I çhallun gazit.**

çhekurím, çhekur•ój *etj.* >**SHHEKURIM, SHHEKUR•OJ** *etj.*

çheroizím i m Zhveshje nga vetitë heroike.

çheroiz•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **ÇHEROIZ•OJ.**

çheroiz•ój *kal óva úar* Zhvesh nga vetitë heroike. [*një shkrimtar i njohur si Ivo Andriq, duke e çheroizuar atë (figurën e Gjergj Elez Alisë), në një farë mënyre robëron ndërgjegjen estetike të popullit të tij.* (ShS)]

çheroizúar (i e) *mb I* zhveshur nga vetitë heroike.

çheroizúem (i) e (e) *mb G* >**ÇHEROIZUAR (i e).**

çhidratím i m ♦ *fizio* Humbje e një sasi të madhe uji. ♦ *ind* Heqje e ujit nga ushqimit për ta ruajtur.

çhidrat•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ *fizio* Humb një sasi të madhe uji.

♦ *veta III (Ushqimit)* i hiqet ujit për ta ruajtur.

çhidrat•ój *kal óva úar*

♦ *fizio* I shkaktoj humbje uji në sasi të madhe (*dikujt*).

♦ *ind* Ia heq ujin ushqimit për ta ruajtur. >**ÇUJËS•OJ.**

çhidratúar (i e) *mb*

♦ *fizio (Njeri)* që ka humbur shumë ujë.

♦ *ind (Ushqim)* që i është hequr uji për ta ruajtur.

çhidratúem (i) e (e) *mb G* >**ÇHIDRATUAR (i e).**

çhidratúes e *mb (Lëndë etj.)* që shkakton humbje të ujit.

çhidrím i m >**ÇUJËSIM I.**

çhidrogjením i m Heqje e një atomi ose disa atomeve të hidrogjenit (*nga një lëndë*).

çhidrogjen•óhet *vetv úa (u) úar* *veta III dhe pës e* **DEHIDROGJEN•OJ.**

çhidrogjen•ój *kal óva úar* Ia heq një atom ose disa atome hidrogjeni (*një lëndë*).

çhidrogjenúar (i e) *mb* Që i është hequr një atom ose disa atome hidrogjeni.

çhidrogjenúem (i) e (e) *mb G* **ÇHIDROGJENUAR (i e).**

çhidrogjenúes e *mb* Që shërben për të hequr hidrogjenin.

çhidr•óhem *vetv óva (u) úar* >DEHIDRAT•OHEM; ÇUJËS•OHEM.

çhidr•ój *kal óva úar* >DEHIDRAT•OJ; ÇUJËS•OJ.

çhidrúar (i e) *mb* >DEHIDRATUAR (i e); ÇUJËS•UAR (i e).

çhidrúem (i) e (e) *mb G* >ÇHIDRUAR (i e).

çhumanizím i *m libr* Zhveshje nga vetitë njerëzore.

çhumaniz•óhem óva (u) úar *libr*

I *vetv* Zhvishem nga vetitë njerëzore.

II *pës e* ÇHUMANIZ•OJ.

çhumaniz•ój *kal óva úar libr* E zhvesh (*dikë*) nga vetitë njerëzore.

çhumanizúar (i e) *mb libr* I zhveshur nga vetitë njerëzore.

çhumanizúem (i) e (e) *mb G* >ÇHUMANIZUAR (i e).

çhumanizúes e *mb libr* Që e zhvesh *dikë* nga vetitë njerëzore.

çhundorëzím i *m gjuh* Humbje e hundorësisë nga një tingull i gjuhës, kalimi i një tingulli hundor në tingull gojor.

çhundorëz•ój *kal óva úar gjuh* Kthej (*një tingull hundor*) në tingull gojor.

çhundorëzúar (i e) *mb gjuh* (*Tingull hundor*) i kthyer në tingull gojor; që e ka humbur hundorësinë.

çhundorëzúem (i) e (e) *mb G* >ÇHUNDORËZUAR (i e).

çhyjnizím i *m* Zhveshje nga vetitë hyjnore. [në emër të shembjes së romantizmit, të çhyjnizimit të vetvetes, në kuptimin e qenies etnike (ShS).]

çhyjniz•óhem óva (u) úar

I *vetv* Zhvishem nga vetitë hyjnore.

II *pës e* ÇHYJNIZ•OJ.

çhyjniz•ój *kal óva úar* Zhvesh nga vetitë hyjnore (*diçka a dikë*).

çhyjnizúar (i e) *mb* I zhveshur nga vetitë hyjnore.

çhyjnizúem (i) e (e) *mb G* >ÇHYJNIZUAR (i e).

çhyjnizúes e *mb libr* Që e zhvesh (*dikë a diçka*) nga vetitë hyjnore.

çi¹ *përem lidh krahin G* >QË; CILI (i). Trim asht ai *çi fal*.

çi² *lidh krahin G*

♦ *ftilluese Se*; që. Ma mirë *çi s'erdhe*.

♦ Që; aq sa. Ish rritë *çi mos me e njoftë*.

çi³ *pasth krahin G* Thirrje për të ndjellë oqicin ose tufën.

-çi *prapasht m* (emra dhe mbiemra nga emra): arapçi.

çiaúl•ë a *f sh a at orn A* Sorrë.

çibán i *m sh* ë ët Lungë me qelb, që zë shtrat thellë nën lëkurë në rrënjët e qimeve ose në gjëndrat e dhjamt; i thatë. Çibanët e qafës. Shtrati i çibanit. I doli një çiban. Piqet çibani. Shtrydh çibanin.

*

Lëpijnë çibanët (plagët) e njëri-tjetrit *keq* Mbulojnë të metat e njëri-tjetrit..

Si qelbi në çiban I fshehtë, tinëzar.

çib•e ja *f sh e et anat K* Nyjë e këmbëve të pasme mbi thundër të kafshëve të trasha.

çib•ë a *f sh a at krahin anat* Kupë e gjurit.

çib•ërr rra *f sh rra rrat* Peshk i vogël; cirua.

çibj•e a *f sh e et A* Hurdhë e madhe me ujë për vaditje.

çibríc•ë a *f sh a at krahin G*

♦ Fuçi e madhe për fermentimin e rrushit, kumbullave etj.

♦ *fīg* Njeri me gjoks të rrumbullakët, në trajtë fuçie.

♦ *fīg* Njeri barkfuçi, barkmadh.

çibrít *si kallëzues krahin G*: **Bahet çibrít** (*toka*) thahet shumë (*nga mungesa e shiut*).

çibrít i m sh e et krahin G

♦ Kuti e shkrepëses.

♦ Shkrepëse; kunj shkrepëseje. **Kokërr çibrít** fije shkrepëseje.

çibúk u m sh ë ët

♦ Llullë, zakonisht prej druri, me kokë e me bisht të gjatë për të pirë duhan.

♦ Cigarishte me bisht të gjatë.

♦ *kopsht* Bisk a degë e hollë, që pritet nga një pemë për t'u mbjellë. **Çibuk hardhie. Çibuk ulliri (ftoi). E mbjellin me çibukë. Shumëzot me çibukë.**

çibukçí a m sh j jtG >ÇIBUKÇI U².

çibukçí u¹m sh j jt G >ÇIBUKÇI U².

çibukçí u²m sh nj njtë vjet

♦ Ai që bën dhe shet çibukë; çibukpunues.

♦ Shërbëtor që i ndez çibukun të zotit. **Çibukçiu i pashait.**

♦ *keq* Ai që vihet në shërbim të dikujt; shërbëtor.

çibukpunúes e mb (Mjeshtëri) e punimit të çibukëve.

çibukpunúes i m sh - it Ai që bën çibukë; ai që merret me punimin e çibukëve.

çibukpunúes•e ja f sh e et f e ÇIBUKUPUNUES I.

çicambót•ë a f ushq A Çorbë.

çic•ërr rra f sh rra rrat Lastar i hollë e i drejtë, që del nga trunghi i një druri të prerë.

>**PINJOLL I.**

çick•ë a f sh a at krahin G Boçë pishe. >**KALIDASH I; KARABUQ I.**

çiç i¹ m fëm Ujë e hollë. **Më shpëtoi çiçi.** >**ÇIÇ•Ë A.**

çiç i² m sh e ete ushq A

♦ Bukë e gatuar në formë peshku.

♦ Ëmbëlsirë, çokollatë në formë peshku.

çiç•e ja¹f sh e et Kaçile; shportë e vogël.

çiç•e ja²f sh e et orn krahin G >QYQ•E JA.

çiç•ë a f fëm Ujë e hollë. **Bëj çiçën.**

çiçëllím i m Urinim.

çiçëll•óhet vetv úa (u) úar veta III (Fëmija) bën ujë e hollë; urion.

çiç•ër ra f sh ra rat bot (Astragalus cicer) Thjerrëz e egër.

çiçibanóz i m sh - t bot (Ceratonia siliqua) Shkurre a dru me gjelbërim të përhershëm i viseve të ngrohta, me lule të vogla, që lidhin bishtaja të mëdha; kokrrat thahen e bluhën dhe përdoren në vend të kakaos; mbillet edhe për zbukurim. >**BATHË DETI. I tharë si çiçibanoz.**

çiçibúc i m sh ë ët krahin G Dordolec; shpifë.

çiçibún•e ia f sh e et bot (Ceratonia siliqua) >**ÇIÇIBANOZ I.**

çiçikáll•e ja f sh e et ent >>GJINKALL•Ë A.

çiçikáll•ë a f sh a at ent >GJINKALL•Ë A.

çiçimbón•ë a f ushq A Supë me oriz.

çiçirát•ë a f ushq A Ëmbëlsirë me bajame.

çiçirúk u m fëm >ÇIÇ I. I shpëtoi çiçiruku.

çiçirím i m sh a at >CICËRIM I.

çiçirítj•e ja f sh e et >CICËRIM I.

çïkát e mb G (*Njeri*) i hollë e i thatë.

çïçkë ndajf J Një çikë; fare pak. **Nëm një çïçkë** më jep pak (*nga kjo*).

çïçók u m sh ë ët bot (*Lathyrus tuberosus*) Bimë barishtore shumëvjeçare me zhardhokë të ngrënshtëm, 3-5 cm të gjatë, me kërcell të hollë zvarritës a kacavarës 20-80 cm të gjatë, me gjethë dy nga dy në anë të kërcellit dhe me loze në majë të tij; është e përhapur në vise të ndryshme të Europës dhe Azisë Perëndimore.

çideologjizím i m libr Zhvëshje nga karakteri ideologjik.

çideologjiz•óhem vetv óva (u) úar kryes veta III libr Zhvishet nga karakteri ideologjik.

çideologjiz•ój kal óva úar libr Zhvësh nga karakteri ideologjik.

çideologjizúar (i e) mb libr I zhveshur nga karakteri ideologjik.

çideologjizúes e mb (*Përpyjekje*) që zhveshin një institucion nga karakteri ideologjik.

çidíkë t m sh Tirq prej shajaku të bardhë, që vijnë të gjerë sipër e të ngushtë nga gjuri e poshtë dhe që zakonisht zbukurohen me një shirit të zi anash. >**KOFSHAR•Ë T**.

çiesú ndajf A Lehtë; pa rregulla të ngurta.

çif i m sh e et Ç Akull.

çifcí a m sh j jtkrahin G >ÇIFÇI U².

çifcí u¹ m sh j jtG >ÇIFÇI U².

çifcí u² m sh nj njtë vjet

♦ Shërbëtor te një i pasur.

♦ Tokë e dhënë me afat për ta punuar kundrejt një shpërblimi.

çifçillë•k ku m sh qe qet hist Punë e çifçiut.

çifër mb K Cicëvogël.

çifli•g gu m sh gje gjet hist

♦ Pronë tokë e trashëgueshme e feudalëve ose e çifligarëve, që punohet nga bujqit.

♦ Shtëpi e një çifligari në fshat, së bashku me ndërtesat e tjera dhe me tokat përreth.

*

E ka bërë çiflig Vepron me një pasuri të huaj sikur ta ketë të vetën; bën si të dojë në një vend, merr nëpër këmbë interesat e një vendi.

çifligár e mb I çifligarit a çifligarëve; që ka të bëjë me sistemin e pronësisë së tokës dhe me marrëdhëniet feudale në prodhim.

çifligár i m sh ë ët Pronar i madh tokash, që i punon këto duke shfrytëzuar bujqit; pronar çifligjesh në vendet me marrëdhënie feudale në prodhim.

çifligáro•borgjéz e mb (*Sistem*) që mbështetet në sundimin e çifligarëve dhe të borgjezisë; (*vend*) me sistem ekonomik që zhvillohet në rrugën kapitaliste duke ruajtur sistemin e çifligjeve.

çifligsahíb i m sh ëëthist Çifligar i madh (*në Perandorinë Osmane*).

çifli•k ku m sh qe qet > ÇIFLI•G GU.

çifós kal a ur A Ngop.

çifósur (i e) mb A I ngopur.

çifós•ënj jokál a ur A Bëhem kaps.

çifósur (i e) mb A I bërë kaps.

çift ndajf

♦ Nga dy, për dy; në grupe dy e nga dy. **Çift e çift. Shkojnë (ecin, rrinë çift).**

♦ *krahin* Njësoj; baraz. **E bëj çift me diçka tjetër. E lë çift lojën (garën).**

*

I bëj veshët çift (bigë, curr, gërshërë, pipëz) Dëgjoj me vëmendje.

I bëri këmbët çift (baras, kizë)*mospërf* Vdiq.

çift e mb

♦ (*Send*) i përbërë nga dy pjesë ose nga dy njësi të njëjta; me pjesët e veta të vendosura dy e nga dy. **Portë çiftë. Gardh çift. Bërthamë çiftë. Organe (pendë, gjethe) çiftë.**

♦ *mat* Që pjesëtohet pa mbetje me numrin dy. >**PAR. Numër çift. Janë (i bëj) çift.**

♦ Që shënohet me numrin dy ose me një shumëfish të tij. **Dhomat çiftë.**

*

Më bëjnë sytë tek e çift Nuk shikoj qartë; më duken dy figura të një sendi etj.

Shtiem tek a çift Hedhim short njëri me tjetrin, duke nxjerrë secili në të njëjtën kohë aq gishta sa dëshiron, për të parë se ç'numër formohet tek a çift nga të gjithë gishtat së bashku; fiton ai, të cilit i del numri i zgjedhur.

çift i¹ msh e et

♦ Dy frymorë, sende a dukuri të njëjta, që merren së bashku ose numërohen si një njësi; dyshe.

Një çift valltarësh. Një çift qesh.

♦ Dhëndri me nusen ose i fejuari dhe e fejuara së bashku; një burrë e një grua ose një djalë e një vajzë që vallëzojnë së bashku. **Çift i ri. U bënë çift** u martuan.

♦ Kafshë mashkull dhe femër që jetojnë bashkë për t'u shumëzuar. **Çift lepujsh (pëllumbash).**

♦ *sport* Dy sportistë që luajnë bashkë në një anë të fushës së tenisit, tryezës së pingpongut etj.

Çift i përzier. Çift meshkujsh (femrash).

♦ *bis* Ai që është njësoj me një tjetër, ai që ka të njëjtat tipare a cilësi me një tjetër; shok. **S'i gjendet çifti (nuk ia gjen çiftin)** nuk ka tjetër si ai, nuk ka shok.

♦ *mat* Numër që pjesëtohet me dyshin ose me një shumëfishin e tij pa mbetje.

♦ *sh* Dy pafta (prej) metali të bashkuara në një bosht, që mbërthehen në anë të kanateve të dyerve, të dritareve, të dollapëve etj. për t'u rrotulluar kur hapen e mbyllen. >**MENTESH•Ë A.**

çift i² m sh e et vjet krahin Kapak i syrit; qepallë; ashkëz.

çiftár e mb

♦ Binjak. **Vëllezër çiftarë.**

♦ (*Kafshë mashkull*) që jeton me femrën për t'u shumëzuar.

çiftás ndajf Nga dy; për dy.

çift•e ja¹ fsh e et Armë zjarri me dy gryka për gjah. [**Do marr çiftin, do dal për gjah.** (Pop)].

çift•e ja² f sh e et Mashë a pincë e vogël e argjendarit, me dy maja të holla për të kapur sende të imëta.

çift•e ja³ f sh e et Dy kuti të bashkuara, njëra për sheqer dhe tjetra për kafe të bluar.

çift•e ja⁴ f sh e et Ajo që është njësoj me një tjetër; okrane; shoqe. **S'e ka çiftin** është e pashoqe; s'e ka shoben.

çift•e ja⁵ f sh e et ushq krahin G Qofte.

çiftelí a f sh - të muz Vegël popullore me dy tela, e përbërë nga një kasë e vogël druri me bisht të gjatë, së cilës i bihet me pendë.. [**Rapsodi i sotëm e kthen lehtësisht dhjetërrokëshin e eposit në tetërrokësh të përshtatshëm për çifteli.** (ShS).]

çiftelí e mb bis

♦ Që ka dy kurora në kokë a dy njolla me qime të ngjyrave të ndryshme. **Djalë**

çifteli. Kalë çifteli.

♦ *fig (Njeri)* zemërak; që nevrikoset menjëherë, i sertë; idhnak.

♦ *G fig* I lig; i keq; i cikatur në tru.

çiftelíst i m sh ë ët muz Ai që i bie çiftelisë.

çiftelíst•e *ja f sh e et f e* >ÇIFTELIST I.

çiftësí *a f libr* Të qenët e dy njësive ose e dy pjesëve të njëjta a të ngjashme si një bashkësi e vetme; të qenët i vendosur dy nga dy; të qenët çift. **Çiftësia e izotopeve. Çiftësia e numrave.**

çiftëz *a f sh a at* Dy kurora ose dy dredhëza në flokët e një njeriu ose në qimet e kokës së një kafshe. **Çiftëza e flokëve. Çiftëza e kalit.**

çiftëzím *i m sh e et* > ÇIFTIM I. Çiftëzimi i qeve (lopëve).

çiftëz•óhem *vetvóva (u) úar* >ÇIFT•OHEM.

çiftëz•ój *kal óva úar* ÇIFT•OJ. Çiftëzoj krahët e punës. Çiftëzoj lopën.

çiftëzúar *(i e) mb* >ÇIFTUAR *(i e)*.

çiftím *i m sh e et*

♦ Bashkim, afrim ose lidhje çift me dikë a diçka.

♦ Bashkim i femrës me mashkullin për t'u mbarsur.

çift•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Bashkohem, afrohem ose lidhem në çift me dikë a me diçka tjetër të njëjtë; bëhem dy e nga dy.

♦ *veta III* Femra bashkohet me mashkullin për t'u mbarsur; ndërzohet.

II *pës e* ÇIFT•OJ.

çift•ój *kal óva úar*

♦ I vë bashkë dy e nga dy; i bashkoj ose i lidh në çifte; i bëj çift. **Çiftoj qetë në pendë. Çiftoj krahët e punës. Çiftoj dy vegla.**

♦ Bashkoj femrën me mashkullin për ta mbarsur; ndërzej. **Çiftoj lopën me dem race.**

çiftós *kal a ur*

♦ Bëj çift; bashkoj mashkull me femër.

♦ >ÇIFT•OJ.

çiftós•em *a (u) ur vetv e* ÇIFTOS.

çiftós•ëm *(i) me (e) mb G* >ÇIFTOSUR *(i e)*.

çiftósur *(i e) mb* >ÇIFTUAR *(i e)*.

çiftpendórë *t m sh bot* Bimë me çift gjethesh në majë të kërcellit.

çiftpuplórë *t m sh bot* >ÇIFTPENDORË T.

çiftúar *(i e) mb* I bërë çift.

çifúrr *i m sh a at* Fugë; verrle (*lodër për fëmijë*).

çifút *si kallëzues keq* Cingun; kurnac.

çifút *e mb* I çifutëve; që ka të bëjë me çifutët. >HEBRAIK E.

çifút *i m sh ë ët*

♦ Pjesëtar i një populli, që banonte në Palestinë deri në shekujt e parë të erës sonë dhe që më pas u shpërnda në vende të ndryshme të botës; ai që e ka prejardhjen nga ky popull dhe që banon sot në Izrael ose në vende të tjera të botës. >HEBRE U. **Gjuha e çifutëve. Përndjekjet e çifutëve.**

♦ *keq* Njeri shumë dorështrënguar dhe që në çdo gjë shikon përfitimin e vet.

*

Çifut shpirtgrymur Çifut i shushavës, i diasporës.

çifútçe *ndajf* Si çifutët; ashtu si e kanë zakon çifutët.

çifút•e *ja f sh e et f e* ÇIFUT I.

çifutëri *a f përmb bis* Tërësi e çifutëve; gjithë çifutët.

çifutërisht *ndajf bis* Si çifutët; ashtu si e kanë zakon çifutët.

çifutní a f përm b bisG >ÇIFUTËRI.

çifutnísht ndajf G>ÇIFUTËRISHT.

çiglín•e a f sh a at krahin G Zile e vogël; cingare trokaçë.

çihúr i m sh ë ët bot (*Picris echioides*) Bimë barishtore një- a dyvjeçare e viseve mesdhetare e më tej, me kërcell gjembak, afër 1 m të lartë, me lule të verdha në majë të kërcellit.

çij•ë a f sh a at krahin G Teh i sëpatës, shatit etj.

çijz jokall G >ÇIJZ•Ë (me).

çijz•ë (me) jokall i ë veta III G (*Druri i njomë*) kërcet në zjarr.

çijzún it (të) as G Kërcitje e drurit të njomë kur digjet.

çik¹ a ur

I kal

♦ Prek lehtë; takoj, cek. **Çik flokët. E çiku në sup. Sa e çika me gisht. E çik padashur.**

♦ *fig* Përmend ose trajtoj shkurt diçka; cek. **Çik një çështje.**

♦ Ngacmoj lehtë me fjalë dikë. **E çikën fëmijët.**

II jokall kryes veta III Prek a takon lehtë në diçka. **Më çiku këmba në tokë.**

çik² a ur kal Ndaj diçka në copa a në pjesë shumë të vogla, bëj çika-çika; grij. **Çik bukën (mishin). E çik me thikë.**

çik³ a ur jokall veta III Pikon nga pak, rrjedh me pika të vogla, cirkon; gjerbon pak. **Çik uji. Çik shtëpia. Po çik çatia.**

çik⁴ ndajf A Pak.

çik u m sh a at Fjalë e hedhur tërthorazi. **Hedh një çik.**

çika-çika ndajf

♦ Në copa a në pjesë shumë të vogla; në shumë çika. **E bëj (thyej, grij, gris).**

♦ Pak e nga pak; çikë e nga një çikë; me çika. **Mbledh çika-çika. E bëj rrugën çika-çika.**

Çikágo ja f gjeog Qytetet në Illinois (SHBA), në brigjet e Liqenit Miçigan.

çikaláq e mb A Tundues; joshës.

çikalármë mb Cirkalarmë; pikalarmë; me cërka; me pikla. **Pulë çikalarme.**

çikalít jokall krahin G >ÇIKALIT•Ë (me).

çikalít•ë (me) jokall i ë veta III krahin G Nisin të bien pikat e para të shiut.

çikalítj•e a f sh e et krahin G Rënie e pikave të para të shiut.

çikalór e mb Cirkalor; pikëlor.

çikáll•ë a f sh a at ent krahin G Gjinkallë.

çikár i m sh ë ët ent (*Tettigonia viridissima*) Karkalec bojëbari 3-4 cm i gjatë, me antena deri 3 herë më të gjata se trupi, i përhapur nga Europa deri në Mongoli, që lëviz më shumë duke kërcyer se sa duke fluturuar.

çikash ndajf Në copa a në pjesë shumë të vogla; çika-çika.

çikát e mb A I verbër.

çikedórj•e a f J Shkëmbim i nishaneve të fejesës.

çik•em a (u) ur

I vetv Prekem a puqem lehtë me dikë ose me diçka; takohem, cekem.

II pës e ÇIK¹.

çik•et - (u) ur pavet dhe pës e ÇIK². Mishi çiket me thikë.

çikë¹ mb

♦ *fig* (*Gjë*) shumë e mirë; e zgjedhur.

♦ *G* (*Vajzë*) e virgjër; e paprishur.

çikë²mb bis Përdoret pranë një emri për të treguar se një njeri a një send është i vogël, i parëndësishëm, pa ndonjë vlerë të madhe. **Një çikë grua** grua imcake. **Gjete një çikë kalamani të rrahësh!**

çikë³si mb Shumë i mirë, i zoti e trim; që i ka të rrallë shokët. **Atë çikë vëlla. Ai çikë djalë.**

çikë⁴si ndajf Në copa a në pjesë shumë të vogla, çika-çika. **E bëri çikë** e copëtoi shumë; e griu imët.

çik•ë (me) kal a ë G > ÇIK¹.

çik•ë (me u) a (u) ë vetvG >ÇIK•EM.

çik•ë a¹f sh a at

♦ Copë a pjesë e vogël, që këputet nga diçka ose që del kur thyhet, copëtohet a grihet diçka; grimë. **Çikë buke (mishi, letre). Bëhem me çika balte.**

♦ Një sasi ose pjesë fare e vogël nga diçka; një pakicë; një grimë. **Dua edhe një çikë. Pi një çikë ujë.**

♦ Pjesë kohe shumë e vogël; kohë e shkurtër, që zgjat shumë pak. **Prit një çikë. Pas një çikë herë.**

♦ *krahin* Pikë e vogël uji që bie nga çatia; vend në çati ku pikon shiu; gjerbë. **Zë çikat e çatisë.**

♦ *krahin* Buzë e çatisë jashtë murit ku rrjedh uji i shiut; strehë. **Rri nën çikë.**

♦ Pikë a pullë shumë e vogël me ngjyrë tjetër në një sipërfaqe, në trupin ose në lëkurën e disa kafshëve dhe të disa njerëzve; njollë e vogël. **Çikat e fytyrës. Gjarpër me çika. Bëhem me cika balte.**

♦ Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve; çikëz e syrit; lulëz; kath; elbth.

♦ Shkëndijë; xixë. **Çika zjarri. Çikat e urorit. Lëshon çika.**

♦ *ent krahin (Luciola lusitanica)* Xixëllonjë.

♦ *sh krahin* Degë të vogla e copa të thata druri që përdoren për të ndezur zjarr; karthje për të ndezur zjarr; shkarpa; krande.

♦ *fig* Pjesë e zgjedhur dhe më e mirë e diçkaje a e një grupi njerëzish; ballë; lule.

*

Asnjë çikë Aspak; fare.

Burrë (djalë) me çika Burrë a djalë trim e i zoti, që shquhet midis të tjerëve.

Çika gërryen gurin Një veprim i vogël e i përsëritur për një kohë të gjatë, sjell rezultat të rëndësishëm.

Çikë e nga një çikë Pak nga pak.

Çikën e pikën Gjithçka, çdo gjë.

E bëri copë e çikë (copë, thërrime, copë e kothere, copë e thërrime, copë e grimë) E copëtoj imët; e bëj copë-copë.

I doli çika Doli në shesh, u zbulua.

I lëshojnë (i bëjnë, i nxjerrin) sytë çika (xixa, shkëndija)

♦ I erret vështrimi dhe i duket sikur ka diçka të ndritshme *përpara (nga një goditje e fortë etj.)*.

♦ I shkëlqejnë fort sytë nga zemërimi i madh ose nga urrejtja.

♦ Ndien gëzim të madh, nuk përmbahet dot.

Jep çikë dikush a diçka Nis të dalë, zë e shfaqet.

Një çikë

♦ Paksia.

♦: **Hape derën, një çikë!** Hape derën, të lutem!

Pa çikë e pa nishan Pa lënë asnjë gjurmë; pa nam e pa nishan.

Për një **çikë** Për pak; gati sa; për një fije; pothuaj.

çik•ë a² f sh a at Vajzë. [Ku fillojnë kufit e geget/ Rrin dy çika me një nanë (NM)].

çik•ë a³ f sh a at G Sisë; gji.

çik•ë a⁴ f sh a at orn (*Phylloscopus collybita*) Zog i vogël i viseve të Mesdheut, me kurriz ngjyrë ulliri dhe me barkun të verdhë.

çikë e vogëlorn

♦ (*Regulus regulus*) Zog i vogël me një tufë puplash të verdha në majë të kokës, me anët e kokës, zverkun dhe kurrizin në ngjyrë ulliri dhe krahët me nga dy rripa të bardhë.

♦ (*Phylloscopus regulus*) Zog këngëtar, shtegtar, rreth 10 cm i gjatë, me kurriz të blertë në të verdhë dhe bark të bardhemë.

çikë-çikë ndajf

♦ Në copëza.

♦ Me rrecka.

♦ Thërrime-thërrime.

çikëhër•ë a f bis Kohë shumë e shkurtër; çast.

çik•ël la¹ f kryes sh la lat

♦ Copëz; thërrime.

♦ Pikë (lëngu); cirkë; stërkitë.

*

Çikël e pikël Në copa të vogla; copë e çikë.

çik•ël la² f sh la lat krahin Një nga gropat e në lojën e doçes. >**BIC•E JA**.

çik•ël la³ f sh la lat bot Bimë barishtore e viseve të thata shkëmbore, me kërcell të mbuluar nga gjethet dhe lulet e verdha.

çik•ël la⁴ f sh la lat krahin G Shkop i shkurtër i prerë pjerrtas në të dyja anët; përdoret në lojën me të njëjtin emër. **Luaj çiklas** luaj shkop e cingël.

çikëlím i¹ m Copëtim; thërrmim.

çikëlím i² m Pikim; rënie pika-pika; stërpikje.

çikëlód•ër ra¹ f sh ra rat muz Lodër a daulle e vogël.

çikëlód•ër ra² f Ngacmim me shaka.

çikël•óhemóva (u) úar

I *vetv* Stërkitem; bëhem me stërkita; ndotem me pika balte etj.

II *pës e* **ÇIKËL•OJ²**.

çikël•óhet vetv úa (u) úar veta III Bëhet çika-çika; ndahet në copa shumë të vogla; thërrmohet.

çikël•ój¹ kal óva úar E ndaj (*diçka*) në shumë copa të vogla; e bëj çika-çika; e grij. **Çikëloj**

letrën (mishin).

çikël•ój² óva úar

I *kal* Stërkit; bëj me stërkita; ndot me pika balte etj. **Çikëloj me ujë.**

II *jokal veta III* Pikon nga pak; bie në pika shumë të vogla; cirkon; çik. **Çikëlon çatia (pullazi).**

Çikëlon shi.

çikël•ój³ jokal óva úar krahin Ndez zjarr me krande, shkarpa.

çikëlók•e ja f përk G Nënë; cile.

çikëlór•e ja¹ f sh e et

♦ *ent* (*Luciola lusitanica*) Xixëllonjë.

♦ *fig* Grua a vajzë mendjelehtë.

çikëlór•e ja² f sh e et ndërt Strehë që pret shiun mbi derë a dritare; gjerbore.

çikëlúar (i e)¹ mb I bërë çika-çika, copë-copë; i thyer a grirë në copa shumë të vogla.

çikëlúar (i e)²*mb* I stërpikur me ujë, pika balte etj.

çikëmir•ë a *f sh a at G* Vajzë e vogël e mirë.

çikëni a *f G*

♦ Vajzëri.

♦ Vajza; çika. >**ÇIKNI A.**

çikërr *ndajf G: Mos bân çikërr* mos fol; mos u ndij.

çik•ërr rra¹ *f sh rra rrat*

♦ Copë shumë e vogël që është këputur nga diçka ose që del kur thyhet a copëtohet diçka.

>**ÇIK•ËL LA^{1,2}.Çikërr guri. Mbledh çikrra pambuku.**

♦ Send a gjë shumë e vogël. **Marr një çikërr djathë.**

çik•ërr rra² *f sh a at G* Curril uji; burim me fare pak ujë, me një curril ujë.

çik•ërr rra² *f sh a at* Xixë; shkëndijë zjarri.

çik•ërr rra³ *f sh a at ent* >**ÇIK•ËRR RRI.**

çik•ërr rri *m sh rra rrat ent* Karkalec.

çikërr-çikërr *ndajf J* Me pika; pak e nga pak; me pakicë.

çikërrán i *m sh ë ët* Burim i vogël uji.

çikërrí a *f bis mjek* Epilepsi.

çikërrí të *f sh* Çikërrima; gjëra pa vlerë. **Merrem me çikërrí.**

çikërríash *ndajf: Luaj çikërríash* luaj me petë guri dhe kutia të shënuara përdhe, që kapërcehen duke shtyrë petën këmbëcingthi. >**PETASH.**

çikërrí•j *jokal va rë* Shes vogëlsira; punoj si vogëlsinar, si çikërrimtar.

çikërrím•ë a *f kryes sh a at*

♦ Sende të vogla të përdorimit të përditshëm, gjëra të vogla; artikuj të imët, të nevojshëm në jetën e përditshme dhe që kushtojnë pak. **Çikërrimat e shtëpisë. Çikërrimat e fëmijëve.**

Dyqan çikërrimash. Shet çikërrima. Mbledh gjithfarë çikërrimash.

♦ *fig* Punë e vogël dhe e parëndësishme; diçka pa vlerë e pa rëndësi; vogëlsirë. **Çikërrimat e ditës. Merrem me çikërrima sa për të zënë duart me punë.**

çikërrimtár i *m sh ë ët*

♦ Ai që shet çikërrima; tregtar a shitës çikërrimash; vogëlsinar.

♦ Ai që merret me vogëlsira, me gjëra të vogla e të parëndësishme

çikërrimtarí a *f* Punë e çikërrimtarit.

çikërr•ójóva úar

Ijokal veta III

♦ Pikon; bie pika-pika.

♦ Bie shi i imët; veson.

♦ Shkëlqen me xixa; lëshon shkëndija.

IIkal

♦ Spërkat; stërpik; çikëloj. **Çikëloj fytyrën.**

♦ Thërmoj; grij çika-çika.

çikërrítj•e a *f* Shitje çikërrimash.

çikët (i e) *mb (Njeri)* shumë i vogël; i imët; i pakët; (*fytyrë*) e imët.

çikëtím i *m sh a at*

♦ Prerje; çallatë.

♦ Grisje; copë e grisur.

çikët•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e ÇIKËT•OJ.*

çikët•ój *kal óva úar*

♦ Pres çallatë; çallatoj.

♦ Gris (*rrobat*)

♦ Ndaj pak e nga pak; shpërndaj në pjesë të vogla. **Çikëtoj ujin për vaditje.**

çikëtúar (i e) mb

♦ I prerë; i çallatuar.

♦ I grisur.

çikëvér•ë a f sh a at ent (*Luciola lusitanica*) Xixëllonjë.

çikëz a¹ f sh a at Pikë e bardhë në beben e syrit, që del për shkak të një sëmundjeje.

çikëz a² f sh a at

♦ Rrjetë e vogël peshkimi me dy shkopinj anash, që tërhiqet nëpër ujë nga dy veta; përdoret zakonisht për të gjuajtur në vende të ngushta.

♦ Rrjetë peshkimi katërkëndëshe e lidhur në cepa me dy kularë, që ulet në ujë e ngrihet me një dru të gjatë; përdoret zakonisht për të gjuajtur në lumë.

çikím i m sh e et Pikim; rënie a derdhje pika-pika e lëngët.

çikj•e a¹ f sh e et Prekje e lehtë.

çikj•e a² f sh e et Prerje çika-çika, në copa të vogla.

çíkla-míkla t f sh bis

♦ Copa shumë të vogla; grimca; çikla.

♦ *fig* Gjëra e punë të vogla dhe pa rëndësi; vogëlsira; çikërrima.

çikl•ë a f sh a at bot (*Onosma*) Bimë barishtore me gati 100 lloje, me kërcell të hollë pushatak deri 1 m të lartë, me lule të vogla të kaltra ose të kuqe a të verdha në majë, e përhapur në Europë dhe Azinë Perëndimore.

çiklím i m sh a at G Cicërimë e zogut.

çíkli-míkli f sh G Xhingla-mingla.

çiklíst i m sh ë ët

♦ *sport* Njeri i stërvitur për ecjen e shpejtë me biçikletë, që merr pjesë në garat me biçikletë.

Biçikletë çiklistësh.

♦ Ndreqës i biçikletave; biçikletar.

çiklíst•e ja f sh e et f e ÇIKLIST I.

çiklistík e mb sport I çiklizmit; që ka të bëjë me çiklizmin ose me çiklistët. **Garë çiklistike.**

Rrethi çiklistik i Shqipërisë (Francës, Italisë).

çiklíz•ëm mi m sport Ecje e shpejtë me biçikleta si sport dhe zhvillimi i garave me to. **Gara çiklizmi. Kampionati i çiklizmit.**

çikl•ón jokall veta III G > ÇIKL•UE (me).

çiklór•e ja f sh e et ent (*Luciola lusitanica*) Xixëllonjë.

cikl•úe (me) jokall ói úe veta III G (Zogu) cicëron, cicërin.

çikmá ja f sh - të ndërt vjet Qoshk me frëngji, i dalë pak jashtë murit në katin e sipërm të shtëpive të malësorëve, që shërben për të vrojtuar vendin dhe për të gjuajtur me armë.

çikmâ ni¹ m sh a at G Skarë e vatrës së oxhakut.

çikmán i² m sh a at krahin G Dollap i madh.

çikm•ë a f sh a at krahin Arnë e çorapeve e bërë me shtiza.

çikmëçikë ndajf krahin Ngjitur pas njëri-tjetrit.

çikm•óhet úa (u) úar krahin pavet dhe pës e ÇIKM•OJ.

çikm•ój kal óva úar krahin Arnoj me shtiza (*çorapët*).

çikmúar (i e) mb krahin (*Çorapë*) të arnuara me shtiza.

çikní a f G

♦ *përmb* Vajzëri; tërësi e vajzave të një lagjeje etj.

♦ Moshë e vajzërisë.

çiknísht *ndajf* *G* Vajzërisht; si vajzë.

çikó *pasth* Përdoret për t'i tërhequr vëmendjen ose vërejtjen një vajze.

çik•óhemóva (u) úar

Ivetv Stërpikem. >**ÇIKËL•OHEM.**

II pës e **ÇIKËL•OJ.**

çik•ój óva úar

I kal Stërpik; lag me vesë; vesoj. > **ÇIKËL•OJ.**

II jokal

♦ (*Çatia*) pikon.

♦ (*Shtamba*) ujëson; nxjerr bula të vogla.

çikór•e ja f sh e et bot>**RADHIQ•E JA.**

çikrík u m sh ë ët

♦ Mjet i përbërë nga një rreth që rrotullohet zakonisht me këmbë dhe që përdoret për të dredhur me dorë a për të mbështjellë fillin; pjesë e një makine që rrotullohet për të dredhur fillin.

Dorëza e çikrikut. Reparti i çikrikëve. Dredh me çikrik.

♦ Mjet për të nxjerrë ujë nga pusi, i përbërë prej një boshti ku mbështillet litari i kovës, prej dy kryqeve në të dy anët për ta rrotulluar me duar dhe prej dy drurëve mbështetës në anë të grykës së pusit.

♦ *tek* Mekanizëm i thjeshtë për të ngritur pesha, i përbërë nga një rrotë me kanal të thellë përreth dhe nga litari me çengel në fund; makara; rrotë e këtij mekanizmi.

♦ Rrotë e vogël penjsh.

♦ Mjet për të ujitur, i përbërë nga një rrotë e madhe druri me fletë dhe me kova të vogla, që rrotullohet nga rrjedha dhe e ngre ujin për t'u derdhur në një lug; rrotë uji.

*

Më luan (më ikën) çikriku Nuk jam në rregull nga mendtë; nuk e kam mendjen në vend.

çikrikth i m sh ë ët tek Çikrik i vogël.

çikrír•ë a f sh a at J>**ÇIKËRRIM•Ë A.**

çikrrí a f sh a at kryes sh G

♦ Çikërrima; xhingla. [E pse s'din shka janë allabastrat, fildishat, inxhit, zadefat, perlet, mergjanet, rubinat e tjera kso çikrrish salonash e duqanesh (GjF).]

♦ Plaçkurina të vjetra të shtëpisë.

çikrríash ndajf>**ÇIKËRRIASH.**

çíksh•ëm (i) me (e) mb I prekshëm; që mund të preket (*me dorë*).

çiktím i m Ndarje; prerje.

çikt•óhet vetv dhe pës e **ÇIKT•OJ.**

çikt•ój kal óva úar Ndaj, pres.

çiktúar (i e) mb I ndarë; i prerë.

çikúl i m sh e et Rreth me shufra shelgu që mbathen në këmbë për të ecur në dëbore.

>**GUZHM•Ë A.**

çíkur (i e)¹mb

♦ I prekur lehtë, paksa.

♦ (*Çështje*) e përmendur shkurt.

♦ *fig* I ngacmuar lehtë me fjalë; i thumbuar.

çíkur (i e)²mb(*Ushqim*) i ndarë në pjesë të vogla.

çikzë ndajf Fare pak; paksa; pakëz.

çikz•ë a f sh a at ent (*Luciola lusitanica*) Xixëllonjë.

çil kal G >ÇIL•Ë (me).

çil e mb

♦ I përhimë; me qime të përhimë; kërr. **Kalë çil. Pelë çile.**

♦ (*Flokë*) të thinjura; të zbardhura; (*njeri*) flokëthinjur.

♦ (*Shajak etj.*) i punuar me lesh të murrinë.

çil i m sh ë ët

♦ Kalë kërr; kalë me qime të përhimë.

♦ *krahin G* Kalë i bardhë.

♦ Njeri flokëthinjur.

çilák e mb >ÇIL E.

çilák u m sh ë ët Flokëthinjur; thinjosh.

çilák•e ja f e ÇILAK U.

cilápll•ë a f sh a at Ashkël.

çilásh e mb (*Njeri*) flokëthinjur; thinjosh.

çilásh i m sh ë ët Njeri flokëthinjur; thinjosh. >ÇILAK U.

çilásh•e ja f sh e et f e ÇILASH I.

çilát•et vetv - (u) ur veta III (*Kapaku etj.*) fillon të lirohet; nuk puthitet.

çilátur (i e) mb (*Kapak etj.*) i lirë; i paputhitur.

çilaz ndajf Haptas; me sinqeritet.

çil•e ja¹ f sh e et

♦ kryes sh Thinja; flokë të bardhë; tufë flokësh të zbardhur, të thinjur. **I kanë dalë çilet.**

♦ Gunë me lesh dhie të hirtë.

çil•e ja² f sh e et

♦ Pelë qimehirtë.

♦ Grua thinjoshe.

çil•e ja³ f sh e et Shkul penjsh. **Çile leshi (pambuku).**

çil•e ja⁴ f sh e et Kaçile; shportë e vogël.

Çil•e ja em f Cecilie.

çilék u¹ m sh ë ët bot (*Fragaria vesca*) >**DREDHËZ A; LULESHTRYDH•E JA.**

rrush çilek kopsht Rrush i zi me erë, i qëndrueshëm ndaj sëmundjeve; rrush amerikan.

çilék u² m sh ë ët bot Rrush me erë si të luleshtrydhes. >**RRUSH ÇILEK.**

çil•em¹ vetv a (u) ur

♦ *veta III* (*Flokët*) zbardhen; humbin ngjyrën e parë; thinjen.

♦ Thinjem; më dalin thinjat.

çil•em² vetv G >ÇIL•Ë (me u).

çilë G kallëzues, pjes e **ÇEL•Ë (me).** E la derën çilë.

çilë (i e)¹ mb G I çelur; e hapur. **Derë e çilë.**

çilë (i e)² mb G (*Kalë*) çil.

çil•e (me) kal a ë G Hap; çel. [**Ka marrë Knjazi edh' e ka çilë** (GjF).][të gjithë filizat e gemthat e njomë n'atë shpirt sot janë ba degë e kanë çilë lule (KM).]

çil•ë (me u)- (u) ë G vetv dhe pës e ÇIL•Ë (me).

çilënj•e a f sh a at J Dhi e përhimë.

çili përem lidh dhe pyet A >CILI.

çilifiçk•ë a f sh a at orn >ÇILILING•Ë A.

çiligíc ndajf: Luaj çiligic >SHKOPECINGËL; SHKOPACINGTHI.

çililíng•ë a f sh a at orn (*Garrulus glandarius*) orn Shpend i familjes së korbave, me pupla të murrme më të bardhë, më i vogël se laraska, që ecën me kërcime. >**CIRIPUP•E JA.**

çiliméze mb f (*Grua*) e bukur; me mise të këndshme.

çiliméz•e ja f Grua e bukur, me mise të këndshme.

çilimí u m sh njtë bis

♦ Djalë ose vajzë në moshë të vogël, fëmijë i vogël; kalama. **Bëj si çilimi. Lodra çiliminjsh.**
[si është e mundur që një çilimi prej nëntë vjetësh të rritet si Muhamedan gjersa u bë burrë i pjekur prej dyzet vjetësh, edhe pas të dyzetave të këthehet i Krishterë dhe të çfaqet përpara botës si një nga çampionët më të mëdhenj të Krishterimit? (FN)]

♦ fig Njeri i papjekur; ai që sillet si fëmijë. **Çilimi nga mendja. Punë çiliminjsh.**

çilimík ndajf: Luaj çilimik >ÇILIGIC. >SHKOPACINGËL; SHKOPACINGTHI.

çilimillë•k ku m sh qe qet bis

♦ Vetë e një njeriu të papjekur; të qenët çilimi. **E ka nga çilimillëku.**

♦ Sjellje ose veprim i një njeriu të papjekur; punë çiliminjsh; kalamallëk. **Lëri çilimillëqet.**

çilimínj të sh i ÇILIMI U.

çilimírí a f sh - të Çilimillëk.

çilimúc i m sh a at > ÇILIMI U.

çilj•e a f Thinjje e flokëve; zbardhje e flokëve nga thinjat.

çilma urdh e ÇIL•Ë (me). [- Çilma derën, bre Trashë i Mirjanit! (CV)].

çilmýll mb (*Terr*) shumë i thellë.

çil•óhem vetv G >ÇIL•UE (me u).

çil•ój kal G >ÇIL•UE (me).

çils i m sh a at >ÇELËS I.

çiltas ndajf

♦ Drejtpërdrejt, pa u mbuluar nga diçka tjetër, hapur. **Duket çiltas.**

♦ Në mënyrë të hapur, pa e fshehur. Ia them çiltas. **Flas çiltas. E shpreh çiltas besimin.**

♦ Me zemër të hapur, me çiltëri, në mënyrë të çiltër. **Sillem (flas) çiltas.**

çiltazi ndajf>ÇILTAS.

çiltë ndajf G Haptas; me çiltërsi; çiltërisht; sinqerisht.

çiltë (i e) mb G I hapur; i çelët; i sinqertë.

çiltër (i e) mb I hapur; i sinqertë. **Me zemër të çiltër. Njeri i çiltër. T'i kemi fjalët të çiltra.**

çiltërí a f Të qenët i çiltër; sinqeritet.

çiltërisht ndajf Haptas; me çiltërsi; sinqerisht.

çiltërsí a f>ÇILTËRI A. [Të dua/ sepse çiltërsia e të qeshurës tënde/ Më rrit vlerat e fytyrës (GjM)].

çiltërsisht ndajf>ÇILTËRISHT.

çilimúc i m sh a at > ÇILIMI U.

çil•úe (me) kal óva úe G (*Vuajtjet etj.*) ia thinjin flokët (*dikujt*).

çilúe (me u) vetv óva (u) úe G Bëhem çil nga flokët; thinjem.

çilúem (i) e (e) mb G I thinjur; flokëthinjur.

Çilúk•e ja em f Cecilie.

çílun (i e) mb

♦ I çelur; i hapët.

♦ I çiltër; i sinqertë.

çílun it (të) as Vend i hapët, pa pengesë për shikimin. **Ndërtoj shtëpi në të çílun.**

çilur (i e) *mb* I thinjur; i bërë çil nga flokët.

çill i *m sh ë ët* Kalë pullali. >**ÇIL I.**

Çim i *shkurt* i Ndriçim.

çimb•e ja f sh e et krahin G >**QIM•E JA.**

çimb•ërr rra f sh rra rrat > **ÇIM•ËRR RRA.**

çimbósk•ë a f sh a at

♦ Rrip i gjatë prej leshi, për të lidhur foshnjën në djep. >**NDRIZ•Ë A; DIZGJE T.**

♦ Rrip i ngushtë prej rrobe, me dy gjalma në krye, për të lidhur shtëllungën e leshit në furkë.

çimbúk u m sh ë ët >**ÇIBUK U.**

çimç i¹ m sh a at Lëndë e ngurtë a gjysmengurtë e përftuar nga kullesat që lëshojnë disa drurë ose me anë të polimerizimit të molekulave të thjeshta; rozinë; *vjet* kolofan.

çimç i² m sh a at ent A Çimërr. >**ÇIMK•Ë A.**

çimçákës i m sh a at K Piskatore; piskërr; ndukaç.

çimçakíz i m sh ë ët > **ÇAMÇAKËZ I.**

çím•e ja f sh e et krahin G Qime.

çiménd i m sh e et A Çimento.

çimentím i m sh e et

♦ *ndërt* Shtrim me çimento; veshje me shtresë çimentoje.

♦ *tek* Mbushje me ujë çimentoje i të çarave ose plasaritjeve në ndërtime prej guri a betoni.

♦ *gjeol* Lidhje e fortë e copave të një shkëmbi nga lëndët minerale që mbeten midis tyre nga shkrirja.

♦ *met* Forcim i sipërfaqes së çelikut me karbon në temperaturë të lartë.

♦ *fig* Fortësim.

çimentizím i m sh e et met Forcim i sipërfaqes së çelikut me karbon në temperaturë të lartë.

çimentiz•óhet úa (u) úar met *pavet dhe pës e* **ÇIMENTIZ•OJ.**

çimentiz•ój kal óva úar met Përpunoj (*sipërfaqen e çelikut*) me karbon në temperaturë të lartë për ta bërë me të fortë e me të qëndrueshme.

çimentizúar (i e) mb met (*Çelik*) me sipërfaqe të forcuar me karbon.

çiménto ja f

♦ *ind* Pluhur i përhimë i prodhuar nga përzierja dhe pjekja e gurëve gëlqerorë me deltinë.

Çimento e bardhë (me ngrirje të shpejtë).

♦ *ndërt* Llaç i gatuar me këtë lloj pluhuri dhe me ujë, që përdoret gjerësisht në ndërtim, ngaqë ka veti të ngurtësohet e të forcohet; copë a shtresë prej kësaj lënde të ngurtësuar.

♦ *fig* Diçka që shërben për të lidhur fort, për të bashkuar në mënyrë të qëndrueshme pjesët e tjera.

♦ *anat* Shtresë e fortë prej kocke që vesh rrënjën dhe qafën e dhëmbit.

çiment•óhetúa (u) úar

I vetv veta III

♦ *gjeol*(*Copat e shkëmbit*) bashkohen e lidhen fort nga lëndët minerale që mbeten midis tyre nga tretja.

♦ *fig*(*Lidhja, miqësia etj.*) bëhet më e fortë dhe më e qëndrueshme, forcohet shumë; bëhet e patundur.

II pës e ÇIMENT•OJ.

çiment•ój kal óva úar

♦ *ndërt* Shtroj me çimento; e vesh (*diçka*) me shtresë çimentoje.

♦ *tek* Mbush me ujë çimentoje (*të çarat ose plasat e ndërtimeve prej guri a betoni*) për t'i lidhur mirë e për t'i përforcuar. **Çimentoj digën (puset e naftës).**

♦ *met* Përpunoj me karbon në temperaturë të lartë (*sipërfaqen e çelikut*) për ta bërë me të fortë e me të qëndrueshme.

♦ *fig* E bëj me të fortë e me të qëndrueshme (*diçka*); e bëj të patundur. **Çimentoj lidhjet (miqësinë) me dikë.**

çimentúar (i e) mb

♦ *ndërt* I shtruar me çimento.

♦ *tek* I mbushur me ujë çimentoje.

♦ *met* (*Çelik*) i forcuar me karbon në temperaturë të lartë.

♦ *fig* I forcuar; i bërë më i qëndrueshëm.

çimentúem (i) e (e) mb *G* > **ÇIMENTUAR (i e).**

çimentúes e mb (*Makinë*) e përzierjes së çimentos me ujë.

çimentúes i m sh - it

♦ *ndërt* Makinë e përzierjes së çimentos me ujë.

♦ Punëtor që merret me çimentimin e mureve të digave, tuneleve etj.

-çimë prapasht (*formon mbiemra nga mbiemra*): **i murrçimë.**

çim•ërr rra f sh rra rrat

♦ *ent* krahin (*Cimex lectularius*) Çimkë; tartabiqe.

♦ *tall* Shkurtabiq.

çimím i¹ m sh e et > QIMNON I.

çimím i² m sh e et *K* Pagesë për dëmin e shkaktuar nga bagëtia në arë të huaj.

çiminér•e ja f sh e et *A* Oxhak; tymtar.

çimkë si kallëzues: I bëhem çimkë (ferrë, rriqër, këpushë, rrodhe) dikujt I ngjitem (prapa) e s'i shqitem dikujt.

çimk•ë a¹ f sh a at ent

♦ (*Cimex lectularius*) Kandërr e vogël me trup të rrumbullakët të shtypur, me ngjyrë të kuqe të errët e me një erë të keqe, që jeton si parazit nëpër plasat e dhomave e të orendive shtëpiake dhe që u thith njerëzve gjakun kur flenë. > **TARTABIQ•E JA.Bar çimkash. Erë çimke. Mbyt (zhduk) çimkat.**

♦ Emërtimi i përgjithshëm për disa lloje kandrrash të vogla parazitare, që thithin lëngun e frutave ose ushqehen me kokrrat e drithërave. **Çimka e panxharit (pambukut, drithërave, pemëve). Çimkë uji.**

çimk•ë a² f sh a at bot (*Zifus junba*) Kalibobë; karabobe; carac.

çim•óhem *K* pës e **ÇIM•OJ.** > **ÇIM•UE (me u).**

çim•ój kal *K* > **ÇIM•UE (me).**

çimólj•e a f *A* Rrufë e kalit.

çimúem (i) e (e) mb *K* (*Gjobë*) e paguar për dëmin e shkaktuar nga bagëtia në arë të huaj.

çim•úe (me) jokál óva úe *K* Paguaj gjobën për dëmin e shkaktuar nga bagëtia në arë të huaj.

çimulljás•ënj jokál a ur *A* E marr shtruar punën; nuk ngutem.

çimulljás•ëm (i) me (e) mb *A* (*Njeri*) i shtruar në punë.

çimz•ë a f sh a at

♦ *ent* Çimkë; tartabiqe.

♦ *bis* Njeri imcak.

çin *G* kallëzore e përemrit pyetës **bis > CILIN; CILËN; KË. Çin do (kërkon)?**

çinác•e ja f sh e et krahin Çini prej balte.

çinaçín•ë a f sh a at Kininë.

çinám i m sh e et A Kinema.

çínár i m sh ë ët bot Rrap.

çinçíl•ë a f sh a at zool Brejtës i vogël i Andeve.

çindustrializim i m ek Mbyll veprimtaritë industriale të një vendi.

çindustrializ•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ÇINDUSTRIALIZ•OJ.

çindustrializ•ój kal óva úar ek Ia mbyll veprimtaritë industriale (një vendi).

çindustrializúar (i e) mb (Vend) që i janë mbyllur veprimtaritë industriale.

çindustrializúem (i) e (e) mb G >ÇINDUSTRIALIZUAR (i e)

çinemaçín a f shak Në fund të botës; në anë të anës.

çinéz e mb>KINEZ E.

çinéz i m sh ë ët > KINEZ I.

çinéz•e ja f sh e et f e KINEZ I.

Çín•ë a f gjeog Kinë.

çínëm i m sh e et A Llagap.

çín•ërr rra f sh rra rrat orn (*Parus maior*) Zog këngëtar i vogël, sqepbollë, gjoksverdhë e kokëzi, që e bën folenë në zgavrat e drurëve.

çinfektím i m sh e et Pastrim me mjete të posaçme i mikrobeve ose lëndëve helmuese.

çinfekt•óhem óva (u) úar

I vetv Pastrohem me mjete të posaçme kundër mikrobeve ose lëndëve helmuese.

II pës e ÇINFEKT•OJ. >DEZINFEKT•OJ.

çinfekt•ój kal óva úar Pastroj (*dikë a diçka*) me mjete të posaçme kundër mikrobeve ose lëndëve helmuese. Çinfektoj plagën (pajisjet). >DEZINFEKT•OJ

çinfektúar (i e) mb I pastruar me mjete të posaçme kundër mikrobeve ose lëndëve helmuese.

çinfektúem (i) e (e) mb G >ÇINFEKTUAR (i e). >DEZINFEKTUAR (i e).

çinfektúes e mb

♦ (*Lëndë*) që shërben për të pastruar mikrobet ose lëndët helmuese.

çinfektúes•e ja f Lëndë që shërben për të pastruar mikrobet ose lëndët helmuese.

çinfektúes i m sh - it Punonjës që bën dezinfektimin e një vendi ose të një sendi; punonjësi shërbimit shëndetësor që merret me dezinfektimin.

çinformím i m sh e et libr Informim i gabuar. >DEZINFORMIM I.

çinform•óhem óva (u) úar libr pës e ÇINFORM•OJ. >DEZINFORM•OHEN.

çinform•ój kal óva úar libr Informoj keq ose gabim (*dikë*). >DEZINFORM•OJ.

çinformúar (i e) mb libr I informuar keq ose gabim.

çinformúem (i) e (e) mb libr G >ÇINFORMUAR (i e). > DEZINFORMUAR (i e).

çingáll•ë a f ent G >GJINKALL•Ë A.

çingár e mb I paturpshëm; faqezi.

çingél i m sh a at > ÇENGEL I.

çingén•e ia f sh e et Cigane; arixhofkë.

çingérre t f sh bot Rrënjë e bimës së misrit, që del në pjesën e kërcellit mbi tokë.

çíng•ë a¹ f sh a at vjet krahin G Tub; qyng.

çíng•ë a² f sh a at vjet krahin Pjatë metalike.

çíng•ël la f krahin bot G >QING•ËL LA.

çingërl•énj jokall a ur A >ÇINGËRRI•NJ.

çingëronj•ë a f sh a at A Kuisje; angullimë (*e kafshës nga frika a dhimbja*).

çingërr•énj jokall éva ýer veta III A (*Fëmija*) belbëzon; nis të flasë.

çingërr•ënj *jokal a ur veta III A (Kafsha)* kuis ose angullin nga frika a dhimbja.

çingërrí•nj *jokal va rë A (Zogu)* cicërin.

çingla-míngla t m sh bis Sende të vogla si pafta e sumbulla prej metali, që varin gratë në gjoks si stoli; stringla. >**XHING•ËL LA.**

çing•í a f sh - të *vjet Valltare a këngëtare* jevgë në lokale.

çingjí a f sh - të >**ÇINGI A.**

çiní a¹ f sh - të bis

♦ Pjatë.

♦ *krahin G* Pjatë alumini.

çiní a² f sh - të bis Ibrik uji.

çiním i m sh e et Imitim; shkërbim.

çinimaçín i m bis >**ÇINEMAÇIN.**

çin•ój kal óva úar

♦ Përpiqem të bëj diçka ose të veproj në mënyrë krejt të njëjtë si dikush tjetër; imitoj. **Çinon zërin e bilbilit.**

♦ *keq* Përqesh (*dikë*) duke përsëritur lëvizjet, fjalët e veprimet e tij.

çinón i m sh a at A I marrë; budalla.

çintegrím i m sh e et libr

♦ Zbërthim në pjesët përbërëse.

♦ Shpërbërje e një sistemi. **Çintegrimi i BRSS-së.**

çintegr•óhetúa (u) úar

I vetv libr (Një sistem a tërësi) zbërthehet në pjesët përbërëse; shkatërrohet duke u copëtuar në pjesët ose njësitë më të vogla; (*një pjesë*) shképutet nga e tëra; shpërbëhet.

II pës e ÇINTEGR•OJ.

çintegr•ój kal libr

♦ Zbërthej në pjesët përbërëse (*një tërësi*).

♦ Shkatërroj (*një tërësi*) duke e copëtuar në pjesët ose njësitë përbërëse.

çintegrúar (i e) mb libr I zbërthyer a copëtuar në pjesët ose njësitë përbërëse.

çintegrúem (i) e (e) mb G >**ÇINTEGRUAR (i e).**

çinteresím i m Mungesë interesimi. >**INDIFERENC•Ë A.**

çinteres•óhem vetv óva (u) úar Humb interesin; nuk shpreh interesim (*për dikë a diçka*).

çinteresúar (i e) mb I pakinteresuar; që e ka humbur interesin ose nuk shpreh interesim për dikë a diçka. >**INDIFERENT E.**

çinteresúem (i) e (e) mb G >**ÇINTERESUAR (i e).**

çintoksikím i m libr Pastrim nga toksinat.

çintoksik•óhem óva (u) úar

I vetv Pastrohëm nga toksinat.

II pës e ÇINTOKSIK•OJ.

çintoksik•ój kal óva úar Pastroj nga toksinat (*dikë a diçka*).

çintoksikúar (i e) mb I pastruar nga toksinat.

çintoksikúem (i) e (e) mb G >**ÇINTOKSIUAR (i e).**

çinxhobínxho ja m sh - t tall Kinez.

çiónj kal óva úar A Gjej.

çip e mb (Vesh) i curruar; i prerë për shenjë.

*

I ngre veshët çip Curroj veshët; ngre veshët për të dëgjuar mirë.

çip i¹ m sh a at

♦ Pjesë e fundit e këndit të një sendi; skaj, qoshe; pjesë e zgjatur që vjen duke u ngushtuar e diçkaje; rrip i ngushtë buzës së një sendi. >CEP I.Çipi i tryezës (syrit, krahut). Çipat e mustaqeve (buzëve). Çipi i mëngës (jakës). Çipi i rrugës (arës, oborrit). Yll me pesë çipa. Në një çip të dhomës. Ulem (rri) në çip. Lidh çipat e shamisë.

♦ Vend i largët ose i mënjanuar dhe jo shumë i rrahur, cep. Në çdo çip të vendit. Në një çip të fshatit.

♦ *bis gjeog* Rrip toke i vogël e me majë të hollë që hyn në det, kep. Çipi i Lerës.

*

Çip më çip

♦ Në çdo anë; në çdo kënd, kudo; nga një anë në tjetrën; nga një skaj në tjetrin; cep më cep.

♦ Buzë më buzë; plot e përplot.

E ka kokën me çipa (me cepa) Është shumë kokëfortë.

Shtroj çipat Zhduk mosmarrëveshjet; rrafshoj pikat e kundërta me dikë për t'u pajtuar me të.

çip i² m sh a at A Kërcu i trungut të pemës së prerë.

çipár i m sh ë ët Qen gjahu.

çip•e ja f sh e et Ç Dhi veshcurre.

çipell i m sh a at veter Fshikë e zezë (*e bagëtisë*).

çip•ë a¹ f sh a at G Dele a dhi veshcurre.

çip•ë a² f sh a at Kapule e grurit të korrur.

çipër•ój kal óva úar Ngre (*veshët*) përpjetë për të dëgjuar më mirë.

çipërúar (i e) mb (*Veshët*) të ngritur përpjetë për të dëgjuar më mirë.

çipërr mb (*Bagëti*) me gjinj të vegjël që jep pak qumësht.

çip•ërr rra¹ f sh rra rrat Bagëti me gjinj të vegjël që jep pak qumësht.

çip•ërr rra² f sh rra rrat kryes sh krahin G Karthje; krande; degë të thata për të ndezur zjarr.

çipës mb kopsht: Fik çipës >ÇIPËS I.

çipës i m sh a at kopsht Fik kokërrgjatëemajuc.

çipkén•ë a f sh a at krahin G Pjesë e mitanit prej bërrylit deri nën sqetull.

çipllák ndajf Lakuriq. [Ti të na vjedhësh rrobat neve dhe të na lësh çipllak në mes të natës kur sa po mbaronim turnin e do ishim në krevat prej kohësh? (ED).]

çipllák u m sh ë ët krahin Vend i zhveshur, pa bimësi. >SHPUETIN•Ë A.

çipráz i m G >QIPARIS I.

çiprrína t f sh G Shkopa të hollë që mbledhin zogjtë për të bërë çerdhe.

çipsh•ëm (i) me (e) mb Ceparak; me cepa.

çiptár e mb Ceparak; me çipa.

çipu•ll i sh j jt GQipull. [Prandej thom, se atje n'Bisht-Pallë/ Ngrehin çipujt kulla n'zallë (GjF).]

çiqít kal a ur J Kyç; mbyll me kyç.

çiqítj•e a f J Mbyllje me kyç; kyçje.

çiqítur (i e) mb J I mbyllur me kyç; i kyçur.

çir kallëzues J: Bëhem çir bëhem përparimtar; emancipohem.

çir i m G Zili.

çirák u¹ m sh ë ët

♦ Djalë që punon si ndihmës të një zejtar për disa vjet pa shpërblim për të fituar mjeshtërinë.

Hyj çirak të dikush. [Bir Selman i nënës, ç'të të qaj më parë, gjuhën e gjysmuar, kombin

klasë-ndarë, gegërit çirakë, toskët ustallarë (APp).][Askush nuk e preferon çirakun kur ustain e ka vetë. (ShS).]

♦ Djalë i vogël që bën punë ndihmëse për mjeshttrin a për të zotin e dyqanit.

♦ *fig përcm* Shërbëtor i verbër i interesave të dikujt.

*

Dal çirakdhe iron I kaloj vështirësitë; dal në dritë.

E bëj (e qit, e nxjerr) çirak dikëdhe iron E ndihmoj shumë dikë; i bëj një shërbim të madh dikujt; e nxjerr në dritë dikë.

çirák u² m sh ë ët

♦ Kandil; bishtuk. **Ndez (shuaj) çirakun. I hedh vaj çirakut.**

♦ Mbatjëse prej druri a prej metali ku vendoset kandili, qiriu ose ndonjë dritë tjetër; pishtar.

♦ *sh* Këmbje e vatrës e ndërtuar me tri mbështetëse prej tullash ose prej guri. **Vë kazanin mbi çirakë.**

*

Nuk la çirak ndezur J Nuk la fëmijë pas; iu mbyll shtëpia.

çirák u³ m sh ë ët orn Shpend sa një pëllumb i egër, me pendë të verdha e të zeza.

Çirç•e ja f mit gr Magjistare e ishullit të Aeas, që i ktheu në derra shokët e Odisesë.

çirék u m ushq J >ÇYREK U.

çirem vetv çóra çjërë J Bërtas. >**ÇIRREM.**

çiribúll e mb A (Njeri) i prapë; rrugaç.

çiribúll i m sh a at A Njeri i prapë; rrugaç.

çirilíng•ë a f sh a at orn >BISHTATUNDËS I.

çirimál i m sh e et A Majë mali.

çir•k ku m krahin G Veshje e trashë me gëzof. >**QYR•K KU.**

çirkaxhí u m krahin G Ai që qep gëzofe.

çirkaxhíj të m sh krahin G >ÇIRKAXHI U.

çirkazián e mb I Çirkazisë; që ka të bëjë me Çirkazinë, me banorët a vendësit e saj.

çirkazián i m sh ë ët Banor a vendës i Çirkazisë.

çirkazián•e ia f sh e et f e ÇIRKAZIAN I.

çirm•ë a¹ f sh a at Trastë; thes i vogël; qese.

çirm•ë a² f sh a at J Britmë.

çirmín i m sh a at A Trastë.

çirút mb A (Fik) gati i pjekur.

çirvún im A Kapelë strehëgjërë.

çirr urdh e

♦ **ÇJERR. Çirre e grise!**

♦ **ÇIRREM. Mos u çirr ashtu!**

çirrem¹ çóra (u) çjërë

I vetv

♦ Më hiqen rripa ose copa nga rrobat kur kapen në diçka me majë të mprehtë ose kur tërhiqen fort anash. >**GRIS•EM. Më çirret këmisha. Çirrem nga rrobat. U çora te një gozhdë. M'u çorën pantallonat. Ishte çjerrë te mënga.**

♦ Më çahet lëkura në diçka të mprehtë ose me majë; gërvishtem thellë. **U çor në fytyrë (në këmbë, në bark).**

♦ *fig* Thërras fort me një zë therës, të ashpër e të ngjirur; përpiqem të tërheq vëmendjen e të tjerëve duke folur shumë e duke bërë zhurmë të madhe për diçka; bërtas fort. **Çirrem e bërtas.**

Çirren e lebetiten. Çirrem si i marrë. Çirrem sa kam fuqi (sa më ha zëri, sa kam në kokë).

♦ *fig* I bërtas dikujt me të madhe; e shaj ose e qortoj dikë me zë të lartë; i ulërij. **U çirret fëmijëve. Ç'më çirresh ashtu? Shko iu çirr tjetërkujt, jo mua!**

♦ Ngjirem nga të bërtiturit, më ikën zëri nga të thërriturit. **U çora së foluri (së thirruri). M'u çor gryka.**

♦ *fig* Ndiej një dhembje therëse. **Më çirret zemra me copëtohet zemra, pikëllohem shumë. Na u çorën veshët.**

♦ *veta III krahin(Ena)* shpohet. **S'mbeti kusi pa u çjerrë.**

Ипëс eÇJERR.

*

Çirrem (bërtas, flas) në të gjitha udhëkryqetlibr Flas për diçka gjithandej që ta marrin vesh të gjithë, vë tellallin.

çirrem²kal G >ÇJERR•Ë (me u).

çirr•ë (me) kal a ë G > ÇJERR.

çirrë (me u) vetv a (u) ë G >ÇIRREM¹.

çirrës e mb I çjerrë.

çirrm•ë a f sh a at Zë i fortë e si i ngjirur, kur bërtas; britmë e fortë e therëse; *sh* britma kundër dikujt kur e shaj a i kërcënohem. **I jap çirrmës.**

çis•e ja¹f sh e et krahin G Kësulë burrash.

çis•e ja²f sh e et krahin G Leckë që i vihet kaut në qafë që të mos e vrasë kulari.

çiska ndajf krahin: Luaj çiska luaj petash.

çist a f sh a at Ç Short.

çish¹ndajf, parañf, pj Ç dhe krahin G >QYSH; SI.

çish²kal dhe jokall a ur kryes fëm K Bëj çiqin; pshurr.

çish•em vetv a (u) ur kryes fëm K Lagem me çiq.

çish•ë a f fëm K Çiq; ujët e hollë.

çishj•e a f fëm K Pshurrje.

çishun (i e) mb fëm K I pshurrur.

çit pasth I thuhet maces për ta përzënë.

çiták e mb

♦ *(Njeri)* i shëmtuar në trup.

♦ *(Njeri)* dorështrënguar.

çiták u m sh ë ët G

♦ Njeri me trup të shëmtuar.

♦ Njeri dorështrënguar.

♦ *krahin* Tregtar i vogël; çikërrimtar.

çitár i m sh ë ët tek Lug i ngushtë në të cilin argjendarët derdhin arin e shkrirë për t'i dhënë formë.

çit•ë a f sh a at zool (*Acinonyx jubatus*) Kafshë e nënfamiljes së maceve, me qime kafe me pulla të zeza, me këmbë të gjata e të holla, e përhapur në Afrikë dhe më pak në Iran, që arrin të vrapojë afër 110 km/orë dhe të arrijë këtë shpejtësi brenda 3 sekondash; ushqehet me antilopa, gazela, dhe lepuj.

çitís¹kal a ur J Mbaroj; kryej *(një punë)*.

çitís²kal a ur J Qep me dorë.

çitísj•e a¹f J Përfundim i punës.

çitísj•e *a²f sh e et J* Qepje me dorë.

çitísur (i e) *¹mb J (Punë)* e përfunduar; e mbaruar.

çitísur (i e) *²mb J (Rrobë)* e qepur me dorë.

çitján•e *t f sh vjet* Veshje e poshtme grash myslimane, e qepur si brekushe të gjata prej basme me shumë pala mjaft të gjera, që ngushtohen te syri i këmbëve.

çitlú•k ku *m sh qe qet > ÇIFLI•G GU.*

çitúllëz *a f sh a at A* Shportë.

çiúll i *m sh e et A* Shqetësim; hall.

çiv i *m sh a at G* Grep.

çivár•énj¹kal a ur *A >ÇIVAR•ËNJ¹.*

çivár•énj¹kal a ur *A U* shtie ushqim (*pulave*).

çivár•énj²kal a ur *A* Shtupoj; zë me shtupë.

çivárr i *m A* Ushqim për derra, i gatuar si qull.

çivét•ë *a f sh a at zool (Cibet)* Gjitar i Meksikës dhe i viseve jugore të SHBA-së, me bisht tufshak, me rrathë bardhezi, që ngjan si rakun.

çiví a¹ f sh - të Menteshë.

*

Ia shtrëngoj **çivitë (burgjitë, vidhat) dikujt** E detyroj dikë të sillet a të veprojë në një mënyrë të caktuar; ia mbledh mirë, keq dikujt.

çiví a²f sh - të kryes sh J Haliçe për mbushjen e hapësirës midis faqeve të murit.

çivillúk u *m sh ë ët vjet* Varëse rrobash e bërë me gozhdë të ngulura në një copë dërrasë.

çivít si kallëzues: Bëhem çivit në fytyrë mavijosem në fytyrë (*nga të flohtët*).

çivít i *m* Pluhur në ngjyrë mavi për të ngjyrosur të leshta e të pambukta ose për të lyer diçka; ngjyrë mavi e kësaj lënde.

çivit•óhem *vetv krahin G >ÇIVIT•UE (me u).*

çivit•úe (me u) *vetv óva (u) úe krahin G*

♦ Mavijosem.

♦ Nxihem me blozë.

çivitúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ I mavijosur.

♦ Inxirë me blozë etj.

çivós kal a ur *J* Mbush hapësirën midis faqeve të murit me haliçe.

çivós•et *vetv - (u) ur J veta III dhe pës e ÇIVOS.*

çivósj•e *a f J* Mbushje e hapësirës midis faqeve të murit me haliçe.

çivósur (i e) *mb J (Hapësirë midis faqeve të murit)* e mbushur me haliçe.

çivúll i *m sh e et A* Dyshim.

çíz•el li *m sh la lat bujq* Plug i tërhequr me traktor, për lëvrimin e thellë të tokës, pa e përmbysur atë.

çízm•e ja *f kryes sh e et*

♦ Këpucë (prej) lëkure ose gome me qafa zakonisht deri afër gjurit. **Çizme gome. Çizme të gjata. I veshur me çizme.**

♦ *fíg* Sundimi i egër i klasave shfrytëzuese; zgjedhë e huaj. **Çizmja e pushtuesit. Nën çizmen e huaj. Vë nën çizme** sundoj; pushtoj.

*

I lëpij (i puth) çizmet (këmbë) dikujt *keq* Përulëm shumë para dikujt; i bëhem lepitkë (baltë) dikujt.

Kusar (hajdut) me çizme Mashtrues i madh, që grabit me shumicë e që di të fshihet mirë.
çizmebërës i m sh – it Këpucar që bën çizme.

çjálme i m sh a at J

♦ Lidhëse këpucësh.

♦ Retra të opingave.

çjas kal G >ÇJAS•Ë (me).

çjas•em a G vetv dhe pës e ÇJAS. >ÇJAS•Ë (me).

çjas•ë (me) kal a ë G Tremb (bagëtinë etj.) për ta larguar nga dëmi.

çjas•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Largohe me i trembur.

II pës e ÇJAS•Ë (me).

çjasj•e a f sh e et G Trembje e bagëtisë për ta larguar nga dëmi.

çjasun (i e) mb G (Bagëti) e trembur për ta larguar nga dëmi.

çjerr¹çóra çjerrë

I kal

♦ I heq një rrip a një copë, duke e kapur me një majë të mprehtë ose duke e tërhequr fort; e ndaj më dysh a në copa, duke e tërhequr fort nga anët dhe me një lëvizje të menjëhershme (*një rrobë, një letër etj.*). >**GRIS; SHQYEJ. Çjerr rrobat (një fije letër). E kam çjerrë mëngën në një gozhde.**

♦ Çaj (*lëkurën e trupit*) me thonj ose me diçka të mprehtë a me majë; gërvisht (*lëkurën*) për së gjati duke e bërë plagë. **Më çori macja. Çjerr me thonj. [Ferra çjerr e guri grin (FN).]**

♦ fig Hedh poshtë (*një marrëveshje*); e prish, nuk i përmbahem më (*diçkaje që është vendosur më parë*). **Çjerr një traktat.**

♦ fig I shkaktoj (*dikujt*) dhembje therëse; i ngjall një ndjenjë të padurueshme sikur e shpon diçka. **Të çjerr zemrën** të copëton zemrën, të pikëllon. **Të çjerr veshët. [e shqetësimi zemrën time çjerr (ZS).]**

♦ euf Tredh(*një kafshë mashkull*).

♦ krahin Shpoj (*një enë*).

IIjokal Ndiej dhembje therëse sikur më shpon diçka.

*

Çjerr atje ku s'arnohet Dëmtoj në një vend që nuk mund të ndreqet më.

Çjerr zërin Bërtas sa ngjirem; thërras sa më ikën zëri.

Ia çjerr cipën Ia nxjerr turpin.

Ia çjerr maskën dikujt Nxjerr në shesh fytyrën e vërtetë të dikujt.

Ia çjerr veshët dikujt E mërzit shumë dikë me fjalë që nuk ia ka ënda; i çaj kokën.

çjerr² G >ÇJERR•Ë (me).

çjerrë (i e) mb

♦ (*Rrobë*) që i është hequr një rrip a që është hapur në një vend nga diçka e mprehtë ose nga tërheqja e fortë; i grisur; i shqyer. **Këmishë e çjerrë.**

♦ (*Lëkurë*) e çarë me diçka të mprehtë a me majë; e gërvishtur thellë. **Faqe të çjerra.**

♦ (*Tingull*) i fortë, therës e i ngjirur; që gërvisht veshin.

♦ euf (*Dash, kalë etj.*) i tredhur.

♦ krahin (*Enë*) e shpuar.

*

Me zemër të çjerrë Shumë i pikëlluar; me zemër të copëtuar.

çjerr•ë (me) kal a ë G

◆ >ÇJERR¹.

◆ Dobësoj; lig.

çjérrë (me u) *G vetv*

◆ >ÇIRREM¹.

◆ Dobësohem; ligem.

çjérr•ë a (e) *f sh a at (të)*

◆ E çarë e ngushtë për së gjati e tejpartej në një rrobë; e çarë që është bërë nga grisja ose nga shqyerja. **Rroba gjithë të çjerra.**

◆ E çarë jo shumë e thellë dhe për së gjati në lëkurë, që bëhet nga në send i mprehtë a me majë, plagë që shkaktohet nga çjerrja e lëkurës, e gërvishtur, gërvishtje. E kishte fytyrën me të çjerra. I ka duart gjithë të çjerra.

◆ *fīg* Zë që dëgjohet kur bërtet e çirret dikush. >ÇIRRM•Ë A.E çjerra e foshnjës. Dëgjoj të çjerra.

◆ *kryes sh fīg* Britma dhe zhurmë e madhe që bën dikush kundër dikujt tjetër ose për të tërhequr vëmendjen për diçka. >ÇIRRM•Ë A. Të çjerra kërcënuese. Të çjerrat e shtypit.

çjérrës e mb (*Zë, fjalë*) me tingull të fortë e therës; (*tingull*) që të shqetëson me zhurmën e fortë e të ashpër, që të shpon veshët. **Britmë (klithmë, ulërimë) çjerrëse.**

çjérrj•e a *f sh e et*

◆ Grisje.

◆ Gërvishtje e thellë e lëkurës.

çjérrm•ë a *f sh a at* Vend i hapur në diçka që është krisur, është shqyer ose është çarë

>ÇJERR•Ë A. Çjerrmat e rrobave (murit).

çjérrun (i e) *mb G>ÇJERRË (i e).*

çjetëzím i *m libr* Zhveshje nga vetitë jetësore.

çjetëz•óhem óva (u) úar *libr vetv dhe pës e ÇJETËZ•OJ.*

çjetëz•ój kal óva úar *libr*

◆ Ia heq vetitë jetësore (*dikujt*).

◆ E lë pa jetë (*dikë*).

çjetëzúar (i e) *mb libr* I zhveshur nga vetitë jetësore.

çka¹*përem*

Ipyetës

◆ Çfarë; ç'. Çka i the? Me çka? me çfarë. [Çka po thotë Jordani,/ Pun't i dan mejdani (KJ). [Athere trimat jashtë kanë dalë,/ prej Jutbinet janë fillue/ e tu kullat kur janë vojtë,/ kqyr çka i thotë Muji Halilit! (CV).]

◆ Përse; për ç'arsye. Çka dreqin...? përse dreqin...?

II lidhor Ai që..., ajo që.... Atë çka është përparimtare. Atë çka dinë. Për atë çka u fol këtu.

III *pacak* Kush; kushdo; ai që; ata që.

çka² *ndajf bis* Jo keq; as mirë, as keq. Si shkon me të? - Çka.

çka³ *pj bis* Sidoqoftë; megjithatë. Çka, e pranoj.

çkáb•ë *f sh a at G* Kërrabë.

çkadó¹*pacak*

◆ Gjithçka; çdo gjë; diçka edhe e pa rëndësishme; sedo.[Çkado që asht ba brenda regjimit zogollian në Shqipni... (KM).]

◆ Ai që; ajo që.

çkadó¹*si mb* I çfarëdoshëm; dosido.

çkaf i *m G* Send; gjë; qenie.

çkáf•e ja¹f G Shkak; arsyë.

çkáf•e ja²f G Send; gjë.

çkadóqë *pacak* Çfarëdoqoftë.

çkáfët (i e) *mb*>SHKATHËT (i e).

çkahéra *ndajf*>ÇKAHERË.

çkahérë *ndajf* Prej shumë kohësh; qëkur; çmoti; qëmoti.

çkáhít *m G*: Prej çkahit bâhet kjo? nga se është bërë kjo?

çkalí•s kal ta tur >ÇKALIT.

çkalít¹ kal a ur Thyej koren e tokës me çapë pas shiut; shkrifëroj tokën; çapit; prashit.

çkalít² kal a ur Ledhatoj (*dikë*) duke i fërkuar kokën; përkëdhel.

çkalítj•e a¹f sh e et Prashitje.

çkalítj•e a²sh e et Përkëdhelje; ledhatim.

çkalítur¹ (i e) *mb* I prashitur.

çkalítur² (i e) *mb* (*Fëmijë etj.*) i përkëdhelur.

çkalshítun (i e) *mb G* (*Bukë*) e butë dhe e shkrifët; e pjekur mirë.

çkallavít•em *vetv G*>ÇKALLAVIT•Ë (me u).

çkallavít•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G E* lëshoj veten; s'kam kujdes për shëndetin.

çkallít *jokal G*>ÇKALLIT•Ë (me).

çkallít•ë (me) *jokal a ë G* Luaj mendsh. > ÇKALL•UE (me).

çkallm i *m sh ë ët m sh e et G*> SHKALLM I.

çkallm•ó j kal, *jokal J*

♦ Shkallmoj. [Se ç'vëngon e se ç'gulçon,/ Zëmra brinjët t'i çkallmon (FN)].

çkall•úa ói *m sh ónj ónjtë* Filiz i njomë.

çkall•úe (me) *jokal óva úe G* Shkalloj; luaj mendsh.

çkallúem (i) e (e) *mb G I* shkalluar; i luajtur mendsh.

çkamebâh•e ja *f kryes*

♦ *G* Ankim; qarje.

♦ Dorëzim a nënshttrim para vështirësive.

çkamós *pacak G* Gjithçka. Bâj çkamos përpiqem shumë; bëj aq sa mundem; s'lë gjë pa bërë.

çkamót *ndajf G* Prej shumë kohësh.

çkapërcím, çkapërcéj *etj.*> SHKAPËRCIM, SHKAPËRCE•J *etj.*

çkát•ërr rra *f sh rra rrat ikt*>SHKAT•ËRR RRA.

çkapistáll•em *vetv G*>ÇKAPISTALL•Ë (me u).

çkapistáll•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G* Zhvishem; ndërrohem.

çkapistállj•e a *f G* Zhveshje; ndërrim i rrobave.

çkapull•óhem *G vetv dhe pës e* ÇKAPULL•UE (me).

çkapull•ó j kal *G*>ÇKAPULL•UE (me).

çkapull•úe (me) kal *G*>SHKAPULL•UE (me).

çkapull•úe (me u) *vetv dhe pës G*>SHKAPULL•UE (me u).

çkep, çkép•ë (me) *G*> SHQEP.

çkep•úe (me) kal óva úe *G*> SHQEP•UE (me).

-çkë *prapsht f (formon mbiemra dhe emra nga emra)*

♦ *tall*: budallaçkë.

♦ *zvog*: doçkë;zoçkë.

♦ *përk*: loçkë.

çkëpú•s, çkëpút çkëpút•em *etj.* > SHKËPU•S, SHKËPUT, SHKËPUT•EM *etj.*

çkërfi•s, çkërfít *etj.* > SKËRFI•S, SKËRFIT *etj.*

çkiklím i m sh e et G Qërim i bizeleve *etj.*

çkikl•ó j kal G > ÇKIKL•UE (me).

çkikl•úe (me) kal óva úe G Qëroj (*bizele etj.*). > ZHBLOGUR•OJ.

çkiklúem (i) e (e) mb G Zhveshje e, qërim i bizeleve *etj.*

çkilifí a f sh a at orn (*Carduelis carduelis*) Zog i vogël këngëtar me pendë verdhezi dhe kokë të kuqe.

çkírr kal zoovet krahin G > ÇKIRR•Ë (me).

çkírrë (i) mb m krahin G (*Kalë*) i tredhur.

çkírr•ë (me) kal a ë zoovet krahin G Tredh (*kalin*).

çkírrj•e a f sh e et zoovet krahin G Tredhje (*e kalit*).

çkírrun (i) mb m zoovet krahin G > ÇKIRRË (i).

çkishërím, çkishër•óhem *etj.* > SHKISHËRIM; SHKISHËR•OHEM *etj.*

çkjéptas ndajf G Çalë; duke çaluar.

çkjep•úe (me) jokall óva úe G Shqepoj; eci çalë; i hedh këmbët si çalaman.

çkodifikím i m libr Zbërthim i kodit. [Çkodifikimi i eposit prej së mbinatyrshmes, çmitologjizimi i tij për të mbërritur në të vërteta historike, referimi në një realitet të specifikuar gjeografik dhe kohor, është, në një farë mënyre, një akt i dhunshëm mbi trashëgiminë epike. (ShS).]

çkodifik•óhet úa (u) úar vetv, pës e ÇKODIFIK•OJ.

çkodifik•ó j kal óva úar Zbërthej një kod, mesazh të koduar, shifër të fshehtë.

çkodifikúar (i e) mb libr (*Kod*) i zbërthyer.

çkodifikúem (i e) mb G > ÇKODIFIKUAR (i e).

çkombëtarizím, çkombëtariz•ó j *etj.* > SHKOMBËTARIZIM, SHKOMBËTARIZ•OJ. *etj.*

çkopsí•s, çkopsít *etj.* > SHKOPSIS, SHKOPSIT *etj.*

çkoq, çkóq•em *etj.* > SHKOQ; SHKOQ•EM *etj.*

çkoqít, çkoqít•et kal > SHKOQIT; SHKOQIT•ET *etj.*

çkreh¹, çkréh•em *etj.* > SHKREH; SHKRE•HEM *etj.*

çkreh² jokall krahin G > ÇKREH•Ë (me).

çkréh•ë (me) jokall a ë krahin G Jepem fort pas diçkaje. Ka çkrehë në top është i dhënë pas topit (lojës me top).

çkrif, çkríf•et *etj.* > SHKRIF, SHKRIFT•ET *etj.*

çkriflím i m G Shkrofëtimë; turfullimë.

çkrifl•ón jokall veta III > ÇKRIFL•UE (me).

çkrifl•úe (me) jokall ói úe veta III G (*Kali*) shkrofëtin; turfullon.

çkriminalizím, çkriminaliz•óhet *etj.* > SHKRIMINALIZIM, SHKRIMINALIZ•OHET *etj.*

çkúe (me) kal çkóva çkúe gjuh vjet G Shquaj; vë në trajtë të shquar (*një emër*).

çkúe (me u) vetv - (u) - veta III gjuh vjet G e ÇKUE (me).

çkúem (i) e (e) mb gjuh vjet G I shquar; i vënë në trajtë të shquar.

çkúem•e ja (e) f sh e et (të) gjuh G > SHQUAR A (E).

çkujdés•em, çkujdésj•e *etj.* > SHKUJDES•EM, SHKUJDESJ•E A *etj.*

çkúl•ë a f krahin G Çrregullim i jashtëqitjes që zë pulat ose delet.

çkulán e mb keq krahin G (*Fëmijë*) i dhier në brekë.

çkulán i m sh a at krahin G Fëmijë i dhier në brekë.

çkulán•e ia f sh e et keq krahin G f e ÇKULAN I.

çkulúj•ë a m sh a at keq krahin G > ÇKULAN I.

çkur lidh A Qëkur.

çkurdís, çkurdís•et etj. > **SHKURDIS; SHKURDIS•ET** etj.

çkurorëz•ó, çkurorëz•óhem etj. > **SHKURORËZ•OJ, SHKURORËZ•OHEM** etj.

çkyç, çkýç•et etj.. > **SHKYÇ, SHKYÇ•ET** etj.

çlesh kal K > **ÇLESH•Ë** (me).

çlesh•et K vetv veta III dhe pës e **ÇLESH**. > **ÇLESH•Ë** (me u).

çlesh•ë (me) kal a ë K Rrjep (rrobat nga përdorimi i gjatë, fërkimi).

çlesh•ë (me u) a (u) ë K

I vetv veta III (Rrobat) rripen, u dalin fijet nga përdorimi i gjatë, fërkimi.

II pës e **ÇLESH•Ë** (me).

çleshj•e a f sh e et K Rrjepje e rrobave nga përdorimi i gjatë, fërkimi.

çleshun (i e) mb K (Rroba) të rrjepura, me fije të dala nga përdorimi i gjatë, fërkimi.

çlëvorím i m

♦ Zhvoshkje (e lëkurës së drurit).

♦ Zhblogurim; heqje e lëvores (së bishtajave).

çlëvor•óhet úa (u) **úar** vetv veta III dhe pës e **ÇLËVOR•OJ**.

çlëvor•ój kal óva **úar**

♦ Zhvoshk.

♦ Zhbloguroj; i heq lëvoren (bishtajës etj.).

çlëvorúar (i e) mb

♦ (Dru) i zhvoshkur.

♦ (Bishtaja) të zhbloguruara; të qëruara.

çlidh kal a ur Zgjdh. **Lidh** e **çlidh**.

çlidh•ema (u) ur

I vetv Zgjdhem.

II pës e **ÇLIDH**.

çlídhur (i e) mb I zgjidhur.

çlirë ndajf Lirshëm; në mënyrë të çlirët; zgajtë.

çlirë (i e) mb > **ÇLIRËT** (i e).

çlirët ndajf

♦ (Rroba bie) lirshëm; jo ngushtë.

♦ Lirisht; lirshëm; pa pengesë; pa tendosje. **Eci lirshëm.**

♦ fig Lirshëm; pa u ndrydhur; shpenguar; zgajtun. **Flas lirshëm.**

çlirët (i e) mb

♦ (Fije, lidhëse etj.) të pashtrenguara; (rrobë) e lirshme, që nuk puthitet pas trupit.

♦ (Muskuj etj.) të lëshuar; të patendosur.

♦ fig (Sjellje) e natyrshme; e shpenguar.

çlirím i m

♦ Fitim i lirisë; shpëtim nga robëria a skllavëria.

♦ Lehtësim; ndjenjë lehtësimi (nga një ankth etj.).

♦ Emancipim. **Çlirimi i gruas.**

♦ tek Lëshim; nxjerrje (e nxehtësisë etj.). **Reaksion i shoqëruar me çlirim energjie.**

♦ fin Lënie e lirë e fondeve për t'u përdorur.

çlirimtár e mb (Lëvizje, luftë) që synon çlirimin e një vendi a populli nga pushtuesi a sunduesi i huaj, nga shtypja e klasave.

çlirimtár i m sh ë ët Ai që çliron një vend a një popull nga pushtuesi ose robëria, nga sundimi i huaj ose nga shtypja e klasave; ai që i sjell lirinë dikujt.

çlirimtár•e ja f

♦ *f e* **ÇLIRIMTAR I.**

♦ Ushtri a forcë ushtarake që çliron (një vend). **Nacional-Çlirimtarja.**

çlir•óhemóva (u) úar

I vetv

♦ Fitoj lirinë; shpëtoj nga robëria. **Kosova u çlirua me luftë.**

♦ Fitoj mundësinë e veprimit dhe zhvillimit të lirë, duke shpëtuar nga gjendja e shtypur dhe nga kufizimet e pengesat. **Çliroj forca pune.**

♦ Më hiqet një rëndësi; lehtësohem; shpëtoj nga një barrë a diçka tjetër e padëshirueshme.

>**SHPËT•OJ. Çlirohem nga një detyrë e vështirë.** [Ndërgjegja e saj dalëngadalë po çlirohej nga ndjenja e parë e fajit. (IK).]

♦ Zbërthej dhe heq diçka që më shtrëngon fort; bëhet më e lirë diçka që e lidhur a e shtrënguar fort. >**LIR•OHEM.Çlirohem nga rripat. Iu çliruan pajimet kalit. I janë çliruar vidhat.**

♦ *veta III kim, fiz (Lënda)* lëshon a nxjerr (një element përbërës gjatë një reaksioni). **Çlirohet oksigjen (hidrogjen, nxehtësi).**

II pës e ÇLIR•OJ.

çlir•ójóva úar

I kal

♦ I sjell lirinë (një vendi a një populli). **Çliroj një qytet të rrethuar. Çliroj nga robëria.** [Me kërbaç e me shpatë mi ne mbretëro,/ Dhe me forc' e pahir na çliro, na shpëto." (FN).]

♦ E shpëtoj nga gjendja e shtypur dhe e varur; i heq kufizimet e pengesat dhe i jap mundësi të lirë veprimi e zhvillimi. **Çliroj gruan nga zakonet barbare.**

♦ I heq (*dikujt*) diçka që e rëndon; e lehtësoj; e shpëtoj nga një barrë a nga diçka e padëshirueshme. **E çliroj nga një detyrë. E çliroj nga detyrimet (nga borxhet). E çliroj nga telashet (nga hallet).**

♦ E bëj më të lirë (*rripin, jakën etj.*); e heq nga diçka që e kishte kapur e shtrënguar fort. **Çliroj këmbën nga laku.**

♦ *veta III kim, fiz (Një lëndë)* lëshon a nxjerr (*nxehtësi, energji, elektrone*).

II jokal veta III (Lunga etj.) nxjerr qelb; plas; shpërthen.

çlirónjës m sh - itJ Çlirues; çlirimtar. [Dhe e kapnë kamçikun sarafët për fenë/ Dhe e shëmpnë çlirónjësin, fen' e atdhenë (FN).]

çlirshëm ndajf Në mënyrë të çlirët; lirshëm.

çlirúar (i e) mb

♦ (*Vend, popull*) që ka fituar lirinë pas dëbimit të pushtuesve ose pas përmbysjes së klasave sunduese; që ka hequr zgjedhën e robërisë.

♦ I lehtësuar nga një barrë a diçka e padëshirueshme. >**LEHTËSUAR (i e). Marr frymë (ndihem) i çliruar.**

♦ I zbërthyer a zgjidhur; i bërë më i lirë; që nuk është më i shtrënguar fort. **Rrip i çliruar. Vidhë e çliruar.**

♦ *kim, fiz (Atom, energji etj.)* e lëshuar nga lënda gjatë një reaksioni.

♦ *fin(Mjet)* i mbetur i lirë për t'u përdorur për një qëllim tjetër.

çlirúem (i) e (e) mb G >ÇLIRUAR (i e).

çlirúes e mb Çlirimtar. **Ushtri çliruese.**

çlirúes i m sh - it Pjesëmarrës në luftën për çlirimin e një vendi. >**ÇLIRIMTAR I.**

çlirúes•e ja *f sh e et f e* ÇLIRUES I.

çlodh *kal a ur* I heq lodhjen; i përtërij forcat ose e lë të pushojë pas një pune të rëndë a pas lëvizjeve të gjata. Çlodh sytë. [se njerëzit më seriozë kanë nevojë të çlodhin mendjen me tallje (FK).]

çlódh•em *vetv a (u) ur*

♦ Pushoj pas një pune të rëndë a pas lëvizjeve të gjata; qetësohem e përtërij forcat; më ikën lodhja. Çlodhem pak. Shtrihem për t'u çlodhur. M'u çlodhën këmbët. Lërmë të çlodhem. Dal në park të më çlodhet koka.

♦ Kaloj pushimet diku. Ku do të çlodheni sivjet?

♦ *veta III libr(I vdekuri)* prehet; pushon përgjithmonë.

çlódh•ëm (i) me (e) *mb G >* ÇLODHUR (i e).

çlódhës e *mb* Që të heq lodhjen; qetësues. Ngjyra çlodhëse.

çlódhj•e a *f sh e et* Heqje e lodhjes; qetësim. Orët e çlodhjes.

çlodhur (i e) *mb* Që ka bërë pushim pas një punë të rëndë a pas lëvizjeve të gjata; që nuk ndjehet më i lodhur; që i ka ikur lodhja. Me pamje të çlodhur.

çlulëzím i *m libr* Këputje a heqje e luleve.

çlulëz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Bima)* zhvishet nga lulet; fishket.

II *pës e* ÇLULËZ•OJ.

çlulëz•ój *kal óva úar* Ia heq a këput lulet (*bimës, pemës*).

çlulëzúar (i e) *mb (Bimë)* me lulet e hequra a këputura.

çlulëzúem (i) e (e) *mb G >* ÇLULËZUAR (i e).

çluspím i *m mjek* Rrjepje.

çlusp•óhet *vetv úa (u) úar veta III mjek* Rripet.

çluspúar (i e) *mb mjek* I rrjepur.

çluspúem (i) e (e) *mb G >* ÇLUSPUAR (i e).

çlýe (me u) *vetv - (u) - veta III krahin G* I del boja; çngjyroset.

çlý•het *vetv krahin G >* ÇLYE (me u).

çlýem (i) e (e) *mb krahin G* I dalëboje; i çngjyrosur.

çlyrësím i *m tek* Pastrim i (heqje e) lyrës.

çlyrës•óhet úa (u) úar

I *vetv tek* I hiqet lyra; pastrohet nga lyra.

II *pës e* ÇLYRËS•OJ.

çlyrës•ój *kal óva úar tek* I heq lyrën (*diçkaje*); pastroj (*lyrën*) e diçkaje.

çlyrësúar (i e) *mb tek* I pastruar nga lyra; që i është hequr lyra.

çlyrësúem (i) e (e) *mb G >* ÇLYRËSUAR (i e).

çlyrësúes e *mb tek (Lëndë kimike)* që heq lyrën.

çlyrësúes i *m sh - it tek* Lëndë kimike që heq lyrën; pastrues për heqjen e lyrës.

çlyrós *kal a ur >* ÇLYRËS•OJ.

çlyrós•et - (u) ur

I *vetv ♦ >* ÇLYRËS•OHET

II *pës e* ÇLYROS.

çlyrósur (i e) *mb >* ÇLYRËSUAR (i e).

çmagnetizím i *m tek* Humbje a heqje e vetive magnetike.

çmagnetiz•óhetúa (u) úar

I *vetv tek (Çeliku)* humbet magnetizimin; i hiqen vetitë magnetike.

II pës e ÇMAGNETIZ•OJ.

çmagnetiz•ó j kal óva úar tek I heq magnetizimin (çelikut, elektromagnetit); bëj që të mos ketë më veti magnetike.

çmagnetizúar (i e) mb tek (Çelik, elektromagnet) që i është hequr magnetizimi.

çmagnetizúem (i) e (e) mb G >ÇMAGNETIZUAR (i e).

çmagnetizúes e mb fiz Që heq vetitë magnetike.

çmagnetizúes i m sh - it fiz Pajisje për heqjen e vetive magnetike.

çmagjéps kal a ur I zgjidh magjinë (dikujt); e liroj nga magjia (dikë).

çmagjéps•ema (u) ur

Ivetv Lirohem nga magjia; më hiqet a zgjidhet magjia.

II pës e ÇMAGJEPS.

çmagjépsës e mb (Veprim) që prish a heq magjinë.

çmagjépsj•e a f Heqje a prishje e magjisë.

çmagjépsur (i e) mb Që i është hequr a prishur magjia.

çmahát•em vetv a (u) ur >ÇMAH•EM.

çmáh•em vetv a (u) ur E kaloj jetën i shkujdesur, pa e vrarë mendjen.

çmáhët (i e) mb (Njeri) i shkujdesur; që s'e vret mendjen.

çmáhur (i e) mb >ÇMAHËT (i e).

çmájtë (i e) mb (Anë) e majtë.

çmall kal a ur I heq mallin (dikujt); ia plotësoj (dikujt) dëshirën për ta parë ose për ta pasur pranë dikë të larguar prej kohësh.

çmall•em vetv a (u) ur Nxjerr mallin për dikë a për diçka; takohem me dikë ose e shoh pas një kohe të gjatë; heq mallin për dikë a për diçka. [Ç'ka/ që thuajse një jetë/ nuk vjen këtu, së paku, për t'u çmallur? (JB).]

çmallím i m >ÇMALLJ•E A.

çmall•ó j kal óva úar >ÇMALL.

çmall•óhem vetv óva (u) úar >ÇMALL•EM.

çmallúar (i e) mb >ÇMALLUR (i e).

çmallúr (i e) mb Që e ka nxjerrë mallin për të parë a takuar dikë.

çmarkím i m sport Lënie zbuluar e kundërshtarit

çmark•óhem óva (u) úar vetv e ÇMARK•OJ.

çmark•ó j kal óva úar sport Nuk mbuloj; lë zbuluar (kundërshtarin).

çmarkúar (i e) mb sport (Lojtar) i zbuluar; i pambuluar (nga kundërshtari).

çmarkúem (i) e (e) mb G >ÇMARKUAR (i e).

çmart•óhem vetv óva (u) úar Prish martesën; ndahem nga bashkëshorti. **Kësaj i thonë martohu sot, çmartohu nesër!**

çmartúar (i e) mb Që e ka prishur martesën; i ndarë nga bashkëshortja.

çmartúem (i) e (e) mb G >ÇMARTUAR (i e).

çma•s kal ta tur >ÇMAT.

çmashkullím i m sh e et Zhburrnim; zhburrërim; heqje e vetive mashkullore; zhveshje nga tiparet mashkullore.

çmashkull•óhem óva (u) úar vetv, pës e ÇMASHKULL•OJ.

çmashkull•ó j kal óva úar Zhburrnoj, zhburrëroj; i heq (dikujt) vetitë mashkullore; e zhvesh (dikë) nga vetitë mashkullore.

çmashkullúar (i e) mb I zhburrnuar; i zhburrëruar.

çmashkullúem (i) e (e) mb G >ÇMASHKULLUAR (i e).

çmat kal a ur bis: Mat e çmat

- ♦ Mat disa herë me radhë diçka, derisa të bindem për përpikërinë.
- ♦ Endem poshtë e përpjetë në një rrugë pa ndonjë punë. **Matin e çmatin bulevardin.**
- ♦ *fig* E peshoj mirë në mendje diçka; e shqyrtoj mirë.

çmát•em vetv bis: Matem e çmatem e mendoj mirë e mirë diçka para se të veproj; ngurroj.

çmaterializím i m sh e et fil Humbje e natyrës së vet si materie; humbje e trajtës lëndore ose e bazës materiale.

çmaterializ•óhet vetv úa (u) úar veta III fil Humbet natyrën e vet si materie; pushon së pasuri trajtë lëndore ose humbet bazën e vet materiale.

çmaterializ•ój kal óva úar fil E zhvesh (*diçka*) nga vetitë lëndore.

çmaterializúar (i e) fil I zhveshur nga vetitë lëndore.

çmaterializúem (i) e (e) mb fil G >ÇMATERIALIZUAR (i e).

çmbath kal a ur Heq a zbath (*këpucët, të brendshmet, të linjtat*).

çmbáth•em vetv a (u) ur Heq a zbath këpucët, të brendshmet, të linjtat.

çmbáthur (i e) mb I zbathur; pa këpucë; pa të brendshmet a të linjtat.

çmbërthím i m >ZBËRTH•IM.

çmbërth•éj kaléva ýer >ZBËRTH•EJ.

çmbërth•éhem éva (u) ýer vetv dhe pës e ÇMBËRTH•EJ.

çmbërthýer (i e) mb >ZBËRTHYER (i e).

çmbësht•íllem ólla (u) jéllë

I vetv

- ♦ *veta III* Hapet diçka që ka qenë e mbledhur a e mbështjellë si rrotull shtrihet a zgjatet diçka që ka qenë e mbledhur si lëmsh; shtillet; zblidhet.

- ♦ Heq veshjen a rrobat që kam pasur rrotull trupit; zbulohem; zhvishem.

II pës e ÇMBËSHTJELL.

*

Po më çmbështillet lëmshi Po më afrohet vdekja; po shkoj drejt mbarimit të jetës..

çmbësht•jéll kal ólla jéllë

- ♦ Hap diçka të mbledhur a të mbështjellë si rrotull; shtrij a tërheq drejt (*diçka të mbledhur si lëmsh ose rreth e rrotull diçkaje*); shtjell, zbledh. **Çmbështjell pëlhurën (rripin, lëmshin, bobinën).**

- ♦ I heq veshjen a mbulesën që ka pasur rreth e rrotull; zbuloj, zhvesh. **Çmbështjell trupin (duart, këmbët, kokën). Çmbështjell librat (fletoret).**

çmbështjéll•ë (i e) mb

- ♦ (*Top pëlhure, lëmsh filli etj.*) i hapur a i shtrirë; i shtjellë; i zbledhur.

- ♦ I zbuluar; i zhveshur.

çmbështjéllj•e a f

- ♦ Hapje a shtrirje e diçkaje të mbledhur si top a lëmsh; zbledhje.

- ♦ I zbuluar; pa mbulesë; i zhveshur.

çmbështólla kr thj e ÇMBËSHT•JELL; ÇMBËSHT•JELLË (me).

çmbledh kal çmblódha çmblédhur

- ♦ Hap, shtrij a prish (*diçka të mbledhur si lëmsh a si rrotull*).>**ZBLEDH,**

ÇMBËSHT•JELL.Çmbledh litarin (perin, telin).

- ♦ I heq veshjen a mbulesën që ka pasur të mbledhur rreth e rrotull.

çmblídhem çmblódha (u) çmblédhur

I vetv

♦ *veta III (Litari, filli, teli etj.)* Hapet, shtrihet a zgjatet diçka që ka qenë e mbledhur ose e palosur; zblidhet, çmbështillet.

♦ Heq veshjen a rrobat që kam pasur të mbledhura rreth trupit. **Çmbledh çallmën.**

II pës e ÇMBLEDH.

çmbłódha *kr thj e* **ÇMBLEDH.**

çmbreh *kal a ur* Çliroj (*një kafshë tërheqëse a barre*) nga zgjedha ose nga pajimet e tjera; i heq zgjedhën (*kaut, kalit etj.*).

çmbréh•et- (**u**) **ur**

I *vetveta III (Kali, kau etj.)* Çlirohet nga zgjedha ose nga pajimet e tjera; del nga zgjedha.

II pës e ÇMBREH.

çmbréhj•e *a f* Çlirim i kalit kaut etj. nga zgjedha ose nga pajimet e tjera.

çmbréhur (**i e**) *mb* (*Kalë, ka etj.*) i çliruar nga zgjedha ose nga pajimet e tjera.

çmbush *kal a ur* Zbraz.

çmbúshc•ë *a f sh a at G* Vegël për thellimin e vijave të ujit, hendeqeve etj.

çmbúshët (**i e**) *mb* I zbrazët.

çmbúshj•e *a f sh e et* Zbrazje.

çmbúshur (**i e**) *mb* I zbrazur.

çmbúshur it (**të**) *as* Zbrazje. >**ÇMBUSHJ•E A.**

çmék•em¹ *vetv a (u) ur* Mekem krejt; më merret fryma a më këputen fuqitë nga diçka.

>**GAJAS•EM.** Çmekem së qeshuri. U çmek fëmija nga të qarët.

çmék•em² *vetv krahin G* >**ÇMEK•Ë** (**me u**).

çmék•ë (**me u**) *vetv a (u)* ë *krahin G* Ha sa lodhem së ngrëni.

çmékj•e *a f* Mekje; gajasje.

çmékur (**i e**) *mb* I mekur; i gajasur.

çmend *kal a ur*

♦ E bëj (*dikë*) të humbasë aftësinë për të menduar në mënyrë normale; e luaj nga mendtë, e shkalloj. [ishte një ditë me një diell që vetëm në AtjePoshtë mund të gjeje. Një diell i tillë që çmendte edhe çmendurinë. (ED).]

♦ E shqetësoj shumë (*dikë*) me diçka të padurueshme; i marr mendtë (*dikujt*). **Na çmendi me atë zhurmë. Më çmendi me fjalë.**

♦ *fig* E bëj për vete (*dikë*) me diçka që i pëlqen shumë; e tërheq shumë; e luaj mendsh; i prish mendjen (*dikujt*). **E çmendi me bukurinë e saj. Tregon ca histori, që të çmend.**

çmendájkë *mb G* (*Grua a vajzë*) e çmendur.

çmendájk•ë *f sh a at mb G* Grua a vajzë e çmendur.

çmendán *e mb* I çmendur.

çmendán i *m sh ë ët mb G* Njeri i çmendur.

çmendán•e *ia f sh e et G* Grua a vajzë e çmendur.

çmendarák *e mb* I çmendur; i luajtur mendsh.

çmendarák u *m sh ë ët* Njeri i çmendur, i luajtur mendsh.

çmendarák•e *ja f sh e et f e* **ÇMENDARAK U.**

çménd•em *vetv a (u) ur*

♦ Humbas aftësinë për të menduar në mënyrë normale, sëmurem nga mendja; luaj nga mendtë; më ikin mendtë. >**SHKALL•OJ; MARROS•EM.** Mos u çmende? U çmend nga hidhërimi (vuajtjet, dhimbja). Ç'bën ashtu, mos u çmende? Vetëm po të jetë çmendur. [Çmendem zhgënjimesh, kërrusem trishtimesh (GB).]

♦ Sillem ose veproj si i marrë; tërbohem, marrosem. **Po çmendej nga inati (urrejtja).**

- ♦ *fig* Ndiej një gëzim të madh ose një kënaqësi të jashtëzakonshme. **U çmend kur e pa gjallë.**
- ♦ *fig* E dua dhe më pëlqen dikush a diçka jashtë mase; lë mendtë pas dikujt a diçkaje, jam i dhënë tepër pas dikujt a diçkaje. **Është çmendur pas saj (muzikës, futbollit).**

çmëndës e mb Që të çmend; që të bën të sillesh si i çmendur.

çmëndësi a f sh - të Çmenduri.

çmendí a f sh të G Çmenduri.

çmendín•ë a f sh a at Spital për mbajtjen dhe mjekimin e personave me çrregullime të rënda psikike. [**Pas pendimit vinte rënia shpirtërore, depresioni, shtrimi në çmëndinë, vetëvrasja.** (IK)]

çmëndj•e a f

- ♦ Humbje e aftësisë përtë menduar në mënyrë normale.
- ♦ Sjellje e tërbuar; veprim prej të marrosuri.
- ♦ *fig* Ndjenjë e një gëzimi të madh ose e një kënaqësie të jashtëzakonshme.
- ♦ *fig* Pëlqim dhe dashuri e pamasë për dikë a diçka.

çmend•óhem vetv: **Mendohem e çmendohem** mendohem mirë e mirë; vras mendjen.

çmend•ój kal óva úar: Mendoj e çmendoj e lodh mendjen gjatë për diçka; mendohem mirë e mirë për diçka.

çmendór•e ja f sh e et > ÇMENDIN•Ë A.

çmëndur (i e) mb

- ♦ I sëmurë nga mendja, që vuan nga çrregullime të rënda psikike, që ka luajtur nga mendtë, i marre, i shkalluar. **Njeri i çmendur. Është gjysmë i çmendur.**
- ♦ *fig* Që vepron pa mend në kokë, që sillet ose flet pa arsye të shëndoshë; kokëkrisur; që bën si i tërbuar. **Sa i çmendur paska qenë! [Oh, kur mendoj se ajo turmë e çmendur/ Mund të shkelë edhe ty mbi varr,/ vëlla me ngjethet mishtë e s'më mban vendi (JB).]**
- ♦ (*Veprim, vendim etj.*) në kundërshtim të plotë me gjykimin e shëndoshë; që është jashtë mase i pamenduar, i papeshuar ose i papërmbajtur. **>MARRË (i e). Plane të çmendura. Përpjekje e çmendur.**

çmëndur a (e) f sh - at (të) f e ÇMENDUR I (i).

çmëndur i (i) m sh - it (të)

- ♦ Njeri i sëmurë nga mendja, që vuan nga çrregullime të rënda psikike. **>MARRË (I E); SHKALLUAR (i e). Spital i të çmendurvebis** spital psikiatrik. **Bëj (eci, flas) si i çmendur. Të dehurit i liron rrugë edhe i çmenduri/fj u.**
- ♦ Njeri që vepron pa mend në kokë, që sillet ose flet pa arsye të shëndoshë, që bën si i tërbuar.

çmëndur it (të) as Çmenduri; çmendje.

çmendurák e mb I çmendur.

çmendurí a f sh - të

- ♦ *nj* Gjendje e njeriut të sëmurë nga mendja, humbje e plotë e aftësisë për të menduar në mënyrë normale për shkak të çrregullimeve të rënda psikike, marrëzi. Kaloj në çmenduri.
- ♦ *nj* Mungesë e plotë e arsyes së shëndoshë në veprimet ose në fjalët e dikujt, marrëzi. **Kjo është çmenduri.**
- ♦ Sjellje, veprim ose fjalë prej të çmenduri; diçka në kundërshtim të plotë me arsyen e shëndoshë, marrëzi.

çmendurisht ndajf Si i çmendur; jashtëzakonisht tepër; jashtë çdo mase të arsyeshme.

>MARRËZISHT. E dua çmendurisht.

çmeretís•em vetva (u) ur

- ♦ Shlyej ose laj borxhin.

♦ Mbetem kallí, pa gjë a para në xhep.
çmeretísj•e a f Shlyerje a larje e borxhit.

çmerím i m sh e et

♦ Gjë që të habit a të çudit as sa të tremb; diçka që të lë pa mend e të tremb; mosmerë; shëmtim; përbindësh. **Ishte çmerim sa nuk shihej me sy.**

♦ Mahnitje.

çmerí•s kal ta tur > ÇMERIT.

çmerít kal a ur

♦ (*Diçka*) më habit a çudit sa më tremb; më lë pa mend.

♦ Mahnit.

çmerít•em a (u) ur

I vetv

♦ Habittem a çuditem sa trembem; mbetem pa mend.

♦ Mahnittem.

Ipës e ÇMERIT.

çmerítës e mb

♦ (*Gjë*) që të habit e çudit sa të tremb, e lë pa mend

♦ Mahnitës.

çmerítj•e a f

♦ Mbetje pa mend.

♦ Mahnitje.

çmerítsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Çmeritës.

♦ I mahnitshëm. [filologjija është lamija në t'cilën ka bashkue vullnetin e tij të çeliktë me inteligjencën e mprehtë e kujtesën e çmeritëshme. (AN)]

çmerítur (i e) mb

♦ I habitur fort; i mbetur pa mend.

♦ I mahnitur.

çmers i m sh e et > ÇMËRS I.

çmés•ë a f sh a at

♦ Çmim; vlerësim; caktim i çmimit a vlerës (*së mallit*).

♦ *fig* Vlerësim (*i punës së dikujt*).

çmesëtár i m sh ë ët vjet

♦ Ai që çmon dëmin e bërë; ai që cakton vleftën që duhet paguar për një dëm të bërë.

Çmesëtari i fshatit.

♦ Ai që përcakton me afërsi prodhimin që mund të japë një arë e mbjellë, një pemë etj.; çmues.

çmeshtarím i m sh e et fet Heqje e të drejtës së meshës.

çmeshtar•ój kal óva úar fet I heq (*një prifti*) të drejtën e meshës.

çmeshtar•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e > ÇMESHTAR•OJ.

çmeshtarúar (i) mbfet (*Prift*) që i është hequr e drejta e meshës.

çmeshtarúem (i) mbfet *G* > ÇMESHTARUAR (i).

çmëlléh kal krahin *G* > ÇMËLLEH•Ë (me).

çmëlléh•em vetv dhe pës e ÇMËLLEH. > ÇMËLLEH•Ë (me u).

çmëlléh•ë (me) kal a ë krahin *G* I shfryhem; i gëfurrem; i nxjerr mllefin (*dikujt për diçka*).

çmëlléh•ë (me u) a (u) ë *G*

I vetv Shfryhem; gëfurrem; nxjerr mllefin.

II pës e ÇMËLLEH•Ë (me).

çmëlléhj•e a f sh e et G Shfryrje; nxjerrje e mllefrit.

çmëlléhun (i e) mb G I shfryrë; që e ka nxjerrë mllefin.

çmëlléhun it (të) as G >ÇMËLLEHJ•E A.

çmërs i m sh e et

♦ Shtuf gëlqeror; gur gëlqeror i lehtë e me vrima të vogla, që përdoret si lëndë ndërtimi.

♦ Shtresë e ngurtë, që lë uji në faqet e një ene ku zien. >**BIGORR U. Uji lëshon çmërs. Ena zë çmërs. Heq çmërsin.**

♦ Cipë e ngurtë që zënë dhëmbët në rrëzë nga kripërat gëlqerore. >**GUR DHËMBËSH; GURTH I.**

♦ Myshk; shtresë që është krijuar nga kalbëzimi i myshkut. **Çmërs i thatë. Çmërs guri. Ujë me çmërs. Ka zënë trangu çmërs.**

♦ *krahin* Qelb i plagës. **I zuri çmërs plaga.**

çmërsír•ë a f Porozitet.

çmërstë (i e) mb

♦ I formuar prej çmërsi; që është ndërtuar me çmërs. **Shtresë e (breg i) çmërstë. Mur i çmërstë.**

♦ I veshur a i mbuluar me myshk. **Zgërbonjë e (trung i) çmërstë.**

çmërzí•s kal ta tur > ÇMËRZIT.

çmërzít kal a ur Ia heq mërzinë (*dikujt*).

çmërzít•em vetv a (u) ur Heq a largoj mërzinë.

çmërzít•ëm (i) me (e) mb >ÇMËRZITUR (i e).

çmërzítj•e a f Heqje a largim i mërzisë.

çmërzítur (i e) mb Që i është larguar a hequr mërzia.

çmësím i m Humbje e shprehisë ose aftësisë për të bërë diçka; harroj se e heq një zakon të keq.

çmës•óhem vetv óva (u) úar Humbas shprehinë ose aftësinë për të bërë diçka; harroj ose e heq një zakon të keq. **Çmësohem me duhanin.**

çmës•ój kal óva úar E bëj (*dikë*) të heqë dorë a të harrojë diçka, me të cilën ishte mësuar ose që e kishte shprehur; ia heq një zakon të keq; heq dorë nga një zakon a shprehur. **E çmësoj duhanin (pijen).**

çmësúar (i e) mb Që e ka humbur shprehinë ose aftësinë për të bërë diçka; që e ka harruar ose hequr një zakon të keq.

çmësúem (i) e (e) mb G >ÇMËSUAR (i e).

çmësýsh kal a ur Prish (*magjinë, syrin e lig*).

çmësýshj•e a f Prishje (*e magjisë, e syrit të lig*).

çmësýshur (i e) mb I çliruar nga magjia ose syri i lig.

çmëz i m sh e et > ÇMËRS I.

çmijím i m G Çnjerëzim; stërkeqje; çoroditje; zvetënim.

çmij•óhem vetv G >ÇMIJ•UE (me u).

çmij•ój kal G >ÇMIJ•UE (me).

çmij•úe (me) kal óva úe G Çnjerëzoj; stërkeq; çorodit; zvetënoj.

çmij•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Çnjerëzohem; stërkeqem; çoroditem; zvetënohem.

♦ *veta III* Prishet; keqësohet; stërkeqet.

çmijúem (i) e (e) mb G I çnjerëzuar; i stërkeqët; i çoroditur; i zvetënuar.

çmijúemit (të) as G Çnjerëzim; stërkeqje; çoroditje; zvetënim.

çmilím i m sh e et Gdhendje.

çmilitarizím i m Heqje e armatimeve dhe forcave ushtarake të një vendi; ndalim i ngritjes së ushtrisë e të prodhimit të armëve në një vend.

çmilitariz•óhetúa (u) úar pës e ÇMILITARIZ•OJ.

çmilitariz•ój kal óva úar

♦ I heq (*një vendi, zone*) armatimet e forcat ushtarake dhe e ndaloj të ngrejë përsëri ushtri e të prodhojë armë e pajisje për luftë.

♦ Bëj që të mos përdoret më për qëllime ushtarake; ia heq karakterin ushtarak diçkaje

Çmilitarizoj industrinë (ekonominë).

çmilitarizúar (i e) mb (*Zonë, vend*) pa armatime dhe pa forca ushtarake; që e ka të ndaluar të ngrejë ushtri dhe të prodhojë armë e pajisje për luftë.

çmilitarizúem (i) e (e) mb G >ÇMILITARIZUAR (i e).

çmil•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ÇMIL•OJ.

çmil•ój kal óva úar Gdhend.

çmilúar (i e) mb I gdhendur.

çmilúar it (të) as Gdhendje.

çmim i m sh e et

♦ Caktim i vlerës së një malli a sendi në të holla; mendim për vlerën e diçkaje në të holla.

♦ *ek* Vlerë e një malli, e shprehur në të holla; shuma e të hollave që duhet paguar për të blerë një mall. **Çmim i prerë (i caktuar).** **Çmim i tregut.** **Çmimet me shumicë (pakicë).** [**Mos pyet kurrë për çmimet, / (si ta çmosh vallë dhimbjen, lotin, mallin?)**]. (BL).

♦ Sasi e të hollave që paguhet për një punë a shërbim, për të përdorur diçka etj. >**PAGES•Ë A.**

♦ *fig* Mund dhe sakrificë për të arritur diçka; ajo që paguhet për të arritur diçka. **Çmimi i lavdisë.** **Paguaj një çmim të lartë për diçka.** **Me çdo çmim.**

♦ *fig* Vlerësim.

♦ Shpërblim i veçantë moral a material, që i jepet fituesit të një konkursi, gare, festivali etj., si dhe për shërbime të veçanta në një fushë të shkencës a prodhimit, në letërsi, arte etj. [**Pablo Neruda, (fitues i çmimit Nobel, në vitin 1971, me vëllimin "Njëzet poezi dashurie"), i cili përmendet si Petrarka i kohëve moderne (AÇ).**]

çmimór•e ja f sh e et libr K Listë e çmimit të mallrave; etiketë e çmimit të mallit.

çmimtár i m sh ë ët Çmues; vlerësues; ai që i vë çmimin një pune, malli etj.

çming kal a ur G

♦ Shporr; dëboj; përzë; heq qafe.

♦ Qëroj; heq; pastroj (*trupin nga diçka*).

çmíng•em a (u) - G

I vetv

♦ Shporrem; dëbohem; i hiqem qafe dikujt.

♦ *veta III (Papastërtia)* qërohet; hiqet; spastrohet.

II pës e ÇMING.

çmíngun (i e) mb G

♦ I shporrur; i dëbuar; i hequr qafe.

♦ (*Trup*) i pastruar.

çminím i m sh e et usht Heqje e minave; pastrim i një vendi, ndërtese etj. nga minat.

çmin•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ÇMIN•OJ.

çmin•ój kal óva úar usht Heq minat nga (*një vend*); e pastroj nga minat që të mos shpërthejnë.

çminúar (i e) mb usht (Vend) i pastruar nga minat.

çminúem (i) e (e) mb G >ÇMINUAR (i e).

çmiqës•óhem vetv óva (u) úar Prish miqësinë me dikë.

çmiqës•ój kal óva úar Ia prish miqësinë (*dikujt me dikë*).

çmiqësúar (i e) mb (Miqësi) e prishur.

çmiqësúem (i) e (e) mb G >ÇMIQËSUAR (i e).

çmirëzím i m sh e et Prishje e cilësive të mira; keqësim; bjerrje e vetive të mira.

çmirëz•óhem óva (u) úar

I vetv Prishem; bjerr vetitë e mira.

II pës e ÇMIRËZ•OJ.

çmirëz•ój kal óva úar E prish; e keqësoj (*gjendjen e dikujt a diçkaje*).

çmirëzúar (i e) mb (Gjendje etj.) e prishur; e keqësuar.

çmirëzúem (i) e (e) mb G >ÇMIRËZUAR (i e).

çmistím i m sh e et G Thashetheme.

çmist•óhem G vetv dhe pës e ÇMIST•OJ. >ÇMIST•UE (me u).

çmist•ój kal G >ÇMIST•UE (me)^{1,2}.

çmist•úe (me)¹jokal óva úe G Merrem me thashetheme.

çmist•úe (me)²jokal óva úe G Ngashënjehet; mësoj keq (*fëmijën*) të më ngjitet pas.

çmist•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv

♦ *veta III (Fëmija)* ngashënjehet; mësohet keq pas prindit.

♦ Jepem pas dikujt a diçkaje; përpiqem me sa mund.

II pës e ÇMIST•UE (me).

çmistúes e mb Thashethemexhi.

çmistúem (i) e (e)¹mb G (Fëmijë) i ngashënjyer; i ngjitur keq pas prindit.

çmistúem (i) e (e)²mb G (Fjalë) që përhapen me thashetheme.

çmistúes e mb G (Njeri) që merret me thashetheme.

çmistúes i m sh - it Njeri që merret me thashetheme; thashethemexhi.

çmistúes•e ja f sh e et G Grua a vajzë që merret me thashetheme; thashethemexhie.

çmjegullím i m

♦ Heqje e vesës së formuar prej ajrit të kondensuar (*nga xhamat e automjetit etj.*).

♦ *fig* Kthjellim nga turbullira (*i kujtesës etj.*).

çmjegull•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ÇMJEGULL•OJ.

çmjegull•ój kal óva úar

♦ Heq vesën e formuar prej ajrit të kondensuar të (*xhamave të automjetit etj.*).

♦ *fig* Kthjelloj(*kujtesën etj.*) nga turbullira.

çmjegullúar (i e) mb

♦ (*Xham*) i pastruar nga vesa e formuar prej ajrit të kondensuar.

♦ *fig (Kujtesë)* e kthjelluar nga turbullira.

çmjegullúem (i) e (e) mb G >ÇMJEGULLUAR (i e).

çmjegullúes e mb (Rrymë ajri) për pastrimin e xhamave nga vesa e formuar prej ajrit të kondensuar.

çmitologjizím i m libr Zhveshje nga vetitë a tiparet mitologjike. [...**nëpërmjet studimit të mekanizmit të riprodhimit të epeve të gjallë, si dhe për çmitologjizimin e figurave dhe veprave heroike (ShS).**]

çmitologjiz•óhet vetv úa (u) úar Zhvishet nga, humbet vetitë a tiparet mitologjike.

çmitologjiz•ój kal óva úar libr Zhvesh nga vetitë a tiparet mitologjike.

çmitologjizúar (i e) mb libr I zhveshur nga vetitë a tiparet mitologjike.

çmitologjizúem (i) e (e) mb G >ÇMITOLOGJIZUAR (i e).

çmitologjizúes e mb libr Që synon të zhveshë diçka nga vetitë a tiparet mitologjike.

çmobilizím i m sh e et

♦ *usht* Lirim (*i një oficeri*) nga shërbimi ushtarak i përhershëm. **Më zë çmobilizimi.**

♦ *Prerje e hovit; dobësim i vullnetit a vrullit për të bërë diçka.*

çmobiliz•óhem óva (u) úar

I vetv Më pritet hovi dhe fuqitë për të bërë një punë, humbas vrullin dhe vullnetin për të bërë diçka. >**LËSH•OHEM.**

II pës e ÇMOBILIZ•OJ.

çmobiliz•ój kal óva úar

♦ *usht* Liroj nga shërbimi ushtarak i përhershëm ose nga ushtria.

♦ *fig* Ia pres hovin; ia pres krahët (*dikujt*).

çmobilizúar (i e) mb

♦ *usht* (*Oficer*) i liruar nga shërbimi ushtarak i përhershëm ose nga ushtria.

♦ *fig* Që i është prerë hovi për të bërë diçka; krahëprerë.

çmobilizúar i (i) m sh - it (të) usht Oficer i liruar nga shërbimi ushtarak i përhershëm ose nga ushtria.

çmobilizúem (i) e (e) mb G <ÇMOBILIZUAR (i e).

çmobilizúes e mb fig Që e pret hovin dhe fuqitë për të bërë diçka; që dobëson vrullin dhe vullnetin për të bërë diçka.

çm•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ÇM•OJ.*

çm•oj kal óva úar

♦ Caktoj vlerën e (*një malli, e një sendi etj.*) në të holla; jap mendim për çmimin e (*diçkaje*). **Çmoj dëmin.** [Mos pyet kurrë për çmimet,/ (si ta çmosh vallë dhimbjen, lotin, mallin?). (BL).]

♦ Përcaktoj me afërsi peshën, përmasat, vetinë, cilësinë, kategorinë etj. të (*diçkaje*); vlerësoj, llogarit. **Çmoj me sy largësinë nga... në... Çmoj me notë provimet.**

♦ Peshoj rëndësinë, vlerën ose karakterin e (*diçkaje a të dikujt*) për të dhënë një gjykim mbi të, e shqyrtoj dhe jap vlerësimin për (*dikë a diçka*). [- **Të paska zgjedhur fati. Çmoje!** (VZh).] [Përkundrazi, do të dija ta çmoja atë fat. (IK).]

♦ E ngre lart (*dikë a diçka*); e pranoj se ka rëndësi, vlerë, meritë të madhe; vlerësoj lart. **E çmoj lart dikë.**

çmojér çmóira f bis veter A Rrufë e hajvanëve.

çmolís kal G >ÇMOLIS•Ë (me).

çmolís•em vetv G >ÇMOLIS•Ë (me u).

çmolís•ë (me) kal a ë G Pushoj; çlodh.

çmolís•ë (me u) vetv a (u) ë G Pushoj; bëj pushim; çlodhem.

çmolísj•e a f G Pushim.

çmolísun (i e) mb G I pushuar; i çlodhur.

çmonetizím i m sh e et fin Heqje nga qarkullimi i një monedhe.

çmonetiz•ój kal óva úar fin Heq nga qarkullimi (*një monedhë*).

çmonetizúar (i e) mb fin (*Monedhë*) e hequr nga qarkullimi.

çmonetizúem (i) e (e) mb G >ÇMONETIZUAR (i e).

çmontím i m sh e et tek Zbërthim në pjesët përbërëse i një makinerie a pajisjeje; heqje e një mekanizmi a pjese nga vendi. **Çmontimi i motorit (rrotës).**

çmont•óhet *pës e ÇMONT•OJ.*

çmont•ój *kal óva úar tek* Zbërthej në pjesët përbërëse (*një makineri a një pajisje*) për ta ndrequr, pastruar etj.; e zbërthej dhe e heq nga vendi (*një mekanizëm, një pajisje etj.*).

Çmontoj motorin (makinerinë, gurët e çmuar të kurorës etj.).

çmontúes *i m sh - it* Mjeshtër që bën çmontimin e një makinerie, pajisjeje etj.

çmontúes•e *ja f sh e et e ÇMONTUES I.*

çmónjës *e mb vjetJ >ÇMUES E.*

çmónjës *i m sh - it vjetJ >ÇMUES I.*

çmónjës•e *ja f sh e et vjetJf e ÇMONJËS I.*

çmorri•s *kal ta tur > ÇMORRIT.*

çmorrit¹ *kal a ur* I heq a qëroj morrat (*dikujt a diçkaje*); e pastroj nga morrat.

çmorrit² *kal a ur* E kruaj dhe e gudulis lehtë dikë; e pickoj lehtë.

çmorrit•ema (u) ur

I *vetv* Heq a qëroj morrat.

II *pës e ÇMORRIT^{1, 2}.*

çmorritj•e *a f sh e et* Heqje, qërim a pastrim i morrave.

çmorritur (i e) *mb* I pastruar nga morrat.

çmos *pacak bis* Çdo gjë, gjithçka, gjithfarë gjërash. **Dëgjoj çmos për dikë** dëgjoj lloj-lloj fjalësh për dikë.

*

Bëj çmos Bëj çdo gjë të mundshme; përpiqem me të gjitha mjetet e mënyrat për të arritur diçka; nuk lë gjë pa bërë. **Bëj çmos ta kënaq dikë.** [- Ju falemnderit për besimin. Do të bëj çmos që ta meritoj... (IK).]

Çmos kurrë Si kurrë më parë; si asnjëherë tjetër.

çmos *i m sh ë ët etn G* Plak që çmon masën e zhdëmtimit.

çmoskúrrë *ndajf* Si kurrë ndonjëherë.

çmoskúsh *pacak* Njeri i shquar si kurrkush.

çmoskúshi *pacak* Gjithkush.

çmóti *ndajf* Shumë kohë më parë; çkaherë. >**QËMOTI.**

çmpi•hem, çmpi•j *etj.* >**SHPI•HEM, SHPI•J** *etj.*

çmpiks *kal a ur* E holloj (*diçka të mpiksur*).

çmpiks•et - (u) ur

I *vetv* veta III (*Lënda e mpiksur*) hollohet.

II *pës e ÇMPIKS.*

çmpiks•ëm (i) me (e) *mb G >ÇMPIKSUR (i e).*

çmpiksje•e *a f* Hollim i lëndës pasi është mpiksur.

çmpiks (i e) *mb* (*Lëndë*) e holluar pasi është mpiksur.

çmpléks *kal a ur* Shthur, prish (*gërshetin etj.*). >**SHPLEKS.**

çmpléks•em *vetv a (u) ur* (*Gërsheti etj.*) shthuret; prishet. >**SHPLEKS•EM.**

çmpléksje•e *a f* Shthurje, prishje (*e gërshetit etj.*) >**SHPLEKSJE•E A.**

çmpléksur (i e) *mb* (*Gërshet etj.*) i shthurur; i prishur. >**SHPLEKSUR (i e).**

çmpreh *kal a ur*

♦ *la* prish ose ia trash tehun (*thikës etj.*); quploj.

♦ *fig* Zbut; ul; pakësoj (*ndikimin e diçkaje*).

çmpréhje•e *a f* Prishje a trashje e tehut (*të thikës etj.*); quplim.

çmpríhem *vetv çmpréha (u) çmpréhur*

- ♦ *veta III (Tehu i thikës etj.)* e humb mprehtësinë; trashet; quplohet.
- ♦ *veta III fig (vëmendje, përqendrimi etj.)* bie, humbet mprehtësinë.
- ♦ *fig* Tërhiqem nga diçka, për të cilën isha bërë gati dhe e dëshiroja shumë.

çmprëhur (i e) mb (*Thikë etj.*) që e ka humbur telin e tehut.

çmúar (i e) mb

- ♦ (*Send*) me vlerë të madhe a të veçantë; që kushton shumë. **SHTRENJTË (i e). Dhuratë e çmuar.**
- ♦ *fig (Njeri)* i dashur dhe i nderuar; (*mik*) i shtrenjtë.
- ♦ **>ÇMUESH•ËM (i) ME (e).**

*

gur i çmuar Gur ose mineral i rrallë me ngjyra të ndryshme, që përdoret sidomos në punimet e argjendarisë.

metale të çmuara Metale të rralla si ari, argjendi, platini, që nuk ndryshken.

çmúarj•e a f sh e et Vlerësim në të holla i diçkaje. **Çmuarja e dëmit (mallit).**

çmúes e mb Vlerësues; që vlerëson a çmon. **Me sy çmues.**

çmúes i m sh - it

- ♦ Ai që cakton vlerën në të holla të diçkaje; ai që cakton vleftën e një dëmi. **Çmues bujqësor. Çmuesit e mallit. Zgjedh çmuesit.**
- ♦ *vjet* Çmesëtar. **Çmuesi i fshatit.**
- ♦ *fig* Ai që e di vlerën a rëndësinë e diçkaje; ai që e njeh dhe e ngre lart vlerën e diçkaje.
- Çmues i artit (bukurisë). Çmues i mirë i një loje.**

çmúes•e ja f sh e et f e ÇMUES I.

çmúesh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ (*Send a veprim*) me vlerë të veçantë ose rëndësi të madhe; shumë i dobishëm për dikë.
- Ndihmë e çmueshme. [Zemërbardhësisht dorëshkrimin e çmueshëm ia dhuroi në Tiranë Institutit të Studimeve Shqiptare (AN).]**
- ♦ **>ÇMUAR (i e). Metal i çmueshëm.**

çmund•óhem óva (u) úar përf vetv dhe pës e ÇMUND•OJ. Mundohem e çmundohem lodhem shumë; përpiqem tepër.

çmund•ój kal óva úar E mundoj shumë e vazhdimisht (*dikë*).

çmundúar (i e) mb Shumë i munduar; i munduar vazhdimisht.

çmundúem (i) e (e) mb G >ÇMUNDUAR (i e).

çmush kal G >ÇMUSH•Ë (me).

çmúsh•et G vetv veta III dhe pës e ÇMBUSH. >ÇMUSH•Ë (me u).

çmúsh•ë (me) kal a ë G Zbraz (një enë të mbushur).

çmúsh•ë (me u) - (u) ë G

I vetv veta III (Ena e mbushur)) zbrazet.

II pës e ÇMUSH•Ë (me).

çmúshtë (i e) mb G (Enë) e zbrazur.

çnatyrim i m kim Humbje e vetive natyrore; ndryshim i përbërjes së zakonshme duke i shtuar diçka tjetër. **Çnatyrim i alko(o)lit.**

çnatyr•óhet vetv úa (u) úar veta III kim

- ♦ (*Alko(o)li*) bëhet i papërshtatshëm për t'u pirë, ngaqë i janë shtuar lëndë të dëmshme, pa i ndryshuar vetitë e tjera.
- ♦ (*Struktura molekulare e proteinës ose e ADN-së*) ndryshohet.

çnatyr•ój kal óva úar kim

- ♦ E bëj alk(o)olin të papërshtatshëm për të pirë, duke i shtuar lëndë të dëmshme, pa ia ndryshuar vetitë e tjera.
- ♦ Ndryshoj strukturën molekulare të proteinës ose të ADN-së për t'ia prishur ose zvogëluar disa nga vetitë origjinale.

çnatyrúar (i e) mb kim (Lëndë) që ka humbur vetitë natyrore; që i është ndryshuar përbërja e zakonshme duke i shtuar diçka tjetër.

çnderím i m sh e et

- ♦ Humbje e nderit dhe emrit të mirë; njollosje e ndjerit; turpërim e poshtërim para të tjerëve.
- ♦ Përdhunim.

çnder•óhemóva (u) úar

I vetv

- ♦ Humbas nderin a emrin e mirë; më njolloset nderi; turpërohem a poshtërohem përpara të tjerëve.
- ♦ Përdhunohem.

II pës e ÇNDER•OJ.

çnder•ój kal óva úar

- ♦ Njolloos nderin e (*dikujt*); i cenoj emrin e mirë, i marr ose i shkel nderin; e turpëroj; e poshtëroj (*dikë*); e shaj rëndë. **E çnderoj në sytë e botës. Çnderoi gjithë familjen.**
- ♦ Përdhunoj (*një femër*).

çndérsh•ëm (i) me (e) mb (Njeri, veprim) i pandershëm.

çnderúar (i e) mb

- ♦ (*Njeri*) me nder të njollosur; i turpëruar a poshtëruar para të tjerëve.
- ♦ (*Femër*) e përdhunuar.

çnderúes e mb (Sjellje, veprim) që njolloos nderin ose emrin e mirë të dikujt; turpërues; poshtërues.

çnderúes i m sh - it

- ♦ Ai që njolloos nderin ose emrin e mirë të dikujt.
- ♦ Përdhunues; ai që përdhunon (*një femër*).

çnderúes•e ja f sh e et f e ÇNDERUES I.

çndërr•óhem, çndërr•ój etj. >SHNDËRR•OHEM, SHNDËRR•OJ etj.

çndot kal a ur libr Dezinfektoj; pastroj.

çndót•et - (u) ur libr

I vetv veta III Dezinfektohet; pastrohet.

II pës e ÇNDOT.

çndótj•e ja f sh e et libr Dezinfektim; pastrim.

çndótur (i e) mb libr I dezinfektuar; i pastruar.

çndrit jokal i ur veta III > SHNDRIT.

çndrítur (i e) mb>SHNDRITUR (i e).

çndryshk kal a ur

- ♦ Ia heq, kruaj a pastroj ndryshkun (*një vegle etj.*).
- ♦ *fig* Ia shkund plogështinë (*dikujt*); e gjallëroj ose e përtërij (*dikë*).

çndrýshk•em a (u) ur

I vetv

- ♦ *veta III* (*Vegla etj.*) pastrohet nga ndryshku.
- ♦ *fig* Shkund plogështinë; gjallërohem; shkathtësohem; përtërihem.

II pës e ÇNDRYSHK.

çndryshkët (i e) mb >ÇNDRYSHKUR (i e).

çndryshkj•e a f sh e et

♦ Pastrim i ndryshkut.

♦ *fig* Shkundje e plogështisë; gjallërim; shkathtësim; përtëritje.

çndryshkur (i e) mb

♦ I pastruar nga ndryshku; pa ndryshk.

♦ *fig* I shkundur nga plogështia; i gjallëruar; i shkathtësuar; i përtëritur.

çnduk kal a ur E nduk shumë e vazhdimisht (*dikë a diçka*).

çndúkj•e a f sh e et Ndukje e fortë dhe e vazhdueshme.

çndúkur (i e) mb I ndukur shumë e vazhdimisht.

çne bis J

I pj Përdoret për të shprehur a për të përforcuar një mohim, kur e pres me habi, kundërshtim ose mospërfillje atë që dëgjoj me kuptimin "**jo, aspak**". **Çne, ajo s'ka qenë aty. Çne, as që e kam parë fare. - Qenka fejuar? - Jo, çne.**

II si kallëzues Nuk ka përse; nuk duhet; nuk është fare e nevojshme. **Çne të vesh ti atje. Çne ta marrin vesh të tjerët.**

çnêjk•ë a f sh a at G Boçe bredhi.

çngul kal a ur

♦ Shkul; nxjerr me forcë (*diçka që ka ngecur a është ngulur diku*).

♦ Shpërngul (*dikë*).

çngúl•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III* Shkulet; nxirret me forcë.

♦ Shpërngulem.

II pës e ÇNGUL.

çngúl•j•e a f

♦ Shkulje; nxjerrje me forcë (*e diçkaje që ka ngecur a është ngulur diku*).

♦ Shpërngulje.

çngúlur (i e) mb

♦ I shkukur; i nxjerrë me forcë nga vendi ku ka ngecur a është ngulur.

♦ I shpërngulur.

çngurós kal a ur libr Kthej në jetë (*dikë a diçka të nguros*).

çngurós•em a (u) ur libr pës e ÇNGUROS.

çngurós•ëm (i) me (e) mb libr G >ÇNGUROSUR (i e).

çngurós•j•e a f libr Kthim në jetë i dikujt a diçkaje të nguros.

çngurósur (i e) mb libr I kthyer në jetë (*pas ngurosjes*).

çngurtësím i m libr dhe tek Ulje e shkallës së ngurtësimit.

çngurtës•óhet úa (u) úar pavet dhe pës eÇNGURTËS•OJ.

çngurtës•ój kal óva úar libr dhe tek Ia ul shkallën e ngurtësimit (*diçkaje*).

çngurtësúar (i e) mb libr dhe tek(Lëndë) që i është ulur shkalla e ngurtësimit.

çngurtësúem (i) e (e) mb G>ÇNGURTËSUAR (i e).

çngurtësúes e mb libr dhe tek(Lëndë) që e ul shkallën e ngurtësimit.

çngjesh kal a ur E bëj më pak të ngjeshur (*diçka*).

çngjésh•et - (u) ur

I vetv veta III Bëhet më pak i ngjeshur.

II pës e ÇNGJESH.

çngjésh•ëm (i) me (e) mb G >ÇNGJESHUR (i e).

çngjéshët (i e) mb >ÇNGJESHUR (i e).

çngjéshj•e a f Ulje e shkallës së ngjeshjes.

çngjéshur (i e) mb Më pak i ngjeshur.

çngji•s kal ta tur >ÇNGJIT.

çngjit kal a ur Shkëput ose shqit (*diçka të ngjitur*). U **çngjit pulla (kapaku i librit).**

çngjit•em vetv a (u) ur

♦ *veta III (Diçka e ngjitur)* shkëputet dhe hiqet. **Pulla u çngjit.**

♦ *fig* Largohem prej dikujt; nuk i qepem më pas. **>SHQIT•EM.**

II pës e ÇNGJIT.

çngjit•ëm (i) me (e) mb G >ÇNGJITUR (i e).

çngjitur (i e) mb (*Pullë etj.*) e shkëputur (*nga zarfi etj.*).

çngjiz kal a ur Çmpiks; holloj (*diçka të mpiksur a të trashur*).

çngjiz•et - (u) ur

I vetv veta III Çmpikset; hollohet.

II pës e ÇNGJIZ.

çngjizj•e a f Çmpiksje; hollim.

çngjizur (i e) mb I çmpiksur; i holluar.

çngj•ýej kal éva ýer Çngjyros.

çngjýem (i) e (e) mb G ÇNGJYER (i e).

çngjýer (i e) mb I çngjyrosur.

çngjyrím i m Dalje ose zbehje e ngjyrës; zbardhje.

çngjyr•óhet úa (u) úar

I vetv veta III I del ose i zbehet ngjyra diçkaje, e humbet ose e ndryshon ngjyrën; zbardhet.

Çngjyrohen rrobat. Çngjyrohet në diell.

II pës e ÇNGJYR•OJ.

çngjyr•ój kal óva úar I nxjerr ose zbeh ngjyrën diçkaje; *teks* zbardh (*pëlhurën*).

çngjyrós kal a ur > ÇNGJYR•OJ.

çngjyrós•et - (u) ur

I vetv >ÇNGJYR•OHET.

II pës e ÇNGJYROS.

çngjyrós•ëm (i) me (e) mb G >ÇNGJYROSUR (i e).

çngjyrósës e mb Çngjyruës.

çngjyrósës i m sh ë ët Lëndë çngjyrosëse.

çngjyrósj•e a f>ÇNGJYRIM I.

çngjyrósur (i e) mb>ÇNGJYRUAR (i e).

çngjyrúar (i e) mb (*Pëlhurë etj.*) që i ka dalë ose i është zbehur ngjyra; e zbardhur.

çngjyrúem (i) e (e) mb G >ÇNGJYRUAR (i e).

çngjyrúes e mb (*Lëndë, agent*) që shërben për t'i hequr ngjyrën diçkaje.

çngjyrúes i m sh - it Lëndë ose agent që shërben për t'i hequr ngjyrën diçkaje.

çnitrifikím i m bujq Ulje e nivelit të pranisë së azotit në tokë.

çnitrifik•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ÇNITRIFIK•OJ.*

çnitrifik•ój kal óva úar bujq I ul nivelin e pranisë së azotit (*tokës*) me anë të mikroorganizmave.

çnitrifikúar (i e) mb bujq (Tokë) që i është ulur niveli i pranisë së azotit.

çnitrifikúem (i) e (e) mb G >ÇNITRIFIKUAR (i e).

çnitrim i m >ÇNITRIFIKIM I.

çnitrohet úa (u) úar *pavet dhe pës e ÇNITR•OJ.*

çnitroáj kal óva úar >ÇNITRIFIK•OJ.

çnitruar (i e) mb >ÇNITRIFIKUAR (i e).

çnitruem (i) e (e) mb G >ÇNITRUAR (i e).

çnuk *pacak bis* Çdo gjë, gjithçka, çmos; gjithçka të lejueshme e të palejueshme.

*

Bëj çmos e çnuk I bëj të gjitha përpjekjet; përpiqem me të gjitha mjetet; bëj gjithçka të mundshme; nuk lë gjë pa bërë për të arritur diçka.

çnumërim i m Numërim i përsëritur shumë herë.

çnumëroáj kal óva úar: Numëroj e çnumëroj numëroj shumë herë.

çnumëruar (i e) mb I numëruar shumë herë.

çnumëruem (i) e (e) mb G >ÇNUMËRUAR (i e).

çnjeh *jokal a ur*

Njeh e çnjeh

♦ Numëroj disa herë të njëjtat gjëra; e njeh disa herë.

♦ E rrah mirë në mendje diçka; e shoshit mirë disa herë.

çnjërz it m sh i ÇNJER•I U.

çnjërzí a f Të qenët çnjërzor; sjellje çnjërzore.

çnjërzím i m

♦ Humbje e tipareve njerëzore.

♦ Shndërrim nga qenie njerëzore në kafshë.

♦ Egërsim; kafshërim; humbje e vetive të mira njerëzore.

çnjërzíshëm ndajf >ÇNJERËZISHT.

çnjërzíshëm (i) me (e) mb (*Tipare, sjellje etj.*) jonjerëzore; mizore; barbare.

çnjërzísh ndajf Në mënyrë çnjërzore; me egërsi të madhe; mizorisht; barbarisht.

çnjërzóhemóva (u) úar

I vetv

♦ Humbas tiparet e jashtme dhe vetitë e njeriut; shndërrohem nga një qenie njerëzore në kafshë ose në diçka tjetër.

♦ Bëhem i egër e i pashpirt; humbas vetitë e mira njerëzore.

II pës e ÇNJERËZ•OJ.

çnjërzóáj kal óva úar

♦ E bëj (*dikë*) të humbasë tiparet e jashtme dhe vetitë e njeriut; e kthej (*një njeri*) në kafshë ose në diçka tjetër.

♦ *fig* E bëj të egër e të pashpirt; i prish vetitë e mira njerëzore.

♦ *fig* Çnderoj, përdhunoj (një femër).

çnjërzór e mb

♦ I egër; i pashpirt; i pamëshirshëm; mizor. **Veprim çnjërzor.** [Kishte kujtuar se ajo dhembje çnjërzore, që kishte ndier atëherë në pjesën e prapme të trupit, s'mund të kishte të dytë. (IK).]

♦ Krejt i papërshtatshëm për jetën e njeriut; shumë i keq e i rëndë. **Kushte çnjërzore.**

çnjërzúar (i e) mb

♦ Që ka humbur vetitë njerëzore ose është zhveshur prej tyre.

♦ I shndërruar nga qenie njerëzore në kafshë.

♦ I kafshëruar.

çnjërzúem (i) e (e) mb G > ÇNJERËZUAR (i e).

çnjërzúes e mb (Faktor) që ia bjerr vetitë njerëzore dikujt.

çnjëri iu m sh ëz ëzit libr Antinjeri.

çnjoh kal a ur drejt E bëj ligjërisht të pavlefshme (një lidhje ose marrëdhënie, familjare etj., prej së cilës lindin detyrime të caktuara); mohoj ligjërisht (një lidhje ose marrëdhënie të tillë).

Çnjoh atësinë. Çnjoh fëmijën.

çnjohje a f drejt Zhvlerësim me ligj i një lidhjeje familjare etj., prej së cilës lindin detyrime; mohim i një lidhjeje të tillë.

çnjorr e mb (Njeri) qorr.

çnjorr i m sh a at G Qorr.

çnjorrë ja f sh e et G Qorre.

ço pasth krahin G Thirrje për ta ngritur delen nga vendi ku rri shtrirë a për ta larguar andej.

çobán i¹ m sh ë ët dhe çobénë çobénët dhe çobéj çobéjt

♦ Ai që ruan, kullot dhe mbarështon bagëtinë. >BARI U. Kërraba e çobanit. [M'ke lyp berrat para se çobanin (CV).] [Ku ini ju çobenë me gunat e bardha? (BXh).]

♦ bis Vllah.

*

Si dhentë pas çobanit (I shkoj prapa dikujt) me bindje a besim të verbër.

çobán i² m ë ët orn Çafkëlore.

çobaná u m sh ë ët G

♦ Stanar.

♦ Barí i ri.

çobanbásh i m sh ë ët Kryebari; barí i parë.

çobánçe ndajf bis

♦ Sipas mënyrës së çobanëve, ashtu si bëjnë çobanët etj.; çobanisht. **Lugë e punuar çobançe.**

Vishem çobançe.

♦ Vllahisht. **Flas çobançe.**

çobán•e ia f sh e et bis f e ÇOBAN I.

çobanésh•ë a f sh a at

♦ Bareshë.

♦ Delmere.

çobanëri a f përmb

♦ Tërësi e çobanëve; gjithë çobanët, barinjtë. **U mblodh çobanëria.**

♦ bis Tërësi e vllahve, gjithë vllahët.

çobaní a f

♦ Punë a mjeshtëri e çobanit; jetë e çobanit, mënyrë e jetesës së çobanit. **Është mësuar me çobani.**

♦ përmb Çobanëri. Erdhi çobania.

çobaník u m sh ë ët Delmer.

çobaník•e ja f Delmere.

çobanísht¹ ndajf Sipas mënyrës së çobanëve.

çobanísht² ndajf Në gjuhën e çobanëve; vllahisht.

çobanísht•e ja f gjuh Gjuhë e çobanëve; vllahishte.

çobánkas ndajf (Rri në kalë) me të dyja këmbët nga njëra anë.

çobánk•ë a¹ f sh a at Bareshë.

çobánk•ë a¹ f sh a at Grua a vajzë çobane; vllahe.

çobánk•ë a^{3f} sh a at *bis orn* Bishtatundës.

çobánkëz a^{1f} sh a at *ent (Luciola lusitanica)* Xixëllonjë.

çobánkëz a^{2f} sh a at *orn* Çafkëlore.

çoban•ój *jokal óva úar*

♦ Kujdesem për të ruajtur, kullotur dhe mbarështuar bagëtinë; merrem me çobani.

♦ *fig* Endem poshtë e lart pa bërë ndonjë punë të vlefshme; sillem rrotull kot më kot. **Nga ke çobanuar sot?**

çobéj t sh i ÇOBAN I.

çobënë t sh i ÇOBAN I.

çobenëri a f > ÇOBANËRI A.

çobligím i m libr Çlirim nga një detyrim.

çoblig•óhem óva (u) úar libr

I vetv Çlirohem nga një detyrim.

II pës e ÇOBLIG•OJ.

çoblig•ój kal óva úar libr E çliroj nga një detyrim (*dikë*).

çobligúar (i e) mb libr I çliruar nga një detyrim.

çoç bis

I pacak Diçka; ndonjë gjë; diç. **Çoç ka pësuar. Çoç ka për t'i thënë. Çoç më theri në zemër.**

II si pj Përdoret në fillim të një fjalie për të shprehur diçka në mënyrë të përafërt, me dyshim ose pa siguri të plotë. **Çoç i pëlqen ajo vajzë. Çoç i kishte hyrë vetja në qejf.**

çoç i^{1m} sh a at *A* Përrua.

çoç i^{2m} sh a at *Ç* Varë për të thyer gurë.

çoçanár i^{1m} sh ë ët *J* Rabush i qepës.

çoçanár i^{2m} sh ë ët bis anat *J* Kockë e kofshës.

çóc•ë a f sh a at *A* Bajgë lope.

çóc•ër ri m sh ra rat

♦ *orn* Cinxami.

♦ *fig* Shkurtabiq; njeri imcak, me trup shumë të vogël.

♦ *folk* Kacamic; cicërmicër.

çóc•ërr rra f sh rra rrat *J* Arrë e papjekur; arrë me lëvozhgë jeshile.

çóck•ë a f sh a at *J* Majë e kresë. > **ÇAÇK•Ë A.**

çoçobanúz•ë a f sh a at bot > ÇIÇIBANOZ I.

çof a f sh a at *A* Çok; noçkë e gishtit.

ço•g gu m sh gje gjet krahin *G* Vend i sheshtë në një brinjë mali a majë kodre.

çógje t sh i ÇO•G GU.

çohadár i m sh ë ët *J* Dembel.

çóhem çóva çúar

I vetv

♦ Ngrihem në këmbë, marr qëndrim drejt pasi isha ulur diku a kisha rënë përdhe, ngrihem; kund. ulem. **Çohem në këmbë. Çohem nga vendi (nga toka, nga dysHEMEJA, nga kARRIGIA).**

Çohem nga tryeza largohem nga tryeza ku isha ulur për të ngrënë a për të punuar. **Çohem në mësim (në dërrasë të zezë)** ngrihem nga banka për t'u përgjigjur në mësim.

♦ Largohem nga shtrati ose nga vendi ku isha shtrirë për të fjetur; zgjohem; lë shtratin pas një sëmundjeje; ngrihem. **Çohem nga krevati (shtrati, dysHEKU). Çohem herët (shPEJT, vonë).**

Çohem prej gjumit.

♦ Shpërngulem; ngrihem e iki nga vendi im.

- ♦ Nis të eci; mëkëmbem. **Çohem në këmbë. Fëmija ende nuk është çuar.**
 - ♦ *fig* Bëhem për punë. **Më janë çuar fëmijët.**
 - ♦ *veta III* Shkëputet nga toka ose nga një sipërfaqe tjetër; shton lartësinë; ngrihet. **Aeroplani (helikopteri) çohet nga aerodromi (nga pista). Po çohen retë. U çuan zogjtë.**
 - ♦ *veta III* Shkëputet ngadalë nga një sipërfaqe dhe përhapet në ajër; ngrihet. **Çohet pluhuri (avulli) nga toka. U çua tymi shtëllungë.**
 - ♦ *veta III* Shkon më lart nga rrafshi i sipërfaqes; bëhet më i lartë ose më i bymyer; ngrihet; fryhet. **Çohet toka (vendi). Më çohet lëkura e më bëhet flluskë. Po çohet buka (brumi).**
 - ♦ *veta III* Dallohet duke dalë më lart se vendet a sendet e tjera përreth; ngrihet. **Majat e maleve çohen përmbi re.**
 - ♦ *veta III* Duket në horizont si pasojë e rrotullimit të Tokës, ngrihet; lind; del. **Çohet dielli, (hëna). Dielli u çua dy pashë.**
 - ♦ *veta III (Lumi etj.)* ngrihet; fryhet; vjen.
 - ♦ Drejtoj trupin, pasi ka qenë shtrirë a i përkulur; **Çohem në shtrat. Çohem drejt.**
 - ♦ *veta III* Drejtohet lart diçka që rrinte varur ose ishte e përkulur, merr drejtimin pingul, ngrihet. **U çuan degët. U çua përsëri gruri pas shiut. Të çohen flokët përpjetë.**
 - ♦ *fig* Ngre krye, bëj kryengritje, ngrihem në luftë; nuk pranoj të nënshtrohem më. **U çuan kundër pushtuesit. U çua i madh e i vogël. U çua i tërë populli. U çuan si një trup i vetëm.**
 - ♦ *fig* Hidhem në veprim, marr pjesë me vrull e vendosmëri në një luftë të drejtë, në një veprimtari të rëndësishme shoqërore. **Një bie, mijëra çohen.**
 - ♦ *veta III* Fillon; nis; ngrihet. **U çua një erë e madhe.**
 - ♦ E ndërpres një veprim a i jap fund një pune, të cilën e kryeja ndenjur. **Çohem nga tryeza (nga buka, nga sofra). Çohem nga puna.**
 - ♦ (*para një foljeje tjetër tregon fillimin e një veprimi a një përpjekje më të madhe për të kryer diçka*) Ngrihem. **U çua e vajti. Çohemi të punojmë!**
 - ♦ *veta III* Ndërzehet. **Çohet lopa. Çohen dhentë.**
 - ♦ Fillon hovshëm. **M'u çua kolla.**
 - ♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore; me pjesëzat mohuese nuk, s'*): **S'më çohet nga shtrati** nuk më vjen a përtoj të ngrihem nga shtrati.
 - ♦ *bis fizio (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Eksitohem seksualisht; (*organi seksual mashkullor*) fryhet; ngrihet.
 - ♦ *veta III (Lopa, buallica)* ndiqet; ethet; vjen në ditë (*për t'u ndërzyer*).
- IIpavet: Të çohet deri në fund** të zbatohet plotësisht; të përfundohet.
- IIIpës e ÇOJ².** Dërgohem diku.

*

As çohet, as millet Nuk merr vesh për asgjë.

Bjer e çohu

♦ Gjithnjë po ajo gjë; vazhdimisht po njësoj.

♦ Me shumë vuajtje; me mundime të mëdha.

Çohem në këmbë Nis a ndërmarr një punë me rëndësi, mbledh të gjitha fuqitë për të bërë një punë të madhe.

Çohem në pyka

♦ *veta III (Mulliri)* bluan trashë.

♦ *fig* Flas mbarë e mbrapsht, radhë e pa radhë.

♦ *fig* E teproj me shfrytëzimin e mundësive a pushtetit në dëm të të tjerëve.

♦ *fig (Fëmija etj.)* lazhrohet; bëhet i padurueshëm me nazet.

Çohem (ngrihem) peshë Ngrihet më këmbë menjëherë me vrull për të bërë diçka.

Çohen (ngrihen) këmbët i bien kokës Ngrihet i vogli e godet të madhin.

Çohet gavole Ngrihet përpjetë; fryhet.

Është çuar në pupë Është bërë mendjemadh; i është rritur mendja.

I çohem shuplakë dikujt I bie me shuplakë dikujt.

Më çohet barku nga... Më zë barku (më heq bark) nga (*një lloj ushqimi*).

Më çohet kolla Më zë kolla.

Më çohet (ngrihet) mendja Nuk jam i qetë; e kam mendjen te diçka tjetër që më shqetëson.

Më çohet të rëndët Më vjen për të vjellë.

M'u çuan (ngritën) flokët (qimet, leshrat e kokës) përpjetë

♦ U zemërova shumë; u tërbova nga inati.

♦ M'u rrëqeth mishi; u tmerrova.

çoj¹ çóva çúar I kal

♦ E marr me vete dhe e përcjell (*dikë*) deri në një vend ose deri te dikush; shpie. **E çoj në shtëpi (punë, shkollë).**

♦ E nis ose e dërgoj (*dikë*) që të shkojë deri në një vend për një qëllim, për të bërë një punë, për të mbaruar një porosi etj. **E çova me shërbim. I çoi krushqit. E çoi djalin me lopë (me dhen). E çoj për dore. E çoj zvarrë.**

♦ Bart (*diçka*) deri te një vend ose deri te dikush për ta lënë atje; nis me një njeri, mjet ose me një mënyrë tjetër deri në një vend ose deri te dikush. **I çoj librin (gazetën). I çoj një letër (një telegram). I çova të hajë e të pijë. Ma ço me postë. I çuan me anije (tren).**

♦ Ia bëj të njohur diçka (*dikujt*); njoftoj nga larg; i shpreh (*dikujt*) urime, përshëndetje etj.; i dërgoj nga larg. **I çoj fjalë (haber). I çoj zë për diçka. I çoj të fala (përshëndetje).**

♦ E drejtoj (*diçka*) që të shkojë a të godasë në një vend ose shenjë. **Çoj topin në rrjetë. Çoj sytë (vështrimin) hedh sytë, shoh në një drejtim.**

♦ *veta III* Lë të kalojë nëpër të në një drejtim të caktuar; shpie. **Kanali e çon ujin shumë larg. E çon rrymën elektrike në të katër anët e vendit.**

♦ *veta III* Të drejton a të shpie në një vend. **Ku të çon kjo udhë? Të çon në veri (në jug).**

♦ *fig* Udhëheq në një drejtim; ndihmoj që të zhvillohet, të përparojë, të ecë. **E çoj drejt fitores. E çoi në rrugë të drejtë. Përpiqem ta çoj prapa.**

♦ Bëj që të arrijë në një përfundim të mirë ose të keq; e shpie në një gjendje të caktuar; *veta III* ka si rrjedhim a si pasojë; shpie. **E çoi në litar (në greminë, në varr). E çoi në fitore (në shkatërrim të plotë). E çoi dëm diçka e prishi; e dëmtoi. Këtu të çon kokëfortësia (mendjemadhësia, pakujdesia).**

♦ E shpie deri në një cak a në një shkallë; rrit a zmadhoj deri në një numër. **E çoi numrin e golave në pesë. E çoj më tej (më përpara).**

♦ *veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më bën të shkoj diku; më detyron të vete; më shpie. **Më çon puna (nevoja, halli).**

♦ Kaloj a shkoj kohën; jetoj në një mënyrë të caktuar; rroj; shpie. **E çoj mirë. E çoi jetën në mërgim. Si ja çoni andej? Si ia çon me punë? Ka çuar jetë ka rrojtur mirë. Si ia çoni me fqinjët?**

♦ *bis* E vazhdoj a e zgjat (*diçka*) për një farë kohe. **E çoi gjatë bisedën. E S'po e çojmë më tutje (më tej)** nuk po e zgjatim më bisedën, po e lëmë me kaq.

♦ *bis* E gëlltit a e kapërcej në grykë ushqimin; e shkoj poshtë a e thith në mushkëri. **S'e çoj dot më bukën. Mezi e çoj pijen e fortë.**

♦ *bis* Drejtoj a ngas (*një kafshë pune ose mjet transporti a udhëtimi*); nis. **Çoj qetë (kuajt).**

Çoj biçikletën. E çoj makinën (veturën): S'di ta çoj mirë!

IIjokal veta III bis Shkon edhe ca kohë, përdoret edhe për një farë kohe; rron. **E çojnë edhe ca muaj këto këpucë. Nuk më kanë çuar shumë (gjatë).**

♦ Zgjat a vazhdon për një kohë të caktuar.

*

Çoj më andej (më tej) E shpie më përpara diçka; bëj që të arrijë në një cak më të përsosur.

Çoj një pelë e ha një thelëff u Harxhoj shumë dhe fitoj pak; më kushton shumë shtrenjtë diçka.

Çon (shpie) ujë në mullirin e dikujt Ndhmon a përkrah dikë.

E çofshin me katër veta!*mallk* Vdektë!

E çoj (shpie) fjalën për dikë a për diçka E zë në gojë dikë a diçka; flas, e hedh fjalën për dikë a për diçka.

E çoj në varr (në dhe) për së gjalli dikë E mendoj shumë duke e trajtuar keq; i shkaktoj shumë vuajtje; e sfilit; ia marr shpirtin; e çoj drejt vdekjes.

E çoj në vend timen Ngul këmbë dhe bëhet si them unë; më shkon e imja.

E çoj poshtë dikë a diçka E çoj në gjendje të keqe; e katandis keq.

E çoj (e dërgoj) në djall (në dreq) dikë a diçka*keq*

♦ E dërgoj shumë larg; e çoj prapa diellit; e flak tej.

♦ E dërgoj në një vend që të vuajë e të heqë.

E çoj (marr, sjell) për veshi dikë E marr me zor, me detyrim.

E çoj (e shpie) mendjen diku a te dikush E sjell ndër mend diçka a dikë; nis të mendoj për diçka a për dikë.

E çoj (e shpie) në vend (një fjalë, një urdhër, një porosi etj.) E zbatoj, e përmbush a e plotësoj deri në fund (*një fjalë, një urdhër, një porosi etj.*).

E çoj batbat diçka E shtyj me sot e me nesër; e zvarrit (*një punë etj.*).

E çoj trashë Jam në gjendje të mirë ekonomike.

E çuan (shpunë) dardhë! U zunë njëri me tjetrin; bënë fjalë; u grindën; i keqësuan, i ashpërsuan marrëdhëniet.

Ku të çon (të shpie) mushka! Ç'bën ashtu?; ku vete?; s'e sheh sa gabim po vepron?; nuk po e kupton se në ç'gjendje të keqe po e çon veten e se si po katandisesh!?

Më çoi (nxori, pruri) rruga (udha) U ndodha rastësisht në një vend; rastisa diku.

Mos e çoftë kryet (kokën) shëndoshë!*mallk* Vdektë!

S'e çoj më gjatë Nuk dëshiroj ta ngacmoj a ta thelloj një punë më tej; e lë me kaq; nuk do ta vazhdoj a nuk do ta ndjek më tej.

S'e çon (nuk e shpie) më gjatë Do të vdesë së shpejti.

Ta çon (ta shkon, ta lëshon, ta fut, ta kalon) ujin nën rrogoz (nën hasër, nën vete) Ta bën diçka me dredhi e fshehurazi; ta hedh; është dinak i madh.

Të çon (të shpie, të hedh) degë më degë E sjell fjalën rrotull e rrotull, sa andej-këtej, pa u përqendruar aty ku duhet e pa e sqaruar deri në fund një çështje; nuk të jep përgjigje të qartë; nuk të jep rrugë.

çoj² kal çóva çúar

♦ Shkëput (*diçka*) nga toka ose nga dyshemeja dhe e mbaj pezull në duar; marr nga vendi i vet dhe e mbaj në dorë ose e vë më lart, ngre. **Çoj thesin (barrën, valixhen). Çoj tezgën (vigun).**

Çoj dorezën e telefonit. E çoj peshë. Çoj lart.

♦ Drejtoj lart; zhvendos në drejtimin nga poshtë lart. **Çoj dorën (gishtin). Çoj kokën. Çoj grushtin. Çoj vetullat përperjetë.**

♦ Bëj që të ngrihet lart a më lart nga ç'është; ngre. **Çon shumë pluhur (era). Çoj degën e pemës.**

♦ E kaloj nga gjendja e shtrirë në qëndrimin pingul; bëj që të qëndrojë lart (*diçka që ishte e shtrirë, e varur dhe e kapur diku*); ngre; kund. ul. **Çoj rrasën. Çoj kapakun. Çoj jakën e palltos. Çoj perdet. Çoj velat e barkës.**

♦ Kthej në gjendjen e mëparshme më këmbë ose pingul (*diçka të rrëzuar, përmbysur ose rrokullisur*); bëj që të ngrihet në këmbë (*dikush që ishte ulur a shtrirë*); ngre. **Çoj karriget (bankat, tryezat). Çoj gardhin. Çoj fëmijën e rrëzuar. E çoi plakun.**

♦ E bëj (*dikë*) që të lëvizë a të ngrihet nga vendi; ngre. **Çoj nga vendi (nga karrigia). E çoj në mësim (në dërrasë të zezë)** e thërres për t'u përgjigjur në mësim.

♦ I prish gjumin (*dikujt*); e ngre, zgjoj. **Çoj nga krevati (nga shtrati, gjumi). Çoje djalin! E çoi herët (vonë). Çomë më 5.**

♦ Nxjerr nga strofka a nga vendi ku ishte fshehur (*një kafshë a një shpend për të gjuajtur*). **Çoj rosat (shkurtat...). E çoi lepurin qeni.**

♦ E bëj (*diçka*) më të lartë nga sa ishte; ngre. **I çoj themelet mbi tokë. E çoj shtëpinë edhe një kat. Çojnë mullarë. Ia çoj fitilin llambës.**

♦ E bëj më të madh; i shtoj madhësinë, vlerën, masën a shkallën (*diçkaje*). **Çoj çmimin. Ia çoj moralin skuadrës.**

♦ E bëj të dëgjohet më shumë; e bëj më të lartë a më të fortë; forcoj. **Mos e ço zërin. Çoj radion.**

♦ *fig* E bëj (*dikë*) që të marrë pjesë gjallërisht në një veprimtari të rëndësishme; e frymëzoj për diçka; i jap zemër; ngre. **Çuan popullin. I çoi punëtorët në grevë.**

♦ *bis* Heq (*diçka*) nga një vend dhe e shpie në një vend tjetër. **Çoj tryezën heq enët dhe ushqimet nga tryeza pas të ngrënit.**

♦ Bëj punimin e parë të (*tokës*); lëroj; kthej. **Çoj tokën (arën). Çoj ugarin.**

♦ *fig* I ngjall a i shkaktoj diçka (*dikujt*); zgjoj (*një ndjenjë, dëshirë etj.*) **Më çon mallin. I çon etjen. I çon vaj.**

♦ *bis* Mbledh, grumbulloj. **Çoj ushtri.**

♦ *bis* (*Femra*) e eksiton seksualisht (*mashkullin*); ia ngreh.

*

Çoj (ngre) dorë (dorën) kundër dikujt

♦ Godit, qëlloj dikë a diçka.

♦ Nis luftën kundër dikujt a diçkaje.

Çoj (ngre) duart lart (përperjetë)

♦ Dorëzohem para dikujt.

♦ Përkulem para një vështirësie; nuk përpiqem më për të kapërcyer vështirësitë.

Çoj (ngre) gotën (dollarë, kupën, shëndetin) Pi për nder të dikujt duke e uruar për diçka.

Çoj (ngre) hundën (përperjetë) Më rritet mendja; bëhem mendjemadh.

Çoj (ngre) kokë (krye)

♦ Çohem në luftë kundër dikujt për të hedhur poshtë zgjedhën e tij; bëj kryengritje.

♦ Dal kundër dikujt; kundërshtoj hapur; nuk pranoj t'i nënshtrohem më.

♦ *veta III* (*Diçka e padëshirueshme etj.*) shfaqet përsëri; fillon të dalë prapë.

Çoj kokën Zë të marr veten (*me shëndet, nga ana ekonomike etj.*). **Kush të lë të çosh kokën?**

Çoj (ngre) peshë (mendjet, zemrat) Nxit që të punojnë a të veprojnë me të gjitha fuqitë; u jap guxim për të kryer diçka.

Çoj (ngre) peshë dikë E nxit dikë për diçka; i jap zemër dikujt dhe e bëj të ngrihet e të veprojë me vull; e ngre më këmbë dikë.

Çoj (ngre) veshët

♦ Dëgjoj me vëmendje të madhe.

♦ Përgjoj; rri gati për të kapur diçka me të dëgjuar.

♦ Rri në pritje për të ndërmarrë diçka; bëhem gati për të rimarrë diçka të humbur, përpiqem për të dal përsëri në dukje.

Çoj (ngre) zërin (në qiell) Kërkoj diçka më të madhe; ngul këmbë për diçka.

Çoj (ngre, mbledh rrudh) supet Shfaq habi a dyshim për diçka që nuk e di, zakonisht duke lëvizur shpatullat.

Çoj kokën (kokë)

♦ Mëkëmbem; e marr veten nga ana ekonomike.

♦ Përmirësohem, e marr veten pas një sëmundjeje të rëndë.

E çoj (e ngre) në (më) këmbë

♦ E rrit dhe e edukoj dikë deri sa të bëhet i zoti për të punuar vetë.

♦ E shëroj dikë; e bëj të ngrihet nga shtrati e ta marrë veten plotësisht.

♦ Ndërtoj një shtëpi, mekanizëm etj.; rregulloj diçka të prishur dhe e vë në punë.

♦ Organizoj diçka; i jap formë (*një pune etj.*).

♦ E bëj që të hidhet në veprim a në kryengritje.

E çoj (e ngre, e hipi) në qiell E lëvdoj shumë dikë a diçka; e mburr sa s'ka ku të shkojë më.

E çoj nga balta E ndihmoj që të dalë nga gjendja e vështirë; e shpëtoj nga një vështirësi, hall a e keqe.

I çoi (i ngriti, i bëri) këmbët bigë *mospërf* Vdiq; ngordhi.

I çoj peshë zemrën dikujt E mallëngjej; e prek thellë në zemër.

Më çon (më nxjerr) mallin e dikujt a të diçkaje Më kujton dikë a diçka të dashur, që nuk e kam parë prej shumë kohësh.

Nuk çon (nuk ngre) kandar (peshë) Nuk është me vlerë; nuk ka rëndësi; nuk duhet marrë parasysh; nuk ndikon në një punë ose tek të tjerët.

Nuk çon (nuk nxjerr, nuk qit) lepur nga shtrofulla Nuk është i zoti për diçka; nuk e nxjerr dot gomarin nga balta.

Një gur s'çon (s'bën) mur *ff u* Një i vetëm nuk kryen dot punën që bëjnë shumë veta të bashkuar.

S'e çoj (s'e ngre) kokën nga diçka Punoj pa ndërprerje, me ngulm.

S'e çon (s'e ngre, s'e mban, s'e heq) kandari

♦ Është shumë i rëndë, shumë i madh; është diçka e tepërt a e tepruar.

♦ Është diçka që nuk mund të pranohet në asnjë mënyrë.

Ul e ço (ngre) Thotë vazhdimisht të njëjtën gjë.

çoj³ kal çova çuar Ç Gjej.

çojç i m sh ë ët G Çues i gjahut; ai që ngre gjahun dhe ua nxjerr në pritë gjahtarëve të tjerë.

çój•ë a f sh a at G

♦ Shpërngulje e bagëtime nga fusha në bjeshkë për të veruar; bagëti e shpërngulur për të veruar në bjeshkë. **Koha e çojës. I erdhi çoja.**

♦ Karvan i ngjitjes në bjeshkë.

♦ Ditë e uljes prej bjeshke; djergë.

♦ Gjendje e gatshme për të lëvizur për diku; të çuemit.

çójk•ë a f sh a at Mbretëreshë e zgjoit të bletës.

çójs•ë a f sh e et G Paçavër për të kapur sende të nxehta nga furra, soba etj.

çójtás kal a ur A Hutoj; trullos.

çójtás•em a (u) ur

I *vetv* Hutohem; trullosem.

II *pës e* **ÇOJTAS.**

çójtás•ëm (i) me (e) mb A I hutuar; i trullosur.

çok¹kal a ur Copëtoj; pres çika-çika (*mishin*).

çok²kal G >ÇOK•Ë (me).

çok u m sh a at

♦ Nyjë e kockës së gishtit kur paloset.

♦ Goditje me këtë nyjë. **E provoj bostanin me çok.**

ço•k ku¹m sh qe qet

♦ Çekan për të thyer a gdhendur gurë; majth.

♦ Trakulllore e portës.

♦ Gjuhë e ziles, këmborës etj.

♦ Shtypës i havanit.

♦ Nyjë e kockës së gishtit kur paloset. **Trokas me çok në tryezë.**

♦ Çyç i ibrikut etj.

♦ Sferë me të cilën gjuhen a goditen bilat e bilardos ose karambolit. **I ra çok u në gropë.**

*

I bie çokut Flas kot më kot; rrah ujë në havan.

Kam shumë çoqe mbi kokë Kam shumë punë a telashe; kam halle të mëdha.

Njëri (i bie) kudhrës, tjetri çokut (çekiçit) Bëjnë një punë pa u marrë vesh mirë e duke penguar njëri-tjetrin; njëri i bie gozhdës tjetri potkoit.

ço•k ku²m sh qe qet K Lloj; soj (*njeriu*). **Çok i keq (i thiut).** E ka çokun e thiut është farë (racë) e keqe.

ço•k ku³m sh qe qet Ç Nyjë e shamisë së kokës.

ço•k ku⁴m sh qe qet *bis* Organ seksual i femrës.

çóka krahin G, habitore e JAM. Qenka.

çokalár e mb Ç (*Njeri*) ulok.

çokalár i m sh ë ët Ç Ulok.

çokalár•e ja f sh e et Ç Grua a vajzë uloke.

çokál•e ja f sh e et Zile e vogël për bagëtinë. **Çokale e përçorit.**

çokáll e mb Ç (*Frutë*) e papjekur.

çokáll i m sh e et Ç Frutë e papjekur.

çokán i m sh ë ët J Thikë e madhe për të çokanisur mishin.

çokán•e ia f sh e et

♦ Zile e vogël e shtypur nga të dyja anët.

♦ Trakulllore; trokë e portës; çok i portës.

çokanís a ur

I *kal*

♦ Çik; pres çika-çika; grij me çokë (*mishin*).

♦ *fig* Rrah fort; e zhdem në dru (*dikë*).

♦ *fig* E qortoj dhe e këshilloj (*dikë*) që të zërë mend; e gdhend

♦ Thyej (*gurët ose anët e tyre*) me çekan; skalit me çok; çekanis.

♦ I bie me çok (*derës*).

II jokal I bie çokut të derës për të trokitur; trokas në portë me çok; çokas.

çekanís•et *pavet dhe pës e ÇOKANIS.*

çekanísj•e a f sh e et

♦ Prerje çika-çika; grirje me çokë (*e mishit*).

♦ *fīg* Rrahje e rëndë; zhdemje në dru.

♦ Thyerje e gurëve me çekan; skalitje me çok.

♦ Trokitje me çok në derë.

çekanísur (i e) mb

♦ (*Mish*) i bërë çika-çika me çokë.

♦ *fīg* I rrahur fort; i zhdëpur në dru.

♦ *fīg* I qortuar dhe këshilluar që të zërë mend.

♦ (*Gur*) i gdhendur, i skalitur me çok.

çekár i m sh ë ëtzool Kotorr mashkull; këlysh mashkull i buallicës.

çekár•e ja f sh e et zool Këlysh femër i buallicës.

çok•ás kal íta ítur

I jokal I bie derës me çok; trokas në derë me çok.

II kal

♦ Trokasim (*gotat*); përpjek (*një send*) me një tjetër.

♦ *kryes veta III* Quk me sqep; çukit. **E çokiti gjeli. Squka çukit vezët.**

çokát jokal G > ÇOKAT•Ë (me).

çokát•et *vetv veta III dhe pës e ÇOKAT. >ÇOKAT•Ë (me u).*

çokát•ë (me) a ë G

I jokal Përplas me njëri tjetrin; shtrëngo dhëmbët.

II kal Shkund (*duajt e thekrës*) në dërrasë për t'ua marrë kokrrat.

çokát•ë (me u) vetv veta III dhe pës e ÇOKAT•Ë (me).

çokátj•e a f sh e et G

♦ Shtrëngim i dhëmbëve.

♦ Shkundje në dërrasë e duajve thekrës për t'ua marrë kokrrat.

çokátun (i e) mb G

♦ (*Dhëmbë*) të shtrënguar; që kërcasin nga shtrëngimi.

♦ (*Duaj theke*) të shkundur në dërrasëpër t'ua nxjerrë kokrrat.

çok•e ja¹ f sh e et krahin G

♦ Zog pule i pranverës.

♦ Pulë një vjeçe.

♦ *përk* Vajzë e vogël.

çok•e ja² f krahin G > ÇOKAR•E JA.

çok•em *vetv e ÇOK². > ÇOK•Ë (me u).*

çok•et *pavet dhe pës e ÇOK.*

çok•ë (me) kal a ëkrahin G

♦ Qok; takoj; marr. **Me çokë dorën** bëj toka me dikë; i jap, i shtrëngo dorën dikujt.

♦ Prek; takoj lehtë.

çok•ë (me u) a (u) ë G vetv e ÇOK•Ë (me).

çok•ë a¹ f sh a at krahin G Shtrëngim i duarve; toka.

çok•ë a² f sh a at Sëpatë e vogël për të prerë mishin; naxhake mishi; satër.

çok•ë a³f sh a at Çok; goditje me çok. **I ra nja dy çoka kokës.**
çok•ë a⁴f sh a at krahin G Zogëz; pulë një vjeçe. >**ÇOK•E JA¹.**
çok•ël la f sh a at G

- ♦ Copëz; gjë e vogël e ndarë nga e tëra.
- ♦ Thërrime; thërrmijë; dromcë.
- ♦ Njollë; larë e vogël (*bore e mbetur pa shkrirë*).

çokëlím i m Prerje çika-çika me çokë.

çokël•óhet óva (u) úar *pavet dhe pës e* **ÇOKËL•OJ.**

çokël•ój kal óva úar Pres (*mishin*) çika-çika me çokë.

çokëlúar (i e) mb (*Mish*) i prerë çika-çika me çokë.

çokëz¹ ndajf: **Luaj çokëz** luaj guraçokthi.

çokëz² si kallëzues: **Flokë çokëz** flokë të ndrequr kulaç.

çokëz a f Flokë të krehur kulaç.

çokí•s kal ta tur >**ÇOKIT.**

çokít¹ a ur

I kal Çukit; takoj lehtë; cakarroj (*gotën me dikë*).

II jokal Çokas ose trokas në portë.

çokít² a ur Thyej koren e (*tokës së punuar*); prashit.

çokít•et- (u) ur *pës e* **ÇOKIT.**

çokítj•e a¹f sh e et

- ♦ Çukitje; prekje e lehtë (*e gotave etj.*).
- ♦ Trokitje me çok në portë.

çokítj•e a²f sh e et Thyerje e kores së tokës; prashitje.

çokít•ëm (i) me (e) mb >**ÇOKITUR (i e).**

çokítur (i e)¹ mb I çukitur; i prekur lehtë me një send të fortë.

çokítur (i e)² mb (*Kore e tokës*) e thyer; e prashitur.

çokj•e a f sh e et Prerje çika-çika e mishit.

çokla-çokla ndajf G

- ♦ Çika-çika; në copa të vogla.
- ♦ Droçka-droçka.
- ♦ Lara-lara.

çoklít kal G >**ÇOKLIT•Ë (me).**

çoklít•ë (me) kal a ë G Përplas (*gurët etj.*); cakarroj (*gotat etj.*).

çoklítj•e a f sh e et G Përplasje (*e gurëve etj.*); cakarrim (*i gotave etj.*).

çoklítun it (të) as G >**ÇOKLITJ•E A.**

çokl•ój kal óva úar Thërrmoj; i bëj copa të vogla (*gurët etj.*).

çoklúar (i e) mb I thërrmuar; i copëtuar.

çokmalók ndajf: **Luajmë çokmalok** luajmë kukafshehthi.

çok•ój kal óva úar

- ♦ Trokas në derë me çok.
- ♦ Punoj a rrah me çekiç.

çokolla t f sh J Çakëll për shtrimin e tabanit të rrugës.

çokollátë mb (*Ngjyrë*) kafe e errët në të kuqe.

çokollát•ë a f sh a atushq

- ♦ Pluhur në ngjyrë kafe të errët në të kuqe, që bëhet duke bluar farat e kakaos; brumë i gatuar me këtë pluhur dhe me sheqer e me erëza, i ngrirë si pllakë ose në trajtë tjetër; një pllakë nga

ky brumë. **Çokollatë me qumësht (me vanilje). Karamele (bonbone) me çokolatë. Ëmbëlsirë (akullorë) me çokollatë.**

♦ Pije e trashë, e përgatitur me pluhur kakaoje. >**KAKAO JA.**

çokollatín•ë *a f sh a at ushq*

♦ Copë a katror çokollate.

♦ Kokërr çokollate e mbështjellë më vete.

çokorró j i m sh - t krahin G Viç ose mëzat i shkathët e i lëvizshëm.

çokorrók ndajf K: **Luajmë çokorrok** luajmë kukafshehthi.

çoksidím i m tek Heqje e shtresës së ndryshkut, të cipës së oksidit.

çoksid•óhet úa (u) úar tek pës e ÇOKSID•OJ.

çoksid•ój kal óva úar tek I heq ndryshkun (*diçkaje*); heq shtresën a cipën e oksidit që ka mbuluar (*një metal*); çndryshk.

çoksidúar (i e) mb tek Që i është hequr ndryshku ose cipa e oksidit.

çoksidúem (i) e (e) mb G >ÇOKSIDUAR (i e).

çoksidúes e mb tek (Agent) që pastron ndryshkun.

çoksidúes i m sh - it Agent që pastron ndryshkun.

çokth i¹ m sh a at K

çokth i² m sh ë ët orn > QOKTH I.

çokú ndajf bis

♦ Në një vend të papërcaktuar, diku. **Çoku ka shkuar. Çoku e kam parë. Çoku do të jetë futur.**

♦ Më të rrallë; rrallë e tek; nganjëherë, ndonjëherë. **Çoku shihemi (piqemi).**

çokúar (i e) mb (Derë) e rrahur me trakullore.

çok•úe (me) kal óva úe G Rrah (shtyp) me çekiq.

çokúem (i) e (e) mb G (Metal) i rrahur (i shtypur) me çekiq.

çokunit (të) as G Prekje; takim.

çokur (i e) mb (Mish) i prerë në copa të vogla.

çokúsh pacak bis Dikush; ndonjëri. **Çokush të ka spiunuar.**

çol i¹ m sh e et Vend me shumë baltë e ujë të ndenjuri; gropë me baltë; bata. >**GJOL I.**

çol i² m sh e et bot Bimë moçalesh që e hanë vetëm kafshët e barrës.

çol i³ m sh e et Ç Dordolec kopshti ose are.

çoláv•ë a f sh a at krahin Vend i hapët që e rreh era.

çól•e ja¹ f sh e et orn (Eremophila alpestris) Çerdhukël i kënetave.

çól•e ja² f sh e et bis krahin G Organ seksual i mashkullit.

*

Kur t'i çohet colja Kur t'i teket.

çól•ë a f sh a at Batak.

çólët (i e) mb Mbujak; moçalor.

çoloverlán e mb krahin G (Njeri) edhe vëngërosh edhe i çalë.

çoloverlán i m sh a at krahin G Njeri edhe vëngërosh edhe i çalë.

çorovelújë mb krahin G (Grua a vajzë) edhe vëngëroshe edhe e çalë.

çorovelúj•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë edhe vëngëroshe edhe e çalë.

çollák e mb Dorëcung.

çollák u¹ m sh ë ët bot (Rhamnus pumilus) Bimë e ulët shumëvjeçare e viseve alpine, me gjethe të dhëmbëzuara dhe lule bojëbari.

çollák u² m sh ë ët Njeri dorëcung.

çollák *u³ m sh ë ët krahin G* Dash trevjeçar.
çollák•e *ja f sh e et* Grua a vajzë dorëcunge.
çollobójkë *mb (Grua)* mendjemadhe, kryelartë.
çollobójkë•e *a f sh a at* Grua mendjemadhe, kryelartë.

çomá *Ç*

I lidh Pra.

II ndajf Të paktën; së paku.

çomág•e *ia f sh e et* > **ÇOMGAN•EIA**. [ah në kalin tim tok me çingjinë/ do krekosesh ti çomage e shtrembër (DA).]

çomág•ë *a f sh a at* > **ÇOMANG•EIA**.

çomák *u m sh ë ët* Çomange; topurre.

çománg•e *ia f sh e et*

♦ Shkop i trashë e i qëruar me një xhungë të rrumbullakët në njërën anë; xhore.

♦ Shkop i daulles.

♦ *bis* Njeri kokëgdhe, i trashë nga mendja; njeri i pagdhendur.

♦ *vjet usht* Topuz; topurre.

çománg•ë *a f* > **ÇOMANG•E IA**.

çoming•ë *a f* Stap i bariut.

çomlék *u m sh ë ët ushq* Gjellë me mish e qepë, me erëza e hudhra dhe pak uthull.

çóng•ël *la f sh la lat*

♦ Gungë e vogël.

♦ Puçërr.

çongól•e *ja f sh e et J* Dhi me bri të thyer.

çóniu *urdh e ÇOHEM*. Çohuni. [Çóniu, shqypetarë, prej gjumit çoniu (VPSH).]

çonj *kal ta tur A* Gjej.

çonjës *e mb J* Dërgues; transmetues.

çonjës *i m sh ë ët*

♦ Prijës.

♦ Komandant.

çop *i m sh ë ët G*

♦ *K* Topall; çalaman.

♦ Njeri me një këmbë të prerë.

çopájkë *mb f (Grua a vajzë)* çalamane.

çopájkë•e *a f sh a at G*

♦ Çalamane; topalle.

♦ *sh bis* Këmbë.

çopárka *t f sh J* Rraqe; rrangulla; rrangullina; plaçkurina. **Mbledh çoparkat** marr plaçkat e iki; ngrihem e iki me gjithë plaçkat e mia.

*

I ngre (mbledh, marr) çoparkatiron E braktis një vend; largohem menjëherë; ua mbath këmbëve.

çóp•e *ja f sh e et J* Vajzë çamarroke, që sillet si djalë.

çopéjkë•e *a f* Shkop i shkurtër në disa lojëra fëmijësh.

çoprë *ja f sh - të vjet Ç* Tufë flokësh që linin në majë të kokës hajdutët, komitët dhe andartët.

çópr•e *ja f sh e et* Perçe e grave të mbuluara myslimane.

çoprúk *u m sh ë ët* Gogol.

çóprre t f sh Ç > ÇOPRE JA.

çoprrresëmallísur mb Ç Me cullufe si të qëndisura me serm.

çops i m sh a at bot (Quercus trojana) Dushki Europës juglindore dhe Turqisë perëndimore, 10 - 20 m i lartë, me gjethe të çara thellë e të dhëmbëzuara, që lidh lëndë 2 - 4 cm të gjata, të cilat piquen 18 muaj pas polenizimit.

çóqe t sh i ÇO•K KU^{1,2,3}.

çóra kr thj e ÇJERR.

çoráp si kallëzues Lesh e li; rrëmujshtëm.

*

E bëj çorap E bëj rrëmujshtë, lesh e li.

E bëj gojën çorap Flas shumë; llomotit tepër; jam llafazan i madh.

Ia bëj mendjen çorap dikujt Ia prish mendjen, ia bëj mendjen dhallë dikujt.

çoráp i m ë ët

♦ kryes sh Veshje për këmbën, e thurur me dorë ose në makinë me fije leshi, pambuku, mëndafshi a sintetike. **Çorapë të gjatë (të shkurtër). Çorapë burrash (grash, fëmijësh).**

Qafa (shputa) e çorapit. Maja (thembra) e çorapit. Shtiza çorapësh. Një palë çorapë. Bëj (thur, punoj) çorapë me shtiza. Mbath (heq, zhvesh) çorapët.

♦ Pjesë e poshtme e qimeve të këmbës me ngjyrë tjetër, zakonisht te çelur, te kafshët shtëpiake.

Dhi (mace) me çorape.

*

S'po bëj çorap Nuk më shkon mbarë puna.

çoráp•e ja f sh e et > ÇORAP I.

çorapebërës i m > ÇORAPEPUNUES I.

çorapebërës•e ja f > ÇORAPEPUNUES•E JA.

çorapepunúes i m sh - it Ai që thur a bën çorapë.

çorapepunúes•e ja f sh e et

♦ Grua që thur çorapë me shtiza ose punëtore në një makinë që bën çorapë.

♦ Grua që thur çorapë për t'i shitur.

çorapeshtjérrun mb krahin G

♦ (Njeri) me çorape të grisura.

♦ fig Varfanjak.

çorapeshtjérrun i m sh - it krahin G

♦ Njerime çorape të grisura.

♦ fig Varfanjak.

çoraptór•e ja f sh e et krahin G Çorapepunuese.

çorbaxhësh•ë a f sh a at G f e ÇORBAXHI U.

çorbaxhí a m sh j jtG > ÇORBAXHI U.

çorbaxhí u¹ m sh j jtG > ÇORBAXHI U².

çorbaxhí u² m sh nj njtë bis keq Njeri që i bën punët rrëmujshtë.

çorbaxhíe ja f sh e et f e ÇORBAXHI U.

çorbë si kallëzues: E bëj çorbë e ngatërroj keq (punën). **Ia bëj kokën (mendjen) çorbë** e

ngatërroj shumë, ia prish mendjen, ia bëj mendjen dhallë. **M'u bë mendja çorbë (dhallë,**

bozë, përshesh, lësh, tym...) më janë ngatërruar mendimet e s'di ç'të bëj; s'jam në gjendje të mendoj a të dalloj diçka; jam fare i hutuar; m'u prish mendja.

çorb•ë a f

♦ *ushq* Gjellë e lëngët, si supë e trashë e gatuar me oriz ose me makarona të holla dhe me të brendshmet e bagëtive.

♦ *ushq* Brumë i thartë me miell gruri që zihet me kos a me qumësht e pastaj thahet në diell e thërrmohet; një lloj qulli pak i thartë që bëhet me këtë brumë. >**TRAHANA JA**.

♦ *keq* Diçka e përzier në mënyrë të parregullt e pa shije; diçka e ngatërruar dhe e paqartë; rrëmuje e madhe, pështjellim. Çorbë citatesh. Çorbë dialektesh.

*

E bëj çorbë E pështjelloj keq, e bëj lesh e li.

E kam ngrënë çorbën përpara dikujt Di më shumë se dikush; kam përvojë më të madhe se dikush; e kam parë diellin para dikujt.

Ia kam ngrënë çorbën dikujt E njoh mirë dikë; ia kam pirë lëngun dikujt.

Pështyj në çorbë (në gjellë) E prish a e ngatërroj një punë me qëllim të keq.

S'bartet çorba me kaçilefj u Është punë që s'bëhet; s'mbahet uji me shoshë.

U zumë (u prishëm) për një lugë çorbë U zumë për diçka fare të vogël; u prishëm për dy para spec.

**

Çorbë derri

♦ Gjellë shumë e keqe e pa shije.

♦ Përzierje krejt e parregullt dhe e papëlqyeshme; pështjellim i padurueshëm.

çorbolláq e mb J (Njeri) që i bën punët çorbë.

çorbolláq i m sh ë ët J Njeri që i bën punët çorbë.

çorbolláq•e ja f sh e et J Grua a vajzë që i bën punët çorbë.

çorcór i m sh ë ët orn >**ÇORCOR•E JA**.

çorcór•e ja f sh e et orn (Troglodytes) Çerr.

çordho-paçórdho ndajf krahin G Shkel e shko; rromapërtoma.

çór•e ja f sh e et krahin G

♦ Mahi; shaka.

♦ Mahitar.

çore•mádh mádhe mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri) shakatar; mahitar; hokatar.

çore•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Shakatar; mahitar; hokatar.

çore•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e **ÇORE•MADH MADHI**.

çorganizím i m sh e et Prishje a mungesë e rregullit dhe sistemit të punës; çrregullim në punë.

>**SHTHURJ•E A**.

çorganiz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III

♦ I prishet rregulli dhe sistemi i punës diçkaje; (*një veprimtari e organizuar*) çrregullohet.

♦ (*Një organizate, skuadre etj.*) i prishet ndërtimi i brendshëm; pështjellohen radhët e një grupi njerëzish të organizuar. >**SHTHUR•ET**.

II pës e ÇORGANIZ•OJ.

çorganiz•ój kal óva úar

♦ Prish rregullin dhe sistemin e (*punës*); sjell çrregullim në (*një veprimtari të organizuar*).

>**ÇRREGULL•OJ**.

♦ Prish ndërtimin e brendshëm të (*një organizate*); shkaktoj pështjellim (*në radhët e një grupi njerëzish të organizuar*) >**SHTHUR**.

çorganizúar (i e) mb

♦ (*Punë*) pa organizim të mirë; e çrregullt.

♦ (*Punë*) e bërë pa rregull; e rrëmuqshme; e shthurur.

çorganizues e mb Që prish organizimin e diçkaje; që sjell çrregullim; që shkakton pështjellim.

>**SHTHURËS E.**

çorganizues i m sh - it Ai që prish organizim, sjell çrregullim a shkakton pështjellim në diçka.

çorganizues•e ja f sh e et f e **ÇORGANIZUES I.**

çorientim i m sh e et

♦ Ngatërrim, prishje a humbje e drejtimit të duhur. **Çorientim i përgjithshëm. Çorientim i busullës.**

♦ *fig* Prishje e mendjes; humbje e fillit; pështjellim i mendimeve.

çorient•ohem óva (u) úar

I vetv

♦ Ngatërroj drejtimin që duhet të ndjek sipas anëve të horizontit a sipas shenjave të tjera në natyrë; humbas rrugën e nuk di nga të shkoj.

♦ *veta III* I prishet drejtimi i duhur, merr një drejtim tjetër të gabuar. Çorientohet busulla.

Çorientohet instrumenti.

♦ *fig* Më prishet mendja dhe nuk di si të veproj drejt, humbas fillin, më pështjellohet koka.

Çorientohem në punë. Çorientohet shpejt.

II pës e ÇORIENT•OJ.

çorient•ój kal óva úar

♦ I ngatërroj drejtimin nga duhet të shkojë, e fut në rrugë të gabuar dikë.

♦ I prish drejtimin e duhur (*hartës, busullës etj.*); i jap një drejtim tjetër të gabuar.

♦ *fig* Ngatërroj (*dikë*) që të mos dijë si të veprojë drejt; ia prish mendjen (*dikujt*); e çoj (*dikë*) në rrugë të gabuar me mashtrim.

çorientuar (i e) mb

♦ Që i është prishur drejtimi i duhur; që ka marrë një orientim tjetër të gabuar. **Busull e çorientuar.**

♦ Që ka ngatërruar drejtimin e duhur; që ka humbur rrugën. **Kolonë e çorientuar.**

♦ *fig* I pështjelluar aq shumë sa nuk di se si të veprojë drejt; që e ka humbur fillin; i hutuar.

çorientues e mb (*Veprim, plan*) që e pështjellon mendjen; që përpiqet të mashtrojë për të futur dikë në rrugë të gabuar.

çork e mb Mendjelehtë; i humbur; humbamend; (*vajzë*) bibë.

çórk•ë a f sh a at orn G Pulë deti; rikë.

çoród i m sh a at K Çoroditje; zvetënim.

çorodí a f sh - të Gjendje hutimi përpara diçkaje të papritur ose të pakuptueshme; paqartësi në botëkuptimin e në veprime; çoroditje.

çorodín i m sh a at K Njeri i çoroditur, i zvetënuar.

çorodí•s kal ta tur > ÇORODIT.

çorodít kal a ur

♦ Bëj që dikush a diçka të humbasë vetitë e mira e thelbësore, e prish, e zvetënoj. **Çorodit gjuhën.**

♦ I prish mendjen për ta futur në rrugë të gabuar; e hutoj për të mos pasur një botëkuptim të qartë e për të mos vepruar drejt. **Çoroditin popullin. I çorodit mendjen.**

çorodít•ema (u) ur

I vetv

♦ Humbas vetitë e mira e thelbësore; prishem; zvetënohem.

♦ Trullosem dhe hyj në rrugë të gabuar; çorientohem.

II pës e ÇORODIT.

çorodítës e mb

- ♦ (Veprim) që shkakton humbjen e vetive të mira e thelbësore; zvetënues.
- ♦ Që ndikon për të futur dikë në rrugë të gabuar; që të huton dhe të trullos; që sjell çoroditje.

çorodítj•e a f sh e et

- ♦ Humbje e vetive të mira e thelbësore; zvetënim.
- ♦ Futje në rrugë të gabuar; trullosje.

çorodítur (i e) mb

- ♦ Që i ka humbur vetitë e mira e thelbësore; i zvetënuar. [Pamë se Marr-i e konsideron dialektin si gjuhë të çoroditun nga përziemja me një tjetër gjuhë. (APp).]
- ♦ I trullësuar a i hutuar; që s'di nga dhe shkojë e si të veprojë. Mbetem i çoroditur.

çorodítur it (të) m Të qenët i bastarduar (i prishur).

çorodítur a (e) f libr Gjë (gjendje) e çoroditur. [e bukura dhe e shëmtuara, e mira dhe e keqja, e drejta dhe e padrejta, e madhërishmja dhe e çoroditura (AÇ).]

çorodhóku•ll lli m sh j jt orn (Eremohila alpestris) Çerdhukël.

çorovódës e mb I Çorovodës; që ka të bëjë me Çorovodën, me banorët a vendësit e saj.

çorovódës i m sh ë ët Banor a vendës i Çorovodës.

çorovódës•e ja f sh e et f e ÇOROVODËS I.

çórv•ë a f sh a at > ÇORB•Ë A.

çórras ndajf krahin G

- ♦ Qorraz; verbërisht.
- ♦ Lojë fëmijësh, në të cilën njëri pjesëtar mbyll sytë dhe të tjerët rreth tij përpiqen ta qëllojnë në shpinë me grusht; nëse arrin ta gjejë se kush e ka qëlluar, ndërron vend me të.

çórr•e ja f sh e et Ç

- ♦ Kopaçe.
- ♦ Shkop; bastun.
- ♦ Kokë e çomagës; kokë e shkopit të bariut.
- ♦ Shkop i daulles.
- ♦ Rrotë e tundësit të qumështit.

çorresërmallísur mb Ç Me shkopin a bastunin të gdhendur me serm.

çórrë mb krahin G (Grua) Mendjelehtë a e marrë.

çórr•ë a¹ f sh a at > ÇORR•E JA.

çórr•ë a² f sh a at krahin G Grua e mendjelehtë a e marrë.

çorrëzó ndajf G Rrëzohu e ngrihu.

çorrs pasth Thirrje për të ndjellë maçokun.

çosá bis

I ndajf Një copë herë; mjaft kohë; një kohë të gjatë. Ka çosa që ka ardhur.

II pacak Ca; pak. Çosa ditë (herë, vende).

çós•e ja m sh e et krahin G > QOS•E JA.

çosnór i m sh ë ët ndërë krahin G Trarët e qosheve të shtëpisë.

çósh•e ja f sh e et ndërë krahin G Gur i qoshes së murit.

çot e mb A Budalla.

çot i m sh a at A Budalla.

çotác e mb A Kokëgdhe.

çót•e ja f sh e et A Grua a vajzë budallaqe.

çotél•ë a f sh a at tek Gur grihe.

çót•ë a f sh a at

♦ *orn* Grifshë.

♦ *orn* Femër e gjonit.

♦ *fig* Vajzë a grua mendjelehtë e grindavece.

*

Është çotë nga goja E ka gjuhën të mprehtë; është brisk nga goja.

çót•ër ra f sh a at *G* > ÇUT•ËRR RRA^{1,2,3,4}.

çotëri a f sh - të A Budallallëk.

çotil•ë a f sh a at Shkop i tundësit të qumështit.

çotill•ë a f sh a at *G* > ÇOTIL•Ë A.

çotjár•em vetv a ur A Matufosëm; budallallepsëm.

çotjásur (i e) mb A I matufosur; i budallallepsur.

çotúr•e ja f sh e et Çetur; tas druri.

çoz e mb krahin *G* I kaltër; bojëqielli.

çpabés•emvetva (u) ur > SHPABES•EM.

çpabes•óhem vetv óva (u) úar Dal i pabesë; tradhtoj.

çpabesím i m Tradhti.

çpagés•ë a f sh a at > SHPAGIM I.

çpagím i m sh e et > SHPAGIM I.

çpag•úe kal, jokal óva úe *G* Shpaguaj.

çpák•ë (me u) vetv a (u) ë *G* Pakëm; më bie të fikët; kam bajalldi.

çpákun (i e) mb *G* I pakun; që i ka rënë të fikët; i bajalldisur.

çpalós kal > SHPALOS.

çpalós•et vetv, pës e ÇPALOS.

çpalósur (i e) mb > SHPALOS.

çpall kal, jokal vjet *J* > SHPALL. [Çpall midis feve vllazërimit/ Flamur bujar për Njerëzi (FN).]

çpartallím, çpartall•óhem etj. > SHPARTALLIM, SHPARTALL•OHEM etj.

çpengím, çpeng•ój etj. > SHPENGIM, SHPENG•OJ etj.

çpërfill, çpërfillj•e etj. > SHPËRFILL, SHPËRFILLJ•E etj.

çpëlqím, çpëlq•éj etj. > SHPËLQIM, SHPËLQ•EJ etj.

çpësht•íllem, çpështj•éll etj. > SHPËSHT•ILLEM, SHPËSHTJ•ELL etj.

çpët ndajf krahin *G* Shpejt; menjëherë.

çpif, çpífj•e etj. > SHPIF, SHPIFJ•E etj.

çpi•hem, çpi•j etj. > SHPI•HEM, SHPI•J etj.

çpik, çpík•et kal > SHPIK, SHPIK•ET etj.

çpim i m > SHPIM I.

çpla (me) kal va - krahin *G* Shtrembëroj; prish.

çpla (me u) vetv va (u) - krahin *G*

♦ *veta III* (*Muri, tavani*) lëshon bark; shtrembërohet.

♦ Trashëm në trup.

♦ *fig* Humb bukurinë dhe hijeshinë.

çplá•hem vetv krahin *G*

♦ > SHPËLA•HEM.

♦ > ÇPLA (me u).

çplá•j kal krahin *G* > SHPËLA•J.

çplák•em *vetv G* > **ÇPLAK•Ë** (me u).
çplák•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G (Femra)* bëhet prostitutë.
çplákj•e *a f G* Prostitucion.
çplákun (i e) *mb G (Femër)* e bërë prostitutë.
çplátë (i e)¹ *mb G (Mur)* që ka lëshuar bark.
çplátë (i e)² *mb G mat (Kënd)* kulmor.
çpóhem, çpoj *etj.* > **SHPOHEM, SHPOJ** *etj.*
çpolitizím i m > **DEPOLITIZIM, I.**
çpolitiz•óhem *vetv, pës e* **ÇPOLITIZ•OJ.**
çpolitiz•ój *kal* > **DEPOLITIZ•OJ.**
çpolitizúar (i e) *mb* > **DEPOLITIZUAR** (i e).
çpolitizúes e *mb* > **DEPOLITIZUES E.**
çponj, çpónjës *etj. vjet* > **SHPOJ, SHPUES** *etj.*
çporr, çpórr•em *etj. vjet* > **SHPORR, SHPORR•EM** *etj.*
çprâjtun (i e) *mb G I* pakëndshëm; i pështirë.
çprangím i m Heqje a zgjidhje e prangave.
çprang•óhem *vetv óva (u) úar* Heq a zgjidh prangat.
çprang•ój *kal óva úar* Ia heq, ia zgjidh prangat (*dikujt*).
çprangúar (i e) *mb I* zgjidhur nga prangat.
çpráz•ë (me) *kal a ë G* Zbraz; derdh.
çpráz•ë (me u) - (u) ë *G vetv e* **ÇPRAZ•Ë** (me).
çprázët (i e) *mb G I* zbrazur; i derdhur.
çprrálcë *mb G (Grua)* thashethuqe.
çprrálcë *a f sh a at* Grua thashethuqe.
çprrrallí•s *kal, jokal a ur* > **ÇPRRALLIT.**
çprallít *kal, jokal a ur* Përflas; ngojoj.
çpraps, çpráps•em *etj.* > **SPRAPS, ZMBRAPS, SPRAPS•EM, ZMBRAPS•EM.**
çprej *ndajf* Që prej; qysh prej; që nga.
çprish, shprish•et *etj.* > **SHPRISH, SHPRISH•ET** *etj.*
çpronës•óhem. çpronës•ój *etj.* > **SHPRONËS•OHEM, SHPRONËS•OJ** *etj.*
çprufullí•s *kal* > **ÇPRUFULLIT.**
çprufullít *kal a ur* Shpuzit; trazoj me mashë (*zjarrin*). > **SHPUZIT.**
çprufullítj•e *a f* Shpuzitje e zjarrit.
çprush *kal G* > **ÇPRUSH•Ë** (me).
çprúsh•ë (me) *kal a ë G*
 ♦ Shpuzit (*zjarrin*).
 ♦ *veta III (Pula)* rrëmih me këmbë në dhe për të nxjerrë krimba *etj.*
çprushí•s *kal ta tur* > **ÇPRUSHIT.**
çprushít *kal a ur* Shpuzit; trazoj me mashë (*zjarrin*). > **ÇPRUSH; SHPUZIT.**
çpúar (i e) *mb* > **SHPUAR** (i e).
çpúe çpói *m sh çpoj çpojt G* Çapua i këndesit *etj.*
çpúes e *mb* > **SHPUES E.**
çpyllëz•óhet, çpyllëz•ój *etj.* > **SHPYLLËZ•OHET, SHPYLLËZ•OJ** *etj.*
çqendërsí *a f*
 ♦ Të qenët i qendërzuar, i dalë jashtë qendrës.
 ♦ *libr* Të qenët i decentralizuar.

çqendërsím i m

- ♦ *tek* Vendosje a dalje jashtë qendrës (*e pajisjes*).
- ♦ *libr* Decentralizim.

çqendërs•óhet úa (u) úar *vetv dhe pës e ÇQENDËRS•OJ.*

çqendërs•ój kal óva úar

- ♦ *tek* Vendos a nxjerr jashtë qendrës.
- ♦ *libr* Decentralizoj (*pushtetin*).

çqendërsúar (i e) mb

- ♦ *tek* I dalë a i vendosur jashtë qendrës.
- ♦ *libr* I decentralizuar.

çqep, çqép•em etj. > **SHQEP, SHQEP•EM etj.**

çqetësim, çqetës•óhem etj. > **SHQETËSIM, ÇQETËS•OHEM etj.**

çqí•s, çqít etj. > **SHQIT.** [Që të çqitësh këta tanët nga kulltuku duhet t'u preç jo vetëm duart e kokën, por edhe këmbët e trupin.(FN).]

çqúaj, çqúanjës etj. > **SHQUAJ, SHQUES.**

çquanjëSOR e mb *vjet* I spikatur; i shquar.

çqúar (i e) mb I shquar; i spikatur.

çradím i m Anulim; prapësim; prishje (*e marrëveshjes*).

çrad•óhet *vetv úa (u) úar* (*Marrëveshje*) anulohet; prapësohet; prishet.

çrad•ój kal óva úar E bëj të pavlefshme (*díçka*); anuloj; prapësoj; prish.

çradhí•s kal ta tur > **ÇRADHIT.**

çradhít kal a ur *shtyp* Prish (*rreshtat e shkronjave të radhitura*) pasi është shtypur një tekst.

çradhít•et *shtyp vetv dhe pës e ÇRADHIT.*

çradhítës i m sh - it *shtyp* Punëtor që prish rreshtat e shkronjave të radhitura pasi është shtypur një tekst.

çradhítj•e a f sh e et *shtyp* Prishje e rreshtave të shkronjave të radhitura pasi është shtypur një tekst.

çrând kal për f G > **ÇRAND•Ë (me).**

çrând•em *për f G vetv dhe pës e ÇRAND.* > **ÇRAND•Ë (me u).**

çrândë (i e) mb *për f G*

- ♦ I rënduar; i ngarkuar rëndë.
- ♦ *bis mjek* Rrënxim; dalje e hernies; shkarje e dhjamt; shembje; dëkim.

çrând•ë (me) kal a ë *për f G*

- ♦ Ngarkoj rëndë; rëndo.
- ♦ *bis mjek* E rrënxoj (*dikë*).

çrând•ë (me u) a (u) ë *për f G*

I *vetv*

- ♦ Rëndohem; ngarkohem rëndë.
- ♦ *bis mjek* Rrënxohem; më shket dhjami; shembem; dëkohem.

II *pës e ÇRAND•Ë (me).*

çrând•ë a f sh a at *G* Peshë a ngarkesë e rëndë.

çrândun (i e) mb *G* > **ÇRANDË (i e).**

çregjistrím i m sh e et

- ♦ Heqje e emrit nga një regjistër a listë. **Çregjistrohem nga shkolla.**
- ♦ Shuarje a prishje (*e një dokumenti të arkivuar etj.*).
- ♦ Prishje e saktësisë së pozicionit të një vegle a pjese të makinerisë.

çregjistr•óhemóva (u) úar

I vetv

♦ Heq emrin tim nga një regjistër ose listë, që të mos ndjek më një shkollë a që të mos marr pjesë në një veprimtari tjetër.

♦ *veta III tek (Veglës, makinerisë)* i prishet vendosja e përpiktë për punë. **Janë çregjistruar frenat.thika e tornos u çregjistrua.**

♦ *veta III tek (Pjesa e regjistruar në shirit a disk)* prishet; shuhet.

II pës e ÇREGJISTR•OJ.

çregjistr•ój kal óva úar

♦ Fshij nga regjistri (*diçka të shënuar në të*). **Çregjistroj emrat e votuesve të parregullt.**

Çregjistroj librat (mallin) e dorëzuar. Çregjistroj martesën.

♦ I prish emrin dikujt në një regjistër ose në një listë; e largoj dikë nga shkolla a nga një veprimtari tjetër, duke i hequr emrin nga regjistri ose nga lista.

♦ Prish (*diçka të regjistruar*); shuaj, fshij. **Çregjistroj një pjesë nga shiriti i magnetofonit.**

♦ *tek* Prish vendosjen e përpiktë për punë të (*një vegle a të një pjese të një makinerie*).

çregjistrúar (i e) mb

♦ (*Emër*) i fshirë nga një listë a regjistër.

♦ (*Regjistrim në shirit a disk*) i shuar a prishur.

♦ *tek (Pajisje)* që i është prishur vendosja e saktë për punë.

çríl•ë a f sh a at bot Shkozë; dru shkoze.

çrobërim i m libr Çlirim nga robëria a skllavëria.

çrobër•óhem óva (u) úar libr

I vetv Çlirohem nga robëria a skllavëria.

II pës e ÇROBËR•OJ.

çrobër•ój kal óva úar libr E çliroj (dikë) nga robëria a skllavëria.

çrobëruar (i e) mb libr I çliruar nga robëria a skllavëria.

çruk kal G >ÇRUK•Ë (me)^{1,2}.

çrúk•em vetv G ÇRUK•Ë (me u).

çrúk•ë (me)¹kal a ë G

♦ E mjel deri në fund; nuk i lë pikë qumështi në sisa (*lopës etj.*).

♦ Kap, mbaj a shtrëngoq fort.

çrúk•ë (me)²kal a ë G Dobësoj shumë; drobit.

çrúk•ë (me u) vetv a (u) ë G Dobësohem shumë; drobitem; stërkeqem.

çrúkët (i e)¹mb G (Lopë) e mjelë deri në pikën e fundit.

çrúkët (i e)²mb G I dobësuar shumë; i drobitur; i sërkeqët.

çrúkët it (të) as G >ÇRUKJ•E A².

çrúkj•e a¹f G Mjelje e lopës deri në pikën e fundit.

çrúkj•e a²f G Dobësim; drobitje; stërkeqje.

çruk•óhem vetv G >ÇRUK•Ë (me u).

çrras kal a ur

♦ Nxjerr (*diçka*) që është futur diku me zor, me forcë ose pa kujdes; e heq nga vendi ku është rrasur. **Çrras pykën nga kërcuri.**

♦ E bëj të shkrifët a të çlirët (*diçka*) të ngjeshur; shkrif. **Çrras plaçkat e dollapit.**

♦ Rralloj (*turmën e ngjeshur*).

♦ *fjg* E bëj (*dikë*) të humbë tiparet e forta të karakterit; ia prish (*dikujt*) disa veti të qenësishme.

çrrás•em a (u) ur

I vetv

- ♦ *veta III* Bëhet më pak i ngjeshur.
- ♦ *veta III (Turma e ngjeshur)* përhapet e rrallohet; shpërndalet.
- ♦ *veta III (Bimët)* tëharren; rrallohen.

II pës e ÇRRAS.

- ♦ *fig* Humb tiparet e forta të karakterit; bjerr disa veti të rëndësishme.

çrrásët (i e) mb

- ♦ (*Pëllhurë, triko*) e thurur rrallë; e parrahur; e pangjeshur.
- ♦ (*Gur*) i shkrifët, me grimcat të shkrifëta.
- ♦ (*Turmë*) e rralluar.
- ♦ *fig (Njeri)* që ka humbur tiparet e forta të karakterit; me karakter të dobët.

çrrásj•e a f

- ♦ Rrallim i turmës së ngjeshur.
- ♦ Shkrifërim; shkrifje.
- ♦ Tëharrje e bimëve të dendura; rrallim.
- ♦ *fig* Humbje e tipareve të forta të karakterit; bjerrje e disa vetive të rëndësishme.

çrrástë (i e) mb >ÇRRASËT (i e).

çrregullím i m sh e et

- ♦ Gjendje në të cilën diçka nuk punon si duhet. **Çrregullim i shtëpisë (aparateve).**
- ♦ Gjendje me rregull të prishur; mungesë e rregullit; rrëmujë; pështjellim; ecje e parregullt e një pune; zhvillimi i një veprimtarie a procesi jo sipas rendit e normës; ndërprerje.
- ♦ *mjek* Veprimtari jo e rregullt e një organi, e shkakuar nga një sëmundje. **Çrregullime nervore. Çrregullime të tretjes (të stomakut).**

çrregull•óhetúa (u) úar

I vetv *veta III*

- ♦ (*Aparatura, mekanizmi etj.*) nis të punojë keq.
- ♦ (*Një dukuri*) nuk është normale. **Po çrregullohet klima.**
- ♦ (*Rregulli, ecuria normale e diçkaje*) prishet; bëhet rrëmujë; pështjellohet. **U çrregullua puna (ekonomia).**
- ♦ *mjek* I prishet veprimtaria e rregullt, normale një organi për shkak të një sëmundjeje ose dëmtimi. **I është çrregulluar stomaku.**

II pës e ÇRREGULL•OJ.

çrregull•ój kal óva úar

- ♦ Prish rregullin e (*diçkaje*); i heq (*sendet*) nga vendi i tyre dhe i hedh pa rregull; bëj rrëmujë, pështjelloj. **Çrregulloj shtëpinë (dhomën). Çrregulloj librat (plaçkat).**
- ♦ Bëj që të mos punojë mirë (*një mekanizëm, një aparat etj.*); i prish rregullin e punës (*një pajisjeje*), ose ecurinë normale (*një procesi*). **Çrregulloj sahatin e dritave.**
- ♦ Sjell pështjellim në (*një veprimtari*); prish rregullin ose zhvillimin e harmonishëm të (*diçkaje*). **Çrregullon punën (gjendjen). Çrregullon ekonominë.**
- ♦ *veta III mjek* Prish veprimtarinë e rregullt, normale të (*një organi*). **I çrregullon frymëmarrjen (qarkullimin e gjakut).**

çrregullsí a f

- ♦ Të qenët i parregullt e josistematik.
- ♦ >**PARREGULLSI A.**

çrrégullsh•ëm (i) me (e) mb ÇRREGULLT (i e).

çrrégullt ndajf Në mënyrë të parregullt.

çrrégullt (i e) mb

♦ I parregullt; që nuk ka rregull; që është në rrëmuje; që i mungon renditja e rregullt e gjërave. **Shtëpi e çrregullt. Në mënyrë të çrregullt.**

♦ (Send, figurë etj.) me pjesët ose përmasat në përpjesëtim të zhdrejtë midis tyre; që është i ndërtuar pa simetri ose jo sipas një rendi a parimi. **Tipare të çrregullta. Trup i çrregullt.**

Trajtë (figurë) e çrregullt. Dhëmbë të çrregullt. Gjashtëkëndësh i çrregullt.

♦ Që bëhet a që ndodh herë pas here me ndërprerje; që bëhet, zhvillohet ose punon pa një rregull të caktuar, me lëkundje e me ndryshime. **Rrahje e çrregullt e zemrës. Hap i çrregullt. Bëj jetë e çrregullt.**

♦ (Veprim) në kundërshtim me rregullat e vendosura; që i shkel normat e rregullat e pranuar. **Veprim i (sjellje e) çrregullt. Gol i (gjuajtje, goditje e) çrregullt.**

♦ (Njeri) që nuk mban rregull në jetën e përditshme, në punë, veshje, etj.; që e bën çdo gjë rrëmuje; që nuk e kryen rregullisht ose nuk e ndjek në rregull një veprimtari, punë etj. **Pagues i çrregullt.** > **PARREGULLT (i e).**

çrrégulltas ndajf Çrregullt; në mënyrë të parregullt.

çrregulluar (i e) mb

♦ (Mekanizëm, aparat etj.) që ka nisur të punojë keq; i prishur.

♦ Që i është prishur rregulli i zhvillimit ose ecuria e rregullt. **Ekonomi e çrregulluar.**

♦ mjek Që i është prishur veprimtaria normale për shkak të një sëmundjeje ose të një dëmtimi.

çrregullues e mb

♦ Që prish rregullin e diçkaje; që sjell çrregullim; që bëhet për të dëmtuar veprimtarinë e rregullt ose ecurinë normale të një pune, procesi etj. **Njeri (faktor) çrregullues.**

♦ tek Që shkakton prishjen e funksionimit të rregullt të një mekanizmi etj.

çrregullues i m sh - it

Ai që çrregullon diçka.

çrrením i m sh e et përf G Rrënim i përgjithshëm.

çrren•óhem vetv përf G >ÇRREN•UE (me u).

çrren•ój kal përf G >ÇRREN•UE (me).

çrren•úe (me) kal óva úe përf G Rrënoj krejt; rrafshoj përdhe (një ndërtesë).

çrren•úe (me u) óva (u) úe përf G

I vetv veta III Rrënohet krejt; rrafshohet përdhe.

II pës e ÇRREN•UE (me).

çrrenúem (i) e (e) mb përf G I rrënuar me gjithësej; i rrafshuar përdhe.

çrrenúes e mb përf G Që rrënon me gjithësej.

çrrethím i m sh e et

çrreth•ój kal óva úar

♦ I prish murin a gardhin rrethues (shtëpisë, arës).

♦ Heq ose largoj me luftë trupat rrethuese të (një vendi); nxjerr nga rrethimi, i liroj një shteg për të dalë (dikujt që ishte i rrethuar). **Çrrethoj qytetin (kështjellën, ushtrinë).**

♦ I largohem (një vendi ku rrija në rreth pranë e pranë me të tjerë); i mënjanothem (dikujt që e kishim rrethuar në mes shumë ngjeshur me të tjerë); e liroj. **E çrrethuam zjarrin (vatrën, sofrën).**

♦ I heq rrathët (fuçisë etj.).

çrrethuar (i e) mb

♦ (Shtëpi, arë etj.) që i është prishur gardhi a muri rrethues.

♦ (Qytet) që i është hequr rrethimi; me mure rrethues të prishur.

♦ (Fuçi) me rrathë të hequr.

çrrënjím i m > ÇRRËNJOSJ•E A.

çrrënj•óhet *vetv úa (u) úar* *veta III dhe pës e* **ÇRRËNJ•OJ.**

çrrënj•ój *kal óva úar* > **ÇRRËNJOS.**

çrrënjós *kal óva úar*

♦ Nxjerr a shkul me gjithë rrënjë (*një bimë*).

♦ *fig* Fshij ose shkul me rrënjë (*të keqen*). **Çrrënjós malarien (tifon).**

♦ *fig* Heq nga koka; fshij nga mendja (*diçka të dëmshme*).

çrrënjós•et - (u) ur

I *vetv (Bima, e keqja etj.)* shkulet a fshihet me gjithë rrënjë.

II *pës e* **ÇRRËNJOS.**

çrrënjósj•e a f sh e et Shkulje me gjithë rrënjë. [**çrrënjósja** e qëndresës shqiptare ishte puna m'e ngutshme për Sulltan Mehmetin II (AE).]

çrrodít *kal a ur* > **ÇORODIT.**

çrrod•ój *kal óva úar* > **ÇORODIT.**

çrrotullím i m

♦ Sjellje e përsjellje në shtrat (*nga një shqetësim*).

♦ Çmbështjellje e fillit etj.

çrrotull•óhemóva (u) úar

I *vetv* Sillem rrotull a rrotullohem në anë të kundërt. **Rrotullohem e çrrotullohem në shtrat.**

Rrotullohet e çrrotullohet pas pemës (shtyllës, strumbullarit).

II *pës e* **ÇRROTULL•OJ.**

çrrotull•ój *kal óva úar*

♦ E sjell rrotull a e rrotulloj (*diçka*) në anë të kundërt; e kthej në drejtim të kundërt.

♦ Çmbështjell (*diçka që ka qenë si rrotull*). **Çrrotulloj telin (litarin, shiritin, filmin).**

çrrotullúar (i e) mb

♦ I sjellë rrotull në anë të kundërt.

♦ (*Bobinë*) e çmbështjellë.

çrrudh *kal a ur*

♦ Shtrij rrudhat e (*lëkurën e fytyrës etj.*); e bëj pa rrudha. **Çrrudh ballin. Çrrudh vetullat.**

Çrrudh fytyrën.

♦ E bëj të rrafshët e të lëmuar (*sipërfaqen e diçkaje*); i heq rrudha a çapat. **Çrrudh me hekur rrobat.**

♦ *veta III* Bën që të hiqet ndijim i athët e shtrëngues i shkaktuar nga disa lëndë në (*qipën e gojës e të gjuhës*).

çrrúdh•ema (u) ur

I *vetv* Më shtrihet lëkura e fytyrës, e dorës etj. që ka qenë me rrudha më bëhet lëkura pa rrudha; bëhem pa rrudha në lëkurë, në fytyrë etj. **Më çrrudhet balli. Më çrrudhen duart. Çrrudhem në fytyrë.**

♦ *veta III* (*Sipërfaqja e diçkaje*) bëhet e rrafshët dhe e lëmuar; i hiqen rrudhat a çapat.

Çrrudhen rrobat.

♦ *veta III* (*Bima e fishkur*) përtërihet. **U çrrudhën gjethet.**

♦ *veta III* Më hiqet ndijimi i athët e shtrëngues që shkaktojnë disa lëndë në qipën e gojës e të gjuhës.

II *pës e* **ÇRRUDH.**

çrrúdhët (i e) mb

♦ (*Lëkurë*) e shtrirë; pa rrudha.

♦ (*Rrobë*) e rrafshuar me hekur; pa rrudha a çapa.

♦ (*Bimë*) e përtërirë pasi ka qenë e fishkur.

çrrúdhj•e a f

♦ Shtrirje e lëkurës së rrudhur. **Çrrudhje e ballit.**

♦ Heqje a shtrirje e rrobës së rrudhur a me çapa.

çrrúdhur mb > ÇRRUDHËT (i e).

çrrúe (me u) vetv jta (u) - krahin G Lahem me dikë; laj borxhin; shlyhem me dikë

çrrúem (i) e (e) mb krahin G (Borxh) i larë, i shlyer; (*njeri*) pa borxhe.

çrrúemj•e a f krahin G Larje a shlyerje e borxhit.

çrrú•hem vetv krahin G > ÇRR•UE (me u).

çstërví•s kal ta tur > ÇSTËRVIT.

çstërvít kal a ur Lë të pamësuar, të pastërvitur.

çstërvít•em a (u) ur vetv e ÇSTËRVIT.

çstërvít•ëm (i) me (e) mb G > ÇSTËRVITUR (i e).

çstërvítur (i e) mb I pamësuar; i pastërvitur; i mbetur pa stërvitje.

çshty (me) kal va - përf krahin G Lë për më vonë; shtyj përsëri (*një punë*).

çshty•j kal përf krahin G > ÇSHTY (me).

çshtým•ë (i) e (e) mb përf krahin G (Punë) e lënë për më vonë; e shtyrë përsëri.

çshtýmj•e a f krahin G Lënie për më vonë e një pune.

çtemperím i m met Shkalitje (*e çelikut*).

çtemper•óhet úa (u) úar metpavet dhe pës e ÇTEMPER•OJ.

çtemper•ój kal óva úar met Shkalit (*çelikut*).

çtemperúar (i e) mb met (Çelik) i shkalitur.

çtemperúem (i) e (e) mb G > ÇTEMPERUAR (i e).

çtensioním i m sh e et

♦ Ulje a rënie e shkallës së tendosjes (*së një lënde, force etj.*).

♦ Zbutje e acarimeve midis njerëzve, partive, shteteve.

çtension•óhem vetv óva (u) úar

♦ Çtendosem.

♦ (*Gjendja e acaruar*) zbutet.

çtension•ój kal óva úar

♦ Çtendos (*muskujt*).

♦ Zbut (*gjendjen e acaruar*).

çtensionúar (i e) mb

♦ I çtendosur.

♦ (*Gjendje*) e zbutur, pa tension; që i ka rënë tension.

çtensionúem (i) e (e) mb G > ÇTENSIONUAR (i e).

çtír•em vetv a (u) ur Zhdukem.

çtírj•e a f sh e et Zhdukje.

çtírur (i e) mb I zhdukur.

çtitrák e mb vjet Arsimor; shkollor.

çtitrím i m vjet Arsimim; shkollim.

çtitr•ój kal óva úar vjet Arsimoj; shkolloj; arsej.

çtitrór•e ja f sh e et vjet Shkollë.

çtitr•úer óri m sh órë órët vjet Arsimtar.

çthem kal çtháshë çthënë Mohoj (*atë që kam thënë*).

çthemelím i m Prishje nga themelet.

çthemel•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ÇTHEMEL•OJ.

çthemel•ój kal óva úar Prish nga themelet.

çthemelúar (i e) mb I prishur nga themelet.

çthemelúem (i) e (e) mb G>ÇTHEMELUAR (i e).

çthénë (i e) mb I mohuar.

çthur¹, çthúr•em etj. >SHTHUR, SHTHUR•EM etj.

çthur²kal i ur veta III Ç (Gruaja shtatzënë) dështon a prish (barrën).

çúar ndajf

♦ (Ngritur) në këmbë. **Rri çuar.**

♦ Zgjuar. **Mbeta çuar gjithë natën.**

♦ bis fizio (Organi seksual mashkullor rri) ngrehur; ngritur.

çúar (i e)¹ mb

♦ I ngritur.

♦ (Tokë) që i është bërë punimi i parë; e lëruar; e kthyer. **Tokë e (ugar i) çuar.**

♦ Që ka nisur të ecë; i mëkëmbur. **Zog i çuar.**

♦ I zgjuar nga gjumi.

♦ fig I rritur; në moshë për punë. **I ka fëmijët të çuar.**

♦ (Lopë) e mbarsur.

♦ bis fizio (Organ seksual mashkullor) i ngrehur; i ngritur.

*

Si lepur i çuar Shumë i shqetësuar; si mbi gjemba.

çúar (i e)² mb I dërguar.

çúar it (të) as

♦ Ngritje (e tryezës, sofrës).

♦ Dërgim.

♦ Zgjim.

♦ dhe fizio Ngritje, ngrehje (e organit seksual mashkullor).

çúarj•e a¹ f Dërgim.

çúarj•e a² f Zgjim.

çub e mb krahin G (Qen etj.) bishtcung; bishtshkurtër.

çub i m sh a at krahin G Qen etj. bishtcung.

çúba-çúba ndajf Në trajtë kaçubash.

çubáj•ë a f sh a at Kaçubë; shkurre.

çubajísht•ë a f Shkurrishtë; vend me shkurre; kaçubishtë.

çubák u m sh ë ët K Çubajishtë; kaçubishtë; vend me shkurre, me çubakë.

çubaníc•ë a f sh a at bot K Lloj thekre e shkurtër.

çubárdh e mb (Njeri) me flokët dhe qimet e fytyrës krejt të bardha; balash.

çubárdh i m sh ë ët Njeri me flokët dhe qimet e fytyrës krejt të bardha; balash.

çubárdh•e ja f sh a at Grua a vajzë me flokët krejt të bardha; balashe.

çubardhák e mb >ÇUBARDH E.

çubardhák u m sh ë ët >ÇUBARDH I.

çubardhák•e ja f sh e et >ÇUBARDH•E JA.

çubardhán e mb >ÇUBARDH E.

çubardhán i m sh ë ët >ÇUBARDH I.

çubardhán•e ia f sh e et >ÇUBARDH•E JA.

çubárdhç e mb krahin G >ÇUBARDH E.

çubárdh•e ja^{f sh} e et e ÇUBARDH I.

çubárdh•ë a^{f sh} a at e ÇUBARDH I.

çubardhújë mb krahin G >ÇUBARDH E.

çubardhúj•ë a^{f sh} a at krahin G >ÇUBARDH•E JA.

çúb•e a^{1f sh} e et Ç Zgjua; koshere bletësh.

çúb•e a^{2f sh} e et Ç

♦ Kokë e tundësit të qumështit.

♦ Havan.

çúb•ë a^{f sh} a at

♦ Kaçubë.

♦ Tufë bari.

♦ Kapule bari.

♦ Tufë a xhufkë flokësh

çúbëz a^f Tufë bari e vogël.

çubísht•ë a^{f sh} a at Vend a korije me kaçuba e me shkurre; kaçubishtë.

çubnáj•ë a^{f përmb} Kaçuba të dendura.

çub•óhet G vetv veta III dhe pës e ÇUB•OJ. >ÇUB•UE (me u).

çub•ój kal G >ÇUB•UE (me).

çub•úe (me) kal óva úe G Vë a bëj kapule (barin e kositur).

çub•úe (me u) úe (u) úe G vetv veta III dhe pës e ÇUB•UE (me).

çubúem (i) e (e) mb G (Bar) vënë a i bërë kapule.

çubúk u¹ m sh - ëtG Çibuk. [Me çubuk Antep të gjatë/ m'zarfe sermit tuj pi kafe (SP).]

çubúk u² m sh - ëtkopsht G Bisk a degë e hollë, që pritet nga një pemë për t'u mbjellë.

çubukcí a m sh j jt G

♦ Mjeshtër i punimit të çibukëve.

♦ Ai që pi duhanin me çibuk.

♦ *fig* Ai që e pi shumë duhanin.

çubúr•e ja^{1f sh} e et K Koritë për larjen e teshave.

çubúr•e ja^{2f sh} e et K Fuçi si masë drithi.

çuç i¹m

♦ Zog i ri pa pupla; zog i porsadalë nga veza.

♦ *përk* Njomëzak(e); zoçkë.

**

çuç gomariorn Zog sqeptrashë.

çuç i²m krahin G Lëfyt i ibrikut. >ÇYÇ I; LËFYT I.

çúç•e ja^{f fëm} Qumësht.

çúç•ë a^{f sh} a at bis

♦ Vajzë; çupë.

♦ *euf* Organ seksual femëror.

çúçk•ë a^{1f sh} a at krahin G Kokë e qepës.

çúçk•ë a^{2f sh} a at J Majë e kresë; çaçkë.

çúçk•ël la^{f sh} la lat krahin Tufë flokësh.

çuçlén i m sh a at G Gurgullimë e butë e kroit.

çuçlén jokal G >ÇUÇL•YE (me).

çuçlím i m Zhurmë e butë e kroit që rrjedh.

çuçlím•ë a f sh a at Gurgullimë e butë e kroit.

çuçl•ón jokall ói úar veta III (Kroi) gurgullon butë, ëmbël.

çuçl•ýe (me) jokall ói úe G >ÇUÇL•ON.

çuçllám•ë a f sh a at krahin G Pëshpëritje.

çuçllát jokall a ur

♦ Flas a bisedoj me zë të ulët; pëshpërit; bëj pësh-pësh.

♦ Bëj muhabet; bëj thashetheme.

çuçllát•em a (u) ur pës e ÇUÇLLAT.

çuçllám•ë a f sh a at Zhurmë e mbytur e bisedave; pëshpëritje.

çuçllátj•e a f sh e et >ÇUÇLLAM•Ë A.

çuçllátur (i e) mb (Fjalë) të pëshpëritura; me zë të ulët.

çuçllím•ë a f sh a at krahin G Pëshpërimë; pëshpëritje me zë të ulët.

çuçll•óhem vetv óva (u) úar Bisedoj me zë të ulët me dikë; pëshpërit.

çuçll•ój jokall >ÇUÇLL•UE (me).

çuçll•úe (me) jokall óva úe krahin G

♦ Bisedoj me zë të ulët; pëshpërit; bëj çuçu.

♦ Flas tinëz; përgoj.

çuçll•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv sh Flasim vesh më vesh.

II pës e ÇUÇLL•UE (me).

çuçllúem (i) e (e) mb krahin G I përgojuar.

çuçllúem it (të) as krahin G

♦ Fjalë vesh më vesh.

♦ Fjalë tinëz; përgojim.

çuçrrák e mb (Flokë) të ashpër si drizë.

çuçú¹ ndajf fëm J (Rri, ulem) galiç.

çuçú² onomat Zhurmërimë e pëshpëritjeve.

çuçú³ m fëm Qumësht.

çuçú ja f sh - të Pëshpëritje; çuçurima; thashetheme.

çuçuçú të f sh bis

♦ Pëshpëritje të ëmblla.

♦ Pëshpëritje thashethemesh; çuçurima.

çuçúk u m sh ë ët Sqep i zogut a shpendit.

çuçukám•ë a f sh a at >ÇUÇLLAM•Ë A.

çuçukát jokall >ÇUÇUKAT•Ë (me)

çuçukát•em vetv a (u) ur

çuçukát•ë (me) jokall krahin G

♦ Flas me pëshpëritje.

♦ Bëj thashetheme.

çuçukát•ë (me u) jokall a (u) ur ë krahin G

I vetv Pëshpërit; flas me pëshpëritje; sh flasim vesh më vesh.

II pës e ÇUÇUKAT•Ë (me).

çuçukátj•e a f Pëshpëritje; fjalë të shqiptuara me zë të ulët e të paqartë.

çuçullís etj. >ÇUÇULLIS etj.

çuçullím•ë a f sh a at Pëshpërimë; fjalë vesh më vesh; çuçurimë. >ÇUÇULLAM•Ë A.

çuçullís jokall a ur A Pëshpërit; flas me pëshpërima.

çuçullísj•e a f sh a at A Pëshpëritje.

çuçullóre mb A (Njeri) çuçurjar; thashethemexhi.

çuçurás jokai > ÇUÇURI•J.

çuçurí•j jokai va rë Çuçurit; pëshpërit.

çuçurím i m E folur me çuçurima; pëshpëritje.

çuçurím•ë a f sh a at

♦ Pëshpëritje.

♦ Cicërimë (*e zogjve*)

♦ *sh* Thashetheme.

♦ Shushurimë e kroit etj.

çuçurí•s kal ta tur > ÇUÇURIT.

çuçurít jokai a ur

♦ Pëshpërit; them me zë të ulët. [**Ai i përkëdheli flokët dhe i çuçuriti të veshi fjalë të ëmbla.** (IK)]

♦ *veta III (Zogu)* cicëron.

♦ *veta III (Kroi)* gurgullin lehtë a butë.

çuçurítës e mb

♦ Cicërues.

♦ Gurgullues; që gurgullon lehtë e butë.

çuçurítj•e a f sh e et

♦ Pëshpëritje; zë i ulët i bisedës.

♦ Cicërimë e zogut.

♦ Gurgullimë e lehtë a e butë e kroit; shushurimë.

çuçurjár e mb keq (Njeri) thashethemexhi.

çuçurjár i m sh ë ët keq Ai që merr e çon fjalët nga një njeri tek një tjetër, që përhap fjalë të kota e thashetheme.

çuçurjár•e ja f sh e et keq f e ÇUÇURJAR I.

çudán e mb I përbindshëm; i shëmtuar.

çúd•e ja f sh e et Çudë; çudi; mrekulli. **Me bâ çude** bëj çudi (mrekulli).

çúd•ë a f G

♦ Çudi. **Baj çudë** çuditem. [**Çudë si një shtet qi i thotë vedit "republikëpopullore" nuk e di se një letërsi përnjimend e gjallë do të mbajë përherë lidhuni të ngushtë me giûhën e natyrshme të popullit e jo aq me atë të burokracisë (ZV).**

♦ Diçka që ngjall ndot e frikë, gjë e pështirë. **Ishte për çudë** ishte në gjendje shumë të keqe, të ngjallte ndot e të pështirë. **U bë për çudë** ra në gjendje shumë të keqe; u ngjall ndot e frikë të tjerëve. **Të gjettë çuda!mallk** të gjettë e keqja!

çudí si kallëzues: Është diçka që të habit, është e papritur ose e pakuptueshme, e pakapshme.

Çudi e madhe! Çudi si nuk erdhi. Çudi si mbeti gjallë. Çudi me ty. Çudi, çdo të ketë ndodhur?

çudí a f sh - të

♦ *nj* Ndjenjë a përshtypje e krijuar nga diçka e jashtëzakonshme, e papritur ose e pakuptueshme; gjendje e njeriut para diçkaje të papritur a të pakuptueshme; habi. **Çudi e madhe. Ndjenja e çudisë. Britmë çudie. Shpreh çudi. Ngjall (shkakton) çudi. Më vjen çudi** çuditem. **Bëj çudi** çuditem. **Për çudinë time (për çudi)** ndryshe nga sa prisja e mendoja. **Mbeta(shtangu) nga çudia. Nuk është çudi që...** ka mundësi të ndodhë; ka të ngjarë.[**Më e çuditshmja është/ se kjo çudi më pëlqen (EMr).**]

- ♦ Dukuri a ngjarje e jashtëzakonshme, e papritur ose e mahnitshme; diçka që të lë me gojë hapur. **Çuditë e natyrës (e botës). Vend i çudive.**
 - ♦ *sh ra rat* Punë a vepër e jashtëzakonshme, që të mahnit dhe që ngjall admirim. **Tregoj çudira. Kam parë çudira. [Heronjtë epikë shqiptarë bëjnë çudira të mëdha dhe marrëzi po aq të mëdha. (ShS)].**
 - ♦ *vjet* Dukuri e jashtëzakonshme, që ndodh nga ndërhyrja e forcave të mbinatyrshme.
- >**MREKULLI A.**

*

Si për çudi Në mënyrë krejt të pabesueshme e të papritur.

çudibâs e *mb G* **ÇUDIBËRËS E.**

çudibâs i *m sh - it G* >**ÇUDIBËRËS I.**

çudibâmës e *mb G* >**ÇUDIBËRËS E.**

çudibâmës i *m sh - it G* >**ÇUDIBËRËS I.**

çudibânës e *mb G* >**ÇUDIBËRËS E.**

çudibânës i *m sh a at* > **ÇUDIBËRËS I.**

çudibânës•e *ja f sh e et f e* **ÇUDIBANËS I.**

çudibërës e *mb*

- ♦ (*Njeri*) i zoti për punë a vepra të jashtëzakonshme e mahnitëse; që bën çudira; që ka ndikim të jashtëzakonshëm ose forcë të veçantë; i mrekullueshëm. **Njeri çudibërës. Forcë çudibërëse. Bar çudibërës.**

- ♦ (*Njeri*) me dhunti të mbinatyrshme; (*send*) me veti të mbinatyrshme.

çudibërës i *m sh - it*

- ♦ Njeri i zoti punë a vepra të jashtëzakonshme e mahnitëse. **Çudibërësit e shkencës (teknikës).**

- ♦ Njeri me dhunti të mbinatyrshme; magjistar.

çudibërës•e *ja f sh e et f e* **ÇUDIBËRËS I.**

çudíç•ëm (*i*) e (*e*) *mb A dhe bis* >**ÇUDITSH•ËM (i) ME (e).**

çudím i *m*

- ♦ Shëmtim; përdhosje.
- ♦ Përdhunim.

çudína *t f G sh e* **ÇUDI A.**

çudíra *t sh e* **ÇUDI A.**

çudiní *a f sh - të G* Punë a gjë e çuditshme dhe e pakëndshme.

çudí•s *kal ta tur* > **ÇUDIT.**

çudít *kal óva úar*

- ♦ I ngjall çudi (*dikujt*); i bëj përshtypje me diçka të papritur a të pabesueshme. >**HABIT. Më çuditi ky lajm. Po më çudit me këto që thua.Do të më çudiste po të...** nuk më besohet që...; do të më vinte çudi po të...

- ♦ E lë pa mend dikë, e lë me gojë hapur me diçka të jashtëzakonshme ose shumë të mirë.

MAHNIT.Çuditi gjithë botën. I çuditi me aftësinë (me bukurinë...). Ç'na çudite! iron nuk na the asgjë të veçantë!

çudít•em *vetv*

- ♦ Më bën përshtypje të madhe diçka e papritur, e pabesueshme ose e pakuptueshme; me vjen çudi, nuk e besoj diçka. >**HABIT•EM. Çuditem me të. U çudita fort (tepër). U çudita kur e pashë. S'ka gjë për t'u çuditur. Nuk është për t'u çuditur që...** [tërë Evropa do të çuditet me ndjenjat fisnike, me rregullën, qetësinë, kuptimin dhe qytetërinë tuaj (FK).]

♦ Mbetem pa mend përpara dikujt a diçkaje, mbetem me gojë hapur para diçkaje të jashtëzakonshme ose shumë të mirë. >MAHNIT•EM. [çuditëm/ si dola nga barku yt dhe ti je ime bijë (MA).]

çuditëri a f sh të Gjë e çuditshme; diçka që ngjall çudi.

çuditërisht ndajf

♦ Në mënyrë të çuditshme; në mënyrë të papritur e të pabesueshme; për çudi. U shtuan çuditërisht. Çuditërisht, mori pamje tjetër.

♦ Shumë; jashtëzakonisht. Çuditërisht e madhe (e vogël). [Thithje, gulçima, llurbërime mishrash që hynin tek njeri-tjetri, protesta femrash, kutërbime shpirtrash që po kalbeshin me shpejtësinë e dritës, një orgazëm shoqëruar me fjalor çuditërisht të dëlirë (ED).]

çuditëse mb gjuh Që shpreh çudinë e folësit; habitore.

*

fjali çuditëse vjet Fjali habitore.

pikë çuditëse Pikëçuditje (!). [Pika çuditëse në cepat e buzëve të tij qe definitive, si thuhej nga këto anë. (ED)]

çuditj•e a f Përshtypje e madhe nga diçka e papritur, e pabesueshme ose e pakuptueshme.

>HABITJ•E A

çuditsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (Gjë, ngjarje etj.) që ngjall çudi ngaqë ka diçka të papritur e duket e pabesueshme.

>HABITSH•ËM (i) ME (e). Sado e çuditshme që të duket...

♦ (Njeri) me tipare a sjellje të veçanta, që shmangen nga rregulli; (njeri) që vepron ndryshe nga të tjerët. [Mirëvafsh, udhëtar i çuditshëm! (...)] (VZh).]

♦ I jashtëzakonshëm; që është mbi masën e zakonshme; i mahnitshëm. Shpejtësi e çuditshme. çuditshm•e ja (e) f sh e et (të) Gjë e jashtëzakonshme, e veçantë. [e çuditshmja është/ se kjo çudí më pëlqen (EMr).]

çuditur (i e) mb I mbetur gojëhapur nga diçka e papritur, e jashtëzakonshme a e pabesueshme. >HABITUR (i e). [Zullutë e gjerë kishin ujdísur fjalë patriotike dhe luftare, fjalë si të çuditura nga ky afrim (FK).]

çudnár e¹mb G Gojëndyrë.

çudnár e²mb krahin G (Njeri) shakatar; shakaxhi; me humor.

çudnár i¹m sh ë ët G Magjistar.

çudnár i²m sh ë ët krahin G Shakatar; humorist.

çudní a f kryes sh G Fjalë të ndyra.

çud•óhem G vetv dhe pës e ÇUD•OJ. > ÇUD•UE (me u)^{1, 2}.

I vetv Më prishet pamja e jashtme; shëmtohem; përçudnohem; shpërfytyrohem.

II pës e ÇUD•UE (me)¹.

çud•ój kal G >ÇUD•UE (me)^{1, 2}.

çud•úe (me)¹ kal óva úe G Ia prish pamjen e jashtme (dikujt); e shëmtoj, përçudnoj a shpërfytyroj (dikë).

çud•úe (me)² kal óva úe G Përdhunoj; çnderoj (një femër).

çudúem (i) e (e)¹mb G I prishur në fytyrë; i përçudnuar; i shpërfytyruar.

çudúem (i) e (e)²mb G (Femër) e përdhunu; e çnderuar.

çudh kallëzues G: Me u bâ çudh turpërohem; bëhem rezil.

çúe (me)¹ kal çóva çúe G

♦ > ÇOJ.

♦ Dërgoj; nis. [tri dit rresht edh' e është mendue;/ mbasandej ai fjalë ka çue (GjF).] [Se mue Muji më ka çue/ Nji fjalë t'keqe me t'diftue (CV).]

çue (me)² kal çóva çue Var. [Hajt, ve vesh pa i çue turijt (MC).]

çue (me)³ kal çóva çue Mbaj; them; organizoj. Me çue meshë them meshën; meshoj.

çue (me u) çóva (u) - G vetv Ngrihem. ÇOHEM. [M'kambë Shqiptarët atëherë t'janë çue./ Sa mirë n'armë na janë shtërngue! (GjF)]. [Fluturim qyqja kenka çue,/ N'bahçe Halilit m'i ka shkue (CV)].

çuem (i) e (e) mb G > ÇUAR (i e)^{1, 2}.

çuem i (i) m sh - it (të) G Njeri i shpërngulur.

çuem it (të)¹ as G: Të çuemit e meshës thënie e meshës; meshim.

çuem it (të)² as G

♦ > ÇUARJ•E A; ÇUAR A (E); ÇUAR IT (të).

♦ Hurbë. Në të çuemit e parë (dytë).

çues i¹ m sh - it Bartës.

çues i² m sh - it Pajisje ngrehëse-ulëse e mullirit me ujë.

çues i³ m sh - it G Pjesëmarrës në gjah që çon a nxjerr kafshën nga strofka ose vendi ku është fshehur dhe ua sjell në shteg gjahtarëve.

çues i⁴ m sh - it Shkop për të hequr tenxheren nga zjarri.

çues•e ja f sh e et Copë e leshtë për të kapur çerepin.

çuesh•ëm (i) me (e) mb I transmetueshëm; i përçueshëm.

çuet ndajf G Zgjuar; jo fjetur. E gjeta çuet.

çuet (i e) mb G I zgjuar; i ngritur nga gjumi.

*

E kam orën e çuet Jam zot i fatit tim.

çuf onomat Zhurmë e lehtë që bën një gaz kur ndizet.

çufarjël i m sh a at A Fishekzjarr.

çufçúf onomat Zhurmë e trenit gjatë lëvizjes mbi shina.

çufçúf i m sh a agt fëm Tren.

çufék u m sh ë ët vjet A Pushkë; dyfek.

çufén•ë a f sh a at bot Kërpudhë e rrumbullakët e pa bisht, që mbushet me pluhur të errët kur piqet. > FENDARUSH•Ë A.

çufëleçik•e ja f sh a at bot Lakër që bën vetëm fletë e nuk lidh kokë.

çuf•ër ra f sh ra rat

♦ Kaçubë; shkurre me degët si tufë.

♦ Tufë (lulesh, bari).

çufërlúg u m sh a at orn K Çafkëlore; çerdhukël.

çufërr mb krahin G Kaçubor; si kaçubë; (shkurre) e dendur.

çuf•ërr rra¹ f sh a at krahin G Kaçubë.

çuf•ërr rra² f sh a at kopsht krahin G Lakër që bën vetëm fletë e nuk lidh kokë.

*

Bie mbas çufrre I bie hasha; mohoj.

I këcen dy çufrra përnjiheri

♦ Është i lumtur.

♦ Është mendjemadh.

çúfk•ë a f sh a at > XHUFK•Ë A.

çúflím i m Fërfërimë; zhurmë e gjetheve që i tund era.

çufll•ón *jokal veta III K >ÇUFLL•UE (me).*

çufll•úe (me) *jokal ói úe K (Gjethet) fërfërijnë kur i tund dera.*

çufllúes e mb K (Gjethe) që fërfërijnë kur i tund dera.

çufráj•ë a f sh a at Kaçubishtë; vend me çufra.

çufrák e mb

♦ (*Vetulla, mustaqe*) të trasha; të dendura.

♦ (*Flokë*) të dendur e të dendur.

♦ (*Njeri*) i shkurtër nga shtati; trupvogël; shkurtabiq; imcak.

çufrók mb m >ÇUFRAK.

çufrrák e mbG

♦ (*Shkurre*) e dendur.

♦ *fíg(Njeri)* shulak; i ngjeshur e i fortë.

♦ *keq krahin (Njeri)* shkurtabiq; imcak.

**

lakër çufrrake kopsht Lakër që bën vetëm fletë e nuk lidh kokë.

çufrrák u m sh ë ët *keq krahin G* Shkurtabiq; njeri trupimët; me trup të vogël.

çufrróg u m sh ë ët G

♦ Furrik. **Nji çufrróg me ve.**

♦ Çerdhe zogu.

♦ *fíg* Vend pune i rehatshëm; vend pëllumbash.

♦ *fíg* Shtëpi; vatër; vendlindje.

*

E baj çufrróg pulash (shtratin etj.) E mbaj keq (shtratin etj.).

Mshilem në çufrogun tím Shikoj punën e familjen time.

Ndërroj çufrróg Zë shoqëri të re.

Nji çufrróg vend Një pëllëmbë vend.

çufrr•óhet¹vetv >ÇUFRR•UE (me u)¹.

çufrr•óhet²vetv >ÇUFRR•UE (me u)².

çufrr•ón jokal >ÇUFRR•UE (me)

çufrr•úe (me u)¹ úe (u) úe veta III

♦ Rritet si kaçubë.

♦ (*Vendi*) mbushet a mbulohet me kaçuba, me çufra.

çufrr•úe (me u)² úe (u) úe veta III (Leshi) krihet; bëhet në shutra.

çufrrúem (i e)¹mb (Bimë) që rritet si kaçubë, si çufërr.

çufrrúem (i e)²mb (Lesh) i krehur në shutra.

çufulí•s kal >ÇUFULIT.

çufulít kal G >ÇUFULIT•Ë (me).

çufulít•ë (me) kal a ë G E katranos (*punën*).

çufulítj•e a f G Katranosje (*e punës*).

çufulítun (i e) mb G (Punë) e katranosur.

çufurrák e¹mb >ÇUFRRAK E.

çufurrák e²mb krahin G (Plak) i shkurtër e i veshur keq.

çuhá•n ni¹m sh nj njtë Enë druri me lëfyt.

çuhá•n ni²m sh nj njtë Fëmijë i zhveshur.

çuhánj të sh i ÇUHAN I^{1,2}.

çuhérdh•e ja f sh e et krahin G Çerdhe; folé.

çuj i m sh - t krahin G Çepur; bythç misri.

çujësím i m

♦ *fizio* Rënie e nivelit të ujit në trup. >**DEHIDRATIM I.**

♦ *ind* Heqje e ujit të tepërt nga një lëndë ushqimore për ta ruajtur nga bakteret.

çujës•óhem vetv óva (u) úar

♦ *fizio* Pësoj rënie të nivelit të ujit. >**DEHIDRAT•OHM.**

♦ *veta III ind (Lëndës ushqimore)* i hiqet uji i tepër për ta ruajtur nga bakteret.

çujës•ój kal óva úar

♦ *fizio* I shkaktoj rënie të nivelit të ujit. >**DEHIDRAT•OJ.**

♦ *ind* I heq ujin e tepërt (*lëndës ushqimore*) për ta ruajtur nga bakteret.

çujësúar (i e) mb

♦ *fizio* Që ka pësuar rënie të nivelit të ujit. >**DEHIDRATUAR (i e).**

♦ *ind (Lëndë ushqimore)* që i është hequr uji i tepërt për ta ruajtur nga bakteret.

çujësúem (i) e (e) mb G >ÇUJËSUAR (i e).

çuk¹ kal a ur

♦ Shkund (*qilimin etj.*).

♦ Shkund a rrëzoj me shkop (*arrat etj.*).

♦ Shkoq me rrahës (*misrin*).

♦ Përziej a rrah (*gëlqeren a baltën për ta ngjeshur*).

çuk² kal a ur Trokas lehtë (*në derë*).

çuk³ kala ur

♦ Çukit; quk.

♦ Pickoj. **E çuku gjarpri.**

çuk⁴ pasth Thirrje për t'i grahur kalit a për ta larguar kalin.

çuk u¹ m sh ë ët zool krahin

♦ Mëz.

♦ GKërriç.

çuk u² m sh a at Tufë; xhufkë (*bari, flokësh, qimesh*).

çuk u³ m sh a at krahin G Majë mali gropore.

çuk u⁴ m K Bile; organ seksual i djemve të vegjël.

çu•k gu m sh gë gët vjet Cung; trung peme i prerë ose i shkullur me gjithë rrënjë.

çukác i m a at orn krahin G Qukapik.

çukáj•ë a f sh a at K Vend me kodra e çuka.

çukál•e ja f sh e et

♦ Majë e kodrës.

♦ Kodrinë me majë të mprehtë; çukë e vogël.

çukalén i m sh a at orn krahin G Qukapik.

çukállkë mb f krahin (Grua a vajzë) mendjelehtë.

çukállk•ë a¹ f sh a at

♦ *K* Shkop i shkurtër me majë rrumbullake; macallungë.

♦ *krahin* Organ seksual i burrit.

çukállk•ë a² f sh a at krahin Grua a vajzë mendjelehtë.

çukám•ë a f sh a at Kërcitje e sqepit të zogut.

çukaníc•ë a f sh a at K

♦ Kashtë thekre për pullaz.

♦ Kashtë për të lidhur duajt.

çukár i m sh e et krahin G Lëndinë e vogël ndërmjet shkëmbinjve. >**GËRDHAT•Ë A.**

çukárk•ë a f sh a at K Çukë e vogël; majë e kodrës.

çuká•s kal ta tur >**ÇUKAT.**

çukás i m sh ë ët orn Qukapik.

çukat¹ kal G >**ÇUKAT•Ë (me).**

çukat² ndajf Ç: **Luajmë çukat** luajmë duke gjuajtur me gurë tre rrasa të ngrehura njëra pas tjetrës.

çukat•em G pës e ÇUKAT•EM. >**ÇUKAT•Ë (me u).**

çukat•ë (me) kal a ë G

♦ Sqepto; çukit a quk me sqep.

♦ *fig* E shpoj, ngacmoj me fjalë a quk; thumboj (*dikë*); i hedh thumba (*dikujt*).

çukat•ë (me u) a (u) ë G pës e ÇUKAT•Ë (me).

çukatët (i e) mb krahin I krisur; i dalë mendsh.

çukatj•e a f sh e et G

♦ Sqeptim; çukitje me sqep; e qukur me sqep.

♦ *fig* Shpim; ngacmim; thumbim.

çukatun (i e) mb G

♦ (*Frutë etj.*) e çukitur me sqep.

♦ *fig* I thumbuar, i shpuar a ngacmuar me fjalë.

çuk-çúk onomat

♦ Thirrje për të nxitur kafshën të grahë, të ecë më shpejt.

♦ *krahin G* Thirrje për të ndjellë kërriçin.

çúk•em pës e ÇUK^{1,2}.

çúkë mb Curr. **Dele çúkë** dele me veshë curr; dele me veshë të shkurtër.

çúk•ë (me) kal a ë G Prek; takoj lehtë.

çúk•ë a¹ f sh a at

♦ Majë mali.

♦ Majë e pemës, e drurit të pyllit ose e bimës.

çúk•ë a² f sh a at Burmë a gropëz e faqes.

çúk•ë a³ f sh a at bis anat Grup qelizash nervore në sistemin periferik.

çúk•ë a⁴ f sh a at Sqep i shpendëve.

çúk•ë a⁵ f sh a at Gur i vogël i vënë si shenjë.

çúk•ë a⁶ f sh a at K Dele me vesh a veshët curr.

çúk•ël la¹ f sh la lat krahin Gur zall.

çúk•ël la² f sh la lat kryes sh G Rraqe; vjetërsira.

çukëltór i m sh ë ët orn Çerdhukël.

çukëltór•e ja f sh e et orn >**ÇUKËLTOR I.**

çúk•ëm (i) me (e) mb G >**ÇUKUR (i e).**

çúk•énj a ur A

I kal Provoj.

II jokal Qëlloj në shenjë.

çukërmím i m sh e et

♦ Rrahje e truallit me padurim nga kali.

♦ Përplasje e këmbëve në tokë kur më bren diçka përbrenda.

♦ Rrëmim i tokës me kthetra nga shpesët kur kërkojnë ushqim.

çukërmít jokal a ur veta III Rrokullis përdhe.

çukërmít•et - (u) ur

I *vetv veta III (Kafsha)* rrokulliset përdhe.

II *pës e ÇUKËRMIT.*

çukërmítj•e a f sh e et Rrokullisje përdhe.

çukërmítur (i e) mb I rrokullisur përdhe.

çukërm•ójóva úar

I *jokal veta III*

♦ (*Kali i paduruar*) përplas thundrat përdhe.

♦ Përplas këmbët në tokë kur më bren diçka përbrenda.

II *kal*

♦ (*Kali*) rrëmon (*tokën*) me thundër nga padurimi.

♦ (*Pula etj.*) Rrëmon (*dheun*) për të kërkuar ushqim. **Çukërmon plehun. Çukërmon me këmbë (kthetra).**

♦ Rrëmoj a shkriq lehtë me dorë ose me ndonjë vegël pune. **E çukërmoj dheun me dorë (shatë, sqepar).**

çukërmúar (i e) mb Dhe i rrëmuar lehtë me kthetra ose me dorë.

çukërmúem (i) e (e) mb G > ÇUKËRMUAR (i e).

çúkët (i e) mb *krahin* Kokëkrisur. **I çúkët nga trutë.**

çúkëz a f sh a at *krahin* G

♦ Pjellë femër e pelës; mëze.

♦ Pjellë femër e gomaricës; kërriçe.

çukíç e mb J (*Fëmijë*) i prapët.

çukíç i m sh a at J *Fëmijë* i prapët.

çukíç•e ja f sh e et J f e ÇUKIÇ I.

çukímç•e ja f sh e et J Çekiç për mprehjen e tehut të kosës.

çukí•s kal ta tur > ÇUKIT.

çukít kal a ur

♦ *veta III (Zogu)* i bie me sqep (*diçkaje*); quk me sqep (*diçka*).

♦ *veta III (Grerëza etj.)* pickon; thumbon. **Më çukíti bleta (gjarpri).**

♦ Thyej a thërmoj lehtë koren e tokës me një vegël (*koren e tokës*).

♦ E përpkjek (*një send*) me diçka tjetër; çokas (*gotat, pjatat etj.*)

♦ *veta III* E zë a e prek lehtë një sëmundje (*bimën*) që i lë pikla a njolla. **Rrushin e ka çukitur pajaga.**

♦ *fig* E qortoj a kritikoj lehtë (*dikë*). **E çukíti pak i ati.**

çukít•em a (u) ur

I *vetv*

♦ (*Zogjtë*) I bien njëri-tjetrit me sqep; quken me sqep.

♦ Çirrem a gërvishtem lehtë; vritem pak.

♦ *fig* Ngacmohem a cytem me dikë.

II *pës e ÇUKIT.*

çukít•ëm (i) me (e) mb G > ÇUKITUR (i e).

çukítj•e a f sh e et

♦ Sqeptim; goditje me sqep; qukje me sqep.

♦ Tingull i çukitjes me sqep.

♦ Kërcitje e lehtë e sendeve që përplasen.

♦ Gërvishtje e lehtë; plagë e cekët.

♦ *fig* Ngacmim a cytje me dikë.

çukítur (i e) mb

♦ I sqeptuar; i goditur a qukur me sqep.

♦ *fig* I ngacmuar a cytur.

çúkj•e a f sh e et

♦ >QUKJ•E A.

♦ *G* Prekje; takim i lehtë.

çukláj•ë a f sh a at krahin G

♦ *sh* Barishte me kërcell të hollë.

♦ Shkurre; çufërr.

çuklētár i m sh ë ët orn Qukapik.

çuklín•ë a f sh a at K

♦ Kodrinë me majë të rrumbullakët.

♦ Vend i ngritur me majë rrumbullake.

çukmál•e ja f sh e et Majungë; tokmak.

çuknavít kal a ur

♦ Trokit lehtë në; përplas lehtë (*diçka*).

♦ (*Zogu*) sqepton; çukit me sqep (*diçka*).

çuknavít•et - (u) ur I vetv veta III

♦ Përplaset lehtë.

♦ (*Zogjtë*) çukiten.

çuknavítj•e a f

♦ Trokitje a përplasje e lehtë.

♦ Çukitje me sqep e zogjve.

çuknavítur (i e) mb

♦ I trokitur a përplasur lehtë.

♦ I çukitur me sqep.

çúko-çukó pasth krahin G Thirrje për të ndjellë mëzin.

çuksh¹ ndajf Në supe. **E marr çuksh.**

çuksh² pasth

♦ Thirrje gomarit për t'u ndalur.

♦ Thirrje për të përzënë mëzin.

♦ Thirrje për të vënë në dukje se dikush po flet pa menduar.

çúksha ndajf krahin Kaladibrance. >PELAS.

çukt•óhem vetv G >ÇUKT•UE (me u).

çukt•úe (me u) vetv óva (u) úe G Zemërohem keq; inatosem; tërbohem nga inati.

çuktúem (i) e (e) mb G I zemëruar keq; i inatosur; i tërbuar nga inati.

çukth i m sh a at orn krahin G Qukapik.

çukulín•ë a f sh a at kryes sh G Rrecka; rraqe; lecka; petk i shqyer.

çukulís ta tur

çukulít kal i ur veta III J

♦ (*Shpendi*) çukit me sqep (*frutat etj.*).

♦ (*Shpendi*) trokit vazhdimisht me sqep.

çukulít•et - (u) ur

I vetv veta III (*Fruta etj.*) çukitet me sqep.

II pës e ÇUKULIT.

çukulítj•e a f sh e et J

♦ Çukitje e frutave me sqep.

♦ Trokitje vazhdueshme me sqep.

çukulítur (i e) mb J (Frutë) e çukitur.

çukullí•s kal ta tur krahin >ÇUKULLIT.

çukullít kal a ur krahin Shij; zhgoglit (*drithin*).

çukullít•et - (u) ur krahin

I vetv veta III (*Drithi*) shihet; zhgoglitet.

II pës e **ÇUKULLIT.**

çukullítj•e a f sh e et krahin Shirje e drithit.

çukullítur (i e) mb krahin (Drithë) i shirë.

çúkun (i e) mb G (Rrobë etj.) e ngrënë a holluar nga përdorimi.

çúkur (i e)¹mb

♦ (*Qilim*) i rrahur me pallë për të shkundur pluhurin.

♦ (*Pemë*) e shkundur me shkop.

çúkur (i e)²mb (Baltë etj.) e përzier dhe rrahur mirë për ta trashur.

çúkur (i e)³mb >QUKUR (i e).

çúkur a f sh a at krahin Vorbull e lumit.>**DREDHUJ•Ë I.**

çukurín•ë a m sh a at G

♦ Zhgun i vjetër, i papërdorshëm.

♦ *kryes sh* Zhele; lecka; rroba të grisura.

♦ Leckë leshi për të larë dyshtemenë.

♦ *fig* Gjë pa vlerë; fundërrinë.

çukurm•ój kal > ÇUKËRM•OJ.

çul e¹mb A I dehur; i pirë.

çul e²mb krahin

♦ (*Njeri*) me veshë të vegjël.

♦ (*Qen*) bishtcung; bishtshkurtër.

♦ (*Njeri*) i varfër; i këputur.

çul i¹m sh a at A Pijanec; dejmarak.

çul i¹m sh a at krahin

♦ *Njeri* me veshë të vegjël.

♦ *Qen* bishtcung; bishtshkurtër.

♦ *Njeri* i varfër; i këputur.

çúl•e ja f sh e et Ç > ÇUL•Ë A.

çulésh•ë a f sh a at > QELESH•E JA.

çúlë¹mb Ç (Dele) me veshë të vegjël.

çúlë²mb krahin (Dhi) veshprerë.

çúl•ë a¹f sh a at Ç Dele me veshë të vegjël.

çúl•ë a²f sh a at krahin Dhi veshprerë.

çúl•enj jokal a ur A Pi shumë; pi rëndshëm; dehem keq.

çulín•ë a¹f sh a at K Kazan për larjen e teshave.

çulín•ë a²f sh a at Zgjua bletësh.

çulr•óhem vetv G >ÇULR•UE (me u).

çulr•úe (me u) vetv óva (u) úe G Shtang nga habia.

çulrúem (i) e (e) mb G I shtangur nga habia.

çulrúem it (të) *as G Shtangie nga habia.*

çúlz•ë a f sh a at *krahin Turi i ariut.*

çull si kallëzues: Bëhem çull vishem përzishëm; vishem me të zeza në shenjë zie.

çull i m sh e et

♦ Mbulesë e ashpër dhe e trashë, e punuar zakonisht me lesh dhie; velenxë e trashë e me thekë të gjatë.

♦ Mbulesë e trashë leshi, që u vihet në kurriz kuajve ose mushkave për t'i mbrojtur nga shiu e nga të ftohtët; përkavë.

♦ Pëlhurë e endur me qime kali.

♦ *keq* Mbulesë ose rrobë shumë e papastër.

♦ *krahin G* Qilim leshi i zi që shtrohet në raste vdekjesh.

*

Ati i mirë njihet nën çull (mutaf) *ff u* Njeriu njihet në punë e sipër; njeriu duhet çmuar nga puna që bën.

I vë çullin dikujt I sjell fatkeqësi të madhe dikujt; i sjell vdekjen; i sjell zinë.

Ndahem me çullë krahëve Dal i mundur; dal hupës.

çullaxhí e mb përçm Njeri pa vlera.

çullaxhí u m sh nj një Ai që bën çulle.

çullaxhí•e ja f sh e et Grua që bën çulle.

çúllez a f sh a at anat Ç Pjesë e butë e kafkës së foshnjës.

çúll•ë a f sh a at Dele veshprerë.

çúllm•ë (i) e (e) mb (Dhi) e përhime në kafe.

çullós•et krahin G vetv veta III > ÇULLOS•Ë (me u).

çullós•ë (me u) vetv a (u) ë veta III krahin G

♦ (*Kali, mushka*) çukërmon nga padurimi.

♦ (*Kali, mushka*) mbledh veshët e hedh shkelma.

çullósje•e a f krahin G Çukërmim nga padurimi (*i kalit, mushkës*).

çullósun (i e) mb krahin G (Kalë, mushkë) që çukërmon nga padurimi.

çullúf•e ja f sh e et > CULLUF•E JA.

çum i m sh a at vjet krahin G Plumb. **E mori çumi** e zuri plumbi.

çumák e mb G > ÇUMAKËT (i e).

çumákët (i e) mb G I shkurtuar; i cunguar; i prerë shkurt.

çúmb•ë a¹ f sh a at Kodrinë.

çúmb•ë a² f Tufë flokësh.

çúmb•ë a³ f Grumbull.

çúmb•ë a⁴ f Gozhdë e shkurtër.

çúmb•ër ri m sh ra rat Grykë e gjymit; lëfyty (*i ibrikut*).

çúm•e ja f sh e et G > ÇUM•Ë A.

çúm•e ja (e) f sh e et (të)G

♦ Dërgim.

♦ *fizio* Ngritje; ngrehje (*e organit seksual mashkullor*).

çúm•ë a f sh a at G

♦ Kovë; kusi e madhe.

♦ Gjysmë voze për të përvëluar teshat me finjë.

♦ *krahin* Bucelë për ujë.

çúm•ër ra f ra rat krahin G Lafshë e gjelit.

çúmërz ndajf G (Ulem) galiç.

çumërzím i m G Ulje galiç, kacul.

çumërz•óhem vetv G >ÇUMËRZ•UE (me u).

çumërz•úe (me u) vetv óva (u) úe G Ulem galiç, kacul.

çumërzúem (i) e (e) mb G I ulur galiç.

çumërzúet ndajf G (Ulem) galiç; kacul.

çumpál•e ja f sh e et krahin Pallë për rrahjen e kërpit.

çumrák e mb G (Gjë) pa asnjë vlerë.

çumrúk i m sh ë ët krahin G Njeri që ka mbetur shumë i shkurtër.

çumrrák e mb krahin G (Njeri) me flokë shumë të dendur në ballë.

çun i m sh a at bis

♦ Fëmijë mashkull deri në moshën e pjekurisë; djalë i vogël. Çun i ri (vogël). Çun i mbarë (i prapë). Bëhu çun i mirë! Çunat e lagjes. [Eja të pimë nga dy-tri gota për shëndet të Lekë Dukagjinit (i rrofshin çunat!) (DhP)].

♦ Fëmijë mashkull kundrejt prindit të vet; bir, djalë.

♦ Fëmijë që mbahet për të ndihmuar në punë të ndryshme.

♦ euf Organ seksual i djemve.

**

çun haram Vajzë që sillet si djalë.

çunák u m sh ë ët bis

♦ Djalë i vogël, i parritur, çilimi, kalama. Luan me ca çunakë.

♦ tall Njeri i papjekur dhe pa përvojë në jetë, ai që vepron a sillet si fëmijë. >KALAMA NI; ÇILIMI U. Punë çunakësh.

çún•e ia f sh e et det krahin Barkë peshkimi.

çunërí a f bis

♦ Moshë e djemve deri në pubertet.

♦ Tërësi e çunave (të lagjes etj.).

çung e mb krahin G

♦ (Pemë) e prerë; e cunguar.

♦ fig (Njeri) i fortë, që s'tutet e s'tundet nga e vetja.

çun•g gu m sh gje gjet krahin G

♦ Kërcu.

♦ Trung; copë druri e trashë plot nyja. Çung i druve trung i shkurtër mbi të cilin vihen kërcunjtë që do të çahen për dru zjarri. >CUN•G GU.

♦ Cung i madh që mban zjarr shumë.

♦ Trung që mbetet mbi dhë pasi pritet lisi.

*

Asht si çung drush Është shumë i trashë nga mendja.

Bahem si çung i zi Nxihem në fytyrë nga një fjalë a ngjarje.

Rri si çung i zi Rri i mërzhitur; rri tërë hundë e buzë.

çungáll•e a f sh a at krahin G Kokë e shkopit, bastunit.

çungájk•ë a f sh a at krahin G >ÇUNGAN•E IA.

çungán e mb krahin G (Njeri) truplidhur.

çungán i m sh a at krahin G Njeri truplidhur.

çungán•e ia f sh e et krahin G Grua a vajzë truplidhur.

çungár kal a ur A Gjymtoj.

çungár•em *vetv a (u) ur* A Gjymtohem.

çungárë (i e) *mb* A I gjymtuar.

çúnge *mb krahin G (Dhi)* me njërin bri të thyer ose më të shkurtër se tjetrin.

çungél e *mb (Burrë)* i fortë; që nuk thyhet; trim.

çungél i m sh a at *krahin G*

♦ *Cung* i fortë.

♦ *fīg* Njeri i fortë, që nuk thyhet; trim.

çungél•e ja f sh e et *krahin G* Grua a vajzë e fortë, që nuk thyhet; trimëreshë.

çúng•ë a f sh a at *krahin G* Lopë brithyer.

çúng•ël la f sh la lat *krahin G*

♦ *Kërcu* i vogël.

♦ *Rrënjë* që shkulet për zjarr.

çung•ó j etj. > **CUNG•O J etj.**

çungúr *ndaif K (Lidh)* shumë shtrënguar; fort.

çungúr e¹ mb K (Bukë) e forcuar, e bërë si gur.

çungúr e² mb K Që ka shumë naze në të ngrënë.

çungurí•s kal ta tur > **ÇUNGURIT.**

çungurít kal a ur

♦ *Lidh* fort.

♦ *Trokas*; *çokas*.

♦ *Hap*.

çungurítur (i e) *mb*

♦ *I lidhur* fort.

♦ *I hapur*.

çúngje t sh i ÇUN•G GU.

çúngj•ë a f sh a at A Mish i dhëmbëve; *sh* trysa.

çúnk•ë a f sh a at *det krahin* Barkë e vogël.

çunjé a f sh - të bis anat A Mish i dhëmbëve; *sh* trysa.

çúnjez a f sh a at bis anat A > **ÇUNJE A.**

çup *ndaif (Vë duajt e misrit)* kapule; si piramidë.

çup e¹ mb I vetëm; tek. **Lis çup.**

çup e² mb K (Kokë) e qethur tullë; pa flokë.

çup e³ mb

♦ (*Bagëti*) veshëshkurtër; veshëcurr.

♦ (*Kafshë*) shytë; pa brirë.

♦ (*Kafshë*) bishtcunge.

♦ (*Kalli gruri*) pa hala; pa thekë.

çup i¹ m sh a at Vatër e oxhakut.

çup i² m sh a at Njeri me kokën të qethur tullë.

çup i³ f sh a at *krahin*

♦ *Kalli misri* i thyer dysh.

♦ *Degë misri* e rrëzuar nga era.

çup i⁴ f sh a at *krahin G* Vesh. **Njeri pa çup** shurdh.

çup i⁵ f sh a at *krahin G* Kapule misri.

çup-çúp¹ ndaif Zhveshur; lakuriq.

çup-çúp² ndaif

- ♦ (*Viçi thith sisën*) me zhurmë të vazhdueshme duke përplasur buzët.
- ♦ (*Fëmija ecën*) me hapa të vegjël.
- ♦ (*Fëmija në ujë*) duke u llapashitur.

çúpa-çúpa *ndajf* (*Arë*) me degë misri të rrëzuara kapul.

çupák *u m sh ë ët K* Kërcu i lisit ose hardhisë të prerë.

çupalák *ndajf* Zhveshur; lakuriq.

çupalák *e mb* I zhveshur; lakuriq.

çupalín•ë *a f sh a at kryes sh krahin* Ashkla për të ndezur zjarrin; shkarpa; krande për zjarr.

çupállk•ë *a¹ f sh a at K*

- ♦ Kungull ujës.
- ♦ Enë për të marrë ujë, e bërë nga kungulli ujës; susak.

*

Mbetem si çupallka ndujë Mbetem keq.

çupállk•ë *a² f sh a at bis krahin* Kokë; rradake; kaploqe.

çuparák•ë *ja f sh e et krahin* Vajzë.

çupalák *ndajf* Zhveshur; lakuriq.

çupalák *e mb* I zhveshur; lakuriq.

çuparák•ë *ja f sh e et krahin* Çupë; vajzë.

çupár•ë *ja f sh e et* Çakalle; çapare.

çúp•ë *ja¹ f sh e et* Cullufe flokësh.

çúp•ë *ja² f sh e et krahin* Organ seksual i djemve të vegjël.

çupéjk•ë *a f sh a at kryes sh*

- ♦ Maja të degëve të misrit të këputura për bagëtinë.
- ♦ Kallinj misri të thyer për silazh.

çupéll•ë *a f sh a at J* Grua llafazane.

çúp•ë *a¹ f sh a at*

- ♦ Fëmijë femër deri në moshën e pjekurisë; vajzë, gocë. **Çupë e vogël. Zë çupe.** >BIJ•Ë A; VAJZ•Ë A.
- ♦ Femër që ka arritur moshën dhe ende s'është martuar; vajzë. **Çupë e mbetur.**
- ♦ Figurë në letra bixhozi, që paraqet një grua; damë. **Çupë karo (kupë, maç, spathi).**

çúp•ë *a² f sh a at*

- ♦ A Krip i kresë; tërësi e flokëve.
- ♦ G Kokë.
- ♦ Majë e kresë.

çúp•ë *a³ f sh a at K* Misër i zhveshur.

çúp•ë *a⁴ f sh a at krahin G, K*

- ♦ Kafshë bishtcunge.
- ♦ Kafshë veshcurre.

çúp•ël *la f sh a at G* Rreckë; leckë; cule.

çupëlin•ë *a f sh a at bis*

- ♦ Vajzë e vogël, e parritur.
- ♦ *tall* Vajzë pa përvojë, që vepron e sillet si fëmijë.

çupëri *a f*

- ♦ Moshë e femrës deri sa martohet; vajzëri.
- ♦ *përmb* Tërësi e çupave; gjithë çupat; vajzëri. **U mblodh çupëria e fshatit.**

çupërisht *ndajf* Ashtu si bëjnë vajzat; si çupat; si në çupëri; vajzërisht. **U mblodh graria si dikur çupërisht.**

çupërlúçk•ë *a f sh a at krahin* Shkop me nyjë në kokë.

çupër•ó *jokal óva úar J* Mbetem vajzë e pamartuar; jetoj si vajzë e pamartuar.

çupëruar it (të) *as J* Mënyrë jetese si femër e pamartuar.

çúpës *ndajf*: **Luaj çúpës** luaj guraçokthi.

çúpës i m sh a at G Gungë; rrum.

çúpëz a f sh a at *zvog e* **ÇUP•Ë A¹.**

çupí a f sh - të K Kapë gruri e ngrehur si trapez, që të mos i hyjë shiu.

çupínë *ndajf K*

♦ Me flokë të prerë shkurt.

♦ Lakuriq; cullak.

çupín•ë a f sh a at K Zog pa pupla, i porsadalë nga veza.

çupínk•ë a f sh a at krahin Dele a dash pa lesh në krye.

çupí•s kal ta tur > ÇUPIT.

çupít¹ kal a ur

♦ *veta III (Delja etj.)* e ha majë më majë (*barin*).

♦ (*Plaku, fëmija pa i dalë dhëmbët*) përpiket të zërë me trysa tulin e (*mollës etj.*).

♦ *veta III (Krimbi)* e bren ngadalë (*drurin*). **Mola i çupiti rrobat.**

çupít² kal i ur *veta III (Viçi)* e thith (*atë pak qumësht që ka mbetur pas mjeljes së lopës*).

çupít³ kal G > ÇUPIT•Ë (me)^{1, 2, 3}.

çupít•em a (u) ur

I *vetv (Plaku, fëmija pa dhëmbë)* përpiket të zërë me trysa tulin e mollës etj.

II *pës e* **ÇUPIT¹.**

çupít•ë (me)¹ kal G Dërmish (*krahun etj.*).

çupít•ë (me)² kal G Shkoq (*misër*).

çupít•ë (me)³ kal G Bëj; shkrif (*leshin*).

çupítj•e a¹ f sh e et

♦ E ngrënë majë më majë (*e barit nga bagëtia*).

♦ Përpjekje për të ngrënë me trysa.

♦ Brerje (*e rrobës nga mola*).

çupítj•e a² f sh e et G Dërmishje (*e krahut etj.*).

çupítj•e a³ f sh e et G Shkoqe (*e misrit*).

çupítj•e a⁴ f G Shkrifje (*e leshit*).

çupítun (i e)¹ mb G (*Krah etj.*) i dërmishur.

çupítun (i e)² mb G (*Misër*) i shkoqur.

çupítun (i e)³ mb G (*Lesh*) i shkrifur.

çupítur (i e) mb (*Ngrënie*) majë më majë (*e barit nga bagëtia*).

çúpke mb (*Dele*) veshëshkurtër.

çúpke•ë a¹ f sh a at Dele veshëshkurtër.

çúpke•ë a² f sh a at Dorezë; bisht (*i tenxheres etj.*); vegë e enës.

çúpke•ë a³ f sh a at

♦ (*Lagenaria vulgaris Ser.*) Susak; kungull ujës.

♦ *bis* Susak; kokë.

çúpke•ë a⁴ f përk J Vajzë e vogël.

çuplím i¹ m sh e et

♦ Vënie mullar (*e sanës*).
 ♦ Rrahje; zbutje me rrahje.
çuplím i² m sh e et Gungim.
çupl•ój¹kal óva úar
 ♦ Vë mullar; vë kapiçë.
 ♦ Rrah; zbut me rrahje.
çupl•ój²kal óva úar Prish tehun e (*thikës*). >**QUPL•OJ**.
çupl•ój³kal G >ÇUPL•UE (me).
çupl•úe³ (me) kal óva úe G Arnoj; i vë arnë (*rrobës*).
çupllák e mb krahin (Vend) i zhveshur; pa bimësi.
çupllím i m sh e et krahin G Krasitje e pemës, gëmushës.
çupll•óhet vetv veta III dhe pës e ÇUPLL•OJ. >ÇUPLL•UE (me u)
çupll•ój kal krahin G >ÇUPLL•OJ. >ÇUPLL•UE (me).
çupll•úe óva úe krahin G Krasit (*pemën, gëmushën*).
çupll•úe (me u) pavet dhe pës e ÇUPLL•UE (me).
çupllúem (i) (e) mb krahin G (*Pemë, gëmushë*) e krasitur.
çup•óhem krahin G vetv dhepës e ÇUP•OJ. >ÇUP•UE (me u)^{1, 2, 3}.
çup•ój kal dhe jokall krahin G >ÇUP•UE (me)^{1, 2, 3}.
çuprél•e ja G f sh e et Kodrinë; çukë.
çuprél•e a f sh a at > ÇUPREL•E JA.
çuprí a f sh - të ndërt G Tra i dyshemesë.
çup•úe (me)¹kal óva úe krahin G Ngas; cyt (*dikë*).
çup•úe (me)²kal óva úe krahin G
 ♦ Pres cung; cungoj.
 ♦ Pres curr; curroj.
çup•úe (me)³jokal óva úe krahin G Qeth rrafsh fundet e kashtës për pullaz.
çup•úe (me u)¹vetv óva (u) úe krahin G Ngitem a cytem me dikë.
çup•úe (me u)²vetv óva (u) úe veta III krahin G
 ♦ Pritet cung; cungohet.
 ♦ Pritet curr; currohet.
çupúem (i) e (e)¹mb krahin G I ngarë; i cytur.
çupúem (i) e (e)²mb krahin G
 ♦ I prerë cung; i cunguar.
 ♦ I prerë curr; i curruar.
çupúem (i)³ e (e) mb krahin G (*Kashtë për pullaz*) e qethur rrafsh.
çupúem it (të)¹as krahin G Ngarje a cytje me dikë.
çupúem it (të)²as krahin G
 ♦ Prerje cung; cungim.
 ♦ Prerje curr; currim.
çupúem it (të)³as krahin G Qethje rrafsh e fundeve të kashtës së pullazit.
çúpull a f sh a at A Xhufkë e kaçularit.
çupúr•e a f sh a at G Folé e grerëzave.
çupurís kal ta tur > ÇUPURIT.
çupurít kal a ur
 ♦ *veta III (Pula)* rrëmon; shpupurish (*dheun, plehun*). >**ZHGURIT**.
 ♦ Shkristoj me dorë; çependuk; shkapurit (*kashtën e mbledhur deng etj.*).

- ♦ Kërkoj; rrëmoj; rropoj.
- ♦ *fīg* Kërkoj; hulumtoj; kërkoj të zhbiroj.
- ♦ Shprushit (*zjarrin*).

çupurít•em a (u) ur

Ivetv Hapem; nis të flas a të tregoj. **Nuk çupuritet** nuk flet; nuk tregon.

II pës e ÇUPURIT.

çupurítës e mb (*Njeri*) që kërkon të zhbirojë.

çupurítës i m sh - it Njeri që kërkon të zhbirojë.

çupurítës•e ja f sh e et Grua a vajzë që kërkon të zhbirojë.

çupurítj•e a f sh e et

♦ Rrëmim (*i pulave në pleh, etj.*); shpupurishje. >**ZHGURITJ•E A.**

♦ *fīg* Rrëmim; kërkim (*për të dhëna, informacion*).

çupurítur (i e) mb

♦ (*Dhe, pleh*) i rrëmuar me këmbë nga pulat; i shpupurishur. >**ZHGURITUR (i e).**

♦ *fīg* I zhbiruar.

çupúrr i f sh e et *K* Folé a vrimë e grerëzave.

çurâ ni m sh j jt orn *krahin G* Gjel deti.

çurák u m sh ë ët vjet usht Mburojë.

çurán i m sh ë ët orn Gjel deti.

çuráp i m sh ë ët krahin > **ÇORAP I.**

çurbullís kal *krahin G* >>**ÇURBULLIS•Ë (me).**

çurbullís•et *krahin G vetv dhe pës e ÇURBULLIS.* >**ÇURBULLIS•Ë (me u).**

çurbullís•ë (me) *kal krahin G E* bëj shpejt e shpejt e pa kujdes (*një punë*).

çurbullís•ë (me u)

I *vetv veta III (Puna)* bëhet shpejt e shpejt e pa kujdes.

II pës e ÇURBULLIS.

çurbullísj•e a f Punë e bërë shpejt e shpejt e pa kujdes.

çurbullísur (i e) mb (*Punë*) e bërë shpejt e shpejt e pa kujdes.

çurdhúk•ël la f orn >**ÇERDHUK•ËL LA.**

çurdhúku•ll i m sh j jt orn >**ÇERDHUK•ËL LA.**

çuréllk•ë a f krahin

♦ Turi; feçkë (*e dërrit, elefantit*).

♦ *keq* Surrat; fytyrë e shëmtuar; grua fytyrëmadhe.

çúr•ë a¹ f sh a at orn Pulë deti; rikë.

çúr•ë a² f sh a at teks *krahin G* Pëlhurë.

çurg si ndajf (*Uji etj. del a rrjedh*) me shumicë e me forcë. **I shkoi gjaku çurg.**

çur•g gu m sh gje gjet

♦ Fill uji që rrjedh nga lëfyti i kroit ose i çezmës; curril i madh uji ose i një lëngu tjetër që rrjedh. **Çurg uji (gjaku, lotësh). Çurgjet e shatërvanit.**

♦ Krua me një curril ujë; vendi ku del një burim uji.

çurgím i m Rrjedhje me shumicë e me forcë (*e ujit etj.*)

çurg•ón jokall ói úar *veta III (Uji etj.)* rrjedh a del me shumicë e me forcë.

çurís•s kal K >**ÇURIT.**

çurít kal K >**ÇURIT•Ë (me).**

çurít•et *vetv - (u) ur veta III (Druri për zjarr)* fill të ndizet, të marrë flakë.

çurít•ë (me) kal i ë *veta III K (Derri)* gërmon (*dheun*) me feçkë.

çurítj•e a¹f Ndezje e zjarrit.

çurítj•e a²f sh e et K Gërmim me feçkë i dheut.

çurítur (i e)¹mb (Dru) i ndezur; që ka marrë flakë.

çurítur (i e)²mb K (Vend) i gërmuar me feçkë nga derri.

çur•k ku m sh qe qet > ÇUR•G GU.

çurkáj•ë a f sh a at Çurg i madh. Çurkajë mali.

çúrkë si ndajf: Derdh djersën çurkë më shkon djersa çurg.

çúrk•ë a f sh a at > ÇUR•G GU.

çurkt (i e) mb krahin G (Dele) me lesh të ngatërruar.

çurlikím i m sh e et

♦ Cicërim (i zogjve).

♦ fig Fjalë a bisedë pa mend.

çurlik•ój jokal

♦ veta III (Zogu) cicërin.

♦ fig Flas pa mend.

çurlikúes e mb Cicërues; që cicëron a çurlikon.

çurufít•et vetv - ur veta III sh (Zogjtë) shkelen kur çiftohen.

çurufítj•e a f Shkelje (e zogjve kur çiftohen).

çurufítur (të) mb sh (Zog femër) i shkelur (kur çiftohet me mashkullin).

çurúj•ë a f sh a at krahin G Dele a dhi veshcurre.

çuruktís kal a ur > ÇURUKTIT.

çuruktít kal a ur Hutoj; çorodit.

çuruktítj•e a f Hutim; çoroditje.

çuruktítur (i e) mb I hutuar; i çoroditur.

çurullís•em vetv K > ÇURULLIS•Ë (me u).

çurullís•ë (me u) vetv a (u) ë K Ndjek me vrap. I çurrullisem i sulem a lëshohem me vrap (prapa dikujt, diçkaje).

çurullísj•e a f sh e et K Ndjekje me vrap; turrje prapa dikujt a diçkaje.

çurullísun (i e) mb K I lëshuar me vrap prapa dikujt a diçkaje.

çurr i m sh a at krahin G

♦ Gomar.

♦ Mëz.

♦ fig Njeri kokëgdhe, gomar nga mendja.

çurrága t f sh A Zbukurime metalike a qelqi të lira e pa shije.

çurr-çurr pasth krahin G Thirrje për të ndjellë mëzin.

çurrél i m sh a at Curril.

çúrr•ë a¹f sh a at orn G Bibë; pulë deti.

çúrr•ë a²f sh a at A Gjëmim i largët; uturimë; oshtimë; ushtimë.

çurríg u m sh ë ët > CURRIL I.

çurríl i m sh a at Fije uji etj. > CURRIL I.

çurrufénd•ë a f sh a at krahin G Grua mendjelehtë që hiqet e zgjuar.

çurruféndun (i e) mb krahin G (Grua) që e kanë lënë mendtë; që hiqet e zgjuar.

çurrúk u m sh ë ët > ÇUR•G GU.

çurrúp i m sh a at krahin G Kalli misri.

çuták e mb Ç (Njeri) që s'e mban fjalën; i paqëndrueshëm.

çuták u m sh ë ët Ç Njeri që s'e mban fjalën; i paqëndrueshëm.

çuták•e ja *f sh e et* Ç Grua që s'e mban fjalën; e paqëndrueshme.

çút•ë a *f sh a at* > **ÇIVET•Ë A**.

çút•ër ra *f sh ra rat*

♦ Grykë e lugut.

♦ Vijë uji.

çút•ërr rra¹ *f sh rra rrat G*

♦ Vijë uji.

♦ Curil.

çút•ërr rra² *f sh rra rrat G* Enë e vogël prej druri për ujë.

çút•ërr rra³ *f sh rra rrat G* Rashqel.

çút•ërr rra⁴ *f sh rra rrat G*

♦ Lopë me trup të vogël.

♦ Vajzë e vogël topolake.

çutjáne t *f sh* Çitjane.

çútk•ë a *f sh a at* Shkurre e dendur.

çutr•óhem *vetv* Habitem; çuditem.

çútull a *f sh a at* Çaçkë e kresë.

çuturíc•ë a *f sh a at krahin G* Pagure brezi; matare.

çvat kal a ur > **ZHVAT**.

çvendós, çvendós•em *etj.* > **ZHVENDOS, ZHVENDOS•EM** *etj.*

çvend•úe (me) *kal óva úe G* Zhvendos.

çvesh, çveshj•e *etj.* > **ZHVESH, ZHVESHJ•E** *etj.*

çvetiós kal libr G > **ÇVETIOS•Ë (me)**.

çvetiós•em *vetv libr G* > **ÇVETIOS•Ë (me u)**.

çvetiós•ë (me) *kal a ë libr G* E degjeneroj (*diçka*); e bëj (*diçka*) të humbasë vetitë e mira.

çvetiós•ë (me u) *vetv a (u) ë libr G* Degjeneroj; humb vetitë e mira.

çvetiósj•e a *f libr G* Degjenerim; humbje e vetive të mira.

çvetiósun (i e) *mb libr G* I degjeneruar; që i ka humbur vetitë e mirë.

çvërgjër•óhem, çvërgjër•ój *etj. J* > **ZHVIRGJËR•OHEN, ZHVIRGJËR•OJ** *etj.*

çvështj•éll kal ólla éllë > **ÇMBËSHTJ•ELL**.

çvidhós, çvidhós•et *etj.* > **ZHVIDHOS, ZHVIDHOS•ET** *etj.*

çvídhtë (i e) *mb* I shkathët.

çvill•óhem, çvill•ój > **ZHVILL•OJ, ZHVILL•OHEN**.

çvjédhtas *ndaif* Me shkathtësi.

çvjérdh kal çvórdha çvjérdhë > **ZVJERDH**.

çvleftësím, çvleftës•óhet *etj.* > **ZHVLEFTËSIM, ZHVLEFTËS•OHET** *etj.*

çvleftím i m sh e et > **ZHVLERËSIM I**.

çvleft•úe (me) *kal óva úe G* > **ZHVLERËS•OJ**.

çvolt•ój kal óva úar

♦ Shkopsit; zbërthej.

♦ Zhvidhos.

çvorrim, çvorri•úe (me) *etj. G* > **ZHVARRIM, ZHVARROS** *etj.*

çvoshk, çvóshkj•e *etj.* > **ZHVOSHK, ZHVOSHKJ•E** *etj.*

çvozhg, çvózhgi•e *etj.* > **ZHVOSHK. ZHVOSHKJ•E A** *etj.*

çvulós, çvulós•et *etj.* > **ZHVULOS; ZHVULOS•ET**.

çyç *ndaif G* Galuc.

çyç e mb

♦ I mbledhur kruspull, galuc.

♦ Hundështypur.

çyç i¹ m sh a at Majë e këpucës. **E gjuaj topin me çyç.** > **ÇYÇ•Ë A.**

çyç i² m sh a at *krahin G* Vrimë e vogël; birë.

çyçaféll e f G I shëmtuar.

çyçék e mb G Mendjelehtë; firifiu nga mendja.

çyçeník u m sh a at G Arrë, kokërr arre shumë e vogël.

çýç•ë a f sh a at bis

♦ Çep; lëfyt (*i ibrikut etj.*).

♦ Majë (*e këpucës etj.*); pjesë e hollë dhe e zgjatur përpara. > **FLIQ I.**

çýçk•ë a¹ f sh a at bis

♦ Çep; lëfyt (*e ibrikut etj.*).

♦ Çyç; majë. **Çyçka e këpucës.**

çýçk•ë a² f krahin G Kalli misri i shkoqur.

çyçybanóz i m sh ë ët bot > **ÇIÇIBANOZ I.**

çyçyvé ja f sh - të bis

♦ Menteshë.

♦ Bulon.

♦ Vegël; gjë që shërben për një punë.

çyláf i m sh ë ët > **QYLAF I.**

çyláh u m sh ë ët > **QYLAF I.**

çymç i f sh a at ent > **ÇIMK•Ë A.**

çyndyrézím, çyndyréz•ó j, etj. > **ÇYNDYROSJ•E, ÇYNDYRYOS etj.**

çyndyrós kal a ur ind I heq yndyrën (*diçkaje*).

çyndyrós•et - (u) ur ind

I vetv veta III I hiqet yndyra.

II pës e **ÇYNDYROS.**

çyndyrósj•e a f ind Heqje e yndyrës.

çyndyrósur (i e) mb ind Që i është hequr yndyra.

çyp i m sh a at > **QYP I.**

çyr e mb vjet bis (Njeri) i shëmtuar.

çyr i m sh e et muz vjet Mandolinë me tetë ose dymbëdhjetë tela.

çyrék si kallëzues: M'u bë zemra çyreku gëzova shumë, m'u bë zemra mal.

çyrék u m sh ë ët Bukë a kulaç gruri me brumë të ëmbël.

*

Po i shtie çyrekët të mirë (bukët të mira) (*Nusja, grua*) është shumë punëtore; është e shkathët dhe e zonja.

çyrýk si ndajf bis Pa mbaruar. **I lë punët çyryk.**

çyrýk e mb bis

♦ (*Njeri*) i gjymtë; me gjymtim nga një sëmundje ose aksident.

♦ (*Mur, tra etj.*) i prishur; i dëmtuar; i kalbur; që nuk mban (*peshë mbi të*).

♦ (*Punë*) e lënë përgjysmë; e papërfunduar. **Punë çyryk.**

çyrýk u m bis Njeri i gjymtë; me gjymtim nga një sëmundje ose aksident.

çyrýk•e ja f e ÇYRYK U.

cyrýk•em krahin a (u) ur vetv

♦ Gjymtohem; bëhem çyryk.

♦ (*Muri, trau etj.*) prishet; dëmtohet; nuk mban peshë mbi të.

çyryktís kal a ur

♦ Gjymtoj.

♦ I dëmtuar sa s'ndreqet më; i prishur.

çyryktís•em vetva (u) ur

♦ Gjymtohem.

♦ *veta III* Dëmtohet sa s'ndreqet më; prishet.

çyryktísj•e a f sh e et

♦ Gjymtim.

♦ Dëmtim i pandreqshëm.

çyryktísur (i e) mb

♦ I bërë çyryk; i gjymtuar.

♦ I prishur sa s'ndreqet më.

çysí lidh Meqë.

çyst e mb I zhdërvjelltë; i shkathët; i hedhur.

çysht kal a ur Prish; zgjidh (*magjinë*) me anë të shprehjeve magjike.

çýsht•ëm (i) me (e) mb G > ÇYSHTUR (i e).

çýshtj•e a f sh e et Prishje (zgjedhje) e magjisë me anë të shprehjeve magjike.

çýshtur (i e) mb (Magji) e prishur; e zgjidhur me anë të shprehjeve magjike.

çýshtur it (të) as > ÇYSHTJ•E A.

çýt•ë a f sh a at kryes sh krahin G Dy zgjatime mishtake nën gushën e dhisë.

çzëshmím i m gjuh Shurdhim i bashkëtingëllores së zëshme (**b > p; ç > xh**).

çzëshm•óhet vetv úa (u) úar e ÇZËSHM•OJ.

çzëshm•ój kal óva úar gjuh Shurdhoj (*bashkëtingëlloren e zëshme*).

çzëshmúar (i e) mbgjuh (*Bashkëtingëllore e zëshme*) e shurdhuar.

çzëshmúem (i) e (e) mb G > ÇZËSHMUAR (i e).

çzëshmúes e mb gjuh > ÇZËSHMUAR (i e). [Me formën e saj desonorizuese a çzëshmuese, Retimja krijon nënbashkësi toponimike me Shtimjen. (AK).]

D d

♦ **D d** Bashkëtingëllorja **d**.

♦ *si em f d ja* Shkronja **D, d**; grafia dhe tingulli i saj. **D-ja e madhe.**

d shkurt i

♦ *fiz, kim* Dendësi; densitet.

♦ Dekà-; dhjetë.

da: Pa da shpr ndajf G pa ndërprerje; pa pushim.

da (me)¹va - G

I kal

♦ **> NDA•J. Daje si ta dajsh** ndaje si të të vijë për mbarë.

♦ Dalloj; shquaj; vlerësoj. **Peshkatarin e mirë e dan peshku.**

♦ Përçaj. [Për me ju damun me ju vorfnue! (VPSH)].

♦ Vendos. **Me da mendjen** vendos; këput muhabetin (pazarin). **E kam da mendjen.**

♦ Ndaj; veçoj. [O fushë e Korabit,/ E mjera un,/ Si na dave shtratit,/ Si na erdhe hakit. (Pop)]

♦ *veta III krahin*: **Po dan vala** po vlon uji e po derdhet nga ena.

II jokal

♦ Dallohem; spikat; bie në sy. **Do me da në shej** kërkon të duket, të dalë mbi të tjerët, të shquhet.

♦ Ngjaj; dukem. **Po dan e bukur çika.**

*

Dan se... Duket se (sikur) ...

Ia daj kryet dikujt Ia çaj kokën (me fjalë) dikujt; e lodh shumë me fjalë dikë.

Me da me mend Bëj një arsyetim abstrakt.

da (me)² jokal u - krahin G (*Bima e misrit*) lidh kallli.

da (me)³ jokal u - krahin G Duket si; ngjan si.

da (me u) vetvva (u) - G >NDA•HEM. [shndosh e mirë aty janë da,/ ngryka-ngryka kenkan marrë. (CV)].

da capo /da kápo/ *shpr ndajf it muz* Nga fillimi; nga e para.

da ja f Ndarje; përçarje.

dac si ndajf dhe kallëzues

♦ Lakuriq. **E lanë dac** e lanë zhveshur.

♦ Pa një grosh në xhep. **Mbetem dac.**

dac i m sh a at

♦ *zool* Mashkull i maces.

♦ *bis* Fëmijë i lindur jashtë martese. >**KOPIL I; DOBIÇ I.**

*

Bie si daci në kos Bie në të mira, pa e ditur nga më vijnë.

Hap sytë si dac Zgurdulloj sytë, pa kuptuar se ç'ndodh përqark meje.

Si daci në gaviç

♦ Në gjendje të keqe.

♦ I zënë ngushtë.

Një herë bie daci në kos Gjë e mirë që nuk përsëritet më.

**

dac deti *zool (Scylliorhinus stellaris)* Peshkaqen kokëgjerrë, me trup në ngjyrë të çelët e me pulla të murrme.

dac i egër *zool*

♦ (*Lynx*) Mace e egër e Evropës, Azisë dhe Amerikës Veriore.

♦ Rrëqebull.

dackanár e mb I lig; i mbrapshtë.

dackanár i m sh ë ët

♦ Njeri i lig (i mbrapshtë).

♦ Përtac; bjerraditë.

dackanár•e ja f sh e et f e DACKANAR I.

dáck•ë a f sh a at

♦ Goditje me pëllëmbë në fytyrë. >**SHUPLAK•Ë A; SHPULL•Ë A.Dackë e fortë. I dha (futi, hoqi) një dackë. I ka hak ca dacka.**

♦ *fīg* Goditje e rëndë dhe poshtëruese; goditje që i jep tjetrit një mësim të mirë e i tregon vendin. **Dackë e rëndë. Hëngri një dackë të mirë.**

dackós kal a ur I bie me shuplakë (*dikujt*).

dackósj•e a f Goditje me shuplakë në fytyrë.

dackósur (i e) mb I goditur me shuplakë në fytyrë.

daç lidh bis Përdoret zakonisht e përsëritur (*si lidhëz bashkërenditëse veçuese*) për të lidhur fjali të pavarura ose gjymtyrë të fjalisë që vijnë si numërim, me kuptimin "**qoftë; ose... ose; dhe... dhe...; hem..., hem...; si''**". **Daç eja ti, daç vij unë. Daç lëre, daç merre. Ai është daç i thjeshtë, daç i mirë.** [*në daç si engjell fluturo qiejve* (EB)].

daçék i m sh krahin G Maçok. >**DAC I.**

daçók u m sh ë ët krahin Maçok.

da-dá *pasth fëm*

♦ Mirupafshim.

♦ Shëtitje. **Ikim da-da!**

dadaíst e mb art I dadaizmit; që ka të bëjë me dadaizmin dhe dadaistët.

dadaíst i m sh ë ët art Pasues i dadaizmit.

dadaíst•e ja f e DADAIST I.

dadaíz•ëm i m art Lëvizje nihiliste e fillimshkullit XX, kryesisht në pikturë, që mohon ligjet e së bukurës.

dadarúq i m sh ë ët Fant (*në letra bixhozi*).

dád•ë a¹f sh a at

♦ > **DADO JA.**

♦ Emër me të cilin zakonisht fëmijët e vegjël thërresin me përkëdhelje gjyshen, nënën a motrën e madhe, që përkujdeset për ta. **Po vjen dada. Të pastë dada! Eja te dada!**

♦ *vjet* Grua që vesh nusen ditën e dasmës ose përkujdeset për të gjatë dasmës; Ç plakë që shoqëron nusen te dhëndri.

*

I rri si dadë dikujt Nuk i ndahem, kujdesem në mënyrë të tepruar për dikë, duke mos e lënë t'i bëjë vetë as gjërat më të vogla.

S'e kam dadë dikë Nuk ia dëgjoj këshillat a porositë dikujt; s'jam i vogël që të zbatoj vetëm udhëzimet e më të moshuarve.

dád•ë a²f sh a at krahin G

♦ Emër me të cilin vëllezërit dhe motrat e vogla thërresin motrat e mëdha.

♦ Emër me të cilin thirren me respekt vajzat e rritura të fisit.

dadíc•ë a¹f sh a at përb Mëndeshë a tajë e keqe.

dadíc•ë a²f sh a at krahin G Grua e shëndetshme dhe e bëshme.

dádo mb: **Lopë dado** lopë që zgjidhet për të ushqyer viç të mbetur pa mëmë.

dádo ja¹f sh - t

♦ Grua që ushqen me gji fëmijën e dikujt tjetër; mëndeshë; tajë. **E ka pasur dado.**

♦ Grua që merret me pagesë nga një familje për t'u rritur fëmijët dhe për t'u kujdesur për ta; shërbëtoare. **Dadoja e fëmijëve. Ishin rritur me dado.**

♦ Kafshë femër, e zgjedhur për të ushqyer me qumësht të vegjlit e një kafshe tjetër.

dádo ja²f sh - t tek Kundërvidhë.

dadók•e ja f sh e et përk Dado.

dadovidhósës i m sh - it tek Çelës për shtrëngimin a lirimin e dadove.

dáes i m sh - it G Paqësues; ai që ndërhyt në një grindje, mosmarrëveshje, armiqësi etj.

Daësh i m gjeog Troje të Azisë Qendrore e Lindore nën kontrollin e ekstremistëve islamikë.

daf i m euf Organ seksual i femrës.

dafés i m sh e et vjet Feste për gra.

dafín•ë a f sh a at

♦ *bot* (*Laurus nobilis*, *Eleagnus angustifolus*) Dru me madhësi mesatare, përherë e gjelbër, me gjethe të thjeshta, të merme

♦ *ushq* Gjethe të këtij druri (*për të lezetuar gjellën*). [**Kap një degë prej dafine/ Dhe vërtitesh ndaj Athine** (FN).]

♦ *sh fig* Degë nga kjo bimë ose kurorë me degë të tilla, që mbahet si simbol i fitores dhe i lavdisë. **Dafinat e fitores. Kurorë dafine. [Dhe ka njerëz, madje njerëz me mend dhe grada akademike, që besojnë edhe sot në të, e i kushtojnë tym-temjane dhe i thurin kunora dafinash! (KM)].**

*

E diel e dafinave (e larit, e luleve) fet E diel e javës para pashkëve.

Fle (prehem, më zë gjumi) mbi dafina Bie në qetësi e rri shkujdesur pas arritjes së një suksesi, fitoreje etj.; jam i vetëkënaqur; m'i ka marrë mendtë lavdia dhe nuk punoj e nuk luftoj më tej.

**

dafinë deti bot Landër.

dafinór e mb

♦ *bot* (*Bimë*) e së njëjtës familje me dafinën.

♦ I dafintë.

dafinóre t f sh bot Familje drurësh e shkurresh që përfshijnë dafinën, kanellën etj.

dafinór•e ja f sh e et Koriqe me dafina.

dafintë (i e) mb (*Kurorë*) e bërë me gjethe a me degë dafinash, prej dafine.

dafllák u m vulg Organ seksual i femrës. >**DAF I.**

dáfn•e ia f sh e et bot A Dafinë.

Dáfn•e ia f mit gr Nimfë që e zuri Apoloni dhe e ktheu në dafinë.

dáfni•e a f sh e et ent (*Daphnia*) Plesht uji.

dafnj•éhem vetv G >**DAFNJ•YE (me u).**

dafnj•éj kal G >**DAFNJ•YE (me).**

dafnjím i m G

♦ Shqyerje me dhëmbë a kthetra (*e presë*).

♦ *bis* Rrahje e rëndë; shqepje në dru.

♦ *fig* Kapitje; lodhje e madhe.

dafnj•ýe (me) éva ýe G

♦ *veta III* (*Egërsira*) e shqyen prenë.

♦ *bis* E rrah fort; e shqep në dru; e shqepj (*dikë*).

♦ *fig* Ia marr frymën në punë të rëndë (*dikujt*); e kapit; e lodh shumë (*dikë*).

dafnj•ýe (me u) éva (u) ýe G

I *vetv* Kapitëm; lodhem shumë.

II *pës e* **DAFNJ•YE.**

dafnjýem (i) e (e) mb G

♦ (*Kafshë*) e shqyer nga egërsira.

♦ *bis* I rrahur fort; i shqepur në dru.

♦ *fig* I kapitur; shumë i lodhur.

dafnjýem it (të) as >**DAFNJIM I.**

dafrúnga ndajf >**DAFRUNGË.**

dafrúngë *si ndajf*: **Ia** *çoj* **dafrungë** bëj jetë pa kokëçarje, me qejfe e gosti, si s'ka më mirë.
dafrúng•ë *a f sh a atbis* Gosti a dasmë me shpenzime të mëdha, me madhështi a me shumë rrëmujë; shpenzime të tepruara që bëhen për gosti, për dasmë etj.; luks i tepruar, salltanet.
dafrúngsh•ëm (i) me (e) mb (*Gosti etj.*) me shpenzime të mëdha ose të tepruara.

dafurrím i m krahin

- ♦ Kërkim me rrëmujë, me ngut, pa sistem; rrënim.
- ♦ Ngatërrim në një mesele.
- ♦ Shprushitje; shpuzitje e zjarrit.

dafurr•ój kal óva úar krahin

- ♦ Kërkoj me rrëmujë, me ngut, pa sistem.
- ♦ Ngatërroj; bëj rrëmujë.
- ♦ Shprushit; shpuzit (*zjarrin*).

dafurrúar (i e) mb krahin

- ♦ (*Gjë*) e kërkuar me rrëmujë, me ngut e pa sistem nëpër shtëpi.
- ♦ I ngatërruar; i bërë rrëmujë.
- ♦ (*Zjarr*) i shprushitur; i shpuzitur.

dagandís kal a ur Davarit.

dagandísj•e a f Davaritje.

dagandísur (i e) mb I davaritur.

Dagestán i m gjeog Republikë Autonome në Rusinë Jugperëndimore, në brigjet perëndimore të Detit Kaspik.

dagestánas e mb I Dagestanit; që ka të bëjë me Dagestanin, me banorët a vendësit e tij.

dagestánas i m sh - it Grup etnik në Dagestan dhe në Azerbaixhan.

dagestánas•e a f sh e et f e DAGESTANËS I.

dagón i m sh a at K

- ♦ *orn* Kaçubet; skifter.
- ♦ *fig* Njeri grabitqar.

dagrósh•ë a f sh a at K Dhi e larme; larishë; lacë.

dahá ndajf bis Ku e ku; shumë më (*i mirë, i shpejtë etj.*). **E bleva daha më lirë se ti.**

Daháu m gjeog, hist Kamp përqendrimi nazist afër Mynihut.

dahé ndajf vjet Edhe (*më, ca*); ca (*më shumë, më pak*).

dáh•e ja f sh e et G Ndarje (*e familjes*).

dá•hem G vetv dhe pës e DA (me u).

dáhl•e ja f sh e et

- ♦ *vjet* Shenjë; send që vihet si shenjë për t'u goditur a qëlluar.
- ♦ Synim; qëllim.

Dahoméi m gjeog Vend në bregun perëndimor të Afrikës.

dahpáll e mb K (Njeri) mendjetrashë; i trashë nga mendja.

dahpáll i m sh a at K Njeri mendjetrashë; i trashë nga mendja.

dahpáll•e ja f sh e et K Grua a vajzë mendjetrashë, e trashë nga mendja.

dahpýll e mb K > DAHPALL E.

dahúk e mb (Send) me majë; majuc; konik.

dahúk u m sh ë ët bis

- ♦ Majë e diçkaje të gjatë; send i gjatë e me majë. **Dahuku i minares.**
- ♦ Kësulë e gjatë e me majuc.
- ♦ Ka, cjan etj. me brirë të gjatë, të ngritur përpjetë.

daí mb Trim e bujar. **Djalë dai.**

daí u¹m sh nj njtë Burrë trim e bujar.

daí u²m sh nj njtë Dajë; vëlla i nënës.

daímio m sh - t hist jap Vasal i shogunit.

dáir•e ja¹f sh e et vjet Zyrë.

dáir•e ja²f >DAJR•E JA.

da•j kal G >NDA (me).

daj ndajf krahin G Gjithnjë; përherë.

dajadís jokal krahin G >DAJADIS•Ë (me).

dajadís•ë (me) jokal a ë krahin G Qëndroj; rezistoj. **S'dajadisi dot.**

dajadísj•e a f sh e et krahin G Qëndresë; rezistencë.

dajadísun (i e) mb krahin G (Njeri) që bën qëndresë; që reziston.

dajadísun it (të) as krahin G >DAJADISJ•E A.

dajagjýsh i m Gjysh nga nëna.

daják u m sh ë ët

♦ Shkop i gjatë e i trashë; shkop që zakonisht përdoret për të goditur ose për të rrahur diçka a dikë; hu.

♦ *bis* Goditje, rrahje me shkop; dru; kopaçe. **Hëngri një dajak të mirë. Ia kursej dajakun.**

[Këta njerëz janë për t'u vue në dajak (KM).]

♦ Pole. **Dajaku i gardhit.**

♦ Shkop që mban barrën e hajvanit kur ngarkohet.

♦ *bis* Qortim i rëndë; kritikë e fortë; goditje e rëndë.

♦ *bis* Mundje a humbje e thellë (*në ndeshje*).

*

Dajaku ka dalë nga xhehenemi Ndëshkimi fizik është zgjidhje e përsosur.

I vë dajakun dikujt Përzë me dhunë dikë.

Me shajak e me dajak Herë me të mirë e herë me të keq; edhe me kulaç, edhe me kërbac.

dajallárë t sh i DAJ•Ë A².

daján i m sh e et vjet ndërt

♦ Tra mbështetës për tavanin, murin etj.

♦ Baballëk; shtyllë.

*

dajan i kombit fig Shtyllë e kombit.

dajandís a ur bis

I jokal

♦ Duroj; qëndroj. **Nuk dajandisi në të ftohtë (pa ujë. Dajandisi shumë (si burrat).**

♦ *veta III (Vegla, ena etj.)* rron mjaft kohë; i qëndron kohës, nuk prishet shpejt.

IIkal I bëj ballë, i qëndroj (*vështirësive, një sëmundjes etj.*); përballoj, mund.

dajandísj•e a f Qëndresë (*ndaj sëmundjes, vështirësive etj.*).

dajandísur (i e) mb (Njeri) që e duron (*të ftohtët etj.*).

dáj•ë a f sh a at krahin Gruaja e dajës. **>DAJESH•Ë A.**

dajésh•ë a f sh a at Gruaja e dajës (e vëllait të nënës).

dáj•ë a¹m sh a at dhe llárë llárët

♦ Vëlla i nënës. **>UNGJ I.**

♦ *bis* Përdoret nga fëmijët a të rinjtë për të thirrur me nderim një burrë të moshuar; përdoret para emrit të një të moshuari në shenjë nderimi. **Dajë Ceni. Mos u mërzit, o dajë!**

**

I them derrit dajë; i thërres derrit dajë; e quaj derrin dajë Nga e keqja quan mik edhe atë që s'e do e s'i pëlqen; i bën qejfin një njeriu jo të mirë. [**Nuk dij kah t'çajë;/ Mbasi do t'thirret/ Sod derri dajë.** (GjF)]. [**Tirana është specializue në përdorimin e një nomenklature në të cilin derri quhet dajë dhe ideologjia shkencë.** (APp)].

S'ka më qofte te daja Ka kaluar ajo kohë kur e gjente çdo gjë gati.

dáj•ë a²f sh a at *G* Ndarje; përçarje.

dajë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Vëllai më i madh i nënës.

dajë•vógël vógli *m sh végjël végjilit* Vëllai më i vogël i nënës.

dajgjýsh i *m sh a at krahin* *G*

♦ Gjysh nga krahui i nënës.

♦ Baba i nënës në lidhje me nipat e mbesat.

dají *mb m krahin* *G* Trim e bujar. >**DAI**.

dajk e *mb* I mishtormë.

dájk•e ja *f sh e et* Dajeshë; gruaja e dajës.

dájk•ë a¹f sh a atorn>**DEJK•Ë A**.

dájk•ë a²f sh a at Dajeshë.

dájk•ël la *f sh a at* *J* Nuse e xhaxhait (e dajës).

dájko ja *m sh - t përk* *J* Ungj.

dajlán i¹m sh ë ët Pritë për zënieën e peshkut afër derdhjes së lumit ose në ngushtica pranë bregut të detit.

dajlán i²m vjet Shilarës.

dajllár e *mb* Ç(Burrë) trim.

dajllár i *m sh ë ët* Ç Burrë trim.

dajm ndajf *G*

♦ (Ndodh) zakonisht.

♦ (Bëhet) pa ndërprerje.

♦ Përherë. **Vjen dajm te ne.**

dájmas ndajf *G* Pa ndërprerje; pa pushim; pa da.

dájo *pasth* Përdoret kur daja i drejtohet nipit a mbesës me lutje a qortim.

dáj•o ua *m sh o ot* Dajë.

dajók u *m sh ë ët përk* Dajë; ungj.

dajóc i *m sh ë ët* >**DAJOK U**.

dajósh i *m sh ë ët* Cep; kënd; qoshe.

dájre•e ja *f sh e et muz* Lodër me një anë të mbuluar me lëkurë të tendosur dhe me pafta teneqeje retheqark buzës, së cilës i bihet me gishta a pëllëmbë për të mbajtur ritmin e këndës ose valles. >**DEF I**.

*

Bëjmë dajre Bëjmë aheng; kërcejmë e këndojmë; argëtohem me muzikë.

dajrexhësh•ë a *f sh a at* *f e* **DAJREXHI U**.

dajrexhí a *m sh j jt krahin* *G* >**DAJREXHI U²**.

dajrexhí u¹m sh j jt *G* >**DAJREXHI U²**.

dajrexhí u²m sh nj njtë

♦ Ai që i bie dajres.

♦ Ai që i bie një vegle muzikore.

dajrexhí•e ja *f sh e et* Grua që i bie dajres.

dajrí a *f sh* - të Pajë.

dajrí•s *kal krahin G* >**DAJRIT•Ë** (me).

dajrít *kal krahin G* >**DAJRIT•Ë** (me).

dajrít•ë (me) *kal a ë krahin G* Darovit; qiras (*vizitorët, miqtë*).

Daj-Sám i *m* Personifikim i Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

dájt•ë (me) *kal a ë G* > **NDA•J**.

dájtë (me *u*) *vetvG* >**NDA•HEM**.

dájxh•ë *a f sh a at krahin* Dajë.

*

S'i ha **dajxha** **ato dardha** S'ma hedh dot.

dak e mb hist I Dakisë; që ka të bëjë me Dakinë, me banorët a vendësit e saj, që njihen si paraardhës të popullsisë rumune.

dak u¹m sh ë ët hist Banor a vendës i Dakisë.

dak u²m sh ë ët

♦ Dash.

♦ Qengj mashkull.

daka-dák *onomat keq* >**DAKA-DAKA**.

dáka-dáka *onomat keq* Zhurmë fjalësh të bezdisshme, që të çajnë kryet.

Dakár i *m gjeog* Kryeqytet i Senegalit. **Ralia e Dakarit** *sport vjet* garë automobilistike Paris-Dakar.

dakarrós•em *vetv a (u) ur Ç* Kërcënohem; bëj kërcënime.

dakarrósj•e *a f sh e et Ç* Kërcënim.

dakarrósur *ndajf Ç* Kërcënueshëm.

Dakáu >**DAHAU**.

dák•e ja¹f sh e et Shtambë me dy gryka.

dák•e ja²f e **DAK U**.

dák•ë a¹f sh a at Marifet.

dák•ë a²f sh a at Kohë; çast.

Dák•ë *a f gjeog* Kryeqytet i Bangladeshit.

dák•ël li m sh la lat Qen gjahu.

Dakí a *f gjeog ant* Vend në territoret e sotme të Rumanisë veriperëndimore.

dakíc i m sh a at G Çekiç.

dakikeçerék *ndajf* Oreminutë.

dakikeminútë *ndajf* Oreminutë.

dakík•ë *a f sh a at* > **DEKIK•Ë A**. T'u baftë **dakika** *motmot urim* t'u rritë jeta.

dakísht *ndajf* Në gjuhën e dakëve.

dakísht•e ja f gjuh Gjuhë e dakëve.

dáko ja f sh - t krahin Trung druri a cope dërrase e fortë, ku pritet a grihet mishi me satër; trung mishi, dru mishi, dërrasë mishi.

Dáko ja m David; Damjan.

dakól e mb (*Djalë a burrë*) i fortë, trim e i guximshëm.

dakól i m sh ë ët përk Djalë a burrë i fortë, trim e guximtar.

dakórd

I *ndajf* Në marrëveshje. **Biem dakord për çmimin** merremi vesh për çmimin.

II *si pasth* [Refugjati duhej të mbetej refugjat, **dakord**. (ED).]

dakotrók u m krahin G Dash i madh, me brirë të trashë.

daktil- *fjalëform* Daktil-; gisht.

daktíl i m sh ë ët let

♦ Këmbë trerrokëshe në poezinë greke e latine, në të cilat rrokja e parë është e gjatë, ndërsa dy të tjerat janë të shkurtra.

♦ Këmbë trerrokëshe në poezinë e sotme, në të cilën theksi tonik bie në rrokjen e parë (*p.sh.*

[**Vijnë vashat valle-valle, gushë-e-gji stolisura** (LP)]).

daktilík e mb let (*Varg*) i përbërë prej daktilësh; që ka daktilë; rrëshqitës.

daktilím i m libr Alfabet a shenja me gishta i shurdhmemecëve.

daktilo- *fjalëform* Gisht.

daktilográf i m sh ë ët > DAKTILOGRAFIST I.

daktilográf•e ja f sh e et f e DAKTILOGRAF I.

daktilografí a

♦ Mjeshtëri e teknikë e të shtypurit me makinë shkrimi. **Kursi i daktilografisë. Mësoj daktilografinë.**

♦ *bis* Dhoma ku punojnë daktilografistët; tërësi e daktilografistëve të një institucioni etj.

daktilografík e mb I daktilografisë a daktilografimit. **Gabim daktilografik.**

daktilografím i m Shkrim a shtypje me makinë shkrimi. **Daktilografim me dhjetë gishta** daktilografim pa shikuar tastierën.

daktilografíst i m sh ë ët Ai që punon me makinë shkrimi.

daktilografíst•e ja f sh e et f e DAKTILOGRAFIST I.

daktilograf•óhet úa (u) úar pës e DAKTILOGRAF•OJ. Të daktilografohet në dy kopje.

daktilograf•ój kal óva úar Shtyp me makinë shtypi. **Daktilografoj me dhjetë gishta** to touch-type.

daktilografúar (i e) mb Shkruaj a shtyp (*diçka*) në makinë shkrimi. **Tekst i daktilografuar.**

daktilográm i m sh a at tek Shenja të gishtave.

daktilologíj a m libr Komunikim, kryesisht midis shurdhmemecëve, me anë të shenjave me gishta.

daktilologjík e mb I daktilologjisë; që ka të bëjë me daktilologjinë.

daktiloskopí a f Marrje dhe analizë e shenja të gishtave.

daktiloskopík e mb Që ka të bëjë me shenjat e gishtave.

daktís kal G >DAKTIS•Ë (me).

daktís•em vetv G >DAKTIS•Ë (me u).

daktís•ë (me) kal a ë G Degdis; i jap arratinë; shporr.

daktísë (me u) vetv a (u) ë G Marr arratinë; degdisem.

daktísj•e a f G Degdisje; arrati; shporrje.

daktísun (i e) mb G I degdisur; i shporrur.

dakulán i m krahin G Dash i vogël.

dákull ndajf

♦ Lakuriq; zhveshur.

♦ Zbrazët; pa gjë; bosh.

♦ Si i ngrirë; shakull. **Bie dakull.**

dakúm e mb K (Njeri) me gishtat e dorës të shtrembër.

dal dóla dálë

I jokal

♦ Shkoj nga një vend i mbyllur, i rrethuar etj. jashtë tij, duke i kapërcyer caqet e tij; shkoj nga brenda jashtë. **Dal nga shtëpia (dera e pasme, pylli, rreshti). Dolën nga rrethimi.**

- ♦ Largohem përgjithmonë a përkohësisht nga një vend ku kam qenë, nga një mjedis i caktuar ose nga radhët e një kolektivi. **Dal nga fshati e ngulem në qytet.**
- ♦ Shkoj në një vend zakonisht të hapur, lë një vend e shkoj në një vend tjetër me një synim të caktuar; vete në një vend e qëndroj atje ose lëviz nëpër të për të mbaruar një punë. **Dal shëtitje. Dal në pazar. Dal patrullë.**
- ♦ Mbërrij. [Na u mbyl anija, vetëm unë dola në breg (VZh).]
- ♦ *veta III* Buron nga diçka; vjen jashtë nga një send ose duke u shkëputur prej tij; përhapet; rrezatohet. **Më dolën djersët (lotët). Po del tym. Më del avull nga trupi. Dalin shkëndija. Del dritë. Del një erë e mirë.**
- ♦ *veta III* Shfaqet a duket; lind. **Doli dielli (hëna). Doli drita.**
- ♦ *veta III* Shfaqet a shihet për herë të parë. **Dolën xixëllonjat. Dal para gjyqit. Dal në skenë.**
- ♦ *veta III* Lind; krijohet. [Dëgjoj emra shtetesh të reja që kanë dalë (IK).]
- ♦ Ndeshem a piqem me dikë, vete ta takoj, ta pres etj. **Dal në stacion ta pres dikë. Më doli përpara papritur.**
- ♦ Paraqitem; dukem diku që të më shohin. **Dal në gjyq paraqitem në gjyq. Doli para spektatorëve.**
- ♦ *veta III dhe fig* Më vjen përpara; ndeshem me diçka a dikë; shfaqet. **Më del një vështirësi (pengesë, telash).**
- ♦ *veta III* Shkëputet e largohet diçka nga vendi i vet; hiqet nga vendi ku është futur a është mbërthyer; ikën. **Doli rrota.**
- ♦ *dhe fig* Kapërcej kufijtë e zakonshëm; nuk përmbahem brenda caqeve të caktuara; zgjerohem a shtrihem; *veta III* vërshon; lëviz jashtë caqeve; shmanget. **Doli nga rruga. Doli treni nga binarët. Doli topi nga fusha. Doli lumi nga shtrati. Guri del pak jashtë (nga vendi). I kanë dalë kockat (mollëzat). Doli nga tema (nga rendi i ditës). Doli përtej caqeve. Del jashtë mundësive (të drejtave) tona.**
- ♦ *veta III* Priset; ikën, humbet, nuk është më ose bëhet më e dobët; nuk e ka më forcën e mëparshme. **I doli ngjyra (boja) basmës (fustanit, murit). I doli shija (lezeti). I doli era.**
- ♦ Priset, shkëputet e bie nga vendi i vet; rripet. **I doli kallaji enës. I doli fundi kuisë.**
- ♦ *veta III dhe fig* Zbulohet e duket, pasi i është hequr ose është grisur ajo që e mbulonte a e fshihte. **I doli tabani tokës. I dolën themelet shtëpisë. I dolën gjunjtë pantallonave. E vërteta do të dalë në shesh.**
- ♦ *veta III* Mbin, rritet a shfaqet; duket, shpërthen; (më) shfaqet (*një sëmundje etj.*). **Doli gruri (misri). Ka dalë bari. Dolën sythat. I dolën dhëmbët (flokët). I doli mjekra. M dolën thinjat. I doli një xhungë (një i thatë). I doli verdhëza (lija)bis.**
- ♦ *veta III bis* Mbaron, përfundon; ikën. **Doli dimri. Doli mesha fet.**
- ♦ Shkëput lidhjet me të tjerët; iki nga një organizatë, lidhje etj.; largohem nga puna, loja etj.; lë. **Dal nga loja (gara puna). Dal më vete** veçohem, shkëputem; ndahem.
- ♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më ikën; më largohet; nuk e kam më. **Më del nga mendja. Më del pija (gjumi, narkoza). Më doli inati.**
- ♦ *veta III* Nuk është më; zhduket. **Doli nga qarkullimi (moda, përdorimi).**
- ♦ *dhe fig* Shpëtoj nga një gjendje e vështirë; e kapërcej diçka të keqe, një rrezik etj. **Dal nga rreziku (kriza, kurthi).**
- ♦ *veta III fig* Bëhet e njohur (*për mirë a keq*); merret vesh; përhapet. **Del fjala (e fshehta). I doli nami. I dolën të palarat.**
- ♦ *veta III (Lumi etj.)* buron; e ka burimin...; rrjedh; vjen. **Drini i Zi del nga Liqeni i Pogradecit.**

- ♦ *veta III fig* Buron a shprehet vetiu. **Urimi i doli nga zemra.**
- ♦ *veta III* Nxirret, merret prej...; formohet; është prodhim i ...; prodhohet. **Vaji del nga ulliri. Sapo ka dalë nga fabrika.**
- ♦ *(Një qenie e gjallë)* lind; krijohet. **Zogu del nga veza.**
- ♦ *fig* Kam prejardhjen shoqërore; vij nga një shtresë a klasë shoqërore; rrjedh. **Ka dalë nga derë e mirë.**
- ♦ *veta III* Botohet; shpallet; vihet në shitje, në qarkullim etj. **Doli romani i ri i... Kur do të dalë filmi i...?**
- ♦ *veta III (Një mall, prodhim)* vihet në shitje në treg. **Doli fiku i parë.**
- ♦ *veta III dhe fig* Vjen si përfundim rrjedhim a pasojë e diçkaje; rrjedh. **Del e nevojshme. Puna doli ndryshe. Më doli mirë.**
- ♦ *veta (Ushtrimi)* zgjidhet; ka zgjidhje. **Sa të doli problema?**
- ♦ *dhe fig* Arrij në një përfundim të caktuar; bie a vij në një gjendje të mirë a të keqe. **Dal i pafajshëm. Dal në selamet. Dal me humbje (deficit). Si dole në prova?**
- ♦ Largohem nga detyra, puna, shërbimi. **Dal në pension (lirim).**
- ♦ *dhe fig* Ia hyj diçkaje ose marr përsipër të bëj diçka me vullnetin tim. **Dal vullnetar (dëshmitar).**
- ♦ Zë një vend të caktuar në një garë, konkurs etj. **Dal i pari. Dal fitues.**
- ♦ Fitoj një profesion, bëhem, arrij të jem. **Doli inxhinier (mjek). Doli teknik i mesëm.**
- ♦ *kryes veta III* E tregoj veten se ç'njeri jam; më dalin në shesh të mirat e të këqijat. **Doli i zoti u tregua i zoti. Më doli burrë i lig. Doli tradhtar.**
- ♦ *veta III* Duket a kuptohet si është pasi provohet a kontrollohet. **Makina më doli me defekt. Puna doli fuq.**
- ♦ Përfundoj. **[Po ku kish ëndërruar të dalë dhe ku doli! (FK)]. [Shkab' e shkëmb me poz' e fjalë/ Se ç'na dolle shkrumb e galë (FN)].**
- ♦ *veta III* Mjafton; arrin; del mirë a keq. **S'më dalin paratë.**
- ♦ *veta III (Parashikimi, llogaria)* është e saktë.. **[në strofullën e zezë ndanë prenë e bardhë/ bënë llogari - llogaria u doli (EB)].**
- ♦ *veta III* E ka drejtimin diku, të nxjerr a të çon në një vend a në një drejtim të caktuar. **Shkallët dalin në kopsht.**
- ♦ *veta III fig* Bëhet ashtu siç e mendoja a parashikoja; vërtetohet; kryhet. **Më doli fjala. Do që t'i dalë e vetja.**
- ♦ *fig* Kam një qëllim të caktuar, synoj diku; qëlloj. **Ku do të dalësh? Prit, se aty do të dal!**
- ♦ *veta III fig* I jepet a i caktohet (*dikujt një mundësi, një e drejtë, një rast etj.*); i shfaqet mundësia për diçka. **I doli bursa (e drejta e studimit). I doli emërimi.**
- ♦ *euf* Bëj nevojën. **Fëmija ka dalë shpesh.**

II kal

♦ *fig* Jam i aftë të përballoj a të kryej (*një punë, detyrë etj.*); e kryej mirë (*një punë*) duke kapërcyer pengesa e vështirësi; jam i zoti e i aftë ta kundërshtoj, ta mposht a ta mund (*dikë*); mund t'ia kaloj (*dikujt*); mund t'i vihem përballë a të ballafaqohem me (*dikë*) në një punë etj. **Ia doli në krye (mbanë). A ia del dot kësaj pune? S'ka njeri që t'ia dalë. S'ia del dot me fjalë (me të keq).**

♦ *bis* Kapërcej; kaloj; përshkoj. **Dal lumin me not. Dal prapun.**

III pavet e DAL.

*

Bleva qen e më doli këlysh Nuk më doli ashtu si e mendova; më doli më pak a më keq seç e prisja.

Çfarë më del përpara(*Marr*) pa zgjedhur; mbarë; çdo gjë që më sjell rasti; gjithçka.

Dal (e nxjerr) në anë Shpëtoj nga një e keqe; kapërcej një vështirësi.

Dal (hyj) nga deriçka Hyj (dal) fshehurazi.

Dal (iki, kaloj) nga faza S'jam në rregull nga mendja; çmendem.

Dal (nëpër) vrimë të gjilpërës Jam shumë i zoti; di të dredhoj; jam i shkathët.

Dal (ngrihem) nga balta Dal nga një gjendje e vështirë, e prapambetur ose poshtëruese; shpëtoj nga një hall, vështirësi a e keqe.

Dal çirakedhe iron I kaloj vështirësitë; dal në dritë.

Dal dore Dal jashtë kontrollit. **Vajza i doli dore** vajza iu bë rrugaçe.

Dal jashtëuf Bëj nevojën.

Dal linjës Çuditem shumë; habitem jashtë mase.

Dal lugë e larë Dal i pafajshëm, i papërlyer

Dal mbi të tjerët Fitoj; dal i pari; ua kaloj të tjerëve.

Dal mbi ujë

♦ I shpëtoj rrezikut; i kaloj vështirësitë.

♦ Dal mbi të tjerët.

♦ Zbulohem; dal sheshit.

Dal me faqe të bardhë Ndahem a dal me nder, pa u turpëruar e me ballin lart.

Dal me flamur të hapur I shfaq haptazi idetë, pikëpamjet e qëllimet.

Dal me gisht në gojë Mbetem duarthatë.

Dal me këpucë të kuqe Dal me humbje të mëdha; harxhoj më shumë sesa e vlen puna.

Dal mendje mbi mendjet*all* Dal mbi të gjithë për t'u treguar i zgjuar.

Dal mendsh Çmendem; luaj mendsh.

Dal në breg shih

♦ Ia dal mbanë; e kryej një punë të vështirë.

♦ Shpëtoj nga rreziku; kapërcej një vështirësi.

Dal në diell Dal nga gjendja e vështirë; dal në dritë.

Dal në dritë Dal nga gjendja e vështirë.

Dal në faqe

♦ Dukem; shfaqem.

♦ Dal në shteg.

♦ ia arrij qëllimit; ia dal në krye.

Dal në fotografi Fotografohem.

Dal në jetë Rritem e jam në gjendje të punoj e të jetoj me vete; mund të jetoj me djersën time; nuk kam më nevojë që të kujdeset njeri për mua.

Dal në orbitë*libr*

♦ Ia nis mirë një pune dhe hy në rrugën e zgjidhjes së një çështjeje.

♦ Arrij të zë një vend të dukshëm (*në jetën shoqërore*).

Dal nga ama I kaloj kufijtë; e shkel rregullin e zakonshëm e të lejueshëm.

Dal nga binarët

♦ Dal nga rruga e drejtë.

♦ Shthurem.

♦ S'jam në rregull.

♦ Luaj mendsh; çmendem.

Dal nga loja Largohem nga një punë e vështirë, e rrezikshme a e ndërlikuar.

Dal nga mosha Nuk më kap ajo moshë; e kaloj moshën; plakem.

Dal prej villajës e bie në prush Bie në një gjendje më të vështirë nga ç'isha; bie më keq; iki nga shiu e bie në breshër.

Dal puplash Prishem nga mendtë.

Dal rruge (nga rruga) Sillem a veproj në mënyrë të shtrembër dhe keq.

Dal si boshti para furkës Shpreh mendimin para se të më vijë radha; kërcej kur nuk më takon për të folur a për të vepruar.

Dal si fanti spathi Dal papritur e pa kujtuar.

Dal si mëzi para pelëstall

♦ Nuk përmbahem.

♦ Flas pa radhë, para se të flasim të mëdhenjtë.

Dal shyt S'fitoj gjë.

Dal udhe (nga udha) Sillem a veproj në mënyrë të shtrembër dhe keq.

Dal yst Dal mbi të gjithë; dal i pari.

Del (të nxjerr) po në atë (në një) qafë

♦ Është po ajo gjë.

♦ Them i po atë gjë.

♦ Arrin në po atë përfundim, del po aty.

Del (vjen, kuptohet) vetvetiu (vetiu) Kuptohet pa ndonjë vështirësi; vetëkuptohet.

Del hardall diçka Shkon kot; nuk fitoj gjë.

Del në pah

♦ Bëhet i dukshëm qartë; del në dritë, del në dukje.

♦ Shquhet ndërmjet të tjerave; bie në sy; dallohet.

Del në shesh (në mejdan) Bëhet e njohur, e qartë.

Del për fushe (në fushë). Zbulohet; del në shesh.

Do t'i dalin dardhat Do t'i dalin në shesh dallaveret; do t'i dalin të palarat.

Dolëm në breg Arritëm në një përfundim; ramë në marrëveshje; u morëm vesh.

Dolën (erdhën) gisht pas gisht Njëra çështje nxori tjetrën; dolën me radhë njëra pas tjetrës.

Doli (u bë) bollë një punë U zgjat një punë dhe nuk doli si duhet.

Doli fjala E morën vesh të gjithë. **Doli fjala nga dhëmballa, e merr vesh e gjithë mëhalla** *ff u.*

Doli kallp Nuk doli ashtu si mendohej a si shpresohej.

Doli pushkë (mina) (Mina) nuk plasi mirë; nuk plasi me forcë.

Doli te burri (Vajza) u martua.

E ktheu barkun nga del diellipërçm Vdiq.

Hesapi i shtëpisë nuk del në pazar *ff u*

♦ Njeriut nuk i del gjithnjë ashtu siç e ka menduar më parë.

♦ Çështjet e brendshme të familjes nuk është mirë të merren vesh nga të tjerët.

Hëngri sa i doli për hundësh (nga hundët) Hëngri sa nuk i nxinte më barku.

Hyj në pus e dal pa u lagur Jam shumë dinak; di të bëj dredha dhe t'u hedh të tjerëve.

Hyj shul e dal lloz; shkoi shul e erdhi lloz Nuk mësoj asgjë; s'përfitoj fare nga një mësim, përvojë etj.

Hyjmë e dalim me dikë Kemi marrëdhënie të mira; shkojmë e vijmë te njëri-tjetri.

Hyr e dil e tund peshqirin S'bëj asgjë; vij rrotull pa punë; tund derën.

Hyri mish e doli peshk *mospërf* Nuk mësoi asgjë, nuk zuri mend.

Hyri në këtë derë, doli në atë derë Nuk mori vesh se ç'u bë; nuk kuptoi asgjë.

I dal (për) zot

♦ **I dal për zot diçkaje** e pranoj, e marr përsipër ta bëj diçka; jam i aftë ta kryej diçka.

♦ **I dal për zot dikujt** e ndihmoj dikë me gjithçka; e marr nën mbrojtjen time, e përkrah.

I dal borxhit (hakut) dikujt E detyrën ndaj dikujt; bëj gjithçka që më takon; e paralajmëroj me kohë.

I dal fjale dikujt S'ia mbaj premtimin a besën dikujt.

I dal krah dikujt E përkrah a e mbroj dikë.

I dal në frymë dikujt Ndeshem ballë për ballë me dikë; i dal përpara dikujt.

I dal në fund diçkaje E kryej, e mbaroj a e përfundoj me sukses; ia dal mbanë.

I dal nga fjala (i dal fjale) dikujt S'ia mbaj premtimin a besën dikujt.

I dal përpara

♦ Marr masa më përpara që të mos ndodhë një e keqe ose që t'i shmangem një të keqeje.

[Pyetjen: **ç'hynte ajo këtu, ndonëse nuk e tha, e shprehu, siç dukej, me sy. Si përherë ai i doli përpara.** (IK)].

♦ Ia mirëpres një kërkesë dikujt dhe e përkrah.

I dalshin sytë!*mallk* U verboftë!; i plaçin sytë!

I dalshin trutë!*mallk* U çmendtë!; i plastë koka!

I daltë hithra në vatër!*mallk* Iu shkretotfë shtëpia!; mos i mbettë asnjëri gjallë!; iu shoftë pragu!

I dolën djersët e mortjes (e vdekjes) U lodh shumë; u rraskapit; u lodh për vdekje.

I dolën krahë (fletë) Iu shtua hovi për të bërë diçka; mori krahë për një punë; u bë me fletë.

I dolën puplat (pendët)

♦ U rrit; u bë i zoti i vetes.

♦ E mori veten; u rregullua nga gjendja ekonomike.

I doli cifundi diçkaje U prish; mori fund e nuk ndreqet më.

I doli çika diçkaje Doli në shesh; u zbulua.

I doli fati vajzës Vajza u fejua e u martua.

I doli flaka diçkaje

♦ U shkatërrua, mbaroi.

♦ Doli në shesh, u zbulua; i doli tymi.

I doli fundi diçkaje

♦ U zbraz; u boshatis krejt.

♦ Mbaroi; përfundoi.

I doli içi diçkaje E morën vesh të gjithë; u zbulua; s'është më e fshehtë.

I doli kallaji dikujt a diçkaje

♦ U zbulua krejt; e kanë marrë vesh të gjithë; nuk është më e fshehtë.

♦ I iku vlera; u vjetrua; doli jashtë përdorimit.

♦ E humbi emrin e mirë ose nderimin nga të përsëriturit e dendur; u bë bajat.

I doli kripa E humbi lezetin.

I doli tymi (era) diçkaje

♦ U mor vesh diçka që duhej të mbahej e fshehtë (një bisedë një punë, etj.).

♦ *keq* Nis të zbulohet një punë, një vepër e keqe; dalin në shesh të palarat.

I doli uji i zi U shkatërrua krejt; u bë shesh (*një ndërtesë, një qytet etj.*).

I ka dalë (i ka mbirë) bari (në faqe, në sy)

♦ Ka vdekur prej kohësh.

♦ Është tepër vonë tashti.

I ka dalë fryma diçkaje I ka dalë lezeti; është bërë pa shije.

I ka dalë gjel kaproll një pune

♦ I ka dalë përpara një pune.

♦ I ka vënë gjoksin një pune.

♦ I ka dalë ballë për ballë me guxim.

Dal (prej) qemerit Marr rrugë të keqe; shthurem.

Ka dalë fare Është shfarosur; është zhdukur.

Ka dalë fjala në pazar E kanë marrë vesh të gjithë; është përhapur fjala kudo; ka marrë dhenë fjala.

Ka dalë nga defteri

♦ Nuk është më i aftë për punë a për diçka tjetër; nuk është me i zoti.

♦ U plak.

♦ Nuk mund të mbështetem më tek ai.

Ka nisur t'i dalë gjuha (po e nxjerr gjuhën) Ka filluar të flasë e të kundërshtojë; ka filluar të kthejë fjalë.

Këtej i hyri, këtej i dolimospërf Nuk kuptoi asgjë fare nuk mori vesh asgjë nga ato që dëgjoji.

Mbolli bostan e i dolën kastravecairon Ndryshe e mendoi e ndryshe i doli; mendoi për mirë, po i doli keq.

Mbolli thekër e i doli grurëdikujt I vete mbarë gjithçka; i shkon puna shumë mirë.

Më dalin sytë dokërr Më kërcyen sytë përjashta; i zgurdulloy sytë (nga zori, nga frika, nga habia).

Më dalin (shkojnë, bien, mbulojnë) djersë të ftohta Jam në gjendje shumë të vështirë; e ndiej veten shumë ngushtë.

Më dalin sytë nga vendi (jashtë) Zgurdullohem fort nga tmerri, habia, mundimi, zemërimi etj.

Më dalin zorrët (përjashta)

♦ Vjell shumë.

♦ Më vjen shumë ndot.

Më del në faqe Më shkon (vete) mbarë (*puna*).

Më del tym (flakë, zjarr) nga koka

♦ Jam në hall të madh.

♦ Më zien koka.

Më dolën (më plasën) trutë

♦ U lodha shumë nga një punë e rëndë mendore; kam studiuar jashtë mase.

♦ Plasa duke i folur dikujt, duke e këshilluar etj.

Më dolën (më ranë) këmbët U lodha duke kërkuar dikë a diçka gjithandej.

Më dolën (m'u zbuluan) lakrat M'u zbuluan të fshehtat që desha të mbaja (*për diçka të keqe*); më dolën në shesh të palarat.

Më dolën qime të bardha

♦ U mërzi shumë duke pritur.

♦ U plaka.

Më dolën sytë M'u lodhën shumë sytë duke bërë një punë të imët, duke lexuar gjatë etj.

Më doli (më erdhi) lepuri në shteg

♦ Më shkoi mirë puna; më eci mbarë diçka.

♦ Më erdhi fati në derë.

Më doli (m'u shqye) gurmazi (zëri) Çirrem e ngjirem duke thirrur.

Më doli asi Fitova; më eci (*fati*).

I doli bojakeq

♦ U zbulua se kush ishte; i doli në shesh fytyra e vërtetë.

♦ I iku vlera; u vjetrua; doli jashtë përdorimit.

♦ Humbi emrin e mirë ose nderimin nga të përsëriturit e dendur, u bë bajat.

♦ S'ka më pikë turpi; i ka plasur cipa.

Më doli dardhë diçka Nuk më doli mirë një punë; nuk më doli ashtu siç e parashikoja, më doli më e vështirë nga ç'mendoja; nuk më eci.

Më doli djersa në lug U lodh shumë, u rraskapit.

Më doli emri Më zuri në gojë dikush për mirë a për keq ose për të bërë diçka.

Më doli fundi i shpuar Mbete ose dola pa gjë.

Më doli gorricë diçka S'më shkoi mbarë puna.

Më doli gjuha (një pëllëmbë, një pash)

♦ U lodha shumë nga një punë e rëndë, nga një rrugë e gjatë etj.

♦ U lodha së foluri; plasa së foluri.

Më doli huq (shinterpë)

♦ Nuk u bë siç e kisha menduar; nuk m'u plotësuan shpresat e dëshirat.

♦ S'më shkoi fjala.

Më doli kapuç me mëngë Më doli ashtu si nuk e prisja.

Më doli keq Pata pasoja të hidhura.

Më doli kësmeti Gjeta grua; u fejova e u martova.

Më doli lotaria Më erdhi në derë diçka e mirë që nuk e prisja.

Më doli lyç diçka M'u bë lësh; m'u ngatërrua (*puna*).

Më doli llapa U lodha shumë; vuajta ose hoqa shumë.

Më doli mjekra (më dolën thinjat) duke pritur Kam një kohë të gjatë që po pres; u mërzita duke pritur.

Më doli në shteg Më dha rast që ta godas e ta sulmoj ose të nxjerr një përfitim.

Më doli nga dora; më doli dore (duarsh)

♦ Nuk e kam më timen diçka, më iku nga dora.

♦ Më shpëtoi nga kontrolli (*dikush*); ka marrë rrugë të gabuar, është bërë i keq.

Më doli nga fjala (fjale) dikujt Nuk e mbajti premtimin a zotimin, e gënjeu.

Më doli nga zemra Nuk e dua më; nuk më pëlqen më; m'u ftoh; më iku dashuria që kisha për të.

Më doli për hundësh (nga hundët) diçka E pagova shtrenjtë diçka që mora a që fitova; në të vërtetë nuk përfitova, por u dëmtova; nuk e gëzova atë që mora.

Më doli puna shtupë Më doli puna bosh; s'pata asnjë dobi; s'nxora gjë në dritë.

Më doli shpirti (fryma, xhani) U lodha e u këputa, u rraskapita; vuajta shumë, hoqa të zitë e ullirit.

Më hyn në një vesh e i del nga tjetri (nga një vesh më hyn, aga tjetri më del) mospërf. shih te HYJ.

Më ka dalë nga qejfi Nuk më pëlqen më.

Më ka dalë qumështi mbi përshesh Jetoj shumë mirë; jam shumë mirë nga gjendja ekonomike.

Më kanë dalë fulqinjte (kockat) Jam dobësuar shumë.

I kanë dalë mendtë mbi bishtalecakeq(*Gruaja, vajza*) nuk është fare në gjendje të gjykojë e të arsyetojë drejt; s'i ka mendtë në kokë.

Më mirë të të dalë syri sesa nami*ff u* Emri i mirë a i keq që përhapet për dikë i sjell nganjëherë shumë ngatërresa e pasoja të këqija.

Në mos del, tepron *shak* Do të bëjmë si do të bëjmë; të mos qahemi.

Nuk i dilte hesapi

♦ Nuk kishte mundësi të blinte a të bënte diçka;

♦ Nuk e përballonte dot jetesën, s'kishte të ardhura të mjaftueshme.

Nuk më doli në kut(*Llogaria, puna*) nuk më doli ashtu siç e kisha parashikuar.

Sapo ka dalë nga shpërgënjtë*mospërf* Është ende i papjekur.

S'dalin dy lëkurë nga një dele (nga një berr)*ff u* Nuk duhet kërkuar nga një njeri më tepër se sa i ka mundësitë.

S'del gjë nga ai Mos prit gjë (të mirë) prej tij.

S'del dhjamë nga pleshti*ff u përçm*

♦ S'del gjë (*fitim, përfitim, dobi etj.*) atje ku s'ke ç'të nxjerrësh, ku s'ka mundësi.

♦ Nga dorështrenguari mos prit gjë; s'të jep a s'të fal gjë koprraci.

S'del gjë nga guri S'të jep gjë koprraci; mos prit të mirë nga koprraci.

S'del vaj nga guri*ff u* Është gjë e pamundur.

S'del yndyrë nga dikush Nuk sjell asnjë lloj përfitimi a dobie dikush.

S'i del (s'i shkon) as në vesh Nuk i mjafton; nuk e ngop; s'i del aspak; nuk i zë vend fare (ushqimi).

S'i del gjë prej thonjve Është shumë dorështrenguar.

Si do t'i dalë (si do t'i vejë, si do t'i shkojë) filli diku*jt a diçkaje* Si do të ecë e si do të përfundojë; si do të shkojë me tej; si do t'i vejë puna.

Si hyj dal Nuk marr vesh asgjë; nuk kuptoj asgjë.

S'i ka dalë (s'i ka djersitur) ende (mirë) mustaqja(*Djali*) është i ri akoma; nuk është rritur akoma mirë; nuk është burrëruar ende; është akoma i papjekur, nuk është rrahur me jetën.

S'i kanë dalë (ende) puplat Është ende i vogël; nuk ka fituar ende përvojën e jetës; i ka buzët me qumësht.

S'i kanë dalë (ende, akoma) dhëmbët*mospërf* Është ende i ri; i ka buzët me qumësht.

S'ka dalë ende nga lëvozhga e vezës (nga veza)*mospërf* Është i ri ende; s'di nga jeta; është i papërvojë.

S'ka dalë jashtë mureve të shtëpisë (të zyrës)

♦ S'ka dalë në jetë; nuk është futur në jetë; nuk e njeh jetën.

♦ Nuk është i lidhur me njerëzit; nuk interesohet për punë të tjera përveç punëve të veta.

Shkëndijat (shkëndijëzat) dalin në maj*ff u* Çdo punë ka kohën e vet.

Shkoi (vajti) për lesh e doli (u kthye, erdhi) i qethur*ff u iron*

♦ Shkoi për të fituar, po humbi edhe atë që kishte pasur.

♦ Shkoi për t'i kërkuar llogari diku, po i kërkuar llogari atij vetë dhe e vunë përpara.

Të dalë ku të dalë! të bëhet ç'të bëhet; le të ndodhë çfarë të dojë. [Aty për aty e kuptoi se fjalët e tij ishin gjithashtu të pazakonshme në atë ndërtesë, por me vete mendoi: të dilte ku të dilte. (IK)]. [si ata nëpër filmat me kaubojë të njëherë e një kohe, fap koburen në dorë, vështrim kërcënues e o burra, të dalë ku të dalë. (ED)].

Tym të dalë! (tymi le t'i dalë!) Të dalë si të dalë; të bëhet si të bëhet; copë të bëhet!

dála t (të)¹*f sh fin* Shpenzime; të holla që kanë dalë nga arka. >**DALJ•E A.**

dála t (të)²*f sh krahin G* Dalje në bjeshkë.

dalç dëshir e DAL. [Dil, moj, dalç e bardhë/ Gjer mot me një djalë!/ Dil moj dalç e kuqe,/ Gjer mot me një nuse! (Pop)].

dále ni *urdh, pasth bis* Prit. [**dale** **moj** **se** **s'jam** **më** **djalë/ e më** **s'eci** **dot** (FN)]. [**Kapedani** **nxjerr** **kutinë/ - Dale** **bej** **të** **dredh** **cigarë./ Jam** **bilbil** **Shakua** **me** **pallë** (Pop)]. [**Dale**, **pa** **do** **më** **shihni**. (IK)].

dälë¹ *ndajf*

♦ Prapa; mbrapsht; atje ku ndodhesha më parë. **Kthehem dalë**. [**Kanuja** **e** **jep** **me** **i** **këthye** **dalë** (K).]

♦ (*Lë*) në mes; përgjysmë.

*

Ia kthej dalë Ia kthej përgjigjen aty për aty; i përgjigjem flakë për flakë.

Më parë e më dalë Para së gjithash; pikësëpari.

S'ia lë dalë dikujt Nuk mbetem prapa dikujt; nuk ma kalon kush; s'i lë mangët.

dälë² *ndajf* A Ngadalë.

dälë (i e) *mb*

♦ Që ka dalë përsipër ose anash më shumë nga ç'duhet; që formon një të dalë në sipërfaqen e diçkaje; i kërcyer; që ka dalë jashtë një vije a radhe dhe dallohet mirë; që ka dalë nga vendi ku duhej të qëndronte. **Sy (veshë) të dalë. Mollëza të dala. [gunga të dala prej pezmit, prej helmit** (XHS).]

♦ Që ka parë shumë vende; që e njeh botën, i shëtitur.

♦ *bis* (*Vajzë, motër*) e martuar; që ka dalë nuse.

dälë a f sh a at bis mjek I thatë; çiban; puçërr e idhët.

**

dalë e gjësë *veter* Plasje; antraks.

dälë a (e) f sh a at (të)

♦ Pjesë e ngritur dhe që dallohet mirë në sipërfaqen e diçkaje; vend i ngritur; diçka që ka dalë anash a jashtë një vije, muri etj. **E dala e shkëmbit (murit, ballit).**

♦ Kep në det, liqen etj.

♦ Dalë. *I dalshin të dalat! mallk.*

♦ Vendi nga ku dilet; dalje. **Të dalat e fshehta të kështjellës.**

♦ *sh fin* Sasi të hollash që nxirren nga arka për një punë ose kur bëhen llogaritjet. **Libri i të hyrave dhe i të dalave.**

♦ Fund. **Në të dalë të marsit** në fund të marsit.

**

të hyra e të dala Hyrje e dalje; vizita.

të dalat jashtë Jashtëqitje; mbeturina të padobishme të ushqimit që nxjerr jashtë njeriu a kafsha; të pëgëra.

dälë t (të) as

♦ >**DALJ•E A. Me të dalë të diellit** që kur lind dielli. **Në të dalë të Durrësit.**

♦ Largim; ikje. **Më (në) të dalë...** kur po dilte, duke dalë. **Ishte më (në) të dalë** ishte gati duke dalë; po bëhej gati të dilte.

♦ Kohë kur një periudhë e caktuar është në mbarim e sipër; fundi i një viti, stine muaji etj. **Në të dalë të dimrit.**

*

Të Dalët *fet* Libër i dytë Biblës që tregon daljen e izraelitëve nga skllavëria në Egjipt, udhëtimin nëpër Detin e Kuq dhe nëpër shkretëtirë të udhëhequr nga Moisiu dhe marrjen e 10 porosive.

të **dalët jashtë** jashtëqitje; veprim që bën njeriu a kafsha për të nxjerrë jashtë mbeturinat e panevojshme të ushqimit.

dalëbóje *mb*

♦ (*Pëllhurë*) me ngjyrë a bojë të zbërdhulët.

♦ *fig* (*Njeri*) që i ka dalë në shesh fytyra e vërtetë; që s'ka pikë turpi; cipëplatur; i bërë bajat.

dálë-dálë *ndaif* (Me) ngadalë.

dalëdálëz *ndaif krahin G* Ngadalë; shtruar; pa ngut.

dalëdóre (i e) *mb* I shthurur; i dalë jashtë kontrollit.

dalëdrít•ë a *f libr* Zbardhëllim i ditës; agim; ag.

dalëfáre (i e) *mb* (*Farë, fis*) i shuar.

dalëgjâs•ë a *f sh a at veter G* Dalë e gjësë (e gjedhit); fshikëzezë.

dalëkóhe (i e) *mb libr* I vjetruar. [Ndoshta ndokush do t'ua quejë disi dalëkohe me iu referue ende këtij intelektual shqiptar të shek. XX (PN)].

dalëkadále *ndaif G* >DALËNGADALË.

dalëkadálë *ndaif G* >DALËNGADALË.

dalëméndsh (i e) *mb* I luajtur mendsh; i çmendur.

dalëngadálë *ndaif*

♦ Pa u shpejtuar, me ngadalë; qetë-qetë. **Eci dalëngadalë.**

♦ Pak e nga pak, jo menjëherë; ca nga ca. **Rritet (shuhet, tretet) dalëngadalë.**

dálës e *mb*

♦ Që del jashtë në sipërfaqen e diçkaje; që është më i ngritur se sipërfaqja; që del përsipër ose përbri diçkaje. **Pjesë dalëse. Skaj dalës.**

♦ *tek* Që del nga një burim a nga një vend i caktuar. **Rreze dalëse.**

♦ Që shërben për të nxjerrë diçka ose për të kaluar diçka nëpër të. **Gyp dalës. Vrimë dalëse.**

Dálët (të) *as vjet* Dalja; Eksodi (*libër i Biblës*).

dalëfárç e *mb K*

♦ I dalëfare; i shuar.

♦ I mbrapshtë; i mallkuar.

dáli•e ja *f sh e et bot* (*Dahlia*) Bimë e kompoziteve me rrënjë zhardhokore, që mbillet në kopshte e parqe për lulet e bukura shumëgjyreshe.

dalipbépç•e ja *f vjet* Zhargon i argatëve endacakë.

dálj•e a *f sh e et*

♦ Lëvizje me drejtim jashtë nga një vend i mbyllur a i rrethuar. **Dalja nga rrethimi (burgu).**

♦ Derë, shteg etj. nga ku dilet prej një vendi të mbyllur. **Dalje e fshehtë. Dalje sigurimi. Hyrja dhe dalja e autobusit.**

♦ Burim (*i lumit etj.*); vend nga rrjedh a buron diçka.

♦ Shfaqje a dukje në horizont etj.; lindje (*e një trupi qiellor*).

♦ Ndeshje me një vështirësi etj.

♦ Rrezatim (*i dritës nga burimi i saj*); përhapje (*e aromës, tingullit etj.*).

♦ Paraqitje para dikujt. **Dalje në skenë (para shikuesve).**

♦ Botim (*i një libri*).

♦ Nxjerrje (*e një ligji etj.*).

♦ Shkëputje e largim i diçkaje nga vendi ku ishte mbërthyer a montuar. **Dalja e rrotës nga boshti.**

♦ Kapërcim i kufijve brenda të cilëve lëviz diçka a dikush. **Dalja e trenit nga shinat.**

♦ Ikje; largim. **Dalje nga radhët e partisë.**

- ♦ Largim; prishje (*e gjumit*).
- ♦ Prishje; dobësim (*i bojës etj.*).
- ♦ Shmangie a largim (*nga tema e bisedës etj.*).
- ♦ Zbulim (*i tabanit të tokës, i së vërtetës etj.*).
- ♦ Proces i rritjes (*së dhëmbëve të foshnjës*); mbirje e bimës. **Dalja e luleve.**
- ♦ *fin* Sasi e të hollave që nxirren nga arka për një punë ose kur bëhen llogaritjet.
- ♦ Nxjerrje në shesh (*e një të fshehte*).
- ♦ Shpëtim (*nga një gjendje e rrezikshme*).
- ♦ Kapërcim; përshkim; kalim (*i lumit etj.*).

*

Hyrje e dalje Vizita; vizitorë.

E bëj dalje diçka *fin* Bëj veprimet për nxjerrjen e mallit nga magazina.

E bëj dalje dikë *bis* Nuk e kam më mik a shok dikë; i vë vizën e kuqe dikujt.

**

dalje e kapitalit *ek* Largim i kapitalit nga vendi a shteti.

dalje sigurimi (në rast zjarri) Derë e posaçme që përdoret për dalje kur në ndërtesë bie zjarr.

dalkadälë *ndajf G* >**DALËNGADALË**. [Vajzat i njef të vogla e i pau dalkadalë tue u rritë; grat i njef nuse e i pau dalkadalë tue u plakë (EK).]

Dalmaci a *f gjeog* Krahinë e Kroacisë në brigjet e Adriatikut Lindor.

dalmát e mb

- ♦ I Dalmacisë; që ka të bëjë me Dalmacinë, me banorët a vendësit e saj. **Bregu dalmat. Qen dalmat.**

- ♦ *ant* I fisit të dalmatëve (delmatëve); i trojeve të këtij fisi.

dalmát i m kryes sh ë ët

- ♦ Banor a vendës i Dalmacisë.

- ♦ *ant ilir sh* Fis që banonte në trojet e Dalmacisë. >**DELMATË T.**

dalmát•e ja f sh e et f e DALMAT I.

dalmatín e mb I Dalmacisë; i bregut dalmat.

dalmatín i m sh ë ët Banor a vendës i Dalmacisë.

dalmatíne•e ia f e DALMATIN I.

dalmatísht *ndajf hist* Në gjuhën e dalmatëve.

dalmatísht•e ja f hist Gjuhë neolatine e folur në Dalmaci.

dálm•e ja (e) f sh e et (të) G

- ♦ Dalje. **E dalmja jashtë** jashtëqitje.

- ♦ Nevojto; *vjet* urz; *bis* qenef.

dálmen (të) shpr ndajf G Në çastin kur del; me të dalë; sapo del.

dalmëni a f G Çmenduri.

dalngadalë *ndajf* Dalëngadalë; me ngadalë; jo menjëherë. [Ka kohë që s'shihemi dhe ndjej/ si të harroj unë dalngadalë (IK)].

dásh•ëm (i) me (e) mb K I dalë; i shëtitur; që ka parë botë.

dált•ë a¹ f sh a at tek Vegël (prej) çeliku me majë shpatuke e të mprehtë dhe zakonisht me dorezë druri, që përdoret për të gdhendur drurin, për të latuar gurë, për të prerë teneqe etj. duke e rrahur me çekiç kokën e dorezës. **Daltë e ngushtë (sheshtë).**

*

Ia lë në daltë dikujt Tregohem më i zoti e më i shpejtë se dikush; ia lë në dorë.

dált•ë a² f sh a at Thelë buke.

daltarí a f tekGdhendje; punim me daltë; mjeshtëri e punimit me daltë.

dáltëz a f sh a at tekDaltë e vogël.

daltím i m sh e et tekGdhendje a punim me daltë.

dalt•óhet úa (u) úar tek

I *pavet* Gdhendet a punohet me daltë.

II *pës e* **DALT•OJ.**

dalt•ój kal óva úar tek Gdhend a punoj me daltë (*drurin, metalin*). .

daltónián e mb mjek (Njeri) me daltonizëm; që nuk dallon dot ngjyrat.

daltóníz•ëm mi m mjek Paaftësi e syrit të njeriut për të dalluar ngjyrat.

daltúar (i e) mb I gdhendur a punuar me daltë.

daltúem (i) e (e) mb G > DALTUAR (i e).

daltúes i m sh - it Ai që gdhend a punon me daltë.

daltúes•e ja f e DALTUES I.

dálun (i e) mb G I dalë. >**DALUR (i e).** I **dalun sojit** i zvetënuar; i bastarduar; i degjeneruar.

Gru' e dalun doret grua e degjeneruar.

dálun i (i) m sh - it (të) G Njeri i përdalë, i shthurur.

dálun it (të)¹as G Dalje.

dálun it (të)²as euf G Jashtëqitje; ujët e trashë.

dalunbóje (i e) mb G > DALËBOJE (i e). **Burrë i dalunboje** burrë i shpëlarë; që i ka humbur vlerat.

dalundóre (i e) mb G

♦ I dalë jashtë kontrollit.

♦ I zvetënuar.

dalunfáre (i e) mb G

♦ Që i ka humbur fara; që është zhdukur; që s'i gjendet më lloji i tij.

♦ I mbrapshtë; i mallkuar.

dalunméç (i e) mb G I çmendur.

♦ I mallkuar.

dálur a (e) f Dalje.

dálur (i e) mb

♦ I çmendur; anamend.

♦ I përdalë; i shthurur.

dalzót i m sh ë ët vjet Mbrojtje; siguri; dorëzaní.

dalzótës i m sh - it Mbrojtës. **I bëhem dalzotës** (*dikujt a diçkaje*).

dalzótës•e ja f sh e et Mbrojtëse.

dalladák e mb vjet

♦ (*Njeri*) trupmadh e mendjetrashë.

♦ (*Njeri*) neqez; jo i gjindshëm.

dalladák u m sh ë ët vjet

♦ Njeri trupmadh e mendjetrashë.

♦ Njeri neqez, jo i gjindshëm.

dalladák•e ja f sh e et vjet Grua a vajzë dalladake.

dallák u m sh ë ët Oksid plumbi; përdoret në akumulatorë, bojëra etj.

dallám•ë a f sh a at krahin G > DOLLAMA JA.

dallandýsh•e ja f sh e et G > DALLËNDYSH•E JA.

dallandýshz•ë a f tek bujq G Vend ku shtiza bashkohet me dorzën e plorit.

dalláp i¹ *m sh ë ët krahin G* Dritare.

dalláp i² *m sh ë ët krahin G* Dollap; qebap për të pjekur kafe.

dallapqórr i *m sh e et krahin G* Frëngji.

dallásh *ndajf bis G* Keq; shtrembër; ters. **Ia marr dallash fjalët. Punoj (e pres) dallash.**

dallashájk•ë *a f sh a at krahin G* Grua a vajzë që punon mbrapsht, që s'i vjen ndoresh për punë; e ngathët.

dallashán e *mb krahin G (Njeri)* që punon mbrapsht; që s'i vjen ndoresh për punë; i ngathët.

dallashán i *m sh a at krahin G* Njeri që punon mbrapsht, që s'i vjen ndoresh për punë; i ngathët.

dallashán•e *ia f sh e et krahin G* Grua a vajzë që punon mbrapsht; që s'i vjen ndoresh për punë; e ngathët.

dallashím i *m G* Ngathtësi në punë; punë e bërë dallash.

dallashín•ë *a f sh a at krahin G*

♦ Punë e mbrapshtë.

♦ Fjalë e mbrapshtë.

♦ Udhë pa krye.

♦ Ngatërresë.

dallashítë (i e) *mb krahin G (Njeri)* i mangët; i prishur mendsh; budalla.

dallash•óhem óva (u) úar

I *vetv* Marr drejtim a rrugë të gabuar; humb rrugën.

II *pës e* **DALLASH•OJ.**

dalláshk u *m sh e et Ç* Shakull me lëkurë të regjur.

dallash•ój *kalkrahin G* >**DALLASH•UE (me).**

dalláshtë (i e) *mb (Njeri)* i trashë nga mendja; i avashtë.

dallash•úe (me) *kal óva úe krahin G*

♦ I jap drejtim të shtrembër a të mbrapshtë (*punës*); ngatërroj.

♦ Pengoj.

dallashúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ (*Punë*) e mbrapshtuar, e bërë dallash.

♦ (*Drejtim*) i shtrembër; i ngatërruar.

dallashúem it (të) *as krahin G* >**DALLASHIM I.**

dallavér•e *ja f kryes sh e et* Veprim i pandershëm i atij që përpiqet të marrë a të fitojë diçka që nuk i takon, të ngatërrojë të tjerët etj.; mashtrim..[**Koço Kotta ... si ministër, kryeministër ...**

ka pasë rast t'i kuptojë mirë dallaveret dhe lodrat diabolike të karagjozit matian. (KM)].

dallaverexhësh•ë *a f sh a at f e* **DALLAVEREXHI U².**

dallaverexhí a *m sh j jtG* >**DALLAVEREXHI U².**

dallaverexhí u¹ *m sh j jtG* >**DALLAVEREXHI U².**

dallaverexhí u² *m sh nj një bis* Ai që bën dallavere a merret me dallavere.

dallaverexhí•e *ja f sh e et f e* **DALLAVEREXHIU^{1, 2}.**

dallavésh *kal K* >**DALLAVESH•Ë (me).**

dallavésh e *mb K (Njeri)* i veshur pa kujdes; që rri zbërthyer.

dallavésh i *m sh a at K* Njeri i veshur pa kujdes, që rri zbërthyer.

dallavésh•e *ja f sh e et K* Grua a vajzë e veshur pa kujdes, që rri zbërthyer.

dallavésh•ë (me) *kal a ë K* Ia ngjesh me shuplakë, kamxhik etj. (*dikujt*).

dallavéshj•e *a f sh e et K* Goditje me shuplakë, kamxhik etj. >**PALLAVESH I.**

dallavésht *ndajf K (Eci)* me trupin të lëshuar.

dalldí a *f*

♦ Gjendje shpirtërore e turbullt e njeriut të pushtuar nga një ndjenjë tronditëse ose të dhënë pas dikujt a pas diçkaje aq sa harron gjithçka rreth vetes; turbullim i brendshëm; shastisje. **Bie në dalldi. Më hipën dalldia për dikë.**

dalldís a ur

I jokal

♦ Bie në dalldi. **Dalldis në ëndrra. Dalldis nga të mirat.**

♦ Jepem aq shumë pas dikujt a pas diçkaje saqë harroj gjithçka rreth vetes, e humbas mendjen pas dikujt a pas diçkaje. **Dalldisi pas punës (gjuetisë). Dalldisim pas fëmijëve. Dalldisi djali pas asaj syshkuarës.**

♦ *veta III* Hidhet përpjetë me vrull; fryhet shumë; (*bima*) rritet me vrull. >**SHPËRTH•EN.**

Dalldisi flaka përpjetë. Misri ka dalldisur sivjet. I dalldisi plaga iu mahis shumë plaga.

♦ Më mbushet mendja dhe marr guximin për të bërë diçka; vendos me guxim; kuturis. **Më në fund dalldisi. Dalldisi dhe e zuri.**

II kal E bëj të dalldiset (*dikë*).

dalldís•em vetv a (u) ur Dalldis; bie në dalldi; bëj si i dalldisur.

dalldísj•e a f

♦ Rënie në dalldi, në gjendje shpirtërore të turbullt.

♦ Humbje e mendjes pas dikujt a diçkaje.

♦ Kuturisje; vendim i menjëhershëm ose guxim për të bërë diçka.

dalldísur (i e) mb

♦ I rënë në dalldi

♦ Që merr guxim menjëherë e vendos për një veprim jo të zakonshëm; i kuturisur.

dalldúes e mb >DALLDISËS E.

dalldýshë mb bis G

♦ Shumë i shkathët.

♦ (*Njeri*) i gojës; gojëtar.

dallés i m Dhembje shpirtërore e trishtim që ndjej për dikë a për diçka që e kam larg; dëshirë e fortë për t'u kthyer në një vend që s'e harroj dot, për të takuar një njeri të dashur që është larguar, për të rijetuar edhe një herë si dikur ose për t'u marrë përsëri me diçka që më ka pëlqyer shumë; mall.

dállesit (të)as A Lindje (*e diellit etj.*).

dallés•ë a f sh a at Dallim; tipar dallues.

dallëndís•em vetv a (u) ur A Lëviz i trembur nga diçka që kërcet a ndodh papritur.

dallëndísj•e a f A Lëvizje e shkaktuar nga diçka që kërcet a ndodh papritur.

dallëndísur (i e) mb A I trembur nga diçka që kërcet a ndodh papritur.

dallëndýsh•e ja¹ f sh e et orn (*Hirundino rustica*) Zog shtegtar i rendit të harabelave, bishtgërshtë, me krahë të gjatë e me majë, me kurrizin mavi në të zezë, me barkun të bardhë, me këmbë të vogla dhe me gojë të madhe për të kapur insekte në fluturim e sipër. [**Kur fjala nxirret nga buzët jashtë/ Si dallëndyshja s'vjen në shtëpi (DA).**]

*

Dallëndyshe e parë

♦ Shenjë e diçkaje që do të vijë me shumicë.

♦ Ai që çan i pari drejt diçkaje të re e pak të njohur.

Janë si zogjtë e dallëndyshe Janë fare të brishtë e të pafuqishëm dhe kanë nevojë për ndihmë, përkrahje e kujdes.

Kërkoj qumësht dallëndysheje Kërkoj qiqra në hell, gjë të pamundur.

Me një dallëndyshe (lule) s'vjen pranvera (behari) f u Lypset më shumë se një e mirë që të bëhet e mira.

**

dallëndyshe bishtbardhë *orn* (*Delichon urbica L.*) Zog shtegtar i familjes së dallëndysheve e përhapur në Europë, Afrikën Veriore dhe viset e buta të Azisë; ushqehet me kandrra që i zë në fluturim e sipër; kokën dhe barkun i ka në ngjyrë blu të errët; rron në fusha dhe në vende të banuara.

dallëndyshe bishtgërshtë *orn* (*Hirundo rustica L.*) Lloji më i përhapur i dallëndysheve, me bisht të çarë dysh deri në rrëzë, që rron në Europë, Azi, Afrikë dhe Amerikë; bën fole si kupë me toptha balte, rëndom në ndërtesa.

dallëndyshe deti

♦ *orn* (*Sterna hirundo L.*) Shpend si pulëbardha por më i vogël, me krahë të hollë e bisht të çarë deri në rrëzë. **Dallëndyshe deti e zezë** (*Chlidonias niger*) Shpend më i vogël se dallëndyshja e detit, që rron buzë ujërave në Europë dhe në Amerikën Veriore.

♦ *orn* (*Glareola pratincola*) Shpend 25-30 cm i gjatë, me sqep të shkurtër të përshtatur për të gjuajtur kandrra në fluturim e sipër, me këmbë të shkurtra dhe bisht të gjatë si bigë, me kurriz e kokë ngjyrë kafe dhe bark të bardhë.

♦ *ikt* (*Exocetus volitans*) Peshk fluturues i kaltër.

dallëndyshe e brigjeve *orn* (*Riparia riparia*) Zog shtegtar i familjes së dallëndysheve, deri 12 cm i gjatë, me kurriz në ngjyrë kafe, sqep të zi dhe këmbë ngjyrë kafe.

dallëndyshe kërbishtbardhë *orn* (*Delichon urbica L.*) >**DALLËNDYSHE BISHTBARDHË.**

dallëndyshe kërbishtkuqe *orn* (*Cecropis daurica*) Zog i vogël shtegtar i Evropës dhe Azisë, me gushë dhe bark të kuqërremë dhe krahë të murrmë a të zinj, që ushqehet si dallëndyshja e shtëpisë; bën fole të varur në faqe të shkëmbit ose në ura e ndërtesa të larta.

dallëndyshe nate zool (*Caprimulgus europaeus*) >**THITHËLOP•Ë A.**

dallëndýsh•e ja¹f sh e et *ant* Pjesë e butë e thundrës së kalit.

dallëndýsh•e ja¹f sh e et

♦ Pjesë e avlëmendit, e ndarë si bigë, ku rrinë varur lisat e pëlhurës.

♦ Kunj i vogël druri që lidh dorezën e parmendës me shtizën.

dallëndýshórë t f sh *orn* (*Hirundidae*) Familje e dallëndysheve.

dallfés si mb krahin I çoroditur; i papjekur.

dallfés i m sh a at >**DALLFEZ I.**

dallféz i m sh a at Feste me temina (*e nuses*).

dallfurán e mb krahin G (*Njeri*) i fortë e i zoti.

dallfurán i m krahin G *Njeri* i fortë e i zoti.

dallfurán•e ia f sh e et krahin G Grua a vajzë e fortë dhe e zonja.

dállgë si mb Energjik. **Dallgë e gjallë** shumë energjik.

dállg•ë a f sh ë ët

♦ Valë e madhe në det, në liqen etj., që lëviz me vrull. **Dallgë e lartë. Det me dallgë. Më rrëmben dallga.** [**Dallgët si marinarë që s'kanë më asgjë për të humbur** (GjM)]. [**Ullishtat e pavjelura gjëmojnë si dallgë nëpër bregore** (BXh)]. [**Si dallgët e lehta të liqenit/ Me kokën mbështetur në supin e majtë/ Dremiste një ditë e lodhur** (PJ)].

♦ *fig* Diçka që të kujton valët e detit ose që lëviz si ato; grumbull i madh njerëzish, që vërshojnë me vrull e pa u ndalur dhe që lëvizin valë-valë. **Dallgët e grurit (e thekrës). Dallgë njerëzish. Dallgët e demonstruesve.**

♦ *kryes sh fig* Vështirësi, ndryshime e përpjekje të mëdha e të njëpasnjëshme në jetën e njerëzve a në rrjedhën e ngjarjeve; ngritje e ulje në jetë që kërkojnë përpjekje të mëdha për t'i kapërcyer; **VAL•Ë A.Dallgët e jetës (revolucionit, luftës).**

♦ *kryes sh fig* Vërshim i papërmbajtur ndjenjash. **Dallgët e zemërimit (e urrejtjes).** [Dhe të na mbysi dallga/ prej ndjenjash te shkumbzueme q'i turbullon kanga (Mgj)]

♦ Valëzim i flokëve.

♦ *krahin* Shi me erë të fortë. >**SHTRËNGAT•Ë A; FURTUN•Ë A. Mbrëmë bëri dallgë e madhe. I theu dallga pemët.**

*

Dallgë kah mendja *G (Njeri)* i papjekur; i rrëmbyer.

I jap dallgë *G* I jap hov, turr, vrull.

Jam me dallgë Jam i zymtë e tërë inat; më ka hipur inati.

Merr dallgë Shpërthen me vrull, nuk përmbahet dot më.

Më hipën dallga

♦ Zemërohem; mërzhitem.

♦ Më hipën një afsh i nxehtë.

E paskan kapur dallgët! Qenka zemëruar shumë; qenka tërë inat; po shfryn e turfullon nga inati.

dallgëbárdhë *mb poet (Det)* i shkumëzuar.

dállgë-dállgë *ndajf*

♦ Në formë dallgësh; duke lëvizur si dallgë; valë-valë. **Gruri përkundej dallgë-dallgë.**

Turma afrohej dallgë-dallgë.

♦ Herë fort, herë dobët, me ngritje e me ulje, por pa ndërprerje; **VALË-VALË. Të kuqtë i kalonte dallgë-dallgë mbi fytyrë.**

dallgëlártë *mb poet (Det)* me dallgë të larta.

dallgë•mádh mádhe *mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá poet (Det etj.)* me dallgë të mëdha.

dallgënáltë *mb poetG* >**DALLGËLARTË.**

dallgëprítës e *mb ndërt (Pendë)* që shërben për të pritur dallgët e mëdha dhe për të ndalur forcën shkatërruese të tyre në porte etj.

dallgëprítës•e ja f sh e et ndërt Pendë e ngritur pranë porteve etj. për të pritur dallgët e mëdha dhe për të ndalur forcën shkatërruese te tyre.

dallgëshúmë *mb poet* Që ka a çon shumë dallgë.

dallgëthýes e *mb* >**DALLGËPRITËS E.**

dallgëthýes•e ja f sh e et >**DALLGËPRITËS•E JA.**

dallgëzím i *m sh e et*

♦ Lëvizje e vrullshme e një mase të madhe uji në det, liqen etj.

♦ *kryes sh fig* Ulje e ngritje në sipërfaqen e një sendi. >**VALËZIM I.**

dallgëz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ Bëhet me dallgë; dallgëzon. **Deti u dallgëzua.**

♦ *fig(Turma)* lëviz valë-valë; dallgëzon.

♦ *fig* Përhapet valë-valë, vjen dallgë-dallgë. **Zëri (kënga) dallgëzohej.**

II *pës e* **DALLGËZ•ON.**

dallgëz•ój óva úar

I *jokal veta III*

♦ (*Deti etj.*) çon dallgë; bëhet me dallgë. [**ta spërkas me shatërvane tingujsh/ që dallgëzojnë/ në pellgje heshtjesh.** (AÇ)].

♦ *fig* (*Turma etj.*) lëviz dallgë-dallgë.

II *kal* (*Era*) e *bën* (*sipërfaqen e detit*) të ketë dallgë.

dallgëzór e mb (*Det*) i dallgëzuar; që dallgëzon.

dallgëzúar (i e) mb

♦ (*Det*) me dallgë; që çon dallgë; që dallgëzon.

♦ (*Vijë, sipërfaqe, etj.*) e valëzuar; që të kujton dallgët. **Kodrina të dallgëzuara**

♦ *fig* (*Turmë*) që shkon e vjen si dallgë; që lëviz valë-valë.

dallgëzúes e mb Që dallgëzon; që çon dallgë.

dallgí a¹f krahin G Dalldi.

dallgí a²f sh - të krahin Mërzi; siklet.

dallgíc i m sh ë ët krahin G Zhytës (me palombar).

dallgís kal a ur >DALLDIS.

dallgís•em¹vetv dhe pës e DALLGIS. >DALLGIS•Ë (me u).

dallgís•em²vetv a (u) ur krahin Mërzitem; sikletosem.

dallgís•ë (me u)

I vetv

♦ Më hipën dalldia.

♦ Më bie në kokë për dikë; bëj si i dalldisur pas dikujt.

II pës e DALLGIS. > DALLDIS•EM.

dallgísj•e a¹f krahin G >DALLGI A; DALLDI A.

dallgísj•e a²f krahin Mërzitje; sikletosje.

dallgísun (i e) mb >DALLDISUR (i e).

dallgísur (i e) mb krahin I mërzitur; i sikletosur.

dallgór•e ja f sh e et Shkëmb a breg shkëmbor ku përplasen dallgët.

dallím i m sh e et

♦ Aftësi për të shquar, ndarë a veçuar dikë a diçka midis të tjerave sipas tipareve. **Dallimi i ngjyrave (tingujve, shenjave).** Bëj dallimin midis të mirave e të këqijave.

♦ Veçori a tipar që e bën dikë ose diçka të dallohet nga një tjetër; ndryshim. **Dallime klasore. Dallime dialektore. Dallimet ndërmjet qytetit e fshatit. Kanë dallime të mëdha (të shumta, cilësore).**

♦ Trajtim i pabarabartë i njerëzve, sendeve a çështjeve, duke parapëlqyer pa të drejtë dikë a diçka ose duke i vlerësuar sipas disa veçorive e kriterëve të ndryshme. **Dallim racial. Dallim për arsye fetare (gjinie). Bën (s'bën) dallime. [...u kan dhanë mësim në gjuhen shqipe "çikave kosovare" pa dallim feje (KM)].**

dallimór e mb libr (Politikë) Diskrimuese; që bën a lejon dallime.

dallimtár e mb libr Dallues.

dallí•s kal dhe jokál ta tur >DALLIT.

dallít kal dhe jokál a ur >DALL•OJ; SHQUA•J.

dallkaúk e mb(Njeri) lajkatar e i pabesë, që të shet e të blen për përfitime vetjake.

dallkaúk u¹m sh ë ët bis keq Njeri lajkatar, që mundohet të nxjerrë përfitime duke u bërë qejfin pushtetarëve, sundimtarëve etj.; njeri i pabesë, që të shet e të blen për përfitime vetjake.

dallkaúk u²m sh ë ët K Gjel teneqeje që vihet mbi çati për të treguar drejtimin e erës.

dallkaúk•e ja f sh e et keq f e DALLKAUK U¹.

dallkaukësi a f sh - të Veprim a sjellje prej dallkauku. **Dallkaukësitë e oborrit mbretëror s'kishin të sosur.**

dallkauklle•k ku m sh qe qet bis keq Veprim a sjellje prej dallkauku; të qenët dallkauk.

dallndýsh•ë a f sh a at G >DALLËNDYSHE. [E ka qerpikun, si krahi i dallndyshe (CV).]

dall•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *kryes veta III* Shquhet; shihet. [**më larg mezi dallohen shkëmbinjtë e Bjeshkëve të Nemuna (EM)**].

♦ *veta III* Ndryshon është ndryshe nga. [**të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj., bash hir të pranisë së togut uo dhe fazës së mëtejme të tij ua**(grua, mua, prrua, shkua) dallohen prerazi nga mbarë të folmet e tjera të gegërishtes (GjSh)].

♦ Shquhem në krahasim me të tjerët; dal në pah; dal mbi të tjerët. **Student që dallohet midis shokëve në shkenca.**

IIpës e DALL•OJ.

dall•ójóva úar

I kal

♦ Shquaj me shqisa (*dikë a diçka*) nga një tjetër, midis të tjerësh ose në një mjedis; ndaj a veçoj njërin nga tjetri (*dy njerëz, sende etj.*) sipas veçorive e tipareve; nuk e ngatërroj (*dikë a diçka*) me dikë a me diçka tjetër; e vë re dhe e njoh (*dikë a diçka*) në një mjedis. **Dalloj ngjyrat (format, tingujt). E dallova në mes të turmës. Dalloj të zezën nga e bardha (të mirën nga e keqja). Dalloj kuptimet e fjalës. E dalloj nga zëri (nga e ecura). S'ka asgjë që ta dallojë nga... S'dalloj dot grurin nga thekra**

♦ *bis* Vë në dukje mbi a para të tjerëve vlerat, punën a veprimtarinë e shquar të (*diku*); e nxjerr të dalluar (*dikë*).

IIjokal kryes veta III (Dikush a diçka) ka tipare e veçori që e shquajnë nga të tjerët, nuk është si të tjerët; ndryshon, dallohet. **Dallojnë mirë njëra nga tjetra.**

dalló•ë af sh a at Tipar dallues.

dallór i m mat

♦ Rritje arbitrare e një madhësie të pavarur e të ndryshueshme.

♦ Shprehje matematikore pak a shumë e thjeshtë që përcakton madhësinë e rrënjëve në një barazim a funksion të dhënë.

dallúar (i e) mb (Njeri) i shquar ndër të tjerët me sjelljet, punën a veprimtarinë shoqërore.

dallúar a (e) f sh a at (të) Grua a vajzë e shquar ndër të tjerët me sjelljet, punën a veprimtarinë shoqërore.

dallúar i (i) m sh - it (të) Njeri i shquar ndër të tjerët me sjelljet, punën a veprimtarinë shoqërore.

dallúem (i) e (e) mb G >DALLUAR (i e).

dallúes e mb

♦ (*Karakteristikë, shenjë a tipar*) që e dallon a e bën dikë a diçka të shquhet nga të tjerët. [**Veçori dalluese të gjuhës së Buzukut (GjSh)**].

♦ Që i trajton në mënyrë të pabarabartë njerëzit ose parapëlqen pa të drejtë njërin a disa; diskriminues; që vlerëson sipas disa veçorive e kriterëve të ndryshme. **Qëndrim (trajtim) dallues.**

dallúeshëm ndajf Në mënyrë të dallueshme; qartë.

dallúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të dallohet a të shihet; i qartë.

dallueshmëri *a f libr* Të qenët i dallueshëm e i qartë; qartësi. [komponenti katolik si klerikashtu dhe laik i përpjekjeve mëvetësuese dhe përfaqësuese shqiptare sherbeu si një pasaportë e besueshmërie dhe dallueshmërie për Shqipërinë dhe kombin shqiptar (RG)].
dam *i m sh e et G > DËM I*.

**

Bahem dam Prishem moralisht; zvetënohem.

Ban dam në gja (*Ujku*) Dëmton gjënë e gjallë, bagëtinë.

E qit dam

♦ Prish; e bëj batall (*një vegël*).

♦ Nxjerr jashtë përdorimit.

Hyn në dam (*Bagëtia*) dëmton të mbjellat e tjetrit.

Shkoj dam

♦ Bëhem keq nga një sëmundje, mërzia; malli etj.

♦ (*Bagëtia*) Ngordh.

I vij dam dikujt për diçka E quaj humbje kohe të merrem me dikë.

Dam *i m shkurt i* Adam; Adham.

damadám ndajf: **Luaj damadam** luaj një lojë në një tabelë, me 64 kuti.

damahúsh kal a ur bis Shpërndaj; përhap.

damahúsh•et - (u) ur bis

I vetv kryes sh Shpërndahemi; përhapemi.

II pës e DAMAHUSH.

damahúshj•e a f Shpërndarje; përhapje.

damahúshur (i e) mb I shpërndarë; i përhapur.

damalúg u m sh ë ët Plor i plugut të parmendës.

damár i m sh ë ët

♦ *anat* Gyp nëpër të cilët qarkullon gjaku në trupin e njeriut a të kafshëve; remb. **Duar me damarë të trashë.** [Trungjet me krahët e tyne,/ zemra me damarët e limfës,/ të gjitha digjen. (AÇ)].

♦ *bot* Gyp nëpër të cilët kalojnë lëndët ushqyese në trupin e bimës, në gjethet etj.

♦ Fije sipas së cilës druri punohet më lehtë. **Kundër damarit.**

♦ *kryes sh* Vija të degëzuara në mermer etj. me ngjyrë a ngjyra të ndryshme nga ato të pjesës tjetër.

♦ *bis* Plasë ose e çarë në një send të ngurtë. **Mori damar guri (rrasa, cungu). U bë tërë damarë.**

♦ *tek* Secili nga telat e kabllos. **Damar përcjellës.**

♦ *fig* Lidhje farefisnie a gjaku; diçka që e mban të lidhur njeriun me një mjedis të caktuar shoqëror; tipar që përcaktohet nga një lidhje e tillë; remb. **Damari i fisit. Damar miqësie.**

Nuk ka damar nga ai fis.

♦ *bis* Arterie. **Damar kryesor automobilistik.**

♦ *bis* Burim. **Thashetheme me damarë të vjetër.**

♦ *fig* Tekë; trill. **Do ta bëjë kur t'i hipi (t'i vijë) damari.**

♦ *fig* Gjendje shpirtërore e në një çast të caktuar. **Jam në damar të mirë. E gjeta në damar të keq. Ia gjeta damarin** ia gjeta pikën e ndjeshme dhe e bëra për vete.

*

E kam një damar marrëzie (marrie) Jam pak si i marrë; jam ca kokëkrisur.

Më kërcen (hipën, ndizet, zë) damari Inatosem, mbaj inat a zemërohem menjëherë.

Më plas damari i ballit (i marres) *keq* Nuk kam turp për asgjë; bëhem i paturpshëm; më pas cipa.

Më zbriti (ra) damari U zbuta; më ra zemërimi

damárë-damárë

I ndajf Me shumë damarë; me damarë të trashë, të ngritur; në trajtë damarësh.

I mb

♦ (*Duar etj.*) me damarë të trashë, të ngritur.

♦ *fig (Njeri)* trillan; tekanjoz; që i ndryshon shpesh gjendja shpirtërore; rreban; që është me rebe.

damarósh e¹mb *krahin G (Duar, gjethe etj.)* me shumë damarë.

damarósh e²mb *G* Që dëmton pa dashje.

damartráshë mb (*Duar, gjethe etj.*) me damarë të trashë.

damarthátë mb

♦ Që i janë tharë damarët.

♦ (*Burim*) i shterur.

dámas ndajf *G* Ndarë; veç; ndaras. **Tok e damas.**

Damásk u m gjeog Kryeqytet i Sirisë.

damásk u m teks Copë e trashë prej pambuku, lini, a mëndafshi, e thurur dendur, me lule a vizatime shumëngjyrëshe, që shkëlqen më shumë nga njëra anë; përdoret për perde e këllëfë mobiliesh.

damáz i m sh ë ët Kafshë mashkull race, e mbajtur për ndërzim (për mbarë).

damásh i m sh a at *krahin G* Ka i bardhë.

dámbano ndajf *J (Derë)* e hapur kanat më kanat.

dambanós kal J Hap kanat më kanat (*derën*).

dambërdúm ndajf Bjeri t'i biem; të dalë ku të dalë.

dambllá ja f mjek bis>DAMLLA JA.

damçor i m sh ë ët Dëmtues (K).

dâm•e ja (e) f sh e et (të) *G* Ndarje.

dam•ë (i) e (e) mb *G>NDARË (i e).* Grua e dame grua e ndarë.

dám•ë a¹f sh a at

♦ Grua e martuar; zonjë. **Damat e oborrit. Damë shoqërimi.**

♦ Grua a vajzë që vallëzon me një kavalier. **E ndërroj damën. Damat në fuqi!**

♦ Mbretëreshë në lojën e shahut. **Dama e bardhë (e zezë). Marr damën. Ndërruan damat.**

♦ Një nga katër figurat kryesore në lojërat me letra që paraqet një grua; letra me këtë figurë.

>ÇUP•Ë **A. Damë kupë (spathi). Hedh damën.**

dám•ë a²f sh a at Model; mostër; gjedhe.

dám•ë a³f sh a at *G* Buzë e qëndisur (*e xhubletës*).

dám•ë a⁴f sh a at Ç Damkë; damkosje.

dám•ë a⁵f Lojë me 32 gurë (*16 të bardhë e 16 të zinj*), që luhet nga dy veta në një pllakë të ndarë në 64 katrorë, ku gurët mund të lëvizin vetëm në vijë të drejtë; pllakë prej druri etj. dhe gurë që shërbejnë për këtë lojë. **Bleu një damë. Hyj (bëj) damë.**

dám•ëll lla f bis mjek G Damlla; paralizë. **I kall damllën. I ra (e zuni) damlla.**

damëzlék u¹m vjet J Përgjumje; gjendje përgjumësh.

damëzlék u²m ushq J Farë kosi.

dámit (të) as G NDARJ•E A.

damixhán•ë *af sh a at* Enë e madhe prej qelqi me bark të gjerë e me grykë të ngushtë që vishet nga jashtë me njëthurimë kashte ose xunkthi për të mos u thyer dhe që përdoret zakonisht për të mbajtur verë, raki etj.

dámj•e *ja f sh e et G* Ndarje. **Damja e gjāsë** ndarja e pasurisë.

dámk•ë *a f sh a at*

♦ Shenjë që mbetet në lëkurën e një njeriu a të një kafshe nga një sëmundje, nga një plagosje etj.; shenjë që u bëhet kafshëve, drurëve etj. në lëkurë për t'i dalluar nga të tjerët; shenjë në trungun e një druri nga një goditje; vulë. **Damkat e sëmundjes. Damka e skllavërisë** *hist.*

Fytyrë (trap) me damka. U vuri nga një damkë deleve. Preu drurët e shënuar me damkë.

♦ Vegël e posaçme prej metali, që përdoret për të shënuar a për të damkosur. I damkosi me damkë. **E skuqi damkën në zjarr.**

♦ *fig* Njollë që i vihet dikujt a diçkaje për ta poshtëruar a dënuar botërisht; njollë e keqe që i vë vetes dikush me sjelljen e veprimet e veta; vulë. **Kishte damkën e e spiunit të Degës.**

*

Jam me damkë Më njohin të gjithë si të keq; jam me nam shumë të keq.

damkím i *m sh e et*

♦ Damkosje.

♦ *fig* Njolllosje e emrit.

damk•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës DAMK•OJ. > DAMKOS•EM.*

damk•ój kal óva úar DAMKOS.

damkós kal óva úar

♦ I vë (*dikujt a diçkaje*) një shenjë dalluese me damkë; i vë një damkë; e bëj me damkë; vulos.

E damkosi bagëtinë. I damkosën drurët. E damkosi me dyllë të kuq. E damkosën me hekur të skuqur në dorë (në shpatull, në kurriz).

♦ *fig* I vë dikujt a diçkaje një njollë turpi, i vë damkë, e turpëroj botërisht; e njollosoj. **E damkosi me turp. E damkosën me vulën e tradhtisë.**

damkós•em a (u) ur

I *vetvfig* I vë damkë vetes; bëhem me damkë; bëhem me turp përpara të tjerëve; turpërohem botërisht.

Ipës e DAMKOS.

damkós•ëm (i) me (e) mb G > DAMKOSUR (i e).

damkósj•e a f sh e et

♦ Vënie e shenjës dalluese me damkë zjarri, dylli etj.

♦ *fig* Njolllosje e emrit.

damkósur (i e) mb

♦ I shënuar me damkë zjarri, dylli etj.

♦ *fig (Emër)* i njollosur botërisht.

damkúem (i) e (e) mb G > DAMKOSUR (i e).

damkúes i m sh - it Vegël e posaçme për damkosjen e kafshëve etj.; damkë.

damllá ja f bis

♦ *mjek* Sëmundje e rëndë që vjen nga gjakrrjedhja në tru ose nga mpiksja e gjakut në enët e trurit dhe që shkakton menjëherë humbjen e ndjenjave e pushimin e lëvizjeve, shpeshherë pa ndaluar frymëmarrjen e qarkullimin e gjakut; pikë. **I ra (e goditi) damllaja. I rëntë damllaja!** *mallk.*

♦ Fatkeqësi e madhe a goditje e rëndë dhe e papritur. **Lajmi i vdekjes që një damlla për të gjithë.**

Damllaja e qumështit*veter* Sëmundje e rëndë e bagëtive, që shfaqet me dobësim të përgjithshëm, me fryrje të syve e të barkut dhe me çrregullimin e të ecurit.

damlla•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë bis* (Përdoret si nëmë) Ai që i rëntë damllaja; që vdektë në vend.

damlla•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë bis f e* **DAMLLA•MADH MADHI.**

damllarén•ë a f sh a at f e **DAMLLARËN•Ë I.**

damllarén•ë i m sh ë ët (Përdoret si nëmë) Ai që i rëntë damllaja; që vdektë në vend.

damllós kal a ur bis

♦ *veta III* (Sëmundja) më lë në vend si të vdekur; më paralizon.

♦ E godit me forcë a e rrah fort (*dikë*) dhe e rrëzoj përdhe si të vdekur. **Mjaft i re, se e damllöse!**

♦ Mpij; shushat. [**më jep ndonjë ilaç që të ma damllösë trurin e të mos e tremb gocën kur të zbresë nga tragetit.** (ED)].

damllós•em a (u) ur

I *vetv bis*

♦ Më bie damllaja; mbetem në vend si i vdekur; paralizohem nga damllaja.

♦ Rrëzohem përdhe pa ndjenja, si i vdekur.

II *pës e* **DAMLLOS.**

damllósj•e a f Humbje e ndjenjave dhe bllokim i frymëmarrjes dhe qarkullimit të gjakut; paralizim nga damllaja.

damllósur (i e) mb bis

♦ I goditur a i paralizuar nga damllaja; që i ka rënë damllaja.

♦ (Përdoret si nëmë) Ai që i rëntë damllaja; që vdektë në vend.

damók u m sh ë ët K Kunj i zgjedhës (*së qeve etj.*).

dampállë mb K (Njeri) kokëtrashë.

dampáll•ë a m sh a at K Njeri kokëtrashë.

damprûs e mb G I dëmshëm; që sjell a shkakton dëm.

damqár e mb G Dëmtues.

damrí-damrí ndajf krahin (Flas) pa lidhje; rroma për toma; kodra mbas bregut.

damsán•ë a f sh a at Damixhanë.

dâmsí a f G Dëmtim.

dámsh•ëm (i) me (e) mb G > DËMSH•ËM (i) e (e)

damshpërblím, damshpërbl•ýe (me) etj. G > DËMSHPËRBLIM, DËMSHPËRBL•EJ etj.

damtím i m sh e et G > DËMTIM I.

damtór e mb G Dëmtues. > **DËMTOR E.**

damtór i m sh ë ët euf G Gjarpër.

damt•úe (me), damtúe (me u), damtúem (i) e (e) etj. G > DËMT•OJ DËMT•OHEM,

DËMTUAR (i e) etj.

damt•úer óre mb G Dëmtues; që bën dëm.

damt•úer óri m sh órë órët G Dëmtues.

damt•úer óre mb krahin G

♦ Dëmtues; (*kafshë*) që hyn në arë të huaj e bën dëm.

♦ *fig* (Njeri) hamës; që është i dhënë pas të ngrënit.

dámun (i e) mb G I ndarë.

damxhán i m sh ë ët Damixhane.

dan *jokal veta III krahin G >DA (me)*. **Dan në shej** shquhet.

Dan i *em m shkurt i* Daniel; Dardan; Jordan; Ramadan.

Daná i *m mit gr* Vëlla i Egjiptit; baba i Danaideve.

Danaíde t f sh mit gr Pesëdhjetë bijat e Danait; me urdhër të këtij, të gjitha këto, me përjashtim të Hitemnestrës, i vranë burrat e tyre, që ishin bijtë e Egjiptit.

Daná ja *mit gr* Princeshë e Argosit; e ëma e Perseut me baba Zeusin, i cili iu shfaq asaj në trajtë shiu të artë kur e bëri shtatzënë.

danáme *mb bis (Grua)* trupmadhe; e shëndoshë.

danám•e ja¹*f sh e et vjet*

♦ *usht-det* Anije lufte.

♦ *krahin G* Vapor.

danám•e ja²*f sh e et bis* Grua trupmadhe, e shëndoshë, e rëndë.

danám•ë e m sh e et vjet bis Festë e madhe; festë publike.

danashóre *mb f krahin G* E dashur; e përzemërt.

danashór•e ja *f sh e et K* E dashur; dashnore.

danc i *m sh e et* Valle; vallëzim; kërcim.

dand *onomat* Zhurmë e goditjes. **I ra dand e dand** e goditi a i gjuajti pa ndërprerje.

dandáll•e ja *f sh e et vjet* Pengesë; vështirësi; ngatërresë; telash.

dandán•e ja *f sh e et vjet* Gosti.

dândësi a *f sh - të G > DENDËSI A*.

dândun (i e) *mb G > DENDUR (i e)*.

dáne *t f sh krahin G* Mbathje të gjata.

danék *mb bis G* Veç e veç.

danéz e *mb* I Danimarkës; që ka të bëjë me Danimarkën, me vendësit a banorët e saj. **Në gjuhën daneze** danezisht.

danéz i *m sh ë ët* Vendës a banor i Danimarkës.

danéz•e ja *f sh e et f e* **DANEZ I**.

danezísht *ndaif* Në gjuhën e danezëve.

danezísht•e ja *f* Gjuhë zyrtare e Danimarkës; gjuhë gjermanike veriore që flitet kryesisht në Danimarkë dhe në Gjermaninë Veriore.

dán•ë a *f sh a at G > DAR•Ë A*. **Nji palë danë**.

dang *onomat* Zhurmë e përplasjes, goditjes me forcë ose e plasjes; zhurmë a ndjenjë e një goditjeje ose e rrahjeve të forta. **Dang ia bëri porta (ma bëri zemra)**.

dang u *m sh ë ët krahin G* Kotele; këlysh i maces.

dánga-dánga *mb G*

♦ (*Basmë*) me lara; lara-lara.

♦ (*Mur*) që ka marrë bojëpulla-pulla, me njolla.

dangalís *kal a ur krahin I* bëhem barrë, havale ose bezdi (*dikujt*); e bezdis (*dikë*).

dangalís•em a (u) *ur pës e* **DANGALIS**.

dangalísj•e a *f sh e et krahin* Barrë; havale; bezdi.

dangalísur (i e) *mb krahin I* bezdisur.

dangáll *si kallëzues*: **Bëhem dangall (së ngrëni)** ha e pi jashtë mase; fryhem së ngrëni e së piri; bëhem kacek. **Bëhem dangall në të ftohtë** ngrij së ftohti. **Ma bënë dangall shtëpinë** ma vodhën gjithë sa kisha në shtëpi; ma lanë shtëpinë krejt bosh.

*

U bëfsh dangall! (*mallk*) Plaç; vdeksh!

dangáll e mb

- ♦ (Njeri) i shëndoshë e barkmadh, me bark të fryrë.

dangáll i m sh ë ët bis

- ♦ Njeri i shëndoshë e barkmadh; njeri me bark të fryrë.
- ♦ *përçm* Njeri i trashë nga mendja; gjë e trashë; budalla; rrotë; qyp.
- ♦ *përçm* Njeri i pamarrëvesh, i pabindur.
- ♦ Njeri pa kurrfarë mjeshtërie.

dangáll•e ja¹f e DANGALL I.

dangáll•e ja²f sh e et Tojë (e lënë) djerr; djerrinë.

dangáll•ë a f sh a at Barrë; havale; bezdi.

dangaráq e mb Barkmadh.

dangaráq i m sh ë ët Njeri barkmadh.

dangaráq•e ja f sh e et Grua a vajzë barkmadhe.

dangár•e ja f sh e et kryes sh krahin Shaka; mbrrakullí.

dangáv•e a f sh a at K Dangë, pullë e lëkurës së pjeprit.

dangávtë (i e) mb K (Pjepër) me lëkurën pulla-pulla.

dângë ndajf krahin G Plot; dingas.

dáng•ë a¹f sh a at G

- ♦ Njollë, pullë e madhe.
- ♦ *fig* Njollë. **I vë dangën e hajdutit dikujt.**

dáng•ë a²f sh a at krahin Bark i madh e i qullët.

dangëlédh e mb krahin Barkmadh e qullamash.

dangëlédh i m sh a at krahin Njeri barkmadh e qullamash.

dangëlédh•e ja f sh e et krahin Grua a vajzë barkmadhe e qullamashe.

dangllím i m sh e et krahin G Tundje e shkundje; përplasje.

dangll•óhem krahin G pës e DANGLL•OJ.

dangll•ój kal G > DANGLL•UE (me).

dangll•úe (me) kal krahin G Tund e shkund; përplas.

dangllúem (i) e (e) mb krahin G I tundur e shkundur; i përplasur.

dangllúem it (të) as krahin G > DANGLLIM I.

dángo mb bis (Njeri a gjë) e ndyrë.

dang•úe (me) kal óva úe G

- ♦ E bëj me dangë a danga (*diçka*).
- ♦ *fig* Ia njollos emrin e mirë (*dikujt*).

dangúem (i) e (e) mb G

- ♦ I bërë a i shënuar me dangë.
- ♦ *fig* I njollosur.

dangúemit (të) as G

- ♦ Shënim me dangë.
- ♦ *fig* Njolloste (*e emrit të mirë*).

dangulíq i m ushq krahin G Plëndës derri i mbushur me miell misri të skuqur e me qepë, i tharë në tym; bëhet gjellë me mish e lakra.

dángull krahin G

I ndajf Vdekur; coftë; ngordhur.

II mb I vdekur; i coftë; i ngordhur.

Dan(h) i m mit *afr* Perëndi-gjarpër i mbështjellë rreth botës, që shpesh paraqitet me bishtin në gojë si shenjë e bashkimit në një entitet.

daní a f sh - të Dozë; masë.

daník¹ndaif *G* Ndaras; veçmas; damas.

daník²kal *G* >**DANIK•Ë (me)**.

daník e mb *G* (*Apartament etj.*) i ndarë; më vete; i veçantë.

daník u¹m sh ë ët *krahin* Parét a mur ndarës.

daník u²m sh ë ët *bis anat* *G* Ndarje të zemrës.

daník•et *vetv veta III G* >**DANIK•Ë (me u)**.

daník•ë (me) *kal a ë G* Ndaj; veçoj.

daník•ë (me u) *vetv veta III - (u)* ë *G* Del mbi sipërfaqe ose jashtë radhe; veçohet; dallohet.

daník•e a f sh e et *G* Ndarje; parét.

daníkun (i e) *mb G* I ndarë me parët.

Danimárk•ë a f gjeog Monarki kushtetuese në Europën Veriore.

danís jokai *G* >**DANIS•Ë (me)**.

danís•ë (me) *jokal a ë G* >**DAN•OJ**.

danís•e a f *G* Vendosje; vendim.

danísun (i e) *mb G* >**DANUEM (i) E (e)**.

danísht ndaif Në gjuhën e danezëve.

danísht•e ja f Gjuhë indoevropiane e grupit gjermanik, që flitet kryesisht në Danimarkë, gjuha daneze.; gjuhë zyrtare e Danimarkës.

dáno mb *J* Kokëtrashë; gdhe.

dan•ój jokai *G* >**DAN•UE (me)**.

danój të *G sh i* **DAN•UE OI**.

dans i m Valle; vallëzim; kërcim. **Shkollë dansi**.

danteán e mb >**DANTESK E**.

dantellabërës•e ja f sh e et Ajo që bën dantella.

dantéll•ë a f sh a at Thurje e hollë me pe, me forma, me dredha e me

zbukurime të ndryshme, që punohet me grep dhe që

zakonisht qepet anëve të veshjeve, të perdeve etj..

dantésk e mb *let (Stil poetik)* sipas mënyrës së Dantes.

Danúb i m gjeog Lumë 2 850 km i gjatë, me burimin në Gjermaninë jugperëndimore dhe derdhjen në Detin e Zi.

danubián e mb I Danubit; që ka të bëjë me Danubin. **Kryeqyteti danubian** Vjena.

dan•úe (me) *jokal óva úe G E* ndaj mendjen për (*diçka*); vendos; marr vendim.

dan•úe ói m sh ój ójt *G* Lugat.

danúem (i) e (e) *mb G* Me mendjen të ndarë; i vendosur.

danúemit (të) *as G* Vendosje; vendim.

dánxë ndaif dhe paraif A Pranë; afër.

danj jokai *A* >**DAL**.

daórs e mb *ant ilir* I daorsëve; që ka të bëjë me daorsët.

daórsë t m sh ant ilir Fis i daorsëve, në Dalmaci.

dap onomat

♦ Zhurmë e goditjes së fortë e të përsëritur. **Goja llap e shpina dapff** ukujt s'i rri goja, i vuan shpina.

♦ Zhurmë e mbllaçitjes. **Hangri bukë dap e dap**.

dap-dáp

Ionomat Zhurmë e goditjes së fortë e të përsëritur.

II *si ndajf krahin G* Mirë e mirë. **Hangri dap-dap.**

dap-e-dúp *onomat* Zhurmë e goditjeve të forta të përsëritura.

DAP *i shkurt i* Departamenti i Administratës Publike.

dar *kala ë* Shpërndaj; davarit.

Dar es Salám *i m gjeog* Kryeqytet i Tanzanisë.

Dar *i m shkurt i* Bledar; Hajdar; Medar.

darabhán•e *ja f sh e et vjet* Punishte e prerjes së monedhës. [**Mbreti q'urdhëron dynjanë,/ që ka vënë darabhanë/ e i presënë paranë...** (HZK)].

darabúk *u m sh ë ët muz* Lloj lodre që mbahet midis këmbëve dhe rrihet me pëllëmbë.

daradán *e mb K (Njeri)* kokëtrashë; i pagdhendur.

daradán *i m sh a at K* Njeri kokëtrashë, i pagdhendur.

daradán•e *ia f sh e et K* Grua a vajzë kokëtrashë, e pagdhendur.

daradéll *e mb krahin G* Llafazan.

daradéll *i m sh a at krahin G* Njeri llafazan.

daradéll•e *ja f sh e et krahin G* Grua a vajzë llafazane.

darái *a f sh - të Ç* Sitë mëndafshi.

darállë *mb K (Njeri)* i pagdhendur. >**KAPLLUK E.**

darállë *a m sh ë ët K* Njeri i pagdhendur.

darallí *a f vjet G* Marrje mendsh.

darallím *i m sh e et krahin G* Trallisje; luajtje mendsh.

darallím•ë *a f sh a at krahin G* Telash që të bën të luash mendsh a të trallesh.

darallós *kal G* >**DARALLOS•Ë (me).**

dardallós•em *vetv dhe pës e* **DARDALLOS.** >**DARDALLOS•Ë (me u).**

darallós•ë (me) *kal a ë G*

♦ E bëj (*dikë*) të luaj mendsh.

♦ E lë (*dikë*) të marrë kot, të harliset.

darallós•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Bëhem si i luajtur mendsh; harlisem.

II *pës e* **DARALLOS•Ë (me).**

darallósun (i e) *mb G* I bërë si i luajtur mendsh; i harlisur.

daramára *ndajf J* Rrëmujshtëm; me rrëmujshtë.

daramatís *kal a ur J* Hedh andej-këtej, pa rregull.

daramatís•et *vetv - (u) ur veta III J* Shpërndahen a hidhen andej-këtej, pa rregull.

daramatísj•e *a f J* Hedhje andej-këtej, pa rregull.

daramatísur (i e) *mb J (Sende)* të hedhura andej-këtej, pa rregull.

daramét *i f sh e et vjet Ç* Send i lënë peng.

daráj•ë *a f sh a at etn krahin G*

♦ Dhuratë.

♦ Pajë.

daráth•ë *a f sh a at*

♦ DysHEME.

♦ Qilim.

daravám•ë *a f sh a at K* Murmuritje që vijnë nga larg e mezi dëgjohen.

Darbishír *i m gjeog* Konte e Anglisë në Midlandin Lindor.

darç i m sh a at krahin G

- ♦ Derrkuc; bërkoq; gic.
- ♦ *shak* Fëmijë e fundit të një barku.

darçín i m sh ë ët bot Kanellë.

dardáll•ë a f sh a at

- ♦ Shagë e rrjetës me kosh.
- ♦ Rrjetë me kosh e lidhur në një shtagë.

dardán e mb ant I Dardanisë; i daradanëve; që ka të bëjë me Dardaninë dhe dardanët. [**Marr dy pishtarë të shuar dardanë,/ i ngjyey në gjakun tim/ dhe ndriçoj udhën** (VZh)].

Dardanéle t f sh gjeog: Ngushtica e Dardaneleve ngushticë ndërmjet Detit Egje dhe Detit të Marmarasë.

dardánë t m sh ant ilir

- ♦ Fis kryesor në trojet verilindore të banuara sot nga shqiptarët, në zonat kufitare me trakët. [Në studimet albanistike hasen mendime të ndryshme rreth dardanëve, të cilët heqin origjinën e tyre që nga kohët mitologjike (AK)].
- ♦ *ant gr* Dardanë; banorë të Dardanoit. >TROJAN.

Dardani a f gjeog ant ilir Dardania. [**Damastioni, për disa, kryeqytet i Dardanisë, për disa të tjerë një qendër e prerjes së monedhave që në shek. IV-III para erës sonë** (AK)].

dardáng e mb krahin G (Njeri) i shtatshkurtër por i ngjeshur.

dardaúll e mb bis (Njeri) i trashë; i pagdhendur.

dardaúll i m sh ë ët bis Njeri i trashë e i pagdhendur.

dardaúll•e ja f sh e et f e DARDAULL I.

dardík e mb gjuh: Gjuhë dardike grup gjuhësh në luginën e rrjedhës së sipërme të Lumit Indu.

dardhahán•ë a f sh e et Ç Shtëpi e madhe e mbajtur keq.

dardhásjst•ë a f sh a at bot krahin G Goricë; dardhë e egër.

dardhák e mb Në trajtë dardhe.

dardháni m sh ë ët ABujk; fshatar.

dardhár e mb I Dardhës; që ka të bëjë me Dardhën, me banorët a vendësit e saj. **Veshje dardhare.**

dardhár i m sh ë ët Banor a vendës i fshatit Dardhë.

*

E pres me sëpatën e dardharit (me sëpatën e madhe) Ia pres shkurt e pa mëdyshje; nuk i bëj asnjë lëshim; nuk i jap mundësi të kundërshtojë ose të thotë arsyet e veta për diçka.

dardhár•e ja f sh e et f e DARDHAR I.

dardhárkë mb: Fasule dardharkë fasule e rrumbullakët me pika të kuqe.

dardhárk•ë a f sh a at përkJV ajzë dardhare.

dárdhçk•ë a f sh a at krahin G Dardhë e egër; gorricë.

dárdh•ë a f sh a at

- ♦ *bot, kopsht* (*Pyrus communis*) Dru frutor me gjethe gjatoshë e të ndritshme e me lule të bardha, që bën kokrra të tulta e të ëmbla, të zgjatura nga bishti.
- ♦ Fryt i këtij druri frutor. [**O Zot! Dardhat dimërore dhe mëllenjat/ janë bërë fushë me ofshama/ të gjuhës sime!** (VZh)].
- ♦ *tek* Send në formë të zgjatur nga bishti, që i ngjan frytit të këtij druri. **Dardhë gome me ujë. Dardhë prej kauçuku.**
- ♦ *sport* Send plastike a lëkure, në trajtë të dardhës, i varur në gjysmëlartësi, me të cilën stërvitet boksieri.

*

Bie në dardhë Zihem ngushtë; jam në hall.

Dardha e ka bishtin prapa *ff u* çdo punë, që mund të duket e lehtë e pa telashe, ka edhe pasoja të paparashikuara (zakonisht kur pasojat janë jo të mira).

Dardha në shënëndre gjepura, pallavra, punë boshe.

Dardha nën dardhë bie Njeriu do t'u ngajë pa tjetër të parëve të tij; vetitë e cilësitë e prindit do të shfaqen edhe te fëmijët.

Do ta hajë dardhën dikush Do ta gjejë dënimin e merituar; do ta pësojë patjetër.

Do t'i dalin dardhat dikujt Do t'i dalin në shesh dallaveret që ka bërë; do t'i dalin të palarat.

E shpunë (e çuan) dardhë U zunë njëri me tjetrin; bënë fjalë, u grindën; i keqësuan, i ashpërsuan marrëdhëniet.

Është rrëzuar (një herë) nga dardha dikush e ka pësuar një herë dhe ka vënë mend, është qen i rrahur; ka përvojë nga jeta, është i rrahur me jetën.

Jam ende në fund të dardhës Jan ende prapa; jam ende në bisht.

Jam në rrëzë të dardhës Jam pranë të mirave dhe përfitoj prej tyre; jam si veshka në mes të dhjamit.

Kërkoj dardha (thana, thanëza, rrush) në shënëndre (në dimër) Kërkoj të pamundurën; kërkon qiqra në hell.

Kërkoj dardha nga boriga Kërkon diçka të pamundur; kërkoj qiqra në hell.

Kush rri nën dardhë, i ha kokrrat *ff u*

♦ Kush bën punën, merr edhe shpërblimin; kush përpiqet për diçka edhe fiton prej saj.

♦ *dhe iron* Kush rri pranë një njeriu që ka pushtet, pasuri, dituri etj. përfiton më tepër prej tij nga ata që janë larg.

Më doli dardhë diçka Nuk më doli mirë, ashtu siç e parashikoja; më doli më e vështirë nga ç'e mendoja; nuk më eci.

Nuk i hipën dot dardhës e i bie fikut *ff u* S'ka ç'i bën gomarit e i bie samarit.

Pemën, kur s'pjell, e presin se i bën hije dardhës *f u* Njeriu i dëmshëm duhet hequr qafe se prish të tjerët.

S'bëjnë dardhat në shënëndre Është e pamundur të bëhet a të ndodhë diçka, nuk ka mundësi të ngjasë; çdo punë do kohën e vet dhe kushtet e nevojshme.

Sillem kot rreth (rreth e qark) dardhës

♦ I vij rrotull më kot dikujt me shpresë se do të më ndihmojë.

♦ I hyj kot një pune e shpresoj më kot se do të kem përfitim prej saj.

**

dardhë Bisheve *bot* Dardhë e egër.

dardhë bishtje *kopsht* Dardhë me bisht të zgjatur.

dardhë brumje *kopsht* Dardhë me tul të butë si brimë kur piqet.

dardhë dimërore *kopsht* Dardhë që piqet nga fundi i nëntorit, ose vilet në atë kohë dhe mbahet për t'u ndulkur (zbutur) gjatë dimrit.

dardhë e egër *bot (Pirus piraster)* > **GORRIC•Ë A.**

dardhë e zezë *kopsht* Dardhë vjeshtuke, kokërrmadhe, me lëkurë kafe të errët.

dardhë elbje *kopsht* Dardhë korriku (që piqet në korrik, në të njëjtën kohë me elbin).

dardhë elbore *kopsht* > **DARDHË ELBJE.**

dardhë gomari *kopsht* Dardhë kokërrmadhe.

dardhë gramje *kopsht* Dardhë gjatuke që piqet në verë.

dardhë gure Dardhë me tul të fortë.

dardhë gurje *kopsht* Dardhë me tul të ashpër ranor.

dardhë gjembje *bot* Dardhë e egër.

dardhë magarice *kopsht K* Dardhë me tul të ashpër ranor.

dardhë mbytje *kopsht* Dardhë me tul tërë fije të trasha që mezi përtypen.

dardhë miellce *kopsht* Dardhë me tul miellës.

dardhë miellajkë *kopsht* Dardhë me tul miellës.

dardhë monike *kopsht* Dardhë kokërrmadhe, me tul të ëmbël e të shijshëm.

dardhë nguracake *kopsht* Dardhë me tul të ashpër ranor.

dardhë picigjate *kopsht* Dardhë gjatuke.

dardhë pikëse *kopsht* Dardhë që i rrëzon kokrrat e pjekura.

dardhë qypje *kopsht* Dardhë kokërrmadhe, me bisht të gjatë.

shushunja e dardhës *ent* Kandërr me ngjyrë të zezë të ndritshme e me flatra të tejdukshme, që dëmton dardhën, vishnjën, qershinë e pemë të tjera.

dárdhëz a f sh a at *bot* Bimë barishtore me kërcell të trashë e me gjethe të tulta; rritet nëpër murishta dhe përdoret për të ngrënë.

dardhíçk•ë a f sh a at Dardhë e vogël.

dardhíshk•ë a f sh a at *krahin G* Dardhë e egër; gorricë.

dardhísht•e ja f sh e et > **DARDHISHT•Ë A.**

dardhísht•ë a f sh a at

♦ Kopsht a parcelë me dardha

♦ *bot* Dardhë e egër; gorricë.

♦ Gjemb i gorricës.

dardhók•e ja f bot > **GORRIC•Ë A.**

dardhór•e ja f sh e et

♦ *bot* Gorricë e vogël që s'ka nisur të bëjë kokrra.

♦ Dardhë me tul të fortë e ranor.

dardhúk•ël la f sh la lat *bot* Dardhë e egër. > **GORRIC•Ë A.**

dár•e ja f sh e et Gur i peshores.

dár•em G vetv dhe pës e DAR. > **DAR•Ë (me u).**

Dar-es-Salám i m gjeog Kryeqytet i Tanzanisë.

dár•ë (me) kal a ë G

♦ Shpërndaj; hapërdaj.

♦ E shkoj dëm (*diçka*).

dár•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ *kryes veta III* Shpërndahemi; hapërdahemi; humbim. **U darëm nëpër Europë.**

♦ Prishet; shkon dëm.

♦ Hutohem; humb fillin.

II pës e DAR•Ë (me).

dár•ë a¹f

♦ Vegël e metaltë, me dhe dy krahë dhe nofulla që lëvizin si gërshtë dhe shërbejnë për të kapur e shtrënguar diçka a për të shkukur gozhdë, dhëmbë etj.

♦ *usht* Krahëmarje e armikut që vjen gjithnjë duke u ngushtuar derisa e detyron atë të dorëzohet a të asgjësohet.

♦ *fig* Gjendje e rëndë dhe e pashpresë, që mbërthen dikë a diçka dhe që vjen duke u keqësuar vazhdimisht. **Dara e krizës (vdekjes).**

*

Ia nxjerr me darë dikujt diçka E detyroj të më thotë ato që di; ia nxjerr me zor; përpiqem shumë që t'i nxjerr nga goja ato që di; ia nxjerr me grep fjalët, të vërtetën etj.

Ia shtrëngoju darët dikujt E detyroj me forcë; ia mbledh rripat.

dár•ë a²f vjet treg Tarë; peshë e enës a e mbështjelljes së një malli. **Zbres darën.**

darëprërës•e ja f sh e et tek Darë për të prerë tela.

darí a f etn G

♦ Petka që nusja ua dhuron më të afërmeve të dhëndrit.

♦ Dhuratë familjare.

darís kal ta tur > DARIT^{1,2}.

darít¹ kal a ur Ndaj sipas numrit të pjesëtarëve.

darít² kal G > DARIT•Ë (me).

darít•em pës e DARIT². > DARIT•Ë (me u).

darít•ë (me) kal a ë G

♦ Darovis.

♦ Qerasa gostit me të ëmbla e pije (*vizitorët*).

darít•ë (me u) a (u) ë G vetv dhe pës e DARIT•Ë (me).

darítj•e a¹f Ndarje sipas numrit të pjesëtarëve.

darítj•e a²f sh e et G

♦ Darovitje.

♦ Qerasje e vizitorëve me të ëmbla e pije.

darítun (i e) mb G

♦ I darovitur.

♦ (*Vizitor*) i qerasur me të ëmbla e pije.

dárka-dárkës ndajf Çdo darkë; darkë për darkë.

darkáj•ë a¹f sh a at bot Rrënjë e pazisë.

darkáj•ë a²f sh a at G Darkë; gosti.

darkájk•ë a f sh a at bot > DARKAJ•Ë A¹.

dárk•em vetv a (u) ur Darkoj; darkohem; ha darkë.

dárk•ë a f sh a at

♦ Ushqim që hahet në mbrëmje; kohë e ngrënies në mbrëmje. **Pas darke. Fle pa darkë.**

♦ Gosti në mbrëmje për nder të dikujt a në ndonjë rast të veçantë. **Darkë zyrtare. Darkë lamtumire. Darka e dhëndrit (nuses). Shtroj (jap) një darkë. Ftoj për darkë dikë.**

♦ Kohë pas perëndimit të diellit; mbrëmje.

♦ Mbrëmje para një feste fetare.

*

Ç'pështyn në mëngjes, e lëpin në darkë Është njeri i ulët, pa karakter e pa parime, që i ka shpifjet e trillimet në majë të gjuhës; është i pacipë e i paturp.

Darkë për kokë të darkës Darkë e pasur, me të ngrëna e të pira të shumta.

Ku e zë dreka se zë darka Udhëton a bredh shumë nga një vend në tjetrin, nuk rri në një vend.

Muhabet si pas darke Muhabet sa për të kaluar kohën.

S'kishte as një darkë bukë Kishte mbetur pothuajse pa bukë e pa miell.

S'kishte ç't'i hante miu pas darke Ishte shumë i varfër e i këputur; nuk kishte gjë prej gjëje.

**

darkë e madhe Darkë që hahet vonë.

darkë e vogël Darkë që hahet herët (*zakonisht për fëmijët dhe punëtorët e lodhur*).

darkëçik•ë *a f sh a at etn G* Darkë e parë e nuses me dhëndrin te prindërit e saj.

darkëhër•ë *a f* Kohë e darkës; kohë kur ngryset dita; mbrëmje.

darkëtár i *m sh ë ët* I ftuar për darkë.

darkëtár•e ja *f sh e et* E ftuar për darkë.

darkë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri)* që i nxihet darka; që nuk ha dot nga një e keqe.

darkím i *m* Ngrënie e darkës.

dark•óhem óva (u) úar

I vetv Ha darkë.

Ipës e **DARK•OJ.**

dark•ój óva úar

Ijokal Ha darkë.

Ikál I jap a shtroj darkë (*dikujt*); e marr a e mbaj për darkë (*dikë*).

darksína t *f sh krahin G* Ushqim; hae.

darkúar (i e) *mb* Që ka ngrënë darkë; që i kanë dhënë a shtruar darkë.

darkúes e *mb*

♦ Që ha darkë.

♦ I ftuar për darkë.

darkúes i *m sh - it*

♦ Ai që ha darkë.

♦ I ftuar për darkë.

darkúes•e ja *f sh e et f e* **DARKUES I.**

daróv•ë *a f sh a atvjet* Dhuratë; dhurëti; dhuratë martese për nusen.

daroví a *f sh - të etn>* **DAROV•Ë A.**

daroví•s kal ta tur > **DAROVIT.**

darovísht *ndaif bis* Si dhuratë; falas.

darovít kal a ur I jap darovë; i bëj peshqesh (*nuses*).

darovít•ema (u) ur *pës e* **DAROVIT.**

darovítës i *m sh - it* Ai që i jep darovë a i bën peshqesh nuses.

darovítj•e a *f sh e et* Dhënie e darovës (*nuses*).

dárs•ëm ma *f sh a at A, G>* **DAS•ËM MA.** [ditët e mia,/ darsëm e heshtjes/ dhe mort i fjalës.

(AÇ).]

**

Kur ban skamnori darsëm, i shpohet dajrja *G >* **KUR BËN DASMË (KËRCEN, LUAN)**

FUKARAI, ÇAHET DAULLJA.

darsm•ónj *jokal óva úar A* Bëj dasmë.

darsmór i *m sh ë ët G* Dasmor. [I mjeri û, o vlla i êm darsmori (Pop).]

darsmór•e ja *f sh e et G f e* **DARSMOR I.**

dársh•ëm (i) me (e) *mb G* Që mund të shprishet.

dartí a *f J* Shkumë ngjyrë kafe e gjalpít të skuqur fort.

dartín•ë a *f krahin* Ngurrim; mëdyshje.

darthí a *f sh a at bot krahin* Manadredhë; dredhëz.

dárun (i e) *mb G* I shpërndarë; i hapërdamë; i humbur.

darviníst e *mb (Pikëpamje)* në përputhje me darvinizmin.

darviníst i *m sh ë ët* Pasues i darvinizmit.

darwinizëm *m* Teori e zhvillimit historik të natyrës së gjallë, e ligjeve të zhvillimit të saj, si dhe e origjinës dhe përsosjes së llojeve të ndryshme të organizmave shtazorë e bimorë nëpërmjet seleksionimit natyror.

darradúng *e mb G (Njeri)* me trup të vogël, por të ngjeshur.

darradúng *u m sh ë ët G* Njeri me trup të vogël, por të ngjeshur.

darradúng•e ia f sh e et G Grua a vajzë me trup të vogël, por të ngjeshur.

das i m sh a at vjet G

♦ Ndarës.

♦ Ai që ndan bukën për barinjtë ose punëtorët e fushës që hanë bashkë.

*

Dasi *kjasi ff u* Kush ndan qan; ai që ndan (ushqimin, plaçkën etj.) mbetet pa gjë për vete.

dasarét *e mb ant ilir* I dasaretëve; që ka të bëjë me dasaretët. **Fis i dasaretëve.**

dasarétë t m sh ant ilir Fis kryesor ilir në pjesën juglindore të trojeve të banuara sot nga shqiptarët.

dás•ë a¹ f sh a at G Pjesë e plaçkës, mallit etj. e ndarë ndërmjet pjesëtarëve.

dás•ë a² f sh a at G

♦ Levë e lëshimit të ujit në lug të mullirit.

♦ Degë e vijës së ujit për vaditje; presë.

dás•ë a³ f sh a at G Gotë e shkallëzuar.

dás•ë a³ f sh a at G Bagëti që ndahet prej tufe.

dás•ëm a f sh a at > DASM•Ë A.

dásës i m sh - it Qepshe.

dasí a¹ f sh - të Ndasi; përçarje. **Dasi** fetare. [Aty ku njeriu i palavruem ose i cekët sheh ndamje a dasí, njeriu i zhvilluëm sheh vlera kulturore. (APp).]

dási a² f sh e et mat vjet G Pjesëtues.

dasík u m sh ë ët Pjesë; racion. **Pi një dasik verë.**

dasím i m sh e et G

♦ Gjë e ndarë. >**DAS•Ë A¹.**

♦ Degë e vijës së ujit për vaditje. >**DAS•Ë A².**

dáskull a f sh a at Plloçë guri.

dasmatránd mb G (Njeri) që prish dasmën.

dasmatránd i m sh ë ët G Njeri që prish dasmën.

dásm•ë a f sh a at Festë me rastin e martesës, e shoqëruar me një ceremoni të gëzueshme; festë e martesës; ditë kur bëhet kjo festë. **Dasmë e madhe (e thjeshtë).** **Dita (java) e dasmës.**

Zakonet e dasmës. Këngë dasme. Ftesë dasme. I zoti i dasmës. Në dasmë të djalit (të vajzës)! urim. Në dasmë të të pamartuarve! ur. Bëj dasmë. Shkoj në dasmë. Ftoj për dasmë. Të ngrëncim dasmën! urim. [ndër karagjozllëqe dhe salltanete të Sulltanit

t'Arnautistanit: ngjeshë me rrypa e shirita e me pupla në maje të ballit ...si ato pelat e asdisuna ndër dasma orientale me e sipërkompensue vorfninë e vlerave të përbrendshme me filuska sapuni të përjashtme (KM)].

*

Atje ku bëhet dasmë e madhe, merr lugë të vogël! *ff u* Atje ku bëhet diçka me bujë e me zhurmë të madhe, nuk del gjë; mos u gënje nga zhurma e nga buja!

Bëj dasmë Shpenzoi pa kursim.

Bëj dasmë me mend Ia bëj qejfin vetes duke menduar gjëra të mira.

Dasmë pa aheng Punë së cilës i mungon gjëja kryesore; gjellë pa kripë.

Dasmë pa mish nuk ka (nuk bëhet)*ff u* Nuk ka luftë e fitore pa gjak, në çdo luftë ka edhe të vrrarë.

Gjetkë daullet, gjetkë dasma Nuk veprohet ashtu siç thuhet; fjala nuk përputhet me veprën.

I bënë dasmën dikujt *iron E* vranë.

Kur bën dasmë (kërcen, luan) fukarai, çahet daullja I varfëri kurrë nuk gëzon; të varfrin nuk e lënë asnjëherë t'i shkonte puna mbarë.

La dasmën e shkoj për shkarpa La një punë të rëndësishme dhe merret me një punë të parëndësishme e jo të ngutshme.

Lë të vdekurin e shkon në dasmë Lë një punë të rëndësishme a të ngutshme për t'u marrë me diçka jo të domosdoshme; nuk i vlerëson drejt punët.

Nuk shkohet me tre rupe në dasmë*ff u* Duhet të jesh i përgatitur mirë kur ndërmerr diçka të madhe.

Po dëgjove daullen, dasmën e ke prapa (te dera) Shenjat tregojnë se së shpejti do të ngjasë diçka më e madhe.

S'bëhet dasma me një fyell*ff u* Punët e mëdha nuk mund të bëhen vetëm nga një njeri, por kërkojnë bashkimin e forcave.

S'ka dasmë çdo ditë (për ditë)*ff u* S'ka përherë të mira e gëzime.

S'priset dasma për një qepë (për një limon)*ff u* Nuk duhet prishur a nuk duhet lënë një punë e madhe për diçka të vogël e fare të parëndësishme.

Vjen (shkon, niset) si në dasmë Vjen (shkon, niset) në një punë i papërgatitur, i shkujdesur, pa mjetet e pajisjet e nevojshme.

**

dasma e argjendte Njëzetepesëvjetori i martesës.

dasma e artë Pesëdhjetë vjetori i martesës.

dasmë minjsh Rrëmujë e madhe.

dasm•ó j *jokal*

♦ Bëj dasmë, kam dasmë.

♦ *fig* Jam në gaz e hare; gëzohem. **Dasmon tërë vendi.**

dasmór e mb (*Drekë*) e shtruar për dasmë (*këngë etj.*) që këndohet në rast dasme.

dasmór i m sh ë ët

♦ Njeri i ftuar në dasmë.

♦ Krushk që shkon të marrë nusen. **Dasmoni i parë.**

dasmór•e ja f sh e et

♦ Grua a vajzë e ftuar në dasmë.

♦ Krushkë që shkon të marrë nusen.

dasmorësh•ë a f sh a at

♦ *f e* **DASMOR I.**

♦ Grua që shkon bashkë me krushqit për të marrë nusen dhe që i qëndron kësaj pranë gjatë gjithë kohës së dasmës.

dasmorísht *ndajf* Si dasmor.

das•ó j kal G >DAS•UE (me).

dasórë t G sh i DAS•UER ORI.

das•úe (me) kal óva úe G Ndaj (*diçka midis pjesëtarëve etj.*).

das•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III G (*Malli etj.*) ndahet midis pjesëtarëve.

dasúem (i) e (e) mb G I ndarë midis pjesëtarëve.

das•úer óri m sh órë órëtG

♦ Ndarës.

♦ *vjet mat* Pjesëtues.

dash *si mb*: **Dele dash** dele shterpë.

dash *i m sh* **desh** **dështë**

♦ Mashkull i deles. **Dash i këmborës** dash që i prin tufës së dhenve. **Mori dash delja** delja u ndërzye.

♦ Mish i kësaj kafshe.

♦ A Dele e madhe.

♦ *kryes sh* Pjesët e dala prej guri në të dy anët e vatrës.

♦ *hist usht* Trung i gjatë e i madh me majë prej metali, që përdorej si mjet për të shpuar muret e kështjellave a për të shpërthyer portat e tyre.

♦ *fjig* Djalë i shëndetshëm e i pashëm.

*

Çdo dash (berr) varet nga këmbët e veta

♦ Secili përgjigjet për punën e vet, secili i del zot vetes.

♦ Çdo njeri duhet trajtuar dhe vlerësuar sipas veçorive që ka, duhet parë më vete pa e futur në një thes me të gjithë të tjerët.

Dash i galmë

♦ Njeri i papashëm.

♦ Njeri që bëhet me njolla, që njolloset shumë.

Dash me flokë Burrë i shquar; burri më i mirë në një fshat, rreth familjar etj.

Dash me këmborë

♦ Njeri i zoti e i shquar; i pari ndër të tjerët.

♦ Kryetar i familjes a fisit; udhëheqës, prijës.

Dashi i kurbanit Ai, të cilit i ngarkohet faji i të tjerëve; ai që vuan a ndëshkohet për fajin e të tjerëve.

Kërkoj shtjerrat e deshve Kërkoj diçka të pamundur.

Kur të pjellin deshtë Kurrë.

Nuk është dash për atë këmborë S'është njeriu i duhur për atë punë.

Si dashi me këmborë Me siguri; me krenari; pa iu trembur syri.

Si dashi me rrunëzën Shumë mirë, në pajtim të plotë.

Shkoi si dash kurban Shkoi kot, pa faj; shkoi humbur.

Ther dashin e këmborës Bëj a shtroj gosti të madhe.

Vajti si lëkurë dashi Shkoi kot; vajti dëm.

**

dash deti *orn* Pelikan.

dash hidraulik *tek* Mekanizëm që shërben për ngritjen e ujit.

dash i egër *zool* Dash me brirë të përkulur që rron zakonisht në pllajat e maleve të lartë.

hell i dashit *vjet G* Masë gjatësie rreth 1.5 m, për matjen e gjerësisë së rrugëve.

Dash i¹m astr

♦ Yjësi e vogël e gjysmësferës veriore ndërmjet Peshqve dhe Demit.

♦ Shenjë e parë e zodiakut, në të cilën dielli hyn në barasnatën verore dhe qëndron në të nga 21 marsi deri më 19 prill.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi.

Dash i²em m shkurt i Dashamir.

DASH ja shkurt i Departamenti Amerikan i Shtetit.

dásha t *m ushq* Pupagjela; kokoshka.

dasha•kéq kéqe *mb, m sh këqij, f sh këqíja* Keqdashës; (*njeri*) me qëllime jomiqësore ndaj dikujt e synon t'i bëjë keq; që ka zemër të keqe; që u do të keqen të tjerëve; (*veprim*) që bëhet me keqdashje a me qëllim të keq, për të njollosur a për të turpëruar dikë; që është veti a tipar i keqdashësit; prej keqdashësi.

dasha•kéq kéqi *m sh këqij këqijtë* Njeri keqdashës, që s'ia do të mirën tjetrit.

dasha•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat f e* **DASHA•KEQ KEQI.**

dashakéqës i *m sh - it* Njeri keqdashës, që s'ia do të mirën tjetrit. > **KEQDASHËS I.**

dashakéqës e *mb* **KEQDASHËS E.**

dashakeqësi a *f sh - të* Të qenët keqdashës; veti a karakteristikë e njeriut që synon t'i bëjë keq tjetrit. > **KEQDASHJ•E.**

dashalíg e *mb* > **DASHA•KEQ KEQE; KEQDASËS E.**

dashalígës e *mb* > **KEQDASHËS E.**

dashalígës i *m* > **DASHALIG U.**

dashalígës•e ja *f sh e et f e* **DASHALIGËS I.**

dashaligësi a *f sh - të* Të qenët keqdashës; veti a karakteristikë e njeriut që synon t'i bëjë keq tjetrit. > **KEQDASHJ•E.**

dashaligësisht *ndajf* Me dashaligësi.

dashallák e *mb K*

♦ (*Njeri*) i trupmadh e i trashë.

♦ (*Njeri*) i rreckosur.

dashallák u *m sh ë ët K*

♦ Njeri i trupmadh e i trashë.

♦ Njeri i rreckosur.

dashallák•e ja *f sh e et K f e* **DASHALLAK U.**

dashamír e *mb* Mirëdashës; që ia do të mirën dikujt a diçkaje; që e do dhe e përkrah dikë a diçka.

dashamír i *m sh ë ët* Njeri që ia do të mirën dikujt a diçkaje, që e do dhe e përkrah dikë a diçka.

dashamír•e ja *f sh e et f e* **DASHAMIR I.**

dashamírës e *mb(Njeri)* mirëdashës. > **DASHAMIR E.** [Mjaft me këtë qeshje dashamirëse/ Burokratët janë tjetër gjë (IK)].

dashamírës i *m sh - it* Njeri mirëdashës, që ia do të mirën dikujt dhe e përkrah dikë a d diçka. >

DASHAMIR I. [fryt i punës së dashamirësve të folklorit shqiptar (ShS)].

dashamírës•e ja *f sh e et f e* **DASHAMIRËS I.**

dashamírësi a *f sh - të* Të qenët mirëdashës; veti e sjellje e njeriut dashamir; qëndrim miqësor, mirëdashje.

dashamírësisht *ndajf* Me dashamirësi.

dashár i *m sh ë ët etn* Dasmor që sjell dash në dasmë.

dáshas *ndajf* Me dashje; me qëllim; qëllimisht.

dashatár i *m sh ë ët I* dashur; dashnor; njeri që e do dikë.

dashatáre ja *f sh e et f e* **DASHATAR I.**

dash-dásh *kallëzues: Bëjmë dash-dash* përpiqemi kokë më kokë (si deshtë).

dáshe *si mb: Kërpudhë dashe* bot kërpudhë e ngrënshme, me kësulë të trëndafiltë.

dásh•e ja¹ *f sh e et* Jastëk i vogël për të ngulur në të gjilpërat; jastëçkë.

dásh•e ja² *f sh e et ushq* Pupagjel; kokosh(kë).

dásh•e ja³ *f sh e et* Dhi manare.

dashedél•e ja f sh e et bot krahin Lëvare; gath; resë; rezhdë; vastak.

dashék u m krahin G Dac; maçok.

dáshez a f sh a at bot (*Acanthus mollis*) Bimë barishtore njëvjeçare, e ngrënshme, me gjethe si të angjinares e me gjemba të butë nëpër të çarat, që rritet gjatë dimrit në vende të ngrohta, buzë lumenjve a në bregdet.

Dásh•ë a em f shkurt i Dashamirë; Dashuri.

dáshë (me) kal, jokál désha -G > DUA. Kam dashë me të thanë se...

dáshë (i e) mb vjet>DASHUR (i e).

dásh•ëm (i) me (e)¹ mbG

♦ (Gjë) e këndshme në të parë e të prekur; me shije të këndshme.

♦ >DASHUR (i e).

dásh•ëm (i) me (e)² mb G I ndashëm.

dásh•ëm mi m sh ëm mit G I dashur; dashnor.

dáshës e mb (Njeri) që dashuron.

-dáshës e fjalëform mb:artdashës; paqedashës.

dáshës i m sh ë ët Djalë që dashuron; i dashur; dashnor.

-dashje fjalëform em: keqdashje.

dáshj•e a f

♦ Qëllim. **Me dashje** me qëllim; qëllimisht. **Pa dashje** pa qëllim.

♦ Dëshirë. [drejtohet me një dashje të veçantë andej kah shfaqjet romantike të Mesjetës (KM).]

dáshka J: Pa dashka pa dashje.

dáshka-pa-dáshka ndajf J Detyrimisht; pavarësisht në do a s'do.

dáshke habit dhe tall e DUA. Dashke! nuk kërkoke hiç gjë ti!

dashkéq e mb>DASHAKEQ E.

dáshm•e ja (e) f sh e et (të) G Dashnore; e dashur.

dashní a f sh - të G Dashuri.

dashníisht ndajf G

♦ Me dashuri.

♦ Qëllimisht; me dashje.

dashn•ój kal G >DASHN•UE (me).

dashnór i m sh ë ët I dashur. **Dashnor i përgjëruar.** [Deshi të klithte "i poshtër", për njeriun që kishte përpara natyrisht, por me tepër, për tjetrin, Sami Brajën, dashnorin e saj të dikurshëm, që kishte dalë prej kohësh nga jeta e saj. (IK)]

dashnór•e ja f sh e et

♦ E dashur.

♦ *keq* Grua a vajzë që ka marrëdhënie dashurie ose intime me dikë, pa qenë e martuar me të; grua a vajzë që bën dashuri me një mashkull.

dashn•úe (me) jokál óva úe G > DASHUR•OJ. [Të rroki, të puthi kanga, të nxisi me dashnu/ me zjarm tand rini (Mgj)].

dashn•úer óri m sh órë órët G Dashnor.

dashtár e mb krahin G Dashamirë.

dashtár i m sh ë ët krahin G Njeri dashamirë.

dashtár•e ja krahin G f e DASHTAR I.

dáshtas ndajf>DASHTAZI.

dáshtazi ndajf Me dashje; qëllimisht; kastile.

dáshtë¹ *ndajf* *G*: **Dashtë e pa dashtë** pavarësisht në dua apo nuk dua; me hir a me pahir; detyrimisht.

dáshtë² *dëshir e DUA. Dashtë Zoti!*

dáshtë (me) *kal, jokal* **dés**ha **dáshtë** *G > DUA*. [Edhe ata qi nuk e dojshin Mustafën, shkruen Jacomoni, tue pasë parasysh pikësëpari feudalët shqiptarë me në krye Sh. Vërlacin, nuk i mohojsin dy gjana (AN)]. [Mjerisht gjendja e jeme nuk po me lën me lujtë vendi, e me u bashkue me jú, si kishte me ma dashtë zëmra (ZV)].

dáshtë (me u) *vetv* *G*

♦ **>DUHEM**. [Ka q vjet q'u deshtëm bashk' do me t'kallxu (Pop)].

♦ Nevojitet; duhet.

dáshtë•ër *ra¹f sh ra rat bot (Acanthus)* Bimë gjembake me gjethe të çara të kthyera lart.

dáshtë•ër *ra²f sh ra rat ark* Zbukurim me degë dashtre i kapitelit të shtyllës korintike.

dáshtë•e *a f G > DASHJ•E A*. [pa dashtëje i shkojnë sytë ndër tullumbat e veta (Mgj)].

dashtní *a fG > DASHURI A*. [Kû e ká Petrarka - mbreti i vjerrshës së bukurís e të dashtnís - një pershkrim të hijeshís së grues mâ të bukur se ky? (GjF)].

dashtním *i m G*

♦ Dashuri.

♦ Përkushtim.

♦ Dëshirë; vullnet i mirë; gatishmëri.

dashtnísht *ndajf G*

♦ Me dashuri.

♦ Me përkushtim.

♦ Me dëshirë; me vullnet të mirë; vullnetarisht; me gatishmëri.

dáshto ja *m sh - -t krahin G* Cjap që i rri afër bariut.

dashtróre *t f sh bot* Familje e dashtrave.

dáshtsh•ëm (i) e (e) *mb GI* këndshëm.

dáshtun a (e) *f sh a at (të) G > DASHUR A (E)*.

dáshtun i (i) *m sh - it (të) G > DASHUR I (i)*.

dashtuní *a fG > DASHURI A*. [Përse veç me dashtuni/ Gëzon nieri n' jetë t' amshueshme (GjF)].

dáshun (i e) *mb G > DASHUR (i e)*.

dáshun a (e) *f sh a at (të) G > DASHUR A (e)*.

dáshun i (i) *m sh - it (të) G > DASHUR I (i)*.

dashuní *a G f > DASHURI A*. [Është ngrí frymëmarrja e pyjeve,/ tingulli i lahutës në kasollën mbi mal/ dhe të gjitha dashunitë/ janë ngrí. (AÇ)].

dashunísht *ndajf G* Me dashuri.

dashunór *i m sh ë ët G*

♦ Njeri i dashuruar.

♦ Amator. [një inJORant karagJOZ me hijen e një dashunori shkencash e artesh (KM)].

dashunór•e *ja f sh e et G*

♦ Dashnore; e dashur.

♦ Amatore.

dashun•úe (me) *kal, jokal óva úe G > DASHUR•OJ*.

dashunúe (me u) *vetv óva (u) úe G > DASHUR•OHEM*.

dáshur

♦ *pjesore e DUA*.

♦ *si ndajf*: **Dashur pa dashur** me dashje ose pa dashje; me hir a me pahir.

dáshur (i e) mb

♦ Që e dua fort, me të cilin me lidh një dashuri e çiltër dhe e thellë; që më ngjall dashuri; i shtrenjtë. **I dashur bir (bir i dashur). E dashur bijë (bijë e dashur).** [E dashura mëmëdhe të dua kështu si je. (AZÇ)].

♦ (Njeri) që i do të tjerët; që sillet me dashuri; i afërt e i ngrohtë në marrëdhënie me të tjerë.

>**PËRZEMËRT (i e).**

♦ Përdoret kur i drejtohem dikujt me mirësjellje, me dashuri e me nderim. **Të dashura shoqe! Të dashur shokë! Mësuesi im i dashur! Jo, mik i dashur, nuk është ashtu!**

♦ Që hyn thellë në zemër; që prek ndjenjat; që ngjall kujtime të bukura e të këndshme, që e dua gjithnjë; **Shtëpi (rrugicë) e dashur. Sende të dashura.**

♦ Që shpreh dashuri. **Fytyrë e dashur. Sy të dashur. Zë i dashur.**

♦ Që e dua ose më pëlqen shumë; që e kam për zemër; që më tërheq në mënyrë të veçantë.

Libër i dashur. Profesioni i dashur.

♦ I këndshëm e i shijshëm; i pëlqyer. **Verë (raki) e dashur.**

dáshur a (e) f sh a at (të)

♦ Vajzë që më do dhe e dua fort me një dashuri të pastër e të çiltër; vajzë me të cilën më lidh një dashuri e vërtetë; partnere në një çift homoseksualësh. **[Eja e dashur, po më vret malli/ Sërish strehohu tek loti im (GB)].**

♦ Përdoret për t'iu drejtuar me mirësjellje e me dashuri një gruaje a një vajze. **Mirardhsh, e dashur!**

♦ Vajzë a grua me të cilin një mashkull ka marrëdhënie intime, pa qenë të martuar e pa detyrime ndaj njëri-tjetrit. >**DASHNOR•E JA.**

dáshur i (i) m sh - it (të)

♦ Ai që e do dikë me një dashuri të pastër e të çiltër; partner në një çift homoseksualësh. **I dashuri i zemrës.**

♦ kryes sh Njerëz të familjes; njerëz të afërt; miq e dashamirë. **Si i ke të dashurit?**

♦ Përdoret për t'iu drejtuar me mirësjellje e me dashuri një burri a një djali. **Mirupafshim, i dashur! Eja, i dashur!**

♦ Djalë a burrë me të cilin vajza a gruaja bën dashuri pa qenë të martuar e pa detyrime ndaj njëri-tjetrit. >**DASHNOR I.**

dashurí a f

♦ Ndjenjë e fuqishme afrie për dikë a diçka; ndjenjë pëlqimi, dashamirësie të përzemërt e adhurimi për dikë a për diçka. **Dashuri prindërore (vëllazërore). për atdheun (nënë, fëmijët, shokun). Pres (përcjell) me dashuri. Përqafoj me dashuri.** [Me se rrojnë foshnjat ç'i rrit çiliminjtë/ Dashuri e mëmës dhe përkëdhelitet. (AZÇ)]. [Kanë ndërruar dashuritë./ S'janë më si të Manelaut./ Gratë ndryshe janë (BL)]. [Gjithë dashuritë për nënat që janë e do vijnë/ Në prehrin tënd të madh i kam vënë (DA)].

♦ Ndjenjë e zjarrtë dhe e pastër, që lind në zemrat e dy njerëzve dhe që i bën ta duan me gjithë shpirt e ta adhurojnë njëri-tjetrin; ndjenjë e madhe dhe e fuqishme që ushqen dikush zakonisht për një njeri të seksit tjetër a të të njëjtit seks (ndër homoseksualë). **Dashuri e pastër (dëlirë, çiltër, zjarrtë, fshehtë, pafat. Këngë (letër) dashurie. Hedh (shtie) dashuri më dikë. Digjem (vuaj) nga dashuria. U martuan me dashuri.** [Dashuri! Heu! Mall i ri! Dashuri! këng' e durimit! Ti liri! Ti robëri! Ti valim i shkrepëtimit! (LP).][Rrëmet i njerëzisë!/ Zër'i fyellit s'është' erë,/ Ky është' zjarr' i dashurisë/ Që i ra kallamit mjerë! (NF)].

♦ Marrëdhënie seksuale. **Bënë dashuri për herë të parë.**

♦ *keq* Lakmi. **Dashuria për lavdi (për para).**

♦ *bis* Njeri që dashuroj; i dashur. **Dashuria e parë.**

dashuríçk•ë *a f kryes sh a at* Dashuri e lehtë dhe kalimtare; dashuri sa për të shkuar kohën. **Bëj dashuríçka.**

dashurím *i¹m* Rënie në dashuri; shtënie e dashurisë më dikë.

dashurím *i²m* A Vullnet; dëshirë. **U bëftë dashurimi yt fet.**

dashurísht *ndaif* A Me dashuri të thellë.

dashur•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Bie në dashuri me dikë; më pushton dashuria për dikë; dashuroj dikë; duhem me dikë.

♦ *libr* Dua me gjithë shpirt diçka që më tërheq e më pëlqen shumë; jepem shumë pas diçkaje. **U dashurua pas punës (muzikës).**

dashurua pas punës (muzikës).

Ipës e DASHUR•OJ.

dashur•ój kalóva úar

♦ Dua me gjithë zemër dikë; kam dashuri për dikë. [**Heronjtë kulturorë të botës shqiptare dashurojnë Jevreninë e bukur (vajzën hebreje, siç e thotë emri), Llatinkën e bardhë (vashën romake, latine, po sipas emrit), çikën e Cesarit (kajzerit, mbretit), Beg-zaden e bardhë (vajzën beglereshë prej turqishtes dhe beglereshë prej persishtes).** (ShS)]

♦ Dua me gjithë shpirt diçka që më tërheq e më pëlqen shumë. **Dashuroj muzikën (teatrin).**

dashur•ónj kal dhe jokál óva úar A, *vjet J* > **DASHUR•OJ.**

dashurór e mb kryes poet (Këngë etj.) dashurie; që i kushtohet dashurisë.

dashurúar (i e) mb

♦ (*Njeri*) që ka rënë në dashuri me dikë; që është dashuruar pas dikujt. **Vajzë e dashuruar.** [**nga drita vdes pas dritës dashuruar! (KT).**]

♦ I dhënë me gjithë shpirt pas diçkaje që më tërheq e më pëlqen shumë. **I dashuruar pas muzikës (sportit, natyrës).**

♦ Që shpreh dashuri; i mbushur me, plot dashuri. **Vështrim i (sy të) dashuruar.**

dashurúar a (e) f sh a at (të) Grua a vajzë që ka rënë në dashuri.

dashurúar i (i) m sh - it (të) Njeri që ka rënë në dashuri.

dashurúes e mb

♦ I dashuruar. **Zemër dashuruese.**

♦ Amator; që e do (*muzikën, librin etj.*).

dat i m krahin G Baba.

data venia /dáta vénia/ *shpr lt* Me gjithë respektin (që kam).

databáz•ë *a f tek inf* Tërësi të dhënash të sistemuara.

datáre mb zyr: **Vulë datare** vulë që shënon datën; përdoret zakonisht në zyrat e postës.

dát•e ja¹f sh e et krahin G Hallë; motër e babait.

dát•e ja²m sh e et krahin G

♦ Xhaxha; vëlla i babait.

♦ Përdoret për t'iu drejtuar me respekt dikujt.

Dát•e ja m shkurt i Vedat.

dát•ë a¹f sh a at

♦ Ditë e muajit të një viti të caktuar sipas radhës në kalendar; shifër që shënon këtë ditë. **Letër pa datë.**

♦ Kohë a ditë, sipas kalendarit, në të cilën ka ndodhur një ngjarje e caktuar; tregues i një akti, dokumenti, letre etj., që shënon kohën (*shekullin, vitin, muajin, ditën*) kur ky është shkruar a është botuar. **Datë e shënuar.**

♦ Afat. **Data e fundit për pagesën së faturës.**

dat•ë a²f bis

♦ Frikë e madhe, tmerr, lemeri. **I shtie (jap, kall) datën dikujt.** [**Datën i dhamë/ Gjithë Asisë (NF).** [**Fjala është nëse në do të godasim vërtet, që t'i kallim datën kundërshtarit, apo me doreza, si zonjushat? (IK).**]

♦ Krupë, neveri, ndot, të vështirë. **Të ngjall datën.**

datëlindj•e a f sh e et

♦ Datë e lindjes së një njeriu, e cila zakonisht shënohet në letërnjoftimin e tij a në ndonjë dokument tjetër. **Janë të një datëlindjeje. I ç' datëlindjeje je? I festuan (festoi) datëlindjen.**

♦ festë me këtë rast. **Ishin në një datëlindje.**

♦ Datë e krijimit a e themelimit të një organizate, institucioni etj.

♦ *përmb usht* Të rinj që kanë lindur në të njëjtin vit dhe thirren për të kryer shërbimin ushtarak në të njëjtën kohë. **U thirrën dy datëlindje. Këtë datëlindje nuk e thirrën sivjet.**

datësisht ndajf libr Me datë; në datën e shënuar.

datím im sh e et zyr Shënim i datës në një dokument.

datív e mb gjuh >DHANOR E.

datív i m gjuh Rasë dhanore.

dat•óhet úa (u) úar veta III

I vetvI përket një date të caktuar; ka një datë të caktuar;

lidhet me një datë të caktuar, daton. **Shkrimi i parë shqip, formula e pagëzimit, daton më 1462.**

IIpës e DAT•OJ.

dat•ój óva úar

I kal I vë datën (*një dokumenti, një letre etj.*); përcaktoj kohën kur ka ndodhur diçka, caktoj datën a kohën kur ka qenë (*diçka*) ose kur ka jetuar e ka zhvilluar veprimtarinë (*dikush*). [**Duhet shënue këtu se Paçrami është shkodran, dhe se Shkodra ka një traditë dramatike që daton para pamvarsisë.** (APp)].

IIjokal veta III (*Një dokument, zbulim etj.*) i përket një date të caktuar; ka një datë të caktuar; lidhet me një datë a me një kohë të caktuar.

datúar (i e) mb (*Dokument etj.*) me datë të shënuar, që mban një datë; që i përket një date.

Ngjarje e datuar.

datúes e mb (*Vulë*) që përcakton a shënon datën.

datúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund t'i përcaktohet data a mund të datohet. **Akt (monument, mbishkrim) i datueshëm.**

daturí a f kim, farm >DATURIN•Ë A.

daturín•ë a f kim, farm Bar për lehtësimin e çrregullimeve të stomakut dhe zorrëve.

dath ndajf krahin G Zbath; zbathur.

dath kal G >DATH•Ë (me)^{1, 2}.

dáth•em a G vetv dhe pës e DATH•Ë (me u).

dáthë (i e) mbG I zbathur. >**ZBATHUR.**

*

Fli dathë K Fli i qetë.

dáth•ë (me)¹ kal a ë G Zbath (*këpucët, mbathjet*).

dáth•ë (me)² a ë G

I kal

- ♦ Godit; qëlloj. **Ia dath (ia rras) një shuplakë.**
- ♦ I hyj me gjithë forcat (*një pune*).
- ♦ Ia jap. **Ia dath vrapit** ia jap vrapit; nisem me vrap.

dáth•ë (me)³ a ë G jokal Bie shi (borë etj.).

dáth•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Zbathem.

II pës e DATH•Ë (me)¹.

dáthun *ndajf* G Zbath; zbathur.

dáthun (i e) mb G I zbathur.

dáthun it (të) as G Zbathje.

daulíj•ë a f sh a at Deng kashte.

daulín•ë a f sh a at etn Pishtar kashte që ndezin fëmijët për festën e ditës së verës.

daúll•e ja f sh e et

- ♦ Vegël muzikore në trajtë cilindri të zbrazët, me të dyja anët të mbuluara me lëkurë të nderë, që i bihet me shkop, thupër a me duar; zë i veçantë që del kur i bihet kësaj vegle. >**LOD•ËR RA. E çau fare daullen** i bie daulles me forcë të madhe e pa pushim.
- ♦ *tek* Pjesë e një makine, e disa armëve të zjarrit a e një mekanizmi tjetër, në trajtë cilindri zakonisht të zbrazët përbrenda; kuti cilindrike ku futet zembereku i sahatit.
- ♦ *anat***Daullja e veshit:** cipë e hollë midis kanalit të jashtëm të veshit dhe veshit të mesëm.
- ♦ *krahin* Buhar; pjesë e oxhakut e dalë përpara përmbi vatër; tymtar i oxhakut.

*

Bëhem daulle

- ♦ Ënitem së qari.
- ♦ Fryhem a ënjtem nga një sëmundje.
- ♦ Fryhem nga inati.
- ♦ Mërzitem shumë.
- ♦ Vdes në vend.

Bie daullja në vesh të shurdhit Është e kotë t'i flasësh një njeriu që nuk do ose nuk është në gjendje të kuptojë atë që i thonë, venë dëm fjalët për një njeri që s'do të dëgjojë.

Bjeri daulles! keq Llomotit sa të duash!; gri lakra!

Daulle e çarë Gjë pa vlerë, që nuk hyn më në punë.

Daulle e shpuar Njeri llafazan e i padurueshëm, që flet shumë e s'bën asgjë.

Daullja bie për ata që kanë veshëfj u E mira vjen për ata që e kuptojnë dhe dinë të përfitojnë; kush ka mend, e kupton.

E bëj barkun daulle (lodër) E mbush barkun shumë; fryhem së ngrëni.

E bëj rrip daulleje

- ♦ E lë të shkretë dikë.
- ♦ E lë pa gjë fare; e bëj trokë dikë.
- ♦ E shkretoj fare diçka.

E kam kokën daulle E kam kokën të rëndë nga zhurma, nga telashet a nga fjalët e shumta.

E përzë me daulle dikë E vë në lojë dhe e përzë me zhurmë e me potere, me të shara e me të tallura, që ta marrin vesh të gjithë.

Është daulle për derë Diçka mund të ndodhë në çdo shtëpi, mund t'i ndodhë kujtdo.

Gjetkë daullet, gjetkë dasma Nuk veprohet ashtu siç thuhet; fjala nuk përputhet me veprën.

I bie daulles

♦ Jap alarmin.

♦ *keq* Flas kot.

I bie daulles në një vend Them ose e përsërit të njëjtën gjë disa herë; i bie fyellit në një vrimë.

I bie daulles së dikujt Bëhem tellalli i dikujt; flas ashtu si më thotë dikush; i shkoj pas avazit dikujt.

I vë daullen dikujt (e zë me daulle dikë) E vë në lojë, e tall para të gjithëve.

I vobektë si daulle I varfër pa gjë pas shpirtit.

Ia bëj kokën (mendjen) daulle dikujt Ia marr mendtë, e trullos me fjalë; e mërzit shumë me fjalë.

Kërcej (hedh këmbët, luaj këmbët, hedh vallen) siç bie daullja (sipas daulles, siç bie lodra) *keq* Bëj ashtu siç më thonë të tjerët; s'kam mendim e qëndrim timin; shkoj pas avazit të të tjerëve.

Ku i bie daulles unë e ku e hedh vallen ti! Çfarë them unë e çfarë bën ti; tjetër gjë të them unë e tjetër gjë bën ti.

Ku leh qen e ku del tym, ku bën daullja bumiron Atje ku ka dasmë e aheng, atje shkon (*thuhet për një njeri, të cilit i pëlqen të bredhë derë me derë e festë me festë*).

Kur kërcen (luan, bën dasmë) fukaraja, çahet daullja I varfri kurrë nuk gëzon; të varfrin nuk e lënë asnjëherë t'i shkojë puna mbarë.

Marr rrethin e daulles Nuk marr asgjë; dal duarbosh.

Mbetem rrip daulleje Mbetem pa gjë fare; i humb të gjitha; varfërohem krejt. **Nisën vallet kur pushuan daullet** U krye me vonesë diçka; nuk u bë në kohën e duhur.

M'u bë barku daulle (lodër, kacek) M'u fry shumë barku; u bëra kacek.

M'u bë koka daulle

♦ U trulloa nga zhurma, nga telashet a nga fjalët e shumta e të kota.

♦ U mërzita shumë.

Po dëgjove daullen, dasmën e ke prapa (te dera) Shenjat tregojnë se së shpejti do të ngjasë diçka më e madhe.

Qenka fare daulle! Qenka kokëbosh!; e paska kokën fare bosh!

Rrip daulleje Njeri i trashë nga mendja, që nuk ia pret mendja; njeri i humbur.

daullexhí a m sh j jtkrahin G > DAULLTAR I.

daullexhí u¹ m sh j jtG > DAULLTAR I.

daullexhí u² m sh nj njtë > DAULLTAR I.

daullexhíj t G sh i DAULLEXHI A, DAULLEXHI U¹.

daullexhinj të sh i DAULLEXHI U².

daulltár i m sh ë ët Ai që i bie daulles. >LODËRTAR I.

davá ja f sh - të bis

♦ Grindje e mosmarrëveshje ndërmjet dy a me shumë njerëzve; sherr. **Ishin në dava për tokat.**

Bëri dava u grind.. Kam dava me dikë [Elë mâ, per mos m'e ngjatë,/ Mos me i mbetë **davaja asnjënit** (GjF).]

♦ Hall; vështirësi; telash. **Dava e vjetër.**

♦ *vjet drejt* Gjyq; ankim; padi. **Bëj (ngre) dava. Fitoj davanë.**

*

E humb davanë S'fitoj gjë; nuk ia arriti qëllimit; dështoj.

Hamë bukën tonë e bëjmë davanë e botës (rrahim thekrën e botës) Merremi me një punë që s'na përket.

Fitoj davanë Dal i fituar; fitoj.

Kur s'ke ara në mal, pse bën dava me çakejtë?*ff u* Mos u ngatërro në një punë që nuk të përket.

S'ka dava pa para Gjyqi ka shpenzime.

davarí•s kal ta tur > DAVARIT.

davarít kal a ur

♦ Përhap andej e këtej; shpërndaj në të katër anët. **Era e davariti tymin. Dielli e davariti mjegullën. Shiu i davariti njerëzit.**

♦ *fig* Largoja a heq nga mendja (*dyshimin, dhembjen, pikëllimin etj.*).

davarít•em

I vetv

♦ *veta III sh* Përhapet nga të katër anët; shpërndahet andej e këtej; zhduket; shuhet ngadalë.

Davariten retë. Davaritet mjegulla (errësira). Davaritet oshtima. U davarit turma.

♦ *sh* Shpërndahemi, përndahemi. **U davaritëm nëpër pyll. Fëmijët u davaritën në çast.**

♦ *fig* Futem në vogëlsira, pa i kushtuar shumë kujdes asaj që është kryesore; hyj në çikërrima; shpërndahem; përhapem.

II pës e DAVARIT.

davarítës e mb (Forcë) që shpërndan.

davarítj•e ja f sh e et

♦ Shpërndarje; shpërkoqje; përzënie.

♦ *fig* Futje në vogëlsira; shpërndarje e vëmendjes në shumë gjëra, shpesh pa rëndësi.

davarítsh•ëm (i) me (e) mb (Njeri) që e shpërndan mendjen në shumë gjëra, shpesh pa rëndësi.

davaxhí a m sh j jt krahin G > DAVAZHI U².

davaxhí u¹m sh j jt krahin G > DAVAZHI U².

davaxhí ²m sh nj njëvjet Ai me të cilin kam dava, grindjea mosmarrëveshje.

davaxhíj jt G sh i DAVAXHI A, DAVAXHI U¹.

davaxhinj një sh i DAVAXHI U².

davérs e mb ant ilir I daversëve; që ka të bëjë me fisin e daversëve.

davérs•ë t m sh ant ilir Fis fqinj me delmatët (dalmatët); hynë në aleancë me Romën kundër fqinjëve.

davét i m sh e et vjet bis Gosti.

davetxhesh•ë a f sh a at vjet Gostiare.

davetxhí a m sh j jt vjet krahin G > DAVETXHI U².

davetxhí u¹m sh j jt vjet G > DAVETXHI U².

davetxhí u²m sh nj një vjet Gostiar.

davetxhíj jt G sh i DAVETXHI U¹.

davetxhínj një sh i DAVETXHI U².

dáv•ë a f sh ë ët vjet K Qarje; ankim; ankesë.

daví•s jokál ta tur Ç Bëj dava, shamatë.

davít•em vetv a (u) ur G

♦ Grindem me dikë.

♦ I qahem dikujt për dikë; ankohe me te dikush për dikë.

davítj•e a f sh e et G

♦ Grindje me fjalë.

♦ Ankim te dikush për dikë.

davranís kal G > DAVRANIS•Ë (me).

davranís•ë (me) *kal a ë G* Duroj.

davzhí u m sh - të vjet Thirravajës; palë ankuese.

dáxh•ë a f sh allárë allártë *krahin G* Dajë; axhë.

Dazhbóg u m mit sll Perëndi e diellit; burim pasurie e pushteti.

db *fiz shkurt i* Decibel.

dbáltë (i e) *mb krahin G (Ushqim)* pa shije; i amësht.

dbaltish•ëm (i) me (e) *mb krahin G >DBALTË (i e).*

dbâna ndajf *krahin G: Lojë dbana* lojë me tbana të bjeshkës.

dbân•ë a f *krahin G* Mbajtje e bagëtisë së pronarit kundrejt një pjese të prodhimit.

dbërz•âj *kal krahin G >DBËRZAN•Ë (me).*

dbërzán•ë (me) *kal a ë krahin G* Përzë; dëboj.

dbërzán•ë a f sh a at *krahin G* Përzënie; dëbim.

dboj *kal dbóva dbúar vjet > DËB•OJ. [Me kamçik e me fshikull sarafët i dboj (FN)].*

dcl *shkurt i* Decilitër.

dcm *shkurt i* Decimetër.

DDT ja (Diklordifeniltri-kloretan) *f kim* Insekticid pa ngjyrë e pa erë, që grumbullohet zakonisht në ekosisteme dhe ka veti toksike ndaj kërbishtorëve; përdoret për zhdukjen e parazitëve (*morrave e pleshtave*).

de bis

I pj

♦ Përdoret zakonisht pas foljeve në mënyrën urdhërore ose pas disa ndajfoljeve për të shprehur nxitje, padurim, kënaqësi. **Prit de! Fol de! Mjaft de! Kështu de!**

♦ *krahin G* Së paku; makar.

II pasth

♦ Thirrje për të nxitur kalin, pelën, kaun etj. që të ecë. **De, kuqo, de!**

♦ Thirrje për të shprehur habi, kënaqësi, hidhërim etj. **De, more, de! De, more hall, de!**

*

Hajde de bis Gjene mirë; s'është keq; ku e gjen të jetë ashtu!

de (me) *kal va - G > DEH.*

de (me u)va (u) - G

♦ **>DE•HEM.**

♦ *veta III* Shkrin. [Ata u kapen m'atë shkamb Pejet,/ Kû vonë bora vjen tue dê (GjF)].

de auditu /de audítu/ *shpr lt* Me të dëgjuar; nga sa thuhet.

de facto /de fáktu/ *shpr lt* Në fakt.

de fideli /de fidéli/ *shpr lt* Besnikërisht.

de gustibus non (est) disputandum /de gústibus non (est) disputándum/ *shpr lt* Shijet nuk diskutohen.

de integro /de intégro/ *shpr lt* Përsëri; edhe një herë.

de ja¹f Shkrijë e borës, e akujve.

de ja²f *vjet krahin G*

♦ Ndarje e familjes së madhe në disa kurorë.

♦ Ndarje e ushqimit midis argatëve, barinjve etj. që punojnë bashkë.

de ja³f sh a at *G* Rrafsh; shesh; vend i shtrirë, i rrafshët.

de jure /de júre/ *shpr lt* Ligjërisht; parimisht; zyrtarisht.

de mortuis nil nisi bonum /de mórtuis nil nísi bónum/ *shpr lt* Për të vdekurit veç mirë të flitet.

de nihilo nihil /de nihílo níhil/ *shpr lt* Asgjë (nuk vjen) nga asgjëja.

de novo /de nóvo/ *shpr lt* Përsëri.

de omnibus dubitandum /de omñibus dubitándum/ *shpr lt* Dysho për gjithçka.

de profundis /de profúndis/ *shpr lt* Nga thellësia (e mjerimit).

de re /de re/] *shpr lt* Për çështjen.

de verbo ad verbum /de vérbo ad vérbum/ *shpr lt* Fjalë për fjalë.

de visu /de vízu/ *shpr lt* Me sytë e mi.

dealbanizím i m libr Zhveshje nga vetitë themelore shqiptare. [**Ai nuk e merr këtë rrugë nga gëzimi dhe respekti ndaj kësaj shenjtëreshe, por e merr për shkak të dealbanizimit të saj.** (AXhf)].

dealbaniz•óhem *vetv óva (u) úar libr* Zhvishem nga vetitë themelore shqiptare.

dealabaniz•ój kal óva úar libr Zhvesh nga vetitë themelore shqiptare.

dealbanizúar (i e) mb libr I zhveshur nga vetitë themelore shqiptare.

deaspirím i m gjuh Çfrymëtim.

deaspir•óhet *vetv úa (u) úar e* **DEASPIR•OJ.**

deaspir•ój kal óva úar gjuh Çfrymëtoj.

deaspirúar (i e) mb gjuh I çfrymëtuar. [**Në një formë të deaspiruar dhe pak a shumë të sllavizuar të emrit të këtij fisi si bazë motivuese ne e gjejmë edhe te fshati Uçë (dokumentuar si Oça), kurse në Tetovë te Orla, sajuar nga prapashtesa zvogëluese –ël.** (AK)].

debák u m krahin G Enë druri për bulmet.

debát i m sh e et libr Rrahje mendimesh ndërmjet dy a më shumë vetave rreth një çështjeje; diskutim i gjerë, i hapur për një çështje me rëndësi. **Debat pas debati.**

DEBATIK u vjet shkurt i Djemtë e Bashkuar Anëtarë të Ideve Komuniste.

debatíkas e mb hist I DEBATIK-ut; që lidhet me DEBATIK-un ose me anëtarët e tij.

debatíkas i m sh - it hist Anëtar i organizatës antifashiste të fëmijëve me emrin Debatik (Djemtë e Bashkuar Anëtarë të Idesë Komuniste), në Shqipëri gjatë luftës së dytë botërore.

debatíkas•e ja f sh e et f e **DEBATIKAS I.**

debatím i m Rrahje mendimesh; diskutim i hapur.

debat•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **DEBAT•OJ. S'mund të debatohet kështu.**

debat•ój kal, jokall óva úar Rrah a diskutoj gjerësisht dhe hapur (*një mendim*).

debatúar (i e) mb (Çështje) e rrahur ose e diskutuar gjerësisht dhe hapur.

debatúes e mb (Frymë) debati; që nxit debatin.

debatúes i m sh - it Ai që bën debat. **Debatues i mprehtë.**

debatúes•e ja f sh e et f e **DEBATUES I.**

debatúesh•ëm (i) me (e) mb G I diskutueshëm; i pavendosur.

déb•e ja f krahin G

♦ Gjym i vogël prej druri për qumësht a kos.

♦ Enë kripe.

deberdér i m sh a at vjet Njeri i paqenë. [**...treqind deberdera,/ T'tanë pa tokë e t'tanë pa vrri** (CV).]

débël mb kallëzues I dobët.

debëlím i mb Gjendje a ndjenjë dobësie (këputjeje).

debël•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **DEBËL•OJ.**

debël•ój jokall óva úar Ndjem i dobët (pa fuqi, i këputur).

debëlúar (i e) mb I dobët; i pafuqi; i këputur.

debí a¹f sh - të fin Shumë e të hollave që i detyrohem dikujt; faqe e majtë e librit të llogarisë ku regjistrohesh shumat e të hollave që duhet t'i jepet dikujt. **Shtyllat e debive dhe kredive.**

debí a²f A Dëbim; nxjerrje jashtë vendit të vet.

debíl e mb psik I pazhvilluar mendërisht; budalla.

debíl i m sh ë ët psik Njeri i pazhvilluar mendërisht; budalla. [Kështu që hyra në restorant me një buzëqeshje prej debili. (ED).]

debíl•e ja f sh e et f e DEBIL I.

debín•ë a f kopsht Rrush kokërrumbullakët e i ëmbël për verë.

debít i m libr Sasi e ujit, naftës a gazit që del nga një burim në një njësi kohe.

debitím i m sh e et fin

♦ Shënim a regjistrim në shtyllën e debisë.

♦ Debi; shumë e debitimit.

debit•óhem óva (u) úar fin pës e DEBIT•OJ.

debit•ój kal óva úar

♦ Vë në shtyllën e debitit; shënoj a regjistroj në debit (një shumë a llogari).

♦ E bëj debitor (dikë); i jap debi (dikujt).

debitór e mb (Person privat a juridik) që i ka një borxh dikujt.

debitór i m sh ë ët Person privat a juridik që i ka një borxh dikujt.

debitór•e ja f sh e et f e DEBITOR I.

debitúar (i e) mb (Shumë, llogari) e vënë, shënuar a regjistruar në shtyllën e debitit.

deblí a f sh - të ushq Ëmbëlsira.

deblím i m krahin G Të fikët; alivan; trandë.

debl•óhem vetv G >DEBL•UE (me u).

debl•ój kal G >DEBL•UE (me).

debl•úe (me) kal G óva úe Dobësoj; ligështoj; bëj që t'i bjerë të fikët.

debl•úe (me u) vetv óva (u) úe G Dobësohem; ligështohem; më bie të fikët.

deblúem (i) e (e) mb G I dobësuar; i ligështuar; i alivanosur

debój•ë a f sh a at Arsenal; depo armësh.

débull mb >DEBËL.

debutím i m libr Dalje për herë të parë në skenë; paraqitje në publik me një vepër; hapa të parë në një lëmë të artit, letërsisë etj.; pjesëmarrje për herë të parë në një ndeshje sportive.

debut•ój jokall óva úar libr Dal për herë të parë në skenë; paraqitem për herë të parë në publik me një vepër artistike; bëj hapat e parë në një lëmë të caktuar të artit, të letërsisë etj.; marr pjesë për herë të parë në një garë a ndeshje sportive.

debutúes e mb (Shkrimtar, aktor, sportist) që debuton.

debutúes i m sh - it libr Ai që debuton, që del për herë të parë në skenë, në publik, në lojë për një ndeshje.

debutúes•e ja f sh e et f e DEBUTUES I.

dec i m sh ë ët Taktikë; marifet.

decelerando /deçelerándo/ muz it

I ndajf Me ngadalësim.

II mb I ngadalësuar.

decembríst i m sh ë ët hist rus Pjesëtar i një grupi revolucionarësh ruse që udhëhoqën një revoltë pa sukses kundër Car Nikollës në dhjetor 1825.

decembríst•e ja f sh e et f e DECEMBRIST I.

decemvír i m sh ë ët ant rom Anëtar i trupës prej 10 magistratësh.

decemvirát i m ant rom Trupë prej 10 magjistratësh.

decentraliz•ëm mi m libr Politikë e kalimit të disa funksioneve të pushtetit qendror tek organet më të ulëta.

decentralizím i m Shpërqendrim i pushtetit qendror; kalim i disa funksioneve të pushtetit qendror tek organet më të ulëta. **Decentralizim i pushtetit.**

decentraliz•óhet úa (u) úar pës e DECENTRALIZ•OJ.

decentraliz•ój kal óva úar Ia kaloj (*organeve më të ulëta*) një pjesë të funksioneve të pushtetit qendror; zgjeroj të drejtat e (*organeve më të ulëta*); shkëput (*organet më të ulëta*) nga organet më të larta ose nga ato qendrore; dobësoj centralizmin e (*pushtetit*).

decentralizúar (i e) mb (*Pushtet qendror*) i shpërqendruar; që ia kalon disa fuqi organeve më të ulëta të pushtetit.

decentralizúes e mb pol (*Legjislacion*) që ia kalon disa fuqi organeve më të ulëta të pushtetit.

decibár i m sh ë ët tek Një e dhjeta pjesë e barit.

decibél i m sh ë ët fiz Njësi që shpreh raportin midis dy sasive të fuqisë së sinjaleve elektrike ose akustike e barabartë me dhjetëfishin e logaritmit të thjeshtë të këtij raporti.

decigrádë si mb tek (*Termometër*) me dhjetë nënndarje.

decigrád•ë a f sh ë ët tek Një e dhjeta pjesë e gradës.

decigrám i m sh ë ët Një e dhjeta pjesë e gramit (*shkurt dgr*).

decilít•ër ra f sh ra rat Një e dhjeta pjesë e litrit (*shkurt dl*).

decimál e mb mat (*Sistem*) dhjetor; që mbështetet në sistemin e numërimit me dhjetëshe.

decimét•ër ri m sh ra rat Një e dhjeta pjesë e metrit; dhjetë centimetra (*shkurt dm*).

decím•ë a f sh a at let Strofë me dhjetë vargje.

decizív e mb libr Vendimtar.

decrescendo /dekreshéndo/ muz it

I ndajf Me ulje shkallë-shkallë të vëllimit.

II mb (*Vëllim*) i ulur shkallë-shkallë.

deçáñas e mb I Deçanit; që ka të bëjë me Deçanin, me banorët a vendësit e tij.

deçáñas i m Banor a vendës i Deçanit.

deçáñas•e ja f e DEÇANËS I.

Dedál i m mit gr Shpikës athinas; i ati i Ikarit, ndërtues i labirintit të Kretës; ndërtoi krahë të ngjitur me dyllë për vete e për të birin për të shpëtuar nga Kreta; i biri fluturoi tepër afër diellit, dylli i krahëve iu shkri, dhe ra e vdiq.

dedalían e mb ant gr Shpikës; me dhunti prej shpikësi.

dedarýqe t f sh vjet Kopalla; fjalë në erë.

dedé¹ mb bis (*Njeri*) tepër i urtë e i padjallëzuar; që s'ngatërrohet me asnjeri e s'i bën keq asnjëriu. **Është dede i shkreti.**

dedé² ndajf krahin G (*Nusja rri*) në këmbë duke u mbështetur për muri.

dedéj•e a f sh a at

♦ Dredha me fjalë (K).

♦ Qëndrim abstenues; abstenim.

dedík•ë a f sh a at Ç Minutë; dekikë.

dedikím i m sh e et libr>KUSHTIM I.

dedik•óhem vetv libr>KUSHT•OHEM.

dedik•ój kal libr>KUSHT•OJ.

dedikúar (i e) mb >KUSHTUAR (i e).

dedukción i m sh e et > DEDUKSION I.

deduksión i m sh e et libr Mënyrë arsyetimi që nisët nga e përgjithshmja për të nxjerrë të veçantën a më pak të përgjithshmen; nxjerrje e një përfundimi të veçantë a të pjesshëm nga një parim a ligj i përgjithshëm. **Deduksioni dhe induksioni. Nxjerr një deduksion.**

deduktím i m sh e et libr Arritje në një përfundim duke u nisur nga e përgjithshmja për të dalë tek e veçanta.

deduktív e mb libr (Mënyrë arsyetimi) që bëhet me deduksion, që mbështetet në deduksion.

Arsyetime deduktive dhe induktive.

dedukt•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **DEDUKT•OJ.**

dedukt•ój kal óva úar libr Dal në një përfundim me anë të deduksionit.

deduktúar (i e) mb libr (Përfundim) i arritur me deduksion.

deduktúesh•ëm (i) me (e) mb libr Që mund të arrihet me deduksion.

deěj ndaj Ç Pasnesër; dy ditë më vonë.

def si kallëzues: Def që këtu! zhduku; shporru. **Bëhu def!**

*

E bëj def dikë E heq qafe dikë; e shporr. [**Dhe një kryeministër që ka gjëra të tilla për të fshehur, duhet bërë def prej kolltukut ku është ulur.** (M.N.)]

Nuk më bën koka def As që pyes fare, s'dua t'ia di; jamkokëfortë; kokëkrisur..

def i m sh e et Dajre.

*

Ia bëfshin lëkurën def! mallk Vdektë!

defatór i m sh ë ët Ai që i bie defit (dajres).

defatór•e ja f sh e et Ajo që i bie defit (dajres).

defekím i m sh e et libr Jashtëqitje.

defek•ój jokál óva úar libr Kryej jashtëqitjen; dal jashtë.

defékt i m sh e et libr E metë, mungesë; cen. **Ndreqës i defekteve.**

defekt•ón jokál ói úarveta III Ka (bën) defekt.

defektóz emb libr (Mall) me defekte; me të meta ose me mungesa.

defensor matrimonii /defénsor matrmónii/ *shpr lt dhe fet* Mbrojtës i martesës.

deferíq i m sh e et vjet

♦ Dhomë e freskët.

♦ Vend me hije të këndshme për piknik. >**TEFERIÇ I.**

defibrilatór i m sh ë ët mjek Pajisje elektronike që lëshon një goditje elektrike me voltazh të paracaktuar në kafazin e krahavorit për të normalizuar ritmin e zemrës.

deficít i m sh e et fin

♦ Të holla që mungojnë në krahasim me vlerën e mallrave të shitura; mall që mungon në krahasim me sasinë që duhet. **Deficiti dhe suficiti. Dal deficit. Magazina ka deficit.**

♦ Tepëricë e shpenzimeve kundrejt të ardhurave në buxhet.

deficitár e mb fin

♦ Që pasqyron një deficit; që del me deficit; që sjell deficit. Bilanc deficitar. Buxhet deficitar.

♦ *libr* Që është në sasi të pakët e të pamjaftueshme. **Mall deficitar. Lëndë deficitare. Artikuj deficitarë.**

definición i m sh e et libr Përcaktim; përkufizim.

definím i m libr Përcaktim (*i një pozicioni*).

definitív e mb libr

♦ Përfundimtar. [botimi definitiv i kanunit do të kishte dalë, nen ç'do pikpame, një veper pernjimend fort e interesantshme. (GjF).]

♦ I përhershëm. **Punë definitive.**

definitivísht ndajf libr Përfundimisht.

defin•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **DEFIN•OJ.**

defin•ój kal óva úar libr Përcaktoj (pozicionin tim ndaj një çështjeje).

definúar (i e) mb libr I përcaktuar.

deflación i m fin, ek pol Tkurrije e veprimtarive ekonomike që sjell si pasojë uljen e çmimeve.

deflacioníst e mb ek pol (Politikë) që synon tkurrjen e veprimtarive ekonomike

deflektór i m sh ë ët tek Pajisje për të mënjanuar rrjedhën e ujit, ajrit etj. në një drejtim të caktuar.

défm•e ja f sh e et bot Dafinë.

deformím i m sh e et libr

♦ Humbje a prishje e formës së rregullt; shtrembërim (i fytyrës etj.).

♦ fig Shtrembërim; shformim. [**Karakteri i hapur i funksioneve në epos, i keqpërdorur në rrugë individuale, është bërë shpesh shkak deformimesh.** (ShS).]

deform•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ Humb formën e rregullt të fytyrës a të trupit; shëmtohem. **I qenë deformuar gishtat.**

♦ veta III Shtrembërohet.

IIpës e **DEFORM•OJ.**

deform•ój kal óva úar libr

♦ Shtrembëroj (fytyrën etj.); ia prish formën e rregullt (diçkaje a diku). [**Të heshtur rrinë,/ fytyrëgërryer/ e të ngarkuar rëndë/ Nga burrajanë deformuar/ si nënat.** (XHS).]

♦ fig Shtrembëroj (të vërtetën, faktet etj.) [**Instrumente të tjera (sharkia, çiftelia) janë shfaqur mjaft vonë në Ballkan dhe, kur kanë zënë vendin e lahutës, e kanë deformuar eposin.** (ShS)]

deformúar (i e) mb

♦ (Fytyrë etj.) e shtrembëruar; që ka humbur formën e rregullt.

♦ fig (Fakt etj.) i shtrembëruar.

deformúem (i) e (e) mb G >**DEFORMUAR (i e).**

deformúes e mb (Forcë etj.) që shkakton shtrembërim, deformim.

deformúesh•ëm (i) me (e) mb G Që mund të shtrembërohet a deformohet.

defragmentím i m dhe tek inf Ndreqje e thyerjeve, shkëputjeve a ndarjeve në një disk etj. që duhet të ketë vijimësi sistematike për të punuar normalisht.

defragment•óhet úa (u) úar dhe tek inf vetv veta III dhe pës e **DEFRAGMENT•OJ.**

defragment•ój kal óva úar dhe tek inf Ndreq thyerjet, shkëputjet a ndarjet në (një disk që duhet të ketë vijimësi sistematike për të punuar normalisht, etj.).

defragmentúar (i e) mb dhe tek inf (Disk etj.) që i janë ndrequr fragmentimet.

defragmentúem (i) e (e) mb G **DEFRAGMENTUAR (i e).**

defragmentúes i m sh - it tek inf Program për ndreqjen e fragmentimeve të diskut.

deftár i m sh ë ët krahin G >**DEFATOR I.**

deftár•e ja f krahin G >**DEFATOR•E JA.**

deftér i m sh ë ët

♦ vjet Fletore. **Defter xhepi** bllok (shënimesh).

♦ hist Regjistër i kadastrës.

♦ *vjet* Fletëthirrje për të shkuar ushtar. [**Ditën që na erdh defteri,/ Neve zemëra na theri.** (Pop)]

♦ Tufë me 50 fije letrash cigareje të lidhura si bllok.

*

Dal nga defteri Nuk jam më i aftë për punë a për diçka tjetër; nuk jam më i zoti; u plaka; nuk mund të mbështetem më tek ai.

E heq (shlyej, e fshij, e shuaj) nga defteri dikë a diçka Nuk mbështetem më tek dikush a diçka; nuk kam më shpresë se mund ta ndihmoj; nuk e llogarit më; s'e zë në hesap; nuk e përfill më dikë; nuk kujdesem e nuk bëhem merak më për të.

E mbyll defterin (defterët) I jap fund një çështjeje, një problemi etj.

Hap defterët (e vjetër) dhe keq Ringjall një çështje që është mbyllur më parë, rikujton të kaluarën, kujtoj hesapet a meritë e vjetra që ka me dikë.

S'e vë (fut, shtie, kam, shkruaj) në defter S'e përfill dikë a diçka; s'i kushtoj vëmendje; s'e marr parasysh.

**

defter bakalli Regjistër i mbajtur keq, i fëlliqur e gjysmë i grisur.

defter•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **DEFTER•OJ.**

defter•ój kal óva úar bis

♦ Shënoj; mbaj shënim.

♦ Numëroj a raportoj një për një (*diçka*). **Ia defteroi gjithë sa kishte dëgjuar e përgjuar.**

defterós kal a ur > DEFTER•OJ.

defterós•ëm (i) me (e) mb G > DEFTEROSUR (i e).

defterósje a f bis Numërim a raportim një për një.

defterósur (i e) mb bis (Ngjarje) e raportuar me hollësi.

defterúar (i e) mb

♦ I shënuar; i mbajtur shënim.

♦ I numëruar a raportuar një për një.

defterúem (i) e (e) mb G > DEFTERUAR (i e).

def túk e mb (Lesh) angore.

def túk u m sh ë ët Lesh angore.

degá ja f sh - të G Grindje; shamatë; sherr. **> DEGAM•E JA. Za dega me dikë** grindem keq me dikë.

degájkë mb G (Lis) i mbushur me degë

degám•e ja f sh e et Grindje; shamatë; sherr.

degán e¹ mb G (Lis) degëshumë; i mbushur me degë.

degán e² mb G (Njeri) budalla; mendjelehtë; torollak; hutaq.

degán i m sh ë ët Budalla; mendjelehtë; torollak; hutaq.

degarím i m sh e et Ndarje; shpërndarje; përhapje.

degar•ój kal óva úar Ndaj; shpërndaj; përhap.

degarúar (i e) mb I ndarë; i shpërndarë; i përhapur.

degarúem (i) e (e) mb G > DEGRADUAR (i e).

dégas ndajf Me degë; me degëzime.

degát•em vetv G > DEGAT•Ë (me u).

degát•ë (me u) vetv a (u) ë G Grindem me fjalë e britma.

degátun (i e) mb G I grindur me fjalë e me britma.

degazím i m kim,

♦ Heqje e gazit nga diçka. **Degazim i ujit.**

♦ *usht* Pastrim i një mjedisi të ndotur nga gazi a lëndët helmuese. **Aparat i (skuadër e) degazimit.**

degaz•óhet úa (u) úar kim, usht pavet dhe pës e DEGAZ•OJ.

degaz•ój kal óva úar kim,

♦ Heq gazin nga (*një lëndë*); e çliroj (*një lëndë*) nga gazi që përmban. **Degazoj ujin.**

♦ *usht* Pastroj (*një mjedis të ndotur*) nga gazi a lëndët helmuese.

degazúar (i e) mb

♦ (*Lëndë*) që i është hequr gazi; e çliruar nga gazi që përmban.

♦ *usht* (*Mjedis etj.*) i pastruar nga gazi a lëndët helmuese.

degazúes e mb (*Mjet*) për heqjen a pastrimin e gazit nga një mjedis.

degç e mb krahin G (Lis) me shumë degë.

degçór e mb krahin G (Lis) me shumë degë. >**DEGAN•E¹.**

degí ja f>DEGA JA.

degdís a ur bis

I kal E dërgoj (*dikë*) diku larg, zakonisht pa dëshirën e tij; e çoj larg diçka duke e dhënë dorë me dorë; e flak, e përplas a e hedh diku. **I degdisën në Anadoll.**

II jokal>DEGDIS•EM.

degdís•em a (u) urbis

I *vetv* Zhdukem në një vend të largët.

II pës e DEGDIS.

degdísj•e a f sh e et bis Dërgim në një vend të largët (*zakonisht për dënim*).

degdísur (i e) mb I dërguar në një vend të largët.

degermí a f sh - të G Perçe e fytyrës (*për gratë në zi*).

dégë

I *si ndajf*

♦ (*Qëndroj*) drejt, qiri; si i ngrirë. **Rri degë.**

♦ Shumë mirë. **Më rri degë xhaketa.**

II si mb I drejtë. **E ka trupin degë.**

dég•ë a f sh ë ët

♦ Pjesë anësore që del si krah nga trunngu i drurëve a i shkurreve ose nga kërcelli i bimëve barishtore, zgjerohet me filiza e vishet me gjethë e me lule. **Degë e thatë.** [Kap një degë prej dafinë/ Dhe vërtitësh ndaj Athine (FN).] [Simjet për të parën herë/ mimozat në dorën e një vashe i pashë,/ qetsisht tue marrun frymë si në degë. (MC).]

♦ *bis* Kërcell i disa bimëve së bashku me gjethet; rrënjë. **Preu ca degë misri për lopët.**

♦ Rrymë uji që derdhet në një tjetër më të madhe ose ndahet prej saj; mëngë, krah.

♦ Rrugë e vogël automobilistike, hekurudhore etj. që lidhet me një rrugë kryesore a më të madhe.

♦ *ant* Zgjatim i një ene gjaku, nervi a indi; rremb. **Dega e aortës. Dega e nervit.**

♦ Nënndarje e gjerë administrative në një dikaster, ndërmarrje a institucion, që ka një detyrë të veçantë; pjesë e një organizate kulturore a institucioni që vepron në një rreth a qytet të caktuar.

Degët e bankës. Dega e Lidhjes së Shkrimtarëve. E morën për pyetje në Degë.

♦ *fig* Fushë e veçantë e diturisë, artit, shkencës etj.; pjesë a nënndarje e një veprimtarie shoqërore, e një shkence etj.; lëmë; fushë e veçantë a drejtim i ngushtë studimi në një shkollë profesionale a të lartë.

♦ Vijë gjenealogjike, pjesë a nëndarje e një fisi, familjeje etj. [**Në shumicën e popujve europianë epopetë kanë lindur në periudhën e konsolidimit të tyre si bashkësi etnike që tashmë ishin ndarë nga dega e përbashkët burimore (romane, për shembull).** (ShS).

♦ Secila nga fletët anësore të enëve të mëdha prej dërrase (të fuçisë, kades etj.).

♦ *K* Shkop i tundësit; tpi.

*

Degë e ullirit*libr* Simbol i paqes.

E kap për degësh e kap diçka Jo atje ku duhet e si duhet; merret me gjëra të vogla e anësore, duke lënë mënjane ato kryesoret e të rëndësishmet; e kap diçka për flokësh.

E kap për rrënjësh e jo për degësh Kap hallkën kryesore; i futem thelbit për të zgjidhur diçka; e kap demin për brirësh.

E njoh (e di) me rrënjë e me degë E njoh shumë mirë; ia di të gjitha me hollësi.

E shaj me rrënjë e me degë (rrënjë me rrënjë) E shaj shumë rëndë; s'i lë gjë pa thënë.

E shkulën (e ngritën) me rrënjë e me degë E larguan a e dëbuan nga një vend me gjithë familje, me të madh e të vogël.

E shqyrtoj (e shoh) degë më degë E shqyrtoj me rrënjë, me themel; e zbërthej hollësisht, fije e për pe.

Është lis me shumë degë Është njeri i zoti e me shumë shokë e miq; ka përkrahje të madhe.

Është tri në degë e dy në majë Është i papjekur; është i lehtë nga mendja; është leshko; nuk e ka mendjen të mbledhur.

I mbushur degë më degë I mbushur plot e përplot, buzë me buzë, rrafsh.

I shartuar në degë I vrazhdë e i pasjellshëm; jo i arsyeshëm; i krisur nga mendja; kokëkrisur.

Ka mbetur (është bërë) si qyqja në degë Është shumë e zonja.

Ka rënë nga dega I ka rënë autoriteti, nuk është më ai i pari, ka rënë nga pozita që kishte; nuk i shkon më fjala.

Ka rënë nga shtatë degët Ka shumë përvojë nga jeta; është i rrahur me jetën; ka kaluar në prova të vështira.

Kapem pas degëve (e jo pas trungut) Nisem jo nga hallka kryesore, por nga gjërat e dorës së dytë.

Mbeti lis pa degë (si pika në lis) Mbetem I vetëm, pa njeri të afërm.

Mos mburr degët pa parë rrënjët*f u* Për të vlerësuar diçka mos u mbështet në anët e jashtme, por shiko brendinë, thelbin, themelet, shkaqet, qëllimet.

Nuk hipi në degë të hollë Vepro me shumë kujdes, nuk bëj gabime në jetë.

Nuk ka degë pa rrënjë*f u* Askush a asgjë nuk mund të ecë përpara pa pasur një themel të shëndoshë; nuk ka zhvillim pa mbështetje të shëndoshë; nuk ka majë pa rrëzë.

Si torba (si trasta) në degë Në hava; pezull; varur; pa ndonjë siguri.

Të hedh (të shpie, të çon) degë më degë E sjell fjalën rrotull e rrotull, sa andej-këtej, pa u përqendruar aty ku duhet e pa e sqaruar deri në fund një çështje; nuk të jep përgjigje të qartë; nuk të jep rrugë.

Thekë e degë Shumë i grisur; copë-copë.

Tund degën e ullirit*iron* Përpiqem t'u tregoj të tjerëve se jam mbrojtës i flaktë i paqes.

Vret degë më degë E mban veten për të madh; mburret shumë; është mendjemadh.

dégë-dégë*ndajf*

♦ Në trajtë degësh; me (shumë) degëzime.

♦ Një degë këtu, një degë atje.

degëdendur*mb (Dru, pemë)* me degë të dendura.

degëdréjtë *mb (Lis)* me degëtë drejta.
degëgjánëmbG (Lis) >**DEGËGJERË.**
degëgjérë *mb (Lis)* me degë të gjera.
degëhápëtG (Lis) >**DEGËHAPUR.**
degëhápur *mb (Lis)* me degë të hapura.
degëhóllë *mb (Lis, bimë)* me degë të holla.
degëlëshúar *mb (Lis)* me degë të lëshuara poshtë, të varura.
dég•ëll lla m sh lla llat K Pjatë e peshores.
degë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Lis) me degë të mëdha.
degëpákë *mb (Lis)* me pak degë, me degë të pakta a të rralla.
degëpërkúlur *mb (Lis)* me degë të përkulura poshtë.
degëplótë *mb (Lis)* i mbushur me degë.
degëprërë *mb (Lis)* që i janë prerë degët.
degërmí a f sh - të krahin G Shami e hollë e bardhë për gra; vel.
degërzhík u m K Lojë cicmic.
degërrállë *mb (Lis)* me degë të rralla.
degërrëfátun *mb G (Lis)* me degë të dendura.
dégës e mb >**DEGËSH E.**
dégësh e mb (Kaçube) me degë të dendura.
degëshkúrtër *mb (Lis)* me degë të shkurtra.
degëshpéshtë *mb (Lis)* >**DEGËDENDUR.**
degështrím•ë e mb(Lis) >**DEGËSHTRIRË.**
degështrirë *mb(Lis)* me degët të shtrira a të hapura anash. >**DEGËHAPUR.**
degëshúmë *mb(Lis)* >**DEGËDENDUR.**
dégët (i e) mb I degëzuar; i mbushur me degë.
degëtëndë *mb (Lis)* me degë e gjethe si tendë.
degëtráshë *mb (Lis)* me degë të trasha.
degëthátë *mb (Lis)* me degë të thata; që i janë tharë degët.
degëthýer *mb (Lis)* me degë të thyera.
degëvárur *mb(Lis)* me degë të varura. >**DEGËLËSHUAR.**
dégëz a f sh a at

♦ *zvog e* **DEG•Ë A.**

♦ Bisk anësor i ri dhe i hollë, që del në degët e një druri dhe që zakonisht ka gjethe; lastar.
[Mbi degzat e qershive ka rën' borë (KT).]

♦ Kërçell i rrushit pa kokrra.

♦ Bisht ku lidhet kokrra e qershisë, kungullit etj.

degëzím i m sh e et

♦ Nxjerrje e degëve; mbushje me degë (*e pemës*).

♦ Krijim i një dege lumi etj.

♦ Degë e vogël që del nga një degë tjetër ose lidhet me një degë më të madhe; rrymë, vijë, rrugë a diçka e ngjashme që del a ndahet nga një degë kryesore; degë, krah.

degëz•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ (*Bima, pema*) lëshon degë; mbushet me degë.

♦ (*Lumi, rruga*) ndahet në degë më të vogla, që shkojnë në drejtime të ndryshme; krijon degëzime, degëzon.

♦ *fig*(Një kompani, shoqatë etj.) krijon një nënndarje të re e të veçantë, që varet prej saj.

II pës e DEGËZ•OJ.

degëz•ó j óva úar

I jokal

♦ *veta III* (*Bima, pema*) lëshon degë; mbushet me degë.

♦ (*Lumi etj.*) krijon degë; ndahet në degë më të vogla.

♦ (*Një kompani etj.*) krijon nënndarje të re e të veçantë, të varur prej saj.

II kal

♦ E ndaj në degë më të vogla, bëj që të ndahet në degë të ndryshme, që shkojnë a hapen në disa drejtime. **Degëzoi rrugën (kanalin).**

♦ Krijoi nënndarje të reja e të veçanta të (*një institucioni, kompanie*).

degëzór•e ja f sh e et J Trung ahu i çarë për së gjati për anie (brinjë) vozash.

degëzúar (i e) mb

♦ (*Bimë, pemë*) e ndarë në disa degë; që ka lëshuar degë.

♦ (*Lumë, rrugë etj.*) e përbërë nga shumë degë; me shumë degëzime a degë anësore.

degëzúes e mb Që lëshon degë; që ndahet në degë; që degëzon a degëzohet.

degí a f sh - të G Grindje.

degím i m Mbulim me degë i një vendi për të krijuar hije.

deglím i m G Të fikët nga dobësia, uria etj..

deglís•em vetv G >DEGLIS•Ë (me u).

deglís•ë (me u) vetv G >DEGL•OJ.

deglísj•e a f G Të fikët nga dobësia, uria etj.

delgísun (i e) mb G Që i ka rënë të fikët nga dobësia, uria etj.

degl•ó j jokal G >DEGL•UE (me).

degl•úe (me) jokal óva úe G Më bie të fikët nga dobësia, uria etj.

deglúem (i) e (e) mb G Që i ka rënë të fikët nga dobësia, uria etj.

deg•óhet G vetv dhe pës e DEG•OJ. >DEG•UE (me u).

deg•ó j kal G >DEG•UE (me).

degós•et vetv - (u) ur veta III (*Lisi, bima*) lëshon degë; mbushet me degë.

degósj•e a f Mbushje me degë (*e lisit, bimës*).

degósur (i e) mb (*Lis*) i mbushur me degë; i degëzuar.

degradím im sh e et libr

♦ Ulje në post a përgjegjësi e ushtarakut a nëpunësit. **>ZHGRADIM I.**

♦ Prishje a rënie shkallë-shkallë e gjendjes, vlerës a cilësisë së diçkaje. [Në dosje të veçantë ishte shënuar gjithë përvoja e degradimit: krahasimi çdo vit i fjalorëve, ku fjalët rralloheshin si gjethet në nëntor, rrënojat gramatikore, atrofizimi i pjesëzave, sidomos i parashtrësive, dhjamosja e sintaksës. (IK)].

♦ Keqësim.

degrad•óhem óva (u) úar

I vetv libr

♦ (*Ushtaraku, nëpunësi*) ulet në post a përgjegjësi. **>ZHGRAD•OHM.**

♦ *veta III* (*Vlera e diçkaje*) priset a bie shkallë-shkallë.

II pës e DEGRAD•OJ.

degrad•ó j óva úar libr

I kal Ul në post a përgjegjësi (*ushtarakun, nëpunësin*).

II jokal *veta III* (*Gjendja, vlera, cilësia e diçkaje*) priset a bie shkallë-shkallë.

degradúar (i e) *mb libr*

♦ (*Ushtarak, nëpunës*) i ulur në post a përgjegjësi.

♦ (*Gjendje, vlerë, cilësi e diçkaje*) e prishur; që ka rënë shkallë-shkallë. **Pyll i (tokë e)**

degraduar.

degradúes e *mb libr (Faktor)* që shkakton prishje a rënie shkallë-shkallë

degsím i m Degëzim.

degsón jokai ói úar (Druri) lëshon degë; deget; degëzon.

degsúar (i e) *mb (Dru)* i mbushur me degë; që ka lëshuar degë.

degs•úer óre *mb G I* degëzuar.

degt•ón jokai G >DEGT•UE (me).

degt•úe (me) *jokai ói úe veta III G (Druri)* nxjerr (lëshon) degë; mbushet me degë.

degtúem (i) e (e) *mb G I* mbushur me degë; i degëzuar.

deg•úe (me) *kal óva úe G* Mbuloj me degë (*një vend*) për të krijuar hije.

deg•úe (me u) úe (u) úe G vetv veta III dhe pës e DEG•UE (me).

degúem (i) e (e) *mb G I* mbuluar me degë për hije.

degurína t f sh Copa degësh; degë të vogla të këputura a të prera prej drurësh të ndryshëm; shkarpa.

degustatór i m >DEGUSTUES I; NGJËRUES I.

degustím i m libr Ngjërim i ushqimit, verës.

degust•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e DEGUST•OJ.*

degust•ój óva úar *kal libr* Provoj për shije (*ushqimin, verën*). >**NGJËR•OJ.**

degustúar (i e) *mb libr (Ushqim, verë)* e ngjëruar.

degustúes i m sh - it libr Ai që ngjeron a provon për shije ushqimin, verën.>**NGJËRUES I.**

degustúes•e ja f sh e et e DEGUSTUES I.

degjenerím i m sh e et Humbje e karakteristikave dalluese thelbësore ose e vetive dhe cilësive të mira të llojit të vet. >**PRISHJ•E A; ZVETËNIM I.**

degjener•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Humbet karakteristikat e veta dalluese e thelbësore; humbet vetitë a cilësitë më të mira të llojit të vet; degjeron. >**PRISH•ET; ZVETËN•OHET.** Fara është degjeneruar. **U degjenerua raca.**

♦ Largohem a shmangem nga rruga e drejtë; humbas virtytet dhe cilësitë më të mira morale, politike etj.>**PRISH•EM; ZVETËN•OHEM.**

♦ *veta III* Ndryshon a humbet karakterin dallues. **Degjenerohet politikisht (moralisht).**

II pës e DEGJENER•OJ.

degjener•ój

I jokai óva úar

♦ *veta III (Lloji, raca etj.)* humbet karakteristikat e veta dalluese e thelbësore; humbet vetitë a cilësitë më të mira të llojit të vet. >**PRISH•ET; ZVETËN•OHET**

♦ *veta III* Ndryshon karakterin, qëllimin e pikësnyimin e mirë që kishte dhe sjell të kundërtën e asaj që pritej. **Zgjidhja e problemit ka degjeneruar.**

II kal

♦ *veta III* Bën që të humbasë karakteristikat e veta dalluese e thelbësore; bën që të humbasë vetitë a cilësitë më të mira të llojit të vet. **E degjeneroj specien (racën).**

♦ Ia ndryshoj karakterin, qëllimin e pikësnyimin e mirë që kishte; bëj që të sjellë të kundërtën e asaj që pritej, e prish, e shtrembëroj (*një udhëzime*).

♦ Bëj që (*dikush*) të largohet a të shmanget nga rruga e drejtë, të humbasë virtytet dhe cilësitë me të mira; e prish, e zvetënoj.

degjenerúar (i e) mb

♦ Që ka degjeneruar a është degjeneruar; i prishur, i zvetënuar.

♦ (*Qelizë, ind etj.*) që i ka humbur cilësitë e mira të llojit të vet.

degjenerúar a (e) f sh a at (të) Grua a vajzë e degjeneruar, e prishur, e zvetënuar.

degjenerúar i (i) m sh - it (të) Njeri i degjeneruar, i prishur, i zvetënuar.

degjenerúem (i) e (e) mb > DEGJENERUAR (i e). [Jo, kurrsesi, orjentalizma e jonë asht kryekëput një dhantië (darovë) fatale e kristjanizmit, me gjithë që e një kristjanizmi të degjeneruem euro-aziatik. (KM)]

degjenerúem i (i) m sh - it (të) G > DEGJENERUAR I (i).

degjenerúem•e ja f sh e et (të) G > DEGJENERUAR A (e).

degjenerúes e mb

♦ (*Mjedis*) që sjell degjenerim; që e prish dhe e zvetënon njeriun. **Ndikim degjenerues.**

♦ (*Agjent*) që shkakton degjenerimin e qelizave, indeve etj.

degjenerúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të degjenerojë, të priset a të zvetënohet.

degjenerueshmëri a f Të qenët i degjenerueshëm.

deh pasth Të lutem; hë.

deh kalur

♦ I jap (*dikujt*) pije alkoolike etj. derisa t'i turbullohet mendja e të humbasë kontrollin e vetvetes; e pi; e bëj t'i turbullohet mendja sikur ka pirë raki etj. **E deh tapë dikë.**

♦ *fig* Ia turbulloj mendjen (*dikujt*); e çoj (*dikë*) në një gjendje kënaqësie të madhe shpirtërore sa të harrojë gjithçka tjetër. **E dehën lavdërimet (sukseset). E dehu muzika. [...Që e dehin diellin me aromë rrëshire (BXh).]**

deháll•ë a f sh a at vjet Pushim; prehje.

dehashpírt i m libr Ekstazë.

dehelíz i m vjet ndërt Korridor i mbyllur me gardh që i vjen qark shtëpisë dykatëshe.

déh•em¹ a (u) ur

I vetv dhe fig

♦ Më turbullohet mendja dhe humbas kontrollin e vetvetes nga të pirët. **>PI•HEM.**

♦ *fig* Më turbullohet mendja; bie në një gjendje kënaqësie të madhe shpirtërore sa harroj gjithçka tjetër. [mos dehuni me moskuptime (FK).] [Del një puhizë/ shpirti e dehet si malli (ShM).] [Kishim qenë të dehur paq atë natë. Një nga netët e shumta të shkapërderdhjeve, kur unë dehesha për të harruar e ai dehej për t'u ndier esëll. (ED).]

II pës e DEH.

*

Dehem pa pirë

♦ E humbas mendjen, turbullohem shpejt, pa ndonjë arsye të rëndësishme, pa shkak; entuziazmohem shpejt.

♦ Tregohem tepër mendjelehtë e i papërmbajtur.

Unë pi, ti deheshe Rrëmbehem e humbas mendjen kot, pa asnjë shkak, kur nuk më takon.

déh•em²vetv G > DEH•Ë (me u).

deheroizím i m libr Zhveshje nga cilësitë a tiparet heroike.

deheroiz•óhem óva (u) úar libr

I vetv Zhvishem nga cilësitë a tiparet heroike.

II pës e DEHEROIZ•OJ.

deheroiz•ój kal óva úar libr Zhvesh nga cilësitë a tiparet heroike.

deheroizúar (i e) mb libr I zhveshur nga cilësitë a tiparet heroike.

deheroizúem (i) e (e) mb libr G >DEHEROIZUAR (i e).

deheroizúes e mb libr (Veprim) që e zhvesh dikë nga cilësitë a tiparet heroike.

déh•et vetv G: DEH•Ë (me u)¹.

déh•ë (me u)¹vetv - (u) ë veta III G

♦ (*Bora*) shkrin ngadalë.

♦ (*Ujërat*) ulen e ngrihen.

déh•ë (me u)²vetv a (u) ë G

♦ >DEH•EM¹.

♦ *fig* Tretet e ligem nga sëmundja a pleqëria.

déhës e mbdhe

♦ (*Pije alkoolike*) që turbullon mendjen e krijon një gjendje të tillë sa nuk e zotëron dot veten, që të deh (për pijet alkoolike).

♦ *fig* Që të turbullon mendjen, që të çon në një gjendje kënaqësie të madhe shpirtërore sa që harron gjithçka tjetër, që të deh. **Aromë dehëse. Buzëqeshje (premtje) dehëse.**

dehidratúm i m

♦ Humbje e lëngjeve të trupit.

♦ Rënie e nivelit të lagështirës.

♦ *ind* Heqje e ujit nga lëndët ushqimore për t'i ruajtur, që të mos prishen.

dehidrat•óhem vetv óva (u) úar

♦ Humb lëngjet e trupit; (*niveli i lëngjeve të trupit*) bie.

♦ *ind veta III (Lëndëve ushqimore)* u hiqet uji për t'i ruajtur, që të mos prishen.

dehidrat•ój kal óva úar ind, kim

♦ Heq ujin e (*lëndëve ushqimore për t'i ruajtur*).

♦ Ul nivelin e ujit të (*një lëndë, organizmi*). >ÇUJËS•OJ.

dehidratúar (i e) mb

♦ (*Lëndë ushqimore*) që i është hequr uji për ta ruajtur, që të mos prishet.

♦ (*Lëndë, organizëm*) që i është ulur niveli i ujit.

dehidratúem (i) e (e) mb G >DEHIDRATUAR (i e).

dehidratúes i m sh - it ind, kim Agjent që ul nivelin e ujit në një lëndë ose organizëm.

dehidrím i m >ÇUJËSIM I.

dehidr•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e DEHIDR•OJ.

dehidr•ój kal óva úar >ÇUJËS•OJ.

dehidrúar (i e) mb >ÇUJËSUAR (i e).

dehidrúem (i) e (e) mb G >DEHIDRUAR (i e).

dehidrúes e mb >ÇUJËSUES E.

déhj•e a¹f sh e et

♦ Turbullim i mendjes, humbje e kontrollit të vetvetes nga pija alko(o)like.

♦ *fig* Turbullim i mendjes nga një gjendje kënaqësie të madhe shpirtërore.[...**pastaj, në kulm të dehjes patriotike (FK)**]. [**Struga ishte ulë/ Mbi dehjen e së dielës (PJ)**]. [**Gjithë javën e kaloi me një si dehje nga kjo ringjallje e shpresës. (IK)**].

**

dehje e thellësisë mjek Turbullim e humbje e ndjenjave që vihet re te disa zhytës pasi kalojnë thellësinë 50 m pa mjete mbrojtëse.

déhj•e a²f sh e et G Tretje; dobësim.

déhshëm *ndajf* Në gjendje të dehur.

déhsh•ëm (i) me (e) mb Dehës.

déhur (i e) mb

♦ (*Njeri*) me mendje të turbulluar, që s'e kontrollon veten nga që është pirë. **I dehur tapë.**

déhur i (i) m sh - it (të) Njeri me mendje të turbulluar, që s'e kontrollon veten nga që është pirë.

I dehuri është me keq se i marri. I marri i hap (bën) udhë të marrit fj u.

déhur a (e) f sh a at (të) Grua a vajzë e dehur.

déhurit (të) as Dehje; pirje.

deíks i m sh ed et libr Fjalë që mund të kuptohen nga konteksti.

deiktík e mb libr (Fjalë) që mund të kuptohen nga konteksti.

Deinó ja f sh - t mit gr kryes sh Tre motra të lindura me flokë të thinjura; shpirtra të ligj të detit.

deinotér i m paleo Paraardhësi i elefantit të sotëm (*Mioceni i mesëm - Pelistoceni i hershëm*).

deíst e mb fil I deizmit; që ka të bëjë me deizmin; (*pikëpamje*) e mbështetur në deizëm.

deíst i m sh ë ët fil Ithtar i deizmit.

deíst•e ja f sh e et f e DEIST I.

deíz•ëm mi m fil Doktrinë filozofike e shek. XVII-XVIII, që e quan Zotin krijuesin e parë të botës, por që pranon se, pas krijimit, bota zhvillohet sipas ligjeve të veta.

dej kal a ë A, Ç, G >DEH.

dej ndajf A, J Pasnesër.

dej të sh i DE•LL LLI.

dejç e mb G (Gjethe etj.) me shumë dej.

dejç i m sh a at bot (Plantago)>GJETHE DELLI.

déjç•ë a f sh e et bot K (Plantago)>Dejëz. >GJETHE DELLI.

dej-déj ndajf dhe mb Tërë deje; me deje të trasha.

déje t >DEJ JTË.

déj•em a (u) ë G vetv dhe pës e DEJ; DEJ•Ë (me u).

déjë ndajf G Pa borë të shtruar në dimër. **Dimni kaloi pa dejë.**

déjë (i e) mb G I denjë.

déj•ë (me)¹ kal a ë G

♦ Deh; rroçkullo.

♦ (*dhe me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Bëj që (*dikush*) të bjerë në dalldi shpirtërore. **E deji gjaku** i ka rënë gjaku në kokë; ka hyrë në rrugën e krimit e s'di të ndalet.

déj•ë (me)² kal a ë G

♦ *veta III (Moti)* e tret a shkrin (*borën*); e liron (*vendin*) nga bora.

♦ *fjg* Dobësoj; tret.

déj•ë (me u)¹ vetv a (u) ë G Dehem; pihem.

déj•ë (me u)² a (u) ë G

I vetv

♦ *veta III (Ngrica)* shkrin ngadalë pa ndihmën e ujit.

♦ *veta III krahin (Lumi etj.)* qetësohet; shtrohet; rrjedh qetë.

♦ *veta III (Toka)* lirohet nga bora.

♦ Dobësohem; tretem; pritem në fytyrë. **>FIJAT•EM.**

♦ *veta III (Vendi)* shkretohet; shpopullohet.

II pës e DEJ•Ë (me).

déj•ë a¹ f sh a at Një copë vend ku ka nisur të shkrijë bora.

déj•ë a² f sh a at Cekëtinë në lumë.

déj•ë a f

- ♦ Vend i dejun; vend ku është shkrirë bora a ngrica. **Shkoj për dejë.**
- ♦ Rrafsh; log; shesh.
- ♦ Vend në lumë a përrua ku ka rënë niveli i ujit pas shirave; pjesë e lumit a përroit me ujë të cekët; cekëtinë.
- ♦ Pullë e kokës me flokë të rënë.

déjž a f bot (Plantago) Bimë barishtore e shumëllojshme shumë e përhapur, me gjethe vezake dhe lule të vogla. > **GJETHE DELLI.**

déjk•ë a f sh a at orn (Apus apus) Zog shtegtar si dallëndyshja, me pupla të murrme, që fluturon shumë shpejt dhe zakonisht e bën folenë në kulla e çati.

dejlán i m sh a at >**DAJLAN I.**

dejlék e mb G I shkathët.

dejlekí a f G Shkathhtësi.

dejmarák e mb (Njeri) pijanec, pirash.

dejmarák u m sh ë ët Pijanec; pirash.

dejmarák•e ja f sh e et Grua a vajzë pijanece, pirashe.

dejmenát ndajf A Pasnesër në mëngjes.

dejmení a f G >**DEJMËNI A.**

dejmení a f G Dehje; gjendje e dehur.

déjm•ë e (i e) mb G I dehur.

déjm•ë a m sh ë ët G I dehur; njeri i dehur.

dejonizím i m kim, ind Heqje e një joni a disa joneve nga uji.

dejoniz•óhet úa (u) úar kim ind

I vetv veta III (Ujit) i hiqet një jon a disa jone.

II pës e DEJONIZ•OJ.

dejoniz•ój kal óva úar kim ind I heq një a disa jone (*kryesisht ujit*).

dejonizúar (i e) mb kim ind (Ujë) që i është hequr një jon a disa jone.

dejonizúem (i) e (e) mb G >**DEJONIZUAR (i e).**

dejprápë ndajf G >**DEJPRAPTË.**

dejpráptë ndajf G

- ♦ Shtirë në shpinë; (*bie*) në kokërr të shpinës.
- ♦ (*Vendos gotën etj.*) me grykën lart.

dejs e mb G Dehës.

déjshëm ndajf

- ♦ Në gjendje të dehur.
- ♦ Turbull; me mendje të turbulluar.

déjsh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ I dehur; i pirë.
- ♦ I turbulluar nga mendja. **Jam si dejshëm.**

dejti m sh e et A Det. **Zemrën e ka dejt** është shumë zemërgjerë.

dejtësi a f libr G

- ♦ Të qenët i denjë; denjësi.
- ♦ Dinjitet. **Dejtësi kombëtare.**

dejtóri m sh ë ët A Detar.

déjt•un (me) kal i un veta III G (Moti i butë) E shkrin (*borën*).

déjtun (i e) mb G: **Borë e dejtun** e shkrirë.

déjtur (i e) *mb A I* dehur.

déjun *si ndajf G* Në gjendje të dehur.

déjun (i e)¹ *mb G I* dehur.

déjun (i e)² *mb G*

♦ (*Vend*) i mbushur me ujë bore.

♦ (*Borë*) e shkrirë.

♦ *krahin (Lumë)* i qetë; i qetësuar; që rrjedh shtruar.

déjun (i e)³ *mb G* Horizontal; i shtrirë rrafsh.

déjun (i e)⁴ *mb G (Trup)* i tretur; i dobësuar tepër.

déjun (i e)⁵ *mb G (Truall)* i sheshtë; i rrafshtë.

déjun e (a) *f sh a at G* Grua a vajzë e dehur.

déjun i (i) *m sh - it (të)* *G* Njeri i dehur.

dejunía a *f G* Dehje.

dejúz e *mb krahin G (Njeri)* i dehur keq.

dejz i *m sh a at* Dell i hollë.

déjz•ë a *f sh ë ët bot* Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë, që rritet anës vijave të ujit e pranë moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore. >

GJETHE DELLI.

déjunit (të) *as G* Dehje.

déka- *fjalëform* Dhjetë-.

dekabríst e *mb hist rus I* dekabristëve; që ka të bëj me revoltën kundër Car Nikollës I në dhjetor 1825.

dekabríst i *m sh ë ët hist rus* Pjesëtar i revoltës kundër Car Nikollës I në dhjetor 1825.

dekabríst•e ja *f sh e et hist rusf e* **DEKABRIST I.**

dekabríz•ëm mi *m hist rus* Platformë politike me synime për shndërrimin e sundimit absolut carist në një monarki kushtetuese.

dékaç e¹ *mb krahin* >**DEKAÇ I.**

dekác e² *mb krahin G (Njeri)* i ngalët; ngalakaq; i ngordhur; që s'ia thotë për gjë prej gjëje.

dekác i *m sh ë ët krahin G* Njeri i ngalët, ngalakaq, i ngordhur; që s'ia thotë për gjë prej gjëje.

dekác•e ja *f sh e et krahin G* Grua a vajzë e ngalët, ngalakaqe; e ngordhur; që s'ia thotë për gjë prej gjëje.

dekadénc•ë a *f libr* Rënie a bjerrje morale e shpirtërore; zvetënim.

dekadént e *mb libr I* bjerrë moralisht e shpirtërisht; i zvetënuar. [**nji luks i të ... t'importuem nga Evropa dekadente** (KM)].

dekadént i *m sh ë ët*

♦ Ithtar i dekadentizmit; përfaqësues a përkrahës i dekadentizmit.

♦ Njeri i bjerrë moralisht e shpirtërisht; njeri i zvetënuar.

dekadént•e ja *f sh e et e* **DEKADENT I.**

dekadentíst e *mb dhe fil (Rrymë artistike-letrare)* e mbështetur në dekadentizëm.

dekadentíst i *m dhe fil* Ithtar i dekadentizmit; përfaqësues a përkrahës i dekadentizmit..

dekadentíst•e ja *f sh e et dhe fil f e* **DEKADENTIST I.**

dekadentíz•ëm mi *m libr* Rrymë artistike-letrare italiane me prirje idiosinkretike dhe iracionale, e mbështetur në lëvizjen artistike franceze e angleze nga fundi i shek. XIX.

dekadento(-)intelektuál i *m sh ë ët libr* Intelektual dekadent. [**ka nga ata që zdërhallen gjithë ditën e ditës kafeneve e në darkë ushqehen me telenovela (nënkupto; dekadentointelektualë)** (PN)].

dekád•ë *a f sh a at libr*

♦ Periudhë dhjetëditore; dhjetëditor.

♦ Periudhë dhjetëvjeçare; dhjetëvjeçar. [Do të kalonin edhe disa dekada për të formuar bindjen se Shqipëria kishte eposin e vet dhe jo një përkthim të eposit të sllavëve të jugut - më së pari të boshnjakëve. (ShS)].

dekaéd•ër *ri f sh ra rat gjeom* Figurë me dhjetë faqe; dhjetëfaqësh.

dekafeiním *i m* Heqje e të gjithë ose gati të gjithë kafeinës nga kafeja ose çaji.

dekafein•óhet *úa (u) úar pavet dhe pës e DEKAFEIN•OJ.*

dekafein•ój *kal óva úar* I heq të gjithë ose gati të gjithë kafeinën nga kafesë ose çajit.

dekafeinúem **(i) e (e)** *mb G >DEKAFEINUAR (i e).*

dekafeinúar **(i e)** *mb (Kafe, çaj)* që i është hequr e gjithë ose gati e gjithë kafeina.

dekagrám *i m sh ë ët* Njësi peshe e barabartë me 10 gram; dhjetëgramësh (*shkurt dag*).

dekájk•ë *a f sh a atg G* Grua a vajzë e ngathët; ngalakaqe.

dekalít•ër *ri m sh ra rat* Masë peshe e vëllimi e barabartë me 10 litra; dhjetëlitërsh (*shkurt dal*).

dekalóg *u m libr* Dhjetë porositë themelore etike e fetare sipas Biblës.

dekameronián *e mb let* Stil tregimtar tipik i "Dekameronit" të Bokaços.

dekamét•ër *ri m sh ra rat* Masë gjatësie e barabartë me 10 metra; dhjetëmetërsh (*shkurt dam*).

dekán *e mb G*

♦ (Njeri) i ngordhët, që s'ia thotë për punë.

♦ (Fëmijë) që ndyn në rroba, që e bën në brekë.

dekán *i¹ m sh ë ët*

♦ Drejtues i një fakulteti në një shkollë të lartë.

♦ *dipl* Ambasador a i dërguar i jashtëzakonshëm dhe ministër fuqiptotë me vjetërsi më të madhe se të gjithë përfaqësuesit e trupit diplomatik të akredituar pranë një shteti.

♦ *fet* Kreu i katedrales.

♦ *ant rom* Komandant i djetëshes, i skuadrës me 10 luftëtarë.

dekán *i² m sh a at G* Njeri i ngordhët, që s'ia thotë për punë.

dekán•e *ia¹ f sh e et e DEKAN I¹.*

dekanát *i m sh e et* Post a detyrë e dekanit.

dekán•e *ia² f sh e et G* Grua a vajzë e ngordhët, që s'ia thotë për punë.

dekantím *i m sh e et kim, ind*

♦ Kullim; fundërrim; proces i ndarjes së përbërësve në një tretësirë për të hequr fundërresat.

Vaskë dekantimi.

♦ Toçitje (*e verës*).

dekant•óhet *vetv úa (u) úar veta III*

♦ (Tretësira me fundërresa) kullohet.

♦ (Vera) toçitet.

dekant•ój *kal óva úar kim, ind*

♦ Ndaj fundërresat e (një tretësire) me kullim.

♦ Toçit (*verën*).

dekantúar **(i e)** *mb*

♦ (Tretësirë) që i janë hequr fundërresat me kullim.

♦ Verë e toçitur.

dekantúes *i m sh - it kim, ind* Enë dekantimi, kullimi.

dekapírím *i m sh e et tek* Banjë pastrimi ose çoksidimi i metaleve.

dekapír•óhet *úa (u) úar vetv, pës e DEKAPIR•OJ.*

dekapi•ój kal óva úar tek Pastroj ose çoksidoj me banjë (*metalet*).

dekapi•úar (i e) mb tek (*Metal*) i pastruar ose çoksiduuar me banjë.

dekatlón i m sportDhjetëgarësh.

dék•e ja f sh e et Qilim pa thekë, i qëndisur me punë kryq.

dékë ndajf Vdekur; dekun. **Ma mirë i ati dekë se i biri gjallë** fj u.

dékë (me) jokal díqa - G > **VDEK•Ë** (me); **VDES**. [Kush mos na e preki, se desim t'tanë (VPSH)]. [Se â dekë Muji kuj mos i difto (CV)].

dék•ë a G>**VDEKJ•E** A.

*

Deka asht e drejtë, s'e fal as mretin fj u.

I dektë ora mallk Vdektë.

Në fill të dekës Në buzë të varrit; në prag të vdekjes.

**

dekë e marë Vdekje e një të moshuari që lë pas familjarët pa halle e probleme.

sahati i dekës Çasti i vdekjes.

Shpata e dekës Luftëtar i rreptë.

dék•ë a f sh e et G>**VDEKJ•E** A. [fatosë t' ri/ ... e bâjnë dekën si me le (GjF)]. [- A p'e shef,

Halil, dekën me sy?/ Kur ma ngusht, Halil, a thue je kanë? (CV)].

dék•ël la f sh la lat Ç>**VDEKJ•E** A.

dék•ëm (i) me (e) mb>**VDEKUR** (i e).

dék•ëm mi (i) m sh ëm mit (të) G **VDEKUR** I (i). [motive të njohura të përrallës shqiptare, ku "i gjalli me të dekmin" ndihmojnë lirisht njëri-tjetrin, me kusht që të mbajnë sekret marrëdhënien e tyre. (ShS)].

dékm•e ja (e) f sh e et (të) G >**VDEKUR** A (e).

dekëprúes e mb G Vdekjeprurës.

dekësím i m G Zbehje dhe tretje në fytyrë.

dekësít•em vetv G >**DEKËS•OHEM**.

dekës•óhem G vetv dhe pës e **DEKËS•OHEM**. >**DEKËS•UE** (me u).

dekës•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Zbehem shumë e tretem në fytyrë.

II pës e **DEKËS•OJ**.

dekësúem (i e) mb G I zbehur shumë e i tretur në fytyrë.

dekíc•ë a f sh a at

♦ Paravithe (e kalit).

♦ krahin G Qilim pa thekë, i qëndisur me punë kryq. >**DEK•E** JA.

dekík•ë a f sh a at óva (u) úe Çast; sekondë.

deklamátiv e mb (*Stil recitimi*) me zë të lartë e plot shprehje.

deklamím i m sh e et

♦ Recitim me zë të lartë e plot shprehje.

♦ Lexim me ton të ngritur e me patos të panatyrshëm.

deklam•óhet pavet dhe pës e **DEKLAM•OJ**. [në tragjeditë e antikitetit greko-romak, ku strofat, antistrofat dhe pjesët për kor e korife jo vetëm deklamoheshin, por, në një farë mënyre, edhe këndoheshin. (ShS)].

deklam•ój kal óva úar

♦ Recitoj me zë të lartë e në mënyrë shprehëse (*një pjesë letrare*).

♦ fig Them a lexoj (*diçka*) me ton të ngritur e me patos të panatyrshëm.

deklamúar (i e) mb

♦ (*Pjesë letrare*) e recituar me zë të lartë e në mënyrë shprehëse. [**duke marrë për bazë jo vargun e deklamuar, por atë të kënduar** (ShS)].

♦ (*E folur*) me ton të ngritur e me patos të panatyrshëm.

deklamúes e mb (*Stil recitimi*) me zë të lartë e plot shprehje. **Me ton deklamues.**

deklamúes i m sh - it Ai që reciton me zë të lartë e plot shprehje.

deklamúes•e ja f sh e et f e DEKLAMUES I.

deklarát•ë a f sh a at Pohim a njoftim me përgjegjësi i bërë me gojë a me shkrim; shpallje e qëndrimit zyrtar, që mban një qeveri, organizatë etj. për një çështje të caktuar; shpallje e disa parimeve, qëllimeve a kërkesave të rëndësishme të një shteti, partie etj.; dokument zyrtar i një shpalljeje të tillë.

deklaratív e mb libr (*Stil a mënyrë të fluri*) i ndërtuar si deklaratë.

deklarím i m sh e et Bërje e një deklarate. **Deklarim i dëmit. Deklarim në doganë.**

deklar•óhem óva (u) úar libr

I vetv To declare oneself.

II pës e DEKLAR•OJ.

deklar•ój kal óva úar libr Njoftoj botërisht (*qëndrimin tim për diçka*); bëj të njohur, shpall; pohoj (*diçka*) me përgjegjësi, bëj një deklaratë për (*diçka*). **Gjyqi e deklaroi të pafajshëm.** [**Si i vendosnë idhullat me një respekt të madh, u ngrit një plak edhe e deklaroi mbledhjen të hapur** (FK)].

deklarúar (i e) mb libr (*Qëndrim etj.*) i shpallur botërisht; (*pohim*) i bërë me përgjegjësi. **Në mënyrë të deklaruar.**

deklarúem (i) e (e) mb G>DEKLARUAR (i e).

deklarúes e mb Që ka të bëjë me deklarimin ose deklaratën.

deklarúes i m sh - it Ai që deklaroi diçka; ai që bën a lëshon një deklaratë.

deklarúes•e ja f sh e et f e DEKLARUES I.

deklasím i m Humbje e tiparave thelbësore të klasës së vet shoqërore dhe e lidhjeve me këtë klasë.

deklas•óhem vetv óva (u) úar Bëhem i deklasuar; humb tiparet e klasës shoqërore që i përkas dhe e lidhjet me të. **Pronarë të mëdhenj e të mesëm të deklasuar e shpronësuar nga pushteti.**

deklas•ój kal óva úar E shpall të deklasuar (*dikë*).

deklasúar (i e) mb (*Njeri*) i shpallur si i deklasuar.

deklasúem (i) e (e) mb G>DEKLASUAR (i e).

deklinación i m sh e et fiz, astr Largësi këndore veriore ose jugore nga ekuatori qiellor e matur përgjatë një rrethi që kalon nga polet qiellore; kënd i formuar midis gjilpërës magnetike dhe meridianit gjeografik. **Rreth i deklinacionit astr.**

deklinomét•ër ri m sh ra rat astr Busull për matjen e deklinacionin.

dekmi a f G Vdekje. **Shkoj për dekmi** shkoj për kryeshëndoshë.

dekodím i m tv, inf etj. Zbërthim i kodit të sinjalit.

dekod•ój kal óva úar tv, inf etj. Zbërthej kodin e (*sinjalit*).

dekod•óhet úa (u) úar

I vetv veta III (*Kodi i sinjalit*) zbërthehet.

II pës e DEKOD•OJ.

dekodúar (i e) mb tv, inf etj. (*Sinjal*) me kodin të zbërthyer.

dekodúem (i) e (e) mb G >DEKODUAR (i e).

dekodúes e mb tv, inf etj. (*Pajisje*) që zbërthen kodin e sinjalit.

dekodúes i m tv, inf etj. *Pajisje* që zbërthen kodin e sinjalit.

dek•óhem *vetv G >DEK•UE (me u).*

dekolonizím i m Fitimi i pavarësisë nga një vend i kolonizuar dhe dalja e tij si shtet më vete; mbarimi i sundimit kolonial në një vend a kontinent. **Shkolonizimi i Afrikës.**

dekoloniz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Një vend i kolonizuar)* fiton pavarësinë; del si shtet më vete; del nga sundimi kolonial.

II pës e DEKOLONIZ•OJ.

dekoloniz•ój kal óva úar *I* jap pavarësinë (*një vendi të kolonizuar*).

dekolonizúar (i e) mb (*Vend*) që fiton pavarësinë dhe del nga sundimi kolonial.

dekolonizúem (i) e (e) mb *G >DEKLOLONIZUAR (i e).*

dekolonizúes e mb Decolonising.

dekolté mb (*Fustan*) me jakë shumë të hapur që i lë të zbuluar qafën, shpatullat dhe një pjesë të gjoksit; (*vajzë, grua*) e veshur me fustan ose bluzë që e ka jakën shumë të hapur. **Bluzë dekolte.**

dekolté ja f sh - të Pjesë e sipërme e një fustani a bluze me jakë shumë të hapur, që i lë zbuluar qafën, shpatullat dhe një pjesë të gjoksit; fustan a bluzë që është prerë në këtë mënyrë. **Dekolte shumë e hapur (e thellë).**

dekompozím i m libr

♦ Zbërthim a shpërbërje e një lënde, sistemi etj.

♦ Prishje a shkatërrim i indeve.

dekompoz•óhet úa (u) úar

I *vetv libr*

♦ (*E tëra*) zbërthehet në pjesët përbërëse.

♦ (*Indet e qenieve të gjalla*) prishen; shkatërrohen.

♦ *veta III fig (Një sistem shoqëror)* shpërbëhet; prishet; shthuret; çoroditet; përdhohet.

II pës e DEKOMPOZ•OJ.

dekompoz•ój kal óva úar libr

♦ Zbërthej; shpërbëj (*një lëndë etj.*).

♦ *vetga III (Lënda organike)* dekompozohet; shkatërrohet.

dekompozúar (i e) mb libr

♦ *I* zbërthyer në pjesët përbërëse. **Forca (elemente) të dekompozuar.**

♦ (*Lëndë organike*) që i janë prishur indet; që është dekompozuar.

♦ *fig (Sistem shoqëror)* i prishur; i shthurur; i çoroditur; i përdhosur.

dekompozúem (i) e (e) mb *G >DEKOMPOZUAR (i e).*

dekompozúes e mb Që shkakton dekompozim (*të lëndëve organike*).

dekompozúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të dekompozohet.

dekompresión i m fiz etj Çngjeshje; ulje e presionit që ngjesh (*një gaz etj.*). **Dhomë e dekompresionit.**

dekomunistizím i m libr Zhveshje e një vendi ose sistemi shtetëror nga dogma e komunizmit.

dekomunistiz•óhet úa (u) úar libr

I *vetv veta III (Vendi, sistemi shtetëror)* zhvishet nga dogma e komunizmit.

II pës e DEKOMUNISTIZ•OJ.

dekomunistiz•ój kal óva úar libr Zhvesh nga tiparet e komunizmit (*një vend, sistem shtetëror*).

dekomunistizúar (i e) mb libr (*Vend, sistem shtetëror*) i zhveshur nga dogma e komunizmit.

dekomunistizúem (i) e (e) mb G >DEKOMUNISTIZUAR (i e).

dekomunistizúes e mb libr (Reformë, lëvizje etj.) për zhveshjen e një vendi a sistemi shtetëror nga dogma e komunizmit.

dekonspirím i m libr Nxjerrje në shesh a zbulim i së vërtetës a një veprimtarie të fshehtë.

dekonspiróhem óva (u) úar

I vetv libr Nxjerr në shesh a zbuloj para të tjerëve të vërtetën për vetveten; tregoj se cili jam në të vërtetë; nxjerr në shesh një veprimtari të fshehtë që zhvilloj vetë ose bashkë me të tjerë. U

dekonspirua padashur.

II pës e DEKONSPIR•OJ.

dekonspirój kal, jokal óva úar libr Tregoj a them diçka që duhet mbajtur e fshehtë; zbuloj para të tjerëve një gjë a veprimtari të fshehtë; nxjerr në shesh të fshehtën e dikujt a të diçkaje.

dekonspirúar (i e) mb (E fshehtë) e zbuluar. e nxjerrë në shesh.

dekonspirúem (i) e (e) mb >DEKONSPIRUAR (i e).

dekonspirúes i m sh - it Ai që dekonspiron (*dikë, një plan të fshehtë etj.*).

dekonspirúes•e ja f sh e et f e DEKONSPIRUES I.

dekór i m sh e et

♦ **teatër** Tërësi e orendive, pikturave dhe e mjeteve të tjera që vendosen në skenë për të paraqitur vendin a mjedisin ku zhvillohet ngjarja në një vepër dramatike; pajisje e skenës së një teatri etj. me këto mjete sipas nevojës.

♦ **libr** Çdo gjë që shërben për të zbukuruar një sallë a dhomë, ndërtesë, qytet etj.; zbukurim.

["Kreshtë" ka edhe kuptimin e bjeshkës së lartë me pyje pishe, që përbëjnë dekorin natyror të bëmave, dyluftimeve dhe heroizmave të kreshnikëve. (ShS)].

♦ **libr** Stoli. **[dekoret e qafës së hollë të një shprese (GjM)].**

♦ **libr** Mirësjellje. **Sa për dekor.**

dekoración i m sh e et libr Zbukurim.

dekorát•ë a f sh a at Medalje, urdhër etj., që i jepet dikujt nga shteti si shenjë nderimi për shërbime të larta ose merita të veçanta. **Mbushur gjoksi me dekorata.**

dekoratív e mb Zbukurimor; që shërben për të zbukuruar një vend, mjedis, send etj., që shërben si dekor ose thjesht si stoli; zbukurues. **Art (vizatim) dekorativ. Pikturë (skulpturë)**

dekorative. Bimë dekorative. Dru dekorativ. Gurë (peshq) dekorativë. Shpatë dekorative.

[Lakmia kah kamja materiale, kah jeta pompoze-dekorative (KM).]

dekoratór i m sh ë ët

♦ Mjeshtër që përgatit dekorin për një shfaqje teatrale, specialist dekori.

♦ Ai që bën sende zbukurimi ose zbukuron diçka. **Dekorator vitrinash.**

dekoratór•e ja f sh e et f e DEKORATOR I.

dekoratív•o-artistik e mb Që përmban elemente zbukurimi me cilësi artistike. **[Tërësia e këtyre elementeve dekorativo-artistikë u quajt stemë. (JBr)].**

dekorím i m sh e et Dhënie e një dekorimi për shërbime të larta ose merita të veçanta. **[Mua m'u desh të vij disa herë në Tiranë për të dhënë shpjegime për dekorimin e dy qenve të kufirit. (IK)].**

dekoróhem óva (u) úar pës e DEKOR•OJ. U dekorua me medalje trimërie.

dekorój kal óva úar I jap një dekoratë për shërbime të larta ose për merita të veçanta (*dikujt*).

Dekoroj me medaljen e trimërisë.

dekorúar (i e) mb Që ka marrë ose i është dhënë një dekoratë. **[Titujt:/ I dekoruar Njeri qysh në ditën e lindjes nga Nëna (NGj)].**

dekorúar i (i) m sh it (të) Ai që ka marrë ose i është dhënë një dekoratë.

dekorúar a (e) f sh a at (të) f e DEKORUAR I (i).

dekorúes e mb Që shërben për dekor; që bën dekore.

dekorúes i m sh - it Dekorator.

dekorúes•e ja f sh e et f e DEKORUES I.

dekovíl i m sh a at hek Tren i vogël që ecën mbi binarë të ngushtë. **Dekovili i minierës** (gurores).

dekrét i m sh e et Akt i shkruar i një organi të lartë të pushtetit shtetëror ose i kryetarit të shtetit, që ka fuqi ligjore.. **Dekret i amnistisë.** [dalin dekrete e ligje e nuk zbatohen, apor zbatohen vetëm për njënin a tjetrin e jo për të gjithë (KM)].[Pasi e mori Krujën me anën e dekretit të rrem, mbloodhi një fuqi dhe i pushtoi fortesat e tjera në një muaj e sipër duke e çliruar të tërë principatën. (AE)].

dekretím i m sh e et Nxjerrje e një dekreti.

dekretlígj i m sh e et vjet Dekret me fuqi ligjore brenda një kohe të caktuar.

dekret•óhet úa (u) úar pës e DEKRET•OJ.

dekret•ój kal óva úar Lëshoj një dekret, vendos për (diçka) me anë të një dekreti, urdhëroj me dekret për (diçka); i jap fuqi ligjore (diçkaje).

dekretúar (i e) mb I vendosur me dekret.

dekretúes e mb (Ai) që lëshon një dekret; që vendos për diçka me anë të një dekreti.

dekr•ój kal G >DEKR•UE (me).

dekr•úe (me) kal óva úe G Shkapërderdh; prish pa mend (paratë).

dekrúem (i) e (e) mb G (Para) të shkapërderdhura; të prishura pa mend.

dekrúemit (të) as G Prishje pa mend e parave.

deksametazón i m farm Bar kundër alergjve dhe pezmatimeve (mahisjeve).

deksím i m G

♦ Mortification.

♦ Gangrene (of living tissues).

deksít•ë (me) kal a ë G >DEKS•UE (me).

deksít•ë (me u) vetv a (u) ë G >DEKSUE (me u).

deksítj•e a f G >DEKSIM I.

deksítun (i e) mb G >DEKSUEM (i) E (e).

deks•óhem G vetv dhe pës e DEKS•OJ. >DEKS•UE (me u).

deks•ój kal G >DEKS•UE (me).

dekstrín•ë a f kim ind ushq Agjent mpiksës i përftuar nga hidroliza e niseshtesë, që përdoret në suplemente ushqimore dietetike.

dekstróz•ë a f Izomer glukozë që gjendet në mjaltë dhe në frutat e ëmbël.

deks•úe (me) óva úe kal G

♦ Poshtëroj (dikë).

♦ Gangrenizoj; nekrotizoj (indet e gjalla).

deks•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv

♦ Poshtërohem; ndjehem i poshtëruar; s'e dua veten nga turpi i poshtërimit.

♦ (Indet e gjalla) gangrenizohen; nekrotizohen.

II pës e DEKS•UE (me).

deksúem (i) e (e) mb G

♦ I poshtëruar.

♦ (Ind i gjallë) i gangrenizuar; i nekrotizuar.

déksh•ëm (i) me (e) *mb* *G* Vdekatar > **VDEKSH•ËM (i) ME (e)**.

dektís *jokal G* > **DEKTIS•Ë (me)**.

dektís•ë (me) *jokal a ë G* Ndjehem i këputur, i dobët a shumë i lodhur.

dektísj•e a f *G* Këputje; sobësi.

dektísun (i e) *mb G* I këputur; i dobët; shumë i lodhur.

dekúe (me u) *vetv óva (u) úe G* Pjetem; rrënxohem; dëkohem.

dekúem (i) *mb m G* I pjetun; i rrënxuar; i dëkuar.

dekúemit (të) *as G* Pjetje; rrënxim; dëkim.

dekúemj•e a f sh e et mjek G Dëkim; rrënxim.

Dekúm•ë a m mit rom Një nga fatitë, që përcakton fillin e jetës së njeriut.

dékun ndajf *G* > **VDEKUR**. **Dekun në gjumë** duke fjetur si i vdekur (nga lodhja etj.). **Dekun në tokë** vdekur në vend; top përdhe. [**Me i topuz shkjan e ka gjue,/ dekun n'tokë shkjan e ka hjedhë.** (CV)].

dékun (i) m sh - it (të) *G* > **VDEKUR (i)**. [**Lufto t'gjallët, se t'dekunt s'kanë ça t'bajnë,** (CV)].

dékun (i e) *mb G* > **VDEKUR (i e)**.

*

Me e ba të dekun dikë E rrah keq dikë; e bëj për vdekje në dru dikë.

**

diell i dekun Rrezet e fundit të diellit që bien në majat e larta.

ujë i dekun Ujë i ndenjgur.

dékun a (e) f sh -a at (të) *G f e* **DEKUN I (i)**.

dékun i (i) m sh - it (të) *G* > **VDEKUR I (i)**.

*

Çohu i dekun e ha mish të pjekun iron Mos prit gjë prej atij që s'është i zoti.

Duhet me u çartë me të dekunin fj u I gjalli me të gjallët, i vdekuri me të vdekurit.

dékuni (për së) shpr ndajf G: **U ngrit për së dekuni** u ngjall prej së vdekuri.

dékun it (të) *as G* Vdekje.

dekunóre (i e) *mb G* Orëprerë; i mjerë; i pafat; fatzi.

dékur (i e) *mb A* I vdekur.

dékur a (e) f sh a at (të) *A f e* **DEKUR I (i)**.

dékur i (i) m sh - it (të) *A* Njeri i vdekur.

dekurajím i m > **SHKURAJIM I**.

dekuraj•óhem óva (u) úar vetv dhe pës libr > **SHKURAJ•OHEM**.

dekuraj•ój kal óva úar > **SHKURAJ•OJ**.

dekurajúar (i e) *mb* > **SHKURAJUAR (i e)**.

dekurajúem (i) e (e) *mb* > **DEKURAJUAR (i e)**.

dekurajúes e *mb* > **SHKURAJUES**.

dekúri•e a f sh e et usht ant rom Skuadër me 10 luftëtarë.

dekurión i m sh ë ët usht ant rom Komandant i skuadrës me 10 luftëtarë.

del- *fjalëform:* **delaujë**.

-del *fjalëform përf:* **pikadel; kokrradel etj**.

delaúj•ë i m sh ë ët Burim uji.

dél•e a f Ç > **DEL•E JA**.

dél•e ja f sh e et

♦ (*Ovis aries*) Kafshë shtëpiake ripërtpëse e familjes së bovideve; rritet për mish, qumësht, lesh e lëkurë. **Dhjetë krerë (kokë) dele.**

♦ *fig* Njeri i urtë e i butë. [**ti u trembe, unë ujk nuk jam/ po as dele nuk jam natyrisht.** (IK).]

♦ *bis*: Bashkë leshi. **Një dele lesh** sasi e leshit të qethur nga një dele.

*

Bëhem dele

♦ Thinjem; zbardhem; më zbardhen (më thinjen) flokët.

♦ Bëhem i urtë e i butë.

Dele e zezë

♦ Njeri i mbrapshtë.

♦ Njeri fatkeq.

Delen e vetme (që ndahet nga tufa) e ha ujku*ff u* Kush ndahet nga shokët e pëson keq.

Delja e zezë e zezë do të ngordhë*ff u* Njeriu s'mund ta ndryshojë fatin e vet.

Delja e zezë s'bëhet kurrë e bardhë*ff u* Njeriu i lig ose armiku nuk mund të bëhet kurrë i mirë; ujku qimen e ndërron, por lëkurën nuk e ndërron.

Delja ku kullot, atje lë leshin*ff u* Thuhet për një njeri, që i shërben atij që i jep të hajë, që e paguan.

Djalli s'ka dele dhe shet lesh Është njeri shumë i djallëzuar, që si rrihet pa bërë të liga e prapësira.

Dhia në malësi, delja në vërri*ff u* Secili duet të qëndrojë në vendin e vet; gjithçka duhet vënë në vendin që i përket; secili duhet të gjejë vendin e tij në punë, në jetë sipas vetive e vlerave që ka.

Kërkoj qumësht nga delja shterpë Përpiqem të arrij diçka të pamundur; lodhem më kot.

Milte dy qyqe dele (dhi) Ishte fshatar i varfër; ishte i këputur.

Ndaj delet (dhentë) nga dhitë Dalloj njëren nga tjetra dy gjëra që s'duhën ngatërruar; i sqaroj mirë gjërat; ndaj shapin nga sheqeri.

Nuk fle (nuk kullot) delja me ujkun bashkë*ff u* Nuk mund të ketë paqe e bashkëpunim ndërmjet njeriut të ndershëm e punëtor dhe njeriut të egër e të pabesë.

S'dalin dy lëkurë nga një dele (nga një berr)*ff u* Nuk duhet kërkuar nga një njeri më tepër se sa i ka mundësitë.

Si delja në hell Në gjendje shumë të vështirë, pa asnjë shpresë shpëtimi.

**

dele balë Dele e bardhë.

dele galë (korbe, zekë, llajë) Dele e zezë.

dele kërrutë Dele me brirë të shkurtër e të përdredhur.

dele koçe Dele me një bri të thyer.

dele leke Dele këmbëshkurtër dhe me nga një njollë kafe në të dy faqet.

dele rudë Dele me lesh të butë.

dele sorrë (miskë) Dele e bardhë me pulla të zeza në turi.

dele sykuqe Dele e bardhë me njolla kafe rreth syve.

dele thinjë Dele e përhime.

lule deleje *bot* Luledhensh.

deledash e mb (*Kafshë a bimë*) që i ka organet mashkullore dhe ato femërore të zhvilluara paralelisht; (*qenie*) me tiparet e të dy sekseve; hermafrodit.

deledásh i m sh ë ët Kafshë që i ka organet mashkullore dhe ato femërore të zhvilluara paralelisht; (*qenie*) me tiparet e të dy seksëve; hermafrodit.

deledúk u m: **Sa për deleduk** sa për t'u dukur; sa për sy e faqe.

delegación i m sh e et Grup njerëzish të dërguar nga një qeveri, organizatë, institucion etj. për ta përfaqësuar atë pranë një qeverie, organizate a institucioni tjetër.

delegát i m sh ë ët

♦ Përfaqësues i zgjedhur nga një organizatë, kolektiv etj. për të marrë pjesë në një kongres a konferencë. **Delegat me votë vendimore (këshillimore).**

♦ Anëtar i një delegacioni.

delegát•e ja f sh e et f e DELEGAT I.

delegím i m

♦ Zgjedhje dhe dërgim i dikujt si përfaqësues në një kongres, konferencë etj.

♦ *drejt* Dhënie e së drejtës për të votuar në mungesën time. **Delegim i votës.**

deleg•óhem óva (u) úar pës e DELEG•OJ.

deleg•ój kal óva úar

♦ Zgjedh e dërgoj (*dikë*) si delegat në një kongres a konferencë.

♦ *libr* Dërgoj (*një përfaqësues a delegacion*) me detyrë të caktuar.

delegúar a (e) f sh a at (të) f e DELEGUAR -I (i).

delegúar i (i) m sh - it (të) Njeri i dërguar diku nga një organizatë, institucion etj. si përfaqësues i ngarkuar me një detyrë të caktuar; i dërguar.

delendís kal a ur

♦ Turpëroj; bëj për faqe të zezë; i marr erzin (*dikujt*).

♦ Prish; mbrapshtoj.

delendíse•m a (u) ur vetv e DELENDIS.

delendrís jokal a ur >DEKTIS•Ë (me).

delenxhësh•ë a f sh a at f e DELEXHI U^{1,2}.

delenxhí a m sh j jt krahin G>DELEXHI U².

delenxhí u¹ m sh j jt G>DELEXHI U².

delenxhí u² m sh nj një ose lérë lérët shar

♦ Njeri i poshtër, i paturp e i pasjellshëm; njeri i pandershëm, pa karakter; faqezi; maskara.

♦ *krahin* Lypës; përderës.

delenxhí•e ja f sh e et f e DELENXHI U^{1,2}.

delésh i m sh e et Qyrk pa mëngë, me lëkurë deleje të paqethur, që e veshin zakonisht malësorët; lëkurçe.

délet pavet e DAL. >DILET.

delevdí a f bis

♦ Harresë.

♦ Lënie e fuqisë.

Dél•ë a em f shkurt i Adelinë.

delēmíer i m sh ë ët A Bari. >DELMER I.

Délf i m

♦ Qendër arkeologjike dhe qytet në juglindje të Parnasit.

♦ *ant gr:* **Orakulli i Delfit** orakull i Greqisë paraklasike dhe klasike në juglindje të Parnasit, kushtuar Apollonit.

♦ *mit gr* Qendër e Tokës.

♦ *ant gr* Qendër e lojërave pitiane, panhelenike (pararendëse të Lojërave Olimpikë).

delfík e mb ant gr I Delfit; që ka të bëjë me orakullin e Delfit.

delfín i m sh ë ët

♦ *zool (Delphinus delphis)* Gjitar deti i familjes së delfinëve, i rendit të cetaceve, me kurriz të zi e bark të bardhë, me gjatësi deri në 3 m, me turi të gjatë e dhëmbë të mprehtë, që jeton në tufa dhe ushqehet me peshk.

♦ *sport: Not (stil) delfin* mënyrë notimi me lëvizje të të dy krahëve dhe këmbëve njëkohësisht, duke e çarë ujin me gjoks.

♦ *hist* Djali i parë i mbretit të Francës; princ trashëgimtar.

♦ *fig* Trashëgimtar.

**

delfin i madh *zool (Tursiops)* Lloji më i përhapur i delfinëve, me gjatësi 2-4 m, peshë 150-600 kg, që jeton në detet e ngrohta, ushqehet me peshk dhe zakonisht gjuan në tufa.

Déli m gjeog Kryeqytet i Indisë.

delí mb bis

♦ Shumë i mirë; i mrekullueshëm. **Deli djalë** djalë për kokë të djalit. [**E po deli Demo, sarajet me bojë!** (Pop)]. [**Se në këtë deli muaj/ nuk ka lëmë pa duaj** (AZÇ)].

♦ I krisur; kokëkrisur; i çartur.

delí u m sh nj një bis Trim. [**ç'u mbush plot me suvari/ me nizam e me deli** (Pop).]

deliberatív e mb zyr (Votë) vendimore.

delibéz i m sh a at K

♦ Njeri i shfrenuar.

♦ Bredharak.

delibéz•e ja f sh e et K

♦ Grua a vajzë e shfrenuar.

♦ Grua a vajzë bredharake.

delidájë mb m (Burrë) trim; guximtar.

delihájk•ë a f sh a at K

♦ Grua a vajzë e lazduar.

♦ Bredharake.

delikallí mb m Ç

♦ (*Djalë*) trim.

♦ Shumë i mirë.

delikát e mb

♦ I butë në të prekur; i njomë. **Lëkurë delikate.**

♦ (*Send, vegël etj.*) që thyhet lehtë; i brishtë; mjaft i dobët, i hollë etj. e duhet përdorur me shumë kujdes. **Xham (filxhan) delikat. Aparat delikat.**

♦ Që mund të preket lehtë nga ndonjë sëmundje; që nuk i qëndron të ftohtit etj.; i dobët.

Fëmijë delikat. Me trup delikat. Bimë (lule) delikate.

♦ *fig* Që preket lehtë në ndjenja; shumë i ndjeshëm; i hollë. **Shpirt delikat. Zemër delikate.**

Është bërë shumë delikat. Sa delikat që je! *iron.*

♦ *fig* Që është tipar i një njeriu me edukatë të mirë e me kulturë; i hollë. **Sjellje delikate. Shiye delikate.**

♦ *fig(Çështje, punë)* e rëndësishme dhe e ndërlikuar dhe duhet trajtuar a duhet kryer me shumë kujdes. [**Mosdurimi ndaj "tjetrit", pavarësisht prej burimit, për shkak të ndryshimit etnik, fetar apo kulturor, ka krijuar probleme delikate në të shkuarën dhe sot.** (ShS)].

delikatés•ë *a f libr* Të qenët delikat; sjellje a veprim me kujdes e takt të veçantë, me edukatë të mirë e kulturë; sjellje e hollë. **Me delikatesë.**

delikím i *m G* Hutim; ngatërrim.

delik•ój kal G >DELIK•UE (me).

delíkt i *m sh e et drejt* Shkelje e ligjit.

delik•úe (me) kal óva úar G Hutoj; ngatërroj.

delikúem (i) e (e) mb G I hutuar; i ngatërruar.

delíl i *m sh ë ët ikt (Serranus scriba)* Peshk i familjes së serranideve, që përfshin kocet dhe kerret, jeton në ujërat e Mesdheut etj.

delimitím i *m libr*

♦ Përcaktim kufijve të diçkaje; përshenjim.

delimit•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **DELIMIT•OJ.**

delimit•ój kal óva úar libr Përcaktoj kufijt e (*diçkaje*). >**PËRSHENJ•OJ.**

delimitúar (i e) mb libr (Kufi) i përckatuar; i përshenjuar.

delimitúem (i) me (e) mb G >DELIMITUAR (i e).

delinkuéc•ë a f drejt Krim ordiner, kryesisht i të rinjve.

delinkuént e mb drejt Që bën krime ordinere.

delinkuént i *m sh ë pët drejt* Kriminel ordiner i ri. **Të rinj delinkuentë.**

delinkuént•e ja drejt f e DELINKUENT I.

delír i *m sh e et libr*

♦ Gjendje turbullie mendore.

♦ Ekzaltim kalimtar i shoqëruar me turbulli mendore dhe halucinacione. [**luanin kalamajtë,/ naivët që ti i rrite me delir horizonti.** (MA).

deliránt e mb (Njeri) që ka rënë në një gjendje turbullie mendore të shoqëruar me halucinacione. [**Si lider qeverisje, ai ka një sjellshmëri arrogante, një ironi fshatarake, një prepotencë delirante pushteti dhe një inflacion demagogjik fjalësh.** (KÇ)].

deliránt i *m sh ë ët libr* Njeri që kalon një periudhë deliri.

deliránt•e ja f sh e et f e DELIRANT I.

délj•e a f sh e et G Dele.

delmatár i *m sh ë ët* Barí.

delmatár•e ja f sh e et Bareshë.

delmát e mb ant ilir I fisit të dematëve; që ka të bëjë me delmatët (*të njohur me emrin dalmatë pas pushtimit romak*).

delmátë t *m sh ant ilir >DALMATË T.*

delmatór i *m A >DELMATAR I.*

délm•e ja G f sh e et > DEL•E JA.

delmér i *m sh ë ët* Dhenar; bari dhesh.

delmér•e ja¹ f sh e et f e DELMER I.

delmér•e ja² f sh e et orn (Cauda trepida) Zog i vogël i rendit të harabelave, me ngjyrë të hirtë dhe me bisht të gjatë, që e tund gjithnjë kur ecën. >**BISHTATUNDËS I.**

delmerí a f përmb Tërësi e barinjve; çobanëri.

delmúth i *m sh ë ët bot (Ononis spinosa)* Bimë barishtore, me shumë degë e me gjemba të helmët, me lule të vogla në ngjyrë trëndafili a të verdha, që mbin anës rrugëve ose në kullota e livadhe. **KOLMUTH I; FERRËNUS•E JA; NEVEST•ËR RA.**

deltaplán i *m av* Mjet fluturak pa motor, nën krahët e të cilit varet piloti që e drejton nga fryn era.

dél•ë a f sh a at

- ♦ *gjeog* Rrafshultë trekëndëshe e formuar nga lymërat në grykëderdhjen e lumit.
- ♦ *mat* Shkronja e katërt e alfabetit të greqishtes (Δ, δ).
- ♦ Send në trajtë trekëndëshi barabrinjës (brinjënjëshëm).

deltinák e mb >DELTINOR E.

deltinár i m sh ë ët Ai që bën enë a sende të tjera prej deltine; shtambar, poçar.

deltín•ë a f sh a at Dhe i butë me ngjyrë të çelët ose si në të kuqe, që, kur përzihet me ujë, krijon një lëndë veshulllore, e cila përdoret për të bërë enë a sende të tjera prej balte si tulla, tjegulla, poçe, qypa etj.; botë.

deltinór e mb (*Tokë, shtresë*) me përmbajtje deltine; (*dhe*) prej deltine.

deltoíd e mb dhe anat (*Muskul*) trekëndësh i shpatullës.

deltoid i m sh ë ët anat Muskul trekëndësh i shpatullës.

deluvión i m sh e et *gjeol* Përmbajtje; shi përmbytës.

deluzión i m sh e et

- ♦ Besim i gabuar; përshtypje e rreme se diçka është e saktë.
- ♦ Zhgënjim.

deluzioním i m sh e et kryes njëjës Zhgënjim.

deluzion•óhem óva (u) úar vetv, pës e DELUZION•OJ.

deluzion•ój kal óva úar Zhgënjëj.

deluzionúar (i e) mb I zhgënjyer.

deluzionúem (i) e (e) mb G>DELUZIONUAR (i e).

deluzionúes e mb Zhgënjyes.

delvinjót e mb I Delvinës; që ka të bëjë me Delvinën, me banorët a vendësit e saj.

delvinjót i m sh ë ët Banor a vendës i Delvinës.

delvinjót•e ja f sh e et f e DELVINJOT I.

dell si ndajf Si i ngrirë; akull. **I rrinë rrobat dell.**

de•ll i^l m sh j jtë

- ♦ *anat* Bashkim indesh fijore të forta, në trajtë tejze të zgjatur, që lidh muskujt me eshtrat në kyçe ose në vendin ku nguliten, gilcë; tejzë e bardhë, e fortë dhe e epshme, që lidh eshtra ose organe të veçanta të trupit të frymorëve. **Delli i qafës (i krahut). Delli i këmbës.**

♦ *bis anat* Damar; enë (*e gjakut*). **Më rreh delli më rreh pulsi. [sa të dëgjojë fund e kreje/ kush gjak shqiptari ka në deje: (DhP)]. [Njasi gjaku... vëlon se vëlon ndër dej t' Shqiptarëve (GjF)].**

- ♦ *bis anat* Nerv. **Delli i të parit (dëgjuarit).**

- ♦ *gjeol* Damar a shtresë e hollë xeherori.

- ♦ *bot* Inde fijore të gjata që shërbejnë për qarkullimin e ushqimit dhe mbajtjen e strukturës së gjethes.

- ♦ *fig* Aftësi a prirje natyrore; dhunti e lindur. **>DAMAR I. Dell poetik.**

- ♦ *fig* Tekë; trill. **Ashtu ma dha delli.**

- ♦ *fig* Gjendje shpirtërore.

- ♦ *bis* Degë e vogël e një lumi; përrua me pak ujë, rrëke; vijë uji.

- ♦ *tek* Damar i kabllos; pjesë e përcjellësit që lidhet me njërin prej dy poleve. **Dell shumëfijësh.**

Dell bakri (alumini).

*

E ka qafën me një dell Është shumë i dobët; mezi mbahet në këmbë; është me një fije shpirt, është duke vdekur.

E kam një damar marrëzie (marrie) Nganjëherë bëhem si i marrë; jam ca kokëkrisur.

Këputtë dellin e qafës!*mallk* Vdektë!

Më kërcen (hipën, ngrihet) delli i ballit

♦ Inatosem, zemërohem, marr inat menjëherë; më kërcen damari.

♦ M'u tek, më hipi në kokë për diçka.

Më ka plasur delli (damari) i ballit (i marres)*keq* Nuk kam turp për asgjë; bëhem i paturpshëm; më pas cipa.

S'i ban delli gjak *G* Është i lig; s'i qesh zemra kurrë.

**

dell i priftit *bot (Scolymus hispanicus)* Bimë barishtore dy- a shumëvjeçare e Europës Jugore, deri 80 cm e lartë, me kërcell e gjethe gjembake, lule të verdha ose bojë portokalli, që njihet prej kohëve të lashta si bimë me vlera mjekuese e ushqyese.

dell i shpretkës *anat* Enë gjaku nën gjuhë.

dell i thembrës*anat* Dell i trashë e i shtypur që gjendet në pjesën e prapme të këmbës, mbi thembër.

gjethe (fletë, bar) delli *bot (Plantago)* Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë, që rritet buzë vijave të ujit e moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore; dejëz.

de•ll lli² m sh j jtë *krahin* Pjesë toke që i takon dikujt; hise.

delléngu *ndaif Ç* Qëllimisht; me dashje. >**DELLËNGETHI.**

dellëngéthi *ndaif* Me dashje (qëllim); nergut; me kast.

déllëz a f sh a at *bot K* >**GJETHE DELLI.**

dellëzím i m sh e et *bot* Degëzim i një delli te bimët; tërësi e dejve në gjethet e bimëve.

dellëz•óhet *vetv úa (u) úar veta III* Formon deje.

dellëzúar (i e) *mb bot (Gjethe)* me dellëzime.

dellëzúem (i) e (e) *mb G* >**DELLËZUAR (i e).**

dellím i m sh e et >**DELLËZIM I.**

dell•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja (Njeri)* që inatoset a zemërohet menjëherë; inatçi; zemërak.

dell•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë* Njeri që inatoset a zemërohet menjëherë.

dellk•éqe kéqja *f sh këqíja këqíjat f e* **DELL•KEQ KEQI.**

dellór e *mb* Në trajtë delli; i fortë si dell.

dellpaplásur *mb* Që s'i ka plasur delli i marres; që e ka ndjenjën e moralit dhe nderit.

dellplásj•e a f libr Paturpësi.

dellplásur *mb* I paturp; që s'di ç'është turpi.

dellshkúrtër *mb bot (Gjethe)* me dej të shkurtër.

dellsí a f Fortësi e mishit me shumë dej.

délltë (i e) *mb (Mish)* tërë dej; i fortë si dell; që përtypet a bluhet me vështirësi.

dell•úer óre *mb G* >**DELLOR E.**

dem *si mb (Djalë)* i shëndoshë e i fortë.

dem babá dem >**DENBABADEN.** [Unë jam këtu e do të jem/ - dem baba dem - (DhP)].

dem i¹ msh a at

♦ Ka i ri, i patredhur, që mbahet për ndërzim. **Dem race (damazi). Demat e ndërzimit. Kokë demi.** Ndeshje me dema. E ka qafën si të demit.

*

Dem me brirë Njeri kokëfortë.

Demin e shtron zgjedha Njeriun e sertë e shtron puna.

E kap (zë) demin për brirësh (nga brirët) E nis një punë siç duhet; kap e zgjidh çështjet themelore, më të rëndësishme e të vështira; kap hallkën kryesore.

**

dem i²m sh a at ndërt krahin G Tra kryesor i dyshemesë.

Dem i m

♦ *shkurt* i Adem.

♦ *astr* Yjësi e madhe me ndriçim të forte në qiellin dimëror të gjysmësferës veriore qiellore.

♦ *astr* Shenjë e dytë e zodiakut, në të cilën dielli hyn rreth 21 prillit.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi.

demagóg u m sh ë ët

♦ Ai që bën demagogji; politikan që përdor demagogjinë për qëllime të caktuara. **Fraza (premtime, fjalë) demagogësh.**

♦ *ant gr* Udhëheqës ose orator, mbrojtës i kauzës së popullit të thjeshtë.

demagóg•e ia f sh e et f e DEMAGOG U.

demagogj i a f sh - të Përdorim i fjalëve të bukura e premtimeve të rreme me synime të caktuara politike për të mashtruar popullin e thjeshtë. [të veçuar nga bota ... komunistët janë kthyer në demagogjinë kombëtare. (AE)]

demagogj i k e mb (Politikë, qëndrim etj.) i mbështetur në demagogji; që bëhet për demagogji.

Fraza (deklarata) demagogjike.

demalúg u m sh ë ët Plor i plugut të parmendës. > **DAMALUG U.**

demán i m sh e et vjet Pasuri e shtetit.

demarkación i m libr Vijë kufiri midis dy vendeve (shteteve) fqinje a midis dy zonave; vijë ndarëse, kufi.

Vijë demarkacioni

♦ Vijë e kufirit midis dy shteteve a zonave të pushtimit brenda një shteti.

♦ Vijë a brez tokësor që ndan dy ushtri ndërluftuese në kohën e armëpushimit.

♦ *fig* Kufi që ndan dy gjëra të kundërta ose të ndryshme që nuk mund të bashkohen njëra me tjetrën.

demársh i m sh e et libr Përpyetje; orvatje.

demaskím i m sh e et

♦ *dhe usht* Zbulim i diçkaje të fshehtë a të maskuar të kundërshtarit ose armikut.

♦ Zbulim i fytyrës së vërtetë të atij që ka qëllime ose plane të fshehta, të errëta, të liga.

demask•óhem óva (u) úar

I vetv libr Zbuloj fytyrën e vërtetë; zbuloj para të tjerëve qëllimet, mendimet etj. që i mbaja të fshehta. **Më shkau goja e u demaskova.**

Ипës e DEMASK•OJ.

demask•ój kal óva úar

♦ *dhe usht* Zbuloj (diçka) të fshehur a të maskuar nga armiku; ia prish maskimin (*trupave të armikut*).

♦ *fig* Zbuloj e nxjerr hapur para të gjithëve fytyrën e vërtetë, qëllimet e planet e fshehta, pikëpamjet e mendimet e gabuara a armiqtësore të (*dikujt*); nxjerr në shesh anët e dobëta të (*dikujt a diçkaje*). **Demaskoi bashkëpunëtorët e krimit.**

demaskúar (i e) mb

♦ *usht* (Pozicion) që duket a që shihet mirë nga kundërshtari, i pamaskuar; që mund të diktohet a që është diktuar nga kundërshtari.

♦ *fig(Tradhtar)* që i është zbuluar fytyra e vërtetë, që i kanë dalë në shesh mendimet e qëllimet e fshehta.

demaskúes e mb

♦ *usht(Lëvizje, manovër)* që e nxjerr zbuluar armikun.

♦ *fig (Argument etj.)* që zbulon ose nxjerr në shesh fytyrën e vërtetë, qëllimet, planet a veprimet e fshehta të dikujt.

demaskúes i m sh - it Ai që demaskon.

demaskúes•e ja f sh e et e DEMASKUES I.

dematór•e ja f sh e et krahin G Mëshqerrë 3-4 vjeçe, në kohë për t'u ndërzyer.

dembél e mb (Njeri) përtac.

dembél i m sh ë ët dhe a at Përtac. [**Do dembelë për Stamboll?** (FN)].

dembel•e ja f sh e et f e DEMBEL I.

dembelháne mb bis (Njeri) përtac që s'e ka shokun.

dembelhán•e ia f sh e et bis Njeri përtac që s'e ka shokun.

dembelí a f Të qenët dembel; përtací.

dembelíc•ë a f sh a at Grua a vajzë dembele.

dembelísht ndajf Me dembelí; me përtací.

dembelíz•ëm mi m Të qenët dembel; prirje për të mos punuar; përtací.

dembel•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e DEMBEL•OJ. >DEMBELOS•EM.

dembel•ój kal óva úar >DEMBELOS.

dembelóskal a ur E bëj dembel (*dikë*).

dembelós•em vetv a (u) ur Bëhem dembel.

dembelósje•e a f Qëndrim a sjellje prej dembeli.

dembelós•ëm (i) me (e) mb G >DEMBELOSUR (i e).

dembelósur (i e) mb I bërë dembel; i mësuar në dembelí.

dembellék u m bis Të qenët dembel; përtací.

démbo mb bis J Dembel.

dembobabadémbo ja m bis J Koqe dembeli.

dém•e ja (e) f sh e et krahin G

♦ Dehje.

♦ Grua a vajzë e dehur.

dém•e ja f sh e et krahin ndërt Tra i çatisë.

demedé pj vjet >DEMEK.

demék bis

I pj

♦ Përdoret për të shprehur habi ose dyshim ndaj asaj që thotë dikush. **Demek, ai ishte! Demek s'e paske ditur ti! Demek, s'dashka ai!**

♦ Përdoret për të përforcuar atë që thuhet, duke shprehur edhe një qëndrim ironik a mospërfillës. **Dembel që është, demek. Qenka një i pagdhendur ky, demek.**

♦ Gjoja, kinse. **E bëri, demek, për hatër. Bënte, demek, sikur s'dinte gjë.**

II si fj ndërmj(Përdoret zakonisht në fillim të një fjalie për të përmbledhur atë që ka thënë dikush më përpara) Domethënë; pra. **Demek, ne nisemi nesër. Demek, i mbarove të gjitha.**

Demek, kështu thua ti!

demék-demék pj për f e DEMEK.

demét i m sh e et bujq

♦ Dorëza gruri të lidhura bashkë; lidhë gruri.

♦ Tufë me gjethe misri a degë dushku, që i hidhen sipër mullarit për ta ruajtur nga shiu.
Demét•ër *ra f mit gr* Perëndeshë e bujqësisë; e ëma e Persefonës.

dém•ë (i) e (e) *mb krahin G* I dehur; i pirë.

dém•ë i (i) *m sh ë ët (të) krahin G* Njeri i dehur, i pirë.

demírkë *mb kopsht krahin (Mollë)* e ëmbël, me lëkurë të fortë, që rron gjatë.

demírk•ë *a f sh a at kopsht krahin* Mollë e ëmbël, me lëkurë të fortë, që rron gjatë.

dém•ë *a f sh a at ndërt krahin G*

♦ Tra i katit të parë.

♦ Tra i kryesor dyshemesë.

demírohxák u *m sh ë ët* Shufër hekuri me katër këmbëza, mbi të cilën mbështeten urët e zjarrit për t'u ndezur më mirë. >**URËS I.**

demís•e *ja f sh e et J* Fill i hollë, i bardhë për qëndisje.

demiúrg u *m sh ë ët*

♦ Perëndi e shkallës së dytë në sistemin platonik, që trajtëson botën e shqisave sipas ideve të përvetshme.

♦ *fig* Forcë krijuese e pavarur. [**Dashuria ... është elementi kryesor, demiurgu i jetës, i vetë gjithësisë.** (AÇ)]. [**kur shpirtërisht ndjehem i fortë/ sa demiurgu ditën e krijimit,/ Ajo pabesisht hidhtas fuqinë time godet** (MA)].

Démk•ë *a m shkurt përk i* Demir.

demnít¹ *jokal a ur krahin* Hesht; rri urtë; dëgjoj e nuk flas.

demnít² *jokal i ur veta III krahin (Drutë e zjarrit)* digjen nën vete, pa flakë.

Démo ua *em m shkurt i* Demir

demobilizím i, demobiliz•óhem *etj.* > **ÇMOBILIZIM I, ÇMOBILIZ•OHEM** *etj.*

demodé *mb* > **DEMODUAR (i e).**

demodúar (i e) *mb I* dalë mode; i vjetruar.

demodúem (i) e (e) *mb G* > **DEMODUAR (i e).**

demográf i *m sh ë ët* Ai që merret me demografi.

demográf•e *ja f sh e et f e* **DEMOGRAF I.**

demográf i *a f* Degë e statistikës që studion shpërndarjen gjeografike, përbërjen dhe shtimin e popullsisë ose të grupeve të veçanta shoqërore; studim statistikor i përbërjes së popullsisë dhe i ndryshimeve në gjirin e saj.

demográfik e *mb I* demografisë; që ka të bëjë me demografinë; që lidhet me përbërjen e popullsisë dhe me ndryshimet në gjirin e saj.

demográfikísht *nda jf* Në pikëpamje ose aspekt demografik. [**Ka popuj demografikisht të mëdhenj apo të vegjël, por nevojat kulturore të tyre, si individë e si bashkësi, janë të barabarta** (ShS)].

demokrací a *f sh - të*

♦ Sistem politik në të cilën qytetarë me të drejta të caktuara me ligj mund të marrin pjesë si të barabartë duke propozuar e miratuar ligje për shoqërinë e tyre a se drejtpërdrejt me anë të votës për miratimin a shfuqizimin e ligjeve, duke kandiduar për të marrë pjesë në qeverisjen e vendit, a se në mënyrë të zhdrejtë nëpërmjet përfaqësuesve të zgjedhur prej tyre.

♦ Shtet i qeverisur me sistem demokratik.

♦ Praktika dhe parime të barazisë shoqërore.

demokrát e *mb (Parti)* e ngritur në bazë të parimeve të demokracisë; (*njeri*) që përkrah demokracinë.

demokrát i *m sh ë ët*

- ♦ Përkrahës i demokracisë, ndjekës i parimeve të demokracisë. **Demokrat i shquar.**
- ♦ Anëtar i një partie demokratike.
- ♦ *bis* Njeri që ka dashuri e nderim të veçantë për njerëzit e thjeshtë; njeri i thjeshtë e popullor.

Është demokrat i madh.

demokrat•e *ja f sh e et f e* **DEMOKRAT I.**

demokratík e mb (*Sistem*) i mbështetur në parimet e demokracisë; (*parti, lëvizje*) që u përmbahet këtyre parimeve. **Shndërrime (zgjedhje) demokratike.** [**Si kuptohet shpirti i thjesht demokratik në Kanunin e Lekë Dukagjinit?** (KM)].

centralizëm demokratik *pol* Sistem leninist në të cilin linja politike vendoset nga qendra dhe është e detyrueshme për të gjithë.

demokratíkas e mb Demokrat. [**kryekomisioneri socialist dhe kolegu i tij demokratikas nisën të ngacmojnë me humor njëri-tjetrin.** (YP)].

demokratíkas i m sh - it Anëtar i partisë demokratike. [**"Jo nuk kemi përgjuar opozitën, por agjentin grek," ia ktheu i zymtë demokratikasi i spikatur.** (YP)].

demokratíkas•e *ja f sh e et f e* **DEMOKRTIKAS I.**

demokratísht *ndaif* Në mënyrë demokratike. **I zgjedhur demokratisht.**

demokratizëm mi m Të qenët demokratik, karakter demokratik, frymë demokratike; njohje, pranim dhe zbatim i demokracisë.

demokratizím i m Dhënie e tipareve demokratike (*pushtetit etj.*).

demokratizóhet úa (u) úar

I vetv veta III Bëhet demokratik; merr tipare demokratike.

IIpës e DEMOKRATIZ•OJ.

demokratizóþ kal óva úar I jap karakter demokratik (*pushtetit*); e bëj demokratik; organizoj në baza demokratike, zgjeroj demokracinë e (*jetës së vendi, partisë etj.*).

demokratizúar (i e) mb (*Pushtet, parti etj.*) që ka marrë karakteristika demokratike.

demokratizúem (i) e (e) mb *G>* **DEMOKRATIZUAR (i e).**

demokristián e mb *pol* (*Parti*) demokratike e mbështetur në vlerat e krishterimit.

demokristián i m sh ë ëtpol Anëtar i një partie demokristiane.

demokristián•e *ia f sh e et pol f e* **DEMOKRISTIAN I.**

demón i m sh ë ët libr

♦ *mit* Qenie e mbinatyrshe me karakteristika midis njerëzve e perëndive.

♦ *fig* Diçka që përfaqëson një prirje a ngasje të keqe që s'e lë njeriun të qetë, një ves të rrënjosur thellë, pasion të shfrenuar etj. **Demoni i xhelozisë (i hakmarrjes, i kumarit).**

demoniák e Djallëzor; i djallit; i demonit; si demon. [**Si i kupton shqiptari fuqitë e mbinatyrshe; si bamirëse, apor si demoniake?** (KM)].

demoníz•ëm mi m Besim dhe nderim për demonët.

demonizím i m libr Veshje me tipare të liga e kërcënuese si të demonit.

demonizóhet úa (u) úar *pës e* **DEMONIZ•OJ.**

demonizóþ kal óva úar I vesh tipare të liga e kërcënuese (*dikujt, diçkaje*).

demonizúar (i e) mb I veshur me tipare të liga e kërcënuese si të demonit.

demonizúem (i) e (e) mb *G>* **DEMONIZUAR (i e).**

demonológ u m sh ë ët Ai që merret me studimin e demonëve dhe besimit në to.

demonológ•e *ia f e* **DEMONOLOG U.**

demonologjí a f Studim i demonëve dhe besimit në to.

demonologjík e mb Që ka të bëjë me studimin e demonëve dhe besimit në to.

demonstrát•ë a f sh a at Manifestim nëpër rrugë e sheshe për të shprehur një kërkesë politike, ekonomike a shoqërore, për të kundërshtuar një padrejtësi etj. **Demonstratë ulur (ndenjur).**

demonstratív e mb

♦ (Veprim) i bërë me qëllim për t'i tërhequr vëmendjen dikujt, sa për t'u dukur ose që është a që shërben si demonstrim. **Zhurme demonstrative. Vizitë demonstrative. Ndeshje demonstrative. Në shenjë demonstrative.**

♦ *usht* Që bëhet për t'i treguar kundërshtarit forcën e për ta frikësuar a mashtruar. **Manovra (veprime, lëvizje) demonstrative.**

♦ *libr*(Metodë, mjet) që shërben për të konkretizuar mësimin, për ta bërë më të gjallë e të qartë.

demonstratívisht ndajf Në mënyrë demonstrative; sa për demonstrim.

demonstrím i m sh e et

♦ Nxjerrje në pah e diçkaje për t'i tërhequr vëmendjen dikujt.

♦ *usht* Lëvizje forcash a manovra për ta frikësuar a mashtruar kundërshtarin. **Demonstrim i forcës.**

♦ Konkretizim i mësimin për ta bërë më të gjallë e të qartë.

♦ *mat* Vërtetim (i zgjidhjes së një probleme).

♦ Dalje në demonstratë.

demonstróhet úa (u) úar

I *vetv libr* Del në shesh; duket; shfaqet.

II *pës e* **DEMONSTR•OJ.**

demonstrójóva úar

I *kal*

♦ Bëj (një veprim) me qëllim që t'i tërheq vëmendjen dikujt për vetitë a aftësitë e mia fizike etj.; bëj (diçka) në sy të të tjerëve për t'u dukur; tregoj; paraqit. **Demonstruan forcën (shkathhtësinë, aftësinë, bukurinë).**

♦ *usht* Bëj (manovra) për t'i treguar kundërshtarit forcën e për ta frikësuar ose mashtruar.

♦ *mat* Vërtetoj; provoj. **Çka deshëm të demonstrojmë.**

II *jokal* Dal në demonstratë; bëj demonstratë.

demonstrúar (i e) mb (Problemë) e vërtetuar; e provuar.

demonstrúem (i) e (e) mb *G >* **DEMONSTRUAR (i e).**

demonstrúes e mb

♦ Që demonstroi a bën një demonstrim.

♦ Që merr pjesë në demonstratë.

demonstrúes i m sh - it

♦ Ai që demonstroi a vërteton diçka.

♦ Ai që merr pjesë a del në demonstratë.

demonstrúes•e ja f sh e et f e **DEMONSTRUES I.**

demonstrúesh•ëm (i), m-e (e) mb I vërtetueshëm.

demonstrueshmëri a f Të qenët i demonstrueshëm, i vërtetueshëm.

demonítim i m libr

♦ Zbërthim.

♦ Hedhje poshtë plotësisht e një akuze, teorie etj.

demontróhet úa (u) úar libr *pavet dhe pës e* **DEMONT•OJ.**

demontrój kal óva úar libr

♦ Zbërthej.

♦ Hedh poshtë plotësisht (një akuzë, teori etj.).

demontúar (i e) mb libr

♦ I zbërthyer.

♦ (*Akuzë, teori etj.*) e hedhur poshtë plotësisht.

demontúem (i) e (e) mb libr G >DEMONTUAR (i e).

demontúes e mb libr (*Tezë etj.*) që hedh poshtë një akuzë etj.

demontúes i m sh - it libr Ai që demonton.

demontúes•e ja f sh e et f e DEMONTUES I.

demontúesh•ëm (i) me (e) mb libr Që mund të demontohet.

demoralizím i m sh e et Rënie e moralit; humbje e guximit, hovit a vrullit. **LIGËSHTIM I.**

[...byzantinizma, mikrobi i demoralizimit dhe i bastardhimit të Kombit (KM)].

demoraliz•óhem óva (u) úar

I vetv Bie moralisht; humbas guximin për të vepruar; nuk më bën zemra për asnjë punë; më lëshon zemra. >**LIGËSHT•OHEM.**

II pës e DEMORALIZ•OJ.

demoraliz•ój kal óva úar E bëj dikë të bjerë moralisht, të humbasë guximin për të vepruar, ia thyej vrullin e zemrën për punë, e bëj të ligështohet e ta lëshojë zemra.

demoralizúar (i e) mb I rënë moralisht. >**LIGËSHTUAR (i e).**

demoralizúem (i) e (e) mb G >DEMORALIZUAR (i e).

demoralizúes e mb (*Veprim, gjendje*) që shkakton rënie morale a ligështon.

demosteník e mb ant gr I Demostenit; që ka të bëjë me fjalimet politike të oratorit athinian, Demostenit.

demúsh i m sh ë ët Dem i ri e i shëndoshë.

demúshk•ë a f sh a at krahin Mëzat.

denám i m sh e et G Dëm; rrënim; shkatërrim. [**Shum denam athere kanë ba/ për shyqyr qi shnosh kanë pshtue** (CV)].

denár i¹ m sh ë ët Dinar (*njësi monetare e ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë*).

denár i¹ m sh ë ët vjet Karro (*letër bixhozi*).

denatyrím i m kim, bio dhe fig ÇNATYRIM I.

denatyr•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e >ÇNATYR•OHET.

denatyr•ój kal óva úar kim, bio dhe fig >ÇNATYR•OJ.

denatyrúar (i e) mb kim, bio dhe fig >ÇNATYRUAR (i e).

denatyrúem (i) e (e) mb G >DENATYRUAR (i e).

denazifikím i m pol Spastrim i vendit nga politika dhe mendësia naziste.

denazifik•óhem óva (u) úar pol vetv dhe pës e DENAZIFIK•OJ.

denazifik•ój kal óva úar pol Spastroj (*vendin*) nga politika dhe mendësia naziste.

denazifikúar mb pol (*Vend*) i spastruar nga politika dhe mendësia naziste.

denazifikúes e mb (*Përpykje*) për spastrimin e vendit nga politika dhe mendësia naziste.

denbabadén bis

I ndajf Qysh prej kohëve më të lashta e deri sot; qëkurse mbahet mend, gjysh stërgjyshi; gjithmonë.

II si mb Që është prej kohësh i tillë; vendës brez pas brezi. **Tiranës denbabaden.**

dend kal a ur

♦ Ngjesh mirë e mirë (*barin, pambukun etj.*); e mbush (*një thes, një arkë etj.*) plot me diçka duke e ngjeshur fort; e mbush sa nuk nxë më.

♦ *bis* Fut (*dikë, diçka*) brenda me forcë; rras. **E dendi në qilar (në hambar). E dendën brenda e burgosën.**

- ♦ *bis* I jap (*dikujt*) të hajë me tepri, e ngop mirë e mirë, e zhdëp me të ngrëna.
- ♦ *keq* I bëj (*dikujt*) shumë premtime, që nuk i plotësoj; i them fjalë të tepërta etj.; ngop. **Na dendi me fjalë (me gjepura).**
- ♦ *bis* E rrah fort (*dikë*), e zhdëp në dru.

dendák e mb J

- ♦ (*Njeri*) shtatshkurtër por i ngjeshur; dërdëng.
- ♦ (*Dash*) i vogël por i majmë.

dendák u m sh ë ët J

- ♦ Njeri shtatshkurtër por i ngjeshur; dërdëng.
- ♦ Dash i vogël por i majmë.

dënd•em a (u) ur

I vetv

- ♦ *bis* Ngopem mirë e mirë; shembem duke ngrënë; zhdëpem. **Hëngra e piva sa u denda.**
- ♦ *bis* Ngopem mirë me gjumë; fryhem nga të qarët.
- ♦ *bis* Futem duke u ngjeshur bashkë me të tjerë në një vend të mbyllur a të rrethuar, rrasem. **U dëndëm në autobus. U dëndën dhentë në vathë.**
- ♦ *veta III* (*Mjegulla etj.*) dendësohet.

II pës e DEND.

dendër•óhet vetv veta III úa (u) úar Dendësohet; shpeshohet.

dendër•ó j kal óva úar Dendësoj; shpeshtoj.

dendërúar (i e) mb I dendësuar; i shpeshtuar.

dendësi a f

- ♦ Të qenët i dendur; veti e diçkaje që është e dendur; denduri. **Dendësia e barit (mjegullës).**
- ♦ Numër i banorëve në një km²; raport ndërmjet numrit të banorëve dhe sipërfaqes në km² në një vend. **Dendësia mesatare e popullsisë. Rritja (ulja) e dendësisë.**
- ♦ Ngjeshje. [Figura ... është jashtëzakonisht e pasur me një dëndësi të çuditshme përfytyrimi (AÇ)]. [nga dendësia e tmerrshme e faktit/ në përshtypjen e vet,/ përvoja fillin ideal ia godet. (MA)].
- ♦ *fiz* Sasi e lëndës për njësi vëllimi; raport ndërmjet masës dhe vëllimit të trupit e shprehur në cm³. **Dendësi absolute (relative). Dendësi mesatare. Dendësia e gazit.**
- ♦ Sasi e diçkaje në një njësi matjeje; denduri, shpeshtësi. **Dendësia zjarrit usht** sasia e predhave që hidhen në një minutë mbi një sipërfaqe të caktuar. **Dendësi e rrymës elektrike** forcë e rrymës elektrike që kalon nëpër njësinë e seksionit të tërthortë të përcjellësit. **Dendësia e frymëmarrjes.**

dendësim i m Shpeshtim; rritje e dendësisë. **Dendësimi i ndërtimeve. Dendësimi i popullsisë.**

Dendësimi i avullit. Dendësimi i veprimtarisë (i përpjekjeve). [sa herë që e bënte këtë, për të parë dendësimin e pushit dhe përparimin e tij këmbëngulës, asnjëherë nuk i kishte tërhequr vëmendjen mbyllja e rrumbullaktë, pak më poshtë, (IK)].

- ♦ *fiz* Ngjeshje; rritje e dendësisë së një lënde nën presion.

dendësimátës i m sh - it tek

- ♦ Aparat për matjen e dendësisë së rrymës elektrike.
- ♦ Aparat për matjen e dendësisë së lëngjeve.

dendësir•ë a f sh a at

- ♦ Dendësi.
- ♦ Vend i veshur me bimë të dendura; kullusmë. **Kafshë që rron në dendësira. U fut (humbi) në një dendësirë.**

dendësisht *ndajf* Dendur; afër e afër; në mënyrë të dendur; me dendësi. **E mbulon dendësisht.**
Është mbjellë dendësisht.

dendës•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ Vjen e bëhet më i dendur; shpreshtohet. **Dendësohet pylli. Dendësohet bari. Po dendësohet dëbora.**

♦ Vjen e bëhet më i ngjeshur e më pak i tejdukshëm. **Dendësohen retë. Dendësohet mjegulla. Dendësohet tymi (pluhuri).**

♦ Ngjishet. [Në një gjini të tillë dendësohen fate historikë të bashkësive të qëndrueshme, ku vetëtijnë kohë të ndryshme. (ShS)].

II *pës e DENDËS•OJ.*

dendës•ój kal óva úar

♦ *veta III* E bën (*diçka*) më të dendur; e shpreshton. **I dendësoi gjethet hardhia. E dendësoi barin shiu.**

♦ Bëj që të ndodhë shpesh (*diçka*); e bëj më shpesh (*një punë a një veprim*); shpreshtoj.

Dendësoj vizitat (takimet). I dendësuan sulmet. Dendësoj përpjekjet.

♦ E bëj më të dendur përdorimin e (*një pijeje, të duhanit etj.*).

dendësúar (i e) mb

♦ I shpreshtuar; i bërë më i dendur. **Pyll i dendësuar.**

♦ I bërë më i ngjeshur; që i është rritur dendësia; (*lëng*) që është bërë më i trashë. **Qumësht i dendësuar. Mjegull e dendësuar.**

dendësúem (i) e (e) mb *G>DENDËSUAR (i e).*

dendësúes e mb *fiz* Ngjeshje; rritje e dendësisë së një lënde nën presion.

dendëshór e mb

♦ (*Lis etj.*) me degë e gjethe të dendura; (*pyll*) me lisa të dendur.

♦ (*Trup*) i ngjeshët.

déndi m sh ë ët ang Burrë që kujdeset shumë për veshjen dhe paraqitjen.

déndj•e a f Mbushje me të rrasur; mbushje e ngjeshur mirë.

dendríit i¹ m sh e et anat Zgjatim i qelizës nervore.

dendríit i² m sh e et min Masë kristalore me strukturë të degëzuar.

dedro- *fjalëform* dru-.

dendrológ u m sh ë ët Studiues i drurëve.

dendrológ•e ia f e DENDROLOG U.

dendrologjía f Studim i drurëve.

dendrologjík e mb I dendrologjisë; që ka të bëjë me studimin e drurëve.

dendroíid e mb *bio, paleo* Drungjashëm.

déndun (i e) mb *G* I ngjeshur; i thukët. **>DENDUR (i e).** [Simbas Koliqit, stili epistolar i Mustafës "është i shkathët e i déndun" (AN).]

déndur ndajf

♦ Me pjesët përbërëse a njësisë (*fijet, bimët, shkronjat etj.*) shumë afër njëra-tjetrës. **Mbjell (radhit) dendur.**

♦ Shumë herë njëra pas tjetrës; me ndërprerje të shkurtra dhe shpeshherë; shpesh. **Shihemi (ndodh, përdoret) dendur.**

déndur (i e) mb

♦ I përbërë nga fije a grimca të shumta e të shpeshta; me pjesët ose njësitë përbërëse shumë afër njëra me tjetrën; i shpeshtë. **Lesh i dendur. Mjekër e dendur. Bar i dendur. Krehër i**

dendur. Sitë e dendur. Pëlhurë (triko) e dendur. Punim i dendur. Shkrim i dendur. Shi (breshër) i dendur. Pyll i dendur. Popullsi e dendur. [Bari i dendur, erëkëndës i rënduar nga vesa (EM).]

♦ *kryes sh(Sende të njëjlojta)* që ndodhen shumë afër njëri-tjetrit; i shpeshtë. **Fije (vrime, vija) të dendura. Flokë të dendur. Bimë të dendura. Rreshta të dendur. Shtëpi (qytete, fshatra, rrugë) të dendura.**

♦ Që ka dendësi të madhe e përshkohet me vështirësi nga drita, i ngjeshur, i trashë. **Re të dendura. Mjegull e dendur. Tym (pluhur) i dendur.**

♦ Që bëhet me ndërprerje shumë të shkurtra dhe shpesh, që ndodh shpesh, që përsëritet shumë herë; i shpeshtë. **Letërkëmbim i dendur.**

♦ Që bëhet me veprime të njëpasnjëshme, në mënyrë të përqendruar e pa ndërprerje. **Breshëri e dendur plumbash.**

dëndurazi ndajf>DENDUR.

dendurí a f

♦ Të qenët shumë afër njëri-tjetrit; të qenët i dendur; dendësi. **Denduria e pemëve (pyllit).**

♦ Shpeshtësi e përdorimit, e goditjeve etj. **Denduria e rrahjeve të zemrës. Denduria e zjarrit (e të shtënave).**

♦ *tek* Shkallë e lëkundjes, lëvizjes etj. së diçkaje; frekuencë. **Denduri e lartë (ulët). Denduria e tingujve (rrymës, valëve, dridhjeve, lëkundjeve). Denduria e zërit.**

dendurimátës i m sh - it fiz Aparat matës i dendurisë së lëkundjeve të një trupi, luhatjeve të rrymës elektrike etj.

denéskë mb f keq

♦ (*Grua*) thatime.

♦ (*Grua*) smirëzezë; fjalëkeqe; që merr njerëzinë nëpër gojë.

denésk•ë a f sh a at keq

♦ Grua thatime.

♦ Grua smirëzezë; grua fjalëkeqe, që merr njerëzinë nëpër gojë.

denetís kal K >DENETIS•Ë (me).

denetís•em K pës e DENETIS. >DENETIS•Ë (me u).

denetís•ë (me) kal a ë K Vë në provë; sprovuj.

denetís•ë (me u) a (u) ë K pës e DENETIS•Ë (me).

denetísj•e a f K Vënie në provë; sprovim.

denetísun (i e) mb K I vënë në provë; i sprovuar.

deng ndajf bis

♦ Plot e përplot; sa nuk nxë më; buzë me buzë, dengëza. **Mbush deng. E kam shtëpinë deng. Jam deng me para.**

♦ Baraz; barabar. **Jam deng me dikë. Vijnë deng** janë të barabartë, janë njësoj. **S'e ka deng nuk** është barabar me të, nuk është i denjë për të.

den•g gu m sh gje gjet

♦ Thes i mbushur plot me diçka. **Deng me oriz (sheqer). Mbush (zbraz) dengun. Ra si deng** ra menjëherë e me forcë përdhe; ra si thes.

♦ Rroba, mallra a plaçka të mbështjella e të lidhura bashkë si thes për t'i mbartur nga një vend në tjetrin; bar, kashtë, duhan, pambuk etj., i ngjeshur në trajtë kubi e i lidhur me tel etj. **Një deng me rroba (me batanije, me letër). Deng duhani (pambuku, sane). Lidhësi i dengjeve. Lidh (qep) dengun. U ul mbi një deng.**

♦ *fig* Shumicë e madhe. **Kam një deng (me) halle. Kishte një deng (me) të meta. Kishin një deng (me) taksa.**

*

S'bëhet deng me rrush (s'bëhet rrushi deng)*ff u* Është gjë që s'bëhet; është e pamundur.

I bëj deng plaçkat Bëhem gati për t'u nisur, për rrugë.

I ka lidhur (i ka mbledhur) dengjet I ka rregulluar mirë punët e veta; i ka vënë punët në vijë.

**

deng pa markë Njeri pa personalitet, pa cilësi dalluese.

dengavár•e ja f sh e et Varg qepësh, kallinjsh misri të pazhveshur që zakonisht varen në tra për t'i ruajtur.

déngëza ndajf

♦ Plot e përplot; sa nuk nxë më.

♦ Barabar. **Vinin dengëza.**

denglájk•ë a f sh a at G Grua a vajzë që shet dëngla.

denglán e mb (Njeri) që shet dëngla; dënglamadh.

denglán i m sh ë ët Njeri që shet dëngla; dënglamadh.

denglán•e ia f e DENGLAN I.

denglát jokál a ur

♦ Shes dëngla.

♦ Flas kot; llomotis.

denglátj•e a f sh e et

♦ Dëngla; mburrje.

♦ Fjalë kot; mburrje.

dengll•óhem vetv óva úar J Tundem e përplasem.

dengll•oj kal óva úar J Tund e përplas.

dengllúar (i e) mb J I tundur e përplasur.

dengósj•e a f krahin Dendje me të ngrëna e të pira.

dengós•em vetv a (u) ur krahin Bëhem deng duke ngrënë; ha e pi sa fryhem; dendem me të ngrëna e të pira.

dengósur (i e) mb krahin I bërë deng duke ngrënë; i dendur me të ngrëna e të pira.

déngje t sh i DEN•G GU.

déngje-déngje ndajf Me dengje. **Stivoj dengje-dengje.**

denigrím i m sh e et libr Errësim, zvogëlim a ulje me qëllim e vlerave të dikujt a diçkaje.

denigr•óhem óva (u) úar libr pës e DENIGR•OJ.

denigr•ój kal óva úar libr Ia errësoj, zvogëloj a ul me qëllim vlerat (*dikujt a të diçkaje*); e nxij (*dikë a diçka*) përpara të tjerëve. >**PËRGOJ•OJ; PROZHM•OJ.**

denigrúar (i e) mb I përgojuar; i prozhmuar.

denigrúem (i) e (e) mb G >DENIGRUAR (i e).

denigrúes e mb Përgojues; prozhmues.

denigrúes i m sh - it libr Njeri që përgojon, prozhmon.

denigrúes•e ja f sh e et libr f e DENIGRUES I.

deník u m meteo Erë e jugut.

denís jokál krahin G >DENIS•Ë (me).

denís•ë (me) jokál krahin G Duroj.

denoncím i m sh e et

- ♦ Njoftim i organeve përkatëse për diçka që kam gjetur, kam zbuluar ose që kërkohet; kallëzim.
- ♦ Njoftim në polici etj. për një vjedhje, shkelje të ligjit etj.
- ♦ *dipl* Shpallje si të pavlerë e të pafuqi e një traktati, marrëveshjeje etj. me një shtet a me disa shtete; njoftim botërisht i qëndrimit kundër një vendimi a veprimi të dikujt; hedhje poshtë a dënim botërisht.

denonc•óhem *pës e* **DENONC•OJ.**

denonc•ój *kal óva úar*

- ♦ Njoftoj organet përkatëse për (*diçka që kam gjetur, kam zbuluar ose që kërkohet*).
- ♦ Njoftoj policinë etj. për (*një vjedhje, shkelje të ligjit etj.*). **Denoncoj një tentativë për vjedhje.**
- ♦ *dipl* Shpall si të pavlerë e të pafuqi e një traktat, marrëveshje etj. me një shtet a me disa shtete; bëj të njohur botërisht qëndrimin kundër një vendimi a veprimi të dikujt; hedh poshtë a dënoj botërisht.

denoncúar (i e) *mb* (*Krim etj.*) i kallëzuar në organet përkatëse.

denoncúem (i) e (e) *mb G* >**DENONCUAR** (i e).

denoncúes e *mb* Që denoncon a bën denoncim.

denoncúes i *m sh - it* Ai që denoncon dikë a diçka.

denoncúes•e *ja f sh e et f e* **DENONCUES I.**

densimét•ër *ri m sh ra rat* > **DENDËSIMATËS I.**

densitét i *m sh e et fiz* > **DENDËSI A.**

dentál e *mb gjuh* Dhëmbor; (*tingull*) i shqiptuar me gjuhën të mbështetur te dhëmbët.

dentál i *m sh ë ët ikt* (*Dentex dentex*) Peshk grabitqar, kryesisht i Mesdheut, me trup të shtypur, me luspa të përhimë në të kaltër, me peshë deri 20 kg, që jeton në thellësi deri 200 m.

dentár e *mb* Që ka të bëjë me dhëmbët dhe mjekimin e tyre; i dhëmbëve. **Klinikë dentare.**

dentin•ë a *f anat* Shtresë midis çimentos dhe pulpës të dhëmbit.

dentíst i *m sh ë ët* Specialist për mjekimin, heqjen dhe zëvendësimin e dhëmbëve; mjek dhëmbësh.

dentíst•e *ja f sh e et f e* **DENTIST I.**

Dénver i *m gjeog* Kryeqytet i shtetit të Kolorados, SHBA.

de•nj *kal a ur A E* deh (*dikë*).

dénjë (i e) *mb* Që e meriton plotësisht të jetë a të quhet i tillë; që i ka të gjitha cilësitë për një detyrë, nderim etj. **I denjë për t'i besuar. Burrë i denjë. Kjo s'është e denjë për ty.**

denjësí a *f libr* Të qenët i denjë; dinjitet.

denjësisht *ndajf libr* Me dinjitet; ashtu siç e meriton; në mënyrë të denjë; ashtu si duhet.

denjím i *m* Begení; begenisje.

denj•ój *jokal óva úar libr* Pranoj të merrem me dikë a të bëj diçka; begenis. **Nuk denjon të përgjigjet.**

dénjsh•ëm (i) e (e) *mb GI* denjë.

denjúesh•ëm (i) me (e) *mb libr* Begenisës; që begenis të bëj diçka.

dénjur (i e) *mb I* ndenjur; në pozicion ndenjur.

Deo volante /*déo volénte/ shpr lt* Dhashtë (dhëntë) Zoti.

deodoránt i *m sh e et* Lëndë që heq ose mbulon erën e pakëndshme, sidomos të trupit.

deodorizím i *m ind* Heqje ose mbulim i erës së pakëndshme, sidomos të trupit.

deodoriz•óhem *óva (u) úar vetv dhe pës e* **DEODORIZ•OJ.**

deodoriz•ój *kal óva úar* Heq ose mbuloj erën e pakëndshme, sidomos të trupit.

deodorizuar (i e) *mb* I lyer me deodorant.

deodorizuem (i) e (e) *mb G* >**DEODORIZUAR (i e).**

deodorizues e *mb (Lëndë)* që heq ose mbulon erën e pakëndshme, sidomos të trupit.

deontológ u *m sh ë ët* Ai që merret me studimin e detyrës dhe detyrimit në këndvështrim etik.

deontológ•e ia *f sh e et f e* **DEONOTLOG U.**

deontologjí a *f libr* Studim i detyrës dhe detyrimit në këndvështrim etik.

deontologjik e *mb* I deontologjisë; që ka të bëjë me deontologjinë.

departamént i *m sh e et*

♦ *vjet* Degë a seksion në një ministri etj.

♦ Ministri në SHBA, Zvicër etj. **Departamenti i shtetit** ministria e punëve të jashtme në SHBA.

♦ Njësi administrative tokësore në Francë, me prefekt në krye; prefekturë. **Departamenti i Senës. Kryeqendra e departamentit.**

depersonalizím i *mlibr* Zhveshje nga tiparet dalluese vetjake.

depersonaliz•óhem *vetv óva (u) úar* Zhvishem nga tiparet dalluese vetjake.

depersonaliz•ój kal óva úar E zhvesh nga tiparet dalluese vetjake.

depersonalizuar (i e) *mb* I zhveshur nga tiparet dalluese vetjake.

depersonalizuem (i) e (e) *mb G* >**DEPOLITIZUAR (i e).**

depersonalizues e *mb* Që e zhvesh dikë nga tiparet dalluese vetjake.

depértím i *m sh e et* Futje; përshkim; përhapje.

depért•óhet úa (u) úar *pës e* **DEPËRT•OJ.**

depért•ój óva úar

I jokal

♦ *dhe fig* Arrij të futem diku, duke kapërcyer pengesa a vështirësi, duke përdorur forcën a duke vepruar me mënyra të stërholluara e me dinakëri; futem e zë vend diku. [**Ju, që gjer në hënë kini shkuar, si vallë/ s'depërtoni dot deri ne gjoksin tim?** (IK)].

♦ *veta III* Futet e përhapet a shtrihet diku. [**Dy harqe motivesh lidhen me ikset e jetës e të botës shqiptare, ku drita depërton rryeshëm e më rryeshëm dhe formula e saj ndeshet me aq e aq pengesa për t'u zbatuar.** (AÇ)]. [**Tek grekët e vjetër arti nuk mund të depërtonte në botën e nëndheshme, deri sa mbërriti koha e komedisë, që përkon me shembjen e besimit mitologjik-pagan** (ShS)].

II kal veta III Përshkon (*diçka*); kalon nëpër (*diçka*); shpon. **Ia depërtoi trupin. Plumbi i kishte depërtuar zemrën.**

depértúar (i e) *mb* I shpuar; i përshkuar (*nga* *diçka*).

depértúem (i) e (e) *mb G* >**DEPËRTUAR (i e).**

depértúes e *mb*

♦ Që kalon nëpër *diçka* duke kapërcyer pengesat, që përshkon tej përtej *diçka*. **Dritë (erë) depërtuese. Zë depërtues. Ka fuqi (veti) depërtuese.**

♦ *fig* Që arrin t'i hyjë thellë një çështjeje a të kuptojë thellë mendimet e ndjenjat e dikujt; që futet në mendjen e në zemrën e dikujt; që të përshkon thellë, zhbirues, i mprehtë. **Me sy (vështrim) depërtues. Ka aftësi depërtuese.**

depértúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të përshkohet a të shpohet tej përtej.

depértueshmëri a *f* Të qenët i depërtueshëm.

dephán•e ja *f bis*

♦ Nevojtoje.

♦ *fig* Ndyrësi; fëlliqësirë.

depilím i m Heqje e qimeve në pjesë të trupit.

depil•óhem óva (u) úar

I vetv Heq qimet në pjesë të trupit.

II pës e **DEPIL•OJ**.

depil•ój kal óva úar Heq qimet e (*disa pjesëve të trupit*).

depilúar (i e) mb (*Pjesë e trupit*) me qime të hequra.

depilúem (i) e (e) mb >**DEPILUAR (i e)**.

depilúes e mb (*Krem etj.*) për heqjen e qimeve në pjesë të trupit.

depilúes i m sh - it Krem a lëndë tjetër për heqjen e qimeve në pjesë të trupit.

dépo ja f sh - t Ndërtesë a kthinë e mbyllur ku ruhen në sasi të mëdha e zakonisht për një kohë të gjatë prodhime, mallra e lëndë të ndryshme; ndërtesë e posaçme ku ruhen armatimet a pajimet e tjera ushtarake. **Depo municioni.**

depolitizím i m libr Zhveshje nga tiparet politike (*e një organi shtetëror*).

depolitiz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e **DEPOLITIZ•OJ**.

depolitiz•ój kal óva úar Zhvesh nga tiparet politike (*një organ shtetëror*).

depolitizúar (i e) mb I zhveshur nga tiparet politike.

depolitizúem (i) e (e) mb G >**DEPOLITIZUAR (i e)**.

depolitizúes e mb (*Veprim*) i bërë me qëllim për zhveshjen nga tiparet politike (*të një organi shtetëror*).

deponím i m sh e et drejt Deklaratë në gjyq etj. për atë që di në lidhje me dikë a diçka. **Bëj një deponim në gjyq.**

depon•ój kal, jokall óva úar drejt Deklaroj në gjyq etj. (*diçka në lidhje me dikë a diçka*).

deponúes e mb drejt (*Palë*) që deklaron në gjyq etj. në lidhje me dikë a diçka.

deponúes i m sh - it drejt Ai që deklaron në gjyq etj. në lidhje me dikë a diçka.

deponúes•e ja f e DEPONUES I.

deportím i m sh e et libr Dorëzim i dikujt te autoritetet e një vendi tjetër.

deport•óhem óva (u) úar vetv, pës e **DEPORT•OJ**.

deport•ój kal óva úar Ia dorëzoj autoriteteve të një vendi tjetër (*një person të dyshuar ose akuzuar për krim*).

deportúar (i e) mb (*Person i dyshuar ose akuzuar për krim*) që i dorëzohet autoriteteve të një vendi tjetër ku pretendohet se është bërë krimi.

deportúar a (e) f sh a at f e DEPORTUAR I (i).

deportúar i (i) m sh - it (të) Person i dyshuar ose akuzuar për krim që i dorëzohet autoriteteve të një vendi tjetër ku pretendohet se është bërë krimi.

deportúem (i) e (e) mb G >**DEPORTUAR (i e)**.

depozitár i m sh ë ët > **DEPOZITUES I.**

depozitár•e ja f e DEPOZITAR I.

depozít•ë a f sh a at

♦ Sasi lënde, mallrash a sendesh të ndryshme që grumbullohet në një depo për t'u ruajtur e për t'u përdorur më vonë; gjithçka që ruhet në një vend të sigurt; vend ku ruhet diçka për një kohë të gjatë. >**DEPO JA.** **Depozitë mielli (drithi, rëre).** **Depozitë veglash (mallrash, karburanti).** **Iu mbarua depozita.**

♦ *fin* Shumë të hollash, letrash me vlerë etj. që lihet për t'u ruajtur në një institucion financiar; shumë të hollash që lihet diku si garanci. **Depozitë bankare.** **Depozitë rezervë.** **Depozitë ari.**

Depozitë parash (të hollash). **Depozitë kursimi.**

♦ *gjeol* Sediment. **Depozitë aluvionale.**

depozítím i m sh e et

♦ Grumbullim dhe vendosje për ruajtje në një vend të posaçëm i një sasiie malli etj. për përdorim të mëvonshëm; dorëzim në magazinë i mallit etj.

♦ *fin* Vënie e një sasiie të hollash në bankë etj. për t'i ruajtur a përdorur sipas nevojës.

depozit•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e DEPOZIT•OJ.

depozit•ój kal óva úar

♦ Grumbulloj e ruaj në një vend të posaçëm një sasi të madhe malli a diçka tjetër për ta përdorur me vonë; fut në depo diçka; mbledh dhe vë mënjanë. **Depozitojnë mallrat (drithin, karburantin).**

♦ *fin* Vë në bankë (një sasi të hollash, letrash me vlerë etj.) për t'i ruajtur e për t'i përdorur kur të kem nevojë.

♦ *zyr* Dorëzoj dhe regjistroj (një raport etj.).

depozitúar (i e) mb

♦ (Mall etj.) i grumbulluar për ruajtje në një vend të posaçëm për përdorim të mëvonshëm.

♦ *fin* (Të holla) të vëna në bankë.

♦ *zyr* (Raport etj.) i dorëzuar dhe regjistruar. [Folkloristi i papërtuar Veiz Sejko, në një studim të gjatë të pabotuar, që gjendet i depozituar në arkivin e Institutit të Kulturës Popullore, e ka shprehur shumë bukur këtë ... (ShS).]

♦ *gjeol* (Lyshtër etj.) e grumbulluar në një vend.

depozitúem (i) e (e) mb G > DEPOZITUAR (i e).

depozitúes i m sh - it

♦ Ai që grumbullon e ruan në një depo një sasi malli a diçka tjetër; ai që mbledh e vë mënjanë diçka. **Depozituesi i mallit.**

♦ *fin* Ai që vë në bankë një sasi të hollash, letrash me vlerë etj. për t'i ruajtur e për t'i përdorur më vonë.

♦ *zyr* Ai që dorëzon një dokument zyrtar dhe e regjistron këtë veprim.

depozitúes•e ja f sh e et f e DEPOZITUES I.

depresi3n i m sh e et

♦ *gjeog* Ultësirë në nivelin e detit; vend i ulët, gropore. **Depresion tektonik.**

♦ *meteo* Rënie e presionit; presion i ulët. **Depresion barometrik** rënie e presionit atmosferik

♦ *mjek* Gjendje shpirtërore patologjike, që shfaqet me lodhje të përgjithshme, me dobësimin e guximit e të vetëveprimit; rënie shpirtërore. [Pas pendimit vinte rënia shpirtërore, **depresioni, shtrimi në çmendinë, vetëvrasja.** (IK)].

♦ *ek* Rënie e ndjeshme a amulli e përgjithshme në jetën ekonomike të një vendi ose në një degë të ekonomisë.

depresív e mb ek, psik Që ka të bëjë me depresionin; i depresionit. Çrregullim depresiv.

Gjendje depressive.

depr3r e mb >VARTËS E.

depr3r i m sh - it >VARTËS I.

depr3r•e ja f sh e et f e DEPROR I.

deps3z e mb bis (Njeri) i pacipë.

deps3z i m sh ë ët Njeri i pacipë.

deps3z•e ja f sh e et f e DEPSËZ I.

deputét i m sh ë ët Përfaqësues i një zone zgjedhore, i zgjedhur në organin më të lartë legjislativ të vendit; anëtar parlamenti. **Mandati i deputetit.** [Për këtë arsye edhe pezullohet nga shkolla, por pranohet përsëri falë protestave të deputetëve shqiptarë në Stamboll. (AN)].

deputét•e *ja f sh e et f e* **DEPUTET I.** Numri i deputeteve në parlament.

deputetësi *a f* Të qenët deputet; detyrë e (post i) deputetit. [kjo do të realizohet kur dy pushtete të mos mishërohen tek i njejt person, pra "...ja të parapëlqejmë deputetsinë, ja të marrim një nëpunësi tue hequn dorë nga deputetsia". (RG – TT)].

deq *i m sh e et* Hile; dredhi.

deraç *i m sh ë ët* Njeri që shkon derë më derë për të lypur gjë a për të bërë thashetheme.

deraç•e *ja f sh e et f e* **DERAÇ I.**

deratár *i m sh ë ët* > **DERËTAR I.**

deratár•e *ja f e* **DERATAR I.**

derathërsh•ëm **(i) me (e)** /deriat'hershëm/ > **DERIATHERSH•ËM (i) ME (e).**

dérazi *ndaif*

- ♦ Derë më derë.
- ♦ Pranë derës; ngjitur me derën.
- ♦ Ballëpërballë; kundruall.

derbedén•e *a f sh a at K* Grua që s'i rrihet në shtëpi.

derbedér *e mb vjet G*

- ♦ I fëlliqur; i gërditshëm.
- ♦ I pafytyrë.
- ♦ Vagabond; rrugaç; i të nëntëdhjetenëntave.

derbedér *i m sh a at vjet G*

- ♦ Njeri i fëlliqur, i gërditshëm I fëlliqur; i gërditshëm.
- ♦ Njeri i pafytyrë.
- ♦ Vagabond; rrugaç; njeri i të nëntëdhjetenëntave.

dérbi *ja f sh - t ang* **derby sport** Ndeshje midis dy skuadrave rivale fqinje.

dercíl•e *ja f*

- ♦ > **DËRSTIL•Ë A.**
- ♦ Mbulesë leshi e trashë, me thekë.

derd *e mb krahin (Gojë)* pa dhëmbë.

derd *i m sh ë ët krahin* Njeri pa dhëmbë; njeri dhëmbërënë. > **DUDËSH I.**

dérd•e *ja f sh e et krahin f e* **DERD I.**

derdelín•ë *a f sh a at bot* Tërfil i kuq.

derdemán *e mb* > **DERDIMEN E.**

derdimén *e mb (Njeri)* i trashë nga mendja, torollak, leshko; teveqel.

derdimén *i m sh ë ët mospërf* Njeri i trashë nga mendja, torollak, leshko; teveqel.

derdimén•e *ja f sh e et mospërf f e* **DERDIMEN I.** [Ç'ka me mua kjo?... ç'thotë kjo derdimene, unë hajdut? (ED)].

derdý•e **(me) jokal va e G** Ngurroj; e kam me mëdyshje. > **NDËRDYH•EM.**

derdý•j *jokal G* > **DERDY•E (me).**

derdýl *i¹ m sh ë ëtikt (Dicentranchus labrax L.)* Levrek.

derdýl *i² m sh ë ëtbis* Burrë (djalë) i bëshëm.

derdýmas *ndaif G* Me ngurrim; me dy mendje; me mëdyshje.

derdým•ë **(i) e (e) mb G** Ngurrues.

derdýmj•e *a f sh e et G* Ngurrim; mëdyshje.

derdh¹ *kal a ur*

- ♦ Zbraz (*një lëng a diçka të imët*) nga një enë, thes etj., duke e kthyer përmbys ose duke e shkundur me forcë në mënyrë që ç'ka brenda të bjerë vetë; hedh a flak diku (*atë ç'ka brenda një enë*); zbraz. **Derdh kafenë (betonin, llaçin, miellin, rrëën).** Kujdes mos e derdhësh!
- ♦ *veta III (Lumi etj.)* e shkarkon, hedh; lëshon (*ujin*) në det etj. **Kanali derdh pesë metra kub në sekondë.**
- ♦ Hedh. **Retë e derdhën shiun (borën).** [Mali po derdh borë/ fusha po derdh hënë (ASh)].
- ♦ Lëshoj; nxjerr; e bëj të rrjedhë jashtë. **Derdh një pikë lot.** [Po të merrnit vesh kuptimin e vërtetë të letrave, do të derdhjit lot dëshpërimit, në vend që të këcejit valle (FK). [Dhe qajnë sytë e tij!/ Dhe derdhin lotë si sy njeriu! (ShM)].
- ♦ I var poshtë e i përhap; i lëshoj lirshëm; ia sjell sipas trupit, ia bëj të derdhur (*flokët*).
- ♦ *bis fizio* Sekretoj (*spermë etj.*).
- ♦ *fig* Nxjerr ç'kam brenda; shpreh me vrull dhe pa u përmbajtur (*një ndjenjë*); zbraz. **E derdhi tërë gëzimin (dashurinë, zemërimin, vrerin).** **Derdh një rrëke të sharash (mallkimesh).**
- ♦ *fig* Vë të gjitha (*forcat e mundësitë e mia*) pa kursyer asgjë për të bërë diçka a për të arritur një qëllim. >**SHKRI•J.** **Derdh aftësitë (talentin, mundin, artin e tij).**
- ♦ Parashtroj gjerësisht. [**Prof. Ashta ka derdhur shpjegime e shpalime etimologjike, historiko-kulturore tnologjike etj., të cilat nuk mund të mos përfilleshin nga dijetarët bashkëkohës dhe ata që do të vijnë.** (GjSh)]
- ♦ *tek* Hedh në kallëp (*një metal a një lëndë tjetër të shkrirë*) për t'i dhënë formë; bëj (*një detal, statujë etj.*) duke hedhur lëndë të shkrirë në një kallëp të parapërgatitur. [**Derdhni plumba o shqiptarë** (FN)].
- ♦ *fin* Vë (*një shumë të hollash*) në bankë etj. në emrin tim a të dikujt tjetër.
- ♦ *bis* Shpenzoj pa kursim; harxhoj shumë; e lëshoj dorën; nuk i kursej (*paratë*). **E derdhte paranë lumë (me të dyja duart).** **E derdhi në dasmën e vajzës.**
- ♦ Jap pa kursim. [**Loznin zogjtë tok me fluturat në gëmushë,/ Dielli derdhte ar - floririn që nga la'.** (GM)].
- ♦ *veta III bis(Ngrica)* shkrifëron (*tokën*).
- ♦ *krahin* Kaloj (*një sëmundje nga ato që zakonisht u bien fëmijëve*). **E ka derdhur linë (fruthin, kollën e mirë).**

*

Derdh (nxjerr, lëshoj) mjaltë (sheqer) nga goja Jam gojëmbël.

Derdh djersë (derdh djersën çurkë) Punoj shumë e pa u kursyer.

Derdh gjak Vras a plagos rëndë dikë.

Derdh jargët për diçka Më lëshon goja lëng për diçka; e lakmoj shumë.

Derdh lot Qaj; vajtoj; më vjen shumë keq; më dhemb zemra.

Derdh mendtë Nuk e kam mendjen në një vend; e shpërndaj mendjen sa andej-këtej.

Derdh trutë Lodhem shumë duke menduar a duke u marrë me punë mendore.

I derdh (i tret) plumb në gojë (në grykë) E vras pa mëshirë, e asgjësoj (armikun).

I derdhi (vuri) balsam E qetësoj; e ngushëlloj (*dikë*).

I derdh barkun (zembrën) dikujt

♦ Nxjerr gjithçka kam në mendje; i tregoj të gjitha të fshehtat; nxjerr dufin, shfryj.

♦ I qaj hallin dikujt duke ia treguar të gjitha, ia them të gjitha ato që më shqetësojnë.

E zbraz barkun I tregoj të gjitha ç'mendoj a ç'ndiej.

Ia derdhi trutë dikujt E vrau duke e qëlluar në kokë; ia hodhi trutë në erë.

Ia derdhi zorrët dikujt E vrau, duke e goditur me shpatë etj. në bark.

Ka derdhur gjakun Ka luftuar me armë për një çështje të madhe; ka dhënë jetën.

derdh² kal a ur krahin G >DERDH•Ë (me)^{1, 2}.

derdhác e mb krahin G (Njeri) që s'di të mbajë enët me lëng e i derdh.

derdhác i m sh a at krahin G Njeriqë s'di të mbajë enët me lëng e i derdh.

derdhác•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzëqë s'di të mbajë enët me lëng e i derdh.

derdhapláng e krahin G (Njeri) dorëshpuar; që shpenzon shumë; dorëlëshuar.

>PLANGPRISHËS E.

derdhapláng u m sh ë ët krahin G Njeridorëshpuar; që shpenzon shumë; dorëlëshuar.

derdhapláng•e ia f sh e et krahin G Grua a vajzëdorëshpuar, që shpenzon shumë, dorëlëshuar.

derdház•ë a f sh a at Blirim i lumit, përroit.**Derdhazë ujërash.**

dér dh•e ja f bot krahin G Dredhëz pylli.

dér dh•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III* Rrjedh a del jashtë nga gryka ose nga një e çarë e një ene, thesi etj. dhe përhapet në tokë a mbi sipërfaqen e një sendi ose bie në një enë tjetër (për një lëng a për diçka të imët); zbrazet një enë, një thes etj. **U derdh uji (vaji, qumështi). U derdh mielli (sheqeri, orizi). Iu derdhën mollët (portokajtë). U derdhën thasët. Iu derdh shporta. Po derdhet shishja. Derdhet pika-pika (ngadalë, çurg).** [Zë këndon në vetësirë/ Pa të derdhen pika lot (LP)].

♦ *veta III (Lumi etj.)* Shkon e i derdh ujërat në det, liqen etj.

♦ *veta IIIbis (Shiu)* bie me shumë vrull. **Po derdhen qiejt.**

♦ *veta III* Varet poshtë e përhapet; lëshohet lirshëm; me vjen sipas trupit. **Flokët iu derdhën mbi supe. I derdhet fustani në trup.**

♦ *veta III (Drita, mjegulla etj.)* Vjen e shtrihet; shpërndahet; përhapet.

♦ *fig* Dal e vërsulem në një drejtim të caktuar; vërshoj bashkë me të tjerë për diku; lëshohem përpara me vrull; nisem me të shpejtë e shkoj me vrull diku. [**u derdhën Lebrit nga të katër anët/ me pardesy, me gun' e me qulafe (DA)**].

♦ *veta III krahin (Turma)* shpërndahet.

♦ *dhe fig* I hidhem diku me rrëmbim për ta kapur, për ta përqaftuar etj.; i lëshohem, i vërsulem, i turrem diku. **Iu derdh në qafë. Fëmijët iu derdhën nënës (mësueses). Iu derdhën qentë (ujkut). Iu derdh me të shara (me hakërrima).**

♦ *veta III krahin (Festa, dasma)* mbaron.

♦ *veta III tek (Betoni, metali i shkrirë etj.)* hidhet në formë a kallëp.

♦ *veta III (Toka)* shkrifërohet a shkoqet.

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më kullon sperma.

IIpës e DERDH.

*

Është derdhur gjak Është bërë luftë e madhe e janë vvarë njerëz.

U derdh kupa Kaloi çdo masë e kufi, nuk mund të durohet më.

Iu derdh si shirit Iu turr me vrull e me shkathtësi; iu derdh si gjarpër (*për ta goditur, për ta qortuar, për ta sharë*).

Ia derdhën trutë dikujt Mbeti në vend, vdiq (*kur është goditur në kokë*).

Iu derdhën zorrët U vra, ra i vdekur përtokë (*kur është goditur në bark*).

U derdh gjaku pellg U derdh shumë gjak.

Gjalpi në lakror derdhet (bie, mbetet) ff u Nuk vete dëm asgjë; vaji në lakra bie.

U derdh vaji, s'mblidhet mëff u Po u bë gabimi, s'ndreqet më.

dér dh•ë (me)¹jokal a ë krahin G Kaloj një sëmundje që bie vetëm një herë (*si fruthi, kolla e mirë, lia etj.*).

dérdh•ë (me)²kal a ë krahin *G* Lëroj për herë të parë (*tokën*).

dérdh•ë a f sh a at met

♦ Derdhje.

♦ Detal i derdhur.

dérdh•enj dhe dérdh•ënj kal a ur *A* Derdh.

dérdhës i m sh - it

♦ *met, ndërt* Punëtor i përgatitur që derdh pjesë të makinerive, vegla, statuja etj.; specialist, për derdhjen e metaleve.

♦ *fin* Ai që derdh para në bankë etj. Nënshkrimi i derdhësit.

dérdhj•e a f sh e et

♦ Zbrazje e një lëngu a diçkaje të imët nga një enë.

♦ Shkarkim, hedhje (*e ujit të lumit në det etj.*).

♦ Lëshim i lirshëm (*i flokëve në supe, i fustanit në trup etj.*).

♦ *dhe fig* Hedhje a lëshim me shumicë; përhapje (*e dritës etj.*).

♦ *fig* Shprehje me duf (*e zemërimit etj.*).

♦ *fig* Vënie e të gjitha forcave për të arritur një qëllim. **Derdhje e talentit.**

♦ *fin* Depozitim i parave në bankë etj.

♦ Pjesë e lumit në vendin ku shkarkon ujin në det a liqen.

♦ *tek* Hedhje në kallëp e metalit të shkrirë, e betonit etj. **Derdhje e saktë. Derdhje me konkilje (nën trysni, në të thatë, në të zbrazët).**

♦ *bujq* Shkrifërim i tokës.

♦ *bis fizio* Kullim a hedhje jashtë e spermës.

**

derdhje mujore *fizio* Të përmuajshmet e femrës.

dérdhmas ndajf Shpërndaras.

dérdhm•e ja (e)¹f *G* Lërim i parë i tokës.

dérdhm•e ja (e)²f sh e et *G* Kullim a hedhje jashtë e spermës.

derdhósh kal *G* > **DERDHOSH•Ë (me).**

derdhósh•em vetv veta III dhe pës e **DERDHOSH•Ë (me u).**

derdhósh•ë (me) kal a ë *G*

♦ *veta III (Era)* i rrafshon përdhe (*bimët*).

♦ Rrahoj; shtroj përdhe.

derdhósh•ë (me u) a (u) ë *G vetv veta III dhe pës e* **DERDHOSH•Ë (me).**

derdhóshj•e a f *G* Rrafshim përdhe (*i bimëve nga era*).

derdhóshun (i e) mb *G*

♦ (*Bimë*) të rrafshuara përdhe.

♦ I rrahuar; i shtruar përdhe.

dérdhsh•ëm (i) me (e) mb (*Metal*) që mund të derdhet me shkrirje.

derdhshmëri a f tek Të qenët i derdhshëm.

derdhtór•e ja f sh e et met Shkritore; fonderi.

dérdhun it (të) as *G*

♦ Derdhje.

♦ *bis* Heqje barku; bark i keq.

dérdhur a (e) f sh a at (të) fizio Hedhje jashtë a kullim i spermës.

dérdhur (i e) mb

♦ (*Lëng a gjë e imët*) që del a bie nga ena. **Qumësht (miell) i derdhur.**

- ♦ *kryes sh fig (Flokë)* që bien lirshëm në supe; (*fustan*) që vjen sipas trupit.
- ♦ *fig (Trup)* me trajta të plota e të hijshme
- ♦ *dhe tek (Detal, bust etj.)* i përgatitur me derdhje në forma a në kallëpe.
- ♦ *fig* I ndërtuar sipas një modeli. [**Poezia italo-shqiptare është lëndë ballkanike e derdhur në formë romane (EÇ).**] [**Por Tibuli është në shtëpinë e vet në toskënishten sá asnjë tjetër: rythmi i mendimit të tij, i derdhun, i hapun, i ambël si në vāj, gjënë në toskënishten mjetin e përshtatshëm të shprehjes (APp).**]
- ♦ *bis (Fshat)* me shtëpi të shpërndara.
- ♦ *fin (Shumë)* e depozituar në bankë etj.
- ♦ (*Tokë*) e shkrifët.

derebé u m sh j jt hist Nëpunës i ngarkuar me sigurimin e rrugëve në administratën turke.

deremést e mb ant ilir I fisit të deremestëve; që ka të bëjë me deremestët.

dereméstë t f ant ilir Fis i madh i përbërë nga pjesë të disa fiseve pranadriatike (taulantët, armistët, hemasinët, partenët etj.).

deretín e mb ant ilir I fisit të deretinëve; që ka të bëjë me deretinët.

deretín•ë t f ant ilir Një nga fiset dalmate.

deréxh•ë a¹ f usht vjet krahin G Shënjestër e armës së zjarrit.

deréxh•ë a² f bis krahin G DEREKHE JA.

derexhé ja f vjet Shkallë. **Si paske rënë në këtë derexhe?** si je katandisur kaq poshtë?

dér•ë a f sh dýer dýert

- ♦ Vend i hapur në murin e një ndërtese, dhome etj., nga kalohet për të hyrë e për të dalë dhe që mbyllet me kanat a me diçka tjetër; kanat që mbyll këtë vend të hapur; hyrje. **Derë e çelur (e hapur)** Derë e fshehtë. **Derë e jashtme (e oborrit, e kopshtit).** **Derë e blinduar.** **Përplas derën (shkallmoj derën).** **Ia përplas derën në fytyrë diku.** **Trokas në derë (i bie derës).** **Derë më derë.** **Politikë e dyerve të hapura** the open-door system (*of trade*). [**portë më portë,/ derë më derë,/ i mjerë/ e zemër sterrë (DhP).**] [**Ftohur gjithnjë nën strehën e dyerve/ që s'na hápen/ shoh diellin përmbys në një varrezë të hirtë (VO).**]

- ♦ Vend i hapur në një mjet transporti, aparat, orëndi etj., që shërben për të hyrë e për të dalë ose për të futur e për të nxjerrë diçka dhe që zakonisht mbyllet me kanat a me kapak; kanati a kapaku që mbyll këtë vend të hapur. **Dera e autobusit (e vagonit).** **Dera e furrës (dollapit, sobës, frigoriferit).**

- ♦ *bis* Familje, shtëpi; fis. **Derë e dëgjuar (e fisme).**

- ♦ *bis* Rrugëdalje, zgjidhje. **S'kam derë tjetër.**

*

Banojmë derë me derë Banojmë shumë afër; jemi pranë e pranë me shtëpi.

Dy Kamberë në një derë

- ♦ *vjet* Dy të mira ose dy të këqija në të njëjtën kohë a në të njëjtin vend.

- ♦ *mospërf* Dy a më shumë njerëz të pazotë në një vend.

E drejta i ka pemët te dera f f u Kush punon a vepron me drejtësi del gjithmonë i fituar.

E humb derën E harroj dikë dhe nuk i vete prej shumë kohësh në shtëpi, nuk i shkoj më diku.

E kam derën hapur (çelur) Hyj lirisht; vepron lirisht; nuk kam pengesë për të ecur përpara.

E keqja (nevoja) të çon në derë të hasmit Kur je ngushtë shtrëngohesh të kërkosh ndihmë edhe atje ku nuk dëshiron të kërkosh.

E mbaj derën hapur (çelur)

- ♦ Pres kurdoherë me bujari miq e shokë.

♦ Jam vazhdues i mëtejshëm i atyre që rrjedhin nga fisi im a nga familja ime; bëj që të mos më shuhet fisi.

E mbyll derën (shtëpinë) Vdes pa lënë njeri pas nga gjaku a nga familja ime.

E nxorën aga dera, hyri nga deriçka (nga dritarja) E dëbuan dikë a e hodhën poshtë diçka botërisht, por u rikthye përsëri pa rënë në sy duke përdorur dredhi a mënyra të stërholluara.

E pafsha në (nëpër) dyert e botës (dyerve të botës)!mallk E pafsha duke lypur!

E preva derën e dikujt Nuk shkoj më te dikush.

Është (ka ardhur, e kam) në derë (te dera, prapa derës, në prag të derës) Është fare pranë; zëre se ka ardhur.

Është bërë për në plasë të derës Është dobësuar shumë nga shëndeti; është tretur fare; është bërë kockë e lëkurë.

Është daulle për derëdiçka Është diçka që mund të ndodhë në çdo shtëpi, mund t'i ndodhë kujtdo.

Është më afër dera se qilari *ff u* Gjithkush sheh më parë interesin vetjak a të rrethit të tij të ngushtë, pastaj atë të përgjithshmin.

Është nga ata (nga ato) që çelin njëqind (dyzet) dyer në ditëkeq Rri tërë ditën duke vajtur te njëri e tek tjetri.

Gëzim për derëiron Diçka që më ndodh mua sot, mund të të ndodhë edhe ty nesër. **Hap (çel) dyert** (*Shkolla etj.*) fillon nga veprimtaria.

I bie pragut të dëgjojë dera Nuk e them drejtpërdrejt atë që dua; i drejtohem dikujt tjetër që ta kuptojë vetë ai që duhet; flas tërthorazi; i bie dritares të dëgjojë dera.

I erdhi vera te dera Më erdhi e mira pranë.

I flas derës të dëgjojë qilari E them diçka tërthorazi; e hedh fjalën në bisedë me dikë që të dëgjojë një tjetër, i bie pragut të dëgjojë dera.

I hap (i çel) derën (dyert, portën) E lë të hyjë pa pengesa kushdo a çdo gjë.

I hodhi (i vuri) rezen derës (shtëpisë) Vdiq pa lënë njeri pas, e mbylli derën.

I ka kënduar qyqja në derë

♦ Ka mbetur fill i vetëm.

♦ I kanë rënë shumë fatkeqësi në shtëpi.

I mbiftë ferra në derë! *mallk* I rëntë një e keqe e madhe e ju shofshin të gjithë; iu shoftë pragu!

I pres derën dikujt Nuk e lë të hyjë e të dalë tek unë; ia mbyll hyrjen; nuk e qas më në shtëpi.

I shtie (i vë) krahët derës (murit) I futem me ngulm e me forcë një pune të vështirë.

I thaj derën Ia zhduk gjithë njerëzit e familjes a fëmijët; e lë pa njeri, e lë të shkretë; i mbyll derën, i shuaj pragun.

I vuri ferrën derës (shtëpisë) Nuk la njeri pas, u shua me tërë familjen; u fik; u shkretua.

I zë derëndikujt I shkoj dikujt në shtëpi pa e ftuar e pa dëshirën e tij; e mërzit dhe e rëndoj dikë duke i vajtur shpesh në shtëpi a në zyrë, kur ai nuk e do një gjë të tillë.

Ia zë kokën me derë E mbërthej mirë sa s'ka nga të lëvizë; e kam në dorë; e detyroj të bëjë si dua.

Ia lë kopilin (doçin, dobiçin) në derë (në prehër) keq Ia vesh, ia ngarkoj fajin a gabimin dikujt tjetër; e bëj turpin vetë e ia lë një tjetri.

Ia lë turpin (koren) te dera E turpëroj, e fëlliq dhe iki.

Ia mbylli derën me ferra I bëj një të keqe të madhe, i bëj gjëmën, e shuaj krejt; e fik me tërë familjen.

Ia mbyll derën përpara hundës Nuk e pranoj dikë të hyjë brenda; e përzë me inat.

Ia përplas derën në fytyrë Ia mbyll derën përpara hundës; nuk e pranoj dikë të hyjë brenda; e përzë me inat.

Ia zë këmbët me derë E përcjell shpejt e shpejt (*një njeri të bezdisshëm*).

Ia ferros derën (shtëpinë) dikujt I bëj një të keqe të madhe, ia mbylli derën me ferra, e shuaj krejt.

Ia kam mbyllur derën dikujt Nuk e qas në shtëpi dikë.

Ia la në derë dikujt

♦ Ia ngarkoi atij përgjegjësinë për një punë ose për një gabim a faj.

♦ I bëri një të keqe, e turpëroi dhe iku.

Ia mbyll derën dikujt

♦ I sjell pengesa të mëdha dikujt, nuk e lë të shkojë përpara.

Ia mbyll derën diçkaje Ndaloj përhapjen e një ideje, ndikimi etj.; nuk e lejoj, e pengoj, ia pres rrugën.

I mbyll derën (portën, shtegun, rrugën)

♦ I sjell pengesa të mëdha dikujt, nuk e lë të shkojë përpara.

♦ Ndaloj përhapjen e një ideje, të një ndikimi etj.; nuk e lejoj, e pengoj, ia pres rrugën diçkaje.

I tregoj derën dikujt E përzë; e nxjerr jashtë.

I trokas në derë dikujt I drejtohem për të më ndihmuar, për të më plotësuar një kërkesë, për të më kryer një punë etj.; i kërkoj diçka; i lutem për diçka.

Iu mbyll dera (shtëpia) Vdiq e s'la njeri pas; u shkretua, mbeti fare vetëm..

Hap e mbyll derën Hap e mbyll dollapin.

Hyri në këtë derë, doli në atë derë Nuk mori vesh se ç'u bë, nuk kuptoi asgjë.

Kërkoj derë e ferrë Kërkoj gjithkund, s'lë vend pa kërkuar.

Këtej të pi verën, andej të shan derën shih te PI.

Lyp për derë e ndan për shpirt Është shumë bujar, edhe atë që e lyp e ndan me të tjerët.

Ma fiku derën Më bëri dëm shumë të madh, më mori me qafë; më la të shkretë, më la pa njeri.

Ma la peshqesh në derë Ma hodhi mua; ma ngarkoi (*dikë a diçka që nuk e dua*).

Matu në derë!*mospërf* Largohu prej këtej!; thyej qafën!, qërohu!

Mbyll dymbëdhjetë dyer me një shul Nuk është mirënjohës; është bukëshkalë.

Me dyer të hapura(*Gjyq, mbledhje etj.*)që zhvillohet a bëhet duke pasur të drejtë të marrin pjesë edhe njerëz të tjerë, me hyrje të lirë.

Me dyer të mbyllura(*Gjyq, mbledhje etj.*)ku nuk mund të marrë pjesë kushdo; ku marrin pjesë vetëm njerëzit që janë drejtpërdrejt të interesuar dhe që janë të autorizuar e të lejuar zyrtarisht; pa njerëz të huaj.

Më mbeti (më ngeli) në derë

♦ Më është qepur për një punë a për diçka tjetër; nuk më ndahet; më vjen orë e çast.

♦ Më mbeti përgjithnjë si barrë; s'më hiqet.

M'u hap (m'u çel) dera Sigurova vijimësinë e familjes me lindjen e një fëmije, zakonisht të një djali.

Më mbiu në derë keq. shih te MBIN.

M'u nxi dera Më gjeti një e keqe e madhe; më ra një fatkeqësi e rëndë në familje.

M'u shua dera U shkatërrova krejt; mbarova me gjithçka; u fika.

M'u thye qerrja në derë Fitova diçka papritur, përfitova rastësisht, pa punë e pa mundim; më erdhi e mira në derë.

Na e harroi derën (shtëpinë) Nuk na vjen më dikush në shtëpi.

Në derë të huajNë shtëpinë e një të panjohuri.

Nuk ia kam shkelur derën (pragun) Nuk i kam shkuar kurrë në shtëpi.

Nuk ia kam parë derën diku Nuk kam qenë kurrë në shtëpinë e tij; nuk e di fare se ku banon dhe si jeton.

Për çdo derë (për çdo shteg) ka një lesë Nuk ka të metë a dobësi që nuk mund të ndreqet, çdo të keqeje a plage i gjendet ilaçi.

Po dëgjove daullen, dasmën e ke te dera (prapa) Shenjat tregojnë se së shpejti do të ngjasë diçka e madhe.

Po i hape derën, të rrëmben shtëpinë Kur i bën një lëshim a një të mirë të vogël, të kërkon një gjë më të madhe; po i dhe gishtin të rrëmben dorën.

Po troket në derën tëndeiron Për ty po flasim, për ty është fjala; mos u hiq sikur s'merr vesh për kë është fjala

Politika e dyerve (e portave) të hapura Politikë e tregtisë së barabartë me të gjithë vendet.

Pyll në prag të derës Pengesë e madhe e ngatërruar para se të fillohet një punë.

S'të hiqet nga dera dikush Vjen shpesh e të mërzit; s'të ndahet.

Shikoj derën (portën) Pres me padurim të vijë dikush.

Shkoj derë më derë Shkoj sa te njëri te tjetri, nga një familje në tjetrën; shkoj shtëpi më shtëpi.

Shpërthej një derë (një portë) të hapur Përpiqem të zgjidh një gjë që ishte zgjidhur prej kohësh.

Të shuan derën (binanë, pishën) Të bën dëm të madh; të shkatërron a të rrënon krejt; të fik; të merr në qafë; të zhduk fare; të vret.

Trokas në derë (në portë) të hapur Them diçka të njohur; merrem me diçka që ka gjetur zgjidhje më parë.

Trokas në derën (në portën) e shurdhit I drejtohem dikujt që nuk ma vë veshin fare.

Troket në derë diçka Diçka është fare afër, thuajse ka ardhur, do të ndodhë së shpejti.

T'u mbylltë dera! *mallk* U shofsh me gjithë sa ke!

T'u haptë dera! Qofsh i uruar!; paç mbarësi!.

Tund (luaj) derën *mospërf* Nuk bëj asnjë punë; rri fare pa punë; merrem me gjëra të kota; bëj sikur punoj.

**

derë automatike Derë e komanduar me fotoqeliza.

derë e madhe

♦ Derë kryesore; portë (*në shtëpi me oborr*).

♦ *fjg* Familje e lartë, e fisme.

derë e rrugës > **DERË E MADHE.**

derë e vogël *euf* Nevojtoe.

derë rrëshqitëse Derë që hapet e mbyllur duke lëvizur mbi shina.

derëbáb•ë a f Shtëpi e prindërve, dera e babait (*për gratë e martuara*). **E la derëbabën u** martua, shkoi nuse. **Shkoinë derëbabë.**

derëbabëshuár *mb f* (*Grua e martuar*) e mbetur pa njeri në shtëpinë e prindërve.

derëbárdhë *mb* Që është a që qoftë i lumtur e i gëzuar së bashku me njerëzit e shtëpisë.

*

Nga ta di unë, o derëbárdhë! S'kisha si ta dija, or mik (o i dashur)!

derëbárdh•ë i m sh ë ët Njeri i lumtur e i gëzuar së bashku me njerëzit e shtëpisë.

derëbárdh•ë a f sh a at f e **DERËBARDH•Ë I.**

derëçëlë *mb* > **DERËÇELUN; DERËÇELUR, DERËHAPUR.**

derëcıkth i m bis anat Zgjatim i qiellzës së butë si lapër e vogël mishi, që ndan zgavrën e gojës nga prapagoja. >**NJERITH I.**

derëçëlë mb (Njeri) mikpritës; që e ka shtëpinë gjithnjë të hapur për miq; i pritur.

derëçëlur mb >**DERËHAPUR.**

derëçlë mb G Mikpritës. >**DERËHAPUR.**

derëdálj•e a f sh e et krahin G Zgjidhje; mjet a rrugë shpëtimi.

derëdritár•e ja f sh e et ndër Derë ballkoni.

derëfikur mb

♦ (Njeri) që s'i ka mbetur asnjë nga fisi i vet.

♦ Shumë i varfër. >**DERËSHUAR.**

derëfikur i m sh - it

♦ Njeri që s'i ka mbetur asnjë nga fisi i vet.

♦ Njeri shumë i varfër.

derëfikur a f sh a at e DERËFIKUR I.

derëgjânë mb krahin G Mikpritës; bukëdhanë.

derëhápëmbG >**DDERËHAPUR.**

derëhápur

I mb (Njeri) mikpritës; që e ka shtëpinë gjithnjë të hapur për miq; i pritur. **Ata janë shtëpi derëhapur.**

II si ndajf (E pres dikë) me përzemërsi; si mik të shtëpisë.

derëhumbur mb

♦ Që s'i hyn njeri në shtëpi.

♦ *bis* I pazoti; që s'e ke për asgjë.

derëhumbur i m sh - it bis Njeri i pazoti, që s'e ke për asgjë.

derëhumbur a f sh a at f e DERËHUMBUR.

derëkýçur mb>**DERËMBYLLUR.**

derëmádh e mb (Fis, njeri) i njohur e i dëgjuar; që ka fituar emër të madh; që ka nam; fisnik.

derëmbájtës i m sh ë ët Derëtar; portier.

derëmbýllët mb>**DERËMBYLLUN; DERËMBYLLUR.**

derëmbýllur mb

♦ Që e ka shtëpinë të mbyllur për miqtë, mosmikpritës.

♦ (Njeri) i mbetur fill i vetëm; që i është shuar familja, që ka mbetur i shkretë a i mjerë; *si mallk* që iu mbylltë dera, që mbettë pa njeri; derëshuar. **Një plakë derëmbyllur.**

♦ *keq*(Njeri) i pazoti të rregullojë dhe të mbajë mirë shtëpinë dhe vetveten; i plogët, i ngathët.

Kishte një burrë (një grua) derëmbyllur.

derëmbýllur a f sh a at e DERËMBYLLUR I.

derëmbýllur i m sh - it Njeri mosmikpritës.

derëmédérës e mb Lypsar.

derëmédérës i m sh - it Lypës.

derëmédérës•e ja f sh e et f e DERËMÉDERËS I.

derëmíré mb (Njeri) nga familje e mirë.

derëmshélun mb G Derëmbyllur; mosmikpritës.

derëmshílun mb G >**DERËMSHELUN.**

derënderúar mb (Familje) që ka nxjerrë njerëz të nderuar.

derëngujúem mb G

♦ Që i është mbyllur dera.

♦ Shumë i varfër.

derëpërlasun *mb krahin G (Njeri)* i padëshirueshëm.

derëprishur *mb* Plëngprishës.

dërës i¹ m sh - it

♦ Rojë e derës; derëtar.

♦ Lypës; përderës.

dërës i² m sh - it *J* Lloz i derës.

derëstërrë *mb* I pafat; derëshuar; derëzi.

derëshkímun *mb G* Derëshuar; derëfikur.

derëshúar *mb (Njeri)* i mbetur fill i vetëm; që i është shuar familja, që ka mbetur i shkretë a i mjerë; *si mallk* që iu mbylltë dera; që mbettë pa njeri.

derëshúem e mb G >DERËSHUAR.

derëtár i m sh ë ët Rojë e derës a portës; derës; portier.

derëtór e mb krahin G

♦ (*Njeri*) mikpritës.

♦ (*Njeri*) nga derë e mirë.

derëtór i m sh ë ët krahin G

♦ Njeri mikpritës.

♦ Njeri nga derë e mirë.

derëtór•e ja f sh e et krahin G

♦ Grua mikpritëse.

♦ Grua nga derë e mirë.

derëtrokítës i m sh - it Ai që troket në derë.

dërëz a¹ f sh a at Derë e vogël; kapak që e mbyll këtë derë.

dërëz a² f sh a at Ç Dritare.

derëzéz•ë a f sh a at Grua e goditur nga fatkeqësi të mëdha, që i ka rënë zia në shtëpi.

derë•zí zézë mb, m sh zínj dhe zéz f sh zéza

♦ (*Njeri*) i goditur nga fatkeqësi të mëdha; që i ka rënë zia në shtëpi; i mjerë; i shkretë; *si mallk* që qoftë fatkeq e i mjerë, që iu nxiftë jeta. **Derëziu baba! Nën timerëzeza! Derëzinjtë ata, ç'i gjeti!**

derë•zí zíu m sh zínj zínjtë dhe zéz zéztë Njeri i goditur nga fatkeqësi të mëdha, që i ka rënë zia në shtëpi.

derëzínj të sh i DERË•ZI ZIU.

dergj kal G >DERGJ•Ë (me).

dergján e mb G (Njeri) që dergjet nga një sëmundje.

dergján i m sh ë ët G Njeriqë dergjet nga një sëmundje.

dergján•e ia f sh e et G Grua a vajzëqë dergjet nga një sëmundje.

dërgj•e ja f sh e et > DERGJJ•E JA.

dërgj•em vetv a (u) ur

♦ Lëngoje në shtrat nga një sëmundje e rëndë. [**Me thikë në ije, në gjak e mbytur dergjet** (BXh)].

♦ Rri pa lëvizur në një vend për një kohë të gjatë; rri pa bërë asnjë punë; rri kot. [**Tërë fisi, tërë jeta, rau dergje zuri gjumi.** (LP)] [**Liçeni i Janinës - luginë plot me ujë/ Dergjet i përgjumur në mjegullën mëngjesore,** (BXh)].

♦ Rri dhe vuaj në burg a në internim; rroj e vuaj në mërgim për një kohë të gjatë. **U dergj në burg (në internim, në dhe të huaj).**

♦ Rri ose jam për një kohë të gjatë në gjendje të keqe dhe asnjëri nuk kujdeset për mua; mbetem në mëshirën e fatit.

dérgj•ë (me) kal a ë G

♦ Kaloj (*sëmundje si fruthi, lia etj. që bie vetëm një herë*).

♦ Kaloj a provoj (*një gjendje shpirtërore të tillë si dashuria etj.*).

dérgj•ë a f Sëmundje e gjatë dhe e rëndë që u bie frymorëve e bimëve; lëngatë. **Dergja e syve. Dergja e kafshëve. Duhanit i ka rënë dergja. E ka dobësuar (e ka këputur) dergja.**

*

Ia shti dergjën dikujt Ia nxij jetën; ia plas zemrën dikujt.

Më hyn dergja Dëshpërohem shumë; bëhem verem.

**

Dergjë e keqe

♦ Tuberkuloz; sëmundje e rëndë; kancer.

♦ Njeri i lig, i neveritshëm.

dergjënésh•ë a f sh a at G

♦ Grua në orët e lindjes.

♦ Lehonë.

dérgjj•e a f

♦ Gjendje e njeriut të sëmurë rëndë, që lëngon në shtrat. **Ngrihem nga dergjja.**

♦ >**DERGJ•Ë A.**

dérgjun it (të) as G Dergjë.

dérgjur (i e) mb

♦ (*Njeri*) që lëngon gjatë nga një sëmundje ose që vuan nëpër burgje dhe është ligështuar shumë.

♦: **Grua e dergjur** grua në shtratin e lindjes; lehonë.

♦ I vvarë a i ligështuar shpirtërisht nga vuajtjet.

dérgjunit (të) as G Dergjë; lëngatë; lëngim; dergje.

derhém i m sh ë ët vjet Njësi peshe e barabartë me një të katërqindtën e okës. [**Në kandar të vet seicili peshon katërqind derhem (K).**]

déri

I parafj

♦ Përdoret me ndajfolje vendi për të treguar cakun e lëvizjes së dikujt a të diçkaje, kufirin e fundit ku arrin dikush a diçka, vendin a pikën e fundit ku vete a shtrihet diçka. **Deri këtu (aty).**

Deri ku do të shkojmë?

♦ Përdoret me ndajfolje kohe ose me një emër në rasën kallëzore (*të prirë ose jo aga një numëror themelor*) për të treguar cakun kohor kur kryhet një veprim, çastin e fundit kur mbaron diçka a kohën sa zgjat një punë, një veprim etj. **Deri sot. Deri tre vjet të shkuara.**

Deri kur do të të pres?

♦ Përdoret me numëror themelor ose me një përemër që tregon masë a sasi të pacaktuar, për të shënuar kufirin e fundit të madhësisë ose të sasisë së sendeve, frymorëve etj. **Kishte deri dy metra borë. Deri sa do të bësh?**

II si pj Përdoret bashkë me parafjalët **në, më, mbi, nën, te, tek, ndaj, etj.**) dhe formon me to lokucione që së bashku me emrat e ndajfoljet tregojnë cakun më të tejme të një vendi a të një kohe ose shkallën më të tejme në të cilën arrin një veprim a një gjendje. **Përkulem deri në tokë. Bora ishte deri në gju. Deri më sot.**

III si pj

♦ Përdoret përpara parafjalëve **në, më** e në bashkëvajtje me parafjalën **nga** dhe formon me to lokucionin lidhëzor **nga... deri në (më)**, që, së bashku me emrat, tregon kufijtë e një periudhe të caktuar kohe ose caqet e një vendi, të një hapësire a largësie. **Nga mëngjesi deri në darkë. Nga Tirana deri në Durrës.**

♦ Përdoret bashkë me lidhëzat ku a kur dhe formon me to lokucione që shërbejnë për të lidhur fjali të varura, të cilat shprehin marrëdhënie vendore a kohore. **E përcolli deri ku fillonte rruga. E prita deri kur mbaroi.** [vërmëni atje tek do të tregojë guri për udhën/ deri te shtëpia ime bërë me dru e kashtë (JG)]

IV *pj* Përdoret për të përforcuar a për të theksuar kuptimin e fjalës me të cilën lidhet. >**EDHE, BILE.** Erdhën deri pleqtë. Kishin marrë deri fëmijët e kopshtit. Tregon kujdes deri për hollësitë.

*

Deri diku Në një farë mase a shkalle, deri në një farë pike. **Deri diku më mirë** paksa (diçka) më mirë.

deriatëhërshtëm (i) me (e) mb (Ngjarje, gjendje) që ka ndodhur a që është zhvilluar deri në atë kohë që merret si e ditur; që i përket kohës, para çastit për të cilin bëhet fjalë.

deriçkë a f sh a at > DERIÇKË A.

deriçkë a f sh a at Derë e vogël zakonisht në pjesën e prapme të shtëpisë ose në rrethimin e kopshtit. **Deriçkë e fshehtë.** [Ligji duhet të jetë i ndërtuem në mënyrë të atillë që të mos i lihet ndonji "deriçkë e çilun atij që e ka në dorë ligjën, për shpërdorime" (RG – TT)].

*

E nxorën nga dera, hyri nga deriçka (nga dritarja) E dëbuan botërisht, por u kthye pa rënë në sy duke përdorur dredhi a mënyra të stërholluara.

Hyri (doli) nga deriçka Hyri (doli) fshehurazi.

deridikú ndajf

♦ Deri në një farë vendi.

♦ Afërsisht; deri në një farë shkalle, mase.

deridjeshëm (i) me (e) mb Që ka qenë, ka ndodhur a është zhvilluar deri dje; që i përket kohës para ditës së djeshme; që ka qenë i tillë deri disa kohë më parë ose deri kohët e fundit. **Të dhënat e deridjeshme.**

derikëtushëm (i) me (e) mb

♦ Që vjen deri në vendin ku jam, deri këtu. **Hapësira e derikëtushme.**

♦ Që ka ndodhur deri në kohën kur flitet; i deritanishëm. **Tregimi i derikëtushëm. Ngjarjet e derikëtushme.**

derimëtar i m sh ë ët GFetar që ka frikën e Zotit.

derisá lidh

♦ Përdoret në fillim të një fjalie të varur kohore, që tregon vazhdimin e veprimit deri në një kohë të caktuar ose përcakton cakun kohor më të fundit të veprimit; sa kohë që. >**SA. Punoj derisa erret. Nuk do ta harroj derisa të jem gjallë.** ['Tigan' ose 'fultere', 'kapedan' ose 'kapidan', këta dublonë e këto variante nuk prishin punë derisá folësit kuptohen mes tyne. (APp)].

♦ Përdoret në fillim të një fjalie të varur, që tregon shkakun a pasojën e asaj që thuhet në fjalinë kryesore ose arsyeton me forcë përfundimin e shprehur nga fjalia kryesore; përderisa. **S'ke si bën ndryshe, derisa ke dhënë fjalën.**

derisí lidh Përdoret në fillim të një fjalie të varur kohore, që tregon cakun e një veprimi. **Priti derisi u mërzit e iku.**

derisót•ëm (i) me (e) mb Që ka qenë, ka ndodhur, është bërë a zhvilluar deri në ditën kur flasim ose deri në ditët tona; që është arritur, grumbulluar, ndjekur etj. deri me sot; i deritanishëm. **Të dhënat e derisotme.**[Nga të gjitha këto nuk shihet pothuajse as një fije në gjithë jetën e Zogut, në gjithë veprat e tij të derisotme (KM)].

derisótsh•ëm (i) me (e) mb>DERISOTËM. [qeverinat e derisotshme shqiptare jo veç s'kan marr masa kundra njetij sistemi, a ma mirë: botëshikimi antikombtar (KM)].

deritanish•ëm (i) me (e) mb Që ka qenë, ka ndodhur, është bërë a zhvilluar deri në çastin kur flasim ose deri në ditët tona; që është arritur, grumbulluar, ndjekur etj. deri tani. **Përvoja** (zhvillimet) e deritanishme.

deritash•ëm (i) me (e) mb>DERITANISH•ËM (I) ME (E). [Në studimet e deritashme ka sunduar pikëpamja se dijetarët franceskanë qenë mbledhës rigorozë të folklorit në përgjithësi dhe të rapsodive në veçanti dhe se botimet e tyre nuk mund të dyshohen për karakterin autentik të autorësisë popullore. (ShS)]

derivát i m sh e et mat, kim, ind Rrjedhojë.

derivím i m mat Veprime për nxjerrjen e derivatit.

deriv•ón jokál ói úar veta III Rrjedh nga.

derivúar (i e) mb I prejardhur; që del (rrjedh) nga.

drek i m sh dirq dírqët krahin G>DER•K KU.

*

E këqyr si derkin e thiut E këqyr me shumë inat.

derk u m sh ë ët A Derr.

der•k u m sh q qët G

♦ Gic; derrick; derr i vogël. **Derku i derkut** derri i derrit. **Si derk thi u** i shëndoshur tepër.

♦ *krahin G* Derr mashkull.

derkán•ë a f sh a at G Dosë; thineshë.

dérla t f sh K Dyllë veshi. >BALÇIM I.

derláj•ë mb K (Grua) e papastër; ndyracake.

derláj•ë a f sh a at K Grua e papastër, ndyracake; lelë; ndyfçë.

derlán e mb K (Njeri) i papastër; ndyracak.

derlán i m sh a at K Njeri i papastër, ndyracak.

derlán•e ia f sh e et K Grua e papastër, ndyracake; lelë; ndyfçë.

dermák ndajf krahin Keq.

dermáksh mb krahin (Njeri) i ngathët; i ndrutë.

dermáksh i m sh a at krahin Njeri i ngathët, i ndrutë.

dermáksh•e ja f sh e et krahin Grua a vajzë e ngathët.

dermán i m bis Shpëtim; shërim; zgjidhje. **Do t'ia gjej dermanin. S'ka derman.**

*

Pa derman! Patjetër!

S'ka derman Është e pamundur.

Do ta bësh se s'ka derman bis Do ta bësh patjetër.

dermatít i m mjek Sëmundje e lëkurës që shfaqet me të kruajtura dhe filluska.

dermato- fjalëform lëkurë.

dermatoíd e mb Që ngjan si lëkurë; lëkurëngjashëm.

dermatológ u m sh ë ët Mjek për sëmundjet e lëkurës, specialist në dermatologji.

dermatológ•e ia f sh e et f e DERMATOLOG U.

dermatologji *a f* Degë e mjekësisë që merret me studimin dhe shërimin e sëmundjeve të lëkurës.

dermatologjik *e mb* mjek I dermatologjisë; që ka të bëj me dermatologjinë.

dermatomikóz•ë *a m* mjek Infektim i lëkurës nga dermatofitet (myket patogjene).

dermatóz•ë *a f* mjek Sëmundje e lëkurës pa malcim.

dér•m•ë *a¹f sh a at* *G* Shpat mali i pyllëzuar.

dér•m•ë *a²f sh a at* *krahin* Tokë gurishte, joprodhuese.

dér•m•ë *a³f* *anat* Lëkurë.

dér•m•ë *a⁴f* *krahin* *G* Dergjë; sëmundje.

dermí *a f* *krahin* Nusërim.

dermíl•e *ja f* *G* Duhan i grirë a i shkoqur me dorë.

dermít *kal a ur* *krahin* Vë (*nusen*) të nusërojë.

dermóre *mb* *G* Mahnitëse; marramendëse. [**bukuri dermore të luginavet të karmatisuna** (GjF).]

derm•úer óre *mb* *G* >**DERMOR E**.

dérnathi *para fj* *G* Deri; gjer.

derndále *mb f* *K* (*Grua*) që dërdëllit.

derndál•e *ja f sh e et* *K* Grua që dërdëllit.

der•ój *jokal óva úar* Lyp derë më derë.

derpét•em *vetv* *krahin* *G* >**DERPET•Ë** (*me u*).

derpét•ë (*me u*) *vetv a (u)* *ë* *krahin* *G*

♦ Ngurroj; jam në mëdyshje.

♦ E kam me përtesë një punë.

derpétun (i e) *mb* *krahin* *G*

♦ Ngurrues.

♦ Që ia përton një pune.

derptím i¹m sh e et *G*

♦ Kjasim; djersitje (*e enës me ujë*).

♦ Dalje a nxjerrje e fjalës në rrugë.

derptím i²m sh e et *G* Therje, rrahje e plagës.

derpt•ój *kal dhe jokal* *G* >**DERPT•UE** (*me*)^{1, 2}.

derpt•úe (me)¹ *kal óva úe* *G*

♦ *veta III* (*Ena me ujë*) kjason; djersitet; nxjerr bula.

♦ Nxjerr jashtë, në rrugë (*fjalën*).

derpt•úe (me)¹ *jokal óva úe* *G* (*Plaga*) ther; rreh; nis të malcojë.

dérqë *lidh* Derisa; derisi.

dérqi *lidh* *krahin* *G* >**DERQË**.

dérsh•ë *f sh a at* *krahin* *G* Shi i fortë e i papritur; rrebesh; shqotë.

dert *kal* *krahin* *G* >**DETR•Ë** (*me*)^{1, 2}.

dert i m sh e et *bis* Brengë, shqetësim, hall; gajle, merak. **Dertet e zemrës (e dashurisë).** **Jetë plot derte. Mos ki dert!** mos u bëj merak!

*

Bëj dert Qaj hallin me dikë; mundohem të gjej një zgjidhje për diçka që më shqetëson.

S'kam dert për dikë S'dua t'ia di për dikë, s'pyes fare, s'bëhem merak për të.

[**qi s'paska dert aspak, / se Shqipnì dhe Karadak/ krejt me atë punë po i lètë n'gjak?** (GjF)].

dertár *e mb* *krahin* *G* (*Njeri*) me derte, me brenga ose halle.

dertár i¹m shë ët Rojë te dera e shtëpisë.

dertár i²m shë ët krahin G Njeri me derte, brenga ose halle.

dertár•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë me derte, brenga ose halle.

dert•em pës e DERT. >DER•TË (me).

dert•ë (me)¹kal a ë krahin G

♦ Kaloj a heq (*linë, fruthin etj.*).

♦ Provoj për herë të parë (*ndjenjën e dashurisë*).

dert•ë (me)²jokal a ë krahin G Rri gjatë i sëmurë; dergjem; lëngoje në shtrat i sëmurë.

dertím i m kryes sh e et Halle; derte.

dértj•e a f sh e et Qarje e hallevë.

dertkéq e mb (Njeri) që s'duron halle; që i zmadhon shumë hallet e veta.

dertlí e mb (Njeri) me derte; hallemadh; hallexhi.

dertnáll ndajf K (E çoj, hedh) rrokullimthi; lamshas.

dert•óhem vetv krahin G >DETR•UE (me u).

dert•úe (me u) vetv óva (u) úe krahin G Qaj një hall te dikush; i hap zemrën dikujt.

dértun (i e) mb krahin G (Sëmundje si lija, fruthi etj.) e shkuar.

dértun it (të) as krahin G Qarje e hallit te dikush; hapje e zemrës dikujt.

dervén i m sh e et vjet

♦ Qafë mali.

♦ Xhade; udhë e shtruar.

dervísh i¹m sh ë ët dhe lerë lerët

♦ *fet sh lérë lerët* Murg i një sekti liberal mysliman, që shërben në teqe.

dervísh i²m sh ë ët krahin Dordolec.

dervísh i³m sh ë ët

♦ *bot (Phallus impudicus)* Kërpudhë kësulëbardhë.

♦ *bot (Typha latifolia)* Bimë shumëvjeçare e moçaleve dhe ligatinave në vise me klimë të butë të gjysmësferës veriore, me kërcell deri 1.5 m të lartë, me kalli të madh bojëkafe dhe një zgjatim si bisht në majë; kallam kënete;

♦ Misër mustaqemadh.

dervísh i⁴m sh ë ët orn krahin (Alauda cristata)Kaçular, laureshë.

dervísh i⁵m sh ë ët Gur i gjatë që mbyll furrën e gëlqeres.

*

Rri si dervish furre Mbahem me të madh.

dervishlérë t sh i DERVISH I¹.

derr mb bis Shumë i madh; alamet; goxha. **Kishte një derr hunde!**

derr i m sh a at

♦ Gjitar i familjes së suideve, me këmbë të shkurtra me thundër të çarë, me feçkë për të gërmuar, që rritet për mishin, dhjain dhe qimet. **Derr për majmëri (derr i tharkut). Barí derrash. Dhjamë derri. Thark derrash. Ha si derr** ha shumë e ndyrë. [**Kur bëre derr' e arinë/ ç'deshe që bëre Turqinë?** (AZÇ)]. [**vet'llat trashë ngërthye kular,/ porsi lesh derriit bugar** (GjF).

♦ *ushq* Mish i kësaj kafshe, që përdoret për ushqim; copë mishi nga kjo kafshë. **Derr i skuqur (i pjekur, i tymosur). Bërxollë derri.**

♦ *keq* Njeri shumë i trashë dhe i majmur; njeri që nuk e mban veten pastër;.

♦ *keq* Mjeri i trashë nga mendja e kokëfortë.

♦ Njeri i ndyrë e i keq; maskara. **Ma punoi ndyrë, derri i derri!**

♦ *bis* Njeri kokëfortë, e shumë këmbëngulës.

*

Bëhem derr Mërzitem tepër; plas nga mërzia; më bëhet shpirti gomar.

Çorbë derri

♦ Gjellë shumë e keqe e pa shije.

♦ Përzierje krejt e parregullt dhe e papëlqyeshme; pështjellim i neveritshëm.

Derr me zile Njeri i trashë; njeri që ta bën shpirtin gomar.

Derr në thes Pa ditur gjë, pa e parë ose pa e njohur fare dikë a diçka.

Derri do plumb/ff u Armiku duhet asgjësuar, nuk ka mëshirë për armikun; e keqja duhet zhdukur menjëherë e me rrënjë.

Është kripë derri Është i varfër sa s'ka; s'ka as një lek në xhep.

Hyn derri e dosakeq Hyn e del gjithkush si në një shtëpi pa zot; është han me shtatë porta.

I them derrit dajë Nga e keqja quaj mik edhe atë që s'e do e s'i pëlqen; i bën qejfin një njeriu jo të mirë. [Qe besa, or burra, Nuk di kah t'çajë,/ Mbasi do t'thirret/ Sod derri dajë.

(GjF)]. [Tirana është specializue në përdorimin e një nomenklature në të cilin derri quhet dajë dhe ideologjia shkencë. (APp)].

Jetë derrash jetë e rëndë, jetë e ndyrë.

Ku di derri këmborëmospërf Thuhet për dikë që nuk merr vesh nga një punë a nuk kupton dot përse bëhet fjalë ose për dikë që nuk di të vlerësojë diçka të mirë; ku di dhia ç'është tagjia.

Kur të hipë derri (gomari) në fik (në majë të fikut) Kurrë; asnjëherë.

Më bëhet derr dikush S'dua t'ia shoh surratin dikujt; më është neveritur dikush.

Mëlçi (zorë) derri Diçka pa ndonjë vlerë të madhe; gjë që nuk përfillet.

Mori derr dosa Dosa u mbars.

M'u bë derr dikush a diçka M'u neverit; s'e shoh dot me sy.

M'u bë shpirti derr (gomar) U mërzita shumë nga dikush a nga diçka, s'e duron dot më.

Nuk fshihet derri në thes/ff u E vërteta nuk mund të fshihet a të mbulohet.

Nuk ka pyll pa derrafj u Bashkë me të mirat do të gjesh edhe ndonjë gjë të keqe; s'janë të gjithë të mirë; midis shumë të mirëve ka edhe ndonjë të keq.

Një qime derri Shumë pak; një fije.

Pëlçet derri Është shumë vapë; bën vapë e padurueshme.

Pëlçet derrin dikush a diçka Të fryn e të zemëron pa masë; të mërzit shumë.

Punoj si derr Punoj shumë; i vihem e s'i ndahem punës; punoj derrçe.

Si derri (si pata) në gjetkëz (Jetoj) me gjithë të mirat.

Si derri në thark Shumë i mërzitur.

Stallë (thark) derrashkeq Dhomë, sallë etj. e fëlliqur, e mbajtur shumë keq.

Shkul një qime nga një derr (shkul një gur nga një mur) Jam shumë dorështrënguar; mezi e nxjerr lekun nga xhepi.

Të gjithë derrat një turi kanë/ff u Njerëzit e këqij të gjithë njëlloj janë, pavarësisht nga ndonjë dallim i vogël midis tyre.

Vath i florinjte në vesh të derrit gjë e mirë në vend të keq, veti a cilësi e mirë, por që zotërohet nga një njeri që ka disa anë të këqija, gjalpë në lëkurë të qenit.

**

bar derri bot (*Setaria glauca*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes).

derr deti zool (*Phocaena*) Kafshë gjitare deti e familjes së cetaceve, turishtypur, me pendë notuese trekëndëshe në kurriz, që rron në tufa në brigjet e oqeanëve.

derr i butë (*Sus domesticus*) Kafshë shtëpiake gjithëngrënëse, me qime të ashpër, me feçkë të zgjatur, që rritet kryesisht për mish e dhjamë.

derr i egër (*Sus scrofa*) Derr me qime të murrme të errët, me kreshtë në kurriz, me dy çataj 10-12 cm të gjatë anëve të feçkës, me peshë 75-100 kg, rreth 1.5 m i gjatë dhe 70-80 cm i lartë, që jeton nëtufë nëpër pyje dhe ushqehet me rrënjë dhe me drithëra.

kërpudhë derribot Kërpudhë me kësulë të verdhë në të errët.

lule derribot (*Setaria glauca*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes); bar derri.

derrack•ë a f sh a at krahin Qurra të thata; kakaçkë.

derrár i m sh ë ët Barí derrash.

derrç i m sh a at krahin G Bic; gic qumështi; bërkoq.

derrç•án i m sh a at krahin G Bic; gic qumështi; bërkoq.

derrçán•ë a f sh a at krahin G Bice; bërkoqe; gic femër.

derrçe ndajf bis

♦ Me të gjitha forcat e mundësitë; pa u kursyer; me vrull të madh; me këmbëngulje të madhe; pa iu ndarë punës. **Punoj (mësoj) derrçe.**

♦ Trimërisht. **Luftuan derrçe.**

♦ Me ashpërsi; keqas; rëndë. **E rrahu derrçe.**

derrç•ë a f sh a at

♦ Pyll me lëndë të shpeshtë.

♦ Vend me ferra të dendura. >**DERRP•Ë A.**

derrdësh i m sh ë ët Kafshë a bimë që i ka të zhvilluara krahas organet mashkullore dhe ato femërore, qenie që ka tiparet e të dy sekseve; hermafrodit. >**DELE•DASH I.**

derr•e ja f sh e et bis

♦ Grua e palodhur.

♦ *keq* Grua kokëfortë.

♦ *shar* Grua tepër e trashë, shumë e shëndoshë; dosë.

derrëri a f

♦ *përmb* Tërësi e derrave.

♦ *fig* Kokëfortësi.

derrërisht ndajf

♦ >**DERRÇE.**

♦ Si derr.

derrjár e mbÇ Bredharak; (*njeri*) që bredh shumë.

derrkúc i m sh ë ët

♦ I vogli i dosës; gic i njomë, që nuk është ndarë nga dosa.

♦ *për* Fëmijë i shëndetshëm.

**

derrkuc Indie zool (*Cavia porcellus*) Kafshë e vogël brejtëse me lëkurë të lëmuar e veshë të rrumbullakët, që e ka prejardhjen nga Andet, Amerika e Jugut. >**KAVI•E A.**

derrkúc•e ja f sh e et Gic femër.

dërrm•ë (i) e mb Zemërkeq; i mbrapshtë.

derrnék u m sh ë ët Çmenduri; mendim prej të marri; shinakot; tekë.

derrní a f sh - të G

♦ >**DERRËRI A.**

♦ Sjellje e ashpër, e rëndë.

derrnisht *ndaif* *G* > **DERRËRISHT**. Luej **derrnisht** bëj lojë të rëndë fizike.

derrodjälë *m* *Gnë vetën e parë njëjës të pashquar* Goxha djalë; djalë për kokë të djalit.

derro•grúe *f* *veta I nj e pashq* G Goxha grua; grua për kokë të gruas.

derro•plák *m* *veta I nj e pashq* G Plak i fortë.

derrp i *m* *sh ë ët* *krahin* *G*

♦ Pyll shumë i dendur.

♦ Gëmushë.

derrp•ë a f sh a at *krahin* *G* > **DERRP I**.

derr-vérr i *m* *sh a at* *zool* *A* Derr i egër.

des i *m* *sh - it* *krahin* *G*

♦ Ai që ndërhyr për të ndarë dy palë në grindje.

♦ Ai që ndan ushqimin e punëtorëve, argatëve etj.

des kal dhe jokal *krahin* *G* *veta I dëft e tashme e* **DEK•Ë (me)**. Fatziut i des grueja, fatbardhi des vetë *fj u*. **Kush des i mirë rron shumë** *fj u*.

desánt i *m* *sh ë ët* *kryes sh usht* Trupa të posaçme që zbarkojnë nga deti a nga ajri në prapavijat e armikut.

desantím i *m* *sh e et usht* Zbarkim i trupave nga deti ose ajri në prapavijat e armikut.

desant•ój kal óva úar usht Zbarkoj nga deti a nga ajri (*trupa të posaçme*) në prapavijat e armikut.

desantúar (i e) *mb (Trupa)* të hedhura nga deti a nga ajri në prapavijat e armikut.

desantúem (i) e (e) óva úe *G* > **DESANT•OJ**.

desgín i *m* *sh ë ët* Rripat e frerit të kalit; fre; kapistër > **DIZGJIN I**.

deskriptív e *mb libr* Përshkrimor.

deskriptivíst e *mb libr (Koncept etj.)* i mbështetur në deskriptivizëm. **Teori deskriptiviste**.

deskriptivíz•ëm mi *m*

♦ *fil* Doktrinë sipas së cilës kuptimi i termave etike ose estetike është më shumë përshkrimor sesa vlerësues a emotiv. [përveç përshkrimit (deskriptivizimit), ka edhe nocione të folkloristikës së krahasuar, të strukturalizmit, të kontekstualizmit etj. (ShS)].

♦ *gjuh* Doktrinë që mbështet gjuhësinë përshkimore.

desktóp i *m tek inf* Pjesë e ekranit të kompjuterit në të cilën dalin ikonat.

desonorizím i *em gjuh* Kthim i bashkëtingëllores së zëshme (**b**) në të pazëshme (**p**).

> **ÇZËSHMIM I**.

desonoriz•óhet *vetv úa (u) úar* (Bashkëtingëllorja e zëshme) kthehet në të pazëshme.

> **ÇZËSHM•OHET**.

desonoriz•ój kal óva úar *gjuh* Kthej (bashkëtingëlloren e zëshme) në të pazëshme.

> **ÇZËSHM•OJ**.

desonorizúar (i e) *mb gjuh (Bashkëtingëllorje e zëshme)* e kthyer në të pazëshme.

> **ÇZËSHMUAR (i e)**.

desonorizúem (i) e (e) *mb* *G* > **DESONORIZUAR (i e)**.

desonorizúes e *mb gjuh* [Me formën e saj desonorizuese a çzëshmuese, Retimja krijon nënbashkësi toponimike me Shtimjen. (AK)]. > **ÇZËSHMUES E**.

desperím i *m* *krahin* *G* Dashuri me mish e me shpirt; dhënie me gjithësej pas dikujt.

desper•óhem *vetv* *krahin* *G* > **DESPER•UE (me u)**.

desper•úe (me u) *vetv óva (u) úe* *krahin* *G* Dua me mish e me shpirt; jepem me gjithësej pas dikujt.

desperúem (i) e (e) mb krahin G I dashuruar, i dhënë me mish e me shpirt, me gjithësej pas dikujt.

despót i m sh ë ët

♦ *hist* Sundimtar me pushtet absolut e të pakufizuar (*në monarkitë skllavopronare të Lindjes së Lashtë*).

♦ Sundimtar feudal i një krahine, i cili varej nga mbreti a nga perandori; titull i lartë në hierarkinë feudale; tiran. [**Me despotin e Serbisë, Gjergj Brankoviçin, u afrua më 1448 për kundër Venetikut, por në luftën kundër Turqvet nuk mund të pritej ndonjë ndihmë prej tij mbasi ai ishte bërë vasali i Sulltan Muratit II.** (AE)]

♦ *libr keq* Tiran. Është (sillet si) despot në familje.

despotát i m sh e et *hist* Shtet a krahinë me një despot në krye. [**Despotati i Çamërisë, në jugë, me qendër Artën** (AE)].

despotík e mb

♦ (*Pushtet*) i përqendruar në duart e një sundimtari absolut; që bazohet në despotizëm.

♦ Tiranik, shtypës, arbitrar. **Metoda despotike. Qëndrim despotik.**

despotíz•ëm mi m

♦ Formë qeverisjeje e mbështetur në sundimin e një monarku a të një njeriu të vetëm me pushtet të pakufizuar e absolut. **Despotizmi lindor (oriental).**

libr Sundim arbitrar e i egër me anë të dhunës e të shtypjes; tirani.

♦ Sjellje e qëndrim prej despoti, tiraní.

destalinizím i m pol Spastrim i vendit nga politikat dhe praktikat staliniste.

destaliniz•óhet úa (u) úar

I *vetv* (*Një vend*) spastrohet nga politikat dhe praktikat staliniste.

II *pës e* **DESTALINIZ•OJ.**

destaliniz•ój kal óva úar pol Spastroj (*një vend*) nga politikat dhe praktikat staliniste-.

destalinizúar (i e) mb pol (*Vend*) i spastruar nga politikat dhe praktikat staliniste.

destalinizúem (i) me (e) mbG >DESTALINIZUAR.

destemél i m sh e et krahin

♦ Shami dore.

♦ Shami koke për gra.

destinación i m sh e et Cak; vendmbërritje.

destiním i m

♦ Cak; vendmbërritje.

♦ Paracaktim.

destin•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **DESTIN•OJ.** Qe destinuar të hynte në jetën kishtare.

destin•ój kal óva úar Paracaktoj.

destinúar (i e) mb I paracaktuar.

destinúem (i) e (e) mb G>DESTINUAR (i e).

destruktív e mb libr Shkatërrimtar; shkatërrues; prishës. **Qëndrim destruktiv.**

desh¹ pj (*përdoret përpara foljeve që janë zakonisht në të kryerën e thjeshtë*) Për pak, gati, për një qime, mend. **Desh rashë.** [**Alo, dëgjo këtu, se desh harrova.** (IK)].

desh² kal a ë G >DESH•Ë (me).

deshár i m sh ë ët etn G Ai që shkon në dasmë me dash (si dhuratë).

dësh•em *vetv dhe pës e* **DESH². > DESH•Ë (me u).**

dëshë ndajf G

♦ Zhveshur. **Deshë e dathë** zhveshur e zbathur.

♦ Me veshje të keqe.

♦ Me veshje të hollë.

dësh•ë (me) *kal a ë G* Zhvesh; zbath; heq (*këpucët etj.*). >**DATH•Ë (me u)**.

dësh•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Zhvishem; zbathem; heq këpucët etj.

II *pës e* **DESH•Ë (me)**. >**DATH•Ë (me)**.

dëshë dështë *sh i* **DASH I**. **Deshtë e oxhakut** *krahin G* gurë në të dyja anët e dala të oxhakut.

deshër•ój *kal óva úar* >**DËSHIR•OJ**. [*Si s'u paske deshëruar/ me njëmijë të lutura (LP).*]

deshifrím i m sh e et

♦ Zbërthim i një teksti të shifruar, të shkruar me shifra.

♦ Lexim i një teksti të shkruar me alfabet a shenja të panjohura.

♦ *bis* Lexim i një shkrimi të vështirë a të keq.

♦ *libr* Zbërthim i diçkaje të paqartë, të fshehtë a të ndërlikuar.

deshifr•óhet úa (u) úar *pës e* **DESHIFR•OJ**.

deshifr•ój *kal óva úar*

♦ Zbërthej e bëj të lexueshëm një tekst të shkruar me shifra. **Deshifron radiogramin.**

♦ Arrij të lexoj e të kuptoj një tekst të shkruar me një alfabet të panjohur a me shenja të panjohura; e kthej në një gjuhë të njohur një tekst të tillë. **Deshifroi hieroglifët. Përpiqen të deshifrojnë mbishkrimet etruske.**

♦ *bis* Arrij të kuptoj diçka të shkruar me një shkrim shumë të keq a të palexueshëm; lexoj një shkrim të keq. **Mezi e deshifroi recetën (letrën).**

♦ *libr* Zbërthej e kuptoj diçka të paqartë e të errët, të fshehtë a të ndërlikuar. **Mezi i deshifroi fjalët e tij.**

deshifrúar (i e) mb

♦ (*Radiogram*) i zbërthyer nga shifër në tekst të lexueshëm.

♦ (*Tekst hieroglifik*) i kthyer në gjuhë të njohur.

♦ (*Shkrim i keq*) i zbërthyer e lexuar.

♦ *fig* (*E fshehtë*) e kuptuar.

deshifrúes i m sh e et Ai që merret me deshifrimin e një teksti të shkruar me shifra; ai që

deshifron një shkrim etj. >**SHIFRANT I**.

deshifrúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të deshifrohet, lexohet a kuptohet.

deshifrúes•e ja f sh e et f e **DESHIFRUES I**.

deshprí a f G Dëshpërim.

deshprím i m G >**DËSHPËRIM I**.

deshpr•úe (me) *kal óva úe G* > **DËSHPËR•OJ**.

deshprúe (me u) *vetv óva (u) úe G* >**DËSHPËR•OHEM**.

deshprúem (i) e (e) mb *G* >**DËSHPËR•UAR (i e)**.

deshprúeshëm *ndaif G* Me dëshpërim.

deshtëar i m sh ë ët etn G Ai që shkon në dasmë me dash (si dhuratë).

dështas *ndaif G* Me dashje; qëllimisht; nergut.

det si *ndaif* Me shumicë; shumë; pa fund; plot e përplot.

*

U bë det

♦ U përmyt; u mbush plot me ujë (*fusha*)

♦ U lag shumë; u bë qull. **Qenke bërë det!**

♦ Hëngri shumë; u zhdëp.

- ♦ Piu shumë; u deh keq.
- ♦ I kishte shpëtuar ujët e hollë në dyshek.

det i m sh e et

♦ *gjeog* Hapësirë, zakonisht e pandërprerë, me ujë të kripur, që zë gati 3/4 e rruzullit tokësor; pjesë e kësaj hapësire në një oqean; pjesë e kësaj hapësire e rrethuar plotësisht ose pjesërisht me tokë; masë deri diku e madhe me ujë të ëmbël e rrethuar me tokë. **Det i brendshëm** det pa dalje në oqean. **Mëngë deti** gji deti. **Det i qetë (trazuar)**. **Det i keq** det me dallgë. **Në det të hapur**. **Deti është vaj (pasqyrë)** deti është shumë i qetë. **Bënte shumë det**. **Bie në det**. **Dal në det**. **Lëshoj në det**. **Më zë deti** më vjen për të vjellë kur udhëtoj me det. **Udhëtoj me det e me tokë**. [Deti qan,/mblihet, hapet e përplaslet plot zhurmë (GjM).]

♦ Pjesë e sipërfaqes së Hënës, që nuk e zënë a e zënë fare pak rrezet e Diellit dhe që duket nga Toka si një njollë e errët.

♦ *shq* Përdoret si gjymtyrë e dytë në disa emërtime të pathjeshta, të cilat shënojnë kafshë a bimë që rrojnë në det. **Breshkë (elefant, kalë, luan) deti**. **Lakër deti**.

♦ *fjg* Shumicë njerëzish, sendesh etj.; hapësirë e madhe, e mbuluar a e mbushur me diçka; diçka e pamasë dhe e pafund. **Det lotësh**. **Një det i tërë njerëzish**.

*

As në det, as në breg

♦ Në asnjë vend, asgjëkundi.

♦ Në një gjendje kur s'di nga t'ia mbaj; as në qiell as në tokë.

Ç'bën në det, e gjen në kripëfj u E keqja që kërkon t'i bësh tjetrit, do të vijë një ditë e do të bjerë mbi kokë.

Det mbi det Në të gjithë botën.

Deti s'kalohet me këmbëfj u Është e pamundur të bëhet.

Di (njoh) zhurin e detit Di shumë gjëra; s'ka gjë që s'di.

E ka zemrën det Është shumë zemërgjerë.

E mat detin me filxhan Kam shumë durim për të bërë një punë që kërkon kohë e mundim të madh.

E mori deti (lumi) E pësoi keq, e gjeti e keqja; e piu (e preu) e zeza; mori fund; u shkatërrua.

Edhe po të jetë në fund të detit... Sado larg qoftë, kudo që të jetë.

Është si tapa në shpinë të detitkeq S'është i zoti të zërë një vend e të qëndrojë, s'qëndron dot në një vend.

Hedh farë në det (në ujë, në lumë, në shkëmb) Punoj fare kot, pa asnjë dobi.

I futem detit me këmbë Nis një punë që nuk mund të bëhet ose që është jashtëzakonisht e vështirë.

Jam në det të zi Jam në gjendje shumë të vështirë e nuk di nga t'ia mbaj; jam në hall shumë të madh.

Ka zhurin e detit Ka me shumicë.

Kur të bëhet deti kosiron Kurrë, asnjëherë.

Liri e detit të hapët E drejtë e anijeve të shteteve të ndryshme për të lundruar lirisht në det të hapët.

Lumë e det (për lumë e për det)

♦ Keq e mos më keq, shumë keq.

♦ Shumë i vuajtur; i mjerë.

Na ndan një det (i tërë)

♦ Jemi shumë larg njëri-tjetrit (në hapësirë).

♦ Kemi mendime ose pikëpamje krejt të ndryshme; kemi gjendje shoqërore e ekonomike krejt të ndryshme; jemi shumë larg.

Ngre kodra përmbi detiron Përpiqem të bëj punë që janë të pamundura të bëhen; bën kështjella në erë.

Nuk sosit (nuk thahet) deti me lugëff u Është e pamundur të bëhet, sepse mungojnë edhe mjetet më të domosdoshme.

Një pikë ujë në det (në oqean) Diçka shumë e vogël, sasi e pallogaritshme; gjë që s'duket fare.

Peshku në det, tigani në zjarrff u iron shih Gëzohem para kohe për diçka që ende s'ka përfunduar.

S'matet deti me pëllëmbëff u Për të kryer punë të mëdha duhen mjetet e nevojshme.

Shpëtoj nga lumi e bie në det Shpëtoj nga një e keqe më e vogël dhe bie në një të keqe më të madhe; bie nga shiu në breshër.

Të fut në det (në ujë, në lumë, në pus) e të nxjerr pa u lagur Është shumë i zoti e i zgjuar, sidomos për të mashtruar.

U bë deti kos Ka aq shumë sa mund të marrin të gjithë a mund të marrësh sa të duash (zakonisht kur shpërdorohet diçka). **Kur u bë deti kos, fukarasë iu thye luga.**

U hapën detet (u hap deti) U hapën rrugët e lundrimit për të shkuar lirisht në vende të tjera nëpër det (*thuhet zakonisht pas një lufte të gjatë, gjatë së cilës vaporët për udhëtarë nuk kryejnë lundrime*).

U poq (u puq) qielli me detin Ra shi i madh; pati shtrëngatë të madhe me shi e me erë.

Ujk deti

♦ Detar i vjetër e me përvojë; njeri që është i regjur me vështirësitë e detit.

♦ Njeri i regjur me vështirësitë e jetës, njeri me përvojë të madhe në jetë që lufton e nuk u trembet pengesave.

**

dafinë detibot Landër.

dash detiorn Pelikan.

ferrë detibot Akacie.

fik deti (frëngu)bot

♦ Bimë shumëvjeçare a shkurre e viseve të ngrohta, me gjethe të trasha, të tulta e të mbuluara me gjemba dhe me fryte të ngrënshëm plot fara.

♦ Lule zbukurimi e ngjashme me këtë bimë.

gjel detiorn Mashkull i pulës së detit; gjeldet, misërok.

misër detibot Lloj misri kokërrvogël, që përdoret për të bërë kokoshë; misër Misiri.

pishë detibot Pishë e lartë e me kurorë të hapur, që rritet në vende bregdetare..

pulë detiorn Shpend i madh shtëpiak, me pupla zakonisht në ngjyrë të errët e pika-pika, me krahë të shkurtër, me kokën dhe një pjesë të qafës pa pupla, që rritet kryesisht për mish; femra e gjelit të detit; bibë, misëroke.

qepë detibot Boçkë.

shkumë deti Mineral nga grupi i silikateve të magnezit me ngjyrë të bardheme, i lehtë e me pore dhe zjarrdurues, prej të cilit bëhen sende zbukurimi, cigarishte etj.

detajím i m kryes njëjës Përshkrim i hollësishëm; dhënie e hollësive (*për një ngjarje etj.*).

detaj•óhet vetv e **DETAJ•OJ.**

detaj•ój kal óva úar

♦ Shkoqit.

- ♦ Imtoj; përimitoj; (*përshkruaj*) me hollësi.

detajuar (i e) mb

- ♦ I shkoqitur.
- ♦ I hollësishëm. **Përshkrim i detajuar i skenës.**

detál i m sh e et

- ♦ *tek* Pjesë përbërëse e një mekanizmi, makinerie etj. **Detale ndërrimipjesë këmbimi.**
- ♦ *sh je jet* Hollësi. **Lëri detajet!**
- ♦ *sh je jet* Pjesë përbërëse (*e pikturës, e skenës së përshkruar në tregim etj.*). **[një tablo figurative të mbështetur në një metaforë të vetme me detaje figurash elegante, që spikasin në poezi me ngjyrat e tyre lirike. (AÇ)].**

detánt•ë a f pol Zbutje e marrëdhënieve të acaruar midis dy a më shumë vendeve.

detár e mb

- ♦ I detit; që ka të bëj me detin; që ndikohet ose vjen nga deti. **Port detar, Klimë detare.**
- ♦ (*Bimë*) e detit; që rritet në det.
- ♦ Që lidhet me lundrimin dhe me mjetet e lundrimit nëpër det, që ka të bëjë me detarinë, që i përket detarisë, i detarisë; që merret me detari; që lëviz a vepron nëpër dete, që bëhet me anë të detit a në det. **Fuqi detare. Bazë (flotë) detare usht. Vijë detare.**

detár i m sh ë ët

- ♦ Pjesëtar i ekuipazhit të anijes; ai që punon në anije; ai që merret me lundrime në det. **Detar i vjetër (i regjur). Jeta e detarit. Zakonet e detarëve.**
- ♦ *usht* Officer a marinar në flotën detare ushtarake.

detarësi a f Detarí.

detari a f

- ♦ Mjeshtëri e detarit, e lundrimit në det.
- ♦ Lundrim në det. **Ligjet e detarisë.**

detashmént i m sh e et usht Repart a nënrepart i ngarkuar me detyrë të veçantë.

detektív i m sh ë ët Agjent i policisë gjurmuese ose privat që ngarkohet të sqarojë rrethanat e një krimi dhe të zbulojë fajtorët, ose të gjurmojë dikë sipas porosit e interesave të dikujt etj.

Detektiv privat. Tregim (film) me detektivë.

detektív•e ja f sh e et f e DETEKTIV I.

detergjént i m sh ë ët kim, ind Pastrues kimik i tretshëm në ujë për heqjen e papastërtive.

determinánt e mb libr Vendimtar; (*faktor*) përcaktues.

determinánt i m sh ë ët mat >PËRCAKTOR I.

determiním i m sh ë ët libr Përcaktim.

determiníst e mb fil I determinizmit; që ka të bëjë me determinizmin.

determiníst i m sh ë ët fillthtar a pasues i determinizmit.

determiníst•e ja f sh e et fil f e DETERMINIST I.

determiníz•ëm mi m fil Doktrinë sipas së cilës të gjitha dukuritë e ngjarjet kanë karakter ligjësor e kushtëzohen nga lidhje shkakësore objektive, jashtë vullnetit të njeriut.

determinúes e mb libr Vendimtar; përcaktues.

deterrént e mb libr pol (Mjet) detyrues; shtrëngues. **Forca deterrente e armëve bërthamore.**

deterrént i m libr

- ♦ Mjet për detyruar dikë të mos bëjë diçka. **Kërcënimi me burg është deterrent për krimin.**
- ♦ *pol* Armë bërthamore e përdorur si mjet kërcënimi për ta shtrënguar palën kundërshtarë të mos sulmojë.

dét•ël la f meteo Ç Erë e fortë me shi.

détës e mb I detit.

detím i¹m sh e et *vjet* Udhëtim me det.

detím i²m sh e et Diktim me shkrim.

détk•ë a f sh a at *J* Zar mermeri.

détl•ë a f Ç Erë (që fryn nga) deti.

detnáj•ë a f libr Hapësirë e pafundme uji.

detn•úer óre mb *G* Detar; i detit.

detn•úer óri m sh órë órët *G* Detar; marinar.

det•ój¹jokal óva úar Udhëtoj me det; lundroj në dete.

det•ój²jokal *G* >**DET•UE (me)^{1,2}**.

detórës i m sh ë ët *vjet* Detyrës; borxhli.

detrite t m sh gjeol Material copëzor i krijuar nga erozioni i shkëmbinjve.

det•úe¹ (me) *kal óva úe* *G* Diktoj (*një letër etj.*).

det•úe² (me) *kal, jokal óva úe* *G* Kam borxh; jam në borxh; kam një detyrim.

detúemit (të) *as* *G* Detyrim; borxh.

det•úer óre mb *G* >**DET•UER ORE**.

det•úer óri m sh órë órët *G* Detyrës; borxhli.

detýr•ë a f sh a at

♦ Diçka që duhet bërë në përputhje me normat e shoqërisë e me bindjet vetjake; punë që duhet kryer medoemos; ajo që kërkohet të bëj një herë a vazhdimisht; qëllim që i vë vetes a që më del përpara dhe që synoj ta arrij patjetër. **Detyrë shoqërore. Detyrë shtëpie. Shmangie e detyrës. Është detyrë për të gjithë. I shmangem detyrës. E ke për detyrë të...**

♦ Post; vend pune; funksikon shtetëror a shoqëror. **Detyrë e. Shpërdorim i detyrës. Liroj nga detyra. [po më ofrohen detyra, miq e të njohur të shumtë (MA).]**

♦ *kryes sh* Ushtrime a punë të tjera që u caktohen nxënësve ose studentëve për t'i kryer në shkollë a në shtëpi. **Detyrë me gojë (shkrim). Po bëj detyrat e matematikës.**

♦ *vjet* Borxh; detyrim.

♦ Bindje; detyrim. [**ligja e padrejtë e jo e ndershme nuk mund të krijojë detyrë** (GjF).]

detyrë•pré (me) *jokal préva pré* *G* Shpall falimentimin.

detyrëprém•ë e mb *G* I falimentuar.

detýrës i m sh - it *vjet* Borxhli.

detyrëtár i m sh ë ët *G* Borxhli.

detyrím i m sh e et

♦ Shtrëngim a dhunë e përdorur ndaj dikujt për të bërë diçka kundër vullnetit. **Flas me detyrim. Përdor detyrimin.**

♦ Detyrë morale ndaj dikujt për një të mirë që më ka bërë, për shkak të lidhjeve e të marrëdhënieve që kemi me të etj.;

♦ Diçka që duhet bërë patjetër në pajtim me ligjet e shtetit, me normat shoqërore, me rrethanat etj. **Mbaroj detyrimin ushtarak.**

♦ Zotim ndaj dikujt a diçkaje, sipas një marrëveshjeje; para, prodhime, mall etj. që i duhen dhënë dikujt patjetër në bazë të një marrëveshjeje ose të një ligji a vendimi. **Shlyej (paguaj, dorëzoj) detyrimet. Detyrime në natyrë.**

♦ *drejt* Marrëveshje sipas së cilës person privat a juridik detyrohet të japë ose të bëjë diçka në dobi të një njeriu a të një ndërmarrjeje tjetër. **E drejta e detyrimeve.**

♦ Borxh.

detyrimísht *ndajf libr* Me detyrim, në mënyrë të detyrueshme; medoemos, patjetër. ["Tjetri" në këtë kulturë (*tradicionale*) nuk është detyrimisht "kundërshtari". (ShS)].

detyr•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Shtrengohem të bëj një punë a diçka tjetër pa dëshirën time e pa vullnetin tim; më duhet të bëj diçka, jam i detyruar të bëj diçka. **Detyrohem të rri në shtrat. Detyrohem të bërtas (të hesht).**

♦ I jam mirënjohës dikujt për një të mirë që më ka bërë; ndiej një detyrim moral ndaj dikujt. **I detyrohem atij për gjithçka.**

♦ *veta III libr* Bëhet ose arrihet me përpjekjet, me mundin a me kujdesin e dikujt. [Nëse shteti i Maqedonisë u tregua ndryshe për disa kohë, kjo iu detyrua, përveç gjeografisë së vendit, organizimit të ri ushtarak që bëri Filipi II dhe që e përforcoi Aleksandri. (AE)].

♦ I kam borxh dikujt. **Sa të detyrohem?**

IIpës e DETYR•OJ.

detyr•ój kal óva úar

♦ E shtrëngoj (*dikë*) të bëjë një punë a diçka tjetër kundër dëshirës e vullnetit të vet. **Më detyruan rrethanat të... Mos më detyro të ta them dy herë.**

♦ *veta III* Ia vë dikujt si detyrim sipas një ligji a vendimi ose sipas një marrëveshjeje zyrtare. **Kontrata i detyron të dyja palët të...**

♦ *libr* I jam mirënjohës dikujt për një të mirë që më ka bërë; i kam borxh diçka të shtrenjtë; e quaj dikë a diçka si shkak ose si burim të rëndësishëm a vendimtar për një gjendje që është arritur, për një punë që është kryer etj.

detyrtár e mb I borxhliut.

detyrtár i m sh ë ët Borxhli.

detyrtár•e ja f sh e et f e DETYRTAR I.

detyrúar (i e) mb I shtrënguar të bëjë diçka kundër vullnetit të vet; i detyrueshëm. **Shërbim i detyruar ushtarak.**

detyrúem (i) e (e) mb G>DETYRUAR (i e).

detyrúes e mb

♦ Që të shtrëngon të bësh diçka pa dëshirën e pa vullnetin tënd. **Forcë (fuqi, masë) detyruese.**

♦ Që i ka një detyrim dikujt. **Pala detyruese.**

detyrúesh•ëm (i) me (e) mb Që duhet bërë ose që duhet zbatuar patjetër, pa marrë parasysh dëshirën ose vullnetin e dikujt; që është një detyrim ose shpreh një detyrim; që bëhet me detyrim a me forcë. **Punë e detyrueshme. Shërbim ushtarak i detyrueshëm. Ulje e detyrueshme e aeroplanit.**

deus ex machina /déus eks mákina/ *shpr lt let* Zgjidhje artistike e sajuar.

deuté i m kim Izotop i hidrogjenit me një proton dhe një neutron në bërthamë dhe me masë sa dyfishi i hidrogjenit të zakonshëm; hidrogjen i rëndë.

deuterón i m sh e et kim Bërthamë e deuterit.

Deuteronomí a f fet Libër i pestë i Biblës, që përmban ligjet e Moisiut.

devanagári m gjuh Alfabet i disa gjuhëve indiane.

devé ja f sh - të

♦ *zool (Camelus)* Kafshë e madhe ripërtypëse njëhundra me qafë të gjatë, me këmbë të gjata e të holla, me një ose dy gunga në kurriz, që përdoret vise të thata e shkretëtira si kafshë barre, meqë duron gjatë pa ushqim e pa ujë sepse përdor dhjamin e gungës.

♦ *bis* Lesh butë, i cilësisë së lartë, që merret nga kjo kafshë.

*

E bëj vezën deve I stërmadhoj gjërat; e bëj qimen tra.
devedísh e mb

♦ (*Shegë*) kokërrmadhe, me kokrra (fara) të mëdha.

♦ (*Grurë*) kokërrmadh, që jep miell të cilësisë së lartë.

devekúsh i m sh ë ët orn (*Struthio camelus*) Struc.

devér i m sh ë ët etn Djalë i vogël i caktuar për të mbajtur kapistrën e kalit të nuses.

dév•er ra f sh a at vjet G Fajde.

deverbásh i m sh ë ët vjet Krushk kryesor; krushkaparë.

devexhí u m sh nj njtë Karvanar a qiraxhi me deve.

dévër ri m vjet bis Forcë; durim.

*

Bëj devër vjet bis Rri pa gjumë (*gjithë natën*).

deviación i m sh e et libr Shmangie nga parimet; largim nga vija e përgjithshme politike e një partie.

deviacioníst e mb pol (*Grup a fraksion*) që shmanget nga parimet ose nga vija e përgjithshme politike e një partie.

deviatór i m sh ë ët pol Ai që shmanget nga parimet ose nga vija e përgjithshme politike e një partie.

deviatór•e ja f sh e et pol f e **DEVIATOR I.**

devijím i m sh e et

♦ Shmangie. **Devijim i rrugës (lumit, gjilpërës magnetike të busullës etj.).**

♦ *bio* Shmangie në zhvillimin e organit të një kafshe për shkak të ndryshimeve në kushtet e jetesës; shtrembërim. **Devijimi i syrit (kockës, shtyllës kurrizore).**

♦ *pol* Shmangie; largim (*nga vija e partisë, grupit etj.*).

devij•ój óva úar

I kal > SHMANG.

IIjokal>SHMANG•EM.

devijúar (i e) mb bio, pol etj. I shmangur; i larguar.

devijúem (i) e (e) mb G >DEVIJUAR (i e).

devijúes e mb bio, pol etj. Shmangës; largues; që shkakton shmangie a largim (*nga tipi, linja e partisë etj.*).

devíl•e ja f sh e et

♦ Dredhë; dredhim.

♦ Trazirë; pështjellim i madh.

devít•e ja f sh e et Ballkon; çardak.

devíz•ë a f sh a at

♦ *fin* Monedhë e huaj që shërben si mjet pagese në marrëdhëniet tregtare me shtetet e tjera dhe që mund të shkëmbehet me monedha të tjera.

♦ *libr* Formulë e shkurtër e thelbit të një ideje a qëllimi që udhëheq dikë në sjelljet e në veprimet e tij; rregull themelor që ndiqet në jetë, në punë e në veprim; moto. **[Dhe në qoftë se ka ba diçka për shtetin shqiptar, atëherë vetëm aq sa ka qenë për të mirën e vet, si mbas devizës: Shteti jam Unë! (KM)].**

devoción i m Dashuri a besnikëri ndaj dikujt a diçkaje; ndjekje me përkushtim e një veprimtarie, çështjeje a kauze.

devollí u m sh nj njtë Banor a vendës i krahinës së Devollit.

devollíçe

I *ndajf* Si devollinjtë; sipas mënyrës së banorëve të krahinës së Devollit. **Këndoj (vishem) devollíçe.**

II *si mb* Që këndohet a luhet sipas mënyrës së devollinjve; që është karakteristik për krahinën e Devollit, që është krijuar nga devollinjtë, e Devollit. **Valle (këngë) devollíçe.**

devollít i m sh ë ët > DEVOLLI U.

devollít e mb I Devollit; që ka të bëjë me Devollin, me banorët a vendësit e tij. **Valle (këngë) devollite.**

devollít•e ja f sh e et f e DEVOLLIT I.

devonián e mb gjeol I devonit; që ka të bëjë me periudhën e devonit.

devonián i m gjeol Periudhë e katërt e paleozoikut, që zgjati nga 409 milion deri 363 milion vjet më parë, e karakterizuar nga prania e gjerë e peshqve, evoluimi i amfibëve dhe shfaqja e pyjeve për herë të parë.

devótsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (Njeri) shumë i dashur. **Bashkëshortë të devotshëm.**

♦ (Njeri) i përkushtuar plotësisht ndaj diçkaje a dikujt. [**Epika legjendare sllave ka orientim tjetër. Protagonistët e saj janë kalorës të devotshëm të mbretit.** (ShS).]

♦ (Qëndim, veprim etj.) që shpreh përkushtim.

♦ (Njeri) me besim të pakufishëm ndaj fesë a kultit.

devotshmëri a f libr Të qenët i devotshëm, veti e njeriut të devotshëm; devocion.

deví a m sh e et vjet

♦ Xhandar.

♦ Rojë e armatosur.

devshírm i m sh ë ët vjet: [Me fjalën devshírmë, Turqit quanin fëmijët që rrëmbejnë nëpër popujt e krishterë dhe që i rritnin pastaj nëpër kazemat si ushtarë duke i fanatizuar në fenë islame dhe në besnikërinë ndaj Sulltanit. (AE).]

dez kal a ur A > NDEZ; DHEZ.

Dez i em m shkurt i Mukadez.

déz•em vetv a (u) ur A Ndizem. **E ndër zëmër dezej fort malli.**

dezertím i m sh e et

♦ Ikje pa leje dhe fshehurazi nga ushtria, vendi i shërbimit luftarak ose fusha e betejës.

♦ Shmangie e shërbimit ushtarak.

♦ Tradhti; hedhje në anën e armikut.

♦ Shmangie e detyrës shtetërore a shoqërore; mosparaqitje në detyrë; braktisje e detyrës.

♦ Heqje dorë nga lufta për një çështje të madhe ose ideal i përbashkët; largim nga partia ku bëj pjesë për t'u vënë në shërbim të një tjetre.

dezert•ój jok al óva úar

♦ *usht* Iki pa leje dhe fshehurazi nga ushtria, vendi i shërbimit luftarak ose fusha e betejës me synimin që të mos kthehem më.

♦ I shmangem shërbimit ushtarak kur thirrem nën armë.

♦ Tradhtoj e hidhem në anën e armikut.

♦ I shmangem një detyre shtetërore a shoqërore; nuk paraqitem në detyrë ose braktis detyrën.

♦ Heq dorë nga lufta për një çështje të madhe a një ideal të përbashkët; largohem nga partia ku bëj pjesë dhe vihem në shërbim të një tjetre.

dezertór i m sh ë ët Ai që dezerton.

dezertór•e ja f sh e et f e DEZERTOR I.

dezertúes *i m sh - it* Ai që dezerton. > **DEZERTOR I.**

dezertúes•e *ja f sh e et f e* **DEZERTUES I.**

deziluzión *i m sh e et* > **ZHGËNJIM I.**

deziluzioním *i m sh e et* > **ZHGËNJIM I.**

deziluzion•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **ZHGËNJ•EHM.**

deziluzion•ój kal óva úar > **ZHGËNJ•EJ.**

deziluzionúar (i e) mb > **ZHGËNJYER (i e).**

deziluzionúem (i) e (e) mb G > **DEZILUZIONUAR (i e).**

dezinénc•ë *a f sh a at gjuh* Mbaresë.

dezinfektánt *i m sh ë ët* Lëndë dezinfektuese, që dezinfekton.

dezinfektím *i m sh e et* Pastrim me lëndë dezinfektuese.

dezinfekt•óhem

I *vetv* Pastrohem me dezinfektues nga mikrobet ose helmet.

II *pës e* **DEZINFEKT•OJ.**

dezinfekt•ój kal óva úar Shkatërroj a zhduk me lëndë kimike etj. mikroorganizmat e dëmshme ose bartësit e tyre si mikrobet, lëndët helmuese etj.; pastroj me dezinfektues. **Dezinfektoj plagën (dhomën, rrobat, armët, ujin e pijshëm).**

dezinfektúar (i e) mb I pastruar me dezinfektant nga mikrobet ose helmet.

dezinfektúem (i) e (e) mb G > **DEZINFEKTUAR (i e).**

dezinfektúes e mb Që shërben për të dezinfektuar një vend ose një send; që dezinfekton. **Lëndë dezinfektuese. Aparat dezinfektues. Veprim dezinfektues.**

dezinfektúes i m sh - it

♦ Lëndë kimike e posaçme që përdoret për të dezinfektuar diçka. **Dezinfektues i fortë.**

Dezinfektues i farës. Përdor (hedh) dezinfektues.

♦ Mjet a aparat i veçantë që shërben për dezinfektim.

♦ Punonjës i përgatitur që bën dezinfektimin e një vendi ose të një sendi; punonjës i shërbimit shëndetësor që merret me dezinfektimin. **Maskë për dezinfektuesit.**

dezinfektúes•e *ja f sh e et f e* **DEZINFEKTUES I.**

dezinformím *i m sh e et libr* > **ÇINFORMIM I.**

dezinform•óhem óva (u) úar *libr pës e* **DEZINFORM•OJ. >ÇINFORM•OHM.**

dezinform•ój kal óva úar *libr* Informoj keq ose gabim (*dikë*). > **ÇINFORM•OJ.**

dezinformúar (i e) mb libr I informuar keq ose gabim. > **ÇINFORMUAR (i e).**

dezinformúem (i) e (e) mb libr G > **DEZINFORMUAR (i e).**

dezoinformúes e mb libr Ai që informon keq ose gabim.

dézur (i e) mb A I ndezur.

dezhúrn *i m sh ë ët* Punonjës i radhës në shërbim roje etj.

dezhúrn•e *ja f sh e et f e* **DEZHURN I.**

dëbáth kal G > **DËBATH•Ë (me).**

dëbáth•ë (me) kal a ë G Zbath; lë zbathur.

dëbáthun (i e) mb G I zbathur; i mbetur zbathur.

dëbáthunit (të) as G Zbathje; të qenët zbathur.

dëbím *i m sh e et*

♦ Përzënie; largim me detyrim a dhunë nga vendi, shtëpia etj.

♦ Përgjashtim nga një organizatë a shoqatë, institucion a vend pune.

♦ Largim; heqje.

dëb•óhem óva (u) úar *pës e* **DËB•OJ.**

dëb•ój *kal óva úar*

♦ E detyroj (*dikë*) të largohet nga dhoma, nga shtëpia, nga vendi etj. me forcë a me të keq; e nxjerr jashtë. >**PËR•ZË; NDJEK; LARG•OJ; SHPORR. Dëboj dikë nga shtëpia. Dëboj armikun nga pozicionet.** [Krisht ai nuk ish që t'i dëbonte/ Nga pushteti me kamçik dhe stap (IK).]

♦ E largoj (*dikë*) me detyrim a me të keq nga një organizatë a veprimtari e përbashkët etj.; e pushoj (*dikë*) nga puna; e përjashtoj (*dikë*) nga shkolla etj.; e përzë.

♦ dhe fig Largoj; heq (*mjegullën, shiun, frikën etj.*).

dëbój•ë a f sh a at vjet>**KAZERM•Ë A.**

dëbór•ë a f>**BOR•Ë A.** [Që e ndezin qiellin me zbardhëllimë dëbore (BXh).] [Më magjeps fytyra jote prej dëbore,/ këto ditë të nxehta qershori (PJ).]

dëborëpastrúes emb>**BORËPASTRUES E.**

dëbórtë (i e) mb (*Mot*) me borë.

dëbrúm•ë i m ushq krahin G Farë për të zënë bukën.

dëbúar (i e) mb I përzënë nga një vend, i dëbuar. [Klerikët e Malësisë, duke theksuar nevojën që të rezistonin pranë bashkëvendasve të tyre të arratisur dhe popullsisë së dëbuar, u larguan së bashku me ta dhe qëndruan në Mal të Zi. (RG).]

dëbúar i (i) m sh - it (të) Njeri i përzënë a i larguar me detyrim nga një vend, organizatë etj.

dëb•úe (me) kal óva úe krahin G veta III (Kafsha mashkull) mbars (*femrat e kafshëve mishngrënëse dhe barnngrënëse joripërtpëse*).

dëb•úe (me u) krahin G (Femrat e kafshëve mishngrënëse dhe barnngrënëse joripërtpëse) mbarsen; buen; harmojnë.

dëbúeme (e) mb krahin G (Femër e kafshëve mishngrënëse dhe barnngrënëse joripërtpëse) e mbarsur.

dëbúem it (të) as krahin G Ndërzim (*i pelës, gomaricës, bushtrës, maces etj.*).

dëbúemj•e a f sh e et krahin G Mbarsje e femrës së kafshëve mishngrënëse dhe barnngrënëse joripërtpëse.

dëbúes e mb Që dëbon a përzë.

dëbúes i msh - it Ai që përzë ose dëbon dikë nga një vend.

dëbúes•e ja f sh e et f e DËBUES I.

dëbúh•et vetv veta III a (u) ar (Pela, gomarica, bushtra, macja etj.) merr mashkull; mbarset; ndërzohet.

dëfr•éhem vetv éva (u) ýer Dëfrij; argëtohem.

dëfr•éj éva ýer

I jokal E kaloj kohën në mënyrë të gëzueshme e të këndshme, kënaqem me argëtime; argëtohem, bëj qejf.

II kal E argëtoj (*dikë*); bëj që (*dikush*) ta kalojë kohën në mënyrë të gëzueshme e të këndshme.

dëfrím i m sh e et Kalim i kohës në mënyrë të gëzueshme e të këndshme, me argëtime.

dëfrimtár e mb Dëfryes; argëtues; zbavitës.

dëfrýes e mb (Shfaqje etj.) që ka si qëllim të argëtojë; argëtues; zbavitës.

dëfrýes i m sh - it Ai që dëfren.

dëfrýes•e ja f sh e et f e DËFRYES I.

dëfrýeshëm ndajf (E kaloj kohën) me dëfrime.

dëfrýesh•ëm (i) me (e) mb Që të dëfren a të argëton; argëtues.

dëft•éhem éva (u) ýer

I vetv Tregohem (*i aftë, trim, i zoti, i qeshur, i mërzitur etj.*). [**Burr' u dëftuem,/ Të gjith' i thyem** (NF).]

IIpës e **DËFTEJ**.

dëft•ej kal éva ýer

♦ Tregoj; shënoj; rrëfej. **Dëftej me gisht dikë. I dëftej rrugën dikujt.**

♦ Tregoj; dëftoj; shfaq. **Dëftej dhëmbët** nxjerr dhëmbët. [**pas mbylljes së restorantit, duhej të zvarritesha si kërmill duke dëftyer një zell edhe më të madh se zakonisht, për të bërë që të më falnin dhjetë minutat e vonesës.** (ED).]

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) (*Një lloj veshjeje etj.*) më tregon (*më të ri, më të bukur etj.*). **Ky fustan të dëften të hijshme.**

♦ *bis* Tregoj; kallëzoj (*një të fshehtë etj.*); rrëfej. **Mos dëfte! E dëfteu në policí.**

♦ *bis* Tregoj; kallëzoj (*një ngjarje, përrallë etj.*).

*

I dëftej dhëmbët

♦ I kërcënohem a i kanosem dikujt.

♦ Zbuloj qëllimet e mia grabitqare, armiqësore etj.; tregoj natyrën time të egër; zbuloj veten.

dëfténjës i m sh ë ët vjet J > DËFTUES I.

dëftés•ë a f sh a at

♦ Shkresë e lëshuar dikujt për të vërtetuar se i kam marrë diçka ose për të vërtetuar se ai ka paguar a ka dhënë diçka; vërtetim. **Dëftesë page**.

♦ Dokument zyrtar e lëshuar nga shkolla, ku shënohen klasa që ka kryer nxënësi, notat që ka marrë në lëndët e ndryshme, vlerësimi për sjelljen e tij etj. **Dëftesë lirimi** dëftesë e përfundimit të arsimit të detyrueshëm.

♦ *vjet G* Dëshmi para porotës a kuvendit.

♦ *vjet G* Dëftim; kallëzim.

dëftím i m sh e et

♦ Tregim a rrëfim (*me gisht, me shenja etj.*).

♦ *vjet* Deklaratë; dëshmi; provë.

♦ *bis* Kallëzim. **Bëj dëftim në polici për...**

dëft•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Tregohem; dukem, shfaqem. **U dëftua i gatshëm (i çiltër, trim).**

♦ Mbahem e paraqitem si trim, i zoti, i mençur etj.; mburrem. **I pëlqen të dëftohet ca.**

IIpës e **DËFT•OJ**.

dëft•ójóva úar

I kal

♦ Tregoj; kallëzoj (*një ngjarje, përrallë etj.*). **Na dëfto ndonjë ndodhi.**

♦ Nxjerr; zbuloj. **Dëftoj plagën.**

♦ Shfaq; tregoj; shpreh. **Dëftoj dashuri për...**

♦ Zbuloj; bëj që (*diçka*) të duket, të shihet a të kuptohet nga të gjithë; e paraqit siç është. **E dëftoj veten.**

II *jokal veta III* Tregon; është shenjë a tregues i diçkaje.

dëftójs i m sh ë ët vjet Tregues i (pasqyrë e) lëndës.

dëftór e mb gjuh Që shërben për të dëftuar dikë a diçka, që tregon dikë a diçka.

**

fjali dëftore Fjali që jep një kumtim të drejtpërdrejtë për ndonjë send ose dukuri dhe që shërben për t'u treguar të tjerëve njohuritë që ka folësi për diçka a për dikë (*p.sh. Frika ruan vreshtin. Rrushi piqet në gusht. Jetoj me nder.etj.*).

mënyrë dëftore Mënyrë e foljes e cila shpreh një veprim ose gjendje që mendohet nga folësi si diçka që ndodh a është, ka ndodhur a ka qenë, do të ndodhë a do të jetë me të vërtetë(*p.sh.*

punoj, punoja, kam punuar, do të punoj; ndodhem, ndodhesha etj.).

përemër dëftor Përemër që tregon sendin për të cilin bëhet fjalë dhe e dallon atë nga sendet e tjera të një lloji me të (*p.sh. ky, kjoetj.*).

dëftor i m sh ë ët gjuhPëremër dëftor.

dëftor•e ja f gjuh Mënyrë dëftore e foljes.

dëft•ue (me) kal óva úe *G* Shfaq; nxjerr në pah a në dukje; nxjerr sheshit. > **DËFT•OJ.**

dëftúe (me u) vetv*G* Shfaqem; dukem; dal sheshit. >**DËFT•OHEM.**

dëftúemit (të) as *G* Shfaqje; manifestim; dalje në shesh.

dëftúes e mb

♦ Që shërben për të treguar dikë a diçka; tregues.

♦ Që shërben për të vërtetuar diçka, që shërben si dëshmi a si dëftesë. **Provë dëftuese.**

**

gisht dëftues Gisht i dytë i dorës pas gishtit të madh; gisht tregues.

dëftúes i m sh - it Gisht i dytë i dorës pas gishtit të madh; gisht tregues.

dëftúesh•ëm (i) me (e) mb *G* I dukshëm.

dëgól i m sh a at *K*

♦ Gogol.

♦ Njeri a gjë që ta shpif; shpifë.

dëgjés•ë a f

♦ Bindje ndaj një urdhri; vënie e veshit këshillës etj. **Ka dëgjesë.**

♦ *vjet* Dëgjim.

dëgjím i m

♦ Kapje e tingujve me anë të veshit. **Aparat dëgjimi. Organ i dëgjimit** *anat. Prag i lartë (i ulët) i dëgjimit.*

♦ Aftësi për të dëgjuar. **Dëgjim i mprehtë.**

♦: **Dëgjimi i dëshmitarëve** *drejt* seancë gjatë së cilës trupi gjykues thërret dëshmitarët për t'i pyetur për çështjen në gjykim.

dëgjimór e mb libr

♦ I shqisës së të dëgjuarit; i organit të dëgjimit; i dëgjimit; i bazuar në të dëgjuarit. **Organ (nerv) dëgjimor. Kujtesë dëgjimore** kujtesë e mbështetur në aftësinë për ta dëgjuar e mbajtur mend diçka.

♦ (*Aparat*) që shërben për të dëgjuar, që jep mundësi të dëgjohet mirë diçka.

dëgj•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Ndihe; kuptohet që jam i pranishëm nga zëri a nga zhurma që bëj. **Eci pa u dëgjuar.**

Vetëm ti dëgjohesh!

♦ *veta III* Rroket me anë të veshit; tingëllon; i vjen zëri a tingëllima; ndihet. **Dëgjohet një zë (zhurmë, kërcitja e pikave të shiut në çati).** [*Nga larg dëgjohet një rrëmujë;/ po lehin qentë! (KT).*]

II *pës e* **DËGJ•OJ.**

*

Dëgjohet nëpër botë *keq* Merret nëpër gojë; flasin e përflasin për dikë.

Dëgjohet vetëm kambana e tij *keq* Të gjithë veprojnë ashtu si thotë a urdhëron ai që përpiqet të detyrojë të tjerët të pranojnë mendimin e udhëzimet e tij.

Do t'i dëgjohet (do t'i ndihet) *shurukama* Do t'i dëgjohe zëri; do të bëhet zhurmë (*për një punë etj.*).

Duhen dëgjuar të dyja kambanat Duhën dëgjuar mendimet e të dyja palëve.

Iu dëgjua zëri U zbulua; u gjend; doli në shesh; u mor vesh se ku gjendet.

Më dëgjohet fjala Ma pranojnë mendimin, porosinë etj., kam ndikim tek të tjerët, më shkon fjala; më zë vend fjala.

Nuk dëgjohet as miza shih Zotëron një heshtje e madhe; është qetësi e plotë; nuk pipëtin asgjë.

Nuk është parë e as dëgjuar Nuk ka ndodhur ndonjëherë gjë e tillë.

Më sa dëgjohet qyqja në dimër Heshti; nuk foli fare; nuk u ndie fare; kyçi gojën.

S'i dëgjohet zëri (fare)

♦ Është shumë i urtë, s'ndihet fare.

♦ Nuk flet fare.

dëgjo•ójóva úar

I kal

♦ Kap ose kam aftësinë a mundësinë të kap me anë të veshit (*tingujt, zëra e zhurma të ndryshme*); ndiej me vesh. **Thirr, se s'të dëgjoj dot.** [Në mos ditsha të mbledh lule/ shoqe, **ju dëgjo-më-ni** (LP).] [E dashur, dëgjomë pa shqetësim,/ unë do t'i grij, do t'i grij po të them,/ në vargjet e mia (MA).]

♦ Përqendroj vëmendjen dhe ndjek me kujdes (*dikë a diçka*) për të kapur dhe për të kuptuar më mirë atë që thuhet, lexohet etj. **Dëgjoj radion.**

♦ Marr vesh; e pranoj dhe mundohem ta vë në jetë (atë që më thotë ose që më këshillon dikush); i shkoj pas fjalës (*dikujt*); i vë vesh fjalës a këshillës së (*dikujt*); marr parasysh (*diçka që më thonë*). **E dëgjojnë të gjithë.** [Jesu Krishti s'dëgjoj, dhe s'e mori vesh mikun,/ Dhe me lot i penduar e hodhi kamçikun (FN).]

♦ Marr vesh; mësoj (*një lajm*). **E dëgjova në radio. Kam dëgjuar se...** [- Dëgjove gjë? - Jo. - **E vranë Todrin.** (DhP).]

♦ *bis* E marr vesh, e kuptoj (*diçka*). **Të dëgjova mirë.**

♦ *mjek* Ndiej a kap me vesh, me dorë ose me aparat të veçantë (*punën e ndonjë organi të brendshëm të trupit*).

II jokal

♦ Kam mundësi të kap me anë të veshit tingujt, zhurmat etj.; ndiej me vesh. **Dëgjoj mirë.**

♦ *bis* Përqendroj vëmendjen dhe ndjek me kujdes dikë a diçka për të kapur dhe për të kuptuar më mirë atë që thuhet, që lexohet etj. **Dëgjo këtu! Dëgjoj me kujdes.**

♦ *bis* Marr vesh; bindem. **Dëgjon shqip ti?** më kupton?

♦ *kryes me kuptim mohues bis* Nuk dua t'ia di për dikë a diçka. **Ku dëgjon andej ai!**

*

Ç'po na dëgjojnë veshët! Po ndodhin çudira; ngjajnë gjëra të papritura e të papëlqyeshme.

I bërtet së bijës, të dëgjojë e reja *f u* I drejtohem dikujt tjetër që ta kuptojë vetë ai që duhet.

I bie pragut të dëgjojë dera Nuk e them drejtpërdrejt atë që kërkohet; i drejtohem dikujt tjetër që ta kuptojë vetë ai që duhet; flas tërthorazi; i bie dritares të dëgjojë dera.

I flas derës të dëgjojë qilari E them diçka tërthorazi; e hedh fjalën në bisedë me dikë që të dëgjojë një tjetër; i bie pragut të dëgjojë dera.

Mos e dëgjofte qyqen! *mallk* Vdektë pa ardhur pranvera!

Mos ia dëgjofsha zërin! *përçm* Mos e pafsha kurrë!, mos u takofsha kurrë me të!, u zhduktë!

S'dëgjoj (s'pyes, s'dua t'ia di) nga ajo anë Nuk i trembem një gjëje; nuk çaj kokën për diçka.

S'i kam dëgjuar as emrin dikujt a diçkaje Nuk e njoh fare; s'e di kush është a ç'është.

S'ia kam dëgjuar zërin dikujt *mospërf* Nuk e njoh; s'ia di as emrin.

S'më lënë zilet e mia të dëgjoj këmborët e tua Kam mjaft halle dhe s'kam mundësi të merrem me hallet e tua.

Vetë flet, vetë dëgjon S'e dëgjon asnjëri; nuk ia vë veshin kush; flet kot.

Zërin ia dëgjofsha, sytë mos ia pafsha Njeri i shëmtuar që këndon bukur.

dëgjúar (i e) mb

♦ (*Fjalë, histori etj.*) e thënë më parë, e njohur ose e ditur tashmë. **Duket si emër i dëgjuar.**

Histori e dëgjuar histori e vjetër.

♦ (*Njeri*) i njohur; me emër (të madh); i famshëm. **I dëgjuar për të mira e të liga.**

♦ I bindur. >**DËGJUESH•Ëm (i) me (e). Djalë i dëgjuar.**

dëgjúar it (të) as

♦ Njëra nga pesë shqisat me të cilën kapen tingujt dhe zhurmat. **Me anë të të dëgjuarit.**

♦ Aftësi për të dëgjuar; dëgjim.

dëgjúes i m sh - it

♦ Ai që dëgjon dikë a diçka; ai që është ulur në një dhomë, në një sallë etj. dhe ndjek me vëmendje atë që thuhet, që këndohet etj. **Dëgjues të radios. Ka dëgjues të shumtë.**

♦ Ai që ndjek mësimet a leksionet në shkollë, kurs etj., pa qenë nxënës ose student i rregullt; njeri i ftuar të marrë pjesë në një mbledhje pa të drejtën e fjalës. **Ndjek mësimet si dëgjues.**

Marrin pjesë si dëgjues.

♦ *etn* Ai që shkon të dëgjojë betarët.

dëgjúes•e ja f sh e et f e DËGJUES I.

dëgjúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Tingull*) i kapshëm nga organi i të dëgjuarit; që mund të dëgjohej.

♦ Që dëgjon e vë në jetë këshillat ose ato që i thonë, që u bindet urdhrave pa fjalë; i bindur; i mbarë.

dëgjueshmëri a f libr

♦ Të qenët i dëgjueshëm a i kapshëm me vesh.

♦ Aftësi a mundësi për të dëgjuar a për t'u dëgjuar. **Dëgjueshmëri e lartë (e ulët). Zonë e (prag i) dëgjueshmërisë.**

dëj•óhem vetv óva (u) úar J Ngihem; ha sa s'mbaj më.

dëkím i m krahin

♦ Shembje; rrëzim (*i murit*).

♦ Këputje ndër vete; rrënxim.

dëk•óhem¹ óva (u) úar krahin

I vetv

♦ *veta III (Ndërtesa, muri)* shembet a rrëzohet.

♦ *bis mjek* Këputem ndër vete; rrënxohem.

II pës e DËK•OJ.

dëk•óhem² G vetv dhe pës e DËK•UE (me u).

dëk•ój¹ kal óva úar krahin

♦ Prish a rrëzoj (*një mur etj.*)

♦ Rrah fort; zhdëp në dru.

♦ *bis mjek* Rrënxo.

dëk•ó²kal G >DËK•UE (me).

dëkúar (i e) mb krahin

♦ (*Mur*) i prishur a rrëzuar.

♦ I rrahur; i zhdëpur në dru.

♦ *m bis mjek* I këputur ndër vete; i rrënxuar.

dëk•úe (me) kal óva úe G

♦ >DËK•OJ¹.

♦ Derdh; zbraz (*një lëng*).

♦ Lëshoj pika-pika.>DIK•UE (me).

♦ *fíg* Derdh; zbraz (*mllefín*).

♦ *fíg* Ia derdh zorret përjashta (*diku*jt).

♦ Zbraz; shkreh (*armën e zjarrit*).

dëk•úe (me u) G

I *vetv* Derdhem; lëshohem me turr.

II *pës e* DËK•UE (me).

dëkúem (i) mb G>DËKUAR (i e).

dëkúem (i) e (e) mb G

♦ I mbushur me lëng të hedhur nga një enë tjetër.

♦ I derdhur; i zbrazur; i shprazët.

dëlíks kal a ur Ç

♦ Lidh; mbështjell (*litarin, perin etj.*).

♦ Ngatërroj (*fillin*).

dëlíur kal a ur

♦ Pastroj. **Dëliur kopshtin nga barishtet. E dëliri era qiellin.**

♦ Pastroj; qëroj (*grurin, orizin nga papastërtitë*).

♦ Krasit mirë (*pemët*); heq degët e thata (*pemës*).

♦ *fíg, krahin* Çliroj (*vendin*).

♦ E çliroj (*dikë*) nga një detyrim a betim.

♦ *euf* Tredh (*derrin*).

♦ *bis* Pastroj; liroj (*zorret me kripë, purgë etj.*).

dëlíur•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Pastrohem.

♦ *eufveta III* (*Gruaja shtatzënë*) lirohet nga barra; lind.

♦ (*Lopa etj.*) pjell.

♦ Çlirohem nga barra, detyrimi etj.; shlyej një faj; lahem; pastroj ndërgjegjen.

♦ *krahin keq* Largohe; shporrem; qërohem. **Dëliuru (prej) këtej!**

II *pës e* DËLIR.

dëlíurë ndajf Në gjendje të pastër a të pastruar; në rregull.

dëlíurë (i e) mb

♦ I pastër. **Dhomë (shtëpi) e dëliurë. Ujë (burim) i dëliurë.**

♦ I pastër; i pastruar; i qëruar. **Oriz i dëliurë.**

♦ *euf* (*Grua*) e liru nga barra.

♦ *fíg* (*Njeri*) i pastër, i panjollosur, i papërlyer; i ndershëm; i çiltër. **Ndjenja të dëlira.**

♦ *fíg* I pafajshëm; i larë. **Doli i dëliurë.**

♦ *vjet(Popull)* i lirë; që gëzon liri.

dëlrës mb (*Veti, cilësi*) pastruese; (*mjet, bar etj.*) që shërben për të pastruar.

dëlrësi a f

♦ Të qenët i pastër, pa pluhur, pa plehra etj.; pastërti. **Dëlrësia e shtëpisë (e dhomës, e oborrit).**

♦ *fig* Të qenët i pastër nga shpirti, pastërti shpirtërore; të qenët i çiltër, çiltëri; të qenët i ndershëm, ndershmëri. **Dëlrësi vajzërore (fëminore). Sy plot dëlrësi. Foli (buzëqeshi) me dëlrësi.**

dëlrím i m sh e et

♦ Dëlrje; pastrim. **Dëlrje e farës.**

♦ Çlirim.

dëlrj•e a f

♦ Pastrim.

♦ Çlirim; lehtësim.

dëlr•ój kal G > DËLIR•UE (me).

dëlrítas ndajf Pastër; kulluar.

dëlrítë (i e) mb I pastër; i kulluar; i rregullt.

dëlr•úe (me) kal óva úeG

♦ Dëlr; pastroj.

♦ Çliroj; lehtësoj.

dëlrúem (i) e (e) mb G

♦ I dëlrë; i pastruar.

♦ I çliruar; i lehtësuar.

dëlrúem it (të) as G

♦ Dëlrje; pastrim.

♦ Çlirim; lehtësim.

dëlrún (i e) mb G

♦ I pastruar.

♦ I çliruar; i lehtësuar.

♦ *euf (Dash)* i tredhur.

dëlléng•ë a f sh a at bot Dëllenjë.

dëllénj a f sh a at bot A > DËLLENJ•Ë A.

dëllénj•ë a f sh a at bot > DËLLINJ•Ë A.

dëllëndýsh•e ja f sh e et krahin > DALLËNDYSH•E JA.

dëlléngthi ndajf J Me qëllim; qëllimisht; nergut. **E bëra dëlléngthi për ty.**

dëllí ja f sh ja jat botG > DËLLINJ•Ë A.

dëllínj•ë a f sh a at bot (*Juniperus L.*) Dru a shkurre halore, me gjethe të merme e kokrra të vogla bojëvjollcë, të zeza ose të kuqërreme. **Kokërr dëllinje. Raki (vaj) dëllinje.**

**

dëllinjë e bardhë bot (*Juniperus communis*) Dëllinjë me halë të butë.

dëllinjë e butë bot > DËLLINJË E BARDHË.

dëllinjë e egër bot (*Juniperus oxicedrus*) Dëllinjë e ashpër, me halë të fortë, shpuese.

dëllínjtë (i e) mb

♦ I dëllinjës; prej dëllinje. **Raki e dëllinjtë.**

♦ (*Pyll*) me dëllinja; (*kodër etj.*) me shumë dëllinja.

♦ (*Shije*) si e dëllinjës.

♦ *krahin G (Fytyrë)* e hequr; e zbehtë; e përhëntë.

dëmsi ndajf

♦ Më kot; pa dobi. **Mall i çuar dëm. Kohë e shkuar dëm.**

♦ Huq. [**Kurrë dëm nukë qëllonte** (NF).]

*

E bëj dëm dikë E vras dikë.

Për një pe, për një gjilpërë, shkoi dëm një gunë e tërë *ff u* Për një gjë të vogël prishet një gjë e madhe.

dëm i m sh e et

♦ Humbje në mjete, në sende a në njerëz që pëson dikush; diçka që prishet tërësisht a pjesërisht; dëmtim. **Dal me dëm. Bëj dëm në arën e tjetrit. I paguaj dëmet dikujt. Shes me dëm** shes me humbje. **Vlerësoj dëmin.**

♦ E keqe që i vjen dikujt a diçkaje nga një shkaktar i jashtëm a i brendshëm, nga një veprim a nga një gjendje e caktuar, pasojë e keqe. **Është në dëmin tonë. Rrenë pa dëm.**

dëmbím i m e et A Dhembje.

dëmbur (i e) mb A I dhembshur.

dëmtës e mb bis Dëmtues.

dëmprurës e mb Që sjell dëm; dëmtues. **Kandrra dëmprurëse.**

dëmprurës i m sh - it Qeni të gjalla që sjellin dëm.

dëmsjëllës e mb>DËMPRURËS E.

dëmshtëm (i) me (e) mb

♦ Që dëmton qeniet e gjalla. **Pije të dëmshtëm. Klimë e dëmshtëm. Është i dëmshtëm për shëndetin (njerëzit, kafshët, bimët).**

♦ (*Kafshë, bimë, dukuri e natyrës*) që shkakton dëme, dëmtues

♦ Që i sjell pasoja të këqija dikujt, shoqërisë etj. **Zakon (veprim) i dëmshtëm.**

dëmshtëpërblëhem éva (u) ýer pës e DËMSHPËRBLËEJ.

dëmshtëpërblëj kal éva ýer Paguaj dëmin.

dëmshtëpërblím i m sh e et Shpërblim në të holla a në natyrë që paguan dikush për dëmin që i ka bërë një tjetri. **Dëmshtëpërblimet e luftës** detyrimi që duhet t'i paguajë shteti i mundur fituesit për dëmet që i ka shkaktuar gjatë luftës. **Prej vitesh kërkojnë dëmshtëpërblimpër vitet e shkuaara në burgjet e diktaturës.**

dëmshtëpërblýer (i e) mb Që ka marrë shpërblimin për dëmin e shkaktuar nga dikush a diçka.

dëmshtëpërblýer a (e) f sh a at (të) f e DËMSHPËRBLÝER I (i).

dëmshtëpërblýer i (i) m sh - it (të) Ai që ka marrë shpërblimin për dëmin e shkaktuar nga dikush a diçka.

dëmtár e mb (*Kafshë etj.*) që dëmton bimët e arave, pemët etj.

dëmtím i m sh e et

♦ Të bërët dëm; prishje a shkuarje dëm e diçkaje. **Dëmtim i (pa)qëllimshëm.**

♦ Lëndim. **Dëmtim i lehtë.**

♦ Dëm. **Dëmtimet në agrume.**

dëmtóhem óva (u) úar

I vetv

♦ Më bëhet dëm; kam dëm.

♦ Lëndohem.

♦ *veta III* Prishet; pëson një dëm.

IIpës e DËMTÓJ.

dëmt•ó*j kal óva úar*I sjell a i shkaktoj dëm (*dikujt a diçkaje*); i bëj dëm; e prish a e çoj dëm (*diçka*); bëj dëme; prish, shkatërroj. **Duhani** (alko(o)li) dëmton shëndetin. **Më dëmtoi rëndë.**
dëmtúar (i e) *mb*

♦ I prishur pjesërisht; që ka pësuar dëm. **Dëgjim i dëmtuar. I dëmtuar nga fërkimi.**

♦ I lënduar. **Doli nga loja i dëmtuar.**

dëmtúar a (e) *f sh a at* (të) *f e* **DËMTUAR I** (i).

dëmtúar i (i) *m sh - it* (të) Njeri i dëmtuar; palë e dëmtuar. **Të dëmtuarit nga tërmeti.**

dëmtúes e *mb*

♦ Që shkakton dëme; dëmtar. **Dëmtuesit e bimëve.**

♦ Që sjell pasoja të këqija për shoqërinë; i dëmshëm, dëmprurës. **Faktorë dëmtues.**

dëmtúes i *m sh - it*

♦ Kandërr, shpend etj. që dëmton bimët a kafshët.

♦ Ai që i shkakton dëm shoqërisë ose pronës së tjetrit; keqbërës.

dënâ ni *m sh na nat* *G Hu*; shtyllë.

dënd kal a ur *J >* **DEND.**

dëndët (i e) *mb J >* **DENDUR** (i e).

dëndët ndajf *J >* **DENDUR.**

dënés jokal a ur Qaj me ngashërim a me gulçima, qaj me dënesë. [**u tret në mjegull me taksinë e verdhë/ dëneste në erë valvitja e linjës** (GB).]

dënés•em vetv a (u) **ur** Qaj me dënesë; më zë dënesa; dënes.

dënés•ë a f sh a at Gulçim a rënkim i thellë e i mbytur që shoqëron të qarët (kur dikush është shumë i tronditur nga një hidhërim i thellë); të qarët me ngashërim a me gulçima.

dënésj•e a f sh e et Dënesë. [**Aty pas mesnate dënesjet mbarojnë/ dikush me vete po flet:** (MA).]

dënésur a (e) *f sh a at* (të) Dënesje. **I pushuan të dënesurat.**

dënésur it (të) *as* Dënesë; dënesje.

dëng ndajf bis Plot e përplot; sa s'nxë më; sa s'mban më. **Mbush dëng.**

dënga ndajf *>* **DËNG.**

dëngaríq e *mb J* Barkmadh. **Lopë dëngariqe.**

dëngaríq i *m sh ë ët J* Njeri barkmadh.

dëngaríq•e ja f sh e et J (*Grua etj.*) barkmadhe.

dëngëza ndajf *>* **DËNG.**

dëngla t f sh bis Lëvdata me fjalë të bukura e të mëdha, por pa vlerë; gjepura, pallavra. **Flas (them) dëngla. Shes dëngla. Lëri dënglat! Na mbushi me dëngla.**

dëngëla•mádh e *mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá bis keq* Që thotë dëngla; që shet shumë dëngla; që flet gjepura.

dëngëla•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Ai që thotë a shet dëngla.

dëngla•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e **DËNGLA•MADH MADHI.**

dënglamëdhá të sh i **DËNGLA•MADHE MADHJA.**

dëngëlamëdhénj të sh i **DËNGLA•MADH MADHI.**

dëní a f sh - të Tkurrje; hyrje (*e të pambuktave në ujë*).

dëním i *m sh e et*

♦ Quajtje a shpallje e dikujt fajtor për një krim.

♦ Masë ndëshkimore që i jepet dikujt me vendim gjyqi për një faj a për një krim; vendimi i gjyqit për një masë të tillë. **Dënim me heqje lirie 10 vjet. Heqje e dënimit me vdekje. Jap dënimin.** [**Frazeologjia jashtëzakonisht e pasun e shpëton atë** (*Fjalorin e Gjuhës së Sotme*)]

Shqipe) nga një dënim kategorik. (APp).] [Një pjesë gdhien ende sot në dyert e ambasadave tona: na lejoni të kthehemi, jemi gati të kryejmë dënimin, veç ta bëjmë burgun në Shqipëri. (IK).]

♦ Diçka që vuan dikush për një gabim a shkelje të rregullave të shoqërisë; masë që merret kund atij që gabon a shkel rregullat e shoqërisë; ndëshkim.

*

goditje dënimi *sport* Goditje e topit që jepet si dënim ndaj një skuadre, kur njëri nga lojtarët e saj shkel rregullat e lojës. **Goditje dënimi nga pika e njëmbëdhjetëmetërshit** *sport* penallti.

dënimtár e *mb* Dënues; ndëshkues.

dën•óhem óva (u) úar pës e DËN•OJ. [Aristokracia kishte të gjitha të drejtat; kurse një katundar, për vjedhjen më të vogël, mund të dënohej me vdekje dhe varej nëqoftëse ashtu donte i zoti i tokës. (AE)]

dën•ój¹ kal óva úar

♦ (*Gjykata*) e quan (*dikë*) fajtor për një krim a faj dhe i jep një masë ndëshkimore. [**Krishtin brënda e gjykojnë/ Dhe pas ligjës e dënojnë** (FN).] [**Me 5 vjet burg, me 8, me 7/ Me 12 dënojnë diku** (IK).] [**Antigona i kundërvihet, duke varrosur të vëllanë, dhe Kreoni e dënon me vdekje.** (AÇ)]

♦ I jap një masë ndëshkimore (*dikujt*) që është sjellë keq, ka bërë një gabim ose ka shkelur rregullat a kërkesat e moralit shoqëror etj.; ndëshkoj.

♦ Shprehem e mbaj qëndrim kundër një veprimi të pamoralshëm; shprehem kundër diçkaje, nuk e miratoj dhe e shpall si gabim, si faj a si krim.

♦ *veta III (Ligji, kanuni, zakoni)* e ndalon (*diçka*), nuk e quan të drejtë a të mirë dhe nuk e pranon e nuk e lejon.

♦ *veta III fig* Bën që (*dikush*) të vuajë nga një e keqe a fatkeqësi. **E ka dënuar sëmundja.**

dën•ój² kal óva úar krahin Ngas; prek; cenoj (*bukën, gjellën*).

dën•ónói úar *veta III krahin*

I kal

♦ (*Lumi*) e shter (*ujin*).

♦ (*Lopa etj.*) e pret ose e pakëson (*qumështin*).

II jokal

♦ (*Lumi*) shteron.

♦ (*Lopa etj.*) e pret ose e pakëson qumështin.

dënúar (i e) mb (*Njeri*) i gjykuar dhe cilësuar fajtor; që ka marrë dënim nga gjyqi.

dënúar i (i) m sh - ít (të) Njeri i dënuar me vendim gjyqi.

dënúem (i) e (e) mb G

♦ >**DËNUAR (i e).**

♦ *krahin* Dreq; qoftëlarg.

dënúes e mb Që jep një dënim; që dënon.

dënúesh•ëm (i) me (e) mb Që është për t'u dënuar; që duhet dënuar. **Sjellje (shkelje) e dënueshme.**

dëra t f sh A Llum i vajit.

dërckanjár e mb J Mburravec.

dërcíkth i m anat G Njerith; lapec; lpencë; lëpenc; lerth; lilth.

dërcká t f sh J Fjalë të mëdha, të fryra e pa bereqet.

dërçík u m sh ë ët bis Njerith; lilth (*i fytit*).

dërçíkth i m anat G Njerith; lilth (*i fytit*).

dërdáll e *mb krahin* Llafazan.

dërdáll i *m sh a at krahin* Njeri llafazan.

dërdáll•e *ja f sh e et krahin* Grua a vajzë llafazane.

dër•dësh i *m sh* **dëshë** **dëshët** GDeledash.

dërdëli•s *kal, jokal ta tur* > **DËRDËLLI•S**.

dërdëlit *kal, jokal ta tur* > **DËRDËLLIT**.

dërdëllím•ë *a f sh a at* > **DËRDËLLITJ•E A**.

dërdëlli•s *kal ta tur* > **DËRDËLLIT**.

dërdëllít *kal, jokal a ur* Flas kot e pa pushim; flas gjepura; llo motit. [- **Dëgjo ti, Belul Glina.**

Është e treta herë që më dërdëllit për murin e Kinës. (IK)].

dërdëllítj•e *a f sh e et bis*

♦ Llo motitje.

♦ Fjalë të kota; gjepura. [**Maksi më vështroi e më vështroi, pa folur, ndonëse kjo ishte një ditë nga ato për të folur deri sa të të bëhej gjuha shkrumb nga dërdëllitjet.** (ED)]

dërdëll•ój *jokal K* > **DËRDËLL•UE** (me).

dërdëll•ué (me) *jokal óva úe K* Dërdëllit; flas pa lidhje.

dërdëllúes e *mb K* Që dërdëllit.

dërdëng e *mb bis dhe tall* I shëndoshë; i mbushur e i ngjeshur nga trupi. **Trup dërdëng. Burrë dërdëng. Grua dërdënge.**

dërdëng u *m sh ë ët* Burrë a djalë i shëndoshë, i mbushur e i ngjeshur nga trupi.

dërdëng•e *ja f sh e et* Grua a vajzë e shëndoshë; e mbushur dhe e ngjeshur nga trupi.

dër•dër *onomat mospërf* Përdoret për të qortuar dikë që të mërzit duke dërdëllitur. **Mjaft bëre dër-dër!**

dërdëri•s *kal ta tur* > **DËRDËRI•S**.

dërdërit *kal, jokal a ur* > **DËRDËLLIT**.

dërdúlë *mb K* (Grua a vajzë) e trashë dhe e shformuar.

dërdýl i *m sha at vjet*

♦ *folk* Kalë trupmadh e i fuqishëm.

♦ *fig* Burrë trupmadh e i fuqishëm.

dërfúr•k *ku m sh q qit krahin G* Sfurk (prej) druri.

dërgát•ë *a f sh a at* Delegacion. [**Mbasi dërgata u kthye pa bërë gjëkafshë, Skënderbeu u nis vetë për n'Itali, në Tetor të vitit 1453, i shoqëruar nga një provizor i Venetikut** (AE).]

dërgés•ë *a f sh a at*

♦ Letër, deng me mallra etj. që dërgohet diku. **Dërgesë postare. Dërgesë ajrore. Dëftesa e dërgesave.**

♦ *vjet* Dërgim. **Dërgesa e materialeve.**

dërgestár i *m sh ë ët* Dërgues.

dërgím i *m sh e et*

♦ Nisje e dikujt për diku me punë, detyrë etj.

♦ Nisje e diçkaje me postë, korrier etj. në adresë të dikujt.

♦ Njoftim me postë etj.; shprehje nga larg e urimeve, përsëndetjeve etj.

♦ Futje; hedhje (*e topit në rrjetë, e predhës në shenjë etj.*).

dërgimtár i *m sh ë ët* > **DËRGUES I**.

dërg•óhem *óva (u) úar pës e* **DËRG•OJ**.

dërg•ój *kal óva úar*

♦ Nis (*dikë*) diku; e nis (*dikë*) për të kryer një punë a një detyrë, për të mësuar etj.; çoj.

I dërgon fëmijët mëngjes për mëngjes në shkollë. E dërguan në ushtri. Dërguan një delegacion. Më dërgoi në pazar.

♦ Nis (*diçka*) me njeri, mjet etj. për ta shpënë në një vend ose për t'ia dhënë dikujt; çoj. **I dërgoi librin (gazetën). I dërgoi ca plaçka (një dhuratë). Ia dërgoi me djalë.**

♦ I bëj të njohur (*dikujt diçka*) nëpërmjet një njeriu a me mjete të tjera; i drejtoj nëpërmjet dikujt ose me letër urime, përshëndetje etj.; i shpreh nga larg, i çoj nga larg. **I dërgoj fjalë (mesazh, urime, ultimatium).**

♦ Çoj (*dikë*) te dikush për një punë. [**dhe kur një grup diplomatësh, të mërzhitur nga puna e rëndë, dojin të zbavitëshin pak, dërgojnë dhe thërrisnin Denizullu-Serpen (FK).**]

♦ fig. E shpie (*dikë*) në një gjendje të keqe, e çoj diku të vuajë e të heqë. **E dërgoi në litar (në varr).**

♦ *sport* Hedh (*dikë a diçka*) deri në një vend ose në shenjë; e hedh tutje, e çoj në një drejtim. **E dërgoi predhën në shenjë (plumbin në tabelë). Dielli dërgon rrezet në Tokë. E dërgoj topin në rrjetë(kosh).**

*

Dërgoj në atë botë (atë jetë) Vras. [**Dhjetë mijë frymë/ i dërguam në atë botë: (XHS).**]

E dërgoi (e çoi) në djall (në dreq) dikë a diçka *keq* E dërgoi në një vend ku njeriu vuan e heq; e çoi prapa diellit; e flaku tej diçka.

E dërgoi prapa diellit (prapa botës) dikë E çoi në një vend të largët nga ku të mos kthehet më; e çoi në humbësirë; e hoqi qafe; e treti.

dërg•ónj kal óva úar A, vjet J > DËRG•OJ.

dërgúam (i) e (e) (e) mb A I dërguar.

dërgúar i (i) m sh - it Ai që dërgohet diku a pranë dikujt me detyrë a shërbim të posaçëm. **I dërguari i jashtëzakonshëm e fuqplotëdipl.**

dërgúar it (të) as Dërgim.

dërg•úe (me)¹ kal óva úeG > DËRG•OJ. [Të ftojë prá "Bashkimi Demokrat" çdo shqiptar qi njeft kjoftë edhe një copë letër, të shtypun a të shkrueme qi të mundet dosido me dhânë një shkëndí dritë përmbi Lidhjen, drejtas a zhdrejtas, me ja dërgue, n'original a në kopje fotostatike. (ZV).]

dërg•úe (me)² kal ói úe veta III krahin G (Viçi, qengji, fëmija) pi sisën.

dërg•úe (me u)¹ vetvúe (u) úe G > DËRG•OHEM.

dërg•úe (me u)² vetvúe (u) úe veta III krahin G (Sisa) thithet.

dërgúem i (i) m sh - it G > DËRGUAR (i e). Kastrioti ia dërgonte Senatit Venedikas (1) nëpërmjet të dërguemit të vet, protonoterit apostolik priftit Gjergj Pelini abat i Shën Mërisë së Ratacit pranë Tivarit (ZV).

dërgúes e mb Që dërgon diçka diku a që dërgon dikë në një vend me një detyrë të caktuar. **Zyra (ndërmarrja) dërguese. Shteti dërgues. Arka dërguesefin. Aparat dërguestek.**

dërgúes i m sh - it

♦ Ai që dërgon diçka diku; ai që dërgon dikë diku për punë. **Dërguesi i letrës. Adresa e dërguesit. Nënshkrimi i dërguesit.**

♦ *tek* Aparat a mjet i posaçëm që shërben për të dërguar në largësi sinjale etj.

dërhém i m sh ë ët vjet

♦ Njësi peshe e barabartë me 3 gram.

♦ *bis* Gur i vogël prej metali deri në 500 gram, që përdoret për të peshuar; gur i peshores.

♦ *bis* Sasi shumë e vogël; thërrime.

*

Burrë katërqind dërhemë Burrë i zoti dhe me përvojë, që e njih mirë jetën dhe di të gjykojë me gjakftohtësi; burrë me karakter të fortë e guximtar, që e mban fjalën e dhënë.

Kudo oka katërqind dërhemë është Kudo është njëlloj.

dërkór•e ja f sh e et Gjellëtore; han.

dërk•úe (me) *kal, jokall óva úe* G Ha drekë. >**DREK•OJ.**

dërkúemit (të) *as vjet* G Ngrënie e drekës.

dërkúj *jokall ta tur* Ç Ha darkë; darkoj.

dërlavéc e *mb krahin (Njeri)* që flet pa u matur.

dërlavéc i m sh a at krahin Njeri që flet pa u matur.

dërlavéc•e ja f sh e et krahin Grua a vajzë që flet pa u matur.

dërlósh *kal K* >**DËRLLOSH•Ë (me).**

dërlósh•em *K pës e* **DËRLLOSH.** >**DËRLLOSH•Ë (me u).**

dërlósh•ë (me) *kal a ë K*

♦ Vras; shtyp (*lëvoren e drurit*).

♦ *fig* Gërric; gërvisht; përgjak; vras; dërmish.

dërlósh•ë (me u) *K*

I vetv fig Gërvishtem; përgjakem; dërmishem.

II pës e **DËRLLOSH•Ë (me).**

dërlóshun (i e) *mb K*

♦ (*Lëvore*) e vrarë; e shtypur.

♦ *fig* I gërvishtur; i përgjakur; i dërmishur.

dërmák *ndajf K (Pështjelloj)* keq; (*e bëj*) lëmsh (*punën*).

dërm•ë a f sh a at > **DËRRM•Ë A.**

dërméhás *kal* > **DËRRMËHAS.**

dërmí *a f sh a at* > **DËRRMI A.**

dërmíll *kal G* >**DËRMILL•Ë (me).**

dërmíll•et *vetv e* **DËRMILL.** >**DËRMILL•Ë (me u).**

dërmíll•ë (me) *kal a ë G* Dërmtoj; thërmtoj; bluaj imët.

dërmíll•ë (me u) - (**u**) *ë vetv G* Dërmohet; thërmohet; bluhet imët.

dërmíllúem (i) e (e) *mb GI* dërmuar; i thërmuar; i bluar imët.

dërmím i m >**DËRRMIM I.**

dërmísh *kal a ur*

♦ Vras një pjesë të trupit.

♦ Torturoj.

dërmísh•em a (u) *ur vetv, pës e* **DËRMISH.**

dërmíshur (i e) *mb (Pjesë e trupit)* e lënduar; e vrarë.

dërmít *jokall* > **DREMIT.**

dërmítj•e ja f sh e et > **DREMITJ•E.**

dërm•ój *kal a ur krahin* Shosh me dërmon (*misër etj.*).

dërmón *si ndajf krahin* Vrima-vrima; shoshë. **I bërë dërmon.**

dërmón i m sh ë ët krahin

♦ Shoshë me vrima të mëdha.

♦ Sitë e rrallë; satac.

dërmónjës e mbJ >**DËRRMUES E.**

dërmór•e ja f sh e et > **DËRRMOR•E JA.**

dërmsh•ëm (i) e (e) *mb GI* thërmueshëm.

dërmúes e > DËRRMUES E.

dërmúesh•ëm (i) me (e) mb I thërrmueshëm.

dërnók u m sh ë ët bot (*Gratiola officinalis*) Bimë barishtore helmuese, me kërcell fyl, me gjethe heshtore të dhëmbëzuara afër majës dhe lule në ngjyrë trëndafili të çelur, që rritet në toka të punuara e me lagështirë.

dërsíf kal, jokál a ur > DJERSIT.

dërsíf•em a (u) ur vetv, pës DJERSIT•EM.

dërsífur (i e) mb>DJERSITUR (i e).

dërsí•hem vetv>DJERSIT•EM.

dërsí•j jokál va rë

I *kal* E bëj me djersë. [të dy cickat m'i dërsinje/ me shami të hollë i fshije. (Pop).]

II *jokál* Bëhem me djersë

dërsí•nj kal, jokál va rë A, vjet J >DJERSI•J.

dërsíre (i e) mb I djersitur; i bërë me djersë.

dërsí•s kal, jokál ta tur > DJERSI•S.

dërsít kal, jokál ta tur > DJERSIT.

dërsítj•e ja f sh e et > DJERSITJ•E.

dërsítur (i e)mb J I djersitur. [ai që arrin në kulm, arrin i grisur, i përgjakur, i dërsitur, i lodhur (FK).]

dërstíl kal a ur > DËRSTIL•OJ.

dërstílár i m sh ë ët

♦ Ai që punon në dërstilë, mjeshtër a punëtor dërstile.

♦ *vjet* Pronari i dërstilës.

dërstílár•e ja f sh e et f e DËRSTILAR I.

dërstíl•et - (u) ur vetv veta III, pës e DËRSTIL.

dërstíl•ë a f sh a at

♦ Vegël (prej) druri me disa krahë dhe një rreth me lopata të gjera, që lëvizin me forcën e ujit, përplasen njëra pas tjetrës dhe shërbejnë zakonisht për të shkelur shajak, velenxa e vilarë prej leshi, të punuar në avlëmend; ndërtesë ku është ngritur kjo vegël. **Velenxë (gunë) e rrahur (e shkelur) në dërstilë.**

♦ Rrahja e shajakut etj. me këtë vegël, dërstilim. **Dërstilë e thatë** rrahje e shajakut në dërstilë pa e zhytur në ujë. **Dërstilë e njomë** rrahje e shajakut në dërstilë duke e zhytur në ujë.

♦ *bis* Velenxë a shkorsë e shkelur në dërstilë. **Shtroi (hodhi) dërstilën.**

*

Si i shkuar (si i shkelur) në dërstilë Shumë i lodhur, i rraskapitur, i dërrmuar.

S'e lan dot as dërstila

♦ Është fëlliqur shumë.

♦ Ka bërë shumë faje e të këqija, që nuk mund t'i lajë kurrë.

dërstílím i f sh e et Shkelje a rrahje në dërstilë.

dërstílj•e a f sh e et >DËRSTILIM I.

dërstíl•óhet vetv úa úar

I *veta III* (*Shajaku, velenxa etj.*) rrihet a shkelet në dërstilë.

II *pës e DËRSTIL•OJ.*

dërstíl•ój kal óva úar Shkel a rrah në dërstilë (*shajakun, velenxën etj.*).

dërstílúar (i e) mb (*Velenxë etj.*) e rrahur a shkelur në dërstilë.

dërstílúem (i) e (e) mb G>DËRSTILUAR (i e).

dërstúlur (i e) mb>DËRSTILUAR (i e).

dërstím i m sh e et A Dështim.

dërst•ó j kal óva úar A Dështoj.

dërstúam (i e) mb A I dështuar.

dërsyním i m krahin G Ballafaqim; nxjerrje sy ndër sy e dy vetëve për të provuar kush ka të drejtë për atë që pretendon.

dërsyn•ó j kal krahin G >DËRSYN•UE (me).

dërsyn•úe (me) kal óva úe krahin G Ballafaqoj, nxjerr sy ndër sy (*dy vetë*) për të provuar kush ka të drejtë për atë që pretendon.

dërsynúem (i) e (e) mb krahin G I ballafaquar (*me dikë*) për të provuar kush ka të drejtë për atë që pretendon.

dërtéj•ë a f sh a at vjet Ndërtesë.

dërtí a f sh - të vjet Të bardhë e të kuq i grave për fytyrën.

dërtím i m sh e et A Ndërtim; ndreqje; rindërtim; restaurim.

dërtnóll ndajf krahin Poshtë e lart; përpjetë e teposhtë; tërposhtë e tërmal.

dërt•ón j kal óva úar A Ndërtoj; ndreq; rindërtoj; restauroj.

dërtúar (i e) mb A I ndërtuar; i ndrequr; i rindërtuar; restauruar.

dërvëlýsh•em vetv a (u) ur krahin Kacafytem.

dërvëlýshj•e a f sh e et krahin Kacafytje.

dërvëlýshur (i e) mb krahin I kacafytur.

dërvët•í j kal ta tur Hedh; flak; vërvit.

dërvllósh kal a ur Gris; shqyej.

dërvllóshj•e a f Grisje; shqyerje.

dëvllóshur (i e) mb I grisur; i shqyer.

dërvósh kal krahin G >DËRVOSH•Ë (me).

dërvósh•em krahin G vetv dhe pës e DËRVOSH. >DËRVOSH•Ë (me u).

dërvósh•ë (me) kal a ë krahin G Bëj që (*dikush*) të gërvishtet e të rripet duke u rrëzuar; dërrmishem.

dërvósh•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Gërvishtem e rripem duke u rrëzuar.

II pës e DËRVOSH•Ë (me).

dërvóshj•e a f sh e et krahin Gërvishtje e rrjepje të shkaktuara nga rrëzimi.

dërvóshun (i e) mb krahin G I gërvishtur e i rrjepur nga rrëzimi.

dërvár i m sh ë ët K

♦ Bujk.

♦ Druvar.

♦ Punëtor krahu; ai që bën punë të rënda.

dërxëll•ó j jok al óva úar Ç Flas ashpër; flas harbutërisht.

dërzllín•ë a f sh a at krahin G Dredhë e nxjerrë nga opingat e vjetra, që përdoret për arnim të opingave.

dëzll•óhem krahin G vetv dhe pës e DËRZLL•OJ. >DËRZLL•UE (me u).

dërzll•oj kal krahin G >DËRZLL•UE (me).

dërzll•úe (me) kal óva úe krahin G Arnoj me dërzllina (*opingat*).

dërzll•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Arnohem vetë; i bëj vetë arnimet.

II pës e DËRZLL•UE (me).

dërzllúem (i) e (e) *mb krahin G (Opinga)* të arnuara me dërzllina.

dërzllúem it (të) *as krahin G* Arnim i opingave me dërzllina.

dërzhek•ë a f sh a at Shtagë për ngritjen e uljen e rjetës në ujë.

dërrasë mb bis

♦ I sheshtë; i rrafshët; petë. **E ka gjoksin dërrasë** (*femra*) e ka gjoksin të pazhvilluar.

♦ *keq* I trashë nga mendja, budalla; që s'di gjë fare. **Është fare dërrasë.**

dërras•ë a f sh a at

♦ Fletë prej druri jo me trashësi e gjerësi të ndryshme, që nxirret duke prerë a çarë një trung për së gjati dhe që përdoret si lëndë ndërtimi. **Dërrasë e hollë. Dërrasë pishe. Kuti dërrase.**

[**dërrasa të kalbura/ që do të digjen për dimër/ përhapin erë myku** (EB).]

♦ Diçka e ndërtuar me fletë druri ose me copa prej tyre. **Laj (pastroj, kruaj) dërrasat** laj dyshtemenë. **Ulem në dërrasë** ulem në dyshteme.

♦ Pllakë guri, rrasë. **Dërrasa të zeza (të bardha). Nxori dërrasa në mal. E mbuloi çatinë me dërrasa.**

♦ *shbis* Veshëza të parmendës.

♦ A Tryezë.

*

Çaj dërrasa (kopalla, dokrra)

♦ Flas kot, them gjepura.

♦ Merrem me punë boshe.

Çaj dërrasa pa pykë Lodhem e mundohem pa arritur ndonjë përfundim; lodhem kot.

E ka hambarin dërrasë Është shumë i varfër; s'ka gjë prej gjëje.

E kam barkun dërrasë (petë, gropë) Kam uri të madhe; kam shumë kohë pa ngrënë.

E mbaj si edhin në dërrasë dikë E mbaj dikë me të gjitha të mirat e kujdesem shumë për të; e mbaj në pëllëmbë të dorës.

Është dërrasë e pazdrugar Është njeri i trashë nga mendja.

I humbtë varri e dërrasa! *mallk* U zhduktë pa lënë gjurmë; mos i mbettë as nami as nishani.

I ka krisur një dërrasë Është si i luajtur mendsh.

I kanë ikur dërrasat Ka luajtur mendsh.

I krisi një dërrasë (koka, mendja) diku U prish mendsh; u çmend.

I mungon një dërrasë Ka një dërrasë mangët.

Ka mbetur në dërrasë (*Shtëpia*) është fare bosh; s'ka asgjë brenda; ka mbetur pa asnjë mjet jetese e pa para (dikush).

Ka një dërrasë (ca dërrasa, një hatull) mangët *mospërf* Është budalla, është i metë nga trutë.

Mbes dërrasë (teneqe, kripë) Mbes pa gjë; mbes pa një lek në xhep..

Mbledh dërrasat e samarit

♦ Më ngordh kafsha e barrës.

♦ Humb gjënë kryesore.

Nuk shkel (nuk bie) në dërrasë (në dhogë) të kalbur Nuk bie në gabim, është shumë i kujdesshëm në sjellje e në veprime, nuk vepron pa i peshuar mirë punët.

Si edhi në dërrasë *G* Si veshka midis dhjavit; i rritur me gjithë të mirat.

Si gozhda në dërrasë I ngulur mirë; që ka zënë vend përfundimisht.

**

dërrasë bung *krahin G* Copë dërrase që vihet sipër fytyrës të vdekurit të mbështjellë me qefin, që të mos bjerë dheu mbi të.

dërrasë sakice Dërrasë pullazi, rreth 1 m e gjatë, e prerë me sakicë.

dërrasë e basketbollit Tabela e basketbollit.

dërrasë e dritares Parvaz i dritares.

dërrasë (dhogë) e kraharorit anat Pllakë e gjerë eshtake në mes të kraharorit, ku lidhen brinjët. >**KRISKULL A, PARZ•ËM MA.**

dërrasë e mishit Copë prej flete të trashë druri, mbi të cilën pritët a rrihet mishi.

dërrasë e zezë Faqe prej fletësh të tilla druri, e lyer me bojë të zezë, që shërben për të shkruar mbi të me shkumës.

dërrasë shahu (dame) Fushë shahu (dame).

dërrasë sharre Dërrasë për dysheme, rreth 2 m e gjatë, e nxjerrë me sharrë.

dërrasëmángët *mb* Që s'është krejt në rregull nga trutë.

dërrasëthýer *mb* (Njeri) që gabon, që shkel në dërrasë të kalbët.

dërrásëz a f sh a at

♦ > **PULLAZIN•Ë A**

♦ Copë e vogël dërrase (*për parket*).

dërrasím i m sh e et

♦ Shtrim me dërrasa.

♦ Vend i ngritur me dërrasa për folësin; podium.

dërras•ój kal óva úar

♦ Shtroj me dërrasa.

♦ Ngre me dërrasa (*vendin e folësit*).

dërrástë (i e) mb

♦ Prej dërrase; i bërë me dërrasa.

♦ I sheshtë; i rrafshët; petë.

dërras•úe (me) kal óva úe G > DËRRAS•OJ.

dërrék a f sh a at Ç Dele pëllezë.

dërrél•e ja f sh e et Ç Dele.

dërrmác e mb

♦ I thërrmuar.

♦ I thërrmueshëm.

dërrmác i m ushq >DËRRMASH I.

dërrmáj•ë a f Dërrmim; batërdi.

dërrmák

I si ndajf

♦ Kruspull; lëms.

♦ (*Punë e lënë*) përgjysmë; në mes të udhës; (*lë punën*) pa e çuar deri në fund. **Mbeti dërrmak**

misri misri mbeti në arë, pa e ngritur a pa e futur në hambar.

*

Bëhem dërrmak Këputem nga lodhja; dërrmohem (*në punë*).

dërrmák e¹

I mb Shumë i vogël e i mbledhur si topt; i vogël sa një thërrime. **Fëmijë dërrmak. Mbeti dërrmak.**

II si ndajf

♦ I përkulur; i bërë me kurriz.

♦ (*Punë*) e lënë përgjysmë.

dërrmák e² mb

♦ >**DËRRMAC E.**

♦ (*Dhe*) i shkrifët; i shkoqur.

dërmák u m sh ë ët Thërrime; grimcë; copë e vogël (*djathi etj.*).

dërmák•e ja f e et

♦ *shGjë* e thërrmuar; thërrime; drudhe. **Dërrmake djathi.**

♦ *ushq* Bukëvale e pjekur në furrë ose me saç.

*

E bëj dërrmake E shkatërroj krejt; e dërrmoj.

dërmásh i m ushq

♦ Djathë i njomë për meze.

♦ Gjellë e gatuar me miell misri të kaurdisur, djathë të grirë e gjalpë.

dërmélk•ë a f sh a at Dërrmake; thërrmijë; grimcë.

dërm•ë a¹ f sh a at Faqe mali shumë e pjerrët me gurë e me pak drurë, gurishtë shumë e tatëpjetë; rrokullimë, shkarëzimë, greminë.

*

I vë (i jap) dërrmën

♦ E përzë; e shporr (*dikë*).

♦ E shkatërroj krejt (*diçka*).

*

Morën dërrmën Ushpërndanë nga të katër anët pa ditur se ku vinin; u çoroditën.

dërm•ë a² f sh a at Shoshë me vrima të mëdha për të shoshur misër.

dërmëhás kal a ur bis Përndaj, shpërndaj, damahush.

dërmëhás•em a (u) ur sh

I vetv bis Përndahem, shpërndahem, damahushëm. **U dërmëhasëm e u bëmë kokrra-kokrra.**

IIpës e DËRRMËHAS.

dërmëhásur (i e) mb I përndarë; i shpërndarë; i bërë kashtë e kokërr.

dërmí a f sh - të Copëz e një sendi të dërrmuar a të thyer, thërrmijë; dërmakë.

dërmím i m

♦ Copëtim; thyerje a këputje në copa të vogla.

♦ Shkoqje e misrit, grurit etj.

♦ Plagosje nga përplasja; shembje. **Dërmova krahun.**

♦ *fig* Lodhje a dobësim; këputje; raskapitje; capërlim.

♦ *fig* Tronditje e fortë; varje shpirtërore.

dërmísh kal a ur

♦ Kruaj (*trupin*) aq shumë sa gërvisht lëkurën; gjakos (*një pjesë të trupit*) duke e kruar.

♦ Gërvisht; rrjep. **Ma dërmishi litari dorën (krahun).**

dërmísh•em a (u) ur

I vetv

♦ Kruhem aq shumë saqë me gërvishtet lëkura; gjakosem duke u kruar.

♦ Gërvishtem; rripem. **U rrëzua e u dërmish. Iu dërmish lëkura.**

IIpës e DËRRMISH.

dërmíshj•e a f sh e et Gërvishtje dhe gjakosje e lëkurës.

dërm•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* (*Buka etj.*) bëhet copa-copa të vogla; bëhet thërrime, thërrmohet.

♦ *veta III* (*Kalliri i grurit etj.*) shkoqet.

♦ Vritem keq a plagosem duke u përplasur diku etj.; shembem, copëtohem. **U dërrmua te gurët. U dërrmua në krah. I janë dërrmuar këmbët (gishtat).**

♦ dhe fig Lodhem a dobësohem shumë duke bërë diçka, këputem, rraskapitem; përpiqem e mundohem shumë, copëtohem. U dërrmua në punë. Ishin dërrmuar nga udha. U dërrmua për të rritur fëmijët.

♦ Shpartallohem; mundem keqas.

♦ fig Tronditem shumë; vritem shpirtërisht.

II pës e DËRRMOJ¹. [Huniadi u dërrmua prej Turqvet më 18 e 19 të Tetorit, afër Prishtinës, përpara se t'i arrinte ndihma e Shqiptarvet.]

dërrm•ój¹ kal óva úar

♦ E bëj (*diçka*) copa-copa të vogla; e bëj copë e grimë; e bëj thërrime, e thërrmoj. **Dërrmoj bukën (djathin, plisat). Dërrmoj grurin (misrin) në mokër.**

♦ Shkoq (*misrin, grurin etj.*). **E ka dërrmuar mirë grurin kali në lëmë.**

♦ Vras keq a plagos (*një pjesë të trupit*) duke e përplasur diku etj.; e shemb, e copëtoj. **E dërrmoi dorën (këmbën, kokën). I dërrmoi gishtat. Ia dërrmoi nofullat (hundët).**

♦ fig I jap (*dikujt a diçkaje*) një goditje të fortë shkatërruese; e mund a e thyej keqas, e shpartalloj krejt; prish, shkatërroj.

♦ E lodh a e dobësoj shumë dikë, e këput, e rraskapit; e mendoj shumë. **E dërrmoi puna me turne.**

♦ fig. E trondit shumë dikë, e vras shpirtërisht. **[Fshiji lotët, mama, jemi dërrmuar (MA).]**

*

I dërrmoi (i theu) hundët (brinjët, turinjtë, dhëmbët, nofullat) dikujt

♦ E rrahu paq, e rrahu mirë, e shqepi në dru.

♦ I tregoi vendin; ia mblodhi mirë; s'e la të shiste mend; ia uli hundën..

dërrm•ój²jokal óva úar krahin Zbres (*nga mali*); zdirgjem.

dërrmónjës e mb Dërrmues. **[Në fillim të shekullit XI, kur perandori i Bizantit, Vasili II, i dha grushtin dërrmonjës Mbretërisë Bullgare, Arbëreshët u çliruan prej sundimit bullgar (AE).]**

dërrmóq•e ja f sh e et Dërrmake; thërrmijë; dromcë.

dërrmór•e ja f sh e et Turmë.

dërrmós kal a ur Shosh (*misër*) me dërrmë.

dërrmos•et vetv veta III dhe pës e DËRRMOS.

dërrmósj•e a f sh e et Shoshje e misrit me dërrmë.

dërrmósur (i e) mb (*Misër*) i shoshur me dërrmë.

dërrmúar (i e) mb

♦ I copëtuar; i bërë copë e grimë; i thërrmuar. **Bukë e dërrmuar.**

♦ *bis* (*Misër, grurë etj.*) i shkoqur.

♦ I vrarë keq a i plagosur duke u përplasur diku etj.; i shembur, i copëtuar. **Me krah të dërrmuar. Me këmbë të dërrmuara.** ♦ fig I lodhur shumë nga puna e rëndë etj., që është dobësuar shumë nga një sëmundje, i këputur, i rraskapitur, që është munduar shumë. **Ishte i dërrmuar nga pagjumësia (nga ethet). U gdhi fare i dërrmuar.**

♦ fig I tronditur shumë, i vrarë shpirtërisht. **Me zemër të dërrmuar.**

dërrmúem (i) e (e) mb G >DËRRMUAR (i e).

dërrmúes e mb

♦ Që e bën diçka copa-copa të vogla, që e dërrmon; thërrmues. **Makinë dërrmuese.**

♦ *fig* Që të godet rëndë, që të shpartallon keq, që të dërrmon; shkatërrues. **Grusht dërrmues. Goditje dërrmuese. Kritikë dërrmuese.**

♦ *fig* Që përbën dukshëm numrin më të madh a sasinë më të madhe, që është shumë i madh në numër a në sasi; që mbizotëron në mënyrë të theksuar. **Shumica dërrmuese.**

dërrúdh•enj *kal a ur A* Thërrmoj; copëtoj.

dërrúdhëz *a f sh a at A* Thërrime buke.

dëshfl•éhem *vetv éva ýer Ç* Këputem; kapitem; lodhem shumë.

dëshflýer (i e) *mb Ç I* këputur; i kapitur; i lodhur shumë.

dëshír i *m sh a at A* Dëshirë.

**

djalë dëshiri Djalë i vetëm.

dëshirát•ë *a f sh a at Gjë e* dëshiruar.

dëshír•ë *a f sh a at*

♦ Prije e brendshme për të pasur diçka a për të bërë diçka; synim i vetëdijshëm për diçka; qejf, zell. **Dëshirë e zjarrtë (e flaktë, e madhe). Dëshira e fundit. Me dëshirën e vet. Dëshirat dhe mundësitë. Kam dëshirë dua; kam zell. Shpreh (shfaq) dëshirën. Iu plotësua dëshira. Me (pa) dëshirë. Sipas dëshirës. [Pastaj, për herë të parë Udhëheqësi buzëqeshi. Ministri pati dëshirën t'i binte në gjunjë. (IK).] [Përmbushëm një dëshirë të kahershme (PJ).] [Vjen me vrap e me dëshirë atje në viset e tua. (NF).]**

♦ Ndjenjë e fortë ndaj dikujt a diçkaje që na tërheq; dashuri. **Dëshira epshore (trupore). U dogj nga dëshira.**

dëshirëmádh e *mb* Që ka dëshirë të madhe për diçka; i djegur nga dëshira për diçka.

dëshirëplótë *mb>DËSHIRËMADH E.*

dëshirim i *m sh e et* Gjendje shpirtërore kur njeriu vuan për dikë a për diçka që nuk e ka; dëshirë e fortë, dëshirë e madhe; mall. **Kujtoj me dëshirim kohën kur...**

dëshirimór e *mb gjuh* Dëshiror.

dëshir•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Kam dëshirë të madhe për diçka që më mungon; digjem nga dëshira. **Dëshirohej për një copë bukë. U dëshiruan për një fëmijë.**

♦ Kam mall të madh; më mundon malli. **[Foshnjatë ne të dërgojmë/ Në një vënt fare të huaj/ E neve të dëshërojmë! (NF).] [Si s'u paske dëshëruar/ me njëmijë të lutura (LP).] [Ç'u dëshruesh me t'pa ty! Pop.]**

IIpës e DËSHIR•OJ.

dëshir•ój *kal óva úar*

♦ Kam dëshirë për (*diçka*); synoj me vetëdije t'ia arrij (*diçkaje*); kam zell; me pëlqen, dua (*diçka*). **Dëshiron të punojë (të studiojë, të flejë). Çfarë dëshironi? Si të dëshironi. Kishte ç't'i dëshironte zemra. Dëshiroj të jeni mirë.**

♦ Dua shumë që të shoh a që të kem pranë (*një njeri të afërt*); kam mall të madh për (*dikë*); e ndiej shume mungesën e (*diçkaje*). **Sa shumë i dëshiroi djemtë! E dëshiroi nënën.**

♦ Më pëlqen e më tërheq shumë (*një njeri i seksit tjetër*); kam një ndjenjë të fortë dashurie për (*dikë*); e dua, e dashuroj. **Të gjithë e dëshironin. E dëshiruan njëri-tjetrin dhe u martuan.**

*

Dëshiron të të puthë e të ha me dhëmbë Do të të ndihmojë dhe të bën dëm; do të të bëjë mirë e padashur të bën keq.

dëshir•ónj *kal óva úar A, vjet J DËSHIR•OJ.*

dëshirór e mb gjuh Që shpreh një dëshirë, që përmban në vetvete një dëshirë.

**

fjali dëshirore Lloj fjalie që shpreh a kumton një dëshirë për diçka (*p.sh.*: **U kthefshi faqebardhë!**).

mënyrë dëshirore Mënyrë e foljes e cila shpreh një veprim ose gjendje që mendohet nga folësi si diçka që dëshirohet të ndodhë a të jetë (*p.sh.*: **rroftë, qoftë, a bëftë, daltë, ardhshetj.**).

dëshirór•e ja f gjuh Mënyrë dëshirore e foljes.

dëshirtár i m sh ë ët Ai që dëshiron një vajzë.

dëshirúar (i e) mb

♦ Që e dua, më pëlqen, a e kërkoj sipas disa rrethanave; që synoj ta arrij; që u përgjigjet dëshirave e kërkesave; i dëshirueshëm; i duhur. **Përfundim i (zgjidhje e) dëshiruar. [Rreziku i bënte më të dëshiruar dhe ajo duhej t'i mbështillte me ëmbëlsisht, për të mos i lënë të rrëshqisnin. (IK).]**

♦ I malluar për dikë; i djegur nga dëshira e madhe për diçka që më mungon ose për t'ia arritur një qëllimi. **[mu në bregun tënd - të ëndërruar, të dëshiruar (EM).]**

♦ Që shpreh një dëshirë të zjarhtë, dëshirues. **Sy të dëshiruar.**

*

Lë për të dëshiruar (Punë, përfundim) që nuk i plotëson kërkesat a synimet.

dëshirúem (i) e (e) mb G>DËSHIRUAR (i e).

dëshirúes e mb

♦ I djegur nga dëshira e madhe për diçka që mëmungon ose për t'ia arritur një qëllimi; lakmues.

♦ Që shpreh një dëshirë të fortë. **Sy (vështrim) dëshirues.**

dëshirúesh•ëm (i) me (e) mb Që kërkohet a që dëshirohet nga dikush ose që vlen të dëshirohet; që të nxit dëshirën, që të bën ta dëshirosh; i pëlqyeshëm. **Përfundime të dëshirueshme. Do të ishte e dëshirueshme...**

dëshmí a f sh - të

♦ Pohim me shkrim ose me gojë, që bën dikush për të vërtetuar diçka; *drejt* pohim i dëshmitarit para organeve të drejtësisë; fjalë që thotë dëshmitari në gjyq. **Dëshmi e përpiktë. Dëshmi e rreme. Dëshmi me gojë (me shkrim).**

♦ Provë a fakt që vërteton diçka. **Dëshmi e gjallë (e qartë).** **[Kur flitet për vendformimin e eposit, mjedisi mitologjik që është ruajtur në përfytyrimin e rapsodëve malësorë merr rëndësinë e një dëshmie të dorës së parë. (ShS).]**

♦ Dokument zyrtar që vërteton diçka; dëftesë, vërtetim. **Dëshmi shkollorë dëftesë. Dëshmi vobekësievjet** vërtetim që u lëshohej nga organet shtetërore atyre që ishin të varfër. **[I mbërthyer në dëshminë e saj të rreme,/ të vërtetën kujtoj e qaj për të (IK).]**

♦ *vjet* G Përmendore.

dëshmím i m sh e et

♦ *dhe drejt* Pohim me gojë a me shkrim për sa kam parë a dëgjuar.

♦ Pohim për ekzistencën e diçkaje. **[franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por... pak a shumë me të njëjtin rol që patën murgjit grekë në dëshmimin e këngëve akritike apo si Lonrot për "kalevala-n" finlandeze ose mbledhësit estonë të "kalevipoeut". (ShS)]**

dëshmimtár i m sh ë ët >DËSHMITAR I.

dëshmimtár•e ja f sh e et f e DËSHMIMTAR I.

dëshmitár i m sh ë ët

- ♦ Ai që është i pranishëm në një ngjarje dhe sheh me sytë e vet çfarë ndodh ose dëgjon atë çfarë thuhet. [S'kish dëshmitarë, TV nuk pati/ Zinxhir i tankut kur ju griu (IK).]
- ♦ Ai që bën një pohim me shkrim ose me gojë për të vërtetuar diçka; *drejt* ai që thirret për të dëshmuar para organeve të drejtësisë për dikë a për diçka që e di, e ka parë ose e ka dëgjuar vetë. **Ballafaqoi dëshmitarët. Dëshmitar i akuzës (mbrojtjes). Dal dëshmitar.**
- ♦ Ai që ftohet të jetë i pranishëm në një veprim ligjor (*martesë, testament etj.*).
- ♦ *vjet* Dëshmor. **Ra dëshmitar.**

dëshm•óhet

I *vetv* Shprehet a shfaqet; bëhet e njohur. [Kufijtë e kësaj periudhe intuitive parashkencore të kërkimeve mbi epopenë heroike shqiptare mund të përcaktohen: prej fillimeve të Rilindjes deri në prag të shekullit të 20-të, kur dëshmohen gjurmët e para të rapsodive. (ShS).]

II *pës e* **DËSHM•OJ.**

dëshm•ój óva úar

I *jokal* Pohoj me gojë a me shkrim për ç'kam parë a dëgjuar; *drejt* bëj një dëshmi para organeve të drejtësisë; dal dëshmitar në gjyq. **Faktet dëshmojnë se...**

II *kal*

♦ Vërtetoj; provoj me fakte (*diçka*). [E gjithë historia e njerëzimit na e dëshmon këtë. (AÇ).] [E dëshmojnë dhe këto poezi të faqes tonë letrare, që nga Gëtja panteonik e Tenisoni pasionant, Tagora i perëndishëm e ballkanasit e shquar Hikmet, Dagllarxha e Vretakos (VZh).]

♦ Shpreh; shfaq. **Dëshmoj vullnetin e lirë. Dëshmoj dëshirën për të...**

dëshmónjës e *mb vjet* **I >DËSHMUES E.**

dëshmónjës i *m sh - it vjet* **I >DËSHMUES I.**

dëshmónjës•e *ja f sh e et J f e* **DËSHMONJËS I.**

dëshmór e *si mb (Njeri)* që ka rënë në luftë për liri; që fal jetën për një çështje madhore.

dëshmór i *m sh ë ët*

♦ Ai që vritet në luftën për liri e për drejtësi shoqërore që fal jetën për një çështje madhore. **Dëshmorët e lirisë (Rilindjes, gjuhës shqipe). Dita e dëshmorëve. Varret (varrezat) e dëshmorëve. Amaneti i dëshmorëve. Ra dëshmor.** [Kush është burrë nuk frikohet,/ Po vdes, po vdes si një Dëshmor (AS).]

♦ *vjet* Dëshmitar.

dëshmór•e *ja f sh e et f e* **DËSHMOR I.**

dëshmúes e *mb* Që vërteton diçka; që vlen si dëshmi, që është vetë dëshmi. **Shembull (fakt) dëshmues.**

dëshmúes i *m sh - it*

♦ *vjet* Dëshmitar. [këta të fundit, në vrojtimet e tyre dhe, si rrjedhojë, në shkrime, janë bërë zbulues e dëshmues të asaj kulture (MT).]

♦ Diçka që shërben si dëshmi ose si pikë krahasimi për diçka tjetër. **Merret si dëshmues.**

dëshnís•em *vetv krahin G >DËSHNIS•Ë (me u).*

dëshnís•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G* Mundohem, përpiqem shumë për të gjetur diçka.

dëshnísj•e *a f sh e et krahin G* Përpjekje për të gjetur diçka.

dëshnísun (i e) *mb krahin G*

dëshpërím i *m*

♦ Humbje e shpresës. **Dëshpërimi nga fatkeqësitë. Dëshpërimi pa shkak.**

♦ Gjendje shpirtërore e atij që ka humbur shpresën, ka rënë moralisht dhe s'di nga t'ia mbajë, kur ka pësuar ndonjë fatkeqësi, goditje të rëndë etj. **Dëshpërim i madh. Valë (lot) dëshpërimi. Bie në dëshpërim.**

♦ Hidhërim i thellë, pikëllim i madh. **Nuk e shfaq dëshpërimin.**

dëshpërimisht *ndajf libr* Në mënyrë dëshpëruese; dëshpërueshëm.

dëshpër•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Humbas shpresën; bie moralisht e s'di nga t'ia mbaj (*nga një gjendje shumë e vështirë, nga dështimi në një punë, nga ndonjë goditje e rëndë etj.*). **Nuk dëshpërohet kurrë.**

♦ Hidhërohem shumë, pikëllohem nga një fatkeqësi, nga një lajm i keq, nga veprimi a qëndrimi i dikujt etj. **U dëshpërua shumë kur e mori vesh. Mos u dëshpëro!**

II pës e DËSHPËR•OJ.

dëshpër•ój kal óva úar

♦ Bëj që (*dikush*) të humbasë shpresën, të bjerë moralisht e të mos dijë nga t'ia mbajë.

♦ E hidhëroj shumë (*dikë*); e pikëlloj, e helmoj. **E dëshpëroi nënën. Vdekja e të birit e dëshpëroi pa masë. [Avazet patriotike që dëgjonte e dëshpërojin (FK).]**

dëshpëruár (i e) mb

♦ Që ka humbur çdo shpresë; që ka rënë moralisht e s'di nga t'ia mbajë; që nuk ka rrugëdalje, i pashpresë. **E gjeti të dëshpëruar. Gjendje e dëshpëruar.**

♦ Shumë i hidhëruar, i pikëlluar a i helmuar. **Prindër të dëshpëruar.**

♦ Që shpreh dëshpërim. **Vështtrim (zë) i dëshpëruar.**

♦ Që bëhet në një gjendje pa shpresë e me të gjitha forcat e mundshme. **Përpjekje (veprime) të dëshpëruara. Qëndresë (luftë) e dëshpëruar.**

dëshpëruár a (e) f sh a at (të) f e DËSHPËRUAR I (i).

dëshpëruár i (i) m sh - it (të) Njeri i dëshpëruar, në gjendje të dëshpëruar. [Nga kjo anë vijnë përditë me qindra e qindra të dëshpëruar e askush s'shkon poshtë. (ED).]

dëshpëruém (i) e (e) mb G>DËSHPËRUAR (i e).

dëshpërués e mb (*Lajm etj.*) që sjell dëshpërim; që dëshpëron. **Lajm dëshpërues.**

dëshpëruëshëm mb Me dëshpërim; në mënyrë dëshpëruese.

dëshpëruësh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që është pa shpresë e pa rrugëdalje; shumë i vështirë, shumë i rëndë. **Gjendje e dëshpërueshme.**

♦ Që të ngjall dëshpërim, që të dëshpëron, që të pikëllon, dëshpërues. **Ngjarje e dëshpërueshme.**

dëshprimtár e mb I zhytur në dëshpërim; pesimist.

dëshprimtár i m sh ë ët Pesimist.

dëshprimtár•e ja f sh e et Pesimiste.

dëshrak e mb Lakmitar; lakmues; dëshirues.

dështák e mb

♦ Që ka lindur para kohe i vdekur a i ngordhur, i dështuar; shtiak. **Pjellë dështake.**

♦ *krahin* Shtatanik. **Djalë dështak. Vajzë dështake.**

♦ *keq (Krijesë)* e dobët nga trupi; ligaç. **Fëmijë dështak.**

♦ I pazhvilluar a i papjekur mirë; i dobët. **Mollë dështake. Degë dështake. Fidan dështak.**

♦ *fig* Që është paracaktuar të dështojë; i dështuar. **Përpjekje (plane) dështake.**

dështák u m sh ë ët

♦ Pjellë e lindur pa jetë a e ngordhur; shtiak.

- ♦ Fëmijë shtatanik.
- ♦ Fëmijë i dobët nga trupi; ligaç.
- ♦ *fig* Njeri i dështuar. **Një copë dështak është!**
- ♦ Bimë etj. e pazhvilluar; e dobët.

dështák•e *ja f sh e et f e* **DËSH TAK U.**

dështí *a f sh - të* > **DËSH TIM I.**

dështím *i m sh e et*

- ♦ Dalje e foshnjës para kohe, kur s'është e aftë të jetojë; prishje e barrës.
- ♦ *mjek* Ndërprerje e parakohshme e barrës dhe nxjerrja e pjellës kur s'është e aftë të jetojë jashtë trupit të nënës, prishja e barrës. **Dështim i lejueshëm (i palejueshëm). Bëri një dështim.**
- ♦ Pamundësi a paaftësi për t'ia arritur një qëllimi; përpjekje e shkuar kot. [*Pashallëqet e mëdha është një roman mbi Ali Pashë Tepelenën dhe mbi dështimin e ândrrës së tij me krijue një Shqipni të pamvarun.* (APp)]

dështimór *e mb mjek (Pavijon, klinikë)* për kujdesin e grave para ose pas ndërprerjes së barrës.

dështimór•e *ja f sh e et mjek* Pavijon ose klinikë për kujdesin e grave para ose pas ndërprerjes së barrës. > **ABORTAR I.**

dështimsjéllës *e mb (Bar etj.)* që shkakton dështimin a prishjen e barrës.

dësht•ó *j óva úar*

I jokal

- ♦ (*Gruaja*) e nxjerr foshnjën para kohe, kur s'është e aftë të jetojë; prish barrën. **Dështoi në të tretin.**
- ♦ *fig* Nuk ia arrij qëllimit në një punë a veprimtari; nuk ia dal në krye; më shkojnë kot mundimet e përpjekjet. [**eposi i tij dështoi dhe nga fakti se Naimi i mungoi talenti i poetit epik** (EÇ).]

IIkal Prish (*barrën*). **E dështoi foshnjën në klinikë.**

dështúar (*i e*) *mb*

- ♦ (*Foshnjë a pjellë kafshe*) e lindur para kohe, kur s'është e aftë të jetojë. > **SHTIAK E.**
- ♦ (*Bimë etj.*) e pazhvilluar; e dobët. **Fidan i dështuar.**
- ♦ *fig* (Njeri) që nuk ia ka dalë dot në krye një pune a një veprimtarie, që nuk ia ka arritur qëllimit; që ka përfunduar keq në jetë.
- ♦ *fig* Që nuk ka pasur sukses, që nuk ka dalë i mbarë, i pasuksesshëm. **Shfaqje e dështuar. Vepër letrare (artistike) e dështuar. Martesë e dështuar. Mision i dështuar.**

dështúes *e mb (Mjet, bar)* që shkakton dështimin.

dështýr•ë *a f sh a at bis* Fëmijë dështak.

dëvéme *t f sh ent krahin G* Larva të tenjës në mish, plagë të malcuar, djathë etj.

dvíl•e *ja f sh e et G* Shpifje.

dëvill•e *ja f sh e et G* Gurgule; zhurmë e rrëmujë.

dëvór•ë *a f sh a at* > **DËBOR•Ë A.**

dëvórr *i m sh ë ët* Fushë e gjerë.

di ta tur

I kal

- ♦ Kam njohuri pak a shumë të plota ose të veçanta për diçka e njoh mirë diçka pasi e kam parë, e kam dëgjuar, e kam studiuar etj.; e kam mësuar diçka, e zotëroj. **Di dy gjuhë. E di drejtshkrimin. E di mirë rolin. E di zanatin e vet. E di përmendsh (ujë, për fije, në majë të gishtave, me sy mbyllur) e di shumë mirë. S'e di si duhet. Aq di, aq bën.**

♦ Kam të dhëna, njohuri ose njoftim për dikë a për diçka, e kam marrë vesh diçka; e njoh mirë dikë a diçka. Ia di shkaqet (qëllimet). **S'ia di emrin. Ia di shtëpinë. Ia di zemrën (kokën, mendjen). Ia di huqet (hiletë, dredhitë, zakonet).** E di mirë se kush është. S'e di pse u zemërua. Ç'di ti? A di gjë? - S'di asgjë. Siç e di... S'di ç'të them. Me sa di unë nga të dhënat a njoftimet që kam unë, nga ç'kam dëgjuar e ç'kam marrë vesh unë. **E di rrugën? E di ku bie fshati Shkozë?**

♦ (me folje në mënyrën lidhore) Jam i zoti të bëj (diçka); kam aftësitë e shprehitë e nevojshme për t'i dalë në krye (një punë). **Di të lexojë (shkruajë, vizatojë). Di ta rregulloj (ndreq). Di të sillem (jetoj, arsyetoj).. Nuk di të lidhë dy fjalë (bashkë)** s'është i aftë t'i shprehë qartë mendimet; mezi flet.

♦ Jam i vetëdijshëm për (diçka); e kuptoj mirë (diçka); ia njoh vlerën e rëndësinë, e çmoj; ruaj masën a kufijtë. **Di se ç'bën. E di detyrën time. Ia di vlerën. E di vendin tim. E di masën. As vetë s'e di se ç'do. E di, ai ka shumë punë, por...**

♦ E njoh, e kam provuar a e kam përjetuar diçka. **S'e di ç'është rakia (duhani). Ku di ai ç'është varfëria (uria)! S'dinte të ngopur** nuk ngopej kurrë.

♦ Jam në gjendje të kuptoj (diçka); marr vesh; kuptoj. **Di diçka nga muzika (nga piktura). E bëri pa e ditur. E di edhe bufi. E di ç'të bëj unë?**

♦ kryes mohore (përdoret edhe me foljendua) Nuk i nënshtrohem (diçkaje a dikujt); nuk pyes për (dikë a diçka); nuk e përfill; nuk trembem; nuk thyhem; nuk merrem kurrë me (diçka); nuk e bëj asnjëherë (diçka). **Nuk di ç'është frika nuk ka frikë fare. S'di ç'është rreziku. Nuk di ç'është gënjeshtria** nuk gënjen kurrë. **Nuk di ç'është pushimi** nuk pushon asnjëherë. **Nuk di llafe (fjalë)** nuk merret kurrë me llafe; nuk ka fjalë. **Nuk do t'ia dijë nga të ftohtët (shiu, dëbora). Ku do t'ia dijë ai!**

♦ Pandeh, kujtoj; besoj; mendoj. **E kam ditur njeri me mend. Unë kështu e dija.**

♦ Ngulit në mend; mësoj. **Dije mirë. T'i dish numrat përmendësh. Dije se ai është shoku im.**

II jokal: S'ditën nga ikën morën arratinë; ikën nga sytë këmbët.

*

... e ku di unëmospërf ...e të tjera të tilla; e plot të tjerë, që s'kanë rëndësi a s'më interesojnë.

Di ku shkel dikush Jam i matur; jam i kujdesshëm.

Di të qepë me dyzet gjilpëra Është shumë i zoti a i shkathët.

Do të dijë ku e ka pleshti syrin Kërkon të dijë gjëra të hollësishme e të panevojshme; hyn në cikërrima.

Dreqi (djalli) e di (e merr vesh)bis S'e kupton askush; s'merret vesh.

E di ç'ke ti?ff ndërmj Përdoret për t'i tërhequr vëmendjen bashkëbiseduesit, kur i themi për një punë a kur e këshillojmë për diçka.

E di gomari ku e vret samariff u Secili i di vetë punët e hallet e tij; e di i zoti ku i pikon çatia.

E di Gjoni ç'ka në trastë (në thes)ff u Secili i di vetë punët e hallet e tij, e di i zoti ku i pikon çatia.,

E di ku i ka morri sytë Është shumë i zgjuar e i shkathët, di çdo gjë.

E di ku pjell pula E di ku është e mira; e gjej të mirën vetë.

E di luga se ç'ka vorba (vegshi, poçja)ff u Secili i di vetë punët e hallet e tij; e di i zoti ku i pikon çatia.

E di mesi se ç'ka thesiff u Çdo njeri i di më mirë vetë punët a hallet e tij.

E di se ku më vret barra E di ku më çalon puna, e di ku, e kam një pikë të dobët.

E dinë (e morën vesh) edhe gurët e rrugës (e sokakëve) E dinë të gjithë; s'ka mbetur njeri pa e marrë vesh.

I zoti e di ku i pikon çatia (shtëpia)*ff u* Secili i di vetë punët e hallet e tij.

Ia di (ia njoh) burmat (vidhat) dikujt Ia di pikën e dobët dikujt.

Ia di (ia njoh) fundin ebarkut E njoh mirë dikë; ia di zorrët e barkut dikujt.

Ia di (për nder, për të mirë) dikujt I jam mirënjohës dikujt.

Ia di gojën E di të folmen (*e kësaj ane*).

Ia di gjuhëndikujt E njoh mirë dikë; e di mirë çmendon, ç'qëllime ka etj.

Ia di lugët e pirunët dikujt Di gjithçka për dikë; ia njoh mirë edhe gjërat e imëta të shtëpisë; i njoh dhëmbë e dhëmballë.

Ia di lugët në kaçile dikujt Ia di të gjitha të fshehtat dikujt; ia njoh edhe zorrët e barkut.

Ia di të mbërthyerat

♦ Ia di hiletë e marifetet që përdor; ia kam kuptuar yçklat (*dikujt*).

♦ E di ku i ka hallkat kryesore, ia di ku i ka vidhat (*diçka*).

Ia di trari e carani i di vetë hallet e tij, e di vetë ku i pikon çatia.

Ku di derri këmborë*mospërf*

♦ Nuk merr vesh nga një punë a nuk kupton dot përse bëhet fjalë.

♦ Nuk di të vlerësojë diçka të mirë. > **KU DI DHIA Ç'ËSHTË TAGJIA.**

Ku ta dish? Ndoshta.

Më mirë të dish se të kesh*ff u* Dija vlen më shumë se pasuria.

Nuk di llafe (fjalë) I bie shkurt e copë.

Nuk di të fshij hundët*mospërf* Nuk jam i zoti për asgjë, jam fare i humbur.

Nuk ia di optin dikujt

♦ Nuk e njoh dikë; nuk ia kam parë fytyrën.

♦ Kam kohë që nuk e kam parë, nuk e di ku është.

S'di ku kam kokën (kryet) Kam shumë halle e telashe sa nuk di ç'të bëj më parë.

S'di t'i japë ujë gomarit*mospërf* Është i trashë nga mendja ose fare i pazoti.

Sa i di lëkura (koka) dikujt Është i zgjuar e i shkathët, nuk ia hedh dot; di ta ruajë veten, di t'i shpëtojë një gjendjeje të vështirë ose të sigurojë diçka për vete; është mjaft dinak.

S'di gomari ç'është barim*mospërf* Nuk është i zoti të vlerësojë atë që është me të vërtetë e mirë e me vlerë; nuk di dhia ç'është tagjia.

S'di nga (si) lidhet gomari *mospërf* Nuk merr vesh as nga gjërat më të thjeshta; s'di të bëjë as diçka të vogël; s'është i aftë për asgjë.

S'di si lidhen poturet*mospërf* Nuk merr vesh as nga gjërat më të thjeshta; s'di të bëjë as diçka të vogël; s'është i aftë për asgjë.

S'di të lidhë ushkurin (ushkurët)*mospërf* Nuk merr vesh as nga gjërat më të thjeshta; s'di të bëjë as diçka të vogël; s'është i aftë për asgjë.

S'ia di anën diçkaje Nuk e di ku e ka burimin, shkakun diçka.

di num them A, Ç, krahin G Dy.

di- parasht Di-; dy-.

Di u em m shkurt i Hamdi; Kadri; Zydi.

diabáz i m sh e et gjeol Shkëmb nënvullkanik, me damarë të imët, të dukshëm, që përmban takilit.

diabét i m mjek Çrregullim i metabolizmit që shfaqet me etje të madhe dhe urinim të shumtë e të shpeshtë.

**

diabet i sheqerit Sëmundje e shkaktuar nga paaftësia e organizmit për të përvetësuar sheqerin dhe shoqërohet me shtimin e sheqerit në gjak e në ujët e hollë, i cili del në sasi të madhe; sëmundje e sheqerit.

diabet pa sheqer Sëmundje që vjen nga disa çrregullime të sistemit nervor qendror e të sekrecionit të brendshëm dhe që shfaqet me etje të madhe e me shtimin e jashtëzakonshëm të ujit të hollë i cili nuk përmban fare sheqer, albuminë etj.

diabetík e mb mjek I diabetit; që ka të bëjë me diabetin. **Bukë (komë) diabetike.**

diabetík u m sh - ët mjek Njeri i sëmurë nga diabeti.

diabetík•e ja f sh e et f e DIABETIK U.

diabetológ u m sh ë ët Ai që merret me studimin të diabetit.

diabetológ•e ia f sh e et f e DIABETOLOG U.

diabetologji a m mjek Degë e mjekësisë, kryesisht e endokrinologjisë, që merret me studimin e diabetit, diagnostikimin dhe mjekimin e tij.

diabetologjik e mb mjek I diabetologjisë; që ka të bëjë me diabetologjinë.

diabolík e mb Djallëzor. [si një sarkazëm diabolike na duket që disa artikuj të fletores "Shqipëri e Ré" ... (KM).]

diabolíkisht ndajf Në mënyrë diabolike, djallëzore.

diabolíz•ëm mi m sh ma mat Falje e djallit; satanizëm.

diacid e mb kim Që mund të veprojë me dy molekula të acidit njëbazik ose të acidit dybazik për të formuar kripë ose ester.

diadém•ë a f sh a at Kurorë e zbukuruar me gurë të çmuar, si shenjë e pushtetit sovran.

diafilm i m sh a at Film me një varg fotografish të lidhura nga ana tematike, që projektohet për qëllime mësimore, shkencore etj.

diafiz•ë a f sh a at anat Bosht i një ashti të gjatë; mesasht.

diafoní a f muz Harmoni paralele.

diafrágm•ë a f sh a at

♦ *anat* Cipë muskulore që ndan zgavrën e krahavorit nga zgavra e barkut (te njeriu dhe te kafshët gjitare).

♦ *anat* Mish i varfër; organ a pjesë e një organi në trajtën e kësaj cipe, që ndan dy hapësira.

Diafragma e hundës. Diafragma e veshit.

♦ *tek* Cipë a pllakë e hollë që ndan dy hapësira; membranë. **Diafragma e telefonit.**

♦ *tek* Mekanizëm që kufizon hyrjen e tufës së rrezeve të dritës në objektivin e mikroskopit, aparatit fotografik etj. **Hapje e diafragmës. Zvogëlim (zmadhim) i diafragmës.**

diafragmór e mb anat I diafragmës; që ka të bëjë me diafragmën.

diagác i m sh ë ët usht Transportues i blinduar.

diagnostík e mb I diagnozës; që ka të bëjë me diagnozën.

diagnostík•ë a f Mjeshtëri dhe teknikë e diagnostikimit.

diagnostikím i m sh e et

♦ *mjek* Përcaktim i sëmundjes sipas shenjave të shfaq.

♦ *libr* Njohje e thelbit të një dukurie sipas shenjave.

♦ *tek* Përcaktim i gabimeve të një programi kompjuterik.

diagnostik•óhem óva (u) úar mjek pës e DIAGNOSTI•OJ.

diagnostik•ój kal óva úar

♦ *mjek* Përcaktoj sëmundjen e (pacientit) sipas shenjave që dalloj.

♦ *libr* Njoh thelbin e (një dukurie) sipas shenjave të saj.

♦ *tek* Përcaktoj gabimet e (një programi kompjuterik).

diagnostikúar (i e) mb

- ♦ *mjek (Pacient)* që i është përcaktuar lloji i sëmundjes.
- ♦ *libr (Dukuri)* e njohur; që i dihet thelbi.
- ♦ *tek (Program kompjuterik)* i analizuar për gabimet e mundshme në të.

diagnostikúem (i) (e) mb *G >DIAGNOSTIKUAR (i e).*

diagnostikúes e mb (*Mjek*) që bën diagnozën e sëmundjes.

diagnostikúes i m sh - it Mjek që bën diagnozën e sëmundjes.

diagnostikúes•e ja f sh e et f e **DIAGNOSTIKUES I.**

diagnóz•ë a f sh a at

- ♦ *mjek* Përcaktim i sëmundjes së nga mjeku. **I bëri diagnozën. Çfarë diagnoze ka?**
- ♦ *libr* Njohje e thelbit dhe e shkaqeve të një gjendjeje a të një dukurie shoqërore sipas shenjave që shfaq.

diagonál e mb

- ♦ *gjeom (Drejtëz)* që ndan tërthor një figurë, rrafsh ose trup, duke bashkuar dy kulme jo të njëpasnjëshme; që kalon sipas një diagonaleje: që bëhet në këtë drejtim. **Prerje diagonale.**

Plan (drejtim) diagonal.

*

dok diagonal *tekst* Dok me thurje tërthore.

diagonál•e ja f sh e et *gjeom* Drejtëz që bashkon dy kulme jo të njëpasnjëshme të një shumëkëndëshi ose dy kulme të një trupi, që nuk janë në të njëjtën faqe të tij. **Diagonalet e një katërkëndëshi (katrori, paralelogrami). Diagonalja e një shumëfaqëshi. Heq një diagonale.**

diagonalisht *ndajf* Në drejtim tërthor. **Pres (ndaj) diagonalisht.**

diagráf i m sh e et *tek* Aparat vizatimi.

diagram i m sh e et Figurë a skicë që ndihmon për të qartësuar lidhjet e përpjesëtimet ndërmjet madhësive të ndryshme; skicë që përdoret për të paraqitur grafikisht zhvillimet dhe ndryshimet e një dukurie ose të disa dukurive. **Diagrami i forcave. Diagrami i temperaturës (shpejtësisë, drejtimit).**

diakón i m sh ë ët *fet* Dhjak.

diakonësh•ë a f sh a at f e **DIAKON I.**

diakritík e mb Që shërben për të dalluar diçka; dallues. **Shenjë diakritike** *gjuh* shenjë që i vihet një shkronje mbi të a nën të për të treguar se duhet shqiptuar ndryshe nga shkronja pa këtë shenjë (p.sh.: â, ë, ç, ê, ñ *etj.*).

diakroní a f sh - të *gjuh* Zhvillim historik i një gjuhe a dukurie gjuhësore.

diakroník e mb *libr* Shumëkohësh. [eposi shqiptar, në gjendjen që ka mbërritur, është shumëkohësh (diakronik). (ShS).]

diakronikísht *ndajf* *libr* Në plan historik.

diakroníst i m sh ë ët *libr* Ai që merret me studimin e zhvillimit historik të një gjuhe a dukurie gjuhësore.

diakroníst•e ja f sh e et *libr f e* **DIAKRONIST I.**

dialékt i m sh e et *gjuh*

- ♦ Variant i gjuhës së një populli, që përdoret nga një grup njerëzish me banim në truall pak a shumë të kufizuar ose që i takojnë një shtrese shoqërore të caktuar. **Dialekt territorial (shoqëror). Dialektet e shqipes. [trajtat e mesme të gjuhës shqipe, pra e folmja e Elbasanit, janë ato trajta qi paraqesin në mënyrën më organike zhvillimin e dy dialekteve drejt një unjisi të ardhshme (AN).] [Prej tij (*Buzukut*) mësojmë se dialektet e**

shqipes së hershme nuk ishin ashtu si sot, nuk kishin të njëjtat shtrirje gjeografike, dhe ndryshonin fort pak ndërmjet tyre. (AE).]

♦ *bis* E folme. Në dialektin e Dibrës.

dialektál e mb gjuh>DIALEKTOR E.

dialektík e mb fil I dialektikës; që ka të bëjë me dialektikën ose i përket dialektikës. **Filozofia dialektike. Metoda dialektike. Logjika dialektike. Zhvillim dialektik.**

dialektík•ë a f

♦ Art i të arsyetuarit.

♦ *fil* Metodë e njohjes që i sheh dukuritë dhe sendet në varësi reciproke, në ndryshim e lëvizje të pandërprerë. **Dialektikë hegeliane, marksiste, moderne.**

♦ Proces i lëvizjes a zhvillimit të diçkaje. **Zhvillimet njerëzore kanë dielektikën e vet.**

dialektíkisht ndajf libr Në mënyrë dialektike; nga pikëpamja dialektike.

dialektíz•ëm mi m sh ma mat gjuh Fjalë a kuptim i një fjale, shprehje, variant fonetik a trajtë gramatikore e shikuar si veçori dalluese për një dialekt. >**KRAHINORIZ•ËM MI.**

dialektológ u m sh ë ët Gjuhëtar i specializuar në studime të dialekteve.

dialektológ•e ia f sh e et f e DIALEKTOLOG U.

dialektologjí a f gjuh D

♦ Degë e gjuhësisë që merret me studimin e dialekteve.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë.

dialektologjík e mb gjuh I dialektologjisë; që ka të bëjë me dialektologjinë ose i përket dialektologjisë. **Atlasi dialektologjik. Studime (vëzhgime) dialektologjike. [përtej interesimit të mirëfilltë për historinë e shqipes së shkruar, ato pak fjalë të Harfit, do të meritonin edhe një hetim e analizë të hollë dialektologjike (GjSh).]**

dialektór e mb I dialektit a dialekteve; që ka të bëjë me dialektin a me dialektet. **[qysh aty, mund të vinim re edhe ndonjë dukuri dialektore karakteristike për të folmet bregdetare të Shqipërisë së Mesme dhe të toskërishtes (GjSh).]**

dialekt•úer óre mb vjet G DIALEKTOR E.

dialitík e mb kim, mjek I dializës; që ka të bëjë me dializën.

dialíz•ë a f sh a at

♦ *kim* Ndarje e grimcave që ndodhen në një lëng nisur nga mundësia e tyre për të kaluar përmes një membrane.

• *mjek* Pastrim klinik i gjakut me anë të parimit të dializës.

dialóg u m sh ë ët

♦ Bisedë ndërmjet dy a me shumë vetave; bashkëbisedim; rrahje e një çështjeje nga dy a më shumë veta me bisedë të drejtpërdrejtë, me ballafaqim të mendimet në shtyp, mbledhje etj.

♦ *let* Pjesë e një vepre që përmban bashkëbisedimin ndërmjet personazheve ose fjalët që shkëmbejnë ata; vepër e shkruar në formë bashkëbisedimi. **Art i dialogut.**

dialogím i m libr Bashkëbisedim.

dialogizím i m libr Kthim në dialog; dramatizim.

dialogiz•óhet veta III úa (u) úar libr (Teksti tregimtar) Kthehet në dialog;

dialogiz•ój kal óva úar libr Kthej në dialog (*tekstin tregimtar*).

dialogizúar (i e) mb libr (Tekst tregimtar) i kthyer në dialog.

dialog•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **DIALOG•OJ.**

dialog•ój jokál óva úar libr Bëj dialog me dikë; bashkëbisedoj.

dialogúes i m sh - it Bashkëbisedues.

dialogúes•e ja f sh e et f e DIALOGUES I.

dialogjik *e mb* I ndërtuar në trajtë dialogu.

día•ll lli *m sh j jt* A Diell.

díaj t *A sh i* **DIA•LL LLI**.

diáll•e ja *f sh e et* A Djalle.

diamánt *i m sh e et*

♦ Gur i çmuar prej kristalesh karboni shumë të pastër, me fortësi të lartë, që përdoret për stoli e zbukurime. **Diamant i prerë (i paprerë). Unazë me diamant. Pluhur diamanti.**

♦ *tek* Vegël me një copë të vogël prej këtij guri të çmuar në majë, që përdoret për të prerë xhama. >**ELMAZ I**.

diamantbártës *e mb (Shtresë)* që përmban diamante.

diamantmbájtës *e mb min* >**DIAMANTBARTËS E**.

diamét•ër ri *m sh ra rat*

♦ *gjeom* Vijë e drejtë që bashkon dy pika të një rrethi a të sipërfaqes së një sfere duke kaluar nëpër qendër.

♦ Gjerësia më e madhe e një trupi cilindrik ose të rrumbullakët; vijë e drejtë horizontale e përfytyruar nga njëri skaj në skajin tjetër më të largët të një trupi, ene a hapësire me trajtë pak a shumë të rrumbullakët. **Diametri i jashtëm (i brendshëm). Diametri i gypit (i kazanit).**

Diametri i Tokës. Diametri i trungut. Diametri i sferës (vidhës).

diametërmátës *i m sh - it* Pajisje për matjen e diametrit të drurëve.

diametrál *e mb* >**DIAMETROR E**.

diametrór *e mb* I diametrit; që ka të bëjë me diametrin; që shkon në drejtim të diametrit. **Vijë diametrale. Rrafshe diametrale.**

diametralisht *ndajf*

♦ Në drejtim të diametrit. **E pres diametralisht.**

♦ *fig* Krejt, plotësisht. **Nodhemi në pozita diametralisht të kundërta.**

Dián•ë a *f mit rom* Perëndeshë e virgjër e gjuetisë, hënës dhe lindjes. [Ata e marrin fuqinë prej zanave, figura qendrore të mitologjisë shqiptare, të cilat janë krahasuar me Dianën e romakëve dhe Artemidën e grekëve, por nganjëherë e kanë lidhur edhe me perëndinë ilire Thana (ShS).]

diapazón *i m sh e et*

♦ *muz* Gamë e toneve që mund të nxjerrë një zë ose vegël muzikore.

♦ *muz* Vegël (prej) çeliku në trajtë potkoi me dorezë, që jep tingullin e notës **la** kur goditet.

Diapazon regjistrues.

♦ *fig* Kufijtë deri ku mund të shtrihet a mund të arrijë diçka, gjerësia e shtrirjes së diçkaje; vëllim. **Diapazon i gjerë (ngushtë). Diapazon i dijeve. Diapazon temperaturash. Aparat me një diapazon matjeje.**

diapozitív *i m sh a at* *tek* Fotografi a vizatim zakonisht në xham ose në një lëndë tjetër të tejdukshme, që projektohet në një pëlhurë për qëllime mësimore, për të demonstruar a ilustruar diçka etj. **Shoqëroj mësimin (shpjegimin) me diapozitiva.**

doiaprojektór *i m sh ë ët* *tek* Aparat për projektimin e diapozitivave në pëlhurë.

diarkí a *m sh - të* Qeverisje me dy sundimtarë kryesorë ose me dy ente qeverisëse.

diarkík *e mb* I diarkisë; që ka të bëjë me diarkinë. **Sundim diarkik.**

diarré ja *f mjek* Heqje e shpeshtë barkut; bark i keq.

diasistém *i m sh e et* *gjuh* Analizë që ka për qëllim të kodojë variantet dialektore të një gjuhe për të nxjerrë në hap ndryshimet strukturore.

diaskóp *i m sh ë ët* Aparat filmik.

diaspór•ë a f sh a at

♦ Popullsi e larguar nga vendi i vet. [...të zonave prej nga kanë qenë shpërngulur malësorët, si në anët e Krajës dhe në diasporën e krijuar prej mërgimtarësh krajanë e anamalas në Zarë të Dalmacisë (GjSh).]

♦ Shpërndarje e hebrenjve përtej Izraelit; shushavë.

diastáz•ë a f ushq Tharm.

diastatík e mb ushq I diastazës; që ka të bëjë me diastazën.

diastól•ë a f sh a at fizio Zgjerim ritmik i zemrës.

diastolík e mb fizio I diastolës; që ka të bëjë me diastolën.

diaték•ë a f sh a at Vend për ruajtjen e diafilmave.

diatermí a f ♦ fíz Termopërçim. ♦ **bio** Çlirim i nxehtësisë së indeve të trupit me anë të rrymave elektromagnetike me frekuencë të lartë.

diatermík e mb fíz Termopërçues.

diatéz•ë a¹f sh a at gjuh Kategori foljore që shpreh marrëdhëniet e ndryshme ndërmjet veprimit dhe subjektit ose objektit të tij e që lidhet ngushtë edhe me fjalëformimin, me ndryshimin e kuptimeve e të përdorimeve të fjalëve (krahajo, p.sh. **punoj - punohet; mësoj-mësohem; laj - lahem; përpiqem - përpiqem; gdhij - gdhihem, gdhihet; shtie - shtihem; kollemetj.**). **Diateza vetvetore. Diatezë veprorë (pësore).**

diatéz•ë a²f mjek psik Predispozitë e organizmit për të marrë një sëmundje ose për të kaluar në një gjendje jonormale.

diatezór e mb gjuh I diatezës; që ka të bëjë me diatezën e foljes.

diatóm•ë a f sh a at bot Algë njëqelizore me kërcell të fortë.

diatomík e mb kim>DYATOMIK E.

diatomít i m sh e et min Mineral i formuar nga ngurtësimi i diatomave.

diatríb•ë a f sh a at libr Fjalim a shkrim shumë i ashpër a fshikullues.

diatropí a m bio Prije e bimës a e një pjese të saj për t'u zhvilluar në kënd të drejtë si kundërpërgjigje ndaj ngacmuesve të jashtëm si drita.

diatropík e mb bio I diatropisë; që ka të bëjë me diatropinë.

díb•ël la¹f sh a at ushq Kek me arra.

díb•ël la²f sh a at

♦ Ligështi.

♦ Sëmbim; e prerë.

dibl•óhem, dibl•ój etj. >DEBËL•OHEM, DEBËL•OVA etj.

dibrán e mb I Dibrës; që ka të bëjë me Dibrën, me banorët a vendësit e saj.

dibrán i m sh ë ët

♦ Banor a vendës i Dibrës.

♦ *krahin, bis* Bulmetor; ai që merret me përpunimin e bulmetit.

dibrán•e ja f sh e et f e DIBRAN I.

dibránçe

I *ndajf*

♦ Sipas mënyrës së dibranëve; ashtu si bëjnë dibranët.

♦ Në të folmen e Dibrës.

II *si mb* Që bëhet sipas mënyrës së dibranëve. **Këngë (veshje) dibránçe.**

*

Luaj kala dibrance luaj me disa veta të ndarë në dy grupe, njëri prej të cilëve formon një rreth me lojtarë të kapur për beli e të përkulur, ndërsa lojtarët e grupit tjetër përpiqen të hipin në shpinë të tyre pa u prekur nga një lojtar i lirë.

dicá pacak A Disa.

dicli a pacak Dikush.

diç pacak Diçka. [Diç parandjej, mamka! (MA).] [Mbledhur shoqet më një qoshe,/

Diç, m'ju flisje, diç m'ju thoshe (LP)].

diç e mb Ç (Bukë etj.) që ka ndenjur shumë kohë dhe ka humbur freskinë, butësinë ose cilësitë e mira si ushqim; bajat..

diç•ëm (i) me (e) mb DIJSH•ËM (i) ME (e).

diçitúr•ë a f sh a at Shpjegim i shkurtër në fund të një figure, harte, karikature etj.

diçká

I pacak

♦ Përemër që tregon një dukuri çfarëdo e të papërcaktuar. **Diçka ka ndodhur.** [i hodhi një sy tryezës, që tani iu duk si diçka që s'kishte shumë lidhje me të (IK).] [Diçka e tmerrshme po ndodh në jetën time! (EMr).]

♦ Sasi fare e vogël e papërcaktuar; pak gjë. **Kam edhe diçka për ty.**

II ndajf

♦ Në një farë shkalle a mase, disi; pak. **Diçka më mirë (më keq, më shumë, më pak). U ngadalësua (u shpejtua) diçka.**

♦ As mirë as keq; jo keq; disi, çka. - **Si je sot? - Diçka.**

diçk•ë a f krahin G Arkë e mullirit ku bie mielli.

didaktík e mb I didaktikës; që ka të bëjë me didaktikën, që i përket didaktikës; që i shërben mësimi, mësimor. **Parimet (metodat) didaktike. Mjete didaktike. Letërsi didaktike** letërsi, me anën e së cilës njerëzit mësojnë diçka nga fusha e shkencës, e moralit, e artit etj.; letërsi mësimore. **Roman didaktik. Poezi didaktike. Tekst didaktik.**

didaktikán i m sh ë ët Specialist i didaktikës.

didaktikán•e ia f sh e et f e DIDAKTIKAN I.

didaktikísht ndajf Në mënyrë didaktike; me mjete didaktike.

didaktík•ë a f Pjesë e pedagogjisë që merret me përmbajtjen e me synimet e procesit mësimor, me metodat dhe me format e organizimit të të mësuarit në shkollë; teoria e të mësuarit në shkollë.

didaskalí a f sh - të

♦ Udhëzim.

♦ *let* Gjini poetike që përcjell një mësim a udhëzim.

didaskalík e mb Didaktik; i mësimdhënies; mësimdhënës.

didaskalíz•ëm mi m sh ma mat libr Sistem udhëzimesh.

diéd•ër ri m sh ra rat gjeom Trup gjeometrik me dy faqe.

díel a (e) f sh a at (të)

♦ Dita e shtatë e javës, që vjen pas të shtunës. [po befas, se nga u shfaq një të díel/ një taksi e verdhë ca saze në shi (GB).] [Struga ishte ulë/ Mbi dehjen e së dielës (PJ).]

♦ *vjet* Dita e parë e javës. [... kur filloi me zbardhun e diela e par dit' e javës, erdhi Maria Magdalena... (KK-Dh)].

**

E diel e Dafinave fet E diel një javë para Pashkëve.

E Diel e Larit >E DIEL E DAFINAVE.

E Diel e Luleve >E DIEL E DAFINAVE.

dielektrik e *mb fiz (Lëndë)* mospërçuese e elektricitetit.

dielektrik u *m sh ë ët fiz* Lëndë dielektrike me përçueshmëri më të ulët se një e milionta e një siemens.

díelsh•ëm (i) me (e) mb G

♦ I së dielës; që lidhet me të dielën.

♦ (*Gatim*) i mirë për të diel.

díell a (e) f sh a at (të) G E diel; ditë e diel.

*

E diella e bardhë Mbarësi; ditë e mbarë.

Si të diellën e kuqe Zheg i madh; zagushi.

Si të diellën e parë Pa ndryshim; pa lëvizur; njësoj.

Si të diellën e Pashkëve >SI TË DIELLËN E PARË.

díell ja f sh a at A E diel; ditë e diel.

díe•ll lli m sh j jt

♦ *dhe astr* Trupi i zjarhtë qiellor që gjendet në qendër të sistemit tonë planetar dhe që është burim drite e ngrohtësie. **Drita e diellit. Lindja e (perëndimi i) diellit. Eklipsi i diellit.**

Njollat e diellit. [...'i ditë, tue marrun dielli,/ në Cetinë ka behë ai filli: (GjF).] [kjo, si diell pa hije, për mue t'tanave iu del (NM).] [E bartin mbi shpina një diell të vjetër (GB).] [Në ndërgjegjen time të rëndosh gjithëherë/ si një diell i madh që digjet e digjet pa u ndalë (PJ).]

♦ Dritë dhe ngrohtësi që lëshon ky trup qiellor; rrezet e këtij trupi qiellor. **Ditë me diell. Banjë dielli. Çadër dielli. Rreze dielli. Tendë dielli. I nxirë në diell. Syze dielli.**

♦ *astr:* **Diell**trup qiellor që ndodhet në qendër të një sistemi planetar.

♦ Vend që e zënë rrezet e këtij trupi qiellor. **Ngrohëm në diell. Thaj në diell.**

♦ *fig* Burim jete e të mirash materiale; burim përparimi, gëzimi e lumturie etj. **Dielli i jetës sonë.**

*

Bën shiun e diellin Bën ç't'i dojë qejfi; i ka vetë në dorë të gjitha punët; vendos vetë për gjithçka pa pyetur njeri.

Diell e paç!urim Të shkoftë mbarë!, paç gjithnjë gëzim e lumturi!

Diell më diell

♦ Gjithë ditën, që nga mëngjesi deri në mbrëmje, që kur lind e deri sa perëndon dielli.

♦ Njëzet e katër orë nga mëngjesi kur lind dielli e deri në mëngjesin tjetër kur lind përsëri.

Dielli duket (shihet) që në mëngjes (që kur lind)ff u Duket që në fillim nëse një punë do të shkojë mirë, nëse diçka do të ecë mbarë ose nëse dikush do të jetë i mirë.

Dielli i mëngjesit të ngroh më mirë se i pasdrekesff u Duhet të punosh me këmbëngulje që kur je i ri; duhet ta rregullosh jetën që në moshë të re.

Dielli lind (ngroh) për të gjithëff u Secili ka të drejtë të jetojë i lirë, të gjithë kanë të drejtë ta gëzojnë jetën e tyre.

Ditë pa diell Diçka jo shumë e mirë, jo aq e këndshme a e dobishme.

Ditën për (me) diell Në mes të ditës; në sy të të gjithë njerëzve; hapur; sheshit.

Doli në diell Doli nga gjendja e vështirë ku ndodhej, doli në dritë.

E dërgoi prapa diellit (prapa botës) dikë E çoi në një vend të largët nga ku të mos kthehet më, e çoi në humbësi; e hoqi qafe, e treti.

E kam parë diellin para teje Kam ka lindur më parë se ti; di dhe kam më shumë përvojë në jetë se ti, sepse jam më i madh.

E kthej barkun nga del dielli *përçm* Ndryshoj sipas leverdisë a përfitimit; kthej gunën nga fryn era.

E nxori në diell dikë E la pa gjë; ia mori të gjitha dhe e la pa asnjë mjet jetese.

Edhe dielli ka njolla *libr* Nuk ka asgjë a asnjë fare të përsosur e pa asnjë të metë.

Ëndrra në diell Ëndërrime të kota; gjëra të pabesueshme, gjepura.

Është pykë në diell Është shumë i varfër, kishte mbetur trokë.

Gënjeshtër (rrena) në diell Gënjeshtër që duken sheshit, gënjeshtër të cilave nuk u beson askush.

I ktheu potkonjtë (thundrat, këpucët, këmbët) nga dielli *përb* Ngordhi; vdiq.

Ia solli diellin dy gisht (dy kuti) mbi kokë (mbi krye) dikujt E solli në një gjendje shumë të vështirë, ia solli të keqen te dera.

I tregoj se nga lind dielli *iron* E rrah; e dënoj rëndë.

Ia tregoi potkonjtë (këpucët) diellit (qiellit) *përb* Ngordhi; vdiq.

Iu shoftë hija e diellit! *mallk*

♦ Mos paftë ditë të mira!

♦ Vdektë!

Jam kripë në diell Jam trokë, pa gjë në xhep.

Jemi ngrohur në (nën, nga) një diell *iron* Jemi fare të largët njëri për tjetrin; s'kemi të bëjmë fare njëri me tjetrin; nuk jemi as fis, as soj.

Ka shkuar (ka vajtur) dielli një hosten Ka disa orë që ka dalë dielli, po afron mesdita; u bë vonë.

Lëshoj hije pa dalë dielli *mospërf* E bëj diçka para kohe; nxitoj dhe bëj një punë të papjekur.

Matem me diellin (me hijen) e mëngjesit (e mbrëmjes) *keq* E vlerësoj veten më shumë se sa është në të vërtetë; jam mendjemadh; e mburr veten e nënvlerësoj të tjerët.

Mbetem në diell Mbetem pa gjë, me gisht në gojë; mbetem pa asnjë mjet jetese; mbetem në mes të katër rrugëve.

Mbetem rrasë në diell Mbetem pa asgjë, pa asnjë dysh.

Me këmbë nga dielli *mospërf* I vdekur.

Mori dhenë dielli Ka kohë që ka dalë dielli, u bë vonë.

Mos paftë diell me sy! *mallk*

♦ Vdektë!

♦ E shkoftë jetën nëpër burgje!

♦ Mos pastë gëzim e lumturi; e shkoftë jetën me hidhërime!

Ndal diellin me fjalë Jam llafazan i madh.

Në dritën e diellit Në mes të ditës; në sy të të gjithëve.

Në syrin e diellit Në një vend ku rrezet dhe drita e diellit janë të forta.

Nën diell Mbi tokë, në botë.

Ngrihem (zgjohem) me diellin Ngrihem (zgjohem) sapo del dielli.

Ngrohëm në diell (në shullë) Rri pa punë; nuk bëj asgjë.

Nuk bën hije në diell Është njeri fare pa rëndësi; nuk e përfill askush.

Nuk lyhet (nuk fëlliqet) dielli me baltë *ff u* Nuk përlyhet dot e vërteta e madhe (kur dikush përpiqet më kot ta bëjë këtë).

Nuk mbulohet (nuk zihet, nuk fshihet) dielli me shoshë *ff u* Nuk fshihet dot një gjë që është fare e qartë; e vërteta nuk mund të mbulohet.

Nuk zihet (nuk mbulohet) dielli me plisa *ff u* Nuk mund të mbulohet një gjë shumë e madhe me diçka të vogël; nuk mund të fshihet diçka që shihet nga të gjithë; nuk mbulohet dielli me shoshë.

Prapa diellit të vejë! *mallk* Mos ia pafsha sytë!, në djall të vejë!

Punon me diell e me hënë Punon ditë e natë; punon shumë e pa pushim.

Ra (u fal) dielli Perëndoi dielli.

S'bëhem dot diell t'i mbuloj të gjithë S'mund t'ua zgjidh hallet gjithë botës.

Si bryma në diell Që mbaron e zhduket shpejt; që zhduket menjëherë, si kripa në ujë.

Si drita e diellit Shumë e qartë; e dukshme; e vërtetë.

Si rrezja e diellit Shumë i shndritshëm, i shkëlqyer; shumë i bukur.

Shi e diell Lagaterë.

Shkoi (vajti) prapa diellit Shkoi shumë larg, shkoi në një vend nga i cili zor se kthehet, shkoi në humbësirë.

S'mund të jetë diell për të gjithë (për gjithë botën) Nuk mund të jetë i mirë për të gjithë; s'mund t'u bëjë mirë të gjithëve.

T'u bëftë diell! *urim* Të vaftë mbarë!.

Tund këmbët në diell *mospërf* Rri kot; nuk punoj; thekem në diell, shullëhem.

U zhduk (humbi, shkriu) si vesa në diell (si vesa e mëngjesit) U zhduk shpejt; humbi menjëherë e pa lënë gjurmë.

**

E diel e larit *fet* > **E DIEL E DAFINAVE.**

E diel e Dafinave *fet* E diel një javë para Pashkëve.

E diel e luleve *fet* > **E DIEL E DAFINAVE.**

lule diellit *bot* Bimë njëvjeçare e familjes së kompozitave. deri 2 m e lartë, me lule të grumbulluara në kaptinë të madhe që sillet nga shkon dielli; nga farat e saj nxirret vaj ushqimor.

pikë (sëmundje) e diellit *mjek* Sëmundje e shkaktuar nga goditja prej rrezeve të diellit, e cila shfaqet me dhembje koke, marrje mendsh, të vjella, frymëmarrje të vështirë etj.

diell *drídhës i m sh - it bot* (*Heliotropium europaeum*) Bimë shumëvjeçare deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, kërcell dhe gjethe vezake të veshura me push dhe lule shumë të vogla të bardha, që dalin tufë në majë të kërcellit.

diellisht *•ë a f sh a at* Vend i rrahur nga dielli; shullë.

diell *•óhet vetv veta III úa (u) úar* Zbardhet nga dielli (*rroba etj.*).

diellór e mb

♦ I diellit; që ka të bëjë me diellin, me vendndodhjen dhe lëvizjen e tij; që buron nga dielli.

Spektri diellor. Kalendar diellor. Cikël diellor. Dritë diellore. Energji diellore. Rrezatim diellor.

♦ Që shfrytëzon energjinë e diellit. **Mikroskop diellor. Dritë (energji) diellore. Panela diellore. Orë diellore.**

♦ *poet* Plot diell; i ngrohtë. [po ai adhurim i qëndrueshëm, diellor që lëviz nëpër një qiell, i ulët apo i bruztë, me re a i pafundmë (VZh).]

**

ditë diellore Kohë që nga mesi i një dite deri në mesin e ditës që pason.

kurorë diellore Shtresë e jashtme e atmosferës që shtrihet rreth Diellit në një largesë shumë të madhe e që përhap dritën e tij.

sistem diellor Tërësi e trupave qiellorë që përbëhet nga Dielli dhe nga planetët që lëvizin rreth tij.

vit diellor Kohë sa zgjat një rrotullim i plotë i Tokës rreth Diellit.

diellor•e ja f sh e et: Diellore e shenjtë enë ari ose argjendi ku vihet osti për nderim.

diellprités•e ja f sh e et Pajisje e aparatit fotografik ose kamerës që mbron objektivin nga drita e drejtpërdrejtë e diellit.

díellsh•ëm (i) me (e) mb (Vend) që e zë, e rreh, e kap dielli; (*ditë*) me diell.

diellzím i m

♦ Rrahje nga dielli.

♦ Nxjerrje a nderje në diell.

diellz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III E Rrihet nga dielli; merr diell.

IIpës e DIELLZ•OJ.

diellz•ój kal óva úar

♦ **veta III E** rreh dielli; i bien rrezet e diellit.

♦ E lë në diell (*diçka*); nxjerr andej në diell.

diellzúar (i e) mb

♦ I rrahur nga dielli.

♦ I tharë në diell.

dieréz•ë a f gjuh Shenjë diakritike (*si te ä, ë, ïetj.*) mbi një zanore që tregon ndryshim të tingullit përkatës.

diérg•em vetv krahin G >DIERG•Ë (me u).

diérg•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Këput mish.

diérgi•e a f sh e et krahin G Këputje mishi.

diérgun (i e) mb krahin Që ka këputur mish.

diérm•ë a f sh a at krahin Sëmundje ngjitëse.

díes i m sh ë ët vjet>DIESTAR I.

díes•e ja f sh e et f e DIES I.

diestár i m sh ë ët vjetMagjistár.

diestár•e ja f sh e et Magjistare; magjistrice.

diét•ë a¹f sh a at Rregull në të ngrënë e në të pirë, që i caktohet diku nga mjeku; pehriz. **Dietë** dobësimi. **Dietë qumështi. Jam me dietë. Mbaj dietë.**

diét•ë a²f sh a at fin Shumë e parash që i jepet një punonjësi për shpenzimet e ditës (*për udhëtim, ngrënie e fjetje*), kur shkon me shërbim larg qendrës së tij të punës.

diét•ë a²f Parlamenti i Japonisë.

dietetík e mb (Regjim) që ndihmon mënyrën e të ushqyerit. **Ushqim dietetik.**

dietológ e mb (Mjek) që kujdeset për mënyrën e të ushqyerit të pacientëve.

dietológ u m sh ë ët Mjek që kujdeset për mënyrën e të ushqyerit të pacientëve.

dietológ•e ia f sh e et f e DIETOLOG U.

dietologjí a f mjek Shkencë që merret me mënyrën e të ushqyerit.

diéz si mb (Notë) gjysmëtonike. **Do diez.**

diéz i m sh ë ët

♦ *muz* Gjysmëton.

♦ *shtyp* Shenjë referimi për shënime në fund të faqes, kapitullit a librit (§).

dif i m sh a at Div; vigan. [**Dif dragoi i Dragobisë/ Trim tribun i vegjëlisë.** (FN)]

difékt i m sh e et > DEFEKT I.

difekt•ón *jokal ói úar veta III* Bën defekt; prishet.

difektúar *mb I* prishur; me defekt.

difektúem (i) e (e) *mb G>DEFEKTUEM (i) e (e).*

difensív e *mb libr* Mbrojtës; i mbrojtjes. **Në pozita difensive.**

diferénc•ë a f sh a at libr

♦ Ndryshim; dallim. [**Kjo diferencë gjykimi lidhet edhe me pavarësinë e shkencave gjegjëse prej njëra-tjetrës.** (ShS)]

♦ *dhe mat* Mbetje; ndryshim. **Udhëheq (ndjek) me dhjetë pikë diferencësport.**

**

Diferencat e arkës *fin* Deficitet dhe suficitet e arkës.

diferenciál e *mb mat* Që ka të bëjë me një a më shumë derivate; që përmban një a më shumë derivate. **Ekuacion diferencial.**

diferenciál i m sh e et

♦ *tek* Mekanizëm i automjeteve që u jep rrotave shpejtësi të ndryshme në kthesa. **Diferenciali i parë (i dytë, i pasëm). Disku (zinxhiri) i diferencialit.**

♦ *mat* Rritje arbitrare e një madhësie të pavarur e të ndryshueshme. **Diferencial i plotë (i pjesshëm).**

diferencím i m sh e et libr Dallim ndërmjet dy a me shumë njerëzve, grupeve, sendeve, dukurive etj.

diferenc•óhem óva (u) úar libr

I *vetv* Marr tipare që më dallojnë nga të tjerët; dallohem nga të tjerët.

II pës e DIFERENC•OJ.

diferenc•ój kal óva úar libr Bëj dallim ndërmjet (*dy a më shumë njerëzve ose grupeve, sendeve, dukurive etj.; ndaj ose dalloj pjesët përbërëse të një tërësie*); veçoj (*diçka*) nga diçka tjetër, nuk i quaj njësoj; ndryshoj (*diçka*) dhe e bëj të dallohet nga të tjerat. **Diferencon grupet (klasat, njerëzit).**

diferencúar (i e) *mb libr*

♦ I dalluar prej të tjerëve nga tiparet, vetitë, vlerat, funksionet etj. **Elemente (pjesë) të diferencuara. Grupe të diferencuara.**

♦ Që bëhet sipas veçorive a dallimeve ose sipas kërkesave e nevojave të ndryshme; që ndryshon sipas kushteve, sipas rrethanave etj.; i ndryshëm, i pabarabartë. **Punë e diferencuar. Qëndrim i diferencuar. Çmime të diferencuara.**

diferencúem (i) e (e) *mb libr G>DIFERENCUAR (i e).*

diferencúesh•ëm (i) me (e) *mb libr* Që mund të diferencohet.

difidént e *mb libr* Mosbesues. [**Jo rrallë në mënyrë provokuese e difidente thuhet se Ballkani do të ulet në tryezën e bashkësisë europiane "një ditë më vonë"** (ShS).]

difraksión i m fiz Ndryshim i kahut dhe intensitetit të një grupi valësh pasikalojnë nëpër një pengesë ose vrimë.

difterí a f mjek, veter Sëmundje e rëndë ngjitëse, që shfaqet me pezmatim të mukozës e grykës e të hundës dhe prek fëmijët nga 2 deri 6 vjeç. >**FYTI I KEQ; GRYKËT E BARDHA.**

difterík e *mb mjek, veter* I sëmurë me difteri.

diferít i m mjek>DIFTERI A.

diftés•ë a f sh a at vjet G Dëftesë.

dift•óhem *vetv vjet G >DIFT•UE (me u).*

diftón•g *gu m sh gje gjet gjuh* Grup dy zanoresh të shqiptuara si një rrokje; dytingullsh. **Diftong** ngjitës diftong me theksin në zanoren e dytë. **Diftong** zbritës diftong me theksin në zanoren e parë. **Diftong i gjatë (i shkurtër).**

diftongëzím *i m sh e et gjuh* > **DIFTONGIM I.**

diftongëz•óhet *vetv gjuh* > **DIFTONG•OHET.**

diftongëz•ój *kal óva úar gjuh* > **DIFTONG•OJ.**

diftongím *i m gjuh* Kthim në diftong i një zanoreje.

diftong•óhet *vetv úa (u) úar gjuh (Zanorja)* merr vlerën e një diftongu; kthehet në diftong (*p.sh.: fyll>fyell*).

diftong•ój *kal óva úar gjuh* I jap vlerën e një diftongu; e a kthej në diftong (*një zanore*).

diftongúar (i e) *mb gjuh (Zanore)* që ka marrë vlerën e një diftongu; e kthyer në diftong.

diftongúem (i e) *(e) mb gjuh G* > **DIFTONGUEAR (i e).**

diftór *e mb gjuh G* > **DĚFTOR E.** [Ndryshojnë gjithashtu edhe mbaresat e së tashmes diftore:(APp).]

diftór•e *ja f gjuh G* > **DĚFTOR•E JA.**

diftongím *i m gjuh* > **DIFTONGĚZIM I.**

diftong•ój *kal óva úar* > **DIFTONGĚZ•OJ.**

dift•úe (me) *kal óva úeG*

♦ Tregoj; shënoj. [Mbiemëni "*Kastriot*", greqisht, d. m. th. në gjuhë kulturore t'atëhershme të krahit të Vlonës, tjetër s'diftote, por kapidani i njëj "*kastr*", osë kështjelli, si ishte Kanina. (ZV).]

♦ Tregoj; rrëfej. [E në shpi kur t'bajsh me kthye,/ Se â dekë Muji kuj mos i difto (CV).]

♦ Vërtetoj. [Se çfarë roli ka luejtë Koço Kotta nën regjimin e Ahmet Zogut ka për ta diftue ma qartë historiografia e ardhshme shqiptare (KM).]

dift•úe (me u)óva (me u) úe G

♦ *vetv e* **DIFT•UE (me).**

♦ *vjet* Shfaqem; paraqitem. [Edhe si u diftue atyneve nd'andërë prej Perendisë... (KK - Dh)].

diftúes *i m sh a at* > **TREGUES I.**

difthón•g *u m sh gje gjet gjuh* Diftong; dytingullsh. [N'anën e vet, toskënishtja i dyrrrokëzon këto difthongje: *mu-a, di-ell, fy-ell*. (APp)]

difúz *e mb dhe fiz* > **SHPËRHAPUR (i e).**

difuzión *i m fiz* > **SHPËRHAPJ•E A.**

difuzór *i m sh ë ët* > **SHPËRHAPËS I.**

digán *i m sh a at* A Tigan.

digánís *kal a ur* A Tiganis.

digánís•enj *a ur* A Tiganis.

digánísur (i e) *mb A I* tiganisur.

digastrík *e mb libr* Dybarkësh.

digdréjt *ndajf* Drejt e në. **Digdrejt** në shtëpi.

díg•ë *a f sh a at* Pendë e ngritur në rrjedhën e një lumi për të grumbulluar ujin në vendin ku ndërtohet një hidrocentral ose ku krijohet një liqen artificial a rezervuar uji; pengesë për të pritë ujërat që vërshojnë; cfrat.

diglís•em *a (u) ur A vetv dhe pës e* **DIGLIS•ENJ.**

diglís•enj *dhe diglís•enj kal a ur A* Gudulis.

diglísur (i e) *mb A I* gudulisur.

digoníq•e ja *f sh e et* A Pirun.

digpërpyjë *ndajf* Qirithi; përpjetë; përpjetthi.

digrám i *m sh e et gjuh* Dyshkronjësh.

digresión i *f sh e et libr* Shmangie; largim. [E njëjta gjë mund të thuhet edhe për kohën mitologjike, e cila në epos është kategori artistike, që shpejton, ngadalësohet, ngrin, kthehet mbrapa, bën paranteza e digresione. (ShS).]

díggem *vetv* **dógja** (u) **djégur**

I *vetv*

♦ *kryes veta III* Merr zjarr; merr flakë; harxhohet e tretet në zjarr; bëhet shkrumb e hi. U **dogjën** drutë. U **dogj** shtëpia (kasollja, pylli). **Benzina** (vajguri) **digjet** menjëherë. U **dogj** krejt. S'**digjet** fare. [Trungjet me krahët e tyne,/ zemra me damarët e limfës,/ të gjitha **digjen**. (AÇ).

♦ *veta III* Skuqet në zjarr jashtë mase; piqet me shumë sesa duhet; përcëllohet; shkrumbohet nga që lihet për një kohë të gjatë në zjarr. U **dogj** gjella (mishi, buka, lakrori). U **dogj** kusia (tenxherja) në zjarr.

♦ Përcëllohem sa me bëhet plagë nga zjarri, rryma elektrike, ujët valë ose diçka tjetër e nxehtë; më zë vapa a të nxehtë; më djeg diçka. **Iu dogj dora** (këmba, gishti, gjuha). U **dogj** me vaj të nxehtë (me ujë të valë, me shkrepëse, me hekur). U **dogj** në diell iu skuq shumë lëkura sa iu bë plagë nga që ka ndenjur gjatë në diell.

♦ *veta III* Dëmtohet e humb njomëstlinë; fishket fare nga të nxehtë, vapa e madhe etj.; thahet shumë. U **dogjën** të lashtat. U **dogj** toka për ujë.

♦ *veta III* Harxhohet duke u përdorur për ngrohje, ndriçim etj.; mbaron. U **dogj qiriri**. **Po digjet** (kot) drita. [Me një hov kur shpirtj' shenjtë/ Ndrin e digjet posi yll (LP).]

♦ *veta III* I prishet e i del jashtë përdorimit diçka që përçon rrymën elektrike etj. dhe nuk punon më. U **dogjën** siguresat (llambat). U **dogj** motori.

♦ Kam shumë të nxehtë a zjarrmi; përvëlohem nga zjarrmia. **Digjem** zjarr. **Digjem** i tëri. Më **digjet** koka (balli). **Digjet** si furrë.

♦ Kam shumë etje. U **dogja** për një pikë ujë.

♦ *fig* Shkëlqen me dritë të fortë duke u djegur. [O sikur të mundja,/ përmes botës së kredhur në errësirë,/ të digjesha si një shteg drite,/ të rridhja si një qiri i shkrirë, (BXh).]

♦ *fig* Kam dashuri të madhe për dikë a diçka; vuaj shumë për të; kam mall të madh për dikë a diçka; kam nevojë a dëshirë të madhe për diçka; përvëlohem. **Digjej** për vendlindjen (për fshatin). **Digjej** për trimin (për vashën). **Digjej** nga dashuria (nga malli). U **dogj** për një fëmijë. **Digjet** për të marrë vesh.

♦ *bis* Përrjetoj diçka të rëndë që me dëmton; vuaj; e pësoj. Është djegur një herë. U **dogj** kot. **Do të digjesh!**

♦ *veta III bis* Shkon dëm; bëhet i pavlefshëm e nuk mund të përdoret më për shkak se i ka kaluar afati etj. **Iu dogjën** biletat. U **dogj** fondi. **Iu dogjën** planet.

♦ *bis* Humbas në një lojë; nuk mund të vijoj më lojën, dal jashtë loje; dështoj.

II *pës eDJEG*.

*

Digjem ndër vete Brehem, vuaj përbrenda nga një shqetësim.

Digjem nga qulli (nga kungulli) e i fryj edhekosit/ *f u* E kam pësuar keq nga diçka e mëparshme dhe tregoj kujdes të tepruar edhe kur nuk është e nevojshme.

Digjet nur Ndrin, shkëlqen shumë.

Do të digjesh! Do ta pësosh!

Edhe mishi të piqet, edhe helli të mos digjet *ff u* Ta bëjmë një punë pa dëmtuar tjetrën (*thuhet kryesisht, kur përpiqemi ta ndihmojmë dikë*).

Kur m'u dogjën mullarët, njoha miqtë e kumbarët *ff u* Mikun a shokun e vërtetë e njoh kur jam në gjendje të vështirë, kur më kanoset një rrezik.

Më digjet buza për dikë E dua shumë dikë.

Më digjet mjekra (koka) Jam në gjendje shumë të vështirë; jam në hall të madh; po më luan mendja e kokës për diçka e s'di si t'ia bëj.

Më digjet rrogozi (hasra) nën vete kam shumë punë, halle.

Më digjet (zien) toka (trualli) nën këmbë Gjej kudo qëndresë të fortë, më presin kudo me luftë të ashpër, s'më lënë të qetë.

Më digjet zemra horë Kam dëshirë të flaktë për diçka..

Më digjet zemra prush për dikë E dua shumë dikë; më ka zënë malli shumë për të.

Mua më digjet mjekra, ti kërkon të ndezësh cigaren Unë kam halle të mëdha, kurse ti kërkon të mbarosh punët e tua.

M'u dogj (përvëlua, zhurit) zemra (shpirti) për dikë a për diçka

♦ Më merr malli shumë për dikë; dua shumë që të kem diçka.

♦ Jam shumë i vrarë, shumë i dëshpëruar nga një fatkeqësi që më ka ndodhur.

M'u dogjën kartat (letrat) ndër (në) duar M'u prishën planet; dështova në planet që kisha bërë; s'munda të arrij synimet a qëllimet.

S'më digjet (s'më hapet, s'më pëlçet) barku për dikë *përb* Nuk më vjen keq aspak për të; nuk më zë malli për të.

U dogj (shkoi) i njomi për tëthatin Bashkë me fajtorin e pëson edhe ai që s'kishte faj; prej të keqit e pëson edhe i miri.

U dogj (shkoi) edhe i njomi (bashkë) me të thatin E pësoi i pafajshmi në vend të fajtorit.

digjepiq *m pandr* Periudhë nga fillimi deri nga fundi i dhjetorit, kur malësorët zakonisht nuk merreshin me punë bujqësore.

digjital *e mb tek* Shifror. **Transmetim me sistem digjital e analog** *tv*.

digjital *i m sh e et tek* Sistem i transmetimit të programeve televizive me bazë numerike.

digjitalizim *i m tek*

♦ Kthim në sistem numerik (*i sinjalit etj.*).

♦ Futje e të dhënave në kompjuter.

digjitalizóhet úa (u) úar *tek vetv, pës e DIGJITALIZ•OJ*.

digjitalizój *kal óva úar tek*

♦ Kthej në sistem numerik (*një sinjal etj.*).

♦ Jap në formë numerike; i shpreh numerikisht (*të dhënat*).

digjitalizúar (*i e*) *mb tek*

♦ I kthyer në sistem numerik.

♦ I shprehur në formë numerike a numerikisht.

digjitalizúem (*i e*) *mb G >DIGJITALIZUAR (i e)*.

digjitalizúesh•ëm (*i e*) *mb* Që mund të shprehet numerikisht.

digj•óhem, digj•ój *etj. >DËGJ•OHEM, DËGJ•OJ etj.*

dih *pasth krahin G* Thirrje për të nxitur kalin.

dihám•ë a f sh e et G Dihatje; psherëtimë. [edhë sod - mbas gjashtëqind-shtatëqind vjetsh - të

bâhet se po i ndien ato të fshâme e të dihame të tîjat. (GjF)]

dihá•s *kal ta tur > DIHAT*.

dihát a ur

Ijokal Marr frymë shpesh e me vështirësi nga lodhja. **Dihatninkuajt.**

II kal Thith thellë (*ajrin*) në mushkëri.

dihátës e mb Që merr frymë shpesh e me vështirësi nga lodhja.

dihátj•e a f sh e et Frymëmarrje e shpeshtë dhe e vështirë nga lodhja.

dihátur a (e) f sh a at Zhurmë e frymëmarrjes së shpeshtë e të vështirë nga lodhja.

dihátur it (të) as >DIHATUR A (e).

dí•hem vetv va (u) rë A, Ç Gdhij. **Ç'u dive?** si u gdhive?

díhet¹vetv, pavet e DI.

♦ Është e ditur; kuptohet. **S'dihet në se...**

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) I njihet (*vlera*); ia di (*meritat*).

*

Ku i dihet? Ndoshta; kushedi; mundet.

dí•het²vetv - (u) rë veta III A Gdhin; zbardh dita.

dij pasth krahin Thirrje për të nxitur kalin.

díj•e a f sh e et

♦ Tërësi e njohurive të përvetësuar në një fushë të caktuar; gjithçka që dihet për botën që na rrethon, njohuri; dituri, shkencë. **Dije e thellë shkencore. Njerëz të dijes.**[Fjalët e kësaj gjuhe dëgjojin o dijetarë,/ O rrugënjohës të dijes, o zbulimtarë. (NF)]

♦ *G* Dijeni; njoftim. **Ve në dije** njoftoj.

*

Shes dije Shes mend, hiqem i ditur.

Díj•e a em f shkurt i Hajdije; Mahmundije; Shadije.

dijedáshës e mb (Njeri) i dhënë pas dijes; që e do dijen.

dijedáshës i m sh - it Njeri i dhënë pas dijes, që e do dijen.

dijedáshës•e ja f sh e et f e DIJEDASHËS I.

dije•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja Që i shkon mendja për keq; që e ka me djallëzi a me qëllim të keq; i djallëzuar; dhelparak.

dije•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë Njeri që i shkon mendja për keq, që e ka me djallëzi a me qëllim të keq; njeri i djallëzuar; dhelparak.

dijekéqas ndajf Me keqdashje; me ligësi; me vetëdije se i bën keq dikujt.

dijekéq•e ja f sh e et f e DIJE•KEQ KEQI.

dijekeqësí a f libr Të qenët dijekeq; djallëzi; dhelperi.

dijení a f sh - të Njohje e diçkaje; ajo që di për diçka; njoftim. **S'kam dijeni** s'di gjë. **Sa për dijeni. Pa dijeninë time** pa e ditur. **Marr dijeni për diçka** marr njoftim, njoftohem. **E vë në dijeni** e njoftoj.

dijeník e mb Dituror; shkencor. **Vepër dijenike.**

dijen•óhem óva (u) úar

I vetv Vihem në dijeni; njoftohem.

II pës e DIJEN•OJ.

dijen•ój kal óva úar Vë në dijeni; njoftoj.

dijenór e mb Shkencor; dijenik.

dijenóz e mb iron K Që mbahet a hiqet si i ditur.

dijenuár (í e) mb I vënë në dijeni; i njoftuar.

dijenuém (í) e (e) mb G >DIJENUAR (í e).

dijeplótë mb Dijeshumë; që ka dijeni të plota për një fushë; shumë i ditur.

dijestár•e ja f sh e et G Grua që mendohet se shëron sëmundjet me magji, yshtje etj.

dijetar i m sh ë ët Njeri me dije e njohuri të thella për një fushë a disa fusha të shkencës, njeri i ditur; lëvrues i një shkence a i një dege të saj; shkencëtar. [Fjalët e kësaj gjuhe dëgjojini o dijetarë./ O rrugënjohës të dijes, o zbulimtarë. (NF).][Në disa raste, kur bindja shkencore i çoi dijetarët drejt përfundimit të epërsisë artistike dhe historike të rapsodive shqiptare, siç qe shembulli i amerikanit Parry, ndodhën ngjarje të tjera të pashpjegueshme, koleksionet e tyre u zhdukën, u kyçën në arkiva dhe mbeten edhe sot gjysmë të publikuara. (ShS).]

dijetar•e ja f sh e et f e DIJETAR I.

dijetóc•e ja f sh e et G Grua që mendohet se shëron sëmundjet me magji, yshtje etj.

dij•ë a f>DIJ•E JA.

díjës i m sh - it

- ♦ Njeri i ditur; dijetar.
- ♦ Njeri i zgjuar.
- ♦ Falltar.

díjës•e ja f sh e et f e DIJËS I.

díjsh•ëm (i) me (e) mb (Njeri) i ditur.

díjsh•ëm mi (i) m sh ëm mit (të) Njeri i ditur.

díjshm•e ja (e) f sh e et (të) f e DIJSH•ËM MI (i).

díjt (i e) mb A I dytë.

díjt•ë (me)a ëG > DI. [Un, për të díjtë, e dij këtë, por, nuk e bâj (NA).] [Na janë mbushë shtatë dit e net,/ Kan kalue janë ba shtatë vjet./ Kush për Mujin gja nuk ka díjtë (CV).]

díjtë (me u) vetvG >DI•HET.

díjtun (i e) mb G>DITUR (i e). [Është e díjtun se ajo lândë fort e çmueshme u shfrytëzue prej nëpunësve të Tiranës pa u citue asnjë herë burimi e pa i u dhanë merita autorit të asaj pune kolosale. (AN).]

díjtun i (i) m sh - it (të) G Njeri i ditur.

dik ndajf vjet krahin Gati. **I rri punës dik.**

dikáh ndajf G Diku; në një drejtim të dhënë.

dikáh-dikáh ndajf G Vende-vende.

dikastér i m sh e et Institucion qendror i administratës shtetërore; ministri.

dikasteriál e mb

- ♦ I dikasterit a dikastereve; që lidhet me dikasterin a dikasteret. **Detyra (kompetenca)**

dikasteriale. Në shkallë dikasteriale.

- ♦ *keq* Që lidhet vetëm me një dikaster, që sheh vetëm interesat e dikasterit të vet; shumë i ngushtë, i njëanshëm. **Interesa dikasteriale.**

dikát i m sh e et vjet

- ♦ Kasavet; gajle; kujdes.
- ♦ Zell.

dikatlí e mb vjet Hallemadh.

dikdík u m sh ë ët zool (Madoqua) Antilopë e vogël e Afrikës, 30-40 cm e lartë, 50-70 cm e gjatë dhe me peshë 3-6 kg.

dikê pacakG >DIKË.

dikél i m sh a at krahin bujq G Bel për punimin e tokës.

dikensián e mb let I shkrimtarit anglez Çarlz Dikensit; që sjell ndërmend romanet e tij për varfërinë dhe problemet e tjera shoqërore, kryesisht në Londër, si dhe personazhet komikë e ulët.

diké *pacak kallëz e* **DIKUSH.**

dík•ë *a f krahin* Lakmi; dëshirë e madhe. **Dikë për pasuri.**

dikmén *i m vjet* Drejtim; drejtpeshim (*i punëve*).

dik•óhem *vetv óva (u) úar* >**DĚK•OHEM.**

dik•ój¹ *óva úar*

I jokal

♦ *veta III (Lumi etj.)* rrjedh.

♦ *veta III* Pikon; bie pika-pika.

IIkal Derdh pika-pika.

dik•ój²kal *óva úar* >**DĚK•OJ.**

dikóll•ë *a f sh a at krahin G* Këmishë me mëngë të shkurtra për gra.

dikotiledón *e mb* >**DYKOTILEDON I.**

dikotóm *e mb bio* I ndarë në dy pjesë të kundërta.

dikotomí *a f sh - të bio* Ndarje në dy pjesë të kundërta.

dikromatík *e mb fiz, zool (Kristal etj.)* dyngjyrësh.

dikromatíz•ëm *mi m fiz, zool* Dyngjyrësi.

♦ *fizio* Paaftësi për të parë dy nga tri ngjyrat kryesore për mungesë të një prej pigmenteve të konit të retinës.

diksión *i m sh e et libr* Shqiptim; mënyrë shqiptimi. **Diksion skenik.**

diktafón *i m sh ë ët* Magnetofon për të regjistruar drejtpërdrejt nga mikrofoni.

diktát *i m sh e et*

♦ *drejt* Detyrim i ushtruar ndaj një shteti të dobët a të mundur nga një shtet i fortë a fitues për të pranuar kërkesa politike, ushtarake dhe ekonomike të padrejta; marrëveshje e pabarabartë ndërmjet dy shteteve, e cila përmban një detyrim të tillë.

♦ *libr* Detyrim i ushtruar ndaj dikujt për të vepruar në kundërshtim me dëshirën dhe me vullnetin e vet.

diktatór *i m sh ë ët*

♦ Kryetar shteti a qeverie i veshur me pushtet të pakufizuar. **Rrëzim i bustit të diktatorit.** [Në sallën e koncertit edhe diktatorët/ marrin vesh masën e instrumentave. (MC).] [Kundrejt këtyne jam i sigurtë se Dom Ndré Mjedja kaq i naltuem prei diktatorvet të soçëm do t'i mallkojë prej vorri. (ZV).]

♦ *ant rom* Njeri i veshur përkohësisht me pushtet të pakufizuar nga senati kur shtetit i kanosej një rrezik i madh.

♦ *fig* Ai që u dikton të tjerëve vullnetin e vet pa përfillur mendimin, dëshirat dhe interesat e tyre; ai që jep urdhra e komandon pa pyetur askënd; tiran. **Diktator në shtëpi, pulë në zyrë.**

diktatór•e *ja f sh e et f e* **DIKTATOR I.**

diktatorí *a f vjet* Diktaturë.

diktatoriál *e mb*

♦ I diktaturës; që lidhet me diktaturën ose me diktatorin; që i përket diktaturës ose diktatorit; që mbështetet në diktaturë ose i shërben diktaturës. **Sundim diktatorial.** [...në mitin e Antigonës është ligji hyjnor dhe njerëzor së bashku, që i kundërvihet pushtetit mbretëror, diktatorial. (AÇ).]

♦ *fig* Që urdhëron pa përfillur askënd, i egër, i vrazhdë. **Me ton diktatorial.**

diktatorísht *ndaif libr* Si diktator; me metoda diktatoriale.

diktatorúc *i m sh ë ët* *keq* Diktator i një vendi të vogël.

diktatúr•ë *a f sh a at*

♦ Qeverisje me diktator; pushtet i diktatorit. **Diktaturë ushtarake (fashiste, monarkiste). Diktaturë absolute. Diktaturë komuniste (e proletariatit). Shembje e diktaturës. [Dhe nën diktaturën e proletariatit/ Dimërojnë kokëulur ish-kastat e mëdha (IK).]**

♦ *ant rom* Sundim i diktatorit; pushtet i pakufizuar; periudhë e ushtrimit të këtij pushteti.

♦ *fig* Sjellje e veprime të atij që u dikton të tjerëve vullnetin e vet pa përfillur mendimin, dëshirat e interesat e tyre, sjellje prej diktatori. **Kishte vendosur diktaturë në shtëpi (në zyrë).**

diktím i¹_m

♦ Zbulim i diçkaje pas hetimit, vëzhgimit a gjurmimit. **Diktim i sëmundjes.**

♦ Zbulim i diçkaje të fshehtë.

diktím i²_{m sh e et}

♦ Ushtrim për përvetësimin e drejtshkrimit, që bëhet duke i lexuar një tekst nxënësve në mënyrë që ata ta shkruajnë saktë; lexim a thënie me zë të lartë e ngadalë që dikush ta shkruaj ose ta mbajë mend mirë.

♦ Ushtrim me shkrim që mësuesi u bën nxënësve në klasë, duke u diktuar një tekst të caktuar zakonisht për të përvetësuar drejtshkrimin a për të kontrolluar dijet e tyre në mësimin e gjuhës; teksti që diktohet në këtë ushtrim.

♦ Shtrengim a detyrim i dikujt që të bëjë diçka.

diktím i³_{drejt vjet}: Gjyqi i (gjykatë e) diktimit gjyq i shkallës më të lartë, që kishte të drejtë të rishqyrtonte, ndryshonte ose prishte vendimet e dhëna nga gjykatat e shkallëve më të ulëta.

diktímím i m sh e et drejt vjet Kalim a dërgim i vendimit për rishqyrtim në shkallën më të lartë. **Gjyq i diktimitimit.**

diktím•óhet úa (u) úar vjet drejt pavet dhe pës e DIKTIM•OJ. Vendimi diktimohet me kërkesë të...

diktím•ój kal óva úar drejt Dërgoj (një vendim) për rishqyrtim në shkallën më të lartë.

diktímór e mb vjet drejt I gjyqit të diktimi; që ka të bëjë me këtë gjyq; (*kërkesë*) e paraqitur në këtë shkallë.

diktímúar (i e) mb vjet drejt (Vendim) i kaluar në shkallën më të lartë për rishqyrtim.

diktímúem (i) e (e) mb vjet drejt G >DIKTIMUAR (i e).

diktográf i m sh ë ët Pajisje telefonike për përgjimin ose regjistrimin e fshehtë të bisedave me anë të një mikrofoni të vogël, të fshehtë e të ndjeshëm.

dikt•óhem óva (u) úar pës e DIKTOJ¹.

dikt•óhet úa (u) úar pës e DIKTOJ².

dikt•ój¹ kal óva úar

♦ Zbuloj (*dikë a diçka*) pasi e kam gjurmuar, e gjej, e shoh pasi e kam ndjekur ose e kam vëzhguar; e pikas. **Na i diktoi gjurmët. E diktova menjëherë.**

♦ Zbuloj (*diçka të fshehtë*); arrij ta kuptoj, i bie me të. **I diktoi qëllimet. Ia diktoi mendjen ia bleu mendjen.**

dikt•ój² kal óva úar

♦ Lexoj a them (*diçka*) qartë, ngadalë, shkoqur e me zë të lartë, në mënyrë që dëgjuesi të arrijë ta shkruajë ose ta mësojë mirë; lexoj (*tekstin*) në klasë fjalë për fjalë, qartë, ngadalë e me zë të lartë, në mënyrë që nxënësit të shkruajnë bukur e pa gabime, të ushtrohen për të përvetësuar drejtshkrimin etj.

♦ I kërkoj (*dikujt*) të bëjë medoemos atë që dua unë; e detyroj (*dikë*) të veprojë në një mënyrë të caktuar. **Na e diktojnë rrethanat (kushtet)[Janë pikërisht ikset njerëzore, që i kanë**

diktuar poezisë së Marinajt motive që lidhen me shqetësimet e njerëzimit, në përgjithësi, dhe të botës shqiptare, në veçanti. (AÇ).]

diktúar¹ (i e) *mb* I pikasur.

diktúar² (i e) *mb* I dhënë me diktim. **Tekst i diktuar.**

diktúem (i) e (e) *mb* G>**DIKTUAR** (i e)^{1,2}.

diktúes i¹*m sh* - **it** Ai që gjen dikë a diçka pasi e ka gjurmuar; ai që dikton dikë a diçka; zbulues.

diktúes i²*m sh* - **it** Ai që dikton një tekst.

diktúesh•ëm (i) **me** (e) *mb* **vjet drejt (Vendim)** që mund t'i paraqitet gjyqit të diktimit për shqyrtim.

dikú *ndajf*

♦ Në një vend të pacaktuar, që nuk e di ku bie, që s'ka rëndësi se ku është ose që nuk dua ta caktoj me përpikëri; ndokund; në një vend çfarëdo. [**atje diku në botën time atje diku larg** (JG).] **Diku tjetër** në tjetër vend; tjetërkund. [**Sepse është diku tjetër/ (bie fjala, në Ladorishtë)/ një tjetër ushtar lirie/ që domethënë se është një i tretë/ me po atë emër LIRIDON** (ShM).

♦ Ngandonjëherë, rrallë. **Diku vjen** vjen nganjëherë. **Diku..., diku ... herë... herë...** [**diku ngranë, diku pa ngranë** (GjF).]

♦ Sasi a madhësi e pacaktuar. **Është diku te të pesëdhjetat.**

*

Deri diku Deri në njëfarë mase.

dikúar (i e) *mb* I pikuar; që bie pika-pika.

dikú-dikú *ndajf* Vende-vende. [Një prej bagazheve më të rëndë të Ballkanit është sindromi i "tjetrit-armikut", që diku-diku ka marrë formën e etnofobisë. (ShS)]

dikúe *pj* Ç Duke.

dik•úe¹ (me) *kal óva úe* G Dëshirohem për.

dik•úe² (me) *jokal ón úe veta III* G Pikon. [**ku djersë e ballit u dikonte kot** - (Mgj).]

dikúe (me u) *vetv úe (u) úe veta III* G Pikon. [**nji çuterr m'at anë, krejtë bardh prej shkumet, tue u dikue nper krepa** (GjF).]

dikúer *ndajf* G Dikur.

dikújna *pakuf krahin* G Dikujt.

dikújt *pacak dhan e* **DIKUSH**. **Dikujt** do t'ia kesh dhënë.

dikunáte *ndajf krahin* G Diku; në një vend që s'e di mirë se ku.

dikúnd *ndajf* G Diku. [...**Ndërsa dita e bardhë, e tretun dikund** (EM).]

dikúr *ndajf*

♦ Shumë kohë përpara; në një të kaluar të largët; njëherë moti; qëmoti; më parë. **Na ishte dikur... Si ke qenë dikur e si je sot.** [**dikur lulja e djelmnisë e sot burrnija e bujaria** (MC).]

♦ Ndonjëherë në të ardhmen. **Dikur do të vijë (do ta kuptojë).**

♦ *bis* Së fundi, më në fund. **Dikur vendosi dhe ai të...**

dikúrsh•ëm (i) **me** (e) *mb* Që ka qenë dikur, që ishte shumë kohë më parë, i qëmotshëm; i hershëm; i mëparshëm. [**Dhe të duket sikur në gjol mengadalë do humbasë/ Bashkë me lavdinë e dikurshme të harruar/ Bashkë me buçimën e tambureve luftarakë.** (BXh).]

dikúsh *pacak*

♦ Ndonjë njeri që nuk dihet se kush është ose që nuk duam t'ia themi emrin, ndokush. **Dikush mund të thotë se...** [**Aty pas mesnate dënesjet mbarojnë/ dikush me vete po flet:** (MA).]

♦ Njëri prej disa njerëzve. **Le të vijë dikush nga njerëzit tuaj.**

dikúsh i *m* G Njeri jo dosido; njeri i shquar. **Asht dikushi ndër poetët e rinj.**

*

Dikush qesh, dikush qan Një njeri a një palë është në gjendje shumë të mirë, një tjetër a pala tjetër është në gjendje shumë të keqe; dikush fiton, dikush humbet; dikush haj-haj, dikush vaj-vaj.

dikúsh- dikúsh *pacak* Dikush aty-këtu; dikush herë-herë.

dikuték *ndajf* Diku; në njëfarë vendi.

dil, dílni *urdh e* **DAL**.

dilbér i m sh ë ët *vjet bis Ç* I dashur; dashnor.

díl•e ja f sh a at E diel.

**

Dilja e Larit *fet* E diela një javë para pashkëve; e Diel e Larit (e Palmave).

dilém•ë a f sh a at

♦ Gjykim a mendim që për të njëjtën gjë përmban dy teza, dy zgjidhje të kundërta, prej të cilave duhet zgjedhur vetëm njëra, pasi përjashtohet çdo zgjidhje e tretë. [**Dashuria si hapësira më e kaltër, më e dritshme, më universale dhe më njerëzorja përbën çelësin e artë të dilemës njerëzore, të qëllimësisë në jetë.** (AÇ)].[**Cikli i Artridëve përmbyllet me dilemën tragjike të Orestit, që duhet të thyejë një traditë e të themelojë një të re** (ShS)].

♦ *libr* Gjendje e vështirë, kur dikush duhet të zgjedhë, njërën nga dy mundësitë ose nga dy gjërat e kundërta që i paraqiten. **Jam në dilemë.**

dílet *pavet e* **DAL**

• Bie; është. **Këtej i dilet shkurt për në fshat.**

♦ Mund; mposht. **Ku i dilet atij me të ngrënë!** ai s'ka të ngopur.

diletánt i m sh ë ët

♦ Amator. **Shfaqja e diletantëve.**

♦ Ai që merret me veprimtari në fushën e shkencës, artit, teknikës etj. pa pasur përgatitjen a njohuritë e duhura. **Punë diletanti.**

diletánt•e ja f sh e et

diletantíz•ëm mi m libr Punë a veprimtari prej diletanti në fushën e shkencës, artit, teknikës etj.; punë e cekët, e përciptë.

dílúv i m sh ë ët Diluvian.

diluvial e mb

♦ *fet* Përmbytjes or; i përmbytjes së përgjithshme.

♦ *gjeol* I pleistocenit.

diluvial i m

♦ *fet* Përmbytje e përgjithshme (*sipas Biblës*).

♦ *gjeol* Pleistocen.

dimáj t f sh krahin G Dimi; çitjane.

dilmán lidh Gjersa; meqë; meqenëse.

dill i m A, Ç Dyllë.

dímb•ër ri m sh a at A Dimër.

dimensión i m sh e et libr>PËRMAS•Ë A.

dimension•ój kal óva úar libr I caktoj përmasat a shtrirjen (*diçkaje*).

dimensionúar (i e) mb libr Me përmasa a shtrirje të caktuara.

dimensionúem(i) e (e) mb G>DIMENSIONUAR (i e).

dím•ën ni *m sh* na nat *G>* **DIM•ËR RI**. [edhe ara xhveshet përpara dimnit plak (MC).] [Ju xuni dimni,/ zogj shtegtarë,/ të arratisun çerdhesh. (AÇ).] [Po vjen dimni me'i kos' n'dorë/ Gjeth e bar i ka kositë (NM).]

*

Dimnin e ke mbrapa E keqja vjen më vonë.

I kalon dimni pa borë I ka punët mirë.

Ia baj dimën diku Ia bëj shumë të vështirë (*një punë*) diku.

**

dimën i mbramë Fund i dimrit.

dimën•uer óri *m sh* órë órët *GD*hjetor.

dím•ër ri *m sh* ra rat

♦ Stinë e katërt dhe më e ftohtë e vitit, që vjen pas vjeshtës, fillon më 22 dhjetor e mbaron më 21 mars (*në gjysmërruzullin verior*). **Dimër i butë (i ftohtë, i egër). Rroba dimri. Bën dimër. Hyri dimri. Në mes të dimrit.** [dimri si perandor kinez/ ngjyrën e verdhë kudo e ndjek (IK).]

♦ Muajt më të ftohtë të vitit. **Dimër e verë** gjithë vitin, në çdo kohë të vitit, vazhdimisht. [Që punonte dimër verë/ Pa u lodhur asnjëherë (AZÇ).]

♦ Mot e ftohtë dhe i keq i kësaj periudhe. **Sot po bën si në dimër.** [Po kur dimër del behari/ S'ka si zjarri." (FN).]

♦ *fig* Atmosferë a gjendje shpirtërore e ngrirë. [dimrit të madh të dashurisë sime (JG).]

*

Dimri ha beharin *ff u* Prodhimet e verës harxhohen në dimër; ato që grumbullohen kur puna ecën mirë harxhohen në ditë të vështira.

Dimri ha gurë (kashtë, gozhdë) Në dimër, meqë nuk ka prodhime të shumta e bën ftohtë, hahen edhe ushqimet më të këqija.

I lulon bahçja (edhe) në dimër i vjen e mira edhe kur s'e pret; i shkojnë punët mbarë gjithnjë..

Kërkon dardha (thana, thanëza, rrush) në dimër (në shënëndre) Kërkon të pamundurën; kërkon qiqra në hell.

Me sa dëgjohet qyqja në dimër Heshti; nuk foli (nuk u ndie) fare; e kyçi gojën.

Na rrofsh për dimër, se për verë jemi vetëiron I thuhet diku për t'i treguar se ia kemi nevojën në kushte të vështira dhe jo atëherë kur nuk na duhet.

**

dimër i zi 12 Ditët e para të dhjetorit.

lule dimri *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të rrumbullakëta e të tulta, me lule të bardha e me erë të mirë, që rritet si bimë zbukuruese.

zog dimri *orn* Borës; zborak; zog bore.

dimërák e mb (*Pjepër, rrush etj.*) që piqet në dimër.

dimërák u¹ *m sh* ë ët *orn* Zog dimri; zog bore. >**BORËS I; ZBORAK U.**

dimërák u² *m sh* ë ët *kopsht* Pjepër që piqet në dimër; pjepër që rron gjatë pas vjeljes.

dimërbárdhë *mb* (*Vend*) me dimër me borë shumë e të qetë.

dimërim i m

♦ Kalim i dimrit në një vend; dërgim i bagëtive në një vend për të kaluar dimrin atje.

♦ Përballim i dimrit.

dimërisht•ë *a f sh* a at

♦ Kullotë dimërore, vërrishtë.

♦ Hesë dimërore për bagëtinë.

♦ Lakra të egra që rriten në dimër e përdoren për gatim; njomishte dimri. **Lakror me dimërishta.**

dimër•óhet úa (u) úar *pavet e* **DIMËR•OJ.**

dimër•ój óva úar

I jokal

♦ Kaloj a shkoj dimrin bashkë me bagëti, bletë etj. në një vend. **Dimëruan në fushë (vërri).**

Zbres nga mali për të dimëruar.

♦ Përballoj të ftohtët e dimrit; kaloj a nxjerr dimrin. **Dimëruan pa dëm kafshët.**

♦ *veta III (Perimet)* rrojnë për dimër. dhe

♦ *fig* Kaloj një periudhë të vështirë. [**Dhe nën diktaturën e proletariatit/ Dimërojnë**

kokëulur ish-kastat e mëdha (IK).]

II kal Shpie (*bagëtinë*) në vërri a në një vend të ngrohtë për të kaluar dimrin; i krijoj kushte për të përballuar të ftohtët e dimrit, bëj që të kalojë dimrin pa u dëmtuar a pa u prishur.

dimëror i m vjet Dhjetor.

dimëror e mb

♦ I dimrit; që i përket dimrit; që bëhet në dimër; karakteristik për stinën e dimrit. **Pushimet dimërore. Gjumë dimëror** letargji. **Sportet dimërore** lloje të sportit mbi dëborë ose mbi akull. **Spërkatje (krasitje) dimërore.**

♦ Që piqet vonë e që ruhet për dimër; që rritet, lulëzon, gjelbëron, jep prodhim etj. në dimër.

Pjepër (fik) dimëror. Perime (lule) dimërore. Kullota (livadhe) dimërore. [O Zot!

Dardhat dimërore dhe mëllenjat/ janë bërë fushë me ofshama/ të gjuhës sime! (VZh)]

♦ (*Veshje*) që përdoret ose mbahet gjatë dimrit.

dimëror•e ja f sh e et kopsht Ç Dardhë që rron gjatë dhe piqet në dimër.

dimërosur (i e) mb

♦ (*Pamje, ngjyrë*) dimërore.

♦ I strukur a rrëgjuar nga dimri. [**Zëri i bulkthave/ i rrënoi kështjellat e dimërosura/ në dejet e mi (VO).**]

dimërúes e mb Që kalon dimrin diku; që përballon të ftohtët e dimrit; (*kafshë, bimë*) e përshtatur për t'i qëndruar motit të ftohtë të dimrit. **Zogj dimërues.**

dimërúes i m sh - it Ai që e kalon dimrin diku.

dimërúes•e ja f sh e et f e DIMËRUES I.

dímër-vérë ndajf Në dimër dhe në verë.

dimí të f sh Çitjane; brekushe basme.

dimikúq•e ja f sh e et K Grua e veshur me dimi të kuqe.

dimipík•ë a f sh a at K Grua e veshur me dimi me pika.

diminuéndo ndajf, mb it muz Me ton ose forcë në rënie të vazhdueshme.

diminuéndo ja f sh - t muz

♦ Zvogëlim shkallë-shkallë i forcës ose lartësisë.

♦ Pjesë e luajtur me këtë mënyrë.

diminutív e mb gjuh Zvogëlues.

diminutív i m sh ë ët gjuh Trajtë a vlerë zvogëluese.

dimíq t f sh >DIMI TË.

dimiskí a f sh - të vjet Këllëç ose thikë e gjatë Damasku, me presë të mprehtë çeliku dhe me zbukurime ari ose argjendi, me shkronja arabe etj.

dimnák e¹mb G I mësuar me dimër të ashpër.

**

uk dimnak Ujk i egërsuar prej urisë e dimrit të ashpër.
dimnák e² mb kopsht G (Fik) që piqet në shtator dhe qëndron edhe në dimër.
dimnák u¹ m sh ë ët G Njeri i mësuar a i kalitur me dimër të ashpër.
dimnák u² m kopsht Lloj fiku që piqet në shtator dhe qëndron edhe në dimër.
dimnák•e ja f sh G f e DIMNAK U².
dimníshte t f sh G Ushqime dimri; zahire; të shtëna dimri.
dimnísht•ë a f sh a at G Shpenzime për dimërimin e gjësë.
dímnit ndajf G Në dimër.
dimnór e mb G>DIMËROR E.
dimnór i m sh ë ët G Njeri, kafshë a bimë që e përballon dimrin.
dimn•úe (me) kal óva úe G > DIMËR•OJ.
dimnúe (me u) vetv G > DIMËR•OHET.
dimnúes i¹ m sh - it G > DIMËRUES I.
dimnúes i² m sh - it G Ai që dimëron gjënë e tjetërkujt kundrejt një shpërblimi.
dimnújë mb krahin G Që e përballon mirë dimrin.
dimnúj•ë a f sh a at krahin G Lopë që pjell në dimër; viçe e lerë në dimër.
dimórf e mb libr Dytrajtësh.
dimorfíz•ëm mi m libr Dytrajtësi.
dimós pjes Mbase; ndoshta.
dímra-dímra ndajf Me vuajtje; keq e tukeq.
dímrit si ndajf (dhanore e numrit njëjës të shquar të emrit dimër) Gjatë dimrit; në dimër. **Verës dilnin në mal, dimrit vareshin në fusha.**
dimtár i m sh ë ët Ndhimëtar.
din i m fet bis Besim; fe; besë. **Pa din e iman** pa besë e fe. [Sa thonë kam fe sa thonë kam din (VPSH).] [Me dy krahë do hajvanë?/ Budallenj pa din e iman (FN).]
*
E sjell (bie) në din dikë E ndreq dikë; e sjell në rrugë të drejtë.
I ndërroj din e iman Ia rregulloj mirë qejfin, ia marr shpirtin.
Me din e me iman
♦ Me të gjitha forcat; me sa kam fuqi; me këmbëngulje; me ngulm.
♦ Që të gjithë; gjithçka.
Vij në din Ndrequem; vij në rrugë të drejtë.
S'i lë din e iman S'i lë gjë pa thënë; ia numëroj të gjitha; ia nxjerr bojën; e bëj për pesë para.
S'kam din e iman Jam i pamëshirshëm, i pashpirt.
Din i m shkurt i Abedin; Dedin; Sabaudin; Sadedin.
dinák e mb
♦ Që vepron a që sillet në mënyrë dhelparake; që përdor dredhi për t'ia arritur një qëllimi; dhelparak. [Një oriental dinak nën maskën e një gentleman-i (KM).]
♦ Që është karakteristik për një njeri dhelparak; që bëhet me dredhi; që shpreh dredhi a dhelperi. **Veprim dinak. Me sy dinakë.**
dinák u m sh ë ët Ai që vepron a sillet në mënyrë dhelparake, që përdor dredhi për t'ia arritur qëllimit.
dinák•e ja f sh e et f e DINAK U.

dinakëri *a f sh - të* Të qenët dinak; veprim për të mashtruar a për t'ua hedhur dikujt pa e kuptuar; veprim a sjellje prej dinaku; dredhi, dhëlpëri. **Vepron (punon) me dinakëri. E mori kështjellën me dinakëri.**

dinakërisht *ndajf* Në mënyrë dinake, me dinakëri, dhëlpërisht.

dinamik *e mb*

♦ *mek* I dinamikës; që ka të bëjë me dinamikën, me lëvizjen e trupave dhe me forcat që veprojnë mbi ta. **Forcë (ngarkesë) dinamike. Ekuilibër dinamik.**

♦ Që bëhet me forcë të veçantë, që ka shumë lëvizje a veprime të gjalla dhe forcë të brendshme, që zhvillohet me forcë e shpejt. **Veprime dinamike. Zhvillim (proces) dinamik. Valle (këngë) dinamike.**

♦ Që bën lëvizje e veprime plot gjallëri, që është shumë i lëvizshëm, i gjallë e i shkathët; energjik. **Tip (lojtar) dinamik. Njeri (drejtues) dinamik.**

**

gjeologji dinamike Pjesë e gjeologjisë që studion proceset e ndryshimeve të vazhdueshme në përbërjen dhe ndërtimin e kores së Tokës.

dinamik•ë *a f*

♦ *fiz* Degë e mekanikës që studion forcat dhe lidhje e tyre me lëvizjen si dhe baraspeshimin e trupave.

♦ *libr* Të qenët në lëvizje; ecuri e zhvillimit dhe e ndryshimit të një dukurie nën ndikimin e vepruesve të jashtëm e të brendshëm; lëvizje, veprim i gjallë; të qenët dinamik. Dinamika e jetës (e punës, e ngjarjeve, e luftës, e prodhimit). Dinamika e zhvillimit. Dinamika e kohës. Dinamika e rritjes së diçkaje. Dinamika e valleve (e këngëve).

dinamit *i m* Lëndë plasëse e prodhuar me nitroglicerinë të përzier me lënë poroze; lëndë plasëse e prodhuar me nitrat amoni ose nitrat celuloze.

**

I vuri dinamitin E prishi fare; e shkatërroi nga themelet.

dinamiz•ëm *mi m* Të qenët dinamik; forcë, vull e gjallëri karakteristike e dikujt a diçkaje.

dinamizím *i m* Të bërët dinamik; gjallërim.

dinamiz•óhet *vetv úa (u) úar*

♦ Bëhet (më) dinamik.

♦ (*Mjekimi, bari*) bëhet (më) i efektshëm.

dinamiz•ój *kal óva úar*

♦ E bëj (më) dinamik (*dikë a diçka*).

♦ E bëj (më) të efektshëm (*një bar*).

dinamizúar *(i e) mb*

♦ I bërë (më) dinamik.

♦ I bërë (më) i efektshëm.

dinamizúem *(i) e (e) mb G >DINAMIZUAR (i e).*

dinámo *ja f sh - t tek* Makinë që shndërron energjinë mekanike në energji elektrike.

>**GJENERATOR ELEKTRIK.**

dinamomé•ër *ri m sh ra rat tek* Aparat për matjen e intensitetit të forcës; forcëmatës.

dinamometrik *e mb* I dinamometrit; që ka të bëjë me dinamometrik.

dinamovít *e mb* I klubit a skuadrës Dinamo; që ka të bëjë me këtë klub a skuadër; që mbështet këtë klub a skuadër.

dinamovít *i m sh ë ët*

♦ Pjesëtar i klubit a skuadrës së Dinamos.

- ♦ Pasues a mbështetës i klubit a skuadrës së Dinamos.

dinamovít•e *a f sh e et f e* **DINAMOVIT I.**

dinár i *m sh ë ët*

- ♦ *ant rom* Njësi monetare prej argjendi e barabartë me dhjetë (10) asa.
- ♦ *ant rom* Njësi peshe e barabartë me peshën e një monedhe argjendi.
- ♦ *ant rom* Njësi monetare prej ari e barabartë me njëzetepesë (25) dinarë argjendi.
- ♦ Njësi monetare bazë e ish Jugosllavisë, Algjerisë, Tunizisë, Irakut etj.
- ♦ Paftë e rrumbullakët në ngjyrë të verdhë si ar, që varin gratë varg në qafë ose në vesh si vëth.

>**GOSHAR I; MARCEL I.**

Dinaríkë t *m gjeog* Vargmale të Alpeve përgjatë Adriatikut Lindor.

dinarík e *mb gjeog, etn* I zonës së Adriatikut Lindor të Alpeve Dinarike; i racës së kësaj zone.

[**Dukja e jashtme e Shqiptarëvet është caktuar nga rraca dinarike, e cila përfshin edhe pjesët serbo-kroate e greke (EÇ).**]

dinást i *m sh ë ët* Sundimtar trashëgimtar i një dinastie. [**disa nder kryetarë fisesh në Shqypni u nahtsuen në dinast të pamvarun (GjF).**]

dinastí a *f sh - të* Varg sundimtarësh të së njëjtës familje, që trashëgojnë fronin; derë që sundon në një vend brez pas brezi. [**Shqiptarët nuk kishin një kulturë siç ishte helenizmi nëpër të cilin u mbajt kombësia greke, as bashkim kombëtar rreth një dinastie mbretërore siç e kishin Serbët. (AE).**]

dinastík e *mb* I dinastisë; që ka të bëjë me dinastinë.

dind *vetv a (u) ur* *krahin* Dridhem papritur; hidhem përpjetë.

díndj•e *a f sh e et* Dridhje e papritur; kërcim përpjetë.

dín•ë *a f sh ë ët fiz* Njësi e forcës e barabartë me forcën e nevojshme për t'i dhënë masës prej një grami nxitimin një centimetër në sekondë në katror.

ding

I *ndajf*

- ♦ Plot; rrasur; ngjeshur; dëng. **Mbush ding.**
- ♦ Me vendosmëri. **Ngul këmbë ding.**

II *si mb*

- ♦ I mbushur plot.
- ♦ *fig (Burrë)* që s'e ha fjalën; i qëndrueshëm.

díngas *ndajf* Plot e përplot; gorgull.

dingát *kal krahin G* >**DINGAT•Ë (me).**

dingát•em *pës e* **DINGAT.** >**DINGAT•Ë (me u).**

dingát•ë (me) *kal a ë krahin G*

- ♦ Ngjesh; rras fort; mbush dingas.
- ♦ *fig* I flas rëndë dhe pa të drejtë (*dikujt*); e rëndo me fjalë (*dikë*).

dingát•ë (me u) a (u) ë *krahin G pës e* >**DINGAT•Ë (me).**

dingátj•e *a f sh e et* *krahin G*

- ♦ Mbushje me të rrasur.
- ♦ *fig* Qortim i rëndë dhe pa të drejtë; rëndim me fjalë.

dingátun (i e) *mb krahin G*

- ♦ I mbushur dingas, me të rrasur.
- ♦ *fig* I qortuar rëndë dhe pa të drejtë.

ding-dáng *onomat*

- ♦ Kumbim i fortë i kambanave.

♦ Kërcitje e fortë e tupanit.

díng•ë *a f sh a at vjet* Punishte e barutit.

díngo *m sh - t zool* Qen i prerisë së Amerikës Veriore.

dig•óhet *pavet krahin G >DING•UE (me u).*

ding•ój *kal krahin G >DING•UE (me).*

dingós•em *vetv a (u) ur* Dendem; ngopem; llahe.

dingósj•e *a f krahin G* Tendosje e litarit.

dingósur *(i e) mb* Dendur; i ngopur; i llamë (*me të ngrëna*).

ding•úe (me) *kal óva úe krahin G* Tendos; shtrëngo fort (*litarin*).

ding•úe (me u) *kal úe (u) úe pavet krahin G (Litari)* tendoset; shtrëngohet fort.

dingúem *(i) e (e) mb krahin G (Litar)* i tendosur.

dinosáur *i m sh ë ët paleo > DINOZAUR I.* [Imazhin tënd as dinosaurët/ Shekuj më parë s'e shtypën dot. (IK)]

dinozáur *i m sh ë ët paleo* Kafshë zvarranike, fluturake a notuese, me madhësi nga vigane deri imcake, të mesozoikut, të zhdukura rreth 65 milion vjet më parë. **Skelete dinozaurësh.**

dintár *i m sh ë ët G* Besimtar mysliman i përkushtuar.

dinjtár *i m sh ë ët* Njeri rëndësishëm në shoqëri, në hierarkinë feudale etj.; funksionar i lartë.

Dinjtaret e kishës.

dinjtár•e *ja f sh e et f e* DINJITAR I.

dinjtét *i m*

♦ Tërësi e vlerave morale të njeriut a të një grupi njerëzish si nderi, krenaria etj.; vetëdije për këto vlera e për të drejtat e veta në shoqëri dhe nderimi për vetveten; shfaqje e jashtme e këtyre vlerave. **Shenjë dinjteti.** [Për shokët e mi, brezin e poetëve jokonformistë, qí u rritën e u plakën pa e gëzue lirinë e fjalës dhe pa e shijue fjalën e botueme, poezia është një bisedë e gjatë me vetveten për ruejtjen e dinjtetit e njikohësisht shkrim ndaj diktaturës. (AÇ).]

♦ Cilësi e çmueshme e diçkaje. **Vepër e ekzekutuar me dinjtet artistik.**

dinjtétsh•ëm (i) me (e) mb (Njeri) me dinjtet a krenari.

dinjtóz *e mb libr* I denjë. ["Poeti kombëtar" meritonte paraqitjen më dinjitoze edhe në botën e jashtme, sidomos në gjuhën gjermane, ku kishte kryer shkollimin E. Çabej dhe ku ekzistonte interesimi i shtuar për poezinë e Fishtës. (ES).]

dinjók *e mb* Binjak; dysh.

dío *pasth* Thirrje për të nxitur kalin a mushkën që të ecë. **Dio bre!**

dioçéz•ë *a f sh a at fet* Dioqezë. [Imzot Jak Serreqi refuzoi të zbatonte kërkesen e Shefqet Turgut Pashës që të ndikonte së bashku me klerikët e tjerë të dioqezës për t'i bindur malësorët të dorëzonin armët. (RG).]

diód•ë *a f sh a at el* Llambë elektronike me dy elektroda (*me anodë e me katodë*).

diogjeník *e mb*

♦ *ant gr fil* I Diogjenit; që ka të bëjë me mënyrën cinike të arsyetimit.

♦ *fíg* Cinik.

dioík *e mb bot* (Bimë) që i kanë lulet mashkullore dhe femërore në individë të ndryshëm.

dioksid *i m kim >DYOKSID I.*

dioní *a f sh - të bot* Bimë mishngrënëse.

Dionís *i m mit gr* I biri i Zeusit dhe Semelës; fillimisht perëndi e pjellorisë së natyrës dhe riteve të shfrenuara fetare; në traditën e mëvonshme është perëndi e verës, krijimtarisë muzikore e poetike. **>BAK U.**

dionisiák *e mb* I Dionisit; që ka të bëjë me Dionisin dhe dëfrimet e shfrenuara.

dioptrí a f fiz Studim i përkthyerjes së dritës.

dioptrík e mb mjek I dioptrisë; që ka të bëjë me dioptrinë.

dioptrík•ë a f fiz Degë e fizikës që merret me studimin e përkthyerjes së dritës.

dioqéz•ë a f sh a at

♦ *fet* Juridiksion kishtar në të cilin ushtron funksionet e tij një peshkop a një prelat tjetër; peshkopatë.

♦ *hist* Ndarje administrative në Romën e Vjetër.

dioqezián e mb fet I dioqezës; që ka të bëjë me juridiksionin kishtar të një peshkopi a prelati tjetër.

diorám•ë a f sh a at tek Model tripërmator i një objekti a skene.

diorít i m sh e et gjeol Shkëmb vullkanik në ngjyrë të hirtë, i përbërë kryesisht nga feldspati dhe hornblenda.

Dioskúrë t m sh mit gr Vëllezërit Dioskurë, Kastori i vdekshëm dhe Poluksi i pavdekshëm, që e ndajnë pavdekësinë midis tyre dhe e kalojnë gjysmën e kohës në Hades dhe gjysmën tjetër në Olimp. [Kreshnikët janë një çetë prej tridhjetë trimash ("tridhet agt e Jutbinës), të cilëve u prijnë dy vëllezër, Muji dhe Halili, të lidhur ngushtë me njëri-tjetrin sikurse Dioskurët tek eposi antik helen dhe Gilgameshi e Enkiduji tek eposi shumer. (ShS).]

dip ndajf krahin (Këmbëngul) fort.

dip i m sh e et A Djep.

dipç i m sh a at krahin G Arkë e miellit të mullirit.

dípç•ë a f sh a at > DIPÇ I; DISHT•Ë A.

dipçik u m sh ë ët vjet Kondak i pushkës.

diplegjí a f sh - të mjek Paralizë e dyanshme e pjesëve të ngjashme të trupit.

diplo- fjalëform dy-; dyfish.

diplodók u m sh ë ët kryes sh paleo Dinozaurë sauropodë barngrënës, katërkëmbësh, me qafë e bisht shumë të gjatë, deri 33 m gjatësi dhe peshë mbi 100 ton, që u zhduk 15 milion vjet më parë.

diplogjén i m vjet kim Hidrogjen i rëndë.

diplomací a f

♦ Art i negociatave, sidomos ndërmjet shteteve. **Diplomaci e fshehtë.**

♦ *fíg* Mënyrë e ndërlikuar dhe e errët e shprehjes së mendimeve.

diplománt esi mb (Student etj.) i diplomuar në një shkollë të lartë. **Inxhinier diplomant.**

diplománt i m sh ë ët Student a nxënës që përgatit e mbron një diplomë në mbarim të shkollës ose të një kursi; ai që diplomohet në një degë a në një fakultet të një shkolle të lartë.

diplománt•e ja f sh e et f e DIPLOMANT I.

diplomát i m sh ë ët

♦ Njeri i punësuar në shërbimin diplomatik. **Diplomat i karrierës.**[Denizullu-Serpia u kthye në Zulluland, ku menjëherë fitoi, s'dihet se si dhe pse, një emër të madh si diplomat dhe njeri i ditur (FK).]

♦ Njeri i zoti për diplomaci.

diplomát•e ja f sh e et f e DIPLOMAT I.

diplomatík e mb

♦ I diplomacisë; që ka të bëjë me diplomacinë dhe diplomatët. **Shërbimi diplomatik.**

♦ Me mjeshtëri a takt prej diplomati.

**

çantë (valixhe) diplomatike zyr Çantë (valixhe) për dokumente etj. nga ambasada ose për ambasadën, që kalojnë pa u kontrolluar në doganë.

gjuhë diplomatike Formulim i ndërlikuar dhe i errët i mendimeve, i përdorur nga diplomatët.

imunitet diplomatik

trup diplomatik Tërësi e diplomatëve të huaj të akredituar në një vend ose pranë një institucioni ndërkombëtar. **Gjuhë diplomatike. Trupi diplomatik i akredituar në Tiranë (NATO, OKB).**

diplomatík•ë a f libr

♦ Mjeshtëri e deshifrimet të shkrimeve të lashta.

♦ Paleografi.

diplomatíkisht ndajf

♦ Në mënyrë diplomatike.

♦ Nëpërmjet kanaleve diplomatike.

diplomatologjía a f Studim i diplomacisë

diplóm•ë a f sh a at

♦ Dokument zyrtar që i jepet dikujt si dëshmi kur mbaron një shkollë. **Diploma e maturës. Diplomë universitare.** [e kam ndeshur në Budishë e Kastrat të Epërm qysh kur punoja për temën e diplomës për të folmen e Kastratit (GjSh).]

♦ Punim, studim a projekt që bën një student a nxënës në mbarim të shkollës ose të një kursi dhe që e mbron para një komisioni shtetëror. **Tema e diplomës. Përgatit (shkruaj, mbroj) diplomën.**

♦ Dokument zyrtar që i jepet një punonjësi si dëshmi kur merr një gradë shkencore a një titull shkencor. Diplomë për gradën "**doktor i shkencave**" (për titullin "**docent**").

♦ Dokument që i jepet një njeriu, një organizate etj. për veprimtari të shquar në një fushë të caktuar. **Diplomë nderi. Diploma e kampionit. U nderuan me diplomë.**

*

Me diplomë Me nam; i njohur prej kohësh e nga të gjithë për sjellje a veprime të ulëta.

diplomím i m Marrje a dhënie e diplomës. **Ceremoni e diplomimit.**

diplom•óhem vetv óva (u) úar Marr diplomën në përfundim të studimeve në një shkollë; kryej një shkollë të lartë a të mesme profesionale.

diplom•ój kal óva úar I jap diplomë (atij që përfundon studimet në një shkollë).

diplomúar (i e) mb (Student, kursant etj.) që merr diplomë pas përfundimit të studimeve.

diplomúar i (i) m sh - it (të) Ai që merr diplomë (në përfundim të studimeve në një shkollë).

diplomúem (i) e (e) mb G>DIPLOMUAR (i e).

diplón i m sh e et vjet kim Bërthamë e hidrogjenit të rëndë.

diplopí a m mjek Pamje e një sendi si dy figura e shkaktuar nga paaftësia e muskujve të syve për t'u përqendruar në një send.

dipól i m fiz Ngarkesë a pole elektrike të kundërta.

diptérë t m sh ent Klasë kandrrash me dy palë krahë; dykrahësh; dyflatërsh; dyflatrorë.

diq kr thj e DEK•Ë (me).

diqél i m sh ë ët > DHIQEL I.

diqísh i m sh e et G Fill i hollë (prej) pambuku.

diqýsh ndajf

♦ Në njëfarë mënyre; në një mënyrë a një tjetër. **Diqysh ia dal matanë.**

♦ Disi; dosido.

dirék u m sh ë ët

♦ Shtyllë druri.

♦ *det* Shtyllë e gjatë dhe e drejtë prej druri a prej metali në një anije, që shërben për të mbajtur velat e mjete të tjera; druri i anijes. **Direku kryesor (i bashit).**

♦ *krahin G* Dru i drejtë.

♦ *fig* Shtyllë; mbështetje. **Direku i shtëpisë.**

dirékt ndajf Drejtpërdrejt. [S'kemi kurrfarë qëllimi, direkt a indirekt, të drejtojmë akuza kundra qeverisë apor regjimit të sotshem në Shqipëri. (KM).]

direktiv•ë a f sh a at Udhëzim që jepet nga një organ epror për vijën që duhet ndjekur e duhet zbatuar në një punë a veprimtari.

direktorát i m sh e et hist fr Qeveri revolucionare e Francës 1795-1799, e përmbysur nga Napoleon Bonaparti.

dír•em vetv G >DIR•Ë (me u).

dír•ë (me u) G

I vetv a (u) ë

♦ Humb.

♦ Lodhem shumë.

II pës e DJERR.

dír•ë a f sh a at krahin Fërkem; gjurmë. **Ndjek dirat e kafshës.**

dírgjem¹vetv dórgja (u) dérgjur Zdírgjem; zbres (*nga mali*).

dírgjem²vetv dórgja (u) dérgjur G >DJERGË (me u).

dírgjet vetv dorgj (u) dérgjur veta III (Bora) shkrin.

dirigjént i m sh ë ët

♦ *muz* Ai që drejton një orkestër a kor; dirigjues. **Shkopi i dirigjentit.** [Në sallën e koncertit edhe dirigjenti/ symbyll s'pau tjetër pos tingujsh (MC).]

♦ *fig* Ai që luan rolin kryesor për organizimin e drejtimin e një pune a të një veprimtarie.

*

I bindet shkopi të dirigjentit libr I bindet verbërisht dikujt; bën ashtu si thotë një më i madh a më i fuqishëm; i nënshtrohet diktatit të dikujt.

dirigjént•e ja f sh e et f e DIRIGJENT I.

dirigjím i m sh e et muz Drejtim i një orkestre, kori etj.

dirigj•óhem óva (u) úar muz pës e DIRIGJ•OJ.

dirigj•ój kal óva úar

♦ *muz* Drejtoj (*një orkestër a grup muzikor*).

♦ *fig* Luaj rolin kryesor për organizimin e drejtimin e një pune a veprimtarie; drejtoj. **Dirigjon skuadrën.**

dirigjúar (i e) mb muz dhe fig I drejtuar.

dirigjúem (i) e (e) mb muz G >DIRIGJUAR (i e).

dirigjúes i m sh - it muz dhe fig >DIRIGJENT I. [për njohjen e taktikës së rafinueme që përdor dirigjuesi matian atje prapa skenës ndër telat kukullore. (KM).]

dirigjúes•e ja f sh e et muz f e DIRIGJUES I.

dirizháb•ël i m sh la lat av Aerostat me sistem drejtimi.

dir•k ku m sh qe qet > DERK U.

dirs jokal a ur krahin >DJERSIT.

dírs•em vetv a (u) ur krahin >DJERSIT•EM.

dírs•ë a f >DJERS•Ë A.

dírsur (i e) *mb* I djersitur.

dírx•em *vetv krahin G* >**DIRX•Ë** (me u).

dírx•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Zbres; shkoj (nga mali *etj.*) në një vend të ulët; dirgjem.

dírxun (i e) *mb krahin G* I zbritur nga një vend i lartë (*mal etj.*).

dírxun it (të) *as krahin G* Zbritje nga një vend i lartë (*mal etj.*).

Dirráh u *m mit ilire* Nip i Epidamnit.

dis- *fjalëform:* **disfavor**; **disharmoni**; **disinformim** *etj.*

disa- *fjalëform:* **disaballësh**; **disaorësh**.

disá

I *pacak*

♦ Sasi e papërcaktuar, jo e madhe; (*njerëz kafshë, sende etj.*) më shumë se dy-tre, por jo shumë; numër i kufizuar; numër i vogël; ca. **Disa djem (vajza). Disa muaj më parë. Në disa pjesë. Disa herë. Disa syresh. Disa i shoh, disa jo. Disa thonë se ashtu ka ngjarë. Mori (pranoi) vetëm disa.**

♦ Një pjesë, jo të gjithë, nga një shumicë. **Disa bimë kanë hedhur shtat, disa s'kanë zënë fare. Disa prej nesh (prej jush, prej tyre).**

II *si pj>CA.*

disabállësh e *mb* (*Tërmet*) me fuqi prej disa ballësh.

disadítësh e *mb*

♦ Disaditor; që zgjat disa ditë.

♦ (*Punë etj.*) e bërë brenda disa ditësh; (*dukuri*) e shfaqur prej disa ditësh; (*foshnjë etj.*) e lindur para pak ditësh. **Zog disaditësh.**

disadítór e *mb*

♦ >**DISADITËSH E.**

♦ Që zgjat a vazhdon disa ditë me radhë; që bëhet në disa ditë. **Seminar disaditor. Vizitë disaditore.**

disafáqësh e *mb* I përbërë prej disa faqesh; që ka disa faqe.

disafísh *ndajf* Disa herë aq sa është; shumëfish. **U rrit (shtua) disafish.**

disafíshhtë (i e) *mb* Që është disa herë më i madh.

disagjúhësh e *mb* (*Fjalor*) me disa gjuhë.

disahérëshe *mb* (*Kafshë*) që ka pjellë disa herë.

disahérsh•ëm (i) **me** (e) *mb* I përsëritur a i bërë disa herë me radhë.

disajávësh e *mb* Që zgjat disa javë; i bërë a kryer brenda disa javëve; që ka mbushur disa javë nga lindja a pjellja.

disakátësh e *mb* I përbërë nga disa kate; (*ndërtesë*) e ngritur në disa kate.

disakílësh e *mb* (*Send*) me peshë disa kile. (*enë*) që nxë disa kile.

disallójësh e *mb* I formuar a i përbërë nga disa lloje; që gjendet në disa lloje; që bëhet, përgatitet a prodhohet në disa lloje. **Prodhime (mallra) disallojëshe.**

disaminútësh e *mb* (*Bisedë etj.*) që zgjat disa minuta.

disamúajsh e *mb*

♦ >**DISAMUJOR E.**

♦ I bërë a i shfaqur prej disa muajsh; (*foshnjë etj.*) e lindur para disa muajsh; që ka një moshë prej disa muajsh.

disamujór e *mb*

♦ Që zgjat a vazhdon disa muaj me radhë; i bërë a kryer në disa muaj. **Kurs disamujor.**

Përgatitje disamujore.

◆ >DISAMUAJSH E.

disangjýrësh e mb (*Send*) me disa ngjyra; që shfaqet a paraqitet në disa ngjyra; i bërë a përgatitur në disa ngjyra.

disanivélësh e mb libr I përbërë nga disa nivele; i ndërtuar në disa nivele. [**Karakteri i hapur i rapsodisë dhe forca krijuese e rapsodit kanë bërë të mundur që në epos të hyjnë shtresa kohësh dhe kulturash disanivelëshe.** (ShS)]

disapjéllësh mb (*Dem*) që ka mbarsur disa vjet.

disasekóndësh e mb Që zgjat disa sekonda.

disashkállësh e mb I ndërtuar me disa shkallë; i kryer pjesë-pjesë a shkallë-shkallë.

disát•ë a (e) mb f e DISATI (i).

disáti (i) mb Që vjen pas disa të tjerëve në radhë a listë.

disavantázh i m sh e et libr [**Dokumentimi i eposit shqiptar të paktën një gjysmë shekulli a më shumë pas epeve të popujve të tjerë të Ballkanit, duke i krijuar atij një disavantazh të madh krahasimisht me to, solli gjithashtu vështirësi në studimin e tij.** (ShS).]

disavjeçár e mb

◆ Që zgjat a që vazhdon disa vjet me radhë; që bëhet në disa vjet; (*punë*) e kryer brenda disa vjetësh. **Punë (përpjekje) disavjeçare. Kurs disavjeçar.**

◆ (*Dukuri etj.*) që ka disa vjet që është bërë ose është shfaqur; që ka disa vjet që ka lindur, që ka një moshë prej disa vjetësh (për qenie të gjalla). **Bimë (qenie) disavjeçare. Përvojë disavjeçare.**

disavjéc e mb (*Verë*) që ka disa vjet që është bërë.

disenjatór i m sh ë ët Teknik vizatimesh zbukuruese për pëlhura, stofra etj.; teknik që bën a kopjon skica detalesh ose makinash, vizaton plane për ndërtime etj.

disenjatór•e ja f sh e et f e DISENJATOR I.

disénjo ja f sh - t Vizatim a skicë.

disenj•óhet pavet dhe pës e DISENJ•OJ.

disenj•ój kal óva úar dhe tek Bëj vizatimin a skicën e (*detaleve, planeve të ndërtimit etj.*).

disenjúar (i e) mb dhe tek Që është paraqitur në formë vizatimi a skice.

disenjúem (i) e (e) mb G >DISENJUAR (i e).

disertación i m sh e et Esé e gjatë për një temë të caktuar, e përgatitur kryesisht për të marrë titull shkencor a diplomë.

disertánt i m sh ë ët Ai që mbron një disertacion.

disertán•e ja f sh e et f e DISERTANT I.

disesí lidh Gjithsesi; sidoqoftë.

disfagjí a f mjek Vështirësi në gëlltitje.

disfát•ë a f sh a at

◆ Shpartallim e një ushtrie; thyerje e plotë; humbje e rëndë në një ndeshje etj.

◆ Dështim në një punë, sipërmarrje etj.; rënie e theksuar, humbje e ndjeshme. **Disfatë ekonomike (politike).**

disfatíst e mb (*Njeri*) që pranon humbjen pa përpjekje a luftë. **Me frymë disfatiste.**

disfatíst i m sh ë ët Ai që pranon humbjen pa përpjekje a luftë.

disfatíst•e ja f sh e et f e DISFATIST I.

disfatíz•ëm mi m Pranim i humbjes pa përpjekje a luftë.

disfavór i m sh e et Dëm; humbje; disavantazh. [**Ndoshta kjo është një vlerë pozitive e tij në vetvete, por njëherësh është një disfavor për dijen mbi të.** (ShS).]

disfavórsh•ëm (i) me (e) mb I pavolitshëm; i pafavorshëm.

disfoní *a f mjek* Vështirësi në të folur, kryesisht për shkak të çrregullimeve fizike të gojës, gjuhës, grykës ose penjzave të zërit.

disfoník *e mb* Dysphonic.

disgrafí *a f mjek* Paaftësi për të shkruar.

disgrafík *e mb mjek (Njeri)* i paaftë për të shkruar.

disharmoní *a /dis-harmoní/ f*

- ♦ Mungesë harmonie.
- ♦ Keqtingëllim.
- ♦ Mospajtim.
- ♦ Shpërpjesëtim.

disharmoník *e /dis-harmoník/ mb*

- ♦ I paharmonishëm; keqtingëllues.
- ♦ I shpërpjesëtuar.

disí *ndajf*

- ♦ Në njëfarë mënyre; jo keq; njëfarësoj. **E rregulloj disi. Bëhem disi më mirë.** [e ato biseda mbramjeje **disi** janë një pushim e një argtim (EK).]
- ♦ Deri diku. [Mbase unë kam shije **disi** të kapërcyer (IK).] [Kishin pritur, me fjalë të tjera, që fajtorët të lehtësoheshin vetë, ose të lehtësonin **disi** eprorët e tyre, duke bërë atë që nuk kishte ndodhur kurrë në ndonjë proces gjyqësor: t'i hidhej faji për shtysën e parë të lemerisë një theatri të braktisur. (IK)]

disidenc•ë *a f përmb pol* Tërësi e disidentëve.

disidént *e mb libr (Njeri)* që kundërshton politikën zyrtare të shtetit a partisë së vet; qëndrim kundër rrymës kryesore në politikën e një vendi.

disidént i m sh ë ët libr Ai që kundërshton politikën zyrtare, zakonisht në një shtet autokratik.

disidént•e *ja f sh e et f e* **DISIDENT I.**

disimilím *i m*

- ♦ *bio* Shpërvetim.
- ♦ *gjuh* Shpërngjashmim. [gjymtyra e parë mund të ketë lidhje me *Shtojin* e *Malit të Zi* dhe *Shtovilin* e *Rugovës* (*Shtupeçin* e *sotëm*), **falë një disimilimi** *o –i > e –i*. (AK).]

disimil•óhet *vetv veta III dhe pës e* **DISIMIL•OJ.**

disimil•ó *kal óva úar* Shpërvetoj.

disimilúar *(i e) mb*

- ♦ *bio* I shpërvetuar.
- ♦ *gjuh* I shpërngjashmuar.

disimilúem *(i) e (e) mb G >* **DISIMILUAR** *(i e).*

disimilúes *e mb* Shpërvetues.

disináte *ndajf krahin G* Disi; në njëfarë mënyre.

disinformím *i m libr* Informim i gabuar, i bërë me qëllim. **Fushatë disinformimi.**

disinform•óhem *óva (u) úar vetv* Informohem keq nga dikush qëllimisht.

disinform•ó *kal óva úar libr* Informoj qëllimisht keq (*dikë*); i jap informacion të gabuar qëllimisht (*diku*jt).

disinformúar *(i e) mb* I informuar keq qëllimisht.

disinformúem *(i) e (e) mb G >* **DISINFORMUAR** *(i e).*

disintegrím *i m libr >* **SHPËRBËRJE A.** Disintegrimi i bllokut komunist.

disintegr•óhet *úa (u) úar vetvdhe pës e* **DISINTEGR•OJ. >** **SHPËRBËH•ET.**

disintegr•ó *kal óva úar >* **SHPËRBË•J.**

disintegrúar (i e) mb>SHPËRBËRË (i e).

disintegrúem (i) e (e) mb G>DISINTEGUAR (i e).

disiplín•ë a^{1f}

♦ Tërësi rregullash të sjelljes që duhen zbatuar brenda një grupi. **Disiplinë shkollore (ushtarake). Shkelje e disiplinës. Ndëshkim për shkelje të disiplinës.**

♦ *sh a at* Shprehi e fituar për t'iu përmbajtur me përpikëri disa rregullave të caktuara në jetë e në punë; të qenët shumë i rregullt në diçka. **Disiplinë e brendshme. Disiplina e mendjes.**

Kam disiplinë në të ngrënë. Sport që kërkon disiplinë të rreptë në stërvitje.

disiplín•ë a^{2f} sh a at

♦ Degë e diturisë, artit, shkencës etj. [**Stema heraldike e Topiajve e shek. XIV që ruhej në manastirin e Shën Gjon Vladimirit, Elbasan (sot në Muzeun Kombëtar Tiranë), është sipas gjithë rregullsive heraldike që kishte kjo disiplinë në atë periudhë. (JBr).**]

♦ Veprimtari që ndihmon forcimin e aftësive mendore e fizike; lloj sporti. **Joga është disiplinë për të rinj e të vjetër. Atlet që garon në disa disiplina.**

disiplíním i m

♦ Nënshtrim ndaj disiplinës; zbatim i kërkesave të disiplinës.

♦ Rregullim, kontrollim (*i rrjedhës së një lumi etj.*).

disiplín•óhem óva (u) úar

I vetv I nënshtrohem disiplinës; zbatoj kërkesat e disiplinës; bëhem i disiplinuar.

♦ *pës e* **DISIPLIN•OJ.**

disiplín•ój kal óva úar

♦ E detyroj (*dikë*) të zbatojë kërkesat e disiplinës; vë rregull e disiplinë në (*shkollë etj.*).

♦ E detyroj (*diçka*) të zhvillohet a të shkojë në një drejtim të caktuar; kontrolloj. **Disiplinoj lumenjtë.**

disiplínór¹ e mb

♦ I disiplinës; që ka të bëjë me disiplinën. **Thyerje disiplinore.**

♦ Që merret me formimin e bindjeve dhe me marrjen e masave për zbatimin e disiplinës; që ka për qëllim të vendosë a të forcojë disiplinën. **Masa disiplinore. Këshill disiplinor.**

disiplínór¹ e mb I disiplinës shkencore; që ka të bëjë me një degë të diturisë, artit, shkencës etj.

[**Por nuk ka heraldikë pa bazën e sajë që është emblema (simboli) e cila i plotëson kriteret disiplinore edhe kur është e vetme pa shtesat e mëvonshme. (JBr).**]

disiplínúar (i e) mb

♦ (*Njeri*) i nënshtroar ndaj rregullave të disiplinës; që i është bërë shprehi disiplina. [**Roma i shtroi popujt e tjerë rreth e qark jo sepse këta ishin më pak trima, por sepse s'patën arritur dot n'atë shkallë organizimi sa t'i bënin ballë maqinës shtetërore romake dhe ushtërisë së disiplinuar të saj. (AE)**]

♦ (*Lumë etj.*) që rrjedh në një shtrat të caktuar e të kontrolluar.

disiplínúem (i) e (e) mb G>DISIPLINUAR (i e).

disiplínúes e mb Disiplinor; që ka për qëllim të vendosë disiplinën.

disiplínúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të disiplinohet, t'i nënshtrohet disiplinës.

disjunktív e mb gjuh: Lidhëse disjunktive lidhëse dalluese.

disk mb Në trajtë pjate ose sferë të shtypur nga të dyja anët. **Sharrë (gërshërë) disk.**

dis•k ku m sh qe qet

♦ *sport* Pllakë e rrumbullakët prej druri, me qendrën të ngritur, e mbështjellë për qark me rreth metali, që e flak atleti. **Hedhja e diskut. Flak diskun.**

♦ Sipërfaqe e Diellit, Hënës dhe disa planetëve të mëdhenj që duket nga Toka si e rrumbullakët. **Disku i Hënës.**

♦ *tek* Pjesë aparati, makine a mekanizmi, në trajtë pjate, sferë të shtypur nga të dyja anët ose rrethi; çdo gjë që ka një trajtë të tillë. **Disqe të dhëmbëzuara. Disqet e biçikletës. Më bie disku i rrotës.**

♦ *usht* Kuti e rrumbullakët prej metali ku mbahen fishekët e mitralozit ose automatikut. ♦ *muz* Pllakë gramafoni. **Disk i gërvishtur. Vë një disk.**

♦ *tek bujq* Lesë me fletë të rrumbullakta për copëtimin e plisave.

♦ *dhe tek inf* Pllakë e rrumbullakët magnetike ose optike ku mund të ruhet informacion i digjitalizuar. **Disk fortë (i butë). Kompakt disk** disk me kapacitet të lartë.

♦ *anat* Rreth i hollë kërcor midis rruazave të shtyllës kurrizore.

♦ Dhisk.

*

Në **disk** Këmbëzbathur; (*biçikletë etj.*) me gomë të rënë deri në disk. **Dal në disk** dal lakuriq; dal zbathur.

disket•ë a f sh a at tek inf Disk elastik me kapacitet deri 1.44 MB; disk i butë. **Disketë e (pa)formatuar. Lexues i disketës.**

dísk•ë a f sh a at krahin G Shirit a rrip i ngushtë, zakonisht prej leshi, që shërben për të lidhur foshnjën në djep; dizgë.

diskhédhës i m sh - it sport Atlet që merret me hedhjen e diskut.

diskhédhës•e ja f sh e et sport Atlete që merret me hedhjen e diskut.

diskhédhj•e a f sport Hedh a flakje e diskut si disiplinë e atletikës.

diskím i m sh e et bujq Thërrmim i plisave me disqe që tërhiqen nga traktori.

diskinezí a m mjek Çrregullim nervor i shoqëruar me lëvizje anormale të muskujve.

diskngjáshëm mb Si disk; në trajtë disku.

dísko ja f sh - t bis

♦ Diskotekë.

♦ Muzikë vallëzimi e regjistruar që përdoret kryesisht në diskoteka.

diskografi a f

♦ Katalog i muzikës së regjistruar në disqe.

♦ Studim i muzikës së regjistruar dhe hartim i katalogëve për të.

diskografík e mb I diskografisë; që ka të bëjë me diskografinë.

disk•óhet úa (u) úa bujq pës e DISK•OJ.

disk•ój kal óva úar bujq Thërrmim i plisave me disqe të tërhequr nga traktori.

diskór e mb Si disk; në trajtë disku.

diskoték•ë a f sh a at

♦ Lokal vallëzimi me muzikë të regjistruar.

♦ Koleksion pllakash gramafoni; vend ku ruhen pllaka gramafoni.

diskreción i m libr Kujdes; fshehtësi; urti.

diskreditím i m sh e et libr Humbje e nderimit a emrit të mirë; ulje e dinjitetit; rënie e vlerësimit në sy të të tjerëve.

diskredit•óhem óva (u) úar libr

I vetv Humbas nderimin e besimin e njerëzve tek unë; humbas emrin e mirë; ul dinjitetin me veprimet ose me sjelljet e mia.

II pës e DISKREDIT•OJ.

diskredit•ój kal óva úar libr Ia prish (*dikujt*) emrin e mirë; ia ul vlerat a dinjitetin (*dikujt*).

diskredituar (i e) *mb libr (Njeri)* që e ka humbur besimin dhe emrin e mirë.

diskredituem (i) e (e) *mb G>DISKREDITUAR (i e).*

diskreditues e *mb libr* Që diskrediton; që synon të diskreditojë dikë a diçka.

diskreditueshëm (i) me (e) *mb libr* Që mund të diskreditohet.

diskrét e *mb*

♦ I kujdesshëm; i matur; i përmbajtur (*në veprime, fjalë*).

♦ I përbërë prej pjesësh të veçanta. **Tinguj të analizuar si njësi diskrete.**

diskriminación i *mlibr* Diskriminim; dallim. [**Diskriminacioni** gjuhësor merr një karakter klasor, me pasoja ekonomike dhe praktike të ngjashme me pasojat e ndamjes në klasë shoqnore. (APp)]

diskriminím i *m sh e et libr* Dallim a trajtim i padrejtë e me paragjykim i një njeriu a grupi shoqëror duke e quajtur të pabarabartë me të tjerët nga pikëpamja e racës, gjinisë a moshës.

Diskriminim racial.

diskrimin•óhem óva (u) úar *libr pës e DISKRIMIN•OJ.*

diskrimin•ój kal óva úar *libr* E dalloj dhe trajtoj padrejtësisht e me paragjykim (*dikë*) nga të tjerët dhe e trajtoj keq, duke e quajtur të pabarabartë me të tjerët nga pikëpamja e racës, gjinisë a moshës.

diskriminúar (i e) *mb* I dalluar dhe trajtuar padrejtësisht e me paragjykim si i pabarabartë me të tjerët pikëpamja e racës, gjinisë a moshës.

diskriminúem (i) e (e) *mb G>DISKRIMINUAR (i e).*

diskriminúes e *mb libr* Që diskriminon; që mbështetet në diskriminim.

diskúar (i e) *mb* I punuar me disk.

diskúem (i) e (e) *mb G >DISKUAR (i e).*

diskutánt i *m sh ë ët* Diskutues.

diskutánt•e ja f sh e et f e DISKUTUES I.

diskutím i *m sh e et*

♦ Rrahje e një çështjeje me të tjerë, nëpërmjet shkëmbit të lirë të mendimeve. **Çështje në diskutim. Hyj në diskutim me dikë.**

♦ Tërësi e mendimeve dhe pikëpamjeve të parashtruara për një çështje në shqyrtim.

*

E vë në diskutim diçka Nuk e marr diçka si të mirëqenë, të vendosur a të zgjidhur.

S'ka diskutim Patjetër; medoemos.

diskut•óhet úa (u) úar

I vetv kryesisht moh: Kjo nuk diskutohet kjo çështje është e prerë a e vendosur. **Me këtë njeri kot që diskutohet.**

Ipavet e DISKUT•OJ.

diskut•ój kal óva úar

♦ Rrah një çështjeje me të tjerë, nëpërmjet shkëmbit të lirë të mendimeve.

♦ E quaj të diskutueshme; e vë në dyshim (*diçka*); mendoj se (*diçka*) nuk është plotësisht e vërtetë, e sigurt a e drejtë. **Mos e diskuto!**

diskutúar (i e) *mb* (*Çështje*) e rrahur me të tjerë nëpërmjet shkëmbit të lirë të mendimeve.

diskutúem (i) e (e) *mb G>DISKUTUAR (i e).*

diskutúes i *m sh - it* Pjesëmarrës në diskutim.

diskutúes•e ja f sh e et f e DISKUTUES I.

diskutúeshhëm (i) me (e) *mb* (*Çështje*) jo plotësisht e vërtetë, e sigurt a e drejtë; (*zgjidhje*) që nuk bind plotësisht, e dyshimtë a e kundërshtueshme.

disleksí *a f mjek* Vështirësi për të lexuar, interpretuar kuptimin e fjalëve të shkruara, të simboleve etj., që s'ka të bëjë me shkallën e inteligjencës.

dislektík *e mb mjek (Fëmijë)* me disleksi.

dislokím *i m sh e et usht* Vendosje në një pikë a vend e forcave dhe mjeteve për lufte a stërvitje.

dislok•óhem óva (u) úar usht

I vetv usht Vendosem në një pikë a në një vend dhe përqendroj atje forca e mjete për luftë, stërvitje etj.; përqendrohem.

Ipës e DISLOK•OJ.

dislok•ój kal óva úar usht Vendos në një pikë a në një vend (*forca e mjete për luftë, stërvitje etj.*).

dislokúar (i e) mb usht (Forca dhe mjete) që përqendruara në një pikë a vend për luftë a stërvitje.

dislokúem (i) e (e) mb G>DISLOKUAR (i e).

disnivél *i m sh e et libr*

♦ Nivel i pabarabartë; ndryshim niveli; të qenët e dy gjërave, sendeve etj. në lartësi a në nivele të ndryshme. **Disnivel i truallit. Disnivel i boshteve. Korrigjim (rregullim) i disnivelit.**

♦ *fíg* Gjendje e pabarabartë e dikujt a e diçkaje në krahasim me gjendjen e dikujt a diçkaje tjetër; ndryshim në gjendjen, vetitë a cilësitë, shkallën e zhvillimit etj., ndërmjet dy a me shumë njerëzve ose sendeve. **Disnivel i të ardhurave. Disnivel kulturor. Ngushtimi i disnivelit.**

disonánc•ë *a f sh a at*

♦ *muz* Shtingëllim; mungesë harmonie e dy a më shumë tingujve të njëkohshëm; grup tonesh që nuk tingëllojnë bukur.

♦ *let* Rimë e paplotë e dy a më shumë vargjeve; asonancë.

♦ *libr* Mospërputhje; përplasje (*mendimesh, ngjyrash etj.*).

disonánt *e mb*

♦ Shtingëllues; (*tinguj*) me mungesë harmonie.

♦ *let (Rimë)* e paplotë.

♦ *libr (Ngjyra etj.)* që nuk shkojnë a nuk përputhen.

dispanserí *a f sh - të* Institucion që merret me mjekimin e disa sëmundjeve të rënda e zakonisht ngjitëse (*si tuberkulozi etj.*) dhe me parandalimin e tyre, duke i mbikëqyrur e kontrolluar rregullisht të sëmurët; ndërtesë e këtij institucioni.

dispanserizím *i m* Tërësi masash për ruajtjen e shëndetit publik.

dispéçer *i m sh ë ët*

♦ Teknik që rregullon lëvizjen e mjeteve të transportit shpërndarjen e lëndës së parë ose të prodhimit në një ndërmarrje etj.

♦ Aparat automatik që bën punën e këtij tekniku.

dispéçer•e ja f sh e et f e DISPEÇER I.

dispeçerí *a f sh - të*

♦ Detyrë e dispeçerit.

♦ Vend i punës së dispeçerit.

dispéns•ë *a f sh a at* Tekst mësimor i shaptilografuar.

dispepsí *a f mjek* Mostretje e ushqimit shoqëruar me uth ose të përziera.

dispeptík *e mb mjek (Gjendje)* mostretjeje e shoqëruar me uth ose të përziera.

dispjék u¹ *m sh ë ët*

♦ Zemërim; inat.

♦ *G* Qëllim i keq. **I ka marrë mendja dispjek** i ka hyrë mendja e keqe.
dispjék u² m sh ë ët Shtatanik.

dispjék•ë a f sh a at

♦ Prishje; çartë.

♦ Shpërpjesëtim.

dispné a f Frymëmarrje e rënduar; dihatje.

dispon•óhet pavet e DISPON•OJ.

dispon•ój kal óva úar Kam në gjendje (*mall, para etj.*).

disponúesh•ëm (i) me (e) mb(*Mall etj.*) në gjendje; që ekziston a gjendet.

dispozición i m sh e et libr

♦ Gjendje në të cilën dikush është i gatshëm ose i detyruar t'i shërbejë një tjetri sa herë që ky të ketë nevojë ose të dëshirojë; të qenët nën urdhrat e dikujt; të qenët e diçkaje nën varësinë a në dorën e dikujt, që ka të drejtë ta përdorë sipas nevojave. **Jam në dispozicionin.** [Një arkitekt i vërtetë e serioz pyet ma parë se ç'material kanë ustallarët në dispozicion (KM).]

♦ Gjendje e një nëpunësi, të cilit ende nuk i është caktuar vend pune; të qenët në pritje për të marrë një detyrë të re. **Arsimtarë në dispozicion.**

dispozít•ë a f sh a at drejt Pjesë e një norme juridike që përmban një rregull të caktuar të sjelljes; secila prej pikave të një ligji, urdhërese, rregulloreje a vendimi. **Dispozita të përgjithshme (veçanta). Dispozitat e marrëveshjes. Zbatim i (shkelje e) dispozitave.**

disproporción i m sh e et > SHPËRPPJESËTIM I.

disproporcionál e mb >SHPËRPPJESËTUAR (i e).

disproporcionalisht ndajf Në mënyrë disproporcionale, të shpërpjesëtuar.

disprosiúm i m kim Element i grupit të tokave të rralla, që bën pjesë në komponime magnetike; përdoret në punë kërkimore bërthamore (*simboli Dy*).

distánc•ë a f sh a at libr

♦ Largësi; largesë. **Garë e distancave të gjata** [Ndër arsyt artistike më e rëndësishmja është prirja e përgjithshme e epeve për distanca të largëta, të panjohura, misterioze (ShS).]

♦ Ndryshim, diferencë. **Distanca e pikëve në klasifikim.**

distanc•óhem vetv óva (u) úar libr Largohej a tërhiqem nga dikush a një qëndrim.

distanc•ój kal óva úar libr Largoj; vendos një distancë midis (*sendeve etj.*).

distancúar (i e) mb I larguar; i tërhequr.

distancúem (i) e (e) mb libr G>DISTANCUAR (i e).

distancúes e mb libr Largues.

distík mb: Elb distik bot, ind lloj elbi që e ka kallirin me dy radhë kokrrash dhe që përdoret zakonisht për prodhimin e birrës. **>ELB DYRRRESHTOR.**

distík u m sh ë ët let Dyvargësh.

distilát i m sh e et kim Lëng i përfutur nga kondensimi i avullit gjatë procesit të distilimit.

distilatór i m sh ë ët ind>DISTILUES I.

distilerí a f sh - të ind Fabrikë a uzinë për distilimin e naftës, vajit, verës etj.

distilím i m sh e et ind Shndërrim i një lëngu në avull me ngrohje dhe kthimin e tij në lëng me ftohje, me qëllim që të lëngu të pastrohet nga lëndët e panevojshme të tretura në të.

distil•óhet úa (u) úar ind tek pës e DISTIL•OJ.

distil•ój kal óva úar ind Shndërroj (*një lëng*) në avull duke e ngrohur dhe pastaj e kthej avullin përsëri në gjendje të lëngët duke e ftohur me qëllim që të pastrohet nga lëndët e panevojshme ose të tretura në të.

distiluar (i e) *mb ind* I pastruar me distilim. **Ujë i (naftë e) distiluar.**

distiluem (i) e (e) *mb G>* **DISTILUAR** (i e).

distilues e *mb ind* Që ka të bëjë me distilimin; që bën distilimin; që përdoret për të distiluar diçka. **Aparat distilues. Aftësia distiluese.**

distilues i *m sh - it*

♦ Aparat i posaçëm që shërben për të distiluar.

♦ Punëtor që merret me distilimin e naftës, vajit, verës etj.

distilues•e *ja f sh e et f e* **DISTILUES I.**

distiluesh•ëm (i) *me (e) mb* Që mund të distilohet.

distinktiv i *m sh ë ët* Shenjë dalluese (prej) metali, plastike etj. me përmasa të vogla, me një figurë a me diçka të shkruar mbi të, që e mbajnë në gjoks anëtarët e një organizate, atyre që marrin pjesë në një aktivitet etj.

distóm•ë *a f zoovet* Krimb parazitare, me trup të shtypur si gjethe, që rron në mëlçinë e zezë të dhenve dhe shkakton sëmundjen e këlbazës.

distribución i *m libr* Shpërndarje. [Ndërsa një projekt ambicioz i UNESCO-s... synon të njësijë gjuhën e komunikimit të kulturave tradicionale të popujve ballkanikë, duke shfrytëzuar teknikën moderne të distribucionit dhe të ndërkalimeve të vlerave kulturore ballkanike, të përbashkëta e më vete, nëpërmjet "bankës së të dhënave". (ShS).]

distributór i *m sh ë ët mek* Mekanizëm i vogël në një makinë, që shërben për të shpërndarë rrymën elektrike nëpër cilindrat, sipas radhës së punës së motorit.

**

distributor i *benzinës* Pikë furnizimi me benzinë për automjete.

distributor automatik Makinë që nxjerr një artikull të vogël si ushqim i gatshëm, kanaçe me pije, kafe, cigare etj., kur në të shtihet një monedhë.

distríkt i *m sh e et libr, zyr* Ndarje administrative brenda një ndarjeje territoriale më të madhe, si krahina, provinca a qyteti. **Distrikti i Kolumbias.**

distrofi *a f sh - të mjek, veter* Sëmundje e shkaktuar nga mungesa a nga varfëria e ushqimit ose nga përvetësimi i tij jo i rregullt; çrregullim në të ushqyerit e indeve, të organeve a të gjithë organizmit. **Distrofi muskulore. Distrofia e mëlçisë. Distrofia e foshnjës.**

distrofik e *mb mjek, veter*

♦ Që ka të bëjë me distrofinë ose me mjekimin e atyre që vuajnë prej saj. **Spital distrofik.**

Çerdhe distrofike. Ndryshime distrofike.

♦ Që vuan nga distrofia. **Fëmijë distrofik.**

distrofik u *m sh ë ët*

♦ Fëmijë distrofik.

♦ Spital për të sëmurët me distrofi.

disurí *a f mjek* Vështirësi gjatë urinimit e shoqëruar me dhembje.

disurík e *mb mjek* Që ka vështirësi dhe dhembje gjatë urinimit.

dish¹ *ndajf* Dësh; për pak; mend; pothuajse. **Dish rashë** për pak rashë.

dish² *pacak Ç* Diçka; diç.

dish i¹ *m sh a at* Kosh (i mullirit).

dish i² *m sh a at* A Dysh.

disharmoní *a /dis'harmoni/f sh - të* Mungesë harmonie; mosmarrëveshje; mospërputhje.

dishépu•ll *lli m sh j jt* Nxënës; pasues. **Dishepujt e Krishtit fet.** [Kostallarët shqiptarë që kanë rrafshue gjuhën shqipe tue e spastrue njikohësisht nga lera gegënishte, janë dishepujt të Marr-it (APp).]

dísh•ëll lla *f sh lla llat bot* > **DISHU•LL LLI.**

dísh•ëm (i) me (e) *mb A I dyfishuar.*

dishfarësój *mb G Gjithfarëlloj.*

dishfát e *mb vjet Fatzi.*

dishím *ndajf K Qetë. Uji rrjedh dishim.*

dishiplín•ë a *f sh a at vjet* > **DISIPLIN•Ë A.**

dishiplinór e *mbvjet* > **DISIPLINOR E.**

dishír i *msh e et vjet G* > **DËSHIR•Ë.** Djalë i dishirit djalë i vetëm. [Auktoritetet shtetnore, tue vrej të prirjen e tij e tue i ardhë dishirit të çfaqun prej si (NA).]

dishir•óhem *vetv óva úar*

♦ *A* > **DËSHIR•OHEM.**

♦ *G* > **DISHIR•UE (me u).**

dishir•ój *kal óva úar*

♦ *A* > **DËSHIR•OJ.**

♦ *G* > **DISHIR•UE (me).**

dishirúam (i) e (e) *mb A I dëshiruar.*

dishirúar *A pjes e* **DISHIR•OJ; DISHIR•OHEM.**

dishirúem (i) e (e) *mb G* > **DËSHIRUAR (i e).**

dishká *pacak vjet G* Diçka. [Ká, njimend, arkiva tjera të Fuqivet të Mëdha t'atëhershme, prej të cilavet dishka njëfet, d. m. th. historiia e jashtme e Lidhjes, e pame prej të jashtëmish. (ZV)]

díshk•ë a *f sh a at* Arkë e mullirit ku bie mielli.

díshm•e ja (e) *f sh e et G* Grua që mendohet se shëron sëmundjet me magji, yshtje etj.

díshm•ë a *f sh a at* Arkë e mullirit ku bie mielli.

dishm•úe (me) *jokal óva úe G*

♦ Dëshmoj; provoj; tregoj. [Ket punë e dishmojn edhë analogít e shumta, qi ligjët e Kanunit te sodshem kan me ligjë të Romës, të Byzantit, të Serbvet. (GjF)]

dishm•úer óri *m sh órë órët G* Dëshmor; martir.

dishnicár e *mb I* Dishnicës; që ka të bëjë me Dishnicën, me vendësit a banorët e saj.

dishnicár i *m sh ë ët* Vendës a banor i Dishnicës.

dishnicár•e ja *f sh e et f e* **DISHNICAR I.**

dishprím i *m sh e et G* > **DËSHPËRIM I.**

dishprimtár e *mb G I* dëshpëruar; (*njeri*) që dëshpërohet; (*thirrje*) dëshpërimi, që shpreh dëshpërim.

dishpr•óhem *vetv dhe pës e* **DISHPR•OJ. > DISHPR•UE (me u).**

dishpr•ój *kal G* > **DISHPR•UE (me)**

dishpr•úe (me) *kal óva úe G* > **DËSHPËR•OJ.**

dishprúe (me u) *vetv óva (u) úe G* > **DËSHPËR•OHEM.**

dishprúem (i) e (e) *mb G* > **DËSHPËRUAR (i e).**

dishprúes e *mb G* > **DËSHPËRUES E.**

dishrák e *mb G I* dëshiruar; i etur; i pangopur.

dishrím i *m sh e et G* > **DËSHIRIM I.**

dishr•úe (me) *kal óva úe G* > **DËSHIR•OJ.**

dishr•úe (me u) *óva (u) úe vetv G* > **DËSHIR•OHEM.**

dishrúem (i) e (e) *mb G* > **DËSHIRUAR (I E).** [mbasi t'i ketë terezitë të gjitha mirë e mirë e përpilon planin e *binasë së dishrueme* (KM).]

dishrúesh•ëm (i) me (e) mbG >DËSHIRUESH•ËM (i) ME (e).

dísht•ë a f sh a at Arkë ku bie mielli nga gurët e mullirit.

díshu•ll i m sh j jt bot

♦ (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 60 cm e lartë, me lule të bardha a të kuqe në trajtë piramide në majë të kërcellit, me gjethe si të frashërit. >**BAR I UZOS; BAR RAKIE.**

♦ (*Pistacia lentiscus*) Shkurre ose dru përherë i blertë i viseve mesdhetare me rrëshirë aromatike, 1 deri 5 m i lartë, me gjethe vezake të trasha, me kokrra të kuqe që nxihen kur piquen.

díta (e) rresht A E dyta.

díta-ditës ndajf

♦ Nga dita në ditë, çdo ditë njëra pas tjetrës; vazhdimisht, gjithnjë; çdo ditë e më shumë, gjithnjë e më tepër. **Rritet (shtohet, pakësohet, zvogëlohet) dita-ditës.**

♦ Çdo ditë, përditë. **Vjen (e takoj) dita-ditës.**

♦ Në njërën prej ditëve më të afërme; shumë shpejt; së afërmi. **Pritet të vijë (të ndodhë) dita-ditës.**

diták e mb Ditor; i ditës; njëditor; njëditësh.

ditamedítë ndajf Ditë për ditë; çdo ditë pa ndërprerje.

ditár i¹ m sh ë ët

♦ Shënime të përditshme a të kohëpaskohshme për ngjarje nga jeta vetjake ose nga jeta e një kolektivi; shënime për vëzhgimet që bëhen ose për përfundimet që arrihen gjatë ditës në një ekspeditë studimi, eksperimentim shkencor, udhëtim të gjatë etj.; fletorja a blloku ku mbahen këto shënime.. **Ditari i bordit det** regjistër i anijes. **Mbaj ditar.** [Galeazzo Ciano, shënon në ditarin e vet që vëmja e Krujës në postin e kryeministrit "i përgjegjë një lëshimi të mâtejshëm ndaj ekstremistave të nacionalizmit shqiptár" (AN).]

♦ Vepër letrare a pjesë e saj, e shkruar në trajtë shënimesh të tilla.

♦ Tërësi e shënimeve të mësuesit ose punonjësit në planin dator të punës së vet; plan dator i punës së dikujt; fletore a bllok ku shënohet ky plan; fletore a regjistër ku shënohen emrat e nxënësve të një klase në shkollë, temat e mësimit, detyrat që u jepen nxënësve, vlerësimet e mësuesit etj. **Ditari i shkollës (i mësuesit). Ditari i llogarisë. Ditari i veprimeve të magazinës.**

ditár i² m sh ë ët vjet Njësi mase për tokën, afërsisht e barabartë me sipërfaqen që mund të lërojë një pendë qe në një ditë. **Mbolli dhjetë ditarë me grurë. Kishte disa ditarë tokë.**

ditasnjánës e mb bot (Bimë) e pandjeshme ndaj dritës.

ditemdrékë ndajf Shumë kohë pas lindjes së diellit; shumë vonë.

ditepërdítë ndajf Çdo ditë; ditë për ditë.

ditérrët mb (Njeri) fatzi.

ditérrët i m sh - it Njeri fatzi.

ditérrët a f sh a at f e DITERRËT I.

dítez ndajf A Pardje.

dít•ë a f shë ët

♦ Kohë kur lind dielli e derisa perëndon; kohë që kur gdhin e derisa ngryset; drita e diellit gjatë kësaj kohe; moti gjatë kësaj kohe. **Ditë e gjatë (shkurtër). Gjatë ditës. Një ditë më parë. U bë ditë** zbardhi. **U thye dita** kaloi mesdita; erdhi pasdrekja. **Po bëhet ditë** u gdhi. **Iku (u ngrys) dita** u ngrys. **Me ditë** me dritë dielli, pa u errur. **Mori dita** dita u rrit, u zgjat. **Pa hapur**

dita pa gdhirë, pa zbardhur dita. **Sa pa rënë dita** ende pa gdhirë. **E bëri ditë. Ditë me re (me shi, me diell).**

♦ Kohë prej njëzet e katër orësh, gjatë së cilës Toka bën një rrotullim të plotë rreth boshtit të vet; kohë prej njëzet e katër orësh, që llogaritet zakonisht prej mesnate në mesnatë dhe që merret si masë. **Ditë kalendarike.**

♦ Kohë e caktuar brenda javës, muajit a vitit, gjatë së cilës kryhet a vazhdon një punë, veprimtari; kohë e zënë ose jo me një punë a veprimtari; kohë e punës brenda njëzet e katër orëve; punë që bëhet gjatë kësaj kohe. **Ditë e lodhshme (ngarkuar, qetë). Ditë pune (punëtore, mësimi). Ditë pazari (pushimi; feste). Dita e punës. Dita e pastrimit. Nxënës (student) i ditës. Shërbimi i ditës. Roja e ditës. Ka bërë dy ditë më shumë. Do (kërkon) dy ditë kjo punë. E paguante me ditë.**

♦ *bis* Pagë për punën brenda njëzet e katër orëve, pagë ditore. **Ditë e plotë. I dha (ia preu) ditën. Më ecën dita. E kishte ditën të ulët (lartë).**

♦ Datë kalendarike që lidhet me një ngjarje të caktuar. **Ditë e shënuar. Dita e Fëmijëve (Gruas, Mësuesit). Dita e lindjes. Ditë e emrit. Dita e Pashkës së Madhe.**

♦ Koha e duhur. [por kur t'i vijë dita të gjitha ka me i qitun (Mgj).]

♦ *sh* Pjesë e një periudhe të jetës së njeriut, të një epoke etj.; kohë që lidhet me një moshë, epokë a periudhë të caktuar; vetë kjo moshë, epokë a periudhë. **Ditët e rinisë (pleqërisë, vajzërisë, djalërisë). Në ditët tona** në kohën tonë; në kohën e sotme. **Në ato ditë. Ishin ditë të bukura (rënda, vështira, gëzuara, stuhishme, arta).**

♦ Masë popullore për kohën sa zgjat një udhëtim, një punë etj. **Tri ditë udhë me këmbë (kalë). Duhet dhjetë ditë punë për të bërë murin (për të hapur kanalin, për të lëruar arat).**

♦ Kohë e pacaktuar; çast, kohë. **Një ditë njëherë, dikur. Një ditë prej ditësh njëherë, dikur. Një ditë të bukur** një ditë prej ditësh. **Që ditën... Ditën që... Edhe sot e kësaj dite** deri tani, deri (më) sot. **Sot e gjithë ditën. Do të vijë dita kur...** [Nji ditë e ka edhe korbi (MC).] **Do të vijë ajo ditë. Ia gjeti ditën diku** ia gjeti rastin a çastin më të volitshëm për t'i thënë, për t'i dhënë a për t'i kërkuar diçka, për ta dëmtuar a goditur etj.

♦ *kryes sh* Jetë. **I kam ditët të numëruara. [ditët e mia,/ darsëm e heshtjes/ dhe mort i fjalës. (AÇ).]**

♦ Herë. **Një ditë ujku pa qengjin... një herë ujku pa qengjin...**

*

Bli ditë e shko E kalon kohën pa bërë gjë; e shkon kohën kot; shtyn ditën, e zgjat kohën me zor.

Dita e mirë duket që në mëngjes *ff u* Punët e mira kuptohen që në fillim.

Dita e moskurrit Asnjëherë.

Dita ka sy e nata ka veshë *ff u* Kujdes çfarë bën e çfarë thua, se bota sheh e dëgjon.

Dita me ditë Nga dita në ditë; për ditë. [këtu karakteret dobësohen, qullosohen dhe ndërrojnë formë e ngjyrë dita me ditë si në kaleidoskop(FN).]

Ditë e natë Vazhdimisht; pa pushim. [Bjeri ditë e natë burokratizmit,/ Klasën që u përmbys nën këmbë e mbaj (IK).] [S'është më ai i pari/ Që qëndronte ditë e natë/ Gati si barut i thatë (AZÇ).] [Fushat e gjera me lule, q'u kam ndër mend ditë e natë (NF).]

Ç'je bërë në (më) këtë ditë! Ç'arrite në këtë gjendje të keqe!; ç'je katandisur kështu!

E bëj natën ditë Punoj pa ndërprerje, me të gjitha forcat.

E ke gjithë ditën gabim Gabon rëndë.

Erdhi dita e tij Erdhi koha e çasti kur dikush mund të plotësojë dëshirat a qëllimet që ka pasur a kur dikush bëhet i fuqishëm, i pushtetshëm.

Është në ditët e veta(*Gruaja shtatzënë*) është gati të lindë, do të lindë së shpejti.

Është (vë, mbetet) në rendin e ditës Është (mbetet) në qendër të vëmendjes; qëndron në radhë të parë si diçka që duhet shqyrtuar e zgjidhur; është çështje e ditës.

Është punë (çështje) ditësh Do të kryhet, do të arrihet etj. së shpejti.

Gjithë ditën e ditës Nga mëngjesi deri në mbrëmje.

I ka ditët të shkurtra Nuk do të zgjasë shumë; nuk do ta çojë gjatë.

Ia preu ditën (orën, jetën) diku E vrau; e vdiq.

Ishte në ditë (në pikë) të hallit Ishte në gjendje shumë të vështirë.

Jam në ditë të errët Jam në gjendje të keqe, jo në shkallën e duhur; nuk jam në formë.

Janë (ndryshojnë) si nata me ditën Kanë shumë ndryshim njëri nga tjetri; janë e kundërta e njëri-tjetrit.

Kur të bëhen dy ditë bashkëiron Asnjëherë; kurrë.

Kush ka ditën të mos presë mesditën*ff u* Dita do shfrytëzuar që në mëngjes, s'duhet shtyrë puna për më vonë.

Më tepër ditë se kuleç Është në gjendje të vështirë ekonomike, nuk i del buka.

Më vjen dita

♦ Më vjen radha të bëj diçka që kam pritur prej kohësh.

♦ Më vjen ora e ligë; më vjen vdekja. [**Por shtërngou, baloz, se t'ka ardhë dita,/ se ktu i thonë - o Gjergj Elez Ali!** (CV)]

Në ditë të pikës Në një gjendje jashtëzakonisht të vështirë; në pikë të hallit; në ditë shumë të keqe..

Në mes (në pikë) të ditës Ditën nëpër diell; sheshit; hapur. [**thyen një shitore/ në mes të ditës së bardhë** (EB).]

Në sy të ditës Në kohën kur drita e ditës është më e fortë; në mes të ditës.

Nga dita në ditë

♦ Shumë shpejt, në njërin prej ditëve më të afërme; së afërmi.

♦ Për çdo ditë që kalon; nga njëra ditë në tjetrën.

Paraja e bardhë për ditë të zezë Paratë e kursyera e ndihmojnë njeriun të kalojë më lehtë një gjendje të vështirë në ditë fatkeqësish etj.

Pres ditën Caktoj ditën e dasmës etj.

Si një ditë për ditë pa pushim. [**m'iu vardisë si 'i ditë për ditë** (GjF).]

S'i ka bërë ende ditë*tedhe mospërf* Është ende i vogël e pa përvojë, s'është bërë ende për diçka.

S'ka dasmë çdo ditë (për ditë)*ff u* s'ka përherë të mira e gëzime.

S'shëndoshet (s'majmet) kau ditën që do të theret*ff u* s'lihet puna për në fund, s'arrihet përfundimi i dëshiruar duke punuar e duke u përpjekur vetëm në çastin e fundit.

T'u bëftë dita një mijë! *urim* T'u zgjattë jeta, rrofsh e qofsh sa malet!

**

Dita e Verës *etn* Dita e parë e marsit, kur festohet ardhja e pranverës; kryemoti.

ditë diellore Kohë nga një mesditë në mesditën tjetër.

ditë e zezë Mjerrim; e keqe. [**na ka nxjerrë shpirtin nder ditë të zeza** (KM).]

ditë hënore Kohë prej katërmbëdhjetë ditësh.

ditë moti *krahin G* Ditë e shënuar; ditë feste fetare.

ditë e badhë Lumturi; begati. [**na ka puthë dorën ndër ditë të bardha** (KM).]

ditë polare Pjesë e vitit në zonat a rrethet polare, gjatë së cilës Dielli nuk perëndon për afro një gjysmë viti.

rend i ditës Tërësi e çështjeve që shqyrtohen e që rrihen në një mbledhje a në një konferencë sipas një radhe të caktuar.

urdhër dite *usht* Tërësi e detyrave të ditës të caktuara nga komanda.

Dit•ë a em f shkurt i Afërdita.

ditëbárdhë mb Fatbardhë, i lumtur; *urim* që pastë ditë të bardha; që qoftë i lumtur.

ditëbárdh•ë a f sh a at f e DITËBARDH•Ë I.

ditëbárdh•ë i m sh ë ët Njeri fatbardhë, i lumtur.

ditëfarósur mb Ditëshkurtër; jetëshkurtër.

ditëfarósur a f sh a at f e DITËFAROSUR I.

ditëfarósur i m sh - it Njeri ditëshkurtër, jetëshkurtër.

ditëgodítur mb Ditëzi; fatkeq.

ditëgodítur a f sh a at f e DITËGODITUR I.

ditëgodítur i m sh - it Njeri ditëzi, fatkeq.

ditëgjátë mb Jetëgjatë; *urim* që iu zgjattë jeta.

ditëgját•ë a f sh a at f e DITËGJAT•Ë I.

ditëgját•ë i m sh ë ët Njeri jetëgjatë. **Ditëgjati s'bëhet ditëshkurtër.**

ditëlënë mb Që e ka lënë mendja.

ditëlënë•ë a f sh a at f e DITËLËN•Ë I.

ditëlënë•ë i m sh - it Njeri që e ka lënë mendja.

ditëlíndj•e a f sh e et Ditë e lindjes së dikujt; kremtim i kësaj dite çdo vit; datëlindje. **Dhuratë (urime) për ditëlindje. Gëzuar ditëlindjen!**

♦ Ditë e krijimit a e themelimit të një organizate etj.; kremtimi i kësaj dite çdo vit[**Diktaturë e klasës s'është veç në vjersha/ Dhe në ditëlindjen e veteranit tornitor (IK).**]

ditën ndajf Gjatë ditës. **Punoj vetëm ditën.**

*

Ditën me (nëpër) diell Në mes të ditës, në sy të të gjithë njerëzve, hapur, sheshit.

Ditën të lëpin këmbët, natën të ngul dhëmbët Është lajkatar i pabesë që të fut thikën pas shpine.

Të vret natën e të qan ditën Është i pabesë; është me dy faqe; ta bën të keqen fshehurazi dhe në sy të të tjerëve hiqet sikur të ka dashur.

ditënatë ndajf Ditë e natë.

ditëndér•e ja f sh e et Mirënjohje; miradi.

ditëndérs i m sh a at GMirënjohës; ai që ia di për nder (*dikujt*).

dítë-njerí, díta-njerí f sh dítë-njerí, dítët-njeríek Njësi për matjen e punës, e barabartë me sasinë e punës së kryer nga një njeri në një ditë.

ditëpárë mb krahin G Ditëbardhë; fatbardhë.

ditëpërdítsh•ëm (i) me (e) mb Që bëhet çdo ditë, i përditshëm.

ditëprém•ë e mbG >DITËPRERË.

ditëprërë mb Që vdes i ri, para kohe; ditëshkurtër; *mallk* që iu shkurtoftë jeta; që iu prefshin ditët; që vdektë i ri.

ditëprér•ë af sh a at f e DITËPRER•Ë I.

ditëprér•ë i m sh ë ët Njeri që vdes i ri, para kohe.

ditë-pún•ë *a f sh ë ët vjet* Njësi për matjen e punës së normuar në kooperativat bujqësore, që përcakton pjesën e të ardhurave të kooperativistit; sasi e punës së duhet të kryhet brenda një dite; normë ditore e një kooperativisti.

ditërrëfënjës i m sh - it *vjet* Kalendar.

ditës i m sh - it

♦ Dijetar.

♦ I mençur.

ditësósur *mb* > **DITËPRERË; DITËSHKURTËR.**

ditësósur *a f sh a at f e* **DITËSOSUR I.**

ditësósur i m sh - it > **DITËSHKURT•ËR RI.**

ditëshkúrtër *mb*

♦ Që vdes i ri; jetëshkurtër; *mallk* që iu shkurtofshin ditët; që vdektë shpejt.

♦ Që zgjat për një kohë të shkurtër; që nuk zgjat shumë; që vepron për pak kohë; që e ka jetën të shkurtër. **Qeveri ditëshkurtër.**

ditëshkúrt•ër *ra f sh ra rat f e* **DITËSHKURT•ËR I.**

ditëshkúrt•ër ri m sh ër rit Njeri që vdes i ri; jetëshkurtër.

ditëshkurtúar *mb* Ditëprerë.

ditëtjëtër *ndajf* Ndonjë ditë tjetër.

ditëvdékj•e *a f sh e et* Ditë e vdekjes së dikujt; përkujtim i kësaj dite çdo vit.

ditëvérj•e *a f krahin G* Dita e Verës.

ditézaj *ndajf* Pardje.

ditézéz•ë *a f sh a at* Grua fatkeqe.

dité•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Që ka pësuar një fatkeqësi të madhe, që i kanë vdekur të afërmit dhe ka mbetur i shkretë, derëzi; që s'e ka gëzuar jetën, që s'ka parë një ditë të bardhë, fatzi, fatkeq; *mallk* që e pastë jetën të zezë. **Nënë ditëzezë.**

ditézí u m sh nj një Njeri fatkeq. **Ik, or ditëzi!**

ditézínj të sh i **DITË•ZI ZIU.**

díti (i) *rresht A, ÇI* dyti.

dítim i m Kalim i ditës me diçka, duke bërë diçka.

dítur i m sh a at *A* Detyrim; borxh.

ditirámb i m sh e et

♦ *ant gr* Këngë korale e gëzueshme ose himn kushtuar Dionisit, përëndisë së rrushit e të verës.

♦ *let* Poezi lirike madhështore, që lavdëron e himnizon dikë dhe që është e ngjashme me odën.

♦ *libr* Lëvdatë e tepruar që i bëhet dikujt a diçkaje; lajkatim i tepruar.

ditisht•e *ja f sh e et* Vend ku kalohet dita.

dítj•e *ja¹ f sh e et* Dije; njohuri.

dítj•e *ja² f sh e et* Mëditje; punë e pajtuar me ditë.

Dítk•ë *a em f shkurt përk i* Afërdita.

dítme (e) *mb G E* ditur; e njohur.

dít•ój *jokal óva úar* E kaloj ditën me diçka, duke bërë diçka.

dítór e mb

♦ I ditës; që lidhet me ditën; (*punë*) e bërë brenda ose gjatë ditës; që zgjat një ditë; që është për një ditë; i çdo dite, i përditshëm. **Punë (pagë) ditore. Regjimi ditor. Temperaturë ditore.**

♦ Që është vetëm për ditën; që punon vetëm ditën; që bëhet ditën. **Çerdhe ditore.**

dítór i m sh ë ët fet E nesërme e së kremtes; ditë e dytë e një feste që zgjat më shumë se një ditë.

dítór•e *ja f sh e et vjet* Kalendar ditor, me fletë të veçanta për çdo ditë.

ditrák e *mb G* I urtë; i ditur.

ditrák u *m sh ë ët G* Plak etj. i urtë, i ditur.

dítsha *habit e DI*. [Në mos dítsha të mbledh lule/ shoqe, ju dëgjo-më-ni (LP).]

dítsh•ëm (i) me (e)¹*mb* I ditur.

dítsh•ëm (i) me (e)²*mb A*

♦ I përditshëm.

♦ Ditor; i ditës; i sotshëm. **Bukë e dítshme.**

dítun (i e) *mbG >DITUR (i e)*.

dítun i (i) *m sh - it (të) G > DITUR I (i)*.

dítun a (e) *f sh a at (të) G f e DITUN I (i)*.

dítunák u *m sh ë ëtG*

♦ Falltar; shortar.

♦ Njeri i ditur.

dítunísht *ndajf G* Me dituri.

dítunór e *mb krahin G* I ditur.

dítunór i *m sh ë ët krahin G* Njeri i ditur.

dítunór•e *ja f sh e et krahin G f e DITUNOR I*.

dítur (i e) *mb*

♦ (*Njeri*) me njohuri të gjera e të thella në një fushë a në disa fusha, që di shumë; që është shumë i aftë e i zoti në punën e vet.

♦ (*Gjë*) e njohur; që dihet nga të gjithë. **Është e ditur se... Ia bëj të ditur se... [Denizullu-Serpia u kthye në Zulluland, ku menjëherë fitoi, s'dihet se si dhe pse, një emër të madh si diplomat dhe njeri i ditur (FK).]**

♦ I njoftuar. **Bëj të ditur** njoftoj; lajmëroj. [**Jam i udhëzuar nga kryeministri, t'ju bëj të ditur për marrjen e letrës suaj (FK).**]

dítur i (i) *m sh - it (të)* Njeri i ditur; dijetar. [**të dërgohet edhe një falënderim të diturve të Inglisë që na nderuan duke kërkuar dritë dhe mësim nga ambasadori ynë (FK).**]

diturák e *mb >DITUROR E*. [**Por, ndërkaq, në gjuhët popullore është lëvruar edhe një letërsi e tërë fetare didaktike, diturake, historike etj., të cilën e dëshmon më së miri letërsia italiane e mesjetës. (NJ).**]

díturí a *f sh - të*

♦ Tërësi e njohurive të fituara me studime e në praktikë; tërësi e njohurive që kemi në një fushë a për diçka, shkalla e njohjes së diçkaje; dije. **Dritë e diturisë.**

♦ Shkencë; fushë e shkencës; lëndë mësimore në shkollë. **Dituri natyre.**

diturór e *mb libr* I diturisë; i dijes; që ka për qëllim të japë njohuri, të përhapë dije a dituri; që bëhet për të fituar dije; që bëhet për studime a për qëllime shkencore e kulturore. **Shkrim dituror. Vepër (revistë) diturore.**

diuréz•ë a *f mjek* Urinim i shpeshtë, kryesisht për shkak të diabetit të sheqerit.

diuretík e *mb farm (Bar)* që shton urinimin dhe heq ujin e tepërt nga trupi.

diuretík u *m sh ë ët farm* Bar që shton urinimin dhe heq ujin e tepërt nga trupi.

div *mb (Burrë)* shumë i fuqishëm.

div i *m sh a at*

♦ *mit* Figurë e parafytyruar si përbindësh me trup jashtëzakonisht të madh e me fuqi mbinjerëzore, që ha shumë, rrëmben njerëz etj. dhe banon zakonisht në shpella a nën tokë.

♦ *fíg* Njeri trupmadh e i fuqishëm.

diván *si ndajf G: Me i ndenjë divan dikujt* i rri gati dikujt për t'i shërbyer.

diván e mb *G* I marrë.

diván i¹m sh e et

♦ Kanape e gjerë dhe e gjatë si shtrat, me susta a me sfungjer dhe e veshur si kolltuk, që shërben për të ndenjur ose për t'u shtrirë; shtrat i ngushtë anës murit të dhomës. **Divan me raft.**

Hap divanin. Ulet (shtrihet) në divan. Fjeti në divan.

♦ Korridor i gjerë, zakonisht në katin e dytë të një shtëpie, ku dalin dyert e dhomave; paradhomë; mesore.

♦ Ballkon i mbuluar në hyrje të shtëpisë ose në katin e dytë.

♦ *hist* Këshill i zyrtarëve me të lartë në oborrin e sulltanit të Turqisë, me funksionet e gjykatës së lartë; dhomë ku mbledhet ky këshill.

diván i²m sh e et *let* Përmbledhje poezish lirike në letërsinë orientale, të renditura sipas llojeve e formave të tyre.

diváne *mb f (Grua)* nazemadhe; ojnatare.

divanhán•e ja f sh e et

♦ Paradhomë; salloni; dhomë e mobiluar me divane; dhomë e ndenjjes. [Franc Jozefi n'divanhane: "Padishah, pash jetën tande,/ Me t'keq me i marrë shqiptarët (GjF)].

♦ *krahin G* Ballkon.

divan-krevát i m sh e et Divan që shërben edhe si shtrat për të fjetur.

divergjénc•ë a f sha at

♦ *libr* Mospërputhje e mospajtim në mendime dhe në veprime ndërmjet dy a më shumë njerëzve, palëve etj.; ndryshim mendimesh a pikëpamjesh për një çështje; mosmarrëveshje.

>**MOSMARRËVESHJ•E A.** [veriori nuk shkruen sikur flet, atij i duhet të bâjë një mundim për me kapërcye divergjencën mes së folmes dhe të shkruemes. (APp)].

♦ Veçim a largim i diçkaje nga drejtimi kryesor, nga prejardhja e përbashkët etj.; thellim i dallimeve ndërmjet dy a më shumë dukurive; prirje e ndryshme a e kundërt. **Divergjenca e vektorit** *mat.* **Divergjenca e rrezeve** *fiz.* **Divergjenca e tipareve** *bio.* **Divergjenca e gjuhëve (e dialekteve).** [ky proces divergjence ishte përparimtar, sepse, duke ndarë koinenë kulturore veriore nga ajo jugore, zhvilloi konvergjencën brenda tyre, njësoj si kishte ndodhur në antikitet me katër dialektet e greqishtes. (ShS).

divergjént e mb

♦ Që veçohet a largohet nga drejtimi kryesor, nga prejardhja e përbashkët etj.; që merr një drejtim tjetër; që largohet nga pika e nisjes. **Rreze divergjente** *fiz.* **Zhvillimi divergjent i gjuhëve (i dialekteve).**

♦ Që shkakton veçim a largim nga drejtimi kryesor, nga prejardhja e përbashkët etj. **Pasqyrë thjerrëz) divergjente.**

♦ *libr* Krejt i ndryshëm, i papërputhur ose i papajtueshëm me një tjetër; që bie në kundërshtim me atë. **Mendime (qëndrime) divergjente.**

divergjím i m sh e et *libr* Shmangie nga drejtimi kryesor; ndërrim i drejtimit.

divergj•óhet úa (u) úar *libr* pavet dhe pës e **DIVERGJ•OJ.**

divergj•ój óva úar *libr*

I *kal* Shmang; ndërroj drejtimin e.

II *jokal* Shmanget nga drejtimi kryesor; ndërron drejtim.

divergjúes e mb *libr* Që shmanget a ndërron drejtim.

diversánt i m sh ë ët Agjent i posaçëm i dërguar nga një shtet armik në një vend tjetër sabotime, spiunazh etj.; ai që dërgohet diku për diversion.

diversión i m sh e et

- ♦ Veprimtari e një shteti armik në një vend tjetër a në prapavijat e kundërshtarit me anë të agjentëve të vet, duke bërë sabotime, shkatërrime, vrasje etj.
- ♦ *usht* Veprim sulmues që ka për qëllim ta largojë vëmendjen e kundërshtarit nga vendi ku drejtohet goditja kryesore.
- ♦ *fig* Përpjekje për ta larguar vëmendjen e të tjerëve nga çështja kryesore me qëllim që të fitoj kohë ose të shpëtoj nga një rrezik a vështirësi.

div•ë a f sh a at muz Prima donë operistike.

divëllézër it m sh astr Ç Binjakët.

divide et impera /divíde et impéra/ *shpr lt* Përça e sundo.

dividénd i m sh e et ek Pjesë e fitimit që merr secili aksionist në një kompani sipas kapitalit që ka derdhur.

divieçar e mb A Dyvjeçar.

divít i m sh e et vjet Mellan; kallamar; takëm shkrimi prej bakri a bronzi që mbahet në brez.

divíz•ë a f sh a at Uniformë.

divizión i m sh e et usht Njësi e rëndësishme, zakonisht me 10 000 deri 30 000 ushtarë, e përbërë nga disa regjimente, brigada ose reparte të posaçme.

divjáçkë mb kopsht (Mollë, dardhë) kokërrvogël dhe e athët.

divjáçk•ë a f sh a at kopsht Mollë ose dardhë kokërrvogël dhe e athët.

divjákës e mb I Divjakës; që ka të bëjë me Divjakën, me vendësit a banorët e saj.

divjákës i m sh - it Vendas a banor i Divjakës.

divjákës•e ja f sh e et f e **DIVJAKËS I.**

divnác e mb krahin G Falltar; që shtie a hedh fall.

divnác i m sh ë ët krahin G Falltar; ai që shtie a hedh fall.

divnác•e ja f sh e et krahin G Falltare; ajo që shtie a hedh fall. >**SHORTAR I.**

divním i m sh e et krahin G Hedhje falli; shortim.

divn•ój kal krahin G >**DIVN•UE (me).**

divn•úe (me) kal óva úe krahin G Shortoj; shtie (hedh) fall.

divórc i m sh e et Ndarje, lëshesë me gjyq e bashkëshortit. **Kërkoj (fitoj, marr) divorcin.**

divorcím i m sh e et Ndarje, lëshim me gjyq; shkurorëzim (*i çiftit të martuar*).

divorc•óhem óva (u) úar

I *vetv* Ndahem me gjyq, shkurorëzohem nga bashkëshorti.

II *pës e* **DIVORC•OJ.**

divorc•ój kal óva úar Ndaj me gjyq; shkurorëzoj (*bashkëshortin*).

divorcúar (i e) mb (Burrë) i ndarë me gjyq (*nga gruaja*); i shkurorëzuar.

divorcúem (i) e (e) mb G >**DIVORCUAR (i e).**

divulgatív e mb libr (Letërsi) shkencore-popullore.

dixi /díksi/ lt Fola; e thashë fjalën time.

dixhëj i m sh - të muz Ai që përdor pjesë të regjistruara për të krijuar muzikë vallëzimi.

díza ndajf A Më dyzash; me dy mendje; me ngurrim.

dizdár i m sh ë ët hist Komandant i kështjellës. [**Pastaj vinin, çeribashi, që ishte kumandar i gjindarmërisë së qytetit, dhe dizdari, kumandar i kështjellës.**(AE).]

dizel mb: Motor dizel motor me djegie të brendshme që përdor nxehtësinë e ngjeshjes për të ndezur lëndën djegëse në cilindër.

dizenterí a f mjek, veter Heqje të shpeshta barku, nganjëherë edhe me gjak, të shkaktuara nga mahisja ose zhvoshkja e zorrëve. >**BARK I KEQ; LËBARK•E JA.**

dizenjatór i, dizénjo ja etj. >**DISENJATOR I, DISENJO JA etj.**

dízë ndajf Ç (*Palos, lidh*) dysh; më dysh.

díz•ë a f sh a at tek Rubinet i tubit.

dizëbáq i m sh ë ët Nënbarkëz e samarit, e shalës.

dízga-dízga K

I ndajf Me zhele; fije-fije.

II si mb I leckosur.

díz•gë ga f kryes sh gje gjet

♦ Lidhëse a gajtan për të shtrënguar pas këmbës tirqit, çorapet etj.

♦ *sh* Shpërgënj.>**DIZGJIN I.**

dizgó•e ja f sh e et anat Dell i gjurit të kafshëve.

dizgje ja f sh e të Ç Gajtan a lidhëse nën gju.

dízgje t sh i GIZG•Ë A.

dizgjin i m kryes sh ë ët

♦ Kapistër e kalit; rripa të kapistrës.

♦ Rrip për të lidhur foshnjën në djep.

dizinfektím i, dizinfekt•ój etj.> **DEZINFEKTIM I, DEZINFEKT•OJ etj.**

dizllë•k ku m sh qe qet Këmbalkë.

dizóti pasth G Vërtet.

djaj të sh i DJA•LL I.

djakón i m sh ë ët > **XHAK•UA OI.**

djakonát i m sh ë ët Post i (detyrë e) djakonit.

djak•úe óni m sh ónë ónët fet G Xhakua.

djalém pasth G O djali im.

djál•ë i m sh djém djemtë; djelm djelmt G,

♦ Fëmijë mashkull deri në moshën e pjekurisë; njeri i seksit mashkullor në moshë të re e i pamartuar. **Djalë i vogël (i urtë, azgan). Djalë i prapë. Djemtë e klasës. Veshje për djem.**

Lindi djalë.

♦ Fëmijë mashkull kundrejt prindërve të vet; i biri i dikujt. **Djalë i vetëm. Djali i madh (i parë). Djali i vogël.**

♦ Njeri shumë më i ri në moshë kundrejt një më të vjetri; ai që quhet prej dikujt si i ri; ai që s'e ka përvojën e duhur a që nuk është i rrahur në jetë; ai që s'është pjekur ende. **Është ende djalë.**

Ti, djalë, mos u rrëmbe! Dëgjomëni mua, or djem!

♦ Shok; mik. **Vajza është lidhur me një djalë në shkollë.**

♦ *fíg* Njeri trim, i zoti e luftëtar; burrë, trim.

♦ Qytetar i denjë i një vendi a i një populli.

♦ *sh* Brez i ri, pasardhës; të rinj. [**Jo, ishin shpesh vajza e djem me kulturë, nganjëherë studentë, që u shkrepse në kokë të iknín (IK).**]

♦ *vjet* Trim i armatosur që dikush e mban pas vetes për ta mbrojtur.

*

Babë pas babe e djalë pas djali Brez pas brezi.

Djali pa lerë e djepi (festja) blerë iron Kërkoj të gëzoj të mirat e diçkaje para se të vijnë.

Djemtë (fëmijët) hanë kumbulla (thana), pleqve u mpihen dhëmbëtiron Njëri bën një veprim dhe dikush tjetër shqetësohet pa nevojë për të.

E do si djalín e shemrësiron Nuk e do fare; s'e sheh dot me sy; e urren.

U bë djali dhëndër U rrit djali, u bë për t'u martuar..

Vajti djali te dhaskali e gjeti njeriun që di ta udhëzojë dhe ta bëjë të sillet e të veprojë si duhet; e gjeti ustanë; ra në usta.

**

djalë dëshiri *G* djalë i vetëm.

djalë i burrit Djalë që gruaja gjen në shtëpinë e burrit; djalë i gjetur.

djalë i gjetur Thjeshtë.

djalë i nanës *G* Gishtë i vogël i dorës.

djalë i pleqërisë Djali më i vogël i cili zakonisht pleqëron prindërit.

djalë mamaje Djalë i përkëdhelur, që është mësuar të bëjë jetë të rehatshme e në mes të të mirave dhe nuk është i zoti t'u bëjë ballë vështirësive të jetës.

djalë mbas djali Brez mbas brezi. [**do ta gzojn' kta djalë mbas djali** (GjF).]

djalë (bir) në (për) shpirt Djalë (bir) i adoptuar.

dalë në tanëzonë *K* Djalë i birësuar (adoptuar).

djalë (vajzë) tiganimospërf Djalë i përkëdhelur dhe i rritur me të gjitha të mirat.

djalëri a f

♦ Moshë a kohë kur njeriu është djalë. **Djalëri e parë.** Në lule të djalërisë. Që në djalëri.

Kujton djalërinë. Kush s'mëson në djalëri, nuk gjen nder në pleqëri *fj u*.

♦ *përmb* Tërësi e djemve, të gjithë djemtë e një vendi, fshati etj. **Lulja e djalërisë.** U mblodh djalëria.[që në djalëri kish vendosur një vepër të madhe (FK).] [Sheh gasn' e pritme për djalërinë/ Dhe shkretëtirën për pleqërinë (FN).]

djalërisht ndajf Ashtu si bëjnë djemtë, si djalë; si në djalëri. **Veshur djalërisht.**

djalërishte mb Që është për djem; që bëhet nga djemtë; që bëhet ashtu si i ka hije djalit;

djalëror. **Këngë (valle, rroba) djalërishte.**

djalëror e mb libr Karakteristik për djemtë a për djalërinë; si prej djali; djemsh; djaloshar.

Gëzime (dëfrime) djalërore. Shqetësime djalërore.

djalëzót i K Djalë i birësuar; djalë në tanëzonë.

djalë•ë a m sh djémka djémkat zvog, përk J Djalë i vogël; i ri. [**Muhabet më bënje moj, me djemkat e botës** (Pop).]

djalní a fG >DJALËRI A; DJELMNI A.

♦ *përmb* Djalëri.

♦ Moshë e djalërisë.

djalnór e mb G>DJALËROR E; DJELMNOR E.

djaló thirr e DJAL•Ë I . [- Djaló, ti ia ke ngenë, mua më duhet të nxjerr bukën e gojës. (ED).]

djalór e mb Djaloshar; i djelmërisë.

djalósh i m sh djelmósha djalmóshat Djalë që e ka kaluar moshën e fëmijërisë; djalë i rritur; djalë i gjallë e i fortë.

djaloshár e mb I djaloshit; djalëror; që ka të bëjë me djaloshin a është karakteristik për të; si prej djaloshi a të riu. **Në moshën djaloshare.Me hov (vrull, shpirt) djaloshar. Shpresa (ëndrra) djaloshare. [Futet zemra djaloshare mun në fund të shpirtit tim (LP).] [Mbi jetën djaloshare të Skënderbeut nuk dimë pothuajse asgjë. (AE).]**

djalth i m zvog e DAJL•Ë I.

djalurçín•ë a f sh a at mospërf Djalë i papjekur, i parratur nga jeta; djalë që nuk di të sillet.

djall si mb keq Shumë i keq; (*punë*) shumë e mundimshme; (*njeri*) shumë i prapë; (*gjë*) që të pëlqet shpirtin, të mërzit. **Djall kohë (punë, fëmijë).**

dja•ll i m sh j jt

♦ *fet, mit* Qenie e mbinatyrshme, e përfytyruar si një njeri me brirë, me thundra e me bisht; mishërim i së keqes dhe i ngasjes për punë të liga; shpirt i keq. **DREQ I; SHEJTAN I.**[Shefi i Tepelenës e kundërshtoi. Kjo do të thoshte të zgjoje djallin e t'u futje xanxat njerëzve. (IK).]

♦ *keq* Njeri dinak, shpirtkeq e smirëzi; njeri i prapë, i prirë për prapësira; dreq.

♦ *bis dhe përk* Njeri shumë i zgjuar e i shkathët, që i punon mendja për shumë gjëra dhe di të gjejë zgjidhje edhe në gjendje të vështirë; njeri që di të përfitojë në çdo rast e rrethanë. **Është i mirë, djalli! Je një djall ti!**

♦ *keq* Përdoret me përemrin pyetësç' dhe me ndajfoljet pyetëse **si, ku** për të përforcuar shprehjen e pakënaqësisë, të mërzitjes, të zemërimit etj. **Ç'djall kërkon? Ç'djall e pruri? (e solli?)** ku e gjeti kohën tani që erdhi? **Ç'djall (ç'djallin) kini?** ç'e keqe iu shtyn të veproni (të flitni, të silleni etj.) në këtë mënyrë? **Si djallin nuk e pa? Ku djallin e pate mendjen? Ç'djall e shtyu të rrinte (të shkonte, ta bënte, të fliste...)?**

*

Çoj djajtë peshë Nxiti për punë të këqija, për trazira.

Djall (dreq) o punë! Përdoret si pasthirmë për të shprehur zemërim, pakënaqësi etj.

Djalli e solli, nëma e mori *fj u* Gjë e fituar pa djersë s'ka dukë.

Djalli (dreqi) e di (e merr vesh) *keq* S'e kupton askush; s'merret vesh.

Djalli me të birin Të gjithë pa dallim, edhe ata që s'duheshin.

Djall (dreq, shejtan) me brirë *keq* Njeri shumë i keq.

Djalli nuk është aq i zi sa duket (sa e bëjnë) Thuhet kur dikë a diçka e bëjnë më të keqe nga ç'është, kur i nxijnë gjërat ose kur tremben më kot nga dikush a diçka.

Djalli s'ka dele dhe shet lesh Është njeri shumë i djallëzuar, që s'i rrihet pa bërë të liga e prapësira.

Djalli vetë Njeri shumë i djallëzuar.

Dredha e djallit Njeri shumë i djallëzuar; djalli vetë. [Dredha e djallit, pse s'është tjetër,/ Si e kam kndue nder libra t'vjeter/ Veç padija edhe krenija,/ Qi shkojn njëjtë si trupi e hija (GjF).]

E dërgoj (e çoj) në djall (në dreq) dikë a diçka *keq*

♦ E dërgoj (*dikë*) shumë larg; e dërgoj në një vend ku njeriu vuan e heq; e çoj prapa diellit.

♦ E flak tej diçka.

E mori (e hëngri) djalli (dreqi) *keq* Përfundoi keq, e mori lumi. **E martë (e hëngërt) djalli** *mallk*.

I kall djallin (dreqin) diku *j* **a diçkaje** *keq* Nuk interesohem, nuk pyes fare, nuk çaj kokën për dikë a për diçka; e braktis.

Ka djallin në bark Është smirëzi; nuk do t'i shohë të tjerët mirë; u do të keqen të tjerëve.

Kushton një djall e gjysmë Kushton shumë shtrenjtë. [Kishte blerë një nga ato makinat për rruajtje që kushtojnë një djall e gjysmë. (ED).]

Më hyn djalli në bark

♦ Bëhem smirëzi e shpirtkeq.

♦ Tërbohem nga inati.

Më polli djalli (dreqi) Më dolën telashe e vështirësi të paparashikuara; më dolën ngatërresa të mëdha; më gjeti belaja; më ndezi.

Në djall të vejë (të shkojë); në djall vaftë (shkoftë) *mallk* Prapa diellit vaftë!; mos ia pafsha sytë!

Punoj sikur kam djallin prapa Punoj me shumë nxitim.

Ruhem (iki, largohem) si djalli (si shejtani) nga temjani I shmangem me çdo kusht dikuajt a diçkaje; ia kam shumë frikën; iki menjëherë, shpejt e shpejt e i trembur.

Si për djall... Përdoret për të shprehur pakënaqësi për dikë a për diçka që vjen në një kohë të papërshtatshme, kundër dëshirës, që sjell ngatërresa etj.

Shtie (fut) djallin (shejtanin) në shisheshak Është shumë i zoti, i shkathët e dinak; bën edhe atë që duket e pamundur.

U bë për djall (për drej) kjo punë U bë keq e më keq; u prish fare; u djallo; u bë për lumë.

Vajti (shkoi) në djall

♦ Vajti shumë larg.

♦ E pësoi shumë keq.

♦ (*Diçka*) u prish fare.

djáll•e ja f sh e et f e DJALL I.

♦ *fig* Grua a vajzë e djallëzuar, dinake dhe shpirtligë.

♦ *fig* Grua a vajzë shumë e zgjuar dhe e shkathët, që i punon mendja për të shpëtuar nga gjendje të vështira; grua a vajzë që di të përfitojë në çdo rast a rrethanë

djallëzi a f sh - të

♦ Të qenët i djallëzuar; prirje për të mashtruar të tjerët e për të bërë prapësi. **Njeri me (pa)**

djallëzi. E bëri (e ka) me (pa) djallëzi.

♦ Veprim i pabesë e tinëzacak që bën dikush për të ngatërruar a për të mashtruar të tjerët, për të shtënë dikë në grackë etj.; punë e prapë; prapësi; dhëlpëri, dredhi. **I di të gjitha djallëzitë.**

S'hoqi dorë nga djallëzitë.

djallëzisht ndajf Me djallëzi; në mënyrë djallëzore. **Buzëqesh djallëzisht.**

djallëz•ohem óva (u) úar

I vetv Filloj të veproj e të sillem me djallëzi, bëhem i djallëzuar.

II pës e DJALLËZ•OJ.

djallëz•ójóva úar

I kal I ngjall a i shtie (*dikuajt*) në mendje mendime të këqija e të prapa; e prish (*dikë*) duke e mësuar të veprojë e të sillet me djallëzi, e bëj të djallëzuar.

II jokál Bëj djallëzi; veproj me djallëzi.

djallëz•ór e mb

♦ (*Njeri*) i djallëzuar; që vepron e sillet me djallëzi; dhëlparak; dijekeq.

♦ (*Veprim*) djallëzor; (*njeri*) tinëzar e i pabesë për të ngatërruar a për të mashtruar të tjerët; (*synim*) i keq e i errët; (*veprim*) karakteristik për një njeri të djallëzuar; që shpreh djallëzi; shumë i keq e i rrezikshëm. **Plan (qëllim) djallëzor. Përpjekje (akuzë) djallëzore.**

Buzëqeshje djallëzore. Vështrim djallëzor.

djallëzúar (i e) mb (*Njeri*) që vepron e sillet me djallëzi; mashtrues; dhëlparak; dijekeq.

djallëzúem (i e) mb G>DJALLËZUAR (i e).

djallísht ndajf G>DJALLNISHT.

djallnísht ndajf G Djallëzisht; në mënyrë të djallëzuar.

djallnór e mb G Djallëzor; i djallit.

djallós kal a ur bis E prish (*diçka*) aq keq sa s'ndreqet më ose është vështirë të rregullohet; e bëj më keq a e shkatërroj krejt në vend që ta ndreq; e katranos; e shpie në një gjendje të keqe; e bëj për djall. **Lëre, se djallose!**

djallós•em a (u) ur bis

I vetv Bëhem keq e më keq; bie në një gjendje shumë të rëndë a të vështirë; prishem; shkatërrohem a pësoj një dëm shumë të madh.

Ipës e DJALLOS.

djallósur (i e) *mb bis*

djallúc•ë a *f sh a at bisG* >**DJALLUSH•Ë** A.

djallúsh e *mb bis*

♦ *keq* (Fëmijë) shumë i keq, ngatërrestar e smirëzi.

♦ *dhe përk* Shumë i zgjuar, i mprehtë e i shkathët.

djallúsh i *m sh ë ët*

♦ *mit, fet* I vogli i djallit; djall i vogël.

♦ *keq* Djalë shumë i prapë, ngatërrestar e smirëzi; mistrec.

♦ *bis dhe përk* Djalë shumë i zgjuar, i mprehtë e i shkathët.

djallúsh•ë a *f sh a at bis*

♦ *keq* Grua a vajzë e zgjuar për djallëzi.

♦ *dhe përk* Grua a vajzë shumë e zgjuar, e mprehtë dhe e shkathët.

♦ *f e* **DJALLUSH** I.

djath të *as A* Djathë.

djathác i *m sh ë ët etn* Ai që i rri nuses ose dhëndrit në krahun e djathtë gjatë ceremonisë së martesës.

djathaník u *m sh ë ët ushq* Byrek me djathë.

djathár i *m sh ë ët* Ai që zë djathin në stan a në baxhë.

djatharí a *f* Prodhim a tregtim i djathit. >**DJATHARI** A.

djathár•e ja *f sh e et* Grua a vajzë që zë djathin në stan a në baxhë.

djathaxhësh•ë a *f sh a at f e* **DJATHAXHI** U^{1,2}.

djathaxhí a *m sh j jt krahin G* >**DJATHAXHI** U².

djathaxhí u¹ *m sh j jt G* >**DJATHAXHI** U².

djathaxhí u² *m sh*

♦ >**DJATHAR** I.

♦ Djathëshitës.

djathaxhí•e ja *f sh e et f e* **DJATHAXHI** U².

djathaxhíj jt *G sh i* **DJATHAXHI** A.

djathaxhínj njt *sh i* **DJATHAXHI** U^{1,2}.

djáth•ë i *m sh ëra ërat ushq* Bulmet që bëhet duke zënë qumështin me mullëz a me maja dhe duke e kulluar në napë. **Djathë** i **bardhë** (i **butë**, i **fortë**). **Djathë** i **shkrirë**. **Djathë** **kaçkavall**.

Djathë nape. Djathë shakulli. Djathë

me shtrepa. Djathë me erë. Djathë me kripë (pa kripë). Punishtja e djathit.

Llojet e djathërave. Prodhimi i djathit. Copë (thërrime) djathi. Napë djathi.

Fuçi (kade, teneqe, gyp) djathi. Byrek me djathë. Zë (bën) djathë. U prish

djathi. Ha bukë me djathë.

*

Djathë i **mirë** (gjalpë, dhjamë) në **lëkurë** të **qenit** Gjë e mirë në vend të keq; plaçkë e mirë në duar të këqija.

E ha (marr) **sapunin** për **djathë** Gënjahem, mashtrohem, e marr një gjë për diçka tjetër.

E kam (si) **bukë** e **djathë** E kam shumë lehtë; mund ta bëj pa ndonjë vështirësi.

Ia marr **bukën**, të **harrojë** **djathin** Nuk i plotësoj diku një nevojë kryesore me qëllim që të mos kërkojë gjëra të tjera më pak të rëndësishme a të tepërta.

Kush **ha** **djathë** **nga** të **hoxhës**, **pëlçet** për **ujë** *ff u* Mos prit të mirë nga hoxha.

Ta shet **sapunin** për **djathë** Të gënjen, të mashton, të hedh hi syve.

Të jep më shumë djathë (ullinj) se bukë Në vend që ta dëgjojë tjetrin e të përfitojë nga këshillat e tij, ia kthen fjalën e nuk ua vë veshin këshillave, qortimeve e vërejtjeve.

**

bar djathibot Bimë që përdoret për të zënë qumështin djathë.

djathë baxhoje*ushq* Djathë vrima-vrima i bërë me qumësht shumë të rrahur.

djathë bjeshke*ushq* Djathë kaçkavall.

djathë i mazitun*ushq G* Djathë prej qumështi që i është marrë ajka.

djathë i njomë*ushq* Djathë i zënë rishtas, i freskët.

djathë i rrahur (i marrë)*ushq* Djathë prej qumështi që i është marrë ajka.

djathë i parrahur (i pamarrë)*ushq* Djathë prej qumështi që nuk i është marrë ajka.

djathë i zie(m)*ushq krahin G* Gatesë me djathë të njomë e miell.

djathë nape*ushq* Djathë i njomë i kulluar në napë.

djathë peshe*ushq* Djathë i fortë.

djathë shtalp*ushq* Djathë i sapozënë.

djathë zogël*ushq krahin G* Dorë djathi e zënë në kupë druri.

lule djathibot Bimë barishtore e egër, me gjethe si të fierit, me lule të verdha, që përdoret për të zënë qumështin djathë.

djathëpunues i m sh - it Djathar; ai që bën djathë.

djathëpunues•e ja f sh e et f e **DJATHËPUNUES I.**

djathëshitës i m sh - it Ai që shet djathë.

djathëshitës•e ja f sh e et f e **DJATHËSHITËS I.**

djathór i m sh e et gjell Gatesë me miell misri ose gruri të zier me copa djathi.

djathór•e ja f sh e et Baxho.

djath t as A Djathë.

djathta (e) f

♦ Anë e djathtë. **Në të djathtë. Kthehem nga e djathta.**

♦ *pol* Krah a fraksion i djathtë i një partie; grup i djathtë në parlament a qeveri. **E djathta ekstreme.**

♦ Këmbë a dorë e djathtë. **Gjuaj me të djathtën.**

djathták e mb (Njeri) që përdor më shumë të djathtën kur punon, kur shkruan etj.

djathtari a f Prodhim a tregtim i djathit.

djathtas ndajf Nga ana e djathtë; në anën e djathtë. **Djathtas e majtas** në të dy anët, sa andej e këtej, herë andej herë këtej.

*

I pret shpata (palla, kordha, sëpata, jatagani) djathtas e majtas (nga të dyja anët) Flet e vepron si do vetë; s'pyet për të tjerët.

djathtazi ndajf>DJATHTAS.

*

I vete (ia sjell, i shkon) djathtazi I vete (ia sjell, i shkon) mbarë.

djathhtë (i e) mb

♦ I vendosur në atë anë të trupit, përkundrejt së cilës ndodhet zemra; që është përkundrejt anës së majtë. **Dora (ana, këmba, faqja) e djathtë. [Syrin e majtë/ në Krujë e kishte lënë./ Me dorën e djathtë/ shtrëngonte Rozafën në gji (PJ).]**

♦ I vendosur në këtë anë a drejtim të një sendi, kur kthejmë fytyrën nga drejtimi i ballit të tij ose të një lumi, kur kthejmë fytyrën në drejtim të rrjedhës së tij. **Bregu i djathtë i lumit.**

Faqja e djathtë e librit. Sulmues i djathtë.

♦ *pol* (*Parti etj.*) që mbështet konservatorizmin në politikën sociale dhe ekonomike.

Ekstremizëm i djathtë.

♦ *vjet* (*Njeri*) me shprehje të mira në një punë; i zoti, i shkathët.

♦ *G* (*Njeri*) që i vjen gjithçka për mbarë. **Kush asht i djathtë e kush i shmajhtë** kujt i shkojnë punët mbarë, kujt i shkojnë mbrapsht.

*

Dora e djathtë e (krah) i djathtë i) dikujt Ndhmësi kryesor i dikujt; ai që ndihmon më shumë drejtuesin e një pune; ai që mban barrën më të rëndë pas tij.

djathhtë•a (e) f sh a at

♦ Këmbë a dorë e djathtë. **Gjuaj me të djathtën e të majtën.**

♦ *pol* Parti politike e djathtë. **Koalicion i të djathtëve.**

*

E filloj me këmbën e djathtë E filloj mbarë (*një punë*).

**

e djathta e Zotit E mbarë; mbarësi.

djathhtësi a f sh - të vjet

♦ Shkathësi e gjymtyrëve të trupit dhe e shqisave; zotësi ose aftësi e veçantë në veprime.

Djathhtësia e lëvizjeve. Kishte (tregonte) djathhtësi.

♦ *sh* Lëndë mësimore si vizatimi, ekonomia shtëpiake etj., që zhvillojnë shkathhtësinë e gjymtyrëve e të shqisave, rritin aftësitë etj.

djathhtëst e mb I djathhtëzmit; që ka të bëjë me djathhtëzmin.

djathhtëst i m sh ë ët Ndjekës e përkrahës i djathhtëzmit.

djathhtëst•ja f sh e et f e DJATHHTIST I.

djathhtëzëm mi m pol Ideologji e së djathtës, e mbështetur në parime konservatore, tradicionale ose reaksionare, në kundërvënje a opozitë me të majtën.

dje ndajf

♦ Në ditën para së sotmes; një ditë më parë. **Që (qysh) dje. Dje mbrëmë.**

♦ Në një të kaluar të afërt; pak kohë përpara; në të kaluarën. **Kështu ishte deri dje.**

djeg kal dógja djégur

♦ I vë zjarrin (*diçkaje*); a e hedh në zjarr dhe e bëj shkrumb e hi; e shkatërroj, e asgjësoj a e prish në zjarr; e dëmtoj me zjarr a me një send shumë të nxehtë, e shkrumboj (*diçka*). **Djeg (dru, qymyr). E djeg në zjarr. [U ngritën pastaj edhe farefisi edhe i dogjën shtëpinë njëri-tjetrit (DhP).] [se s' ke pa Shqiptar me sy,/se djeg vehten edhe ty! (GjF)]**

♦ Përcëlloj (*një pjesë të trupit*) në zjarr a në flakë; bëj një plagë në (*trup*) me zjarr, me hekur a me ujë shumë të nxehtë, me lëndë gërryese etj. >**PËRVËL•OJ; PËRCËLL•OJ. Dogji dorën (këmbën, gishtat, gjuhën, buzët). E dogji me acid. I dogji duart në gëlqere.**

♦ Skuq, ziej a pjek jashtë mase (*gjellën*) në zjarr, sa merr një ngjyrë të errët a të zezë ose shije të hidhur. >**CIKNOS; ZHUZHIT; SHKRUMBOS.**

♦ Skuq shumë (*miellin, gjalpin etj.*) për të gatuar një gjellë. **E dogji gjellën (bukën, mishin, tavën, lakrorin). Djeg vajin (gjalpin). Djeg sheqerin (miellin).**

♦ Harxhoj (*një lëndë*) në zjarr a në flakë për ngrohje, ndriçim, gatim etj. >**KONSUM•OJ. Djeg dru (qymyr, vajguri). Motori djeg shumë benzinë. Mos e digj kot dritën!**

♦ Prish gjatë përdorimit (*një llambë elektrike, një mjet elektrik a një aparat, motor etj. që punon me rrymë elektrike*). **E dogja llambën (motorin, radion). E dogja diskun e kompjuterit.**

♦ Dezinfektoj (*një plagë, një lungë etj.*) me bar a e përcëlloj me hekur të nxehtë për ta mjekuar.

E dogji vendin e prerë me alkool (me jod). Ia kishin djegur plagën me hekur.

♦ *veta III (Vapa)* e than shumë; e dëmton aq shumë (*bimën*) sa fishket a thahet dhe prishet.

♦ *veta III (Dielli)* Lëshon nxehtësi të madhe, është shumë i nxehtë, përvëlon. **Dielli i mesditës (të) djeg.**

♦ Përvëlon. [Si prush kënga jote/u digjte në ballë (ASh).]

♦ *veta III (me një trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)*(*Tymi etj.*) m'i përcëllon (*sytë*); (*piperi etj.*) më jep djegësirë në (*gojë*). **Jodi të djeg.**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Kam zjarrmi ose ndiej djegësirë në (*trup a në një pjesë të tij*). **Më djeg balli (fytyra, koka). I djegin duart. Më djegin sytë.**

Më djeg fyti (stomaku).

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më bën të brengosem e të vuaj shumë; më mundon; s'më lë të qetë. **E dogji malli (dashuria, dëshira).**

♦ *veta III* E than shumë, e dëmton aq shumë sa fishket a thahet dhe prishet. **Thatësira i dogji të lashtat.**

♦ *bis* E marr me qafë (*dikë*); e fik; e bëj të humbasë e të dalë jashtë lojës ose jashtë garës. E dogji, e përvëloi. E dogji keq. E dogjën pa të drejtë. E dogji kundërshtarin. Ia dogjën dy lojtarë.

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më vjen hidhur; s'më pëlqen (*kritika etj.*). **I dogjën fjalët e mia. E di unë ku i djeg atij. Të djeg kur të thonë se...**

♦ *dhe fig* E shkoj dëm (*diçka*); e bëj të pavlefshëm; bëj t'i dështojë dikujt (*plani që kishte përgatitur*). **Ia dogjën biletat. E dogjën fondin. Ia dogji planet.**

♦ *bis* Pi (*duhan*); e ndez (*cigaren*). **Ta djeg një herë.**

♦ Nxeh shumë me zjarr e me flakë (*një furrë të re*) para se ta vë në përdorim; nxeh (*furrën*) para se të fut në të diçka që të piqet.

♦ Pjek në furrë (*tullat*); pjek në furrë (*gurin gëlqeror*) për të bërë gëlqere.

♦ Gatua; distiloi. **Djeg raki.**

♦ *A* Ndez (*zjarrin*).

*

Djeg e pjek Vret e pret këdo; bën dëm në masë; shkatërron çdo gjë.

Dogji shaminë U gëzua shumë; bëri festë të madhe.

Edhe i ha, edhe i djeg iron Edhe ia ka qejfi diçka, edhe nuk i leverdis; edhe do, edhe s'do.

I dogji shpirtin E hidhëroi shumë, e pikëlloi (*vdekja e një njeriu shumë të dashur*).

Ia djeg kartat (letrat) në dorëdikujt Ia kuptoj qëllimet që më parë dhe nuk e lë t'i plotësojë ato; ia zbuloj planet dhe ia prish para se t'i vërë në jetë.

Ia djeg lëkurën dikujt Ia punoj keq; ia bëj me të pabesë dhe e dëmtoj rëndë; e marr më qafë.

Ia ka djegur qulli (luga) buzën E ka pësuar një herë; e ka provuar njëherë diçka të keqe.

Ku të dhemb e ku të djeg Atje ku të dhemb me shumë.

Kujt i djeg le të kruhet keq Ai që ka gabuar le ta kuptojë; nuk bëhem merak fare.

Kur ka mashën, pse të djegë dorën fj u Kur kam me se ta kryej punën e vështirë, pse të rrezikoj vetë.

Më djeg miza Trembem se mos e kuptojnë të tjerët që e jam fajtor.

Më djegin veshët Turpërohem shumë.

Për një plesht djeg jorganin Prish diçka me vlerë për një gjë fare të vogël.

Sot i bëj hunjtë, nesër i djeg Nuk e mbaj fjalën; e ha fjalën; jam i paqëndrueshëm; e ha në fjalë.

djegagúr i m Periudha më e nxehtë e vitit, zakonisht në muajt korrik e gusht; pika e verës.

djegcí a m bis mjek GKurtesh.

djég•ë a¹f sh a at bot (Mutinus elegans)Kërpudhë me këmbën të kuqe e kësulën të bardhë, që të djeg kur e ha.

djég•ë a²f G Ndezje e epshit; dëshirë e fortë seksuale.

djég•ë a³f G

♦ Fatkeqësi e rëndë.

♦ *krahin* Vuajtje e madhe.

djég•ëm (i) me (e) mb >DJEGUR (i e).

djégës ndajf G

♦ Me shije djegëse.

♦ *fig (Më vjen)* hidhur (*një fjalë, qortim etj.*).

djégës e mb

♦ Që mund të djegë; që shkakton zjarr e djeg çdo gjë. **Bombë djegëse.**

♦ Shumë i nxehtë. **Diell djegës.**

♦ I djegshëm. **Lëndë djegëse** lëndë që digjet e jep energji a nxehtësi, lëndë që përdoret për t'u djegur (*si qymyri, vajguri etj.*). **Lëndë djegëse.**

♦ Që të djeg kur e ha; që të jep djegësirë; që të djeg më shumë se disa lloje të tjera të ngjashme.

Piperka (qepë, hudhra) djegëse.

♦ Që të dhemb shumë e të shpon, sikur e ke djegur, që të përvëlon. **Plagë djegëse. Dhembje djegëse.**

**

Shtie murrinxha djegëskrahin G Shtie përçarje, sherr.

djégës i¹m sh - it Punëtor që djeg furrën për pjekjen e tullave a tjegullave.

djégës i²m sh - it bot (Reseda) Bimë barishtore e viseve me klimë të butë, me gjethe vezake, me lule të bardha, të verdha a të kuqërreme, të mbledhura në vile e me erë shumë të mirë;mbillet edhe për zbukurim.

djegësí a f>DJEGËSIR•Ë A.

djegësim i m

♦ Shije djegëse (*e gjellës*).

♦ Gjellë djegëse.

djegësin•ë a¹f G >DJEGËSIR•Ë A.

djegësin•ë a¹f sh a at krahin G Tokë që nuk ujitet; kopsht që mbillet herët.

djegësir•ë a

♦ Të qenët djegës; veti e diçkaje që djeg; shije ose era djegëse e diçkaje. **Djegësira e hudhrës (e qepës). Ka djegësirë të fortë. I jep një djegësirë gjellës.**

♦ *kryes sha at* Perime e ushqime të tjera me shije djegëse **S'i ha djegësiat.**

♦ *dhe sh a at* Urth i lehtë në stomak, i shkaktuar nga mostretja e ushqimeve, nga thartira a nga pije të ndryshme etj.; ndijim i diçkaje që të djeg në një pjesë të trupit. **I vjen djegësirë. Ka një djegësirë në fyt (lëkurë, sy).**

♦ Mot i nxehtë, kur dielli përvëlon.

♦ *fig* Diçka që nuk më pëlqen, më shqetëson e më hidhëron. **Fjalë plot djegësirë.**

djegës•óhet úa (u) úar

I vetv veta III

♦ Merr shije djegëse. **U djegësua gjella.**

♦ Merr shije të athët; thartohet. **Ka nisur vera të djegësohet.**

IIpës e DJEGËS•OJ.

djegës•ój¹kal óva úar I shtie (*gjellës*) piper, spec djegës etj. që të djegë pak e të marrë një shije të veçantë. **E djegësoi gjellën. me piper.**

djegës•ój¹kal G > DJEGËS•UE (me).

djegësúar (i e) mb (*Gatesë*) e ndrequr me gjëra djegëse.

djegës•úe (me) jokal óva úe krahin G Gogësisj; më hapet goja për gjumë.

djegësúem (i) e (e) mb G > DJEGËSUAR (i e).

djégi•e a f sh e et

♦ Vënie e diçkaje në zjarr për ta bërë shkrumb e hi, për ta asgjësuar a prishur a dëmtuar; përcëllim në flakë; skuqje jashtë mase nga zjarri a dielli shumë i fortë. **Djegie e shpejtë (e ngadaltë). Djegia e mbeturinave. Djegia e llambave. Djegia e fondeve. Dhoma e djegies.**

♦ Plagë e shkaktuar në trup kur digjem; vend i djegur, e djegur; shenjë që lë kjo plagë. **Djegie e thellë (e rëndë). Djegie e shkallës së parë (së dytë). Mjekimi i djegieve. Shenjë djegieje.**

*

motor me djegie të brendshme mek Motor në të cilin lënda djegëse ndizet brenda motorit, duke shkaktuar bymimin e gazit, që vë në lëvizje pistonin.

djegin•ë a f sh a at G Vend i thatë; djerrinë ku nuk mbin as bar.

djégm•e ja (e) f sh e et (të) GDjegie; vend i djegur (*i trupit*).

djegór•e ja f sh e et usht Mekanizëm i vogël në predhat e artilerisë ose në bombat, që shkakton plasjen në një kohë të caktuar ose kur ndesh me një send.

djegqérrës i m sh - it vjet Janar.

djégsín•ë a f sh a at G

♦ Djegie.

♦ kryes sh Ushqime djegëse, me shumë piper e spec.

djégsítun it (të) as krahin G Djegësirë e thartirë që ngrihet nga stomaku në fyt.

djégshëm ndajf Me forcë; me ashk.

djégsh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) që mund të digjet lehtë, që merr zjarr.

djegshmëri a libr Të qenët i djegshëm; veti e diçkaje për t'u ndezur e për t'u djegur; shkallë e kësaj vetie. **Djegshmëri e lartë (ulët).**

djégun (i e) mb G > DJEGUR (i e). [Hini, kujtimi i një jete të djegun. (AÇ).]

djégun a (e) f sh a at G > DJEGUR A (e).

djégun it (të) as G

♦ Djegie; shkatërrim me zjarr. **Të djegunit e shtëpisë.**

♦ Djegie e lëkurës nga dielli i fortë, zjarri. **Mjekim i të djegunit.**

djégur pjes e DJEG. [Lagur me lot, djegur me flagë (FN).]

djégur (i e) mb

♦ I bërë shkrumb e hi në zjarr, i shkatërruar a dëmtuar rëndë nga zjarri.

♦ (*Bimë*) e dëmtuar nga vapa, thatësira a sëmundja; e fishkur; e tharë. **Të lashta të djegura.**

♦ (*Njeri*) i etur keq nga mungesa e ujit, zjarrmia e sëmundjes, lodhja etj.; i zhuritur. **Buzë të djegura për një pikë ujë.**

♦ (*Njeri*) i përcëlluar a dëmtuar nga zjarri etj. **I djegur me ujë të valë. [duart e mia të të ledhatojnë s'arrijnë/ i zgjas dhe të djegura i mbledh (NS).]**

♦ (*Ushqim*) i skuqur, zier a pjekur aq shumë sa nxihet dhe merr shije të hidhur; i ciknosur; i zhuritur; i shkrumbuar.

♦ (*Lëkurë*) e skuqur shumë, e nxirë nga dielli i fortë.

♦ (*Mjet, aparat*) i prishur; i dalë jashtë përdorimit. **Llambë e djegur.**

♦ *fig* I përvëlur nga malli, dëshira a dashuria për dikë a diçka; i lënduar e brengosur rëndë nga humbja e njerëzve me të dashur ose nga ndonjë fatkeqësi e madhe; shumë i pikëlluar; i përvëlur, i zhuritur. **Bujk djegur për një copë tokë. I djegur nga malli për atdheun. I djegur për fëmijë (një djalë, një vajzë). I djegur nga dëshira (dashuria). Me zemër të djegur.**

♦ *fig* I konsumuar; i shkuar dëm. [**Sytë:/ Kafe me nuanca të turbullta pasionesh të djegura** (NGj).]

♦ I shkuar dëm, ngaqë nuk është përdorur në kohën e duhur, që është bërë i pavlefshëm, që s'mund të përdoret më; që ka humbur a ka dështuar (*në një lojë etj.*). **Bileta të djegura. Fond i djegur. Lojtar i djegur. Qengja (viça) të djegur qengja (viça etj.)** që kanë mbetur të dobët a pa u zhvilluar mirë.

♦ (*Furrë*) e nxehur me zjarr e me flakë para se të vihet në përdorim

♦ I pjekur në furra të posaçme. **Tulla të djegura. Gëlqere e djegur.**

**

kartë e djegur Plan, veprim, taktikë etj. ose njeri në shërbim të dikujt, që s'hyn më në punë, që s'mund të përdoret më se është zbuluar, se ka rënë shumë poshtë në sy të tjerëve etj.

pleh i djegur Pleh i dekompozuar mirë.

taktikë (politikë) e tokës së djegur Shkatërrim i plotë i çdo gjëje, që bën një ushtri pushtuese në një vend të caktuar për të mposhtur qëndresën.

vaj i djegur *tek* Vaj makinash i përpunuar.

djégur a (e) f sh a at (të)

♦ Plagë eshkaktuar në trup kur digjem me diçka të nxehtë; vend i djegur; djegie; shenjë që lë kjo plagë. **E djegura në faqe (në dorë, në këmbë). Kish një të djegur.**

♦ Vend i djegur në rroba etj.; pjesë e sendeve të ndryshme e dëmtuar nga zjarri, nga diçka e nxehtë, acidet etj. **E kishte përparësen tërë të djegura.**

♦ Ndjenjë e djegësirës. **E djegura e piperit. Ndjente një të djegur në fyt (në sy).**

djegurín•ë a f sha at Lëndë djegëse.

djegurísht•ë a f sh a at

♦ Shkurrishtë e djegur për të çelur tokë buke; djerrishtë e djegur.

♦ Vend i thatë e pa bimësi.

dje hi m G E djeshme. **Prej (mbas) djehit** prej (mbas) ditës së djeshme.

djéh•e ja f G

♦ Ditë pas një ngjarjeje të veçantë.

djej t A sh i DJALL I.

djek kal, jokal dóqa djékurvjet>DJEG. [Kruspull mbi mangallin mblidhet,/ Po djek dorën dhe përdridhet (FN).]

djéks•ë a f sh a at Djegore.

djél•ë a (e) f sh a at (të) > DIEL, -A (e). E djelë e luleve (e larit, e dafinave, e endës) *fet >E DIEL E LULEVE; E DIEL E LARIT; E DIEL E DAFINAVE.*

djelm a sh i Ç, G DJAL•Ë I. [Janinë, motra Janinë/ dil e ç'djelma që vijnë (Pop).]

djelmëní a f G

♦ Djalëri; djem; rini.

♦ *etn* Pjesë e armatosur e vegjëlisë që i kundërvihet pushtetit absolut të bajraktarit dhe pushtuesit.

djelmërí a f përmb Djalëri; djem; rini.

djelmërisht ndajf>DJEMURISHT.

djelmërishte *mb* > **DJEMURISHTË**.

djelmni *a G f* > **DJALËRI A**.

djelmnisht *ndaif G* > **DJALËRISHT**.

djelmnishte *mb G (Veshje, valle)* për djem.

djelmósha *at sh i* **DJAL•Ë I**.

djell•ë a (e) f sh a at (të) *A E* diel; ditë e diel.

djémën nit *G sh i* **DJA•LL LLI**.

djemëni *a f sh - të G* Djallëzi; dreqni. **Me kye djemëni** më hipin djajt (qipujt); xhindosem.

djémka t J sh i **DJALK•Ë A**.

djemnác i m sh ë ët *G* Djallush.

djemni *a¹ f sh - të G* > **DJEMËNI A**.

djemni *a¹ f sh - të G* Djallëzi; punë e djallëzuar.

djemnúsh•ë a f sh a at *G*

♦ *vjet* Grua e djallëzuar.

♦ *fig* Grua shtrigë, shumë e keqe.

djemurí a f përmb Tërësi e djemve.

djemurísht *ndaif* Si djalë. **Vajzë e veshur djemurisht.**

djemuríshte *mb* Rinor.

djep i m sh a at dhe e et

♦ Shtrat i vogël dërrase për foshnja, me anë të ngritura e me dy këmbëza në trajtë gjysmërrethi, që të përkundet lehtë. **Foshnjë djepi. Këngë djepi. Tund djepin.** [Në gjuhë shqype nanat tona/ shi prej djepit na kanë thánun (GjF).] [unë - djepi i juej, ndoshta vorri i juej (Mgj).]

♦ *fig* Vend i parë ku ka jetuar a prej nga ka ardhur një popull; vend ku e ka zanafillën, burimin a prejardhjen diçka dhe ku ka filluar të zhvillohet ajo; vatër. [Kthimi i vëmendjes tek "djepi i dijes dhe i artit", tek qytetërimi antik greko-romak, tek burimi i pacënuar i vlerave të vërteta kulturore (ShS).]

♦ *tek* Pjesë e një mekanizmi ku mbështetet diçka; shtrat. **Djepi i pushkës.**

*

Baj djepa *G* Thur intriga.

Djali pa lerë e djepi (festja) blerëiron Peshku në det, tigani në zjarr.

Djep pas djepi Brez pas brezi.

Djepi plot e këmbët jashtëiron Është i rritur, por flet a sillet si i vogël.

E la në djep E la foshnjë; e la kur ishte ende foshnjë, e la në shpërgënj.

Më mirë djepin thatë (bosh) se shejtanin brendaif u

♦ Më mirë pa fëmijë se me fëmijë të këqij.

♦ Më mirë të mos kesh asgjë, sesa të kesh diçka të keqe.

Që në djep Që në fillim të jetës së dikujt a të diçkaje; që pa u rritur a pa u zhvilluar mirë.

S'ia kam tundur djepin Nuk ia di moshën, s'kam nga t'ia di se ç'moshë ka.

djép•e ja f sh e et A, krahin > **DJEP I**.

djepeshtóg *mb J (Fëmijë)* i rritur në varfëri; i pafat.

djépës i m sh - it Foshnjë djepi.

djepësór i m sh ë ët

♦ > **DJEPËS I**

♦ *mit* Figurë e përrallave popullore, e përfytyruar si fëmijë dragua që de; me gjithë djep në luftë kundër kuçedrës ose keqbërësve të tjerë.

djepferrósur *mb f bis* Që s'ka lindur fëmijë; që s'ka tundur fëmijë të vet në djep; *mallk* që mos pastë fëmijë.

djepmallkúar *mb f (Nënë)* që i vdesin fëmijët.

djepnémur *mb f* > **DJEPMALLKUAR**.

djep•ó *kal óva úar* Tund djepin, përkund fëmijën në djep.

djeppatúndur *mb* > **DJEPFERROSUR**.

djepshkrété *mb f* > **DJEPSHKRETUAR**.

djepshkretúar *mb f* Që nuk ka lindur fëmijë; që i ka vdekur foshnja dhe e ka djepin të shkretë; *mallk* që mos lindtë fëmijë, që i mbettë djepi i shkretë.

djepshkretúeme *mbf G* > **DJEPSHKRETUAR**.

djepth i f zvog e **DJEP I**.

djepthátë *mb f* > **DJEPSHKRETUAR**.

djerg *kal G* > **DJERG•Ë (me)**¹.

djérgë (me) *kal dórgja djérgun G* *Ul (bagëtinë)* nga bjeshka.

djérgë (me u)¹ *vetv dórgja (u)* ë *G* Zbres nga bjeshka me gjithë bagëti.

♦ Zbres; varem poshtë; shkoj drejt jugut. [Por po thonë se edhe Serbija/ Don me u djergun mje n'Perzrend (GjF).]

djérgë (me u)² *vetv dórgja (u)* **djérgë** *G* Dergjem; mbetem në shtrat nga lëngata.

djérgë t (të) *as G* > **DJERG•Ë A**.

djérg•e a f sh a at *G* Kohë në fillim të shtatorit për të zbritur nga bjeshka me gjithë bagëti.

djérgi•e a f G Zbritje nga bjeshka me gjithë bagëti.

djergní a f G

♦ Kohë e qëndrimit në shtrat nga sëmundja.

♦ Lehoni. **Grue në djergni**.

djergním i m G > **DJERGI•E JA**.

djergsór•e ja f sh e et G Lehonë.

djérgun (i e) *mb G*

♦ I djergur; i mbetur në shtrat nga lëngata.

♦ *f (Grua)* lehonë; në shtratin e lindjes.

djérgun it (të)¹ *as G* Zbritje nga bjeshka me gjithë bagëti.

djérgun it (të)² *as G* Lehoni. **Ethet e të djergunit** ethet e paslindjes; ethet e lehonisë.

djerguní a f G Periudhë e lehonisë.

djerguníc•ë a f sh a at G Lehonë.

djers t as A Djersë.

djérs•em vetv a (u) ur Djersitem; bëhem me djersë.

djérs•ë a f sh ë ët

♦ Lëng i tejdukshëm, që del nga disa gjëndra të nënlëkurës kur bën shumë nxehtë, kur vrapon a kryen një punë të lodhshme, kur është i sëmurë etj. **Djersë të nxehta (të ftohta)**. **Djersa e ballit**. **Sumbulla (bula, pika) djerse**. **Erë djerse**. **I bien (i rrjedhin, i shkojnë, i kullojnë) djersët çurkë (palë-palë)**. **Ka djersë** djersit shpejt. **U bë qull në (me) djersë**. **Iu tha djersa**. **U mbyt (u la, u bë ujë) në djersë**. [Dale moj se jam i çalë/ se më rrjedhin djersët valë (FN).] [Ke një plagë, po s'e the,/ Djers' e gjak pikon për-dhe (FN).] [Dhe ëndrra rinie era zgjon,/ dhe djersa sipër ëndrrave kullon. (BXh)].

♦ Shtresë e lagët ose me bulëza uji që formohet mbi sipërfaqen e sendeve të ndryshme, kur këtë e prekin avuj të nxehtë. **Djersa e shishes (shtambës)**. **Ka zënë djersë xhami (muri)**.

Rakia është djersë kazani.

♦ *fig* Punë e lodhshme dhe e ndershme; përpjekje këmbëngulëse për të arritur diçka; mundim, mund; fryt i kësaj pune a i këtyre përpjekjeve. **Njeri i djersës** njeri i punës, njeri që s'i përton punës, njeri që punon ndershmërisht. **Me djersën time** me punën e me mundin tim, pa ndihmën e askujt. **Me djersë e gjak.** **Kam derdhur djersë** kam punuar shumë, jam munduar. **Rroj me djersën e ballit** rroj me punën e mundin tim. **I ha djersën dikujt** përvetësoj frytet e punës së dikujt. **Aq sa i peshon djersa** aq sa ka punuar, aq sa është lodhur vetë. [**ku djersë e ballit u dikonte kot** - (Mgj).] [**ndërsa miliona frangash ari - djersa e një populli të ngratë - derdheshin nepër rrugët e botës për disa gra sui generis ...** (KM).]

*

Derdh djersë (derdh djersën çurkë) Punoj shumë e pa u kursyer.

E lag me djersë diçka Punoj shumë, derdh djersë për të.

E laj me djersë E paguaj me mundime të mëdha.

Ia pi djersën dikujt E mundoj shumë dikë; përvetësoj mundin e punën e dikujt.

Më dolën djersët e mortjes (e vdekjes) U lodha shumë; u rraskapita, u lodha për vdekje.

Më doli djersa në lug U lodha shumë; u rraskapita.

Më kulloi djersa U lodha shumë për të bërë një punë; bëra përpjekje të mëdha.

Më nxori djersë Më lodhi shumë; më mundoi jashtë mase; më bëri të djersitem.

Më shkojnë (bien, dalin, mbulojnë) djersë të ftohta Jam në gjendje shumë të vështirë; e ndiej veten shumë ngushtë kur më qortojnë ose më dënojnë për një gabim a faj, kur më vënë përpara përgjegjësisë etj.

Më shkuan shtatë palë djersë E ndiej veten shumë ngushtë, më shkuan djersë të ftohta.

djersí (me) jokál va - G > DJERSI•J.

djersí (me u) vetv va (u) - G > DJERSI•HEM.

djersi•hém vetv dhe pës e DJERSIT.

djersí•j jokál va rë > DJERSIT.

djersím•ë (i) e (e)mb G I bërë me djersë; i djersitur.

djersírë (i e) mb > DJERSITUR (i e).

djersít

I jokál

♦ Më dalin djersë, mbulohem me djersë. **Djersit shumë. S`para djersit. Djersit kur fle. I djersiti balli. I djersitin duart (këmbët).**

♦ *veta III* Mbulohet me një shtresë të lagët shumë të hollë a me bulëza uji, kur e prekin avujt e nxehtë. **Djersitën xhamet (muret). Djersiti gota. Djersiti shkëmbi.**

♦ *veta III* Rrjedh shumë pak, pikon; kullon a lëshon lagështi; qan. **Djersit shtamba.**

♦ *veta III (Bari)* mugullon, bulon; (*mustaqet*) sapo fillojnë të dalin. **Paska djersitur bari. I ka djersitur mustaqja djalit.**

♦ *fig* Punoj shumë, përpiqem së tepërmi për të arritur diçka, derdh mund e djersë në një punë; mundohem, lodhem tepër. **Pa djersitur nuk zbukurohet vendi. Duhet të djersitim që ta vëmë punën përpara.**

II kal

♦ E bëj që t'i dalin djersë, i nxjerr djersë. **E djersiti kalin. E djersiti bari (ilaçi). Na djersiti e përpjeta.**

♦ *fig* E lodh shumë dikë, e mundoj tepër, i nxjerr djersë. **Vërtet na djersiti ca, por e mbaruam shpejt.**

*

S'i ka djersitur (s'i ka dalë) ende (mirë) mustaqja Është i ri akoma, nuk është rritur akoma mirë, nuk është burrëruar ende (për një djalë të ri); është akoma i papjekur, nuk është rrahur me jetën.

djersít•em a (u) ur

I vetv

♦ Më dalin djersë, mbulohem me djersë. **Djersitet shpejt. Mbuloje, se u djersit!**

♦ *veta III* Mbulohet me një shtresë të lagët shumë të hollë a me bulëza uji, kur e prekin avuj të nxehtë. **U djersit gota. U djersitën xhamet (muret).**

♦ *fig* Punoj shumë; mundohem. **Të djersiten edhe ca!**

II pës e DJERSIT.

djersít•ëm (i) me (e)G> DJERSITUR (i e).

djersítj•e a f sh e et Dalje e djersës a djersëve. **Djersitje e madhe (e tepërt). Djersitja e duarve (e këmbëve). Djersitja në punë.**

djersítur (i e) mb I bërë me djersë.

djerr kal >DJERR•Ë (me).

djerr e¹mb

♦ (*Tokë*) e lënë pa punuar; (*arë*) e papunuar për disa vjet.

♦ *fig* (*Fushë*) e palëvruar; e pastudiuar.

djerr e²mb tekst (*Pëlhurë*) e punuar thjesht, pa lule, pa vija etj.

djerr i¹m sh e et Tokë e lënë djerr; djerrinë.

djerr i²m sh e et teks Pëlhurë a diçka tjetër e punuar thjesht, pa lule, pa vija etj.

djerradít•ë a f>BJERRADITËS I.

djerradítës i m sh - it Ai që e humb kohën kot, pa punë duke u marrë me gjëra të kota.

>BJERRADITËS I.

djerradítës i m sh - it ent Mashkull i bletës.

djerradítës•e ja f sh e et f e DJERRADITËS I.

djérr•e ja f sh e et >DJERR I.

djérret vetv

♦ (*Toka*) mbetet djerr.

♦ *fig* Fikem; trem; shuhem.

djérrë (me) kal dóra djérrë G

I kal

♦ Humb.

♦ Dënoj.

II jokal

♦ Rrënoj; prish.

♦ Humbas.

djérrë pjes e DJERR.

djérrë (i e)¹mb Djerr; e lënë pa punuar. **Tokë e djérrë.**

djérrë (i e)²mbG I humbur; i djerrun.

djerrím i m sh e et krahín G

♦ Sajim gjërash të paqena.

♦ Fjalë të kota.

djerrín•ë a f sh a at Tokë e papunuar, vend djerr; tokë që lihet pa punuar për shumë kohë. [të shkreta janë pa vetëtima/ porsi djerrina të mërzitshme (IK). [Po ç'patën papritur/ Pse u ndalën/ Tek një yrt i shkretë, tek një djerrinë (IK).]

djerrísht•ë a f sh a at > DJERRIN•Ë A.

djerr•ój¹ óva úar

I *jokal* Mendoj a bisedoj për diçka pa pasur asnjë fryt a dobi; marr nëpër gojë dikë a diçka më kot e pa dobi; vras mendjen e s'nxjerr gjë në krye, e kaloj kohën me shestime të kota. **Djerron për sot e për mot.**

II *kal* Mendoj, vras mendjen për (*diçka*). **Ç'po djerron? Djerroj punët e hallkut (e të tjerëve).**

djerr•ój² jokal krahin G > DJERR•UE (me).

djerr•úe (me) jokal óva úe krahin G

♦ >DJERR•OJ¹.

♦ Sajoj të paqena.

♦ Flas shumë e kot.

djérrun (i e) G I humbur. [Për gjith natë, mbasi t'jet errun/ Dalin n'zall shpirtent e djerrun (GjF).]

djésh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që ka qenë, ka ndodhur a është bërë dje; që i përket ditës para së sotmes. **Dita (data) e djeshme. Gjatë ditës së djeshme.**

♦ Që ka qenë, ka ndodhur a është bërë në një të kaluar të afërt; që i përket një të kaluar jo të largët; i dikurshëm, i kaluar. **Jeta e djeshme. [zëri im i djeshëm se ku u bë (JG).]**

djéshm•e ja (e) f

♦ Dita e djeshme.

♦ Ndodhi e paradokohshme; kohë e shkuar.

djetë num them A Dhjetë.

djetór i m sh ë ët A Detar; marinar.

djéthinaj ndajf krahin > DJETHINË.

djéthinë ndajf krahin Dje.

djór•ë a (e) f sh a at (të) J > GJOR•Ë A (e).

DL ja shkurt i Drejtoria e Librit.

dlir kal krahin G > DLIR•Ë (me).

dlir•ë a f sh a at Amel; purgë.

dlir•ë (me) kal a - G Zgjedh; pastroj (frutat e mira nga të prishurat).

dlirësím i m Dëlrje; pastrim.

dlirës•ój kal óva úar Dëlr; pastroj. > DËLIR. [Sepse është dashuria që dlireson. (AÇ).]

dlirím i m Zgjedhje; pastrim.

dlirisht ndajf G Pastër; me dëlrësi.

dlirní a m G Dëlrësi.

dlirt•ój kal G > DLIRT•UE (me).

dlirtór•e ja f sh e et Purgë.

dlirt•úe (me) kal óva úe G Dëlr; pastroj.

dlírun (i e) mb G I dëlrë; i pastruar.

dllí ja f sh ja jat bot G Dëllinjë.

DMRR ja shkurt i Drejtoria e Mirëmbajtjes së Rugëve.

d.m.th. lidh shkurt i DOMETHËNË. [i paksohen shtetit t'ardhunat financiare ... d. m. th. taksat doganore. (KM)]

dnoj kal krahin G > DNUE (me).

dnúe (me) kal dnóva dnúe krahin *G* Pakësoj; heq. **Pa shtue e pa dnue** *gja* pa shtuar e pa hequr që.

dnúem (i) e (e) mb *G* I pakësuar; i hequr.

dnúem it (të) as *G* Pakësim; heqje.

do¹ *pacak G*

♦ *Ca; disa. Do fjalë. Kam do punë sot.*

♦ *Bukur shumë; në njëfarë mase; goxha.*

do² *bis pavet e DUA. Do thënë* duhet thënë.

do³ *pj* Shërben për të formuar trajtat gramatikore të kohës së ardhme dhe të mënyrës kushtore të foljes. **Do të punoj. Do të punoja po të kisha me se.** [Unë do të të sjell **Lulen nga zemra e Bjeshkës,**/ **do ta ndez llambën në Kullë,**/ **do ta hedh farën në tokën e re** (AP).]

do ja f muz Notë i parë i shkallës diatonike në solfezh; shenjë për këtë notë. **Çelësi i dosë** **do me thënë** *G>DOMETHËNË*. [Kta nuk do me thënë se **dokja, zakoni, "adeti" - kanuni** të bâhet ligje (GjF)].

do- *pjesëz fjalëformuese* **Dosido; dokudo; doemos.**

-do *pjesëz fjalëformuese* **Kudo; ngado; çfarëdo; dosido.**

dobáre ndajf bis Të paktën; paksëpaku. **Dobare të pushonte shiu.**

dobárem ndajf bis Dobare.

dobedól•e ja f sh e et Dordolec.

dóbë (i e) mb I dobët.

dób•ë a f sh a at *G* E keqe; fatkeqësi; kob.

dobërdác i m sh a at Lypës; lypsar.

dobësi a f sh - të

♦ Të qenët i dobët nga trupi a nga shëndeti; gjendje jo e shëndoshë e gjithë trupit ose e një pjese a e një organi të tij; gjendje e tillë, kur bie fuqia e aftësia fizike; pafuqi. **Dobësi e syve (muskujve, e kujtesës).** **Ndiej dobësi të përgjithshme.**

♦ *Ultësi; mungesë force (e zërit, tingullit etj.).*

♦ *Veti dhe gjendje e diçkaje që është e dobët, e pafuqishme, e paqëndrueshme, e brishtë, e zbehtë, e pamjaftueshme, e pakënaqshme etj.* **Dobësi e metalit (qelqit).** **Dobësi e ndriçimit (llambës, rrymës).** **Dobësitë e shtetit të ri.**

♦ *Anë a pikë e dobët. Kam dobësi për dikë (për të ëmblat).* [Zanat shqiptare e kanë fuqinë (dhe njëherësh dobësinë) e tyre në brirët e tri dhive të egra. (ShS)]

♦ *Mungesë; zbrazëti; e metë; mangësi e madhe (në arsim, në formim).* **Nxënës (mësues) me dobësi.**

♦ *Shfaqje e një dashamirësie a dashurie të veçantë për dikë a diçka; prirje për ta parapëlqyer dikë a diçka ndër të tjerët a të tjerat; dëshirë e veçantë, e theksuar për diçka.* **Kam (ndiej) dobësi për dikë a për diçka. Ka një dobësi për motrën e vogël. Kam dobësi për artin.**

dobësim i m

♦ *Rënie e shëndetit, e fuqisë fizike a mendore.* [e **treta, zhdukja ose gjymtimi i kulturës, artit, zakoneve; e katërta, zhdukja ose gjymtimi i gjuhës, dhe e pesta, zhdukja ose dobësimi i kujtesës kombëtare.** (IK)]

♦ *Zbehje; rënie; ulje (e dritës, e fuqisë së rrymës etj.).*

♦ *Pakësim (i përpjekjeve).*

♦ *Rënie (e moralit).*

dobësir•ë a f Dobësi; pafuqi; mungesë shëndeti.

dobës•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem i dobët a më i dobët. **Nuk iu dobësua vullneti (vëmendja, dëshira, dashuria, kujdesi, besnikëria).** [këtu karakteret dobësohen, qullosten dhe ndërrojnë formë e ngjyrë dita me ditë si nëkaleidoskop(FN).] [Dihej që sytë e tjetrit ishin dobësuar krejt kohët e fundit. (IK).]

II pës e DOBËS•OJ.

dobës•ój kal óva úar dhe fig E bëj (*dikë, diçka*) të dobët ose më të dobët. **Më dobësoi sëmundja.**

dobësúar (i e) mb Që është bërë i dobët a më i dobët.

dobësúem (i) e (e) mb G>DOBËSUAR (i e).

dobësúes e mb Që dobëson (*trupin, mendjen etj.*).

dobësúes i m sh - it Lëndë që dobëson (*një tretësirë, bojë etj.*).

dóbët ndajf

♦ Me pak fuqi, jo fort, pak, lehtë. **E gjuajti dobët topin.**

♦ Jo shtrënguar, jo fort, lirshëm. **Lidh dobët.**

♦ Me forcë të paktë; lehtë. **Fryn dobët. Ndriçon dobët.**

♦ Pak, jo mirë, mezi. **Shoh (dëgjoj, ndiej) dobët.**

♦ Keq nga ana ekonomike; jo mirë. **Dolëm më dobët këtë javë.**

♦ Jo në masën, shkallën a lartësinë e duhur; me mjaft të meta; në mënyrë të pamjaftueshme a të pakënaqshme; jo mirë; jo si duhet; keq. **Mësoj (punoj, luaj) dobët. U përgjigja dobët.**

dóbët (i e) mb

♦ I pashëndetshëm; (*njeri*) me trup të pafuqishëm ose të hollë, të thatë e të brishtë; që e ka lënë fuqia (*nga mungesa e ushqimit, sëmundja, nga lodhja, mundimet etj.*); (*organ*) që ka pak forcë fizike, që nuk i ka të gjitha vetitë e aftësitë e duhura fizike për t'i kryer mirë funksionet e veta; që mezi u qëndron kushteve të vështira natyrore, punëve të lodhshme, sëmundjeve etj. **Sy (muskuj) të dobët. Me zemër të dobët. [ta dij edhe ai se ç'do me thanë i dobët - (Mgj).]**

♦ (*Mish*) me pak dhjamë a pa fije dhjami; me vlera ushqyese të ulëta.

♦ (*Tokë etj.*) jopjellore; me pjellori të ulët.

♦ (*Send*) i brishtë; i thyeshëm; që këputet, griset, çahet, shthuret lehtë; (*ndërtesë*) që rrëzohet a priset lehtë; (*mall*) me cilësi të ulët. **Beton i dobët. Pëlhurë e dobët. Mall i dobët.**

♦ (*Nyjë etj.*) e lirshme; që s'është lidhur fort.

♦ (*Erë, rrymë etj.*) pashumë forcë; që shfaqet, lëviz a vepron me fuqi të paktë e ngadalë.

Rrjedhë (rrymë, dallgë) e dobët. Goditje e dobët. Puls i dobët. Tërmet i dobët. Dritë e dobët. Zë i dobët.

♦ *dhe fig* Jo fort i qartë a i dukshëm; që nuk është i thellë, i theksuar a i përvijuar mirë; i zbehtë, i cekët. **Gjurmë (shenja, vija) të dobëta. Ngjyra të dobëta. Mbresa (përshtypje) të dobëta. Parafytyrim i dobët.**

♦ I një shkalle më të ulët se mesatarja për shkak të të metave të ndryshme të organeve të trupit. **Shikim i (nuhatje e) dobët. E ka kujtesën të dobët.**

♦ Që ka pak fuqi lëvizëse a tërheqëse; që ka pak energji; që ka aftësi vepruese të kufizuar.

Motor i dobët. Rryma të dobëta el.

♦ (*Ilaç etj.*) që nuk vepron menjëherë apo ndjeshëm në organizëm; që nuk ka shumë alko(o)l ose thartor; i butë. **Raki (tretësirë, uthull, verë) e dobët.**

♦ Me aftësi luftarake të ulët a të pakët; që mund të thyhet me lehtësi. **Ushtri e dobët. Pikë e dobët e frontit.**

♦ (*Shtet, vend, qeveri etj.*) që nuk ka ekonomi të shëndoshë, organizim të mirë politik e ushtri të fortë; pa mbështetje të qëndrueshme, pa ndikim të gjerë te njerëzit; i pafuqishëm. **Shtet (vend) i dobët. Qeveri e dobët. Regjim i dobët.**

♦ Që nuk ka ekonomi të zhvilluar e të fuqishme; që prodhon pak e që ka pak të ardhura; i varfër. **Ekonomi e dobët.**

♦ (*Mall, prodhim, shkrim etj.*) i një cilësie jo të mirë; që nuk plotëson kërkesat e duhura. **Tokë e dobët tokë e varfër, jopjellore. Vepër (vjershtë) e dobët. Roman (tregim, artikull, studim) me përmbajtje (me gjuhë) të dobët.**

♦ Që nuk është ose nuk bëhet në masën, shkallën a lartësinë e duhur; me mjaft të meta; jo i plotë, i pamjaftueshëm, i pakënaqshëm. **Punë (stërvitje) e dobët. Lojë e dobët. Disiplinë e dobët. Kontroll i dobët. Ndihmë e dobët. Pjesëmarrje e dobët.**

♦ (*Njeri*) i paaftë; i pazoti; me dije, aftësi e shprehur të pakta; që nuk e zotëron mirë profesionin e vet, nuk e kryen mirë detyrën a punën e vet ose nuk e njeh mirë një lëndë a një fushë të caktuar; që nuk ecën përpara si duhet në një punë. **Nxënës (student) i dobët. Mësues (mjek, shkrimtar, lojtar) i dobët. I dobët në matematikë.**

♦ (*Argument etj.*) pa baza të shëndosha; jo bindës; pa forcë bindëse; që nuk mbështetet në diçka të sigurt. **Prova të dobëta. Arsyetim i dobët. Mbrojtje e dobët. Shpresa të dobëta.**

♦ (*Veprim*) pa forcën e duhur; jo këmbëngulës; i pavendosur. **Kërkesa të dobëta. Përpyetje (përçapje, orvatje) të dobëta. Protesta (kundërshtime) të dobëta.**

♦ *fig (Njeri)* pa forcë karakteri; pa vullnet; që ligësohet para vështirësive e goditjeve; që ndikohet e preket lehtë; që nuk e përmban veten në rrethana të rënda dhe përkulet shpejt; tepër i butë e i prekshëm; i paqëndrueshëm, i pavendosur; i lëkundshëm. **Njeri i dobët. Me karakter (me vullnet) të dobët. E ka zemrën të dobët. U tregua i dobët.**

♦ (*Njeri*) me veti të ulëta ose qëllime e synime të këqija; që bie në kundërshtim me rregullat e me normat morale të shoqërisë dhe nuk pëlqehet e nuk pranohet prej saj. **Njeri i dobët. Sjellje e dobët. Qëndrim (veprim) i dobët. Është me moral të dobët.**

**

anë e dobët E metë. **Ia gjej anën e dobët dikujt.**

pikë e dobët Anë ose hallkë e karakterit a e veprimtarisë së dikujt që mund të shfrytëzohet nga të tjerët për ta goditur a për t'ia arritur një qëllimi; gjëja në të cilën dikush e ndien veten të pafuqishëm të veprimtarisë a të kundërshtoj. **Është pikë e dobët** është diçka shumë delikate, që kërkon kujdes të veçantë.

dóbët i (i) m sh - it (të)

♦ Njerii pafuqishëm; i brishtë. **Bëhem me të dobëtin.**

♦ Vendme ekonomi të paqëndrueshme.

♦ Njerii pazoti; i paaftë për punë etj.

♦ Njeriqë ligësohet a preket lehtë.

♦ Njerime pa karakter a vullnet; që përkulet a dorëzohet shpejt; i pavendosur; i paqëndrueshëm.

♦ Njerime moral të ulët.

dobëti a f Dobësi.

dobët•óhem > DOBËS•OHËM.

dobët•ój kal > DOBËS•OJ.

dobí a f sh - të Përfitim a e mirë nga një punë, veprimtari etj.; fryt; fitim. **Pa dobi më kot. Punë me dobi. Ç'dobi ka?** [Në dobi të hipotezës së përftimit të eposit në këtë periudhë vjen fakti që në përgjithësi rreziku që qëndron mbi kryet e kreshnikëve dhe të banorëve të

cilëve u bëhen zotësa vjen nga veriu ose nga verilindja, që përputhet pikërisht me drejtimin e dyndjeve sllave në Ballkan. (ShS).] [Me fjalë të tjera, pasunimi i *Fjalorit* bëhet për dobi të toskënishtes dhe me tjetërsimin (toskëzimin) e gegënishtes. (APp).]

dobíç i *m sh* ë ët *keq*

- ♦ Fëmijë i lindur jashtë martese; kopil.
- ♦ *fig* Njeri i zgjuar, i gjallë, i shkathët etj.
- ♦ *keq* Njeri i prapë e dredharak, mashtrues. **Ma hodhi, dobiçi.**

*

E mbuloi dobiçin E mbuloi, e fshehu fajin a gabimin (për të mos u turpëruar në sy të botës etj.).

Ia la dobiçin (kopilin, doçin) në derë (nëprehër)*keq* Ia veshi, ia ngarkoi fajin a gabimin dikujt tjetër; e bëri turpin vetë e ia la një tjetri.

Ta vë (ta hedh) dobiçin (kopilin) në prehër*keq* Është i tillë që fajin e vet ia hedh tjetrit.

dobíç•e ja f sh e et f e DOBIÇ I.

dobíçllë•k ku m sh qe qet Hile; poshtërsi.

dobidhánës e mb G I dobishëm.

dobiprúrës e mb Që sjell dobi; i dobishëm.

dobísh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ Që i sjell dobi dikujt a diçkaje. **Kafshë (bimë) të dobishme.**

Veprim i dobishëm.

- ♦ Që është i nevojshëm; që hyn në punë për diçka; që mund të shfrytëzohet për qëllime të caktuara; që i vlen njeriut a gjithë shoqërisë. **Punë (vepër) e dobishme. Minerale të dobishme.**

*

koeficient i punës së dobishme*tek* Raport ndërmjet sasisë së punës së dobishme që bën një makinë a mekanizëm dhe sasisë së energjisë që harxhon.

dobíshm•e ja (e) Diçka që sjell dobi, që hyn në punë a është e nevojshme; diçka që mund të shfrytëzohet për të mirë. **E bukura dhe e dobishmja.**

dobishmëri af libr Të qenët i dobishëm; dobi. **Dobishmëria shoqërore. Dobishmëria e punës.**

dobítës e mb Fitimtar.

dobsí a f sh - të G > DOBËSI A. [a të baj një marrí tue e pranue këtë zyrë, ase të tregoj një dobsí tue u largue. (AN)]

dobsh e mb krahin G I dobët.

dobt•úe (me) kal óva úe G > DOBËS•OJ.

dobt•úe (me u) vetvóva (u) úe G > DOBËS•OHEM.

dobtúem (i) e (e) mb > DOBËSUAR (i e).

doc. shkurt i DOCENT I.

docá pacak Disa.

dóc•e ja f sh e et Koçan misri. **Shishe me një doce në vend të tapës.**

docént i m sh ë ët Titull shkencor më i ulët se ai i profesorit, i cili i jepet një pedagogu të një shkollë të lartë që ka plotësuar kërkesat e shkallës së parë të kualifikimit pasuniversitar dhe ka veprimtari të gjerë mësimore e shkencore; ai që merr a që mban këtë titull.

docént•e ja f sh e et f e DOCENT I.

dóck•ë a f sh a at Tapë shishesh etj. e bërë me koçan misri.

doç e mb krahin G (Njeri) i shëmtuar.

doç i m sh ë ët shar Fëmijë i jashtëligjshëm; kopil.

*

Ia lë doçin (kopilin, dobiçin) në derë (në prehër) diku *keq* Ia veshi, ia ngarkoi fajin a gabimin diku tjetër; e bëri turpin vetë e ia la një tjetri.

doçarrékash *ndajf krahin* >DOÇASH.

doçarrékthi *ndajf krahin* >DOÇASH.

dóçash *ndajf*: **Luaj doçash** bëj një lojë, në të cilën gjuajtësi përpiqet që hedhë një koçan misri a toph druri në një gropë që ruhet me shkopinj nga lojtarët e tjerë.

dóç•e ja¹f sh e et

♦ *nj* Lojë fëmijësh me disa veta, njëri prej të cilëve përpiqet të hedhë një koçan misri a një toph druri në një gropë që ruhet me shkopinj nga lojtarët e tjerë.

♦ Koçan misri ose një toph druri, që përdoret në këtë lojë.

*

E qiti në doçe E nxori pa gjë, pa pjesë; e la me gisht në gojë.

Ka gjetur shkopi doçen *keq* Ka gjetur tenxherja kapakun.

dóç•e ja²f sh e et Shtambë e vogël, zakonisht me një vesh.

dóç•e ja³f sh e et Vajzë e jashtëligjshme; kopile.

doçerr•óhem *vetv G* >DOÇERR•UE (me u).

doçerr•ój *kal G* >DOÇERR•UE (me).

doçerr•úe (me) *kal óva úe G* Degjeneroj; bastardoj; zvetënoj.

doçerrúe (me u) *vetv óva (u) úe G* Degjeneroj; bastardohem; zvetënohem

doçerrúem (i) e (e) *mb GI* degjeneruar; i bastarduar; i zvetënuar.

doçerrúem it (të) *as G* Degjenerim; bastardim; zvetënim.

doçkadó

I *ndajf* Dosido.

II *si mb* I dosidoshëm.

dóçkas *ndajf krahin G* >DOÇASH.

dóçk•ë a¹f sh a at > DOÇ•E JA¹.

dóçk•ë a²f sh a at *zvog, përk J* Dorë e vogël; dorë e njomë; dorë fëmije.

dodéka- *fjalëform* Dymbëdhjetë-.

do-dó *ndajf*

♦ Disa; disa të tjerë brenda së tërës.

♦ Disa aty-këtu; një numër i pacaktuar, deri diku i vogël.

dodól i m sh a at *krahin* Njeri mendjelehtë.

dodóle *mb krahin* Mendjelehtë; kaplluk.

dodól•e ja f sh e et *krahin* Grua a vajzë mendjelehtë.

Dodón•ë a f ant gr: **Orakulli i Dodonës** orakull helenik në Epir, më i përmenduri pas orakullit të Delfit, ku priftëreshat dhe priftërinjtë e pyllit të shenjtë interpretonin fëshfërimat e gjetheve të aheve për t'u parathënë të ardhmen palëve të interesuara.

dodonián e mb ant gr I Dodonës; që ka të bëjë me orakullin e Dodonës dhe parashikimet që bënin priftërinjtë dhe priftëreshat.

doemós

I *ndajf* Patjetër; me çdo mënyrë; domosdo. **Do ta bëj doemos** do ta bëj se s'bën.

II *fj ndërmj* Natyrisht, pa dyshim, vetëkuptohet. **Duhet punë, doemos, dhe para.**

doemosdósh•ëm (i) me (e) *mb* I domosdosshëm.

dof *ndajf* Brof.

dofárë *G* pacak

♦ Disa lloj njerëzish a sendesh.

♦ Ca; njëfarë. **Mbas dofarë kohe.**

doganár i m sh ë ët Nëpunës a punonjës i doganës.

dogánç•e ja f E folme e fshehtë e zejtarëve në disa krahina të Shqipërisë Jugore.

dogán•ë a f sh a at

♦ Institucion shtetëror, i cili merret me kontrollin e mallrave që hyjnë ose dalin nga një shtet në një shtet tjetër, si edhe me caktimin dhe arkëtimin e taksave të parashikuara për to; pikë ose vend në kufirin shtetëror a në një aeroport, ku bëhen këto veprime; ndërtesë e këtij institucioni.

♦ *bis* Taksë shtetërore në të holla, e cila merret sipas ligjeve në fuqi për mallra që hyjnë ose dalin nga një shtet në një shtet tjetër. **Me (pa) doganë.** Nuk e zë **dogana** kalon pa paguar doganë.

*

Flas pa doganë Flas pa menduar mirë; i lëshoj fjalët si të më vijnë, flas pa përgjegjësi.

doganiér i m sh ë ët Nëpunës a punonjës i doganës.

doganiér•e ja f sh e et f e **DOGANIER I.**

doganím i m

♦ Kontroll i mallrave që kalojnë nga dogana.

♦ Vënie e taksës doganore për mallrat të hyjnë e dalin nga një shtet.

doganísht•e ja f **DOGANÇ•E JA.**

dogan•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **DOGAN•OJ.**

dogan•ój kal óva úar Kontrollon dhe vjel taksat për (*mallrat që hyjnë brenda shtetit ose që dalin jashtë tij*); u vë taksa (*mallrave që hyjnë ose që dalin nga një shtet në tjetrin*).

doganór e mb I doganës; që ka të bëjë me doganën. **Taksë doganore** **Kontroll doganor.**

doganúar (i e) mb (*Mall*) i kontrolluar dhe taksuar në doganë.

doganúem (i) e (e) mb *G >* **DOGANUAR (i e).**

dogan•úer óre mb *vjet G* Doganor.

doganúesh•ëm (i) me (e) mb (*Mall*) që e zë dogana.

dogarësh•ë a f sh a at f e **DOGJE T.**

dogëndís kal G > **DOGËNDIS•Ë (me).**

dogëndís•ë kal a ë *G* Shëtit.

dogëndísj•e a f sh e et G Shëtitje.

dogëndísun (i e) mb *G* I shëtitur.

dogërzít kal vjet G > **DOGËRZIT•Ë (me).**

dogërzít•em kal vjet G > **DOGËRZIT•Ë (me u).**

dogërzít•ë (me) kal a ë *vjet G*

♦ Drejtoj; rregulloj; vë drejt.

♦ I vë për fije (*punët*).

♦ Ia drejtoj (*armën dikujt*).

dogërzít•ë (me u) vjet G

I vetv Rregullohem; merrem vesh me dikë. **Do të dogërzitemi mes nesh.**

II pës e **DOGËRZIT•Ë (me).**

dogërzítj•e a f sh e et vjet G

♦ Drejtim; rregullim; vënie drejt.

♦ Vënie për fije e punëve.

♦ Drejtim i armës.

dogërzítun (i e) mb *vjet*

- ♦ I drejtuar; i vënë drejtë.
- ♦ (*Punë*) të vëna për fije.
- ♦ (*Armë*) e drejtuar nga dikush a diçka.

dogmatík u m sh ë ët Ai që mendon e vepron sipas dogmave të caktuara; ai që bie në dogmatizëm.

dogmatík e mb

- ♦ (*Çështje etj.*) e trajtuar si dogmë; e shndërruar në dogmë; e mbështetur në një dogmë të caktuar dhe që nuk vlerësohet, nuk zbatohet a nuk zgjidhet në mënyrë krijuese. **Tezë (pikëpamje) dogmatike. Zgjidhje dogmatike. Në mënyrë dogmatike.**

- ♦ (*Njeri*) që i trajton çështje si dogma; që bie në dogmatizëm.

- ♦ *fig* Që lidhet me dogmën fetare a me dogmatikën; karakteristik për dogmatikën; i dogmatikës..

dogmatík•ë a f libr Tërësi e dogmave të një feje; pjesë e teologjisë që merret me shpjegimin e dogmave të një feje.

dogmatíst i m sh ë ët Njeri dogmatik.

dogmatíz•ëm mi m Të menduarit e të vepruarit verbërisht vetëm sipas dogmave.

dógm•ë a f sh a at

- ♦ *fet* Tezë themelore e një feje, e detyrueshme për besimtarët.
- ♦ Pikëpamje, ide, koncept, doktrinë etj. që merret si e vërtetë e pakundërshtueshme, e pandryshueshme historikisht dhe e shkëputur nga praktika e nga rrethanat konkrete.

dográ ja f sh - të Pushkë e vjetër me lloz e një fishek.

dogramá si mb (*Dërrasa dysHEMEJE, dyersh etj.*) të puthitura mirë me pjesët e tjera prej dërrase pa përdorur gozhdë. **E do dograma dollapin. E bëri dograma dysHEMENË.**

dográ•ë a f sh a at K Tavan druri pa gdhendje.

dogramá ja f sh - të Dërrasë e trashë për dysHEME, dyer etj., me një kanal gjatësor anash ose me kllapa për t'u puthitur mirë me dërrasat e tjera.

dogrí ndajf G

- ♦ Drejt; drejtpërdrejt; drejt e në; drejt e tek.
- ♦ Bash; tamam.
- ♦ Drejt; saktë.
- ♦ Çiltas; pa dredhi; pa rrena.

dogríle ndajf G >DOGRI.

dogj i m sh ë ët hist Kryemagjistrat (*në Republikën e Venedikut dhe në Gjenovë*). **Dogjët e Venedikut.**

dógja pjes e DJEG.

dohérë ndajf krahin G Qëmoti; dikur.

dojçmárk•ë a f sh a at vjet Markë gjermane.

dojdásh•e ja f sh e et Kafshë e lindur nga kryqëzimi i mashkullit të një race me femrën e një race tjetër.

dójas ndajf Me qëllim; me dëshirën time.

dój•ë a¹f sh a at Dëshirë.

dój•ë a²f sh a at Detyrë; borxh; detyrim.

dój•ë a³f sh a at krahin G Barrë prej 50 dorëzash gruri, thekre etj.

dójk•ë a¹f sh a at Tajë; mëndëshë.

dójk•ë a²f sh a at Topth druri.

dójm•ë a f sh a at G Pasiguri.

dójur (i e) *mb A I* djegur.

dojúz e *mb vjet (Njeri)* faqezi, i mbrapshtë.

dojúz i m sh a at *vjet Njeri* faqezi; njeri i mbrapshtë.

dójm•ë a f sh a at Pasiguri. >**DOMNA T.**

dok u¹m teks Pëlhurë e dendur (prej) pambuku, për veshje të lehta verore ose për rroba pune.

Dok i gomuar. Rroba doku.

**

dok diagonal Dok i thurur me fije që kalojnë në mënyrë të tërthortë.

dok u²m sh e et Plis dheu.

dok u³m sh e et det Vend i posaçëm në port për ngarkimin e shkarkimin e anijeve ose për ndreqjen e tyre. **E nxorën në dok anijen.**

dok u⁴m krahin G Dash i bëshëm.

dóke t f sh Zakone në jetën shoqërore të një populli, që lindin në kushte të caktuara historike dhe ruhen brez pas brezi. [se ligja, para se me kenë ligjë, është një fakt - një doke, zakon, "adet" (GjF).]

dók•e ja f sh e et Bishtnim; shkas; shkak për të mos bërë diçka.

dók•em vetv vjet G >DOK•Ë (me u).

dokér i m sh ë ët Punëtor i porteve detare, që merret me ngarkimin e me shkarkimin e anijeve.

dokesór e mb I dokeve; që lidhet me doket; që mbështet në doket, që bëhet sipas dokeve; zakonor. **E drejtë dokesore.**

doketar e mb G Dokesor, i dokeve. [kerveshin buzen mbí randsí të vendimevet të kanunit doketar - droit coutmier - mbí fjeshtsín e artë të mytologis, të prrallavet, e mbí marë «folklorën» t'onë komtare (GjF).]

dókë pasth krahin G Thirrje për të ndjellë oqiçin ose tufën.

dók•ë (me u) vetv a (u) ë vjet G Dukem; ngjaj si.

dók•ë a¹f G Dukë; pamje. **As dokë, as burrni.**

**

Hup pa shenjë, pa dokë Zhdukem pa gjurmë; zhdukem pa nam, pa nishan.

dók•ë a²f sh a at Doçe.

dók•ë a³f sh a at për k Doçkë; dorë fëmije.

dokëdó pacak kallëz e **DOKUSHDO.**

dók•ël la f sh la lat Dukje; pamje; pahi.

dokëndís kal a ur bis

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më bie rëndë; më prish; më bën keq për shëndetin; më dëmton. **Më dokëndisi ëmbëlsira. E ka dokëndisur ngrica rrushin.**

♦ Fyej; prek në sedër; ngacmoj, i bie në qafë. **E dokëndis rëndë me fjalë.**

♦ Lëndo, prek thellë në zemër. **E dokëndisën lotët e vajzës.**

dokëndís•em a (u) ur bis

I vetv Lëndohem; prek thellë në zemër.

II pës e **DOKËNDIS.**

dokëndísur (i e) mb

♦ I rënduar nga ushqimi, pija etj.

♦ I prekur thellë; i lënduar.

dókërr si ndajf: E sjell dokërr dikë e sjell rrotull; e sjell vërdallë dikë; e sorollat. **I dolën sytë dokërr** I kërcyen sytë; i zgurdulloi sytë (nga zori, nga frika, nga habia).

dók•ërr rra¹f sh rra rrat

♦ Kockë e madhe e krahëve a e këmbëve me një pjesë të dalë te kyçet; copë kocke si grusht.

Dokrra e dorës (e këmbës). E goditi (i ra) në dokërr.

♦ Gjë e fortë, sa një grusht, e rrumbullakosur ose me nyja. **Dokrra rrënjësh. Dokrra buke.**

Dokrra dheu.

♦ Koçan misri a një copë druri e rrumbullakosur për të luajtur doçen; loja e doçes.

♦ *sh bis* Fjalë boshe; fjalë të kota; gjepura. **Flet (thotë) dokrra. Lëri dokrrat [Luftët e Kastriotit/ E t'Dukagjinit/Un kam me i mbajtur/ Per dokrra hînit (GjF).] [Më ka ardhur në majë të hundës nga dokrrat e tua, deri këtu jam mbushur, - bëra me dorë sipër flokëve. (ED).]**

*

Çan dokrra (dërrasa, kopalla) Flas kot; them gjepura; merrem me punë boshe.

Flet (qit) dokrra në hi Flet kot; as vetë nuk e di se ç'thotë; flet gjepura.

Këput dokrra (gjepura) Flas në tym; ia këput kot.

dók•ërr rra²f sh rra rrat ent Dheul; milingonë; mizë dheu.

dokësi a f sh - të G

♦ Pamje; dukë.

♦ *K* Hijeshí.

dokleát e mb I dokleatëve; që ka të bëjë me dokleatët. **Trojet dokleate.**

dokleátë ët m sh ant ilir Fis i madh i përbërë nga fise të ndryshme ilire, në trojet e sotme të Malit të Zi.

dók•o ua m sh o ot Ç Njeri i humbur; humbamento.

dokól e mb (Njeri) i zoti.

dokól i m sh ë ët Njeri zoti.

dókrras¹ndajf Rrokullimthi. **E hedh dokrras diçka.**

dókrras²ndajf:Luaj dokrrash luaj doçash.

dókrrash ndajf Luaj dokrrash luaj doçash.

doks pasth Thirrje për të ndjellë delen ose dhentë.

dóksh•ëm (i) e (e) mb vjet G I pashëm; me dukë të mirë; pahnik.

doktór i m sh ë ët

♦ *bis* Mjek. **Doktor i zemrës (i syve, i veshëve). Doktor i kafshëve** veteriner. **Mëson për doktor. U bë doktor.**

♦ Grada më e lartë shkencore, e cila i jepet atij që e ka gradën "kandidat i shkencave" dhe ka plotësuar kërkesat e shkallës së dytë të kualifikimit pasuniversitar në një fushë të shkencës; ai që ka marrë këtë gradë. **Doktor i shkencave gjeologjike (ekonomike...).**

doktór•e ja f sh e et f e DOKTOR I.

doktorát•ë a f sh a at

♦ Gradë shkencore e doktorit. **Doktoratë në filozofi (shkencë).**

♦ Disertacion që mbrohet për të marrë këtë gradë.

doktoratúr•ë a f sh a at >DOKTORAT•Ë A.

doktorësh•ë a f sh a at f e DOKTOR I.

doktor•óhem vetv óva (u) úar Marr titullin e doktorit; mbroj doktoraturë.

doktorúar (i e) mb Që ka fituar titullin e doktorit.

doktorúem (i) e (e) mb G>DOKTORUAR (i e).

doktrinár e mb (Besim) i verbër në një doktrinë. [në spastrimin e fjalëve dhe shprehjeve që u shtrembënojnë buzët qerberëvet të pastërtisë doktrinare... (APp).]

doktrinár i m sh ë ët libr Ndjekës i verbër i një doktrine, që e mbron me këmbëngulje e me kokëfortësi atë edhe kur është e gabuar.

doktrinarízëm mi m libr Pranimi i një doktrine dhe ndjekja e saj në mënyrë të verbër e me këmbëngulje edhe kur është e gabuar; të qenët doktrinar.

doktrín•ë a f sh a at Sistem pikëpamjesh të pranuara për një shkollë mendimi ose për një grup. [Procesi i shkombëtarizimit të plotë ose të pjesshëm të popujve, që ishte detyra kryesore e Arkivit Qendror, bëhej sipas doktrinë së vjetër sekrete të "Kra-Kra-së" (IK).][doktrinë e mbështetur në "logjicizmin pozitivist" të dijetarit anglez Rasell dhe të austriakut P. Karnap (ShS).]

dókthi¹ndajf >DOÇASH.

dókthi²ndajf Haptas; pa fshehur gjë; copë. **Ma tha dokthi.**

dókthi³ndajf krahin Çalë-çalë.

dokudó¹ndajf

♦ Në një vend çfarëdo; pa ditur se në cilin vend. **Nuk shkoj dokudo. Mos i fut hundët dokudo!**

♦ Pa kujdes; shkel e shko; dosido; si të mund. **Punoj dokudo.**

dokudó²mb Që s'dallohet nga të tjerët; pa ndonjë rëndësi; fare i rëndomtë; i parëndësishëm; çfarëdo. **S'është njeri dokudo.**

dokujtdó *pacak dhan, gjin e* **DOKUSHDO.**

dokumént i m sh e et

♦ Shkresë zyrtare që dëshmon ose vërteton diçka; akt i shkruar që përmban të gjithçka thuhet dhe vendoset në një mbledhje, gjyq etj.; shënim i mbajtur sipas rregullave të caktuara shtetërore. **Dokumente sekrete.**

♦ Akt, fjalim, vepër, letër etj. e shkruar ose e regjistruar me mënyra të tjera, që ka vlerë si dëshmi historike. **Dokumente arkivore.** [Dokumenti i parë i shqipes gjendet brenda një konteksti udhëzimesh të shkruara latinisht. (GjSh).] [Në pastë dyshime ndonjë prej jush, do t'i hiqen kur t'i shtrojmë përpara dokumentat (FK).]

♦ kryes sh Librezë a fletë e posaçme që i lëshohet dikujt nga organet shtetërore a nga një organizatë për të vërtetuar se kush është ai ose se është anëtar. **Dokumente të rreme. Paraqit dokumentet. Polici i kërkoi dokumentin.**

dokumentación i m sh e et Tërësi e dokumenteve të hartuara a të mbledhura për një qëllim.

Dokumentacion teknik (gjyqësor). [Për një kohë të gjatë kishte pasur dy korente të kundërta në lidhje me ruajtjen ose jo të dokumentacionit për gjuhën që duhej të vdiste. (IK).]

dokumentár e mb libr

♦ Që paraqitet si dokument, që ka karakterin e një dokumenti; që mbështetet në dokumente a që vërtetohet me dokumente; që u përket dokumenteve, i dokumenteve. Të dhëna (prova) dokumentare. Material dokumentar. Vërtetësi dokumentare. Kontroll dokumentar.

♦ Që paraqet ngjarje e fakte nga jeta ose që mbështetet fort në to. **Film dokumentar. Dramë (vepër, pjesë, prozë) me stil dokumentar.** [po mjaftohemi me ato pak vija karakterizuese dhe dritëdhanëse që ia ka kushtue atij politikani C. A. Chekrezi në kohën e fundit në librin e tij dokumentar "Plani i tretë i copëtimit të Shqipërisë" (faqe 62-63), ku lexuesi mund t'informohet ma plotësisht. (KM).]

dokumentár i m sh ë ët Film që paraqet ngjarje e fakte nga jeta dhe veprimtaria e përditshme.

dokumentím i m sh e et Vërtetim a dëshnim i mbështetur në dokumente. [Dokumentimi i eposit shqiptar të paktën një gjysmë shekulli a më shumë pas epeve të popujve të tjerë të

Ballkanit, duke i krijuar atij një disavantazh të madh krahasimisht me to, solli gjithashtu vështirësi në studimin e tij. (ShS)]

dokument•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e DOKUMENT•OJ. S'ka vlerë pa u dokumentuar. dokument•ój kal óva úar*

♦ Dëshmoj, vërtetoj a mbështet diçka me dokumente.

♦ Shënoj të dhënat e duhura në një akt që mbahet si dokument; regjistroj diçka në një dokument. **Dokumentoj me faturë shpenzimet.**

dokumentúar (i e) mb [në atë truall (*të kishës së Shënandout*)] **e për rreth ka patur dhe dy kisha të tjera të dokumentuara që nga shekulli 12-13. (JBr).]**

dokumentúem e (e) mb *G >DOKUMENTUAR (i e). [shqipja ká një traditë letrare e cila ásh t e dokumentueme qysh prej kohës së Skanderbegut, por që, mbas gjithë gjase, ka fillue së paku ndonji shekull mâ parë se data e Formulës së Pagëzimit (1462). (APp).*

dokumentúes e mb Që dëshmon a vërteton diçka me dokumente; që është dokument ose që shërben si dokument. **Material dokumentues.**

dokumentúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të dëshmohet a vërtetohet me dokumente.

dokundís kal *G >DOKUNDIS•Ë (me).*

dokundís•ë (me) kal *a ë G Shëtit.*

dokunís•ë (me) kal *a ë G Ngas; dokëndis.*

dokúr ndajf Ndonjëherë; një kohë (*në të ardhmen*).

dokurdó ndajf Në çfarëdo kohe; në çdo kohë; në çdo rast a çdo herë që të duash. **S'mund të shkosh dokurdo. Nuk e gjen këtë rast dokurdo.**

dokúsh *pacak* Dokushdo.

dokushdó *pacak* Cilido; çfarëdo njeriu; kushdo.

*

Nuk është dokushdo Dallohet nga njerëzit e rëndomtë (*nga aftësitë, nga detyra që kryen etj.*); s'është nga ata që mund të merren nëpër këmbë..

dóla *kr thj e DAL.*

Dolf i *em m shkurt i* Rudolf; Adolf.

dolfín i *m sh ë ët > DELFIN I.*

doliko- *fjalëform -gjatë.*

dolikocefál e mb antro (Kokë) e gjatë dhe e ngushtë.

dolikocefálë t m sh antro Tipa me kokë të gjatë dhe të ngushtë. **Dolikocefalët dhe brakicefalët.**

dolikocefaliz•ëm mi m antr Të qenët dolikocefal, me tipare të kokës së gjatë dhe të ngushtë.

dolín•ë a f sh a at Luginë e ngushtë.

dolomit i m sh ë ët min, gjeol Mineral me ngjyrë hiri në të bardhë, që përmban kalcium e magnez dhe përdoret për prodhimin e qelqit, qeramikës etj.; shkëmb prej këtij minerali.

Dolomit gëlqeror.

dolomitík e mb min, gjeol I dolomitit; që ka të bëjë me dolomitët.

dólla *J kr thj e DAL. [Dolla, moj dolla, ndë majë të malit...(Pop).]*

dollák u m sh ë ët Rrip i gjatë e i ngushtë prej stofi të leshtë për të mbështjellë kërcinj të; gjunjake. **Dollakë ushtarësh. Një palë dollakë.**

dollám•ë a f sh a at Dolloma.

dollámk•ë a f sh a at Dolloma e shkurtër.

dollánkë mb *krahin (Bagëti)* e fryrë, e ngopur me ushqim.

dolláp si ndajf Në trajtë dollapi.

dolláp i m sh ë ët

♦ Orendi me përmasa të ndryshme, në trajtë arke me këmbë e zakonisht me dy kanate, që shërben për të vënë brenda rroba, ushqime a sende të tjera.. **Dollap rrobash (i rrobave).**
Dollap buke (i bukës).

♦ *krahin* Dritare.

♦ *krahin* Qebap për pjekjen e kafes.

♦ *krahin* G Dritare qorre në mur, pranë oxhakut, ku mbahen takëmet e kafes.

♦ *krahin* G Lloj mekanizmi prej druri me të cilin rrotullohen fëmijët.

*

Baj dollap G Gjej zgjidhje; bëj çare.

Dollap dynjaja *bis* Bota rrotullohet.

Me dollap Me dinakëri, me dredhi; me të pabesë; me hile.

E fut në dollap dikë E mashtroj; e fut në grackë.

I kam sytë dollap I kam sytë hapur; nuk i mbyll sytë fare (*kur nuk më zë gjumi*).

I mbaj sytë dollap I hap sytë; i bëj sytë katër; vëzhgoj me vëmendje; nuk fle (*përpara rrezikut*).

Hap e mbyll dollapin Merrem me punë të kota; nuk bëj asnjë punë të dobishme; e kaloj kohën kot; hap e mbyll derën; luaj derën.

**

pushkë (dyfek) me dollap *vjet usht* Pushkë e vjetër me mbushje nga gryka.

dollápçe *ndajf bis* >**DOLLAPTHI.**

dollápë-dollápë *ndajf bis* Me të papritura të shumta e të mëdha.

dollaplí•e ja f sh e et *vjet usht* Pushkë me mbushje nga gryka.

dollápthi *ndajf bis*

♦ (*Rri, qëndroj*) kryengulthi; me kokë poshtë e këmbë dig përpjetë.

♦ Rrokullimthi; duke u rrokullisur.

dollár i m sh ë ët

♦ Njësi monetare bazë e Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe e disa vendeve të tjera; monedhë që ka këtë vlerë. **Dollar australian (kanadez). Zona e dollarit. Me sa kthehet dollari sot?**

♦ *vjet* Njësi monetare me vlerë pesë franga; monedhë me këtë vlerë.

dollát kal a ur *vjet* Ngij me të ngrënë e të pirë; llaj.

dollát•em a (u) ur *vjet*

I vetv Ha e pi sa ngihem, sa s'mbaj më; llahe.

II pës e DOLLAT.

dollátj•e a f *vjet* Ngimje; e ngrënë dhe e pirë sa s'mbaj më.

dollátur (i e) mb *vjet* I ngimë; i ngrënë e i pirë sa s'mbaj më; i llamë.

dollátur it (të) as *vjet* >**DOLLATJ•E A.**

dólli J veta III nj, kr thj e DAL. [Nga mbarimi i shekullit XII dolli edhe një principatë e lirë e Arbërisë me qendrën në Krujë ose aty rreth (AE).]

dollí a f sh - të Ngritje e shëndetit me një gotë pije, e shoqëruar me urime për dikë në raste gëzimi.

*

Është për t'i pirë dollinë Është shumë i mirë; e meriton dashurinë e nderimin e të gjithëve; është shumë i zoti.

dollibásh i m sh ë ët Ai që rregullon e drejton dollitë në dasmë a gosti; kryegjetës.

dollitár i m sh ë ët Dollibash.

dollmá ja f sh - të ushq

♦ Gjellë me mish të grirë, qepë, oriz, erëza etj., të mbështjella me fletë lakre, hardhie etj. dhe të ziera me pak ujë; japrak.

♦ *krahin* Gjellë me të brendshmet e bagëtive dhe copa kulaçi a buke. >**KAPAMA JA.**

dollmallíe mb f (Shtëpi) përdhese me bodrum.

dollmallíe ja f sh e et f Shtëpi përdhese me bodrum.

dóllm•ë a¹f sh a at Grykë e qyngut.

dóllm•ë a²f sh a at > **DOLLMA JA.**

dóllm•ë a³f sh a at bis anat Bajame.

dolló j ndajf Disa lloje (tipa); dofarë. **Ka dollój njerëzish që...**

dollomá ja f sh - të Veshje e sipërme grash a burrash, e gjatë deri nën gju ose deri te kyçi i këmbëve dhe e hapur përpara.

Dom i m fet Titull para emrit të priftit katolik. [**Dom Luigi Bumçi, që mbante rolin e kooperatorit të famullitarit të Shkodrës dhe Dom Ndre Mjedja, famullitar i Kuklit, vëllai i arqipeshkvit Mjedja.** (RG)].

domaçú n u m sh ë ët Shkop me gungë, me të cilin i bihet lodrës.

domát•e ja f sh e et bot, kopsht (*Lycopersicon esculentum, solanum lycopersicum*) Bimë barishtore njëvjeçare e solanoreve, që mbillet për kokrrat që hahen. **Domate të serrës. Domate zemërkau. Lëng (salcë) domatesh.**

*

E zunë me domate dikë E dëbuan me të bërtitura e me të shara; e përzunë me përçmim; e bënë me turp botërisht.

domén i m sh e et

♦ *hist* Tokë nën zotërimin e një pronari të madh, feudali, mbreti etj.

♦ *libr* Fushë studimi, kërkimore etj.

♦ *libr* Fushë që e njoh mirë.

domethânë lidh G > DOMETHËNË. [«burrnia» e tij, domethânë aftësia me përballue me guxim e shpirtmadhsi krajetat (AN)].

domethânës e mb G > DOMETHËNËS E.

domethâni•e ja G f > DOMETHËNI•E JA.

domethênë lidh

♦ Përdoret për të lidhur një fjali a gjymtyrë fjalie, që sqaron, saktëson a zbërthen kuptimin e një fjalie a të një gjymtyrë tjetër (*shkurtd.m.th.*). [**Sepse është diku tjetër/ (bie fjala, në Ladorishtë)/ një tjetër ushtar lirie/ që domethënë se është një i tretë/ me po atë emër LIRIDON** (ShM)].

♦ *fj ndërmj* Përdoret në fillim të fjalive që përmbyllin një mendim, me kuptimin "**pra, si përfundim, atëherë, kështu**". **Domethënë, paske gjetur punë!**

domethênës e mb Kuptimplotë; që lë të kuptohet mjaft; që ka domethënie.

domethëni•e ja f

♦ Diçka që nënkuptohet, shprehet a shfaqet në një veprim, sjellje etj.; kuptim i diçkaje, ide a mendim që del nga diçka. **Pa domethënie.** [shoqëria që në fillimet e veta, kur po niste të krijohej, nisi të shqetësohet për jetën, për domethënien e saj, simbolin, ndërgjegjen rishtarë (VZh).] [**Homonimi "kreshtë", në kuptimin "pishë e lartë", që përdoret në viset veriore të vendit, dhe që gjithashtu pretendohet të jetë burim i emrit të heronjve, gjithashtu është pranë domethënies "njeri i bjeshkës", "luftëtar i maleve".** (ShS)]

♦ *gjuh* Kuptim i një fjale; ajo që shprehet nga një shenjë gjuhësore. **Domethënia e fjalës.**

♦ Rëndësi. **Me domethënie të madhe (të veçantë).**

domethëns•ëm (i) me (e) mb Domethënës.

dóm•ën na f sh na nat Mëdyshje. **Jam ndër domna.**

dominikán e¹ mb fet: **Frat dominikan** murg lypës i një urdhri katolik të themeluar në shek.

XIII.

dominikán e² mb I Dominikës; i Republikës Dominikane.

dominikán i¹ m sh ë ët fet Murg i urdhrit katolik me këtë emër. [Kështu u arrit nënshkrimi i një traktati, në Gaeta (Itali), më 26 të Marsit 1451, ndërmjet Alfonsit V dhe dy të dërguarve të Skënderbeut, peshkopi i Krujës, Stefani, dhe dominikani Nikolla de Berguzi. (AE)]

dominikán i² m sh ë ët Banor a vendës i Dominikës, i Republikës Dominikane.

dominión i m sh e et libr

♦ Territor ose sferë influencë.

♦ Vend i vetëqeverisur a i sunduar në emër të monarkut britanik.

dominó ja f sh - të Lojë me njëzet e tetë pllakëza të cilat në anën e mbarë janë të ndara me një vijë në mes dhe kanë të shënuar numrin e pikëve (nga zero deri në gjashtë); kryes sh pllakëzat a gurët që përdoren në këtë lojë. **Gur dominoje. Bëri domino** shtroi edhe gurin e fundit që kishte në dorë dhe fitoi lojën.

domin•óhem óva (u) úar libr pës e DOMIN•OJ.

domin•ój kal óva úar libr Zotëroj; kontrolloj plotësisht.

dominúar (i e) mb I zotëruar; i kontrolluar plotësisht.

dominúem (i) e (e) mb G>DOMINUAR (i e).

dominúes e mb (Pozitë) zotëruese; që kontrollon plotësisht(një vend).

dómk•ë a¹ f sh a at

♦ Xhungë, bullungë. **Domka të nxira. Iu bë një domkë.**

♦ Fik i papjekur, ende i fortë.

dómk•ë a² f sh a at

♦ Grykë e lugut.

♦ Qyng; tub.

domlí e mb G >DOMLICË.

domlíçë mb G (Gështenjë, kumbull) me dy kokrra bashkë; binjake; dyshe.

dómna t f sh: **Nëpër (ndër) domna** dyshtas; me ngurrim; në dyshim.

domnjón i m sh -e t Lojë në të cilën vihen në lëmë kokrra drithi.

domokór•ë a f sh a at K Pjesë e poshtme e zgjedhës së qeve.

domosdó

I ndajf Patjetër, doemos. **Të vish domosdo.**

II fj ndërmj Kuptohet vetvetiu; pa dyshim; vetëkuptohet; natyrisht, ta merr mendja. [liria është... mllëfi i mikrobit/ që shfryhet domosdo/ mbi luftëtarët e lirisë (ShM).]

domosdó ja f libr Domosdoshmëri.

domosdójkas ndajf Domosdo; doemos.

domosdósh•ëm (i) me (e) mb

♦ Shumë i nevojshëm; që duhet patjetër; që nuk mund të bëhet dot pa të; që duhet bërë a që duhet plotësuar patjetër; që nuk mund të lihet mënjandë; i detyrueshëm; i pashmangshëm **Ushqim i domosdoshëm. Nevojë (kërkesë) e domosdoshme. Shpjegim i domosdoshëm.**

Kusht i domosdoshëm. .

♦ *fil* Që është i lidhur me shkaqe thelbësore e objektive dhe buron nga vetë natyra e brendshme e sendit a e dukurisë; që ka karakter ligjësor, jorastësor; që në kushte të caktuara ndodh në mënyrë të pashmangshme; që bëhet kështu dhe kurrsesi ndryshe. **Lidhje e domosdoshme.**

Dukuri e domosdoshme.

domosdóshm•e *ja f sh e et kryes sh* Diçka që duhet patjetër; diçka që është shumë e nevojshme.

Përmendi (theksoi) vetëm të domosdoshmet. Dallon gjënë e rastit nga e domosdoshmja.

domosdoshmëni *a f G libr* Domosdoshmëri. [Kjo nënkupton domosdoshmëninë e eliminimit të privilegjeve të cilat ma mbrapa, bahen objekt i lindjes së trazinave. (RG – TT)]

domosdoshmënisht *ndaif G* >**DOMOSDOSHMËRISHT.**

domosdoshmëri *a f libr*

♦ *libr* Nevojë a kërkesë që duhet plotësuar patjetër; të qenët i domosdoshëm.

♦ *fil* Lidhje e sendeve a e dukurive, si edhe zhvillimi i tyre që rrjedh nga shkaqe thelbësore e objektive, buron nga vetë natyra e brendshme e këtyre sendeve a dukurive dhe ka karakter ligjësor; diçka që ndodh në mënyrë të pashmangshme në disa kushte të caktuara, ajo që bëhet kështu dhe kurrsesi ndryshe. **Domosdoshmëria dhe rastësia.**

domosdoshmërisht *ndaif libr* Patjetër; në mënyrë të domosdoshme; domosdo. [Studimi

domosdoshmërisht përqendrohet në përmbajtjen estetike të mitologjisë (ShS).]

dompállë *ndaif G* Pa më munguar gjë; pa kokëçarje; ku rafsha mos u vrafsha.

domrríz *mb* >**DOMLICË.**

domúçk•ë *a f sh a at krahin* Shkop i daulles.

domúz i m sh e et Ç Derr. **Domuz bir domuzi** *shar* derr i derrit.

domuzbál i m sh e et bot >**BLI RI.**

domuzbáll i m sh e et bot >**BLI RI.**

domvíç i m sh a at Kopil; dobiç.

domvíç•e *ja f sh e et f e* **DOMVIÇ I.**

don i m sh ë ët bot (*Acer L.*) Panjë.

donación i m sh e et libr Fond i dhënë falas për projekte publike.

donatí a f sh - të Zbukurim; stolisje.

donatís kal a ur Pajoj; stolis.

donatísj•e a f Pajim; stolisje.

donatíst e mb fet I donatizmit; që ka të bëjë me donatizmin.

donatísur (i e) mb I pajuar; i stolisur.

donatíz•ëm mi m fet Sekt i krishterë që nuk pranon mëkatarë në gjirin e kishës; u përhap në Afrikën e Veriut, kryesisht gjatë përndjekjeve nga Diokleciani (245–311), dhe vazhdoi deri në shek. VII.

donatík e mb fet Donatist.

donatór i m sh ë ët Ai që fal fonde për projekte publike.

donatór•e *ja f sh e et f e* **DONATOR I.**

donç i m sh a at K Njeri me poture të varura.

dóne t f sh Benevrekë; brekë të gjata.

dong si kallëzues Ç (*Qumësht*) i mpiksur e i trashur.

dongaréc e mb krahin G (*Njeri*) i shëndoshë; trashalug; barkalec.

dongaréc i m sh a at krahin G Njeri i shëndoshë, trashalug, barkalec.

dongaréc•e *ja f sh e et krahin G f e* **DONGAREC I.**

dongxh•é a f Ç Pikë. **Të raftë një dongxhe!** *mallk.*

dónke mb K Kafshë me larë në ballë.

donkishót i *m sh ë ët* Njeri idealist e jopraktik deri në atë shkallë sa bëhet qesharak e për të ardhur keq.

donkishotésk e mb libr (*Veprim*) prej idealisti; jopraktik deri në atë shkallë sa bëhet qesharak e për të ardhur keq.

donkishotíz•ëm mi *m sh ma mat libr* Qëndrim a ideal donkishotesk.

donzhuán mb m (*Djalë, burrë*) i bën për vete gratë.

donzhuán i *m sh ë ët libr* Bandill; burrë aventurier, që i bën për vete gratë; gruár.

dopák ndajf Pak; ca; një çikë.

dópjo mb Dyfish; i dyfishtë.

dópjo a f sh o ot Masë dyfishe e pijes etj.

dopjobárdh i *m* Dopjofushë.

dopjodýsh i *m* Gur dominoje me nga dy pika në të dyja anët

dopjofúsh•ë a f Gur dominoje pa asnjë pikë në të dyja anët.

dopjogjásht•ë a f Gur dominoje me nga gjashtë pikë në të dyja anët.

dopjojék u *m* Gur dominoje me nga një pikë në të dyja anët.

dopjokat•ër ra f Gur dominoje me nga katër pikë në të dyja anët.

dopjokátërsh i *m* >**DOPJOKAT•ËR RA.**

dopjonjésh i *m* Gur dominoje me nga një pikë në të dyja anët.

dopjopés•ë a f Gur dominoje me nga pesë pikë në të dyja anët.

dopjopét mb (*Khaketë*) me jakën e gjoksit me cepa të ngritur e të puthitur me ato të jakës së sipërme.

dopjopét i *m sh e et* Khaketë me jakën e gjoksit me cepa të ngritur e të puthitur me ato të jakës së sipërme. **Do të marrësh dopjopetin apo monopetin?**

dopjotrësh i *m* Gur dominoje me nga tre pikë në të dyja anët.

dor i *m G* Rast; mundësi; shteg. **Kur të më vijë dori** kur të më jepet rasti; kur të më dalë në shteg.

dóra kr thj e **DJERR.**

dorác e mb (*Njeri*) me një dorë të dëmtuar ose që nuk e përdor dot më njëren dorë, njeri me njërin krah a dorë të prerë. **Dorac nga të dyja duart.**

dorác i *m sh ë ët* Njeri me një dorë të dëmtuar ose që nuk e përdor dot më njëren dorë, njeri me njërin krah a dorë të prerë.

dorác•e ja f sh e et f e **DORAC I.**

doracák e mb I volitshëm në përdorim; që mbahet nëpër duar e hyn në punë vazhdimisht **Vegël doracake.**

doracák u *m sh ë ët* Tekst shkollor ose libër që përdoret gjerësisht si udhëzues mësimor e praktik. **Doracaku i veterinerit.**

dorác•e ja f sh e et f e **DORAC I.**

dóra-dóre ndajf Dorë për dore. **Të zënë dora-dore.**

dóra-dórën ndajf >**DORA-DORËS.**

dóra-dórës¹ ndajf

♦ Dorë për dore, dora-dore. **Ecin dora-dorës.**

♦ *fjg* Së bashku; lidhur ngushtë njëri me tjetrin; krah për krah. **Do të punojmë dora-dorës.**

♦ Hëpërhë; tani për tani; përkohësisht. **Dora-dorës bëj gjë!**

♦ Pak e nga pak; ca nga ca; shkallë-shkallë; herë pas here. **Dora-dorës do të mësojë.**

*

Dora-dorës që ... sa më shumë (sa më tepër) që...

dóra-dórës² *ndajf* (*Paguaj*) me para në dorë.

dorák e mb (*Vegël, enë etj.*) me dorezë. **Kandil dorak.**

dorák u m sh ë ët

♦ Dorezë e parmendës; dorezë a vegjë e një vegle, mjeti ose përdorëseje. **Doraku i sharrës (i kosës). Plug me dy dorakë.**

♦ Pjesë e kthyer e bastunit, ku mbështetet dora; bastun me një pjesë të tillë të kthyer.

♦ *sport* Peshë si rruzull me një dorezë ose dy pesha të tilla të lidhura midis tyre me një bosht, që kapet e shtrëngohet me dorë për të bërë ushtrime gjimnastikore. **Ngre dhe ul dorakët.**

dorák•e ja f sh e et

♦ Dorezë; dorashkë.

♦ Enë prej balte, prej bakri, prej qelqi etj. me një dorezë.

♦ Shami dore.

♦ Pjesa e poshtme e mëngëve të fanellës, zakonisht e zbukuruar me qëndisma.

doramájt *ndajf K*

♦ (*Godit*) pa e lëshuar shkopin nga dora.

♦ (*Përgjigjem*) aty për aty; në vend; menjëherë.

dorán i m sh ë ët krahin G Doras; ai që vret me dorën e vet dikë.

dorártë mb>DUARARTË.

dóras *ndajf*

♦ Pa e kryer plotësisht, përgjysmë; duke e shtyrë për më vonë a për një herë tjetër; pas dore; zvarrë. **E la punën doras.**

♦ > **DORAZI.**

dorás i m sh ë ët

♦ Ai që vret dikë me dorën e vet; gjakës. **Më i keq gërgasësi se dorasi f f u.**

♦ Shkaktar i vërtetë për një të keqe; autor i një faji etj.; fajtor.

dorás t m sh astr bis krahin G Grup yjesh.

dorasák e mb I përdorshëm; i lehtë në përdorim.

doráshk•ë a f sh a at

♦ > **DOREZ•Ë A.**

♦ > **DORAK U.**

dorashín *ndajf krahin G* Me sa kam fuqi; me gjithë fuqinë.

dorásht•ë a f sh a at Shkul penjsh mëndafshi, pambuku a leshi; litër, çile.

dórazi *ndajf* Me dorë. **Ia dërgoj dorazi** ia dërgoj me njeri (jo me postë).

dorbëri a f Kope; tufë (bagëtish).

dorcák u¹ m sh ë ët muz Lak i lahutës; argec.

dorcák u² m sh ë ët Dorëz gruri të korrur.

dórc•ë a¹ f sh a at G

♦ Dorezë. [lahuta pushon në ty/ e dorca e saj e thyeme/ si gishtat e mixhës tash. (MC).]

♦ Dorëz e briskut.

dórc•ë a² f sh a at ushq krahin G Dorë djathi; toptth djathi.

dorcór•e ja f sh e et krahin G Dorëz e plugut a kosës.

dorç i krahin (Mot) me shi.

dorçúk•e ja f sh e et krahin Trokashkë.

dordogán e mb Vigan; i stërmadh.

dordogán i m sh ë ët Vigan.

dordoléc

I *si mb*

♦ I veshur keq, me lecka.

♦ I lagur; i bërë qull.

II *si ndajf*

♦ (*Vishem*) me lecka; shëmtuar.

♦ (*Lagem*) deri në kockë.

dordoléc *i m shë ët*

♦ Figurë e ngjashme me njeriun që bëhet me shkopinj, me rroba të vjetra, me kashtë etj. dhe vihet nëpër kopshte e ara për të trembur shpendët dëmtues. **Dordolec për të trembur sorrat (laraskat). Bënë një dordolec.**

♦ *fig* Figurë qesharake, e sajuar për të vënë në lojë a për ta poshtëruar dikë.

♦ *etno* Fëmijë që në fillim të verës ose në kohë thatësire e zhvishnin lakuriq, e mbulonin me fier e me shpendra dhe i hidhnin ujë përsipër, duke e shoqëruar me një këngë të veçantë për të ndjellë shiun; rone.

*

Bëhem si dordolec

♦ Vishem me rrecka; vishem shumë keq.

♦ Lagem deri në kockë.

dordolín•ë *a f bot (Trifolium pratense)* Tërfil i livadheve; tërfil i kuq.

dor-dór *pasth* Thirrje për të ndalur kalin.

dórdull *ndajf* Plot; gorgull.

dór•e *ja f sh e et*

♦ Kapak mënge i qëndisur.

♦ Dorezë e thikës, briskut, draprit etj.

dór•es *a f sh za zat* Ç Vegjë; vesh.

dór•ez *f sh z azat A*

♦ Dorezë.

♦ Mëngë.

doréz•ë *a f sha at*

♦ Veshje si këllëf prej leshi, lëkure, mëndafshi etj., zakonisht me pjesë të ndara për çdo gisht, në të cilën futen duart për t'i mbrojtur nga të ftohtët etj. **Doreza me një gisht. Doreza me push. Doreza boksi** doreza të posaçme prej lëkure për të bërë boks. **Doreza pune. Një palë doreza. Vë (heq) dorezat.**

♦ Pjesë e një sendi, vegje a përdorëseje, mjeti, aparati etj., që kapet ose mbahet me dorë për ta lëvizur, për ta vënë në punë etj.; vegja e një ene. **Dorezë druri (hekuri). Doreza e kanës (shtambës, filxhanit, tenxheres). Doreza e thikës (e shpatës, e limës). Doreza e telefonit** pjesa e aparatit telefonik që merret në dorë kur bisedohet. **Doreza e derës (e dritares, e dollapit, e sirtarit). Kalë me dorezasport. E zë (mbaj) nga doreza. Drejtoj (vë në lëvizje) diçka me dorezë.**

♦>**DORËZ A.**

*

Hajdut me doreza (dorashka) Hajdut i regjur; hajdut që vepron me shumë kujdes e fshehurazi.

I heq dorezat Filloj të veproj hapur; dal sheshit.

Me doreza (dorashka) Fshehurazi; jo hapur; jo drejtpërdrejt; me kujdes; me takt.

Pa doreza (dorashka) Hapur; pa mbajtur asgjë të fshehur; troç; copë.

dorë si *përem* (me numërorin themelor një) Pak; shumë pak. **Një dorë miell (kripë).** **Një dorë muhabet.**

dór•ë a f sh dúar dúart; G dúer dúert

♦ Secila nga dy gjymtyrët e sipërme të njeriut, nga supi deri te gishtat; pjesë e fundit e këtyre gjymtyrëve që nga kyçi, e cila ka pëllëmbën dhe gishtat. **Dora e djathtë (e majtë).** **Me dorë të lirë** pa tendosur muskujt e dorës; lirshëm. **Gishtat e dorës.** **Pëllëmba (shuplaka, shpina) e dorës.** **Kurrizi i dorës.** **Qafa e dorës.** **Kyçi i dorës (kockat e) dorës.** **I lidh (i zgjidh) duart.** **I dha (i zgjati) dorën.** **I shkau (i vajti) dora padashur.** **Prek (fërkoj, kap, zë, marr, ngre) me dorë.** **E kapi për dore.** **E shtyj me të dyja duart.** **Më shpëtoi nga duart.** **E ka shkruar me dorën e vet.** **Ishin kapur (ishin zënë) dorë për dorë (dorë me dorë).**

♦ *bis* Forcë pune; njeri i aftë të bëj punë krah; krah pune. **Ka pesë duar që punojnë.**

Ushqeheshin (mbaheshin) me duart e tyre.

♦ Kjo gjymtyrë si përfaqësuese e njeriut që kryen një veprim, që është nxitës a shkaktar i diçkaje ose si treguese e mënyrës a mjeshtërisë me të cilën është bërë diçka; përfundim i punës a pasojë e veprimeve të njeriut, që ka gjurmët e vetive e të cilësive të tij. **Dora e artistit (e mjeshtrit).** **E njoh dorën e saj.** **Duket dora e gruas (e bujkut, e punëtorit).** **Ka dorë të mirë (mjeshtri).** **Ka edhe ai dorë në atë punë.** **E kanë trazuar shumë duar.** **Janë futur (janë përzier) lloj-lloj duarsh.** **E ka prishur dorën** nuk punon më me atë mjeshtëri që punonte më parë, nuk bën më punë me cilësi aq të mirë si më përpara.

♦ Kjo gjymtyrë si përfaqësuese e njeriut që zotëron diçka, që ka fuqinë a pushtetin mbi dikë ose mbi diçka; njeri si zotërues a pronar ose e drejta e tij për të zotëruar, urdhëruar, vepruar etj. **Ndërroi dorë ndërroi pronar.** **Shtiu në dorë qytetin (kështjellën) e pushtoi.** **Është në dorë (në duar) të dikujt** varet krejtësisht prej dikujt, është nën urdhrat a nën pushtetin e tij, e ka në dorë ai. **E ka në dorë dikë** e ka nën urdhrat e tij, është i varur krejtësisht prej tij, bën si të dojë vetë me të. **I mbeti në dorë tërë pasuria.** **Kaloi nga dora në dorë (nga një dorë në një tjetër).** **Ka kaluar në shumë duar (duar me duar).** **Ka rënë në duar të mira (të këqija, të liga, të huaja).** **E mori punën në duart e veta** filloi të merret vetë me një punë e të vendosë vetë për të. **E kem vetë në dorë zgjidhjen.**

♦ *fig* Ndhimë a përkrahje që i jepet dikujt për të bërë diçka që nuk e përballon dot vetë; kujdes a mbrojtje për dikë që është më i vogël, më i dobët etj. **I dhanë dorën e ndihmuan, e përkrahën.** **I dhanë një dorë dhe e nxorën nga balta.** **T'i japim të gjithë nga një dorë!** **I ka hedhur dorën dikujt** e ndihmon, kujdeset për dikë. **Më jep dorë (në punë)** më ndihmon. **E ka lënë dikë a diçka në dorë (në duar) të dikujt** ia ka lënë a ia ka besuar për t'u kujdesur për të a për ta mbrojtur. **E ka lënë në dorë të fatit dikë a diçka** nuk kujdeset a s'pyet fare për të, e ka braktisur fare.

♦ Punë që bën njeriu njëherësh për diçka; njëra nga radhët a ndarjet e një pune ose loje që bëhet pjesë-pjesë. **Dora e parë (e dytë, e tretë...).** **Punim në dorë të parë.** **I dha një dorë bojë.** **I dha dorën e fundit e kreu përfundimisht, e përfundoi.** **Kam (ndaj) dorën.** **Luaj në dorën e dytë (me letra).** **Bëjmë një dorë letra.** **I humbi të gjitha në dorën e fundit.**

♦ Tërësi sendesh, prodhimesh, të ardhurash etj. që merren njëherësh, përdoren a shfrytëzohen në të njëjtën kohë etj. **Dorë e pasur.** **Dora e parë e të korrurave (e prodhimit, e grurit, e panxharit).** **Mbjell (vjell) në dy (tri) duar.** **Mori një dorë të mirë të hollash.**

♦ Sasi afërsisht sa nxë një grusht njeriu; dorëz, grusht; sasi sa mund të kapet a të merret me të gjithë gishtat. **Një dorë oriz (grurë).** **Një dorë kripë (sheqer).** **Nja dy duar lesh.** **Mbledh një dorë bar.** [Dhe ja, ti vjen përs'ri/ e ashtu si bën kjo erë,/ mbi gjurmët që la dhuna/ hedh prapë një dorë me gjethe/ e qan mbi supin tim/ si bëre at'herë. (EP)]

- ♦ Doreza e një mjeti, vegle etj.; vegjë, vesh; vegël a pjesë vegle në trajtë të pëllëmbës ose të grushtit. **Dora e shpatës. Dora e kazanit. Dora e havanit** shtypësi.
- ♦ Përdoret si gjymtyrë e dytë, zakonisht në rasën rrjedhore pa parafjalë, në disa togfjalësha që tregojnë diçka të bërë me dorë, mjet a vegël që vihet në lëvizje me krah, që mbahet në dorë etj. **Punë dore** punë a sende që bëhen me dorë, jo në fabrikë (*sidomos ato që bëjnë gratë me gjilpërë, me shtiza e grep*); lëndë mësimore në shkollë që u jep nxënësve njohuri për këto punë. **Shkrim (shkronjë) dore. Bombë (granatë) dore. Frena (levë) dore. Shami (çantë, orë) dore. Penj dore** penj për të qepur me gjilpërë e jo me makinë. **Lojërat me dorësport** lojërat që luhen me top jo me këmbë (si p.sh. basketbolli, volejbolli dhe hendbolli).
- ♦ *bis* Dëftesë; shënim. **Mori një dorë. I dha (i lëshoi) një dorë për të hyrë në klasë.**
- ♦ *fig* Cilësi a vlerë e diçkaje; shkallë që zë nga rëndësia, vetitë etj. diçka. **I dorës së parë** shumë i mirë; i cilësisë së lartë. **Me rëndësi të dorës së parë** me rëndësi të madhe, kryesore.
- ♦ *bis* Shtresë shoqërore e caktuar ose grup njerëzish që janë në të njëjtën gjendje shoqërore e ekonomike; tërësi njerëzish me veti, me sjellje etj. pak a shumë të njëjta; shkallë, sërë. **Njerëzit e dorës së ulët. Është i dorës sonë. Është nga dora jonë. Janë të një dore.**
- ♦ Pjesë e fundit (*putra me gishta*) në gjymtyrët e përparme të majmunëve.

*

Asnjë s'të kruan si dora jotefj u Asnjë s'ta bën dot shërbimin ashtu siç ia bën njeriu vetes; secili duhet të përpiket t'i dalë zot vetes.

Baj dorë *G* Vjel ose përdor për herë të parë (*pemë etj.*).

Bëhem dorë I shtrëngohem mirë një pune; s'e lë pa mbaruar një punë.

Bëj dorë Ia filloj punës për diçka; nis një punë.

Ç'i zë (ç'i sheh) syri ia bën (ia zë) dora shih Është mjeshtër për çdo punë; i vjen ndoresh për çdo gjë; e bën shumë mirë gjithçka.

Dal dore Dal jashtë kontrollit.

Dora e (krahu i) djathtë e dikujt Ndhmësi kryesor i dikujt, ai që ndihmon më shumë drejtuesin e një pune; ai që mban barrën më të rëndë pas tij.

Dora vetë (shkurt d.v.) zyr Shënim që vihet në kopjet e një shkrese pranë emrit të titullarit, kur ky ka nënshkruar vetëm origjinalin.

Dorë me dorë Duke kaluar nga njëri tek tjetri varg.

Dorë pas dore Herë pas here.

Dorë për (me) dorë Bashkë; krah për krah; të pandarë.

Dorë për dorë Hëpërhë; tani për tani; përkohësisht.

Duket (shihet) si në pëllëmbë të dorës (*Një vend etj.*) shihet shumë mirë.

Dy duar për një kokë (janë) Secili t'i dalë vetë zot vetes; çdo njeri të mbrojë vetveten.

E hodhi (e vuri, e shtiu, e futi) në dorë dikë a diçka.

♦ U bë pronar i diçkaje; u bë zot i saj.

♦ E bëri (*një femër*) që t'i jepet.

E jep me dorë dhe e merr me këmbë E jep diçka me bujari dhe e merr me vështirësi të madhe; i jep një hua e s'ta kthen po s'ia kërkoje disa herë.

E ka dorën grusht Është shumë dorështrenguar.

E ka dorën të gjatë (i ka duart të gjata) *keq*

♦ Është mësuar të rrahë, e ka zakon të godasë të tjerët.

♦ Vjedh; rrëmben.

E ka dorën të shpuar Shpenzon shumë; s'e mban a s'e kursen fare paranë; është dorëshpuar.

E ka dorën të thatë Nuk i ka duk gjë; i harxhon shpejt gjërat; s'i mbetet gjë në dorë.

E ka lëshuar pa duar *keq (Vajza)* është bërë e përdalë.

E ka lëshuar Zoti dore Nuk i ecën fati.

E kam (e njoh) në pëllëmbë të dorës E njoh mirë dikë; kam fituar përvojë të mirë për të.

E kam dorën të lirë Jam dorëlëshuar; shpenzoj pa u matur.

E kam në (nëpër) duar diçka Po përgatit diçka; po e punoj; po merrem me të; nuk e kam përfunduar.

E kap (zë, gjej) me presh në dorë (me duar në presh) E kap dikë në çastin kur po vidhte ose po bënte një punë të keqe.

E la dora S'ka më fuqi për punë.

E la me duar në gji (*Burri*) e la vetëm e pa njeri gruan; e la qyqe.

E lë në dorë të dikujt E lë dikë të veprojë si të dojë, e lë të vendosë për diçka.

E lë pas dore Nuk kujdesem a nuk shqetësohem më për të; e lë mënjatë a e lë në harresë.

E lëshoi në dorë të dikujt

♦ Bëri që ta kapë dikush, ia dorëzoi; e tradhtoi dikë.

♦ Ia la dikujt në dorë një çështje, ia besoi atij.

E lëshoj dore dikë E braktis; e ndaj; e përzë.

E lëshoj dorën Tregohem dorëlibër, prish me tepri; nuk i peshoj mirë qëndrimet a veprimet.

E lëshoj pa duar E lë të bëjë si t'i dojë qejfi.

E liroj dorën

♦ Tregohem dorëlibër, nuk kursehem; harxhoj më tepër se sa duhet.

♦ I ul kërkesat; tregohem dorëlëshuar.

E marr në dorë

♦ Nis të merrem me diçka.

♦ E përfill dikë.

E mbaj dorën (gishtin) në çark të pushkës Jam gati, me armë në dorë.

E mbaj në pëllëmbë (në shuplakë) të dorës dikë E mbaj shumë mirë dikë; i siguroj një jetesë të mirë e të rehatshme; i jap të gjitha të mirat.

E nxjerr (e përcjell, e qit) me duar thatë (bosh, zbrazur) Nuk i jap atë që kërkon.

E rëndo dorën mbi dikë E rrah rëndë, pa të drejtë dikë.

E shtrëngo (e rrudh) dorën Nis të kursej më shumë; e përdor diçka më me kursim; bëhem më i kursyer.

E zë me pelë për dore E zë duke vjedhur a në faj; e zë me presh në duar.

Është dora vetë

♦ Është po ai njeri, po i njëjti, jo tjetërkush.

♦ Është shumë i zoti a i aftë për diçka; është i vetmi për të bërë një gjë; s'i gjendet shoku.

Është dorë keq Është pa moral; është (femër) e përdalë.

Fërkoj duart (barkun) *keq* Kënaqem, më bëhet qejfi kur shoh në gjendje të keqe një njeri që nuk e dua; pres ta shoh keq.

Fug peshën e fsheh dorën Jam tinëzar; e bëj të keqen dhe e mbuloj; hedh gurin e fsheh dorën.

Fut duart diku *keq* Ndërhyj, marr pjesë në një punë, çështje etj. që s'më takon.

Ha duart (veten) me dhëmbë

♦ Mundohem shumë, sfilitem, bëj ç'është e mundur për të arritur a për të plotësuar diçka.

♦ Më vjen inat me veten.

Hedh gurin e fsheh dorën Jam tinëzar; e bëj të keqen dhe e mbuloj.

Heq dorë nga dikush a nga diçka

♦ Shkëput lidhjet me dikë a me diçka; s'pyes më, s'interesohe me për dikë a për diçka, nuk merrem më me të; e braktis a e lë; jap dorëheqjen nga një punë a detyrë.

♦ Nuk mendoj më si më parë; ndërroj mendje; nuk i përmbahem një mendimi, një ideje etj.

[**Hiqni dorë, se do të bëheni lodra e botës** (FK).]

Hodhi dorë

♦ Vodhi (*diku*).

♦ E pushtoi; e zптоi.

I bukuri i dorës (i unazës) *bis* Gishti i katërt; gishti i unazës.

I dorës së fundit I një cilësie shumë të dobët.

I holloj duart (së fërkuari) *iron* Jam shumë i kënaqur për diçka, fërkoj duart nga kënaqësia.

I hyj dorë dikujt a diçkaje

♦ Ia nis një pune; i futem me vrull; i përvishem një pune.

♦ Nis ta rrah dikë; e rrah shumë dikë.

I bie me dorë *vulg* Bëj masturbim.

I jap (i lë) dorë të lirë dikujt E lejoj të bëjë si të dojë; i lë liri veprimi; i jap mundësi të veprojë lirisht.

I jap dorën dikujt E ndihmoj të kapërcejë një pengesë a një vështirësi, të dalë nga një gjendje e vështirë etj.; nuk e lë në baltë.

I jap duart dikujt E dëboj; e përzë; e nxjerr jashtë dikë.

I ka duart flori Nxjerr punë të një cilësie të lartë; është i zoti për çdo punë, i zë dora çdo gjë.

I kam duart (këmbët) të shpenguara Nuk më pengon njeri të bëj diçka, jam i lirë të veproj; i kam duart të lira.

I kam duart me kallo Kam punuar shumë; jam punëtor i madh; gjithë jetën kam qenë punëtor.

I kam duart të lidhura (të zëna) Nuk veproj dot, sepse më pengon dikush a diçka.

I kam duart të lidhura me gjalmë Jam shumë dembel.

I kam duart të shkurtra Nuk kam shumë fuqi, pushtet a mundësi për të kryer një punë (*zakonisht jo të mirë*); nuk kam fuqi a mundësi për të shtënë në dorë diçka.

I kam duart të tharapërb

♦ Jam dembel; nuk zë gjë me dorë.

♦ Më bien sendet nga dora.

♦ Nuk i dal dot zot vetes; nuk di të mbroj veten.

I kam futur duart deri në bërrylkeq

♦ Kam ndërhyrë shumë në punët e një tjetri.

♦ Jam përzier thellë në punë të papaqme.

I kam lyer duart nëdiçka Kam marrë pjesë, jam përlyer, kam gisht në një punë të keqe.

I kërkoj (i lyp) dorën E kërkoj për grua.

I kishte lyer (i kishte bërë) duart me gjak Kishte vrarë; marrë pjesë në vrasje.

I lau (i fshiu) duart nga dikusha nga diçka I iku nga dora; nuk e ka më; mbeti pa të; s'ka më shpresë për të.

I marr dorën dikujt

♦ E pyes dikë a i marr leje për diçka.

♦ E përshëndes dikë me mirënjohje; e përshëndes duke i puthur dorën.

I mëshoj dorës mbi dikë E godit fort me dorë a pëllëmbë dikë.

I ndal dorëndikujt E pengoj me forcë, nuk e lejoj që të bëjë diçka.

I ndej dorën dikujt I kërkoj me të lutur, i lutem dikujt për diçka.

I ngjit dorën (krahun) dikujt Ndhmoj dikë që është në vështirësi.

I plasi (i shpërtheu) mina ndër duar Nuk mundi dot të vinte në jetë planin e tij sabotues, sepse u zbulua; e pësoi vetë të keqen që donte t'ia bënte dikujt tjetër.

I plasi bomba në duar I ndodhi papritur një ngjarje e papëlqyer; i doli në shesh diçka e papëlqyer, që përpiquej ta fshihte ose ta bënte pa u ndier.

I plasi në duar (në dorë) diçka I dështoi një plan kur s'e priste; nuk arriti ta vërë në jetë; iu zbuluan papritur qëllimet e synimet.

I qiti në dorë diçka I dha a i dërgoi dikujt para, dhurata, ryshfet etj.

I ra në dorë

♦ E gjeti rastësisht diçka, i erdhi, i qëlloi ta ketë a ta shohë.

♦ E solli rasti që mund të bëjë ç'të dojë me dikë.

I rri me hanxhar në dorë dikujt E kërcënoj vazhdimisht dikë.

I shkau nga duart (nga dora) dikush a diçka E humbi kontrollin mbi të, s'e zotëron dot më, nuk e ka më në dorë.

I shpëlau (i lau) duart nga i biri I iku i biri nga shtëpia e nuk kujdeset më për të.

I shpëlau duart nga kazma (lopata, çekani, bishti i lopatës)iron Nuk punon më me kazmë (me lopatë, me çekan), ka hequr dorë nga puna e krahut.

I shpëton shparca nga duart Është shumë i dobët e i pafuqishëm; është plak i rrëgjuar që s'i punon dora e këmba.

I shtrëngoj dorën dikujt E uroj dhe e përgëzoj dikë për një punë të mirë që ka bërë; e përshëndet dhe e lavdëroj.

I shtriu (i zgjati) dorën dikujt

♦ I dha ndihmë, e ndihmoi; i dha përkrahje.

♦ I kërkoi ndihmë, iu lut ta ndihmojë; lypë.

♦ Kërkoi të pajtohet me dikë; bëri i pari hapin e nevojshëm për t'u pajtuar me dikë.

I vë (i lë) zemrën në dorë I besoj plotësisht për gjithçka.

I vë duart (shkelmin, këmbën) në fyt (në grykë, në gjoks)dikujt E shtrëngoj keq; e vë në gjendje shumë të vështirë; i marr shpirtin, i vë litarin në grykë.

I vjen (i shkon) për dore (ndoreshe) Ka aftësi a shprehi ta bëjë mirë e shpejt diçka; e bën lehtë; i jepet për një punë.

I zë dora (çdo gjë) Është i zoti për çdo lloj pune; i vjen ndoreshe për gjithçka.

I zgjidh duart dikujt I jap mundësi të veprojë e të bëjë ç'të dojë; i lë dorë të lirë.

Ia bëj me dorë dikujt E përshëndet me dorë dikë.

Ia dha këpucët (opingat) në dorëmospërf E përzuri, e dëboi (një njeri të padëshirueshëm).

Ia dha lekat në dorë dikujtmospërf E përzuri nga një vend; e shpërnguli diku me zor.

Ia dha nderin në dorë (në grusht) dikujt E shau rëndë dikë; e bëri për pesë para.

Ia dha veshët (flokët, leshrat) në dorë

♦ Ia shkuli flokët (leshrat, veshët).

♦ E rrahu mirë, ia tregoi qejfin kur i ra në dorë.

Ia jap në dorë diçka (dikujt) Ia besoj diçka dikujt; ia lë në dorë diçka dikujt.

Ia kam lidhur duart (krahët) Nuk e lë të lirë të veprojë; i bëhem pengesë e pakapërcyeshme.

Ia ktheu dorën

♦ Nuk ia pranoi kërkesën për martesë.

♦ Nuk pranoi të marrë diçka që i dhanë.

Ia la lëpendrat në dorë dikujt Iku e shpëtoi nga dikush; i shpëtoi nga duart; ia hodhi.

Ia lehtësoi dorëndikujt Bëri që të veprojë pa pasur shumë kufizime e vështirësi; bëri që të veprojë më lirisht.

Ia lyej dorën (duart) dikujt*keq* I jap dikujt diçka që të mos më pengojë në qëllimet e mia, të mos m'i zbulojë të këqijat, të më mbarojë punë jashtë rregullave etj.

Ia marr dorën (krahun, anën) një pune Kam fituar njohuritë e shprehitë e nevojshme për të bërë diçka; jam bërë i aftë për diçka pasi e kam ushtruar ca kohë.

Ia marr nga duart dikujt Ia rrëmbeu dikë a diçka një tjetri para syve.

Ia mbaj dorëndikujt

♦ Kujdesem për të më shumë se për të tjerët.

♦ Nuk e lë të qëllojë, të rrahë.

Ia merr pula bukën nga doramospërf Është i qullët, i ngathët e i humbur.

Ia njom (ia lag) dorën dikujt

♦ I jap një ryshfet të vogël a një bakshish.

♦ I jap lëmoshë.

Ia shkurtoj (ia pres) dorën (duart) dikujt Nuk e lë të veprojë (një vjedhës, një keqbërës etj.), e ndaloj menjëherë.

Iu lidhën duart (krahët) Mbeti pa punë pasi e pengonte dikush a diçka; nuk mundi të bëjë dot gjë, nuk ishte i lirë të vepronte.

Iu thanë duart S'i bëjnë duart për punë; nuk zë dot punë me dorë.

Janë sa gishtat e dorës Janë fare pak; numërohen me gisht.

Janë si gishtat e dorës Janë të lidhur, të bashkuar fort njëri me tjetrin.

Jap dorën

♦ Zgjat dorën (*për ta kapur dikë a diçka, për ta ndihmuar dikë*).

♦ Jap fjalën, besën; zotohem të mbaj në premtim, të zbatoj një marrëveshje.

Ka (kërkon të ketë) një dorë në bakllava dhe tjetrën në revani (në mjaltë, në kabuni)*keq* Ka gjithë të mirat dhe s'heq dorë nga asnjëra.

Ka dorë (e ka dorën) të lehtë Nuk godet me forcë; nuk të vret kur të bie me dorë.

Ka dorë (e ka dorën) të rëndë Godet me forcë; të vret kur të bie me dorë.

Ka dorë*keq*

♦ E ka zakon të rrahë a të qëllojë të tjerët.

♦ Vjedh.

Ka dorë të mbarë Sjell mbarësi, begati.

Ka në dorë edhe gurin edhe arrën Ka fuqi e mundësi të veprojë si të dojë; ka në dorë të gjitha mundësitë dhe mjetet për të zgjidhur një punë; mund të bëjë si të dojë, sepse çdo gjë varet prej tij.

Ka në dorë të gjithë gurët I ka të gjitha mundësitë dhe mjetet.

Kam dorë të lirë (i kam duart të lira) Mund të veproj si të dua; nuk më pengon asgjë.

Kërkofte murin me dorë! *mallk* U verboftë!

Këso dore

♦ Në këtë mënyrë.

♦ I këtij lloji, i kësaj trajte.

Kruaj dorën time Merrem me punët e mia.

Kthej dorë I bie atij që më bie (shuplakë a grusht).

Kur kam mashën, pse të djeg dorën?*ff u* S'kam pse e bëj vetë diçka të rrezikshme, kur mund të përdor të tjerët.

Larg duart nga një vend! *libr* Mos ndërhyjni atje, largohuni e mos e prekni këtë vend.

Lëshoj dore Lë në dorë të fatit.

Lëshoj dorë (kundër dikujt) E qëlloj dikë.

Lidh (kryqëzoj) duart s'bëj asnjë përpjekje për të ndihmuar dikë që ka nevojë; rri e pres; nuk veproj; rri duarkryq..

Luaji duart! Puno (më) shpejt!

Mbaj barkun me dorë Rri pa ngrënë.

Mbaj barkun (brinjët, ijët) me dorë Këputem së qeshuri.

Mbaj dorën

♦ E përdor me kursim diçka; nuk harxhoj shumë.

♦ Bëhem gati t'i bie shuplakë dikujt por nuk i bie.

Mbaje (ruaje) zogun sa e ke në dorë!*ff u* Shfrytëzoji të gjitha mundësitë që të jepen për të arritur diçka; mos e humb rastin kur të vjen.

Mbaje dorën! Mos qëllo!; mos rrih!

Mbeti me duar në gji I vdiq ose i iku burri në mërgim dhe e la vetëm (me fëmijët të vegjël) .

Me armë në dorë Gati për luftë; pa u dorëzuar, duke luftuar.

Me dorë në bythë *bis* Duke e vrarë kohën kot.

Me dorë në qafë Me shumë përzemërsi, shoqërisht.

Me dorë në zemër (me zemër në dorë)

♦ Me drejtësi, pa anësi.

♦ Me dhembshuri; me keqardhje.

♦ Bujarisht; me ngrohtësi; çiltërisht.

♦ Me frikë se mos ndodhë a bëhet diçka, me ankth; me padurim.

♦ Me përlulje.

Me dorë të dridhur

♦ Duke nguruar, pa qenë i vendosur.

♦ I lëkundur; me gjysmë zemre, jo me gjithë zemër.

Me dorë të lëshuar

♦ Duke harxhuar shumë e me tepri; duke qenë i papërmbytur në shpenzime.

♦ Duke qenë i lirë në kërkesa; duke mos qenë shumë i shtrënguar, me dorë të lirë; duke bërë lëshime.

Me dorën në kobure Gati të përdor forcën e armëve; duke u kërcënuar me armë.

Me duar lidhur Pa bërë asgjë; pa vepruar; duarlidhur; duarkryq.

Me duar të lira Pa pasur pengesë prej ndokujt; lirisht; sipas dëshirës.

Me duar thatë

♦ Me duar të lira, të pazëna.

♦ Pa dhuratë.

Me hanë duart (për punë) Nuk më rrihet pa punë.

Me këmbë e me duar Duke përdorur të gjitha fuqitë e mundësitë.

Me laps (me kalem) në dorë Në krye të punës, gati.

Me para në dorë Duke i paguar të hollat aty për aty; jo me këste; jo me çek.

Me sa më vjen për dore Me aq sa kam mundësi. [**Papa Nikolla V u përpoq t'i ndihmonte këta të dy me sa i erdhi për dore.** (AE).]

Me të dy (me të dyja) duart

♦ Pa kufi, shumë; me bujari, pa u kursyer; sa të mundem.

♦ Me gjithë zemër, me gjithë qejf; me shumë dëshirë.

Më doli nga dora (dore, duarsh)

♦ Nuk e kam më timen (*diçka*); më iku nga dora.

♦ Më shpëtoi nga kontrolli (*dikush*); ka marrë rrugë të gabuar, është bërë i keq.

Më dridhet dora

- ♦ Nguroj, s'jam i vendosur, tutem të bëjë diçka.
- ♦ Lëkundem, nguroj, mezi e nxjerr a mezi e jap diçka.

Më iku (i shpëtoi) nga dora (nga duart)

- ♦ S'munda të përfitoj nga një rast i mirë; s'e shfrytëzova dot një mundësi që m'u dha etj.
- ♦ Humba kontrollin mbi dikë a diçka; s'e kam më në dorë.

Më iku (i shpëtoi) zogu nga dora Nuk arrita ta shfrytëzoj rastin si duhej; nuk qeshë në gjendje të bëj diçka kur m'u dha mundësia.

Më iku nëpër duar

- ♦ Më vdiq e shkoj pa e kuptuar; e humba shpejt e papritur dikë.
- ♦ Më iku diçka a dikush pa e kuptuar; s'e mbajta dot.

Më kap dora Më zë dora; më vjen ndoresh.

Më shkurttoi (preu, thau) duart (dorën, krahët)

- ♦ E dëmtoi rëndë, i prishi shumë punë.
- ♦ E la në gjendje shumë të vështirë, pa ndihmë e pa përkrahje.

Më vjen dora

- ♦ Fitoj shkathtësi për të përdorur diçka me dorë, për të gjuajtur në shenjë etj.
- ♦ Më shkon mbarë (në lojën me letra).

Më vjen në dorë dikush E sjell rasti të ma ketë nevojën, të varet prej meje ose t'i tregoj forcën a aftësitë e mia.

Mos ia qit dorën përpara dikujt Mos iu lut.

Në dorë të fundit Gati në përfundim.

Në dorën tënde si të duash ti, si të mendosh a si të kesh ti dëshirë.

Në këmbë e në dorë (në duar) Shpejt e shpejt; pa u shtruar; si në këmbë.

Nën dorëkeq Fshehurazi dhe jo sipas rregullave të zakonshme të tregtisë (për shitjen e blerjen e diçkaje).

Ngre (çon) dorë (dorën) kundër dikujt a diçkaje Godit, qëlloj dikë a diçka; nis luftën kundër dikujt a diçkaje.

Ngre (çoj) duart (lart, përpjetë)

- ♦ Dorëzohet para dikujt.
- ♦ Përkulem para një vështirësie; pushoj së luftuari a heq dorë nga përpjekjet për të kapërcyer vështirësitë.
- ♦ Pranoj se e kam gabim.

Nuk e marr në dorë vështirësinë Nuk pyes për vështirësi.

Nuk e ndyj (nuk e fëlliq) dorën me dikë Nuk e ul veten të rrah dikë që është shumë më i dobët se unë ose që është për t'u përbuzur.

Nuk e pështyj dorën Nuk përmbahem përpara asnjë mjeti a rrethane.

Nuk kthej dorë Nuk i bie dikujt që më godet; nuk i përgjigjem me të goditur.

Nuk luaj as gishtin e dorës (e këmbës) Nuk bëj as për përpjekjen më të vogël (*për të ndihmuar dikë*).

Nuk mbahen dy kunguj (dy shalqinj) në një dorë (nën një sqetull)ff u Nuk mund të bëhen shumë punë përnjëherësh; mos u zoto të bësh vetë shumë punë që s'i bën dot.

Nuk zë gjë me dorë Nuk punoj fare, jam dembel.

Numërohen me gishtat e dorës Janë shumë pak.

Nxjerr gështenjat nga zjarri me duart e botës

Nxjerr nga dora (nga duart) Prodhoj a krijoj diçka me dorën time. **S'nxjerr gjë të keqe nga dora.**

Njëra dorë lan tjetrën, të dy-ja lajnë fytyrën (faqet) *ff u* Duke ndihmuar njëri-tjetrin bëhen mirë të gjitha punët.

Ora me dorë (ora me një)

♦ Shpejt e mirë.

♦ Me siguri; një me një.

Për çdo punë puth dorën e dikujt Nuk bëj asgjë pa lejen a dijeninë e dikujt; kërkoj pëlqimin e dikujt edhe për punë të vogla e të parëndësishme.

Për të vënë duart në kokë Shumë keq; për të vënë kujën.

Po i dhe (po i zgjate) dorën, të merr (të rrëmben) krahun E shfrytëzon ndihmën, përkrahjen që i jep a një lëshim të vogël që mund t'i bësh për të nxjerrë përfitime të reja, për të rrëmbyer prej tjetrit më shumë sesa i takon, për të kërkuar lëshime gjithnjë e më të mëdha. **>PO I DHE (PO I ZGJATE) GISHTIN, TË MERR (TË RRËMBEN) DORËN.**

Po i dhe (po i zgjate) gishtin, të merr (të rrëmben) dorën E shfrytëzon ndihmën, përkrahjen që i jep a një lëshim të vogël që mund t'i bësh për të nxjerrë përfitime të reja, për të rrëmbyer prej tjetrit më shumë sesa i takon, për të kërkuar lëshime gjithnjë e më të mëdha.

Rri me dorë në xhep Harxhoj, paguaj orë e çast.

Rri me duar kryq Rri pa punë; nuk bëj asgjë; nuk zë punë me dorë; bëj sehir.

Rri me duar në ije (në mes, në brez, në bel, në gji, në xhepa) Rri kot e bëj sehir nuk punoj; rri pa bërë gjë.

S'kapet qielli me dorë *ff u* Është e pamundur; gjë që s'bëhet.

Sa i arrin dora Sa të mundet, me sa fuqi që ka.

Sa të kem këmbë e dorë (e duar) Sa të kem fuqi për të ecur vetë e për të punuar.

Sa t'i luajë këmba e dora Sa të kem fuqi për të ecur vetë e për të punuar.

S'bëhet dora topanxhë *ff u*

♦ Çdo gjë a punë do mjetet e saj.

♦ Është gjë e pamundur; është gjë s'bëhet.

S'e kam në dorë unë diçka S'varet prej meje; është jashtë mundësive a fuqive të mia.

S'e kam në dorë veten Bëj veprime të pandërgjegjshme pa e kuptuar se si; s'e zotëroj dot veten, s'përmbahem.

S'e lëshon (s'e lë, s'e heq) nga dora diçka

♦ E marr me kujdes, zakonisht për të mos e humbur; e mban përgjithmonë diçka që ka arritur, që ka fituar etj.

♦ E mban gjithmonë me vete diçka, e përdor vazhdimisht, merret me të gjithmonë.

S'e zë (s'e kap) me dorë diçka nuk merret fare me një punë; nuk e mëson, s'e përgatit (një mësim), s'e prek fare.

S'e zë (s'e kap) njeri me dorë (për bishti)

♦ S'e përfill njeri s'e fut njeri në hesap.

♦ S'kujdeset njeri për të.

Si iu thanë duart dhe (që) s'e bëri diçka Ç'pati që nuk e bëri; do të ishte mirë ta kishte bërë.

Si s'iu thanë duart, po (kur, që, dhe) e bëri diçka Ç'pati që e bëri; do të ishte mirë të mos e kishte bërë, pse e bëri diçka; të mos e kishte bërë më mirë do të ishte.

S'i rrinë duart (rehat)

♦ S'mund të rrijë pa bërë një punë, pa u marrë me diçka.

♦ Trazon shumë, është trazovaç.

Sikur ka kapur (ka zënë, ka rrokur) qiellin me dorë I është rritur mendja shumë; mbahet me të madh.

S'më arrin dora Nuk kam fuqi, nuk kam mundësi.

S'më bën dora më dhimbset a më vjen keq ta bëj diçka a ta prek; nuk kam dëshirë ta bëj diçka.

Syri plot e dora thatë Shoh plot gjëra që më pëlqejnë, por s'kam me se t'i blej.

Shkund me duar e shtyp me këmbë Bën diçka të dobishme, por vetë e prish menjëherë; e mbush kusinë dhe pastaj e derdh me një shkelm.

Të jep ujë me shpinë të dorës (lugës) Është shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të mbetet (të ngelet) në dorë (ndër duar) dikush a diçka

♦ Është shumë i dobët, aq i sëmurë sa mezi mbahet.

♦ Është i një cilësie aq të keqe sa ke frikë ta përdorësh; mund të dëmtohet a të priset menjëherë, është shumë i brishtë.

♦ I bie vlëra e s'ke ku ta përdorësh, s'të hyn më në punë.

♦ *(Një femër)* të jepet pa bërë naze.

Të puth dorën! *shak* Është mirë me shëndet; të bën të fala *(kur dikush pyet dikë për një tjetër)*.

Të puth dorën (pëqirin, gjunjtë, këmbët, këmbë e dorë) dikujt/keq I përulet shumë dikujt; i shkon pas qejfit a pas avazit; i kreh bishtin; i bën lajka; i bie në këmbë a në gjunjë; i lutet shumë.

Të thyen arrën në dorë

♦ Është shumë i zoti, të merr gjak në vetull.

♦ *keq* Ta hedh lehtë; ta hedh kur të duash.

♦ *keq* Vjedh shumë e me marifet; të qëron të bardhët e syrit.

Të thyhet në dorë Është shumë i brishtë, delikat.

T'i lë këmbët e arushës në dorë Shpëton vetë duke ia lënë rrezikun, barrën a kokëçarjet një tjetri; ia hedh dikujt.

T'u thaftë dora! *mallk* I thuhet dikujt kur qëllon atë që s'ka faj ose një të mitur.

Thyej dorën Mësoj të bëj një punë pak nga pak, duke u ushtruar; nis t'ia marr dorën një pune.

U bë këmbë e dorë Krijoi familje; u bë me grua e fëmijë.

U bë një dorë (një grusht) njeri U mblodh kruspull; u bë sa një grusht; u *rrudh* *(nga hallet, nga frika, nga të ftohtët etj.)*; u dobësua shumë, u tret *(nga sëmundjet)*.

U lidh këmbë e duar S'ka mundësi të bëjë asgjë, pasi e pengon dikush a diçka; nuk mund të bëjë asnjë veprim..

Vezët në shportë e shportën në dorë! *ff u* Çdo gjë që ka rrezik të dëmtohet, duhet mbrojtur e siguruar mirë.

Vë (fut) duart (dorën) në zjarr (në prush) për dikë Jam shumë i sigurt për dikë; kam besim të plotë për qëndrimin e tij.

Vë dorë mbi diçka

♦ Ndërhyj për të vënë diçka në rregull; ndihmoj që të përmirësohet një gjendje etj.

♦ *keq* Marr diçka që s'është imja vjedh; e prek; e trazoj.

Vë dorë mbi dikë E ngacmoj dikë; e rrah.

Vë dorën (gishtin) në plagë

♦ Prek pikën më delikate të një çështjeje, zbuloj gjënë më shqetësuese.

Gjej pikërisht atë që e mundon dikë.

Vë dorën në zemër për dikë

♦ Më vjen keq për dikë; mendoj me dhembshuri për të; kam mëshirë për dikë.

♦ Gjykoj si për vete; marr parasysh rrethanat.

Vjen (kalon) me urë (me pishë) në dorë Djeg e shkretot ç'gjen përpara.

Vjen (shkon) me duar në xhepa Vjen pa asgjë në duar; vjen pa u përgatitur.

Vjen me duar plot

♦ Vjen me arritje të shumta.

♦ Vjen me dhurata për të gjithë.

Vras veten me dorën time Ia bëj të keqen vetes.

Zë brinjët me duar Shkulem së qeshuri.

Zë kokën me dorë Habitem dhe zemërohem nga diçka e padrejtë ose e rreme; çuditem shumë.

Zunë dorë I dhanë fjalën njëri-tjetrit; lidhën marrëveshje a ranë në ujdë për diçka.

**

dora e drejtësisë Fuqia vepruese e ligjit dhe e organeve të drejtësisë.

dora e qeverisëbis Forca vepruese e pushtetit.

dora vetë Autori i vërtetë.

dorë dite Gjendje e keqe; katandisje keq.

dorë e keqe Vjedhje; hajni.

dorë e hekurt (e fortë)libr

♦ Drejtues i aftë a udhëheqje e zonja, që nuk lejon lëshime e çrregullime; pushtet i fortë;

♦ Sundim i ashpër a diktaturë e egër, despotizëm.

e para e dorës *krahin* Shpinë e dorës.

lojëra me dorësport Lojëra që luhen me top jo me këmbë (*si p.sh. basketbolli, volejboli, hendbollietj.*).

qerre dorevjet Karrocë dore.

Dór•ë a f shkurt i Dorina.

dórë t m sh ant gr Fis helenik që kolonizoi Poleponezin, ishujt e Egjeut, Kretën dhe, më pas, Sicilinë.

dorëbardhë mb

♦ (*Grua a vajzë*) me duar të bardha.

♦ *fig (Njeri)* dorëdhënë.

dorëbórë mb poet (*Grua a vajzë*) me duar shumë të bardha.

dorëbútë mb

♦ (*Njeri*) me duart të buta.

♦ *fig* Që shtiret si i mirë për t'ia arritur qëllimit; që të vret me pambuk.

dórëc i m G Copë e vogël buke etj. që mbahet në dorë.

dorëcák e mb (*Kalë*) i vogël e i shpejtë.

dorëcóre mb G (*Grua*) e zonja për punë dore (*thurje me shtiza etj.*).

dorëcór•e ja f sh e et G Grua e zonja për punë dore (*thurje me shtiza etj.*).

dorëcúb e mb G Dorëcung; dorac.

dorëcubél e mb G Dorëcung; dorac.

dorëcumáng e mb Dorëcung; dorac.

dorëcúng e mb>DORAC E.

dorëçelë mb>DORËÇELUR.

dorëçélur mb Dorëdhënë; bujar.

dorëçélur i m sh - it Njeri dorëdhënë, bujar.

dorëçélur a f sh a at f e DORËÇELUR I.

dorëdjáhtë mb

♦ (*Njeri*) që përdor dorën e djathtë për punë; djathtak.

♦ *fig* I shkathët e i shkathët në punë dore; që i vjen ndoresh për diçka.

dorëdrédhur *mb*

♦ (*Njeri*) që nuk jep gjë me gjithë zemër; që i dridhet dora të japë gjë.

♦ Dorështrënguar; kurnac.

dorëdhânë *mb G* > **DORËDHËNË.**

dorëdhân•ë *i m sh ë ët G* Njeri dorëdhënë.

dorëdhânës *e mb G* > **DORËDHËNËS E.**

dorëdhâní *a f G* Të qenët dorëdhënë; bujarí.

dorëdhân•e ja f sh e et > **DORËDHËNI•E JA.**

dorëdhënë *mb* I pakursyer për të ndihmuar të tjerët; që ua jep të tjerëve me kënaqësi ato që ka;

që i jep dora; bujar.

dorëdhën•ë *a f sh a at f e* **DORËDHËN•Ë I.**

dorëdhën•ë *i m sh ë ët* Njeri i pakursyer për të ndihmuar të tjerët, që ua jep të tjerëve me

kënaqësi ato që ka, që i jep dora; bujar.

dorëdhënës *e mb* Dorëdhënë, dorëlibër, bujar.

dorëdhëni•e ja f sh e et Bujari; zemërgjerësi.

dorëfëllíqur *mb*

♦ (*Njeri*) me duart të fëllíqura, të ndotura.

♦ *fig* I përzier në punë të pagjashme.

dorëfëllíqur *a f sh* **duarfëllíqura** **duarfëllíqurat** > **DORËFËLLIQR I.**

dorëfëllíqur *i m sh* **duarfëllíqur** **duarfëllíquri**

♦ Njeri me duart të fëllíqura, të ndotura.

♦ *fig* Njeri i në punë të pagjashme. .

dorëflorí *mb* > **DUARFLORI.**

dorëfórtë *mb libr* > **DORËHEKURT.**

dorëfórt•ë *a f sh a at f e* **DORËFORT•Ë I.**

dorëfórt•ë *i m sh ë ët* Njeri që sundon, drejton etj. me vendosmëri e siguri.

dorëgrísur *mb* Dorëshpuar; që shpenzon ka e rrudhur dorën.

dorëgrúsht *e mb krahin G* (*Njeri*) dorështrënguar.

dorëgrúsht *i m sh a at krahin G* Njeri dorështrënguar.

dorëgrúsht•e ja f sh e et krahin G f e **DORËGRUSHT I.**

dorëgrrémc *e mb* (*Njeri*) zhvatës; që zhvat.

dorëgrrémc *i m sh a at* Njeri zhvatës.

dorëgrrémc•e ja f sh e et f e **DORËGRREMÇ I.**

dorëgúr *mb G* Dorështrënguar.

dorëgják *e mb* (*Njeri*) gjakësor.

dorëgják *u m sh ë të* Njeri gjakësor.

dorëgjânë *mb G* > **DORËGJERË.**

dorëgjân•ë *a f sh a at G f e* **DORËGJAN•Ë I.**

dorëgjân•ë *i m sh ë ët G* > **DORËGJERË.**

dorëgjâní *a f G* Të qenët dorëgjerë.

dorëgjátë *mb*

♦ (*Njeri*) i dhunshëm; që e ka zakon të rrahë të tjerët.

♦ (*Njeri*) i dhunshëm; mujshar; që përdor dhunë.

♦ (*Njeri*) që grabit; vjedhës; hajdut.

dorëgjërë *mb* Dorëdhënë; bujar.

dorëgjerësi *a f libr* Të qenët dorëgjerë; zemërgjerësi; bujarí.

dorëhapësi *a mb libr* Të qenët dorëhapur; bujarí.

dorëhápët *mb* >**DORËHAPUR.**

dorëhápun *mb G* >**DORËHAPUR.**

dorëhápur *mb* Dorëdhënë; që jep pa ngurrim; i pakursyer për të ndihmuar.

dorëhartúem **(i) e (e)** *mb G* Artificial.

dorëhékur *mb* >**DORËHEKURT.**

dorëhékur *mb*

♦ *(Njeri)* me dorë të fuqishme, të hekurt.

♦ *fig (Njeri)* që drejton a udhëheq me rreptësi e pa tolerancë.

dorëhéqës *e mb (Ministër etj.)* që ka kërkuar ose është detyruar të largohet nga detyra a pushteti.

Qeveria dorëheqëse.

dorëhéqje *e a f sh e et* Largim me hir a pahir nga detyra a pushteti. **Paraqit dorëheqjen.**

dorëhjekës *e mb G* >**DORËHEQËS E.**

dorëhjekje *e a f sh e et G*

♦ Dorëheqje. [Pamundësia me pá të realizueme politikën e vet, e shtyu Mustafën ... me dhânë dorëhjekjen. (AN).]

dorëhóllë *mb*

♦ *(Njeri)* me dorë të hollë.

♦ *fig (Njeri)* në gjendje ekonomike të dobët; që është ngushtë nga gjendja ekonomike; i varfër.

dorëhú *mb (Njeri)* i mujshëm; që përdor dhunën.

dorëhú ri *m sh nj njtë* Njeri i mujshëm, që përdor dhunën.

dorëjáshtas *i m sh i it krahin G* Ai që s'ka dorë në një punë të keqe.

dorëjáshtë

I *mb* I papërzier në një punë, ngatërresë etj.

Ilsi ndajf Pa u përzier në një punë, ngatërresë etj. **Qëndroj dorëjashtë.**

dorëkéq *e mb*

♦ >**DORËPRAPË.**

♦ Keqbërës; ai që bën punë të këqija si vrasje, vjedhje etj.

dorëkëputur *mb*

♦ *mallk* Ai që iu këputtë dora. **Ç'ke që e rreh, o dorëkëputur!**

♦ *fig (Njeri)* i varfër.

dór•ël *la f sh la lat Ç* Purtekë 1- 1.5 m e gjatë, për të shkundur degët e ulëta të ullirit.

dorëlân•ë *a f sh a at G f e* **DORËLAN•Ë I.**

dorëlân•ë *i m sh ë ët G* Njeri që s'punon; dorëthatë.

dorëlártë *mb* Fisnik.

dorëlárt•ë *a f sh a at f e* **DORËLART•Ë I.**

dorëlárt•ë *i m sh ë ët* Njeri fisnik.

dorëléhtë *mb (Infermiere etj.)* që nuk më shkakton dhembje kur më bën gjilpërën.

dorëlëshúar

I *mb*

♦ Që prish shumë, që shpenzon vend e pa vend; që s'e mban paranë, pasurinë etj.; që nuk di të kursejë; dorëshpuar, dorëilirë.

♦ Që nuk kërkon sa duhet dhe si duhet nga të tjerët; që s'është kërkuar; që bën lëshime ndaj atyre që gabojnë e që kanë të meta në punë; dorëilirë. **Mësues dorëlëshuar me notat.**

Isi ndajf

(*Prish*) pa vend, pa kursim.

dorëlëshuar a f sh a at f e DORËLËSHUAR I.

dorëlëshuar i m sh - it

♦ Njeri që prish shumë, shpenzon vend e pa vend.

♦ Njeri me kërkesa të ulëta, që bën lëshime ndaj atyre që gabojnë e kanë të meta në punë.

dorëlëshuem e mb G > DORËLËSHUAR.

dorëlëvizj•e ja f sh e et Gjest me dorë.

dorëlídh•ëm memb G > DORËLIDHUR.

dorëlídhur mb Dorështrenguar, dorërrudhur, dorëmbyllur.

dorëlídhur a f sh a at f e DORËLIDHUR I.

dorëlídhur i m sh - it Njeri dorështrenguar, që s'nxjerr para nga dora.

dorëlig ë mb K (Njeri) dorëters; që e ka dorën ters; dorëmbropshtë.

dorëlíre mb

♦ Dorëhapur, dorëdhënë.

♦ Dorëlëshuar.

dorë•mádh madhe mb, m sh duarmëdhénj, f sh duarmëdhá (Njeri) me duar të mëdha.

dorë•mádh i m sh duarmëdhénj duarmëdhénjtë Njeri me duar të mëdha.

dorë•mádh madhja f sh mëdhá mëdhátë f e DORË•MADH MADHI.

dorëmárrës i m sh - it etn Shkues; mesit; mbles; lajmës.

dorëmárrun mb K Garantues; ai që hyn dorëzanë.

dorëmárrun i m sh - it K Garant; dorëzanë.

dorëmbárë mb Që i vete mbarë çdo punë; që sjell mbarësi në një punë, po ta fillojë a po ta zërë ai me dorë. [Kolë Ashta hulumtues i përkushtuar dhe dorëmbarë i leksikut historik të gjuhës shqipe (GjSh).]

dorëmbledh•ëm memb G > DORËMBLEDHUR.

dorëmbledhur mb Dorështrenguar, dorërrudhur; kurnac.

dorëmbropshtë mb Dorëters; dorëlig.

dorëmbýllur mb (Njeri) shumë i kursyer a dorështrenguar; që s'jep asgjë nga ato që ka.

dorëmbýllur a f sh a at f e DORËMBYLLUR I.

dorëmbýllur i m sh - it Njeri shumë i kursyer a dorështrenguar; që s'jep asgjë nga ato që ka.

dorëmenjë ndajf Njëmenjë; me siguri të plotë; menjëherë, sakaq. **Të shëron dorëmenjë.**

dorëmenjí ndajf G > DORËMENJË.

dorëmësór•e ja f sh e et krahin G Grua e zonja për punë dore.

dorëmíre mb > DORËMBARË.

dorënáltë mb G > DORËLARTË.

dorëndým•ë e mb G (Njeri) me duart të ndotura nga puna.

dorëngáthët mb (Njeri) i ngadalë e i ngathët në punë; që nuk i vjen ndoresh për punë të ndryshme; që mezi i del në krye punës.

dorëngúshtë mb (Njeri) që nuk e lëshon paranë nga dora; shumë i kursyer në shpenzime.

dorëngúshtë a f sh a at f e DORËNGUSHT•Ë I.

dorëngúshtë i m sh ë ët Njeri që nuk e lëshon paranë nga dora, shumë i kursyer në shpenzime.

dorënúse mb f krahin G (Vajzë) e fejuar.

dorënúse•e ja f sh e et krahin G E fejuar. **Dorënusja e...**

dorënjómë mb krahin G Dorëdhanë; ai që ia njom dorën dikujt.

dorëpëndël mb Dorëlehtë.

dorëpërdórë *ndajf* Tani për tani; hëpërhë.

dorpërdórshëm (i) me (e) *mb* I tanishëm; i kohës së sotme.

dorëpipér *e mb* Dorëprapë; ters; (*njeri*) që s'lë gjë pa trazuar.

dorëplót *ndajf*

♦ Me duart plot.

♦ Me bujarí.

dorëplótë *mb*

♦ Bujar.

♦ Që i ka duart plot; që ka shumë pará.

dorëplúmb *mb* Dorërendë.

dorëprápë *mb* Që nuk i shkon mbarë asnjë punë; që të sjell prapësi në një punë etj., po ta fillojë a ta zërë ai me dorë.

dorëprém•ë *e mb G* >**DORËPRERË.**

dorëprérë *mb* Njeri me njërën dorë të prerë; dorëcung.

dorërândë *mb G* >**DORËRËNDË.**

dorëréndë *mb* Që shkakton shumë dhembje kur të godet me dorë, të bën një gjilpërë etj., që e ka dorën të rëndë.

dorërrúdh•ë *a f* Koprrací.

dorërrúdhët *mb* Koprrac.

dorërrúdhët i m sh - it Koprrac; njeri shumë dorështrënguar.

dorërrúdhj•e ja f Koprrací. >**DORËRRUDH•Ë A.**

dorërrúdhur *mb* Koprrac; dorështrënguar.

dórës i¹ m sh a at Bishtak; enë me bisht të gjatë që përdoret për ujë; lugë e madhe me bisht të gjatë, që përdoret për të ndarë gjellën, bishtore.

dórës i² m sh a at *muz* Hark i lahutës.

dórës i³ m sh a at *krahin G* Vjedhës.

dorësór•e ja f sh e et *krahin G* Grua e zonja për punë dore.

dorëshkáthët *mb (Njeri)* i shpejtë e i zoti në punë; që i vjen ndoresh për çdo punë.

dorëshkathtësí *a f sh - të* Të qenët dorëshkathët.

dorëshkrés•ë *a f sh a at vjet* >**DORËSHKRIM I.**

dorëshkrét•ë *a f sh a at* Dorë që nuk përdoret si duhet.

dorëshkrím i m sh e et

♦ Tekst i shkruar me dorë ose i daktilografuar; tekst origjinal i një vepre, i shkruar me dorë a i daktilografuar, sipas të cilit bëhet radhitja dhe shtypja në shtypshkronje. Dorëshkrim i pastër (i qartë). Dorëshkrimet ruhen. E lexoi në dorëshkrim. E krahasoi me dorëshkrimin.

♦ Dokument a vepër e shkruar me dorë përpara se të dilte a të përdorej shtypshkronja. [Një nga nxënësit e Akademisë së Voskopojes, Mjeshtër Todëri (Theodor Haxhi Filipi) nga Elbasani, përkëtheu shqip disa pjesë të Dhiatës së Re dhe të liturgjisë kishtare orthodoxe, por dorëshkrimet e tija kanë humbur. (AE).]

dorëshkrónj•ë *a f sh a at* Dorëshkrim.

dorëshkrúes i m sh - it Ai që ka shkruar diçka me dorë; autor i një dorëshkrimi.

dorëshkrúes•e ja f sh e et f e **DORËSHKRUES I.**

dorëshkúrtë *mb G* >**DORËSHKURTËR.**

dorëshkúrtën *mb G* >**DORËSHKURTËR.**

dorëshkúrtër *mb (Njeri)* i paaftë; i pazoti.

dorëshpéjtë *mb*

♦ (*Njeri*) i shkathët për të përfituar nga rasti.

♦ Vjedhës.

dorëshpéjt•ë i *m sh ë ët* Hajn; vjedhës.

dorëshpéjt•ë a *f sh a at f e* **DORËSHPEJT•Ë I.**

dorëshpúam e *mb A* Dorëshpuar.

dorëshpúar *mb* Dorëlëshuar; që prish pa mend.

dorëshpú•em e *mb G* >**DORËSHPUAR.**

dorëshpúet *mb G* >**DORËSHPUAR.**

dorështrénjtë *mb (Njeri)* dorështrënguar.

dorështrëngúar *mb*

♦ (*Njeri*) shumë i kursyer në shpenzime; që s'e nxjerr lehtë paranë nga dora; që s'jep asgjë falas; koprrac.

♦ (*Njeri*) shumë i rreptë në kërkesa, që kërkon nga të tjerët më shumë se ç'duhet; që nuk bën lëshime. Është dorështrënguar (në notë, vlerësim)..

dorështrëngúem *mb G* >**DORËSHTRËNGUAR.**

dorështrëngúet *mb G* >**DORËSHTRËNGUAR.**

dorështrímë *mb krahin G* Që shtrin dorën me përlulje, për të lypur.

dorëtërs *mb* Që e ka dorën të mbrapshtë, ters.

dorë•trokás *kal, jokál* **trokíta trokítur** > **DUAR•TROKAS.**

dorëthám•ë e *mbG* >**DORËTHARË.**

dorëthân•ë e *mb G* Oguruzi.

dorëtharé *mb*

♦ Mëngjarash; që s'i bëjnë duart të zërë punë; që i bën keq punët.

♦ Kurnac; dorështrënguar.

♦ *mallk* Që iu thaftë dora.

dorëthátë *mb*

♦ >**DUARTHARË.**

♦ >**DORËSHTRËNGUAR.**

dorëvát•ë a *f sh a at bot (Sacropoterium spinosum)* Shkurre shumëvjeçare, gjembake deri 2 m e lartë, me lule të vogla në majë të kërcellit, që çelin nga shkurti deri në prill dhe lidhin kokrra në vjeshtë; gjatë verës duket si e tharë.

dorëvéni•e a *f vjet drejt* Sekuestrim.

dorëvógël *ndajf* Që i ka duart të vogla.

dorëvrásës i *m sh - it K* Doras; ai që vret me dorën e vet; gjakës.

dórëz a¹ *f sh a at* > **DOREZË A.**

dórëz a² *f sh a at*

♦ Tufë kallinjsh, bari, kashte, thuprash etj. sa mund të kapë dora.

♦ Një dorë kashtë a hesë; sasi fijesh gruri të lidhura bashkë; rreth 20 degë misri të lidhura bashkë.

♦ Copë djathi e rrumbullakët; një napë djathë.

dórëz a³ *f sh a at* Kapak i mëngës së këmishës.

dórëza-dórëza *ndajf krahin G* Në trajtë dorëzash. **Mbledh kashtën dorëza-dorëza.**

dorëzân•e ia *f sh e et f e* **DORËZAN•Ë I.**

dorëzân•em *vetv krahin G* >**DORËZAN•Ë (me u).**

dorëzânë *mb G* Që i ka duart të zëna. >**DORËZËNË.**

dorëzân•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Dorëzanohem; hyj dorëzanë.

dorëzân•ë i *m sh ë ët* Ai që zotohet të përmbushë detyrimet që merr përsipër një tjetër, në qoftë se ky s'i plotëson; ai që siguron, duke marrë mbi vete çdo përgjegjësi, se dikush do t'i plotësojë detyrimet e veta, se do të veprojë ashtu siç kërkohet prej tij etj. **Hyj dorëzanë për dikë.**

dorëzânës i *m sh - it* > **DORËZAN•Ë I.**

dorëzânës•e ja *f sh e et f e* **DORËZANËS I.**

dorëzaní a *f* Zotim që merr dikush për të përmbushur detyrimet e një tjetri, në qoftë se ky nuk i plotëson ato; siguria që jep dikush, duke marrë mbi vete çdo përgjegjësi, se një tjetër do t'i plotësojë detyrimet e veta, se do të veprojë ashtu siç kërkohet prej tij etj.; hyrje dorëzanë.

dorëzânít•em *vetv G* > **DORËZANIT•Ë (me u).**

dorëzânít•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G* Hyj në marrëveshje; jap siguri, garanci. [**Shpijat e të vramve do të dorëzaniten mbas Kanunit (K).**]

dorëzan•óhem *vetv óva (u) úar* Bëhem a hyj dorëzanë për dikë.

dorëzan•ój *kal óva úar* Bëhem a hyj dorëzanë për (*dikë*).

dorëzânúar (i e) *mb* I garantuar; i siguruar me dorëzanë.

dorëzânúem (i) e (e) *mb G* > **DORËZANUAR (i e).**

dorëzéz•ë a *f sh a at* Grua a vajzë e pafat.

dorëzënë *mb (Njeri)* i zoti të bëjë shumë punë; që i vjen ndoresh për çdo gjë, që i zë dora çdo gjë.

dorëzënës i *m sh - it* > **DORËZANËS I.**

dorëzëni•e ja *f sh e et* > **DORËZANI A.**

dorëzgjídhur *mb* Dorëlëshuar, dorëllirë.

dorëzí u *m sh nj një* Njeri i pafat.

dorë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* I pafat.

dorëzínj një *sh i* **DORËZI U.**

dorëzím i *m sh e et*

♦ Ndërprerje e luftës dhe lëshim i armëve dhe pozicioneve në duart e armikut.

♦ Lënie e dikujt në duart ose mëshirën e një tjetri. [**kishte paraqitë një notë verbale me të cilën qeverija naziste kërkonte dorëzimin e mâ se treqind hebrenjve (AN).**]

♦ Përgjegjësi për diçka a për dikë që më është ngarkuar. **E kam në dorëzim** përgjigjem (*për dikë a diçka*) që më është dhënë për ta ruajtur, mbajtur. **Marr në dorëzim** e marr unë përsipër për ta pasur nën kujdes, për ta ruajtur etj.; përgjigjem unë për të.

♦ Dhënie e punës së përfunduar dikujt për ta përdorur a gjykuar.

♦ *fet* Shugurim i priftit.

dorëz•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Ndërpres luftën dhe jepem në dorë të armikut a të kundërshtarit, dorëzoj armët; e lë veten në duar të armikut a të kundërshtarit. **Mos u dorëzo!** [**Ajo i dorëzohet vdekjes për hir të dashurisë, në moshën më të bukur të jetës (AÇ).**] [**Kreshnikët shqiptarë nuk janë kalorës në shërbim të ndokujt, ata i janë dorëzuar fatit të trimërive dhe bëmave epike (ShS).**]

♦ Pranoj humbjen në një lojë, diskutim etj.; pranoj se u munda.

♦ I nënshtrohem dikujt; plotësoj pa kundërshtim dëshirat a kërkesat e tij; bie lehtë në dorë të dikujt, i jepem pa kundërshtuar.

♦ S'u qëndroj dot vështirësive e pengesave të ndryshme, sëmundjeve etj., mposhtem; tërhiqem para vështirësive.

♦ *fetdhe fig* Shugurohem. [Dy figurat qendrore të eposit shqiptar dorëzohen si "rishtarë" të urdhërit të tyre para zanave të maleve, personifikuese të fuqive ktonike, mbrojtëse të natyrës. (ShS)]

II pjesë e DORËZ•OJ.

dorëz•ó j kal ó va ú ar

♦ Ia jap në dorë (*dikujt diçka*), ia vë përpara për ta marrë, për ta përdorur etj.; kthej atje ku duhet (*diçka që s'është imja*). **Dorëzoj letrat (dokumentet).** E dorëzoi në polici një kuletë. **Dorëzova librat në bibliotekë.**

♦ I lë (*dikujt dikë për t'u kujdesur a për ta ruajtur*); ia lë në dorë a ia besoj (*dikujt një punë që ta vazhdojë e të përgjigjet për të*). [Eja të pimë po koburet t'ia dorëzojmë një miku, se kam frikë mos të shkel hijen, o mos shoh me inat ndonjë dru telefoni. (DhP).]

♦ E lë (*diçka a dikë*) nën zotërimin a në mëshirën e një tjetri; ia lëshoj (*diçka*) armikut ose kundërshtarit.

♦ Ia jap (*dikujt një punë të përfunduar*) për ta vijuar, gjykuar, përpunuar etj.; arrij të kryej, bëj, përfundoj (*një detyrë*). **Ia dorëzoi pallatin të pambaruar. Dorëzoi librin për shtyp.**

♦ *fet* Shuguroj. E dorëzoi prift.

*

Dorëzoj (hedh, lë, lëshoj, jap, ul) armët Pushoj luftën; nuk bëj më qëndresë; dorëzohem.

Dorëzoj çelësat

♦ Heq dorë nga një punë; e lë një punë a një detyrë.

♦ Dështoj, dal me këpucë të kuqe.

Ia dorëzoj (ia lë) stafetën dikujt Ia lë dikujt ta çojë me tej punën e nisur.

dorëzónj•ë a f sh a at bot (*Lonicera caprifolium*) Shkurre kacavarëse zbukurimi, me gjethe gati rrotullare, me lule të merme, të kuqërreme nga jashtë e të verdha nga brenda, që i ngjajnë një dore të vogël me gishtërinj të përkulur. >**LULEMUSTAK U.**

dorëzonjóre t f bot (*Caprifoliaceae*) Familje e dorëzonjave.

dorëzúar (i e) mb Që është dorëzuar.

dorëzúar a (e) f sh a at (të) f e DORËZUAR I (i).

dorëzúar i (i) m sh - it (të) Ai që është dorëzuar.

dorëzúem (i) e (e) mb G>DORËZUAR (i e).

dorëzúes e mb Që dorëzon diçka; që bën dorëzimin e diçkaje. **Pala dorëzuese dhe pala pritëse.**

dorëzúes i m sh - it Ai që dorëzon diçka; ai që bën dorëzimin e diçkaje a të dikujt..

dorëzúes•e ja f sh e et f e DORËZUES I.

dorfolín•ë a f sh a at > DORDOLIN•Ë A.

dórgja kr thj e DJERG; DJERG•Ë (me).

dórgj•e ja f sh e et G Katruve; enë uji a bulmeti me dy vegje.

dorí si mb (*Kalë*) me qime të kuqërreme.

Dórishkurt i

♦ *m* Dorian.

♦ *f* Dorina; Doruntina.

dorí a¹ f sh e et Enë për ujë.

dorí a² f sh e et *krahin G*

♦ >**DORI U.**

♦ Kalë i murrinë.

dorí u m sh nj të Kalë me qime të kuqërreme.

dorík e *mb ant gr* I dorëve (një nga fiset kryesore në Greqinë e Vjetër); që ka të bëjë me dorët a me trojet e banuara prej tyre. **Dialekti dorik.**

**

stil dorikark Një nga tre stilet klasike të arkitekturës në Greqinë e Vjetër.

shtyllë dorikeark Shtyllë pa bazë, që vjen duke u ngushtuar nga kreu.

dorínj të *sh i* **DORI U.**

dorjáshtë *paraff, ndajf* Jashtë; përtej.

dórj•e *a¹f sh e et*

♦ Ibrik bakri me kapaku të lidhur me dorezën.

♦ Shtambë me një vegsh.

dórj•e *a²f sh e et teks* Masur i fillit të dredhur.

dórj•e *a³f sh e et* > **DORI U.**

dormenjí *ndajf G* > **DORËMENJË.**

dorovís *kal ta tur* > **DOROVIT.**

dorovít *kal a ur* Qeras (vizitorë, miqtë) me pije, kafe a ëmbëlsira.

dorovítj•e *a f* Qerasje e vizitorëve a miqve me pije, kafe a ëmbëlsira.

dorovítur (*i e*) *mb* I qerasur me pije, kafe a ëmbëlsira.

dors i m sh a at *krahin G* Doras; vrasës.

dórs•ë *a f sh a at muz G* Hark i guzlës.

dorshpéjt•ë *i m sh G*

♦ Duarshkathët.

♦ Vjedhës; hajdut. [**N'vend sundote paudhnija,/ Zot mbi gjâ isht' bâ dorshpejti** (GjF).]

dortnáll *ndajf* Në (me) galop.

dórz•ë *a f sh a at*

♦ Dorezë.

♦ *krahin G* Pjesë e mullirit që zë vrimën e koshit dhe nuk i lë kokrrat të bien në gur.

♦ *bujq krahin G* Pjesë e bishtit të kosës.

dosár i¹ m sh ë ët > **DOSJ•E A.**

dosár i² m sh ë ët Derr.

dosár•e *ja f sh e et*

♦ Dosë e madhe dhe shumë e majme.

♦ *fíg* Grua e trashë nga trupi.

dós•ez *za f sh za zat ent A (Gryllus gryllotalpa)* > **DOSËZ A.**

dós•ë *a¹f sh a at*

♦ Femër e derrit. **Polli dosa.**

♦ Ç Ujkonjë.

♦ *bis* Grua e trashë nga trupi, si dosë.

♦ *keq* Grua e ligë.

dós•ë *a²f sh a at ent krahin G* Baldosë; dosëbalë.

dosëbál•ë *a f sh a at*

♦ > **BALDOS•Ë. -A.**

♦ *ent krahin* Dosëz.

dosëbálëz *a f sh a at zool:* **Dosëbalëz hindi** çivetë.

dosëgrúa *f keq* Kurvë.

dosënán•ë *a f sh a at Ç* Nënë e ligë.

dósër (*i e*) *mb Ç* Si dosë; i ndytë; i keq.

dósëz *ndajf* (Luaj) dokrrash.

dósëz a f sh a at ent (*Gryllus gryllotalpa*) Kandërr e ngjashme me bulkthin, me trup të gjatë deri 5 cm e të mbuluar me push të imët, me brirthe të trashë dhe thonj të fuqishëm, që rri zakonisht nën tokë e dëmton rrënjët e bimëve; femra lëshon vezë në llagëm dhe i ruan këlyshët. >**ARRÇ I; BUSHTËRZ A; DOSËZ A; KËLYSH DHEU.**

dosidó

I ndajf Në një farë mënyre, sa për të mbaruar punë, disi; pa kujdes; shkel e shko. **Ha (fle, punoj) dosido.**

II si mb I dosidoshëm. **Punë dosido.**

dosidósh•ëm (i) me (e) mb (*Punë*) e bërë në një farë mënyre, sa për të mbaruar punë, pa kujdes, shkel e shko e sa për të thënë; fare i rëndomtë. **Punë e dosidoshme. S'është i dosidoshëm ai djalë.**

dosín•ë a f sh a at inv (*Dosinia exoleta*) Butak me dy guaska ngjyrë të fildishtë, që rri në ujëra të cekëta baltake.

dósj•e a f sh e et

♦ *zyr* Karton a copë lëkure e palosur ku mbahen dokumente. **Është me dosje bis** ndiqet a përgjohet nga hetuesia, policia etj. [**Sipas dosjes hetimore, disa nga personazhet ishin endur midis mbeturinave të tij, madje ishin ulur të shkallinat e gurta, por kjo nuk mjaftonte për të besuar në një ndërlikim.** (IK)]

♦ *tek inf* Drejtorí ku mbahen skedat e programeve ose dokumenteve të një kategorie.

dósk•ë a f sh a at > DOSËZ A.

dosllár•ë t m sh Miq; kumbarë.

dostongál i m sh ë ët G Zjarr bubulak.

dóshë a f sh a at krahin G Dorë fëmije; doçkë; dorë e butë dhe e njomë si dorë fëmije.

doshkadó pacak Kushdoqoftë.

doshkúk•ëz za f sh za zat tek krahin G Folé ku ngulet maja e boshtit të mullirit >>>

dot pj (në fjali mohore dhe pyetëse) : **E bën dot? S'e bëj dot.** [të gjitha këto i gjen në kulm vetëm, dhe atje shumë herë as që i gëzon dot (FK).] [Bijtë e tu janë rritur tashmë/ bisha sfiduese, s'i ndjek dot rreziku (MA).] [Gjithsesi, nuk e gjente dot cili mund të ishte ai që e kishte kërcënuar se do t'i lëronte t'ëmën... dhe, ndoshta, atë vetë... (IK).]

doth ndajf vjet G Pak.

dóv•ë a f sh a at fet Lutje në vargje e besimtarëve myslimanë. >**DUA JA.**

dovjéc mb I moshuar.

dovlét i m sh e et vjet Shtet. [**O ju karavët e detit,/ Ç'zë na i shpini devletit?** (Pop).]

dovletlí e mb vjet I devletit; (njeri) me post në qeveri, në shtet.

dóz•ë a f sh a at

♦ Sasi e caktuar e një bari, aq sa duhet të marrë i sëmuri njëherësh, sipas këshillës së mjekut.

♦ *dhe fig* Sasi a masë e caktuar e diçkaje; sasi e vogël. **Në doza të mëdha. Ia tha me një dozë shakaje (ironie, dyshimi).**

dózgëz a f sh a at K Guxhë; lojë doçash.

dozím i m sh e et tek Ndarje a matje në doza të caktuara; përcaktim i dozës së një bari që duhet të marrë i sëmuri.

dozimét•ër ri f sh a at tek Pajisje për matjen e dozës a dozave të diçkaje.

doz•óhet úa (u) úar tek pavet dhe pës e DOZ•OJ.

doz•ój kal óva úar tek Ndaj (*diçka*) në doza të caktuara; përcaktoj dozën e një bari që duhet të marrë i sëmuri.

dozóti *pasth* Dashtë Zoti; ishallla.

dozúar (i e) *mb tek* I ndarë në doza.

dozúem (i) e (e) *mb G>* **DOZUAR (i e).**

dozhdól•e ja f sh e et etn Dordolec i shiut; fëmijë i veshur me degë e me lule për të tërhequr shiun.

DPA ja shkurt i **Deutsche Presse Agentur** Agjencia e Shtypit Gjerman.

DPAC i *shkurt i* Drejtoria e Përgjithshme e Aviacionit Civil.

DPCE ja shkurt i Drejtoria e Përgjithshme e Centraleve Elektrike.

DPD ja shkurt i Drejtoria e Përgjithshme e Doganave.

DPS ja shkurt i Drejtoria e Përgjithshme e Standardizimit.

DPPSH ja shkurt i Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit.

DPT ja shkurt i Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve.

dr. shkurt i (*titull para emrit të përveçëm*) Doktor. **Doktor i Shkencave** titull i lartë për punonjës shkencor.

dr. shk. shkurt i Doktor i Shkencave.

DRA ja shkurt i Drejtoria Rajonale e Arsimit.

dra u m krahin G

♦ Fundërri e gjalpiti.

♦ Llum i një lëngu që bie në fund të enës; llurbë; vrug i verës.

♦ Shtresë e rrëshqitshme që zënë gurët e lumit a përroit.

♦

♦ *fjg* Pjesë më e keqe e diçkaje; fundërri, llum.

dragamín•ë a f sh a at usht Anije e posaçme për pastrimin e minave në det etj.

dragát i m sh ë ët Rojë vreshti; rojë are.

drág•ë a¹ f sh a at Ortek bore; reshme.

drág•ë a² f sh a at Anije me pajisje të nevojshme për të thelluar lumenjtë e portet, për të pastruar kanalet etj.; makinë me pajisje për gërryerje, që përdoret për shfrytëzimin e vendburimeve minerare etj.

dragomán i m sh ë ët vjet dhe keq Përkthyes me gojë.

dragúasi mb Trim; shumë i fortë e guximtar. **Djalë dragua.**

drag•úaóí¹ m sh ónj ónjtë

♦ *mit* Figurë e përrallave popullore, e përfytyruar si një njeri shumë i fuqishëm, i cili luftonte me trimëri të rrallë me kuçedrën derisa e vriste.

♦ *mit* Kuçedër.

♦ *fjg* Trim i madh, trim që nuk e ka shokun. [**Mark Miloshi në liqe/ Luan shpatën porsi dre,/ Luan shpatën si dragoi/ Edhe turqit i coptoi** (Pop).]

drag•úaóí² m sh ónj ónjtë bot (*Artemisia dracunculus*) Bimë aromatike shumëvjeçare me gjethe që përdoren të regjura.

drag•úe ói m sh j jt G > DRAG•UA, -OI.

dragunár i m sh ë ët Furtunë; stuhi.

drakonián e mb libr (Ligj etj.) shumë i rreptë; shumë i ashpër; i egër, i pamëshirshëm. **Masa drakoniane.**

drakulák u m bis Poshtërsi; punë e mbrapshtë.

dramacítét i m sh ë ët dhe let Të qenët dramatik.

dramatík e mb

♦ *let* I dramës; që ka të bëjë me dramën. **Gjini dramatike** gjini e letërsisë që përfshin veprat e shkruara për t'u luajtur në skenë. [Duhet shënue këtu se Paçrami është shkodran, dhe se Shkodra ka një traditë dramatike që daton para pamvarsisë. (APp)]

♦ Që e vë njeriun para një prove a një gjendjeje të vështirë, të rëndë e tronditëse; që kërkon forcë morale për t'u kapërcyer; që të shkakton vuajtje a dhembje të madhe shpirtërore; që është plot fatkeqësi, plot ngjarje të rënda e tronditëse. **Çast dramatik. Ngjarje dramatike. [infinitin qiellor të një hapësire të kaltër përfytyrimi poetik, një infinit dramatik shqetësimësh tokësore dhe një infinit human mesazhesh fisnike. (AÇ)]**

♦ *muz (Këngëtar)* me timbër pak të ashpër, jo lirik; (zë) i fortë, i fuqishëm.

dramatik•ë a f

dramatizëm m

♦ *let* Karakter shumë i nderë e tronditës i veprimit në një vepër letrare; ajo që e bën dramatike një vepër.

♦ Karakter shumë i nderë e i rëndë i një ngjarjeje, gjendjeje etj.; ana prekëse e tronditëse e diçkaje. **Dramatizmi i ngjarjeve.**

dramatizim i m sh e et

♦ *let* Përpunim i një veprë tregimtare për vënie në skenë.

♦ Kthesë me karakter dramatik i ngjarjes; zmadhim i karakterit shqetësues të diçkaje.

dramatizohet úa (u) úar pavet dhe pës e DRAMATIZ•OJ.

dramatiz•ój kal óva úar

♦ *let* Përpunoj dhe e bëj të përshtatshëm për t'u vënë në skenë (*një roman etj.*); e kthej në dramë.

♦ I jap karakter dramatik (*një ngjarjeje, gjendjeje etj.*); e paraqit më të rëndë e prekëse nga ç'është në të vërtetë; e bëj dramatike (*gjendjen*). **Mos e dramatizo! I dramatizoj gjërat.**

dramatizuar (i e) mb

♦ *let (Vepër tregimtare)* e përpunuar dhe përshtatur për skenën.

♦ (*Gjendje*) e paraqitur me tone dramatike, të rënda, prekëse a tronditëse.

dramatizuem (i) e (e) mb G>DRAMATIZUAR (i e).

dramatúrg u m sh ë ët Autor dramash, që shkruan drama.

dramatúrg•e ia f sh e et f eDRAMATURG U.

dramaturgjí a f

♦ *let* Tërësi e parimeve teorike dhe mjeshtëri e hartimit të veprave dramatike; teori e dramës; art dramatik; gjini e dramës.

♦ *përmb* Tërësi e veprave letrare dramatike të shkruara nga një shkrimtar ose nga disa shkrimtarë, në një epokë a në një vend të caktuar etj. [**dramaturgjia shkodrane u ringjall nga një varg auktorësh - K. Jakova, M. Skanjeti, F. Kraja, Nd. Luca - në një kohë kúr në lámën kulturore u çfaq edhe operistika, gjithashtu e zhvillueme nga shkodranë (P. Jakova, T. Daija, P. Gaci), të gjithë këta katolikë, me përjashtim të njënit. (APp).**]

dramaturgjík e mb I dramaturgisë; që ka të bëjë me dramaturgjinë.

drám•ë a f sh a at

♦ *let* Gjini e letërsisë artistike që e pasqyron jetën përmes veprimit skenik të personazheve dhe të dialogëve e monologëve; lloj i gjinisë dramatike që përfshin vepra të tilla me karakter serioz (*ndryshe nga komedia*), por jo heroik (*ndryshe nga tragjedia*); vepër letrare e këtij lloji, zakonisht në prozë; shfaqja e kësaj veprë në skenë. **Dramë realiste. Dramë lirike (baritore). Dramë historike. Premiera e një drame. Konflikti i dramës. Shfaqja një dramë.**

♦ Veprat dramatike të një autori. [Dramat e Paçramit, janë shkruar në toskënisht, dhe idetë e tija - ... - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist. (APp)]

♦ Ngjarje e rëndë a tronditëse, ngjarje dramatike; fatkeqësi që shkakton vuajtje a dhembje të madhe shpirtërore. **Dramë familjare. E bëj dramë diçka. [Drama e njerëzimit, e projektuar kryesisht në rrafshin moral, është një nga burimet më me peshë të shqetësimit poetik të Marinajt (AÇ).]**

drandofill e *f sh* e et *bot G* Trëndafil. [Karajfil në kasht-e,/ drandofill në kasht-e,/ Qite plaken jasht-e,/ Na të rrime bashk-e (Pop).]

drandofill•e ja *f sh* e et *bot G* Trëndafil.

drandofillisht•e ja *f sh* e et *G* >TRËNDAFILISHT•Ë A.

drandofillisht•ë a *f sh* a at Trëndafilishtë; lulishte me trëndafila.

drâng i *m sh* a at *krahin G* Dru i gjatë me të cilin dy vetë mbajnë sende të rënda.

dran•g gu¹ *m sh* gje gjet *G*

♦ Këlysh i disa kafshëve të egra. **Këlysh ujku.**

♦ Këlysh maceje.

♦ *shar* Këlysh. **Drang lugati.**

dran•g gu² *m sh* gje gjet *G* Shul i derës.

dran•g gu² *m sh* gje gjet *det G* Rrem i shkurtër si lopatë për të ngarë lundrën në ujë të cekët.

drâng•ë a *f sh* a at *ikt* (*Scardinius erythrophthalmus scardufa*, *Leuciscus scardufa*) Peshk halës i ujërave të ëmbla, me peshë deri 500 gr, i ngjashëm me krapin, por me trup më të shkurtër e më të shtypur anash. >LLOSK•Ë A.

**

drangë sykuqe *ikt* (*Rutilus rutilus rubilio Bonaparte*) Peshk i familjes së krepëve, deri 15 cm gjatësi, i përhapur në ujërat e ëmbla të viseve mesdhetare,

drang•ój¹ *kal óva úar* I vë shulin (*derës*).

drang•ój² *kal óva úar* Ngas me drangë (*lundrën*).

drangolé a *f sh* - të *zool* Gjarpër i madh; rrëshajë.

drangonësh•ë a *f sh* a at

♦ *mit* Dragua femër.

♦ *fig* Grua trimëreshë.

drang•úa ói *m sh* ónj ónjtë > DRAG•UA OI.

drang•úe ói *m sh* ój ójt *G* > DRAG•UA OI. [e plot menden e zëmren me Zot e Shen Nkollë, me Orë e me Zana, me drangoj e kulshedra, me fatosa, kreshnikë, pleq, krén, bajraktarë, pansira, heshta, armë të ngrijta (GjF).]

drángull *ndajf*

♦ Bosh; pa gjë brenda.

♦ Lakuriq. ["Vajza, uuuuaaa vajza. Na ka marrë rrobat ai qelbaniku, kemi mbetur drangull!" (ED).]

drangunár i *m sh* e et *G* Vobull ere; erë e rrëmbyeshme që sillet qark.

drângjër (i e) *mb G*

♦ I murrinë.

♦ Ngjyrëgështenjë.

dranjásh i *m sh* ë ët Rosak i ri me trup më të madh se moshatarët e vet.

drânj•ë a *f sh* a at *zool krahin G* Rosë e egër, më e madhe se bajza.

drap i *m sh* e et *krahin*

♦ Dajak.

♦ Kamxhik.

dráp•ën ni m sh na nat dhe íj íjt G

♦>DRAP•ËR I. [Po shkon vajza me korr' n'arë,/ Dy drapij ç'i ka në dorë (Pop).]

♦ Korrës.

♦ nj Korrje me drapër.

*

E shti drapnin në thes Është shumë dinak, shumë i zgjuar.

drápër ínj ínjtë m >DRAP•ËR RI.

dráp•ër ri m sh ínj ínjtë dhe ërínj ërínjtë Vegël bujqësore e dorës, me një presë si hark të dhëmbëzuar lehtë dhe me dorezë druri dhe që përdoret për të korrur të lashta, bar etj.

*

Drapër e çekan Simbol i punës, i bashkimit të klasës punëtore me fshatarësinë punonjëse.

Drapri i hënës poetHëna kur nis të përtërihet ose kur soset dhe ka trajtën e një vetulle.

Drapri në thes (brenda) e maja jashtë Djallëzi me ligësi e fshehtësi, që nuk fshihet dot.

I drejtë si drapri iron

♦ I shtrembër, në trajtë harku; jo i drejtë;

♦ Mashtrues; që nuk vepron drejt.

Nuk futet drapri në thes fj u E shtrembra ose gënjeshtër nuk mund të fshihen.

I vë draprin Vras me shumicë; korr; grij.

drapër•ó j kal óva úar Korr a pres me drapër.

drapí j t G sh i DRAP•ËN NI.

drápna t G sh i DRAP•ËN NI.

drapnór e mb G I harkuar si drapri.

dráq•e ja f sh e et G Rreckë; shufël; zhele.

dráskë a f sh a at >DRA U.

drásk•ë a f >DRA U.

drásht•ë (me)a ë G

I jokal Dyshoj; druaj. [Mundet veç me drashtë ndokush mos qe ndonji maní e emja qi më shtyni deri këtu (AN). [Shkjau kah drote se Shqipnia/ Nji herë shkëputë dore s' Sulltanit,/ mà s'do t'bite n'kthetra t'tija (GjF).]

II kal Ia kam frikën. [qi jë burrë e kuvendtar,/ me ta drashtë hijen anmiku (GjF).]

drásht•ë (me u) vetv a (u) ë Druhem.

drásht•ë a f krahin G Drojë; druajtje; tutë.

dráshtun (i e) mb krahin G Që shkakton druajtje; (njeri) që i druhen të tjerët.

dre¹si mb fig Shumë i shpejtë e i shkathët. **Jam dre nga këmbët.**

dre²pasth krahin Thirrje habie. **Dre, sa nget ky!**

dre ja f A, krahin Druajtje; frikë; drojë. **Mora një dre** më zuri, më hyri frika.

drê ni m sh na nat G >DRE RI.

dre ri m sh rë rët zool (Cervus) Kafshë gjitare e egër, ripërtypëse e dythundrake, me brirë të gjatë të degëzuar te mashkulli, që rron në tufa nëpër pyje malore.

drebák u m sh ë ët K Mal me pyll të dendur; shpeshtinë.

drec i m sh a at kopsht krahin G Fik i bardhë, kokërr rrumbullakët, me cipë të hollë e shumë i ëmbël.

dréc•ë a f sh a at krahin G Dregëz.

dredh dródha drédhur

I kal

♦ Rrotulloj disa herë (*dy a më shumë fije së bashku për të bërë një fill të vetëm më të trashë e më të fortë*); përdredh. **Dredh fijet (telin, gjalmin, litarin).**

♦ E bëj fill (*leshin, pambukun etj.*) duke e tjerë; tjerë. **Dredh lesh (pambuk). Dredh lesh me furkë.**

♦ E kthej dhe e rikthej (*diçka*) duke e lëvizur rreth vetes a një boshti; rrotulloj; përdredh.

Dredh trupin. Dredh hellin.

♦ I jap trajtë të valëzuar (*diçkaje të drejtë*); e bëj dredha-dredha ose valë-valë; e bëj (*diçka*) me majë të lakuar duke e rrotulluar me majat e gishtërinjve; përdredh. **I ka dredhur flokët. Dredh mustaqet.**

♦ Rrotulloj (*diçka*) rreth gishtit; sjell rrotull nëpër gishtërinj; mbledh a mbështjell si rrotull (*një copë letër a diçka të ngjashme me të*). **Dredh letrën. Dredh një cigare. Dredh zinxhirin.**

Dredh tespiket.

♦ Ndërroj (*rrugë, drejtim*).

♦ *keq* E hedh (*fjalën a bisedën*) gjetiu, për t'i bërë bisht muhabetit; i shmangem me dredhi (përgjigjes së drejtpërdrejtë); i shpëtoj (*diçkaje*) duke bërë dredhi e mashtrime; ndryshoj me shkathësi (*qëndrimin tim të mëparshëm*) duke u përpjekur që të mos e marrin vesh të tjerët; veproj e sillem sipas rrethanave e si të ma kërkojë puna a interesi; bëj dredha. **E drodhi fjalën (bisedën). Mos ma dridh! Shiko se e dredh ai!**

♦ E bëj (*dikë a diçka*) që të dridhet disa herë; e bëj që të rrëqethet. **E drodhi elektriku (korrenti). E dridhnin ethet e verës.**

♦ *dhe fig* E tund nga themelet (*diçka*); e tund a e lëkund fort; e trondit; bëj që ta zërë frika (*dikë*) e t'i hyjnë dridhmat. **E drodhi tërmeti. Hajde toska i vogël, drodhe mal e kodër.** [Tek arkivoli yt vigan/ që drodhi kombin sot nga rrënja (ASh).]

♦ E nxjerr (*zërin*) duke e lëvizur lehtë më lart e më poshtë se toni kryesor, duke e ngritur e duke e ulur pak kur këndoj. **Sa bukur e dridhte zërin.**

♦ Holloj; tëholl (*petë*).

II jokal

♦ Dredhoj; ndërroj rrugë; kthehem; nuk mbaj drejtimin e mëparshëm; ndërroj a kthej (*rrugën që kam nisur*). **Drodhi majtas (tatëpjetë).**

♦ Kthej përgjigje.

♦ Përmirësohem; bëhem më mirë me shëndet.

*

Di të dredh e të zhdredh S'kam parime; e dredh sa herë të më vijë mbarë.

Dredh (përdredh, luan, lëviz) bishtinkeq Ka qëndrim moral të keq.

Dredh këngën Ia marr bukur një kënge.

Dredh vallen E heq bukur një valle; hedh valle.

Dredh (tund) zinxhirin (tespiket) Rri pa bërë farëgjëje; rri pa punë.

E dredh gjuhën

♦ I bëj bisht bisedës.

♦ Nuk i qëndroj fjalës.

E drodhi (e përdrodhi) këmbën (bishtin) përçm Vdiq.

E drodhi qafënpërçm Vdiq.

Ia drodhi litarin (konopin) diku Ia prishi punët e ia bëri lëmsh, lesh e li.

drédha ndajf Me dredha; jo drejt.

dredhacák e mb>DREDHARAK E.

dredhacák u m sh ë ët > DREDHARAK U.

dredhacák•e ja f sh e et f e DREDHACAK U.

dredhác e mb

♦ I shtrembër; jo i drejtë; me dredha; i përkulur a shtrembëruar.

♦ Dredhacak; dredhës; që e dredh (*fjalën, punën*).

dredhác i m sh ë ët Njeri që e dredh.

dredhác•e ja f sh e et f e DREDHAÇ I.

drédha-drédha

I mb

♦ I përdredhur; gjithë dredha; që ka shumë dredha; dredhues.

♦ (*Flokë*) të dredhur.

II ndajf Duke u dredhur; me dredha.

dredháj•ë a f sh a at Vorbull ere; dredhë; furfullajë; furfulé.

dredháj•ë a mb f

♦ (*Dhi*) me brirë të kthyer.

♦ (*Grua*) që e dredh, s'e mban fjalën.

dredháj•ë a f sh a at

♦ Dhi me brirë të kthyer.

♦ *krahin* Grua me shtat të shtrembër.

♦ Grua që e dredh, s'e mban fjalën.

dredhák e mb (*Rrugë*) me shumë dredha; dredhuese.

dredhakërí a f sh a at Dredhí.

dredhakësí a f sh a at Dredhí.

dredhalák e mb>DREDHARAK E.

dredhalák u m sh ë ët > DREDHARAK U.

dredhalák•e ja f sh e et f e DREDHALAK U.

dredhaláq e mb>DREDHARAK E.

dredhár e mb>DREDHARAK E.

derdhalésh i m sh ë ët vjet Zejtari që dredh lesh për qilima etj.

dredhalúq•e ja f sh e et J Dredhí; dhelpëri.

dredhán e mb G Dredharak; (*njeri*) që s'e mban fjalën; (*grua*) që e luan bishtin.

dredhán i m sh a at G

♦ Njeri dredharak, që s'e mban fjalën.

♦ Njeri me shtat të shtrembër.

dredhaník u m sh ë ët ushq

♦ Lloj ëmbëlsire me petë të mbështjella rrumbullak e të vendosura rrotull në tepsi, së cilës, pasi të piqet, i hidhet përsipër sheqer a sherbet; radhanik.

♦ *krahin* Pite kotullaçe me djathë.

dredharák e mb

♦ (*Rrugë etj.*) me shumë dredha, bërryla, kthesa; gjarpëruese. **Lumë dredharak.**

♦ *keq* (*Njeri*) dinak; që u shmanget me dredhi përgjigjeve e qëndrimeve të drejtpërdrejta e të çiltra; që i bën dredha fjalës ose që i bën bisht përgjegjësisë; që thuhet a që bëhet me dredhi, që ka dredhi a dinakëri; dinak. **Njeri dredharak. Sjellje dredharake. Fjalë (përgjigje)**

dredharake.

dredharák u m sh ë ët Njeri dinak, që vepron a flet me dredha, që bën dredhí.

dredharák•e ja f sh e et f e DREDHARKA U.

drédhas *ndajf* Me dredha; në trajtë dredhe; dredha-dredha.

dredhatór e mb Dredharak.

dredhatór i m sh ë ët Njeri dredharak.

dredhatór•e ja f sh e et f e DREDHARAK U.

drédhazi *ndajf* Dredhas; me shumë kthesa.

drédhc•ë a f sh a at botLoze e shalqinit, kungullit etj.

drédh•e ja f sh a at bot

♦ >**DREDHK•Ë A**

♦ Bimë kacavjerrëse si dredhla, urthi etj.

drédh•em vetv G >DREDH•Ë (me u).

dredheník u m sh ë ët bot K (*Cichorium intibus*) Radhiqe; bresë.

drédhë

I si mb krahin G Shumë i dobët; thatim.

II si ndajf Shtrembët.

Çahet dredhë

♦ (*Druri*) çahet shtrembët.

♦ (*Puna*) merr a shkon keq.

Ia baj dredhë dikujt E sorollat dikë.

drédh•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ *veta III (Bima)* mbështillet a përdridhet disa herë rreth diçkaje a rreth vetes.

♦ Kthehem; vij prapë në një vend.

II pës e DREDH.

drédh•ë a f sh a at

♦ Kthesë me hark e rrugës, lumit etj.; lak rruge, bërryl; kthesë e tillë që bën dikush a diçka kur ecën ose lëviz; gjarpërim. **Dredhat e rrugës (e lumit). Dredhat e tymit. Udhë gjithë dredha.**

Gjarpri lëviz me dredha. Vrapoj me dredha.

♦ Send në trajtë laku a harku; diçka e dredhur a e përdredhur; bërryl a kthesë spiraleje, vjaske etj. **Dredhat e flokëve. Dredha e ballit** tufë flokësh të përdredhur që bien mbi ballë. **Dredhat e sustës (e vjaskës..). Dredhat e hardhisë. Flokë me dredha.**

♦ Spirale; rrotull. [**Por me të një dredhë e tu'urën/ E me atë dredhë Shqypnin e maten** (GjF).]

♦ Shtjellë ere; shakullinë; dredhajë; vorbull uji.

♦ Kurorë flokësh majë kresë.

♦ Kaçurrel i flokut.

♦ Tufë e vogël rripash lëkure të thurur si gërshet ose të përdredhur së bashku, të lidhur në majë të kamxhikut. **I hoqi një dredhë** e rrahu shumë me kamxhik; i dha një të rrahur; *fig* e qortoi a e kritikoi rëndë, i hoqi një dajak.

♦ Tel i harkut, me të cilin rrihet ose shprishet leshi.

♦ Purtekë e gjatë dhe e dredhur në mes, që përdoret për të shirë drithin duke e rrahur.

♦ Thupër e njomë dhe e dredhur, që përdoret për të lidhur a shtrënguar diçka. **Bëri një dredhë për kularin. I lidhi drutë me një dredhë.**

♦ *krahin G* Rrip i përdredhur lëkure për të qepur opinga etj.

♦ *fig* Marifet; dredhí.

♦ *bot* Dredhë; urth.

*

Dredha e djallit *keq* Njeri shumë i djallëzuar; djalli vetë.

Është si dredhë Ka trup të hollë e të dobët.

I bëj dredha punës Bëj hile në punë; i shmangem a i bëj bisht punës.

I bëj dredha fjalës Nuk i qëndroj fjalës së dhënë, por sillem e flas si të ma dojë puna; nuk e mbaj fjalën; e ha fjalën.

I bëj dredha plumbit

♦ Ruhem që të mos më kapë plumbi; i shmangem plumbit.

♦ *bis* Jam shumë i shkathët; i shpëtoj rrezikut.

I bëj dredha pyetjes Nuk i përgjigjem pyetjes drejt e në mënyrë të çiltër.

Kulpën me shumë dredha *G*

♦ Njeri shumë dinak e dredharak.

♦ Çështje e ngatërruar.

drédhë (me) *jokal* dródha - G >DREDH.

drédhë (me u) *vetv*dródha (u) - G >DRIDHEM.

♦ Vij me vrap. [**e jam dredhë n'ket log për me t'kallzue, / se ne t'parët një kanu na kanë lanë:** (CV).]

drédh•ël *la f sh la lat* bot

♦ (*Campanula*) Bimë barishtore kacavarëse, me gjethe në trajtë zemre, me lule të mëdha e të vetmuara si kampanë në ngjyrë të kaltër; rritet brigjeve të lumenjve a përrenjve, anës udhëve etj. ose mbahet në kopshte si bimë zbukuruese.

♦ Lulekëmborë.

drédhës e mb

♦ *tek* Rrotullues; që rrotullohet rreth boshtit të vet; që shërben për të dredhur fillin, telin etj.

Bosht dredhës. Makinë dredhëse.

♦ *bot*(*Bimë*) kacavarëse, që ngjitet pas një druri a një bime tjetër duke u përdredhur.

drédhës *i¹m sh* - it

♦ Ai që punon në makinën e dredhjes së fillit, telit etj.; ai që merret me dredhjen e fillit.

♦ Punëtori që përgatit lidhëset ose gjalma për rrogoza.

♦ Vegël e thjeshtë prej dy copash druri të kryqëzuara, që shërben për të tjerë lesh, pambuk etj., çikrik për të tjerë; bosht për të tjerë lesh; drugë.

drédhës *i²m sh* - it

♦ Bosht i mullirit të kafesë.

♦ Burgji e llambës ose e furnelës me vajguri.

♦ Dorezë prej druri, në trajtë e një kryqi, për të ngritur ose ulur lugun e mullirit, që rregullon trashësinë e miellit.

drédhës *i³m sh* - it *zool* Dre mashkull me brirë të degëzuar.

drédhës•e *ja f sh e et f e* DREDHËS *I¹*.

drédhët *ndajf* Me të dredhur; me dredhi; shtrembët.

drédhët (i e) *mb* Dredhës; që është përdredhur. **Flokë të dredhtë.**

dredhëvérdhë *mb* (Njeri) me kaçurrela të verdha.

drédhëz *a¹f sh a at* bot

♦ (*Fragaria vesca*) Bimë e familjes së rozaceve me lule të bardha e fryt të kuq, të mishtormë, të ëmbël e plot aromë.

♦ Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të hollë e të gjatë, që shtrihet për tokë ose kacavaret pas një bime tjetër, me gjethe të vogla vezake e me lule të bardha në trajtë e ziles.

>DREDHK•Ë A.

♦ Urth.

♦ Dredhë e bimëve kacavarëse si hardhia etj.

**

dredhëz kali *bot* Bimë e ulët barishtore, me gjemba, që i hahet kërcelli pasi qërohet.

drédhëz a²f sh a at Zbukurim me dredha në petkat kombëtare, i bërë me tehri.

dredhí a f sh - të dhe ra rat Veprim a trillim dinak e tinëzar për të mashtruar e

për t'ia arritur qëllimit me mënyra të tërthorta; dinakëri, dhelperi. [Ajo përmbushte pikërisht cilësitë e bashkëpunëtorëve që kërkoheshin tani: vajzë me kulturë, e sinqertë, e ndershme në shpirt, pa dredhira. (IK)]

dredhím i m sh e et

♦ Shmangie a largim nga një drejtim.

♦ Dredhë e rrugës, lumit etj.; vend ku dredhon rruga, lumi etj., gjarpërim.

♦ Dredhí. **Nuk bëhet me dredhime.**

dredhísht ndajf Me dredhí; dhelperisht.

drédhje•e a¹f sh e et

♦ Rrotullim i dy a më shumë fijeve së bashku për t'i bërë një fill të vetëm.

♦ Tjerrje e leshit, pambukut etj.

♦ Rrotullim i diçkaje rreth gishtit.

♦ Mbledhje a mbështjellje si rrotull.

♦ Ndërrim i drejtimit.

♦ *bis* Hedhje e fjalës gjetiu; dredhí; mashtrim.

♦ Lëkundje e fortë nga tërmeti etj.

♦ >**DREDH•Ë A**

♦ *kryes sh muz* Lëvizje të lehta të zërit më lart e më poshtë se toni kryesor.

drédhje•e a²f sh e et bot (*Convolvulus arvensis*)>**DREDHK•Ë A.**

drédhke•e a f sh a at bot (*Convolvulus arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të hollë e të gjatë të shtrirë përdhe, ose kacavarëse, me gjethe të vogla vezake e me lule të bardha si zile.

drédhke•ël la f sh la lat bot (*Lonicera caprifolium*) Shkurre kacavarëse me gjethe gati rrotullare, me lule të merme, të kuqërreme nga jashtë e të verdha nga brenda, që ngjajnë si dore e vogël me gishtërinj të përkulur. >**DORËZONJ•Ë A; LULEMUSTAK U.**

drédhkež a f sh a at bot: Dredhkež thi (*Cyclamen europeaeum; Cyclamen purpurascens*)

Bimë shumëvjeçare e ciklamineve, me lule të purpura, që rritet në vise europiane nga 300-1200 m mbi nivelin e detit.

dredhní a f sh - të G Dredhi.

dredh•ój óva úar

I jokal

♦ Marr kthesën e një rruge; kthehem në një drejtim tjetër; lë rrugën që kam nisur dhe marr një tjetër.

♦ *veta III* Shkon dredha-dredha. [Dredhon në të përpjetën, buzë lumit,/ kjo rrugë e largët, rrugë e humbur mali. (BXh).]

♦ Eci a vrapoj duke bërë dredha, gjarpëroj. **Dredhonte nëpër fushë.**

♦ *fig* Flas ose veproj me dredhi; bëj dredha. [kur vjen puna për periudha më të vonshme, dija nis të dredhojë dhe historia priret ta fshehtë vetveten. (ShS)] [Përgjigju dhe mos dredho: e ke nxitur apo e ke frenuar zvarritjen e kufomave? (IK)]

II kal

♦ I bëj dredha; i shmangem. **I dredhoirrugës kryesore.**

♦ Bëj një lëvizje të shpejtë e të shkathët për t'i shpëtuar (*dikujt a diçkaje*); i bëj dredha (*goditjes*); ndërroj vend që të mos ndeshem me (*dikë a me diçka*). **I dredhoi gurit.**

♦ *fig* Ndërroj menjëherë drejtimin e (*bisedës*); e hedh fjalën diku gjetkë për të shpëtuar nga një gjendje e vështirë, për të mos iu përgjigjur një pyetjeje etj. **Dredhoi bisedën (fjalën).**

dredhór e mb (*Rrugë*) me shumë kthesa.

dredhóre t sh bot (*Convolvulaceae*) Familje e dredhkave, dredhlave etj. që përdridhen ose kacavaren pas drurëve e bimëve të tjera.

drédhtë (i e) mb G (*Fill, pe*) i shtrënguar.

dredh•úe (me)óva úe kal G

♦ >**DREDH•OJ.**

♦ Ndërroj drejtim (K).

♦ Kthej (*përshëndetjen*).

♦ *fig* Nuk ia mbaj fjalën (*dikujt*). [**Qe nandë vjet qi kam marrë rrugën e vorrit,/ pak pa mrrijtë baloz, ti m'ke dredhue** (CV).]

dredhúes e mb

♦ (*Rrugë etj.*) me kthesa a me dredha; (*lumë*) gjarpërues.

♦ (*Lëvizje, ecje*) me dredhe; duke bërë dredha.

♦ *fig* Që bëhet me dredhi, që ka dredhi; dredharak; dhelparak.

dredhúeshëm ndajf G (*Flas*) me dredha, me ngurrim.

dredhúj•ë a f sh a at folk Gropë thithëse në lumë ku rrinë shpirtrat e këqinj. >**BIRËZEZ•Ë A; PUSTERR•Ë A.**

dredhúl•e ja¹f sh e et Shtjellë; dredhë.

dredhúl•e ja²f sh e et

♦ *muz* Përsëritje e shpejtë e të njëjtit ton ose e dy toneve njëri pas tjetrit, që jep efektin e dridhjes.

♦ Pajisje e organos që jep këtë efekt.

♦ *muz* Mënyrë të kënduari me dridhje të kontrolluara të zërit. >**VIBRATO JA.**

dredhúl•e ja²f sh e et G Njeri që e dredh, që s'i del punës përballë, që bën bisht.

drédhur (i e) mb

♦ (*Fill*) i bërë duke rrotulluar leshin, pambukun etj. disa herë rreth vetes.

♦ (*Lesh etj.*) i bërë fije.

♦ (*Flokë*) dredha-dredha; valë-valë; me kaçurrela.

♦ (*Mustaqe*) që përdredhura.

♦ (*Cigare etj.*) e mbështjellë si gyp.

♦ (*Thupra*) të pleksura duke i përdredhur me njëra-tjetrën.

♦ (*Rrugë*) me kthesa; (*lumë*) me bërryle.

♦ (*Zë*) që luhetet pak më lart e më poshtë se toni kryesor; që ulet e ngrihet lehtë.

♦ (*Njeri*) që ka nisur të përmirësohet, të shëndoshet.

drédhur a¹f sh a at (të)

♦ Dredhë e rrugës, lumit etj.

♦ *fig* Dredhim; bishtnim.

♦ *ushq* Dredhanik.

drédhur a²f sh a at (të) > DRIDHUR, -A (e).

dregamán e mb shar I mbushur me dregëza.

dregamán i m sh ë ët Njeri i mbushur me dregëza.

dregamán•e ia *f sh e et f e* **DREGAMAN I.**

drégc•ë a *f sh a at* > **DREGËZ A.**

drég•ë a *f sh a at* > **DREGËZ A.**

drégëz a *f sh a at*

- ♦ Kore sipër plagës kur nis të mbyllet. **Zë dregëz**
- ♦ Plagë e qelbëzuar.
- ♦ Sëmundje që shfaqet me formimin e plagëve me qelb në trup.
- ♦ *bis* Zgjebe.

dregëza•mádh e mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá keq (Njeri) i mbushur me dregëza.

dregëza•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri i mbushur me dregëza.

dregëza•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e **DREGËZA•MADH MADHI.**

dregëzamán i m sh ë ët Njeri i mbushur me dregëza; zgjebarak.

dregëzamán•e ja *f sh e et f e* **DGREGËZAMAN I.**

dregëzán e mb G I mbushur me dregëza; që ka zënë dregëza.

dregëzán i m sh a at G Njeri me dregëza, që ka zënë dregëza.

dregëzamëdhá të f sh i **DREGËZA•MADHE MADHJA.**

dregëzamëdhénj të m sh i **DREGËZA•MADH MADHI.**

dregëzím i m sh e et

- ♦ Mbushje me dregëza (*e fytyrës etj.*).
- ♦ Formim i kores në një plagë, puçërr etj.

dregëz•óhem óva (u) úar vetv

- ♦ Më dalin dregëza; mbushem me dregëza; zë dregëza.
- ♦ *veta III (Plaga)* vë kore; zë dregëz; përthahet.

dregëzúar (i e) mb

- ♦ I mbushur me dregëza.
- ♦ (*Plagë*) e mbuluar me dregëz.

dregëzúem (i) e (e) mb G> **DREGËZUAR (i e).**

dregëzúj•ë a *f sh a at G* (*Vajzë a grua*) me dregëza, që ka zënë dregëza.

dréj•ë a *f sh a at*

- ♦ *krahin G* Dhi brigjatë.
- ♦ *K* Lopë me brirë të kthyer prapa.

drejt- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, që u përgjigjet nga kuptimi fjalëve "i drejtë", "drejt" (p.sh.: **drejtboshtor, drejtkëndësh, drejtpeshim, drejtpërqendrim, drejtshkrim** etj.).

drejt

I ndajf

- ♦ Në vijë të drejtë, pa dredha a shtrembërime, pa lakime e kthesa. **Shkon herë drejt herë shtrembas. Hiqe vijën drejt!**
- ♦ Në drejtim të pingultë; pa u përkulur a pa u anuar; me këmbë e me shalë të bashkuara; në qëndrim gatitu. **Rri (qëndron) drejt. E mban trupin (qafën) drejt. E vë (ngul) drejt.**
- ♦ Në drejtimin e duhur a të zakonshëm. **E pres drejt diçka. Gërshëra (sharra, gozhda etj.) shkon drejt.**
- ♦ Në vendin e vet; ashtu si duhet; mirë, në rregull. **I rrinë drejt çorapet (pantallonat). Stivoi arkat drejt!**
- ♦ Në këtë ose në atë drejtim; jo shumë larg, afër; në udhën me të shkurtër, shkurt, pa dredha. **Këtej drejt shko! Këtu drejt duhet të jetë. I ra drejt. Këtej bie drejt.**
- ♦ Pa u kthyer askund, pa ndalesa; menjëherë. **Shkoj drejt e në shtëpi. U ul drejt e në divan.**

- ♦ Pa ndërmjetës; drejtpërdrejt. **Blej drejt nga fabrika. Jepja drejt atij.**
 - ♦ Ashtu si duhet, mirë, pa gabime. **E shtroji (zgjidhi) drejt problemin.**
 - ♦ Me drejtësi; pa dredhi. **Punon drejt e drejt.**
 - ♦ *fig* Pa bërë dredhi; pa i mbajtur anën askujt; siç e do e drejta; ashtu siç është e vërteta, me drejtësi, në mënyrë parimore; hapur, pa fshehur gjë. **Flas (veproj) drejt. E zgjidhi drejt çështjen. E vlerësoi drejt. Drejt e ke bismirë e ke; ke të drejtë.**
 - ♦ *fig* Në marrëdhënie të mira me dikë, me mirëkuptim e dashuri; drejtas.
- IIpërd pj** Përdoret për të përcaktuar a për të saktësuar më mirë drejtimin e lëvizjes, me kuptimin "mu". **E pa drejt në sy.**

IIIparafj Përdoret me rasën rrjedhore për të treguar:

- ♦ Drejtimin a kahen e lëvizjes së dikujt a të diçkaje; cakun a vendin për ku shkon dikush a diçka, me kuptimin "nga", "për te", "për në". **U nisën drejt kodrës (drejt Durrësit). Fluturoi drejt Veriut. Mori rrugën drejt shtëpisë. Ktheu vështrimin drejt tij.**
- ♦ Qëllimin që synon ose që duhet të arrijë dikush. **Kujtuam se do të shkonim drejt komunizmit.**

*

Barkun petë, por shpatullat drejt! Prano të rrosh keq, por pa u nënshtuar a përlulur!

Drejt e në thelabis

- ♦ Dua të më plotësohen kërkesat menjëherë; kërkoj menjëherë gjënë më të mirë e më me vlerë.
- ♦ (*Flas*) drejtpërdrejt; jo rrotull e rrotull.

Drejt për së drejti Drejtpërdrejt. [**drejt për së drejti e n'ëmen të vet lidhshin besë e merrshin e epshin me Shtete të mdha t'Europës** (GjF).]

I ra drejt Foli hapur e pa shumë fjalë; foli troç, shkurt e pa dredha.

Më shkon tymi drejt (gjyryk) I kam punët në vijë; më shkojnë mirë punët.

Të rrimë shtrembër e të flasim drejt! *fj u* Sido që të jetë, duhet të themi të vërtetën, të themi atë që është, edhe pse s'na pëlqen.

Tymi të shkojë drejt, pa le të jetë oxhaku i shtrembër! *fj u* Sido që të jetë, duhet të themi të vërtetën, të themi atë që është, edhe pse s'na pëlqen.

drejtár i m sh ë ët vjet G Gjyqtar popullor; urtar.

dréjtas ndajf

- ♦ Në drejtim të dikujt a të diçkaje; drejt. **Aty drejtas.**
- ♦ *fig* Në marrëdhënie të mira me dikë, me mirëkuptim e dashuri. E shpien (e çojnë, shkojnë) drejtas..
- ♦ Drejtpërdrejt. [**Të ftojë prá "Bashkimi Demokrat" çdo shqiptár qi njef kjoftë edhë një copë letër, të shtypun a të shkrueme qi të mundet dosido me dhânë një shkëndí dritë përmbi Lidhjen, drejtas a zhdrejtas, me ja dërgue, n'origjinal a në kopje fotostatike.** (ZV).]

dréjtazindajf Drejt; drejtpërdrejt. **Drejtazi e zhdrejtazi.**

drejtboshtór e mb

- ♦ Në trajtë boshti; si bosht; që qëndron drejt si bosht.
- ♦ *mek (Forcë)* e ushtruar në vijë të drejtë me boshtin.

drejtés•ë a f sh a at libr Adresë.

dréjtë (i e) mb

- ♦ (*Vijë, rrugë etj.*) pa lakime, pa dredha, pa shtrembërime e nga njëri skaj tek tjetri; pa kthesa, që shkon në një drejtim, që zgjatet drejt; që nuk pritet me një tjetër. **Hundë e drejtë. Vijë e drejtë. Njeri me trup të drejtë (me këmbë të drejta).**

♦ (*Sipërfaqe*) e sheshtë; e papërkulur, pa gropa, nyja a gunga.
♦ (*Send*) pingul me një rrafsh, i pingultë; që qëndron drejt, nuk priret a nuk kërruset nga njëra anë. **Trung (mur) i drejtë.**

♦ (*Njeri*) me tipare të rregullta.

♦ *fig (Njeri)* Që mendon, gjykon e vepron në përputhje me të vërtetën, që nuk i mban anën askujt; që flet hapur, pa fshehur gjë e pa bërë dredhi; i çiltër; i ndershëm. [**Abas Kupi asht ma i drejtë, ma zotni, ma burrë e ma i besueshëm se padroni, apor ustai i tij matian.** (KM).]

♦ *fig* I mbështetur në të vërtetën; që i përgjigjet së vërtetës, realitetit; që mbron të vërtetën, drejtësinë, lirinë, përparimin, të mirën kundër së keqes; që nuk ka gabime e shtrembërime.

Çështje e drejtë. Gjykim i drejtë.

♦ I provuar shkencërisht, i vërtetuar nga praktika; i vërtetë. **Tezë (teori) e drejtë. Taktikë e drejtë. Përfundim i drejtë. Doli se ishte e drejtë.**

♦ *fig* Që është në përputhje me parimet e një shoqërie të mbështetur në mirëkuptimin dhe respektimin e të drejtave të njeriut.

♦ *fig* Që bëhet ashtu siç duhet, i mirë; (*veprim*) i mbështetur në rregullat dhe ligje; që është me vend; i arsyeshëm. **Kuptim i drejtë i një çështjeje. Dënim i drejtë. Kërkesë (ankesë) e drejtë.**

♦ *tek* Që bëhet në mënyrë të drejtpërdrejtë, jo tërthorazi; që bëhet pa ndërmjetësinë e dikujt a të diçkaje tjetër; i drejtpërdrejtë.

*

I drejtë si drapri iron

♦ I shtrembër, në trajtë harku; jo i drejtë.

♦ (*Njeri*) që nuk vepron drejt, që të mashtron.

Në vijë të drejtë Me lidhje të pandërmjetme gjaku.

**

kundrinë e drejtë *gjuh* Kundrinë e shprehur nga një emër a përemër në rasën kallëzore pa parafralë.

ligjëratë e drejtë *gjuh* Formë e ndërtimit sintaksor të ligjëritimit, në të cilën ai që flet a shkruan përsërit fjalë për fjalë, pa asnjë ndryshim ato që ka thënë një tjetër ose që ka thënë vetë më parë, duke i veçuar si fjali më vete.

përpjesëtim i drejtë *mat* Përpjesëtim i tillë që rritja e njërës anë ose e njërit faktor sjell rritjen e anës ose të faktorit tjetër dhe anasjelltas.

pjalmim i drejtë *bot* Pjalmim që bëhet kur pjalmi i një luleje bie në krezat e pistilit të po kësaj luleje.

dréjt•ë a (e)¹f sh a at (të)

♦ *nj* Tërësi e normave që rregullojnë marrëdhëniet shoqërore ndërmjet njerëzve në një vend të caktuar, të citat ndërtohen sipas vullnetit, qëllimeve e interesave të klasës në fuqi, vendosen nga shteti e mbrohen me ligj ose janë të pashkruara dhe zbatohen brez pas brezi nga një popull, nga një fis, nga një klasë etj.; tërësia e ligjeve, e vendimeve dhe e urdhëresave të shtetit, që lidhen me këtë ose me atë anë të jetës e të veprimtarisë shoqërore. **E drejta zakonore (kanunore, dokesore). E drejta romake.** [**Mjeshtërisht ka vërtetuar ky dijetar (Shtjefën Gjeçovi) sesi e drejta antike ka mbijetuar gjer vonë te shqiptarët, duke i referuar një shumicë paragrafesh të kanunit tek kodi i Justinianit e në subjekte të tjera të së drejtës, si polisi i Athinës, e drejta spartane etj.** (ShS).]

♦ *nj* Shkencë që merret me studimin e këtyre ligjeve, normave e urdhëresave; degë e kësaj shkence për një anë të veçantë të jetës e të veprimtarisë shoqërore. **E drejta civile (penale,**

kushtetuese, ndërkombëtare). **I heq të drejtat civile dikujt. Ia shkel të drejtat vetjake dikujt.**

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **Programi i së drejtës penale (civile).**

♦ Mundësi që i jepet dikujt sipas ligjeve në fuqi për të bërë diçka. **Të drejtat e qytetarëve (e shtetasve, e grave). E drejta e autorit. E drejta e votimit (e arsimit, e fjalës, e mbledhjes, e shtypit). E drejta e trashëgimisë. E drejta për të zgjedhur e për t'u zgjedhur. I jap të drejtë dikujt** pranoj se dikush ka të drejtë. [Tani i jepte të drejtë vetes që nuk ia kishte thënë askujt. (IK).] [- Mirë thua; ke të drejtë. Do t'i vras! Do t'i shuaj! I ati më shkeli hijen. Kjo s'është pak! (DhP).] [Eshtë e drejta jote të më besosh ose jo, por unë të flas siç do t'i flisja motrës sime të vogël. (IK).]

♦ Diçka që është e vërtetë, që përputhet me gjendjen e me faktet reale; mendim, gjykim a veprim i drejtë. **Thotë të drejtën. E gjetën të drejtën.**

♦ Arsye a shkak që përligj një veprim; diçka që quhet a mendohet se është e drejtë dhe e lejueshme. **Me (pa) të drejtë. [- Jam i lodhur, - pati deklaruar Maksi, sikur vetëm ai të kishte të drejtën të ishte i lodhur dhe ta shpallte këtë me zë të lartë (ED).]**

*

Ç'është e drejta... *ff ndërmj* Në të vërtetë...; pa dyshim...; sigurisht...

E drejta rri si vaji mbi ujë *ff u* E drejta fiton gjithnjë; e drejta nuk mund të mposhtet. **E drejta i ka pemët te dera** *ff u* Kush punon a vepron me drejtësi del i fituar.

Kush e humbi të drejtën, që e gjete ti E drejta s'gjendet kurrë.

Me kallzue të drejtën... *G* ç'është e drejta...

Pash të drejtën e Zotit *G* Betohu (se do të flasësh të drejtën).

Të them të drejtën... ç'është e drejta...

dréjt•ë a (e)² f sh a at (të) *A* E djathtë; anë e djathtë; dorë a këmbë e djathtë; krah i djathtë.

dréjt•ë a (e)³ f sh a at (të) f e DREJT•Ë I (i).

dréjt•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri i drejtë. [Edhë ndien si i drejti kjan,/ N'kthetra t'fortit kur t'takojë (GjF).] [Shpata e të drejtut gjithmon' fitoftë,/ krajlat e të keqin gjithmon' i shkurtuftë. (CV)]

drejtëdashës e mb (Njeri) që kërkon (që mbron) drejtësinë; i përkushtuar ndaj së drejtës.

drejtëdashës i m sh - it Njeri që kërkon ose mbron drejtësinë; njeri që i përkushtohet së drejtës.

drejtëdashës•e ja f sh e et f e DREJTËDASHËS I.

drejtëdashj•e a f Mbrojtje e drejtësisë; përkushtim ndaj së drejtës.

drejtëmarrës i m sh - it drejt Zbatues i ligjit.

drejtëni a f sh a at G > DREJTËSI A.

drejtësi a f

♦ Të qenët i drejtë; cilësia e atij që është i drejtë; vërtetësi. **Gjykoj (veproj me drejtësi.**

♦ Arsye a shkak që përligj një veprim; diçka që quhet a mendohet se është e drejtë dhe e lejueshme. **Drejtësia është me ne. Kërkoj drejtësi. E kam me drejtësi.**

♦ *përmb* Tërësi e organeve që mbrojnë rendin juridik në një vend; sistem i institucioneve që merren me zbatimin e drejtësisë; veprimtari e organeve gjyqësore që mbështetet në ligjshmërinë, në të drejtën në fuqi. **Shpata e drejtësisë** *libr* ndëshkimi që jepet nga gjykata për një krim të rëndë.

♦ E drejtë si tërësi normash ligjore a zakonore që rregullojnë marrëdhëniet midis njerëzve. [Engjujt me peshoren e drejtësisë hyjnore në duar/ druhen se toka është tepër poshtë (GjM).]

♦ *bis* Jurisprudencë. **Studioj për drejtësi.**

drejtësidashës e mb libr (*Njeri*) i kushtuar pas zbatimit dhe mbrojtjes së drejtësisë.

drejtësidashës i m sh - it Njeri i kushtuar pas zbatimit dhe mbrojtjes së drejtësisë.

drejtësidashës•e ja f sh e et f e DREJTËSIDASHËS I.

drejtësisht *ndajf libr* Në përputhje me të drejtën; me drejtësi; drejt.

drejtëvlërës i m sh ë ët vjet libr Barasvlerës; ekuivalent.

dréjtëz a f sh a at gjeom Vijë e drejtë.

drejtflatrórë t sh ent (*Orthoptera*) Rend i kandrrave me krahët e përparmë të kryqëzuar mbi njëri-tjetrin dhe të prapmit të palosur gjatazi (*si bulkthi, karkaleci, dosëza etj.*).

dréjti (për së) ndajf Drejt. **I bie për së drejti.**

drejtí a f Drejtësi; ndershmëri.

drejtím i m sh e et

♦ Vënie drejt e diçkaje të shtrembër, lakuar, përkulur a kërrusur; rregullim i diçkaje rë shtrembëruar.

♦ Pikë drejt së cilës shkon dikush a diçka; anë nga është kthyer diçka ose drejt së cilës lëviz diçka për të arritur në një vend; hapësirë ose anë nga gjendet dikush a diçka. **Në drejtím të veriut. Në drejtím të kundërt. Humb drejtímín.**

♦ Ecuri që ndjek zhvillimi i diçkaje, vijë a rrugë e zhvillimit të një veprimtarie, dukurie etj.; synim a qëllim që ndjek dikush; profil. **Vend me drejtím industrial. Shkollë me drejtím demokratik.**

♦ Rrymë e caktuar në një fushë të jetës politike, shoqërore, mendore, kulturore, artistike etj.; parim drejtues politik, ideologjik, kulturor etj.; prirja drejt një rryme të caktuar filozofike.

Drejtíme filozofike.

♦ Pikëpamje; kënd vështrimi; anë. **Shqyrtoj nga të gjitha drejtímét.**

♦ Detyrat a funksionet që ka dikush për të drejtuar një veprimtari, ndërmarrje, organizatë etj.; organ drejtues, udhëheqje. **Drejtími i firmës. Drejtím artistik. I jap drejtím punës.**

♦ *fig* Mënyrë e veprimeve ose e sjelljes së dikujt; rrugë. **Marr drejtím të mirë.**

♦ Adresë. **Iku pa lënë drejtím** iku pa treguar (vendin) ku shkoi.

drejtím dhënës e mb Udhëzues. **Pajisje udhëzuese.**

drejtkándësh e mb G>DREJTKËNDËSH E.

drejtkándësh i m sh a at G > DREJTËNDËSH I.

drejtkandór e mb G>KANDDREJTË, KËND DREJTË.

drejtkëndësí a f gjeom Të qenët kënddrejtë.

drejtkëndësh e mb gjeom (*Figurë*) me të gjitha këndet të drejta.

drejtkëndësh i m sh a at gjeom Katërkëndësh me të gjitha këndet të drejta.

drejtkëndór e mb gjeom>DREJTKËNDËSH E; KËND DREJTË.

drejtmprójtës i m sh - it vjet Avokat mbrojtës.

drejt•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Bëhet vetë e drejtë diçka që ka qenë e shtrembër, e lakuar a e përkulur, e kërrusur, e pjerrët a me dredha; shtrihet. **Degët u drejtuan si u shkund bora.**

♦ *veta III* Rregullohet; merr pamjen dhe gjendjen e vet të rregullt a të zakonshme. **Sytë do t'i drejtohen pa pasur nevojë për syze.**

♦ Marr drejtímín në një pikë të caktuar, kthehem nga ajo anë drejt së cilës do të lëviz; kthehem drejt asaj ane a hapësirë ku gjendet dikush a diçka; kthehem a nisem në një drejtím të caktuar; shkoj. **Drejtohem me fytyrë nga dielli.**

♦ *veta III fig* Shkoj te dikush për t'i bërë një kërkesë etj., për t'u këshilluar a kërkuar ndihmë; i them a i flas për diçka; u bëj thirrje ndjenjave, ndërgjegjes etj. të dikujt për diçka. [-**Ty po të drejtohem, - vazhdoi ministri. - Të vjen çudi, hë?** (IK).]

♦ *veta III fig* Vete, shkon në një drejtim; përqendrohet. **Sytë e të gjithëve u drejtuan te hyrja. Vëmendja u drejtua te detyra kryesore.**

Ипëс e DREJT•OJ.

drejt•ój kal óva úar

♦ E bëj të drejtë (*diçka që ka qenë e shtrembër, e lakuar a e përkulur, e kërrusur, e pjerrët a me dredha*); e shtrij, e bëj të sheshtë. **Drejttoj shufrën e hekurit.** [Njeriu e uli fuçinë, drejtoi trupin dhe psherëtiu (IK).]

♦ Rregulloj (*diçka*) duke e kthyer në gjendjen e vet të zakonshme. **Syzet ia drejtuan sytë.**

♦ I jap drejtimin në një pikë të caktuar; e kthej (*dikë a diçka*) nga ajo anë drejt së cilës do të lëvizë; e vë drejt asaj ane a hapësire ku gjendet dikush a diçka; e kthej në një drejtim të caktuar. **Drejttoj nga. Drejttoj nga ana e detit. Drejttoj teleskopin nga...**

♦ E vë (*diçka*) në një qëndrim të caktuar, ashtu si duhet ose sipas drejtimit të diçkaje tjetër. **E drejton pingul (horizontalisht). E drejtoi sipas murit (sipas tavanit, sipas truallit).**

♦ E çoj (*dikë*) te dikush; e këshilloj të vejë te një njeri, në një zyrë etj. për punën që ka; e çoj a e nis në një drejtim të caktuar, e dërgoj diku. **Për ku po më drejton? Mos i drejto më tek unë.**

♦ I dërgoj (*dikujt letër, telegram, shkresë, lutje etj.*); i bëj të njohur diçka me gojë ose me shkrim; i kërkoj diçka ose i bëj thirrje për diçka.. **I drejttoj një letër dikujt. I drejttoj një pyetje (lutje, ankesë) dikujt.**

♦ *fig* Hedh në një drejtim; përqendroj. **Drejttoj sytë (vështrimin) te (nga) dikush a diçka. Drejttoj vëmendjen në çështjen kryesore.**

♦ *libr* Ngas (*një automjet ose aeroplan*).

♦ Dirigjoj (*orkestrën, korin*).

♦ Organizoj e udhëheq (*një veprimtari, kompani, organizatë etj.*). **Drejttoj emisionin.**

♦ *fig* I tregoj (*dikujt*) rrugën a mënyrën për t'ia arritur një qëllimi; i caktoj pikësynimet e afërta e të largëta dhe rrugën që duhet të ndjekë për t'i arritur ato; udhëheq.

♦ *el* Kthej (*rrymën e ndryshueshme*) në rrymë të vazhduar.

*

I drejtoi (i ktheu, i tregoi) bërrylin dikujt E kundërshtoi dikë; nuk pranoi atë që i tha a që i kërkoj dikush; nuk i dha asgjë.

Drejto (ndreq, rregullo) gojën! Fol mirë!; ndreqi fjalët!

Drejttoj sytë (vështrimin) nga dikush a nga diçka Kam shpresë të madhe te dikush a te diçka, andej e pres ndihmën, shpëtimin etj.

Drejttoj shigjetën kundër diçkaje E përqendroj luftën kundër diçkaje; e marr si shenjë kryesore për ta sulmuar e goditur; e vë në shënjestër.

drejtónjës e mb vjet J Drejtues. [Fshatarët ishin kthyer në bujq-robër, kurse qytetet e kishin humbur forcën, shkëlqimin dhe rolin drejtonjës të dikurshëm (AE).]

drejtór i m sh ë ët

♦ Ai që e ka për detyrë të organizojë e të drejtojë punën e një ndërmarrjeje. institucioni a të një ndarjeje kryesore në një ministri etj. **Drejtór i shkollës (bankës, doganave). Drejtór i përgjithshëm (personelit).**

♦ Kryeredaktor. [Ky liberalizim u çfaq sidomos në theatër, dhe pati si korifë Fadil Paçramin, anëtar i Komitetit Qendror dhe drejtor i organit të Partisë, Zëri i popullit. (APp).]

drejtór•e *ja f sh e et* > **DREJTORESH•Ë** A.

drejtorësh•ë *a f sh a at f e* **DREJTOR I.** Drejtoresha e shkollës.

drejtorí *a f sh - të*

Organ drejtues qendror ose i një shkalle më të ulët, i përbërë nga drejtori dhe nga zëvendësit e tij; zyrë e këtij organi dhe të aparatit të tij; zyrë e drejtorit.

drejtorúc *i m sh ë ët keq* Drejtor i paaftë, pa autoritet.

drejtpeshím *i m*

♦ Sjellje në gjendje baraspeshe. **Drejtpeshimi i forcavefiz.** Tra drejtpeshimi. Mban (humb, rregullon, ruan) drejtpeshimin. Vë (mban) në drejtpeshim.

♦ *fig* Raport pak a shumë i qëndrueshëm që krijohet ndërmjet dy a me shumë dukurive të kundërta; gjendje qëndrueshmërie, qetësie a harmonie. [Kam lexue me gjith pelqim artikullin tand përmbi çâstjet giûhësore shqiptare, sidomos për drejtpeshimin e pozitës sate. (ZV)]

drejtpesh•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **DREJTPESH•OJ.**

drejtpesh•ój *kal óva úar*

♦ *tek* Baraspeshoj.

♦ *libr* Mat a peshoj mirë (*diçka*); e mendoj dhe e gjykoj thellë e me urtësi (*një veprim etj.*).

drejtpeshúar (i e) *mb* I baraspeshuar; i sjellë në gjendje baraspeshe.

drejtpeshúem (i) e (e) *mb G>* **DREJTPESHUAR (i e).**

drejtpërdréjt

I ndajf

♦ Pa ndërmjetësi, ndërhyrje a ndihmë; përnjëherësh e jo shkallë-shkallë. [Jo vetëm sepse fondi arkivor është mjaft i pasur e i gjerë, por edhe sepse nuk mund të thuhet se janë shteruar kërkimet drejtpërdrejt nga goja e popullit. (ShS)] [Kurse ata të deteve kishin zënë vend të shpërndarë. Ndër 26 shefat, nëntë prej tyre, që kishin të bënë drejtpërdrejt me ujërat, i kishin fytyrat të zymta. (IK).]

♦ Ballë për ballë, sy ndër sy, hapur; pa fshehur gjë. **Pyes drejtpërdrejt.**

♦ (*Transmetoj një program*) në kohën kur ndodh, jo me regjistrim.

II *si pj* Përdoret për të përforcuar kuptimin e fjalës a të fjalisë me të cilën lidhet.

Varet drejtpërdrejt nga ajo.

drejtpërdréjtë (i e) *mb*

♦ (*Veprim, proces*) i mundësuar pa ndërmjetësinë, ndihmën a ndërhyrjen e dikujt a të diçkaje tjetër; që vjen drejtpërdrejt nga dikush a nga diçka; i kryer përnjëherësh e jo shkallë-shkallë.

Lidhje e (transmetim i) drejtpërdrejtë. Pasojë e drejtpërdrejtë. Pasardhës i drejtpërdrejtë. Në mënyrë të drejtpërdrejtë.

♦ Që bëhet a thuhet hapur, sy ndër sy. **Pyetje (përgjigje) e drejtpërdrejtë.**

kuptim i drejtpërdrejtë (i fjalës) *gjuh* Kuptim që lidhet drejtpërdrejt me sendin a me nocionin që shënon fjala e që nuk është i figurshëm; kuptim i parë e i mirëfilltë i fjalës pa ngjyrimet shprehëse e emocionale plotësuese (*p. sh.: shpatë e çeliktë* ndryshe nga **vullnet i çeliktë** *fig*; ose **bushtër** femra e qenit dhe **bushtërshar** grua e ligë, e përdalë, bisht tundur, lavire).

drejtpërdréjtsh•ëm (i) me (e) *mb* I drejtpërdrejtë; pa ndërmjetësi; pa ndërprerje.

drejtpërsëdréjti *ndajf* Pa ndërmjetësi. >**DREJTPËRDREJT.**

drejtdëndrim i m usht Qëndrim i ushtarakut, me trupin drejt, këmbët të bashkuara dhe krahët ngjitur pas trupit. **Marr drejtdëndrim para eprorit (bustit të heroit kombëtar).**

drejtrreshtim i m Vendosije a radhitje në rreshta të drejtë.

drejtrresht•óhem óva (u) úar *vetv e* **DREJTRRESHT•OJ.**

drejtrresht•ój kal óva úar Vë në rresht a radhë të drejta.

drejtrreshtúar (i e) mb I renditur në rreshta a radhë të drejta.

drejtrreshtúem (i) e (e) mb *G>* **DREJTRRESHTUAR (i e).**

drejtsór e mb I drejtësisë; juridik.

drejtshkrim i m gjuh Sistem rregullash për t'i shkruar fjalët saktë. [**Vendimi i Kongresit të Drejtshkrimit për sanksionimin e gjuhës letrare "të njësuar" (1972) është pasojë logjike e këtyre masave politike.** (APp).]

**

drejtshkrim fonemik gjuh Sistem drejtshkrimor në të cilin shkrimi i një fjale i përgjigjet drejtpërdrejt shqiptimit të saj dhe anasjellas.

drejtshkrimór e mb I drejtshkrimit; që ka të bëjë a lidhet me drejtshkrimin; që përcakton a jep drejtshkrimin e fjalëve. **Fjalor drejtshkrimor.**

drejtshqiptim i m gjuh

♦ Sistem rregullash për t'i shqiptuar saktë fjalët në gjuhën letrare; zbatimi i këtyre rregullave.

♦ Degë e gjuhësisë që studion variantet e shqiptimit në një gjuhë dhe përcakton sistemin e rregullave të shqiptimit të drejtë e të njëjtë në gjuhën letrare; lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme për një shqiptim të tillë; tekst i kësaj lënde; ortoepi.

drejtshqiptimór e mb I drejtshqiptimit; që ka të bëjë a që lidhet me drejtshqiptimin, që i përket drejtshqiptimit; që përcakton a jep drejtshqiptimin e fjalëve; ortoepik.

drejtúar (i e) mb

♦ Që është bërë i drejtë a është drejtuar pasi ka qenë i shtrembër.

♦ *tek (Sinjal i radios, radarit)* që shërben si udhëzues për drejtimin e anijes, aeroplanit etj. **Valë të drejtuar.**

drejtúem (i) e (e) mb *G>* **DREJTUAR (i e).**

drejt•úer óri m sh órë órët *G >* **DREJTOR I.**

drejtúes e mb

♦ Që ka të bëjë a që merret me organizimin dhe me drejtimin e punës në një ndërmarrje, institucion etj. ose të veprimtarisë që zhvillohet në një fushë a vend të caktuar; që shërben, bëhet a vlen për të drejtuar; që drejton; udhëheqës. **Vend (post) drejtues. Aftësi drejtuese.**

Qarqe drejtuese.

♦ *tek* Që shërben për t'i dhënë dëkaje një drejtim të caktuar, që e drejton dëkja në një pikë a në një vend të caktuar. **Makinë drejtuese. Makara (rrotë) drejtuese. Mekanizëm drejtues.**

♦ (*Zdrukth etj.*) që shërben për ta bërë të sheshtë dëkja.

**

fjali drejtuesegjuh Fjali prej së cilës varet një fjali tjetër.

drejtúes i m sh - it

♦ Ai që drejton veprimtarinë e një organizate, institucioni, kompanie etj.; ai që drejton në një fushë të veprimtarisë. **Drejtues artistik.**

♦ Ai që vë në punë a në lëvizje një makinë, mekanizëm etj., ai që drejton një makineri, një aparaturë etj.; anëtar i ekuipazhit të anijes, aeroplanit etj. që ndjek lundrimin detar a ajror dhe mban drejtimin.

♦ *el* Pajisje a aparat që kthen rrymën e ndryshueshme në rrymë të vazhduar.

♦ Adresues; dërgues (*i letrës, shkresës etj.*).

♦ Vegël për drejtimin e diçkaje të shtrembëruar, përkulur etj.

drejtues•e *ja f sh e et f e* **DREJTUES I.**

drejtuesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që mund të drejtohet, të bëhet i drejtë.

♦ *el (Rrymë)* që mund të kthehet nga e ndryshueshme në të vazhduar.

drejtvendós *kal a ur tek* E vë drejt (*një aparat, mekanizëm etj.*); e vendos ashtu si duhet ose si është i përshtatshëm për punë.

drejtvendós•ëm (i) me (e) mb *G >* **DREJTVENDOSUR (i e).**

drejtvendós•e a f tek Vënie drejt e një pajisjeje për të punuar. .

drejtvendósur (i e) mb tek I vendosur në pozicion të saktë për të punuar.

drejtvizór e mb tek Që shkon në vijë të drejtë; që ndjek një vijë të drejtë; që është vendosur në vijë të drejtë..[**Shqipja ndaj ilirishtes gjendet në raportet e nënës me bijën, që vijojnë në linjë trashëgimie njëra-tjetrën, pa qenë ky një kalim drejtvizor.** (ShS)].

drejtvizorësi a f libr Të qenët drejtvizor.

drék•em *vetv a (u) ur* Ha drekë; drekoj. **U drekëm bashkë.**

drék•ë a f sh a at

♦ E ngrënë e mesditës; ushqim që hahet në mesditë. **Ora e drekës. Hëngrëm një drekë të mirë. Mbeta pa drekë.**

♦ Gosti. **Ftoj për drekë miqësinë (krushqinë).**

♦ *bis* Kohë në mesditë; mes i ditës, mesditë. **I zuri dreka. Aty nga dreka.**

*

Drekën e mirë! *pasth* Përdoret si përshëndetje kur ndahem nga dikush pak para drekës.

I ngrënça drekën! *mallk* Vdektë.

Ku e zë dreka, s'e zë darka Udhëton a bredh shumë nga një vend në tjetrin; nuk rri në një vend.

drekëhër•ë a f Kohë e drekës.

drekëhërsh•ëm (i) me (e) mb I kohës së drekës; që bëhet a ndodh në drekëherë.

drékëz a f sh a at bot (*Convallaria maialis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e pyjeve halore me dy-tri gjethe vezake në rrëzë të kërcellit, me lule të vogla si kambanë, të bardha e me erë të mirë, që bën kokrra të vogla të kuqe; përdoret si bimë mjekësore. **>BAR I LOTZONJËS.**

drékëz•ë a f sh a at bot Anemonë.

drék•óhem *vetv óva (u) úar* Ha drekë; drekem; drekoj.

drék•ój óva úar

I jokál Ha drekë; drekem; drekoj.

IIkal

♦ I jap të hajë drekë (*dikujt*); e marr për drekë (*dikë*).

♦ Mrizoj; mërzej; çoj (*bagëtinë*) në një vend me hije që të kalojë vapën e mesditës.

drekór•e *ja f sh e et* Gjellëtores; restorant.

drekós•em a (u) ur *vetv e* **DREKOS.**

drekós *kal, jokál a ur* **> DREK•OJ.**

drekósur (i e) mb **DREKUAR (i e).**

dréks•ë a f sh a at **> DREGËZ A.**

drékúar (i e) mb Që ka ngrënë drekë.

dremí a f Dremitje; dremkë; një sy gjumë.

dremí•s *kal ta tur* **> DREMIT.**

dremít *jokal a ur*

- ♦ Më vjen gjumë duke ndenjur; fle pak duke ndenjur; kotem; marr një sy gjumë; më zë një gjumë i lehtë dhe i shkurtër.
- ♦ *fig* Më zë plogështia; humbas gjallërinë; më zë gjumi, rri si i përgjumur.
- ♦ *veta III fig* Bie në një qetësi të lehtë e të përkohshme; është i qetë, fle. **Dremít deti (pylli).** [Si dallgët e lehta të liqenit/ Me kokën mbështetur në supin e majtë/ Dremiste një ditë e lodhur (PJ).]

dremítj•e *a f* Ndjenjë e përgjumjes; kotje, kotullim.

dremítur (*i e*) *mb* I përgjumur; i kotur; i kotulluar.

dremítunit (*të*) *as G* Dremitje.

drémk•ë *a f* Gjumë i lehtë e i shkurtër, që bëhet zakonisht ndenjur a gjatë udhëtimit me automjet; një sy gjumë.

drenák *e mb zool* I familjes së drerëve.

drenázh *i m sh e et*

- ♦ *tek* Sistem kanalesh me gypa të mbuluara për të kulluar tokat.
- ♦ *mjek* Kullim i plagëve duke u vënë një gyp të posaçëm prej qelqi ose gome.

drenazhím *i m sh e et*

- ♦ *tek* Kullim i tokave me sistem kanalesh me gypa të mbuluara.
- ♦ *mjek* >**DRENAZH I.**

drenazh•óhet úa (u) úar *tek pës e DRENAZH•OJ.*

drenazh•ój *kal óva úar*

- ♦ *tek* Kulloj (*tokat*) me sistem drenazhesh; bëj drenazh (*tokave*).
- ♦ *mjek* Kulloj (*plagën*) me drenazh.

drenazhúar (*i e*) *mb tek (Tokë)* me sistem kanalesh me gypa të mbuluara për të kulluar tokat.

drenazhúem (*i e*) (*e*) *mb G>***DRENAZHUAR** (*i e*).

drén•e ja f sh e et Dhi brigjatë.

drén•ë a f sh a at

- ♦ *tek* Gyp me vrima, që futet në kanale të mbuluara për të kulluar tokat.
- ♦ *mjek* Gyp qelqi ose gome, me vrima a me fitil prej garze për të kulluar plagët.

drenicák *e mb* I Drenicës; që ka të bëjë me Drenicën, me vendësit a banorët e saj.

drenicák u m sh ë ët Vendës a banor i Drenicës.

drenicár•e ja f sh e et f e **DRENICAK U.**

drením *i m sh e et*

- ♦ *tek>***DRENAZHIM I**
- ♦ Kullim e plagës me drenë.

dren•óhet pavet dhe pës e **DREN•OJ.**

drenúar (*i e*) *mb*

- ♦ *tek>***DRENAZHUAR**
- ♦ (*Plagë*) e kulluar me drena.

dren•ój *kal óva úar*

- ♦ *tek>***DRENAZH•OJ**
- ♦ Kulloj (*plagën*).

drenovár *e mb* I Drenovës; që ka të bëjë me Drenovën, me vendësit a banorët e saj.

drenovár i m sh ë ët Vendës a banor i Drenovës.

drenovár•e ja f sh e et f e **DRENOVAR I.**

drenúem (*i e*) (*e*) *mb G>***DRENUAR** (*i e*).

drenúsh•ë a f sh a at zool Femër e drerit. [**Drenicë, e bukura drenushe/ tyj kush guxon të vret kaq gjatë** (ASh).]

drenúshë mb fig (Vajzë) e butë; e ëmbël; e këndshme.

drénj•ë a f sh drínja drínjat Ç Dhi me qime ngjyrë kafe.

drénj•ë a f sh a at orn (Coturnix coturnix) Shpend shtegtar si thëllëza, me pendë të murrme e lara-lara, me këmbë të shkurtra dhe mish shumë të shijshëm. >**SHKURT•Ë A; SHKURTËZ A.**

dreq¹ndaif A, Ç, J

♦ Drejt.

♦ Drejtësisht; ndershmërisht.

dreq²ndaif Ç Menjëherë.

dreq i¹m sh ën nitfet, mit G Djall>DREQ I². [E shka t'lânë kta kater ujq,/ Qi i kërcnohen shoqi-shojt,/ Thonë, do t'dalë një dreq i kuq,/ Qi pa dhimbë do t'i a njesë thojt (GjF).]

*

As dreqi s'kujtohet S'i shkon mendja as dreqit.

Asht bira e dreqit Është shumë i djallëzuar e i mbrapshtë.

Asht bytha e dreqit >**ASHT BIRA E DREQIT.**

Asht darka e dreqit Asht njeri i pahair.

Asht dreqi i përronit Është shumë i mbrapshtë; është dreqi vetë.

Asht pjella e dreqit > **ASHT DREQI I PËRRONIT.**

Dreqi ia rritë nderën! S'dua nder prej tij.

Dreqi im asht le para tandit Nuk ma hedh dot; t'i kuptoj shejtanëzitë.

E gjeti dreqi të birin U bënë bashkë dy njerëz të ligj.

E ka ba dreqi dam Është prishur a zvetënuar (*dikush*).

E mbath dreqin Është shumë i zgjuar, mendjehollë, mjeshtër.

E merr edhe dreqin argat Bashkëpunon edhe me dreqin.

E pruni dreqi me thes (*E keqja*) vjen me shumicë.

E qit dreqin mendsh

♦ Më kërcen damari i lig.

♦ Hyj në udhë pa krye.

E qiti dreqi Erdhi kur s'duhej; erdhi për të hapur telashe.

E rreh dreqi veshësh Nuk rri në punë të vet; i kruhet vetë; kërkon bela me duart e veta.

Falja dreqit! Hiq dorë e mos u merr me të.

I ka hy dreqi në magje I shkojnë punët mbrapsht.

Ia fal dreqit (orës së ligë) E katranos një punë.

Ia kallëzon dreqit përrojet Ështëmë i djallëzuar se djalli.

Ia shti dreqnit dikujt

♦ E nxeh keq dikë.

♦ E nxit për aventura dikë.

Ia shtini dreqi kërpeshin U fut në punë që s'i takon.

Pjell me dreqin Është shumë i mbrapshtë.

S'i di dreqi përrojet Hiqet si i padjallëzuar.

**

dreqi i mallkuem Qoftëlargu.

dreq i²m sh ër ërit

♦ *fet, mit* Qenie e mbinatyrshe, e përfytyruar zakonisht si një njeri me brirë, me thundra e me bisht; mishërimi i së keqes dhe i ngasjes për punë të liga; shpirti i keq, e keqja, e liga; shejtan.
> **DJALL I.** [na ruaj nga engjëjt, na ruaj nga dreqërit. (NGj).]

♦ *keq* Njeri dinak, shpirtkeq e smirëzi; njeri i prapë, i prirë për prapësira; djall. **S'bëhet punë me atë dreq. Ngatërroi tërë botën, dreqi.**

♦ *bis* Njeri shumë i zgjuar e i shkathët, njeri që i punon mendja për shumë gjëra e di të gjejë zgjidhje edhe në gjendje të vështira; njeri që di të përfitojë në çdo rast e rrethanë; djall. **Është dreqi vetë. Ik, ore dreq!**

♦ (*me përemrin pyetës ç' dhe me ndajfoljet pyetësesi?, ku?*) Përdoret për të përforcuar shprehjen e pakënaqësisë, mërzitjes, zemërimit etj. **Ç'dreq kërkon? Ç'dreq (ç'dreqin) pati? Ç'dreqin do? Si dreqin nuk e takove? Ku dreqin e humbët?**

*

Dreq (djall) o punë! Përdoret si pasthirmë për të shprehur zemërim, pakënaqësi etj.

Dreq (djall, shejtan) me brirëkeq Njeri shumë i keq.

Dreq i kuq Djalli vetë; shejtan.

Dreqi (djalli) e di (e merr vesh)keq S'e kupton askush; s'merret vesh.

Dreqi (djalli) me të birinkeq ë gjithë pa dallim, edhe ata që s'duhen.

Dreqi (djalli) nuk është aq i zi sa duket Thuhet për diçka që nuk është aq i keq a i lig sa duket.

E dërgoi (e çoi) në dreq (në djall) dikë a diçkakeq E dërgoi shumë larg, e dërgoi në një vend ku njeriu vuan e heq, e çoi prapa diellit; e flaku tej diçka.

E hëngri dreqi >E MORI DREQI.

E mori dreqi U rrënuar; keq përfundoi keq; e mori lumi. [**Ju më thoni: E mori dreqi botën** (GB).]

I kalli dreqin (djallin) dikujt a diçkaje Nuk u interesua; nuk pyeti fare; nuk çau kokën për dikë a për diçka; e braktisi.

Ia bëri pajë dreqit (shejtanit) E shporri dikë; e hoqi qafe.

Ka dreqin në bark Është smirëzi; nuk do t'i shohë të tjerët mirë; u do të keqen të tjerëve.

Ka sa të hajë dreqi Ka shumë, ka pa masë, ka sa të duash.

I ka hyrë dreqi në bark

♦ Është bërë smirëzi e shpirtkeq.

♦ Është tërbuar nga inati.

Më hipin dreqërit Zemërohem keq; egërsohem; xhindosem.

Më shkoi (kushtoi) një dreq e gjysmë Më kushtoi shumë shtrenjtë.

Më polli dreqi (djalli) Më dolën telashe e vështirësi të paparashikuara; më dolën ngatërresa të mëdha; më gjeti belaja, më ndezi.

Midis dreqit dhe detit Midis dy të këqijave.

Në dreq të vejë! S'dua t'ia di fare. [**në dreq të vejë kursimi e gjithë të tjerat.** (ED)]

Një dreq (një djall) e gjysmëkeq(Kushton) shumë shtrenjtë.

Plasi dreqi Mbaruan më së fundi pengesat, ngatërresat e të këqijat.

Punë dreqi! Çështje shumë e ngatërruar; telash i madh.

U bë për dreq (për djall) U bë keq e më keq; u prish fare; u djalloi; u bë për lumë.

U bind dreqikeq Ndodhi diçka e jashtëzakonshme; u bë një pështjellim i madh.

dréqas ndajf Me telashe; me grindje.

dréq•e ja f sh e et bis f e DREQ I^{1,2}.

dreqësi a f sh - të

♦ Djallëzi; punë e djallëzuar.

♦ *bis* Gjë a punë e çuditshme.

dreqësihán•e ia f sh e et Mbrapshti; intriga; dallavere.

dreqësi na t f sh G Punë të mbrapshta.

dreqësisht ndajf Me djallëzi.

dreqnák e mb krahin G (Njeri) i djallëzuar.

dreqnák u m sh ë ët krahin G Njeri i djallëzuar.

dreqnák•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë e djallëzuar.

dreqní a f sh - të G

♦ Veprim i djallëzuar; mbrapshti; punë e mbrapshtë.

♦ *përmb* Tërësi e dreqërve.

dreqnísht ndajf G Me dreqni.

dreqn•óhem óva (u) úar

I vetv Veproj me djallëzi; bëj djallëzira.

♦ *pës e* **DREQN•OJ.**

dreqn•ójóva úar

I kal

♦ I ngjall a i shtie në mendje mendime të këqija e të prapa (*dikujt*); e prish (*dikë*) duke e mësuar të veprojë e të sillet me djallëzi; e bëj të djallëzuar.

♦ Ia bëj mendjen çorap (*dikujt*).

II jokal I flas dikujt plot zemërim e duke e sharë; e shaj me zë të lartë; e dërgoj në djall; nëm, mallkoj.

dreqnúar (i e) mb I djallëzuar; (*njeri*) i mësuar me djallëzi.

dreqnúem (i) e (e) mb G>DREQNUAR (i e).

dreqn•úer óre mb G I djallëzuar.

dreqnúsh•ë a f sh a at > DJALLUSH•Ë A.

dreqóll i m Dreq; dreq i vogël.

dreqóll•ë a f Vend ku rri dreqi, qoftë largu.

dreqós kal a ur bis E prish aq keq sa s'ndreqet më ose është vështirë të rregullohet, e bëj më keq a e shkatërroj krejt në vend që ta ndreq; e katranos; e shpie në një gjendje të keqe; e bëj për dreq. **Mos, se e dreqose!**

dreqós•em a (u) ur

I vetv Bëhem keq e më keq; bie në një gjendje shumë të rëndë a të vështirë; prishem; shkatërrohem a pësoj një dëm shumë të madh. **U dreqos puna.**

II pës e DREQOS.

dreqósur (i e) mb bis

♦ I katandisur në një gjendje të keqe e të mjerueshme; i shkatërruar krejt; i bërë për dreq.

♦ Shumë i keq e i mërzitshëm; që të plas shpirtin; i mallkuar.

dreqón•ë a f bis Vend i mallkuar.

dreqsí a¹ f sh na nat bis G Punë e mbrapshtë; mbrapshti; dreqësi.

dreqsí a² f A Drejtësi.

dreqt ndajf vjet krahin Drejt.

dreqt a f A Drejtësi.

dreqt (i e) mb A

♦ I drejtë.

♦ I vërtetë.

dreqtím i m sh e et vjet krahin>DREJTIM I.

dreqtór i m sh ë ët vjet

♦ Drejtor.

♦ *tall* Drejtor i keq.

dreqúj•ë a f sh a at krahin G Grua shpirtligë, smirëzezë.

drér•e ja f sh e et > DRENUSH•Ë A.

drësh e mb krahin G (Njeri) tutës.

drësh i m sh a at krahin G Njeri tutës.

dreth¹kal dródha drédhur A Dredh (*fillin*).

dreth²kal dródha drédhur A Tredh (*dashin etj.*).

dreth i¹m sh a at bot

♦ Dredhëz; luleshtrydhe.

♦ *K (Convolvulus arvensis)* Dredhëz.

dreth i²m sh ë ët

♦ *zool* Këlysh dreri.

♦ *përk fig* Fëmijë i shkathët si dre.

dréth•e ja f sh e et krahin G Lopë me brirë të mëdhenj.

drezlín•ë a f sh a at krahin G Dredhë e nxjerrë nga opingat e vjetra, që përdoret për arnim të opingave.

drë ri m sh rë rët J > DRE RI.

drëhem i m sh ë ët > DERHEM I.

drémk•ë a f sh a at J > DREMK•Ë A.

drénjë mb J I fortë si thanë, si dru thane.

drénj•ë¹ a f sh a at J Dhi zebë.

drénj•ë² a f sh a at bot J Thanë.

dri si ndajf krahin G (I lagur) qull.

drî ni²m sh a at krahin G Dry. **Mbyll me dri.**

driád•ë a f sh a at

♦ *mit gr* Nimfë e pyllit. [**Mos, se s'janë veç Najada/ Magjistrica dhe Driada (FN).**]

♦ *ent (Minois dryas)* Flutur me ngjyrë kafe të errët dhe dy pulla blu në krahët e përparmë.

driblím i m sh e et

♦ *sport* Lëvizje mashtruese me top.

♦ *fig* Mashtrim.

dribl•ój óva úar

Ikal

♦ *sport* Mashtroj kundërshtarit.

♦ *fig* I bëj dredha (ia dredh) (*dikujt*).

II jokal Bëj lëvizje mashtruese me top. **Dribloj në çdo pozicion.**

driblúes e mb (Lëvizje) mashtruese e sportistit.

driblúes i m sh ë ët Sportist i zoti në mashtrimin e kundërshtarit.

driblúes•e ja fsh e et f e DRIBLUES I.

dríc•ë a f sh a at Baxhë.

dríc•ëm (i) me (e) mb A I ndritshëm; shndritës.

dríd•em a (u) ur A vetv dhe pës >**DRIDH•EM.**

drídur pjes e DRID•EM.

dridh kal dródha drédhur >DREDH.

dridhac e mb Mërdhac; njeri që mërdhin shumë.

dridhem dródha (u) drédhur

I vetv

♦ *veta III (Filli, litari etj.)* rrotullohet vetë disa herë rreth vetes në një drejtim e shtrëngohet; përdridhet.

♦ *bis* Rrotullohem në një drejtim; rrotullohem nga njëra anë në tjetrën; kthej trupin, kthehem; përdridhem. **U drodh majtas (djathtas).Dridhem e përdridhem.**

♦ *veta III (Flokët)* marrin trajtë të valëzuar; bëhen dredha-dredha; përdridhen.

♦ *bis* Ndërroj a kthej rrugën; lë rrugën që kam nisur e marr një tjetër; dredhoj. **U drodh nga e majta.**

♦ *veta III* Lëviz shpejt e shumë herë; bën lëkundje të shpeshta; ka dridhje. **Dridhen gjethet e pemëve. Dridhet teli. I dridhet dora. I dridhej buza (mjekra). I dridhen gishtërinjtë.**

Dridhet si purteka në ujë. [Tani që të kam pranë,/ më dridhen duart te të prek (PJ).] [E t'ma mori dorën time duke dridhur,/ E ta futi, s'mbaj mënt ku, un' veç mornica (GM).]

♦ Më zënë të dridhurat ose rrëqethem (*nga ethet, nga të ftohtët etj.*); kam të dridhura a rrëqethje në trup nga një ndjenjë e fortë; *fig* drithërohem; tronditem. **Dridhej nga inati (dëshpërimi, frika). Dridhej për të birin.Dridhem si qeni (më dridhet këmisha në trup).**

♦ *veta III dhe bis* Tundet që nga themelet diçka; tundet a lëkundet fort, tronditet. [**dridhej vendi në Janinë/ ka muzikatë që bijnë.** (Pop).]

♦ *veta III (Zëri)* del duke lëvizur lehtë më lart e me poshtë se toni kryesor; ngrihet e ulet pak. (për zërin).

♦ *veta III* Jep një shkëlqim herë të fortë e herë të dobët; vezullon; (*drita e kandilit etj.*) luhatet. **Dridheshin yjtë. Dridhen dritat në pasqyrën e ujit.**

IIpës e DREDH.

**

Dridhej foshnja (fëmija, barra) në barkun e nënës Ishte një gjendje plot tmerr; të gjithë kishin shumë frikë.

Dridhem e përdridhem I shmangem përgjigjes së drejtpërdrejtë; përpiqem t'i shpëtoj me dredhi një gjendjeje të vështirë; ndryshoj shpejt e disa herë qëndrimin.

Dridhem si thupra në ujë Dridhem shumë prej së ftohti etj.

Më dridhen gjunjët (leqet e këmbëve)

♦ Jam shumë i lodhur e i këputur; s'kam fuqi fare, nuk qëndroj dot në këmbë.

♦ Kam shumë frikë; trembem shumë.

Më dridhet buza (mjekra) Jam tronditur shumë nga diçka; jam prekur thellë në shpirt, jam mallëngjyer pa masë; ngashërehem.

Më dridhet dora

♦ Ngurroj; s'jam i vendosur; tutem të bëjë diçka.

♦ Mezi e nxjerr paranë nga xhepi

Më dridhet (ngatërrohet) gjuha Mezi i nxjerr fjalët nga goja, mezi flet; i ngatërroj fjalët (*nga frika, nga një shqetësim i madh, nga mallëngjimi etj.*).

Më dridhet (rrëshqet, shket, luan, lëviz) toka (trualli) nën këmbë

♦ Gjej qëndresë të fortë dhe nuk po e mban dot të pushtuar një vend;

♦ Mezi mbahem; shkoj drejt rënies e shkatërrimit.

Më dridheshin plaçkat e barkut Trembem shumë; më dridhet gjithë trupi nga tmerri.

Më dridhet (ngjethet) mishtë Lemerisem; më hyn frika.

M'u drodh zemra (shpirti)

♦ U trondita; u shqetësova shumë, u tremba fort.

♦ U preka thellë në shpirt; u mallëngjeva pa masë.

M'u drodhën flokët (qimet e kokës, leshrat e kokës) M'u rrëqeth mishi; u tmerrova; m'u ngritën flokët përpjetë.

M'u drodhën këllqet U frikësova shumë.

M'u drodh këmisha në trup (në shtat) U tmerrova; u frikësova shumë.

M'u drodhën telat e zemrës dhe iron U preka shumë; u mallëngjeva.

Nuk i dridhet (nuk i luan, nuk i lëviz) bebja e syrit (syri, qepalla, qerpiku) Është trim i madh; e pret a e përballon gjithçka pa u trembur..

S'i dridhet pushka Është trim; nuk i dridhet dora; është i vendosur.

drídh•ë a fG >DRIDHM•Ë A.[Kur ka lidh besën burri i Shqypnis,/ I ka shti dridhën gjith Rumelis (VPSH).]

drídhë (me u) vetvG >DRIDHEM.

dridhërím•ë a f sh a at > DRIDHM•Ë A.

drídhës e mb

♦ (*Lëvizje*) që bëhet a shoqërohet me dridhje; (*goditje*) që shkakton dridhje. **Lëvizje dridhëse.**

♦ (*Tingull*) që del me dridhje, me ulje e ngritje; që kalon nga një ton a nuancë në një tjetër, që dridhet (për zërin, për tingullin etj.).

♦ *gjuh*(*Bashkëtingëllore r, rr*)e shqiptuar duke kaluar ajri nëpër një pengesë që cila hapet e mbyllet në mënyrë të rregullt dhe shkakton dridhje të majës së gjuhës, buzëve ose njerithit.

drídhës•e ja f sh e et gjuh Tingull dridhës, që shqiptohet me dridhje të majës së gjuhës, buzëve ose njerithit.

drídhje•e a f sh e et

♦ kryes sh Lëvizje të shkurtra e të shpeshta të sendeve kur dridhen. **Dridhje valëzore.**

Dridhjet e telit të mandolinës. Dridhjet e gjetheve. Dridhja e tokës nga tërmeti.

♦ kryes sh Lëvizje të vogla e të shpeshta të trupit nga të ftohtët, nga një sëmundje etj.; dridhmë.

Ethe me dridhje. E kapën dridhjet.

♦ kryes sh Luhajte e dritës; vezullim. **Dridhjet e dritës (e yjeve).**

♦ kryes sh Forcimi e dobësimi i zërit dhe lëkundja e lehtë e tij (*e shkaktuar nga një shqetësim, frikë etj.*).[**E me dridhjen e zanit të mixhës/ gjarpni i gdhendun në te lëviz/ dhe trimat mbi gjoka me shpata/ fluturojnë nëpër zhark.** (MC).]

dridhjmátës e mb tek (Pajisje) për matjen e dridhjeve.

dridhjmátës i m sh ë ët tek Pajisje për matjen e dridhjeve; vibrometër.

dridhjeshkrúes e mb tek (Pajisje) për regjistrimin e dridhjeve.

dridhjeshkrúes•e ja f sh e et tek Pajisje për regjistrimin e dridhjeve.

drídhm•e ja f sh e et G Dridhje; e dridhur. [**trupin e popullit dhe të shtetit shqiptar po e tundin dridhmet e etheve të forta** (KM).]

drídhm•ë a f sh a at

♦ kryes sh Lëvizje të vogla e të shpejta të trupit nga të ftohtët, nga një sëmundje, nga një ndjenjë e fortë tronditëse etj.; rrëqethje. **E kapën dridhmat. Ka ethe me dridhma.**

♦ *fíg* Tronditje a shqetësim, që vjen nga një ndjenjë e fortë; frikë e madhe. **Ndjeu një dridhmë. Më hyri dridhma.**

dridhmím i m sh e et E dridhur; drithërim.

dridhm•óhem óva (u) úar

I vetv Më hyjnë të dridhurat, drithërohem.

II pës e DRIDHM•OJ.

dridhm•ój *kal óva úar dhe fig I shtie dridhmat (dikujt).*

drídhshëm *ndaif Duke u dridhur; me dridhje.*

drídhsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (Zë) që del me dridhje; (*tingull*) i shqiptuar me dridhje.

♦ (*Dritë etj.*) me shkëlqim herë të fortë e herë të dobët; vezulluese.

dridhtím i m sh e et > DRITHËRIM I.

dridht•óhem óva (u) úar *vetvdhe pës e DRITHËR•OHEM.*

dridht•ój *kal óva úar > DRITHËR•OJ.*

dridhtók•ë a f sh a at libr *Dhelëkundje; tërmet.*

drithtúar (i e) mb *I drithëruar.*

dridhulát•em vetv G > DRIDHULAT•Ë (me u).

dridhulát•ë (me u) vetv a (u) ë G *Dridhem lehtë.*

dridhulátj•e a f sh e et G *Dridhje e lehtë.*

dridhulátun (i e) mb G *I dridhur lehtë.*

drídhun (i e) mb G > DRIDHUR (i e).

drídhun a (e) f sh a at kryes sh G > DRIDHUR A (e).

drídhur (i e) mb

♦ Që e kanë zënë të dridhurat a rrëqethjet, që dridhet. Me dorë të dridhur.

♦ Që forcohet e dobësohet lehtë (nga shqetësimi, nga frika etj.), që dridhet (për zërin). Me zë të dridhur.

*

Me dorë të dridhur

♦ Me ngurrim; pa vendosmëri.

♦ Me gjysmë zemre, jo me gjithë zemër.

Me zemër të dridhur

♦ I pikëlluar a i lënduar thellë, shumë i tronditur, me hidhërim të madh;

♦ Me frikë të madhe; tërë ankth.

drídhunit (të) as G *Dridhje.*

drídhur a (e) f kryes sh a at (të)

♦ *kryes sh* Lëvizje të vogla e të shpeshta të trupit nga të ftohtët, nga një sëmundje etj., dridhmë.

Të dridhura të forta. Kam të dridhura. Më zunë (hynë, kapën) të dridhurat. Ndjeu një të dridhur në zemër. Më shkoi (kaloi) një e dridhur.

♦ *kryes sh* Luhatje (*e dritës etj.*).

♦ *kryes sh* Forcim e dobësim i zërit dhe lëkundje e lehtë e tij e shkaktuar nga një shqetësim, frikë etj.

drikashán i m sh a at krahin G *Cjap me lara.*

drík•e ja f sh e et krahin G *Dhi me lara.*

drík•ëm (i) me (e) mb krahin G (Cjap, dhi) *me lara.*

drík•m•e ja f sh e et krahin G *Dhi me lara.*

drill i m sh e et tekst *Dok me viza.*

drílltë (i e) mb tekst (Veshje) *e bërë me dok me viza.*

drin•óhem vetv dhe pës G > DRIN•UE (me u).

drin•ój *kal G > DRIN•UE (me).*

drin•úe (me) kal óva úe G *Fundos; prish keq.*

drin•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

- ♦ Fundosem; marr fund keq.
- ♦ *krahin* Ngrij a thaj së ftohti.

II *pës e DRIN•UE (me).*

drinúem (i) e (e) *mb G*

- ♦ I fundosur; i prishur keq.
- ♦ *krahin* I ngrirë së ftohti.

drinúem it (të) *as G*

- ♦ Fundosje; prishje.
- ♦ *krahin* Ngrirje; mërdhitje.

drínj•e a f sh a at

- ♦ Gëmushë.
- ♦ Degë e njomë; karthje.
- ♦ Degë e thatë, shkarpe për të ndezur zjarr.

drióp e mb ant I fisit epirot të driopëve; që ka të bëj me driopët.

driópë t f ant Fis epirot.

drishtján e mb I Drishtit; që ka të bëj me Drishtin, me vendësit a banorët e tij.

drishtján i m sh ët Vendës a banor i Drishtit. [**Kastriotët a kanë kenë serbë a shqiptarë, matjanë a drishtjanë?** (ZV).]

dritár•e ja f sh e et

- ♦ Pjesë e hapur në mur a paret nga hyn drita dhe ajri ose nëpërmjet së cilës mund të shohim jashtë; kornizë me xhama që mbyll këtë të hapur. **Xhamat (kanatet) e dritares. Shoh nga dritarja.** [ose **trumcaku lypës meli/ në dritare** (MC).] [**liria është malli yt/ ... për një dritare tmerri nën fqijun serb** (ShM).]

♦ **>DITAREZ A.**

- ♦ *fig* Dalje në det, nëpërmjet së cilës një vend mund të lidhet drejtpërdrejt me një vend tjetër.

Vend pa dritare në det.

- ♦ *fig* Diçka që të lidh me botën e jashtme, që të hap e të zhvillon horizontin e dijes etj. **Çdo libër i mirë është një dritare për të parë botën.**

- ♦ *bis* Pak kohë e lirë në mes të orarit të punës; orë e lirë midis mësimëve në shkollë; një orë pushimi në orarin e ditës së mësimëve. **Kam një dritare të hënën.**

- ♦ *tek inf* Hapësirë me kornizë në ekran në të cilën shfaqet informacioni. **Hap dritare të re.**

Formatoj dritaren.

*

Është qeli pa dritare (qeli e mbyllur) dikush Nuk i nxjerr të fshehtat; është varr i mbuluar.

E nxorën nga dera, hyri nga dritarja (nga deriçka) E dëbuan dikë a e hodhën poshtë diçka botërisht, por u rikthye përsëri pa rënë në sy duke përdorur dredhi a mënyra të stërholluara.

dritárez a f sh a at

- ♦ *zvog i* **DRITAR•E JADritareza e dhomës (e bodrumit). Dritarez me hekura.**
- ♦ Dritare e vogël në murin e kuzhinës, biletarisë etj., nëpërmjet së cilës merret ushqimi, bileta etj. **>SPORTEL I.**

dritargjëndtë mb poet Që lëshon një dritë të bardhë e të shkëlqyer; që ndrit si argjend. **Hënë dritargjëndtë.**

dritártë mb poet Që lëshon një dritë si në të verdhë të kuqërremtë e të shkëlqyer, që ndrit si ari.

Rrezet dritarta të diellit.

dritë mb fig Shumë i pastër; që shkëlqen; pasqyrë. **I pastër dritë.**

drít•ë a f sh a at

♦ *nj fiz* Rrezatim elektromagnetik me gjatësi vale nga 4 000 deri 7 700 angstrom që mund të kapet nga syri normal. **Natyra e dritës. Vetitë e dritës. Dendësia (shpejtësia) e dritës.**

Spektri i dritës. Përthyerja (thyerja) e dritës. Pasqyrimi i dritës. Teoria valore e dritës. Shpejtësia e dritës llogaritet te rreth 300 000 km/orë (299 792 458 m/s).

♦ Tërësi e rrezeve dhe e energjisë që lëshon një trup qiellor, që kapet nga syri dhe e bën të dukshme çdo gjë mbi të cilën bie; rrezatim që del e përhapet nga një trup, shkëlqim. **Drita e Diellit (e Hënës).** [**Kuptoj se pa dritën e tyre/ Nuk do ta di rrugën nëpër dritë** (JG).]

♦ Ndriçim me energji elektrike. **Dritë e qartë (e fortë, e dobët). Vë dritat në fshatit. Ikën (u prenë) dritat.**

♦ Mjet ndriçimi si llamba; feneri etj. **Ndez (shuaj) dritën Dritat e qytetit. Drita të përparme (pasma) të automjeteve. [Dhe flakë e tij e ëmbël nuk zbehet asnjë thërrime/ përballë abazhurit me dritë elektrike. (BXh).] [Veçse nën to qyteti zien/ me drita, zhurma dhe trafik (IK).]**

♦ Pajisje mekanike ose elektronike, si feneri ose semafori, që përdor ndriçimin për të dhënë sinjale. **Prit sa të hapen dritat jeshile.**

♦ *nj* Kohë nga zbardhëllimi i ditës deri në perëndim të diellit. >**DIT•Ë A; AGIM I.Drita e mëngjesit. Doli drita agoi. Pa dalë drita pa gdhirë. U nis pa zbardhur drita.Me dritë kur është ende ditë; pa u errur. Me dritën e parë** sapo zbardh. **Dritë në dritë** nga mëngjesi i njëjës ditë në mëngjesin e ditës që vjen pas, nga njëra ditë në ditën tjetër, më 24 orë. [**nga drita vdes pas dritës dashuruar!** (KT).]

♦ *nj* Hapësirë a vend i ndriçuar; anë e ndritshme e diçkaje. **Ana me (në) dritë e Hënës. Nxjerr në dritë.**

♦ *nj art* Pjesë më e ndritshme se të tjerat në një tablo, pikturë etj.; ndriçim. **Dritë dhe hije. I jap më shumë dritë sfondit.**

♦ *kryes nj fig* Diçka që e zhvillon mendjen e njerëzve, që zgjeron njohjen e botës dhe pasuron dijet; dituri, zhvillim e përparim i madh arsimor e kulturor. **Pishtarët e dritës.Arsimi sjell (përhap) dritën. Dal në dritë. Na nxori në dritë.** [**të dërgohet edhe një falënderim të diturve të Inglisë që na nderuan duke kërkuar dritë dhe mësim nga ambasadori ynë** (FK).] [**Dhe i tha: "S'e ka fajin kurrizi, po truri,/ Se lirin' e sjell drita e mëndjes, jo druri."** (FN).] [**Pasuria:/ Drita e mendjes me të cilën fitoj varfërinë** (NGj).]

♦ *fig* Burim gëzimi e lumturie. [**Deshe dritë, o qiell/ more dritën time** (AZÇ).]

♦ *kryes nj fig* Kënd vështrimi; mënyrë vështrimi a paraqitjeje sipas të dhënave a njohurive të caktuara; sqarim, qartësim i diçkaje nga një kënd vështrimi i caktuar. >**NDRIÇIM I. Hedh dritë të re mbi një çështje. E paraqet në dritë të shtrembër (të rreme) diçka. Në (nën) dritën e...** duke u mbështetur në...

♦ Aftësi për të shikuar. **Më iku drita nga njëri sy.**

♦ *krahin* Pasqyrë.

*

Bën dritë ndër shoqe (ndër shokë) Dallohet ndër të tjerat (ndër të tjerët).

Del në dritë

♦ (*E vërteta etj.*) del në shesh e bëhet e qartë për të gjithë.

♦ (*Një libër*) botohet; del në qarkullim.

♦ Del nga një gjendje e vështirë; shpëton nga hallet e nga të këqijat; arrin në një gjendje të mirë ekonomike, kulturore etj.

Drita e syrit (e syve)

♦ Bebja e syrit; sytë.

♦ Shikimi, të parët.

♦ Njeri shumë i dashur e i shtrenjtë; diçka që e dua shumë dhe e kam të shtrenjtë.

♦ Fëmija kundrejt prindit.

Dritë dhe errësirë kontrast artistik. [Në një rrafsh tjetër ffillimi, në këtë poezi është shprehur dualiteti i njeriut në prehërin e së mirës dhe të së keqes, të dritës dhe të errësirës (AÇ).]

Dritë në dritë Gjithë ditën; ditë e natë; 24 orë rresht.

E kam dritë në sy dikë E dua shumë, e dua dhe e ruaj si dritën e syve.

E la drita dikë U verbua, e lanë sytë.

E nxori (e qiti) në dritë

♦ E nxori diçka në shesh dhe e bëri të qartë për të gjithë.

♦ E nxori dikë nga një gjendje e vështirë, e shpëtoi nga hallet e të këqijat.

E ruaj (e dua) si dritën e syve (si sytë e ballit) E kam si gjënë më të shtrenjtë, kujdesem shumë për të dhe e mbroj nga çdo e keqe ose cenim.

Është t'i shkelësh në dritë të syrit është shumë i urtë.

I bëhet mjegulla ditë Mashtrohet lehtë.

I çeli drita E zuri mëngjesi.

Iu bëftë udha (rruga) dritë! dikujturim I shkoftë gjithnjë puna mbarë!; pastë jetë të lumtur!

Mori dritë filmi Filmi u zbardh, u prish nga drita.

Mos e paftë dritën e diellit!; mos paftë dritë me sy! mallk Vdektë.

Në dritën e diellit Në mes të ditës; në sy të të gjithëve.

Në një dritë të re libr Nga një anë tjetër, e ndryshme dhe më e plotë; i ndriçuar më mirë; nga një pikëpamje tjetër e ndryshme.

Nuk nxjerr gjë në dritë Nuk jam i zoti të bëj asgjë; nuk kam përfundime të mira në një punë; nuk nxjerr gjë në krye.

Pa dritën libr(Libri) shtypet; botohet.

S'e çel kurrë drita në shtrat Zgjohej pa zbardhur; është shumë punëtor.

Si drita e diellit Shumë e qartë (për diçka të dukshme a të vërtetë).

Si drita e kandilit (e bishtukut) I verdhë dyllë, shumë i zbehtë.

Të ha në dritë të syrit

♦ S'i trembet syri fare; nuk pyet për askënd.

♦ Nuk e mashtron dot, nuk ia hedh dot, s'ia ha qeni shkopin.

**

vit driteastr Vit-dritë.

Ylli i dritës astr Planeti Afërdita; Ylli i Mëngjesit, Ylli i Karvanit.

dritëbárdhë mb (Yll etj.) që lëshon dritë të bardhë.

dritëdëshës e mb bot (Bimë) që rritet e zhvillohet mirë në dritë, që ka shumë nevojë për dritë, që do dritë.

dritëdóbët mb

♦ (Llambë etj.) me ndriçim të dobët.

♦ (Sy) me shikim të dobësuar.

dritëdhânës emb G >DRITËDHËNËS E.

dritëdhënës e mb

♦ Që është burim drite.

♦ libr Që ndriçon mendjen e njeriut.

dritëdhënës i m sh - it Burim drite.

dritëfikur mb (Sy) pa ndriçim, pa jetë; dritëshuar.

dritëftóhtë mb (Diell) që nuk ngroh.

dritëgjatë mb mjek (Sy) në gjendje të shohë mirë larg, por jo afër.

dritëgjatë•ë i m sh ë ët mjek Njeri në gjendje të shohë mirë larg, por jo afër.

dritëgjatë•ë a f sh a at f e DRITËGJAT•Ë I.

dritëgjatësi a f mjek Të qenët dritëgjatë; presbiopí.

dritëhédhës e mb usht (Raketë) që lëshon rreze të forta drite; që hedh dritë në largësi të madhe; ndriçuese. **Raketë dritëhedhëse.**

dritëhédhës i m sh - it usht Raketë dritëhedhëse.

dritëhíj•e a f sh e et

♦ *art* Kontrast me dritë dhe hije, paraqitje e diçkaje me dritë e hije në një pikturë.

♦ *Vend* a hapësirë me dritë dhe hije; gjysmëhije.

dritëlargësi a f mjek>DRITËGJATËSI A.

dritëlargët mb mjek>DRITËGJATË. Yje dritëlargët.

dritëlëshúes e mb libr Që lëshon rreze drite; që bën dritë; që ndriçon; fosforeshent.

dritë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Llambë etj.*) me dritë të fortë; që ndriçon shumë; shumë e ndritshme.

♦ *poet* I ndritshëm; i shkëlqyeshëm; i lumtur. **E ardhme dritëmadhe.**

dritëmátës e mb (Pajisje) për matjen e intensitetit të dritës.

dritëmátës i m sh - it Pajisje për matjen e intensitetit të dritës.

dritëmbrójs i m sh a at G Abazhur.

dritëmékët mb (Kandil *etj.*) me ndriçim të dobët, të mekët.

dritëndjésh•ëm me mb Shumë i ndjeshëm ndaj dritës; fotosensitiv.

dritëpákë mb (*Llambë etj.*) me dritë të dobët; që ndriçon pak.

dritëpást•ë a f E ndjerë; ndijezot.

dritëpást•ë i m I ndjerë; ndijezot.

dritëplótë mb libr

♦ *Plot* me dritë; (*ditë*) me diell; që shkëlqen nga dielli.

♦ *fig* I shkëlqyeshëm; i lavdishëm.

dritëpërsshrúesh•ëm (i) me (e) mb libr I përshkueshëm nga rrezet e dritës; i tejpushëm; i tejdukshëm.

dritëprarár mb I ndriçuar me rrezi të arta. [**Dritëpraruar një kaproll!/ Veshëngritur dhe syengjell!** (ShM)]

dritëprítës•e ja f sh e et Këllëf a kapak rreth e rrotull llambës për të zbutur forcën e dritës; abazhur.

dritërrezatúes e mb Që lëshon rreze drite; që rrezaton dritë.

dritës mb I ndritshëm.

dritës i m sh a at G Bishtuk; fitilaçë; kandil.

dritësi a f fiz Gjendje a veti e të qenit i ndritshëm; raport i dendësisë së dritës së një ylli me dendësinë e dritës së Diellit.

dritësim i m libr

♦ *Ndriçim*; mbushje me dritë. [**Qielli ishte i mbyllur, por ngrysjë e tij kishte brenda një si dritësim.** (IK).]

♦ *fig* Ndriçim i mendjes me dije, arsim e kulturë.

dritësjéllës e mb libr

- ♦ Që sjell a përhap dritë.
- ♦ *fig* Që ndriçon mendjen me dije, arsim e kulturë.

dritësjëllës i m sh - it *libr* Lucifer.

dritës•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

- ♦ Ndriçohet; mbushet me dritë.
- ♦ *fig* (*Mendja*) ndriçohet me dije, arsim e kulturë.

II *pës e* **DRITËS•OJ.**

dritës•ój kal óva úar *libr*

- ♦ E mbush me dritë. [**Si pasikiri tek dielli hin,/ ai ning e nxin, e dritëson** (JV).]
- ♦ *fig* Ia ndrit mendjen me dije, arsim e kulturë. [**Katarsi moral jetësohet si një rrugë për t'u dritësuar.** (AÇ).]

dritësór e mb Që bëhet për të marrë sa më shumë dritë a për ta zënë sa më shumë dielli.

dritësór•e ja f sh e et Dritare.

dritësúar (i e) mb

- ♦ I mbushur me dritë; i ndriçuar.
- ♦ *fig* Mendjendritur.

dritësúem (i) e (e) mb *G* > **DRITËSUAR (i e).**

dritësúemit (të) as *G* Ndriçim; dritësim.

dritëshkímun mb *G* > **DRITËSHUAR.**

dritëshkúrtëmb *G* > **DRITËSHKURTËR.**

dritëshkúrtër mb

- ♦ *mjek* I paaftë të shohë mirë larg; miop.
- ♦ *fig* I paaftë t'i gjykojë thellë gjërat; i cekët në shikimin e një çështjeje a problemi; i paaftë të parashikojë zhvillimin e ngjarjeve a pasojat.
- ♦ (*Mjet*) që ndriçon për pak kohë; që nuk ndriçon larg.

dritëshkúrt•ër ri m sh ër rit

- ♦ *mjek* Ai që nuk shikon mirë larg; miop.
- ♦ *fig* Njeri i paaftë t'i gjykojë thellë gjërat, i cekët në shikimin e një çështjeje a problemi, i paaftë të parashikojë zhvillimin e ngjarjeve a pasojat.

dritëshkúrt•ër ra f sh ra rat f e **DRITËSHKURT•ËR RI.**

dritëshkurtësi a f

- ♦ *mjek* Të qenët dritëshkurtër; miopí.
- ♦ *fig* Të qenët i cekët në mendime e gjykime; paaftësi për të parashikuar zhvillimin e ngjarjeve dhe pasojat e diçkaje.

dritëshúar mb Që i ka ikur drita e syve, që nuk sheh më. > **VERBËR (i e).**

dritëshúar a f sh a at f e **DRITËSHUAR.**

dritëshúar i m sh - it Njeri që i ka ikur drita e syve. > **VERB•ËR RI (i).**

dritëshúem e mb *G* > **DRITËSHUAR.**

dritëshúem i m sh - it *G* > **DRITËSHUAR I.**

dritëshúem•e ja f sh e et *G f e* **DRITËSHUEM I.**

dritëshúmë mb *libr* (*Llambë etj.*) me dritë të fortë; që ndriçon shumë larg.

dritëtrétur mb Dritëshkimun; dritëshuar.

dritëvenítur mb *libr* (*Yll etj.*) që e ka humbur forcën e dritës; i zbehur ose në të shuar e sipër; me dritë shumë të dobët. **Yjet dritëvenitur në ag.**

dritëverbúes e mb (*Pajisje*) me dritë aq të fortë sa të verbon.

dritëvérdhë mb

♦ (*Fener*) me dritë të verdhë.

♦ (*Fener*) me dritë jeshile.

dritëvógël mb (*Llambë, fener*) me dritë të dobët; dritëpakë.

dritëz a¹f sh a at

♦ Dritë e dobët; ndriçim i pakët.

♦ *krahin* Pasqyrë.

dritëz a²f sh a at kryes sh ndërt krahin G Dritare shumë të vogla në pjesën e oxhakut mbi pullaz, nëpër të cilat del tymi.

dritëzbéhtë mb libr Me dritë të zbehtë, të dobët; që ndriçon shumë pak.

dritúm i m Ndriçim.

drit•óhet úa (u) úar vetv dhe pës e DRIT•OJ.

drit•ój¹ kal óva úar I jap dritë (*diçkaje*); ndrit.

drit•ój²kal, jokall G >DRIT•UE (me).

dritór•e ja¹f sh e et

♦ Dritare.

♦ Kamare në mur; trunt.

♦ *G* Dritare me kapakë një cope që hiqen e vihen; dritare me thitha.

**

dritore e verbër Kamare në mur; trunt.

dritór•e ja²f sh e et krahin G Pasqyrë e llambës.

dritsh•ëm (i) me (e) I ndriçuar. [*Shqetësimi shqiptar, që nga familja e fshati tek atdheu e kombi, është i endur në një pëlhurë të mëndafshtë ndjenjash dhe vizionesh të dritshme (AÇ).]*

dritúar (i e) mb I ndritur; i ndriçuar.

drit•úe (me) óva úe G

I jokall veta III (Dielli) ndriçon.

II kal krahin E bëj dritë (*shtëpinë*).

dritúem (i) e (e) mb G

♦ >DRITUAR (*i e*).

♦ (*Shtëpi*) e bërë dritë.

drith i¹m sh na nat kryes sh ushq G

♦ >DRITH I²; DRITH•Ë I.

♦ Misër. **Ke mbjellë drith a grunë?**

*

Drith e miell bashkë Çorbë; gjë e ngatërruar.

E çoj drith Rri pa folur; s'e hap gojën.

**

drith hibrid bujq Misër hibrid.

drithna të bardha K Të lashta.

drith i²m sh ra rat kryes sh ushq

♦ Prodhim që japin të lashtat.

♦ *bot* Bimë barishtore njëvjeçare (*si gruri, misri etj.*) që bëjnë kokrra të grumbulluara në kalli dhe përdoren si ushqim për njerëzit e kafshët; bimët e bukës.

*

Lëmë pa drith (pa bereqet) Njeri a gjë që nuk sjell ndonjë dobi; pemë pa kokrra..

E bën drith e miell *mospërfl* ngatërrojnë të gjitha gjërat, i bën lesh e li.

Shiko drithin e jo thesin! *fj u* Shiko veprat e jo fjalët, shiko punën e jo gunën.

drithaník u m sh ë ët > DRITHNIK U.

drithár i m sh ë ët > DRITHËSHITËS I.

drithatór•e ja f sh e et G Grua që përgatit drithin për mulli.

dríthë ndajf krahin G Plot; kërpicë. **Janë drithë manat sivjet.**

dríthë t as A DRITH•Ë I.

dríth•ë i m sh ëra ërat kryes sh >DRITH I.Drithë bloje.

drithëngrënës e mb

♦ *zool (Kafshë)* që ushqehet me drithë.

♦ *ent (Kandërr)* që i ha ose i dëmton drithërat.

drithërim i m sh e et

♦ Dridhje e lehtë. **>DRITHËRIM•Ë A.**

♦ *fig* Shqetësim.

drithërim•ë a f sh a at

♦ Të dridhura të lehta të trupit nga të ftohtët etj.; dridhmë. **Drithërimë e lehtë. Drithërima të shpeshta.**

♦ *fig* Tronditje a shqetësim, që vjen nga një ndjenjë e fortë; frikë e madhe; dridhmë. **Një drithërimë i rrëqethi shtatin.**

drithërishtëm (i) me (e) mb [Një brengë ta njom shpresën/ skaj një zjarri të akullt të drithërishtëm - (ShM).]

drithërishtë•ë a f sh a at Arë e mbjellë me të lashta.

drithër•óhem va (u) úar

I vetv

♦ Më zënë të dridhura të lehta; ndiej rrëqethje (*nga të ftohtët, nga një ndjenjë e fortë etj.*); dridhem, rrëqethem.

♦ *fig* Shqetësohem shumë për dikë a diçka; më dridhet zemra,; kam frikë se mos pësojë gjë a mos mbetem pa të; ndiej dhembje të thellë për dikë; përmallohem; vuaj shumë për dikë a diçka.

Ipës e DRITHËR•OJ.

drithër•ój óva úar

I jokal

♦ Më zënë të dridhura të lehta, ndiej rrëqethje (*nga të ftohtët, nga një ndjenjë e fortë etj.*); dridhem, rrëqethem. **Drithëroj i tëri.**

♦ *fig*>**DRITHËR•OHM.**

IIkal fig E shqetësoj shumë, e fut në merak të madh(*dikë*); i fut frikë të madhe, i shtie dridhmat (*diku*); bëj që të ndiejë një dhembje të thellë, e përmalloj; e bëj që të vuajë, e mundoj.

Krisma i drithëroi fëmijët. E drithëron malli (kujtimi) për të. E drithëronte ai mendim.

drithëruar (i e) mb I dridhur.

drithërués e mb

♦ Që të fut dridhmat, të bën të dridhesh, të rrëqeth. **Erë drithëruese. Natë drithëruese.**

♦ *fig* Që bën të të dridhet zemra; që të drithëron. **Ndjeu një valë drithëruese në trup.**

drithëshitës i m sh - it >DRITHSHITËS I.

drithmarák e mb I frikshëm.

dríthm•ë a f sh a at > DRIDHM•Ë A.

dríthmëtar e mb I dridhur.

drithm•ój *kal, jokal G* > **DRITHM•UE** (me).

drithm•úe (me) *óva úe G*

I *kal* I shtie dridhmën (*dikujt*).

II *jokal* Dridhem.

dríthna t *G sh i* **DRITH•Ë** I.

drithnáj•ë *a f sh a at*

♦ > **DRITHËRISHT•Ë** A

♦ *kryes sh* Drithëra.

drithník u *m sh ë ët* Koçek drithi; hambar për drithë.

drith•óhem óva (u) *úar vetv dhe pës e* **DRITH•OJ**.

drith•ój *kal, jokal óva úar* > **DRIDH**.

drithór e *mb bujq* I drithit; që ka të bëjë me drithin; që prodhon drith. **Kulturë drithore.**

drithshítës i *m sh - it* Ai që shet drithëra.

drithtërim i *m sh ë ët* > **DRIDHJ•E** A.

drithtër•ój *kal, jokal óva úar* > **DRIDHËR•OJ**.

drithtím i *m* > **DRIDHJ•E** A; **DRITHËRIM** I.

dritht•óhem óva (u) *úar vetv, pës e* **DRITHT•OJ**.

dritht•ój *kal, jokal óva úar* > **DRITHËR•OJ**.

drithtúar (i e) *mb* > **DRITHËRUAR** (i e).

drívas i *f zootek krahin G* Afsh i bagëtisë, kur kërkon të ndërzehet.

driz a f sh a at A Thërrime; dromcë.

drizáj•ë *a f sh a at K* Vend me driza.

drizák u *m sh ë ët orn* Zog sa një mullenjë, në ngjyrë kafe të çelët, që e bën folenë nëpër driza.

drizár•e ja f sh e et *bot* Lloj laverdhëze e pyjeve a e kullotave, me degë të drejta me push, me gjethe vezake e me majë të mprehtë, që bën lule të kuqe të vendosura dy e nga dy në një bisht të përbashkët dhe kokrra të kuqe gjatoshë.

dríz•ë a f sh a at *bot (Paliurus spina Christi)* Shkurre gjembake e viseve mesdhetare me degë të shtrembra, me lëkurë si të kuqe, gjethe vezake të këmbyera, lule të gjelbra në të verdhë, që mbin nëpër vende të papunuara, anës udhëve etj. dhe përdoret për gjerde. > **FERRËKUQ•E JA**.

*

Eci mbi driza Bëj diçka shumë të vështirë e të mundimshme; mbaj ferra lakuriq.

**

drizë e butë (*Robina pseudacacia*) > **AKACIE**.

drizërí a f Vend me driza. > **DRIZËRISHT•Ë** A.

drizërisht•ë a f sh a at Vend i mbytur nga drizat; drizore.

drizór•e ja f sh e et > **DRIZËRISHT•Ë** A.

dro G

I *ndajf*

♦ Ndoshta. **Dro s'vjen**.

♦ Sikur; thua.

II *pj* Athue; vallë.

drób•e ja f sh e et *zool G (Didus ineptus)* Shpend jofluturak i ishullit Mauricius (në Oqeanin

Indian), i zhdukur rreth shek. XVI-XVII, deri 1 m i lartë dhe peshë 10-20 kg, me sqep të trashë e rreth 20 cm të gjatë, me pupla të hirta ose kafe të çelët.

drobí•s kal ta tur > **DROBIT**.

drobít kal a ur krahin E lodh shumë, e këput, e rraskapit, e dërrmoj; e dobësoj shumë (*dikë*).
drobít•em vetv a (u) ur krahin Lodhem shumë; këputem, rraskapitem; dërrmohem; më priten fuqitë; dobësohem shumë (*nga sëmundjet, lodhja, pleqëria*).

drobítj•e a f Lodhje e madhe; këputje; rraskapitje; prerje e fuqisë; dobësim.

drobítur (i e) mb Shumë i lodhur; i këputur; i rraskapitur; i dërrmuar; i pafuqi; i dobësuar shumë; i thyer nga pleqëria. **Plak i drobitur. E ndiente veten të drobitur.**

drobk u m sh ë ët G Kalbësi.

dróbkët (i e) mb G I kalbur.

drobk•óhem vetv G >DROBK•UE (me u).

drobk•ój kal G >DROBK•UE (me).

drobk•úe (me) kal óva úeG

♦ Drobit; dërrmoj; rraskapit.

♦ Kalb.

drobkúe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Drobitem; dërrmohem; rraskapitem.

♦ Kalbem.

drobkúem (i) e (e) mb G

♦ I drobitur; i dërrmuar; i rraskapitur.

♦ I kalbur.

drobolí a f sh - të Të përbrendshme; zorrë.

drobolík e mb I zorrëve; i të përbrendshmeve.

drobolí•s kal ta tur > DROBOLIT.

drobolít kal a ur

♦ Neverit; pështiros.

♦ Tund; londit (*rropullitë e barkut*).

♦ Dobësoj.

drobolít•em a (u) ur vetv, pës e DROBOLIT.

drobolítur (i e) mb

♦ I neveritur.

♦ I tundur; i londitur.

♦ I dobësuar.

drobol•úer óre mbG >DROBOLIK E.

droból ndajf

♦ Posi; patjetër; sigurisht.

♦ *iron* Aspak; kurrsesi.

drobollí a f sh - të > DROBULLI A.

drobullí a f sh - të kryes sh Rropulli; të përbrendshme.

drobollít kal a ur >DROBOLIT.

dróbuj t sh i DROBU•LL LLI.

dróbu•ll lli m sh j jt orn >DROB•E JA.

dróçka-dróçka

I ndajf (*Qumështi i prerë bëhet*) kokrriza-kokrriza.

II mb Me droçka; me kokrriza.

droçkáv•et vetv veta III krahin G >DROÇKAV•Ë (me u).

droçkáv•ë (me u) vetv - (u) ë veta III (*Qumështi*) pritët; bëhet droçka-droçka.

droçkávj•e a f krahin G Prerje e qumështit.

drokávhtë (i e) *mb krahin G* >**DROÇKAVUN (i e).**

droçkávun (i e) *mb krahin G (Qumësht)* i prerë, i bërë droçka-droçka.

dróčk•ë a¹f sh a at

♦ Kokrrizë e një lënde të piksur a të prerë. **Droçka gjalpi.**

♦ Dromcë; thërrime.

dróčk•ë a²f sh a at *bis anat krahin G* Kokë e penisit.

dróčk•ël la f sh la lat Droçkë e vogël.

dróčkla-dróčkla ndajf Me droçkla; në trajtë droçklash.

droçk•óhet vetv veta III (Qumështi) bëhet me droçka.

droçkúar (i e) *mb (Qumësht)* i prerë; i bërë me droçka.

dródha kr thj e DREDH; DRIDH.

dróe ja f sh - t G Druajtje. [as friga, as trâma, as droeja mos t'mnerojn ken (KA).]

drogamán i m sh ë ët Njeri që e ka ves përdorimin e drogave; narkoman.

drogamán•e ia f sh e et f e DORGAMAN I.

drogaxhí a m sh j jt krahin G >**DROGAXHI U².**

drogaxhí u¹ m sh j jt G >**DROGAXHI U².**

drogaxhí u² m sh nj një

♦ Njeri i droguar (që përdor drogë).

♦ Shpërndarës droge.

drogaxhí•e ja f sh e et f e DROGAXHI U².

drogaxhíj t G sh i DROGAXHI A, DROGAXHI U¹.

drogaxhínj të sh i DROGAXHI U².

dróg•ë a f sh a at

♦ *farm* Lëndë kimike ose me prejardhje bimore etj., që përdoret për përgatitjen e barnave qetësues, gjumëdhënës etj.

♦ Narkotik. **Baronët e drogës. Shpërndarës droge. Ia shkatërruan shëndetin drogat.**

**

drogím i m Doping (*i atletit etj.*); përdorim i drogës.

drog•óhem vetv óva (u) úar Përdor shumë narkotikë; mësohem me drogë; narkotizohem.

drog•ój kal óva úar Narkotizoj (*dikë*); i jap drogë (*dikujt*); e mësoj me drogë (*dikë*).

drogolít kal G >**DROGOLIT•Ë (me).**

drogolít•em G vetv e DROGOLIT. >DROGOLIT•Ë (me u).

drogolít•ë (me) kal a ë G >**DROGOLIT•Ë (me u).**

♦ Zbut; zgaq; shkrydh.

♦ *fíg* Ngashërej; prek; mallëngjej.

♦ *fíg* Prek; trondit.

drogolítë (me u)a (u) ë vetv G

♦ Zbutem; zgaqem; shkrydhem.

♦ *fíg* Ngashërehem; prekem; mallëngjehem.

♦ *fíg* Prekem; tronditem.

drogolítun (i e) mb G

♦ I zbutur; i zgaqur; i shkrydhët.

♦ *fíg* I ngashëryer; i prekur; i mallëngjyer.

♦ *fíg* I prekur; i tronditur.

drogúar (i e) mb I narkotizuar. **I droguar rëndë. Qendër rehabilitimi për të droguarit kronikë.**

drogúem (i) e (e) mb G >DROGUAR (i e).

dróhe *pj krahin G* Druese; ndoshta; mbase.

drojásh e mb G I druajtur; frikaman.

drojásh i m sh a at G Njeri i druajtur a frikaman.

drojásh•e ja f sh e et G Grua a vajzë e druajtur a frikamane.

drojc e mb G I druajtur; frikaman.

drojc i m sh a at G Njeri i druajtur a frikaman.

drojc•e ja f sh e et G Grua a vajzë e druajtur a frikamane.

drój•ë a¹f Druajtje; frikë. [Përkundrazi ushujza orjentale, gjithmonë e pangishme, i ngjitet trupit kolektiv dhe shoqnor dhe ja thithë gjakun pa asnjë droje a skrupullë. (KM).]

drój•ë a²f etn: Jam në drojë jam në rrezik për arsye gjaku.

drojëni a f G Frikë; drojë; tutë.

drójshtëm ndajf G Me frikë, me drojë; me ndrojtje.

drójshtëm (i) me (e) mb G I tmerrshëm; i frikshëm.

drójt•ë (me u) vetva (u) ë G Druhem; tutem.

droksh i m bot G (Colutea arborescens) >DROKTH I.

drokshtín•ë a f sh a at krahin G Vend me droksh.

droksht•ó j kal krahin G >DROSHT•UE (me).

droksht•úe (me) kal óva úe krahin G Kullot dhitë në drokshtinë.

drokth i m sh e et bot

♦ (*Colutea arborescens*) Shkurre e bishtajoreve me lule të verdha; rritet në vende të thata.

♦ (*Cytisus*) Dru ose shkurre me lule të verdha të mëdha të mbledhura si vile. >**VJEGJËS I.**

*

M'u bë buka drokth Më ngeci buka në fyt; m'u bë buka ferrë në fyt.

**

drokth i egër bot (Cytisus nigricans) Gjineshtër gjembake.

drokth lepuri bot>DROKTH I EGËR.

drom i¹ m sh a at > DRUM I.

drom i² sh a at vjet G Rugë e madhe; rugë mbret.

dromád•e ja f sh e et Deve dromedare, me një gungë.

dromák u m sh ë ët Copë druri e nënbishtes së samarit.

dromát•e ja f sh e et > DROMEDAR I.

dromcák e mb krahin G (Fëmijë) me trup shumë të imët; vocërrak.

dromcák u m sh ë ët krahin G Djalë i vogël me trup shumë të imët; vocërrak.

dromcák•e ia f sh e et krahin G Vajzë e vogël me trup shumë të imët; vocërrakë.

drómc•ë a f sh a at

♦ Thërriime; grimcë e diçkaje të thërrmuar.

♦ Shuk i vogël mielli në qull që nuk është përzier a rrahur mirë.

♦ Kokrrizë gjalpi në shishe me qumësht që është tundur.

♦ *fig* Copëz. [Vjollca dëgjonte kokulur. Tjetri nuk gënjente. Dromca historish të tilla ajo kishte dëgjuar andej-këndej. (IK)]

dromc•óhet úa (u) úar vetv

♦ (*Buka etj.*) thërrmohet; shihet; bëhet thërriime-thërriime.

♦ *pës e* **DROMC•OJ.**

dromc•ój kal óva úar Thërrmoj; shij.

dromcúar (i e) mb I thërrmuar; i shirë.

dromcúem (i) e (e) mb G>DROMCUAR (i e).

dromedár i m sh ë ët zool (*Camelus dromedarius*) Deve me një gungë, që përdoret si kafshë barre në Afrikën Veriore e në Azinë Perëndimore.

drómëz a f sh a at G Copëz; dromcë.

dromí•s kal ta tur > DROMIT.

dromít jokal a ur

♦ Hap shteg.

♦ Flas jermas; jermoj.

dromitár i m sh ë ët Udhëtar.

dróm•ë a f sh a at ushq Peta të gatuara me kos e miell.

dromoní•s kal ta tur Hedh, triorj (*drithin*).

dromonísj•e a f Triorim i drithit.

dromonísur (i e) mb (*Drithë*) i trioruar.

drómsa t f sh ushq A Makarona shtëpie.

drondí a f sh - të G Tronditje.

drondít•ë (me) kal a ë G > TRONDIT.

drondít•ë(me u) vetva (u) ë G >TRONDIT•EM.

drondítun (i e) mb G>TRONDITUR (i e).

drondítunit (të) as G Tronditje.

drop i m krahin ushq Ëmbëlsirë me bukë të thërrmuar, të skuqur me gjalpë dhe të ndrequr me sheqer, arra a bajame.

dropk u m sh ë ët

♦ Qelb.

♦ *fig* Njollë turpi.

drópkët (i e) mb

♦ I qelbur; i mbushur me qelb.

♦ *fig* I turpëruar; i njollosur.

drópol i m>DROBOLI A.

dropullít e mb I Dropullit; që ka të bëjë me Dropullin, me vendësit a banorët e tij.

dropullít i m sh ë ët Vendës a banor i kahunës së Dropullit.

dropullítçe ndajf bis Si dropullitët; në mënyrën e dropullitëve.

dropullítç•e ja f muz Valle karakteristike që luhet në krahinën e Dropullit; valle që luhet sipas mënyrës së dropullitëve.

dropullít•e ja f sh e et f e DROPULLIT I.

dróqe t f sh ushq Makarona shtëpie të trasha, të prera në forma e përmasa të ndryshme.

dróqk•ë a f sh a at > DROÇK•Ë A.

drosél i m sh ë ët tek Valvul që rregullon rrjedhjen e një lëngu; valvul e motorit me djegie të brendshme që kontrollon sasinë e lëndës djegëse që hyn në cilindër.

drosht im bot (*Dorycnium hirsutum*) Shkurre e ulët e familjes së bishtajoreve; del në pyje e vende të thata.

dróthbët (i e) mb G Hileqar; dredharak; i pabesë.

drozhd mb J (*Miell*) i bluar trashë.

drozhd i m krahin G Mbetje të dyllit, gjalpiti etj. kur kullohet pasi është tretur.

dru

I si mb keq (*Njeri*) i trashë nga mendja; i pagdhendur.

II si ndajf Në gjendje të mpirë (*nga të ftohtët, pija etj.*).

dru ja f sh - të, nj një dhe G na nat

- ♦ Trung ose degë druri; pjesë e prerë nga trungu, nga degët ose nga rrënjët e drurëve a të pemëve, që përdoret për t'u djegur, për ndërtim, mobilie etj. **Dru ahu** (dushku, shkoze, lisi). **Fusha e druve. Makina e druve. Stavë drush. Një krah (një barrë) dru.** I hedh dru zjarrit.
- ♦ Shkop i trashë; hu. **Drunjtë e qerres. Drunjte e gardhit. Ngul një dru.**
- ♦ *dhe fig* Shkop i trashë; hu, dajak, kopaçe. **E rrah me dru. Hëngri një dru të mirë. Ai do dru. S'e përdor drunë. I dha (i hoqi) një dru. E shtroi (e ngordhi, e vdiq, e kalbi, e shqepi, e zhdëpi, e dendi) në dru. I tregoj drunë dikujt** e kërcënoj dikë, e frikësoj.
- ♦ >**DRU RI.** Degët (rrënjët) e drusë.
- ♦ Shul. **I vuri drunë derës.**

*

Ashtu (kështu) i do mushka drutë

- ♦ Ashtu duhet sjellë a duhet vepruar me dikë, sepse ashtu e meriton; sipas kokës edhe festja.
- ♦ Ashtu e do puna.
- Digj dru e hiq hi** Bëj punë kot.
- Dru e shtrembër** Njeri i mbrapshtë.
- Druja nejçe s'merr gozhdë** Njeriu kokëfortë s'ndreqet.
- Ha dru** Mundem keq; humbas keqas (në një lojë, në një ndeshje, në një betejë etj.).
- I do drutë të shkurtra** Nuk i pëlqejnë fjalët e kota e dredhat; do që t'i bien shkurt e shkoqur.
- I dha (i vuri) drunë dikujt** E dëboj dikë.
- I gjeti mushka drutë** Gjeti atë që kërkonte; e pësoi siç e meritonte; mori përgjigjen a dënimin e merituar.

I hedh dru zjarrit E ndez më shumë sherrin; bëj që mosmarrëveshjet e grindjet ndërmjet dy vetave a dy palëve të acarohen më shumë.

I ka shitë drutë K E ka lëshuar veten ngaqë ka pirë shumë.

I preu drutë shkurt me dikë Nuk ia zgjati shumë dikujt; i dha përgjigjen e duhur.

I vë drunë dikujt E përzë (nga shtëpia, nga një vend etj.); e përjashtoj nga një organizatë, mbledhje etj.

Ia theu drunat samarit G E teproi.

Kur shtie drutë, hap sytë! *ff u* Kur fillon një punë, duhet të përgatitesh mirë e të kesh shumë kujdes.

Lag drutë me benzinë Nxit sherrin; i hedh benzinë zjarrit.

Mori (hëngri) një dru të mirë E rrahën mirë.

Një dru e shtrembër rrëzon (prish) gjithë stavën *ff u* Një njeri i keq dëmton gjithë të tjerët që janë me të.

S'i bën drutë të gjata I bie shkurt, nuk e zgjat shumë (një çështje, një bisedë etj.); nuk ia zgjat shumë dikujt.

S'i lagen drutë Nuk i prishet puna; nuk bëhet merak fare për diçka; aq i bën.

Thyej drunat G I çart fjalët; prishem (*me dikë*).

**

dru klumështi Ç Shkop i tundësit të qumështit; mti; fti.

kalë drush Unak; demiroxhak.

drû ni m sh j tëG >DRU RI.

dru ri m shrë rët dhe nj një

- ♦ Bimë shumëvjeçare me trung të trashë, të fortë e me degë të shumta që dalin në një farë lartësie nga toka; pemë. **Drurë frutorë. Drurë halorë** (gjethorë).

♦ Lëndë e fortë nën lëvoren, që përbën pjesën kryesore të trungut e të degëve të trasha të këtyre bimëve; trungu dhe degët e tyre, që përdoren si lëndë ndërtimi ose për të bërë orendi, sende të ndryshme etj. **Dru i fortë. Lëndë druri. Prodhime (mobilitë) druri. I gdhendur në dru. Qymyr druri. Pres dru (pylli).** [nga drurët qiellit kënga - bor' jehon!. (KT).] [drujt pranë rrugës era i përkund (EM).] [Të paudhëtshkuam/ një nga një në shpatë,/ drurëti dogjëm të gjithë të gjallë. (XHS).]

♦ *bis* Send a pjesë sendi që është bërë nga lënda e këtyre bimëve; copë nga trungu a nga degët e tyre. **Druri i qerres. Druri i krevatit. Druri i dritares (i derës).**

♦ *fig* Njeri i trashë nga mendja; njeri i pagdhendur; gdhe. **S'kupton (s'merr vesh) druri. Ky qenka dru.**

♦ *bis* Rrahje. **Dërrmoj në dru dikë. Luajti (valoi) druri.**

♦ *fig* Dhunë. >**DRU JA.** [Ndreq kurrizin më parë, pastaj ndriço trurin,/ Se shpirt-robi s'çlirohet askurrë pa drurin" (FN).]

*

Bezdis (mërzit) gur edru Është shumë i mërzitshëm, të mërzit pa masë.

Çaj gur e dru Bëj çmos; bëj të pamundurën.

Dru i kalbur Njeri që sëmuret shpesh; njeri i dobët; plak.

Dru i vjetër Njeri i fortë e i paepur; kockë e fortë; racë e fortë.

Druri ndreqet sa (kur) është i njomëff u Njeriu merr drejtim që në fëmijëri.

Ha gur e dru Bëj be; betohem me siguri.

I bie gurit e drurit Përpiqem shumë; s'lë gjë pa bërë.

I dhimbset gurit e drurit U vjen keq të gjithëve për dikë.

S'bëhet lundra me dru mareneff u S'vlen për një punë të caktuar; s'bëhet bukë me krunde.

S'pritet druri (lisi) me një sëpatë (me një të rënë të sëpatës)ff u Punët e vështira kërkojnë përpjekje e durim.

U bë dru (gur)

♦ U tha a u forcua shumë (*diçka*).

♦ Ngriu së ftohti; nuk ndieu më asgjë; u mpi fare.

♦ U lig a u dobësua së tepërmi e u tha, u bë shkop.

**

dru gjenealogjik Skemë që tregon lidhjet e birërisë së një familjeje ose lidhjet e pjesëve të diçkaje me burimin e tyre gjatë zhvillimit.

lesh druri Lëndë në trajtën e fijeve të holla, që përdoret për të izoluar ose veshur sende të ndryshme.

drúaj ta tur

I kal Kam frikë nga (*dikush a nga diçka*); i trembem (*dikujt a diçkaje*). **Mos druaj!**

IIjokal Druhem; tregohem i druajtur. **Druaj të futem në ujë.**

drúajtje a f sh e et Ndjenjë frike a tutje nga dikush a nga diçka, që e bën njeriun të stepet ose të përmbahet; ngurrim nga një farë frike a turpi; mungesë guximi dhe vetëveprimi. **Pa druajtje.** [Druajtja "e islamizimit të kreshnikëve", ose së paku e theksimit të besimit të tyre para identifikimit kombëtar, ka bërë që në përmbledhjet e botuara në Tiranë Muji "të mos i flasë turçe" gjogut (ShS).]

drúajtur (i e) mb (*Njeri*) i stepur a i përmbajtur ngaqë ka njëfarë frike, ngurrimi a turpi ose ngaqë i vjen zor dhe i mungon guximi.

drúajturas ndajf Me druajtje.

druár i m sh ë ët > **DRUVAR I.**

drubirúes i m sh - it ent (*Scolytidae*) Brumbull cilindrik, që ngulet nën lëvozhgën e drurit; shkakton dëmtime të mëdha në pyje.

drubrëjtës i m sh - it ent (*Xylocopidae*) Brumbull që bren drurin.

drúc•ë a f sh a at orn Kukuvačkë.

druçarës i m sh - it Druvar që punon me hak për të çarë dru.

druças i m sh ë ët *G* Druvar që punon me hak për të çarë dru.

drúçk•ë a f sh a at Shtizë, kërrabë, kërrigë druri.

drudét i m sh ë ët bot (*Quercus*) >AH U.

drudh kal a ur Thërrmoj; dromcoj; shij; bëj thërrime-thërrime (*bukën etj.*)

drúdh•e ja f sh e et

♦ Thërrime; copë e vogël (*djathi etj.*)

♦ *krahin* Kokërr. **Një drudhe rrush** një kokërr rrush.

♦ *vjet* Atom.

drúdh•et vetv - (u) ur

♦ Thërrmohet; bëhet drudhe.

♦ *pës e* **DRUDH.**

drúdhë mb (*Flokë*) të dendur e kaçurrela; të dredhur.

drúdh•ë a f sh a at

♦ *kryes sh* *Flokë* të dendur e të dredhur; *flokë* si postiqe.

♦ *kryes sh* *Fokë* kaçurrela.

drúdhët (i e) mb

♦ I dendur.

♦ (*Flokë*) të dendur e të dredhur.

drúdhëz a f kryes sh a at

♦ Thërrime; grimcë. [**Jam një shkëndijë pej qielli/ dhe një drudhëzë pej dielli** (NF)].

♦ *krahin* Grimcë dhjami e patretur.

drúdhj•e a f Thërrmim.

drúdhur (i e) mb I thërrmuar.

drúendaif *G* Dro; ndoshta.

drúejsh•ëm (i) me (e) mb *G*

♦ I tutshëm; frikësues; që të shtie frikën.

♦ I ndrojtur.

drúejt (me) kal dróva - G > DRUAJ.

drúejt (me u) vetv *G* >DRU•HEM.

druén i m sh a at Kurth druri për kafshë të egra.

drúese ndajf: Druese nuk vjen (ka) rrezik të mos vijë.

drufórtë mb libr I bërë prej druri të fortë.

drufrutór e mb (*Pemë*) frutore; që ka të bëjë me drurët frutorë.

drufrutórë t f sh *Pemë* frutore.

drugu m sh ë ët Mëqik; drugë.

drugdhéndës i m sh - it Mjeshtër i gdhendjes së drurit.

drugdhéndj•e a f Mjeshtëri e gdhendjes së drurit.

drúg•ë a¹ f sh a at

♦ Bosht i shkurtër, i holluar në të dy majat, që përdoret për të tjerë dhe për të mbledhur fillin, duke e rrotulluar me dorë. >**BOSHT I. Një drugë lesh** sasi e leshit të tjerë njëherësh.

♦ Vegël e drunjtë e avlëmendit, në trajtë vezake të zgjatur, që mban gjepin ku është

mbështjellë filli i indit. >SOVAJK•Ë A; MËQIK U; MASUR I.

♦ Furkë ku vihet leshi për ta tjerre. **Vë një shtëllungë lesh në drugë.**

*

Flas pa drugë Flas pa dredha.

drug•ë a²f sh a at *krahin* Bigë e llastikave për të gjuajtur zogj; kërrabë.

drug•ë a³f sh a at Refren. **Mbaj një drugë** i bie një avazi; i bie fyellit në një vrimë.

drug•ëz a f sh a at *zvog e* **DRUGË A.**

drúgs•ë a f sh a at

♦ Drugë.

♦ Mëqik.

drú•hem *vetvajta (u) ajtur*

♦ Kam pak frikë, trembem nga dikush a nga diçka dhe stepem ose përmbahem; nguroj nga që kam një farë frike a turpi; më vjen zor nga dikush dhe nuk kam edhe aq shumë guxim për të thënë a për të bërë diçka.

♦ Kam frikë; tutem. [**Sa kërkon e sa të duhen?**/ **Burrat nga detyra s'druhen** (FN)].

*

Druhem se... Kam dyshim se... [**druhen se toka është tepër poshtë** (GjM)].

drúin•ë a f bio Përbërës i pareteve qelizore të drurëve.

drujç e mb *krahin* G I drunjte.

drujím i m *krahin* G Mpirje.

druj•óhem *vetv krahin* G >**DRUJ•UE** (me u).

drújshëm *ndajf krahin* G Në gjendje si të ngrirë, si i ndrojtur; pa çiltërsi; si i drejte.

drújsh•ëm (i) me (e) mb *krahin* G I ngrirë; që nuk komunikon lehtë me të tjerët.

drújtë (i e) mb G I drunjte.

drujúb•ë a f sh a at *bot (Lavatera arborea)* Shkurre e lartë dhe bimë zbukuruese, me degë të shumta pushatake, me gjethe në trajtën e veshkës dhe lule ngjyrëvjollcë.

druj•úe (me u) *vetv óva (u) úe krahin* G Mpihem; humb ndjesinë, aftësinë për të ndier.

drujúem (i) e (e) mb *krahin* G I mpirje.

drujzák e mb (*Njeri*) i ngathët.

drujzák u m sh ë ët *Njeri* i ngathët.

drujzák•e ja f sh e et Grua a vajzë e ngathët.

drum si kallëz G: **Bahet drum** (*dheu*) ngjishet shumë; bëhet shumë i ngjeshur.

drum i m sh e et *vjet* G

♦ Udhë e madhe; xhade.

♦ *fig* Njerëzi; pazar; rrugë. **Nxjerr në drum punët e shtëpisë.**

drumátj•e a f libr Matje e lartësisë dhe trashësisë së drurëve.

drumepré G

Ipandr Druvar shëtitës që pret a çan dru zjarri.

II pasth Thirrje e druvarit shëtitës për të gjetur njeri që ka nevojë të shkurtojë drutë e zjarrit.

drumírë mb Që e ka drurin të mirë.

drumít kal G >**DRUMIT•Ë** (me).

drumít•et G *vetv veta III dhe pës e* **DRUMIT.** >**DRUMIT•Ë** (me u).

drumítj•e a f G Ngjeshje e dheut me këmbë; shkelje.

drumít•ë (me) kal a ë G Ngjesh (*dheun*) duke e shkelur me këmbë.

drumít•ë (me u) - (u) ë G (*Dheu*) ngjishet duke e shkelur me këmbë.

drumítun (i e) mb G Dhe i ngjeshur duke e shkelur me këmbë.

drum•óhet *G vetv veta III dhe pës e* **DRUM•OJ.** >**DRUM•UE** (me u).

drum•ój *kal G* >**DRUM•UE** (me).

drumshójk•ë *a f sh a at krahin G* Macallungë; gungë.

drumtár *e mb vjet G* Që shkon udhës së madhe.

drumtár i m sh ë ët *vjet G* Udhëtar në udhë të madhe.

drum•úe (me) *kal óva úe G I* bie shkurt (*rrugës*).

drunabárdh•ë *a f sh a at bot (Euonymus europaeus)* Shkurre e viseve malore të buta, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me fryte të kuqërreme në trajtë kapsule, rrënjët e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për të ndihmuar jashtëqitjen; herdhagen. >**FSHIKAKUQ I;**

HERDHAQEN I.

drunák *e mb* Drunor; i drurit.

drunakúq i m sh ë ët *bot (Rhamus frangula)* Shkurre a dru i ulët me myjë ngjyrë trëndafili, me gjethe rënëse, të gjera e me bisht të gjatë, me kokrra të rumbullakëta e të zeza kur piquen; lëvorja e kokrrat e saj përdoren për ngjyrosje dhe në mjekësi. >**ZOG•ËL LA.**

drungránës i m sh - it *G* > **DRUNGRËNËS I.**

drungránës e mb *G* >**DRUNGRËNËS E.**

drungrënës e mb ent (*Kandërr, vemje*) që ha drurin e pemëve dhe i bën vrima-vrima; që bren drurët.

drungrënës i m sh - it Kandërr a vemje që ha drurin e pemëve dhe i bën vrima-vrima; që bren drurët; kandërr drungrënëse.

druní *a f sh - të krahin G* Pjesë e drunjtë e pushkës.

druním i m Drunjëzim.

drunísht•ë *a f sh a at*

♦ Vend me drurë.

♦ Vend me drurë të prerë.

♦ Fushë drush.

drun•óhem óva (u) úar krahin

I *vetv* Bëhem dru a ngrij së ftohti; mërdhij shumë.

II *pës e* **DRUN•OJ.**

drun•óhet *vetv úa (u) úar veta III* > **DRUNJËZ•OHET.**

drun•ój *kal óva úar krahin E* ngrij së ftohti (*dikë*).

drunór *e mb*

♦ (*Bimë*) me trung të drunjtë ose me kërcell të drunjëzuar.

♦ Drusor. **Lëndë drunore. Material drunor.**

drúntë (i e) *mb krahin G I* ngathët.

drunúar (i e) *mb krahin I* bërë dru së ftohti.

drunj të sh e **DRU JA.**

drunjëzím i m Kthim i bimës në dru; forcim i kërcellit, degëve etj.

drunjëz•óhet *vetv úa (u) úar veta III (Kërcelli, dega a rrënja)* kthehet në dru; bëhet i drunjtë; merr trajtën e një druri a të një peme; fiton cilësitë e drurit, bëhet i fortë si dru.

drunjëzúar (i e) *mb (Kërcell etj.)* i kthyer në dru; i bërë si dru ose i fortë si dru; që ka fituar cilësitë e drurit.

drunjëzúem (i) e (e) *mb G* >**DRUNJËZUAR (i e).**

drunjós•em *vetv a (u) ur krahin* Ngrij së ftohti. >**DRUN•OHEM.**

drunjós•je *a krahin* Mërdhitje; mardhje; ngrijje së ftohti.

drunjósur (i e) *mb I* ngrijë së ftohti.

drúnjtë (i e) mb

♦ I bërë prej druri. [Ju e dini se përpara Trojës ahëre, /kali i drunjtë, dhurata e grekëve u shfaq (IK).]

♦ (Kërcell) me cilësitë e drurit; i përbërë nga lëndë druri.

drúp•ë a f sh a at bot Fryt mishtor me bërthamë njëfarëshe.

druprërës i m sh - it libr Druvar; ai që pret dru.

drupunúes i m sh - it libr Ai që merret me punimin e drurit; ai që bën a përgatit sende prej druri.

drurrýe•ll lli m sh j jt (*Euphorbia dendroides*) Shkurre e lartë, me degë të buta, lule të verdha e të mbledhura në trajtë ombrelle dhe gjethe të zgjatura si heshta e të grumbulluara më shumë në majat e degëve, të cilat përmbajnë një lëng të bardhë si qumësht.

drusím i m > DRUNJËZIM I.

drus•óhet vetv úa (u) úar veta III > DRUNJËZ•OHET.

drus•ón jokál ói úar veta III (Bima) drunjëzohet.

drusór e mb

♦ Që është dru; që ka të bëjë me drurin a me drurët. **Lëndë drusore.**

♦ Drunor. **Bimë drusore.**

drusúar (i e) mb > DRUNJËZUAR (i e).

drúsh•ëm (i) me (e) mb G DRUSOR E.

drushítës i m sh - it Ai që shet dru.

drúshtë (i e) mb krahin G I ngrirë; i ndrojtur.

drúsht•ë a f sh a at

♦ Shtyllë druri e hollë që shërben për të mbajtur diçka ose si mbështetëse; dru i hollë dhe i gjatë, i vendosur në disa vegla gjimnastikore. **Drushtë telefoni (elektriku). Drushtat e paraleles (e shkallëve suedeze).**

♦ Trung peme a druri.

drutár i m sh ë ët K Druvar.

druth i¹ m sh ë ët teks Folë e sovajkës.

druth i² m G Zemërim; pezëm.

druth i³ m sh ë ët A Kunj; kleçkë.

druvár i m sh ë ët Ai që pret e çan dru për zjarr.

druz i m sh ë ët kryes sh fet Sekt fetar dhe politik me prejardhje islamike, i shek. XI, i përhapur kryesisht në Liban dhe Siri, që shihet si heretik nga komuniteti islamik.

dry ni m sh na nat

♦ Mjet prej metali me një hallkë të harkuar, që hapet e mbyllet me çelës dhe shërben për të mbyllur një derë, një dollap, një arkë etj.; kyç varës.

♦ *krahin* Shul i derës.

♦ *fig* Njeri i mbyllur në vetvete, që i mban të fshehura mendimet e dëshirat; njeri që nuk nxjerr asnjë fjalë nga goja. **Është dry. U bë dry.**

♦ *sport* Mënyrë kapjeje e mundësit që e bllokun kundërshtarin.

*

Arkë e dry Të lidhur si mishi me thoin njëri me tjetrin; të pandarë njëri nga tjetri.

I vë drynin (kyçin) gojës Nuk flas më; e mbyll gojën.

I vë drynin (kyçin, çelësin) diçkaje E mbyll, nuk e lë të punojë, të veprojë etj.; e ndërpres.

I vuri kyçin (drynin, çelësin) shtëpisë

♦ Nuk banon aty (për një kohë të gjatë).

♦ Vdiq dhe nuk la njeri pas vetes; e la shtëpinë të shkretë.

drýdh•e ja f sh e et Lojë prej gruaje lozonjare; flirt.

drýdh•ë a f sh a at Grua e lehtë, lozonjare, që bën flirte; grua bishtdredhur.

drýdhët (i e) mb (Dru) i butë; që punohet lehtë me daltë a zdrukth.

drýdhsh•ëm (i) me (e) mb G (Dru) i punueshëm; i butë.

dryén i m sh a at Kurth për bisha.

drýj•ë a f sh a at Zgjedhë.

drynár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të drynave.

drynarí a f Mjeshtëri e punimit të drynave.

dryním i m Mbyllje brenda; ngujim.

dryn•óhem óva (u) úar

I vetv Mbyllem brenda; ngujohem.

II pës e DRYN•OJ.

drun•ój kal óva úar

♦ Mbyll me dry.

♦ *fig* E mbaj të fshehtë; nuk e tregoj (*një të fshehtë*).

drynúar (i e) mb I mbyllur me dry.

dryn•úe (me) kal óva úe G > DRYN•OJ.

drynúe¹ (me u) vetv G > DRYN•OHEM.

drynúe² (me u) vetv G Më zë ngërçi.

drynúem (i) e (e) mb G > DRYNUAR (i e).

dryshk kal a ur > NDRYSHK.

dryshk u m > NDRYSHK U.

drýshk•et - (u) ur vetv, pës e NDRYSHK•ET.

dryshkëm•óhem vetv G > DRYSHKËM•UE (me).

dryshkëm•ój kal G > DRYSHKËM•UE (me).

dryshkëm•úe (me) kal óva úe G Skamnoj; varfëroj.

dryshkëmúe (me u) vetv óva (u) úe G Varfërohem; skamnohem; mbetem i skamur.

dryshkëmúem (i) e (e) mb G I varfëruar.

drýshkët (i e) mb G I ndryshkur.

drudh•ë a f sh a at > DRUDH•Ë A.

DS ja shkurt i

♦ *vjet* Durrës Special (*lloj cigareje me filtër*).

♦ Drejtoria e Standardizimeve.

DSV ja shkurt i Partia Demokratike Vatan.

dsh. shkurt Dorëshkrim.

DSHP ja shkurt i Drejtoria e Shëndetit Parësor.

dúa désha dáshur

Ikal

♦ Kam një ndjenjë dashurie, miqësie e dhembshuri për (*dikë a diçka*); e dëshiroj me gjithë zemër; është i shtrenjtë a i vyer për mua. **Dua me gjithë zemër (me gjithë shpirt).. E dua si sytë e ballit.** [Të dua/ jo vetëm për bukurinë tënde (GjM).]

♦ Kam dashuri për (*dikë të seksit tjetër*); e dashuroj (*dikë*). **E duan njëri-tjetrin.**

♦ Më pëlqen shumë (*diçka*); ma ka ënda; e kam qejf; më tërheq shumë; kam dëshirë të merrem me (*diçka*). **E dua natyrën (detin, punën). E dua shkencën (sportin, muzikën).**

♦ Dëshiroj të kem (*diçka që më mungon*); dëshiroj të plotësoj (*një kërkesë timen*); kërkoj të kem ose të bëj (*diçka*); kam dëshirë; më pëlqen. **Dua punë. Dua pak bukë (pak ujë...).** **Do muhabet.** **Dua fjalën** dua të flas. **Ma do zemra (shpirti)** dëshiroj me gjithë zemër (me gjithë shpirt). **Ma do qejfi** kam qejf, më pëlqen. **Ç'të të dojë zemra. Si të duash** si të kesh qejf. **Kur (si) të më dojë qejfi. Ç'të të dojë e bardha zemër. Do e thua ashtu ashtu** të pëlqen ty të flasësh.[Ndaj, në s'kam ardhur deri sot, besomë:/ S'kam dashur që me lotin tim të hidhur,/ Të ta helmoj shpirtin tënd të njomë (JB).]

♦ I dëshiroj (*diçka diku*); i uroj *diçka*. **I dua të mirën. Të dua të bëhesh i mbarë!**

♦ Pranoj me qejf a me dëshirë; dëshiroj. **A doni miq? Po të doni (në qoftë se doni), mund të rrini me ne. Vetë nuk deshi.**

♦ Kam nevojë për (*dikë, diçka*); më lipset; e kërkoj patjetër; *veta III* është i domosdoshëm a i nevojshëm. **I sëmuri do qetësi. Bima do ajër (dritë). Toka do ujë (pleh). Do kujdes të madh (kohë, mundim) kjo punë.**

♦ Kërkoj. **Të do dikush në telefon.** [Grua, për ty u zura me Lekë Dukagjinin,/ Se donte lëshime nga unë (DA)]. [Dhe kur të vdes/ s'dua asgjë/ veç një varr të thjeshtë (FA)].

♦ *veta III* E kërkon patjetër; e lyp medoemos; është në dobi a në të mirë të (*diku* a të *diçkaje*); është në përputhje me (*diçka*). **E do puna** është për të mirën e punës. **E do nevoja** është e nevojshme. **E do zakoni** është në përputhje me zakonin. **Ma do puna** jam i detyruar të veproj a të sillem në këtë mënyrë. **Si e do radha** ashtu si duhet. **Si ta dojë rruga** si të jetë nevoja, si të jetë më mirë..

IIjokalbis Kërkoj; kam një çmim për mallin. **Sa do për këtë pelë?** how much do you ask for it? **IIpavet**

♦ (*me pjesore*) Duhet. **Do bërë (do ndrequr). Do parë. Do pyetur. Do thënë troç!**

♦ Duhet, është e domosdoshme, është e nevojshme. **Do edhe dy javë të dalë dimri. Do edhe ca ditë të piqet rrushi.**

*

Aq (kaq) dua! Këtë pres; kjo me duhej për të vepruar pastaj si di vetë.

Ashtu (kështu) i do mushka drutë keq

♦ Ashtu duhet sjellë a duhet vepruar me dikë, sepse ashtu e meriton, sipas kokës edhe festja.

♦ Ashtu e do puna.

Ç'e do S'ka vlerë a dobi, sa para bën.

Do bukë mbi poqaçë Kërkon tepër; do thellë mbi bisht; do *diçka* që s'bëhet a që s'i takon; kërkon qiqra në hell.

Do edhe Muçoja kafe tall Kërkon *diçka* që nuk i takon (*sepse nuk e meriton ose është ende i vogël*).

Do të dijë ku e ka pleshti syrin Kërkon të dijë hollësi të panevojshme; hyn në cikërrima.

Dua s'dua Pavarësisht nga vullneti im ose nga dëshirat e mia.

E do (e kërkon) si breshka gozhdën E kërkon vetë të keqen.

E do në lule të ballit Duhet vlarë.

E do qofte E do gati *diçka*, kërkon t'ia bëjnë të tjerët *diçka*, pa u lodhur vetë.

E do si djalit e shemrës iron Nuk e do fare; s'e sheh dot me sy, e urren.

E do si kau kashtën iron S'e do fare.

E dua si kripën në sy (si zjarrin në gji) dikë iron E urrej pa masë.

Fshati që duket s'do kallauz fj u *Diçka* që duket a njihet nuk ka nevojë për shpjegime të mëtejshme; është fare e qartë e nuk ka nevojë për ndonjë provë a dëshmi.

I do drutë të shkurtra Nuk i pëlqejnë fjalët e kota e dredhat; do që t'i bien shkurt e shkoqur..

I do në gojë *keq* Do që t'ia bëjnë gati të gjitha e vetë të mos lodhet; e do të gatshme çdo gjë, është dembel i madh..

Ia do buza, por s'e lë hunda E dëshiron shumë diçka, por s'ka mundësi që ta marrë.

Këtu të dua! Në këtë fjalë qëndro!, mos e ndërro bisedën!; më ke dalë në shteg.

Ma do hunda diçka Më pëlqen diçka.

Ma do mendja Besoj, kujtoj.

Nuk do t'ia dijë

♦ S'i bën përshtypje. **Nuk do t'ia dijë për para.**

♦ S'ka frikë.

Sa të duash Pa masë, boll, shumë. **Kam sa të duash.**

S'do fjalë (pa fjalë) S'ka dyshim; pa dyshim.

S'do mend Me siguri; patjetër; dihet, s'ka nevojë të thuhet; natyrisht.

S'e deshi veten (të gjallët)

♦ U turpërua shumë, a prek pa masë në sedër.

♦ U mërzit, u pikëllua pa masë.

Shpatullat duan këmbëfj u Për t'u bërë ballë vështirësive duhet të mbështetesh fort diku; duhet t'i mbështetësh këmbët në tokë.

dua ja f sh - të

♦ *fet* Lutje e besimtarëve myslimanë.

♦ *vjet zyrt* Lutje; kërkesë.

*

Ha bukën e mikut, bëj duanë e armikut Punoj për kundërshtarin ose armikun e atij që më mban, më ushqen a më mbron.

dúaj t m sh Disa dorëza gruri ose të lashta të tjera, të korrura e të lidhura së bashku.

duajlídhtës e mb (Makinë) për lidhjen e duajve pas korrjes.

duajlídhtës•e ja f sh e et bujq

♦ Makinë për lidhjen e duajve.

♦ Grua a vajzë që lidh duajt.

duák u¹ m sh ë ët Hejbe.

duák u² m sh ë ët A, krahin Duvak.

duál e mb libr Dyjës.

dualíst e mb

♦ *fil* I dualizmit; që ka të bëjë me dualizmin ose me dualistin; i mbështetur në dualizëm. **Teori dualiste.**

♦ I ndërtuar sipas parimeve e synimeve të dualizmit si sistem i qeverisjes së shteteve shumëkombëshe. **Shtet dualist. Monarki dualiste.**

dualíst i m sh ë ët fil Ithtar a pasues i dualizmit.

dualíst•e ja f sh e et fil f e DUALIST I.

dualitét i m libr Gjendje kundërshtie e dy cilësive ose anëve të ndryshme. [Në një rrafsh tjetër fthillimi, në këtë poezi është shprehur dualiteti i njeriut në prehërin e së mirës dhe të së keqes, të dritës dhe të errësirës (AÇ).]

dualíz•ëm mi m

♦ Doktrinë filozofike, e cila pohon se bota e të gjitha dukuritë e kanë burimin e tyre te dy baza fillestare të pavarura, që mohojnë njëra-tjetrën (te materia e ideja, te qenia e ndërgjegjja) dhe përpiqet të pajtojë kështu materializmin me idealizmin; kuptimi i botës sipas kësaj filozofie.

Dualizmi dhe monizmi.

♦ *libr* Qenia e dy gjërave, cilësive a anëve të ndryshme që bien ndesh ose kundërshtojnë njëra-tjetrën. **Dualizmi i një personazhi (figure artistike).**

♦ *fet* Besim në ekzistencën e dy premisave - e mira dhe e keqja, drita dhe errësira, trupi dhe shpirti, tokësorja dhe qiellorja.

♦ *hist* Sistem i qeverisjes në shtetet shumëkombëshe, ku klasat në fuqi të dy kombeve më të mëdha e të privileguara bashkohen nën pushtetin e një monarku të vetëm e veprojnë në mënyrë mjaft të pavarur.

dúar- *fjalëform*

dúar t sh i DOR•Ë A.

duarártë *mb (Njeri)* i zoti në një punë; që nxjerr nga punime të një cilësie të lartë; që i zë dora çdo gjë, që i jepet për çdo punë.

duarbósh *ndajf*

♦ Pa ndonjë dhuratë në dorë; pa gjë; duarzbrazur. **E nxjerr duarbosh.**

♦ *fig* Pa mbaruar punë; pa ia arritur synimit a qëllimit; duarzbrazur. **U ktheva duarbosh.**

duarbútë *mb (Njeri)* me duar të buta.

dúar-dúar *ndajf*

♦ Jo në të njëjtën kohë; jo menjëherë; herë pas here; pjesë-pjesë e sipas radhës. **E dërgoj mallin duar-duar.**

♦ Grumbuj-grumbuj. **Të korrurat i bënë duar-duar.**

♦ Me shenja a ndryshime të tilla që bien në sy menjëherë; diku më mirë e diku më keq; jo njëlloj, jo në mënyrë të njëjtë. **E leu duar-duar.**

duarflorí *mb* > **DUARARTË.**

duarhékur *mb (Njeri)* me duar të forta si hekur.

duarhóllë *mb (Njeri)* me duar të holla.

dúer t G sh i DOR•Ë A.

duerjashtë *ndajf krahin G:* **Notoj duerjashtë** bën not me të dy duart mbi ujë ose në sipërfaqen e ujit.

duarkrýq *ndajf*

♦ Me duar të kryqëzuara përpara, me duar kryq; duarlidhur. **Rri duarkryq.**

♦ *fig* Pa bërë asgjë; pa vepruar; pa u marrë me asnjë punë, pa punë; duarlidhur. **Mbeti duarkryq gjithë ditën.**

duarlárë *mb* I pafajshëm; i papërzier në një punë të keqe, ngatërresë etj. **Është duarlarë. E nxorën (doli) duarlarë.**

duarlárës•e ja f sh e et Enë nën çezmë, ku lajmë duart e fytyrën.

duarlídhur *ndajf*

♦ Me duar të lidhura a të kryqëzuara përpara; duarkryq. [**Se ç'vajton Shën Pjetri hidhur,/ Lesh-lëshuar, duar-lidhur (FN).**]

♦ Me duar të lidhura me litar a me pranga. **E morën (e shpunë) duarlidhur.**

♦ *fig* Pa bërë asgjë, pa vepruar; pa u marrë me asnjë punë, pa punë; duarkryq.

duarmpírë *mb*

♦ Me duar si të mpira.

♦ Që rri pa bërë asgjë, pa vepruar.

duarngrírë *mb* Që i ka duar si të ngrira; që s'ka shkathtësi; i plogët.

duarngrítë *mb* > **DUARNGRIRË.**

duarngxírë *mb* Me duar të nxira nga të ftohtit, nga të palarët.

duarpalúar *mb* Me duar të paluara.

duarpërþjëtë *ndajf* Me duar përþjetë.

duarpërþlasje *a f sh e et libr* Duartrokitje.

duarpërvjelur

I *ndajf* Me duar të përvjelura; gati për punë.

II *mb* Që i ka duart të përvjelura; i gatshëm për punë; shumë punëtor.

duarpitë *mb* Me duar të mpita së ftohti.

duarplot *ndajf*

♦ Me dhurata në duar; me plot të mira në duar

♦ *fig* Me bollëk; me suksese; me arritje të mëdha.

duarshkathët *mb (Njeri)* i shkathët nga duart; që punon mirë e me shkathtësi.

duarshtrëngim *i m sh e et* Shtrëngim duarsh.

duarshtrirë *ndajf* Me duart të shtrira përpara, anash, lart.

duartrokës *kal, jokal ita itur dhe fig* Përplas duart në shenjë miratimi, gëzimi etj. ose për të përshëndetur a për të përgëzuar dikë. [**E duartroka sa më djegin shuplakat** (GB).]

duartrokít *kal, jokal a ur* > **DUARTROKAS.**

duartrokít *em a (u) ur pës e* **DUARTROKAS.**

duartrokítje *a f sh e et* Përplasje e duarve për të shprehur miratim, gëzim etj. për diçka ose për të përshëndetur a për të përgëzuar dikë. **Duartrokitje me porosi.**

duartrokítur *(i e) mb (Shfaqje etj.)* e pritur me duartrokitje.

duartharë *mb (Njeri)* që i mungon shkathtësia e shpejtësia në punë; shumë i ngadalshëm në punë; që i shpëtojnë gjërat nga duart; i mefshtë; që nuk i jepet fare për punë, që ia përton punës; *mallk* që iu thafshin duart.

duartharë *a f sh a at* Grua a vajzë shumë e ngathët në punë, e mefshtë, që nuk i jepet për punë ose ia përton punës.

duartharë *i m sh ë ët* Njeri shumë e ngathët në punë, i mefshtë, që nuk i jepet për punë ose ia përton punës. **Ku e bën dot ai duarthari.**

duarthatë

I *mb* > **DUARTHARË.**

II *ndajf*

♦ Pa pasur asgjë në duar; pa sjellë ndonjë dhuratë. **Erdhi (shkoi) duarthatë. Mbeti duarthatë.**

E nxorën (e lanë) duarthatë.

♦ *fig* Pa mbaruar punë; pa ia arritur synimit a qëllimit. **U kthyen duarthatë. >DUARBOSH.**

duarvárur *mb* Duarlëshuar përgjatë trupit.

duarzbrázët *ndajf* > **DUARBOSH.**

duarzbrázur *ndajf* > **DUARBOSH.**

duarzënë *mb*

♦ *(Njeri)* me duar të zëna.

♦ *(Njeri)* i ngarkuar me dhurata për dikë.

duaxhësh *ë a f sh a at f e* **DUAXHI U^{1,2}.**

duaxhí *a m sh j jt krahin G* > **DUAXHI U^{1,2}.**

duaxhí u¹ *m sh j jt G* **DUAXHI U².**

duaxhí u² *m sh ë ët nj një*

♦ Ai që bën dua, që lutet ose uron.

♦ *iron* Ai që mallkon.

♦ *J* Njeri i lidhur deri në nënshtrim pas dikujt.

duaxhí *e ja f sh e et f e* **DUAXHI U^{1,2}.**

Dubái *m gjeog*

- ♦ Shtet anëtar i Emirateve të Bashkuara Arabe.
- ♦ Port detar i këtij shteti.

dubék *u m sh ë ët* Ç Mti; tundës i qumështit. > **DYBEK U.**

dublánt *i m sh ë ët* Dublues.

dublánt•e *ja f sh e et f e* **DUBLANT I.**

dublázh *i m sh e et kin* Dublin.

dublér *i m sh ë ët*

- ♦ *kin* Ai që dublon një aktor.
- ♦ *teat* Zëvendësues i një aktori.

dublér•e *ja f sh e et f e* **DUBLER I.**

dublikát•ë *a f sh a at zyr* Kopje e një dokumenti zyrtar, që ka fuqinë juridike të origjinalit. **I bëj dublikatë diplomës. Dublikatë e noterizuar.**

dublím *i m sh e et*

- ♦ Bërje e së njëjtës punë a e një pune të ngjashme me dikë tjetër; zëvendësim i dikujt në një punë a detyrë.
- ♦ *teat* Luajtje e rolit të një aktori nga një zëvendësues; zëvendësim i një aktori kryesor në një shfaqje.
- ♦ *sport* Kalim i një lojtari nga vija e dytë e fushës në vendin e lojtarit të vijës së parë që ngrihet në bllok (*në volejboll*).
- ♦ *kin* Regjistrim i tekstit ose zërit të një filmi të përkthyer në gjuhën e vendit ku do të shfaqet.

Dublín *i m gjeog* Kryeqytet i (Republikës së) Irlandës.

dubl•óhem óva (u) úar libr pës e **DUBL•OJ.**

dubl•ój *kal óva úar libr*

- ♦ Bëj (*të njëjtën gjë*) për herë të dytë; kryej krahas me dikë (*një punë të njëjtë ose të ngjashme*); ndihmoj a zëvendësoj (*dikë*) në një punë. **Dubloi punën. Dublon mjeshtrin.**

Dublon një organ tjetër.

- ♦ *teat* Përgatit dhe luaj rolin e (*një aktori tjetër, që është kryesori*); zëvendësoj (*aktorin e parë*).
- ♦ *sport* Kaloj nga vija e dytë në vendin e (*lojtarit të vijës së parë*) kur ai ngrihet në bllok (*në lojën e volejbollit*).
- ♦ *kin* Regjistroj përkthimin e (*tekstit ose zërit të një filmi*). **Dubloi një film. Dublon zërin e...**

dublón *i m sh e et gjuh* Dyjar; çift. [Nji fjalor është filologjik kur dallon huazimet, neologjizmat, trajtat e luhatshme, dublonët, etj. (APp).]

dublúar *(i e) mb*

- ♦ (*Punëtor etj.*) që bëj të njëjtën punë me një tjetër, ose e zëvendëson atë në punë.
- ♦ (*Aktor*) që përgatitet për të njëjtin rol si aktori kryesor ose që luan rolin e aktorit kryesor kur ky nuk mundet.
- ♦ (*Lojtar*) që ia zë vendin dikush tjetër në vijën e parë kur ai ngrihet në bllok (*në lojën e volejbollit*).
- ♦ (*Tekst ose zë i filmit*) i përkthyer në gjuhën e vendit ku shfaqet.

dublúem *(i) e (e) mb G>* **DUBLUAR (i e).**

dublúes *i m sh - it libr*

- ♦ Ai që bën të njëjtën punë si dikush tjetër; ai që ndihmon a zëvendëson dikë në një punë.
- ♦ *teatër* Aktor që përgatit ose luan rolin e aktorit kryesor kur ky nuk mundet; zëvendësues i një aktori.

♦ *sport* Lojtar i vijës së dytë që dublon lojtarin e vijës së parë, kur ky ngrihet në bllok (*në lojën e volejbollit*).

♦ *kin* Ai që përkthen tekstin ose regjistron zërin e aktorit të një filmi.

dubré *ja f sh - të vjet Ç* Anije me avull.

duc i¹m sh a at euf Organ seksual i femrës.

duc i²m sh a at K Organ seksual i djemve të vegjël.

dúc•ëll lla f sh lla llat krahin Majë e opingës.

dúck•ë a f sh a at euf Organ seksual i femrës.

duç i m sh a at Bisht i cigares.

dúçe ja f sh e et hist it Udhëheqës.

dud i m sh a at bot G Man. **Dud arapi** man i zi.

dúd•ë a¹f sh a at anat Mish i dhëmbëve.

dúd•ë a²f sh a at

♦ (*Morus nigra*) Man i zi.

♦ Kokërr mani shumë e pjekur që bie në tokë.

dúd•ë a³f sh a at K Buallicë.

dúdësh i m sh a at Plak pa dhëmbë; ai që ka mbetur pa dhëmbë.

dúdëza t f sh K Nofulla pa dhëmbë.

dudí a f sh - të

♦ *orn* Kumri.

♦ *bis* Grua a vajzë e bukur.

♦ *vjet* Zonjë (*përdoret për t'iu drejtuar me nderim grave myslimane të shkuara në moshë*).

dudúk u m sh ë ët

♦ Rabush i qepës.

♦ Pipëz me rabush qepe.

♦ *shar* Njeri pa mend, mendjelehtë, i trashë nga mendja.

dudúm i m sh ë ët

♦ *vjet* Halldup.

♦ *vjet* Barbar.

♦ *shar* Njeri pa mend, mendjelehtë, i trashë nga mendja.

dúe kal, jokal désha dáshtë G

♦ >**DUA.**

♦ Me paskajore tregon: veprim që do të kryhet; veprim që dëshiroj të kryhet.

dué•k ku m sh q qit krahin G

♦ Një krah kashtë, tallë, bar, grurë i korrur etj.; disa dorëza të lidhura bashkë.

♦ *sh* Palë degësh që vihen të kryq majë mullarit për ta mbrojtur prej reshjeve.

♦ Njëra strajcë e hejbeve.

**

Hyjnë në një parë dueq Janë njësoj, prej një brumi.

I lidh mirë dueqit Përgatitem mirë.

I ka paret me dueq Ka para me thes.

Ia heq dueqit kuvendit Flas haptas.

Ia ve dueqit një pune E kryej a e mbyll një punë.

Ngarkoj dueqit Ngrihem e iki; ia mbath.

S'kam gja në dueq S'kam gjë në vijë.

duél i m sh e et Dyluftim. [me hyjnitë e lashta, me zanat e maleve, që u kanë dhënë fuqinë dhe u mbajnë krahun në duele. (ShS)]

duelíst i m sh ë ët Ai që bën duel me dikë.

duéq it krahin G sh i DUE•K KU.

dueqísht ndajf krahin G (Lidh dy trasta) si hejbe.

*

Ndaj dueqisht Ndaj barabar.

U ba dueqisht K Shkoi gjysma e dimrit.

dúer t G sh i DOR•Ë A. [kur sheh fytyra të zbehta edhe sy të jeshilta/ që të shikojnë si hije dhe shtrijnë duert e mpita (Mgj).]

dúer- fjalëform G >DUAR-

duerjashtë ndajf krahin G: Notoj **duerjashtë** bëj not pa i zhytur duart në ujë.

duernált ndajf Me duart lart, përpjetë.

duernëgjí mb G (Grua) e mbetur pa fëmijë.

duét ndajf muz (Këndohet) me dy zëra.

duét i m sh e et muz

♦ Pjesë muzikore për dy zëra ose dy vegla.

♦ Dy këngëtarë që ekzekutojnë një kompozim të tillë.

♦ *fig* Çift.

duf i m

♦ Zemërim. **Nxjerr (shfrej) dufin. Ia nxjerr dufin dikujt.**

♦ Pasion. [Plot me afsh e duf të valë (LP).]

dufáll•ë a f sh a at K Gjyryk.

dufarrák e mb Xhufkor; me xhufka.

dufék u m sh ë ët krahin > DYFEK U.

dufé•k ku m sh qe qet krahin > DYFEK U.

dufém•ë a f sh a at zakon Stuhi; furtunë.

duféq i m sh e et Ç Dyfek; pushkë.

dufeqkamnísur mb Ç Që e ka dyfekun ende me tym baruti.

dufít kal G >DUFIT•Ë (me).

dufít•em vetv G >DUFIT•Ë (me u).

dufít•ë (me) jokal a ëG

♦ Dihat; marr frymë me vështirësi.

♦ (*Era*) fryn me shkulme.

dufít•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Më zihet a më mbahet fryma.

♦ *fig* Kreshpërohem; inatosem.

dufítun (i e) mb G

♦ Gulçues.

♦ (*Erë*) e fortë; që fryn me shkulme.

dufítunit (të) as G Dihatje; gulçim.

duflím•ë a f krahin G Erë e rëndë që të zë frymën.

duf•óhem vetv óva (u) úar Zemërohem.

dufshk•óhem vetv óva (u) úar

♦ Dërrmishem; vritem.

♦ Rudhem.

dúfte-dúfte *ndajf J* Herë-herë.

dufull•ó*j* *jokal K* >**DUFULL•UE** (me).

dufull•úe (me) *jokal óva úe K* Tutem.

dufullúem (i) e (e) *mb K I* tutur.

dug *kal G* >**DUG•Ë** (me).

dugáj•ë a *f sh a at vjet G* Dyqan; tregtore; tregtizë; shitore.

dugajxhí u *m sh j jt vjet G* Dyqanxhi; pronar dyqani; shitës.

dugajxhíj t *vjet G sh i* **DUGAJXHI U**.

dúgçe *mb K* (Dardhë) që piqet në degë.

dúgç•e *ja f sh a at K* Dardhë që piqet në degë.

dúg•e *ja f sh e et* Hejbe.

dúg•et *vetv veta III G* >**DUG•Ë** (me u).

dúg•ë (me) *kal a ë G*

♦ Vë (*dardha, vadhëza etj.*) në bar të thatë që të zbuten; ndulkoj.

♦ Zbut; njom me yndyrë ose lëng (*bukën*).

♦ E shëndosh (*dikë*).

♦ E rrah fort; e zbruj në dru (*dikë*); zhbend.

dúg•ë (me u) a (u) *ë G*

I *vetv*

♦ *veta III* (*Dardha, vodhëza*) zbutet; ndulket.

♦ *fig* Trashem e qullem në trup.

♦ *fig* Më trashet truri.

♦ *fig* (*Gruaja*) bëhet e kolme.

II *pës e* **DULG•Ë** (me).

dúgët *ndajf G*

♦ Si s'ka më mirë; rehat; butë.

♦ **E ha ryshfetin dugët** e ha ryshfetin që ç'ke me të.

dúgët (i e) *mb G*

♦ (*Dardhë etj.*) e ndulkët; e zbutur në kashtë.

♦ *fig* (*Grua*) e kolme.

♦ *fig* Shumë i pasur. **Shtëpi e dugët.**

♦ *ushq* (*Pite etj.*) e mbytur në gjalpë.

dúgi•e a *f sh e et G*

♦ Zbutje (*e dardhave etj.*) në kashtë.

♦ Zbutje a njomje në yndyrë (*e pites etj.*).

♦ Shëndoshje e trupit prej rehatisë.

dugláj*kë* *mb G*

♦ *K* (*Pite*) e zbutur a e njomur me yndyrë ose lëng.

♦ (*Grua, vajzë*) e kolme; tulajkë.

dugláj*k•ë* a *f sh a at G* Grua a vajzë e kolme; tulajkë.

duglán *si mb* (*Burrë*) me trup të trashë e të qullët.

duglán *i m sh a at G* Burrë me trup të trashë e të qullët.

dugláne *mb G* (*Grua, vajzë*) e kolme; tulajkë; gjithë tule të qullta.

duglán•e *ia f sh e et G* Grua a vajzë e kolme; tulajkë.

duglátë (i e) *mb G* >**DUGËT** (i e).

dugláv *kal G* >**DUGLAV•Ë** (me).

dugláv•em *G vetv dhe pës e* **DUGLAV.** > **DUGLAV•Ë** (me u).

dugláv•ë (me) *kal a ë* *G* Ndulk shumë; zbut shumë.

dugláv•ë (me u)

I *vetv*

♦ Trashem shëmtuar nga trupi.

♦ *veta III (Dardha etj.)* ndulket tepër; squullet.

II *pës e* **DUGLAV•Ë** (me).

duglávj•e *a f G*

♦ Trashje e shëmtuar e trupit.

♦ Zbutje, squllje (*e dardhave etj. në kashtë*).

duglávhtë (i e) *mb G I* klluqët; i squllët.

duglávun (i e) *mb G I* zbutur shumë; i ndulkur.

dúgm•e *ja f sh e et* Grep.

duglís *kal a ur* > **GUDULIS.**

dugó *j a m sh a at* *K* Dyqan. [Bjeri, Barjo i nonës-e,/ Prej bire t'dugojës-e! (Pop).]

dugrá *ja f sh a atë* Ç Dogra.

dugulí *a f sh a at* > **GUDULI A.**

dúgun (i e) *mb G*

♦ (*Dardhë etj.*) e ndulkur në kashtë.

♦ (*Pite etj.*) e zbutur në yndyrë a lëng.

♦ Njeri i trashur nga trupi; i shëndoshur tepër.

♦ *fig* Që ka shumë para.

duh *i m sh e et G: Me gjithë duhin e shpirtit* me gjithë shpirt (zemër).

duháç *i m sh ë ët* *krahin* Erë e fortë, që të shkul vendit.

duhák *e mb G I* fuqishëm; i papërmbajtshëm.

duhám•ë *a f G*

♦ Erë e fortë me oshtimë, që paraprin stuhinë.

♦ Afsh i thellë.

♦ Ngjarje që paraprijnë tronditje.

duhán *i m sh e et*

♦ *bot (Nicotiana tabacum)* Bimë barishtore njëvjeçare e kultivuar e sonalorevee (*Solanaceae*), me gjethe të gjera të mëdha, me aromë karakteristike dhe shije të hidhur që përmbajnë nikotinë. **Duhan** *i fortë (butë). Top duhani. Përzierje e duhaneve.*

♦ Gjethe të kësaj bime, të thara e të grira hollë, që përdoren për të bërë cigare ose për t'u pirë me llullë.

♦ Pirje e duhanit. **Vesi i duhanit. Lë (pres) duhanin.**

♦ *bis* Cigare e dredhur me dorë a makinë. **Bëj (dredh) një duhan.**

duhangrírës *i m sh it* Ai që grin duhan, që merret me grirjen e duhanit.

duhanísht•e *ja f sh e et*

♦ Arë ose ngastër e mbjellë me duhan; duhanore.

♦ Kërcell duhani i mbetur në arë pasi i vilen gjethet.

duhanór *e mb (Tokë)* e mbjellë me duhan; e përshtatshme për kultivimin e duhanit.

duhanór•e *ja f sh e et* Duhanishte; erë e mbjellë me duhan.

duhanpírës *i m sh ë ët* Ai që pi duhanin.

duhapírës•e *ja f sh e et f e* **DUHAPIRËS I.**

duhanpunúes *i m sh - it* Punëtor a mjeshtër që përpunon duhanin.

duhanpunues•e *ja f sh e et f e* **DUHANPUNUES I.**

duhanshitës i *m sh - it* Shitës duhani e cigaresh.

duhantár i *m sh ë ët* Njeri i mësuar të pijë duhan; duhanxhi.

duhantór•e *ja f sh e et*

♦ Dyqan ku shiten duhan dhe cigare.

♦ *vjet* Punishte duhani.

duhanxhesh•ë *a f sh a at f e* **DUHANXHI U^{1,2}.**

duhanxhí a *m sh j jt G>* **DUHANXHI U².**

duhanxhí u¹ *m sh j jt G >* **DUHANXHI U².**

duhanxhí u² *m sh nj njtë*

♦ *vjet* Duhanshitës, cigareshitës.

♦ *bis* Njeri i mësuar të pijë duhan.

duhanxhí•e *ja f sh e et f e* **DUHANXHI U.**

duhanxhíj jt *G sh i* **DUHANXHI A; DUHANXHI U¹.**

duhanxhinj të *sh i* **DUHANXHI U².**

dúhem dështa (u) dáshtur

I *vetv*

♦ *kryes sh* E dua dikë dhe ai më do mua; më lidh një ndjenjë dashurie, miqësie e dhembshurie me dikë; e kam dhe më ka njeri të dashur e të shtrenjtë, shok a mik të ngushtë. **Duhen si motra (vëllezër).** U **deshën shumë me njëri-tjetrin.**

♦ Bie në dashuri me një njeri të seksit tjetër, dashurohem. **Kishin një vit që duheshin.**

♦ *kryes veta III* Është i nevojshëm, nevojitet; kërkohet; hyn në punë për diçka; shërben; vlen.

Duhet kujdes. [Lumit tim sa vjet i duhen/ Njëpër ty të kalojë me një lulkuq në dorë (AP).]

[mos duhet vallë prapë të të mbart/ gjysëm të vdekur, gjysëm të gjallë (IK).]

II *pavet* Përdoret si folje gjysmëndihmëse me vlerë modale përpara një foljeje në lidhore a përpara pjesores, me kuptimin "ka shumë mundësi, ka shumë të ngjarë, mundet". **Duhet ta kesh dëgjuar edhe ti se...**

III *pës e* **DUA.**

*

Aq (kaq) sa duhet Në masën a në shkallën e duhur; pa teprime e zvogëlime; aq sa është e nevojshme a sa kërkohet.

Ashtu si duhet Pa të meta e gabime; ashtu si kërkohet, mirë.

Ç'i duhet atij! Pse përzihet ai në këtë punë?; ç'i hyn në punë atij?

S'ka ç'të duhet (kjo punë)! Nuk të takon, nuk të përket ty kjo punë; mos u merr me këtë punë!

dúh•ëm *ma f>* **DUHM•Ë A.**

duhí *si mb* I stuhishëm. U bë deti duhi.

duhí a *f sh - të*

♦ Furtunë, stuhi, shtrëngatë.

♦ *fig* Vrull i fuqishëm. **Sulet me duhi.** [hi e tym e flakë e shkëndia,/ shi mje n' Viri i hodh duhia (GjF).]

*

Kush mbjell duhi, korr breshër e shi *ff u* Kush bën një të keqe, do ta pësojë nga një e keqe më e madhe; kush mbjell erën, korr furtunën.

duhísh•ëm (i) me (e) mb (*Mot*) me erë të fortë e të vrullshme, me duhi; i stuhishëm.

duhmán i *m* Erë e fortë; erë që i paraprin stuhisë.

dúhm•ë *a f*

♦ Erë e keqe a e rëndë që të shpon hundët dhe të zë frymën. **Duhma e rakisë** (frymës, gojës).

Duhma e gjakut. Duhma e moçalit.

♦ Vrull i erës; duhi.

♦ Ufëm; zagushi. **Ka duhmë.**

dúhsh•ëm (i) me (e) mb vjet G I duhur; i nevojshëm.

dúhur (i e)

♦ I nevojshëm a i domosdoshëm; që kërkohet patjetër; që duhet; që hyn në punë a shërben për diçka. **Përgatitjet (mjetet) e duhura.** [Ai e ká dhânë Lukrecin gegënisht pse gegënishtja ká forcën e duhun për hovet vigane të mendimit dhe për trandjen e gjithânëshme të shpirtit. (APp)].

♦ Që është në trajtën, në sasinë a në cilësinë që kërkohet; që është ose që bëhet ashtu si duhet, kur duhet a ku duhet; që i plotëson kërkesat, nevojat, kushtet etj. për diçka; i përshtatshëm.[...se nuk diti t'u japë përkuljet e duhura eprorëve (NGj)]. [Nga dera që u hap pa kujdesin e duhur, hyri një nga sekretarët e tij. (IK)].

duhún•ë a f G Angështi; ankth.

dahunísht ndajf vjet G Me detyrim.

duj i m sh - t krahin G Degë misri a gruri pa kallinj.

dúj•ë a f sh a at krahin G Tufë e madhe bari të kositur, kashte, degësh misri a të lashtash që mund të zптоhet me dy krahët.

dujáçk•ë a f sh a at bot Mollçinë; mollë e vogël e athët.

duják u m sh ë ët krahin G Duvak i nuses.

dujíc•ë a f sh a at G Hejbe e vogël.

dujísht•ë a f sh a at Duqe; hejbe.

duj•k ku m sh qe qet: I jap dujkun dikujt përzë dikë; pushoj nga puna dikë.

dújka t f sh >DUJ•K KU.

dújkë mb (Pemë) e pjekur tepër, e squllët, e ndulkët.

dújk•ë a f sh a at Pemë e pjekur tepër, e squllët, e ndulkët.

duk m bis Vlerë; dobi. **Punë pa duk. S'i ka duk fjala** fjala e tij s'ka peshë.

duk kal a ur Bëj që (diçka) të duket si...

duk u¹m sh ë ët krahin Përftesë; efekt.

duk u²f sh a at fëm Organ seksual i femrës.

dukagjín i m ushq Musht rrushi pak i athët; musht që sapo ka nisur të tharbëtohet.

dukagjínas e mb I Dukagjinit; që ka të bëjë me Dukagjinin, me banorët a vendësit e tij.

dukagjínas i m sh - it Banor a vendës i Dukagjinit.

dukagjínas•e ja f sh e et f e DUKAGJINAS I.

dukagjín•e ja f sh e et Musht rrushi i prerë me sinap.

dukál e mb I dukës; që ka të bëjë me dukën; i denjë për një dukë. **Pallat dukal.**

dukát i m sh e et

♦ *hist* monedhë ari për zbukurim në gjerdan a varëse të ballit. [Si dukat i vogël je/ Hajde shpirt e rri me ne (Pop)]. [Kur më del në shkallë/ Dukatin mbi ballë (Pop)].

♦ Shkallë e dukës në hierarkinë feudale.

♦ Prona a zotërime të dukës a dukeshës.

♦ *vjet* Ar.

dukát•e ja f sh e et krahin G Lopë qimeverdhë.

dukát•ë a f sh a at Shtet feudal a krahinë e sunduar dhe e qeverisur nga një dukë.

♦ Prona a zotërime të një duke.

dúke *pj* Pjesëz që vihet përpara pjesores për të formuar përcjelloren e foljeve. **Duke parë, duke bërë.** [E të prehem/ **Duke puthur/ Atë këmbë pasandaj.** (NF).]

duke qenë që >**DUKE QENË SE.**

duke qenë se *shpr lidh* Përdoret në fjalitë nënrenditëse që shprehin marrëdhënie shkakore.

>**SEPSE.**

dúk•em *vetv a (u) ur*

♦ *kryes veta III* Ndodhet në një vend ku mund të shihet; dallohet. **Duket mali (fusha, qyteti, fshati). Duken dritat. Dukej mirë (qartë). Duket nga lart. Sa mezi duket. Fshihu se dukesh!**

♦ *kryes veta III* Shfaqet përpara syve të dikujt; del në një vend ku e rrok syri; shfaqet. **U duk dielli (hëna). U duk në horizont. Nuk u duk gjëkund.**

♦ *bis* Shkoj diku për të parë a për të takuar dikë. **S'dua të dukem nëpër kafene. Duku sot nga shtëpia! Mos u duk fare këtej!**

♦ Lë një përshtypje a krijoj një ide të caktuar te të tjerët; lë një përshtypje a krijoj një ide tjetër, jo të saktë ose të gabuar, lë përshtypjen sikur jam i tillë, shfaqem si ...; shëmbëllez me dikë a me diçka. **Duket i ri (plak, i shëndoshë, i sëmuri, i lodhur, i gëzuar, i hidhëruar, i lumtur). Duket si i përdorur. Duket si i vëllai (si e motra). Si të duket? Kushedi ç'i duket vetja e vlerëson shumë veten, mbahet me të madh.**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Kam një mendim, një ide ose një përshtypje të caktuar për dikë a për diçka; kujtoj se është kështu ose ashtu, më ngjan, më bëhet sikur; pandeh. **Më duket i drejtë (i padrejtë). M'u duk shumë i nxehtë (ftohtë). Më duket se është nisur** mund të jetë nisur. **Më duket e udhës. S'më duket gjë dikush a diçka** s'e vlerësoj fare; s'ma mbush syrin; s'më tërheq, s'më hyn në sy. **Kështu më duket. Si të të duket më mirë.** [Edhe m'u duk pak e çuditshme/ Si erdh kjo vjeshtë, ky mëngjes (IK)].

♦ Jam në një gjendje të caktuar trupore a shpirtërore, ndihem; jam; kam këto ose ato përfundime, arritje në punë a në jetë; shkoj. **Sot duket më mirë (keq). Si dukesh me shëndet (punë)? Si duket sot i sëmuri? Si duken punët?**

♦ Shfaq veten përpara të tjerëve me të gjitha vetitë e tiparet që kam, zbuloj vetveten, e tregoj kush jam. **U duk se kush është. Miku i vërtetë duket në ditë të vështira** *fj u*. **Kapiteni i mirë duket në furtunë** *fj u*.

♦ *keq* Përpiqem të dal mbi të tjerët, bëj çmos që të bie në sy a të dallohem për çdo gjë. **Kërkon (i pëlqen) të duket. Nuk punon për t'u dukur.**

♦ *veta IIIbis* Dallohet qartë (*nga tiparet, cilësia, shenjat, trajta a pamja e jashtme etj.*); vihet re; bie në sy menjëherë; është fare e qartë, merret vesh; kuptohet; mund të merret me mend qysh tani përfundimi i një pune; ndihet. **Duket puna (dora) e dikujt. U duk kjo punë. Duket sheshit. Duket që është i ri (i vjetër, i përdorur, i mbajtur, i paprekur, i shëndoshë). Duket që është i përgatitur (që ka mësuar). Duket që është vepër e mirë. Duket që e duan shumë njëri-tjetrin. Siç duket... *fj ndërmj*. Me (nga) sa duket... *fj ndërmj*.**

♦ *veta IIIbis* Botohet, del në qarkullim, del në dritë. **Kohët e fundit janë dukur shumë vepra të reja.**

*

Dielli duket (shihet) që në mëngjes (që kur lind) *fj u* Kuptohet që në fillim nëse një punë do të shkojë mirë, nëse diçka do të ecë mbarë ose nëse dikush do të jetë i mirë.

Dita e mirë (moti i mirë) duket që në mëngjes *fj u* >**DIELLI DUKET QË NË MËNGJES.**

Djali (dreqi) nuk është aq i zi sa duket Nuk është aq i keq sa ç'e bëjnë.

Duket breshka Është rrafshuar, është sheshuar krejt; shihet, dallohet çdo gjë shumë qartë; s'ka asnjë pengesë për pamjen.

Fshati që duket s'do kallauz*ff u* Diçka që duket a njihet nuk ka nevojë për shpjegime të mëtejshme; është fare e qartë e nuk ka nevojë për ndonjë provë a dëshmi.

Gjithkujt murrizi i vet i duket i njomë*ff u* Gjithkush thotë mburret me gjërat e veta, me fëmijët e vet a punën e vet, edhe kur nuk e meritojnë.

Më duken malet shesh I shoh punët me një sy tepër optimist, sepse nuk i njoh vështirësitë e pengesat dhe nuk e kuptoj gjendjen e vërtetë.

I duket hunda dyfek*keq*

♦ Hiqet si trim.

♦ Është mendjemadh.

Nuk i duket (i humbi, i treti) boja Nuk shihet ose nuk gjendet më asgjëkund; u zhduk.

Pula e botës duket më e majme*ff u* Ajo që nuk të përket ty ose ajo që nuk e njeh të duket më e mirë se ajo që ke ose që e njeh.

Pula e fqinjës të duket patë >PULA E BOTËS DUKET MË E MAJME.

Qimja e tjetrit të duket tra Është më lehtë të shohësh të metat e të tjerëve, sesa të tuat.

Sa për t'u dukur Sa për të kaluar radhën; sa për formë; sa për sy e faqe.

Siç duken (siç tregojnë) bathët Me sa duket; siç tregojnë shenjat.

S'iu duk (s'iu gjend) binaja U zhduk; humbi pa lënë gjurmë.

dukësh•ë a f sh a at

♦ Bashkëshorte e dukës; e bijë e dukës.

♦ Grua me titull fisnikërie të trashëguar.

dúk•ë a¹m sh ë ët

♦ Titulli më i lartë i fisnikërisë së trashëguar. **Duka i madh** i biri ose nipi i carit.

♦ dhe *hist* Sundimtar i një vendi të vogël. [**Kemi një letër-shkëmbim ndërmjet këtij (Skënderbeut) dhe Dukës së Milanos, ku fatosi shqiptar i lutej Dukës që të bënte diçka për despot Stefanin.** (AE)].

dúk•ë a²f Pamje.

*

Si e ka dukën! Si duket puna?; si janë shenjat?

dúk•ë a³f: Ka dukë ka vlerë; është i mirë. **I ka dukë puna** nuk i shkon puna dëm.

dúk•ë a f

♦ Shfaqje para syve; dallim a shquarje me sy e dikujt a diçkaje.

♦ Pamje; paraqitje; përshtypje që lë dikush a diçka. **Në dukje të parë. [Dukja e jashtme e shqiptarëve është caktuar nga rraca dinarike, e cila përfshin edhe pjesët serbo-kroate e greke (EÇ)].**

♦ *keq* Prirje a përpjekje për t'u dukur; mbajtje me të madh.

♦ *vjet* Dukuri.

*

Vë në dukje Përmend; zë me gojë; theksoj; nënvizoj; nxjerr në pah.

duklímb m krahin (Djalë) i pashëm.

dúkm•ë ja f sh e et G

♦ Pamje.

♦ *vjet* Dukuri.

dukní a f vjet G Pamje; dukje; shfaqje.

duk•óhet krahin G vetv veta III dhe pës e **DUK•OJ. >DUK•UE (me u).**

duk•ój *kal G* > **DUK•UE (me)**^{1, 2, 3}.

dukr•ój *jokal krahin G* > **DUKR•UE (me)**.

dukr•óhem *vetv krahin G* > **DUKR•UE (me u)**.

dukr•úe (me) *jokal óva úe krahin G* Dukem; dal në dukje; paraqitem; shfaqem.

dukr•úe (me u) *vetv óva (u) úe krahin G* Dukem; paraqitem; shfaqem.

dukrúem (i) e (e) *mb krahin G* I dukshëm; që shihet qartë.

duksím i m sh e et G Pamje; trajtë; formë. **Duksime të materies.**

duks•ój *jokal G* > **DUKS•UE (me)**.

duks•úe (me) *jokal óva úe G*

♦ *Bie në sy; rri në vend të dukshëm.*

♦ *Merr trajtë a formë të dukshme.*

dúkshëm *ndajf* Në mënyrë të dukshme; mjaft qartë. **Dukshëm më i madh se... Ndryshon dukshëm.** [*Akoma s'ti kam parë këmbët,/ dukshëm duhet të jenë të bardha/ (PJ).*]

dúksh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ (*Send*) i kapshëm me sy; që mund të shihet a të rroket me sy. **Rreze e dukshme.**

♦ I dallueshëm; që duket mirë a dallohet menjëherë; që bie në sy (*nga vendi ku është, nga madhësia etj.*). **Ndryshim i dukshëm. Në vend të dukshëm.** [*Në këto vatra të kontaktit të dy eposeve gjenden ato që Çabej i cilëson si "zona të simbiozës", ku ndërthurja e motiveve është më e dukshme (ShS).*]

♦ Që është ndryshe nga ç'duket a nga ç'paraqitet; që është i tillë vetëm në pamjen e jashtme, i sipërfaqshëm. **Qetësi e dukshme.**

♦ *bis (Njeri)* i pashëm. **Vajzë me tipare të dukshme.**

dukshmëri a f libr Të qenët i dukshëm; veti e sendit a dukurisë që mund të rroket me sy.

duktár i m sh ë ët G Përfaqësues.

duk•úe (me)¹ *kal óva úe krahin G*

♦ *Zbraz; derdh.*

♦ *Derdh pa dashje.*

duk•úe (me)² *kal óva úe krahin G* Ngrij (*ujin, çimenton etj.*).

duk•úe (me)³ *kal óva úe krahin G* Ngjit fort, sa të mos shqitet e të mos hiqet më.

duk•úe (me u) *krahin G*

I vetv veta III (Uji, çimentoja etj.) ngrin.

II pës e **DUK•UE (me)**.

dukúem (i) e (e)¹ *mb krahin G (Ujë etj.)* i derdhur.

dukúem (i) e (e)² *mb krahin G (Ujë etj.)* i ngrirë.

dukúem (i) e (e)³ *mb krahin G* I ngjitur mirë, fort, sa nuk shqitet.

dukúm i m sh a at K Njeri gishtcung.

dúkun (i e) *mb G* > **DUKUR (i e)**.

dukuní a f sh - të G > **DUKURI A.**

dúkur (i e) *mb*

♦ *bis* I hijshëm; i pashëm.

♦ *A* I dukshëm; i qartë.

dúkur it (të) *as* Pamje e jashtme. **E mirë nga të dukurit.**

dukurí a f sh - të

♦ *fil* Shprehje e jashtme a shfaqje e thelbit të sendeve e të proceseve të realitetit. **Thelbi dhe dukuria.**

♦ Çdo shfaqje e diçkaje në natyrë a në shoqëri, që lind nga veprimi i forcave të caktuara, që buron nga shkaqe të caktuara; fakt; ngjarje. **Dukuri e zakonshme (e rrallë). Dukuri fizike (kimike, atmosferike, gjuhësore.** [Shqetësimi dramatik për Kosovën kalon tek i gjithë njerëzimi, ku e keqja, padrejtësia është një dukuri e zakonshme (AÇ).][qysh aty, mund të vinim re edhe ndonjë dukuri dialektore karakteristike për të folmet bregdetare të Shqipërisë së Mesme dhe të toskërishtes (GjSh)].[Shteti shqiptar, ministri, Byroja Politike, vetë Udhëheqësi i madh ishin të shqetësuar për një dukuri të rëndë. (IK)]

dulbéz•ë a *f* *veter* *G* Sëmundje e dhenve që shfaqet me dregëza në turi.

dulcáng u *m* *krahin* *G* Miell i bluar tepër hollë, që nuk bën për bukë.

dulcis in fundo /dúlçis in fúndo/ *shpr lt* Ëmbëlsira në fund.

dúlç•e ja *f* *sh e et* *krahin* Shtambë me lëfyt.

dulfi ni *m* *sh na nat ose j jt* *G* > **DELFIN I.**

dulí a *f* *sh a at* *krahin* *G* Dushk; gjeth i thatë; gjeshek.

dulít•em *vetv* *krahin* *G* > **DULIT•Ë (me u).**

dulit•ë (me u) *krahin* *G* Pi diçka ngadalë e nga pak, si duke luajtur.

dulitj•e a *f* *sh e et* *krahin* *G* Të pirët e diçkaje ngadalë e nga pak, si duke luajtur.

dúlme ndajf Ç Drejt; mu. [Do i vemi dulme në portë (KPÇ)].

dulpk•ónj kal óva úar *A* Ndaj dysh.

dulpkúar (i e) *mb* *A* I ndarë dysh.

dultín i *m* *sh ë ët* > **DULLTAK U.**

dulukát *jokal* *krahin* *G* > **DULUKAT•Ë (me).**

dulukát•ë (me) *jokal a ë* *krahin* *G* Flas shumë; dërdëllit.

dull i *m* *sh ë ët* *K* Njeri i paaftë, i qullët; qullan.

dulláj a *m* *sh a at* *bot* *krahin* *G* Dëllinjë.

dullák u *m* *sh ë ët* *Vel* i nuses. > **DOLLAK U.**

dullamá ja *f* *sh - të* Ç > **DOLLAMA JA.**

dulláp i *m* *sh ë ët* > **DOLLAP I.**

dullê ji *m* *sh j jt* *bot* *G* > **DËLLINJ•Ë A.**

dullênj•ë a *f* *sh a at* *bot* *G* > **DËLLINJ•Ë A.**

dúll•ë a¹ *f* *sh a at* *keq*

♦ Trap; rrotë; pallosh.

♦ Byths.

dúll•ë a² *f* *sh a at* *krahin* *Vrima* në lumë ku fshihen peshqit.

Dúll•ë a *m* Abdulla.

*

I kohës së Dullëspërçm I kohës së Enver Hoxhës.

dullí a *f* *sh - të* *bot* (*Juniperus*) > **DËLLINJ•Ë A.**

dullí ni *f* *sh ja jat* *bot* *G* > **DËLLINJ•Ë A.**

dullíja t *bot* *G* *sh i* **DULLI NI.**

dullisht•e ja *f* *sh e et* *G* Vend a korije me dëllinja.

dullták u *m* *sh ë ët* *geol* Granit.

dum *onomat* Zhurmë e përplasjes së sendeve të forta ose e kërcitjes së dajakut.

dum *m* *pandr*: **Nuk i jap dot dum diçkaje** nuk ia gjej dot fillin, anën; nuk i jap dot rrugë, nuk e zgjidh dot. **Jepi dum (punës)!** jepi rrugë!; zgjidhe!

dum e *mb* I tultë; me tule; i mishtormë.

dum spiro spero /dum spíro spéro/ *shpr lt* Sa kam frymë, kam shpresë.

dum vita est, spes est /dum víta est, spes est/ *shpr lt* Sa ka jetë, ka shpresë.

dumâ ni *m sh j jt det G* Direk i barkës, i anijes.

dumáj i *m sh - t krahin G* Dru i dërstilës (valanicës) që rreh zhgunat.

dumalék u *m sh ë ët muz* Daulle në trajtë kupe.

dumán *si ndajf* Si re e dendur tymi, pluhuri etj.; gjithë tym a pluhur. **U ngrit tymi duman.**

*

Me sytë duman Me sytë të mjegulluar, të veshur.

U bë duman

♦ U zhduk; iku menjëherë; iku shpejt; u bë re.

♦ U deh keq, u bë tapë.

♦ U zemërua shumë; u nxeh keq sa s'dinte ç'të bënte; u tërbua nga inati.

dumán i¹ *m vjet*

♦ Re e dendur tymi, pluhuri etj.

♦ Mjegull; tym.

*

I jap një duman I përvishem me vrull një pune; vë të gjitha forcat për të kryer a për të përfunduar diçka.

dumán i² *m sh e et det* Direk i barkës.

dumarác e *mb*

♦ Bufaliq.

♦ (Njeri) shkurtalaq e trashaluq.

dumarác i *m sh a at*

♦ Njeri bufaliq.

♦ Njeri shkurtalaq e trashaluq.

dumarác•e ja f sh e et f e DUMARAC I.

dumaráq e *mb*

♦ Gufac; i shëndoshë; buf.

♦ Shkurtalaq e trashaluc.

dumb i *m sh a at* Havan për të shtypur hudhra; shtypës hudhrash.

dumbabíst e *mb hist* Që bën pjesë në lëvizjen fshatare të Haxhi Qamilit, me parullën "Dum Babën".

dumbabístë ët *m sh hist* Pjesëtarë të lëvizjes fshatare të Haxhi Qamilit, me parullën "Dum Babën".

dumbarallë•k ku *m sh qe qet bis* Hile; rreng.

dúmbi•ë a f sh a at J Çakalle e mullirit; vegël druri në mullinjtë e ujit a në mokra, që fërkohej pas gurit të blojës, tund lugun dhe rrëzon ca nga ca kokrrat e drithit nga lugu në gurë.

dumbllím•ë a f sh a at krahin G, K Ushtimë.

dumbll•ón *jokal krahin G, K* >**DUMBL•UE (me).**

dumbll•úe *jokal ói úe veta III krahin G, K* Ushton; gjëmon.

dumbllúes e *mb krahin G, K* Ushtues; gjëmues; gjëmimtar.

dumbré ja f sh e të Vend me dushqe. >**DUSHKAJ•Ë A.**

dumbushér•e ja f sh e et

♦ Dru i shkurtër me kurorë të dendur, në trajtë çadre; dru i vogël me shumë degë e gjethe, si një kaçubë; dru dendëshor.

♦ Koriqe me drurë të këtillë.

dumc e *mb G* Topolak; i mbushur; i shëndoshë.

dumç e mb krahin G >**DUMC E**.

dúmç•e ja *f sh e et krahin G* Vajzë e vogël me trup të mbushur; vajzë topolake.

dumdúm mb usht (*Fishek*) me plumbin të çarë kryq, në mënyrë që të ndahet në disa copa kur hyn brenda në trup a në një send.

dumdúm i m sh ë ët bis Fishek dumdum.

dum-dúm i m sh ë ët bis Traktor i vogël malor.

dúm•e ja *f sh e et*

♦ krahin G Masë dridhi rreth 6 kg.

♦ Kuti dërrase ku mbahen sende ushqimore si kripë, sheqer etj.

dúm•e ja *f bis* (*Vajzë e vogël*) e shëndoshë si top.

dumén i m sh ë ët

♦ Zjarr flakëmadh.

♦ Flakë e fortë.

♦ Flakadan.

dúm•ë a frus Parlament.

dúm•ë e mb Topolak; i shëndoshë si top.

dúmkë

I mb I shëndoshë si top; topolak.

II ndajf Plot me. **Ishte dúmkë me para.**

dúmk•ë a f sh a at krahin Grusht; goditje me grusht.

dumll•óhem óva (u) úar pës e DUMLL•OJ.

dumll•ój kal óva úar krahin E rrah me grushta; zhbend (*dikë*).

dumllúar (i e) mb krahin I rrahur me grushta; i zhbendun.

dumpíng u m ek Shitje e mallrave nga një shtet në tregjet e jashtme më lirë se brenda vendit për të mposhtur konkurrentët, për të bërë presion ekonomik ose për të fituar tregje të reja.

dumréjas e mb I Dumresë; që ka të bëjë me Dumrenë, me vendësit a banorët e saj.

dumréjas i m sh - it Vendës a banor i Dumresë.

dumréjas•e ja f sh e et f e DUMREJAS I.

dumrúk u m sh ë ët bujq krahin G Tokmak për thyerjen e plisave.

dunár i m sh ë ët bis anat Lodër e veshit.

dund i m sh a at krahin Vend ku rrëshqet dheu.

dund kal krahin G >DUND•Ë (me)^{1,2}.

dundáre ndajf J (*Bimët mbijnë*) dendur; shpesh.

dundç mb krahin G (*Njeri*) që i ka dalë dhjamthi; i rrënxuar; i shembur.

dúnd•em krahin G vetv dhe pës e DUND•Ë (me u)^{1,2}.

dúnd•ë (me)¹kal a ë krahin G

♦ Ul poshtë; djerg.

♦ Rrëzoj; shemb.

dúnd•ë (me)²kal a ë krahin G Bëj që (*dikujt*) t'i dalë dhjamthi; rrënxoj; shemb.

dúnd•ë (me u)¹ a (u) ë etn krahin G

♦ Zbres; ulem; dergjem (*nga mali*).

♦ Shembem; rrëzohem. **U dund kasollja.**

II pës e **DUND•Ë (me u)¹.**

dúnd•ë (me u)² a (u) ë krahin G Më del dhjamthi (*ngaqë kam ngritur pesha të rënd*); rrënxohem; shembem.

dúndë mb f K (*Grua*) e ngathët.

dúnd•ë ¹*f sh a at krahin G* Dund; vend ku rrëshqet dheu.

dúnd•ë ²*f sh a at K* Grua e ngathët.

dúndme t (të) *as krahin G* Zbritje nga bjeshkët me gjithë bagëti; të djergunit.

dúndun (i e) ¹*mb krahin G*

♦ I djergun; i zbritur (*nga bjeshkët me gjithë bagëtitë*).

♦ I shembur; i rrëzuar.

dúndun (i e) ²*mb krahin G* I rrënxuar; i shembur; që i ka dalë dhjamthi (*nga që ka ngritur pesha të rënda*).

dundushóre ¹*mb krahin (Dardhë)* e ndulkët; e zbutur.

dundushóre ¹*mb krahin (Vajzë)* topolake; e kolme.

dún•em *vetv krahin G* > **DUN•Ë (me u)**.

dún•ë *a f sh a at gjeog* Kodër a stom rëre e formuar nga era në shkretëtira ose brigjeve të detit, që mund të zhvendoset dalëngadalë nga një vend në një tjetër; bëz.

dún•ë (me u) i ë *krahin G*

I *vetv* Bie nga një vend i lartë në një vend të ulët; zbres.

Ipavet: Ka dunë shumë borë.

dún•ëm (i) me (e) *mb krahin G* I rënë poshtë.

dúng•em *vetv a (u) ur* Ha e pi sa ngihem, sa s'mbaj më; llahe.

dúngë *mb (Kafshë)* me bisht të cunguar.

dúng•ë ¹*f sh a at usht* Pisqollë me një grykë; topanxhë e vogël. > **CUP•E JA**.

dúng•ë ²*f sh a at J*

♦ Shishe rakie barkoshe.

♦ Grua e shëndoshë dhe e fuqishme.

dúngur (i e) mb I ngimë; i ngrënë e i pirë.

dúngur it (të) *as* Ngimje me të ngrënë e të pirë.

duníc•ë *a f sh a at bot (Phlomis fruticosa)* Shkurre e dendur e viseve mesdhetare, me gjethe heshtake, me push poshtë, me lule të verdha, të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. > **BEZG•Ë A; SFAK•Ë A**.

**

dunicë mali *bot (Salvia officinalis)* Sherbelë e butë.

dunk e *mb* Dorac; dorëcung.

dunk u *m sh ë ët* Dorac.

dúnk•e *ja f sh e et f e* **DUNK U**.

dun•óhet *krahin G vetv veta III dhe pës e* **DUN•OJ**. > **DUN•UE (me u)**.

dun•ój *kal krahin G* > **DUN•UE (me)**.

dun•úe (me) *kal óva úe krahin G* Pakësoj; ul nivelin e (*lëngut të enës që të mos derdhet*).

dun•úe (me u) *vetv veta III dhe pës e* **DUN•UE (me u)**.

dunúm i *m sh ë ët* > **DYNYM I**.

duodén i *m anat* Pjesë e parë e zorrës së hollë të njeriut, që vjen menjëherë pas stomakut.

> **DYMBËDHJETËGISHTOR•E JA**.

duodenál e *mb anat* I duodenit.

duodenít i *m mjek* Pezmatim i duodenit.

dup ¹*onomat krahin G* Zhurmë e goditjes së fortë. **I mëshoi dup e dup**.

dup ²*ndajf krahin G*

♦ *K (Fëmija fillon të rrijë)* në këmbë.

♦ (*Rri*) ndenjtur.

dup i m sh e et Varëse gushe.

dúpj•e a f sh e et vjet

♦ Monedhë ari.

♦ Monedhë ari që varet në gushë a vihet varg në ballë për zbukurim.

dupléks embDyfish.

duplikát•ë a f sh a at Dublikatë.

dups ndajf krahin G

♦ (Fëmija nis të ecë) pa siguri.

♦ Pezull; varur; pa ditur se ç'bëhet.

duq¹si mb G I dalë; i kërcyer. **Me sytë duq.**

duq²si ndajf G (Mbledh, bëj) shuk.

duq i¹m sh e et

♦ Lëfyt i drunjtë në fundin e fuçisë për të nxjerrë verën, mushtin etj.; muslluk.

♦ Lëfyt i çezmës.

♦ Shtupë e bërë me një shuk leckë, letre etj.

**

I ka dalë duqi E ka kaluar çdo masë; e ka tepruar.

Ia nxjerr duqin diku Ia marr shpirtin (frymën) diku; e mendoj shumë dikë.

Mos ia nxirr duqin! Mos e tepro!

duq i²m sh a at krahin G Llokmë mishi; copë byreku etj.

*

Drejt e në duqa maze Drejt e në thela.

I rritun me duqa të botës Është rritur me bukë të falur.

Ia lyej fytin me duqa diku I jap ryshfet diku; ia lyej dorën diku.

Nuk ia pret duqi duqin Ha me uri.

duq i³m sh a at krahin G Bisht i cigares. **E pi duhanin duq në duq.**

duq it f sh A Duqe; hejbe.

dúqa-dúqa

I ndajf (Kashtë e mbledhur) në trajtë duqash; (e bërë) shtupë.

II si mb I bërë a i mbledhur shuka-shuka.

duqájkë mb G (Grua a vajzë) topolake.

duqájk•ë a f sh a at Grua a vajzë topolake.

duqán e mb G

♦ *përk* (Fëmijë) topolak.

♦ (Burrë) i shkurtër; shkurtabiq

duqán i¹m sh a at G

♦ *përk* Fëmijë topolak.

♦ Burrë i shkurtër; shkurtabiq.

duqán i²m sh e et krahin Dyqan.

duqát kal G >DUQAT•Ë (me)^{1,2}.

duqát•em vetv dhe pës e DUQAT. >DUQAT•Ë (me u).

duqát•ë (me)¹kala ë G

♦ Zë me shtupa (fuçinë që rrjedh etj.).

♦ E mbledh shuk (diçka).

duqát•ë (me)²jokala ë G Ha gati-gati pa e përtypur ushqimin, duke gëlltitur shuka të mëdha ushqimi.

duqát•ë (me u)¹ a (u) ë G

I *vetv* Mbush barkun pa e vrarë mendjen.

II *pës e* >DUQAT•Ë (me)¹.

duqátj•e a¹f sh e et G

♦ Zënie me shtupa e fuçisë që rrjedh etj.

♦ Mbledhje shuk.

duqátj•e a²f sh e et G Mbushje e barkut pa e vrarë mendjen; zhulatje.

duqátun (i e)¹mb G

♦ (Fuçi) e zënë me shtupa.

♦ (Leckë etj.) e mbledhur shuk.

duqátun (i e)²mb G I zhdëpur me të ngrëna; i zhulatur.

duqátun it (të) as G >DUQATJ•E A^{1,2}.

dúqe t f sh Hejbe.

dúq•e ja f sh e et G Vogëlushe topolake.

duq•óhem G *vetv dhe pës e* DUQ•OJ. > DUQ•UE (me u).

duq•ój kal G >DUQ•UE (me).

duq•úe (me) kal óva úe G I mbledh shuk; i rras shuk e puk (*rrobat në trastë*).

duq•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

♦ Mblidhem shuk nga dhimbja etj.

♦ *veta III (Kashta etj.)* bëhet shtupë, shtuposet nga lagështia.

II *pës e* DUQ•UE (me).

dur *pasth G* Thirrje për të ndalë kalin.

dura lex sed lex /dúra leks sed leks/ *shpr lt* Ligj i ashpër, por ligj; ligji është i ashpër, por është ligj.

dura mater /dúra máter/ *lt anat* Cipë e sipërme e trurit.

durák e mb G (*Njeri*) i fortë; shulak.

durák u m A Rrush tryeze.

duralumín i m met Lidhje metalike me bazë alumini.

durbí a f sh - të Dylbi.

durd e mb I cunguar; cung; i cungët.

durdáll•ë a f vjet Budalla mendjemadh.

durdilláq e mb J Mendjemadh me budallallëk.

durdúllë mb kopsht krahin G (*Kumbull*) kokërrmadhe plot lëng që piqet në shtator.

durdúll•ë a f sh a at kopsht krahin G Kumbull kokërrmadhe plot lëng që piqet në shtator.

durdúm•e ja f krahin G

♦ Dele këmbëshkurtër.

♦ *përk* Vajzë topolake.

durés•ë a f sh a at

♦ Durim. [At Shtjefën Konst. Gjeçov, qi me zell, entuzjazzm e duresë i u vû ksajë pune (GjF)].

♦ *tek* Rezistencë.

Dúrg•ë a f mit hind Perëndeshë e luftës.

durím i m

♦ Përballim i një gjendjeje të vështirë. **Durimi i dhembjeve** (fatkeqësive).

♦ Aftësi për të duruar e për të përballuar vështirësi, shqetësime, vuajtje, fatkeqësi etj. pa u ankuar e pa u ligështuar. **Shembull durimi. Mungesë durimi.**

♦ Vetë e dikujt për t'u treguar i matur, i përmbajtur, i qetë e gjakftohtë, për të mos u rrëmbyer në marrëdhëniet me të tjerët. **Sillem me durim. Iu sos durimi. Ki durim e dëgjo!**

Shpërdorohet durimin e tjetrit. Durimi ka kufi.

♦ Aftësi për t'u marrë me diçka për një kohë të gjatë e pa u mërzhitur; aftësi e dikujt për të pritur dikë a diçka i qetë për një kohë të gjatë. **Kam durim të madh në punë. Punoj me durim.**

Pres me durim. Durim, o djalë!

*

Bëj durim duroj; tregohem i duruar.

Kam durim prej guri (prej hekuri) Kam shumë durim; kam durim shumë të madh.

durim•mádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Shumë i durueshëm.

durim•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri shumë i durueshëm.

durim•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë Grua a vajzë shumë e durueshme.

durim•mëdhá të f sh i DURIM•MADHE MADHJA.

durim•mëdhénj të sh i DURIM•MADH MADHI.

durim•plótë mb Shumë i durueshëm. >**DURIMSHUMË.** [diçka nga heroizmi vetëflijues i Oso

Kukës, diçka nga shpirti shkamb dhe durimplotë i Bajram Currit dhe diçka nga filozofia e përvojtarit të Marash Ucit plak (KM)].

durimshumë mb Që vepron a sillet me shumë durim; shumë i durueshëm; durimmadh.

durimtar e mb libr I durueshëm; durimmadh.

durimthi ndajf Me durim.

durmé ndajf Ç Drejt (e); mu (në).

dur•óhet úa (u) úar

I paret (me trajtë të shkurtuar të përëmrës vetor në dhanore) Mund të përballohet. **S'më durohet sa të...** pres me padurim sa të...

II pës e DUR•OJ. Ky soj njeri s'durohet.

dur•ójóva úar

I kal

♦ Përballoj; i bëj ballë; i qëndroj (të ftohtit, urisë etj.); jam në gjendje të mposht (një dëshirë, ndenjë etj.). [Por me një përgjigje të tillë do t'i lëndonte edhe më shumë, dhe si ajo e si ata, nuk kishin më forca për të duruar dhimbje të tjera. (ED)].

♦ Honeps. Si e duron atë njeri? [dhe dot s'ju duroj/ dhe dot s'më duroni/ por ky është rit (MA).]

♦ *veta III* (zakonisht me pjesëzën mohuese s ose nuk dhe me një trajtë të shkurtër të përëmrës vetor në dhanore). Mbaj. S'ma duron stomaku.

II jokal

♦ Tregohem i duruar; bëj durim. [Durova,/ durova,/ sa nuk duron njeri,/ as Perëndi! (DhP)]. [E megjithatë, kjo përsëritje e saj ishte edhe më e rëndë për t'u duruar. (IK).] [jam qyq që gjëmon dhe duron (EB).]

♦ Kam durim; nuk ngutem; nuk rrëmbehem; përmbahem. S'durova dot pa folur (qeshur).

♦ *veta III* Pret; nuk ka ngut; mund të shtyhet për më vonë.

♦ Pres me durim; pres i qetë e për një kohë të gjatë; tregohem i duruar; kam durim. **Duro dhe pak. Durova shumë. Duro sa të... Kush duron fiton.**

♦ *veta III* U qëndron kushteve e veprimeve të jashtme pa u prishur a dëmtuar; rron; nuk prishet.. **Mollë që durojnë gjithë dimrin.**

♦ *veta III* Mund të shtyhet për më vonë; nuk ka ngut; pret. **Kjo punë duron deri nesër.**

*

Duro të durojmë! Ki durim!; mos u ligështo!

Duro zemër e mos plas! Duhet të durosh, se s'ke ç'bën.

Nuk e duroj litarin në fyt Nuk i nënshtrohem dikujt; nuk duroj zgjedhë të huaj.

S'duroj (s'mbaj) pluhur në vesh Prekem shumë shpejt; nuk duroj fyerje.

S'e duron (s'e mban) as qielli , as dheu Është (*sharje, fyerje, shpifje*) aq e rëndë sa s'mund të durohet.

durónj kal dhe jokál óva úar A, vjet J >DUR•OJ.

durúar (i e) mb I durueshëm; që duron, ka durim.

durúar a (e) f sh a at (të) f e DURUAR I (i).

durúar i (i) m sh - it (të) Njeri i durueshëm, që duron. **I duruari, i fituari.**

durúar it (të) as Durim.

durúem (i) e (e) mb G >DURUAR (i e).

durúem i (i) m sh - it (të) G >DURUAR I (i).

durúem•e ja (e) f sh e et (të) G f e DURUEM I (i).

durúes i m sh - it libr Njeri i durueshëm; i duruar.

durúes•e ja f sh e et libr f e DURUES I.

durúeshëm ndajf Me durim. **Pres durueshëm.**

durúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ I aftë të durojë e të përballojë vështirësitë, shqetësimet, vuajtjet, fatkeqësitë etj.; pa u ankuar a ligështuar. **U tregova i durueshëm me ty.**

♦ (*Njeri*) që ka durim; i përmbajtur e që nuk ngutet, që vepron e sillet me durim e pa u rrëmbyer me të tjerët. **Bëhu i durueshëm me fëmijët.**

♦ I zoti të merret me diçka për një kohë të gjatë e pa u mërzitur; që mund të presë dikë a diçka i qetë për një kohë të gjatë. **Nxënës (punëtor) i durueshëm. I durueshëm në punë.**

♦ I aftë t'i qëndrojë një veprimi të jashtëm pa u dëmtuar, pa u prishur, pa humbur vetitë a cilësitë e mira. **Bimë e durueshme ndaj acarit.**

♦ (*Gjendje*) e përballueshme; që mund të kalohet me durim; që mund të durohet nga organizmi.

Vapë e durueshme. Dhembje e durueshme.

durueshmëri a f libr Të qenët i durueshëm; veti e qenies a lëndës që u qëndron kushteve e veprimeve të jashtme pa u dëmtuar a prishur; qëndrueshmëri.

durrsák e mb I Durrësit; që ka të bëjë me Durrësin, me banorët a vendësit e tij.

durrsák u m sh ë ët Banor a vendës i Durrësit.

durrsákçe ndajf Si durrsakët; në të folmen e Durrësit.

durrsák•e ja f sh e et f e DURRSÁK U.

durrucín e mb A (Flok) kaçurrel.

dush kal K >DUSH•Ë (me).

dush i¹ m sh e et

♦ Mjet për të larë trupin, që e lëshon ujin si shi nëpërmjet një hinke të mbyllur me vrima të dendura; kthinë ku është vendosur ky mjet. **Bëj një dush. Hyj në dush.**

♦ Larje e trupit me anë të këtij mjeti.

♦ *bis* Qortim a këshillim ose njoftim etj. që e sjell dikë në vete.

♦ *bis* Shi i shkurtër e i fortë. [**një dush të ngrohtë prilli** (PJ).]

♦ *fig* Mjedis i këndshëm. [Ndërkohë që dr. Ahmeti po lahet në dushet e lavdisë mediatike, neve, pas gëzimit të parë për këtë lajm të jashtëzakonshëm, filluan të na lindin disa dyshime për vërtetësinë e zbulimit (AKI).]

dush i² *m* *K* I dashur; i shtrenjtë.

Dush i *m* *shkurt* i Sadush.

dúsh•ë (me) *kal* **a** ë *K* Dua; dashuroj; e kam të shtrenjtë (*dikë*). **Dushe** **çikën**.

dushk *si kallëzues*: **Bëhet dushk** përzhitet; thahet.

dushk i *m* *përmb* *krahin* *G*

♦ >**DUSH•K KU**.

♦ Gjethet e drurëve si ushqim për bagëti.

dush•k ku *m* *sh* **qe qet**

♦ *bot* (*Quercus*) Dru i lartë pyjor me kurorë të dendur, gjethe të shumta e të dhëmbëzuara, që lidh lende dhe e ka lëndën mjaft të fortë e të rëndë.

♦ *bot* Emërtim i përgjithshëm i disa lloj drurësh me tipare të tilla të afërta, si p.sh. bunga, qarri, shpardihi, valanidhi etj. >**LIS I**. [Me fletzën e dushkut na çon 'ajër, moj erë (MC).]

♦ Dru (lëndë) e dushkut.

♦ Gjethet e dushku si ushqim dimri për bagëtinë. **Pres dushk**.

♦ *G* Gjethet; fletë. **A ka nisë dushku?** a kanë filluar të dalin gjethet?

♦ *nj G* Gjethnaje.

♦ *G* Prerje e vënie mullar e gjethëve të dushkut si ushqim dimëror i bagëtisë.

♦ *G* Mullar me gjethet e dushku si ushqim dimëror i bagëtisë.

♦ *A* Pyll.

♦ Lëpushë e kallirit të misrit.

♦ *krahin* Duhan vjeshtak shumë i butë.

*

I futem dushkut i hyj një pune të pasigurt.

Ia fut dushk shkoze Flas pa u menduar.

**

dushk i **egër** *bot* (*Ilex acuífolium*) Shkurre e viseve malore përherë e blertë, me gjethe të shndritshme, të dhëmbëzuara e me gjemba, me lule të bardha ose të trëndafilta; mbillet edhe për zbukurim. >**ASH•E JA**.

dushkáj•ë *a f sh* **a at**

♦ Pyll dushku; pyll a korije me dushqe.

♦ *G* Pyll i ri i shpeshtë me lloje të ndryshëm drurësh. [Mbi krahët e lodhun të dushkajës/ kanë më puhizat/ e me flakë tingujsh është i mbarsun zhegu. (AÇ)]

dushkakúq i *m*

♦ *bot K* (*Quecrus coccifera*) Lloj lisi që i mban gjethet edhe në dimër.

♦ Tufë gjethesh të bungut etj. që nuk bien gjatë dimrit.

dushkaré ja *Çf sh* - të Vend me pyll dushku.

dushkatár i *m sh* **ë ët** Ai që vë dushk si hesë dimërore për bagëtinë.

dushkérk•ë *a f sh* **a at** *bot* (*Ilex aquifolium*) Shkurre e viseve malore përherë e blertë, me gjethe të shndritshme, të dhëmbëzuara e me gjemba, me lule të bardha ose të trëndafilta; mbillet edhe për zbukurim. >**ASH•E JA**.

dúshk•ël *la f sh* **la lat**

♦ *kryes sh* Copa gjethesh.

♦ Gjethet me dy-tri fletë.

dushkín•ë a *f sh a at* G Kodër me dushk.

dushkísht•ë a *f sh a at* > **DUSHKAJ•Ë A.**

dushkláj•ë a G Vend me dushkla.

dushk•óhet *vetv úa (u) úar veta III*

♦ (*Pylli*) vishet a mbushet me gjethe të reja; lëshon gjethe të reja; gjethon.

♦ (*Mali*) vishet me dushqe.

dushk•ój¹ *jokal óva úar*

♦ *veta III (Pylli)* gjethet; mbushet me gjethe të reja.

♦ (*Mali*) mbushet me dushqe; dushkohet.

♦ Pres degë të vogla dushku me gjethe për t'i përdorur si ushqim për bagëtinë, bëj dushk.

♦ Bëj dushk për bagëtinë.

dushk•ój² *jokal G* > **DUSHK•UE (me).**

dushk•ój³ *kal óva úar A* Pyllëzoj.

dushkónj•ë a *f sh a at kryes sh* Trungje lisi për dru zjarri; dru dushku të prerë për zjarr.

dushkór•e ja *f sh e et* > **DUSHKAJ•Ë A.**

dúshktë (i e) *mb*

♦ I bërë prej dushku, me dru dushku; i nxjerrë nga dushku; prej dushku. **Dru i dushktë. Tra i dushktë. Qymyr i dushktë.**

♦ Me dushqe. Pyll i dushktë.

dushkúar (i e) *mb A I* pyllëzuar.

dushk•úe (me) *jokal óva úe G* Hedh shtat; rritem.

dushkúem (i) e (e) *mb G I* rritur; që ka hedhur shtat.

dushkúem it (të) *as G* Rritje; hedhje e shtatit.

dúshku•ll lli *m sh j jt*

♦ *bot (Pistacia lentiscus, Pistacia vera)* Shkurre e familjes së pistaceve, me degë të përdredhura, me lule të vogla të kuqe si purpur; bën kokrra rrumbullake si të kuqe.

♦ Fryt i kësaj shkurreje, me bërthamë të ngrënshme vajore.

dushkvérdh•ë a *f sh a at G* Gjetheverdhë.

dushlí a *f përmb krahin G* Dushk për shtrojë të bagëtisë.

dushmán i *m sh ë ët vjet bis* Armik; pushtues.[**As Sërp Dushani, as Turk Sulltani (FN).**]

dushnéz•ë a *f sh a at* Shkurre.

dushníc•ë a *f sh a at* Pyll me dushk të ri.

dushník u *m sh ë ët* Pyll dushku. > **DUSHKAJ•Ë A.**

dushnjérr•ë a *f sh e et*

♦ > **DUSHKERK•Ë A.**

♦ > **DUSHKAJ•Ë A.**

dushqér•e ja *f sh e et* > **DUSHKAJ•Ë A.**

duumvír i *m sh ë ët ant rom* Një nga dy magjistratët e Romës.

duumvirát i *m ant rom* Dyshe e magjistratëve të Romës.

duvá ja *f sh - të vjet bis* Lutje.

duvák u *m sh ë ët* Vel i hollë që përdorej për të mbuluar fytyrën e nuses ditën e martesës.[**pa fjalë t'tij ... s'kishte vu nuse duvak (GjF).**]

duvár i *m sh ë ët krahin G*

♦ Mur shtëpie.

♦ Ballë oxhaku; vend i nderit pranë oxhakut.

duzín•ë a *f sh* a at Dymbëdhjetëshe. **Ka me duzina.**

duzhín•ë a *f sh* a at > **DUZIN•Ë** A.

d.v. *shkurt i* Dora vetë.

DVD ja *shkurt i* **Digital Versatile Disk** disk magnetik me nxënësi (kapacitet) 4.7 - 17.08 GB.

dve•s *kal vjet G* > **DVET•Ë** (me).

dvet *kal a ë G* > **DVET•Ë** (me).

dvét•em *vetv G* > **DVET•Ë** (me u).

dvét•ë (me) a *ë vjet G*

I *kal* Pyes.

II *jokal* Pyes; bëj një pyetje.

*

Dves *hatrin* Ngushëlloj në rast vdekje.

Dvet, dvet e ban qish di vetë Pyet njëqind vetë, e bëj si di vetë.

dvét•ë (me u) a (u) *ë G*

I *vetv* Këmbej formulat e mirësjelljes me dikë që sapo e takoj.

II *pës e* **DVET•Ë** (me).

dvétj•e a *f sh e et G* Pyetje.

dvétun (i e) *mb G* Që është pyetur.

dvétun it (të) *G* Pyetje.

dvier *kal* **dvóra** **dvjérrë** Degjeneroj; prish.

dvút•ë a *f sh* a at *krahin G* Tufë gruri të korrur me 10 dorëza.

dy

I *num them* Numër që vjen menjëherë pas njëshit dhe që shënon sasi të barabartë me një edhe një. **Dy** herë. **Dy** orë. **Dy** të dhjetat. [**Dy** hapa larg e vite për të arritur/ Atje, ku për çdo çast na vete malli (JB).] [**Dy** copësh zemra djalit iu ka da,/ dy sytë në ball' motrës ia ka lshue (CV).]

II *si num rresht* I dytë. **Shkalla (hyrja) dy.**

*

Bëj dy Ndaj dysh. [thelbi i krishtëritimit, "triniteti i shenjtë", që konceptohet si "tre në një", ...një hyjni tripjesëshe që përbën një zot të vetëm, një lloj hyjnie që e përmbyllte të kaluarën politeiste (tre), "ati, biri dhe shpirti i shenjtë", me një të ardhme monotesite (në një perëndi, "që s'bëhet dy"). (ShS).]

Bie (jam, ndodhem) në mes dy zjarresh Nuk di nga t'ia mbaj; jam në një gjendje të vështirë e pa rrugëdalje; e kam keq andej e keq këtej.

Çalon nga të dyja këmbët Ka të meta shumë të rënda.

Duhën dëgjuar të dyja kambanat Duhën dëgjuar mendimet e të dyja palëve.

Dy duar për një kokë (janë) Secili i del vetë zot vetes së tij çdo njeri është në gjendje të mbrojë vetveten.

Dy Kamberë në një derë

♦ **Dy** të mira ose dy të këqija në të njëjtën kohë a në të njëjtin vend.

♦ *mospërf* **Dy** a më shumë njerëz të pazotë në një vend.

Dy pëllëmbë mbi tokë shih te Njeri shumë i shkurtër.

E shkeli me të dy (me të dyja) këmbët Gaboi rëndë.

Është dy (pesë) para njeri (burrë)

♦ Ka trup të vogël e të imët, është shumë i shkurtër dhe i dobët.

♦ Nuk ta mbush syrin nga pamja.

♦ Është një njeri pa rëndësi, pa vlerë.

Është me dy fije brinjë Është shumë i dobët nga shëndeti; mezi mbahet në këmbë.

Është një nga dhia, dy nga vija (Qumështi etj.) është shtuar me shumë ujë; më shumë ujë se qumësht etj.

Është tri në degë e dy në majë dikush

♦ Është i papjekur; është i lehtë nga mendja; është leshko.

♦ Nuk e ka mendjen të mbledhur.

Është thikë (presë) me dy presa Ka sa të mira aq edhe të këqija; sa mund të të ndihmojnë aq edhe të dëmtojë; kërkon kujdes të madh.

Është gjarpër me dy koka Është armik shumë i rrezikshëm.

Ha (pi) me dy gryka Është i pangopshëm; është grykës i madh.

I pret shpata (palla, kordha, jatagani, sëpata) nga të dyja anët (djathtas e majtas) Flet e vepron si dojë vetë; s'pyet për të tjerët.

Ia fut (vë, shtie) te dyja këmbët në një këpucë (opिंगë) dikujt I krijoj dikujt një gjendje të vështirë; e detyroj me zor të bëjë diçka, e shtrëngoj; ia mbledh.

Ishte me dy krënde në vatër Ishte në gjendje të keqe ekonomike; rronte në varfëri, në skamje.

Jam dy mendjesh Jam më dysh, ndërdyshas; kam dy mendime; s'di si t'ia bëj.

Janë dy kufoma e një shpirt Duhet shumë me njëri-tjetrin.

Kërkon të hajë me dy lugë keq Kërkon të përfitojë nga të dy krahët përpiqet të nxjerrë përfitime për vete duke e pasur mirë me të dy palët.

Kur të bëhen dy ditë bashkë iron Asnjëherë; kurrë.

Milte dy qyqe dhi (dele) Ishte fshatar i varfër, i këputur.

Mbështetet në të dyja këmbët Mbështetem fort diku për një punë.

Me dy fytyra (me dy faqe) Hipokrit.

Me një gur (me një të shtënë) vret dy zogj Me një punë a veprim arrin njëkohësisht dy qëllime.

Me të dy (të dyja) duart

♦ Pa kufi, shumë; me bujari, pa u kursyer; sa të mundem.

♦ Me gjithë zemër, me gjithë qejf, me shumë dëshirë.

Mësallë me dy faqe Njeri që për të mbrojtur interesat e veta ndërron qëndrim e pikëpamje; njeri që ndryshe flet e ndryshe vepron njeri me dy fytyra.

Ngjajnë (janë) si dy pika uji Janë shumë të ngjashëm me njëri-tjetrin; janë pothuajse të njëjlojtë.

Noton (lundron) në dy (në një) gisht një Është shumë i zoti; di si të shpëtojë nga një gjendje e vështirë.

Nuk ka (as) dy (pesë) para mend Nuk ka mend fare; është i lehtë nga mendja; nuk thellohet fare, i merr gjërat me lehtësi; nuk ia pret mendja.

Nuk mbahen dy kunguj (dy shalqinj) nën një sqetull (në një dorë) f u Nuk mund të bëhen shumë punë përnjëherësh; nuk duhet të zotohesh për të bërë vetë shumë punë që nuk i kryen dot.

(Një) copë mish me dy sy përçm Njeri i trashë që s'kupton kurrëgjë; buf.

Një me dy (një e dy) Shumë shpesh; vazhdimisht.

Një rrugë (udhë) e dy punë Disa punë mund të bëhen njëkohësisht, krahas njëra-tjetrës.

Pa një pa dy Patjetër, medoemos.

Pa thënë (pa bërë) as një, as dy Pa e zgjatur; menjëherë; pa kundërshtuar; në mënyrë të bindur.

Sa për dy: Punoj sa për dy (sa për katër) Punoj shumë; jam punëtor i madh.

S'e bën dy (dysh) fjalën (e dhënë) E mban fjalën.

S'ia bëri as një, as dy S'ia bëri të gjatë, iu përgjigj a kundërveproi menjëherë.

S'le dy gurë bashkë (*Fëmija*) është shumë i prapë; nuk lë gjë pa trazuar.

S'lidh (s'bën) dot dy fjalë bashkë Nuk di të flas rrjedhshëm; i shpreh mendimet me vështirësi.

Si një e një (që) bëjnë dy Me siguri të madhe, pa dyshim, patjetër, medoemos.

U zunë (a grindën) për dy (për pesë) para spec U zunë (u grindën) për diçka fare pa rëndësi, për diçka shumë të vogël, për hiçmosgjë, kot së koti.

Vezë me dy të verdha (me dy të kuq) Diçka që ndodh rrallë; gjë e rrallë.

Dy kim shkurt i Disprosium.

dy (të) si em përmb Dy (*djem etj.*) së bashku. **U nisën të dy.**

dy ja (të) si em f përmb Dy (*vajza etj.*) së bashku.

dy- fjalëform Pjesë e parë e disa fjalëve të përbëra, që i përgjigjet kuptimit të numërorit dy: **i dyanshëm, dyditor, dyfaqësh, dykrenore, dyluftim, dymujor, dyngjyrësh, dyvjeçar etj.**
dyáktësh e mb (*Pjesë teatrale*) me dy akte.

dyánës e mb Dyanësh.

dyanësi a f sh - të libr Qëndrim i dyanshëm kundrejt dikujt a diçkaje; të qenët i dyanshëm; dyanshmëri.

dyanësisht ndajf libr Në mënyrë të dyanshme; anasjellas.

dyanësór e mb tek Me dy anë; që është i tillë nga të dyja anët; i dyanshëm. **Frezë dyanësore tek.**

dyánësh e mb >DYANSH•ËM (I) ME (E) ME (e).

dyánsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Send*) me dy anë; që ka dy anë.

♦ Që zhvillohet në të dyja anët a drejtimet; që bëhet nga të dyja anët; që bëhet herë nga njëra anë e herë nga ana tjetër. **Lëvizje e dyanshme. Proces i dyanshëm. Krehje e dyanshme e bezes.**

♦ (*Veprim, ndikim etj.*) i njëjtë dhe i përbashkët për dy sende, dukuri, njerëz ose palë; që bëhet prej të dyja palëve; që ndodh ose bëhet ndërmjet dy anëve shkëmbyerazi; me lidhje të ndërsjellë me diçka tjetër. **>NDËRSJELL•Ë (i e); RECIPROK E. Mirëkuptim i dyanshëm. Zbritje (sulme) e kundërzbritje (kundërsulme) të dyanshme sport.**

♦ Që kryhet nga dy njerëz a nga dy palë; që lidhet me dy njerëz ose me dy grupe njerëzish, që u vë detyrime a u jep të drejta të caktuara të dyja palëve. **>DYPALËSH E. Përfitim (dëm) i dyanshëm. Dobi (leverdi) e dyanshme. Marrëveshje e dyanshme. Përpjekje të dy anshme.**

♦ Që e vështrojnë diçka nga të dyja anët; që merr parasysh të dyja anët e diçkaje. **Vlerësim i dyanshëm. Në mënyrë të dyanshme.**

♦ Që anon herë nga njëra anë herë nga ana tjetër; që nuk është i vendosur e i paanshëm; i lëkundur. **Qëndrim i dyanshëm.**

dyanshmëri a f sh- të libr Të qenët i dyanshëm; veti e diçkaje që ka dy anë.

dyaspektór e mb gjuh (Folje) që ka dy aspekte të shprehjes së kohës.

dyatomësi a kim Të qenët dyatomik.

dyatomík e mb kim I përbërë prej dy atome; që përmban dy atome në molekulë.

dybállësh mb meteo (Tërmet) me fuqi dy ballë të shkallës Rihter.

dyballór e mb ark (Ndërtesë) me dy ballina.

dybarkór e mb

♦ **>DYBARQËSH E.**

♦ *fiz* > **DYLUGËT (i, e).**

dybárqësh e mb (*Poçe, qyp, shishe*) me të dyja anët të dala si bark.

dybashkëtingëllór e mb *gjuh* (*Shkronjë*) e përbërë nga dy bashkëtingëllore.

dybazëti a f kim Të qenët dybazik.

dybazík e mb kim

♦ (*Kripë etj.*) e formuar me dy atome metalesh njëvalente.

♦ (*Lëndë*) me dy atome hidrogjeni që mund të zëvendësohen me dy jone metali.

dybé ja vjet Dyshim.

dybék u m sh ë ët

♦ Enë e madhe (prej) druri, si havan i thellë, në të cilën rrihet oriz ose grurë; shkop i gjatë me një kokë si xhungë, me të cilin rrihet oriz ose grurë në enë të tillë.

♦ Tundësi i qumështit. **Rreh qumështin (kosin) në dybek.**

♦ *krahin* Varre (prej) druri për të thyer plisat në arë.

dybeqískal krahin G >DYBEQIS•Ë (me).

dybeqís•et krahin G pavet dhe pës e DYBEQIS. >DYBEQIS•Ë (me u).

dybeqís•ë (me) kal a ë krahin G

♦ Rrah; tund (*qumështin*).

♦ Rrah fort; e shemb në dru (*dikë*).

dybeqís•ë (me u) krahin G pavet dhe pës e DYBEQIS•Ë (me).

dybeqísj•e a f krahin G

♦ Rrahje a tundje e qumështit.

♦ Rrahje; shembje në dru.

dybeqísun (i e) mb krahin G

♦ (*Qumësht*) i rrahur; i tundur.

♦ I rrahur fort; i shembur në dru.

dybërthámësh e mb

♦ *bot* (*Fryt*) i përbërë nga dy bërthama.

♦ *kim* > **DYBËRTHAMOR E.**

dybërthamór e mb kim, bio Ne dy bërthama.

dybinárësh e mb hek Me dy binarë.

dyboshtór e mb tek Me dy boshte.

dybrinjënjëshëm mb gjeom (*Trekëndësh*) me dy brinjë të barabarta.

dybrinjëshëm mb gjeom G >DYBRINJËNJËSHËM.

dybúkësh e mb krahin (Ka) dyvjeçar.

dybúzësh e mb (*Njeri*) me buzë shumë të trasha e të dala, që duket sikur ka dy palë buzë.

dybuzór e mb

♦ *gjuh* (*Tingull*) i shqiptuar me të dyja buzët.

♦ *bot* (*Lule*) e çarë në dy pjesë të pabarabarta, me pamjen e dy buzëve të hapura. **Kurora**

dybuzore e lules.

dybuzór•e ja f sh e et

♦ *gjuh* Bashkëtingëllore e shqiptuar me të dyja buzët (**b, m, p**).

♦ Lule e çarë në dy pjesë të pabarabarta, me pamjen e dy buzëve të hapura.

dycépësh e mb vjet (*Kapelë*) me dy cepa.

dycéptë (i e) mb >DYCEPËSH E.

dycíkëlsh e mb fiz etj. Me dy cikle; që kryhet brenda dy cikleve.

dycilíndërsh e mb tek (*Motor, pompë*) me dy cilindra; që punon me dy cilindra.

dyç i m sh a at Dysh (në letra bixhozi).

dýçk•ë a f sh a at > DYÇ I.

dydegësh e mb

♦ I ndarë në dy degë; që ka dy degë. **Dru dydegësh. Lumë dydegësh.**[Nga pikëpamja kulturore eposi ka lindur në kohën kur u vërtetuan ndryshimet më të rëndësishme dydegëshe të kulturës shqiptare - gege dhe toske. (ShS).]

♦ (Shkollë) me dy degë a dy profile studimi.

dydegësh i m sh a at krahin

♦ Furkë druri për të mbajtur barrët kur ngarkohen në kafshë.

♦ Furkë për të mbajtur degët e pemëve të ngarkuara rëndë.

♦ *krahin G* Bashkim i dy udhëve në mal.

dydirékësh e mb det(Anije a barkë) me dy direkë.

dyrirékësh•e ja f sh e et Anije a barkë me dy direkë.

dydítësh e mb

♦ (Ushqim etj.) i përgatitur para dy ditësh.

♦ (Udhëtim) dyditor; që zgjat dy ditë.

dyditór e mb (Punë, shërbim etj.) që zgjat dy ditë.

dydúarsh e mb

♦ Që ka dy duar.

♦ Që bëhet duke përdorur të dyja duart.

dydúersh e m G >DYDUARSH E.

dydýk e mb muz Fyell dysh a dyjar.

dydynýmësh i m sh a at vjet Arë me sipërfaqe prej dy dynymësh, që i jepej familjeve të varfra si ekonomi ndihmëse.

dydhëmbësh e mb (Sfurk) me dy çataj a dhëmbë.

dydhomësi a f Sistem parlamentar me dy dhoma; bikameralizëm.

dydhómësh e mb

♦ (Apartament etj.) me dy dhoma (kthina).

♦ (Sistem parlamentar) me dy dhoma.

dýer t sh i DER•Ë A.

dyfáq•e ja f >DYFAQËSI A.

dyfaqësi a f libr Të qenët me dy faqe; qëndrim me dy faqe; ves i njeriut që sillet e vepron me dy faqe. >**HIPOKRIZI A.**

dyfáqësh e mb

♦ I përbërë nga dy faqe; që ka dy faqe, dy anë.

♦ *gjeom (Figurë)* e kufizuar nga dy gjysmërrafshe me një brinjë të përbashkët.

♦ *fig (Njeri)* me dy faqe a fytyra; që e fsheh fytyrën e vërtetë. >**HIPOKRIT I.**

dyfáqësh i m sh a at gjeom Figurë dyfaqëshe; kënd dyfaqësh. **Dyfaqësja të barabartë. Faqet (brinja) e dyfaqëshit.** >**DIED•ËR RI.**

**

dyfaqësja të kundërt Dyfaqësja me faqe që shtrihen njëra pas tjetrës.

dyfaqësja të bashkëmbështetur Dyfaqësja që kanë një faqe të përbashkët dhe të tjerat që shtrihen njëra pas tjetrës.

dyfáqsh•ëm (i) me (e) mb >DYFAQËSH E.

dyfáqtë (i e) mb >DYFAQËSH E.

dyfárësh ndajf Në dy mënyra.

dyfárësh e mb

♦ (*Fryt*) me dy fara.

♦ I dylojshëm. **Lëndë dyfarëshe.**

dyfársh•ëm (i) me (e) mb>DYFARËSH E.

dyfázësh e mb

♦ Që bëhet në dy faza; që zgjat dy faza.

♦ *tek(Raketë)* me dy faza.

♦ *el* Dyfazor.

dyfazor e mb (*Rrymë*) me dy faza; (*gjenerator*) që punon me dy faza ose që është bërë për rrymë me dy faza; që vjen me dy faza.

dyféjsh e mb G (*Vegël muzikore*) me dy fyej. **Zamare dyfejshe.**

dyfék u m sh ë ët dhe dyféqe dyféqet vjet Pushkë. [**Qani ju shpata e ju dyfeqe** (VPSH).] [**Ku jini, o shqipëtarë, / pse s'dëgjohet një dyfek?** (AZÇ).]

*

Bëj dyfek (pushkë) Luftoj; ndeshem me armë.

Dyek (pushkë) me çark Njeri me botëkuptim të vjetruar, i prapambetur.

Dyek i palosur mospërf Njeri i ligët a me cen në trup, që nuk është i aftë për punë; njeri i metë nga trutë.

E kam dyfekun me dikë E kam inatin a zemërimin me dikë.

E mori vesh (e kuptoi) ku i shtinte dyfeku Ia mori vesh qëllimet, e kuptoi se çfarë donte; e kuptoi se ku e kishte fjalën a hallin.

E vuri në majë të dyfekut dikë E shtrëngoi të fliste ose të bënte diçka që donte ai; i vuri lakun në fyt.

Është bërë për t'i rënë me dyfek (me pushkë, me kobure) (*Buka etj.*) është tharë shumë; është shumë i fort.

Është i dyfekut (i pushkës) Është luftëtar; është trim.

I duket hunda dyfek keq I duket vetja trim; është mendjemadh.

I rreh dyfeku lart dikujt keq E mban veten më të madh.

I vuri (i ktheu) dyfekun (pushkën) dikujt E luftoi; e vuri përpara me luftë.

Ia vuri (ia shkoi) këmbët në rrip të dyfekut E ndëshkoi rëndë; e dënoi rreptë.

Mbetem si dyfeku pa lloz Mbetem në një gjendje që s'mund të bëj gjë fare; mbetem pa mjetet e nevojshme.

Në flakë të dyfekut (të pushkës) Me shpejtësi shumë të madhe; shumë shpejt; menjëherë, në çast.

Nuk e ka përgjakur dyfekun

♦ Nuk ka vrarë njeri me pushkën që mban (*duke e përdorur atë armë për herë të parë*).

♦ Nuk e ka shkrehur ndonjëherë, s'ia ka bërë ndonjë herë "bam".

Një shenjë (një nishan) dyfeku (pushke) larg Aq larg sa arrin plumbi i pushkës; aq sa mund të vihet në shenjë me pushkë diçka.

Plasi Muçoja për dyfek tall Thuhet për dikë që ka dëshirë a ambicie të madhe për t'u ngritur në pozitë e për të komanduar etj.

Qan dyfeku për zot iron

♦ Përdoret kur dikush është vrarë dhe e ka lënë armën pa zot.

♦ Përdoret kur armën e mban dikush që është frikacak.

S'të lënë topat të dëgjosh dyfekët ff u Kur të zë një e keqe e madhe, i harron hallet e tjera më të vogla.

**

dyfek (pushkë) me dollap *vjet usht* Pushkë e vjetër me mbushjen nga gryka.

dyfekçi a m sh j jtkrahin G >DYFEKÇI U.

dyfekçi u m sh nj një vjet

♦ Armëpunues, armëtar; armëndreqës.

♦ Ai që mban pushkë dhe shtie mirë me të.

♦ *etn* Krushk nga familja e dhëndrit, zakonisht i armatosur, që shoqëron nusen në derë të burrit.

dyfekmbajtës i m sh - it vjet Luftëtar i armatosur me pushkë; pushkatar.

dyfek•óhem vetv óva (u) úar Qëlloj me pushkë dikë që shtie kundër meje; bëj pushkë me dikë.

dyfekshúar mb I pazoti për pushkë; që s'di të mbrojë veten.

dyfektár i m sh ë ët vjet Pushkatar.

dyfél i m anat bis krahin G Organ seksual i femrës; klemëz.

dyfeqís•em vetv a (u) ur J Bëjmë dyfek; hapim zjarr me pushkë kundër njëri-tjetrit.

dyfijësh e mb (Kablllo) me dy tela; (*penj*) me dy fije.

dyfíllësh e mb >DYFIJËSH E.

dyfísh ndajf

♦ Edhe një herë aq sa është; dy herë më shumë; më dysh. **Dyfísh më i madh (më shumë).** E

bëj perin (fillin, leshin) dyfísh. Rritet dyfísh. Palos dyfísh.

♦ (*Mblidhem*) galamsh. **Bëhem dyfísh nga dhembja** palosem nga dhembja.

**

E bëj dyfísh dikë

♦ E rrah keq dikë; e zhbend.

♦ *euf* E palloj rëndë (*një femër*).

dyfísh e mb I dyfishtë. **Tel dyfísh. Dritare dyfishe** dritare me dy palë xhama. [- **A thua**

tapiceria s'mjafton për të mos thyer kokën? - Natyrisht që mjafton, por qyshse Teme

Grapshi, ndoshta e keni dëgjuar, ish-shefi i hetuesisë, e shqeu atë me dhëmbë, marrim

masa dyfishe. (IK).]

dyfísh i m Sasi, përmasë, vlerë dy herë më e madhe se një tjetër, që merret si bazë. **Katra është**

dyfíshi i dyshit. Gjopa është sa dyfíshi i dëmit. [Ah, do të doja dyfísh të m'i shtonit/ veç

sekretin e madh të shkarkoja një ditë (IK).]

dyfíshím i m Rritje dyfísh. **Dyfíshim i përpjekjeve. [vargu i kënduar, i cili, nën pushtetin e**

lahutës, detyrimisht shkonte tek dhjetërrokëshi, duke zbatuar dyfíshimin e zanores

(ShS).]

dyfísh•óhet úa (u) úar

I vetv veta III

♦ Bëhet edhe një herë më i madh se ç'është; bëhet dy herë më i madh se diçka tjetër që merret si bazë; rritet dyfísh.

♦ Shtohet, rritet shumë.

IIpës e DYFISH•OJ.

dyfísh•ój kal óva úar

♦ E bëj (*diçka*) edhe një herë më të madh se ç'është; e bëj (*diçka*) dy herë më të madhe se diçka tjetër që merret si bazë; e rrit dyfísh. **Dyfíshoj fitimin (prodhimin).**

♦ Shtoj a rrit shumë (*përpjekjet etj.*).

dyfíshtë (i e) mb

♦ I përbërë nga dy pjesë, shtresa, fije etj. të njëjta a të ngjashme. **Portë e dyfishtë.**

♦ (*Sasi, madhësi, vlerë*) edhe një herë më e madhe ose dy herë më e madhe se diçka tjetër që merret si bazë. **[Kjo fitore e dyfishtë kundër dy ushtërive të Sulltan Mehmetit II iu dha zemër Shqiptarëve dhe bëri që të jehonte emri i tyre në tërë Evropën. (AE).]**

♦ Që ka lidhje me dy anë, sende, dukuri etj.; që bëhet nga dy anë, nga dy drejtime etj.

♦ Që mund të bëhet në dy mënyra, në dy trajta etj.; që ka dy mundësi zgjidhjeje.

♦ Që shfaqet në dy mënyra a në dy forma të ndryshme, zakonisht të kundërvëna njëra me tjetrën; që bëhet për të mbuluar qëndrimin a qëllimin e vërtetë dhe për të mashtruar të tjerët, dyfaqësh. **Politikë e (qëndrim i) dyfishtë. Lojë (taktikë) e dyfishtë.**

♦ Që mund të merret edhe ndryshe; që shpreh edhe diçka tjetër të nënkuptuar. **Fjalë me kuptim të dyfishtë.**

**

bashkëtingëllore e dyfishtë *gjuh* Bashkëtingëllore e përbërë nga dy shkronja (*ll, rr, sh, xh, zh*). **kryqëzim i dyfishtë** *bujq* Kryqëzim i dytë i një lloji a varieteti që ka dalë nga një kryqëzim i mëparshëm, kryqëzim mbi kryqëzim.

lidhje e dyfishtë *kim* Lidhje e dy atomeve të një lënde me dy çifte të përbashkëta elektronesh.

thyesë e dyfishtë *mat* Thyesë që i ka numëruesin dhe emëruesin thyesa.

yll i dyfishtë *astr* Sistem prej dy yjesh që ushtrojnë një forcë tërheqëse mbi njëri-tjetrin dhe kanë një qendër rrotullimi.

dyfishuar (i e) mb

♦ I bërë edhe një herë më i madh se ç'ka qenë; që është bërë dy herë më e madhe se diçka tjetër që është marrë si bazë, i rritur dyfish. **Pagë e dyfishuar. Popullsi e dyfishuar.**

♦ Që është shtuar a rritur shumë. **Me forca (me përpjekje) të dyfishuara..**

dyfishuëm (i) e (e) mb *G>* **DYFISHUAR (i e).**

dyfjalësh e mb I përbërë nga dy fjalë. **Fjali dyfjalësh.**

dyfjalshëm (i) me (e) mb *>* **DYFJALËSH E.**

dyflatrór e mb ent (*Kandrra*) me dy krahë.

dyflatrórë t m sh ent Rend kandrrash me dy krahë, që kanë në gojë një thumb për të pickuar e për të thithur ushqim.

dyflégërsh e mb (*Derë*) dykanatësh.

dyflégërt (i e) mb *>* **DYFLEGËRSH E.**

dyflëtësh e mb

♦ I bërë me dy fletë. **Qilim dyfletësh.**

♦ Dykanatësh. **Dollap dyfletësh. Derë (dritare) dyfletëshe.**

dyfólj•e ja f sh e et vjet libr Bashkëbisedim; dialog.

dyfonémësh e mb gjuh I përbërë nga dy fonema; që përmban dy fonema.

dyformësi a mb libr Paraqitje a shfaqje në dy forma; bimorfizëm.

dyfórmësh e mb Që ka dy forma; që paraqitet në dy forma.

dyfrymësórë t m sh ikt Peshq që marrin frymë edhe në tokë edhe në ujë.

dyftrósh e mb Dyfytyrësh; hipokrit.

dyftýrajkë mb f krahin G (*Grua*) me dy fytyra; hipokrite.

dyftýrajk•ë a f sh a at krahin G Grua me dy fytyra; hipokrite.

dyftýrák e mb (*Njeri*) me dy fytyra.

dyftýrák u m sh ë ët Njeri me dy fytyra.

dyftýrák•e ja f sh e et f e **DYFYTYRAK U.**

dyftýrán mb m krahin G (*Njeri*) me dy fytyra; hipokrit.

dyftýrán i m sh a at krahin G Njeri me dy fytyra; hipokrit.

dyftýr•ë *a f sh a at krahin G* Dyftytyrësi; hipokrizi.

dyftytyrësi *a f libr* Qëndrim a sjellje me dy fytyra; të qenët me dy faqe, dyfaqësi. >**HIPOKRIZI A.**

dyftytyrësh e mb (*Njeri, qëndrim, sjellje*) me dy fytyra; hipokrit.

dyftytyrsh•ëm (i) me (e) mb>**DYFYTÝRËSH E.**

dygárësh i m sh a at sport Aktivitet me dy gara.

dygëç i¹ m sh ë ët Shtypës i havanit.

dygëç i² m sh ë ët Fshikull.

dygísht•e jaf bis anat Organ seksual i femrës; klemëz.

dygishtór e mb Me dy gishta; që ka dy gishta.

dygrýkësh e mb usht (Armë) me dy gryka zjarri.

dygrrémç e mb (Sfurk etj.) me dy çataj.

dygrrémç i m sh ë ët Sfurk me dy çataj.

dygrrémçash mb I përbërë nga dy grremça.

dygrrémç•e ja f sh e et krahin G Bigë druri ku shtrihen lëkurët e berrave për t'i tharë.

dygúngësh e mb (Deve) me dy gunga.

dygjinór e mb>**DYGJINISH•ËM (i) ME (e).**

dygjinorësi *a f* Të qenët i dygjinishëm.

dygjinish•ëm (i) me (e) mb>**DYGJIOR E.**

dygjinishmëri *a f* >**DYGJINORËSI A.**

dygjinór e mb bot (Bimë) me karakteristika të të dy gjinive (sekseve).

dygjúhës e mb (Njeri) i aftë të përdorë dy gjuhë; që zotëron dy gjuhë.

dygjúhës i m sh - it Ai që zotëron a përdor dy gjuhë.

dygjúhës•e ja f sh e et f e **DYGJUHËS I.**

dygjuhësi *a f*

♦ Aftësi për të përdorur dy gjuhë.

♦ E drejtë për të përdorur dy gjuhë.

dygjuhësór e mb (Fjalor) me dy gjuhë.

dygjúhësh e mb

♦ Që zotëron a përdor dy gjuhë.

♦ Që përmban dy gjuhë. **Fjalor dygjuhësh.**

dygjymtýrësh e mb I përbërë nga dy gjymtyrë; që ka dy gjymtyrë.

dygjymtýrësh i m sh a at mat Sasi e shprehur si shumë e dy kufizave; polinom me dy kufiza.

dyhápësh i m sh a at sport Kërcim me dy hapa.

dyhárkësh e mb I përbërë nga dy harqe; me dy harqe.

dyhektárësh e mb (Sipërfaqe) prej dy hektarësh.

dyhérash ndajf (E kryej një punë) me dy herë; me dy kohë; me dy përpjekje.

dyhërësh e mb

♦ Që bëhet dy herë, i dyhershëm.

♦ Që jep fryte, që pjell dy herë në vit. **Fik dyherësh. Dhi dyherëshe.**

dyhërsh•ëm (i) me (e) mb Që bëhet dy herë.

dyjár e mb

♦ I përbërë nga dy pjesë, dy shtresa etj. të njëjta ose të ngjashme; dyfish. **Cyle dyjare** cyle me dy tyta të ngjitura bashkë. **Zile dyjare** zile që ka brenda një zile më të vogël në vend të gjuhëzës dhe që tingëllon me dy zëra.

♦ (*Dhi, dele*) që ka pjell binjakë.

♦ (*Qengi, kec*) i lindur në të njëjtën kohë me një tjetër nga e njëjta mëmë; binjak. **Qengja (keca) dyjarë.**

♦ Që rritet bashkë me një tjetër; dysh; binjak. **Qershí dyjare.**

♦ *gjuh* (*Kategori gramatikore e numrit*) që tregon dy sende a njësi, ose më shumë se një send a njësi.

dyjár i m sh ë ët

dyjár•e ja f sh e et

♦ Cyle dyjare.

♦ Dele a dhi dyjare, që pjell binjakë.

♦ Zile dyjare, që ka brenda një zile më të vogël në vend të gjuhëzës.

dyjávësh e mb

♦ (*Fëmijë etj.*) me moshë prej dy javësh.

♦ >**DYJAVOR E.**

dyjávësh i m sh e et

♦ Dyjavor; periudhë prej dy javësh.

♦ Pagesë për dy javë punë.

♦ Pushim që zgjat dy javë. **Marr dyjavëshin e lejes.**

dyjávsh•ëm (i) me (e) mb>DYJAVOR; PËRDYJAVSH•ËM (i) ME (e).

dyjavór e mb

♦ Që zgjat dy javë; që kryhet brenda dy javësh. **Pushim dyjavor.**

♦ Që del çdo dy javë; që del herë në dy javë; i përdyjavshëm.

dyjavór i m sh ë ët Kohë prej dy javësh. **Dyjavori i parë.**

dyjávsh•ëm (i) me (e) mb>DYJAVOR E.

dýjës e mb gjuh (*Kategori gramatikore e numrit*) që tregon dy sende a njësi, ose më shumë se një send a njësi.

dýjës i m gjuh Kategori gramatikore e numrit që tregon dy sende a njësi, ose më shumë se një send a njësi.

dyjësó r e mb gjuh (*Kategori gramatikore e numrit*) që tregon dy sende a njësi, ose më shumë se një send a njësi.

dyjím i m sh e et Ndarje më dysh.

dyj•óhet krahin G pavet dhe pës e DYJ•OJ. >DYJ•UE (me u).

dyj•ó¹kal óva úar Ndaj më dysh.

dyj•ó²kal krahin G >DYJ•UE (me).

dyjúar (i e) mb I ndarë më dysh.

dyj•úe (me) kal óva úe krahin G Ndaj (*të mirat nga të këqijat*); përzgjedh; seleksionoj.

dyj•úe (me u) úe (u) úe krahin G pavet dhe pës e DYJ•UE (me).

dyjúem (i) e (e) mb krahin G I ndarë në dy grupe sipas cilësisë, në të mira e të këqija; i përzgjedhur; i seleksionuar.

dykáhësh e mb

♦ Që ka dy kahe a drejtime të lëvizjes.

♦ (*Biletë*) vajtje-ardhje.

dykáhsh•ëm (i) me (e) mb >DYKAHËSH E.

dykalímësh e mb (*Rrugë automobilistike*) me dy kalime.

dykalímësh i¹ m sh e et Rrugë automobilistike me dy kalime.

dykalímësh i² m sh e et sport Gjuajtje e lirë me dy pasime (*në futboll*).

dykanátësh e mb (*Derë, dollap, dritare etj.*) me dy kanate.

dykarbonát i m kim Kripë me një anion HCO_3 .

dykátësh e¹mb (*Ndërtesë, urë*) me dy kate.

dykátësh e²mb (*Stof*) me gjerësi dyfishe në krahasim me standardin.

dykátësh i m sh a at Ndërtesë me dy kate.

dykátësh•e ja f sh e et Ndërtesë me dy kate.

dykatrór e mb mat (*Barazim, ekuacion*) i shkallës së katërt; i ngritur në fuqinë e katërt.

dýke vjet>DUKE. [Rent kudo, dyke bërtitur, Nëpër shekuj faqe-ndritur (FN).]

dykëmbësh e mb

♦ (*Qenie e gjallë*) me dy këmbë.

♦ (*Urë etj.*) e mbështetur mbi dy këmbë. **Mitraloz dykëmbësh usht.**

♦ *let (Varg)* me dy këmbë.

dykëmbësh i m sh a at usht Mitraloz me dy këmbë.

dykëndësh e mb (*Figurë gjeometrike*) me dy kënde.

dykëndësh i m sh a at Figurë gjeometrike me dy kënde.

dykëndór e mb >DYKËNDËSH E.

dykílësh e mb bis (*Send*) që peshon dy kilogramë; (*enë*) që nxë dy kilogramë.

dyklásësh e mb I përbërë nga dy klasa; i ndarë në dy klasa.

dykmé ni m sh nënët vjet Monedhë ari.

dykóhësh e mb (*Motor*) që punon a vihet në lëvizje me dy kohë.

dykohór e mb (*Cikël pune*) me dy kohë.

dykókësh e mb Me dy koka; që ka dy koka.

dykotiledón e mbbot Dythelbor.

dykráhësh e¹mb (*Rrugë*) me dy pista në kahe të kundërt me njëra-tjetrën; (*levë*) që punohet në dy krahë.

dykráhësh e²mb (*Rrugë*) që punon në dy drejtime; me dy kalime.

dykráhësh e³mb (*Portë*) me dy kanate.

dykrenár e mb>DYKRENOR E. [Shqipnia ká vetëm një gjuhë, por një gjuhë me dy dialekte, e simbolizuese me shqipen dykrenare të flamurit. (APp).][gjatë gjysmës së parë të shek. XX u zhduk emblema me shqiponjën dykrenare në Jabllanicë (Kosovë) (JBr).]

dykrénç i m krahin G

♦ Kazmë me dy qepa, maja.

♦ Sqepar me dy anë.

♦ Njeri me gungë në anën e prapme të kokës.

♦ *orn (Galerida cristata)* Laureshë kaçulitëse.

dykrénësh e mb G>DYKRENOR E.

dykrenór e mb (*Shqiponjë*) me dy krerë.

dykrérësh e mb

♦ >DYKRENOR E.

♦ (*Përbindësh*) me dy koka.

dykryegjymtýrësh e mb gjuh (Fjali) me dy gjymtyrë kryesore.

dykúajsh e mb (*Karroçë*) me dy kuaj.

dykuintálësh e mb Me peshë dy kuintal; që peshon dy kuintal.

dykulmór e mb (*Çati etj.*) me dy kulme; që ka dy kulme.

dykuptimësi a f libr Të qenët i dykuptimshëm.

dykuptímsh•ëm (i) me (e) mb (*Fjalë*) me dy kuptime, me kuptim të dyfishtë a me nënkuptim.

[Fraza ishte sa e qartë, aq edhe e dykuptimshme. (IK).]

dykuptimshmëri *a f libr* > **DYKUPTIMËSI A.**

dykuptimtë (i e) *mb* **DYKUPTIMSH•ËM (i) ME (e).**

dykurorësh *e mb (Familje)* e përbërë nga dy kurorë; me dy çifte bashkëshortësh që banojnë në një çati.

dykurrizor *e mb fiz* > **DYMYSTË (i e).**

dykutësi *a f libr* Standard i dyfishtë (në gjykim).

dykÿç *i m sh ë ët* *vjet* Kllapë; valvul.

dylbën *i m sh e et teks* Pëlhurë e hollë dhe e endur rrallë; napë e hollë; copë nga kjo pëlhurë; vel i hollë.

dylbër ¹*i m sh ë ët bis* Dashnor homoseksual. [Turma pederësh që lypin dylberë (GB).]

dylbër ²*i m sh ë ët* *K* Ylber.

dylbër•e *ja f sh e et bis* Jarane; dashnore.

dylbí *a f sh - të* Mjet optik me dy gypa paralelë, të pajisur me thjerrëza, që ndihmon për t'i parë më afër e më qartë sendet e largëta; tejqyrë. **Dylbi fushe (teatri).**

*

I shoh gjërat me dylbi I shoh gjërat nga larg; nuk i njoh mirë çështjet me të cilat merrem a për të cilat flas; nuk jam brenda e nuk e njoh thelbin e çështjeve.

Ta shikosh me dylbi! *iron* S'ke për t'ia arritur që ta kesh a ta gëzosh; s'ke për ta parë kurrë.

dylékësh *i m sh a at bis*

♦ *vjet* Monedhë (prej) metali me vlerë prej dy lekësh.

♦ Plumb. **I dhanë dylekëshin** e pushkatuan.

dylgjer *i m sh ë ët* *vjet* Marangoz.

dylís *e mb (Qilim)* me dy fletë.

dylitërsh *e mb (Shishe etj.)* që nxë dy litra. **Bombol gazi dylitërsh.**

dylitrósh *e mb* Dylitërsh.

dylk•éhet *vetv krahin G* > **DYLK•YE (me u).**

dylkÿe (me u) - (u) -*vetv veta III krahin G (Trau)* lëshon bark nga pesha e tepërt.

dylkÿem (i) e (e) *mb krahin G (Tra)* që ka lëshuar bark nga pesha e tepërt.

dylmér *i m sh ë ët* > **DELMER I.**

dylmér•e *ja f sh e et orn (Cauda trepida, Motacilla alba)* > **BISHTATUNDËS I.**

dylpk•éhem *krahin G vetv e* **DYLPK•EJ. >DYLPK•UE (me u).**

dylpkím *i m sh e et krahin G*

♦ Lakim; kthim si lak; formim i lakut.

dylpk•ój *krahin G* > **DYLPK•UE (me).**

dylpk•úe (me) *krahin G*

I jokal *veta III* Lakohet; bën lak; kthehet si lak.

II kal Nxjerr vendit (një gjymtyrë).

dylpkúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ I lakuar.

♦ (Gjymtyrë) e dalë vendit.

dyltinác•ë *a f sha at krahin G* Tokë e bardhë jopjellore.

dylúgç *mb krahin G (Njeri)* i pabesë.

dylúgç *i m sh a at krahin G* Njeri i pabesë.

dyluftím *i m sh e et*

♦ Luftim me armë ndërmjet dy vetave sipas rregullave e kushteve të caktuara qysh më parë; luftim me armë vetëm për vetëm ndërmjet dy kundërshtarëve. **Bëj një (dal në) dyluftim.**

[**"Kreshtë"** ka edhe kuptimin e bjeshkës së lartë me pyje pishe, që përbëjnë dekorin natyror të bëmave, dyluftimeve dhe heroizmave të kreshnikëve. (ShS).]

♦ *hist* Luftim me armë ndërmjet dy ushtrive a dy palëve; shkëmbim zjarri me artileri ndërmjet dy palëve kundërshtarë.

♦ *sport* Përpjekje, luftë e ashpër vetëm për vetëm ndërmjet dy sportistëve kundërshtarë që marrin pjesë në një ndeshje a garë.

♦ Grindje e ashpër dhe e hapët ndërmjet dy vetave; ballafaqim mendimesh, pikëpamjesh etj. ndërmjet dy palëve, me sulme të dyanshme; debat i ashpër. **Dy luftim diplomatik. Dyluftim me fjalë.**

♦ *fig* Luftë e brendshme midis dy dëshirave, ndjenjave ose mendimeve të kundërta. **Dyluftim i brendshëm. Dyluftim në ndërgjegje.**

dyluft•ó*jokal óva úar*

♦ Luftoj me armë vetëm për vetëm me dikë. [**Vetë kreshnikët janë tridhjetë dhe dyluftojnë dymbëdhjetë herë.** (ShS).]

♦ Hyj në luftë; ndeshem me dikë duke luftuar me armë.

♦ Përpiqem ta mund kundërshtarin në një ndeshje a garë; ndeshem vetëm për vetëm me një lojtar tjetër dhe përpiqem t'i marr topin.

dylúgët (i e) *mb (thjerrë)* e lugët nga të dyja anët, që i ka të dyja faqet të lugëta.

dylým i m sh ë ët > DYNYM I.

dyll i m > DYLL•Ë I.

dyllćim i m sh e et krahin G

♦ Ngjyerje e spangos, fillit etj. në dyllë.

♦ Ngjeshje e tokës.

dyllćit•et *vetv > DYLLĚÇIT•ET.*

dyllć•óhet *vetv veta III krahin G > DYLLÇ•UE (me u).*

dyllć•úe *vetv úe (u) úe vetv veta III krahin G*

♦ (*Spangoja, filli etj.*) ngjyhet në dyllë.

♦ (*Toka*) ngjishet; forcohet.

dýlləsi *ndaif* Shumë. **Dyllë i verdhë** shumë i verdhë.

dýll•ë i m

♦ Lëndë e butë me ngjyrë të verdhë a të bardhë me të cilën bletët bëjnë hojet. **Dyllë i hojeve (i bletës). Bukë dylli. Letër dylli.** [**E faqja si dylli u bë e kuqe** (S.H).]

♦ Rrëshirë e disa drurëve si kumbulla, qershia, kajsia etj.

♦ Lëng i trashë si rrëshirë që nxjerr në krye kokrra e fikut kur piqet mirë.

♦ Lëndë e butë që mbush kokrrat e drithërave përpara se të piquen plotësisht. **Në fazën e dyllit. Është në dyllë gruri (thekra). Kanë rënë në dyllë të lashtat.**

♦ Lëndë e yndyrshme në ngjyrë të verdhë, që krijohet në kanalën e veshit nga disa gjëndra dhjamore.

♦ *bis* Ajkë e leshit.

**

Bëhem dyllë (bukë dylli) Zverdhem a zbehem shumë.

I vë dyllin diçkaje E dyllos diçka; e vulos diçka me dyllë; e zë mirë me dyllë që të mos marrë ajër, të mos rrjedhë, të mos hapet etj..

**

dyllë i kuq Lëndë me ngjyrë të kuqe, që bëhet nga përzierja e rrëshirës ose e dyllit me lëndë të tjera minerale, që ngurtësohet shpejt dhe përdoret zakonisht për të vulosur diçka.

dyllë parketi (për dysHEME) Lëndë e butë për të lyer e lustruar dërrasat e dyshemesë.

letër dylli Letër e posaçme, e lyer me një shtresë të hollë dylli, që shërben për të shumëfishuar një tekst të shtypur në makinë shkrimi.

lule dylli *bot*

♦ Bimë kacavarëse, me gjethe vezake të tulta, të mbuluara me një lëndë si dyllë dhe me lule të bardha në vile, që mbillet për zbukurim.

♦ Qumështore, lulequmështore; luleradhique.

sëmundje e dyllit *bot* Sëmundje që u bie disa pemëve (*kumbullës, qershisë etj.*) dhe që i bën t'u kullojë vende-vende rrëshirë nga trugu.

dyllëçit•et *vetv - (u) ur veta III* Zbutet; bëhet i butë si dyllë a si brumë; squllet.

dyllëçitje *a f* Zbutje; zbrumje; squllje.

dyllëçitur (*i e*) *mb* I squllët; i mbetur si brumë i papjekur. **Bukë e dyllëçitur.**

dyllëshkrirës•e *ja f sh e et* Arkë druri, e veshur përbrenda me llamarinë, ku shkrijnë dyllin.

dylløjësh *e mb* I përbërë nga dy lloje; që shaqet a ekziston me dy lloje.

dyllëshkrirës•e *ja f sh e et* Arkë prej dërrase, e veshur përbrenda me llamarinë, në të cilën shkrijnë dyllin e bletës.

dyllím *i m* Dyllosje; lyerje me dyllë.

dýll•ohem *vetv óva (u) úar>DYLL•OJ.*

dyll•ój *kal óva úar* Lyej me dyllë; dyllos.

dyllojór *e mb* I dyllojshëm.

dylløjësh *e mb>DYLLOJSH•ËM (i) ME (e).*

dylløjsh•ëm (*i*) *me (e) mb* Që është në dy lloje, që ka dy lloje; që shfaqet në dy trajta, në dy pamje ose në dy mënyra të ndryshme; që bëhet në dy mënyra; dyllojësh. **Lule e dyllojshme.**

Lëndë (masë) e dyllojshme. Drejtim i dyllojshëm.

dyllojshmëri *a f libr* Të qenët i dyllojshëm.

dyllójtë (*i e*) *mb>DYLLOJSH•ËM (i) ME (e).*

dyllór *e mb* I dylltë; prej dylli.

dyllós *a ur*

♦ E vesh (*diçka*) me një shtresë të hollë dylli; e fërkoj a e lyej me dyllë. **Dyllos spangon (litarin). Dyllos dysHEMENË (parketin). Dyllos pëlHURËN (kadifenë).**

♦ Vulos (*diçka*) me dyllë; e zë mirë me dyllë që të mos marrë ajër, të mos rrjedhë, të mos hapet etj. **Dyllos zarfin (pakon). Dyllos derën (dollapin, kasafortën). Dyllos shishet.**

dyllós•et - (u) ur *pavet dhe pës e DYLLOS.*

dyllós•ëm (*i*) *me (e) mb G> DYLLOSUR (i e).*

dyllósj•e *a f*

♦ Veshje me dyllë; fërkim a lyerje me dyllë.

♦ Vulosje me dyllë. **Dyllosja e shisheve të verës.**

dyllósur (*i e*) *mb*

♦ I veshur me një shtresë të hollë dylli; fërkim a lyerje me dyllë.

♦ I vulosur a mbyllur me dyllë.

dýlltë (*i e*) *mb*

♦ (*Send*) prej dylli; i bërë me dyllë. **Qiri i dylltë. Cipë (shtresë) e dylltë. [Ëmbëlsinë e kishte ende në trup. Bashkë me atë epsh të dylltë qirinjsh, që derdhej anash. (IK).]**

♦ Që ka cilësitë e dyllit a është si dyllë.

dyllúar (*i e*) *mb* I lyer me dyllë; i dyllosur.

dyllúem (*i*) *e (e) mb G>DYLLUAR (i e).*

dylvésh i m vjet *G* Dyllë veshi.

dymájësh e mb Me dy maja.

dymbék u m sh ë ët >**DYBEK U**.

dymbelék u m sh ë ët muz>**DUMALEK U**.

dymbëdhjetë

I num them Numër që vjen menjëherë pas njëmbëdhjetës dhe shënon një sasi të barabartë me njëmbëdhjetë edhe një. **Dymbëdhjetë muaj (vjeç).**

Isi num rresht I dymbëdhjetë. **Dhoma dymbëdhjetë.**

*

I bie ora dymbëdhjetë Nuk mërzitet fare; nuk shqetësohet për asgjë; nuk bëhet merak fare; qëndron gjithnjë në mendimin e vet, s'luan nga e vetja.

Mbyll dymbëdhjetë dyer me një shul Është shumë i zoti, shumë i shkathët.

dymbëdhjetë (i e) num rresht Që i përgjigjet numrit 12 në një varg të pandërprerë njerëzish a sendesh, në radhë a renditje, klasifikim etj. **Radha e dymbëdhjetë. Kati i dymbëdhjetë. Dita e dymbëdhjetë. zuri vendin e dymbëdhjetë.**

dymbëdhjetë•ë (a) e f sh a at (të)

♦ Një nga 12 pjesët e barabarta në të cilat ndahet e tëra. **Mori një të dymbëdhjetën.**

♦ Vend i dymbëdhjetë në klasifikim a renditje; ai ose ajo që zë vendin e dymbëdhjetë në një garë etj.; pjesëmarrës ose pjesëmarrëse me numrin 12 në një garë etj.

dymbëdhjetë- fjalëform.

dymbëdhjetëballësh mb gjeol (Tërmet) me madhësi 12 ballë të shkallës Merkali.

dymbëdhjetëfaqësh e mb gjeom (Figurë) me dymbëdhjetë faqe.

dymbëdhjetëfaqësh i m sh a at gjeom Figurë gjeometrike me 12 faqe; trup gjeometrik i kufizuar nga 12 shumëkëndësha; dodekahedër.

dymbëdhjetëgishtëz a f anat Duoden; fillim i zorrës së hollë të njeriut, që vjen menjëherë pas stomakut.

dymbëdhjetëgishtëz•e ja f anat>**DYMBËDHJETËGISHTËZ A.**

dymbëdhjetëkëndësh e mb

♦ *gjeom(Figurë)* me 12 kënde; që ka 12 kënde.

♦ (*Send*) në trajtën e një dymbëdhjetëkëndëshit.

dymbëdhjetëkëndësh i m sh a at Figurë gjeometrike me 12 brinjë e me 12 kënde.

dymbëdhjetënús•e ja f sh e et anat>**DYMBËDHJETËGISHTËZ A.**

dymbëdhjetërrókësh e mb let (Varg) me 12 rrokje.

dymbëdhjetërrókësh i m sh e et let Varg me 12 rrokje.

dymbëdhjetësh e mb

♦ (*Armë zjarri*) me 12 fishekë.

♦ (*Sistem numërimi*) me bazënumrin 12.

dymbëdhjetësh•e ja f sh e etusht Armë zjarri me 12 fishekë.

dymbëdhjetëvjeçar e mb

♦ (*Djalë, vajzë*) që është 12 vjeç; që ka mbushur 12 vjet.

♦ (*Periudhë*) që zgjat 12 vjet.

dymbëdhjetëvjeçar i m sh ë ët

♦ Djalëqë është 12 vjeç, që ka mbushur 12 vjet.

♦ Periudhë që zgjat 12 vjet.

dymbëdhjetëvjeçar•e ja f she et f e **DYMBËDHJETËVJEÇAR I.**

dymdy ndajf

♦ (*Fitoj lojën*) duke renditur gurët në dy treshe që hapen e mbyllen.

♦ *fig* Shumë mirë; në vijë; në terezi. **I kam punët dyndy.**

dým•e ja f

♦ Baraspeshim.

♦ Drejtim.

♦ Mendje.

dymén i m sh ë ët *vjet* Timon.

dyméndësh ndajf >**DYMENDJESH.**

dyméndjesh ndajf Me dy mendje; mëdyshas; me mëdyshje.

dymést e mb I dyfishtë.

dymetalór e mb I përbërë nga dy shtresa metalesh të papërzier.

dymetíl e mb kim Që përmban dy grupe metilike në molekulë.

dymetrík e mb let (Varg) dykëmbësh.

dymëzaj ndajf

♦ Dyfish.

♦ Me dysh; mëdyzaj.

dymëzím i m sh e et Dyfishim.

dymëz•óhet úa (u) úar vetv dhe pës>**DYFISH•OJ.**

dymëz•ój kal óva úar Dyfishoj.

dymijë num them Numër që shënon sasi të barabartë me dy herë njëmijë. [**I kthyer nga lashtësia, / me një gur mbi shpinë, / dymijë vjet të rëndë** (PJ).]

dymorfiz•ëm mi mb bio etj. Ekzistencë e individit në dy trajta.

dymoták e mb Dyvjeçar; që është dy vjeç. **Kec dymotak.**

dymoták u m sh ë ët Kec, qengj, viç etj. dyvjeçar.

dymotórësh e mb (Aeroplan) me dy motorë.

dymotórësh i m sh a at Aeroplan me dy motorë.

dymótsh•ëm (i) me (e) mb Dyvjeçar.

dymt•ój kal G>**DYMT•UE (me).**

dymt•úe (me) kal óva úe G

♦ Diktoj; shquaj; pikas.

♦ Marr vesh; mësoj.

dymúajsh e mb (Fëmijë, pjellë) që ka mbushur dy muaj.

dymujór e mb

♦ Që zgjat dy muaj rresht; që përfshin dy muaj; që kryhet brenda dy muajve. **Kurs dymujor.**

Periudhë dymujore. Plan dy mujor.

♦ (*Periodik*) del çdo dy muaj, një herë në dy muaj.

dymýsët (i e) mb fiz (Thjerrë) e mysët nga të dyja anët, që i ka të dyja faqet të mysëta.

>**DYLUGËT (i e).**

dymysëti a f fiz Të qenët i dymysët.

dynák e mb krahin G

♦ (*Vëlla*) binjak.

♦ (*Pemë*) binjake; që lidh fryt me dy kokrra të ngjitura.

dynd¹ kal a ur bis

♦ Lëkund fort, tund që nga themelet. **Tërmeti i dyndi shtëpitë.**

♦ E shpërngul (*dikë*) me forcë nga vendi ku banon dhe e çoj në një vend tjetër; e nxjerr dhe e dëboj; shpërngul, çoj (*një numër të madh njerëzish a bagëtish*). **I dyndën nga vendi i vet. Në dimër e dyndin bagëtinë nga mali në fushë.**

♦ Ngre më këmbë dhe vë në lëvizje për një veprim të caktuar një masë të madhe njerëzish; çoj a sjell diku një shumicë njerëzish; e bëj të vërshojë në një drejtim të caktuar.

dynd²kal G >DYND•Ë (me).

dyndáll•ë a f sh a at Blirim; vërshim i ujërave.

dyndéjësh e mb Dyvendësh.

dýnd•em a (u) ur

I vetv

♦ *kryes veta III (Dheu)* lëkundet fort; (*shtëpia etj.*) tundet nga themelet. **Dyndet deti nga dallgët.**

♦ *kryes sh* Shpërngulemi shumë veta nga vendi ynë dhe shkojmë e ngulemi në një vend tjetër, shkulemi me shumicë nga vendi ynë e shkojmë diku; vërshojmë me shumicë drejt një vendi. **U dynd fshati në qytet.**

♦ *veta III* Vjen me shumicë e me vrull; lëviz me shpejtësi në një drejtim. **U dyndën retë. U dynd mjegulla (pluhuri).**

♦ *bis* Luaj, lëviz nga vendi ku rri; shkulem. **Nuk dyndem nga vendi.**

♦ *veta III fig (Mendimet)* vijnë menjëherë njëri pas tjetrit, shfaqen me shumicë; vërshojnë.

IIpës e DYND.

dýnd•ë (me) kal a ë G

♦ >**DYND.**

♦ Mbledh; mobilizoj. [rreth vjetit 1415 trajtohet lidhja e bajrakvet të Mirditës, e cilla aso kohe mund të dyndte një ushtri 12, 000 luftarësh. (GjF)]

dýndë (me u)a (u) ë G vetv>DYND•EM.

dýndës i m kryes sh - it Ai që shpërngulet bashkë me të tjerë nga vendi i vet dhe vendoset në një vend tjetër; ai që dyndet në një vend për ta pushtuar. **Dyndësit barbarë (osmanë).**

dýndj•e a f sh e et Shpërngulje në masë e njerëzve. **Dyndjet barbare.**[Vetë eposi shqiptar sundohet fund e krye nga konflikti i bartësve të tij me popullsinë e ardhur në Ballkan, mban vulën e dyndjeve sllave (ShS).]

dýndur it (të) as >DYNDJ•E A.

dynëtësh e mb Që zgjat dy net.

dyngjër i m sh ë ët vjet Marangoz.

dyngjyrësi a f libr Të qenët dyngjyrësh.

dyngjyrësh e mb (Send) me dy ngjyra; i ngjyrosur me dy ngjyra.

dynúmërsh e mb I përbërë nga dy numra; që përmban dy numra.

dynym i m sh ë ët Masë e sipërfaqes së tokës e barabartë me 10 arë ose me 1 000 m²; një e dhjeta e hektarit.

dynjá ja f bis

♦ Botë. **U prish dynjaja.** [-"Simon Pjetër, Bar Jona,/ Kështu ndahet kjo dynja: (FN).] [Y-ty-ty, me këto fjalë/ Bëre maskara dynjanë (Pop).]

♦ Numër i madh, sasi e madhe; shumicë.

*

Edhe sikur dynjaja (bota) të përmbysset! Çfarëdo që të ndodhë; edhe e keqja më e madhe po të ndodhë; në asnjë mënyrë, kurrësi.

Është prapa dynjasë (prapa botës)

♦ Është i paditur; ka mbetur prapa; nuk është i zhvilluar me kohën.

♦ Nuk di se ç'bëhet; nuk merr vesh të rejtat.

Ha dynjanë Heq keq; vuaj shumë.

Mori dynjanë (botën) (*Lajmi etj.*) u përhap kudo, anembanë.

Ka parë dynja (botë) me sy Ka shëtitur në shumë vende.

Mori fjala dynjanë (dheun) Lajmi u përhap në të katër anët; e mori vesh gjithë bota.

Në sy të dynjasë (të botës) Para të tjerëve, haptas, botërisht.

Nuk u shemb dynjaja! *mospërf* Nuk u prish bota!; nuk u bë kiameti!; punë e madhe!

Rrah (çaj, kërkuj) dynjanë (vendin, dheun) Kërkuj gjithandej; nuk lë vend pa kërkuar.

S'është në këtë dynja (në këtë botë) S'merr vesh çfarë po bëhet.

dynjajasi ndajf Në sasi të madhe, me shumicë, shumë. **U bë tym dynjaja.**

dynjallëk u bis

♦ Botë.

♦ Gjendje ekonomike. **Bienga dynjallëku** varfërohem. **Jam mirë nga dynjallëku.**

dyoksid i m sh e et kim Oksid me dy atome oksigjeni në molekulë.

dyórësh e mb Që zgjat dy orë.

dyórësh i m Punë etj. që zgjat dy orë.

dypalëdhëmbór e mb zool (Kafshë) me dy palë dhëmbë; me dy rreshta dhëmbësh; difodont.

dypalësh e mb Që bëhet ndërmjet dy palëve. **Bisedime dypalëshe.**

dypálsh•ëm (i) me (e) mb >DYPALËSH E.

dyparafundór e mb (Theks) dy rrokje para rrokjes së fundit të fjalës.

dypartiák e mb (Marrëveshje etj.) dy partish; e dy partive; midis dy partive.

dypartísh mb >DYPARTIAK E.

dypërmasór e mb (Objekt) me dy përmasa.

dypërñjá•e ja f vjet G Zhdëmtim dy për një; dënim me dyfishin e vlerës së dëmit (K).

dypërthýerj•e a f Përthyerje e dyfishtë (*e rrezes së dritës etj.*).

dypërthýes e mb (Pasqyrë) që e përthyen dy herë (*rrezën e dritës*).

dypík•ë a f sh a at vjet Dypikësh; shenjë e dypikëshit (:).

dypíkës i m sh ë ët > DYPIKËSH I.

dypíkësh i m sh a at

♦ Shenjë me dy pika të vendosura njëra mbi tjetrën (:).

♦ Shenjë me dy pika njëra pas tjetrës mbi një zanore (**ë, ö, ü, ý**etj.).

dypjéllësh e mb

♦ Që pjell nga dy këlyshë njëherësh; që pjell dy herë në vit.

♦ (*Dem*) që ka mbarsur dy vjet.

dypjésësh e mb I përbërë nga dy pjesë.

dypól i m sh e et

♦ Çift ngarkesash të veçanta elektrike ose polesh magnetike me madhësi të njëjtë por me polaritet të kundërt.

♦ *kim* Molekulë me dy ngarkesa të tilla.

dypolár e mb el Që ka dy pole.

dypolarësí a f el Të qenët dypolar.

dypóllësh e mb teks (Qilim) me dy fletë; dylis.

dypresák e mb (Vegël) me dy presa.

dypríz•ëm mi m fiz Prizëm këndgjerë që

dypronár i m sh ë ët Bashkëpronar me një tjetër.

drypronarí *a f sh - të* Bashkëpronësi me një tjetër.

dypronësi *a f* Të qenët bashkëpronar me një tjetër.

dypushtét *i m* Prani e dy pushteteve në një vend në të njëjtën kohë.

dyq i¹ *m sh e et* Vragë e krijuar në udhë nga rrotat e qerreve etj.

dyq i² *m sh e et* Lëfyt.

dyqák *e mb krahin G* I majmë; i trashë.

dyqán *i m sh e et*

♦ Ndërtesë a kthinë ku tregtohen mallra. **Dyqan buke** (mishi, ushqimesh). **Mbyll (hap)**

dyqanin. [Çdo i shenjt' ideal, çdo shtëpi Perëndie/ Ishte bërë dyqan dhe pazar tregëtie (FN).]

♦ *bis* Ndërtesë a kthinë ku një zejtar ushtron mjeshtërinë e vet ose shet atë që prodhon. **Dyqani i argjendarëve**.

dyqán-shtëpi *a f* Ndërtesë që shërben si dyqan dhe shtëpi.

dyqanxhësh•ë *a f sh a at f e* **DYQANXHI** U^{1,2}.

dyqanxhí *a m sh j jt G>* **DYQANXHI** U¹.

dyqanxhí u¹ *m sh j jt G>* **DYQANXHI** U¹.

dyqanxhí u² *m sh nj njtë bis*

♦ Shitës në një dyqan.

♦ Ai që ka dyqan; pronar i dyqanit.

dyqanxhí•e *ja f sh e et f e* **DYQANXHI** U^{1,2}.

dyqanxhíj *jt G sh i* **DYQANXHI** U¹.

dyqanxhinj *të sh i* **DYQANXHI** U².

dyqél *i m sh ë ët* Kazmë me dy çataj.

dyqelizór *e mb bio* I formuar nga dy qeliza.

dyqépësh *e mb (Kazmë)* me dy qepa a tehe.

dyqépësh *i m sh a at* Kazmë me dy qepa a tehe.

dyqínd

I num them Numër që shënon një sasi të barabartë me dy herë njëqind. **Dyqind vjet**.

II si num rresht I dyqindtë. **Dhoma (numër) dyqind**.

dyqíndësh *i m sport* Garë vrapimi e dyqind metrave. **Sa e bën dyqindëshin?**

dyqíndmëtërsh *i m sport >* **DYQINDËSH I**.

dyqíndmíjtë (i e)

dyqíndtë (i e) *num rresht* Që i përgjigjet numrit dyqind në një varg të pandërprerë qeniesh a sendesh, në një radhë a renditje, klasifikim etj.

dyqíndt•ë *a (e) f sh a at (të)* Një nga të dyqind pjesët e barabarta në të cilat ndahet një e tërë.

dyqíndvjeçár *e mb (Periudhë)* prej dyqind vjetësh.

dyqíndvjeçár *i m sh ë ët* Periudhë prej dyqind vjetësh.

dyqíndvjetór *i m sh ë ët* Përvjetor i dyqindtë.

dyrádhësh *e mb bujq* Dyrreshtor; distik. **Elb dyradhësh**.

dyrásësh *e mb gjuh (Trajtë)* që shpreh dy rasa.

dyrbí *a f sh - të G* Dylbi. [Daut pasha me dyrbi,/ Vjen Seloja tuj hallakatë (Pop).]

dyrék *u m sh ë ët >* **DIREK** U.

dyrnjá *ja f vjet G* Dynja; botë; tokë.

dýrrémësh *e mb (Barkë)* me dy rrema.

dýrrémsh *e mb (Vegël)* me dy rremba a çataj.

dýrrémsh *i m sh a at* Sfurk me dy rremba.

dyrréshtës e mb >DYRRRESHTOR E.

dyrrështór e mb bot (Elb) me kallirin ose gjethet të vendosura në dy radhë të përkundërta në një bosht të përbashkët.

dyrrëthór e mb (Figurë) e përbërë nga dy rrathë.

dyrrëfánësh e mb (Kupë a enë) me dy vegë a veshë.

dyrrëfánësh•e ja f sh e et Kupë me dy vegë.

dyrrók•e ja f sh e et Fjalë dyrokëshe.

dyrrókës e mb Dyrrokësh.

dyrrókës i m sh - it Fjalë dyrokëshe.

dyrrókësh e mb gjuh I përbërë nga dy rrokje.

dyrrókëz•ój kal óva úar gjuh Ndarje (e një diftongu) në dy rrokje. [N'anën e vet, toskënishtja

i dyrrókëzon këto difthongje: mu-a, di-ell, fy-ell. (APp).]

dyrrókëzúar (i e) mb gjuh I ndarë në dy rrokje.

dyrrókëzúem (i) e (e) mb G>DYRROKËZUAR (i e).

dyrróksh•ëm (i) me (e) mb>DYRROKËSH E.

dyrrótësh e mb (Biçikletë, karrocë, patinë) me dy rrota.

dyrrótësh i m sh a at Biçikletë, karrocë a patinë me dy rrota.

dýsash ndajf G Me dy mendje; dymëzaj.

dysekánt•e ja f sh e et gjeom Gjysmëdrejtëz që ndan këndin e drejtë në dy pjesë të barabarta.

dyseksór e mb dhe bio I dygjinishëm; hermafrodit.

dysí a f libr

♦ Prani e dy trajtave në të njëjtën kohë te diçka; të qenët në dy trajta a në dy forma. **Dysia e formës së një gjuhe letrare.**

♦ **sh - të >DYSOR I.**

dysór e mb gjuh (Trajtë gramatikore) e formuar nga dy pjesë, që ka dy pjesë përbërëse; që lidhet nga kuptimi, nga funksioni etj. me një tjetër dhe krijon me të një çift; dyllojësh. **Format dysore të trajtave gramatikore.**

dysór i m sh ë ët gjuh Njëra prej dy a më shumë fjalëve që kanë të njëjtin kuptim leksikor; njëra prej dy a më shumë trajtave fonetike a gramatikore që kanë të njëjtën vlerë normative. **Dysor kuptimor. Dysor gramatikor (morfologjik, sintaksor, drejtshkrimor).**

dysór•e ja f sh e et Pushkë me ajër.

dysqépësh e mb (Kapelë) me dy sqepa.

dyst

I ndajf bis

♦ Pa të ulura e të ngritura; rrafsh, shesh. **E qethi (e korri) dyst. Shtrihet dyst. E bëri dyst e dystoi.**

♦ (*Ulem, shtrihem*) rrafsh me tokën.

♦ (*Mbush*) plot e përplot, deri në buzë, rrafsh. **Lumi kishte ardhur dyst me urën.**

♦ *bis* Në rregull, në vijë; mbarë. **I kam punët dyst.**

II mb (Vend) i dystë. Rrugë dyst.

I shkel këmba dyst (shesh) Nuk ka pengesa në rrugën e vet; e ndien veten zot.

dystabán e mb bis (Njeri) me këmbën pa urë; me shputa të sheshta; këmbësheshtë.

dýstë (i e) mb bis

♦ I rrafshët, i sheshtë. **Sipërfaqe e dystë. Rrugë e dystë.**

♦ (*Stof*) njëngjyrësh.

dystím i m bis Shtrim; rrafshim i një sipërfaqeje.

dystín•ë a f sh a at Vend i sheshtë; rrafshinë.

dyst•óhem óva (u) úar

I *vetv bis*

♦ Shtrohem e rehatohem (*për të ngrënë, pushuar*).

♦ *veta III* Bëhet i dystë; vjen i dystë; bëhet shesh; rrafshohet.

IIpës e DYST•OJ.

dyst•ój kal

♦ Sheshoj; rrafshoj (*një sipërfaqe*); shtrij, shtroj (*diçka*). **Dystoj llaçin e tavanit.**

♦ E sjell në një vijë a në vijë të drejtë (*murin etj.*).

♦ *fig* E vë në rregull a në vijë; e rregulloj (*një punë*).

dystúar (i e) mb

♦ I sheshuar.

♦ I shtruar shesh; i rehatuar.

dystúem (i) e (e) mb *G>* **DYSTUAR (i e).**

dystrófësh e mb *let (Poezi)* e përbërë nga dy strofa.

dystúes e mb Rrafshues; që rrafshon.

dystúes i m sh - it Rrafshues.

dysynór i m sh ë ët Mikroskop me dy gypa.

dysýza tf sh Dysynor; dylbi.

dysh ndajf

♦ Në dy pjesë, përgjysmë; dy copash. **Pres (ndaj, këput) dysh. U ça (më dysh).** [Hija ime ishte aty poshtë. **E priste më dysh rrugën** (DhP).]

♦ Duke vënë së bashku a njëra mbi tjetrën dy fije, pjesë etj.; dy herë. **Palos (më) dysh letrën (stofin...).** **E bëj dysh fillin.**

♦ (*me parafjalën më*) Me dy mendje; në mëdyshje, mëdyshas **Jam (qëndroj, mbetem) më dysh. E kam më dysh.**

*

E ndaj punën dysh E zgjidh një punë qartë e prerë.

E ndan qimen dysh (katërsh)

♦ Është shumë i zoti, është mendjehollë.

♦ *keq* Është shumë dorështrënguar.

♦ E ka zakon të kapet pas gjërave fare të vogla.

E thyej dysh tall Bëj pallë (gjithë ditën); s'bëj kurrë një punë.

S'e bëj fjalën dysh E mbaj fjalën (e dhënë).

S'ia bëj fjalën dysh dikujt

♦ Nuk e kundërshtoj dikë.

♦ Bindem pa e zgjatur.

♦ Nuk ia prish fjalën dikujt.

Thyhem më dysh

♦ Përkulem shumë; kërrusem nga pleqëria a sëmundja.

♦ Lodhem shumë në punë të rëndë fizike.

dysh e mb bis

♦ I përbërë nga dy pjesë a njësi; që është një e tërë me dy pjesë a njësi; çift. **Tel dysh tel me dy fije. Pipëz dyshe pipëz me dy tyta. Gjilpërë dyshe.**

♦ Me përmasa ose vlerë prej dy njësis; që nxë dy njësi të caktuara; që është për dy veta. Dërrasë dyshe dërrasë e trashë dy centimetra. **Xham dysh** xham me trashësi dy milimetra. **Gozhdë dyshe** gozhdë e gjatë dy centimetra. **Xhezve dyshe** xhezve për dy filxhanë kafe.

Krevat dysh. Barkë dyshe.

♦ Që bëhet a luhet nga dy veta; që bëhet ndërmjet dy vetave. **Valle dyshe.**

Ushtrime dyshe. Pasime dyshe sport.

strofë dyshelet Strofë me dy vargje; dyvargësh.

dysh i m sh a at

♦ Grafi e numrit 2. **Shkruaj një radhë me dysha.**

♦ Letër bixhozi numrin 2. **Dyshi spathi (maç, karo, kupë).**

♦ Notë shumë e keqe në sistemin e vlerësimit të nxënësit a studentit.

*

Mbetem pa një dysh në xhep Mbetem krejt pa para.

dyshar•e ja f sh e et

♦ Dublikatë.

♦ Kopje.

dysharít kal G >DYSHARIT•Ë (me).

dysharít•ë (me) kal a ë G

♦ I bëj dublikatë (*një dokumenti*).

♦ Falsifikoj; kopjoj.

dysharítj•e a f sh e et G

♦ Nxjerrje e dublikatës së një dokumenti.

♦ Flasifikim; kopjim.

dysharítun (i e) mb G

♦ (*Dokument*) i bërë me dublikatë.

♦ I falsifikuar; i kopjuar.

dýshas ndajf

♦ Në dy pjesë.

♦ Me ngurrim; me mëdyshje; me dy mendje. **Mbetem më dyshas.**

dyshbárdh i m Gur dominoje me dy pulla nga njëra anë dhe fushë nga ana tjetër.

>**DYSHFUSH•Ë A.**

dýshe ndajf Dysh; në dy pjesë a copa. [**dhe ritmi i ndalun/ dyshe m'a ndan krahnorin** (MC).]

dýsh•e ja¹ f sh e et

♦ *krahin G* Shami koke për gra.

♦ Shami xhepi.

♦ Përparëse.

dýsh•e ja² f sh e et

♦ Grup i përbërë nga dy njësi. **Dyshe-dyshe** me nga dy.

♦ Valle që kërcëhet nga dy veta, valle dyshe. **Dyshe myzeqare.**

dyshék u m sh ë ët Këllëf i madh prej pëlhere të trashë, i mbushur brenda me lesh, pambuk etj., i cili vendoset mbi shtrat; shtrojë e trashë dhe e butë mbi diçka. **Dyshek kashte. Dyshek leshi (me lesh). Dyshek me sustë. Këllëf dysheku. Mbush dyshekun. Shpoj dyshekun** qep dyshekun që të mos lëvizë mbushja. [**dyshek tokën, jastek gurin** (GjF).]

*

Ngrihem nga dysheku Filloj të mëkëmbem pas një sëmundjeje.

**

Dyshek gjimnastikor *sport* Dyshek i madh, mbi të cilin bëhen ushtrime gjimnastikore.

dyshek për mundje *sport* Dyshek i madh ku bëhet mundja; tapet.

dysheklle•k ku *m sh* **qe qet** *vjet* Musëndër për shtresa e mbulesa.

dyshekllik u *m sh* **ë ët** *krahin G* Ballkon i gjatë sa gjithë faqja e murit.

dyshekpunues i *m sh* - **it** Ai që bën dyshekë.

dyshekpunues•e ja *f sh* e *et f e* **DYSHEKPUNUES I.**

dyshemé ja *f sh* - **të**

♦ Pjesë e poshtme e një dhome, salle etj., përkundrejt tavanit, e shtruar me dërrasa a me pllaka; shtrojë e një dhome, salle etj.; fundshtrojë. **DysHEME me parket.**

♦ Pjesë e poshtme e një vendi, sendi etj., që është e rrafshët dhe përbën shtratin e tij ose që shërben si mbështetje për diçka. **DysHEMEJA e qerres (e urës). DysHEMEJA e djepit (e karriges). DysHEMEJA e magjes (e zgjoit, e furrës).**

♦ *gjeol, min* Shtresë dheu, shkëmbi etj., mbi të cilën gjendet minerali i dobishëm a një damar i tij.

dyshemé ja *f sh* - **të** *krahin G* Shami e madhe, e punuar në vegjë, që e hedhin gratë në kokë a e lidhin si përparësë, që e mbajnë burrat në qafë si shall a të lidhur në mes si brez ose që përdoret si bohçepër të mbështjellë plaçka.

dyshemetís kal a **ur** Shtroj me dysHEME (*dhomën*).

dyshemetís•j•e a *f sh* e *et* Shtrim me dysHEME (*i dhomës*).

dyshemetísúr (i e) *mb* (*Dhomë*) e shtruar me dysHEME.

dýsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ I dyfishtë.

♦ I dykuptimshëm.

♦ Reciprok.

dyshí a *f G* Dyshim.

dyshifrór e *mb mat* I përbërë nga dy shifra.

dyshím i *m sh* e *et*

♦ Pasiguri, lëkundje e mosbesim për vërtetësinë ose saktësinë e diçkaje, për mundësinë e plotësimit të një pune etj.; gjendje e atij që dyshon; ndjenjë pasigurie, lëkundjeje e mosbesimi për dikë a për diçka. **Pa dyshim (pa pikë dyshimi). S'ka dyshim se...Kam dyshim për diçka. [pa dyshim shija e zulluve të mi është pakë ulur, po fund i fundit, nuk jemi negër? (FK).]** [Të vëmë tani tek argumentat filologjike që na i rëndojnë edhe më shumë dyshimet për vërtetësinë e zbulimit. (AKI).]

♦ Mendim se dikush nuk është ndofta aq i mirë sa duket; mendim pak a shumë i bazuar se dikush është njeri jo i mirë; të menduarit keq për dikë a për diçka. **Më ngjall dyshim.**

dyshimësí a *f sh* a *at f* Të qenët dyshues.

dyshimës•ó•j kal óva úar *libr* Vë në dyshim. [dualitet që dyshimëson realizimin e përsosmërisë njerëzore (AÇ).]

dyshimór e *mb gjuh* Që përmban a shpreh dyshim. **Fjali dyshimore.**

dyshimtár e *mb* > **DYSHUES E.**

dyshimtár i *m sh* **ë ët** Ai që ka dyshim.

dyshimtár•e ja *f sh* e *et f e* **DYSHIMTAR I.**

dyshímtas *ndajf* Me dyshim; duke u lëkundur; duke qenë i pasigurt, me mëdyshje. **Këqyr**

dyshimtas.

dyshímtë (i e) *mb*

♦ Jo krejt i qartë, i sigurt e i përcaktuar; që s'dihet me siguri se sa i vërtetë ose se sa i saktë është; i pasigurt. **Hapa të dyshimtë. Prejardhje e dyshimtë.**

♦ Që të bën të dyshosh me sjelljen, veprimet a qëndrimin e tij; që ngjall dyshim; që mendohet se bën a ka diçka të keqe, se kryen punë të jashtëligjshme, të dënueshme etj.; që mendohet se nuk është i mirë, i pastër dhe i ndershëm. **Njeri i dyshimtë. Punë e dyshimtë. Lidhje të dyshimta. Lëvizje të dyshimta.**

dyshímt•ë a (e) f sh a at f e DYSHIMT•Ë I (i).

dyshímt•ë i (i) m sh ë ët Person i dyshuar (për diçka).

dyshkállësh e mb

♦ I përbërë nga dy shkallë; që ka dy shkallë.

♦ Që bëhet, ndodh a zhvillohet në dy faza a etapa.

dýshk•ë a f sh a at JMonedhë me vlerë tepër të vogël. **S'kam asnjë (jam pa një) dyshkë në xhep.**

dyshkolón•ë a f sh a at Grup ushtarakësh, sportistësh etj. të rreshtuar në kolonë për dy.

dyshkrónj•ë a f sh a at > DYSHKRONJËSH I.

dyshkrónjesh i m sh ë ët gjuh Shenjë grafike e përbërë nga dy shkronja, të cilat së bashku shënojnë vetëm një tingull (**dh, gj, ll, nj, rr, sh, th, xh, zh**).

dyshkronjór e mb gjuh I përbërë nga dy shkronja.

dyshm•ó j kal óva úar Dyshoj; kam dyshim për.

dyshmúar (i e) mb I dyshuar.

dyshmúem (i) e (e) mb G>DYSHMUAR (i e).

dyshmúes e mb G Dyshues; mosbesues.

dysh•óhet úa (u) úar pavet e DYSH•OJ. Dyshohej se ishte spiun i Degës.

dysh•ó j jokál óva úar

♦ S'jam i sigurt a i bindur plotësisht nëse diçka është vërtet ashtu si paraqitet, si shfaqet ose siç thonë; kam dyshim për dikë a për diçka. **Dyshon për çdo gjë. Dyshon shumë (vazhdimisht).**

S'dyshoj aspak (fare) jam plotësisht i sigurt. Dyshon se mos është i sëmurë.

♦ S'kam shumë besim te dikush, më ha zemra në atë; më shkon mendja për keq për dikë; mendoj se dikush bën a ka diçka të keqe, se kryen punë të jashtëligjshme e të dënueshme etj.

Dyshonin tek ai. Dyshoj se edhe ai ka gisht në...

dyshrít kal G >DYSHRIT•Ë (me).

dyshrít•ë (me) kal a ë G Kopjoj; i bëj kopje (diçkaje).

dyshtétas i m sh ë ët Njeri me dy shtetësi.

dyshtetési a f sh - të Gjendje e atij që mban shtetësinë e vendlindjes dhe vendit ku është natyralizuar.

dysht•ó j kal óva úar Gjysmoj; ndaj përgjysmë; ndaj (më) dysh.

dyshtrésësh e mb I përbërë nga dy shtresa; që ka dy shtresa.

dyshúar (i e) mb I dyshimtë; që ka ngjallur dyshime.

dyshúar a (e) f sh a at f e DYSHUAR I (i).

dyshúar i (i) m sh - it Person i dyshuar.

dyshúes e mb

♦ Që nuk ka besim të plotë te dikush a te diçka, që ka dyshime, që dyshon. **Sa dyshues qenka!**

♦ Që shpreh mosbesim e pasiguri, që shpreh dyshim. **Sy (vështrim) dyshues.**

dytakímësh e sport

♦ (Goditje dënimi) me dy takime.

♦ (Turné) me dy takime.

dytéhësh e mb (*Shpatë, thikë*) me dy tehe.

dytéhtë (i e) mb > **DYTEHËSH E.**

dýtë (i e) mb

♦ Që i përgjigjet numrit 2 në një varg, radhë a renditje, klasifikim etj.; që vjen menjëherë pas të parit. **Radha (banka) e dýtë. Dita (java) e dýtë. Muaji (viti, shekulli) i dýtë. Klasa e dýtë. Vëllimi (kapitulli, botimi, akti) i dýtë. Djali i dýtë. Veta e dýtë *gjuh.* Lufta e Dýtë Botërore. Në gjysmën (në pjesën) e dýtë të lojës. Herën e dýtë. Sistemi i dýtë i sinjalevepsik.**

♦ Që s'është i cilësisë së parë, por që vjen pas saj; që s'është i pari për nga rëndësia, vlera etj., jo kryesor; që varet nga i pari, që ndihmon të parin a kryesorin ose që e plotëson atë.

Kategoria e dýtë. I cilësisë (i dorës) së dýtë. Në plan të dýtë. Biletë e klasës të dýtë. Kirurg i dýtë. Bëj zërin e dýtë. Violinë e dýtë. [Ajo do ta ndiej veten të poshtënueme, të përulun në gradën e qytetarit të klasës së dýtë. (APp).]

♦ Që zë vendin e të parit a e atij të vërtetit, që është si i pari a si i vërteti. **Baba (vëlla, djalë) i dýtë. Nënë (motër, vajzë) e dýtë. Iu bë natyrë e dýtë.**

♦ Që përsërit të parin, që është si ai; tjetër. **Pranverë e dýtë. Rini e dýtë. Jetë e dýtë. S'ka tjetër të dýtë** është i papërsëritshëm. **S'ka të dýtë si ai** është shumë i mirë; është i pashoq.

**

bimë (kulturë) e dýtë Bimë plotësuese që mbillen së bashku me bimë kryesore ose pas tyre (zakonisht pas të lashtave).

dýtë (i) a (e) mb Që vjen pas të parit; që del në vend të dýtë. **Dal i dyti** to arrive second; to be runner-up. **[I pari i tha të dytit (Selmani Selmanit): (DhP).]**

*

Vetë i dýtë Me dy vetë. **Erdhi vetë i dýtë.**

dýtës i m sh - it Kipc; person me shëmbëlltyrë të njëjtë me një personalitet të lartë; përdoret për ta zëvendësuar në vende publike në raste rreziku.

dýtësór e mb

♦ Që vjen pas një tjetri dhe varet prej tij, që përcaktohet nga një tjetër.

♦ Që është në vend të dýtë; që është i dorës së dýtë, jo kryesor. **[plotësime të variantit bazë me copëza nga variante dýtësore, që kanë pasur vlerë pasuruese. (ShS)]**

dýtëshór i m sh ë ët Njeri që nga pamja e jashtme duket pothuajse njësoj me një tjetër, njeri që i ngjet aq shumë një tjetri, sa mund ta marrim për të. >**KIPC I.**

dýti (së) ndajf

♦ Në radhë të dýtë. **[Së dyti, ligja do të jet e dobishme (GjF).]**

♦ Për herë të dýtë. **Për së dyti** përsëri.

dýtit (së) ndajf G >DYTI (së). **[Kam le per s'dytit:/ Shqyptar mâ s'jam (GjF).]**

dytrájtësh e mb Me dy trajta të ndryshme.

dythelbór e mb bot Me dy thelpinj; me embrion të ndarë në dy thelpinj. **Bimë dythelbore. Farë dythelbore.**

dythundrák e mb (*Kafshë*) me thundër të çarë.

dythundrák u m kryes sh ë ët Kafshë me thundër të çarë më dysh si bagëtitë e imta, lopa, derri, dreri.

dyújëse mb f ndërt (Çati) e ndërtuar në mënyrë të tillë që uji të rrjedhë nga kulmi në të dyja anët.

dythëngjillát•ë a f sh a at vjet kim Bikarbonat.

dývák u m sh ë ët > DUVAK U.

dyvalént e mb kim (*Element*) me valencën dy; i lidhur me dy atome ose grupe të tjerë.
dyvargësh e mb let Strofë e thjeshtë me dy vargje, zakonisht me rimë të puthur e me intonacion të njëjtë.

dyvégjësh e mb (*Enë*) me dy vegje (veshë).

dyvégjësh•e ja f sh e et Enë me dy vegje (veshë).

dyvelëzór e mb inv Kërmill deti etj. me dy velëza.

dyvéndësh e mb (*Karroçë, automobil*) me dy ndenjëse.

dyverák e mb ikt (*Peshk*) dyvjeçar.

dyvëllímësh e mb (*Botim*) në dy vëllime.

dyvéndësh e mb>**DYVENDESH E.**

dyvizím i m Heqje e dy vijave paralele.

dyviz•ój kal óva úar Heq dy vija paralele në (*një fjalë etj.*). .

dyvizór e mb Bilinear; me dy vija paralele.

dyvizúar (i e) mb (*Fjalë etj.*) me dy vija paralele të hequra nën të për theksim (*të një fjale etj.*).

dyvjeçár e mb

♦ Që zgjat dy vjet; që kryhet brenda dy vjetëve. **Shkollë dyvjeçare. Plan dyvjeçar.** ♦ Që rron vetëm dy vjet. **Bimë (lule) dyvjeçare.**

♦ Që është dy vjeç; që ka mbushur dy vjet. **Fëmijë dyvjeçar.**

dyvjetór e mb Dyvjeçar.

dyvjetór i m sh ë ët Përvjetor i dytë i një ngjarjeje; kremtim ose përkujtim me rastin e këtij përvjetori.

dyvléfsh•ëm (i) me (e)mb>**DYVLERSH•ËM (i) ME (e).**

dyvlérsh•ëm (i) me (e) mb Që ka dy vlera; që është me dy vlera.

dyvrígujsh e mb (*Gjethë*) me dy çarje; me dy vriguj.

dyzanór e mb gjuh I përbërë prej dy zanoresh; që përmban dy zanore njëra pranë tjetrës.

dyzantór•e ja f sh e et vjet gjuh Diftong.

dyzan•úer óri m sh órë órët vjet gjuh G Diftong.

dýzash ndajf Me ngurrim; mëdyzaj. **Jam dyzash.**

dyzdís•ë (me) kal a ë G Gdhend; lëmoj; dystoj.

dyzén i m sh e et vjet

♦ *bis* Muzikë popullore.

♦ Vegla të orkestrës popullore.

♦ *krahin* Çifteli.

*

E vë në dyzen vjet E akordoj një vegël muzikore me tela.

I kam punët në dyzen I kam shumë mirë punë; punët më shkojnë fjollë.

dyzét

I num them Numër që shënon një sasi të barabartë me dy njëzeta, katër dhjeta; tridhjetë edhe dhjetë. **Dyzet vjeç.** [mbas mâ se dyzet vjetësh qysh se i ashtuquejtuni realizëm socialist i preu krahët letërsisë shqipe, as edhe vetëm një shkrimtar ká dalë që t'u afrohet atyne auktorëve. Hiq një Kadare... (APp).] [të paktën, ende pa i bërë 40 ditë! (EMr).]

II si num rresht I dyzetë. **Dhoma dyzet.** **Letërsia e viteve dyzet.**

dyzétë (i e) num rresht Që i përgjigjet numrit 40 në një varg të pandërprerë njerëzish a sendesh, në renditje, klasifikim etj. **Ditën e dyzetë. Minuta e dyzetë.**

dyzét•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Një nga 40 pjesët e barabarta në të cilat ndahet e tëra.

♦ Periudhë prej 40 vjetësh si moshë. **I kam kaluar të dyzetat.** [Ish njeri mesatar, më afër të pesëdhjetave sesa të dyzetave (FK).] [si është e mundur që një çilimi prej nëntë vjetësh të rritet si Muhamedan gjersa u bë burrë i pjekur prej dyzet vjetësh, edhe pas të dyzetave të kërthet i Krishterë dhe të çfaqet përpara botës si një nga çampionët më të mëdhenj të Krishterimit? (FN).]

♦ *sh* Ditë e dyzetë pas vdekjes; përkujtimore 40 ditë pas vdekjes së një njeriu të afërm (*sipas ritit të krishterë*).

♦ Vend i dyzetë në klasifikim a renditje.

*

Mbaj të dyzetat *fet* Mbaj kreshmë për 40 ditë.

dyzëtkâmbësh i m sh a at *G* >**DYZETKËMBËSH I.**

dyzëtkëmbësh i m sh a at *ent* (*Myriapodon*) Krimb i klasës së miriapodëve, me trupin me unaza me nga dy këmbë secila. >**SHUMËKËMBËSH I.**

dyzetvjëç e mb Që është dyzet vjeç, që ka mbushur 40 vjet. >**DYZETVJEÇAR E.**

dyzetvjeçar e mb

♦ Që zgjat 40 vjet, që kryhet brenda 40 vjetëve. **Periudhë dyzetvjeçare.**

♦ Që është dyzet vjeç, që ka mbushur 40 vjet. **Burrë dyzetvjeçar. Grua dyzetvjeçare.**

dyzetvjeçar i m sh ë ët Njeri që i ka mbushur 40 vjet.

dyzetvjeçar•e ja f sh e et f Femër që i ka mbushur 40 vjet.

dyzetvjetor i m sh ë ët Përvjetor i dyzetë i një ngjarjeje të shënuar; kremtim ose përkujtimi me rastin e këtij përvjetori.

dyzërësh e mb muz (*Pjesë*) për t'u kënduar me dy zëra.

dyzërësh i m sh e et muz Pjesë për t'u kënduar me dy zëra.

dýzg•ë a f sh a at > **DIZG•Ë A.**

dyzím i m sh e et

♦ Ngurrim; lëkundje a qëndrim i pavendosur midis dy gjërave a dy anëve; mëdyshje. **Veproj pa dyzime.**

♦ Prani a bashkëjetesë në të njëjtën kohë e dy sendeve, dukurive, trajtave, mënyrave etj., që shpesh kundërshtojnë ose përjashtojnë njëra-tjetrën.

♦ *gjuh* Dysor.

dyzín•ë a f sh a at Duzinë; dymbëdhjetëshe.

dýzme t f sh krahin G Veprime a fjalë për të qeshur të hokatarit.

dyz•óhet úa (u) úar

I vetv Dyfishohet; bëhet dy herë më i madh; përsëritet edhe një herë.

II pës e **DYZ•OJ.**

dyz•ój¹ óva úar

I jokal Ngurroj të vendos; jam me dy mendje ose tregohem i pavendosur.

II kal Bashkoj (*dy gjëra të njëjta*); përsërit (*të njëjtën gjë*). **Dyzoj vargjet.**

dyz•ój² óva úar *fil* Predikoj dualizmin.

dyzúar (i e) mb I formuar nga bashkimi i dy gjërave të njëjta; i dyfishuar; i përsëritur edhe një herë ashtu siç është. **Varg i dyzuar. Bashkëtingëlloret e dyzuara** (*p.sh.: ll, rr*). [edhe më parë, **pa u shfaqur kipci, në njëfarë mënyre Ai kishte qenë i dyzuar.** (IK).]

dyzúem (i e) mb G >**DYZUAR (i e).**

dýzýnë a f sh a at *kryes shkrahin G* Pallaska, veshoke të kalit.

*

Si kali me dyzýnë Si kalë karroce.

dzhórr•ë a G f sh a at Çomagë; topuz.

DH dh

DH dh

♦ Bashkëtingëllorja **dh**.

♦ *si em f* **dh ja** Shkronja **Dh, dh**; grafia dhe tingulli i saj. **Dh-ja e madhe**.

dha veta III kr thj e JAP; DHANË (me).

dhâ ni m G

♦ Nyjë e drurit, dërrasës

♦ *krahin* Pjesë e fryrë në degën e drurit nga del dega e re.

♦ *fig* Njeri i pagdhendur. >**GDHE NI**.

dhadúc e mb

♦ (*Pemë etj.*) që piqet vonë.

♦ (*Fëmijë*) që nuk vjen i mbarë me shëndet

dhadúc i m sh ë ët

♦ Pjepër a kastravec që piqet vonë.

♦ Fëmijë që nuk vjen i mbarë me shëndet.

dháf•en na f sh a at Abot Dafinë.

dháf•ëa¹ f sh a at Abot Dafinë.

dháf•ëa² f A

♦ Martesë.

♦ Dasmë.

dhagabérr e mb G (Njeri) llafazan i keq; llapazdruq.

dhagabérr i m sh ë ët G Llafazan i keq; burrë llapazdruq.

dhagabérr•e ja f sh e et G f Llafazane e keqe; grua llapazdruqe.

dhagáda t f sh Mjekime popullore.

dhagad•ój kal, jokal G > DHAGAD•UE (me).

dhagad•úe (me) kal, jokal óva úe G Mjekoj me barna popullore.

dhagadúem (i) e (e) mb G I mjekuar me barna popullore.

dhagadúem it (të) as G Mjekim me barna popullore.

dhahéng•ë a f sh a at *krahin* G Grua e përdalë.

dhaj ndajf A, G Ashtu; pikërisht.

dhajá ndajf G Njaty; pikërisht aty.

dháj•ë a f G Fuqi; forcë.

dhajník e mb G I fuqishëm; i fortë.

dhajník u m sh ë ët G Njeri i fortë.

dhajník•e ja f sh e et G f e **DHAJNIK U**.

dhajst m sh *krahin* G Keca; édha.

dhakím i m A Ujitje; vaditje.

dhak•ónj kal óva úar A Ujit; vadit.

dhallaník u m sh ë ët *ushq* Lakror me miell misri, me dhallë, me kos e me vaj ose me gjalpë.

dhállë si kallëzues: Ia bëj kokën dhallë dikujt e hutoj keq dikë. **M'u bë koka (mendja) dhallë**

(bozë, çorbë, përsesh, lëmsh, tym...) m'u ngatërruan mendimet e s'di ç'të bë; s'jam në gjendje të mendoj a të dalloj diçka; jam fare i hutuar; m'u prish mendja.

dháll•ë a f ushq >DHALL•Ë I.

dháll•ë i m ushq Pjesë që mbetet nga qumështi i ardhur, nga kosi ose ajka, pasi rrihet e i hiqet gjalpi. **Dhallë ajke** dhallë i yndyrshëm.

*

E ngjyej bukën në dhallë Jam shumë të varfër; rroj si mos më keq; mezi mbaj frymën..

Si pleshti në dhallë Kuturu, pa mend në kokë; si miza në dhallë.

dhallëshitës i m sh - it Ai që shet dhallë.

dhallëshitës•e ja f sh e et f e DHALLËSHITËS I.

dhallëtór i m sh ë ët ushq Bukë misri e zënë me dhallë a kos.

dhallít kal G > DHALLIT•Ë (me).

dhallít•ë (me)a ë G

I kal Tund (*qumështin*) për dhallë.

II jokal Bëj dhallë; tund qumështin për dhallë.

dhallní a f ushq Dhallë.

dhallt i m G

♦ Dhallë.

♦ *krahin* Hirrë e zier që përdoret për ta pirë të ftohtë.

dhállt•ë a f G >DHALL•Ë A.

dalltór i m sh ë ët ushq Pite (e gatuar) me dhallë.

dhallt•úer óri m sh órë órët ushqG >DHALLTOR I.

dhalltúsh•ë a f ushq krahin G Gatesë me dhallë, vezë dhe miell.

dhâm i m sh ë ët G Dhëmb. [**Dhâmët e bardhë si gurzit e lumit (CV).**]

dhamák u m A Publik; i njohur publikisht.

dhamakër•ój kal óva úar A Bëj të ditur, të njohur, publike (*diçka*).

dhamakësi a f A Publik.

dhamakëshituní a f vjet Ankand; shitje në ankand.

dhâmall•ë a m sh a at krahin G Dhëmballë.

dhâmb i m sh ë ët G Dhëmb.

dhâmbaç i m sh ë ët G >DHËMBAÇ I.

dhambádh•ë a f J Qiri i trashë. >**LLAMBADH•Eaa JA.**

dhâmbájk e mb G (Udhë) plot dredha.

dhâmbák e mb G I grirë me dhëmbë.

dhâmbán e mb krahin G (Njeri) me dhëmbë të mëdhenj.

dhâmbán i m krahin G Njeri me dhëmbë të mëdhenj.

dhâmbán•e ia krahin G f e DHAMBAN I.

dhâmbarásh e mb G (Njeri) me dhëmbë të çrregullt.

dhâmbarásh i m sh ë ët G Njeri me dhëmbë të çrregullt.

dhâmbarásh•e ja f sh e et G f e DHAMBARASH I.

dhâmbc i f sha at G Thumb ose kunj metalik në dritare me hekura etj.

dhâmbçák e mb krahin G (Njeri) hamës; që rri veç duke ngrënë.

dhâmbçím i m sh e et G

♦ Kafshim me dhëmbë.

♦ Shenja të dhëmbëve në mish.

dhâmbç•óhet G vetv veta III dhe pës e DHAMBÇ•OJ. >DHAMBÇ•UE (me u).

dhâmbç•ój kal G >DHAMBÇ•UE (me).

dhâmbçórk•ë a f keq krahin G Llafazane; llapatëshkë.

dhâmbçórr e *mb* Hamës; llupës.

dhâmbçórr i *m* *krahin* *G* Njeri hamës, llupës.

dhâmbçórr•e *ja f sh e et krahin G f e* **DHAMBÇORR I.**

dhâmbç•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Kafshoj a zë me dhëmbë.

♦ Kafshoj; ha.

dhâmbç•úe (me u) *G*

I vetv veta III

♦ Hahet a brehet me dhëmbë.

♦ *sh (Egërsirat)* kafshohen me dhëmbë.

II pës e DHAMBÇ•UE (me).

dhâmbçúem (i) e (e) *mb G*

♦ I kafshuar a brejtur me dhëmbë.

♦ I bërë dhëmbë-dhëmbë nga kafshimi.

dhâmbçúem it (të) *as G >DHAMBÇIM I.*

dhâmbë- *fjalëformG >DHËMBË-.*

dhámb•ë a f J >LLAMB•Ë A.

dhâmbëbréjtun *mb G (Njeri)* me dhëmbë të prishur, të krimbur.

dhâmbëdukát e *mb G (Njeri)* me dhëmbë floriri.

dhâmbëgërhánë *mb G (Njeri)* me dhëmbë të mëdhenj e të shëmtuar.

dhâmbëgërhán•ë a m, f G Njeri me dhëmbë të mëdhenj e të shëmtuar.

dhâmbëgrabújë *mb G (Njeri)* me dhëmbë të gjatë.

dhâmbëgrabúj•ë a m, f G Njeri me dhëmbë të gjatë.

dhâmbëgrép *mb G (Njeri)* me dhëmbë të hollë e të fortë.

dhâmbëhékur i *m G*

♦ Njeri me dhëmbë metali a të veshur me metal.

♦ Njeri me dhëmbë shumë të fortë.

dhâmbëhékur *mb G (Duell)* që nuk ngroh.

dhâmbëhélm *mb G (Dhi)* që e than bimën kur e kafshon.

dhâmbëkarrabéc e *mb G (Njeri)* me dhëmbë të dalë.

dhâmbëkarrabéc i *m sh a at G* Njeri me dhëmbë të dalë.

dhâmbëkarrabéc•e *ja f sh e et G f e* **DHAMBËKARRABEC I.**

dhâmbëkopác e *mb K (Njeri)* me dhëmbë të gjatë.

dhâmbëkopác i *m sh a at K* Njeri me dhëmbë të gjatë.

dhâmbëkopác•e *ja f sh e et K f e* **DHAMBËKOPAÇ I.**

dhâmbëndrakalíq e *mb K (Njeri)* me dhëmbët e parë të dalë përmbi buzën e poshtme.

dhâmbëndrakalíq i *m sh a at* Njeri me dhëmbët e parë të dalë përmbi buzën e poshtme.

dhâmbëndrakalíq•e *ja f sh e et K f e* **DHAMBËNDRAKALIQ I.**

dhâmbëpicigjátë *mb G (Njeri)* me dhëmbë të rënë, që i ka mbetur ndonjë i rrallë që duket i gjatë.

dhâmbëpicigját•ë a f sh a at G f e **DHAMBËPICIGJAT•Ë I.**

dhâmbëpicigját•ë i *m sh ë ët G* Njeri me dhëmbë të rënë, që i ka mbetur ndonjë i rrallë që duket i gjatë.

dhâmbëpýkë *mb (Njeri)* me dhëmbë të mëdhenj, si pyka.

dhâmbëpýk•ë a m, f G Njeri me dhëmbë të mëdhenj, si pyka.

dhâmbërrallë *mb (Njeri, send)* me dhëmbë të rrallë. **Krehër dhëmbërrallë.**

dhâmbësi *a f mjek G* Dhëmbë të vënë; protezë dhëmbësh.
dhâmbëstërlik *e mb krahin G (Njeri)* me dhëmbët e parë të dalë përmbi buzën e sipërme.
dhâmbëstërlik u m ë ët krahin G Njeri me dhëmbët e parë të dalë përmbi buzën e sipërme.
dhâmbëstërlik•e ja f sh e et krahin G f e DHAMBËSTËRLIK U.
dhâmbëshpështë *mb G (Njeri, krehër etj.)* me dhëmbë të shpeshtë.
dhâmbështrëmbët *mb G(Njeri)* me dhëmbë të shtrembër.
dhâmbështrëmbët a f sh a at G f e DHAMBËSHTREMBËT I.
dhâmbështrëmbët i m sh - it GNjeri me dhëmbë të shtrembër.
dhâmbëtím i m sh e et keq G Ngrënie a kafshim me dhëmbë i ushqimit.
dhâmbët•óhet *keq G vetv veta III dhe pës e* **DHiAMBËT•OJ. >DHAMBËT•UE (me u).**
dhâmbët•ój kal G >DHAMBËT•UE (me).
dhâmbëtór i m tek G Çekiç me teh të dhëmbëzuar për latime të imëta.
DHAMBËT•UE (me).
dhâmbët•úe (me) kal óva úe keq G Ha.
dhâmbët•úe (me u) vetv veta III dhe pës e DHAMBËT•UE (me).
dhâmbëtúem (i) e (e) mb keq G I ngrënë; që ka ngrënë.
dhâmbësút•ë a f sh a at zool G Guaskë deti e vogël, e bardhë.
dhâmbëshátë *mb dhe shar G (Njeri)* me dhëmbë shumë të gjerë e të mëdhenj.
dhâmbëshát•ë a m dhe f sh a at Njeri me dhëmbë shumë të gjerë e të mëdhenj.
dhâmbëshkul e mb G (Njeri) pa dhëmbë; që ia kanë shkukur dhëmbët.
dhâmbëtorrokóp e mb G (Njeri) me dhëmbë të mëdhenj.
dhâmbëtorrokóp i m sh a at G Njeri me dhëmbë të mëdhenj.
dhâmbëtorrokóp•e ja f sh e et G f e DHAMBËTORROKOP I.
dhâmbëzakím i m tek G Gdhendje e gurit me dhambëtor.
dhâmbëzak•óhet *tek G pavet dhe pës e* **DHAMBËZAK•OJ. >DHAMBËZAK•UE (me u).**
dhâmbëzak•ój kal tek G >DHAMBËZAK•UE (me).
dhâmbëzak•úe (me) kal óva úe tek G Gdhend me dhambëtor (*gurin*).
dhambëzak•úe (me u) úe (u) úe pavet dhe pës e DHAMBËZAK•UE (me).
dhâmbëzakúem (i) e (e) mb tek G (Gur) i gdhendur me dhambëtor.
dhâmbëzi t m sh veter G Sëmundje e gojës me puçrra ose zgjatime kërcore të mishit të dhëmbëve që shfaqet te dythundrakët.

**

Ia shtie dhambëzit dikujt Ia bëj zili dikujt.

Më hyjnë dhambëzit Më hyn zilia; bëhem ziliqar.

dhâmbk e mb krahin G >DHAMBOÇ E.

dhâmbóc e mb krahin G

♦ Dhëmbëmadh.

♦ Dhëmbëdalë.

dhâmbóc i m sh a at krahin G

♦ Njeri dhëmbëmadh.

♦ Njeri dhëmbëdalë.

dhâmbóc•e ja f sh e et krahin G f e DHAMBOÇ I.

dhâmb•óhet G vetv veta III dhe pës e DHAMB•OJ. > DHAMB•UE (me u).

dhâmb•ój kal G >DHAMB•UE (me).

dhâmból e mb G (Njeri) me dhëmbë të mëdhenj e të dalë.

dhâmból i m sh a at G Njeri me dhëmbë të mëdhenj e të dalë.

dhâmból•e ja f sh e et G f e DHAMBOL I.

dhâmboll i m sh a at G Dhëmbëmadh; dhamboç.

dhâmbór e mb G > DHËMBOR E.

dhâmbór•e ja f sh e et tek bujq G Vegël bujqësore me dhëmbë metalikë të kthyer dhe me një bisht të gjatë prej druri, për të mbledhur barin, kashtën etj.; grabujë; krehër, dhëmbës.

dhâmboríz mb G (Njeri) me dhëmbë të vegjël e të bardhë.

dhâmbpërdhâmb ndajf krahin G Pa ngrënë; unshëm.

dhâmbrátë mb krahin G Dhëmbërenë.

dhâmbro ja f kryes sh J Temin.

dhambrodhí a f ent J (Luciola lusitanica) Xixëllonjë.

dhâmb•úe (me) kal óva úe G Kafshoj.

dhâmb•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv veta III Kafshohet.

II pës e DHAMB•UE (me).

dhâmbúem (i) e (e) mb G I kafshuar.

dhâmbúk mb G Mishngrënës; që ha shumë mish.

dhâmbz i¹ m sh - it G Dhëmb i sharrës.

dhâmbz i² m ndërt G

♦ Mbështetëse pingule e parmakëve të shkallëve.

♦ sh Parmakë të shkallëve ose të ballkonit.

dhâmbz•úer óre mb G I dhëmbëzuar.

dhám•ë a f sh a at krahin Dhomë.

dhamí ndajf A

♦ Krejtësisht; plotësisht.

♦ Në gjendje shumë të mirë; (për) bukuri.

dhamí-dhamí ndajf A Një nga një.

dhams ndajf dhe si kallëzues J I pastër; i bërë dritë. **Dhams e feks.**

dhampáll•ë a f sh a at krahin G Dhëmballë.

dhampír i m sh ë ët vjet G Vampir; vurrkollak.

dhampirác i msh ë ët vjet G Vampir; vurrkollak.

dhamsút•ë a f sh a at mit Figurë e mitologjisë popullore; përfytyrohet si pelë e shurdhët që i hipën kush kërkon të shpëtojë kokën.

dhanár•em a (u) ur A

I vetv Shqetësohem.

II pës e DHANARA•ENJ.

dhenar•énj kal a ur A Shqetësoj; trazoj.

dhânc i m sh ë ët G Dhënës; dhurues.

dhânç G dëshir e DHANË (me). Paç e dhanc!

dhând•ërr ri m sh úrrë úrrët G > DHËND•ËR RI.

dhândërrí a f G Të qenët dhëndër.

dhândërrísh ndajf G Si dhëndër.

dhandërrór i m sh ë ët G Çift i posamartuar.

dhândërrósh i m sh ë ët G > DHËND•ËR RI.

dhândërr•úe (me u) vetv óva (u) úeG

♦ >DHËNDËR•OHEM.

♦ Lidh krushqí; miqasohem.

dhândërrúsh i m sh ë ët *zvog, përk e* **DHËND•ËR RI.**

dhândrosh *ndaif G* Dhëndërisht; si dhëndër. **I veshun dhandrosh, barkun bosh.**

dhandúrrë t sh i **DHAND•ËRR RRI.**

dhânë pjes e **DHANË (me).**

dhânë (me) *G kal, jokal* dháshë, dhánë

♦ Jap. [dorën Mujit t'ja ka marrë,/ besn e zotit ja ka dhanë: (CV).]

♦ Nxjerr. [Komanda ushtarake gjermane e Beogradit kishte dhânë lajme të sakta rreth emnave e vendeve ku këta ishin strehë në Kosovën shqiptarë (AN).]

♦ Pasqyroj; interpretoj. [Shikoj Fjalorin e Kostallarit për me pá qysh janë dhânë këto trí shprehje. Nuk janë dhânë fare. (APp).] [Ai e ká dhânë Lukrecin gegënisht pse gegënishtja ká forcën e duhun për hovet vigane të mendimit (APp).]

♦ Fal; dhuroj. **Zoti të dhashtë. Zoti ju dhashtë bujarí.**

♦ *veta III* Lejon. [Xû kunora me u nderue/ Gjithmonë shêjte si e nep Feja (GjF).]

dhânë (me u) *G vetv dhe pës e* **DHANË (me).**

dhânë (i e) *mbG >* **DHËNË (i e).**

dhân•ë a¹ f G

♦ Darovë.

♦ Dhunti hyjnore.

dhân•ë a² f sh a at G Fakt.

dhân•ë a³ f sh a at G Llanë; llërë.

dhân•ë a (e) f sh a at (të) G

♦ **> DHËN•Ë A (e).**

♦ Dhunti; talent i lindur.

♦ Gjë e përcaktuar nga perëndia; dhunti hyjnore.

dhânëcák e mb G (Njeri) që jep ryshfet.

dhânëcák u m sh ë ët G Njeri që jep ryshfet.

dhânëcák•e ja f sh e et G f e **DHANËCAK U.**

dhânës i m sh - it G > **DHËNËS I.** Marrësi dhe dhanësi.

dhânët (të) as G Dhënie.

dhânëtór e mb krahin G Dorëdhënë; bujar.

dhânëtór i m krahin G Njeri dorëdhënë; bujar.

dhânëtór•e ja krahin G f e **DHANËTOR I.**

dhangás kal a ur Ç, J Kafshoj me dhëmbë.

dhangásj•e a f Ç, J Kafshim.

dhangásur (i e) mb Ç, J I kafshuar.

dhangjís•ë a f sh a at G Grua që ushqen me gji një foshnjë të huaj; mëndeshë; tajë.

dhâní a f sh - të vjet G Dozë.

dhâni•e ja f sh e et G > **DHËNI•E JA.**

dhân•e ja (e) f sh e et (të) G > **DHANI•E JA.**

dhanóre mb gjuh **Rasa dhanore:** rasa e tretë e lakimit (në gjuhën shqipe). **Emër në rasën dhanore.**

dhanór•e ja f gjuh Rasë dhanore. **Dhanorja e emrave (përemrave).**

dhântë dëshir e **DHANË (me).** Dhantë Zoti, u baftë si thue tí!

dhântí a m sh - të G Dhunti; dhuratë. [...Je nderue nder kombe e fise/Si dhanti e t'naltit Zot (VP).] [Jo, kurrsesi, orjentalizma e jonë asht kryekëput një dhantië (darovë) fatale e kristjanizmit, me gjithë që e një kristjanizmi të degjeneruem euro-aziatik. (KM).]

dhânun (i e) mb G

♦ >**DHËNË (i e).**

♦ I talentuar.

dhânun a (e) f G Talent; dhunti. **Asht me të dhanun, s'asht me të thanun** kush s'ka zotësinë të bëjë diçka, s'mund të bëjë gjë sado që ta nxitësh.

dhânun it (të) as G Dhënie.

dhapërím i m sh e et Harxhim; konsumim; përdorim.

dhapër•óhet úa (u) úar vetv dhe pës e DHAPËR•OJ.

dhapër•ój kal óva úar Harxhoj; konsumoj; përdor.

dhapërúar (i e) mb I harxhuar; i konsumuar; i përdorur.

dhapsán•ë a f sh a at J Copë e madhe mishi etj.

dharmó ja f sh - t J

♦ Goditje.

♦ Grindje me rrahje.

♦ Rrahje.

dhart i m sh e et Kacarrum që përdoret për të shkoqur misër.

dhárt•e a¹ f sh a at >DHART•Ë A.

dhárt•e a² f sh a at Ç Mjet i thjeshtë si kamxhik për shirjen e grurit, elbit a thekrës me rrahje.

dhárt•ë a f sh a at Ç Shkop.

dhart i m sh e et Kallam misri i thatë për të shkoqur misrin.

dhaskál e mb A

♦ I zgjuar.

♦ I mësuar.

♦ Dinak.

dhaskál i m sh ë ët dhe vjet dhaskénj dhaskénjtë

♦ Mësues.

♦ *keq* Mësues me njohuri të kufizuara, i paaftë t'i edukojë nxënësit, që s'di të sillet me ta etj.; mësues i keq e i vrazhdë.

dhaskalésh•ë a f sh a at vjet Mësuese.

dhaskalic•ë a f sh a at vjet shak Mësuese.

dhasohór i m Ç Fshat malor i prapambetur.

dháshë kr thj e JAP. Dhashë e mora u përpoqa me sa munda.

dháshk•ë a f sh a at krahin Mëshqerrë që merr dem para kohe a që mbarset pa mbushur moshën e duhur.

dháshtë (më, të, ju) dëshir e DHËNTË. Zoti të dhashtë!

dhásht•ër ra f sh ra rat krahin G Kashtë e grurit që mbetet në arë pas korries; kositet dhe vihet në mullar për ta përdorur si hesë dimri për kafshët.

dhe¹ veta II kr thj e JAP; DHANË (me). Kur ma dhe?

dhe² I lidh

♦ Përdoret për të lidhur dy gjymtyrë fjalie të një fare ose dy fjali të bashkërenditura këpujore a shtuese. **Burra dhe gra. [Si vërshëlleu dhe kërceu dhe këndoi dhe u hodh, ambasadori i ra ziles edhe thirri shërbëtorin e hotelit (FK).]**

♦ Përdoret e përsëritur përpara dy a më shumë gjymtyrëve a fjalive të një fare, kur ato numërohen me radhë njëra pas tjetrës ose kur shënojnë a tregojnë sende, dukuri, veprime që kanë të njëjtën rëndësi, vlerë etj., që janë të njëkohshme etj. >**EDHE. Dhe për të sotmen, dhe për të ardhmen.**

♦ Gjithashtu, po ashtu, ashtu edhe. **Si ai dhe ti. Si i ati dhe i biri. Sipas vendit dhe kuvendi/ff u.**

♦ Përdoret për të kundërvënë dy gjymtyrë të një fjalie a dy fjali të një fare; e, edhe. **Duhet punë dhe jo fjalë. Dhe qeros, dhe fodull. Duhej të shkonte me shokët dhe jo të rrinte.**

♦ Përdoret për të lidhur dy fjalë a dy trajta të së njëjtës fjalë në togje me bashkërenditje, që tregojnë përsëritje a vazhdimësi veprimi ose gjendjeje, që shprehin përforsim etj. **Mirë dhe më mirë. Vetëm dhe vetëm. Keq dhe mos më keq. Foli dhe foli sa u lodh. Kur zë dhe ha, s'ka të ngopur. Kur zë dhe mburret, s'durohet.**

♦ Përdoret për të lidhur trajtat e njëjta të një foljeje (një herë me pjesëzën mohuese "s" ose "nuk" dhe një herë pa të) për ta paraqitur veprimin a gjendjen e shprehur prej saj si jo të sigurt, jo të prerë etj. **Dhe e bën, dhe s'e bën. Dhe është, dhe s'është. Dhe vjen, dhe s'vjen.**

♦ Përdoret në fillim të një fjalie që plotëson, zhvillon a sqaron një mendim të shprehur nga një fjali tjetër para saj. **E lan, e ushqen, ia bën të gjitha gati, dhe pastaj ka gojë e flet. Shkuan të gjithë, dhe fëmijët.**

II *si pj* Përdoret në fillim të një togfjalëshi a të një fjalie për të përforsuar ose për të theksuar kuptimin që shprehet prej tyre ose për t'i dhënë gjallëri e bukuri ligjëritimit a për të rritur fuqinë shprehëse të tij. **Dhe pranvera erdhi. Dhe sot fshati lulëzon. Dhe lindi te ne jeta e re.**

III *si ndajf* Përdoret përpara mbiemrave dhe ndajfoljeve në shkallën krahasore me kuptimin "në një shkallë me të lartë, më shumë, më tepër, ca". **Dhe më të mëdha. Dhe më i fortë (më i mirë...). Dhe më bukur (më shumë, më keq...).**

dhe² pj

Përdoret për të theksuar a për të përforsuar kuptimin e një fjale, të një togfjalëshi a të një fjalie. **Dhe atje nuk u mësua. Dhe të lodhur katër sy shohin prapë me mirë se dy ff u.**

*

Si dhe përdoret si lidhëz bashkërenditëse këpujore a shtuese; si edhe, dhe.

Si ..., (ashtu) dhe përdoret si lidhëz bashkërenditëse këpujore a shtuese për të lidhur dy fjalë të një fjalie a dy fjali të një fare që krahasohen midis tyre; ashtu edhe, gjithashtu.

dhe u m sh ra rat

♦ Kore e rruzullit tokësor në tërësinë e saj a në një pjesë të caktuar; shtresë e sipërme e kësaj koreje; lëndë e fortë a e shkrifët që përben koren e rruzullit tonë; tokë. **Dhe i bardhë (i kuq, i zi, i verdhë, i hirtë). Dhe i ngjeshur (i shkrifët, i fortë, i rrahur, i hedhur). Shkarjet (shembjet) e dheut. Digë dheu. Ngjyrë (bojë) dheu ngjyrë e murrme, me të përhimë. Mbi (nën) dhe. Mih dheun. Fut (vë, kall) në dhe diçka. Futi (vuri, kalli) në dhe dikë varrosi dikë. Nxjerr nga dheu. Mbuloj me dhe.**

♦ *nj* Truall ku qëndrojnë a lëvizin njerëzit, kafshët etj., vendi ku rrimë a ku lëvizim, sipërfaqja e tokës; tokë. **Ra në dhe. Ulem (shtrihem) në dhe. U bë njësh me dheun. Del mbi dhe. Fshij (zhduk...) nga faqja e dheut dikë a diçka.**

♦ *bis* Copë toke që punohet dhe mbillet me bimë bujqësore; tokë, arë. **Dhe i lëruar. Një pendë dhe. Ai dhe e mbante gjallë. Beu i punonte dherat me argatë.**

♦ Pjesë e fortë e rruzullit tokësor në kundërvënie me ujën ose me atmosferën; pjesë e ngurtë e tokës e kufizuar nga uji ose e rrethuar nga atmosfera; tokë; stere. **Preku (zuri) dhe anija (aeroplani). I zunë këmbët dhe. Pas shumë ditësh lundrimi panë dhe me sy.**

♦ *gjeol* Shtresë tokësore me ndërtim e përbërje të caktuar, e formuar nën ndikimin e faktorëve kimikë, biologjikë etj.; tokë. **Dhe ranor (kënetor, gëlqeror, i kripur, gurishtor). Analizë e dheut. Studim i dheut.**

♦ *nj bis* Planeti ynë, si një nga planetët e sistemit diellor; rruzulli tokësor si vend i jetës dhe i veprimtarisë së njerëzimit; Tokë; botë. **Lëmshi i dheut. Kërthiza (qendra) e dheut. Në të gjitha anët (nga të gjitha anët) e dheut. S'ka në dhe si ai. E mori vesh i gjithë dheu. Në të katër anët e dheut.**

♦ *bis* Hapësirë tokësore ku banon një popull a komb ose që shtrihet brenda kufijve shtetërorë; vend, tokë; atdhe. **Dheu arbëror. Dhe i largët. Në dhera të huaj.**

♦ *nj përmb bis* Tërësi e njerëzve që jetojnë në një vend, në një krahinë, në një qytet a në një fshat; populli, popullsia. **U mblodh gjithë dheu. U ngrit në këmbë tërë dheu.**

♦ *euf* Gjarpër; tokës; dhetokës. **I zuri dheu lopën.**

*

Besën (amanetin) s'e tret dheu Besa (amaneti) nuk harrohet kurrë.

Bën hije mbi dhekeq Është gjallë; rron pa bërë gjë prej gjëje.

Burrë i dheut burrë i zoti, me karakter të fortë, burrë mbi burra (përdoret edhe si thirrje, kur i drejtohem dikujt).

E futi (e vuri, e shtiu) në dhe (në varr) për së gjalli (të gjallë) E mundoi shumë duke e trajtuar keq; e bëri që të vuajë shumë, e sfiliti, ia mori shpirtin; e çoi drejt vdekjes.

E hap dheun me thonj Përpiqem a mundohem shumë për të arritur diçka.

E hëngërt (e ngrëntë, e përpiftë) dheu!*mallk* Vdektë.

E kërkoi në qiell, e gjeta mbi dhe (në tokë) Nuk lashë vend pa e kërkuar dikë dhe me në fund e gjeta aty ku s'e prisja.

E merr me gur e me dhe diçka E merr diçka me gjithë shpirt; e merr me siguri.

E ndjek dhe më dhe E ndjek gjithandej.

E nxjerr (e qit) nga dheu Bëj çdo përpjekje, bëj ç'është e mundur dhe e gjej diçka.

E piu (e thithi, e përpiu, e rrufiti) dheu dikë U zhduk pa lënë gjurmë; s'mbeti fare mbi tokë, u shfaros krejt.

E ruan si breshka dheun E ruan me kujdes të madh; nuk ndahet asnjë çast prej një sendi, s'e lëshon kurrë nga duart.

E vuri barkun në dhe U përul e u nënshtroa me turp, u bë baltë.

Është i miri (i zgjuari, më i bukuri, më trimi) i dheut

♦ Është me i miri (me i zgjuari, me i bukuri, me trimi) ndër të gjithë, është i mirë (i zgjuar, i bukur, trim) sa s'ka ku të vejë më;

♦ *iron* Lëre sa i mirë (sa i zgjuar, sa i bukur, sa trim) që është!

Hëngri (kafshoi) dhe (botë) përçm Vdiq.

Hyri në dhe

♦ Vdiq, mbaroi.

♦ Nuk e duronte dot turpin që e zuri; s'dinte ku të futej e të zhdukej nga turpi.

I dha dhenë dikujt E detyroi të ikë me të shpejtë; e detyroi t'ua mbathë këmbëve, e vuri përpara; i dha dermën.

I vdekur i pa futur (i pakallur) në dhe që është në buzë të varrit; i vdekur e i pambuluar.

I rëndon (i rëndet) dheut Është e kotë që jeton; më mirë të mos ishte gjallë.

E bëri dheun (sheshin, fushën) bregmospërf Vdiq.

I ardhhtë era dhe!*mallk* Vdektë!

I ka rënë hunda në dhe (përdhe)*iron* Është zemëruar shumë.

Iu bë fytyra dhe (u bë dhe në fytyrë) U zbeh shumë; u nxi; u irnua (nga frika, nga tronditja etj.).

Iu haptë dheu (varri) nën këmbë!*mallk* Vdektë.

Me faqe në dhe (përdhe) Me turp; i turpëruar.

Më hedh (më ngre) dheu përpjetë Kam një hall të madh që me mundon, jam i shqetësuar, me ngre vendi.

Mori fjala dheun (dynjanë) U përhap lajmi në të katër anët; e morën vesh të gjithë; e mori vesh gjithë bota.

Mori dheun (botën) ndër sy

♦ Iku shumë larg vendit të banimit të zakonshëm, iku në anë të anës; shkoi larg në mërgim; shkoi në shumë vende, ku nuk shkoi.

♦ Iku nga sytë këmbët; mori arratinë.

Mos u kalbtë në dhe! *mallk* Mos e trettë dheu.

Mos u kallsh në dhe! *mallk* Vdeksh pa njeri që të të varrosë.

Nën dhe Fshehurazi; tinëz; jo hapur.

Rrahu(çau, kërkoi) dheun (vendin, dynjanë) Kërkoi gjithandej; nuk la vend pa kërkuar.

Sa ka plasur nga dheu I ka buzët me qumësht.

S'e mban (s'e duron) as qielli, as dheu (toka) Është sharje, fyerje, shpifje tepër e rëndë, sa që s'mund të durohet.

S'e tret dheu (*Fjala e dhënë, amaneti*) nuk harrohet kurrë.

S'është as në qiell as në dhe (as në tokë) Është në gjendje të papërcaktuar, duke mos ditur si do të bëhet a si do të shkojë më tej; pezull.

S'i zënë këmbët dhe (tokë, vend)

♦ Nuk qëndron në një vend të caktuar, lëviz shumë; kërkon andej-këtej.

♦ Është në hall të madh.

♦ Vrapon shumë shpejt.

S'më mban dheu E ndiej veten ngushtë; jam në hall të madh; jam shumë i shqetësuar; s'rri dot i qetë; s'më mban vendi.

Shkoj mbi dhe e nën dhe Jam i djallëzuar, dredharak; përdor gjithfarë mënyrash.

Shtatë pashë nën dhe Shumë thellë.

U bë beja e dheut U bë turpi i botës.

**

Arrë dheu Fshikëz me azot që formohet nga bakteret në rrënjët e disa bimëve.

Dhe larës Deltinë me ngjyrë të përhimë në të bardhë, që përdoret për të larë kokën ose rrobat.

E Bukura e Dheut

♦ *folk* Figurë e përrallave popullore, e përfytyruar si një vajzë shumë e bukur, e mirë dhe e dashur;

♦ *ent* Pikëlore; salamandër.

I Bukuri i Dheut *folk* Figurë e përrallave popullore, i përfytyruar si një djalë shumë i bukur, i mirë dhe i dashur.

Këlysh dheu *ent* Dosëz.

Kërp dheu *zool* Urith.

Mizë dheu *ent* Milingonë.

Mollë dheu *bot* Bimë me kërcell si të lules së diellit, me rrënjë shumë të zhvilluar e me zhardhokë, të cilët hahen ose përdoren si ushqim për bagëtinë.

Të rëndët e dheut Ankth.

dhe•ri m sh ra ratkrahin >DHE U.

dhéas ndajf Rrafsh me tokën; shumë ulët. >**DHERAS.**

dhéas e mb Vendës.

dhéas i m sh - it Banor vendës.

dhéas•e ja f sh e et f e DHEAS I.

dhebárdh•ë a f Deltinë e përhime në të bardhë. >**BOTËBARDH•Ë A.**

dheck u m sh a at ent G Mizë e madhe që fluturon me një zhurmë të veçantë dhe që gjatë pranverës e verës pickon gjedhin e i thith gjakun. >**ZEKTH I; ZAGAL I.**

dhéck•e ja f >**DHECK U.**

dhéc•e ja¹ f sh e et G

♦ Grup a komplet i përbërë nga 10 njësi të të njëjtit lloj.

♦ *usht* Pistoletë me 10 plumba.

dhéçkë mb G (Grua) e papastër; palavose.

dhéçk•ë a f sh a at G Grua e papastër, palavose.

dhéçko mb krahin (Fëmijë) që bën nevojën në tesha.

dhéçko ja m sh - t krahin Fëmijë që bën nevojën në tesha.

dhedíj•e ja f Gjeodezi.

dhedhâni•e a f Prodhimtari e tokës.

dhegërmúes e mb

♦ (*Makinë*) për të gërmuar dheun. **Ekskavator dhegërmues.**

♦ (*Punëtor*) që gërmon dhe.

dhegërmúes i m sh - it

♦ Makinë për gërmimin e dheut.

♦ Punëtor që gërmon dhe.

dheísht•ë a f sh a at Vend me dhe të mbushur.

dhéjp•ër ra f sh ra rat A Dhëlpër.

dhekár i m sh ë ët Ç Dhjetëshe.

dhekatí a f sh - të vjet Ç Të dhjetat; taksë në natyrë e barabartë me një të dhjetën e drithit.

dhekc i m sh a at ent krahin G Zekth. > **ZAGAL I.**

*

I ka hy dhekci nën kapuç Nuk rri dot në një vend.

dhekcóre mb G

♦ (*Grua*) bredharake; që s'rri dot pa dalë nga shtëpia.

♦ (*Femër*) e lëvizshme; harangope.

dhekcór•e ja f sh e et G

♦ Grua bredharake, që s'rri dot pa dalë nga shtëpia.

♦ Femër e lëvizshme, harangope.

dheks¹kal a ur A

♦ Nxít (*një ndjenjë a mendim*).

♦ dhe J (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më teket; më shkon mendja për (*diçka*).

dheks²kal a ur Ç, J Tret. **S'ma dheks stomaku.**

*

Mos të dhekstë varri! mallk Ç Mos u tretsh në dhe.

dhéks•em vetv a (u) ur A Mendohem.

dhéks•et vetv a (u) ur veta III A, Ç, J (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më shkon mendja për diçka; më teket; më andet; ma ka ënda diçka.

dhéks•ëm (i) me (e) mb A I andshëm.

dhekúq e mb (Tokë, arë) me dhe të kuq.

dhekúq•e ja f Deltinë e kuqe.

dhel kal a ur Përkëdhel; ledhatoj.

dhel i¹m sh e et G Mashtrim; ngashënjim.

dhel i²m sh e et Përkëdhelje; ledhatim; miklim.

dhelatár e mb

♦ I mësuar me përkëdheli; i përkëdhelur; i ledhatuar; i mikluar.

♦ (*Fëmijë*) i mësuar me pekule.

dhelatár i m

♦ Njeri ledhatar.

♦ Njeri i përkëdhelur; nazemadh; nazeshumë.

dhelatár•e ja f e DHELATAR I.

dhelatím i m

♦ Ledhatim.

♦ Përkëdhelje.

dhelat•óhem vetv óva úar (u) úar Ledhatohem; bëj naze. >**DHELAT•OJ.**

dhalat•ój kal óva úar Përkëdhel. >**LEDHAT•OJ.**

dhelatúar (i e) mb

♦ I ledhatuar.

♦ (*Njeri*) i përkëdhelur; që ka shumë naze.

dhéle t f sh Përkëdhelje; përkëdhelí.

dhél•ë a f sh a at Përkëdhelje; lurtim.

dhelëkúndj•e a f sh e et vjet Tërmet.

dhelët•úe (me) kal, jokal óva úe G Ledhatoj; përkëdhel.

dhelfín i m sh ë ët zool Delfin.

dhelín•ë a f sh a at bot (*Cedrus deodara*) Cedër me dru aromatik; cedër i Himalajeve.

dhélk•ë a f sh a at J Ledhë; ledhatim; naze.

dhelk•ój kal G >DHEKLLK•UE (me).

dhelk•úe (me) kal óva úe G Ledhatoj; marr me të mirë.

dhelkúem (i) e (e) m G

♦ I ledhatuar.

♦ (*Fëmijë etj.*) i përkëdhelur; me shumë naze.

dhelkúemit (të) as G

♦ Ledhatim.

♦ Përkëdhelje.

dhelpán e mb G

♦ Mashtures e hileqar.

♦ (*Njeri*) i grindur; grindavec.

dhelparák e mb

♦ (*Njeri*) dredharak; dinak; që përdor dredhi e dinakëri; që sillet me dredhi e dinakëri.

♦ (*Veprim*) plot dinakëri; karakteristik për njeriun dinak.

dhelparák u m sh ë ët

♦ (*Njeri*) që përdor dredhi për të bërë a për të arritur diçka; që vepron a sillet me dinakëri; dinak.

♦ Që bëhet me dredhi, që është plot dinakëri; që është karakteristik për një njeri dinak; dinak.

Buzëqeshje dhelparake. **Vështtrim (qëndrim) dhelparak. Sjellje (fjalë) dhelparake.**

dhelparák•e ja f sh e et f e DHELPARAK U.

dhelparán e mb >DHELPAK E.

dhelparán i m >DHELPAK U.

dhelparán•e ia f sh e et >DHELPAK I.

dhélp•ën, dhelpeñi etj. G>DHELP•ËR, DHELPËRI etj.

dhélpër si mb fig (Njeri) shumë i zgjuar e dinak.

dhélp•ër ra f sh ra rat

♦ *zool (Canis vulpes)* Gjitar mishngrënës grabitqar nga familja e qenve, me bisht të gjatë shtëllungë dhe turi të mprehtë, që zakonisht gjuan vetëm. **Gëzof (lëkurë) dhelpre. Këlysh dhelpre (i dhelprës). Strofulla e dhelprës.**

♦ *fig fig* Njeri shumë dinak e mashtrues. **Dhelpër plakë. Dhelpër e vjetër.**

*

Ç'do dhelpra në pazar? E kërkon vetë të keqen; shkon si cjapi te kasapi.

E bëj si dhelpra me rrushtë Bëj sikur s'më pëlqen diçka.

E zë dhelprën (lepurin) me qerre Veproj pa u ngutur për të kryer një punë të vështirë, po jam i sigurt se ia dal mbanë.

Kur s'ke pula, pse hahesh me dhelpprat? (mos u merr me dhelpprat!) Mos u ngatërro në punë që s'të takojnë; kur s'ke pula, mos bëj ish!

Moj dhelpër, moj ankojë, shumë armiq zure me gojë! iron Thuhet për një njeri që e ka zakon të ankohet vazhdimisht që të ketë ndonjë përfitim.

S'ia ha pulat dhelpra Është i zoti; nuk ia hedh dot; s'ia ha qeni shkopin.

**

dhelpër polare zool Dhelpër me gëzof të bardhë që jeton në viset e Arktikut.

rrush dhelpërbot Rrush me kokrra gjysmë të bardha gjysmë të zeza a të kuqërreme.

dhelpëri a f sh - të Veprim që bëhet për të mashtruar të tjerët, për t'ua hedhur pa u kuptuar; veprim a sjellje prej dinaku; dredhi; dinakëri.

dhelpërim i m Dredhim; veprim mashtrues.

dhelpërisht ndajf Me dhelpëri; me dinakëri.

dhelpër•ój jokall Bëj dredhi; bëj me hile; e dredh; sillem a veproj me dinakëri.

dhelpëror e mb

♦ Si dhelpër.

♦ *fig* Dinak; (*veprim*) dredharak.

dhelpëruar (i e) m I mashtruar me dinakëri nga dikush.

dhelpëruës e mb Dinak; mashtrues

dhelpërush i m sh ë ët Këlysh dhelpre; i vogli i dhelprës.

dhelpërush•e ja f sh e et Këlysh femër i dhelprës.

dhelpnák e mb G Dinak si dhelpër. >**DHELPAK E.**

dhelpnák u m sh ë ët krahin G Këlysh i dhelprës.

dhelpní, dhelpnísht G >DJELPËRI A, DHELPËRISHT.

dhelpnór e mb G Dhelparak; dredharak.

dhelpn•úe (me) etj. G> DHELPËR•OJ etj.

dhelpnúsh e¹mb kopsht krahin G: Rrush dhelpnush rrush kokërrvogël; me kokrra të kuqërreme, që piqet në shtator.

dhelpnúsh e²mb G Dhelparak; dinak.

dhelpnúsh i¹m sh a at kopsht krahin G Rrush kokërrvogël, me kokrra të kuqërreme, që piqet në shtator.

dhelpnúsh i²m sh a at G Njeri dhelparak; dinak.

dhelpnúsh•ë a f sh a at *kopsht krahin G* Lloj hardhie që bën rrush të tharbët.

dhelpnúshk•ë a f sh a at *G* Dhëlpër femër.

dhélun (i e) *mb dhe fig G* I përkëdhelur.

dhellák u m sh ë ët *ent (Dactylopius coccus)* Kandërr parazitare gjashtëkëmbëshe, me kurriz luspak, e përhapur në viset nëntropikale të Amerikës Jugore dhe Meksikës; përdoret për të prodhuar një ngjyrosës natyror të kuq.

dhemásj•e a f libr *Gjeometrí.*

dhemát i m sh e et *bujq A, Ç* Demet.

dhemátës e *mb vjet libr* I gjeometrit.

dhemátës i m sh - it *vjet libr* Gjeometër.

dhemátës•e ja f sh e et *vjet libr f e* **DHEMATËS I.**

dhemats•úer óre *mb vjet libr G (Mjeshtëri)* e gjeometrit; që ka të bëjë me gjeometrin.

dhembjokal i ur *(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)*

♦ Ndiej dhembje në trup; ndiej në trup diçka që s'më lë të qetë, që më mundon a më shqetëson; më ther a më sëmbon diçka. **Më dhemb koka (balli, gryka, trupi, zemra, këmba, dora, mesi, dhëmbi, dhëmballa).** S'do të dhembë fare.

♦ Më ngjall dhembshuri; më vjen keq për dikë a për diçka; më dhimbset. **Më dhemb fëmija. Më dhemb në zemër.**

♦ S'mund të rri i qetë; shqetësohem; bëhem merak për diçka. **Më dhemb atje ku i dhemb të gjithëve.**

*

Di ku i dhemb dhëmbi (dhëmballa) *ff u* E di vetë se për se ka më shumë nevojë a ku e ka pikën më të dobët; vetë e di ku e ka hallin, i zoti e di ku i pikon çatia.

Ku dhemb dhëmbi, vete gjuha Mendja të shkon a të rri tek ajo gjë që të shqetëson më shumë, për atë kërkon të flasësh.

Ku të dhemb e ku të djeg

♦ *(E qëlloj dikë)* atje ku i dhemb më shumë; *(e rrah)* pa mëshirë dikë.

♦ *fig (E sulmoj dikë)* atje ku e dëmtoj më rëndë.

Më dhemb mbas kreje kur e shoh Më dhembin sytë kur e shoh.

Më dhemb zemra (shpirti) për dikë a për diçka Më vjen shumë keq për dikë a për diçka; jam shumë i pikëlluar; e kam zemrën të vrarë.

Më dhembin sytë (kur e shoh) S'e duroj dot dikë a diçka; s'më pëlqen fare.

dhemb i m sh ë ët *J >* **DHËMB I.**

dhémb•em vetv a (u) ur

♦ *kryes veta III* Më ngjall një ndjenjë dashurie a dhembshurie, është i dashur për mua; ndiej keqardhje për dikë; me dhimbset.

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më vjen keq ta përdor, ta dëmtoj a ta prish. **Mos të të dhembet.**

dhémbje- fjalëform: dhembjemadh; dhembjeqetësues.

dhémbje•e a f sh e et

♦ Ndjenjë e shkaktuar nga një vuajtje fizike; sëmbim, therje. **Dhembje e fortë (e padurueshme, therëse, e lehtë, e mbytur). Dhembja e plagës. Dhembjet e lindjes.**

Dhembja e dhëmballës (e veshit). Dhembje koke (barku, mesi, gryke, kockash).

[**Dhembja më rrasët në gjoks buzëdridhur (GB).**] [dhe me gëzimin/ e fëmijës së parë/ e me dhembjet e lindjes (ShM).]

♦ Ndjenjë dashurie a dhembshurie për dikë a diçka; vuajtje shpirtërore; keqardhje e madhe për dikë a diçka; prekje e thellë në zemër për gjendjen e vështirë të dikujt a të diçkaje. **Dhembja për prindërit (fëmijët, shokët). (S')ka dhembje më të hidhur se...**

dhembje•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

♦ I vuajtur; që heq e vuan shumë.

♦ Shumë i dhembshëm; që lëndon shumë; që shkakton dhembje të madhe.

♦ Shumë i dhembshur; që ndien dashuri e dhembshuri për dikë.

dhembjeplotë *mb poet (Fjalë a veprim)* që shpreh dashuri e dhembshuri; që bëhet a që shfaqet me dashuri a me dhembje të madhe, që është plot dashuri a dhembje; i dhembshur.

dhembjeprurës e *mb libr* Që sjell a shkakton dhembje.

dhembjeqetësues e *mb (Bar)* që qetëson a ndalon dhembjet.

dhembjeqetësues i m sh - it farm Bar që qetëson a ndalon dhembjet.

dhémbk•ë a *f sh a at J* Dhembje e lehtë.

dhémbshëm *ndajf (Flas, shikoj)* me dashuri e me dhembje; me dhembshuri; dhembshurisht.

dhémbsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Plagë*) që dhemb, ka dhembje.

♦ (*Ngjarje*) që lëndon shumë; pikëlluese; shumë prekëse. **Vdekje e dhembshme.**

♦ I dhembshur; që ka dhembshuri. **Nënë (vajzë) e dhembshme.**

dhémbshur (i e) mb

♦ Shumë i dashur me të afërmit, shokët, miqtë etj., që ndien dhembje e dashuri për ta, që bën shumë për ta a që është shumë i dhënë pas tyre; që i dhimbsen shumë të tjerët, që i vjen keq për ta; që preket shpejt; zemërbutë. **Njeri i dhembshur.**

♦ Që shpreh dashuri e dhembshuri; që është plot dashuri, dhembje etj. [**Sytë e dhembshur të nënës ia shtonin nervozizmin.** (IK).]

♦ Që ngjall ndjenja dashurie e dhembshurie; që është i dashur. **Vendlindja është e dhembshur.**

dhembshurí a *f* Ndjenjë që ushqej për njerëzit që i dua a më dhimbsen; dashuri a dhembje për dikë a për diçka; ndjenjë e thellë keqardhjeje etj., zemërbutësi; të qenët i dhembshur.

Dhembshuria e nënës (e babait, e prindërve, e fëmijëve). S'shprehte pikë dhembshurie.

[**Floriri i vargjeve të mia/ U shkri për ty me dhembshuri** (BXh).]

dhembshurisht *ndajf* Duke shfaqur dhembje e dashuri, me dhembshuri. **Flas dhembshurisht.**

E puth (e përqafoj) dhembshurisht.

dhémbur (i e) mb I dhembshur; i dashur.

dhémbura t (të) f sh Dhembje nga një plagë, sëmundje etj.; sëmbime, therje. **Të dhembura të forta (të padurueshme). Të dhemburat e lindjes. E zunë të dhemburat.**

dhemburí a *f* >**DHEMBSHURI A. Me dhemburi të madhe.**

dhembýset *vetv* : **Më dhembyset** më dhimbset.

dhémc•ë a *f sh a at krahin G* Dhembje e lehtë.

dhém•ë a *f sh a at ent* >**VEMJ•E A.**

dhémëz a *f sh a at ent* >**VEMJ•E A.**

*

I ngjitem si dhémëz I qepem si rrodhe.

dhemíhës i m sh -ë it Punëtor që mih dheun për hapjen e kanaleve, të hendeqeve etj.; ai që mih.

dhemíz•ë a *f sh a at ent*

♦ Larvë në trajtë krimbi që del nga lloje të ndryshme fluturash dhe arëzash; ushqehet me barishte.

♦ (*Gasterophilus, Oestrus*) Mizë që pështyn mishin; mizë mishi.

dhémj•e a f sh e et > DHEMIZ•Ë A; VEMJ•E A.

dhémk•ë a G f sh a at Dhembje të lehonisë; të prera para lindjes.

dhêmtun it (të) mb krahin G Dhembje.

dhéms•e ja f sh e et J Sfurk i sanës.

dhémsh•ëm (i) me (e) mb I dhimbsur; i dhembshur.

dhemshurí a f Dhimbshuri; dhembshuri.

dhêmpz•e ja f sh e et ent krahin G Vemje.

dhen kal, jokal G > DHEN•Ë (me).

dhen të f sh Dele, deshë dhe shqerra. **Barí (tufë) dhensh. [Dy me dhen e një me dhi,/ Njani plak e dy të ri. (GjF).]**

*

Dhentë e dhitë e Zeres, nami i Kapllan Qeres Ai punon, por lavdërimet, të mirat etj. i merr një tjetër.

Dhentë pa bari i ha ujku një nga njëff u Pa një udhëheqje të mirë, bëhesh pre e armikut.

I vijnë dhentë pa çoban I shkojnë shumë mirë punët; i ka punët shume mirë.

Kur të qethen dhentë e kuqe kurrë, asnjëherë.

Mbetën si dhentë pa bari Mbetën pa udhëheqje, pa drejtues a pa kujdestar..

Ndaj dhentë (delet) nga dhitë Dalloj njëren nga tjetra dy gjëra që s'duhën ngatërruar; sqaroj mirë gjërat; ndaj shapin nga sheqeri.

Si dhentë në shtrungë në rresht Njëri pas tjetrit e ngjeshur me njëri-tjetrin.

Si dhentë në vathë Grumbull, kokë me kokë, ngjeshur me njëri-tjetrin.

Si dhentë pa çoban (bari) Pa udhëheqje; pa drejtues a pa kujdestar.

Si dhia në mes të dhenvekeq Që bie në sy për keq në mes të të tjerëve; që nuk i përshtatet mjedisit ku ndodhet; që është i huaj për rrethin ku jeton.

**

lule dhenshbot(*Bellis perennis*) Luledele.

zog i dhenveorn(*Motacilla*) Bishtatundës.

dhêna-dhêna mb G

♦ I grathët; i egër; i ashpër.

♦ I palëmuar; i padystuar.

dhenár i m sh ë ët

♦ Bari dhensh; delmer.

♦ Blegtor që rrit dhen.

dhenár•e ja f Bareshë.

dhénas ndajf G: Lojë dhenas lojë në të cilën ai që bën rolin e bariut përpiqet të largojë ujkun nga dhentë.

dhénc•ë a f sh a at G

♦ Ashkël druri.

♦ Pluhur sharre; zdrugulina.

dhénd•ël la f kryes sh G

♦ Zdrugulina; gdhendla; latojsa.

♦ Thërriime; copa të vogla buke, djathi etj.

*

Janë ba dhendël e bujashkë Janë përçarë keq.

Nuk u përzihet langu me dhendla Nuk u hahet muhabeti; nuk shkojnë mirë.

Rri në lang e s'del në dhendla I bie rrotull; nuk e them copë.

U prishën si dhendla mishi U vranë e u copëtuan.

dhendl•óhet *G vetv veta III dhe pës e DHENDL•OJ. >DHENDL•UE (me u).*

dhendl•ój *kal G >DHENDL•UE (me).*

dhendl•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Gdhend (*një copë druri*).

♦ Ashkëloj; i nxjerr ashkla (*drurit*).

dhendl•úe (me u) úe (u) úe G

I *vetv veta III*

♦ (*Druri*) gdhendet.

♦ Ashkëlohet.

II pës e DHENDL•OJ.

dhendlúem (i) e (e) mb G

♦ (*Dru*) i gdhendur.

♦ (*Dru*) i ashkëluar.

dhendlúem it (të) as G

♦ Gdhendje (*e drurit*).

♦ Ashkëlim (*i drurit*).

dhend•ój *kal G >DHEND•UE (me).*

dhend•úe (me) *kal óva úe G* Gdhend (*drurin*).

dhendúemit (të) as G Gdhendje (*e drurit*).

dhén•em *vetv dhe pës e DHEN. >DHEN•Ë (me u).*

dhên•ë (me) *kal a ë G*

♦ Gdhend (*drurin*).

♦ *fig* E shtroj, e bëj të shtruar e të dëgjueshëm (*dikë*); arsimoj. **Grueja e dhen burrin.**

dhên•ë (me u) a (u) ë

I *vetv G veta III*

♦ (*Druri*) gdhendet.

♦ *fig* (*Njeriu*) bëhet i sjellshëm, i shtruar a i bindur; merr arsim e kulturë; edukohet.

II pës e DHEN•Ë (me).

dhén•ël la f sh la lat Ashkël; spicë druri.

dhênës e mb G>GDHENDËS E.

dhênës i G m sh - it > GDHENDËS I.

dhénëz a¹f sh a at

♦ Ashkël e hollë; spicë.

♦ Lëkurëz që del në rrëzë të thoit.

♦ *ent* Kandër që bren drurin.

dhénëz a²f sh a at G

♦ *ent* Brumbull shumë i përhapur sidomos në pyjet halorë, që bren lëkurën e drurëve dhe i lëshon vezët nën të.

♦ *ent* (*Gasterophilus, Oestrus*) Mizë që pështyn mishin; mizë mishi.

dhéng•ë a f sh a at krahin Ashkël që del prej drurit kur gdhendet.

dhengric•ë a m sh a at vjet Mineral; xeheror.

dhéni•e a f G Gdhendje e drurit.

dhenór e mb (Dhi) që kullot në tufë me dhentë.

dhenór•e ja f sh e et Dhi që kullot në tufë me dhentë.

dhenrrítës i m sh - it *libr* Dhenar; ai që merret me rritjen e dhenve.

dhensh•ëm (i) me (e) mb G

♦ (*Dru*) që gdhendet mirë, që ha sqepar a zdrukth.

♦ (*fig* (*Njeri*)) që merr vesh e dëgjon ç'i thonë të tjerët; i bindur.

dhéntë (i e) mb

♦ Që del a merret nga dhentë, (prej) dhensh. **Lëkurë e dhentë. Lesh (qumësht) i dhentë.**

♦ (*Gunë*) e bërë me lesh dhensh.

dhênun (i e) mb G I gdhendur.

dhênunit (të) as G Gdhendje.

dhenxjérrës e mb: Anije dhenxjerrëse >DHENXJERRËS•E JA.

dhenxjérrës•e ja f sh e et Anije lundruese për thithjen dhe nxjerrjen e dheut nga fundi i lumit, i detit etj., për pastrimin e kanaleve, thellimin e lumenjve të lundrueshëm, porteve etj.; makinë e posaçme për shfrytëzimin e mineraleve të dobishme në vendburimet e shkrifërimeve.

>**DRAG•Ë A.**

dhénz•ë a f G >DHENËZ A.

dhéra t f sh i DHE U.

dhéras ndajf Njësh me dheun, rrafsh me tokën; thuajse ngjitur me tokën, paksa mbi sipërfaqen e tokës. **Iku dheras. Fluturoi dheras. Shtrihem dheras.**

dhérazi ndajf >DHERAS.

dherísht•e ja f sh e et

♦ Përzierje dheu ose rëre me pleh.

♦ Kapiçë dheu.

dherm•óhet vetv veta III dhe pës e DHERM•OJ. > DHERM•UE (me u).

dherm•ój kal G >DHERM•UE (me).

dherm•úe (me) kal óva úe G Thërrmoj.

dherm•úe (me u) G

I *vetv veta III* Thërrmohet.

II *pës e* **DHERM•UE (me).**

dhermúem (i) e (e) mb G I thërrmuar.

dhermúem it (të) as G Thërrmim.

dherós kal a ur J Ndo; bëj pis.

dherós•em a (u) ur J

I *vetv* Ndotem; bëhem pis.

II *pës e* **DHEROS.**

dherósj•e a f J Ndotje.

dherósur (i e) mb J I ndotur.

dhértë (i e) mb I dheut; (prej) dheu; tokësor.

dherrúsh i m Baltë e bardhë.

dhes kal a ur A, Ç >NDEZ.

dhes i m sh ë ët

♦ Shtrat lumi, përroi, etj.

♦ Ç Pritë lumi që e kthen ujin në kanal.

♦ Lug ku rrjedhin ujërat.

♦ A Lym që lë lumi kur del nga shtrati.

dhesk¹ kal G >DHESK•Ë (me).

dhesk² kal a ur Josh; tërheq; bëj për vete.

dhesh•k ku m sh qe qet ent G: Dhesk zgrofi mizë kali; zagal. >**ZEKTH I.**

dhésk•em¹vetv G >DHESK•Ë (me u).

dhésk•em²G vetv dhe pës e DHESK².

dhésk•ë (me) kal a ë G Josh; marr me të mirë; ia marr zemrën me të mirë (*dikujt*).

dhésk•ë (me u) vetv a (u) ë G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më teket (*të ha, të pi diçka*).

dhésk•ë a f Joshë; fuqi tërheqëse; bukuri.

dhéskës e mb Joshës; tërheqës.

dhéskun (i e) mb I joshur prej dikujt

dhésp•ërri m A

♦ Mbasdite.

♦ *sh* Lutje e mbrëmjes; vespër.

dhespót i m sh ë ët Titull fetar në Kishën Ortodokse ndërmjet priftit dhe mitropolitit; ai që mban këtë titull; kryetar i një dioqeze ortodokse. >**PESHKOP I.** [Dhe nga ky dhespot i mnerrshëm u ngushtuen gjithë shqiptarët me u ndae nga kisha okcidentale (romake) (KM).]

dhespotí a f sh - të Peshkopatë e Kishës Ortodokse.

dhéstë (i e) mb A

♦ Shumë i nxehtë.

♦ (*Dritë*) e ndezur.

dhést•ër ra f A

♦ Faqe kodre.

♦ Rrëzë mali a kodre.

dhésur A, Ç pjes e DHES.

dhésh•ëm (i) me (e) mb

♦ Tokësor; që i përket dheut; që lidhet me dheun.

♦ *fet* Tokësor; joqiellor; i ngarkuar me mëkatet e jetës në tokë.

dheshk u m

♦ Etje.

♦ *fig* Etje për dituri etj.

♦ Ndjenjë; pasion.

dhéshk•ë (me) kal G Josh; tërheq si me magji.

dhéshkët (i e) mb G I magjishëm.

dhéshkj•e a f G Joshje; tërheqje si me magji.

dheshkrés•ë a f sh a at libr vjet Gjeografi; dheshkrim; dheshkronjë.

dheshkrésës e mb libr vjet Gjeografik.

dheshkrésës•e ja f sh e et libr vjet f e DHESHKRESËS I.

dheshkrésës i m sh - it libr vjet Gjeograf.

dheshkrimtár i m sh ë ët libr vjet Gjeograf.

dheshkrimtár•e ja f sh e et libr vjet f e DHESHKRIMTAR I.

dheshkrónj•ë a f libr vjet Gjeografi.

dheshkronjëtor e mb libr vjet Gjeografik.

dheshkrúes e mb libr vjet Gjeografik.

dheshkrúes i m libr vjet Gjeograf.

dheshkrúes•e ja f sh e et libr vjet f e DHESHKRUES I.

dhéshkun (i e) mb G I magjepsur; i joshur si me magji.

dhetár e mb libr vjet Gjeografik.

dhetár i m sh ë ët *G* Mbledhës i të dhjetave.

dhetari a f libr vjet Gjeografi.

dhété num them *G* >**DHJETË**.

dhét•ë a f sh a at *G* E dhjetë; detyrim i së dhjetës. **Laj të dhetat** paguaj detyrimin. [s'i'n me ndejë rob nën zgjedhë t'huej,/ pagë e t'dheta me i là kujë: (GjF).]

dhété- *G* fjalëform(në fjalë të përngjitura me **dhetë-** p.sh. **dhetfish etj.**)>**DHJETË-**.

-dhété *G* fjalëform(në fjalë të përngjitura me **-dhetë: tridhetë, katërdhetë etj.**)> **-DHJETË**.

dhetëvjeçar e mb *G* Dhjetëvjeçar. [Prej tregimit alegorik të Kadaresë del se çâshtja e

krakrazimit të gjuhës ka qënë objekti i një "polemike" gati dhetëvjeçare mes dy rrymave, njëna për ruejtjen e gegënishtes, dhe tjetra për zhdukjen e saj. (APp)]

dhetëvjeták e mb *G* Dhjetëvjeçar.

dhetím i m *G* >**DHJETIM I**.

dhetjék•ë a f *G* Gërmim i dheut.

dhet•óhem *G* pës e **DHET•OJ**.

dhet•ój kal *G* >**DHET•UE (me)**.

dhetók•ë a f vjet Katran; pisë; serë.

dhetókës m sh - it Gjarpër.

dhetsh i m sh e et ose a at *G* Dhjetëshe.

dhet•úe (me) kal óva úe *G* > **DHJET•OJ**.

dhet•úe (me u) óva (u) úe *G* pës e **DHET•UE (me)**.

dhet•úer óre mb *G* (Sistem) dhjetor; decimal.

dhet•úer óri m *G* Dhjetor; muaj i dhjetorit.[në datën 23 dhetuer, Ciano shkruen qi Vërlaci urren Krujën, por s'ka argumenta të forta kundër tij, kufizohet tue thanë se s'mund të qeverisë vendin djali i një shërbëtorit (AN).]

dhetúndj•e a f sh e et libr Tërmet.

dhéul a f sh a at *A*

♦ Thnegël; milingonë; mizë dheu.

♦ Kandërr.

♦ *fig* Njeri i rëndomtë, pa peshë në shoqëri.

♦ *përçm* Fëmijë.

♦ *K* Urishtë; grumbull dheu i ngritur nga urithi.

dheujtákë t m sh zool libr Amfibë.

dheutókës i m sh a at zool *G* Gjarpër.

dheúth i m Dhé.

dhév•ël la f sh la lat ent krahin *G* Mizë dheu; milingonë.

dhevështrúes i m sh - it folk Personazh i përrallave, i aftë të dëgjojë shumë larg kur vë veshin përdhe.

dhez kal a ur *A, Ç, G, K* > **NDEZ**.

dhezác e mb *G* Ngacmues; cytës.

dhezác i m sh a at *G* Njeri ngacmues; ngasës; cytës.

dhezác•e ja f sh e et *G f e* **DHEZAÇ I**.

dhéz•em krahin *G* vetv dhe pës e **DHEZ**. >**DHEZ•Ë (me u)**.

dhéz•enj kal dhe jokál a ur *A, Ç* >**DHEZ•ËNJ**.

dhezéz•ë a f sh a at *G* Tokë me dhe të zi.

dhézë ndajf (*Lë dritën*) ndezur.

*

S'i rri pisha dhezë nuk i shkon mbarë puna; nuk është i zoti.

dhéz•ë (me) kal a ë krahin G, K >NDEZ.

dhéz•ë (me u) a (u) ë G, K

I vetv

♦ *veta III* Ndizet; digjet.

♦ (*Vajza*) ndizet për seks.

II pës e DHEZ. >DHEZ•Ë (me).

*

Me dhezë zjarm në pikë të zhegut punoj mbrapsht, krejt pa mend.

dhéz•ënj a ur A, Ç

I kal Ndez (zjarrin etj.).

II jokal Rrëmbehem; ndizem; nxehem. **Mos u dhez!**

dhe•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza G (Tokë) me dhe të zi.

dhéz•iet - (u) ur A vetv veta III e DHEZ, DHEZ•ËNJ.

dhézj•e a f G Ndezje e zjarrit, dritës etj.

dhezmé ja f sh e et A Ndezje.

dhéztë (i e) mb G (Ngjyrë) e ndezur.

dhézun (i e) mb krahin G, K I ndezur.

dhézur (i e) mb A, Ç

♦ I ndezur. **Buza jote ish e dhezur si një zjarr.**

♦ I rrëmbyer.

dhëmb jokal i ur A, J >DHEMB.

dhëmb i m sh ë ët

♦ *anat* Secila nga eshtrat e forta, të veshura me smalt, në nofullat e shumicës së kërbishtorëve, që përdoret për të kafshuar dhe përtypur ushqimin. **Dhëmbët dhe dhëmballët. Kurora e dhëmbit. Palca e dhëmbit. Rrënja e dhëmbit. Dalja e dhëmbëve të parë. Dhembje e dhëmbit. Ndërrimi i dhëmbëve. Gojë pa dhëmbë. Skërmit dhëmbët. Heq (shkul, nxjerr) një dhëmb. Foshnjës po i dalin dhëmbët. Ngul dhëmbët. [Me dhëmbë të shtrënguar e me shpirt ndër dhëmbë (BXh).] [Jam unë i gjymtuar nga fjalët/ që i kyçin dhëmbët (PJ).]**

♦ Asht i gjatë që del nga goja e disa gjitarëve si elefanti, foka ose derri i egër.

♦ *kryes sh* Varg pjesësh të dala, zakonisht të mprehta ose me majë, në një vegël, mekanizëm a send tjetër; dhëmbëz; fije e hollë kallami, teli a metali e krehrit të tezgjahut etj. **Dhëmbët e sharrës (frezës, ingranazhit). Rrotë (lesë, frezë) me dhëmbë. Sfurk me tre (katër) dhëmbë.**

*

Cacër pa dhëmbë shar Njeri i matufosur e i rrëgjuar që nuk vlen me për asgjë.

Dëshiron të të puthë e të ha me dhëmbë Do të të ndihmojë dhe të bën dëm; do të të bëjë mirë e padashur të bën keq..

E di ku i dhemb dhëmbi (dhëmballa) E di vetë se për se ka me shumë nevojë a ku e ka pikën me të dobët; vetë e di ku e ka hallin; i zoti e di ku i pikon çatia.

Diell me dhëmbë Diell i ditëve të ftohta të dimrit diell që s'të ngroh.

Djemtë (fëmijët) hanë kumbulla (thana), pleqve u mpihen dhëmbëtiron Njëri bën një diçka dhe tjetri shqetësohet pa nevojë për të.

Dhëmb për dhëmb

♦ Në mënyrë të vendosur e të rreptë; me ashpërsi të madhe; për jetë a vdekje.

♦ **Majë më majë.**

E ha me dhëmbë shih te HA.

Flas (them) nëpër dhëmbë Flas (them etj.) jo qartë, pa i shqiptuar mirë fjalët e pa i sqaruar gjërat; murmurit.

Ha (bren) hekurin (çelikun, plumbin, gurin) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti, është shumë trim etj.; ia del mbanë çdo gjëje; të merr gjak në vetull.

♦ Bën njërën nga inati, s'përmbahet nga zemërimi.

Ha tokën (dheun) me dhëmbë S'di ç'të bëjë nga zemërimi.

Ha veten (duart) me dhëmbë

♦ Mundohem shumë, sfilitem, bëj ç'është e mundur për të arritur a për të plotësuar diçka.

♦ Më vjen inat me veten; me bren inati.

Hahem me dhëmbë me dikë Zihem keq me dikë.

I armatosur gjer në dhëmbë I armatosur shumë mirë, i pajisur me të gjitha armatimet, i armatosur nga koka deri te këmbët.

I jap një dhëmbë dikujt E qortoj rëndë dikë; e shaj që ta ndaloj për diçka; i flas një herë që të frikësohet.

I ka dhëmbët me bukën time Ma ka harruar të mirën që i kam bërë, është mosmirënjohës.

I ndrit dhëmbët (sytë) dikujt I flas me të egër dikujt; e kërcënoj dikë.

I nxjerr dhëmbë e dhëmballë E mundoj shumë; e sfilit; s'i lë gjë pa bërë; ia marr shpirtin.

I njoh dhëmbë e dhëmballë E njoh dikë shumë mirë; ia di mirë të gjitha të mirat e të ligat, zakonet, huqet etj.

I ranë dhëmbët; i ranë dhëmbë e dhëmballë U plak diku, në një punë a vend.

I skërmit (i kërcas) dhëmbët dikujt I kërcënohem ashpër; i flas me kërcënim dikujt.

Ia shkëlqen (tund) dhëmbët (dhëmballët) dikujt E detyroj dikë të përgjigjet gjer në një për një veprim a për një sjellje të padrejtë; e ndëshkoj rreptë dikë.

I tregoj (i dëftoj) dhëmbët

♦ E kërcënoj dikë; i kanosem dikujt.

♦ I zbuloj qëllimet e mia grabitqare, armiqësore etj.; e tregoj natyrën; e zbuloj veten.

Ia thyej (ia dërrmoj) dhëmbët (hundët, brinjët, turinjët, nofullat) dikujt përçm

♦ E rrah paq, e rrah mirë, e shqep në dru.

♦ Ia tregoj vendin; ia mbledh mirë; s'e lë të shesë mend; ia ul hundën.

I zbërtheu dhëmbët (gojën, gjuhën) dikujt E bëj të flasë dikë; e detyroj dikë të m'i thotë të gjitha ç'di.

I zuri dhëmbi bukë (tagji) s'është me nevojtar, është në gjendje me të mirë, e mori veten ekonomikisht, u pasurua.

Ia shtrëngoj dhëmbët nganjëherë E qortoj rëndë a e rrah nganjëherë; ia mbledh mirë; ia tregon qejfin.

Ia tund dhëmbët dikujt >**IA SHKËLQEN (TUND) DHËMBËT (DHËMBALLËT) DIKUJT.**

Kafshoi (hëngri) buzët me dhëmbë Pendohem për atë që them ose bëj.

Ku dhëmb dhëmbi vete gjuha Mendja më shkon a më rri tek ajo gjë që më shqetëson me shumë, për atë kërkoj të flas.

Kur s'ha kumbulla, s'të mpihen dhëmbët (dhëmballët) u Kur s'ke bërë gjë s'ke pse të shqetësohesh, s'ke pse të kesh frikë (*i thuhet zakonisht dikujt që ka bërë një faj a gabim, por shtiret sikur nuk është fajtor*).

Kush luan këmbët, luan dhëmbët u Kush punon, ha.

Ma mbajti dhëmbi gati Sa s'e thashë, desh e thashë diçka.

Ma pruri (ma solli) shpirtin ndër dhëmbë (në fyt) Më lodhi, më mundi, më mërzi shumë.

Mbaje (shtrëngoje) gjuhën pas (prapa) dhëmbëve (ndër dhëmbë, në mes të dhëmbëve)!

Mos fol më!; kyçe gojën!; fol aq sa duhet!; vëri fre gjuhës!

Mbetem (rri) me dhëmbë jashtë*keq* Mbetem duke qeshur.

Me gojë te lan, me dhëmbë të çan shtihet i mirë, por të bën të keqen.

Me shpirt ndër dhëmbë

♦ Me mundim të madh, me shumë vuajtje, me zor të madh.

♦ Gati për vdekje, sa mezi mbahet.

Me thikë ndër dhëmbë*keq* Duke kërcënuar; me kërcënim.

Me thonj e me dhëmbë Me përpjekje e mundime të mëdha; me vështirësi të mëdha; me të gjitha fuqitë.

Me zori dhëmbi diçka Hëngra diçka, pak gjë.

Më erdhi në dhëmbë një fjalë Gati sa s'e thashë; e kisha në majë të gjuhës.

Mpreh dhëmbët

♦ *iron* E quaj që më parë si gjënë a pronën time, pa e pasur ende në dorë; përgatitem shpirtërisht për ta pasur timen; shpresoj më kot se do të ndodhë ose se do të shkojnë punët ashtu si do a si mendoj.

♦ Filloj t'i bëj kërcënime dikujt; bëhem gati për ta sulmuar; i tregoj dhëmbët.

S'i kanë dalë ende dhëmbët Është ende i ri; i ka buzët me qumësht.

S'më zë gjuha vend ndër dhëmbë; s'më rri gjuha prapa dhëmbëve Nuk rri dot pa folur; s'pushoj së foluri.

Sikur kaq (sa të kalit) ta bësh dhëmbin! Mundohu sa të duash!; hidhu përpjetë po të duash!

S'më lë të kruaj dhëmbin Më rri vazhdimisht pranë, më ngjitet pas e s'më lë të bëj asgjë.

S'ta zë dhëmbi

♦ Është një copë fare e vogël, s'është për t'u ngopur.

♦ S'është për t'u thënë; nuk duhet përmendur.

Shtrëngoje (kërcas) dhëmbët Mbledh të gjitha fuqitë për të kryer një punë të rëndë a për të përballuar një gjendje të vështirë.

Tregoj (nxjerr) dhëmbët

♦ E kërcënoj dikë; i kanosem dikujt. [**Unë kam qenë dhe jam gjithmonë për atë që shteti duhet të tregojë dhëmbët.** (IK).]

♦ Zbuloj qëllimet grabitqare, armiqësore etj.; tregoj natyrën e egër; zbuloj veten.

Thyej dhëmbët Pësoj një humbje të rëndë; humb keq; dëmtohem shumë.

Zbardh (hap, zbuloj) dhëmbët*keq* Zgërdhahem; qesh me të tallur.

**

çark i dhëmbëve Komplet dhëmbësh të vënë (artificialë).

dhëmb balene Lëndë brinake nga nofullat e sipërme të disa lloj balenash, që përdoret si fortesë e korseve, erashkave etj.

dhëmb floriri Dhëmb i veshur me flori.

dhëmb i vënë Dhëmb artificial.

dhëmb katarosh Stërdhëmb.

dhëmb prerës *shanat* >**DHËMBË TË PËRPARMË.**

dhëmb qeni >**DHËMBË TË QENIT.**

dhëmb rënës >**DHËMBË QUMËSHTI.**

dhëmb ujku *bot* (*Ilex*) Shkurre me gjethe gjembake të dhëmbëzuara, me lule të bardha që lidhin kokrra të kuqe; mbillet edhe për zbukurim.

dhëmbë të vënë Dhëmbë artificialë të ngulur në trysa ose komplet dhëmbësh artificialë.

dhëmbë të parë Dhëmbë qumështi (të qumështit).

dhëmbë të përparmë Dhëmbë në pjesën e përparme të nofullave midis dhëmbëve të qenit, që janë me të hollë e me të mprehtë se të tjerët.

dhëmbë të pjekurisë Katër dhëmballët e fundit që dalin në moshën 18-25 vjeç e ndonjëherë edhe me vonë. >**DHËMBALLË TË SYRIT.**

dhëmbë të qenit >**DHËMBË TË SYRIT.**

dhëmbë të qumështit Dhëmbë të parë të njeriut a dhëmbët e foshnjërisë që me kohë zëvendësohen me dhëmbë të tjerë.

dhëmbë të syrit Katër dhëmbë me majë, nga dy për çdo nofull, që gjenden midis dhëmbëve të përparmë a dhëmbëve prerës dhe para dhëmballëve.

mish i dhëmbëve (mishra të dhëmbëve) Mish përçark fundit të dhëmbëve; trysa.

dhëmbác e mb dhe shar (Njeri) me dhëmbë të rrallë e të vegjël; me dhëmbë të parregullt.

dhëmbác i m dhe shar

♦ Njeri me dhëmbë të rrallë e të vegjël.

♦ Njeri me dhëmbë të parregullt.

dhëmbác•e ja dhe shar f e DHËMBAC I.

dhëmbác i m sh ë ët (Dentex dentex) Peshk grabitqar, kryesisht i Mesdheut, me trup të shtypur, me luspa të përhimë në të kaltër, që jeton në thellësi deri 200 m. dhe peshon deri 20 kg.

dhëmbájk•ë a f sh a at J Dhëmb i rrotës së dhëmbëzuar.

dhëmbák e mb I dhëmbëzuar.

dhëmbáll•ë a f sh ë ët anat Secili nga dhëmbët e mëdhenj nga të dy anët e gojës që vijnë pas dhëmbëve të syrit dhe shërbejnë për të përçypur e për të thërrmuar ushqimin. [...e **dentistë që shkulin dhëmbë e dhëmballë** (DA).]

*

E di ku i dhemb dhëmballa (dhëmbi) E di vetë se për se ka me shumë nevojë a ku e ka pikën me të dobët; vetë e di ku e ka hallin; i zoti e di ku i pikon çatia.

I ranë dhëmbë e dhëmballë U plak diku, në një punë a vend.

I shkul (i tund) dhëmballët (dhëmbët) dikujt E detyroj dikë të përgjigjet gjer në një për një veprim a për një sjellje të padrejtë; e ndëshkoj rreptë.

I nxjerr dhëmbë e dhëmballë E mundoj shumë; e sfilit; s'i lë gjë pa bërë; ia marr shpirtin.

I njoh dhëmbë e dhëmballë E njoh dikë shumë mirë; ia di mirë të gjitha të mirat e të ligat, zakonet, huqet etj.

I ranë dhëmbë e dhëmballë Është plakur; është shumë i vjetër.

Kur s'ha kumbulla, s'të mpihen dhëmballët (dhëmbët) Kur s'ke bërë gjë s'ke pse të shqetësohesh, s'ke pse të kesh frikë (*i thuhet zakonisht dikujt që ka bërë një faj a gabim, por shtiret sikur nuk është fajtor*).

Me rrënjë e me dhëmballë Shumë mirë; thellësisht. **E njoh me dhëmbë e dhëmballë** e njoh mirë.

**

dhëmballë e parë >**DHËMBALLË QUMËSHTI.**

dhëmballë e pjekurisë (urtësisë, diturisë) Katër dhëmballët e fundit që dalin në moshën 18-25 vjeç e ndonjëherë edhe me vonë.

dhëmballë e rrëzës Ç Dhëmballë e pjekurisë.

dhëmballë e syrit >**DHËMBALLË E PJEKURISË.**

dhëmballë qumështi Dhëmballë e foshnjërisë që me kohë zëvendësohet me dhëmballë tjetër.
dhëmbán e mb Dhëmbëmadh.

dhëmbár i m sh ë ët *vjet* Dentist.

dhëmbarásh e mb>DHËMBAC E.

dhëmbarásh i m DHËMBAC I.

dhëmbarásh•e ja f e DHËMBARASH I.

dhëmbçím i m sh e et Kafshim me dhëmbë.

dhëmbç•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Kafshohet me dhëmbë.

II pës e DHËMBÇ•OJ.

dhëmbç•ój kal óva úar Kafshoj; i ngul dhëmbët (*diçkaje, dikujt*).

dhëmbçúar (i e) mb I kafshuar me dhëmbë.

dhëmbéc i m sh ë ët teks Krehri i avlëmendit.

dhëmbécër i m sh - it Krehër me dy palë dhëmbë të vegjël për të krehur dhentë.

dhëmb•em vetv a (u) ur A Më dhemb.

dhëmbë- fjalëform: dhëmbëdalë; dhëmbëgjatë etj.

dhëmbëbárdhë mb Me dhëmbë të bardhë.

dhëmbëbrisk mb Me dhëmbë shumë të mprehtë, si brisk.

dhëmbëçakáll e mb dhe shar Me dhëmbë të mëdhenj e të gjatë si të çakallit.

dhëmbëçakáll i m sh ë ët dhe shar Njeri me të mëdhenj e të gjatë si të çakallit.

dhëmbëçakáll•e ja f sh e et dhe shar f e DHËMBËÇAKALL I.

dhëmbëçatáll e mb dhe shar Me dhëmbë të shtrembër e të dalë jashtë radhe; që ka stërdhëmb; me dhëmbë si çatall; dhëmbëkatarosh.

dhëmbëçatáll i m sh ë ët Njeri me dhëmbë të shtrembër e të dalë jashtë radhe; që ka stërdhëmb; me dhëmbë si çatall; dhëmbëkatarosh.

dhëmbëçatáll•e ja f sh e et f e DHËMBËÇATALL I.

dhëmbëdalë mb dhe shar Me disa dhëmbë të dalë përpara të tjerëve; që i dalin dhëmbët përpara.

dhëmbëdal•ë a f sh a at f e DHËMBËDAL•Ë I.

dhëmbëdal•ë i m sh ë ët dhe shar Njeri me disa dhëmbë të dalë përpara dhëmbëve të tjerë, që i dalin dhëmbët përpara.

dhëmbë-dhëmbë mb

♦ Në trajtën e dhëmbëve; me dhëmbëza; i dhëmbëzuar; i bërë si me dhëmbë. **Rrotë dhëmbë-dhëmbë. Gjethe dhëmbë-dhëmbë.**

♦ I kafshuar me dhëmbë; që ka shenjat a gjurmët e dhëmbëve. **E bëri bukën (mollën, pjeprin) dhëmbë-dhëmbë.**

dhëmbëfildishtë mb Me dhëmbë të bukur e të shkëlqyeshëm si fildish.

dhëmbëflorínjtë mb Me një ose disa dhëmbë të florínjtë; me dhëmbë floriri.

dhëmbëfrezúes•e ja f mek Makinë metalprerëse për frezimin e dhëmbëve.

dhëmbëgdhëndës•e ja f mek Makinë për gdhendjen e dhëmbëve.

dhëmbëgjátë mb dhe shar Me dhëmbë të gjatë.

dhëmbëgjátë•e a f sh a at f e DHËMBËGJAT•Ë I.

dhëmbëgjátë•ë i m sh ë ët Njeri me dhëmbë të gjatë.

dhëmbëhápur mb dhe shar

♦ Që ka dhëmbë të hapur dhe larg njëri-tjetrit.

♦ Që qesh vazhdimisht me e pa shkak; që rri gjithnjë duke qeshur. **>DHËMBËJASHTË.**

dhëmbëhékur mb (Diell) që nuk ngroh.

dhëmbëhékur mb >DHËMBËHEKUR.

dhëmbëhélm mb (Kafshë) që dëmton rëndë fidanët. **Dhi dhëmbëhelm.**

dhëmbëjashtë *mb dhe shar*

♦ (Njeri) me dhëmbët shumë të dalë, saqë i dalin përpara nga jashtë, dhëmbëdalë.

♦ (Njeri) që qesh vend e pa vend.

dhëmbëjashtë•ë a f sh a at f e DHËMBËJASHT•Ë I.

dhëmbëjashtë•ë i m sh ë ët Njeri me dhëmbët shumë të dalë, saqë i dalin përpara nga jashtë, dhëmbëdalë.

dhëmbëkál•ë e f sh e et

♦ *bot (Zea mays alba Haller)* Misër i bardhë kokërrmadh.

♦ Njeri që qesh vend e pa vend.

dhëmbëkatarósh e mb dhe shar (Njeri) me dhëmbë kataroshë; stërdhëmbësh.

dhëmbëkatarósh i m sh ë ët dhe shar Njeri me dhëmbë kataroshë; stërdhëmbësh.

dhëmbëkatarósh•e ja f sh e et dhe shar f e DHËMBËKATAROSH I.

dhëmbëkrímbur mb dhe shar (Njeri) me dhëmbë të prishur, të krimbur.

dhëmbëkrímbur a f sh a at dhe shar f e DHËMBËKRIMBUR I.

dhëmbëkrímbur i m sh - it dhe shar Njeri me dhëmbë të prishur, të krimbur.

dhëmbëkrúes•e ja f sh e et Fije e hollë druri për të hequr grimca ushqimi të mbetura ndërmjet dhëmbëve; kruese dhëmbësh, kleçkë dhëmbësh.

dhëmbëlépur mb (Njeri) me dhëmbët e parmë të mëdhenj e të dalë mbi buzën e poshtme.

dhëmbëluán i m sh ë ët bot (Leontodon) Bimë barishtore me gjethe të dhëmbëzuara dhe lule të verdha, që lidhin fara me push si top, që i shpërndan era.

dhëmbë•mádh mádhe mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá(Njeri a kafshë) me dhëmbë të mëdhenj.

dhëmbë•mádh mádhi m sh mëdhenj mëdhenjtë Njeri a kafshë me dhëmbë të mëdhenj.

dhëmbë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e DHËMBË•MADH MADHI.

dhëmbëmpréhtë mb (Njeri a kafshë) me dhëmbë të mprehtë.

dhëmbënxirë mb Me dhëmbët të nxirë.

dhëmbëprérës e mb tek(Makinë) për prerjen e dhëmbëve të një vegle a mekanizmi.

dhëmbëprérës•e ja f mek Makinë për prerjen e dhëmbëve të një vegle a mekanizmi.

dhëmbëpríshur mb dhe shar (Njeri) me dhëmbë të prishur.

dhëmbëpríshur a f sh a at dhe shar f e DHËMBËPRISHUR I.

dhëmbëpríshur i m sh - it dhe shar Njerime dhëmbë të prishur.

dhëmbëqelibár e mb>DHËMBËFILDISH.

dhëmbëqélqe mb Ç Me dhëmbë të ndritur e të pastër si qelqi.

dhëmbëqén e mb dhe shar

♦ Me dhëmbët të mëdhenj e me majë, si të qenit.

♦ Që skërmit dhëmbët si qen.

dhëmbëqén i m sh - të dhe shar

♦ Njeri me dhëmbët të mëdhenj e me majë, si të qenit.

♦ Njeri që skërmit dhëmbët si qen.

dhëmbëqërúes•e ja f sh e et > DHËMBËKRUES•E JA.

dhëmbëqítur mb dhe shar

♦ Dhëmbëdalë.

♦ Që ngërdheshet a zbardh dhëmbët vazhdimisht; që rri me dhëmbët jashtë.

♦ (Kafshë) që do vetëm të hajë.

♦ (Egërsirë) që rri me dhëmbët jashtë gati për të kafshuar.

dhëmbërénë mb Me dhëmbë të rënë; i mbetur pa dhëmbë.

dhëmbërén•ë a f sh a at f e DHËMBËRËN•Ë I.

dhëmbërën•ë i m sh ë ët Njeri me dhëmbë të rënë, i mbetur pa dhëmbë.

dhëmbërruázë mb Me dhëmbë të vegjël e të bukur si rruaza.

dhëmbës i m sh - it

♦ Vegël bujqësore me dhëmbë metalikë të kthyer dhe bisht të gjatë, për të mbledhur barin, kashtën etj.; krehër, grabujë.

♦ Çekiç me dy dhëmbë për të gdhendur gurë.

dhëmbësi a f Dhëmbëzim.

dhëmbësór•e ja f sh e et tek Rrotë e dhëmbëzuar.

dhëmbësóri a f tek Sistem rrotash të dhëmbëzuara.

dhëmbësqepár mb dhe shar (Njeri) me dhëmbë të mëdhenj e të mprehtë.

dhëmbësqepár i m sh ë ët dhe shar Njeri me dhëmbë të mëdhenj e të mprehtë.

dhëmbësqepár•e ja f sh e et dhe shar f e **DHËMBËSQEPAR I.**

dhëmbëstráll e mb (Njeri) me dhëmbë të fortë si stralli.

dhëmbësút•ë a¹ f sh a at folk> **DHAMSUT•Ë A.**

dhëmbësút•ë a² f sh a at inv Butak i vogël me guaskë të fortë e të shkëlqyer në trajtë të dhëmbit të sutës.

dhëmbëshárrë mb (Njeri etj.) me majat e dhëmbëve si sharrë; dhëmbëmprehtë.

dhëmbëshátë mb shar (Njeri etj.) me dhëmbë shumë të gjerë e të mëdhenj si shatë.

dhëmbëshkúlur mb (Njeri) me dhëmbë të hequr; i mbetur pa dhëmbë; dhëmbërënë.

dhëmbëtár i m sh ë ët Mjek i dhëmbëve; dentist.

dhëmbëtár•e ja f e **DHËMBËTAR I.**

dhëmbëtarí a f Profesione i dhëmbëtarit; mjekim i dhëmbëve.

dhëmbëtím i m sh e et

♦ Kafshim.

♦ Dhëmbëzim.

dhëmbët•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Dhëmbëzohet.

II pës e **DHËMBËT•OJ.**

dhëmbët•ój kal óva úar

♦ Kafshoj; ha me dhëmbë.

♦ Dhëmbëztoj; bëj dhëmbë-dhëmbë.

dhëmbëtúar (i e) mb

♦ I kafshuar me dhëmbë.

♦ I dhëmbëzuar.

dhëmbëthýer mb dhe shar Me dhëmbë të thyer; që ka thyer dhëmbët.

dhëmbëthýer a f sh a at dhe shar f e **DHËMBËTHYER I.**

dhëmbëthýer i m sh - it dhe shar Njeri me dhëmbë të thyer, që ka thyer dhëmbët.

dhëmbëz a f kryes sh a at Varg pjesësh të dala në një vegël, mekanizëm a send tjetër, në trajtë dhëmbi të vogël me majë; dhëmb i vogël. **Dhëmbëzat e sharrës. Gjethe me dhëmbëza.**

dhëmbëza-dhëmbëza mb Me shumë dhëmbëza; i dhëmbëzuar.

dhëmbëzák u m sh ë ët Çekiç me teh të dhëmbëzuar për të latuar hollë.

dhëmbëzár i m J Pjesë e dhëmbëzuar e draprit.

dhëmbëzé•ë a f sh a at

♦ *folk* Shtrigë me dhëmbë të zinj.

♦ *f e* **DHËMBË•ZI ZIU.**

dhëmbë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) me dhëmbë të zinj; që i nxijnë dhëmbët.

dhëmbë•zí zú m sh zínj zínjtë Njeri me dhëmbë të zinj, që i nxijnë dhëmbët.

dhëmbëzim i m sh e et

♦ Bërje dhëmbë-dhëmbë (*e sipërfaqes së sheshtë*).

♦ Pjesë e dhëmbëzuar e një vegle, mekanizmi a sendi tjetër; tërësi dhëmbëzash të një vegle a të një mekanizmi. **Dhëmbëzim i pjerrët mek.**

dhëmbëz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ Bëhet dhëmbë-dhëmbë, me dhëmbëza.

♦ (*Vegla*) bëhet me dhëmbëza.

II pës e DHËMBËZ•OJ.

dhëmbëz•ój kal óva úar

♦ E bëj me dhëmbë-dhëmbë (*një sipërfaqe etj.*).

♦ mek E bëj me dhëmbëza (*një vegël*).

dhëmbëzór•e ja f sh e et gjeod Dërrasë e dhëmbëzuar me ndarje e nënndarje, e cila përdoret për të bërë matje dhe për të krahasuar nivelin e dy pikave.

dhëmbëzúar (i e) mb

♦ (*Sharrë etj.*) me dhëmbë a me dhëmbëza; (*disk*) që ka dhëmbë a dhëmbëza; që i ka anët dhëmbë-dhëmbë. **Disk (cilindër) i dhëmbëzuar.**

♦ (*Rrotë traktori etj.*) dhëmbë-dhëmbë.

♦ (*Vend*) me pjesë të ngritura e me pjesë të thelluara; me pjesë të dala si dhëmbë; me bedena.

Majat e dhëmbëzuara të mureve të kalasë.

dhëmbími¹ m A

♦ Dhembje. **Lot dhëmbimi.**

♦ Dhembshuri.

dhëmbími² m

♦ Kafshim me dhëmbë.

♦ Dhëmbëzim; punim dhëmbë-dhëmbë.

dhëmbímët mb (*Krehër etj.*) me dhëmbë të imët.

dhëmbinxhí mb (*Njeri*) me dhëmbë të rregullt e të bukur si perla.

dhëmbje a f sh e et J > DHEMBJ•E A; DHIMBJ•E A.

dhëmbk•ë a f sh a at J Dhembje e lehtë.

dhëmb-móll f sh a at A Dhëmballë.

dhëmbó ja m sh - t shar Njeri me dhëmbë të mëdhenj.

dhëmb•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Kafshohem; kafshoj pa dashje (*gjuhën etj.*).

♦ *veta III (Kafshët)* kafshohen me njëra-tjetrën.

♦ *veta III (Disku etj.)* bëhet a punohet me dhëmbëza.

II pës e DHËMB•OJ.

dhëmb•ój kal óva úar

♦ Kafshoj me dhëmbë.

♦ E bëj dhëmbë-dhëmbë; e bëj me dhëmbëza (*një vegël etj.*).

dhëmbór e mb I dhëmbëve; që ka të bëjë me dhëmbët. **Nerv dhëmbor anat. Tingull dhëmbor** *gjuh* tingull i shqiptuar me majën e gjuhës të mbështetur prapa dhëmbëve të sipërm.

dhëmbór•e ja¹ f sh e et gjuh Tingull i shqiptuar me majën e gjuhës të mbështetur prapa dhëmbëve të sipërm.

dhëmbór•e *ja²f sh e et* Vegël bujqësore me dhëmbë metalikë të kthyer dhe bisht të gjatë, për të mbledhur barin, kashtën etj.; grabujë; dhëmbës.

dhëmb•ónj *kal dhe jokaj* A Numëroj.

dhëmb•ruar (i e) *mb A* I numëruar.

dhëmb•sí a f sh - të A

♦ Dhembje.

♦ Keqardhje.

dhëmbsh•ëm (i) me (e) *mb A, J*

♦ (*Plagë etj.*) që dhemb.

♦ I dhembshur; i dhimbsshëm; që ndjen keqardhje.

dhëmb•úar (i e) *mb*

♦ I kafshuar me dhëmbë.

♦ I bërë dhëmbë-dhëmbë.

dhëmbur (i e) *mb* I dhembshur; i dhimbsshëm.

dhëmbur (e) a f sh a at (të) A, J Dhembje.

dhëmbýs *kal dhe jokaj G* > **DHËMBYS•Ë (me).**

dhëmbýs•ë (me) *a ëG*

I *kal* Më dhimbset (*dikush*).

II *jokaj* Pikëllohem.

dhëmbýssh•ëm (i) me (e) *mb G* I dhimbshur.

dhëmp jokaj i ur J > **DHEMB.**

dhëmp•p pi m sh bë bë A Dhëmb.

dhëmp•tj•e a¹f sh e et J Dhëmbëzim.

dhëmp•tj•e a²f sh e et J Dhembje.

dhëmp•óhet *vetv úa (u) úar veta III* Dhëmbëzohet; bëhet dhëmbë-dhëmbë.

dhëmp•ój *kal óva úar* Dhëmbëzoj.

dhëms•hur (i e) *mb J* I dhembshur.

dhëms•hurí a *mb J* Dhembshuri; dhimbshuri.

dhën të f sh J > **DELE.**

dhëna t (të) *a¹f sh* Tërësi faktesh, informatash etj. **Të dhëna personale.**

dhëna t (të) *a¹f sh* Dhuratë; peshqesh.

dhënar i m sh - ët J Dhenar; bari dhensh.

dhëncák u m sh ë ët Ai që jep ryshfet.

dhëncák•e ja f sh e et f e **DHËNCAK U.**

dhënç *veta II njëjës, dëshir e* **JAP. Paç e dhënç!**

dhëndénj *kal a ur A* Përforcoj.

dhëndér i m sh ë ët A Dhëndër.

dhëndétë (i e) *mb A* I përforcuar.

dhënd•ër ri m sh úrë úrë

♦ Djalë që po martohet ose që sapo është martuar; djalë që është fejuar e që do të martohet së shpejti.

♦ Burrë i vajzës kundrejt prindërve të saj. [**Nga martesë e Andrea Topisë ndryshoi stema e tij duke përqafuar edhe simbolet e mbretërisë së Francës, dhëndër i të cilit u bë** (JBr).]

*

Bëhem dhëndër Vishem e ngjishem; vesh rroba të reja ose më të mira që kam; vishem e stolisem si dhëndër.

U bë djali dhëndër U rrit djali; u bë për t'u martuar.

Dhëndri rruhet në fund është ende herët, s'ka ardhur radha, koha etj. për të kërkuar a për të bërë diçka.

Kjo është nusja, ky është dhëndri Kjo është gjendja e një pune; këto janë rrethanat ose mundësitë për të bërë diçka.

dhëndër brenda Dhëndër që jeton me prindërit e nuses.

dhëndëri a f

- ♦ Të qenët dhëndër.
- ♦ Kohë kur djali bëhet dhëndër.
- ♦ *përmb* Dhëndurë të një familjeje.
- ♦ Palë e njerëzve të dhëndrit; njerëzit e anës së dhëndrit.

dhëndërisht ndajf

- ♦ Ashtu si veprojnë a bëjnë dhëndurët.
- ♦ Si për dhëndër.

dhëndërishte mb

- ♦ I përshtatshëm a i duhur për dhëndrin. **Rroba dhëndërishte.**
- ♦ (*Këngë*) për dhëndurë.

dhëndër•óhem vetv óva (u) úar

- ♦ Martohem; bëhem dhëndër.
- ♦ Sillem si dhëndër; nisem dhëndër.
- ♦ *G >DHANDËR•UE (me u).*

dhëndër•ój jokál óva úar

- ♦ Bëhem dhëndër.
- ♦ Rri si dhëndri ditën e dasmës; tregohem i ndrojtur.

dhëndëror e

dhëndëruar (i) mb m I bërë gati për martesë; i nisur dhëndër.

dhëndërush i m sh ë ët mospërf Burrë që dikush kërkon t'ia japë një vajze; dhëndër i gjetur me mblesëri; ai që kërkon të bëhet dhëndër me pahir.

dhënd•ërr ërri m sh úrrë úrrët > DHËND•ËR RI.

dhënd•ónj kal óva úar A Gdhend.

dhëndúre t sh i DHËND•ËR RI.

dhënnë pjes e JAP.

dhënnë (i e) mb

- ♦ (*Gjë*) që i është dhënë a falur dikujt. **Gjë e dhënë nuk merret prapë fj u.**
- ♦ (*Detyrë etj.*) që i është ngarkuar a besuar dikujt; që i është dhënë dikujt për ta ditur a për ta zbatuar. **Udhëzimet e dhëna.**
- ♦ *tek* I njohur, i përcaktuar ose i vendosur që me parë. **Drejtimit i dhënë. Formë (masë) e dhënë. Madhësi (sasi) e dhënë.**
- ♦ *libr* Që ka të bëjë pikërisht me një kohë, vend a rrethanë të caktuar. **Në çastin e dhënë. Në kushtet e dhëna.**
- ♦ (*Shumë*) e paguar; që është dhënë.
- ♦ Që i është siguruar, lejuar a dhënë dikujt. **Të drejtat e dhëna. Liria e dhënë. Koha e dhënë për një punë.**
- ♦ I përfunduar; i kryer. **Provimet e dhëna.**

♦ *fjg* Që e do shumë dikë a diçka; që përpiket me mish e me shpirt për dikë a për diçka; që i është kushtuar diçkaje; që ka dëshirë të zjarrtë të merret me një gjë. I dhënë pas nënës (pas fëmijëve). I dhënë pas punës (pas librave, pas muzikës, pas sportit). keq. që e ka

♦ *keq* I lëshuar pas diçkaje; i rrëmbyer nga diçka; që i është bërë ves diçka. **I dhënë pas pijes (lojës, qejfeve, lekut).**

♦ *f vjet (Vajzë)* e fejuar ose e martuar; e zënë.

♦ *krahin* I pakursyer për të tjerët; dorëdhënë; dhënës.

dhënë a¹ (e) f sh a at (të)

♦ *kryes sh* Fakte; shifra. **Të dhëna statistikore.**

♦ Informacion. **Sipas të dhënave.** [Kemi të dhëna që ju jeni një kritik i zoti e i shkolluar, ndonëse i panjohur (FK).]

♦ Tipare; specifikime; hollësi.

♦ Aftësi; talent.

♦ *vjet sh* Taksa.

**

fjala e dhënë Premtim a zotim i bërë me be. [Doruntinën e solli fjala e dhënë, thotë kapiteni Stres që kryeson hetimet në veprën që I. Kadare ka krijuar mbi bazën e baladës popullore. (ShS).]

dhënë•e a² (e) sh a at (të) bis Dhuratë; peshqesh.

dhënë t (të) as Dhënie. **Kanë të dhënë e të marrë** japin e marrin.

dhënebukëshumëz a f sh a at Ç Nënë në dallim nga njerka shpirtvogël.

dhënebukëpákëz a f sh a at Ç Njerkë në dallim nga nëna shpirtmadhe.

dhënëcák u m sh ë ët Ai që jep ryshfet.

dhënëcák•e ja f sh e et f e DHËNËCAK U.

dhënëj•e a f sh e et A Dhuratë.

dhënës e mb

♦ Që jep. **Pala dhënëse.**

♦ I pakursyer; dorëdhënë.

♦ Transmetues. **Stacion dhënës.**

dhënës i m sh - it

♦ Ai që i jep a dorëzon dikujt diçka; dorëzues. **Dhënësi i të hollave.** Në prani të marrësit dhe të dhënësit.

♦ Njeri që s'kursen gjë për të tjerët, njeri dorëdhënë.

♦ *tek* Aparat që jep sinjale, valë elektromagnetike, energji etj.; aparat dhënës. **Dhënësi i sinjaleve (energjisë, nxehëtësisë).**

dhënës•e ja f sh e et Bagëti me rendimet të lartë qumështi.

dhënëti a f Vetë e njeriut dorëdhënë.

dhënëz a f sh a at Pendë e peshkut.

dhëngjíz•ë a f sh a at Tajë; mëndeshë.

dhëni•e a f

♦ Lënie e diçkaje në dorë të dikujt.

♦ Falje; dhurim.

♦ Dorëzim. **Dhënie e titullit (diplomës).**

♦ Paraqitje a parashtrim (*i arsyes, argumentit etj.*).

dhëntë dëshir e JAP. * Dhëntë Zoti e ... ! Mos e dhëntë Zoti!

dhënur (i e) mb A I dhënë; i lëshuar.

dhénur (të) *as* A Dhënie; të dhënë.

dhërmiót *e mb* I Dhërmiut; që ka të bëjë me Dhërmiun, me banorët a vendësit e tij.

dhërmiót *i m* Banor a vendës i Dhërmiut.

dhërmiót•e *ja f e* **DHËRMIOT I.**

dhër•ónj *kal óva úar* A >**DHUR•OJ.**

dhërsëllím *i m sh a at* A Goditje me fshikull, kamxhik etj.

dhërsëll•ónj *kal óva úar* A Qëlloj a godit me fshikull, kamxhik etj.

dhësëllúar (*i e*) *mb* A I fshikulluar; i goditur me fshikull, kamxhik etj.

dhëshpelq•énj *jokal éva ýer* A

♦ Nuk pëlqej.

♦ Hidhërohem.

dhëthénj•ë *a f sh a at* *bot* Dëllinjë.

dhgi *ja f sh ja jat* *krahin* G Thëngjill.

dhi (*me*) **dhíva** *ose dhjéva* - *kal, jokal vulg* G >**DHJES. Mos e dhit muhabetin!**

dhi (*me u*) **dhíva** (*u*) *ose dhjéva* (*u*) **dhi** *vulg* G *vetv dhe pës e* **DHI** (*me*). **U dhi në brekë.**

dhi *a f sh - të zool (Capra)* Kafshë shtëpiake ripërtypëse, që mbahet për qumësht, lesh, mish e lëkurë. **Barí dhish.** [**Zana jini e zana kjoshi! / Besa besë e fjala fjalë, / dhit' e egra u kjoshin falë!** (CV).]

*

As ke dhija as ke anxa G Njeri që s'ngulet dot në një punë.

Ç'i bën dhia shqemes, shqemja ia bën lëkurës *fj u* Kush bën keq, gjen keq; ç'të bësh, atë do të të bëjnë.

Dhentë e dhinë e Zeres, nami i Kapllan Qeres Njëri punon, por lavdërimet, të mirat etj. i merr një tjetër.

Dhi e zgjebosur (**zgjebur, ngordhur**) **e bishtin përpjetë (bishtpërpjetë)** *tall* Njeri i pavlerë, por mendjemadh; hem qeros, hem qibar.

Dhi me leshin cukla-cukla e me bishtin si furka Dhi e zgjebosur, bishtin përpjetë.

Dhia e shëllirës Dhia e vetme e të varfrit, nga e cila merr pak qumësht.

Dhia mish e cjapi tavë (cjapi mish e dhia tavë) Si njëri edhe tjetri; po e njëjta gjë.

Dhia në malësi, delja në vërri; dhia në mal, delmja në livadh *fj u* Secili duhet të qëndrojë në vendin e vet, gjithçka duhet vënë në vendin që i përket; secili duhet të gjejë vendin e tij në punë, në jetë sipas vetive e vlerave që ka.

E ka një dhi për bishti Është shumë i varfër.

E kanë zanë ethet e dhive Dridhet nga emocioni.

E pres si dhia thikën Kam shumë frikë nga diçka; e pres diçka me zemër të ngrirë.

Është një nga dhia dy nga vija I kanë hedhur ujë (qumështit, verës etj.).

Gjej një herë bari, pastaj shko e bli dhi! *fj u* Merr masat e nevojshme, para se të nisësh një punë.

Ha si dhi në rrushkull Ha si i zijosur.

I ka ba dhinë e veta G

♦ I ka në terezi punët.

♦ E ka ngrënë çairin.

I mungojnë dhinë Nuk është në rregull nga mendja, i mungojnë ca dërrasa.

Ku di dhia ç'është tagjia *mospërf* Nuk është i zoti të vlerësojë atë që është me të vërtetë e mirë dhe me vlerë (thuhet zakonisht për dikë që është i prapambetur e i pagdhendur).

Ku i ke dhinë? Ku e ke mendjen; ku të kullot mendja.

Mblidh dhitë! Mblidh mendjen!; eja në vete!

Me një dhi për dore e me një strajcë në krah Shumë i varfër.

Mërdhij si dhija e bardhë Mërdhij shumë.

Milte dy qyqe dhi (dele) Ishte shumë i varfër.

Ndaj dhentë (delet) nga dhitë Dalloj njëren nga tjetra dy gjëra që s'duhën ngatërruar, sqaroj mirë gjërat; ndaj shapin nga sheqeri.

Pesë dhi, gjashtë zile Më shumë zhurmë se punë.

Piçkë dhie *vulg* Njeri shumë i zgjuar për dredhi.

Si dhia në gjollë Nuk shkaputet nga diçka që i pëlqen; ngulet diku me kënaqësi e nuk shkulet.

Si dhia në mes të dhenve *keq(Njeri)* që bie në sy për keq në mes të të tjerëve, që nuk i përshtatet mjedisit ku ndodhet, që është i huaj për rrethin ku jeton.

Si dhia para sjapit *G* Njeri që del para një tjetri pa i takuar ai vend.

Si dhitë në gjollë *G* Rrëmujshtëm.

S'jemi si këmbët e dhisë S'jemi të gjithë njëllor për nga mosha, për nga rëndësia etj.

Shiko dhitë e tua! Shih punën tënde!

Te dhitë! Qërohu!; s'ke punë këtu!

U bënë dhen e dhi bashkë U përzien keq punët.

U bënë si këmbët e dhisë

♦ S'merret vesh se kush është i madh e kush i vogël, kush është në krye e kush vjen pas etj., u bënë të gjithë njëllor.

♦ S'i përfill njeri.

dhi cja *pore* Dhi me brirë si të cja *p*it.

dhi dre *ne* *G* Dhi me brirë si të drerit.

dhi e egër

♦ (*Rupicapra rupicapra*; *Capra hircus*) Kafshë gjitare përtypëse e ngjashme me dhinë, me brirë shumë të gjatë dhe shumë e zhdërvjellët, që jeton zakonisht në male të larta e të thepisura.

♦ *fig* Vajzë a grua e gjallë dhe e shkathët, por jo e afrueshme.

dhi malteze *zoote* *k* Dhi e bardhë me qime të gjatë, kryesisht pa brirë, me veshë të zinj, të varur, me peshë deri 70 kg, që deri 500-600 kg qumësht në vit.

dhi shytë Dhi pa brirë.

rrugë (udhë) dhish Dhiare.

dhiá *A*

I *lidh*

♦ Nëse; poqese.

♦ Deri sa; deri në kohën kur.

II *pj* Kështu. >**DHJA**.

dhiák *u*¹ *m sh ë ët* > **DHJAK** *U*.

dhiák *u*² *m sh ë ët* Bari dhish.> **DHIAR** *I*.

dhiakësh *•ë a f sh a at f e* **DHIAK** *U*.

dhiakoní *a f sh - të*

♦ > **DHJAKONI** *A*.

♦ Tërësia e dhjakëve.

dhiallúp *i m sh e et* *Ç* Helm.

dhiallupós *kal a ur* *Ç* Helmoj.

dhiallupós *•em a (u) ur* *Ç*

I *vetv* Helmohem.

II *pës e* **DHIAPULLOS.**

dhiár (i e) *mb A* I dhier.

dhiár e *mb krahin G (Njeri)* i ftohtë; i pashoqërueshëm.

dhiár i m sh ë ët

♦ Bari dhish. **Pajtoj dhiar.**

♦ *keq* Njeri pa vlerë.

dhiár•e ja f sh e et Shteg i ngushtë malor.

dhiát•ë a f sh a at

♦ *vjet* Dëshirë a porosi e fundit; amanet.

♦ *vjet* Testament.

♦ *fet* Secila nga dy pjesët e Biblës.

**

Dhiata e Re *fet* Pjesë e dytë e Biblës së krishterë, e shkruar në greqishte, që regjistron jetën dhe mësimet e Jezu Krishtit dhe pasuesve të tij të hershëm, dhe që përbëhet nga katër Ungjijtë, Veprat e Apostujve, 21 letra të Shën Palit e të tjerë, si dhe librin e Zbulesës. [**Dhiata e Re u përkëthye shqip për të parën herë nën mbikqyrjen e Grigor Gjirokastritit, peshkop i Eubesë, dhe u botua në Korfus bashkë me tekstin greqisht më 1827.** (AE).]

Dhiata e Vjetër *fet* Pjesë e parë e Biblës së krishterë, e përbërë nga 39 libra, që përkon pak a shumë me Biblën e hebrenjve; shumica e librave janë shkruar në hebraishte, disa në aramaike, nga viti 1 200 deri 100 para erës së re, dhe përmbajnë tekstet kryesore të ligjeve, historisë, profecisë dhe diturisë së popullit të lashtë të Izraelit.

dhiátës i m sh - it *vjet* Testamentar.

dhiátës•e ja vjet f e **DHIATËS I.**

dhiatím i m Lënie me testament e një prone etj.

diat•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **DHIAT•OJ.**

dhiat•ój kal óva úar Lë me testament (*diçka*).

dhiatúar (i e) *mb* I lënë me testament.

dhiatúes i m sh - it Ai që lë diçka me testament.

dhiatúes•e ja f e **DHJATUES I.**

dhic e *mb krahin G (Fëmijë)* që e heq barku shpesh.

dhíç•e ja f sh e et *krahin G >* **DHJETËSH•E JA.**

dhíej dhjéva dhíer kal dhe jokal vulg Bëj ujët e trashë; bëj nevojën e madhe. **>DHJES.**

dhíem (i) e (e) *mb* I dhjerë.

dhíem it (të) *as vulg G* Dhjerje.

dhíemj•e a f sh e et Dhjerje.

dhíer (i e) *mbvulg >* **DHJERË (i e).**

* **Punë e dhier!** *vulg* Punë e katranosur.

dhíer it (të) *as vulg* Dhjerje.

dhífís kal a ur A

♦ Vështroj ngultas.

♦ Marr në shenjë.

dhífisé•nj jokal a ur A Më bie të fikët.

dhífísur (i e) *mb A* I alivanosur.

dhíg•ël la f sh a at J Ndyrësi; pisllek.

dhigón i m sh a at Stërnip; djalë i nipit.

dhiháll i m sh ë ët bujq A

♦ Sfurk dydhëmbësh.

♦ Dhiqel.

dhí•hem vetv dhjéva (u) dhíer vulg

♦>**DHITEM.**[lërna, dhe ti zot/ të kullotim si kafshët/ të hamë ku dhihemi/ të dhihemi ku hamë (ShM).]

♦ Tutem shumë.

♦ Fëlliqem; turpërohem keq.

♦ *veta III (Një punë)* priset keq.

*

U dhie nusja në kalë U fëlliq kjo punë; e mori dreqi këtë punë.

dhijár•e ja f sh e et > DHIAR•E JA. [Si i dogjën të gjitha kangët e tyne,/ gungallat dirgjen vetë/ dhijareve t'vetmueme. (AÇ).]

dhikás kal a ur Ç Dënoj për një krim (*dikë*).

dhikás•em a (u) ur Ç pës e DHIKAS.

dhikásj•e a f sh e et Ç Dënim.

dhikásur (i e) mb Ç I dënuar (*për një krim*).

dhikirján i m sh a at bujq A Sfurk tredhëmbësh.

dhiks•énj kal éva ýer A Ndez; hakërroj.

dhílb•ër ri m sh ra rat A>YLBÉR I.

dhíl•ë a f sh a at Ligështi.

dhíl•e ja f sh e et Dërmim; lodhje e madhe fizike; rraskapitje.

dhílp•e ja f sh e et A Rudhë (*e fytyrës, rrobës etj.*).

dhilpk•óhem óva (u) úar A

I vetv Rudhem; rudhosem.

II pës e DHILPK•ONJ.

dhilpk•ónj kal óva úar A Rudh; rudhos; bëj me rrudha.

dhilpikúar (i e) mb A I rrudhur; i rudhosur.

dhimbc e mb G

♦ (*Njeri*) i dhembshur.

♦ (*Plagë*) që dhemb; që ka dhimbje.

dhím•em vetv a at (u) ur > DHEMB•EM.

dhím•ë a f sh G >DHEMBJ•E A. [Mjerimi s'ka gëzim, por ka vetëm dhimba (Mgj).] [O dhimbë krenare e shpirtit që vuen (Mgj).] [Dhimbë e madhe, vlla, ma ka ngjitë,/ Nuk po muj në kâmbë me qindrue (CV).]

dhímbës e mb G I dhembshur; që ka dhembshuri.

dhimbësi a f G

♦ Pikëllim.

♦ Keqardhje.

dhimbje- fjalëform>DHEMBJE-.

dhímbj•e a f sh e et > DHEMBJ•E A. [Në jetë më solle kaq shumë dhimbje/ dhe shqetësime pa mbarim (NGj).][Dhimbja belbëzon disa fjalë/ si uratë. (AÇ).]

dhímbs•et vetv - (u) ur(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)

♦ Më ngjall një ndjenjë dashurie e dhembshurie; kam dhembshuri për dikë a diçka. **I dhimbset gurit e drurit** u vjen keq të gjithëve për dikë; i dhimbset kujtdo. **Më dhimbset i varfri** më vjen keq për të varfrin.

♦ E ruaj me shumë kujdes diçka; e ruaj të mos dëmtohet e prishet; më vjen keq të shpenzoj paranë. **S'i dhimbset paraja kur e do puna.**

*

I dhimbset qyqes Është fare i mjerë: është në gjendje të vajtueshme.

Më dhimbset jeta Kam frikë mos vdes a mos pësoj gjë të rëndë; e ruaj shumë veten.

Më dhimbset lëkura Ruhem shumë të mos pësoj gjë të rëndë; më dhimbset jeta.

dhímbsj•e a *f* *G* Dhembshuri; dhimsuni.

dhímbsun (i e) *mb* *G* > **DHIMSUR** (i e), **DHEMBSHUR** (i e).

dhím•et *vetv* *G* > **DHIMBS•ET**.

dhím•ë (i) e (e) *mb* *G* > **DHIER** (i e). **Rrinte si i dhimë.**

dhimsuní a *G* *f* > **DHIMSURI** A.

dhímstur (i e) *mb* I dhimbshëm.

dhimsurí a *f* Dhembshuri. [**Por nga ana tjetër këtu theksohet se për gruan burri tregonte kujdes e dhimsuri njerëzore** (MT).]

dhímshëm *ndajf* Me dhembje; me dhembshuri. > **DHEMBSHËM**.

dhímsh•ëm (i) me (e) *mb* > **DHEMBSH•ËM** (i) me (e). [**Vdekja - si vdekje,/ gjithmonë e dhimbshme,/ gjithmonë e verdhë** (FA).]

dhímbt•ë (me u) *jokal* i ë *G* Më vjen keq; më dhimbset. [**me iu dhimbtë gjarpnit nën gurë!** (GjF).]

dhímbt•ë a *f* *sh* a at *G*

♦ Dhembje; dhimbje.

♦ Keqardhje (*për shpenzimet*). **Shpenzoj pa dhimbtë.**

♦ Mëshirë; keqardhje.

*

Ia gjej dhimbtën diku E kuptoj çfarë halli ka.

**

dhimbtë e terun Dhimbje e vazhdueshme, e ngadalshme.

dhímbtun it (të) *as* *G* Dhembje; dhimbje.

dhímhun (i e) *mb* *G* I dhembshur; i mëshirshëm.

dhím•e ja *f* *sh* e et *G* Dhembje.

dhím•e ja (e) *f* *sh* e et *G* E dhier; dhierje. **Të dhime të pleshtit** pika të kuqe që lë pleshti në lëkurë kur pickon.

dhím•ë a *f* *sh* a at *G* Dhembje.

dhimisqí a *f* *sh* - të Thikë damaskine.

dhimíz•ë a *f* *sh* a at *ent* (*Scarabaeus*) Bubuzhel.

dhíms•et *vetv* *G* > **DHIMBS•Ë** (me u).

dhíms•ë (me u) *vetv* - (u) ë (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më dhimbset; kam dhembshuri.

dhímhun (i e) *mb* *G* > **DHEMBSHUR** (i e).

dhimsuní a *f* *G* > **DHEMBSHURI** A.

dhímsh•ëm (i) me (e) *mb* *G* > **DHIMBSH•ËM** (i) ME (e); **DHEMBSHUR** (i e).

dhímtun it (të) *G* Dhembje. [**Unë tuj pas t' dhimtun n'zemër...** (KA).]

dhíne (i e) *mb* *krahin* *G*, *K* I dhier. [**Haxhi Krista e haxhi Shtjefni,/ Mbet si i dhine gjithë mileti.** (Pop).]

dhíne (i e) *mb* *bis* *G* > **DHIER** (i e).

dhíntë (i e) *mb* *G* I dhirtë; (prej) dhie. **Qumësht i dhíntë.**

dhiolí *a f sh - të J Violinë.*

dhióqéz•ë *a f sh a at > DIOQEZ•Ë A.*

dhiózm•ë *a f bot (Mentha piperita)Mendër e butë.*

dhipér•ë *a f sh a at zool A Nepërkë.*

dhíplo *ndajf Ç Dyfish.*

dhiplós *kal a ur Ç Dyfishoj.*

dhipllós•et *vetv - (u) ur veta III Ç Dyfishohet.*

dhipllós•e *a f Ç, J Dyfishim.*

dhipllósur *(i e) mb Ç I dyfishuar.*

dhiqél *i m sh ë ët Sfurk me dy çataj.*

dhiqirjáni *m A Sfurk me dy çataj për kashtë.*

dhírí *a f përmb Dhi; tufë dhish; kope me dhi.*

dhírta t (të) *f: Të leshtat dhe të dhirtat dhen e dhi.*

dhírtë *(i e) mb*

♦ Që del a merret nga dhia. **Qumësht (djathë) i dhirtë.**

♦ (*Gunë*) me lesh dhie.

dhírt•ë *a (e) f sh a at (të) zakon në sh: Të leshtat dhe të dhirtat dhentë dhe dhitë.*

dhis•k u *m sh qe qet*

♦ Tabaka.

♦ *vjet* Mbledhje ndihmash. **Dal me dhisk në dorë.**

dhisplëq•énj *jokal éva ýer A Më vjen keq.*

dhisplëq•éhem *vetv éva (u) ýer A Dëshpërohem.*

dhisplëqiár *(i e) mb A*

♦ I papëlqyer.

♦ I dëshpëruar.

dhishkát•ë *a f A*

♦ Zemërim.

♦ Zili.

dhíshk•ë *a f sh a at Dele e murrme.*

dhíshhtë *(i e) mb krahin G I dhisë; (prej) dhie; i dhirtë.*

dhítem *vetv dhjéva (u) dhjérë dhe dhíer vulg*

♦ Bëj ujët e trashë, nevojën e madhe.

♦ Më shpëton nevoja në brekë.

♦ Më shkojnë shtatë; mbush brekët nga frika.

♦ Pësoj humbje të rëndë; shkatërrohem; shpartallohem; marr fund me të gjitha.

♦ *veta III (Puna)* prishet keq; nxiroset; katranoset; bëhet për dreq. **U dhe puna!**

dhít•ë *a f sh a at G > DHJET•Ë A.*

dhiván *i m sh ë ët A Divan.*

dhivár *i m sh ë ët A*

♦ Thesar.

♦ Pasurí.

dhivç *e mb krahin G (Fëmijë) që i shpëton nevoja në brekë.*

dhivç *i m sh a at krahin G Fëmijë që i shpëton nevoja në brekë.*

dhivç•e *ja f sh e et krahin G f e DHIVÇ I.*

dhivolís *kal a ur Ç Punoj për së dyti (tokën).*

dhivolís•enj *kal a ur A > DHIVOLIS.*

dhivolís•et - (u) ur Ç *pavet dhe pës e* **DHIVOLIS.**

dhivolísj•e a f A, Ç Punim i tokës për së dyti.

dhivolísur (e) mb f A, Ç (*Tokë*) e punuar për së dyti.

dhiz i m sh a at G Kec mashkull.

dhízemvetv dhéza dhézur A

♦ Ndizem.

♦ *veta III* Ndizet; merr flakë.

♦ *fig* Më ndizet gjaku.

dhíz•ë a f sh a at G Kece; kec femër.

dhja¹lidh dhe parafjA >DHIA.

dhja²ndaif A Ashtu; pikërisht ashtu.

dhjafór•e ja f sh e et A Zënie; grindje.

dhjak u m sh ë ët fet Titull në Kishën Ortodokse; grada më e ulët në këtë kishë; ai që mban këtë gradë a këtë titull ndihmës i priftit në shërbesat.

dhjakésh•ë a f sh a at Grua e dhjakut.

dhjakón i m sh ë ët fet>DHJAK U.

dhjakonár e mb përb

♦ (*Njeri*) që kërkon ta kalojë jetën pa punuar, duke mbledhur lëmosha nga të tjerët; parazit.

♦ (*Njeri*) dinak e i pabesë.

dhjakonár i m sh ë ët përb

♦ Njeri që kërkon ta kalojë jetën pa punuar, duke mbledhur lëmosha nga të tjerët; parazit.

♦ Njeri dinak e i pabesë.

dhjakonésh•ë a f sh a at f e DHJAK U. >DHJAKESH•Ë A.

dhjallúp i m Ç: **T'u bëftë dhjallup!** *mallk t'u bëftë helm.*

dhjam kal a ur Majmëroj; e ngjall; e majm (*bagëtinë për mish*).

dhjam a m A >DHJAM•Ë I.

dhjam i m >DHJAM•Ë I.

dhjamç e mb (*Mish*) i majmë; i ngjallur.

dhjamç i m sh e et G Copë e vogël dhjami.

dhjám•em vetv a (u) ur

♦ Shëndoshem; vë dhjamë; trashem.

♦ *keq* Pasurohem; vë pasuri.

dhjám•ë i m sh ëra ërat

♦ Lëndë e butë e lyrshe, e patretshme në ujë që ndodhet në trupin e kafshëve dhe përdoret si yndyrë ushqimore, në industri etj.; yndyrë shtazore. **Dhjamë derri. Dhjamë i tretur. Mish pa dhjamë. Tres dhjamin** dobësohem. **Vë dhjamë** ngjalle; majmem; trashem.

♦ >DHJAMË T.

*

Dhjamë cjapi Gjë pa fitim, pa leverdi.

E kam dhjamë (grurë, vaj) me dikë Kam marrëdhënie shumë të mira me dikë; shkoj shumë mirë me dikë.

Gjak e dhjamë (t'u bëftë) urim Të bëftë mirë!

S'del dhjamë nga pleshti*përçm*

♦ S'del gjë (fitim, përfitim, dobi etj.) atje ku s'ke ç'të nxjerrësh, ku s'ka mundësi.

♦ Nga dorështrenguari mos prit gjë; s'të jep a s'të fal gjë kopraci.

Dhjamë (gjalpë, djathë i mirë) në lëkurë të qenit Gjë e mirë në vend të keq; plaçkë e mirë në duar të këqija.

Fërgohem (skuqem, tiganisem, cingarisem) me dhjamin tim Rregullohem, e përballoj çdo gjë me të ardhurat e veta, me atë që kam vetë; nuk i shtrij dorën tjetrit. **I zuri bishti dhjamë** jetoi me gjithë të mirat.

Nxjerr (qit) dhjamë nga pleshti nxjerr përfitime edhe atje ku duket se është e pamundur, është shumë i zoti për të nxjerrë fitime a për të përfituar nga gjithçka, nxjerr vaj nga guri.

Si veshka në mes të dhjemit në kushte e rrethana shumë të mira, në mjedis të këndshëm a të rehatshëm, shumë mirë.

Shkoi (vajti) për dhjamë qeni Shkoi kot, për hiçmosgjë; shkoi si qeni në vresht.

Vë dhjamë Pasurohem; vë pasuri.

dhjamë i brendshëm Dhjamë i veshkave dhe i barkut të bagëtive.

dhjámë t as

◆ >**DHJAM•Ë I.**

◆ *nj* Zorrë ose copë dhjami që del nga zgavra e barkut dhe shket poshtë saj kur ngrihen e mbarten pesha shumë të rënda, nga një mundim i madh etj.; sëmundje që shkaktohet nga kjo shkarje, rrënxim. **I doli dhjamët (dhjami). Operoj dhjamët (dhjamin).**

dhjámës e mb (*Mish*) i dhjamur.

dhjamësí a f Shkallë e lartë e përmbajtjes së dhjemit në organizmin e frymorëve; sasi e madhe dhjami në organizmin njerëzve dhe të kafshëve.

dhjámët (i e) mb I dhjamur; i dhjamosur.

dhjamëzím i m sh e et libr Shtim i sasisë së dhjemit në trupin e njeriut e të kafshëve ose në një pjesë të tij; dhjamosje; krijim dhjami.

dhjamëz•óhem vetv óva (u) úar libr Vë a zë dhjamë.

dhjamëz•ój kal óva úar libr Dhjamos (*dikë*).

dhjamëzúar (i e) mb libr I dhjamur; i dhjamosur; që ka vënë a zënë dhjamë.

dhjamnísh•e ja f krahin G

◆ Copë dhjami.

◆ Dhjamë i shkrirë, i tretur në zjarr.

dhjamór e mb

◆ (*Lëndë*) me përmbajtje dhjami

◆ I dhjemit; që ka të bëjë me dhjamin ose përmban dhjamë. **Ind dhjamor.**

dhjamós kal a ur Shëndosh. **Ky ushqim të dhjamos.**

dhjamós•em vetv a (u) ur Dhjamem; vë a zë dhjamë.

dhjamósj•e a f sh e et Vënie e dhjemit; krijim dhjami në trup të njeriut a kafshës. [Në dosje të veçantë ishte shënuar gjithë përvoja e degradimit: krahاسimi çdo vit i fjalorëve, ku fjalët rralloheshin si gjethet në nëntor, rrënojat gramatikore, atrofizimi i pjesëzave, sidomos i parashtrësive, dhjamosja e sintaksës. (IK).]

dhjamósur (i e) mb (*Njeri etj.*) që ka vënë dhjamë.

dhjamósh e mb (*Njeri*) me trupin plot tul e dhjamë. **Fytyrë dhjamoshe.**

dhjamósh i m sh ë ët Njeri me trupin plot tul e dhjamë.

dhjamósh•e ja f sh e et Grua a vajzë me trupin plot tul e dhjamë.

dhjamrúshk•ë a f Rizë e të përbrendshmeve të kafshës.

dhjámsh•ëm (i) me (e) mb I dhjamur.

dhjámhtë (i e) mb

♦ I bërë me dhjamë, prej dhjami. **Qiri i dhjamtë.**

♦ I dhjamur. **Mish i dhjamtë** mish i majmë.

dhjamth i *m mjek bis* Hernie; dalje e dhjamtit.

dhjámur (i e) *mb* Që ka vënë dhjamë; që është tërë dhjamë, i majmë; i ngjallur; i trashë. **Mish i dhjamur. Kafshë e dhjamur.**

dhjamúsh•e *ja f sh e et*

♦ Copë dhjami e patretur.

♦ Copë mishi me shumë dhjamë.

dhjasák e *mb Ç* I ndaluar. [Mos shko anës gjolit se ishte dhjasak (KPC).]

dhjashkár i *m sh ë ët G* Djall.

dhját•ë a *f sh a at* > **DHIAT•Ë** A.

dhjátës i *m sh - it* > **DHIATËS** I.

dhjátës•e *ja f sh e et f e* **DHJATËS** I.

dhjat•ój *kal óva úar* > **DHIAT•OJ**.

dhjérë (i e) *mb vulg*

♦ Që ka bërë nevojën në brekë.

♦ I prishur keq, sa s'ndreqet më. **Punë e dhjerë.**

dhje•s *va rë vulg*

I jokal Bëj nevojën.

IIkal

♦ E ndot me nevojë (*dikë*); ia lëshoj nevojën në prehër (*diku*). **Ia dhjefsha t'ëmën (racën)! shar!** [Kur mbërrita në parking një gjobë më priste mbi xhamin e përparmë të rrangallës. - **Phu, ta dhjefsha racën!** (ED).]

♦ E prish fare, e bëj për drej; e bëj më keq se ç'qe në vend që ta ndreq, e katranos. **E paske dhjerë!**

*

Dhjes gjak (në brekë) Trembem shumë keq; më shkojnë shtatë nga frika.

dhjet i *m sh a at A* Testament; dhjatë.

dhjéta (të) *përmb f e* **DHJETË** (të). **I bleu të dhjeta.**

dhjetár i¹ *m sh ë ët vjet* Ai që i blinte shtetit të drejtën për të marrë për vete të dhjetat e fshatarëve, ai që mblidhte të dhjetat te fshatarët.

dhjetár i² *m sh ë ët vjet*

♦ Pjesëtar i një grupi prej dhjetë vetësh.

♦ Komandant i dhjetëshes, i togës me dhjetë ushtarë.

dhjété

I num them Numër që vjen fill pas nëntës dhe shënon sasi të barabartë me 9 edhe 1. **Dhjetë vetë.**

IIsi num rresht I dhjetë. **Dhoma dhjetë. Në orën dhjetë. Më dhjetë të çdo muaji. Radha dhjetë, karrigia pesë.**

dhjété (i e)

I mb Që i përgjigjet numrit dhjetë në një varg të pandërprerë njerëzish a sendesh, në një radhë a renditje, në një klasifikim etj.; që vjen menjëherë pas të nëntit. **Muaji i dhjetë. Radha e dhjetë.**

IIsi em f

♦ Një nga të dhjetë pjesët e barabarta në të cilat është ndarë një e tërë. **Tre të dhjetat.**

♦ Klasa e dhjetë në shkollën dymbëdhjetëvjeçare. **Mbaroj të dhjetën.**

♦ Vend i dhjetë në klasifikim. **Dal (mbërrij) i dhjeti.**

dhjëtë (të) *m përmb* Dhjetë (frymorë, sende, etj.) të marrë së bashku, dhjetë bashkë. **Erdhën të dhjetë bashkë.**

dhjët•ë a f sh a at

♦ Shifra 10; sasi që shënohet me këtë shifër. **Mbledh dy dhjeta.**

♦ Letër bixhozi me këtë numër. **Dhjeta spathi (maç, kupë, karo).**

♦ Lojtar me këtë numër në fanellë. **Dhjeta doli me të kuqe sport.**

♦ Numri 10; klasa 10.

♦ Notë shumë e mirë në sistemin e vlerësimit të dijeve me dhjetë pikë. **Doli me të gjitha dhjeta.**

*

Hyj për dhjetë Mbush nëntë vjet dhe filloj të dhjetin.

Mat dhjetëherë e pre një herë

Më bie dhjeta e bukur Kam shumë fat; jam me fat.

Një okë e dhjetë, një okë pa dhjetë; okë e dhjetë, okë pa dhjetë Pothuaj njëlloj; pothuaj barabar; aty-aty; po në atë masë.

Punoj (flas, bëj) sa për dhjetë Punoj (flas, bëj) shumë.

dhjët•ë a (e) f sh a at (të)

♦ *vjet* Një e dhjeta pjesë e prodhimeve bujqësore që bujku ishte i detyruar t'ia jepte shtetit, feudalit, kishës, si taksë në natyrë. **Mbledh (dorëzoj) të dhjetat.**

♦ Klasë e dhjetë. **Mbaroj të dhjetën.**

dhjëtë- fjalëform: dhjetëditësh; dhjetëditor; dhjetëvjeçar; dhjetëvjetor.

dhjetëballësh *mb (Tërmet)* i madhësisë 10 ballë të shkallës Merkali.

dhjetëditësh e mb

♦ (*Periudhë*) prej 10 ditësh; që zgjat 10 ditë.

♦ (*Pagë*) për punën e 10 ditëve.

dhjetëditësh i m sh a at

♦ Njësi kohe prej 10 ditësh.

♦ Pagë për punën e 10 ditëve.

dhjetëditor e mb Që zgjat 10 ditë, që vazhdon 10 ditë rresht; që ka afat 10 ditë, që duhet kryer në 10 ditë. **Turné dhjetëditor.**

dhjetëditor i m sh ë ët Njësi kohe e barabartë me 10 ditë; 10 ditë rresht duke i numëruar nga një ditë çfarëdo.

dhjetëfish *ndaif*

♦ Edhe dhjetë herë aq sa është; 10 herë më shumë. **Dhjetëfish më shumë. Shtohet dhjetëfish.**

♦ *fig* Shumë më tepër nga ç'ka qenë.

dhjetëfish i m Sasi, përmasë, vlerë 10 herë më e madhe se një tjetër, që merret si bazë. **100 është dhjetëfishi i dhjetës.**

dhjetëfishim i m sh e et Rritje dhjetë herë më e madhe se një nivel a sasi që merret si bazë.

dhjetëfish•ohet úa (u) úar

I vetv

♦ Bëhet edhe 10 herë më i madh se ç'është; bëhet 10 herë më i madhe se diçka që merret si bazë; rritet dhjetëfish.

♦ *fig* Shtohet a rritet shumë. **Iu dhjetëfishuan forcat.**

II pës e DHJETËFISH•OJ.

dhjetëfish•ój kal óva úar

♦ E bëj (*diçka*) 10 herë më të madhe se ç'është; e bëj 10 herë më të madhe se diçka tjetër që merret si bazë; e rrit dhjetëfish.

♦ *fig* Shtoj a rrit shumë (*diçka*); e bëj shumë më të madhe nga ç'ka qenë. **Dhjetëfishoj forcat (përpjekjet, kujdesin).**

dhjetëfishtë (i e) mb

♦ Që është 10 herë më i madh nga ç'ka qenë; që është 10 herë më i madh se diçka tjetër që merret si bazë.

♦ *fig* I shtuar a forcuar shumë; shumë më i madh nga ç'ka qenë. **Me forca të dhjetëfishta.**

dhjetëgarësh i m sh a at sport Shumëgarësh me 10 lloje ushtrimesh a 10 lloje sportesh.

dhjetëgarist i m sh ë ët sport Atlet a sportist për ushtrimet e dhjetëgarëshit.

dhjetëkâmbësh e mb G >DHJETËKËMBËSH E.

dhjetëkâmbësh i m sh a at G >DHJETËKËMBËSH I.

dhjetëkëmbësh e mb (Kafshë) me dhjetë këmbë. **Kafshë dhjetëkëmbëshe.**

dhjetëkëmbësh i m sh a at Kafshë jokërbishtore, kryesisht e ujërave, me trup të ndarë në unaza, të cilat kanë çdo njëra 2 këmbë të nyjtuara.

dhjetëkândësh e G >DHJETËKËNDËSH E.

dhjetëkândësh i m sh a at >DHJETËKËNDËSH I.

dhjetëkâtësh e mb (Ndërtesë) me 10 kate.

dhjetëkâtësh i m sh e et Ndërtesë me 10 kate.

dhjetëkëndësh e mb gjeom (Figurë) me 10 kënde.

dhjetëkëndësh i m sh a at gjeom Figurë me 10 kënde.

dhjetëkâtësh e mb (Ndërtesë) me 10 kate.

dhjetëkâtësh i m sh e et Ndërtesë me 10 kate. **Shihemi te dhjetëkatëshi.**

dhjetëkilësh e mb (Gjë a send) me peshë 10 kile.

dhjetëlékësh e mb (Monedhë) me vlerë 10 lekë.

dhjetëlekësh•e ja f sh e et bis Monedhë me vlerë 10 lekë.

dhjetëlítërsh e mb (Enë) që nxë 10 litra; me vëllim prej 10 litrash.

dhjetëmíjësh i m sport >DHEJTËMIJËMETËRSH I.

dhjetëmijëmétërsh i m sport Garë vrapimi me gjatësi 10 000 metra.

dhjetëminútësh e mb I shpejtë; i çastit; që zgjat 10 minuta.

dhjetëminútësh i m sh a at Periudhë prej 10 minutash; pushim etj. që zgjat 10 minuta.

dhjetëmúajsh e mb

♦ (*Foshnjë*) që ka mbushur 10 muaj; me moshë prej 10 muajsh.

♦ Dhjetëmuajor.

dhjetëmúajsh i m sh - it

♦ Periudhë prej 10 muajsh.

♦ Fëmijë me moshë prej 10 muajsh.

dhjetëmujór e mb Që zgjat a vazhdon 10 muaj rresht; me afat 10 muaj; që duhet kryer brenda 10 muajve.

dhjetëmujór i m sh ë ët Periudhë prej 10 muajsh.

dhjetëqindárkësh e mb (Monedhë) me vlerë 10 qindarka.

dhjetëqindárkësh i m sh e et Monedhë me vlerë 10 qindarka.

dhjetëqindárkësh•e ja f sh e et Monedhë me vlerë 10 qindarka.

dhjetëra ërat si përem Shumë. **Dhjetëra njerëz.** [Kishte mbetur ende pa u përgatitur sallata, pa u prerë rostoja dhe dhjetëra gjëra të tjera të vogla (IK).]

dhjetërrókësh e mb (Varg) me 10 rrokje; që ka 10 rrokje.

dhjetërrókësh i m sh - it Varg me 10 rrokje, që ka 10 rrokje.[është debatuar mbi vendin e dhjetërrókëshit në epikën legjendare dhe shkaqet e përhapjes së kufizuar të tij (ShS).]

dhjetës i m sh a at Komandant skuadre me 10 vetë.

dhjetësh ndajf Në 10 pjesë, në 10 copë a në 10 fije. **Ndaj dhjetësh.**

dhjetësh e mb

♦ (*E tërë*) e përbërë nga 10 njësi, pjesë, sende etj., ose që ka një pjesë me 10 njësi. **Revole dhjetëshe** revole me dhjetë fishekë.

♦ (*Strofë*) me dhjetë vargje.

♦ Me përmasa ose vlerë prej 10 njësisht. **Shkronja dhjetësheshtyp. Xham dhjetësh.**

dhjetësh i¹ m sh a at Monedhë me vlerë prej 10 njësisht të imëta. **Jam pa një dhjetësh.**

dhjetësh i² m sh e et > DJETËSH I¹.

dhjetëshe t f mat Njësi e rendit të dytë në sistemin dhjetor të numërimit që përbëhet nga 10 njëshe; shifër që shënon këtë njësi e që shkruhet para njësheve të një numri; shifër e parafundit në klasën e parë a në klasën e njësheve. **Dhjetëshe të plota. Dhjetëshet, qindëshet dhe mijëshet e një numri. Radha e dhjetësheve.**

dhjetësh•e ja¹ f kryes sh e et Radhë sendesh, njerëzish etj. e përbërë nga 10 njësi, tërësi e përbërë nga 10 njësi, grup i përbërë nga 10 qenie ose sende. **Dhjetëshja e parë (më e mirë).**

dhjetësh•e ja² f sh e et bis Revole me 10 fishekë.

dhjetësh•e ja³ f sh e et shtyp Shkronjë dhjetëshe. **Tekst të radhitet me dhjetëshe.**

dhjetështýllësh e mb ark (Fasadë etj.) me 10 shtylla.

dhjetëvargësh e mb (Strofë) me 10 vargje.

dhjetëvargësh i m sh a at Strofë me 10 vargje.

dhjetëvjeçar e mb Që zgjat 10 vjet.

dhjetëvjeçar i m sh ë ët

♦ Periudhë prej 10 vjetësh.

♦ Djalë dhjetë vjeç.

dhjetëvjeçar•e ja f sh e et f e DHJETËVJEÇAR I.

dhjetëvjétësh e mb>DHJETËVJEÇAR E.

dhjetëvjétësh i m sh a at Periudhë prej 10 vjetësh.

dhjetëvjetór e mb (Periudhë) prej 10 vjetësh.

dhjetëvjetór i m Përvjetor i dhjetë; periudhë prej 10 vjetësh.

dhjetëzaj ndajf Dhjetëfish; 10 herë më shumë.

dhjetí a f vjet Dhjetëshe.

dhjetím i m

♦ Vrasje e një njeriu në çdo 10 vetë.

♦ Shfarosje në masë.

dhjetín•ë a f sh a at Periudhë dhjetëvjeçare; dekadë.

dhjet•óhet vetv, pës e DHJET•OJ.

dhjet•ój kal óva úar

♦ Vras një në 10 vetë.

♦ Shfaros në masë; i shkaktoj humbje të mëdha në njerëz (*armikut*).

♦ Marr ose ha një pjesë të madhe të (*diçkaje*).

♦ E paraqit (*diçka*) shumë me të vogël nga ç'është; e zvogëloj shumë. **Ia dhjetoi meritat.**

♦ *vjet* I caktoj të dhjetat (*fshatarit*).

dhjetór e mb mat

♦ (*Sistem*) me bazë numrin 10.

♦ Që përbën një ose disa të dhjeta të një njësie të plotë; që mbështetet në ndarjen e një njësie të plotë në dhjetëshe, qindëshe, mijëshe etj.; që shënon një ose, disa nga të dhjetat, të qindtat, të mijtat etj. të një numri.

**

numër dhjetor Numër i përbërë nga një numër i plotë dhe nga të dhjetat, të qindtat etj., prej të cilave ndahet me presje.

presje dhjetore.

shifër dhjetore Shifër pas presjes së numrit dhjetor; shifër e të dhjetave e të qindtave etj.

thyesë dhjetore Thyesë që ka për emërues numrin 10 ose një numër fuqi të dhjetës.

dhjetór i m Muaji i dymbëdhjetë dhe i fundit i vitit. **Dhjetorin e shkuar.**

dhjetoríst e mb

♦ I dhjetoristëve; që ka të bëjë me lëvizjen studentore të dhjetorit 1991.

♦ *hist rus* I dekabristëve.

dhjetoríst i m sh ë ët

♦ Aktivist i lëvizjes studentore të dhjetorit 1991.

♦ *hist rus* Pjesëtar i revoltës kundër Car Nikollës I në dhjetor 1825; dekabrist.

dhjetúar (i e) mb

♦ I shfarosur.

♦ I dëmtuar; i marrë a vjedhur gati krejt.

dhjetúem (i) e (e) mb G>DHJETUAR (i e).

dhjet•úer óri m G > DHJETOR I.

dhjózm•ë a f sh a at bot (Menthapiperita) Mendër e butë; dhiozmë.

DhNT ja shkurt i Dhoma Ndërkombëtare e Tregtisë.

dhogác i m sh ë ët mospërf Njeri tepër i gjatë e i hollë; stërhell.

dhóg•ë a f sh a at

♦ Dërrasë. **Dhogat e dyshemesë.**

♦ Dërrasë e palatuar.

*

Nuk shkel (nuk bie) në dhogë (në dërrasë) të kalbur Nuk bie në gabim; jam shumë i kujdesshëm në sjellje e në veprime; nuk veproj pa i peshuar mirë punët.

**

Dhogë (dërrasë) e kraharorit Pllakë e gjerë eshtake në mes të kraharorit, ku lidhen brinjët.

>**KRISKULL A, PARZ•ËM MA.**

dhogërí a f Tërësi e dhogave, e dërrasave të palatuara.

dhogíc e mb Petashuq; rrasik.

dhógtë (i e) mb (Dyscheme etj.) e bërë me dhoga.

dhok u m krahin G Cjap i bardhë.

dhokán i m sh ë ët Çark minjsh.

*

Hyri (u fut) si miu në dhokan Ra në grackë.

dhokaní•k ku m sh qe qet Patericë.

dhokaníqe t f sh

♦ A Paterica.

♦ K Secili nga dy shkopinjte me nga një bigë poshtë, ku vihet këmba, që përdoren për të kaluar një vend me ujë pa u lagur. >**KËMBALKA T.**

dhokanís a ur

I *kal* I çaj kokën me dokrra (*diku*jt).

II *jokal* I bie legenit.

dhokanísj•e a f Dokrra; muhabet i mërztishëm.

dhokár i¹m sh e et J Prag i derës. >**SHQEM I.**

dhokár i²m sh ë ët A Tra i çatisë.

dhokás•ënj jokal a ur A Thyej plisat e arës.

dhoke-dhoké *pasth krahin G* Thirrje për të ndjellë delen.

dhoks *pasth* Thirrje për të ndjellë delen.

dhóks•ë a f A Lavdí.

dhomáti m sh a at A

♦ **Vandak** me dru zjarri.

♦ **Stivë** gruri, thekre etj.; kapë; shtregën.

dhomér i m sh ë ët Gur kufiri; gur që shënon kufirin e arës etj.

dhóm•ë a f

♦ Pjesë e një banese (*përveç kuzhinës e banjës*) e ndarë më vete dhe e pajisur me derë e me dritare; ndarje e një hoteli, fjetoreje etj. ku flenë bujtësit; kthinë. **Apartament me një dhomë e kuzhinë. Zë (marr) dhomë me qirá. Zë dhomë në hotel. Rri në një dhomë me dikë. Shok dhome.**

♦ Kthinë a e ndarë në një institucion, kompani etj., e pajisur me orenditë e me mjetet e nevojshme për një qëllim a veprimtari të caktuar etj. **Dhomë higjienike. Dhomat e lindjes.**

Dhoma e mjekut. Dhoma e mësuesve. Dhoma të pranimit. Dhoma e punës me metal.

Dhomë komandimi.

♦ Tërësi e orendive që duhen për ta pajisur një dhomë për nevojat përkatëse. **Bleu një dhomë gjumi (buke).**

♦ *tek* Pjesë e një aparati, e një vegje e një makine etj. në trajtë të një kthine shumë të vogël, të një zgavre etj., e cila shërben për një veprim të caktuar; dhomëz. **Dhoma e djegies. Dhoma e distilimit (e avullit). Dhomë thithjeje (tharjeje). Dhoma e aparatit fotografik.**

♦ *bio* E ndarë e vogël me trajta të ndryshme ose zgavër e mbyllur a e kufizuar nga të gjitha anët në organet e qenieve të gjalla ose në pjesët e tyre, dhomëz. **Dhoma e bashkimit (farës).**

♦ *pol* Institucion përfaqësues me pushtet legjislativ; organ legjislativ a asamble legjislative; tërësi e përfaqësuesve që përbëjnë këtë institucion. **Dhoma e lartë (e ulët) Dhoma e deputetëve. Dhoma e komunave (e lordëve). Sistemi i dy dhomave.**

♦ Institucion shtetëror që merret me organizimin dhe drejtimin e veprimtarive të ndryshme ekonomike. **Dhoma e Tregtisë.**

**

dhomë buke Dhomë e ngrënies.

dhomë dyshe Dhomë me dy shtretër (*në hotel etj.*).

dhomë e blinduar Kthinë e përforcuar me mjete sigurie kundër vjedhësve (*në bankë etj.*).

dhomë e bukës Dhomë e ngrënies.

dhomë e burrave *vjet* Dhomë ku rrinë vetëm burrat (*ndërsa gratë mund të hyjnë vetëm për t'u shërbyer*).

dhomë e daljes (nga nëndetësja) Kthinë e nëndetësës me rregullator të presionit të ujit, për të lehtësuar daljen e ekuipazhit në sipërfaqe.

dhomë e dimrit >**DHOMË E ZJARRIT.**

dhomë e dhëndërisë Dhomë ku fle dhëndri me nusen.

dhomë e errët *fot* Kthinë për larjen e filmit.

dhomë e fëmijëve Kthinë e veçantë për fëmijët.

dhomë e fjetjes >**DHOMË E GJUMIT.**

dhomë e gazit *hist* Kthinë me pajisje për lëshimin e gazit mbytës (*në kampet e përqendrimit*).

dhomë e gjumit Dhomë me shtrat a shtretër për fjetje.

dhomë e karburimit *mek* Pjesë e motorit ku bëhet përzierja e lëndës djegëse me ajrin.

dhomë e madhe Dhomë e pritjes.

dhomë e mirë Dhomë e pritjes.

dhomë e ndenjjes Dhomë ku rrinë pjesëtarët e familjes.

dhomë e ngjeshjes *mek* Kthinë e motorit ku bëhet ngjeshja e lëndës djegëse para ndezjes.

dhomë e paradjegies (së motorit) *mek* Kthinë e motorit ku bëhet përzierja e lëndës djegëse me ajrin para ndezjes.

dhomë e pompimit *mek* Kthinë e shkarkimit të gazrave të djegur në motor.

dhomë e pritjes Dhomë e ndrequr për të pritur miq a shokë.

dhomë e provave Kthinë a kabinë e dyqanit ose punishtes, ku klienti provon veshjen.

dhomë e punës Kthinë e shtëpisë që përdoret për punë.

dhomë e shpërndarjes *mek* Kthinë për shpërndarjen e mbeturinave industriale ose të ujërave të zeza në sektorët e përthithjes së lëndëve ndotëse.

dhomë e tharjes Kthinë e ajrosur ku ndehen rrobat për t'u tharë.

dhomë e urgjencave Kthinë e ambulancës a spitalit për mjekimin e rasteve urgjente.

dhomë e zjarrit

♦ Dhomë me oxhak a me sobë ku zakonisht rrimë në dimër.

♦ Kthinë e gatimit të ushqimeve.

dhomë e zhveshjes Dhomë ku vishen a ndërrojnë veshjen sportistët ose aktorët.

dhomë gjumi >**DHOMË E FJETJES, E GJUMIT.**

dhomë mortore Dhomë ku mbahet i vdekuri para varrimit.

dhomë njëshe Dhomë me një shtrat.

dhomë pritjeje >**DHOMË E PRITJES.**

dhomë teke >**DHOMË NJËSHE.**

dhomë verzore *ikt* Zgavër e verzës së peshqve.

lule (bimë) dhome Lule (bimë) që kërkon mjedis të ngrohtë e pa shumë dritë, që rritet mirë në dhomë, që mbahet në dhomë.

muzikë dhome Muzikë e qetë që ekzekutohet në salla të vogla.

dhómë-muzé dhóma-muzé *m sh dhómat-muzé* Dhomë e ndrequr si muze (*për figurën e një njeriu të shquar a ngjarje të shënuar*). [Një **dhomë muze e meriton** (*Fishta*) edhe në

kuvendin françeskan, sepse veprat atje i krijoi. (RVtk)]

dhómëz a f sh a at tek Kthinë e vogël.

dhonatí a m sh - tëJ

♦ Zbukurim.

♦ Karficë zbukurimi.

dhonatískal a ur J Zbukuroj.

dhonatís•em a (u) ur J

I *vetv* Zbukurohem; vishem e ndreqem bukur.

II *pës e* **DHONATIS.**

dhonatísur (i e) mb J I zbukuruar.

dhoní-dhoní ndajf J (*Sillem, vërtitem*) rrotull e rrotull.

dhoqéja f sh - të A Ndenjëse e gdhendur në gur.

dhotúr ndajf *J* (*Sillem, vërtitem*) rrotull e rrotull.

dhragár i *m sh ë ët Ç* Rojë; bekçi.

dhrahmí a *f sh - të hist* Njësi monetare bazë e Greqisë.

dhrakondá i *m folk Ç* Div.

dhragát i *m sh ë ët Ç* Rojë fshati.

dhragnós•em *vetv a (u) ur Ç* Ngrij së ftohti.

dhragnós•e a *f Ç* Ngrijje së ftohti.

dhragnósur (i e) *mb Ç* I ngrij së ftohti.

dhrangólj•e a *f sh e et zool A* Gjarpër i gjatë e i trashë, që vërshtellen.

dhri a *f sh - të A, Ç* Hardhi; pjergull.

dhrihál i *m sh ë ët Ç* Sfurk me çataj druri.

dhríj•e a *f sh a at Ç > DHRIJ•Ë A.*

dhríj•ë a *f sh a at* Ftohtësirë; ngricë.

dhrim i *m sh e et etn*

♦ *Ç* Tri ditët e ftohta në fundit të marsit dhe në fillim të prillit, kur gratë nuk bënin punë shtëpie.

♦ Dymbëdhjetë ditët e para të gushtit, kur parashikohet moti për vitin në vazhdim.

dhrimón i *m sh e et Ç* Shoshë me vrima të mëdha për të pastruar misrin.

dhrocíll•ë a *f sh a at Ç* Puçërr me qelb.

dhrokánd•ë a *f sh a at bot Ç* Këlkazë.

dhrom i *m sh e et Ç* Udhë e madhe; xhade.

**

Dhrom i Kashtës *astr Ç* Udhë e Qumështit; Kashta e Kumtrit.

dhrongalé a *f sh - të zool Ç* Gjarpër i gjatë e i trashë, që vërshtellen.

dhrý•e ja *f sh e et* Ftohtësirë; ngricë. > **DHRIJ•Ë A.**

DHTI ja *shkurt i* Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë.

dhukt (i e) *mb krahin G* I murrinë.

dhular•ój kal G > DHULAR•UE (me).

dhular•úe (me) *kal óva úe G* Fajkoj; faqoj.

dhularúemit (të) *as G* Fajkim; faqim (*i metalit*).

dhúmëz i *m sh - it vjet* Stëmë e familjes fisnike.

dhumí•s kal ta tur > DHUMIT.

dhumít kal a ur Thërrmoj.

dhuméz i *m sh ë ët* Shenjë e shqytit (e armëve të familjes); shenjë e stemës.

dhun a *f sh a at A* Tallje.

dhúnas ndajf *G* Me dhunë; me të keq; me forcë.

dhún•ë a *f*

♦ Përdorim i forcës fizike, i shtrëngimit fizik ose psikik, i mjeteve e i metodave të vrazhda ndaj dikujt për ta detyruar të bëjë diçka kundër vullnetit e dëshirës së tij, për ta nënshtuar e për ta shtypur dikë, për t'ia kufizuar veprimet etj.; detyrim a shtypje me anë të forcës. [**Në burg, me gotën e ujit, në mesnatë/ helmin na dhanë ata të pijmë/ ata që ulërinin kundër dhunës e shpatës** (IK)].

♦ Çnderim, poshtërim a turp i madh që i bëhet dikujt; cenim i rëndë i nderit të dikujt me vepra a me fjalë; fyerje e rëndë që i bëhet dikujt. **I bëj dhunë dikujt** e turpëroj a e poshtëroj dikë; përdhunoj a çnderoj dikë. **I vuri dhunë shtëpisë. Dhunë seksuale. Dhunë seksuale ndaj të miturve.** [**burri s'ka tagër me i ba dhunë grues** (K)].

♦ *bis* E keqe; dëm. **Bëri mirë e gjeti dhunë. Ruhet mos i dalë dhunë.**

dhunëbâmës i m sh it *G* > **DHUNËBËRËS I.**

dhunëbâs i m sh ë ët *G* > **DHUNËBËRËS I.**

dhunëbërës i m sh - it Dhunues.

dhunëtar i m sh ë ët

♦ Dhunues.

♦ Përdhunues.

dhuní a f sh - të *G* E keqe. > **DHUN•Ë A.** [*n'luft ka dekun,/ E dhuni prapa kurrë s'ka hjekun* (VPSH)].

dhuním i m sh e et

♦ Përdorim i dhunës.

♦ Shkelje e rëndë e të drejtave. **Dhunim i hapësirës ajrore (detare).**

♦ Çnderim a poshtërim i dikujt; cenim i rëndë i nderit; fyerje e rëndë.

dhunísht *ndajf* Me dhunë; dhunas.

dhunó *pasth* E përdorin gratë kur fëmijët nuk binden.

dhun•óhem pës e **DHUN•OJ.**

dhun•ój kal óva úar

♦ Përdor dhunën *ndaj* (*dikujt*); e detyroj, e shtyp (*dikë*) me anë të forcës.

♦ Shkel (*ligjet e rregullat*); veproj në kundërshtim me (*ligjet me rregullat, me një marrëveshje të pranuar etj.*).

♦ Hyj në (*një banesë, në një zyrë etj.*) me forcë, pa pasur të drejtë ligjërish; cenoj (*banesën*); prek a shkel (*kufijtë e një vendi, tërësinë tokësore të tij*).

♦ Shndërroj, poshtëroj a turpëroj keq (*dikë*); e cenoj rëndë në nder me vepra a me fjalë. **E**

dhunoi para të gjithëve. E dhunoi keq.

♦ Çnderoj a përdhunoj (*dikë*). [**Thataniku po i dhunonte të vetmin vend që i kish mbetur deri atë çast i papërcudnuar** (ED)].

dhunsím i m sh e et *G* Dhunim; sharje (fyerje) e rëndë.

dhuns•úe (me) kal óva úe *G* Dhunoj; shaj a fyej rëndë (*dikë*).

dhúnsh•ëm (i) me (e) mb Violent.

dhúnshëm *ndajf*

♦ (*Qëllim*) i arritur me dhunë; (*veprim*) i mbështetur në dhunë. **Shpronësim i dhunshëm.**

Shpërngulje e dhunshme.

♦ I turpshëm; shumë fyes. **Fjalë (sjellje, punë) e dhunshme.**

dhuntí a f sh - të Vetë e mirë a virtyt; prirje e mirë ose aftësi natyrore që ka një njeri.

[**Kostandini është një hero që po paraqitej me dhunti hyjnish.** (ShS)].

dhunúar (i e) mb (*Njeri, e drejtë etj.*) e cenuar me dhunë.

dhunúem (i) e (e) mb *G* > **DHUNUAR (i e).**

dhunúem it (të) as *G* Dhunim.

dhunúes e mb

♦ Që dhunon.

♦ I bërë me dhunë; (*veprim*) i mbështetur në dhunë; i dhunshëm.

dhunúes i m sh - it

♦ Ai që përdor dhunën *ndaj* dikujt ose ia arrin një qëllimi më anë të dhunës.

♦ Ai që dhunon banesën e dikujt; ai që shkel kufijtë e një shteti etj.; shkelës.

dhunúes•e ja f sh e et f e **DHUNUES I.**

dhuratë a *f sh* a *at* Send që i jepet dikujt pa asnjë shpërblim, diçka që i dhurohet a i falet dikujt. **Dhuratë nga qielli.**[Ju e dini se përpara Trojës ahëre,/ kali i drunjtë, dhurata e grekëve u shfaq (IK)]. [Kam djegur dhuratat/ që m'i sollën miqtë në festa të përzishme (VO)].

dhuratísht *ndaif* Falas; pa pagesë.

dhurëti a *f sh* - të

♦ Dhuratë.

♦ *etn* Tërësi sendesh të çmuara, para etj. për nusen a dhëndrin, si peshqesh ose gjë e gjallë (*zakonisht dash*) që çohet në dasmë; dhuratë e dasmës.

♦ Vetë e mirë a virtutet i dikujt; prirje e mirë ose aftësi natyrore.

dhuri a *f sh* - të A Dhuratë.

dhurím i *m sh* e *et*

♦ Dhënie falas a me vullnetin e vet. **Dhurimi i gjakut.**

♦ Dhuratë.

dhuróhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **DHUR•OJ.**

dhur•ój *kal óva úar*

♦ I jap falas (*dikujt*) një gjë timen; jap si dhuratë, fal diçka; jap a shpërndaj dhurata. **Ia dhuroi me gjithë zemër.**

♦ *fig* I jap (*dikujt*) një kënaqësi të madhe a një gëzim të veçantë me një veprim a me një punë të mirë, me një përfundim a sukses të arritur etj.; bëj a arrij diçka të rëndësishme në dobi a në të mirë të (*dikujt*). [**Dashurinë, atë e kam dhuruar pa cak,/ pa cak!** (EMr)].[**Shtrihem përsëri e dua të vazhdoj ëndrrën që më dhuron një grimëz ëndërr.** (ED)].

♦ *veta III* E pajis me mjaft anë të mira; i jep veti a cilësi të larta, i fal diçka të mirë, të vyer etj.

Natyra i ka dhuruar shumë të mira e begati këtij vendi.

dhurtél•ë a *G f sh* a *at* Dhuratë.

dhurúar (i e) *mb* I dhënë si dhuratë.

dhurúem (i) e (e) *mb G>* **DHURUAR** (i e).

dhurúes i *m sh* - **it** Ai që i jep falas dikujt një gjë të vetën; ai që jep diçka si dhuratë; ai që fal diçka, ai që jep a që shpërndan dhurata. **Dhurues i gjakut.**

dhúshk•ë a *f sh* a *at J* Dhi krejt e bardhë.

dhymýs•ë a *f sh* a *at* > **DHEMBSHURI A.**

dhymýsët (i e) *mb* I dhembshur.

E e

E e¹

♦ Zanorja e.

♦ *si em f e ja* Shkronja e; grafia dhe tingulli i saj. **E-ja e madhe. E hundore (ê).**

e²(*nyjë e përparme*)

♦ Nyjë e përparme e gjinisë femërore tek emrat e rasës gjinore, emrat e mbiemrat e nyjshëm, numërorët rreshtorë dhe disa përemra, kur emri me të cilin lidhen është në rasën emërore ose kallëzore; nyjë e përparme e gjinisë mashkullore tek emrat e rasës gjinore, mbiemrat e disa përemra, kur emri me të cilin lidhen është në trajtën e shquar dhe në rasën kallëzore të numrit njëjës ose në rasën emërore a kallëzore të numrit shumës. **Vajzë e mirë. Fushat e gjera.**

Lugina e Drinit. Djemtë e fshatit. Nga e hëna tek e diela. Klasa e parë (e dytë, e pestë). Doli e para e klasës. Erdhën të gjitha shoqet e saj. Një punë e tillë të nderon. Shprehu mendimin e vet. Thirri djalën e madh. Heronjtë e pavdekshëm. I këshilloi djemtë e tij (e tyre).

♦ Njyë e përparme me kuptimin e përemrave pronorë të vetës së tretë të numrit njëjës; përdoret me emra femërorë që tregojnë lidhje gjaku a gjinie ose lidhje familjare; e tij, e saj. **Eëma. E motra e tij. E motra e saj. E shoqja. E kushërira.**

^{e3}Trajtë e shkurtuar e përemrave vetorë të vetës së tretë në rasën kallëzore të numrit njëjës: **E pashë kur doli. E lashë në vend. Merre me vete. Thuaje hapur. [E goditin dhe e shtyjnë, E pështyjnë(FN).]**

^{e4}

I lidh

♦ Përdoret për të lidhur dy gjymtyrë fjalie a dy fjali të një fare ose dy fjali të bashkërenditura këpujore a shtuese; dhe. **Të vriste natën e të qante ditën. [hi e tym e flakë e shkëndia, shi mje n' Viri i hodh duhia (GjF).]**

♦ Përdoret për të lidhur dy fjalë a dy trajta të së njëjtës fjalë në togje me bashkërenditje që tregojnë zakonisht përsëritje ose vijimësi veprimi a gjendjeje, që shprehin përforcim etj. **Tani e tutje. Vetëm e vetëm. Një herë e përgjithmonë. Rreth e rrotull. Për orë e orë të tëra. Keq e mos më keq. Mirë e më mirë. Ec e ec e s'ka të sosur. Bie e fle. Zë e gërhet. Ka gojë e flet.**

♦ Përdoret për të kundërvënë dy gjymtyrë të një fjalie a dy fjali të një fare; dhe, edhe. **Duhet punë e jo fjalë. Duhet flisje e jo të heshtje.**

♦ Përdoret te numërorët e përbërë për të lidhur klasat e ndryshme të tyre (*njëshet, dhjetëshet etj.*). **Njëzet e katër. Njëqind e një. Një mijë e nëntëqind e nëntëdhjetë e nëntë.**

II si pj Përdoret në fillim të një togfjalëshi a të një fjalie për të theksuar kuptimin që shprehet prej tyre. **E ia mori një kënge me mallëngjim.**

^{e5}*pj bis*

♦ Përdoret në fillim të një fjalie pyetëse për të theksuar më shumë pyetjen ose për të tërhequr vëmendjen e bashkëbiseduesit përpara pyetjes. **E, do të vish?**

♦ Përdoret për të pohuar a për të miratuar diçka; po. **Do ta marrësh? - E, do ta marr.**

E po... përdoret për të shprehur kundërshtim të lehtë, për të përmbyllur një mendim, për të arsyetuar ose për t'u pajtuar me një mendim pas njëfarë ngurrimi.

^{e6}*pasth*

♦ Përdoret për të shprehur habi nga një e papritur a diçka e padëshirueshme, ose kur kujtohem papandehur për diçka etj. **E, kush po na vjen! E, sa qenke prishur! E, si nuk të thashë më parë se...!**

♦ Përdoret kur shprehim gëzim, kënaqësi, miratim ose ndonjë ndjenjë tjetër; hë. **E, më ju lumtë dora! E, t'u bëftë nëna! E, sa u gëzova kur të pashë!**

♦ Përdoret kur shprehim dhembje, hidhërim a pikëllim, keqardhje, dëshpërim, qortim, zemërim, urrejtje etj.; ah. **E, ç'e gjeti të ziun! E, mor i shkretë! E, po e zura, ç'do t'i bëj!**

E kim shkurt i Ajnshtajnum.

e-pj fjalëform e-; elektronik.

e-bómb•ë a f usht Bombë me impuls elektromagnetik.

-e- pjesëz fjalëformuese

♦ (*emër me emër*) **Ecëjake.**

♦ (*me numërorë*) **Njëzetëpestë.**

Eá i m mit asir-babil Perëndi e diturisë.

ea ja f sh - tëK Teh thike etj.

EAM i hist shkurt i **Ethnicon Apeleuteritikon Metopon** Fronti i Lirisë Kombëtare (*formacion komunist në Greqi gjatë dhe pas Luftës së Dytë Botërore*).

eamíst e mb hist I EAM-it; që ka të bëjë me EAM-in.

eamíst i m sh ëët hist Pjesëtar i forcave të Fronti të Lirisë Kombëtare (*formacion komunist në Greqi gjatë dhe pas Luftës së Dytë Botërore*).

eamíst•e ja f sh e et f e **EAMIST I.**

EBA ja shkurt i **Emiratet e Bashkuara Arabe.**

ebanít si kallëzues Shumë i zi.

ebanít i m ind Lëndë e fortë plastike e përfutur nga përzierja e gomës së vullkanizuar me squfur, rrëshirë etj.; përdoret për të prodhuar vegla për nevoja shtëpiake, artikuj industrialë etj.

ebanóz i m>ABANOZ I.

éb•e ja f sh e et K Mami; grua që pret fëmijën gjatë lindjes; grua që pret kërthizën e fëmijës.

ebedí ndajf Ç

♦ Kurrë.

♦ Për fare; për gjithnjë.

eból•ë a f mjek Sëmundje e rëndë, shpeshherë vdekjeprurëse, që prek njerëzit dhe primatët, kryesisht në Afrikë; shkaktohet nga një lloj virusi me këtë emër dhe shfaqet me ethe të forta dhe hemorragji të brendshme.

ebonít i m>EBANIT I.

ebraísht ndajf>**HEBRAISHT.**

ebraík e mb>HEBRAIK E.

ebré u m sh j jtëHebre; çifut.

ebúr i m sh ëët

♦ Fildish.

♦ Tastë e pianos.

ec¹

Ijokal >EC•I.

IIurdh e EC•I.

ec²mb (Numër) tek. **Ec e** parëtek e çift.

-ec prapasht zvog (*formon emra nga emra*): **bythec; gardhec; këmbalec.**

ecarák e mb (Kafshë) e aftë për të ecur.

ecát kal G >ECAT•Ë (me).

ecát•em G vetv dhe pës e **ECAT. >ECAT•Ë (me).**

ecát•ë (me) a ëG

I kal

♦ Mësoj (*fëmijën*) të bëjë hapat e parë; cazit.

♦ Vë në lëvizje; e vë në vijë, e vë përpara (*një punë*).

II jokal Endem andej-këtej, poshtë e përperjetë.

ecát•ë (me u) a (u) ëG

I vetv

♦ (*Fëmija*) hedh hapat e para.

♦ Çapit lart e poshtë.

♦ Shëtit; endem.

II pës e ECAT.

ecátj•e a f sh e et *G* Hedhje e hapave të para të fëmijës.

ecátun (i e) mb *G* (Fëmijë) që ka mësuar të hedhë hapat e para.

ecátun it (të) as *G > ECATJ•E A.*

Ecce Homo /éçe hómo/ éke hómo/ *shpr lt fet* Ja Njeriu (*fjalë të Pons Pilatit kur ia dorëzoi turmës Krishtin e fshikulluar, lidhur dhe kurorëzuar me gjemba*).

eceják u m kryes sh e et

♦ Vajtje e ardhje e shpeshtë; hyrje e dalje e shpeshtë.

♦ Ecje tutje e tëhu, e përsëritur shumë herë në një vend të kufizuar;; zhurmë e hapave të atij që vjen çapitet lart e poshtë.

écet pavet e EC•I; EC•Ë (me). Kështu nuk ecet mëkështu s'mund të vazhdohet.

éc•enj jokall a ur *A > EC•ËNJ.*

éc•ë (me) jokall a ëG > EC•I.

*

Ecën faqe përdhe Zhvillohet shumë ngadalë.

éc•enj jokall a ur *A* Eci; shëtit.

-ecës fjalëform: vetecës.

écës e mb tek Që ecën, që lëviz vetë; që mund të lëvizë nga një vend në një vend tjetër.

Ekskavator ecës. Kabinë ecëse.

écës i m sh - it Njeri që ecën, që lëviz me këmbë.

écës•e ja f sh e et f e ECËS I.

éc•i a ur

I jokall

♦ Shkoj me këmbë e me hapa të zakonshëm nga një vend në një tjetër; lëviz me këmbë; bëj hapa në drejtime të ndryshme; lëviz. **Eci poshtë e lart. Eci me zor. Eci këmbadoras. Eci lehtë.** [Ecja rrugës, në diell, kur më arriti Zeneli. (DhP).]

♦ Lëviz nga një vend në tjetrin me një mjet transporti ose mbi një kafshë; ngas. **Eci me shpejtësi.**

♦ *veta III (Makina etj.)* lëviz; shkon. **Eci me shtatëdhjetë në orë. Treni ecën mbi binarë.**

♦ *veta III (Lumi etj.)* rrjedh; lëviz duke rrjedhur.

♦ *veta III bis (Motori)* është në lëvizje; punon.

♦ *veta III bis (Koha)* shkon; kalon; ikën. **Koha ecën dhe s'pret njeri.**

♦ *fig* Shkoj përpara duke ndjekur një rrugë a një drejtim të caktuar ose duke pasur një qëllim a synim të caktuar. **Eci drejt së ardhmes. Eci me kohën.**

♦ *fig* Shkoj përpara, përparoj; arrij përfundime të mira në diçka; zhvillohem. **Më ecën puna.**

Ecën tregtia. Ecnin me këmbët e veta.

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më vete mbarë; më shkon siç duhet.

Nuk më ecte. Atij i ecte gjithnjë. S'më eci kësaj radhe.

♦ *bis* Veproj siç më thotë dikush; shkoj. **Mos ec me ato që dëgjon.**

♦ *veta III bis* Ka vlerë, shkon. **I ecën fjala** i dëgjohej, i zë vend fjala. **Kjo para nuk ecën.**

♦ *veta III bis* Paguhet; vijon t'i jepet. **Ecën dita (rroga).**

♦ *bis (urdhërore)* Shko; eja. **Ec e pyete!**

♦ *bis* Përdoret me një folje tjetër, zakonisht me një lidhëz bashkërenditëse shtuese (e), për të treguar se është e pamundur të kryhet a të mos kryhet veprimi që shpreh folja e dytë. **Ec e fol me të! Ec e merru me të po pate durim!**

II pavet Lëvizet; shkohet në një drejtim. **Këtej nuk ecet natën, pa dritë.**

*

Ec drejt hundës!

♦ Shih punën tënde, mos u përziej në punët e të tjerëve!

♦ Mbjaj drejt; mos kthe as majtas, as djathtas.

Eci kundër rrymës Vepro në drejtim të kundërt me shumicën; u kundërvihem mendimeve e veprimeve të të tjerëve, që mbizotërojnë në një kohë.

Eci mbi driza Bëj diçka shumë të vështirë e të mundimshme; mbaj ferra lakuriq.

Ecën puna sahat Puna shkon shumë mirë; çdo gjë bëhet në kohën e duhur.

Eci si mbi vezë Eci a shkel me shumë kujdes.

Ecën si në vaj Shkon mirë, pa asnjë vështirësi a pengesë.

Është ujë që s'ecën është shumë i ngathët e i plogësht, është ujë amull.

I ecën (i shkon, i vete) puna fjollë I shkon puna mbarë, s'i del përpara asnjë pengesë e vështirësi.

I eci fati Pati fat; qe me fat.

Nuk ecën (shkon) gjithmonë kungulli mbi ujë Nuk i ecin gjithmonë dallaveret që bën, nuk mund t'ia hedhë gjithmonë të tjerëve; do t'i dalin të palarat në shesh një ditë.

Nuk i ecën kali në vijë Nuk i ecën puna, nuk i shkon mbarë.

écj•e a f sh e et

♦ Lëvizje me këmbë nga një vend në një tjetër. **Ecje më këmbë. Ecje e lehtë.** [Dhe këmbët që u zmadhuan nga ecja e mundimi (DA).]

♦ Zhurmë e hapave. **Dëgjoj ecjet ekalimtarëve në rrugë.**

**

ecje sportive Garë në të cilën pjesëmarrësit ecin pa i shkëputur të dyja këmbët njëherësh nga toka.

eckéq i m sh ëët mjek bis Flluskë me ujë; qeskë me qelb.

écun a (e) fG >ECUR A (e).

écun it (të) G as>ECUR IT (të). Në t'ecun të motit gjatë (brenda) vitit në vazhdim.

ecuní a fG >ECURI A.

écur (i e) mb A I shëtitur; i bredhur.

écur a (e) f

♦ >ECJ•E A

♦ Mënyrë se si ecën dikush. **E njoh nga e ecura.**

écur it (të) as>ECJ•E A. Në të ecur e sipër.

ecurí a f

♦ Mënyrë se si bëhet a zhvillohet një punë; rrugë e ndjekur për të bërë diçka; mënyrë veprimi.

Ecuria e punës (mësimit).

♦ Mënyra si zhvillohet një veprimtari, një ngjarje etj. **Ecuria e ngjarjeve.**

écimndajf GMe etje; etshëm.

éc•ëm (i) me (e) mb I etur. >ETSH•ËM (i) ME (e).

Ed i m shkurt i Eduard; Eduart; Edvin.

edafik e mb bio I krijuar nga dheu ose nën ndikimin e dheut.

edafozáur i m paleo Zvarranik i karboniferit të vonë dhe permianit të hershëm.

edematóz e mb mjek Si edemë.

edém•ë a f sh a at mjek Ënjtje nga grumbullimi i lëngjeve të ujshme në qeliza, inde ose zgavra seroze.

Edén i m

♦ *fet* Kopsht i bukur ku perëndia vendosi Adamin dhe Evën në krijimin e botës. **Dëbimi i Adamit dhe Evës nga Edeni.**

♦ *fig* Parajsë.

edenít i m min Mineral silicor thuajse i zi, që haset në shkëmbinj metamorfikë.

edentátë t m sh bio Gjitarë me pak dhëmbë ose pa dhëmbë.

edép i m vjet Nder; cipë.

edepsëz e mb shar (Njeri) i ulët; i pacipë; pa edukatë; i poshtër.

edepsëzi m sh - ët Njeri i ulët e pa edukatë.

edepsëz•e ja f sh e et f e EDEPSËZ I.

edepsëzk•ë a f sh a at zvoge EDEPSËZ•E JA.

Éd•ë a f let Përmbledhje poetike nordike.

edicón i m sh e et libr

♦ Botim. **Edicion i veprave të plota të Gjeçovit.**

♦ Program i veçantë radioteleviziv. **Edicion i lajmeve.**

♦ Version. [të përballojnë me dinjitet këtë edicion të ri të argumenteve të rimarrë prej fazave të mëparshme. (ShS)]

edíkt i m sh e et drejt

♦ Proklamata të zyrtare.

♦ Vendim i detyrueshëm gjyqësor.

edíl i m shë ët ant rom Secili prej dy ose katër magjistratëve të Romës të ngarkuar me mirëmbajtjen e ndërtesave publike dhe organizimin e lojërave publike si dhe me furnizimin e qytetit me grurë.

Edinbúrg u m gjeog Kryeqytet i Skocisë.

Edíp i m mit gr Mbret i Tebës që vrau padashtas të atin dhe u martua me tëëmën dhe, kur u mor vesh ç'kishte bërë, nxori sytë.

kompleksi i Edipit psik Tërësi emocionesh që provon fëmija, zakonisht në moshën rreth 4 vjeçare, të shkaktuara nga dëshirat seksuale për prindin e gjinisë së kundërt dhe përjashtimin e prindit të së njëjtës gjini.

edipián e mb let, psik I Edipit; që ka të bëjë me kompleksin e Edipit.

editór i m sh ëët>BOTUES I.

editoriál e mb (Artikull) kryesor; redaktorial.

editorial i m sh e et >KRYEARTIKU•LL LLI.

édj•e a f G Etje. [Tjerët kanë me shkimun/ Edjen me hirrë;/ Ti, veç a mundesh/ Shampanjë e birrë(GjF).]

edukát•ë a f

♦ Tërësi e vetive a cilësive shpirtërore, mendore e fizike, e shprehive kulturore etj. që fiton njeriu në shkollë, familje e shoqëridhe duke mësuar e punuar; formim i përgjithshëm e i veçantë i njeriut. **Edukatë shkollore. Edukatë estetike (muzikore).**

♦ Sjellje e njerëzishme; mirësjellje. **Sillem me (pa) edukatë.**

edukatë e punës Lëndë mësimore që u jep mundësi nxënësve të fitojnë shprehje të veçanta për një lloj pune.

edukatë fizike Lëndë mësimore që bëhet në shkollë për t'i formuar nxënësit e studentët nga ana fizike.

edukatë qytetare Lëndë mësimore për të drejtat dhe detyrat e qytetarëve.

edukatë seksuale Orë mësimi që synon t'ju japë nxënësve njohuri themelore për çështje që kanë të bëjnë me aspekte anatomike, fiziologjike dhe morale të marrëdhënieve seksuale.

edukatív e mb Edukues. **Rol edukatív.**

edukatór i m sh ëët Ai që merret me edukimin e nxënësve dhe studentëve.

edukatór•e ja f sh e et

♦ *f e* **EDUKATOR I.**

♦ Mësuese kopshti; mësuese në sistemin parashkollor.

edukím i m

♦ Ndikim me punë të vetëdijshme e sistematike për formimin dhe zhvillimin e përgjithshëm e të veçantë të njerëzve. **Metodë edukimi. Edukim me shprehitë e punës.**

♦ Ndreqje e keqbërësve të mitur a të rinj nëpërmjet programeve sistematike. **Shkollë edukimi.**

♦ Edukatë.

eduk•óhem óva (u) úar

I vetv Marr edukatë; mësoj si të sillem në familje e shoqëri; bëhem i edukuar.

II pës e **EDUK•OJ.**

eduk•ój kal óva úar

♦ Ndikoj me punë të vetëdijshme, sistematike e të pandërprerë për formimin e zhvillimin e përgjithshëm e të veçantë të (një njeriu a të një grupi njerëzish), për mënyrën e të menduarit, për ndjenjat e tyre etj.; i jap edukatë dikujt.

♦ E mësoj (*dikë*) se si të përvetësojë shprehi të dobishme.

♦ E mësoj (*dikë*) si të sillet në familje e shoqëri.

edukúar (i e) mb (Njeri) që ka marrë edukatë; që di të sillet mirë në familje e shoqëri; i sjellshëm; i njerëzishëm.

edukúes e mb I edukatës; që ka të bëjë me edukimin; që shërben për edukim. **Shembull edukues.**

edukúes i m sh - it Edukator; mësues.

edukúes•e ja f sh e et f e **EDUKUES I, EDUKATOR•E JA.**

edukúeshëm ndajf (Sillem) me edukatë.

edukúesh•ëm (i) me (e) mb (Njeri) që mund të edukohet.

edukueshmëri a f libr Të qenët i edukueshëm.

edh a f A Pagesë; pagë; rrogë.

edh i m sh a at G Kec mashkull deri një vjeç.

*

Sa një gjuhë edhi Fare pak; shumë pak.

Sa pshurr edhi Një curril uji shumë i hollë.

Si edh i shtimë (Njeri) shëndetlig.

Si edh zhugan Njeri coftan e i pështirë.

Si edhi në dërrasë Si s'ka më mirë; (*e rrit dikë*) me gjithë të mirat.

Si edhi në qetë>SI EDHI NË DËRRASË.

**

edh i shtimë

♦ Kec i dobët, lindur para kohe.

♦ Njeri ligan, i pazhvilluar.

edhé¹ ndajf

♦ Ende. **Punon edhe.** [Po nuk u shuejt edhe jo shqiptaria (NM).]

♦ Përdoret përpara mbiemrave dhe ndajfoljeve në shkallën krahasore, me kuptimin **në një shkallë me të lartë, më shumë, më tepër. Edhe më shumë. Edhe më i madh. Edhe më mirë. edhé²**

I lidh

♦ Përdoret për të lidhur dy gjymtyrë fjalie të një fare ose dy fjali të bashkërenditura këpujore a shtuese. **Nxënësit edhe mësuesit. E bën edhe s'e bën. [kish edhe uri edhe poetë edhe ujëvare në botë(JG).]**

♦ Gjithashtu; po ashtu; ashtu dhe. **Si bleta edhe mjalti ff u. Sipas vendit edhe kuvendi ff u. Si i ati edhe i biri** si të jetë i ati, ashtu do të jetë i biri.

♦ Përdoret për të lidhur dy fjalë a dy trajta të së njëjtës fjalë në togje me bashkërenditje që tregojnë përsëritje ose vijimësi veprimi a gjendjeje, që shprehin përforcim etj. **Vetëm edhe vetëm. Mirë edhe më mirë. Keq edhe më keq.**

♦ Përdoret e përsëritur për të lidhur dy gjymtyrë fjalie a dy fjali të një fare shtuese a kundërshtuese; hem...hem. **Edhe i aftë, edhe i ndershëm. Edhe sot, edhe nesër. Edhe në shkollë, edhe në jetë. Edhe për verë, edhe për dimër. Edhe qeros, edhe fodull ff u. Edhe mishi të piqet, edhe helli të mos digjet ff u. Edhe të qorton edhe të do.**

♦ Përdoret përpara një vargu gjymtyrësh fjalie të një fare ose para fjalish të së njëjtës farë, kur ato numërohen me radhë njëra pas tjetrës. **I mori të gjithë me vete - edhe djalin, edhe çupat, edhe nënën, edhe gjyshin. Duhet edhe të punohet toka thellë, edhe të thërrmohen plisat, edhe të hapen vijat kulluese, edhe të hidhet fora me kohë.**

♦ Përdoret në fillim të një fjalie që plotëson, zhvillon e sqaron një mendim të shprehur nga një fjali tjetër para saj. **Mjeku i ka thënë të mos pijë me duhan, por ai s'e ka lënë, edhe pastaj ankohet. Dolën të gjithë në fushë, gra e burra, edhe pleqtë. Dhanë gjithçka për atdheun, edhe jetën.**

♦ Përdoret për të shprehur habi, pakënaqësi, mospëlqim etj. **Edhe i Brut? [Uh, ia bëri me vete ajo, edhe ky limon na duhej të vinte sot (IK).]**

IIsi kallëzues mat Shtojmë. **Dhjetë edhe dy.**

edhé³ pj Përdoret për të theksuar a për të përforcuar kuptimin e një fjale, togfjalëshi a fjalie. **Edhe sot e kësaj dite. Edhe atje ai nuk hoqi dorë.**

*

Edhe në qoftë se... (edhe po qe se...; edhe në ...; edhe sikur...) përdoret për të treguar se diçka prapëseprapë do të ndodhë, megjithëse ka rrethana që e pengojnë atë...

Edhe po: [Edhe po ta pranojmë pjesën e tretë, ç'kuptim ka që një autor të shkruajë një vepër teologjike-filozofike në gjuhën shqipe, kur dihet se lingua franca për traktate të asaj kohe mbi këto fusha ishte thuajse vetëm latinishtja?(AKI).]

Edhe pse përdoret për të lidhur një fjali të varur lejore me fjalinë kryesore.

Edhe sikur Përdoret për të lidhur një fjali të varur lejore me fjalinë kryesore në kuptimin edhe po të..., edhe në qoftë se... **Edhe sikur të vonohet, do ta presim. [Edhe sikur të ishte vetëm gjymta e vërtetë për çka ka shkruar ai Julian Amery në "Sons of the Eagle" mbi "luanin e Zallit të Herrit (KM).]**

Jo vetëm..., por edhe... përdoret për të lidhur dy fjali a dy gjymtyrë të njëjta të fjalisë, prej të cilave e dyta theksohet më shumë se e para ose shpreh kundërshtim ndaj asaj që përmbahet në të parën.

Si... (ashtu) edhe... përdoret për të lidhur dy gjymtyrë fjalie të një fare ose dy fjali që krahasohen ndërmjet tyre.

édhe ja¹f sh e et Kece; kec femër.

edhé *ja²f sh* - *tëbis* Shenjë e mbledhjes (*në aritmetikë*).

edhené *lidh G* Ndonëse.

edhép *i m A* Trup; të qenët i turpshëm; punë e turpshme.

édhepse *lidh >EDHE PSE*. [Ti Kosovë e dashur,/ **edhepse e keqhedhur në çengelat e vdekjes** (GjM).]

edhesé *lidh* Ndonëse.

edhishtí *u f sh* - *të G* Gic; bic; derrkuc.

edhukím *i m A* Edukim.

edhuk•ónj *kal óva úar A* Edukoj.

édhur *a (e) f A*

♦ Hijeshi.

♦ Modesti.

EEG *ja f mjek* Elektroencefalografí.

ef *ndajf bis* Mjaft. **Ef më!**

efedrín•ë *a f sh a at farm* Bar me përmbajtje alkaloide, i prodhuar nga bima *Ephedra sinica* ose me sintezë kimike, që përdoret për zgjerimin e bronkeve, kundër bronkitit dhe astmës.

efékt *i m sh e et*

♦ Pasojë a rrjedhim që vjen nga një shkak; veprim e ndikim i diçkaje a dobi që sjell ajo. **Efekt i fortë (i dobët). Efekt qetësues. Bëri efekt të kundërt. Efektet anësore të barnave.**

♦ Përshtypje a mbresë që lë diçka. **Nuk shkakton asnjë efekt. I bëri efekt qortimi.**

♦ *zyr* Qëllim; pikësynim. **Bëhet për efekt të pagës.**

efektív *e mb libr*

♦ I efektshëm. **Ndryshime efektive.**

♦ I vërtetë ose i përpiktë; që vepron a bëhet me të vërtetë; që është real e konkret. [kur**rnjiherë** s'kemi pasë aq pak të drejta efektive (e jo vetem në letër!) sa sot në këtë shtet (KM).]

♦ *zyr* I përhershëm në një detyrë a në një punë.

♦ *usht* Që bën pjesë në efektivin e njësie ushtarake a të ushtrisë së një vendi. **Ushtar (oficer) efektív.**

efektív *i m sh e et dhe a at*

♦ *usht* Numër i përgjithshëm i ushtarëve a i ushtarakëve të një njësie ushtarake a të ushtrisë së një shteti. **Efektivi i divizionit (i batalionit).**

♦ *libr* Numër i përgjithshëm i punonjësve në një kompanie a institucion, i anëtarëve të një organizate etj.

efektivisht *ndajf* Në mënyrë të efektshme.

eféktsh•ëm (i) me (e) mb (*Punë etj.*) që sjell përfundim a rrjedhim të dëshiruar; i dobishëm; i vlefshëm. **Investime të efektshme.**

efektshmëri *a f libr* Të qenë i efektshëm, i dobishëm a i vlefshëm.

efemér *e mb fig* Jetëshkurtër. [Nuk mjaftojnë, jo, edhe do artikuj gazetash të përditshme me një vleftë efemere (KM).]

efemér *i m sh e et ent kryes sh* Kandërr me flatra të holla, që fazën e larvës e kalon në ujë, dhe jeton më pak se 2 ditë. **>EFEMERIDE T.**

efemeríde *t f sh ent* Familje e efemereve.

efemeróptérë *t m sh ent >EFEMERIDE T.*

efendí *u m sh lérë lérët*

♦ Titull nderimi për hoxhën. [Efendi, është mish thiut!/ - Un e ha mishin e dhiut./ Efendi, është mish dërrit!/ - Un e ha mishin e berrit! (Pop)]

♦ *iron* Zotëri.

eferént e mb anat (*Nerv*) që përcjell informacion nga sistemi nervor qendror.

Eféz i m gjeog dhe ant gr-rom Qytet i themeluar nga kolonë grekë në shek. X p.e.r. në bregun perëndimor të Azisë së Vogël.

efezián e mb ant gr-rom I Efezit; që ka të bëjë me Efezin dhe banorët e tij.

Efeziánë t m fet Libri i dhjetë i Dhiatës së Re.

éf•ë a f K dhe krahin Kunat; vëlla i burrit kundrejt gruas.

efikás e mb libr I efektshëm.

efikasitét i m libr Efektshmëri; të qenët i efektshëm.

efqelí u vjet fet Rrëshirë erëmirë e disa drurëve të Afrikës së Verilindore, që përdoret në kozmetikë e në mjekësi. >**MIRR•Ë A.**

efsh i¹ m Të pështirë; ndot; neveri.

efsh i² m A, vjet G

♦ Lemer; frikë e madhe.

♦ Vështirësi e madhe; e keqe.

efsh i³ m krahin G Zjarr; pasion.

éfsh•ëm (i)¹ me (e) mb I pështirë; i neveritshëm.

éfsh•ëm (i)² me (e) mb A I lemerishëm; i frikshëm.

efshillék u m bis krahin G

♦ Të përzier nga era e rëndë.

♦ Erë e rëndë që shkakton të vjellë.

efshím i m Pështirosje; neveritje.

efsh•óhem vetv óva (u) úar (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më neveritet; më pështiroset; më vjen efsh; kam ndot.

efsh•ój¹ kal óva úar Ia neverit a pështiros (*dikujt*).

éfshtë (i e) mb Që të ngjall të pështirë kur e sheh; që të ngjall neveri, i neveritshëm; i fëlliqur; i ndotshëm. **Njeri i éfshtë. Punë e éfshtë.**

efshúeshëm ndajf G Me neveri.

efshúesh•ëm (i) me (e) mb I neveritshëm; i pështirë.

éft•ë a f A Erë e rëndë, e keqe.

Éft•ë a f shkurt i Efterpi.

Éfti f shkurt i Efterpi.

eftís ndajf Shpejt.

éfuj t sh i EFU•LL LLI.

éfu•ll lli m sh j jt bot Lule në trajtë vileje të disa drurëve; resë; gath, vastak, lëvare. **Resat e arrës.**

efuzív e¹ mb gjeol > **SHPËRDREDHOR E.**

efuzív e² mb libr (*Tip*) që i shpreh ndjenjat pa u përmbajtur, me entuziazëm; (*njeri*) që shprehet pa u kursyer.

egalitár e mb fil Barazimtar.

egalitaríz•ëm mi m fil Barazimtarizëm.

egertí a¹ f sh na nat ndërt G

♦ Mur i pasuvatuar.

♦ Mur i thatë.

♦ Karabina e shtëpisë.

egertí a² f sh na nat G Lesh i pakrehur.

egertín•ë a f sh na nat krahin G Egërsirë; kafshë e egër.

égër ndajf

- ◆ Në mënyrë të vrazhdë, me ashpërsi; me të egër. **I foli (iu përgjigj, e vështroi) egër.**
- ◆ Me egërsi; pa mëshirë; në mënyrë të përgjakshme. **Sulmoi egër. Luftuan egër. E gjykuan (e dënuan) egër.**
- ◆ Jo imët, ashpër. **Mulliri bluan egër.**

égër (i e) mb

- ◆ Që rron i lirë në natyrë, larg njerëzve; që nuk është zbutur nga njeriu; që mbin, rritet e zhvillohet në natyrë vetiu; që nuk mbillet nga njeriu e nuk rritet nën kujdesin e tij. **Kafshë të egra e të zbutura. Bimë të egra e të kultivuara.**
 - ◆ I pazhvilluar nga pikëpamja shoqërore e kulturore; që jeton si në kohët e para të krijimit të shoqërisë njerëzore; i paqytetëruar; primitiv. **Njeri i egër. Fiset e egra.**
 - ◆ (*Vend*) tërë male e shkëmbinj, tërë gërxhe e thepa; i pashkelur nga këmba e njeriut; i paprekur nga dora e njeriut; i pabanuar; i shkretë. **Vise të egra.**
 - ◆ Që punohet me vështirësi të madhe e jep fare pak prodhim. **Toka të egra.**
 - ◆ Shumë i fortë e jo i këndshëm; që të djeg grykën; i ashpër. **Duhan i egër. Uthull e egër.**
 - ◆ (*Klimë*) shumë e ftohtë; plot ngrica e acar; i ashpër. **Dimër (mot) i egër. Klimë e egër.**
 - ◆ *fig* Shumë i vrazhdë e i ashpër ndaj të tjerëve; që sillet shumë rreptë me të tjerët; (*veprim*) me pasoja të rënda a dënime tepër të ashpra; (*sjellje etj.*) e rreptë, e vrazhdë, e ashpër. **Njeri i egër. Zë (shikim) i egër. Fytyrë e egër. Zakone të egra. Ligje të egra. Ishte (u bë) i egër.**
 - ◆ (*Kafshë*) që nuk mund t'i afroresh dot; që trembet menjëherë kur i afroresh a të sulmon. **Kalë (ka) i egër. Mushkë e egër.**
 - ◆ *fig*(*Njeri*) i pashoqërueshëm e i paafrueshëm, që i pëlqen të rrijë vetëm. **Fëmijë i egër.**
- Tregohem i egër.**
- ◆ I përgjakshëm e mizor; i pamëshirshëm. **Luftë e egër. Sulm i egër. Shfrytëzim i egër.**
 - ◆ *dhe fig* I pazakonshëm; i panatyrshëm; çnjerëzor; shtazor. **Britma (klithma, ulërime) të egra. Ndjenjë e egër. Dëshirë e egër. Shpifje e egër.**

**

bletë e egër Bletë pylli.

borzilok i egër bot (*Satureja bulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare me gjethe të rralla e lule të kaltra, që rritet nëpër livadhe dhe që e hanë kafshët.

dac i egër zool (*Lynx lynx*) Rrëqebull.

derr i egër (*Sus scrofa*) *zool* Derr me kreshtë të murrme e çataj 10-12 cm të gjatë, me peshë 75-100 kg, rreth 1.5 m i gjatë dhe 70-80 cm i lartë, që jeton nëtufë nëpër pyje.

duhan i egër bot (*Hysoscyamas niger*) Bimë barishtore helmuese pa kërcell, me rrënjë të mëdha, gjethe të gjera me erë të rëndë dhe lule të verdha në të gjelbër; bar i trashë. >**MADËRGON•Ë A.**

dushk i egër bot (*Hex aquifolium*) Shkurre e viseve malore gjithnjë e blertë, me gjethe të ndritshme, të dhëmbëzuara e me gjemba, me lule të bardha a ngjyrë trëndafili, që rritet edhe si bimë zbukuruese; ashe.

dhi e egër

◆ (*Capra aegagrus*) Kafshë gjitare përtypëse e ngjashme me dhinë, me brirë shumë të gjatë dhe shumë e zhdërvjellët, që jeton zakonisht në male të larta e të thepisura.

◆ *fig* Vajzë a grua e gjallë dhe e shkathët, por jo e afrueshme.

elb i egër bot Bar i keq i kullotave dimërore me kalli si të elbit dyrreshtor, që është i dëmshëm edhe për bagëtinë.

fik i egër Fik kokrrat e të cilat përdoren për të pllenuar fikun e butë.

frashër i egërbot(*Pistacia terebinthus*) Dru a shkurre deri 10 m e lartë, me gjethe vezake të shkëlqyera përsipër a të zbehta poshtë, me lule të blerta të grumbulluara në vile, që bën kokrra të vogla, në fillim me ngjyrë të kuqe e më vonë si gështenjë dhe me shije të athët; qelbës; rrunjë.

ftua i egër bot

♦ (*Cotoneaster integerrimus*) Shkurre e viseve malore, që i ngjan ftoit, me gjethe të vogla e të dendura, që bën kokrra të vogla me push, të cilat nuk hahen.

♦ (*Cercis siliquastrum*) Dru i ulët i viseve të Europës Jugore dhe Azisë Perëndimore, që çel lule të shumta në ngjyrë vjollcë, dhe më pas nxjerr gjethet.

gështenjë e egërbot(*Aesculus hippocastanum*) Dru i lartë me lule të bardha të mbledhura tufë në trajtë koni, që mbillet anës rrugëve ose nëpër parqe për zbukurim.

gjel i egërorn(*Tetrao urogallus*) Shpend i ngjashëm me këndesin, me pendë të zeza, me zë të çjerrë, që rron nëpër pyje; gjelegër.

hudhër e egër (*Allium oleraceum*) Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me hudhrën, që rritet nëpër kullota.

kafe e egërbot(*Asparagus officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, rreth 1 m e lartë, me fije të imëta e të vogla, me lule të gjelbra në të verdhemë dhe me bitme të tulta e me shije të ëmbël, që hahen sa janë të njoma. >**SHPARGU•LL LLI.**

kalë i egër zool (*Equus ferus*) Paraardhës i kalit të zbutur.

kumbull e egërbot(*Prunus spinosa*) Shkurre gjembake e familjes së rozaceve, me lule të bardha; del nëpër gjerdhe e buzë pyjeve; frytet ngjajnë si kumbull por janë shumë të athëta; përdoren për të zier raki. >**Kullumbri a.**

kungull i egërbot(*Bryonia alba*) Bimë barishtore e helmët, me kërcell kacavarës, që bën lule të bardha dhe kokrra të vogla e të zeza.

lakër e egër bot Bimë barishtore me gjethe si të spinaqit, që nuk hahet.

li i egërbot Bimë barishtore e hidhur, me gjethe të holla, të gjata e të dendura dhe lule të verdha, që rritet në vende të ulëta dhe nuk e hanë bagëtitë.

mace e egërzool(*Felis silvestris*) Kafshë më e madhe se macja shtëpiake, zakonisht me gëzof të dendur, të hirtë me shirita ose pulla bojëkafe, me putra të gjera, që haset në shumicën e kontinenteve.

mel i egërbot(*Setaria*) Bimë barishtore njëvjeçare e egër, me kërcell të trashë, të fortë e të gjatë, me gjethe si halëza, që bën lule si të misrit, rritet në toka me ujë dhe përdoret si ushqim për kafshët. >**meli i pulës; kostrev•ë a.**

pambuk i egërbot(*Asclepias*) Bimë barishtore, e ngjashme me pambukun, që rritet në toka të mbjella me bimë që prashiten dhe i dëmton këto.

presh i egër bot (*Allium ampeloprasum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar e të lartë rreth 1 m, me rrënjë si qepujkë, gjethe si të preshit dhe lule të vogla e të bardha, që rritet në kullota dimërore e lulëzon në pranverë. >**BAD•ËR RA.**

qersh i egërbot(*Vaccinium myrtillus*) Shkurre e ulët me shumë degë, me gjethe të vogla e të dhëmbëzuara, me lule të blerta ose në ngjyrë trëndafili të zbehtë, që bën kokrra të vogla e të rrumbullakëta në ngjyrë vishnje të errët, me shije të ëmbël e pak të athët.

rosë e egër orn Shpend më i vogël se rosa shtëpiake, me kokë e qafë të murrme në të kuqe dhe kurriz të përhimë; zhytarak.

rrush i egër bot Larushk.

tërshërë e egër*bot(Avena fatua)* Bar i keq njëvjeçar i ngjashëm me tërshërën, që dëmton rëndë të lashtat.

trëndafil i egër *bot* Shkurre deri 3 metra e lartë, e degëzuar dhe me gjemba të fortë, me lule në ngjyrë të bardhë me pesë petla e me erë të mirë, që bën kokrra të kuqe me shumë fara brenda; kaçe.

thanë e egër*bot* Thanukël.

vishnjë e egër*bot* Shkurre a dru i ulët me gjethe të rrumbullakëta, lule të imëta, të bardha e me erë të këndshme, që bën kokrra sa një qershi e vogël, në ngjyrë të zezë, pa lëng e të hidhura; qershi e egër.

zjarr i egër (zjarr i duhanit)*bujq*Sëmundje që u bie gjetheve të duhanit e që shfaqet me njolla të murrme.

égër it (të) *m*Egërsi në sjellje e në fjalë. **Me të egër** me të keq, duke u grindur. **Herë me të butë e herë me të egër.**

ég•ër ra f sh ra rat (të) *f e* **EG•ËR RI (i).**

ég•ër ri (i) *m sh ri rit (të)* Njeri i egër, që jeton në gjendje të egër, si egërsirë.

egërcák•ë a f sh a at krahin G

egërcák e mb krahin I egër; i rreptë.

egërcák u¹m sh ëët krahin Njeri a tip i egër, i rreptë.

egërcák u²m sh ëët krahin Bar i egër; barishte.

egërcák•e ja krahin f e **EGËRCAK U.**

egërcán e mb krahin I egër; i rreptë.

egërcán i m sh ëët krahin Njeri a tip i egër, i rreptë.

egërcán•e ia f sh e et krahin f e **EGËRCAN I.**

egërcí a f sh - tëkrahin euf Ujk.

egërcím i m sh e et krahin GStuhi bore.

egërcín•ë a¹f sh a at krahin G euf Ujk.

egërcín•ë a²f sh a at krahin G Gështenjë kokërrzezë; gështenjë kokërrvogël e pashartuar.

egërcín•ë a³f sh a at K Djerrinë; tokë e thatë.

egërisht ndajf A

♦ Me egërsi.

♦ Mizorisht.

égërith (i e)*mb përk A I* egër. [**e një t'égërith pëllumb (JV).**]

egërlé ja f sh - tëbot (Olea oleaster) Ullastër; ulli i egër.

egërsí a¹f

♦ Të qenët i egër; gjendje e egër (*e një kafshe*).

♦ Të qenët i egër; veti e atij qëështë i egër në sjellje e veprime; qëndrim i egër; të qenët tepër i rreptë; vrazhdësi. **Vështroj me egërsi.**

♦ Të qenët i përgjakshëm e mizor, të qenët i pamëshirshëm.

♦ Ashpërsi e madhe (*e motit*)

♦ Tërësi e tipareve të egra (*të një vendi*).

♦ *sh - të*Veprim i egër e gjakatar; mizorí.

♦ *hist* Periudha e parë e zhvillimit të shoqërisë primitive, pas së cilës vjen barbaria.

egërsí a²f euf krahin G Ujk.

egërsím i m

♦ Inatosje a zemërim i fortë; sjellje me egërsi; qëndrim i egër.

♦ Ashpërsim (*i motit*).

♦ Kthim në gjendje të egër (*i kafshës etj.*).

egërsinór e mb libr I egërsirave; që ka të bëjë me egërsirat.

egërsír•ë a f sh a at

♦ Kafshë e egër grabitqare; bishë. **Egërsirat e pyllit.**

♦ *bis* Mace e egër.

♦ *fig* Njeri që sillet me egërsi me të tjerët; njeri i pashpirt, i pamëshirshëm, mizor e gjakpirës; bishë.

egërsisht ndajf

♦ Në mënyrë të egër; me të egër; shumë vrazhdë a ashpër. **I foli (e vështroi) egërsisht.**

♦ Në mënyrë mizore e të pamëshirshme; barbarisht. **E torturuan (e rrahën) egërsisht.**

egërs•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Bëhem shumë i ashpër e i vrazhdë; bëhem më i ashpër me dikë dhe sillem me të egër me të; zemërohem keq. **[turma ndizej dhe egërsohej nga entuziazma (FK).]**

♦ *veta III (Kafsha)* bëhet shumë e egër. **Ditën e mbante qenin të lidhur për ta egërsuar.**

♦ *veta III (Moti)* bëhet i ashpër, i egër; (*deti*) tërbohet; ka dallgë të mëdha.

♦ *veta III* Bëhet më i rreptë e më i përgjakshëm, më i pamëshirshëm e më mizor. **U egërsua lufta.**

II pës e EGËRS•OJ.

egërs•ój kal óva úar

♦ E bëj (*kafshën*) që të mos i afroresh dot; e bëj më të egër (*kafshën*); e bëj (*dikë*) që të zemërohet a të inatoset shumë; e bëj të ashpër e të vrazhdë. **E egërsoi qenin (kalin). E egërsoi kundërshtarin.**

♦ *veta III* E bën më të ftohtë, më të ashpër (*klimën a motin*). **Veriu e egërson motin.**

egërs•ónj kal óva úar A, vjet J >EGËRS•OJ.

egërsúar (i e) mb

♦ (*Kafshë*) që bërë e egër; (*njeri*) shumë i zemëruar a inatosur shumë; qëështë bërë shumë i ashpër e i vrazhdë; që shpreh egërsi. **Me pamje të egërsuar.**

♦ (*Mot*) i bërë më i ftohtë a më i ashpër; (*det etj.*) me dallgë të mëdha, i tërbuar.

egërs hák u m sh ëët bis Unazë e vogël në fund të boshtit të tjerres; rrotëz e boshtit.

egërs hán e mb (Njeri) i vrazhdë e i ashpër; i egër; i rreptë.

egërs hán i m sh ëët Njeri i vrazhdë e i ashpër, i egër e i rreptë.

egërs hán•e ia f sh e et f e EGËRS HAN I.

egërshtíe t f sh G Egërsira; kafshë të egra.

egërtí¹ mb G (Lesh) i papunuar.

egërtí² ndajf G (Lë) pa përpunuar.

egërtí a¹ f përmb G Tërësi e kafshëve të egra.

egërtí a² f ndërt G Dorë e parë me sherbet gëlqereje që i jepet murit.

egërtí a³ f sh - tëndërt G Mure të një ndërtese pa suva e pa shtesat e plotësimet e brendshme.

>**KARABINA JA.**

eglefín i m sh ëët ikt (Melanogrammus aeglefinus) Peshk i Atlantikut, me një vijë të zezë përgjatë barkut të bardhë, me gjatësi deri 1 m, që ngjan me merlucin.

eglendí a f Ngarritje.

eglendís•em vetv a (u) ur bis Merrem me diçka a me dikë për të kaluar kohën ose për t'u çlodhur; zbavitëm.

eglendísj•e a f bis Kalim i kohës me gjëra çlodhëse; zbavitje.

eglenxhé ja f sh e et vjet Eglendisje.

egletís•em vetv G >EGLETIS•Ë (me u).

egletís•ë (me u) vetv a (u) ëG >EGLENDIS•EM.

egletísj•e a f G >EGLENDISJ•E A.

egletísun (i e) mb G I zbavitur. >EGLENDISUR (i e).

égo ja f libr >UN•Ë I.

♦ Tërësi e tipareve që përbëjnë thelbin e njeriut si individ i caktuar dhe për të cilat ai është i vetëdijshëm; vetvetja në botën që e rrethon njeriun.

♦ *art, let* Veçori të botës së krijuesit, të shprehura në vepër.

♦ *fil* Subjekt.

♦ *keq* Tërësi e vetive të një njeriu, të cilat ai përpiket t'i vërë në dukje në çdo kohë e me çdo kusht; vete; botë e ngushtë e dëshirave dhe e interesave vetjake të një njeriu, të cilën ai kërkon ta vërë mbi çdo gjë tjetër.

egocentrík e mb (Njeri) që mendon vetëm për vete, pa marrë parasysh ndjenjat dhe dëshirat e të tjerëve.

egocentrík u m sh ëët Njeri që mendon vetëm për vete, pa marrë parasysh ndjenjat dhe dëshirat e të tjerëve.

egocentrík•e ja f e EGOCENTRIK U.

egocentríz•ëm mi m Tipar i njeriut që mendon vetëm për vete, pa marrë parasysh ndjenjat dhe dëshirat e të tjerëve.

egoíst e mb (Njeri) qëvuan nga egoizmi; (*veprim*) që karakterizohet a përshkohet nga egoizmi.

egoíst i m sh ëët Njeri që vuan nga egoizmi.

egoíst•e ja f sh e et f e EGOIST I.

egoíz•ëm mi m Tipar i njeriut që mendon vetëm për vete, që do vetëm vetveten e nuk shqetësohet për të tjerët; , që vë veten mbi gjithçka. **Egoizëm profesional.**

égras ndajf Egër; me egërsi.

égr•e ja f sh e et krahin G Dele që s'i qaset bariut.

egr•óhem vetv G >EGR•UE (me u).

egr•ój kal óva úar

♦ A Egërsoj.

♦ *G >EGR•UE (me).*

egrósh e mb krahin G I egër; i rreptë.

egrósh•e ja f sh e et krahin G Dele arrakate; dele e pabindur.

egrúar (i e) mb A I egërsuar.

egr•úe (me) kal óva úe G Egërsoj.

egr•úe (me u) óva (u) úe

I *vetv G* Egërsohem; bëhem i egër; sillem a bëj si egërsirë.

II *pës e EGR•UE (me).*

egrúem (i) e (e) mb G I egërsuar; i bërë si egërsirë.

egrúem it (të) as G Egërsim.

egrúsh•ë a f sh a at krahin G Dele arrakate; dele e pabindur.

egzegjét i m sh ëët libr Komentues i teksteve të vështira, veçanërisht i teksteve biblike.

egzisténc•ë a f sh a at > EKZISTENC•Ë A.

egzist•ój kal > EKZIST•OJ.

Egje u m

♦ *gjeog* Deti Egje; pjesë e Mesdheut, midis Turqisë Perëndimore dhe Greqisë Lindore.

♦ *mit gr* I ati i Tezeut, që u mbyt në det kur kujtoi se i biri qe vvarë në Kretë; deti mori emrin e tij.

egjeán e mb *gjeog* I Egjeut; që ka të bëjë me Egjeun.

egjél i m sh e et *vjet* Orë; fat; kismet.

égjëlla f A Agim; zbardhëllim i ditës.

egjëll•ón *jokal ói úar A (Dita)* agon.

égj•ër ra f bot (*Lolium temulentum*) Bar i keq i grunoreve, me kokrra të vogla të zeza, që po të bluhën bashkë me grurin, e prishin cilësinë e bukës së gatuar me këtë miell dhe e bëjnë këtë të dëmshme për njeriun. **E zuri (e trullosi) egjra.**

♦ *fig* Gjë e padobishme ose e keqe dhe e dëmshme, që zakonisht gjendet bashkë me diçka tjetër të mirë; njeri i keq. **Ka edhe egjër** nuk është e tëra e pastër dhe e cilësisë së mirë, por ka edhe pjesë jo të mira e të cilësisë së ulët. **Ndaj (dalloj) egjrën nga gruri.**

*

Bluaj (ha) egjër Jam shumë i varfër, mezi mbaj frymën me bukë.

Egjra prish edhe grurin *fj u* Një njeri i keq mund të prishë të mirin.

Nuk duhen lënë grurë e egjër bashkë *fj u* Duhet ndarë e mira nga e keqja.

**

egjër e egër bot (*Lolium multiflorum*) Bimë barishtore një-, dy- a shumëvjeçare që mbillet për silazh.

egjër i rëndomtë Bearded darnel; cheat.

égj•ër ri m bot >EGJ•ËR RA.

egjërisht•e ja f >EGJËRISHT•Ë A.

egjërisht•e a f sh a at Vend, arë a kullotë me shumë egjër.

egjërtí a f përmb krahin G Kafshë të egra; egërsira.

Egjípt i m gjeog Republikë në Afrikën Verilindore, e kufizuar nga Rripi i Gazës dhe Izraeli në verilindje, Gjiri i Akabasë në lindje, Deti i Kuq në lindje dhe jug, Sudani në jug, dhe Libia në perëndim; vend i një qytetërimi të lashtë që lulëzoi nga viti 2 600 deri në vitin 60 p.e.s.

Piramidat e Egjiptit.

egjíptas e mb >EGJIPTIAN E.

egjíptas i m >EGJIPTIAN I.

egjiptían e mb I Egjiptit; që ka të bëjë me Egjiptin, me banorët a vendësit e tij.

egjiptían i m sh ëët Banor a vendës i Egjiptit.

egjiptían•e ja f sh e et f e EGJIPTIAN I.

egjiptiánk•ë a f sh a at për k Vajzë egjiptiane.

egjiptológ u m sh ëët Arkeolog i specializuar për egjiptologji.

egjiptológ•e ia f sh e et f e EGJIPTOLOG U.

egjiptologjí a f Studime arkeologjike të artefakteve të egjiptianëve të lashtë.

Egjýpt i m gjeog >EGJIPT I.

egjyptián etj. >EGJIPTIAN etj.

eh¹pasth

♦ Përdoret për të shprehur dhembje, hidhërim a pikëllim, keqardhje, pendim etj. >**ah.Eh, ç'e gjeti të shkretin! Eh, si s'e vura re! Eh, ç'bëra!**

♦ Përdoret për të shprehur habi ose frikë. **Eh, ti qenke! Eh, ç'më trembe!**

♦ Përdoret për të shprehur zemërim, kërcënim etj.. >**ah.Eh, në e zënça! Eh, ç'ma punoi i poshtri!**

♦ Përdoret për të theksuar shprehjen e një dëshire, të një lutjeje, të padurimit etj. **Eh, sikur të kthehej sonte! Eh, sa mirë do të ishte po të binte një shi!**

♦ Përdoret për të përforcuar shprehjen e kënaqësisë, gëzimit, mallëngjimit, habisë etj. **Eh, sa më pëlqente! Eh, sa qenka rritur!**

♦ Përdoret kur të vjen diçka në mendje menjëherë e papritur. **Eh, gati më doli nga mendja! Eh, për pak harrova!**

eh² ndajf krahin Mjaft. **Eh më, se na shurdhove!**

eh³kal G >EH•Ë (me).

eh u m sh e et Teh a presë e thikës, sëpatës etj.

ehé

I pj Po; ëhë. **Ehe, e di.**

II pasth Thirrje që shpreh keqardhje, mosbesim, zemërim, kundërshtim; qesëndi; mospërfillje e përbuzje. **Ehe, s'ma hedh dot!**

éh•e ja f A Teh (*i thikës etj.*). >**EH U.**

éh•em vetv dhe pës e EH. >**EH•Ë (me u).**

ehên•g u m sh gje gjet > AHEN•G U.

ehé•nj kal a ur A Mpreh; grihoj; grih (*thikën etj.*).

eh•ë (me) kal a ëG Mpreh; grihoj; grih (*tehun e thikës etj.*).

eh•ë (me u)- (u) ëG

I vetv (Tehu i thikës etj.) mprihet.

II pës e EH•Ë (me).

éh•ë a¹ f sh a at G Horizont.

éh•ë a² f sh a at G Mprehje (*e thikës etj.*).

ehên•g gu m sh gje gjet krahin G

♦ Orkestër me vegla popullore.

♦ Muzikë popullore.

♦ Festë me muzikë. >**AHEN•G GU.**

ehjkal a ur A Mpreh.

éhj•e a f A, G Mprehje.

éhj•em vetv a (u) ur A Mprihem (*për dikë*); dua shumë ta kem dikë a diçka.

éhu j t sh i EHU•LL LLI^{1,2,3}.

éhjur (i e) mb A I mprehur.

ehú pasth Përdoret për të shprehur neveri, përbuzje, zemërim, mërzi, bezdi etj. **Ehu, edhe ti!**

éhu•ll lli¹m sh j jt

♦ Hell a qiri akulli.

♦ Vesë e ngrirë.

♦ Erë e ftohtë që fryn më mëngjes herët.

éhu•ll lli²m sh j jt Lende lisi.

éhu•ll lli³m sh j jt bis gjeol Vend i zhveshur nga dheu etj., ku kanë dalë në sipërfaqe shkëmbinj ose minerale; zhveshje; kësullore.

éhun (i e) mb G (Teh) i mprehur.

éhunit (të) as vjet G Grihje; mprehje në grihë.

Eíl i m shkurt i Angjel.

Éir•e ja f gjeog, mit Irlandë.

ej pasth bis

♦ Hej. **Ej, ti djalë, kthehu këtu!**

♦ Eh. **Eh, ku ta gjej një djalë si ai!**

êj a f sh a at krahin *G* Dele që i ka ngordhur qengji.

éja ni

♦ *urdh e* **VIJ. Eja këtu!** [Ejani mbli dhuni këtu, këtu (AS).]

♦ *si pasth* Përdoret për të thirrur, ftuar a nxitur dikë për të nisur një punë, për të bërë diçka së bashku etj. >**HAJDE. Eja të dalim.**

ejakulím i *m fizio* Derdhje e spermës te meshkujt.

ejakul•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **EJAKUL•OJ.**

ejakul•ój jokal óva úar *fizio* Derdh spermë.

ejakulúar (i e) *mb fizio (Spermë)* e derdhur.

ejám i *m sh e et* *vjet* Kohë. **Ejami i kusarëve** koha e kusarëve; sundimi i kusarëve.

éjbë t *as bot* A Elb.

éje pasth krahin *G* Thirrje për të ndjellë dhinë.

ejektím i *m sh e et* *tek* Derdhje; nxjerrje.

ejekt•ój kal óva úar *tek* Derdh; nxjerr.

ejektór i *m sh ëët* *tek* Derdhës; nxjerrës.

ejektúar (i, e) *mbI* derdhur; i nxjerrë.

éjell i *m krahin* *G* >**ENGJË•LL LLI.**

êjk a f krahin *G* Papastërti që lëshon leshi kur lahet; ajkë, lyrë e leshit.

g a f sh a at *G* Vajtim grash.

ejkát kal dhe jokal *G* >**EJKAT•Ë (me).**

ejkát•ë (me) *a ëkrahin* *G*

I jokal

♦ (*Nusja*) qan me oj-*oj* kur del prej derës së babës.

♦ Vajtoj me gjamë.

II kal E vajtoj me gjamë(*dikë*).

ejkátj•e a f sh e et krahin *G*

♦ Vajtim me oj-*oj* i nuses kur del prej derës së babës.

♦ Vajtim me gjamë.

ekátun it (të) *as krahin* *G* >**EKATJ•E A.**

EJL ja *shkurt* i Evropa Juglindore.

ejll i *m sh a at* *G* >**ENGJË•LL LLI.**

ejllór e *mb* *G* >**ENGJËLLORE.**

ejn i *m sh e et* *K* Pe në drugë.

éjsht•ë a f sh a at krahin Dru ahu; ahishtë; ashtë.

éjt•e ja (e) *f sh e et (të)* *G* > **ENJT•E JA.** N'e ejte të enjten.

*

E ejte e majme *fet* E enjte e prishjes së kreshmës para Pashkës.

ejullí (me) *jokal* **va** - *G* Vikat; lëshoj vajin, gjëmën.

ejullí a f sh - të Vikamë; vaj; gjëmë; thirrme vajtimi.

ejullí•j jokal *G* >**EJULLI (me).**

ejullím i *f sh e et* Vajtim.

ejull•ój jokal *G* >**EJULL•UE (me).**

ejull•úe (me) *jokal óva úe* *G* Vikat; vajtoj me zë të lartë; lëshoj gjëmën.

EKB ja *shkurt* i Enti Kombëtar i Banesave.

EKG ja *f shkurt* i Elektrokardiogram.

ekídn•ë a f sh a at inv Gjitar i mbuluar me gjemba, me hundë të gjatë dhe kthetra, që gjuan milingona dhe termite.

ekimóz•ë a f sh a at mjek Vurratë e mavijosur në trup e shkaktuar nga plasjet e enëve të gjakut.

ekin- dhe **ekino-** *fjalëform* Ekin-; gjemb-.

ekinodérme t m zool sh Kafshë ujëse në trajtë ylli a cilindri, me trup të mbuluar me pllaka gëlqerore gjembake, që përfshijnë iriqin e detit, yllin e detit, kastravecin e detit etj.

ekinokók u m sh ëët mjek Larvë parazitare të shiritit te njerëzit dhe kafshët shtëpiake.

ekíp i m sh e et

♦ Grup i caktuar me detyrë a punë të përbashkët brenda një kohe të caktuar. [- **Ti ke qenë në fshatin tonë me një ekip kulture vitin që shkoi - iu drejtua Lulit.** (IK).]

♦ *sport* Grup lojtarësh që merren me një lloj sporti dhe zhvillojnë ndeshje a gara sportive (në një kampionat etj.). **Ekipi i kombëtares. Ekipi i meshkujve (femrave). Ekipi i parë (rezervë).**

♦ Grup punonjësish të një fushe të caktuar të veprimtarisë shoqërore. **Ekip shkrimtarësh. Ekip dijetarësh.**

ekipór e mb (*Stërvitje*) e ekipit; për gjithë ekipin.

eklektík e mb libr I eklektizmit; që ka të bëjë me eklektizmin.

eklektík u m sh ëët libr Pasues, ndjekës a zbatues i eklektizmit.

eklektík•e ja f sh e et f e EKLEKTIK U.

eklektíz•ëm mi m libr Metodë metafizike që bashkon pikëpamje, teza e ide, shpesh herë të kundërta, të huazuara nga sisteme, rryma a shkolla të ndryshme filozofike, politike, artistike etj.

eklemé ja f krahin G

♦ Lidhëse këpucësh.

♦ Fjongo për të lidhur flokët.

ekleziást e mb fet Kishtar; i kishës. [**Kjo është koha e dallimit të një yllësie dijetarësh me emër të shquar të botës ilire, të cilët vunë themele në dijen e krishterë dhe në ritualet kryesore ekleziaste** (ShS).]

ekleziást i m sh ëët fet Kishtar.

Ekleziást i m fet Një nga 24 librat e Biblës hebraike.

ekleziastík e mb Kishtar; i kishës.

ekleziologjí a f libr

♦ Studim i ndërtimit dhe zbukurimit të kishave.

♦ Teologji e zbatuar në natyrën dhe strukturën e Kishës së Krishterë.

ekleziologjík e mb I ekleziologjisë; që ka të bëjë me ekleziologjinë.

eklíps i m sh e et astr Errësim i përkohshëm i një trupi qiellor kur zihet nga një trup tjetër qiellor.

Eklips i plotë (i pjesshëm). ♦ *fig* Errësim a zbehje e vlerës a lavdisë së dikujt; ulje e rëndësisë së dikujt. [**ishte i pashmangshëm fenomeni i eklipsit të saj** (ShS).]

**

eklips i Diellit Errësim i përkohshëm i Diellit kur Hëna ndodhet midis Diellit e Tokës.

eklips i Hënës Errësimi i përkohshëm i Hënës kur hyn në zonën e hijes së Tokës.

eklipsím i m

♦ *astr* Errësim i përkohshëm i një trupi qiellor kur zihet nga një trup tjetër qiellor.

♦ *fig* >**EKLIPS.**

eklips•óhem óva (u) úar vetv

♦ *veta III astr* (*Një trup qiellor*) errësohet përkohësisht kur zihet nga një trup tjetër qiellor. **Po eklipsohet Dielli.**

♦ *fig libr* Nuk dukem për një farë kohe, zhdukem përkohësisht.

II pjesë e EKLIPS•OJ.

eklips•ó j kal ó va ú ar

♦ *veta III astr (Një trup qiellor)* del përpara një trupi tjetër qiellor dhe e zë a nuk e lë të duket për një farë kohe, shkakton eklipsin e një trupi qiellor. **Hëna eklipsoi Diellin.**

♦ *fig* E errësoj a e zbeh (*punën, vlerën ose lavdinë e dikujt*); ia ul rëndësinë a vlerën; i hedh hije (*dikujt a diçkaje*); ia kaloj (*dikujt*) në një punë a veprimtari, e lë shumë prapa. **E eklipsoi kundërshtarin. Fitorja e dytë eklipsoi të parën.**

eklipsú ar (i e) mb

♦ *astr (Trup qiellor)* i zënë për një farë kohe nga një tjetër.

♦ *fig (Vlerë, punë)* e errësuar a zbehur nga një tjetër më e mirë a më e vlefshme.

ekliptík e mb astr I ekliptikës; që ka të bëjë me ekliptikën.

ekliptík•ë a m astr

♦ Rreth i madh që përfaqëson lëvizjes vjetore të Diellit.

♦ Plan i orbitës së Tokës rreth Diellit.

eklóg u m libr Poezi e shkurtër.

eklóg•ë a f libr >EKLOG U.

ekmekçi am sh j jt G >EKMEKÇI U².

ekmekçi u¹ m sh j jt G >EKMEKÇI U².

ekmekçi u² m sh nj njtëvjet Bukëpjekës.

ekmekçij t G sh i EKMEKÇI U².

ekmekçinj tësh i EKMEKÇI U².

eko- fjalëform.

Éko ja f mit gr Nimfë që ra në dashuri me Narcizin dhe shoi krejt mbas tij, e prej saj mbeti vetëm zëri.

ekogonimét•ër ri f sh ra rat tek Formë e hershme e sonarit për zbulimin e pozicionit të nëndetëseve.

ekográf i m sh ëët tek Instrument për regjistrimin e ekogrameve.

ekografí a f sh - tëtek Paraqitje grafike e ultratingujve.

ekografík e mb mjek I ekografisë; që ka të bëjë me ekografinë.

ekográ m i m sh e et det Regjistrim me sondë i thellësisë ose largësisë nën ujë.

ekokardiográ m i m sh a at mjek Kontroll i gjendjes së zemrës me anë të valëve ultratingullore që shfaqen në ekran.

ekokardiografí a m sh - tëmjek Përdorim i ultratingujve për të kontrolluar gjendjen e zemrës.

ekokardiografík e mb mjek I ekokardiografisë; që ka të bëjë me ekokardiografinë.

ekologjí a f Degë e biologjisë që studion marrëdhëniet e ndërsjella të qenieve të gjalla me mjedisin ku jetojnë.

ekologjík e mb I ekologjisë; që ka të bëjë me ekologjinë. **Ekspeditë (gjenetikë) ekologjike.**

ekolalí a f psik Përsëritje e pavullneshme e fjalëve të tjetrit.

ekolalík e mb psik I ekolalisë; që ka të bëjë me ekolalinë.

ekológ u m sh ëët Ai që merret me ekologji.

ekológ•e ia f sh e et e EKOLOG U.

ekologjí a f Degë e biologjisë që studion marrëdhëniet midis organizmave dhe mjedisit të tyre.

ekologjík e mb Ekologjik; që ka të bëjë me ekologjinë. **Luftë ekologjike. Turizëm ekologjik.**

Zhargon ekologjik tall.

ekologjikísht ndajf libr Nga këndvështrimi i ekologjisë.

ekolokación i m bio, tek Sistem i përcaktimit të largësisë dhe drejtimit të një sendi me anë të sensorëve akustikë.

ekonóm i m sh ëët Nëpunës që merret me punët e ekonomatit ose drejton zyrën e ekonomatit.

ekonomát i m sh e et Zyrë qësiguron ushqime, veshmbathje e sende a orendi të tjera të nevojshme dhe që kujdeset për mirëmbajtjen e këtyre sendeve në një ndërmarrje, konvikt etj.

ekonóm•e ia f sh e et f e **EKONOM I.**

ekonomét•ër ri m sh a at Specialist i zbatimit të metodave matematikore e statistikore në ekonomi.

ekonométr•e ja f sh e et f e **EKONOMET•ËR RI.**

ekonometrí a f Degë e ekonomisë që merret me zbatimin e metodave matematikore e statistikore në ekonomi.

ekonometrík e mb I ekonometrisë; i metodave matematikore e statistikore në ekonomi.

ekonomí a f sh - të

♦ Tërësi e marrëdhënieve në prodhim që i përgjigjet një shkalle të caktuar të zhvillimit të forcave prodhuese në një rend shoqëror. **Ekonomi (feudale, kapitaliste socialiste).**

♦ Gjendje materiale dhe financiare e një vendi, krahine, dege të veprimtarisë prodhuese etj.; degë e veprimtarisë prodhuese me strukturë e organizim të caktuar. **Ekonomia kombëtare.**

Ekonomi e pavarur (centralizuar, planifikuar, socialiste). Ekonomi bujqësore (, blegtoriale, industriale, pyjore, ujore).

♦ Njësi prodhimi, sidomos në bujqësi, së bashku me mjetet dhe veglat që zotëron. **Ekonomi kolektive (kooperativiste). Ekonomi ndihmëse.**

♦ Tërësi e shkencave që studiojnë marrëdhëniet në prodhim, gjendjen materiale e financiare të një vendi etj.; tekst që përmban këto njohuri. **Fakulteti i ekonomisë. Studioj për ekonomi.**

♦ Gjendje materiale e një familjeje. **Jam mirë (dobët) nga ekonomia.**

♦ Rregull a masë në shpenzime; kursim. **Përdor (harxhoj) me ekonomi. Bëj ekonomi e shpenzoj a e përdor diçka me kujdes e rregull; bëj kursime.**

*

ekonomi agrare Ekonomi e mbështetur në prodhimet bujqësore.

ekonomi e centralizuar Sistem ekonomik i përqendruar në duart e shtetit.

ekonomi e kontrolluar Sistem ekonomik i mbështetur nëkontrollin e saj nga shteti.

ekonomi e lëndës djegëse Kursim i lëndës djegëse.

ekonomi e planifikuar Sistem ekonomik i mbështetur në planifikim nga shteti.

ekonomi e tregut të lirë Sistem ekonomik në të cilin çmimet vendosen nga konkurrenca e lirë në treg midis privatëve.

ekonomi e zezë Sektor i fshehtë i ekonomisë, në të cilën veprimet kryhen me para në dorë pa u raportuar.

ekonomi ndihmëse vjet Sipërfaqe toke 1 deri 3 dynym, që u jepej në përdorim familjeve me të ardhura të pakta.

ekonomi politike Shkencë që studion ligjet e prodhimit, të këmbimit dhe të shpërndarjes së të mirave materiale në shkallë të ndryshme të zhvillimit të shoqërisë njerëzore; lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë.

ekonomi private bis Veprimtari ekonomike në sektorin privat.

ekonomi shtëpiake

♦ Lëndë mësimore në që u mëson nxënësve elemente themelore të mirëmbajtjes së shtëpisë, të gatimit, qepjes etj.

♦ Veprimtari ekonomike brenda familjes.

ekonomík e mb

♦ Që ka të bëjë me tërësinë e marrëdhënieve në prodhim të një rendi të caktuar shoqëror; që ka të bëjë me prodhimin, shpërndarjen dhe konsumin e të mirave materiale. **Ligj ekonomik.**

Reformë ekonomike. Revolucion ekonomik. Luftë ekonomike.

♦ Që ka të bëjë me organizimin dhe me drejtimin e ekonomisë, me gjendjen materiale e financiare të një vendi, krahine, kompanie etj.; që ka të bëjë me ekonominë e një vendi.

Veprimtari ekonomike. Përparim (zhvillim) ekonomik.

♦ Që ka të bëjë me një sektor a njësi të caktuar të ekonomisë ose me pronën, e cila i përket dikujt a administrohet prej tij. **Ndërmarrje ekonomike. Mjetet ekonomike.**

♦ Që ka të bëjë me studimin e tërësisë së marrëdhënieve në prodhim në një rend të caktuar shoqëror. **Shkencat ekonomike. Gjeografia ekonomike. Hartë ekonomike. Revistë ekonomike.**

♦ Që bën të mundshëm a lehtëson shpenzimin me masë e me kujdes të mjeteve e të lëndëve ose kursimin e tyre; që nuk harxhon shumë; që jep mundësi të kursesh; që është me leverdi për ekonominë. **Metoda ekonomike. Kuzhinë (sobë) ekonomike. Makinë ekonomike.**

ekonomík u m bis Fakultet i ekonomisë; shkollë e mesme e ekonomisë.

ekonomík-financiár e mb Që ka të bëjë me anën ekonomike dhe financiare. [mbas hesapit tonë nuk ka si shpëton Shqipnia nga katastrofa ekonomike-financiare (KM).]

ekonomikísht ndajf

♦ Nga pikëpamja ekonomike. **Vend ekonomikisht i fuqishëm.**

♦ (Përdor) me ekonomi; me kursim.

ekonomík(o)-financiár e mb>EKONOMIK-FINANCIAR E.

ekonomík(o)-polítík e mb Që lidhet me ekonominë dhe me gjendjen politike brenda një vendi e jashtë tij.

ekonomík(o)-shoqëror mb Që lidhet me ekonominë dhe me marrëdhëniet shoqërore të njerëzve në një vend të caktuar a në një rend shoqëror; që ka të bëjë me anën ekonomike dhe shoqërore.

Formacion ekonomiko-shoqëror.

ekonomiqár e mb bis Që i përdor gjërat e të hollat me kujdes, me masë e kursim; që bën ekonomi; që jeton duke bërë kurse; kursimtar. **E ka gruan ekonomiqare.**

ekonomiqár i m sh ëët bis Njeri që i përdor gjërat e të hollat me kujdes, me masë e kursim, që bën ekonomi, që jeton duke bërë kurse; kursimtar.

ekonomiqár•e ja f sh e et bis f e EKONOMIQAR I.

ekonomíst i m sh ëët Specialist në fushën e ekonomisë.

ekonomíst•e ja f sh e et f e EKONOMIST I.

ekonomíz•ëm i m libr Teori politike që e konsideron ekonominë si faktor kryesor në shoqëri, pa marrë parasysh faktorët kulturorë, kombëtarë etj.

ekonomizím i m Përdorim me ekonomi, me kursim.

ekonomiz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e EKONOMIZ•OJ.

ekonomiz•ój kal óva úar

♦ Përdor me ekonomi, me kursim; pakësoj (shpenzimet).

♦ Kursej.

ekonomizúes e mb (Pajisje) ekonomike, që kursen lëndën djegëse, energjinë etj.

ekonomizúes i m sh - ít Pajisje për kursimin e lëndës djegëse, energjisë etj.

ekosfér•ë a f Zonat e sipërfaqes dhe atmosferës së Tokës ose planeti tjetër ku jetojnë qenie të gjalla. >**BIOSFER•Ë A.**

ekosistém i m sh e et Sistem i krijuar nga ndërveprimi i organizmave të gjalla me mjedisin fizik ku jetojnë.

ekotíp i m sh e et bio Formë e veçantë gjallese që i është përshtatur një mjedisi të dhënë.

ekoturíst i m sh është Turist në vise me ekosisteme në rrezik, që synon mbrojtjen e natyrës.

ekoturíst•e ja f e EKOTURIST I.

ekoturíz•ëm mi m Turizëm në vise me ekosisteme në rrezik, që synon mbrojtjen e natyrës.

ekrán i m sh e et

♦ *kin* Pëlhurë zakonisht e bardhë, e shtrirë a e varur në mur, mbi të cilën projektohet filmi.

♦ *tek* Pllakë xhami, lënde sintetike etj. e vendosur në aparate të ndryshme, ku riprodhohen me anë të dritës figura, sinjale etj. **Ekrani i kompjuterit (televizorit, radarit).**

♦ *fiz etj.* Veshje betoni ose plumbi e ndërtuar rreth një reaktori bërthamor për të ndaluar daljen e rrezatimit.

**

ekran i altarit *ark fet* Ndarje e pikturuar ose e gdhendur përmbi altar.

ekran i gjerëtek Ekran televizori etj. që ka fushëpamje të gjerë në krahasim me lartësinë e tij.

Film për ekran të gjerë.

ekran i harkuar *tek* Ekran me një harkim të lehtë që mundëson shikim të plotë edhe nga një kënd i ngushtë.

ekran joverbues *tek* Ekran që nuk e kthen dritën e mjedisit rrethues.

ekran me kristal të lëngët *tek* Ekran i ndërtuar me lëndë që ka vetitë edhe të lëngut edhe të kristalit të ngurtë.

ekran me prekje *tek* Ekran i tabletave, kompjuterëve etj. i ndjeshëm ndaj prekjes zakonisht me gisht.

ekranizím i m sh e et kin Përshtatje për film kinematografik i një romani, drame etj.

ekraniz•óhet úa (u) úar

I paret (Një vepër letrare) përshtatet për film kinematografik. **Nuk është e thjeshtë të ekranizohet.**

II pës e EKRANIZ•OJ.

ekraniz•ój kal óva úar kin Bëj një film kinematografik në bazë të (një vepre letrare që nuk është shkruar posaçërisht për një qëllim të tillë); e përshtat dhe e kthej në film kinematografik (një pjesë teatrale).

ekranizúar (i e) mb (Roman etj.) i përshtatur për film kinematografik.

ekranizúem (i) e (e) mb $G > \text{EKRANIZUAR (i e)}$.

ekrazít i m kim, ind Lëndë shpërthyesë që nuk dëmtohet nga lagështira, zjarri a përplasja.

eks ndajf bis Deri në fund; me fund. **E pi me eks** e pi gotën njëherësh.

eksartím i m sh e et Mobilie.

ekscentricítét i¹m libr Të qenët i veçantë, i çuditshëm.

ekscentricítét i²m Shmangie nga rrethi e orbitës së një sendi.

ekscentrík e¹mb mek I ekscentrikut.

ekscentrík e²mb libr I veçantë; i çuditshëm.

ekscentrík u¹m sh është libr Tip i veçantë, i çuditshëm.

ekscentrík u²m tek

♦ $> \text{JASHTËQENDROR I.}$

♦ *mek* Disk rrotullues që kthen lëvizjen rrethore në lëvizje drejtvizore.

ekscentrík•e ja f e EKSCENTRIK U¹.

ekscentríz•ëm mi m libr Të qenët i veçantë a i çuditshëm.

ekselénc•ë a f sh a at Shkëlqesi.

eksés e m kryes sh Teprim; veprime përtej masës së lejuar.

eksik ndajf bis Mangët. >**EKSIQ. Bukë eksik në peshë** bukë me peshën mangut.

eksíq¹ ndajf bis Mangët. **Jap eksiq në peshë.**

*

Eksiq nga trutël mangët a i metë nga trutë.

eksíq¹ mb bis I mangët a i metë(nga trutë).

eksitím i m libr

- ♦ Ngacmim; nxitje; stimulim.
- ♦ Rrëmbim; veprim i rrëmbyer.
- ♦ Ndezje e dëshirës, epshit.
- ♦ *el* Induktim (*i bobinës*).

eksit•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ Rrëmbehem; bëj veprime të rrëmbyera.
- ♦ Jam si në ethe.
- ♦ *el* (*Bobina*) induktohet.
- ♦ *bis* Më ndizet dëshira, epshi.

II pës e EKSIT•OJ.

eksit•ój kal óva úar

- ♦ Nxit; ngacmoj; stimuloj.
- ♦ *el* Induktoj (*bobinën*).

eksitúar (i e) mb

- ♦ I nxitur; i ngacmuar; i stimuluar.
- ♦ *el* (*Bobinë*) e induktuar.
- ♦ *bis* I ndezur nga epshi.

eksitúes e mb

- ♦ Nxitës; ngacmues; stimulues.
- ♦ *el* Induktues.
- ♦ *bis* Që ndez dëshirën, epshin.

eksitúes i m sh - it

- ♦ *tek* >**NGACMUES I.**
- ♦ *el* Induktues i bobinës.

eksitúeshëm ndajf Me rrëmbim; rrëmbyeshëm.

eksitúesh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ (*Njeri*) i rrëmbyeshëm.
- ♦ I nxitur; i stimuluar.
- ♦ *el* (*Bobinë*) e induktuar.
- ♦ *bis* Që eksitohet lehtë; që i ndizet gjaku nga epshi.

ekskavátor i m sh ëët Makinë që shërben për të gërmuar a gërryer dheun, rërën etj., për ta ngarkuar atë në mjete transporti ose për ta zhvendosur diku më tej. **Ekskavator me presëkovë (me zinxhirë).**

ekskavatoríst i m sh ëët Ai që punon me ekskavator.

ekskavatoríst•e ja f sh e et f e **EKSKAVATORIST I.**

ekskluzív e mb

- ♦ Përrjashtimor. **E drejtë ekskluzive.**

♦ I posaçëm; i veçantë.

ekskluzivisht *ndajf* Në mënyrë përjashtimore.

ekskluzivitet *i m libr* Përjashtueshmëri; e drejtë përjashtimore. [Fryma evangjelike, që gjendet në këtë letërsi, dhe përpara saj në traditën folklorike, në formën më të përkorë tek motivi i ngritjes nga varri të vëllait të vdekur për të realizuar premtimin e dhënë në të gjallë ("Kostantini e Dhoqina"), duke i hequr Mesisë ekskluzivitetin e ringjalljes ... ishte në një farë mënyre barazim i njeriut me hyjninë, me mbinjerëzoren. (ShS).]

ekskluzivizëm *mi m libr* Përjashtueshmëri; të qenët ekskluziv.

ekskomunikim *i m sh e et fet* Shkishërim; mallkim nga kisha.

ekskomunikohem *óva (u) úar fet*

I vetv Shkishërohem.

II pës e ESKKOMUNIK•OJ.

ekskomunik•ój *kal óva úar fet* Shkishëroj; mallkoj. >**SHKISHËR•OJ.**

ekskomunikúar (*i e*) *mb fet* I shkishëruar; i mallkuar nga kisha.

ekskursion *i m sh e et* Udhëtim zakonisht në grup, për të vizituar një vend për qëllime arsimore, shkencore etj. ose për t'u dëfryer. **Bëj një ekskursion.**

ekskursionist *e mb* Që merr pjesë në ekskursion.

ekskursionist *i m sh ëët* Ai që merr pjesë në ekskursion.

ekskursionist•e *ja f sh e et f e* **EKSKURSIONIST I.**

eksod *i m sh e et* Shtegtim i një grupi të madh për t'u larguar nga një mjedis armiqësor; largim në masë i njerëzve nga një mjedis.

Eksód *i m libr dhe fet* Libri i dytë e Dhiatës së Vjetër, që rrëfen largimin e izraelitëve nga skllavëria në Egjipt, udhëtimin përmes Detit të Kuq e nëpër shkretëtirë të udhëhequr nga Moisiu dhe marrjen e 10 porosive . >**DALJ•E A.**

eksorí *a m Ç* Internim.

ekspansion *i m sh e et pol, ek* Zgjerim i kufijve a zotërimeve të një shteti duke pushtuar tokat e vendeve të tjera; zgjerim i sferës së ndikimit dhe sundimit ekonomik, ideologjik, politik, kulturor etj. nga ana e shteteve ose e grupeve monopoliste në një vend të huaj, duke përdorur dhunën ose me mënyra të ndryshme mashtruese; shtrirje. **Politikë e ekspansionit.**

♦ *fig* Shtrire; zgjerim. [Duke vëzhguar mbi përhapjen më në jug të disa motiveve të këngëve të ciklit të kreshnikëve ai supozon se këto janë më shumë shtegtime të vonëta dhe i vlerëson si njëfarë "ekspansioni" letrar, i cili është shkaktuar kryesisht prej vlerave që ka përmbajtur. (ShS)]

ekspansionist *e mb pol, ek* I ekspansionit; që ka të bëjë me ekspansionin.

ekspansionist *i m sh ëët pol, ek* Vend që përpiqet të zgjerojë kufijtë a zotërimet duke pushtuar vende të tjera, ose që kërkon të zgjerojë sferën e ndikimit dhe sundimit ekonomik, ideologjik, politik, kulturor etj.

ekspansionist•e *ja f sh e et pol, ek f e* **EKSPANSIONIST I.**

ekspansionizëm *mi m pol, ek* Politikë agresive e mashtruese e shteteve dhe e grupeve monopoliste për të shtrirëndikimin e sundimin ekonomik, ideologjik, politik, kulturor etj. në vende të tjera ose për të pushtuar toka e tregje në këto vende.

ekspansív *e mb libr*

♦ Ekspansionist; që ka tendencë për ekspansion ekonomik a politik. [Në këtë periudhë vendësit përballen me dyndjet sllave në Ballkan dhe njohin pak nga pak karakterin ekspansiv të tyre. (ShS).]

♦ Njeri i çiltër e komunikues.

ekspedit•ë a f sh a at

♦ Vajtja e një grupi në një vend të caktuar për qëllime kërkimore, studimore ose për të plotësuar detyra të veçanta; grup që kryen detyra të tilla. **Ekspeditë shkencore (mësimore). Ekspeditë gjeologjike (arkeologjike, gjuhësore, folklorike).**

♦ *usht* Operacion i një ushtrie pushtuese; trupa ushtarake që marrin pjesë në këtë operacion ose që dërgohen diku për një qëllim të caktuar. **Ekspeditë ndëshkuese (ndëshkimore, spastrimi).**[Është fakt se në ekspeditat e para të disa dijetarëve të huaj në viset shqiptare në kërkim të eposit nismëtarët e tyre nuk e mbajnë të fshehtë bindjen e shtegtimin të motiveve legjendare sllave tek shqiptarët, nëpërmjet guslarëve shetitës dhe rapsodëve bilingë. (ShS)]

eksperienc•ë a f sh a at > PËRVOJ•Ë A. Eksperiencë e përparuar.

eksperiment i m sh e et Provë në bazë të të dhënave shkencore, për të njohur dhe studiuar ligjet e proceset e zhvillimit të dukurive të ndryshme në kushte natyrore ose në laborator; provë që bëhet për të kontrolluar a për të vërtetuar diçka. [**Shqipnija, me një shtet të pakonsoliduem mund të binte kollaj për e një eksperimenti të tillë(AN).**]

eksperimentál emb libr

♦ I eksperimentit; që ka të bëjë me eksperimentin; i mbështetur në eksperimente shkencore; që vjen si rrjedhim i eksperimentit a eksperimenteve.

♦ I paracaktuar për eksperiment(e); (*vend*) ku bëhet një eksperiment me synim që të çohet me përpara prodhimi, puna etj.; që shërben a bëhet për provë ose për eksperiment. **Shkollë eksperimentale. Ngastër (uzinë) eksperimentale.**

♦ Që merret me eksperimentimin e diçkaje ose bën eksperimente.

eksperimentím i m sh e et Provë me eksperiment(e) për qëllime kërkimore a studimore.

eksperiment•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e EKSPERIMENT•OJ.

eksperiment•ój kal dhe jokál óva úar Bëj eksperiment(e).

eksperimentór e mb >Eksperimental e.

eksperimentúar (i e) mb I provuar me eksperiment(e).

eksperimentúes i m sh - it Ai që bën eksperiment(e).

eksperimentúes e mb Që bëhet për eksperiment, për provë.

eksperimentúes•e ja f sh e et f e EKSPERIMENTUES I.

ekspért i m sh është Specialist me përgatitje të posaçme që thirret për të dhënë mendime e vlerësime të përpikta për çështje të vështira; ai që merr pjesë në një ekspertizë; ai që ka përvojënë një punë a në një fushë të caktuar të veprimtarisë shoqërore. [**një kritik, tani i panjohur, i quajtur Denizullu-Serpe, ekspert në tërë hollësitë e gjuhës inglize (FK).**]

ekspertím i m sh e et libr

♦ Analizë nga specialistë të fushës. **Ekspertim nga prokuroria.**

♦ Mendim i ekspertit.

ekspertíz•ë a f sh a at libr Gjurmim, shqyrtim a studim i ekspertit për të zbuluar shkakun e diçkaje; hetim, vlerësim a punë e ekspertit; raport për një gjurmim a hetim të tillë. **Ekspertizë e mallit (e anijes, e avarisë).**

ekspert•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e EKSPERT•OJ.

ekspert•ój kal óva úar libr

♦ Analizoj me specialistë të fushës (*një çështje*).

♦ I bëj ekspertizën; jap mendim si specialist për (*një çështje*). **Ekspertoj vendin e krimit.**

eksplicít e mb libr I shprehur a formuluar qartë; i shkoqitur. [**në emërtimet e përdorura për përshkrimin e mjediseve të jetesës dhe të trimërive të kreshnikëve një shtresë të**

rëndësishme e përbëjnë toponimet e papërveçme, që janë ndërtuar mbi bazën e karakterizimit eksplisit të natyrës, si: Lugjet e Verdhë, Bjeshkët e Bardha, Kotorret e Reja, Plaku Qevanak, Llatinka e Bukur, Fushat e Gjana (ShS).]

ekspluatím, ekspluat•ó*jtj.* >SHFRYTËZIM, SHFRYTËZ•OJ *etj.*

eksplodím, eksplod•ó*jtj.* >SHPËRTHIM, SHPËRTH•EJ *etj.*

eksploratór e *mb* >EKSPLORUES E.

eksploratór i *m sh* është Ai që eksploron një vend; eksplorues. Eksploratorët e Polit të Jugut.

eksplorím i *m sh* e et

♦ Mbledhje në vend e materialeve të studimit ose vëzhgim për një çështje. [Një radhë e tretë bënë eksplorime të kujdesshme në këto vise malore (MT).]

♦ *mjek* Kontroll me sondë, me dorë *etj.* i një organi.

eksplor•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* EKSPLOR•OJ.

eksplor•ó*jtj.* kal óva úar *libr*

♦ Shkoj në(*një vend të panjohur ose pak të njohur*) për të mbledhur material studimi, për të bërë vëzhgime ose për të zbuluar diçka; bëj një ekspeditë kërkimore.

♦ *mjek* Kontrollonj (*një organ*) me sondë, me dorë *etj.*

♦ *fig* Hetoj (*një çështje*).[...priftërinj transilvanë kanë eksploruar në ndërkohë të afërt bashkësinë e vogël shqiptare që u shpërngul nga bjeshkët e veriut dhe u vendos në brigjet e Danubit (ShS).]

eksplorúar (i e) *mb* (*Vend*) i shkelur nga eksplorues.

eksplorúes e *mb* (*Ekspeditë*) për qëllime studimore e vëzhgimi.

eksplorúes i *m sh* - it *libr* Ai që eksploron.

eksplorúes•e ja *f e* EKSPLORUES I.

eksplózión i *m sh* e et Shpërthim.

eksplóziv e *mb* (*Lëndë*) plasëse, shpërthyes.

eksplóziv i *m sh* e et Lëndë plasëse, shpërthyes. Mbushje eksplozivi.

eksponát i *m sh* e et *libr dhe drejt* Objekt që sillet si provë në gjyq *etj.*

eksponenciál e *mb mat* (*Numër*) tregues i fuqisë. Ekuacion eksponencial.

eksponént i *m sh* është

♦ *mat* Numër që vihet sipër e më të djathtë të një numri tjetër të dhënë dhe që shërben për të treguar se sa herë duhet të shumëzohet numri i dhënë me veten e tij. >TREGUES I.

Eksponent pozitiv (negativ, zero). Eksponenti i fuqisë. Eksponent thyesor.

♦ *libr* Një nga përfaqësuesit kryesorë të një organizate, grupi *etj.* Eksponentë të partisë në pushtet.

ekspórt i *msh* e et

♦ Shitje e mallrave a e prodhimeve të vendit jashtë shtetit; eksportim. Bilanc i eksportit dhe importit.

♦ Tërësi ose vlerë e përgjithshme e mallrave të vendit që shiten jashtë shtetit; sasi e mallrave që një vend i shet në vendet e tjera.[M'anë tjetër produktet kryesore t'eksportit shqiptar (leshi, lëkurat, voëtë, djathi dhe gjaja e gjallë!) edhe sot do t'i gjejshin të haptë tregjet e hueja -- po mos të mungonte besimi! (KM).]

eksportím i *m sh* e et

♦ Shitje e mallit të vendit jashtë shtetit. Eksportim i kapitalit. [... mbrapa njasaj mospërputhje mes importimit e eksportimit fshehet një hyder krizore (KM).]

♦ *sh* Mallra të shitur jashtë shtetit.

ekspórt-impórt i *m* Shitje e mallit të vendit jashtë shtetit dhe blerje e mallit nga jashtë.

eksport•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e EKSPORT•OJ. Mallra të tillë nuk eksportohen.*
eksport•ój kal óva úar

♦ Shes (*mallra*) jashtë shtetit.

♦ *fíg* Përhap jashtë vendit tim (*ide, kulturë, modë etj.*).

eksportúar (i e) mb (*Mall*) i nxjerrë jashtë shtetit për shitje në një vend.

eksportúes e mb (*Vend, kompani etj.*) që eksporton.

eksportúes i m sh - it Vend, kompani etj. që eksporton.

eksportúes•e ja f e EKSPORTUES I.

eksportúesh•ëm (i) me (e) mb libr (*Mall*) që mund ose vlen të eksportohet.

expoé ja f sh - tëlibr Parashtrim (*i çështjes*).

ekspozím i m

♦ Nxjerrje në ekspozitë.

♦ Denoncim; nxjerrje në shesh.

ekspozimét•ër ri m sh ra rat kin, fot Pjesë e kamerës që rregullon kohën e ekspozimit të filmit ndaj dritës.

ekspozít•ë a f sh a at Tërësi e veprave të arteve figurative, botimeve, gjedheve të prodhimeve të vendosura në një ndërtesë të veçantë ose në një vend të dukshëm, në mënyrë që të shihen nga njerëzit; vendi a ndërtesa ku vendosen këto objekte. **Sallë e ekspozitës.**

ekspoz•óhem óva (u) úar *vetv, pës e EKSPOZ•OJ.*

ekspoz•ój kal óva úar

♦ Vendos në ekspozitë(*vepra të arteve figurative, botime të ndryshme, gjedhe prodhimesh industriale, bujqësore etj.*) për t'i parë njerëzit.

♦ Vë(*diçka*) në një vend të dukshëm a në një vitrinë për ta parë të tjerët; paraqit përpara të tjerëve (*diçka*); e vë(*diçka*) diku që të bjerë në sy; zbuloj (*diçka*) të mbuluar; nxjerr jashtë, në dritë a në ajër. **Ekspoztoj mallrat (librat).**

♦ *libr* Paraqit (*diçka*) para të tjerëve duke e shpjeguar a duke e përshkruar, shtjelloj. **Ekspoztoj një program pune.**

♦ *libr* Nxjerr në shesh (*diçka*); zbuloj para të tjerëve (një anë të dobët të dikujt). **E ekspozoi keqas para të tjerëve.**

♦ *fot* I jap dritë(*filmit*).

ekspozúar (i e) mb

♦ (*Mall etj.*) i vendosur në ekspozitë.

♦ (*Mall etj.*) i vendosur në vend të dukshëm. **Prodhime të reja të ekspozuara në vitrina.**

♦ *fot* (*Film*) që ka marrë dritë.

ekspozúes e mb (*Hapësirë*) për ekspozitë mallrash etj.

ekspozúes i m sh - it Ai që nxjerr në ekspozitë(*një mall, vepër*).

ekspozúes•e ja f sh e et e EKSPOZUES I.

eksprés mb libr

♦ (*Letër, pako etj.*) e dërguar me postë më të shpejtë se posta e zakonshme.

♦ (*Tren*) që shkon shpejt e nuk ndalet në shumë stacione.

♦ (*Kafe*) e bërë në një aparat të posaçëm me avull e aty për aty.

eksprés i m sh ëët

♦ Letër, pako etj.e dërguar me postë më të shpejtë se posta e zakonshme.

♦ Tren që shkon shpejt e nuk ndalet në shumë stacione.

♦ Kafëe bërë në një aparat të posaçëm me avull e aty për aty. **Makinë ekspresi.**

ekspresión i m sh e et libr > SHPREHJ•E A.

ekspresioníst e mb art, let I ekspresionizmit; që ka të bëj me ekspresionizmin. Shkolla ekspresioniste.

ekspresioníst i m sh ëët art, let Pasues i ekspresionizmit.

ekspresioníst•e ja f sh e et art, let f e EKSPRESIONIST I.

ekspresioníz•ëm mi m art, let Lëvizje artistike fillimshkullit XX, që largohet nga konceptet tradicionale të së bukurës ose harmonisë në art; stil në pikturë, muzikë e dramaturgji nëpërmjet të cilit artisti ose shkrimtari kërkon të shprehë botën e brendshme emocionale më tepër se realitetin e jashtëm.

ekspresív e mb libr >SHPREHËS E. Fytyrë (mimikë) ekspresive.

ekspresivité i m libr Aftësi shprehëse.

ekstáz•ë a f libr Shkalla më e lartë e entuziazmit tënjeriut; gjendje shpirtërore shumë e gëzueshme, dehje shpirtërore; gjendje shpirtërore e jashtëzakonshme e atij që ka humbur vetëdijen, është shkëputur nga bota që e rrethon dhe bën veprime të çuditshme për shkak se vuan nga ndonjë sëmundje nervore, për shkak të veprimit ngacmues të ndonjë ilaçi etj.. Bie në ekstazë.

♦ >EKSTAZI A.

ekstazí a f

♦ Gjendje ekstaze.

♦ *farm* Stimulues psikoaktiv sintetik në formë tabletash, kapsulash ose pluhuri, i prodhuar nga lëndë të ndryshme kimike, kryesisht në laboratorë të paligjshëm; mund të shkaktojë depresion dhe humbje të kujtesës.

ekstensív e mb libr

♦ (*Bujqësi*) me rendiment të ulët nga njësipërfaqe e madhe toke dhe me kapital e fuqi punëtore të vogël.

♦ I gjerë; i madh; që zë sipërfaqe të madhe.

ekstensivisht ndajf libr Në shkallë të gjerë.

eksterritorial e mb drejt (Person) që gëzon të drejtën për të mos iu nënshtuar ligjeve të shtetit të huaj ku ushtron detyrën si përfaqësues diplomatik.>EKSTRATERRITORIAL E.

eksterritorialité i m drejt E drejtë që gëzon një përfaqësues diplomatik në një shtet të huaj për të mos iu nënshtuar ligjeve të këtij shteti; e drejta që gëzojnë ambasadat, legatat, anijet etj., për t'u njohur si territore të shtetit të vet në një vend të huaj. Eksterritorialiteti i diplomatëve (i ambasadës). E drejta e eksterritorialitetit.>EKSTRATERRITORIALITET I.

ékstra mb bis Shumë mirë; bukur fort.

ékstra- fjalëform jashtë-; tej-; tepër.

ekstradím i m sh e et zyr Dorëzim i një emigranti të paligjshëm a kriminelit shtetit ku e ka kryer krimin ose ku akuzohet për krim.

ekstrad•óhem óva (u) úar zyr pës e EKSTRAD•OJ.

ekstrad•ój kal óva uar zyr Ia dorëzoj (një emigrant të paligjshëm a kriminel) shtetit ku ka kryer krim ose ku akuzohet për krim.

ekstradúar (i e) mb zyr (Emigrant i paligjshëm a kriminel) që i është dorëzuar shtetit ku e ka kryer krimin ose ku akuzohet për krim.

ekstradúem (i) e (e) mb G >EKSTRADUAR (i e).

ekstrákt i m sh e et

♦ *kim* Lëndë si esenca ose koncentrat i përftuar nga ekstraktimi.

♦ *libr* Pjesë e nxjerrë nga një vepër e shkruar që pasqyron disa tipare dalluese të saj.

ekstraktím i m kim, ind Proces i përfutimit të esencave dhe koncentreve me metoda kimike, mekanike etj.

ekstraktóhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **EKSTRAKT•OJ.**

ekstraktó j kal óva úar kim, ind Nxjerr me anë të një procesi mekanik, kimik etj. (*një lëng ose fraksion*). **Ekstraktoj me valim.**

ekstrakttanín i m kim, ind Ekstrakt i lëngshëm që nxirret nga bimë me tanin si shqemja, valanidhi etj. dhe përdoret kryesisht për regjien e lëkurëve.

ekstraktúar (i e) mb kim, ind I përfutur si esencë ose koncentrat me metoda kimike ose mekanike.

ekstraktúem (i) e (e) mb G >EKSTRAKTUAR.

ekstranét i m tek inf Rrjet kompjuterik që lejon hyrje të kontrolluar nga jashtë.

ekstrasistolë a f sh a at mjek Sistolë e parakohshme që shkakton aritmi kardiake të çastit.

ekstrasistolík e mb mej I ekstrasistolës; që shoqërohet me ekstrasistolë.

ekstraterritoriál e mb libr >EKSTERRITORIAL E.

ekstraterritorialitét i m libr EKSTERRITORIALITET I.

ekstravagáncë a f sh a at Të qenët ekstravagant (*në shpenzime, sjellje etj.*).

ekstravagánt e mb ♦ (Njeri) i papërmbytur në shpenzime. ♦ (Mënyrë jetese) me shpenzime shumë të mëdha. ♦ (Kërkesë) e jashtëzakonshme. ♦ (Sjellje) tërë pohte e bujë për të tërhequr vëmendje, për t'u dukur a për të rënë në sy.

ekstrém e mb libr

♦ I skajshëm; më i tejme, më i fundit; i mbanshëm. **Kufi (cak) ekstrem. Pikë ekstreme.**

♦ Që kalon çdo masë; që s'ka ku të shkojë më tej; që bëhet me një ashpërsi të tepruar; tepër i rreptë. **Veprim (dënim) ekstrem.**

♦ (*Parti, organizatë*) me program politik tepër të skajshëm në një drejtim të caktuar ose që paraqitet si e tillë. **E majta (djathta) ekstreme.**

ekstrém i m sh e et libr

♦ Cak fundor; skaj.

♦ Skaj. **Ekstremit i djathtë (i majtë) pol.**

ekstremíst e mb libr I ekstremizmit; që ka të bëjë me ekstremizmin ose me ekstremistin. **Grupe (qarqe, parti) ekstremiste.** [Konfuzioni ideologjik i shkaktuar nga kjo masë ekstremiste, në njënën anë, dhe, në anën tjetër, ndikimi i thezës maoiste të "lulzimit të njëqind lulevet", sollën një farë liberalizmit në prodhimin letrar të kohës. (APp)]

ekstremíst i m sh është Njeri me pikëpamje tepër të skajshme për diçka, që e kalon çdo masë në gjykimet, mendimet e veprimet e veta; pasues dhe përkrahës i ekstremizmit. [Galeazzo Ciano, shënon në ditarin e vet që vëmja e Krujës në postin e kryeministrit "i përgjegjë një lëshimi të mëtejshëm ndaj ekstremistave të nacionalizmit shqiptar" (AN).]

ekstremíst•e ja f sh e et e EKSTREMIST I.

ekstremísht ndajf libr Në mënyrë ekstreme.

ekstremitét i m sh e et anat Gjymtyrë.

ekstremízëm mi m libr Tërësi e pikëpamjeve dhe synimeve më të skajshme; prirje për të bërë kërkesa e për të kryer veprime që e kalojnë çdo masë; skajshmëri.

ekstremizím i m libr Kalim në estremizëm.

ekstremizóhem óva (u) úar libr

I vetv Bëhem ekstremist; kaloj në ekstremizëm.

II *pës e* **EKSTREMIZ•OJ.**

ekstremizó j kal óva úar libr E çoj deri në ekstrem, zgrip, skaj (*një argument*).

ekstremizuar (i e) *mb libr* I bërë ekstremist; i hedhur në ekstremizëm. **Të rinj të ekstremizuar.**
ekstrovért e *mb libr*

♦ (Njeri) i shoqërueshëm; hapur në shoqëri.

♦ *psik (Tip)* i përqendruar më tepër në realitetin praktik se sa në ndjenja e mendime të thelluara.
ektazí a *f fizio* Fryrje si fluskë e një ene gjaku.

ekto- *fjalëform* jashtë-.

ektodérm•ë a *f bio* Cipë e jashtme e embrionit. **Ektoderma dhe endoderma.**

ektodermík e *mb bio* I ektodermës; që ndodhet në ektodermë.

ektogjenéz•ë a *f bio* Zhvillim i embrionit jashtë mitrës.

ektogjeník e *mb bio* I ektogjenezës; që ka të bëjë me ektogjenezën.

ektomórf e *mb libr (Njeri)* me trup të hollë e delikat.

ektomórf i *m sh ëët libr* Njeri me trup të hollë e delikat.

ektomórf•e ja *f e et e* **EKTOMORF I.**

ektomorfi a *f* Të qenët ektomorf.

ektopí a *f mjek* Pozicion jonormal i një organi ose pjese të tij gjatë lindjes.

ektoplázm•ë a *f bio* Pjesë e jashtme e citoplazmës.

ektotérmë t *m sh bio* Kafshë që e ndryshojnë temperaturën e trupit sipas mjedisit.

ektozoárë t *m sh bio* Organizma parazitare të mjedisit të jashtëm.

ekú ja *f sh - tëfin* Monedhë e vendeve anëtare të Bashkimit Ekonomik Europian.

ekución i *m sh e et mat* >**BARAZIM I.** [Është pikërisht thirrja "Avitu njeri !" ekuacioni
më rëndësor për të arritur tek formula e dritës (AÇ).]

Ekuadór i *m gjeog* Republikë në anën verilindore të Amerikës së Jugut.

ekuatorián e *mb* I Ekuadorit; që ka të bëjë me Ekuadorin.

ekuatorián i *m sh ëët* Vendës a banor i Ekuadorit.

ekuatorián•e ja *f sh e et f e* **EKUADORIAN I.**

ekuatór i *m sh ëët gjeog*

♦ Rrafsh i përfytyruar si rreth pingul ndaj boshtit të një planeti, me largësi të njëjtë nga të dy polet e tij dhe që e ndan atë në dy gjysmësfera të barabarta. **Ekuatori i Tokës (Marsit).** **Kaloj ekuatorin** *det.*

♦ Vende që përfshihen në zonat e Tokës ku kalon ky rreth.

**

ekuator gjeomagnetik Rreth i përfytyruar i sipërfaqes së Tokës, rrafshi i të cilit është i baraslarguar nga poli magnetik verior dhe ai jugor dhe pingul me fushën magnetike.

ekuator qiellorastr Rrethi më i madh i sferës qiellore të sistemit tonë diellor, që përfytyrohet si një rrafsh pingul me boshtin e rrotullimit të Tokës.

ekuatoriál e *mb* I ekuadorit; që ka të bëjë me ekuatorin; që ndodhet a shtrihet në ekuator. **Zonë (klímë) ekuatoriale.**

ekui- *fjalëform* baras-.

ekuilib•ër ri *m libr*

♦ Gjendje në prehje e një trupi mbi të cilin veprojnë forca të kundërta të barabarta; gjendje e pandryshuar e një trupi, mbi të cilin veprojnë forca ose shkaqe të kundërta e të barabarta.

>**BARASPESH•Ë A.** **Ekuilibër i qëndrueshëm. Ekuilibër fizik (kimik). Ekuilibri i sferës. Ekuilibri i forcave.**

♦ Qëndrim pingul i palëvizshëm; gjendje e trupit a e diçkaje tjetër në këtë qëndrim. **Ekuilibri i trupit. Trari i ekuilibrit sport. Mbaj (ruaj) ekuilibrin. Rri në ekuilibër. Humbas (prish) ekuilibrin.**

♦ *fig* Raport pak a shumë i qëndrueshëm që krijohet ndërmjet dy a më shumë dukurive të kundërta; gjendje qëndrueshmërie, qetësie a harmonie. **Ekuilibër ekonomik (politik).** [kundër kësaj filozofie që ka siguruar mbijetesën e njerëzimit në ekuilibre të vështirë nga një mijëvjeçar në tjetrin, jo rastësisht kanë dalë teoricienë të "spastrimit të shtetit nga pakicat kombëtare ... nëpërmjet shpërnguljeve" (ShS).]

♦ *fig* Gjendje mendore a psikike e njeriut që gjykon e vepron në mënyrë të matur, të peshuar mirë e pa lëkundje.

ekuibrím i m sh e et Mbajtje e baraspeshimit, e ekuilibrit.

ekuibríst i m sh ëët Akrobat që ecën në litar.

ekuibr•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **ELUILIBR•OJ.**

ekuibr•ój kal óva úar

♦ Baraspeshoj (*një forcë a peshë*); veproj si peshë ose forcë barazuese; sjell në gjendje baraspeshimi.

♦ *fig* Vë a sjell në gjendje të qëndrueshme, të qetë a të harmonishme.

ekuibrúar (i e) mb

♦ (*Trup*) në gjendje ekuilibri. Gjendje e ekuibruar.

♦ (*Ekonomi*) e qëndrueshme.

♦ *fig* (*Njeri*) që mendon e vepron në mënyrë të matur, të peshuar e pa lëkundje; që ka a shpreh gjendje normale mendore a psikike. **Qëndrim i ekuibruar.**

ekuibrúes e mb (*Faktor, forcë*) që krijon ekuilibër.

ekuibrúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të ekuibrohet

ekuín e mb I kalit; që ka të bëjë me kalin.

ekuíde t m sh zool Sisorë njëhundraçë, me këmbë të holla, me qime të shkurtër dhe një jele përgjatë kreshtës së qafës.

ekuínóks i m sh e et *gjeog* Sanatadita; barasnatë.

ekuipázh i m sh e et det Tërësi e njerëzve që punojnë a shërbejnë në një anije, aeroplan etj.

Ekuipazhi i anijes (aeroplanit, helikopterit, tankut).

ekuivalénc•ë a f libr Barasvlerë.

ekuivalent e mb libr (*Njësi etj.*) me vlerë të barabartë me një tjetër, e barasvlershme; e njëvlershme.

ekuivalent i m sh e et Diçka që ka vlerë të barabartë me një tjetër, diçka e barasvlershme; barasvlerës. **Ekuivalent i fjalës.**

ekuivocítét i m sh e et libr >**DYKUPTIMSHMËRI A.**

ekuivók e mb LIBR DYKUPTIMSH•ËM (i) ME (e).

ekumeník emb fet

♦ (*Komitet etj.*) që përfaqëson kisha të ndryshme në botë. [Më 1767, Patrikana Ekumenike e Stambollit, që kishte përkrahjen e Sulltanit, ia hoqi titullin asaj t'Ohrit edhe e futi nën autoritetin e vet si një kryepeshkopatë. (AE).]

♦ (*Lëvizje*) për unitet midis kishave në botë.

ekumeníz•ëm mi m fet Lëvizje për unitet fetar, veçanërisht midis kishave.

ekzagjerím i m sh e et libr Teprim.

ekzagjer•óhet *pavet dhe pës e* **EKZAGJER•OJ.**

ekzagjer•ój kal, jokál óva úar libr E teproj.

ekzagjerúar (i e) mb libr I tepruar; i bërë me tepri.

ekzagjerúem (i) e (e) mb G >**EKZAGJERUAR (i e).**

ekzákt ndajf libr Saktë.

ekzákt *e mb libr* I saktë.

ekzaktërisht *ndajf libr* >**EKZAKTËSISHT**.

ekzaktësi *a f libr* Saktësi.

ekzaktësisht *ndajf libr* Saktë; me saktësi.

ekzaltím *i mb libr* Gjendje dhe veprim i ekzaltuar.

ekzaltísht *ndajf libr* Me ekzaltim; me entuziazëm. [**duke buzëqeshur ekzaltisht,/ ndërsa në faqe/ lotët na rrjedhin,/ lotët** (MA).]

ekzalt•óhem *vetv óva (u) úar libr* Entuziazmohem; rrëmbehem nga gëzimi, entuziazmi.

ekzalt•ój *kal óva úar libr* Entuziazmoj; ngazëlloj; galdoj.

ekzaltúar **(i e)** *mb libr* I entuziazmuar; i rrëmbyer nga gëzimi, hareja; i ngazëlluar.

ekzaltúem **(i) (e)** *mb* > **EKZALTUAR** **(i e)**.

ekzaminím *i m sh e et libr dhe mjek* Vëzhgim a shqyrtim i vëmendshëm a i hollësishëm; kontroll i kujdesshëm; analizë.

**

ekzaminim *i gjakut mjek* Analizë e gjakut.

ekzamin•óhem *óva (u) úar libr dhe mjek pës e* **EKZAMIN•OJ**.

ekzamin•ój *kal óva úar libr dhe mjek* Vëzhgoj a shqyrtoj imtësisht; i bëj kontroll të kujdesshëm (*dikujt, diçkaje*).

ekzaminúar **(i e)** *mb libr dhe mjek* I vëzhguar a i shqyrtuar me imtësi p i kontrolluar me kujdes.

ekzaminúem **(i) (e)** *mb libr dhe mjek* G >**EKZAMINUAR** **(i e)**.

ekzaminúes *e mb libr dhe mjek* Që ka të bëjë me vëzhgimin e shqyrtimin e imtësishëm, me kontrollin e kujdesshëm të dikujt a diçkaje.

ekzárk *u m sh* **ëët** *hist, fet* Peshkop i Kishës Ortodokse, me post nën patriarkun e mbi mitropolitin.

ekzarkí *a m sh - tëhist, fet* Post i ekzarkut.

ekzekutím *i m sh e et libr*

♦ *Zbatim (i ligjit); vënie në jetë(e një ideje, plani); përmbushje.*

♦ *Zbatim i dënimit me vdekje. Urdhër ekzekutimi. Shfuqizim i ligjit për ekzekutim.*

♦ *muz* Interpretim i një pjese muzikore; mënyrë si luhet një pjesë. [Në njërën anë kjo dëshmon saktësinë e seleksionimit, por në anën tjetër është e pashmangshme prirja që njëvariant bazë i qëlluar të mos kthehet në gjedhe artistike dhe pastaj në një imponim të padukshëm në ekzekutim. (ShS)]

♦ *sport* Varg lëvizjesh të caktuara etj. të gjimnastit etj.

ekzekutív *e mb zyr (Pushtet, organ)* që vë në jetë ligje, vendime e urdhëresa në fushat e administratës shtetërore. **Organ i veshur me fuqi ekzekutive.**

ekzekutív *i m zyr* Pushtet a organ që vë në jetë ligje, vendime e urdhëresa në fushat e administratës shtetërore.

ekzekut•óhem *óva (u) úar pës e* **EKZEKUT•OJ**.

ekzekut•ój *kal óva úar*

♦ *libr* Zbatoj; përmbush; vë në jetë(një ligj, vendim, urdhër etj.).

♦ *drejt* Zbatoj dënimin me vdekje; pushkatoj, var etj. (*të dënuarin*).

♦ *muz* Luaj a interpretoj (një vepër muzikore). **Ekzekutoj një këngë (valle). Ekzekutoj me violinë(në piano).**

♦ *sport* Bëj një varg lëvizjesh të caktuara etj. **Ekzekutoj ushtrime në vegla gjimnastikore.**

ekzekutór *i m sh* **ëët** *drejt* >**EKZEKUTUES I**.

ekzekutór•e *ja f e* **EKZEKUTOR I**.

ekzekutuar (i e) mb

- ♦ (Vendim)i zbatuar.
- ♦ muz (Pjesë) e luajtur; e interpretuar. **Pjesë e ekzekutuar me mjeshtëri.**
- ♦ sport (Ushtrim etj.) i kryer në një mënyrë të caktuar.

ekzekutues e mb zyr (Organ etj.) që zbaton, përmbush a e vë në jetë diçka. **Zyra ekzekutuese.**
Forcë (fuqi) ekzekutuese.

ekzekutues i m sh - it

- ♦ Zbatues; përmbushës; ai që vë në jetë a zbaton (një ligj, vendim, urdhëresë etj.). **Ekzekutues i testamentit.**
- ♦ drejt Ai që zbaton vendimin e dënimit me vdekje të dikujt.
- ♦ muz Ai që luan një pjesë.
- ♦ sport Ai që bën një ushtrim në vegla etj.

ekzekutues•e ja f sh e et f e > EKZEKUTUES I.

ekzekutuesh•ëm (i) me (e) mb dhe inf I zbatueshëm. **Skedë e ekzekutueshme** skendë me fundore .exe.

ekzekutueshmëri a m

- ♦ dhe inf Të qenët i zbatueshëm.
- ♦ Të qenët i mundshëm.

ekzém•ë a f sh a at mjek Sëmundje kronike e lëkurës që shfaqet me skuqje dhe flluska a puçrra të lëngëta ose të thata dhe të kruajtura të forta.

ekzemplár i m sh ëët

- ♦ Mostër; model; specimen.
- ♦ Kopje. **U botua në pak ekzemplarë.**

ekzibicioníst e mb

- ♦ (Njeri) që sillet tërë pohte e bujë për të rënë në sy, për të tërhequr vëmendje.
- ♦ (Femër) që zbulohet a zhvishet për të tërhequr vëmendje.

ekzibicioníst i m sh ëët Njeri që sillet tërë pohte e bujë për të rënë në sy, për të tërhequr vëmendje.

ekzibicioníst•e ja f sh e et Femër që zbulohet a zhvishet për të tërhequr vëmendje.

ekzibicioniz•ëm mi m libr Sjellje ekstravagante, tërë pohte e bujë për të rënë në sy, për të tërhequr vëmendje.

ekzigjénc•ë a f libr Kërkesë ndaj vetes a të tjerëve.

ekzigjént e mb libr (Njeri) kërkues ndaj vetes a të tjerëve.

ekzisténc•ë a f libr

- ♦ Fakt a gjendje e të qenët gjallë a real. **Ekzistenca e botës. Ekzistenca e njeriut.** [Kurse dashuria tek njeriu/ është arsyeja e ekzistencës (GjM).] [Konica e lidh emrin e Emtit etimologjikisht me "ama", "ëma", "mëma". Edhe Gjeçovi flet për ekzistencën e kësaj hyjnie mitologjike tek shqiptarët, të cilën e quan "Ejti". (ShS)]
- ♦ Jetesë; rrojtje. **Mjetet e ekzistencës.**

ekzistenciál e mb fil I ekzistencës; që ka të bëjë me ekzistencën. [Epopetë e mëdha popullore, antike e të periudhës së pragut të Rilindjes Europiane, kanë lindur nga përballimi i problemeve ekzistenciale të bashkësisë dhe të kohës që i ka krijuar. (ShS).]

- ♦ I ekzistencializmit; që ka të bëjë me ekzistencializmin.
- ♦ (Premisë) që pohon ose nënkupton ekzistencën e diçkaje.

ekzistencialíst e mb fil I ekzistencializmit; që ka të bëjë me ekzistencializmin; që ndjek a përkrah ekzistencializmin.

ekzistencialíst i m sh ëët *fil* Pasues a përkrahës i ekzistencializmit.

ekzistencialíst•e ja fil f e **EKZISTENCIALIST I.**

ekzistencialíz•ëm mi m fil Teori ose qëndrim filozofik që thekson ekzistencën e njeriut ose individit si agjent i lirë dhe i përgjegjshëm, që e përcakton zhvillimin e vetvetes nëpërmjet veprimeve të vullnetshme.

ekzist•ó jokal óva úar libr

♦ Jam gjallë; jetoj.

♦ *veta III* Është në të vërtetë, në realitet. **[Kjo do të thotë se prapë mbetet problemi se a ka ekzistuar eposi para lahutës. (ShS).]**

ekzistúes e mb libr Qëështë në të vërtetë, që ekziston; qëështë në kohën kur flasim.

ekzo- fjalëform I jashtëm; nga jashtë; jashtë-.

ekzoatmosferík e mb libr Shtresa më e lartë e atmosferës së Tokës në të cilën dendësia rrallohet dhe shkrihet me hapësirën ndërplanetare.

ekzobiológ u m sh ëët Specialist i ekzobiologjisë.

ekzobiológ•e ia f e **EKZO BIOLOG U.**

ekzobiologjí a f Degë e biologjisë që studion prejardhjen, evolucionin, përhapjen dhe të ardhmen e jetës në gjithësi. >**ASTRO BIOLOGJI A.**

ekzobiologjík e mb I ekzobiologjisë; që ka të bëjë me ekzobiologjinë.

ekzocentrík e mb gjuh Që nuk kryen të njëjtin rol gramatikor si pjesët e tjera përbërëse.

ekzoftalmí a f mjek Kokërdhok i kërcyer.

ekzogám e mb >**EKZOGAMIK E.**

ekzogamí a f etn Martesë jashtë fisit, sipas rregullave kanunore.

ekzogamík e mb I ekzogamisë; që ka të bëjë me ekzogaminë.

ekzogjén e mb (Bimë) dythelbore; me embrionin e farës të ndarë në dy thelpinj.

ekzogjénë t m sh bot Bimë dythelbore.

ekzogjenetík e mb bio, ek etj. (Faktor) i përjashtëm.

ekzokrín e mb anat (Gjëndër) me tajitje të jashtme.

ekzorcíst e mb Çyshtës; që çysht.

ekzorcíst i m sh ëët Çyshtës; dëbues i dajve.

ekzorcíz•ëm mi m sh a at Çyshtje; dëbim i dajve; dëbim i shpirtrave të ligj.

ekzosfér•ë a f astr Shtresë e fundit, me ajër shumë të rrallë, e atmosferës së një planeti.

ekzosferík e mb astr I ekzosferës.

ekzotermík e mb fiz (Reaksion) i shoqëruar me lëshimin e energjisë.

ekzotík e mb libr

♦ Që e ka prejardhjen nga vende të huaja e të largëta, ndodhet ose është karakteristik për to.

Turizëm në vende ekzotike.

♦ Tërheqës dhe interesant nga qëështë i rrallë e i pazakonshëm. **Muzikë ekzotike. Kishte diçka ekzotike në veshje.**

ekzotík•ë a f libr Tipar a karakteristikë ekzotike. **[Bajroni ekzotikën romantike nuk e kërkoi në botën e përrallave të "një mijë e një netëve", siç bënë shumë të tjerë, por në këtë truall. (ShS).]** **[Deti mbetet më shumë një farë ekzotike popullore se një shenjim i burimit të rrezikimit të qenies së bashkësisë iliro-shqiptare(ShS).]**

ekzotíz•ëm mi m libr Të qenët ekzotik.

el si mb ndërt: Hekur el. >**EL I.**

EL shkurt i Elbasan.

El Aiún i m gjeog Kryeqytet i Saharasë Perëndimore.

el i m sh e et kryes sh ndërt Hekur L.

El Salvador i m gjeog Republikë në bregun perëndimor të Amerikës Qendrore.

elajët i m sh e et hist Njësi kryesore administrative në Perandorinë Osmane. [**Këta sanxhage, sikurse edhe të tjerët në Ballkan, varëshin të gjithë nga ejaleti i Rumelisë.** (AE).]

ELAS i hist shkurt i Ellinikos Laikos Apeleuteritikos Stratos Ushtria Popullore Greke e Çlirimit Kombëtar.

elasmozáur i m paleo Hardhucë ujëse, me qafë shumë të gjatë, e kretakut të vonë.

elasticitet i m dhe fig Të qenët elastik.

elastík e mb

♦ (*Trup etj.*) i aftë të rimarrë trajtën a përmasat fillestare pasi të ketë pushuar veprimi i forcës që i ka ndryshuar këto; që shtrihet e mblidhet a rrudhet përsëri; i epshëm. **Gomë (fije, pëlhurë) elastike.**

♦ *fig* Që vepron sipas kushteve e rrethanave; që u përshtatet shpejt atyre; i prirë për të bërë lëshime; jo i ngurtë, jo i prerë. **Njeri elastik. Politikë (taktikë, metodë) elastike.**

elastikësi a f libr Të qenët elastik.

elateridë t f sh ent Familje e krimbit-tel.

elb i¹ mbujq(*Hordeum vulgare, H. europeaneum*) Bimë barishtore njëvjeçare me kalli thekëgjatë; mbillet për tagji, për prodhimin e birrës, për bukë etj. **Birrë (bukë, kafe) elbi.**

♦ *sh* Elb i pambledhur, i pakorrur.

elb distik (dyradhësh, dyrreshtor) bujq Elb që e ka kallirin me dy radhë kokrrash dhe që përdoret kryesisht për prodhimin e birrës.

elb i egërbot Bar i keq i kullotave dimërore me kalli si të elbit dyrreshtor, që është i dëmshëm edhe për bagëtinë.

elb tepç K > ELB DYRADHËSH.

elb i² m A Oriz.

elbaník u m bis mjek

♦ Lungë.

♦ Kallo në këmbë.

elbaróz•ë a f bot (*Geranium rosa*)>**BARBAROZ•Ë A.**

elbasánas e mb I Elbasanit; që ka të bëjë me Elbasanin, me vendësit dhe banorët e tij. **Shtëpi**

elbasanase shtëpi përdhese me hajat, zakonisht e rrethuar me kopsht. [**Kristoforidhi,**

elbasanas, përktheu ungjillin gegënisht dhe toskënisht. (APp)]

elbasánas i m sh - it Vendës a banor i Elbasanit.

elbasánas•e ja f sh e et f e ELBASANAS I.

elbasánçe

I ndajf bis

♦ Sipas mënyrës së elbasanasve.

♦ Në të folmen e Elbasanit.

II mb (*Shtëpi*) e përdhese me hajat, zakonisht e rrethuar me kopsht.

elbasanísht ndajf

♦ Në mënyrën e elbasanasve.

♦ Në të folmen e Elbasanit.

elbasanísht•e ja f E folme e Elbasanit. **Elbasanishtja, urë midis shqipes veriore e asaj jugore.**

elbasanllësh•ë a f sh a at f e ELBASANLLI U.

elbasanllí u m sh nj një> ELBASANAS I.

elbasanllí•e ja f sh e et > ELBASANAS•E JA.

elbasanllíj tsh i ELBASANLLI U.

elbasanllínj tësh i ELBASANLLI U.

elbazé ja f sh - tëvjet Erashkë; freskore.

elbeté pasth (lejim, pranim) Patjetër; posi. **Elbete, ashtu do të thoshte!**

Élb•ë a f gjeog

♦ Ishull pranë bregut perëndimor të Italisë.

♦ Lumë në Europën Qendrore, që buron në Çeki e derdhet në Detin e Veriut. [**Po vajtonj pa funt, pa shpresë, Anës Elbë-s, anës Spree-së.** (FN)].

elbërisht•e ja f > ELBOR•E JA.

elbërisht•ë a f sh a at > ELBOR•E JA.

élbëse mb > ELBJE. Dardhë elbëse.

élbëz a f sh a at Kokërr elbi.

elbísht•e ja¹ f Kashtë elbi.

elbísht•e ja² f sh e et

♦ *kopsht* Dardhë që piqet në qershor.

♦ **>ELBISHT•Ë A.**

elbísht•ë a f sh a at Arë e mbjellë me elb.

élbje mb

♦ (*Makarona*) në trajtën e madhësinë e kokrrës së elbit, si kokërr elbi.

♦ *kopsht*: **Dardhë elbje** lloj dardhe që bën kokrra të vogla të gjata e të verdha, të cilat piqen në qershor, në një kohë me elbin; fryti i kësaj peme.

elbnáj•ë a f sh a at Arë elbi.

elbór e mb

♦ (*Arë*) e mbjellë me elb.

♦: **Dardhë elbore >DARDHË ELBJE.**

elbór•e ja f sh e et Arë e mbjellë me elb.

elbór•ë a f sh a at > ELBOR•E JA.

elbs i m bis mjek

♦ Puçërr.

♦ Kallo e këmbës.

élbhtë (i e) mb

♦ (*Miell etj.*) (prej) elbi.

♦ *fig* (*Kafe*) e bërë me elb

♦ *bis* (*Kafe*) rrenëse.

elbth i m Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve.

>ASKATH I; BYC I; KATH I.

élbz•ë a f >ELBTH I.

Eldorádo ja f Vend imagjinar me pasuri përrallore dhe mundësi të pakufizuara.

éle ndajf G: Ele ma edhe më shumë. [**Duen me thënë se është kënë gjithmonë,/ Por elë mâ tash mâ vonë!** (GjF).]

elefánt i m sh ëët zool (*Elephas maximus* i Azisë dhe *Loxodonta africana* i Afrikës) Gjitar barngrënës me veshë të gjerë e dhëmbë të gjatë (prej) fildishi, me feçkë të gjatë me të cilën merr frymë, thith ujë dhe kap ushqimin; kafsha më e madhe në tokë, me lartësi deri 4 m dhe peshë 7 ton; përdoret si kafshë pune. **Dhëmbët e elefantit. Feçka e elefantit.**

*

elefant deti *zool* Fokë e madhe e viseve bregdetare të Amerikës Veriore dhe ishujve të Antarktidës .

elefant i Afrikës *zool (Loxodonta africana)* Elefant më i madh se ai i Azisë, me kurriz të përkulur në mes.

elefant i Azisë *zool (Elephas maximus)* Elefant 2.2-2.7 m i lartë, 4.6 ton, me feçkë deri 2 m të gjatë, me gungë në kurriz.

elefant i bardhë Elefant me lëkurën në ngjyrë të kuqe të errët deri në kafe, që bëhet si ngjyrë trëndafili kur laget.

elefantiáz•ë a f mjek Fryrje në përmasa të përçudshme e disa pjesëve të trupit, sidomos e këmbëve.

eleganc•ë a f Të qenët elegant; veti e një sendi a njeriu elegant; mënyrë e hijshme në veshje, në sjellje, në të shprehur etj. [**Ndërkaq, më lejoni, zoti ambasador, komplimentet e mia për elegancën stilistike të frëngjishtes tuaj (FK).**]

elegant ndajf Me elegancë. **I veshur elegant.**

elegant e mb (Veprim, punim, e folur etj.) e bërë me shije të hollë. **Veshje elegante.**

[**një tablo figurative të mbështetur në një metaforë të vetme me detaje figurash elegante, që spikasin në poezi me ngjyrat e tyre lirike. (AÇ).**][**Këtu idealet e shtrembra , të errëta e mumifikuara të Fanarit e të Buharesë përfytyren e përleshën në një luftë për jetë a vdekje me idealet më të gjalla, më elegante e më të ndriçme të Përrëndimit.(FN)**]

elegji a f sh - tëlet, muz

♦ Poezi ose këngë e kompozuar si vajtim për një të vdekur.

♦ Kompozim me ton të trishtë a të mendueshëm.[**Tufa kujtimesh/ edhe elegjish (FA).**]

elegjiák e mb

♦ (*Poezi, këngë*) që shpreh vajtim për një të vdekur.

♦ (*Poezi, këngë*) e kompozuar në kuplete elegjiake.[**Poezija elegjiake është përkthye e tâna toskënisht, me përjashtim të Propërcit. (APp)**]

Elékt•ër ra¹mit gr E bija e Agamemnonit dhe Klitemnestrës; motra e Orestit; e nxiti Orestin të vriste Klitemnestrën dhe Egjistin.

Elékt•ër ra²f astr Një nga Plejadat.

elektorál e mb libr I zgjedhjeve; që ka të bëjë me zgjedhjet lokale a të përgjithshme. **Fushatë elektorale. Sistem elektoral.**

elektoralisht ndajf Me rrugë elektorale. [**Ngjela po depërton elektorakisht përmes njohjes së psikologjisë dhe mentalitetit popullor (AC).**]

elektorát i m sh e et Tërësi e zgjedhësve.

elektrícíst i m sh ëët Teknik që merret me instalimin ose rregullimin e qarqeve, pajisjeve dhe aparateve elektrike.

elektrícíst•e ja f sh e et f eELEKTRICIST I.

elektricitét i m fiz

♦ Dukuri e shoqëruar me veprimin e elektroneve dhe protoneve, që shkaktohet nga tërheqja e grimcave me ngarkesa të kundërta dhe shtytja e grimcave me ngarkesë të njëjtë. **Elektricitet me fërkim.**

♦ Degë e fizikës që merret me dukurinë dhe ligjet e elektricitetit.

♦ Rrymë elektrike që përdoret si burim energjie.

elektrifikím i m

♦ Pajisje (*e industrisë etj.*) me mjetet e nevojshme për të punuar me anë të energjisë elektrike.

♦ Përhapje e dritës elektrike.

elektrifik•óhet úa (u) úar pës e ELEKTRIFIK•OJ.

elektrifik•ój kal óva úar Bëj që të punojë me anë të energjisë elektrike, duke e pajisur me mjetet e nevojshme për këtë; çoj e përhap dritën elektrike në një vend.

elektrifikúar (i e) mb

♦ (*Industri*) që punon me energji elektrike.

♦ (*Vebdbanim*) i përfshirë në rrjetin elektrik.

elektrifikúem (i) e (e) mb G >ELEKTRIFIKUAR (i e).

elektrík e mb

♦ *fiz* I elektricitetit; që ka të bëjë me elektricitetin; që ka ngarkesë elektrike. **Energji elektrike.**

Hark elektrik.

♦ Që prodhon elektricitet.

♦ Që shërben për të përcjellë elektricitetin. **Tel elektriku**

♦ Që punon me rrymë elektrike. **Tren elektrik.** [Dhe flakë e tij e ëmbël nuk zbehet asnjë thërrime/ përballë abazhurit me dritë elektrike. (BXh)]

**

ngjalë elektrike ikt (*Electrophorus electricus*) Lloj peshku elektrik deri 2 m i gjatë dhe me peshë deri 20 kg, me kurriz gati të zi dhe bark të kuq në portokalli; në bark ka tre organe që prodhojnë elektricitet të voltazhit të ulët e të lartë, me fuqi deri në 860 volt, me të cilin godet prenë për një fraksion të sekondës.

elektrík u m bis

♦ Energji, rrymë elektrike. **Fatura e elektrikut.**

♦ *bis* Llambë elektrike.

**

elektrik deti ikt Peshk elektrik.

elektrik dore bis Mjet i thjeshtë ndriçimi (që punon) me bateri.

elektrizím i m

♦ *fiz* Ngarkim me elektricitet pozitiv ose negativ.

♦ *libr* Krijim i një gjendjeje shpirtërore të ngritur; zgjim i një dëshire të fortë për të bërë diçka.

elektriz•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III fiz* Ngarkohet me elektricitet pozitiv ose negativ.

♦ Më ngjallet një dëshirë e fortë për të bërë diçka; entuziazmohem.

II pës e ELEKTRIZ•OJ.

elektriz•ój kal óva úar

♦ *fiz* I jap (*diçkaje*) ngarkesë elektrike; bëj që të ketë elektricitet pozitiv ose negativ.

♦ Furnizoj me energji elektrike.

♦ *fig* Shkaktoj një gjendje të ngritur shpirtërore; i ngjall (*dikujt*) një dëshirë të zjarrtë për të bërë diçka; entuziazmoj. **Elektrizoi sallën.**

elektrizúar (i e) mb

♦ *el* (*Fill, pol etj.*) me ngarkesë elektrike.

♦ (*Fshat*) i furnizuar me energji elektrike.

♦ *fig* I entuziazmuar.

elektrizúem (i) e (e) mb G >ELEKTRIZUAR (i e).

elektrizúes e mb dhe fig Që elektrizon.

eléktro- fjalëform Pjesë e parë e disa fjalëve të përbëra, që i përgjigjet nga kuptimi fjalës elektrik.

elektroakupunktúr•ë *a f mjek* Akupunkturë me rryma të ulta në çifte gjilpërash.

eléktróakustík *e mb* Që ka të bëjë me kthimin e energjisë elektrike në enërgji akustike dhe anasjellas. **Kítarë elektroakustike.**

elektroáuto ja f sh - t *tek* Teknik i mirëmbajtjes së pjesëve elektrike të automjeteve.

elektrod•ë *a f sh a at*

♦ *fiz* Pjesë e përcjellësit nga hyn ose del rryma elektrike me ngarkesë pozitive a negative në pilë; secili nga dy përcjellësit prej grafiti a metali, që zhyten në banjën e elektrolizës.

♦ *tek* Shufër metalike për saldim me rrymë elektrike.

**

elektrodë anësore Elektrodë tokëzimi.

elektrodë negative Katodë.

elektrodë pozitive Anodë.

elektrodinamík *e mb* I elektrodinamikës; që ka të bëjë me elektrodinamikën.

elektrodinamík•ë *a f* Degë e fizikës që merret me efektet e shkaktuara nga ndërveprimi i rrymave elektrike me magnetet, me rryma të tjera, ose ndërmjet vetë rrymave elektrike.

elektrodinamomét•ër ri *m fiz* Aparat elektrik për matjen e intensitetit të forcës; forcëmatës elektrik.

elektroencefalografi *a f mjek* Matje e veprimtarisë elektrike në pjesë të ndryshme të trurit dhe regjistrim i kësaj veprimtarie në letër ose në ekran.

elektroencefalogram *i m sh a at* Paraqitje grafike e veprimtarisë elektrike në pjesë të ndryshme të trurit.

elektroenergjetík *e mb* (*Burim, impliant*) i energjisë elektrike; që punon me energji elektrike.

elektrofil *i m sh e et kim* Lëndë e përbërë ose grup kimik që tërhiqet nga elektronet dhe mund të pranojë elektrone.

elektroforéz•ë *a f sh a at*

♦ *el* Shpërngulje e grimcave koloidale ose molekulave me ngarkesë elektrike duke krijuar një fushë elektrike me anë të elektrodave të zhytura në lëndë që përmbajnë thërrmija ose molekula të tilla.

♦ *kim* Metodë e ndarjes së lëndëve, kryesisht proteinave, dhe e analizës së strukturës molekulare në bazë të lëvizjes së secilit komponent në një pezulli koloidale nën ndikimin e fushës elektrike.

elektrogalvanizím *i m sh e et tek* Veshje e një sendi metalik me një shtresë nikeli, kromi, ari, argjendi etj. duke e zhytur në një tretësirë elektrolitike.

elektrogalvaniz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ELEKTROGALVANIZ•OJ.**

elektrogalvaniz•ój kal óva úar *tek* Vesh (një send metalik) me një shtresë nikeli, kromi, ari, argjendi etj. duke e zhytur në një tretësirë elektrolitike.

elektrogalvanizúar (i e) *mb tek* (*Send metalik*) i veshur me një shtresë nikeli, kromi, ari, argjendi etj., duke e zhytur objektin në tretësirë elektrolitike.

elektrogalvanizúem (i) e (e) *mb tek* **G >ELEKTROGALVANIZUAR (i e).**

elektrogravúr•ë *a f sh a at art* Proces i gdhendjes së metalit duke përdorur elektroda në tretësirë elektrolitik.

elektrogjén *e mb* (*Pajisje*) që prodhon energji elektrike. **Grup elektrogjen** gjenerator.

elektrogjén *i m sh* **ëët** Gjenerator.

elektrogjeneratór *i m sh* **ëët** Gjenerator i energjisë elektrike.

elektrohaví *a f sh - tëtek* Havi me korrent.

elektrokardiográf i *m sh e et mjek* Pajisje për matjen dhe regjistrimin e aktivitetit elektrik në zemër duke përdorur elektroda të vendosura në lëkurë.

elektrokardiografi a *f sh - tëmjek* Matje dhe regjistrim i aktivitetit elektrik në zemër duke përdorur elektroda të vendosura në lëkurë.

elektrokardiografík e *mb mjek* I elektrokardiografisë.

elektrokardiogram i *m sh a at* Shirit në të cilin është regjistruar grafikisht aktiviteti elektrik në zemër.

elektrokárro ja *f sh - t* Karrocë elektrike.

elektrokauterizím i *m sh e et mjek* Kauterizim me instrument të nxehur me anë të rrymës elektrike.

elektrokimí a *f* Degë e shkencës që merret me lidhjet ndërmjet elektricitetit dhe ndryshimeve kimike si dhe me shndërrimin e energjisë që përftohet nga reaksionet kimike në energji elektrike.

elektrokimík e *mb* I elektrokimisë.

elektrokimíst i *m sh* është Specialist i elektrokimisë.

elektrokimíst•e ja *f sh e et e* **ELEKTROKIMIST I.**

elektrokinetík e *mb fiz* Që ka të bëjë me lëvizjen e thërmijave me ngarkesë elektrike.

elektrokinetík•ë a *m fiz* Studim i lëvizjes së thërmijave me ngarkesë elektrike.

elektrokirurgjí a *f mjek* Përdorimi i rrymës elektrike me frekuencë të lartë për prerjen ose shkatërrimin e indeve, si në kauterizim.

elektrokirurgjík e *mb mjek* I elektrokirurgjisë.

elektrolëvizór e *mb (Pajisje)* që prodhon rrymë elektrike.

elektrolít i *m sh e et fiz, kim*

♦ Përçues elektrik jometalik, në të cilin rryma përcillet me anë të lëvizjes së joneve.

♦ Lëndë që kthehet në përcjellës të joneve kur tretet në një tretës të përshtatshëm.

elektrolítík e *mb* I elektrolizës ose i elektrolitit. **Tretësirë elektrolítike.**

elektrolíz•ë a *f sh a at fiz, kim* Proces i ndryshimeve kimike me anë të kalimit të rrymës elektrike nëpër një elektrolit.

elektromagnét i *m sh e et* Bërthamë e rrethuar me spirale teli nëpër të cilin kalon rryma që magnetizon bërthamën.

elektromagnetík e *mb fiz:* **Dukuri elektromagnetike** dukuri magnetike e shkaktuar nga rryma elektrike.

elektromagnetíz•ëm mi *m fiz* Magnetizëm i përftuar me anë të rrymës elektrike; forcë fizike themelore, që shkakton ndërveprimet midis thërmijave me ngarkesë si dhe emetimin dhe përthithjen e fotoneve.

elektromekaník•ë a *f* Degë e mekanikës, që studion kthimin e energjisë elektrike në energji mekanike.

elektromekaník e *mb* I elektromekanikës; që ka të bëjë me proceset mekanike ose pajisjet që vihen në lëvizje me anë të elektricitetit.

elektrometalúrg u *m sh - ët* Punëtor, teknik a inxhinier i elektrometalurgjisë.

elektrometalurgjí a *f* Degë e metalurgjisë, që merret me përdorimin e proceseve elektrolitike për pastrimin e metaleve ose për reduktimin e komponimeve metalike në metale.

elektrometalurgjík e *mb* I elektrometalurgjisë.

elektromét•ër ri *m sh ra rat kim, fiz* Instrument për matjen e voltazhit elektrostatik.

elektrometrí a *f kim, fiz* Matje e voltazhit elektrostatik.

elektromiográf i m sh e et mjek Instrument për diagnostikimin e çrregullimeve muskulore, që paraqit në mënyrë grafike ose vizuale veprimtarinë elektrike të muskulit duke vendosur një elektrodë në muskul ose në lëkurë.

elektromiografi a f sh - tëmjek Proces i kontrollit të veprimtarisë së muskujve me anë të elektromiografit.

elektromiografik e mb mjek I elektromiografisë; i elektromiografit; që ka të bëjë me elektromiografinë dhe elektromiografin.

elektromiogram i m sh e et mjek Paraqitje grafike e veprimtarisë së muskulit, të regjistruar me anë të elektromiografit.

elektromotiv•ë a f sh a at hek Lokomotivë që punon me rrymë elektrike.

elektromotór i m sh është Motor që punon me rrymë elektrike.

elektromotorík e mb I elektromotorit; që ka të bëjë me elektromotorin.

elektrón i m sh e et fiz Grimcë nënatomike e qëndrueshme, me ngarkesë elektrike negative rreth 1.602×10^{-19} kulomb dhe masë rreth 9.109534×10^{-28} gram, ose rreth sa 1/1836 e një protoni.

**

elektron negativ Negatron.

elektron pozitiv Pozitron.

elektrondézës i m sh - it tek Ndezës elektrik (*i pajisjes*).

elektrogrírës•e ja f sh e et tek Ngrirës që punon me rrymë elektrike.

elektroník e m

♦ *fiz* I elektronit; që ka të bëjë me elektronin.

♦ *tek* Që ka lidhje me elektronikën; që përdor pajisje të ndërtuara në bazë të parimeve të elektronikës. **Organo elektronike. Postë elektronike tek inf. Mikroskop (teleskop)**

elektronik. Tru elektronik.

elektroník•ë a f

♦ *tek* Shkencë që studion vetitë dhe lëvizjen e elektroneve në zbrazëti, gaze ose gjysmëpërçues.

♦ Degë e teknikës që merret me prodhimin dhe shfrytëzimin e pajisjeve dhe aparateve elektronike.

♦ *tek* Pajisje dhe sisteme elektronike. **Elektronikë e aviacionit.**

elektronvólt i m fiz Njësi e energjisë e barabartë me energjinë e kapur nga një elektron gjatëkalimit nga një pikë e ulët e potencialit në një pikë të barabartë me një volt më shumë ($=1.60 \times 10^{-19}$ xhaul).

elektrooptík e mb fiz I elektrooptikës; që ka të bëjë me elektrooptikën.

elektrooptík•ë a f fiz Studim i ndikimit të fushave elektrike ndaj dritës dhe ndaj vetive optike të lëndëve të ndryshme.

elektropómp•ë a f sh a at Pompë që punon me rrymë elektrike.

elektrosaldatríc•e ja f sh e et Saldatriçe elektrike.

elektrostatík e mb I ngarkesave elektrike që nuk kalojnë nëpërmjet një përcjellësi. **Ngarkesë elektrostatike.**

elektrostatík•ë a f fiz Fizika e dukurive elektrostatike.

elektroshárr•ë a f sh a at Sharrë elektrike.

elektroshók u m sh është mjek Kalim i rrymës elektrike me voltazh të lartë nëpër tru për të shkaktuar konvulsion ose komë. **Ekzekutim (terapi) me elektroshok.**

elektroshpúes i m sh e et tek Pajisje shpuese që punon me rrymë elektrike.

elektroshtëpiáke mb: Pajisje elektroshtëpiake pajisje shtëpiake që punojnë me rrymë elektrike.

elektrotekník e mb I elektroteknikës; që ka të bëjë m prodhimin dhe shfrytëzimin e energjisë elektrike për qëllime të ndryshme. **Inxhinier elektroteknik.**

elektrotekník•ë a f Degë e teknikës që merret me prodhimin dhe me shfrytëzimin e energjisë elektrike për qëllime të ndryshme.

elektroteleferík u m sh ëët Teleferik që punon me rrymë elektrike.

elektroterapeutík e mb I elektroterapisë; që ka të bëjë me elektroterapinë.

elektroterapi a f mjek Përdorimi i elektricitetit për mjekimin e formave të ndryshme të paralizës.

elektrotermí a f fiz Përdorimi i elektricitetit për prodhimin e nxehtësisë.

elektrotermík e mb I elektrotermisë; që ka të bëjë me elektroterminë.

elektrotíp i m sh e et shtyp

♦ Lastër metalike e veshur me një shtresë plumbi ose plastike, që përdoret në tipografi.

♦ Makinë shtypi që përdor lastër të tillë.

elektrotraktór i m sh ëët Traktor që punon me rrymë elektrike.

elektroturjél•ë a f sh a at Turjelë që punon me rrymë elektrike.

elektrovalénc•ë a f sh a at kim Valencë e karakterizuar nga zhvendosja e elektroneve nga atomet e një elementi në atomet e një elementi tjetër gjatë formimit të lidhjeve jonike midis atomeve; numri i ngarkesave elektrike të humbura ose të fituara nga një atom gjatë këtij procesi të zhvendosjes së elektroneve.

elektroventilatór i m sh ëët Ventilator që punon me rrymë elektrike.

elektrovínç i m sh a at Vinç që punon me rrymë elektrike.

elemént i m sh e et

♦ *tek* Pjesë përbërëse; secila nga pjesët që formojnë një të tërë. **Elementet e antenës (motorit, trekëndëshit).**

♦ *fil* Secila nga katër pjesët përbërëse të natyrës (*zjarri, uji, ajri, toka*), që sipas filozofëve të Greqisë së lashtë janë baza e të gjitha sendeve dhe dukurive të gjithësisë.

♦ *kim* Secili prej 118 lëndëve të thjeshta, që përbëhen nga atome të një lloji dhe që veç e veç ose në komponime përbëjnë gjithë materien. **Sistemi periodik i elementeve.**

♦ *fiz* Pajisje që prodhon rrymë të dobët elektrike duke shfrytëzuar energjinë kimike. **Element galvanik pilë. Element i thatë.**

♦ *sh libr* Njohuri fillestare të një fushe të dijes, artit, teknikës etj.; njohuri themelore të një shkence; *bis* teks shkollor që përmban njohuri fillestare ose bazat e një lënde mësimore.

♦ Tipar dallues ose i domosdoshëm i diçkaje. [**Dashuria ...është elementi kryesor, demiurgu i jetës, i vetë gjithësisë.** (AÇ).]

♦ *sh ëët* Njeri; person; përfaqësues i një shtrese a i një klase të caktuar shoqërore. **Element turbullues.**

♦ *sh* Forca që veprojnë në natyrë.

elementár e mb

♦ *tek* Që përmban një element; i përbërë prej një elementi; i thjeshtë. **Grimcë elementare.**

Trup elementar.

♦ Që ka të bëjë me njohuritë e para, me fillimet a me bazat e një fushe të dijes, artit, teknikës etj.; fillestar. **Aritmetika (gjeometria) elementare. Nociione (rregulla) elementare.**

♦ *fig* Krejt i kuptueshëm; që kapet pa vështirësi; i thjeshtë. **Punë (çështje, gjë) elementare.**

♦ Shumë i nevojshëm a i domosdoshëm për diçka. **Kërkesë elementare. Nevoja (kushte) elementare. Liritë (të drejtat) elementare.**

elemój•ë a f krahin G E rënë e kambanës për Krishtlindje.

elén, eleníst etj. > HELEN, HELLENIST etj.

elevatór i m sh është Pajisje për ngritjen e ngarkesave të rënda. **Elevator burmor. Elevator drithi.**

élëse t Ç sh i ALËS I.

elgát•ë a f sh a at krahin G Sëmundje. >**LËNGAT•Ë A.**

elgním i m Ç Gulsh; frymëmarrje e rënduar.

elhák u m sh është vjet Mëditje; punë me hak.

Éli f shkurt i Elena.

elidím i m sh e et gjuh, let Rënie e një zanoreje, bashkëtingëlloreje a rrokjeje qoftë për shkurtim qoftë për efekt letrar e poetik.

elid•óhet vetv úa (u) úar gjuh, let (Një zanore, bashkëtingëllore a rrokje) bie, nuk shkruhet a nuk shqiptohet për efekt letrar e poetik.

elid•ój kal óva úar gjuh, let Nuk e shkruaj a shqiptoj (një zanore bashkëtingëllore a rrokje) për efekt letrar a poetik.

elidúar (i e) mb gjuh, let (Zanore, bashkëtingëllore a rrokje) e rënë për efekt letrar e poetik.

eliérz i m sh a at vjet tall I ndershëm.

elíf i m Shkronjë e parë e alfabetit arab.

elifmatrák e mb vjet bis (Njeri) injorant; që s'merr vesh gjëra fare të thjeshta.

elifmatrák u m sh është vjet bis Injorant; njeri që s'merr vesh gjëra fare të thjeshta.

elifmatrák•e ia f sh e et vjet f e ELIFMATRAK U.

elík•ë a f sh a at > HELIK•Ë A.

elikoptér i m sh është > **HELIKOPTER I.**

elikzír i m sh e et Pije ose bar çudibërës. **Elikzir i jetës.**

eliminatór e mb sport (Turné) në të cilin ekipi a sportisti i mundur nuk kalon në fazën tjetër.

Takim eliminator.

eliminatór•e ja f sh e et sport Fazë e një turneu a takimi në të cilin ekipi a sportisti i mundur nuk kalon në fazën tjetër.

eliminím i m sh e et libr

♦ Humbje e së drejtës së ekipit a sportistit për të kaluar në fazën tjetër të një turneu a takimi.

Sistem me eliminim.

♦ Heqje, mënjanim a zhdukje. **Eliminim i papastërtive nga uji.**

elimin•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ *sport* Humb të drejtën për të kaluar në fazën tjetër.

♦ *veta III (Diçka e padëshirueshme, e dëmshme etj.)* hiqet, mënjanohet a zhduket.

II pës e ELEMİN•OJ.

elimin•ój kal óva úar libr

♦ *sport* Ia heq të drejtën (ekipit a sportistit të mundur) për të kaluar në fazën tjetër të një turneu a takimi.

♦ Heq, mënjanoj a zhduk (diçka të padëshirueshme, të dëmshme etj.). **I eliminonte fizikisht kundërshtarët.**

eliminúar (i e) mb libr

♦ *sport* (Ekip a sportist) që nuk kalon dot në fazën tjetër të një turneu a takimi.

♦ (Diçka e padëshirueshme, e dëmshme etj.) e hequr, e mënjeluar a zhdukur.

elemínúem (i) e (e) mb G >ELEMİNUAR (i e).

eliminúes e mb sport Që eliminon.

elíps ⁱ¹*m sh e et dhe* **elíps•ë** ^a¹*f sh a at gjeom* Vijë e lakuar dhe e mbyllur që ka trajtë vezake si të vijës së përfutur nga prerja e pjerrët e një koni ose e një cilindri me një rrafsh.

elíps•ë ^a²*f sh a at dhe* **elísp** ⁱ²*m sh e et gjuh, let* Heqje e një gjymtyre ose e më shumë gjymtyrëve të nënkuptueshme në një fjali, me qëllim që, mendimi të shprehet më shkurt, pa e vështirësuar kuptimin.

elispoíð *e mb* Në trajtë elipsi.

eliptík ^e¹*mb gjeom (Figurë)* në trajtën e një elipsi; vezak; që i përket një elipsi, i elipsit. **Hark eliptik. Orbitë eliptike.**

eliptík ^e²*mb gjuh, let* I elipsit, që ka të bëjë me elipsën. [**Krahazimi eliptik** (Gramsci) nënkupton se **dý** dialektet janë në të vërtetën dy gjuhë. (APp)]

eliptikésí *a f gjeom* Të qenët eliptik.

elitár *e mb libr* Elitist; i elitës; që i takon elitës.

elít•ë *a f dhe përmb libr* Pjesë e lartë dhe e privilegjuar e shoqërisë a e njëstresëshoqërore përkundrejt klasave e shtresave tjera dhe njerëzve të thjeshtë; pjesa më e mirë e më e zgjedhur e një tërësie.

elít•ër *ra f sh ra rat ent* Mbulesë e fortë e krahut të zhuzhingës dhe kandrrave të ngjashme.

elitíst *e mb (Njeri)* që beson se shoqëria duhet të qeveriset nga një elitë.

elitíst *i m sh ëët* Ai që beson se shoqëria duhet të qeveriset nga një elitë.

elitíst•e *ja f sh e et f e* **ELITIST I.**

elitíz•ëm *mi m* Pikëpamje sipas së cilës shoqëria duhet të qeveriset nga një elitë.

Elizé *u m mit gr* Vend ku prehen të vdekurit e bekuar.

elizián *e mb mit: Fushat eliziane* vend i prehjes së përjetshme të heronjve dhe të virtytshmëve.

elizión *i m sh e et gjuh, let* Elidim.

elmásh *i m sh e et K >ELMASHK U; LËMASHK U.*

elmáshk *u m sh ëët* Lëmashk.

elmáz *i m sh e et*

♦ Diamant; xhevahir. [**Dhamb't e bardh porsí elmaz** (Pop).]

♦ Vegël dore me një gur të vogël diamanti në majë, që përdoret për të prerë xhama.

elmér *i m sh e et* Dollap me raftë.

elmetúnëz *a f sh a at bot (Hydrocharis morsus-ranae)* Bimë pluskuese e ujërave tëëmblla, me kërcell të përdredhur dhe gjethe të vogla të rumbullakta.

elméz•ë *a f sh a at K* Shtresë llumi që pluskon në pellg me ujë të ndenjtur. >**LËMES•Ë A.**

elmím *i m sh e et G >LËMIM I.*

elm•óhet *pavet dhe pës G >ELM/UE (me u).*

elm•ój *kal G >ELM•UE (me).*

elm•úe (me) *kal óva úe G* Lëmoj.

elm•úe (me u) úe (u) úe *pavet dhe pës e ELM•UE (me).*

elmúem (i) e (e) mb *G I* lëmuar.

elmúemit (të) *as G* Lëmim.

elmúet (i e) mb *G I* lëmuar.

elmýshk *i m sh ëët bot krahin G* Myshk.

elokuénc•ë *a f* Gojëtarí.

elokuént *e mb* Gojëtar.

elózh *i m sh e et libr* Lëvdatë e tepruar. **I bëj elozhe dikujt.**

elpáz•e *ja f sh e et* Erashkë; freskore; verore.

elpí (me) *kal va - G* Lëpij.

elpí (me u) *vetv va (u)* - G Lëpihem.
 elpím•ë (i) e (e) *mb G I* lëpirë.
 elpíz•ë a *f sh a at G* Lëpizë; sergjen.
 elpjét•ë a *f sh ëët bot* > **LËPJET•Ë A.**
 elpóz•ë a *f sh a at G* Blozë.
 els i *m sh e et Ç* Zinxhir sahati.
 eltém•e ja *f sh e et K* Njeri me një cullufe të dredhur në ballë.

*

Djalë me elteme Djalë grindavec.
 eltër i *m sh ëët fet* Altar.
 eluvión i *m gjeol* > **ALUVION I.**
 elvór•e ja *f sh e et* > **LËVOR•E JA.**
 elxhínëz a *f bot (Cardamine pratensis L.)* Bimë barishtore shumëvjeçare, rreth 50 cm e lartë, me lule vjollcë të çelët katërpetëlshe, që rritet buzë ujërave.
 ell i *m sh ej ejt krahin G* Borë e ngrirë në degë të drurëve.
 Elládh•ë a *f sh a at* > **GREQI A.**
 ellé *pj krahin G* Edhe; ende.
 ellgí tëm *sh K* Shpuzë; prush.
 em i *G pronm* > **IM.** [Sot Omerin due me e njoftë./ Djali i em ai për në kjoftë, nuk m'len binakët me i pre. (CV).]
 emál i *m tek* Vernik i patejdukshëm, që përmban një lloj qelqi, i cili përdoret për të lyer sipërfaqe prej qeramike, fajance a metali, që ato të marrin shkëlqim, të mbrohen nga ndryshku ose të zbukurohen; smalt. **Përgatitja (pjekja) e emalit.**
 emalím i *m tek* Veshje a lyerje me emal.
 emal•óhet úa (u) úar *pës e* **EMAL•OJ.**
 emal•ój kal óva úar *tek* Vesh a lyej me emal (*sipërfaqe prej qeramike, fajance a metali*).
 emalúar (i e) *mb (Enë)* e veshur me emal.
 emalúes e *mb tek (Lëndë)* që shërben për emalim.
 emancipím i *m*
 ♦ Çlirim nga varësia prej dikujt; fitim i të drejtave që më përkasin.
 ♦ Çlirim nga paragjykimet. [...shihet jo vetëm ndërgjegjja shkencore, por edhe shkalla e emancipimit qytetar të mbledhësve dhe hartuesve të vëllimit. (ShS)]
 emancip•óhem óva (u) úar
 I *vetv*
 ♦ Çlirohem nga varësia e dikujt a e diçkaje, fitoj të drejtat që më përkasin.
 ♦ Çlirohem nga paragjykimet, besimet e kota etj.
 II *pës e* **EMANCIP•OJ.**
 emancip•ój kal óva úar
 ♦ E çliroj (*dikë*) nga varësia e dikujt a e diçkaje që nuk e lë të zhvillohet ose të rritë aftësitë e veta; i jap të drejta të barabarta me të tjerët a të drejtat që i përkasin.
 ♦ E çliroj (*dikë*) nga paragjykimet. [Maksi ma kishte dhuruar atë disk në një vrundull të pafrenueshëm për të më emancipuar nga ana muzikore, sipas tij. (ED)]
 emancipúar (i e) *mb*
 ♦ I çliruar nga varësia prej dikujt a diçkaje.

♦ I çliruar nga paragjykimet. [**Kur mendimi i emancipuar rrezikon të merret si dobësi, thellimi në dije dhe sidomos pohimi i atyre që zakonisht quhen "të vërteta delikate" vështirësohet.** (ShS)]

empancipúes e *mb* Që emancipon. **Lëvizje emancipuese.**

emancipúesh•ëm (i) **me** (e) *mb* Që mund të emancipohet.

embárgo *ja f drejt*

♦ Masë e qeverisë së një vendi për të ndaluar nxjerrjen jashtë ose sjelljen nga jashtë të mallrave, prodhimeve, valutave etj.; ndalim i tregtisë me një shtet tjetër. **Embargo ekonomike (tregtare, financiare). Embargoja e naftës (e armëve). Vë (heq) embargon.**

♦ *det* Masë që merr një shtet, zakonisht për arsye politike, për të ndaluar daljen e anijeve të huaja nga portet e veta.

ém•ërri *m sh ra rat A* >**EM•ËR RI.**

embētá *pasth* (Sulm) mbi ta!

embláq e *mb vjet Ç* Që është pronë shtetërore.

embláq i *m sh e et vjet Ç* Pronë shtetërore.

emblemátik e *mb* Simbolik; i emblemës. [**Hamleti, figurë emblematike e kësaj epoke, thelbi i të cilit qëndron në pavendosmërinë për të përcaktuar qëndrimin ndaj jetës.** (ShS).]

emblém•ë *a f sh a at* Stemë. [**Tek xhupeta e veshjes popullore të Mirditës dhe Matit është e ruajtur e qëndisur emblema e Kastriotëve dhe quhet "maroja", që ruhet bashkë me emrin e mburojës ku vendosej.** (JBr)]

emból•ë *a f sh a at mjek* Kokrrizë e mpiksuar gjaku, filluskë ajri ose grimcë dhjamore që vendoset në një enë gjaku dhe shkakton emboli.

embolí a *m sh - tëmjek* Bllokim i një arterie, kryesisht për shkak të një embole. **Emboli cerebrale (pulmonare).**

embolík e *mb mjek* I embolisë; që ka të bëjë me embolinë.

embolíz•ëm *mi m mjek* >**EMBOLI A.**

embolotér i *m sh ëët paleo* Kafshëfeçkëgjatë, rreth 2.5 m e lartë dhe peshë rreth 2 ton, e Eocenit të Vonë.

embór i *m sh ëët Ç* Tregtar i madh.

embriológ u *m sh ëët* Studiues i embriologjisë.

embriológ•e *ia f sh e et f e* **EMBRIOLOG U.**

embriologjí a *f* Degë e biologjisë dhe mjekësisë që studion embrionet dhe zhvillimin e tyre.

embriologjík e *mb* I embriologjisë; që ka të bëjë me embriologjinë.

embrión i *m sh e et*

♦ *bio* Fazë fillestare e njeriut a kafshës deri 8 javë pas ngjizjes.

♦ *bot* Pjesë e qelizës së farës së pllenuar prej së cilës formohet bima.

♦ *fig* Zanafillë, fillesë, farë, bërthamë. **Që në embrion** që sapo fillon të shfaqet.

embrionál e *mb libr*

♦ Që është në fazën e embrionit; që kalon a ndodh në kohën e zhvillimit të embrionit; që i përket embrionit. **Gjendje embrionale.**

♦ *fig* Që sapo ka nisur të shfaqet; që sapo ka filluar; fillestar. **Projekt në fazë embrionale.**

ém•e *ja pron G* Imja. [**Mundet veç me drashtë ndokush mos qe ndonji maní e emja qi më shtyni deri këtë** (AN).]

emennám•e *ja f sh e et hist* Edikt i sulltanit.

emeritus /emerítus/ *lt mb*

♦ (*Luftëtar*) i veteran; (*ushtarak*) i tërhequr nga shërbimi.

♦ I merituar; (*profesor*) që ka dalë në pension, por ruan titullin në shenjë nderimi.

emetím i m sh e et tek

♦ *fin* Vënie në qarkullim (*i njëkartëmonedhe, pulle postare etj.*)

♦ *tek* Lëshim, përhapje (*e rrezeve, valëve, energjisë etj.*).

emet•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Vë në qarkullim (*(kartëmonedha, bileta banke, çek, pulla poste)*).

♦ *veta III tek* Del jashtë, përhapet; çlirohet. **Emetohen rreze (thërrmija, elektrone). Emetohet energji.**

II pës e EMET•OJ.

emet•ój kal óva úar

♦ *fin* Vë në qarkullim, nxjerr, prodhoj (*kartëmonedha, bileta banke, çek*). **Emetoi një hua.**

Emeton pulla poste.

♦ *veta III tek* Nxjerr jashtë, lëshon, përhap (energji, rreze, valë etj.). **Emeton elektrone.**

emetúar (i e) mb

♦ *fin*(*Kartmonedhë, biletë banke etj.*) e vënë në qarkullim.

♦ *tek* (*Energji, valë etj.*) e lëshuar; e përhapur.

emetúem (i) e (e) mb G>EMETUAR (i e).

emetúes e mb

♦ *fin* (*Bankë*) që vë në qarkullim kartëmonedhe etj.

♦ *tek* (*Lëndë*) që çliron (*energji, thërrmija etj.*).

emetúes i m sh - it

♦ *fin* Bankë që ka të drejtë të vërë në qarkullim kartëmonedha etj.

♦ *tek* Burim i çlirimit të energjisë, thërrmijave etj.

emetúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të emetohet.

ém•ë (i) e (e) mb G I dobësuar; i shkrirë.

ém•ë (me u) vetv a (u) ëG Dobësohem; shkrihem.

-emëprapasht (*formon mbiemra nga mbiemra*):**i bardhemë.**

ém•ën ni sh na natG

♦ >EM•ËR RI. Pash emnin e Zotit! [ktû ka vise, qi quhen me dy êmna pllojcë. Per shembull: Shalë e Shosh, Pukë e Iballe, Shllak e Temal, Mat e Çidhen etr (GjF).] [e do t'ia thërrasin emnin Emanuel. (KK)].

emënlíg, emën•madh G etj.EMËRLIG; EMËR•MADH etj.

ém•ër ri m sh ra rat

♦ Fjalë ose grup fjalësh me të cilat quhet një njeri, kafshë, send, dukuri, vend etj. për ta veçuar a dalluar atë nga një tjetër a nga të tjerët. **Emër i pagëzimit** emër që i vihet foshnjës Në KISHë, me rit fetar. **Emër i vajzërisë**llagap i vajzës deri sa martohet. **Emër dhe mbiemër.** Ditë e emrit saint's day; onomastic. **I thërras me emër dikujt** to call s.o. by name. **Thërras emrat** bëj kontrollin e pranisë së nxënësve në klasë etj. **I vë emrin Alban dikujt.** [Ma thonë emrin Asim Qerim/ mbetur jetim/ që në vegjëli (DhP).] [Dëgjoj emra shtetesh të reja që kanë dalë(IK).]

♦ *gjuh* Pjesë e ndryshueshme e ligjëratës që shënon një qenie a send dhe që ka gjini, numra e rasa. **Emër në rasën kallëzore (gjinore).**Trajta e shquar (pashquar) e emrit. [një grup tjetër e sheh lidhjen e eposit me historinë vetëm në përtakime të jashtme, që zakonisht kanë të bëjnë me emra njerëzish e vendesh dhe me rrethana të dëshmuara ngjarjesh. (ShS)]

♦ *fig* Njeri i dëgjuar. **Emrat e mëdhenj të historisë.**

♦ *fig* Autor i një vepre letrare, artistike e shkencore. **Është emër i ri në poezinë (shkencën) shqiptare.**

♦ *fig* Vlerësim nga ana e shoqërisë; nam; famë. [Denizullu-Serpia u kthye në Zulluland, ku menjëherë fitoi, s'dihet se si dhe pse, një emër të madh si diplomat dhe njeri i ditur (FK).]
I quaj gjërat me emrin e vet *libr*.

♦ Urdhër; porosi eprore.

*

Bëri emër U bë i njohur.

E njoh me emër dikë Nuk e njoh vetë; i di vetëm emrin.

Emër për emër Duke e përmendur secilin me emër, një për një.

Flas (veproj) në emër të diçkaje Flas (veproj) duke u mbështetur diku (në një ligj etj.).

Flas (veproj) në emër të dikujt Flas (veproj) me porosi të dikujt, i ngarkuar nga dikush.

I doli emri U zu në gojë nga dikush për mirë a për keq ose për të bërë diçka.

I quaj gjërat me emrin e vet *libr* E them diçka ashtu siç është në të vërtetë; flas drejt, shkurt e shkoqur, pa i zbukuruar gjërat.

Ia ngre lart emrin E bëj të çmohet e të vlerësohet në mënyrë të veçantë nga të tjerët.

Iu shoftë (iu harroftë, i humbtë) emri! *mallk* Vdektë!

La emër E kujtojnë për të mirë; është bërë i paharruar.

Marr në emrin e dikujt

♦ E marr për dikë.

♦ Duke e përcaktuar për dikë a diçka.

Me emër të Zotit Me urdhrin, me dëshirën e Zotit.

Në emër të Për hir të. [...në emër të vënies në jetë të idealeve, roli i artit, sidomos atij poetik në dobi të shoqërisë(AÇ).]

Nuk e njollos (nuk e përlyej) emrin I vë dikujt një njollë morale; ia cenoj nderin a ia prish emrin e mire; e turpëroj; e bëj dikë a diçka me njollë.

Sa për emër

♦ Sa për të thënë, në mënyrë formale. [Herë njihnin autoritetin e Bizantit, herë atë të mbretit të Napolit, por gjithnjë sa për emër. (AE).]

♦ Pa rëndësi; në një shkallë të vogël.

S'i kam dëgjuar as emrin dikujt a diçkaje Nuk e njoh fare; s'e di kush është a ç'është.

T'u harroftë emri! *mallk*.

**

emër abstrakt *gjuh* Emër që shënon nocion.

emër foljor *gjuh* > **EMËR PREJFOLJOR.**

emër i fabrikës *drejt* > **EMËR I PRODHIMIT.**

emër i ngjitur Nofkë.

emër i përdoruesit *inf* Emër që jep përdoruesi kur regjistrohet në shërbimin e rrjetit.

emër i përgjithshëm *gjuh* Emër që tregon qenie, send a nocion.

emër i përveçëm *gjuh* Emër që tregon një qenie a send të vetëm.

emër i prodhimit *drejt* Prodhim i mbrojtur me patentë ose të drejtë autori.

emër i rremë Pseudonim.

emër i vajzërisë Mbiemër a llagap të prindërve të vet që mban gruaja e martuar.

emër kolektiv *gjuh* > **EMËR PËRMBLEDHËS.**

emër konkret *gjuh* Emër që shënon një qenie a send.

emër pagëzimi *fet* Emër që i vihet foshnjës nga nuni a nuna.

emër përmbledhës *gjuh* Emër në numër njëjës që tregon një grup njerëzish a sendesh.

emër prejfoljor *gjuh* Emër i prejardhur nga folja (*kërkoj* > *kërkim*; *harroj* > *harresë*).

emër vajzërie > **EMËR I VAJZËRISË**.

emër vendi Emër që shënon një vend gjeografik.

emërharruar *mb* Që i është harruar emri; që s'përmendet më; që ka vdekur kohë më parë; *si mallk* që iu harroftë emri; që mos iu përmendte më emri; emërshuar.

emërharruar i m sh - it Njeri që i është harruar emri, që s'përmendet më, që ka vdekur kohë më parë.

emërharruar a f sh a at f e **EMËRHARRUAR I.**

emërim i m sh e et Caktim i dikujt në detyrë; zgjedhje e dikujt si kandidat për një post. **Emërimi i arsimitarëve.**

emër•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja* (Njeri) që i ka dalë emri a nami për punë të këqija.

emërlíg ëmb > **EMËR•KEQ KEQE.**

emër•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Njerishumë i njohur a i përmendur me veprat e mëdha që ka kryer, që ka emër shumë të dëgjuar; zulmëmadh.

emërndritur *mb* I shquar; fort i dëgjuar.

emër•óhem pës e **EMËR•OJ.**

emër•ój kal óva úar

♦ Caktoj (*dikë*) në një punë a detyrë.

♦ I ve emër (*diçkaje*). > **EMËRT•OJ.**

emëror e mb

♦ *gjuh* Që ka të bëjë me emrin; që ka vlerën e emrit; që është baras me një emër; (*ffjali*) që ka në përbërjen e vet një emër si pjesë kryesore. **Kallëzues emëror. Përdorim emëror i mbiemrit.**

♦ (*Listë*) me një varg emrash; (*tregues*) sipas emrave.

♦ *fin* (*Depozitë, pagesë, çek*) që bëhet në emër të dikujt. **Vlerë emërore.**

**

rasë emërore *gjuh* Rasë e parë e lakimit.

emëror•e ja f gjuh Rasë e parë e lakimit. **Emërorja e shquar e shok është shoku.**

emërshuar *mb* Që i është shuar emri, që s'i dëgjohe fare emri; *si mallk* që iu shoftë emri; që mos iu dëgjoftë emri kurrë më.

emërshuar i m sh - it Njeri që i është shuar emri, që s'i dëgjohe fare emri.

emërshuar a f sh a at f e **EMËRSHUAR I.**

emërtës•ë a f sh a at

♦ Nomenklaturë.

♦ Pozitë administrative.

♦ Listë e artikujve të prodhimit ose të shërbimeve që ofron një kompani.

emërtím i m sh e et

♦ Vënie e emrit një sendi.

♦ Emër që shënon një frymor, bimë, send a dukuri. [Nëse është mbajtur emërtimi që përdor vetë populli, kjo ka qenë e nevojshme të përmendej në shënimin e shkurtër të autorëve. (ShS).]

emërt•óhet úa (u) úar pës e **EMËRT•OJ.**

emërt•ój kal óva úar I vë emër (*diçkaje*); e quaj (*diçka*) me një emër të caktuar. **Emërtoj një vend (send).**

emërtúes e mb gjuh Që shënon një frymor, bimë, send a dukuri; që emërton.

emërues i m sh - it mat Numër i poshtëm i një thyese që tregon se në sa pjesë është ndarë një njësi. **Emëruesi i thyesës. Kthej në emërues të përbashkët.**

*

Gjejmë një emërues të përbashkët*libr* I sheshojmë, i rrafshojmë gjërat; biem në një mendim. **Sjell (kthej) në një emërues të përbashkët***libr* I sheshoj, i rrafshoj gjërat; gjej një bazë të përbashkët; i bëj të ngjashëm nga një pikëpamje.

emërvënd i m sh e et gjuh Toponim. [Në pjesën e parme të monedhës është figura e Apollonit, hyjnisë pa dyshim më të adhuruar të botës antike, kurse në shpinë emërvendi i farkimit të tyre, **DAMASTION**. (AK)]

emërvëni*e a f sh e et libr* Vënie e emrit një njeriu a vendi. [Autori ishte me të vërtetë i indinjuar për gjendjen anarqike ku ndodhet emërvënia e shqiptarëve, për emrat e shumtë të huaj, sidomos anglezë e amerikanë që kanë vërshtuar në vendin tonë qysh prej ndërrimit të sistemit. (AP)]

emërzím i m sh e et gjuh Shndërrim në emër; përdorim si emër i një gjymtyre të fjalisë ose i një togfjalësi.

emërz•óhet úa (u) úar gjuh

I *vetv* (Një pjesë e ligjëratës) shndërrohet në emër; përdoret si emër.

II *pës e* **EMËRZ•OJ**.

emërz•ój kal óva úar gjuh Shndërroj a përdor si emër; i jap tiparet e emrit (një pjesë të ligjëratës).

emërzúar (i e) mb gjuh (Pjesë e ligjëratës) e shndërruar në emër, e përdorur si emër.

êmët (i e) mb G>AMËT (i e).

emfatík e mb libr (Fjalë etj.) e theksuar fort për të shprehur një gjendje emocionale.

emfáz•ë a f

♦ *let* Shprehësi e theksuar emocionale në të folur a në të shkruar, që arrihet me mjete të ndryshme retorike dhe me anë të intonacionit. **Emfazë retorike. Interpretim me emfazë.** [Emfaza e Lambercit në pohimin e tij për "epopenë e madhe" dhe "epopenë e vogël" shqiptare do parë në kontekstin e simpatisë së tij të njohur për Fishtën dhe si një arsytim impresionist. (ShS).]

♦ *gjuh* Theksim i posaçëm i disa tingujve, i një fjale ose i disa fjalëve për të vënë në dukje me shumë vlerën a rëndësinë e tyre; përdorim i tepruar i stilit të lartë në ligjërim.

emfizém•ë a f sh a at mjek

♦: **Emfizemë pulmonare** dëmtim dhe zgjerim a zmadhim i alveolave të mushkërive që sjellin vështirësi në frymëmarrje.

♦ Prani anormale e ajrit në indet e trupit.

emigración i m sh e et

♦ Emigrim.

♦ *përmb* Njerëz që kanë emigruar. **Rritje e emigracionit ekonomik (politik).**

emigránt e mb Që ka të bëjë me emigrantin. [Vendbanimi:/ Në Lezhë, me trup dhe mendjen emigrante në yje (NGj).]

emigránt i m sh është Njeri i larguar nga atdheu i vet për shkaqe politike, ekonomike etj. dhe është vendosur përkohësisht a përgjithmonë në një vend të huaj.

emigrant•e ja f sh e et f e EMIGRANT I.

emigrím i m sh e et Largim nga atdheu i vet për shkaqe politike, ekonomike etj. dhe vendosje përkohësisht a përgjithmonë në një vend të huaj.

emigr•ój *jokal óva úar* Largohem nga atdheu im për shkaqe politike, ekonomike etj. dhe vendosem përkohësisht a përgjithmonë në një vend të huaj; mërgohem.

emigrúar (i e) *mb* Emigrant; mërgimtar.

emigrúes e *mb* Mërgues.

emigrúes i *m sh - it* Emigrant; mërgimtar.

emigrúes•e ja *f sh e et e* **EMIGRUES I.**

Emília-Románja *f gjeog* Krahinë e Italisë Veriore me dalje në Adriatik.

eminence grise /eminâns griz/ *shpr fr* Person me ndikim edhe pse nuk ka post zyrtar.

eminénc•ë a *f fet* Titull i kardinalit.

eminént e *mb* >**SHQUAR** (i e); **DALLUAR** (i e).

emir i *m sh* ëët Princ arab.

emirát i *m* Territor nën kontrollin a qeverisjen e një emiri. **Emiratet e Bashkuara Arabe** *gjeog* federatë prej shtatë emiratesh në juglindje të Gadishullit të Arabisë, me dalje në Gjirin Persik.

emisár i¹ *m sh* ëët Njeri që dërgohet diku nga një shtet a organizatë politike me detyra të posaçme, sidomos të fshehta.

emisár i² *m sh* ëët Kanal nëpër të cilin kalon e derdhet në det a diku gjatë uji i një kënete, liqeni etj.

emisión i *m sh e et*

♦ Program i veçantë lajmesh, bisedash, pjesësh muzikore etj. që jepet me anë të radios a televizionit. **Emission për fëmijë.**

♦ *fiz* Tërësi valësh, drite, sinjalesh etj. që çlirohen dhe përhapen nga një trup. **Emission drite (energjie). Emission elektronesh.**

♦ *tek* Shkarkim gazi etj.

♦ *kryes fin* Tërësi e monedhave, kartëmonedhave, letrave me vlerë, pullave të postës etj. që vihen njëherësh në qarkullim. **Emission bankar. Emission pullash. Bankë emisioni** bankë që ka të drejtë të nxjerrë kartëmonedha.

emnák u *m sh* ëët *G* Ai që ka të njëjtin emër me dikë tjetër; adash.

emnák•e ja *f sh e et* *G fe* **EMNAK U.**

emnés•ë a *f sh a at* *G* Ngjarje që është për t'u mbajtur mend; ngjarje e paharrueshme.

emním i¹ *m G* >**EMËRIM I.**

emním i² *m G* Caktim i emrave të atyre që do t'u jepen dhurata.

emnóhet *G vetv veta III dhe pës e* **EMN•OJ.** > **EMN•UE** (me u).

emnój *kal G* > **EMN•UE** (me).

emnór e *mb G* > **EMËROR E.**

emnór•e ja *f G* >**EMËROR•E JA.**

emn•úe (me) *kal óva úe krahin G* Caktoj (*dikë*) për t'i dhënë dhuratë.

emn•úe (me u) *krahin G vetv veta III dhe pës e* **EMN•UE** (me).

emnúem (i) e (e) *mb krahin G (Njeri)* i caktuar për të marrë dhuratë.

emnúesh•ëm (i) me (e) *mb G*

♦ I dëgjuar; me emër të madh.

♦ Që mund të emërohet në një post; (*kandidat*) i mundshëm.

emoción i *m sh e et* Tërësi e përjetimeve të thjeshta e të paqëndrueshme psikike të njeriut, si gëzim, zemërim, mallëngjimi a ngashërimi, turpi, frika etj., që shkaktohen e shfaqen nën ndikimin e mjedisit të jashtëm a të faktorëve të brendshëm; mallëngjim, shqetësim a turbullim i thellë. **Emocionet e provimit. I ngjalli (i zgjoi) emocione. Flet me emocion. Përmbaj**

emocionet. Dridhej nga emocioni. [Në shpirtin tim bashkues/ që puth si i çmendur/ dhe shkon kryelartë/ në udhën një sundimtari emocionesh. (MA)]

emocional e *mb*

♦ I emocionit a emocioneve; që lidhet me emocionet; që shfaqet si emocion; që shpreh emocion; që ngjall emocione; plot emocione; që e ka burimin te emocionet. **Gjendje emocionale. Brendi (forcë, lojë) emocionale.** [Të gjitha këto ndërtime sintagmatike synojnë në realizimin e një përfytyrimi sa më të plotë të këtij nocioni, me ngarkesë emocionale pozitive a negative, simbas rastit. (AÇ).][për ta përligjur para lexuesit dhe opinioneve qendrimin e tij emocional, shkrimtari (*I. Kadare*) rregullisht është i detyruar t'i drejtohet ballkanasit Ante: "grek i vjetër". (ShS).]

♦ Që preket a mallëngjehet shpejt; i ndjeshëm, i prekshëm. **Tip emocional.**

emocionalisht *mb libr*

♦ Me emocion.

♦ Në pikëpamje emocionale. **Emocionalisht i paqëndrueshëm.**

emocionant e *mb* Emocional; (*tip*) që emocionohet lehtë; (*ngjarje*) që shkakton emocion.

emocion•óhem óva (u) úar *vetv* Prekem, mallëngjehem a ngashërehem; shqetësohem; turbullohem; tronditem.

emocion•ój kal óva úar I ngjall (*dikujt*) emocione; e prek, mallëngjej, ngashërej; e shqetësoj, turbulloj, trondit (*dikë*).

emocionór *emb libr* Emocional.

emocionúar (i e) *mb* I prek, i mallëngjyer, i ngashëryer; i shqetësuar, i turbulluar, i tronditur.

emocionúes e *mb* Që ngjall emocione; që emocionon; prekës, mallëngjyes, ngashërues; tronditës. **Çast (takim) emocionues. Gjendje (fjalë) emocionuese.**

emotikón•ë a *f sh* a *at inf*

♦ Paraqitje grafike e shprehjeve të fytyrës, e ndërtuar me shenja të tastierës, që përcjellin ndjenjat dhe qëllimin e shkruesit, si :-), :-(*etj*).

♦ Figura të gatshme për gjendje emocionale të caktuara që shoqërojnë tekstet e mesazheve elektronike.

emotív e *mb libr* (*Tip*) emocional.

empatí a *f libr* Aftësi për të kuptuar ndjenjat dhe për të marrë pjesë në gjendjen shpirtërore të dikujt.

empétra t *f sh bot* > **Empetrace** t.

empetráce t *f sh bot* Familje shkurresh të ulta, që lidhin kokrra të vogla të zeza, pa shije a me vlera ushqyese të pakta.

empír i *m libr* Qiell; mbretëri qiellore.

empirík e *mb*

♦ I empirizmit; që ka të bëjë me empirizmin si doktrinë filozofike; që i përket empirizmit.

Filozofi empirike.

♦ *libr* Që mbështetet vetëm në vëzhgimet shqisore, në përvojën a në praktikën, që nënvlerëson a mohon njohuritë e përgjithësimet teorike ose nuk i zotëron këto, që nuk e merr parasysh arsyetimin e përgjithësimin shkencor. **Mjek empirik. Njohuri empirike. Metodë empirike.**

empirík u *m sh* ëët

♦ *fil* Ndjekës i empirizmit.

♦ *libr* Ai që mbështetet në praktikën dhe përvojën e tij dhe nënvlerëson njohuritë e përgjithësimet teorike shkencore ose që nuk ka njohuri të tilla.

empirík•e ja *f e* **EMPIRIK** U.

emperikísht *ndaif* Në mënyrë empirike.

empiriokritík *e mb fil* I empiriokriticizmit; që ndjek a mbështet empiriokriticizmin.

empiriokriticíst *i m sh ëët fil* Pasues i empiriokriticizmit.

empiriokriticíst•e ja fil f e **EMPIRIOKRITICIST I.**

empiriokriticíz•ëm mi *m fil* Rrymë filozofike e shek. XIX, që mohon qenien objektive të botës materiale dhe e konsideron atë si një tërësi ndijimesh.

empiriomoníst *e mb fil (Platformë, teori)* e mbështetur në empiriomonizëm; (*njeri*) që ndjek parimet e empiriomonizmit.

empiriomoníst *i m sh ëët fil* Pasues i empiriomonizmit.

empiriomoníz•ëm mi *m fil* Teori sipas së cilës bota është përvojë kolektive e organizuar; u hodh poshtë nga V.I. Lenini.

empiriosimbolíst *e mb fil* I empiriosimbolizmit; që ndjek a mbështet empiriosimbolizmin.

empiriosimbolíst *i m fil* Pasues i empiriosimbolizmit.

empiriosimbolíst•e ja fil f e **EMPIRIOSIMBOLIST I.**

empiriosimbolíz•ëm mi *m fil* Teori sipas së cilës bota është tërësi simbolesh të përfutur nga përvoja ose ndjesitë.

empiríst *e mb fil*

♦ I empirizmit; që ka të bëjë me empirizmin.

♦ (*Pasues*) i empirizmit.

empiríst *i m sh ëët* Pasues i empirizmit.

empiríst•e ja f sh e et f e **EMPIRIST I.**

empiríz•ëm mi *m fil*

♦ Rrymë filozofike që pranon si të vetmin burim të dijes perceptimin me anë të shqisave, përvojën e praktikën dhe që nënvlerëson ose mohon krejt rëndësinë e të menduarit abstrakt dhe të përgjithësimeve teorike. **Empirizëm materialist (idealist).**

♦ *libr* Metodë pune ose prirje për të vepruar duke u mbështetur vetëm në përvojën a në praktikën dhe jo në njohuritë e në përgjithësimet teorike; veprimtari empirike. **Empirizmi në mjekësi.**

emt *i m sh ëët* A Vëlla i babait, xhaxha; vëlla i nënës, dajë.

émt•ë a f sh a at Motër e babait, hallë; motër e nënës, teze. **Doli me të emtën.**

emulación *i m* Metodë pune dhe veprimi që nxit iniciativën, vetëveprimin dhe shpirtin krijue.

emulsión *i m sh e et kim* Koloid në të cilin të dyja fazat janë lëngje.

emulsifikím *i m kim* Shndërrim në emulsion.

emulsifik•óhet *vetv úa (u) úar veta III* Shndërrohet në emulsion.

emulsifik•ój *kal kim* Shpërhap në një emulsion (*vajin*); kthej në emulsion (*dy lëngje që nuk përzihen*).

emulsifikúar (i e) *mb* I shndërruar në emulsion

emulsifikúes *i m sh - it kim* Agjent që vepron për formimin dhe stabilizimin e një emulsioni.

emulsifikúesh•ëm (i) me (e) *mb kim (Bojë, vaj etj.)* që mund të shndërrohet në emulsion

emulsifikueshmëri *a f kim* Të qenët i emulsifikueshëm.

emulsión *i m sh e et kim* Sistem i përbërë nga lëngje sipërfaqësorë me ose pa emulsifikues në një lëndë në formë pikash më të mëdha se madhësia koloidale.

Emzót *i m G* Imzot.

-en prapasht (*formon emra banorësh nga emra vendesh*): **maroken.**

en bloc /ân blok/ *shpr fr* Si (një) bllok; të gjithë së bashku; të gjithë në të njëjtën kohë.

en clair /ân kler/ *shpr fr* (Tekst) në gjuhë të zakonshme, jo me kod a shifër; (*mesazh*) i hapur.

en face /ân fas/ *shpr fr* Ballëpërballë; ballas.

en famille /ân famíj/ *shpr fr* Familjarisht.

en garde /ân gard/ *shpr fr* Gati; mbrohu (*gati për të skermuar*).

en masse /ân mas/ *shpr fr* Të gjithë bashkë, si grup.

en passant /ân pasâ/ *shpr fr* Kalimthi.

en poste /ân post/ *shpr ndajf fr* Në post; në pozitë zyrtare diplomatike në një vend.

en pressant /ân presâ/ *shpr ndajf muz fr* Me nxitim.

en retenant /ân retênâ/ *shpr ndajf muz fr* Me ngadalësim.

en route /ân rut/ *shpr fr* Rrugës; në udhë(tim) e sipër.

en suite /ân syít/ *shpr fr* (*Dhomë hoteli etj.*) me banjë brenda.

en tout lettres /ân tu letr/ *shpr fr* I padykuptimshëm; i qartë.

en i¹ m sh e et krahin Ngastër toke; copë e vogël toke.

en i² m sh e et krahin G

♦ Myk.

♦ Fillim i prishjes së miellit, bukës etj.

-enashi *fjalëform vjet G: atëhernashi, tevonashi.*

énc•e ja f sh e et vjet sport Goditje dënimi.

encefalík e mb anat I trurit; që ka të bëjë me trurin.

encefalít i m mjek Pezmatim i trurit, zakonisht i shkaktuar nga një virus; shfaqet me dhembje të kokës dhe qafës, si dhe me tëpërziera dhe ethe.

encefalografí i m sh ëët mjek Aparat për të bërë rëntgenografinë e trurit.

encefalografí a f sh - tëmjek Rëntgenografi e trurit.

encefalogramí i m sh a at mjek Paraqitje grafike e strukturës së trurit dhe e veprimtarisë elektrike në të.

encefalopatí a m sh - tëmjek Çrregullim a sëmundje e trurit

encefalotomí a f mjek Ndërhyrje kirurgjike në tru.

-encëprapasht (*formon emra nga emra*): **asistencë; ekzistencë; prepotencë.**

enciklík e mb fet (*Letër*) qarkore e shpërndarë në shkallë të gjerë.

enciklík•ë a f fet Letër qarkore e Papës për peshkopët katolikë në të gjithë botën.

enciklopedí a f sh - të Vepër referimi, shpesh në disa vëllime, me artikuj zakonisht në rend alfabetik, që përfshin gjithë sferat e dijes ose një specialitet. [**Eposi sot studiohet jo vetëm si një enciklopedi e mendimit estetik të qëmoqëm** (ShS).]

**

enciklopedi e gjallë Njeri me njohuri të gjëra nga shumë fusha të dijes e të veprimtarisë shoqërore.

enciklopedík e mb

♦ (*Botim*) që përmban njohuri të gjithanshme nga të gjitha fushat; që ka karakterin e një enciklopedie.

♦ (*Njeri*) me njohuri a dije të gjëra e të gjithanshme; me kulturë shumë të gjerë. **Kulturë enciklopedike.**

enciklopedíst i m sh ëët Hartues enciklopedie

enciklopedíst•e ja f sh e et f e ENCIKLOPEDIST I.

enciklopedíz•ëm mi m Njohuri enciklopedike.

encore /ânkó/ *ndajf muz fr* Prapë.

end¹ kal a ur

I kal

♦ Bashkoj kryq a gërshevoj (*fijet e perit që janë për së gjati me ato për së gjeri*) duke i rrahur fort për të bërë pëlhurë, stof, qilim etj.; bëj pëlhurë, cohë etj.; punoj në vegjë ose në tezgjah.

♦ Thur (*një shportë, një kurorë etj.*) me thupra, me fije etj.

♦ *veta III* Thur (*një pëlhurë të veçantë*) me fijet që nxjerr vetë. **Merimanga end pëlhurën.**

♦ *fig* Krijoj a shestoj (*diçka*); thur, trilloj. **End vjersha (këngë). End intriga (komplete).**
end²kal a ur

♦ Hedh pa ndërprerje (*diçka*) në një drejtim të caktuar a në disa drejtime. **End dritën (për hënën). End shikimin.**

♦ Bëj që të endet, e sjell rrotull. **E endi ca ditë, pastaj i mbaroi punë.**

end³jokal i ur *veta III (Bima)* çel lule, lulëzon; (*pema, bima*) lidh kokërr. **Endi dardha (molla, kumbulla, arra). Endi lulja. Endi gruri.**

end⁴kali ur *veta III (Miza)* lëshon vezët në(*diçka*); e pështyn (*mishin*). **E ka endur miza mishin.**
end i¹m bot Pjalm; polen.

end i²m sh e et ent Vemje; larvë.

end i³m sh e et krahin G Copë pëlhure e endur në vegjë.

end i⁴m sh e et K Copë toke e punuar njëherësh.

endacák e mb

♦ (*Njeri*) pa vendbanim të caktuar a të përhershëm, pa shtëpi; që e ndërron vazhdimisht vendin e banimit; që është karakteristik për një endacak. **Fise endacake. Jetë endacake.**

♦ (*Kafshë*) shtegtare; që shtegton.

♦ (*Njeri*) bredharak; që bredh poshtë e lart pa punë a pa ndonjë qëllim të caktuar; që sillet kot.

endacák u m sh ëët

♦ Njeri pa vendbanim të caktuar a të përhershëm, pa shtëpi; njeri që e ndërron vazhdimisht vendin e banimit **Jetë endacaku.**

♦ Bredharak; njeri që bredh poshtë e lart pa punë a pa ndonjë qëllim të caktuar, që sillet kot.

Endacak me torbë në krahë.

endacák•e ja f sh e et f e **ENDACAK U.**

énda-énda ndajf Pjesë-pjesë; copë-copë.

énda ndajf krahin G Ngadalë; pa ngut.

endatór i m sh ëët krahin G > ENDËS I.

endatór•e ja f sh e et f e **ENDËS•E JA.**

endc i¹m sh a at bot G Embrion.

endc i²m sh a at K Secila nga shtyllat e qosheve të kasolles së bagëtisë.

énc•ë a f krahin G Secila nga këmbët e tezgjahut.

endé ndajf

♦ Deri në kohën ose çastin për të cilin bëhet fjalë. **Nuk ka ardhur ende.** [mos ta lexojë këtë letër tjetërkush veç teje/ jo se sekrete, por ende nuk jam e fortë plotësisht (MA).]

♦ Para se. [Të paktën, ende pa vdekur,/ të paktën, ende pa e varrosur (EMr).]

♦ Edhe më, edhe ca. **Dua ende.**

♦ Përsëri; sërish; prapë.

♦ *mospërf* Përdoret me një mohim për të treguar se nuk shqetësohem për një të keqe, për një ngjarje etj. **Ende s'ka vdekur!**

énde lidh vjet Dhe; edhe. [Djelz'e vazhaz' ende graa (PB).]

énd•e ja f sh e et > END•Ë A.

énd•em vetv a (u) ur

♦ Nuk kam vendbanim të përhershëm; e ndërroj shpesh vendin e banimit; jam endacak.

♦ Sillem poshtë e lart pa ndonjë qëllim të caktuar; sillem kot; bredh andej-këtej. [**dhe e lanë tërë jetën/ të endet qiejve** (EB).] [**I masakruar/ të endesh hije/ nëpër harrimet e përgjakura** (VZh).]

♦ *veta III(Drita, vështrimi)* lëviz pa ndërprerje nga një vend në tjetrin; përshkon.

endemí a f sh - tëtek *G* Pjesë e vegjës (e tezgjahut).

endemík e mb

♦ *dhe fig (Sëmundje)* shumë e përhapur. [**Korrupsioni, në fakt, është endemik në shoqërinë shqiptare** (VS).]

♦ (*Vend*) që preket shpesh një lloj sëmundjeje.

♦ (*Bimë, kafshë*) që haset vetëm në një vend të caktuar.

énd•et - (u) ur pës e END¹.

endéz•ë a f sh a at Kut; arshin (*njësi gjatësie për tekstile, nga 60 deri 80 cm*).

énd•ë a f

♦ *bot* Pjalm i luleve.

♦ Tërësi e luleve të imëta që çelin disa lloje drurësh a shkurresh, zakonisht në pranverë. **E djelë e endës (e luleve, e larit, e dafinave) fet**

♦ Diçka e imët që i ngjan miellit të situr, e që mbulon sipërfaqen e sendeve; pjalm. **Endë bore** borë e imët.

♦ Pjesë shumë e imët e miellit; majë mielli.

énd•ë (me) kal a ëG > END¹.

énd•ë (me u) vetv - (u) ëG

♦ Zgjat a ekziston. [**për shqyptarë Shqypninë e fali,/ se sa t'enden stina e moti,/ do ta gzojn k'ta djalë mbas djali.** (GjF).]

♦ Sillem; lëviz. [**endem mbi bark të malit me ujën e zgjueme** (Mgj).] [**Kahdo rrezja t' shkojë tu' u endun** (GjF).]

éndëc a f sh a at *G* Embrion.

endëmitës i m sh a at *G* Vegjë me disa sovajka.

endërí a f sh - të Anteri; rrobë shtëpie.

éndës e¹mb **Makinë endëse** tezgjah mekanik.

éndës e²mb (*Njeri*) endacak.

éndës i¹m sh - it Ai që end në vegjë, në tezgjah.

éndës i²m sh - it *bot* Mugull; syth i bimës.

éndës i³m sh - it *G*

♦ Ai që sjell bulmetin nga stani.

♦ *bis* Njeri që merret me thashetheme.

éndës i⁴m *bot* krahin *G* Pjalm; polen.

éndës•e ja f sh e et Grua a vajzë që end në vegjë, në tezgjah.

endëtór•e ja f sh e et > ENDATOR•E JA.

éndëz a¹f sh a at Pëlhurë a cergë merimange; pezhishkë.

éndëz a²f sh a at

♦ > **ENDËZ -A**

♦ *sh ent (Thaumatococcus panyocampa)* Koloni larvash të përhimë që jetojnë bashkë në fshikëza të mëdha merimangore dhe ushqehen gjatë natës, duke shkaktuar dëme të mëdha në drurë.

Endëza e pishës.

éndëz a³f sh a at *bot* Pjalm; polen

éndëz a⁴ f sh a at Masë gjatësie e barabartë me perimetrin e kokës së njeriut; përdoret për të matur pëlhurën e endur në vegjë.

éndëz a⁵ f sh a at *krahin G*

♦ Bëzhdile a të fshira të lëmit.

♦ Fundërrinë e imët e sanës; endth; anth.

éndëz•e ja f sh e et G

♦ $K > \text{ENDËZ } A^4$.

♦ Njësi matëse e gjatësisë së pëlhurës rreth 70-80 cm; kut.

endëzím i m bot Pjalmim; polenizim (*i luleve*).

endëz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Lulja)* pjalmohet; polenizohet.

II *pës e* **ENDËZON.**

endëz•ón jokal ói úar *veta III*

endëzúar (i e) mb (Lule) e pjalmuar; e polenizuar.

Endimión i m mit gr Vdekatar me të cilin hodhi dashuri Selena.

endír•e ja f sh e et $> \text{ENDIR} \cdot \ddot{E} A^{1,2}$.

endír•ë a¹ f sh a at

♦ Kënaqësi; ëndje.

♦ Dëshirë; mall.

endír•ë a² f sh a at Eglendisje.

endír•e ja f sh e et $> \text{ENDIR} \cdot \ddot{E} A^{1,2}$.

ëndj•e a¹ f sh e et Punim në vegjë a tezgjah.

ëndj•e a² f sh e et

♦ Lëvizje sa në një vend në një tjetër; ndërrim i shpeshtë i vendbanimit.

♦ Thurje me thupra, fije etj.

ëndj•e a³ f sh e et Flok bore.

éndm•e ja f sh e et *teks* Fill i tjerë leshi ose pambuku, që thuret për së gjeri me majën në tezgjah; ind.

endo- fjalëform brenda-.

endocentrik e mb gjuh (Togfjalë a shprehje) që luan të njëjtin rol leksikor si njëra prej gjymtyrëve të saj.

endodér•m•ë a f bio Shtresë e brendshme e qelizës ose indit të embrionit në fazën e parë të rritjes, që haset kryesisht në veshjen e brendshmetë zorrës së trashë dhe strukturave që lidhen me të. **Endoderma, ektoderma dhe mesoderma.**

endodermík e bio (Shtresë) e endodermës.

endofít i m sh e et bio Organizëm që jeton brenda një bime tjetër.

endogám e mb bot $> \text{ENDOGAMIK E}$.

endogamí a f etn Martesë brenda fisit sipas dokeve ose ligjit.

endogamík e mb

♦ *etn (Martesë)* brenda fisit.

♦ *bot (Pjalmim)* i bërë nga një lule brenda llojit.

endogjén e mb

♦ *dhe mjek (Gjendje etj.)* me shkak a prejardhje të brendshme.

♦ *bio* Që rritet ose e ka prejardhjen brenda një organizmi.

♦ *psik (Sëmundje a simptomë)* pa shkak të jashtëm. **Depresion endogjen.**

♦ I kufizuar brenda një grupi a shoqërie.

endokárd i m sh e et anat Cipë që vesh zgavrat e zemrës dhe bën pjesë në kllapat e saj.

endokardiák e mb anat I endokardit; që ka të bëjë me endokardin.

endokárp i m bot Cipë e brendshme e farës.

endokríne mb fizio, mjek (Gjëndër) që tajit hormone etj. drejt e në gjak.

endokrinológ u m sh ëët Mjek specialist i endokrinologjisë.

endokrinológ•e ia f e ENDOKRINOLOG U.

endokrinologjí a f fizio, mjek Degë e fiziologjisë dhe mjekësisë që merret me gjëndrat endokrine dhe hormonet.

endokrinologjík e mb fizio, mjek I endokrinologjisë; që ka të bëjë me endokrinologjinë.

endokrinór e mb fizio, mjek I endokrinës; që ka të bëjë me gjëndrat endokrine dhe hormonet.

endomórf e mb libr (Njeri) me trup të qullët e të dhjamosur.

endomórf i¹ m sh ëët libr Njeri me trup të qullët e të dhjamosur.

endomórf i² m shëët gjeol Mineral a kristal brenda një minerali a kristali tjetër.

endomórf•e ja libr f e ENDOMORF I.

endomorfík e mb gjeol (Mineral a kristal) që gjendet brenda një mineralia kristali tjetër.

endoplázm•ë a f vjet bio Shtresë e brendshme, e lëngshme e citoplazmës në qelizat e amebave.

endoskop i m sh ëët mjek Instrument i hollë e i gjatë për të parë në brendësi të trupit.

endoskopí a f sh - tëmjek Kontroll ose operacion me endoskop në pjesë të brendshme të trupit.

endoskopík e mb mjek I endoskopisë; që ka të bëjë me endoskopinë.

endospérmë a f sh a at bot Pjesë e farë që shërben si burim ushqimi për zhvillimin e embrionit të bimës.

endospór i m sh e et bio Spor aseksual që zhvillohet në qelizat e disa baktereve.

endotermík e mb

♦ *kim* I shoqëruar me përthithje të energjisë termike.

♦ *bio* Që ka lidhje me organizma që lëshojnë ngrohtësi për të ruajtur temperaturën e trupit; (*qenie*) me gjak të ngrohtë.

énds•ë a f sh a at inv G Merimangë.

éndsh•ëm (i) me (e) mb G I shëtitur. **Burrë i endshëm.**

endth i¹ m>END•Ë A.

endth i² m sh e et G Fundërrinë e imët e sanës.

éndur (i e) mb (Pëlhurë) e thurur në vegjë a tezgjah.

éndur (i e) mb (Njeri) i shëtitur.

éndur it (të)¹ as Thurje e pëlhurës.

éndur it (të)² as Shëtitje; udhëtim.

éndur it (të)³ as Planifikim.

éndur it (të)⁴ as Rrjedhë e ngjarjeve.

endurín•ë a f sh a at Pëlhurë e endur në vegjë, në tezgjah. >**VEGLOR•E JA.**

éndun it (të) as G Endje; thurje; formim. [**«Folklor»** është pasqyra e kthjelltë e psihes së komit; është rrasa mermerit, më të cillen historia zgavrron t'endunt e të shendunt e popujvet (GjF).]

éne bis G

I lidh Dhe.

II ndajf Edhe.**Ene ma** edhe më.

Ené a m mit gr-rom Udhëheqës trojan; i biri i Ankizit dhe perëndeshës Afërdita dhe paraardhësi legjendar i romakëve; pas rënies së Trojës në duart e grekëve, i udhëhoqi pasuesit e tij deri në Itali pas shumë vitesh udhëtime.

enemí a f sh - të Vegël e bërë me shkopinj a dërrasa të holla, të mbërthyer në dy rrathë me një bosht pingul në mes, që përdoret për të vënë shkulin e fillit, kur e mbledhim a kur e bëjmë lëmsh dhe që zakonisht lidhet me çikrikun. >**QERTHU•LL LLI; SHTJELLËS I.**

eneolit i m paleo Periudhë nga mijëvjeçari i katërt deri në mijëvjeçarin e tretë p.e.r., gjatë së cilës përdoreshin vegla e armë bakri.

eneolitík e mb paleo I periudhës së eneolitit; që ka të bëjë me periudhën kur përdoreshin vegla e armëbakri.

energjetík e mb

♦ I energjetikës; që ka të bëjë me energjetikën, me prodhimin ose shfrytëzimin e energjisë.

Sistem (rrjet) energjetik. Reaktor energjetik.

♦ I energjisë; që lidhet me energjinë. Burimet energjetike. **Bilanc energjetik.**

energjetík•ë a f

♦ Degë e fizikës që merret me studimin e energjisë.

♦ Degë e teknikës që merret me shndërrimin dhe përdorimin e llojeve të ndryshme të energjisë; degë e ekonomisë që merret me burimet e energjisë dhe me mënyrat e shfrytëzimit të saj.

energji a f sh - të

♦ *fil* Masë e përgjithshme sasiore e lëvizjes dhe ndërveprimit të formave të ndryshme të materies.

♦ *fiz* Aftësi e një trupi a lënde për të qenë burim i një force që vë në lëvizje a në veprim diçka; vetë kjo forcë e aftësi e përdorur për qëllime praktike. **Energji elektrike (bërthamore, diellore, kinetike, termike, ujore). Burim energjie. Ligji i ruajtjes dhe i shndërrimit të energjisë.**

♦ *fig* Forcë vepruese për të bërë një punë a për t'ia arritur një qëllimi; fuqi, gjallëri. [Në 1924, Mustafa, përkrah Luigj Gurakuqit me shokë do të përpiqet me të tana energjitë me e ndërtue Shqipninë moderne, europiane (NA). [letërsi heronjsh, që krijoi klimën e nevojshme për të arritur deri tek kulti i njeriut, i forcës dhe energjisë së pakufishme të tij, tek "Shën-Njeriu", që zuri vendin e figurave asketike të ritualit kishtar. (ShS)]

energjid i m sh e et bio Bërthamë në fazë embrionale.

energjik e mb

♦ (Njeri) plot energji fizike ose mendore; i gjallë, këmbëngulës, i fuqishëm. **Hap energjik.**

♦ Që vepron në mënyrë të fuqishme; që shprehet a shfaqet me shumë forcë, këmbëngulje e vendosmëri; i fortë. [Duke shfletuar kronikat e herëshme, që flisnin për agonitë e gjuhëve, funksionarët e rinj energjikë të Arkivit Qendror ëndërronin kthimin e atyre kohëve të mundësive të mëdha. (IK).] [Mary Edith Durham do t'i gjindet pranë këtij vendi, me ndërhyrjet e saja energjike në sferat më të larta të diplomacisë angleze (RG).]

energjikísht ndajf Me energji.

én•ë a f sh ëët

♦ Send prej qelqi, metali, balte të pjekur etj. në trajta e përmasa të ndryshme, ku mbahen lëndë tëngurta a të lëngëta. **Enë kuzhine (laboratorike, komunikuese).**

♦ *anat* Gyp në trupin e njeriut a kafshës, nëpër të cilin kalon gjak a limfë.

♦ *bot* Gyp qelizor nëpër të cilin kalon uji me lëndë të tretura në të.

♦ *fig*: [enë gjithësie/ është dashuria/ atëherë kur s'është mjet. (MA).]

**

E bëj shtupë enësh dikë E bëj leckë, e marr nëpër këmbë dikë.

E ka enën të vogël

♦ Është zemërngushtë.

♦ Është i paduruar.

Uthulla e fortë prish enën e vet *ff u* Kush nxehet pa shkak dëm vetes i bën.

enëlarës e mb (*Makinë a pajisje*) për larjen e enëve.

enëlarës i m sh - it Ai që lan enët (*nëgjellëtore etj.*). **Punoj si enëlarës.**

enëlarës•e ja f sh e et

♦ *f e* **ENËLARËS I**

♦ *Makinëa pajisje për larjen e enëve.*

enëlás i m sh i it G > ENËLARËS I.

enëlás•e ja f sh e et G > ENËLARËS•E JA.

enëngushtúes e mb farm, mjek (Agjent) që shkakton ngushtim të enëve të gjakut.

enëngushtúes i m sh - it farm, mjek Agjent që shkakton ngushtim të enëve të gjakut.

énëz a f sh a at

♦ *anat* Gyp në trupin e njeriut a kafshës, nëpër të cilin kalon gjak a limfë.

♦ *bot* Gyp qelizor i bimëve, nëpër të cilin kalon uji me lëndë të tretura në të.

enëzgjerúes e mb farm, mjek (Agjent) që shkakton zgjerim të enëve të gjakut.

enëzgjerúes i mb farm, mjek Agjent që shkakton zgjerim të enëve të gjakut.

enëzór e mb anat, bot Që ka të bëjë me gypat e trupit të njeriut e kafshës ose të bimëve.

eng u m sh ëët Njeri që as flet as dëgjon; shurdhmemec.

éngët (i e) mb (*Njeri* që as flet as dëgjon; shurdhmemec).

englendis kal a ur > EGGLENDIS.

englexhé ja f vjet bis Eglendisje.

engléz etj.>ANGLEZ etj.

engjëq pasth A Dëgjo.

éngjëj t sh i ENGJË•LL LLI^{1,2}.

éngjëll mb: Vajzë engjëll vajzë me shpirt të pastër, e butë, e dashur, e pafajshme.

éngjë•ll lli¹ m sh j jt

♦ *fet* Qenie qiellore e paraqitur konvencionalisht si njeri me flatra dhe rrobë të gjatë, që vepron si ndihmës ose kumtar i Zotit. [**edhe Flamuri i Shqipnisë,/ si fletë Engj'lli t'Perendisë**(GjF).]

[**na ruaj nga engjëjt, na ruaj nga dreqërit.** (NGj)]

♦ *sh fet* Rendi më i ulët në hierarkinë qiellore tradicionale.

♦ *fig* Njeri me shpirt të pastër; njeri i butë, i dashur e i pafajshëm, që nuk di të bëjë të këqija; mishërim i përkryer i mirësisë.

**

engjëll deti ikt (*Squatina squatina*) Peshk kërcor me fletë të gjera anësore, që pranë dyshemesë së detit. >**SHKADHIN•Ë A.**

éngjë•ll lli² m J Agullim; zbardhëllimë e parë e mëngjesit; agim.

engjëllisht ndajf Si engjëll.

engjëll•ón pavet ói úar J Agon; (*mëngjesi*) zbardhëllen.

engjëllór e mb

♦ Që ka të bëjë me engjëllin a engjëjt. **Figurë engjëllore.**

♦ *poet* (*Njeri*) me shpirt të pastër; i butë, i dashur e i pafajshëm; që shpreh pafajësi, ëmbëlsi e dashuri ose që ka një bukuri të kulluar; që mishëron në mënyrë të përkryer një veti të mirë.

Fytyrë (bukuri) engjëllore. Shikim (zë) engjëllor.

éngjëllt (i e) mb Engjëllor; si engjëll.

engjëllúer e mb G Engjëllor.

engjëllúsh i m sh ëët

♦ *fet* Serafim; engjëll i vogël.

♦ *përk* Djalë me shpirt të pastër e i pafajshëm, i mirë e i dashur; djalë me pamje të bukur, të ëmbël e të këndshme.

engjëllush•e ja f sh e et Vajzë me shpirt të pastër e të pafajshëm, e mirë dhe e dashur; vajzë e bukur, e ëmbël, e këndshme; vogëlushe bukuroshe.

engjërdhí a f bis

♦ Zhivë; merkur.

♦ Njeri shumë i shkathët; zhivë.

engjërdhisht•e ja f sh e et bot Shkurre me degë të holla, që përdoren për të lidhur duajt e hardhitë.

engjinár i m sh e et bot > ANGJINAR•E JA.

éngjuj t sh i ENGJU•LL LLI.

éngju•ll i m sh j jt G > ENGJË•LL LLI. [Engjujt me peshoren e drejtësisë hyjnore në duar/ druhen se toka është tepër poshtë (GjM).]

engjullór e mb G > ENGJËLLOR E.

éni urdh let EJA•NI. > VIJ. [Eni t'vajtojmë Shqypninë e mjerë (VPSH).] [Eni, eni, mori shkina,/ eni, eni, te Vranina (GjF).]

enigmatík e mb Që përbën një enigmë; që i ngjet një enigme; i pakuptueshëm e i paqartë; mjaft i errët. **Figurë enigmatike. Ndodhi enigmatike.**

enígm•ë a f sh a at

♦ Diçka shumë e vështirë për ta kuptuar, zbërthyer a shpjeguar; diçka mjaft e errët dhe e paqartë. **Mbetet enigmë se si...** [vini re sytë e mi, te zgavrat e thella/ një enigmë, si amebë të tharë atje ka (IK).] [Pothuajse të gjitha fenomenet e reja të zhvillimit të gjuhës dhe kulturës së shqiptarëve, që për shkak të mungesës së dokumenteve mbeten ende enigma, lidhen me këtë periudhë të historisë, që vërtitet midis shekullit të 5-të dhe shekullit të 7-të të erës së re. (ShS).]

♦ Gjëegjëzë, gjëzë. **Gjej enigmën.**

Enío ja f mit gr Perëndeshë e luftës dhe shkatërrimit, e dashura e perëndisë së luftës, Aresit.

énkas ndajf bis Qëllimisht; me qëllim; nergut. [**Dukej si i zgjedhur enkas për të mos i besuar e, megjithatë po ndodhte e kundërta.** (IK).]

enkeléas e mb ant ilir I enkeleasve; që ka të bëjë me enkeleasit.

enkeléas i m kryes sh - it dhe j jt ant ilir Pjesëtar i njërit prej fiseve kryesore që banonte në fushën e Korçës dhe rreth liqenit të Ohrit. [...**aty afër janë edhe minierat e argjendit në Damastion, rreth të cilave dyestët vendosën sundimin e tyre, si dhe enkelenjtë, të cilët i quajnë edhe sesaretë** (AK).]

enkeléas•e ja f sh e et ant ilir f e ENKELEAS I.

énkët (i e) mb I engët; shurdhmemec.

enkláv•ë a f sh a at Territor i mbyllur, me tipare kulturore të dallueshme nga territoret rrethuese.

[**Si kanë mujt me qëndrue nëpër sa e sa shekuj disa enklave katolike mrenda një rrethi fare muhamedan?** (KM).] [është e natyrshme që aty këta xehetarë të dëgjuar të Mesjetës të kenë krijuar edhe enklavën e tyre (AK).]

enklitík e mb libr (Fjalë) me theksim të dobët që shkurtohet dhe bëhet pjesë e fjalës para saj.

enklitík•e ja f sh e et gjuh Fjalë me theksim të dobët që shkurtohet dhe bëhet pjesë e fjalës para saj.

enletís kal krahin G > ENLETIS•Ë (me).

enletís•em krahin G vetv dhe pës e ENLETIS. > ENLETIS•Ë (me u).

enletís•ë (me) jokal a ëkrahin G

- ♦ Merrem me diçka për të kaluar kohën; zbavitem.
- ♦ Lirohem; çlirohem.

enletís•ë (me u) a (u) ëkrahin G

I vetv

- ♦ Merrem me diçka për të kaluar kohën; zbavitem.
- ♦ Lirohem; çlirohem.

II pës e ENLETIS•Ë (me).

enletísj•e a f sh e et krahin G

- ♦ Zbavitje.
- ♦ Lirim; çlirim.

enletísun (i e) mb krahin G

- ♦ I zbavitur.
- ♦ I liruar; i çliruar.

Enlíl i mit asir-babil Perëndi e motit dhe stuhisë.

éno- fjalëform verë-.

enofil i m sh ëët Njohës i verës a verërave.

enoksoparín i m farm Bar për mjekim e trombozave në venat e thella.

enológ u m sh ëët Specialist i prodhimit të verërave.

enológ•e ia f e ENOLOG U.

enologí a f Mjeshtëri e prodhimit të verërave.

enologíjk e mb I prodhimit të verërave.

enomét•ër ri m sh ra rat Aparat për matjen e shkallës së alk(o)olit në verë.

Enón•ë a f mit gr Nimfë e Malit Ida, grua e Paridit, i cili e braktisi dhe ajo nuk pranoi ta mjekonte kur u helmua nga shigjeta e Filoktetit në Trojë.

enór e mb anat, bot Vaskular; i enëve të gjakut ose të lëngut të bimës.

enór•e ja f sh e et anat, bot Cipë e hollë; membranë.

enorí a f sh - tëfet Famullí.

enqiklík•ë a f sh a at Letër papnore.

ens causa sui /ens káusa súi/ shpr lt fil Jam shkaku i vetvetes; ekzistoj për arsye të vetvetes.

ent i m sh e et Organizatë shtetërore a shoqërore ose institucion që merret me një veprimtari të caktuar në fushën e ekonomisë, të arsimit etj. **Ent shtetëror (parashtetëror). Ent botues. Ent zyrtar. Ent ushtarak. Ent fetar. Enti i privatizimit.**

entalán e mb Ç Italian.

entalán i m sh ëët ÇItalian.

entalán•e ia f sh e et Ç f e ENTALAN I.

Entalí a f gjeog Ç Itali.

entelodón i m sh ëët paleo Kafshë e ngjashme me derrin e Eocenit të Mesën - Miocenit të Hershëm.

enterí a f sh - tëRrobë dhome.

enterít i m mjek Pezmatim i zorrës së hollë, zakonisht i shoqëruar me diarre.

entero- fjalëform zorrë-.

enterolít i m sh e et mjek Gur në zorrë.

enterotomí a m mjek Ndërhyrje kirurgjike për hapjen e zorrës.

enterí a f sh - tëAnteri; rrobë shtëpia për gra. [**Enterinë** moj mizali (Pop).]

entërí a f sh - tëAnteri; rrobë shtëpie.

entitét i mb libr

♦ Diçka me ekzistencë të qartë e të mëvetësishme. **Entitet biologjik.**

♦ përmb Qenie.

ento- *fjalëform* Ento-; brenda-.

entoblást i m sh e et bio Shtresë e brendshme embrionale që zhvillohet në veshjen e sistemeve të frymëmarrjes dhe të tretjes.

entodérm•ë a f sh a at bio >ENTOBLAST I.

entomológ u m sh ëët Studiues i kandrrave.

entomológ•e ia f sh e et f e ENTOMOLOG U.

entomologjí a f Degë e zoologjisë që merret me studimin e kandrrave.

entomologjik e mb I entomologjisë; që ka të bëjë me entomologjinë.

entre nous /âtr nú/ *shpr fr* Midis nesh.

entuziást e mb (*Veprim, qëndrim*) që shpreh kënaqësi, interes a miratim të thellë.

entuziást i m sh ëët Ndjekës a përkrahës i zjarhtë i diçkaje. [**A mund të jetë shkruar shqipja në shekullin XIII? Pa dyshim që po. Unë nuk jam skeptik dhe entuziast euforik.** (MZ).]

entuziást•e ja f e ENTUZIAST I.

entuziáz•ëm mi m Kënaqësi, interesim a miratim i thellë për diçka. [**Një grup u qas duke kënduar me entuziazëm të madhe** (FK).][**Entuziazmi pa një shqyrtim të hollë të argumentit mund të dëmtojë dijen.** (ShS)]

entuziazm•óhem óva (u) úar

I vetv Më pushton entuziazmi, mbushem me entuziazëm.

II pës e ENTUZIAZM•OJ.

entuziazm•ój kal óva úar I ngjall entuziazëm (*dikujt*); e mbush plot entuziazëm (*dikë*). .

entuziazmúar (i e) mb I mbushur me entuziazëm. [**Drejtori i Muzeut Kombëtar p.sh. i entuziazmuar flet për lashtësinë e gjuhës së shkruar shqipe, e cila pas këtij zbulimi "del e shkruar edhe para Luterit ose Dantes".** (AKI)]

entuziazmúes e mb Që entuziazmon a ngjall entuziazëm.

enth i m Ç Majë mielli; miell i shkruar në sitë të hollë.

Enúrt•ë a m mit asir-babil Perëndeshë e luftës.

enveríst e mb Qëështë pasues i politikës së Enver Hoxhës. **Nostalgji enveriste.**

enveríst i m sh ëët Pasues i politikës së Enver Hoxhës.

enveríst•e ja f sh e et f e ENVERIST I.

énz•ë a f sh e et krahin G Pjesë e imtë e sanës që mbetet në fund të mullarit.

enzimatík e mb kim, bio I enzimës; që ka të bëjë me enzimën ose prodhohet nga enzima.

enzím•ë a f sh a at bio, kim Lëndë e përbërë nga proteina komplekse të prodhuara nga qelizat, të cilat veprojnë si katalizatorë në reaksione biokimike.

Enj i m mit ilire Perëndi e zjarrit dhe luftës.

énj•ë a¹ f sh a at bot (*Taxus baccata*) Dru halor i ngjashëm me dëllinjën, me gjethe përherë të blerta, deri 10 i lartë, me lëndë të kuqërreme, të rëndë e të fortë, që ka lëng të helmët në lëvore e në trung. **>BËRSHEN I.**

énj•ë a² f sh a at G

♦ Dele me një thimth.

♦ Dhi, dele ose lopë që vijon të japë qumësht, megjithëse ka dështuar ose i ka ngordhur pjella.

énj•ë a³ f sh a at Degë misri shterpë, pa kalli.

enj•ohet vetv veta III G >ENJ•UE (me u).

enjt, énjt•em etj. >ËNJT, ËNJT•EM etj.

énjt•e ja (e) f sh e et (të) Ditë e katërt e javës, pas së mërkurës dhe para së premtes.

énjtur (i e) mb>ËNJTUR (i e).

enj•ue (me u) vetv veta III G (Delja, dhia, lopa) Dështon pjellën.

eo ipso /éo ípso/ shpr lt Për të njëjtën arsye.

eocén i m gjeol Epokë.

eoceník e mb gjeol Eocene.

eólë t m sh ant gr Folës të një prej katër dialekteve të greqishtes parahistorike.

Eolí a f

♦ *gjeog ant* Krahinë në pjesën veriperëndimore të Azisë së Vogël.

♦ *mit gr* Perëndi e erës.

eolián e mb ant gr I Eolisë; që ka të bëjë me Eolinë dhe banorët e saj.

eolík e mb gjuh ant gr (Dialekt) i eolëve.

eolík•e ja f gjuh ant gr Dialekt i eolëve.

eolitík e mb gjeol Periudhë e hershme e epokës së gurit, e karakterizuar nga shenjat e para të kulturës njerëzore.

Eós•ë a f mit gr Perëndi e agimit. >**AUROR•Ë A.**

ep¹kal a ur Përkul; lako; anoj duke e lakuar. **Ep trupin majtas (djathtas, prapa).**

ep² veta II, III e JAP; NAP. Ep e mos merr.

ep i m libr Epos; poezi epike. [**epi i shkruar i Fishtës, Lahuta e Malcis (S/H).**][**Prof. E. Çabej përmend ato që i quan "zona simbioze", ku epet e popujve ballkanikë kanë bashkëvepruar më shumë. (ShS).**]

epanaléps•ë a f sh a at let Përsëritje në fund të një fjalie e fjalës ose shprehjes me të cilën fillon fjalia.

epanastróf•ë a f sh a at let Mjet letrar në të cilin fundi i një fraze përdoret në fillimin e frazës pasardhëse.

epárk u m sh ëët fet Kryepeshkop i një eparkie.

eparkí a f sh - tëfet Provincë e Kishës Ortodokse, me një epark në krye.

eparkík e mb fet I eparkisë ose eparkut; që ka të bëjë me eparkinë ose eparkun.

ép•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III* Përkulet; anohet duke u përkulur. **Nuk epet.**

♦ Përkul kurrizin. **Epem praptas.**

♦ *fig* Nënshtrhem a përulëm para forcës a presionit.

II pës e EP.

epentetík e mb gjuh I epentezës; që ka të bëjë me epentezën. **Bashkëtingëllore (zanore) epentetike.**

epentéz•ë a f sh a at gjuh Ndërkallje e një tingulli a shkronje në një fjalë.

ép•ëm (i) e (e) mb GI epshëm; elastik; i përkulshëm.

épër(i e) G>EPËRM (i e); SIPËRM (i e). [**Knjaz Nikolla me shallvarë/ Don me marrë Malsin e eper/ Me gjith Shkodër sa mâ parë(GjF).**]

♦ I lartë. [**Për arsye të ndryshme dhe, në radhë të parë, pikërisht nga shkaku i vërshimevet të hueja, shqiptarët nuk kanë mundë me u dallue më lamijet e kulturës s'epër: filozofi, shkencë, art. (APp).**]

épërm (i) e (e) mb I mësipërm; i sipërm. **Kati i epërm.** [**e kam ndeshur në Budishë e Kastrat të Epërm qysh kur punoja për temën e diplomës për të folmen e Kastratit (GjSh).**]

epëror e mb>EPROR E.

epërsí a f sh - të Të qenët më i madh në numër, sasi etj.; të qenët më i mirë në cilësi; të qenët më lart në krahasim me dikë a diçka; veti e dikujt a diçkaje që ka më shumë vlerë, aftësi, rëndësi etj. se dikush a diçka. **Epërsi numerike. Kam epërsi ndaj....** [Kjo (*pavdekësia*), **pa fjalë, është një prej epërsive më të rëndësishme artistike të tyre si figura të eposit ndaj homonimëve të vet në këngët legjendare boshnjake, konkluzioni i të cilave është varrimi i dy heronjve (ShS).**]

épërt¹ (i e) mb G I sipërm.

épët² (i e) mb G I epshëm; i përkulshëm; elastik.

epi- fjalëform Epi-; mbi-.

epiblást i m bio Shtresë e jashtme e embrionit para zhvillimit në ektodermë dhe mesodermë.

epicén e mb libr Dygjinor; hermafrodit; androgjen.

Epidámn i m

♦ *gjeog* Qytet në trojet ilire, në Durrësin e sotëm.

♦ *mit ilire* Gjysmëperëndi; gjysh i Dirrahut.

epidemí a f sh - të

♦ Sëmundje ngjitëse që përhapet shpejt te shumë njerëz. **Epidemia e kolerës (tifos, gripit). Ra një epidemi. U përhap epidemia.**

♦ *keq* Dukuri e padëshirueshme që përhapet shpejt në shumë njerëz. **Epidemi dhune (krimi).**

epidemík e mb (Sëmundje) që përhapet shpejt në shumë njerëz.

epidemiológ u m sh është Specialist i epidemiologjisë.

epidemiológ•e ja f sh e et f e **EPIDEMIOLOG U.**

epidemilogjí a f mjek Degë e mjekësisë që merret me rrezikshmërinë, përhapjen dhe mundësinë e kontrollit të sëmundjeve dhe faktorëve të tjerë që prekin shëndetin.

epidemiologjík e mb mjek I epidemiologjisë; që ka të bëjë me epidemiologjinë.

epidér•ë a f anat, bot Mbilëkurë.

epidermík e mb anat, bot I mbilëkurës.

Epifaní a f fet

♦ Ditë e shfaqjes së Jezu Krishtit para magëve (*kremtohet më 6 janar*).

♦ *fig* Zbulesë.

epifít i m sh e et bio Bimë që merr lagështirën dhe lëndët ushqyese nga ajri dhe shiu; zakonisht rritet në një bimë tjetër, pa marrë ushqim prej saj.

epifíz•ë a f anat

♦ Pesë fundore e një kocke të gjatë.

♦ Gjëndër e vogël sa një kokërr bizeleje konike në zgavrën e tretë të trurit, që tajit një lëndë gati-hormonale në disa gjitarë.

epifoném•ë a f sh a at gjuh Pasthirmë kundërshtore në fund të një fjalie.

epigamík e mb Tërheqës për seksin e kundërt.

epigást•ër ri m anat Pjesë e thelluar ndërmjet barkut e kraharorit; gropë e stomakut. >**LUGTH I.**

epigastrík e mb anat I epigastrit; që ka të bëjë me epigastrin.

epigón i m sh është libr Pasues a imitues i keq një artisti a filozofi.

epigonát•ë a f sh a atfet Veshje e sipërme e kallogjerit.

epigoníz•ëm mi m sh ma mat libr Imitim i keq. [**Përpara këtyre vlerave zbehet çdo imitim, çdo epigonizëm.** (ShS)]

epigráf i m sh e et

♦ Citat ose thënie në fillim të një libri ose kapitulli që lë të kuptohet tema.

♦ Mbishkrim.

epigrafi *a f* Studim i mbishkrimeve të lashta.

epigrafik *e mb* I epigrafisë; që ka të bëjë me epigrafinë. [**muret e kishës (së Shënandout) kanë gjurmë dhe të afreskave të tjera e ndoshta do na japin dhe dëshmi epigrafike ose dhe skena të jetës së atij shekulli.** (JBr).]

epigrám *i m sh ma mat*

♦ Thënie e mençur.

♦ Poezi e shkurtër, kryesisht satirike.

epík *e mb dhe fig*

♦ I epikës; që ka të bëjë me epikën. [**Në kërkim të poemave epike heroike ende të pazbuluara, rilindësit krijuan kultin e "motit të madh" dhe mitin e Gjergj Kastriotit.** (ShS).]

♦ *fig* (Ngjarje *etj.*) e denjë për njëepope.

♦ *fig* (Luftë, tragjedi *etj.*) në përmasa të mëdha.

epík•ë *a f let* Njëra ndër tri gjinitë kryesore të krijimtarisë letrare që paraqet në formë tregimi, në vargje ose në prozë, ngjarje a bëma heroike e të lavdishme të një populli ose të një njeriu; tërësi e veprave të këtij lloji. [**është debatuar mbi vendin e dhjetërrokëshit në epikën legjendare dhe shkaqet e përhapjes së kufizuar të tij** (ShS).]

épiko *ja f sh - të* Çkalorësi.

épiko-legjendár *e mb libr (Poezi)* me karakteristika epike dhe legjendare. [...**burimi i lashtë i përfytyrimit estetik epiko-legjendar** (ShS).]

épiko-lirík *e mb libr (Poezi)* me karakteristika epike dhe lirike.

epiko-romantík *e mb let (Poezi)* me karakteristika epike dhe romantike.

epikúr *i m sh ëët* Njeri i dhënë pas kënaqësive shqisore, sidomos pas ushqimeve dhe pijeve të mira.

Epikúr *i m ant gr, fil* Filozof grek që besonte se bota është një tërësi e parregullt atomesh dhe se kënaqësia e shqisave është e mira më e lartë.

epikurián *e mb (Njeri)* i dhënë pas shijimit të gjërave të mira në jetë.

epikurián *i m sh ëët* Njeri i dhënë shijimit të gjërave të mira në jetë.

epikurián•e ia f e EPIKURIAN I.

epikuríz•ëm mi fil Mënyrë jetese epikuriane.

epilepsí *a f mjek* Sëmundje e rëndë nervore që shfaqet me kriza të herëpashershme e të papritura, gjatë të cilave i sëmuri përpëlitet e nxjerr shkumë nga goja dhe humbet plotësisht a pjesërisht vetëdijen. >**SËMUNDJE E TOKËS; PUNËHER•Ë A. I ra epilepsia.**

epileptík *e mb mjek* I epilepsisë; që ka të bëjë me epilepsinë; (*njeri*) që vuan nga epilepsia.

epileptík *u m sh ëët* Njeri që vuan nga epilepsia.

epileptík•e ja f sh e et f e EPILEPTIK U.

epilóg *u m sh ëët*

♦ Kapitull i fundit ose pjesë përmbyllëse në një vepër letrare, ku jepet zgjidhja e veprës a përfundimi i ngjarjeve që shtjellohen në të ose flitet për fatin e mëtejshëm të personazheve pasi ka kaluar një farë kohe që nga ngjarjet e treguara. **Roman pa epilog.**

♦ *libr* Zgjidhje ose fund i diçkaje. **Epilogu i luftës. Epilogu i lojës.**

Epimeté *u m mit gr* Vëllai i Prometeut; burri i Pandorës.

epiqénd•ër ra f sh ra rat

♦ *meteo* Zonë e sipërfaqes së Tokës mbi vatrën e një tërmeti a shpërthimi bërthamor, ku goditjet ndihen më të forta.

♦ *libr* Qendër nga ku përhapet diçka. **Epiqendra e luftës (epidemisë, kryengritjes).**
epiqendrór e mb I epiqendrës; që ka të bëjë me epiqendrën.
Epír i m gjeog ant Krahinë në brigjet e Detit Jon, në trojet e sotme të Shqipërisë Jugore dhe Greqisë Veriperëndimore. **Piro i Epirit.**
epirót e mb ant I Epirit; që ka të bëjë me Epirin dhe banorët e tij. **Fiset epirote.**
epirót i m kryes sh *ëët hist* Banor i Epirit. [e nëqoftëse kronikat tona nuk gënjejnë, ne quhemi **Epirotë** (AE).]
epirótas i m kryes sh - it hist >**EPIROT I.**
epirótas e mb hist >**EPIROT E.** [Deri te guri yt i latuar nga mjeshtrit epirotas/ Udhë bëra vite e vite (AP).]
epirót•e ja f sh e et f e EPIROT I.
episkopál e mb fet
 ♦ I Kishës Episkopale.
 ♦ I episkopit; që ka të bëjë me episkopin dhe detyrat e tij.
episkopat i m sh e et fet
 ♦ Post i episkopit; detyrë e episkopit.
 ♦ Juridiksion territorial i episkopit.
 ♦ *përmb* Tërësi e episkopëve.
episód i m sh e et
 ♦ *let* Secila nga ngjarjet që shtjellohen në një vepër tregimtare e që kanë një farë mëvetësie.
Episod dramatik (tragjik, komik).
 ♦ *let ant gr* Veprim i shkurtër a i pjesshëm në dramën ndërmjet koreve.
 ♦ *libr* Ngjarje a ndodhi e veçantë; ndodhi e dorës së dytë, zakonisht e shkurtër, në vargun e ngjarjeve me rëndësi. **Episod i papritur (i jashtëzakonshëm). Episode nga jeta.**
episodík e mb Që lidhet me një episod; (*ngjarje*) me karakterin e një episodi; që është një episod; që përbëhet nga një varg episodesh më vete. **Personazh episodik. Ngjarje (skenë) episodike.**
Rol episodik.
epistatík e mb bio I epistazës; që ka të bëjë me epistazën.
epistáz•ë a f sh a at bio Ndalim i aktivitetit të njëgjëni i shkaktuar nga një gjën që s'ka lidhje me të.
epistemológ u m sh *ëët fil* Specialist për teorinë e njohjes.
epistemológ•e ia f sh e et fil f e EPISTEMOLOG U.
epistemologí a f fil Teori e njohjes.
epistemologjík e mb libr I epistemologjisë; që ka të bëjë me epistemologjinë.
epistolár e mb let (Stil) në formë letrash a korrespondence.
epistolár i m let
 ♦ Letër e gjatë e formale a zyrtare. [Epistolari i tij, deri në fund të jetës është mjet komunikimi për njohjen e gjuhës të asaj treve apo t'atij katundi prej kah është personi me të cilin mban korrespondencë. (AN).]
 ♦ *fet* Libër i Dhiatës së Re i shkruar në formë letrash të dërguara nga një apostull.
epishkóp i m sh *ëët fet* Peshkop.
epishkopí a f sh - tëfet Peshkopatë.
epitáf i m sh e et Mbishkrim në gurvarr ose monument në kujtim të njeriut të varrosur në të.
epitél i m sh e et em bio Ind membranor që mbulon organet e brendshme dhe sipërfaqe të tjera brenda trupit.

epítét i m sh e et *let* Fjalë përcaktuese që i shtohet emrit të një frymori, sendi etj. për ta cilësuar e për të vënë në dukje një tipar karakteristik të tij ose për t'i dhënë ligjëritit forcë shprehëse e bukuri artistike; emër që i ngjitet dikujt për ta lavdëruar ose për ta fyer. [Muzgu, nga ana e tij, është ligështar - një epitet i papritur me një ngarkesë të madhe figurative e emocionale. (AÇ).] [Më bindës është interpretimi sipas të cilit emrit të kryehershëm të heroit mund t'i jenë shtuar epitete lartësues, pas kontaktit me gjuhët orientale (ShS).]

♦ *gjuh* Mbiemër cilësor që lidhet drejtpërdrejt me emrin e përcaktuar pa ndërmjetësinë e ndonjë foljeje.

epitetík e mb *let* I epitetit; me vlerë epiteti.

epitemí a f sh - tëfet Ndëshkim kishtar.

epitróp i m sh *ëët*

♦ *fet* Kujdestar ose administrator i një kishe ortodokse.

♦ *hist* Kujdestar a administrator i esnafëve zejtarë të krishterë.

epitropí a f sh - tëÇ Komision.

epizoárë t m sh bio Parazit i jashtëm (*si morri, pleshti etj.*).

epizoík e mb ent (*Parazit*) i jashtëm, që rritet duke u ushqyer në sipërfaqen e një kafshe.

epizotík e mb bio (*Sëmundje*) e përhapur ndër kafshë të një lloji në një vend.

épj•e a f sh e et

♦ Përkulje.

♦ *vjet* Prirje natyrore për art etj.

épo ose epó *pasth* (për të shprehur pranim të një gjendjeje pa zgjidhje tjetër): **Epo, çfarë t'i bësh?**

epód i m sh *ëët let* Lloj poeme lirike, e krijuar nga Arkiloku i ishullit Paros (650 para erës së re), në të cilën një varg i gjatë ndiqet nga një varg i shkurtër.

ep•óhem vetv óva (u) úar Përkulem; epem.

ep•ój kal óva úar Përkul; ep (*trupin, një degë peme etj.*)

epokál e mb I një epoke; që ka të bëjë me një epokë ose ka rëndësi të veçantë. [Në të ka histori, në kuptimin e mbresave të kohëve të largëta të sëkaluarës së popullit, ka jehonëngjarjesh të mëdha të periudhave shumë të moçme, por këto zëra janë me karakter epokal. (ShS).]

epók•ë a f sh a at

♦ Periudhë e gjatë dhe e rëndësishme historike, që dallohet nga disa tipare të veçanta zhvillimi.

Epoka e gurit (e bronzit, e hekurit).

♦ Periudhë historikeqë lidhet me një ngjarje të madhe a me një kthesë të rëndësishme në zhvillimin e diçkaje. **Epoka e re (e sotme). Epoka e Skënderbeut. Epoka e Rilindjes. Nis një epokë. [Kështu në vorbull të epokës/ U ngritët Ju si monument (IK).]**

♦ Nënndarje e një periudhe gjeologjike.

♦ *astr* Çast i caktuar nga ku fillon të njehsohet koha e lëvizjes së një trupi qiellor.

*

Bën epokë Sjell kthesë shumë të rëndësishme, shënon një epokë të re.

epokëbërës e mb libr (*Ngjarje*) që shënon një epokë; (*njeri*) që i vë vulën e vet një epoke.

eponím i m sh e et libr Emër i përgjithshëm që i jepet një njeriu; emër i përveçëm që vjen nga një emër i përgjithshëm. [Në emrat e heronjve legjendarë del epinomi "Dizdar", që ka kuptim hierarkik. (ShS)]

eponimí a f libr Studim i eponimeve.

eponimík e mb libr I eponimeve; që ka të bëjë me eponimet.

epopé ja f sh - të

♦ *let* Lloj i letërsisë epike, poemë e madhe epike ose vepër e madhe tregimtare ku përshkruhen ngjarje e punë legjendare historike, që kanë të bëjnë me jetën e një populli a të një kombi.

Epopetë e Homerit.[Ky epos (*i Naim Frashërit*) nuk u bë dot epope kombëtare, këtë shqiptarëvet ua fali më vonë Gjergj Fishta (EÇ).] [Me "Lahutën e Malcis" Gj. Fishta zbuloi një epope tjetër, atë të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, duke ndjekur artistikisht procedim analitik, ndryshe nga sintetizmi (deri në fragmentarizëm) i De Radës. (ShS).]

♦ *fig* Ngjarje ose varg ngjarjesh heroike e me rëndësi historike në jetën e një populli. **Epopeja e Krujës.**

épos i m sh e et

♦ Tërësi e krijimeve epike të një populli, që tregojnë ngjarje të mëdha historike ose bëma e trimëri të heronjve të tij legjendarë. **Eposi heroik. Eposi i kreshnikëve.** [Kjo etimologji është përforcuar me një analogji të dukshme terminologjike me emrin e heronjve të eposit grek të periudhës bizantine "Digenis Akritas". (ShS)]

♦ *let* Gjini tregimtare zakonisht në vargje; lloj i poezisë tregimtare që dallohet nga lirika dhe nga drama.

eppur si muove /epúr si múove/ *shpr it* Megjithatë lëviz (*thënie që i atribuohet Galileo Galileit, 1564–1642, pas gjykimit nga Inkuizicioni*).

eprá pj, fj ndërmj

♦ Pra.

♦ Çfarë t'i bësh.

épri (së) shpr ndajf G Nga lart.

eprín•ë a f sh a at

♦ Anë e sipërme.

♦ Syprinë e tryezës etj.

♦ Faqe e këpucëve.

eprór e mb (*Nëpunës, oficer*) me gradë, detyrë a përgjegjësi më të lartë se të tjerët, që ka të drejtë t'u japë urdhra atyre që punojnë nën drejtimin e tij; që qëndron në një shkallë hierarkike më të lartë se të tjerët ose në shkallën më të lartë. **Organ (nëpunës, oficer) epror.**

eprór i m sh ëët Ushtarak ose nëpunës me gradë, detyrë a përgjegjësi më të lartë se të tjerët. [se nuk diti t'u japë përkuljet e duhura eprorëve (NGj).] [Kishin pritur, me fjalë të tjera, që fajtorët të lehtësoheshin vetë, ose të lehtësonin disi eprorët e tyre, duke bërë atë që nuk kishte ndodhur kurrë në ndonjë proces gjyqësor: t'i hidhej faji për shtysën e parë të lemerisë një theatri të braktisur (IK).]

eprór•e ja f sh e et f e **EPROR I.**

eprorí a f G Të qenët epror; autoritet; sundim.

epruvét•ë a f sh a at kim Gyp qelqi me parete të hollë me fund të mbyllur; zakonisht përdoret në kimi dhe biologji. >**PROVËZ A.**

epsh i m sh e et Dëshirë e madhe për të plotësuar kënaqësitë trupore; zjarr i madh i mishit e i gjakut. **Epsh seksual. Ndizen (shuhen) epshet. Sundoj (mund) epshet.**[për t'u forcue edhe ma teper ndër epshe dhe grykësina të veta të herëshme (KM).]

epsharák e mb>EPSHOR E.

epshedjégur mb I djegur a munduar nga epshi.

epsh•em jokál G >EPSH•Ë (me u).

épshtë (me u) vetv a (u) ëG Dridhem; fërgëlloj.

épshtëm (i)¹ me (e) mb

♦ I përkulshëm; i lakueshëm; që mund të epet.

♦ *fig (Njeri)* me karakter të nënshtruar; që përkulet para presionit.

éps h•ém (i)² me (e) mb *G* I drithëruar; fërgëllues.

epshër isht *ndajf* Me epsh; tërë epsh.

éps h•e a f sh e et *G* Dridhje; fërgëllimë.

epshmëri a m Të qenët i epshëm, i përkulshëm.

epshndézës•e mb >**EP SHDNDJELLËS E.**

epshndjellës e mb Që ndjell epsh.

epshór e mb (*Njeri*) i dhënë pas epsheve; (*vështrim*) plot epsh, që shpreh epsh.

éptë (i e) mb >**EP SH•ÉM (i) ME (e).**

eptím i mb *gjuh* Ndryshim i trajtës gramatikore të fjalëve kur hyjnë në lidhje me fjalë të tjera në fjali; mënyra të një ndryshimi të tillë dhe tërësia e trajtave të fjalës gjatë këtij ndryshimi;

mbaresë e një fjale që ndryshon kur lakohet a zgjedhohet. **Eptim emëror (foljor, përemëror).**

Eptim i shquar (i pashquar).

**

eptim i jashtëm Mbaresa të trajtave gramatikore.

eptim i brendshëm Ndryshim i tingujve në rrënjën e fjalës, i cili jep një trajtë të re gramatikore (*djeg - dogja*).

eptimór e mb *gjuh* I sistemit të lakimit e zgjedhimit.

eptúesh•ém (i) me (e) mb (*Gjuhë*) që i formon trajtat gramatikore të fjalëve me anë të eptimit.

épur (i e) mb I përkulur; i anuar.

epurí a m libr Përkulje; anim.

epýr•ë a f sh a at tek Vijë e lakuar; lakore; kurbë.

Er kim shkurt i Erbium.

ER shkurt i Erseka.

e.r. shkurt Erë e re; periudhë pas lindjes së Krishtit.

-er prapasht (*emra profesionesh nga emra*): **berber, fermer.**

eracák e mb (*Qen etj.*) me shqisën e të nuhaturit shumë të zhvilluar; që nuhat mirë; me nuhatje të fortë; që i bie në erë gjahut.

erák u m sh ëët orn (*Falco tinnunculus*) Shpend grabitqar i ngjashëm me bufin; mund të qëndrojë në ajër pa lëvizur krahët, duke shfrytëzuar rrymat e ajrit.

erândët mb *G* Që ka erë të mirë. >**ERËMIRË.**

erândsh•ém (i) me (e) mb *G* >**ERËKËNDSH•ÉM (i) ME (e).**

eraniý•e a f sh e et *vjet* Aniye ajrore (*balonë, aeroplan*).

erár e mb (*Vend*) i rrahur nga era.

erár i m sh e et J

♦ Vend i rrahur nga era.

♦ Vend ku pushojnë bagëtia në ditë të nxehta.

éras ndajf

♦ Shpejt si era; fluturimthi.

♦ Ngutas; pa u menduar mirë.

erashí a f sh - tëvjet Freskore; erashkë; verore.

eráshk•ë a f sh a at Përdorëse në trajtë gjysmërrethi, prej letre, pendësh, plastike etj., që shërben për të bërë veri kur është vapë; verore.

eratím i¹ m sh e et *G* Bekim.

eratím i² m sh e et *G*

♦ Ndreqje e gjellës me erëza.

♦ Kundërmim i këndshëm.

eratí•s kal ta tur > ERATIT.

eratít kal a ur Ndreq me erëza (*gjellën*).

eratítj•e a f Ndreqje e gjellës me erëza.

eratítur (i e) mb (*Gjellë*) e ndrequr me erëza.

Eráto ja f mit gr Muzë e poezisë lirike.

erat•ój¹ kal > ERATIT.

erat•ój² kal G > ERAT•UE (me)^{1, 2}.

erat•úe (me)¹ kal óva úe G Bekoj.

erat•úe (me)² óva úe G

I kal Ndreq me erëza (*gjellën*).

II jokal veta III Kundërmon; lëshon aromë të këndshme, erë të mirë.

eratúem (i) e (e)¹ mb G I bekuar.

eratúem (i) e (e)² mb G (*Gjellë*) e ndrequr me erëza.

eratúem it (të)¹ as G Bekim.

eratúem it (të)² as G

♦ Ndreqje e gjellës me erëza.

♦ Kundërmim.

eratúes e mb G (*Bimë, erëz etj.*) që i jep shije gjellës.

erbáb e mb J I zoti; që ia thotë për një punë.

erbaróz•ë a f bot (*Geranium rosa*) Bimë barishtore ose shkurre e ulët me lule të vogla ngjyrë trëndafili në të purpur, që mbillet për erën e mirë të gjetheve. >**BARBAROZ•Ë A.**

erbiúm i m kim Element i butë e i punueshëm në ngjyrë argjendi i tokave të rralla; përdoret në metalurgji dhe në laboratorë bërthamore si dhe për ngjyrosjen e qelqit dhe porcelanit (*simboli Er*).

érca t f sh G Erëza gatimi.

ercék u m sh ëët Njeri i lig, i mbrapshtë.

ercúj t G sh i ERCUN I.

ercún i m sh j jt krahin G Kërcu i drurit.

érdha kr thj e VIJ. Ja, erdha! po vij!

erdhí a f sh - të > HARDHI A.

erdhíshte t f sh Degë hardhie të shkadhitura.

Erebús i m mit gr Shpirt i errësirës; i biri i Kaosit.

erék ndajf (*Qëndroj, rri*) drejt.

erék•e ja f sh e et Hardhi.

eremí a f sh ë të Shkretëtirë; vend i shkretë.

eremíq•ë a f sh a at Krunde të trasha.

eremít i m sh ëët

♦ *fet* Murg i krishterë që jeton i vetmuar dhe në kushte të vështira.

♦ *fig* Njeri i vetmuar, që rron larg njerëzve, duke hequr dorë nga kënaqësitë e jetës.

erení a f sh - të tek bujq Triorë.

erethís kal a ur J Inatos.

erethís•em vetv a (u) ur Inatosem.

erethísj•e a f Inat.

erethístë (i e) mb > ERETHISUR.

erethísur (i e) mb I inatosur.

Ereván i m gjeog Kryeqytet i Armenisë.

érëf G: Erë sendisend; gjë.

ér•ë a¹f sh ëra ërat

♦ Rrymë ajri që lëviz në drejtime të ndryshme. **Erë e fortë(ftohtë).** Erë e detit. **Ditë me. Anë e mbrojtur nga era.** Fryn erë e marrë. [Edhe i ambli flladi e erës/ E perkthen n' për gjeth t' blerueshëm (GjF).] [dru/ i lartë, i lartë/ erëra helme ç'po farfurijnë/ të mbërthejnë, të përpijnë(NS).]

♦ *krahin G* Erë e jugut; jugë; frashi.

♦ *fig* Valë. [Nëse në të gjitha këto pohime ka diçka prej së vërtetës, mbetet pa u thënë thelbi: Doruntinën e solli Rilindja, era e furishme e ndryshimeve të saj, tronditja e moralit të mesjetës dhe kërkimi i një "dhjate të re" humaniste (ShS).]

♦ *bis* Ajër. Shtie në erë. Marr erëmarr frymë.

*

As erë as shej *krahin G* Njeri me lidhje fisnore të largët; njeri me të cilin jam ngrohur në një diell.

Bëhem erë Iki shumë shpejt; zhdukem menjëherë.

Bëj (ndërtoj, ngre) kështjella në erë (në ajër) *keq* Bëj projekte e plane që nuk mund të vihen në jetë; krijoj me mend gjëra që nuk mbështeten në realitetin; shoh ëndrra me sy hapur.

E merr era diçka Shkon kot; nuk zë vend; zhduket pa lënë gjurmë.

E merr era dikë Është shumë i dobët fizikisht; s'mbahet dot më këmbë.

E ka sjellë era

♦ S'dihet nga ka ardhur (*dikush*).

♦ Është e panjohur (*diçka*).

Erë më erë Gjithkund, kudo.

Është si era e malit Është shumë mendjelehtë e i papjekur.

Fjalë në erë (hava) Fjalë të kota; fjalë pa kuptim, të thëna pa u menduar.

Fjalët i merr era *fj u* S'kanë vlerë fjalët, po qe se nuk shoqërohen me vepra; fjalët harrohen shpejt.

Flas në erë Flas pa u menduar; flas kot.

Hedh në erë diçka

♦ Shpërthej, shkatërroj me lëndë shpërthyese diçka.

♦ Prish, shkatërroj menjëherë planet e dikujt.

Humbi si pluhuri në erë Humbi pa lënë gjurmë, pa nam e nishan; shkoi kot.

I hedh paratë në erë I prish paratë kot, i bën paratë rrush e kumbulla.

I hyn era në të katër anët

♦ (*Shtëpia*) është ndërtuar shumë keq.

♦ Është shtëpi e vjetër e gjysmë e shkatërruar.

I ka marrë koka (kryet, mendja) erë Bën veprime të pamenduara mirë; punon a vepron pa u menduar se çfarë pasoja do të ketë; nuk është në gjendje të mendojë mirë; është kokëkrisur..

I lirë si era Me liri të pakufizuar. [Do të ishte e lirë si era. Dhe mënyra si do t'i zbulonte arratisësit ishte punë e saj. (IK).]

Ia hodhi leckat në erë *dikujt përcm* E zhduku; e asgjësoi.

Ia hodhi potkonjtë (në erë) *përcm* E la në vend të vdekur.

Ia hodhi trutë në erë *keq* E vrau (*zakonisht me plumb dhe duke e qëlluar në kokë*).

Ia ka marrë mendtë era *dikujt* Është shumë mendjelehtë.

Ia ka shkundur era trutë Nuk ka mend në kokë; është fare mendjelehtë.

Ia kishte marrë era çatinë Ishte shumë i varfër e i këputur, pa plëng e pa shtëpi.

Kërkon të arrijë erën Përpiqet më kot; i hyn një pune që nuk mund të bëhet.

Kthehet (shkon) nga të fryjë era Është i paqëndrueshëm në bindjet a në pikëpamjet e tij; është i lëkundshëm; nuk është parimor; kthen gunën nga të fryjë era.

Kthen gunën (gëzofin, shpinën, kurrizin, krahët) nga fryn era Nuk është njeri parimor; për të mbrojtur interesat e ngushta vetjake i ndryshon bindjet e tij politike etj.; nuk qëndron në një mendim dhe anon herë andej e herë këtej.

Kush mbjell erën do të korrë furtunën (stuhinë) *ff u* Kush bën një të keqe, do ta pësojë nga një e keqe më e madhe.

Ngopem me erë Kënaqem me fjalë e me premtime të kota; ngopem me lugë të zbrazët.

Po të vjen era gojës zharg Po rren.

Prashit në erë Flas fare kot; flas në tym; dërdëllit.

Ruan erërat Është njeri me dy faqe; kthen nga të fryjë era.

Si era e veri krahin G Është njeri me hënë, që ndryshon humor vazhdimisht.

Shkel në erë (*Kali etj.*) është shumë i shpejtë.

**

erë Drini krahin G Erë e ftohtë në mot me vranësira.

erë e diellit krahin G Erë e lindjes, që fryn nga lindja.

erë e epër Erë e veriut, që fryn nga veriu.

erë e gjethit Erë e ngrohtë e pranverës.

erë e kundërt av, det Erë që fryn në drejtim të kundërt me atë të aeroplanit, anijes.

erë e poshtër krahin G Erë e jugut, që fryn nga jugu.

erë e zezë Erë shumë e ftohtë.

erë Korabi krahin G Erë që fryn nga lindja.

erë nga prapa av, det Erë që fryn në të njëjtin drejtim me atë të aeroplanit, anijes.

erë përballë > **ERË KUNDËR.**

erë a² sh ëra ëratkryes

♦ Vetë e disa trupave që lëshojnë grimca të padukshme, të cilat veprojnë mbi shqisën e të nuhaturit; diçka që ndihet me anë të organit të të nuhaturit. **Erë e mirë (e rëndë).** **Era e luleve.** **Vjen (bie) erë.** [Fije-fije poezie,/ Që mban erë Shqipërie (LP).] [dhe aroma u humb n'erna lulesh/ të mbytuna në parzmet e grave vjeshtore. (MC).] [Nga afër zdapi dukej më i ri se nga larg, vinte erë sjetulla dhe goja i qelbej alkol. (ED).]

♦ *sh* Erëza; beharna.

*

Bie (mban, vjen) erë Ka gjurmë, shenja ose shfaqje të diçkaje.

Bie (mban) erë barut Ka mundësi të pëlçasë lufta, ndihet era e luftës; është e ndezur lufta, bëhen përleshje.

Bie (mban) erë myk

♦ Ka mendime të prapambetura e të dëmshme.

♦ Punët kanë mbetur në vend; ka amulli të madhe.

E mban me erë të mollës dikë E mban me fjalë, me premtime e me shpresa të kota; e gënjen si të ishte foshnjë.

Era në teplate krahin G Njeri që s'dëgjon këshillë; kokë më vete.

Herë si era, herë si murrani G E dredh aty për aty.

I ardhte era dhe! *mallk* Vdektë.

I bie në erë dikujt a diçkaje I bie në gjurmë, e diktoj, kam gjetur shenja për ta zbuluar.

I doli era (tymi)

- ♦ U mor vesh diçka që duhej të mbahej e fshehtë.
- ♦ Nis të zbulohet një punë, një vepër e keqe; dalin në shesh të palarat.

I ka marrë erë barutit Ka marrë pjesë në luftë.

I mban goja erë qumësht Është ende foshnjë, është fare i mitur.

Ia ka marrë erën dikujt a diçkaje Pasi e ka njohur mirë dikë a diçka nuk ka më frikë prej tij a prej saj.

I kanë marrë erë në qafëdikujt Ia njohin të mirat e të këqijat dikujt; e dinë sa i vlen lëkura; ia kanë marrë erën, ia kanë pirë lëngun.

I mbaj erë diçkaje I marr erë; e nuhat.

I vjen era diçkaje Po del në shesh, po zbulohet.

I vjen era hallvë Është në prag të vdekjes.

I vjen era meit

- ♦ Është në prag të vdekjes.
- ♦ *fig* Është bërë si i vdekur nga një hall që ka.

Më zuri goja erë (bar) Jam fare vetëm; s'kam me kë të ndërroj dy fjalë.

Mori erë diçka U bë e ditur, u mësua prej të gjithëve, u zbulua.

S'marr erë nga diçka Nuk marr vesh nga një punë; nuk e njoh fare diçka.

ér•ë a³f libr

- ♦ Periudhë kohe shumëshekullore në historinë e njerëzimit, që fillon me një ngjarje të njohur; ngjarje e shënuar ose që quhet si e tillë, e cila shërben si pikënisje për një periudhë të re historike dhe për numërimin e viteve; epokë. Era e re (jonë). shkurt. e.r. Në shekullin e dytë të erës sonë. Para (pas) erës së re. [se ja tek po zgjohet er' e re e dashurisë së tokës (JG).]

[Ringjallja, pas këtij çasti që ndan kohërat, erën e vjetër me erën e re, u bë atribut i hyjnisë. (ShS).]

- ♦ *gjeol* Ndarja më e madhe kohore e historisë së Tokës.

ér•ë a⁴f bis mjek

- ♦ Reumatizëm.
- ♦ **Era e thatë** brejë; gangrenë.

erëbór•ë a f Stuhi me borë.

érëca t f G Lëndë që mbajnë erë të këndshme; parfume.

erëdrédh•ë a f sh a at bis Shakullinë; dredhë.

erëdhé mb Që mban erë dheu.

erëdhénës e mb Që lëshon erë; që bie erë.

erëhéqës i m sh - it Lëndë që mbyt erën e keqe; deodorant.

erëkândës•e ja f Aromë e këndshme; erë e pëlqyeshme.

erëkândsh•ëm me mb G>ERËKËNDSH•ËM ME.

erë•kéq e mb, m sh këqíj, f sh këqíja Që ka erë të keqe; që lëshon erë të keqe.

erëkéq•e ja¹ veter Plasje e gjësë së gjallë; antraks.

erëkéq•e ja² f Erë e fortë që ndryshon shpesh drejtim.

erëkëndës e mb Plot aromë. **Bari i dendur, erëkëndës i rënduar nga vesa (EM).**

erëkëndsh•ëm me mb Që ka erë të këndshme; i mermë.

erëkúq•e ja f veter Plasje e gjësë së gjallë; antraks.

erëlúle mb Që mban erë të mirë të luleve.

erëllogarítës•e ja f libr >ERËMATËS I.

erëmanusháqe mb Që ka erë si manushaqja. [Fajnë ta ka faqeja, Erë-manushaqeja (Pop).]

erëmárrës i m sh a at Aspirator.

erëmátës i m sh - it meteor Aparat për matjen e forcës, drejtimit dhe shpejtësisë së erës ose të rrymave të ajrit; anemometër.

erëmátj•e a f meteo Anemometri.

erëmbán i m krahin G

♦ Njeri që mban erë të keqe.

♦ *fig* Njeri i dyshimtë a i dyshuar për diçka.

erëmbán•e ia krahin G f e ERËMBAN I.

erëmím i m Kundërmim.

erëmír kal a ur I vë erë të mirë(*dikujt a diçkaje*); parfumoj.

erëmír•em a (u) ur

I *vetv* Vë erë të mirë; lyhem a bëhem me diçka që mban erë të mirë; parfumohem.

II pës e ERËMIR.

erëmírëmb Që ka erë të mirë; që mban erë të mirë.

erëmjáltëmb Që ka erë si mjalti.

erëmóllëmb Që ka erë si molla.

erëm•ón jokall ói úarveta III Ka ose lëshon erë të mirë; kundërmon.

erëndsh•ëm me mb (Lule etj.) me erë të këndshme.

erëpírëmb krahin I mpirë nga era.

erëprítës i m sh - it Pllakë xhami a plastike për të mbrojtur shoferin a drejtuesin e një mjeti nga era.

érëra t sh i ER•Ë A^{1,2}.

erëréndëmb Që ka erë të rëndë; që lëshon erë të rëndë.

erësil•ë a f J Errësirë.

erës•óhem vetv óva (u) úar A Bëhem a lyhem me diçka që mban erë të mirë; parfumohem; vë parfum.

erës•ónj jokall óva úar A Lëshoj aromë; kam erë të mirë.

erëshënúés•e ja f >ERËTREGUES I.

erëtím i m Kundërmim.

erët•ój kal óva úar Mbush me erë; kundërmoj.

erët•ón jokall ói úarveta III Erëmon; kundërmon.

erëtregúes e mb meteo (Aparat a send i thjeshtë) që tregon drejtimin e erës. **Flamur erëtregues.**

erëtregúes i m sh - it meteo Aparat i thjeshtë, i përbërë nga një pllakë e shkallëzuar, një shigjetë etj. që tregon drejtimin e erës.

erëtúar (i e) mb I bërë me erë të mirë; i parfumuar.

érëz a^{1f} Vend që e zë era.

érëz a^{2f} bot (Melisa officinalis) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili.

érëza t^{1f} sh Bimë me erë të mirë; gjethe, lule e fryte të bimëve si majdanozi, kopra, rigoni, piperi etj., që shtihen në gjellë e në gatesa të tjera. **Erëza natyrore. Erëza bimësh tropikale. Gjellë me erëza. I shtie (i hedh) erëza.**

érëza t^{2f} sh krahin euf Bajga të thata.

erëzím i m Erë e këndshme; aromë.

erëz•ón jokall ói úar veta III (Lulja) Mban a lëshon erë.

erg u m sh ëët fiz Njësi pune e matur me centimetër/gram/sekondë (c.g.s.), e barabartë me punën e kryer nga një forcë prej një dini, që vepron në një rrugë prej një centimetri.

ergalís *kal a ur* Ndreq; zbukuroj.

ergalísj•e a f sh e et Ndreqje; zbukurim.

ergalísur (i e) mb I ndrequr; i zbukuruar.

ergát i m sh ëët > ARGAT I.

ergatív e mb gjuh (Folje) që mund të jetë kalimtare dhe jokalimtare; (*rasë*) që dallon emrin si kryefjalë në një fjali me folje kalimtare.

érg•e ia f A Djall.

ergím i m Shkak.

érgo lidh lt Pra(ndaj).

ergo - fjalëform punë-.

erg•ó¹j¹kal óva úar Shkaktoj; bëhem shkak (*që të ndodhë diçka*).

erg•ó²j²kal G >ERG•UE (me).

ergomét•ër ri m sh ra rat Aparat që mat sasinë e punës ose energjisë së shpenzuar për njësi kohe të dhënë.

ergonóm i m sh ë ët Specialist i ergonomisë.

ergonóm•e ia f e ERGONOM I.

ergonomí a f Degë e inxhinierisë që përdor metoda biologjike për studimin e marrëdhënieve midis punëtorëve dhe mjedisit të tyre.

ergonimík e mb I ergonomisë; që ka të bëjë me ergonominë.

ergosfér•ë a f astr Zonë hipotetike përqark një grope të errët nga e cila mund të dalë energji.

ergsekónd•ë a m fiz Njësi matëse e punës.

erg•úe (me) kal óva úe G I hap punë a telashe (*dikujt*).

ergjél ja f sh e et vjet krahin Karvan me kuaj.

ergjénd i m sh e et

♦ Argjend.

♦ sh Enë argjendi.

ergjendár i m sh ëët Argjendar.

érgj•ë a f G Lëngim në shtrat. >**DERGJ•Ë A.**

érgjéz it m sh ent Morra të vegjël që sapo kanë dalë nga thërijat.

ergjít i m sh ëët Beqar.

ergjíz i m sh a at inv >ERGJËZ A.

ería f sh - tëA Erë e mirë; parfum.

eríf i m sh a at vjet Njeri.

erím i¹m Ajrim; ajrosje.

erím i²m Nuhatje; shqisë e të nuhaturit.

erimí a f Ç, J

♦ Vend i shkretë.

♦ Vend i humbur.

Erín i m gjeog Irlandë.

Erínie t f sh mit gr Secila nga tri motrat që ndiqnin kriminelët e pandëshkuar.

Erís i f mit gr Perëndeshë e përçarjes; e motra e Aresit.

erít kal G >ERIT•Ë (me).

erít•ë (me) kal G a ëAjroj; ajros.

erítj•e a f sh e et Ajrim; ajrosje.

Eritré a f gjeog Vend afrikan në brigjet e Detit të Kuq, në veri të Etiopisë.

eritréas e mBI Eritresë; që ka të bëjë me Eritrenë dhe vendësit a banorët e saj.

ertréas i m sh - it Vendës a banor i Eritresë.

ertréas•e ja f sh e et f e ERITREAS I.

eritrín i m sh ëët inv (*Pagellus erythrinus*) Butak me guaska të buta, që puthiten si kuti.

eritrocít i m sh e et bio Qelizë pa bërthamë e rruazës së kuqe të gjakut, që përmban hemoglobinë dhe sjell oksigjen në inde dhe largon dyoksidin e karbonit prej tyre.

erítun (i e) mb G I ajruar; i ajrosur.

erítun (i e) mb I ajrosur.

erizipél•ë a f mjek Sëmundje akute që shfaqet me acarim, skuqje dhe trashje të lëkurës së fytyrës, krahëve, gishtave dhe këmbëve dhe shoqërohet me ethe.

érka t f sh Cekëtinë.

ermén i m sh ëët > ARMEN I.

ermén•e ja f sh e et f e ERMEN I.

erménk•ë a f sh a at f e ERMEN I.

ermér i m sh ëët Dollap rrobash; dollap enësh.

érm•ë (i) e (e) mb AI mermë; aromatik.

ermík si mb (*Miell gruri, misri, orizi etj.*) i bluar trashë.

ermík u m Miell gruri, misri, orizi etj. i bluar trashë.

ermím i m sh e et Rrëhim; kërkim.

erm•ój kal óva úar Kërkoj; rrëmoj.

érna t G sh i ER•Ë A.

ernáj•ë a f sh a at

♦ Vend i rrahur nga era.

♦ sh Erëra të forta.

eród•ë a f sh a at bot (*Erodium*) Bimë barishtore e familjes së mëllagave, me lule pesëpetëlshe të vogla dhe gjethe të dhëmbëzuara.

erodím i m sh e et >GËRRYERJ•E A.

erodhiós i m sh ëët orn (*Charadrius*) Zog me pendë të zeza në kurriz dhe me pika të blerta në të verdhë, me gushë e gjoks të bardhë, që rron zakonisht afër ujërave dhe e bën çerdhen nëpër gropa në tokë. >**KLLINZ•Ë A; KOJLIK U.**

erogjen e mb Sensual; që zgjon dëshira seksuale.

er•óhem¹ vetv G >ER•UE (me u).

er•ój¹ kal óva úar bis Ajros (*dhomën etj.*); ndërroj ajrin e (*dhomës etj.*).

er•ój² kal óva úar G >ER•UE (me).

er•ój kal óva úar bis Hap dritaret etj. që të pastrohet ajri i (*dhomës etj.*).

erór•e ja f sh e et Freskore; verore; erashkë.

Éros i m mit gr Perëndi e dashurisë; i biri i Afërditës.>**AMOR I; KUPID I.**

erotík e mb let I erotikës; që ka të bëjë me dashurinë; që i këndon dashurisë. **Poezi**

erotike.[Ndaj të gdhirë pa njëëndërr erotike. U zgjua dhe e kuptoi se ishte shkrehur. (IK).]

erotík•ë a f Poezi erotike. [**Vëllimi hapet - jo pa qëllim - me erotikën.** (AÇ).]

erotíz•ëm mi m Gjendje e ndezjes së dëshirës seksuale.

erotizím i m sh e et libr Veshje me karakteristika erotike.

erotiz•óhet libr pavet dhe pës e **EROTIZ•OJ.**

erotiz•ój kal óva úar libr E vesh (*dicka a dikë*) me karakteristika erotike.

erotofobí a f psik Frikë nga seksi ose qëndrim negativ ndaj seksit dhe marrëdhënieve erotike.

erotogjén e mb (*Pjesë e trupit*) e ndjeshme ndaj eksitimit seksual.

erotomán e *em psik* Njeri me prirje të fortë seksuale.

erotomán•e ia *f e* **EROTOMAN I.**

erotomaní a *f psik*

♦ Gjendje delusiv në të cilën dikush beson se një njeri, kryesisht një figurë e njohur, e dashuron.

♦ Prirje e fortë seksuale.

erozió i *m sh e et gjeol* Gërryerje e sipërfaqes së tokës nga veprimi i ujërave, akullit ose erës; pasojë e këtij veprimi, gërryerje, gërresë.

erozív e *mb gjeol* >**GËRRYES E.**

ers i *m sh a at* Freskore.

ers•ój *kal* > **ER•OJ; ERATIT.**

ersekár e *etj.* >**ERSEKAS E etj.**

ersekás e *mb I* Ersekës; që ka të bëjë me Ersekën, me vendësit a banorët e saj.

ersekás i *m sh* **ëët** Banor a vendës i Ersekës.

ersekás•e ja *f sh e et f e* **ERSEKAR I.**

érs•ë a *f sh a at* Freskore; erashkë.

ersím i *m* Aromatizim.

ers•óhem *vetv óva (u) úar* Parfumohem; vë parfum.

ers•ój *kal óva úar* Parfumoj.

ersúar (i e) *mb* Parfumuar.

ersúes e *mb* Aromatizues.

érsh•ëm (i) *me (e) mb I* mermë; që ka erë.

ert (i e) *mb A I* thellë.

ERT ja *shkurt i* Enti Rregullator i Telekomunikacionit.

erúar (i e) *mb I* ajrosur.

erudición i *m libr* Njohuri e dije të thella librorë. [shqyrtimi i gjerë dhe plot erudicion i të dhënave rreth fonetikës dhe përbërjes leksiko-frazeologjike që nden "Perikopeja" (GjSh).]

erudít e *mb (Njeri)* me njohuri e dije të thella librorë.

erudít i *m sh* **ëët** Njeri me njohuri e dije të thella librorë. [Një nga filologët, ndër më të njohurit e gjithë kohëve, eruditi Faik Konica, është ende më i skajshëm në mendimet e tija. (MZ).]

erudít•e ja *f e* **ERUDIT I.**

er•úe (me) *kal óva úe G* > **ER•OJ.**

erúem (i) e (e) *mb G I* ajruar; i ajrosur.

erúes e *mb* Që shërben për të ndërruar ajrin; që ajros.

erupsió i *m sh e et gjeol* Shpërthim.

eruptív e *mb gjeol* Shpërthimor.

erurína t *f sh* Erëza; beharna.

érx•ë a¹ *f bot G* Lule blete; bar blete; milcë.

érx•ë a² *f G*

♦ Sëmundje.

♦ Tuberkuloz.

erz i *m vjet* Nder. Ia marr erzín dikujt e turpëroj dikë.[për erz e nderë t' Shqiptarëve/ derdhën gjakun tue luftue (GjF).] [Qysh s'u shemka kulla me na xanë,/ qysh s'u kthyeka shpija n'nji muranë,/ me t'pshtue erzín, mori e zeza nanë! (CV).]

erzím i m sh e et > RRËZIM I.

erzín•ë a f sh a at Parfum.

err kal a ur

♦ E mbaj (*dikë*) deri vonë natën; e vonoj derisa ta zërë nata. **Më erri nata në rrugë** më zuri nata në rrugë. **Mos më err.**

♦ E bëj (*dikë*) të mos shohë fare a të mos shohë mirë për një farë kohe; e verboj. **M'i erri sytë dielli.**

♦ *fig* E bëj (*dikë*) të mjerë a fatkeq; nxij. **Na e erri jetën.**

*

I err sytëvdes.

Ia err sytë dikujt I bie shuplakë sa i lëshojnë sytë shkëndija.

err i m A Errësirë.

errâ ni m sh na nat G Vijë uji; vadë.

errare humanum est /erráre humánum est/ *shpr lt* Njeriu gabon.

erratum lt Listë e gabimeve (*të shtypit*).

ERRE ja shkurt i Enti Rregullator i Energjetikës.

érr•e ja f sh e et Dhi e zezë.

érr•em a (u) ur

I vetv

♦ Më zë nata; ngrysem. **Errem jashtë. Ku gdhiet nuk erret.**

♦ *veta III* Bëhet i errët; errësohet. [...**më erren sytë murit/ që mbyll horizontin (EB).**] [**Nga vërtitja juaj po më erren sytë(IK).**]

♦ *fig* Vrenjtem.

II pavet Bëhet natë; ngryset. **Fillon të erret.**

*

Iu errën sytë vdiq.

M'u errën sytë

♦ Nuk pashë mirë; m'u veshën sytë(*nga një sëmundje, nga zemërimi etj.*).

♦ Humba gjykimin e shëndoshë për një çast; humba mendjen dhe kontrollin e vetvetes nga lakmia etj.

M'u err zemra U hidhërova; u brengosa; u pikëllova.

U err pa gdhirë Mbaroi shumë shpejt; mbaroi pa filluar mirë; vdiq pa lindur.

érr•ë (me) kal a ëG > ERR.

érr•ë (me u)¹ vetv a (u) ëG > ERR•EM. [Atje s' bjen dielli, as erret nata (BP).]

érr•ë (me u)²vetv a (u) ëG

♦ **>ERR•EM.**

♦ E gdhij edhe një ditë(*gjallë*).

errëmi ndajf Ç: **Mbet errëmi** mbeti vetëm si hermit.

errëmi a m sh - tëÇ Hermit.

érr•ënj jokall a ur A Mbërrij; arrij.

errësi a f Errësirë. [**malet heshtin n'errësi si me qenë të ngrime,/ si të humbte jeta - çdo gja u nxi, u zhduk.** (EM).]

errësim i m sh e et

♦ Ngrysjë e ditës; afrim i natës.

♦ Dobësim a fikje e dritës.

♦ Vrenjtje e fytyrës.

♦ *krahin* Errësirë.

errësimplótëmb libr Shumë i errët.

errësir•ë a f sh a at

♦ Mungesë e dritës a e ndriçimit, terr; vend i errët. **Nga errësira në dritë. Jam (rri, eci) në errësirë. U futën në ca errësira.** [Sa shpejt errësira të gllabëroi (BXh).] [Errësirë e madhe/ Frikë e madhe/ Mjerim i madh. (BXh).]

♦ *fig* Gjendje e paqartë a e pakuptueshme; gjendje kur s'dihet asgjë për dikë a diçka; paqartësi. **Errësirë mendore. Jemi akoma në errësirës'**kemi marrë vesh gjë.

♦ *fig* Padituri; prapambetje e madhe kulturore e arsimore.

errësis•ëm (i) me (e)mb I errët. [dritë e errësishme/ errësirë e ndritshme (ShM).]

errës•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Më zë nata. **Errësohem rrugëve.**

♦ *veta III* Nuk është më; (*drita, ndriçimi etj.*) zhduket; dobësohet. **M'u errësuan sytë.**

♦ *fig* Vrenjtem nëftytyrë.

II pavet Bëhet natë; ngryset; erret. **Nuk ishte errësuar ende.**

III pës e errësoj.

errës•ój kal óva úar

♦ E lë pa dritë a pa ndriçim (*diçka*); e bëj të errët; ia dobësoj, ia pengoj e ia pres dritën, shkëlqimin etj., e zë. **Errësoj dhomën. Retë e errësuan diellin.**

♦ E bëj më të errët (*një ngjyrë*).

♦ *fig* E mbuloj, e fsheh ose e shtrembëroj me qëllim (*diçka*); e paraqit (*diçka*) me ngjyra të errëta; ia ul vlerën e rëndësinë(*dikujt a diçkaje*); hedh baltë mbi (*dikë a mbi diçka*). **Errësoi punën (meritat) e dikujt. Errëson realitetin.**

♦ *fig* Lë prapa, ia kaloj dikujt në aftësi, në punë etj.

♦ *fig* E bëj të humbasë qartësinë mendore; e bëj të paaftë për të gjykuar në mënyrë të shëndoshë. **I errëson mendjen (arsyen).**

errësúar (i e) mb

♦ Qëështë bërë i errët; i lënë fare pa dritë ose me shumë pak dritë; qëështë errësuar. **Dhomë e errësuar. Rrugë të errësua.**

♦ *fig* Që ka humbur qartësinë mendore, aftësinë për të gjykuar në mënyrë të shëndoshë; qëështë bërë i paqartë. **Mendje e errësuar. Kuptim i errësuar.**

errësúes e mb Që e bën pamjen të errët; që e pakëson forcën e dritës; që mbron sytë nga drita e fortë. **Xham errësues.**

érrët ndajf

♦ Në gjendje errësire, kur mungon drita ose është bërë natë dhe nuk duket gjë; vonë në mbrëmje. **Ishte errët.**

♦ Në mënyrë të paqartë a të pakuptueshme. **Flas errët.**

érrët (i e) mb

♦ (*Vend*) pa dritë; që merr shumë pak dritë; me dritë shumë të dobët. **Natë e errët** natë pa hënë. **Shkallë të errëta. Shpellë e errët. Pyll i errët. Qiell i errët** qiell i mbuluar me re. **Pus i errët** shumë i errët.

♦ (*Ngjyrë*) e mbyllur; (*send*) në ngjyrë të mbyllur, të afërt me të zezën. **E kuqe (blu, e gjelbër) e errët. Kostum (stof) i errët. Syze të errëta.**

♦ *fig* (*Çështje*) e vështirë për t'u kuptuar ose për t'u shpjeguar; i paqartë, i pakuptueshëm; që përmban diçka të fshehtë a të panjohur. **Pika të errëta. Periudhë e errët. Çështje e errët. Perspektivë e errët.**

♦ *fig* I mbushur me vështirësi, me shqetësime e vuajtje; i turbullt; i rëndë; i hidhur. **Shekujt e errët të pushtimit otoman.**

♦ *fig* (*Gjë, punë*) e dyshimtë; që bëhet me paramendim e me qëllim të keq. [**Kishin arsye për mirë: besim për shkak të biografisë etj. Ose për keq: i dinin diçka të errët.** (IK).]

♦ *fig* (*Regjim*) që sjell prapambetje e padituri; reaksionar.

♦ *fig* (*Fytyrë*) e vrenjtur; e ngrysur.

*

E shikoj me syze të errëta E shoh ose e paraqit gjendjen a punën më të keqe nga ç'është; e nxij gjendjen a punën.

Në ditë të errët Në gjendje të keqe; jo në shkallën e duhur, jo në formë.

**

dhomë e errët Dhomë për larjen e filmave.

errgjavístë (i e) *mb krahin G*

♦ (*Njeri*) që rri në shtrat deri vonë në mëngjes.

♦ I ngathët; i pazoti.

érrgj•ë a f krahin G

♦ Endje për të fjetur vonë në mëngjes. >**DERGJ•Ë A.**

♦ Ngathtësi.

♦ Dobësi.

errgj•úell ólli m sh óllë óllët G Rrëgjyl; lungë e qelbëzuar, zakonisht në shuallin në këmbës. >

RRËGJYR•Ë A.

érrj•e a f Errësim.

errkát•em vetv G >ERRKAT•Ë (me u).

errkát•ë (me u) vetv a (u) ëG Endem, sillem lart e poshtë.

errkátj•e a f sh e et G Endje lart e poshtë.

errmí ndajf Ç Shkretë.

errm•ój kal G >ERRM•UE (me).

errmók u m sh krahin G Njeri i bëhet bisht prapa tjetrit. >**BIFTON I; BISHTAVEL I.**

errmór•e ja f sh e et G Greminë.

errm•úe (me) kal óva úe G Gërmoj; rrëmoj.

errnát•et vetv - (u) ur veta III Errësohet; bëhet natë.

errnátj•e a f Natëherë; rënie e errësirës së natës.

errnék u m ë ët vjet krahin G Yrnek; model; shembull.

errníc•ë¹ a f sh a at Tokë e zezë.

errníc•ë² a f sh a at K

♦ Copë toke e lënë djerr.

♦ Copë toke e përcëlluar.

errsí a f A, G Errësirë.

errsháj•ë a f sh a atbis zool krahin G Gjarpër.

érrsh•ëm (i) me (e) mb G I errët.

errshík u m sh ëët G Rrëshiq.

errshím i m sh e et krahin G Shi i rëndë.

errshká (me) kal ta - K Ngus; ngacmoj; cyt; cokrroj.

errshká•s *kal K* >**ERRSHKA** (me).

errshkít•em *K pës e* **ERRSHKA•S**.

errshkítj•e *a f sh e et K* Ngacmim; cytje.

errshkítun (i e)*mb K* I ngacmuar; i cytur.

ERRT ja *shkurt i* Enti Rregullator i Telekomunikacioneve

érrtas *ndajf* >**ERRËT**.

érrun (i e) *mb G* I ngrysur gjallë.

érrur (i e)*mb* I errësuar.

érrur it (të) *as* Afrim i natës. **Në të errur.**

errxúe•ll *lli m sh j jt K* Rrëzuell; rrëgjyl; rrëgjyrë.

Es *kim shkurt i* Ajnshtajnum.

esé ja *f sh - tëlet* Artikull i gjatë a studim kritik ose publicistik, i cili trajton në mënyrë të përgjithshme, të lirë e jo të gjithanshme a shteruese një çështje; sprovë. [**Poezia për Antigonen është një ese e vërtetë poetike, e sajuar vetëm me 12 vargje, me vlera të pakufishme ideore e artistike** (AÇ).]

eseíst i *m sh ëët* Ai që shkruan ese. [**Ne kemi bërë plan që pas një farë kohe të bëjmë një botim kritik të veprave të plota të eseistit të madh anglez** (FK).]

eseíst•e *ja f e* **ESEIST I**.

eseístik e *mb (Stil)* i esesë; (*shkrim*) në trajtë eseje a sprove.

eseístik•ë *a f libr* Gjini e esesë, e sprovës. [**Konstatohet se huazimi i dytë fillimisht ka qenë në përdorim në dije pranëfolklorike (eseistikë, studime letrare) dhe më pas mori peshën e një termi të konsoliduar.** (ShS).]

esénc•ë *a f sh a at*

♦ Lëng i avullueshëm që nxirret nga distilimi a shtrydhja e bimëve aromatike dhe përdoret kryesisht në parfumeri, farmaceutikë e industrinë ushqimore. **Esencë natyrore (artificiale).**

♦ *fig* Vetia më e rëndësishme e diçkaje, tipari më i qenësishëm i diçkaje; ajo që përbën natyrën a thelbin e diçkaje. >**THELB I; QENËSI A**.

esenciál e *mb* Thelbësor; i qenësishëm; qenësor. [**Ishte maniak i madh i pastërtisë, aq sa në apartamentin e tij të zinte lemeria nga steriliteti i objekteve e mobiljeve të pakta në stil esencial.** (ED)]

esenciál•e *ja f* Çështje thelbësore, më e rëndësishme.

esencialíst i *m sh ëët fil* Pasues i esencializmit.

esencialíst•e *ja f sh e et fil f e* **ESENCIALIST I**.

esencialísht *ndajf* Në thelb.

esencialíz•ëm *mi m fil* Doktrinë sipas së cilës thelbi vjen para qenies a ekzistencës.

esés e *mb* Që i takon esesëve, trupave speciale të policisë naziste, përfshirë Gestapon (SS *shkurt i* Schutzstaffel).

esés i *m sh ëët hist* Pjesëtar i trupave speciale të policisë naziste.

esés e *f sh e et f e* **ESES I**.

-esëprapasht (*formon emra nga folje*): **ankesë; dëftesë; kërkesë; kulesë; ndërresë.**

és•ë *a f K* Ushqim i mëngjesit; mëngjes; sillë.

ésëll *ndajf*

♦ Pa vënë gjë në gojë, pa ngrënë(*zakonisht mëngjesin*).**Jam esëll. E pi ilaçin esëll.**

♦ *bis* Pa qenë i dehur; pasi i ka dalë pija. **Bëhem esëll.**[- Jo, kur të kthehem dua të jem esëll që të fjalosem me Leilën. (ED).]

*

Jam esëll Nuk marr vesh nga një punë, nga një zanat etj.; nuk e njoh fare diçka; s'marr erë fare nga diçka.

esëll•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Bëhem esëll. [**Pir' - e dehur, çakërrqejf me qindra herë,/ Mendjemarr' më kanë parë,/ këmbëngatërruar,/ Por të tillë dehje kurrë nuk kam ndjerë,/ Van' tri dit' e unë prap' sjam esëlluar.** (GM)]

♦ Më merr uria.

♦ Vij në vete.

esëll•ój *kal óva úar* E bëj esëll (*dikë*).

ésëllt (i e) mb

♦ I bërë esëll.

♦ I pangrënë; që e ka stomakun bosh.

♦ Që ka ardhur në vete.

esëllúar (i e) mb I bërë esëll.

esfél i f krahin Vend i panjohur e i largët. **Vafsh në esfel!**

eskád•ër ra f

♦ *usht* Skuadron.

♦ *av, det usht* Skuadrilje.

eskadrón i m usht

♦ Skuadron i kalorësisë.

♦ Kompani e këmbësoresë.

eskalatór i m sh ëët Shkallë elektrike.

eskapológ u m sh ëët libr Aktor që bën numra shkathtësie për të dalë a shpëtuar nga një vend i ngushtë a për t'u zgjidhur nga prangat etj.

eskapologjí a f libr Shkathtësi të aktorit për të dalë a shpëtuar nga një vend i ngushtë a për t'u zgjidhur nga prangat etj.

eskapologjík e f libr (Aktor) që bën numra shkathtësie për të dalë a shpëtuar nga një vend i ngushtë a për t'u zgjidhur nga prangat etj.

eskatológ u m sh ëët Ai që merret me eskatologji.

eskatológ•e ia f e ESKATOLOG U.

eskatologjí a f Degë e teologjisë që merret me çështje të vdekjes dhe Gjyqit të Fundit, me parajsën dhe ferrin, si dhe me fatin përfundimtar të njerëzimit.

eskatologjík e mb I eskatologjisë; që ka të bëjë me eskatologjinë.

eskiméz e mb I eskimezëve; që ka të bëjë me eskimezët. **Qen eskimez.**

eskiméz i m sh ëët Pjesëtar i popullsisë së brigjeve polare të Amerikës së Veriut, Groenlandës dhe viseve të Azisë Verilindore.

eskiméz•e ja f sh e et f e ESKIMEZ I.

eskort•ë a f sh a at Shoqërues; përcjellës të një personaliteti; shpurë rojash.

Eskuláp i m mit gr>ASKLEP I.

eskulapián e mb I Eskulapit; që ka të bëjë me Eskulapin.

esmér e mb>EZMER E.

esnáf e mb bis(Njeri) i drejtë; i ndershëm; fisnik. **Familje esnafe.**

esnáf i m

♦ *sh ëët* Njeri i drejtë; i ndershëm; fisnik.

♦ *sh e et hist* Shoqatë a lidhje e zejtarëve të pavarur në mesjetë, që bashkoheshin sipas profesionit; shoqatë a bashkim tregtarësh që tregtonin një lloj malli. **Esnafet e zejtarëve (e endësve, e farkëtarëve).Esnafet e tregtarëve.**

♦ *sh ëët* Anëtar i një shoqate të tillë.[**Por ma perfide se vepra superkriminele e hambarxhijve qendron ajo vepër, e cila edhe s'ka marr fund, e cila vazhdon edhe: vepra e esnafëve, e vampir-bankierve tonë shetitës (KM).**]

esnafór e mb libr I esnafit; që ka të bëjë me esnafet ose esnafët.

esperantíst i m sh ëët Njohës a studiues i esperantos.

esperantíst•e ja f sh e et f e ESPERANTIST I

esperánto ja f gjuh Gjuhë artificiale, e krijuar në shek. XIX mbi bazën e gjuhëve më të njohura të Evropës për të shërbyer si gjuhë ndërkombëtare.

esperset•ë a f bot (Onobrychis viciifolia)Gjethë grashinë.

esqá pasth krahin G Thirrje për të ndjellë lopën.

espirando /espirando/ muz it

I ndajf Duke u shuar.

II mb Që vjen duke u shuar.

esse est principi /ése est príncipi/ shpr lt Të ekzistosh do të thotë të jesh i perceptueshëm.

est modus in rebus /est módus in rébus/ shpr lt Çdo gjë me masë.

estagfurulláh pasth bis Ruajna Zot.

estét i m sh ëët

♦ Ai që merret me studime në fushën e estetikës; teoricien i estetikës.

♦ Ai që dallon dhe vlerëson mbi gjithçka të bukurën, format e përkryera në art e në jetë; ai që vlerëson vetëm anën a formën e jashtme të një vepre artistike; formalist në fushën e estetikës.

estetík e mb

♦ I estetikës; që ka të bëjë me estetikën. **Teori (pikëpamje) estetike. Kategori estetike.**

Mendim (grykim) estetik. Kërkesa estetike.

♦ Që lidhet me ndjenjën e së bukurës; që i përket së bukurës; që lind a që ngjallet nga e bukura në art e në jetë; plot me shije; artistik, i bukur. **Edukatë (kënaqësi, ndjenja, shije) estetike. [I tillë është "Infiniti: një ravim në hullinë e krijimit poetik, ku përqasen koncepte estetike, sociale, politike etj. (AÇ)]**

estetík-letrár e mb [E do vû n'oroe, se ktû, prej ngushticet të vendit, kjo randsí u prû vetem në pikpame estetike-letrare (GjF).]

estetík•ë a f

♦ *fil* Shkencë që merret me natyrën e artit, e së bukurës dhe shijes, si dhe me krijimin dhe vlerësimin e së bukurës.

♦ Mendim kritik për artin, kulturën dhe natyrën.

♦ *bis* Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; tekst që përmban këto njohuri,

♦ *libr* Anë e jashtme artistike e diçkaje; bukuri, hijeshi; tipare e veçori estetike. **Estetika e punës (veshjes).**

estetíkisht ndajf Në pikëpamje estetike; nga këndvështrimi estetik. [**Lexon këtë përmbledhje lirikash dhe përjeton estetikisht dhe intelektualisht një infinit të trefishtë: (AÇ).**]

estetíz•ëm mi m sh ma mat libr Mbivlerësim i së bukurës në art e në jetë.

estezí a f psik Ndjesi; ndjenjë.

estinto /estinto/ muz it

I ndajf Duke u shuar; sa më butë e sa më ulët.

II mb I ulët sa dëgjohej me vështirësi.

estón e mb I Estonisë; që ka të bëjë me Estoninë, me vendësit a banorët e saj. [**franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, ... pak a shumë me te njejtin rol që patën murgjit grekë në dëshmimin e këngëve akritike apo si Lonrot për "kalevala-n" finlandeze ose mbledhësit estonë të "kalevipoeeg-ut".** (ShS).]

estón i m sh ëët Banor a vendës i Estonisë.

estón•e ja f sh e et f e **ESTON I.**

estonéz i m sh ëët > **ESTON I.**

estonéz•e ja f sh e et f e **ESTONEZ I.**

Estoní a f gjeog Vend në brigje e Detit Balltik.

estonísht ndajf Në gjuhën estoneze.

estonísht•e ja f Gjuhë e familjes ugrofine që flitet nga estonët; gjuhë estone; gjuhë zyrtare e Estonisë.

estrád•ë a f sh a at

♦ Gjini e vogël e artit skenik me skeçe, parodi, këngë, numra akrobatikë etj.; shfaqje argëtuese me këto pjesë. **Aktor (këngëtar) estrade.** [**Ky fakt për pak e transformoi kompromisin historik në një estradë, dhe autorët e tij në estradaxhinj.** (MN)]

♦ Trupë që merret me këtë lloj arti; ndërtesë ku jep shfaqje kjo trupë.

♦ DysHEME e ngritur në njëfarë lartësie në një shesh, ku jepen shfaqje të ndryshme para popullit, ku qëndron recituesi a folësi etj.; podium. >>>>

estradaxhësh•ë a f sh keq f e **ESTRADAXHI U.**

estradaxhí a m sh j jt keq krahin G >**ESTRADAXHI U².**

estradaxhí u¹ m sh j jt keq >**ESTRADAXHI U².**

estradaxhí u² m sh nj njëkeq Aktor komik i keq.

estrogjén i m sh e et bio Grup hormonesh steroide që nxitin zhvillimin dhe konsolidimin e karakteristikave femërore në trup.

estrogjeník e mb bio I estrogenit; që ka të bëjë me estrogenin.

ésull mb, ndajf >**ESËLL.**

esull•óhem vetv G >**ESULL•UE (me u).**

esull•ój kal G >**ESULL•UE (me).**

esull•úe (me) kal óva úe G Bëj esëll; i a nxjerr pijen (*dikujt*).

esull•úe (me u) vetv óva (u) úe G Bëhem esëll; më del pija.

esullúem (i) e (e) mb G > **ESËLLUAR (i e).**

esh i m sh ëët *krahin*

♦ *zool* Iriq.

♦ *fig* Njeri i ngjashëm me dikë në pamje, punë, veprime etj.

*

Gjen eshi eshin Janë të dy njësoj; gjen rrasa vegshin.

eshák u m sh ëët *bot (Datura stramonium)* Bimë barishtore njëvjeçare, që rritet si shkurre nga 60 cm deri 1.5 m e lartë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara thellë dhe lule si zile që lidhin fryt me gjemba të dendur; gjethet, që përmbajnë toksina, përdoren për mjekimin e astmës, plagëve etj.

-eshëprapasht f (formon emra femërorë nga mashkullorë): drejtoreshë, luaneshë, poeteshë.

eshk u¹ m bis Etje e madhe.

eshk u² m sh ëët Iriq; esh.

eshk u³ m sh ëët *zool J* Gomar; magjar.

eshkái a fushq krahin G Dhjamë i veshkave.

eshkatár i m sh ëët Punëtor që bën qymyr druri.

éshk•e ja f sh e et krahin G Veshkë.

éshkë

I ndajf Shumë; tepër. **Ishte bërë eshkë e thatë.**

II mb

♦ Shumë i thatë. **E kam gojën eshkë.**

♦ I thatë e i rrudhur.

éshk•e a¹ f sh a at

♦ Lloj kërpudhe, kryesisht bulledër, që rritet në trungjet e drurëve, e cila, pasi zihet e thahet, mund të ndizet shpejt nga shkëndijat e gurit të zjarrit; copë e vogël nga kjo kërpudhë, qëpërdoret për të ndezur me uror cigaren etj. **Digjet si eshka** digjet ngadalë e pa bërë flakë. **I thatë si eshkë.**

♦ Thëngjill druri për farkë.

*

Të djeg si eshka Të djeg pa e kuptuar.

I janë bërë faqet si eshkë I janë tharë, rrudhur e nxirë faqet.

Janë (shkojnë, venë) si eshka me urorin (masatin) Shkojnë shumë keq njëri me tjetrin; zihen a grihen vazhdimisht; shkojnë si macja me miun.

S'ka ç'i bën shkëndija eshkës së njomë (lagur)ff u Puna s'bëhet pa veglat e duhura.

**

eshkë e mështeknës bot (*Fomes fomentarius*) Eshkë si thundër kali, me diametër 5-25 cm, zakonisht me ngjyrë kafe, shpesh haset edhe me ngjyrë gri ose të kuqe të errët gati të zezë, që rritet në të çarat e trungjeve të drurëve dhe shkakton kalbëzim.

éshk•e a² f sh a at bis anat krahin G Veshkë.

éshk•e a³ f sh a at Lëvozhgë me gjemba e frytit të pazhveshur të gështenjës.

-eshkëprapsht (formon emra femërorë nga mashkullorë): **arixheshkë.**

éshkët (i e)¹ mb

♦ (Zjarr) me shumë tym.

♦ *fig* Shumë i thatë e i rrudhur.

éshkët (i e)² mb krahin G (Njeri) me dy faqe; hipokrit.

eshkëtir•e a f sh a at

♦ Dru i eshkës.

♦ *fig* Njeri i eshkët, me dy faqe.

eshkëtór•e ja f sh e et > ESHKOR•E JA.

eshkín i m sh e et K Ecje me hap të gjatë(*e kalit*).

éshkna pasth Përdoret për ta ftuar dikë tëtakojë gotën.

eshkór•e ja f sh e et Qese e eshkës dhe masatit.

eshkós•em vetv a (u) ur

♦ Thahem e rrudhem si eshkë e thatë.

♦ Thahem nga etja, zjarrmia etj. **M'u eshkos buza.**

♦ *veta III* (*Buka etj.*) thahet shumë; bëhet si eshkë.

♦ *veta IIIfig* Humbet njomësinë e gjallërinë; humbet aftësitë krijuese; fishket.

eshkósur (i e) mb

♦ (*Bukë*) shumë e tharë; e bërë si eshkë

♦ (*Buzë, gojë*) e tharë nga etja a nga zjarrmia.

♦ *fig* Që ka humbur njomësinë e gjallërinë; që ka humbur aftësitë krijuese; i fishkur.

esht

I ndajf *G* Me etje (*për ujë*); me ashk. **Pi me esht.**

IIsi kallëzues *I* etur. **Jam esht** kam etje.

eshták e mb

♦ Qëështë prej eshtre; eshtor. **Ind eshtakanat.**

♦ *I* dobët sa *i* duken eshtrat; me eshtra të dala.

♦ (*Njeri*) me kockat të trasha e shumë të dallueshme; kockëmadh; kockëtrashë; eshtor. **Plak eshtak. Fytyrë (duar) eshtake.**

eshtakësi a f Të qenët eshtak.

eshtëk u m sh ëët *tek* Kupëz për derdhjen e metalit (*e argjendarit*).

éshtë•ë a f sh a at anat Ind *i* zgjatur në trajtën e një filli të hollë. >**PENJËZ A.**

eshtërák e mb Kockëmadh.

eshtërgjërëmb (*Njeri*) me eshtra të gjera.

eshtëri a f përmb Skelet; tërësi e eshtrave të skeletit të kërbishtorëve.

eshtërim i m Ngurtësim si eshtër; formim i eshtrave. **Eshtërim i kërcëve.**

eshtërmádh e mb (*Njeri*) me eshtra të mëdha; kockëmadh. [**Jam eshtërmadh,/ i vrazhdë jam,/ e bojalli - (DhP).**]

eshtër•óhet vetv úa (u) úar (*Kërcja*) bëhet e fortë si eshtër; fiton vetitë e eshtres; bëhet kockë.

eshtëror e mb

♦ *I* eshtrave; që ka të bëjë me eshtrat; qëështë prej eshtre; *i* përbërë prej eshtrash. >**KOCKOR E. Qelizë eshtërore. Indi eshtëror.**

♦ Me eshtra; që ka eshtra; qëështë me eshtra. **Peshk eshtëror.**

♦ >**ESHTAK E. Duar eshtërore.**

eshtëror•e ja f sh e et

♦ *fet* Vend në kishë a manastir ortodoks (rrallë edhe katolik), ku ruhen eshtrat e priftërinjve ose murgjve të vdekur.

♦ Kutí ku mbahen eshtrat e të vdekurit.

♦ Ndërtesë ku grumbullohen e ruhen eshtrat e viktimave të fatkeqësive natyrore, të rënëve në betejë etj.

éshtërt (i e) mb (*Kopsë, dorezë thike etj.*) e bërë prej eshtre.

eshtërtráshëmb Me eshtra të trasha; kockëtrashë.

eshtëruár (i e) mb (*Kërce*) e forcuar si eshtër; e bërë kockë.

eshtním i m *G* Ndarje e mishit nga kocka; qërim i kockave.

eshtn•óhet *G vetv veta III dhe pës e* **ESHTN•OJ.** >**ESHTN•UE (me u).**

eshtn•ój kal *G* >**ESHTN•UE (me).**

eshtn•úe (me) kal óva úe *G* Ndaj mishin nga kockat; qëroj kockat.

eshtn•úe (me u) úe (u) úe *G vetv dhe pës e* **ESHTN•UE (me).**

eshtnúem (i) e (e) mb *G (Mish)* *i* ndarë nga kockat; (*kockë*) që *i* është hequr mishi.

eshtór e mb (*Ind*) prej eshte; *i* përbërë prej eshtrash.

éshttra t f sh

♦ *sh i* **ASHT I.**

♦ Kockë. **Eshtrat e dorës.**

♦ *sh* Kocka të të vdekurit. **I prehen eshtrat në...** [Kosovë!/*Në gjoksin tënd janë varrosur/ eshtrat dhe ëndrrat e mia!* (PJ).]

♦ *krahin* Dhëmbë.

Éshu *m mit afr* Qenie ndërmjet vdekatarëve dhe perëndive, që ndërron shpesh trajtë, mashtron njerëzit dhe ua merr mendtë atyre.

et *m dhan, rrjedh e* **AT•Ë I. T'et** të atit. **Thuaji t'yt eti.**

*

Shkoi në fe t'et Mbaroi keq.

et alibi /et álibi/ *shpr lt* Dhe tjetërkund.

et alii /et áli/ *shpr lt* E të tjerë.

et cetera /et setéra/ *shpr lt* E të tjera.

et i *m G* Etje.

et ja *f A* Etje.

et seq. /et sek/ *shpr lt* Dhe faqet në vijim (*të një liste etj.*).

et tu Brute /et tu Brúte/ *shpr lt* Edhe ti Brut?

et uxor /et úksor/ *shpr lt drejt* Dhe grua.

ETA *f pol shkurt i* **Euskadi Ta Askatasuna** Atdheu Bask dhe Liria.

etalón i *m sh e et libr*

♦ Gjedhe e saktë e përcaktuar në anë të njësisë së matjes. **Etalonet e peshave.**

♦ *fig* Gjedhe, model, kriter.

etamín•ë a *f teks* Pëlhurë e pambuktë ose e leshtë me endje të rrallë, që përdoret për perde të rënda, veshje etj.

etanersépt i *m sh e et farm* Bar për mjekimin e sëmundjeve tëshkaktuara nga veprimi i kundërtrupave ose limfociteve ndaj lëndëve natyrore të trupit.

etanól i *m kim* Lëndë me efekt dehës, e pranishme në pijet alkoolike të fermentuara ose të distiluara.

etáp•ë a *f sh a at*

♦ Periudhë kohe si pjesë e një procesi të gjatë, e cila ka disa veçori të caktuara dalluese. **Etapat fillestare e zhvillimit të gjuhës shqipe.**

♦ *sport* Pjesë e largësisë që përshkohet gjatë një gare nga çiklistët etj. **Etapat e fundit të rrethit çiklistik.**

etatíst e *mb* I etatizmit; që ka të bëjë me etatizmin.

etatíst i *m sh* ëët Përkrahës i etatizmit.

etatíst•e *ja f sh e et f e* **ETATIST I.**

etatíz•ëm mi *m* Sistem politik në të cilin shteti kontrollon në mënyrë të centralizuar jetën shoqërore dhe ekonomike të vendit.

etazhér i *m sh* ëët Raft librash.

ét•em *vetv a (u) ur* edhe *fig* Etem; kam etje.

Eteók•ël li *m mit gr* I biri i Edipit, që, pas dëbimit të të atit nga Teba, nuk e ndau pushtetin me të vëllain, Polinikun, në fund të vitit, dhe për këtë u therën me njëri-tjetrin.

etér i¹ *m sh e et*

♦ *ant gr* Pjesa më e pastër e më e tejdukshme e ajrit në shtresat më të larta të atmosferës.

♦ *ant gr* Elementi i pesë dhe më i lartë pas ajrit, tokës, zjarrit dhe ujit, që besohet se ishte përbërësi i trupave qiellorë.

♦ *poet* Ajër i pastër mbi retë; hapësirë qiellore.

♦ *fiz* Mjedis, i cili, në teorinë valore të dritës, depërton në çdo hapësirë dhe përcjell valë transversale.

eté^r i² *m kim* Lëng i pangjyrë, i djegshëm, shumë i avullueshëm e me një erë të mprehtë, që përftohet nga bashkimi i alkooleve në mjedis acidi; përdorej kryesisht në mjekësi për anestezi, në parfumeri e teknikë. **Eteret e thjeshta (përbëra).**

Été^r i *m mit gr* Personifikim i qiellit.

eterík e *mb* I eterit; që ka të bëjë me eterin.

eterizím i *m vjet mjek* Mpirje me eter.

eteriz•óhet úa (u) úar *vjet kim vetv dhe pës e* **ETERIZ•OJ.**

eteriz•ój *kal óva úar vjet mjek* Mpij me eter.

eterizúar (i e) *mb vjet mjek* I mpirë me eter.

eterizúem (i) e (e) *mb vjet mjek G >* **ETRIZUAR (i e).**

eternét i *m tek inf* Teknologji e rrjeteve lokale.

eternít i *m ndërt* Material ndërtimi i bërë me çimento të përzier me asbest, që përdoret për të mbuluar çatitë, për të bërë tuba; etj.

eterór e *mb kim* I eterit; që ka të bëjë me eterin. **Hapësirë eterore.**

eterovajór e *mb (Lule, bimë)* që përmban vaj eteri; që ka vetitë e eterit e të vajit. **Esencë eterovajore.**

ét•ë (me u) *vetv a (u) un G* Kam etje. > **ET•EM.**

ét•ëa *f A* Etje. **Kam etë.**

ét•ën nit *G sh i* **AT•Ë I.**

étër *it m sh* > **AT•Ë I.** Etërit tanë. **Etër e bij.**

etësím i *m* Etje.

etës•óhem *vetv óva (u) úar* Kam etje.

etësúar (i e) *mb* I etur.

éti *dhan dhe rrjedh e* **AT I.** I thujt tët eti se...

etik e *mb* I etikës; që ka të bëjë me etikën. [I tillë është "Infiniti: një ravrim në hullinë e krijimit poetik, ku përfaqëson koncepte estetike etike, sociale, politike etj. (AÇ).] [rol i eposit si traktat etik (ShS).]

etikét•ë a¹ *f sh a at*

♦ Pullë që i ngjitet një malli a diçka tjetër me të dhëna për prodhuesin, përmbajtjen, çmimin, vendin ku dërgohet a ndonjë të dhënë tjetër për të. **Etiketat e shisheve. Mall pa etiketë. I vë (i ngjit, i heq) etiketën.**

♦ *fig* Cilësi a karakteristikë me të cilën dikush a diçka shfaqet para të tjerëve; shenjë që e tregon dikë a diçka. **Nën etiketën e.... I ngjit etiketa dikujt.**

etikét•ë a² *f libr* Varg rregullash a mënyrash të caktuara, sipas të cilave njerëzit sillen në shoqëri; rregullat e jashtme në marrëdhëniet midis njerëzve. **Etiketë oborrtare. Etiketë zyrtare.**

Etiketa e mirësjelljes. Flet me etiketë. E kërkon etiketa.

etiketím i *m sh e et dhe fig* Vënie a ngjitje e etiketës (mallit etj.).

etiket•óhem óva (u) úar *pës e* **ETIKET•OJ.**

etiket•ój *kal óva úar*

♦ I vë a ngjit etiketë (mallit).

♦ *fig* I vë etiketa a i ngjit nofka (dikujt). **E etiketuan mashtrues.**

etiketúar (i e) *mb (Mall)* me etiketë.

etiketúes e *mb (Makinë)* që ngjit a vë etiketa.

etiketúes i *m sh - it* Punëtor që ngjit a vë etiketa.

etiketúes•e *ja f sh e et e* **ETIKETUES I.**

etik•ë a *f*

♦ *fil* Degë e dijes që ka të bëjë me parimet dhe rregullat e moralit. **Kod i etikës.**

♦ Tërësi e normave të sjelljes; morali i një shoqërie, klase a grupi shoqëror.

etimológ u m sh është Specialist i etimologjisë.

etimológ•e ia f sh e et f e ETIMOLOG U.

etimologji a f sh - tëgjuh Degë e gjuhësisë që studion burimin dhe zhvillimin e fjalëve dhe lidhjet e tyre në gjuhë të afërta. [Kjo etimologji është përforcuar me një analogji të dukshme terminologjike me emrin e heronjve të eposit grek të periudhës bizantine "Digenis Akritas" (ShS).]

etimologjik e mb gjuh I etimologjisë; që ka të bëjë me etimologjinë.

etimologjikisht ndajf Nga këndvështrimi etimologjik. [Konica e lidh emrin e Emtit etimologjikisht me "ama", "ëma", "mëma". Edhe Gjeçovi flet për ekzistencën e kësaj hyjnie mitologjike tek shqiptarët, të cilën e quan "Ejti". (ShS)]

etimón i m sh e et gjuh Trajtë e thjeshtë që shihet si bazë e përbashkët prej nga dalin fjalë që lidhen midis tyre në disa gjuhë. [Në fakt, ky ka të ngjarë të jetë edhe interpretimi më i saktë etimologjik, ndonëse nuk mund të flitet ende për një etimon të vërtetuar. (ShS).]

etiológ u m fil, mjek Ai që merret me etiologji.

etiológ•e ia f sh e et fil, mjek ETIOLOG U.

etiologji a f

♦ *fil* Studim i shkakësisë.

♦ *mjek* Shkak i një sëmundjeje.

etiologjik e mb fil, mjek I etiologjisë; që ka të bëjë me etiologjinë.

etiópas e mb>ETIOPIAN E.

etiópas i m sh - it >ETIOPIAN I.

etiópas•e ja f sh - et f e ETIOPAS I.

Etiopí a f Vend pa dalje në det, në Bririn e Afrikës (Afrikën Verilindore), që kufizohet me Eritrenë në veri dhe veriperëndim, me Xhibutin dhe Somalinë në lindje, me Sudanin dhe Sudanin Lindor në perëndim dhe me Kenien në jug.

etiopián e mb I Etiopisë; që ka të bëjë me Etiopinë, me banorët a vendësit e saj.

etiopián i m sh është Banor a vendës i Etiopisë.

etiopián•e ja f sh e et f ETIOPIAN I.

etj. shkurt i E TË TJERA.

étj•e a f

♦ Nevojë fiziologjike për të pirë. **Kam etje. Bima (toka) ka etje. Më merr etja. Shuaj etjen.**

♦ *fig* Dëshirë e zjarrtë a nevojë e madhe për diçka; synim i papërmbajtur për të bërë a për të arritur diçka, lakmi. **Etja për (dije, pasuri, pushtet).** [etja e gjuhës sonë ta shtrëngojnë ... me të vërtetë zemrën. Kur syni i diellit/ do ta shohë për herë të fundit/ ditën time/ e të më shuhet etja për jetën,/ për fjalën e për çdo gjâ, (AÇ).]

etk e mb A I tharë.

etní a f sh - të

♦ Grup etnik.

♦ >**ATËSI A.**

etnicité i m libr Tërësi e karakteristikave ose lidhjeve etnike në varësi të lidhjeve raciale ose kulturore të një grupi njerëzish. [u formua një shkollë studimesh shqiptare, së cilës iu desh të përballojë problemet themelore të burimit të popullit shqiptar e të kulturës së tij, të etnicitetit e të vazhdimësisë historike e territoriale që prej së lashti. (ShS).]

etnik *e mb* Që lidhet me një popull a komb të caktuar dhe me kulturën materiale e shpirtërore të tij. **Grup etnik. Kufi etnik. Emër etnik. Përkatësi etnike.** [politika fashiste kishte sigurue përkrahjen e vet për rivendosjen e kufijve etnikë të Shqipnís, pra, tue përfshí Kosovën, Çamërinë e tue rishikjue edhe kufinin veri-perëndimor (AN).] [(Skënderbeu mundi) të formojë bërthamën e shtetit shqiptar të pavarur, si njësi etnike, administrative dhe politike. (AE).]

etnikísht *ndajf* Nga pikëpamja etnike.

etno- *fjalëform* racë.

etnoarkeológ *u m sh ëët* Ai që merret me etnoarkeologji.

etnoarkeológ•e *ia f e* **ENTOARKEOLOG U.**

etnoarkeologjí *a f* Studime etnografik i njerëzve për arsye arkeologjike, kryesisht nëpërmjet studimit të mbetjeve materiale të një shoqërie.

etnoarkeologjík *e mb* I etnoarkeologjisë; që ka të bëjë me etnoarkeologjinë.

etnobotaník *e mb* I etnobotanikës; që ka të bëjë me etnobotanikën.

etnobotaník•e *a m* Degë e dijes që studion lidhjet midis njerëzve dhe bimëve, kryesisht përdorimin e bimëve në shoqëri të ndryshme.

etnobotaníst *i m sh ëët* Ai që merret me etnobotanikë.

etnobotaníst•e *ja f sh e et* **ETNOBOTANIST I.**

etnocentrík *e mb* I etnocentrizmit; që ka të bëjë me etnocentrizmin.

etnocentríz•ëm *mi m* Besim në epërsinë e grupit etnik ku bën pjesë; vlerësim i popujve dhe kulturave të tjera me kutin e kulturës së popullit tim.

etnocíd *i m libr* Shkatërrim sistematik i kulturës së një grupi etnik.

etnodialektológ *u m sh ëët* Dialektolog që studion tiparet gjuhësore të një grupi etnik.

etnodialektológ•e *a f sh e et* **ETNODIALEKTOLOG U.**

etnodialektologjí *a f gjuh* Studim i tipareve gjuhësore të një grupi etnik.

etnodialektologjík *e mb* >**ETNODIALEKTOR E.**

etnodialektór *e mb gjuh* I etnodialektologjisë; që ka të bëjë me etnodialektologjinë.

étnodiferencúes *e mb libr* Që përbën dallimin midis grupeve etnike dhe kulturave të tyre. [ky instrument i përhapur gjerësisht në periudhën e humanizmit europian ... tek shqiptarët jo rastësisht mori një vlerë etno-diferencuese, ndryshe prej popujve të tjerë, ku nuk mbeti gjatë në përdorim. (ShS).]

etno-fetár *emb libr* Etnik e fetar.

entofobí *a f libr* Frikë nga një grup etnik. Një prej bagazheve më të rëndë të Ballkanit është sindromi i "tjetrit-armikut", që diku-diku ka marrë formën e etnofobisë. (ShS)]

etnográf *i m sh ëët* Ai që merret me etnografi. Një varg përtakimesh të tjera shqiptaro-greke janë vënë re nga studiues të tjerë, nga Çabej e më parë nga një etnograf i shquar si Sh. Gjeçovi. (ShS).

etnográf•e *ja f sh e et f sh* **ETNOGRAF I.**

etnografí *a f* Degë e antropologjisë që merret me përshkrimin shkencor të shoqërive të veçanta njerëzore.

etnografík *e mb* I etnografisë; që ka të bëjë me etnografinë.

etnografíkísht *ndajf* Nga pikëpamja etnografike; nga këndvështrimi etnografik.

etnogjenetik *e mb* I etnogjenezës; që ka të bëjë me etnogjenezën.

etnogjenéz•ë *a f sh a at* Prejardhje e një populli.

etnogjeográf *i m shëët* Ai që merret me etnogjeografi.

etnogjeográf•e *ja f sh e et f e* **ETNOGJEOGRAF I.**

etnogjeografi *a f* Studim i shpërndarjes gjeografike të grupeve racore dhe marrëdhëniet midis tyre dhe mjediseve ku jetojnë.

etnogjeografik *e mb* I etnogjeografisë; që ka të bëjë me etnogjeografinë.

etnogjuhësi *a f* Degë e antropologjisë gjuhësore që studion gjuhën e një grupi etnik.

etnogjuhësor *e mb* I etnogjuhësisë; që ka të bëjë me etnogjuhësinë.

etnogjuhëtar *i m sh* ëët Ai që merret me etnogjuhësi.

etnogjuhëtar•*e ja f sh e et f e* **ETNOGJUHËTAR I.**

etnohistori *a f* Studim i historisë së kulturës së popujve joperëndimorë.

etnohistorik *e mb* I etnohistorisë; që ka të bëjë me etnohistorinë.

etnohistorián *i m sh* ëët Studiues i historisë së kulturës së popujve joperëndimorë.

etnohistorián•*e ia f e* **ETNOHISTORIAN I.**

etnokulturór *e mb* I etnokulturës; që ka të bëjë me etnokulturën. [Vatra është toka shqiptare në kuptim të burimësisë letrare, kurse ndikimet tek shkrimtarët paraqesin forma në plotësimin sa më të madh të komponenteve të njësishme etnokulturore të këtij populli. (ES).] [njësia e brendshme etnokulturore dhe artistike e tij si cikël dhe lidhjet e shumanshme me vlerat e tjera të folklorit të vendit (ShS).]

etnológ *u m sh* ëët Ai që merret me etnologji.

etnológ•*e ia f sh e et f e* **ETNOLOG U.**

etnologji *a f* Degë e antropologjisë që merret me ndarjen e njerëzimit në raca dhe me prejardhjen, shpërndarjen dhe karakteristikat dalluese të tyre.

etnologjik *e mb* I etnologjisë; që ka të bëjë me etnologjinë.

etnomuzikológ *u m sh* ëët Ai që merret me etnomuzikologji.

etnomuzikológ•*e ia f e* **ETNOMUZIKOLOG U.**

étnomuzikologji *a f libr* Studim i muzikës në lidhje me një kontekst kulturor të një grupi etnik të caktuar. [përpjekje për një paraqitje të tipit të prozodisë popullore shqiptare përmes nocioneve dhe terminologjisë së letërsisë kulte, jo rrallë edhe të etno-muzikologjisë. (ShS).]

etnomuzikologjik *e mb* I etnomuzikologjisë; që ka të bëjë me etnomuzikologjinë.

etnoním *i m sh e et libr* Emër grupi etnik. ["Budi i Talit" padyshim është Budi, pjesë e kryeqytetit të sotëm hungarez, por në anën tjetër "Tali" mund të jetë një formë popullore e etnonimit italian. (ShS)]

etnoním *i m sh e et libr* Emër i përveçëm me të cilin thirren njerëzit e një grupi etnik, fisi a kombi.

etnonimí *a f libr* Degë e onomastikës që studion prejardhjen e etnonimeve.

etnopsikológ *u m sh* ëët Ai që merret me etnopsikologji.

etnopsikológ•*e ia f sh e et f e* **ETNOPSIKOLOG U.**

etnopsikologji *a f libr* Degë e psikologjisë që studion racat e njerëzve dhe popujt.

etnopsikologjik *e mb libr* I etnopsikologjisë; që ka të bëjë me etnopsikologjinë. [Ky është një problem tjetër, që ka të bëjë më shumë me veçoritë etno-psikologjike të personazheve. (ShS).]

étnos *i m sh e et libr* Grup etnik.

etnoshkéncë•*e a f* Shkencë që merret me studimin e dijes dhe klasifikimin e objekteve dhe koncepteve në kultura të ndryshme në botë.

etnoveçúes *e mb libr* (Tipar) që dallon a veçon një grup etnik. [vendin e elementit burimor tiparformues dhe etnoveçues (ShS).]

et•óhem *vetv óva (u) úar* Etem; kam etje.

etr. *shkurt* Etj., e të tjera. [**grumullue në magazinë të fantazis së vet allabastra, fildisha, inxhí, zadefa, perle etr.** (GjF)]

Etrurí a f gjeog ant Shtet në Italinë qendrore, qendër e qytetërimit etrusk, që arriti kulmin e lulëzimit rreth vitit 500 para erës së re.

etrúsk e mb hist I etruskëve; që ka të bëjë me etruskët. **Mbishkrimet (urat) etruske.**

etrúsk u m sh ëët ant Banor i Etrurisë.

etrúsk•e ja f sh e et f e ETRUSK U.

etruskísht•e ja f gjuh Gjuhë e etruskëve.

etruskológ u m sh ëët Studiues i qytetërimit etrusk.

etruskológ•e ia f sh e et f ETRUSKOLOG U.

etruskologjí a f Studim i qytetërimit etrusk.

etruskologjik e mb I etruskologjisë; që ka të bëjë me etruskologjinë.

etsh kallëzues G I etur. **Jam etsh.**

etsh (i e) mb krahin G I etur; që ka etje.

etsh it as krahin G Etje.

étshëm ndajf Me etje.

étsh•ëm (i) me (e) mb dhe fig I etur.

etsh•óhem vetv>ET•EM.

etsh•ój jokál óva úar > ET•EM.

etshúar (i e) mb>ETUR (i e).

étur (i e) mb dhe fig I etur

etýd i m sh e et

♦ *muz* Kompozim i shkurtër për një vegël, që përdoret për ushtrime ose për të nxjerrë në pah teknikën e instrumentistit.

♦ *art* Skicë e punuar për ta përdorur në një tablo.

eth kal i ur veta III zoetek Çoj (*lopën*) që të mbarset, të marrë dem.

ethacák u m sh ëët bot (*Allium flavum L.*) Bimë barishtore me qepujkë dhe rabush deri 40 cm e gjatë, që u jepet lopëve për Shën Gjergj.

ethatór i m sh ëët Dem dyvjeçar që mund të mbarsë.

ethatór•e ja f sh e et

♦ Kafshë femër gati për mbarsje.

♦ Dhi e re; ftujë.

ethç mb: Bar ethç bimë që u jepet kafshëve femra për të nxitur mbarsjen.

ethç i m e et bot > ETHÇ•Ë A; VIL•E JA.

éthç•e a f

♦ *bot* Lulesë e disa bimëve e drurëve, që përbëhet prej lulesh të mbledhura tufë në një bisht të përbashkët si një vesh rrushi.

♦ Bimë afrodisiake që u jepet femrave të kafshëve për t'u mbarsur.

♦ *krahin G* Kokrra të ngrënshme që bën ahu.

éthe t m sh Fruta të papjekura, sidomos kumbulla e mollë të athëta.

éth•e ja f kryes sh e et

♦ Gjendje e sëmurë e trupit të njeriut që shfaqet me zjarrmi, rrahje të dendura të pulsit dhe zakonisht me rrëqethje e të dridhura; temperaturë e lartë e trupit; zjarrmi.. **Ethe të forta (me të dridhura). Krizë ethesh.** Shtatë palë ethe ethe shumë të forta. **Më shtypin pak ethet** ndiej pak si ethe; më zënë pak ethet. [**Kohë dimri me ethe që djegin,/ Kohë e sëmurë që duhet shëruar** (PJ).]

♦ *kryes sh fig* Gjendje shumë e shqetësuar, me ndjenja, emocione e shqetësime të forta dhe me dëshira e synime të zjarrta. **Ethet e arit. Ethet krijuese. Ethet e lojës. Ethet e provimit.** Ethet e luftës. [Kishte ikur nga Shqipëria pa ethe dhe shpresa të veçanta. (ED).]

♦ Frikë e madhe. **I kalli (i shtiu) ethet diku**jt e trembi shumë, i kalli frikën. **Më zunë ethet (shtatë palë ethe)** u frikësova shumë; më zunë të dridhurat.

*

Është ethe e butëTë dëmton pa u dukur e pa u ndier, është thëngjill i mbuluar.

**

bar ethesh *bot* Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me gjethe të holla, lule tufa-tufa, të vogla, të kuqe e si hinkë, që mbin nëpër livadhe e që përdoret në mjekësi. >**TRIK•Ë A.**

ethe malarike *mjek* Malarie.

ethe Malte *mjek* Brucelozë.

ethe mbytje *mjek* Ethe që nuk kanë shfaqje të jashtme shumë të dukshme (*zjarrmi të lartë të dridhura etj.*), por që të dërrmojnë trupin.

ethe tropikale *mjek* Sëmundje ngjitëse e viseve tropikale e shkaktuar nga pickimi i mushkonjat, që shfaqet me të kruajtura, dhembje koke dhe kockash.

ethet e kënetës *mjek* Ethe malarike.

ethet e lehonisë *mjek* >**ETHET E LINDJES.**

ethet e lindjes *mjek* Infeksion që shkaktohet të gruaja pas lindjes ose pas dështimit nga disa mikrobe dhe shoqërohet me zjarrmi.

ethet e verdha *mjek* Sëmundje ngjitëse që shfaqet në mënyrë të menjëhershme me temperaturë të lartë, dhembje koke e të shpinës, dobësi të theksuar, përzierje dhe të vjella.

lule ethesh *bot* >**BAR ETHESH.**

ethecák u *m bot K* Bar me fletë si të patates, që e hanë lopët për t'u ethur.

ethelargúes e *mb mjek (Bar)* për uljen e etheve.

etheprúrës e *mb mjek* Që sjell a shkakton ethe.

ethesjéllës e *mb mjek* >**ETHEPRURËS E.**

éth•et - (u) ur *vetv veta III (Lopa)* kërkon dem; (*dosa*) vjen në hakërri, kërkon të mbarset.

ethetrétun *mb G I* tretur nga ethet.

éthez a f sh a at *ent* Kandërr me dy palë krahë, që zhvillohet nga veza në larvë, në krimb e më pas në flutur, e cila bren sendet e leshta, gëzofët, drithërat, bimë të ndryshme etj. >**TENJ•Ë A.**

éthë¹ (me u) *vetv G* Kam ethe; më zënë ethet.

éthë² (me u) *G vetv (Buçja)* ethet; vjen në kohë për t'u mbarsur. >**ETH•ET.**

éthës i m sh - it *bot* Bimë barishtore, që lidh kokë si hudhër në tokë; u jepet kafshëve për t'u ethur.

éthëza t f përmb ent (Microlepidoptera) Familje kandrrash që përfshijnë llojet e molave.

éthj•e a¹ f sh e et Ardhja në hakërri e lopës, dosës etj.

éthj•e a² f sh e et A Ethe.

éthka t f sh mjek krahin Ethe.

ethnáj•ë a f mjek Epidemi që shfaqet me ethe; gjendje me ethe.

ethník e *mb* >**ETNIK E.**

ethól i m fizio krahin *G* Orgazëm.

ethol•óhem *krahin G vetv dhe pës e* **ETHOL•OJ.** > **ETHOL•UE (me u).**

ethol•ój *kal fizio* krahin *G* >**ETHOL•UE (me).**

ethol•úe (me) *kal óva úe* *fizio* krahin *G E* sjell në gjendje orgazme (*partnerin*).

ethol•úe (me u) *óva (u) úe* *fizio* krahin *G*

I *vetv* Vij në gjendje orgazme.

II *pës e* **ETHOL•UE (me).**

etholúem (i) e (e) *mb fizio krahin G* Që ka mbërritur a është në fazën e orgazmës.

éthshëm *ndaif* Me ethe; në mënyrë të ethshme; me shqetësim e emocion; me frikë.

éthsh•ëm (i) me (e) *mb* Plot shqetësime e emocione; plot dëshira e synime të zjarra; i shoqëruar me ethe; që bëhet në mënyrë shumë të ngutshme; që shpreh një shqetësim të theksuar. **Ditë të ethshme. Përpyekje të ethshme. Vështrim i ethshëm.**

ethúesh•ëm (i) -(e) *mb G* I sëmurë me ethe; me zjarrmi nga ethet.

éthun (e) *mb f zoovet >ETHUR (e).*

éthun (i e) *mb G* I sëmurë me ethe.

éthunit (të) *as G* Ethe; zjarrmi.

éthur (e) *mb zoovet (Lopë, dosë etj.)* që kërkon të mbarset.

éthur it (të) *as zoovet* Ethje e lopës, dosës; etj.

éu *pasth* Thirtje habie, keqardhjeje etj.

Eu *kim shkurt i* Element dy a trivalent i grupit të metaleve alkaline tokësore.

eufemík e *mb libr* [Emërtim eufemik kanë edhe figurat e arbëreshëve, si: "ato të hjeshtëmëzet", "ato të lumet". (ShS)]

eufemíz•ëm mi *m sh ma mat libr* Fjalë ose shprehje që përdoret në vend të një fjale a shprehjeje tjetër, të cilën nuk dua ose nuk duhet ta zë në gojë; fjalë a shprehje e butë a e zbutur.

Gojëlidhuri është eufemizëm për ujkun. [Këto të fundit ruajnë në emërtim një eufemizëm tipik, që u përftua si aglutinim (përngjitje) i një fjalie të tërë ("shtojua, zot, vallet", "shtojua, zot, rreshtat"). (ShS)].

eufón i *m sh e et muz* Vegël frymore prej tunxhi, më e vogël se tuba e tingull më tëëmbël.

eufoní a *f gjuh>BUKURTINGËLLIM I.*

eufoník e *gjuh>BUKURTINGËLLUES E.*

euforí a *f*

♦ Ndjenjë të fortë gëzimi, kënaqësie e lumturie, e shkaktuar nga një gjendje nervore, nga veprimi i narkotikëve, pijeve alkoolike etj. **Shfaqje euforie.**

♦ *libr* Gëzim i madh e i papërmbajtur; ndjenjë vetëkënaqësie e gëzimi të tepruar. **Çast euforie.**

Flet me eufori. Kaloj në eufori!

euforík e *mb* I euforisë; që ka të bëjë me euforinë; që shkakton eufori. .

Eufrát i *f gjeog* Lumë në Azinë Veriperëndimore, që derdhet në Gjirin Persik. **Eufrati dhe Tigri.**

Eufrosín•ë a *f mit gr* Njëra nga tre Hired.

eugjení a *f* Fisnikëri e trashëguar.

eugjeník e *mb* I eugjenikës; që ka të bëjë me eugjenikën.

eugjeník•ë a *f* Teori dhe praktikë e përmirësimit të racës njerëzore duke nxitur shtimin e popullsisë me tipare të shëndetshme dhe kufizimin e popullsisë me tipare të padëshirueshme; bazë e politikës naziste të "higjienës raciale".

eugjeníst i *m sh* ëëtPasues i eugjenikës.

eugjeníst•e ja *f sh e et f e* **EUGJENIST I.**

eukalípt i *m sh e et bot (Eucalyptus)* Gjini drurësh përherë të blertë të familjes së mirteve, me prejardhje nga Australia, me trung të lartë dhe gjethe të merme nga të cilat nxirret një vaj që përdoret në mjekësi e industri.

eukaríst im *fetdhe art* Darka e Fundit.

Euklíd i *m ant gr* Matematikan, baba i gjeometrisë(messhekulli IV deri messhekullin III p.e.re).

euklidián e mb I Euklidit; që ka të bëjë me Euklidin. **Gjeometri euklidiane.**

EULEX i m shkurt i European Union Rule of Law Mission in Kosova.

Eumeníde t f sh mit gr Perëndi greke të hakmarrjes. [**Rapsodët lahutarë u këndojnë orëve të bjeshkëve, të cilat janë si Eumenidet (furitë) në eposin grek.** (ShS)]

eunúk u m sh ëët Burrë i tredhur që ruan gratë e haremit.

Eurazí a f gjeog Masë tokësore e përbërë nga kontinenti i Europës dhe Azisë.

euraziatík e mb gjeog I Eurazisë; që ka të bëjë me Eurazinë; që ndodhet në Eruazi.

euréka pasth Thirrje kënaqësie për zbulimin e diçkaje, zgjidhjen e një probleme etj.

Euriál•ë a f mit gr Një nga Gorgonat.

Euridíç•e ja f mit gr Nimfë; gruaja e Orfeut.

euripidián e mb let ant gr I Euripidit; sipas stilit tragjik të Euripidit (480-406 p.e.r.)

Euristé u m mit gr Mbret i Argosit; i ngarkoi Herkulit dymbëdhjetë punë.

euro- fjalëform Eur(o)-.

éuro ja f sh - t fin Monedhë e eurozonës (€).

euroatlantík e mb gjeog, pol (Shoqatë etj.) e vendeve të Europës (Perëndimore) dhe vendeve të Amerikës Veriore.

éuroaziatík e mb dhe gjeog I Europës dhe Azisë; që ka të bëjë me Europën dhe Azinë. [**Jo, kurrësesi, orjentalizma e jonë asht kryekëput një dhantië (darovë) fatale e kristjanizmit, me gjithë që e një kristjanizmi të degjeneruem euro-aziatik.** (KM).]

Euro-Babél i m libr Që ka të bëjë me Europën moderne dhe Babelin e lashtë. [**Europa e qytetëruar ka vënë tërë forcën intelektuale që debatet për një identitet kulturor të përbashkët të çojnë në integrimin kulturor; që eurokultura të jetë nyje kohezioni, të mos degjenerojë në Euro-Babel** (ShS).]

eurocentrízëm mi m libr Koncept i epërsisë së kulturës europiane. [**duke përfshirë edhe atë greke, mitologji e një kryeqendër botërore të asaj epoke, metropol i dijes dhe i artit antik, baza e eurocentrizmit të sotëm të shumë dijetarëve.** (ShS).]

euro•çék çéku m sh çéqe çéqet vjet Çek i lëshuar nga një bankë europiane që mund të këmbehet në çdo njësi e këmbimit të monedhës a shitore që ka shenjen EC.

eurodeputét i m sh ëët Deputet i Parlamentit European.

eurodeputét•e ja f sh e et f e EURODEPUTET I.

eurokomuníst e mb pol I eurokomunizmit; që ka të bëjë me eurokomunizmin.

eurokomuníst i m sh ëët pol Anëtar partie komuniste në vendet e Europës perëndimore.

eurokomuníst•e ja f sh e et pol f e EUROKOMUNIST I.

eurokomuníz•m mi m pol Komunizëm i disa partive komuniste të Europës Perëndimore, që mbështetej në procedura demokratike brenda partisë dhe pavarësi nga qeveria sovjetike.

eurokrací a f pol Shtresë nëpunësish a funksionarësh të Komisionit European.

eurokrát i m sh ëët Nëpunës a funksionar i institucioneve të Komisionit European.

eurokrát•e ja f e EUROKRAT I.

eurokratík e mb I eurokracisë; që ka të bëjë me eurokracinë dhe eurokratët.

eurokultúr•ë a f libr Kulturë europiane. [**Europa e qytetëruar ka vënë tërë forcën intelektuale që debatet për një identitet kulturor të përbashkët të çojnë në integrimin kulturor; që eurokultura të jetë nyje kohezioni, të mos degjenerojë në Euro-Babel** (ShS).]

eurolindór e mb Që ka të bëjë me Europën Lindore dhe me banorët e saj.

europarlamentár i m sh ëët Anëtar i Parlamentit European.

europeíz•ëm mi m pol Koncept a doktrinë e shkombëtarizimit të vendeve të Bashkimit European dhe e nënshtrimit të tyre ndaj një agjencie.

europërendimór e mb Që ka të bëjë me Europën Perëndimore, me banorët e saj.

Európ•ë a f

♦ *gjeog* Një nga 7 kontinentet, që zë pjesën perëndimore të masës tokësore të Aurazisë.>**EVROP•Ë A.**

♦ *mit* E bija e mbretit të Tirit, që Zeusi e dashuroi, iu shfaq si dem i bardhë, e rrëmbeu dhe e çoi në Kretë.

♦ *astr* Hënë e Jupiterit (*e zbuloi Galileo Galilei më 1610*).

europián e mb I Europës; që ka të bëjë me Europën, me banorët a vendësit e saj. **Rilindja Europiane.**

europián i m Banor a vendës i Europës.

europiánçe ndajf Në mënyrën e jetesës europiane (perëndimore).

europián•e ia f eEUROPIAN I.

europianíz•ëm mi m >EUROPEIZ•ËM I.

europianizím i m pol Shkombëtarizim i një vendi a territori dhe vënie e tij nën mbikëqyrjen e Bashkësisë së Kombeve Europiane.

europianiz•óhem óva (u) úar pol vetv dhe pës e EUROPIANIZ•OJ.

europianiz•ój kal óva úar pol Shkombëtarizoj (*një vend a territor*) dhe e vë nën mbikëqyrjen e Bashkësisë së Kombeve Europiane.

europianizúar (i e) mb pol (*Vend a territor*) i shkombëtarizuar dhe i vënë nën mbikëqyrjen e Bashkësisë së Kombeve Europiane.

europianizúes e mb pol Që ka si synim shkombëtarizimin dhe vënien e një vendi a territori nën mbikëqyrjen e Bashkësisë së Kombeve Europiane.

europianojugór e mb I Europës Jugore; që ka të bëjë me Europën Jugore dhe me banorët e saj.

europianojugórë t m sh Banor i vendeve të Europës Jugore.

europianolindór e mb I Europës Lindore; që ka të bëjë me Europën Lindore dhe me banorët e saj.

europianolindórë t m sh Banor i vendeve të Europës Lindore.

europianoperëndimór e mb I Europës Perëndimore; që ka të bëjë me Europën Perëndimore dhe me banorët e saj.

europianoperëndimórë t m sh Banor i vendeve të Europës Perëndimore.

europianoveriór e mb I Europës Lindore; që ka të bëjë me Europën Lindore dhe me banorët e saj.

europianoveriórë t m sh Banor i vendeve të Europës Perëndimore.

europíum i m kim Element metalik dyvalent dhe trivalent i grupit të tokave të rralla (*simboli Eu*).

eurosocialíst e m sh -ë pol I eurosocializmit; që ka të bëjë me eurosocializmin ose e mbështet atë.

eurosocialíz•ëm mi mb pol Socializëm europian; pozicion politik i qendrës së majtë të Bashkimit Europian, që mbështetet në nocionet e përparimit shoqëror, lirisë, barazisë, solidaritetit dhe drejtësisë.

eurozón•ë a f ek Bashkim monetar i vendeve të Bashkimit Europian, që kanë euron (€) si monedhë të vetme e të përbashkët.

euskár•ë af gjuh Gjuhë e baskëve.

euskarián e mb gjuh I gjuhës së baskëve.

Eusták u m: Tubi i Eustakut anat Kanal që bashkon veshin e mesëm me faringun.

eustreptospondíl i m paleo Dykëmbësh i madh mishngrënës i Jurasikut të Vonë, deri 5 m i gjatë dhe peshë 500 kg.

eutanazí *a f mjek* Vrasje pa dhembje e dikujt, sidomos e atij që vuan nga një sëmundje e pashërueshme. **Vend ku ndalohet eutanazia.**

Eutérpi *f mit gr* Muzë e muzikës dhe poezisë elegjiake.

evadím i m libr > **SHMANGI•E JA.**

evad•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **EVAD•OJ.**

evad•ój kal óva úar libr Shmang (*ligjin, taksat*).

evadúar (i e) mb Shmangie (*e ligjit, taksave*).

evadúes e mb Shmangës; që shmang.

evadúes i m sh - it Ai që shmang ligjin; që nuk paguan taksat.

evadúes•e ja f sh e et f e **EVADUES I.**

evakuím i m sh e et Zbrazje; boshatisje.

evaku•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **EVAKU•OJ.**

evaku•ój kal óva úar Zbraz; boshatis (*qytetin në rast alarmi*); largoj (*njerëzit*) nga një vend i rrezikuar a me rreziqe për jetën e tyre.

evakuúar (i e) mb (*Qytet etj.*) i zbrazur; i boshatisur; i larguar nga një vend me rreziqe.

evakuúar a (e) f sh a at (të) f e **EVAKUUAR I (i).**

evakuúar i (i) m sh - it (të) Njeri i larguar nga një vend i rrezikuar a me rreziqe për jetën.

evangjelík e fet Ungjillor. [**Fryma evangjelike, fryma e ringjalljes së njeriut të kësaj bote të parazgjedhur nga fati për të vuajtur** (ShS).]

evangjelíst e mb Ungjillor.

evangjelíst i m sh ëët fet Ungjillor.

evangjelíz•ëm mi m fet Ungjillorizëm.

evangjelizím i m fet Ungjillorëzim.

evangjeliz•óhem vetv e **EVANGJELIZ•OJ.**

evangjeliz•ój kal óva úar fet Ungjillorëzoj.

evangjelizúar (i) e (e) mb I ungjillorëzuar.

evangjelizúes e mb Ungjillorëzues.

evarí a f vjet Mirënjohje.

evarísh•ëm (i) me (e) mb vjet Mirënjohës.

evazió i m > **SHMANGI•E JA.**

evazion fiskal *fin* Shmangie e detyrimeve financiare.

evenimént i m libr Ngjarje e rëndësishme. > **NGJARJ•E A. Eveniment i vitit.**

eventuál e mb (*Ngjarje a gjendje*) që pritet të vijë a të krijohet nga shkaqet ekzistuese.

eventualísht ndajf Pas një kohe të pacaktuar ose pas një vonese të gjatë; më në fund.

eventualitét i m libr Ngjarje a gjendje që pritet të vijë a të krijohet nga shkaqet ekzistuese.

Év•ë a f mit fet Gruaja e Adamit; gruaja dhe nëna e parë e racës njerëzore, që Perëndia e krijoi nga brinja e Adamit dhe i vuri të dy bashkë në Kopshtin e Edenit.

evgjít e mb (*Njeri*) me tipare të zeza.

evgjít i m sh ëët Pjesëtar i një grupi banorësh me tipare të zeza, me mënyrë jetese të ngulur, që mendohet se vijnë nga Egjipti; rom.[**në pazar takoi evgjít nallbanin** (DA).]

evgjítçe ndajf Ashtu si veprojnë a bëjnë evgjítët, romët.

evgjít•e ja f sh e et f e **EVGJIT I.**

evgjítëri a f

♦ *përmb* Tërësi e evgjítëve, e romëve.

♦ *keq* Punë evgjítësh.

evgjít•ë a¹ f sh a at f e **EVGJIT I.**

evgjít•ë *a²f sh a at inv* Larvë e bretkosës ose e bretkut. >**BISHTFULTER•E JA.**

evgjít•she *ndajf* >**EVGJITÇE.**

evidénc•ë *a f sh a at*

♦ *zyr* Shënime ose të dhëna të regjistruara, që pasqyrojnë gjendjen e punëve a të veprimtarisë së njerëzve, ndërmarrjeve, institucioneve etj.; fletë e regjistër ku mbahen shënime të tilla; pasqyrë. **Heq nga evidenca** e çregjistroj. **Marr në evidencë** e regjistroj. **Hyj në evidencë** regjistrohem. **Mbaj në evidencë** e mbaj shënim, e shënoj që ta kem parasysh. **Vë (fut) në evidencë** e mbaj shënim; e regjistroj.

♦ *libr* Dukje; pah. **Nxjerr (vë) në evidencë. Del në evidencë.**

evidencím, evidenc•ó *etj.* >**EVIDENTIM, EVDENT•OJ** *etj.*

evident e *mb libr* I dukshëm. [është evident një ndryshim themelor mbi gjerësinë tematike, përhapjen rajonale dhe pasurinë gjenuine të eposit. (ShS)] [Dorëshkrimin e Teodor Shkodranit të vitit 1210 ai e gjeti në arkivin e Vatikanit, ku nuk ishte sinjalizuar në mënyrë të mjaftueshme apo evidente. (DhSh)]

evidentím i m

♦ *zyr* Mbajtje shënim në evidencë; regjistrim (*i gjendjes së punëve të njerëzve, institucioneve etj.*).

♦ *libr* Nxjerrje në dukje; vënie në pah.

evident•óhet *pavet dhe pës e* **EVIDENT•OJ.**

evident•ó *kal óva úar*

♦ *zyr* Mbaj shënim në evidencë; regjistroj (*gjendjen e punëve të njerëzve, ndërmarrjeve, institucioneve etj.*).

♦ *libr* Nxjerr në dukje, në pah.

evidentúar (i e) mb

♦ *zyr* I regjistruar në evidencë.

♦ I nxjerrë në dukje, në pah.

evitím i m sh e et libr Shmangie.

evit•óhet *vetv úa (u) úar veta III e* **EVIT•OJ.** Aksidenti mund të ishte evituar.

evit•ó *kal óva úar libr* Shmang. [Por në këtë mes nuk është merakuri për të evituar estradat (MN).]

evitúar (i e) mb I shmangur.

evitúesh•ëm (i) me (e) mb I shmangshëm.

evlát i m sh ër ërit bis Fëmijë; pjellë e dikujt; bir ose bijë. **E kam evlat.**

evliá mb vjet I shenjtë; shumë i drejtë.

evliá jaf vjet Shenjt; shenjtor; njeri i shenjtë; njeri shumë i drejtë.

evokím i m sh e et libr Sjellje në kujtesë.[**evokimi i historisë në letërsinë popullore dhe në artin e kultivuar** (ShS).]

evok•óhet *pavet dhe pës e* **EVOK•OJ.**

evok•ó *kal óva úar libr* Sjell në kujtesë, në mendje.

evokúar (i e) mb libr I sjellë në kujtesë, në mendje.

evokúes e mb libr Që sjell në mendje, në kujtesë.

evól i m sh e et G

♦ Plis dheu.

♦ Shuk balte.

evolución i m sh e et

♦ *fil* Një nga format e lëvizjes në natyrë dhe në shoqëri; zhvillimi i një sendi a dukurie nga një gjendje më e ulët në një gjendje më të lartë nëpërmjet kalimeve a ndryshimeve sasiore të ngadalshme e shkallë-shkallë, të cilat bëjnë të mundshme edhe ndryshimet cilësore

♦ *bio* Zhvillim shkallë-shkallë dhe i ngadaltë i bimëve e i kafshëve nga një lloj në tjetrin ose nga format me të hershme e me të thjeshta tek ato me të ndërlikuara e me të përsosura. **Teoria e evolucionit.**

♦ Zhvillim shkallë-shkallë i gjuhës.

evolucionár e mb libr(*Zhvillim*) që bëhet me evolucion. [Camaj citon Xhuvanin, simbas të cilit gjuha shqipe e përbashkët duhej të dilte prej afrimit të dy dialekteve në mënyrë evolucionare me kalimin e disa breznive, mbasi "Marksizmi nuk pranon shpërthime të hovëshme në zhvillimin e gjuhës" (Stalin). (APp).]

evolucioníst e m sh ëët Përkrahës i teorisë së evolucionit.

evoluím i m sh e et libr Evolucion; zhvillim me evolucion. [Vetë fakti që folkloristët tekstin letrar e kanë parë në varësinë dhe kushtëzimin e tij prej kontekstit historik dhe atij të komunikimit (text & context) është një dëshmi e rëndësishme për evoluimin e koncepteve. (ShS).]

evoluón jokall ói úar veta III libr Bën a pëson evolucion.

evolút•ë a f sh a at gjeom Lakore që është vendi i qendrave të përkuljes së lakores tjetër.

evoluúar (i e) mb Që ka pësuar a ka bërë evolucion.

evoluúem (i) e (e) mb G >EVOLUUAR (i e).

evro- fjalëform>EURO-.

Evróp•ë a, evropián etj. >EUROP•Ë A, EUROPIAN etj.

evropiúm i m kim>EUROPIUM I.

evúll•ë a f sh a at bot (*Viscum album*) Shkurre gjysmëparazitare që rritet në degët e drurëve të tjerë, me kërcell deri 1 m të gjatë, gjethe të holla dhe lule të verdha të imëta.

ex aequo /eks aékuo/ *shpr lt* Në kushte të njëjta (të barabarta).

ex animo /eks anímo/ *shpr lt* Nga zemra.

ex ante /eks ánte/ *shpr lt* Para ndodhisë.

ex cathedra /eks katédra/ *shpr lt* Nga katedra.

ex gratia /eks grátia/ *shpr lt* Nga mirësia.

ex libris /eks líbris/ *shpr lt* Nga biblioteka.

ex nihilo nihil fit /eks nílo níl fit/ *shpr lt* Asgjë s'del nga asgjëja.

ex officio /eks ofício/ *shpr lt* Për arsye të detyrës.

ex parte /eks páрте/ *shpr lt drejt* Nga një pjesë.

ex pede Herculum /eks péde hérkulum/ *shpr lt* Nga pjesa tek e tëra.

ex post /eks post/ *shpr lt* Pas ndodhisë.

ex post facto /eks post fácto/ *shpr lt drejt* Me prapaveprim.

ex professo /eks proféso/ *shpr lt* Me kompetencë.

ex tempore /eks témpore/ *shpr lt* Menjëherë.

ex vi termini /eks vi términi/ *shpr lt* Sipas përkufizimit.

ex voto /eks vóto/ *shpr lt* Sipas premtimit.

excelsior /eksélsior/ *ndajf lt* Më lart.

exempli gratia /ekzémpli grátia/ *shpr lt* Për shembull.

exhél i mvjet Orë e fundit; çast i vdekjes. [Atij i qënka shkrojtur t'i biesh ti me dyfek të ri. I erdh exheli. (DhP)]

exhelí si mb vjet (Njeri) që i ka ardhur ora e vdekjes.

exhelí u m sh nj *njtëvjet* Njeri që i ka ardhur ora e vdekjes.

exhínd i m sh e et *krahin G* Xhind; shpirt i keq.

-ez prapasht (*formon emra dhe mbiemra nga emra vendesh*): **francez, kinez, londinez.**

ezán i m sh e et *fet* Thirrje për lutje besimtarëve myslimanë, që bëhet nga minarja.

ezaurím i m libr Studim i shterueshëm (*i një çështjeje*).

ezaurimént i m mjek: **Ezauriment nervor** çrregullim psikologjik i përkohshëm, i shoqëruar me humbje të aftësisë së njeriut për të vepruar normalisht, i shkaktuar në përgjithësi nga ngarkesa e madhe në punë, mungesa e gjumit dhe faktorë të tjerë.

ezaur•óhet úa (u) úar *pavet e* **EZAUR•OJ.** [Për Gjon Buzukun kanë shkruar dhjetëra dijetarë të huaj e shqiptarë dhe sërish problemi nuk është ezauruar. (MZ).]

ezaur•ó j kal óva úar libr Studioj shterueshëm (*një çështje*).

ezaurúar (i e) mb libr (*Çështje*) e studiuar shterueshëm.

ezaurúem (i) e (e) mb *G>* **EZAURUAR (i e).**

ezbér ndajf vjet Pa ndrojtje. **Flas ezber** flas haptas, pa ngurrim.

Ezekíl i m fet

♦ Profet hebraik (*shek. VI p.e.r.*).

♦ Libër i Dhiatës së Vjetër që përmban profecitë e Ezekilit.

-ezëprapsht (*formon emra nga emra*): **dorezë, dushnezë.**

ezetimíb•ë a f farm Bar për uljen e kolesterolit.

ezmér e mb (*Njeri*) zeshkan.

ezmér i m sh *ëët* Njeri zeshkan.

ezmér•e ja f sh e et Vajzë a grua zeshkane.

ezmerín•ë a f sh a at *bot* Rozmarinë.

ezmérk•ë a f sh a at *përk* Ezmere; zeshkane.

ezofág u m sh *ëët* *anat* Gyp i aparatit të tretjes që çon ushqimin nga goja në stomak.

ezomeprazol i m farm Bar për lehtësimin e vështirësisë së tretjes së ushqimit dhe mjekimin e ulcerës së stomakut ose të duodenit.

Ezón i m mit gr Mbret i Ioklit; i ati i Jazonit; i vëllai, Pelias, e rrëzoi nga froni; Medea e rinoi.

Ezóp i m let ant gr Fabulist, që thuhet si jetonte si skllav në ishullin e Samosit (*shek. VI p.e.r.*).

ezopík e mb let I Ezopit; që ka të bëjë me Ezopin dhe me stilin e fabulave të tij.

ezoterík e mb (*Çështje*) e kapshme a e kuptueshme vetëm për një rreth njerëzish me kulturë e njohuri të gjera.

ezoteríz•ëm mi m Doktrinë a parime ezoterike.

ézull i m A Agim.

ezhdërhá ja f sh - të

♦ *mit* Figurë e përfytyruar si kuçedër; bollësharde.

♦ *fíg* Njeri me trup shumë të madh e të fortë; trim i madh; dragua.

ezhé g•ë a f sh a at K Kokërr gështenje.

Ë ë

Ë ë¹

♦ Ë ë. Zanorja ë.

♦ *si em f ç ja* Shkronja **Ë, ë**; grafia dhe tingulli i saj. **Ë-ja e madhe**. [Kjo është periudha e ruajtjes së a-së në gegërishte dhe e kthimit të saj në "ë" në toskërishte. (ShS).]

ë²*pj*

♦ Përdoret në fjali pyetëse për të përforcuar pyetjen. **Kështu thua ti, ë?**

♦ *bis* Përdoret veçan, kur kërkoj të përsëritet një pyetje ose një mendim që nuk e kam dëgjuar mirë. **Ë, çfarë the?**

♦ Përdoret në fund të një fjalie për të shprehur habi, ironi, qesëndi, mospërfillje, zemërim, miratim etj. **Nuk do të vijë, ë? Nuk ta dha, ë?**

ë³*pasth*

♦ Përdoret e përsëritur për të shënuar zërin që del kur qan një fëmijë a dikush tjetër ose kur rënkon një i sëmurë; ëh. **Bënte ë, ë, ë.**

♦ Përdoret për të shprehur kënaqësi, miratim etj. ose për të përforcuar shprehjen e këtyre ndjenjave. **Ë, sa m'u bë qejfi!**

♦ Përdoret kur kujtohem papritur për diçka. **Ë, po, e mbaj mend ku e lashë.**

ë⁴*veta III, tashme, dëft A, J* > ËSHTË.

ë⁵*pj A Po*; mirë. > ËHË.

ëh *pasth bis*

♦ Përdoret për të shënuar zërin që nxjerr dikush kur rënkon; ë. **Ëh, ëh, dëgjohej rënkimi i plakut.**

♦ Përdoret për të shprehur keqardhje për diçka; ë. **Ëh, ç'më shpëtoi!**

ëh•emvetva (u) ur > ËNJT•EM.

ëhë *I pasth bis*

♦ Përdoret për të shprehur kërcënim, keqdashje, përbuzje, mospërfillje, dyshim a mosbesim, habi etj.; aha. **Ëhë, le ta përsëritë po të dojë! Ëhë, dashka dhe ai! Ëhë, ç'paska bërë! Ëhë, ç'ia punoi! Ëhë, s'na doli gjë.**

♦ Përdoret për të shprehur keqardhje, dëshpërim a pendim. **Ëhë, deri aty paska shkuar puna? Ëhë, ja që ndodhi tashti, s'kemi ç'bëjmë.**

II *pj bis* Përdoret për të shprehur një pohim a miratim në mënyrë jo të përcaktuar qartë, me kuptimin **posi, posi jo, ashtu është** (*zakonisht si përgjigje*). **Është i mirë, a po jo? - Ëhë. Të pëlqen? - Ëhë. Si thua, nise mi? - Ëhë.**

ëj *pj A Po*; ëhë.

ëjt *etj.* > ËNJT *etj.*

ëjtj•e a *f sh e et* > ËNJTJ•E A.

ëm¹*pasth*

♦ Përdoret për të shprehur ngurrim. **Ëm, s'di çfarë të them.**

♦ Përdoret për të shprehur kënaqësi. **Ëm, sa e shijshme!**

ëm²*A urdh e JAP.* Ëm një mollë më jep një mollë.

ëmbël

I *ndajf*

♦ Në mënyrë të tillë që të kënaq kur e dëgjon. **Flet (këndon) ëmbël.**

♦ Me butësi e me dashamirësi; butë; me të butë. **Sillet (vështron, përgjigjet, buzëqesh) ëmbël. [E ndjej sa ëmbël vdes ai kaproll! (ShM)].**

♦ Qetë, pa tronditje, butë; pa bërë zhurmë. **Rrjedh (zbret) ëmbël.**

II *si kallëzues:* Është ëmbël kur e dëgjon ndjen kënaqësi kur e dëgjon.

ëmbël (të) as Ëmbëlsi, butësi. **I foli me të ëmbël i foli me të butë. E mori me të ëmbël e mori me të mirë e me të butë.**

ëmbël (i e) mb

♦ **ëmb•ël (i e)mb, m sh ël (të), f sh la (të)**

♦ (*Ushqim*) që ka shijen e sheqerit ose të mjaltit; i bërë a i përgatitur me sheqer, mjaltë, reçel ose prodhime që përmbajnë sheqer; që ka ëmbëlsi. **Mollë (dardhë) e ëmbël. Fik (rrush) i ëmbël. Verë e ëmbël. Pije të ëmbla. Kafe e ëmbël. I ëmbël si mjaltë. I ëmbël si mjaltë.**

♦ Që të kënaq me shijen që ka; që ta ka ënda ta shijosh, i shijshëm; që nuk përmban shumë kripëra ose lëndë të tjera të pashijshme a të dëmshme. **Ujë i ëmbël. Me bukë të ëmbël!***ur* me jetë të lumtur!

♦ Që nuk ka kripëra të tepërta a lëndë të tjera të dëmshme (për tokën). Tokë e ëmbël. Vend i ëmbël.

♦ (*Zë, pamje, aromë etj.*) e këndshme për veshin, syrin a hundët; që ta ka ënda ta dëgjosh, ta shikosh a t'i marrësh erë; (*vështrim etj.*) i butë e ledhatues; tërheqës, i këndshëm. **Fytyrë e ëmbël. Sy të ëmbël. Ngjyrë e ëmbël. Kundërmim (parfum) i ëmbël.**

♦ Që të bën të ndiesh kënaqësi trupore a shpirtërore; i këndshëm; i butë; që është plot kënaqësi, gëzim e lumturi. **Diell i ëmbël. Dritë e ëmbël. Gjumë i ëmbël. Jetë e ëmbël. Ëndrra të ëmbla. Kujtime të ëmbla. [Pranë veshit i pëshpëriste/ Një këngë të ëmbël (PJ).]**

♦ (*Klimë, mot*) i butë. **Dëborë e ëmbël.**

♦ Që sillet mirë e butë me të tjerët; i dashur; i shoqërueshëm. **Njeri i ëmbël. Shoqëri e ëmbël. E ka gjakun të ëmbël** e duan të tjerët, është i dashur e i shoqërueshëm. **Ka gojë të ëmbël** është gojëmbël. **[E ëmbël, nuk mund të jem këto kohë. (EMr)].**

♦ I butë, jo i ashpër (*në prekje*). **Lëkurë (sipërfaqe) e ëmbël.**

♦ (*Kodër, shpat*) jo shumë i pjerrët, që nuk bie thikë (*lumë, përrua*) që shkon a rrjedh qetë; (*lëvizje*) që bëhet qetë e pa tronditje. **Zbritje (pjerrësi) e ëmbël. Rrjedhje e ëmbël. Fluturim i ëmbël.**

♦ *iron(Fjalë etj.)* që përdoret sa për t'ia bërë qejfin dikujt.

*

Fjalët të ëmbla, punët të tharta Të premtan shumë, por s'të mbaron punë.

Me bukë të ëmbël!*ur* Me jetë të lumtur!

**

kolla e ëmbël (e mirë, e bardhë) *euf mjek* Sëmundje ngjitëse e fëmijëve zakonisht deri 7 vjeç, që shfaqet me kollë të fortë e të gjatë.

limon i ëmbël *bot* Limon që bën kokrra vezake pak si të rumbullakëta e të ëmbla. >**LIMET•Ë**
A.

ëmb•ël la (e)¹f sh la lat (të)

ëmb•ël la (e)²f sh la lat (të)

♦ Ëmbëlsirë. **Ha të ëmbla.**

♦ Cilësi e diçkaje të ëmbël; veti e asaj që është e ëmbël; ëmbëlsi. **E ëmbla dhe e hidhura. Shija e së ëmbëlës.**

♦ *kryes sh eup* Sëmundje të rënda që u bien fëmijëve si lia, kolla e mirë, fruthi etj. **E zuri e ëmbla. I kaloi të ëmblat. Shpëtoi nga të ëmblat.**

ëmb•ël la (e)³f sh la lat (të) *A Tëmth (i kokës).* **Më rrahin t'ëmblat.**

ëmb•ëllit (të) as

♦ Ëmbëlsi.

♦ Butësi.

ëmbëlák e mb përk I ëmbël, i këndshëm. **Fytyrë ëmbëlake. Sy ëmbëlakë.**

ëmbël-ëmbël*ndajf* Me ëmbëlsi; butë-butë; shtruar.

ëmbëli a f A

- ◆ Ëmbëlsi.
- ◆ Kënaqësi.

ëmbëlihdajf A

- ◆ Ëmbëlsisht; me ëmbëlsi.
- ◆ Me delikatesë.

ëmbëlósh e mb Që është pak i ëmbël, që vjen si i ëmbël. **Verë ëmbëloshe. Rrush ëmbëlosh.**

ëmbëlsi a f

- ◆ Të qenët i ëmbël; veti e diçkaje që është e ëmbël. **Ëmbëlsia e sheqerit (mjaltit, rrushit, verës).**
- ◆ Cilësi e diçkaje që ta ka ënda ta dëgjosh, ta shohësh a t'i marrësh erë, që të jep kënaqësi trupore e shpirtërore; të qenët tërheqës a i këndshëm; të qenët i butë, i dashur e i shoqërueshëm. **Ëmbëlsia e zërit. Ëmbëlsia e fytyrës së saj. Ëmbëlsia e syve (e vështrimit). Ëmbëlsia e kundërmimit të luleve. Ëmbëlsia e jetës. Me ëmbëlsi me butësi e me dashuri; ëmbëlsisht, ëmbël.**

ëmbëlsim i m

- ◆ Ndreqe e një gatese me sheqer etj. për t'i dhënë shije të ëmbël.
- ◆ Arrije e nivelit të duhur të sheqerit në pemë. **Ëmbëlsimi i pemës në degë.**
- ◆ *fig* Zbutje (*e zërit, pamjes, qëndrimit etj.*).
- ◆ *fig* Rënie (*e zemërimit etj.*); qetësim.
- ◆ Zbutje (*e pjerrësisë së shpatit*).

ëmbëlsiq e mb (*Shije*) pak e ëmbël ose më pak e ëmbël nga ç'duhet; e ëmbël, por pa shije; e pakëndshme.

ëmbëlsiq•e ja f sh e et Ëmbëlsirë me fare pak sheqer ose shumë më pak sheqer nga ç'duhet; gatesë e ëmbël, por jo e shijshme.

ëmbëlsirashitës i m sh - it Ai që shet ëmbëlsira.

ëmbëlsirashitës•e ja f e **ËMBËLSIRASHITËS I.**

ëmbëlsir•e a f sh a at Gatesë e ndrequr me sheqer, mjaltë, reçel a me diçka tjetër të ëmbël; copë a pjesë nga kjo gatesë. **Ëmbëlsirë me arra (me bajame). Pjatë (pirun, lugë, thikë) për ëmbëlsira. Punishte ëmbëlsirash. Marrim nga një ëmbëlsirë.**

ëmbëlsishthdajf Me ëmbëlsi; me të ëmbël; me të butë.

ëmbëls•ohemvetv

I vetv

- ◆ *vetv veta III* (*Gatesa*) bëhet e ëmbël ose më e ëmbël duke i shtënë sheqer a diçka tjetër të ëmbël; (*pema*) fiton ëmbëlsi duke e lënë të piqet mirë. **Kadaifi (revania, bakllavaja) ëmbëlsohet me sherbet. Ëmbëlsohet molla (rrushi, qershia).**
- ◆ Ha diçka të ëmbël dhe ndiej shijen e saj në gojë; fut diçka të ëmbël në gojë për të larguar shijen e hidhur, të kripur a të thartë. **U ëmbëlsuan me llokume.**
- ◆ *vetv veta IIIfig* (*Moti*) bëhet e butë, zbutet.
- ◆ *vetv veta IIIfig* (*Plaga, lunga etj.*) nuk dhemb a nuk djeg me si me parë; fillon pak nga pak të përmirësohet e të shërohet.
- ◆ *fig* Më kalon a më largohet zemërimi; qetësohem nga fjalët e mira e të ëmbla që më thotë dikush, zbutem; bëhem me i butë, me i dashur e me i shoqërueshëm; *veta III* (*Një gjendje e acaruar*) zbutet, qetësohet; (*sjellja, fytyra etj.*) nuk ka me vrazhdësinë a ashpërsinë që kishte ose që shprehte. **Kohët e fundit është ëmbëlsuar. U ëmbëlsuan fjalët. U ëmbëlsuan marrëdhëniet. U ëmbëlsua në fytyrë** u çel duke shprehur kënaqësi për diçka.

- ♦ *vetv veta III fig(Jeta, puna etj.)* bëhet e këndshme, e gëzueshme a e lumtur.
- ♦ *vetv veta III fig* Bëhet me pak i pjerrët, vjen me i shtruar e jo fare thikë; bie më butë e më qetë. **Ëmbëlsohen shpatet. Ëmbëlsohet rrjedhja e lumit.**
- ♦ *fig* Mësohem me diçka; nuk më duket e huaj; fillon të me pëlqejë diçka; filloj ta ndiej a ta kuptoj dobinë që kam prej diçkaje. **U ëmbëlsuan me jetën në fshat.**

II pës e **ËMBËLS•OJ.**

ëmbëls•ó *kal óva úar*

I kal

- ♦ E bëj më të ëmbël diçka. **Ëmbëlsoj reçelin (hallvën, çajin, shurupin).**
 - ♦ Bëj që të ndiejë ëmbëlsi në gojë; i jap (*dikujt*) të hajë diçka të ëmbël. **Ma ëmbëlsoi gojën. Na ëmbëlsoi me shurup shege.**
 - ♦ I pakësoj kripërat e tepërta a lëndët e tjera të dëmshme (*tokës*).
 - ♦ *fig* E bëj të këndshme, të gëzueshme a të lumtur (*jetën e dikujt, bisedën etj.*).
 - ♦ *fig* I heq zemërimin (*dikujt*); e qetësoj (*dikë*) me fjalë të mira e të ëmbla; e zbut; zbut (*gjendje të acaruar*); i heq vrazhdësinë a ashpërsinë (*diçkaje*). **E ëmbëlsoi plakun. I ëmbëlsuan marrëdhëniet.**
 - ♦ *keq* E zbukuroj (*diçka*) sa për sy e faqe; e vesh një mendim me fjalë të bukura e të buta, që fshehin përmbajtjen e vërtetë; sheqeros.
 - ♦ *bis* Bëj që t'i pakësohet dhembja, dëshpërimi a hidhërimi, ia bëj me të lehtë. **Ia ëmbëlsoi dhembjet (plagën).**
- II** *jokal veta III krahin euf (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Ther; sëmbon; dhemb. **Më ëmbëlson në anën e majtë. Me ka ëmbëlsuar tërë natën në brinjë.**

*

E ëmbëlsoj me sheqerka dikë E marr me të mirë dikë për ta gënjyer, për të nxjerrë përfitime prej tij.

ëmbëls•ón *kal óva úar A, vjet J > ËMBËLS•OJ.*

ëmbëlsúar (i e) mb

- ♦ Që është bërë me i ëmbël nga ç'ka qenë.
 - ♦ *keq* Që është thënë me fjalë të ëmbla sa për sy e faqe; i sheqerosur. **Politikë e ëmbëlsuar.**
- Fjalim i ëmbëlsuar.**

ëmbëlsúes e mb (*Lëndë*) që shërben për të ëmbëlsuar (*kafenë etj.*).

ëmbëlsúes i m sh - it Lëndë që shërben për të ëmbëlsuar (*kafenë etj.*); lëndë që zëvendëson sheqerin, që përdoret në vend të sheqerit.

ëmbëltí a f > ËMBËLSI A.

ëmbëltím i m > ËMBËLSIM I.

ëmbëlt•óhemvetvóva (u) úar > ËMBËLS•OHEM.

ëmbëlt•ójkal óva úar > ËMBËLS•OJ.

ëmbëlt•ónkal ói úar veta III euf J Shkakton epilepsi.

ëmbëltór i m sh ë ët Ai që gatuan ëmbëlsira.

ëmbëltór•e ja f sh e et

- ♦ Dyqan ëmbëlsirash.
- ♦ Dyqan ku gatuhen dhe shiten ëmbëlsira.

ëmbëltúar (i e) mb > ËMBËLSUAR (i e).

ëmbëlthindajf Me ëmbëlsi. [**E preku ëmbëlthi të çarën e seksit, si të donte të tejçonte me anë të dorës mendimin se ai s'kishte patur asnjëfarë faj e, natyrisht, as ajo vetë.** (IK).]

ëmbëlzím i m përmb Ëmbëlsira; të ëmbla.

ëmb^{las}ndajf Duke i shprehur ndjenja dashurie a kënaqësie; ëmbël; ëmbëlsisht. **E përkëdhel (i pëshpërit) ëmb^{las}.**

ëm•e a f A Nënë; mëmë.

ëm•ë a f Nënë; mëmë. **Ëmë e bijë.**

ëm•ë a (e) f Nënë; mëmë.

*

Si e ëma dhe e bija mospërf Ëmë e bijë janë njësoj (të këqija).

T'ëmën (e s'ëmës)! keq Dreqi ta marrë! [**Kisha vendosur që për një fragment të vogël gjallese mund ta quaja veten njeri, se s'bëhej kiameti. Por edhe sikur të bëhej, në të s'ëmës.** (ED).]

ëmëltím i m sh e et kopsht Ç Shartim.

ëmëlt•ójkal óva úar kopsht Ç Shartoj.

ëmëltúar (i e) mb kopsht Ç I shartuar.

ëm•ër ri m sh ra rat vjetdhe A >EM•ËR RI.

ëmt•e ja f sh e et A Teze; hallë. >EMT•Ë A.

ënd•e ja f sh e et krahin Dhomë a kthinë gatimi; kuzhinë.

ënd•etvetv - (u) ur (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më pëlqen; ma ka shtënë për diçka. **M'u ënd një kafe.**

ëndez a f A Pjalm; end i luleve.

ënd•ë a¹ f Pëlqim. **Kam ëndë (ma ka ënda).**

ënd•ë a² f J Majë mielli.

ënd•ër ra f sh ra rat A Ëndërr.

ënd•ërr rra f sh rra rrat

♦ Ajo që shohim në gjumë, varg vegimesh, figurash, ngjarjesh etj. që shfaqen kur fle. **Ëndërr e bukur (frikshe, çuditshme). Pashë një ëndërr. E pashë në ëndërr. M'u shfaq (me doli, mu bë) në ëndërr. Si në ëndërr.**

♦ Dëshirë e zjarrtë për diçka që duam të na plotësohet në të ardhmen. **Ëndërr shekullore. Ëndërrat e rinisë. Thur ëndërra. [Në Paris do të hyjmë;/ ëndërrat do t'i varim në krahë të lejlekëve (AP).]**

♦ Diçka e krijuar nga përfytyrimet, nga imagjinata ose nga fantazia; dëshirë a synim që nuk mund të plotësohet, diçka e ëndërruar me kot, lodër e fantazisë; gjë e kotë, iluzion. **Botë e ëndërrave. Ëndërra me sy hapur (me sy çelur, zgjuar, në mes të ditës, në diell)** dëshira të kota që nuk mund të plotësohen asnjëherë. **Rronte me ëndërra. Duhet ta kem parë në ëndërr.**

*

Përkëdhel një ëndërr Shpresoj me një kënaqësi të brendshme që të më plotësohet një dëshirë a qëllim.

ëndërrím i m sh e et

♦ Shfaqjevegimesh, figurash, ngjarjesh etj. kur fle.

♦ Ëndërr. **Bie në ëndërrime.**

♦ psik Lloj i veçantë i imagjinatës kur njeriu krijon në mendje figura, ide etj. për diçka që dëshiron t'i plotësohet në të ardhmen; imagjinatë. **Ëndërrim aktiv (pasiv).**

♦ Dëshirë e zjarrtë. [**Eja, trishtim/ o ëndërrimet e mia (BXh).**]

ëndërrimtár e mb Ëndërrues.

ëndërrí•njkal va rë vjet J Ëndërroj.

ëndërrítjokal a ur Rri si i hutuar.

ëndërrít•emvetv a (u) ur krahin Rri si i hutuar.

ëndërritës e mb Ëndërrues.

ëndërritje e a f sh e et Gjendje hutimi.

ëndërritur (i e) mb Që rri si i hutuar.

ëndërr•ó j óva úar

I jokal

♦ Më shfaqen në gjumë vegime, figura, ngjarje etj.; shoh një ëndërr.

♦ I shoh e i mendoj gjërat jo siç janë a siç mund të jenë në të vërtetë, por si në ëndërr; krijoj diçka me anë të fantazisë, fantazoj. [**Po ku kish ëndërruar të dalë dhe ku doli!** (FK).]

II kal

♦ Shoh në ëndërr. [**Ato pak netë që flija si gjithë njerëzia ëndërroja kthimin në**

AtjePoshtë. (ED)]

♦ Dëshiroj me zjarr (*të arrij një qëllim*); shpresoj të më plotësohet (*një dëshirë a një synim që kam në shpirt*). **Ëndërronte të bëhej shkrimtar. Ëndërronin ta shihnin Shqipërinë zonjë.**

♦ Parashikoj diçka për të ardhmen; e marr me mend, e përfytyroj. **Si e ëndërron shokun e jetës?**

♦ Sjell ndër mend, kujtoj me mall (*diçka që e kam thellë në zemër*). **Ëndërronte vendlindjen (fëmijët). Ëndërron kohën e rinisë.**

ëndërrór e mb poet I ëndërrt.

ëndërrshpjegúes i m sh - it libr

♦ Ai që parashikon të ardhmen e dikujt duke u mbështetur në ëndrrën që ky ka parë; ai që shpjegon ëndrrat.

♦ Libër që shpjegon ëndrrat.

ëndërrshpjegúes e ja f sh e et libr f e **ËNDËRRSHPJEGUES I.**

ëndërrt (i e) mb

♦ I pakapshëm; sikur shihet në ëndërr; fantastik.

♦ I ëndërruar; që ndodh si në ëndërr; shumë i dëshiruar a i këndshëm. [**me buzët e ëndërrta/ puth fletëza ëndrrash të saposajuara** (ShM).]

ëndërrtár e mb poet Ëndërrues; ëndërrimtar.

ëndërrúar (i e) mb (Gjë) e dëshiruar me zjarr, që e kam si ëndërr. [... **mu në bregun tënd - të ëndërruar, të dëshiruar** (EM).] [**dhe mjaftohesh me mendimin/ se mjafton të jeshë e joshur/ se mjafton të jeshë e ëndërruar!...** (ShM).]

ëndërrúes e mb

♦ Që i pëlqen të ëndërrojë; që ëndërron t'i plotësohet një dëshirë e zjarrtë a të arrijë një qëllim të lartë. **Poetë (dijetarë) ëndërrues. I ri ëndërrues.**

♦ (*Njeri*) i larguar nga bota e vërtetë, që rron me ëndrra të kota ose ëndërron gjëra të paplotësueshme; që rron me fantazira.

♦ Që shpreh ëndërrim; që duket sikur ëndërron; ëndërrimtar. **Sy ëndërrues.**

ëndërrúes i m sh - it Ai që ëndërron.

ëndërrúes e ja f sh e et f e **ËNDËRRUES I.**

ëndërrúeshëmndajf Si në ëndërr; duke ëndërruar.

ëndërrvrárëmb poet I zhgënjyer; që s'i janë plotësuar ëndrrat.

ënd•ëz a f sh a at A

♦ Bitme e re.

♦ Syth i bimës.

ëndj•e a f sh e et

♦ Kënaqësi; zbavitje; dëfrim. **Ëndje shpirtërore (trupore). E bëj me ëndje diçka.**

♦ Oreks. **Ha me ëndje.**

ëndje•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja Epshor; epsharak.

ëndjeprishur mb Që i është prishur oreksi.

ëndrím i m sh e et A Ëndërrim.

ëndr•ójkál óva úar A Ëndërroj.

ëndrurpjes e **ËNDR•OJ.**

ëndrrakótëmb (Njeri) që rron me ëndrra të kota, që ëndërron diçka të paplotësueshme.

ëndrrasndaif Si në ëndërr.

ëndrrashúmëmb (Gjumë) me shumë ëndrra; i prishur nga ëndrrat e shumta.

ëndrr•énjokál óva úar A Ëndërroj.

ëndshëmndaif Me ëndje; me kënaqësi.

ëndsh•ëm (i) me (e) mb I këndshëm.

ëndth i m Ç Majë mielli.

ënëpron A Ynë.

ëngpj A Nuk.

ëng•ël la f sh la lat J (përdoret kryesisht në shumës si mallkim) Sëmundje që mendohet se shkaktohet nga të qarët. **Ënglat s'at vjehrrë! È? - Ënglat!**

ënglë•mádh mádhe mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá J I nëmur; i mallkuar.

ëngjëj t sh i **ËNGJË•LL LLI.**

ëngjë•l li m sh la lat A > **ENGJË•LL LLI.**

ëngjë•ll lli m sh j jt J > **ENGJË•LL LLI.**

ëngjërim i m sh e et J Vënie mënjanë e sanës etj. për kohë krize.

ëngjë•óhet úa (u) úar J vetv veta III dhe pës e **ËNGJËR•OJ.**

ëngjë•ójkál óva úar J Vë mënjanë (sanë etj. për kohë krize).

ëngjëúar (i e) mb J (Sanë etj.) e vënë mënjanë për kohë krize.

ëngjë•ll lli m sh j jt J > **ENGJË•LL LLI.**

ënj kal a ur A Ënjt; fryj.

ënj-ënjpasth Rënkim i atij që qan me dënesë.

ënjt kal a ur

♦ *veta III* Shkakton fryrjen e trupit të një frymori a të një pjese të tij.

♦ *bis* Fryj me të ngrëna e të pira. **E ënjti barkun me një kanë birra.**

♦ *bis* E rrah shumë, e zhdëp në dru.

♦ *bis* E mërzit a e shqetësoj shumë dikë; e hidhëroj shumë. **Na ënjti me fjalë. Ma ënjti zemrën.**

ënjt•e ja (e) f sh e et A E enjte; ditë e enjte.

ënjt•emvetv

♦ Me fryhet trupi a një pjesë e tij (për shkak të një sëmundjeje, nga një goditje etj.). **Ishte ënjtur i tëri. M'u ënjt dora (syri, këmba).**

♦ Fryhem, ngopem jashtë mase. **U ënjt së ngrëni (së piri).**

♦ *bis* Mërzitem a shqetësohem shumë; hidhërohem shumë; lodhem shumë, këputem. **M'u ënjt zemra. U ënjt së qari qau shumë. U ënjt së thirruri (së punuari, së kërkuari).**

ënjtj•e a f sh e et

♦ Fryrje e një pjese të trupit a gjithë trupit.

♦ Bullungë; vend i ënjtur në trup.

ënjtur (i e) mb I fryrë nga ndonjë sëmundje, goditje etj.

ënjtur a (e) *f sh a at* (të) Pjesë a vend i ënjtur në trup; bullungë. **E** ënjtura u ul (ra). Iu bë një e ënjtur nga dhëmballa e prishur.

ërcék e *mb* (Njeri) maskara; horr.

ërcék u *m sh ë ët* Maskara; horr.

ërcék•e *ja f sh e et f e* **ËRCEK U**.

ërgátkal *K >* **ËRGAT•Ë** (me).

ërgát•ëkal *a ë K* Përdor keq (*një mjet a vegël*).

ërgátj•e *a f K* Keqpërdorim i një mjeti a vegle.

ërgátun (i e) *mb K* (*Vegël, mjet*) i përdorur keq.

ërgj•ë *a f K* Ndryshk.

ërgját•etvetv *krahin G >* **ËRGJAT•Ë** (me u).

ërgját•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III krahin G* Ndryshket.

ërgjátj•e *a f sh e et krahin G* Ndryshkje.

ërgjátun (i e) *mb krahin G I* ndryshkur.

ërgjënt i *m J* Argjend. [...Thoshte Demua se kishte pallaska t'ërgjënta,/ O zavalli Demo! (Pop).]

ërgjós•etvetv *K >* **ËRGJOS•Ë** (me u).

ërgjós•ë (me u) *vetv - (u) un veta III dhe fig K* Ndryshket; zë ndryshk.

-ëri*prapasht* (formon emra abstraktë nga emra të përgjithshëm dhe mbiemra): **ardhmëri; kërshëri; përpikëri.**

ërrn•ójjokal *óva uar krahin Rroj; jetoj; rroj.*

-ës *prapasht* (formon emra dhe mbiemra nga emra): **automatikës; vendës; mjekës.**

ëshí*pasth A* Shiko; ruaj; hapi sytë.

ësttë*veta III e* **JAM.**

-ëz *prapasht* *zvog* (formon emra nga emra dhe mbiemra) **Dorëz; këmbëz; zogëz.**

F f

F f

♦ **Ff** Bashkëtingëllorja **f**.

♦ *si em f* Shkronja **F, f**; grafia dhe tingulli i saj. **F-ja e madhe.**

f *shkurt i* Farad.

F

♦ *shkurt i*

♦ *kim* Fluor.

♦ *fiz* Farenhait (*njësi matëse e temperaturës*).

fâ (me) *kal na - G* Ngop. > **FA•J. Fajti katundin.**

fâ (me u) *vetv na (u) - G* Ngopem. > **FA•HEM. Hangrën sa u fanë.**

FA ja *shkurt i* Forca të Armatosura.

fa ja *f muz* Ton i katërt i shkallës diatonike në solfezh; shenjë për këtë ton. **Çelësi i fasë.**

fabián e *mb pol hist* (*Shoqatë britanike e shek. XIX*) që ndjek doktrinën e fabianizmit.

fabianíz•ëm mi m pol hist Doktrinë e shek. XIX sipas së cilës socializmi demokratik duhet të vendoset me reforma shkallë-shkallë brenda ligjit, jo me revolucion.

fablío ja *f sh - t let vjet fr* Tregim humoristik në vargje.

fabriçér i m sh a at *fet* Kujdestar kishe (në Kishën Katolike).

fabrikánt i m sh ë ët

♦ Pronar i fabrike.

♦ Prodhues i mallrave. **Fabrikant armësh.**

fabrikánt•e ja f sh e et e FABRIKANT I.

fabrik•ë a f sh a at Njësi ose pjesë njësie industriale ku përpunohen lëndë të para dhe përgatiten prodhime të gatshme ose gjysmë të gatshme. **Fabrikë e automobilitave (përpunimit të qumështit, tullave). Shitje me (nën) koston e fabrikës.**

fabrikím i m

♦ Përpunim industrial i lëndës së parë për prodhime të gatshme a gjysmë të gatshme. **Fabrikim në seri.**

♦ kryes *sh - et keq* Krijim e përhapje e gjërave të paqena; shpifje; trillime.

fabrik•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FABRIK•OJ.**

fabrik•ój kal óva úar

♦ Nxjerr (*prodhime të gatshme ose gjysmë të gatshme*) duke përpunuar lëndë të para në fabrikë; prodhoj në fabrikë.

♦ *bis* Krijoj a bëj (*diçka*) shpejt e shpejt dhe me shumicë, por me cilësi të dobët. **Fabrikonte drama (vjersha).**

♦ *keq* Krijoj e përhap (*të paqena*); sajoj; shpif; trilloj. **Fabrikonte gënjeshtër (propagandë, shpifje).**

fabrikúar (i e) mb

♦ (*Mall*) i prodhuar në fabrikë.

♦ *keq (Histori)* e trilluar; e paqenë.

fabrikúem (i) e (e) mb G > FABRIKUAR (i e).

fabrikúes i m sh - it

♦ Prodhues në shkallë industriale.

♦ *keq* Shpifës; trillues.

fabrikúesh•ëm (i) e (e) mb I përpunueshëm në mënyrë industriale.

fábul a f sh a at

♦ Tregim i shkurtër në vargje a prozë, me personazhe kafshë, bimë ose sende, veprimet dhe fjalët e të cilave kanë kuptim alegorik dhe japin një mësim nga përvoja e jetës; përrallëz.

Fabula e qengjit dhe e ujkut. Fabulat e Ezopit (Çajupit).

♦ Tërësi ngjarjesh të renditura njëra pas tjetrës në një vepër letrare.

♦ Subjekt. **Fabula e tregimit.**

fabulíst i m sh ë ët Ai që shkruan fabula.

fabulist•e ja f e FABULIST I.

fabulistík e mb let (Art) i shkrimit të fabulës.

fabulistík•ë a f libr Studim i fabulës si gjini letrare.

fac simile /fak símile/ *shpr lt* T'i bëhet një kopje.

fáci•e ja f sh e et gjeol Karakteristika të formacioneve shkëmbore.

facolét•ë a f sh a at Shami buke, dore a hundësh.

faculét•ë f sh a at > FACOLET•Ë A.

fáç•e ja f sh e et krahin G Squkë; kllonjë.

fadróm•ë a f sh a at tek Mjet i rëndë germimi dhe lëvizjeje të dherave etj.

fadhár•em vetv a (u) ur A Mprihem, rri gati për diçka.

fafi•s jokall ti tur veta III > FAFIT.

faft *jokal i ur veta III* Farfurit; ndrit.
faftj•e *a f sh e et* Farfuritje.
faftur *(i e) mb I* pastruar aq sa farfurin.
faft•ë *a f krahin G* Çast.
faftim *i m krahin G* Vezullim i çastit.
faft•ón *jokal krahin G >FAFT•UE (me).*
faft•úe (me) *jokal ói úe veta III krahin G* Vezullon për një çast.
faftúes *e mb krahin G* Që vezullon për një çast.
faftúeshëm *ndajf krahin G* Me një vezullim të çastit.
fafúl•e *ja f sh e et bis* Sobë e vogël portative që djeg dru.
fafútë *(i e) mb Ç I* padhëmbë; dhëmbërënë; dudësh.
fag *u m sh ë ët* bot A Ah.
-fag *prapasht -ngrënës. Antropofag* njeri ngrënës.
fagadhá *ja f sh - të Ç*
 ♦ Përbindësh.
 ♦ Bishë që mbyt bagëtinë.
 ♦ *f*ig Fatkeqësi; kob.
-fagiprapasht *-ngrënie. Antropofagi* njeri ngrënie.
fag(o)- *fjalëform ngrënës-.*
fagocít *i m sh ë ët bio* Qelizë që kap dhe tret mbeturinat e mikroorganizmave të huaja.
fagocitóze *a f bio* Kapje dhe tretje e mbeturinave të mikroorganizmave të huaja nga fagocitët dhe protozoarët si amebat etj.
fagót *i m sh ë ët muz* Vegël frymore prej druri, me një gyp të gjatë, të zgjeruar pak nga fundi e me shumë çelësa, që nxjerr tinguj të ulët.
fagotíst *i m sh ë ët muz* Ai që i bie fagotit.
fagotíst•e *ja f e* FAGOTIST I.
fagóz *a f sh a at A* Ahishtë.
fagû *ni¹ m sh j jt* bot G Ah i bardhë.
fagû *ni² m det G* Kuzhinë e anijes.
fagû•n *i m sh j jt G >FAGU NI^{1,2}.*
fagúr•ë *a f sh a at* Kruajtje e lëkurës; të kruajtura.
fagús•ë *a f sh a at mjek, bis* Kancer.
fah *u m sh ë ët* Kutë e postës.
fâ•hem *vetv G >FA (me u).*
faí *a f sh - të Ç* Ushqim; gjellë.
faík *kal krahin G >FAIK•Ë (me).*
faík•em *vetv dhe pës e FAIK. >FAIK•Ë (me u).*
faík•ë (me) *kal a ë krahin G* Shuaj; fik.
faík•ë (me u) - (u) *ë krahin G*
 I vetv Fikem; shuhem.
 II *pës eFAIK•Ë (me).*
faíkun *(i e) mb krahin G* I fikur; i shuar.
faís *i m sh e et vjet >FAIZ I.*
faiscí *a m sh j jt G >FAISÇI U².*
faiscí *u¹ m sh j jt G >FAISÇI U².*
faiscí *u² m sh nj njtë* Ai që jep para me kamatë.

fait accompli /fet akôplí/ *shpr fr* Fakt i kryer. [Kështu që, kur u mbledh Kongresi i

Drejtshkrimin, ky veç vulosi një fait accompli. (APp).]

faiz i *m sh e et* *vjet* Përqindje e interesit; kamatë. **Jap para me faiz.**

faizçi a *m sh j jt* *G >FAIZÇI U².*

faisçi u¹ *m sh j jt* *G >FAIZÇI U².*

faizçi u *m sh nj njtë vjet* Ai që jep para hua me kamatë; fajdedhënës.

fâ•j *kal* *G >FA (me).*

faj i¹ *m sh e et*

♦ Veprim a sjellje që shkel rëndë rregullat ose normat morale të shoqërisë, të një organizate etj. dhe që duhet dënuar. **Faj i rëndë (i madh). Bëri faj. E lau (e shleu) fajin. Ia fali fajin. E zunë në faj.**

♦ Përgjegjës për prishjen e rregullit, shkeljen e normave morale ose gabime të rënda në detyrë. **Ka (s'ka) faj. E pranoj fajin. Ia hodhi fajin një tjetri. E zë në faj dikë.** [Unë e kam fajin që më doli djali dore (MC).] [Po ç'faj të kanë këngët, kur janë të zonjat të bëjnë mrekullinë e mrekullive: të zgjojnë entuziazmen luftare? (FK).] [O i gjorë, mos harro Vlorë!/ Se ky faj lahet me gjak (FN).] [Dhe i tha: "S'e ka fajin kurrizi, po truri,/ Se lirin' e sjell drita e mëndjes, jo druri. " (FN).] [- Kishte faj?/ - Tani s'ka faj se është i vdekur, po atëherë kish (DhP).]

♦ *drejt* Veprim ose mosveprim i një njeriu kur i ka parashikuar pasojat e rrezikshme të veprës së tij për shoqërinë dhe i ka dëshiruar ato, kur me vetëdije e me dashje i ka shkaktuar ato. [Ta quaje arratisjen si një faj të falshëm, kjo do të ishte e rrezikshme për shtetin. (IK).]

♦ *bis* Shkak për diçka që nuk shkon mirë. **Për fajin e vet.** [- Ti si je krajli i Kotorrit,/ ni faj të vogël na ta kem' ba. (CV).]

*

Faji është jetim Fajin s'e pranon askush.

faj i² *m sh e et*

♦ E metë.

♦ Shije thartire.

♦ *fig* Mendjelehtësi.

fajanc•ë a *f*

♦ Qeramikë e hollë, që përgatitet me deltinë të bardhë të përzier me gjips e lëndë të tjera dhe që përdoret zakonisht për të bërë enë kuzhine, pllaka për të veshur muret etj.

♦ *kryes sh a at* Enë ose sende të tjera prej kësaj qeramike.

fajazít i *m tek* Pllakë e përgatitur me tallash dhe lëndë ngjitëse, që përdoret për mobilie të lira, ndarje kthinash, tavane etj. **Dyer me pllaka fajaziti.**

fajc i *m sh a at* *K* Shami buke; shami që përdoret për të fshirë buzët dhe për ta vënë në prehër për të mos u ndotur gjatë ngrënies.

fajdé ja *f sh - të*

♦ Shumë të hollash që merr fajdexhiu mbi borxhin e dhënë. **Ia marr me fajde diçka dikujt.**

♦ *bis* Dobi. **Ka fajde. S'bën fajde.**

fajdedhënës i *m sh - it* Ai që jep para me fajde.

fajdedhënës•ë ja *f e* **FAJDEDHËNËS I.**

fajdelí e *mb vjet* I dobishëm.

fajdetár i *m sh ë ët* Fajdexhi.

fajdexhësh•ë a *f sh a at f e* **FAJDEXHI U.**

fajdexhí a *m sh j jt* *krahin* *G >FAJDEXHI U².*

fajdexhí u m sh j jt G >FAJDEXHI U².

fajdexhí u²m sh nj njtë Ai që jep para me fajde.

fajdexhí•e ja f sh e et f e FAJDEXHI U.

fájd•ë ja f sh e et > FAJDE JA.

fájdsh•ëm (i) me (e) mb I dobishëm.

fáj•ë a¹f sh a at bot A Ah.

fáj•ë a²f sh a at K Lëmsh me fill.

Fáj•ë a m shkurt i Mustafa; Faik.

fajësi a f drejt Të qenët fajtor; pjesëmarrje në një faj a krim. **Fajësia e të pandehurit.** Njoh (pranoj) fajësinë. Provoj (vërtetoj) fajësinë.

fajësím i m sh e et

♦ Pranim i fajit.

♦ Vërtetim i fajit.

fajës•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Pranoj fajin; e bëj veten me faj.

♦ E kam vetë fajin.

II pës e FAJËS•OJ. [Që do të fajësohej veç të tjerash, se kishte qenë i pavëmendshëm me arratisjet e njerëzve, këtë e dinte dhe bufi. (IK).]

fajës•ój kal óva úar Ngarkoj me faj; quaj fajtor.

fajësúar (i e) mb I ngarkuar me faj; i quajtur fajtor.

fajësúes e mb Që përmban a shpreh një akuzë; paditës, akuzues.

fajësúes i m sh - it Akuzues; ai që akuzon a padit dikë për faj.

fajësúes•e ja f sh e et f e FAJËSUES I.

fajís¹kal ar u A Përbuz; shpëlqej; përçmoj.

fajís²G >FAJIS•Ë (me).

fajís•em G vetv dhe pës e FAJIS². >FAJIS•Ë (me u)^{1,2}.

fajís•ë (me)¹ kal a ë G Fajësoj; e bëj me faj (dikë).

fajís•ë (me)² kal a ë G

♦ E luaj a prish mendsh (dikë).

♦ Prish; e lë të prishet (ushqimin).

fajís•ë (me u)¹ a (u) ë G

I vetv Fajësohem; bëhem me faj.

II pës e FAJIS•Ë (me)¹.

fajís•ë (me u)² a (u) ë G

♦ veta III (Ushqimi) prishet.

♦ Luaj a prishem mendsh; bëhem si i krisur mendsh.

fajísj•e a¹f G Fajësim.

fajísj•e a²f G

♦ Prishje e ushqimit.

♦ Prishje mendsh.

fajistár e mb G (Njeri) me shumë naze, buzëhollë në të ngrënë.

fajísun (i e)¹ mb G I fajësuar.

fajísun (i e)² mb G

♦ (Ushqim) i prishur.

♦ (Njeri) i luajtur mendsh; i krisur; kokëkrisur.

fajísun it (të) *as G* Fajësim.

fájk•ë a f sh a at *det* Secila prej faqeve anësore të anijes ose të lundrës.

fajk•ój kal óva úar I jap shkëlqim (*orendive, dyshemesë etj.*) duke e fërkuar fort me diçka.

fajkór•e ja¹f sh e et orn Femër e fajkoit.

fajkór•e ja²f sh e et Lundër e madhe; anije e vogël.

fajk•úa ói m sh ónj ónjtë

♦ *orn (Falco)* Shpend grabitqar me sqep të shkurtër të kthyer, me kthetra të forta dhe krahë të ngushtë që mbarojnë me majë, i përhapur në të gjithë kontinentet përveç Antarktikës, ushqehet me zogj e gjitarë të vegjël.

♦ *fig* Njeri i gjallë, i shkathët, trim e guximtar; petrit.

**

fajkua peshkatar (*Pandion haliaetus*) Fajkua me krahë e bisht me ngjyrë kafe të errët dhe me kokë, gushë dhe barku të bardhë, që ushqehet me peshq.

fajkúar (i e) mb (*Orendi etj.*) të shkëlqyera me fërkim.

fajk•úe ói m sh ój ójtG >FAJK•UA OI.

fájn•ë a f sh a atG Faj.

fajní a m sh - të G Faj.

fájshe mb f krahin (Grua) mëkatore.

fájshëm ndajf Me faj.

fájsh•ëm (i) me (e) mb Fajtor.

fajtím i m Fajësim.

fajtís•em vetv G >FAJTIS•Ë (me u).

fajtís•ë (me u) vetv a (u) ë G Fajësohem. >FAJIS•Ë (me u).

fájtj•e a f G Ngopje.

fajtním i m G Fajësim.

fajtn•óhem vetv dhe pës e >FAJTN•OJ. >FAJTN•UE (me u).

fajtn•ój kal G >FAJTN•UE (me).

fajtn•úe (me) kal óva úe G Ia ngarkoj fajin (*dikujt*); e bëj me faj (*dikë*).

fajtn•úe (me u) óva (u) úe G vetv dhe pës e FAJTN•UE (me).

fajtnúemit(të) as G Ngarkim me faj.

fajt•ój óva úar

I *kal* Fajësoj; ngarkoj me faj (*dikë*); i vë faj (*dikujt*).

II *jokal* Bëj faj.

fajtór e mb (*Njeri*) që ka bërë një faj; që ka përgjegjësi për diçka që nuk shkon mirë. **E ndiej veten fajtor.**

fajtór i m sh ë ët Ai që ka bërë faj. **Ja fajtori. E bëj fajtor dikë. Gjyqi e nxori fajtor.** [Fajtor ka qenë Selmani! Sepse Selmani ka një nip nga ana e mbesës... (DhP).]

fajtór•e ja f sh e et f e FAJTOR I.

fajtr•ón jokall veta III krahin G >FAJTR•UE (me).

fajtr•úe (me) jokall ói úe krahin G (*Shpendi*) flatron; rreh krahët.

fajtrúem it (të) as krahin G Flatrim; rrahje e krahëve.

fajtr•úe (me) kal óva úe G Ngarkoj me faj (*dikë*). >FAJT•OJ.

fajtúem (i) -(e) mb G Fajtor.

fajtr•úer óre mb G >FAJTOR E.

fajtr•úer óri G m sh órë órët FAJTOR I.

fajtrúesh•ëm (i) me (e) mb G I fajshëm; që mund të fajësohet.

fajtueshmëri *a f libr* Fajësi.

fájtun (i e) *mb G* I ngopur; i nginjur.

fájúr•ë *a f vjet ek* Falimentim; faliment.

fájz•e ja f sh a at >FAJZ•Ë A.

fájz•ë *a f sh a at* (Një) drogë pambuk.

fak *krahin*

I *ndajf* Me shkëlqim.

II *si mb* I shkëlqyer.

fak u m sh a at >FAK•Ë A.

fák•ë *a f sh a at* Çark minjsh.

fakfún i *m met* Lidhje e bakrit me nikelin, që ngjan si argjend; përdoret për të bërë kuti, lugë, pirunë etj. >BAKFAN I.

fakfúntë (i e) *mb met* I bërë prej fakfuni.

fakír i *m sh ë ët*

♦ Murg endacak mysliman ose asket indian, që rron duke lypur a duke bërë nëpër rrugë lodra tërheqëse me gjarpërinj të zbutur, me mjete që mendojnë trupin etj.

♦ *bis* Njeri i varfër që është për t'u mëshiruar; njeri i mjerë; mjeran. **Ç'të bënte, fakiri!**

fakirfukará ja f

♦ *përmb* Shtresa më e varfër e popullsisë; të varfër; të këputur.

♦ *sh énj énjtë fig* Njeri i varfër, njeri i mjerë, i shkretë, që është për t'u mëshiruar.

fakirfukar•á ái m sh énj énjtë>FAKIRFUKARA I.

fakirfukarénj të *sh i* FAKIRFUKARA I.

fakll•ón *jokal veta III krahin (Plaga e mahisur)* rreh.

fakmán e *mb krahin* I shkathët.

faks i *m sh e et tek*

♦ Kopje e saktë e një dokumenti etj. , e bërë me skanim elektronik dhe e transmetuar nëpërmjet linjave të telekomunikacionit.

♦ Pajisje për skanimin elektronik dhe dërgimin e një dokumenti nëpërmjet linjave të telekomunikacionit.

faksimil•e ja f sh e et Riprodhim i përpiktë i një dorëshkrimi, dokumenti, tabloje etj. , që bëhet duke e fotografuar ose duke e shtypur; dorëshkrim, dokument etj. i riprodhuar në këtë mënyrë.

[Na ra në sy menjëherë, që në asnjërin nga organet dhe shpalljet e përmendura nuk botohet asnjë faksimile e veprës së Theodor Shkodranit. (AKI).]

faks-modém i *m sh e et tek* Modem që ia mundëson kompjuterit të dërgojë dhe të marrë fakse.

faks•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* FAKS•OJ.

faks•ój kal óva úar Dërgoj me faks (*një dokument etj.*).

faksúar (i e) *mb (Dokument etj.)* i dërguar me faks.

fakt i *m sh e et*

♦ Ngjarje a veprim që ka ndodhur në të vërtetë; diçka që ekziston objektivisht e realisht; diçka që është e vërtetë.

♦ Dëshmi a diçka tjetër që njihet e pranohet si e vërtetë dhe shërben për të argumentuar, provuar a kundërshtuar një mendim, tezë etj. , ose për të arritur një përfundim. [nxjerrim së andejmi shumë fakte, pikëtakime e të dhëna që do të na duhen shpesh për të shqyrtuar e zhदारitur të errëtat e kërkimeve rreth gjuhës shqipe (GjSh).] [Aní. Nuk paska bâ fakte o realitete konkrete, por ká krijue një shpírt. (ZV)] [Lidhja "faction & fiction", fakt dhe

sajim, e dhënë reale dhe e dhënë artistike fiktive, në epikën legjendare merr një trajtë të veçantë. (ShS).]

♦ *drejt* Dëshmi e vërtetë; diçka që dihet a që është provuar dhe sillet në gjyq për të mbështetur akuzën ose për ta kundërshtuar atë. **Gjykatë e (gjyq i) faktit.**

*

Në fakt Në të vërtetë.

faktík e mb libr Që u përgjigjet fakteve; që pasqyron të vërtetën; i vërtetë; real.

faktíkísh *ndajf libr* Në fakt; në të vërtetë.

faktím•ë a f sh a at *meteo krahin* Vetëtimë.

faktím i m libr Provë a vërtetim me fakte (*i një akuze etj.*).

faktítív e mb gjuh: **Folje faktitive** folje që merr kundrinë të drejtë dhe plotësor.

faktmblédhës e mb zyr (*Mision, komision etj.*) për mbledhjen e fakteve rreth një çështjeje e të caktuar.

faktóhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FAKT•OJ.** Mbetet për t'u faktuar.

faktójk kal óva úar Vërtetohet a provohet me fakte; jap fakte për të vërtetuar a për të argumentuar (*diçka*).

faktón jokall ói úar *veta III* Vetëtim.

faktór i m sh ë ët libr

♦ Rrethanë a forcë lëvizëse që ndihmon të kryhet një punë, të arrihet një përfundim etj.; fakt që përcakton rrugën e zhvillimit të një dukurie a të diçkaje tjetër. **Roli i faktorit njeri.** [Asht e vërtetë se dallimet gjuhësore dhe fetare mund të sjellin ndamje kombëtare. Por kjo nuk ká ndodhë në Shqipni kúr regionalizmi dhe feja ishin faktorë shumë mâtë rëndësishëm se sá janë sot. (APp).]

♦ *mat* Numër i plotë, me përjashtim të njëshit, me të cilin mund të plotpjesëtohet një numër tjetër më i madh; numri me të cilin shumëzohet një numër tjetër; secili nga numrat e shumëzimit që japin së bashku një prodhim. **Faktor i njohur (panjohur, përbashkët).** **Dyshi, treshi, gjashta dhe nënta janë faktorët e tetëmbëdhjetës. Zbërthej në faktorë.**

faktorizím i m sh e et Gjetje e faktorëve të një numri; zbërthim në faktorë të përbashkët.

faktorizóhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FAKTORIZ•OJ.**

faktorizójk kal óva úar *mat* Gjej faktorët e (*një numri*); e zbërthej në faktorë të përbashkët.

faktorizúar (i e) mb I zbërthyer në faktorë të përbashkët. **Thyesë e faktorizuar.**

faktorizúem (i) e (e) mb *G >* **FAKTORIZUAR (i e).**

faktorizúes e mb Që faktorizon.

faktorizúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të faktorizohet.

faktorizueshmëri a f libr Të qenët i faktorizueshëm.

faktúar (i e) mb I provuar me fakte; i mbështetur në fakte.

faktúem (i) e (e) mb *G >* **FAKTUAR (i e).**

faktúr•ë a f sh a at *vjet >* **FATUR•Ë A.**

fakultatív e mb I padetyrueshëm. **Lëndë fakultative.**

fakultét i m sh e et Pjesë e një shkolle të lartë, me një ose disa degë të afërta të dijes; ndërtesë e kësaj pjese të shkollës së lartë; *përmb bis* studentë dhe punonjës në shkollë të tillë.

fakurgjí a f Smirë; resë.

fala ur

I kal

♦ E ndjej (*dikë*) për një gabim ose për një faj që ka bërë; nuk ia vë re gabimin ose fajin (*dikujt*); nuk e quaj më fajtor e nuk e dënoj (*dikë*). **Më fal** të kërkoj ndjesë. [**ndaj, e dija, këtë s'do të**

ma falnin përjetë (IK).] [- **Më fal, se të pres fjalën: druri i telefonit mos ish i trimit me mustaqe?** (DhP).] [**më fal, miku im/ por, liria është prirja e qenit/ që gjithë kohën ha miza** (ShM).]

♦ *drejt* Ia heq ose ia ul dënimin (*dikujt*); e lë të lirë; e liroj (*të burgosurin*). **I falën jetën** nuk e dënuan me vdekje. **I fali gjakun** hoqi dorë nga vrasja për hakmarrje (*sipas së drejtës kanunore*).

♦ E liroj (*dikë*) nga një detyrim, nuk ia kërkoj më. **I fal borxhin (huanë)**.

♦ I jap (*dikujt diçka*) pa i kërkuar shpërblim; i bëj një dhuratë, i dhuroj (*dikujt diçka*). [**për shqyptarë Shqypninë e fali** (GjF).] [**kishte me dashtë t'i falë diçka mësuesit... Veç në i faltë tollumbat e veta** (Mgj).] [**Pas rrethimit të parë të Krujës, i pat falur Kont Uranit, si shpërblim për qëndresën heroike, një tokë të gjerë në Mat.** (AE)]

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Përdoret në mënyrën urdhërore për t'iu drejtuar dikujt me mirësjellje, sidhe kur e ndërpres gjatë punës a bisedës, kur dua të kundërshtoj me të butë mendimin e shprehur prej tij etj. **Më falni, mund t'ju pyes për diçka? Më falni, por unë nuk jam i një mendimi me ju!**

♦ *fet* I drejtoj lutje (*një hyjnie*); kryej lutjet e një riti fetar. **Fal sabahun (drekën). Falnin bajramin.**

♦ Përsëndet. **Fal ditën e re.** [**Kështu u tha i ziu atë,/ U fali udhën' e mbarë** (NF).]

♦ Fik; shuaj (*dritën etj.*).

♦ Ul; përkul. **Fali kryet përgjumësh.**

IIjokal veta III (Dielli) perëndon. **Fali dielli.**

*

As të fal as të vret Të mban me shpresa dhe nuk të kryen punë; të mban me fjalë.

Fal jetën/art Jap jetën; flijohem.

Ia fal zemrën dikujt Jepem plotësisht pas dikujt e s'kursej asgjë për të.

fal i m sh e et Ç Faj.

fála f A Të fala; përshëndetje.

fála t (të)¹f sh Përshëndetje të dërguara gojarisht a me letër; përshëndetje nga larg. **Të fala të përzemërta! U bëj (jepu) të fala! Ke shumë të fala.**

fála t (të)²f sh vjet krahin G Dhurata nga nusja për njerëzit e burrit.

faláng•ë a¹f sh a at

♦ *usht hist* Njësi luftëtarësh me mburojat puqur bri për bri. [**Filipi II ... organizoi një ushtëri të fuqishme duke krijuar falangën, si peshën më të rëndë të këmbësorisë** (AE).]

♦ *usht* Formacion i ngjeshur ushtarësh a policësh.

faláng•ë a²f sh a at nat Kockë e gishtit të dorës a të këmbës.

falangjër i m sh ë ët zool Marsupial që rron nëpër pemë, në Australi dhe Guinenë e Re.

falangjërë t sh zool Familje e falangjerëve që përfshin koalal. .

falangjist e mb hist sp (Ushtar) i trupave fashiste të Gjeneralit Franko kundër republikanëve; (*pjesëtar*) i partisë fashiste të Gjeneralit Franko.

falangjist i m sh ë ët hist sp Pjesëtar a pasues i falangjizmit.

falangjit i m mjek Mahisje e gishtit të dorës a këmbës.

falangjiz•ëm mi m sp Lëvizje fashiste e Gjeneralit Franko.

falaník u m sh ë ët vjet G Ai që punonte pa shpërblim për të ndihmuar dikë që ishte nevojtar ose që kishte një punë të ngutshme.

fálas ndajf

♦ Pa paguar gjë; pa shpërblim. **Arsim (shërbim shëndetësor) falas. Punoj falas.** [...e përcollën në banesën e fundit/ me shpenzimet falas nga Bashkia e Lezhës (NGj).]

♦ *bis* Shumë lirë; gati pa para.

falatár i m >FALANIK U.

falc i m sh a at K Mbulesë e djepit.

falc•óhem *vetv G* >FALC•UE (me u).

falc•ój kal G >FALC•UE (me).

falc•úe (me) kal óva úe G Lëndo; vras; plagos.

falcúe (me u) vetv óva (u) úe G Lëndohem; vritem; plagosem.

falcúem (i) e (e) mb G I lënduar; i vrarë; i plagosur.

falcúemit (të) as G Lëndim; vrarje; plagosje.

fál•em a (u) ur

I *vetv*

♦ (me *trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) I lutem dikujt për diçka.

♦ *fet* I drejtoj lutje një hyjnie; nderoj një hyjni duke iu lutur; lutem. **Falemi Mri. I falem Zotit.**

Falem pesë herë në ditë.

♦ Përsëndoshem me dikë; përsëndet me përkulje të kokës. [Lord Edwardi mori kartën, u **fal edhe doli** (FK).]

♦ Uroj dikë; i bëj një urim dikujt. **I falem dikujt me gotën e parë.**

♦ *bis dhe A (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Falënderoj. **Të falem shumë për...**

♦ *bis* Dorëzohem; jepem; përulem.

♦ *veta III (Drita)* Shuhet; fiket.

♦ *kryes veta III* Shuhem; fikem; vdes. **Tha një fjalë dhe u fal.**

♦ *veta III* Ulet; përkulet. **U falën të lashtat. M'u falën gjunjët.**

♦ *veta III* Perëndon; ulet; varet. **Dielli po falet.**

II pës e FAL. M'u fal dënimi. Liria nuk falet.

*

Gjete kishë (xhami) ku të faleshiron Kërkon mbrojtje atje ku s'duhet; shkove të zgjidhësh një çështje atje ku nuk ta zgjidhin.

I qofsha falur

♦ E paça, rroftë e qoftë! i lumtë!

♦ Ia di për faleminderit; i jam mirënjohës.

I falem me shëndet dikujt Përsëndet dikë; i çoj të fala e përsëndetje dikujt.

Të falem nderit *pasth* Të falënderoj; faleminderit.

falemindërëspasth G >FALEMINDERIT.

falemindërit *pasth* Përdoret për t'i shprehur dikujt mirënjohje a falënderim për një të mirë që më ka bërë, për një fjalë të mirë që thotë, për një urim etj. **Ju faleminderit. I them faleminderit.**

Ia dimë për faleminderit dikujt i jemi mirënjohës. [Selmani ra menjëherë si një thes me misër pa pasur kohë t'i thotë: faleminderit se më vrave si e do burrnia, kreshnikia e besa shqiptare (DhP).] [Për ato pranga do të me thuash një ditë falemnderit. (IK).]

falemís kal G >FALEMIS•Ë (me).

falemís•em pës e FALEMIS. >FALEMIS•Ë (me u).

falemís•ë (me) kal a ë G Lemeris; i shtie lemerinë (*dikujt*).

falemís•ë (me u) a (u) ë G pës e FALEMIS•Ë (me).

falemísj•e a f G Lemerisje.

falemísun (i e) *mb G I* lemerisur.

fál•enj kal a ur A Përshëndes (*dikë*).

fálë

I *parafj* Në sajë; për hir; për shkak. **E ka jetën përsëdyti falë mjekut.**

II *ndajf G*

♦ Pa para; falas. **Ta dhashë falë.**

♦ Shumë lirë. **E gjeta (e bleva) falë.**

fálë (i e) *mb (Punë)* pa shpërblim; e bërë falas.

fál•ë a¹f sh a at

♦ *anat* Kyç (*i gishtit, e gjurit*).

♦ *vjet usht* >**FALËZ A.**

**

falë e gjurit Pjesë prapa gjurit ku përthyeret këmba. **I ra në falë të gjurit.**

fál•ë a²f sh a at

♦ *sh* Dhurata të nuses për njerëzit e burrit.

♦ Dhuratë; gjë e falur.

fál•ë (me) *kal a ë G* > **FAL.** [më shikoni si hana nëpër rremba/ e kam me u falë gjithëka: (MC).]

fál•ë (me u) *vetva (u)* ë *G*

♦ >**FAL•EM.** [se si falen dreqit shpirt e korp (MC).] [T'falem lule kuq e zi/ S'të ka kush, jo, posë ksajë Shqypni (VP).]

♦ Përshëndoshem me dikë. **Me u falë me shëndet.**

fál•ëm ma f sh ma mat > **FALËZ A.**

falëmeshëndët bis Përshëndetje; të fala e shëndet. **Falëmeshëndet shokëve!**

falënderím i m sh e et Shprehje e mirënjohjes. **Letër (fjalë) falënderimi.** Në shenjë

falënderimi. Ju shpreh falënderimet e mia.

falënderj•e a G f sh e et Falënderim. [ju propozojmë të dërgohet një falënderje Inglesë edhe Francës (FK).]

falënder•ój kal óva úar I shpreh (*dikujt*) mirënjohjen për një të mirë që më ka bërë, për një punë të dobishme ose për një urim. [Gjer atëherë kishte thënë "jo" natyrshëm e gati me gëzim. I falënderonte për besimin, por ajo nuk mundte. S'ishte e përshtatshme për atë punë. Nuk ishte tipi i saj. (IK).]

falënder•ónj kal óva úar A, vjet J >**FALËNDER•OJ.**

falënderónjës i m sh - it vjet >**FALËNDERUES I.**

falënderúes e mb (Shprehje) e falënderimit; që shpreh falënderim.

falënderúes i m sh - it Ai që i shprehje falënderimin dikujt për një të mirë etj.

falënderúes•e ja f sh e et f e **FALËNDERUES I.**

fálëz a f sh a at vjet usht Pipth a vrimë e vogël në armët e vjetra, ku shtihet baruti.

falík e mb I organit seksual të mashkullit në gjendje të ngrehur. **Kult falik** kult që ka organin seskual të mashkullit si simbol të shumëzimit të njerëzve.

falimént i m >**FALIMENTIM I.** [me falimentin ekonomik të shtetit tonë, mund t'i bahet vorri edhe gjithë kombit shqiptar (KM).]

falimentím i m sh e et

♦ Rënie e kompanisë në gjendje të tillë që s'mund të përballojë shpenzimet dhe detyrimet ose nuk paguan dot borxhet.

♦ Gjendje kur, për shkak të konkurrencës një kompani etj. nuk mund t'i përballojë shpenzimet dhe detyrimet ose nuk paguan dot borxhet. **Shpall falimentimin.**

faliment•ój kal óva úar Bie në falimentim; pësoj falimentim. [**alternativa e masandejshme ka me qenë: ose të holla nga një shtet i huej! - ose falimento!** (KM).]

falimentúar (i e) mb treg Që ka pësuar falimentim, që ka falimentuar ose ka shpallur falimentimin. **Sipërmarrje e falimentuar.**

falimentúem (i) e (e) mb G

♦ >**FALIMENTUAR (i e).** [Këto persona (qi kah profesjoni s'ishin as teneqexhi kriminelas studenta të falimentuem), para së gjithash ishin të afirmuem si studjuesa (AN).]

falís•s kal, jokál a ur >FALIT.

falís•em vetv e FALIT.

falís•ë (me) jokál a ëG

♦ Bëj faj (gabim); gaboj.

♦ Çmendem; shkalloj.

falís•ë (me u)vetv a ë G Luaj mendsh.

falísun (i e)mb G

♦ Fajtor; që ka bërë faj a gabim.

♦ I çmendur; i shkalluar.

♦ *krahin* I hikrruar; i dobësuar nga një sëmundje.

falísur (i e) mb I trentë; i luajtur mendsh.

falít kal, jokál a ur Luaj mendsh.

falít•ë a f sh a at vjet G Falimentim. **Me hedhë falitë** shpall falimentimin.

falít•ë (me) kal a ë vjet G Falimentoj.

falítun (i e) mb vjet G I falimentuar.

fálj•e¹ a f sh e et

♦ Dhënie e ndjesës. **Kërkoj falje.**

♦ *drejt* Heqje ose ulje e dënimit; lirim i të burgosurit. **Falje e përgjithshme për...**

♦ Çlirim i dikujt nga një detyrim.

♦ Dhurim; dhënie falas e diçkaje.

fálj•e² a f sh e et fet Lutje.

fálm•e ja¹ f sh e et G Falje (*e dënimit, gabimit*).

fálm•e ja¹ f sh e et G Perëndim (*i diellit, hënës*).

fálmë lutje > MË FAL.

fálm•ë a f sh a at Secili nga dy drunjtë anësorë të shtratit të qerres, mbi të cilët ngulen hunjtë ose lesat.

fals e mb

♦ *libr* I rremë. [**Rapsodët anembanë përhapën/ versionin fals të gjarpërinjve hyjnorë** (IK).] [**dhe sado të përpiqej të mohonte apo të gjente mijra arsye të tjera për t'i qetësuar e për të pranuar pjesën e vet të përgjegjësisë, gjithçka do të kishte tingëlluar false.** (ED).]

♦ *muz* (Notë) me lartësi të pasaktë; që nuk përputhet me tonin; që e prish melodinë.

falséto mb, ndajf muz (Zë) i këngëtarit flaseto.

falséto ja m sh - t muz

♦ Zë mashkulli me tone artificiale në regjistër të lartë përmbi gamën normale të tenorit.

♦ Ai që këndon në këtë mënyrë.

falsifikatór i m sh ë ët Falsifikues; ai që falsifikon.

falsifikatór•e ja f sh e et f e FALSIFIKATOR I.

falsifikím i m sh e et Paraqitje e diçkaje si të vërtetë për mashtrim. **Falsifikim i të dhënave të pasaportës.**

falsifik•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FALSIFIK•OJ.**

falsifik•ó j kal óva úar *libr* Paraqit si të vërtetë (*diçka të rreme*); shtrembëroj (*të vërtetën*); ndërroj a ndryshoj (*diçka*) për të mashtruar të tjerët. **Falsifikoi shkrimin (moshën, kartmonedhën, tablonë, të dhënat).**

falsifikúar (i e) mb (*Tablo, kartëmonedhë etj.*) e rreme, e paraqitur si e vërtetë.

falsifikúem (i) e (e) mb *G* > **FALSIFIKUAR (i e).**

falsifikúes i m sh - it Ai që falsifikon. [Në asnjë fushë të arteve nuk kanë vepruar me aq sukses dhe forcë falsifikuesit dhe manipuluesit sa në shtresat e lashta të tij, para së gjithash në epos dhe në baladat legjendare. (ShS).]

falsifikúes•e ja f sh e et f e **FALSIFIKUES I.**

falsitét i libr Të qenët i rremë, i shtirë.

fálso mb > **FALS E.**

fálsh•ëm (i) me (e) mb (*Gabim, faj etj.*) që mund të falet; që duhet të falet. **Ka gabime të falshme e të pafalshme.** [Ta quaje arratisjen si një faj të falshëm, kjo do të ishte e rrezikshme për shtetin. (IK).]

faltár i m sh ë ët dhe ant Ai që bën shërbimet fetare në faltore.

fáltë dëshir e **FAL.** [desh nga Labëria, / na e faltë zoti' (AZÇ).]

faltór•e ja f sh e et Kishëz për falje; vend për lutje në kishë.

fal•úe (me) kal óva úe *G*

♦ Humb.

♦ Bëj gabim, faj.

falúem (i)¹ e (e) mb *G* Fajtor; që ka bërë faj.

falúem (i)² e (e) mb *G* I falisur; i prishur mendsh.

fálun (i e) mb *G*

♦ > **FALUR (i e).**

♦ I trajtuar me dhurata.

fálun it (të) as *G*

♦ Falje. > **FALUR IT (të).** [Bile, të lypa të falun, nëse kujtohesh (MC).]

♦ Përsëndetje. **Me çue të falun** çoj të fala; bëj të fala.

fálur (i e)¹ mb

♦ (*I dënuar*) që i është hequr dënimi; (*gabim*) që është falur. **Koka e falur nuk pritet.**

♦ (*Borxh*) që nuk kërkohet t'i kthehet dhënësit.

♦ *fet (Mëkatat)* me mëkate të falura; që i janë larë mëkatet.

♦ (*Gjë*) e dhënë si dhuratë. **Kalit të falurnuk i shihen dhëmbët** gjë e falur nuk qortohet.

fálur (i e)² mb

♦ (*Sipërfaqe*) e pjerrët; (*bimë*) e përkulur.

♦ (*Zjarr*) që është shuar ngadalë.

♦ (*Diell*) që i afrohet perëndimit.

fálur (i e)³ mb *A*

♦ I falënderuar.

♦ I përsëndetur.

fálur (të) as Falje. **Kërkoi të falur!**

fálur a (e) f sh a at (të) f e **FALUR I (i).**

fálur i (i) m sh - it (të) Njeri i falur.

fálur it (të) as>FALJ•E A.

fálz•ë a¹f sh a at Urës; magjar; demiroxhak.

fálz•ë a²f sh a at>FALËZ A.

fall i m sh e et Parashikim i së ardhmes së dikujt, i ngjarjeve që do të ndodhin etj. , duke përdorur letrat e bixhozit ose duke shikuar filxhanin e kafesë, vijat e pëllëmbës së dorës etj. **I shtie (i hedh) fall dikujt.**

*

Nuk hodha fall se do të vije Nuk e prisja se do të vije.

fallák u¹m sh ë ët > FALLAKA JA.

fallák u²m sh ë ët krahin Pjesë e karrocës a qerres ku lidhet zinxhiri me takëmet e kalit.

fallák u³m sh ë ët krahin Dajak; dru.

fallák u⁴m sh ë ët krahin Dash i këmborës; oqiç.

fallaká ja f vjet Mjet torture i bërë me një copë dru ku i lidhin këmbët të dënuarit dhe i bien shputave me shkopinj.

falltár e mb (Njeri) që hedh a shtie fall.

falltár i m sh ë ët Ai që hedh a shtie fall.

falltár•e ja f sh e et f e FALLTAR I.

fálco mb>FALS E.

fallçór i m sh ë ët Falltar. >**FALLXHOR I.**

fallçór•e ja f sh e et f e FALLÇOR I.

fallç•úer óri m sh órë órëtG Falltar. >**FALLXHOR I.**

fallját mb A (Bishtajë bathe) pa kokrra.

fallní a fsh - të G Fall; shtënie fall.

fallnísht ndajf G Me fall; duke shtënë fall.

fallt•ój jokál óva úar Shtie fall; tregoj fatin duke shtënë fall.

falltór i m sh ë ët > FALLTAR I.

falltór•e ja f sh e et f e FALLTOR I.

falltúar (i e) mb I parashikuar nga falltari.

fallt•úer óri m sh órë órët G > FALLTAR I.

fallupjás kal dhe jokál a ur A Ha si i babëzitur.

fallxhësh•ë a f sh a at > FALLTAR•E JA.

fallxhí a m sh j jt G>FALLXHI U².

fallxhí u¹m sh j jtG>FALLXHI U².

fallxhí u²m sh nj njtë > FALLTAR I.

fallxhí•e ja f sh e et f e FALLXHI U.

fallxhór i m sh ë ët > FALLTAR I.

fallxhór•e ja f sh e et > FALLTAR•E JA.

fallxhór•k•ë a f sh a at > FALLTAR•E JA.

fama volat /fáma vólat/ shpr lt Thashethemet kanë krahë.

famás•emvetv a (u) ëm A Çmeritem; mahnitem.

famás•ëm (i) me (e) mb A I çmeritur; i mahnitur.

famásm•ëa f A Gjë e mahnitshme.

famenián i m gjeol Nënndarje e devonianit të hershëm, 372. 2–358. 9 milion vjet më parë.

fâm•ë (i) e (e) mb G I ngopur.

fambrík•ë a f sh a at > FABRIK•Ë A.

fám•ë *a f* Emër që i del diku a diçkaje zakonisht për të mirë; të qenët i njohur nga të gjithë.

> **NAM I.** [me famë, që nga Tunuzi dhe gjer në Transval (FK).] [na ruaj nga hija e rëndë e famës (NGj).] [Dyshimi i parë ra mbi Dukagjinët, të cilët, n'atë kohë, ishin armiq me Skënderben, dhe Lek Dukagjini kishte famë të keqe për këso punësh. (AE)]

famëdashës *e mb* (Njeri) që kërkon famë për vete; i etur për famë; që punon për famë; lavdidashës.

famë•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja* (Njeri) i bërë i njohur për të këqija; me famë të keqe, që i ka dale emri për keq.

famë•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë* Njeri i njohur për të këqija, me famë të keqe, që i ka dalë emri për keq.

famë•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat f e* **FAMË•KEQ KEQI.**

famë•lig *mb, m sh lígj, f sh líga* Famëkeq.

famë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhái* njohur nga të gjithë për vetitë e cilësitë e mira për veprat e shquara; me emër të madh. [Nga të gjitha vendet e Evropës nisën të vinin vullnetarë për të shërbyer nën urdhërat e burrit famëmadh. (AE)]

fâmë t (të) *as G* Ngopje; ngimje.

famë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Famëkeq.

famëz•ój *kal óva úar* Bëj të famshëm.

famëzúar (i e) *mb* I bërë me emër të dëgjuar.

familí *a f përmb K* Njerëz të familjes; të afërm.

familisht *ndajf* > **FAMILJARISHT.**

familjár *e mb*

♦ I familjes; që ka të bëjë a lidhet me familjen dhe jetën në familje; që i përket familjes.

Detyrime (lidhje, marrëdhënie) **familjare.** **Çështje familjare.** **Edukatë familjare.** **Rrethi familjar.** [Sidoqoftë, komploti i pyllit të Krabit tregon fillimin e trathëtive të brendëshme që e ndoqën Skënderben deri në rrethin familjar të tij. (AE)]

♦ (Njeri) i martuar dhe që ka në ngarkim pjesëtarët e familjes; që ka një familje për të mbajtur; baba a nënë me fëmijë. **Njeri familjar.** **Jam familjar.**

♦ Që është karakteristik për familjen dhe për jetën në familje ose për marrëdhëniet ndërmjet pjesëtarëve të një familjeje, shumë i afërt e i ngrohtë. Ngrohtësi familjare. Mjedis familjar. Me ton familjar.

♦ (Burrë) i lidhur shumë ngushtë me familjen, që kujdeset shumë për pjesëtarët e familjes; që bën jetë të rregullt në familje. **Grua familjare.**

♦ Që është caktuar vetëm për njerëzit, të cilët janë të shoqëruar me pjesëtarë të tjerë të familjes (zakonisht për çifte). **Lokal familjar.** **Mbrëmje familjare.**

**

e drejta familjare *drejt* Tërësi ligjesh që përcaktojnë të drejtat dhe detyrimet në familje.

gjendje familjare *zyr* Të qenët beqar, i martuar ose i ve.

vatër familjare Familje.

familjár *i m sh ë ët*

♦ Burrë i martuar, me pjesëtarë të familjes në ngarkim.

♦ Pjesëtarë (anëtarë) të familjes.

♦ Njeri i lidhur ngushtë me familjen.

familjár•e *ja f sh e et*

♦ Grua e martuar dhe me pjesëtarë të familjes në ngarkim.

♦ Grua e lidhur ngushtë me familjen.

familjërë *t m sh* Njerëz të familjes; kushërinj të afërt; të afërm.

familjarisht *ndajf*

♦ Me të gjithë pjesëtarët e familjes; me tërë familjen; në emër të të gjithë familjes; për të gjithë pjesëtarët e familjes. **Shkoi familjarisht për pushime. Ju uroj familjarisht! E ble më (ndamë, përdorim) familjarisht.**

♦ Si me një njeri të familjes, në mënyrë të ngrohtë e të afërt, në mënyrë familjare. **Flasin familjarisht. U përshëndetën familjarisht.**

familjaritet *i m libr*

♦ Afri e madhe në marrëdhëniet me dikë; marrëdhënie të ngushta; miqësi e ngrohtë.

Familjaritet i sëmure miqësi e sëmure. **Ka familjaritet me dikë.**

♦ Miqësi e sëmure, që e shpie dikë t'u bëjë lëshime njerëzve të afërt, shokëve e miqve në dëm të punës ose në kurriz të të tjerëve. **Kishin familjaritet. Shfaqje familjariteti.**

familjarizëm *mi m sh ma mat libr* K Akraballëk.

familjarizim *i m libr*

♦ Krijim i lidhjeve të ngushta e miqësore me dikë.

♦ Njohje së afërmi me diçka.

familjarizohem *vetv óva (u) úar libr*

♦ Bëhem si njeri i shtëpisë a i familjes; hyj në lidhje të ngushta me dikë; miqësohem.

Familjarizohem me shoqërinë e re.

♦ Njihem së afërmi e mirë me diçka; mësohem në një vend a në një mjedis tjetër, në një punë të re etj. **Nuk jam familjarizuar ende me punën.**

familiarizoj *kal óva úar*

♦ Bëj që dikush ta ndiejë veten si në shtëpi të vet, si njeri i familjes; e miqësoj (*dikë*) me dikë tjetër. **E familjarizoj shokun me njerëzit e mi.**

♦ E njoh (*dikë*) nga afër me diçka. **E familjarizoj me procesin e punës.**

familjarizuar (*i e*) *mb* I njohur nga afër me dikë a diçka.

familjarizuem (*i e*) (*e*) *mb G* >FAMILJARIZUAR (*i e*).

familj•e *a f sh e et*

♦ Njësi e bazë e organizimit të jetës shoqërore, që përbëhet nga burri, gruaja, fëmijët ose edhe nga njerëz të tjerë të afërt, të cilët jetojnë e banojnë bashkë. **Baba i familjes. Pjesëtarë të familjes. Kryetar i familjes kryefamiljar. Krijoj familje** martohem. [Shqetësimi shqiptar, që nga familja e fshati tek atdheu e kombi, është i endur në një pëlhurë të mëndafshtë ndjenjash dhe vizionesh të dritshme (AÇ).]

♦ Tërësi e njerëzve që rrjedhin nga një paraardhës i përbashkët; njerëz që kanë pasur ose vijnë në të kenë brez pas brezi lidhje gjaku a lidhje afrie ndërmjet tyre; farefis. [Vetëm zotërimet e dy familjeve të mëdha nuk mundi Skënderbeu t'i përmbledhte në shtetin e vet: ato të Dukagjinëvet, në veri, dhe ato t'Aranitëvet, në jugë. (AE).]

♦ *fīg* Grup njerëzish që i bashkon puna e veprimtaria e përbashkët, që kanë qëllime e interesa të njëjta dhe jetojnë në miqësi njëri me tjetrin.

♦ *fīg* Lidhje e lirshme midis keqbërësve të organizuar për veprimtari kriminale. **Familje mafioze.**

♦ Grup kafshësh (*mashkulli, femra dhe të vegjlit e tyre*), që jetojnë bashkë. **Familje bletësh.**

♦ *bio* Kategori a njësi e botës bimore a shtazore, që përfshin disa gjini me tipare kryesore të përbashkëta. **Familja e trëndafiloreve. Familja e qepës. Familja e qenit. Familja e maceve. Peshkaqenët i përkasin familjes së peshqve.**

♦ Grup a varg sendesh ose dukurish, që kanë disa cilësi të përbashkëta, që janë të një tipi ose pothuajse të një tipi. **Familje çiftelish. Makina të një familjeje.**

♦ *gjuh* Grup gjuhësh të afërta, me prejardhje të përbashkët. [**Familja e gjuhëve indoevropiane Së paku në tri familje të mëdha të popujve ajo ka një shprehje të qartë: tek indo-europianët, tek shumerët dhe tek semitët (për shembull, tek hebrejtë).** (ShS)].

**

familje e gjuhëve afro-aziatike *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë arabishten, hebraishten, amhariken dhe somalishten.

familje e gjuhëve bantu *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë suahilin, zulunë, shonën dhe qindra gjuhë të folura në Afrikë.

familje e gjuhëve dravidiane *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë gjuhët tamile, telugu, kanade dhe malajlame.

familje e gjuhëve indoevropiane *gjuh* Familje gjuhësh që kanë ekzistuar rreth 3000 vjet më parë dhe aty nga viti 1 000 para erës së re fliteshin në Europë dhe në vise të ndryshme të Azisë Jugperëndimore dhe Jugore; në të përfshihen 12 degë: gjuhët indike, iraniane, anatoliane, armeniane, helenike, shqipe (ndoshta me prejardhje ilirike), italike, keltike, tokariane, gjermanike, baltike dhe sllave.

familje e gjuhëve kino-tibetiane *gjuh* Familje gjuhësh që përfshin kinezçen mandarinë, kantoneze e të tjera.

familje e gjuhëve malajo-polineziane *gjuh* Familje gjuhësh që përfshijnë gjuhën indoneziane, malajasel tagaloge, malagashe dhe qindra gjuhë që fliten nëpër ishujt e Paqësorit.

familje e ngushtë >FAMILJE NJËKURORËSHE.

familje homoseksuale Familje me partnerë të një seksi (gjinie).

familje matriarkale

♦ *hist* Familje në të cilën gruaja ose nëna është kryefamiljare.

♦ Familje në të cilën nëna ose femra më e madhe në moshë është kryefamiljare.

familje me një prind

♦ Familje e mbetur vetëm me njërin prej prindërve.

♦ Familje me prindër të ndarë (divorcuar).

familje monogamike Familje në të cilën burri ka vetëm një grua.

familje njëkurorëshe Familje e përbërë nga një çift.

familje patriarkale Familje në të cilën burri është kryefamiljar.

familje poligamike

♦ Familje në të cilin burri ka më shumë se një grua në të njëjtën kohë.

♦ Familje në të cilin gruaja ka më shumë se një burrë në të njëjtën kohë.

familje poliandrike Familje në të cilën gruaja ka më shumë se një burrë në të njëjtën kohë.

familje shumëkurorëshe Familje me disa çifte që banojnë bashkë.

fam-mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* A I famshëm; famëmadh.

famnór e *mb* I famshëm; emërmadh; i dëgjuar

famnór i *m sh* ë ët Njeri i dëgjuar (i famshëm, me emër të madh).

famnór•e ja *f e* **FAMNOR I. "Nënë Tereza, Shenjtore apo Famnore?"** (AB)].

famós kal a ur Bëj të dëgjuar, të famshëm.

famósj•e a f Të bërët me famë; dalje e emrit.

famósur (i e) *mb* I dëgjuar; i famshëm.

fámsh•ëm (i) me (e) mb Që ka fituar famë; që njihet botërisht; i përmendur; famëmadh. [**në Kuvendin e Matit të vitit 1462, si një nga sinodet shumë të rëndësishme, ku ipeshkvi i Durrësit Pal Engjëlli shkroi edhe të famshmen "Formula e pagëzimit". (GjSh)].**

fámul i m sh ë ët vjet Shërbëtor i shkollës.

fámu•ll lli m sh j jt

♦ Fëmijë që krezmohet, pagëzohet, a qethet nga nuni. >**FIJAN I. E bëri (e kishte) famull.**

♦ *krahin* Fëmijë i vogël; foshnjë.

fámull•ë a f sh a at A >FAMULLESH•Ë A.

famullësh•ë a f sh a at f e FAMU•LL LLI.

famullí a f sh - të fet

♦ Njësi bazë e organizimit kishtar katolik për një krahinë, fshat, lagje ose për disa fshatra a lagje. **Kisha (qela) e famullisë.**

♦ Rreth i shërbimeve fetare të një prifti.

♦ *përmb* Besimtarë të një njësie të tillë.

famullitár e mb fet I famullisë; që ka të bëjë me famullinë dhe shërbimet në të.

famullitár i m sh ë ët fet Prifti i një famullie. [... **Dom Luigj Bumçi, që mbante rolin e kooperatorit të famullitarit të Shkodrës dhe Dom Ndre Mjedja, famullitar i Kuklit, vëllai i arqipeshkvit Mjedja. (RG)]**

famullór e mb>FAMULLITAR E.

famulltár i m sh ë ët > FAMULLITAR I.

Fan i m shkurt i Stefan; Irfan.

fanár i m sh ë ët > FENER I.

fanariót e mb hist Që i përket rrethit të tregtarëve të mëdhenj grekë me ndikim në administratën otomane.

fanariót i m sh ë ët hist Tregtar i madh grek me ndikim në administratën otomane.

fanarós•enj kal a ur A

♦ Hedh; flak; vërtit.

♦ Ia ndërsej (*qenin diku*jt).

fanarós•et vetv - (u) ur A, Ç (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më bëhet a më shtihet në ëndërr.

fanarósj•e a f A, Ç Shfaqje në ëndërr.

fanarósur (i e) mb A, Ç I shfaqur në ëndërr.

fanatík e mb

♦ (*Njeri*) që beson verbërisht në dogmën fetare, e mbron me këmbëngulje dhe jeton e vepron sipas saj.

♦ (*Njeri*) i dhënë me zell të jashtëzakonshëm pas diçkaje, që e mbron dhe e zbaton me këmbëngulje, pa lëshime e pa lëkundje një mendim, ide a diçka tjetër.

fanatík u m sh ë ët Njeri fanatik. **Me zell prej fanatiku.**

fanatík•e ja f sh e et Grua a vajzë fanatike.

fanatikísht ndajf libr (*Besoj*) me fanatizëm; si fanatik.

fanatíz•ëm mi m

♦ Besim i verbër në dogmën fetare; zell i tepruar fetar; qëndrim prej fanatiku; mënyrë jetese e veprimi sipas dogmës fetare.

♦ Zell i jashtëzakonshëm për të mbrojtur dhe zbatuar pa lëshime e pa lëkundje një mendim, ide etj.

fanatiz•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem fanatik.

II *pës e* **FANATIZ•OJ.**

fanatiz•ó *kal ó* **va ú** *ar* E bëj fanatik (*dikë*). [**Me fjalën devshirmë, Turqit quanin fëmijët që rrëmbenin nëpër popujt e krishterë dhe që i rritnin pastaj nëpër kazermat si ushtarë duke i fanatizuar në fenë islame dhe në besnikërinë ndaj Sulltanit.** (AE)].

fanatizú *ar* (e) *mb* I bërë fanatik. [**Populli dhe ushtëria, të fanatizuar në fenë islame, e adhuronin Sulltanin si përfaqësonjës të Zotit në tokë.** (AE)]

fancík *u* *m sh* ë *ët* *krahin* *G* Fyell frashëri me 6 vrima sipër e 1 nën të.

fand *i* *m sh* e *et* > **FANT I.**

fandáks¹ *kal a* *ur* *bis* *J* Ngatërroj; hutoj; ia bëj trutë dhallë (*diku*).

fandáks² *kal a* *ur* *bis* *J* Përfytyroj; marr me mend.

fandáks•em¹ *a* (u) *ur* *bis* *J*

I *vetv* Bëhem si i fandaksur.

II *pës e* **FANDAKS**¹.

fandáks•em² *vetv a* (u) *ur* *bis* *J* Shfaqem a mbij papritmas diku.

fandáks•em³ *vetv a* (u) *ur* *kryes veta III A, Ç* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më duket e keqe a e shëmtuar.

fanadáksj•e *a*¹ *f sh* e *et* *bis* *J* Ngatërrim; hutim.

fanadáksj•e *a*² *f sh* e *et* *bis* *J* Përfytyrim.

fandáksur (i e) *mb* *bis* *J* I ngatërruar; i hutuar.

fandango *ja* *f muz* Valle dyshe popullore spanjolle me tre kohë, plot gjallëri e pasion, e shoqëruar kryesisht me kastaneta dhe përplasje duarsh.

fánd•ë *i* *m sh* ë *ët* *G*

♦ Banor a vendës i Fandit.

♦ Shqiptar i besimit katolik (*kundrejt myslimanëve*).

Fán•e *ja* *m shkurt* i Irfan.

fanél•ë *a* *f* > **FANELL•Ë A.**

fanellát•ë *a* *f sh* a *at* Pëlhurë (prej) pambuku, e butë e me push dhe e endur lirshëm. **Këmishë** (fustan) prej fanellate.

fanéll•ë *a* *f sh* a *at*

♦ Veshje e brendshme me mëngë, e thurur me fije leshi ose pambuku, që mbahet zakonisht në mish. **Fanellë leshi** (pambuku).

♦ Veshje e hollë sportistësh, që shkon deri në mes e ka ngjyrë të veçantë për çdo skuadër a ekip. **Fanellat kuqezi.**

fanéps•et *vetv -* (u) *ur* *veta III* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Shfaqet a duket si në ëndërr. > **FANIT•ET.**

fanépsj•e *ja* *f sh* e *et* *kryes* Figurë që shfaqet a duket si në ëndërr. [**Por tani është natë, dua ta vazhdoj fanepsjen. Mbyll sytë e gjithçka nis aty ku e kam lënë. Nëna, unë, gjyshja** (ED).] > **FANITJ•E A.**

fanerogá *me* *t f sh* *bot* Bimë që shtohen me farë, jo me spore.

Fán•ë *a* *f shkurt* i Stefaní.

fanfár•ë *a* *f sh* a *at* *muz*

♦ Orkestër me vegla frymore; tërësi e muzikantëve të kësaj orkestre; bandë.

♦ Vegël muzikore frymore prej tunxhi, në trajtë borie të zgjatur.

♦ Pjesë për vegla frymore e luajtur me pompozitet e ton ceremonial.

♦ *fig* Mburrije a lëvdatë e zhurmshme e plot bujë.

fanfaronád•ë *a f sh a at libr* Fjalë të mëdha; mburrje.

fang i m K Shpuzë.

fang u m krahin G Tokë shumë e dobët.

fan•g gu¹m sh gje gjetkrahin G

♦ Shesh me bar të shkurtër që nuk rritet.

♦ Bukëbar; plis me bar.

fan•g gu²m sh gje gjetbot (*Chrysopogon gryllus*) Bar shumëvjeçar, 0. 5 - 1 m i lartë, i përhapur në Europë dhe në vise të Afrikës tropikale e nëntropikale, që lidh kokrra si të grurit.

fan•g gu³m sh gje gjetK Prush; gacë.

fáng•ëll lli m sh lla llat ndërt K Mistri e muratorit.

fangí af

♦ Rrënojë; prishje; rrënim.

♦ Vend djerr.

fangth i m >FANG GU¹.

fángje t sh i FAN•G GU^{1,2,3}.

fanímb Ç I ndotur; i bërë pis.

faní a¹ f sh - tëG Fantazmë.

faní a¹ f sh - tëvjet G Rrënim; katastrofë. **Me u bâ fani** bëhet pluhur e hi.

Faní a f shkurt i Stefaní.

fanít•et vetv - (u) ur (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më shfaqet papritur si hije; më del si në vegim, më përhihet. **Më fanitet fytyra e...** [kalë o kalë ç'mu fanit qemania/ ç'më plagosi këng' e saj pa emër (DA).] [Dhe ndoshta si një ëndërr e zbehtë/ Ju fanit një muzg i vonë (IK).]

fanítje•e a f Vegim; shfaqje e papritur si hije.

fank u m muz Lloj xhazi i ndërlidhur me muzikën bluz dhe soul.

fanmírë mb vjet Fatmirë; fatlum. [... se je fanmirë, se na do mirë (JV).]

fanolián e mb (*Pasues*) i Fan S. Nolit dhe lëvizjes demokratike të revolucionit të qershorit 1924.

[njeriut të matun e të squet qi mori pjesë në ngritjen e flamurit në Vlonë, në Konferencën e Paqes në Paris, në lëvizjen fanoliane të 1924-shit... (AN).]

fanolíst e mb (*Lëvizje*) sipas ideve demokratike të Fan Nolit.

fanolíst i m sh ë ët Pasues i Fan Nolit.

fanolíst•e ja f sh e et f e FANOLIST I.

fanós¹kal a ur krahin Lëndoj; i shkaktoj dhembje (*dikujt*).

fanós²kal a ur krahin Vjedh; zhduk; qëroj.

fanós•em a (u) ur krahin

I vetv Lëndohem.

II pës e FANOS.

fanósje•e a¹f krahin Lëndim.

fanósje•e a²f krahin Vjedhje.

fanósur (i e)¹mb krahin I lënduar.

fanósur (i e)²mb krahin I vjedhur.

fant i m sh e et Njëra prej figurave me vlerë në lojën me letra, në të cilën është vizatuar një kalorës i ri. **Fant spathi (karo, kupë, maç).**

**

Doli si fanti spathi Doli papritur e pa kujtuar.

Hyj (futem) si fanti spathi Ndërhyj ku nuk duhet, përzihem atje ku s'më takon.

fantást e mb (*Njeri*) ëndërrimtar.

fantást i m sh ë ëtNjeri ëndërrimtar.

fantást•e ja f e FANTAST I.

fantastík e mb libr

♦ Që është në përfytyrimin a imagjinatën e njeriut; që s'ta kap dot mendja; që duket i pavërtetë, por që mund të ndodhë në të ardhmen; që mbështetet në imagjinatën krijuese. **Ëndërr**

fantastike. Roman (tregim) fantastik. Plane fantastike.

♦ Që është pjellë e fantazisë; i trilluar; që nuk mund të jetë i vërtetë; që nuk mund të ndodhë; i pabesueshëm. **Ngjarje fantastike.**

♦ *bis* Që të mahnit me pamjen, cilësitë a tiparet e tij; me veti të jashtëzakonshme; i mrekullueshëm, përrallor. **Vend fantastik. Bukuri fantastike. Shpejtësi fantastike.**

fantastíko-shkencór -e mb (*Letërsi*) me elemente fantastike të shkencës.

fantastikëri a f sh - të libr Fantazim; ëndërrim.

fánta-shkénc•ë a f Letërsi fantastike-shkencore. **Prej kohësh janë kapërcyer si romantizmi dhe fanta-shkenca, ashtu dhe kriticizmi dhe vetëençmimi.** (ShS)]

fantazí a f

♦ Aftësia për të krijuar ose për të përfytyruar diçka; zotësia për të zbuluar ose për të shpikur diçka të re në bazë të përvojës dhe të njohurive që ka dikush; imagjinatë krijuese. Fantazi e fuqishme (e zjarrtë, e dobët). **Fantazi poetike. Ka fantazi të zhvilluar. Nxit fantazinë. Është pjellë e fantazisë tënde.**

♦ *shra rat* Diçka e paqenë që është pjellë e imagjinatës e nuk mund të ndodhë në të vërtetë; trillim; ëndërr. **Të gjitha ishin fantazira.**

♦ *sh - të muz* Kompozim i lirshëm i ndërtuar sipas fantazisë së kompozitorit.

♦ *sh - të muz* Potpuri temash të njohura me variacione e interlude.

fantazím i m sh e et

♦ Përfytyrim i gjërave që këndshme që më pëlqen t'i kem në të vërtetë.

♦ Sajim të paqenash; ëndërrim.

fantázm•ë a f sh a at

♦ Hije e një të vdekuri, që u përhihet të sëmurëve psikikë; figurë me përmasa dhe tipare njeriu që u shfaqet njerëzve besëtytë e që shihet prej tyre si shpirt i keq, që u kall frikën; lugat.

[**Njerëzisë i kishte hyrë tmerri në zemër dhe shihte fantazma me sy hapët.** (AE).]

[**Fantazma ime dhe përqaftja,/ kundërmojnë erë dheu** (EMr).]

♦ *fig* Diçka e përfytyruar si shenjë paralajmëruese e një të keqeje; diçka që ndjell një të keqe; hije e keqe. [**Por mbi fantazmën e përçarjes** (ASh).]

fantazmagorí a f sh - të libr Tërësi figurash të vërteta a të përhitura që ndryshojnë vazhdimisht.

fantazmagorík e mb libr I fantazmagorisë; që ka të bëjë me fantazmagorinë.

fantaz•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e FANTAZ•OJ.

fantaz•ój óva úar libr

I kal Përfytyroj (*diçka të bukur e të këndshme që do të dëshiroja të ishte e vërtetë*); sajoj a trilloj (*gjëra të paqena, që nuk kanë ndodhur e nuk mund të ndodhin në të vërtetë*).

II jokal I të shteg të lirë fantazisë; jepem pas fantazirave; sajoj a trilloj gjëra të paqena; ëndërroj.

fantazúar (i e) mb (*Gjë*) e përfytyruar, e përhitur.

fantazúes e mb libr (*Njeri*) që fantazon.

fantazúes i m sh - -it Njeri që fantazon.

fantazúes•e ja f e FANTAZUES I.

fanterí a f sh - të vjet Këmbësori.

fantóç i m sh a at vjet Kukull.

fantóç•e ja f sh e et vjet f e FANTOÇ I.

fanúa si kallëzues Ç: Bëj fanua bëj çudi a mrekulli.

fan•úa ói m sh ój ójtë Ç

♦ Shkëlqim.

♦ Vegim.

fan•úe (me) jokall ói úe G Vegon. [Ndërsa në qiellin e tij fanojnë e shëndrisin edhe sot marrtas e haptas hijet e fytyrave të sa e sa martirëve: preja hekatombiane e vampirit matian. (KM)]

FAO ja f shkurt i Food and Agriculture Organization Organizata e Ushqimit dhe Bujqësisë.
Vend anëtar i FAOs.

fap onomat bis Tingull a zhurmë që tregon një veprim të shpejtë a të papritur. **Ia ngjeshi fap një flakurimë.** [fap me sy, fap me qepallë/ na fute në dhe të gjallë! (Pop).][si ata nëpër filmat me kaubojë të njëherë e një kohe, fap koburen në dorë, vështrim kërcënues e o burra, të dalë ku të dalë. (ED).]

fap-fáp ndajf Me shpejtësi; papritmas; befas.

fapefáp ndajf Shpejt e shpejt. >**FAP-FAP.**

fap-fúp ndajf Shpejt e shpejt. >**FAP-FAP.**

fáqas ndajf Haptas; në fytyrë.

faqát•ë a f >FASAD•Ë A.

fáqazi ndajf >FAQAS.

fáqe

I ndajf Haptas.

IIparafj Përballë. **Faqe Kanunit.**

fáqas ndajf Haptas; ballëpërballë; faqeza.

fáqazi ndajf Në shesh; sheshit; haptas.

fáq•e ja¹f sh e et

♦ Secila nga dy pjesët anësore të fytyrës së njeriut nga syri deri te nofulla e poshtme dhe nga hunda deri te veshi; secila nga dy anët e turirit të kafshëve. **Mollëzat e faqeve. Me faqe të kuqe (të fryra, të fishkura). Me nishan në faqe. Laj faqet. Iu skuqën faqet. E puth në faqe. [Ti faqet fshin me peshqirin e madh të livadheve(DA).]**

♦ *bis* Pjesë e përparme e fytyrës së njeriut; fytyrë; çehre. **Me faqe nga lindja. I ktheu faqen. Mori tjetër faqe. E ndërroi faqen.**

♦ Secila nga anët e një sendi; sipërfaqe anësore e diçkaje; pjesë e përparme e kryesore e një ndërtese, sendi etj. , pjesë që duket, ballë; parëse. **Faqja e përparme (e pasme, e jashtme, e brendshme). Faqe anësore. Faqe muri. Faqet e pusit. Faqja e shtëpisë. Faqja e çatisë. Faqe mali (kodre). Faqet e kubit (e piramidës) gjeom. I marr faqet trungut e gdhend anash, faqoj.**

♦ Secila nga dy anët e fletës së një fletoreje, libri etj. **Faqe e bardhë** faqe e pashkruar. **Faqe letrare e revistës.** [themeli i vëllimit është studimi "Gjon Buzuku dhe vepra e tij "Meshari" (1555), një monografi e hapët dhe e plotë prej gati 400 faqesh (GjSh).][Me këtë faqe të kronikës në duar, ata që kërkonin zhdukjen e krejt dokumentacionit të gjuhës, e patën lehtë ta fitonin në fund polemikën, që kishte vazhduar gati dhjetë vjet. (IK).]

♦ *bis* Sipërfaqe. **Faqja e detit (e ujit).** [Ti s'frymoje kund në faqe të dheut (GB).]

♦ *dhefig* Tërësi e tipareve të jashtme të diçkaje, pamje; fytyrë. **Ia ndërroi (ia ndryshoi) faqen vendit.**

♦ Këllëf dysheku a jastëku. **Faqe dysheku (jastëku). I shtie faqen dyshekut.**

♦ *bis* Periudhë kohe sa zgjat një vit; periudhë kohe aq sa jeton një njeri; brez. Një faqe njeriu.

Faqe pas faqeje. Një faqe njeriu.

♦ Shtresë. **Bakllava me dy faqe arrash.**

♦ *fig* Pjesë nga jeta e një njeriu ose nga historia e një populli, kombi, vendi etj.; epokë. **Hap një faqe të re.**

♦ *fig* Nder; cipë. **Ka faqe ai. S'i mbeti faqe.**

♦ Parët i kamerdares.

*

Dahem me faqe të bardhë Dal me nder, me ballin lart. [**Me faqe t'bardhë gjithmonë asht da** (VPSH)] [**Se ra Shqypnia me faqe n'dhe!** (VPSH)]

Dal me faqe të bardhë Dal me nder, pa u turpëruar, me ballin lart.

Doli në faqe

♦ U duk; u shfaq; doli në shteg.

♦ Ia arriti qëllimit, ia doli në krye.

Dha faqe (*Muri*) u shtrembërua; lëshoi.

E kam faqen të larë Jam i ndershtëm; e kam ndërgjegjen të pastër; nuk jam përlyer në një punë të keqe; nuk jam fajtor.

E nxjerr në faqedicka E kryej, arrij të bëj diçka; e nxjerr në dritë.

E pres me pushkë në faqe dikë E pres me krahë hapur e me të gjitha të mirat; e pres si mik të nderuar.

E zhduk (e shuaj, e fshij) nga faqja e dheut E zhduk krejt; e shkatërroj me themel e me rrënjë; e asgjësoj; e shfaros.

Faqe me faqe Me fytyrë shumë pranë njëri-tjetrit, ngjitur.

Faqe për faqe Ballë për ballë, përballë.

Faqja e bardhë Njeri që të zbardh faqen, të nderon.

Faqja e zezë Turp i madh; çnderim që i bëhet dikujt dhe që i lë njollë për tërë jetën.

I doli në faqe I shkoi, i vajti mbarë (*puna*).

I është bërë faqja shollë Nuk ka më turp e sedër; nuk i bëjnë më përshtypje kritikën e qortimet; është i pacipë.

I jap një faqe

♦ E skuq pranë zjarrit bukën etj.; e lë bukën etj. në furrë sa të marrë ngjyrë si duhet. .

♦ E gdhend, e bëj me faqe, e faqoj (*një copë druri*).

I ka dalë (i ka mbirë) bari në faqe (në sy) Ka vdekur prej kohësh; është tepër vonë tashti.

I morën faqen (nuses) ia hoqën pushin në fytyrë (zakonisht një ditë përpara martesës).

Mësallë me dy faqe Njeri që ndërron qëndrim e pikëpamje; njeri që ndryshe flet e ndryshe vepron; njeri me dy fytyra.

I pëlçasin faqet Është shumë i shëndoshë.

Ia zbardh faqen (fytyrën) E nderoj; e nxjerr faqebardhë.

Ia zheu faqen E turpëroj; e fëlliq.

Ishte me pushkë në faqe Ishte gati për të shtënë a gati për luftë.

Jep faqe

♦ Fillon e thahet.

♦ (*Pema*) fillon të piqet, përshenjet.

♦ (*Buka në furrë*) vë cipë përsipër, fillon të skuqet.

Ka cipë (nder) në faqe Është i ndershëm.

Ka gjak në faqe (në fytyrë) Është i ndershëm; është njeri me cipë.

Këmbët e lehta e faqja e bardhë*tall* Thuhet për dikë që ikën shpejt për t'i shpëton rrezikut.

Ma nxiu faqen (fytyrën) Më turpëroi; më bëri që të ndihesha i turpëruar para të tjerëve.

Me ç'sy e ç'faqe? Si s'ke turp?; Si guxon?

Medy faqe (me dy fytyra)(*Njeri*) hipokrit.

Me faqe në dhe (përdhe) me turp; i turpëruar.

Me faqe të bardhë(*Ndahem, dal*) me nder nga një punë a detyrë.

Me faqe të zezë(*Ndahem, dal*) me turp nga një punë a detyrë.

Me lot në faqe Duke qarë; duke vajtuar.

Mori faqe

♦ U skuq ca përsipër (për bukën, mishin etj. kur e futim në furrë).

♦ U tha, zuri një kore të hollë nga thatësira (për tokën).

Mos i jep faqe! mos e përkrah, mos i jep zemër, mos ia ushqe fjalën, mos ia hap syrin; mos e llasto.

Në faqe të dikujt para dikujt, në prani a në sy të dikujt, faqeza dikujt.

Nuk e vë për faqe nuk e mendon mirë një punë para se ta kryejë, nuk e peshon mirë.

Nuk i hedh pluhur faqes nuk e bëj veten me turp, nuk turpërohem.

Njëra dorë lan tjetrën, të dyja lajnë faqet (fytyrën)*ff u* Duke ndihmuar njëri-tjetrin bëhen mirë të gjitha punët.

Paç faqen e bardhë!*ur* Qofsh i nderuar!; qofsh faqebardhë!

Paç faqen e zezë!*mallk* Turp të kesh!

Për faqe të zezë Për turp.

S'i la sy e faqe E turpëroi a e shau rëndë; e bëri që të ketë turp t'u dalë të tjerëve përpara; i mori fytyrën.

S'i mbeti (ngeli) sy e faqe U turpërua keq e nuk mund t'u dalë të tjerëve përpara.

S'i skuqet faqja (fytyra) Nuk e zë turpi; nuk ka turp; është i pacipë.

S'ka sy e faqe S'ka turp; s'i skuqet faqja.

Sa për sy (faqe) të botës Sa për t'u dukur përpara të tjerëve, vetëm për t'u paraqitur mirë e në rregull para të tjerëve; pa çiltëri.

Sa për sy e faqe Sa për t'u dukur përpara të tjerëve, vetëm për t'u paraqitur mirë e në rregull para të tjerëve; pa çiltëri. [**"gjuha e njësuar" është një pilav toskënisht e biberosun me gegënisht sa për sy e faqe.** (APp)]

S'i nxihet faqja (fytyra) nuk turpërohet për asgjë, është i pacipë.

S'ka vënë (s'ka shkuar) brisk në faqe Është ende i ri e pa përvojë.

Ta lë pushkën në faqe

♦ Nuk të mbaron punë; ta lë punën përgjysmë, pa përfunduar.

♦ (*Gjahu*) të ikën pa e vrarë; të shpëton nga dora; nuk e vret dot se është i shpejtë, i shkathët etj.

Të puth halla në të dy faqet*tall* U lamë bashkë; s'ke ç'merr; mos prit gjë; mori fund me kaq.

**

faqe e gjallë *shtyp* Faqe e radhitur, ku shënohet në krye autori dhe titulli i veprës a i artikullit.
faqe e ngritë *G* Faqe e zezë.

faqe mbrojtëse *shtyp* Fletë dyshe me palosje, që shërben për bashkimin e bllokut të librit me kapakët.

fáq•e ja²f sh e et Brez, brezni; gjind; korë. **Faqe mbas faqe** brez pas brezi.

fáqe t f sh A Jashtëqitje; të dalat jashtë.

faqebarabártë mb gjeom (Figurë) me faqe të barabarta.

faqebárdhë

I mb Që ka dalë me sukses e me nder në një punë ose në një detyrë; i nderuar; që të nxjerr me nder e të zbardh faqen.

II ndajf Me sukses e me nder. **Dalç(i) faqebardhë! Dal (ndahem) faqebardhë.**

faqebërdháme mb krahin G (Dele) me faqe të lëbradha.

faqebërdhám•e ja f sh e et krahin G Dele me faqe të lëbardha.

faqebúčkë mb (Fëmijë) me faqe të mbushura.

faqebútë mb (Njeri) me faqe të buta.

faqeqíkë mb G

♦ (*Grua*) me faqe si vajzë e njomë.

♦ (*Djalë*) që s'ka vënë ende brisk në faqe.

faqeqjérrë mb

♦ Që i ka faqet të çjerra a të gërvishtura.

♦ *vjet (Burrë)* që gërvisht fytyrën në shenjë dhembjeje të thellë për një të vdekur. [**Faqe-çjerrë, lesh-lëshuar, / shpirt e zemër përvëluar** (FN).]

faqedërrásë mb bis (Njeri) me cipën të trashë; i pandjeshëm; i paturp; që s'i skuqet faqja për asgjë.

faqedjégur mb

♦ (*Njeri*) me faqet tërë shenja të djegurash; me fytyrë të djegur.

♦ *keq* I pacipë; i pafytyrë.

faqedjersítur mb

♦ Me djersë në faqe.

♦ *fig* Punëtor që mundohet e lodhet shumë.

faqedrédhëzmb (Vajzë) me faqe të njoma si luleshtrydhe.

faqe-ëshkë mb (Njeri) me faqe të fishkura a të thata si eshkë.

fáqe-fáqe ndajf Sy ndër sy; ballë për ballë.

faqefíshkur mb (Njeri) me faqe të fishkura e me rrudha.

faqefrýtë mb K (Njeri) me faqe të fryra.

faqeftúa mb Ç (Vajzë) me faqe me ngjyrë dhe erë ftoi.

faqefurrásh e mb (Bukë) e pjekur me një faqe zjarr.

faqefurrásh i m sh ë ët Bukë e pjekur me një faqe zjarr.

faqegrópkë mb J (Grua, vajzë) që i ka faqet me burma.

faqegurabí mb f (Vajzë) me faqe të rrumbullakta e të plota.

faqegjérë mb (Njeri) me faqe të gjera; me fytyrë të gjerë a të madhe.

faqehënë mb

♦ *poet (Grua)* me fytyrë të rrumbullakët, të mbushur e të bukur; që i ndrit fytyra nga bukuria.

Vashë faqehënë.

♦ *fig* Faqendritur; i shquar.

faqehën•ë a f sh a at poet Grua me fytyrë të rrumbullakët, të mbushur e të bukur, që i ndrit fytyra nga bukuria.

faqehúrpun mb G (Njeri) me faqe të thithura.

faqekártë mb Ç (Grua) me faqe të bardhë si karta.

faqekëpútur mb Që bëhet me një qukë, me burmë në faqe kur qesh.

faqeklumushtór e mb Ç(*Grua a vajzë*) me faqe të bardhë si qumështori.

faqeklumushtór•e ja f Ç Grua a vajzë me faqe të bardhë si qumështori.

faqekulác mb (*Fëmijë*) i shëndetshëm e i bukur.

faqekúq e mb

♦ (*Njeri*) me faqet të kuqe nga shëndeti; i shëndetshëm. **Vajzë faqekuqe. Djalë faqekuq.**

♦ (*Kafshë, shpend*) me turirin në ngjyrë të kuqërreme. **Dhi faqe kuqe. Dallëndyshe faqekuqe.**

♦ (*Pemë*) me lëkurë të kuqe; që ka të kuqe njërën faqe.

faqekúq i m sh ë ët orn (*Carduelis carduelis*) Kryeartëz.

faqekúq•e ja¹f kopsht krahin G Dardhë me një anë të kuqe.

faqekúq•e ja²f sh e et vjet bis krahin Monedhë turke prej ari.

faqekúq•e ja³f sh e et Vajzë me faqe të kuqe; vajzë e shëndetshme.

faqekúqur mb (*Njeri*) me faqe të skuqura nga turpi.

faqelámë eG >FAQELARË.

faqelárë mb

♦ (*Njeri*) me faqe të lara; me fytyrë të pastër.

♦ *fig* Që s'i ka vënë vetes ndonjë njollë, që nuk është turpëruar ose s'ka pse të turpërohet; ballëhapur, i ndershëm, i pastër. **Dal faqelarë.**

faqelármë mb (*Njeri*) laraman; hipokrit.

faqelēmúar mb (*Njeri*) me lëkurën e faqeve të lëmuar.

faqelēmúet mb G >FAQELËMUAR.

faqéll i m teks krahin Kambrik.

faqemál i m sh e et Faqe e malit; shpat i malit.

faqemárrun mb krahin G I turpëruar.

faqembúshur mb (*Njeri*) me faqet të mbushura; i mbushur në fytyrë; i shëndetshëm.

faqemendër parañ bis Përdoret si për të kërkuar ndjesë a leje kur them fjalë të pahijshme ose kur zë në gojë diçka a dikë të përbuzshme; përdoret me kuptimin "**më falni për shprehjen**".

Faqemender zotërisë suaj, ai një mut është.

faqemílcë mb f Shumë e pastër.

faqemjáltë mb

♦ (*Foshnjë*) që i mban fytyra aromë mjalti.

♦ (*Grua, vajzë*) faqeburmë.

faqemóllë mb (*Grua, vajzë*) me faqet të kuqe si molla; e bukur dhe plot shëndet.

faqemóll•ë a f sh a at Vajzë a grua me faqe të kuqe si molla; vajzë a grua e bukur dhe plot shëndet.

faqemýsët mb ark (*Frizë*) me faqe të mysëta.

faqendézur mb (*Njeri*) me faqe të kuqe si zjarr; me faqe që i digjen si prush; me fytyrë të skuqur.

faqendrítur mb

♦ (*Send*) që ndrit nga të gjitha anët, i shkëlqyeshëm.

♦ *poet* Fitimtar; triumfal; i mbuluar me nder e lavdi.

faqenxím•ë e G >FAQENXIRË.

faqenxírë mb

♦ (*Njeri*) me faqe të nxira; me fytyrë të papastër.

♦ *fig* I turpëruar; i mbuluar me turp; i bërë për turp; faqezi. [**Tri her' e mohoj pa gdhirë,**

Faqe-nxirë (FN).]

faqenxír•ë a f sh a at f e FAQENXIR•Ë I.

faqenxír•ë i m sh ë ët

♦ Njeri me faqe të nxira, me fytyrë të papastër.

♦ *fig* Njeri i turpëruar, i mbuluar me turp, i bërë me turp.

faqepadírsurmb (*Djalë*) që s'i ka dirsur mjekra ende.

faqepalëshur mb m (*Djalë*) që s'i ka dalë mjekra ende.

faqepalëshur m sh - it Djalë që s'i ka dalë mjekra ende.

faqepalám•ë e mb G >FAQEPALARË.

faqepalárë mb (*Njeri*) me faqe të palara; i papastër.

faqepapúthur mb f Që s'e ka puthur askush. [**Vajza të bukura, faqepaputhura,/Andej-kënde**]
kërkojnë djemtë (Pop).]

faqepétull mb (*Njeri*) me faqe të mëdha petashuqe.

faqepjëshkë mb f >FAQEPJESHKËZ.

faqepjëshk•ë a f sh a at Grua a vajzë me push të butë në faqe.

faqepjëshkëz mb f (*Vajzë*) me push të butë në faqe.

faqeplëndës e mb Me faqe të varura e të qullta.

faqeportokálle mb (*Vajzë*) me faqe të rrumbullkta, të shëndetshme.

faqeportokáll•e ja f sh e et Vajzë me faqe të rrumbullkta, të shëndetshme.

faqeprúsh e mb (*Njeri*) që i digjen faqet si prush.

faqepshére mb f G (*Grua, vajzë*) me faqe të bardhë nga pastërtia.

faqepúthj•e a f Puthje në faqe. [**na ruaj nga faqeputhjet helmuese të Judës** (NGj).]

faqeróp i m shë ët krahin G Brez; brezní.

faqerrjépur mb

♦ (*Njeri*) me faqet të rrjepura nga sëmundja.

♦ (*Njeri*) me faqet vende-vende pa qime; qose.

faqerrjépur i m sh - it

♦ Njeri me faqet të rrjepura nga sëmundja.

♦ Njeri me faqet vende-vende pa qime; qose.

faqerrogóz e mb shar Që i ka plasur cipa, që nuk ka turp; i pacipë, faqezi.

faqerrogóz i m sh ë ët Njeri cipëplatur, i pacipë, faqezi.

faqerrúdhët mb >FAQERRUDHUR.

faqerrúdhur mb (*Njeri*) me faqe të rrudhura; me fytyrë të rrudhur nga pleqëria a nga ndonjë sëmundje.

faqerrúdhur a f sh a at Grua a vajzë me faqe të rrudhura.

faqerrúdhur i m sh - it Njeri me faqe të rrudhura.

faqerrufítur mb (*Njeri*) me faqet të rrufitura, të bëra gropë nga dobësia.

faqerrumbullák e mb (*Njeri*) me faqe të mbushura e rrumbullake.

faqerrumbullák u m sh ë ët Njeri me faqe të mbushura e rrumbullake.

faqerrumbullák•e ja f sh e et Grua a vajzë me faqe të mbushura e rrumbullake.

faqesí a f vjet Pamje e jashtme.

faqeshégë mb (*Vajzë, grua*) me faqet të kuqe si shegë; plot shëndet.

faqeshég•ë a f sh a at Vajzë a grua me faqe të kuqe si shegë.

faqét•ë a¹ f sh a at krahin usht Krehri i fishekëve të pushkës.

faqét•ë a² f sh a at krahin Karficë flokësh.

faqetín•ë a f sh a at krahin G Faqe mali.

faqetrëndafíl e mb (*Fëmijë*) me faqe në ngjyrë të trëndafilit; i shëndetshëm.

faqetúl e mb Me faqet plot tul; faqembushur.

faqevérdhë *mb (Njeri)* me faqet të verdha; i zbehtë; verdhacuk.

faqevérdhë *a f sh a at (Grua a vajzë)* me faqet të verdha; verdhacuke.

faqevérdhë *i m sh ë ët* Njeri me faqet të verdha; verdhacuk.

faqeza

I ndajf

♦ Njëri kundrejt tjetrit; ballë për ballë. **U ndeshën faqeza.**

♦ Në prani të të tjerëve; sheshit; hapur e pa frikë; sy ndër sy. **Ia tha faqeza.**

♦ Qartë; sheshit. **Duket faqeza.**

♦ *krahin* Sa për t'u dukur, sa për sy e faqe. **E bëri faqeza.**

II si parafj Në prani të dikujt, në sy të dikujt; faqe. **Faqeza prindërve.**

faqezájmb>FAQEZA.

faqezbéhtë *mb (Njeri)* me faqet të zbehta; me fytyrë të zbehtë.

faqezéz•ë *a f sh a at f e* **FAQEZI U. E** kishte fajin ajo faqezeza.

faqez•ë *a f sh a at* Faqe e gdhendur e gurit të çmuar.

faqezí u *m sh nj një* Njeri që bën turpëri e poshtërsi; i pacipë, i paturp; i poshtër. **E bëri ai faqezíu.**

faqezí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri)* që bën të këqija e turpe; i pacipë, i paturp; i poshtër.

faqezjarr e mb

♦ (*Njeri*) me faqe të kuqe si zjarr; që i djegin faqet si zjarr; faqeprush, faqendezur.

♦ (*Diell*) shumë i nxehtë. [**O korrik, o faqezjarr, gjithë lule, gjithë bar (AZÇ).**]

faqezhubrósur *mb (Njeri)* me faqet tërë zhubra.

faqës•e *ja f sh e et tek* Panel.

faqësisht *ndajf* Sa për sy e faqe; sa për t'u dukur.

faqëz a¹f sh a at Copë pëlhure e hollë dhe e lehtë, për të mbuluar fytyrën e fëmijës kur fle.

faqëz a²f sh a at Çile pambuku.

faqím i *m sh e et* Ballafaqim; vendosje ballëpërballë.

faq•óhem¹vetv óva (u) úar I dal përpara a përballë dikujt.

faq•óhem²pës e **FAQ•OJ.**

faq•óhem³vetv óva (u) úar A Dal a shfaqem papritmas; mbij diku a para dikujt.

faq•ój kal óva úar

♦ E gdhend në të katër anët, e bëj me faqe (*drurin, gurin etj.*); latoj.

♦ E bëj shesh; sheshoj, dystoj (*brumin e bukës etj.*).

faqól i¹m sh a at *gjeol* Shkëmb klastik, i përbërë nga copa shkëmbinjsh të ndryshëm.

faqól i²m sh a at Shall qafe, gushe.

faqól•e *ja f sh e et* Ç Shami koke e bardhë për plaka.

faqóll e mb

♦ (*Pëlhurë*) me faqet me ngjyra të ndryshme.

♦ (*Kafshë*) me turi në ngjyrë të ndryshme nga pjesa tjetër e trupit.

faqór e mb

♦ Që ka të bëjë me faqen e diçkaje; që i përket një faqeje; i faqes; që ndodhet a shihet nga ana e faqes. **Kënd faqor. Pamje faqore** pamje ballore.

♦ (*Shishe, shtambë etj.*) nga njëra anë ose nga të dyja anët e sheshtë; petashuq. **Tra (gur) faqor.**

♦ (*Dhi*) me turirin në ngjyrë të ndryshme nga ajo e trupit.

faqór•e *ja¹f sh e et* Shishe a shtambë nga njëra anë ose nga të dyja anët e sheshtë. **Faqore rakie.**

faqór•e *ja²f sh e et*

- ♦ Këllëf (prej) pëlhure për jastëk, jorgan etj.; faqe; çarçaf.
- ♦ Copë pëlhure e hollë dhe e lehtë, për të mbuluar fytyrën e fëmijës kur fle.
- ♦ Përparëse pambuku për gra, e punuar në vegjë.
- ♦ Pëlhurë që mbulon fytyrën e të vdekurit.
- ♦ Sixhade muri.

faqór•e ja³f sh e et Ajkë e gjellës.

faqór•e ja⁴f sh e et Secila nga të dy dërrasat anësore të djepit.

faqós¹kal a ur

- ♦ Latoj (*gurin, traun*); i bëj faqe (*gurit, traut*).
- ♦ Latoj faqet e gurit të çmuar.

faqós²kal a ur *shtyp, tek inf* Ndërtoj faqen (*e një botimi*).

faqós•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **FAQOS^{1,2}**.

faqósës i¹m sh - it Gdhendës; latues.

faqósës i²mshtyp, tek inf Mjeshtër i përgatitjes së faqeve të librave etj. për një botim.

faqósës•e ja f e **FAQOSËS I^{1,2}**.

faqósj•e a¹f sh e et

- ♦ Gdhendje a latim i gurit.
- ♦ Prerje e faqeve të gurit të çmuar.

faqósj•e a²f shtyp, tek inf Përgatitje e faqes së librave etj. për botim.

faqósur (i e)¹mb

- ♦ (*Gur*) i latuar; me faqe të gdhendura.
- ♦ (*Gur i çmuar*) me faqe të prera.

faqósur (i e)²mb shtyp, tek inf (*Libër etj.*) i përgatitur për shtyp.

faqósh e mb (*Gur etj.*) petashuq; faqor.

faqtím i m sh e et vjet Ballafaqim (*i dëshmitarit me të pandehurin për krim*).

faqt•ój kal óva úar vjet Ballafaqoj (*dëshmitarin me të pandehurin për krim*).

faqtúar (i e)¹mb (*Dëshmitar*) i ballafaquar me të pandehurin për krim.

faquíar (i e)²mb

- ♦ (*Gur*) i latuar me faqe.
- ♦ (*Guri i çmuar*) me faqe të prera. >**FAQOSUR (i e)**.

far i m sh e et > **FENER I**.

faracák e mb (*Misër etj.*) i ruajtur për farë.

faracák u m G

- ♦ Kalli misri i ruajtur për farë.
- ♦ Kastravec i ruajtur për farë.

farác i m bis fizio Spermë.

farácë t m krahin G Varg me kallinj misri të zgjedhur për farë.

faraçúk u m sh ë ët K Çantë a trastë me lëkurë keci.

farád i m sh ë ët fiz Njësi e nxënësisë (kapacitetit) e barabartë me nxënësinë e një kapacitori me potencial një volt midis pllakave, kur ngarkohet me një kulomb elektricitet.

faragúr i m sh ë ët bot (*Lithospermum officinale*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me degëzime të shumta, me gjethe të dhëmbëzuara thellë e me push, me lule vjollcë a të verdha, që rritet buzë gjerdheve e në hijesina pylli.

faragjós i m sh ë ët vjet Laps.

farán i m sh ë ët

- ♦ Kalli misri i ruajtur për farë; misër farës. **Varg me faranë.**

♦ *fīg* Njeri me trup të shëndoshë, i fuqishëm e trim.

faraník e mb

♦ Farës. **Trangull (misër) faranik.**

♦ (*Qershi*) me bërthamë të vogël.

♦ (*Patate*) kokërrvogël e ruajtur për farë.

faraník u¹m Misër, patate etj. e ruajtur për farë.

faraník u²m sh ë ët Kokë e rabushit të qepës; faroke.

faraník u³m sh ë ët krahin G Bujk që hedh farën e misrit në arë.

faraón i m sh ë ët hist Titull i mbretërve në Egjiptin e lashtë; mbret në Egjiptin e lashtë.

Piramidat (varret) e faraonëve.

faraoník e mb I faraonit; që ka të bëjë me faraonin.

farásh•ë a f sh a at

♦ Kuti me grykë të hapur e fund të ngushtë, ku hidhen të fshirat.

♦ Kuti e ngushtë, me grykë të hapur, e varur në mur, ku mbahen lugët, kripa etj.

♦ *vjet* Këllëf ku vihen shigjetat.

faráshk•ë a¹f sh a at

♦ > **FARASH•Ë A.**

♦ Farashë me fund në trajtën e një krehri ose me vrima, që shërben për të mbjellë farë rasati.

faráshk•ë a²f sh a at bot (*Sorghum vulgare*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të fortë, të hollë, të gjatë, me gjethe si të misrit e një xhufkë të madhe në majë; bën kokrra të vogla si meli e në ngjyrë të kuqe dhe përdoret zakonisht për të bërë fshesa; fshesë.

faráshk•ë a³f sh a at Enë e madhe druri për rasat peshku.

farásht i m sh a at > **FARASH•Ë A.**

farashúk e mb (*Frut*) farës; me shumë fara.

faratór i m sh ë ët Bujk që hedh farën në arë.

faratór•e ja f sh e et Bujkeshë që hedh farën në arë.

fárb•ë a f sh a at krahin Pjesë pëlhure me pala në fund të këmbëzave të tlinave të grave.

fárc•ë a¹f sh a at Farë, kokërr drithi.

fárc•ë a²f Zgjuja bletësh i pavjelur, i lënë për shtesë.

fáre

I ndajf

♦ (*në fjali mohore ose me kuptim mohor*) Krejt; plotësisht; krejtësisht. **E harrova fare t.**

♦ Asnjëherë; kurrë. **S'e kam parë fare.**

♦ Aspak. **S'e kuptoj fare.**

♦ Shumë. **Fare i ri.** [Fshati për karshi/ Me kish' e me varre/ rrotull ca shtëpi/ të vogëla fare (AZÇ).]

♦ Më. [Po më i tmerrshëm se zjarret, kumet e vomet/ ishte fundi fare,/ kur u bë qetësi (IK).]

II si pacak Asnjë.

*

Bëhem fare

♦ Tregohem i trashë, i ngathët etj.

♦ Bie shumë poshtë.

Qenka fare ky! bis Ky qenka krejt i paaftë, i trashë sa s'ta pret mendja!

Për fare Për gjithmonë. [Do ta marr ta kem për fare/ Moj lesh-verdhën-lozonjare (LP).]

faréc i m sh a at

- ♦ Kalli misri i lënë për farë.
- ♦ *bot* Kërçell i preshit që lidh fara; rabush.
- ♦ *bis* Farë; spermë.

farefis i m

- ♦ *përmb* Tërësi e njerëzve me lidhje gjaku ose gjinie ndërmjet tyre; njerëzit e afërm. **U mblodh (erdhi) farefisi.**
- ♦ Ai që ka lidhje gjaku a gjinie me dikë tjetër. **Është një farefisi im. E kam farefis.**

farefisni a f

- ♦ Të qenët farefis me dikë; lidhje gjaku a gjinie ndërmjet njerëzve; afri.
- ♦ *përmb.* Tërësia e njerëzve që kanë lidhje gjaku a gjinie ndërmjet tyre; farefis. **Erdhi me tërë farefisninë e tij. >FAREFIS I**
- ♦ *keq* Përkrahje e mbrojtje që u bën dikush pa të drejtë njerëzve, me të cilët ka lidhje gjaku a gjinie.

farefisnór e mb I farefisit ose farefisnisë; që ka të bëjë me farefisin ose me farefisninë; që i përket farefisit ose farefisnisë. **Lidhje (marrëdhënie) farefisnore.**

faregjâpacak G Asgjë; gjë prej gjëje. >FAREGJË.

faregjë *pacak dhe AA* asgjë; gjë prej gjëje.

farenhájt mb fiz (*Shkallë termometri*) që e ka pikën e ngrirjes së ujit në 32⁰ dhe pikën e vlimit në 212⁰ në 1 atm. trysni.

farézë pakuf krahin Fare; asgjë; kurr gjë; zero.

fárë

I mb bis

- ♦ Shumë i mirë. **Ai farë djali!**
- ♦ *përb* (*Njeri*) pa kurrfarë vlere. **Mos u bëj merak për atë farë burri!**

II pacak Aspak. **Pa farë pune.**

III ndajf Aspak; fare. **S'ka farë frike.**

fár•ë a f sh a at

- ♦ Kokërr drithi ose e bimëve të tjera, që zhvillohet nga pllenimi i lules dhe që mund të mbillet për të riprodhuar një bimë. [**Kripën ta shesin për farë,/ Merr Krutanë dhe je i larë** (FN).] [**Nga palci i urrejtjes dëshiroj me dalë/ Si bima prej fare në pranverë** (MC).]
- ♦ Kokrra të forta që ndodhen në tulin e lëngshëm të disa frutave e perimeve; bërthamë e disa frutave që përdoret për t'u mbjellë. **Farat e (fikut, luleshtrydhes) rrushit. Rrush pa farë.**
- ♦ *sh ëra ërat* Lloje kokrrash të zgjedhura bimësh që përdoren për t'i mbjellë. **Farëra vajore.**
- ♦ *zool* Vezë e disa kandrrave ose kafshëve, nga e cila zhvillohet larva. **Fara e krimbit të mëndafshit. Farë peshku. Farë bretkose.**
- ♦ *bis* Spermë. **Organi i farës.**
- ♦ *bot* Vezore e pllenuar.
- ♦ *ushq* Lëndë organike që e bën diçka të tharmëtohet ose të ngjizet dhe që përdoret për të zënë kos, djathë a brumë; tharm.
- ♦ *fig* Diçka që shërben si burim e si shkak për lindjen dhe zhvillimin e një ndjenje, ngjarjeje etj. **Fara e dyshimit (mosbesimit). Fara e grindjes (përçarjes). . [Politika gjuhësore staliniste ka mbjellë farën e urrejtjes. (APp).]**
- ♦ *përmb* Grup njerëzish që kanë lidhje gjaku nga babai; pasardhës, pinjoll. **Farë e shtueshme. Farë e keqe (e ligë)shar. Me soj e me farë me gjithë farefisin. I humbi fara u zhduk; s'dihet ku është.**

♦ *përmb bis* Grup njerëzish të një kombi a të një race. **Farë shqiptare. Mos lëntë farë pas!mallk.** [jemi të gjithë një farë/ e nukë jemi të ndarë (NF).]

♦ Tërësi e qenieve, e sendeve ose e dukurive që kanë tipare të përbashkëta dhe dallohen nga qeniet, sendet ose dukuritë e tjera; lloj. **Farët e fjalive gjuh. Janë të një fare. Sa farësh është? Gjendet në disa farë.**

♦ *kryes sh fig* Spica, kalla, intriga. **Fut fara.**

♦ Lloj; soj. **Farët e fjalive** llojet e fjalive. [Konfuzioni ideologjik i shkaktuem nga kjo masë ekstremiste, në njënen anë, dhe, n'ânën tjetër, ndikimi i thezës maoiste të "lulzimit të njiqind lulevet", sollën një farë liberalizmit në prodhimin letrar të kohës. (APp).]

*

Asnjë për farë As edhe një; as edhe një i vetëm.

E nxori (e qiti) fare E shfarosi; e zhduku.

Farë (lëng) hardalli iron Njeri me lidhje farefisnie shumë të largëta me një tjetër.

Farë e fis Farefis.

Farë e kalbur keq Njeri me shumë vese të këqija e i pandreqshëm; njeri i prishur moralisht.

Farë e shëndoshë Njeri me veti të mira morale.

Hedh farë në ujë (në lumë, në det, në shkëmb) Punon fare kot, pa asnjë dobi.

Hidh (qit) farë, nxirr (merr) farë! Thuhet kur dikush nuk nxjerr ndonjë fitim nga punimi i tokës a nga ndonjë punë tjetër; sa jep merr.

I humbi (iu shua, iu tret) fara dikujt a diçkaje S'gjendet asgjekundi; u zhduk fare.

I humbtë (iu shoftë, i daltë) fara!mallk U shoftë nga faqja e dheut; mos lëntë fëmijë pas.

I shkon për farë dikujt Kështu e ka pasur zakon fisi a familja e tij; i shkon për fis.

Ia humbi (ia shoi, ia treti) farën dikujt a diçkaje E zhduku me rrënjë, e shfarosi dikë a diçka.

Ka dale fare Është shfarosur; është zhdukur.

Kungull (trangull) pa faramospërf Njeri pa mend në kokë; budalla.

Mbill (qit) farë, korr farë Është tokë jopjellore; është tokë ku s'bëhet bereqeti.

Mos i mbiftë fara!mallk Mos pastë kurrë fëmijë.

Pa farë e pa fis pa asnjë njeri, i vetëm.

Shtohet (është) si fara e hithrës (e sinapit, e lirit) Shtohet shumë e shpejt.

farë- fjalëform: Farëgjatë.

-farë fjalëform: gjithfarë.

farëbárdhë mb (Drithë) me farë të bardhë.

farëcák e mb (Kalli) i mbushur me fara.

farëcurráke t f bot (Gymnospermae; Gymnospermophyta) Bimë që lidhin fara të zhveshura.

farëdyfishtë mb bot (Kalli) me dy radhë farash.

farëfëllíqët mb G (Njeri) me prejardhje të ulët, të keqe.

farëfjálës e mb G

♦ (Njeri) i muhabetshëm.

♦ Llafazan.

farëfjálës i m sh - it G

♦ Njeri i muhabetshëm.

♦ Llafazan.

farëfjálës•e ja f sh e et G f e FARËFJALËS I.

farëfrýra t f sh bot Bimë që prodhojnë fara të fryra.

farëgjáje pacak G Asgjë; gjë prej gjëje. >**FARËGJËJE.**

farëgjâjet *pacak* G Asgjë; gjë prej gjëje. >**FARËGJËJE.**

farëgjatë *mb*

♦ (*Drithë*) me kalli të gjatë dhe kokrra të mëdha.

♦ (*Misër*) me kalli të gjatë, që piqet vonë.

farëgjatë•e i m sh ë ët Misër me kalli të gjatë, që piqet vonë.

farëgjë *pacak*

♦ Asgjë. **S'doli farëgjë.**

♦ Diçka me ndonjë farë vlere.

farëgjëje *pacak* Asgjë. **S'dua farëgjëje** s'dua gjë prej gjëje.

farëhédhës e mb bujq (*Makinë*) mbjellëse, që hedh farën në arë.

farëhédhës i m sh - it Bujk që hedh farën në arë.

farëhédhës•e ja f sh e et

♦ *f e* **FARËHEDHËS I.**

♦ Makinë që hedh farën në arë.

farëhúmbëtmb G>**FARËHUMBUR.**

farëhúmbur mb bis (*Njeri*) pa mend në kokë, budalla; që s'është i zoti për asgjë; i humbur; *si mallk* që i humbte fara, që mos lëntë njeri pas. **Paska qenë farëhumbur!**

farëhúmbur a f sh a at f e **FARËHUMBUR.**

farëhúmbur i m sh - it Njeri pa mend në kokë, budalla; që s'është i zoti për asgjë.

farëhúpët mb G>**FARËHUMBUR.**

farëhúpun mb G>**FARËHUMBUR.**

farëkúq e mb (*Drithë*) me kokërr të kuqe; (*fik*) me fara të kuqe.

farëkúqe ja f sh e et bot (*Pyracantha coccinea*) Shkurre e vogël me gjemba, me gjethe përherë të gjelbra, vezake e me majë, me lule të bardha si tufë dhe kokrra të vogla në ngjyrë të kuqe e të shndritshme, që rritet në vende malore e në pyje ose si bimë zbukuruese. >**MURRIZ I**

KUQ; USHINTH I.

farëmádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (*Fryt etj.*) me farë të madhe.

farëmíre mb (*Bimë*) me farë pjellore.

farëndárë mb J (*Njerëz*) pa lidhje gjaku midis tyre.

farëngrénës e mb ent (*Kandërr*) që ha fara.

farëngrénës i m sh - it ent Kandërr që ha fara.

farëngrénës•e ja f sh e et ent f e **FARËNGRËNËS I.**

farënjëherë ndajf A Kurrë; asnjëherë.

farëpalânëmb G>**FARËPALËNË.**

farëpalénë mb bis (*Çift*) që nuk lë fëmijë pas.

farëpështjelláke t f sh bot Grup i madh bimësh që çelin lule dhe lidhin fara të mbështjella në lëvore, guaskë etj., në të cilin përfshihen bimë barishtore, shkurre, barëra dhe pjesa dërrmuese e drurëve.

fárës e mb

♦ Që ka shumë fara, faranik. **Kungull farës. Domate farëse.**

♦ Që ruhet për t'u mbjellë; që lihet për farë. **Misër (kalli) farës.**

♦ Që lëshon shumë fara; që jep prodhim të bollshëm; pjellor. **Grurë farës. Tokë farëse.**

fárës i m sh a at Kokrra drithi, trangull, bostan etj. i lënë për farë. **Farësit i lënë të piqen mirë.**

farësbardh•ë a f sh a at kopsht Dardhë shumë e ëmbël, me cipë e tul të bardhë.

farësënd *pacak*

♦ >**FARËSENDI.**

♦ (në fjali pyetëse) Farëgjë. **A ishte farësend ajo shtëpi?**
farëséndi *pacak* Asgjë; as edhe një gjë fare të vogël; gjë prej gjëje.
farësí *a f përmb krahin G* Tërësi e të lindurve të një gjaku; brez.
farësjëllës *e mb anat (Kanal)* nëpër të cilin del fara.
-farësoj *fjalëform: Njëfarësoj; gjithëfarësoj.*
-farësh *fjalëform Gjithëfarësh; shumëfarësh.*
farëshkúrtër *mb bujq (Misër)* gushtak me kalli të shkurtër.
farëshpërndárës *e mb bujq (Makinë)* që shpërndan farën në arë.
farëshpërndárës•e *ja f bujq* Makinë që shpërndan farën në arë.
farëshúar *mb*
 ♦ (*Mashkull*) me qeliza të farës të vdekura; (*femër*) e paaftë të riprodhojë.
 ♦ (*Familje*) pa fëmijë; farëpalënë; që i është shuar fisi.
 ♦ *mallk* Që mos lëntë njeri pas; që mos i mbettë njeri nga soji i tij; që mos u shtoftë e mos u shumoftë.
farëshúar *a f sh a at* Grua që nuk lë fëmijë pas.
farëshúar *i m sh - it* Njeri që nuk lë fëmijë pas.
farëshúem *e mb G >FARËSHUAR.*
farëshúem *i m sh - it G >FARËSHUAR i.*
farëshúem•e *ja f sh e et G f e FARËSHUEM I.*
farëtár *i m sh ë ët* Bujk që hedh farën; farëhedhës. >**FARËTOR I.**
farëtór *i m sh ë ët* Bujk që hedh farën.
farëtór•e *ja¹ f sh e et f e FARËTOR I.*
farëtór•e *ja² f sh e et* Magazinë për ruajtjen e farave.
farëtrétur *mb >FARËSHUAR.*
farëthárës *e mb tek (Pajisje)* për tharjen e farave.
farëthárës•e *ja f tek* Pajisje për tharjen e farave.
farëthí *mb shar G (Njeri)* i pabesë.
farëthí *u m sh - të shar G* Njeri i pabesë.
farëvëshur *mb (Drithë etj.)* me farë të veshur.
farëvëshura *t f sh bot* Bimë me farat brenda frytit të vet; që bën fryte me bërthamë; bimë që i ka farat të veshura me një cipë a me një mbulesë.
farëvógël *mb (Misër)* me kalli të shkurtër e kokrra të vogla.
fárëz *a f sh a at* zvog e **FAR•Ë A.**
farë•zí zézë *mb (Hurmë)* me farë të zezë.
farëzéz•e *a f sh a at* Hurmë me farë të zezë, me tul të shijshëm edhe kur s'është pjekur plotësisht.
farëzím *i m*
 ♦ Zënie e farës.
 ♦ *mjek* Mbjellje e farës (spermës).
farëz•ón *jokal ói úar veta III* Zë (lidh, formon, krijon) farë.
farëzúar (*i e*) *mb (Bimë)* që ka zënë (ka lidhur) farë.
farëzhvëshur *mb (Drithë etj.)* me farë të zhveshur; pa lëvozhgë.
farëzhvëshura *t f bot* Gjimnosperma.
farfáll•ë *a f sh a at tek* Valvul që rregullon sasinë e lëndës djegëse në motor.
farfullíc•ë *a f sh a at G* Llafazane.
farfurí

I si kallëzues: E bëj farfuri e ndrit.

♦ Shumë i bardhë. **Gushë farfuri.**

farfurí a¹f sh - të

♦ Qeramikë e bardhë me shkëlqim, që përgatitet duke përzier një lloj deltime shumë të mirë me kuarc etj. , që i qëndron temperaturës së lartë, nuk përshkohet nga uji dhe përdoret për të bërë enë e sende të tjera; porcelan. **Pjatë (filxhan) farfurie. Ndrít (shkëlqen) si farfuri.**

♦ kryes sh **Enë ose sende të tjera që bëhen prej kësaj lënde.**

farfurí a²f sh - të

♦ Ç Enë e vogël uji.

♦ Ç Kalabash.

farfurí•j jokál va rë

♦ > **FARFURIT.**

♦ veta III Fërfërin. [dru/ i lartë, i lartë/ erëra helme ç'po farfurijnë/ të mbërthejnë, të përpijnë (NS).]

farfurí•n jokál u rë > FARFURIT.

farfurínjtë (i e)mb

♦ I bërë prej farfurie. **Pjatë e farfuringjtë. Filxhanë të farfuringjtë.**

♦ Që ka vetitë e farfurisë; që është i bardhë e shkëlqen si farfuri. **Shkëlqim i farfuringjtë. Me llërë të farfuringjta.**

farfuríshëm ndajf Në mënyrë farfuritëse; duke farfuritur.

farfurísh•ëm (i) me (e) mb I ndritur si farfurí.

farfurít jokál a ur Bëj që (diçka) të shkëlqejë si farfurí.

farfurítës e mb Që ndrit si farfurí.

farfurítj•e a f sh e et Shkëlqim si farfurí.

farím i¹m Formim a pjekje e farës së bimës.

farím i²m Shfarosje.

faring u m anat Pjesë e grykës që lidh zgavrën e gojës me ezofagun e me laringun; pjesë e zgavrës së gojës ku bashkohen rrugët e aparatit të frymëmarrjes me ato të ushqimit. .

faringál•e ja f gjuh Bashkëtingëllore që shqiptohet me pjesëmarrjen e faringut; bashkëtingëllore guturale.

faringalizím i m gjuh Shqiptim me faring i një bashkëtingëlloreje.

faringaliz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e **FARINGALIZ•OJ.**

faringaliz•ój kal óva úar gjuh Shqiptoj me pjesëmarrjen e faringut (një bashkëtingëllore).

faringalizúar (i e) mb gjuh (Bashkëtingëllore) e shqiptuar me pjesëmarrjen e faringut.

faringológ u m mjek Mjek specialist për sëmundjet e faringut.

faringológ•e ia mjek f e FARINGOLOG U.

faringologjí a m mjek Studim i faringut dhe sëmundjeve që mund të shfaqen në të.

faringologjík e mb mjek I faringologjisë; që ka të bëjë me faringologjinë.

farnigoplastí a f mjek Ndërhyrje kirurgjike në qiellzën e butë për të ndrequr defekte të të folurit.

faringoskóp i m sh ë ët mjek Mjet për ekzaminimin e faringut.

faringoskopí a f mjek Ekzaminim i faringut.

faringoskopík e mb mjek I faringoskopisë; që ka të bëjë me faringoskopinë.

faringotomí a f mjek Ndërhyrje kirurgjike në faring.

faringjít i m mjek Acarim i faringut, i shoqëruar me ënjtje dhe dhembje të fytit.

farisé u m sh j jt Farizé; hipokrit.

farisht•e ja f sh e et

♦ Lehe me dhé të imët e me pleh, e punuar mirë, ku mbillen fara për të marrë fidanë bimësh a pemësh frutore; lehe e veçantë ku mbillen fidanë perimesh për farë; farishtore. **Farishtë e nxehtë (e ngrohtë, e ftohtë).**

♦ *sh* Farëra që mbillen në lehe për të marrë fidanë perimesh, pemësh a bimësh të tjera; fidanët e perimeve a të bimëve të tjera që shkulen nga lehja dhe mbillen në arë; rasat. **Mbjell (shkul, ujit) farishtet.**

♦ Hauz a rezervuar për rritjen rasatit të peshkut.

♦ Rabush i qepës; ngallicë.

farisht•ë a f sh a at > FARISHT•Ë A.

farishtór•e ja f sh e et > FARISHT•Ë A.

farizé u m sh nj një Hipokrit; skuth. [...të cilt në mënyrë pompoze posi farizejt. (Mgj)]

farizeíz•ëm mi m sh ma mat Hipokrizi; skuthní.

farizéj jt G sh i FARIZE U.

farizénj njt sh i FARIZE U.

farjár jokál i ur veta III A (Femra) shtie; aborton.

farját mb A (Pjellë) e shtënë; e abortuar.

fárj•e a¹f sh e et Frutë me bërthamë.

fárj•e a²f sh e et ent Mbretëreshë e bletës së zgjoit.

fark u m sh a at > FARK•Ë A.

farkác i m sh ë ët euf krahin G Gjarpër.

farkár i m sh ë ët Farkëtar.

fark•ë a¹f sh a at

♦ Punishte e vogël për farkëtimin e metaleve, punishtja e farkëtarit, farkëtari.

♦ Vatër ku digjet qymyri në këtë punishte dhe ku farkëtari nxeh metalin para se ta rrahë. **Ndez farkën. I fryn farkës. Vë në farkë.**

♦ *fig* Mjedis shoqëror ku njeriu kalitet fizikisht e moralisht; kudo.

fark•ë a¹f sh a at

♦ *fig* Soj, fis; racë. **I farkës sonë. Një bark e një farkë.**

♦ Pamje e jashtme e dikujt; trajtë e shtatit dhe e fytyrës. **E njoha pas farkës.**

farkëtár i m sh ë ët

♦ Punëtor që farkëton hekurin për të bërë vegla të ndryshme; hekurpunues; kovaç.

♦ *fig* > **FARKËTUES I.**

farkëtarí a f sh - të

♦ Mjeshtëri e farkëtarit.

♦ Punishte e farkëtarit; farkë.

♦ Repart ku farkëtohet metali.

farkëtés•ë a f

♦ *tek* Vegël a pjesë vegle e prodhuar në farkë.

♦ Punim në farkë.

farkëtím i m sh e et

♦ Përpunim në farkë (*i metalit*).

♦ *fig* Kalitje; forcim fizik e moral.

farkët•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Metali)* përpunohet në farkë.

♦ *fig* Kalitem a forcohem fizikisht e moralisht.

II pavet dhepës e FARKËT•OJ.

farkët•ój kal óva úar

♦ Përpunoj (*një metal*) e i jap një formë të caktuar, duke e nxehur në farkë, duke e rrahur me çekiç etj.; bëj (*një vegël a diçka tjetër*) në farkëtari. **Farkëtoj hekurin. Farkëtoj plugje (shpata).**

♦ *fig* Kalit (*dikë*) fizikisht ose moralisht; e forcoj (*diçka*); e bëj të qëndrueshme e të pathyeshme. **Farkëtoj miqësinë.**

*

Farkëton vargonjtë (zinxhirët) Përgatit robërimin; robëron.

farkëtór i m sh ë ët poet> FARKËTAR I. [Farkëtorët e rrufeve të Zeusit (ShGj).]

farkëtúar (i e) mb I punuar në farkë.

farkëtúem (i) e (e) mb G >FARKËTUAR (i e).

farkët•úer óri m sh órë órët G > FARKËTAR I.

farkëtúes e mb dhe fig Që farkëton.

farkëtúes i m sh - it

♦ Farkëtar; hekurpunues.

♦ *fig* Ai që kalit dikë fizikisht e moralisht.

farkëtúes•e ja f

♦ *f e* **FARKËTUES I.**

♦ *mek* Makineri për farkëtimin e hekurit.

farkëtúesh•ëm (i) me (e) mb (Metal) që mund të farkëtohet.

farkëtueshmëri a f met Të qenët i farkëtueshëm.

farkím i¹ m sh e et

♦ Punim a prodhim në farkë (*i një vegjë*). [Në pjesën e parme të monedhës është figura e Apollonit, hyjnisë pa dyshim më të adhuruar të botës antike, kurse në shpinë emërvendi i farkimit të tyre, DAMASTION. (AK).]

♦ Kepje e gurit të mullirit.

♦ Punim me smilar i pllakave, shtyllave prej guri etj.

♦ *dhe sh e et* Gdhendje e rrasave të gurit për shtrim të oborrit, rrugicës etj.

♦ Shtrim me pllaka guri të skalitur.

♦ Mbathje e kalit, mushkës etj.

♦ Mbërthim a lidhje e fortë e dërrasave etj.

♦ *fig* Krijim a formim i diçkaje.

farkím i² m krahin G Mbajtje e gojës; lidhje e gjuhës; shtangie në të folur.

farkófsh i m sh a at euf Gjarpër.

fark•óhem¹

I vetv Kalitem fizikisht e moralisht.

II pës e FARK•OJ.

fark•óhem² G

I vetv dhe pës e FARK•OJ². >FARK•UE (me u)^{1,2}. Më lidhet gjuha.

II pës e FARK•OJ².

fark•ój¹ kal óva úar

♦ **>FARKËT•OJ.**

♦ Kep (*gurin e mullirit*); punoj me smilar (*një pllakë a një shtyllë guri*).

♦ Shtroj a mbuloj me pllaka guri të skalitur a me pllaka çimentoje; vesh me gurë a me një shtresë çimentoje etj. **Farkoj oborrin (dyshe-menë). Ia farkuan varrin. Farkoi hauzin me gurë.**

♦ Mbath (*kalin, mushkën etj.*).

♦ Mbërthej, shtrëngoj a lidh fort diçka. **Farkoj dërrasat.**

♦ *fig* Krijoj, formoj (*diçka*).

♦ *fig* Ia zë gojën (*dikujt*); ia mbyll gojën, s'e lë të flasë (*dikë*).

fark•ój²kal G >FARK•UE (me)^{1,2}.

fark•ój³kal J: Ç'të farkoi që...? ç'të shtyri që... ?

farkór•e ja^{1f}sh e et Copë rrobe e lehtë për të mbështjellë foshnjën.

farkór•e ja^{2f} Napë djathi.

farkór•e ja^{3f}sh a at >FARK•Ë A.

farkúar (i e) mb

♦ (*Rrasë a shtyllë guri*) e punuar me smilar.

♦ (*Rrugicë, oborr etj.*) e shtruar me pllakaguri të skalitur a me pllaka çimentoje.

♦ (*Metal*) i punuar në farkë.

fark•úe (me)¹kal óva úe G Ia zë; ia shtupos gojën (*dikujt*).

fark•úe (me)²kal óva úe krahin G Gozhdoj; mbërthej me gozhdë.

fark•úe (me u)¹ óva (u) úe G

I vetv

♦ Më shtuposet goja; më lidhet gjuha.

♦ Më ngrin nofulla e poshtme.

II pës e FARK•UE (me)¹.

fark•úe (me u)² óva (u) úe krahin G

I vetv veta III Gozhdohet.

II pës e FARK•UE (me)².

farkúem (i)¹ e (e) mb G I shtuposur; gjuhëlidhur.

farkúem (i)² e (e) mb krahin G I gozhduar; i mbërthyer me gozhdë.

farkúemit (të) as G FARKËTIM I.

farkúesh•ëm (i) me (e) mb(Metal) i punueshëm më farkë.

farkueshmëri a fmet Të qenët i punueshëm në farkë.

farkúes i m sh - it Farkëtar; hekurpunues; kovaç.

farmaceutík e mb I farmaceutikës; që ka të bëjë me farmaceutikën. **Industria farmaceutike.**

farmaceutík•ë a f Degë e mjekësisë që merret me përgatitjen, përpunimin dhe ruajtjen e barnave.

farmací a f sh - të

♦ Dyqan ku shiten barna sipas recetave të mjekëve, si edhe sende të tjera për nevoja shëndetësore. **Farmacia e qytetit (e fshatit, e spitalit).**

♦ *vjet* Punishte ku përgatiten dhe shiten barna.

♦ Dollap i vogël me disa barna të domosdoshme për t'i dhënë dikujt ndihmën e shpejtë

Farmacia e shkollës (shtëpisë).

♦ *bis* Farmaceutikë. **Studioj për farmaci.**

farmacíst i m sh ë ët

♦ Punonjës i farmacisë. **Farmacisti i lagjes.**

♦ Specialist në farmaceutikë.

♦ Pronar farmacie.

*

Me peshoren e farmacistit Me kujdesin me të madh; duke e matur dhe peshuar mirë gjithçka; me përpikëri të madhe.

farmacist•e *ja f sh e et f e* **FARMACIST I.**

farmák

I *si mb* Shumë i hidhur; shumë i kripur. **Gjella qenka farmak.**

II *si ndajf* Shumë; tepër. **Farmak i hidhur.**

farmá•k *ku m sh qe qet bis* Helm.

farmak•óhem *vetv dhe pës e* **FARMAK•OJ.** >**FARMAKOS•EM.**

farmak•ój *kal óva úar* >**FARMAKOS.**

farmakológ *u m sh ë ët* Specialist i farmakologjisë.

farmakológ•e *ia f sh e et f e* **FARMAKOLOG U.**

farmakologjí *a f* Shkencë e prodhimit, vetive, përdorimit dhe efektit të barnave.

farmakologjík *e mb* I farmakologjisë; që ka të bëjë me farmakologjinë.

farmakopé *ja f* Manual i produkteve farmaceutike, me formula dhe metoda të përgatitjes së tyre.

farmakós *a ur bis*

I *kal* Helmoj; i jap helmin (*dikujt*).

II *jokal:(përdoret si kërcënim a mallkim ose për të shprehur emërim, padurim etj.).* **Akoma s'e paske farmakosur?** s'pake mbaruar së ngrëni (së piri) akoma?

farmakós•em *a (u) ur bis*

I *vetv* Helmohe; helmoj veten.

II *pës e* **FARMAKOS.**

farmakós•enj *kal a ur A* >**FARMAKOS.**

farmakósj•e *a f bis* Helmim.

farmakósur *(i e) mb bis* I helmuar.

farmakúar *(i e) mb* >**FARMAKOSUR** *(i e).*

farmáq *i m* >**FARMAK U.**

farmatór *i m sh ë ët libr* Farmacist.

farmatór•e *ja¹ f sh e et e* **FARMATOR I.**

farmatór•e *ja² f sh e et* Farmaci; barnatore.

fárm•ë *(i) e (e) mb* (*Bukë*) e mbrume; e zënë me farë.

farmëkós *kal a ur A, Ç* Helmoj.

farmëkós•em *a (u) ur A, Ç*

I *vetv* Helmohe.

II *pës e* **FARMËKOS.**

farmëkósj•e *a f sh e et A, Ç* Helmim; farmakosje.

farmëkósur *(i e) mb A, Ç* I helmuar; i farmakosur.

fárna *t f sh G sh i* >**FAR•Ë A. Dyqan i farnave.**

Faró: IshujtFaró *gjeog* Grup ishujsh vullkanikë në Atlantikun verior, midis Islandës dhe ishujve të Shetlandit, me kryeqytet Torshavnën, të cilët i takojnë Danimarkës, por kanë autonomi të kufizuar.

faróç *e mb* I përshtatshëm për farë.

far•óhem *óva (u) úar*

I *vetv*

♦ Vendosem, ngulem në një vend, hedh rrënjë diku.

♦ *bis* Kam uri shumë të madhe; më grin uria.

II pës e FAR•OJ.

far•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Shkulet; zhbihet; prishet.

II pës e FAR•OJ¹.

far•ój¹ óva úar bis

I *kal*

♦ Shkul; zhbij; prish. [**Erdhi vjeshta e kaloi/ Gjeth' e lule i faroi** (Pop).]

♦ Shkatërroj në shkallë të gjerë; prish a rrënoj krejt; shkretoj.

♦ Shfaros; e shuaj farën e (*armiqve*).

♦ E mbaroj (*diçka*); e ha të tërë a të tëra. **E faroi mishin. I faroi dhitë ujku.**

♦ I nxjerr a i marr farat (*frytit, kallirit të drithërave etj.*). **Faroj lirin.**

II jokal>FAR•OHEM^{1,2}.

far•ój² kal krahin G >FAR•UE (me).

farók•e ja f sh e et

♦ Qepë me rabush që lihet në lehe për farë.

♦ Rabush i qepës; xhufkë e rumbullakët e rabushit të qepës ku krijohen farat.

♦ *sh* Farëra bimësh.

farór e mb

♦ *kopsht* Që lihet a ruhet për farë; farës. **Kungull faror. Ngastër farore.**

♦ *bot* Që e ka frytin me fara; që bën fryte me fara. **Bimë farore. Drurët farorë.**

farór i m kryes sh ë ët Fryt i disa bimëve a pemëve me fara të vogla brenda (*si mollët, dardhat, ftonjtë, portokallat, rrushi, domatet etj.*); bimë që bën fryte me fara.

farós kal a ur bis E ha të gjithë (*gjellën*). **I farosi qershitë. >FAR•OJ.**

farós i m përmb J Kushërinj; farefis.

farós•et vetv - (u) ur veta III bis

♦ Shkatërrohet krejt. >**FAR•OHET.**

♦ (*Armiku*) shfaroset.

farósj•e a f sh e et bis Shfarosje; zhbirje.

farósur (i e) mb bis I shfarosur; i zhbirë.

farósh e mb

♦ Me shumë fara brenda; faranik. **Pjepër (trangull) farosh.**

♦ I lënë a i ruajtur për farë; farës. **Misër farosh.**

farósh i m sh ë ët K Rremb i tretë i sfurkut, që ndodhet mbi dy të tjerët.

fars e mb

♦ Farës; me shumë fara.

♦ Pjellor.

farséj ndajf Krejt(ësisht); plotësisht.

fársë mb Ç I përhimë. **Pelë farsë** pelë çile.

fárs•ë a¹ f sh a at

♦ Komedi me përmbajtje satirike dhe situata të pagjasa, kryesisht me efekt komik.

♦ Ndodhi që të bën të qeshësh; veprimtari qesharake; lojë a veprim që bëhet për të mashtruar dikë, për t'ia arritur një qëllimi jo të mirë. **Farsë politike. Farsë mashtruese. Këto soj zgjedhjesh janë farsë e demokracisë.**

fárs•ë a² f sh a at orn Ç Gugash.

fársi f gjuh Gjuhë zyrtare e Iranit; persishte moderne.

farsí a *f* *K* Farefis; farefisní.

fart•ónj *kal A* >**THART•OJ**.

fartór•e ja *f sh e et krahin G* Grua që hedh farën pas bujkut.

fartrétun *mb krahin G* Që shuhet pa lënë trashëgimtar.

fartúam (i e) *mb A* >**THARTUAM (i e)**.

fart•úer óri¹ *m sh órë órët G* Farkëtar; kovaç.

fart•úer óri² *m sh órë órët krahin G* Ai që hedh farën në arë pas bujkut.

farúam (i) e (e) *mb krahin G* I mallkuar; i namun.

farúar (i e) *mb* I shkukur me gjithë rrënjë; i zhdukur; i shuar.

far•úe (me) *kal óva úe krahin G* Mallkoj; nam.

far•úer óri *m sh órë órët* Misër i ruajtur për farë.

farurína t *f sh* Lloje të ndryshme farërash.

farxhár i *m sh ë ët A* Farkëtar.

farz i *f sh e et Ç* Detyrim; borxh.

farrác i *m sh ë ët bot (Phytolacca decandra)* Shkurre shumëvjeçare 1-3 m e lartë, me rrënjë të trashë e të dobët dhe degëzime të shumta, me gjethe vezake dhe lule vile të bardha në të blertë, që lidhin kokrra të vogla mavi a të zeza kur piquen në vjeshtë; rritet në vende pyjore me lagështirë e në djerrina.

farrásh i *m sh e et Ç* Kutë për të mbledhur thërrimet e bukës.

fas i *m sh a at G* Plis dheu.

fasád•ë a *f sh a at*

♦ Ballë; pamje ballore endërtesës; ballinë.

♦ *fig* Pamje e jashtme e mirë a e bukur, që fsheh diçka të keqe a të shëmtuar; pamje që të gënjen.

fasán i *m sh ë ët orn* >**FAZAN I**.

fasand•úe óni *m sh órë órët orn G*

♦ >**FAZAN I**.

♦ *sh* Fazanidë.

fás•ë a *f sh a at orn* Fazan.

fás•ëll lla *f sh lla llat kryes sh K* Shpotí. **Qes faslla** shpotit.

faskomí•e ja *f sh e et bot (Salvia triloba)* Shkurre e ulët shumëvjeçare, e përhapur në viset mesdhetare, me kërcell deri 60 cm të lartë dhe gjethe heshtake të çara në tre pjesë, të mbuluara me push të hirtë; i qëndron të ftohtit dhe thatësirës së verës së nxehtë; përdoret në mjekësinë popullore dhe në industrinë farmaceutike. >**SHERBEL•Ë A**.

fasligán i *m sh ë ët bot (Ocimum basilicum)* Borzilok; sefërgjen.

fasójt t *shkurt i* **FAS•UE ONI**.

fasólle t *f sh ushq A* Fasule.

fasón i *m teks* Pëlhurë për mbathje e bluza që mbahen në mish.

fasqé të *f sh Ç* Dizgjinë.

fastorí a *f sh - të fet* Sekt.

fas•úe óni *m sh ójt G* > **FASUL•E JA**.

fasúl•e ja *f sh e et bot, kopsht (Phaseolus vulgaris)* Bimë bishtajore njëvjeçare kacavarëse shumë llojesh; prodhon bishtaja që hahen të njoma; farat e fasules përdoren të thata për gjellë; groshë.

*

Humbi si fasulja në vegsh Humbi pa gjurmë; s'u pa më.

Nuk më ftohen fasulet Nuk shqetësohem fare për diçka, nuk me prishet puna, nuk me ftohet pilafi.

**

fasule dardharkë *kopsht* Fasule me pika të kuqe.

fasule e njomë *kopsht* Bishtajë fasulesh të njoma.

fasule pllaqi *kopsht* Fasule kokërrmadhe dhe cipë të butë.

fasule plloçake *kopsht* (*Vicia faba*) Bathë.

fasúl•ë a f A Fasule.

fasulísht•e ja f

♦ Bishtaja të thata të fasules, pasi u janë hequr kokrrat.

♦ Bimë e fasules që është shkukur.

♦ Arë a ngastër e mbjellë me fasule.

fasulísht•ë a f >FASULISHT•E JA.

fasulník u m ushq krahin Lakror me fasule.

fash i¹ m sh a at K Plis dheu.

fash i² m sh a at G Rrip prej lëkurës së gjedhit; gjalmë opingash.

fashét•ë a f sh a at tek Rrip llamarine etj. për të shtrënguar dy a më shumë pjesë. **Fashetë**

metalike për lidhjen e balestrave.

fáshë si ndajf Në gjendje qetësie; në qetësi. **Bie fashë** qetësohet; pushon; fashitet.

fásh•ë a¹ f

♦ Rrip i prerë nga një pëlhurë, stof, lëkurë etj.; një copë e tillë e që shërben zakonisht për të lidhur diçka. **Fashë stofi (letre).**

♦ *mjek* Rrip prej pëlhure të hollë e të rrallë që përdoret për të lidhur plagët. **Fashë e pastër.**

Zgjidh fashën. Lidh me fashë.

♦ Diçka në trajtë rripi të ngushtë. **Fashë drite. Fashë uji.**

*

I hoqi (ca) fasha E mundoi shumë, e sfiliti.

Ia lidh gojën me fashë Ia mbyll gojën; nuk e lë të flasë.

fásh•ë a² f Qetësi para stuhisë.

fásh•ë a³ f sh a at krahin Prerje e cekët; gërvishtje.

fáshëz a f sh a at tek Fashetë.

fash-fásh ndajf K Plisa-plisa.

fashíkuj t sh i FASHIKU•LL LLI.

fashíku•ll lli m sh j jt

♦ *shtyp* Pjesë libri a reviste me 4, 8 a 16 fletë, të palosura bashkë.

♦ Secila nga pjesët e një vepre, që botohet pjesë-pjesë në libra të vegjël ose si broshura.

fashím i m sh e et Lidhje e plagës me fashë.

fashín•ë a¹ f sh a at ndërt Tufë shufrash a tubash për forcimin e shtyllave, tavaneve, dysHEMEVE etj.

fashín•ë a² f sh a at krahin G

♦ Thupër frashëri, shkoze etj. për të thurur gardh.

♦ *sh* Dru të holla për të djegur gëlqere.

fashín•ë a³ f sh a at A Brez i vogël; shokëz.

fáshio f sh - t

♦ *ant rom* Tufë shufrash me një teh sëpate që mbante liktori në Romën e vjetër, si simbol i pushtetit magjistrat.

♦ Kjo emblemë e përdorur në periudhën e Italisë fashiste. **Nuk e duen - vazhdon Ciano, tue folë për nacionalistat e Tiranës - shqipen e «burgosun» midis fashiove e nejeve të Savojës.** (AN).]

fashí•s kal ta tur > FASHIT^{1,2}.

fashíst e mb

♦ I fashizmit; i fashistëve; që ka të bëjë me fashizmin ose fashistët. **Grupe (ideologji, parti) fashiste.**

♦ Që sillet e vepron si fashist; që është karakteristik për fashizmin ose për fashistët, prej fashisti. **Puç (terror) fashist. Metoda fashiste.**

fashíst i m sh ë ët Anëtar i një organizate fashiste; ndjekës e përkrahës i fashizmit. **Parti (organizatë) fashiste.**

fashíst•e ja f sh e et f e FASHIST I.

fashistizím i m Vendosi e fashizmit në një vend; futje e frymës fashiste dhe e metodave të fashizmit në jetën politike, ekonomike, shoqërore, kulturore etj.

fashistiz•óhet úa (u) úar pës e FASHISTIZ•OJ.

fashistiz•ój kal óva úar Vendos fashizmin në (një vend); fut frymën fashiste e metodat e fashizmit në (jetën politike, ekonomike, shoqërore, kulturore etj.).

fashistizúar (i e) mb (Vend) i sunduar nga fashizmi a fryma fashiste.

fashistizúes e mb (Politikë) e vendosjes së fashizmit në një vend, e futjes së frymës fashiste në të.

fashít¹ kal a ur

♦ Bëj që të pushojë a të reshtë dalëngadalë (një punë, një veprim a diçka tjetër që është në lëvizje a në veprim); shuaj dalëngadalë. **Fashit zjarrin.**

♦ Shuaj ca nga ca (një dhembje a një ndjenjë); zbut, ul, qetësoj. **Fashit etjen. Fashit hidhërimin (zemërimin).**

fashít² kal G >FASHIT•Ë (me).

fashít•em G vetv dhe pës e FASHIT•Ë (me u).

fashít•et - (u) ur

I vetv

♦ veta III (Zhurma, një veprim a diçka tjetër që është në lëvizje a veprim) pushon a resht dalëngadalë; ulet, bie; bie në qetësi. **U fashit zjarri (vullkani). U fashit zhurma (kënga). Fashitet deti (era, stuhia). Fashiten dallgët. Fashitet lëvizja (kryengritja, greva).**

♦ (Një dhembje a ndjenjë) shuhet ca nga ca; fikatet. **Iu fashit inati.**

II pës e FASHIT.

fashít•ë (me) kal a ë G

♦ >FASHIT.

♦ E hedh shuk përdhe (dikë; diçka).

♦ Rrahoj; rrëzoj përdhe.

fashít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Bie i këputur nga lodhja; bie rrah i sëmurë.

II pës e FASHIT•Ë (me).

fashítës mb Qetësues.

fashítj•e a f Rënie në qetësi; ulje; shuarje.

fashítun (i e) mb G I rrahuar; i rrëzuar përdhe nga dobësia etj.

fashítur (i e) mb I qetësuar; gati më të shuar. [e unë jam vullkani që flen i fashitun (Mgj).]

fashíz•ëm mi *m pol* Sistem qeverisjeje, organizatë shoqërore ose parti politike e së djathtës ekstreme, të mbështetur në ideologji nacionaliste a ultranacionaliste dhe totalitare.

fáshk•ë a¹f sh a at Plloçë.

fáshk•ë a²f J Fashë; bende.

fashkërím i *m sh e et* Magjepsje.

fashkër•óhem óva (u) úar

I *vetv* Magjepssem.

II *pës e* **FASHKËR•OJ.**

fashkër•ój kal óva úar Magjeps (*dikë*).

fashkërúar (i e) *mb* I magjepsur.

fashkím i *m sh e et* **G**

♦ Mjekim.

♦ Lidhje a fashim i plagës.

♦ Mjekí; barna të mjekësve.

♦ *tall* Ndëshkim.

fashk•óhem *G vetv dhe pës e* **FASHK•OJ.** >**FASHK•UE** (*me u*).

fashk•ój kal G >**FASHK•UE** (*me*).

fashkór•e ja f sh e et G Flakaresh; flakurimë; shuplakë; dackë.

fashk•úe (me) *kal G*

♦ Mjekoj.

♦ Fashoj a lidh (*një plagë*).

♦ Kujdesem për (*të sëmurin*); i shërbej (*të sëmurit*).

♦ Lidh në djep (*foshnjën*).

♦ *tall* Ndëshkoj; i jap ndëshkim (*dikujt*).

♦ *fig* I jap zemër a guxim (*dikujt*).

fashk•úe (me u) óva (u) úe G *vetv dhe pës e* **FASHK•OJ.**

fashkúem (i) e (e) *mb G*

♦ (*Plagë*) e fashuar; e lidhur me fashë.

♦ *fig* I inkurajuar.

♦ (*Foshnjë*) e lidhur në djep.

fashkúem it (të) *f G*

♦ Fashim i plagës; lidhje me fashë.

♦ *fig* Inkurajim.

♦ Lidhje në djep e foshnjës.

fásho ja¹f sh o ot > **FASHIO T.**

fásho ja²f sh - t **FASH•Ë A¹.**

fash•óhem *vetv óva (u) úar* Lidhem me fashë. (*plagën*).

fash•ój kal óva úar Lidhe me fashë. (*plagën*).

fashój të sh i **FASH•UALL OLLI.**

fashóll i *m sh a at* Fasule.

fashollastík•ë a f sh a at *mek* Piston ring. >**UNAZË PISTONI.**

fashqé ja f sh - të Dizgë.

fashqê ni *m krahin G*

♦ Rrip i pëlhure.

♦ Brez.

fashq•óhem *vetv óva (u) úar* **A**

♦ Lidhem me brez; vë brezin.

♦ Lidhem a mbërthehem me rripa.

fashq•ónj *kal óva úar* A Lidh me brez.

fashqós *kal G >FASHQOS•Ë (me).*

fashqós•et *G vetv veta III dhe pës e FASHQOS. >FASHQOS•Ë.*

fashqós•ë (me) *kal a ë G Lidh me dizgjinë (foshnjën e djepit).*

fashqós•ë (me u) a (u) ë *G vetv dhe pës e FASHQOS•Ë (me).*

fashqósj•e a f G Lidhje e foshnjës me dizga në djep.

fashqósun (i e) *mb G (Foshnjë djepi) e lidhur me dizga.*

fashín•ë a f >FASH•UALL OLLI¹.

fash•úall ólli²m

♦ *veter* Sëmundje e rëndë, ngjitëse e gjedhit dhe të imtave që prek lëkurën dhe mushkëritë dhe u ngjitet njerëzve dhe shkakton puçrra të këqija në lëkurë dhe një lloj pneumonie.

♦ *mjek* Sëmundje jongjitëse, e shkaktuar nga *bacillus anthracis*, që nuk shoqërohet me helmim të gjakut.

fashúar (i e) *mb (Plagë) e lidhur me fashë.*

fashúl•e ja f sh e et Shami koke.

fat i m

♦ *fet, fil etj.* Fuqi e panjohur a e mbinatyrshme, që mendohet se përcakton në mënyrë të pashmangshme gjithçka që i ndodh njeriut në jetë, pavarësisht nga vullneti i tij. [**O Zot që fatet tona në dorë i mban** (NGj).] [**Fati apo mallkimi i së shkuarës na ka bashkuar në këtë hapësirë të ngushtë.** (ShS).]

♦ Gërshetim rrethanash e lidhje ngjarjesh që ndodhin rastësisht në jetën e dikujt. **Fat i mirë (i keq).** **Fat i bardhë (madh, zi).** . **E ndihmoi (i eci, i buzëqeshi) fati.** **E solli fati.** **I ra (i qëlloi) fati.** **E lë në dorë (mëshirë) të fatit.**

♦ Rrjedhë ngjarjesh që mbarojnë me një fund të kënaqshëm; përfundim i lumtur; lumturi, diçka e mirë, mbarësi. **Kam fat.** **Jam me (pa) fat.** **Sjell fat.** **Me fat e me jetë!** *ur.* [- **Të paska zgjedhur fati. Çmoje!** (VZh).][**Ata bekonin fatin që shteti kërkonte gjithmonë e më pak, madje nganjëherë hiqte dorë edhe nga kërkesa për gjymtim të gjuhës** (IK).]

♦ *she et* Gjendje në të cilën është ose do të jetë dikush a diçka; rrugë e zhvillimit të mëtejshëm të diçkaje në të ardhmen; ditë që na presin; ajo që do të vijë, e ardhmja. **Fati i njeriut.** **Fati i popullit (i atdheut, i vendit).** **Zot i fateve të veta.** **Kujdesem për fatin e fëmijëve.**

♦ Diçka që i përket dikujt, pjesa që i takon dikujt për të marrë; risk, short. **Dua fatin tim.** **Mori fatin e vet.** **Iu bë fat.**

♦ *bis* Burrë ose grua kur martoheshin me shkuesi; short; bashkëshort. **Fati i saj.** **Fati i parë.** **Nuk i kishte dale fati** nuk e kishte gjetur bashkëshortin; ishte ende e pamartuar.

*

Ironi e fatitiron Përdoret kur ndodh diçka që nuk pritej e as mund të mendohej, kur vjen diçka fare e rastit dhe e pagjasë ose diçka e kundërt me atë që duhej të ndodhte.

Për fat Për fat të mirë; fatmirësisht.

Për fat të keq Mjerisht, fatkeqësisht.

Për fat të mirë Fatmirësisht, lumturisht.

Rrota e fatitlibr Ngjarjet e rastit e të paparashikuara në jetën e njeriut.

fatál e mb

♦ *fet, fil* I përcaktuar nga fati dhe i pashmangshëm; që vendos për fatin a të ardhmen e njerëzve **Forca fatale.** **Çast fatal.**

♦ Që sjell dëm të madh a pasoja të rënda; që sjell një fatkeqësi të madhe; vdekjeprurës; i pandreqshëm. **Veprim fatal. Ngjarje fatale. Gabim fatal.**
fat i²m sh e et A Gjurmë.

Fat i shkurt i Fatmir.

fata morgana /fata morgána/ *shpr lt* Mirazh; iluzion optik.

fatakéqur (i e) *mb J I* dërrmuar nga fatkeqësitë; që e ndjekin të zezat.

fatál e mb

♦ Që sjell dëm të madh a pasoja të rënda; që sjell një fatkeqësi të madhe; vdekjeprurës; i pandreqshëm. **Veprim fatal. Ngjarje fatale. Gabim fatal.** [ajo qi kombet perëndimore festuen në 1945, si ditën e lirisë, për ne u bâ çasi fatal i nji robnije qi na pau sklevën e të rrënuem (AN).]

♦ I përcaktuar nga fati dhe i pashmangshëm; që vendos për fatin a të ardhmen e njerëzve.

Forca fatale. Çast fatal.

fatalíst e mb I mbështetur a bazuar në fatalizëm; i përshkuar nga fryma e fatalizmit; që e lë veten krejtësisht në dorën e fatit.

fatalíst i m sh ë ët Njeri fatalist.

fatalíst•e ja f sh e et f e FATALIST I.

fatalitét i m Pasojë fatale, e rëndë, vdekjeprurëse. [konflikti ndërmjet tokës dhe detit shfaqet i pranishëm në fondin më të lashtë të kulturës tradicionale shqiptare, në ciklin e veriut, duke dëshmuar se vetë bartësit e saj e kanë përjetuar si privilegjin e bregdetit, ashtu dhe fatalitetin e tij. (ShS).]

fatalíz•ëm mi m Pikëpamje idealiste, mistike e fetare, sipas së cilës gjithçka që ndodh në natyrë, në shoqëri e në jetën e njeriut është e paracaktuar nga një fuqi e panjohur a e mbinatyrshme, që nuk mund të shmanget e nuk mund të mposhtet nga njeriu; besimi i verbër te fati.

fatalúmas emb Në gjendje të mjerë; që ia ka marrë lumi fatin.

fatamjérë mb Rrezikzi; fatkeq.

fatbárdhë mb

♦ (Njeri) me shumë fat; që ka fat të bardhë; fatlumtur.

♦ Që vjen me diçka të mirë; që sjell mbarësi. **Ditë fatbardhë.**

fatbárdh•ë a f sh a at Grua a vajzë fatbardhë.

fatbárdh•ë i m sh ë ët Njeri fatbardhë. ["Ktû njaj fatbardhi/ Âsht tue pushue/ Per Fe e per Atme/ Qi pat jetue. " (GjF)]

fatbardhësi a f sh - të Të qenët me fat të mirë; të qenët fatbardhë; mbarësi; lumturi.

fatbardhësim i m libr Bekim.

fatbardhësisht ndajf Për fat të mirë, fatmirësisht, lumturiisht.

fatbardhës•óhem óva (u) úar libr pës e FATBARDHËS•OJ.

fatbardhës•ój kal óva úar libr Bekoj; i jap bekimin (*dikujt*).

fatbardhësúar (i e) mb libr I bekuar.

fatbándun mb G Fatalist.

fatbindësi a f libr Fatalitet; fatalizëm.

Fát•e ja¹m shkurt i Fatmir.

Fát•e ja²f shkurt i Fatmira.

fatés•ë a f sh a at Urim për fat të mbarë.

fát•ez za f sh za zat A

♦ Zanë.

♦ E bukur e dheut. **E bukur si fatez.**

Fát•ë a *shkurt* i Fatime.

fat-húmbur *mb* I pafat; fatkeq.

fat-húpun *mb* *G* >**FAT-HUMBUR**.

fat-húpët *mb* *G* >**FAT-HUMBUR**.

fatí a *f sh* - **të** *mit* Secila nga tri që përfytyrohen si gra, të cilat vijnë te djepi i fëmijës natën e tretë të lindjes dhe paracaktojnë fatin a të ardhmen e tij. [Çdo njeri ka fatinë (orën) e vet, madje edhe zanat kanë orën e vet, e cila është e pushtetshme mbi to. (ShS).]

fatím i *m sh* e et Urim.

fatimíd e *mb hist* (Dinasti) e fatimidëve.

fatimídë t *m hist*

♦ Pjesëtarë të një dinastie që sunduan vise të Afrikës Veriore, Egjiptit dhe Sirisë (909-1171); themelues të Kajros (969).

♦ Pasardhës të dinastisë fatimide.

fat•kéq kéqe *mb*

♦ (Njeri) me fat të keq; që e ndjekin fatkeqësitë; fatzi; që është për të ardhur keq a për t'u mëshiruar.

♦ Që vjen me diçka të keqe; që sjell vuajtje e hidhërim a fatkeqësi. **Ditë fatkeqe. Ngjarje fatkeqe.**

♦ Që përfundon keq; që nuk mbaron me lumturi. **Dashuri (martesë) fatkeqe.**

fat•kéq i *m sh* **këqíj këqíjtë**

♦ Njeri me fat të keq, që e ndjekin fatkeqësitë.

♦ Njeri që është për të ardhur keq a për t'u mëshiruar.

fatkéq•e ja *f sh* e et *f e* **FATKEQ I.**

fatkeqësí a *f sh* - **të**

♦ kryes *nj* Të qenët fatkeq; gjendje shumë e rëndë a e keqe për dikë. **Fatkeqësi e madhe. I shkaktoi fatkeqësi. Përballoi fatkeqësitë.**

♦ Rast, veprim, ngjarje a dukuri që i sjell dikuajt dhembje, hidhërim, vuajtje, dëme të mëdha etj.; diçka fatkeqe. **Fatkeqësitë e natyrës. Në rast fatkeqësie. Ndodhi (i ra) një fatkeqësi.**

[Asht një fat, jo një fatkeqsi, si mendojnë disa, që shqipja ka dy dialekte, të vlerënjshme. (APp)]

fatkeqësisht *ndaif* Për fat të keq. [Dashuria dhe urrejtja kanë ecur gjithnjë pranë e pranë dhe njerëzimi, fatkeqësisht, nuk ka mundur ta mposhtë urrejtjen (AÇ).]

fatkób i *m libr* Për fat të keq; mjerisht.

fatkób•e ja *libr f e* **FATKOB I.**

fatlídhur *mb* I pafat në dashuri.

fat•líg lígë *mb, m sh lígj, f sh líga* >**FAT•KEQ KEQE.**

fatlúm e *mb*

♦ (Njeri) me fat (të mirë, të bardhë); i lumtur.

♦ Që sjell lumturi, të mira e gëzime; i lumtur. **Ditë fatlume. Çast fatlum.** [çast'i ynë i mbramë/ edhe fatlumë (Mgj).] [Ky është një shenj pasunie kulture që na shquen, cilido qoftë shkaku i tij. Gegënishtja dhe toskënishtja plotsohen në fushën letrare në një mënyrë fatlume. (APp).]

fatlúm i *m sh* ë ët Njeri me fat (të mirë, të bardhë).

fatlúmas e *mb* >**FATLUM E.**

fatlúm•e ja *f sh* e et *f e* **FATLUM I.**

fatlumësí a *f* Fatmirësi.

fatlumësisht *ndajf* Fatmirësisht.

fatlumnisht *ndajf* G Fatmirësisht.

fatlúmtur *mb* > **FATBARDHË**.

fatlumturi *a f* Lumturi.

fat•mádh **mádhe** *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* (Njeri) me shumë fat; që i ecën shumë fati; me fat të madh.

fatmbárë *mb* (Njeri) me fat të mbarë; fatbardhë.

fatmbarësi *a f* Të qenët me fat të mbarë; fatbardhësi; mbarësi.

Fatmír•e *ja f mit* Orë e mirë.

fatmírë *mb* (Njeri) me fat (të mirë); fatbardhë; fatlum. [**shumë vdiqën fatmirë a të ngratë shumë u vranë** (DA)].

fatmír•ë *a f sh a at* Grua a vajzë me fat (të mirë).

fatmírë i *m sh ë ët* Njeri me fat (të mirë).

fatmirëdlít•ë *a f* Ditë me fat (të mirë); ditë e mbarë.

fatmirësi *a f*

♦ Të qenët me fat të mirë; fat i mirë.

♦ Mbarësi; fatbardhësi; lumturi. **Paç fatmirësi!**

*

Për fatmirësinë time Për fat të mirë, fatmirësisht.

fatmirësisht *ndajf* Për fat të mirë; lumturisht.

fatmirósh e *mb* (Njeri) me fat (të mirë).

fatmirósh i *m sh ë ët* Njeri me fat (të mirë).

fatmirósh•e *ja f sh e et f e* **FATMIROSH I**.

fatmjérë *mb* (Njeri) me fat të keq; fatkeq.

fatmjér•ë *a f sh a at f e* **FATMJER•Ë I**.

fatmjér•ë i *m sh ë ët* Njeri me fat të keq.

fatmynxýrë *mb* (Njeri) fatzi; që e ndjekin mynxyrat.

fatndjékës i *m sh - it* *vjet* Vagabond.

fatnémur *mb* I pafat; që e ka nëmur fati.

fatnémur *a f sh a at f e* **FATNEMUR I**.

fatnémur i *m sh - it* Njeri që e ka nëmur fati, i pafat.

fatn•ój *kal* G > **FATN•UE (me)**.

fatn•úe (me) *kal óva úe* G Shtie fall; i shoh (i lexoj) fatin dikujt.

fatnúemit (të) *as* G Shtënie fall; lexim i fatit.

Fáto *ja f sh i* Fatmira.

fat•ój *kal* G > **FAT•UE (me)**^{1,2}.

fatór e *mb libr* (Ditë) fatbardhë; fatlume; fatmirë.

fatoríno *ja m dhe f sh o ot* Shoqërues dhe kontrollor biletash në autobus.

fatós e¹ *mb hist* (Nxënës) i ciklit të ulët të shkollës 7 a 8 vjeçare.

fatós e² *mb fig* (Njeri) trim; kreshnik. [**Ashtu si zotat e hershëm, kreshnikët fatosa bëjnë ç'duan vetë dhe jo ç'urdhëron ndonjë qenie e lartë.** (ShS)]

fatós i¹ *m sh a at* Nxënës i ciklit të ulët të shkollës 7 a 8 vjeçare.

fatós i² *m sh a at fig* Trim; kreshnik. [**bân sot t' bijnë fatosa t' ri** (GjF)]. [**e plot menden e zëmren me Zot e Shen Nkollë, me Orë e me Zana, me drangoj e kulshedra, me fatosa, kreshnikë, pleq, krén, bajraktarë, pansira, heshta, armë të ngríjta** (GjF)].

fatós•e *ja f sh e et*

♦ Burrneshë.

♦ *f e* **FATOS I.**

fatósur (*i e*) *mb* A Fatlum; me fat.

fatpadálë *mb* (*Vajzë*) që nuk i ka dalë ende fati për t'u martuar; që ka mbetur pa u martuar.

fatpadál•ë *a f sh a at* *Vajzë* që nuk i ka dalë ende fati për t'u martuar, që ka mbetur pa u martuar.

>**LËNESH•Ë A.**

fatprém•ë *emb G* >**FATPRERË.**

fatprérë *mb* (*Vajzë*) që s'i ka dalë fati.

fatprér•ë *a f sh a at* >**FATPADAL•Ë A.**

fatprúrës *e mb* >**FATSJELLËS E.**

fatrrëfýes *e mb* (*Njeri*) që thotë se mund t'i parashikojë ose t'i tregojë të ardhmen dikujt.

fatrrëfýes i m sh - it Ai që thotë se mund t'i parashikojë ose t'i tregojë të ardhmen dikujt.

fatrrëfýes•e *ja f sh e et f e* **FATRRËFYES I.**

fatsjéllës *e mb* Që sjell të mira e mbarësi.

fátsh•ëm (i) me (e) *mb* Fatmirë; me fat.

fatshkrétë *mb* Që s'ka fat asnjëherë; i ndjekur nga fati i keq; që është për të ardhur keq; fatmmjerë.

fatthán•ë *a f sh a at G* > **FATHËN•Ë A.**

fatthánës *im sh - it G* > **FATHËNËS I.**

fatthén•ë *a f sh a at*

♦ *ant* Vend a faltore ku në kohët e lashta priftërinjtë parashikonin të ardhmen e njerëzve duke shprehur, sipas tyre, edhe mendimin e hyjnive.

♦ *mit* Ajo që parashikonte të ardhmen e njerëzve, fatrrëfyese; falltare; orakull.

♦ *mit* Fatí që i cakton fatin foshnjës që në lindje.

♦ Diçka që parathuhet; fat.

fatthénës *e mb* (*Njeri*) që thotë semund të parashikojë diçka.

fatthénës i m sh - it Njeri që thotë semund të parashikojë diçka.

fatthénës•e *ja f sh e et f e* **FATTHËNËS I.**

fatthéni•e *a f sh e et* Parashikim i fatit.

fat•úe (me)¹ *kal óva úe G* I tregoj (*dikujt*) fatin me letra bixhozi.

fat•úe (me)² *kal óva úe G* Uroj; përgëztoj.

fatúem it (të) *as G* Urim; përgëzim.

fat•úer óre *mb* Fatal; i kobshëm.

fatúes i m sh - it *G* Fatrrëfyet.

fatúes•e *ja f sh e et G f e* **FATUES I.**

fatúr•ë *a f sh a at* *treg* Dëftesë ku është shënuar sasia e një malli që shitet dhe çmimi i tij ose një detyrim në të holla; dokument që shoqëron mallin, i cili shitet ose blihet. **Fatura e ujit** (elektrikut). **Pres (lëshoj, nënshkruaj) faturën. Shlyej (paguaj) faturën.**

faturím i m sh e et

♦ *treg* Regjistrim në faturë i sasisë dhe çmimit të një malli të bartur me automjet.

♦ Vënie në ngarkim të dikujt i shpenzimeve për diçka.

faturín•ë *a f sh a at* >**FATURINO JA.**

faturíno *ja m e f sh - t* Kontrollor i biletave në autobus a në tren.

faturíst i m sh ë ët Ai që regjistron në faturë sasinë dhe çmimin e mallit të bartur me automjet.

faturíst•e *ja f sh e et e* **FATURIST I.**

fatur•óhem óva (u) úar *treg*

I *vetv veta III* Regjistroj në faturë sasinë dhe çmimin e mallit të bartur me automjet.

II *pës e* **FATUR•OJ.**

fatur•ó *kal óva úar*

♦ *treg* Regjistroj në faturë (*sasinë dhe çmimin e mallit të bartur me automjet*).

♦ Shënoj në dëftesë (*sasinë dhe çmimin e mallit që shitet a blihet*); i bëj faturën (*dikujt*) për diçka.

♦ Vë në ngarkim a në llogari të dikujt (*shpenzimet për diçka*). **Shpenzimet m'i faturo mua.**

faturúar (i e) *mb (Shpenzim)* që i ngarkohet llogarisë së dikujt. **Mall i faturuar blerësit.**

faturúes i m sh - it Ai që bën a lëshon faturën.

faturúes•e ja f sh e et e **FATURUES I.**

fatzezí a f

♦ Fat i keq, i mbrapshtë.

♦ Punë a gjë me rrezik.

fatzezíisht ndajf libr (Puna shkon) keq; mbrapsht.

fat•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) me fat shumë të keq; që nuk i ecën fare fati; fatkeq.

♦ (*Njeri*) që ka pësuar një fatkeqësi të madhe. **Grua fatzezë.**

fat•zí zíu m sh zínj zínjtë Njeri me fat shumë të keq, që nuk i ecën fare fati; fatkeq. **Fatziu ti!**

faulún i m sh a at A Fidan.

fáull i m sh e et bis sport Ndërhyrje e parregullt që ndëshkohet me goditje dënimi.

fáun a f >FAUN•Ë A.

Fáun i m fet ant rom Perëndi në trajtë njerëzore, me brirë, me veshët bigë dhe me bisht cjapi.

fáun•ë a f Botë shtazore të një trevë të caktuar; tërësi e kafshëve.

**

faunë e detit Kafshët e detit.

faustián e mb let (Personazh) i tunduar të hyjë në ujdi me djallin në këmbim të dhuntisë së diturisë.

faúz e mb J I babëzitur; i pangopur.

faux pas /fo pa/ fr Hap i gabuar (*veprim pa takt a vërejtje pa vend në shoqëri*).

favél•ë a f sh a at Baraktinë e një qendre të madhe urbane (*në Brazil*).

fáv•ë a f

♦ *kopsht* Bathë.

♦ Gjellë me bathë.

Favón i m mit rom Një nga perënditë e erërave. >**ZEFIR I.**

favór i m sh e et libr

♦ E mirë a lehtësi e veçantë që i bëhet dikujt. **I bëri një favor.**

♦ *keq* Ndihmë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë që i bëhet dikujt; anësi, hatër. **Bën favore. Nuk dua favore.**

♦ Ndihmë a përkrahje që i jepet dikujt në të holla ose në sende të tjera; masë e veçantë për të ndihmuar zhvillimin e diçkaje. **Favore për ekonominë e vogël bujqësore.**

♦ Diçka që krijon mundësi e lehtësi pune a veprimi për dikë; dobi. **Kishte në favor erën. Në favor të dikujt** në dobi të dikujt, për të mirën e tij. [*"Unë dyshoj, shkruan ai, nëse Arqipeshkvi i Shkodrës ka qenë ndonjëherë në favor të aneksimit nga ana e Malit të Zi, madje, edhe kur e vetmja alternativë ishte sundimi turk... . (RG).*]

favorít e mb I parapëlqyer

favorít i m sh ë ët I parapëlqyer. **Favoriti** numër një për titullin kampion. **Favoriti i vajzave të lagjes.**

favoríte *t m sh* Rrip qimesh të zgjatura anës faqeve.

favorít•e *ja f sh e et f e* **FAVORIT I.** Favoritja e mbretit.

favorizím *i m sh e et libr >* **FAVOR I.**

favoriz•óhem óva (u) úar *libr pës e* **FAVORIZ•OJ.**

favoriz•ój *kal óva úar*

♦ I bëj një të mirë të veçantë a një favor (*dikujt*); i jap ndihmë a përkrahje; marr një masë në interes të (*dikujt a diçkaje*).

♦ *keq* Përkrah a mbroj (*dikë*) pa të drejtë; i mbaj anën; e mbaj me hatër. **Arbitri favorizoi skuadrën vendëse.**

♦ I krijoj mundësi a lehtësi pune ose veprimi (*dikujt*); i bëj mirë (*dikujt a diçkaje*); i sjell dobi; e ndihmoj. **Moti i favorizoi mbirjet.**

favorizúar (i e) *mb* Që i është bërë një e mirë a lehtësi ose i është dhënë ndihmë e veçantë me a pa të drejtë.

favorizúes e mb (*Kusht, rrethanë, masë etj.*) që është në të mirën a dobinë e dikujt a diçkaje me a pa të drejtë. **Qëndrim favorizues për njërën palë.** [Edhe të dhënat rreth nocionit të një hapësire mitologjike në epos janë favorizuese për kushtëzimin e burimit të tij me periudhën e këtyre shndërrimeve të mëdha. (ShS).]

favórsh•ëm (i) me (e) *mb libr* (*Kusht, rrethanë, masë etj.*) që është në të mirën a dobinë e dikujt a diçkaje; i volitshëm.

fazán *i m sh ë ët orn* (*Phasianus colchicus*) Shpend i egër me trup sa të gjelit, me bisht të gjatë që gjuhet për mishin e shijshëm; mashkulli ka pupla shumëngjyrëshe; mish i këtij shpendi.

Fazan mashkull (femër). Pendë (vezë) fazani.

**

sy fazani (*Narcissus poeticus*) Bathër me petla të bardha e thekë të kuq; sy fazani.

fáz•ë a f sh a at

♦ Pjesë kohe në zhvillimin e një veprimtarie, të një procesi, të një dukurie etj.; shkallë e veçantë në zhvillimin e diçkaje. **Fazë vendimtare (e rëndësishme, kalimtare). Fazat e sëmundjes. Fazat e kampionatit (e spartakiadës). Fazë eliminatore. Fazat e zhvillimit. Zhvillohet me faza. Ndaj në faza.** [të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj., bash hir të pranisë së togut *uo* dhe fazës së mëtejme të tij *ua* (*grua, mua, prrua, shkua*) dallohen prerazi nga mbarë të folmet e tjera të gegërishtes (GjSh).][Procesi i shkombëtarizimit të plotë ose të pjesshëm të popujve, ...kalonte nëpër pesë faza kryesore: (IK)]

♦ *bio* Shkallë e veçantë në jetën e një organizmi. **Fazë embrionale (riprodhuese). Faza e lulëzimit. Faza e vezës (qumështit). Fazat e jetës.**

♦ *sport* Pjesë e largësisë që përshkohet gjatë një gare çiklistike etj.; etapë. **Faza e parë (fundit).**

♦ *astr* Secila nga pamjet a gjendjet e veçanta të Hënës ose të një planeti tjetër, që shfaqen sipas dritës që marrin nga Dielli a sipas kohës së rrotullimit; gjendje e caktuar e Hënës ose e një planeti, që shfaqet me ndryshimin e formave a të pamjeve të tyre. **Fazat e Hënës (Marsit, Merkurit).**

♦ *el* Grup i veçantë i mbështjelljeve të gjeneratorit të rrymës së ndryshueshme. **Rrymë me tri faza. Rënia në fazë.**

♦ Pjesë e një rakete të përbërë, që shpëputet nga të tjerat në një kohë të caktuar. **Raketë me dy faza.**

♦ *fiz* Gjendje e lëndës në një kohë e mjedis të caktuar. **Fazë e avullt (gaztë, lëngët, ngurtë).**

*

Dal nga faza S'jam në rregull nga mendja; çmendem.

fáz•ëll *lla f sh lla llat K* Çile me fill të dredhur.

FBARK ja shkurt i Federata e Bjeshkatarëve Alpinistë të Republikës së Kosovës.

FBI ja shkurt i **Federal Bureau of Investigation** Hetuesia Federale (në SHBA).

FBS ja shkurt Federata Botërore e Sindikatave (**World Federation of Trade Unions**).

FBSK ja shkurt i Federata e Boksit Profesionist të Kosovës.

FBSH ja shkurt i

♦ Federata e Basketbollit Shqiptar

♦ Federata e Boksit Shqiptar.

FDSH ja histshkurt i Fronti Demokratik i Shqipërisë.

Fe *kim shkurt i* Hekur.

fe ja¹f sh - të Besim se gjithçka në botë përcaktohet e drejtohet nga forca të mbinatyrshme, hyjnore, i cili ka lindur qysh në kohë shumë të hershme; tërësi dogmash të mbështetura në këtë botëkuptim; besim te perëndia a perënditë. **Feja e krishterë (ortodokse, katolike, myslimane). Origjina (përhapja) e fesë. Feja dhe shteti. Ruhu nga rishtarët në fe. Kthej në fe tjetër. Lëshoj (mohoj) një fe. [mbi këtë dhe, q'e kam si fe,/ e përmbi fe (DhP).] [Pra, shqyphtarë çdo fës qi t'jini,/ gegë e toskë, malci e qyteta (GjF).] [Mâ tepër - shka nuk kishte ndodhë kurr - i ká bashkue të gjith shqiptarët e çdo krahine, feje, kulture, mbé një. (ZV).] [E mos shikoni kisha e xhamia:/ Feja e shqyphtarit asht shqypitaria! (VPSH)].**

*

Ec me fe! Zoti ta pruftë mbarë!

Feja vetë Për bukuri; shumë mirë.

Ia luej fenë

♦ E bëj shumë mirë (*një punë*).

♦ I vij hakut (*dikujt*).

Pa fe derti Pa kurrinji hall.

Në këte farë feje Në këtë gjendje (të keqe).

Në një farë feje Në njëfarë mënyre.

Shkoi në fe t'et U prish; e mori lumi.

fe ja²f sh - tëkrahin G

♦ Fejesë.

♦ Gostí e fejesës.

♦ Nishane të fejesës.

♦ Dasmë e vajzës.

*

E premja e fesë Caktimi i ditës kur shkojnë krushqit të marrin nusen (K).

Pres fenë Fejohem; pres fjalën për fejesë.

Féb•e ja f

♦ *mit gr* Një nga Titanidet; e bija e Uranit (Qiellit Atë) dhe Gjeas (Tokës Amë).

♦ *astr* Satelit i Saturnit.

febrím i m sh e et G Rrëhim; kërkim rrëzë më rrëzë.

febr•ój kal G >FEBR•UE (me).

febr•úe (me) kal óva úe G Rrëmoj; kërkoi rrëzë më rrëzë për (*diçka*).

febrúem (i) e (e) mb G I rrëmuar; i kërkuar rrëzë më rrëzë.

febrúes e mb G Rrëmues; që kërkon rrëzë më rrëzë për të gjetur diçka.

fec e mb G (Njeri) që lëshon fendë.

fec i m sh a at *G* Njeri që lëshon fendë.

féc•e ja¹f sh e et *G fe* **FEC I.**

féc•e ja²f sh e et *krahin G* Grua që lind vajzë edhe pse gjatë shtatzënisë mendonte se e kishte djalë.

féci-fec *ndajf K (Punë)* me syth të hedhur; (*qep*) kalore.

feç i m sh ë ët Hiqe e ligë; fantazmë.

féçe t f sh libr Jashtëqitje e trashë.

feçiór i m sh ë ët *krahin Bari.*

fèçk•ë a¹f sh a at

♦ Zgjatim i madh i hundës së elefantit në trajtën e një gypi të lëvizshëm, që i shërben për të kapur; zgjatim i turirit të disa kafshëve si derri, tapiri etj. **Feçka e elefantit. Feçka e derrit.**

Ngre feçkën. Rrëmon me feçkë.

♦ Zgjatim i kokës të disa jokërbishtorë e kandrra që u shërben për të kapur gjahun, për t'u mbrojtur etj. **Feçka e hardhucës (shushunjës, bletës).**

♦ Pjesë e zgjatur në anën e përparme të disa përdorësve, makinave etj., që ka pamjen e turirit të kafshëve. **Feçka e gjyrykut. Feçka e frezës.**

♦ *shar* Fytyrë e shëmtuar; turi.

fèçk•ë a²f sh a at bis

♦ Vajzë e vogël; çupkë. **Bëri (lindi) një feçkë.**

♦ *euf* Organ seksual e vajzave të vogla.

feçkédërr mb *shar (Njeri)* me buzë të trasha e shumë të dala; me turi të zgjatur si të derrit.

feçkédërr i m sh a at *shar* Njerime buzë të trasha e shumë të dala, me turi të zgjatur si të derrit.

feçkédërr•e ja f sh e et *shar f e* **FEÇKËDERR I.**

feçkór i m sh ë ët *ent* Kandërr me kokë të zgjatur si feçkë, që bren sythet e bimëve a të pemëve ose shpon frytet e tyre. **Feçkóri i mollës (lajthisë, luleshtrydhes).**

feçkórë t sh zool Kafshë me feçkë.

fedái u m sh nj një *vjet Hero.*

fedáinj të shkurt i **FEDAI U.**

fedák e mb Fanatik fetar.

federal e mb

♦ Federativ. **Shtet (sistem) federal. Republikë federale.**

♦ I federatës; që i përket një federate shtetesh; që ka të bëjë me një federatë shoqërisht a organizatash të ndryshme. **Qeveri federale. Zyrë federale.**

federal i m sh ë t *hist* Kryetar qarkor i partisë fashiste.

federát•ë a f sh a at

♦ Shtet i përbërë nga bashkimi i disa shteteve më të vegjël, që varen nga qeveria qendrore, por që kanë një farë pavarësie kushtetuese; bashkim i disa shteteve.

♦ Shoqëri a organizatë qendrore, që përfshin disa shoqëri dhe organizata të tjera më të vogla; bashkim i disa shoqërive a organizatave në një organizatë qendrore. Federata Shqiptare e Futbollit.

federatív e mb

♦ (*Shtet*) i ndërtuar si një federatë shtetesh më të vegjël; që bën pjesë në një federatë. **Shtet federativ. Republikë federative.**

♦ Që lidhet me mënyrën e qeverisjes ose të organizimit të një federate. Organizimi federativ i shtetit. **I krijuar mbi baza federative.**

federím i m

♦ Bashkim në federatë.

♦ *sport* Regjistrim në federatë.

feder•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e FEDER•OJ.*

feder•ój kal óva úar *zyr*

♦ Bashkoj në federatë.

♦ *sport* Regjistroj në federatë një sportist.

federúar (i e) mb

♦ I bashkuar në federatë.

♦ *sport* I regjistruar në federatë.

federúem (i) e (e) mb *G > FEDER•OJ.*

Féd•ër ra *fmit gr* E bija e Minosit; gruaja e Tezeut; ra në dashuri me Hipolitin, djalin e burrit, dhe vari veten kur ky nuk iu përgjigj dashurisë.

fej t *G sh i FYELL LLI.*

fejár i m sh ë ët

♦ Ai që çon shenjën e nuses.

♦ Pjesëmarrës në ceremoninë e fejesës.

féje t sh

♦ **> FYELL I**

♦ Fejëza të hundës.

fejés•ë a f sh a at

♦ Lidhje ndërmjet djalit e vajzës, që i premtojnë njëri-tjetrit se do të martohen e që e shpallin këtë edhe në familjet e tyre e për të njohurit; ceremoni me rastin e shpalljes së kësaj lidhjeje.

♦ Kohë që nga dhënia e fjalës për t'u martuar deri në ditën e martesës.

fejesór e mb I fejesës; që ka të bëjë me fejesën. **Ceremoni fejesore.**

fej•óhem *vetv óva (u) úar* Jap premtimin se do të martohem me dikë; lidh fejesë me dikë; shpall fejesën.

fej•ój kal óva úar Jap pëlqimin për fejesën e (*dikujt me dikë*); bëj e shpall fejesën e (*dikujt me dikë*); lidh me fejesë (*një çift*).

fejsbúk u m ang FACEBOOK (shkurt FB) *tek inf* Rrjet botëror i shërbimit social për përdorues të regjistruar.

féjshkë mb *G (Arrë)* pa thelb, pa bukë; fyçkë.

féjshkët (i e) mb *G I* fishkur. **Lule e fjeshkët.**

fejshkët•óhem *G vetv dhe pës e FEJSHKËT•OJ. >FJESHKËT•UE (me u).*

fejshkët•ój kal *G >FEJSHKËT•UE (me).*

fejshkët•úe (me) kal óva úe *G* Fishk.

fejshkët•úe (me u) óva (u) úe *G*

I *vetv* Fishem.

II *pës e FJESHKËT•UE (me).*

fejshkëtúem (i) e (e) mb *G I* fishkur.

fêjt i m krahin *G >FYT I.*

fejtár i m sh ë ët *muz G* Fyelltar.

fejtón i m sh e et

♦ *let* Artikull satirik, që fshikullon të metat e anët e dobëta në jetën e në veprimtarinë e njerëzve.

♦ *shtyp* Nënflutë.

fentoníst e mb *let* I fejtonit; që ka të bëjë me fejtonin; i shkruar me stil fejtoni.

fejtoníst i m sh ë ët *let* Ai që shkruan fejtone.

fejtoníst•e ja f sh e et letf e **FEJTONIST I.**

fejúar i (i) m sh - it (të)

♦ Ai që ka lidhur fejesë me dikë; ai që është fejuar.

♦ *sh* Djali dhe vajza që janë fejuar. **Erdhën të fejuarit.**

fejúar a (e) f sh a at (të) Ajo që ka lidhur fejesë me dikë.

fejúar (i e) mb Që ka lidhur fejesë me dikë; që është fejuar. **Vajzë e fejuar. Djalë i fejuar. Janë të fejuar.**

fejúesh•ëm (i) me (e) mb I fejuar.

fejúeshm•e ja (e) f sh e et (të) E fejuar.

fejz i m sh - it G

♦ Vrimë e vogël.

♦ Hoje e bletës. **Fejzit e zgjonit.**

féjz•ë a f sh a at Gyp i ngushtë në trupin e frymorëve a te bimët, nëpër të cilin qarkullon ajri a ndonjë lëng; fyell. **Fejzat e hundës** vrimat e hundës. **Fejzat e luleve.**

fekále t f sh libr Jashtëqitje të njeriut.

fekát¹ ndajf Pak kohë; një çast. **Prit fekat** prit pak.

fekát² ndajf Vetëm; fillikat.

fe•kéq kéqe mb G Zemërqen; i mbrapshtë.

fekondím i m sh e et bio Pllenim.

fekond•óhet úa (u) úar bio vetv veta III dhe pës e **FEKOND•OJ.**

fekond•ój kal óva úar bio Pllenoj.

fekondúar (i e) mb bio I pllenuar

fekondúes e mb bio Pllenues.

fekondúes i m sh - it bio Agjent pllenues.

fekondúesh•ëm (i) me (e) mb bio I pllenueshëm.

feks i ur

I jokal veta III

♦ Fillon të ndriçojë; shkëlqen; llapëtin; llamburit. **Feks hëna. Feksin dritat.** [Shkurt fjala, vepra e Theodorit ngjan me një ishull aq të izoluar dhe është kaq e pashoqe, sa dhe krahasimi me një kometë që feks papritur në qiellin e errët të dokumentacionit për Mesjetën shqiptare do të ishte me vend. (AKI).]

♦ Duket a shfaqet qartë; bie menjëherë në sy; shkëlqen. **I feksi fytyra. I fekste gëzimi (bukuria).**

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më vjen në mendje diçka menjëherë. **Më feks një mendim.**

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Ia arrij qëllimit; ia dal në krye; më ndez. **U përpoqa, por nuk më feksi.**

IIpavet Agon. U ngrit pa feksur mirë.

IIIkal

♦ E pastroj me fërkim etj. dhe e bëj që të shkëlqejë; e ndrit. **I feksi mobillet (xhamat).**

♦ *bis* E qëlluj fort (*dikë*); ia ngjesh me pëllëmbë sa t'i lëshojnë a bëjnë sytë xixa (*diku*).

feks i m

♦ Agim.

♦ Vezullim; dritë.

féks•ë a f sh a at Ç Dritë.

féks•ëm (i) e (e)mb A I tejdukshëm.

feksím i¹_f >FEKSJ•E A.

feksím i²_m sh e et G Mendim; arsyetim.

feksím i³_m sh e et G Bredhje; rikoshet.

féksj•e a f sh e et

- ♦ Shkëlqim; llapëtimë; llamburitje.
- ♦ Shkëlqim me fërkim (*i xhamave etj.*).
- ♦ Dritë e parë e agimit.
- ♦ Goditje me pëllëmbë sa më lëshojnë sytë shkëndija; shuplakë; flakurimë.

feks•ój jokal >FEKS•UE^{1,2} (me).

feks•ón jokal ói úar veta III Feks.

feks•úe (me)¹ jokal ói úe veta III G Bredh; bën rikoshet.

feks•úe (me)² jokal óva úe G Mendoj; arsyetoj.

feks•ýe (me) jokal éva ýe veta III G Shkëlqen; ndrit fort.

feksýem (i) e (e) mb G I shkëlqyer; i ndritur.

feksýem it (të) as G Shkëlqim; ndriçim i fortë.

fektúm i¹_m Nxjerrje e kokës paksa përjashta për të parë.

fektúm i²_m Agim; dritë e dobët para daljes së diellit.

fekt•ój óva úar

I jokal

- ♦ *veta III* Duket për një çast e zhduket sakaq.
- ♦ *veta III (Dhimbja)* shfaqet për një çast dhe fashitet.
- ♦ *veta III (Plaga)* rreh kur nis të mbledhë qelb.
- ♦ Nxjerr kokën paska përjashta për të parë; hedh një sy jashtë.

II kal Kaloj shpejt e shpejt nëpër mend (*diçka*).

III pavet Agon.

II

fektúes e mb

- ♦ (*Qiell*) nis të zbardhëllojë në agim.
- ♦ (*Mendim*) që fekton a shkrep në çast.
- ♦ (*Plagë*) që malcon.

fektúeshëm ndajf

- ♦ Me dritë të dukshme, të fortë.
- ♦ (*Mendim që vjen*) befas.

fekúl i m ushq Niseshte.

fel i m sh e et Orë e mirë; humor i mirë.

feladúg u m euf krahin G Pjesa e butë e organit seksual të femrës.

feláh u m sh ë ët

- ♦ >FELLAH U.
- ♦ *keq* Njeri mendjetrashë; tutkun.

felák•ë a f sh a at

- ♦ Mjet torture. >FALLAKA JA.
- ♦ Pranga.

felaqét i m sh e et vjet bis Katastrofë; shkatërrim; fikë.

felcigen i m sh a at bot Sefërgjen.

feldmareshál i m sh ë ët usht Kryekomandant i forcave ushtarake në Britaninë e Madhe.

feldspát i m sh e et min Grup mineralesh kristalorë me përmbajtje silikatesh të potasës, kalciumit ose bariomit.

fél•e ja f sh e et G > THEL•Ë A.

féle-féle ndajf G

♦ (I grisur) copë-copë.

♦ (I prerë) thela-thela.

felék•e ja f G Kotësi; mendjekotësi.

felemís kal G > FELEMIS•Ë (me).

felemís•ë (me) a ë G

I kal Ia marr mendtë (dikujt); e bëj (dikë) që t'i merren mendtë a të ketë marramenth.

IIjokal

♦ Marrakotem.

♦ Jermoj; flas përçart; jam në kllapi.

felemísj•e a f

♦ Marrakotje.

♦ Marrje mendsh.

♦ Jermim; kllapi; përçartje; halucinacion.

felemísun (i e) mb G I marrakotur.

felemísun it (të) as G Marrakotje.

felenís kal K > FELENIS•Ë (me).

felenís•ë (me) kal a ë K Tremb(dikë); i shtie frikën (dikujt).

felenísj•e a f K Trembje.

felenísun (i e) mb K I trembur; që i ka hyrë frika.

feléx•ë a f sh a at G Copë pëlhure e palosur që i vihet zakonisht foshnjës midis shalëve për të mos ndotur teshat.

fél•ë a¹ f sh a at bis G Thelë; copë.

fél•ë a² f sh a at euf krahin G

♦ Organ seksual i femrës.

♦ Njëra pjesë e tulit të prapanicës.

*

Fela e thiut shar Vajzë e padëgjueshme.

felëfëllíqët mb shar G Femër e përdalë, e ndyrë.

felëjáshtë mb G Brekëgrisur.

felëmím i¹ f vjet Themelim; hedhje e themeleve.

felëmím i² f bis G Prerje në thela; ndarje në copa.

felëm•óhet¹ úa (u) úar pavet dhe pës e FELËM•OJ¹.

felëm•óhet² úa (u) úar pavet dhe pës e FELËM•OJ².

felëm•ój¹ kal óva úar bis vjet Themeloj; hap a hedh themelet e (një ndërtesë).

felëm•ój² kal óva úar bis Pres thela-thela.

felémúar (i e) mb vjet I prerë thela-thela.

felémúem (i) e (e) mb bis G I prerë në thela.

felëshkýem•e ja f sh e et shar G Prostitutë e përdorur rëndshëm.

felëshím i m fet Braktisje e fesë së vet; femohues.

felëshúes e mb fet (Njeri) që braktis fenë e vet.

felëshúes i m sh - it fet Ai që braktis fenë e vet.

felëshúes•e ja f sh e et e FELËSHUES I.

felgrím i m sh e et Dridhje; fërgëllim.

felgr•ó j jokal óva úar

♦ Dridhem; fërgëlloj.

♦ Lëviz flegrat e hundës.

felgrúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ I drithëruar.

♦ Tutëlak.

felín e mb zool I felinëve; që ka të bëjë me felinët.

felín i m ushqG >FËLI A.

felínë t zool Kafshë që përfshijnë luanët, tigrat, jaguarët dhe macet e egra e të buta.

felinésk e mb kin (Stil) fantastik e surrealist i regjisorit italian Federiko Felinit (1920-1993.).

felix culpa /félks kúlpa/ shpr lt Mëkat i bekuar.

felmëzím i m sh e et Prerje në thela.

felmëz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e FELMËZ•OJ.

felmëz•ó j kal óva úar Thelëmoj; bëj thela-thela.

felmëzúar (i e) mb I ndarë në thela.

felmím i m G >FELËMIM I; FELMËZIM I.

felm•óhet vetv G >FELM•UE (me u).

felm•ó j kal óva úe G >FELM•UE (me).

felm•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III G Ndahet copa-copa; pritet thela-thela.

felm•úe (me) kal óva úe G Ndaj copa-copa; pres thela-thela,.

felmúem (i) e (e) mb G I thyer copa-copa; i ndarë thela-thela.

feltin•ë a f sh a at vjet usht Pushkë me fitil, që mbushet nga gryka.

felúq•e ja f sh e et bis Prapanica; tule.

felxhán i m sh a at krahin G Filxhan.

fell i¹ m sh e et krahin G Pipe. >FYE•LL LLI.

fell i² m sh e et bis mjek A Lungë; cistit.

felláh u m sh ë ët dhe ínë ínët Fshatar i varfër në Lindjen e Mesme dhe Afrikën Veriore; bujk egjiptian.

fellahínë ët sh i FELLAH U.

fellaká ja f sh a at vjet Shufër për ndëshkimin e nxënësve.

fëllë ndajf G Thellë; në thellësi. **Sa fellë asht?**

fëll•ë a f sh a at krahin G Vagjinë.

fellësí a f sh - të G Thellësi.

fellëtin•ë a f sh a at G Thellësi; vend me thellësi (në lumë etj.).

fell•óhem G vetv e FELL•OJ. >FELL•UE (me u).

fell•ó j kal G >FELL•UE (me).

fell•úe (me) kal óva úe G Thelloj; gërmoj thellë.

fell•úe (me u) vetv úe (u) úe vetv veta III G (Gropa në lumë etj.) thellohet; bëhet më e thellë.

fellúk•ë a f sh a at det Barkë druri me lopata a me vela e Nilit dhe, më vonë, e Mesdheut.

fellút•ë a f sh a at G

♦ Gropësirë; gropë e thellë.

♦ Rrugë pa krye.

fémb•ërra f sh a at A Femër.

fembërór e mb A Femëror.

femc i m sh a at Thumb (i grerëzës, i bletës).

fém•e ja f sh e et krahin>FËNDYELL I.

fém•ën a f sh na nat G >FEM•ËR RA.

femër mb

♦ *bio (Qenie)* e aftë të lindë a pjellë të vegjël ose të prodhojë vezë (gamete) që pllenohen nga gametet mashkullore.

♦ Që ka të bëjë me femrat (*njerëz a kafshë*).

♦ *bot (Bimë)* që ka lule me pistil, por pa thekë.

♦ (*Detal etj.*) me kanal a thellim ku hyn a mbërthehet një detal tjetër etj. **Kopsë (mbërtheckë) femër.**

*

E ka mendjen femër është i zgjuar, i pjellmendja, krijon.

**

gur femër Gur që mund të çahet e të bëhet rrasa.

fém•ër ra f sh ra rat

♦ Njeri me veti anatomike e fiziologjike të tilla, që i japin mundësi të bëjë fëmijë dhe që ka tipare të dallueshme nga mashkulli; grua a vajzë. **Skuadra e femrave. Veshje për femra.**

Bredh pas femrave. [O perëndeshë e gjithëpushtetshme/ e universit mashkull-femër! (NGj).] ["Ç'janë këto femra?" shkroi shefi i Ersekës në një pusullë. "Mos do të na i mbrojnë kufirin gratë tani?" (IK).]

♦ *Kafshë* që pjell të vegjël ose bën vezë. **Femra e çakallit (e rrëqebullit). Femra e bilbilit (e fazanit). Femra e qefullit (e krapit).**

♦ *bot* Vezore e lules.

♦ *tek* Pjesë e futur a e thelluar e një mjeti, mekanizmi, ose e diçkaje tjetër, në të cilën hyn a mbërthehet pjesa tjetër. **Femra e mbërtheckës. Lidhje femër e mashkull.**

femëri a f

♦ *përmb* Tërësi e femrave; gra e vajza.

♦ Vetë femërore.

femërimi m Pjellje e këlyshit femër. **Lopa femëroi** lopa polli viç femër.

femër•ón jokál ói úar veta III (Kafsha) pjell këlysh femër.

femëror e mb

♦ Që mund të lindë fëmijë; që pjell të vegjël ose vezë; që i përket femrës; i femrës. **Organet femërore.**

♦ I grave ose vajzave; që lidhet me gratë a vajzat; që bëhet a ushtrohet nga gratë a vajzat; që përbëhet nga gra a vajza; që është i caktuar vetëm për gra e vajza. **Organizatë femërore.**

Lëvizja femërore. Institut femëror. [Ju thirra/ me potencë shtazore/ femërore, mashkullore, njerëzore, (MA).]

♦ (*Tipar a veçori, cilësi*) e femrës; i tillë si prej femre. **Fytyrë (pamje) femërore. Zëra femërorë. E qeshur femërore.**

♦ (*Lëvizje*) feministe; që kërkon a mbështet të drejtat e gruas.

♦ *bot(Lule)* vetëm me vezore (pa pistil).

♦ *gjuh* Që i përket gjinisë femërore. **Emër femëror.**

♦ *let(Varg)* me theksin në rrokjen e parafundit. **Varg femëror. Rimë femërore.**

**

gjini femëroregjuh

♦ Kategori leksiko-gramatikore e emrave dhe e disa përemrave, të cilët shënojnë një frymor femër ose një send që nga ana gramatikore merret si femër.

- ♦ Kategori gramatikore e mbiemrave dhe e disa fjalëve të tjera që lidhen me emra a me përemra të tillë dhe që përkojnë me ta.

femëror•e ja f

- ♦ *gjuh* Gjini femërore (*e emrit, mbiemrit etj.*). Në femërore të shquar.
- ♦ *bot* Vezore e lules.

femërorizím i m gjuh Kthim në gjini femërore (*i një emri etj.*).

femëroriz•óhet úa (u) úar gjuhpavet dhe pës e **FEMËRORIZ•OJ.**

femëroriz•ój kal óva úar gjuh Kthej në gjini femërore (*një emër etj.*).

femërorizúar (i e) mb dhe mjek (Emër etj.) i kthyer në gjini femërore.

fémëz a f sh a at Vrimë e vogël.

feminíst e mb (Lëvizje) në mbështetje të të drejtave të gruas; që mbështet të drejtat e gruas.

feminíst i m sh ë ët

- ♦ Përkrahës a pjesëtar i lëvizjes për të drejtat e gruas.
- ♦ *bis* Gruar; burrë që bredh pas grave.

feminíst•e ja f sh e et Përkrahëse ose anëtare e lëvizjes për të drejtat e gruas.

feminíz•ëm mi m libr Lëvizje në përkrahje të të drejtave të gruas.

feminizím i m libr Dhënie e karakteristikave femërore sjelljes, të folurit etj.

feminiz•ój kal óva úar libr I jap karakteristika femërore (*sjelljes, të folurit etj.*).

feminizúar (i e) mb libr Që ka marrë karakteristika femërore.

femní a f sh - të G

- ♦ E metë; cen.
- ♦ Prishje; kalbje; kalbëzim; sëmundje që kalbëzon indet.

femním i m përmb G Graní; tërësi e grave dhe vajzave.

femníst mb m G (Burrë) që bredh bas grave.

femníst i m sh a at G Burrë që bredh pas grave.

femn•ój jokall G >FEMN•UE (me).

femnór, femnór•e etj. G >FEMËROR, FEMËROR•E etj.

femnór•e ja f sh e et G Vrimë; gropë.

femn•úe (me) jokall ón úe G (Gruaja) lind vetëm vajza.

femohím i m Mohim i fesë së vet.

femohúes e mb

- ♦ (*Njeri*) që mohon fenë e vet.
- ♦ (*Njeri*) që nuk beson në perëndi.

femohúes i m sh ë ët

- ♦ Ai që mohon fenë e vet.
- ♦ Ai që nuk beson në perëndi.

femohúes•e ja f sh e et f e FEMOHUES I.

femohónjës i m sh - it vjet Femohues; apostat.

femúr i m sh e et anat Kocka më e gjatë dhe më e trashë e skeletit të njeriut, nga gallgani deri te gjuri.

femút mb keq (Njeri) me moral të ulët.

fémz•ë a f sh a at G Bizë; fëndyell.

fend jokall a ur vulg Lëshoj gazra pa zhurmë.

fendác e mb vulg >FENDACAK.

fendacák e mb vulg (Njeri) që lëshon fenda.

fendacák u m sh ë ët vulg Ai që lëshon fenda.

fendacák•e ja f sh e et vulg fe FENDACAK U.

fendafú mb bis Frikacak; frikës.

fendarúshë mb bis (Punë) e prishur; e pjerdhur. **Doli fendarushë.**

fendarúsh•ë a f sh a at

♦ *bot (Bovista nigrescens)* Kërpudhë e rrumbullakët, pa bisht, me pluhur në ngjyrë të errët kur piqet.

♦ *bis* Frikacak; pordhash.

♦ *bis* Punë e prishur, e pjerdhur.

fendcájk•ë a f sh a at G >FENDCAN•E IA.

fendcán e mb bis G

♦ *(Njeri)* që bën fendë.

♦ Frikacak; pordhash.

fendcán i m sh a at G

♦ Ai që bën fendë.

♦ *fig* Frikacak; pordhash.

fendcán•e ia f sh e et fe FENDCAN I.

fendç e mb

fendçúk e mb G >FENDCAN E.

fendçúk u m sh ë ët G >FENDCAN I.

fendçúk•e ja f sh e et G fe FENDÇUK U.

fendél i m sh ë ët Jelek.

fénd•em vetva (u) ur

♦ Lëshoj a bëj fendë.

♦ *bis* Trembem shumë; më shkojnë fendët nga frika.

♦ *veta III bis (Puna)* katranoset; prishet keq.

fénd•ë a f sh ë ët vulg Gaz me erë të keqe që lëshon njeriu a kafsha nga poshtë pa zhurmë.

**

fendë ujku bot (Bovista nigrescens) Kërpudhë e rrumbullakët, pa bisht, me pluhur në ngjyrë të errët kur piqet. >**FENDARUSH•Ë A.**

fendëfúc e mb (Njeri) me karakter të dobët.

fendërrúes e mb fet (Njeri) që ka ndërruar fe.

fendërrúes i m sh - it Njeri që ka ndërruar fe.

fendërrúes•e ja f sh e et fe FENDËRRUES I.

féndës e mb

♦ *(Njeri)* që lëshon fendë.

♦ *fig* Tutës; frikës; trembës.

féndës i m sh a at

♦ Ai që lëshon fendë.

♦ *fig* Njeri i tutshëm; frikës; trembës.

féndës•e ja f sh e et fe FENDËS I.

fendfúc e mb G >FENDËS E.

fendfúc i m sh a at G >FENDËS I.

fendfúc•e ja f sh e et G >FENDËS•E JA.

fendí a f sh - të A Fëndyell; zumç.

fendós•ë a f sh a at bot (Bovista nigrescens) Kërpudhë e rrumbullakët, pa bisht, me pluhur në ngjyrë të errët kur piqet. >**FENDARUSH•Ë A.**

fendósj•e *a f sh e et bot* A Radhiqe erëkeqe.

fendósh e *mb* Pordhac; që lëshon fendë.

fendótë *mb G* >FENDCAN E.

fendújk•ë *a f sh a at bot*>FENDARUSH•Ë A; FENDOS•Ë A; FENDË UJKU.

fendúk e *mb G* >FENDCAN E.

féndur (i e) *mb*

♦ (*Ajër*) me erë fende a fendash.

♦ *bis* I trembur.

♦ *bis* (*Punë*) e prishur; e pjerdhur.

*

Plak i fendur Plak që e ka lënë fuqia dhe mendja.

fendvér•ë *a f sh a at G*

♦ Femëz.

♦ Vrimë ose e çarë e vogël.

fenéll•e *ja f sh e et krahin G* Fanellë.

fenér *si kallëzues: Bëhem fener* dobësohem shumë; tretëm.

fenér i m sh ë ët

♦ Llambë ndriçimi me vajguri etj. , e mbyllur për qark me xham për të mos u shuar nga era, me dorezë teli. **Fener dore. Fener me vajguri (me karbit). Fener minierash. Drita e fenerit.**

[**Perëndim' i purpurt shuhet përmbi dhe. / Larg, ylli i mbrëmjes digjet si fener.** (BXh).]

♦ Llambë ndriçimi me bateri, në të dy anët e përparme të makinës, përpara motoçikletës a biçikletës. **Fener makine. Ndez fenerët. Me fenerë të shuar.**

♦ Pajisje me dritë të fortë, në një vend të lartë në breg të detit, zakonisht në majë të një kulle, si shenjë për anijet, që lundrojnë natën; far. **Kulla e fenerit.**

♦ *fīg* Tregues i drejtimit që duhet ndjekur; udhërrëfyes.

*

E zunë pa fener dikë E kapën duke vjedhur a duke bërë një punë të pandershme e të pamoralshme; e zunë me pelë për dore.

**

fener xhepi Llambë xhepi me bateri.

fenerxhí a m sh j jt *krahin G* >FENERXHI U.

fenerxhí u m sh nj njtë Ai që ndez fenerët.

fén•ë *a f sh a at krahin G* >FEND•Ë A.

fenianíz•ëm mi *m hist* Lëvizje kundër sundimit britanik në Irlandë.

feníkas e *mb hist* I fenikasve; që ka të bëjë me fenikasit. **Alfabeti fenikas** alfabeti më i vjetër i gjendur deri sot, prej të cilit dolën alfabetet e greqishtes dhe latinishtes.

feníkas i m sh - it *ant* Pjesëtar i një populli semitik me banim në brigjet e Mesdheut Lindor, në trojet e Libanit të sotëm dhe në fushat bregdetare të Sirisë. [**kultura greke përthithi në fondin e trashëgimisë së saj vlerat më të mira të trashëgimisë shpirtërore të popujve mesdhetarë, duke filluar me fenikasit, egjiptianët, asiro-babilonasit, ilirët e trakasit.** (ShS)]

fenikas•e *ja f sh e et f e* FENIKAS I.

Fenikí a f gjeog ant Shtet i përbërë nga disa qytete-shtete, në brigjet e Mesdheut Lindor, në trojet e Libanit të sotëm dhe në fushat bregdetare të Sirisë, që lulëzoi deri kur u nënshtrua dhe kryeqyteti u plaçkit nga Aleksandri i Madh më 332 para erës së re.

fenikísht *ndajf ant gjuh*

feníkísh•e ja f ant gjuh Gjuhë e lashtë e nëngrupit të gjuhëve kananite, që flitej në Feniki dhe në ishuj të shumtë të Mesdheut dhe, vazhdoi në trajtë të re, si gjuhë punike, deri në shek. VII të erës së re.

feníks i m sh ë ët

♦ *mit* Shpend i vetëm në llojin e vet që rronte 5 deri 6 shekuj në shkretëtirën e Arabisë, pastaj digjte veten në pirg dhe ngjallej i rinuar për të nisur një cikël tjetër.

♦ *astr* Yjësi jugore në perëndim të Lejlekut.

feníl i m kim Grup njëvalent derivat i benzinës që del nga heqja e një atomi të hidrogjenit.

fenilík e mb kim I fenilit; që ka të bëjë me fenilin ose ka karakteristikat e fenilit.

fenitoín•ë a f farm Bar për uljen e veprimtarisë anormale të trurit gjatë apopleksisë.

fenkáç•e ja f sh e et bot krahin G Kaçë; trëndafil i egër.

fenobarbitál i m farm Lloj qetësuesi me veprim afatgjatë.

fenofibrát i m farm Bar që ul nivelin e kolesterolit.

fenól i m kim Komponim kristalor i helmët e gërries me veti acide; gjendet në katranin e qymyrit dhe të drurit; në tretje të holluara përdoret si dezinfektues.

fenolík e mb I fenolit; që ka karakteristikat e fenolit.

fenológ u m sh ë ët Ai që merret me fenologji.

fenológ•e ia f sh e et f e FENOLOG U.

fenologjí a f libr Studim i dukurive natyrore, kryesisht i lidhjeve midis klimës dhe jetës së bimëve dhe kafshëve.

fenologjík e mb libr I fenologjisë; që ka të bëjë me fenologjinë. **Studime fenologjike.**

fenoméni i m sh e et

♦ Dukuri. [**Kriteri është levërdia, dhe fenomeni ka ëmnin shfrytëzim.** (APp).] [**Fenomeni i mungesës së përcaktueshmërisë konkrete është tërheqës për artin në përgjithësi, duke përfshirë edhe atë popullor.** (ShS)]

♦ *fig* Njeri me aftësi të jashtëzakonshme në një fushë të dhënë. **Ai është fenomen në matematikë.**

fenomenál e mb

♦ I dukurive natyrore.

♦ *fig* I jashtëzakonshëm; jashtëzakonisht i aftë në një fushë të dhënë.

fenomenalíst e mb fil I fenomenalizmit; që ka të bëjë me fenomenalizmin.

fenomenalíst i m sh ë ët fil Ai që merret me fenomenalizëm.

fenomenalíst•e ja fil f e FENOMENALIST I.

fenomenalíz•ëm mi m fil Doktrinë sipas së cilës dija njerëzore është e kufizuar ose mbështetet në realitetin e perceptuar nëpërmjet shqisave.

fenomenológ u m sh ë ët fil Ai që merret me fenomenologji.

fenomenológ•e ia f sh e et fil f e FENOMENOLOG U.

fenomenologjí a f fil

♦ Studim i dukurive në dallim nga natyra e qenies.

♦ Metodë studimi që përqendrohet në ndërgjegjen dhe përvojën e drejtpërdrejtë të subjektit.

fenomenologjík e mb fil I fenomenologjisë; që ka të bëjë me fenomenologjinë.

fenoplást i m kim Lëndë plastike me bazë fenoli.

fenotíp i m sh a at Vetë të dukshme të një organizmi, që krijohen nga ndërveprimi i gjenotipit me mjedisin.

fenotípík e mb I fenotipit; që ka të bëjë me fenotipin.

fentaníl i m farm Bar analgetik.

fenúk u *msh* ë ët >FËNDUK U.

fenúk•ël la *f sh la lat bot (Ligustrum ovalifolium)* Shkurre e ulët e familjes së oleaceve, me gjethe vezake të zgjatura, me lule të bardha me erë të fortë, që lidhin kokrra të zeza helmuese.

fenjër•ë a *f sh a at G* > FENER I.

feqén e *mb (Njeri)* i pabesë; besëkeq. >FE•KEQ KEQE.

feqúl i *m krahin G* Niseshte.

fequl•úer óre *mb G* I niseshtesë; i bërë me niseshte.

Ferd i *shkurt* i Ferdinand.

ferexhé ja *f sh - të* Rrobë e zezë, me të cilën gratë myslimane mbulojnë fytyrën dhe trupin, zakonisht kur dalin nga shtëpia.

feréxh•ë a *f sh a at krahin G*

♦ Pallto e gjatë leshi për barinj.

♦ Pelerinë leshi me mëngë.

ferfëlit *jokal G* >FERFËLIT•Ë (me).

ferfëlit•ë (me) *jokal i ë veta III G* Xixëllon.

ferfëlitj•e a *f sh e et G* Xixëllimë.

feríç i *m sh a at* > FERRIÇ I.

feríg u *m* Erë e lindjes.

ferisht•e ja *f sh e et* Foshnjë; fëmijë e vogël.

ferizájas e *mb* I Ferizajt; që ka të bëjë me Ferizajn, me banorët a vendësit e tij.

ferizájas i *m sh - it* Banor a vendës i Ferizajt.

ferizájas•e ja *f sh e et f e* FERIZAJAS I.

ferk ndajf: Bën ferk shquhet (*mbi të gjithë*). E bëri ferk e tregoi se kush (çfarë) është.

ferk u *m G* Zbardhëllim i ditës; agim.

ferkát *kal G* >FERKAT•Ë (me).

ferkát•ë (me) *kal a ë G* Provoj (*gjellën etj.*).

ferkátj•e a *f G* Të provuarit e gjellës për kripë etj.

ferkátun it (të) *as G* >FERKATJ•E A.

ferkém i *m sh e et krahin G* Fërkem; gjurmë.

fér1•ë a¹*f sh a at G* Flegër e hundës.

fér1•ë a²*f sh a at kryes sh G* Leckë; rreckë.

ferlí a *f sh - të ushq* Gatesë me kungull të grirë dhe me vezë e qumësht, e pjekur në tepsí.

ferlík u *m sh ë ët ushq* Fërlík.

fermán i *m sh e et*

♦ *hist* Dekret e sulltanit. [Fermanin e rrem nuk dimë a ia mori me të vërtetë sekretarit të vulës së Sulltanit që shoqëronte bejlerbeun e Rumelisë, siç tregon Barleti (AE).]

♦ *iron* Dokument zyrtar; dëshmi.

**

Është me ferman *keq* E dinë të gjithë se është njeri i keq.

I kënduan fermanin *dikujt vjet*

♦ E dënuan me vdekje.

♦ E groposën.

♦ I punuan qindin.

fermaní u *m sh nj një vjet* Njeri për të cilin është lëshuar dekret e sulltanit për ta kapur ose për t'i konfiskuar pasurinë.

fér1•e ja *f sh e et G* >MITAN I.

fermelé ja f sh - të vjet Jelek i gjatë pa mëngë i qëndisur me fije ari ose argjendi, zakonisht për gra. [**Fermelenë gjithë ar** (Pop).]

fermént i m sh e et Tharm.

fermentím i m sh e et Tharmëtim.

ferment•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* (*Birra*) tharmëtohet.

II *pës e* **FERMENT•OJ.**

ferment•ój kal óva úar Tharmëtoj.

fermentúar (i e) mb Tharmëtuar.

fermentúes e mb Tharmëtues.

fermentúes i f sh - it ind Lëndë tharmëtuese.

fermentúesh•ëm (i) me (e) mb ind I tharmëtueshëm.

fermentueshmëri a f ind Të qenët i tharmëtueshëm.

fermér i m sh ë ët Pronar ferme; bujk a blegtor që ka tokën a bagëtinë e vet.

férm•ë a f sh a at

♦ Ekonomi bujqësore a blegtorale private.

♦ *hist* Ndërmarrje a blegtorale që administrohet nga shteti socialist; ekonomi e madhe socialiste, ku rriten bimë të caktuara bujqësore ose mbahen lloje të caktuara kafshësh a shpendësh.

fermiúm i m kim Element metalik radioaktiv i prodhuar artificialisht nga bombardimi i plutonit me neutrone (*simboli Fm*).

férmo ja f sh - t tek Pajisje ndaluese.

feród•ë a f sh a at tek Faqe metalike e frenit.

fershtíz•ë a f sh a at G Cicërim i zogjve.

fertél•e ja f sh e et > FËRTEL•E JA.

fertér•e ja f sh e et krahin Fultere; tigan.

férxh•ë a f sh a at kryes sh A Pranga; hekura.

ferr i¹ m

♦ Vend ku shpirtrat e të vdekurve mundohen e vuajnë për mëkatet që kanë bërë në të gjallë; skëterrë. **Ferri, purgatori dhe parajsja. Mundimet e ferrit.**

♦ *fig* Vend ku jetohet shumë keq, me vuajtje e me mundime të padurueshme; gjendja e dikujt që mundohet dhe vuan shumë shpirtërisht. **Jetë ferri. Vuajtje ferri. Ia bëri jetën (ditët) ferr** ia nxiu jetën, ia bëri të padurueshme. [... e vapë bënte si në ferr/ e asnjëri s'ta varte veshin për asgjë (ShM).]

ferr i² m sh a at bot A

♦ Ferrë.

♦ Manaferrë.

ferrác i m sh ë ët bot (*Smilax aspera*) Shkurre kacavarëse e viseve mesdhetare, me gjethe të trasha në trajtë zemre e me gjemba anëve dhe që bën lule të bardha në vile e kokrra të kuqe.

ferracák e mb

♦ (*Shkurre*) me gjemba.

♦ *keq* (*Njeri*) që të ngjitet si rrodhe.

**

kungull ferracak bot (*Bryonia alba*) Bimë barishtore kacavarëse e helmët, me rrënjë mishtake dhe lule si të blerta të mbledhura në tufa, që lulëzon në maj-qershor; përdoret në mjekësinë popullore.

ferracák u¹m sh ë ëtorn

♦ (*Fringilla carduelis*) Zog i vogël këngëtar me kokë të kuqe, me krahë të zez e me vija të verdha, kryekuq. >**KRYEARTËZ A.**

♦ (*Troglodytes troglodytes*) Zog rrëfeshku.

ferracák u²m sh ë ëtikt Peshk i vogël me hala, me gjemba në shpinë e në bark në vend të fletëve notuese; një lloj krap i vogël.

ferracák u³m sh ë ëtkeq

♦ Njeri i ngjitur si rrodhe.

♦ Njeri që fshihet ferrave.

ferrák e mb Si ferrë; i mbushur me ferra.

ferrák u¹m sh ë ët orn (*Troglodytes troglodytes*) Zog i vogël këngëtar me kokë të kuqe, me krahë të zez e me vija të verdha. >**CINXAMI U.**

ferrák u²m sh ë ët G > **FERRASHT•Ë A.**

ferrák i m krahin G Niseshte e ashpër.

ferrásht i m sh e et G

♦ Kapul a pìrg plehu; plehërishtë.

♦ Të fshira; bëzhdile.

ferrásht•ë a f sh a at kryes sh Vend me ferra e driza.

ferrát i m sh ë ët orn (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; çerr; zog ferre.

ferrát•ë a f sh a at vjet Hekurudhë.

ferrc e mb Si ferrë; i mbushur me gjemba; ferracak.

ferrc i¹m sh a at orn G (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; çerr; zog ferrash.

ferrc i²m sh a at krahin G Misër me kokrra të mira për pupagjela.

ferrc i³m sh a at krahin G Fëmijë imcak.

ferrcák u m sh ë ët orn (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; zog ferre; çerr.

ferrcáll•e ja f sh a at Mor me shi e borë.

férre•ë a f sh a at

♦ *bot* Gjembraç.

♦ *krahin* Halë peshku.

♦ *kryes sh fig* Fitme; intriga.

**

ferrcë me push bot (*Onopordum acanthium*) Gjembraç me kërcell dhe gjethe gjembake të dhëmbëzuara, me lule të kuqe në majë të kërcellit, që lidh kokë me fara.

férreç•ë a f sh a at G (*Paliurus spina Christi*) Drizë; akacie e egër.

ferrç•úer óri f sh órë órët kryes sh zool G Iriq deti.

ferréck•ë a f sh a at bot

♦ (*Silybum marianum*) Gjembraç.

♦ *krahin* (*Paliurus spina Christi*) Drizë e egër.

♦ *bot* (*Xanthium*) Rrodhe.

ferréckj•e a f orn G (*Luscinia megarhynchos*) Bilbil.

férre•ë a f sh a at

♦ *bot* Emërtim i përgjithshëm për shkurre të ndryshme me shumë degë e me gjemba, që mbijnë vetiu nëpër vende të papunuara e ledhe, anës udhëve etj. **Gjinia e ferrave.**

♦ *bot* (*Rubus plicatus*) Shkurre që mbin vetiu nëpër vende të papunuara, anës udhëve etj. , me shumë degë të holla e të mbuluara me gjemba të shkurtër, me gjethe të dhëmbëzuara në trajtë zemre dhe me lute të bardha, që bën kokrra si të manit, të cilat kur piquen marrin ngjyrë të zezë

e bëhen të ëmbla; manaferrë. **Degë (gjethe) ferre. Gjemb ferre. Mana ferre. Gardh me ferra. Pres ferrat.** [kur rrija nëpër ferrat/ edhe lozja me shqerrat (AS).] [- Ti ku ishe?/ - Prapa ferrës. / - Ai?/ - Shkonte rrugës (DhP).] [Ferra çjerr e guri grin (FN).]

♦ Degë a kërcell nga kjo shkurre; gjemb. **I hyri një ferrë. U shpua me një ferrë.**

♦ *bot* Gjembraç.

♦ *fig* Diçka e keqe ose njeri i keq që më pengon të eci përpara, që më nxjerr vështirësi e telashe; gjë e keqe; hall i madh. **Pastroj (qëroj, heq, shkul, zhduk) ferrat. Mbillte ferra nëpër këmbë. S'ka gardh pa ferra *ff* u.** [udha që shpie në nder, në liri e në shpëtim nuk është e shtruar me lule, po me ferra (FK).][Venetiku mendonte t'i përdorte Shqiptarët dhe Skënderben sa për t'ia hedhur Sulltanit si ferra nëpër këmbë, dhe jo që këta të formonin një shtet të fuqishëm, i cili mund të vinte në rrezik zotërimet e Republikës. (AE).]

♦ *fig* Njeri që u ngjitet pas të tjerëve e i mërzit; njeri që nuk të ndahet e s'të lë të qetë. **Është ferrë. E kam ferrë.**

*

Çaj ferrën (dushkun) Iki me të katra; ua mbath këmbëve. [Vetura çau ferrën dhe vajzat e ndoqën me sy, pa ditur mirë në u vinte për të qeshur apo jo. (ED).]

E bëj ferrën pëlle E zbukuroj jashtë mase diçka; e paraqit diçka të keqe si të mirë; e bëj murrizin hardhi.

E kam ferrë (gjemb, halë, shushull) në sy E urrej shumë; nuk e shoh dot me sy; s'e duroj dot.

E kam ferrë për qafe diçka Më shqetëson vazhdimisht; më bezdis shumë.

E mori ferra fjalën U përhap fjala kudo, e morën vesh të gjithë.

E mori ferra uratën Mori fund puna, nuk rregullohet më.

Ferra e nisi, ferra e grisi I varfër lindi, i varfër vdiq; me halle filloi, me halle mbaroi.

Ferrë për faqe Njeri i bezdisur; havale.

Hardhia e bën rrushin, ferra e merr uratën *ff* u Punën e bën njeri, ndërsa frytet i rrëmben një tjetër.

Hedh një gur në ferrë (në lumë, në ujë) E provoj një herë; e bëj provë.

I hynë ferrat Filloi të shqetësohet, i hyri krimbi.

I mbiftë ferra në derë! *mallk* I rëntë një e keqe e madhe e ju shofshin të gjithë, iu shoftë pragu!

I vuri ferrën (drizën) diçkaje E la, e braktisi.

Ia mbylli derën me ferra I bëri një të keqe të madhe; i bëri gjëmën; e shoi krejt; e fiku me tërë familjen.

I vuri ferrën shtëpisë (derës) Nuk la njeri pas, u shua me tërë familjen, u fik, u shkretua.

Iu bëhem ferrë (rriqër, rrodhe) I ngjitem prapa e s'i shqitem dikujt.

Jam (rri) si në (mbi) ferra (gjemba, vezë) Nuk e ndiej veten të qetë; rri i shqetësuar.

Kërkoj derë e ferrë Kërkoj gjithandej; s'lë vend pa kërkuar.

Mbaj ferra lakuriq Bëj diçka shumë të vështirë e të mundimshme; eci mbi driza. .

Më bëhet ferra Brahim Kam frikë për çdo gjë; trembem për çdo gjë; më bëhet gogol.

Nuk i ka hyrë ferrë (gjemb) në këmbë Nuk ka vuajtur fare; nuk ka hequr keq në jetë; nuk ka pësuar asgjë, s'ka pasur asnjë humbje.

Nuk i ngjitet (nuk e kap) ferra gjëkund Është shumë i varfër; nuk ka asgjë; s'ka ku ta zërë qeni.

**** ferrë deti *bot*(*Robinia pseudoacacia*)** Dru gjembak i familjes së leguminozeve, me lule vilë të merme; rritet në vise të ngrohta.

ferrë e bardhë *bot*(*Rosa canina*) Ferrëbardhë; trëndafil i egër

ferrë e butë *bot(Asparagus officinalis)* Ferrëbutë.

ferrë e keqe *bot* Drizë.

ferrë e kuqe *bot(Paliurus)* Bimë gjembake e gjerdeheve.

ferrë (gjemb) gomari *bot(Carduus)* Gjembaç; rrëfeshk.

ferrë këmbëpatë *bot(Sonchus)* Bimë barishtore njëvjeçare e familjes së lulediellit, me kërcell qumështor 30 cm deri 2 m të lartë, me fletë të gjata të dhëmbëzuara dhe lule të verdha.

ferrë Krisht *bot(Paliurus spina Christi)* Shkurre ose dru 3-4 m i lartë me nga dy gjemba për çdo gjethe, që rritet kryesisht në viset e ngrohta e me reshje të dobëta, nga Mesdheu deri në Japoni.

ferrë rrodhe *bot(Xanthium strumarium)* Bimë njëvjeçare .

ferrë shejtani *bot(Asparagus acutifolius)* Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe si hala dhe lule të vogla të bardha.

zog ferre (miu, shtrige) *orn (Troglodytes troglodytes)* Ferrës; cinxami.

ferrëbárdh•ë a f sh a at *bot (Rosa canina)* >**TRËNDAFIL I EGËR, KAÇ•E JA.**

ferrëbút•ë a f sh a at *bot (Asparagus officinalis)* Bimë barishtore shumëvjeçare, rreth një metër e lartë, me fije të imëta e të vogla, me lule të gjelbra në të verdhëmë dhe me bitme të tulta e me shije të ëmbël, që hahen sa janë të njoma. >**SPËRËNG•Ë A; SHPAR•G GU.**

ferrëdét i m sh e et *bot* >**FERRË DETI.**

ferrëgomár•e ja f bot (Carduus) Gjembaç, rrëfeshk. >**KAÇË MAGARI.**

ferrëgjátë mb (Bimë) me gjemba të gjatë.

ferrëgját•ë i m sh ë ët zool Gjitar i rendit të brejtësve, me shpinë tërë gjemba të fortë, më të gjatë se të iriqit, që gjuan natën.

ferrëkác•e ja f sh e et *bot(Rosa canina)* Trëndafil i egër>**KAÇ•E JA.**

ferrëkál•e ja f bot krahin G (Carduus) Gjembaç.

ferrëkápës•e ja f sh e et *bot (Arctium)* Rrodhe.

ferrëkúq•e ja f sh e et *bot (Paliurus)* Bimë gjembake e gjerdeheve.

ferrëlagës•e ja f sh e et *bot (Rubus ulmifolius)* Lloj manaferre me lastarë zvarritës, me gjemba të vegjël, me gjethe të dhëmbëzuara e me push të butë nga poshtë.

ferrëláks•ë a f bot krahin G

♦ *(Rubus fruticosus)* Manaferrë.

♦ *(Centaurea cyanus)* Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell të degëzuar, me gjethe të buta e pak të dhëmbëzuara, lule në ngjyrë të kaltër, që rritet zakonisht në kullota, toka jopjellore e ara.

>**KOKOÇEL I.**

ferrëlásht•ë a f sh a at *bot* >**FERRËLAGËS•E JA.**

ferrëmánc•ë a f sh a at G Manaferrë. >**FERRËMANZ•Ë A.**

ferrëmánd•ë a f sh a at bot G >**FERRËMANZ•Ë A.**

ferrëmán•ë a f sh a at ot G >**FERRËMANZ•Ë A.**

ferrmáanz•ë a f sh a at *bot (Rubus fruticosus)* Shkurre e familjes së rozaceve; mbin vetiu gjerdeheve; ka kokrra të kuqe si mani, që nxihen kur piquen.

ferrëmërqí ni f sh j jt *bot G (Paliurus spina Christi)* Shkurre ose dru 3-4 m i lartë, me degë zigzage, me nga dy gjemba për çdo gjethe, që rritet kryesisht në viset e ngrohta e me reshje të dobëta, nga Mesdheu deri në Japoni. >**FERRËKUQ•E JA; MËRQINJ•Ë A.**

ferrëmi u m sh j jt *bot G (Asparagus acutifolius)* Bimë barishtore e zambakorëve, me kërcëj të shtrirë përdhe, me gjethe të holla e të mprehta; del nëpër vende pyjore të thata. >**BRENGË THIU.**

ferrëmurríz•ë a f sh a at bot (*Silybum marianum*) Gjembaç, me një lule në majë, me kërcell qumështor që shkakton helmim të lopët dhe dhentë.

ferrénús•e ja f sh e et bot (*Ononis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me trup të vogël e të degëzuar, me lule ngjyrë trëndafili, të verdha a të katërta dhe me gjemba të mprehtë e të helmët.

>ATHJEZ A;NEVEST•ËR RA.

ferrëpát•ë a f sh a at bot (*Sonchus*) Gjembaç me gjethe të trasha me gjemb në majë, me lule të bardhë tufëz e zemër të verdhë.

férrës e mb (Bimë) me gjemba; ferracak.

férrës i m sh - it orn(*Troglodytes troglodytes*) Zog ferre. >CINXAMI U.

ferribújk•ë a f sh a at bot (*Ononis spinosa*) Bimë shumëvjeçare e familjes së bishtajoreve, me kërcell zvarritës e të fortë, me lule bojë trëndafili, që haset pothuajse kudo në Europë; ka veti mjekuese për sëmundjet e veshkave, fshikës urinare, përdoret edhe për lehtësimin e urinimit.

ferríc i m sh a at

♦ Filiç; shkop me një rrotull druri në fund për të rrahur qumështin në tundës; shkop i tundësit.

♦ Shufër për pastrimin e grykës së armës së zjarrit.

ferrím i m sh e et Çjerrje; gërvishtje.

ferrísht•e ja f sh e et >FERRISHT•Ë A.

ferrísht•ë a f sh a at Vend i mbuluar me ferra.

ferrít i m sh e et

♦ *ind* Lloj qeramike me oksid hekuri dhe një a disa metale të tjerë me veti ferromagnetike, që përdoret për pjesë antenash me frekuencë të lartë elektrike.

♦ *met* Hekur i pastër në çelik me përmbajtje të ulët karboni.

férrk•ë a f sh a at J Hithër.

férrl•ë a f sh a at zool K Brejtës i ngjashëm me ketrin, që e kalon stinën e ftohtë në gjumë.

>GER I.

ferrmánz•ë a f sh a at bot (*Rubus fruticosus*) Manaferre.

ferrmónas e f sh e et bot krahin (*Rubus fruticosus*) Manaferre.

ferrnáj•ë a f sh a at > FERRISHT•Ë A.

ferro- fjalëform ferro-.

ferrobetón i m sh e et ndërt Hekurbeton.

ferr•óhem óva (u) úar

I vetv Çirrem në ferra etj.; gërvishtem.

II pës e FERR•OJ.

ferr•ój¹kal óva úar

♦ Gardhoj me ferra (një copë tokë); zë me ferra (shategun etj.).

♦ Çjerr në ferra; gërvisht.

♦ Shpoj me gjemb a diçka tjetër të mprehtë.

ferr•ój²kal krahin G >FERR•UE (me)^{1,2,3}.

ferrofosfór i m met Lidhje hekuri me rreth 25% fosfor.

ferrók u m

♦ Sfurk hekuri me dhëmbë të gjatë për sanë, kashtë, ferra etj.

♦ Hosten; shkop i gjatë me majë të mprehtë.

ferrokróm i m met Lidhje hekuri me 50-70% krom.

ferrolídhj•e a f met >FERROPËRLIDH•Ë A.

ferromagnét i m tek Lëndë e ndjeshme ndaj magnetizimit.

ferromagnetík e mb fíz I ferromagnetizmit; që ka lidhje me ferromagnetizmin.

ferromagnetíz•ëm mi fiz Veçori e lëndëve të tilla si hekuri, nikeli ose kobalti dhe e disa përlidhjeve, që magnetizohen edhe në fusha magnetike të dobëta.

ferromangán i m met Lidhje e hekurin me mangan që përdoret në prodhimin e çelikut.

ferronikél i m met Lidhje e hekurit me nikel.

ferropërlídh•ë a f met Lidhje e hekurit me metale.

ferrós kal a ur bis Fërroj; mbyll që të mos hapet më.

*

Ia ferrosi shtëpinë (derën) dikujt I bëri një të keqe të madhe; ia mbylli derën me ferra; e shoi krejt.

ferrós•et

I vetveta III Fërrohet; mbyllet që të mos hapet më.

II pës e FERROS.

ferrosilíc i m met Lidhje e hekurit me 15-90% silic.

ferrósj•e a f Mbyllje me ferra e shtegut, vrimës së gardhit etj.

ferrósur (i e) mb

♦ *bis (Shtëpi)* që i është mbyllur dera me ferra; e shuar krejt.

ferrotipí a f fot Lloj fotografie e bërë me film të ngjitur në pllakë hekuri.

ferrotitán i m met Lidhje e hekurit me 10, 30-65 ose 75% titan.

ferrovanád i m met Lidhje e hekurit me vanad.

ferrshég•ë a f sh ë ët krahin G Gjemb i shegës.

ferrshtíz•ë a f sh a atorn (Troglodytes troglodytes) Zog ferre; cinxami.

ferrúar (i e) mb

♦ *(Shteg, vrimë gardhi etj.)* e zënë me ferra.

♦ *(Vend)* i mbytur nga ferrat.

♦ I çjerrë a gërvishtur në ferra.

♦ I shpuar me gjemb etj.

ferrúc i m sh ë ët bot (Asparagus acutifolius) Bimë barishtore e zambakorëve, me kërcej të shtrirë përdhe, me gjethe të holla e të mprehta; del nëpër vende pyjore të thata. >**BRENGË THIU.**

ferrúckull i m bot Gjembaç.

ferr•úe (me)¹ kal G > FERR•OJ¹.

ferr•úe (me)² kal óva úe krahin G Bluaj ashpër a trashë (*misrin*).

ferr•úe (me)² kal óva úe krahin G (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më djeg sikur më shpojnë ferrat. **Më ferrojnë sytë.**

ferrúem (i) e (e) mb krahin G (Misër) i bluar ashpër a trashë.

ferrúem it (të) as krahin G Djegie e syve sikur m'i shpojnë ferrat.

ferr•úer óre mb G I tmerrshëm si skëterrë; i ferrit.

ferrúk•e ja f sh e et krahin G Faqore metalike.

férrz•ë a¹ f sh a at ikt (Amblyraia radiata) Peshk deti me trup petashuq në trajtë rombi deri 1 m i gjatë, me ka bisht të hollë, me gjemba në kurriz dhe në bisht, që lëshon rrymë elektrike të dobët; jeton në funde deti me baltë nga 20-1000 m thellësi.

férrz•ë a² f sh a at bot Ferrë.

**

ferrzë gomari bot Gjembaç.

fes i m sh a at Feste. [Tyrqija e pastajme s'ka qenë tjetër veç se trashigimtarja dhe kujdestarja e miraz-it byzantin, dhe fesi i kuq - një krijesë greko-byzantine u pranue si symbol i njatij trashigimi... (KM).]

fesád i m sh e et > **FESAT I**.

fesát i¹ m sh e et bis Ngatërresë; shamatë; grindje; sherr; spaqë.

fesát i² m sh ë ët bis Ç Njeri ngatërrestar; grindavec; sherrxhi.

fesát•e ja f sh e et Ç f e **FESAT I²**.

fesatçësh•ë a f e **FESATÇI U**.

fesatcí u m bis

♦ Njeri ngatërrestar; grindavec.

♦ Intrigant.

fesatcí•e ja bis f e **FESATÇI U**.

fesatçínj të sh i **FESATÇI U**.

fes•k ku f sh q qít *G* Vezullim.

fesk•ój kal G > **FESK•UE (me)**.

fesk•úe (me) *jokal ói úe veta III G* Vezullon.

feskúem it (të) *as G* Vezullim.

fesligén i m sh ë ët *bot* Borzilok; sefërgjen.

festanúz i m sh ë ët Feste.

festár i m sh ë ët I ftuar në festë, në gosti. [**I mjeri û, o vlla i êm festari** (Pop).]

fést•e ja f sh e et

♦ Kësulë prej cohe të bardhë, që e mbajnë kryesisht burrat; takije. **Vë (heq) festen.** [**Koha hedh paprerë/ përmbi festen tënde/ dimri - flokë bore/ vera -dritë hëne** (ASh).]

♦ Kësulë a kapelë pa strehë, zakonisht prej cohe të kuqe dhe me e ngushtë në majë, e cila mbahet kryesisht nga burrat në disa vende të Lindjes së Afërme dhe të Afrikës Veriore. **Bojë festeje** bojë e kuqe e errët, bojë speci.

*

Djali pa lerë e festja (djepi) blerë ironKërkoj të gëzoj të mirat e një pune që ende s'ka mbaruar. >**Peshku në det e tigani në zjarr.**

E hedh (e vë, e kthej...) festen (kësulën, qeleshen, kapelën, takijen) mbi sy (mënjanë)

Qetësohem; e fle mendjen pasi e vë një punë në rrugë të mbarë ose pasi i siguroj të gjitha gjërat që më duhen; i kapërceu të gjitha vështirësitë a telashet dhe e kam çdo gjë në rregull. [**Se mund ta vësh festen mënjanë e të bësh sehir si torturohemi në të tjerët, hë?** (IK).]

E ka mizën nën feste (nën kësulë, nën shapkë) Ka frikë se mos i zbulohet faji që ka bërë; e ndjen veten fajtor dhe rri i shqetësuar; i djeg miza.

Gjej feste për kokë Has në kundërshtar të fortë; e pësoj keq.

I ka mendtë në tufë të festes; i ka trutë në majë të festes Është shumë mendjelehtë; i ka fluturuar mendja, s'i ka mendtë në vend; është i hutuar, rri sikur s'është në tokë.

Më vjen (sillet) festja (takija) vërdallë (rrotull) shih te **VëRDALLË**.

Sipas kokës edhe festen (ajo kokë atë feste do; atë kokë ka, atë feste do) *ff u* Mirë e gjeti!; mirë e pësoi!; gjeti atë që kërkoi!

festebárdhë mb

♦ (*Njeri*) që mban feste të bardhë.

♦ *poet (Mal)* me borë në majë.

festedáll•e ja f sh e et Ç Feste e kuqe e qëndisur me fije argjendi, e zbukuruar me dy radhë floring në ballë.

festekúq e mb (*Njeri*) që mban feste të kuqe.

festemënjánë mb

♦ I sigurt në vetvete.

♦ I siguruar; pa halle; pa telashe.

♦ *mospërf* (*Njeri*) që vishet mirë e mbahet me të madh; fodull; kryelartë.

fést•ë a f sh a at

♦ Ditë e shënuar që kremtohet çdo vit për të përkujtuar një ngjarje të rëndësishme në jetën e një populli; ditë që dallohet nga të tjerat se lidhet me një ngjarje të caktuar e të gëzuar; ngjarje e gëzueshme për dikë. **Festë kombëtare. Festë zyrtare. Festa e Krishtlindjeve. Festa e Bajramit. Ditë feste. Urim për festat.** [Kam djegur dhuratat/ që m'i sollën miqtë në festa të përzishme (VO).]

♦ Festim. **Sot kemi festë.**

*

Besë e festës Dukuri e ligjit dokesor, sipas së cilës në ditë të festës çdo gjë, çdo ngatërresë, konflikt a gjakësi duhet të mënjanohet e të mbretërojë paqja e vllaznimi. (MT).

festím i m sh e et Kremtim i një dite të shënuar.

festimór e f libr (*Atmosferë*) feste; si për festë.

festív e mb (*Atmosferë*) feste; si për festë.

festivál i m sh e et Shfaqje disaditëshe me pjesëmarrjen e përfaqësuesve më të mirë të një fushe të artit e të kulturës; manifestim i madh sportiv.

festivalíst i m sh ë ët Pjesëmarrës në festival.

festivalíst•e ja f sh e et f e **FESTIVALIST I.**

fest•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FEST•OJ.**

fest•ój óva úar

I kal Përkujtoj (*një ditë të shënuar a një ngjarje me rëndësi historike*) duke zhvilluar një veprimtari politiko-shoqërore, kulturore etj.; kremtoj (*një festë*). **Festoj Vitin e Ri (ditëlindjen, ditën e fitores mbi nazizmin).**

II jokal Bëj festë; dëfrej. **Sot do të festojmë.**

festón i m sh e et Zbukurim me lulevarg. >**LULONJ•Ë A.**

festónjës i m sh - it *vjet* > **FESTUES I.**

festúar (i e) mb (*Ditë*) e përkujtuar me veprimtari politiko-shoqërore, kulturore etj.

festúes e mb Që feston a bën festë.

festúes i m sh - it

♦ Ai që feston.

♦ Festar.

festúes•e ja f sh e et f e **FESTUES I.**

festúeshëm ndajf Me atmosferë a frymë festive.

FESH i shkurt i Fjalori Elektronik Shpjegues (i Gjuhës Shqipe).

FESH i m shkurt i Fjalori Enciklopedik Shqiptar.

fet ndajf *vjet*: **Bëj fet** mund; mposht; asgjësoj; shfaros; zhbij.

féta-féta ndajf (*I ndarë*) në feta.

feták e mb (*Njeri*) i përshpirtshëm në çështje feje.

feták u m sh ë ët Njeri i përshpirtshëm në çështje feje.

feták•e ja f sh e et f e **FETAK U.**

fetál e mb *mjek* I fetusit.

fetár e mb

♦ I fesë; që ka të bëjë me fenë; që mbështetet në fe; që është tipar i njeriut fetar. **Dogmë (lutje) fetare. Botëkuptim fetar. Moral fetar. Festë fetare. Rite fetare. Sekte fetare. Emër fetar.**

♦ Që beson te zoti dhe te dogmat e një feje, besimtar. [Përgjithësisht Shqiptarët nuk kanë qënë një popull fetar, as nuk mund t'ishin duke mos pasur një Kishë të tyren me liturgjinë dhe librat e shenjta në gjuhën shqipe. (AE).]

♦ Që ka për qëllim të përgatitë shërbëtorë të fesë; që ka të bëjë me mësimin e propagandimin e fesë; që i është kushtuar tërësisht fesë dhe zhvillon veprimtari në dobi të saj. **Libër fetar.**

Institucion fetar. Shkollë fetare. Urdhër fetar.

fetár i m sh ë ët

♦ Ai që beson në perëndi.

♦ Ai që i beson dogmat e një feje dhe sillet e vepron në përputhje me to; besimtar.

fetár•e ja f sh e et f e FETAR I.

fetará a f Të qenët fetar.

fetarísht ndajf Sipas fesë; në pikëpamje fetare. [Edhe pas ndarjes më dysh të Perandorisë Romake, krahinat e dioqezës Illyricum mbetën të lidhura fetarisht me Romën. (AE).]

fetaríz•ëm mi m

♦ Të qenët fetar.

♦ Zelltari në punë feje

fetarizím i m libr Vënie nën ndikimin e fesë.

fetariz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e FETARIZ•OJ.

fetariz•ój kal óva úar Vë nën ndikimin e fesë (një popull a komb).

fetarizúar (i e) mb libr (Popull, komb) i vënë nën ndikimin e fesë.

fetarizúes e mb libr (Politikë) që synon vënien e një populli a kombi nën ndikimin e fesë.

fetáro-kulturór e mb Që ka të bëjë me fenë dhe kulturën (e një kombi a populli). [gjatë sundimit otoman, duke mos pasur Shqiptarët një vatër fetaro-kulturore të brendëshme ku të përgatiteshin klerikët dhe duke pritur që këta t'iu vinin nga Roma ose nga Patrikana, rrugët u vështirësuan, kleri u rrallua tepër dhe ra në një shkallë t'ulët paditurie. (AE).]

fét•ë a f sh a at Copë buke etj. e prerë hollë; rriskë. [Shoh njëkohësisht trupin e bërë si feta pjepri dhe njeriun që ma katandisi kështu. (ED).]

*

E bëj fetë; e bëj feta

♦ E bëj copa-copa.

♦ E dërrmoj; e shkatërroj.

fét•ër ra f sh ra rat teks Pëlhurë e trashë me qime të ngjeshura.

fét•ërr rra f sh rra rrat anat G Palë a cipë lidhëse që tërheq a lëshon një pjesë të organit; peth.

Fetrra e gjuhës.

fétëz a f sh a at zvog e FET•Ë A.

fetfá ja f sh - të vjet Dekret. [Sheh Islami q'ep fetfanë,/ që di qitapëtë ç'thanë,/ nuk kaçirdis paranë,/ ja di kimenë parasë (HZK).]

fetg•óhem vetv G >FETG•UE (me u).

fetg•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Lodhem shumë; gajasem nga lodhja.

♦ Mundohem a përpiqem fort.

♦ Mërzitem.

fetguém (i) e (e) mb vjet G

- ♦ I lodhur shumë; i gajasur nga lodhja.
- ♦ I përpjekur e munduar.
- ♦ I mërzitur.

fetgúemit (të) as vjet G

- ♦ Lodhje e madhe; gajasje nga lodhja.
- ♦ Mundim a përpjeke e madhe.
- ♦ Mërzí.

fetísh i m sh e et libr

- ♦ *antr, etn* Send jofrymor i adhuruar për fuqinë magjike në besimet fetare animiste dhe shamaniste ose ngaqë mendohet se në të ka zënë vend një shpirt. **Kulti i fetisheve.**
- ♦ Send ose pjesë joseksuale e trupit që nxit dëshira seksuale të dikush ose i bëhet i nevojshëm për të plotësuar këtë dëshirë.
- ♦ Sjellje fetishiste.
- ♦ *fig* Diçka e hyjnizuar dhe e adhuruar. **E kam fetish. E shndërroj në fetish.**

fetishíst i m sh ë ët libr Ai që e ka fetish diçka.

fetishist•e ja f sh e et libr f e FETISHIST I.

fetishíz•ëm mi m sh ma mat libr

- ♦ Adhurim i fetisheve.
- ♦ *fig* Adhurim a hyjnizim i diçkaje.

fetishizím i m libr Ngritje në fetish e diçkaje.

fetishiz•óhet úa (u) úar libr pës e FETISHIZ•OJ.

fetishiz•ój kal óva úar libr Adhuroj si fetish (*diçka*).

fetishizúar (i e) mb (Send) i ngritur në fetish a i adhuruar si i tillë.

fetishizúem (i) e (e) mb G > FETISHIZUAR (i e).

fet•ój kal vjet G > FET•UE (me).

fetológ u m sh ë ët mjek Specialist i fetologjisë.

fetológ•e ia f sh e et f e FETOLOG U.

fetologjí a f mjek Studim i fetusit.

fetologjík e mb mjek I fetologjisë; që ka të bëjë me fetologjinë.

Fetón i m mit gr I biri i Heliosit; vdiq tek përpiquej të ngiste qerren e të atit shumë afër tokës.

fetoskóp i m mjek Pajisje për vëzhgimin e fetusit në mitër.

fetoskopí a f mjek Vëzhgim i fetusit në mitër.

fetúç e mb G I ngrysur; i vrenjtur; çehrengrysur.

fet•úe (me) kal óva úe G Adhuroj (*perëndinë*).

fet•úer óre mb G Fetar.

fet•úer óri m sh órë órët G Fetar.

fet•úere órja f sh óre óret G Fetare.

fétus i m sh e et fizio

- ♦ Foshnjë e palindur nga fundi i javës së tetë pas ngjizjes deri në çastin e lindjes.
- ♦ Këlysh i palindur i kërbishtorëve, që ka krijuar strukturën themelore të ngjashme me kafshën e rritur.

féud i m sh e et hist Pronë tokë e feudalit, që punohej nga bujkrobërit.

feudál e mb

- ♦ I feudalizmit; që ka të bëjë me feudalizmin dhe feudalët; që mbështetet në feudalizëm. **Rendi feudal. Shoqëri feudale. Ekonomi (marrëdhënie, varësi) feudale.**
- ♦ *keq* I vjetruar e absurd. **Botëkuptim (moral) feudal.**

feudál i m sh ë ët Pronar i madh tokash në feudalizëm; pjesëtar e përfaqësues i klasës sunduese në feudalizëm; çifligar. **Feudal vasal.**

feudalizëm mi m Rend sundues ekonomiko-shoqëror pas skllavopronarisë në Europën mesjetare, në të cilin fisnikëria merr në pronësi tokat e kurorës mbretërore në këmbim të shërbimit ushtarak, vasalët marrin me qira tokat e fisnikëve, ndërsa bujqit dhe bujkrobërit janë të detyruar të nderojnë fisnikët dhe vasalët, të punojnë tokën dhe t'u japin një pjesë të prodhimit kundrejt mbrojtjes ushtarake në teori. [**Abas Kupi** (*alias*: **Bazi i Canës**) ... një besnik i patundun ndaj traditave jetike të një feudalizmi recent. (KM).]

feudalizím i m libr Krijim i institucioneve feudale në shoqëri.

feudalizóhet vetv veta III úa (u) úar (*Shoqëria*) mbështetet në institucionet feudale.

feudalizój kal óva úar

♦ Krijoj institucione feudale në (*një vend*).

♦ Sundoj (*një vend*) me metoda feudale.

feudalizúar (i e) mb (*Vend*) me institucione feudale; i sunduar me metoda feudale.

feudalizúem (i) e (e) mb G>**FEUDALIZUAR (i e).**

feudálo-borgjéz e mb (*Sistem a regjim*) me tipare feudale dhe borgjeze.

feudálo-ushtarák e mb (*Sistem a regjim*) me tipare feudale dhe ushtarake. [**Regjimi feudalo-ushtarak turk nuk mundi të vendosej dot tërësisht mbi të gjithë Shqiptarët.** (AE).]

feudatár e mb hist Feoffee (*si mb*).

feudo-borgjéz e mb >**FEUDALO-BORGJEZ E.**

fez i m sh e et >**FEST•E JA.**

Féz•ë a m shkurt i Fejzi; Fejzulla.

fěcék u m sh ë ët bot (*Staphylea pinnata*) Shkurre e lartë deri 6 m, me tufë lulesh të bardha si këmborë e me erë të mirë, që mbajnë gjithë majin e qershorin dhe lidhin kokrra me fara të ngrënshme, që piqen nga shtatori deri në nëntor.

fědíg•em vetv G >**FĚDIG•Ě (me u).**

fědíg•ë (me u) vetv a ë G Lodhem; mundohem.

fědíg•ë a f sh a at G Lodhje; mundim; vështirësi.

fědígun (i e) mb G I lodhur; i munduar.

fěj•ėj jokal éva ýer Gaboj; bëj gabim (faj).

fěká•s kal ta tur Thërres (*dikë*); i bëj zë (*diku*).

fěłçét•ë a f sh a at krahin G Karficë.

fěłćí ni m sh j jt bis anat krahin G Nofull. >**FULQI RI.**

**

fěłćini i epër bis anat Nofulla e sipërme.

fěłćini i poshtër bis anat Nofulla e poshtme.

fěłëshk•ë a f sh a at K Gëzhutë e kokrrës së grurit, elbit, thekrës etj.

fěłéx•ë a f sh a at G Dizgë; Shirit a rrip i ngushtë, zakonisht prej leshi, për të lidhur foshnjën në djep.

fěłgr•ón jokal ói úar veta III (Kali) tërhuzet; trembet.

fěłí a f sh - të ushq

♦ Gatesë si pite; fuli.

♦ Poganik.

♦ Brumë për pite.

fěłíc i m sh a at Shkop me një rrotull druri në fund, që shërben për të rrahur qumështin në tundës. >**FILIÇ I.**

fëlit•ë *a f sh a at* *G* Ndarje; pjesë që më takon nga ndarja e diçkaje.

fëlqî ni *m sh j jt bis anat krahin G*

♦ Nofull e poshtme e kalit.

♦ > **FULQI A.**

fëllqinj•ë *a f sh a at bis anat* Fulqi; nofull.

*

Thyej fëllqinjën Dërrmohem në punë.

fëltér•e ja *f sh e et* Tigan; fultere.

fëllúsk•ë *a f sh a at det* Felugë; barkë me një direk.

fëllúshtra t *f sh K* Llëpusha misri.

fëllánz•ë *a f sh a at orn G* Thëllëzë. [**Turfullon fëllanza n'ujë,** / **Turfullon e del mbi ujë** (Pop).]

fëllanxórë t *m sh G* Familje e thëllëzave.

fëllanx•úer óre *mb orn G* I thëllëzave; që ka të bëjë me thëllëzat.

fëllâz•ë *a f orn krahin G* Thëllëzë.

fëllém•ëa *f sh a at A* Mëkat.

fëlléz•ë *a f sh a at* > **THËLLËZ•Ë A.**

fëllénz•ë *a f sh a at J* > **THËLLËZ•Ë A.**

fëlléz•ë *a f sh a at A* > **THËLLËZ•Ë A.**

fëllíg *kal G* > **FËLLIG•Ë (me).**

fëlligacár i *m sh ë ët zool* Gjembagjatë; gjembash.

fëlligán e *mb G* > **FËLLIGASH E.**

fëlligásh e *mb G*

♦ (*Njeri*) i papastër; ndyracak.

♦ *fig* (*Njeri*) që bën punë të ndyra, të këqija e të turpshme.

fëlligásh i *m sh ë ët G* Njeri që bën punë të ndyra, të këqija e të turpshme.

fëlligásh•e ja *f sh e et G* > **FËLLIG•Ë A.**

fëllíg•em *vetv dhe pës e* **FËLLIG.** > **FËLLIG•Ë (me u).**

fëllíg•ë (me) *kal a ë G* Ndyj; përlyej.

fëllíg•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Ndyhem; përlyhem.

II *pës e* **FËLLIG•Ë (me).**

fëllíg•ë *a f sh a at*

♦ Grua që s'e mban pastër as veten as shtëpinë, grua ndyracake; lelë.

♦ *fig* Fëlligështi; punë e fëlliqët.

fëllígës e *mb G* I gërditshëm.

fëlligështí *a f sh - të*

♦ Papastërti; ndyrësi.

♦ *fig* Punë e ndyrë, e keqe dhe e turpshme; fëlliqësi; poshtërsi. [**fëlligështia i ka vrarë, por gjakun nuk ua ka stërpikur** (MA).]

fëllígët (i e) *mb G* I ndyrë; i përlyer.

fëllígsí *a f G* > **FËLLIGËSHTI A.**

fëllígj *kal G* > **FËLLIGJ•Ë (me).**

fëllígj•ë (me) *kal G* > **FËLLIG•Ë (me).**

fëllígjtí *a f G*

♦ Papastërti; ndyrësi.

♦ *fig* Punë e ndyrë, e keqe dhe e turpshme; fëlliqësi; poshtërsi.

fëllikán e mb G

♦ (*Njeri*) i papastër; ndyracak.

♦ *fig* (*Njeri*) që bën punë të ndyra, të këqija e të turpshme.

fëllím i m sh e et Thëllim; erë e ftohtë që të pret.

fëllíqa ur

I kal

♦ E bëj dikë a diçka me baltë, me lyrë a me një gjë tjetër, ia prish pastërtinë; përlyej, ndot, ndyj; kund. pastroj. **Fëllíqi rrobat (këpucët) me baltë. Fëllíqi duart me bojë. E fëllíqi ujin (ajrin).**

♦ *fig* E bëj me turp (*dikë*: e turpëroj; i cenoj emrin e mirë, i vë njollë (*dikujt*); bëj që bota ta marrë nëpër gojë për të keq (*dikë*). **Mos na fëllíq!**

IIjokal Dal jashtë, bëj nevojën në rroba ose në shtrat, fëlliqem **Ka fëllíqur fëmija. Ka fëllíqur në vete.**

*

E fëllíq (ndyj, qelb, prish, rëndo) gojën

♦ Filloj të flas mbarë e prapë, të përdor fjalë të rënda a të ulëta.

♦ Ia prish qejfin dikujt me fjalë; shprehem kundër një dëshire, një kërkesë etj.; grindem me dikë duke përdorur lloj-lloj fjalësh të rënda.

Nuk e fëllíq (nuk e ndyj) dorën me dikë Nuk e vë dorë mbi dikë që është shumë më i dobët se unë ose që është për t'u përbuzur.

Nuk e fëllíq (ndyj) pushkën me dikë Nuk e vras dikë që është tepër i dobët ose që e përbuz.

fëllíqájk•ë a f > FËLLIQASH E.

fëllíqán e mb > FËLLIQASH E.

fëllíqásh e mb (*Njeri*) që s'e mban veten pastër; ndyracak.

fëllíqásh i m sh ë ët *Njeri* që s'e mban veten pastër; ndyracak.

fëllíqásh•e ja f sh e et f e FËLLIQASH I.

fëllíq•em a (u) ur

I vetv

♦ Përlyhem me baltë, lyrë a diçka tjetër; ndotem; ndyhem. **Ç'qenke fëllíqur kështu!**

♦ Bëj nevojën në rroba ose në shtrat; ndyhem. **U fëllíq fëmija.**

♦ *fig* Bëhem me turp; turpërohem; me del nam i keq. **U fëllíqa me të. U fëllíq fare.**

II pës e FËLLIQ.

*

Nuk fëllíqet (nuk lyhet) dielli me baltëff u Nuk përlyhet dot e vërteta e madhe.

fëllíq•ëm (i) me (e) mb G I fëllíqur; i ndyrë; i bërë pis.

fëllíqëni a G f Fëllíqësi.

fëllíqësi a f sh - të

♦ *nj* Të qenët i fëllíqur, ndyrësi.

♦ Gjë e fëllíqur, mbeturinë e papastër e diçkaje; ndyrësi. **Heq fëllíqësitë.**

♦ *kryes sh bis* Fjalë të ndyra. **Ç'janë këto fëllíqësira që nxjerr nga goja?**

♦ *fig* Veprim i ulët; punë e pandershme dhe e turpshme; ndyrësi; poshtërsi. **Fëllíqësitë e prapaskenave të politikës.**

fëllíqësi•ë a f sh a at

♦ > **FËLLIQËSI A.**

♦ *vulg* *Njeri* i ulët dhe i poshtë; ndyrësirë.

fëlliqësisht *ndaif* Ndyrësisht; ndyrë; në mënyrë të fëlliqët.

fëlliqësh e mb *G* (Njeri) i papastër; i fëlliqur; i ndotur.

fëlliqësh i m sh - it *G* Njeri i papastër; i fëlliqur; i ndotur.

fëlliqësh•e ja f sh e et *G f e* **FËLLIQËSH I.**

fëlliqj•e a f Ndyrje; të bërët pis.

fëlliqëni a f sh - të *G*

♦ Fëlliqësi; ndotje.

♦ *fig* Turpëri; punë të ulëta e të pandershme.

fëlliqësisht *ndaif*

♦ Në mënyrë të fëlliqur, të papastër.

♦ *fig* Në mënyrë të turpshme, të ulët e të pandershme; ndyrë. **Ia punuan fëlliqësisht.**

fëlliq•ëm (i) me (e) *mb G* >**FËLLIQUR (i e).**

fëlliqët (i e) *mb G*

♦ I fëlliqur; i ndyrë; i bërë pis.

♦ *fig* (Njeri) i ulët; që bën punë të turpshme, të pista a të fëlliqura.

fëlliqët it (të) *as*

♦ Papastërti; fëlliqësira.

♦ *euf* Jashtëqitje njeriu.

♦ *fig* (Para) të pista.

fëlliqëti a f sh - të *G* Jashtëqitje njeriu.

fëlliqhán•e ia m sh e et *bis*

♦ Fëlliqësirë.

♦ Njeri i ndyrë.

fëlliqj•e a f

♦ Ndotje; të bërët pis.

♦ *fig* Turpërim.

fëlliqní a f *G* Turp; turpëri.

fëlliqsihán•e ia f sh e et *bis* >**FËLLIQHAN•E IA.**

fëlliqun (i e) *G* >**FËLLIQUR (i e).**

fëlliqur (i e) *mb*

♦ I përlyer me baltë, me lyrë a me diçka tjetër; që është bërë i papastër, i ndotur; i ndyrë. **Petka të fëlliqura. Ujë (ajër, mjedis) i fëlliqur. Me duar (me këmbë) të fëlliqura.**

♦ *fig* Që është në kundërshtim me normat e moralit, që bëhet me qëllime të pandershme e të ulëta dhe te ngjall neveri; që vepron me mënyra të ulëta e të pandershme; i poshtër, i ndyrë.

Punë (shpifje) e fëlliqur. Veprime të fëlliqura. Spiun i fëlliqur. Vegël e fëlliqur.

♦ (*Sjellje, veprim*) në kundërshtim me sjelljen e mirë në shoqëri; (*fjalë, shprehje*) e pahijshme; e turpshme; (*njeri*) që përdor fjalë të këqija, të pahijshme; i ndytë. **Fjalë të fëlliqura. I fëlliqur nga goja.**

fëll•ó j kal *G* >**FËLL•UE (me)¹.**

fëll•ón jokal *G* >**FËLL•UE (me)².**

fëllták•ë a f sh a at >**FULLTAK•ËA.**

♦ Flluskë që bëhet në trup djegia ose rrahja me hithër a me diçka tjetër të helmët.

♦ Njollë e zezë a blanë në trupin e njeriut a të kafshëve nga të goditurit.

fëll•úe (me)¹ jokal óva úe *G* Fug; flak; hedh tutje.

fëll•úe (me)² jokal ói úe *veta III G* Fryn erë e hollë, e freskët.

fëm•ër ra f sh ra rat *A, J* Femër.

fëmi a *m sh* - tëG >FËMIJ•Ë A. [Rini, thueja kangës dhe qeshu si fëmi! (Mgj).]

fëmijac i *m sh* ë ët G Fëmijë i mbrapshtë.

fëmijë si *ndaif*: Mos u bëj fëmijë! mos u sill si fëmijë!

fëmij•ë a *m sh* ë ët

♦ Pjellë e gruas; foshnjë; djalë ose vajzë në moshë të vogël. **Fëmijë i shëndetshëm (dobët).**

Fëmijë i zgjuar (edukuar, përkëdhelur). Zëra fëmijësh. Gjuha e fëmijëve. Këpucë (rroba, veshje) për fëmijë. Letërsi (program) për fëmijë. Shtëpia e fëmijës. Flas (sillem) si fëmijë. [Ma ktheve gjuhën në përçartje/ me bëre plak me shpirt fëmije (NGj).]

♦ Djalë ose vajzë kundrejt prindërve të vet; bir ose bijë; *sh.* paraardhës të afërt; brez i ri.

Fëmijë i parë. Fëmijë i vetëm. Fëmijë të një barku. Fëmija pa nënë si nata pa hënë. [Për nënën e harroj veten,/ ajo me mua ndjeu/ kënaqësinë e fëmijës së parë (PJ).]

♦ *fig* Njeri i papjekur e pa përvojë, njeri që mendon, sillet e vepron si fëmijë. **Punë fëmijësh.**

♦ *vjet* Familje.

♦ *krahin* Grua, bashkëshorte. **Si e ke fëmijën?**

*

Me fëmijë e me rropulli Me të gjithë e me të gjitha ç'ka në shtëpi; me njerëz, me laçka e me plaçka.

Dridhej fëmija (foshnja, barra) në bark të nënës Ishte një gjendje plot tmerr, të gjithë kishin shumë frikë.

Shumë babo e mbytin fëmijën*ff u* Kur ndërhyjnë shumë veta në një punë, e prishin në vend që ta ndreqin.

Fëmijët (djemtë) hanë kumbulla (thana), pleqve u mpihen dhëmbët*iron* Njëri bën një veprim dhe dikush tjetër shqetësohet pa nevojë për të.

Po nuk qau fëmija, nuk i jep nëna (e ëma) sisë (gji, të pijë)*ff u* Nuk plotësohen kërkesat po nuk hape gojën.

**

fëmijë i gjetur Fëmijë që njëri nga bashkëshortët e gjen në shtëpinë e bashkëshortit a bashkëshortes së dytë.

fëmijë i jashtëligjshëm Fëmijë me një grua pa kurorë.

fëmijë i lindur jashtë martese >FËMIJË I JASHTËLIGJSHËM.

fëmijë i mbetur Jetim.

fëmijë i vonë Fëmijë me zhvillim mendor a fizik të vonuar.

fëmijë me një prind Fëmijë që rritet nga nëna ose babai që jetojnë të ndarë.

fëmijë të një barku Fëmijë me një nënë e një baba.

lodra e fëmijës *euf* Sëmundje e tokës që u bie fëmijëve.

vend i fëmijësanat Organ që formohet në mitrën e gruas shtatzënë dhe që shërben për shkëmbimin e lëndëve e për ushqimin e embrionit.

fëmijëri a *f*

♦ Moshë e njeriut kur është fëmijë; vitet sa zgjat kjo moshë. **Koha (mosha, vitet) e fëmijërisë** **Kujtimet e fëmijërisë. Shok fëmijërie. [Janë të fundit vjetë të tutë,/ në këtë fëmijëri të dytë (MA).] [im vëlla dhe fëmijëria ime pemën e kanë vjelë (JG).]**

♦ *përmb* Tërësi e gjithë fëmijëve. **U mblodh fëmijëria.**

♦ *fig* Etapë e parë, më e hershme e qenies dhe e zhvillimit të diçkaje; foshnjëri. **[Më në hollësi duan vëmendje personazhet mitologjikë, duke theksuar karakterin e tyre polistadial, prej fëmijërisë së njerëzimit. (ShS)]**

fëmijërisht *ndaif*

♦ Ashtu si sillen e veprojnë fëmijët, si fëmijët. Qeshte fëmijërisht.

♦ *vjet* Me gjithë fëmijë; bashkë me tërë njerëzit e familjes; familjarisht. **U shpërngul fëmijërisht.**

fëmijëror e mb

♦ I fëmijërisë; që ka të bëjë me fëmijët ose me fëmijërinë; që është karakteristik për fëmijët ose për fëmijërinë; që ndodh në kohën e fëmijërisë. **Mosha fëmijërore. Bota fëmijërore.**

Kureshtje fëmijërore. Dëlirësi (çiltëri) fëmijërore. Sëmundje fëmijërore.

♦ *keq* Foshnjarak, i papjekur. **Logjikë fëmijërore. Gjykim fëmijëror.**

fëmijëvrasës e mb (Ai) që vret fëmijën.

fëmijëvrasës i m sh - it Njeri që vret fëmijën.

fëmijëvrasës•e ja f sh e et f e FËMIJËVRASËS I.

fëmijëvrasj•e a f sh e et Vrasje e fëmijës.

fëmillë•k ku m sh qe qet G Veprim prej fëmije; çilimillëk.

fëmillëqe t G sh i FËMILLË•K KU.

fëminí a fG>FËMIJËRI A.

fëminisht ndajf G>FËMIJËRISHT.

fëminór e mb G>FËMIJËROR E.

fëmivrasës i G m sh - it > FËMIJËVRASËS I.

fëmivrasës e mb G>FËMIJËVRASËS E.

fëmivrasí a f libr G Fëmijëvrasje.

fëmivrasj•e a f sh e et r libr G > FËMIJËVRASJ•E A.

fënd jokall a ur Fënd; lëshoj një fëndë.

fëndék e mb J FENDACAK E.

fënd•ë a f sh a at Fëndë.

fëndósh e mb>FËNDUK.

fëndúk e mb (Njeri) frikacak; pordhash.

fëndúk u m sh ë ët Frikacak; pordhash.

fëndúk•e ja f sh e et f e FËNDUK U.

fëndúsh e mb (Njeri) frikacak; pordhash. **>FËNDUK E.**

fëndýej t sh i FËNDYE•LL LLI.

fëndýe•ll lli m sh j jt Vegël e këpucarëve me një majë e hollë prej hekuri, e ngulur në një bisht të shkurtër prej druri, që shërben për të hapur vrima në shollë. **>BIZ•Ë A.**

fënérsi ndajf: Shumë i dobët. **Bëhem fëner** dobësohem shumë.

fënérsi m sh ë ët > FENER I.

fën•g gu m sh gje gjet

♦ *bot (Rhaphis)* Bimë barishtore shumëvjeçare e kullotave, me kërcell të hollë dhe me fije të gjata e të ashpra si të tërshërës së egër, që dalin tufë nga rrënja. Nuk e ha fëngun delja.

♦ **>FËNGISHT•Ë A.**

fëngisht•ë a f sh a at Tokë e fortë dhe e varfër.

fëngje t sh i FËN•G GU.

fëngjí a m sh nj njtë A Thëngjill; qymyr.

fënjí•ë a f sh a at J Hinkë.

fënjí t sh i FËNI•LL LLI.

fëní•ll lli m sh j jt krahin G Gacë gjysmë e shuar. **> THËNGJI•LL LLI.**

fënúg•ël la f sh la lat bot krahin G

♦ Thanë.

♦ Qershí e egër.

fëqóll•ëa *f* AKërp.

fërc *onomat* Zhurmë e lëvizjes a kërcitjes së lehtë.

fërcáll•e ja *f sh a at* *G* Stuhi bore; fërfëllizë; fërfllazë.

fërcát•em *vetv K* > **FËRCAT•Ë** (me u).

fërcát•ë (me u) *vetv a (u)* ë *K* Shkoj e vij; lëviz andej-këndeje me padurim; verçikas.

fërcátj•e a *f sh e et* *K* Padurim.

fërckéz•ë a *f sh a at* *A* Reze për të mbyllur dritaret nga brenda; kajanicë.

fërc•óhem *krahin G vetv dhe pës e* **FËRC•UE** (me u).

fërc•ój *kal krahin G* > **FËRC•UE** (me).

fërc•úe (me) *kal óva úe krahin G* E fejoj (*vajzën, djalin*) me dikë.

fërc•úe (me u) *óva (u) úe krahin G* *vetv dhe pës e* **FËRC•UE** (me).

fërcúem (i) e (e) *mb krahin G* I fejuar.

fërcúem it (të) *as krahin G* Fejesë.

fërfáck•ë a *f sh a at krahin G* Lodër fëmijësh në trajtë koni prej druri me majë metalike, i cili mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes; fugë.

fërfákç•e ja *f sh e et krahin G* Gjëzë; gjëegjëzë.

fërfáll *jokal a ur euf* S'ma mban (bytha) (*t'i bëj karshillëk dikujt*).

fërfáll•ë a *f sh a at euf* Prapanicë; bythë. **S'ia mban fërfalla.**

fërfëlláz•ë a *f sh a at* > **FËRFËLLIZ•Ë A.**

fërfëllí•j *jokal va rë* > **FËRFËLL•OJ.**

fërfëllím i *m sh e et*

♦ Përplasje e krahëve të shpendëve.

♦ Fëshfërimë e erës.

fërfëllím•ë a *f sh a at*

♦ Zhurmë e përplasjes së krahëve të shpendëve.

♦ Zhurmë e fëshfërimës së erës.

fërfëllí•nj *jokal A* > **FËRFËLL•OJ.**

fërfëllít *jokal G* > **FËRFËLLIT•Ë** (me).

fërfëllítj•e a *f G* Flakërim; ndezje me flakë të fortë.

fërfëllít•ë (me) *jokal veta III i ë G* Flakëron; merr flakë.

fërfëllítun (i e) *mb G I* flakëruar; që digjet me flakë të fortë.

fërfëllíz•ë a *f sh a at* Borë e imët e shoqëruar me erë të ftohtë; stuhi me borë të imët.

fërfëll•óhem óva (u) úar

I *vetv* Dridhem së ftohti.

II *pës e* **FËRFËLL•OJ**¹.

fërfëll•ój¹

I *jokal*

♦ *veta III (Shpendi)* bën zhurmë të lehtë duke përplasur krahët në ajër.

♦ Fëshfërin; bën fësh-fësh. **Fërfëllonin fustanet e mëndafshtë.**

♦ *dhe fig* Dridhem (*së ftohti, emocioni etj.*). **I fërfëllonte zemra.**

♦ *veta III fig* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më lëviz; më endet; kam a ndiej në shpirt (*diçka*).

II *kal*

♦ *veta III (Shpendi)* lëviz lehtë (*krahët gjatë fluturimit*).

♦ *veta III (Era)* i bën (*gjethet etj.*) të lëshojnë një zhurmë të lehtë.

♦ E hedh lart në ajër; e hedh tutje; e flak; e dëboj. **E fërfëlloj jashtë dikë.**

♦ *fig* E bëj shpejt e shpejt e dosido (*një punë*).

fërfëll•ó²jokal krahin G > FËRFËLL•UE (me).

fërfëll•úe (me) jokal óva úe krahin G Flas pa pushim.

fërfëllúes e mb

♦ (*Zhurme*) e lehtë e përplasjes së krahëve të shpendit në ajër.

♦ *dhe fig* Dridhje nga të ftohtët, emocioni etj.

fërfëllúeshëm ndajf

♦ Me fërfëllimë.

♦ *dhe fig* drithërueshëm; duke u dridhur nga të ftohtët a emocioni.

fërfënják u m sh ë ët ushq krahin Pjesë e qafës së shpendit të pjekur.

fërfër•e ja f sh e et krahin Gjilpërë për qepje.

fërfër•ë a f sh a at bot (*Ligustrum vulgare*) Shkurre 3-5 m e lartë e viseve të ngrohta, me degë të hirta të drejta, gjethe 3-6 cm, lule të bardha me erë të rëndë, që lidhin kokrra të vogla, të zeza helmuese për njerëzit. >**VOSHT•ËR RA.**

fërfërim•ë a f sh a at Zhurmë e lehtë e përplasjes së krahëve të shpendit, të lëvizjes së gjetheve nga era etj.

fërfëri•n jokal u rë veta III

♦ (*Shpendi*) bën një zhurmë të lehtë, duke përplasur krahët në ajër (për shpendët); bën zhurmë si ajo e krahëve të shpendëve kur fluturojnë ose si ajo e flamurit kur valëvitet nga era; fërfëllon. **Fërfërin zogu. Fërfërin gruri. Fërfërin nga era.**

♦ Lëviz shpejt e shpejt diçka, dridhet; endet.

fërfërit jokal i ur > FËRFËRI•N. Fërfëritin gjethet e shëlgut.

fërfëritj•e a f sh e et

♦ Zhurmë e lehtë e përplasjes së krahëve të shpendit; zhurmë e erës kur tund gjethet etj.

♦ Fërfërimë; zhurmë e lehtë e fërkimit të rrobës në trup. **Fërfëritjet e fustaneve.**

fërfëritës e mb Që fërfërit a fërfëllin.

fërfij•ë a f kryes sh J Copa druri a dërrase.

fërflláz•ë a f sh a at

♦ Borë e imët.

♦ Miellazë; borë e imët që çon era.

fërfllíz•ë a f sh a at Borë shumë e imët e shoqëruar me erë të ftohtë; stuhi me borë të imët. **Të zë frymën fërfëlliza.**

fërfók•ël la f sh la lat kryes sh J Copa druri a dërrase.

fërfullí mb (*Vajzë, grua e re*) me faqe të kuqe si kumbull.

fërfullí a f sh - të Vajzë a grua e re me faqe të kuqe si kumbull.

fërgés•ë a f sh a at ushq Gatesë me gjizë ose me djathë të thërrmuar, që fërgohet vetëm me yndyrë ose me pak domate e specë; gatesë me vezë, specë e copa të vogla mishi a mëlçie, që fërgohen së bashku, duke u shtuar edhe erëza; gjellë e thjeshtë e fërguar.

fërgesëtór•e ja f sh e et Tregtore e vogël ku gatuhet e shiten gjellë të fërguara.

fërg•ë a f sh a at veter Artrit i kuajve, që shfaqet në kockën e noçkës së këmbës.

fërgëllí a f kryes sh - të Të dridhura; dridhma; rrëqethje (*nga ethet*).

fërgëllím•ë a f sh a at

♦ Lëkundje e shpeshtë dhe e lehtë e diçkaje në trajtën e valëve; dridhje e lehtë; zhurmë e diçkaje kur lëkundet valë-valë ose dridhet diçka lehtë. **Fërgëllima e gjethit.**

♦ Zhurmë që bën kali nga një mundim i madh; turfullimë; shkrofëtimë.

- ♦ Zhurmë e shfryrjes së hundëve me forcë.
- ♦ kryes sh Dridhma të trupit nga mërdhitja ose nga emocione të forta; fërgëlli. **Më shkojnë fërgëllima. Ndiej një fërgëllimë.**

fërgëll•oj kal óva úar

- ♦ veta III Lëkundet valë-valë; dridhet lehtë, fërfëllin. **Fërgëllojnë gjethet.**
- ♦ Dridhem nga të ftohtët, ethet ose emocioni etj. **Fërgëllonte nga të ftohtët (frika). I fërgëllonte zëri nga inati.**
- ♦ Turfullon (për kalin); shfryn hundët me forcë (për njeriun).
- ♦ veta III dhe fig Rreh shpesh; dridhet. **I fërgëllonte zemra (nga gëzimi, lumturia, frika).**

fërgëllúes e mb I dridhshëm; që dridhet lehtë.

fërgí a f sh - të krahin G Frengji; mazgallë.

fërgíc•ë a f sh a at ushq

- ♦ Fërgesë; vezë e fërguar; çdo lloj gatese e fërguar.
- ♦ krahin G Gatesë me mish derri të grirë, mëlçi e qepë, të ziera ngadalë në lëngun e vet.

fërgím i m Skuqje në tigan me yndyrë.

fërgíll i m sh a at krahin G Thëngjill; prush.

fërgíllk•ë a f sh a at krahin Thëngjill; prush.

fërgím i m Skuqje vetëm me yndyrë (*e vezës, mishit etj.*).

fërg•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ veta III (*Gatesa*) skuqet në tigan me yndyrë.
- ♦ Nxehem shumë sa s'duroj dot më (*kur dielli djeg shumë, kur rëra është shumë e nxehtë etj.*).

II pës e FËRG•OJ.

* **Fërgohem me dhj amin tim** Rregullohem, e përballoj çdo gjë me të ardhurat e mia, me atë që kam vetë; nuk i shtrij dorën tjetrit.

fërg•ój kal óva úar Skuq (*mish, vezë etj.*) në tigan yndyrë; bëj (*gjellë*) duke e skuqur në yndyrë; tiganis.

fërgúar (i e) mb I skuqur me yndyrë në tigan. **Peshk i fërguar.**

fërgúara t (të) fsh Gatesa të skuqura me yndyrë në tigan.

fërgjýz•ë a f sh a at > FRËNGJYZ•Ë A.

fëriç i m sh a at Majth; çekiç i vogël.

fërk ndajf Vrik; shpejt; fët e fët.

fërkáj•ë a f sh a at krahin G Gërhanë për krehjen e leshit; shutra.

fërká•s kal ta tur > FËRKAT^{1, 2}.

fërkasájk•ë a f G > FËRKASAN•E IA.

fërkasán e mb G

- ♦ (*Njeri*) që ecën duke përpjekur a fërkuar këmbët me njëra-tjetrën.
- ♦ (*Njeri*) që ecën duke hequr këmbët zvarrë.

fërkasán i m sh a at G

- ♦ Njeriqë ecën duke përpjekur a fërkuar këmbët me njëra-tjetrën.
- ♦ Njeriqë ecën duke hequr këmbët zvarrë.

fërkasán•e ia f sh e et G f e FËRKASAN I.

fërkát¹ kal a ur

- ♦ Përlaj (*ushqimin*); ha, fshij (*pjatën*).
- ♦ Prish pa mend; prish menjëherë e pa rregull.
- ♦ *jokal* Hedh me forcë.

♦ *jokal* Shpejtoj.

fërkát²jokal G >FËRKAT•Ë (me).

fërkát•ë (me) *jokal a ë G* Nxitoj; shkoj me nxitim.

fërkátun (i e) *mb G I* nxituar.

fërkátun it (të) *as G* Nxitim.

fërkém i m sh e et Gjurmë njeriu a kafshe në borë a në baltë.

*

E ka fërkemin e mbarë (mbrapshtë) Ka këmbë të mbarë (të mbrapshtë); sjell mbarësi (mbrapshti).

E lë fërkemin bythëprapë I fsheh gjurmët mjeshtërisht.

E qit fërkemin mbrapsht E mbath kalin mbrapsht.

E shikoj për fill e për fërkem E shikoj me imtësi.

Fërkem për fërkem Hap pas hapi.

I bie në fërkem I bie në gjurmë.

S'i bie në fërkem S'di ta shpjegoj diçka.

fërkém-fërkém ndajf (Fëmija ecën) me hap të pasigurt; ngadalë.

fërkemzéz•ë a f sh a at f e FËRKEM•ZI ZIU.

fërkem•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Kobsjellës.

fërkem•zí zíu m sh zínj zínjtë Njeri kobsjellës.

fërkét•ë a f sh a at det Maunë.

fërkëllím•ë a f sh a at G

♦ Fërgëllimë.

♦ Turfullimë.

fërkëll•ój kal G >FËRKËLL•UE (me).

fërkëll•úe (me) *jokal óva úe G*

♦ Fërgëlloj.

♦ Turfulloj.

fërkím i m sh e et

♦ Lëvizje e diçkaje në sipërfaqen e një sendi; kalim i dorës mbi një pjesë të trupit. **Melhem për fërkim.**

♦ *fiz* Forcë sipërfaqësore që pengon lëvizjen relative të trupave. **Fërkim i brendshëm (rrëshqitës, sipërfaqësor, i thatë, i rrokullisjes).**

♦ *kryes sh fig* Mosmarrëveshje a grindje ndërmjet dy a me shumë vetave ose ndërmjet dy palëve për çështje të ndryshme. **Kishte fërkime me të. Shkaktoj fërkime.**

fërkimór e mb gjuh (Tingull) i përfutur nga kalimi i ajrit me fërkim nëpër një hapësirë të ngushtë midis dy organeve të të folurit. **Bashkëtingëllore fërkimore.**

fërkimór•e ja f sh e et gjuh Tingull fërkimor.

fërkísht•ë a f sh a at Pastë për pastrim me fërkim.

fërk•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Lëviz disa herë dorën a diçka tjetër mbi trupin ose mbi një pjesë të tij për të fshirë ujin, për ta pastruar, për t'u nxehur, për të çliruar muskujt etj. **Fërkohem me peshqir. Fërkohem me raki.** [Vjeshta lakuriqe si "missis minifunde"/ Fërkohet pas ledheve mjekëroshë tërë myshk, (BXh).] [Tek fërkohej me sfungjer i dukej se kërkonte të hiqte diçka nga ajo ditë. (IK).]

♦ *veta III* Grihet, hahet nga fërkimi ose nga përdorimi i gjatë. **Pantallonat janë fërkuar prapa.**

♦ *fig* Kam mosmarrëveshje me dikë; grindem a hahem me të për diçka.

♦ *keq* Përpiqem t'i afrohem shumë dikujt duke e marrë me të mirë, duke i bërë lajka etj.; përpiqem t'i hyj në zemër dikujt me lajka. **I fërkohej si mace.**

♦ *bis* Rrihem.

II pës e FËRK•OJ.

fërk•ój kal óva úar

♦ Lëviz dorën a diçka tjetër disa herë mbi sipërfaqen e një sendi për ta pastruar, për t'i dhënë shkëlqim etj.; lëviz (*një send*) mbi një tjetër pa i shkëputur njërin prej tjetrit; kaloj lehtë e disa herë mbi (*diçka*) pëllëmbën e dorës ose mollëzat e gishtave. **Fërkoj dy copa druri. Fërkoj dyshtemenë (enët, xhamat). Fërkoj ballin (duart, sytë). Fërkoj me leckë (me tel). Fërkoj lehtë.**

♦ Shtrengoj e tërheq disa herë me dorë (*një pjesë të trupit*) për të çliruar muskujt, për të nxitur qarkullimin e gjakut etj. **Fërkoj krahun. Fërkoj me raki.**

♦ Përkëdhel me dorë, lëmoj; *fig* përkëdhel, ledhatoj. **I fërkoj faqet (flokët, ballin).** [Njëri-tjetrin fërkuam me duar/ prej fladi (PJ).]

♦ *bis* Rrah.

*

Fërkoj duart (barkun) keq Kënaqem ose më bëhet qejfi kur shoh në gjendje të keqe një njeri që nuk e dua; pres t'i shoh të keqen.

I fërkoj krahët dikujt (kurrizin, shpatullat, shpinën, zverkun) dikujt keq E marr me të mirë e i bëj lajka; i bëj qejfin; i kreh bishtin.

fërkójc•ë a f sh a at

♦ >FËRKOJS•E JA.

♦ Mjet a vegël pastrimi me fërkim.

♦ *mek* Veshje e faqes së një detali për të krijuar fërkim. **Fërkojcë e frenit.**

fërkójs•e ja f sh e et Grua që di të fërkojë; masazhiste.

fërk•ónemóva (u) úar A, Ç, vjet J vetv dhe pës e FËRK•ONJ.

fërk•ónj óva úar A, Ç, vjet J

I kal >FËRK•OJ.

II jokal Zvarrisem.

fërkór•e ja f sh e et J Shtupë leckë për larjen e enëve.

fërkuar (i e) mb

♦ (*Sipërfaqe*) e pastruar me fërkim.

♦ (*Rrobë*) e holluar nga fërkimi.

fërkúar a (e) f a at (të) Fërkim; masazh. **I jap një të fërkuar.**

fërkúar it (të) as >FËRKIM I; FËRKUAR A (e).

fërkúem•e ja f sh e et G > FËRKUAR A (e). Do një të fërkueme.

fërkúes e mb I fërkimit; që fërkon.

fërkúes i m sh - it Masazhist.

fërkúes•e ja f sh e et f e **FËRKUES I.**

fërkún i m A Shkop me leckë të lagur në majë, që shërben për të pastruar shtrojën e furrës para se të shtihen bukët brenda.

fërláçk•ë a f Copë lëkure a diçka e thurur, me dy rripa të hollë ose me dy gjalma të lidhur në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njërën rrip a njërën gjalmë. >**HOBE JA.**

fërlí a f sh - të ushq

- ♦ Gatesë me kungull të grirë, me vezë e qumësht, e pjekur në tepsí.
- ♦ Bukë e ndorme, e ngjeshur me vaj, që, pasi piqet, thërrmohet dhe mbytet me sherbet a me mjaltë
- ♦ *G* Pite me petë gruri e mëlmyer me dhjamë dhe e ëmbëlsuar me mjaltë.
- ♦ Byrek me disa palë petësh të patëholluara dhe me disa radhë vezësh; palanik.

fërlíg u m sh ë ët G >**FËRLIK U.**

fërlík u m sh ë ët Berr i pjekur në hell.

fërlíláz•ë a f sh a at Llohë; borë e qullët.

fërmeç•ë a f sh a at G

- ♦ Thërrime; kafshatë; çapë (*buke etj.*).
- ♦ *fig* Fëmijë imcak.

fërmím i m Thërrmim; copëtim.

fërm•óhet úa (u) úar

I *vetv* (*Buka etj.*) thërrmohet.

II *pës e* **FËRM•OJ.**

fërm•ój kal óva úar Thërrmoj; copëtoj.

fërmúar (i e) mb (*Bukë etj.*) e thërrmuar; e copëtuar.

fërnél•ë a f sh a at Vrimë e dinamitit (*në shkëmb*).

fërnét i m Pije alkoolike me ngjyrë të errët, me shije pak të hidhur dhe me veprim tonik. **Porosit** dy fërnete. [Ngaqë s'kishte ngrënë mëngjes, gota e fërnetit e turbulloi. (IK).]

fërnét•ë a f sh a at Frëngji.

fërngál•e ja f sh e et J Zjarr bubulak.

fërngjýz•ë a f sh a at > **FRËNGJYZ•Ë A.**

fërnzát•ë a f sh a at Ç Tendë e mbuluar me fier, ku mërzejnë dhentë në vapë.

fërqét•ë a f sh a at Vijë ndarëse e flokëve.

fërshëll•éj jokál éva ýer Fishkëllej.

fërshëllí (me) jokál va - G > **FËRSHËLLI•J.**

fërshëllí•j jokál va rë > **FËRSHËLL•EJ.**

fërshëllím i m Të fishkëllyerit.

fërshëllím•ë a f sh a at Fishkëllimë. **Zë me fërshëllima dikë.**

fërshëllímz•ë a f sh a at

- ♦ Fërshëllimë e lehtë.
- ♦ Melodi e fërshëllyer.

fërshëll•ónj jokál óva úar A Fërshëllej.

fërshëllóre mb gjuh (*Tingull*) fërshëllyes; që shqiptohet me fërshëllimë.

fërshëllór•e ja f sh e et gjuh Tingull fërshëllyes.

fërshëll•ýe (me) G jokál éva ýe(m) > **FËRSHËLL•EJ.**

fërshëllýem•e ja f sh e et G > **FËRSHËLLYER A (e).**

fërshëllýer a (e) f sh a at (të) Fërshëllimë. **Me një të fërshëllýer të bilbilit.**

fërshëllýes e mb (*Tingull*) që del si fërshëllimë.

fërshëndéj•ë a f sh e et krahin G Grua e shthurur.

fërshëndí a f sh - të krahin Grua e shthurur. >**FËRSHËNDEJ•Ë A.**

fërshér•ë a f sh a at A, Ç

♦ Fshikull; thupër.

♦ Kamxhik.

♦ Purtekë; shufër e gjatë.

fërshfëllít kal G >**FËRSHËLLIT•Ë (me).**

fërshfëllít•ë (me) kal a ë G Fshikulloj me kamxhik.

fërshfëllítun it (të) as G Fshikullim me kamxhik.

fërshllím i m sh e et G

♦ Fishkëllimë; vërshëllimë.

♦ Fëshfëritje (*e gjetheve*).

♦ Gjëmim i erës.

fërshllímz•ë a f G

♦ Fishkëllimë; vërshëllimë.

♦ Fëshfëritje.

fërshll•ón jokall G >**FËRSHLL•UE (me).**

fërshll•úe (me) jokall óva úe G

♦ Fishkëllej; vërshëllej.

♦ *veta III (Era)* gjëmon.

fërshník u m sh ë ët krahin G Saç.

fërshtíz•ë a f sh a at

♦ Fëshfërimë e gjetheve.

♦ Cicërimë e zogut.

♦ Blegërimë e dhenve.

fërtál i m sh e et G Çerek mishi i qengjit etj.

fërtelás kal G >**FËRTELAS•Ë (me).**

fërtelás•em G pës e FËRTELAS•Ë (me u).

fërtelás•ë (me) kal a ë G Shqyej; e bëj fërtele (*mishin etj.*).

fërtelás•ë (me u) a (u) ë G pës e FËRTELAS•Ë (me).

fërtelásj•e a f sh e et G Shqyerje.

fërtelásun (i e) mb G I shqyer; i bërrë fërtele.

fërtéle ndajf (I shqyer) copa-copa; copë e çikë. **E bëj fërtele.**

fërtél•e ja f sh e et Rrobë e shqyer copa-copa.

fërtel•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e FËRTEL•OJ.

fërtel•ój kal óva úar J Gris; shqyej (*rrobën*).

fërtelúar (i e) mb J I grisur; i shqyer.

fërtér•ë ja G f sh - et

♦ Legën.

♦ Calik. **Fërterë kambësh** calik me ujë të ngrohtë për këmbët.

fërtér•ë ja² f G krahin Fultere; tigan.

fërtër e f sh e et Freskore; erashkë.

fërtërim i f Freskim; flladitje me freskore.

fërtër•óhem vetv óva (u) úar Flladitem.

fërtër•ó *kal óva úar* Flladit.

fërtíg *u m sh e et* Vrull; vërtik.

fërtómë *si mb* Energjik; plot gjallëri.

fërtóm•ë *a¹f sh a at*

♦ Litar i fortë, i gjatë sa për të lidhur ngarkesat në qerre ose në samar të kafshës; litar.

♦ *fig* Pengesë a vështirësi që duhet kapërcyer. **Ia pres fërtomën** ia heq pengesën që kishte përpara. **Ia ka zënë këmbët fërtoma** ka përpara një pengesë.

♦ *fig* Njeri energjik.

*

Bie shi me fërtoma Bie shumë shi; bie shi me litarë.

fërtóm•ë *a²f* Famë; nam; jehonë e bëmave të dikuajt.

fërtún•ë *a f* A Fat.

fërtýmë *ndajf* Me shpejtësi dhe forcë të madhe; si veriu. **Iki fërtýmë** iki veri, shumë shshpejt; bëhem erë; bëhem veri.

fërtým•ë *a f sh a at*

♦ Vrull, hov; forcë, furi. **Marr fërtýmë. Iu hodh me fërtýmë. Fryn veriu me fërtýmë.**

Përhapet me fërtýmë. E përplasi (e flaku) me fërtýmë.

♦ Erë e fortë; veri; stuhi. **Na zuri fërtýma. E kishte rrahur fërtýma.**

fërzáll•ë *ja f sh a t G* Stuhi bore.

fërr *onomat* Zhurmë e fërfërimës së flatrave të shpendëve.

fërrajén *a f sh a at A* Livadh me bar për qengjat.

fërrál•ë *ja f sh e et krahin G* Tepsi e madhe për pjekje.

fërrár•em *vetv a (u) ur A* Ngjitem; hipi.

fërrát•ë *a f ushq*

♦ Bollgur.

♦ Miell i bluar trashë.

fërre

♦ *onomat* Zhurmë e lëvizjes së shpejtë.

♦ *ndajf* Shpejt. **Fërre andej, fërre këtej.**

fërrídh *kal G >FËRRIDH•Ë (me).*

fërrídh•em *vetv G >FËRRIDH•Ë (me u).*

fërrídh•ë (me) *kal a ë G* Drobit; dërrmoj; rraskapit.

fërrídhë (me u) *vetv a (u) ë G* Drobitem; dërrmohem; rraskapitem.

fërrídhët (i e) *mb G I* drobitur; i dërrmuar; i rraskapitur.

fërrídhun (i e) *mb >G FËRRIDHËT (i e).*

fërrík *u m sh ë ët krahin >FURRIK U.*

fërrím *i m*

♦ Kruajtje e dhëmbëve.

♦ *tek* Lëmim, punim me limë.

♦ Bluarje e ashpër.

fërrínj *mb A (Njeri)* i hollë por i fortë; eshtak.

fërrl•ë *a f sh a at* Fugë.

fërrn•ónj *kal óva úar A* Mbaroj; përfundoj.

fërrnúar (i e) *mb A (Punë)* e mbaruar; e përfunduar; e kryer.

fërr•ój¹ *kal óva úar bis*

♦ Kruaj (*dhëmbët*).

♦ Limoj; ha me limë.

♦ Bluaj ashpër (*drithin etj.*).

fërr•ó²kal G > FËRR•UE (me).

fërrúar (i e) mb

♦ (*Dhëmbë*) të pastruar me kruajtëse dhëmbësh.

♦ (*Detal*) i pastruar me limë.

♦ I gërryer.

fërr•úe (me) G

I kal óva úar

♦ Bluaj trashë; bluaj me mokër.

♦ Rrëmoj; kërkoj për (*ushqim*).

II jokal Nxjerr jetesën me të keq.

fërrúes i m sh - it Rende.

fërrúk e mb G Hundështypur.

fëstán i m sh e et > FUSTAN I.

fësték u m sh ë ët bot

♦ (*Pinus pinea*) Pishë e butë.

♦ Farë e ngrënshme e kësaj pishe. **Fëstëké të pjekur.**

fëshfërí (me) jokal u - G > FËSHFËRI•N.

fëshfërim•ë a f sh a at Zhurmë e lehtë e diçkaje kur e valëvit era ose kur fërkohet, ndesh në diçka të butë; zhurmë e lehtë e erës nëpër gjethe, bimë etj. , fërfërimë. [**Ti je njeri - pardesy. / Të shoh tek zhdukesh përtej - fëshfërimë - nëpër erë,/ sikur të mos kesh qenë asnjëherë.** (BXh).]

fëshfëri•n jokal u rë veta III

♦ Bën një zhurmë të lehtë kur valëvitet a dridhet nga era ose kur fërkohet, përplasat a zvarritet mbi diçka jo të fortë; fërfërin. **Fëshfërijnë gjethet (grunjërat).** [**Ti je një pardesy. / Tek ti fëshfërijnë të gjitha:/ mendimet, pardesyja, zemra.** (BXh).]

♦ (*Era*) ën një zhurmë të lehtë kur përplasat nëpër gjethe, nëpër bimë etj. (për erën).

fëshfëri•s jokal ta tur > FËSHFËRIT.

fëshfërit jokal i ur > FËSHFËRIN.

fëshfëritës e mb Që fëshfërit, bën fësh-fësh.

fëshfëritj•e a f sh e et > FËSHFËRIM•Ë A.

fësh-fësh onomat Zhurmë e lehtë e fërkimit të rrobave etj.

fëshfësh•e ja f sh e et bis Mushama e hollë prej cohe sintetike, që vishet për t'u mbrojtur nga shiu, era.

fëshk

I onomat Zhurmë e lehtë e fërkimit.

II si ndajf Me zhurmë të lehtë nga fërkimi.

fëshkát kal a ur

♦ I fërkohem në mënyrë të dyshimtë (*dikujt*).

♦ Afrohem shumë me (*dikë*); krijoj lidhje të dyshimta me (*dikë*).

fëshkát•em vetv a (u) ur

♦ I fërkohem në mënyrë të dyshimtë dikujt.

♦ Afrohem shumë me dikë; krijoj lidhje të dyshimta me dikë.

fëshkátj•e a f sh e et

♦ Fërkim qasje e dyshimtë me dikë.

♦ Afrim për të krijuar lidhje të dyshimta me dikë.

fëshkátur it (të) as >FËSHKATJ•E A.

fëshník e mb J Moshatar; vërsnik.

fëshník u m sh ë ët J Moshatar; vërsnik.

fëshník•e ja f sh e et J f e VËRSNIK U.

fëshkëllím•ë a f sh a at > FISHKËLLIM•Ë A; VËRSHËLLIM•Ë A.

fëshkëll•éj jokál éva ýer > FISHKËLL•EJ; VËRSHËLL•EJ.

fësht

I *onomat* Zhurmë e lehtë e fërkimit.

II *ndajf* Shpejt e lehtë; pa u ndier. **Fësht i nxori paratë.**

fësht-fësht ndajf Me zhurmë të lehtë; shpejt e lehtë; pa u ndier.

fështík u m sh ë ët J Shteg i ngushtë nga mezi kalohet.

fështírë (i e) mb krahin G I vështirë; i pështirë; i ndyrë; i gërditshëm.

fështírë t (të) as krahin G Pështirosje; gërdi; ndjenjë gërdie.

fështirós kal krahin G >FËSHTIROS•Ë (me).

fështirós•ë (me) kal a ë krahin G Ia vështiros; ia neverit (*diçka dikujt*); e bëj t'i vijë ndot (*dikujt nga diçka*). >**VËSHTIROS.**

fështirósje a f krahin G Vështirosje; pështirosje; ndot; gërdí.

fështirósun (i e) mb krahin G I neveritur; i pështirosur; që i vjen ndot nga diçka a dikush.

fët¹ ndajf bis Menjëherë; shumë shpejt; pa humbur kohë. **Fët e fët** shpejt e shpejt. **E ndreqi fët e fët** e ndreqi në çast. [**Fët koburen, fët harbinë.../ U ndodhë grat' e s'e linë** (Pop).]

fët² ndajf bis: Fët me fët (dalim) barazim.

fëtefët ndajf bis Shpejt e shpejt; në çast.

fët-fët ndajf bis >FËT.

fëtíg•ë a f mjek krahin Sëmundje e tokës; epilepsi.

fëtýr•ë a f sh a atG Fytyrë. [**Fëtýra e tij porsi duhia,/ syni i tij, tanë zjarm e shkëndia** (GjF).]

fëtýrénámtë mb G Faqezi; rezil; zuzar.

fëtýrëvrántë mb G I vrenjtur; vramuz; i zymtë.

fëtýrëvránsh•ëm me mb G I vrenjtur në fytyrë; i ashpër.

ff sh shkurt i FAQET. ff 29-30.

FFK ja shkurt i Federata e Futbollit të Kosovës.

FFKGJ ja shkurt i Festivali Folklorik Kombëtar i Gjirokastrës

FGM ja shkurt i Fondi Global për Mjedisin.

FGJSH ja shkurt i Fjalori i Gjuhës së Sotme Shqipe.

FHK ja shkurt i Federata e Hendbollit të Kosovës.

fî si kallëzues krahin G: E bani fî e qortoi ashpër; e teproi me sjellje të keqe.

fî (me) jokál na të krahin G Fle.

fî (me u) vetv na (u) të G Lodhem shumë; këputem nga lodhja; rraskapitem; drobitem.

fî ja f G>FINJ•Ë A.

fî ni f krahin G>FINJ•Ë A.

FIA ja shkurt i **Federation Internationale de l'Automobile** Federata Ndërkombëtare e Motosportit.

fiandáks•ënj jokál a ur A Përfytyroj.

fiár a f sh a at bot A Fier.

fiásko ja f sh - t

fiat justitia ruat caelum /fiat justítia rúat kélum/ *shpr lt* Drejtësia të zbatohet, sikur qielli të përmbysset.

fiat lux /fiat luks/ *shpr lt* U bëftë dritë.

fiat panis /fiat pánis/ *shpr lt* U bëftë bukë.

fib•ër ra f sh ra rat Lëndë e përbërë prej fijesh të holla, të forta e të epshme bimore, minerale ose artificiale **Fibër natyrore (minerale). Fibër sintetike (artificiale). Fibër druri. Fabrika e pllakave të fibrës. Fibra tekstili. Kabllo me fibër optike.**

fibrilación i m sh e et kryes sh mjek Tkurrje të shpeshta e të çrregullta të muskujve, kryesisht të artereve dhe barkusheve të zemrës.

fibrín•ë a f sh a at Proteinë globulare fibroze që shkakton mpiksje të gjakut.

fibrinogjén i m bio Proteinë e pranishme në plazmën e gjakut, që shndërrohet në fibrinë kur gjaku mpikset.

fibro- *fjalëform.*

fibroblást i m sh e et anat Qelizë nga e cila krijohen inde lidhëse.

fibrokartilágj i m sh e et anat Kërce e përbërë kryesisht prej fibrash të ngjashme me ato të indeve lidhëse.

fibrór e mb Si fibër; që ka të bëjë me fibrën.

fibróz•ë a f sh a at mjekFormim i indeve fibrore me tepri.

fibulár e mb anat, arkeo I fibulës; që ka të bëjë me fibulën; në trajtë fibule.

fibul•ë a f sh a at

♦ *anat* Kockë e kërcirit.

♦ *arkeo* Karficë zbukurimi.

fic onomat K Zhurmë e lehtë e lëvizjeve të shpejta. **Fic këtu, fic atje.**

fic kal i ur veta III E lë të piqet tepër (*dardhën etj.*).

íce mb (Pemë) e pjekur shumë.

fic•e ja f sh e et G

♦ Fije (*bari*).

♦ Copë e vogël; grimë. **Nji fice** pak; një çikë; një grimë.

fic•et vetv - (u) ur (Pema) piqet tepër.

fic•ë a f sh a at > FIC•E JA.

ficërr ndajf K Fare pak.

fick•ë a¹f sh a at Pemë e pjekur tepër, e squllur.

fick•ë a²f sh a at orn (Oriolus oriolus) Beng; fikës.

ficur (i e) mb (Pemë) e pjekur tepër; e squllur.

fiçór ndajfLuaj fiçor: luaj duke vendosur një guralec në mes të një rrethi në tokë e duke e gjuajtur me gurë të tjerë.

fiçór i m sh ë ët

♦ Gur i vogël zalli, i lëmuar e i rrumbullakët.

♦ *fíg* Djalë i vogël dhe i shkurtër; njeri shtatshkurtër.

♦ *vjet* Djalë që shërben si ndihmës te një murator ose barí; ai që ndihmon stanarin për të bërë bulmetin, për të larë enët etj. **Fiçori i stanit. Ishte bërë si fiçor** ishte pa

rruar e pa qethur.

fiçórr i m sh ë ët Djalë i vogël.

fiç•úer óri m sh órë órët G Djalë i vogël.

fidahí u m vjet > FIDAI U.

fidái u m vjet

♦ Vullnetar.

♦ *fet* Dëshmor i një çështje të shenjtë.

fidán *mb fig (Trup)* i drejtë e i gjatë.

fidán i m sh ë ët Bimë a pemë e re, që ka dalë nga fara a nga një shartesë dhe që shkulet për t'u rimbjellë në një vend tjetër; mënjollë, njomëz.

fidán•ë a f sh a at K

♦ Lopë e re me brirë të hollë.

♦ Lopë e kuqe me qafë të gjatë.

♦ Lopë e bukur.

fidanísht•e ja f sh e et

♦ Copë toke ku rriten fidanë, arë me fidanë. **Fidanishte frutore (pyjore).**

♦ *fig* Mjedis shoqëror ku përgatitet dhe edukohet brezi i ri.

fidár•e ja f sh e et vjet Sakrificë; flijim; vetëflijim.

Fidei Defensor /fídei defénsor/ *shpr lt* Mbrojtës i fesë.

fideíst e mb fil I fideizmit; që ka të bëjë me fideizmin.

fideíst i m sh ë ët fil Ai që ndjek doktrinën fideiste.

fideíst•e ja f sh e et fil f e FIDEIST I.

fideíz•ëm mi m fil Doktrinë sipas së cilës dija varet nga besimi dhe zbulesa.

fides graeca /fídes gréka/ *shpr lt* Besa e grekut. >**GRAECA FIDES.**

fidëz a f sh a at krahin G Gjep a rrotë penjesh.

fidúk u m sh ë ët G Njeri i varfër.

fidul a f sh a at G Fjalë në erë.

fidhanák e mb I Fidhësit; që ka të bëjë me Fidhësin, me banorët a vendësit e tij.

fidhanák u m sh ë ët Banor a vendës i Fidhësit.

fidhanák•e ja f sh e et f e FIDHANAK U.

fidhé të f sh ushq Makarona shumë të holla për supë.

fidhës i m sh a at bot Dëllinjë e viseve mesdhetare me degë e gjethe si të selvisë, që bën kokrra të mëdha në ngjyrë të kuqe të errët, me veti mjekuese; druri i saj përdoret sidomos për të bërë sende zbukurimi.

fidhës•e ja f sh e et bot >**FIDHËS I.**

fier i¹m

♦ *bot (Filices)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë e të hollë, me gjethe të gjelbra e të dhëmbëzuara në trajtë pule, pa lule; rritet nëpër pyje, në toka të varfra e të thata dhe përdoret zakonisht për t'ua shtruar bagëti, për të mbuluar kasollet etj.

♦ *sh a at* Mullar me fier të thatë.

**

fier buçi bot (*Polypodium vulgare*) Fier shumë i përhapur, me rizoma të trasha, që nuk thahet gjatë dimrit; rritet nëpër pemë, mure dhe gurishte, sidomos në toka gëlqerore.

fier guri bot

♦ (*Asplenium*) Një ndër llojet e shumta të fiereve 10-20 cm i lartë, i përhapur në gurishte.

>**BAR DRENI.**

♦ (*Asplenium scolopendrium*) Fier 10-60 cm i lartë, me gjethe në trajtë llape, i përhapur në Europë. >**GJUHË DRERI.**

fier hënë bot (*Botrychium*) Lloj fieri i ulët, me rrënjë tuli me dy lloj gjethesh gjysmërrumbullake, njëra sterile, tjetra mban spore.

fier i butë bot (*Pteridium aquilinum*) Fier i përhapur në viset nëntropikale, me kërcell 1-3 m të lartë, që përmban një lëng kancerogjen.

fier i dekun bot (*Polypodium vulgare*) G >**FIER BUÇI**.

fier i egër bot (*Asplenium ceterach*; *Ceterach officinarum*) Fier i viseve mesdhetare, me rizoma të shkurtra, fletë gjatueshe të trasha me push ngjyrë portokalli në kafe.

fier i gurit bot >**FIER GURI**.

fier krojesh bot (*Adiantum*) Lloj fieri me rreth 200 nënloje, me fletë të gjata të dhëmbëzuara, si kurorë në majë të kërcellit, që rriten në toka humusore me shumë lagështi.

fier mashkull (*Polystichum filix mas*) Lloj fieri rizomat e të cilit përdoren në mjekime popullore kundër shiritit.

fier muri bot (*Asplenium ruta-muraria*) Lloj fieri shumë i vogël që rritet vetëm në toka gëlqerore dhe nëpër mure.

fier pylli bot krahin G >**FIER MASHKULL**.

fier shkëmbi bot >**FIER GURI**.

fier i²m sh a at zool krahin G Gjarpër; bardhës.

fieráj•ë a f sh a at Fierishtë.

fierák e mb I Fierit; që ka të bëjë me Fierin, me banorët a vendësit e tij.

fierák u m sh ë ët Banor a vendës i Fierit.

fierák•e ja f sh e et f e **FIERAK U**.

fierákçe ndajf bis Si flasin, këndojnë, hedhin valle etj. fierakët.

fier•ë a¹f bot >**FIER I**.

fier•ë a²f bot (*Lens esculenta*, or *Ervum lens*) Bimë bishtajore njëvjeçare, me lule të vogla, të bardheme dhe me bishtajë të shkurtër; kokrrat e kësaj bime, të vogla, e të shtypura me dy faqe të mysëta dhe me buzë të holla, që përdoren për ushqim. >**THJERRËZ A**.

fierfshík•ë a f sh a at bot (*Cystopteris*) Lloj fieri me shumë nënloje që kryqëzohen ndërmjet tyre, i përhapur në vise me klimë të butë.

fierín•ë a f sh a at krahin G Vend i veshur me fier.

fierísht•ë a f sh a at

- ♦ Vend i veshur me fier, vend ku ka shumë fier.
- ♦ Kashtë fieri, fier.
- ♦ Tokë e varfër, joprodhuese.

fierkúq•e ja f sh e et bis zool Gjarpër i madh helmues, me lëkurë të kuqe, që jeton nëpër fierishta.

fierór•e ja f sh e et

- ♦ *sh bot* Familje bimësh barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë e të hollë pa lule, me gjethe të dhëmbëzuara e të përdredhura kur janë të reja, me rizomë të trashë e të fortë, që zakonisht rriten nëpër pyje, në vende me hije e në toka të lagështa.
- ♦ Vend i veshur me fier. > **FIERISHT•Ë A**.

fierúsh•ë a f sh a at krahin G Vend i veshur me fier. >**FIERISHT•Ë A**.

FIFA f zyr **Fédération Internationale de Football Association** Federata Ndërkombëtare e Futbollit.

fifíz•ë a f sh a at Ç Pipëz me 3-6 vrima e bërë me kërcell gruri.

figâ ja m sh ma mat G Gjëmë; ulërimë. >**VIKAM•Ë A**.

figát•e ja f sh a at krahin Moçal; ligatinë; balçak.

figó•n jokall G > **FIG•UE (me)**.

fig•úe (me) jokall **ói úe veta III** (*Kafsha*) pëllet. >**VIKAT**

figullím i m *G* Përtharje (*e drurit pranë vatrës*).

figull•óhem *vetv dhe pës e* **FIGULL•OJ**; *G >* **FIGULL•UE** (*me u*).

figull•ój *kal G >* **FIGULL•UE** (*me*).

figull•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Thaj (*drutë pranë vatrës*).

♦ Thaj; ligështoj; dobësoj.

figull•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

♦ Thahem pranë vatrës.

♦ Thahem; dobësohem; ligem.

II *pës e* **FIGULL•UE (me)**.

figullúem (i) e (e) *mb G*

♦ I tharë pranë vatrës.

♦ I tharë; i dobësuar.

figullúem it (të) *as G >* **FIGULLIM I**.

figuración i m *sh e et*

♦ *let* Paraqitje alegorike; përshkrim me mjete alegorike.

♦ *art* Zbukurim me mjete figurative, me figura.

♦ *muz* Përdorim i kontrapunktit të ndërlikuar.

figúra-figúra

I *ndajf* Me figura.

II *mb* I mbushur me figura të ndryshme.

figuránt i m *sh ë ët* *teatër* Personazh ndihmës, zakonisht pa fjalë, në film a teatër.

figuránt•e ja f sh e et f e **FIGURANT I**.

figuratív e mb

♦ Që paraqit a pasqyron me figura (*fotografi, grafikë etj.*) diçka nga realiteti; i bërë me anë të figurave; i mbështetur a bazuar në figura. **Mjete figurative. Propagandë figurative.**

♦ I figurshëm. **Me kuptim figurativ.**

♦ Pamor; vizual. **Kujtesë figurative.**

*

artet figurative Emërtim i përbashkët për pikturën, grafikën dhe skulpturën.

paralelizëm figurativ *let* Krahësim i zgjeruar ndërmjet dy a më shumë sendesh, dukurish etj. me anë ndërtimeve sintaksore të ngjashme, që vihen njëri pas tjetrit.

figurativisht *ndajf* Në mënyrë të figurshme. [**Muji dhe Halili në eposin shqiptar vetëm**

figurativisht vdesin, në kuptimin e një largimi të përkohshëm nga kjo botë. (ShS)]

figúr•ë a f sh a at

♦ Pamje e dikujt a e diçkaje, dukje; tërësi e tipareve fizike të jashtme të dikujt a të diçkaje.

Figura e njeriut (sendit).

♦ Tërësi e tipareve dhe e vetive shpirtërore të njeriut, bota e brendshme. **Figura morale e mësuesit.**

♦ Njeri i njohur, njeri i shquar, personalitet. **Figura politike (historike). Figurë e njohur (e shquar, e madhe).**

♦ Pasqyrimi i diçkaje nga bota e jashtme në vetëdijen e njeriut. **Figurë e realitetit.**

♦ Qëndrimi që merr dikush kur luan një valle, kur kërcen në një balet etj.; lëvizje që bën valltari, kërcimtari etj. kur luan valle, kur kërcen etj. **Figurë koreografike. Bëj një figurë.**

♦ *let, art* Realizim artistik, që mishëron veçori tipike të jetës shoqërore, të njohura e të pasqyruara më parë në ndërgjegjen e artistit a të shkrimtarit dhe që arrihet me anën e një sistemi mjetesh lëndore, gjuhësore e ndërtimore. **Figurë artistike. Figura e luftëtarit të lirisë. Figura e Skënderbeut. Mjetet e ndërtimit të figurës. Krijoj (ndërtoj) një figurë. [Figura thellësisht tragjike e Antigonës është quajtur nga studiuesja e shquar amerikane, Edith Hamilton, "figura më tragjike mbas asaj të Krishtit". (AÇ).]**

♦ *let* Fjalë a shprehje e përdorur në mënyrë të figurshme, mënyrë e veçantë e ndërtimit të një fraze që bëhet për të shprehur një ide, një ndjenjë etj. dhe për t'i dhënë ligjëritit forcë e gjallëri të veçantë. **Figurë stilistike (poetike, retorike).**

♦ *gjeom* Pjesë rrafshi e kufizuar me një vijë të mbyllur; tërësi pikash a vijash të vendosura në një mënyrë të caktuar. **Figura e drejtkëndëshit.**

♦ Vizatim, skicë etj. në një tekst mësimor a në një libër; ilustrim. **Libër (tregim) me figura.**

♦ Emërtim i përgjithshëm për secilin nga gurët me me vlerë në lojën e shahut (mbreti, mbretëresha, kali, oficeri, kalaja), që vihen në rreshtin e dytë (ndryshe nga ushtarët). **Ndërrimi i figurave. Humbas një figurë.**

♦ *muz* Njësi e shkurtër melodike ose harmonike që shpesh shërben si bazë e një fraze ose strukture më të madhe. **Figurë muzikore (ritmike, melodike).**

♦ Emërtim i përgjithshëm për secilën nga letrat me vlerë (plaku, dama dhe fanti) në lojën e letrave (ndryshe nga letrat me numra).

*

Bëj figurë të mirë (keqe)libr Shquhem, dallohem, bie në sy për mirë (keq).

Sa për figurë sa për të thënë, sa për t'u dukur.

**

figurë e lehtë Kalë ose oficer (*në shah*).

figurë e rëndë Mbretëreshë ose kala (*në shah*).

figurím i m Prani; përfshirje (*në një listë*).

figurín•ë a f sh a at Statuetë; statujë me përmasa të vogla.

figur•ój jokál óva úarkryesh veta III Shfaqem; dal në dukje; jam i pranishëm. **Nuk figuron në listë.** [Shprehje të këtilla ose nuk figurojnë në *Fjalorin kostallarian*, ose, kur figurojnë, jepen të toskëzueme. (APp).]

figur•ój kal óva úar A Dalloj; shquaj.

figúrsh•ëm (i) me (e) mb gjuh (Fjalë, shprehje) e përdorur në kuptim të prejardhur, që lidhet me kuptimin e drejtpërdrejtë të saj nëpërmjet ngjashmërisë, krahasimit etj.; që shpreh diçka nëpërmjet një figure (*p. sh. një rreze shprese, vale a ndjenjash etj.*). **Me kuptim të figurshëm. Në mënyrë të figurshme** figurativisht.

figurshmëri a f libr Të qenët i figurshëm; përdorim i figurshëm. [... **për figurshmërinë më të përhapur në rapsodí** (ShS).]

figurúar (i e) mb A I dalluar; i shquar.

fijám•ë a f sh a at G Rënie e borës fije-fije.

fijâ ni m G Çmim; vlerë.

fiján i m sh ë ët Fëmijë i krezmuar, pagëzuar a qethur nga nuni a nuna. >**FAMU•LL LLI.**

fiján•e ja f sh e et f e FIJAN I.

fijáshk•ë a f sh a at

♦ *G* Pluhur sharre; tallash.

♦ *K* Krunde të imëta.

fiját jokál G >FIJAT•Ë (me)¹.

fiját i *m J Çmim.*

fijaták e *mb (Mish)* i fortë si fije; me shumë fije të forta a damarë.

fiját•et *vetv veta III G >FIJAT•Ë (me u).*

fiját•ë (me) ¹*jokal G* Bie borë fije-fije, e imët.

fiját•ë (me u) - (u) *ë vetv G*

♦ *veta III (Zahiret, rezervat)* shterohen; mbarojnë; mbarohen.

♦ Dobësohem; tretëm; ligëm; pritem në fytyrë. >**DEJ•Ë (me u).**

fijátj•e *a¹f G*

♦ Mbarim; shterim (*i zahireve*).

♦ Dobësim; tretje.

fijátj•e *a²f G* Rënie e borës fije-fije.

fijátun (i e) *mb G*

♦ (*Zahire, rezerva*) të mbaruara; të shteruara.

♦ I dobësuar; i tretur.

fijátun it (të) *as G >FIJATJ•E A.*

fijc•ë a *G f sh a at* Pak; paksa. **Pres një fijcë.**

fije

I *si mb (Lesh, pambuk etj.)* i bërë fije; i tjerër.

II *si pacak* Asnjë; kurrfarë. **Pa fije në trup** pa asnjë veshje në trup; krejt i zhveshur; lakuriq.

fij•e a f

♦ Pe i hollë, fill; çdo pjesë shumë e hollë që përbën pambukun, leshin etj. **Fije leshi** (pambuku, sintetike). **Pambuk me fije të gjatë (të shkurtër).**

♦ Diçka shumë e hollë dhe e gjatë, që i ngjan perit; fill; diçka e hollë dhe e imët. **Fije nervoreanat. Fijet muskuloreanat** penjëzat. **Fije floku (merimange).** **Fije teli (bakri, argjendi).** **Fije kadaifi, (makaronash).** **Fijet e borës. Hap fijet e litarit. Qëndis me fije ari.**

♦ Shkop i hollë. **Fijet e shkrepësës. Fije bari (kashte).** **Fije fshese.**

♦ Gjethe. **Fije duhani. Top me 500 fije duhani.**

♦ Kërcell i gjatë i bimës së misrit, kallamit etj. **Tufë me 100 fije kallami.**

♦ Fidan i ri i perimeve. **Ngul 100 fije qepë.**

♦ Fletë letre etj. **Defter me 50 fije. Kompensatë me tre fije.**

♦ Lëndë në trajtë të hollë e të gjatë e formuar në birrën e prishur. **Birra ka fije.**

♦ *dhe fig (përdoret me nyjën joshqese një)* Sasi shumë e pakët e diçkaje; një pakicë; një çikë. **Një fije bukë. Një fije ujë. Kam një fije dyshim (shpresë).** . **Asnjë fije. Kam një fije dyshim. Me një fije ironi.**

♦ Një copë tokë e ngushtë në mes të rrjedhës së lumit; ishull i vogël e i zgjatur në mes të ujit.

Presin dru në fije. I nxjerrin (i çojnë) lopët në fije.

♦ *fig* Diçka që lidh ose bashkon një send, njeri a grup njerëzish me një tjetër; lidhje, fill. **Fije të padukshme. Fijet e miqësisë. Fijet e komplotit. Fija e bisedës (e tregimit). Këputen fijet. I ngatërroi fijet.**

♦ *K kryes sh* Sjellje; të dhëna të karakterit.

*

Asnjë fije floku Asnjë thërrime, asnjë çikë, aspak.

E di për fije E di shumë mirë; e di me hollësi.

E ka mendjen fije peri Është i zgjuar, është mendjehollë; e ka mendjen në rregull; nuk e ka humbur mendjen.

E vë (e bie) në fije dikë E vë në rregull, e rregulloj, e vë në udhë të mbarë, e vë në vijë dikë.

Erdhi në fije (në fill) U bë me mirë pas një sëmundjeje a pas një gjendjeje të vështirë, u përmirësua, e mori veten, erdhi në vete; erdhi në vijë.

Është me dy fije brinjë Është shumë i dobët nga shëndeti, mezi mbahet në këmbë.

Fluturon me një fije bar *përçm* I rritet mendja shpejt; rrëmbehet lehtë.

Fije për fije; fije e për pe (fill e për pe) (*Shqyrtoj, shpjegoj*) një për një; hollësisht; me imtësi; deri në fund, pa lënë asgjë.

I bie në fije diçkaje E kuptoj drejt; e marr vesh mirë.

I ka hupë fija Ka humbur pa gjurmë; është zhdukur.

I kanë ranë fijet I shkon muhabet; i kanë puqë telat.

I ka shkue fija për... Dëshiron të hajë diçka.

I shkoj (vij) pas fijos dikujt Flas në mënyrë që t'i bëj qejfin dikujt; i shkoj pas qejfit, nuk ia prish.

Jam në fije Jam në rregull; jam në vijë; jam mirë; i kam punët në vijë.

Kapem (mbahem) pas fijos së perit (së flokut, së kashtës) Mbështetem në baza jo të shëndosha; mbahem me shpresa të kota.

Mbahem pas një fije floku (pas flokëve të vet) *iron* Mbështetem te diçka shumë e dobët dhe e pasigurt.

Merr fije Merr të krisur; kriset.

Shkoj në fije Dobësohem e tretet shumë; ligem; jam shumë i sëmurë; ndihem shumë i lodhur.

Shpëtoi për një fije floku (për një fill, për një qime) Qe në rrezik të madh, shpëtoi për pak.

Varet (qëndron) në fije (në fill) të perit (të flokut) Është në rrezik të madh, varet në një qime.

**

fije tokëzimi *el* Përcjellës që lidh një makinë elektrike, aparat, tel, radio etj. me tokën.

Fij•e a f shkurt i Sofi; Sofije.

fije t sh i FI•LL LLI.

fijeár mb >FIJEARI.

fijeári mb I qëndisur me fije ari.

fijedëndur mb (*Pëlhurë*) me fije të dendura.

fije-fije

I ndajf

♦ Në shumë fije; në trajtë fijesh, si fije. **Bëhet (del) fije-fije.**

♦ *dhe fig* Në shumë pjesë të vogla, pjesë-pjesë. **Zbërthej një vegël (makinë) fije-fije.** [Dhe ta shoh të pasqyruar/ Vetëveten fije-fije,/ Fije-fije poezie (LP).]

♦ Secili me vete; kokrra-kokrra. **U shpërndanë fije-fije.**

♦ Flokë-flokë. **Bie bora fije-fije.**

II mb

♦ (*Kabllo, litar*) me disa fije.

♦ I copëtuar a i shqyer në disa pjesë.

fijegjâtë mb

♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të gjatë.

♦ (*Bar*) me kërcell të hollë e të gjatë; që i ka fijet e gjata.

fijehóllë mb

♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të hollë.

♦ (*Bar*) me kërcell të hollë e të gjatë; që i ka fijet të holla.

fijehúpët mb G >FIJEHUPUN.

fijehúpun *mb* *G*

♦ I humbur pa lënë gjurmë.

♦ I hutuar.

fijeímët *mb* > **FIJEHOLLË**.

fijemfíje *ndajf* *G* Me shumë hollësi.

fíjen *ndajf* *krahin* *G* (në fjali mohore) Fare; aspak. **S'kam fíjen e...** s'kam fare...

fijengjéshur *mb* (*Dru*) me fije të ngjeshur.

fijerrállë *mb* (*Pëlhurë*) me fije të rralla.

fijés•ë a f sh a at Çmim; çmesë; vlerësim.

fijësh•ë a f sh a at *bot* Petël e lules.

fijeshkúrtër *mb*

♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të shkurtër.

♦ (*Bar*) me kërcell të shkurtër; me fije të shkurtër

fijeshpéshtë *mb* > **FIJEDENDUR**.

fijeták e *mb* (*Njeri*) i matur; i qetë; dinjitoz.

fijeták u m sh ë ët *Njeri* i matur; i qetë e dinjitoz.

fijeták•e ja f sh e et f e **FIJETAK U**.

fijet•óhet úa (u) úar *vetv e* **FIJET•OJ**.

fijet•ój kal óva úar Fijevoj.

fijetór•e ja f sh e et tek *Makinë* telëzimi.

fijetráshë *mb*

♦ (*Pambuk, lesh etj.*) me fije të trashë.

♦ (*Bar*) me kërcell të trashë; me fije të trashë.

fíjez a f sh a at > **FIJËZ A**.

♦ Fije shumë e hollë.

♦ Fije shumë e shkurtër.

fijezím i m sh e et *Ndarje* fije-fije (*e leshit etj.*). **Makinë e fijeimit.**

fijez•óhet úa (u) úar *vetv veta III e* **FIJEZ•OJ**.

fijez•ójóva úar

Ikal *Ndaj* në fije; e bëj fije-fije (*diçka*).

IIjokal veta III Lëshon a krijon fije; bëhet fije-fije.

fijezór e *mb* Si fije; në trajtë fijesh.

fijezúar (i e) *mb*

♦ I bërë fije-fije.

♦ (*Rrobë*) që i varen fijet.

fíj•ë a f G > **FINJ•Ë A**.

fíjöz a f sh a at

♦ *anat, bot* Fije shumë e hollë; penjëz. **Fíjöz nervore.**

♦ Fije shumë e shkurtër. **Fíjöz qelqore (tekstili).**

fijím i¹m

♦ Dobësim; tretje; lodhje e madhe; mundim.

♦ *fíg* Stërhollim (*i çështjes*).

fijím i²m *Thurje* e kurorës me kallinj gruri.

fijím i³m *krahin* *G* *Larje* me finjë (*e teshave*).

fijím i⁴m *G* Rënie në mëkat.

fij•ój¹ óva úar

I kal

♦ E dobësoj shumë, e tret (*dikë*); e lodh shumë, e mundoj. **E fijo** **sëmundja**.

♦ *fig* E tjerë hollë (*bisedën*). **E fijo** **muhabetin** di të bëj muhabet; e bëj muhabetin fjollë.

IIpavet(*Bora*) bie fije-fije, qimton.

fij•ó²kal dhe jok **al G >FIJ•UE (me)^{1, 2, 3}**.

fijór e mb>FIJEZOR E.

fijúar (i e) mb

♦ I dobësuar shumë; i munduar (*nga sëmundja*).

♦ *fig* (*Bisedë*) e tjerë hollë; (*çështje*) e stërholluar.

fij•úe (me)¹kal óva úe **krahin G** Shkoj në finjë; laj me finjë (*teshat*); finjos.

fij•úe (me)²kal óva úe G Thur (*kurorë*) me kallinj gruri.

fij•úe (me)³jok **al óva úe G** Gaboj moralisht; bëj mëkat.

fijúem (i) e (e)¹mb **krahin G** (*Tesha*) të shkuara në finjë; të lara me finjë; të finjosura.

fijúem (i) e (e)²mb G (*Kurorë*) e thurur me kallinj gruri.

fijúem (i) e (e)³mb G Që gabon moralisht; i rënë në mëkat.

fijúk u m sh ë ët bot (*Arrhenatherum elatius*) Bar i keq me hala si të grurit, që rritet në gurnore.

fik kal a ur

♦ Shuaj (*dritat*); shuaj, mbyll (*radion etj.*).

♦ *fig* I bëj një të keqe të madhe (*dikujt*); e shkatërroj keq, e dëmtoj rëndë, e marr me qafë (*dikë*). **Më fike! E fiku bixhozi.**

♦ Shuaj; fshij.

fi•k ku m sh q qtë

♦ *bot* (*Ficus carica*) Pemë frutore me kurorë të gjerë e të dendur, me lëvore ngjyrë hiri, me gjethe të mëdha, si këmbët e patës, që rritet në vende të ngrohta dhe bën kokrra në trajtën e një dardhe, me tul të ëmbël e plot fara të vogla; kokrra e kësaj peme. **Fik i zi (i bardhë). Fik bishtak (bishtgjatë, qafëgjatë). Fik murrash.**

♦ Përdoret si pjesë e dytë e emërtimeve të pathjeshta, të cilat shënojnë insektin që dëmton kokrrat, gjethet ose lëvoren e kësaj peme. **Biruesi i fikut. Breshka e fikut. Çimka e fikut. Miza e zezë e fikut. Tenja e fikut.**

*

Bie (zbres, rrëzohem) nga fiku iron Bie nga grada ose nga pozita; më ulin në detyrë; e pësoj. **Gjethe (fletë) fiku** Diçka që përdoret me kot për të fshehur a për të mbuluar diçka që duket sheshit.

I ka rënë pjergulla në fik I ka rënë pjergulla në fik i shkon çdo gjë mbarë; i ka ardhur e mira te dera.

Kur ka shporta fiq, gjithë bota janë miq ff u.

Kur të hipë gomari (derri) në fik (majë fikut)Kurrë; asnjëherë.

Mik për fiq Mik për interes, mik i rremë.

Nuk i hipën dot dardhës e i bie fikut ff uS'ka ç'i bën gomarit i bie samarit.

Si fiku me arrën (si arra me palën) I përshtaten shumë njëri -tjetrit; shkojnë shumë me njëri-tjetrin.

Si pjergulla më fik të bardhë Me gjithë të mirat; e mirë në mes të mirash.

Sheh fiku fikun (rrushi rrushin) e piqet ff u Marrin shembull njëri nga tjetri, veprojnë siç bëjnë të tjerët.

Ulu zbrit nga fiku! iron Mos u mbaj me të madh, ule hundën!

**

fik arap *kopsht* Fik i zi.

fik buallikopsht Fik vjeshtak kokërrmadh, që e ka cipën të murrme a të zezë dhe është shumë i ëmbël.

fik cingël *kopsht* Kokërrvogël me kokrra shumë të ëmbla.

fik deti bot (*Opuntia ficus indica*) Shkurre e viseve të ngrohta bregdetare me gjethe të trasha e me gjemba; bën fruta të shijshme.

fik dimëroropsht Fik që piqet në nëntor.

fik frëngu bot > **FIK DETI**.

fiq i dytë Fik që piqet në gusht ose në vjeshtë.

fik i egër *kopsht* Fik i egër që përdoret për të martuar fikun e butë.

fik i lashtëkopsht Fik që piqet herët.

fik i parë *kopsht* Fik kokërrmadh, që piqet herët.

fik llopëskopsht Fik i bardhë kokërrmadh që piqet në shtator.

fik patëllxhanëskopsht Fik që bën kokrra gjatoshë në ngjyrë të patëllxhanit.

fik rrenës *kopsht* Fik që s'i mban kokrrat.

fik shëngjinës *kopsht* Fik i parë.

fikadér e mb G > **FIKANAK E; PLËNGPRISHËS E**.

fikadér i m sh ë ët G Njeri që fik shtëpinë e vet, plëngprishës.

fikájkë mb *krahin* G

♦ (*Grua*) e vetme, pa njeri.

♦ (*Grua*) pa fëmijë.

♦ (*Grua*) nevojtare.

fikájk•ë a fsh a at *krahin* G

♦ Grua e vetme, pa njeri.

♦ Grua pa fëmijë.

♦ Grua nevojtare.

fikáll ndajf G Vetëm; pa njeri; fillikat.

fikán e mb

♦ I varfër i këputur.

♦ (*Njeri*) krejt i paaftë.

fikán i m sh a at

♦ Njeri i varfër, i këputur.

♦ Njeri krejt i paaftë.

fikán•e ia fsh e et fe **FIKAN I**.

fikanák e mb

♦ (*Djalë*) plëngprishës.

♦ Rrënues.

fikanák u m sh ë ët

♦ Plëngprishës.

♦ Rrënues.

fikanák•e ja fsh e et fe **FIKANAK U**.

fikapláng um sh ë ët G > **FIKAPLËNG U**.

fikaplëng u m sh ë ët Plëngprishës.

fikas ndajf Baraz(im). **Jemi fikas** jemi fit e fit; jemi cink për cink.

fiká•s kal ta tur > **FIKAT**.

fikashpí a fsh a at K > **PLËNGPRISHËS E**.

fikáta ur

I kal

♦ Thaj pak; ter. **E fikati era tokën.**

♦ Shuaj; fik (*zjarrin*).

II jokal veta III (Zjarri) shuhet; fiket.

fikát•em a (u) ur

I vetv

♦ Fikem.

♦ *veta III* Thahet pak; teret.

♦ (*Drita, zjarri*) shuhet.

♦ *veta III kryes sh tek (Fusha magnetike)* dobësohet vazhdimisht deri sa shuhet.

II pës e FIKAT.

fikátës i m sh - it tek Amortizator i valës, i goditjes. **Fikatës dridhjesh (lëkundjesh). Fikatës fërkimor (hidraulik, pneumatik).**

fikátj•e a f sh e et

♦ Fikje; shuarje; dobësim.

♦ *fiz* Amortizim i valës, i goditjes. **Fikatje pneumatike.**

fikátsh•ëm (i) me (e) mb tek I amortizueshëm.

fikátur (i e) mb

♦ I fikur; i shuar.

♦ I tharë paksa; i terur.

♦ I dobësuar.

♦ *tek (Goditje)* e amortizuar.

fikc•ë a f sh a at orn (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar sa një harabel, me pupla në ngjyrë të verdhë të ndritur, me krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fjq. >**BEN•G U.**

fik•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III (Drita, zjarri etj.)* shuhet.

♦ *fiz* Më gjen një e keqe e madhe; shkatërrohem keq; dëmtohem rëndë; e pësoj keq; marr fund; mbaroj. **Fikem fare. M'u fik dera.**

♦ *veta III fiz* Humbet dalëngadalë fuqinë etj.; nuk është më. **Iu fik zëri. U fikën shpresat (ëndrrat).** [në shkretëtirën e moskuptimit le të fiket (JG)].

♦ Kam shumë uri; më merr uria shumë; më vjen të fikët nga uria.

II pës e FIK.

*

Fikem gazit Shkulem së qeshuri; gajasem.

S'i fiket (s'i trembet) syri Nuk trembet.

fikeshpí a f krahin G Shtëpi e fikur.

fik•ë a f Rrënim i plotë; shkatërrim; e keqe e madhe.

fik•ë (me) kal a ë G > FIK.

fik•ë (me u) vetva (u) ë G > FIKEM. [kanë lanë me u fikë e me u zhduk edhe njato pak ndjenja kolektive dhe kombëtare që kanë vlue deri më 1912 ndër zemrat shqiptare (KM)].

fikëc i m sh a at ornG Beng. >**FIKËS I².**

fik•ëm (i) e (e) mb krahinG I fikur; i shuar; i venitur.

fikës i¹ m sh - it

♦ Vegël a aparat për të fikur zjarrin ose flakën. **Fikës me ujë.**

♦ Mjet me bisht të gjatë prej druri me kapuç në majë, që përdoret për të fikur qirinjtë.

fikës ⁱ*m sh* - **it** *orn* (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fiq. >**BEN•G GU; BROJC•Ë A.**

fikët

I *si ndajf* Me dritë a zjarr të shuar; në gjendje të fikur. [**më duket se si me qenë tue shkue me qiri fikët**!! (MC)].

II *si mb* I shuar.

fikët (**i e**)¹*mb* Shumë i varfër; i këputur.

fikët (**i e**)²*mb G* (*Dritë*) e shuar; e fikur.

fikët it (**të**) *as* Humbje e përkohshme dhe e papritur e ndjenjave dhe e vetëdijes për shkak të ndonjë sëmundjeje, tronditjeje shpirtërore etj.; të hollët; zali. **Më bie të fikëtit** zalisem.

fikëti: Për së fikëti duke qenë në gjendje të fikëti.

fikj•e a f sh e et

♦ Shuarje e zjarrit; mbyllje e dritave etj.

♦ *fig* Rrënim; shkatërrim; dëmtim i rëndë.

♦ Fshirje.

fiklágç•ë a f sh a at G Stërлагës.

fiklóc•ë a f sh a agt G Stërлагës.

fiklósh i m sh a at kopsht G Fik i bardhë, kokërrmadh që piqet në gusht.

fikm•e ja f sh e et G Fikje; shuarje.

fiknáj•ë a f sh a at Parcelë a plantacion me fiq.

fik•óhet *vetv úa (u) úar veta III krahin* Laget paksa; lëmeket; përfiket.

fikór•e ja f sh e et Copë toke e mbjellë me fiq.

fiks *ndajf* Pikërisht në kohën e caktuar, as me herët as me vonë; pikërisht. **Në orën tetë fiks.**

fiks e mb libr

♦ I caktuar me përpikëri; i prerë; që nuk mund të ndryshohet, që nuk luan. **Datë (afate) fikse.**

Çmime fikse.

♦ *psik* (*Mendim*) i ngulitur.

fiks i m sh a at bis Ai që rrënon; fikader; fikaplang.

fiksación i m sh e et psik Ide e ngulitur. [**Por burrat seç kanë ca fiksacione që ec e t'i kuptosh.** (ED).]

fiksím i m sh e et

♦ Mbërthim.

♦ Përqendrim i shikimit.

♦ *psik i* >**FIKSACION I.**

fiks•óhem *vetv, pës e FIKS•OJ.* Më fiksohet në mendje.

fiks•ój kal óva úar

♦ Ngulit; përcaktoj saktë. [**shkruesi i Kuvendit të Matit nuk bëri gjë tjetër veçse e fiksoi me shkrim atë traditë të trashëguar brezpasbrezi e me një trajtë pothuajse të pandryshuar** (GjSh).]

♦ *kim, fot* Ndaloj çngjyrosjen e fotografisë duke e veshur me kimikat gjatë larjes.

fiksúar (i e) mb

♦ I ngulur; i ngulitur; i palëvizshëm. [**me sy të fiksuar/ pas një ideje të vetme** (MA).] [**dhe e mbajti të fiksuar në zjarrmi zhivën/ termometrit të durimit** (GjM).]

♦ *fot etj. (Figurë)* e ngulitur (në celuloid).

fiksúes e mb Ngulitës.

fiksúes i m sh - it

- ♦ *tek* Mjet që nuk e lejon diçka të lëvizë.
- ♦ *fol* Lëndë kimike që ndalon çngjyrosjen e fotografisë. **Banjë me fiksues.**
- ♦ Ngulitës i ngjyrës së flokëve.

fiksh e mb krahin

- ♦ Shkatërrimtar; rrënues.
- ♦ (*Njeri*) me të meta mendore.

fiksh i¹ m sh a at krahin

- ♦ Rrënues; ai që të fik, të bën dëm të madh.
- ♦ Njeri me të meta mendore.

fiksh•e ja f sh e et krahin f e FIKSH I.

fiksh•ëm (i) me (e) mb GShkatërrimtar; rrënues.

fikti (për së) shpr ndajf G Në gjendje të fikëti.

fiktím i m libr mjek Tretje; ligësim.

fiktë (i e) mb (Prej) fiku; i fikut.

fiktív e mb libr Imagjinuar; i paqenë. [Shpesh janë sajuar argumente fiktivë për ta vonuar burimin e eposit shqiptar (ShS).]

fikt•óhet G vetv veta III dhe pës e FIKT•OJ. >FIKT•UE (me u).

fikt•ój kal G >FIKT•UE (me).

fikt•úe (me) kal óva úe G Përthaj; ter; përfik.

fikt•úe (me u) óva úe G

Ivetv veta III

- ♦ (*toka*) përthahet; përfiket; teret.
- ♦ (*Bagëtia*) liget; dobësohet.

II pës e FIKT•UE (me).

fiktúem (i) e (e) mb G

- ♦ I përfikët; i përtharë.
- ♦ (*Bagëti*) e ligur; e dobësuar.

fiktúem it (të) as G

- ♦ Përfikje; përtharje; terje.
- ♦ Ligje; dobësim (*i bagëtisë*).

fikth i¹ m anat Arrëz e fytit.

fikth i² m sh e et Fik i papjekur.

fikúar (i e) mb I lëmekët.

fikújë mb krahin G >FIKAJKË.

fikúj•ë a f sh a at krahin G >FIKAJK•Ë A.

fikur (i e) mb

- ♦ (*Zjarr*) i shuar.
- ♦ (*Motor etj.*) i shuar; që nuk punon; që nuk është ndezur. **Zbritje me motorë të fikur.**
- ♦ *fig* Shumë i lodhur, i këputur; gati si i vdekur; i mekur. **Zë i fikur. Me sy (zemër) të fikur.**
- ♦ *fig* Shumë i varfër; i këputur.
- ♦ *fig* I rrënuar.

fikus i m sh a at bot (*Ficus elastica*) Dru i grupit të fikut, i Azisë Jugore e Juglindore, 30-40 m, rrallë deri 60 m i lartë, me trung të trashë rreth 2 m, me gjethe të mëdha vezake e të

shkëlqyeshme, lule me ngjyra të forta e plot aromë, që pjalmohen vetëm nga një lloj grerëze; bimë zbukurimi e këtij grupi.

fil ¹*m sh a at*

♦ *zool* Elefant. [**Ecte fili për pazar/ Ishte veshun krejt me ar** (AX).]

♦ Secila nga dy figurat që vendosen anash mbretit dhe mbretëreshës dhe lëvizin cepazi (në vijë diagonale) në të gjitha kutitë e fushës; oficer.

fil ²*m sh a at det* Buzë në të dy anët e kuvertës së anijes.

fil ³*m sh a at krahin* Racë; lloj; soj.

-**fil** *fjalëform* -dashës: **anglofil; frankofil**.

Fil *i m shkurt i* Tafil.

Filadelfi *a f gjeog* Qytet i shtetit të Pensilvanisë, SHBA.

filád•ë *a f sh a at krahin G* Thelë e hollë, rriskë mishi, djathi etj.

filáll *ndajf krahin* Shpejt; me të shpejtë.

filán *pacak* Përdoret në vend të dikujt a të diçkaje, që nuk dua t'ia them emrin, me kuptimin **akëcili, akëcila, aksh**. [... **filan presidenti që vdiq a mbaroi i burgosur** (DA).] [**Mund të flisje pa patur nevojë të kuptoheshe. Edhe pa t'u lipsur që të nxirrje pasaporta e të thoshe: vij nga filan zullum apo fistek parajsë.** (ED).]

filán *i m* Njeri që s'dua t'i them emrin. >**FILANFISTEK U. Filani e kollani** njerëz të panjohur.

filánd•ër *ra f sh ra rat det*

♦ Flamur i barkës, anijes.

♦ Bovë sinjalizimi.

♦ Vel.

filán•e *ia f e* **FILAN I.**

filanfisték *u m* Njeri që s'dua t'i them emrin.

filantróp *i m sh ë ët libr* Ai që jep vullnetarisht fonde për përmirësimin e mirëqenies së njerëzve.

filantróp•e *ja f sh e et f e* **FILANTROP I.**

filantropí *a f libr* Financim vullnetar për përmirësimin e mirëqenies së njerëzve.

filantropík *e mb libr (Fond)* i dhënë vullnetarisht për përmirësimin e mirëqenies së njerëzve.

filantropíz•ëm *mi m sh ma mat* > **FILANTROPI A.**

filáq•e *ja f sh e et vjet* Grykë e vijës së ujit.

filaqí *a f sh - të A* Burg.

filár ¹*mb* I punuar kryq.

filár ²*mb Ç (Njeri)* i pastruar e i ndrequr.

filáre *t f sh krahin G* Opinga për fëmijë.

filarmoní *a f sh - të* Shoqatë filarmonike.

filarmoník *e mb* Që e do muzikën; që i kushtohet muzikës. **Orkestër filarmonike** orkestër e madhe (*që ka si repertor kryesor simfonitë*).

filásk•ë *a f sh a at*

♦ Gyp.

♦ Sifon.

filashnjók *u m sh ë ët bot* Bisk që del nga trangu i një lisi te prerë. >**BILASHNJOK U.**

filatelí *a f* Mbledhje pullash poste e pullash të tjera për koleksion; studimi i pullave për të njohur vlerën e tyre historike etj.; klasifikim dhe ruajtje e pullave.

filatelík *e mb* I filatelisë; që ka të bëjë me filatelinë.

filatelíst i m sh ë ët Mbledhës i pullave të postës dhe pullave të tjera për koleksion; ai që merret me filateli.

filatelíst•e ja f sh e et f e **FILATELIST I.**

filatúr•ë a f sh a at teks Fabrikë e tjerres.

filaturíst i m sh ë ët Punëtor i fabrikës së tjerres.

filaturíst•e ja f sh e et e **FILATURIST I.**

filcigén i m sh ë ët botBorzilok; sefërgjen.

fildáke mb f K (Vajzë) me trup të hollë e të hijshëm.

fildák•e ja f sh e et K Vajzë me trup të hollë e të hijshëm.

fildán i m sh ë ët > **FIDAN I.**

fildikós i m sh a at Fije pambuku e trashë.

fildispánj•ë a f sh a at Fill plastik për tojë a rrjetë peshkimi etj.

fildísh i m Lëndë e fortë kockore, bojë qumështi, e dhëmbëve të elefantit, rinoqerontit dhe hipopotamit, prej së cilës bëhen sende të çmueshme zbukurimi. **Kopsa (shtatore) fildishi.**

Ngjyrë fildishi.

fildíshtë (i e) mb

♦ I bërë prej fildishi.

♦ *fíg* I bardhë e i shkëlqyer si fildish.

*

Është mbyllur në kullën e fildishtë Jeton e merret me punë krijuese, duke qenë krejt i veçuar nga jeta.

fildíz i m sh a at Filiz.

fildúsh e mb (Njeri) i gjatë e i hijshëm.

file ja f sh e et tek inf ang Grup i plotë të dhënash në trajtë teksti ose programi si një njësi më vete ose si pjesë e një dosjeje. **>SKED•Ë A.**

Fíl•e ja m shkurt i Tafil; Karajfil.

filendér•ë a f sh a at vjet usht Pushkë.

filénd•ër ra f vjet usht > **FILENDER•Ë A.**

filetatríc•e ja f sh e et tek Pajisje për prerjen e vjaskave.

filetatúr•ë a f sh a at tek Teknikë e prerjes së vjaskave në bulona etj.

filét•ë a¹f sha at ushq Thelë e hollë mishi, e prerë nga të dy anët e shtyllës kurrizore të një kafshe; thelë pa hala e nxjerrë nga të dy anët e kurrizit të peshkut.

filét•ë a²f sh a at Pjesë e palosur e rrobës a cohës nëpër të cilën kalon shiriti a kordelja.

filét•ë a³f sh a at mek Vjaskë vidhe, buloni etj.; fillesë. **Filetë katrore (cilindrike). Filetë**

njëfillëshe (shumëfillesëshe). Hap i filetës.

filetëfrezúes•e ja f sh e et mek Frezë për filetim.

filetëprérës•e ja f sh e et mek Torno për filetim.

filetëprérj•e a f mek Punim i filetave.

filetëretifikúes•e ja f sh e et mek Retifikë për fileta.

filetím i m sh e et tek Punim i filetave për bulona etj.

filet•óhet úa (u) úar vetv, pës e **FILET•OJ.**

filet•ój kal óva úar tek Punoj filetat e (bulonit etj.).

filetúar (i e) mb (Bulon etj.) me filetë.

fil•ëm mi m sh ma mat krahin> **FILM I.**

filfíz•ë a f sh a at krahin G Bilbil i bërë me lëkurë të njomë arre a shelgu.

filheleník e mb (Njeri) që i do helenët; helendashës.

filheleníst i m sh ë ët Njeri që i do helenët; helendashës.

filheleníst•e ja f e **FILHELENIST I.**

filheleníz•ëm mi m Dashuri për helenët dhe helenizmin.

fili- *fjalëform përforcuese*: **filifistun.**

filí a¹ f sh - të

♦ Lidhje familjare.

♦ Racë; lloj.

filí a² f sh - të G

♦ Dëmtim fizik.

♦ Kalbëzim; kalbje e qelizave.

filiación i f sh e et librPrejardhje e drejtpërdrejtë. [pa lidhje filiacioni apo edhe motërie me degët e tjera përbërëse(ShS).]

filíal i m sh e et Degë e një institucioni qendror, ndërmarrjeje etj. , që vepron si një organizëm më vete. **Filialet e Universitetit të Tiranës. Filialet e bankës. Filiali i bibliotekës.**

filíc i m sh a at Shkop i tundësit të qumështit; shkop me një rrotull druri në fund për të rrahur qumështin në tundës.

filíer•ë a f sh a at tek Bojë për vizatim teknik.

filifíc i m K >FILIKAÇ•Ë A¹.

filí-filí ndajf Ç

♦ Fije-fije; rrecka-rrecka.

♦ Çika-çika; me nga një fije; me nga pak; me pakicë.

filifíncë mb K

♦ (Femër) bredharake.

♦ (Femër) shtatimët.

filifínc•ë a f K

♦ Femër bredharake.

♦ Femër shtatimët.

filifistún i m: Në **filifistun** në fund të botës; prapa diellit.

filifúc•ë a f sh a at G Femër hollake.

filifújz•ë a f sh a at Lodër fëmijësh e bërë me një kon prej druri me majë metalike, që mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes; fuzë.

filigrán i m sh e et Punim argjendarie, në trajtë dantelle me fije të holla e të dredhura ari, argjendi, bakri etj. për të bërë sende të përdorimit vetjak si kuti, stoli etj. , për të zbukuruar veshjet, dorezat e shpatave etj. >**TELISH I.**

filík u¹ m sh ë ët zool Këlysh i derrit të egër.

filík u² m sh ë ët > FILIQ•E JA.

filikáçë mb (Arrë) fyçkë; pa bukë; pa thelb.

filikáç•ë a¹ f sh a at G Bilbil me lëkurë të njomë arre a shelgu. **Asht filikáçë kah kryet.**

filikáç•ë a² f vjet usht Pushkë e vjetër.

filikáçk•ë a f sh a at krahin G

♦ Bilbil.

♦ Fifizë; pipëz me kashtë gruri.

♦ Fyell.

♦ *fig* Njeri mendjelehtë; mendjefyell.

filikánd•ël la f sh la lat G

♦ Rreckë; cule.

♦ Tesha të grisura, të bëra rreckë.

filikánël *ndajf G*

I *mb* I zhubrosur; i rrudhur; i bërë tërë rrudha.

II *ndajf* Zhubra-zhubra; me rrudha; me zhubra.

filikán•ël *la f sh la lat G* Rreckë; cule. >**FILIKAND•ËL LA.**

filikánze *mb krahin (Femër)* që bredh gjithë ditën e s'bën kurnji punë në shtëpi.

filikánz•e *ja f sh e et krahin* Femër që bredh gjithë ditën e s'bën kurnji punë në shtëpi.

filingór e *mb J*

♦ I mprehtë; me majë të hollë e të mprehtë.

♦ *fig* I mprehtë; i zgjuar.

filipík•ë *a f sh e et let* Sulm a demaskim i rreptë, sidomos ai që ndërtohet sipas modeleve të

Demostenit dhe Ciceronit.

filipínas e *mb* I Filipineve; që ka të bëjë me Filipinet, me banorët a vendësit e tij.

filipínas i *m sh - it* Banor a vendës i Filipineve.

filipínas•e *ja f sh e et f e* **FILIPINAS I.**

Filipíne t *m sh gjeog* Republikë me 7 107 ishuj në Azinë Juglindore.

filíq•e *ja f sh e et*

♦ Vrimë a vjegëz në një petk etj., ku futet kopsa për ta mbërthyer ose për ta varur diku; thile, syth.

♦ Lak a syth në diçka, i thurur me pe.

filispíc *ndajf (Vishem)* spic; elegant.

filispíc e *mb bis*

♦ I veshur spic, elegant.

♦ *keq* Mendjelehtë.

filispíc•ë *a sh a at* Thumb; vërejtje thumbuese.

filíst•ër *ri m sh ra rat* > **FILIZ I.**

filistín e *mb*

♦ *ant* I filistinëve; që ka të bëjë me filistinët.

♦ *fig (Njeri, sistem shoqëror etj.)* që është kundër kulturës dhe artit ose nuk tregon interesim për kulturën dhe artin.

filistín i *m sh ë ët ant* Pjesëtar i një popullit josemitik, që, sipas Biblës, erdhën nga Kreta dhe u vendosën në trojet e sotme të pjesës jugore të Palestinës në shek. XII para erës së re dhe ranë ndesh me izraelitët për gati 100 vjet.

filistín•e *ia f sh e et libr f e* **FILISTIN I.**

filistiníz•ëm *mi f sh ma mat* Qëndrim a mendësi tipike e filistinit; anti-intelektualizëm.

filíz *mb*

♦ *fig (Shtat)* i drejtë e i gjatë.

♦ *fig (Moshë)* e njomë; (*djalë*) i mitur.

filíz i *m sh a at*

♦ Degë e re, e hollë dhe e drejtë, që del nga trugu a nga degët e një druri, nga rrënja e një bime ose nga kërcelli i saj; lastar i njomë, bisk. **Filiz mashkull. Ruaj filiz për shartesë.**

♦ Fidan druri ose bime. **Shelgu ndreqet sa është filiz** *ff u* punët duhen vënë në udhë të drejtë që në fillim.

♦ Bitme (*e farës*).

♦ *fig* I ri a e re që ka një të ardhme të mirë; diçka së cilës i përket e ardhmja; diçka e re; fillimi i diçkaje. **Filizat e së ardhmes. Filizat e parë të së resë.**

♦ *fig* Trashëgimtar i një familjeje; pasardhës i një familjeje; pinjoll. I vetmi filiz që mbeti.
[**filizat e një toke së rimun me lot** (Mgj).] [**Më la pa fletë qysh filiz të ri,/ Aq sa përpara kohe, krejt jam thinjur** (JB).] [**Ai asht një filiz i asaj dege nacionaliste qi rrâjtë e veta i ka thellë** (AN).]

filíz•ë a¹*f sh a at* *G* Krisje e hollë e gurit.

filíz•ë a²*f sh a at* *Gypth*.

filizëri a *f përmb* Tërësi filizash.

filizím i *m* Dalje e filizit.

filiz•ón *jokal ói úar veta III*

♦ (*Pema*) nxjerr filiz a filiza.

♦ (*Fara*) mbin; nxjerr bitme.

filizúar (i e) *mb*

♦ (*Dru*) me filiza; që nxjerr filiza.

♦ (*Farë*) që nxjerr bitme.

fil•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqija* *K* Mendjelig; zemërkeq; shpirtlig.

filk•ë a *f sh a at* *K*

♦ *Dru* i gjatë e i hollë.

♦ *Fshikull*.

film i *m sh a at*

♦ *Shirit* celuloidi ose pllakë e tejdukshme e bërë prej një lënde të posaçme, që përdoret për të riprodhuar diçka në fotografi, në mjekësi, në kinematografi etj. **Film fotografik (kinematografik).** **Film radiografie. Laj filmin.**

♦ *Shfaqje* që regjistrohet në një shirit të tillë dhe jepet në ekran; vepër kinematografike; shirit me pamje të ndryshme, që përdoret për të konkretizuar mësimin etj. **Film artistik (dokumentar, shkencor, mësimor animacioni, eksperimental, me kukulla, me seri, vizatimor).** **Film me zë (pa zë).** **Film me ngjyra (bardhezi).** **Film me ekran të gjerë. Skenari i filmit. Regjisori (operatori) i filmit.**

♦ *shtyp* Pllakë celuloidi në të cilën është hedhur teksti për t'u shtypur.

film i zikin Gjini filmi me frymë pesimiste, fataliste e kërcënuese.

filmárkiv i *m sh e et* *Arkiv* i filmit.

filmdáshës e *mb libr(Njeri)* që e do filmin.

filmdáshës i *m sh - it libr* *Njeri* që e do filmin.

filmdáshës•e ja *f sh e et f e* **FILMDASHËS I.**

filmík e *mb* *I* filmit. **Pamje filmike.**

filmím i *m sh e et kin* Regjistrim i pamjeve ose skenave të një filmi kinematografik; marrje në film; regjistrim me kamerë.

filmográf i *m sh ë ët* *Hartues* i listës së filmave të një regjisori ose aktori.

filmográf•e ja *f sh e et e* **FILMOGRAFI.**

filmografí a *f sh - të libr* Listë e filmave të një regjisori ose aktori.

filmografík e *mb* *I* filmografisë; që ka të bëjë me filmografinë.

film•óhet úa (u) úar *kin pavet dhe pës e* **FILM•OJ.**

film•ój *kal óva úar*

♦ *kin* Regjistroj (një skenë a pamje) për film kinematografik.

♦ *kin* Përshtat (një roman etj.) për ekranin.

♦ Regjistroj me kamerë (një ngjarje, skenë etj.). **E kanë filmuar me kamera të fshehta.**

filmologjí a *Kinematografi; art dhe teknikë e xhirimit të filmit.*

filmologjik *e mb* I filmologjisë; i artit dhe teknikës së xhirimit të filmit.

filmór *e mb* Kinematografik. >**FILMIK E**.

filmostát *i m sh e et kin* Kuti e filmit.

filmoték•ë *a f sh a at* Arkiv i filmit.

filmúar (*i e*) *mb*

♦ (*Skenë*) e regjistruar për film kinematografik.

♦ (*Ngjarje*) e regjistruar me kamerë.

filo- *fjalëform* -dashës: **filokinez**; **filorus**.

filo-anglész *e mb* Që i do anglezët.

filo-anglész *i m sh ë ët* Ai që i do anglezët. [Gjermanët... e konsiderojshin P. Anton Harapin si filo-anglez (AN).]

filo-anglész•e *ja f sh e et f e* **FILOANGLEZ I**.

filogjenetík *e mb* I filogjenezës; që ka të bëjë me filogjenezën.

filogjenéz•ë *a f sh a at* Zhvillim evolucionar dhe shtim i llojshmërisë së specieve ose grupeve të organizmave. **Filogjeneza dhe ontogjeneza**.

filogjermán *e mb* Që i do gjermanët.

filogjermán *i m sh ë ët* Ai që i do gjermanët.

filogjermán•e *ia f e* **FILOGJERMAN I**.

filo-italián *e mb* Që i do italianët.

filo-italián *i m sh ë ët* Ai që i do italianët.

filo-italián•e *ia f sh e et f e* **FILO-ITALIAN I**.

filoksér•ë *a f sh a at ent* (*Phylloxera vastatrix*) Kandërr parazitare e ngjashme me morrin e bimëve, që dëmton rëndë sidomos hardhitë.

Filoktét *i m mit gr* Luftëtar grek që kishte harkun e Herkulit dhe vrau Paridin në Trojë duke e gjuajtur me shigjetë të helmuar.

filológ *u m sh ë ët* Specialist në filologji; ai që merret me filologji. . [dr. Ahmeti nuk është emër i njohur filologu; deri tani nuk i kemi lexuar asnjë botim. (AKI).]

filologjí *a f* Degë e dijes që trajton strukturën dhe zhvillimin historik e gjuhës si dhe marrëdhëniet midis gjuhëve. [... sa në lamiye të gjuhës e të filologjisë shqipe, aq në historinë e atdheut (AN).]

filologjik *e mb* I filologjisë; që ka të bëjë me filologjinë. [Nji fjalor është filologjik kur dallon huazimet, neologjizmat, trajtat e luhatshme, dublonët, etj. (APp).]

filologjikisht *ndajf* Në pikëpamje filologjike; nga këndvështrimi filologjik. [Filologjikisht nga ky arsytim mund të konkludohet se epika legjendare, si paraprirje e epikës historike, ka të bëjë me parahistorinë. (ShS).]

filós *kal G* >**FILOS•Ë** (*me*).

filós•em *vetv G* >**FILOS•Ë** (*me u*).

filós•ë (*me*) *kal a ë G* Dëmtoj; prish (*shëndetin*).

filós•ë (*me u*) *G pës e* **FILOS•Ë** (*me*).

filósj•e *a f G* Dëmtim; prishje (*e shëndetit*).

filósun (*i e*) *mb G* (*Shëndet*) i dëmtuar.

filoshqiptár *e mb* Që i do shqiptarët.

filoshqiptár *i m sh ë ët* Ai që i do shqiptarët.

filoshqiptár•e *ja f sh e et f e* **FILOSHQIPTAR I**.

filozóf *i m sh ë ët* Mendimtar që merret me probleme filozofike.

**

guri i filozofit Lëndë që mendohej se mund të shndërronte çdo lloj metali në ar, të shëronte çdo lloj sëmundjeje, e të zgjaste jetën pa fund.

♦ *bis* Njeri i ditur, që gjykon në mënyrë të thelluar e me urtësi.

filozóf•e *ja f sh e et f e* **FILOZOF I.**

filozofi *a f*

♦ Disiplinë akademike për studimin e thelbit të natyrës, dijes, realitetit dhe ekzistencës.

♦ Sistem i mendimit filozofik të një shkolle të dhënë. **Filozofia e Platonit. Filozofi idealiste (materialiste).**

♦ Studim i bazës teorike të dijes dhe përvojës.

♦ Tërësi e parimeve metodologjike, mbi të cilat bazohet një shkencë; doktrinë filozofike.

Filozofia e së drejtës.

♦ Teori a qëndrim që shërben si parim udhëzues në sjelljen e njeriut. [**diçka nga heroizmi vetëflijues i Oso Kukës, diçka nga shpirti shkamb dhe durimplotë i Bajram Currit dhe diçka nga filozofia e përvojtun e Marash Ucit plak (KM).**]

♦ *sh ra rat bis* Fjalë e arsyetime të ndërlikuara që duken si të mëdha por që nuk kanë ndonjë vlerë; teori që nuk mbështeten dhe nuk zbatohen në praktikë. [**S'keni ardhur këtu për të bërë filozofira, por për tjetër gjë. (IK)**]

filozofik *e mb*

♦ I filozofisë; që ka të bëjë me filozofinë. [**dashuria për njeriun është arsyeja e qenies (parimi filozofik më human i finalitetit) (AÇ).**]

♦ Që përmban mendime të thella për jetën; që ka a shtron çështje jetësore e botëkuptimore, me të cilat merret filozofia. **Dramë (poezi) filozofike. Roman filozofik.**

♦ *bis* Abstrakt; teorik; që ka karakter abstrakt; që teorizon.

filozofikísht *ndaif* Në mënyrë filozofike; nga këndvështrimi filozofik.

filozofim *i m sh e et*

♦ Gjykim i çështjeve nga pikëpamja filozofike.

♦ Gjykim i thelluar.

♦ *bis* Arsyetim abstrakt, i ndërlikuar e me fjalë të mëdha.

filozofis *jokal bis* >**FILOZOF•OJ.**

filozof•ój *jokal óva úar*

♦ Gjykoj duke i parë çështjet nga pikëpamja filozofike; mendoj, arsyetoj a diskutoj për çështje filozofike; merrem me filozofi.

♦ Gjykoj në mënyrë të thelluar, me urtësi e pjekuri.

♦ *bis* Flas në mënyrë abstrakte, me arsyetime të ndërlikuara e fjalë të mëdha, por pa ndonjë vlerë; merrem me filozofira. **I pëlqen të filozofojë.**

filtár *i m sh e et G*

♦ Gotë.

♦ Shishe e vogël për barna.

filt•ër *ri m sh ra rat*

♦ Mjet a pajisje që shërben për të pastruar lëngjet ose gazet, duke u hequr atyre gjërat e panevojshme a të dëmshme; kullorë; sitë. **Filtër letre. Filtri i benzinës (naftës). Pastroj (ndërroj) filtrin.**

♦ *tek* Mjet që veçon, ndalon a dobëson rrymat e ndryshme elektrike, rrezet e dritës, zërat etj.

filtór•e *ja f sh e et* Gotë.

filtrát *i m sh e et kim, ind* Lëndë e kaluar nëpër filtër.

filtrím *i m sh e et* Pastrim a kullim me filtër. **Letër filtrimi.**

filtr•óhet úa (u) úar

I *vetv* Pastrohet me filtër; bie poshtë; kullon.

II *pës e* **FILTR•OJ.**

filtr•ój kal óva úar

♦ Bëj që të kalojë nëpër filtër (*një lëng a gaz*) për ta pastruar; kulloj. **Filtroj benzinën (vajin, ujin).**

♦ *veta III tek* Bën që të veçohen, të ndalen a të dobësohen (*rrymat e ndryshme elektrike, rrezet e dritës, tingujt etj.*). **Filtron zërin (valët, dritën).**

filtrúar (i e) mb I veçuar me filtër; i kulluar.

filtrúes e mb (*Letër, rrjetë etj.*) që përdoret për të filtruar diçka; që shërben si filtër.

filtrúes i m sh - it Aparat me filtër.

filtrúes•e ja f sh e et >FILTRUES I.

filtrúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të filtrohet.

filúsk e mb krahin G I sëmurë me gangrenë.

filúsk u m sh ë ët krahin G Njeri i sëmurë me gangrenë.

filúsk•e ja f sh e et krahin G f e FILUSK U.

filúz e mb

♦ I mbetur pa para në xhep.

♦ Fukara.

filxhán i m sh ë ët

♦ Kupë e vogël prej porcelani ose fajance, zakonisht me një vesh, që përdoret për të pirë kafe, qumësht, çaj etj.; sasia e lëndës sa nxë një kupë e tillë. [**Ja shtëpia, filaxhani i kafesë dhe mirësjellja ime/ të serviret me kujdes (MA).**]

♦ *el* Veçues prej porcelani, ku lidhen telat e elektrikut a të telefonit.

♦ *bot* Lule filxhani.

*

E mat detin me filxhan Kam shumë durim për të bërë një punë që kërkon kohë e mundim të madh.

Mbytem në një filxhan (gotë, lugë, gisht, pikë) ujë mospërf E humbas toruan shumë shpejt; hutohem edhe përpara një gjëje fare të vogël.

**

lule filxhani*bot(Digitalis)* Bimë barishtore dyvjeçare ose shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, me lule si kupë e vogël a si filxhan dhe në ngjyra të ndryshme, e cila rritet në natyrë ose mbillet si bimë mjekësore e zbukuruese.

filxhánash ndajf: Luaj filxhanash bëj një lojë me tri filxhanë të kthyer përmbys, në njërën prej të cilëve ndodhet sendi që duhet gjetur.

filxhánthi ndajf>FILXHANASH.

filxhanxhesh•ë a f sh a at Ajo që shtie fall me llumin në filxhanin e kafes.

filxhanxhí•e ja f sh e et >FILXHANXHESH•Ë A.

fil•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza K >FILL•ZI ZEZË.

filzigén i m bot krahin (Ocimum basilicum)>BORZILOK U.

fill¹ ndajf

♦ Menjëherë. **Fill pas luftës. Fill pas kësaj.**

♦ Pa u sjellë andej e këtej, drejt. **Shkoi fill e në shtëpi.**

♦ Pa njeri, vetëm; pa ndihmë e përkrahje. **Fill i vetëm fare vetëm. Ecte fill. Mbetem fill.**

*

E bëj (zë) fill A, Ç përmend; zë me gojë; G provoj për herë të parë (*një ushqim*). **Nuk e zë fill** pjetën.

Fill e flakë nga fillimi në mbarim (në fund).

Ia them fill e flakë Ia them të gjitha ç'kam për t'i thënë.

Fill për fill

♦ Pikërisht ashtu.

♦ Vetëm për vetëm.

fill²ndajf krahin G Në kllapi. **Bie fill.**

fi•ll lli¹m sh je jet

♦ Pe i hollë pambuku, leshi, mëndafshi etj. , që përdoret për të endur, qepur etj.; fije. **Fill i dredhur. Fill i ngjyrosur. Fill pambuku (leshi, mëndafshi). Fill më dysh. Shkoj fillin në gjilpërë.**

♦ Tel. **Fill elektrik (telefoni). Fill bakri (ari). Fill i tokëzuar** *el.*

♦ Send shumë i hollë e i gjatë që i ngjet perit; qime. **Fill floku.**

♦ *fig* Ajo që lidh ose bashkon një send, njeri a grup njerëzish me një tjetër; lidhje; fill. **Fije të padukshme. Fijet e komplotit. Filli i bisedës (tregimit, ngjarjes, mendimeve). Ngatërroj (humbas) fillin. Këputet filli. Janë lidhur me shumë fije.**

♦ *fig* Shkak i diçkaje; burim i lindjes; fillim i zhvillimit të diçkaje. **Fill i mbarë. Ia gjej fillin. Zë (nis) fill** nis, fillon. **I jap fill diçkaje** filloj. **Nuk di nga ta zë fillin** nuk di nga t'ia filloj një pune, jam në mëdyshje; nuk di ç'të bëj me parë. **I zë fillin diçkaje** e kap nga fillimi; e nis mbarë; e nis aty ku duhet.

*

E humb fillin (fijen) E humb toruan; hutohem.

E mblodh fillin Vij në vete; e marr veten.

E shikoj për fill e për fërkem E shikoj me kujdesin me të madh, nga të gjitha anët, fill e për pe.

E vë (bie) në fill (fije) diçka E vë në rregull; e rregulloj; e vë në udhë të mbarë; e vë në vijë.

E zë fill dikë a diçka E zë në gojë: e përmend; e kujtoj.

Erdhi në fill (fije) U bë me mirë pas një sëmundjeje a pas një gjendjeje të vështirë; u përmirësua; e mori veten; erdhi në vete; erdhi në vijë.

Është në fill (fije) Është në rregull; është në vijë; është mirë.

Është në fill të vdekjes Është në buzë të varrit.

Fill e gjilpërë (në majë të gjilpërës, majë gjilpërë) Hollësisht; fill e për pe.

Fill e për pe (fije për fije, fije e për pe) Një për një; hollësisht; me imtësi; deri në fund: pa lënë asgjë.

I dha fill (rrugë, majë) punës E rregulloi punën; e vuri në vijë.

I humbi filli i lëmshtit U hutua fare: e humbi fillin e mendimeve.

I kam fijet mbarë Më shkojnë punët mirë: e kam punën në vijë.

I kam punët për fill I kam punët në vijë, në terezë.

I rashë në fill (në fije, në të) E kuptova drejt; e mora vesh mirë.

I shkoj (vi) pas fillit (fijes) dikujt Flas në mënyrë që t'i bëj qejfin dikujt; i shkoj pas qejfit; nuk ia prish.

Ia heq fillin dikujt a diçkaje Nuk i kushtoj me asnjë vëmendje; nuk kujdesem më për të: nuk bëhem më merak për të: nuk ia var; e shpërfill.

Ia lëshoj fillin dikujt E lë të lirë të veprojë si të dojë; nuk e mbaj më nën kujdes e s'e kontrollon më.

Ia them fill e flakë Ia them menjëherë; ia them të gjitha: ç'kisha për t'i thënë: ia zbraz të gjitha.
Marr në fill Përfill.

Ngatërroj (përziej) fijet (lëmshin, penjtë) E bëj diçka më të ndërlikuar, më të vështirë; krijoj një gjendje të vështirë. .

Numëroj fijet (qimet) e postiqes Shikoj dhe gjëra fare të vogla e pa rëndësi; merrem me cikërrima të parëndësishme; humbas kohën kot.

Pa u trashur filli Pa u bërë me i madh e me i ndërlikuar një problem etj.

Ra në fill me të U mor vesh mirë me dikë: ra në ujdi.

Si do t'i vejë (si do t'i shkojë, si do t'i dalë) filli dikujt a diçkaje Si do të ecë e si do të përfundojë, si do të shkojë me tej: si do t'i vejë puna.

Shpëtova për një fill (fije floku, qime) Isha në rrezik të madh; shpëtova për pak.

U bë fill U dobësua, u tret shumë; iu bë barku petë nga të pangrënët.

U ngatërruan fijet U ngatërrua puna; dolën pengesa e ngatërresa në një punë; u ngatërrua lëmshi.

Vajti (shkoi) në fill të vdekjes Sa s'vdiq.

Varet (qëndron) në fill (në fije) të perit (të flokut) Është në rrezik të madh; varet në një qime.

fi•ll lli^{2m} Veshje. **Një fill veshje** kostum kombëtar. **Asnjë (pa një) fill në trup.** **Një fill veshje** një veshje kombëtare e plotë. **Në fill të këmishës** pa gjë tjetër në trup; vetëm me këmishë. **Fill e nga një fill** pak e nga pak. **Që në prill nga një fill** *ff u* Mos i hiq rrobat e dimrit menjëherë.

filládh•e ja f sh e et vjet

♦ Bllok shënimesh.

♦ Tirazh i gazetës.

fillák e^{1mb}

♦ I vetmuar; fillikat.

♦ I mbetur pa ndihmë a mbështetje.

fillák e^{2mb} Me trup të gjatë e të drejtë. **Lis fillak. Vajzë fillake.**

fillák u^{1m} sh ë ët

♦ Dru i gjatë e i drejtë.

♦ Filiz; bisk.

fillák u^{2m} sh ë ët

♦ Batanije e vogël prej leshi për fëmijë.

♦ Velenxë e endur me një faqe. >**FILLOR•E JA².**

fillak•óhem krahin G vetv dhe pës e FILLAK•OJ. >FILLAK•UE (me u).

fillak•ój jokall dhe kal krahin G >FILLAK•UE (me).

fillak•úe (me) óva úe krahin G

I jokall Rri në fill të këmishës; vishem tepër hollë.

II kal

♦ Heq (*xhaketën*).

♦ E lë në fill të këmishës (*dikë*).

fillak•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Zhvishem lakuriq.

II pës e FILLAK•UE (me).

fillakúem (i) e (e) mb krahin G

fillakúem it (të) as krahin G Zhveshje lakuriq.

♦ I zhveshur.

♦ I mbetur në fill të këmishës.

filláll ndajf > FILLHALL.

fillár e mb I tjerre gjatë; i bërë fill i gjatë.

fillár i¹m sh ë ët Fill i gjatë; tërkuzë.

fillár i²m sh ë ët A Rresht; radhë.

fillc e f sh e et krahin G Dizgë.

fillç i m sh a at krahin G Shirit i gjatë pëlhere për të mbështjellë bukët e mbrume.

fillç•ë a f sh a at teks K Pëlhurë e parrahur në tezgjah; pëlhurë e rrallë.

filldén ndajf krahin G: Fillden i ri flakë i ri.

fill•e ja¹ f sh e et G Fill; fije. [Zbashkut dan ata m'e matë/ Teh e m'teh me 'i fille pënit (GjF).]

fill•e ja² f sh e et G Një palë tesha.

fill•e ja³ f sh e et G Dru zjarri.

fill•e ja⁴ f sh e et G Mur a paret ndarës.

fill•e ja⁵ f sh e et G Kushëri.

fillleflákë ndajf Fund e krye; kryefund.

fillés•ë a¹f sh a at

♦ Fillim; burim uji; krua.

♦ Trajtë fillestare; zanafillë; pikënisje. [Me të njëjtën fillesë semantike, por prej një rrënje tjetër të sllavishtes, është shpjegimi sipas të cilit "kreshnik" është një fjalë e prejardhur nga "kraj", me kuptimin "i fundit, i kufirit, kufitar". (ShS).]

fillés•ë a²f sh a at tek Pjesë e vjaskuar e vidhës a kundërvindhës.

fillestár e mb

♦ I fillimit; që ka të bëjë me fillimin; që bëhet në fillim; që shërben si fillim; i parë. **Njoftime (të dhëna) fillestare. Etapë (fazë) fillestare. Shpejtësi fillestare.**

♦ Që sapo e ka nisur një punë, një mjeshtëri etj. , që është në hapat e parë të një pune a të një veprimtarie; që ende nuk ka përvojë në një punë.

♦ I thjeshtë a i domosdoshëm për të njohur diçka a për të filluar një punë; i parë. **Njohuri (shprehi, rregulla) fillestare. [asaj i mungojnë materialet ma fillestare, ma paraprake për me i hy një pune me të vërtetë konstruktive (KM).]**

♦ Që është forma e parë e zhvillimit të diçkaje, që merret si bazë e krijimit a e zhvillimit; origjinar. **Lënda fillestare. Lloji fillestar.**

fillestár i m sh ë ët Ai që sapo ka filluar të punojë në një fushë a në një profesion, ai që është në hapat e parë; ai që nuk ka shumë përvojë në një punë. **Fillestar në punë. Gabim prej**

fillestari. Fati i fillestarit.

fillestár•e ja f sh e et f e FILLESTAR I.

fillest•úer óre mb G Fillestar.

fillest•úer óri m sh órë órët G > FILLESTAR I.

fillë ndajf Fill; drejt. [që t'apin litarin të shkojsh fillë e të varesh (Mgj).]

fill•ëm (i) me (e)¹mb A I vetëm; i vetmuar.

fill•ëm (i) me (e)²mb G

♦ (Njeri) me mendje të ffilluar.

♦ (Njeri) i mbarë.

fillër ndajf Vetëm; pa njeri; fillikat.

fillër•ój jokál óva úar Jetoj vetëm, i vetmuar.

fillës i m sh a at krahin G Shkaktar sherri; ai që nis sherr.

fillháll *ndajf* Menjëherë.

fillhúmbur *mb* Që e ka humbur fillin; i hutuar; i ngatërruar.

filli *ndajf* *G* Drejt. >**FILL**.

filliç *mb* *krahin* *G* (*Dru*) i vetëm; fillak.

filliç•ë *a f sh a at* *krahin* *G* *Dru* i vetëm, fillak.

fillháll *ndajf* Fill; menjëherë.

fillikát *ndajf*

♦ Vetëm; pa njeri. **Jetoj fillikat.**

♦ I mbetur pa mbështetje. **Mbetem fillikat.**

fillikát•e *ja f sh e et* *bot* *K* (*Anemone*) Bimë e shumëllojshme shumëvjeçare, shumë e përhapur, e familjes së zhabinoreve, me lule me 4 - 27 petla, me ngjyra të forta në majë të kërcellit, me gjethe të çara thellë.

fillím *i m sh e et*

♦ Nisje e një pune; bërje e hapit të parë në një punë. **Ky është vetëm fillimi. Fillimi dihet, fundi s'dihet.**

♦ Cak ku fillon diçka që shtrihet në hapësirë; vend ku nis diçka; kreu; burim, pikënisje. **Fillimi i artikullit. Nga fillimi deri në fund.**

♦ Cak që shënon nisjen e një kohe a veprimi; pjesë e kohës që lidhet me këtë cak; pjesë e parë e një pune. **Në fillim të dimrit. Që nga fillimi.**

♦ Formë e parë nga e cila lind ose zhvillohet diçka; fillesë. **Fillimet e jetës në Tokë. [Kosova/Krahinë shqiptare që në fillim të saj (BXh).]**

♦ *sh* Parime a njohuri themelore të diçkaje; njohuri fillestare.

*

Fillim e mbarim

♦ Që të gjithë; të tërë.

♦ Gjatë gjithë kohë; tërë kohën.

♦ Nga fillimi në fund; fund e krye; plotësisht. **[Kemi të bëjmë me një studim të kryer qysh më 1963 dhe është bërë duke u mbështetur fillim e mbarim vetëm në fotokopjen tërësore të "Mesharit" (GjSh).]**

fillimán *ndajf* *krahin* *G* Krejtësisht; fundekrye.

fillimbót•ë *a f libr* Fillim i botës.

fillimisht *ndajf* *libr* Në fillim; si fillim; së pari. **[Konstatohet se huazimi i dytë fillimisht ka qenë në përdorim në dije pranëfolklorike (eseistikë, studime letrare) dhe më pas mori peshën e një termi të konsoliduar. (ShS).]**

fillimjáv•ë *a f libr* Fillim i javës. **Në fillimjavë** në krye të javës.

fillimlájmi *i m sh e et* *libr* Fillim i lajmit; lajm i parë, i fillimit (*të emisionit*).

fillim-múaj *i m libr* Fillim i muajit.

fillimór *e mb* I fillimit.

fillim•shékull *i m sh shékuj shékujt* *libr* Fillim i shekullit.

fillimtár *e mb*

♦ I fillimit; fillestar.

♦ Inaugurues.

fillímtë (*i e*) *mb* Fillestar; që sapo ka nisur.

fillimvít *i m* Fillim i vitit.

fillimvjésh•ë *a f libr* Fillim i vjeshtës; vjeshtë e parë.

fill•kéq *kéqe* *mb, m sh kéqíj, f sh kéqíja* (*Njeri*) me synime a qëllime të këqija.

film *i m sh a at* A Film.

fillmán *ndaif krahin G* Krejtësisht; tërësisht.

fillmbájtës•e *ja f tek* Udhëzues i vjaskës (*së bulonit etj.*).

fillimbót•ë *a f libr* Fillim i botës.

fillimdím•ër *ri m libr* Fillim i dimrit.

fillimpranvér•ë *a f libr* Fillim i pranverës.

fillímtë (*i e*) *mb* Fillestar; fillimor.

fillmírë *mb* (*Njeri*) me synime a qëllime të mira; pa prapamendime. **Fillmiri dhe fillziu.**

fillnísës *i m sh - it* Nismëtar; ai që nis i pari një punë; pionier.

fillnísës•e *ja f sh e et f e* **FILLNISËS I.**

fillimvér•ë *a f libr* Fillim i verës.

fillimvjésht•ë *a f libr* Fillim i vjeshtës.

fill•óhem óva (*u*) **úar**

I *pavet dhe pës e* **FILL•OJ.** S'di nga fillohet.

II *G vetv >* **FILL•UE** (*me u*).

fill•ójóva **úar**

I *kal* Bëj hapin e parë në (*një punë*); ia hyj një (*pune*). *nis* (*të bëj diçka*). **Filloj punën. Filloj mësimin (studimin). Filloj këngën. Filloj murin (ndërtimin).**

♦ *Zë të ha ose të pi* (*diçka*); përdor (*diçka*) për të parën herë. **Filloj bukën. E kishte filluar pijen.**

II *jokal*

♦ *veta III* *Nis. Fillon loja. Shkolla filloi në shtator.*

♦ *veta III* *Shfaq shenjat e para. Filloi dimri (shiu).*

♦ *veta III* *Buron; e ka burimin në...; zë fill.*

fillomél•ë *a f sh a at orn A* (*Luscinia megarhynchos*) Bilbil.

fill•ónj *kal óva úar A, vjet J* Filloj.

fillór *e mb* (*Arsim*) i shkallës së parë, ku jepen njohuritë e para të dijes.

fillór•e *ja¹ f sh e et bis* Shkollë fillore; shkollë e ciklit të ulët, zakonisht me katër klasë. **Mësuesit (nxënësit) e fillores.**

fillór•e *ja² f sh e et* Velenxe e vogël e endur me një faqe dhe e shkelur në dërstilë.

fillór•e *ja³ f sh e et teks* Vegël e avlëmendit, që çon fijet e indit nëpër fijet e majës; drugë.

fillór•e *ja⁴ f krahin G* Tytë e pushkës.

filloríst *e mb*

♦ (*Nxënës*) i shkollës fillore; që ndjek mësimet në shkollë fillore; që ka mbaruar vetëm filloren.

♦ (*Mësues*) që jep mësim në shkollë fillore.

filloríst *i m sh ë ët* Nxënës i shkollës fillore.

filloríst•e *ja f sh e et* Nxënëse e shkollës fillore.

fillpásm•ë (*i*) *e* (*e*) *mb libr* Që vjen fill pas (*dikujt a diçkaje në radhë*).

fillprés•ë *a f sh a at tek* Darë për prerjen e shufrave metalike.

fillrójtës *i m sh - it* Ai që merret me mirëmbajtjen e rrjetit telefonik e telegrafik.

fillrúajtës *i m sh - it >* **FILLROJTËS I.**

fillshtnúes *i m sh - it* Ai që shtron telat ose kabllot e vijave telefonike e telegrafike.

filltár *i m sh ë ët*

♦ *G* Punëtor i parë.

♦ *G* Udhëtar i parë (*që ndesh në rrugë*).

♦ Pionier; ai që hap shtigje të reja në një shkencë etj.

♦ Fillestar; neofit.

filltár•e *ja f sh e et f e* **FILLTAR I.**

fillthi *ndajf* Fill; fillikat; vetëm.

fillúar (**i e**) *mb* (*Gjë, punë*) e nisur; e zënë fill. **Bukë e filluar.**

fillúar it (**të**) *as* Fillim.

fill•úe (**me u**) *vetv óva (u) úe G* Nisem për rrugë.

fillúem (**i e**) (**e**) *mb G I* nisur për rrugë.

fillúem it (**të**) *as G* Nisje për rrugë.

fillúes e *mb* Fillimor; i fillimit; që fillon, nis a hap.

fillúes i m sh - it Ai që fillon (*diçka*).

fillúes•e *ja f sh e et f e* **FILLUES I.**

fillur (**i e**) *mb*

♦ I vetëm; i vetmuar; i shkretë; pa njeri; fillikat.

♦ I shkretë; për t'i qarë hallin.

fill•zéz•ë zéza *f sh zéza zézat* Grua a vajzë që i punon mendja për të zeza.

fill•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* (Njeri) që i punon mendja për të zeza.

fill•zí zíu *m sh zínj zintë* Njeri që i punon mendja për të zeza.

fin de siecle /fê dê sjékl/ *shpr fr*

I *si em* Fund i një periudhe (*letrare, artistike*); fund i një shekulli; fund i shek. XIX.

II *si mb* Dekadent.

fin e¹ *mb* Skofiar; delikat; i hollë. [Shteti ... kishte nevojë, si rrallëherë, për pjesën më të zgjedhur e më fine të armatës së tij të fshehtë. (IK).]

fin e² *mb* Finlandez; i Finlandës; që ka të bëjë me Finlandën, me vendësit dhe banorët e saj.

fin i mG >FINJ•Ë A.

Fin i m shkurt i Serafin.

finák e *mbG*

♦ (*Njeri*) që spiunon a përgjon; fucak.

♦ Vjedhacak.

finák u *m sh ë ët G*

♦ Spiun; përgjues.

♦ Njeri që fut hundët kudo; fucak.

♦ Vjedhës; hajdut.

finák•e *ja f sh e et G f e* **FINAK U.**

finál e *mb*

♦ (*Ndeshje a garë*) që përcakton fituesin.

♦ *dhe fil* (*Veti*) e diçkaje që ka një fund të pashmangshëm a një objektiv. **Çasti final.**

finál•e *ja f sh e et*

♦ *sport* Ndeshje a garë e fundit që përcakton fituesin. **Finalja e kampionatit. Hyj (dal) në finale.**

♦ *teat, muz.* Pjesë e fundit e një vepre muzikore a teatrale. **Finalja e operës (simfonisë, baletit).**

finalíst i m sh ë ët *sport* Ai që luan në garën e fundit që përcakton fituesin.

finalíst•e *ja f sh e et sport f e* **FINALIST I.**

finalítet i m dhe fil Të qenët final; veti e diçkaje që ka një fund të pashmangshëm a një objektiv.

[dashuria për njeriun është arsyeja e qenies (parimi filozofik më human i finalitetit)

(AÇ).

finalizím i m libr Përfundim; dhënie e dorës së fundit.

finaliz•óhet úa (u) úar libr

I *vetv veta III* Përfundohet; mbyllet.

II *pës e FINALIZ•OJ.*

finaliz•ój kal óva úar libr Përfundoj; mbyll (*një plan, projekt etj.*).

finalizúar (i e) mb libr I përfunduar.

finalizúem (i) e (e) mb G >FINALIZUAR (i e).

finánc•ë a f sh a at

♦ Veprimtari për administrimin e burimeve monetare të një vendi, organizate, personi etj.

Nëpunës i (zyrë e) financës.

♦ *sh* Mjete monetare që ka shteti, gjendja e tyre, qarkullimi i tyre dhe veprimet që kryhen me to.

♦ *bis* Tërësi e parave që kam. **Si jemi me financën?**

financiár e mb

♦ I financës; që ka të bëjë me financën, me qarkullimin monetar dhe kreditin. **Mjetet**

(burimet) financiare. Gjendja financiare. Politika financiare. Kontroll financiar.

Marrëdhënie financiare. Vështirësi (krizë) financiare. **Vit financiar**

♦ I kapitalit financiar; që ka të bëjë me financierët; i financierëve. **Borgjezi (oligarki) financiare. Gjendje financiare. Shoqëri financiare. Treg financiar. Jam në gjendje të mirë financiare.**

kapitali financiar*ek* Kapital i bankave të mëdha monopoliste, i krijuar nga shkrirja e kapitalit industrial me atë bankar.

financiár•e ja f bis Policí financiare.

financiarísht ndajf Nga pikëpamja financiare.

financiér i m sh ë ët

♦ Specialist në financë; ai që kryen veprimet financiare.

♦ Kapitalist që zotëron mjete të financiare dhe kryen veprime me to.

financiér•e ja f sh e et f e FINANCIER I.

financím i m sh e et Pajisje me mjete financiare; ndihmë a mbështetje financiare. **Financim i një projekti.**

financ•óhem óva (u) úar pës e FINANC•OJ.

financ•ój kal óva úar E pajis me mjetet e nevojshme financiare (*një sektor*); e ndihmoj nga ana financiare (*dikë*).

financúar (i e) mb I pajisur me mjetet e nevojshme financiare; i ndihmuar nga ana financiare. **I financuar nga shteti.**

financúes e mb (*Shoqëri, bankë etj.*) që i jep dikujt mjetet e nevojshme financiare për një projekt; që financon dikë.

financúes i m sh - it Ai që financon (*një projekt etj.*).

financúes•e ja f sh e et f e FINANCUES I.

finc e mb G (*Njeri*) finok.

finc i m sh a at G Njeri finok.

finc•e ja¹ f sh e et G f e FINOK U.

finc•e ja² f sh e et G Thupër.

findák ndajf K: Findak i ri flakë i ri.

findërliç•ë a f sh a at K Femër e përdalë.

Finé u *m* mit *gr* I fejuari i Andromedës; desh të therte Perseun, por Meduza e ngurosi.

finekát *ndajf* Krejt; gjithë. > **FINOFEKAT**.

finés•ë *a f sh a atlibr* Skofí. [E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet (ShM).]

finéstër•ë *a f sh a at* A Dritare.

Fín•ë *a f shkurt i* Serafinë.

fín•ë *t m sh* Finlandezë; popullsi kryesore e Finlandës.

fín•ël *la f sh la lat* G Grimë; çikë; copë e vogël.

fín•ër *ra f sh ra rat* G

♦ Femër e përdalë.

♦ Grua që s'i rrihet në shtëpi.

fing u¹ *m sh a at* K Frengji; mazgallë.

fing u² *m sh a at*

♦ As në letra bixhozi.

♦ Dopjo në lojë me zarë.

fingíll *i m sh a at krahin* G > **THËNGJI•LL LLI**.

fingjílli *m sh a at* A Qymyr. > **THËNGJI•LL LLI**.

finík u¹ *m sh ë ët bot* (*Phoenix dactyliphera*) Palmë që prodhon hurma.

finík u² *m sh ë ët orn* (*Fringilla coelebs*) > **BORËS I**.

Finíkí *a f ant gjeog* Vend i përbërë nga disa qytete-shtete në brigjet lindore të Mesdheut, në trojet e Libanit të sotëm.

finikóre *t f sh bot* Palmat.

Finíq *i m ant* Qytet i kaonëve të Epirit.

finis coronat opus /fínis coronat ópus/ *shpr lt* Fundi me nder.

fínla-fínla *ndajf* G Copa-copa.

finlandéz *e mb* I Finlandës; që ka të bëjë me Finlandën, me vendësit dhe banorët e saj.

[franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre, pak a shumë me te njejtin rol që patën murgjit grekë në dëshmimin e këngëve akritike apo si Lonrot për "kalevala-n" finlandeze ose mbledhësit estonë të "kalevipoeg-ut". (ShS)].

finlandéz *i m sh ë ët* Vendës a banor i Finlandës.

finlandéz•e *ja f sh e et f e* **FINLANDEZ I**.

Finlánd•ë *a f gjeog* Republikë me dalje në Detin Baltik e kufizuar me Rusinë dhe Suedinë.

finlandísht *ndajf* Në gjuhën e finlandezëve.

finlandísht•e *ja f* Gjuhë e familjes ugrofine, që flitet kryesisht në Finlandë; gjuhë e finlandezëve; një nga dy gjuhët zyrtare të Finlandës.

finl•ój *kal* G > **FINL•UE (me)**.

finl•óhem *G pës e* **FINL•OJ**. > **FINL•UE (me u)**.

finl•úe (me) *kal óva úe* G Gris copa-copa; e bëj copë e çikë (*diçka*).

finl•úe (me u) *úe (u) úe* *úe* G *pës e* **FINL•UE (me)**.

finlúem (i) e (e) *mb* G I grisur copa-copa; i bërë copë e çikë.

fíno¹ *ndajf* G: **Fino** i marrë krejt i marrë.

fíno² *mb*

♦ (*Miell*) i situr me sitë të imtë.

♦ I përpunuar hollë; i përsosur.

finofekát *ndajf* Krejt; gjithë. **Finofekat ujë** i lagur e i bërë qull.

finój•ë a f G (*Sjellje*) e stërholluar; e rafinuar.

finójn•ë a f për f: **Me ojna e finojna** me shumë ojna e naze.

*

Pres me ojna e finojna Pres me gjithë të mirat; e pres si princ(*dikë*).

finók e mb (*Njeri*) i hollë nga mendja e dinak; që vepron me dhëlpëri e djallëzi.

finók u¹ m sh ë ët bot (*Foeniculum vulgare*) Lloj maraqi i butë me erë të mirë, me gjethet e poshtme të tulta e të mbledhura si qepë, që hahen ose përdoren në mjekësi. **Finok i zier (i skuqur). Sallatë (gjellë) me finok.**

finók u² m sh ë ët Njeri i hollë nga mendja e dinak; njeri dhëlparak e i djallëzuar. **Finoku më i madh i mëhallës.**

finók•e ja f sh e et f e FINOK U².

finokëri a f sh - të Të qenët finok; veprim a arsyetim prej finoku.

finóq e mb>FINOK E.

fint•ja f sh e et

♦ *sport* Lëvizje mashtruese.

♦ *bis* Naze; dhelka. **Lëri fintet!**

finúk•ël la f bot (*Ligustrum vulgare*) Shkurre 3-5 m e lartë e viseve të ngrohta, me degë të hirta të drejta, gjethe 3-6 cm, lule të bardha me erë të rëndë, që lidhin kokrra të vogla, të zeza helmuese për njerëzit. >**VOSHT•ËR RA.**

finj•ë a f Tretësirë alkaline e përgatitur me hi e ujë, për të larë rroba etj. **Vë (shkoj) në finjë rrobat.**

*

I kam rrobat në finjë Jam shumë i zënë me punë; kam punë që nuk e lë dot.

finjëzím i m Shtënie në finjë, larje me finjë, e rrobave.

finjëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FINJËZ•OJ.**

finjëz•ój kal óva úar Shtie në finjë; laj me finjë (*rrobat*).

finjëzúar (i e) mb (*Rroba*) të shtëna në finjë; të lara me finjë

finj•óhen vetv úan (u) úar *veta III sh e* **FINJ•OJ.**

finj•ój kal óva úar >FINJOS.

finjúar (i e) mb >FINJOSUR (i e).

finjós kal a ur Shtie në finjë; laj me finjë (*rrobat*).

finjós•em a (u) ur

I vetv

♦ Dobësohem shumë; tremem; zbehem në fytyrë; bëhem skrra.

♦ *veta III (Toka)* varfërohet.

II pës e FINJOS.

finjósj•e a¹ f Shtënie e rrobave në finjë; larje e rrobave me finjë.

finjósj•e a¹ f

♦ Dobësim; tretje; zbehje e fytyrës nga dobësia.

♦ Varfërim i tokës.

finjósur (i e)¹ f (*Rrobë etj.*) e shtënë në finjë; e larë me finjë.

finjósur (i e)² f

♦ I dobësuar; i tretur; i zbehur nga dobësia.

♦ (*Tokë*) e varfëruar.

fiorentín e mb I Firences; që ka të bëjë me Firencen, me vendësit a banorët e saj.

fiorentín i m sh ë ët Banor a vendës i Firences.

fiorentín•e *ia f sh e et f e* **FIorentIN I.**

fiorét i *m sh e et sport* Shpatë për skermë.

fioritúr•ë *a f muz it* Improvizim me zbukurime nga këngëtari i operës.

fiq i *m sh - të K dhe krahin G kopsht* Fik. **Në hijen e fiqit.**

fiq të sh i **FI•K KU.**

fiqál i *m sh ë ët* >**OFIQAR I.**

fiq•em a (u) ur A

I *vetv*

♦ Thahem.

♦ *veta III* Përfiket.

II *pës e* **FIQ•ENJ.**

fiq•enj kal a ur A Thaj; përfik.

fiq-fiq onomat Zë i hollë e i ulët i zogjve.

fiqfíq i *m sh ë ët bis* Zog që cicëron me zë të hollë e të ulët.

fiqfíq•e ja *f sh e et bis* Thith (prej) llastiku që i vihet foshnjës në gojë për ta qetësuar; kapëz.

fiqír i *m bis* Mendje.

*

E humb fiqirin (mendjen) Jepem aq shumë pas dikujt a pas diçkaje, sa s'jam më në gjendje të gjykojë në mënyrë të shëndoshë; s'jam më në vete.

Më lë fiqiri (mendja) Bëhem budalla; prishem nga mendtë; marrosem.

Ia prish fiqirin (mendjen)

♦ E bëj të mendojë ndryshe, ia kthej mendjen.

♦ E hutoj; e turbulloj.

Iki nga fiqiri Luaj mendsh; dal mendsh.

Nuk jam në fiqir shih Nuk jam në vete.

S'ma preu fiqiri (mendja, poçi) Nuk e kuptova.

Fíqo *m shkurt i* Fiqri.

fiqírím i *m bis* Mendim; rënie në mendime.

fiqróhem *vetv óva (u) úar bis* Mendohem mirë; bie në mendime, në të thella. **Mendohem e fiqrohem.**

fiqrój kal óva úar bis E mendoj thellë (*diçka, një punë a plan*).

fiqrúar (i e) *mb bis (Punë)* e menduar thellë.

fiqrúem (i e) *mb G* >**FIQRUAR (i e).**

fíqur (i e) *mb A I* fikur; i përtharë; i përfikët.

fir i *m sh e et botG* **FIER I.**

firáde *ndajf K*

♦ Drejt përpara.

♦ Fill e për pe; me shumë hollësi.

firáj•ë a f sh a at Vend i mbuluar me fier.

firájkë *mb krahin (Arrë, lajthi etj.)* pa bukë; fyçkë; fyle.

firáks jokai a ur >**FIR•OJ.**

firáks•enj jokai a ur A Tret; venit.

firáksj•e a f >**FIRIM I.**

firákst (i e) *mb A I* tretur; i venitur.

firáksur (i e) *mb A I* tretur; i venitur.

fírar¹ *si kallëzues bis: Bëhem firar* zhdukem (*kur ma kanë nevojën*).

firár² *si kallëzues*: **Dal firar** dal cub, kaçak; bëhem kusar.

firár e mb bis (*Njeri*) i pahair.

firár i m sh ë ët

♦ I zhdukur; i arratisur.

♦ Kusar i maleve; cub; kaçak.

firás¹kal a ur Shtupoj; zë me shtupë.

firás²jokal i ur Ç Humb. **Bagëtia ka firasur ka mishi** bagëtia ka humbur në peshë, është dobësuar.

firás•ënj jokall a (u) ur A

♦ Zhdukem.

♦ Tkurrem; mpakem.

firásj•e a f Shtupim.

firásur (i e) mb I shtupuar; i zënë me shtupë.

firaû ni m G

♦ Faraon.

♦ Magjyp.

firaún i m sh ë ët shar Njeri i keq, i djallëzuar e i pabesë shpirtkazmë.

firaún•e ia f sh e et e FIRAUN I.

Firénc•e ja f gjeog Kryeqendër e Toskanës; qendër e Rilindjes Italiane. **Republika e Firences** *hist* shtet i pavarur nga 1115 deri më 1532.

firés•ë a f sh a at>FIR•Ë A.

firë si ndajf bis Pa gjë brenda, bosh. **E kam barkun firë.**

*

Shkon (vete) firë Shkon kot; vete dëm.

U bë firë Humbi; u zhduk; vdiq.

fir•ë a¹f sh a at Humbje në peshë, vëllim etj. e një malli a prodhimi gjatë mbartjes ose përpunimit, nga tharja, avullimi etj.

fir•ë a²f sh a at G Mullar a kapule me fier të thatë.

firëz a f sh a at > THJERRËZ A.

firifick•ë a f J Puh; erë e lehtë.

firifiu mb mospërf Fare i papjekur e mendjelehtë; që e ka mendjen si veriu. **Është firifiu nga mendja.**

*

E ka mendjen firifiu Është mendjelehtë; është si veriu.

Ia bëj mendjen firifiu dikujt Ia marr mendjen; e bëj për vete; ia ngre mendjen për diçka.

firifunk•ë a f sh a at krahin G Spec djegës.

firikác i m sh a at Kazmë me faqe të ngushtë e të gjatë dhe pa tun, që përdoret për të hapur toka të reja, për të punuar vreshtat dhe për punime të tjera bujqësore. >**SHATËRKAZ I.**

firikát jokall G >FIRIKAT•Ë (me).

firikát•ë (me) jokall a ë G

♦ Hidhem; hov.

♦ Kërcej; vallëzoj.

firikátj•e a f sh e et G

♦ Hedhje.

♦ Kërcim; vallëzim.

firik•óhem G vetv dhe pës e FIRIK•OJ. > FIRIK•UE (me u).

firik•ój *jokal* *G* > **FIRIK•UE** (me).

firik•úe (me)¹ *kal óva úe* *G* Hedh a flak përjashta.

firik•úe (me)¹ *jokal* > **FIRIKAT•Ë** (me).

firik•úe (me *u*) *óva (u) úe* *G pës e* **FIRIK•OJ**. > **FIRIK•UE** (me)¹.

fírím i m sh e et

♦ Rënie në peshë.

♦ Humbje gjatë përpunimit (*të lëndës së parë*). > **FIRO JA**.

♦ Skarcitet.

fírísht•e ja f sh e et Vend i mbuluar me fier.

fírísht•ë a¹ f sh a at Sasi e humbur gjatë përpunimit të prodhimit etj.; firë. **Mall pa fíríshtë**.

fírísht•ë a² f sh a at *K* E metë; mangësi; cen.

fírísht•ë a² f sh a at *K*

♦ Gjë a thënie e pavërtetë.

♦ Hile; ligesë.

fírmatár e mb libr Nënshkrues. **Dyzet fírmatarët e shpalljes së pavarësisë**.

fírmatár i m sh ë ët libr Nënshkrues.

fírmatár•e ja f sh e et libr f e **FIRMATAR I**.

fírmát•ë a bis kryes sh Veshje etj. me emër firme të njohur.

fírmáto mb bis it (*Veshje, etj.*) me emër firme të njohur.

fírm•ë a f sh a at

♦ Nënshkrim. **Vë fírmën**. [**A nuk e ke pa kur unë e qes fírmën...** (MC).] [**Kongresit mban fírmat e 87 gjuhëtarëvet, shkrimtarëvet dhe arsimtarëvet, ndër ta edhe Çabej**. (APp)]

♦ Autor. **Fírmë e njohur (re)**.

♦ Kompani industriale a tregtare që prodhon a shet mallra me markën e vet. **Fírmë tregtare**.

*

E jap me fírmë E siguroj dikë për diçka, e them me bindje të plotë, e quaj një gjë shumë të sigurt.

E marr me fírmë Sigurohem, bindem për diçka.

Nuk më shkon fíрма Nuk më dëgjohet fjala.

**

fírmë piramidale ek, fin Kompani mashtruese që tërheq klientë me premtime për fitime me përqindje të lartë kundrejt depozitimit të të hollave të tyre në investime të dyshimta ose që nuk ekzistojnë.

fírmëtár e mb > **FIRMATAR E**.

fírmím i m Vënie e fírmës; nënshkrim.

fírm•óhet pavet dhe pës e **FIRM•OJ**.

fírm•ój *kal óva úar* Nënshkruaj; i vë fírmën (*një dokumenti*).

fírmónjës e mb vjet > **FIRMOSËS E; FIRMUES E**.

fírmónjës i m sh - it vjet **FIRMOSËS I; FIRMATAR I**.

fírmónjës•e ja f sh e et f e **FIRMONJËS I**.

fírmós kal a ur Vë fírmën në (*një dokument etj.*). > **FIRM•OJ**.

fírmósur (i e) mb I nënshkruar.

fírmúar (i e) mb I nënshkruar. [**Vepra është e fírmuar më 9 mars të atij viti nga një Teodor Shkodrani**. (DhSh).]

fírmúes e mb (*Palë*) që fírmos një dokument, marrëveshje a kontratë.

fírmúes i m sh - it Ai që fírmos një dokument, marrëveshje a kontratë.

firmúes•e *ja f e* **FIRMUES I.**

firn i m Borë e përhershme.

fíro *ja f sh - t >* **FIR•Ë A.**

fir•ó *j óva úar*

Ijokal

♦ *veta III* Pakësohet; ka humbje në peshë a vëllim; bën firë; shteron.

♦ Dobësohem.

♦ *bis* Zhdukem; bëhem firar.

IIkal

♦ E pakësoj; bëj që të humbasë në peshë, vëllim etj. **E firoi zjarri.**

♦ *veta III dhe fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Mbetet pa gjë brenda.

♦ *(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore):* **Më firoi barku** më dobësoi shumë barku.

firó•**ë** *a f sh a at J* Frymë.

firóre t *f bot* Rend që përfshin rreth 80% të llojeve të fiereve.

fíros *jokal >* **FIR•OJ.**

firú *krahin G: Me firu shpr ndajf* me ngulmim.

firúar (i e)^{1mb} I humbur gjatë përpunimit.

firúar (i e)^{2mb} I dobësuar; i tretur.

firúçk•ë *a f sh a at G* Arrë fyçkë, fyle.

firúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që ka firo; që humbet në peshë a vëllim.

firúk *e*^{1mb} *G*

♦ Bosh; i zbrazët; (*arrë*) pa thelpinj; fyçkë; fyl.

♦ *fig* Mendjelehtë.

firúk *e*^{2mb} *G* I shtresës së ulët. **Fisnik a firuk (K).**

firúk *e*^{3mb} *G* I ngathët; i plogët.

firúk *e*^{4mb} *G* Frikacak.

firúk *u*¹ *m sh ë ët G* Arrë fyçkë, pa thelb.

firúk *u*² *m sh ë ët GNjeri i shtresës së ulët të shoqërisë. Fisnikë e firukë.*

firúk *u*³ *m sh ë ët G* Njeri mendjelehtë.

firúk *u*⁴ *m sh ë ët G* Njeri frikacak.

firúk•e *ja G f sh e et f e* **FIRUK U**^{2, 3, 4}.

firúshkë *mb (Arrë, lajthi etj.)* pa thelpinj; fyçkë; fyrbë; fyle.

fírz•ë *a f sh a at bot >* **FIER I.**

fis *mb Ç (Lesh)* i pastër, i papërzier.

fis i m sh e et

♦ *hist* Grup njerëzish në shoqërinë primitive me lidhje të afërta gjaku, me gjuhë të përbashkët e me zakone të njëjta, që mbështetej në pronën e përbashkët dhe që ishte njësia bazë e organizimit të jetës së njerëzve e të prodhimit deri në lindjen e klasave.

♦ *etn* Grup njerëzish me gjuhë dhe zakone të përbashkëta, që jetojnë si një bashkësi me një prijës në krye. **Fiset ilire. Udhëheqësi i fisit.** [Fiset ma të para në tanë Shqipni (BP).]

♦ *etn* Bajrak; flamur; oxhak. **Katër fiset e Tropojës.**

♦ Grup njerëzish që rrjedhin nga një stërgjysh i përbashkët; njerëz të një gjaku; farefis. **Fis i madh. Fisi i gruas (i burrit). Fis i afërt (i largët). E kam fis. Jam fis me të. Është një fisi im.**

♦ *bis* Kombësi; komb. **Fis shqiptari.** [Prandej, mbas sodit,/ Kur t'm'leverdisin/ Un kam me shndrrue/ Sa herë t'due fisin (GjF).] [Dhe At Gjergj Fishta tek këndon/ për shkjaun shkja e fisin fis (ASh).]

♦ *vjet* Familje e pasur, me pozitë të privilegjuar në shoqërinë feudale.

♦ Familje e mirë. **Grua (prej) fisi.**

*

Do të vejë në fis Do ta tregojë veten se ç'është e sa vlen.

E kam për fis E kam zakon të trashëguar; ajo sjellje më shkon.

Farë e fis Kushërinj.

Pa farë e pa fis Pa asnjë njeri të vetin; i vetëm.

fisanák e mb (*Njeri*) i të njëjtit fis a i një gjaku me një tjetër.

fisanák u m sh ë ët G Kushëri.

fisanák•e ja f sh e et G f e FISANAK U.

fis•ë a f sh a at J Gyp i gjatë për t'i fryrë zjarrit.

fis•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) nga një familje e mirë; me veti morale dhe sjellje të mirë; fisnik.

♦ (*Sjellje, qëndrim etj.*) që është veti e një njeriu të mirë.

♦ (*Njeri*) i shtresës së lartë aristokratike, me prejardhje nga një familje me pozitë të privilegjuar; fisnik.

♦ *fig* (*Krijim*) me vlerë të lartë. [Ajo që dikur ishte quajtur "kulturë vulgare", për shkak të burimit jo të fismë të saj, u shndërrua në vlerë të patëmetë. (ShS).]

♦ (*Kafshë, bimë*) e racës a llojit më të mirë.

fisëri a¹ f sh - të Fisnikëri.

fisëri a² f përmb Farefisni; afri.

fisk u f sh a at G

♦ Fidan; bimë e re.

♦ Thupër e drejtë; fshikull.

fiskájë si mb I hollë e i drejtë si bisk. **Vetull fiskajë.**

fiskáj•ë a f sh a at

♦ Fidan bime a druri; bisk i ri, filiz;; fiskël. **Fiskajë ahu. Ka nxjerrë fiskaja.**

♦ Thupër e hollë **I ra me fiskajë.**

♦ Curril i hollë (*uji, gjaku etj.*).

♦ *fig* Gjë e drejtë, e hollë e plot hijeshi. [Vetulla e sajë ndrejt, si fiskajë (CV).]

fiskál e mb Financiar. **Vit fiskalvit** financiar.

fiskát kal K >FISKAT•Ë (me).

fiskát•ë (me) kal a ë K Rrah, godit, qëlloj me thupër; fshikulloj me thupër.

fiskátj•e a f sh e et K Rrahje, goditje, fshikullim me thupër.

fiskátun (i e) mb K I rrahur, goditur a fshikulluar me thupër.

fiskátun it (të) as K >FISKATJ•E A.

fiskë ndajf (*Rroba bie*) puthitur pas trupit; bukur; për bukuri.

fisk•ë a f sh a at K >FISK•ËL LA.

fisk•ël la f sha at

♦ Degë njëvjeçare e një druri a shkurreje. **Fiskël shelgu. Thur me fiskla.**

♦ Thupër druri e hollë; fshikull. **I ra me fiskël.**

fiskí a f sh - të Curril uji; fiskajë.

fiskíj•ë a f sh a at K

♦ Çok; kyç i gishtit.

♦ Goditje me çok, me kyçin e gishtit.

fiskláj•ë a f sh a at G Thupër.

fisklát kal óva úar

♦ Godit a rrah me thupër; thupëroj.

♦ Zë (*vrímat e gardhit*) me thupra; thupëroj (*gardhin*).

fisklátj•e a f sh e et

♦ Goditje me shkop; shkopitje.

♦ Thupërim i vrimave të gardhit me shkopa.

fisklátur (i e) mb

♦ I goditur a i rrahur me shkop.

♦ (*Vrimë gardhi*) e thupëruar; e zënë me thupra.

fisklím i m sh e et >FISKLATJ•E A.

fiskl•óhem óva (u) úar pës e FISKL•OJ.

fiskl•ój kal óva úar >FISKLAT.

fiskóm•ë a f sh a at Ç Spango.

fism•ë (i) e (e) mb >FIS•ËM (i) ME (e).

fismërí a f Fisnikëri; të qenët fisnik.

fisník e mb

♦ (*Njeri*) që i takon shtresës së aristokracisë sipas shkallës shoqërore, titullit dhe së drejtës trashëgimore ose që ka fituar një titull të tillë për shërbime të veçanta.

♦ (*Njeri*) me veti të larta morale, i ndershëm a zemërgjerë; bujar. >**FISM•Ë (i) E (e).** [- Eja të pimë nga dy-tri gota për shëndet të Lekë Dukagjinit (i rrofshin çunat!) e për nderën, trimninë, besnikinë e kreshnikinë mijëvjeçare që na nderon truallin tonë kombëtar e fisnik (DhP).]

♦ *fig* (*Mendim, qëndrim a veprim*) i motivuar nga qëllime të larta morale. [**Puna është më e lartë se trimëria, kazma më fisnike se palla (FK).**] [**pengimi i arratisjes se djemve të rinj, jo vetëm që nuk është poshtërsi, por është ndër gjërat më fisnike që ti mund të bësh në këtë botë.** (IK).]

**

gaze fisnike kim Elemente të gaztë si heliumi, neoni, argoni, kriptoni, ksenoni dhe radoni që hyjnë në grupin 18 të tabelës periodike.

metale fisnike kim Metale si ari, argjendi dhe platini që nuk ndryshken e nuk u nënshtrohen reaksioneve kimike e nuk dëmtohen nga acidet.

fisník u m sh ë ët

♦ Pjesëtar i aristokracisë; njeri me titull fisnikërie të trashëguar a të fituar, në vendet ose shtetet ku ruhen tituj të tillë.

♦ Njeri me veti të larta morale.

♦ Emër me të cilin gruaja i drejtohet burrit të vet në prani të të tjerëve.

fisník•e ja f sh e et

♦ *f e* **FISNIK U.** Grua me titull fisnikërie të trashëguar a të fituar.

♦ *krahin* Përdoret nga miku, vizitori etj. për t'iu drejtuar me nderim nuses, bashkëshortes a zonjësë së shtëpisë.

fisnikërí a f

♦ Të qenët bujar, zemërgjerë e i ndershëm; sjellje fisnike, bujari. **Kishte fisnikëri të madhe. Sillet me fisnikëri.**

♦ *përmb* Shtresë e aristokracisë. **Fisnikëria feudale.**

♦ *vjet* Titull me të cilin thirret një fisnik me nderim. **Fisnikëria juaj.**

fisnikërim i m

♦ Ngritje në shkallën e fisnikut.

♦ *fig* Lartësim moral. [**Dashuria ka në vetvete forcën e fisnikërimit të njeriut: (AÇ).**]

fisnikërisht *ndajf* Me fisnikëri; si fisnik.

fisnikër•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Fitoj a marr titull fisnikërie.

♦ *fig* Fitoj veti të larta morale; bëhem fisnik në ndjenja e mendime.

♦ *fig* (*Mendimet etj.*) bëhen më të pastra, të mira e të holla.

♦ *veta III zootek dhe bujq (Lloji)* përmirësohet.

II *pës e* **FISNIKËR•OJ.**

fisnikër•ój kal óva úar

♦ I jap titull fisnikërie (*dikujt*).

♦ *fig* E bëj që të fitojë veti të mira morale; e lartësoj nga ana morale; e bëj fisnik.

♦ *fig* E bëj me të pastër e me të mirë; e bëj me të hollë; e ngre me lart, e lartësoj. **Të**

fisnikëron ndjenjat.

♦ *zoovet, bujq* Përmirësoj racën e cilësitë e (*kafshëve, bimëve*).

fisnikërúar (i e) mb

♦ I ngritur në shkallën e fisnikërisë; i bërë fisnik me titull.

♦ *fig* (*Njeri*) që ka fituar veti të mira morale.

♦ *fig* (*Ndjenjë*) e pastër, e lartë.

♦ *zootek, bujq (Kafshë, bimë)* e përmirësuar.

fisnik•óhemóva (u) úar *vetv dhe pës e* **FISNIK•OJ.**

fisnik•ój kal óva úar > FISNIKËR•OJ.

fisnikúar (i e) mb>FISNIKËRUAR (i e).

fisnikërúes e mb Që fisnikëron.

fisnór e mb

♦ I fisit; që ka të bëjë me fisin (*në shoqërinë primitive*); që është i tipit të fisit. **Rendi fisnor.**

Marrëdhënie fisnore. Mënyra fisnore e jetesës.

♦ I farefisit; që ka të bëjë me farefisin; farefisnor. **Lidhje fisnore.**

fispërshkrím i m sh e et libr Gjenealogji.

fispërshkrimór e mb libr Gjenealogjik.

fispërshkrúes e mb libr>FISPËRSHKRIMOR E.

físsh•ëm (i) me (e) mb dhe fig Fisnik; i fisëm.

fisták u m sh ë ët Mustaqe (mustakë) misri.

fistán i m sh e et krahin G Fustan.

fistár e mb (*Njeri*) që bën shumë për fisin a njerëzit e vet.

fistár i¹ m sh ë ët etn Drejtár; pleqnar.

fistár i² m sh ë ët Njeri që bën shumë për fisin a njerëzit e vet.

fistarí a f Të qenët fistar; qëndrim fistar.

fisték *përem pacak* Njeri a vend i papërcaktuar me qëllim. [... **Mund të flisje pa patur nevojë të kuptoheshe. Edhe pa t'u lipsur që të nxirrje pasaporta e të thoshe: vij nga filan zullum apo fistek parajsë. (ED).**]

fistík u m sh ë ët

♦ *bot* Dru i ulët a shkurre e viseve të ngrohta, me gjethe të gjera e me lule të vogla si vile; bën kokrra me thelb të shijshëm në një guaskë të thyeshme.

♦ *kryes sh* Thelpinjtë e këtyre korrave.

♦ *kryes sh* Fara të boçës së pishës së butë.

fistón i m sh e et Lak i vogël buzë dantellës etj.

fistór e mb Fisnik; i fisëm.

fistrák e mb (*Kafshë*) shtëpiake.

fistulár e mb mjek I fistulës; që ka të bëjë me fistulën.

fistúl•ë a f sh a at mjek Lidhje jo normale ose kirurgjike e indit midis dy organeve ose një organi dhe lëkurës.

fisúr•ë a f dhe anat Plasaritje ose çarje e gjatë dhe e ngushtë e lëkurës.

fish ndajf K Paluar.

-fish fjalëform Pjesë e dytë e fjalëve të përbëra, që tregon se numri a madhësia është rritur aq herë sa shprehet në pjesën e parë (*p.sh.*: **dyfish**, **pesëfish**, **dhjetëfishetj.**).

fish•e ja f sh e et el Prizë me dy a më shumë dalje, për dy a më shumë spina.

fishék si ndajf bis

♦ Menjëherë, shpejt e shpejt, pa e zgjatur. **Dal fishek.**

♦ Bosh; pa gjë.

*

E nxjerr fishek dikë E nxjerr me gisht në gojë.

Jam fishek

♦ S'kam asnjë lek në xhep.

♦ Jam i papërgatitur në mësim a në provim; nuk di gjë fare; jam tapë topi.

Mbetem fishek

♦ Mbetem pa një lek në xhep; mbetem pa gjë.

♦ Mbetem pa njeri; mbetem vetëm.

fishék u m

♦ *usht* Gëzhjojë (prej) metali a kartoni e mbushur me barut, me një kapsollë në fund e me një plumb në krye ose me saçma për të qëlluar me armë zjarri të lehta. **Fishek luftarak**

(*mësimor*). Fishek pushke (mitralozi, çifteje, revolveri). **Foleja e fishekut. Gjerdan (kollan) i fishekëve. Krehër (ballë) fishekësh.**

♦ Copë letre e mbështjellë në trajtë koni fund të mbyllur, që përdoret për të futur në të pemë të vogla, kikirikë etj.; kaush. **Një fishek me kikirik (kumbulla). Bëj fishekët.**

♦ Emërtim i përgjithshëm për sende e pjesë sendesh që kanë trajtën e gëzhjojës a të një gypi.

Fisheku i cigares. Një fishek makarona.

♦ *krahin G* Gëzhutë pa kokrra e fasules.

♦ *euf* Organ seksual i mashkullit.

♦ Kallam a thithë e sisës së bagëtisë.

♦ *krahin G* Bishtajë e fasules pa kokrra.

♦ *euf* Organ seksual i mashkullit.

*

Bën fishek

♦ (*Flaka e kaminës*) gjen një të çarë a një shteg e del jashtë me vrull.

♦ Del me vrull nga rrethimi a nga një gjendje e vështirë.

Asht fishek në rreth G Asht njeri i sigurt, i besueshëm.

Është fishek i lagur Është njeri që nuk ka guxim e nuk vepron; vetëm kanoset, por nuk bën dëm.

Është fishek që s'shkrep

♦ Është njeri që s'të ndihmon; s'ke dobi prej tij.

♦ Është frikacak; s'guxon të flasë a të veprojë.

Fishek pa barut Fishek pa barut njeri pa vlerë.

Fisheku i fundit I vetmi mjet më mbetet në dorë; mundësia e vetme. **Qit (zbraz) fishekun e fundit.**

Fishek i shkrepu *G* Send pa vlerë.

Fishek në rreth

♦ Njeri i besës.

♦ Pushkë e mbushur, me fishekun në gojë.

I qes të gjithë fishekët për diçka *G* I bëj të gjitha përpjekjet për diçka.

I zbraz tërë fishekët

♦ I përdora të gjitha arsyetimet, të gjitha mundësitë.

♦ Ia thashë të tëra; i harxhova të gjitha fjalët qortuese a sharëse.

Ia qit fishekët një pune E prish punën dhe është vështirë që të rregullohet.

Kam edhe një fishek Më ka mbetur edhe një mundësi.

Qes fishekët e mi *G* Bëj sa kam në dorë, sa kam mundësi.

Si fishekët në qese Shumë ngushtë.

Si fishekët në rreth

♦ Të lidhur ngushtë me njëri-tjetrin.

♦ Shumë shtrënguar.

**

fishek dumtum *usht* Fishek me plumbin të çarë kryq, që ndahet në disa copa kur hyn brenda në trup a në një send.

fishekór•e ja f sh e et Gjerdan fishekësh; çantë fishekësh; vezme.

fishekszár i m sh ë ët > FISHEKZJARR I.

fishekzjarr i m sh ë ët Fishek i mbushur me barut e me lëndë të tjera, që zbrazet në ajër në raste festash ose për të dhënë shenja dhe që, kur shpërthen, bën flakë me ngjyra të ndryshme; flakë që lëshon një fishek i tillë, drita e saj në ajër. **Fishekzjarrë shumëngjyrësh. Hedh fishekzjarrë.**

fish•ë a¹f sh a atel Fische.

fish•ë a²f sh a at Pullë me vlerë të caktuar që përdoret në vend të parave në bixhoz e lojëra të tjera të fatit.

fish•ë a³f sh a attek Skedë e dosjes (*edhe në kompjuter*).

fishëllím•ë a f sh a at Fishkëllimë; vërshëllimë.

fishëll•yé kal éva ye(m) *G* Fishkëllej.

fish-físh *ndajf*

♦ Pala-pala; me pala.

♦ Palë-palë; një mbi një.

fishínëz a f kopsht krahin *G* Fik që jep dy prodhime në vit.

fishk kal a ur

♦ I heq njomësinë; e rrudh dhe e bëj që të humbasë ngjyrën, shkëlqimin a bukurinë; e venit; e rrudh dhe e dobësoj. **Vapa i fishku lulet. E fishku misrin thatësira. E kishte fishkur sëmundja.**

♦ *fig* Bëj që të humbasë forcën e gjallërinë; i heq gëzimin; e bëj të mpitë; e venit. **Vuajtjet ia fishkën ndjenjat.**

♦ *fig* E bëj me të dobët diçka, dobësoj, zbut, zbeh. **E fishku polemikën (kritikën).**

fishk u m sh a at Thikë gjahtari.

fishka-fishka

I *ndaif* Plot rrudha.

II *mb* I tharë e i rrudhur.

fishkaráq e mb

♦ I thatë e plot rrudha në fytyrë, i fishkur. **Faqe fishkaraqe.**

♦ *fig* I mefshtë; i mpitë; i qullët.

fishkaráq i m sh ë ët

♦ Njeri i thatë e plot rrudha në fytyrë.

♦ *fig* Njeri i mefshtë, i mpitë, i qullët.

fishkaráq•e ja f sh e et f e FISHKARAQ I.

fishkaróll i m sh a at muz A Cyle dyjare.

fishkar•uall ólli m sh ólla óllat muz A >FISHKAROLL I.

fishkásh e mb J (Fytyrë) e fishkur.

fishk•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Humbas njomësinë, ngjyrën, shkëlqimin a bukurinë; venitem; rrudhem e dobësohem. **U fishkën lulet (gjethet). Fishket misri pa ujë. Iu fishk fytyra. Megjithëse u plak, nuk është fishkur fare.**

♦ *fig* Humbas forcën e gjallërinë, me ikën gëzimi; mpihem; venitem.

♦ *vetv veta III fig* Humbet forcën e mëparshme; dobësohet; zbutet; zbehet.

II pës e FISHK.

fishk•ë a¹ f sh a at

♦ Filiç; shkop me një rrotull druri në fund për të rrahur qumështin në tundës; shkop i tundësit.

♦ Shufër për pastrimin e grykës së armës së zjarrit.

fishk•ë a² f sh a at Thikë gjahtari.

fishkëll•éhem éva (u) ýer pës e FISHKËLL•EJ.

fishkëll•éj éva ýer

I *kal*

♦ Ndjell me fishkëllimë (*qenin etj.*).

♦ Marr me fishkëllimë (*një melodi*).

♦ E zë a pres me fishkëllima (*dikë*) për të shprehur kundërshtim pakënaqësi a mospëlqim.

II *jokal*

♦ Nxjerr një zë të hollë e të mprehtë duke fryrë fort me buzë të mbledhura ose me gishtërinj në gojë; nxjerr një zë të tillë, duke i fryrë bilbilit a ndonjë mjeti tjetër; marr një melodi me zë të tillë.

♦ *veta III* Nxjerr një tingull të hollë e të mprehtë; nxjerr një zë tingëllues; nxjerr një zë si fishkëllimë **Fishkëllen cjapi i egër. Fishkëlleu sirena. Fishkëllenin plumbat. Fishkëllente era.**

*

I fishkëllej (fryj, këndoj) në vesh dikujt nxit dikë kundër një dikujt, duke i pëshpëritur fjalë e thashetheme; e kurdis kundër një dikujt.

fishkëllénjës e mb vjetJ >FISHKËLLYES E.

fishkëllénjës i m sh - it orn Zog me rreth 200 specie, i përhapur në Europë e Azi, që fishkëllen me tinguj monotonë dhe që ushqehet me kandrra.

**

fishkëllenjës gushëbardhë orn (*Phylloscopus bonelli Viell.*) Zog i vogël me pupla të përhimë në të blertë, me gushën në ngjyrë të çelët, që fishkëllen me një notë.

fishkëllenjës gushëverdhë orn (*Phylloscopus trochillus*) Zog i vogël me pupla të përhimë në të blertë, me gushë të verdhë, që fishkëllen me dy nota.

fishkëllim i m sh e et Nxjerrje e një tingulli të hollë e të duke fryrë fort me buzë të mbledhura ose me gishtërinj në gojë.

fishkëllimë si ndajf Me shpejtësi të madhe; me vrull. **Vinin plumbat fishkëllimë.**

fishkëllim•ë a f sh a at

♦ Zë i hollë e i mprehtë që del kur fryjmë fort me buzë të mbledhura ose me gishtërinj në gojë; zë i tillë që del kur i fryjmë bilbilit a ndonjë mjeti tjetër. **Fishkëllima e bilbilit (gjqtarit). E pritën (zunë) me fishkëllima.**

♦ Tingull i tillë a i ngjashëm me të, që nxjerrin disa kafshë. **Fishkëllima e cjamin të egër.**

♦ Tingull i mprehtë që nxjerr diçka kur lëviz me forcë e me shpejtësi nëpër ajër ose nëpër një të çarë të ngushtë. **Fishkëllima e erës. Fishkëllimat e sirenës (plumbave).**

fishkëll•ój jokal óva úar > FISHKËLL•EJ.

fishkëllór e¹mb

♦ Fishkëllyes; që fishkëllen.

♦ *gjuh* (Tingull) i përfutur nga kalimi i ajrit me fishkëllimë të lehtë nëpër një hapësirë të ngushtë midis dhëmbëve dhe gjuhës (*për tingujts, zetj.*). **Bashkëtingëllore fishkëllore.**

fishkëllór•e ja f gjuh Tingull fishkëllor; bashkëtingëllore fishkëllore.

fishkëllúar (i e) mb (*Melodi*) që krijohet me fishkëllimë.

fishkëllúeshëm ndajf Duke fishkëllyer; me fishkëllimë.

fishkëll•ýe (me) jokal éva ýeG Fishkëllej.

fishkëllýes e mb

♦ Që shoqërohet me fishkëllimë; që i ngjet fishkëllimës. **Tingull fishkëllyes. Zhurmë fishkëllyese. Predhë fishkëllyese. Të folur fishkëllyes.**

♦ *gjuh* Fishkëllor.

fishkëllýes i m sh - it orn (*Phylloscopus*)>**FISHKËLLENJËS I.**

fishkërí a f Tharje; rrudhje; fishkje.

fishkët (i e) mb

♦ I tharë; i rrudhur; i fishkur.

♦ (*Arrë*) pa thelb; e tpime.

fishkí a f sh a at A Curril i hollë uji; fiskajë.

fishkím i m >FISHKJ•E A.

fishkj•e a f sh e et

♦ Humbje e njomësisë, ngjyrës, shkëlqimit a bukurisë.

♦ *fig* Humbje e forcës, gjallërisë a gëzimit.

♦ *fig* Dobësim; zbutje; zbehje.

fishkll•éj jokal G >FISHKLL•YE (me).

fishkllím i f sh e et G >FISHKËLLIM•Ë A.

fishkll•ój kal dhe jokal G >FISHKLL•UE (me).

fishkll•úe (me) óva úe G

I jokal Fishkëllej. **Fishkëllej fort.**

II kal Fishkëllez (një melodi); i thërres me fishkëllimë (*diku*); ndjell me fishkëllimë (*qenin etj.*).

fishkllúemit (të) as *G* Fishkëllim.

fishkll•ýe (me) *jokal éva ýe G* Fishkëllez. [**Fishkllinerë** ndër shelqe të ngimë/ me ujna prrojesh (MC).]

fishkuj t sh i **FISHKU•LL LLI**^{1,2,3}.

fishkull e mb *G I* zhveshur; lakuriq.

fishku•ll lli¹*m sh j jt kryes sh orn (Fringillidae)* Zogj këngëtarë me pupla shumëngjyrëshe, që ushqehen me fara.

fishku•ll lli²*m sh j jt G*

♦ Shportë me buzinë të gjerë.

♦ A Trinë shëlg për të shkelur ullinj.

fishku•ll lli³*m sh j jt >FISHIKU•LL LLI*.

fishkullór e mb (*Tingull*) fishkëllyes

fishkull•úer óre mb *G >FISHKULLOR E*.

fishkullúes e mb *>FISHKULLOR E*.

fishkullúeshëm *ndajf* Me fishkëllimë; duke fishkëllyer.

fishkur (i e) *mb*

♦ Që ka humbur njomësinë, ngjyrën, shkëlqimin a bukurinë; i venitur; i rrudhur e dobësuar.

Lule (gjethe) të fishkura. [**Nëna të vjetra/ me fytyrat e fishkura/ si mollët e harruara në sëndyq (VZh).**]

♦ *fig* Që e ka humbur forcën, gjallërinë a gëzimin; i mpitë; i venitur. **Me zemër (me shpirt) të fishkur.**

♦ *fig* Që ka humbur forcën; i dobësuar, i zbutur, i zbehur.

fishll•éj *jokal G > FISHLL•YE (me)*.

fishllím•ë a f sh a at *G*

♦ Fishkëllimë; vërshëllimë.

♦ Jehonë e zërit.

♦ *fig* Jehonë; bujë.

fishll•óhem *vetv dhe pës e FISHLL•UE (me u)*.

fishll•ój *jokal dhe kal G >FISHLL•UE (me)*.

fishll•úe (me) óva úe *G*

I *jokal* Fishkëllez.

II kal *E* flak jashtë; e fluturis (*dikë*).

fishll•úe (me u) óva (u) úe *G*

I *vetv* Zhdukem; qërohem. **A po fishllohesh tashti!**

II pës e FISHLL•UE (me).

fishllúem (i) e (e) *mb G*

♦ I fishkëllyer.

♦ I zënë me fishkëllima.

fishllúem it (të) as *G* Fishkëllimë.

fishllúeshëm *ndajf* Me fishkëllimë; duke fishkëllyer.

fishll•ýe (me) *jokal éva ýer G*

♦ Fishkëllez; vërshëllez.

♦ (*Zëri*) jehon.

♦ *fig* (*Një ngjarje*) bën jehonë të bujshme; ka pasoja të rënda.

fishnjár i m sh ë ët zool (*Mustela foina, Martes foina*) Kafshë grabitqare mishngrënëse e murrme në të përhime, me bisht të gjatë e këmbë të shkurtra, me lëkurë të çmuar për gëzof.

fishnjár•ë a f sh a at zool >**FISHNJAR I.**

fishnját kal G >FISHNJAT•Ë (me).

fishnját•ë (me) kal a ë G Shkund pluhurin e (*teshave, shtresave etj.*).

fishnjátj•e a f sh e et G Shkundje e pluhurit të teshave, shtresave etj.

fishnjátun (i e) mb G (*Tesha, shtresa*) të shkundura.

fishnjóll•ë a f sh a at Marifet; dredhi.

fishtján e mb let Karakteristik për Gjergj Fishtën dhe poezinë e tij.

fishtján•ë a f përmb let Trashëgimi letrare e Gjergj Fishtës.

fit ndajf bis Në rregull; të larë. **Jemi fit (e fit)** jemi baraz; u lamë; nuk të kam e nuk më ke borxh gjë.

fit i m sh e et K

♦ Kunj.

♦ kryes sh fig Çartë; dasí; grindje; përçarje. **Fut fite.**

Fit i shkurt i Mufit.

fitafít ndajf G Baraz. **U ndamë fitafit.**

fitefít ndajf G >FITAFIT.

fitéps kal a ur Ç Mbjell me fidanë (*qepë, hudhra etj.*); ngul (*fidanë qepësh, hudhrash etj.*).

fitépsur (i e) mb Ç (*Fidanë qepësh, hudhrash etj.*) të ngulura; të mbjella.

fités•ë a f sh a at Fitim; të ardhura neto.

fit•ë a f sh a at Arrë pa bukë, pa thelb; arrë fyçkë, fyrbë, fyle. >**FILIKAÇ•Ë A.**

fir•ër ra f sh a at Ç Skallua; syth; mugull; bitme; bisk i sapodalë.

Fít•ër ri m fet Prishje e Ramazanit; festë në fund të muajit të Ramazanit, që priset me të ëmbla.

fítëz a f sh a at

♦ Kunj; pykë e vogël.

♦ teks Pjesë e drugës së avlëmendit, zakonisht prej metali, ku mbështillet filli i indit.

fit-fít ndajf Baraz; (*dal*) barazim. >**FITAFIT; FITEFIT.**

fitíl

I ndajf Në trajtë fitili; si fitil. **Tjerr fitil.**

II si mb I dobësuar; i bërë si fitil.

* **Bëhem fitil në fytyrë** Skuqem.

fitíl i¹ m sh a at

♦ Rrip i hollë prej disa fijesh të dredhura pambuku, liri, kërpi etj. , që futet nga njëra anë në një enë me vajguri ose me vaj dhe ndizet në anën tjetër për të bërë dritë ose për të dhënë nxehtësi; fije peri që kalon përmes qiririt e që ndizet. **Fitili i llambës (kandilit, qiririt, furnelës). Ngre (ul) fitilin. Iu dogj fitili.**

♦ tek Shirit që digjet shpejt e përdoret për të ndezur minën, dinamitin etj. **Fitil minash. Fitili i granatës. I vë fitilin. Ndez fitilin.**

♦ teks Fill shumë i trashë pambuku i padredhur mirë, i cili kalon nëpër makinën e tjerres, ku tërhiqet e tëhollet sipas nevojës. **Fitil pambuku. Makina e fitilit. Reparti i fitilit. Çorape fitili.**

♦ teks Fije pambuku e hollë dhe e fortë që përdoret si majë për të endur qilima, pëlhurë etj.

♦ bis mjek Shtupë e gjatë pambuku që shtihet në plagë a lungë për të thithur gjakun a qelbin.

♦ Tufë flokësh të gjatë të thurur si bishtalec.

♦ *bis* Copë garze si rrip i hollë, që futet në plagë për të ndaluar gjakun ose për të thithur qelbin.

I futi fitila (i ndërroi fitilat) plagës.

♦ *biskrahin* *G* Diçka e gjatë dhe e hollë në trajtën e një gypi, rripi etj. **Një fitil mish.**

♦ *K* Shtieq; ai që shtie në grindje njerëzit.

*

Fut (shtie) fitila (fite, fitme) E shtyj, e nxit dikë për të bërë një punë të keqe; e shtyj dikë me qëllim të keq kundër dikujt; e shtie në sherr dikë me dikë tjetër.

Ika hyrë fitilibis E ka zënë dashuria; ka rënë në dashuri me dikë.

Ia lë fitilin ndezur dikujt

♦ I fut krimbin dikujt; i shtie një shqetësim dikujt.

♦ E shtie në sherr dikë.

♦ Ia ngreh kurthin dikujt.

I vuri fitilin (pishën) diçkaje I vuri zjarrin; e ndezi; e dogji; e shkatërroi fare.

I puqen fitilat Janë me një mendje; kanë mendime të njëjta; u shkon muhabeti.

Ka marrë fitilin Ka marrë të ftohtë; është i sëmurë nga tuberkulozi; e ka zënë një sëmundje e rëndë.

**

fitil lëkure *G* Leskër lëkure.

fitil makine Cigare e fabrikës.

fitil i²m sh a at *krahin* *G* Cigare.

fitil i³m sh a at *kopsht krahin* *G* Kalem që ngulet në nënshartesë.

fitiláč•ë a¹f sh a at *G* Bishtuk; kandil.

fitiláč•ë a²f sh a at *K* Njeri që shtie fitila a kunja për sherr; shtieq.

fitila-fitila *ndajf (Pres, thur)* në rripa a fitila të hollë. **Flokë të ndrequr fitila-fitila. I ra lëkura fitila-fitila.**

fitilós kal a ur

♦ I lidh a vë fitilin (*kallëpit të dinamitit*).

♦ *A* I shtie fitilat, kunjat a spicat (*dikujt*).

fitilós•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **FITILOS.**

fitilósje•e a f

♦ Lidhje e fitilit me dinamitin.

♦ *A* Shtënie e kunjave a spicave.

fitilósur (i e) *mb(Kallëp dinamiti)* i lidhur me fitil, gati për t'u ndezur.

fitilúsh•ë a f sh a at *K* Dele me leshin fitila-fitila.

fitilvénës i m sh - it Ai që u vë fitilin minave a ndez fitilin e minave, dinamitit etj., zjarmëtar.

fitím i m sh e et

♦ Krijim a nxjerrje e të ardhurave. **Punë me fitim.**

♦ Të ardhura në para që merr dikush për punë të kryer; pagë e punës. **Fitim i merituar. Nxjerr fitime.**

♦ *ek* Të ardhura të krijuara nga mbivlera ose nga vlera e krijuar prej të tjerëve.

♦ Përfitim nga diçka, dobi; leverdi.

♦ *vjet* Fitore.

**

Tatim fitimi *ek* Tatim i detyrueshëm që shtetit ua vjel personave privatë ose kompanive sipas të ardhurave.

fitimdhënës e mb Që jep fitim.

fitímët (i e) *mb* Fitimprurës.

fitimprurës e *mb* Që sjell të ardhura a fitime; i leverdishëm.

fitimsjëllës e *mb* >**FITIMPRURËS E**.

fitímsh•ëm (i) me (e) *mb* Fitimprurës; që sjell fitime a të ardhura.

fitimshmëri a *f libr* Të qenët i fitimshëm; nivel i fitimit.

fitimtár e *mb* (Betejë, përpjekje) e kurorëzuar me fitore.

fitimtár i *m sh* ë ët Ai që korr fitore; ngadhënjimtar. **U kthyen fitimtarë.**

fitimtár•e *ja f sh e et f e* **FITIMTAR I**.

fitiné *mb* Ç (Njeri) i paqëndrueshëm; që s'e mban fjalën.

fitllós *kal krahin G* >**FITLLOS•Ë (me)**.

fitllós•et *krahin G pavet dhe pës e* **FITLLOS**. >**FITLLOS•Ë (me u)**.

fitllós•ë (me) *kal a ë krahin G I* vë fitilin (*minës*).

fitllós•ë (me u) - (u) *ë krahin G pavet dhe pës e* **FITLLOS•Ë (me)**.

fitllós•je *a f sh e et krahin G* Vënie e fitilit të minës.

fitllósun (i e) *mb krahin G (Minë)* me fitilin në të.

fitme t *f sh* Fite; kalla; spica. **Fut (shtie) fitme.**

fitmexhësh•ë *a f sh a at bis* Grua a vajzë që shtie fitme.

fitmexhí a *m sh j jt krahin G* >**FITMEXHI U^{1,2}**.

fitmexhí e *mb bis (Njeri)* që shtie fitme.

fitmexhí u¹ *m sh j jt bis G* >**FITMEXHI U²**.

fitmexhí u² *m sh nj një bis* Ai që shtie fitme.

fitmexhí•je *ja mb bis f e* **FITMEXHI U**.

fitmexhínj *të sh i* **FITMEXHI U¹**.

fitn•e *ja f krahin G*

♦ Armiqësi; kundërshti.

♦ Urrejtje.

fitn•ë *a f J* >**FITM•E JA**.

fitó i *m sh nj një* Ç Fidan.

fito- *fjalëform* bimë.

fitobiológ u *m sh ë ët* Biolog që merret me studimin e bimëve.

fitobiológ•e *ia f sh e et e* **FITOBIOLOG U**.

fitobiologjí a *f* Degë e biologjisë që merret me studimin e bimëve.

fitobiologjík e *mb I* fitobiologjisë; që katë bëjë me fitobiologjinë.

fitocilín•ë *a f sh a at farm* Antibiotik me përbërje natyrore.

fitofág e *mb bio (Kafshë)* barngrënëse; që ushqehet me bimë.

fitofágë t *m sh* Kafshë barngrënëse, që ushqehet me bimë.

fitofíl e *mb* Që ushqehet me bimë; që e tërheq bima.

fitóftë *dëshir e* **FIT•OJ, FITUE (me) G** [Shpata e të drejtit gjithmon' fitoftë,/ krajlat e të

keqin gjithmon' i shkurtóftë. (CV).]

fitogjenetík e *mb bot I* fitogjenezës; që ka të bëjë me fitogjenezën.

fitogjenéz•ë *af bot* Zhvillim i bimës nga embrioni.

fitogjeográf i *m sh ë ët* Ai që studion shpërndarjen gjeografike të bimëve dhe lidhjet midis tyre.

fitogjeográf•e *ja f sh e et e* **FITOGJEOGRAF I**.

fitogjeografí a *f* Studim i shpërndarjes gjeografike të bimëve dhe lidhjeve midis tyre.

fitogjeografík e *mb I* fitogjeografisë; që ka të bëjë me fitogjeografinë.

fit•óhet úa (u) úar

I *vetvveta III tek (Një lëndë)* nxirret a merret me anë të një procesi.

II *pavet* Arrihet me punë, zotësi etj. **Paraja nuk fitohet pa punë e pa mend.**

II *pës e* **FIT•OJ.**

fitohormón i m sh e et bio Produkt bimor që vepron si hormon.

fit•ój kal óva úar

♦ Nxjerr a siguroj (*të ardhura, jetesën etj.*) nga puna. **Fitoj bukën e gojës. Sa fiton në ditë?**

Fitoj (bëj) para të madhe.

♦ Kam përfitim nga (*diçka*). **Ç'kujton se fitove me këto që the?**

♦ Arrij a siguroj (*diçka*) duke luftuar ose duke punuar me këmbëngulje e me përpjekje të mëdha; dal fitimtar ndaj (*dikujt*). **Fitoj ndeshjen (titullin kampion).**

♦ Përvetësoj (*diçka*) që më duhet ose që e dëshiroj; arrij të siguroj. **Fitoj njohuri. Fitoj kohë.**

♦ *libr* Bëj që të tjerët të më vlerësojnë e të me trajtojnë në një mënyrë të caktuar; siguroj; **Fitoi famë (emër). Fitoj dashurinë (nderimin, besimin) e popullit. Fitoi autoritet të madh (lavdi). Fitoi urrejtjen e të tjerëve.**

♦ E bëj për vete; e tërheq në anën time (*dikë*). **Fitoj miq (përkrahës, shokë).**

♦ Nxjerr; prodhoj (*energji etj.*).

♦ *bis* Zë; marr (*një sëmundje*). **Fitova gripin (një të ftohur).**

II *jokal*

♦ Fitoj para. **Fitoj me të madhe bis.**

♦ Arrij fitore; siguroj një fitore. **Fitoj me lehtësi. Fitoj me shumicë votash. Fitove!**

*

E fitoj davanë Dal i fituar; fitoj.

Fiton (merr) të drejtën e qytetarisë*libr*(*Një ide, projekt etj.*) pranohet haptazi e vihet në jetë nga të gjithë a nga shumica.

Fitoj flamurin*libr* Dal i pari; korr një fitore.

Fitoj pikë Siguroj përfitime për vete; më ngrihet autoriteti e vlera përpara të tjerëve; e përforcoj emrin e mirë.

Fiton tokë (truall, vend) Zgjerohet veprimtaria e diçkaje; përhapet, shtrihet në hapësirë.

I fitoi zemrën dikujt E bëri që ta dojë, e bëri për vete dikë.

Fitoi kush fitoi Ai që punoi me kohë e me mend doli i fituar, të tjerët s'patën ndonjë të mirë.

fitokimí a m

♦ *bot, kim* Studim shkencor i kimikateve bimore.

♦ *bot* Tërësi e kimikateve dhe proceseve kimike në një bimë të caktuar.

fitokimík e mb I fitokimisë; që ka të bëjë me fitokiminë.

fitokimikát i m kryes sh farm Lëndë kimike e përfutur nga bimët.

fitokimíst i m sh ë ët Ai që merret me fitokimi.

fitokimíst•e ja f sh e et f e **FITOKIMIST I.**

fitolít i m sh e et gjeol Mbeturina bimësh të mineralizuara.

fitolitík e mb gjeol I fitolitit; që ka të bëjë me fitolitin.

fitológ u m sh ë ët Studiues i bimëve; botanist.

fitológ•e ia f sh e et f e **FITOLOG U.**

fitologjí a f Degë e biologjisë që studion bimët. >**BOTANIK•Ë A.**

fitologjík e mb bot I fitologjisë; që ka të bëjë me fitologjinë.

fitón i m sh e et bot Segment i kërcellit të bimës.

fitoním i m sh e et bot Emërtim bime.

fitonomí a m Studim i prejardhjes dhe rritjes së bimëve.

fitonomík e mb I fitonomisë; që ka të bëjë me fitonominë.

fit•ónj kal óva úar

♦ >**FIT•OJ.**

♦ A Lëshoj me qirá.

fitopatológ u m sh ë ët Ai që merret me fitopatologji.

fitopatológ•e ia f sh e et f e **FITOPATOLOG U.**

fitopatologjí a f Studim i sëmundjeve të bimëve.

fitopatologjík e mb bot I fitopatologjisë; që ka të bëjë me fitopatologjinë.

fitoplanktón i m sh e et bot Përbërës fotosintetik ose bimor i planktonit; algë njëqelizore. .

fitór•e ja f sh e et Përfundim ngadhënjimtar i një lufte, beteje, gare etj. **Fitore e merituar** (thellë, lehtë). Kthehem me fitore. [Arsyeja për fitoren e rrymës radikale alegorizohet si mundësia e ringjalljes së 'Gjuhës-Krisht', domethënë të gegënishtes klerikale, mâ sakt, të gegënishtes shkodrane. (APp).] [Kjo (thyerja e rrethimit të parë të Krujës) ishte fitorja m'e shkëlqyer që Skënderbeu me ushtërinë shqiptare kishte korrur deri atëhere. (AE).]

**

♦ **Fitore si e Pirros** Fitore me humbje shumë të mëdha.

fitoterapí a m mjek, farm Përdorim i bimëve në mjekësi.

fitotoksík e mb kim, bujq (Lëndë) që helmon bimët.

fitotoksín•ë a f kim, bujq Lëndë që helmon bimët.

fitóz ndajf krahin G Me shaminë të lidhur në zverk ose mbi kokë, jo nën gushë.

fitré a f sh - të Ç Masë drithi e barabartë me rreth 4 kg.

fit•úa ói m sh nj një A Fidan.

fitu ndajf A Me përpikëri; në mënyrë të përpiktë.

fitúar (i e)¹mb

♦ I arritur me përpjekje e me këmbëngulje; që ka përfunduar me fitore. **Luftë (betejë) e fituar.**

Gjyq i fituar. [janë të virgjër,/ lakuriq të pambrojtur, me gjithçka të fituar me dhëmbë (MA).]

♦ Që ka dalë me fitim, që nuk ka pasur dëm. **Është (doli) i fituar.**

♦ I arritur me kohë e me punë gjatë përvojës jetësore, që nuk është i lindur. **Shprehi të fituara. Reflekse të fituara** *fizio* reflekse të kushtëzuara.

♦ I shfrytëzuar mirë dhe me dobi, që nuk ka shkuar kot. **Kohë (ditë) e fituar.**

fitúar (i e)²mb A I lëshuar me qirá.

fitúar a (e) f e **FITUAR I (i).**

fitúar i (i) m

♦ Ai që fiton, që del me fitore (nga një betejë, ndeshje sportive etj.).

♦ Ai që fiton, që del me fitim (nga një punë, marrëveshje etj.).

fitúes e mb

♦ Që ka arritur fitore në luftë, ka mundur kundërshtarin, ka dalë i pari në një garë, në një konkurs etj.; fitimtar. **Ushtri (skuadër) fituese. Shtetet (vendet). fituese. Kënga fituese. Doli fitues.** [Pablo Neruda, (fitues i çmimit Nobel, në vitin 1971, me vëllimin "Njëzet poezi dashurie"), i cili përmendet si Petrarka i kohëve modérne (AÇ).] [Jemi të shtërnguem t'u thomi Shqiptarve, kushdo qofshin e çfardo parimesh t'ushqejnë, se asnjë prej tyne s'ka dalun fitues - si Shqiptar - nga lufta e dytë botnore (AN).]

♦ Që fiton në një lotari. **Bileta fituese. Numër fitues.**

fitúes i m sh - it

♦ Ai që fiton, që ka arritur fitore, ka mundur kundërshtarin, ka dalë i pari në një garë a konkurs.

- ♦ Ai që fiton në një lotari.

fitues•e *ja f sh e et f e* **FITUES I.**

fitúesh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ Fitues; fitimtar.
- ♦ I dalë me fitim; i fitimët.

fitull a f sh a at *ushq J* Kulaç hiri, i pjekur në hi.

fíu

- ♦ *onomat* Zhurmë fishkëlllyese e lëvizjes së shpejtë.
- ♦ *ndajf bis* Sakaq; në çast.

fíu-fíu

I *onomat* Zhurmë fishkëlllyese e lëvizjes së shpejtë.

II *si mb* Mendjelehtë.

fixh•ëa *f sh a at A* Fytyrë.

Fíxhi *f gjeog sh* Republikë me rreth 840 ishuj në Paqësorin Jugor.

fixhián e mb I Fixhit; që ka të bëjë me Fixhin, me vendësit a banorët e tij.

fixhián i m sh ë ët Vendës a banor i Fixhit.

fixhián•e ia *f sh e et e* **FIXHIAN I.**

fizarmonicíst i m sh ë ët Muzikant që i bie fizarmonikës.

fizarmonicíst•e *ja f sh e et f e* **FIZARMONICIST I.**

fizarmonik•ë a f sh a at *muz* Vegël me një rrëshak që thith dhe nxjerr ajër dhe vë në lëvizje disa gjuhëza, të cilat shtypen me gishtërinj për të dhënë zërin a melodinë e kërkuar.

fíz•ë a f sh a at

- ♦ Filiz; bitme e re.
- ♦ *bot (Vicia cracca)* Bimë shumëvjeçare e bishtajoreve, me kërcell deri 30 cm të lartë, gjethe të përbëra prej 10 -12 palë gjethezash, që nxjerr 10 - 40 lule të kaltra a manushaqe të çelët varg njëra pas tjetrës në majë të kërcellit.

fizík e mb

- ♦ Që ka të bëjë me trupat, lëndën dhe natyrën, që janë në të vërtetë dhe kapen me anë të shqisave. **Forcë (gjendje, botë, dukuri) fizike. Cilësi fizike.** [... e para zhdukja fizike e rebelimit (IK).]
- ♦ I shkencës së fizikës. **Ligje fizike. Teori fizike.**
- ♦ Që ka të bëjë me trupin e njeriut ose me forcën trupore të njeriut a të kafshës; trupor. **Bukuri (forcë, qëndresë) fizike. Ushtrime (kalitje, përgatitje) fizike. Edukim fizik.**
- ♦ Që ka të bëjë me tiparet natyrore të botës; që studion a paraqit sipërfaqen e Tokës, botën bimore e shtazore dhe klimën e saj. **Gjeografi fizike. Hartë fizike.**

fizík u m bis Trup i njeriut; forcë trupore. **Djalë me fizik atleti.**

fizikán i m sh ë ët Specialist në fushën e fizikës.

fizikán•e ia *f sh e et f e* **FIZIKAN I.**

fizikánt i m sh ë ët > **FIZIKAN I.**

fizikánt•e *ja f sh e et f e* **FIZIKANT I.**

fizík•ë a f

- ♦ Shkencë natyrore, që studion vetitë e përgjithshme të materies si edhe ligjet e format themelore të lëvizjes e të ndryshimit të saj. **Fizika e përgjithshme (teorike, e zbatuar). Fizika bërthamore (atomike). Terma të fizikës.**

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **Programi i fizikës. Mësuesi (profesori) i fizikës. Katedra e fizikës. Fizika për shkollën e mesme.**

♦ *libr* Natyrë fizike e një sendi a dukurie. **Fizika e formimit të breshrit.**

**

fizikë bërthamore Degë e fizikës që studion strukturën e brendshme të bërthamës së atomit.

fizikë e grimcave Degë e fizikës që studion grimcat nënatomike dhe ndërveprimin e tyre.

fizikë e metaleve Degë e fizikës që studion vetitë fizike dhe kimike të elementeve metalike dhe të përzierjeve të tyre.

fizikë e zbatuar Degë e fizikës që shërben si urë kalimi nga fizika teorike në inxhinieri.

fizikë eksperimentale Degë e fizikës ku përfshihen disiplinat që kanë të bëjnë me grumbullimin e të dhënave, metodën e grumbullimit të tyre dhe konceptimin e eksperimenteve laboratorike të ndërlikuara.

fizikë elektronike (e elektronit) Degë e fizikës që merret me studimin e nanoteknologjisë për zbatimin e saj në elektronikën e së ardhmes.

fizikë kuantike Degë e fizikës që mbështetet në teorinë e kuanteve.

fizikë matematike Degë e fizikës që merret me studimin e sistemeve matematikore të cilat përfaqësojnë dukuri fizike si teoria e fushës, e kuantëve dhe mekanikës statistikore.

fizikë molekulare Degë e fizikës që studion vetitë fizike të molekulës.

fizikë optike Nëndisiplinë e fizikës atomike dhe molekulare, që studion rrezatimin elektromagnetik, vetitë e këtij rrezatimi dhe ndërveprimin e tij me inxhinierinë optike.

fizikë teorike Degë e fizikës që përdor modele matematike dhe abstrakte të objekteve fizike për të arsyetuar, shpjeguar dhe parashikuar e dukuritë natyrore.

fizikísht *ndajf*

♦ Nga pikëpamja fizike; nga ana lëndore. **Ujë i pastër fizikisht.**

♦ Nga pikëpamja e trupit dhe e shëndetit; nga ana fizike. **I fortë (i dobët) fizikisht. Kalitem fizikisht. E zhdukën fizikisht.**

♦ Nga pikëpamja e shkencës së fizikës; sipas fizikës.

fizikokimík e mb Që ka të bëjë me vetitë kimike e fizike; që lidhet me kiminë dhe fizikën.

fizikomatematík e mb I matematikës dhe fizikës; që ka të bëjë me fizikën dhe matematikën.

fizikoushtarák e mb Që ka të bëjë me anën fizike dhe ushtarake të stërvitjes, përgatitjes dhe edukimit.

fizikulturál e, fizikultúr•ë a etj. >**FIZKULTURAL E, FIZKULTUR•Ë A etj.**

fizikoushtarák e mb I përgatitjes, stërvitjes dhe edukimit fizik e ushtarak.

fizikulturál e mb FIZKULTUROR E.

fizikultúr•ë a f >**FIZKULTURË A.**

fizikulturíst i m sh ë ët >**FIZKULTURIST I**

fizikulturíst e f sh e et f e FIZIKULTURIST I.

fizikulturór e mb FIZKULTUROR E.

fizío ja f sh - t bis

♦ Fizioterapist. **Fiziot e skuadrës.**

♦ Fiziologji; lëndë e fiziologjisë; pedagog i fiziologjisë.

fiziográf i m sh ë ët Specialist i gjeografisë fizike.

fiziográf•e ja f sh e et f e FIZIOGRAF I.

fiziografí a f libr Gjeografi fizike.

fiziografík e mb libr I gjeografisë fizike; që ka të bëjë me gjeografinë fizike.

fiziokimík e *mb libr* I kimisë fiziologjike; që ka të bëjë me kiminë fiziologjike.

fiziológ u *m sh* ë ët Specialist i fiziologjisë.

fiziológ•e ia *f sh* e et *f e* **FIZIOLOG** U.

fiziologjí a *f* Shkencë natyrore që studion ndërtimin dhe veprimtarinë jetësore normale të organizmave të gjallë ose të një organi të tyre. **Anatomia dhe fiziologjia e njeriut.**

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

fiziologjík e *mb* I fiziologjisë; që ka të bëjë me fiziologjinë.

fiziologjikísht *ndajf* Nga pikëpamja fiziologjike.

fizionóm i *m sh* ë ët Ai që e gjykon karakterin e njeriut nisur nga tiparet dhe shprehjet e fytyrës.

fizionomí a *f*

♦ Tipare ose shprehje të fytyrës së njeriut, kryesisht kur merren si tregues të karakterit ose përkatësisë etnike. [Ndër njerëzit ma të parë ... veçansohen - me nga një fizionomi mjaft ekspresive - sidomos këto persona a personalitete (KM).]

♦ Aftësi për të gjykuar karakterin e njeriut nisur nga tiparet dhe shprehjet e fytyrës.

♦ *fig* Trajtë e përgjithshme ose pamje e diçkaje. **Ia ndryshoj fizionominë vendit.**

fizionomík e *mb* I fizionomisë; që ka të bëjë me fizionominë.

fizionomíst i *m sh* ë ët > **FIZIONOM** I.

fizionomíst•e ia *f e* **FIZIONOMIST** I.

fizioterapí a *f mjek*

♦ Trajtim i sëmundjes me mjete të tilla si masazhet, ajri i pastër, ushtrimet fizike etj, pa përdorur barna.

fizioterapíst i *m sh* ë ët Ai që ushtron fizioterapinë. **Fizioterapisti i skuadrës.**

fizioterapíst•e ja *f sh* e et *e* **FIZIOTERAPIST** I.

fiziteíst i *m sh* ë ët *fil* Pasues i fiziteizmit.

fiziteíz•ëm mi *m fil*

♦ Veshje e perëndisë a perëndive me tipare fizike.

♦ Veshje e forcave të natyrës me veti të perëndisë a perëndive.

fizkimí a *f*

♦ Degë e kimisë që ka të bëjë me zbatimin e teknikave dhe teorive të fizikës në studimin e sistemeve kimike.

♦ *bis* Katedër ose degë e fizikës dhe kimisë.

fizkulturál e *mb* > **FIZIKULTUROR** E.

fizkultúr•ë a *f sh* a at Kalitje e gjithanshme e trupit të njeriut nëpërmjet ushtrimeve fizike;

kulturë fizike; edukim fizik. **Shkolla e (Instituti i) fizkulturës. Ora e fizkulturës. Merrem me fizkulturë.**

fizkulturíst *m sh* ë ët Ai që merret me fizkulturë.

fizkulturíst•e ja *f sh* e et *e* **FIZKULTURIST** I.

fizkulturór e *mb* I kulturës fizike; që ka të bëjë me kulturën fizike.

fizkulturór-sportív e *mb* (*Veprimtari*) fizkulturore dhe sportive.

fizmát i *m bis* Katedër e fizikës dhe matematikës.

fjafím i *m sh* e et

♦ Fishkëllimë.

♦ Fishkëllimë tipike e nepërkës.

fjaf•ój *jokal óva úar* Fishkëllej.

fjafúeshëm *ndajf* Me fishkëllimë.

fják•ë a f sh a at > FLAK•Ë A.

fják•ër ra f sh a at vjet

♦ Karrocë me qirá.

♦ Karrocë e lehtë.

fjak•ón jokál veta III G > FJAK•UE (me).

fjákra t f sh krahin G Krahë të shpendëve; flatra.

fjak•úe (me) jokál óva úe

♦ (*Nepërka*) lëshon një tingull fishkëllyes.

♦ (*Fajkoi*) këlthet me zë si fishkëllimë.

fjalacák e mb (Njeri) që merret me thashetheme. >**FJALC E.**

fjalacák u m sh ë ët Njeri që merret me thashetheme. >**FJALC I.**

fjalacák•e ja f sh e et e FJALACAK U.

fjalamán e mb Llafazan.

fjalamán i m sh ë ët Njeri llafazan. **Fjalaman si sorrë.**

fjalamán•e ja f sh e et f e FALAMAN I.

fjalamaní a f libr Të qenët llafazan.

fjalâmbël mb G > FJALËMBËL.

fjalâmbëlsi a fG > FJALËMBËLSI A.

fjalamújtas ndajf G Me fjalë të mujshme.

fjalânëz mb G (Njeri) gjuhëmprehtë; që ther me fjalë.

fjaláshpër mb (Njeri) që flet ashpër, vrazhdë.

fjalatár e mb Llafazan; fjalaman; që flet shumë.

fjalatár i m sh ë ët Njeri llafazan, fjalaman, që flet shumë.

fjalatár•e ja f sh e et e FJALATAR I.

fjálaz ndajf krahin G

♦ Gojarisht; me fjalë goje.

♦ Sipas marrëveshjes me fjalë goje, jo me shkrim; sipas fjalës së dhënë.

fjalc e mb bis G (Njeri) që merret me llafe; që përgojon; përgojaç.

fjalc i m sh a at bis G Njeri që merret me llafe; që përgojon; përgojaç.

fjalc•ë a f sh e et bis G f e FJALC I.

fjalégër mb I ashpër në të folur.

fják•ë a f sh ë ët

♦ *gjuh* Njësia e mëvetësishme më e vogël e gjuhës; tërësi e pandashme e tingëllimit dhe e kuptimit e formësuar nga ana gramatikore, që pasqyron në mënyrë të përgjithësuar e shënon sende e dukuri të realitetit dhe riprodhohet e veçohet në rrjedhën e ligjëritimit. **Fjalë shqipe (e huaj, e huazuar).** **Fjalë e re (e rrallë, krahinore, e vjetërsuar).** **Fjalë ndërkombëtare ndërkombëtarizëm.** **Fjalë librore (diturore).** **Fjalë e parme (e prejardhur, e përngjitur).** **Fjalë shënuese (emërtuese, ndihmëse, shërbyese).** **Fjalë e ndërmjetme.** **Fjalë e ndryshueshme (e pandryshueshme, e palakueshme).** **Kuptimi i fjalës.** **Trajta e fjalës.** **Theksi i fjalës.** **Formimi i fjalëve.** **Prejardhja e fjalës.** **Çerdhe fjalësh.** **Rendi i fjalëve në fjali.** **I ha fjalët i shqiptoj fjalët në mënyrë jo të plotë.** **Ndaj fjalën në rrokje.** [Parullat dhe sharjet e turmës kundër qeverisë ishin të mbushura me fjalë të ndyra. (ED).]

♦ Diçka që i thuhet një tjetri; thënie; pohim; bisedë. **Fjalë të ngrohta (të ëmbla, të buta, përkëdhelëse).** **Fjalë të ashpra (të rënda, fyese, të ndyra, poshtëruese).** **Fjalë mashtruese (joshëse).** **Fjalë pas fjale.** **Fjalë me vend.** **Thuaj një fjalë! Jemi në një fjalë me atë.** **Bëj (shkëmbej) fjalë bisedoj.** **Fjala nxjerr (sjell, pjell) fjalën gjatë bisedës dalin gjëra të reja,**

duke biseduar për diçka, bie fjala edhe për diçka tjetër. Fjala është me e rëndë se plumbi *ff u*. **Zihej (grindej, hahej) me fjalë. I ktheu fjalë. S'tha as gjysmë fjale s'foli fare. E mori fjalën prapa. S'e kthen fjalën (mbrapsht).** [Vjen i hueji me kambë të shklet,/ Nji fjalë t'ambël kurrkush s'ta flet (VPSH).]

♦ Këshillë a porosi që i jepet dikujt; udhëzim; urdhër; vendim. **I shkon (i ecën, i zë vend, i ngjit) fjala** e dëgjojnë të tjerët; i zbatojnë këshillat, udhëzimet a dëshirat e tij. **Fjala e tij ishte ligj. Ia dëgjojnë fjalën. Nuk ia bëj fjalën dy** e zbatoj menjëherë atë që më thotë dikush; i bindem menjëherë. **Ia ktheu fjalën** nuk iu bind, e kundërshtoi. **E çoj në vend fjalën.**

♦ Premtim a zotim për të bërë diçka; premtim a diçka e thënë, që nuk shoqërohet me punë a me vepra ose që nuk zbatohet. **Fjala e (dhënë, nderit). Fjala dhe vepra. Njeri i fjalës** njeri që e mban zotimin. **Ka dhënë fjalën. E mban fjalën. E ktheu (e hëngri, e shkeli) fjalën. Luajti nga fjala (i luajti, i bëri bisht fjalës)** nuk e mbajti zotimin. **I doli nga fjala** nuk e mbajti premtimin që i dha. **Fjala e burrit, pesha e gurit***ff u*. **Burri lidhet prej fjalësh, kau (demi) prej brirësh***ff u*. **E mbante me fjalë. Duhet punë e jo fjalë. Vetëm me fjalë s'bëhet gjë. S'e bën fjalën dy (dysh).** . [- Zana jini e zana kjoshi!/ Besa besë e fjala fjalë,/ dhite e egra u kjoshin falë! (CV).] [Edhe Suli e mbajti fjalën e nuk e tradhtoi Sulën. (DhP).]

♦ Marrëveshje ndërmjet dy a me shumë njerëzve ose ndërmjet dy palëve; besë. **Fjalë trimash (burrash). Prenë fjalën** caktuan ditën kur do të bëhet martesë a diçka tjetër. **Lidhën fjalën. Ranë në fjalë. E bënë me fjalë. E gjeti fjalën me dikë** u mor vesh me dikë, ra në ujdí, gjeti një gjuhë të përbashkët. **Siç e kemi bërë fjalën. E lë me fjalë me dikë.**

♦ Bisedë që bëhet me dikë; diçka që thuhet a tregohet; muhabet (*edhe në një varg njësisish frazeologjike*). **Në fjalë e sipër** duke folur, gjatë bisedës. **Lërimi fjalët! Ngas fjalën** nxit bisedën; e zhvilloj me tej një bisedë. **E la fjalën përgjysmë. Me që ra (me që erdhi) fjala...** duke marrë shkas nga biseda, me këtë rast. **E hodhi fjalën për dikë a për diçka. Sa për t'u gjendur në fjalë. E zuri (e kapi) në fjalë. E hodhi fjalën gjetkë. U ngjitet fjala u shkon muhabeti me njëri-tjetrin. Ma pruri (ma solli, ma nxori) fjalën në shteg** e solli bisedën atje ku desha unë. Ia sjell (ia bie, ia hedh) fjalën rrotull (larg e larg).

♦ Diçka e thënë që s'duhet të bisedohet me të tjerë; diçka që thuhet vesh me vesh nga njëri tek tjetri; thashetheme. **U hap fjala. I nxorën fjalë. Dolën fjalë. E bëri me fjalë dikë** e bëri me turp, e përfoli. **Fjala ka këmbë***ff u*. **Mori fjala dheun (dynjanë). Doli fjala nga dhëmballa, mori njëzet e shtatë mëhalla*ff u*.**

♦ Njoftim, lajm. **Dërgoj (çoj) fjalë. Lë fjalë. I bëj fjalë dikujt** e njoftoj, e lajmëroj. **Pruri fjalë. Erdhi fjala.**

♦ Fjalim a ligjëratë që mbahet para të tjerëve; pjesë nga ky fjalim; e drejtë për të folur, për të shfaqur mendimet përpara të tjerëve. **Fjala e hapjes (e mbylljes). Fjala e rastit. E drejta (liria) e fjalës. Marr fjalën flas. Mbaj fjalën. Kërkoj fjalën. I jap fjalën dikujt** e lejoj të flasë; e ftoj të flasë. **Ia ndërpres (ia pres) fjalën.** [Fjalën e kishte kërkuar shefi i Ersekës. **Të shohim sa do të na trimërohesh, mendoj ministri.** (IK).] [Zullutë e gjorë kishin ujdísur fjalë patriotike dhe luftare, fjalë si të çuditura nga ky afrim (FK).]

♦ Thashetheme. **Çoj fjalë. I kanë dalë fjalë vajzës.**

♦ Grindje. [Më shiko drejt në sy, lëri zënkat, fjalët, sharjet (AP).]

♦ Lajm. **Ka ndonjë fjalë?**

♦ Kusht. [...e ky mundet me i lirue shtekun, porse me fjalë (K).]

♦ Leje. [pa fjalë t'tij ... s'kishte vu nuse duvak (GjF).]

♦ *sh* Tekst i këngës.

*

Bëj fjalë për diçka Flas për diçka; trajtoj diçka.

Bëj (shkëmbej, këmbej, ndërroj) fjalë me dikë Grindem, zihem me fjalë me dikë.

Bie fjala Për shembull; fjala vjen. [Sepse, është diku tjetër/ (fjala bie, në Drenicë)/ një tjetër ushtar lirie/ që ka po të njëjtin emër **LIRIDON** (ShM).]

Di (është i zoti) të gdhendë fjalë Është i zoti të gjejë fjalë të bukura; di t'i parashtrojë gjërat bukur.

E drodhi fjalën E solli fjalën si ia donte puna a interesi.

E ka fjalën të shtarë Është fjalëhindhët.

E mori ferra fjalën U përhap fjala kudo; e morën vesh të gjithë.

E qep fjalën Them fjalë me vend, që nuk m'i rrëzon dot kush.

Fjala e fundit

♦ Arritja me e re dhe me e lartë në një fushë të shkencës, të teknikës ose të kulturës.

♦ Mendimi përfundimtar që vendos për diçka; mendimi i fundit.

Fjala vjen Për shembull, bie fjala. [Lodra, **fjala vjen, dikur edhe naten për mallote gjinden në Shypni; por sod merzitë gjithkëndin edhe ditën** (GjF).]

Fjalë e halë Thashetheme të liga.

Fjalë fluturake Fjalë a shprehje, që përmban një mendim a gjykim përgjithësues të spikatur dhe që njihet e përdoret gjerësisht.

Fjalë në erë (në hava) Fjalë të thëna pa u menduar; fjalë pa kuptim; fjalë të kota.

Fjalë për fjalë pa ndryshuar asgjë nga ajo që është thënë a është shkruar, një për një.

Fjalë petake Fjalë që zënë vend.

Fjalë prej kali (maje kalit) *G* Fjalë në përgjithësi nga ai që i ka punët në vijë, por nuk nuk e ndihmojnë atë që ka nevojë për këshillë.

Fjalë rrumbullake Fjalë që nuk ënë vend.

Fjalët i merr eraff u Fjalët s'kanë vlerë po nuk u shoqëruan me vepra; fjalët harrohen shpejt.

Fjalët të ëmbla, punët të tharta Premton shumë, por s'mbaron punë.

Fjalë të mira e gurë në trastë (në torbë, në thes) Përdoret kur dikush bën të kundërtën e asaj që thotë.

Fundi i fjalës Shkurt; me një fjalë; si përfundim.

Gjuhemi me fjalë E ngacmojmë a e thumbojmë njëri-tjetrin me fjalë.

I bëj dredha fjalës Nuk i qëndroj fjalës.

I gdhend (i tjerr) fjalët Matem mirë kur flas; flas me mend.

I gëlltit (i ha, i përpij) fjalët I mohoj të gjitha ato që kam thënë.

I humbi fjala nga goja U habit shumë, u hutua fare sa s'mund të fliste, iu pre goja, iu mpi gjuha.

I hyj në fjalë dikujt E kuptoj, e marr vesh.

I kam fjalët me grosh (ka fjalë e grosh) Jam shumë i kursyer në fjalë; flas pak e me vend.

I kam fjalët të shkurtra Nuk e zgjat shumë; e them prerë e shkurt.

I lëshoj fjalët veresie Flas kot, pa i peshuar fjalët.

I marr fjalët e i vë në rabush Nuk ua vë veshin fjalëve, porosive e këshillave të dikujt; nuk u jap rëndësi; i lë në harresë.

I marr fjalët me cepa I marrë fjalët së prapthi.

I marr fjalët nga këmbët I marr fjalët së prapthi; nuk i kuptoj si duhet, i keqkuptoj fjalët.

I mpreh fjalët me dikë Zihem e grindem me fjalë të ashpra; i acaroj marrëdhëniet me dikë.

I përdredh fjalët S'qëndroj në fjalë; nuk e mbaj fjalën e dhënë; e dredh.

I përpjek fjalët me dikë Bëj fjalë me dikë; zihem, grindem me dikë.

I përtyp (i përçap) fjalët

♦ Përmbahem në të folur; i mat mirë fjalët; i gëlltit fjalët.

♦ Nuk shprehem qartë për diçka; flas si nëpër dhëmbë.

I pres fjalët me sëpatë Flas në mënyrë të prerë; nuk pranoj asnjë kundërshtim.

I puq fjalët me dikë Pajtohem me mendimin e dikujt.

I ra në fjalë dikujt I preu fjalën.

I tërheq fjalët zvarrë

♦ Flet ngadalë si i plogët, flet me përtim.

♦ zgjat dhe e zvarrit mbarimin e një pune.

I thartuam fjalët I prishëm marrëdhëniet.

I thyem (i prishëm) fjalët U grindëm; u shamë; u zumë keqas.

I trashëm fjalët Filluam të zihemi; u acaruum me fjalë.

I vë jastëk fjalës Flas me mend; e mbështet në të dhëna të shëndosha fjalën që them; flas me baza.

Ia rrëmbej fjalën dikujt E ndërpres, nuk e lë të flasë më tej.

Ia zë fjalën në gojë Nuk e lë të flasë më tej; ia pres fjalën.

Iu lidh (iu pre) fjala (goja, gjuha) S'tha dot asnjë fjalë; s'mundi të fliste (nga tronditja, frika etj.).

Kam një fjalë me tepër shih tek TEPËR.

Kërkon fjalë Dëshiron të grindet me dikë, kërkon sherr.

Lojë fjalësh

♦ Diçka që thuhet për shaka a për qëllime të tjera, duke përdorur fjalë që tingëllojnë njësoj a në mënyrë të ngjashme, por që kanë kuptime të ndryshme.

♦ Fjalë që thuhet sa për të kaluar radhën dhe që nuk i japin zgjidhje a përgjigje të vërtetë një çështjeje..

Luaj me fjalë

♦ Flas me fjalë të tilla që fshehin qëllimin e vërtetë; dredhoj me fjalë.

♦ Nuk mbaj qëndrim serioz; nuk e marr me gjithë mend diçka, e quaj si lojë; përdor fjalë të afërta nga tingëllimi e nga kuptimi për të bërë përshtypje tek të tjerët.

Lyp fjalë Kërkoj sherr.

M'u bë fjala lak M'u lidh fjala; desha t'i them diçka, por s'ia thashë dot; më mbeti fjala në grykë.

M'u lidh fjala komb (nyjë) dikujt Nuk mund të flisja; nuk nxirrja dot një fjalë nga goja.

Me fjalë të tjera Shkurt, domethënë; ndryshe. [**Me fjalë tjera, vokabulari i Fjalorit i përket "kryesisht" periudhës që nisë me themelimin e Partisë Komuniste Shqiptare (1941) deri te data e botimit të Fjalorit (1980).** (APp). **Me fjalë të tjera, të shtrohej problemi atje, pra të bëhej një çështje partie, apo të mbetej çështje e mbyllur e Ministrisë së Brendshme?** (IK).

Me fjalën e parë Në çast, menjëherë, me të thënë.

Me fjalët e mia Pa i përmendur të gjitha e një për një ato që kam lexuar a kam dëgjuar; në mënyrë të përmbledhur.

Me gjysmë fjale Pa qenë i vendosur; me druajtje e me frikë, me gjysmë zëri.

Me një fjalë shkurt; në mënyrë të përmbledhur.

Me plot (me tërë) kuptimin e fjalës me të vërtetë.

Më mbeti (i ngeci, i ngriu) fjala në buzë (në gojë, në grykë, në fyt) Nuk mund të flisja më, nuk arrita ta mbaroj fjalën.

Më rrëshqiti fjala Më shpëtoi pa dashje një fjalë.

Ndal diellin me fjalë Është llafazan i madh.

Në fjalë(*Çështja etj.*)për të cilën flitet a bisedohet. [**Abas Kupi (alias: Bazi i Canës) duhet të merret "sigurisht" si ma i përmbledhuni dhe ma i konturuemi nga të tre protagonistat në fjalë.** (KM).] [**Por jo vetëm kaq: Derisa autori në fjalë shkruan nihëmë për ndihmë, ai duhej të shkruante edhe maroj për mbaronj.** (AKI).]

Në kuptimin e gjerë të fjalës duke e kuptuar gjerë atë që thuhet.

Në kuptimin e ngushtë të fjalës duke e kuptuar ngushtë atë që thuhet.

Në kuptimin e plotë të fjalës ashtu siç thuhet; me të vërtetë, pa hequr e pa zvogëluar gjë.

Në kuptimin e vërtetë të fjalës me të vërtetë, ashtu siç duhet.

Një fjalë goje(*Një punë etj.*) duket shumë e lehtë, por në të vërtetë është e vështirë.

Nuk di fjalë (llafe) I bie shkurt e copë.

Nuk e lëshoj fjalën nga goja Jam shumë llafazan.

Pa fjalë (s'do fjalë) Pa dyshim, s'ka dyshim.

S'bëj fjalë Nuk ndihem; nuk ankohej e nuk kundërshtoj; pranoj ç'më japin.

S'e bëj për fjalë (për zë) Nuk i tregoj askujt diçka që nuk duhet thënë; nuk flas me njeri për diçka që duhet mbajtur e fshehtë.

S'më bie fjala në (për) tokë (përdhe) Nuk them asnjë fjalë pa vend; e di se ç'flas; nuk flas kot; jam i pjekur, i matur, i zgjuar.

S'lë fjalë të bjerë në tokë Dëgjoj me vëmendje fjalët që më thotë dikush; nuk më shpëton asnjë fjalë; jam i zgjuar dhe i mprehtë.

S'lidh (s'bën) dy fjalë bashkë Nuk di të flasë rrjedhshëm; i shpreh mendimet me vështirësi.

Shkurt fjala... Që të mos e zgjas...

Shtie fjalë me dikë Grindem me dikë.

Ta merr (ta rrëmben) fjalën nga goja Është shumë i zgjuar e i mprehtë.

Them (kam) fjalën time

♦ Luaj rolin që me takon.

♦ Kam të drejtën time; kam mendimin tim.

Ta rrëmben (merr) fjalën nga goja Është shumë i zgjuar e i mprehtë.

Trazoj fjalë me dikë Zihem, grindem me dikë.

U vë shenjë fjalëve të diku U vë mendjen fjalëve të tij; i kam parasysht gjithmonë; i marr me gjithë mend.

Ul fjalët (zërin) Nuk e kërkoj më diçka me të madhe; i ul kërkesat.

Vret gjetkë fjala e tij E ka fjalën gjetkë; flet me nënkuptime; synon diçka tjetër.

**

fjalë ari

♦ Fjalë të vërteta e me vlerë; fjalë me vend.

♦ Fjalë e urtë.

fjalë boshe Fjalë pa kuptim.

fjalë burri Premtim i njeriut të besës.

fjalë e besës Premtim i dhënë me be.

fjalë e dhanme *G* > **FJALË E DHËNË.**

fjalë e dhënë Premtim.

fjalë e fundit

♦ Fjalë me të cilën mbyllet një bisedë, diskutim etj. **Kam fjalën e fundit.**

♦ *bis* Çmimi më i ulët.

fjalë e gjatë Fjalë të shumta të llafazanit.

fjalë e halë Thashetheme me ligësi.

fjalë e huajtur (e huazuar) Fjalë që është marrë nga një gjuhë tjetër ashtu si është ose me pak ndryshime.

fjalë e kundërt Fjalë me kuptim të kundërt me fjalën tjetër (*me të cilën krahasohet*).

fjalë e lashtë Fjalë e urtë; proverb.

fjalë e mbrëmë *J* > **FJALË E FUNDIT.**

fjalë e pahijshme Fjalë në kundërshtim me normat e mirësjelljes.

fjalë e parme *gjuh* Fjalë që nuk është formuar nga një fjalë tjetër, që nuk është e prejardhur.

fjalë e përbërë *gjuh* Fjalë e formuar nga bashkimi i dy a më shumë temave në një njësi të vetme fonetike, leksikore e gramatikore; kompozitë e mirëfilltë.

fjalë e përngjitur *gjuh* Fjalë e përbërë prej dy a në shumë fjalësh të bashkuara në një fjalë të vetme.

fjalë e rëndë

♦ Fjalë fyese.

♦ Qortim i ashpër.

fjalë e urtë *folk*

♦ Proverb. **Fjalët e urta të popullit. Libër me fjalë të urta. Një fjalë e urtë thotë...**

♦ Shprehje e njohur me kuptim të njësisë së zakonit të figurshëm, që përgjithëson një vëzhgim a vlerësim për dukuritë e ndryshme të jetës, por që, ndryshe nga proverbi, nuk është një fjali tërësore; thënie e urtë (p. sh. **Si e ëma dhe e bija, Ashtu i do mushka drutët** etj.).

♦ Fjalë me mend. [**Camaj citon fjalën e urtë të Xhuvanit: "Nuk mund të hidhet poshtë si gunë e vjetër, ose të skutuliqet në një muzë" gjuha e një pjese së madhe të kombit.** (APp).]

fjalë e vjetër

♦ Fjalë e urtë; proverb.

♦ > **FJALË E VJETRUAR.**

fjalë e vjetruar Fjalë që ka dalë nga përdorimi aktiv.

fjalë fluturake Thënie a shprehje që përmban një mendim a gjykim përgjithësues të spikatur dhe që njihet e përdoret gjerësisht.

fjalë me bisht Fjalë me nënkuptim.

fjalë me jastëk Fjalë e mbështetur në arsye të shëndoshë.

fjalë me kripë Fjalë që thuhet me zgjuarsiri e me mprehtësi. .

fjalë me qokë Fjalë me vend.

fjalë me thepa Fjalë thumbuese; fjalë me thumb.

fjalë me thumb Fjalë që të djeg, të lëndon.

fjalë me vend Fjalë e drejtë, e përshtatshme, e arsyeshme.

fjalë në erë Fjalë të thëna pa u menduar; fjalë pa kuptim; fjalë të kota.

fjalë në hava >**FJALË NË ERË**.

fjalë për fjalë Pa ndryshuar asgjë nga ajo që është thënë a është shkruar, një për një.

fjalë plaku (pleqsh) Fjalë me mend; fjalë me pjekuri.

fjalë rrënjë *gjuh* Fjalë që nuk mund të ndahet më tej në pjesë përbërëse, që bart kuptimin themelor dhe shërben si bazë për të formuar fjalë të reja me anë parashtesash, prapashtesash etj.

fjalë rrënjore *gjuh* >**FJALË RRËNJË**.

fjalë rrugësh

♦ Fjalë e pahijshme.

♦ Fjalë që nuk dihet me siguri se kush e ka thënë.

fjalë sokaku *bis* Thashetheme.

fjalë shkarthi Rrenë.

fjalë të errëta Gjëagjëzë.

fjalë të forta Premtim.

fjalë titull *gjuh* Fjalë (*e parme, e përbërë, e përngjitur etj.*), togfjalë dhe emër i përveçëm që shpjegohet në një artikull fjalori a enciklopedie. >**FJALË•TITULL TITULLI**.

fjalë turpe (turpi) Fjalë e pahijshme; fjalë e ndyrë.

fjalë veshi Pëshpëritje në vesh.

fjalëbárdhë *mb krahin G* Fjalëmirë.

fjalëbártës e mb (*Njeri*) që përhap thashetheme.

fjalëbártës i m sh - it Njeri që përhap thashetheme.

fjalëbártës•e ja f sh e et e **FJALËBARTËS I**.

fjalëbísht *mb* Që flet me nënkuptim.

fjalëbútë *mb* Që flet butë a shtruar.

fjalëçártun *ndajf G* Me mosmarrëveshje.

fjalëçélës i m sh a at Fjalë kyç.

fjalëdâmë *mb G (Vendim)* i prerë; (*marrëveshje*) e lidhur.

fjalëdëng e mb J Që e ka përgjigjen në majë të gjuhës.

fjalëdréjtë *mb* Që flet me drejtësi; që thotë të vërtetën; fjalësaktë.

fjalëdhënë *mb* I lidhur me besë, me fjalë.

fjalëmbëlzë *mb Ç* Që flet ëmbël; gojëmbël.

fjalë-figúr•ë a f sh a at libr Njësi e figurshme e përfaqësuar nga një fjalë. [... me përcaktime ku vendin e fjalës-figurë e ka zënë fjala-termë: (AÇ).]

fjalë-fjalë *ndajf* Fjalë pas fjale.

fjalë-fjalí a f sh - të *gjuh* Fjali e përbërë nga një fjalë.

fjalëformím i m sh e et *gjuh* Formim a krijim i fjalëve me parashtesa, prapashtesa, tema a rrënjë dhe me përngjitje. **Mënyrat (tipat) e fjalëformimit**.

fjalëformúes e mb *gjuh* I fjalëformimit; që ka të bëjë me fjalëformimin. [Nuk është e vështirë të vërehet se në gjuhën shqipe fjala "kreshnik" mund të futet në një çerdhe mjaft aktive fjalëformuese. (ShS).]

fjalëfórtë *mb* Që premton shumë; që zotohet për punë të mëdha.

fjalëgjátë *mb* Llafazan; që ka shumë fjalë.

fjalëgjat•ë *a f sh a at f e* **FJALËGJAT•Ë I.**

fjalëgjat•ë *i m sh ë ët* Njeri që ka shumë fjalë; që e zgjat bisedën, që flet shumë; llafazan.

fjalëhídhur *mb* Që flet me fjalë të hidhura, që lëndojnë e hidhërojnë.

fjalëkalím *i m sh e et* (*kalkim nga anglishtja password*) Parullë.

fjalë•kéq kéqe *mb m sh këqíj, f sh këqíja* Që flet keq për të tjerët; shtieq.

fjalëkëmbím *i m sh e et libr* Bisedë.

fjalëkëpútur *mb* Që flet qartë e prerë.

fjalëkótë *mb* (*Fjalë*) pa kuptim; (*njeri*) që flet kot, pa kuptim.

fjalëkrípë *mb* Që thotë fjalë me zgjuarsi e mprehtësi.

fjalëkrýq *i m sh e et* Lojë zbavitëse, që bëhet duke plotësuar katrorët e një figure me shkronja për të formuar fjalë në drejtime të caktuara.

fjalëkúngj *e mb* Që thotë fjalë thumbuese, me kunj, me thumba.

fjalëkursýer *mb* Fjalëpak; që i ka fjalët të pakta; i kursyer në fjalë.

fjalëláshtë *mb* (*Njeri*) që flet ndyrë; që përdor fjalë të ndyra; gojëlashtë; gojëndyrë.

fjalëlójës *e mb krahin G* Që i luan fjalës.

fjalë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Që flet shumë, fjalëshumë; që mburret me fjalë të mëdha.

fjalë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Ai që shumë, fjalëshumë; që mburret me fjalë të mëdha.

fjalë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **FJALË•MADH MADHI.**

fjalëmátur *mb* Që mendohet kur flet; që i peshon fjalët para se të flasë.

fjalëmbël *mb*

♦ Gojëmbë; që i ka fjalët të këndshme.

♦ Dashamir.

fjalëmbëlsí *a f libr*

♦ Të qenët i ëmbël me fjalë.

♦ Dashamirësi.

fjalëmbrápshtë *mb* (*Njeri*) gojëprishur.

fjalëmémë *mb G* Që i mehen, i shterin fjalët; që ka heshtur.

fjalëmírë *mb*

♦ Që flet mirë për të tjerët. **Bëhem fjalëmírë** i dal zot dikut; them një fjalë të mirë (*për dikë*).

♦ Që ndikon me fjalë për të rregulluar një mosmarrëveshje etj.

fjalëmjáltë *mb* Fjalëmbël; gojëmjaltë.

fjalëmpréhtë *mb* Gjuhëmprehtë; mendjemprehtë.

fjalëmújsh•ëm me *mb G* Fjalashpër; që flet mujshëm.

fjalëndokóp *e mb G* Mburravec; pordhac.

fjalëndryshúes *e gjuh* I eptimit; që ka të bëjë me eptimin.

fjalëngrírë *mb* Që i ngrijnë fjalët; që nuk flet dot.

fjalënús•e ja *f sh e et krahin* Fjalë e dhënë nga prindërit e vajzës për fejesën e saj.

fjalënxéhtë *mb* Që flet me pasion.

fjalëpákë *mb* I heshtur; që flet pak; që i ka fjalët të pakta.

fjalëpáktë *mb* > **FJALËPAKË.**

fjalëpapríshur *mb* (*Njeri*) që nuk prish fjalë me të tjerët.

fjalëpërbérj•e *a f gjuh* Ndërtim i fjalës me dy a më shumë fjalë ekzistuese.

fjalëpërfjalsh•ëm (i) me (e) *mb* (*Përkhim etj.*) që përputhet fjalë për fjalë me një tekst të shkruar a me atë që ka thënë dikush; që bëhet fjalë për fjalë.

fjalëpërsëritës *e mb libr* Tautologjik.

fjalëpërsëritje *e a f libr* Tautologji.

fjalëplumb *mb* Gojërendë; që vret me fjalë.

fjalëprerë *mb* I prerë në fjalë; që flet shkurt.

fjalërendë *mb* Gojëkeq; që fyen me fjalë; i vrazhdë në të folur.

fjalërrallë *mb* Që flet rrallë; fjalëpakë.

fjalërrëptë *mb* Fjalashpër; që flet rreptë.

fjalërrëzuar *mb*

♦ Që nuk arsyeton saktë; që nuk i ka peshë arsyetimi.

♦ Që përdor fjalë të mujshme.

fjalërryeshëm *me mb G* Që mezi i dalin fjalët.

fjalës i m sh - it *gjuh* Tërësi e fjalëve, zërave, lemave të një fjalori.

fjalësaktë *mb* Që flet pa mashtri; fjalëdrejtë.

fjalësor *e mb gjuh* Që ka të bëjë me fjalën; i fjalës; i përbërë prej fjalësh.

fjalësor i m sh ë ët *gjuh* Leksik.

fjalësosur *mb* Që i janë sosur fjalët; që s'ka ç'thotë më shumë.

fjalëshkurtër *mb* Që i ka fjalët të pakta; që flet shkurt e qartë; që nuk e zgjat bisedën; fjalëprerë.

fjalëshpatë *mb*

♦ Që flet drejt e me guxim; që e thotë hapur e në mënyrë të prerë gjithçka.

♦ Që i pret gjuha si shpatë; që e ka gjuhën shpatë.

fjalëshpëjtje *a f sh a at* Lojë zbatimëse popullore, në të cilën marrin pjesë dy a më shumë veta, që përsëritin sa më shpejt e pa gabim fjalë ose fjali të vështira për t'u shqiptuar së bashku (*p. sh. Kupa me kapak - kupa pa kapak. Shtatë sëpata plaka presin shtatë plepa pleq.*).

fjalëshpëjtës *a f > FJALËSHPEJTJE A.*

fjalështruar *mb* Fjalëhidhur.

fjalështruar *mb* Që bisedon shtruar, qetë e në mënyrë të matur.

fjalëshumë *mb* Që flet shumë; që s'i pushon goja, llafazan.

fjalëshumë *a f sh a at f e FJALËSHUMË I.*

fjalëshumë *i m sh ë ët* Ai që flet shumë, që s'i pushon goja; llafazan.

fjalëtár *e mb* I zoti i fjalës; gojëtar.

fjalëtár i m sh ë ët Njeri i zoti për të folur; gojëtar i zoti.

fjalëtár *e ja f sh e et f e FJALËTAR I.*

fjalëteprí *a f libr* Përdorim i fjalëve të tepërta a të panevojshme.

fjalë-term *im sh a at libr* Term i përfaqësuar nga një fjalë. [**me përcaktime ku vendin e fjalës-figurë e ka zënë fjala-termë: (AÇ).**]

fjalëtërkuzë *mb* Që e zgjat dhe e bën tërkuzë bisedën, që ka shumë fjalë; fjalëshumë.

fjalëtím *i m sh e et* Grindje me fjalë.

fjalëtínguj *t m gjuh sh i FJALËTINGU•LL LLI.*

fjalëtíngu•ll *lli m sh j jt gjuh* Fjalë e përbërë nga një tingull.

fjalëtítu•ll *lli m gjuh > FJALË TITULL.*

fjalëtóhem *vetv e FJALËT•OJ.* Fjalëtohem **me dikë** grindem me fjalë me dikë.

fjalëtój *jokal óva úar*

♦ Bëj fjalë me dikë për të mbrojtur një pikëpamje.

♦ Hahem a grindem me fjalë me dikë.

fjalëtokmák *mb* Që flet rëndë, a vret me fjalë.

fjalëtópúz *mb > FJALËTOKMAK.*

fjalëtór i m sh ë ët

- ♦ Ai që lajmëron miq e të afërm për një dasmë a vdekje; lajmëtar; lajmës.
- ♦ Ndërmjetës për pajtimin e gjaqeve; pleqnar.
- ♦ *G* Kapucar; njeri i ngarkuar me mbledhjen e të dhënave për fajin e mundshëm të dikujt.

fjalëtúar (i e) *mb* I grindur me fjalë

fjalët•úer óri m sh órë órët *G* > **FJALËTOR I.**

fjalëthárbët *mb* Që i ka fjalët të tharta.

fjalëthátë *mb* Që premton shumë e s'kryen punë. > **FJALËTHYER.**

fjalëthéksh•ëm (i) me (e) *mb* Që flet ashpër.

fjalëthép e *mb krahin G* Fjalëashpër.

fjalëthérés e *mb* Që flet me fjalë therëse.

fjalëthínx e *mb G* > **FJALËTHERËS E.**

fjalëthýem *emb G* > **FJALËTHYER.**

fjalëthýer *mb* Besëthyer.

fjalëvógël *mb* Që nuk bën premtime vend e pa vend.

fjalëvrázhde *mb* Që flet me fjalë të vrazhda; fajlashpër; fjalërendë.

fjalëz a f sh a at

- ♦ *zvog e* **FJAL•Ë A.**

- ♦ *gjuh* Fjalë joshënuese, fjalë shërbyese; pjesëz.

- ♦ *krahin G* Fjalë e lëshuar si thashethem.

fjalë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Që ndjell zi me fjalë; ndjellakeq.

fjalëzím i m *G* Grindje me fjalë.

fjalëz•óhem *vetv G* > **FJALËZ•UE (me u).**

fjalëzúem it (të) *as G* Grindje me fjalë.

fjalëzjárrtë *mb poet* Që flet me shpirt e tërë zjarr për një çështje, që të ndez zemrën e të frymëzon me fjalët e tij plot ndjenja e mendime fisnike.

fjalëz•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Grindje me fjalë.

fjalí a f sh - të *gjuh* Njësi tërësore e ligjërimin e përbërë nga një varg fjalësh ose edhe nga një fjalë e vetme, të formësuara e të lidhura gramatikisht sipas ligjeve të një gjuhe të caktuar dhe është mjeti kryesor për formimin, shprehjen dhe kumtimin e mendimit.

fjali drejtuese *gjuh* Fjali prej së cilës varet një fjali tjetër; fjali kryesore.

fjali dëftore Fjali që jep një kumtim të drejtpërdrejtë për ndonjë send ose dukuri dhe që shërben për t'u treguar të tjerëve njohuritë që ka folësi për diçka a dikë.

fjali e bashkërenditur Fjali e lidhur me bashkërenditje me një njësi tjetër gjuhësore, pa qenë të varura njëra prej tjetrës.

fjali e ndërmjetme Fjali që futet brenda një fjalie tjetër e veçohet nëpërmjet intonacionit, pa u lidhur formalisht nga ana gramatikore me asnjërën nga gjymtyrët dhe që shpreh qëndrimin e folësit ndaj asaj që thotë.

fjali e ndërshtënë fjali që jep të dhëna plotësuese për një fjali, ndërmjet pjesëve të së cilës zë vend, ose për një fjalë të saj. .

fjali e nënrenditur Fjali që lidhet me nënrenditje me një tjetër.

fjali e pavarur Fjali që nuk varet gramatikisht dhe nuk plotësohet nga një fjali tjetër.

fjali e përbërë Fjali e formuar nga bashkimi i disa fjalive të ndryshme.

fjali e thjeshtë Fjali e formuar nga një kryefjalë, kallëzues dhe një a më shumë pjesë plotësuese.

fjali e varur Fjali e nënrenditur.

fjali e varur kohore Fjali e nënrenditur që tregon kohën kur kryhet veprimi ose ndodh ngjarja e shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali e varur krahasore Fjali që shërben për të krahasuar një veprim a gjendje të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali e varur kundrinore Fjali që shërben si kundrinë, që luan rolin e kundrinës.

fjali e varur kushtore Fjali që tregon kushtin e kryerjes së veprimit të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali e varur lidhore Fjali që lidhet me përemra lidhorë dhe plotëson kuptimin e një fjalie tjetër nga e cila varet.

fjali e varur mënyrore Fjali që tregon mënyrën e kryerjes së një veprimi në fjalinë drejtuese që shpreh këtë veprim.

fjali e varur rrethanore Fjali që tregon rrethanat në të cilat kryhet veprimi në fjalinë drejtuese.

fjali kryesore Fjali që, në një periudhë me nënrenditje, nuk varet gramatikisht nga ndonjë fjali tjetër, kurse prej saj varen fjali të tjera.

fjali kryefjalore Fjali që shërben si kryefjalë ose luan rolin e kryefjalës.

fjali mungesore Fjali e paplotë, që nuk i ka të gjitha gjymtyrët.

fjali përcaktore Fjali që lidhet me përemra a ndajfolje lidhore dhe tregon në përgjithësi një karakteristikë të një gjymtyre emërore.

fjali pyetëse Fjali që shërben për të pyetur ose përmban një pyetje.

fjali qëllimore Fjali që tregon qëllimin e veprimit të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali rrjedhimore Fjali që tregon rrjedhimin a pasojën e një veprimi të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjali shkakore Fjali që tregon shkakun e një veprimi a gjendjeje të shprehur në fjalinë drejtuese.

fjalídhët *mb G* Fjalëdhidhur; fjalështarë.

fjalím i¹m sh e et Ligjëratë që mbahet në një mbledhje të gjerë; fjalë. **Mbaj një fjalim.**

fjalím i²m sh e et Grindje me fjalë.

fjalís¹kal > FJALIT.

fjalís²kal krahin G > FJALIS•Ë (me).

fjalís•ë (me) kal a ë krahin G Grindem me fjalë me (*dikë*) (K).

fjalísun it (të)krahin G as Grindje me fjalë; zënie me fjalë.

fjalít kal, jokal krahin G > FJALIT•Ë (me)^{1,2}.

fjalít•em vetv krahin G > FJALIT•Ë (me u)^{1,2}.

fjalít•ë (me)¹jokal a ë krahin G Grindem a hahem me fjalë.

fjalít•ë (me)²kal a ë krahin G Jap fjalën për fejesën e (*vajzës*).

fjalít•ë (me u)¹vetv a (u) ë krahin G Bëhem me fjalë me dikë; grindem me fjalë.

fjalít•ë (me u)²vetv a (u) ë krahin G pës e FJALIT•Ë (me)².

fjalítj•e a¹f sh e et krahin G Grindje me fjalë.

fjalítj•e a²f sh e et krahin G Dhënie e fjalës për fejesën e vajzës.

fjalítun (i e)¹mb krahin G I bërë me fjalë; i grindur me fjalë.

fjalítun (i e)²mb krahin G (*Vajzë*) e lidhur me fjalë për fejesë.

fjalóç e mb bis krahin G (*Njeri*) që merret me llafe; që përgojon; përgojaç; fjalç.

fjalóç i m bis krahin G Njeri që merret me llafe, që përgojon; përgojaç.

fjalóç•e ja f sh e et krahin G f e FJALOÇ I.

fjal•óhem vetv óva (u) úar

♦ Fjalosem.

♦ Zihem me fjalë, bëj fjalë me dikë.

fjal•ój *jokal óva úar* Flas; bisedoj.

fjal•ónem *vetv óva (u) úar J* Fjalosem; bisedoj. [Të fjalonemi ngadalë,/ të pushtonemi pa fjalë (LP).]

fjalór i m sh ë ët

♦ Botim me fjalët e një gjuhe ose me termat e një fushe të caktuar të shkencës, teknikës etj., të renditura zakonisht sipas alfabetit ose temave, që shpjegohen ose jepen me barasvlerës në një gjuhë tjetër a në disa gjuhë. **Fjalor dygjuhësh (shumëgjuhësh). Fjalor i madh (i mesëm, i vogël). Fjalor xhepi. Fjalori i sinonimeve (antonimeve, frazeologjisë, emrave të përveçëm, emrave gjeografikë).**

♦ *nj* Tërësi e fjalëve që përdoret në një gjuhë ose që përdor dikush; leksik. **Fjalori i Fishtës (Kadaresë). Fjalor i pasur (i varfër). Njohja e fjalorit. Pasuroj fjalorin.**

**

fjalor alfabetik Fjalor në të cilin lënda renditet sipas alfabetit.

fjalor drejtshkrimor Fjalor në të cilin jepen të dhëna bazë të drejtshkrimit të një gjuhe dhe elemente të morfologjisë.

fjalor elektronik Fjalor me të dhëna shifruara që mund të lexohen me anë të mjeteve të ndryshme, në varësi të programeve të përdorura për ndërtimin e tij. **Fjalor elektronik për pajisje dore (tablete etj.). Fjalori elektronik i gjuhës shqipe. Lexues i fjalorit.**

fjalor enciklopedik

♦ Fjalor, zakonisht me renditje alfabetike, që përmban artikuj të thelluar me tematikë të zgjedhur sipas madhësisë së vëllimit.

♦ Fjalor me karakteristika të fjalorit të përgjithshëm dhe enciklopedisë.

fjalor etimologjik Fjalor që jep prejardhjen e fjalëve.

fjalor fonetik Fjalor që jep vetëm shqiptimin e fjalëve.

fjalor historik Fjalor që tregon historinë e ndryshimit të fjalëve.

fjalor normativ Fjalor që përcakton normën e përbashkët e të njëjtë dhe rregullat gramatikore të fjalëve.

fjalor shpjegues Fjalor që jep shpjegime të fjalëve.

fjalor tematik Fjalor i hartuar sipas temave ose çështjeve.

fjalor terminologjik Fjalor me terma të fushave specifike.

fjalortár i m sh ë ët Ai që bën, harton fjalor; leksikograf.

fjalortár•e ja f sh e et f e FJALORTAR I.

fjalortarí a f libr Hartim fjalori; leksikografi.

fjalórth i m sh ë ët

♦ Fjalor i vogël.

♦ Listë fjalësh që jepen në fund të një teksti shkollor a të një botimi tjetër, të renditura sipas alfabetit dhe që shpjegohen ose përkthehen në një gjuhë tjetër. . [Dokumenti i dytë i gjuhës shqipe është "*Fjalorthi*" i Arnold fon Harfit (Von Harf) i vitit 1497. (GjSh).] [Kemi pastaj një fjalorth prej nja tridhjetë e ca fjalësh dhe shprehjesh të gjuhës shqipe, si edhe numërat gjer më dhjetë, mbledhur prejkalorësit Arnold von Harff nga Kolonjë e Gjermanisë, i cili pat udhëtuar nëpër Shqipëri ndërmjet vjetëve 1496-1499. (AE)]

fjalós a ur

I jokal

♦ Flas; them fjalë.

♦ Bisedoj, fjalosem me dikë. **Fjalos mbarë e prapë.**

♦ I them a i flas dikujt për diçka. **Fjalosi sa mërzi botën.**

II kal Them; i flas (*dikujt*) për diçka. **Ç'më fjalos ashtu?**

fjalós•em *vetv a (u) ur*

♦ Flas a bisedoj me dikë. [- **Jo, kur të kthehem dua të jem esëll që të fjalosem me Leilën.** (ED).]

♦ Bëj fjalë; zihem a grindem me fjalë me dikë.

fjalósës i m sh - it Folës; bisedues.

fjalós•e a f Zënie a grindje me fjalë.

fjaltí a f Të qenët fjalëshumë (lafazan).

fjaltór e mb G >FJALT•UER ORE.

fjaltór i m G >FJALT•UER ORI.

fjalt•úer óre mb G Gojëtar.

fjalt•úer óri m sh órë órët G

♦ Gojëtar.

♦ *krahin* Lajmëtar.

♦ *etn* Ai që ngarkohet të njoftojë për vdekje.

♦ *etn* Ai që ngarkohet të mbledhë të dhëna për një shkelje a krim; kapucar.

fjamúr i m sh ë ët A Flamur.

fjamurár i m sh ë ët A Flamurtar.

fjandás•enj kal a ur A Përfytyroj; imagjinoj.

fjandás•em vetv a (u) ur A Përfytyroj veten si; më përfytyrohet.

fjandásur (i e) mb A I përfytyruar; i imagjinuar.

fjarím i¹m krahin G Flakje a hedhje përpjetë.

fjarím i²m krahin G Turrje; vrapim i shpejtë; fluturim.

fjar•ój¹kal krahin G >FJAR•UE (me).

fjar•úe (me)¹kal óva úe krahin G Flak a hedh përpjetë.

fjar•úe (me)²kal óva úe krahin G Turrem; vrapoj shpejt; fluturoj.

fjas kal dhe jokall A>FLAS.

fjáška t f sh krahin Zbokth.

fjat i f sh e et Ç Çmim.

fjaullím•ë a f sh a at krahin G Fishkëllimë.

fjaull•ój jokall krahin G >FJAULL•UE (me).

fjaull•úe (me) jokall óva úe krahin G Fishkëllez; lëshoj një fishkëllimë.

fjaullúes e mb krahin G (Tingull) fishkëllyes; vërshtëllyes.

fjaullúeshëm ndajf krahin G Me fishkëllimë; duke fishkëllyer.

fjavár i m A Shkurt; muaji shkurt.

fjeg u m A Pasuri; pronë.

fjej kal fjéva fjýer > FËJ•EJ.

fjellák e mb krahin G (Trup) i gjatë; (*njeri*) shtatlartë.

fjellák u m sh ë ët krahin G

♦ Lloj bari i gjatë, me kashtë të ashpër.

♦ Njeri i gjatë, shtatlartë.

fjellák•e ja mb krahin G f e FJELLAK U.

fjéllët (i e)mb A (Qiell, mot) i kthjellët.

fjell•ónet vetv úa úam veta III A (Qielli, moti) kthjellohet.

fjell•ónj *kal óva úar* A Kthjelloj.

fjerák•e *ja f sh e et* Vend i mbytur nga fieri.

fjér•e *ja f sh e et* Mullar me fier.

fjér•ë *a f sh a at* > **FJERR•Ë** A.

fjerëkúq•e *ja f sh e et zool* Shigjetull.

fjérëz *a f sh a at* > **THJERRËZ** A.

fjérr•ë *a f sh a at zool* G Nepërkë; shlligë; gjarpër helmues.

fjës•ë *a f sh a at krahin* Fshesë.

fjeshkt•óhet *vetv veta III dhe pës e* **FJESHKT•OJ.** >**FJESHKT•UE** (me u).

fjeshkt•ój *kal G* >**FJESHKT•UE** (me).

fjeshkt•úe (me) *kal óva úe G* Boshatis; zbraz; lëshoj; liroj.

fjeshkt•úe (me u) *óva (u) úe vetv dhe pës e* **FJESHKT•UE** (me).

fjeshktúem (i) e (e) *mb G* I boshatisur; i zbrazur; i lëshuar; i liruvar.

fjesht

Indajf >**THJESHT.**

II *si mb (Kafe etj.) e* papërzier.

fjéshtë *ndajf* >**THJESHT.** [Tribalda (ose "Triballorum princeps" siç e quante Barleti, emër që vjen nga dy fjalët shqipe: Tri-ballë) ishte fjeshhtë shqiptare dhe i vazhdonte martesat me dyer shqiptare. (AE).]

fjéshtë (i e) *mb krahin G*

♦ I thjeshtë.

♦ I papërzier; shqeto. **Venë e fjeshhtë** verë pa ujë. **Miell fjeshht i grunit** miell gruri i papërzier.

♦ I vërtetë.

fjéshtë•ërri *m sh ër rit A, G* Djalë e i gjetur te burri ose gruaja e dytë. >**THJESHT•ËR RI.**

fjéshtë•ërri *f sh ra rat A, G* Vajzë e gjetur te burri ose gruaja e dytë. >**THJESHT•ËR RA.**

fjeshhtësí *a fG* >**THJESHTËSI** A.

fjeshhtëí *a f G* Thjeshtësi.

fjeshhtë•ój *kal G* >**FJESHT•UE** (me).

fjeshhtë•úe (me) *kal óva úe G* Thjeshtoj; e bëj (*diçka*) të thjeshtë a të duket e tillë.

fjéta *kr thj e* **FLE; FJET•Ë** (me).

fjeták *e mb*

♦ I fjetur; që fle.

♦ *fjig* I fjetur; i ngadalshëm; i plogët.

♦ *fjig* I përmbajtur në fjalë e në shprehjen mendimit.

fjetë¹ *pjes G e* **FJET•Ë** (me). **Ka fjetë. Asht tue fjetë.**

fjetë² *ndajf G* Fjetur; në gjumë. **E lashë fjetë kur dola.**

fjet•ë *a¹ f sh a at G*

♦ Dhomë fjetjeje, gjumi.

♦ Dhomë.

fjet•ë *a² f sh a at krahin G* Fletë e shpendit; flatër.

fjet•ë *a³ f sh a at A* Fletë; gjethe.

fjet•ë (me) *jokal a ë G* >**FLE.** **E lashë tue fjetë. S'ka ku me fjetë.** [veshi këmishën e vjetër e shkoi me fjetë (MC)].

fjetëgjér•ë *i m sh ë ët bot A* Bung.

fjetës *e mb* I fjetur; që fle.

fjetës *i m sh - it*

♦ Ai që fle; i fjetur.

♦ Gjumash.

fjetës•e ja f e FJETËS I.

fjetësi a f

♦ Përgjumje; letargji.

♦ Mendje e ngalët.

fjetgjér i m sh ë ët bot (*Acer obtusatum*) Panjë e Ballkanit.

fjetín•ë a f sh a at

♦ Fjetore.

♦ Dhomë fjetjeje.

♦ Dhomë beqari.

fjéjtj•e a f Gjumë; të fjeturit. **Dhomë e fjetjes.**

fjetmírë mb A Fjalëmirë; (*njeri*) që nuk prish gojë.

fjetór•e ja f sh e et Dhomë ku flenë shumë veta. **Fjetoret e studentëve (ushtarëve).**

fjetsh veta II, dëshir e FLE. **Fjetsh gjumin e madh!** *euf* vdeksh!

fjétshtëm ndajf Përgjumësh; në gjumë e sipër; plogët; me plogështi.

fjéttë veta III, dëshir e FLE.

fjétnit it (të) as G Fjetje. **Paguej të fjetunit.**

fjétnur¹ pjes e FLE.

fjétnur² ndajf

♦ Në gjumë; duke fjetur. **E gjej fjetur dikë.**

♦ Përgjumësh; me plogështi.

♦ *euf* Vdekur; pa jetë.

fjétnur (i e) mb

♦ Që është në gjumë; i përgjumur. **Gjysmë i fjetur. Me sy të fjetur.**

♦ I ndenjtur; amull. **Ujëra të fjetura.**

♦ I përbujtur. **Ujë i fjetur** ujë i mbushur një natë më parë.

♦ *fig(Njeri)* shumë i plogësht e i ngathët; i qullët; i mefshtë; (*vend, qytet*) pa gjallëri; i heshtur.

Treg i fjetur.

♦ *fig* Që duket sikur është në gjumë; që ende nuk është zgjuar; që nuk është nxitur për punë, që nuk është vënë ende në veprim a në përdorim. **Forca të fjetura. Me ndjenja të fjetura.**

Pasuri e fjetur.

* **E kam mendjen të fjetur** Jam i qetë ose i sigurt për diçka, e kam hequr merakun, e kam mendjen të mbledhur.

**

syth i fjeturkopsht Syth shartese i vënë në vjeshtë, që fle deri në pranverë.

fjétnur a (e) f sh a at (të)

♦ Fjetje.

♦ >**FJETUR I IT (i).**

fjétnur i (i) m sh it (të)

♦ Ai që fle. [**"Të zgjuarit janë bashkë në botë/ Kurse të fjeturit janë veç"** (IK)].

fjétnur it (të) as Gjumë; fjetje.

fjevár i m A Shkurt; muaji shkurt.

fjë jokal ta tur A Fle.

fjinj jokal fjétna fjétnur A Fle.

fjôç•e ja f kryes sh krahin Cufël bore.

fjóçe-fjóçe ndajf *krahin* Me cufla të mëdha; cufla-cufla; flokë-flokë.

fjok u m sh ë ët A Flok bore; cufël bore.

fjók•ë a f sh a at K Shtëllungë leshi i krehur me gërhanë.

fjolósk•ë a f sh a at bot *krahin* Vjollcë; manushaqe; liriskë.

fjolla-fjolla ndajf (*Tymi, pluhuri etj. ngrihet*) shtëllunga-shtëllunga.

fjollç•ë a f sh a at

♦ Dru i gjatë e i drejtë.

♦ Filiz; bisk.

fjollë si ndajf Si shtëllungë; shtëllunga-shtëllunga. **Tymi dilte fjollë.**

*

E bëj muhabetin fjollë Di të bëj muhabet; jam i gojës.

I kam punët fjollë I kam punët shumë mirë.

I shkon zëri (kënga) fjollë

♦ I del zëri i hollë, i kthjellët.

♦ Është i lumtur.

Ia çoj fjollë Ia kaloj shumë mirë.

Më shkon puna fjollë Puna shkon mbarë, pa asnjë vështirësi.

fjoll•ë a¹ f sh a at

♦ Diçka si shtëllungë e gjatë, e tërhequr dhe e përdredhur. **Fjollë tymi (pluhuri). Fjollë resh (mjegulle). Fjollë dëbore. Fjollë flokësh.**

♦ Shtëllungë e gjatë liri, e rrahur dhe krehur, gati për t'u tjerër.

♦ *krahin* G Lesh i gjatë që del nga lënurja e një bashke.

fjoll•ë a² f sh a at G Lëvore e njomë bliri, me të cilën bëhet litar.

fjollëbárdhë mb (*Mjegull, tym*) me fjolla të bardha.

fjollëhóllë mb (*Tym*) me fjolla të holla.

fjoll•ón jokal veta III K >FJOLL•UE (me).

fjolltë (i e) mb I butë.

fjoll•úe (me) jokal ói úe veta III K (Bora) fijen; bie fije-fije.

fjóng•ë a f sh a at > FJONGO JA.

fjóngo ja f sh - t

♦ Shirit për të lidhur flokët a për zbukurim në rroba.

♦ Shirit që përdoret për qëllime të ndryshme. **Lidh një pako me fjongo.**

fjord i m sh e et gjeog Gji i ngushtë midis shpateve të thepisura (*kryesisht në brigjet e Norvegjisë*).

fjorentín e mb I Firences; që ka të bëjë me Firencen, me vendësit a banorët e saj.

fjorentín i m sh ë ët Vendës a banor i Firences.

fjorentín•e ia f sh e et f e FJORENTIN I.

fjorét•ë a f sh a at sport Rapierë e skermistit.

fjorínt•ë a m sh a at Florin (*monedhë fjorentine*).

fjósk•ë a f sh a at bot K (Viola) Vjollcë; manushaqe.

fju¹ndajf Edhe më shumë; ku e ku më shumë. **100 e fju.**

fju²onomat Zhurmë fishkëlluese që shoqëron një lëvizje të shpejtë.

fju-fjú onomat krahin G Përdoret për të ndjellë bletën të hyjë në zgjua.

fjug kal G >FJUG•Ë (me).

fjúg•et G pavet dhe pës e **FJUG. >FJUG•Ë (me u).**

fjúg•ë (me) kal a ë G Hedh grurin, elbin etj.; triorj.

fjúg•ë (me u) *G pavet dhe pës e FJUG•Ë (me).*

fjugúem (i e) *mb G (Grurë, elb etj.) i hedhur; i trioruar.*

fjugúemit (të) *as G Hedhje, triorim i grurit elbit etj.*

fjur•ój kal *G > FJUR•UE (me).*

fjur•úe (me) *G*

I *kal Fluroj; hedh përpjetë.*

II *jokal Fluturoj. [E baj gjokun me fjurue si era! (CV)].*

fjurúem (i) e (e) *mb G I fluruar; i hedhur përpjetë.*

fjúsh•ë a f sh a at orn *K Ferrës; zog ferre; camërli*

fjútur a¹ f sh a at krahin *Kreshtë pendësh.*

fjútur a² f sh a at A *Flutur.*

fjútur a² f sh a at krahin *Kapuç i zbukuruar me monedha; kaçulitë.*

fjuturím i m sh e et A *Fluturim.*

fjutur•ónj kal óva úar A *Fluturoj.*

fjuturúar (i e) *mb A Që fluturon.*

fjúz•ë a f sh a at *Fugë (lodër).*

fkat kal K > FKAT•Ë (me).

fkát•em K *vetv dhe pës e FKAT. > FKAT•Ë (me u).*

fkát•ë (me) *kal a ë G Thërres (dikë me emër).*

fkát•ë (me u) a (u) ë K

I *vetv Quhem...; e kam emrin...*

II *pës e FKAT•Ë (me).*

fkátj•e a f sh e et K *Thirrje me emër.*

fkátun (i e) *mb K I quajtur; që e ka emrin...; që e thërrasin a e quajnë...*

fki ja m sh - të krahin K *Fqi; fqinj.*

fkóllët (i e) *mb K I uritur; i untë.*

fkólls i a f sh - të K *Uri.*

fkúl i m ushq *Niseshte. > FEQUL LI.*

flág•ë a f sh a at G > FLAK•Ë A.

flagës•úer óre *mb G I flakëruar; i ndezur me flakë.*

flagësúesh•ëm (i) me (e) *mb G Flakërim; ndezje me flakë.*

flagís kal krahin G > FLAGIS•Ë (me).

flagís•ë (me) *kal a ë krahin G Djeg në flakë; përcëlloj.*

flagís•ë (me u) ë (u) ë krahin G

I *vetv Përcëllohet; digjet në flakë.*

II *pës e FLAGIS•Ë (me).*

flagís•ëm (i) me (e) *mb krahin G I përcëlluar; i djegur në flakë.*

flagránc•ë a f libr *Çast kur dikush kapet në vend duke kryer një faj ose një gabim të rëndë. Zë në flagrancë.*

flagránt e *mb libr (Gabim, faj) i hapët; që duket sheshit; që nuk mund të mohohet. Rast*

(provokacion) flagrant. Shkelje flagrante. Në mënyrë flagrante. Në kundërshtim flagrant me...

flagrante delicto /flargánte delíkto/ *shpr lt* *Në flagrancë.*

flagrantísht ndajf libr *Në mënyrë flagrante.*

flagsím i m G *Ndezje flakë.*

flags•ój kal dhe jokal G > FLAGS•UE (me).

flags•úe (me) *kal dhe jokal óva úe* G Ndez flakë.

flags•úer óre *mb vjet* G I flakëruar.

flagsúesh•ëm (i) me (e) *mb* I flakërueshëm.

flagjelátë t *m sh bio* Organizma me një a më shumë zgjatime të holla si fshikuj që shërbejnë për të notuar.

flájk•ë a f sh a at G Musht i rrushit për verë.

flak *ndajf krahin* G Kudo.

flak kal a ur

♦ Hedh tutje menjëherë e me forcë; hedh larg, flakëroj; përplas. **Flak gurin (shtizën). Flak jashtë (përdhe).**

♦ *fig* E largoj me përbuzje (*dikë a diçka që nuk e dua*); hedh me përbuzje; çlirohem prej (*diçkaje të keqe e të padëshiruar*); dëboj, përzë; zhduk. **E flak zgjedhën. Flake nga mendja! I flaku punëtorët në rrugë (në mes të rrugës, në rrugë të madhe, në mes të katër rrugëve).** [Ky kalë në dy grupe i ndau trojanet:/ ta pranonin atë, ose ta flaknin sakaq (IK)].

flakadâ ni *m sh ë ët* G > FLAKADAN I.

flakadán *mb (Zjarr)* që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin.

>BUBULAK E.

flakadán i *m sh ë ët*

♦ Zjarr që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; zjarr brambullitës; flakadan; zjarr bubulak.

♦ *poet* Pishtar.

flakakúq i *m sh a at* G Zjarr.

flakár i *m sh ë ët* Kulaç i pjekur në prush.

flakarësh *kal K* > FLAKARESH•Ë (me).

flakarësh i *m sh a at* Goditje me shuplakë; shpullë. **Me ra flakaresh** *K* bie me shuplakë.

flakarësh•ë (me) *kal a ë K* Qëlloj me shuplakë (*dikë*); i heq, i jap një shuplakë, flakurimë (*dikujt*).

flakarëshj•e a f sh e et *K* Goditje me shuplakë; flakurimë.

flákc•ë a f sh a at G Pishtar.

flák•em a (u) ur

I *vetv* Lëshohem shpejt e me vrull mbi dikë a mbi diçka, vërsulem, vrullem.

II *pës e* FLAK.

flákë I *mb*

♦ *fig* Shumë i ndritshëm; që shkëlqen nga që është fare i ri a ngaqë ka ngjyra të ndezura (për një rrobë, për një send prej metali etj.); fare i ri. **E kishte fustanin flakë.**

♦ *fig* Që shkëlqen si zjarri, që shpreh një ndjenjë të zjarrtë; i zjarrtë. **Me sytë e saj flakë.**

II *ndajf*

♦ Shumë, fare (*zakonisht me mbiemrat i kuq, i ri*). **Flakë i kuq. E kuqe flakë. E re flakë (rrobë)** fare e re.

♦ Krejt, tërësisht; menjëherë. **Mori flakë.** [U janë ndezun flakë breshanat (GjF)]. [ka 'i herë ndezet flakë si rr'feja (GjF)].

flák•ë a f sh ë ët

♦ Masë e nxehtë dhe e ndritshme gazi që del nga një trup gjatë djegies. **Flakë verbuese. Gjühët e flakës. Merr flakë.** [Ndizen krahët,/ flakët bëhen flatra (VZh)]. [Ah, këtij shkretimi ti vija flakën! (GB)]. [e zjarrta flakë, e shenjta flakë,/ që digjet në përjetësi. (BXh)].

♦ *fjg* Shkëlqim; diçka që shkëlqen. **Flaka e syve.**

♦ *fjg* Vrull; hov; ndjenjë e fuqishme; zjarr. **Flaka e revoltës (atdhedashurisë, zemërimit).**
[**Brenga s'të është/ as flakë e flashkët** (ShM).]

*

E bëri tym e flakë diçka E dogji, e shkatërroi krejt.

Është flakë e zjarr (zjarr e flakë) Është shumë i gjallë e i shkathët; është shumë i ashpër.

Flaka të djeg, prushi të ngroh *fj u* Mbështetu te diçka që është e qëndrueshme dhe jo te diçka që kalon shpejt.

Flakë (zjarr) kashte Vrull që nuk mban për një kohë të gjatë; nismë që nuk zgjat shumë.

Marr si flakë kashte

Flakë e flakë (fill e flakë) Gjithandej, krejt, tërësisht.

Flakë për flakë Aty për aty; në çast; menjëherë. .

Hidhet (futet) në flake (në zjarr) për diçka Vepron pa përfillur fare rrezikun e madh.

I doli flaka diçkaje

♦ U shkatërrua, mbaroi.

♦ Doli në shesh; u zbulua; i doli tymi.

I dha flakë (zjarr) diçkaje E bëri më të ashpër; e zhvilloi më me vrull; e ndezi më shumë (*bisedën, luftën, lojën etj.*).

I fut flakën (zjarrin) I fut grindjen; e përçaj.

I ka rënë flaka (zjarri, flama) diçkaje Nuk gjendet gjëkund; është mbaruar; është zhdukur.

I mori flakë (horë) shpirti U ndez flakë nga një ndjenjë e fuqishme; iu ndez zemra.

I vuri flakën (zjarrin, fitilin, pishën) diçkaje E ndezi, e dogji; e shkatërroi fare.

Ia ndezi zemrat flakë (zjarr) I dha hov e dëshirë të madhe për të bërë diçka.

Ia tha fill e flakë Ia tha menjëherë, ia tha të gjitha, ç'kishte për t'i thënë; ia zbrazi të gjitha.

Merr flakë (shpejt) dikush Inatoset menjëherë; zemërohet shumë; ndizet menjëherë.

Merr flakë (zjarr) diçka Merr hov e zhvillohet shpejt; arrin kulmin.

Më del flakë (tym, zjarr) nga koka Jam në hall të madh; më zien koka.

Në flakë të agzotit Aty për aty; në mënyrë të rrufeshme.

Në flakë të pushkës (të dyfekut) Me shpejtësi shumë të madhe; shumë shpejt; menjëherë, në çast.

U bë flakë në fytyrë U skuq (*nga turpi, nga zemërimi etj.*).

U bë tym (e flakë) U inatos aq sa e humbi toruan.

**

Flakë lugati

♦ Dritë e dobët që shfaqet herë-herë natën në moçalishte nga ndezja e gazrave.

♦ Përshtypje mashtruese.

flakëhédhës e mb (*Armë etj.*) që lëshon flakë.

flakëhédhës i m sh - it usht Luftëtar i përgatitur për të përdorur flakëhedhësen.

flakëhédhës•e ja f sh e et

♦ *usht* Armë mekanike që lëshon flakë për asgjësimin e armikut a objektit.

♦ Aparat që punon zakonisht me lëndë djegëse të lëngshme për të nxehur furrën e pjekjes ose për të dezinfektuar vendin me flakë. **Nxeh (djeg) me flakëhedhëse.**

flakëkúq i m sh ë ët bis Zjarr i madh e bubulak; flakadan.

flakëligshtë mb (*Llambë, kandil etj.*) me dritë shumë të dobët.

flakëngrënës e mb folk (*Njeri*) i zoti, që ha flakë.

flakëngrënës i m fok Njeri i zoti, që ha flakë.

flakëngrënës•e ja f e **FLAKËNGRËNËS I.**

flák•ër ra f sh a at G>**FLAT•ËR RA.**

flakërí•j kal va rë Hedh me forcë; flak; flakëroj.

flakërím ndajf Shumë shpejt; menjëherë; vetëtimthi.

flakërím i¹m sh e et

♦ Djegie me flakë.

♦ Flakërimë.

♦ Shkëndijë, xixë që del kur digjet a kur shpërthen diçka. **Flakërimat e plumbave në terr.**

♦ kim Djegie e shpejtë dhe me temperaturë të lartë, e shoqëruar me shkëndija.

flakërím i²m krahin G Zjarrmi e madhe e trupit.

flakërímë

I mb

♦ I përsququr. **Mesytë flakërimë. U bë flakërimë** u përsquq, u skuq.

♦ Shumë i shpejtë; vetëtimë. **Jam flakërimë nga këmbët.**

II ndajf Shumë shpejt; menjëherë; vetëtimthi.

flakërím•ë a f sh a at

♦ Dritë e fortë në ngjyrë të flakës, që shfaqet menjëherë dhe të vret sytë. **Flakërima e vetëtimës.**

♦ Zjarrmi; ethe. **Ka pasur flakërimë gjithë natën.**

♦ Goditje me pëllëmbë, shuplakë. I dha një flakërimë fytyrës.

flakërímthi ndajf Sa çel e mbyll sytë; për një hop a çast.

flakërí•n jokall u rë veta III

♦ Digjet me flakë, lëshon flakë. **Flakërijnë zjarret.**

♦ Lëshon dritë të fortë, shkëlqen, flakëron. **Flakërinin xixat.**

♦ dhe fig Shkëlqen; shndrit, flakëron. **Flakërinin shpatat. I flakërininsytë.**

flakëris kal, jokall > **FLAKËRIT**^{1,2}.

flakërishta t f sh Shkarpa të thata, karthje etj. që bëjnë flakë e digjen menjëherë.

flakër•ít¹jokall > **FLAKËROJ**¹.

flakër•ít²kal > **FLAKËROJ**².

flakërit•em¹vetv dhe pës>**FLAKËR•OHEM**¹.

flakërit•em²pës>**FLAKËR•OHEM**².

flakërit•e a¹f sh e et Flakje; hedhje me forcë.

flakërit•e a²f sh e et Skuqje; përflakje. **Flakëritje e qiellit në perëndim.**

flakëritur (i e) mb I flakur; i hedhur me forcë.

flakër•óhem¹

I vetv

♦ Bëhem flakë i kuq; skuqem.

♦ veta III (*Qielli etj.*) duket sikur merr flakë; përflaket; bëhet flakë i kuq; ndizet.

II pës e **FLAKËROJ**¹.

flakër•óhem² óva (u) úar pës e **FLAKËROJ**².

flakër•ój¹ óva úar

I jokall

♦ veta III (*Zjarri*) lëshon flakë; digjet me flakë.

♦ veta III Duket sikur merr flakë; kuqëlon. **Flakërojnë flamurët kuqezi.** [reja e bronzhtë/ mbi kokën time/ flakëron (NS).]

♦ veta III (*Dielli etj.*) lëshon dritë të fortë e të menjëhershme. **Flakërojnë shkëndijat.**

♦ *veta III fig* Shkëlqen fort; shndrit. **I flakëron fytyra.**

II kal

♦ *veta III* I jep një ngjyrë të kuqe, të ndezur; e ndez; e përflak; e bën që të kuqëlojë. **Dielli e flakëroi qiellin.**

♦ E djeg shumë; e përzhit (*bukën etj. në zjarr*).

♦ *veta III fig* Ndizet flakë; zien; vlon. **I flakëron zemra (gjaku).**

♦ *fig* Mbush me ndjenja të zjarrra (*dikë*); ia ndez zemrën flakë (*dikujt*).

♦ Godas me pëllëmbë; i jap një shuplakë (*dikujt*).

♦ *kim* Djeg me shpejtësi e në temperaturë të lartë.

flakër•ó²óva úar

I kal Hedh me forcë; flak. **E flakëroi përdhe.**

II jokai Sulem a lëshohem me shpejtësi të madhe diku; largohem me shpejtësi. **Flakëruan njerëzit. Flakëruan copërat. Flakëroj si vetëtim.**

flakër•ó³jokai K > FLAKËR•UE (me)².

flakër•ón jokai veta III krahin G > FLAKËR•UE (me).

flakëruar (i e) mb

♦ (*Zjarr*) i ndezur mirë; që digjet duke lëshuar flakë.

♦ Shumë i nxehtë, që djeg si flakë. **Prush i (rërë e) flakëruar.**

♦ I skuqur si flakë; i përskuqur. **Me fytyrë të flakëruar.**

♦ *dhe fig* I shkëlqyer e i shndritur si flakë; vezullues; flakëruar. **E kuqe e flakëruar.**

♦ *fig* I zjarrtë, i flaktë; që shpreh një ndjenjë të flaktë. **Dëshirë e (vështtrim i) flakëruar. Me zemër të flakëruar.**

flakër•úe (me) jokai veta III krahin G

♦ Shkëlqej.

♦ Pastroj mirë; e bëj dritë.

flakër•úe (me) jokai óva úe K Çmendem; shkalloj.

flakër•úe (me u) vetv óva (u) úe G Turrem, lëshohem flakërim.

flakëruem (i)¹ e (e) mb G > FLAKËRUAR (i e).

flakëruem (i)² e (e) mb G

♦ I shkëlqyer; i shndritshëm.

♦ I pastruar mirë; i bërë dritë.

flakëruem (i)² e (e) mb G I çmendur; i shkalluar.

flakëruem it (të) a G Çmendje; shkallim.

flakëruës e mb

♦ Që djeg si flakë, që përvëlon; që shkakton zjarr; i flakëruar. **Zjarr flakëruës.**

♦ *dhe fig* Që jep shkëlqim; që shndrit si flakë; vezullues; i flakëruar. **Diell flakëruës. Dritë (rreze, ngjyra) flakëruës.**

♦ *fig* I zjarrtë, i flaktë. **Sy flakëruës. Vështtrim flakëruës.**

♦ *fig* Shumë i ashpër, që djeg, që përvëlon. **Fjalë (kritikë) flakëruës.**

flakëruëshëm ndajf Flakërimthi; sa çel e mbyll sytë; për një hop a çast.

flakëruësh•ëm (i) me (e) mb krahin G Shumë i shpejtë; vetëtimë.

flákës e mb G (*Goditje, plumba etj.*) që vijnë flakërimthi njëri pas tjetrit.

flákës i m sh - it sport Hedhës (*i shtizës, gjyles*).

flákës•e ja¹f sh e et sport f e FLAKËS I.

flákës•e ja²f sh e et Flakurimë; flakareshë.

flákës•óhem vetv, pës e FLAKËROHEM^{1,2}.

flakës•ój *kal* > **FLAKËR•OJ**^{1, 2}.

flakëshúes *e mb usht* Që shërben për të shuar flakën.

flakëshúes•e *ja f sh e et usht* Pjesë e tytës së mitralozit, në trajtë hinke me vrima, që shërben për të shuar flakën gjatë qitjes.

flakëtóre *mb f (Grua)* shumë e prapë, që merr zjarr fill.

flakëtór•e *ja f sh e et* Grua shumë e prapë, që merr zjarr fill.

flakëvénës *e mb usht (Bombë)* që shkakton zjarr; që djeg me flakë; që i vë flakën diçkaje.

flakëvénës *i m sh - it* Ai që i vë flakën diçkaje; zjarrvënës.

flakëvénës•e *ja f sh e et f e* **FLAKËVËNËS I.**

flakëvëni•e *a f sh e et* Djegie me qëllim.

flákëz *a¹ f sh a at* *zvog e* **FLAK•Ë** **A.**

flákëz *a² f sh e et mit* Nuse e ujërave; floçkë.

flákj•e *a f sh e et*

♦ Hedhje mënjanë (*e diçkaje të panevojshme etj.*).

♦ *sport* Hedhje. **Flakje e diskut** (çekiçit, shtizës).

flaknáj•ë *a f sh a at*

♦ Tërësi flakësh.

♦ Flakë e madhe; përflakje.

flak•óhet *vetv veta III dhe pës e* **FLAK•OJ.** > **FLAK•UE** (me)¹.

flak•ój *kal G* > **FLAK•UE** (me)^{1, 2}.

flak•óhet *G pavet dhe pës e* **FLAK•OJ.** > **FLAK•UE** (me)¹.

flak•ón *jokal ói úar veta III (Zjarri)* merr mirë; ndizet dhe digjet mirë.

flakón *i m sh e et farm* Shishe e vogël për ilaçe.

flakór•e *ja f sh e et*

♦ Zjarr i eshkës; eshkë e ndezur.

♦ Ndezje; flakërim.

flakósh *e mb G I* kuq; i përskuqur.

flákra *ndajf G* Menjëherë; në çast; vrik. **Çohem flakra** brof në këmbë.

flakríshta *t f G* Krande, shkarpa për të ndezur zjarr.

flákrit *ndajf G* Menjëherë; në çast; vetëtimthi.

flaktár *i m sh ë ët vjet* Llambandezës.

fláktas *ndajf* Vetëtimthi; flakërimthi; me shpejtësi të madhe.

fláktë (i e) *mb*

♦ Që ka shkëlqim dhe ndriçim verbues; që është si flakë; që të djeg shumë; i nxehtë; flakërues.

Rreze të flakta. Ngjyrë e flaktë. Diell i flaktë.

♦ *fig* Që është dhënë me mish e me shpirt pas diçkaje; shumë i vendosur e luftarak; i zjarrtë.

Luftëtar (atdhetar) i flaktë. Mbrojtës (përkrahës) i flaktë.

♦ *fig* I vrullshëm dhe i papërmbajtshëm; shumë i gjallë; shumë i fortë; që shpreh ndjenja të fuqishme; shumë i ngrohtë; i zjarrtë. **Dëshirë (ndjenjë, dashuri) e flaktë. Patriotizëm i flaktë. Veprimtari (poezi) e flaktë.** [Tash shëgjatat e flakta të shprehjes suej zharitëse (Mgj).]

flak•úe (me)¹ *kal óva úe G* Praroj; laj me ar.

flak•úe (me)² *jokal ói úe veta III G* Flakëron; shkëlqen. [qi flakue kanë n'dorë t'shqyptarëvet (GjF).]

flak•úe (me u) *pës e* **FLAK•UE** (me)¹.

flakúem (i) e (e) *mb G I* praruar; i larë me ar.

flakúem it (të) *as G* Prarim; larje me ar.

flakúesh•ëm (i) me (e) *mb vjet I* flakëruar; i ndezur flakë.

flákur (i e) *mb*

♦ I hedhur me forcë.

♦ I hedhur tej si i pavlefshëm ose i panevojshëm.

flakurím *ndajf (Zjarri)* ndizet me flakë të mëdha.

flakurím i m Larje me ar; prarim.

flakurím•ë a f sh a at Goditje me pëllëmbë në fytyrë; flakaresh; shuplakë; shpullë; dackë; backë.

flakurín•ë a f G Shpërthim i flakëve.

flakurís kal dhe jokál G > FLAKURIS•Ë (me)^{1, 2}.

flakurís•ë (me)¹ *kal a ë G* I heq një flakurimë, shuplakë (*dikujt*); backos.

flakurís•ë (me)² *jokal a ë G* Çmendem; luaj mendsh.

flakurísj•e a¹ f sh e et G Goditje me shuplakë; flakaresh; flakurimë; backosje.

flakurísj•e a² f G Çmendje; dalje mendsh.

flakur•óhem óva (u) úar G *vetv dhe pës e* **FLAKUR•OJ. > FLAKUR•UE (me u).**

flakur•ój kal óva úar G > FLAKUR•UE (me).

flakur•úe (me) kal óva úe G Ndez flakë; i vë flakën; përfshij në flakë.

flakur•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv veta III Merr flakë; përflaket; përfshihet nga flakët.

II pës e **FLAKUR•UE (me).**

flakurúem (i) e (e) *mb G* I ndezur flakë; i përfshirë nga flakët.

flamánd e mb

♦ I Flandrës; që ka të bëjë me Flandrën dhe vendësit a banorët e saj.

♦ *art:* **Shkolla flamande** shkollë e pikturës që arriti periudhën e artë në shek. XVI-XVII nën ndikimin e Rilindjes italiane.

flamánd i m sh ë ët Banor i Flandrës.

flamánd•e ja f

♦ *sh e et f e* **FLAMAND I.**

♦ *>* **FLAMANDISHT•E JA.**

flamandísht•e ja f nj Gjuhë e Vendeve të Ulëta, që flitet në Flandër.

flaménko ja f muz. sp Muzikë dhe valle e ciganëve spanjollë.

flámë mb

♦ *bis (vihet përpara një emri)* Shumë i keq; shumë i mërzitshëm. **Një flamë kollë.**

♦ *si kallëzues G:* **E banë flamë** e hëngrën të gjithë; e grabitën krejt.

flám•ë a f

♦ *veter* Sëmundje ngjitëse e bagëtive dhe e shpendëve, që shfaqet me njolla të zeza në turi ose në lafshë, me dobësi të theksuar, me ndërprerjen e qumështit, të pjelljes etj. dhe shkakton ngordhjen e tyre në masë; murtaja e pulave. **U ka rënë flama. I preu (i shoi) flama pulat.**

♦ *mjek* Emërtim për sëmundje të ndryshme të rënda e ngjitëse si kolera, murtaja etj. , që përhapen si epidemi ndër njerëzit.

♦ *mjek* Sëmundje e tokës; epilepsi.

♦ *mjek* Rrufë e rëndë, që zgjat shumë. **E zuri flama. Është me flamë.**

♦ *kopsht* Sëmundje që i bie zakonisht rrushit dhe e dëmton rëndë ose e prish krejt.

♦ *mit* Figurë që besohet se shkakton sëmundjen e tokës dhe sëmundje të tjera të rënda.

*

Ç'i këllet flamën (plasjen)! Mos pyet fare për të!; mos i vër rëndësi!

I rëntë flama! *mallk* Vdektë nga kolera, murtaja etj.

I kall (fut, shtie) flamën

♦ S'pyes fare për dikë a diçka; as dua t'ia di më për të.

♦ I kall tmerrin; i fut frikën.

S'ka flamë që s'e zë dikë Është njeri që ndikohet lehtë nga ide, pikëpamje a vese te këqija.

flamë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri)* i flamosur; që e ka zënë flama; *si mallk* që i rëntë flama, që e zëntë një flamë e madhe.

flamë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri i flamosur.

flamë•mádh mádhja *f sh mëdhá mëdhátë* *f e* **FLAMË•MADH I.**

flamëngárë *mb (Njeri)* që e zë shpesh sëmundja e tokës; *si mallk* që e zëntë sëmundja e tokës, që i rëntë flama.

flamëngár•ë i *m sh ë ët* Njeri që e zë shpesh sëmundja e tokës.

flamëngár•ë a *f sh a at f e* **FLAMËNGAR•Ë I.**

flamingo ja *f sh - t orn (Phoenixopterus)* Shpend i madh notues, me pendë të kuqe të ndezur, me sqep të kthyer përbrenda, me këmbë të holla e të gjata, i lartë deri 1.5 m dhe peshë deri 5 kg, që jeton në koloni deri 1 milion në një vend; ushqehet kryesisht me kandrra, butakë dhe fara e alga, që i sit dhe i shpëlan në sqep para se t'i gëlltitë.

flamís•em *vetv G >FLAMIS•Ë (me u).*

flamís•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G* Më zë flama; sëmurem nga flama.

flamíst e *mb krahin G I* sëmurë me flamë.

flamístë (i e) *mb krahin G I* sëmurë me flamë.

flamísun (i e) *mb G I* sëmurë me flamë.

flam•óhem *vetv G >FLAM•UE (me u).*

flamós kal a ur *I ngjit rrufën (dikujt).*

flamós•em *vetv a (u) ur*

♦ Më zë flama.

♦ Më zë rrufa.

♦ Marr të ftohur.

flamós•ë (me) *kal a ë bis G* Prish keq; i shtie flamën. **E flamose të shkretën?** e mbarove akoma?

flamósj•e a *f* Ngjitje ose përhapje e flamës. **Flamosja e pulave.**

flamósur (i e) *mb*

♦ I prekur nga flama; që e ka zënë flama.

♦ *bis* I keq; i mallkuar.

flámtë (i e) *mb I* mallkuar; i flamosur. [zbret shkallët e flamta/ të pritjes së grisur (GjM).]

flamúe (me u) *vetv óva (u) úe G* Më zë rrufa a flama.

flamúem (i) e (e) *mb G I* sëmurë me rrufë a flamë.

flamúr i *m sh ë ët*

♦ Copë pëlhure me forma e ngjyra të ndryshme që është simbol i një shteti, kombi, organizate, ushtrie etj; figurë e këtij simboli. **Flamur shtetëror. Flamur në gjysmështizë** flamur i ulur në shenjë zije. [Rreth flamurit të përbashkuar,/ Me një dëshirë me një qëllim (AS)]. [që andej pikoi pigmenti që i ruajtë ngjyrën flamurit (GjM)]. [edhe Flamuri i Shqipnisë,/ si fletë Engj'lli t'Perendisë (GjF)]. [Flamur i kuq, flamur i zi (FN)]. [Në luftë të gjithë repartet e fisnikëve shqiptarë mbanin flamurët e tyre por në ballë të luftës e të ceremonive të tjera ishte flamuri i mbarë kombit. (JBr)].

- ♦ Copë pëlhere me ngjyra të ndryshme, e varur në një shkop, që shërben për t'i dhënë shenja dikujt ose për t'i tërhequr vëmendjen për diçka. **Flamur i bardhë. Jap shenja me flamur.**
- ♦ Copë pëlhere e zbukuruar dhe me shkrime të qëndisura, që u jepet fituesve ose personave të shquar, dhe fituesve të një gare sportive, konkursi etj.
- ♦ *fig* Idetë themelore që frymëzojnë njerëzit dhe u tregojnë rrugën që duhet të ndjekin në jetën e në veprimtarinë e tyre; ideal i lartë frymëzues. **Flamuri i lirisë. Emri i tij u bë flamur.**
- ♦ Lojë fëmijësh të ndarë në dy skuadra, njëra prej të cilave ruan flamurin e vendosur brenda një rrethi, ndërsa tjetra përpiqet ta marrë. **Luajnë "flamurin".**
- ♦ *hist* > **BAJRAK U.**
- ♦ *krahin* Shami koke.
- ♦ *krahin* Cipë e dhjavit që mbështjell plëndësin dhe zorrët; rizë.
- ♦ *bot* Petël e sipërme e kurorës së lules te fasulja, bizelja dhe te fluturoret e tjera.
- *

Dal me flamur të hapur I shfaq haptazi idetë, pikëpamjet e qëllimet; dal hapur.

E ul flamurin Heq dorë nga qëndresa; dorëzohem.

Fitoj flamurin *libr* Dal i pari; korr fitore.

Humb flamurin *libr* Nuk e mbaj dot atë që kam fituar; më ikën një fitore.

I ka ulur flamurët Ka hequr dorë nga mendjemadhësia e nga krenaria e kotë; nuk mbahet më me të madh; i kanë rënë pendët.

Mbaj flamurin

♦ Jam në krye; qëndroj në radhë të parë; qëndroj në ballë; kryesoj.

♦ *keq* Më del nami; jam me nam (*të keq*).

Ndërroj flamur Tradhtoj; ndërroj bajrak.

Ngre (shpalos) flamurin Dal i pari për të mbrojtur a për të shprehur diçka.

Ngre flamurin e bardhë Dorëzohem.

Njeri me dyzet (me njëqind) flamurë Njeri që nuk i përmbahet një ideje a një ideali, që bëhet herë me njërën e herë me tjetrën palë, që e kthen gunën nga të fryjë era.

Tregtar flamurësh *libr* Njeri i shitur; njeri pakarakter; njeri i paparim.

flamurári *m A* Flamurtar.

flamúras *ndajf*: **Luaj flamuras** bëj një lojë me dy skuadra, në të cilën njëra prej skuadrave përpiqet të kapë flamurin e ruajtur në rreth nga skuadra tjetër.

flamúraz *ndajf* > **FLAMURAS.**

flamurmbájtës *e mb* Flamurtar.

flamurmbájtës i *m sh - it* Flamurtar.

flamurmbájtës•e *ja f sh e et f e* **FLAMURMBAJTËS I.**

flamurtár *e mb* Që mban flamurin. **Anije flamurtare** anije që mban flamurin dhe prin në një flotë, ekspeditë etj.; anije ku ndodhet komanda e një grupi anijesh.

flamurtár i *m sh ë ët*

♦ Ai që mban flamurin e një njësie ushtarake ose në demonstratë, manifestim sportiv etj. , flamur-mbajtës.

♦ *fig* Njeri i shquar që prin në një punë a veprimtari; ai që qëndron në ballë të luftës për një çështje të madhe a ideal; mbrojtës i shquar dhe i zjarrtë; luftëtar i madh; flamurmbajtës.

Flamurtar i arsimit kombëtar.

♦ *hist dhe etn* Prijës i një flamuri. > **BAJRAKTAR I.**

flamurtár•e *ja f sh e et f e* **FLAMURTAR I.**

flamúrth i *m sh a at zvog e* **FLAMUR I.**

flamúrthi *ndaif*: Luajmë flamurthi luajmë flamuras. >**FLAMURAS**.

fland i m sh e et shtyp Matricë shkronjash.

flánd•ër ra f sh ra rat *G* Pendël; pupël.

Flánd•ër ra f gjeog Vend mesjetar në Europën Veriore, tani i ndarë midis Francës, Belgjikës dhe Holandës.

fláng•ë a f sh a at ent *G* Tufë harrjesh.

fláng•ër ra f sh a at *G*

♦ *ent* Mushkonjë.

♦ Pickim mushkonje.

♦ Harrje.

fláng•ërr rra m sh rra rrat ent *G* Mushicë; mizë e vogël.

flaník u m sh ë ët Dollap.

flaníkth i m sh a at

♦ Kafaz për zogj.

♦ Qymez, kotec pulash.

flánxh•ë a f sh a at tek Buzinë që përdoret për të forcuar ose për të montuar një detal. **Flanxhë** bashkuese (e verbër, me filetë).

flas fóla fólur

I jokal

♦ Nxjerr me anë të organeve të të folurit tinguj të artikuluar dhe formoj fjalë e fjali për të shprehur e për të kumtuar mendimet; shqiptoj fjalë; kam prej natyre aftësinë për të shqiptuar fjalë; i shqiptoj tingujt e fjalët në një mënyrë të caktuar; shprehem në një gjuhë; zotëroj një gjuhë. **Fëmija ka nisur të flasë. Flas me zë të ulët (të lartë). Flas me hundë. Flas qartë.**

♦ Di të përdor një gjuhë të huaj. **Flet në disa gjuhë.**

♦ Shpreh me fjalë një mendim, një gjykim etj.; i drejtohem dikujt me fjalë; them; zë në gojë, përmend. **Flas qartë (mirë, keq, qartë, hapur, kot, përçart). Flas me vete. Flas nëpër dhëmbë. Fletme thumba (me gjemba, me spica, me cep). Fletmbarë e prapë. Flet si t'i (ç't'i) vijë për goje. Flet në erë (në hava, në tym). Flet kodra pas bregut. Flet udhë e përmbi udhë. Flet va e pa va. I foli në vesh. E bëj të flasë. S'e la të flasë.**

♦ Marr fjalën në një mbledhje; mbaj një fjalim para disa njerëzve; zhvilloj një temë, trajtoj a shtjelloj diçka. **Flas në radio (në televizion). Foli pa letër. Na foli gjatë.**

♦ Hyj në bisedë me dikë; bisedoj me dikë për një çështje. **Foli me shokët. Flas me telefon.**

Folëm gjatë (me zemër të hapur). Kemi shumë për të folur.

♦ Bisedoj me të tjerët gojë me gojë për dikë a për diçka; marr nëpër gojë. **Flet bota. Për këtë flisnin të gjithë. Për të flet tërë fshati.**

♦ *bis* Bëj fjalë, grindem a zihem me dikë, përflitem. **Folën e u përfolën.**

♦ Tregoj a shpreh me shkrim, bëj fjalë për diçka. **Artikulli flet për çështje madhore.**

♦ *veta III fig* Shpreh a shfaq diçka pa fjalë, me shenja, me lëvizje; tregon. **Flisnin sytë e saj.**

Vështrimi (qëndrimi) i tij fliste shumë.

♦ *veta III fig* Është dëshmi për diçka, dëshmon; shpreh diçka, provon. **Flasin faktet (përfundimet, shifrat). Flet vetë gjendja (puna vetë).**

♦ *veta III fig* I takon të vendosë për diçka, e ka fjalën; vendos. **Paraja fliska më fort se i zoti.**

II kal

♦ Shqiptoj (*një fjalë, fjali.*). **Fëmija foli fjalën e parë.**

♦ Shpreh me fjalë (*një mendim*). **Flet fjalë me vend. Flas të drejtën (vërtetën). Flet gënjeshtër (gjepura). Mos e fol atë fjalë!**

- ♦ Di të përdor; zotëroj (*një gjuhë të huaj*). **Flet disa gjuhë.**
- ♦ I mbaj një fjalim (*dikujt*).
- ♦ *bis* Këshilloj (*dikë*). **Do t'i flas unë.**
- ♦ Qortoj me fjalë (*dikë*); i flas ashpër, rëndë, shumë (*dikujt*). **Mjaft i fole djalit!**
- ♦ *bis* I bëj zë (*dikujt*); e thërras (*dikë*). **Foli djalit! I flas në emër. Foli të vijë!**
- ♦ *bis* Thërras; ftoj. **Më foli për darkë.**
- ♦ I pëshpërit në vesh (*diçka dikujt*); e nxit, e shtyj (*dikë*) kundër dikujt. **I flisnin të tjerët.**
- ♦ *bis* Ngushëlloj dikë në rast vdekjeje. **Shkova për t'i folur.**
- ♦ *krahin* I jap fjalën (*dikujt për diçka*); i premtoj (*diçka*).

*

Flas e shflas Nuk e bëj atë që them; nuk e mbaj fjalën.

Flas kah del shpirti *G* Flas haptas, pa fshehur gjë.

Flas me bërryl Flas me djallëzi.

Flas me këmbë e me duar Flas duke bërë lëvizje të shumta.

Flas ndryshe me të(*kërcënim*) Ia ndreq unë atij!

Flas në mullitall Nuk ma dëgjojnë fjalën, këshillën etj.; s'ma vë veshin askush; më shkojnë fjalët kot.

Flas nën zë

♦ Flas me frikë, me druajtje, pa guxim.

♦ Flas ngadalë e në fshehtësi, që të mos më dëgjojnë të tjerët.

Flas pa perde Flas hapur, pa rezerva.

Flassi për pasnesër Flas kot, pa përgjegjësi, pa u menduar.

Flas të mbytuna *G* Flas në kllapi, përçart.

Flas të vogël *G* Flas me një fije zë.

Flasim gjuhë të ndryshme Nuk e kuptojmë njëri-tjetrin; nuk merremi vesh; secili me të vetën.

Flasim për nge Do të bisedojmë shtruar.

Flet e qet në thes të vet

♦ I ka pa dëm ato që thotë.

♦ Punë për të.

Flet për Shkup e për Shkodër *G* Përgojon dynjanë.

Fol o gur, fol o mur! Fole një fjalë, të shkretën!; hape gojën!; mos hesht kështu!

I flas derës të dëgjojë qilari E them diçka tërthorazi; e hedh fjalën në bisedë me dikë që të dëgjojë një tjetër, i bie pragut të dëgjojë dera.

I foltë hoxha (prifti)*mallk* vdektë!

Kija inatin dhe foli hakun (kija matin po hakun mos ia ha)*ff u* Jepi dikujt atë që i takon; vlerësoje drejt dikë a punën e tij pavarësisht nëse të pëlqen a s'të pëlqen; rri shtrembër e fol drejt.

Kujt i flet, murit? Është kokëfortë dhe nuk kthen përgjigje fare ose nuk bindet.

Kur të flasin lopëtiron Kurrë.

Ma flet (ma thotë, ma ndien, ma ndjell) zemra E parandiej diçka; jam i sigurt se do të ndodhë diçka a do të vijë dikush.

Nuk flasim Jemi zemëruar e nuk shkëmbejmë fjalë.

Të rrimë shtrembër e të flasim drejt!*ff u* Sido që të jetë, duhet të themi të vërtetën, të themi atë që është, edhe pse s'na pëlqen.

Vetë flet, vetë dëgjon S'e dëgjon asnjëri; nuk ia vë veshin kush; flet kot.

flask u *m sh ë ët* Thërri; vezë morri.

flashí a f Freskí e motit; mot i freskët.

flashk u m sh ë ët > FLASHK•Ë A.

fláshkazi ndajf (*Shikoj*) shtrembër.

fláshk•em vetv a (u) ur

♦ Fishkem; mblihem, rrudhem.

♦ Humbas fuqitë; ligështohem; bëhem i ngathët, squellem.

flashkét•ë a f kryes sh krahin G Zdrugulina; ashkla të zdrugut.

fláshk•ë a f sh a at

♦ Cipë mbështjellëse e kokrrës së drithit etj.

♦ Cifël druri a guri; bujashkë. **I hyri një flashkë në dorë.**

♦ Gulfë; çurkë e hollë (*gjaku, lotësh, uji*).

flashkësi a f Të qenët i flashkët.

fláshkët (i e) mb

♦ I fishkur, i lëshuar e i varur si zhapë. **Mish i (pëmë e) flashkët. Buzë të flashkëta.**

♦ I pafuqi; i mefshtë, i plogësht e i ngathët; i qullët. **Njeri i flashkët.**

♦ *fig* I dobët, që s'ka jetë e gjallëri; i zbehtë. **Vullnet i flashkët. Poezi e flashkët. [Brenga s'të është/ as flakë e flashkët/ as përditshmëri e zëshme/ po plagëzë e heshtur/ e brendandezur! (ShM).][... këta popuj kishin mbetur të thërrmuar në një numër fisesh me ca lidhje të flashkëta midis tyre (AE).]**

flashkím i m Dobësim; labërgim (*i muskujve*).

flashk•ój kal óva úar Dobësoj; labërgoj (*muskujt*).

flashkúr (i e) mb I dobësuar; i labërguar.

flát•ër ra¹ f sh ra rat dhe fig Krah; fletë(*shpendi, kandrre*). **Me flatrat e fantazisë. [për mos me prishë/ ritmin e flatrave ndër valle (MC).]**

flát•ër ra² f sh ra rat aut Fletë gjysmërrethore e metaltë që mbulon nga sipër rrotën e makinës, të biçikletës etj. dhe që shërben për ta mbrojtur, për të penguar ndotjen nga balta etj.; baltëpritisë.

flatërkandór•e ja f sh e et ent: Flatërkandorja e zoglës flutur bojëbari me një pikë portokalli në çdo krah, e përhapur në Europë, Afrikën e Veriut dhe në Azi, që rron deri 13 muaj.

flátërz a f

♦ Flatër e vogël.

♦ Fletë notuese e vogël.

flatradréjtë mb ent (Kandërr) me krahë të përparmë të fortë dhe krahë të prapmë membranorë.

flatradréjtë t m sh ent (Orthoptera) Kandrra me krahë të përparmë të fortë dhe krahë të prapmë membranorë si karkalecat, bulkthat etj.

flatrafórtë mb ent (Rend) i kandrrave me këllëf të krahëve.

flatrafórtë t m sh ent (Coleoptera) Kandrra me këllëf të krahëve.

flatrahóllë mb ent (Kandërr) me flatra të holla.

flatrahóllë t m sh ent (Hymenoptera) Kandrra me flatra të holla, si miza fluturake, bleta, grerëza etj.

flatralëkurórë mb sh ent (Kandërr) me flatra si lëkurë.

flatralëkurórë t m sh ent Kandrra me flatra si lëkurë, si gërshërëza.

flatraluspór e mb ent (Kandërr) me flatra si leskra.

flatraluspórë t m sh ent Kandrra me flatra si leskra.

flatrangúshtë mb ent (Kandërr) me flatra të ngushta.

flatrangúshtë t m sh ent Kandrra me flatra të ngushta.

flatra•vógël *mb, m sh* **végjël**, *f sh* **vógla** *ent* (*Kandërr*) me flatra të vogla.

flatr•ó *jokal óva úar*

♦ *veta III* (*Shpendi*) përplas a rreh krahët kur fluturon; fërfëllon.

♦ Fluturoj.

flatrórë *t f sh ent* (*Pterygota*) Nënklasë e kandrrave fluturake.

flatrúes *e mb*

♦ Që flatron.

♦ *fig* I vrullshëm; i hovshëm. [**me hove viganash, dëshirash flatruese** (Mgj).]

flaurí *ndajf* (*Sillet, ngrihet, shkon*) si pluhuri kur e merr era, duke u ngritur e duke u sjellë përpjetë në ajër; fluturim(thi).

flaurí *a f sh - të* Pluhur prej flashkash druri a guri, byku, gjethesh, bore ose sendesh të tjera të lehta, që i merr era e sillen nëpër ajër; djegurina që sillen në ajër.. >**HEDH•Ë A.**

flaurí•s *kal ta tur* > **FLAURIT.**

flaurít *kal a ur* Shqetësoj; shpupurish.

flaurítj•e *a f* Shqetësim; shpupurishje.

flaurítur (*i e*) *mb* I shqetësuar; i shpupurishur.

fláut *i m sh e et* *muz* Vegël frymore me një tub të hollë prej druri, me 14 vrima, që mbyllen me gishta, dhe një vrimë në fund nga i fryhet. **Flaut** *i vogël. Flaut alto* (bas).

flautando /flautándo/ *muz it*

I *ndajf* Me prekje të lehta të harkut afër tastierës.

II *mb* I ekzekutuar me prekje të lehta të harkut afër tastierës.

flautíst *i m sh ë ët* *muz* Ai që i bie flautit, që luan në flaut.

flautíst•e *ja f sh e et f e* **FLAUTIST I.**

fláuto *ja f sh - t* *muz* Flaut transversal.

FLD *ja shkurt* i Flota Luftarake Detare.

fle *fjéta fjétur*

I *jokal*

♦ Jam në gjumë; bëj gjumë; më zë gjumi, bie në gjumë; prehem në gjendje gjumi. **Fle gjumë.**

Fle shumë (pak). **Fle qetë** (mirë, keq). **Fle vonë** (herët). **Fle lehtë** bëj (kam) gjumë të lehtë.

Fle rëndë bëj (kam) gjumë të rëndë. **Fle top** bëj gjumë të rëndë e s'ndiej asgjë; nuk lëviz fare kur fle. **Fle në shtëpi** (në hotel). **Fle në shtrat** (në minder). **Bëj sikur fle.**

♦ *euf* Bie në gjumë të përjetshëm; prehet (*për të vdekurin*). **Këtu fle X.**

♦ *veta III* Rri në një vend pa lëvizur, është në qetësi. **Fle uji. Fle bora. Fle natyra.**

♦ *fig* Rri si në gjumë, me zë gjumi, me zë plogështia, nuk bëhem si i gjallë, rri pa vepruar, nuk shqetësohem me për diçka; nuk rri në rojë, nuk i mbaj sytë e veshët hapur, s'jam syçelur. **Nuk fle mendja** (mendimi). **Nuk fle zemra.**

♦ *veta III* (*Mjalti etj.*) rri do kohë; nuk përdoret menjëherë.

♦ *veta III* (*Themelet*) lihen sa të zënë vend, para se të ngrihen muret mbi të.

♦ *veta III K* (*Sana e bërë kapë*) ulet; ngjishet.

II *kal* E shpie a e lë që të kalojë natën diku. **E fjeti bagëtinë jashtë** (në mal).

*

E flej mendjen Jam i qetë ose i sigurt për diçka; e heq merakun; nuk shqetësohem më.

Fjeta rrasët Fjeta shumë mirë; pa u zgjuar asnjëherë.

Fjettë të mirën! *mallkeuf* Vdektë!

Fle (bie) **me pulat** Bie të flejë shumë herët.

Fle (prehem, më zë gjumi) mbi dafina Bie në qetësi e rri shkujdesur pas arritjes së një suksesi, fitoreje etj.; jam vetëkënaqur; m'i merr mendtë lavdia dhe nuk përpiqem për më shumë.

Fle gjumin e vdekjes (fle gjumin e madh, fle të madhin)

♦ *euf, mospërf* Ka vdekur.

♦ Rri pa bërë asnjë punë ose asnjë veprim; është si i vdekur.

Fle me gretha Lëviz shumë kur fle; bëj gjumë shumë të shqetësuar.

Fle me një sy (hapur) Rri në rojë; jam syçelët.

Fle me sy hapur Kam gjumë të lehtë; bëj gjumë me merak; nuk fle i qetë.

Fle në këmbë Është i ngathët e i plogët nga trupi e nga mendja; është i humbur.

Fle në një krah I kam punët në rregull; e kam mendjen të fjetur; nuk kam halle e shqetësime.

Fle zbathur Fle pa frikë, fle i qetë.

Fli rehat! Mos u shqetëso, mos ki merak për diçka, se ka kush e bën, se ka kush mendon për të.

I fjeti në zemër dikujt I pëlqeu shumë, i hyri në shpirt.

Kur fle (kur rri) koka, lëviz gjuhë *ff u* Kur njeriu nuk i mendon e nuk i peshon gjërat mirë, gjuha s'ka fre dhe flet mbarë e prapë.

Kush fle me qen, ngrihet me pleshta *ff u* Po të shoqërohesh me njerëz të këqij, do të marrësh veset e tyre; më thuaj me kë rri, të të them se cili je.

Macja që fle nuk zë dot minj *ff u*.

Me sa fjeti Shkumbini, aq fjeta unë Nuk vura gjumë në sy (gjithë natën).

Në atë krah (anë, brinjë) fli! *iron* Mos shko me atë mendje.

Nuk fle (nuk kullot) delja me ujkun bashkë *ff u* Nuk mund të ketë paqe e bashkëpunim ndërmjet atij që është i ndershëm e punëtor dhe armiqve të egër e të pabesë.

Nuk me fle mendja te dikush a te diçka Nuk kam besim, nuk besoj.

Paska fjetur zbuluar *iron* Nuk qenke në qejf; nuk qenke mirë.

S'më fle mendja (karari) S'më mbushet mendja; jam i pavendosur.

Uji fle, hasmi s'fle *ff u*.

flebít i m mjek Acarim i venave, zakonisht të këmbëve.

flebotomí a m mjek Ndërhyrje kirurgjikale në venë.

fléçk•ë a f sh a at A Gëzhuta fasulesh, bizelesh etj.

flég•ë a f sh a at krahin G > FLEG•ËR RA.

flég•ër ra f sh ra rat

♦ Kapak a kanat i derës, dritares etj.; fletë. **Derë me dy flegra.**

♦ *bot* Cipë e hollë e lëvozhgës së një fryti; secili prej dy kapakëve të zgjatur dhe të bashkuar që mbajnë kokrrat e bishtajës.

♦ Copë e hollë e diçkaje; thellë, rriskë; ashkël. **Flegër molle (pjepri). Flegër sapuni. Flegër pishe.**

♦ Pjesë anësore e të lëvizshme të hundës. **Flegrat e hundës. I lëvizin flegrat.**

flegmatík e mb (Njeri) me karakter të qetë e të përmbajtur, që i shfaq ndjenjat dhe mendimet me qetësi e maturi; i shtruar; i ftohtë.

flegmatík u m Njeri me temperament të qetë e të përmbajtur.

flegmatík•e ja f e FLEGMATIK U.

flegmatíz•ëm mi m Vetë e flegmatikut; të qenët flegmatik.

flegmazí a f mjek Acarim akut ose i rëndë.

flégm•ë a f libr Plogështi shpirtërore e mendore; pandjesi e mungesë interesimi.

flégra-flégra

I *ndajf* Në trajtë flegrash.

II *mb* I përbërë prej flegrash; që është me flegra; thela-thela.

flegrím *i m* Ndarje në thela.

flegr•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e FLEGR•OJ.*

flegr•ój *kal óva úar* E ndaj a pres në thela (*diçka*).

flegrúar (i e) *mb* I ndarë në thela, në flegra.

flégul la f sh la lat *anat G* Fije të vogla të aliverit të kafshëve ripërtypëse.

flégur ra f kryes sh Pjesë anësore e të lëvizshme të hundës; flegër e hundës.

Flegjetón *i m mit gr* Lumë në botën e të vdekurve.

fléjx•ë a f sha at krahin *G* Mbulesë djepi e qëndisur.

flék•ë a f sh a at *G* Mbulesë e leshtë me thekë.

fleksíbël *mb>* Elastik; i përkulshëm; i pathyeshëm.

fleksión *i m sh e et gjuh* Ndryshim i trajtës gramatikore të fjalëve kur hyjnë në lidhje me fjalë të tjera në fjali; mënyra të një ndryshimi të tillë dhe tërësia e trajtave të fjalës gjatë këtij ndryshimi; mbaresë e një fjale që ndryshon kur lakohet a zgjedhohet.

fleksográf *i m shtyp* Rotativë për shtyp në plastikë.

fleksografi *a f shtyp* Shtyp në plastikë me rotativë.

fleksografik *e mb shtyp* Që ka të bëjë me fleksografinë.

flektív *e mb gjuh:* **Gjuhë flektive** gjuhëeptimore; gjuhë në të cilën trajtat gramatikore të fjalëve ndryshojnë (lakohen, zgjedhohen etj.) kur hyjnë në lidhje me fjalë të tjera në fjali.

flést•ër ra f Erë e ftohtë; thellim.

flesh *i m libr (nga anglishtja flash)*

♦ Lajm i shkurtët për ngjarje në zhvillim e sipër.

♦ Dritë e çastit e aparatit fotografik; blic.

fleták u *m sh ë ët krahin G* Fletore shkrimi etj.

fletanëtarësi *a f sh - të* Dokument që tregon anëtarësinë e dikujt në një bibliotekë, në një klub etj.

fletankét•ë a f sh a at Fletë me një varg pyetjesh për çështje të caktuara, që kërkojnë përgjigje.

fletár i¹ *m sh ë ët* Mokër; gur i sipërm i blojës së drithit.

fletár i² *m sh ë ët* Dru si levë, që përdoret për të ndaluar rrotullimin e pendës së mullirit.

fletár•e ja f sh e et Rrotë me fletë që vërtitet me forcën e ujit (*në digë etj.*).

fletarkétím *i m sh e et* Dokument që vërteton arkëtimin e një shume.

fletártë *mb poet* Me fletë të shndritshme si ar.

fletarrést *i m sh e et >FLETARRESTIM I.*

fletarrestím *i m sh e et zyr* Fletë a dokument që përmban urdhrin për arrestimin e dikujt.

flétaz it *m sh ushq A* Petë shtëpie për makarona.

fletemërim *i m sh e et zyr* Njoftim me shkrim për emërimin në një vend pune; shkresë e emërimit në një vend pune.

flétë *si mb(Send)* nëtrajtën e një cope letrë a të një pllake të hollë. **Duhan fletë.**

flét•ë a¹ *f sh ë ët*

♦ Gjethe. **Fletë e thatë. Po bien fletët. Fletë qepësh të njoma** bishta qepësh të njoma. [**Flet nga-dal' e shpirti im/ dhe në zi pikoj si fleta** (LP).]

♦ *bis* Petël e lules.

♦ *krahin* Lëvore orizi.

♦ *krahin* Bishta qepësh të njoma.

♦ Gjethe e hollë drize të butë ose arre që vihet në buzë e lëshon një tingull të dridhshëm kur i fryhet.

*

Mbuloj me fletë (gjethe) fiku Përpiqem të mbuloj një të vërtetë ose diçka që duket sheshit.

**

fletë dejzi *bot* >**FLETË DELLI.**

fletë delli *bot* (*Plantago*) Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë, që rritet anës vijave të ujit e pranë moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore; dejëz. >**GJETHE DELLI.**

fletë misri *bot* Bimë zbukurimi me gjethe të gjera si të misrit, që e duron shumë thatësinë.

flét•ë a²f sh ë ët

♦ Copë letre katërkëndëshe, që përdoret zakonisht për të shkruar mbi të; secila nga fijet e një libri, reviste etj. **Fletë e shkruar (e pastër).** **Fletë fletoreje (vizatimi, libri).** **Kthej (palos, thyej, gris) fletën.** [Në një raft të rëndë prej bronzi ishin dosjet e gjuhëve të vdekura. Ato ishin të trasha, por shumica e fletëve të tyre ishin të shuara me kujdesin më të madh. (IK).]

♦ Copë letre e shkruar që shërben si vërtetim a dëshmi ose për qëllime të tjera. **Fleta e votimit.** **Fleta e provimit.** **Fletë nderi (lavdërimi).**

♦ *fig* Pjesë nga jeta e një njeriu, historia e një populli, kombi, vendi etj.; faqe. **Fletë e lavdishme.** **Hap një fletë të re.**

♦ Copë e hollë, e gjerë dhe e sheshtë druri, metali, plastike etj.; diçka që ka formën e një pllake të hollë ose të një cope letre. **Fletë ari (argjendi, kallaji, llamarine).** **Fletë kompensate (xhami).**

♦ Palë a pjesë përbërëse e diçkaje, zakonisht më e gjatë se e gjerë. **Fletët e qilimit (çadrës).**

♦ Kapak prej druri që mbyll derën, dritaren etj.; flegër dere a dritareje; kanat. **Derë me dy fletë.** **Hap (mbyll) një rën fletë.**

*

I vë fletë gojës E mbylli gojën; nuk flas; e qep; i vë kyç gojës.

E kthej (ndërroj) fletën (pllakën) *keq*

♦ Nis bisedë tjetër; ndryshoj temën e bisedës.

♦ Ndërroj qëndrimin a mendimin e mëparshëm; kaloj në anën e kundërshtarit;

tradhtoj.

**

fletë dylli *shtyp* Letër e lyer me dyllë që shërben për të shumëfishuar në shaptilograf një tekst të shtypur në makinë shkrimi.

fletë balestre *mek* Rrip metali të përkulshëm që vihet në tufa midis boshtit dhe shtratit të automjeteve, vagonëve dhe karrocave për të zbutur goditjet dhe lëkundjet gjatë udhëtimit.

fletë e bardhë

♦ Faqe e pashkruar. **Dorëzoi fletë të bardhë në provim.**

♦ *shtyp* Fletë e pashkruar e shtuar midis dy fletëve të një libri.

**

fletë metalike Copë metali e petëzuar.

fletë sharre Pjesë e sharrës që është zakonisht një rrip çeliku me dhëmbë të mprehtë.

fletë tipografike *shtyp* Fashikull me gjashtëmbëdhjetë faqe dhe me dyzet mijë shenja.

flét•ë a³f sh ë ët

♦ Krah shpendi ose kandrrë. **Kandrra me dy palë fletë.** [Më la pa fletë qysh filiz të ri,/ Aq sa përpara kohe, krejt jam thinjur (JB).]

♦ Krah aeroplani; diçka në trajtën e krahëve të shpendëve ose kandrrave.

♦ Pendë e peshkut ose e disa kafshëve të tjera ujëse.

♦ Pjesë e rrafshët e si lopatë, që mbërthehet në boshtin e një pende, rrote etj. **Fletët e mullirit.**

♦ *fig* Gjithçka që ngjan si krah shpendi ose e përfytyruar si e tillë. [Fytyra jote i hapi krahët e përgjakur si fletë drite (GjM).]

*

Bëhem me fletë Gëzohem shumë nga një lajm, fitore etj. marr guxim e forca të reja nga një lajm a fitore.

Ia pres fletët diku! Ia pres hovin diku; s'i jap mundësi diku të manovrojë.

Trim me fletë Trim i madh; njeri shumë i zotë, që çan përpara pa u trembur. [Iu afrua një burrë me mustaqe, trim me fletë si çdo burrë me mustaqe, edhe i tha: - Bre qen! (DhP).]

fletëbárdhë *mb (Bimë)* me gjethe të bardha; gjethebardhë.

fletëbashkúar *mb bot (Bimë)* me petlat e luleve të bashkuara.

fletëbashkúara *t f sh bot* Bimë me petlat e luleve të bashkuara.

fletëbimóre *t f sh vjet bot (Pteridophytae)* Nëngrup bimësh pa lule si fieri, myshku etj.

fletëbirúes• *ja f bujq* Sëmundje që shkakton dëmtimin e gjetheve të bimëve.

fletëdálj• *e a f sh e et*

♦ *fin* Dokument që vërteton daljen e mallit nga depoja, magazina etj. **Mall i shoqëruar me fletëdalje.**

♦ Dokument që vërteton ose lejon daljen e diku nga spitali ose nga një vend tjetër. **Plotësoj fletëdaljen.**

fletëdél *i m sh a at bot J* Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë, që rritet anës vijave të ujit e pranë moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore; dejëz. >**GJETHEDELL I.**

fletëdëndur *mb bot (Bimë)* me gjethe të dendura; gjethedendur

fletëdërgím *i m sh e et treg* Dokument që vërteton dërgimin e mallit në destinacion.

fletëdorëzím *i m sh e et treg* Dokument që vërteton dorëzimin e mallit te porositësi a blerësi.

fletëdhëmbëzúar *mb bot (Bimë)* me gjethe të dhëmbëzuara.

flétë-flétë

♦ *si mb (Bimë)* që çel lule me shumë petla. [Trëndafili fletë-flétë. (Pop)].

II si ndajf Në trajtë flete; duke a ndarë në shumë fletë. **Palos fletë-flétë. E bëj fletë-flétë.**

fletëgaranci *a f sh - të* Dokument që prodhuesi a shitësi i jep blerësit, me të cilin ai e siguron për cilësinë e mallit, fletë e garancisë.

fletëgjembór *e mb bot (Bimë)* me gjethet tërë gjemba.

fletëgjérë *mb bot (Bimë)* me gjethe të gjera; gjethegjérë.

fletëhápët *mb* >**FLETËGJERË.**

fletëheshtak *e mb bot (Bimë)* me gjethe të holla, të gjata e me majë; me gjethe heshtake.

fletëhóllë *mb (Bimë)* me gjethe të holla; gjetheshollë.

fletëhýrj• *e a f sh e et*

♦ *fin* Dokument që vërteton hyrjen e mallit në depo, magazine etj.

♦ Dokument që lejon dikë të hyjë në një qendër pune, institucion etj.

fletëkéq• *ja f sh e et bot krahin* Bimë barishtore shumëvjeçare, me 3-4 gjethe, me kërcell të shkurtër, që helmon bagëtinë.

fletëkërkés• *e a f sh a at zyr* Dokument zyrtar ku paraqitet kërkesa për një mall etj.

fletëkujtés•ë a f sh a at zyr Dokument ku shënohet diçka që i kujton marrësit një detyrim; promemorje.

fletëlavdërím i m sh e et Dokument që i jepet dikujt për përfundime të mira në punë, në stërvitjen ushtarake, në mësim, në aksione etj.

fletëlëj•e ja f sh e et zyr Dokument ku shënohet leja e pushimit vjetor që i jepet dikujt.

fletëlidhj•e ja f sh e et Dokument që vërteton anëtarësinë e dikujt në parti, kur ai ndërron qendrën e punës ose të banimit.

fletëluspór e mb bot (Bimë) me njërën anë të gjethes të mbuluar me luspa.

fletëllím i m Veshje me gjethe (*e pyllit*); gjethim.

fletëll•óhet vetv úa (u) úar veta III (Pylli) vishet me gjethe; gjethon.

fletëllúar (i e) mb (Pyll) i veshur me gjethe.

fletë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Bimë) me gjethe të mëdha.

fletëmbájtës e mb bot (Bimë) që i mban, nuk i rrëzon gjethet.

fletëmpréhtë mb (Bimë) me fletë me majë.

fletëngarkés•ë a f sh a at zyr Dokument që vërteton sasinë e mallit të ngarkuar në një mjet transporti. **Fletëngarkesë ajrore (detare).**

fletëngúshtë mb (Bimë) me gjethe të ngushta; gjethengushtë.

fletëpagés•ë a f sh a at zyr Dokument ku shënohet shuma e të hollave të paguara dikujt ose për t'u paguar.

fletëpajtím i m sh e et Dokument që vërteton se dikush është pajtuar në një organ të shtypit ose shërbim.

fletëpalósje•e a f sh e et Fletë e shtypur dhe e palosur, ku jepen njoftime të ndryshme të ditës, botohen materiale me figura a me fotografi për të propaganduar një veprimtari, ndodhi etj.

fletëpëllëmbë mb bot (Bimë) me fletë në trajtë të pëllëmbës.

fletëpërçára t f sh vjet bot Bimë me fletë të çara.

fletëpërdrédhës•e ja f sh e et Sëmundje e bimëve e që shkakton përdredhjen e gjetheve.

fletëporosí a f sh - të zyr Dokument që shënon mallin a sendin e porositur për blerje.

fletëpraním i m sh e et zyr Dokument që i jepet një personi të pranuar në punë.

fletëpushór e mb bot (Bimë) me gjethe me push.

fletërrénës e mb bot (Bimë) që i rrëzon gjethet.

fletërrállë mb bot (Bimë) me fletë të rralla.

fletërrufé ja f sh - të hist Fletë e shkruar që vendoset në një vend të dukshëm, me anë të së cilës kritikohen haptas të metat e dobësitë në punë, goditen shfaqjet e huaja në jetën e përditshme ose vihen në dukje sukseset e arritura nga një kolektiv a punonjës (*sipas modelit të Revolucionit Kulturor Kinez*).

fletërrumbullák e mb >FLETËRRUMBULLAKËT.

fletërrumbullákët mb (Bimë) me gjethe të rumbullakëta.

flétës i m sh - it anat Pjesë fletë-fletë e plëndësit të ripërtypësve. >**PETËS I².**

fletëshárr•ë a f sh a at Fletë e sharrës.

fletëshërbím i m sh e et zyr Shkresë që vërteton dërgimin me shërbim të dikujt larg vendit të tij të punës.

fletëshoqërím i m sh e et zyr Dokument në të cilin është shënuar sasia, lloji dhe çmimi i mallit të dërguar diku.

fletëshpéshtë mb (Dru, shkurre) me fletë të shpeshta, të dendura.

fletëshpërngúlje•e ja f sh e et zyr Shkresë që vërteton shpërnguljen e dikujt në vendbanim të ri.

fletështrím i m sh e et zyr Letër që vërteton (lejon) shtrimin e dikujt në spital.

flétët *f sh krahin G* Turbinë druri për mulli me ujë.

fletëtráshë *mb (Bimë)* me fletë të trasha; gjethetrashë.

fletëthírrj•e a f sh e et *zyr dhe drejt* Dokument, me anë të të cilit dikush thirret për të kryer shërbimin ushtarak, për të marrë pjesë në një gjyq etj.

fletëvérdhë *mb krahin (Bimë)* me gjethe të blerta.

fletëvógël *mb (Bimë)* me fletë të vogla; gjethevogël.

fletëvotím i m sh e et Fletë ku janë shënuar kandidatët që propozohen për t'u zgjedhur, e cila i jepet zgjedhësit për të votuar. **Fletëvotim i parregullt.**

flétëz a¹ f sh a at *bot*

♦ *zvog e* **FLET•Ë A.** Gjethe e vogël.

♦ Petël; petal.

flétëz a² f sh a at *kryes sh*

♦ Napë e hollë që i hidhet fëmijës në fytyrë kur fle.

♦ *krahin G* Shami e qëndisur për të mbuluar djepin.

flétëz a³ f sh a at *kryes sh bis anat* Flegra të hundës.

flétëz a⁴ f sh a at *Pupël* në bisht të shigjetës.

fletëzát•ë a f sh a at *met* Metal i petëzuar. **Fletëzatë e zezë. Fletëzatë e zinkuar.**

fletëzím i m sh e et *met* Petëzim (*i metalit*).

fletëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FLETËZ•OJ.**

fletëz•ój kal óva úar *met* Petëzoj (*metalin*).

fletëzúar (i e) mb *met (Metal)* i petëzuar.

fletëzúem (i) e (e) mb *G >* **FLETËZUAR (i e).**

fletímët *mb (Bimë)* me gjethe të holla e të imëta.

fletísht•ë a f sh a at *>* **GJETHISHT•Ë A.**

fletnáj•ë a f sh a at *Gjethnajë.*

flet•ón jokall ói úar *veta III (Bima)* nxjerr fletë; gjethet; gjethohet; gjethon.

fletór e mb *libr (Bimë)* gjethore; që ka gjethe. **Dru (pyll) fletor.**

fletór i m sh ë *ët* Dru gjethegjerë.

fletorár i m sh ë *ët* vjet Gazetar.

fletorár•e ja f sh e et *vjet f e* **FLETORAR I.**

fletór•e ja f sh e et

♦ Disa fletë letre të qepura bashkë në njërën anë në mes dy kapakësh, që përdoren për të shkruar a vizatuar në to. **Fletore me viza. Fletore xhepi** bllok shënimesh.

♦ Gazetë. [Edhe Hasan Prishtina në një intervistë dhënë një gazetarit të fletores "Giornale d'Italia", me datë 8 dhjetor 1927, e vlerësonte nalt Traktatin (AN).]

*

fletore zyrtare Botim zyrtar për akte dhe vendime të Këshillit të Ministrave.

fletórës i m sh - it *>* **GAZETAR I.**

fletórës•e ja f sh e et f e **FLETORËS I. >GAZETAR•E JA.**

fletorësi a f libr vjet Gazetarí.

fletorí a f libr vjet Gazetarí.

fletoríz•ëm mi dhe fletorizm•ë a f libr vjet Gazetarí. [kemi punë me një shkrimtar që i zotnon të gjithë regjistrat e fletorizmës (KM).]

fletós kal a ur *>* **Vë palë (gjethet eduhantit etj.).**

fletósj•e a f sh e et **Vënie** palë-palë.

fletósur (i e) mb *Të vënë palë-palë.*

fletrósh i m sh ë ët anat Ç Pjesë fletë-fletë e plëndësit të ripërtypësve.

fletrác i¹ m sh ë ëtzool (*Vespertilio*) Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >**LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.**

fletrác i² m sh ë ët anat Pjesë fletë-fletë e plëndësit të ripërtypësve. >**FLETËS I; PETËS I.**

fletúar (i e) mb (*Bimë*) e gjetthuar; që ka nxjerrë gjethe.

fletudhëtím i m sh e et zyr Dokument me të cilin pajisen shoferët e transportit të mallrave dhe udhëtarëve për çdo rrugë që bëjnë.

fletull•ón *jokal G* >**FLETULL•UE (me).**

fletull•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Druri)* mbushet me gjethe (me fletë).

fletullúem (i) e (e) mb G (Dru) i mbushur me gjethe (me fletë); i fletuar; i gjetthuar.

fletúsh•ë a f sh a at *bot* Organ i vogël gjetthor ose luspor, nën sqetullën e të cilit dalin një ose më shumë lule.

fletúshëz a f *bot zvog e* **FLETUSH•Ë A.**

fletúshk•ë a f sh a at

♦ Copë letre; fletë e vogël. **Mbante shënime në fletushka.**

♦ *keq* Gazetë pa vlerë.

fletushór e mb *bot (Bracteal)* si fletushë.

flétz•ë a f sh a at >**FLETËZ A.** [**Me fletzën e dushkut na ço n'ajër, moj erë (MC).**]

flevár i m Ç Muaji shkurt.

flevaríz kal i ur *veta III* Shkurton.

flév•ë a f sh a at *anat bis Ç* Damar gjaku. > **FYZ•Ë A.**

fléx•ë a f sh a at Pelenë.

flezigén i m sh a at *bot* Sefërgjen; borzilok.

flë kal dhe jokal fjëta fjétur J > **FLE.**

fli urdh e FLEJ; FJET•Ë (me).

fli a¹ f sh - të

♦ *fet* Qenie e gjallë që bëhet theror për nder të një hyjnie; kurban.

♦ Ai që jep jetën për një çështje madhore, që bëhet fli; theror; dëshmor.

*

Bëj fli Flijoj. [**dhe për fitore kem me ra fli**(Mgj).][...njata burra, qi m' këto brigje/ për ty vehten e bâne flie (GjF).][**Atdheun dukë vënë përjetësisht mbi veten/ n'altarin e lirisë bënë fli/Atë ç'ka patën më të shtrenjtën: jetën! (JB).**]

U bë fli U flijua; u therorizua; ra dëshmor.

fli a² f sh - të ushq K Pite me petë të pjekura në saç. >**FËLI A.**

fli ja f sh - të ushq krahin G Gatesë me miell gruri a misri, me vezë e gjalpë.

flíc•e ja¹ f sh e et Shputë e çorapit.

flíc•e ja¹ f sh e et Majë e këpucës.

fligatish•ëm (i) me (e) mb poet I gatshëm për t'u flijuar a therorizuar.

flíhet *vetv, pavet*

♦ (*me një trajtë të shkurtër të përemrit vetor në dhanore*) Kam gjumë; më vjen gjumë. **S'më flíhet.**

♦ Mund të flesh; bëhet gjumë. **Këtu nuk flíhet.**

flíj•ë a¹ f sh a at

♦ >**FLI A.**

♦ *fet* A Vafer.

flij•ë ^{a²}*f sh a at* *G* Fli; theror; dëshmor. [shumë priften katolikë kosovarë - si Shtjefen Gjeçovi - jan ba flijë e martyrë nga shkaku i kombësisë së tyne të pathyeshme shqiptare(KM).]

flijím *i m sh e et*

♦ *kryes fet* Therorizim i një qenieje të gjallë për nder të një hyjnie. [Gjergj Elez Alia amnistion përgjithnjë gruan nga flijimi. (ShS).

♦ *fíg* Dhënie e jetës për një qëllim madhor; therorizim. [në flijimin tim të begatshëm të verës (JG).] [Fisnikërimi i njerëzimit mund të arrihet vetëm nëpërmjet flijimit në emër të idealeve më të larta (AÇ).]]

♦ Theror; dëshmor; martir.

flijimtár *i m sh ë ët libr* Martir.

flijimtár•e *ja libr f e* FLIJIMTAR•E JA.

flij•óhem

I vetv Bëhem fli; bie dëshmor; flijohem; therorizohem.

II pës e FLIJ•OJ.

flij•ój *kal óva úar*

♦ *fet* Bëj fli një njeri a bagëti për nder të një hyjnie. [Agamemnoni flijoi Ifigjeninë për mbarëvajtjen e fushatës, duke mbjellë krimin e parë të ciklit të Artridëve. (ShS).]

♦ *lart Jap (jetën)* për një qëllim madhor; sakrifikoj. Flijuan rininë për liri.

flijúar **(i e)** *mb* I bërë fli; i therorizuar; i martirizuar.

flijúar a (e) *f sh a at (të) f e* FLIJUAR I (i).

flijúar i (i) *m sh - it (të)* Martir; dëshmor; theror.

flijúes i m sh - it Ai që flijon dikë a veten për një qëllim.

flijúes•e *ja f sh e et f e* FLIJUES I.

Flin *i m mit sll* Perëndi e vdekjes.

flint i m fiz Qelq optik me shkallë të lartë përthyerje dhe shpërhapje të ulët.

fliq i m sh e et Majë e këpucës, opingës etj.

flirác ^{e¹}*mb*

♦ Rrotë; kokëqyp.

♦ I pabindur; i pashtuar; i padëgjueshëm.

flirác ^{e²}*mb* *krahin* Fluturak.

*

E ka mendjen flirác Është mendjelehtë; ka tru sa një harabel.

**

mizë flirác Mizë shtëpie.

zog flirác

♦ *orn* Trumcak.

♦ *krahin* Djalë shumë i shkathët; djalë vetëtimë për punë.

flirác ^{i¹}*m sh ë ëtG*

♦ Rrotë; qyp; njeri i trashë nga mendja.

♦ Njeri i pabindur, i pashtuar, i padëgjueshëm.

flirác ^{i²}*m sh ë ët orn* Trumcak.

flirác•e *ja f sh e et e* FLIRAC I.

flir•ój *jokal óva úar krahin* Fluturoj.

**

Fliron mbas çafkave Është mendjelehtë.

flirt i m sh e et Marrëdhënie dashurore pa qëllime serioze.

flirt•ó j *jokal óva úar* Kam marrëdhënie dashurore pa qëllime serioze me një femër.

flirtúes e mb (*Vështrim, qëndrim*) dashuror e lozonjar.

flirtúes i m sh - it Ai që flirton me dikë.

flirtúes•e ja f sh e et Grua a vajzë që bën flirte me dikë.

flit i m ind Insekticid i lëngët.

flísk•ë a f sh a at kryes sh K

♦ Karthje; lëmishte.

♦ Thupër për thurje.

flish i m sh e et gjeol Depozitë lyshtërore e përbërë nga shtresa të holla rreshpesh, shtresa ranorësh dhe konglomeratesh.

flit urdh veta II >FOL.

flit i m kim, ind

♦ Helm i lëngët për mbytjen e mizave të shtëpisë etj.

♦ *bis* Helm. **E piu flitín** vdiq.

flítet fol (u) fólur

I vetv, pavet Tregohet diçka; bëhet fjalë për diçka. **Për se po flitet në shtypin e sotëm?**

♦ Mund të bisedohet; hyhet në bisedë. **Nuk flitet me të.**

II pës e FLAS.

flít•ë a¹ f sh a at G

♦ Plasë; plasaritje.

♦ Çarje e thellë.

♦ *fig* Përçarje; dasí.

flít•ë a² f sh a at G Majë e flatrave të shpendëve.

flitë-flítë

I ndajf Plasa-plasa; me shumë plasa.

II mb (Mur) i plasaritur.

floberían e mb let I stilit të Floberit.

flóçka t f sh krahin Cukla të mbetura kur shprishet leshi.

flóçk•ë a¹ f sh a at mit Figurë e përfytyruar si vajzë e bukur me flokë të gjatë, që rri në liqene e në lumenj dhe del nganjëherë në breg për t'u krehur. **>GËRSHETËZ A; KSHETËZ A.**

flóçk•ë a² f sh a at Flok bore i madh.

flóçk•ë a³ f sh a at krahin Cukla që mbeten kur shprishet leshi.

flóg•ër ra f sh ra rat mit Floçkë.

flogjistík e

♦ *kim* I flogjistonit.

♦ *mjek* Që ka të bëjë me zjarrminë dhe ethet.

flogjistón i m vjet Parim hipotetik i zjarrit, i konsideruar si materie.

flojér•e ja f sh e et muz A, Ç Fyell me 6 vrima, rreth 20 cm i gjatë, i bërë me kockë të shqiponjës.

flojér•ëa f sh a at A, Ç >FLOJER•E JA.

flok u¹ m sh ë ët

♦ Qime e kokës së njeriut; *sh* tërësi e këtyre qimeve. **Flokë të zinj (të verdhë, të thinjur).**

Flokë kaçurrelë (të ashpër, të butë). Fije floku. Shtegu i flokëve. Kapëse flokësh. Kreh (qeth, pres, dredh) flokët. Lidh flokët. I bien flokët. Transplantim i flokëve mjek. [Ja ky

flok i takonte filan presidenti (DA).] [A shkepë shoqesh zana e vogël/ tuj i shi lott me flokë të ballit,/ dorën Mujit t'ja ka marrë,/ besn e zotit ja ka dhanë: (CV).]

♦ kryes sh Mustaqet e misrit; halat e kallirit të grurit, të thekrës etj. , thekë. **Flokë misri.**

♦ sh Fundet e fijeve anës qilimit a një petku; thekë. **Velenxë me flokë.**

♦ Kristal i borës kur bie; copëz e vogël dhe e lehtë ose fije e hollë e diçkaje kur bie; cufël.

Flokë bore (pambuku). [Koha hedh paprerë/ përmbi festen tënde/ dimri - flokë bore/ vera - dritë hëne (ASh).]

*

Asnjë fije floku Asnjë thërrime; asnjë çikë; aspak.

Dash me flokë Burrë i shquar; burri më i mirë i lagjes, i rrethit familjar etj.

E ka kapur nga majat e flokëve E ka parë përceptas një çështje; nuk e ka përvetësuar thellë diçka; ka përvetësuar gjërat me pak të rëndësishme.

E mori për flokësh E mori me zor, me forcë.

Humbi kokën e pyet për flokët *ff u* Ka humbur diçka të madhe e kryesore dhe shqetësohet për gjëra të vogla.

I ka marrë flokët të birit *etn* Është bërë nun, është kumbarë.

Ia dha flokët (leshtrat, veshët) në dorë

♦ Ia shkuli flokët (leshtrat, veshët).

♦ E rrahu mirë, ia tregoi qejfin kur i ra në dorë.

Iu drodhën flokët (qimet e kokës, leshtrat e kokës) Iu rrëqeth mishi, u tmerrua; iu ngritën flokët përtpjetë.

Iu ngritën (iu çuan) flokët (qimet e kokës, leshtrat e kokës) përtpjetë

♦ U zemërua shumë, u tërbua nga inati.

♦ Iu rrëqeth mishi, u tmerrua.

Kapet (mbahet) pas fijes së flokut (së perit, së kashtës) Mbështetet në baza jo të shëndosha; mbahet me shpresa të kota.

Mbahet pas flokëve të vet iron. Mbështetet te diçka shumë e dobët dhe e pasigurt.

Nga maja e flokut te thonjtë e këmbëve Në të gjithë trupin, krejt.

Shkul flokët Shpreh pikëllimin duke ndukur flokët. [Qanë e vajtuan në shtëpi. Shkulën flokët nëna e motrat e të vrarit. (DhP).]

Shpëtoi për një fije floku (për një fill, për një qime) Qe në rrezik të madh; shpëtoi për pak.

U bë flokë (lesh) arapi U ngatërrua shumë diçka, u përzie keq, u bë lesh e li.

Varet (qëndron) në fije (në fill) të flokut (të perit) është në rrezik të madh; varet në një qime.

**

flokët e shtrigës bot (*Cuscuta*) Bimë njëvjeçare parazitare, pa gjethe, me kërcej si fije të bardha a të verdha, që kacavaret në bimë të tjera, prej të cilave merr ushqimin me thitha.

flok u²m sh ë ët *det* Vel trekëndësh para direktut.

flok u³m sh ë ët *bot* (*Cuscuta*) >**FLOKËT E SHTRIGËS.**

flo•k ku⁴m sh qe qet *G* Cufël që mbetet kur shprishet leshi.

flokác e mb *K* (*Njeri*) flokëgjatë.

flokác i m sh a at *K* *Njeri* flokëgjatë.

flokár•e ja f sh e et *K* Velenxë me flokë; flokëse; flokje; belce me thekë.

flokargjénd e mb *poet*

♦ (*Njeri*) me fokë të bardhë, me shkëlqim si argjend.

♦ I thinjur; flokëthinjur.

flokargjéndtë mb >FLOKARGJEND E.

flokártë mb poet (Njeri) me flokë të verdhë si ar.

flokartóre t f sh bot (Gnetaceae) Bimë të familjes së farëcurakeve, me fara të zhveshura.

flokarúshë mb (Njeri) me flokë të dendur e të ashpër.

flokáshpër mb (Njeri) me flokë të ashpër.

flokát e mb (Qilim, belce) me thekë.

flokátár e mb Leshtor.

flokát•ë a f sh a at Flokje; velenxe me thekë, me flokë.

flokç e mb K >FLOKAÇ I.

flokç i m sh ë ët Njeri flokëgjatë. >**FLOKAÇ I.**

flókç•e ja f sh e et f e FLOKÇ I.

flókç•ë a f sh a at mit Figurë e përfytyruar si vajzë e bukur me flokë të gjatë, që rri në liqene e në lumenj dhe del nganjëherë në breg për t'u krehur; nuse e ujërave. >**FLOÇK•Ë A;**

GËRSHETËZ A; KSHETËZ A.

flók•e ja f sh e et Flokje.

flokéne t f sh tek >FLOKËZIME T.

flokëshkë mb (Njeri) me flokë të ngritur si gjemba iriqi.

flokëbárdhë mb

♦ (Njeri) me fokë të bardhë.

♦ (Njeri) i thinjur; me flokë të thinjur.

flokëbárdh•ë a f sh a at (Grua) me flokë të bardhë, të thinjur.

flokëbárdh•ë i m sh ë ët Njeri me flokë të bardhë, të thinjur.

flokëbútë mb (Njeri) me flokë të butë.

flokëçepúr e mb (Njeri) me flokë të egër, të pashtuar.

flokëdëndur mb (Njeri) me flokë të dendur.

flokëdérður mb (Njeri) me flokë të lëshuar supeve.

flokëdrédhur mb (Njeri) me flokë të dredhur.

flokëdréjtë mb (Njeri) me flokë të drejtë.

flokëdrízë mb (Njeri) me flokë të dendur e të ashpër si drizë.

flokëfjöllë mb (Njeri) me flokë të gjatë e të drejtë.

flókë-flókë ndajf (Bora bie) me cufla të mëdha.

flokëgafrúar mb (Njeri) i pakrehur; me flokë të pakrehur.

flokëgështénjë mb (Njeri) me fokë ngjyrë gështenje.

flokëgojfil e mb (Njeri) me flokë të argjendtë.

flokëgjátë mb (Njeri) me flokë të gjatë.

flokëgját•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë me flokë të gjatë.

♦ Grua; vajzë.

flokëgját•ë i m sh ë ët Njeri me flokë të gjatë.

flokëhéntë f poet (Njeri) me flokë të verdhë të çelët; flokëbardhë.

flokëkaçarrél e mb >FLOKËKAÇURREL E.

flokëkaçérr e mb >FLOKËKAÇURREL E.

flokëkaçirúbë mb (Njeri) me flokë shumë të dendur.

flokëkaçurrél e mb (Njeri) me flokë kaçurrela.

flokëkaçurrél i m sh ë ët Njeri me flokë kaçurrela.

flokëkaçurrél•e ja f sh e et Grua a vajzë me flokë kaçurrela.

flokëkaladrédh e mb G (Njeri) me flokë kaçurrela, të dredhur.

flokëkáltër mb (Njeri) me flokë të kaltër. [Zemra e qiellit përepshëm zbret/ mbi qerpikun e vesëzuar/ të vashës **flokëkaltër** (ShM).]

flokëkáshtë mb (Njeri) me flokë ngjyrë kashte.

flokëkërlësh e mb G (Njeri) me flokë të kërlëshur.

flokëkërléshtë mb K >**FLOKËKËRLESH E.**

flokëklérë mb G Flokëkaçurrel; flokëdredhur.

flokëkórb e mb (Njeri) me flokë mavi në të zezë të shkëlqyer.

flokëkuçédër mb keq (Njeri) me flokë të gjatë e të shprishur; flokështrigë.

flokëkúq e mb (Njeri) me flokë të kuq; qimekuq.

flokëkúq i m sh - të Njeri me flokë të kuq; qimekuq.

flokëkúq•e ja f sh e et e **FLOKËKUQ I.**

flokëlakadrédh e mb (Njeri) me flokë të dredhur.

flokëlëpíre mb

♦ (Njeri) me flokë të ngjitur pas rrashtit të kresë.

♦ fig (Njeri) i pamësuar; i papërvojë.

flokëlëshúar mb

♦ (Njeri) me flokë të lëshuar.

♦ poet (Shelg) me degë të varura si flokë.

flokëlitáremb f (Grua, vajzë) flokëgjatë.

flokë•mádh **mádhe** mb, m sh **mëdhénj**, f sh **mëdhá**

♦ (Njeri) me shumë flokë.

♦ tall G Budalla; (njeri) i trashë nga mendja.

flokë•mádh **mádhi** m sh **mëdhénj** **mëdhénjtë**

♦ Njeri me shumë flokë.

♦ tall Budalla; njeri i trashë nga mendja.

flokëndréqës i m sh - it Floktar.

flokëndréqës•e ja f sh e et Floktare.

flokëngjýer mb (Njeri) me flokë të ngjyer.

flokëparkéhur mb (Njeri) me flokë të pakrehur.

flokëpalárë mb (Njeri) me flokë të palarë.

flokëpalár•ë a f sh a at f e **FLOKËPALAR•Ë I.**

flokëpalár•ë i m sh **ë** ët Njeri me flokë të palarë. **Po vjen flokëpalari yt.**

flokëpërdredhur mb (Njeri) me flokë të përdredhur, të ndrequr me dredha.

flokëpërhím•ë e mb (Njeri) me flokë të përhimë.

flokëpërpjëtë mb (Njeri) me flokë të ngritur përpjetë.

flokëpërvjélur mb

♦ (Njeri) ballëpërvjelur.

♦ (Njeri) i qethur deri afër majës së kresë.

flokëpostíqe mb (Njeri) me flokë të dendur e të ashpër.

flokëprarúar mb Që i ka flokët të verdhë si ar.

flokëprarúem•e ja f sh e et euf mit Zanë.

flokëprérë mb (Njeri) me flokë të prerë.

flokëqéthur mb (Njeri) me flokë të qethur.

flokëqúllët mb (Njeri) me flokë të lagur shumë, të qullura.

flokëqúllur mb (Njeri) me flokë të lagur shumë, të qullura.

flokërrëndë *mb (Njeri)* me flokë të dendur e të rëndë.

flokërrënë *mb (Njeri)* me flokë të rënë; tullac.

flokërrënie *a f libr* Rënie e flokëve.

flokërrudë *mb (Njeri)* me flokë të dredhur e të butë.

flokërrallë *mb (Njeri)* me flokë të rrallë.

flokërrúdhët *mb* Flokëdredhur.

flokërrúfsh e *mb G* Flokëkaçurrel.

flókës i *m sh -i it bot (Poa)* Një nga 500 llojet e barërave shumëvjeçarë, të përhapur në vise me klimë të butë.

flókës•e ja f sh e et Velenxë a belce me thekë.

flókësh i¹ *m bot* Bar i bollshëm kullote.

flókësh i² *m sh a at* Burrë flokëgjatë; qafëlesh.

flokëshatórr e *mb (Njeri)* me flokë plot rrica, kaçurrela.

flokëshkúrtër *mb (Njeri)* me flokë të shkurtër, të prerë shkurt.

flokëshpéshtë *mb (Njeri)* me flokë të shpeshtë, të dendur.

flokëshprishur *mb (Njeri)* me flokë të shprishur, të pandrequr, të pakrehur.

flokështrig•ë a f sh a at

♦ *shar (Grua a vajzë)* me flokë të gjatë e të shprishur.

♦ *bot>* **KUSKUT•Ë A.**

flokëstúpë *mb (Njeri)* me flokë si shtupë.

flókët (i e) *mb* Dembel.

flokëthérrë *mb K (Njeri)* me flokë të dendur e të ashpër si ferrë.

flokëthínjur *mb (Njeri)* me flokë të thinjur.

flokëthínjur a f sh a at Grua a vajzë me flokë të thinjur.

flokëthínjur i *m sh - it* Njeri me flokë të thinjur.

flokëvérdhë *mb (Njeri)* me flokë të verdhë.

flokëvérdh•ë a f sh a at Grua a vajzë me flokë të verdhë.

flokëvérdh•ë i *m sh ë ët* Njeri me flokë të verdhë.

flókëz a¹ *f sh a at*

♦ *mit* Figurë e përfytyruar si vajzë e bukur me flokë të gjatë, që rri në liqene e në lumenj dhe del nganjëherë në breg për t'u krehur. >**FOÇK•Ë A; GËRSHETËZ A.**

flókëz a² *f bot: Flokëz e livadheve bot (Poa pratensis)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe të holla e të zgjatura e lule si tufëz e degëzuar në majë të kërcellit, që rritet zakonisht në toka me lagështirë, lulëzon në pranverë dhe përdoret si ushqim për kafshët.

>**BAR FLOKËSH; LULË FLOKËZE; LULË KULLOSE.**

flokëz livadhore >**FLOKËZ E LIVADHEVE.**

flokëzbárdhët *mb G* >**FLOKËZBARDHUR.**

flokëzbárdhur *mb (Njeri)* me flokë të thinjur.

flokëzbërdhýlët *mb G* >**FLOKËZBËRDHYLUR.**

flokëzbërdhýlur *mb* Flokëzbardhur.

flokë•zézë zéza f sh zéza zézat Grua a vajzë me flokë të zinj.

flokë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) me flokë të zinj.

flokë•zí zíu¹ *m sh zíj zíjt G* >**FLOKË•ZI ZIU².**

flokë•zí zíu² *m sh zínj zínjtë* Njeri me flokë të zinj.

flokëzíme t f sh tek Krijim i cuflave nga pezulli të imëta.

flokíriq e *mb (Njeri)* me flokë si gjemba iriqi.

flókj•e a f sh e et Velenxe me thekë.

flokñáj•ë a f

♦ Fokë të dendur.

♦ *fig* Diçka me fije të dendura si flokë; gjithçka që ngjan si tufë flokësh të dendur. **Flokñajë e blertë.** [Tre mijë vjetakoma zjarret e Trojës/ si flokñajë e kuqe më rrinë në sy (IK).]

flokó•n pavet ói úar (*Bora*) bie flokë-flokë.

flokór e mb libr (*Rrënjë*) në trajtë tufe flokësh; që ngjan si tufë flokësh.

flokór•e ja f sh e et Velenxë me thekë.

floksh i m sh e et Monedhë zbukurimi në veshje ose varëse.

flóksh•ë a f sh a at > FLOÇK•Ë A.

floktár i m sh ë ët Ai që qeth dhe ndreq flokët.

floktár•e ja f sh e et f e FLOKTAR I.

floktarí a f sh - të

♦ Floktore.

♦ Mjeshtëri e qethjes dhe ndreqjes së flokëve.

floktór•e ja f sh e et Lokal ku qethen dhe ndreqen flokët, zakonisht për gra. **Berber dhe floktore.** [atje në floktoren e kthesës së rrugës NAIMI (DA).]

flokujvárë mb (*Njeri*) me flokë të derdhur si ujëvarë.

floq i m sh e et kryes sh K Fije të holla.

flóqe t f sh krahin Cuflla që mbeten kur shprishet leshi.

flóqe-flóqe ndajf A Flokë-flokë; cuflla-cuflla.

flóq•e ja f sh e et kryes sh krahin G

♦ Ferra të holla.

♦ *bis* Zhele.

flor i m sh e et

♦ *ark* Zbukurim me katrorë, drejtkëndësja a tetëkëndësja të thelluar në tavan a kupolë

♦ Ndarje e koshit të mullirit.

♦ Zbukurim i sëndukut.

Flor i m shkurt i Florian.

flórc•ë a f sh a at Kuti e vogël.

flór•e ja¹ f sh e et

♦ Zbokth; shqimth i kokës, i flokëve.

♦ *krahin G* Cipë e qepës.

♦ Lëvore (gëzhutë) e orizit.

♦ Cipë ajke që zë qumështi.

flór•e ja² f sh e et

♦ Kutí e vogël.

♦ Baule rrobash.

♦ Sirtar.

floreál e mb libr Lulor.

florér•ë a f sh a at bis anat Ç Llërë.

flór•ë a¹ f bot Botë e bimëve në një trevë të caktuar. **Flora dhe fauna mesdhetare** bota bimore dhe shtazore e viseve të Mesdheut.

flór•ë a² f sh a at Ç Dhi e bardhë.

Flór•ë a¹ f shkurt i Floriana; Floresha.

Flór•ë a² f mit rom Perëndeshë e luleve.

florí

I si mb

♦ I bërë prej ari; i florinjtë. **Para flori.**

♦ *fig (Send)* me veti a cilësi shumë të mira; shumë i mirë, i mrekullueshëm; shumë i çmueshëm, i shtrenjtë. **Grurë flori. I ka duart flori** bën çdo gjë që i sheh syri, është shumë i zoti. **E ka zemrën flori. Koha është flori.**

II si ndajf Shumë (zakonisht me mbiemrat **verdhë, i pastër, i kulluar**).

florí ni m sh j jt G >FLORI RI . [Merrni vesh çka thotë myshiri:/ Ta baj kryqen prej florinit! (Pop).]

florí ri m sh nj një

♦ *nj Ar.* **Flori i pastër. Unazë (byzylyk) floriri. Ngjyrë floriri. I larë në flori.**

♦ Fije e praruar, që përdoret për të qëndisur a për të punuar diçka; veshje e punuar a e qëndisur me këtë fije. **Jelek floriri. Qëndis me flori.**

♦ Monedhë prej këtij metali, me një vlerë të caktuar; monedhë e tillë që përdoret si stoli.

Florinjtë e gushës. Njëqind florinj. Qyp me florinj. Varg me florinj. E pagoi me flori. [A do të ruash florinë?/ Katandinë e shtëpinë? (FN).]

♦ *fig* Gjë e vyer. [Floriri i vargjeve të mia/ U shkri për ty me dhembshuri (BXh).] [Loznin zogjtë tok me fluturat në gëmushë,/ Dielli derdhte ar-floririn që nga la'. (GM).]

♦ *përk* Njeri i shtrenjtë, i mirë dhe i dashur. **Floriri i nënës!**

*

Edhe sikur të ma shtrojnë me flori Edhe sikur të me japin të gjitha të mirat e botës, nuk e bëj.

Është i krimbur në flori Është shumë i pasur.

Flori në baltë (në pleh) Shumë i çmueshëm, shumë i vlefshëm, por në një vend ku nuk e çmojnë ose ku nuk mund të hyjë në punë.

Flori në mushama Shumë i mirë.

I bëhet balta flori

♦ Është i aftë që çdo punë ta bëjë mirë; i ka duart të arta.

♦ Është njeri me fat të mbarë, i ecën.

I kishte florinjtë (paratë) me bisht (me hejbe) Kishte shumë para; ishte pasanik i madh.

Kapak floriri Gjëja më e mirë; zgjidhja më e mirë.

Pëllëmbë e flori Tokë shumë pjellore; truall i pasur me minerale të dobishme.

Të peshonte në flori Kishte pasuri të pallogaritshme.

**

flori i egër bot (*Ranunculus ficaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, kryesisht e viseve mesdhetare, me kërcell të hollë zvarritës e kacavarës, me push ngjitës, dhe lule të verdha me 10-12 petla.

lule floriribot Bimë barishtore, me gjethe të gjata anës kërcellit dhe me një boçe me lule të verdha në krye, që rritet si bimë zbukuruese.

floríc i m sh e et bot Thekër kokërrhollë.

Floríd•ë a f gjeog Shtet në pjesën juglindore të SHBA-së.

floríj t G sh i FLORI NI.

florikultúr•ë a f libr >LULISHTARI A.

florikulturíst i m libr >LULISHTAR I.

florikulturíst•e ja libr f e LULISHTAR I.

florímtë (i e) mb Ç>FLORINJTË (i e).

florínjtë (i e) mb

- ♦ I bërë prej floriri; i larë me flori; i qëndisur a punuar me fije floriri; i artë.
 - ♦ (*Send*) në ngjyrën e floririt; i verdhë e i shkëlqyeshëm si floriri; i artë. **Flokë të florinjtë.** [**Obobo mullar ç'të panë sytë/ obobo ti kashtë e florinjtë** (DA).]
 - ♦ *fig* Shumë i vyer; me cilësi të çmueshme; shumë i mirë; i mrekullueshëm; i artë. **Fjalë e florinjtë** fjalë që përmban një të vërtetë me vlerë të madhe jetësore e historike; fjalë e artë. **I ka duart të florinjta** bën çdo gjë që i sheh syri, është shumë i zoti.
- *

Ha me lugë të florinjtë Jam shumë i pasur; rroj në bollëk.

Vath i florinjtë në vesh të derrit Gjë e mirë në vend të keq; veti a cilësi e mirë, por që zotërohet nga një njeri që ka disa anë të këqija; gjalpë në lëkurë të qenit.

florír i m sh ë ët > FLORI RI.

florínj të sh i FLORI RI. Numëroj **florinjtë** monedhë ari.

florínjtë (i e) mb

- ♦ I bërë prej floriri; i larë me flori; i qëndisur a punuar me fije floriri; i artë. **Monedhë (unazë, kopsë) e florinjtë. Dhëmb i florinjtë. Jelek i florinjtë.**
 - ♦ Me ngjyrë floriri; i verdhë e i shkëlqyeshëm si floriri; i artë. **Flokë të florinjtë. Grurë i florinjtë. Diell i florinjtë.**
 - ♦ *fig* Që ka vlera të mëdha, që ka veti e cilësi të çmueshme; shumë i mirë, i mrekullueshëm; i artë. **Fjalë e florinjtë** fjalë që përmban një të vërtetë me vlerë të madhe jetësore e historike; fjalë e artë. **Tokë e florinjtë. I ka duart të florinjta** bën çdo gjë që i sheh syri, është shumë i zoti.
- *

Ha me lugë të florinjtë Jam shumë i pasur, rroj në bollëk të madh.

Vath i florinjtë në vesh të derrit Gjë e mirë në vend të keq; veti a cilësi e mirë, por që zotërohet nga një njeri që ka disa anë të këqija; gjalpë në lëkurë të qenit.

florír i m > FLORI RI.

floríz•ë a f sh a at bot Bimë barishtore ose shkurre e ulët me rreth 200 lloje, me lule të mëdha e me një radhë petlash si të trëndafilit, e përhapur në viset mesdhetare.

flósk•ë a¹ f sh a at Sasi lënde e vendosur mbi një tjetër; shtresë; shtrat bore.

flósk•ë a² f sh a at Cufël e madhe bore.

flosh i m Letra (karta) të një serie në poker. **Flosh ruajal** dorë me 5 letra të një serie në rritje (Q♣ J♣ 10♣ 9♣ 8♣).

floshk u m sh ë ët G Flok; cufël. **Floshk bore.**

flóshkë mb (Grua) e kolme, e mbushur, e shëndoshë.

flóshk•ë a f sh a at Grua e kolme, e mbushur, e shëndoshë.

flót•ë a f sh a at

- ♦ Tërësi e anijeve luftarake, tregtare të peshkimit etj. që ka një vend; *usht* forcë detare e një shteti. **Flotë detare. Flota tregtare (peshkimi, ushtarake). Bazë e flotës (detare).**
 - ♦ *usht* Njësi anijesh luftarake nën një komandë.
- **

flotë ajrore Tërësi e aeroplanëve të një vendi a kompanie; aviacion.

flótëz a f sh a at > FLOTILJ•E JA.

flotílj•e ja f sh e et Flotë e vogël; njësi ushtarake-detare.

flu (me) jokál na - G Fluturoj.

flúck•ë a f sh a at > FLLUCK•Ë A.

flúçkë *mb ushq K (Djathë)* i njomë.

flúçk•ë *a f ushq K*

♦ Shtalp; djathë i porsazënë; djathë i njomë.

♦ Copëza lundruese maze në qumësht.

fluçk•óhet *vetv K >FLUÇK•UE (me u).*

fluçk•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III K (Qumështi)* bëhet shtalb; zihet djathë.

fluçkúem (i e) *mb K (Qumësht)* i bërë shtalb.

fluçkúem it (të) *as K* Zënie e shtalbit.

flúer flóri¹ *m sh flóre flóret G*

♦ Ndarje e koshit të mullirit.

♦ Ndarje e vogël në arkë.

♦ Arkë e vogël.

♦ Syzë e tryezës; sirtar.

flúer flóri² *m sh flóre flóret G*

♦ Zbukurim i sëndukut.

♦ Katror i kutisë së shahut.

flug *kal G >FLUG•Ë (me).*

flug u *m G* Hov; vrull; gjallëri; fuqi. **E marr punën me flug.**

flugán e *mb G (Njeri)* punëtor; i zellshëm; i shkathët.

flugán i *m sh a at G*

♦ Njeri punëtor, i zellshëm.

♦ Njeri i shkathët e i shpejtë.

flugán•e ia *f sh e et G f e FLUGAN I.*

flúg•em *vetv G >FLUG•Ë (me u).*

flúg•ë (me) *kal a ë G* Hedh me forcë.

flúg•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Sulem; vërsulem; hidhem me vrull; turrem; lëshohem me turr.

flúg•ë a f sh a at *ndërt* Dërrasë e hollë, e çarë për së gjati me sëpatë nga një trung, që përdoret për të mbuluar çatitë e shtëpive, të kasolleve etj. në viset malore; furde.

flúg•ër ra *f sh ra rat* Gjel i erës; erëtragues.

flúgëz a f sh a at *ndërt zvog i FLUG•Ë A.*

flug•óhem *vetv G >FLUG•UE (me u).*

flugrár e *mb (Njeri)* i hedhur; i papërmbajtur. **>FLUGTAR E.**

flugtár e *mb (Njeri)* i hedhur; i shkathët; i gjallë.

flug•úe (me u) *vetv óva (u) úe* Përvëlohem a përcëllohem me diçka shumë të nxehtë.

flugúem (i) me (e) *mb I* përvëluar a i përcëlluar me diçka shumë të nxehtë.

flúgun (i e) *mb G I* hedhur a lëshuar me forcë.

fluíd e *mb*

♦ I lëngshëm.

♦ I rrjedhshëm. [Vergjilin, përkundër, e ka përkëthye toskënisht. Jo pse ai nuk mund të përkëthehet edhe gegënisht; por ajo diçka e vagullt dhe fluide që është në poezinë e tij, shtrihet më mirë në toskënisht. (APp)]

♦ I papërcaktuar; i pakapshëm; i pavendosur. [Ora, kjo "gja e vogël qi po duket", mbetet fluide në epos, sepse këngëtari ka frikë t'i afrohet, madje edhe artistikisht. (ShS).]

fluíd i *m sh e et libr, tek* Lëng. Fluid (ftohës, pune).

flu•j *jokal G >FLU (me).*

fluks i *m sh e et*

♦ *fiz* Shkallë e zhvendosjes së një lëngu, thërrmije, apo energjie përmes një sipërfaqeje të dhënë.

♦ *tek* Ulje e ngritje në trajtë valore.

♦ *fin* Luhatje (*e vlerës së monedhës etj.*).

fluór i m kim Element jometalik halogjen, që veçohet si gaz dyatomik i verdhemë në të blertë, i djegshëm dhe me erës shumë të fortë. **Ujë me erë fluori.**

fluoríd i m kim, min Mineral me kristale tetë a më shumë faqe, me ngjyrë kryesisht të blertë; që përdoret në industri për prodhimin e thjerrat të mikroskopëve dhe acidit fluorhidrik.

fluoro- *fjalëform*

fluoromét•ër ri m sh ra rat tek Aparat për matjen e fluoreshencës.

fluorometrí a f tek Matje e fluoreshencës.

fluorometrík e mb tek I fluorometrisë; që ka të bëjë me matjen e fluoreshencës.

fluoroscóp i m sh ë ët mjek Aparat me ekran fluoreshent që përdoret për të shikuar figura me rreze X pa bërë fotografi.

fluoroscopí a f tek mjek Teknikë e prodhimit të figurave me rreze X nga brendësia e objektit të vëzhguar.

fluoroskopík e mb mjek I fluoroskopisë; që ka të bëjë me fluoroskopinë.

fluoreshénc•ë a f Ndriçim i shkaktuar nga thithja e rrezatimit në një gjatësi vale të caktuar, që ndiqet menjëherë nga kthimi i rrezatimit në gjatësi tjetër vale dhe pushon gati sapo ndalon rrezatimi.

fluoreshént e mb I fluoreshencës; i ndritshëm si rezultat i procesit të fluoreshencës.

flur ndajf Fluturimthi. **Shkoj flur** nisem menjëherë. **Gjuaj topin flur** gjuaj topin pa prekur në tokë.

flur ndajf Shumë shpejt; fluturimthi.

flur i m sh e et Një palë shkallë.

flurác i m sh ë ët

♦ Zog i vogël (i ri).

♦ *sh* Pula; shpesë.

♦ *fig* I padjallëzuar; i pamësuar; sylesh.

flurém ndajf krahin G

♦ Drejt. **Erdhi flurem tek unë.**

♦ Fluturimthi. >**FLUR.**

flúré ndajf >FLUR.

flúr•ë a f sh a at Flurudhë; trajektore.

flurí a¹f sh - të krahin G Flokë bore të rrallë e të imët.

flurí a²f sh - të krahin Lodër fëmijësh zakonisht prej letre, që rrotullohet kur mbahet në drejtim të erës; verore.

flurícë mb krahin G (Grua a vajzë) mendjelehtë; tyryfyckë; fyryfyckë.

fluríc•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë mendjelehtë, tyryfyckë; fyryfyckë.

flurím ndajf krahin G Flur; flurthi; fluturimthi; shumë shpejt.

flurím i¹m sh e et

♦ *kim* Shkëputje e një lënde të gaztë nga trupi që e përmban dhe përhapje e saj në ajër.

♦ *sh* Grimca shumë të vogla që lëshohen nga disa trupa.

flurím i²m Largësi e hedhjes (*së gurit etj.*).

flur•ój kal óva úar Hedh larg (*gurin etj.*).

flur•ón jokal ói úarveta III

♦ (*Aroma*) përhapet në ajër.

♦ *kim* (*Gazi*) shkëputet nga trupi që e përmban dhe përhapet në ajër.

fluróm•ë *a f sh a at* Aromë e përhapur në ajër.

flurór *e mb kim* (*Lëndë*) që kalon në gjendje avulli a shndërrohet në avull.

flúrthi *ndajf krahin G* Fluturim(thi).

flurúdh•ë *a f sh a at fíz* Rrugë e përshkuar nga predha prej grykës së armës deri në objektin e qitjes.

flúsk•ë *a¹ f sh a at G* Barkë; lundër; fllugë.

flúsk•ë *a² f sh a at G* Dackë; shuplakë; shpullë; flakaresh; ndezje.

flush•k ku m sh q qít *G* Gulf a çurg gjaku, uji.

flúshk•ë *a f sh a at* Flluskë.

flushq it *G sh i* **FLUSH•K KU.**

flút•ër *ra f sh ra rat* > **FLUTUR A.**

flútur

I si mb

♦ (*Send*) Në trajtë fluturë. **Kollare flutur.**

♦ Që lëviz si flutur. **Stíl flutur** *sport* mënyrë notimi me trup të shtrirë, me kokë të zhytur në ujë e me të dy krahët të hapur, që lëvizin në të njëjtën kohë.

♦ Shumë i shpejtë e i shkathët; shumë i lehtë. **Grua (vajzë) flutur. Është flutur në punë.**

II si ndajf

♦ Me shpejtësi, shpejt. **Iku e erdhi flutur.**

♦ Shumë (*i lehtë, i shpejtë*).

♦ Shumë mirë (lehtë, butë). **Punon flutur** (*makina*) punon pa ngecur fare.

flútur a f sh a at

♦ *ent* (*Lepidoptera*) Rend kandrrash fluturuese me rreth 180 000 lloje, me jetëgjatësi të ndryshme, me katër krahë të mbuluar me luspa të imëta si pluhur, me ngjyra të ndryshme, me feçkë për të thithur e brithë për të ndier, që shtohen me vezë; disa lloje dëmtojnë bimët.

♦ *vet* Krimb i shtypur si gjethe e vogël që rron në gypat e mëlçisë së zezë dhe shkakton sëmundjen e këlbazës zakonisht te dhentë.

♦ *kryes sh* Vizatim, qëndismë a palë, në trajtën e krahëve të kësaj kandrre, që bëhet në një petk për zbukurim. **Fustan me flutura.**

♦ *tek* Valvul me dy krahë që rregullon sasinë e lëndës djegëse në motor, e ajrit në gypa të sobës etj.

♦ Rrip pëlhere i shkuar rreth qafës së këmishës, që lidhet nën cepat e jakës në trajtë të krahëve të fluturës. >**PAPIJON I; LIMORDHET•Ë A.**

**

flutur ajri *mek* Valvul që hap e mbyll ajrin në një tub.

flutur artificiale Mjet i bërë me pafte metalike të ndritshme, me fletë të lëvizshme, që përdoret për të peshkuar.

flutur bajrake *ent* Flutur e familjes së papilionideve, me rreth 500 specie, që dallohen kryesisht nga zgjatime si bisht i hollë në krahët e pasmë.

flutur e bardhë *ent* (*Pyrallis*) Tenjë e miellit.

flutur e detit *inv* (*Thecosomata*) Kërmill deti pa guaskë, me zgjatime si fletë notuese, që shkon nga ta çojnë rrymat.

fluturë gjembaveent (*Cynthia cardui*) Flutur shtegtuese, me krahë ngjyrë portokalli në kafe dhe pulla të zeza, që kullot kryesisht në gjembaçë.

fluture gjerdheveent(*Gonepteryx rhamni*) Flutur bojëbari me një pikë portokalli në çdo krah, e përhapur në Europë, Afrikën e Veriut dhe në Azi, që rron deri 13 muaj.

>**FLATËRKANDORJA E ZOGLËS.**

flutur e hambareve ent (*Pylalis farinalis*) Flutur e vogël e përhapur në Europë e Azi, që bën vemje të cilat ushqehen me të lashta në hambarë dhe me mbeturina kashte në grazhde etj.

flutur e jonxhës ent(*Colias hyale*) Flutur shtegtuese, e përhapur në Europë e Azi, me krahë 2-3 cm së gjeri, në ngjyrë limoni, me pika të zeza në krahët e përpasmë dhe portokalli në krahët e pasmë.

flutur e këlbazës ent, vet Larvë e shtypur si gjethe e vogël që rron në gypat e mëlçisë së zezë dhe shkakton sëmundjen e këlbazës zakonisht te dhentë.

flutur e Kretës ent (*Sesamia cretica*) Flutur e familjes së noktuideve, e përhapur në gjithë viset mesdhetare, në Lindjen e Mesme, Arabi, Pakistan e Indinë Veriore si dhe në Afrikën Qendrore e Perëndimore, larvat e së cilës brejnë kërcellin e misrit, kallamit të sheqerit, grurit etj. si dhe kokrrat e të lashtave dhe orizit.

flutur e krimbit të kuq të pambukut(*Pectinophora gossypiella*)Flutur e hollë, në ngjyrë të përhimë; femra i lëshon vezët në boçet e pambukut dhe vemjet ushqehen me fijet dhe farat e kësaj bime.

flutur e krimbit të misritent(*Pyrausta nubilalis*) Flutur në ngjyrë kafe të çelët, që nxjerr krimba nga vezët, të cilët dëmtojnë kallinjët dhe kërcëjtë e misrit si dhe melin.

fluture krimbit të mollësent (*Carpocapsa pomonella*; *Cydia pomonella*) Flutur ngjyrë kafe, larvat e së cilës dëmtojnë mollët si dhe dardhat, arrat dhe pemë të tjera frutore, ku ushqehen për 3 javë, pastaj dalin nga fruta dhe dimërojnë si vemje deri në verë kur çelin flutura të reja.

flutur e krimbit të murmë ent (*Agrotis segetum*) Flutur nate me krahë në ngjyrë të murrme deri në të zezë, që pjell vezë dy herë në vit; është e përhapur kryesisht në Europë, haset edhe në Azi dhe Afrikë.

fluture lakrësent (*Pieris brassicae*) Flutur shtegtuese e madhe, me krahë të bardhë dhe me pika të zeza te meshkujt, vemjet e së cilës dëmtojnë bimët bujqësore; është e përhapur gati në gjithë botën, deri në Himalaje.

fluture madhe “sypavodë”ent (*Saturnia pyri*) Flutur me pulla si të palloit në krahë, vemjet e së cilës dëmtojnë bimët bujqësore dhe pemët; haset kryesisht në viset me klimë të butë të Europës, Lindjes së Mesme dhe Afrikës Veriore, si dhe në Siberi.

fluture mëndafshitent (*Bombyx mori*) Flutur vemjet e së cilës mbyllen në një fshikëz, që e formojnë me fije mëndafshi.

fluture mermertëent (*Melanargia galathea*) Flutur ngjyrëkafe, larvat e së cilës ushqehen me bar; është e përhapur në vise me bar të ulët, në pjesën më të madhe të Europës dhe në Rusi e Iran, deri në 1 700 m mbi nivelin e detit.

flutur e miellit ent (*Pylalis farinalis*) >**FLUTUR E HAMBAREVE.**

flutur e mullirit ent Flutur e vogël në ngjyrë kafe me vija të bardha, e familjes së skitridideve, me rreth 700 specie.

fluture pemëve ent (*Aporia crataegi*) Flutur e bardhë me damarë të zinj, 5 deri 7 cm gjerësi; vemjet çelin në prill; haset kudo në Europë, Amerikën e Veriut dhe në vise me klimë të butë në Azi.

fluture pudrosurent (*Pieris napi*) Flutur me krahë të bardhë sipër e të verdhëmë poshtë, me damarë të verdhë, që shihet nga marsi deri në nëntor në Europë, në viset me klimë të butë të Azisë deri në Japoni, në Afrikën Veriore dhe Amerikën Veriore.

fluture rrepësant (*Pieris rapae*) Flutur me krahë të bardhë ose të verdhë, me dy ose tre pika të errëta, e përhapur në Europë, Afrikën Veriore dhe Azi; vemjet e saj dëmtojnë bimët bujqësore.

fluture sallgamitent (*Satyrium acaciae*) Flutur e murrme me pika portokalli në krahët e pasmë, që haset në gjerësinë gjeografike veriore 40-51⁰.

fluture shpëlarëent (*Pontia daplidice*) Flutur e bardhë me pulla të përhimë deri të zeza, që shtegton në viset nënarktike gjatë verës.

fluture sinapitent (*Leptidea sinapis*) Flutur e bardhë, me cepat e krahëve të përhimë, që ushqehet në lëndina dhe pyje me drurë të rrallë; haset në Europë, Lindjen e Mesme, Siberinë Jugore e Kazakistan, nga zonat e ulëta deri në 2 500 m mbi nivelin e detit.

fluturflakërosheent (*Zygaena viciae*) Flutur me rreth 20 specie, me ngjyrë të murrme me njolla të kuqe, që nis të fluturojë në korrik; haset në Europën Qendrore deri në Siberinë Jugore.

flutur gazi mek Valvul që rregullon sasinë e gazit që kalon nëpër një gyp a tub.

fluturkaçurrele pyllitent (*Erebia medusa*) Flutur me rreth 100 specie, ngjyrëkafe të errët dhe me rrathë portokalli në fund të dy palë krahëve; e përhapur nga Europa Perëndimore deri në Mongoli dhe Kinën Qendrore.

fluturkafe e livadhevent (*Maniola jurtina*) Flutur ngjyrëkafe me një rreth të zi me pikë të bardhë në mes; është shumë e përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Lindjen e Mesme dhe Siberinë Perëndimore.

fluturkleopatraent (*Gonepteryx Cleopatra*) Flutur me 10 specie, në ngjyrë të blertë në të verdhë, me një pikë të zezë në krah; gjendet kryesisht në viset me klimë të butë të Europës, në ishujt e Mesdheut dhe në Afrikën veriore.

fluturme ilikëent (*Zerynthia polyxena*) Flutur shumëngjyrëshe me shtrirje krahësh 6-8 cm, e përhapur nga jugu i Francës deri në Kazakistan dhe në malet Ural.

fluturme kafkë, flutur me kokëvdekuri ent (*Acherontia atropos*) Flutur me 3 specie, me shtrirje krahësh deri 13 cm, me kafazin e kraharorit si kafkë, me krahët në ngjyrë kafe ose portokalli, me vija kafe të errët; gjendet gjithë vitin kryesisht në Afrikën ekuatoriale, kurse në Europë vetëm gjatë verës; sulmon zgjojet e bletëve ngaqë është e mbrojtur kundër thumbimit të tyre.

flutur nate ent Kandërr fluturake e rendit të lepidopterëve me rreth 160 000 specie, që shpesh ngatërrohen me fluturat.

fluturnjollablu e zezëent (*Nymphalis antiopa*) Flutur shtegtuese me jetëgjatësi 11-12 muaj, me ngjyrë gështenjë të errët, me pika blu dhe shirita të verdhë buzë krahëve; e përhapur thuajse në të gjithë botën.

fluturprocesionariaent (*Thaumetopoea pityocampa*) Flutur me krahët e përparmë ngjyrë kremi me vija ngjyrë kafe dhe të pasmit të bardhë; vemjet e saj, deri 5 cm të gjata, me push djegës për t'u mbrojtur nga grabitqarët, vihen në varg dhe dalin gjatë natës për të kërkuar ushqim në pyjet me pisha, duke shkaktuar dëme të konsiderueshme, dhe në të aguar kthehen në fole.

fluturprovokueseent (*Vanessa atalanta*) Flutur shumëngjyrëshe, me shtrirje të krahëve deri 5 cm, që shtegton drejt veriut në pranverë dhe, ndonjëherë, edhe në vjeshtë; ushqehet kryesisht me hithra, ku lëshon vezët.

flutur pylli me njolla (*Pararge aegeria*) Flutur ngjyrëkafe me pika të bardha, me shtrirje të krahëve deri në 5 cm, që lëshon vezë tri herë në vit; e përhapur në Europën Veriore e Qendrore, në Rusi, Lindjen e Mesme dhe Afrikën Veriore.

flutur shumëngjyrësheent (*Melitaea cinxia*) Flutur me ngjyrë kafe, gri e të bardhë, që pjesën më të madhe të jetës e kalon si vemje dhe vetëm 3-4 javë si flutur; e përhapur në Europë dhe viset me klimë të butë në Azi.

flutur 'syblu'ent (*Aglais io*) Flutur me krahë bojëndryshku, me pulla të bardha dhe njolla blu në të katër krahët, e përhapur në Europë dhe në viset me klimë të butë të Azisë deri në Japoni.

flutur 'sypavodë'ent Flutur me shtrirje krahësh 7-15 cm, që përfshin rreth 70 lloje, të ndarë në 4 grupe, me ngjyra të ndryshme.

fluturtingërent (*Arctia caja*) Flutur nate me shtrirje të krahëve deri 6.5 cm, me krahët e përparmë ngjyrëkafe të rrethuar me të bardhë, të pasmit bojëportokalli me të zezë, që del nëpër lëndina; kur ndihet në rrezik shtiret si të ngordhur; e përhapur në zonat e ftohta veriore deri pranë Arktikut dhe vise malore deri 3 000 m mbi nivelin e detit.

fluturtrashaluqe e gjakosurent (*Tyria jacobaea*) Flutur me një palë krahë, me ngjyrë kafe të errët me shirita vertikale me ngjyrë të kuqe të errët, që haset në Europë dhe Azinë Perëndimore e Qendrore; femra bën deri 300 vezë njëherësh, por vemjet, kur kanë mungesë ushqimi, hanë njëra-tjetrën.

flutur e bakërt e madheent (*Lycaena dispar*) Flutur me krahë në ngjyrë të kuqe të ndezur, me buzinë bardhezi; ushqehet vetëm me lëpjetë të egër; haset në Europë dhe Azi në veri të Himalajeve.

flutur e bakërt e vogël ent (*Lycaena phlaeas*) Flutur me krahët ngjyrë portokalli me pika të zeza, e përhapur në Europë, Azi, Amerikën Veriore dhe Afrikën Veriore deri në Etiopi, që bën vezë dy deri tri herë në vit.

fluturák e mb

♦ Fluturues që fluturon. **Mizë fluturake. Shpendë fluturakë.**

♦ *fig* (*Njeri*) i lehtë; i shpejtë e i shkathët.

♦ *fig* (*Ndjenjë*) e çastit, që nuk zgjat shumë. [**Orë madhështore/ ik, trokit, vrapo në sekondë,/ e lehtë, fluturake, pupëz.** (MA).]

♦ *krahin G* (*Vajzë*) mendjelehtë.

**

peshk fluturak ikt > PESHK FLUTURUES.

fluturák u¹m sh ë ët

♦ *libr*Mjet fluturues.

♦ Zog; shpend.

fluturák u¹m sh ë ët *K* Jelek pa mëngë, me flutura te supet.

fluturak•e ja f sh e et

♦ Flutur.

♦ *fig* Vajzë e shkathët.

♦ Ç Mizë që fluturon.

fluturák•ëa¹f sh a at A

♦ Ribbon.

♦ Lace.

fluturák•ëa²f sh a at ent Ç Flutur.

fluturán e mb Fluturues; që fluturon.

flúturas ndajf krahin G Shpejt e pa u menduar.

fluturáskë mb: **Shqiponjë fluturaskë ikt** (*Myliobatis aquila*) Raxhë e Mesdheut, Atlantikut Lindor dhe Detit të Veriut, me gjatësi deri 180 cm, me gjithë bisht, në fund të të cilit ka një thumb; jeton kryesisht në cekëtina, por hasen edhe në thellësi deri 300 m.

fluturáshk•ë a f sh a at

♦ *zvog e* **FLUTUR A**

♦ Diçka që kërcen e fluturon; shkëndijë zjarri. **Fluturushka prushi.**

fluturëshk•ë a f sh a at *krahin* Fluri.

flúturëz a f zvog e FLUTUR A.

fluturídh•ë a f sh a at Flutur e vogël.

fluturím si ndajf Fluturimthi; duke fluturuar; në fluturim e sipër. **U ngrit (nis) fluturim.**

fluturím i m sh e et Ngritje dhe lëvizje në ajër me ndihmën e krahëve ose të një force motorike shtytëse. **Fluturim ndërplanetar. Fluturim (me (pa) ndalesa. Fluturim në formacion av usht. Fluturim prove. Fluturim rreth botës me balonë.**

fluturím•ëa f A >FLUTURIM I.

fluturimdorëzán i m sh ë ët etn Ai që bëhet dorëzanë me ose pa pëlqimin e vet, kur ndodhet larg vendit ku bëhet marrëveshja e dorëzaniës.

fluturímthi ndajf

♦ Duke fluturuar: në fluturim e sipër. **E kapi (gjuajti, qëlloi) fluturimthi.**

♦ Me shpejtësi; menjëherë. **U nis fluturimthi.**

fluturís kal a ur

♦ Hedh tutje me forcë.

♦ *fig* Flak; hedh tutje pa mëshirë.

fluturís•em a (u) ur pës e FLUTURIS.

fluturísj•e a f sh e et

♦ Hedhje tutje me forcë.

♦ *fig* Flakje; hedhje tutje pa mëshirë.

fluturísur (i e) mb

♦ I hedhur tutje me forcë.

♦ *fig* I flakur; i hedhur tutje pa mëshirë.

flutur•óhem óva (u) úar pës e FLUTUR•OJ.

flutur•ój óva úar

I jokal

♦ *veta III (Shpendi, kandrra)* ngrihet dhe lëviz në ajër me anë të krahëve; (*aeroplani etj.*) ngrihet dhe lëviz në ajër me anë të forcës shtytëse të motorit. [**Fluturo, moj fluturushe!** (LP).]

♦ *veta III* Zhvendoset ose shpërndahet në ajër; e merr era. **Gjethet fluturonin**

♦ Udhëtoj me mjet fluturues; drejtoj një mjet fluturues; bëj një fluturim.

♦ Lëviz shumë shpejt; jam shumë i shpejtë e i shkathët. **Fluturon në punë.**

♦ *veta III fig (Koha)* kalon a ikën shumë shpejt. **Si fluturoi një orë!**

♦ *bis* Jam shumë i gëzuar, nuk përmbahem dot nga gëzimi, nga lumturia etj.

♦ *veta III fig* Përhapet me shpejtësi në drejtime të ndryshme, shpërndahet; shkon gjithandej, merr krahë. **Fluturoi lajmi. Fluturon mendimi (fantazia).**

♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më ikën; më shpëton. **Më fluturoi nga duart.**

♦ *veta III bis* Shpenzohet lehtë; shpëton; ikën. **Fluturojnë paratë.**

IIkal Flak tutje; hedh.

*

Ia fluturoj trutë dikujt Ia hedh trutë në erë dikujt.

Fluturoj me një fije bar

♦ Më rritet mendja shpejt.

♦ Rrëmbehem lehtë.

Fluturoj me presh në bythë *keq* I marr gjërat (punët) shumë lehtë, me mendjelehtësi të madhe.

Thashë se më fluturoi koka Kujtova se vdiqa; e kisha jetën në rrezik të madh.

fluturór•e t f sh bot (*Papilionaceae*) Familje bimësh barishtore njëvjeçare, si fasulja, bizelja etj., me kurorën e lules në trajtë fluturë.

fluturúes e mb

♦ (*Shpend, mjet*) i aftë të fluturojë.

♦ (*Mjet etj.*) që përdoret për fluturim.

**

peshk fluturues ikt Peshk deti me dy pendët çifte të gjoksit si krahë, me të cilat fluturon ulët mbi sipërfaqen e ujit në një larësi rreth 200 m.

fluturúar (i e) mb I fluturitur; i hedhur tutje.

fluturúesh•ëm (i) e (e) mb libr (*Mjet*) fluturues; që mund të fluturojë.

fluturúsh•ë a f sh a at

♦ Balonë fëmijësh. **Lëshoj (ngre) një fluturushë.** [**Fluturo, moj fluturushe!** (LP).]

♦ Tullumbace.

fluturúshk•ë a f sh a at orn K (*Cercanias tinnunculus*) Shpend grabitqar i familjes së skifterëve, i përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Lindjen e Mesme deri në Siberi.

flúturz a f sh a at ent (*Mircolepidoptera*) Flutur e vogël.

fluviomet•ër ri m sh ra rat tek Instrument për matjen e lagështirës në atmosferë.

flyç i m sh a at krahin G Majë e opingës prej lëkure.

flyrç e mb G (*Gjë*) e shkuar dëm.

flysh e mb G I flashkët; i dobët; pa pikë fuqie.

flyshtë (i e) mb G >FLYSH E.

flláck•ë a¹ f sh a at Shuplakë; flakurimë; dackë.

flláck•ë a² f sh a at J Shpullë. >**FLLAÇK•Ë A.**

fláçk•ë a¹ f sh a at J Shpullë; shuplakë; flakurimë; dackë.

fláçk•ë a^e f sh a at Plloskë; shishe petashuqe.

fllad ndajf Freskët. **Bën fllad.**

*

I fryn fllad diku *iron* I hyn frika; tutet.

fllad i m sh e et

♦ Erë e lehtë, e freskët dhe e këndshme, puhi. [**porsi i ambli fladi i erës/ qi lmon gjit e drandofillit** (GjF).] [**Fladi dorën i kish vënë/ Supit të butë të diellit tim** (PJ).]

♦ *fig* Frymë e re; atmosferë e krijuar rishtas.

♦ *fig* Ndiesi e lehtë, kalimtare. [**fllad i paprekshëm ëndrre** (GjM).]

♦ *euf* Burg.

flladín•ë a f sh a at Fresk.

flladí•s kal ta tur > FLLADIT.

flladíshtë•ë a f sh a at krahin G Vend i freskët, që nuk e kap vapa.

flladít¹ a ur

I kal

♦ E bëj të freskët; e freskoj. **E flladiti motin. Flladit ballin (fytyrën).**

♦ *fig* Bëj që t'i përtërihen forcat; e gjallëroj, e përtërij; këndell; e bëj më të qartë; sqaroj. **M'i flladiti mendimet.**

II *jokal veta III* Fryn erë e lehtë dhe e freskët.
fladít²jokal a ur euf Shkoj me një femër për seks.

fladít•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Ndjej freski; freskohem. **U fladitëm buzë detit (me ujë burimi).**

♦ *veta III* Ftohet pak; freskohet. **U fladit moti.**

♦ *fig* Marr forca të reja; gjallërohem; këndellem; përtërihem.

♦ *veta III* Bëhet me i qartë; sqarohet. **Iu fladitën mendimet.**

II *pës e FLLADIT.*

fladítës e mb

♦ (*Erë*) që të fladit; freskuese.

♦ *fig* Që sjell freski; që jep forcë të re; që gjallëron.

fladítës•e ja f sh e et Freskore.

fladítj•e a Freskim në flad a me diçka të freskët.

fladítshëm ndajf Me fresk; freskët.

fladítsh•ëm (i) me (e) mb I fladshëm; i freskët.

fladítur (i e) mb I freskuar në flad; i rrahur nga fladi.

fladítunit (të) as G Fladitje; freskim.

fladník u mb ë ët K Vend i rrahur nga fladi; vend i freskët.

flad•óhem vetv G >FLLAD•UE (me u).

fládshëm ndajf Me flad; freskët.

fládsh•ëm (i) me (e) mb I freskët.

fládtë (i e) mb I fladshëm; i freskët.

flad•úe (me u) vetv óva (u) úe G Freskohem; fladitem.

fladúem (i) e (e) mb G I freskuar; i fladitur.

flak•ój jokal óva úar > FLATR•OJ.

flaník u m sh ë ët krahin G Dollap thuprash për bulmet etj.

flânx•ë a f sh a at orn Thëllëzë. [**Porsi flánxa në pranverë je për syt'e mi** (Pop).]

flánxh•ë a f sh a at mek >FLANXJH•Ë A.

flápë kallëzues: ÇBëhem flapë dehem keq; bëhem tapë.

flásk•ë a f sh a at

♦ Faqore; shishe me dy faqe të shtypura.

♦ Ç Enë druri e rrumbullakët, dy a trelitroshe, ku mban ujin bariu.

fláshkazi ndajf Tërthor; kryqas.

fláshk•ë a f sh a at Flashkë; flaskë; faqore.

fláshkët (i e) mb I shtypur nga të dyja anët. **Gur i (hundë e) flashkët.**

flâz•ë a f sh a at krahin G Berr që ndahet nga tufa e hyn në arë të tjetrit; harrakaçë.

fle•g gu m sh gje gjet

♦ Copë e vogël (*ushqimi*).

♦ Thërriime; grimcë.

flégje t sh i FLLE•G GU.

flíç i m sh e et > FILIÇ I.

flíg•ë a f sh a at G Fëlliqje; ndyrësi.

fligacár e mb G Fëlliqash; njeri i fëlliqu, i ndyrë.

fligésí a f sh - të G

♦ Fëlliqësi.

♦ Gjë e ndotë, e gërditshme.

fligështí a f sh ë ët G

♦ Fëlliqësi.

♦ Marrëdhënie seksuale midis prindit e fëmijës, motrës e vëllait; incest.

flígët (i e) mb G I fëlliqur; i ndyrë.

flígtí a f sh - të G Fëlliqësi; ndyrësi.

flíjm (i) e (e) mb krahin I fëlliqur; i pëgërë.

flíkác i m sh a at G Bilbil i hollë; pipëz.

flím i m sh e et G Thëllim; erë e ftohtë.

flíq kal G >FLLIQ•Ë (me).

flíq•em G vetv dhe pës e FLLIQ. >FLLIQ•Ë (me u).

flíq•ë (me) kal a ë G Fëlliq; ndyj.

flíq•ë (me u)a (u) ë G vetv, pës e FËLLIQ•ë (me).

flíqtë (i e) mbI fëlliqur; i ndotur; i ndyrë. [të mbetunat e flíqta rreth e përqark tryezës (Mgj).]

flíqun (i e) mb I fëlliqur; i ndotur; i ndyrë; i bërë pis.

flíqunit (të) as G Fëlliqje; ndotje.

flishtín•ë a f sh a at krahin G Fëlliqësirë.

florósh mb Ç (Njeri) i thinjur.

florósh i m sh ë ët Ç Njeri i thinjur.

florósh•e ja f sh e et Ç Grua a vajzë e thinjur.

flosh i m >FLOSH I.

flúck•ë a f sh a at > FLLUSK•Ë A.

fluckós kal a ur Bëj me fluska.

fluckós•em vetv e FLLUCKOS.

fluckósur (i e) mb I bërë me fluska.

flúd•ë a f sh a at vjet Matrice për prerjen e monedhës metalike.

flúdh•ë a Ç Fetë; copë; pjesë.

flug u m G >FLLUG•Ë A.

flúg•ë a¹f sh a at Pishtar.

flúg•ë a²f sh a at Lundër peshkimi me vela.

flúg•ë a²f sh a at ndërt Qepër e çatisë.

flugár i m sh ë ët Barkëtar; lundrar.

flúska-flúska

I ndajf Me shumë fluska.

II mb I fluskosur.

flúsk•ë¹ a f sh a at

♦ Bulë ajri a gazi që ngrihet në sipërfaqen e një lëngu kur zien ose kur; bulë lëngu që ka ajër ose gaz brenda; një bulë e tillë në sipërfaqen e diçkaje. **Flluskë uji. Flluskë ajri (oksigjeni).**

Flluska sapuni. Formohen fluska. Nxjerr (lëshon) fluska.

♦ *fíg* Plan, mendim, ide a shpresë pa bazë, që nuk mund të plotësohet dhe që zhduket a shuhet menjëherë. **Qe një flluskë.**

♦ Fshikë në lëkurë e mbushur me ujë a lëng si të verdhë, që shkaktohet zakonisht nga djegia ose nga një sëmundje; puçërr me ujë a me qelb. M'u bë një flluskë. **I dolën fluska. U mbush me fluska.**

- ♦ *anat* Organ a pjesë e butë e një organi, si qeskë e vogël e mbushur me lëng ose me ajër; hojz; fshikëz e peshkut. **Flluskat e mushkërive.**
- ♦ *bot* Sëmundje që i fryn gjethet dhe i bën si fshika.
- ♦ *bis* Tullumbace (prej) llastiku a lëkure, me të cilën luajnë fëmijët.

*

Bëhem flluskë Dobësohem shumë; ligem fare.

**

flluskë sapuni Diçka pa vlerë ose pa baza, që zhduket shpejt e pa lënë gjurmë. [**me e sipërkompensue vorfninë e vlerave të përbrendshme me flluska sapuni të përjashtme (KM).**]

fllusk•ë a²*f sh* a at *tek* Grykë e gjyrykut.

fllusk•ë a³*f sh* a at *K*

♦ Flok bore.

♦ *K* Shtresë e hollë bore.

flluskím i m

♦ Krijim i bulave të ajrit a gazit në sipërfaqen e një lëngu kur zien e tundet.

♦ Krijim i fshikave të mbushura me ujë a lëng të verdhë në lëkurë.

fllusk•óhem óva (u) úar

I *vetv* Mbushem me flluska.

II *pës e* **FLLUSK•OJ.**

fllusk•ój óva úar

I *jokal veta III*

♦ (*Uji, lëngu*) nxjerr flluska.

♦ (*Lëkura e djegur*) bëhet me fshika të mbushura me ujë a lëng të verdhë.

♦ Qëndron mbi ujë; pluskon. **Flluskojnë gjethet në pellg.**

II *kalbis >***FLLUSKOS.**

flluskór e mb Në trajtë flluske.

flluskós kal óva úar

♦ Bëj që të krijohen flluska ajri; bëj që të nxjerrë flluska.

♦ *veta III* Mbush me flluska a me fshika uji; bëj me flluska. **Ia flluskosi trupin. Më flluskosi duart.**

♦ *bis* E mundoj shumë (*dikë*); e detyroj të lodhet shumë e të heqë keq (*dikë*); i nxjerr shpirtin (*dikujt*). **E flluskosi, se nuk bindet e nuk merr vesh. I flluskosi shpirtin.**

flluskós•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Mbushem me flluska uji, bëhem me flluska. **M'u flluskosën duart.**

♦ *veta III* (*Gjethet*) fryhen si flluskë; mbushen me flluska.

♦ *fíg* Mundohe shumë; lodhem shumë e heq keq; më del shpirti.

II *pës e* **FLLUSKOS.**

flluskósj•e a f sh e et

♦ Krijim i flluskës; mbushje me flluska (*e lëkurës, e gjethes*). .

♦ *fíg* Mundim i madh; lodhje e madhe; heqje.

flluskósur (i e) mb

♦ I bërë gjithë flluska; i mbushur me flluska.

♦ *bis* I munduar a lodhur shumë.

flluskúar (i e) mb I mbushur me flluska.

fl•ýe (me) *kal éva ýe* G Fëlli; ndyj.

fllýem (i) e (e) *mb G I fëlliqur; i ndyrë.*

fllýem it (të) *as G Fëlliqje; ndyrje.*

Fm *kim shkurt i Fermium.*

FM ja *shkurt i Frequency Modulation* ndryshim i dendurisë së valës bartëse në përputhje me sinjalin ose zërin. **Stacion radioje me FM.**

fmi ja *f sh - tëG*

♦ Fëmijë. [**Pra, mallkue njai bir shqyptari/ qi kte gjuhë të Perëndis'/ trashgim që na la i pari/ trashgim s'ia len ai fmis** (GjF).]

♦ *krahin* Familje.

fmil a *f sh ë ët A*

♦ Fëmijë.

♦ Familje. **Fmil e nëmur** familje e varfër.

fminí a *f G* Moshë e fëmijës; vite sa zgjat kjo moshë.

fminísht *ndaif G*

♦ Si fëmijë a fëmijët.

♦ *krahin* Me gjithë fëmijë; bashkë me njerëzit e familjes.

fminór e *mb G* Fëmijëror; i fëmijës.

FMK ja *shkurt i* Federata e Mundjes së Kosovës.

FMN ja (IMF – International Monetary Fund) *shkurt i* Fondi Monetar Ndërkombëtar; organizatë ndërkombëtare e themeluar më 1945 për nxitjen e tregtisë dhe bashkëpunimit monetar, si dhe për stabilizimin e kursit të këmbimit në botë.

fnáz•ë a *f sh a at krahin G*

♦ Borimë; borë e imët.

♦ Krahnezë; borë e ngrirë që ngjit mbi degët e drurëve; shtresë bryme e ngrirë mbi tokë, mbi bar ose mbi gjethet e degët e bimëve, shtrezë.

fnérë t *f sh krahin G* Cicat e deles, dhisë etj.

FNG ja *shkurt i* Federata Ndërkombëtare e Gazetarëve.

fni a *f sh a at G>FËNDYELL I.*

FNK ja *shkurt i* Federata e Notit të Kosovës.

fnoj *kal krahin G >FNUE (me).*

FNSH ja *shkurt i* Forcat e Ndërhyrjes së Shpejtë.

fnúe (me) *kal fnóva fnúe krahin G* Thyej; dëmtoj (*një enë*).

fnúem (i) e (e) *mb krahin G (Enë)* e thyer; e dëmtuar.

fnújk•ë a *f sh a at bot (Agricus bisporus)* Kërpudhë e papjekur, e bardhë ose ngjyrëkafe, që kultivohet gjerësisht në botë.

fnuk e *mb krahin G (Njeri)* që s'ka masë në të ngrënë; hamës i madh.

fnuk u *m sh ë ët krahin G* Hamës i madh.

fnúk•e ja *f sh e et krahin G f e* **FNUK U.**

fnýej t *sh i FNYE•LL LLI.*

fnýe•ll lli *m sh j jt G* Gurë që sjell përroi kur vërshon.

fnyt i *m sh e et ndërt G* Qemer; qiellzë e qemerit; pjesë e sipërme e qemerit.

-fob fjalëform libr Që shpreh a ka frikë, urrejtje.

-fobí fjalëform libr Frikë nga; urrejtje për (*si në agorafobi; frankofobi*).

fobí a *f sh* - të Frikë; urrejtje. [Nisur prej këtij kriteri mund të gjykohet nëse një kulturë e sundojnë "muret" apo "urat", fobia apo mania, kompleksi i përuljes apo ai i epërsisë. (ShS).]

fobíz•ëm mi *m libr* Frikë.

focosó /fokózo/ *muz it*

Indajf Me zjarr e pasion.

II mb I zjarrtë.

foçár•e ja *f sh e et* Çyç.

fód•ër ra *f ndërt G* Pllakë druri për mbulimin e çatisë.

fodúll e *mb bis (Njeri)* mburravec; që mbahet me të madh e krekoset; krekacor; që shpërfill a përçmon të tjerët.

fodúll i *m sh ë ët* Njeri mburravec, që mbahet me të madh e krekoset, që shpërfill a përçmon të tjerët.

fodúll•e ja *f sh e et f e* **FODULL I.**

fodullék u *m bis* Të qenët fodull; sjellje a qëndrim prej fodulli. [Por tani kam nevojë për të, edhe pse e di që kjo e famshme krenari është më shumë fodullék prej budallai (ED).]

fodullós•em *vetv a (u) ur* Bëhem fodull; sillem si fodull; sillem me arrogancë.

fog kal *krahin G >FOG•Ë (me).*

fóg•em *krahin G >FOG•Ë (me u).*

fóg•ë (me) kal a *ë krahin G* Ve në ikje; i jap arratinë.

fóg•ë (me u) a (u) ë *krahin G*

I *vet euf* Vdes.

II pës e **FOG•Ë (me).**

fógia *pasth krahin G* Jepi; forca.

fogû ni *m G* Qoshe e vatrës.

fógun (i e) *mb krahin G* I vënë në ikje; që ka marrë arratinë.

foj *fojt G sh i* **FUE FONI.**

fój•e a *f sh e et G*

♦ Petë guri; rrasapetë.

♦ Spicë guri.

fóje-fóje

I *ndajf* Petë-petë.

II mb (Gur) me foje.

fój•ë a¹ *f sh a at krahin bot* Pishë.

fój•ë a² *f sh a at G: Ve në fojë* vë në lojë; tall.

fojksh *mb krahin G* I fikur; i shuar.

fojlét•ë a *f sh a at bot (Celtis australis)>CARAC I.*

fok kal *G >FOK•Ë (me).*

fok u *m krahin G* Bar i lënë pa kositur.

fóka *pj A* Ndoshta; mbase; belqim.

fokál e *mb fiz, fot, meteo etj.* Vatorr; i vatrës; i fokusit.

fók•em *G vetv dhe pës e FOK. >FOK•Ë (me u).*

fók•ë (me) kal a *ë G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më mërzit shumë (dikush, diçka); ma sjell në majë të hundës. **Ma foku shpirtin.**

fók•ë (me u) a (u) ë *G*

I *vetv* Mërzitem shumë nga dikush a diçka; më vjen në majë të hundës.

II pës e FOK•Ë (me).

fók•ë a¹f sh a at

♦ *zool (Phoca)* Sisor me trup të mbuluar me qime të shkurtra, me këmbët të ngjitura në lëkurë në formë lopatë për notim, që rron në ujë e në tokë në viset e deteve polare. **Gjuetia e fokave.**

♦ *bis shar* Njeri i dhjamosur, i trashur tepër.

fók•ë a²f sh a at mjek (Erysipelas) Sëmundje ngjitëse; shfaqet me ethe, me pezmatim e ënjtje të lëkurës.

fokomét•ër ri m sh ra rat mjek Aparat për matjen e vatrës së thjerrave.

fókun (i e)mb G I mërzitur shumë.

fokíst i m sh ë ët tek Ndhmës-trenist që mbush kaldajën me qymyr a dru.

foks i m sh e et bis >FOKSTROT I.

fokstrót i m sh e et muzVallëzim me kohë 2/4 ose 4/4, me lëvizje të ndryshme të ngadalshme e të shpejta; muzikë për këtë vallëzim.

fókus i m sh e et dhe fizVatër. [...ku nga avulli xhamat e kafeneve/ ngjajnë si pamje që s'janë në fokus (IK).]

fokusím i m

♦ *fot etj.* Vënie në vatër, në fokus (*e objektit*).

♦ *fig* Përqendrim i vëmendjes, shikimit.

fokus•óhem vetv dhe pës e FOKUS•OJ.

fokus•ój kal óva úar

♦ *fot etj.* Vë në vatër, në fokus; vatërzoj.

♦ *fig* Përqendroj (*vështrimin etj. në diçka*); vë në qendër të vëmendjes. .

fokusúar (i e) mb

♦ *fot etj.* I vënë në vatër, në fokus; i vatëruar.

♦ *fig* I përqendruar; i vënë në qendër të vëmendjes.

fol urdh veta II e FLAS. Mos i fol shoferit!

fol i m sh e et Ç Furrik.

fóla kr thj e FLAS.

folág•ë a f sh a at orn (Fulica atra) Bajzë; bajuke.

fóle urdh veta II Thuaje. **Fole një fjalë!**

folé ja f sh - të

♦ Çerdhe. Ngre folenë. **Fole pëllumbash.** [ta dijë se të Birt' e Shqipes folen ja ngrehën **vetvetit** (Mgj).]

♦ *tek* Vrimë a vend thelluar, në të cilën vihet a lëviz diçka. **Fole e boshtit motorik (fishekut, direkut).**

♦ *min* Shtresë ose bllok minerali. **Mineral në fole.**

*

Bëj (ngre, gjej, zë) fole

♦ Zë vend; vendosem.

♦ Lind; shfaqet.

Fole grerëzash keq Çerdhe njerëzish të ligj që punojnë për t'u sjellë të këqija të tjerëve; çerdhe njerëzish të këqij që zihen e grinden sa t'u hanë kokat shoshoqit.

fól•enj jokál a ur A Flas.

foleqësh mb bis (Njeri) që flet me gaz e dashuri me të gjithë; i dashur e i përzemërt; i qeshur.

foleqéz•ë a f zvog e FOLE JA.

fólet pavet bis Flitet. **Ku folet me te!**

fól•ë (me)a ëG

Ijokal >**FLAS**. [Vazhdon me folë me matunî e të jep përshtypjen se thotë të vërtetën (AN).]

II kal

♦ Lidh me premtim, me fjalë. **E kishte folë vajzën** e kishte dhënë fjalën për ta fejuar vajzën (*me dikë*).

♦ *krahin* Bie në marrëveshje; zë; rezervoj. **Flas punëtorin.**

fól•ë (me u) vetv- (u) ëG >FLITET. Asht folë e përfolë.

fól•ë a f sh a at G

♦ Premtim. **Fola nuk hahet.**

♦ Fjalë e folur; e folme.

fól•ër ra f sh ra rat *krahin G* Dromca gjalpi në fund të tundësit.

-folës *fjalëform: shqipfolës.*

fólës e mb

♦ Që ka të bëjë me të folurit; që lidhet me shqiptimin e tingujve. **Aparati folës.**

♦ Që riprodhon fjalët e njeriut të regjistruara; që ka zë; me zë. **Film folës.**

♦ *gjeog(Hartë)* që tregon diçka me anë të shenjave e të shkronjave; që i ka të shënuar emrat gjeografikë. **Hartat folëse dhe memece.**

fólës i m sh - it

♦ Ai që flet. ['**Tigan**' ose '**fultere**', '**kapedan**' ose '**kapidan**', këta dublonë e këto variante nuk prishin punë derisá folësit kuptohen mes tyne. (APp).] [- Gjithë puna është të goditja - përsëriti folësi, duke shfletuar shënimet. (IK).]

♦ Ai që mban një fjalim ose bën një diskutim në një mbledhje.

♦ Ai që jep lajmet a programet në radio ose në televizion; spiker.

fólët (të) as A Të folurit.

folësi a f Të qenët fjalëshumë.

folësór e mb libr Fjalëshumë.

fól•e a f sh e et K Letër varaku; varak.

folík mb kim: Acid folik Vitaminë B e domosdoshme për rritjen dhe shumëzimin e qelizave.

folíkul a m sh a at

♦ *anat* Zgavër, qese ose gjëndër e vogël tajitëse.

♦ *bot* Fryt i pjekur që hapet në një anë për të lëshuar farat.

fólío m sh - t

♦ Faqe letre ose pergamene e palosur një herë.

♦ Fletë dyshe.

♦ Botim me format të madh.

♦ Fletë libri me numër vetëm në faqen e djathtë.

fólj•e a f sh e et gjuh Pjesë e ligjëratës që shënon një veprim a gjendje dhe ndryshon formë sipas mënyrës, kohës, vetës e numrit.

folje e parregullt Folje që i ndryshon trajtat jo sipas rregullave (**ha hëngra ngrënë; lyej leva lyer; marr mora marrë; them thashë thënë; vij erdha ardhur; zgjedh zgjodha zgjedhur**).

folje e rregullt Folje që i ndryshon trajtat sipas disa rregullave, pa përjashtime (**luaj luajta luajtur; lut luta lutur; lexoj lexova lexuar**).

folje gjendjeje Folje që shpreh një gjendje, jo veprim (**jam di në krahasim me vrapoj, rritem**).

folje gjysmëndihmëse Foje që luan rol ndihmës, por pa humbur plotësisht kuptimin leksikor dhe mëvetësinë (p.sh. **mund, duhet, zë, nis, filloj** etj. në togje të tilla si **mund të bëjë, duhet të punojë, zuri të flasë** etj.).

folje jokalmartare Foje që shënon një veprim, i cili kryhet nga kryefjala, por nuk kalon e nuk bie drejtpërdrejt te një qenie a send, të shprehur me një emër ose përemër në rasën kallëzore pa parafjalë; që nuk merr kundrinë të drejtë.

folje joveprore >**FOLJE PËSORE**.

folje kalmartare Folje që shënon një veprim i cili kryhet nga kryefjala dhe kalon e bie drejtpërdrejt te një qenie a send, të shprehur me një emër ose përemër.

folje mesore Folje që ka trajtë pësore dhe kuptim jokalmartar.

folje ndihmëse Folje që ndihmon për të formuar trajta jo të thjeshta të fjalëve (si p.sh. foljet **kam, jam** ose pjesëza **do: kam punuar, jam gëzuar, do të nisem**).

folje pësore *gjuh* Folje që tregon se veprimi i cili kryhet nga dikush a nga diçka kthehet e bie mbi kryefjalën.

folje veprore Folje që shpreh një veprim i cili kryhet nga kryefjala dhe bie mbi dikë a mbi diçka.

foljezim i m *gjuh* Kalim i një pjese të ligjëratës në kategorinë e foljeve; kthim në folje.

foljezohet úa (u) úar *gjuh*

I *vetv veta III (Një pjesë e ligjëratës)* kthehet në folje.

II *pës e* **FOLJEZ•OJ**.

foljezój kal óva úar *gjuh* Kthej në folje (*një pjesë të ligjëratës*).

foljezúar (i e) *mb gjuh (Pjesë e ligjëratës)* e kthyer në folje.

foljór e mb *gjuh* I foljes; që ka të bëjë me foljen ose i përket foljes; që përbëhet nga një folje a nga tërësia e foljeve të gjuhës. **Emër foljor.** ["**Shkrep**" **del në shqip edhe në përdorim foljor,...** (ShS).]

fóljur (i e) *mb A I* folur.

folk u m Muzikë me prejardhje nga kultura tradicionale e një kombi a etnie ose e shkruar me këtë stil.

folklór i m

- ♦ Tërësi e krijimeve artistike gojore, muzikore, vallet etj. të një populli.
- ♦ Tërësi e zakoneve, riteve etj. të një populli që përcillen brez pas brezi.
- ♦ Folkloristikë.
- ♦ Lëndë mësimore që jep njohuri të shkencës së folkloristikës; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

folklór•ë a f libr vjet Folklor. [**Randsija e folklorës komtare** (GjF).]

folklorík e mb

- ♦ I folklorit; që ka të bëjë me folklorin, që i përket folklorit; që mbështetet në krijimtarinë gojore popullore; që këndon këngë a kërcen valle të krijuara nga populli. **Ekspeditë**

folklorike. Festival (grup) folklorik.

- ♦ Folkloristik; që ka të bëjë me folkloristikën. **Shkenca (studime) folklorike.**

folkloríst i m shë ët Punonjës shkencor që merret me mbledhjen dhe me studimin e folklorit; specialist në folkloristikë. [**Vetë fakti që folkloristët tekstin letrar e kanë parë në varësinë dhe kushtëzimin e tij prej kontekstit historik dhe atij të komunikimit (text & context) është një dëshmi e rëndësishme për evoluimin e koncepteve.** (ShS).]

folklorist•e ja f e **FOLKLORIST I.**

folkloristík e mb

♦ I folkloristikës; që ka të bëjë me folkloristikën. **Kërkime (studime) folkloristike.**

♦ Folklorik. **Grup (festival) folkloristik.**

folkloristik•ë a f Shkenca që merret me mbledhjen dhe studimin e krijimtarisë artistike të një populli, shkencë për folklorin. [Një vend të dukshëm në studimet e folkloristikës shqiptare ka zënë debati mbi lidhjet dhe raportet e eposit të veriut me epet e popujve të tjerë ballkanikë e paleoballkanikë, autoktonë e aloktonë (ShS).]

folklorizím i m sh e et Kthim në gjendje folklorike; trajtim si folklor (*i një ngjarjeje etj.*).

folkloriz•ó j kal ó va ú ar Kthej në gjendje folklorike; trajtoj si folklor (*në ngjarje*).

folklorizúar (i e) mb I kthyer në gjendje folklorike; i trajtuar si folklor.

folklorizúem (i) e (e) mb G >FOLKLORIZUAR (i e).

fól m•e ja (e) f sh e et (të)

♦ *gjuh* Njësi e vogël e ndarjes së një dialekti; të folurit e një krahine, fshati a qyteti. [**trajtat e mesme të gjuhës shqipe, pra e folmja e Elbasanit, janë ato trajta qi paraqesin në mënyrën më organike zhvillimin e dy dialekteve drejt një unjisiimi të ardhshëm (AN).**] [... qysh aty, mund të vinim re edhe ndonjë dukuri dialektore karakteristike për të folmet bregdetare të Shqipërisë së Mesme dhe të toskërishtes (GjSh).] [Ndërsa ky shkruen sikur flet, veriori nuk shkruen sikur flet, atij i duhet të bájë një mundim për me kapërcye divergjencën mes së folmes dhe të shkruemes. (APp)]

♦ Leje. **Me lypë të folmen e tet (K).**

♦ *G* Premtim për shpërblim. [**I shtymë së folmesh a së falmesh (K).**]

foltár i m sh ë ët Folës.

foltár•e ja f e FOLTAR I.

fóltë (të) as A Të folur.

foltór•e ja f sh e et Vend i ngritur ku merr fjalën folësi, oratori.

fólun pjes e FOL•Ë (me).

fólun (i e) mb

♦ **>FOLUR (i e).**

♦ *G: Vajzë e folun* vajzë, që i është premtuar dikujt për fejesë. (K).

fólun a (e) f sh a at (të) G > FOLUR A (e).

fólun it (të) as G Premtim; marrëveshje gojore.

fólur pjes e FLAS.

fólur (i e) mb Që lidhet me ligjërimin me gojë dhe jo me shkrim; gojor; që ka të bëjë me gjuhën e përditshme; që përdoret në bisedat e zakonshme. [**Sikurse në të gjitha artet e fjalës, edhe në atë të fjalës së folur (orale), ka një raport të kushtëzuar artistikisht ndërmjet asaj që në studimet bashkëkohore quhet "faction" dhe asaj që quhet "fiction". (ShS).**]

fóluri (së) m: Pushon kurrë së foluri ai!

fólur a (e) f sh a at (të)

♦ Fjalë. [**Gjuha dalngadalë fillonte e trashej si e folura e një njeriu belban. (IK).**]

fólur it (të) as

♦ Aftësia e njeriut për të folur; vënia e kësaj aftësie në veprim; shprehje e mendimeve me anë të gjuhës; veprimtari ligjëruese. **Organet e të folurit. Zhvillimi i të folurit. Humb të folurit. Gjatë të folurit.**

♦ Gjuha si mjet që i shërben njeriut për t'i kumtuar mendimet një tjetri. **Të folurit dhe të menduarit. Kultura e të folurit.**

♦ Gjuha si e flasim në një kohë të caktuar, ligjërimi gojor. **Të folurit e përditshëm. Në të folur e në të shkruar.**

♦ Mënyra se si flet a se si i shqipton dikush fjalët e gjuhës; mënyra se si i shpreh dikush mendimet e tij me fjalë, si u drejtohet të tjerëve ose si merret vesh me ta. Të folur i shpejtë (i ngadalshëm). Të folur teatral. Të folur skenik mjeshtëria artistike e të folurit në skenë, fjala artistike. Të folur gazmor. Të folur me thumba.

folládh•ë a f sh a at zool (Lithodomus) Butak dyguaskor gjatush, që gërmon gropë për t'u mbrojtur.

fólla-fólla ndajf Ç: E ka fytyrën folla-folla e ka fytyrën pika-pika (quka-quka).

fóll•ë a¹f sh a at

- ♦ Ç Stoli me pllakë metalike në veshjet e grave.
- ♦ Kopsë prej metali të lehtë.

fóll•ë a²f sh a at

- ♦ Nishan i fytyrës.
- ♦ Ç Pikë; njollë; kukë e fytyrës.

fóll•ë a³f sh a at kryes sh Ç Sende argjendi; argjendurina.

fóll•ë a⁴f sh a at J Shtrojë e brendshme e këpucëve.

fóll•ë a⁵f sh a at

- ♦ Luspë peshku.
- ♦ Leskër e trashë e gjarprit kur ndërron lëkurë.

follósh i m sh e et Strofull i kafshës.

fom i m sh e et bot (Fumaria officinalis) Bimë barishtore njëvjeçare e gjysmësferës veriore, me kërcell të dobët 10 - 50 cm të gjatë, me lule të vogla të kuqërreme, që lidhin kapsula të mbushura me fare me përmbajtje alkaloidësh, kripërash kaliumi dhe taninësh; përdoret si ushqim për bagëtinë dhe në mjekësi.

fon i m fiz Njësi e lartësisë së zërit e barabartë në numër me intensitetin e matur me decibelët e një toni prej 1 000 herc.

fond i m sh e et

- ♦ *ek, fin* Tërësi e mjeteve monetare e materiale të caktuara për një qëllim; tërësi e këtyre mjeteve që shërbejnë si burim dhe si rezervë kryesore për diçka; kapital. **Fondi monetar (valutor).Fondi i pagave.** [Fondet e majme që jepeshin ndryshe për zhvillim artistik dhe ndërmarrje sportive patën kryesisht një qëllim hedonistik (KM).] [U krijua kështu një **fond i përbashkët, i cili... arrinte në shumën e përgjithshme prej 200.000 dukatash t'arta në vit.** (AE).]

- ♦ *sh ek* Letra me vlerë.

- ♦ Tërësi sendesh me vlerë që i përkasin diku; pasuri. Fondi i tokës (pyjeve, librave). **Fondi i albanologjisë.**

- ♦ *gjuh* Pasuri e leksikut të një gjuhe; tërësi fjalësh, shprehjesh etj. **Fondi aktiv (pasiv) i leksikut. Fondi themelor i fjalorit** fjalët që përbëjnë bërthamën e leksikut të një gjuhe. [jo vetëm sepse **fondi arkivor** është mjaft i pasur e i gjerë, por edhe sepse nuk mund të thuhet se janë shterruar kërkimet drejtpërdrejt nga goja e popullit. (ShS).]

- ♦ *fig* Diçka me vlerë; pasuri e çmuar.[Por arësyeja m'e thellë e këthimit të shumicës së Shqiptarëve t'islamizëm duhet kërkuar në fondin shpirtëror të tyre. (AE)]

Fondi Monetar Ndërkombëtar Organizatë ndërkombëtare e themeluar më 1945 për të nxitur tregtinë dhe bashkëpunimin ndërkombëtar dhe stabilizimin e kurseve të këmbimit.

fondación i m sh e et Fond parash të caktuara për mirëbërësi, për kërkime shkencore etj.; organizatë jofitimprurëse që administron këtë fond. [...këtij libri të botuar nga

Shtypshkronja "VOLAJ" me ndihmën financiare të Fondacionit "SOROS" dhe të Dhomës së Tregtisë të Shkodrës (GjSh).]

fundamentál e mb Themelor. [në Kanunin e Lekë Dukagjinit ... shofim se tre elementet fundamentale të "kulturës shqipëtare" janë: Besa, Nderi dhe Burrnija! (KM).]

fonderí a f sh - të

♦ Ndërmarrje a repart i veçantë në një uzinë, fabrikë etj. ku shkrihen e derdhen në kallëp metalet ose xhami. >**SHKRITOR•E JA.**

♦ Teknologji e derdhjes së metalit në kallëp.

fónd•ë a Af sh a at Burim; pus.

fonditór i m sh ë ët Ai që punon në fonderi; specialist për shkrirjen dhe derdhjen e metaleve; shkrirës.

foném•ë a f sh a at gjuh Njësia më e vogël e sistemit tingullor të një gjuhe, e cila shërben për të ndërtuar fjalët dhe bën të dallohen veshjet tingullore të fjalëve të ndryshme. **Fonema dhe morfema. Sistemi i fonemave.** [Së pari, në asnjë autor të vjetër nuk gjejmë për fonemën f grafemën ph, siç na e jep dr. Ahmeti te fjala phorte. (AKI).]

fonematík e mb gjuh I fonemës; që ka të bëjë me fonemën.

fonemór e mb gjuh >FONEMATIK E.

fonendoskop i m sh ë ët mjek Instrument që përforcon tingujt brenda trupit.

fonetík e mb gjuh

♦ I fonetikës; që ka të bëjë me tingujt e të folurit a të gjuhës. **Sistem fonetik. Veçori fonetike. Analizë fonetike.**

♦ (Alfabet) që ka një shkronjë për çdo tingull a fonemë; që shkruhet ashtu si shqiptohet, që mbështetet tërësisht a kryesisht te shqiptimi. **Alfabet fonetik. Drejtshkrim (sistem) fonetik.** [sot askush nuk është në gjendje të shpjegojë në mënyrë të sigurt se cili ka qenë tingëllimi fonetik i emrit të perëndisë në hebraishte, që shënohej "jhv" (ShS).]

fonetikán i m sh ë ët Studiues a specialist i fonetikës.

fonetikán•e ia f e FONETIKAN I.

fonetík•ë a f gjuh

♦ Tërësi e mjeteve tingullore të një gjuhe, ndërtimi tingullor i një gjuhe. **Fonetika e shqipes.**

♦ Degë e gjuhësisë, që studion mjetet tingullore të një gjuhe, ndërtimin tingullor të saj dhe zhvillimin e tij ose sistemin e tingujve të artikuluar në përgjithësi. **Fonetikë përshkruese (historike, krahasuese).** [... shqyrtimi i gjerë dhe plot erudicion i të dhënave rreth fonetikës dhe përbërjes leksiko-frazeologjike që nden "Perikopeja" (GjSh).]

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; bis tekst që përmban këto njohuri. **Program i fonetikës. Fonetika për shkollat e larta.**

fonetikísht ndajf gjuh Në pikëpamje fonetike.

fonetíz•ëm mi m gjuh Studim i mënyrës së artikulimit të tingujve (të të folurit).

fon•g gu¹ m sh gje gjet K Prush e hi bashkë.

fon•g gu² m sh gje gjet K Kullotë e thatë në bjeshkë.

fóngull a f sh a at K Prush e hi bashkë.

foní a f Pajisje a sistem zanor.

foník e mb (Sistem) zanor; tingëllor.

fono- fjalëform Tingull-.

fonofilm i m sh a at libr Film me zë.

fonofobí a psik Frikë patologjike nga tingujt e lartë.

fonográf i m sh ë ët Gramafon.

fonografi a f

- ♦ *gjuh* Drejtshkrim i bazuar në shqiptim.
- ♦ Sistem stenografik i mbështetur në tingull.

fonografik e mb gjuh (*Sistem drejtshkrimi*) i bazuar në shqiptim.

fonogram i m sh e et Shkronjë ose simbol i një alfabeti fonik, që përfaqëson një fjalë ose fonemë në të folur.

fonokardiogram i m mjek Diagram i tingujve që regjistrohen nga rrahjet e zemrës.

fonolit i m sh e et gjeol Shkëmb vullkanik i përbërë nga feldspate dhe nefelinë.

fonolog u m sh ë ët Studiues a specialist i fonologjisë.

fonológ•e ia f sh e et e FONOLOG U.

fonologji a f gjuh Studim i tingujve të të folurit.

fonologjik e mb gjuh I fonologjisë; që ka të bëjë me fonologjinë.

fonologjikisht ndajf gjuh Në pikëpamje fonologjike.

fonomét•ër ri m sh ra rat fiz Pajisje për matjen e intensitetit të tingujve.

fonometrí a m fiz Matje e intensitetit të tingujve.

fonometrík e mb fiz I fonometrisë; që ka të bëjë me fonometrinë.

fonón i m sh e et fiz Kuant i energjisë së dridhjes në një trup të ngurtë ose në mjedis elastik; kuant i tingullit.

fonoték•ë a f sh a at kin Arkiv i disqeve.

fons et origo /fons et órigo/ shpr lt Burimi dhe prejardhja.

font i m sh e et shtyp, tek inf Lloj shkronje me madhësi dhe stil të caktuar brenda një familjeje.

fontán•ë a f sh a at ark Shatërvan.

fontanél•ë a f sh a at anat But i kresë; pjesë e butë në majë të kokës së foshnjës.

fonjésht•ër ra f sh ra rat krahin Dritare e ngushtë në kulm të shtëpisë.

for a f sh a at A Mburje; mendjemadhësi.

For i m shkurt i Kistofo.

fóra ndajf bis Me guxim a trimëri.

*

Ia bëj fora Tregoj guxim të rrallë; bëj një punë që i çudit të gjithë; lë nam; bëj shpenzime të mëdha. [... **Vallë kush e bëri fora?/ Selam Hasani nga Vlora/ pika gjak i kullon kordha.** (Pop). [**Si trima që ishin, e bënë fora edhe u vranë trimërisht në shesh të burrave. U ngritën pastaj edhe farefisi edhe i dogjën shtëpinë njëri-tjetrit** (DhP).]

foragjër e mb bujq (Bimë) që mbillet e përdoret si ushqim për kafshët ose për shpendët; (*ushqim*) i përbërë prej foragjeresh. **Bimë (kulturë) foragjere.**

- ♦ (*Lopë*) e ushqyer me foragjere për qumësht ose për mish; (*pulë*) e mbajtur me ushqim plotësues për të rritur rendimentin.

foragjère t f sh bujq Bimë barishtore si jonxhë, misër, tërshërë etj. , që mbillen si ushqim për kafshët ose për shpendët; ushqim i kafshëve ose i shpendëve që përbëhet prej këtyre bimëve.

Foragjere të njoma (të thata).

foraminifére t f sh inv Protozoarë deti me guaskë me vrime.

fórb•ël la f kryes sh la lat Qëresa si lëkura, pjesa e mesit me farat etj. , të disa pemëve.

fórca pasth Përdoret për të nxitur dikë në një punë a veprim. **Forca, djema, jepni edhe një dorë!**

forcád•e ja f sh e et Forcë; dhunë.

forcát•ë a f sh a at Forcë.

forcé ja f sh e të vjet usht G Kala; qytezë e përforcuar si kala.

force majeure /fors maxhër/ shpr fr

- ♦ Fuqi e pakundërshtueshme ose e pashmangshme, që nuk varet nga dëshira a vullneti i njeriut.
- ♦ *drejt* Rrethana të paparashikueshme që e pengojnë dikë në përmbushjen e detyrimeve sipas kontratës.

frocéps i m sh e et mjek Pincë e madhe e gjinekologut, që ndihmon mban kokën e foshnjës gjatë lindjes; pincë që përdoret në laborator ose në sallë operacioni.

forcér i m sh ë ët Arkë; kuti.

fórc•ë a f sh a at

fórc•ë a f sh a at

- ♦ Aftësi fizike e elementeve të natyrës. **Forca gërryese e ujit.** >FUQI A.
- ♦ Aftësi fizike, mendore dhe shpirtërore e njeriut. **Forca punëtore. Forca e krahut. Forca e vullnetit (e ndjenjave). Me të gjitha forcat. Mbledh forcat** përdor të gjitha aftësitë fizike. **Iu prenë forcat. Forcë e karakterit.** [Një nga mjetet misterioze që ia ka falë natyra asht, padyshim, forca sugjестive e tij (KM).]
- ♦ *fiz* Energji e harxhuar ose e çliruar në një njësi kohe për të bërë një punë; fuqi e ushtruar mbi një trup që ndryshon gjendjen e tij të qetësisë ose të lëvizjes; madhësi fizike që karakterizon tërheqjen, shtytjen etj. ndërmjet grimcave, trupave e fushave. **Forcë elektrike (mekanike). Forcë tërheqëse (shtytëse). Forcë magnetike. Forcë ngritëse. Forca molekulare (bërthamore). Forca fërkimit (plogëtisë). Forca e ujit (erës, motorit). Madhësia e forcës.**
- ♦ Mundësi materiale; burim i të mirave materiale; tërësi e këtyre të mirave; fuqi. **Forca ekonomike. Forca mbrojtëse. Me ato forca që kemi.**
- ♦ Aftësi për të ushtruar autoritetin tek të tjerët, për të ndikuar mbi ta, për t'i bindur për diçka etj.; aftësi e një ideje etj. për të vepruar në mendjet e njerëzve, për t'i udhëhequr në punë e në jetë; shkallë e ndikimit të kësaj aftësie. **Forcë bindëse (udhëheqëse). Forca e shembullit (fjalës). Forca e zakonit (e traditës).** [Dhe forca s'është tjetër veçse organizimi, bashkërenditja e fuqive të veçanta nën një drejtim të përgjithshëm. (AE).]
- ♦ Detyrim a shtrëngim i përdorur për një qëllim të caktuar; dhunë. **Politika e forcës. Nga pozitat e forcës. Me forcën e armëve (e bajonetës)** duke e detyruar me armë, me luftë.
- ♦ Shkak a burim i një veprimtarie, pune a diçkaje tjetër; fuqi. **Ç'forcë e shtyri (e bëri për vete, e frymëzoi)?**
- ♦ *kryes sh* Grup shoqëror me tipare e karakteristika, prirje e drejtime të njëjta, me qëllime e interesa të përbashkëta. **Forcat shoqërore. Forcat patriotike (demokratike, antifashiste, liridashëse, përparimtare, revolucionare, reaksionare).**
- ♦ *usht kryes sh* Tërësia e të gjithave njësive ushtarake të një vendi, se bashku me mjetet luftarake; ushtria; njësit ushtarake. **Forcat tokësore (detare, ajrore). Forcat ndërluftuese. Forcat pushtuese (mercenare, policore).**
- ♦ *kryes sh.* Njerëzit me profesion të njëjtë a të ngjashëm; ata që përbëjnë një kolektiv. **Forcat krijuese (artistike, letrare, shkencore).**
- ♦ *bis* Numër njerëzish që punojnë, jetojnë e hanë bashkë; *kryes sh* ata që punojnë në një vend pune me profil të ngjashëm. **Marr forcën. Hyj në forcë** kam të drejtë të ha në një mensë bashkë me kolektivin. **Fut në forcë punëtorët (ushtarët) e rinj.**

*

Me forcë (me tërë forcën) Me vendosmëri dhe këmbëngulje.

Me forcat tona (e veta) Duke u mbështetur në aftësitë, mundësitë dhe burimet e brendshme a vetjake.

Mat forcat me dikë Ndeshem a matem me dikë.

**

forca prodhuese *ek* Njerëz me përvojë dhe shprehi pune së bashku me mjetet e prodhimit.
forcë aerodinamike *mek* Forcë që zvogëlon rezistencën e ajrit të ushtruar mbi një trup në lëvizje.

forcë aerostatike *mek* Forcë që mban gazet në baraspeshë; forcë që baraspeshon mjetet fluturuese në kushte atmosferike.

forcë aksore *mek* Forcë e ushtruar përgjatë boshtit.

forcë e aftë për punë *ek* Pjesë e popullsisë në moshë pune.

forcë e gjallë *ek* Njerëz dhe kafshë pune.

forcë e kohezionit *fiz* Forcë që mban në gjendje të pandryshueshme grimcat e një lloji lënde.

forcë e mbinatyrshme Fuqi e mbinatyrshme.

forcë e rëndësës *fiz* Forcë e ushtruar mbi një grimcë për shkak të tërheqjes të ushtruar mbi të nga grimca të tjera.

forcë madhore

♦ Fuqi e pakundërshtueshme ose e pashmangshme, që nuk varet nga dëshira a nga vullneti i njeriut.

♦ *drejt* Rrethana të paparashikueshme që pengojnë në përmbushjen e detyrimeve sipas kontratës.

forcë tërheqëse

♦ *tek* Energji e nevojshme për të vënë në lëvizje një mjet në rrugë, shina etj.

♦ *fig* Hir shpirtëror, që e bën dikë të frymëzojë besim dhe afri të tjerët.

forcë tërheqëse brendamolekulare *fiz* Energji që mban të bashkuar një bërthamë.

forcëdhënës e mb Që jep forcë; që rrit a shton forcat; fuqিদhënës.

forcëmátës i m sh - it Aparat matës i forcës muskulore të krahëve ose forcës mekanike të një pajisjeje.

forcërisht *ndajf* Me forcë; me dhunë. [Vinin me radhë fjalët dezertim, sjellje forcërisht në zyrën e rekrutimit, gjyq ushtarak, burg. (IK).]

forcím i m

♦ Aftësim fizik i trupit; kalitje e trupit.

♦ Kalitje mendërisht, moralisht e shpirtërisht; kalitje e vullnetit dhe qëndrueshmërisë para vështirësive.

♦ Ngritje e shkallës së qëndrueshmërisë dhe sigurisë.

♦ Fortësim; ngurtësim (*i lëndës*).

♦ Ngritje e shkallës së fortësisë së një lëngu ose i gradës së alko(o)lit.

**

forcim i monedhës *fin* Ngritje e vlerës së monedhës.

forc•óhem¹ óva (u) úar

I vetv

♦ Marr fuqi; bëhem më i fortë, më i shëndetshëm e më i aftë fizikisht; kalitem. **Forcohem duke bërë gjimnastikë.**

♦ *fig* Bëhem më i fortë mendërisht, moralisht e shpirtërisht; kalit vullnetin e karakterin.

♦ *veta III* Bëhet më i fortë, më i fuqishëm; fuqizohet.

♦ *veta III* Bëhet më i fortë, më i qëndrueshëm, më i sigurt; ngrihet në një shkallë më të lartë; rritet; shtohet. **Forcohet miqësia (dashuria, besimi, bindja). Forcohet rregulli (disiplina).**

♦ *veta III* Bëhet i fortë si gur, ngurtësohet. **Forcohet toka (balta, llaçi, brumi).**

♦ *veta III* Rritet sasia e alkoolit të pijeve, e thartorit në një lëng. **Forcohet rakia (vera).**

Forcohet uthulla.

II pës e FORC•OJ.

forc•óhem² *vetv óva (u) úar krahin* Fejohem.

forc•ój¹ *kal óva úar*

♦ E bëj më të fortë, të shëndetshëm, të qëndrueshëm; e bëj më të aftë për të kryer lëvizje a veprime fizike; kalit. **Forcoj trupin. Forcoj shëndetin. Forcoj muskujt (krahët). Të forcon zemrën.**

♦ E bëj të fortë si gur, ngurtësoj. **Thatësira i forcon tokat. Të ftohtët e forcoi llaçin.**

♦ E bëj që t'i qëndrojë peshës, shtypjes a një veprimi tjetër të jashtëm; e bëj të qëndrueshëm; e bëj më të fortë duke i vënë një mbështetje; përforcoj. **Forcoj murin (urën, shtyllat, digën).**

♦ E bëj më të fortë; i rrit vlerën, i jap fuqi; fuqizoj. **Forcoj ekonominë (monedhën).**

♦ *fig* Kalit moralisht, shpirtërisht e mendërisht; e bëj të fortë e të qëndrueshëm (*karakterin*); e bëj të mos ndikohet lehtë e të mos preket shpejt.

♦ E bëj më të fortë, më të qëndrueshëm, më të sigurt; e ngre në një shkallë më të lartë; rrit; shtoj. **Forcon vullnetin (karakterin). Forcon bashkimin (lidhjet, marrëdhëniet). Forcoj rregullin (disiplinën, organizimin). Forcoj pavarësinë ekonomike të vendit. Forcoj qëndresën.**

forc•ój² *kal krahin G >FORC•UE (me).*

forcóm•ë *a f sh a at usht* Pikë e fortifikuar.

forcúar (i e) mb

♦ I bërë më i fortë, më i shëndetshëm e më i aftë fizikisht; i kalitur.

♦ I bërë më i fortë mendërisht, moralisht e shpirtërisht.

♦ I fuqizuar.

♦ I bërë më i fortë, më i qëndrueshëm e më i sigurt.

♦ I ngurtësuar.

♦ (*Pije*) me gradë të lartë nga shtimi i nivelit të alko(o)lit në të.

forc•úe (me) kal óva úe krahin G Fejoj.

forc•úe (me u) kal óva (u) úe krahin G Fejohem.

forcúem (i) e (e)¹mb *G >FORCUAR (i e).*

forcúem (i) e (e)²mb *krahin G* I fejuar.

forcúes e mb

♦ Që i jep fuqi njeriut, që ia forcon shëndetin, që e bën trupin më të fortë. **Bar (ushqim) forcues.**

2. Që shërben për ta bërë më të fortë e më të qëndrueshme diçka; përforcues. **Mjete**

forcuese. Mure forcues.

forcúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të forcohet.

foré ja¹f sh - të Shpresë.

foré ja²f G

♦ Ngushticë; vështirësi ekonomike.

♦ Vështirësi; hall.

foré ja³f sh - të *G* Grindje.

foré ja⁴f sh - të *G* Grykë e remës së mullirit.

fór•em *vetv a ur J* Më shkon buka keq; më ngec kafshata në fyt.

forét•ë a m sh a at *G* Turjelë.

fór•ë a f sh a at

♦ Vrull; hov.

♦ Kryelartësi; arrogancë; fodullëk.

forfulláj•ë a f a at Vorbull ere.

forjëmöre mb A (Njeri) i hedhur; plot energji.

forím i m J Ngecje e kafshatës në fyt.

forínt•ë a f sh a at vjet Monedhë bazë e Hungarisë.

formación i m sh e et

♦ *libr* Shkallë a etapë e caktuar në zhvillimin historik e shoqëror të njerëzimit; rend.

Formacion ekonomiko-shoqëror rend a sistem ekonomiko-shoqëror.

♦ *gjeol* Tërësi e shtresave të tokës, të formuara në kushte të njëjta gjeologjike, me të njëjtën prejardhje dhe përbërje. **Formacione gëlqerore.**

♦ *usht* Nënrepart, repart ose tërësi repartesh të së njëjtës armë, së bashku me mjetet përkatëse të luftimit; mënyra e vendosjes a e grupimit të këtyre forcave e mjeteve. **Formacioni i luftimit. Formacion marshimi. Formacion aeroplanësh. Fluturim në formacion.**

♦ *libr* Mënyrë e vendosjes ose e rreshtimit të një grupi njerëzish të organizuar në një punë a veprimtari. **Formacion orkestral (simfonik). Formacion pune. Formacioni i skuadrës. Hyj në formacion. Formacion katër, dy, katër.**

formál e mb

♦ I formës; që ka të bëjë me formën e diçkaje, që i përket formës. **Analizë formale. Nga pikëpamja formale.**

♦ Që është sa për formë; (*veprim*) i bërë sa për t'u dukur, sa për sy e faqe; (*analizë etj.*) e mbështetur vetëm te forma, pavarësisht nga përmbajtja. **Punë (kërkesë) formale. Qëndrim formal. Ka karakter formal. [në njenën anë, juristi formal e realist, dhe në anën tjetër, produkti - si me thanë - i netëve andrrimtare orientale (KM).]**

*

logjikë formale Shkencë që studion ligjet dhe format e të menduarit drejt, pa lënë mënjane përmbajtjen të tij.

formaldehíd i m e et kim Gaz pa ngjyrë me erë të keqe shpuese; zakonisht përdoret si dizinfektues dhe lëndë prezervative, si dhe në sintezë kimike.

formalín•ë a f kim Tretësirë e kthjellët e ujshme e formaldehidit, që përmban një sasi të vogël metanoli.

formalíst e mb

♦ Që është karakteristik për një njeri, i cili shikon vetëm formën dhe lë mënjane përmbajtjen, që i jep rëndësi vetëm anës së jashtme.

♦ *fil* Që mbështetet në formalizëm; që ndjek e përkrah formalizmin.

♦ *let, art* Që mbështetet në formalizëm; që krijon sipas rrymës së formalizmit; që përkrah a ndjek formalizmin. **Shkollë formaliste. Art formalist.**

formalíst i m sh ë ët

♦ Ai që shikon vetëm formën dhe lë mënjane përmbajtjen, që i jep rëndësi vetëm anës së jashtme.

♦ Pasues i formalizmit në art, letërsi e filozofi.

formalist•e ja f sh e et f e **FORMALIST I.**

formalisht ndajf Nga pikëpamja a nga ana formale; sa për formë, sa për dukje, sa për sy e faqe. [Kjo skemë, ndonëse formalisht rezulton me një strukturë dygjymtyrëshe, në fakt ka një përmbajtje kuptimore prej fjalie të plotë: (ShS).]

formalitét i m sh e et libr

- ♦ Shkresë, vërtetim etj. që kërkohet sipas ligjeve e rregullave zyrtare; veprim zyrtar i nevojshëm për të kryer një punë a për të zgjidhur një çështje. **Kryej (plotësoj) formalitetet.**
- ♦ Veprim pa rëndësi që bëhet sa për sy e faqe, veprim formal. **Sa për formalitet** sa për sy e faqe; formalisht.

formaliz•ëm mi m libr

- ♦ Vlerësimi e trajtimi i diçkaje duke i dhënë rëndësi vetëm formës, pa marrë parasysh përmbajtjen; trajtim i një çështjeje duke u mbështetur vetëm tek ana e jashtme pa hyrë në thelbin e saj.
- ♦ *fil* Rrymë që, sipas mendimit marksist, i jep rëndësi vetëm formës, duke e parë këtë si diçka në vetvete, të shkëputur nga përmbajtja e saj ideore e nga realiteti objektiv, që e mohon përmbajtjen dhe e sheh zhvillimin historik të botës e të shoqërisë si diçka abstrakte, sipas disa formulave e skemave të gatshme.
- ♦ *let, art* Rrymë që e sheh artin si sferë të ndërgjegjes së kulluar, të shkëputur e të pavarur nga realiteti jetësor.
- ♦ Ndjekje e verbër e formaliteteve.

formalizím i m

- ♦ *zyr* Dhënie e statusit formal a zyrtar.
- ♦ Dhënie e trajtës a strukturës përfundimtare.

formaliz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e FORMALIZ•OJ.

formaliz•ój kal óva úar

- ♦ *zyr* I jap status formal a zyrtar (*një vendimi*).
- ♦ I jap trajtë a strukturë përfundimtare (*diçkaje*).

formalizúar (i e) mb

- ♦ *zyr* (*Vendim*) me status zyrtar.
- ♦ (*Mendim, plan etj.*) me strukturë përfundimtare.

formát i m sh e et

- ♦ Përmasa të një botimi. **Libër me format xhepi.**
- ♦ Mjet në të cilin është regjistruar një tekst, zë a figurë. **Koleksion muzikor i prodhuar në format disku.**
- ♦ *tek inf* Strukturë e përpunimit, ruajtjes dhe paraqitjes së të dhënave.

formatím i m sh e et

- ♦ *shtyp* Përcaktim i formatit të një libri, reviste etj. **Formatim i faqes (tekstit etj.).**
- ♦ *inf* Dhënie e formatit të dëshiruar (*një disku*).

format•óhet úa (u) úar pavet e FORMAT•OJ.

format•ój kal óva úar

- ♦ *shtyp* Përcaktoj përmasat e (*një libri, reviste etj.*).
- ♦ *inf* I jap (*një disku*) formatin e dëshiruar. **Disk i formatuar.**

formatúes e mb inf (Pajisje, program) që bën formatimin (e diskut).

formatúes i m sh - it dhe inf Mjet që bën formatimin e diskut.

formatúesh•ëm (i) me (e) mb inf (Disk) që mund të formatohet.

formél•ë a f sh a at Thërri; vezë morri.

fórm•ë a f sh a at

- ♦ Tërësi e vijave dhe tipareve të jashtme të dikujt a diçkaje; anë e dukshme, trajtë, figurë a pamje e jashtme e diçkaje pavarësisht nga lënda me të cilën është bërë; tipare të jashtme të njeriut ose të kafshës. **Formë katrore (vezake, e rregullt). Formë e çuditshme. Forma e sendit (gjethes, trupit, kokës). Në formë rrethi (zemre). Merr (ndërron, ndryshon)**

formën. U jap formë flokëve rregulloj flokët në një mënyrë të caktuar. [Gjymtyrët e mia kanë marrë formën e pikëpyetjes dhe presin, D. (XhS).]

♦ Anë e jashtme a e përfaqshme e diçkaje, që nuk shpreh përmbajtjen e vërtetë; dukje; mënyrë se si sillet a vepron dikush; diçka formale. **E bën për formë. Sa për formë** formalisht, sa për sy e faqe.

♦ *tek* Kallëp ose mostër që shërben për të bërë diçka; *shtyp* kornizë me relief ku vendosen gërmat metalike për shtypje; diçka që ka trajtën e një kallëpi a të një kornize dhe që përdoret për qëllime të ndryshme. **Formë metalike (prej druri). Format e djathit. Repart i formave. Derdh në formë me rërë të thatë.**

♦ Ndërtimi i diçkaje, i kushtëzuar nga një brendi e caktuar; mënyrë e organizimit të një përmbajtjeje të caktuar; mënyrë se si shfaqet, paraqitet, shprehet a është diçka; lloj tjetër i diçkaje. **Format e ekonomisë (pronësisë). Formë përfundimtare (e përmbledhur). Format e shtetit (qeverisjes). Format e sëmundjes. Format e shprehjes së mendimit. Format e energjisë. Forma e folur (e shkruar) e gjuhës.**

♦ *fil* Mënyrë e lidhjes së elementeve të përmbajtjes; mënyrë e organizimit, e ndërtimit të brendshëm dhe e shprehjes së përmbajtjes. **Forma dhe përmbajtja.**

♦ *let, art* Mënyrë se si ndërtohet e organizohet një vepër letrare e artistike; tërësi e mjeteve shprehëse e figurative e një vepre letrare e artistike. **Format e vogla** vepra a krijime jo të mëdha nga vëllimi dhe jo të vështira nga kompozicioni. **Forma dhe përmbajtja. Elementet e formës.**

♦ Gjendje shëndetësore a shpirtërore e mirë; gjendje fizike e mirë. **Formë sportive. Jam (sjell, vij) në formë. Bie nga forma.**

♦ *gjuh* Trajtë e një fjale, që shpreh kategori e kuptime gramatikore të caktuara; mënyrë e ndërtimit të një njësie gjuhësore (*fjalë a fjali*); mënyrë e veçantë e organizimit të brendshëm të gjuhës ose mënyrë e veçantë si shprehet një përmbajtje e caktuar në një gjuhë a nga një fjalë. **Forma të thjeshta (të përbëra, të pathjeshta, përshtatëse, të plota, të shkurtuara, të shtjelluara, të pashtjelluara, analitike, sintetike). Format e fjalës. Forma e njëjësit (e shumës).** Forma e dëftores (*habitores, së pakryerës, së kryerës së thjeshtë*). Forma e fjalisë.

♦ *hist* Seminar për çështje ideologjike e politike për edukimin e punonjësve.

♦ Format. **Forma e librit (e broshurës).**

*

I formës së prerë (*Vendim gjyqi*) i vendosur përfundimisht, që nuk mund të rishqyrtohet e të ndryshohet.

Forma të ndërgjegjes shoqërore *fil* Ide, pikëpamje politike, juridike, filozofike, morale, fetare, artistike, etj. që pasqyrojnë realitetin shoqëror në këtë ose atë mënyrë.

formëgatitje *a f sh e et tek* Përgatitje e formave të derdhjes. **Formëgatitje me kasa (makinë).**

formës *e ja f sh e et tek* Formë për derdhje. **Formëse dheu (metali, rëre). Formëse e njomë (thatë).**

formësim *i m sh e et gjuh* Marrje e trajtës së një pjese të caktuar të ligjëratës; marrje e një trajte gramatikore të caktuar. **Formësimi i fjalës së emër (mbiemër, folje).**

formës *ohet vetv úa (u) úar*

♦ *gjuh* Merr trajtën e një pjese të caktuar të ligjëratës; merr një trajtë të caktuar gramatikore.

Formësohet si mbiemër (si emër).

II pës e FORMËS **OJ.**

formës•ó *kal óva úar* I jap trajtë të caktuar (*diçkaje*). [**duke formësuar ... motive të diktura e të ngjizura nga një dell poetiko-dramatik i fuqishëm** (AÇ).]

formësuar (i e) *mb* Që ka marrë trajtë të përcaktuar qartë.

formësuesh•ëm (i) *me* (e) *mb* Që mund të marrë trajtë të përcaktuar qartë.

formím i *m sh e et*

♦ Lindje; shfaqje; dalje. **Formimi i akullit (borës).**

♦ Krijim; marrje e një trajte të caktuar; arritje e një shkalle zhvillimi. [**problemi i kohës së formimit të eposit shqiptar nuk ka marrë ende një përgjigje të kënaqshme nga studimet folklorike.** (ShS).]

♦ Botëkuptim dhe edukatë e fituar në jetë e në shkollë, në një mjedis shoqëror; tërësi e dijeve të përvetësuar në një fushë të shkencës, teknikës a arteve. **Student me formim të gjithanshëm.**

♦ *gjeol* Shtresë e tokës me të njëjtën prejardhje e përbërje; formacion.

♦ *gjuh* Fjalë e formuar sipas një mënyre a sipas një tipi të caktuar. **Formime me prapashtesa (përngjitje).**

form•óhem óva (u) *úar*

I *vetv*

♦ *veta III* Lind, shfaqet a del diçka e re. **Formohet një cipë.**

♦ *veta III* Krijohet e merr një trajtë të caktuar, arrin një shkallë të caktuar zhvillimi dhe fiton disa tipare thelbësore që e bëjnë të jetë i tillë. **U formua kombi (kombësia). U formua gjuha letrare kombëtare shqipe.**

♦ *veta III* (*Një mendim, bindje etj.*) lind e merr formë, krijohet në mendje.

♦ Përvetësoj një botëkuptim dhe edukatë të caktuar; fitoj tiparet themelore të karakterit, mënyrës së sjelljeve e shijeve të caktuara; marr njohuri të përgjithshme a të veçanta kulturore, shkencore etj.; edukohem nëpërmjet shkollës, praktikës dhe jetës shoqërore; përgatitem e zhvillohem në mënyrë të gjithanshme.

♦ *veta III* Fiton tiparet themelore; bëhet i fortë e i qëndrueshëm; kalitet; përsoset. **Formohet karakteri (ndërgjegjja).**

♦ *veta III* (*Një shoqatë, parti etj.*) ngrihet; themelohet.

♦ *veta III* Përbëhet; përftohet. **Formohen retë.**

♦ *veta III* Përbëhet; ka në përbërje. **Brigada formohet nga disa kompani.**

II *pës e FORM•OJ.*

form•ó *kal óva úar*

I *kal*

♦ I jap formë të caktuar (*diçkaje*); derdh në kallëp, prodhoj sipas formave a modeleve të ndryshme.

♦ Themeloj (*një shtet*); krijoj (*një parti, një organ, një ndërmarrje etj.*). **Formoj një komision. [...e formoi një ditë në një banket solemn/ shtetin e zi me rrugë të zeza e qytete të zi** (EB).]

♦ Pajis (*dikë*) me një botëkuptim të caktuar dhe edukatë; e bëj të fitojë tiparet themelore të karakterit, sjellje e shije të caktuara; i jap njohuri të përgjithshme a të veçanta kulturore, shkencore etj.; edukoj nëpërmjet shkollës, praktikës dhe jetës shoqërore; e përgatit a e zhvilloj në mënyrë të gjithanshme.

♦ E bëj diçka të fitojë tiparet themelore; e bëj të fortë e të qëndrueshëm; e kalit; e përsos.

Formoj karakterin (ndërgjegjen).

♦ Bëj diçka të re; krijoj; bëj. **Formoj një fjali. Formoj fjalë të reja.**

♦ Bëj një figurë gjeometrike; vizatoj diçka. **Formoj një rreth me dorë të lirë.**

- ♦ *veta III* Krijon, bën. **Muri po formon bark. Rruga (lumi) formon kthesë (bërryl, lakore).**
- ♦ *veta III* Krijon; zë (*kore, cipë etj.*); vë. **Bima ka formuar rrënjë.**
- ♦ Bëj që të lindë e të ngulitet në mendje (*diçka*); krijoj. **Formoj bindje (një mendim).**
- ♦ *veta III* Është; përbën. **Formon kundërvajtje.**
- ♦ *veta III* Është pjesë përbërëse e diçkaje. **Disa toga formojnë një kompani.**

formúar (i e) mb

- ♦ Që ka marrë formën e vet; i zhvilluar si duhet. **Trup i formuar.**
- ♦ (*Njeri*) i pajisur me botëkuptim, edukatë dhe njohuri të thella; i zhvilluar dhe me përgatitje të përgjithshme të plotë.
- ♦ (*Njeri*) me tipare themelore të forta e të qëndrueshme; (*karakter, vullnet*) i kalitur.

formúes i m sh - it *tek* Çekiç që përdoret për t'i dhënë formën e duhur një cope metali a detali duke e vënë mbi të e duke e goditur me varrë; shkelës. **Formues i thjeshtë.**

formúlár i m sh ë ët Fletë me disa kërkesa, që duhet të mbushet me të dhënat e nevojshme.

[Edhe klasikja më duhej mua që mezi kisha mësuar marifetet e kësaj ane të botës me gjithë ato formularë për të mbushur, rregulla për të ndjekur, ultimatume për të respektuar e të tjera e të tjera. (ED).]

formúl•ë a f sh a at

- ♦ Pohim i shkurtër që përmbledh në mënyrë të prerë një ide, parim, gjendje të përgjithshme, marrëdhënie ndërmjet njerëzve, sendeve e dukurive. **Formulë klasike. Formulë politike (juridike).**
- ♦ Frazë a shprehje e gatshme që përsëritet gjithnjë njësoj, zakonisht për të dalë nga një gjendje e vështirë pa marrë asnjë zotim konkret. **Me formulën e zakonshme. I gjeti një formulë.**
- Formulë klishe** formulë e gatshme. [Në tekstet e këtyre rapsodive gjenden më me shumicë gjithashtu edhe disa formula klishe të poezisë popullore legjendare shqiptare, të cilat në botimet e këtushme, për arsye të njohura, si kufizimet zyrtare, nuk janë përfshirë në botime. (ShS).]
- ♦ Fjalë a shprehje që përdoren në një rit a ceremoni fetare. [në Kuvendin e Matit të vitit 1462, si një nga sinodet shumë të rëndësishme, ku ipeshkvi i Durrësit Pal Engjëlli shkroi edhe të famshmen "Formula e pagëzimit". (GjSh).]
- ♦ *tek* Simbole që shprehin marrëdhënie ose rregull matematikore.
- ♦ *tek* Simbole që përfaqësojnë elementet kimike në një lëndë të përbërë dhe marrëdhëniet sasiore ndërmjet tyre; lëndë kimike e përgatitur sipas një raporti të caktuar midis përbërësve.
- ♦ *sport* Klasifikim i automobilave të garave, kryesisht sipas fuqisë motorike. **Formula 1, 2 etj.**

formúlím i m sh e et

- ♦ Shprehje e një mendimi, parimi, rregulli etj. me gojë a me shkrim. [Por më e rëndësishme është të përballohen vetë çështjet shkencore që kanë mbetur në formulime hipotetike dhe të paargumentuara përfundimisht (ShS).]
- ♦ Pohim i qartë, i shkurtër dhe i përpiktë; diçka që është formuluar. **Formulime juridike.**

formul•óhet pës e FORMUL•OJ.

formul•ój kal óva úar

- ♦ Shpreh me gojë a me shkrim (*një mendim, një parim, një rregull etj.*); shpreh shkurt, qartë e në mënyrë të përpiktë. [Niketa i Remesianës formulon në latinishte kryehimnin e ritualit roman, të mirënjohur në variantin e shenjuar të tij për mbi 15 shekuj, me emrin "Te deum laudamus" (ShS).] [Bazat e tezave të strukturalizmit janë formuluar qysh në fillim të shekullit të 20-të në punimet e zviceranit Ferdinand de Sosyr (ShS).]

♦ *tek* Shpreh me një formulë një madhësi, një rregull, përbërjen e një lënde kimike, një raport, një proces etj.

formuluar (i e) *mb* (Mendim, rregull etj.) i shprehur me gojë a me shkrim.

formulues i m sh - it Ai që formulon (një mendim, një frazë etj.). **Formulues i muzikës.**

formulues•e *ja f sh e et f e* **FORMULUES I.**

formuluesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të shprehet me formulë.

for•ój *kal óva úar* Nxiti; shtyj.

foroléc e *mb* Mendjelehtë; tyryfyl.

foroléc i m sh ë ët Njeri mendjelehtë.

foroléc•e *ja f sh e et f e* **FOROLEC I.**

forq i m sh e et A

♦ Çerdhe.

♦ Strofull.

♦ Shpellë.

forqás•et *vetv a (u) ur A veta III*

♦ (Shpendi) bën çerdhen.

♦ (Kafsha) gjen strofull; bën strofull.

forsát i m kryes sh e et krahin Vegla pune; almise.

fort I *ndajf*

♦ Me forcë të madhe, me tërë forcën; shtrënguar me forcë, në mënyrë që të mos shqitet, të mos ndahet etj. **E goditi fort. Mbaj fort. Shtrëngo (lidh) fort.**

♦ Në një shkallë të lartë; shumë. **Fort i bukur. Fort e me fort. Me fort se kurrë. Shkëlqen fort. E dua fort. U zemërua fort.**

♦ Me zë të lartë. **Këndo (bërtas) fort.**

♦ Bukur shumë; goxha; jo pak; jo keq.

II pj Përdoret me mbiemër a ndajfolje për të formuar shkallën sipërore; shumë. **Fort i bukur.**

Fort i ndershmi... vihet para emrit të një njeriu për t'iu drejtuar me nderim. **Fort mirë. Fort pak. Bukur (mirë) fort.**

*

Aq më fort Veçanërisht, sidomos, aq me tepër; aq me shumë.

Punë e madhe fort! *mospërf* Nuk e çaj kokën fare; nuk më bëhet vonë; nuk merakosem fare.

fortafólës i m sh - it *libr*

♦ Altoparlant.

♦ Përforcues i zërit.

fortángët (i e) *mb G I* fortë; i shëndetshëm.

fórt e *ndajf, mb muz (Pjesë e luajtur)* me forcë dhe me ton të lartë.

fortéçk•ë *a f sh a at krahin G* Copë dërrase sipër derës që e mban të hapur.

fortepiano /fortepiáno/ *muz it*

I *ndajf* Kalim i menjëhershëm nga një ton i lartë në të butë.

II I ekzekutuar me kalim të menjëhershëm nga një ton i lartë në të butë.

fortepiáno *ja f sh - t muz* Piano kryesisht e prodhuar në shek. XVIII-XIX.

fortérz•ë *a f sh a at zool krahin G* Bishtfultere; larvë e bretkosës sapo del nga veza, që merr frymë me verza dhe nuk ka ende këmbë.

fortes fortuna adiuvat /fórt es fortú na adiuvat/ *shpr lt* Fati i ndih të fortit.

fortés•ë *a¹ f sh a at* Kështjellë; kala. [Fortesë shkëmbi, tmerr tirani/ S'të trëmp Romani, as Venecjani (FN).]

**

fortesë ajrore (fluturuese) *av usht* Aeroplan bombardues i rëndë.
fortës•ë a²f sh a at Rrip prej lënde të fortë që u vihet jakave të këmishëve, majave a thembrave të këpucëve etj. për t'i forcuar.

fórtë ndajf krahin G Në vend a shtrat të fortë.

fórtë (i e) mb

♦ (*Send*) i qëndrueshëm ndaj peshës, shtypjes a veprimit të një force të jashtme; që nuk thyhet, nuk epet, nuk thërrmohet, nuk çahet, nuk këputet a nuk prishet lehtë; i ngjeshur, i ngurtë. **Tullë e (dru i, mur i, litar i) fortë. Themele të forta. Arrë e fortë. Tokë e fortë. Bukë e fortë. Tel (metal) i fortë. Sustë e fortë. I fortë si gur.**

♦ (*Send*) që të shpon a të vret kur e prek. **Mjekër e fortë. Qime të forta.**

♦ (*Njeri*) me forcë të madhe trupore, që ka qëndresë, i fuqishëm; (*organ*) i shëndetshëm, jo i sëmurë. **Burrë (plak) i fortë. Grua e fortë. Kalë i fortë. Me trup të fortë. Me këmbë (me duar) të forta. Ka mushkëri të forta (zemër të fortë). Është bërë i fortë.**

♦ Që del ose që shfaqet me forcë të madhe dhe të vret veshin a syrin; që vepron shumë mbi dikë a mbi diçka, jo i shtruar, jo i butë, jo i ëmbël. **Zë i fortë. Dritë e fortë. Ngjyra të forta.**

♦ *fig(Njeri)* me karakter të qëndrueshëm e i vullnetshëm; që duron vuajtjet e nuk përkulet; që nuk ndikohet lehtë e nuk preket shpejt; që e përmban veten në rrethana e kushte të rënda. **Njeri i fortë. Kam zemër të fortë. Tregohem (bëhem) i fortë. I kam nervat të forta jam i durueshëm.**

♦ (*E përpjetë*) me pjerrësi të madhe; (*kthesë rruge*) me kënd të ngushtë, që kalohet me vështirësi.

♦ (*Shi, breshër*) që bie me forcë e në sasi të madhe; (*erë*) me forcë e shpejtësi të madhe.

♦ (*Mot*) i shoqëruar me të ftohtë të madh, ngrica, acar e stuhi; (*dimër*) i ashpër, i madh.

♦ (*Shtet*) i fuqishëm nga ana ekonomike, ushtarake e politike.

♦ I fuqishëm; që përballohet me vështirësi; i rreptë e i përgjakshëm; i ashpër. **Sulm (grusht) i fortë. Goditje (ndeshje, lojë, qëndresë) e fortë.**

♦ *fig* I rreptë, i prerë e pa lëshime. **Disiplinë (censurë) e fortë. Rregull i fortë. Kërkesa (masa) të forta.**

♦ (*Ekonomi, kompani*) me burime e mjete të mëdha.

♦ (*Mjet*) me fuqi të madhe. **Motor (teleskop) i fortë.**

♦ Që vepron me forcë të madhe, që shfaqet në një shkallë të lartë; i qëndrueshëm. **Kujtesë e fortë. Vullnet i fortë. Mbështetje e fortë.**

♦ (*Sëmundje*) që shfaqet në një shkallë të lartë; i rëndë. **Grip i fortë. Ethe të forta.**

♦ I rreptë; i ashpër; i vrazhdë; që ka forcë të madhe goditëse. **Fjalë (përgjigje) e fortë. Notë e fortë. Kritikë e fortë. Shaka e fortë.**

♦ Që karakterizohet nga një luftë e madhe mendimesh e pikëpamjesh, që ka kritikë të ashpër; i zjarrtë, i flaktë. **Diskutim i fortë.**

♦ (*Njeri*) i aftë të përvetësojë mirë njohuritë; që ka përparim në mësim; që e kryen shumë mirë detyrën e vet, që ka përparime e suksese në punë; i aftë, i zoti. **Nxënës (student) i fortë.**

Këngëtar (lojtar) i fortë. I fortë në matematikë.

♦ Që lë gjurmë të thella e nuk shlyhet lehtë nga kujtesa; shumë prekës e mallëngjyes; i thellë.

Mbresa (përshtypje) të forta. Ndjenja të forta.

♦ (*Arsyetim*) me baza të shëndosha, që të mbush mendjen; bindës. **Argument i fortë. Logjikë e fortë.**

♦ (*Lëndë*) me përqindje të lartë alkooli ose thartori; që të djeg fytin kur e pi a e thith. **Raki** (**verë, uthull**) **e fortë. Duhan i fortë.**

♦ (*Pije etj.*) me përqindje të lartë lënde të tretur në të, që vepron menjëherë në organizëm. **Kafe e fortë. Çaj i fortë. Bar (ilaç) i fortë. Helm i fortë.**

♦ *krahin G (Njeri)* i gjindshëm; bujar.

♦ *krahin G (Njeri)* I mirë; i bukur.

*

Me të fortë Me zor; me pahir.

Është kockë e fortë

♦ Është njeri që nuk mposhtet lehtë; është i papërkulshëm.

♦ Është njeri që rron shumë; është në gjendje të punojë edhe në pleqëri.

Ka limë të fortë Është i aftë t'i bindë njerëzit; është i zoti t'ua mbushë mendjen të tjerëve; ka zdrukth të fortë.

Shkalla e lartë do (kërkoni) këmbë të fortaj *u* Duhet matur mirë fuqitë para se t'i hyhet një pune të rëndësishme.

Uthulla e fortë prish enën e vet *ff u* Kush nxehtet kot, pa shkak, dëmton veten.

Myka e di sa e fortë është gozhda *ff u* Ai që e bën punën e di se ç'vështirësi ka ajo.

**

Grurë i fortë *bujq (Triticum durum)* Grurë pranveror me kallë të shkurtër e me hala, që mbillet në vende të thata dhe përdoret kryesisht për prodhimin e makaronave.

Ujë i fortë (i rëndë) *kim* Ujë me përmbajtje të lartë kripërash gëlqerore.

fort•ë a (e) *f sh a at (të)*

♦ *f e* **FORT•Ë I (i).**

♦ Send i fortë. **I pëlqejnë të fortat.**

fórt•ë i (i) *m sh ë ët (të)* Njeri i fortë, i pushtetshëm, i fuqishëm. [**N' kthetra t' fortit kjate i drejti** (GjF).]

fórtë t (të) *as* Fortësi; veti e të qenët i fortë.

fortësi a f

♦ Të qenët i fortë; veti e diçkaje të fortë. **Shkallë e fortësisë.**

♦ *krahin G* Fuqi.

fortësim i *m sh e et tek* Rritje e shkallës së fortësisë.

fortësimatës i *m sh - it tek* Aparat për matjen e shkallës së fortësisë.

fortësisht *ndaif* Me forcë; me dhunë; me zot.

fortë•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Bëhet i fortë.

II *pës e* **FORTË•OJ.**

fortë•ój kal óva úar E bëj të fortë (*diçka*).

fortëúar (i e) *mb* Që është bërë i fortë.

fórti: Ma së forti *shpr ndaif G* Mbi të gjitha.

fortifikát•ë a f sh a at usht Vend i fortifikuar; pozicion zjarri i fortifikuar me mure të trasha, zakonisht prej betonarmeje.

fortifikím i *m sh e et usht*

♦ Ndërtim fortifikatash.

♦ Vend i fortifikuar. **Sistem fortifikimesh.**

fortifik•óhem *vetv óva (u) úar usht*

♦ Ndërtoj fortifikata për të forcuar mbrojtjen e një vendi.

♦ *veta III (Një vend)* mbrohet me fortifikata.

fortifik•ój kal óva úar usht Ndërtoj mure, llogore, kulla a pozicione zjarri për t'u mbrojtur; ngre fortifikata në (*një vend, qytet etj.*) për të forcuar mbrojtjen.

fortifikúar (i e) mb I përforcuar me punime e mjete mbrojtëse. **Pozicion i fortifikuar.**

fortifikúes e mb (*Punim*) fortifikimi.

fortifikúesh•ëm (i) me (e) mb (*Vend*) që mund të fortifikohet.

fortím i m sh e et dhe mjek Ngurtësim.

fortín•ë a f sh a at Pozicion i fortifikuar.

fortísimo ndajf, mb muz (*Pjesë e luajtur*) me ton shumë të lartë.

fortisímó f sh - t muz Pjesë e luajtur me ton shumë të lartë.

fort•óhet úa (u) úar

I vetv *veta III dhe mjek* Bëhet i ngurtë; forcohet.

II pës e FORT•OJ.

fort•ój¹ kal óva úar E bëj të ngurtë (*dicka*).

fort•ój² kal óva úar Kërcënoj (*dikë*); i bëj kërcënime (*diku*jt).

fort•ónj kal óva úar A Fortifikoj; përforcoj.

fortúar (i e)¹ mb I ngurtësuar.

fortúar (i e)² mb I kërcënuar.

fortúes e¹ mb dhe mjek Ngurtësues.

fortúes e² mb Kërcënues.

fortuna caeca est /fortúna çéka est/ *shpr lt* Fati është i verbër.

fortunál i m sh e et det Shtrëngatë.

fortún•ë a f sh a at >FURTUN•Ë A. [dy mijë e sa vjet plot fortuna e shtrengata dhunimesh, kur thundra barbare e anmiqve e shtypi token arbnore (KM).]

Fortún•ë a f mit rom Perëndi e fatit.

fortúr i m sh e et > ÇELI•K KU.

forullí a f sh - të G Vrundull ere; erë që fryn me vrundull. >**FURFULLIM•Ë A.**

forúm i¹ m sh e et libr Mbledhje e anëtarëve të një organi drejtues të një partie, organizate etj.

forúm i² m sh e et krahin

♦ Furrë.

♦ Vatër e zjarrit.

fórra ndajf

♦ >**FORA.**

♦ Ngjeshur; rrasur.

forrás kal i ur veta III Ngjesh; rras.

forrásj•e a f Ngjeshje; rrasje.

forrásur (i e) mb I ngjeshur; i rrasur.

fórrazi ndajf Me ngut; me gjithë shpejtësinë.

fórr•ë a f sh a at > FOR•Ë A.

forrt (i e) mb A

♦ I fortë.

♦ I shkathët.

fós•ë a f sh a at krahin G Rremë uji.

fosfát i m sh e et kim Kripë ose ester i acidit fosforik; anion trivalent i përftuar nga acidi fosforik; komponim organik i acidit fosforik, në të cilin lidhja e grupit acid me azotin ose me

një grup karboksili lejon çlirimin e energjisë (*si në metabolizëm*); lëndë fosfatike, që përdoret për prodhimin e plehrave kimike.

fostafík e *mb kim* I fosfatit; që përmban acid fosforik ose fosfate.

fosfatím i, fosfat•óhet *etj.* >**FOSFATIZIM I, FOSFATIZ•OHET** *etj.*

fosfatizím i *m kim, ind* Shndërrim në fosfat; trajtim me acid fosforik ose me fosfat.

fosfatiz•óhet *vetv veta III* Shndërrohet në fosfat.

fosfatiz•ój *kal kim, ind*

♦ Shndërroj në fosfat.

♦ Trajtoj me acid fosforik ose me fosfat.

fosfatizúar (i e) *mb kim, ind* I shndërruar në fosfat; i trajtuar me acid fosforik ose me fosfat.

fosfór i *m kim*

♦ Element jometalik që shfaqet gjerësisht në fosfate në tri forma alotropike i bardhë a i verdhë, i kuq dhe i zi; është tepër reaktiv dhe helmues; është pjesë thelbësore e protoplazmës; përdoret në piroteknikë, për prodhimin e plehrave kimike dhe mbrojtjen e sipërfaqeve metalike nga gërryerjet (*simboli P*).

♦ Lëndë fosforeshente; lëndë që ndriçon në errësirë.

fosfor i bardhë *kim* Lëndë e butë si dylly, që ndizet vetiu në ajër dhe ndriçon në errësirë.

fosfor i kuq *kim* Lëndë ndezëse që përdoret për prodhimin e shkrepëseve.

fosfor i verdhë *kim* >**FOSFOR I BARDHË.**

fosforeshénc•ë a f

♦ Ndriçim i shkaktuar nga thithja e rrezatimit në një gjatësi vale, që ndiqet nga kthimi i rrezatimit me njëfarë vonese në një gjatësi vale tjetër dhe zgjat për një kohë të caktuar pas pushimit të rrezatimit.

♦ Ndriçim i zgjatur, që nuk shoqërohet me ngrohje të ndjeshme.

fosforeshént e *mb* I fosforeshencës; që është fosforeshent; që ndrit në errësirë.

fosforík e *mb*

♦ *kim* I (që i përket) fosforit; që përmban fosfor. **Acid fosforik** acid tribazik; përdoret kryesisht në përgatitjen e fosfateve për plehra kimikë, si dhe në industrinë e pijeve të buta.

♦ Që ndrit në errësirë; fosforeshent.

fosforít i *m kryes sh e et kim* Kripë e acidit fosforik; shërben si lëndë e parë për prodhimin e superfosfatit.

fosforíz•ëm mi *m mjek* Helmim me fosfor.

fosforizím i *m ind*

♦ Përfitim i vetive fosforike.

♦ Kthim në gjendje fosfati.

fosforiz•óhet úa (u) úar *pa*

I *vetv veta III (Një lëndë)* merr veti fosforike; kthehet në gjendje fosfati.

II *pës e* **FOSFORIZ•OJ.**

fosforiz•ój *kal óva úarind*

♦ I jap veti fosforike.

♦ Kthej në gjendje fosfati.

fosforizúar (i e) *mb ind*

♦ Që ka marrë veti fosforike.

♦ I kthyer në gjendje fosfati.

fosgjén i *m kim* Gaz pa ngjyrë, me erë të rëndë, që dëmton organet e frymëmarrjes.

fosíl e *mb (Lëndë djegëse etj.)* e përftuar nga përpunimi i fosileve. **Qymyr fosil.**

fosíl i m

♦ *gjeo* Mbeturinë kafshe a bime parahistorike, e mbuluar në tokë dhe e ruajtur në trajtë të ngurtësuar; skelet kafshe i mbuluar në tokë prej shumë vjetësh me parë, që gjendet i ruajtur deri në kohën e sotme.

♦ *libr* Diçka që tashmë i përket vetëm së kaluarës; diçka e mbetur prej kohësh ashtu siç ka qenë dhe nuk është zhvilluar më; relik.

fosilizím i m Kthim në fosil.

fosiliz•óhet vetv úa úar

♦ *gjeo* Bëhet fosil; kthehet në fosil.

♦ *dhe gjuh* Ngurtësohet e nuk ndryshon më, mbetet në gjendjen e në formën që ka pasur.

Fosilizohet një parashtesë.

♦ *libr* Bëhet fare i vjetruar e nuk zhvillohet më; mbetet si dëshmi a gjurmë e së kaluarës.

fosilizúar (i e) mb I kthyer në fosil.

fóska-fóska G

I *ndajf* Gropa-gropa të vogla. **Mbetën foska-foska rrugët.**

II *mb* (*Rrugë*) me shumë gropa të vogla.

fósk•ë a f sh a at G Gropë e vogël.

fostújë si mb krahin G (Njeri) i dobësuar, i bërë lëkurë.

fostúj•ë a f krahin G

♦ Llëpusha misri.

♦ Qëresa frutash, perimesh.

foshkím i m sh e et G Mjekim; mjekí.

foshk•ój kal G >FOSHK•UE (me).

foshk•úe (me) kal óva úe G Mjekoj

foshkúem (i) e (e) mb G I mjekuar

foshnják u m sh ë ët G Foshnjë.

foshnjarák e mb

♦ Foshnjor. **Fytyrë (lodra, e qarë) foshnjarake.**

♦ *keq* Që është karakteristik për një fëmijë të vogël; që i shkon a i përshtatet një foshnje; i papjekur. **Veprim (mendim) foshnjarak. Në mënyrë foshnjarake.**

fóshnj•ë a f sh a at

♦ Fëmijë në periudhën nga lindja deri kur fillon të ecë. **Foshnjë gjiri. Foshnjë e porsangritur më këmbë.** [të kam mbajtur në krahë kur ishte foshnjë!/ Pijanik/ I shturur/ Sa poshtë u ule! (GB).] [Ti që u plake dhe qan si foshnjë (MA).]

♦ *fíg* Njeri i papjekur dhe fare pa përvojë në jetë; fëmijë. **Sillem si foshnjë.**

foshnjár e mb >FOSH NJOR E.

foshnjërí a f

♦ Të qenët foshnjë; moshë e fëmijës menjëherë pas lindjes deri sa nis të mëkëmbet; fëmijëri e hershme.

♦ *përmb* Tërësi e foshnjave; foshnja.

♦ *fíg* Etapë e parë a më e hershme e qenies dhe e zhvillimit të diçkaje.

♦ *dhe sh ra rat bis* Veprim fare i papjekur, punë a sjellje prej foshnjash. **Ç'janë këto**

foshnjërira që bën?

foshnjërí m Sjellje foshnjarake (*e një të rrituri*).

foshnjërisht ndajf Si foshnjë (*në veprime e sjellje*).

foshnjër•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem si foshnjë; sillem si foshnjë.

II *pës e* **FOSHNJËR•OJ.**

foshnjër•ój *kal óva úar* (Sëmundja *etj.*) e bën (*dikë*) të sillet si foshnjë.

foshnjërúar (**i e**) *mb J* (I moshuar) që vepron a sillet si foshnjë.

foshnjór e mb

♦ I foshnjës ose foshnjërisë, që i përket foshnjërisë; që është karakteristik për foshnjat ose për foshnjërinë; që ndodh në kohën e foshnjërisë. **Mosha foshnjore. Sëmundje foshnjore.**

Vështrim foshnjor. Zbavitje foshnjore. [I ngazëllyer të hesht me heshtje foshnjore (DA).]

♦ *fig* I periudhës më të hershme të qenies së diçkaje; fillestar. **Periudhë foshnjore.**

♦ *vjet* I arsimit parashkollor të fëmijëve. **Shkollë foshnjore** cikël parashkollor i arsimit për mosha 3-6 vjeç.

foshnjór•e ja f sh e et *vjet* Arsim parashkollor për fëmijët 4-6 vjeç.

foshnjurín•ë a J

♦ Foshnjë.

♦ *fig* Njeri që sillet si foshnjë; i rritur i katandisur si foshnjë.

Fot i m shkurt i Fotion.

fotí a Çf

♦ Kandil me vaj.

♦ Vaj kandili a llambe.

fotíz•ëm mi m sh ma mat psik Vegim i ndritshëm.

Fót•o ua m shkurt i Fotion; Fotaq.

foto- fjalëform libr

♦ Fotografi; që ka të bëjë me fotografinë. **Fotografi; fotoaparát etj.**

♦ I dritës; që ka të bëjë me dritën. **Fotoelement; fotokimi; fotosintezë etj.**

fóto ja f sh - t bis Fotografí.

fotoamatór i m sh ë ët Ai që merret me fotografi si amator.

fotoamatór•e ja f e FOTOAMATOR I.

fotoaparát i m sh e et Aparat fotografik.

fitobiológ u m sh ë ët Specialist i fitobiologjisë; ai që merret me fitobiologji.

fitobiológ•e ia f sh e et f e FITOBIOLOG U.

fitobiologjí a f Studim i ndërveprimit midis dritës dhe qenieve të gjalla.

fitobiologjík e mb I fitobiologjisë; që ka të bëjë me fitobiologjinë.

fotoefékt i m sh e et fiz, kin Efekt fotoelektrik.

fotoekspozít•e a f sh a at Ekspozitë fotografike.

fotoelektricitét i fiz, el Elektricitet i përfutur me anë të dritës ose i ndikuar prej saj.

fotoelektrík e mb I fotoelektricitetit; që ka të bëjë me fotoelektricitetin. **Pilë fotoelektrike.**

fotoelektrón i m sh e et fiz Elektron i lëshuar nga një atom a molekulë gjatë veprimit të dritës në një sipërfaqe të ngurtë.

fotoelektroník e mb fiz I fotoelektronikës; që ka të bëjë me fotoelektronikën dhe fotoelektronin.

fotoelemént i m sh e et fiz Qelizë e ndjeshme ndaj dritës.

fotofíl e mb

♦ *bot* (Bimë) që do dritë.

♦ (Njeri) i dhënë pas fotografisë, artit fotografik.

fotofilí a f

♦ *bot* Photophilia.

♦ Pasion për artin fotografik.

fotofinísh *i m sh* *e et* Photo-finish.

fotofobí *a f psik* Frikë patologjike nga drita.

fotofobík *e mb psik* Që ka frikë patologjike nga drita.

fotogazetár *i m sh* *ë ët* Gazetar që pasqyron a raporton një ngjarje me anë të fotografive.

fotogazetár•e *ja f sh* *e et f e* **FOTOGAZETAR I.**

fotogazetari *a f* Gazetari që mbështetet në përdorimin e fotografive.

fotográf *i m sh* *ë ët* Mjeshtër që nxjerr në fotografi; ai që e njeh mirë artin e fotografimit dhe e ushtron këtë profesion. Fotograf profesionist (amator). Fotografi i revistës (i gazetës).. **[Nuk di pse në atë çast e vështrova thellësisht, me intensitet, si do të thoshin nga këto anë. Me një sy ndoshta prej fotografi. (ED).]**

fotográf•e *ja f sh* *e et f e* **FOTOGRAF I.**

fotografí *a f sh* - të

♦ Figurë e dikujt a diçkaje, e riprodhuar në letër me anë aparatesh të posaçme. **Fotografi bardhë e zi (me ngjyra). Fotografi e çastit. Fotografi e portretit. Ekspozitë (album) fotografish. Nxjerr në fotografi fotografoj. Dal në fotografi fotografohem. [Pas gjashtë muajsh më sollën fotografinë e saj kufomë. Sytë i kishin mbetur hapur, në një habi të përjetshme. (ED).]**

♦ Teknika e riprodhimit të figurave në letër etj. me anë aparatesh optike nën veprimin e rrezeve të dritës etj.; art i fotografimit; mjeshtëri e fotografit. **Fotografi artistike.**

♦ *fig* Riprodhim a përshkrim i përpiktë e i drejtpërdrejtë i një ngjarjeje, dukurie etj. pa dalluar atë që është e rastit nga ajo që është tipike dhe pa bërë ndonjë përgjithësim; fotografim i thjeshtë.

fotografík *e mb*

♦ Që shërben për të fotografuar, që nxjerr fotografi; që përdoret për fotografi; që shërben për të larë filmat e për të nxjerrë fotografitë etj. **Aparat (laborator) fotografik. Letër (pllakë) fotografike.**

♦ Që ka të bëjë me teknikën dhe me mjeshtërinë e fotografimit; që është bërë me anë të fotografimit. **Arti (riprodhim) fotografik. Krijimtari fotografike.**

♦ Që përmban fotografi; me fotografi. **Album fotografik. Ekspozitë fotografike.**

♦ *fig* Që e riprodhon a e përshkruan diçka drejtpërdrejt e në mënyrë të përpiktë, ashtu siç është, pa dalluar atë që është e rastit nga ajo që është tipike dhe pa bërë ndonjë përgjithësim.

Përshkrim (trajtim) fotografik. Pikturë (kujtesë) fotografike.

fotografím *i m sh* *e et* Nxjerrje a dalje në fotografi.

fotografíst *i m sh* *ë ët* >**FOTOGRAF I.**

fotografíst•e *ja f sh* *e et* **FOTOGRAFIST I.**

fotograf•óhem óva (u) úar

I *vetv* Dal në fotografi; i bëj një fotografi vetes.

II *pës e* **FOTOGRAF•OJ.**

fotograf•ój kal óva úar I bëj një fotografi (*dikujt*); nxjerr në fotografi (*dikë*).

fotografúar (i e) *mb* I nxjerrë në fotografi; që ka dalë në fotografi; që e kanë marrë në fotografi.

fotografúes *e mb* Që fotografon a bën fotografi.

fotográm *i m sh* *a at* Figurë fotografike e bërë pa kamera, duke vendosur një send mbi një sipërfaqe të ndjeshme ndaj dritës.

fotogrametrí *a f tek* Metodë e ndërtimit të hartave me anë të fotografimeve, e përcaktimit të lëvizjes së reve, dallgëve të detit etj.

fotogrametrík *e mb* I fotogrametrisë; që ka të bëjë me fotogrametrinë.

fotogravúr•ë *a f sh a at shtyp*

- ♦ Shtyp me lastra të përgatitura me metoda fotografike.
- ♦ Shtyp me pllaka të gdhendura.
- ♦ Përdorim i fotografisë për prodhimin e lastrave.

fotogjén i m sh ë -ët *psik* Figurë pamore që vazhdon edhe ca kohë pas ndërprerjes së veprimit të objektit në retinë.

fotogjeník e mb Që del bukur në fotografi. **Zgjodhi vajzat më fotogjenike.**

fotogjeológ u m sh ë ët Ai që merret me fotogjeologji.

fotogjeológ•e ia f sh e et f e **FOTOGJEOLOG U.**

fotogjeologjí a f Interpretim gjeologjik i fotografive ajrore.

fotogjeologjík e mb Që ka të bëjë me fotogjeologjinë.

fotojonizím i m sh e et fíz Jonizim i krijuar me rrezatim elektromagnetik.

fotokimí a f Degë e kimisë që studion reaksionet të shkaktuara nga përthithja e dritës.

fotokimík e mb I fotokimisë; që ka të bëjë me reaksionet kimike të shkaktuara nga përthithja e dritës.

fotokompozím im sh e et shtyp Përgatitje e lëndës për shtyp duke e kaluar atë në film fotografik.

fotokópj•e a f sh e et

- ♦ Kopje fotografike e lëndës së shtypur a të shkruar, që nxirret në një sipërfaqe të ndjeshme ndaj dritës. [**Kemi të bëjmë me një studim të kryer qysh më 1963 dhe është bërë duke u mbështetur fillim e mbarim vetëm në fotokopjen tërësore të "Mesharit"** (GjSh).]

- ♦ *fíg* Kopje besnike. [**Sepse në thelbin e shpirtit të tij Zogu asht jo vetëm i nipi, por edhe fotokopja politike e Esat Toptanit (KM).**] [**Është për t'u habitur që asnjë redaktor a botues i këtyre revistave nuk ka kërkuar fotokopje të një flete të originalit, për të pasur qoftë dhe një grimcë dëshmie.** (AKI)]

- ♦ *bis* Makinë fotokopjimi.

fotokopjím i m sh e et Shumëfishim me makinë fotokopjuese.

fotokopj•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FOTOKOPJ•OJ.**

fotokopj•ój kal óva úar I bëj fotokopje (*një dokumenti etj.*).

fotokopjúar (i e) mb I bërë me fotokopje.

fotokopjúes e mb Që fotokopjon; që bën fotokopje. **Makinë fotokopjuese.**

fotokopjúes•e ja f sh e et Makinë fotokopjimi. **Fotokopjuese me ngjyra.**

fotokroník•ë a f sh a at Kronikë ngjarjesh e pasqyruar nëpërmjet fotografive.

fotoksilografí a f shtyp Shumëfishim i një fotografisë nga një bllok i gdhendur.

fotoksilografík e mb shtyp I fotoksilografisë; që ka të bëjë me fotoksilografinë.

fotolitík e mb kim (Proces) i shpërbërjes a ndarjes së molekulave nën veprimin e dritës.

fotolitografí a f Shumëfishim i një fotografisë nga një pllakë guri të gdhendur.

fotolitografík e mb I fotolitografisë; që ka të bëjë me fotolitografinë.

fotoliz•ë a f kim Shpërbërje kimike e shkaktuar nga drita ose energji tjetër rrezatuese.

fotomét•ër ri m sh ra rat Instrument për matjen e intensitetit, fluksit ose fuqisë së burimit të dritës.

fotometrí a f fíz Matje e vetive të dritës; degë e shkencës që merret me matjen e intensitetit të dritës.

fotometrík e mb fíz I fotometrisë.

fotomikrográf i m sh e et Fotografi e një figure mikroskopike.

fotomikrografík e mb I fotomikrografit ose i fotomikrografisë.

fotomikrografi *a f* Mjeshtëri e fotografimit të një figure mikroskopike.

fotomodél *i m sh e et* Ai që fotografohet për t'u bërë reklamë prodhimeve të caktuara.

fotomodél *e ja f sh e et f e* **FOTOMODEL I.** Fotomodele për revistë mode.

fotomontázh *i m sh e et* Montazh i figurave të fotografuara.

fotomontím *i >* **FOTOMONTAZH I.**

fotomorfogjenéz *•ë a f bio* Morfogjenezë e bimës e kontrolluar me anë të dritës.

fotomorfogjeník *e mb bio* I fotomorfogjenezës.

fotomozaík *u m sh ë ët* Mozaik me fotografi; mozaik i ndërtuar me fotografi ajrore ose orbitale.

fotón *i m sh e et f iz* Njësi e intensitetit të dritës në retinë e barabartë me sasinë e ndriçimit për milimetër katror nga një burim ndriçimi prej një qiri dritë për metër katror.

fotoník *e mb f iz* I fotonikës; që ka të bëjë me fotonikën.

fotoník *•ë a f f iz* Studim i vetive të fotoneve dhe përcjelljes së tyre.

fotoobjektív *i m sh e et* Objektivi i aparatit fotografik.

fotoperiód *•ë a f sh a at bio* Periudhë kohe brenda një dite, në të cilën një organizëm merr dritë.

fotoqelíz *•ë a f sh a at f iz, el* Pajisje elektronike që i ndryshon vetitë elektrike nën veprimin e dritës.

fotoreceptór *i m sh ë ët bio, anat, tek* Element që reagon ndaj dritës që bie mbi të.

fotoreklám *•ë a f sh a at* Reklamë me anë të fotografive.

fotoreportázh *i m sh e et* Reportazh i bërë nëpërmjet fotografive.

fotoreportér *i m sh ë ët* Ai që bën reportazh me fotografi.

fotoreportér *•e ja f sh e et f e* **FOTOREPORTER I.**

fotosfér *•ë a f astr* Sipërfaqja me ndriçimin më të lartë në një yll.

fotosintéz *•ë a f bio* Proces me anë të të cilit bimët me gjelbërim dhe disa organizma të tjera sintetizojnë lëndët ushqyese nga dyoksidi i karboni dhe uji.

fotosistém *i m bio* Mekanizëm biokimik me anë të të cilit i bimë me klorofil përthithin energjinë e dritës gjatë fotosintezës.

fotostát *i m sh e et*

♦ Makinë shumëfishuese që nxjerr kopje nga një faqe e shkruar, fotografi etj.

♦ Kopje e një dokumenti, fotografie etj. e bërë me këtë makinë.

fotostatík *e mb* I bërë me fotostat. [Të ftojë pra "Bashkimi Demokrat" çdo shqiptar qi njeft kjoftë edhe një copë letër, të shtypun a të shkrueme qi të mundet dosido me dhânë një shkëndí dritë përmbi Lidhjen, drejtas a zhdrejtas, me ja dërgue, n'original a në kopje fotostatike. (ZV).]

fotostúdio *ja f sh - t* Studio e fotografit.

fotoshtýpj *•e ja f sh e et* Fototipí.

fototaksí *a f sh - të bio* Afrim a largim i një organizmi nga burimi i dritës.

fototék *•ë a f sh a at* Arkiv fotografik.

fototelegráf *i m sh ë ët* Aparat për dërgimin dhe marrjen e fotografive me faks.

fototelegráf *a f* Proces i dërgimit dhe marrjes së fotografive me faks.

fototelegrafík *e mb* I fototelegrafisë; që ka të bëjë me fototelegrafinë.

fototelegrafíst *i m sh ë ët* Ai që dërgon ose merr fotografi me faks.

fototelegrafíst *•e ja f sh e et f e* **FOTOTELEGRAFIST I.**

fototelegrám *i m sh e et* Telegram i transmetuar me anë të fototelegrafit.

fototék *•ë a f sh a at* Arkiv me fotografi.

fototíp *i m sh e et shtyp* Bllok metalik për riprodhimin e fotografive me makinë shtypi.

fototipí *a f shtyp* Proces i riprodhimit të fotografive me makinë shtypi.

fototróf i m sh e et bio Organizëm që përdor energjinë e dritës për sintetizimin e sheqernave dhe molekulave të tjera organike nga dyoksidi i karbonit.

fototrofi a f bio Proces i përdorimit të energjisë së dritës për sintetizimin e sheqernave dhe molekulave të tjera organike nga dyoksidi i karbonit.

fototrofik e mb bio (Organizëm) i aftë të përdorë energjinë e dritës për sintetizimin e sheqernave dhe molekulave të tjera organike nga dyoksidi i karbonit.

fototropí a f bio Lëvizje në drejtim të dritës.

fototropík e mb bio (Organizëm) që lëviz në drejtim të dritës.

fotozinkográf i m sh ë ët shtyp Fotogravurë e prodhuar me pllakë zinku të ndjeshme.

fotozinkografi a f shtyp Proces i shtypjes me fotozinkograf.

fotozinkografik e mb shtyp I fotozinkografisë; që ka të bëjë me fotozinkografinë.

fóus i f sh e et krahin Burim uji i cekët, pranë sipërfaqes së tokës.

foverí a f Tmerr; lemeri.

fovíst e mb Që ka të bëjë me lëvizjen artistike të fovizmit.

fovíst i m sh ë ët Pasues i fovizmit.

fovíz•ëm mi m art Lëvizje artistike e artit figurativ të shek. XX, e karakterizuar nga ngjyra të forta dhe trajta të thjeshta.

FPGSH ja shkurt i Forumi i Pavarur i Gruas Shqiptare.

fqak e mb krahin G I dobët; ligaç.

fqak u m sh ë ët krahin G

♦ Ftujak; kec një deri dy vjeç.

♦ *fīg* Njeri i dobët, ligaç.

fqél•ë a f sh a at G Guralec.

fqi u m sh j jt G > FQI NJL. [liria është malli yt/ për një copë bodrumi në Prishtinë/ për një dritare tmerri nën fqinun serb (ShM).]

♦ Vend me kufi të përbashkët. [Rreziku vinte gjithnji prej fqinjëve, por këtë herë ishte edhe rrezik ideologjik (AN).]

fqij të G sh i FQI U.

fqiní a f G

♦ *përmb* Fqinjët; tërësi e fqinjëve.

♦ Marrëdhënie të mira ndërmjet fqinjësh. >**FQINJËRI A; FQINJËSI A.**

fqinj e mb

♦ Që banon, ndodhet a jeton afër dikujt ose pranë e pranë me dikë. **Familje (shtëpi) fqinje.**

♦ Që ka kufi të përbashkët me një shtet tjetër; që është afër me një vend a me një popull tjetër.

Shtete (vende) fqinje. Popuj fqinj.

fqinj i m sh ë ët

♦ Ai që banon afër me dikë; ai që e ka shtëpinë a banesën ngjitur me atë të një tjetri.

♦ Shtet a vend që ka kufi të përbashkët me një tjetër; secili nga popujt e vendeve që kanë kufi të përbashkët. **Marrëdhëniet me fqinjët.**

♦ Ai që ndodhet a është ulur afër dikujt tjetër.

fqínj•ë a f sh a at f e FQINJ I.

fqinjëri a f

♦ *përmb* Tërësi e njerëzve që banojnë afër me njëri-tjetrin. **U mblodh fqinjëria.**

♦ Fqinjësi; të qenët fqi me dikë. [Po unë - jo ti,/ se jam këtu kur s'kish njeri/ dhe as kufi/ as fqinjëri. (DhP).]

fqinjërisht ndajf Si fqinjë.

fqinjër•ój jokal óva úar

- ♦ Jetoj afër dikujt me shtëpi, jam fqinj me dikë.
- ♦ Kam hyrje e dalje me fqinjin; kam marrëdhënie të mira, jetoj në fqinjësi të mirë me të.

fqinjësi a f

- ♦ Të qenët fqinj. [libri ... ka fjalor për leksemat e rralla dhe ... sllavizmat, të cilat kanë hyrë edhe në gjuhën e letërsisë popullore kryesisht prej fqinjësisë. (ShS).] [eposi ofron të dhëna për të provuar se marrëdhëniet ndërmjet kulturës iliro-shqiptare dhe asaj perso-iraniene, gjurmët e tyre në njëra-tjetrën, janë prurje e natyrshme e zhvillimit të tyre në raporte fqinjësie e kontakti dhe, mbi të gjitha, janë prurje e tipologjisë së përbashkët të disa vlerave themelore të tyre. (ShS).]

- ♦ Vajtje e ardhje me fqinjët, marrëdhënie të mira ndërmjet fqinjësh. **Politikë e fqinjësisë së mirë.**

fqinjësisht ndajf Si fqinjë.

fqinjës•ój kal >FQINJËR•OJ.

fqinjësor e mb I fqinjësisë; që ka të bëjë me fqinjësinë; që është karakteristik për fqinjët e mirë; miqësor. **Marrëdhënie fqinjësore.**

fqinjëzim i m sh e et Afërsi; fqinjëri.

fqinjëz•ój óva úar

Ikal Afroj; vendos pranë e pranë.

II jokal Ndodhem pranë dikujt a diçkaje.

fqinjëzúar (i e) mb I vendosur a i ndodhur pranë.

fqisi a f>FQINJËSI A.

FQK ja shkurt i Forumi Qytetar i Kosovës.

fqóll•ë a f sh a at Fjollë tymi etj.

fquëll fqólli m sh fqoje fqójt G

- ♦ Rip toke.
- ♦ Fashë drite.

Fr

- ♦ *kim shkurt i* Francium.
- ♦ Frang.
- ♦ Francë.

FR shkurt i

- ♦ Fier.
- ♦ Federata Ruse.

frác•ë a f sh a at Rrufë e fortë.

frac i m sh ë ët > FRRAC I.

fráçk•ë a f sh a at orn krahin G Laraskë.

fragmént i m sh e et libr

- ♦ *arkeo* Copë e thyer nga diçka. **Fragmente poçerie.**

♦ Pjesë e marrë veças prej diçkaje, pjesë e një vepre artistike; pjesë e shkëputur a e mbetur nga një tekst. [edhe sot, mbasi ka kaluar një shekull nga botimi i fragmentit të parë të një rapsodie kreshnike, në rreth 2500 gjuhë të folura aktive të botës, vetëm 230-250 prej tyre kanë shkrim (ShS).]

- ♦ Periudhë kohe; pjesë nga jeta a veprimtaria e dikujt. **Fragmente nga jeta e...**

fragmentár e mb libr

- ♦ I paplotë; që i kanë mbetur pjesë të shkëputura.

♦ *fig* Pa lidhje organike. **Tregim fragmentar.**

fragmentariz•ëm *mi m libr* Të qenët fragmentar. [Me "Lahutën e Malcis" Gj. Fishta zbuloi një epike tjetër, atë të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, duke ndjekur artistikisht procedim analitik, ndryshe nga sintetizmi (deri në fragmentarizëm) i De Radës dekada më parë. (ShS).]

fragmentím *i m sh e et*

♦ Thërrmim.

♦ Copëzim.

fragment•óhet *úa (u) úar vetv e* **FRAGMENT•OJ.**

fragment•ój *kal óva úar*

♦ Thërrmoj.

♦ Copëzoj.

fragmentúar *(i e) mb*

♦ I thërrmuar.

♦ I copëzuar.

fragmentúem *(i) e (e) mb G >* **FRAGMENTUAR** *(i e).*

fragmentúes *e mb*

♦ Thërrmues.

♦ Copëzues.

fragmentúesh•ëm *(i) me (e) mb*

♦ I thërrmueshëm.

♦ I copëzuar.

fragmentueshmëri *a f libr*

♦ Thërrmueshmëri.

♦ Copëzueshmëri.

fragullím *i m*

♦ Përcëllim.

♦ Shkrumbim; djegie shkrumb e hi.

fragull•óhet *úa (u) úar vetv veta III dhe pës e* **FRAGULL•OJ.**

fragull•ój *kal óva úar* Shkrumboj; bëj shkrumb e hi.

fragullúar *(i e) mb* I shkrumbuar; i bërë shkrumb e hi.

fragjí *a f sh ë të G* Grindje.

fragjím *i m*

♦ Djegie; përcëllim.

♦ Plasaritje e lëkurës nga fraqi.

fragjís *kal G >* **FRAGJIS•Ë** *(me).*

fragjís•em *vetv dhe pës G >* **FRAGJIS•Ë** *(me u).*

fragjís•ë *(me) kal a ë G >* **FRAGJ•OJ.**

fragjís•ë *(me u) a (u) ë vetv dhe pës >* **FRAGJ•OHET.**

fragjísj•e *a f >* **FRAGJIM I.**

fragjísun *(i e) mb G (Duar) të* plasaritura nga fraqi.

fragj•óhet *úa (u) úar*

I *vetv*

♦ Digjet; përcëllohet; shkrumbohet.

♦ (*Duart etj.*) plasariten nga fraqi.

II *pës e* **FRAGJ•OJ.**

fragj•ój *kal óva úar*

- ♦ Përcëlloj; djeg; shkrumboj.
- ♦ Djeg; thaj; prish.
- ♦ *veta III (Fraqi)* m'i plasarit duart

fragjúar (i e) *mb*

- ♦ I përcëlluar; i djegur, i shkumbuar.
- ♦ (*Duar*) që plasaritura nga fraqi.

frajís *kal G >FRAJIS•Ë (me).*

frajís•et *pavet dhe pës e FRAJIS. >FRAJIS•Ë (me u).*

frajís•ë (me) *kal a ë G Thërmoj; grij.*

frajís•ë (me u) *G pavet dhe pës e FRAJIS•Ë (me).*

frajísj•e *a f G Thërrmim; grirje.*

frajísun (i e) *mb G I thërrmuar; i grirë.*

frajk *ndajf krahin G Shpejt; në çast. >VRIK.*

fraj•óhet *G vetv veta III dhe pës e FRAJ•OJ. >FRAJ•UE (me u).*

fraj•ój *kal G >FRAJ•UE (me).*

frajtájm i *m krahin Kohë e shkurtër pas një ngjarjeje.*

fraj•úe (me) *kal óva úe G Shkapërderdh (pasurinë).*

fraj•úe (me u) *úe (u) úe G vetv dhe pës e FRAJ•UE (me).*

frajúem (i) e (e) *mb G (Pasuri) e shkapërderdhur.*

frajún i *m sh ë ët A Qengj a kec i pjellë para kohe.*

frak u *m sh ë ët Lloj palltoje burrash, me fund të hapur përpara, me kinda të gjatë e të ngushtë prapa, që vishet në disa vende gjatë pritjeve zyrtare ose në raste të shënuara.*

frakazón i *m sh ë ët J Ushkur i çitjaneve.*

frak•ónj *kal óva úar A Mbath (kalin).*

fraksión i *m sh e et dhe pol*

- ♦ Grup i organizuar i anëtarëve të një partie politike, që zhvillojnë veprimtari të mëvetësishme në parlamentet dhe në organizata politiko-shoqërore.
- ♦ Bashkim i fshehtë e i përkohshëm politik, i përbërë nga elementë kundërshtarë në gjirin e një partie.

fraksioním i *f sh e et ind, kim* Ndarje e një lënde të përbërë në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim.

fraksioníst e *mb* Që ka të bëjë me fraksionin, që i përket fraksionit, i fraksionit; që nxit formimin e fraksioneve; përçarës.

fraksioníst i *m sh ë ët* Pjesëtar i një fraksioni; ai që merret me veprimtari fraksioniste, përçarëse brenda një partie.

fraksioníst•e *ja f sh e et e FRAKSIONIST I.*

fraksioníz•ëm i *m libr* Veprimtari fraksioniste brenda një partie politike; prirje dhe veprimtari për të formuar fraksione.

fraksion•óhet *vetv úa (u) úar ind, kim (Një komponim kimik)* ndahet në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim.

fraksion•ój *kal óva úar ind, kim* Ndaj në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim (*një komponim kimik*).

fraksionúar (i e) *mb (Komponim kimik)* i ndarë në pjesë përbërëse me distilim ose kristalizim.

fraktájm i *m krahin G Kohë e shkurtër pas një ngjarjeje.*

fraktúr•ë *a f sh a at mjek* Thyerje.

frakúar (i e) mb *A (Kalë etj.)* i mbathur.

framason i m sh ë ët Anëtar i një urdhri vëllazëror ndërkombëtar i betuar të mbështetë pjesëtarët. **Shenja dalluese e framasonëve.**

framasoneri a m Sistem institucionesh të framasonëve.

framasoník e mb I framasonëve; që ka të bëjë me framasonët.

framasû ni m sh në nët G > FRAMASON I.

Fran i m shkurt i Françesk.

francéz e mb I Francës; që ka të bëjë me Francën, me vendësit a banorët e saj. **Qytetërimi francez.**

francéz i m sh ë ët Vendës a banor i Francës.

francéz•e ja f sh e et f e FRANCEZ I.

franciúm i m kim Element radioaktiv i grupit të metaleve alkaline, i zbuluar gjatë shpërbërjes së aktinit (*simboli Fr*).

franceskâ ni G m sh j jt > FRANÇESKAN I. [Franceskâjt shqypetarë... nder mâ të parët ndien nevojen e të mledhunit të «folklorës» komtare (GjF).]

franceskâj t sh i FRANÇESKA NI.

franceskân e mb fet I franceskanëve; që ka të bëjë me urdhrin e Shën Françeskut të Asizit.

[botonte studimet e tija gjuhsore në revistat *Hylli i Dritës t'Etënvvet Françeskanëe Leka t'Etënvvet Jezuitë* (AN).]

franceská•n i m sh ë ët dhe j jt G fet Murg i urdhrit të Shën Françeskut të Asizit, i themeluar në shek. XIII. [dijetarët franceskanë qenë mbledhës rigorozë të folklorit në përgjithësi dhe të rapsodive në veçanti ... (ShS).]

francéz e mb Francez. [kemi përpara nesh një njeri të pajisun me një kulturë të gjanë franceze (KM).]

Frán•e ia f shkurt i Françeska.

frang u m sh a at vjet Njësi monetare bazë e Francës, Belgjikës dhe Zvicrës; njësi monetare me këtë emër e përdorur në shtetin shqiptar deri më 1946. [... ndërsa miliona frangash ari - djersa e një populli të ngratë - derdheshin nepër rrugët e botës për disa gra *sui generis* ... (KM).]

frangajúz i m vjet mjek G Sifiliz.

frangál•e ja f sh e et J Zjarr me shkarpa.

fráng•ë a¹ f sh a at krahin G Hobe; bahe.

fráng•ë a² f sh a at >FRANG U.

frângí a f sh - të

♦ *krahin G* Frëngji. [Kërset huta si rrëfe,/ Huta e Kulit për gjith frangi (Pop).]

♦ *krahin G* Vend i thelluar në mur, pa dalje në anën tjetër, që përdoret për të mbajtur sende të ndryshme.

♦ *krahin* Vorbë e futur në mur, për të mbajtur gjëra të ndryshme.

frânglí a f sh - të G Dry.

frângjí a f sh - të G Frëngji.

frangjís kal a ur krahin Mpij.

frangjís•em vetv, pës e FRANGJI•S.

frangjís•ë a f sh a at Mpirje.

frângjísht, frângjísht•e G >FRËNGJISHT, FRËNGJISHT•E.

franís kal a ur >FRANGJI•S.

franís•em a (u) ur vetv dhe pës e FRANIS.

Frankfúrt i *m gjeog* Qytet i shtetit të Heses, qendër kryesore financiare e Europës. **Frankfurti** mbi Majn.

frankfúrter i *m ushq* Salsiçe e hollë, e mbushur me mish kau a derri të grirë.

frankíst e *mb pol* I frankistëve; që ka të bëjë me frankistët.

frankíst i *m sh ë ët pol* Pasues i frankizmit, i sistemit diktatorial të Gjeneralit Franko në Spanjë
frankest•e ja *f e* **FRANKIST I.**

frankíz•ëm i *m pol* Doktrinë e mbështetur në sundimin diktatorial të Gjeneralit Franko në Spanjë.

fránko ndajf Me postë të parapaguar.

fránko- fjalëform.

frankofil e *mb* Admirues i Francës, kulturës dhe gjuhës frënge dhe francezëve. **Shoqatë** frankofile.

frankofil i *m sh ë ët* Ai që admiron Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankofil•e ja *f sh e et f e* **FRANKOFIL I.**

frankofilí a *f* Adhurim i Francës, kulturës dhe gjuhës frënge dhe francezëve.

frankofób e *mb* (Qëndrim) që shpreh urrejtje ndaj Francës, kulturës dhe gjuhës frënge dhe francezëve.

frankofób i *m sh ë ët* Ai që urren Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankofób•e ja *f sh e et f e* **FRANKOFOB I.**

frankofobí a *f* Urrejtje për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankofón e *mb* (Ai) që flet frëngjisht; frëngjishtfolës. **Vendet frankofone.**

frankofón i *m sh ë ët* Ai që flet frëngjisht; frëngjishtfolës.

frankofón•e ia *f sh e et f e* **FRANKOFON I.**

frankofoní a *f* Tërësi e frëngjishtfolësve; vende ku flitet frëngjishtja. **Instituti i frankofonisë.**

frankogjermán e *mb* Që ka të bëjë me Francën dhe Gjermaninë, me francezët dhe gjermanët.

Marrëdhëniet frankogjermane.

frankogjermán i *m sh ë ët* Njeri me prindër francez e gjerman.

frankogjermán•e ia *f e* **FRANKOGJERMAN I.**

frankokanadéz e *mb* Që ka të bëjë me Francën dhe Kanadanë; që ka të bëjë me banorët frëngjishtfolës të Kanadasë.

frankokanadéz i *m sh ë ët* Banor frëngjishtfolës i Kanadasë.

frankokanadéz•e ja *f e* **FRANKOKANADEZ I.**

fankomaní a *m libr* Obsesion për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankomaniák e *mb* (Njeri) me mani të ngulët a obsesion për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankomaniák u *m sh ë ët* Njeri me mani të ngulët a obsesion për Francën, kulturën dhe gjuhën frënge dhe francezët.

frankomaniák•e ja *f sh e et e* **FRANKOMANIAK U.**

frankorús e *mb* Që ka të bëjë me Francën dhe Rusinë.

frankorús i *m sh ë ët* Njeri me prindër francez e gjerman.

frankorús•e ja *f sh e et f e* **FRANKORUS I.**

Fráno ja *m shkurt* i Françesk

franshíz•ë a *f sh e et treg* Leje për shitjen e mallrave dhe shërbimeve të një kompanie në një vend të caktuar.

frantój•ë a *f sh a at tek, ndërt* Makinë shtypëse (thyesë).

franxhóll•ë a f sh a at ushq Bukë gruri e bardhë, e gatuar me brumë të ardhur, në trajtë të zgjatur e të rrumbullakët.

frap

I *onomat* Zhurmë e kërcitjes së lehtë.

II *si ndajf* Shpejt; aty për aty.

frap-e-fráp *ndajf* Shpejt e shpejt.

frapé ja f sh - të ushq Pije freskuese e bërë me pure frutash e përzier me qumësht ose kos, ose me akulllore.

frac i m sh e et Të ftohtë i madh, i thatë e me ngricë; acar, cingërimë, thëllim; erë shumë e ftohtë dhe e thatë që fryn në dimër. >**CINGËRIM•Ë A; THËLLIM I.**

fracím i m

♦ Ftohje e motit kur bën acar e fryn thëllim.

♦ Fikatje e rrobave të lagura.

frac•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III (Moti)* ftohet shumë kur bën acar e fryn thëllim.

♦ *veta III (Bima e njomë)* thahet a digjet nga fraqi.

♦ Marr të ftohtë; ftohem shumë.

♦ Terem; thahem nga pak. **Fraqohem në diell.**

♦ Më skuqet dhe më rripet lëkura nga të ftohtët e madh ose fërkimi; kuhem. **Fraqohem në sqetulla.**

II *pës e* **FRAQ•OJ.**

frac•ój kal óva úar

♦ Thaj a ter (*diçka*) duke e lënë jashtë në diell ose në erë, a në një vend të posaçëm. **Fraqoj drutë (dërrasat). Fraqoj petët. Fraqoj grurin (misrin, duhanin). E fraqoi era tokën.**

♦ (*Thëllimi*) e than, e djeg (*bimën e njomë*).

♦ Thek në zjarr (*bukën*).

fracúar (i e) mb

♦ (*Bimë e njomë*) e tharë a e djegur nga fraqi.

♦ (*Bukë*) e thekur në zjarr.

♦ (*Rroba*) të terura paksa.

frásk•ë a f krahin G

♦ Gozhdë e përkulur.

♦ Reze dere.

frashallé•shë a f sh a at f e FRASHALLI U.

frashallí e mb I Frashërit; që ka të bëjë me Frashërin, me banorët a vendësit e tij.

frashallí u m sh nj një Banor a vendës i Frashërit.

frashallí•e a f sh e et f e FRASHALLI U.

frashallínj të sh i FRASHALLI U.

frásh•ën ni m sh na nat G>FRASH•ËR RI.

frásh•ër ri¹ m sh ra rat bot (*Fraxinus*) Dru pylli i familjes së oleaceve, me rreth 60 lloje, i përhapur thuajse në gjithë Europën, Azinë dhe Amerikën Veriore; lëndën e ka të bardhë, pa nyje e të përshtatshme për mobilie.

frashër fletëngushtë (*Fraxinus angustifolia*) Frashër 20-30 m i lartë, me trung 1.5 m diametër, me gjethe të ngushta, lëvozhgë të lëmuar ngjyrë hiri, që nxihet dhe plasaritet gjatë viteve.

frashër i bardhë (*Fraxinus ornus*) Frashër i përhapur në Europën Jugore dhe Azinë Jugperëndimore, 15-20 m i lartë, me trung deri 1 m diametër, me sythë pushatakë në ngjyrë të kuqe të lehtë ose kafe të çelët, me gjethe të dhëmbëzuara imët; trungu, kur pritët, lëshon një lëng të ëmbël.

frashër i egër (*Pistacia terebinthus*) Dru a shkurre deri 10 m e lartë, me gjethe vezake të shkëlqyera sipër a të zbehta poshtë, me lule vile të blerta, që bën kokrra të vogla, në fillim të kuqe e më vonë si gështenjë dhe me shije të athët. >**QELBËS I; RRUNJ/Ë A.**

frashër i zi (*Fraxinus excelsior*) Frashër i përhapur gati në gjithë Europën, nga Portugalia deri në Rusi, 20-35 m i lartë, me trung rreth 2 m diametër dhe kurorë të gjerë, me sythë të zinj që e dallojnë nga llojet e tjerë të frashërit.

frásh•ër ri²m sh ra rat *K* Gropë në lojën guxhas.

frashërisht•e ja f sh e et > **FRASHËRISHT•Ë A.**

frashërisht•ë a f sh a at Pyll me frashër.

frashëror•e ja f > **FRASHËRISHT•Ë A.**

fráshërt (i e) mb I bërë prej frashëri.

frashí a f Erë jugu; erë shiu. **Po fryn frashi.**

frashín•ë a¹f Erë e ftohtë; mot i ftohtë.

frashín•ë a²f sh a at *G* (*Hedge mustard*) Bimë barishtore e dëmshme kur del në ara, e përhapur thuajse në të gjithë botën; në Europë përdoret për sallatë dhe për farat që bëhen mustardë.

frashín•ë a³f sh a at kryes sh Vandak.

frashít kal *G* > **FRASHIT•Ë (me).**

frashít•ë (me) a ë *G*

I *kal* Freskoj.

II *jokal (Moti)* freskon; nis të ftohet.

frashkí a f *G* Freskí e motit.

frashkullím i m sh a at *G* shuplakë; shpullë; dackë.

frashkull•óhem pës e **FRASHKULL•OJ.** > **FRASHKULL•UE (me u).**

frashkull•ój kal *G* > **FRASHKULLUE (me).**

frashkull•úe (me) kal óva úe *G* Shuplak; qëlloj me pëllëmbë.

frashkull•úe (me u) óva (u) úe *G pës e* **FRASHKULL•UE (me).**

frashkullúem (i) e (e) mb *G* I shuplakur; i qëlluar me pëllëmbë.

frashnabárdh•ë i m sh ë ët bot krahin *G* > **FRASHËR I BARDHË.**

frashnáj•ë a f sh a at > **FRASHËRISHT•Ë A.**

frashna•zí zúu m sh zës zést bot krahin *G* > **FRASHËR I ZI.**

frashní a f *G* Periudhë me mot të freskët.

frashnój•ë a f > **FRASHËRISHT•Ë A.**

frashnják u m sh ë ët *K* Copë e vogël prej druri që mbërthen anët e kapistrës.

fráshnj•e a f sh a at bot > **FRASH•ËR RI.**

frashqí a f *G* Periudhë me mot të freskët. > **FRASHNI A.**

frashrín•ë a f sh a at kryes sh *A* Degë të thata.

frasht i m bot krahin *G* > **FRASH•ËR RI.**

fráshtë (i e) mb (*Dru, dërrasë*) (prej) frashri. > **FRASHËRT (i e).**

fráshtë (i e) mb > **FRASHËRT (i e).**

frash•úell ólli m sh ólla óllat *G* bot, kopsht Fasule.

frashúll i m sh e et krahin bot, kopsht Fasule.

frat i¹m sh frétën frétnit *G* > **FRAT I².**

frat i² *m sh* **frëtër frëtërit** *fet* Murg françeskan. **Frat laik.** [Sa i bekuem është petku i Fratit,/ Rrezet ky kah lshon t' Ungjillit (GjF).] [Papa Shejt i dha xhevap:/ "Unë veqil po çoj ni frat,/ Veç Veqilin m'e nigiue!" (Pop).]

frazamán *e mb libr* (Njeri) që shprehet me fraza të gjata.

frazamán *i m sh ë ët libr* Shkrimtar që shprehet me fraza të gjata.

frazamán•e *ia f sh e et libr f e* **FRAZAMAN I.**

frazamaní *a f libr* Të qenët frazaman; maní për t'u shprehur me fraza të gjata. .

frazeologjí *a f*

♦ *gjuh* Tërësi e togjeve dhe e thënieve a e shprehjeve të qëndrueshme të një gjuhe, të cilat janë të pandashme nga ana leksikore, kanë kuptim tërësor, të njësisishëm, të mëvetësishëm e gjithnjë të figurshëm, riprodhohen në ligjërim si njësi të gatshme dhe kryejnë funksionin e një fjale a të një fjalie të vetme. [me frazeologji, skâje, thânje nga goja e popullit dhe shprehje letrare të nxjerruna nga auktorët e motshëm. (AN).]

♦ *gjuh* Pjesë e leksikologjisë që studion njësi të tilla të një gjuhe a grupi gjuhësh.

♦ *sh - tëkeq* Fjalë e shprehje që duken të bukura, por fshehin a shtrembërojnë të vërtetën ose janë të zbrazëta e pa vlerë. [Shpirti francez e ka çlirue gjuhën e tij nga frazeologjitë romantike dhe bombastike të zakonshme. (KM).]

frazeologjik *e mb*

♦ *gjuh* I frazeologjisë; që ka të bëjë me frazeologjinë; që është njësi e frazeologjisë, që lidhet me njësitë e frazeologjisë; që përmban njësi të frazeologjisë. Tipat e njësive frazeologjike.

Togfjalësh frazeologjik. Shprehje (përngjitje) frazeologjike. Fjalor frazeologjik.

♦ *keq* I karakterizuar nga fjalë e shprehje të bukura në dukje, që fshehin a shtrembërojnë të vërtetën ose janë fare të zbrazëta e pa vlerë.

**

njësi frazeologjike*gjuh*Tog i qëndrueshëm fjalësh ose thënie a shprehje e qëndrueshme që ka tiparet dalluese të frazeologjisë.

fráz•ë *a f sh a at*

♦ Tërësi fjalësh të lidhura me njëra-tjetrën sipas rregullave gramatikore të një gjuhe, të cilat shprehin një mendim të plotë. [Po kështû, një frazë kushtore gegënishte, "Me ma falë, s'e marr", ká tjetër strukturë syntaktikore në toskënishten: "S'e marr, edhe po të ma falësh". (APp)]

♦ *keq* Fjalë e shprehje që duken të bukura, por fshehin a shtrembërojnë të vërtetën ose janë të zbrazëta e pa vlerë.**Fraza të zbrazëta (të fryra). Frazë demagogjike.** [këtu nuk po i përmend shumë emra, sepse pallavrat dhe frazat boshe nuk kanë të bëjnë fare me artin (FK).]

♦ *gjuh* Periudhë. **Sintaksa e frazës. Ndërtimi i frazës. Përbërja e një fraze.**

♦ *muz* Pjesë e shkurtër e një vepre muzikore, që përbën një tërësi më vete ose shpreh një mendim të plotë muzikor.

frazíst *e mb gjuh* (Njësi) e shprehur me frazë.[Emrat tregjymtyrësh të kreshnikëve, gjedhja e të cilëve është ruajtur deri më sot (Dedë Gjon Luli) kanë strukturën e një fjalie të plotë, që të sjell ndërmend emrat frazistë të fiseve të sotme indigjene. Çeto Bashë Muji mund të thuhet si një fjali: "Muji që është kryetar i çetës". (ShS)]

fraz•óhet *pavet dhe pës e* **FRAZ•OJ.**

fraz•ój *jokal óva úar muz* Ndërtoj një frazë muzikore; shpreh me frazë muzikore.

frazúar (i e) *mb muz* I shprehur me frazë muzikore.

frazh•ój *kal krahin G >* **FRAZH•UE** (me).

frazh•úe (me) *kal óva úe krahin G* Acaroj (*lëkurën e trupit*).

frê ni *m G*

♦ **>FRE RI¹**.

♦ *K* Levë për uljen dhe ngritjen e gurit të sipërm të mullirit të blojës.

fre ri¹ *mm sh rë rët*

♦ Gojëz prej metali së bashku me rripat, e cila u vihet kafshëve të barrës për t'i drejtuar ose për t'i ndaluar. **Gojëza e frerit. Tërheq (shtrëngo, lëshoj, heq) frerin.**

♦ Gojëz prej teli, prej druri a prej një rrobe të trashë, që u vihet disa bagëtime për të mos ngrënë ose për të mos pirë. Freri i viçit (i kecit, i demit).

♦ fig. Pengesë që të detyron të qëndrosh në vend e të mos përparosh; diçka që ndalon a që vështirëson zhvillimin.

*

E marr frerin nëpër këmbë Nuk kam frikë nga njeri; nuk pyes për asnjeri; marr vrull e kujtoj se nuk më pengon dot askush.

E mbaj në fre dikë E mbaj nën kontroll të rreptë; nuk e lë të bëjë si të dojë; nuk e lë të shkojë përpara në një fushë të veprimtarisë; e freno.

Gjithkujt i duhet (i hyn në punë) një fre Çdo njeri duhet të dijë kur e sa të flasë dhe si të flasë, si të sillet e të veprojë.

I vë fre dikujt a diçkaje E pengoj, e ndaloj; e freno.

I vë fre gojës (gjuhës) Përmbahem në të folur; nuk flas shumë; tregohem më i matur në të folur.

I vë fre pleshtit Merrem me gjëra fare të kota e të parëndësishme; krijoj probleme për hiçmosgjë.

Ia lëshoj (liroj) frerin (kapistallin, kapistrën) dikujt *keq* E lë të lirë të veprojë si të dojë; nuk e mbaj më nën kontroll.

Ia lëshoj frerin gojës (gjuhës) Filloj të flas pa u përmbajtur; nuk i mat fjalët.

Ia shtrëngo (mbledh) frerin (rripat) dikujt E detyroj të sillet e të veprojë në një mënyrë të caktuar; nuk e lë të bëjë si të dojë; marr masa shtrënguese për ta sjellë në rrugë të mbarë dikë.

Ia shtrëngo frerin gojës (gjuhës) Flas më me kujdes; tregohem më i matur në të folur; e mbledh gojën.

Mbaj frerin shih te MBAJ.

Pa fre pa u përmbajtur; lirisht, pa asnjë kufizim. [**Do ta shaloj ëndrrën/ pa yzengji dhe pa fre,/ të më çojë tek e nesërmja** (XHS).]

S'kam fre Jam i papërmbajtur; s'ka kush më mbikëqyr e kujdeset për mua.

Vë (fut) në fre dikë E vë nën kontroll të rreptë; përpiqem ta freno.

fre ri² *m sh rë rët*

♦ Kërcell i veshit të rrushit pa kokrra.

♦ Bisht i kokrrës së disa pemëve dhe perimeve.

freatík e mb gjeol (Ujë) i nëndheshëm.

frecán e mb krahin G

frecán i m sh a at krahin G

♦ Cjap bardhezi.

♦ Dash a qengj me turi të bardhë me pika të zeza; sorran.

fréc•ë a f sh a at krahin G Dhi bardhezi; dhi me bark të bardhë e kurriz të zi.

frëçk•ë a f sh a at G Turi a feçkë e kafshës.

Fred i shkurt i Alfred; Frederik.

Fréd•ë a *shkurt* i Alfred.

freddo /frédo/ *muz it*

I *ndajf* Ftohtë; pa emocion.

II *mb* I ekzekutuar a interpretuar ftohtë, pa emocion.

fregát•ë a *f sh a at*

♦ *det* Anije e vogël dhe e shpejtë me vela, që përdorej në shek. XVIII-XIX në luftimet detare.

♦ *usht-det* Anije e shpejtë, e pajisur me artileri, që përdoret për të ndjekur nëndetëset armike ose për të shoqëruar anijet e rënda dhe për t'i mbrojtur ato nga sulmet ajrore.

♦ *orn* Shpend grabitqar i viseve tropikale, me krahë të mprehtë, me bisht të gjatë e të bigëzuar dhe me sqep të madh e të kthyer në majë. >**SHQIPONJË DETI**.

frégull a¹ *f sh a at*

♦ Degë e njomë, e gjatë, e hollë dhe e drejtë; lastar; fidan i gjatë e i drejtë.

♦ Purtekë; fshikull.

frégull a² *f sh a at* *bis anat K* Kafkë; rrasht i kresë.

frégull a³ *f sh a at* >**FLEG•ËR RA**.

fregj•ój *kal* >**FRAGJ•OJ**.

frekëpútur *mb*

♦ (*Kalë etj.*) që ka këputur frerin.

♦ *fig* (*Njeri*) i papërmbajtur; i pafre; frelëshuar.

frekuénc•ë a *f sh a at* *tek* >**DENDURI A; SHPESHTI A**. Frekuencë e lartë (e ulët).

frekuentím i *m sh e et libr* Vajtje rregullisht në shkollë, kurs etj.; ndjekje e veprimtarive të një rrethi, klubi etj. **Frekuentim** i shkollës.

frekuent•óhet *úa (u) úar libr pës e* **FREKUENT•OJ**.

frekuent•ój *kal óva úar libr* Shkoj rregullisht në (*një shkollë a kurs*); shkoj shpesh në (*bibliotekë etj.*); ndjek.

frekuentúar (*i e*) *mb* I ndjekur rregullisht.

frekuentúes i *m sh - it* Ai që ndjek rregullisht (*një shkollë, kurs etj.*). **Frekuentues** i teatrove.

frelëshúar *mb*

♦ (*Kalë etj.*) i lëshuar pa fre; që i është liruar freri.

♦ *fig* I lënë të veprojë a të bëjë si të dojë; i papërmbajtur, i pafre. **Djalë (vajzë) frelëshuar**.

frelëshúem e *mb G* >**FRELËSHUAR**.

fren i *m sh a at* *kryes sh*

♦ Vegël e një automobili a e një mjeti tjetër lëvizës, që shërben për të ndaluar ose për të ngadalësuar lëvizjen. **Frena automatikë (hidraulikë)**. **Frenat e automobilit (biçikletës, trenit)**. **Frenat e dorës (këmbës)**. **Frena me ajër (alkool, sustë)**. **Iu këput freni**. **Mbaj (shtrëngo, tërheq) frenat**. **Fren kundërpedal**. **Shkel frenin (frenat)**.

♦ *fig* Drejtim a udhëheqje e diçkaje. **Frenat e shtetit**. **Mori (shtiu në dorë) frenat e partisë**.
*

E lëshoj pa frena Shthurem moralisht.

fréna *t sh i* **FRE NI**.

frenetík e¹ *mb libr*

♦ I çakërdisur nga frika a një ndjenjë tjetër e fortë.

♦ I tërbuar. **Përpjekje frenetike**.

frenetík e² *mb mjek* I sëmurë me frenit.

frenezí a *f libr* Çakërdisje.

fréng u¹ *m vjet mjek*

♦ Pezmatim i gojës e hundës, që shoqërohet me grahamë të rëndë.

♦ Sifiliz; frengiz; mollafracë.

fréng u²m sh ë ët krahin G Bravë.

frén•g gu m sh gj gjtë vjet European.

frengçelík u m sh ë ët vjet Bravë çeliku.

frengíz i m bis mjek Sifiliz; mollafracë.

frengíz•em vetv a ur bis mjek Më zë sifilizi; bëhem sifilitik.

frengullí ri m sh nj një Ç Ulli kokërrhollë.

frengj të sh i FREN•G GU.

frengjéz i m sh e et J Copë druri që i vihet në gojë kecit që të mos pijë tek e ëma.

frengjí a f sh - të

♦ >**FRËNGJI A.**

♦ Qoshe e vatrës.

♦ Kamare pranë oxhakut.

frengjílít i m sh e et vjet Bravë.

frengjísht ndajf>FRËNGJISHT.

frengjísht•e ja f>FRËNGJISHT•E JA. [Svicra e vogël me një traditë shtetnore gjithashtu të lashtë, ka qënë e zonja me mbijetue, megjithse dallimet gjuhësore-fetare janë edhe më të forta se ato në Shqipëri: tri gjuhë: gjermanisht, frengjisht dhe italisht, dhe tri fé: protestantizëm, kalvinizëm dhe katolicizëm. (APp)]

frengjíz kal krahin G >FRENGJIZ•Ë (me).

frengjíz•em krahin G pës e FRENGJIZ. >FRENGJIZ•Ë (me u).

frengjíz•ë (me) kal krahin G Rrah me thupër.

frengjíz•ë (me u) krahin G pës e FRENGJIZ•Ë (me).

frengjízun (i e) mb krahin G I rrahur me thupër.

frengjízun it (të) as krahin G Rrahje me thupër.

frengjúz i m bis G Sifiliz.

frením i m

♦ Përdorim i frenit a frenave për të ndaluar a ngadalësuar një mjet lëvizës.

♦ *fig* Pengim a ngadalësim i rritjes, zhvillimit, përparimit etj.

♦ *fizio* Ndërprerje a dobësim i veprimtarisë së një organi.

frenís•ë (me) kal a ë G Lag.

frenísë (me u) vetv G Lagem në shi.

frenísun (i e) mb G I lagur në shi.

frenísunit (të) as G Lagie në shi.

frenít i m mjek Pezmatim i meningjeve të trurit, i shoqëruar me ethe të forta dhe delir.

fren•óhem óva (u) úar

I vetv Përmbahem; tregohem i përmbajtur. **Frenohem në pije.**

II pës e FREN•OJ.

fren•ójóva úar

I kal

♦ Ndaloj a ngadalësoj me anë të frenave (*makínën etj.*).

♦ *fig* I vë fre (*dikujt a diçkaje*); pengoj a ngadalësoj (*zhvillimin ose përparimin*). [Mos e freno kangën! Le të marri udhë (Mgj).] [Folkloristët e kanë theksuar këtë ndërvarje më shumë për të penguar ndërhyrjen e botuesve në tekstet orale, për të frenuar dëshirat për të modernizuar arkitekstet dhe për të krijuar vepra të stilizuara nën shembullin e modeleve

të hershëm. (ShS).] [Përgjigju dhe mos dredho: e ke nxitur apo e ke frenuar zvarritjen e kufomave? (IK).]

♦ *fizio* Ndërpres a dobësoj veprimtarinë e një organi.

♦ *psik* Ndaloj a ul (*veprimtarinë e trurit*).

IIjokal Përdor frenat; ndaloj me frena. **Freno** **në buzë të rrugës.**

fren•ónj kal óva úar A >FREN•OJ.

frenológ u m sh ë ët vjet mjek Specialist i frenologjisë.

frenologjí a f vjet mjek Studim i kafkës së kokës, si tregues i aftësive të njeriut.

frenologjík e mb vjet mjek I frenologjisë; që ka të bëjë me frenologjinë.

frenúar (i e) mb

♦ (*Automjet*) i ngadalësuar a ndaluar me anë të frenave.

♦ *fig* I përmbajtur (*në sjellje*).

♦ I penguar. **I frenuar në të folur.**

frenúes e mb

♦ (*Mekanizëm*) që shërben për të ndaluar ose ngadalësuar një mjet lëvizës me anë të frenave.

♦ *fig* Pengues; që e mban në vend dikë a diçka; që nuk e lë të shkojë përpara; që e pengon a e ngadalëson zhvillimin e përparimin e dikujt a të diçkaje.

frenúes i m sh - it

♦ *hek* Ndreqës a kontrollor i frenave të trenit.

♦ *tek* Mekanizëm që shërben për të ndaluar a ngadalësuar lëvizjen e diçkaje.

♦ *fig* Ai që ndalon ose pengon zhvillimin e përparimin e dikujt a të diçkaje.

frenúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të frenohet.

frénur (ie) mb A Gazmor; buzagaz.

frenzí a f sh - të ndërt krahin G

frénj•ë a f sh a at >FRENJËZ A.

frénjöz a f sh a at

♦ Kërcell i rrushit pa kokrrat.

♦ Bisht ku lidhet kokrra e qershisë ose e kungullit.

♦ *fig* Gjë e panevojshme.

fréröz a f sh a at Kërcell rrushi pa kokrra; frenjë rrushi; azhdë.

frérz•ë a f >FRERËZ A.

fresksi ndajf Freskët. **Natën bën fresk.**

*

Jam fresk

♦ Jam pa para.

♦ S'di gjë prej gjëje; jam tapë topi; jam i papërgatitur për provim etj.

fresk u m

♦ Gjendje e motit kur nuk është as ngrohtë as ftohtë, freski. **Fresku i natës (i mbrëmjes).**

Fresku i pranverës. Kam fresk ndiej freski. **Dal për fresk në ballkon.**

♦ Vend i freskët.

♦ Erë e lehtë dhe e freskët.

♦ Freskore; erashkë; verore.

freskán•ë a f sh a at Freskore; erashkë; verore.

frésk•ë a¹ f sh a at a art Afresk.

frésk•ë a² f sh a at G Kurth; lak.

freskëri a f >FRESKI A.

fréskët ndajf Me temperature as të ngrohtë as të ftohtë; jo nxehtë, pa vapë. **Bën (është) freskët.**

Mban freskët moti (koha). Ishte freskët jashtë. Të mbajnë freskët këto rroba.

fréskët (i e) mb

♦ *(Mot)* as i ngrohtë as i ftohtë; *(ajër, ujë)* pak si i ftohtë. **Ajër (ujë) i freskët. Kohë (mbrëmje, natë, vjeshtë) e freskët.**

♦ *(Vend)* pa vapë a të nxehtë; me temperaturë as të lartë as të ulët; që mban freski. **Dhomë (shtëpi) e freskët. Vend i freskët.**

♦ *(Ushqim)* i prodhuar, këputur a mbledhur para pak kohe; i njomë, i proshkët. **Djathë (mish) i freskët. Vezë (pemë, perime) të freskëta.**

♦ Që sapo është bërë a sapo ka ndodhur a është thënë; që është marrë kohët e fundit; i ri.

Gjurmë e freskët. Përshtypje e freskët. Lajm i freskët.

♦ *fig* Që është plot gjallëri, që nuk është i lodhur; që i ka përtërirë forcat, i këndellur; që shpreh gjallëri. **Pamje (fytyrë) e freskët. Trupa të freskëta. Me forca të freskëta. Zgjahem i freskët.**

♦ *fig* Që është i gjallë, që ka një shkëlqim të ëmbël, që është i kënaqshëm për syrin (për ngjyrat). Ngjyra të freskëta. E kuqe e freskët.

fréskët i (i)¹m Freskí. I freskëti i mëngjesit.

fréskët i (i)²m sh - it (të) Ai që lexon variantin përfundimtar të një gazete etj. para se të shtypet.

freskí a f

♦ Të qenët i freskët; gjendje e freskët. **Freskia e kohës (e motit). Freskia e ajrit (ujit).**

Freskia e trupit (lëkurës, fytyrës). Humbet (ruan) freskinë. Sjell freski. Ndiej freski.

[Shumë lodhje ke ngjeshur në masën e tij/ dhe freskinë e poreve ia ke shterruar. (MA)]

♦ Erë e lehtë dhe e freskët, fllad i freskët. **Fryn freski.**

♦ *fig* Diçka origjinale dhe e gjallë, që shfaqet në mënyrë të këndshme e tërheqëse dhe të jep kënaqësi; risí. [të shumtën e herës pa kurrfarë freskie... (KM).]

freskím i m sh e et

♦ Rënie e vapës. **Freskimi i motit.**

♦ Ndenjje të vend të mbrojtur nga vapa; larje me ujë të ftohtë për të marrë fresk.

♦ Përtëritje e forcave; këndellje a çlodhje.

♦ *fig* Përtëritje në kujtesë e diçkaje nga e kaluara.

freskín•ë a f sh a at Freski.

frésko ja f sh - t Afresk; pikturë në mur.

freskográf i m sh ë ët Piktur afreskesh.

freskográf•e ia f sh e et f e FRESKOGRAPH I.

freskografí a m art Art i punimit të pikturave në mur.

freskografík e mb art I freskografisë.

fresk•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Moti, ajri, uji)* bëhet i freskët; i ikën pak të ngrohtët.

♦ Marr fresk; ndiej freski; pi diçka të ftohtë për të marrë fresk. **Freskohem në hije (me ujë burimi).**

♦ *fig* Më përtërihen a më ringjallen forcat fizike; fitoj freski trupore; këndellem; çlodhem.

♦ *veta III fig* Më ringjallet në mendje, më ripërtërihet në kujtesë diçka nga e kaluara. **M'u freskuan kujtimet.**

II pës e FRESK•OJ.

fresk•ój kal óva úar

- ♦ E bëj të freskët; i heq pak të ngrohtët (*motit, mjedisit*); sjell freski. **Era (shiu) e freskoi motin. Freskoj dhomën.**
- ♦ Bëj që ta ndiej të freskët (*trupin*). **Freskoj gojën. Freskoj duart (këmbët) me ujë. Era i freskonte fytyrën (trupin).**
- ♦ *fig* Ringjall në mendje, ripërtërij në kujtesë (*diçka nga e kaluara*). **Freskoj kujtimet.**
- ♦ *veta III fig* Më përtërin e ringjall (*forcat fizike*); më çlodh. **Gjumi të freskon. Ushtrimet e freskuan.**
- ♦ *fig* Plotësoj me të dhënat më të reja, ripërtërij; e bëj më të gjallë; gjallëroj. **Freskoj dijet (njohuritë). Freskoj programin.**
- ♦ *fig* E bëj më të gjallë e më të këndshëm për syrin; i jap shkëlqim të ëmbël (*ngjyrave*).

*

Më freskon zemrën Më qetëson; më kënaq.

freskór i m sh ë ët ikt (*Thumallus thumallus*) Peshk i përrënje me ujë të ftohtë, i ngjashëm me troftën, me luspa ngjyrë argjendi dhe pendë të gjatë në kurriz.

freskór•e ja¹f sh e et

- ♦ Përdorëse në trajtë gjysmërrethi prej letre, pendësh, plastike etj., që shërben për të bërë fresk; verore.
- ♦ *tek* Aparat që vë në lëvizje ajrin për ta freskuar ose për ta pastruar atë në një sallë të mbyllur; ventilator. **Freskore elektrike. Fletët (krahët) e freskores.**
- ♦ *tek* Aparat a pajisje me sistem tubash për ftohjen e ujit.

freskór•e ja²f sh e et tek Kullë ftohëse; kullë e ftohjes.

freskúar (i e) mb

- ♦ (*Mjedis, mot etj.*) pa vapë; që është bërë i freskët.
- ♦ *fig* (*Forca*) të përtëritura; i këndellur; i çlodhur.
- ♦ *fig* (*Kujtesë*) e përtërirë.
- ♦ (*Ngjyrë*) e gjallëruar, e bërë më e këndshme për syrin.

freskúes e mb Që freskon; që jep freski. **Pije freskuese.**

freskúes•e ja f sh e et Erashkë; verore; freskore.

FRESSH I m Federata e Rinisë Eurosocialiste të Shqipërisë.

FRESH i shkurt i Forumi Rinor Eurosocialist Shqiptar.

freshk u m>FRESHK U.

freshkím i m G >FRESHKIM I.

freshk•ój kal G >FRESHK•UE (me).

freshksí a f>FRESHKI A.

freshk•úe (me) kal óva úe G > FRESHK•OJ.

frëshkuj t sh i FRESHKU•LL LLI.

frëshku•ll lli m sh j jt bot (*Carduus*) Gjembaç.

frétë (i e) mb krahin G I ngopur; i mbushur a i fryrë me të ngrëna.

frét•ën nit sh i FRAT I.

frétër it sh i FRAT I.

fretní a G f sh - të

- ♦ Urdhër i fretërve.
- ♦ Vëllazëri.
- ♦ *fet* Rregulltarë; murgj; mungëtarë.

fretnísh ndafj Si frat; sipas rregullave të jetës së fretënve.

freth i¹m veter Sëmundje që u bie kuajve në hundë.

freth i² m sh e et Kërcell i veshit të rrushit; bisk rrushi pa kokrra.

freth i³ m bis anat Cipë e hollë e mishtë, që lidh rrënjën e gjuhës nga poshtë me pjesën e përparme të nofullës; cipë e hollë e mishtë, që e mban një organ të lidhur diku. >**PETH I¹**.

freth i⁴ m sh e et mek Karel i tornos.

frezator i m sh ë ët tek Ai që punon në frezë.

frezator•e ja f sh e et f e **FREZATOR I.**

fréz•ë a f sh a at

♦ *mek* Makinë e pajisur me një thikë a me një vegël prerëse me dhëmbëza, që lëviz duke u rrotulluar dhe shërben për t'i dhënë trajta të ndryshme sipërfaqes së një sendi prej metali ose prej druri; makinë që shpon me turjelë. **Frezë horizontale (cilindrike, diskore, dhëmbëprerëse, sferike, vertikale). Frezë rrotulluese.**

♦ Makinë bujqësore me thika rrotulluese, që shërben për të shkrifëruar ose për të përzier tokën; makinë e posaçme me thika rrotulluese, që shërben për të copëtuar imët ose për të përzier diçka. Freza e çimentos. Shkrifëroj (përziej) tokën (arën) me frezë.

frezim i m sh e et tek Punim në frezë. **Frezim dhëmbësh (kanalesh). Frezim ballor (cilindrik, këndor, rrafshor).**

frez•óhet úa (u) úar mek pavet dhe pës e **FREZ•OJ.**

frez•ój kal óva úar mek Punoj në frezë (një detal).

frezúar (i e) mb mek (Detal) i punuar në frezë.

frezúes•e ja f sh e et mek Makinë frezimi.

frëng e mb Francez; që ka të bëjë me francezët.

frën•g gu m sh gj gjtë bis

♦ Francez. [prej skllëvërve inglizë dhe frëngj të zënë që ne kohë të Gordonit, kish mësuar mjaft fjalë nga të dy gjuhët e tyre (FK).]

♦ European.

*

E pagova si frëngu pulën E bleva (më kushtoi) shumë shtrenjtë.

**

rrush frëngu bot Shkurre me degë të holla me gjemba, me gjethe si të hardhisë e lule të bardheme, që bën kokrra me cipë të gjelbër në të verdhë si të tejdukshme, me push e shije të athët. >**RRUSH TOKE.**

frëngál•ë a f sh a at Ç

♦ Flakë e fortë.

♦ E kuqe e ndezur.

frëng•e ja f she et f e **FRËNG U.**

frëng•ë a f sh a at Ç Zile; këmborë e vogël.

frëngëllím i¹ m Hedhje a flakje me forcë.

frëngëllím i² m Fshikullim; goditje me fshikull.

frëngëll•ój¹ kal óva úar Hedh a flak me forcë.

frëngëll•ój² kal óva úar Godit me fshikull; fshikulloj.

frëngëllúar (i e)¹ mb I hedhur a flakur me forcë.

frëngëllúar (i e)² mb I goditur me fshikull; i fshikulluar.

frëngj të sh i **FRËN•G GU.**

frëngjí a f sh - të

♦ *vjet* E çarë si dritare e vogël dhe e ngushtë në muret e kullave ose në bedenat e kështjellave, nga mund të qëllohet me armë.

- ♦ *usht* Dritare e vogël e tankut, bunkerit ose e ndonjë mjeti tjetër të fortifikuar, nga mund të vrojtohet a qëllohet me armë.

Frëngjí a f Ç

- ♦ *gjeog* Francë.
- ♦ Bota e krishterë europiane.

frëngjisht *ndaif* Në gjuhën e francezëve.

frëngjisht•e ja f

- ♦ Gjuhë indoeuropiane, me prejardhje nga latinishtja, që flitet në Francë dhe Belgjikë, si dhe në 29 vende të tjera ish koloni të Francës; gjuha frënge. [**Ndërkaq, më lejoni, zoti ambasador, komplementet e mia për elegancën stilistike të frëngjishtes tuaj (FK)**].
- ♦ Lëndë mësimore e kësaj gjuhe; tekst i kësaj lënde.
- ♦ *bis* Mësues i kësaj lënde.

frëngjíz•ëm ma f sh ma mat gjuhFjalë nga frëngjishtja në një gjuhë tjetër.

frëngjizím i m

- ♦ Marrje e zakoneve dhe e mënyrës së jetesës të francezëve.
- ♦ Marrje e tipareve të frëngjishtes.

frëngjiz•óhem vetv óva (u) úar

- ♦ Marr zakonet dhe mënyrën e jetesës së francezëve.
- ♦ *veta III (Fjala)* merr tipare të frëngjishtes.

frëngjiz•ój kal óva úar I jap tipare frënge (*dikujt, diçkaje*).

frëngjizúar (i e) mb

- ♦ (*Njeri*) që ka marrë zakonet dhe mënyrën e jetesës së francezëve.
- ♦ (*Fjalë*) që ka marrë tipare të frëngjishtes.

frëngjúz e mb tall Francez.

frëngjúz i m sh ë ët tall Francez.

frëngjúz•e ja f sh e et tall Franceze.

frëngjúz•ë a f bis Sifiliz. >**FRËNGJYZ•Ë A.**

frëngjyzák e mb bis Sifilitik.

frëngjyzák u m sh ë ët bis Njeri i sëmurë me sifiliz.

frëngjyzák•e ja bis f e **FRËNGJYZAK U.**

frëngjýz•ë a f bis Sifiliz. **I ka rënë frëngjyza.**

frënis jokai i ur veta III (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Kam cuksje (*në trup*).

frënisj•e a f Cuksje në trup.

frënxát•ë a f sh a at Ç Tendë e mbuluar me gjethe fieri ku mërzen bagëtia në verë.

frënxhóll•ë a f sh a at > FRANXHOLL•Ë A.

frëq•e ja f sh e et

- ♦ Kafshatë.
- ♦ Gllënjë.

frër i m sh ra rat J > FRE RI.

frëtoll•ój jokai óva úar Shuhem.

fri a¹f sh - të krahin G Stom bore.

fri a²f sh - të ent A Thërijë; vezë morri.

frig kal G >FRIGË (me).

frigár e mb (Njeri) tutës; trembëlak; frikakeq.

frigár i m sh ë ët Njeri tutës, trembëlak; frikakeq.

frigár•e *ja f sh e et f e* **FRIGAR I.**

frígas e mb Karakteristik i Frigjisë dhe i banorëve a vendësve të saj. >**FRIGJIAN E.**

frígas i m sh - it Frigjian. >**FRIGJIAN I.**

frígas•e *ja f sh e et f e* **FRIGAS I.**

fríg•em *vetv dhe pës e* **FRIGË (me u).**

fríg•ë a fG >**FRIK•Ë A.** [pa frigë e pa zori (Mgj).] [të atyne që shkelën në prakun e jetës/
me kambë të dyshimta, me frigë. (MC)]

fríg•ë (me) *kal a ë G* Tremb.

fríg•ë (me u)a (u) *ë G*

I *vetv* Frikësohem; tutem.

II *pës e* **FRIG•Ë (me).**

frigëllím i m Frikësim.

frigëll•ój *kal óva úar* Frikësoj; tremb.

frigëllúar (i e) *mb* I frikësuar; i trembur.

frigësím i m G > **FRIKËSIM I.**

frigës•óhem G *vetv dhe pës e* **FRIGËS•OJ.** >**FRIGËS•UE (me u).**

frigës•ój *kal G* >**FRIGËS•UE (me).**

frigës•úe (me) *kal G* To scare. >**FRIKËS•OJ.**

frigës•úe (me u) *óva (u) úe G*

I *vetv* Frikësohem; trembem.

II *pës e* **FRIGËS•UE (me).**

frig•óhem *vetv dhe pës e* **FRIG•OJ.** > **FRIG•UE (me u).**

frig•ój *kal, jokall G* >**FRIG•UE (me).**

frigorifér i m sh ë *ët* Dollap ose dhomë me aparaturë ftohëse, ku ruhen në gjendje të freskët ose të ngrirë ushqime si mish, bulmet, pemë, perime etj. **Frigorifer industrial (shtëpiak).**

frigoriferík e mb (Kapacitet) ftohjeje.

frig•úe (me) *kal óva úe G* >**FRIKËS•OJ.**

frigúe (me u) *vetvóva (u) úe G* >**FRIKËS•OHEM.** [Kush është burrë nuk frigohet/ Po vdes,
po vdes si një dëshmor. (AS)]

frigúem (i e) *(e) mb G* >**FRIKËSUAR (i e).**

frigúes e mb I frikshëm.

frigúesh•ëm (i) *me (e) mb G* Frikës; i frikur.

Frigjí a f ant gjeog Krahinë në brigjet e Mesdheut Lindor, në trojet e sotme të Turqisë
Jugperëndimore.

frigjián e mb ant I Frigjisë; që ka të bëjë me Frigjinë, me vendësit a banorët e saj.

frigjián i m sh ë *ët ant* Vendës a banor i Frigjisë.

frigjián e f sh e et f e **FRIGJIAN E.**

frigjísht ndajf Në frigjishte; në gjuhën e frigjianëve.

frigjísht•e *ja f* Gjuhë indo-europiane me afri me greqishten dhe armenishten, e frigjianëve të
lashtë, prej së cilës kanë mbetur vetëm disa mbishkrime.

frí•hem jta (u) *rë A, J vetv dhe pës e* **FRI•J.**

frí•j *kal J* >**FRY•J.**

fríj•ë a f sh a at *krahin G* Stom bore i krijuar nga era.

frítur (i e) *mb A*

♦ I fryrë.

♦ I tashur; i shëndoshur tepër.

frik *kal a aur* Frikësohem; trembem.

frik *ndajf krahin G*

♦ Së shpejti; pas pak kohe.

♦ Para pak kohe.

frikác *e mb përçm* > **FRIKACAK E.**

frikác *i m sh ë ët përçm* > **FRIKACAK U.**

frikác•e *ja f sh e et e* **FRIKAC I.**

frikacák *e mb mospërf (Njeri)* që ka frikë; që trembet shpejt.

frikacák u *m sh ë ët Njeri* që ka frikë; që trembet shpejt.

frikacák•e *ja f e* **FRIKACAK U.**

frikadrój•ë *a f libr* Ndjejë droje e frike.

frika•kéq *kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja përçm* Që ka shumë frikë.

frika•kéq *kéqi m sh këqíj këqíjtë përçm* Frikacak i madh.

frika•kéqe *kéqja f sh këqíja këqíjat përçm f e* **FRIKA•KEQ KEQI.**

frikamán *e mb* > **FRIKACAK E.**

frikamán *i m sh ë ët* > **FRIKACAK U.**

frikamán•e *ia f sh e et f e* **FRIKAMAN I.**

frikanác *e mb G* > **FRIKACAK E.**

frikanác *i m sh ë ët G* > **FRIKACAK U.**

frikanác•e *ja f sh e et G f e* **FRIKANAC I.**

frikanák *e mb* > **FRIKACAK E.**

frikanák u *m sh ë ët* > **FRIKACAK U.**

frikanák•e *ja f sh e et f e* **FRIKANAK U.**

frikanjós *e mb* > **FRIKACAK E.**

frikanjós *i m sh ë ët* > **FRIKACAK U.**

frikanjós•e *ja f sh e et f e* **FRIKANJOS I.**

frikasé *ja f ushq* Gatesë me copa mishi të ziera ose të skuqura, që shoqërohen me salcë të bardhë.

frikásh *e mb mospërf* > **FRIKACAK E.**

frikásh *i m sh ë ët përçm* > **FRIKACAK U.**

frikásh•e *ja f sh e et e* **FRIKACAK U.**

frikashëri *a f* Të qenët frikacak.

frikatív *e mb gjuh (Tingull)* i përfutur nga kalimi i ajrit me fërkim nëpër një hapësirë të ngushtë midis dy organeve të folurit. **Bashkëtingëllore fërkimore(f, s, z, th).**

frikatív•e *ja f sh e et gjuh* Tingull fërkimor.

frikavjénd *i m sh ë ët orn A* Skifter.

frik•em *a (u) ur*

I *vetv bis* Frikësohem.

II *pës e* **FRIK.**

frik•ë *a f*

♦ Ndjenjë shqetësimi të thellë kur jemi përpara një rreziku që na kanoset drejtpërdrejt a përpara një rreziku të ardhshëm, përpara një fatkeqësie etj. **Me (pa) frikë.** Ndjenja e frikës. **Të kallte frikën.** Më vjen frikë. **Kam frikë.** **Ka marrë frikë** është trembur. **I hyri (e zuri) frika.** **Ia ka frikën** dikujt a diçkaje i trembet, i druhet. **I doli (i iku) frika.** **Ka frikë nga hija e vet** është frikacak i madh. Shtangu (mbeti, dridhej) nga frika. S'ka frikë nga vdekja. [Kam frikë se ma therin syrin cubat e territ (AP).] [po lehin qent' te frik' e natës/ dhe grisët befas

errësira/ nga një ulërimë (KT).] [- Eja të pimë po koburet t'ia dorëzojmë një miku, se kam frikë mos të shkel hijen, o mos shoh me inat ndonjë dru telefoni. (DhP).]

♦ Dyshim, pasiguri; ngurrim. **Pa frikë** pa asnjë ngurrim. **Kam frikë a e bëj dot.**

♦ Druajtje. [**Janë vargje aq të bukura në thjeshtësinë e tyre më të skajshme, sa që ke frikë t'i komentosh.** (AÇ).]

♦ Pasiguri. **Kam frikë se s'e bën dot.**

♦ *sh* ëra ërat Fobi. [**Frikërat:/ Shëndoshja e trurit, uji, zjarri dhe turma** (NGj).]

*

Frika ruan vreshtin fj u.

frikëlór•e ja f sh e et Rrethore me rrota për të mësuar fëmijën të ecë.

frikëndjéllës e mb libr Që ndjell a zgjon frikë.

frikës e mb bis

♦ Frikacak.

♦ Tutës.

frikës i m sh - it bis

♦ Frikacak.

♦ Tutës.

frikës•e ja f sh e et e FRIKËS I.

frikësím i m sh e et

♦ Trembje.

♦ Mjet a mënyrë për të frikësuar dikë; kërcënim.

frikës•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Më zë, më hyn frika.

♦ Tutem.

II pës e FRIKËS•OJ.

frikës•ój kal óva úar I fut frikën (*dikujt*); tremb (*dikë*).

frikësúar (i e) mb

♦ Që i ka hyrë frika.

♦ I tutur.

frikësúes e mb Që të frikëson, të tremb.

frikësúesh•ëm (i) me (e) mb Që frikësohet; që trembet.

frik•óhem vetv bis>FRIKËS•OHEM.

frik•ój kal > FRIKËS•OJ.

frikósh e mb Frikacak.

frikósh i m sh ë ët Frikacak.

frikósh•e ja f sh e et f e FRIKOSH I.

friks e mb bis Frikacak. >**FRIKËS E.**

friks i m sh a at bis Frikacak. >**FRIKËS I.**

friks•e ja f sh e et bis f e FRIKS I.

friks•em a (u) ur vetv Ç Frikësohem.

friksión i m sh e et tek

♦ Mekanizëm që lidh ose shkëput motorin nga boshti i transmisionit.

♦ Këmbëz që shërben për të lidhur ose shkëputur motorin nga boshti i transmisionit.

frikshëm ndajf

♦ Me frikë.

♦ Në mënyrë të frikshme.

♦ Me pamje, ton a sjellje kërcënuese.

friksh•ëm (i) me (e) mb

♦ Frikësues; që të shtie frikën, të tremb; i tmerrshëm. [- **Ishte ai Marsi i frikshëm i '97-ës zonjë, askush nuk guxonte të dilte natën.** (TL)]

♦ (Njeri) frikacak; frikës.

friktím ndajf krahin G Menjëherë; pa vonesë; në çast.

frikúar (i e) mb I trembur.

frikúesh•ëm (i) me (e) mb G Frikësues; që të shtie frikën, të tremb.

frimér i m hist fr Muaj i tretë i kalendarit të Revolucionit Francez.

frim•ë a f A, Ç, G

♦ Erë. [**Ç'p'e merr frima rrapin e Jutbinës. / Borë e madhe qi ka ra,/ Randojnë ahat për m'u thye** (CV).]

♦ Frymë.

fringëllím i m sh a at Fishkëllimë.

fingëll•ín jokall íu ýer veta III Fishkëllen; shkon me fishkëllimë.

fríngo bis

I mb Fare i ri; që sapo është bërë. **Fringo i ri (e re).**

II ndajf (Vishem) me rroba shumë të mira e të pastra, me rroba krejt të reja. **Rri fringo.**

frinj kal ta tur A

♦ Fryj. **Frinj hundët** (sh)fryj hundët.

♦ I bie (fyellit).

♦ Fryj; trash; shëndosh tepër.

frinjár i m sh ë ët Kalë pranë timonit.

frisk u m sh ë ët bot (Andromeda polifolia) Shkurre shumëvjeçare e viseve moçalore, me kërcell deri 20 cm të lartë, me gjethe heshtake dhe lule të bardha,.

frisk•ë a f sh a at G Fshikull.

fristikó i m sh nj një Ç Kujunxhi; arpunues.

frishull•ój kal óva úar ushq Ndreq me erëza (*mishin*).

frishullúar (i e) mb ushq (Mish) i ndrequr me erëza.

Fritáun i m gjeog Kryeqytet i Sierra Leones.

frítë (i e) mb A I fryrë.

frít•o ua m sh o ot J Bitme e qepës.

fritós•et vetv - (u) ur veta III J (Qepa) nxjerr bitme.

frítull i m sh a at A Copë mishi.

Friúli-Venécia-Xhúlia f gjeog Krahinë e Italisë Verilindore, në kufi me Austrinë dhe Slloveninë.

frízer i m sh - ët Dollap a impiant për ngrirjen e ushqimeve, ruajtjen e preparateve laboratorike në temperatura të ulëta etj.

fríz•ë a f sh a at ark Shirit zbukurimi; larim (*buzë tavanit*).

frizián e mb zootek (Lopë) me pulla bardhezi nga Holanda.

frizián•e ia f sh e et zootek Lopë me pulla bardhezi nga Holanda.

frizianísht ndajf Në gjuhën frizianishte.

frizianísht•e ja f Gjuhë e folur në Ishujt Frizianë, në Holandë dhe në pjesën e Gjermanisë buzë Detit të Veriut.

frizúr•ë a f sh a at Ndreqje e flokëve me bukle.

frógët (i e) *mb* I ndërkrjer.

fró•ë *a f sh a at* *krahin G* Rreshpe; ortek bore.

frojdíán e *mb psik* I Zigmund Frojdit; që ka të bëjë me Frojdin dhe studimet e tij psikanalitike.

Shkarje frojdiane shkarje e gojës që zbulon ndjenja të ndrydhura në subkoshiençë.

frojdíst e *mb psik (Pasues)* i frojdizmit.

frojdíst i m sh ë ët Pasues i frojdizmit.

frojdíst•e ja f sh e et f e **FROJDIST I.**

frojdíz•ëm mi m psik Metodë psikanalize e mbështetur në rëndësinë e seksualitetit për shpjegimin e sjelljes së njeriut, e propozuar nga Zigmund Frojdi.

frôj•ë *a f sh frêija frêijat* *krahin G* Borë e grumbulluar nga era.

frôjk•ë *a f sh a at K* Fugë (*lodër për fëmijë*).

frok e *mb* >**FROGËT (i e).**

fron i m sh e et

♦ Lloj karrigeje e ulët, zakonisht prej dërrase dhe pa mbështetëse; karrige. **Fron shtëpie. Rri (ulem) në fron.**

♦ Karrige e zbukuruar, që vendoset në një vend të veçantë, ku zakonisht rrinë mbretërit, peshkopët etj. gjatë pritjeve zyrtare ose kur zhvillohen ceremoni të posaçme. [**E do mbetem përnjëmend/ varfanjak si mbret pa fron (LP).**] [**Dhe shkëlqejnë në kish' e në fron me kurorë (FN).**]

♦ *fig* Pushtet i lartë i mbretit a perandori. **Fitoi (humbi) fronin. La fronin. Hipi në fron. Ra (zbriti) nga froni.**

♦ Fund i lartë e i zgjeruar i një gote a i një ene tjetër. **Gotë me fron.**

♦ Takë e lartë e këpucëve të grave, aktorëve etj.

♦ Vig i të vdekurit.

*

Lëshoj fronin (vendin)

♦ E lë punën që kam.

♦ Bie nga fuqia, pushteti, karrigia.

frondíll•ë *a f sh a at J* Hall; shqetësim.

fronëzím i m Hipje në fron; ceremoni e kurorëzimit mbret.

fronëz•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* >**FRONËZ•OJ.**

fronëz•ój kal óva úar Vë në fron; kurorëzoi mbret.

fronëzúar (i e) *mb* I hipur në fron; i kurorëzuar mbret.

frongjë *a f sh - të Ç* Shuplakë; dackë; shpullë.

front i m sh e et

♦ *usht* Brez i luftimeve të trupave dhe mjeteve të vendosura ballë për ballë me njëra-tjetrën; vijë e përparuar ku janë vendosur forcat ushtarake vepruese në dallim nga prapavija. **Luftime në front të gjerë. Fronti dhe prapavija.**

♦ Vend ku janë përqendruar dhe veprojnë shumë njerëz në një aksion a fushë të caktuar. **Fronti i punimeve. Caktoj frontin e punës.**

♦ Fushë, sferë a degë e veprimtarisë shtetërore ose shoqërore, ku përqendrohet puna e njerëzve; drejtim i një veprimtarie. **Fronti politik (ekonomik). Punë në dy fronte.**

♦ Bashkim i gjerë e i organizuar i forcave dhe i mjeteve për t'ia arritur sa më shpejt një qëllimi të caktuar; bashkim i gjerë njerëzish që kanë pikëpamje e synime të njëjta për diçka; organizatë e gjerë politike e masave të popullit që luftojnë ose punojnë për liri a pavarësi. **Fronti patriotik (antiimperialist, antifashist, popullor, demokratik).**

- ♦ Anë a pjesë e përparme e diçkaje; ballë. **Fronti i valës. Fronti i antenës.**
- ♦ *min* Pjesë e përparme e galerisë, tunelit, pusit etj., ku gërmohet për të nxjerrë mineral.
- ♦ *meteo* Zonë kalimtare midis dy masave ajrore me veti fizike të ndryshme. **Front atmosferik. Front i ngrohtë (i ftohtë). Front tropikal (polar).**

*

Në **front të gjerë** Në të gjithë vendin; me përmasa të mëdha; në ballë të gjerë.

frontál e mb libr

- ♦ Që bëhet në drejtim të ballit a ballë për ballë; që bëhet në ballë të gjerë. **Mësymje frontale.**

Sulm frontal.

- ♦ Që bëhet në ballë të gjerë; që i përfshin të gjitha njëkohësisht. **Zgjidhje frontale.**
- ♦ Që i drejtohet një grupi të tërë; që bëhet me të gjithë grupin e njerëzve; i përgjithshëm.

Kontroll frontal.Pyetje (bisedë) frontale.

- ♦ *meteo* Që përbën një zonë kalimtare midis dy masave ajrore me veti fizike të ndryshme; që vjen nga kjo zonë kalimtare. **Sistem frontal. Shira (reshje) frontale.**

frontálisht ndajf libr Në mënyrë ballësore, frontale.

frontespíc i m sh e et shtyp Ballinë e librit; faqe e parë e një libri, ku shtypet titulli; figurë për zbukurim në faqen e parë të një libri ose në krye të saj.

frontón i m sh e et ark Pjesë trekëndëshe në krye të ballit të një ndërtese me stil klasik.

fron•úe (me) kal óva úe G Vë në fron; kurorëzoi (*një mbret*).

fronúe (me u) vetv óva (u) úe G Hipi në fron; kurorëzohem mbret.

fronúemit (të) as G Hipje në fron; kurorëzim mbret.

fror i mb vjet Shkurt.

Frós•ë a f shkurt i Frosinë.

frot i m Bar miu (minjsh); helm.

frótë mb I hidhur.

frót•ë a¹f

- ♦ Helm; hidhësirë.

- ♦ *bis* Duhan.

frót•ë a²f sh a at: Me çue frota përgojoj; çaj kopalla.

frót•ë a³f sh a at bis G

- ♦ Skotë e keqe.

- ♦ Grumbull i një soji të keq, të dëmshëm.

frotós kal a ur Helmoj.

frotós•em vetv a (u) ur Helmohem.

frotósur (i e) mb I helmuar.

froushk•ë a f sh a at krahin G Kacaturrë; kamë e madhe me dy presa.

frovúll mb A I butë; i zbutur; i zbrujtur.

frovulljás•enj kal a ur A Zbut; zbruj.

frovull•ónj kal óva úar A >FROVULLJAS•ENJ.

frovullúar (i e) mb A I butë; i zbutur; i zbrujtur.

FRPD ja shkurt i Forumi Rinor i Partisë Demokratike.

FRSH ja shkurt i Forumi Rinor Shqiptar.

frúc e¹ mb G Malok; gjë e trashë; trashaman.

frúc e² mb G >FRUCAN E.

frucán e mb G

- ♦ Intrigant; ngatërrestar.

♦ Mashtrues; hileqar; shtinjak.

frucán i m sh a at G

♦ Njeri intrigant, ngatërrestar.

♦ Njeri mashtrues, hileqar, shtinjak.

frucán•e ia G f e FRUCAN I.

frúc•ë a¹ f sh a at G Sebe; pretext.

frúc•ë a² f sh a at G

♦ Intrigë; ngatërresë.

♦ Mashtrim; hile.

frúd•ë a f sh a at kryes sh Pala të jakës a mëngëve, kryesisht në veshje për gra etj.

fr•úer óri f vjet Muaji shkurt.

frug u m sh a at Fshikëz e peshkut.

frúg•ë a f sh a at Qepër e çatisë.

frugëllím i m sh e et Vjë e valëzuar.

frugëllúes e mb (Vjë) valore; e valëzuar.

frúgull i m > VRUG U.

frugull•óhet úa (u) úar

I vetv Priset nga vrugu; i bie vrugu.

II pës e FRUGULL•OJ.

frugull•ój kal óva úar Vrugoj.

frugullór mb m krahin (Zjarr) bubulak.

frugullúar (i e) mb I vlarë nga vrugu.

frugulúem (i) e (e) mb G > FRUGULLUAR (i e).

frugull•úer óre mb G Zjarr bubulak; flakadan.

frujlét•ë a f sh a at krahin G Teneqe a dërrasa të varura në arë për të trembur dëmtuesit, kur kërcasin nga era.

fruk e mb G Hundështypur.

fruk u m sh ë ët G Njeri hundështypur.

frúk•e ja f sh e et G f e FRUK U.

fruktídór i m hist fr Muaji i dymbëdhjetë i kalendarit të Revolucionit Francez.

fruktifikím i m Lidhje, formim i frytit.

fruktifik•ón jokall ói úar veta III Prodhon, lidh fryt.

fruktifikúes e mb Që prodhon, lidh fryt.

fruktóz•ë a f Sheqer i frutave.

frulét•ë a f sh a at Dordolec.

frulícë mb G Llafazan.

frulíc•ë a f sh a at G Njeri llafazan.

frultjét•ë a f sh a at Fugë.

frulláj•ë a f sh a at krahin G > FRULLI A.

frullájz•ë a f sh a at krahin G Erë e ftohtë me borë.

frullí a f sh - të Stuhi bore. > **FRULLIZ•Ë A.**

frullícë mb krahin G (Grua a vajzë) që flet shpejt e pa u menduar.

frullíc•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë që flet shpejt e pa u menduar.

frullím i m G Ngutje.

frullís jokall G > FRULLIS•Ë (me).

frullís•ë (me) jokall i ë G Bie borë e imët.

frullíz•ë *a f sh a at G* Stuhi bore.

frull•óhem *vetv krahin G* >**FRULL•UE** (me u).

frull•ón *pavet ói úar*: Në mal po frullon në mal po bën stuhi.

frull•úe (me u) *vetv krahin G* Ngutem.

frullúem (i) e (e) *mb krahin G* I ngutshëm; i ngutur.

frungulér•ë *a f A* >**FRUNGULLER•Ë** A^{1,2}.

frungullé *mbA* Bubulak. **Rreth këtij zjarri frungulle.**

frungullér•ë *a¹f A* Zjarr bubulak.

frungullér•ë *a²f A* Zhurmë e madhe; zallamahi.

frúngull•ë *a f sh a at Ç* Gjë pa vlerë.

fruq i¹m krahin

♦ Kokërr e një bime me farë; lëndë që përbën kokrrën a farën e drithit; bukë. **Të lashtat kanë zënë fruq.**

♦ *fig* Fuqi trupore e njeriut. **Sot s'kam fruq.**

♦ *fig* Dobi, vlerë; duk. **S'ka fruq.**

♦ *fig* Thelb i një çështjeje. Fruqi i kuvendit.

fruq i²m krahin G Ushqim i përzhitur në zjarr.

frur i m vjet Muaji shkurt; fror.

frush i m sh e et A

♦ Frushullimë; shushuritje.

♦ Gurgullimë.

frushát•ë *a f sh a at A* Shi i rrëmbyer.

frushérëz *a f sh a at A* Purtekë e gjatë. >**FËRSHËR•Ë** A.

frushëz *a f sh a at* Kamxhik i kalorësit.

frúshk•ë *a f sh a at krahin G* Thikë.

frúshkuj t sh i **FRUSHKU•LL LLI^{1,2,3}.**

frúshkull *mb A* I egër; i pagdhendur.

frúshkull *a f sh a at* >**FRUSHKU•LL LLI¹.**

frúshku•ll lli¹m sh j jt Fshikull; shufër.

frúshku•ll lli²m sh j jt A Bishë; egërsirë.

frúshku•ll lli³m sh j jt *bio* Zgjatim mikroskopik i protozoarëve, baktereve, spermatozoarëve etj., që i ndihmon të notojnë.

frushkullím i m sh e et

♦ Goditje me frushkull.

♦ >**FRUSHKULLIM•Ë** A.

frushkullím•ë *a f sh a at*

♦ Zhurmë e frushkullit kur pret ajrin.

♦ Fëshfërimë e gjetheve etj.; fëshkëllimë e lehtë e erës.

frushkull•óhem *pës e* **FRUSHKULL•OJ.**

frushkull•ój *kal óva úar*

♦ Qëlloj a rrah me frushkull.

♦ *fig* Ndëshkoj rëndë.

frushkullórë t f sh bio Protozoarë etj. të pajisur me një zgjatim mikroskopik që i ndihmon të notojnë.

frushkullúar (i e) mb

♦ I qëlluar a rrahur me frushkull.

♦ *fig* I ndëshkuar rëndë; i qortuar a kritikuar ashpër.

frushkullúes e mb

♦ Që frushkullon.

♦ *fig* Kritikues; qortues. **Gjuhë (kritikë) frushkulluese.**

frushkullúes i m sh - it Kritik i rreptë.

frushkullúes•e ja f e FRUSHKULLUES I.

frúshull•ë a f sh a at Kamxhik.

frúshull a f sh a at Fëshfërimë e gjetheve etj.

frúshull i m sh a at A

♦ Zhurmërimë e bisedave me zë të ulët.

♦ Fishkëllimë e erës.

♦ Mërmërimë.

frushull•ënj jokal éva ýer A Vërshtëllej; fishkëllej.

frushullím i m sh e et Fshikullim; rrahje me fshikull.

frushullím•ë a f sh a at

♦ Fishkëllimë e erës.

♦ Fëshfërimë e gjetheve; fër-fër i fustanit etj.

frushull•óhem óva (u) úar

I vetv Fshikullohem.

II pës e FRUSHULL•OJ.

frushull•ój kal óva úar

♦ Fshikulloj; qëlloj a rrah me fshikull.

♦ Kaloj shpejt e me zhurmë.

frushull•ón jokal ói úar

♦ (*Era*) fishkëllen.

♦ (*Gjethet*) fëshfërijnë; (*fustani*) bën fër-fër.

frushullúam (i e) mb A I fshikulluar; i qëlluar a rrahur me fshikull.

frushullúar pjes e FRUSHULL•OJ; FRUSHULL•OHEM; FRUSHULL•ON.

frushullúes e mb

♦ (*Erë*) që fryn me fishkëllimë.

♦ (*Zhurmë*) fëshfëritëse.

frut i m >FRYT I; FRUT•Ë A. Me shije fruti.

frutangrénës e mb Që ushqehet me fruta.

frutarí a f sh - të

♦ Pemëtari; mjeshtëri e pemëtarisë.

♦ Dyqan pemësh, frutash.

frutdhénës e mb Frutor.

frút•ë a¹ f sh a at Kokërr me tul e me lëng të ushqyeshëm, e drurëve frutorë dhe disa shkurreve; pemë. **Fruta vere (vjeshte, dimri). Fruta të freskëta (thata, konservuara). Sallatë frutash.**

*

shpuesi i frutaveent Kandërr e vogël, me trup në ngjyrë qielli të errët, të mbuluar me qime të shkurtra e të rralla, që dëmton mollët, dardhët, kajsitë, pjeshkat, kumbullat etj.

frút•ë a² f sh a at vjet Shkas; sebeb; shkak i kotë.

frút•ë a³ f sh a at

♦ Ngacmim me fjalë.

♦ *G* Grindje me fjalë.

frutëdhënës e mb >FRUTDHËNËS E.

frutëprurës e mb >FRUTPRURËS E.

frutësjellës e mb >FRUTSJELLËS E.

frutiër•ë a f sh a at Tas i madh për të mbajtur fruta në tryezë.

frutikultúr•ë a f Pemëtari.

frut•ón jokal ói úar veta III (*Druri, shkurrja frutore*) jep pemë.

frutór e mb (*Dru, shkurre*) që jep pemë.

frutór•e ja f sh e et

♦ Pemishte; kopsht me pemë.

♦ Enë për të mbajtur fruta në tryezë.

frutprurës e mb I frytshëm; fitimprurës.

frutsjellës e mb >FRUTPRURËS E.

frúth i¹ m mjek (*Morbillus*) Sëmundje ngjitëse që prek sidomos fëmijët dhe shfaqet me puçrra ose njolla të kuqe në lëkurë dhe shoqërohet zakonisht me zjarrmi e me mahisjen e qepallave, të qiellzës e të rrugëve të sipërme të frymëmarrjes.

**

fruth i zi (keq) Skarlatinë.

fruth i² m sh a at bis

♦ Ushtar i ri.

♦ Djalë i papjekur.

frúxh•ë a f ndërt krahin G Dërrasë për të mbuluar çatinë.

fruxh•ój kal ndërt krahin G >FRUXH•UE (me).

fruxh•úe (me) kal ndërt krahin G Mbuloj me dërrasa (*çatinë*).

fruxhúeme (e) mb ndërt krahin G (*Çati*) e mbuluar me dërrasa.

fruxhúem it (të) as ndërt krahin G Mbulim i çatisë me dërrasa.

frúz•ë a f sh a at K Fugë (*lodër fëmijësh*).

frúzg•ë a f krahin G

♦ Grua bishtdredhur.

♦ Grua që s'rrin dot në shtëpi.

fry (me) kal, jokal **u** - G Fryj. [*Fryni era, lujti gëmi, / Thonë se met Selim Golemi (Pop).*]

fry (me u)na (u) - G vetv e **FRY (me).** Jam fry.

fry ja f Erë.

fryáq e mb (*Mot*) me erë.

frýc•e ja f sh e et Kacek i farkës.

fryçak e mb krahin G (*Njeri*) trashaman; i fryrë; i trashë nga trupi.

fryçak u m sh ë ët krahin G Njeri trashaman, i fryrë a i trashë nga trupi.

fryçak•e ja f sh e et krahin G f e **FRYÇAK U.**

frý•e ja f sh e et Erë.

frý•e (me)va e G

I jokal Fryn (*era*).

II kal I fryj (*zjarrit etj.*).

frýe (me u) vetvG >**FRY•HEM.**

fryecák e mb G I fryrë; i trashë nga trupi.

frýer i m G Faucet.

frýes e f sh e et >FRYES I.

frýes i m sh a at Ventilator; freskore.

frýetít (të) as *G* Trashje, fryrje e trupit.

frý•hem¹vetv va (u) rë

♦ *I vetv*

♦ Ënitem nga një sëmundje, goditje etj. **Është fryrë i tëri. M'u fry dora (syri, këmba). Më fryhet barku.**

♦ *bis* Ngopem me të ngrënë; më mbushet barku. **Nuk fryhet asnjëherë. Hëngri sa u fry.**

♦ *veta III* Shtohet sasia e ujit të përrenjve, të lumenjve etj., ngrihet niveli i ujit. **U frynë lumenjtë (përrenjtë) nga shirat.**

♦ *veta III* Bymehet, mbufatet nga uji a nga një lëng tjetër. **Janë fryrë dritaret e nuk mbyllen.**

♦ *bis* Shëndoshem shumë; ngjallet; majmem. **Është fryrë e është bërë si fuçi.**

♦ *fig* Mbahem më të madh, krekoem e shes mend përpara të tjerëve. **Fryhet si gjeli majë plehut.**

♦ Më hipën inati, zemërohem. **Ishte fryrë sa s'flitej me të.**

II pës e FRYJ.

*

I janë fryrë tëmthat Është inatosur shumë.

Iu fry zemra nga gëzimi u gëzua shumë, iu bë zemra mal.

M'u fry koka

♦ Ndiej lodhje të madhe nga puna mendore.

♦ Më rritet mendja.

M'u fry zemra U hidhërova shumë, u dëshpërova.

M'u frynë ijët Hëngra shumë.

U fry si qumësht U zemërua shumë, u inatos keq.

frý•hem² va (u) rë

I vetv Helmohem.

II pës e FRY•J².

fry•j¹kal va rë

I kal

♦ Nxjerr jashtë me forcë ajrin e mushkërive, duke mbajtur buzët të mbledhura; ia drejtoj dikujt a diçkaje ajrin e mushkërive që nxjerr me vrull nëpërmjet gojës. **I fryj zjarrit. I fryj shkrepëses (qiriut, kandilit, llambës) për ta shuar. I fryj kafesë (qumështit, supës, gjellës) për ta ftohur. I fryj pluhurit.**

♦ Drejtoj me vrull një rrymë ajri mbi diçka me anë të një mjeti. **I fryj zjarrit me kacek (rrëshiq) për ta ndezur.**

♦ Mbush diçka me ajrin e mushkërive; mbush me shumë ajër diçka me anë të një mjeti të posaçëm; kund. shfryj. **Fryj topin (rrotën e makinës). E fryj me gojë (me pompë).**

♦ Çoj me forcë ajrin e mushkërive nëpër vrimën e një sendi a të një vegle frymore për të nxjerrë zë ose tinguj muzikorë; i bie një sendi a një vegle frymore. **I fryj bilbilit (fyellit). I fryn gajdes.**

♦ Bëj që t'i fryhet një pjesë e trupit, ënjt. **Ia fryu dorën (këmbën).**

♦ *bis* E ngop një njeri a një kafshë me të ngrënë; i mbush barkun. **Ia frynë barkun. E fryu mushkën (kalin, lopën).**

♦ *bis* E shëndosh shumë një njeri a një kafshë, e ngjall, e majm duke e ushqyer mirë. **E mbajti dashin derisa e fryu.**

♦ *veta III* E shton shumë ujin; ngre nivelin e ujit. **Shirat i frynë lumenjtë (përrenjtë).**

♦ *veta III* E bymen, e mbufat duke e ngopur me ujë a me një lëng tjetër. **Uji (lagështira) i fryn dërrasat. Shiu e ka fryrë tokën.**

♦ *keq* Rrit, zmadhoj a zgjeroj diçka më shumë sesa duhet; e paraqit diçka më të madhe nga ç'është në të vërtetë. **I ka fryrë shifrat. Mos i fry të metat!**

♦ *fig* Nxit a shtyj dikë kundër një tjetri me qëllim të keq. **Kush të paska fryrë kundër tij?**

♦ *fig* E zemëroj; e inatos. **Më fryu** ma solli në majë të hundës.

♦ *vjet* Ysht, namatis. **I frynin fëmijës (nuses).**

IIjokal

♦ *veta III(Era)* lëviz shpejt e me vrull. **Fryn veriu (juga, tufani).** [Fryn' e çfryn veriu/ Ngrin, mërdhin i ziu (FN).]

♦ *bis* Iki me të shpejtë; ua mbath këmbëve. **Fryu nga shtëpia (nga dera).**

*

Fryj pendët Mbahem më të madh; krekosem.

Fryji sytë! S'ke për ta parë më diçka, qaje, laji duart nga diçka.

I fryj (i këndoj, i fishkëllej) në vesh dikush E nxit dikë kundër dikujt, duke i pëshpëritur fjalë e thashetheme; e kurdis kundër dikujt.

I fryn lugës së vet Shikon punën e vet e nuk përzihet në çështjet e të tjerëve.

I fryn zjarrit I nxit më tepër mosmarrëveshjet, grindjet a armiqësitë.

I ka fryrë murrani në qese ka mbetur pa asnjë lek në xhep; ka mbetur trokë.

Ia fryj zemrën dikujt I shkaktoj dhimbje të madhe shpirtërore; e hidhëroj shumë; e dëshpëroj.

Kthehet (shkon) nga të fryjë era Është i paqëndrueshëm në bindjet a në ikëpamjet e tij; është i lëkundshëm; kthen gunën nga të fryjë era.

Mos m'i fryj shkotat! Mos më mërzit!; mos më inatos!

Nga fryn era kthen gunën (gëzofin, shpinën) Vepron si t'i bëhet më mirë; kthen nga t'i leverdisë.

Nuk të fryn në sy uk të gjendet pranë kur ke nevojë; nuk të ndihmon kur je në hall.

U dogj nga qulli (kungulli) e i fryn edhe kosit/fj u E ka pësuar keq nga diçka e mëparshme dhe tregon kujdes të tepruar edhe kur nuk është e nevojshme.

fry•j²kal va rë Helmoj.

frýj•ë a f sh a at

♦ Erë shumë e fortë; frymë. **Nuk të lë fryja të kalosh.**

♦ Borë e grumbulluar nga era nëpër gropa, hendeqe etj. **Rrugën e ka zënë fryja.**

fryjs i m sh a at G Rrëshak i kovaçit; gjyryk; kacek.

frýjtur (i e)mb A >FRYRË (i e).

frýk•ë a f krahin G > FRIK•Ë A.

fryks i m sh a at krahin G > FRIKACAK U. Ik or fryks!

frykës•e ja f sh e et krahin G f e FRYKËS I.

frýks•e ja krahin G f e FRYKS I.

frymatór•e ja f sh e et K Grua që ysht.

frymc e mb G (Njeri) që merr shpejt zjarr; që idhnohet shpejt e i kalon shpejt zemërimi.

frymç e mb G >FRYMC E.

frymés•ë a f G Frymëmarrje.

frýmë si përrem pakuf Asnjë. **Frymë njeriu nuk erdhi. Frymë gjëje nuk dallohej nga larg.**

frým•ë a f

♦ Ajri që thithet e që nxirret nga mushkëritë. **Frymë e ngrohtë. Frymë e rëndë (e keqe). Vegël fryme** vegël frymore. **Marr frymë. Nxjerr frymën. Mbushem me frymë.**

- ♦ Frymëmarrje. **Mbaj frymën.** Më merret (më zihet) fryma. Deri në frymën e fundit. [eja përsëri netve të vona si hije që sajón/ pak frymë njeriu e pak dritë qiriri (JG).]
- ♦ Ajër që ndodhet brenda një sendi, që fryhet e shfryhet. **Kacek me frymë.** I doli fryma topit.
- ♦ Duh i erës; erë e fuqishme. **Frymë e fortë (e madhe).** Frymë e ftohtë (e ngrohtë). E zë (e rrok, e kap) fryma një vend. E ka rrëzuar fryma misrin. Kur fryn fryma. [O murla, njat frym' ndale,/ ndal o akull mos më ngri (NM).] [prej zgjimi në zgjim/ frymë mali n'pullaz (MC).]
- ♦ Erë e lehtë. [U ndje 'i frym' përmbrenda shpije/ Porsi erë qi vjen pa shkas (NM).]
- ♦ *bis* Erë e mirë ose e keqe që mban diçka; kundërmim. **Fryma e hudhrës (e qepës).** Ndiej frymën.
- ♦ kryes shë ët(zakonisht me një numër) Banor; vetë; njeri. **Fshat me një mijë frymë.** Prodhim (të ardhura) për frymë.
- ♦ *fig* Parim themelor a tërësi parimesh, pikëpamjesh, synimesh që përcaktojnë sjelljen e njerëzve, qëndrimin e tyre, mënyrën si veprojnë etj.; thelb i diçkaje; veti karakteristike a prirje themelore të diçkaje; ide kryesore që përshkon një vepër letrare a shkencore; qëllim frymëzues në një punë. **Fryma e përgjithshme.** Frymë e re (vjetër, sëmurë). **Fryma kombëtare (demokratike).** Fryma e kohës. [fryma popullore e përshkon eposin që në krye e deri në fund (ES).][Ky konflikt ka përcaktuar frymën e eposit dhe e ka lënë si çështje dytësore raportin me Stambollin. (ShS)]
- ♦ Jetë; shpirt. **Me gjysmë fryme** gati si i vdekur. **I doli fryma** vdiq. **Nuk ka më frymë** ka vdekur. **Është me frymë** është i gjallë; nuk ka vdekur. **Mbeti pa frymë** vdiq. **Dha frymën (e fundit)** vdiq. **Mezi e mbanin frymën.** [Ata plagosen në mejdan, mbeten një shekull në bjeshkë pa frymë dhe pastaj përmenden duke thënë: "paskam marrë një sy gjumë". (ShS)]

*

Deri në frymën e fundit Deri në vdekje.

E mbaj (lë) frymën diku Arrij në një vend me vrap e me nxitim, nga që më ndjek dikush.

E ngre me frymë dikë I bërtas fort dikujt; i kërcënohem a i hakërohem.

Është si fryma Është shumë mendjelehtë.

Frymë më frymë Shumë afër njëri-tjetrit; fare pranë.

Harxhoj frymën (kot) Lodhem së foluri e s'më dëgjon njeri.

I dal në frymë dikujt Ndeshem ballë për ballë me dikë; i dal përpara.

I doli fryma (shpirti, xhani)

♦ U lodh së tepërmi; u mundua shumë; u këput.

♦ Vdiq.

I jap frymë dikujt E ndihmoj dikë; i gjendem pranë kur ka nevojë.

I ka dalë fryma diçkaje i ka dalë lezeti, është bërë pa shije.

I marr frymën dikujt E mundoj shumë dikë; ia marr shpirtin dikujt.

Ia zë frymën dikujt

♦ Nuk e lë të flasë; ia mbyll gojën.

♦ E mundoj; nuk e lë të qetë.

Iu sos fryma (jeta) Vdiq.

Ma këputi frymën dikujt Ma këputi shpirtin; më mallëngjeu shumë.

Marr frymë Jetoj; rroj.

Marr frymë lirisht Çlirohem nga një gjendje e vështirë; qetësohem.

Me një frymë Me ngut, me nxitim, shpejt; menjëherë.

Mezi marr frymë

♦ S'kam nge të marrë frymë.

♦ Jam në gjendje shumë të vështirë; s'di nga t'ia mbaj.

Më erdhi fryma Erdha në vete; u qetësova pas një gjendjeje frike a ankthi.

Në frymë të dikujt a të diçkaje Fare pranë, shumë afër dikujt a diçkaje.

Në frymën e... Sipas; në bazë të...

Nuk e lë të marrë frymë dikë

♦ E ndjek hap pas hapi; nuk i ndahem për asnjë çast.

♦ E mundoj shumë; e lodh dikë.

Nuk merr frymë Ka vdekur.

Rri me frymën (zemrën) pezull Jam shumë i shqetësuar, në merak të madh për diçka.

Sa për të mbajtur frymën (shpirtin) Sa për të jetuar; sa për të mos vdekur urie; shumë pak ushqim.

Sa të marrësh frymë Shumë shpejt; menjëherë. .

S'kam frymë Ndjem i pafuqishëm; s'kam fuqi.

S'kam nge të marrë frymë Kam shumë punë; jam shumë i zënë.

Ta ndal frymën dikush Është shumë i fortë; ka fuqi të madhe trupore.

**

Fryma e Shenjtë *fet* Qenia hyjnore e tretë në trini (*sipas dogmës së krishterë*). **Me frymën e shenjtë** si me anë të një fuqie të mbinatyrshme.

frym•ë (i) e (e) mb G>FRYR•Ë (i e).

frymëgjatë mb

♦ Që e mban frymën për një kohë të gjatë.

♦ Që nuk lodhet.

frymëhéqj•e a f Thithje e ajrit; frymëmarrje.

frymëkëpútur mb

♦ I lodhur e i rraskapitur sa mezi mbahet më këmbë; i munduar.

♦ (*Kalë*) shpirraq.

frymëkëpútur i m sh - it

♦ Njeri i lodhur e i rraskapitur sa mezi mbahet më këmbë. **Ç'pati frymëkëputuri?**

♦ Kalë shpirraq.

frymëllák u m sh ë ët Idhull.

frymëmárrës e mb I frymëmarrjes; që ka të bëjë me frymëmarrjen.

frymëmárrj•e a f sh e et

♦ Thithje e oksigjenit dhe nxjerrje e gazit karbonik nga qeniet e gjalla; thithje dhe nxjerrje e ajrit nga mushkëritë; thithje e ajrit nga qeniet e gjalla. **Frymëmarrje e lehtë (e rëndë, e thellë).** **Frymëmarrje e lirë (shpejtë, ngadaltë).** **Frymëmarrje e natyrshme (artificiale).**

Aparati i frymëmarrjes. Rugët e frymëmarrjes. [Ta ndjej frymëmarrjen po ku je (GB).]
[Asht ngrí frymëmarrja e pyjeve,/ tingulli i lahutës në kasollën mbi mal/ dhe të gjitha dashunitë/ janë ngrí. (AÇ).]

♦ *fig* Gjallëri, fuqi, jetë. **Poet me frymëmarrje të gjerë.**

frymëmékur

I ndajf Duke iu marrë fryma.

II mb Që i merret fryma.

frymëmírë mb (Njeri) zemërmirë.

frymënxjérrës e mb I nxjerrjes së frymës; i frymëqitjes.

frymënxjerrj•e a f sh e et Nxjerrje e frymës (nga mushkëritë).

frymëprërë mb Që i është prerë fryma; që ka mbetur pa frymë; gati i vdekur.

frymëqén e mb keq Që e ka frymën me erë të keqe.

frymëqitës e mb gjuh Që përftohet nga nxjerrja e rrymës së ajrit; që shoqërohet me rrymën e ajrit. **Theks frymëqitës** theks dinamik.

frymëqítj•e a f sh e et libr

♦ Frymënxjerrje.

♦ *gjuh* Nxjerrje e rrymës së ajrit gjatë formimit të tingujve.

frymës•e ja f mjek bis Astmë.

frymësósur mb Shumë i lodhur; i rraskapitur; frymëshuar; *mallk* që vdektë; që iu sostë fryma!

frymësósur i m sh - it Njeri i rraskapitur; frymëshuar.

frymësósur a f sh a at f e **FRYMËSOSUR I.**

frymëshkúrtë mb Që nuk zgjat shumë. [**e jo mallëngjimi, gurgull frymëshkurtë (MC).**]

frymëshkúrtër mb Që nuk zgjat shumë.

frymëshúem emb G >FRYMËSHUAR.

frymëshúar mb >FRYMËSOSUR.

frymëshúmë mb Jetëgjatë; *urim* që e pastë jetën të gjatë.

frymëtím i m sh e et Yshtje; namatisje.

frymët•ó j kal óva úar vjet Ysht; namatis.

frymëtóre mb gjuh (*Bashkëtingëllore*) që shqiptohet duke nxjerrë frymë.

frymëtór•e ja¹ f sh e et vjet Yshtës, namatisës.

frymëtór•e ja² f sh e et gjuh Bashkëtingëllore që shqiptohet duke nxjerrë frymë.

frymëtúar (i e)¹ mb I yshtur; i namatisur.

frymëtúar (i e)² mb gjuh >FRYMËTOR E.

frymëtúes e mb Yshtës.

frymëtúes i m sh - it Ai që ysht, që namatis.

frymëtúes•e ja f sh e et f e **FRYMËTUES I.**

frymëthíthës e mb >FRYMËMARRËS E.

frymëthíthj•e a f >FRYMËMARRJ•E, -A.

frymëz a² mjek Astmë; shpirrë; gulçim.

frýmëz a² f sh a at krahin G Tullumbace.

frymëzénë mb Që i mbahet fryma; që lodhet shpejt.

frymëzénës e mb Që të zë frymën; që të lodh, të këput.

frymëzím i m sh e et

♦ Mbushje me dëshirë e forcë për të bërë diçka. **Burim (shembull) frymëzimi.**

♦ Gjendje e ngritur e vetëdijes, gjatë së cilës shpërthen hovi krijues i njeriut nën ndikimin e ideve e të ndjenjave të fuqishme; gjendje shpirtërore e ngritur që e gjallëron shumë aftësinë krijuese të njeriut; shpirt krijues. **Frymëzimi artistit (poetit). Poezi me (pa) frymëzim. Më vjen frymëzimi.**

♦ Dikush a diçka që të frymëzon.

frymëz•óhem óva (u) úar

I vetv Mbushem me dëshirë e me forca për një punë a veprimtari, marr hov të ri krijues e veprues; mbushem me frymëzim, kam frymëzim.

II pës e **FRYMËZ•OJ.**

frymëz•ó j kal óva úar Mbush (*dikë*) me dëshirë e me forca për një punë a veprimtari; i ngjall (*dikujt*) një mendim a një ndjenjë të thellë e të lartë; i jap (*dikujt*) hov të ri në punën krijuese.

[Skënderbeu duhej të kishte një emër të madh n'atë kohë, emër që iu frymëzonte besim krerëvet shqiptarë. (AE).]

frymëzuar (i e) *mb* I mbushur me frymëzim; i pushtuar nga frymëzimi; që ka frymëzim.

frymëzues e *mb* (Ngjarje, shembull etj.) që ngjall frymëzim.

frymëzues i *m sh - it* Ai që frymëzon, që ngjall frymëzim.

frymëzues•e *ja f e* **FRYMËZUES I.**

frymím *i m*

♦ Mbushje me frymë, me ajër.

♦ *fig* Zemërim; inatosje.

frym•óhem *vetv, pës e* **FRYM•OJ.**

frym•ój *óva úar*

I *kal*

♦ Mbush me frymë, me ajër.

♦ Zemëroj; inatos; mbush me inat.

II *jokal* Marr frymë.

frym•ój *kal óva úar*

frymór *e mb*

♦ (*Qenie*) që merr frymë me mushkëri; i gjallë.

♦ *muz* (*Vegël*) që nxjerr tinguj muzikorë duke i fryrë me gojë; që vihet në veprim me anë të frymës; (*orkestër*) me vegla të cilave u fryhet me gojë.

♦ *gjuh.* Që shënon qenie të gjalla. **Emrat frymorë dhe jofrymorë.**

frymór *i m sh ë* ët Qenie e gjallë; kafshë dhe njerëz; krijesë e gjallë që lëviz dhe ka ndjeshmëri.

Frymorët dhe bimët. [Dihet se nder malësina të Veriut shumkuj në të lém i njëtej si emen vetjues aj i njëj frymori, si Uk, Dac, Mâz (kjo do t'u shkonte për piri zotnivet qi sundojnë sot në Tiranë). (ZV)]

frymórëz *it m sh bio* Qenie të gjalla mikroskopike.

frymós *jokal á ur* Marr frymë.

frýmsë *mb G* Zemërak; inatçor.

frymtár•e *ja f sh e et G* Yshtëse.

frýn•ë *a f sh a at vjet* Bri i gjahtarit.

frýnëz *a f sh a at vjet* Fyell.

fryq *i m vjet* Thelb; esencë.

frýrë (i e) *mb*

♦ I mbushur brenda me shumë ajër. **Top i fryrë. Gomë (rrotë) e fryrë.**

♦ I mbufatur; i ënjtur. **Me ballë (sy) të fryrë.**

♦ *bis* I ngopur mirë, i ngjeshur me të ngrëna. **Është i fryrë, s'ha dot më.**

♦ I bymyer a i mbufatur nga uji ose ndonjë lëng tjetër. **Dërrasa të fryra. Lopë me gjinj të fryrë.**

♦ Që është shëndoshur shumë; i ngjallur; i majmur; që ka shumë tul, i tultë. **Me llërë (buzë) të fryra.**

♦ *keq* I rritur, zmadhuar e zgjeruar më shumë nga ç'duhet; i paraqitur më i madh nga ç'është në të vërtetë. **Organikë e fryrë. Kërkesa të fryra.**

♦ *fig* Që është i stërholluar e i mbushur me shumë fjalë; bombastik. **Stil (fjalim) i fryrë.**

♦ *fig* I nxitur kundër dikujt me qëllim të keq. **Ishte i fryrë kundër meje.**

♦ *mospërf* Që mbahet më të madh, krekoset ose shet mend. [**Zbritën të gjithë, gratë dërrmuar nga sflitja, burrat gjysmë të bezdisur e gjysmë të fryrë nga petku kalorsiak i shpëtimtarëve.** (ED).]

♦ *fig* I inatosur; i zemëruar.

♦ *vjet* I yshtur; i namatisur. **E quanin të fryrë vajzën.**

♦ *fizio* (*Organ seksual i mashkullit*) i ngrehur.

frýr•ë a (e) f sh a at (të) Vend i fryrë si bullungë; ënjtje; e ënjtur; plagë e ënjtur.

frýrës i m sh - it

♦ Gyp i hollë për t'i fryrë zjarrit. >**FRYRËS•E JA.**

♦ Punëtor në fabrikën e qelqit, që i jep trajtë brumit të xhamit, duke i fryrë me një gyp të gjatë e të hollë.

♦ Gjyryk i farkëtarit.

♦ Yshtës; ai që ysht a namatis.

frýrës•e ja f sh e et

♦ Gyp i hollë për t'i fryrë zjarrit.

♦ *tek* Pajisje a pjesë e një mekanizmi që shërben për të fryrë ose për të nxjerrë me vrull ajrin.

Fryrëset e furrës. Fryrëse e ajrit.

♦ Copë dërrase, kartoni etj. që tundet me dorë për t'i fryrë zjarrit a diçkaje tjetër të nxehtë.

♦ Yshtëse; ajo që ysht a namatis.

frýrët (të) as >FRYRJ•E A.

frýrj•e a f sh e et

♦ Mbushje me ajër (*e mushkërive, tullumbacit etj.*).

♦ Mbufatje; ënjtje.

♦ *bis* Ngopje; mbushje e barkut.

♦ Bymim a mbufatje nga uji etj.

♦ *keq* Rritje, zmadhim a zgjerim i tepruar. **Fryrje e kërkesave.**

♦ *fig* Nxitje kundër dikujt.

♦ *fig* Inatosje; zemërim.

♦ Yshtje; namatisje.

♦ *fizio* Ngrehje (*e organit seksual të mashkullit*).

frysél i m bot (*Quercus suber*) Lis i viseve mesdhetare, me gjelbërim të përhershëm, me lëvozhgë të përshtatshme për tapa.

frýs•ë a¹ f sh a at

♦ Kacek i farkës.

♦ Gyp për t'i fryrë zjarrit.

frýs•ë a² f sh a at bot Kashtë me kërcell të gjatë, të përkulshëm, me palcë e pa gjethe, që rritet nëpër kënetë ose në brigjet e lumenjve dhe përdoret për të bërë rrogoza etj.

frýs•ë a³ f bot >FRYSEL I.

fryshalák e mb G I fryrë; i trashë nga trupi.

fryshalók e mb G >FRYSHALAK E.

fryshán e I trashë; i shëndoshë.

fryshaní a f G Trashësi e trupit; shëndoshje e tepërt.

frýshëm

I ndajf Me zemërim; me mllef.

II si kallëzues I fryrë.

frysh•ëm (i) me (e) mb Që mund të fryhet me ajër etj.

fryt i m sh e et

♦ Organ i bimëve, që zhvillohet e bëhet kokërr në trajtë e në madhësi të ndryshme, pasi pllenohet vezorja e lules dhe që ka brenda fara ose bërthama për riprodhimin e bimës. **Fryti i dushkut (selvisë, kumbullës, domates). Fara (bërthama) e frytit. Formimi e zhvillimi i frytit.**

♦ *nj* Embrion i pjellës së njeriut dhe të kafshëve gjitare. **Fryti i barkut tënd.**

♦ *fig* Ajo që arrihet me një punë a me një veprimtari; përfundimi i dobishëm i diçkaje; rezultat. **[Fryt i arrirë i një pune të mundimshme. (AÇ).] [Bindja jonë është kryekput që kriza e sotme s'është tjetër veçse fryti i një zhvillimi historik. (KM)]**

♦ *krahin G* Drithë; bereqet.

fryták e mb G I fryrë; i trashë nga trupi.

frýtas i m sh - it Bishtnues.

frytbâs e mb G Frytdhënës; i frytshëm.

frytdhënës e mb I dobishëm; i frytshëm. **Punë frytdhënëse.**

frýtë ndajf G Në gjendje të fryrë; fryshëm. **Më rri stomaku frytë.**

frýtë (i e) mb G

♦ I ngopur.

♦ >**FRYRË (i e).**

*

Zemër e frytë Zemër e mbushur me mlllef.

frýt•ë i (i) m G I ngopur; i fryrë.

frytësi a f libr Të qenët i frytshëm.

frytësim i m >**FRYTËZIM I.**

frytës•ój kal > **FRYTËZ•OJ.**

frytëzim i m sh e et libr

♦ Kultivim (*i tokës*).

♦ Shfrytëzim (*i pyllit*).

♦ Pllenim.

frytëz•ój óva úar libr

I kal

♦ Kultivoj (*tokën*)

♦ Shfrytëzoj (*lëndën e pyllit*).

♦ *veta III bot vjet (Bleta etj.)* pllenon (*lulet*).

IIjokal veta III (Pemët) lidhin kokrra; fillojnë të prodhojnë; vijnë në prodhim.

frytformím i m bot Formim i frytit; lidhje e kokrrës së pemës.

frytfrýrë mb bot (Pemë) që bëjnë kokrra të fryra.

frytím i m Ardhje në prodhim (*e pemëve, bimëve*).

frýtje mb (Kërcell bime) palcor; i mbushur me palcë.

frytlídhj•e a m Lidhje a krijim i frytit të pemës, bimës.

frytmbájtës e mb (Pemë, bimë) që e ban frytin.

frytmbártës e mb bot (Bimë, pemë) që bën a lidh fryte.

frytngrénës e mb(Njeri, kafshë, kandërr) që ha fryte.

frytngrénës i m sh - it

♦ *sh* Kafshë a kandrra frytngrënëse.

♦ Njeri që ushqehet me fryte.

frytngrénës•e ja f sh e et f e FRYTNGRËNËS I.

fryt•ón *jokal ói úar veta III (Pema, bima)* Lidh kokrra; vjen në prodhim.

frytór e *mb* Frytmbartës.

frytprúrës e *mb* I frytshëm; i dobishëm; fitimprurës.

frytrrënjór e *mb* (*Bimë*) me rrënjë të ngrënshme.

frytrrënjórë t m sh Bimë me rrënjë të ngrënshme.

frytsjéllës e *mb* > **FRYTPRURËS E.**

fryts•ón *jokal óva úar* Jep fryt; lidh fryt.

frytsh•ëm (i) me (*e*) *mb* Frytdhënës; i dobishëm. [Porse si nuk mund të priten gjeth e pemë të freskëta nga druni i thatë, por ashtu nuk mund të pritet as nga Zogu ndonjë vepër e frytshme (konstruktive) kulturele. (KM).]

frytshmëri a *libr* Dobi; përfitim.

frytyll•ój *jokal óva úar* Më bie të fikët.

frytzím i *m*

♦ > **FRYTIM I.**

♦ Shfrytëzim (*i pyllit*).

frytz•óhet úa (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III (Pema, bima)* lidh fryte; vjen në prodhim.

♦ (*Pylli*) shfrytëzohet.

II *pës e* **FRYTZ•OJ.**

frytz•ój *óva úar*

I *jokal veta III (Pema, bima)* lidh fryte; vjen në prodhim.

II *kal* Shfrytëzoj (*pyllin*).

frytzúar (i e) *mb*

♦ (*Pemë, bimë*) që lidh fryte; që vjen në prodhim.

♦ (*Pyll*) i shfrytëzuar.

frýx•ë a f sh a at Bri i gjahtarit. > **FRYN•Ë A.**

frýz•ë a¹ f sh a at *bot (Typha)* Kashtë me kërcell të gjatë, të përkulshëm, të mbushur e pa gjethe, që rritet nëpër kënetë ose në brigjet e lumenjve dhe përdoret për të bërë rrogoza etj..

frýz•ë a² f sh a at Bilbil, fyell (*i rojës*); pipëz.

frýz•ë a³ f sh a at Tub i hollë për të pirë lëng nga një kanaçe etj.

fryzëkúq•e ja f sh e et *bot* Kallm i kuq; lloj fryze që e bën kashtën të kuqe.

frýz•ël la f sh la lat *bot (Scirpus)* Bimë uji si kallmi.

frrac i *m sh e et*

♦ Kuti për koret e mbetura të bukës.

♦ Kuti e lugëve.

frrasht i *m sh a at* *G* Pllakë metali me vrima ku futen lugët, e varur në një skaj muri a rafti.

frrat i *m ushq J* Bollgur që u shtihet zogjve.

frréck•ë a f sh a at *bot* Gjembaç.

frrí ja m sh - të *G* Thërrmijë; thërrime.

frrî ni m sh na nat *vjet G* Çikrik.

frríu *onomat* Tingull që lëshon një gur a send tjetër i fortë kur flaket me forcë.

frrójk•ë a f sh a at *K* Bahe.

frrrok e *mb G (Njeri)* i egër; kokëkrisur.

frrú•e (me) *kal jta -eG*

♦ Kruaj; fërroj; qëroj.

- ♦ Bluaj trashë.
- ♦ *bis* Qëroj; vjedh.

frrúe (me u) jt (u) - G > FËRR•OJ.

I *vetv*

- ♦ Ha a gërryej pak diçka të fortë; lëmoj.
- ♦ Bluaj ashpër, trashë, si për bollgur; grij copa-copa, thërrmoj.

II *pës e FRR•UE (me).*

frrúem (i) e (e) mb G

- ♦ I ngrënë a gërryer.
- ♦ I bluar ashpër, trashë.
- ♦ *bis* I vjedhur.

frrúem it (të) as G

- ♦ Gërryerje.
- ♦ Bluarje e ashpër
- ♦ *bis* Vjedhje.

frrúx•ë a f sh a at K Gur i vogël i rrumbullakët, me një vrimë në mes, që i vihet boshtit të tjerres.

frryl ndajf krahin G Shpejt e shpejt; vrik.

FSK ja f shkurt i

- ♦ Forca e Sigurisë së Kosovës.
- ♦ Federata Skitare e Kosovës.

fshâ (me) jokall G Fshaj; psherëti. [**e gjithmonë tue fshâ, tue rektue mbas sajë (GjF).**] [**Atje fshajnë po Hot e Grudë: (BP).**]

FSHA ja shkurt i Federata Shqiptare e Atletikës.

FSHAÇ i shkurt i Federata Shqiptare e Alpinizmit dhe Çiklizmit.

fshaçe ndajf J > FSHATÇE. [**Mos na bën të qajm' inaçe,/ Po lëna të qajmë fshaçe (Pop).**]

fshái (me) kal a - krahin G Fshij; pastroj me fshesë.

fshái•j kal krahin G > FSHAI (me).

fsha•j jokall va rë Psherëti.

fshâjt•ë (me) jokall a ë G > FSHA•J.

fshâjtës i m sh a at Ai që fshan, ofshan, bën ofsh.

fshâm•e (e) jaf sh - t (të) Ofshamë. [**të bâhet se po i ndien ato të fshâmë e të dihome të tijat (GjF).**]

FSHAN ja shkurt i Fondi Shqiptaro-Amerikan i Ndërmarrjeve.

fshat i m sh e et ra rat

- ♦ Qendër e vogël banimi, ku njerëzit merren kryesisht me bujqësi dhe blegtori; katund. **Fshat fushor (malor). Fshat turistik. Shtëpi fshati.**
- ♦ *përmb* Tërësi e banorëve të kësaj qendre; fshatarë. **U mbloodh (u ngrit) i gjithë fshati.**
- ♦ Qendër e vogël ku banojnë përkohësisht grupe njerëzish që kryejnë një veprimtari të caktuar. **Fshat olimpik.**

*

Bëj fshat më vete Jetoj më vete; zhvilloj veprimtari më vete; veproj sipas mendjes sime.

Fshat e zanat Çdo vend ka rregullat a zakonet e veta.

Fshati që duket s'do kallauzff u Diçka që duket a njihet nuk ka nevojë për shpjegime; është fare e qartë e nuk ka nevojë për provë a dëshmi.

Kryeplak në fshat të huaj Njeri që kërkon të japë urdhra atje ku s'i takon, që fut hundët në punë, për të cilat nuk e ka ngarkuar njeri.

fshatár e mb

♦ I fshatit; që ka të bëjë me fshatin a fshatarët; karakteristik për fshatin s fshatarët. Grua (vajzë) fshatare. Familje fshatare. Rinia fshatare. Veshje (banesë) fshatare.

fshatár i m sh ë ët

♦ Ai që jeton në fshat dhe merret kryesisht me bujqësi a me blegtori; banor fshati; katundar.

♦ Bashkëfshatar.

♦ Njeri i trashë, i pagdhendur. [**Idiot, i tha vetes. Fshatar i pagdhendur! Tyryfyl! Në Mercedesin e madh ishte me siguri kipci.** (IK)]

fshatarák e mb bis I fshatit; që ka të bëjë me fshatin. **Jetë fshatarake.**

fshatarák u m sh ë ët Fshatar.

fshatarák•e ja f sh e et Fshatare.

fshatárçe ndajf

♦ Sipas mënyrës së fshatarëve; siç e kanë zakon fshatarët; si sillen a veprojnë fshatarët.

Këndoj fshatarçe. Kërcej (heq valle) fshatarçe. U ulën (ja shtruan) fshatarçe.

♦ Së bashku me të gjithë fshatarët; fshatçe.

fshatár•e ja f sh e et f e FSHATAR I.

fshatarësi a f

♦ *përmb* Popullsia që banon në fshat dhe merret kryesisht me bujqësi e blegtori.

♦ Klasë e prodhuesve të bujqësisë. **Fshatarësi e mesme (pasur, varfër).**

fshatarëzím i m libr Marrje e tipareve fshatarake.

fshatarëz•óhem óva (u) úar libr

I vetv Marr tipare fshatarake.

II pës e FSHATARËZ•OJ.

fshatarëz•ój kal óva úar libr I jap tipare fshatarake.

fshatarëzúar (i e) mb libr Që ka marrë tipare fshatarake.

fshatárk•ë a f sh a at Grua a vajzë fshati.

fshátçe ndajf bis Fshatarçe. **Ia shtruam fshatçe. Shtëpitë e rrënuara i ngritën fshatçe.**

fshat•óhet pavet dhe pës e FSHAT•OJ.

fshat•ój kal óva úar libr Populloj (një vend); ngulem në (një vend).

fshatór i m sh ë ët orn (Arda cinerea) Çafkë e përhime.

fshatúar (i e) mb (Vend) i populluar.

FSHB ja shkurt i Federata Shqiptare e Basketbollit.

FSHC ja shkurt i Federata Shqiptare e Çiklizmit.

FSHDP ja f shkurt i Federata Shqiptare për të Drejtat e të Paaftëve.

fsheh kal a ur

♦ E vë (dikë a diçka) në një vend që të mos e shohin a të mos e gjejnë të tjerët; e heq mënjane për të mos e marrë dikush ose për ta ruajtur nga ndonjë rrezik. **Ia fsheh diçka dikujt.**

♦ Mbuloj. **Fsheh fytyrën me duar. Fsheh gjurmët.**

♦ *veta III fig* Mban a ruan në gjirin e vet, ka në brendinë a në përbërjen e vet. **Toka fsheh minerale të çmueshme. Nuk i fshehin rezervat.**

♦ *fig* Mbuloj (veprimet); përmbaj (ndjenjat a dëshirat) që të mos u bien në sy të tjerëve; nuk i tregoj (qëllimet dhe mjetet) që përdor; e mbaj (diçka) përbrenda dhe nuk ua them të tjerëve, nuk e shpreh (një mendim a ndjenjë); e ruaj të fshehtë. [Ai nuk e fshihte se, përpara se t'ia vinin syrin, siç thuhej, ishin njohur me gjithçka të saj. (IK)]

*

E fsheh llafin Përmbahem; nuk flas menjëherë; nuk ngutem në të folur.

Fsheh (mbaj) sëpatën nën gunë Jam i pabesë; godas pas shpine; fsheh gurin në gji.

Fsheh brirët*keq* E mbuloj veten; nuk dal a nuk sulmoj haptas.

Hedh gurin e fsheh dorën Jam tinëzar; e bëj të keqen dhe e mbuloj.

I fsheh (mbuloj) letrat I mbuloj të fshehtat; nuk flas hapur me dikë.

I fsheh (nuk i tregoj) këmbët Punoj a veproj fshehurazi; hedh gurin e fsheh dorën; jam dinak.

I fsheh (mbuloj, humb) gjurmët I mbuloj të gjitha shenjat që mund të zbulojnë një veprim.

fshehalé *ndajf Ç* Fshehtas.

fshehalógas *ndajf: Luaj fshehalogas* luaj symbyllurazi.

fsheharák e mb *keq* I fshehtë; tinëzar.

fsheharák•u m sh ë ët Njeri i fshehtë; tinëzar.

fsheharák•e ja f e **FSHEHARAK U.**

fshéhas *ndajf K (Luajmë)* symbyllurazi; symshel.

fshéhaza *ndajf krahin G* Fshehtas; tinëzisht.

fshéh•em vetv a (u) ur A Fshihem.

fshéh•enj kal a ur A Fsheh.

fshéh•ënj kal a ur A Fsheh.

fshéh•ë a f sh a at Pusí; pritë për gjah; vend i fshehtë që zë gjahtari etj. >**FSHEHËZ A;**

USHEJZ•Ë A.

fshéhës e mb (Ai) që fsheh diçka ose mban sende të vjedhura.

fshéhës i m sh - it Ai që fsheh diçka ose mban sende të vjedhura.

fshéhës•e ja f sh e et f e **FSHEHËS I.**

fshéhësir•ë a f sh a at Vend i fshehtë, që nuk e dinë të tjerët.

fshéhëtór•e ja f sh e et ark Vend i fshehtë a më i thellë në një faltore etj.

fshéhëz a f sh a at Pritë për gjah; pusí.

fshéhj•e a f

♦ Vëni e dikujt a diçkaje në vend të fshehtë.

♦ Mbulim i diçkaje në mënyrë që të mos duket. [**Ngjyra:/ E errët për fshehjen e skuqjes nga faje të lehta** (NGj).]

♦ *fig* Mbulim a përmbajtje e ndjenjave, dëshirave, qëllimeve etj.

fshehot *ndajf J: Luajmë fshehot* luajmë symbyllurazi.

fshehsí a f >**FSHEHTËSI A.**

fshehtán e mb G (Njeri) i fshehtë; fsheharak.

fshehtán i m sh ë ët G Njeri i fshehtë, fsheharak.

fshehtán•e ia f sh e et G f e **FSHEHTAN I.**

fshéhtas *ndajf* Në mënyrë të fshehtë; me fshehtësi; pa u diktuar a pa u vënë re nga të tjerët.

fshéhtazi *ndajf* >**FSHEHTAS.** [po ky, posa gjeti një rast, shkruajti fshehtazi këtë biletë (FK).]

fshéhtë (i e) mb

♦ I futur a i mbuluar sa nuk shihet as gjendet dot; i njohur vetëm nga pak veta ose ngaaskush; i panjohur a i pakuptuar nga të tjerët. **Vend i fshehtë. Shpellë (gropë, udhë) e fshehtë. Gjuhë të fshehta** të folura konvencionale që përdoren nga zejtarët shëtitës, nga hajdutët etj.

♦ I mbajtur përbrenda; që nuk shfaqet a nuk shprehet. **Mendim i fshehtë. Zemërim (gëzim) i fshehtë. Ndjenja (qëllime) të fshehta.**

♦ Që nuk kuptohet se nga vjen a ku e ka burimin; i paqartë; i papërcaktuar; i errët.

Parandjenjë e fshehtë. Shqetësim i fshehtë.

♦ *fig* Që i mban përbrenda mendimet, ndjenjat etj., që nuk ua hap zemrën të tjerëve; i mbyllur.

Njeri i fshehtë.

♦ *fig* Që vepron pa u diktuar nga të tjerët; që vepron në mënyrë tinëzare; që i mbulon veprimet e veta; që vepron në kushte ilegale; që kryen shërbime, veprime e detyra, të cilat nuk duhet t'i dinë të tjerët. **Armik (agjent) i fshehtë. Përkrahës (mbrojtës, kundërshtar) i fshehtë.**

Organizatë (shoqëri) e fshehtë. Policia e fshehtë. Diplomaci e fshehtë.

♦ *fig* Që bëhet pa u marrë vesh nga të tjerët; që bëhet në fshehtësi; që nuk dihet nga të tjerët.

Takim (bisedim) i fshehtë. Traktat (pakt) i fshehtë. Lidhje të fshehta. Marrëveshje e fshehtë.

♦ *fig* Që bëhet pa u vënë re nga të tjerët, që bëhet duke u ruajtur fshehtësia; kund. i hapur. *fig*

♦ *mjek* Që zhvillohet pa dhënë shenja të dukshme a shenja klinike. **Sëmundje e fshehtë.**

Dështim i fshehtë. Periudhë e fshehtë.

♦ *euf bis(Organ)* gjinor, seksual; (*sëmundje*) e organeve gjinore.

fshéhtë•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Diçka që nuk është zbuluar a nuk është njohur ende. **Të fshehtat e natyrës (e gjithësisë).**

Depërtojnë në të fshehtat e materies. [Flet natyra në çdo çast në këtë botë/ Dhe të fshehtën që ka brenda, shkoqur thotë. (NF).]

♦ Diçka që mbahet e fshehtë, që nuk duhet ta dinë a ta kuptojnë të tjerët ose që e dinë vetëm pak vetë; sekret. **E fshehtë e thellë. Të fshehtat e detyrës. Të fshehtat e zemrës. [Një të fshehtë të madhe ndrydh brenda gjoksit (IK).]**

♦ Shkak i brendshëm, i thellë e i padukshëm i diçkaje; njohuri e shprehur të thella e të veçanta që i kanë vetëm ata që e zotërojnë mirë punën e vet, që kanë aftësi e përvojë të madhe. **E fshehta e lojës. E fshehta e artit (punës krijuese).**

fshehtësî a f sh - të

♦ Të qenët i fshehtë; karakter i fshehtë i diçkaje. **Fshehtësi e plotë. Fshehtësia e veprimeve (e bisedimeve). Fshehtësia e korrespondencës. Vepron në fshehtësi vepron fshehtas. Ruhët (mbahet) në fshehtësinë më të madhe. [Çdo shtet në botë është kokëfortë dhe në dukje nuk i pranon gabimet. Por në fshehtësi çdo shtet serioz bën të kundërtën. (IK)]**

♦ E fshehtë; sekret. **Fshehtësitë e natyrës.**

fshehtësîr•ë a f sh a at

♦ Diçka që mbahet e fshehtë, gjë e fshehtë. **I ruan (i mban) fshehtësirat.**

♦ Vend i fshehtë.

fshehtëín•ë a f sh a at Vend i fshehtë.

fshéhur ndajf Në mënyrë të fshehtë, në fshehtësi, fshehtas. **Rri fshehur. Bëj diçka fshehur.**

fshéhur (i e) mb

♦ (*Send etj.*) i vënë në një vend të fshehtë për të mos e parë e për të mos e gjetur të tjerët; i hequr mënjatë për të mos e marrë dikush ose për ta ruajtur nga ndonjë rrezik. **Gjë e fshehur. Para të fshehura. [Kështu zyrtarët u zemëruan,/ me syzet ulur mbi hundë,/ fshehur pas perdeve të rënda (PJ).]**

♦ (*Mendim, plan etj.*) i mbajtur në fshehtësi; që nuk është shfaqur; i fshehtë. **Ndjenja të fshehura.**

♦ (*Njeri*) që vepron në fshehtësi, fshehurazi a në mënyrë tinëzare.

♦ (*Veprim*) i bërë pa e marrë vesh të tjerët, fshehurazi.

♦ (*Sëmundje*) që lind e zhvillohet pa dhënë shenja të dukshme; latente.

fshéhura *ndajf* Fshehtas; në fshehtësi.

fshéhurazi *ndajf* Fshehtas; fshehur; në fshehtësi.

fshéhur•ez za f A Lojë kukafshehthi.

fshehuri *a f sh - të* Punë që bëhet fshehurazi; gjë e fshehtë. **E bënë (vajtën, hynë, u futën) me fshehuri.** Nuk kanë fshehuri me shoshoqin.

fshehurisht *ndajf* >FSHEHTAS.

fshéhz•ë a f sh a at Pusí, pritë e gjahtarit.

fshélj•e a f sh e et A Enë e vogël druri për të zënë djathë a kos.

fshémëz a bot A (*Artemisa vulgaris*) Bimë shumëvjeçare, me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe heshtake rreth 20 cm të gjata, me lule të bardha, të vogla, që përdoret si erëz ose për mjekime popullore.

fshér•e ja f sh e et Rrotë (bukë) dylli.

fsheabërrës i m sh - it Ai që bën fshesa; fshesëtar.

fsheár i m sh ë ët Ai që fshin me fshesë rrugët dhe sheshet e qytetit.

fsheár•e ja f sh e et f e FSHE SAR I.

fsheatarí a f

♦ Punë e fshesëtarit.

♦ Punishte ku bëhen fshesa.

fsheaxhës•ë a f sh a at f e FSHE SAXHI U².

fsheaxhí a m sh j jt G >FSHE SAXHI U².

fsheaxhí u¹ m sh j jt G >FSHE SAXHI U².

fsheaxhí u m sh nj njtë Pastrues i rrugëve; fshesar.

fsheaxhí•e ja f sh je jet f e FSHE SAXHI U².

fshés•ë a f sh a at

♦ Tufë melekuqesh të thata a bimësh të tjera barishtore ose tufë degësh të holla të disa shkurreve, të qepura e të lidhura bashkë dhe me një bisht, që përdoret për të fshirë shtëpinë, oborrin, rrugën etj. **Fshesë melekuqeje (zhuke, bari, shqope).** Fshesa e re fshin më mirë *fj u*.

♦ Aparat elektrik që përdoret për të thithur pluhurin në dhoma e në vende të tjera, për të pastruar mobilet, raftet me libra, veshjet etj. **Fshesë elektrike (me korrent).**

♦ Tufë kashte me një bisht, që përdoret zakonisht nga farkëtari për të mbledhur zjarrin dhe për ta spërkatur atë me ujë. **Fshesë zjarri.** Fshesa e farkëtarit.

♦ *bot* (*Sorghum vulgare*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të fortë, të hollë e të gjatë, me gjethe si të misrit e një xhufkë të madhe në majë; bën kokrra të vogla si meli e në ngjyrë të kuqe dhe përdoret zakonisht për të bërë fshesa; melekuqe. >FARASHK•Ë A². **Mbjellin fshesë. Korrin fshesën.**

♦ *bot* Emërtim i përgjithshëm për disa lloje bimësh, kërcejtë e degët e të cilave përdoren për të fshirë. **Fshesë e egër.**

♦ Fshirje me fshesë. **I dha (i shkoi) një fshesë dhomës (shtëpisë, oborrit)** e fshiu shpejt e shpejt.

♦ Fshirëse e xhamave të automobilat.

♦ *krahin* G Copë lëkurë deleje që përdoret për të fshirë miellin në mulli.

*

Bishti i fshesës Njeri që nuk e përfill kush.

Bëju fshesë shtëpisë sate! *fj u* Secili duhet të shohë dhe të ndreqë më përpara të metat e veta, pastaj të qortojë të tjerët.

E bëj fshesë dikë E trajtoj keq, e marr nëpër këmbë dikë.

Është (ende) fshesë e re (dikush) Sapo ka filluar të punojë dhe është ende shpejt për ta vlerësuar punën e tij; në fillim përpiqet e mund të punojë mirë, por s'dihet si do të punojë më vonë.

I ra fshesa (kosa, gërshtëra) U spastrua, u shkurtua, u hoq diçka.

I vë fshesën dikujt a diçkaje

♦ E përzë, dëboj dikë.

♦ E zhduk fare, e fshij nga faqja e dheut diçka.

Unë për lisa, ti për fshesa Nuk kuptohemi fare me njëri-tjetrin; tjetër bëj unë e tjetër ti; s'jemi në një udhë.

**

fshesë e qershisëbujq Tufë e dendur degësh që dalin në trungun e qershisë e të vishnjës dhe që i dëmtojnë ato.

lule fshesebot (*Bassia scoparia*) Bimë barishtore me gjethe në ngjyrë të gjelbër të errët dhe lule të bardha, që rritet edhe si bimë zbukuruese dhe, kur thahet, përdoret për të bërë fshesa.

**

fshesë deti bot (*Phaeophyceae*) Grup algash me ngjyrë jeshile të errët në kafe, që, përveç klorofilit, përmbajnë edhe ksanthofil.

fshesë e egër bot (*Anthyllis*) Bimë barishtore ose shkurre e ulët e familjes së bishtajoreve, me disa lloje, me lule të verdha në majë të kërcellit, e përhapur në livadhe në Europë, Lindjen e Mesme dhe Afrikën Veriore.

fshesëfurçë a f sh a at Mjet i thjeshtë pastrimi, me shesë nga një anë dhe furçë nga anat tjetër.

fshesëtar i m

♦ >FSHESABËRËS I.

♦ Fshesar; ai që fshin rrugët dhe sheshet e qytetit.

fshesëtar e ja f e FSHESËTAR I.

fshesëtar i af >FSHESATARI A.

fshesëtar i m sh ë ët Fshesar.

fshesurina t f sh Të fshira (të shtëpisë etj.).

FSHF ja shkurt i Federata Shqiptare e Futbollit.

FSHG ja shkurt i Federata Shqiptare e Golfit.

FSHGJ ja shkurt i Federata Shqiptare e Gjimnastikës.

fshí (me)¹ kal va - G > FSHI•J.

fshí (me)² kal va - krahin G

♦ Shij (grurë).

♦ Shkoq; shkërmoq (misër).

fshí (me)² kal va - krahin G Fërkoj lehtë (duart pas buke si për të treguar që nuk më hahet më).

fshí (me u)¹ vetvva (u) - G > FSHI•HEM².

fshí (me u)² vetv- (u) - G

I veta III

♦ (Gruri) shihet.

♦ (Misri) shkoqet.

fshías a f sh a at A Fshesë.

fshíesa f sh a at A Fshesë.

fshíhem¹ fshéha (u) fshéhur

I vetv

♦ Shkoj në një vend ku nuk dukem a që nuk e di njeri që të mos më gjejnë dot; futem në një vend të fshehtë për t'u ruajtur nga ndonjë rrezik. [**Gjin Muzaka ishte dërguar të fshihej në një pyll aty afër, me urdhër që të mos lëvizte gjersa të ndizej beteja në të gjitha anët. (AE).**] **U fsheh dielli. [Po kthehen yjt' ngadal te boshti i natës,/ te gjumi po kërkon të fshihet gjumi. (KT)]**

♦ *veta III fig* Gjendet në gjirin e diçkaje; ruhet e padukshme në brendinë a në përbërjen e diçkaje. **Në tokë fshihen minerale me vlerë. Fshihen rezerva të mëdha.**

♦ *veta IIIbis* Perëndon.

II pës e FSHEH.

*

Fshihem pas bregut Përpiket të mbuloj veprimet e mia.

Fshihem pas (prapa) gishtit (pas hijes së gishtit) Mundohem më kot të mbuloj një veprim të keq, të metat a diçka tjetër të keqe; mbrohem me mjete a me mënyra të dobëta.

Fshihem pas gjuhës sime Nuk e tregoj veten kur flas; nuk e zbuloj budallallëkun; fsheh qëllimet.

Nuk fshihet derri në thesff u Nuk mund të fshihet a të mbulohet e vërteta.

Nuk fshihet (nuk mbulohet, nuk zihet) dielli me shoshëff u Nuk fshihet dot një gjë që është fare e qartë; e vërteta nuk mund të mbulohet.

Nuk fshihet (nuk hyn, nuk futet) hosteni (minarja) në thesff u Nuk mund të fshihet një e vërtetë që duket sheshit.

fshi•hem² va (u) rë

Ivetv

♦ Fshij me peshqir a me një rrobë të thatë trupin ose një pjesë të tij pasi jam larë a jam lagur.

♦ Heq me furçë, leckë etj. pluhurin ose ndonjë njollë nga rrobat a nga trupi; pastrohem.

♦ *veta III fig (Diçka)* nuk është më; shlyhet zhduket. **Më është fshirë nga kujtesa.**

♦ *tek inf veta III (Disku)* pastrohet nga informacioni që përmban.

II pës e FSHI•J¹.

fshi•j¹kal va rë

♦ Heq me fshesë, furçë, leckë etj. (*lëmishtet, bëzhdilat a papastërti të tjera*). **Fshij shtëpinë rrëzë më rrëzë.**

♦ Ia heq lagështirën (*diçkaje*) duke e fërkuar me peshqir a me një rrobë të thatë. **Fshij fytyrën (duart, trupin, hundët). [liderët tanë pelegrinë/ lotët për ty nga mallëngjimi/ nxituan t'i fshijnë në Athinë (ASh).]**

♦ Prish me gomë a me diçka tjetër (*diçka të shkruar ose të vizatuar në një letër, në dërrasë të zezë etj.*); shuaj, shlyej.

♦ *fig* Bëj që të mos jetë më (*diçka*); zhduk. **I fshinë nga faqja e dheut.**

♦ *veta III bis* E merr (*diçka*) përpara duke mos lënë asnjë shenjë a gjurmë; e përzan. **Lumi e fshiu krejt shtëpinë (fshatin). I fshiu era e madhe (furtuna).**

♦ *bis* E kap (*dikë*) menjëherë dhe e hedh në një vend tjetër; përfshij. **E fshiu për beli (për mesi, për tyti).**

♦ *bis* E ha të tërë e menjëherë; e përzan. **E fshiu gjellën.**

♦ *tek inf* Pastroj, heq (*informacionin e diskut, dosjes etj.*).

*

Fshij buzët Bëj naze në të ngrënë.

I fshij buzët nga diçka Heq dorë nga diçka; nuk kam më shpresë; laj duart nga diçka.

E fshij (e heq, e shuaj, e shlyej) nga defteri dikë a diçka Nuk mbështetem më tek dikush a diçka; nuk kam më shpresë se mund të më ndihmojë; nuk e llogarit më; s'e zë në hesap; nuk e përfill më dikë; nuk kujdesem e nuk bëhem merak më për të.

I fshiva (i lava) duart nga dikush a nga diçka Më iku nga dora; nuk e kam më; mbeta pa të; s'kam më shpresë për të.

I fshij lotët diku Ja heq a i largoj hidhërimin diku.

Nuk di të fshijë hundët *mospërf* Nuk është i zoti për asgjë; është fare i humbur.

Fshiji mustaqet (buzët) për murrizi (pas murrizit) *iron* Bëhesh gati kot, se gjë s'ke për të ngrënë a për të marrë.

fshi•j²kal G >FSHI (me)^{1,2}.

fshijs•ë a f sh a at G Fshesë.

*

Unë për lisa, ti për fshijsa Njëri i bie gozhdës, tjetri potkoit.

fshijsh•ëm (i) me (e) mb Që mund të fshihet a të hiqet.

fshijtur (i e) mb A I fshirë me fshesë etj.

fshik kal a ur

♦ Ia bëj me fshika (*trupin a një pjesë të tij*); bëj që t'i dalin fshika. **Ethet ia fshikën buzët.**

Thëllimi të fshik duart.

♦ I shkaktoj një gërvishtje a një plagë të lehtë; e plagos lehtë. **Plumbi e fshiku në krah (në këmbë).**

♦ E kaloj lehtë (*një sëmundje*). **E fshiku pak gripi. Hardhitë i ka fshikur vrugu.**

♦ E prek lehtë me dorë, e çik paksa.

♦ *veta III fig* Bie a prek pak diku. **Dielli ka fshikur majat e maleve.**

♦ Fshikulloj me thupër etj. **Fshik kalin.**

fshika-fshika mb I mbushur me fshika; i fshikur.

fshikakúq i m sh ë ët bot (*Euonymus europaeus*) Shkurre e viseve malore të buta, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me fryte të kuqërreme në trajtë kapsule, rrënjët e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për të ndihmuar jashtëqitjen; herdhagen. >**DRUNABARDH•Ë A;**

HERDHAQEN I.

fshikárt•ë a f sh a at bot (*Colutea arborensces*) Shkurre e viseve mesdhetare, me gjethe të vogla, lule të verdha në trajtë vileje që lidhin bishtaja të gjata e të fryra. **DROKTH I;**

KARTHPUL•Ë A.

fshikatár i m sh ë ët Ai që ta rrëmben, ta merr çdo gjë nga duart.

fshikat•úer óri m órë órët G Shuplakë; dackë; shpullë.

fshik•em a (u) ur

I vetv

♦ Mbushem me fshika; më dalin fshika në trup a në fytyrë. **Iu fshikën buzët (fytyra).**

♦ Gërvishtëm, plagosem lehtë në trup a në një pjesë të tij.

II pës e FSHIK.

fshik•ë a f sh a at

♦ Flluskë e vogël që bëhet në lëkurë nga një sëmundje, goditje ose nga djegia; flluskë. **Fshikë me ujë. I kanë dalë fshika në buzë. U mbush me fshika në trup. Iu bë fshikë.**

♦ E fryrë e vogël si bullungë në trupin e njeriut, të kafshëve ose në trungun a në degët e bimëve; xhungë. **Ka fshika në trup. E ka trungun me fshika.**

♦ *anat* Organ si qese e vogël në trupin e njeriut ose të kafshëve, që mban ujët e hollë, ndonjë lëng tjetër, ajër etj. **Fshika e ujit (të hollë). Fshika e tëmthit. Fshika e peshkut. Fshikë bagëtie (shpendi).**

♦ Qese e vogël, e endur nga disa lloje krimbash ose insektesh, të cilët mbështillen brenda saj; pëstjellëse që end rreth vetes krimbi i mëndafshit; kukule.

fshikëkár•ë a f sh a at bot >FSHIKART•Ë A.

fshikëlór e mb (*Organ*) në trajtë fshike.

fshíkët (i e)¹mb (*Dru*) me fshika a gunga në trung e në degë.

fshíkët (i e)²mb fig (*Njeri*) që e ka zënë një e keqe; hallemadh; i gJORë.

fshíkëz a¹f sh a at Fshikë e vogël. **Fshikëzat e krimbit të mëndafshit.**

**

fshikëza e mirë euf Plasje e bagëtive.

fshíkëz a²f sh a at bot Fshikartë; drokth.

fshikëzéz•ë a f sh a at

♦ *mjek* Puçërr e ligë; lungë.

♦ (*Pustula maligna anthrax*) Dalë e gjësë, e gjedhit.

fshikím i¹m >FSHIKJ•E A.

fshikím i²m ent Fazë e krisalidës.

fshík•e a f sh e et

♦ Gërvishtje e lehtë; plagë sipërfaqësore.

♦ Sëmundje e lehtë, që kalon shpejt.

♦ Goditje me fshikull.

fshik•óhet vetv veta III úa (u) úar Shndërrohet në krisalidë.

fshik•ój kal óva úar Qëlloj me fshikull; fshikulloj.

fshíkuj t sh i FSHIKU•LL LLI.

fshíku•ll lli m sh j jt

♦ Thupër e hollë, e gjatë dhe e lakueshme. [**Me kamçik e me fshikull sarafët i dboj** (FN).]

♦ Goditje me një thupër të tillë. **E dënuan me 10 fshíkuj.**

♦ *fig* Goditje e fortë; qortim i ashpër, kritikë e fortë. **Fshikull i kritikës (satirës).**

fshíkull a f sh a at >FSHIKU•LL LLI.

fshikullím i m sh e et Goditje me fshikull.

fshikullím•ë a f sh a at

♦ Goditje me fshikull; fshikullim.

♦ Zhurmë e fshikullit kur godet.

♦ Zhurmë e erës së fortë.

fshikull•óhem óva (u) úar pës e FSHIKULL•OJ.

fshikull•ój kal óva úar

♦ Qëlloj me fshikull.

♦ *fig* I jap një goditje të fortë; e qortoj rëndë (*dikë*); e kritikoj ashpër (*dika*).

fshikullúar (i e) mb

♦ I rrahur a i goditur me fshikull.

♦ *fig* I goditur fort; i qortuar a kritikuar ashpër.

fshikullúes e mb

♦ (*Erë*) që të mpin, që duket sikur të fshikullon.

♦ *fig* (*Kritikë*) e rëndë; e ashpër; që godet fort. **Satirë fshikulluese.**

fshíkur (i e) mb

♦ I bërë me fshika, që i kanë dalë fshika. **Me buzë (me duar) të fshikura.**

♦ I gërvishtur a i plagosur lehtë.

♦ I prekur lehtë nga një sëmundje. **Bimë të fshikura nga pajaga. .**

fshíkur a (e) f sh a at (të)

♦ Flluskë e ngritur nga një goditje me fshikull.

♦ Shenjë a vrajë e lënë nga një goditje me fshikull.

fshíkurazi ndajf (*Godas, prek*) lehtë, paksa.

fshíme t (të) f sh G > FSHIRA -AT (të)

fshím•ë (i) e (e)¹ mb G > FSHIRË (i e).

fshím•ë (i) e (e)² mb G

♦ (*Grurë*) i shirë.

♦ (*Misër*) i shkoqur.

fshi•nj kal A, vjet J > FSHI•J.

fshióll i m veter A Sëmundje e mushkërive.

fshiq•e ja f Sëmundje vdekjeprurëse si kolera, murtaja, lia etj. që prek shumë njerëz a kafshë dhe përhapet zakonisht shpejt në një krahinë, në një vend a në disa vende. >**EPIDEMI A.**

fshiqís kal a ur Ç Shfaros; fshij nga faqja e dheut.

fshiqís•em a (u) ur Ç vetv dhe pës e FSHIQIS.

fshiqísj•e a f Ç Shfarosje; fshirje nga faqja e dheut.

fshiqísur (i e) mb Ç I shfarosur; i fshirë nga faqja e dheut.

fshíra at (të) f sh Bëzhdila, lëmishte etj. të mbledhura me fshesë për t'u hedhur diku; fshesurina.

fshirë (i e) mb

♦ I pastruar me fshesë, me furçë, me leckë etj. **Oborr i fshirë. Djeg gjethet e fshira.**

♦ I tharë me peshqir etj. diçkaje të lagur.

fshír•ë a (e) f sh a at (të) Fshirje. **U jap një të fshirë këpucëve.**

fshírës e mb (*Makinë, vegël, leckë etj.*) që përdoret për të fshirë.

fshírës i m sh - it

♦ Ai që merret me fshirjen ose me pastrimin e diçkaje, pastrues. **Fshirës oxhakësh. Fshirësi i xhamave.**

♦ Fshesar. **Fshirësit e rrugëve.**

♦ Fshesë prej pendësh a diçkaje tjetër, për të fshirë pluhurat a hirin.

fshírës•e ja f sh e et

♦ *f e* **FSHIRËS I**

♦ Top i vogël prej leshi etj. ose copë sfungjer për të fshirë dërrasën e zezë.

♦ Copë e vogël prej gome, për të fshirë diçka të shkruar ose të vizatuar në letër; gomë.

♦ Copë katërkëndëshe prej gome, cohe, plastike etj., që shtrohet te pragu i derës së jashtme për të pastruar këpucët kur hyjmë në shtëpi a në një ndërtesë tjetër. Fshirëse këmbësh.

♦ Fshesë e posaçme prej pendësh a prej diçkaje tjetër, me të cilën fshijmë pluhurin.

♦ *tek* Makinë a pjesë mekanizmi, që shërben për të hequr pluhurin ose për të pastruar diçka.

Fshirësja e tytës së topit.

♦ Shufër metalike me një rrip gome, që lëviz mbi xhamat e automjetit për të hequr ujin ose për të pastruar pluhurin.

fshírj•e a f sh e et Pastrim i diçkaje me fshesë, sfungjer, leckë etj.

fshís i m sh ë ët G > FSHIRËS I.

fshís•e ja f sh e et G > FSHIRËS•E JA.

fshís•ë a f sh a at G

♦ Leckë e pluhurave.

♦ Fshirëse.

fshish•ëm (i) me (e) mb Që mund të fshihet.

fshitár i m sh ë ët libr Fshirës; pastrues i rrugëve.

fshkâ ni m sh j jt G Flokë si postiqe.

FSHN ja shkurt i Federata Shqiptare e Notit.

FSHP ja shkurt i Federata Shqiptare e Peshëngritjes.

FSHSH ja shkurt i Federata Shqiptare e Shahut.

fshtíllem vetv fshtólla fshtjéllë e FSHTJELL.

fshtírë (i e) mb bis I vështirë.

fshtirësi a f sh - të bis Vështirësi.

fshtirós, fshtirós•em etj. G >VËSHTIROS, VËSHTIROS•EM etj.

fshtjell kal G >FSHTJELL•Ë (me).

fshtjéll•ë (me) kal fshtólla fshtjéllë G Mbështjell.

fshtjéll•ë (me u) vetv fshtólla (u) fshtjéllë G Mbështillem.

fshtjéllun (i e) mb G I mbështjellë.

FSHV ja shkurt i Federata Shqiptare e Volejbollit.

FSHXH ja shkurt i Federata Shqiptare e Xhudos.

FSHZH ja shkurt i Fondi Shqiptar i Zhvillimit.

ftâj i¹ m sh - t G Kec një deri dy vjeç. >**FTUJAK U.**

ftâj i² m krahin G Tundës i qumështit.

ftas kal krahin G >FTAS•Ë (me).

ftás•em vetvkrahin G >FTAS•Ë (me u).

ftás•ë (me) kal a ë krahin G Ndesh, has a takoj rastësisht; proftas.

ftás•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Takohem a ndeshem rastësisht.

II pës e FTAS•Ë (me).

ftásj•e a f sh e et krahin G Takim a ndeshje rastësisht (*me dikë*).

ftásun (i e) mb krahin G I takuar a ndeshur rastësisht.

ftek kal a ur vjet E mendoj mirë (*diçka*).

fték•et vetv (me trajtë të shkurtuar të përem vetor më): Më fteket më duket; kam përshtypjen; më kujtohet.

fetn•óhet pavet dhe pës e FTEN•OJ. > FTEN•UE (me u).

ften•ój kal G >FTEN•UE (me).

ften•úe (me) kal óva úe G I bëj me gunga (*enëtmetalike*) duke i përplasur.

ften•úe (me u) pavet dhe pës e FTEN•UE (me).

fentúem (i) e (e) mb G (Enë bakri etj.) e bërë me gunga nga përplasjet.

ftér•e ja f sh e et G Fultere; tigan.

fterotí a f sh - të Ç Rrotë me fletë e mullirit me ujë.

ftes a ur A

I kal Fyej; rëndo me fjalë (*dikë*).

IIjokal Bëj gabim, faj a mëkat.

ftes i m sh ë ët > FTESËS I; FTUES I; THIRRËS I.

ftes a m sh a at A Mëkat; faj.

ftés•ë a f sh a at

♦ Grishje për të marrë pjesë në një festë, pritje ose ceremoni me rastin e ndonjë dite të shënuar; fletë letre e shtypur a e shkruar që përmban këtë grishje.

♦ Thirrje për të marrë pjesë a për të bashkëpunuar me dikë. [Ftesa që po më bân me bashkëpunue me "Koha e Jonë" ... më ká gjetë në klinikë (ZV).]

ftés•enj *jokal a ur* A Mëkattoj; bëj faj.

ftésur (i e) *mb* A Fajtor; që bën faj a mëkat.

ftésës i m sh - it Zot shtëpie; ai që pret të ftuarit në shtëpinë e vet. >**GRISHËS I; THIRRËS I.**

ftet *ndajf dhe pasth* A Vërtet.

ftétë (i e) *mb* A I vërtetë.

ftét•ëa (e) *f a at (të)* A E vërtetë.

ftétj•e *a f* A E vërtetë.

fig a f sh a at A Punë; lodhje; mund(im).

ftû ni m sh - të krahin G Tpi; tundës i qumështit.

ftigájk•ë a f sh a at *G f e* **FTIGAN I.**

ftigán i m sh a at G

♦ Ai që vuan nga ftiga, epilepsia.

♦ Njeri tepër nevrik e idhnak.

♦ *krahin* Njeri që të shtie tmerrin.

ftíg•ë a f sh a at *bis* G

♦ *mjek* Epilepsi.

♦ Nervozizëm i pakontrollueshëm.

♦ *krahin* Frikë e madhe; tutë; merë.

ftig•óhem *krahin* G *vetv dhe pës e* **FTIG•OJ.** > **FTIG•UE** (me u).

ftigsh e mb *krahin* (Njeri) që vuan nga ftiga, epilepsia.

ftigsh i m sh a at *krahin* Njeri që vuan nga ftiga, epilepsia.

ftigsh•e ja f sh e et *krahin f e* **FTIGSH I.**

ftúgtë (i e) *mb* (Njeri) tepër i dhënë pas fesë.

ftig•úe (me) *kal óva úe* *krahin* G Tmerroj; meroj (*dikë*); i kall tmerrin (*diku*jt).

ftig•úe (me u) **úe** (u) **úe** *krahin* G

I *vetv* Tmerrohem; më hyn tmerri; merohem.

II *pës e* **FTIG•UE** (me).

ftigúem (i) e (e) *mb* *krahin* G I tmerruar; i meruar.

ftik kal a ur

♦ Zë; pres (*vijën e ujit*).

♦ Thaj; shter.

ftík•et - (u) ur

I *vetv veta III*

♦ (*Vija e ujit*) pritët).

♦ (*Burimi*) shter; thahet.

II *pës e* **FTIK.**

ftúkës e mb Grabçor; grabitqar.

ftíkj•e a f

♦ Zënie a prerje vijës së ujit.

♦ Tharje; shterim.

ftúktë (i e) *mb*

♦ I përtharë; i terur.

♦ (Njeri) i veshur bukur; spinxak.

ftíkur (i e) mb

♦ Zë a pres vijën e ujit.

♦ Thaj; shteroj.

ftillák e mb G I gjatë e i hajthëm.

ftillak•óhem K vetv e FTILLAK•OJ. >FTILLAK•UE (me u).

ftillak•ój kal K >FTILLAK•UE (me).

ftillak•úe (me) kal óva úe K Mbaj e pastroj (*foshnjën*).

ftillak•úe (me u) óva (u) úe K

I vetv Mësohem si të mbaj e pastroj foshnjën.

II pës e FTILLAK•UE (me).

ftillakúem (i) e (e) mb K Që është mësuar si të mbajë e të pastrojë foshnjën.

ftillëzím i m sh e et > FTILLIM I.

ftillëz•óhem vetvóva (u) úar > FTILL•OHEM.

ftillëz•oj kal óva úar > FTILL•OJ

ftillëzúes e mb gjuh > FTILLUES E.

ftillím i¹ m sh e et

♦ Zgjidhje a shpleksje e diçkaje të ngatërruar. **Ftillim i lëmshit.**

♦ Kthjellim i mendjes.

♦ Sqarim. [Në një rrafsh tjetër ftillimi, në këtë poezi është shprehur dualiteti i njeriut në prehërin e së mirës dhe të së keqes, të dritës dhe të errësirës (AÇ).]

ftillím i² m krahin G Tëhollje e petëve.

ftill•k ku m sh qe t Tregim a shpjegim i hollësishëm.

ftillk•ój kal Tregoj a shpjegoj me hollësi.

ftillkúar (i e) mb I treguar a i shpjeguar me hollësi.

ftillkím i m sh e et Tregim a kallëzim i hollësishëm.

ftill•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ veta III (*Filli i ngatërruar*) zgjidhet a shplekset.

♦ Më kthjellohet mendja.

♦ Sqarohem.

II pës e FTILL•OJ.

ftill•ój¹ kal óva úar

♦ Zgjidh a shpleks (*fillin e ngatërruar*).

♦ E vë në rregull; e rregulloj (*shtëpinë*); i vë për fije (*punët*).

♦ fig Kthjelloj (*mendimet*); sqaroj a shkoqit (*diçka të komplikuar*).

ftill•ój² kalkrahin G > FTILL•UE (me).

ftillúar (i e) mb

♦ I shpjeguar qartë.

♦ I shtjelluar plotësisht.

♦ I sqaruar; i kthjelluar.

♦ I zgjuar.

ftill•úe (me)¹ kal óva úe G

♦ > FTILL•OJ.

♦ Hap petët e byrekut; tëholl.

ftillúes e mb gjuh

♦ (*Lidhëz se, që, në, nëse etj.*) që bashkon një fjali të varur, e cila sqaron kuptimin e foljes ose të emrit në fjalinë drejtuese.

♦ (*Fjali*) që lidhet me lidhëza të tilla dhe sqaron kuptimin e foljes në fjalinë drejtuese.

(*p.sh.: Nga zëri kuptohet se i kishte kaluar zemërimi.*)

ftillz•ój kal óva úar > FTILLËZ•OJ.

ftím i m sh e et Ftuarje; ftesë.

ftíz•ë a f mjek Sëmundje e mushkërive e shoqëruar me dobësim e rënie në peshë të trupit.

ftiziát•ër ri m sh ër rit Mjek i sëmundjeve të mushkërive.

ftiziátr•e ja f sh e et e FTIZIAT•ËR RI.

ftiziatrí a m mjek Degë e mjekësisë që studion sëmundjet e mushkërive.

ftiziatrík e mb mjek I ftiziatrisë; që ka të bëjë me ftiziatrinë.

ftóf•ë (me), ftófët etj. G > FTOH, FTOHTË etj.

ftóftazi ndajf G Ftohtë; me ftohtësi.

ftoftësi a G f > FTOHTËSI A.

ftoftësin•ë a f sh a at > FTOHTËSIRË A.

ftoft•ón jokál veta III > FTOFT•UE (me).

ftoft•úe (me) jokál ói úe veta III G (Moti) ftohet.

ftoftulín•ë a f sh a at G Periudhë me mot të freskët; freski e motit.

ftófun (i e) mb G > FTOHUR (i e).

ftófun it (të) as G Ftohje. **Mora një të ftofun. Më shkoi të ftofunit.**

ftoh kal a ur

♦ Ia ul temperaturën (*diçkaje*). **Ftoh dhomën. Ftohe pak qumështin!**

♦ *fig* E bëj (*dikë*) t'i dobësojë e t'i prishë lidhjet e marrëdhëniet miqësore me dikë tjetër ose të mos ketë për të dashurinë e mëparshme; e largoj nga një njeri i afërt; ia pakësoj (*dikujt*) dëshirën, vullnetin a vrullin për një punë. **Ua ftohu miqësinë (marrëdhëniet). Ia ftohu ndjenjat. E ftohu me vëllanë (me shokët).**

♦ Lëvroj për herën e tretë (*tokën*).

♦ *bis* Shuaj; fik. **Ftoh dritën (llambën, kandilin). Ftoh zjarrin.**

♦ Kalít (*një vegël prej metali*) duke e nxehur shumë e duke e futur pastaj menjëherë në ujë të ftohtë. **Ftoh sëpatën.**

*

As të ngroh, as të ftoh

♦ Nuk të bën as mirë, as keq; nuk shqetësohet fare.

♦ Nuk të lë mbresa, nuk të prek fare (një njeri, një vepër etj).

♦ Është pa vlerë, pa dobi.

I ftoh kryet (kokën) dikujt I zgjidh një hall të madh; e nxjerr nga një gjendje e rëndë.

I ftoh (ul, shuaj, shtroj, zbut) gjakrat I qetësoj njerëzit që janë duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; bëj që t'u bjerë zemërimi; qetësoj gjendjen.

ftóh•em¹ a (u) ur

I vetv

♦ *veta III* I bie temperatura. **Ftohet moti (koha). Ftohet uji (toka, rëra). Pije (haje), se u ftoh.**

♦ Freskohem në hije etj.; flladitem. **U ftohëm jashtë (në hije).**

♦ Marr të ftohtë; sëmurem nga të ftohtët. **Është ftohur fëmija.**

♦ *fig* Dobësoj a prish lidhjet e marrëdhëniet me dikë; nuk kam më dashurinë e mëparshme për dikë; largohem prej dikujt; U ftoh me shokët (me miqtë, me vëllezërit).

♦ *veta III fig* Dobësohet, zbehet, humbet gjallërinë, fuqinë e ngrohtësinë e mëparshme. **U ftoh miqësia (dashuria). U ftohën marrëdhëniet. Iu ftohën dëshirat. Po ftohej biseda.**

♦ *veta III bis* Shuhet, fiket. **U ftoh drita (llamba, kandili). U ftoh zjarri. U ftohën yjet.**

♦ *bis* Qetësohem; më bie inati a zemërimi; bëhem gjakftohtë. **Ftohu pak dhe merre më shtruar!**

♦ *euf* Vdes.

II pës e FTO•H.

*

Iu ftoh gjaku I ra zemërimi; u qetësua.

Iu ftoh zemra

♦ Nuk ka më guxim; e lëshoj zemra.

♦ Nuk ka më dëshirën e zjarrtë që kishte; nuk ka më dashurinë e miqësinë e mëparshme për dikë.

Nuk më ftohen fasulet; nuk më ftohet pilafi (byreku) bis Nuk shqetësohem fare për diçka; nuk më priset puna.

T'u ftohtë zemra! *mallk* Vdeksh!

U ftohën (ulën, shuan, shtruan, zbutën) gjakrat U qetësuan njerëzit që ishin duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; u iku zemërimi; u ra inati; u qetësua gjendja.

ftóh•em² pës e FTOJ. Ishim ftuar për darkë.

ftóh•ënj kal a ur A Ftoh; freskoj.

ftóhëj•e a f A Fresk; freski.

ftóhës e mb Që shërben për të ftohur a për të ngrirë diçka. **Makinë (dhomë, kullë) ftohëse. Lëng (ajër, ujë) ftohës.**

ftóhës i m sh - it tek Mekanizëm a pajisje për të ftohur mjedisin ose diçka tjetër; pjesë e një makine që shërben për ftohjen e diçkaje. **Ftohës i ajrit.**

ftohësír•ë a f sh a at

♦ Mot i ftohtë.

♦ Ftohtësi (*e marrëdhënieve, e sjelljes*).

ftóhjë•e a f sh e et

♦ Ulje e temperaturës (*së mjedisit etj.*).

♦ *fig*

♦ *bis* E ftohur; të ftohtë **Marr ftohje.**

ftóhm•ë a f sh a at bis

♦ Mot i ftohtë. **Ftohmat e para të vitit.**

♦ E ftohur; të ftohtë. **E ka zënë ftohma.**

ftohsím i m Ftohje e motit.

ftohs•ón jokall krahin G >FTOHS•UE (me).

ftohs•úe (me) jokall ói úe krahin G (Moti) ftohet.

ftohsúem (i) mb m krahin G (Mot) i ftohur.

ftóhtas ndajf Ftohtë; me sjellje a qëndrim të ftohtë.

ftóhtazi ndajf Ftohtë; me ftohtësi.

ftóhtë ndajf

♦ (*Mot etj.*) me temperaturë të ulët; me acar e me thëllim. **Bën ftohtë. Ishte (shumë) ftohtë.**

♦ Në temperaturë të ulët, sa ndiej të ftohtë. **Jemi shumë ftohtë këtu! Mos të mbajnë ftohtë këto rroba?**

♦ *fig* Pa përziemërsi e pa dashuri; jo miqësisht; me mospërfillje; në mënyrë të ftohtë; me ftohtësi. **E pres ftohtë dikë.**

ftóhtë (i e) mb

♦ (*Mjedis etj.*) me temperaturë të ulët; që ka ftohtësi. **Ujë (ajër) i ftohtë. Rrymë e ftohtë.**

Tokë e ftohtë.

♦ (*Mjedis*) që e mban temperaturën të ulët; (*klimë*) me temperatura të ulëta, ku njeriu mërdhin.

Dhomë (sallë, zyrë, shtëpi) e ftohtë. Vend i ftohtë.

♦ (*Gjellë etj.*) e gatuar prej kohe dhe nuk është më e ngrohtë.

♦ (*Mot, klimë*) me ngrica e acar; me temperaturë shumë të ulët gjatë gjithë vitit (*vend*) ku bën ftohtë. **Mot (dimër) i ftohtë. Ditë (klimë) e ftohtë. Vende të ftohta.**

♦ Që e ka temperaturën e zakonshme më të ulët sesa trupi i njeriut. **Kafshë me gjak të ftohtë.**

♦ *fig* Që nuk tregohet i dashur a i përziemërt me njerëzit e tjerë; i paafrueshëm me të tjerët; shumë i përmbajtur në shfaqjen e ndjenjave; që sillet a vepron me mospërfillje ndaj dikujt a diçkaje. **Njeri i ftohtë.**

♦ *fig* Që nuk ka a nuk shpreh ndjenja të ngrohta e miqësore; që bëhet pa dashuri e pa përziemërsi ose me mospërfillje. **Pritje (sjellje) e ftohtë. Qëndrim (vështrim) i ftohtë. Mjedis i ftohtë. Letër (bisedë, përgjigje) e ftohtë. Takim i ftohtë.**

♦ *fig* Që nuk të tërheq e nuk të ngjall ndonjë ndjenjë; që nuk të prek shqisat a ndjenjat. **Ngjyra të ftohta. Përshkrim i ftohtë.**

♦ *tek(Përpunim)* në temperaturë të ulët.

*

E bëri për ujë të ftohtë dikë

♦ E qortoi, e shau rëndë dikë, s'i la gjë pa thënë.

♦ E rrahu keq.

E ka barkun (zemrën) të ftohtë Ka shpresa të pakta; nuk beson shumë se do të bëhet diçka.

E pafsha të ftohtë!*mallk* Vdektë!

Hallvë e ftohtë Diçka që mund të mos bëhet; diçka pa shpresë, punë e ftohtë.

I bien (i shkojnë, i dalin, e mbulojnë) djersë të ftohta Është në gjendje shumë të vështirë; e ndien veten shumë ngushtë (*nga qortimet, kritikën etj.*).

I ka qiqrat të ftohta me dikë Ka marrëdhënie të këqija me dikë; nuk shkon mirë me të.

Me gjak (me gjykim) të ftohtë Me gjakftohtësi.

Si ujët e ftohtë Me dëshirë të madhe; me padurim; si ujët e pakët.

**

armë e ftohtë (e bardhë) Armë si shpata, bajoneta, thika. etj., që pret ose shpon dhe që përdoret zakonisht në luftimet trup me trup.

luftë e ftohtë Luftë politike, ideologjike, ekonomike etj., pa armë.

sëmundje e ftohtë*euf* Tifo.

ftóhtë (të) as

♦ Gjendja kur ajri ka temperaturë të ulët; kohë e ftohtë, klimë e ftohtë; mjedis që të mban ftohtë a që të bën të mërdhish; ftohtësi, kund. të ngrohtë; të nxehtë. **Të ftohtë i madh. E duroj të ftohtët. Nuk do të ftohtë. Kam të ftohtë mërdhij.**

♦ Temperaturë e ulët që ka njeriu nga një sëmundje. **Ka shumë të ftohtë.**

♦ Sëmundje që shkaktohet nga ftohja dhe që shfaqet te njerëzit ose te disa kafshë me pezmatim të pleurës së mushkërive, plevit; e ftohur. **Ka marrë të ftohtë.**

ftóhtë•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Gjendje kur ajri ka temperaturë të ulët; kohë e ftohtë; klimë e ftohtë; të ftohtët. **Të ftohtat e mëdha. E ftohta e dimrit. Zuri e ftohta. I prishi e ftohta pemët.**

♦ Sëmundje që shkaktohet nga ftohja dhe me pezmatim të pleurës së mushkërive; plevit; e ftohur. **E ka nga e ftohta që ka marrë.**

ftohtësi **a f**

♦ Gjendje e ftohtë e një sendi; të qenët i ftohtë; temperaturë e ulët. **Ftohtësia e ujit (e ajrit e dëborës). Ftohtësia e motit (e dimrit).** [Në epos bën vazhdimisht ftohtë. E ashtuquajtura "ftohtësi epike" është një nga të dhënat e para që këngëtari lahutar e sheh të nevojshme të bëjë të ditur për audiencën e vet. (ShS)]

♦ Ndjenjë që vjen kur ftohet trupi; ndjenjë e të ftohtit. **Ndiej ftohtësi.**

♦ *fig* Qëndrim i ftohtë ndaj dikujt; mungesë për zemërsie; të qenët i ftohtë (*në sjellje, në qëndrim a në marrëdhëniet me dikë*); qëndrim mospërfillës. **E priti me ftohtësi. E ndiente ftohtësinë.**

♦ Mungesë e ndjenjave të ngrohta në një vepër arti etj., e cila bën që ajo të mos jetë e gjallë e tërheqëse, të mos i prekë njerëzit. **E ka shkruar me ftohtësi.** [Kjo ftohtësi dhe ky terr i paparë që pokalojmë, na bën që me alarm të thërrasim në ndihmë dashurinë, poezinë e saj (VZh).]

ftohtësir•ë **a f sh a at**

♦ Mot i ftohtë; të ftohtët. **Ftohtësirë e madhe. Ftohtësirat e para të vjeshtës.**

♦ Vend i ftohtë, vend që nuk e zë dielli.

♦ **>FTOHTËSIA.**

ftohtësisht *ndajf* Ftohtë; në mënyrë të ftohtë.

ftóhtë **t (të) as**

♦ Mot i ftohtë; temperaturë e ulët; ftohtësi. **Rri në të ftohtë. Nuk e duroj të ftohtët.**

♦ Sëmundje e shkaktuar nga ftohja, që shfaqet me pezmatim të cipës së mushkërive. **>PLEVIT I. Mora një të ftohtë të rëndë.**

ftóhur **(i e) mb**

♦ Që i është ulur temperatura; që është bërë më i ftohtë, që i është hequr të nxehtët. **Qumësht (hekur) i ftohur.**

♦ I sëmurur nga të ftohtët; që ka marrë të ftohur. **Ishte i ftohur.**

♦ (*Tokë*) e lëvruar për të tretën herë.

♦ *bis euf* I vdekur. **E gjeti të ftohur.**

*

Qenka ftohur atje ku s'thuhet!; qenka ftohur në tajare! *bis* Paska kërkesa shumë të larta.

ftóhur **a (e) f sh a at** Sëmundje e organeve të frymëmarrjes, që shkaktohet nga një ftohje e përgjithshme e organizmit, rrufë; sëmundje e mushkërive që shkaktohet nga ftohja; të ftohtë.

Jam me të ftohur. Marr të ftohur.

ftoj *kal* **f**tóva **f**túar

♦ Grish (*dikë*) për drekë a për darkë, për të marrë pjesë në një festë, pritje, mbledhje, ceremoni me rastin e një dite të shënuar etj.; i bëj ftesë (*dikujt*).

♦ I bëj thirrje dikujt për diçka. **Ju ftoj të ngremë një doli për...**

♦ Përpiqem të josh (*dikë, diçka*). [Kurr' aq ëmbël' e bukur s'ftoj/ hij'e lisit edhe prroj (FN).] [Po të them e dashur, rreziku po më fton duke qeshur (MA).] [Vëllimi që kemi në dorë na fton ta këndojmë me nge (GjSh).]

♦ Thërres (*dikë*) për t'u paraqitur në gjyq.

ftoj **i m sh e et G**

♦ Vrimë e vogël.

♦ Qelë e hojeve të bletës.

ftoj t *G sh i* **FTUE FTOI dhe FTUE FTONI.**

ftójr•ë *a f sh a at krahin G* Çarçaf jorgani.

ftoll•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FTOLL•OJ.**

ftoll•ój¹ *kal óva úar* Holloj; tëholl (*petët*).

ftoll•ój² *kal krahin G* >**FTOLL•UE (me).**

ftollúar (i e) *mb (Petë)* të tëholluara.

ftoll•úe (me) *kal óva úe krahin G* Holloj kosin me ujë.

ftóm•ë *a f sh a at J* Ftohme; ftohje.

ftonj *kal A* >**FTO•J.**

ftonj të sh i **FTUA FTOL.**

fto•nj *kal A*

♦ Tregoj; bëj me shenjë nga (*dikush*).

♦ Tregoj; rrëfej (*diçka*). >**DËFT•EJ.**

ftorí•s *kal ta tur* >**FTORIT.**

ftorít *kal a ur* Ftoh (*ujin e nxehtë*).

ftórs•ë i m sh a at *G* Ftues; ai që fton dikë për darkë etj.

ftorsh vetv krahin G >FTORSH•Ë (me).****

ftórs•ë (me) *vetv a ë krahin G* Bëj fërr-fërr me gojë e hundë.

ftorr jokal i ur (*Kali*) turfullon; shkroftin.

ftarák i m sh a at krahin G Sfurk.

ftre ni m sh na nat *G* Ortek bore.

ftri (me) *G* pavet Boron; bie borë.

fttrim i m sh e et *G* Rëni e borës; reshje bore.

fttrin *pavet G* >**FTRI (me).**

ftúa

I *si ndajf* Shumë. **I verdhë ftua** shumë i verdhë.

II *si kallëzues:* **Bëhem ftua** zverdhem shumë.

ftúa ftói m sh ftonj ftónjtë *bot (Cydonia oblonga, C. vulgaris)* Dru frutor i trëndafiloreve, me gjethe vezake me push, me lule ngjyrë trëndafili në të bardhë, që bën kokrra të mëdha të verdha me pak push e me erë të këndshme.

**

ftua i egër *bot*

♦ (*Cotoneaster intergerrima*) Shkurre deri dy metra e lartë, me gjethe vezake e me push, me lule të bardhëlleme, që bën kokrra të vogla e të kuqe. >**BURBU•LL LLI.**

♦ (*Cercis siliquastrum*) Dru i ulët i viseve të Europës Jugore dhe Azisë Perëndimore, që çel lule të shumta në ngjyrë vjollcë, dhe më pas nxjerr gjethet.

ftúar (i e) *mb (Njeri)* që është grishur për drekë a për darkë, për të marrë pjesë në një festë, pritje, mbledhje ose ceremoni; që ka marrë ftesë.

ftúar a (e) *f sh a at f e* **FTUAR I (i).**

ftúar i (i) *m sh - it (të)* Ai që është grishur për drekë a për darkë, për të marrë pjesë në një festë, pritje, mbledhje ose ceremoni; ai që ka marrë ftesë.

ftúar it (të) *as* Ftesë. **E do me të ftuar.**

ftúarj•e *a f* Ftesë.

ftuc•ój *kal G* >**FTUC•UE (me).**

ftuc•úe (me) *kal óva úe* G Bracoj.

ftúe ftói *m sh ftoj ftojt bot* G >FTUA FTOI.

ftúe ftóni *m sh ftoj ftojt bot* G >FTUE FTOI.

ftúes i *m sh - it* vjet

♦ Ai që fton; ftesës.

♦ *drejt* Nëpunës që shpërndan njoftimet njerëzve për t'u paraqitur në gjyq.

ftuják u *m sh ë ët*

♦ Kec një deri dy vjeç.

♦ *krahin* G Kec dymotak.

ftuják•e ja *f sh e et* Kece dymotake.

ftúj•ë a *f sh a at*

♦ Kece një deri dy vjeçe.

♦ *përk* Vajzë e re, e njomë e plot shëndet.

ftújëz a *f sh a at* Ftujake; kece një a dy vjeçe.

ftujkéz•ë a *f sh a at* *përk*

♦ Ftujëz; kece dymotake.

♦ Vajzë e njomë. [**Ftujkezë** bardha në vreshta/ më gënjeve me gënjeshtër (Pop).]

ftúl•ë a *f sh a at* A, Ç Kec një deri dy vjeç.

ftur•k ki *m sh fturç ftúrça* *krahin* G Sfurk.

ftúrz•ë a *f sh a at* Patericë.

ftuturim i *m sh a at* G Turfullimë.

ftutur•ój *jokal* G >FTUTUR•UE (me).

ftutur•úe (me) *jokal óva úe* G Turfulloj.

ftýr•ë a *f sh a at* Fytyrë.

fu fóni *m sh foj fojt* *krahin* G Hoje të mjaltit.

fucák e *mb (Njeri)* furacak; biramel.

fucák u *m sh ë ët* Furacak; biramel.

fucák•e ja *f sh e et* *f e* FUCAK U.

fucán i *m sh* >FUCAK U.

fúc•ë a *f sh a at* Arrë fyçkë, fyle.

fúck•ë a ¹*f sh a at* *ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me miell e vezë të rrahura të shtëna në sherbet.

fúck•ë a ²*f sh a at*

♦ Fshikë; flluskë e vogël.

♦ Tullumbace.

fuckím i *m sh e et* Brací.

fuck•ój *kal óva úar* Picas; bracoj.

fuckós¹kal a ur J Fyej.

fuckós²kal a ur J E mundoj keq (*dikë*).

fuckósj•e a ¹*f sh e et* J Fyerje.

fuckósj•e a ²*f sh e et* J Mundim i madh; pocaqisje.

fuckósur (i e) ¹*mb* J I fyer.

fuckósur (i e) ²*mb* J I munduar shumë; i pocaqisur.

fuc•ój *jokal óva úar* Vjedh gjëra të vogla; bracoj.

fuçi *si kallëzues: Bëhem fuçi* shëndoshem shumë; fryhem duke ngrënë; ha sa mënt plas; bëhem vozë duke ngrënë.

fuçi a *f sh - të*

♦ Enë e rrumbullakët dhe e përzgjatur prej druri, metali ose plastike, me fund të sheshtë, që përdoret për të mbajtur lëngje, sende ushqimore etj.; vozë; sasi sa nxë një enë e tillë. **Kapaku (fundi) i fuçisë. Rrathët e fuçisë. Dy fuçi verë (ullinj, djathë). U bë sa një fuçi** u shëndosh shumë; u fry.

♦ *mospërf* Njeri i shëndoshë dhe me bark të madh.

**

fuçi baruti Vend ku është gati të shpërthejë lufta.

fuçibërës i m sh - it Ai që bën dhe ndreq fuçi.

fuçipunúes i m sh - it > FUÇIBËRËS I.

fúçk•ë a f sh a at

♦ Fshikëz.

♦ Qese; trastë.

FUD i shkurt i Flota Ushtarako-Detare.

fudél•e ja f sh e et Cimbidhe; pickim.

fudíksh e mb krahin G I trentë; nevrik.

fúdull a f sh a at Gjilpërë.

fudúll e mb Arrogant; fodull.

fudúll i m sh ë ët Njeri fodull.

fudull•e ja f sh e et f e **FUDULL I.**

fudullék u m > FODULLËK U.

fúe fóni m G

♦ Vrimë; gropëz.

♦ Huall i petës së dyllit të zgjoit të bletëve.

fuf jokal G > FUF•Ë (me).

fuf a f sh a at A Bujashkë; ashkël.

fuf•énj kal a ur A Shtyj; nxit.

fúf•em vetv a ur Ç Kërcënohem; bëj kërcënime.

fúf•ë (me) jokal a ë G Pi duhan; tymos.

fúf•ëa¹ f sh a at A Pjesë e veshjes e bërë me pala.

fúf•ëa² f sh a at A

♦ Flluskë.

♦ Fshikëz.

fúf•ëa³ f sh a at Gur zalli i rrumbullakët.

fufú onomat Zhurmë e lehtë e pëlhurës në erë. [**Kur më vjen burri nga kisha,/ Fufufu ma bën këmisha (LP).**]

fufú ja f sh - të bis

♦ Erë.

♦ **>FUFUL•E JA.**

fufúl•e ja f sh e et Furnelë e vogël me skarë, që punon me qymyr druri dhe që merr ajër nga poshtë.

fúfur (i e) mb A I shtyrë; i nxitur.

fug kal G > FUG•Ë (me).

fugâ ni m sh j jt G Zjarr që digjet me flakë të madhe; flakadan.

fugác•ë a f sh a at ushq Kulaç i ëmbël, me sheqer.

fugác•ë a f sh a at G Lodër fëmijësh e përbërë nga një kon prej druri me majë metalike, që mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. **>FUG•Ë A³.**

fugán e mb G

♦ I fortë; i bëshëm.

♦ (Njeri) shumë punëtor.

fugán i m sh a at G Kacek i farkës.

fugáre G si ndajf: **Mori zjarri fugare** zjarri u ndez me vrundull.

fugár•e ja f sh e et krahin Zjarr me flakë të fortë e me vrundull; flakadan; zhagalan.

fúgas ndajf (Gjuaj, godit) fluturimthi.

fugát•ë a f sh a at orn > FUG•Ë A.

fugáto ndajf muz Me stil por jo me formë fuge.

fugáto ja f muz Pjesë me stil fugato.

fúg•em vetv G > FUG•Ë (me u).

fúgë¹ ndajf G Saora; menjëherë; në çast. **Nisem fugë për në...**

fúgë² si kallëzues: **E bëj fugë** e djeg; e bëj shkrumb e hi.

fúg•ë (me) kal a ë G

♦ Hedh; fluroj; gjuaj lart a larg.

♦ *fíg* E braktis; e lë në baltë (*dikë*).

*

E fugu (e hodhi, e vuri, e ktheu) kësulën (festen, qeleshen, kapelën, takijen) mbi sy (mënjanë) U qetësua; e fjeti mendjen pasi e vuri një punë në rrugë të mbarë ose pasi i siguroi të gjitha gjërat që i duheshin; i kapërceu të gjitha vështirësitë a telashet dhe e ka çdo gjë në rregull.

Fug peshën e fsheh dorën *fj u* Hedh gurin e fsheh dorën; jam tinëzar; e bëj të keqen dhe e mbuloj.

fúg•ë (me u)¹ a (u) ë G

I vetv

♦ Hidhem; kërcej me vrull. **Fugem mënjanë.**

♦ *fíg* Rritem shpejt.

II pës e FUG•Ë (me).

fúg•ë (me u)² vetv - (u) ë veta III (Delja etj.) shtie; e pjell të ngordhur qengjin.

fúg•ë a¹ f sh a at

♦ *orn* Femër e bengut.

♦ *fíg* Vajzë trupvogël, e shëndoshë, por e ngathët.

fúg•ë a² f

♦ Zjarr; flakë. **I vë fugën.**

♦ Vapë mbytëse.

fúg•ë a³ f sh a at G

♦ Ngut; nxitim. **E kam me fugë.**

♦ *bis* Vrull; hov.

♦ Vorbull ere.

♦ Shtjellë uji.

fúg•ë a⁴ f sh a at

♦ Lodër fëmijësh e përbërë nga një kon prej druri me majë metalike që mbështillet me pe dhe

hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. >**FUZ•Ë A. Përdredh fugën.**

♦ Lodër

fëmijësh e përbërë nga një copë dërrasë, e lidhur me pe të fortë, me anën e të cilit rrotullohet në ajër.

♦ Lodër fëmijësh e përbërë nga një bosht i drunjtë, i rrumbullakët e i dhëmbëzuar, që rrotullohet me anë të një doreze e trokëllin fort. >**RRAK•E JA**.

♦ *tek* Pjesë rrumbullakët e një mekanizmi që sillet rreth një boshti.

fúg•ë a⁵f sh a at muz Kompozim polifonik në të cilin një a disa tema të njëpasnjëshme për imitime zërash të ndryshëm zhvillohen me kontrapunkt.

fugím i m sh e et

♦ Vrapim.

♦ Ecje e shpejtë.

fugímthi ndajf Me vrap; duke vrapuar.

fugít hora /fúxhit óra/ *shpr lt* Koha fluturon.

fug•ó j jokál G >FUG•UE (me).

fug•úe (me) kal óva úe G Iki me vrap, me nxitim; vrapoj.

fugúemit (të) as G Vrapim; fugim.

fúgunit (të) as G Hedhje; fugie.

fugj kal krahin G >FUG•Ë (me).

fúgj•em vetv krahin G >FUG•Ë (me u).

fui quod es, eris quod sum /fúi kuód es, éris kuód sum/ *shpr lt* Isha si je, do të jesh si jam.

fuit Troja /fúit Trója/ *shpr lt* Troja ishte; Troja mbaroi.

fuk ndajf krahin G Pa u ndier; papritmas. **Erdh fuk, pa thirrë.**

fukác•ë a f sh a at ushq A

♦ Pite.

♦ Bukë e hollë. **Fukacë krikomeli.**

fukác•e ja f sh a at ushq A Pite.

fukác•ë a f sh a at Fugë.

fukadrúg•ë a f sh a at ent Tenjë; molë.

fukára mb I varfër. **Populli fukara.**

fukar•á áí¹m sh éj éjt G >FUKARA I².

fukar•á áí²m sh énj énjtë bis Njeri i varfër.

*

Kur kërcen (luan, bën dashtë) fukarai çahet daullja I varfëri kurrë nuk gëzon; të varfrin nuk e lënë asnjëherë t'i shkojë puna mbarë..

fukará ja f përmb bis Tërësi e të varfërve; njerëz të varfër.

fukarallék u m bis Varfëri. [mbas vdekjes së Xhemal Pashë Zogollit, atit të Zogut, më 1908, mund të flitet me gjithë mend për një fukarallék të ndijshëm (KM).]

fukarallís kal krahin G >FUKARALLIS•Ë (me).

fukarallís•em vetv dhe pës e FUKARALLIS•Ë (me u).

fukarallís•ë (me) kal a ë krahin G Varfëroj.

fukarallís•ë (me u) a (u) ë

I vetv Varfërohem.

II pës e FUKARALLIS.

fukarallísj•e a f krahin G Varfërim.

fukarallísun (i e) mb krahin G I varfëruar.

fukarénj të sh i FUKAR•A AI.

fukár•em ta (u) tur A

I vetv Mbytem; më zihet fryma.

II pës e FUKAR•ENJ.

fukár•enj *kal a ur* A Mbyt; i zë frymën.

fukarësh•ë *a f e* **FUKAR•A AI.**

fukár•inj *kal ta tur* A Mbyt; i zë frymën.

fukártur (*i e*) *mb* A I mbytur.

fukarúall *i m sh a at* A Kuletë lëkure

fukëlbúkur *a f sh a at* Bukël; nuselalë.

fuks *mb keq* Spiun; (*njeri*) që spiunon.

fuks *i m sh a at keq* Spiun.

fúks•e *ja keq f e* **FUKS I.**

fukún *i m sh a at* A

♦ Vatër.

♦ Vend gatimi.

ful *a m* A Ngut; nxitim.

ful *e mb* (*Arrë*) fyle; fyçkë; pa bukë

ful *i m sh e et* Dorë letrash në poker i bërë me tre letra të një lloji dhe dy të një lloji tjetër.

fulaqía *f sh - të* A Burg.

fulçi *të f sh teks krahin* G Pjesë e tezgjahut ku hyn shpata.

fúl•e *ja¹ f sh e et* bot (*Narcissus poeticus*) Narcis i egër; narcis lëndine.

fúl•e *ja² f sh e et* G Arrë fyçkë, pa bukë.

fulét•ë *a f sh a at* bot (*Celtis australis*) Kalibobë.

fúl•e *a f sh a at* bot (*Jasminum fruticans*) Jasemin e egër.

fulí *a m sh - të ushq* Gatesë si pite, që përgatitet për të festuar lindjen e një fëmije.

*

S'ma ke ngrënë fulinë Kam lindur para teje; kam më shumë përvojë nga jeta se sa ti.

fulikáre *ndajf* G Menjëherë; me ngut; me nxitim; vetëtimthi. [**me i rà Turkut fulikare,**/ **m'e zhbì n'vend, m' e qítun fare** (GjF).]

fúlp•ë *a f sh a at*

♦ Llambë komodine.

♦ Qiri i mbajtur ndezur gjithë natën.

fulqí *a f sh - të* > **FULQI RI.**

fulqí ri *m sh nj një* bis Nofull.

*

I kanë dalë fulqinj të Është dobësuar shumë.

I theu (i dërrmoi) fulqinj të (nofullat, hundët, turinj të, brinjët) diku

♦ E rrahu paq, e rrahu mirë, e shqepi në dru.

♦ I tregoi vendin; ia mblodhi mirë; s'e la të shiste mend; ia uli hundën.

fulqiór *e mb* I fulqisë; që ka të bëjë me fulqinë a fulqitë.

fulshî *ni m sh j jt* G > **FULQI A.**

fultér•e *ja f sh e et* Tigan.

*

Jap saçin e marr fulteren Të mirën që më bën dikush ia kthej me të mirë.

fultérëz *a f sh a at zool* Bretkosë në fazën e parë të zhvillimit, që ka një kokë të imët e të zezë dhe një bisht të gjatë.

full *i m sh e et* G Lëmsh (*me fije leshi etj.*).

fullák *u m* > **FULLTAK•Ë A.**

fulláq•e *ja f sh e et* Fshikë; fulltakë.

fullíq•ë (me) *kal a ë krahin G Ndot; bëj pis.* > **FËLLIQ.**

fullíq•ë (me u)a (u) *ë krahin G vetv e* **FULLIQ•Ë (me).**

fulliqësi a f sh na nat krahin G Pisllek. > **FËLLIQËSI A.**

fullíqët (i e) *mb krahin G I ndotur; i pistë.* > **FËLLIQUR (i e).**

full•ón *jokal veta III G* > **FULL•UE (me).**

fullták u m sh a at dhe fulltéqe fulltéqet > **FULLTAK•Ë A.**

fulltáka-fulltáka *mb I mbushur me fulltaka, flluska.*

fullták•ë a f sh a at

♦ Fluskë e djegies.

♦ Shenjë a blanë e dërmishjes, e goditjes etj. në trup.

fulltéqe t sh i FULLTAK U.

full•úe (me) *jokal ói úe veta III G* Fryn erë e fortë.

fullúsk•ë a f sh a at *G* Flakurimë; shpullë.

fumigúes•e ja f sh e et tek Tymuese.

fum•ój éja m sh oj ojt krahin G Fëmijë.

fun i¹ m sh a at krahin G Veshje grash që ngjishet në dimitë.

fun i² m sh a at krahin G Dërrasë e rrumbullakët dhe e lëmuar, në të cilën hapen petë. > **QETH I;**

QER I; QEH•ËN NI; PALAR•E JA.

fund i m sh e et

♦ Truall a shtresë e tokës nën një masë ujore; pjesë e poshtme e një vendi të thelluar në tokë.

Fundi i detit (oqeanit, liqenit, lumit, rezervuarit). Fund ranor (shkëmbor, i gurtë, lymor). Fundi i pusit. Fundi i gropës (humnerës, greminës). Gërryej (thelloj) fundin e lumit. Ra (u zhyt) në fund. E nxorën nga fundi i detit.

♦ Pjesë e poshtme e një ene, arke, shporte, anijeje etj., e cila është zakonisht e sheshtë e shërben edhe si pjesë mbështetëse. **Fund i sheshtë (rrumbullakët, gjerë, ngushtë). Fundi i kazanit (tenxheres, kuisë, kovës). Fundi i gotës (i filxhanit). Kulloi (ra) në fund. Iu ça (iu shpua) fundi.**

♦ Pjesë e poshtme e diçkaje që mbështetet në tokë e që ngrihet mbi të ose është ngulur në të; rrëzë; taban. **Fundi i malit (i kodrës, i shkëmbit). Fundi i kalasë (i murit, i pendës, i digës). Fundi i lisit (i shtyllës). Fundi i këpucës** tabani, shualli i këpucës. **E shembi (e rrënoi) deri në fund.**

♦ Vend ku një gjymtyrë a organ lidhet me trupin; vend ku një degë lidhet me trungun; rrëzë **Fundi i krahut (i këmbës, i gishtit, i gjuhës, i veshit). U këput dega në fund. E preu pemën deri në fund. Ia prenë krahun (këmbën) deri në fund.**

♦ Sasi e vogël e diçkaje, e mbetur në pjesën e poshtme të një ene a të një vendi të thelluar. **Piu fundin e shishes (e gotës). Hëngri fundin e tenxheres. Bloi edhe fundin e hambarit. E derdhi fundin e fuçisë. Ka mbetur fundi.**

♦ Çak a skaj ku mbaron shtrirja e diçkaje në hapësirë; skaj fundor i një vendi a hapësire të madhe; mbarim; pjesë e skajshme e një sendi a e një hapësire. **Fundi i fushës (arës, kopshtit). Në fund të sheshit (oborrit, rrugës). Në fund të botës (dynjasë). Fundi i rreshtit (vargut të njerëzve, kolonës së automjeteve). Fundi i litarit (linjës telefonike, trarit). Në fund të librit. Fundi i një fjale. E kapi nga fundi. Gjithësia s'ka fund. Pa anë e pa fund.**

♦ Pjesë e fundit e një veprë të shkruar a e një shfaqjeje; përfundim. **Fundi i librit (i romanit, i artikullit). Fundi i filmit (i dramës, i shfaqjes). Fund i lumtur.**

♦ Veshje e sipërme ose pjesë e kostumit të grave, që mbulon trupin nga mesi e poshtë. **Fund me pala.**

♦ *sh ra rat* Mbeturina, fundërrina.

♦ Cak që shënon mbarimin e një kohe; pjesë e kohës që lidhet me këtë cak; cak kohor që shënon mbarimin e një pune, veprimi.; pjesë e fundit e një pune a veprimtarie; mbarim, përfundim. **Fundi i vitit (i muajit, i ditës). Fundi i shekullit. Në fund të javës. Fundi i punës. Fundi i lojës (i ndeshjes, i shfaqjes). Fundi i luftës.**

♦ *bis* Mbarim i jetës; vdekje. **Fund i parakohshëm (i hidhur). I erdhi fundi. Ka shkuar në fund** është duke vdekur; i erdhi vdekja.

*

Ballë e fund Kokë e këmbë, krejt.

Deri (gjer) në fund Krejt, plotësisht.

Dhëndri rruhet në fund shih Është ende herët, s'ka ardhur radha, koha etj. për të kërkuar a për të bërë diçka.

E pi me fund E pi të gjithë deri në fund; s'lë asnjë pikë.

Është ende në fund të dardhës Është ende prapa, është ende në bisht..

Është shportë pa fund Është njeri që s'di të mbajë një të fshehtë e i shpërrallon fjalët andej-këtej.

Fund e krye Krejt, plotësisht.

Fund e majë Krejt; plotësisht. [**fund e maj'** *nji a Shqipnia* (NM).]

Fund i fundit >FUNDI I FUNDIT. [**Pa dyshim shija e zulluve të mi është pakë ulur, po fund i fundit, nuk jemi negër?** (FK)]

Fundi i arkës Rrobat më të mira.

Fundi i fjalës Shkurt, me një fjalë; si përfundim.

Fundi i fundit Tekembramja, më në fund; sido që të jetë.

Fundi i kazanit Gjella që ka mbetur, ushqimi më i keq.

I doli fundi i shpuar Mbeti a doli pa gjë.

I doli fundi (një ene) U zbraz, u boshatis krejt; u mbarua.

I doli fundi diçkaje Mbaroi, përfundoi.

I doli në fund diçkaje E kreu, e mbaroi a e përfundoi me sukses, i doli mbanë.

I jap fund diçkaje E kryej; e mbaroj; e përfundoj..

I ka trutë në fund të këmbëve Është budalla; është pa tru; është shumë mendjelehtë.

I nxori (i gjeti, i qiti) fundin diçkaje

♦ E hëngri a e piu të gjithë (ç'përmbante ena); e s'la asnjë lugë a asnjë pikë.

♦ E studioi thellë diçka, e shqyrtoi me themel.

I vuri fund diçkaje E përfundoi; i vuri kapak.

Ia di (ia njoh) fundin e barkut Enjoh mirë dikë; ia di zorrët e barkut.

Më në fund

♦ Në fund të diçkaje; tekembramja.

♦ Si përfundim.

Më ra (vajti, shkoi) gjaku në fund të këmbëve (te këmbët)

♦ U lodha shumë duke ecur ose duke qëndruar në këmbë.

♦ U tremba shumë.

Në fund e në bisht Më në fund.

Në fund e në krye (në majë) Tejpërtej; krejt.

Në fund të fundit Tekembramja, më në fund.

Në fund të herës Herën e fundit..

Nga fundi në krye (nga kreu në fund) Krejt, tejndanë.

Nga fundi (nga thelbi) i zemrës (i shpirtit) Me gjithë zemër.

Pa anë e (pa) fund Pa mbarim.

U bë pus pa fund U bë kasaphanë e vërtetë; nuk u muar vesh se sa u vranë; u bë gjaku gjer në gju.

Zë fundin e barkut Ha fare pak, sa për të thyer urinë.

fund fjalegjuh Rrokje, grup tingujsh a tingull në fund të fjalëve; *vjet* prapashtesë.

fund rripi bot (*Tussilago farfara*) Bimë barishtore me lule të verdha që dalin para gjetheve; përdoret në mjekësi popullore për të lehtësuar kollën dhe sëmundjet e organeve të frymëmarrjes.

fundabárdhë mb (*Grua*) e veshur me fund të bardhë.

fundacák u m sh ë ët kryes sh G Mbetje; fundërri.

fundáj•ë a f sh a at

♦ Rrip tokë në fund të arës; ceparak.

♦ Pjesë e dalë a bisht i një mali a shkëmbi.

♦ *kryes sh* Mbeturina; fundrat. **Fundajat e lëmit.**

♦ *fig* Skaj; fund. [theatri i Butrintit..., u dyshua se që nga fundaja ku ndodhej, kishte ndikuar në ngjarjet. (IK)]

fundák e mb I fundit; i bishtit; (*gjethe*) afër rrënjës.

fundák u m sh ë ët

♦ Filiz që del afër rrëzës së trungut të pemës.

♦ Gjethe afër rrënjës; bythçe.

fundák•e ja f sh e et Ánie (dërrasë) për çati.

fundamént i m sh e et libr Themel.

fundamentál e mb libr Themelor.

fundamentalíst e mb Ithtar a pasues i fundamentalizmit.

fundamentalíst e mb I fundamentalizmit; të ka të bëjë me fundamentalizmin. **Celulë fondamentaliste.**

fundamentalíst i m sh ë ët Pasues i fundamentalizmit.

fundamentalíst•e ja f e FUNDAMENTALIST I.

fundamentalíz•ëm mi m Interpretim i teksteve të shenjta si të vërteta të padiskutueshme; ekstremizëm radikal. **Fundamentalizëm islamik (protestant).**

fundáq i m sh e et Llum i kafesë në fund të filxhanit, i vajit ose verës në fund të enës.

fundár kal a ur

♦ Ç Fut në dhe.

♦ A Mbyt në ujë; fundos.

fundár i¹ m sh ë ët Fund deti, liqeni etj.

fundár i² m sh ë ët Rreth i fundit të fuçisë prej druri.

fúndazi ndajf bis Më në fund; si përfundim.

fundbót•ë a f libr Fund a mbarim i botës.

fundbótsh•ëm (i) me (e) mb libr (*Skenar*) i fundit të botës.

fundç e mb (*Gjethe*) në rrëzë të kërcellit të bimës.

fúndç•e ja¹ fsh e et

♦ Gjethe e fundit, afër rrënjës, e bimës së duhanit. **Vjel fundçet.**

♦ Bisht i cigares.

♦ *kryes sh* Mbetje a mbeturina ushqimi.

♦ *sh* Mbitakë e sandaleve, këpucëve.

fúndç•e ja²f sh e et Ashkla që dalin gjatë prerjes së anieve të trungut.

funddét i m Fund a dysHEME e detit.

funddím•ër ri m libr Fund i dimrit.

funddhérit ndajf Humnerë pa fund. [**S'mora vesh n'isha funddherit a tek retë,/ Veç di që s'isha fare kund në tokë.** (GM)]

fúnd•e ja f sh e et Vijë uji për vaditje.

fundemájë ndajf G Krejt; krejtësisht; plotësisht.

fúnd•ë a f sh a at Ç Xhufkë e qepës etj.

fundërrës•ë a f sh a at

♦ *kim* Grimca të vogla që bien në fund nga përzierja ose tretja e trupave në një lëng; shtresë e formuar nga grumbullimi i grimcave të tilla të vogla.

♦ *kryes sh* Mbetje të padobishme; fundërrri. **Gjithfarë fundërresash.**

fundërresór e mb kim I fundërresës; që ka të bëjë me fundërresën.

fundërrí a f sh - të

♦ *nj* Llum që kullon nga një lëng në fundin e një ene. **Fundërria e vajit (verës, kafesë).**

♦ *fig* Llum i njerëzve; njeri krejt pa vlerë dhe i dëmshëm.

fundërrím i m kim Rënie e grimcave të një tretësire në fund të enës.

fundërrín•ë a f sh a at

♦ *kryes sh* Fundërrri.

♦ Mbeturinë; gjë e padobishme.

♦ *fig* Llum i njerëzve; njeri krejt pa vlerë dhe i dëmshëm.

fundërrón jokall oi úar kim (Grimcat e një tretësire) bien në fund të enës. **E lë verën të fundërrojë.**

fundërrór e mb kim I fundërrisë; që ka të bëjë me fundërrinë.

fundërrúar (i e) mb kim (Lëndë) që ka rënë në fund të enës.

fundërrúes i m sh - it ind Vaskë fundërrimi.

fúndës•e ja f sh e et Fletë e fundit të bimës së duhanit. >**FUNDÇ•E JA. Kanë mbetur vetëm fundëset.**

fundési a f libr Gjendje, fakt a përshtypje e të qenët i fundmë e i pakthyeshem. **Vdekja si fundësi e jetës.**

fúndi (së) ndajf

♦ Tashti vonë.

♦ Në fund.

fúndi-fúndit ndajf Në fund të fundit.

fundím i m sh e et Fundosje.

fundín•ë a¹f sh a at Hon; humnerë; abis.

fundín•ë a²f sh a at G Mbetje; fundërrri.

fundís•ë (me) kal a ë G Ndaj a lë për në fund.

fúndit (e) f sh - (të) f e FUNDIT (i).

fúndit (i) m sh - (të) Ai që ndodhet, mbërrin a mbetet në fund. **S'është as i pari, as i fundit.**

fúndit (i e) mb

♦ Që është në fund a në skajin më të tejme të një vargu ose të një radhe frymorësh, sendesh, dukurish etj.; që vjen pas gjithë të tjerëve. **Vagoni (rreshti, stacioni) i fundit. Shtëpia (pema) e fundit.**

♦ Që ka mbetur në fund e një i vetëm, pasi janë larguar ose janë harxhuar gjithë të tjerët.

Dallëndyshja e fundit.

♦ Që ndodhet në fund të një vendi të thelluar, të një ene etj. **Shtresa e fundit.**

♦ Që shënon mbarimin e një kohe të caktuar; që nga ana kohore kryhet në fund të një vargu ngjarjesh, veprimesh, punësh a dukurish; që shënon cakun kohor kur dikush a diçka mbaron së qeni e nuk vijon më tej. **Dita e fundit e javës. Muaji i fundit i vitit. Dinastia e fundit.**

♦ Që ka të bëjë me kohën më të afërt përpara një çasti të dhënë; që sapo është bërë e ka ndodhur; më i ri. **Kohët (ditët) e fundit. Zbulimet e fundit. Të rejtat (lajmet, ngjarjet) e fundit. Sipas të dhënave (njoftimeve) të fundit. Prodhimi i fundit.**

♦ Që është para vdekjes, që e thotë në çastin para vdekjes. **Në orën (ditën, çastin) e fundit. Fjala e fundit. Në grahmat e fundit. Dëshira e fundit. Vullneti i fundit** porosia që lë dikush përpara se të vdesë.

♦ Më i lartë; më i rëndë. **Masa (shkalla) e fundit. Dënimi i fundit.**

♦ Përfundimtar; vendimtar. **Qëllimi (grushti) i fundit.**

♦ *fj* Me më pak vlerë ose rëndësi; më i prapambetur se të tjerët. **Njeriu (më) i fundit.**

*

Deri në frymën e fundit Deri në vdekje.

Deri në pikën e fundit të gjakut Deri në vdekje.

Dha frymën e fundit Vdiq.

Edhe po të jetë në fund të detit... Sado larg qoftë; kudo që të jetë...

Është vrima e fundit e kavallit (bishti i kavallit) Është njeri pa rëndësi; fjala e tij nuk ngre peshë dhe nuk dëgjohet nga të tjerët.

I dorës së fundit I një cilësie shumë të dobët.

I dha grushtin e fundit E dëmtoi shumë rëndë ose e shkatërroi plotësisht.

I dhanë lamtumirën e fundit*lart* E përcollën me nderime për në varr.

I fundit o qesh, o qan*fj u* Ai që mbetet në fund kur ndahet diçka në pjesë o fiton o humbet (*sepse mund t'i mbetet një pjesë më e madhe, por mund t'i mbetet edhe një pjesë më e vogël*).

I hoqi gurin e fundit dikujt

♦ S'la gjë pa i thënë, ia numëroi të gjitha.

♦ E dëmtoi; e la pa mbështetje; ia preu rrënjët.

I jap dorën e fundit diçkaje E mbaroj, e përfundoj.

I orës së fundit(*Lajm, njoftim*) që është dhënë në kohën më të afërt; që sapo është dhënë.

Ka shkuar (ka vajtur) në pikë të fundit Është në një gjendje ekonomike, shëndetësore, morale shumë të rëndë, është si mos më keq.

Luaj (hedh, përdor) letrën (kartën, gurin, zarin) e fundit Përdor edhe mundësinë e vetme që kam për t'ia arritur diçkaje.

Më së fundi Tekembramja, më në fund.

Ndaj kafshatën e fundit (kafshatën e gojës) me dikë E ndihmoj me gjithçka edhe kur vetë jam në kushte të vështira; e ndihmoj pa kursim; i jap dikujt për ta ndihmuar edhe mjetin e vetëm të jetesës.

Në analizë të fundit*libr* Pasi është shqyrtuar nga të gjitha anët, në fund të fundit..

Në dorë të fundit Gati në përfundim.

Në instancë të fundit*libr* Në fund të fundit, tek e fundit.

Në pikë të fundit Në fund të fundit; tek e fundit.

Qesh mirë ai që qesh i fundit*fj u*

Së fundi Kohët e fundit.

Tek e fundit Në fund të fundit.

**

banesa e funditeuf Varri.

fisheku i fundit I vetmi mjet që i ka mbetur dikujt e që ka në dorë, mundësia e vetme.

fjala e fundit

♦ Arritja me e re dhe më e lartë në një fushë të shkencës, teknikës ose kulturës.

♦ Mendimi përfundimtar që vendos për diçka; mendimi i fundit.

guri (zari) i fundit Prova e fundit.

udhëtimi i fundit *libr* Vdekja dhe varrimi.

fúndja *ndajf* Në fund të fundit. **Fundja, gjithçka përfundoi mirë.**

fúndja-fúndjes *ndajf* Më në fund, në fund të fundit, fundja.

fúndjáv•ë *a f sh ë ët* Fund i javës; e shtunë dhe e diel. **Kaloj fundjavën në bregdet.**

fúndj•e *a f sh e et bis*

♦ Mbarim, fund; përfundim. I erdhi fundja.

♦ Vend a pjesë që ndodhet në fund të diçkaje. Fundjet e arës.

♦ *kryes sh* Gjethe. Këput fundjet e duhanit.

♦ Shualli që vihet poshtë këpucëve kur ndreqen; balla. U vë këpucëve fundje.

fundkatúndas i *m sh - it* Ai që banon në fund të katundit; njeri i shkallës së fundit në katund.

fundmbrémj•e *a f libr* Fund i mbrëmjes; orët e fundit të mbrëmjes; fillim i natës.

fúndm•ë (i) e (e) *mb*

♦ I kufizuar në hapësirë; që ka një fund a cak në hapësirë. **Hapësirë e fundme. Madhësi e fundmemat** madhësi që ndryshon në cace të caktuara, që nuk është e barabartë as me zeron, as me pafundësinë.

♦ I kufizuar në kohë; që zgjat deri në një kohë të caktuar, që ka një cak kohor.

♦ I fundit. [harxhon të fundmen vetëtimë/ si reporteri të fundit blic (IK).][Perseu, mbreti i fundmë i Maqedonisë, thuhet se iku i trembur dhe e la ushtërinë pa kumandë. (AE)]

fundmúaj i *m libr* Fund i muajit. **Fundmuajin e shkuar. Këtë fundmuaj.**

fúndna t f sh G Ashkla që dalin kur priten ániet nga trangu.

fund•óhem *vetv e* **FUNDO•J.**

fund•ój *óva úar*

I *kal* Fundos.

II *jokal* Fundosem.

fundóm•ë *a f sh a at J* Fund i bucelës së ujit.

fundór e *mb libr* I fundit; që ndodhet në fund.

fundór•e *ja f sh e et gjuh*

♦ Rrokje, grup tingujsh a tingull në fund të fjalëve.

♦ *vjet* Prapashtesë.

fundós *kal óva úar*

♦ Zhyt (*dikë a diçka*) në ujë etj. derisa të mos duket; e bëj që të bjerë në fund të detit, të liqenit etj.; e kredh thellë. **Stuhia e fundosi anijen. E fundosi në det (në liqen, në lumë). I fundosi buajt në baltë.**

♦ *fig* E çoj (*dikë*) në një gjendje të vështirë, nga ku nuk mund të dalë lehtë; bëj që të bjerë shumë poshtë nga pozita shoqërore ose të pësojë një dështim a humbje të rëndë; e gropos (*dikë*). **E fundosi vendin në krizë.**

fundós•em *a (u) ur*

I vetv

♦ Zhytem në fund të detit, liqenit etj.; bie e kridhem diku sa të mos dukem; kridhem thellë.

Fundosem në ujë (baltë, rërë). U fundos si gur.

♦ *veta III* Ulet poshtë; humbet; vithiset. **U fundos toka (themeli). Fundosem në kolltuk.**

♦ *fig* Bie në një gjendje të vështirë, nga ku nuk mund të dal lehtë; shkoj drejt rënies së plotë; pësoj një dështim a humbje të rëndë.

II pës e FUNDOS.

fundósj•e a f sh e et

♦ Zhytje a rënie në fund të detit, liqenit etj.; kredhje në baltë etj.

♦ Vithisje (*e tokës, themeleve etj.*).

♦ *fig* Rënie në gjendje të vështirë; groposje.

fundósur (i e) mb

♦ I zhytur plotësisht në ujë etj.

♦ I vithisur.

♦ *fig* I rënë në gjendje të vështirë; i groposur.

fundpranvér•ë a f libr Fund i pranverës.

fúndra t f sh Fundërrina; mbetje; mbeturina.

fundrák u m sh ë ët Fundërri; mbetje.

fundrrí a f sh - të > FUNDËRRI A.

fundrrín•ë a f sh a at > FUNDËRRI A.

fúnds•e ja f sh e et Fundërri; mbetje.

fundsh e mb > FUNDSH•ËM (i) ME (e).

fúndsh•ëm (i) me (e) mb I fundit; i poshtëm.

fundshékull i m Periudhë në fund të shekullit.

fundshtatór i m Ditë e fundit të shtatorit. [Dhe tregtarë që detyrohen të mos denoncojnë e të paguajnë gjokat nën kërcënimin e armëve nuk janë ende një lloj i zhdukur edhe në këto ditë të fundshtatorit 2003. (FD).]

fundtrishtë mb let (Ngjarje) me fund të trishtueshëm, të hidhur.

fundúes e mb Përfundimtar.

fundulín•ë a f sh a at kryes sh G

♦ Byk i lëmit.

♦ Lëvozhga të fasules. bathës etj.

fundvér•ë a f libr Fund i verës.

fundvít i m libr Fund i vitit.

fundvjésht•ë a f libr Fund i vjeshtës.

fún•e ia f sh e et krahin G Fundçe; gjethe të bimës së duhanit afër rrënjës.

funébër mb Funeral; i përmortshëm. **Marsh funebër muz** marsh i ngadalshëm, i përmortshëm.

funerál e mb I përmortshëm. **Vargan funeral.**

funerál i m sh e et Ceremoni e përmortshme, e varrimit.

funk u m muz ang Xhaz me kombinim të muzikës bluz dhe soull.

funksión i m sh e et

♦ *zyr* Detyrë, zakonisht e rëndësishme a e lartë, që i ngarkohet dikujt në një institucion, organizatë etj.; shkallë që zë dikush në një hierarki administrative. **Funksion zyrtar. Me funksionin e sekretarit të shtetit.**

♦ *zyr* Veprimtari a puna që kryen shteti ose një organ shtetëror. **Funksion ligjvënës (ekzekutiv, administrativ). Funksionet e shtetit.**

♦ Rol; shërbim. [Një hark më vete i motiveve të "Infinitit" lidhet me artin,... dhe ngërthen në hullinë e vet vlerën dhe funksionin e lartë shoqëror të artit (AÇ).]

♦ Punë a shërbim që bën një vegël, mekanizëm ose e tij. **Funksionet e motorit (e gypit të gazrave).**

♦ *bio, fizio* Punë e veçantë që kryen rregullisht organizmi i qenieve të gjalla ose një organ i saj. **Funksion jetësor.**

♦ *mat* Madhësi e ndryshueshme, vlera e së cilës varet nga vlera e një madhësie tjetër të ndryshueshme dhe që i përgjigjet asaj. **Funksion algjebrik. Teoria e funksioneve.**

♦ *gjuh* Rol i gjuhës në shoqëri; rol i çdo njësie a elementi të gjuhës në procesin e ligjëritimit.

Funksioni shoqëror i gjuhës. Funksion morfologjik. Funksioni kumtues (shprehës).

Funksioni i emrit (i mbiemrit, i nyjës). Funksioni i kryefjalës (kallëzuesit, kundrinës).

Funksioni i rasës emërore (dhanore, rrjedhore). Funksioni i fonemës.

**

Në funksion të në varësi të. [Në funksion të këtyre detyrave u ndërmorën nisma të rëndësishme shkencore në Tiranë e në Prishtinë (ShS).]

funksional e *mb libr* I funksionit; që ka të bëjë me funksionimin a veprimtarinë e diçkaje.

Veprimtari (detyrë) funksionale. Vartësi (lidhje) funksionale. Stilet funksionale të gjuhës. funksionalizëm *mi m*

♦ *ark* Teori sipas së cilës projekti i një objekti duhet të përcaktohet nga funksioni më tepër se sa nga pikëpamja estetike dhe se gjithçka që projektohet me synime funksionale do ta ketë në vetvetebukurinë.

♦ Teori sipas së cilës të gjitha aspektet e një shoqërie janë në shërbim të një funksioni dhe, rrjedhimisht të nevojshme për mbijetesën e shoqërisë.

♦ *fil* Teori sipas së cilës gjendja mendore mund të përcaktohet mjaftueshëm nga shkakësitë, efektet në gjendjet shpirtërore dhe ndikimi i tyre në sjellje.

funksionalisht *ndaif libr* Në pikëpamje funksionale.

funksionar i *m sh* ë ët Nëpunës i lartë në aparatën shtetërore ose në organizatat shoqërore. [Duke shfletuar kronikat e herëshme, që flisnin për agonitë e gjuhëve, funksionarët e rinj energjikë të Arkivit Qendror ëndërronin kthimin e atyre kohëve të mundësive të mëdha. (IK).]

funksionar•e ja *f sh* e et *f e* **FUNKSIONAR I.**

funksionim i *m sh* e et Të qenët në gjendje pune; veprim. [Prirja e sotme ... për të zbuluar enigmat e teorisë së krijimit dhe funksionimit të epopeve popullore (ShS).]

funksion•ó *jokal óva úar*

♦ Kryej një punë a veprimtari; kryej funksionin a detyrën që më është ngarkuar.

♦ *veta III* Punon; është në gjendje pune. **Motori funksionon.**

funksionuar it (të) *as libr* Funksionim. [Pamja tjetër e liderit institucional është mënyra e të vepruarit dhe të funksionuarit të institucionit, që ai drejton. (KÇ).]

funksionues e *mb* Që funksionon a është në gjendje pune.

funt i¹ *m vjet J* Fund.

funt i² *m sh* e et

♦ Njësi peshe e barabartë me rreth 500 g.

♦ >FUNT•Ë A.

**

funt anglez Njësi peshe e barabartë me 453,6 g.

funt gjerman Njësi peshe e barabartë me 409,5 g.

funt i farmacisë Njësi peshe që përdoret në farmaci dhe që është e barabartë me 307,3 g.
fúnt•ë a f sh a at

♦ Njësi monetare bazë e Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut.

♦ Njësi monetare me këtë emër e Qipros, Egjiptit, Libisë, Sirisë dhe Sudanit.

fúntmë (i) e (e)mb vjetJ >FUNDM•Ë (i) e (e).

fúntm•ë (e) f sh e et (të) f e FUNTM•Ë I (i).

fúntm•ë (i) m sh ë ët (të) Ai që është i fundit në radhë. [Me Skënderben' u-lavdërove/ Dhe në furtun' i funtmi u-shove (FN).]

fuq ndajf krahin Huq; bosh. **Dal fuq. I doli fuq puna.**

fuqí a f sh - të

♦ Aftësi e njeriut ose e qenieve të tjera të gjalla për të vepruar, për të bërë punë ose lëvizje duke tendosur muskujt; mundësi trupore e një njeriu a e një kafshe për të bërë diçka; forcë fizike. **Fuqi e madhe. Fuqi trupore (fizike). Fuqia e krahut. Me tërë fuqinë. Kam fuqi. Mbledh fuqitë. Më pritët (më ka lënë) fuqia. Me sa kam fuqi. Bashkimi bën fuqinë fj u.**

♦ Aftësi e njeriut për veprimtari mendore, për të shfaqur vetitë dhe tiparet e tij shpirtërore; forcë a thellësia e shfaqjes së një ndjenje etj.; shkallë e kësaj shfaqjeje. **Fuqi mendore. Fuqi shpirtërore. Fuqia e mendjes (e vullnetit, e karakterit).**

♦ Aftësi që ka diçka për të kryer një veprim ose për të vepruar mbi një send; aftësia e diçkaje për punë; shkalla e kësaj aftësie; forcë. **Fuqi hidraulike (kalorifike). Fuqi tërheqëse e makinës. Fuqi rrotulluese e mekanizmit.**

♦ Aftësi për të ushtruar autoritetin, për të ndikuar në mendjen e njerëzve. **Fuqia e fjalës. [Fuqija ktyne ligjve... u vjen prej faktit se janë bâ doke (GjF).]**

♦ Mundësi materiale dhe burime të të mirave materiale. **Fuqia ekonomike.**

♦ Tërësi e njërive dhe mjeteve ushtarake të një vendi. **Fuqi bërthamore. Fuqi tokësore (detare, ajrore). [Konflikti i fuqisë tokësore me atë detare është universal(ShS).]**

♦ *fiz* Energji që çlirohet a që harxhohet në një njësi kohe për të bërë një punë ose për të vënë në lëvizje diçka; energji që ushtrohet mbi një trup, e cila bëhet shkak për të prishur gjendjen e tij të qetësisë ose të lëvizjes. **Fuqia elektrike. Fuqi kalorifike. Fuqia e makinës (e motorit).**

Fuqia e rrymës. Fuqia e ujit.

♦ *drejt* E drejtë a mundësi ligjore që ka ose që i jepet dikujt për të vepruar a për të bërë diçka; pushtet. **Fuqi të pakufizuara (të plota). Fuqi juridike. Ka fuqi. Hipi (e solli) në fuqi.**

♦ Të qenët i vlefshëm; të qenët në veprim. **Fuqi ligjore. Mbetet (është) në fuqi. Hyn në fuqi. Bie nga fuqia** shfuqizohet. **Ligj në fuqi.**

♦ Njerëz, qenie të tjera të gjalla dhe mjete që përdoren për të kryer një veprimtari të caktuar ose për të bërë shndërrime të mëdha; çdo gjë lëndore që bëhet burim për lëvizje dhe për ndryshime; forcë. **Fuqitë e natyrës. Fuqia punëtore tërësia e punëtorëve. Fuqi motorike makineri bujqësore. Fuqi tërheqëse kafshë që përdoren për punimin e tokës.**

♦ Shtet, vend ne forca të mëdha ekonomike e ushtarake dhe ndikim të gjerë në jetën politike ndërkombëtare. **Fuqitë e mëdha. Fuqitë ndërluftuese.**

♦ *mat* Prodhimi që del nga shumëzimi i një numri bazë me veten e tij aq herë sa është treguesi i tij. **Fuqi e dytë (katrore). Fuqi e tretë (kubike). Fuqia e një numri (e një thyese). Treguesi i fuqisë. Baza e fuqisë. Ekuacion i fuqisë së parë (dytë). Ngre në fuqi.**

*

Hipi në fuqi Marr pushtetin.

Zbres (bie, rrëzohem) nga fuqia Lëshoj pushtetin.

**

fuqi blerëse *ek* Aftësi a mundësi financiare e një vendi, kompanie etj. për të blerë. **Ngritje (rënie) e fuqisë blerëse.**

fuqi e dobishme *tek* Fuqi e motorit që shpenzohet për punë të mirëfilltë (të dobishme).

fuqi e mbinatyrshme Perëndi; zot.

fuqi madhore > **FORCË MADHORE.**

Fuqián i m *gjeog* Provincë në brigjet juglindore të Kinës.

fuqidhënës e mb libr (*Fjalë a gjë*) që i shton fuqitë.

fuqi•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá libr Që ka fuqi a pushtet të pakufizuar; i gjithëpushtetshëm.

Fuqimádh i m fet I Plotfuqishmi; Perëndia.

fuqimísht ndajf libr Me fuqi të madhe, fort; fuqishëm. **Ndikon fuqimisht në...**

fuqipáktë mb libr (*Njeri*) i dobët; që ka pak fuqi.

fuqiplótë mb libr (*Person, kryesisht diplomat në shtet të huaj*) i veshur me fuqi të plota dhe pavarësi veprimi nga qeveria e vet. **Ambasador i jashtëzakonshëm e fuqiplótë.**

Fuqiplót•ë i m Perëndi.

fuqiprerë mb (*Njeri*) me fuqi të prera.

fuqís kal a ur A I jap fuqi; fuqizoj.

fuqisjéllës e mb > **FUQIDHËNËS E.**

fuqis•óhem vetv óva (u) úar A Fuqizohem; marr fuqi.

fuqis•ónj kal óva úar A Fuqizoj; i jap fuqi.

fuqísur (i e) mb A I fuqizuar.

fuqishëm ndajf Me fuqi të madhe; fort. [**Ká gjâna që njëna i thotë mâ ândshëm, tjetra mâ fuqishëm.** (APp).]

fuqish•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) i fortë; që ka forcë të madhe trupore. [**O, si nuk kam një grusht të fuqishëm! / Malit, që hesht, mu në zemër me ia njesh!** (Mgj).] [**Duket se Olimpi nuk është i fuqishëm të vendosë drejtësi mbi botën dhe mbetet mospërfillës përballë padrejtësisë tokësore** (AÇ).]

♦ (*Veprim*) i bërë me forcë, vrull e këmbëngulje.

♦ (*Makinë, motor*) jep energji të mëdha; (*pajisje*) me fuqi të madhe për të bërë një punë a një veprim. **Vinç i fuqishëm. Magnet i fuqishëm. Mikroskop (teleskop) i fuqishëm.**

♦ Që shfaqet me forcë të madhe; që vepron fort mbi dikë a diçka. **Zë i fuqishëm. Mbresa (ndjenja) të fuqishme.**

♦ I vrullshëm; që vjen me vrull. **Shi i fuqishëm. Erë e fuqishme.**

♦ (*Shtet, vend*) me burime e të ardhura të mëdha; shumë i zhvilluar e i organizuar; i fortë.

♦ (*Shembull etj.*) me forcë të madhe ndikuese tek të tjerët. **Vepër (nxitje) e fuqishme.**

♦ (*Veprim*) që shfaqet në një shkallë të madhe a në përmasa të mëdha; që shpërthen me forcë të madhe; i fortë. **Manifestim i fuqishëm. Valë e fuqishme zemërimi.**

fuqizím i m

♦ Forcim. [**Skënderbeu gjatë fuqizimit të pozitës së tij pretendonte se ai ishte pasues i shtetit të Balshajve e synonte për një shtrirje territoriale të shtetit për të arritur zotërimet e gjëra të atyre të kryezotit të Arbërit, Balsha II.** (JBr)]

♦ *drejt* Dhënie e fuqisë ligjore (*një akti a vendimi*).

fuqiz•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Forcohet; bëhet më i fuqishëm.

♦ *veta III drejt* (*Akti ligjor*) bëhet ligj; merr fuqi ligjore.

II pës e FUQIZ•OJ.

fuqiz•ój kal óva úar

♦ E bëj më të fuqishëm; i rrit forcën a forcat.

♦ *drejt* I jap fuqi ligjore (*një akti ligjor*).

fuqizúar (i e) mb

♦ I forcuar; që ka marrë forca.

♦ *drejt* (*Akt ligjor*) që ka marrë fuqi ligjore.

fuqizúem (i) e (e) mb G >FUQIZUAR (i e).

fuqizúes e mb Që fuqizon.

fur kal a ur

♦ Mbyt duke e shtrënguar në grykë.

♦ *krahin* Var në litar.

♦ *fig* E shtrëngo (dike) të bëjë diçka; ia vë litarin në grykë (*diku*jt).

♦ *fig veta III* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Më shtrëngon e më mundon shumë diçka. **Po më fur kjo punë.**

furacák e mb

♦ (*Njeri*) që hyn a vete diku pa qenë i ftuar.

♦ *fig* (*Njeri*) që përzihet kot në punët e të tjerëve; që fut hundët kot në një çështje.

furacák u m sh ë ët

♦ *Njeri* që hyn a vete diku pa qenë i ftuar.

♦ *fig* *Njeri* që përzihet kot në punët e të tjerëve, që fut hundët kot në një çështje.

furacák•e ja f sh e et f e FURACAK U.

furán e mb (*Njeri*) që i vihet punës me të gjitha forcat; që e nis me vrull diçka.

furán i m sh ë ët *Njeri* që i vihet punës me të gjitha forcat; që e nis me vrull diçka.

furán•e ia f sh e et f e FURAN I.

furár•e ja f sh e et Furrare; bukë e madhe furre, që piqet në furrë.

furát•ë a f sh a at

♦ Degë e hollë, e gjatë dhe e drejtë e një druri; purtekë për të shkundur pemët.

♦ *sh ark* Formë e derdhur me vija paralele në trajtë kallamash.

furcát•ë a f sh a at vjet Forcë; fuqi; përforsim.

fúrç•ë a f sh a at > FURÇ•Ë A.

fúrç•e ja f sh e et >FURÇ•Ë A.

fúrç•ë a f sh a at

♦ Përdorëse me qime të dendura e të ashpra për të pastruar, lyer, fshirë a kruar diçka. **Furçë rrobash (dhëmbësh, flokësh, këpucësh). Furçë rroje (gëlqereje). Pastroj (lyej fshij) me furçë. I bie një furçë rrobave.**

♦ *tek* Vegël a diçka tjetër që ka formën e kësaj përdorëseje; vegël në një makinë elektrike, që bën kalimin e rrymës nga pjesët rrotulluese në ato të palëvizshme. **Furçë thëngjilli (karboni).**

Furçë kontakti.

*

I jap një furçë E lavdëroj dikë për t'i bërë qejfin; i bëj një lëvdatë për ta marrë me të mirë, për t'ia hedhur etj.

furçëmbájtës•e ja f sh e et Vend ku mbahen furçat.

fúrçëz a f sh a at zovg e FURÇ•Ë A.

furçós kal a ur Pastroj a fshij me furçë.

furçós•em vetv a (u) ur Pastrohem a fshihem me furçë.

furçósj•e a f sh e et Pastrim a fshirje me furçë.

furçósur (i e) mb I pastruar a fshirë me furçë.

fúrde si kallëzues: U bë furde u dobësua shumë; u tret; u bë gisht.

fúrd•e ja¹ f sh e et

♦ Send pa ndonjë vlerë; mbeturinë që hidhet tej; rraqe.

♦ *keq* Vajzë a grua e përdalë; lavire.

fúrd•e ja² f sh e et ndërt Copë druri e nxjerrë me sëpatë nga një trung, që përdoret për të mbuluar çatitë e shtëpive, kasolleve etj. në viset malore. • > **FLUG•Ë A**.

fúrd•ë e f sh e et kryes sh Mbeturinë; fundërri.

fúr•em¹ a (u) ur

I vetv

♦ Mbytem; mbyt veten.

♦ Varem; var veten me litar në fyt.

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore): Më furet buka* më shkon buka shtrembër.

II pës e FUR.

*

Më furet shpirti Mërzitem shumë; më vjen shpirti në majë të hundës.

fúrem² vetv a (u) ur

♦ Hyj menjëherë diku; futem me rrëmbim a me të shtyrë; rrasem. **U fur drejt e në dhomë.**

♦ *fig* I sulem dikujt a diçkaje; i turrem me vrull një pune a diçkaje tjetër. **I furem punës. Iu fur gjithë inat.**

fúr•em³ vetv G > FUR•Ë (me u).

furét•ë a f sh a at zool (*Mustela nigripes*) Shqarth.

fúr•ë (me) kal a ë G > FUR.

fúrë (me u) vetv G > FUREM^{1,2}. Me u furë nën bisht mblidhem grusht nga frika.

furfulé mb J (Flokë) të pakrehur.

furfúl•e ja¹ f sh e et bis

♦ Erë e ftohtë.

♦ *fig* Njeri mendjelehtë.

furfúl•e ja² f sh e et sh e et Ashkla të zdrukthit; zdrugulina.

furfullác i m shak Murrlan.

furfulláj•ë a f sh a at Fugë (*lodër*).

furfullí a f Puhë e hollë (e lehtë).

furfullíc e mb krahin G I nxituar; i ngutshëm.

furfullíc•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë e nxituar, e ngutshme.

furfullím i m > FËRFËLLIM•Ë A.

furfullím•ë a¹ f sh a at Zhurmë e krahëve të shpendëve në ajër ose e gjetheve kur i lëviz era; zhurma e diçkaje që lëviz duke u valëzuar. > **FËRFËLLIM•Ë A; FËSHËRIM•Ë A.**

furfullím•ë a² f sh a at Dridhje nga të ftohtit.

furfull•ój¹ kal óva úar Flak; hedh tutje; flakëroj.

furfull•ój² jokál G > FURFULL•UE² (me).

furfull•ón jokál ói úar veta III Fërfëllon.

furfull•úe (me)¹ jokál ói úe veta III G > FURFULL•ON.

furfull•úe (me)² kal óva úe G E bëj me nxitim; e ngut (*një punë*).

furfull•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ Dridhem.

♦ *fig* Tregohem i pazoti a i paaftë për të bërë diçka.

furfurí a f Shkëlqim i fortë, që të merr sytë.

furfurít jokai i ur veta III Vetëtin; farfurin; shkëlqen fort sa të merr sytë.

furgër•ón jokai ói úar veta III Mbushet me; mizëron.

fúrgëz a f sh a atkryes sh Paterica. [... **furgëza prej ëndrre** (GjM).]

furgón i m sh a at Automjet i vogël, i mbuluar për transportimin e udhëtarëve dhe mallrave.

[**Një furgon i Kryqit të Gjellbër ndezi papritur sirenën dhe turfulloi rrugëve si një grua histerike në kulm të nervave.** (ED).]

fúrgza t f sh vjet G Stërfurcë.

furí a f sh - të

♦ *kryes sh* Erë shumë e fortë që fryn me rrëmbim të madh; stuhi, furtunë. **Furitë e motit.**

♦ *dhe fig* Vrull i fuqishëm e i papërmbajtur e që zgjat shumë; forcë e madhe që vepron me shpejtësi e që përllan çdo gjë që gjen përpara; turr i fuqishëm; tërbim. **Furia e shiut (e erës).**

Furia e luftës. Furia e ndjenjave (e zemërimit). Shpërtheu (buçiti, sulmoi) me furi.[Zenel Gjoleka **armët mori/ thërret tek ecën me furi** (ASh).]

Furí të f sh mit rom Krijesa të frikshme, me gjarpërinj si flokë, që ndjekin kriminelët e pandëshkuar.

furieríst e mb fil I furierizmit; që ka të bëjë me furierizmin.

furieríst i m sh ë ët fil Pasues a ithtar i furierizmit.

furieríz•ëm mi m fil Sistem ekonomik-shoqëror i mbështetur në njësi të vogla kooperativiste, i propozuar nga socialisti francez Charl Furié (1772 –1837).

furioso /furiózo/ *muz it*

I ndajf Me vrull; vrullshëm.

II mb I vrullshëm.

furishëm ndajf Me vrull të madh e të papërmbajtur; me tërbim, me furi.

furish•ëm (i) me (e) mb

♦ Shumë i vrullshëm; i rrëmbyeshëm; që shpërthen me furi. **Erë e furishme.**

fúrj•e a¹f Mbytje nga kafshata që shkon shtrembër.

fúrj•e a²f Hyrje me të shtyrë a me rrëmbim.

furkác•e ja f sh e et

♦ Shkop i trashë e i gjatë me një bigë në majë që shërben për të mbajtur degët e një peme që të mos thyhen.

♦ Dru me bigë në majë, që përdoret për të ngarkuar barrën në samar. >**BIGAÇ•E JA;**

NGARKAÇ•E JA.

♦ Furkë e vogël për të tjerë lesh etj.

furkatór•e ja f sh e et Grua a vajzë që tjer lesh.

furkét•e a f sh a at mek Pirun. **Furketë e rripit.**

fúrkë si kallëz: Bëhem furkë dobësohem e thahem si shkop.

fúrk•ë a¹f sh a at

♦ Shkop i fortë me bigë në krye, ku mbështetet diçka. **Furkat e pjergullës. I vë furka degëve të rënduara.**

♦ Shkop me bigë në majë, ku vihet shtëllunga e leshit, pambukut etj. për ta tjerë. [**edhe n'shpi me e shkuem ai motin,/ tue u ndeshë npër furka t'gravet!...** (GjF).]

♦ *krahin* Sfurk.

♦ *ndërt* Shtyllë kryesore prej druri, e ngulur në tokë në çdo qoshe të kasolles a shtëpisë përdhese, për të mbajtur trarët anësorë.

*

Bëhem furkë Dobësohem shumë; bëhem shkop.

Dal si boshti para furkës Shpreh një mendim para se të më vijë radha për të folur; kërcej kur nuk më takon të flas a veproj.

E nxjerr në furkë diçka E nxjerr të fshehtë.

I ikën furkat Luajti mendsh, u prish nga mendtë.

fúrk•ë *a²f sh a at krahin G* Grup; parti; taraf.

fúrkëz *a f sh a at zvog e* **FURK•Ë A.**

furk•ó *kal óva úar* I vë furka (*pemës*).

fúrks•ë *a f sh a at krahin G* Furkë ku vihet gjethi për dhitë.

furkúar (*i e*) *mb* I mbështetur a mbajtur me furka.

furkulic•ë *a f sh a at J* Pirun. **Me thikë e furkulicë.**

furlláz•ë *a f sh a at bot (Lavandula spica)* Livandë.

furmac•e *ja f sh e et* Bërzhik (*njësi gjatësie rreth 18 cm, e matur nga maja e gishtit të madh deri te ajo e gishtit tregues të shtrirë plotësisht*).

furmac•ë *a f sh a at* > **FURMAC•E JA.**

furmi *a f Ç* Qelb.

furnéçk•ë *a f sh a at* Flegër.

furnél•ë *a f sh a at* Pajisje për gatim, që punon vajguri, gaz ose rrymë elektrike.

furnéll•ë *a f sh a at* > **FURNEL•Ë A.**

furnitór *i m sh ë et* > **FURNIZUES I.**

furnizím *i m sh e et*

♦ Marrje a dërgim i mallrave a sendeve të nevojshme për punë a tregtim. **Makina (dita) e furnizimit.**

♦ *përmb bis* Mallra e sende të nevojshme për punë a tregtim.

**

pikë furnizimi (me karburant) Vend i posaçëm me rezervuarë e pompa për mbushjen e automjeteve me karburant.

furniz•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Marr mallra e sende të nevojshme për punë a tregtim.

♦ *bis* Ha e pi sa më mjafton.

♦ *bis* Blej sende ushqimore për shtëpinë.

♦ *bis* Mbush serbatorin e automjetit me benzinë, naftë etj.

II *pës e* **FURNIZ•OJ.**

furniz•ó *kal óva úar*

♦ I dërgoj (*dikujt*) mallra a sende të nevojshme për punë a tregtim. **Furnizoj me ushqime.**

♦ *bis* Mbush (*barkun*).

♦ *bis* Blej sende ushqimore për (*shtëpinë*).

♦ Mbush me karburant (*automjetin*).

furnizúar (*i e*) *mb* Që ka marrë a ka bërë furnizimin.

furnizúes *i m sh - it*

♦ Ai që merret me furnizimin e tregtores, kompanisë etj.

♦ *tek* Pajisje a pjesë e mekanizmi që shërben për të çuar sendin që prodhohet a diçka tjetër atje ku duhet. **Furnizuesi i furrës.**

furnizues•e *ja f sh e et f e* **FURNIZUES I.**

furn•ó *jokal óva úar A* Mbaroj. [**Ë'** një mall që nëng furnon më.]

fur•ó *kal G >FUR•UE* (me).

furqét•ë *a f sh a at*

♦ Karficë për flokët.

♦ Shtizë përthurje çorapesh etj.

furqís *kal a ur Ç*

♦ I bëhem havale; i bie më qafë (*dikujt*).

♦ E bezdis, e mërzit (*dikë*).

furqís•em a (u) ur Ç pës e FURQIS.

furqísj•e *a f sh e e t Ç*

♦ Havalé.

♦ Bezdisje; mërzitje.

furqísur (i e) mb Ç I bezdisur; i mërzitur (*nga havaletë e dikujt*).

furshullít *jokal G >FURSHULLIT•Ë* (me).

furshullít•ë (me) *jokal a ë G* Vërshtëllej.

furtér•e *ja f sh e et krahin G* Fultere; tigan.

furtúnë *si kallëzues: Bëhem furtunë*

♦ Iki shpejt; bëhem erë.

♦ Dehem keq; bëhem tapë.

♦ Bëhem si i shkalluar; egërsohem; tërbohem.

furtún•ë *a f sh a at*

♦ Erë e fuqishme, që shoqërohet zakonisht me shi të rrëmbyer, me breshër a dëborë të dendur; erë e fortë që fryn në det; shtrëngatë; stuhi. [**Qielli u nxi, e ajo, furtuna, sulmoi me rrëmbim** (EM).]

♦ *fjg* Ngjarje e papritur, e shoqëruar me vështirësi, turbullime e me pasoja të rënda për jetën e një vendi a të një njeriu.

♦ *fjg* Lëvizje shoqërore ose ngjarje që zhvillohet me vrull dhe që sjell ndryshime të mëdha në jetën e njerëzve dhe të shoqërisë; stuhi.

♦ *fjg* Zhurmë e fortë. [**Menjëherë u shkëput një furtunë brohorie** (FK).]

*

Bëhem furtunë

♦ Iki shumë shpejt; bëhem erë.

♦ Dehem tej mase; bëhem tapë.

♦ Bëhem si i shkalluar; egërsohem shumë; tërbohem.

Iki (vij, kaloj) si reja me furtunë (me breshër) Iki me vrull, me shpejtësi të madhe.

Kush mbjell erën do të korrë furtunën (stuhinë) *fj u* Kush bën një të keqe, do ta pësojë nga një e keqe më e madhe.

Trim si furtunë Trim i madh e i rrëmbyer. [**I heq kapelën për trimërinë; / Ka qenë trim si furtunë.** (DA).]

furtúnsh•ëm (i) me (e) mb I stuhishëm.

furtúr•ëa *f sh a at A* Furtunë.

fur•úe (me) *kal óva úe G* Qortoj.

furúem it (të) as G Qortim.

furukát *kal G >FURUKAT•Ë (me).*

furukát•ë (me) *kal a ë G E* bëj shpejt e shpejt; pa kujdes (*një punë*).

futukátun (i e) *mb G (Punë)* e bërë shpejt e shpejt; pa kujdes.

furuvéjk•ë *a f sh a at orn>KUKUVAJK•Ë A.*

furri *m sh a at A dhe krahin G*

♦ Furrë buke; furrë pjekjeje.

♦ Sobë gatimi.

furrác i *m sh e et* Mulli me ujë.

furrác•ë *a¹f sh a at* Mashë me bisht të gjatë, me një gjysmërreth të kthyer në krye, që përdoret për të mbledhur ose hapur prushin e zjarrit në furrë.

furrác•ë *a²f sh a at* Bukë misri e furrës.

furrár i *m sh ë ët > FURRTAR I.*

furrár•e *ja¹f sh e et f e FURRAR I.*

furrár•e *ja²f sh e et* Bukë e madhe e pjekur në furrë.

furrát•ë *a¹f sh a at kryes sh ark >FURAT•Ë A.*

furrát•ë *a²f sh a at Ç* Shufër.

fúrrë *si kallëzues* Shumë i nxehtë. **Bëhem furrë** kam shumë vapë; *fig* kam zjarrmí. **E bëj furrë** e nxehtë shumë (*dhomën*); e djegkrejt; e bëj shkrumb e hi.

fúrr•ë *a f sh a at*

♦ Ndërtesë me një ndarje në trajtë kubeje, ku piquen bukë, byrekë, tava etj. **Çoj byrekun në furrë.**

♦ Sasi e bukëve të pjekura njëherësh.

♦ Ndarje e sobës a stufës së kuzhinës, ku piquen gjëra të ndryshme ushqimore; ndarje e veçantë e sobës a stufës ku ndizet zjarri.

♦ Ndërtim i veçantë dhe i mbyllur për të shkrirë minerale, për të nxjerrë a për të përpunuar lëndë të ndryshme në temperaturë të lartë. **Furrë termike (elektrike). Furrë me gaz. Furrë e lartë furrnaltë. Furrë çeliku (gize). Furrë e tharjes. Furrë gëlqereje. Furrë tullash (tjegullash). Përpunoj (pjek, shkrij) në furrë.**

♦ *krahin G* Vatër; vend ku ndizet zjarri në oxhak.

*

I nxjerr si simitet nga furra E prodhoj a e përgatit diçka shpejt e shpejt, pa i kushtuar kujdes cilësisë.

Kemi ngrënë një furrë bukë (thes kripë, barrë kripë, hambar miell) bashkë Njihemi prej kohësh, punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

furrëbúbëz *a f sh a at zool (Mustela)* Nuse e lalës; bukël; nuselalë.

fúrrëz *a f zvog e FURR•Ë A.*

furrí *a f sh - të* Gargarë.

furrí•k *u m sh qe qet*

♦ Vend i përgatitur me kashtë ose bar, ku shpendët shtëpiakë bëjnë vezët dhe çelin të vegjlit e tyre.

♦ Vezë që vihet në këtë vend që të shkojë pula, rosa etj. për të pjellë; qokë.

♦ *fig* Qoshe e ngrohtë a vend i rehatshëm që zë dikush; strehë e rehatshme.

♦ Sipërfaqe shumë e vogël. **Një furrik vend.**

furrím i¹ *m sh e et* Pjekje në furrë.

furrím i² *m sh e et* Nxitje për punë të këqija.

furríq *i m sh e et A, krahin G >FURRI•K KU.*

furríqe t sh e FURRI•K KU.

furrjét i m sh a at A Bishtajë e bathëve, bizeleve etj.

furnnált•ë a f sh a at met Furrë në trajtë kulle në të cilën, nga poshtë, lëshohet ajër i nxehtë i ngjeshur që shkrin mineral hekuri të përzier me qymyr kok dhe gëlqere për të prodhuar hekur.

furnnách•ë a f sh a at A >FURNALT•Ë A.

furróhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **FURR•OJ.**

furr•ój¹kal óva úar

♦ Pjek në furrë.

♦ Pjek në zjarr të fortë; djeg.

furr•ój²kal óva úar Shtyj a nxit (*dikë*) për punë të këqija; e ndez.

furrtar i m sh ë ët

♦ Mjeshtër që pjek bukë, byrekë, tava etj. në furrë; bukëpjekës.

♦ *tek* Punëtor që punon në furrë për shkrirjen e mineralit, për të nxjerrë ose për të përpunuar lëndë të ndryshme, për të pjekur prodhimet e qeramikës etj.

furrtar•e ja¹f sh e et f e FURRTAR I.

furrtar•e ja²f sh e et ent (*Blattella*) Kandërr me rreth 50 lloje, zakonisht e zezë ose e kuqërreme, që rron nëpër shtëpi e në vende me lagështirë ose ku mbahen ushqime dhe del natën për t'u ushqyer. >**ZHUZHU•LL LLI. Furrtarja e zezë (kuqe).**

furrúar (i e)¹mb I pjekur në furrë.

furrúar (i e)²mb I shtyrë a nxitur për punë të këqija.

furrxhár i m A Furrtar.

furrxhësh•ë a f sh a at f e FURRXHI U².

furrxhí a m sh j jt G >FURRXHI U².

furrxhí u¹ m sh j jt G >FURRXHI U².

furrxhí u² m sh nj njtë Furrtar.

furrxhí•e ja f sh e et f e FURRXHI U².

furrxhíj t G sh i FURXHI A; FURXHI U².

furrxhínj të sh i FURXHI U².

fúrrz•ë a f sh a at G Fugë.

fu•s kal, jokál ta tur > FUT.

fusája t f sh A Perime; zarzavate.

fúsg•ë a f sh a at G Fugë.

fúsk•ë a f sh a at Fshikë; flluskë.

fustafúst onomat Ç Zhurmë e shulit të pushkës kur merr dhe nxjerr fishekun.

fustán i m sh e et

♦ Veshje e sipërme grash e vajzash, prej basme cohe a stofë, me a pa mëngë, e qepur njësh, që mbulon trupin nga supet deri te këmbët. **Fustan i gjatë (i shkurtër, me mëngë, pa mëngë).**

Fustani i nusërisë. Fustan me pala.

♦ Fustanellë.

♦ *bis* Femër; vajzë a grua.

♦ *krahin* Fund grash e vajzash.

*

Rri (lidhem) pas fustanit të gruas Bëj si më thotë gruaja; jam nën urdhrat e gruas.

Shkoj pas fustaneve Bredh pas femrave.

fustanél•ë a f sh a at etn Fund i bardhë me shumë pala për burra në Shqipëri e Greqi.

fúst•ë a¹f sh a at

♦ Fund i gjerë grash a vajzash, fund.

♦ Këmishë e brendshme për gra ose për vajza.

fúst•ë a²f sh a at *vjet usht-det* Barke e shpejtë.

fusháj•ë a f sh a at Fushëtirë; fushnajë.

fushák u m sh ë ët

♦ Shul. **Fushaku i derës. I vë fushakun portës** mbyll portën me shul.

♦ *ndërt* Pjesë horizontale, e sipërme e kornizës së derës.

fushalóg u m Vend i rrafshët e i hapur; vend fushë; shesh.

fúsh•k ku m sh qe qet Pritë; pendë.

fushló•g gu m sh gje gjet

♦ Shesh i fshatit.

♦ Vend i rrafshët.

fushamír•ë i m sh ë ët Barí.

fushár i m sh ë ët > FUSHARAK U.

fushár•e ja f sh e et f e FUSHAR I.

fusharák e mb

♦ (*Njeri*) me banim e punë në vende fushore ose me prejardhje nga një krahinë fushore.

Fshatar fusharak.

♦ (*Fshat*) që shtrihet a është në fushë; (*rrugë*) që kalon nëpër fusha.

♦ (*Veti*) tipike për krahinat fushore dhe për banorët e tyre. **Natyrë fusharake. [Mund të përkëthehet Eneida, po, në gegënishten; por idylat e Arkadjes dhe piktura e jetës fusharake mund të jepen mâ bukur në dialektin në të cilin u shkruet Bagëti' e Bujqësija. (APp)]**

fusharák u m sh ë ët Ai që jeton e punon në vende fushore ose e ka prejardhjen nga një krahinë fushore.

fusharák•e ja f sh e et

♦ *f e* **FUSHARAK U.**

♦ Vend i rrafshët e i hapur.

fúshas ndajf Sheshit; haptas.

fushatár e mb > FUSHARAK E.

fushatésk e mb libr I (që i përket) fushatës. [**Imazhi fushatesk** (AÇ).]

fushát•ë a f sh a at

♦ Veprimtari a punë e gjerë që bëhet gjatë një kohe të caktuar për të plotësuar një detyrë ose përpara ngjarjeve me rëndësi politike etj. **Fushatë propagandistike. Fushata e zgjedhjeve.**

Punë me fushata.

♦ Ekspeditë me forca të mëdha ushtarake.

♦ Veprimtari intensive. [**Po ç'ti bëj fushatës së tradhtarëve kundër meje** (IK).]

fushatím i m sh e et libr Dalje në fushatë.

fushat•ój jokaj Bëj fushatë (*elektorale*); dal në fushatë.

fushatíz•ëm mi m sh ma mat libr Metodë pune e mbështetur në zgjidhjen e problemeve me anë të fushatave, jo me sistem.

fúshë si kallëzues bis

♦ I dehur rëndshëm. **Bëhem fushë** dehem keq; bëhem xurxull.

♦: **E bëj fushë** i përlej të gjitha sa gjej; e vjedh krejt.

♦ Pa dhëmbë. **E kam gojën fushë** më kanë rënë të gjithë dhëmbët; s'kam asnjë dhëmb në gojë.

♦ Pa flokë. **E ka kokën fushë** është pa flokë në kokë, është bërë fare tullac.

fúsh•ë a f sh a at

- ♦ Vend i rrafshët e i hapur në natyrë; hapësirë natyrore e sheshtë. **Fushë e gjerë (madhe, hapur). Fushë pjellore. Fushë e punuar (mbjellë).** [Si mal me borë, si fushë me lule/ Ke pas qenë veshun, sot je me cule (VPSH).] [Turqit zbritën në bregun e lumit të Matit dhe e vendosën kampin në fushën e Albulenës, afër Milotit, në perëndim të malit të Tumenishtit. (AE).] [Fusha e Kosovës/ ka qindra vjet që mbillet me të vrrarë/ dhe ajo rrit veç grurin e jetës (VZh).
- ♦ Copë toke e rrafshët dhe e kufizuar, që shërben për veprimtari sportive, ushtarake etj. me pajisje të e nevojshme për këtë; shesh. **Fushë sportive. Fushë futbollit (basketbolli, volejboli, tenisi). Fushë aeroplanësh. Fusha e stërvitjes.**
- ♦ Vend ku zhvillohen veprime luftarake etj. **Fusha e luftës (e betejës).**
- ♦ Pjesë toke që përmban lëndë të ndryshme minerare ose burime natyrore. **Fushë qymyrgurore (vajgurore, naftëmbajtëse). Fushë shfrytëzimi. Fushat e naftës (e gazit).**
- ♦ Sipërfaqe mbi të cilën bëhet ndonjë figurë. **Fusha e një pikturë. Fusha e qilimit. Fusha e stemës (e medaljes). Fusha e orës.**
- ♦ *fiz, fil* Hapësirë e karakterizuar nga një veti fizike si forca e tërheqjes ose forca magnetike, apo presioni i lëngut, që ka vlerë të përcaktueshme në çdo pikë të hapësirës. **Fushë magnetike (bërthamore). Fusha e bashkëveprimeve të dobëta. Lënda dhe fusha.**
- ♦ *fig* Lëmë i veprimtarisë së njerëzve; sferë e veprimit të diçkaje. **Në fushën e artit (ekonomisë, arsimit).**
- ♦ Vend zakonisht mbi tryezë, ku hidhen letrat e bixhozit ose gurët e një loje tjetër; përmb. tërësia e letrave që mbeten mbi tryezë gjatë lojës. **Marr (ngre) nga fusha. E mori (e mblodhi) gjithë fushën.**
- ♦ *muz* Hapësira midis dy vijave të pentagramit; ndryshim i lartësisë midis dy toneve.
- ♦ (në emra vendesh): **Fushë-Kosovë; Fushë-Krujë; Fushë-Kuqe.**

*

Del për fushe (në fushë) Zbulohet; del në shesh.

E bëri fushën (sheshin) bregmospërf Vdiq.

E nxori (e qiti) për fushe (në fushë) diçka E zbuloi diçka; e nxori në shesh.

E presin natën në fushë flenë përjashta.

Është fushë nga mendtë (koka) Është i metë nga mendja; ka shumë të meta mendore; është fare budalla.

Fusha e nderit/lart Fushë e betejës.

Fusha ka sy e mali (pylli, gardhi, muri) ka veshëfj u Çdo gjë që të bësh e të thuash merret vesh.

Fushë (kamp) përqendrimi Vend i rrethuar dhe i ruajtur nga forcat e policisë a të ushtrisë, ku mbahen të mbyllur kundërshtarë të një qeverie dherobërit e luftës.

Fushë me mina Fushë veprimtarie a detyrë me shumë rreziqe të papritura.

Fushë pamjeje (fusha e pamjes) Fushëpamje.

Gjeti fushë (shesh) të lirë dikush nuk e pengoi askush, pati mundësi të veprojë lirisht e pa vështirësi.

I bën malet fushë Është shumë i zoti e këmbëngulës, bën edhe të pamundurën.

I lë fushë (shesh) të lirë dikujt a diçkaje E lejoj dikë të veprojë lirisht, nuk i nxjerr pengesa; lejoj që diçka të zhvillohet lirisht.

Ia bëj fushë (shesh) me lule diçka Ia paraqit të lehtë e të bukur diçka që s'është e tillë.

Ku është fushë bëhet bregfj u Vështirësi mund të lindin; kurdoherë mund të dalin pengesa.

Marr fushat Iki nga të mund; marr malet; iki nga më shpien këmbët.

Në fushën e mejdanit *vyjet* Vend i luftës a dyluftimit; shesh lufte. [- **P'a prej vorrit, Gjergj, ti konke çue... ?/ Pse me m'qitë, bre burrë, n'ket fushë t'mejdanit?**] (CV).

Në fushën e nderit Në fushën e betejës.

S'ka fushë pa breshkë *ff u* s'ka gjë fare pa të meta.

T'u bëftë pushka top e mali fushë! *urim.*

fushëgróp•ë a f sh a at

♦ Vend i rrafshët e i rrethuar me kodra e male; fushë e vogël në një vend si gropë; vend i thellë a gropë e madhe në tokë, me shpate të thepisura në të gjitha anët.

♦ Ultësirë.

fúshë-kuq e mb >FUSHËKUQ E. [Po çdo mizor me shpat' e grive,/ O fushë-kuq, o shkabë-zi (FN).]

fushëkúq e mbpoet (Flamur) me fushë të kuqe; me sfond të kuq.

fushëpámj•e a f sh e et libr Fusha e pamjes që arrin të rrokë njeriu me sy ose me dylbi etj.

fushëpý•ll lli m sh je jet Lirishtë; një copë vend me drurë të prerë në pyll.

fushëtár i m sh ë ët Krah pune në fushë, në arë.

fushëtír•ë a f sh a at

♦ Fushë e vogël që ndodhet në një vend kodrinor a malor. **Fushëtirat e bjeshkëve.**

♦ Luginë. **Fushëtirat e lumenjve.**

fushëveprím i m sh e et libr Fushë veprimi.

fushím i m sh e et

♦ Vendosje dhe qëndrim i përkohshëm me çadra etj. gjatë një udhëtimi, ekspedite, ekskursioni etj.

♦ *usht* Dalje nga kazermat dhe qëndrim i përkohshëm i trupave në vend të hapur; stërvitje që zhvillohet me trupat jashtë repartit.

fúshk u m Palcë e shtogut a ndonjë druri tjetër.

*

Fushk në dushk Fjalë e kotë, që nuk zë vend; gjepur.

fúshk•em vetv G >FUSHK•Ë (me u).

fúshk•ë (me u) vetv a (u) ë G Mbetem pa frymë.

fúshk•ë a f sh a at G Fshikull.

fúshkët (i e) mb I epshëm; i përkulshëm.

fushkëti a f Epshmëri, përkulshmëri.

fushkí a f sh - të Pleh dhish e dhensh. > **FUSHNJ•I A.**

fushnáj•ë a f sh a at Fushë e gjerë; vend i madh dhe i gjerë fushor.

fushnjár i m sh ë ët >FUZHNJ•Ë A.

fúshnj•ë a f sh a at >FUZHNJ•Ë A.

fushnjér•ë a f sh a at >FUZHNJ•Ë A.

fushnjí a f sh - të

♦ Pleh i dhenve e dhive.

♦ Vend në kullotë i plehëruar nga bagëtitë e imëta.

fush•ój óva úar

I jokál

♦ *usht* Dal për fushim.

♦ *kryes sh* Vendosemi e qëndrojmë përkohësisht në një vend duke ngritur çadra etj. gjatë një udhëtimi, ekspedite, ekskursion etj.

II kal Nxjerr për fushim (*trupat*).

fushór e mb

♦ Që është fushë; që shtrihet në fushë a që kalon nëpër fusha. **Fshat (vend) fushor. Krahinë (rrugë) fushore.**

♦ I fushës; që ka të bëjë me vendet që shtrihen në fushë; që lidhet me fushën. **Punime fushore.**

♦ *usht* I përshtatshëm për zonat e fushës; që vepron në fushë; që vepron në kushte fushimi; i fushimit. **Artileri fushore. Top (spital, shtab) fushor. Kuzhinë fushore.**

♦ Që ka të bëjë me vende që shtrihen jashtë qyteteve. **Kërkime (studime) fushore.**

fushór•e ja f sh e et

♦ Vend i rrafshët e pak i hapur; fushë e vogël.

♦ Rrugë që kalon nëpër fushë.

fúshqe t sh i FUSH•K KU.

fushqél i m sh a at G Shtagë e dardallës, e cekojsës.

fushqetár i m sh ë ët vjet Ai që i vë zjarrin fushqetës; njeri i caktuar të hedhë fushqeta.

fushqét•ë a f sh a at vjet Fishekzjarr që hidhet natën lart në ajër për t'i dhënë një shenjë të caktuar diku ose për të ndriçuar një objekt. **[profetët dhe shejtët në fushqeta të shumëngjyrta shkëlqejnë (Mgj).]**

fushqí të m sh Ç Bëzhdilë; plehra.

fushtág•ë a¹f sh a at Shtagë; shkop i gjatë; shufër e gjatë.

*

I futi fushtagën E përzuri; i vuri drunë.

fushtág•ë a²f A Zemërim; tërbim nga zemërimi.

fúsht•e ja f sh e et Palcë e shtogut etj.

fúshtë (i e) mb G (Vend) i sheshtë, i rrafshët.

fushúj•ë a f sh a at Fushë që mban ujë a lagështirë; tokë e punueshme që e ruan vlagën.

fushúl a f sh a at ent>SHUSHUNJ•Ë A.

fushullím i m sh a at Fëshfërimë.

fushull•ón jokál ói úar Fëshfërin.

fut i m sh - ët Këmbë (*njësi gjatësie prej 30. 84 cm*).

fut a ur

I kal

♦ E shtie a e vë (*diçka*) brenda në një vend, orendi a vend tjetër të mbyllur; e shpie (*dikë a diçka*) në një vend të mbyllur, të rrethuar, të mbrojtur a të fshehtë. **E fut në sirtar. I futi rrobat në dollap (valixhe). E futën në burg. E futi në këllëf (kuletë, çantë, arkë, kuti, qese, thes). Fut në xhep (gji, gojë). E futën drithin në hambar.**

♦ E zhyt në ujë etj., e kredh diku në thellësi. **E futi në ujë (liqen, pus). I fut këmbët deri në gju.**

♦ Ngul në tokë a në një trup; e shtie në vrimë a në zbrazëtinë e një sendi; vë. **E futi gozhdën thellë. E futi hurin në tokë. Ia futi thonjtë. E futi qafën në zgjedhë. Fut krahun në mëngë. Fut çelësin në derë. Fut gishtin në unazë (unazën në gisht). I fut tapën shishes.**

♦ *dhe fig* Bëj që të hyjë e të zërë vend midis njerëzve a sendeve. **E futën në mes.**

♦ Bëj që (*dikush*) të ndërhyjë për diçka. **Futi ndërmjetës (dorëzanë).**

♦ Hedh (*diçka*) në një gjë tjetër; shtie. **I futi ujë verës. I fut kripë (piper) gjellës.**

♦ *fig* Bëj që ta njohë e ta kuptojë më thellë (*diçka*) ose të ketë të qartë thelbin e (*një çështjeje*); bëj që të marrë vesh (*diçka të fshehtë a të panjohur*); e bëj të rrahë (*diçka*) në mendje; e zhyt. **E futi në thelbin e çështjes. E futi në mendime të thella.**

♦ *fig* Bëj që të hyjë thellë e të zërë vend diku; bëj që (*diçka*) të kuptohet e të përvetësohet mirë nga dikush. **Ia ka futur në gjak. Ia futi në kokë. E kanë futur në jetën e përditshme.**

♦ *bis* Vendos (*një arnë, copë etj.*) në një rrobë, në këpucë etj.; vë, hedh. **I futi një arnë këmishës. U futi gjysma këpucëve.**

♦ Vë mënjanë (*para, prodhime, ushqime etj.*); shtie në shtëpi; jap (*një sasi të hollash*) bashkë me të tjerët për një qëllim të caktuar; vë. **I futën zahiretë e dimrit. Futën nga 100 lekë secili.**

♦ Vë (*dikë*) në një punë; e caktoj në një detyrë; e bëj anëtar të një organizate, e pranoj të marrë pjesë diku. **E futi në punë (në shkollë). E futi djalin në zanat. E futën si kujdestar. E futën në parti (në organizatën e rinisë). E futën në kategorinë e parë.**

♦ *fig* E përfshij brenda diçkaje; e vë a e shtoj diku. **E futi në listë. Nuk e kanë futur në këtë numër të revistës.**

♦ *fig* E shpie (*dikë*) në një gjendje të caktuar i bëj që (*dikush a diçka*) të vijë në një gjendje të veçantë; i kall (*dikujt*) një ndjenjë etj. **I fut në grindje (sherr). E fut në kurth (grackë, kllapë). E fut në bela. I fut frikën. E futi në merak e merakosi. I fut të dridhurat.**

♦ *bis* Veproj shpejt me një mjet, kryej (*një punë a një veprim*) me një mjet; i heq, i shkoj; vë (*diçka*) në një makinë ose në një aparat që të punohet a të përpunohet. **Ia futi me kazmë (me shat) e gërmoi shpejt e shpejt. I futi një kosë e kositi një herë. Ia futi me fshesë oborrit e fshiu shpejt e shpejt. I futi një përdaf murit e sheshoi murin me përdaf. I futi një të larë me makinë. E fut në vegjë (tezgjah) e punoj me vegjë. E futi në makinë.**

♦ *bis* I bie (*dikujt*) me diçka; e godas fort; i jap, ia këput; i vë. **Ia futi me pëllëmbë (shkelm, kokë). Ia futi surratit (turinjve). I futi një dru të mirë e rrahu shumë. Ia futi me pushkë e vrau. I futi një të sharë.**

♦ *fig* Bëj që (*dikush*) të nisë e të veprojë ose të marrë pjesë në (*diçka*); hedh; vë. **E futi në veprim (në lëvizje). I futi trupat në luftë. E futi në garë. E futi në valle e bëri të marrë pjesë në një punë. E futi në avlëmend e vuri të punojë në avlëmend.**

♦ *bis* Nis (*diçka*); e përdor a e vijoj më tej; vë. **E futi rakinë (duhanin).**

♦ E vë a hedh në përdorim (*diçka*). **E futën në qarkullim monedhën e re.**

♦ *bis* Flas në një farë mënyre; them (*diçka*); flas kot; kryej (*diçka*) në tym. **Ia futi qorrazi (në tym, në erë).**

♦ *bis* Ha ose pi (*diçka*) me një frymë a me shumicë; bëj (*diçka*) që me kënaq. **Ia futi një pilaf (nja dy pjata gjellë). I futi nja dy gota raki (nja dy shishe birra). Ia futi një gjumi të mirë fjeti mirë e mirë.**

♦ *bis* Iki me të shpejtë e si të mundem, çaj diku. Ia futi fushës (pyllit, rripave). **Ia futën përpjetë (tatëpjetë).**

II jokal veta III bis Bie me shumicë; fryn papritur, me forcë. **Ia futi një shi. Ia futi një dorë borë.**

*

E fut (e lë) në arkivlibr E lë në harresë; nuk merrem më me të.

E fut (e vë, e ruaj) në xhep

♦ E marr diçka që më thotë një tjetër, e ruaj dhe nuk e harroj.

♦ Nuk e harroj një të keqe që më ka bërë dikush; ia mbaj vath në vesh për t'ia nxjerrë një ditë.

E fut në një thes (me një tjetër) E barazoj me dikë a me diçka tjetër; e quaj njëlloj me të; e ngatërroj me një tjetër; përziej njerëz a gjëra që nuk janë njësoj.

E fut (kaloj, shkoj) në vrimë të gjilpërës dikë

♦ E shtrëngoj shumë dikë; e qorto rëndë dikë.

♦ E studioj imtësisht dikë; e shoshit mirë.

E fut (shtie) në dorë dikë a diçka

♦ Bëhem pronar i diçkaje; bëhem zot i saj.

♦ E bëj dikë që të më jepet.

E fut (shtie) në thes (grackë, kurth, lak, kllapë) dikë

♦ E mashtroj; e gënjej.

♦ E vë në dorë.

E fut (shtie, vë) në valle dikë E përfshij dikë në një punë të vështirë.

E fut (vë) në brazdë E vë në udhë të drejtë, të mbarë.

E fut (vë) në katror dikë*libr* E fut në një gjendje të tillë, zakonisht të keqe, nga e cila nuk shpëton dot; e mbërthej mirë.

E fut (vë) në lesë dikë E fut në kurth, grackë.

E fut (vë) në pushkë dikë E pushkatoj, vras; e vë në plumb.

E fut (vë) në sirtar E lë pa zgjidhur një punë a një çështje që ma ka paraqitur dikush me shkrim.

E fut (vë) në vathë dikë E bëj zap, e vë nën kontroll; e fut në kurth a në grackë.

E fut (vë, shtie) në bigëdikë E vë në gjendje të vështirë dikë; e zë keq.

E fut (vë, shtie) në dhe (në varr) për së gjalli (të gjallë) E mendoj shumë duke e trajtuar keq; e bëj që të vuajë shumë; e sfilat, ia marr shpirtin; e çoj drejt vdekjes.

E fut ndër thonj dikë E vë në gjendje të rëndë a në rrezik të madh dikë.

E fut në dollap E mashtroj; e fut në grackë.

E fut në kallëpe E quaj pa të drejtë si njeri që ka shkelur vijën, rregullat etj. (*kryesisht në plan politik e moral*).

E fut në shtrungë dikë E shpie dikë në një gjendje që s'ka nga t'ia mbajë; e detyroj të bëjë ashtu siç i them; e vë nën urdhrat e mia.

E fut në thekër dikë E fut në ngatërresa, në të thella dikë.

E fut në xhep dikë E shtie në dorë dikë; e bëj për vete.

E fut në zdrukth dikë Ia rregulloj mirë dikujt; e gdhend dikë.

E fut nën sqetull dikë E marr në mbrojtje; e përkrah dikë me hatër.

E fut nëpër xibërrishta dikë E mendoj kot dikë; e bëj që t'i shkojë munda kot.

E futën (e rrasën) brendabis E futën në burg, e burgosën.

E ka futur (e ka vënë) në shënjestër dikë E ka vënë në shenjë; e vëzhgon, e ruan dhe e ndjek dikë si e si t'i gjejë rastin për ta kritikuar e për t'i bërë keq; e sulmon dikë vazhdimisht, e godet sa herë që ai gjen rastin.

Fut (shtie) cita (fite, fitila, fitme, kalla, kunja, spica) E shtyj, e nxit dikë për të bërë një punë të keqe; e shtyj dikë me qëllim të keq kundër një tjetri.

Fut (shtie) shejtanin (djallin) në shisheshak Është shumë i zoti, i shkathët e dinak; bën edhe atë që duket e pamundur.

Fut (vë) duart (dorën) në zjarr (në prush) për dikë Jam shumë i sigurt për dikë; kam besim të plotë tek ai.

Fut (vë) këmbët (këmbën) diku Hyj diku; arrij të futem diku; fut hundët.

Fut (vë) në fre dikë E vë nën kontroll të rreptë; përpqem ta frenoj.

Fut cita (spica, kalla) Hedh fjalë me thumb; përpqem të fut në ngatërresa të tjerët.

Fut duart diku*keq* Ndërhyj; marr pjesë në një punë, në një çështje etj. që s'më takon.

Fut gishtin diku Futem, përzihem në një punë që s'më takon; fut hundët.

Fut gjemba Fut grindjen, përçarjen; fut spica.

Fut hundët (bundën, turinjtë) në diçka keq. ndërhyt në një çështje që s'i takon, përzihet në një punë, në të cilën nuk duhet të përzihet.

Fut pyka Përpiqem t'i përçaj a t'i shtie në grindje të tjerët.

Fut ujkun në vathë Fut armikun në shtëpi.

Fut zjarrin në kashtë Nxit qëllimisht ose ndez një grindje a mosmarrëveshje.

Fut (solli) zjarrin (në shtëpi) Sjell grindjen a përçarjen në shtëpi.

Fut (vë) kokën në gërshërë Rrezikoj veten, e vë jetën në rrezik të madh.

Fut qafën diku Strehohem në një vend; fut kokën.

I fut (shtie) mizat (xixat) dikujt E shtyj, e nxit dikë për diçka; i ngjall një dëshirë të fortë a një shqetësim për diçka.

I fut (gjërat) në kallëpe U jap gjërave formë të njëjtë; i fut mekanikisht në skema; gjykoj në mënyrë burokratike a dogmatike.

I fut (i vë) shkopinj në rrota I nxjerr pengesa e ngatërresa; e pengoj në punën e tij; i nxjerr telashe.

I fut (hedh) një gur në shollë (opingë, këpucë) dikujt I them një fjalë për ta nxitur kundër dikujt a për t'i futur në shpirt një dyshim a shqetësim.

I fut (heq, vë) vizë (vijë) dikujt a diçkaje Nuk e përfill më; heq dorë nga dikush a nga diçka; e fshij nga defteri.

I fut (kall) flamën (murtajën) dikujt a diçkaje

♦ S'pyes më fare për të; as dua t'ia di më për të.

♦ I kall tmerrin; i fut frikën.

I fut (ngul) thikën prapa shpine (prapa kurrizit, prapa krahëve) Veproj a bëj diçka me pabesi; e tradhetoj dikë; ia punoj me të pabesë dikujt.

I fut (ngul) thonjtë dikujt

♦ E vë nën zgjedhë dikë.

♦ E vë në rrezik të madh dikë.

I fut (shtie) veremin dikujt

♦ E hidhëroj shumë, e fut në dëshpërim të madh dikë.

♦ E mërzit shumë dikë; ia plas shpirtin dikujt.

I fut (vë) gërshërën

♦ E pres krejt; e qeth.

♦ E shkurtoj shumë një shkrim; i heq pjesë të tëra një shkrimi, libri, filmi etj.

I fut flakën (zjarrin) I fut grindjen, përçarjen.

I fut gjilpërat dikujt I kall spicat.

Ia fut katundit Flas në tym; s'i bie fare në të.

I fut krimbin dikujt E bëj të shqetësohet a të dyshojë për diçka.

I fut lugët në kosh Mbetem pa gjë fare; nuk marr asgjë; i laj duart; nuk më del ajo që parashikoja.

I fut thumba dikujt E ngacmoj me shaka ose me tallje dikë duke i folur tërthorazi për diçka.

I ka futur duart deri në bërryl Ka ndërhyrë shumë në punë që s'i takojnë.

Ia fut (shtie) në (ndër) mend (në mendje) Ia kujtoj (*dikujt diçka*).

Ia fut dushk Flas pa u menduar mirë; flas kot; ia fut katundit.

Ia fut katundit Flas pa u menduar mirë.

Ia fut si kau pelës Ia këput tjetër për tjetër.

Ia fut vetes

♦ Vras veten.

♦ Dëmtoj veten.

Ia fut (shtie) në vesh diçka I tha a i njoftoi diçka; i bëri të njohur diçka; i pëshpëriti diçka.

Ia fut (shtie) pleshtat në vesh dikujt E ngacmoj a shqetësoj dikë për diçka; i shtie mizat.

Ia fut (vë, shtie) të dyja këmbët në një këpucë (në një opingë) dikujt I krijoj dikujt një gjendje të vështirë; e detyroj me zor të bëjë diçka; e shtrëngo; ia mbledh.

Ia ka futur në gjak diçka

♦ Ia ka ngulitur diçka thellë, që të bëhet pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të tij; ia ka bërë natyrë të dytë, ia ka bërë edukatë diçka.

♦ E ka bërë që të dojë a të dëshirojë tepër diçka.

Mos e fut në hambar pa e shoshitur *fj u* Mos e bëj mik dikë pa e njohur mirë!

Nuk e fut dot në grykën e pushkës Është trim e dinak; di t'i bëjë dredha plumbit.

Nuk fut (shtie) gjë në thes Nuk përfitoj ndonjë gjë për vete; s'arrij të nxjerr gjë për vete.

Sa t'i futësh gishtat në sy Është errësirë shumë e madhe; nuk mund të shohësh dy hapa larg.

S'di ku të fut (vë) kokën Ka shumë halle e telashe sa nuk di ç'të bëjë me parë.

S'e fut (vë, zë, shtie) në numër Nuk e përfill fare; nuk i jap rëndësi fare.

S'e fut (vë, shtie, shkruaj, kam) në defter dikë a diçka S'e përfill dikë a diçka; s'i kushtoj vëmendje; s'e marr parasysht diçka.

Të fut ndër xhepa Është i vetmi për të mashtruar.

Ua futi një grusht miza I futi në sherr, e ndezi sherrin.

futá i m sh - të Ç Futë që vënë në kokë gratë çame kur nuk largohen shumë nga shtëpia.

futá ja f sh - të J Futë; përparëse.

futbóll i m sport Lojë me top ndërmjet dy skuadrave, zakonisht me nga 11 lojtarë, në një fushë të kufizuar që ka dy porta, ku lojtarët përpiqen ta futin topin duke e gjuajtur me këmbë a me kokë, por jo me dorë a me krah. **Kampionati i futbollit. Ndeshje futbollit. Stadium (fushë) futbollit.**

**

futboll i sallës Lojë futbollit me nga 5 lojtarë për skuadër.

futboll i vogël >FUTBOLL I SALLËS.

futbollist i m sh ë ët Lojtar futbollit.

futbollist•e ja f sh e et Lojtare futbollit.

futbollistik e mb I futbollit; që ka të bëjë me futbollin. **Hapje e stinës futbollistike.**

fút•em a (u) ur

I vetv

♦ Hyj në një vend të mbyllur, të rrethuar, të mbrojtur a të fshehtë; depërtoj e vendosem diku. **U fut me zor (forcë, fshehurazi). U fut në shtëpi. U futën në pyll. Futem në shtrat. Futem në çadër.**

♦ Zhytem në ujë; kridhem diku në thellësi, hyj. **Futem në baltë (dëborë). U fut deri në brez në ujë.**

♦ *veta III* Ngulet në tokë a në një trup; hyn në një vrimë a zbrazëtinë e një sendi; vendoset brenda në diçka; e merr; e nxë. **U fut thellë pyka. Iu fut plumbi në trup (mish). Iu fut një gjemb në këmbë.**

♦ *dhe fig* Hyj e zë vend midis njerëzve a sendeve; ndërhyj për dikë a për diçka. **U fut ndërmjet për t'i ndarë. Futem si pykë. U fut ndërmjetës.**

♦ *fig* Njoh e kuptoj thellë diçka; prek thelbin e një çështjeje; arrij të marr vesh diçka të fshehtë a të panjohur; rrah diçka në mendjen time, zhytem në mendime etj. **Futem në temë. U fut në hollësira të panevojshme. Futem në botën e brendshme të dikujt.**

♦ Hyj në një punë a nis një veprimtari; bëhem anëtar a pjesëmarrës i diçkaje; marr pjesë diku; hyj. **Futem në shkollë (kurs, punë).**

♦ *fig* Bie në një gjendje të caktuar; vij në një gjendje të veçantë; hyj në marrëdhënie të caktuara me dikë; me kap a me pushton diçka; me zë. **U fut në borxh** mori hua. **M'u fut frika (dyshimi).** **M'u fut lakmia (babëzia).** **M'u fut të ftohtët** kam të ftohtë.

♦ *veta III* Ulet; bie; fundoset; thellohet. **I janë futur faqet (sytë).** **I është futur gjoksi brenda.**

♦ *fig* Tregohem i afrueshëm me dikë. **Futet në shoqëri.**

♦ *veta III fig* Hyn thellë, ngulitet në mendjen e dikujt; kuptohet e përvetësohet mirë nga dikush. **I është futur në kokë të bëhet sportist.**

♦ Filloj të marr pjesë në diçka; hyj; vendos e nis të veproj; filloj të merrem me një veprimtari; ia hyj një pune; i përvishem diçkaje. **U futëm në garë.** **U fut në valle.** **Iu futa punës.** **Iu futën tregtisë.** **U fut në vegjë (tezgjah)** nisi të punonte në vegjë.

♦ Filloj një periudhë të re kohe a moshe; nis një etapë të re zhvillimi. **U fut në të pestin (u fut për pesë)** ka filluar moshën pesë vjeç. **U fut në një epokë (fazë) të re.**

♦ *veta III (Doku, bezja etj.)* tkurret, mblidhet, zvogëlohet, shkurtohet.

♦ *bis* Kryej një punë a një veprim shpejt e shpejt me një mjet; filloj të bëj diçka me një mjet a mënyrë të caktuar. **Iu fut me drapër** e korri shpejt e shpejt. **Iu fut me fshesë** e fshiu shpejt e shpejt. **Iu fut me të mirë** filloi ta marrë me të mirë.

♦ *bis* Filloj t'i bie a ta qëlloj me diçka; filloj ta godas fort; i hyj. **Iu fut me grushte (me shkelma).** **Iu fut me dru (me kopaçe)** filloi ta rrihte.

♦ *bis* Filloj të ha a të pi diçka me një frymë a me shumicë; e bëj zakon të ha a të pi diçka vazhdimisht; e bëj diçka me një frymë e me kënaqësi. **Iu fut byrekut (mishit të pjekur, gjellës, vezëve, mollëve).** **I është futur pijes e s'po e lë dot.**

♦ *veta III bis* Perëndon. **U fut dielli (hëna).**

II pës e FUT.

*

Futem (hidhem) në flakë (në zjarr) Veproj pa përfillur fare rrezikun e madh.

Futem (hyj në bri të kaut (te buallit)) Futem në një vend shumë të fshehtë, ku s'më gjen dot asnjëri.

Futem (hyj) si pykë Futem atje ku nuk duhet; fut hundët edhe aty ku nuk më takon.

Futem dhëndër Martohem dhe jetoj së bashku me prindërit e nuses.

Futem pesë para në grosh Ndërhyj atje ku nuk më përket; fut hundët kot në punët e të tjerëve.

Futem thellë E kaloj kufirin; e kaloj masën; e teproj.

I është futur (i ka hyrë) me gjithë opinga diçkaje Është futur i tëri në një punë; i është kushtuar krejtësisht diçkaje.

I është futur (i ka hyrë) mirë rolit *libr* E përvetësoi mirë një detyrë të re; është mësuar me një gjendje të re.

I futem (i hyj) brenda diçkaje E kuptoj, e kap, e marr vesh mirë; njoh thelbin e një çështjeje.

I futem (i shkoj) në taban diçkaje E shqyrtoj mirë, me rrënjë diçka; e shikoj thellë diçka.

I futem detit me këmbë Nis një punë që nuk mund të bëhet ose që është jashtëzakonisht e vështirë.

Ia fut kot *bis* Flas në tym.

Ia fut si kau pelës *bis* S'i bie fare në të.

Ia ka futur në gjak diçka

♦ Ia ka ngulitur diçka thellë, që të bëhet pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të tij, ia ka bërë natyrë të dytë, ia ka bërë edukatë diçka.

♦ E ka bërë që të dojë a të dëshirojë tepër diçka.

Ku futet gjilpëra do të futet dhe peri f u Ku është (ku shkon) njëri, do të jetë (do të shkojë) patjetër edhe tjetri.

Më është futur (i ka hyrë) në gjak diçka Më është bërë pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave; më është bërë natyrë e dytë; e kam përvetësuar thellë diçka.

Mos u fut (mos hyr) në atë qull! Mos u përziej në punë me ngatërresa e jo shumë të pastër!

Nuk lë vrimë pa u futur Hyj kudo; futem e përzihet në çdo gjë; fut hundët kudo.

S'gjen vend ku të futet; s'i gjen dot vend vetes Është shumë i shqetësuar; ka një hall të madh.

U fut (hyri) në valle I hyri një pune që kërkon mund, që shkakton kokëçarje.

futë

I si mb Shumë i zi; shumë i errët. **U bë futë** u nxi shumë.

II si ndajf Shumë. **Qenka futë i zi.**

fút•ë a f sh a at

♦ Përparëse grash e vajzash, zakonisht prej basme.

♦ Shami koke e zezë që mbajnë gratë në shenjë zije.

futëkúqe mb f (*Grua a vajzë*) e veshur me futë të kuqe.

fút•ëm (i) me (e) mb G > FUTUR (i e).

fútës i¹ m sh - it

♦ Punëtor që fut tullat në furrën e pjekjes.

♦ *tek* Pajisje ose pjesë e një mekanizmi që shërben për të futur brenda diçka.

fútës i² m sh - it orn Shpend uji me kurriz të murrme në të zezë, me gushë dhe bark të bardhë; ushqehet me peshq, të cilët i kap duke u kredhur në ujë. >**KREDHARAK U.**

futësák e mb (*Njeri*) furacak; që përzihet kot në punët e të tjerëve, që fut hundët kudo.

futësák u m sh ë ët Njeri furacak, që përzihet kot në punët e të tjerëve, që fut hundët kudo.

futësák•e ja f sh e et f e FUTËSAK U.

fútës•e ja f sh e et f e FUTËS I¹.

futësím i m Vjedhje.

futës•ój kal óva úar Vjedh; picas.

futë•zézë mb vjet (*Grua a vajzë*) e veshur me futë të zezë në shenjë zije.

futëzéz•ë a f sh a at Grua a vajzë e veshur me futë të zezë në shenjë zije.

futíz•ë a f sh a at Fund i koshit të peshkimit.

fútj•e a f sh e et

♦ Hyrje në një vend.

♦ Vënie e diçkaje diku a brenda diçkaje tjetër.

fútm•e ja f sh e et G > FUTUR A (e).

futór•e ja f sh e et Futë; përparëse.

futról•ë a f sh a at Trastë veglash.

fútsh•ëm (i) me (e) mb G (*Njeri*) i afruar; i shoqërueshëm.

fútur (i e) mb

♦ I fshehur në një skaj a në brendësi të diçkaje. **Skutë e futur.**

♦ (*Vend*) në mes kodrash a shkëmbinjsh, që nuk e rreh era.

♦ (*Send*) i vendosur në thellësi të diçkaje; i thelluar si gropë. **Me sy të futur. Faqe të futura.**

♦ *fig* (*Njeri*) i afrueshëm; i shoqërueshëm. **E ka të futur djalin.**

♦ *fig* (*Njeri*) i zoti të futet midis njerëzve edhe kur nuk e ftojnë.

fútur (të) f: Ta ka me të futur ta ka me hile; do të ta punojë keq.

fútur a (e) f sh a at (të)

- ♦ Gropë a e thelluar e vogël. **Të futurat dhe të dalat e murit.**
- ♦ *bis* Gji i vogël në det, liqen etj.
- ♦ Futje.

futuríst e mb

- ♦ *art, let* I futurizmit; që ka të bëjë me drejtimin futurist.
- ♦ I së ardhmes. [Tani që po flitet me të madhe e po paraqiten gjithfarë prognozash, realiste, romantike, futuriste, mbi të nesërmen e Europës komunitare ... (ShS).]

futuríst i m sh ë ët art, let Pasues i futurizmit.

futuríst•e ja f sh e et art, let f e FUTURIST I.

futuríz•ëm mi m Lëvizje artistike-letrare dhe shoqërore rreth vitit 1910 në Itali, që kërkon të shprehë energjinë dhe vlerat e shekullit të makinave, aeroplanëve dhe qyteteve industriale.

futuroológ u m sh ë ët Ai që merret me futurologji.

futuroológ•e ia f sh e et f e FUTUROLOG U.

futurologjí a f Studim dhe parashikim i së ardhmes.

futurologjík e mb I futurologjisë; që ka të bëjë me futurologjinë.

fuxhút i m vjet Ç Fuqi. **A ke fuxhut?**

fuzák ndajf krahin G Me vrap; vrik; shumë shpejt.

fuzarioz•ë a m bot Sëmundje e bimëve të arave dhe drurëve, e shkaktuar nga një lloj myku (Fusarium).

fúz•ë a¹ f sh a at Fugë (lodër për fëmijë).

fúz•ë a² f sh a at Romb.

fúzg•ë a f > FUZ•Ë A¹.

fuzí a f sh a at A Jashtëqitje të krimbit të mëndafshit.

fuzión i m sh e et

- ♦ *fiz* Reaksion bërthamor i shoqëruar me lëshim energjie, gjatë të cilit bërthamat bashkohen dhe formojnë bërthama masive. **Bombë me fuzion.**
- ♦ *gjuh* Shkrirje a bashkim i tingujve, rrokjeve ose fjalëve që ndodhen pranë e pranë.

fuzionál e mb

- ♦ *fiz* I fuzionit; që ka të bëjë me fuzionin. **Energji fuzionale.**
- ♦ *gjuh:* **Gjuhë fuzionale** gjuhë në të cilën tingujt, rrokjet ose fjalët që ndodhen pranë e pranë shkrihen ose bashkohen.

fuzhnjár i m sh ë ët Ai që peshkon me fuzhnjë.

fúzhnj•ë a f sh a at Mjet peshkimi në trajtën e një sfurku me bisht të gjatë, me shumë dhëmbë e me gremç në majë.

f. v. shkurt për Fjala vjen.

F. V. ja shkurt i Forcat Vullnetare.

FVK ja shkurt i Federata e Volejbollit të Kosovës.

FXHK ja shkurt i Federata e Xhudos së Kosovës.

fýčk•ë a mb

- ♦ (*Arrë, bajame etj.*) pa thelb a bukë brenda; bosh; fyl.
- ♦ *fíg* (*Njeri*) pa mend; kokëbosh.

fýčk•ë a f sh a at

- ♦ Arrë, bajame, lajthi pa thelb, pa bukë.
- ♦ Grua a vajzë pa mend.

fýe (me) kal va - G > FYE•J.

fýe (me u)va (u) - vetvG >FY•HEM.

fýej t sh i FYE•LL LLI.

fýej kal va r E cenot, e prek në sedër a në nder (*dikë*); poshtëroj. **S'dua të të fyej.** [Armiku im,/ shpeshherë me fyeve në mënyrën më të dobët (MA).]

fýejtës i m sh - it Fyelltar.

fýell bis

I mb

♦ I drejtë si fyell. **Trup fyell.**

♦ Bosh. **Qenka fyell ky!**

IIndajf Shumë. **Fyell i drejtë.**

fýe•ll lli m

♦ *muz* Vegël si gyp i hollë e i gjatë, prej druri a metali, me disa vrima, së cilës i bien duke i fryrë me gojë. **Fyelli i bariut. Vrimat e fyellit.**

♦ *anat bis* Eshtë e madhe, e gjatë dhe e drejtë e gjymtyrëve të njeriut a të kafshëve.

♦ *sh dhe fýeje t* Kanal i veshit, vrimë në trajtë kanali (*e kockës*).

♦ Gyp i shpuar tejprtej. **Fyelli i pushkës (kazanit të rakisë).**

♦ Damar. **Fyell i gjakut.**

*

Fyell pa vrima *mospërf* Njeri që s'vlen për asgjë; njeri fare budalla.

I bie fyellit (kavallit) Flas kot; mundohem më kot t'ia mbush mendjen dikujt.

I bie fyellit në një vrimë Them a përsërit të njëjtën gjë vazhdimisht, i bie të njëjtit avaz.

I shkoj pas fyellit dikujt Veproj sipas qejfit të dikujt; i shkoj pas avazit.

S'bëhet dasma me një fyell *fj u* Punët e mëdha nuk mund të bëhen vetëm nga një njeri, por kërkojnë bashkimin e forcave.

Shtati pyll e mendja fyell Njeri me trup të madh e i pashëm, por i lehtë nga mendja.

U bë fyell U zhvesh krejt; ia hoqën të gjitha gjërat që e mbulonin.

**

fyell i çibukut Bisht i çibukut.

fyell i dorës >FYELL I KRAHUT.

fyell i gjakut Damar i gjakut.

fyell i hundës Vrimë e hundës.

fyell i këmbës Kërci i këmbës.

fyell i krahut Kockë e krahut; humerus; eshtra e llërës.

fyell i pushkës Tytë e pushkës.

fyell i sobës Tub i sobës.

fyell i veshit Kanal i veshit.

fyelltár i m sh ë ët Ai që i bie mirë fyellit.

fyelltár•e ja f e FYELLTAR I.

fýem (i) e (e) mb G>FYER (i e).

fýer (i e) mb (Njeri) i cenuar në nder; i prek në sedër; i poshtëruar. **Mbetem i fyer.**

fýerj•e a f sh e et

♦ Cenim a prekje në sedër; poshtërim.

♦ Fjalë a qëndrim që cenon në nder a prek në sedër; ndjenjë e rëndë e shkaktuar kur dikush fyen. **Gëlltit një fyerje.** [rapsodi vetë e përjeton këngën si një botë të shenjtë dhe e quan për fyerje t'ia vësh në pikëpyetje ekzistencën e heronjve kreshnikë (ShS).]

fýes e mb (*Fjalë, qëndrim*) që cenon nderin a prek në sedër; poshtërues. [**Këto lloj emërtime**sh (të papërveçme) janë karakteristike për atë fazë të jetës njerëzore kur natyra ishte trualli i përbashkët i të gjitha qenieve dhe toponomastika e përveçme ishte e panjohur dhe për këtë arsye edhe fyese. (ShS)]

fýes i m sh - it Ai që fyen.

fýes•e ja f sh e et f e FYES I.

fýeshëm ndajf Me ton a qëndrim fyese; me fjalë fyese.

fýesh•ëm (i) me (e) mb Që fyhet lehtë.

fýez•ë a f sh a at Gjethe të gjata të hudhrës, preshit dhe bimëve të tjera të ngjashme me to.

fygjén i m sh e et bot Shtog.

fygj•ën na f sh na nat bot G >FYGJEN I.

fý•hem eva (u) er

I vetv Prekem në sedër; e ndiej veten të poshtëruar; cenohem në nder.

II pës e FYEJ.

fýje t sh i FY•LL LLI.

fy•k ku m sh qe qet bot Algë deti.

fyl ndajf (*Përpiqem*) pa dobi; kot.

*

Dal fyl Dal huq; më shkon (mundi etj.) kot.

fyl e mb

♦ Bosh; pa bukë a thelb brenda. **Kërcell fyl.**

♦ *fíg* (*Njeri*) kokëbosh.

fyl i m sh a at bis Njeri kokëbosh.

fýl•e ja f sh e et bis f e FYL I.

fýl•ë a f sh a at K

♦ Rrëshqitje.

♦ Rrëshqitë; vend rrëshqitës.

fy•ll lli m sh je jet dhe fej, fejtG

♦ **FYE•LL LLI.**

♦ Sisë e lopës; kallam i sisës së lopës.

fyllc e mb G I zbrazët; bosh.

fyllc i m sh a at G

♦ Kallam; prese.

♦ Kërcell i kallamit.

fyll•úer óri G m sh órë órët Fyelltar.

fýmj•e a (e) f sh e t (të) >FYERJE. [**Pavl Emili ... prishi gjer në themel 70 qytete dhe zuri robër 150.000 njerëz, të cilët u shitën si skllevër, për të larë fymjen që Pirroja i pat bërë Romës.** (AE).]

fýqe t sh i FY•K KU.

fyr i¹ m sh a at krahin G Vrimë e bukës së ardhur, djathit etj.

fyr i² m sh a at krahin euf Organ seksual i femrës.

fýrbë mb Pa thelb; pa gjë brenda. >**FYL E. Arrë fyrbë.**

fýrer i m pol Udhëheqës gjerman.

fýr•ë a¹ f sh a at krahin G Vrimë e djathit.

fýr•ë a² f sh a at Mbeturinë; hedhurinë. >**FIR•Ë A.**

fyrfiq•e ja f sh e et *G* Stërлагës; gyp i vogël druri me një shkop të lëvizshëm brenda, të cilin e bëjnë fëmijët si lodër për të hedhur ujë me forcë.

fyrlán e mb *G* I butë e me vrima si sfungjer.

fýrl•ë a¹ f sh a at Vrimë shumë e vogël.

fýrl•ë a² f sh a at bis *G* (*Njeri*) mendjelehtë.

fyryfýckë mb >**FYRYFYÇKË**.

fyryfýckë mb

♦ (*Arrë*) fyçkë; pa bukë a thelb.

♦ *keq* (*Grua a vajzë*)mendjelehtë.

fyryfýck•ë a¹ f sh a at Erë e fortë dhe e ftohtë.

fyryfýck•ë a² f sh a at *keq* Grua a vajzë mendjelehtë.

fyshék u m bis>**FISHEK U**.

fyshk kal a ur > **FISHK**.

fýshk•em a (u) ur *vetv, pës e* **FYSHK**.

fýshkët (i e) mb>**FISHKËT (i e); FISHKUR (i e)**.

fýshnj•ë a f bot (*Forsythia*) Shkurre e Europës Jugore dhe Azisë Lindore, që çel lule të verdha në fillim pastaj nxjerr gjethet. >**FYSHT•ËR RA**.

fýshta-fýshta ndajf Me shumë vrima.

fýsht•e ja f sh e e Fushk.

fýshtë (i e) mb

♦ (*Kërcell*) pa palcë; bosh përbrenda.

♦ (*Bukë*) me vrima.

♦ *fig* (*Njeri*) mendjelehtë; kokëbosh.

fýsht•ë a f sh a at *G*

♦ Kashtë ose kërcell i bimës i zbrazët përbrenda. **Fyshtë shtogu**.

♦ Vrimë e bukës së ardhur, djathit etj.

♦ *fig* Njeri mendjelehtë, kokëbosh. >**TYRYFYL I**.

fýsht•ër ra f sh ra rat bot (*Forsythia*) Shkurre deri 2 m e lartë, e Europës Jugore dhe Azisë Lindore, me lule të verdha që dalin para gjethëve. >**BOSHT•ËR RA; SHTOG•ËR RA**.

fyf bis

I si mb I zbrazët; bosh. **E kam barkun fyf**. Është fyf nga brenda.

II si ndajf Pa gjë; zbrazët; bosh. **E gërreu fyf**.

fyf i m

♦ Pjesë e sipërme e gypit nëpër të cilin kalon ushqimi prej gojës në stomak; pjesë e përparme e qafës; grykë. **Me mbeti në fyf**. **Me dhemb fyti**. **Zë (kap) për fyti**. **E shtrëngoi (e mbërtheu) për fyti (në fyf)**. **Iu hodh në fyf** iu sul iu vërvit në grykë. **U zhyt deri në fyf**.

♦ Pjesë e sipërme e gypit të frymëmarrjes; gabzherr, laring. **I zuri fyfin**. **M'u tha fyti**. **Flet me fyf** i shqipton fjalët me grykë.

♦ *she etbis* Gyp. **Fyf i hollë**. **Fyf prej qelqi**.

♦ *she etbis* Lëfyf. **Fyti i ujitëses**. **Krua me pesë fyte**.

♦ Jakë e mbyllur e një këmishe a e një fustani; qafë e trikos, këmishës etj.; grykë. **Këmishë pa fyf**. **Triko me fyf**. **Mbërthej (zbërthej) fyfin**.

♦ *she etbis* Sasi e një lëngu që gëlltitet njëherësh; gllënjë. **Një fyf ujë**. **E piu pagurin me dy fyte**.

♦ Lug i ngushtë midis shkëmbinjve të thepisur.

♦ Grykë e ngushtë lumi.

♦ Masë lartësie deri në fyt të burrit. **Hyj në ujë deri në fyt.**

*

Deri (gjer) në fyt Jashtë mase, shumë.

E bëri fyt diçka ♦ E hëngri të tërë, s'la më asgjë. ♦ E prishi krejt, e shkatërroi të gjithë.

E ka fytin të gjatë (të madh) shih te GJATË (i, e).

E kishte lakun (litarin, thikën) në fyt (në grykë) shih te LAK, ~U.

E kishte shpirtin në fyt Ishte gjaknxehëtë; ishte inatçi i madh.

E zë (kap, mbërthej) për fyti (për gryke) E shtrëngoq fort dikë që të bëjë një punë; e vë në gjendje shumë të vështirë; ia vë të dyja këmbët në një këpucë diku.

Flas me zhumile në fyt I shqiptoj fjalët keq, jo kuptueshëm.

Fyt me (për) fyt Fytafytas; fytas.

Fyti është vëllai i detit *ff u* Njeriu duhet të ketë masë në të ngrënë e në të pirë, përndryshe mund të shpenzojë tërë pasurinë; barku është pus pa fund.

I flas me fyt diku I flas me inat; i bërtas me të egër.

I hidhem në fyt (në grykë) diku

♦ I vërsulem, e sulmoj.

♦ Nuk e lë të vijojë më tej diçka që nuk më pëlqen.

I ngectë në fyt! *mallk* Mos e gëzoftë!; mos ia paftë hairin!

I rri (i qëndroj) me fyt diku I rri gjithë inat; i rri hundë e buzë.

I vë thikën (thonjtë) në fyt (në grykë) diku E shtrëngoq që të bëjë diçka patjetër; e detyroj me mjete a me mënyra të egra e pa mëshirë; i vë litarin në grykë.

I zëntë fytin (grykën)! *mallk* Mos e gëzoftë, i ngectë në grykë!

Ia sjell shpirtin në fyt diku Ia sjell në majë të hundës diku; e mendoj shumë dikë.

Ia vë shkelmin (këmbën, duart) në fyt (grykë, gjoks) diku E shtrëngoq keq; e vë në gjendje shumë të vështirë; ia marr shpirtin; ia vë litarin në grykë.

Iu lidh (iu bë, iu mblodh) një nyjë në fyt (në grykë) M'u bë një lëmsh në grykë nga një ndjenjë e fortë, nga ngashërimi, hidhërimi etj.

Iu zëntë fyti! *mallk* vdektë!

Ja shyt, ja fyt Të dalë ku të dalë; të bëhet si të bëhet.

Kafshata e madhe të zë fytin *ff u* Mos lakmo shumë se mund ta pësosh!

Lag (njom) fytin Pi pak (raki etj.).

Lëmoj fytin Ha e pi gjëra të zgjedhura.

Luga e madhe të zë fytin (të shqyen gojën) *ff u* Mos lakmo shumë se të del keq më pas!

Ma pruri (ma solli) shpirtin në fyt (ndër dhëmbë) Më lodhi a më mendoj shumë, me mërzi shumë.

Me frymë në fyt (Njeri) që nuk duron e ia kthen fjalën tjetrit menjëherë.

Me zemër në fyt Me zemërim, me inatin te gryka.

Më hipi zemra në fyt U inatosa; u zemërova shumë.

Më kërceu gjuha në fyt U tremba shumë.

Më erdhën (m'u mblodhën, m'u ngritën) zorrët në fyt (në grykë, te goja) Më erdhi neveri; më erdhi për të vjellë.

Më erdhi (shpirti) në fyt (në majë të hundës) U mërzi shumë nga dikush a nga diçka; vuajta shumë; më plasi shpirti.

Më erdhi kocka në fyt Jam në gjendje shumë të vështirë.

Më mbeti kocka në fyt Nuk ia arrita dot qëllimit për të përfituar diçka.

Më mbeti (ngeci, ngriu) fjala në fyt (në buzë, në gojë, në grykë) Nuk fola dot më; nuk arrita ta mbaroj fjalën.

M'u bë lak në fyt (grykë) M'u bë një lëmsh në grykë nga ngashërimi, nga hidhërimi etj.; m'u bë nyjë në fyt.

M'u shtrëngua litari për gryke (në fyt) Po më vjen fundi.

M'u tha pështyma në fyt (në grykë) Nuk munda të flisja më; m'u pre fjala; më mbeti fjala në grykë (nga ndonjë shqetësim, tronditje a qortim i rëndë, nga të folurit e shumtë etj.).

Nuk e duroj litarin në fyt Nuk i nënshtrohem dikujt; nuk e duroj zgjedhën e huaj.

Njom fytin Ha ndonjë pemë a pi pak ujë.

Ra fytin e na mbyti Lakmia e madhe të merr me qafë a të turpëron.

Thela e madhe të ngec në fyt/fj u Kush lakmon shumë, e pëson.

Zihem (kapem) për fytin (për grykë) me dikë Grindem shumë ashpër me dikë; kacafytem.

**

arra (kaçka) e fytitanat Fikthi i fytit.

fyti i keq/mjek Difteria.

kapaku i fytit anat Njerithi.

lulja e fytitanat Molla e fytit; fikthi.

molla (mollëza) e fytitanat Fikthi.

parmat e fytitanat Secila nga dy arteriet e mëdha përpara qafës, të cilat çojnë gjakun në kokë.

fyti i drejtë ark Kornizë e lugët.

fyti i keq bis

♦ *mjek* Sëmundje e rëndë ngjitëse, që shfaqet me pezmatim të mukozës e grykës e të hundës dhe prek fëmijët nga 2 deri 6 vjeç. >**DIFTERI A; GRYKËT E BARDHA.**

♦ *veter* Mëllë, bullungë që u del kafshëve. >**BRENG•Ë A.**

fyti i shtyllës ark Kornizë e lugët e arkitekturës klasike.

fytafýt ndajf>**FYTAS.**

fyti-a-fyti ndajf>**FYTAFYT; FYTAS.** [ballë për ballë ata tu'u vrà,/ fyt-a-fyt, ofshë! tu' u prë (GjF).]

fytafýtas ndajf Duke u kapur për fytin me dikë; grykë me grykë me dikë. >**FYTAS.**

fytafýtazi ndajf>**FYTAS.**

fytafýt•em vetv a (u) ur Kapem fytas me dikë; kacafytem; përfytem.

fytafýtj•e a f Kapje fytas; kacafytje; përfytje.

fytafýtur (i e) mb I kacafytur.

fyták e mb keqK (Njeri) qelepírës; qelepírxi; ai që kërkon të hajë qyl.

fyták u¹m sh ë ët Enë e vogël me lëfyt për ujë etj.; ibrik.

fyták u²m sh ë ët K Njeri hamës.

fytafýtas ndajf>**FYTEMBYT.**

fytafýtókë ndajf (Flas) pa bazë; pa argumente.

fytaqáfë ndajf

♦ Krahqafë. **E hedh çantën (pushkën) fytaqafë.**

♦ Në mënyrë shumë të përzemërt; me përzemërsi të madhe; me dorë në qafë. **Shkojnë fytaqafë njëri me tjetrin.**

fýtas ndajf

♦ Duke u kapur për fytin me dikë; grykë me grykë me dikë. **U kapën (u përleshën) fytas.**

♦ Deri në fyt; deri në grykë; plot. **Jam fytas me punë.**

*

Fytas e mbytas Me shumë vështirësi; me mundime të mëdha.

fýtazi ndajf>FYTAS.

fýte t m sh bis mjek Sëmundje ngjitëse që prek gjëndrat e pështymës dhe shkakton ënjtje në gushë, kryesisht te fëmijët. >**SHYTA T.**

fytekráh ndaj krahin G Krahqafë; me rripin e çantës etj. mbi njërin sup dhe të kaluar poshtë krahut tjetër.

fytembýt ndajf Keq e takeq.

fyteqáfë¹ ndajf G

♦ Duke u kacafytur a luftuar ashpër, me egërsi.

♦ Me përpjekje e mundim të madh.

fyteqáfë² ndajf G Krahqafë.

fýt•ë a f sh a at G Zgavër e vogël prej dylli, që bëjnë bletët për të grumbulluar mjaltin në zgjua ose grerëzat për të vendosur vezët.

fyterrës•ë a f sh a at G Gabzherr; skërfyell.

fýtës e mb Hamës; grykës.

fýtëz a¹ f sh a at Gjep; masur (*i drugës*).

fýtëz a² f sh a at K

♦ Pjesë e fundit, e ngushtuar e lugut të mullirit me ujë.

♦ *K* Gyp i hollë prej shtogu që shtihet nën lëkurën e kafshës së therur për ta fryrë, që të rripet lehtë.

♦ *K* Hinkë.

*

E ka ba qafën fytëz penjsh I bëhet urë gjithkujt.

fykje mb

♦ >**FRYTJ•E A.**

♦ I bërë me kallm të thatë.

fýtk•ë a f sh a at Qyng i sobës.

fyt•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Grykës; llupës; hamës i madh.

fyt•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhenjtë Njeri grykës.

fyt•mádh mádhja f sh mëdha mëdhátë e FYT•MADH MADHI.

fýtm•e ja (e) f sh e et G Gëlltitje.

fytór•e ja f sh e et Jakë e këmishës a bluzës.

fytrréci m sh ë ët anat bis Laring; gabzherr.

fýtthi ndajf>FYTAS.

fytyra-fytyra mb

♦ (*Njeri*) i pafytyrë; me shumë fytyra.

♦ Hipokrit.

fytyrák e mb bot I lëkurës a lëvozhgës së drurëve; që ka të bëjë me lëkurën e lëvozhgën e drurëve.

fytyrákull mb (Njeri) me pamje të akullt, të ngrirë.

fytyrákull i m sh - it Njeri me pamje të akullt, të ngrirë.

fytyrákull a f sh a at f e FYTYRAKULL I.

fytyrégër mb (Njeri) me fytyrë a pamje të egër.

fytyr•égër égri m sh égër égrit Njeri me fytyrë a pamje të egër.

fytyr•égër égra f sh égra égrat f e FYTYR•EGËR EGRI.

fytyr•ë a f sh a at

♦ Pjesë e përparme e kokës së njeriut nga balli deri te mjekra. **Fytyrë e mbushur (hequr).** Tipare të fytyrës. Laj fytyrën. [të të hedhin dheun e mirë/ mbi fytyrë/ e krimi të mos mbulohej (VZh).]

♦ Shprehje e jashtme e dikujt, që pasqyrohet në këtë pjesë të trupit. **Me fytyrë të qeshur (të vrenjtur).**

♦ *fig* Tërësia e tipareve të jashtme të diçkaje; pamja e jashtme; faqe. **Ia ndërroj fytyrën vendit.** [dhe qielli i lartë më duket si pasqyrë,/ ku shoh fytyrën tënde Shqipëri (BXh).]

♦ Tipar. [Kreshnikët shqiptarë, që i japin fytyrën eposit, në thelbin e tyre ngjajnë më shumë me perënditë pagane të periudhës greko-romake, se sa mekalorësit e këngëve legjendare të periudhave më të reja. (ShS).]

♦ *fig* Figurë. **Fytyrat e shquara të botës së artit.**

♦ *bis* Pjesë e sipërme a sipërfaqe e diçkaje; anë e sipërme ose e përparme e diçkaje; ballë. **Fytyra e tokës. Fytyra e lëkurës. Fytyra e orës (e sahatit)** fusha e orës. **Fytyra e Hënës. Fytyra e ndërtesës. Shtëpi me fytyrë nga rruga.**

♦ *fig* Emër i mirë i dikujt; nder. **S'ka fytyrë. E preku në fytyrë** e preku në nder. **S'i ka mbetur fytyrë. Është njeri pa fytyrë. S'ka dert për fytyrë** është i pacipë; s'ka turp; e ka ngrënë turpin me bukë. **E bëri për fytyrë** e bëri për të ruajtur nderin. **Më mirë të shkojë koka se fytyra** *ff* u. **Dy gishta fytyrë ka njeriu** nderi, emri i mirë është diçka kryesore, prandaj duhet ruajtur me kujdes të madh.

♦ *tek* Ilustrim. **Libër me fytyra.**

♦ *libr* Figurë letrare; metaforë.

♦ *gjuh vjet* Trajtë e foljes.

♦ Faqe e këpucës.

*

Fytyrë e ndyrë (e fëlliqur) Njeri i neveritshëm, i poshtër.

Fytyrë për fytyrë Ballë për ballë, sy për sy me dikë.

I erdhi fytyra Erdhi në vete; u qetësua; erdhi në gjendjen e mëparshme normale.

I iku (iu pre) fytyra U zbeh shumë në fytyrë (*nga një shqetësim i madh e i papritur*).

I jap fytyrë diçkaje I jap një trajtë të caktuar diçkaje.

I jap fytyrë dikujt

♦ E marr me të mirë dikë; tregohem shumë i afërt e i përzemërt me dikë.

♦ E përkëdhel shumë sa e prish dikë; i jap sy dikujt.

I mori zjarrfytyra U skuq në fytyrë nga zemërimi, nga turpi etj.

I pik fytyra gjak Është shumë mirë me shëndet.

I ra fytyra në tokë U turpërua; u korit.

I shkoi fytyra U turpërua; u korit.

I zbrit gjaku i fytyrës I shndrit fytyra nga gëzimi.

Ia marr fytyrën dikujt E korit; e turpëroj.

Ia ndërroj fytyrën (faqen) E ndryshoj krejt; e shndërroj; i jap pamje krejt të re.

Ia përplas derën në fytyrë Ia mbyll derën përpara hundës.

Ia shkrep në fytyrë (në hundë, në turi)dikujt Ia them në fytyrë.

Ia them (përplas) në fytyrëdikujt Ia them haptas diçka, ia them ndër sy menjëherë; ia them të vërtetën pa druajtje (zakonisht për t'i dhënë një mësim të mirë).

Ia zbardhi fytyrën (faqen) dikujt E nderoj, e nxjerr faqebardhë dikë; e bëj të lumtur dikë.

Iu bë fytyra dhe (u bë dhe në fytyrë) U zbeh shumë; u nxi; u irnua (*nga frika, nga tronditja etj.*).

Iu bë fytyra lëvere U zbeh shumë; u bë pëlhurë në fytyrë (*nga një lajm i hidhur, nga frika etj.*).

Ka gjak në fytyrë (në faqe) Është i ndershëm; është njeri me cipë.

Ka një fytyrë dikush Është njeri i ndershëm e i çiltër; nuk është njeri me dy faqe.

Kthej fytyrën nga diçka E përqendroj gjithë vëmendjen te diçka.

Ma nxiu fytyrën (faqen) Më turpëroi; më bëri të ndihem i turpëruar para të tjerëve.

Me dy fytyra (me dy faqe) Hipokrit.

Me fytyrë Fytyrëvrenjtur; i zemëruar; i mërzitur.

Merr fytyrë diçka Merr një trajtë të caktuar; fiton tipare të caktuara; konkretizohet.

Më hipi gjaku në fytyrë U skuqa i tëri nga zemërimi, inati etj.

Më iku gjaku (nga fytyra)

♦ U zverdha krejt në fytyrë.

♦ U trondita shumë.

Ndërroj fytyrë Prishem në fytyrë; më ikën çehrja; zbehem.

Një fytyrë i ikën, një fytyrë i vjen Është shumë i shqetësuar.

Njëra dorë lan tjetrën, të dyja lajnë fytyrën (faqen) *fj* u duke ndihmuar njëri-tjetrin bëhen mirë të gjitha punët.

S'më bëhet vonë për fytyrë Tregohem i paturp.

S'i mbeti pikë gjaku (gjak) në fytyrë

♦ U zverdh shumë, u zbeh krejt.

♦ U tremb pa masë; u trondit shumë.

S'i skuqet fytyra (faqja) Nuk e zë turpi; nuk ka turp, është i pacipë.

S'i është terur kurrë fytyradikujt I ka shkuar jeta me vuajtje e mundime të mëdha; ka pasur vazhdimisht fatkeqësi e hidhërime në jetë (thuhet zakonisht për gratë).

S'i ka rënë brisk fytyrës Është ende tepër i ri; është ende i mitur; s'ka vënë brisk në faqe.

S'i nxihet fytyra (faqja) Nuk turpërohet për asgjë; është i pacipë.

Shpëtoj me fytyrë Shpëtoj pa u koritë, pa u turpëruar.

Tregoi fytyrën e vërtetë U zbulua se kush ishte në të vërtetë.

U ndërrua në fytyrë u prish në fytyrë, i iku çehrja, u zbeh.

U pre në fytyrë I ndryshoi fytyra nga një tronditje e fortë.

U ter në fytyrë U pre në fytyrë nga frika, tronditja e madhe etj.

fytyrëbîshë *mb* (*Njeri*) me pamje prej bishe.

fytyrëblózë *mb* (*Njeri*) faqezi.

fytyrëbuçatur *mb* (*Njeri*) me fytyrë të buçatur, të ënjtur.

fytyrëbútë *mb* *krahin* *G* I turpshëm.

fytyrëçartur *mb* (*Njeri*) me fytyrë të prishur.

fytyrëçélë *mb* *G* >**FYTYRËÇELUR**.

fytyrëçélur *mb* (*Njeri*) me fytyrë të çelur, të qeshur; që i qesh fytyra. >**FYTYRËQESHUR**.

fytyrëdëjun *mb* *G* I tretur; i dobësuar; i prerë në fytyrë.

fytyrëdrítë *mb*

♦ (*Njeri*) që i ndrit fytyra

♦ (*Pamje*) e shëndetshme.

fytyrëdýllë *mb* ((*Njeri*)) me fytyrë të verdhë si dyllë; verdhacak.

fytyrëfëllíqtë *mb*

♦ (*Njeri*) me fytyrë të fëllíqur, të ndyrë.

♦ *keq* (*Njeri*) i ulët, i poshtër, i ndyrë.

fytyrëfëllíqurmb

♦ (Njeri) me fytyrë të fëllíqur, të ndyrë.

♦ *keq (Njeri)* i ulët, i poshtër, i ndyrë.

fytyrëfodúll mb (Njeri) me pamje fodulli.

fytyrëfodúll i m sh a at Njeri me pamje fodulli.

fytyrëfodullësi a f Fytyrë, sjellje prej fodulli.

fytyrëfýshhtë mb (Njeri) me fytyrë pa kurrfarë shprehjeje.

fytyrëgastáre mb (Njeri) me fytyrë të pastër, të qëruar.

fytyrëgáz mb (Njeri) me fytyrë të qeshur, gazmore.

fytyrëgërrýem e mb G >FYTYRËGËRRYER.

fytyrëgërrýer mb (Njeri) me fytyrë të gërryer (nga *dobësia etj.*). [Të heshtur rrinë,/

fytyrëgërryer/ e të ngarkuar rëndë/ Nga burrajanë deformuar/ si nënat. (XHS).]

fytyrëgjánë mb G >FYTYRËGJERË.

fytyrëgjárpër mb (Njeri) me fytyrë të ligë, të pabesë.

fytyrëgjátë mb (Njeri) me fytyrë të gjatë.

fytyrëgjérë mb (Njeri) me fytyrë të gjerë.

fytyrëhéqur mb (Njeri) me fytyrë të hequr (nga *sëmundja, dobësia etj.*).

fytyrëhënë mb poet (Vajzë, grua) me fytyrë të bukur e të mbushur.

fytyrëkthjellët mb (Njeri) me fytyrë të kthjellët, të çelur e të dëlirë.

fytyrëkuláč mb (Njeri) me fytyrë të rrumbullakët e të shëndetshme.

fytyrëkúq e mb

♦ (Njeri) me fytyrë të kuqe, të shëndetshme; kuqo.

♦ (Dele) me turi të kuq; zhujë.

fytyrëlám•ë e mb G fig (Njeri) që del i larë, i papërlyer, faqebardhë.

fytyrëlúlës e mb (Njeri) me fytyrë të verdhë si dyllë.

fytyrë•mádh mádhe m, sh mëdhénj, f sh mëdhá(Njeri) me fytyrë të madhe

fytyrëmárrun mb G (Njeri) i turpëruar, i poshtëruar; faqenxirë.

fytyrëmbël mb (Njeri) me fytyrë të ëmbël, të këndshme.

fytyrëmbúshur mb (Njeri) me fytyrë të mbushur, të shëndoshë.

fytyrëmërdhézët mb (Njeri) me fytyrë të skuqur nga turpi, ndroja.

fytyrëmóllë mb (Njeri) me fytyrë të shëndetshme, të kuqe si molla.

fytyrëmpréhtë mb (Njeri) me tipare të mprehta të fytyrës.

fytyrëmrrólët mb (Njeri) me fytyrë të mrrolët, të vrenjtur.

fytyrëmúg e mb (Njeri) me fytyrë të mugët, të ngrysur, të zymtë.

fytyrëmúrrët mb

♦ (Njeri) me fytyrë të murrët, të zymtë.

♦ (Njeri) me fytyrë të nxirë nga zemërimi.

fytyrëmút mb shar (Njeri) i ndyrë; shumë i poshtër.

fytyrënámët mb G Faqezi.

fytyrëndéjun mb G Fytyrëhequr.

fytyrëndýmë, fytyrëndýrë dhe fytyrëndýtë mb >FYTYRËFËLLIQTË.

fytyrëngréhtë mb Mendjemadh.

fytyrëngrítë mb (Pamje) e ngrirë e fytyrës.

fytyrëngrysëtmb G >FYTYRËNGRYSUR.

fytyrëngrysur mb (Njeri) me fytyrë të ngrysur; fytyrëvrenjtur.

fytyrënxirë mb >FAQENXIRË.

fytyrënjómë *mb* (Njeri) me fytyrë të njomë si fëmijë.

fytyrëpáre *mb* Me fytyrë të bukur si monedhë ari.

fytyrëpërhjékun *mb* *G* (Njeri) me fytyrë të hequr (nga sëmundja, dobësia etj.).

fytyrëpështírë *mb* (Njeri) me fytyrë të pështirë; që ta pështiros kur e sheh.

fytyrëpërzhítur *mb* (Njeri) me fytyrë si të djegur.

fytyrëpicigjátë *mb* (Njeri) me fytyrë të stërzgjatur, të gjatë e të shëmtuar.

fytyrëpríshur *mb* (Njeri) me shprehje të fytyrës të prishur nga zemërimi, frika a ndonjë shqetësim tjetër.

fytyrëprúsh *mb* Faqenxirë.

fytyrëqén *mb* *shar* (Njeri) me fytyrë të keqe, të egër.

fytyrëqëshur *mb* (Njeri) me fytyrë të qeshur; që i qesh fytyra; fytyrëçelur.

fytyrërémhtë *mb* (Njeri) me fytyrë të mavijosur.

fytyrërrémíhun *mb* *krahin* *G* (Njeri) me fytyrë të vrarë, të dërrmuar.

fytyrërrúdhët *mb* >**FYTYRËRRUDHUR.**

fytyrërrúdhur *mb* (Njeri) me fytyrë me shumë rrudha.

fytyrërrumbullák *e* *mb* (Njeri) me fytyrë të rrumbullakët.

fytyrërrumbullákët *mb* >**FYTYRËRRUMBULLAK E.**

fytyrësí *a* *f* *krahin* *G* Të qenët i ndershëm, me fytyrë.

fytyrësím *i* *m* *sh* *e* *et* Trajtësim; vizatim; pikturim.

fytyrës•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **FYTYRËS•OJ.**

fytyrës•ój *kal óva úar* Trajtësoj; vizatoj; pikturoj.

fytyrësúar (i e) *mb* I trajtësuar; i vizatuar; i pikturuar.

fytyrësúem (i) e (e) *mb* *G* >**FYTYRËSUAR (i e).**

fytyrëstérrë *mb* Shumë i zyrtë; me fytyrën sterrë.

fytyrëshapúem e *mb* *krahin* *G* Fytyrëvlarë; fytyrëprishur.

fytyrështángur *mb* (Njeri) me pamje të shtangur.

fytyrëtrét•ëm *me* *mb* *G* >**FYTYRËTRETUR.**

fytyrëtrétur *mb* (Njeri) me fytyrë të tretur, ngaqë është dobësuar shumë; fytyrëhequr.

fytyrëtrëndafil *mb* (Njeri) me fytyrë të kuqe si trëndafil.

fytyrëthátë *mb* (Njeri) me fytyrë të tharë; thatanik.

fytyrëvérdhë *mb* (Njeri) me fytyrë të verdhë, të zbehtë.

fytyrëvrám•ë *e* *G* >**FYTYRËVRARË.**

fytyrëvrántë *mb* *G* Me fytyrë të vrantë, të mrroltë.

fytyrëvraré *mb*

♦ (Njeri) me fytyrë tërë shenja të mbetura nga goditjet ose ndonjë sëmundjeje.

♦ Që ka shenja lodhjeje, mundimi a vuajtjeje në fytyrë; i vlarë në fytyrë.

fytyrëvrázhdë *mb* (Njeri) me fytyrë të vrazhdë; me tipare të ashpra.

fytyrëvrénjtur *mb* (Njeri) me fytyrë të vrenjtur; fytyrëngrysur.

fytyrëz *a* *f* *sh* *a* *at*

♦ Perçe e grave për të mbuluar fytyrën.

♦ Pjesë e përkrenares që mbulon fytyrën.

fytyrëzbéhtë *mb* (Njeri) me fytyrë të zbehtë, të verdhë.

fytyrëzýmhtë *mb* >**FYTYRËVRENJTUR.**

fytyrím *i* *m* *sh* *e* *et* *vjet*

♦ Trajtësim; vizatim; pikturim.

♦ Përfytyrim.

fytyr•óhet úa (u) úar vjet

I *vetv veta III*

♦ Merr trajtë.

♦ Përfytyrohet.

II *pës e FYTYR•OJ.*

fytyr•ój óva úar vjet

I *kal*

♦ I jap trajtë diçkaje; vizatoj; pikturoj.

♦ Përfytyroj.

II *veta III jokal* Është i shkruar a i regjistruar diku; e ka emrin të shkruar diku; është. **Nuk fytyronte më atje.**

fytyropángë mb shar krahin G

♦ (*Fytyrë*) e shëmtuar.

♦ (*Njeri*) i pafytyrë.

fytyrór e mb libr (Kuptim, përdorim) i figurshëm (i një fjale).

fytyrúar (i e) mb vjet

♦ Që ka marrë një trajtë të caktuar; i vizatuar, i pikturuar.

♦ I figurshëm. **Kuptim i fytyruar gjuh.**

♦ I përfytyruar.

fyt•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza krahin G (Njeri) i pangopur; hamës i madh.

fýz•ë a f sh a at

♦ Gypth; çyç; gyp i hollë. **Fyzë e vegjës** gjep, masur i vegjës.

♦ *anat* Rremb; damar. **Fyzat e frymës** degëzimet e bronkeve. **Fyzat e gjakut** enët e gjakut; damarët e gjakut.

♦ *tek* Gyp i spërkatësit.

fýzhnj•ë a f sh a at bot (Sambucus) Shkurre e lartë ose dru i ulët i viseve me klimë të butë nëntropikale të gjysmësferës veriore, me kërcell me palcë, me lule të bardha që lidhin kokrra të vogla të zeza.

G g

G g

♦ G g. Bashkëtingëllorja g.

♦ *si em f g ja* Shkronja **G, g**; grafia dhe tingulli i saj. **G-ja e madhe.**

G., G inf shkurt i Giga-; miliard.

G20 a shkurt i **Grupi i të Njëzetëve** grup i njëzet vendeve të industrializuara.

G8 a shkurt i **Grupi i të Tetëve** grup i tetë vendeve të industrializuara.

ga onomat Klithmë e patave dhe rosave. >**GA-GA; GA-GA-GA.**

*

Ti ga, unë na Ç'ke kërkuar, ta kam dhënë.

ga (me) kal jta - krahin G Ngas; ngacmoj.

Ga kim shkurt i Galium.

gabardín•ë a f sh a at

♦ Stof i leshtë e i hollë, i punuar me ind të tërthortë.

♦ Pallto prej këtij stofi.

gabaríte *t m sh tek* Përmasa të përgjithshme.

gáb•e ja f sh e et *G* Shpellë.

gabél e mb I gabelëve; që ka të bëjë me gabelët.

gabél i m sh ë ët bis

♦ Cigan endacak; ashkalí; arixhi. **Gabel çadrash** cergatar. **Çadrat e gabelëve. Janë si gërhanët e gabelit** shkojnë lakegjak; grinden vazhdimisht. **Lyp kos te gabeli** kërkoj diçka ku nuk mund të gjindet.

♦ Rrugaç; njeri pa edukatë. **Gabel i qitun** njeri pa pikë edukate.

gabélçe ndajf

♦ Si gabelët.

♦ Në gjuhën e gabelëve; gabelisht.

gabél•e ja f sh e et f e **GABEL I.**

gabelháne mb I gabelëve; që ka të bëjë me gabelët.

gabelhán•e ia f përmb

♦ Tërësi e gabelëve.

♦ *bis* Njerëz të këqinj.

gabélí a f

♦ Mënyrë jetese e gabelëve.

♦ *përmb* Tërësi e gabelëve. >**GABELHAN•E IA.**

gabélícë mb (*Grua a vajzë*) gabele.

gabélíc•ë a f

♦ Grua a vajzë gabele.

♦ *keq* Femër pa edukatë.

♦ *keq* Femër bishtdredhur, e përdalë; rrugaçe.

gabélisht ndajf

♦ Si gabelët; në mënyrën e jetesës së gabelëve.

♦ Si arixhi.

♦ Në gjuhën ose zhargonin e gabelëve.

gabérr e mb shar I trashë nga mendja; i pagdhendur.

gabérr i m sh a at ose ë ët shar Njeri i trashë (nga mendja), i pagdhendur.

gabérrçe ndajf shar Si gaberr; trashë; në mënyrë të pagdhendur; si njeri i pagdhendur; me budallallëk. **Ia këput gaberrçe.**

gabérr•e ja f sh e et shar f e **GABERR I.**

gábë si kallëzues: **Bëhem gabë** dobësohem sa më dalin kockat.

gáb•ë a¹ f sh a at krahin

♦ Gafë; gabim i trashë, i rëndë.

♦ Rrenë. **Gabë e prillit.**

gáb•ë a² f sh a at orn krahin Shkabë.

gabërdýe•ll i m sh j jt anat G Pjesë poshtme, e përkulur e kockave të legenit.

gabgjúer i m sh ë ët K Vend ku pi ujë bagëtia; lerë; pus.

gabím si ndajf Shtrembër; jo drejt; në mënyrë të gabuar; jo si duhet ose jo ku duhet; gabimisht.

Flas gabim. E bëri (e dërgoi) gabim. E kuptova (mora) gabim. Hyra gabim. E ke gabim gjithë ditën bis e ke shumë gabim; gabon rëndë. **Në mos e paça gabim** nëse nuk gaboj.

*

I bëj llogaritë gabim Vendos a zgjidh një punë pa marrë parasysh të gjitha rrethanat; veproj pa i menduar mirë gjërat.

gabím i m sh e et

♦ Diçka jo e përpiktë, jo e drejtë në të shkruar a të folur, numërim, llogaritje etj.; pasaktësi; lajthim, lajthitje. **Gabim daktilografimi (drejtshkrimor, shtypi). Gabim në zgjidhjen e barazimit (problemës). Ndreq gabimet.**

♦ Veprim i shtrembër; sjellje në kundërshtim me normat a rregullat morale të shoqërisë; ide a pikëpamje jo e drejtë. **Gabim i pafalshëm. Bëj një gabim. Jam në gabim. Përpiqem të mbuloj gabimet. S'ka vend për gabim. E zë në gabim dikë.**

♦ *sport* Veprim i ndëshkueshëm i lojtarit gjatë lojës.

♦ *inf* Pasaktësi e ekzekutimit të një komande.

♦ *krahin G* Tinëzi. **I bie në gabim** e sulmoj tinëz.

**

gabim personal sport > GABIM VETJAK.

gabim vetjak sport Ndërhyrje e parregullt ndaj lojtarit kundërshtar në lojën e basketbollit; dënim që jepet për këtë ndërhyrje.

gabimísht ndajf Në mënyrë të gabuar; shtrembër, jo drejt, jo si duhet ose ku duhet; pa dashje.

[*sasia e mërisë, e parashikuar për një jetë treqindvjeçare, si ajo e korbit i ishte dhënë gabimisht njeriut. (IK)*]

gabimtár i m sh ë ët krahin G Gabues; ai që gabon.

gabimtár•e ja f sh e et krahin G f e GABIMTAR I.

gabímthi ndajf > GABIMISHT.

gabínjas ndajf G Këmbëkaçel.

gablán e mb bis krahin G I metë në tru; i lenuar; i lënë nga mendja.

gablán i m sh a at bis krahin G Njeri i metë në tru, i lenuar, që e ka lënë mendja.

gablán•e ia f sh e et bis krahin G f e GABLAN I.

gablíq i m sh a at krahin G Shekë njëlitërshe me kapak, që përdoret për të zënë kos.

gablíq•e ja f sh e et G Çatall i sfurkut.

gábo ja m sh - t bis Mik; shok.

gab•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Bëj gabim në të folur a të shkruar, lexim, numërim, llogaritje etj. **Gabohet në llogari.**

Gabohet në të folur.

♦ Bëj një gabim a gabime në jetë a në punë; bie në gabim, gaboj; kam një ide, mendim a pikëpamje të gabuar. **Gabohesh rëndë.**

II pës e GAB•OJ.

gab•ój óva úar

I jokál

♦ Bëj gabim në të folur a të shkruar, në lexim, numërim, llogaritje etj. bëj diçka në mënyrë jo të përpiktë. **Gaboi në llogari. Kush punon gabon. Në mos gabofsha, ti je...?.** [- Cila Itakë?

Këtej s'ka. Ke gabuar. (VZh)]

♦ Bëj një veprim të shtrembër; sillem në një mënyrë që nuk përputhet me normat a me rregullat morale të shoqërisë; kam një ide, mendim a pikëpamje jo të drejtë; bie në gabim; gabohem.

Gabova rëndë. Gaboi në punë.

II kal

♦ Ngatërroj (*diçka*) nga mosnjohja, padija a pakujdesia; e marr tjetër për tjetër; ngatërroj.

Gaboj adresë (drejtim).

♦ E shtie në gabim (*dikë*) duke e mashtruar; mashtroj; gënjej. **Pamja e jashtme të gabon.**

gabó•ë a f sh a at G orn >GABONJ•Ë A.

Gabón i m gjeog Republikë në bregun perëndimor të Afrikës.

gabonéz e mb I Gabonit; që ka të bëjë me Gabonin, me vendësit a banorët e tij.

gabonéz i m sh ë ët Vendës a banor i Gabonit.

gabonéz•e ja f sh e et f e GABONEZ I.

gabón•ë a f sh a at G Shkabë. >**GABONJ•Ë A.**

gab•ónj óva úar A

I kal E gaboj; e shtie në udhë të mbrapshtë (*dikë*); e mashtroj (*dikë*).

II jokál Gaboj; bie në gabim.

gabónj•ë a f sh a at orn G Shkabë.

gabórr•e ja f sh e et krahin

♦ Trung i madh pishe me ndonjë zgavër.

♦ Zgavër në trungun e drurëve.

gabréc e mb Gjatahul.

gabríc i m sh ë ët ent Grerëz.

gabrrác e mb G (Njeri) i plakur e i shëmtuar.

gabrrác i m sh a at G Njeri i plakur e i shëmtuar.

gabrrán e mb krahin G (Cjap) me brirë të kthyer pas.

gabrrán i m sh a at krahin G Cjap me brirë të kthyer pas.

gabrréc e mb I zgavërt; i zgavruar.

gabrriéç•ë a f sh a at G Lajle në qëndisje; lajlelule; piculim.

gabrróll•ë a¹ f sh a at orn (Alauda arvensis) Çerdhukël.

gabrróll•ë a² f sh a at G Dëfrim me të pirë e zhurmë.

gabrrújë mb krahin G (Dhi) me brirë të kthyer prapa.

gabrrúj•ë a f sh a at krahin G Dhi me brirë të kthyer prapa.

gabúam (i e) mb A I gabuar.

gabúar (i e) mb

♦ (*Llogari, zgjidhje etj.*) e pasaktë; e papërpiktë. **Hap i gabuar.** Ndërhyrje e gabuar *sport.*

Shpresë e gabuar. Dal i gabuar.

♦ I shtrembër; që është në kundërshtim me të vërtetën. **Qofsha i gabuar, por...** [Do të ishim plotësisht të gabuar, nëse në përcaktimet e mësipërme do të gjenim hermetizmin ose një poezi të pakuptimtë (AÇ).]

♦ Që nuk përputhet me normal morale. **Çoj në rrugë të gabuar.**

gabúar i (i) m sh - it (të) Ai që ka bërë gabim.

gabúes i m sh ë ët Ai që gabon shpesh; gabimtar.

gabúes•e ja f sh e et f e GABUES I.

gabúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) që mund të gabojë a të bjerë në gabim.

♦ I gabuar. **Rrugë e gabueshme.**

gabueshmëri a f libr Të qenët i gabueshëm. **Shkalla e gabueshmërisë.**

gabulím i m krahin G Mbytje; zënie e frymës.

gabul•óhem krahin G pës e GABUL•OJ. >**GABUL•UE (me u).**

gabul•ój kal krahin G >**GABUL•UE (me).**

gabul•úe (me) *kal óva úe krahin G Mbyt (dikë); i zë frymën (dikujt).*

gabul•úe (me u) óva (u) úe krahin G pës e GABUL•UE (me).

gabulúem (i) e (e) *mb krahin G I mbytur që i është zënë fryma.*

gabulúem it (të) *as krahin G Mbytje; zënie e frymës.*

gabzérr i m sh ë ët >GABZHERR I.

gabzhárr i m sh ë ët Kacarrum misri.

gabzhérr e mb (Njeri) hamës; llupës.

gabzhérr i¹ m sh ë ët *anat bis*

- ♦ Gyp i organeve të frymëmarrjes, i përbërë nga disa unaza kërcore, nga fyti deri te bronket, nëpër të cilin kalon ajri në mushkëri ose del prej tyre; pjesë e sipërme e këtij gypi ku formohet zëri; laring.

- ♦ Fikth.

gabzhérr i² m sh a at krahin Hamës i madh; llupës.

gabzhérr•e ja f sh e et e GABZHERR I².

gabzhét e mb (Flokë, qime) të ashpra.

gabzhór e mb G (Trung) i zgavërt; i brejtur prej krimbave.

gabzhór•e ja f sh e et G Trung i zgavërt, i brejtur prej krimbave.

gabzh•úerr órri m G Fuçi e vjetër.

gac kal K >GAC•Ë (me).

gac i m sh ë ët orn (Ardea cinerea) Çafkë e përhime.

gacâ ni m sh j jt G Karmë; shkëmb.

gacân i m sh j jt >GACÂ NI.

gacabýth e mb bis G

- ♦ Nervoz; nevrik.
- ♦ I egër; i pamarrëvesh.
- ♦ (Njeri) shumë i lëvizshëm; që s'i zë bytha vend.

gacabýth i m bis G

- ♦ Njeri nervoz; nevrik.
- ♦ Njeri i egër, i pamarrëvesh.
- ♦ Njeri shumë i lëvizshëm; që s'i zë bytha vend.

gacabýth•e ja f sh e et bis G f e GACABYTH I.

gaca•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat euf G Pushkë e vjetër, e keqe.

gacâj t G sh i GACA NI.

gacalí e mb G

- ♦ (Thëngjill) i ndezur.
- ♦ fig (Sy) xixëllues; si gacë.

gacalí a f sh - të G Prush i druve të zjarrit; gacë; shpuzë; thëngjill.

gacân e mb G I dobët; skorran.

gacân i m sh a at G Karmë; shkëmb. >GACA NI.

gacaník u m sh ë ët K Bidon vajguri. >GAZENIC•Ë A.

gacatóre mb vjet usht (Pushkë) me strall.

gacatór•e ja¹ f sh e et vjet usht Pushkë me strall.

gacatór•e ja² f sh e et Thikë e madhe. >KACATURR•Ë A.

gacavít•ë (me) jokali i ë veta III G Shkëlqen si gacë, si prush.

gacavítj•e f sh e et G Shkëlqim si gacë, si prush.

gác•e a f krahin G Vajguri.

gacél e mb G (*Trup*) i hajthëm; (*njeri*) hollak.

gác•em K *vetv dhe pës e GAC.* > **GAC•Ë (me u).**

gacemgjígj•ë a f sh a at *ent krahin G (Luciola lusitanica)* Xixëllonjë.

gacë mb

♦ Që duket si gacë; i ndezur.

♦ *fig* I zjarrtë.

♦ *fig* I zgjuar; i guximshëm.

*

Bëhem gacë Skuqem, bëhem prush në fytyrë.

gác•ë (me) kal a ë K

♦ Vë a lidh ngucur; ngec.

♦ Përputh; puthit (*dy dërrasa etj.*).

gác•ë (me u) - (u) ë K

I *vetv veta III* Lidhet ngucur; ngec.

II *pës e GAC•Ë (me).*

gác•ë a f sh a at G

♦ Copë prushi; shpuzë; thëngjill i ndezur.

♦ Xixë; shkëndijë zjarri.

♦ Kandil me vaj a vajguri.

*

I bie gaca, nuk i ngjitet G

♦ Është shumë i shkathët.

♦ (*Vajza*) është shumë e bukur, elegante.

I qitin sytë gaca G

♦ I lëshojnë sytë xixa (*nga zemërimi*).

♦ I shkëlqejnë sytë; është shumë i zgjuar.

Ia le gacën në barut dikujt G Ia lë fitilin ndezur dikujt.

Ik prej prushi e bje në gaca G Iki prej shiut e bie në breshër.

Jam gacë në pare G Kam shumë para; jam i krimbur me para.

Më kcejnë gacat G Nxehem keq.

Qes gaca G Nxehem shumë; turfulloj prej zemërimit.

Qes gaca në barut G I fryj zjarrit; nxit sherrin.

Rri si me qenë ungjë në gaca G Rri si mbi prush, si mbi thumba; rri si në gjemba.

Shtie gaca I vë ndezën. [E se gacat n'tokë t'Shqyptarvet/ Rrijn tu' i shti hiri e pa hiri

(GjF).]

**

gacë bingu Prush i fortë, që nxeh mirë.

gacë e mbuluet G Thëngjill i mbuluar; njeri hileqar, që bën të ligën pa u kuptuar.

gacëfshéhun mb G (*Njeri*) tinëzar; që ta bën të keqen pa e zbuluar veten; që vepron nën rrogos.

gacëllím i m sh a at G Lëshim i gacave, xixave, shkëndijave; shkëndijim; vezullim i gacave.

gacëllím•ë a¹ f sh a at G Shkëlqim a ndriçim si gacë; xixëllimë.

gacëllím•ë a² f sh a at G

♦ *ent K (Luciola lusitanica)* Xixëllonjë.

♦ *sh* Xixa të bricës kur shkrepet me urorin.

gacëllím•ë a³ f sh a at G Dalje e sythit të bimës nga toka; mugullim.

gacëll•óhem G *pës e GACËLL•OJ.* > **GACËLL•UE (me u).**

gacëll•oj *kal G* > **GACËLL•UE** (me)^{1,2}.

gacëll•ué (me)¹ **ói úe** *G*

I *jokal*

♦ (Zjarri) lëshon gaca, shkëndija, xixa; shndrit.

♦ (Xixëllonja) xixëllon.

♦ *fig* Duket sikur lëshon shkëndija nga zgjuarsia, guximi etj. **I gacëllonjë sytë.**

II *kal Ia* shndrit sytë (*dikujt*).

gacëll•ué (me)² *jokal ói úe veta III G*

♦ (Pemët, drurët) mbushen gacë (shpuzë, prush) me gjethe a lule.

♦ (Fara) mugëllon; nxjerr sythin prej tokës; nis të mbijë.

gacëll•ué (me u) *G pës e* **GACËLL•UE** (me)^{1,2}.

gacëllúem (i) e (e)¹ *mb G*

♦ (Prush) që lëshon gaca, shkëndija, xixa.

♦ (Sy) të shndritshëm; që duket sikur lëshojnë gaca, shkëndija, xixa.

gacëllúem (i) e (e)² *mb G* (*Bimë*) e mugulluar; që sapo ka nisur të mbijë.

gacëllúes e *mb G* Xixëllues; që gacëllon.

gacërrí a f sh - të K Gacë; shkëndijë; xixë.

gacëtár i m sh ë ët G

♦ Djalë që u ndez duhanin (cigaren) dasmorëve.

♦ *libr* Ai që bart zjarrin; Promete.

gacëxhíxh•ë a f sh a at ent *krahin G* > **XIXËLLONJ•Ë A.**

gacgaví•s *kal G* > **GACGAVIT.**

gacgavít *kal G* > **GACGAVIT•Ë** (me).

gacgavít•em *vetv G* > **GACGAVIT•Ë** (me).

gacgavít•ë (me) *kal a ë G*

♦ Trazoj, prushit zjarrin.

♦ *fig* Ngacmoj; ngas; cyt. > **GACGAVIT.**

gacgavít•ë (me u) **a (u) ë G**

I *vetv* Ngacmohem; cytem (*me dikë*).

II *pës e* **GACGAVIT•Ë** (me).

gacgavítës e mb

♦ (*Njeri*) ngacmues; trazovaç.

♦ Shtieqeq.

gacgavítës i m sh ë ët

♦ Ngacmues; trazovaç.

♦ Shtijeqeq.

gacgavítës•e ja f sh e et f e **GACGAVITËS I.**

gacgavítj•e a f sh e et G Ngacmim; trazim.

gacmíc•ë a f ent *krahin G* > **XIXËLLONJ•Ë A.**

gacmím i m > **NGACMIM I.**

gacm•óhem, gacm•ój etj. > **NGACM•OHEM, NGACM•OJ etj.**

gac•ón *jokal veta III G* > **GAC•UE** (me).

gac•ué (me) *jokal ói úe veta III G* Ndriçon a xixëllon si gacë; vezullon; shndrit.

gaculím i m *krahin G* Sukullim, hedhje si lëmsh andej-këtej.

gacul•ój *kal krahin G* > **GACUa•UE** (me).

gacul•óhem *krahin G pës e* **GACUL•OJ.** > **GACUL•UE** (me).

gacul•úe (me) *kal óva úe krahin G* Sukulloj, hedh si lëms (diçka) andej-këtej.

gacul•úe (me u) úe (u) úe krahin veta III G pës e **GACUL•UE (me).**

gaculúem (i) e (e) *mb krahin G* I sukulluar, i hedhur si lëms andej-këtej.

gacullí a f sh - të ent G >XIXËLLONJ•Ë A.

gacullím•ë a f sh a at G Shkëndijëz.

gacullín•ë a f sh a at ent G >XIXËLLONJ•Ë A.

gacull•ón jokal veta III G >GACULL•UE (me).

gacull•úe (me) *jokal ói úe G dhe fig* Shkëlqen si gacë, si thëngjill i ndezur.

gacullúesh•ëm (i) e (e) *mb G* I shkëlqyeshëm; i shndritshëm; që gacullon.

gácun (i e) *mb G*

♦ I vënë a lidhur ngucur; i ngecur.

♦ (Dërrasa) të puthitura.

gaç a f sh a at A Latore; sakicë.

gaç i¹ m sh a at krahin G Kërrig; pulisht; çuk; zog magari.

gaç i² m krahin G Hov; flug; vrull.

gaçalór•e ja f sh e et G

♦ Bisht i kokrrës së kungullit; rrfanë.

♦ Kunj që nuk del lehtë nga mishi ku është ngulur.

gaçán i m sh a at kryes sh K Pupagjela; kokoshka.

gaçarrém i¹ m sh a at krahin G

♦ Kërrabë e gjatë për të tërhequr degët e pemës poshtë; karravesh.

♦ Gremç i krijuar nga një degë e thyer, ku mund të varet diçka.

♦ Hekur i kthyer në majë, për të ngritur çerepin e bukës a kërcunjtë e zjarrit, për të shkrepur urët e zjarrit; shkullojë.

*

Ia ngreh gaçarremi prej vedi I tërheq kërraba nga vetja; sheh interesin e vet.

gaçarrém i² m sh a at G

♦ *krahin* Ferrë e dendur, e ngatërruar.

♦ Dredhë floku.

♦ *sh krahin* Flokë kaçurrela.

gaçarrémk•ë a f sh a at K

♦ Tufë kaçurrelash.

♦ *sh* Flokë kaçurrela.

gaçarrúk•ë a f K Kaçurrel. >**GAÇARREMK•Ë A.**

gaçát a f sh a at A Goditje me latore a sakicë.

gáçe m shq fëm krahin G Babë.

gáçe-gáçe ndajf krahin Hove-hove; herë-herë.

gáč•e ja¹ f sh e et Lopë që shtie, që nuk e mban barrën.

gáč•e ja² f sh e et Grua që lind fëmijë në moshë fare të re.

gáč•e ja³ f sh e et bot (*Colchicum autumnale*) Bimë barishtore e helmët, me lule të bardha në

vjollcë; rritet në kullota me lagështi dhe çel në vjeshtë. >**BAR PLAKASH; LULE VJESHTE.**

gáč•ë a f sh a at K Pupagjel; kokoshkë.

gáč•ëm (i) me (e) *mb* >**GATSH•ËM (i) ME (e).**

gáčim ndajf krahin G

♦ Gati; në gatishmëri.

♦ Afër; pranë.

gaçít•et *vetv G* > **GAÇIT•Ë** (me u).

gaçít•ë (me u) *vetv - (u)* ë *veta III G* Bëhet muzg; bie muzgu; (*qielli i mbrëmjes*) erret.

gaçítj•e a *f G* Errje e qiellit të mbrëmjes; rënie e muzgut.

gaçítun (i e) *mb G* (*Qiell*) i errur në buzëmbërmeje.

gaçítun it (të) *as G* > **GAÇITJ•E A**.

gáçk•ë a *f sh a at bot* (*Brassica oleracea var. capitata*) Lakër e bardhë me kokë ose llaçana.

gaç•ó j *kal G* > **GAÇ•UE** (me).

gaç•úe (me) *kal óva úe krahin G* Gatit; përgatit.

gaçúem (i) e (e) *mb krahin G* I gatitur; i përgatitur.

gadáj•ë a *f sh a at* Baltovinë; vend baltak, me baltë.

gadál *ndajf* Ngadalë.

gadál-gadál *ndajf* Ngadalë.

gadén i *m sh ë ët K* Mjekës kockash për njerëz e kafshë.

gád•ë a *f sh a at orn* > **GAT•Ë A**.

gádi *ndajf G* > **GATI**. [Gadi asht tuj shkue n'mbarim i treti muej (KA).]

gadín•ë a *f sh a at det* Flotilje; flotë e vogël.

gadíshuj t *sh i* **GADISHU•LL LLI**.

gadíshu•ll lli *m sh j jt gjeog* Masë tokësore e rrethuar nga tre anë me ujë. **Gadishulli i Ballkanit.**

Gadishulli Iberik.

gadishullór e *mb gjeog* Në trajtë gadishulli.

gadít *kal krahin bis* Godit; ndreq.

gadít•em *krahin G vetv e* **GADIT**.

gadít•ë (me) *kal a ë G* > **GADIT**.

gadítë (me u) *vetv G* > **GADITEM**.

gadítës i *m sh a at G*

♦ Mjeshtër.

♦ Ndreqës.

gadolín i *m kim* Element kimik ferromagnetik, trivalent i grupit të metaleve të rrallë, i butë e me ngjyrë të argjendte (*simboli Gd*).

gádra-bádra *ndajf J*

♦ Shkeleshko; pa pikë kujdesi.

♦ Keq; me rrëmujë të madhe.

gadhí a *f A* **GAJDHI A**.

gadhúr•ë a *f sh a at A* Gomaricë.

gaf i¹ *m sh e et*

♦ Eshkë.

♦ Kalbësirë e drurit.

gaf i² *m sh a at* > **GAF•Ë A**.

gafaxhësh•ë a *f sh a at f e* **GAFAXHI U²**.

gafaxhí a *m sh j jt G* > **GAFAXHI U²**.

gafaxhí u¹ *m sh j jt G* > **GAFAXHI U²**.

gafaxhí u² *m sh nj njtë bis* Ai që bën gafa.

gafaxhí•e *ja f sh e et f e* **GAFAXHI U²**.

gafaxhíj t *G sh i* **GAFAXHI U²**.

gafaxhínj të *sh i* **GAFAXHI U²**.

gaféll e *mb G* I zgavërt; i gërmuar a i bërë si llagëm.

gafélle *ja f sh e et* *G* Galeri a guvë nën dhe.

gáf•ë a¹ f sh a at bis Fjalë a shprehje fare pa vend; veprim i pamatur ose sjellje fare e pamenduar dhe e gabuar që bie në sy menjëherë; gabim trashanik.

gáf•ë a² f sh a at *G* Zagushi; zabullimë; mot me zagushi.

gáf•ë a³ f sh a at

♦ *krahin* *G* Grahmë e gojës së palarë a të papastër.

♦ *krahin* *G* Erë e keqe e diçkaje që ka zënë të prishet a është prishur.

♦ *K* Ajër i nxehtë; afsh i rëndë.

gáf•ë a⁴ f sh a at ikt *G* (*Seriola dumerili*, *Seriola fasciata*) Peshk i madh me peshë deri 18 kg, i ujërave të Atlantikut dhe Paqësorit, me shirita të errët nga verzat deri te pendët e kurrizit, që rritet në cekëtina nga 20 deri 75 m thellësi.

gáf•ërr rra m sh rra rrat Gur i madh; popël.

gafil *ndajf* Në gjendje të papërgatitur; në befasi. **E zë gafil dikë.**

gafkórr•e ja f sh e et *K* Grua e gjatë pa lezet; gërdhajë.

gafílts•ëm (i) me (e) mb krahin *G* I ngutshëm; që shpërthen lehtë; që shpupurishet si zorra në prush.

gafórr *ndajf* *G* Ngadalë; pa ngut.

gafórráre t f zool Krustace.

gafórr•e ja f sh e et zool Krustace me rreth 80 lloje e ujërave të kripura e të ëmbla, si dhe të steresë në vise tropikale, me madhësi nga 1 mm deri në 40 cm gjerësi, me trup të mbuluar me guaskë të fortë, me 2 pinca dhe 4 palë këmbë të nyjëtua që i japin mundësi të ecin në të gjitha drejtimet. **Gaforre bregu (deti, lumi).**

Gafórr•e ja f

♦ *astr* Yjësi e vogël e gjysmësferës veriore ndërmjet Luanit dhe Binjakëve.

♦ *astr* Shenjë e katërt e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 qershori deri më 22 korrik.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi.

**

Tropiku i Gaforres *gjeog* Paraleli 23°26' në veri të ekuatorit.

gaforrisht *ndajf libr* Si gaforre; shtrembër; mbrapsht.

gafrím i m Shpupurishje e flokëve.

gafr•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ (*Flokët, puplat*) ngatërrohen; shpupurishen.

♦ (*Gjelit të detit etj.*) i ngrihen përpjetë puplat; (*gjeli i detit*) fryhet, ngrefoset; angërdufet.

II pës e GAFRR•OJ.

gafr•ój kal óva úar Shpupurish; ngatërroj (*flokët, puplat*).

gafr•úar ndajf Me flokë të shpupurishur.

gafr•úar (i e) mb I shpupurishur. **Flokë të gafruar nga era.**

gafr•úem (i) e (e) mb *G* >GAFFUAR (i e).

gaft i f *G* Dridhje e ajrit afër sipërfaqes së tokës a ujit, e shkaktuar nga avuj të ngrohtë a të nxehtë.

gafúr *ndajf* *G* Me kurriz të dalë si gungaç.

gafúr•em vetv *G* >GAFURR•Ë (me u).

gafúr•ë (me u) vetv a (u) ë *G* I kërcënohem dikujt; bëj kërcënime.

gafúr•rj•e a f sh e et *G* Kërcënim.

gafúr•run (i e) mb *G* Kërcënues.

gafzérr i m sh a at anat bis Ç Gurmaz. >**GABZHERR I.**

gága ndajf G Falas.

ga-gá onomat Klithmë, gagarisje e patave dhe rosave.

gagác e mb I belbër; belbacak.

gagác i m sh ë ët Njeri i belbër, belbacak. ["Sikur e kemi bërë edhe një herë tjetër bashkë në mos gabohem", tha **gagaçi**. (ED).]

gagác•e ja f sh e et e GAGAÇ I.

ga-ga-gá onomat Klithmë, gagarisje e patave dhe rosave.

gagalís•em vetv a (u) ur A Qesh me të madhe, me zë të lartë. >**HAHARIS•EM.**

gagalísje a f sh e et A E qeshur me të madhe, me zë të lartë.

gagalít jokall G >**GAGALIT•Ë (me).**

gagalít•ë (me) jokall a ë G >**GAGAL•UE (me).**

gagal•ój jokall G >**GAGAL•UE (me).**

gagal•úe (me) jokall óva úe G Qesh me zë të lartë.

gagalúemit (të) as G E qeshur me zë të lartë.

gagarél e mb bis (Njeri) i veshur në mënyrë ekstravagante, për të tërhequr vëmendje.

gagarél i m sh a at bis Njeri i veshur në mënyrë ekstravagante, për të tërhequr vëmendje.

gagarél•e ja f sh e et e GAGAREL I.

gagarím•ë a f sh a at Zë i mprehtë dhe i patës ose rosës; gagaritje.

gagarís kal ta tur >**GAGARIT.**

gagarísje a f sh e et >**GAGARITJ•E A.** [gagarisja e patave të egra nëpër shastar (EM).]

gagarít jokall a ur

♦ *veta III (Pata, rosa)* nxjerr një zë të mprehtë e të ndërprerë, që përsëritet.

♦ *kryes veta III bis* Flet shumë, me vend e pa vend e me një zë të ngjirur; dërdëllit; llomotit. **U bë një orë që gagarit.**

gagarítje a f sh e et

♦ Gagarimë.

♦ *bis* Fjalë të shumta e pa vend, me zë të ngjirur; dërdëllitje; llomotitje.

gagarrâ ni m sh j jt G Kulaç i pjekur në hi.

gagát i m min Jet.

gagazhél ndajf K Ulur në këllqe; galiç; kacul.

gaglár i m sh a at krahin G

♦ *kryes sh* Kakërdhi.

♦ Send i gjatë i mbështjellë si rrotë.

♦ Copë e jashtëqitjes së njeriut e përdredhur si kulaç.

gaglíca-gaglíca ndajf G Plot glasa.

gaglic•et vetv krahin G >**GAGLIC•Ë (me u).**

gaglic•ë a f sh a at kryes sh G Glasa shpendësh.

gaglic•ë (me u) vetv - (u) ur krahin G (Shpendi) lëshon a bën glasën; glas.

gaglic•ón jokall veta III G >**GAGLIC•UE (me).**

gaglic•úe (me) jokall G (Shpendi) lëshon a bën glasën.

gaglicúem (i) e (e) mb G I ndyrë me glasa.

gagth i m sh a at orn (Botaurus stellaris) Shpend shtegtar i familjes së lejlekëve, 70-120 cm i lartë, me pupla ngjyrë kafe të errët e të çelët, që rron në kallamishte të viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë dhe ushqehet me peshq, ngjala, bretkosa, kandrra etj.

gagúç ndajf K Kaliqafë; në shpinë, kaliboç.

gagxhí e m bis (Njeri) që përpiket të hajë e të pijë qyl.

gagxhí u m sh nj një bis Qylxhi; qyler.

gagxhí•e ja f sh e et bis f e GAGXHI U.

gagxhínj të sh i GAGXHI U.

gagjanís jokál a ur krahin E nxjerr jetesën me mundim të madh; jetoj keq e tukeq.

gagjarí a f sh - të Hu për hardhitë e vreshtit.

gagjarrâ ni m sh j jt G >GAGJARI A.

gagjavél i m sh a at krahin G Mullar me degë të shkurtra ku hidhet bari i njomë për t'u tharë.

gagjé ni m sh j jt G Kthetër.

gagjërre t f sh G Të përbrendshme të bagëtisë; rropulli.

gágj•ë a f sh a at anat G Kupë e gjurit.

gagjërrâ ni m G >GAGJARRA NI.

gagjól•e ja f sh e et G Kapicë gurësh.

gagjórre•e ja f sh e et G Bardhak kallaji.

gahalí a f sh - të Ç Pabesi. **E ha me gahali.**

gahás jokál G >GAHAT•Ë (me).

gahát jokál G >GAHAT•Ë (me).

gahát•ë (me) jokál a ë G

♦ Rënkoj.

♦ Bëj uf e buf.

♦ *fig krahin* Lodhem.

gahátun it (të) as vjet G

♦ Rënkim.

♦ Dihatje nga lodhja a sikleti; ufebuf.

♦ *fig krahin* Lodhje.

gajáf i m sh ë ët

♦ Xhep.

♦ Trastë.

gajása ur

I kal E lodh shumë (*dikë*); e mundoj jashtë mase derisa t'i pritet fuqia dhe t'i zihet fryma; bëj që të meket nga të qeshurit ose nga të qarët. **Na gajasi me ato që na tregoi.**

II jokál

♦ Gajasem së qari, së qeshuri.

♦ Më thahet goja; mjakem. **Gajasa për një pikë ujë.**

gajás•em vetv a (u) ur

♦ Lodhem shumë; këputem; më priten fuqitë e më zihet fryma (*nga lodhja*).

♦ Mekem nga të qeshurit ose nga të qarët.

gajásës e mb Shumë i lodhshëm; që të lodh, të këput a të zë frymën.

gajásj•e a f sh e et

♦ Kapitje nga lodhja.

♦ Mekje nga të qeshurit a të qarët.

gajásur (i e) mb

♦ I lodhur, i kapitur a i prerë nga lodhja.

♦ I mbetur pa frymë, i mekur nga të qeshurit a të qarët.

♦ (*Njeri*) i hutuar.

gajásur a (e) f sh a at (të) E qeshur a e qarë me zë të mekur nga lodhja. **Ia dha një të gajasure.**

gaját i m sh e et

♦ Thes.

♦ Qese lëkure.

gajbét i m sh e et *euf* Organ seksual i femrës.

gájboë a f sh a at >**KOSHIQ•E JA.**

gajc e mb *G* I brishtë.

gájd•e ja f sh e et *muz* Vegël frymore me kacek lëkure të butë, me një pipëz me valvula për të fryrë kacekun, me pipëzën e melodisë dhe katër pipëza monotonike.

gajdexhí a m sh j jt *G* >**GAJDEXHI U².**

gajdexhí u¹ m sh j jt *G* **GAJDEXHI U².**

gajdexhí u² m sh nj njtë Ai që i bie gajdes a luan me gajde.

gajdhár i m sh ë ët *G* >**GOMAR I.**

gajdhér i m sh ë ët Skele ndërtimi.

gajdhí a¹ f *A* Hijeshi; bukuri plot nur.

gajdhí a² f sh - të *A* Ngushje; përqaftim; ledhatim.

gajdhúr i m sh ë ët *A, vjet G* Gomar. **Kush e shan gajdhurin ai e ble** *ff u.*

gajdhúr•eja f sh e et *A, vjet G* Gomaricë.

gajdhurí a f *A, vjet G* Gomarí; gomarllëk.

gajéps•em vetv a (u) ur Dëfrej; bëj qejf.

gajépjs•e a f Dëfrim; qejf.

gájës i m sh - it Fëmijë shurraman.

gajganá ja¹ f sh - t *ushq* Fërgesë me vezë, specia e erëza.

gajganá ja² f sh - t *ushq* Ëmbëlsirë me vezë, miell, qumësht e gjalpë, që mbytet me sherbet.

gájger m fiz: **Instrument gajger** instrument për zbulimin dhe matjen e pranisë dhe intensitetit të rrezatimit nga rrezet kozmike ose nga grimcat e lëndëve radioaktive.

gájgë mb (*Arrë*) Arrë me lëvozhgë të butë e të hollë.

gájg•ë a f sh a at Arrë me lëvozhgë të butë e të hollë. **Ca gajga e ca gunga.**

gajíp e mb *G* I çuditshëm; tuhaf.

gájk•ë a f sh a at *krahin G* Vegjëz për rripin e pantallonave.

gájle e ja f sh e et *bis*

♦ Hall; shqetësim; merak. **Kam gajle për dikë. Mos ki gajle. Vë gajle.** [at gjog uki, thot', e preftë,/ gajle mos kie, gjogin ta nxamë! (CV)]

♦ Kokëçarje. **Jetë pa gajle.**

*

Aq kishte gajle Atë priste sa të arrinte atë që donte, tani nuk pyet më.

Gajle e madhe! Punë e madhe!

S'e kam për gajle

♦ E kam fare të lehtë; e bëj kollaj.

♦ Nuk më skuqet faqja, nuk më bën përshtypje; s'e kam për turp.

S'ka gajle! S'prish punë!

gajlé ja f sh - të *J* >**GAJL•E JA.**

gajník u m sh ë ët *krahin G* Rrip i pantallonave.

gajnúr i m sh e et Këmbëngulje.

gajóf•ëa f sh a at *A*

♦ Xhep.

♦ Qese.

gajój t *m sh krahin G* Trungje.

gajóp i *m sh a at A* Vesh a bistak rrushi.

gajót i *m sh ë ët* Trastë.

gajrét jok *al G* >GAJRET•Ë (me).

gajrét i *m bis*

♦ Durim; zemër; guxim. **Bëj gajret!** mos e humb shpresën!; ki durim! **Mbaj me gajret** i jap zemër. [**kur po i mbushej mendja e vet,/ për Shqipnë me b**à gajret (GjF).]

♦ *si pasth, kallëzues* Durim. **Gajret deri nesër!**

gajrét•ë (me) *jok* **al** *ë G* Mbahem; qëndroj fort; bëj durim.

gajrét•ój *jok* **al G >GAJRET•UE (me).**

gajrétsh•ëm (i) me (e) *mb (Njeri)* i durueshëm e shpresëtar; që i jep zemër vetes; që nuk ligështohet lehtë.

gajrét•ué (me) *jok* **al óva úe G** Bëj gajret.

gajtán¹ *mb poet* I hollë e i drejtë. **E ka vetullën gajtan.**

*

E sjell gajtan muhabetin E vërtet si të dua; e dredh sipas qejfit.

gajtán² *mb*

♦ (*Ka a cja*) me qime të murrme.

♦ (*Ka*) i zi me vija si të kuqe.

gajtán i¹ *m sh ë ët* Shirit a gjalmë i përdredhur prej mëndafshi, leshi a pambuku, që u vihet anës veshjeve a rrobave për stoli ose për të mos u dalë thekët; fill i trashë e i përdredhur prej ari, argjendi ose mëndafshi, me të cilin qëndisen a stolisen veshjet.

gajtán i³ *m sh a at krahin G* Masë gjatësie e gjerësie e një gajtani.

gajtán i³ *m sh a at krahin G*

♦ Ka ose cja me qime të murrme.

♦ Ka i zi me vija si të kuqe.

gajtanáq i *m sh e et J*

♦ Shtyllë e karnavaleve.

♦ *bis* Grindje me shamatë.

gajtan•e ia *f sh e et krahin G*

♦ Lopë me qime të errëta.

♦ Dhi e zezë me vija.

gajtanlí e *mb vjet G (Vetull)* e hollë dhe e drejtë.

gajtúm i *m sh e et Ç* Gatim; mënyrë gatimi.

gajt•óhet úa (u) úar *pavet, vetv Ç* Gatuhet.

gajt•ój *kal óva úar Ç* Gatuaj.

gajtúar (i e) *mb Ç* I gatuar.

gajthér•e ja *f sh e et* Skenë. [...si marioneta në gajthëren (skenën) teatrore internacionale (KM).]

gajúsh i *m sh a at* >GAJUSH•Ë A.

gajúsh•ë a *f sh a at*

♦ Shkurre; sh bimë të ulëta pylli.

♦ Fier i lartë.

gak u *m sh ë ët* Derr.

gakth i *m sh a at orn (Botaurus stellaris)* Shpend i familjes së lejlekëve, që gjuan natën dhe njihet nga klithma e fortë në stinën e çiftimit.

**

gakth i vogël *orn (Ixobrychus minutus)* Shpend i familjes së lejlekëve, me gjatësi 40-60 cm, i përhapur në Europë dhe Azinë Perëndimore, që e kalon periudhën e çiftimit në Afrikë.

gal e¹ *mb* > **GALAN E.**

gal e² *mb ant* I Galisë; që ka të bëjë me Galinë, me vendësit dhe banorët e saj.

gal i *m sh ë ët ant* Vendës a banor i Galisë.

galá ja *f sh - të* Festë.

galabér e *mb G (Njeri)* i gjatë pa lezet; gjatahul.

galabér i *m sh a at G* Njeri i gjatë pa lezet; njeri me trup të palidhur.

galabér•e ja *f sh e et G f e* **GALABER I.**

galábrë t *m sh ant ilir* Fis i romanizuar trako-ilir i Dardanisë, në trojet e sotme të Kosovës

Lindore, Serbisë Jugore dhe Maqedonisë Veriore.

galabúc e *mb krahin G I* gjymtë; ulok; galacu.

galabún i *m sh ë ët* Krimb mëndafshi që nuk arrin të krijojë fshikëz.

galacíll•e a *f sh a at bot (Verbascum thapsus)* Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, me lule të verdha që dalin në majë si kalli.

galac•óhem *vetv G > GALAC•UE (me u).*

galacû *ndajf G*

♦ Kruspull; lëmsh. **Mblidhem galacu.**

♦ (*Rri*) ulur me njëren këmbë nën vete dhe me tjetrën të thyer në gju e me shputë në tokë.

galacû ni *m sh j jt G* Ulok.

galac•úe (me u) *vetv G*

♦ Gjymtohem; mbetem ulok, galacu; më zihen këmbët.

♦ Rri ulur me njëren këmbë nën vete dhe tjetrën të thyer në gju e me shputë në tokë.

galacúem (i) e (e) *mb G I* gërmuqur; i kërrusur.

galacún e *mb* Ulok.

galacún i *m sh j jt G > GALACU NI.*

galacún•e ia *f sh e et G f e* **GALACUN I.**

galadrémç e *mb K* Këmbështrembër.

galagúsh *ndajf krahin G* Me krahët rreth qafës së dikujt.

galaksí a *f sh - të astr* Sistem yjesh, mbetjesh yjore, gazesh ndëryjorë, pluhuri dhe lënde të errët të bashkuar nga forca e tërheqjes. **Galaksi spirale (eliptike, e çrregullt). Galaksi xhuxhe (gjigande).**

galaktík e *mb astr* I galaksisë; që ka të bëjë me galaksinë.

galaktík•ë a *f sh a at astr* Galaksi.

galakto- *fjalëform* qumësht-.

galaktocél•ë a *f sh a at mjek* Cist i gjirit që përmban qumësht ose lëndë qumështore.

galaktografí a *f sh - të mjek* Kontroll radiologjik i gjirit dhe kanaleve të qumështit.

galaktografík e *mb mjek* I galaktografisë; që ka të bëjë me galaktografinë.

galaktogjén e *mb (Ushqim)* me përmbajtje qumështi ose që nxit prodhimin e qumështit te gratë.

galaktolíz•ë a *f fizio* Katabolizëm i galaktozës.

galaktomét•ër ri *m sh a at ind* Instrument për matjen e yndyrës në qumësht.

galaktometrík e *mb ind (Pajisje)* e matjes së yndyrës në qumësht.

glaktosemí a *f mjek* Çrregullim gjenetik i rrallë i shkaktuar nga paaftësia e organizmit për të metabolizuar si duhet galaktozën.

galaktóz•ë a *f fizio* Formim i qumështit në gjëndrat e femrës.

galakúq e *mb* I shushatur; hutaq.

galakúq i *m sh ë ët* Njeri i shushatur; shushk; hutaq.

galakúq•e ja f sh e et f e **GALAKUQ I.**

galamáç *ndaif krahin G* Me kurriz të dalë.

galámsh *G*

I ndaif Gërmuq. >**GALACU. Mblidhem galamsh** mblidhem grusht; bëhem një dorë njeri (*nga sëmundja, frika etj.*).

II si kallëzues I mbledhur krspull, lëmsh.

galámsh i *m sh a at G* Njeri i paralizuar plotësisht; ulok.

galámsh•e ja f sh e et G f e **GALAMSH I.**

galamúc *ndaif krahin G* **GALAMSH.**

galán e *mb (Dash) i zi.* [**I ka mustaqet sa dy deshë galana (CV).**]

galán i¹ *m sh ë ët* Dash i zi.

galán i² *m sh ë ët* Kalli misri me kokrra të kuqe e të zeza.

galánt e *mb*

♦ I guximshëm.

♦ (*Qëndrim*) heroik.

♦ (*Burrë*) me sjellje të hijshme prej kavalieri ndaj femrave.

galanterí a f sh - të

♦ *përmb* Sende të imëta prej lëkure, metali, plastike etj. si çanta, dorashka, rripa mesi, rripa orësh, karfíca, furça, krehra, etj.

♦ Punishte për prodhimin e këtyre sendeve.

♦ Dyqan për shitjen e këtyre sendeve.

Galapágos i *m kryes sh gjeog* Grup ishujsh në Paqësorin Jugor, nën shtetin e Ekuadori , të njohur për botën e pasur shtazore.

Galaté ja¹ *f mit gr*

♦ Nimfë deti me të cilën ra në dashuri Polifemi.

♦ Statujë vajze e gdhendur në fildish nga Pigmalioni, së cilës Afërdita i dha jetë.

galavél•e ja f sh e et Lule e hapur.

galavésh e *mb G* Cullak; lakuriq.

galáv•ër ra f sh ra rat

♦ Thupër prej shkoze e bërë lak, me të cilën lidhin trarët a trupat e rëndë për t'i tërhequr tatëpjetë.

♦ Rreth mbrojtës prej hekuri a druri që i vihet qenit në qafë.

galavít kal krahin G >**GALAVIT•Ë (me).**

galavít•em krahin G *vetv dhe pës e* **GALAVIT.** >**GALAVIT•Ë (me u).**

galavít•ë (me) kal a ë krahin G Ngatërroj; kapërthur (*fijet*).

galavít•ë (me u) a (u) ë krahin G

I *vetv veta III (Fijet)* ngatërrohen; kapërthuren; bëhen nyjë.

II pës e **GALAVIT.**

galavítj•e a f krahin G Ngatërrim i fijeve.

galavít•ëm (i) me (e) mb krahin G (Fije) të ngatërruara.

galavítun (i e) mb krahin G

♦ (*Fije*) të ngatërruara.

♦ *fig (Punë)* e ngatërruar; e bërë lëmsh.

galavízhd•ë a f sh a at Njollë.

galbán i m Rrëshirë.

gálbë mb Ç (Dhi) e përhime.

gálb•ë a f sh a at Ç Dhi e përhime.

galc i m sh a at krahin G

♦ Litar i hollë e i shkurtër; tërkuzë e shkurtër.

♦ Brez.

♦ *fig* Njerëz të një moshe; brez.

galčí (me) kal na - G E nxij; e lyej me të zezë.

galčí (me u) na (u) - G

I *vetv* Nxihem; lyhem me të zezë.

II pës e GALČI (me).

galčí•hem G *vetv dhe pës e* **GALČI•J. >GALČI (me u).**

galčí•j kal G >GALČI (me).

galčím•ë (i) e (e) mb G I nxirë; i bërë me të zezë.

galčímj•e a f sh e et G Nxirje.

galčór•e ja f sh e et K Bisht i kokrrës së kungullit.

galdí a f Gëzim; galdim.

galdím i m sh e et Gëzim; festim.

galdís jokall G >GALDIS•Ë (me).

galdís•ë (me) jokall a ë G Lëngo në shtrat.

galdísj•e a f G Lëngim në shtrat.

galdísun (i e) mb G (Njeri) që lëngon në shtrat.

gald•óhem *vetv óva (u) úar* Gëzohem.

gald•ój¹ jokall óva úar Gëzoj; shpreh gëzimin.

gald•ój² jokall óva úar Jetoj; gjëllij.

gald•ój³ kal G >GALD•UE (me).

gald•úe (me) kal óva úe G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Mbaj. **Nuk më galdojnë kambët.**

gladúes e mb Që mbush me gëzim; që galdon.

galdúesh•ëm (i) me (e) mb I mbushur me gëzim; i ngazëllyer.

galé ja f sh - të >GALER•Ë A.

gál•e ja¹ f sh e et bot Lende dushku.

gál•e ja² f Gajle. **S'ka gale** s'ka gjë; s'prish punë.

gál•e ja³ f sh e et *hist f e* **GAL I.**

galéb•e ja f sh e et *vjet G* Bezdi; njeri i bezdisshëm. **I bahem galebe dikujt.**

galéc ndajf G Galuc; ulok; në gjendje të paralizuar.

galecán e mb K (Njeri) i bërë ulok, i paralizuar.

galecán i m sh a at K Ulok; galamsh; njeri i paralizuar.

galecán•e ia f sh e et K f e **GALECAN I.**

galecár e mb (Njeri) lajkatar.

galecár i m sh ë ët Lajkatar.

galecár•e ja f sh e et e **GALECAR I.**

galec•óhem K *vetv e* **GALEC•UE (me u).**

galec•ój kal K >GALEC•UE (me).

galec•úe (me) óva úe K

I *kal* E bëj a lë ulok (*dikë*).

II jokal Bëhem ulok; galamsh. >**GALEC•UE (me u).**
galec•úe (me u) *vetv óva (u) úe* K Bëhem ulok, galamsh.
galecúem (i) e (e) *mb K I* bërë ulok, galamsh
galéd•ër ra f sh ra rat Ibrik teneqeje.
galén•ë a f sh a at min Mineral i ndritshëm me ngjyrë hiri të errët, që përmban squfur e plumb dhe që përdoret për të kapur valët elektromagnetike. **Radio me galenë.**
galeník e mb min (Mineral) galene; që përmban galenë.
galenoíd e mb min >**GALENÍK E.**
galenít i m min >**GALEN•Ë A.**
galér•ë a f sh a at det dhe ant Anije e gjatë, me një kuvertë, me vela ose rrema; anije lufte greko-romake. **Skllav galere** njeri i dënuar të punojë si skllav në anije të tillë.
galéri a¹ f sh - të
 ♦ Zgafellë e gërmuar në faqe mali a në minierë për të nxjerrë xeherorë; kalim i nëndheshëm.
Galeri shfrytëzimi (ajrimi). Balli i galerisë. Gryka (hyrja) e galerisë.
 ♦ Vrimë a zgafelle e gjatë nën tokë ose në dru, e gërryer nga kafshë a kandrra.
galéri a² f sh - të
 ♦ Pjesa më e lartë dhe e dalë si ballkon në një sallë teatri për spektatorët. **Vendet e galerisë. Biletë për galeri.**
 ♦ Ndërtesë ku ruhen dhe ekspozohen vepra arti (*në pikturë, skulpturë etj.*); tërësi e veprave të artit që ruhen dhe ekspozohen në këtë ndërtesë. [**Përfshijë, nën shiun e imtë dukeshin makinat e policisë, pranë Galerisë se Arteve. (IK).**]
 ♦ *let dhe fig* Varg tipash ose figurash në një vepër artistike. **Galeri heronjsh (portretesh, figurash).** [një galeri e gjallë korrupsionistash, kriminelash, pederastash, kodoshash e kontrabanistash (KM).]
galésh i m sh a at krahin G Vend me gurë a shkëmbinj të zinj.
galét•ë a¹ f sh a at Bukë gruri e thatë, si pite, e pjekur dy herë, që rron shumë.
galét•ë a² f sh a at A Fshehtëtirë; vend i fshehtë; guvë e fshehtë.
galexhánt i m sh ë ët tek Pajisje që rregullon nivelin e ujit në depozitën e shkarkimit të nevojtores.
galéz e mb I Uellsit; që ka të bëjë me Uellsin, me banorët a vendësit e tij.
galéz i m sh ë ët Banor a vendës i Uellsit.
galéz•e ja f sh e et f e **GALEZ I.**
gálë mb (Lopë etj.) e zezë.
gál•ë¹ a f sh a at
 ♦ *orn (Corvus monedula)* Shpend i familjes së korbave, me trup pak më të vogël se sorra, me bisht të gjatë, me pendë të zeza në trup e të bardheme në qafë e në bark; cirikokë.
 >**STËRQOK•Ë A.** [Shkab' e shkëmb me poz' e fjálë/ Se ç'na dolle shkrumb e galë (FN).]
gál•ë a² f sh a at
 ♦ Dele e zezë; lopë e zezë.
 ♦ *krahin G* Grua a vajzë zeshkane.
gálë t m sh ant Vendës a banorë të Galisë.
Galí a f gjeog ant Krahinë e Europës Perëndimore e shtrirë në Italinë e veriut, Francë, Belgjikë, Holandë dhe një pjesë të Gjermanisë.
galibá pj krahin G Ndoshta; mbase; belqim.

galibób•ë a f bot G (*Celtis australis*) Dru i lartë i viseve të ngrohta, me lule të bardha a bojëtrëndafili, që bën kokrra të vogla me bisht të gjatë, me fare pak tul e bërthamë të madhe, të cilat nxihen kur piquen. >**CARAC I; KALIBOB•Ë A.**

galíc•ë a¹ f sh a at orn (*Pyrrhonorax graculus*) Shpend i zi i familjes së korbave, i përhapur në Europë, Azi dhe Afrikën e veriut, me sqep të përkulur poshtë, që rron në vise malore dhe në brigje shkëmbore buzë detit.

galíc•ë a² f sh a at >**GALUJ•Ë A.**

♦ Dele e zezë, e galme.

♦ *krahin G* Lopë e zezë.

galíc•ë a³ f sh a at krahin G Grua a vajzë e pafytyrë, e poshtër.

Galici a f gjeog hist Krahinë në Spanjën veriperëndimore.

galíciz•ëm m i m sh ma mat Fjalë a shprehje e huazuar nga frëngjishtja.

galíç ndajf (*Rri, ulem*) me gjunjë të përkulur e duke u mbështetur mbi thembra; në bisht.

galigác ndajf Hipur kalthi.

galík e mb I Galisë; që ka të bëjë me Galinë dhe galët; *tall* francez.

galínáce t f sh orn Rend i shpendëve shtëpiakë ose të egër, ku hyjnë pulat, thëllëzat etj.

galínxh i m sh a at G Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. >**BËRÇUK U;**

BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLAN I; ZANAK U.

Galilé a f gjeog hist Vend në pjesën veriore të Izraelit, ku, sipas Biblës, predikonte Jezu Krishti.

Deti i Galilesë.

galín•ë a f sh a at

♦ Plis i madh dheu.

♦ Gru i shkëputur nga një shkëmb

♦ Zall; gur zalli.

*

E ndjek në gur e në galinë dikë E ndjek hap pas hapi, këmbakëmbës; e ndjek gur më gur e zall më zall.

galínxh i m G

♦ Kalli misri me fare pak kokrra.

♦ *fig* Njeri shumë i shkurtër; shkurtabiq.

galión i m vjet det Anije spanjolle me vela.

galíq e mb G (*Kafshë*) me qime të zezë; qimezezë. >**GALM•Ë (i) E (e).**

galísht ndajf Në gjuhën e galëve të lashtë.

galísht•e ja f Gjuhë keltike e galëve të lashtë.

galíúm i m kim Metal i butë dhe i helmët, me ngjyrë si të argjendit, që shkrin në temperaturë të ulët dhe përdoret në teknikë në vend të zhivës (*simboli Ga*).

galíz•ë a f sh a at Bërrakë.

gálj•e a f A Hall; merak. >**GAJL•E JA.**

galjem•óhem vetv óva (u) úar A Kam hall; merakosem.

galjemúam (i) e (e) mb A I merakosur.

galk•ój kal óva úar I hipi (*kalit, mushkës, gomarit*); ngas (*kalin, mushkën, gomarin etj.*).

gál•më (i) me (e) mb (*Qime*) të murrme; (*lesh*) i dhive të galme.

*

Faqe e galme Faqe e zezë.

galmíqe t f sh krahin Karthje të vogla; krande.

galmúc ndajf G

♦ Shtirirë përdhe, përtokë. **Hedh galmuq.**

♦ Ulur përdhe.

galmúc e *mb* *G* Kurrizdalë.

galmúc i *m sh a at* *G* Njeri kurrizdalë; kurrizo; kurrizmaq; kukan; gërmuqan.

galmuçán e *mb* *G* >**GALMUÇ E.**

galmuçán i *m sh a at* *G* Njeri kurrizdalë; kurrizo; kurrizmaq; kukan; gërmuqan. >**GALMUÇ I.**

galmuçán•e ia *f sh e et* *G f e* **GALMUÇAN I.**

galmúc•e ja *f sh e et* *G f e* **GALMUÇ I.**

galmuçít•em *vetv* *G* >**GALMUÇIT•Ë** (me *u*).

galmuçít•ë (me *u*) *vetv* *a (u)* *ë* *G* Ulem përdhe; rri galmuç.

galmuçítun (i *e*) *mb* *G* I ulur përdhe, galmuç.

galóc *ndajf*

♦ I ulur përdhe.

♦ I ulur galiç; i ulur në bisht.

galofíl e *mb* Që e adhuron ose do Francën dhe kulturën franceze.

galofíl i *m sh ë ët* Ai që e adhuron ose do Francën dhe kulturën franceze.

galofíl•e ja *f sh e et* *f e* **GALOFIL I.**

galofób e *mb* Që e urren Francën dhe kulturën franceze.

galofób i *m sh ë ët* Urryes i Francës dhe kulturës franceze.

galofób•e ja *sh e et* *f e* **GALOFOB I.**

galofóbí a *f* Urrejtje për Francën dhe kulturën franceze.

gal•óhem *vetv* *K* >**GAL•UE** (me *u*).

galój i *m sh - t* *K* Dash i zi.

galomaní a *f* Admirim i tepruar për mënyrën e jetesës dhe kulturën franceze.

galomaniák e *mb* (*Njeri*) që admiron me tepri mënyrën e jetesës dhe kulturën franceze.

galomaniák u *m sh ë ët* Admirues me tepri i mënyrës së jetesës dhe kulturës franceze.

galomaniák•e ja *sh e et* *f e* **GALOMANIAK U.**

galónj•ë a *f sh a at* *J* Pallat; saraj.

galóp *si ndajf* Me galop; me shpejtësi e duke kërcyer.

galóp i *m*

♦ Mënyrë e natyrshme e vrapimit të kalit, me të katër këmbët në ajër njëkohësisht në çdo hap.

Me galop *fig* me shpejtësi. **Nisem me galop** nisem me të shpejtë.

♦ *muz* Valle e vjetër hungareze, me ritëm shumë të shpejtë; muzikë për këtë valle.

galopád•ë a *f sh a at* Vrapim me galop.

galopánt e *mb* I papërmbajtshëm. **Inflacion (tuberkuloz) galopant.**

galop•ój *jokal óva úar* Ngas kalin galop; e lëshoj kalin në galop.

galópthi *ndajf* Me galop; me shpejtësi galopi.

galósh i *m sh a at* *K* Dash i zi, i galmë.

galósh•e ja *f sh e et* Dele e zezë, e galme.

galtím i *m*

♦ Ndyrje e hesës nga kafsha.

♦ Shkel bereqetin, bimët e arës etj.

galtínësi *kallëzues*: **Bie galtinë** këputem nga lodhja, lëngata.

galtín•ë a¹ *f sh a at* *përmb*

♦ Copa gurësh, tullash etj. që rrëzohen prej muresh të rrënuar; handrak.

♦ Plaçkurina; rroba të vjetra.

♦ Tesha të palara prej kohësh.

galtín•ë a² f sh a at Tokë e shkelur dhe e lagët, që lërohet me vështirësi.

galt•óhet *vetv úa (u) úar veta III*

♦ (*Hesa, bari*) ndyhet nga bagëtia.

♦ (*Bereqeti në arë*) shkelet.

galt•ój kal ój úar

♦ *veta III (Kafsha)* ndyn barin a hesën që i vihet përpara.

♦ Shkel (*bereqetin në arë*).

galtúar (i e) mb

♦ (*Hesë, bar*) i ndyrë nga bagëtia.

♦ (*Bereqet*) i shkelur në arë.

galû ni m sh j jt *G* Tufë; turmë njerëzish.

galúar ndajf *Ç* Kaluar; hipur në kalë.

galúc ndajf Ulur në bisht; galiç.

galuc•óhem *vetv krahin G > GALUC•UE (me u).*

galuc•úe (me u) vetv óva (u) úe *krahin G* Përkulem; më del kurrizi, guna e kurrizit; bëhem me kurriz, gungaç.

galucúem (i) e (e) mb *krahin G (Kurriz)* i dalë.

galúc ndajf > GALIÇ, GALUC.

galúc e f sh e et *A* Patate e vogël.

gal•úe (me u) vetv óva (u) úe *K* Kujtohem për diçka; më kujtohet; më bie ndër mend.

galúem (i) e (e) mb *K (Gjë)* që kujtohet.

galúj•ë a f sh a at *krahin G* Lopë e zezë.

galúm ndajf *krahin G* Grumbull.

galumére ndajf *G*

♦ Kapul; kopicë.

♦ Plote përplot; buzë më buzë. **Mbush gotën galumere.**

galumér•e ja f sh e et *G* Kopicë plehrash, hedhurinash.

galún i m sh a at *A*

♦ Gajtan.

♦ Shirit.

galúr e mb *Ç* Syçakërr; vëngërosh.

galúshë mb *G (Dele)* e zezë.

galúsh•ë a f sh a at *G* Dele e zezë.

galvaník e mb *tek (Pilë)* që prodhon rrymë elektrike me anë të reaksionit kimik.

galvaním i m sh e et *tek > GALVANIZIM I.*

galvanizatór i m sh ë ët *tek* Pajisje për galvanizimin e hekurit ose çelikut.

galvanizím i m sh e et

♦ *tek* Veshje e hekurit ose çelikut me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj.

♦ *fig* Vrull a nxitje e përkohshme ose e çastit e dikujt për veprim.

galvaniz•óhet úa (u) úar

I pavet Vishet me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj..

II pës e **GALVANIZ•OJ.**

galvaniz•ój kal óva úar

♦ *tek* Vesh një send metalik me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj.

♦ *fig* I jap (*dikujt*) vrull të përkohshëm; e nxit për një çast (*veprimtarinë e dikujt*).

galvanizúar (i e) mb

- ♦ *tek* I veshur me një shtresë mbrojtëse zinku, ari, argjendi etj.
- ♦ *fig* I nxitur për veprim përkohësisht a për një çast.

galvanizúes e mb tek dhe fig Që galvanizon.

galvano- *fjalëform* Galvano-.

galvanomét•ër ri m sh ra rat fiz Aparat për zbulimin dhe matjen e rrymave të dobëta.

galvanometrí a f fiz Matje e rrymave të dobëta.

galvanometrík e mb fiz I galvanometrisë; i galvanometrit; që ka të bëjë me galvanometrinë ose galvanometrin.

galvanoplastík e mb I elektrogalvanizimit.

galvanoplastík•ë a f fiz Elektrogalvanizim.

galvanoskóp i m sh ë ët fiz Aparat për zbulimin dhe matjen e pranisë dhe drejtimit të rrymës elektrike.

galvanoskopík e mb I galvanoskopit; që ka të bëjë me galvanoskopin.

galvanoterapí a f mjek Terapi me anë të rrymës elektrike.

galvanotipí a f shtyp Electrotipe.

gall i m sh e et G

- ♦ Kërcell misri; kallm.
- ♦ *krahin* Pjesë e sipërme e bimës së misrit.

galláber e mb

- ♦ (*Lule*) me petla shumë të hapura.
- ♦ (*Lakër, sallatë*) e hapur tepër.
- ♦ (*Plagë*) me buzë të pangjitura, të hapura.

gallabér•e ja f sh e et Lule, lakër, sallatë etj. me fletë shumë të hapura.

gallabíq•ë a f sh a at krahin G Lende dushku; gogliqe.

gallagán i m sh ë ët mospërf Njeri me trup shumë të gjatë e të hollë dhe jo të hijshëm, gjataman; stërhell.

gallahút•ë a f sh a at mospërf Vajzë me trup shumë të gjatë e të hollë dhe jo të hijshëm.

gallakúq e mb G Mendjetrashë.

gallamá ni m sh a at G Pellg i lumit.

gallamárde ndajf G

- ♦ (*Bie shi*) me rrëmbim.
- ♦ (*Hidhem, sulem*) me tërbim; hovshëm; me hov të madh.

gallamásh e mb I çalë; çalok.

gallamásh i m sh ë ët Çalaman; çalok.

gallamásh•e ja f sh e et Grua a vajzë e çalë; çalamane; çaloke.

gallám•ë a f sh a at G

- ♦ Gallatë.
- ♦ Zhurmë e madhe; potere.
- ♦ Britma.

gallandísh•ë a f sh a at orn A Dallëndyshe.

gallaník u m Vatër e zjarrit; vatër e oxhakut.

gallárë mb Ç (Dhen) pëlleja; qumështore.

gallár•ë a f sh a at Ç Bagëti pëlleja; qumështore.

gallataxhesh•ë a f sh a at f e GALLATAXHI U².

gallataxhí a m sh j jt G >GALLATAXHI U².

gallataxhí u¹ *m sh j jt G* > **GALLATAXHI U²**.

gallataxhí u² *m sh ë ët Ai që ka qejf të bëjë gallatë.*

gallataxhí•e *ja f sh e et f e* **GALLATAXHI U**.

gallát•ë *a f bis* Zhurmë bisedash, të qeshurash e shakarash me zë të lartë. **Bëj gallatë.**

galla•úe (me) *jokal ói úe krahin G (Bima)* ngallon; mbin; del nga dheu.

gallaújë *ndaif G* Me rrobat etj. të lagura.

gallaúshka *ndaif K (Mbaj dikë)* në shpinë; kalakic; kaliboç.

gallavízd kal G > **GALLAVIZD•Ë (me)**.

gallavízd•ë (me) *kal a ë G* Mbush me të ngjeshur; rrasallit.

gallavízdj•e a f G Mbushje me të ngjeshur; rrasallitje.

gallavízdun (i e) *mb G I* mbushur me të ngjeshur; i rrasallitur.

galldí a f sh - të

♦ Dasharmirësi.

♦ Vullnet i mirë.

galldí m G Galdim; gëzim. [...e rrethon, po, një jetë, një gjallni, një galldim, një gaz, si gazi i prendverës së rruzullimit! (GjF).]

gallét•ë a f sh a at A Enë e drunjtë për ujë.

galléjt kal krahin G > **GALËJT•Ë (me)**.

galléjt•ë (me) *kal a ë krahin G* Nxit; nguc; shtyj (*dikë të bëjë diçka*).

gallëzím i m sh e et > **GALDIM I**.

gallëz•ój jokal óva úar Gëzoj; kam gëzim; gëzohem. > **GALD•OJ**.

gallgán•ë a f sh e et bis anat Kockë e kombikut.

gallícón jokal krahin G > **GALLIC•UE (me)**.

gallíc•úe (me) *jokal ói úe veta III krahin G (Misri)* nxjerr kallirin.

gallím i m G Mbirje e misrit.

gallít jokal G > **GALLIT•Ë (me)**.

gallít•ë (me) *jokal i ë G (Misri)* mbin.

gallítj•e a f G Mbirje e misrit.

gallm i m sh e et Nxitje, ngucje a shtytje për veprim.

gallmím i¹ m sh e et G > **GALLM I**.

gallmím i² m sh e et krahin Gozhdim.

gallm•óhem G vetv dhe pës e **GALLM•OJ**. > **GALLM•UE (me u)**.

gallm•ój¹ kal > **GALLM•UE (me)**.

gallm•ój² kal krahin Gozhdoj.

gallmúar (i e) *mb krahin I* gozhduar.

gallm•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Nxit, nguc a shtyj për veprim (*dikë*).

♦ E shtrëngo (*dikë*) të bëjë diçka.

♦ E zhyt (*veten*) në borxhe.

gallm•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv

♦ Nxitem a shtyhem të bëj diçka.

♦ Zhytem në borxhe.

II pës e **GALLM•UE (me)**.

gallmúem (i) e (e) *mb G*

♦ I nxitur a shtyrë të bëjë diçka.

♦ I zhytur në borxhe.

gall•ó úa *m sh ónj ónjtë orn* Ç Gjel deti; angërduf.

gallóf i *m sh ë ët*

♦ *orn* Korb i bardhë.

♦ *ent* Mashkull i galës.

♦ *shar* Njeri trupmadh, i ngathët dhe i pahijshëm; njeri i trashë nga mendja; guhak.

gallóf•ë a f sh a at Xhep.

gallój a *m sh a at krahin G*

♦ Ka brirëgjatë.

♦ Gjedh i zi.

♦ *fig* Njeri zeshkan.

gall•ój kal krahin G >GALL•UE (me).

gallójc•ë a f sh a at krahin G Grua që hedh grurin në lëmë për të larguar bykun.

gallónj•ë a f sh a at Korridor.

gallór•e ja f sh e et *bot* Bimë barishtore si kaçubë e gjerë, që mbin nëpër ara dhe dëmton të lashtat.

gallósh•e ja f kryes sh e et

♦ Këpucë prej gome pa lidhëse, që mbathen përmbi këpucët e zakonshme, për të mbrojtur këmbët dhe këpucët nga lagështira.

♦ *bis* Shoshone (prej) gome a plastike.

gall•p bi *m A* Mjeshtëri; zotësi.

gall•úe (me) *kal óva úe krahin G* Hedh (*grurin etj.*) për të larguar bykun.

gallúem (i) e (e) *mb krahin G (Grurë etj.)* i hedhur për të larguar bykun.

gallújë *mb G (Ngjyrë)* e errët; e zeshkët.

gallúj•ë a f G

♦ Lopë brimadhe.

♦ Kafshë me qime të murrme.

♦ *fig* Grua a vajzë zeshkane.

gallúst•ër ra f sh ra rat *det* Port-hole.

gallúsht•ër ra f sh a at

♦ Shkurre. [*bân çerdhen neper gallushtra të stënavet t'ashklatisuna (GjF).*]

♦ Fshehësirë; vend i fshehtë; strofull.

gallzít kal K >GALLZIT•Ë (me).

gallzít•em K *vetv dhe pës e* **GALLZIT•Ë (me u).**

gallzít•ë (me) *kal a ë K* Shtyj; nxit; i jap shtysë (*dikujt*); e ndez (*dikë*); i shtie ndezën dikujt.

gallzít•ë (me u) a (u) *ë K pës e* **GAZIT•Ë (me).**

gallzítj•e a f sh e et K Shtytje; nxitje.

gallzítun (i e) *mb K I* shtyrë; i nxitur.

gam *onomat* Tingull i klithmës e qenit kur leh. >**GAM-GAM.**

gáma *si mb: Rreze gama fiz* rreze depërtuese të krijuara nga radiumi dhe lëndë të tjera radioaktive.

Gamajún i *m mit sll* Shpend profetik me kokë gruaje.

gamaqéns e *mb J (Njeri)* i grindur; grindavec.

gamaqéns i *m sh a at J* Njeri i grindur; grindavec.

gambále t f sh J Copë (prej) doku a lëkure, që mbërthehet mbi këpucë, në qafën e këmbës, si pjesë e veshjes së ushtarit a të ushtarakut. >**KËMBAL•E JA.**

Gámibia *f gjeog* Republikë në Afrikën Perëndimore, e kufizuar me Senegalin.

gambít i m

♦ *sport* Falje e një ushtari a figure të lehtë për të fituar pozicion që në fillim të lojës (*në shah*).

♦ *fig* Manovër taktike për të krijuar epërsi.

gamç

I *ndaif* Me kurriz të dalë si gungë.

II *mb* Kurrizdalë; gungaç.

gamelís *jokal G* > **GAMELIT•Ë (me).**

gamelís•ë (me) *jokal a ë G* > **GAMELIT•Ë (me).**

gamelísun it (të) *as G* Gjurulldi.

gamelít•ë (me) *jokal a ë G* Bëj gjurulldi.

gamér•e ja f sh e et G Pirg gurësh; muranë.

gamét•ë a f sh e et bio Qelizë seksuale riprodhuese që përmban një palë kromosome të paçiftëzuara.

gametocít i m sh e et bio Qelizë që ndahet për të krijuar gamete.

gametogjenéz•ë a f bio Formim i gametave.

gám•ë a f sh a at

♦ Shkronja e tretë e alfabetit të greqishtes (Γ, γ).

♦ *muz* Seri e plotë e notave të njohura, që mund të nxjerrë zëri ose vegla; varg ngjitës ose zbritës i tetë notave, të rregulluara sipas radhës së natyrshme të tingujve brenda një oktave.

♦ *fig* Tërësi e sendeve ose dukurive që kanë veçoritë e veta dhe që vijnë një pas një sipas një shkallëzimi. **Gama e ngjyrave (prodhimeve, çështjeve).**

gama globulinë kim bio Proteinë në plazmën e gjakut që përmban kundërtrupa për mbrojtjen e organizmit nga sëmundje të ndryshme.

gám•ën na f sh a at krahin G Rrëpirë.

gám•ërr rra¹ f G

♦ Karrem për të ushqyer grepin e peshkimit; grep me gjithë karrem.

♦ Varg krimbash për të zënë ngjala.

gám•ërr rra² f sh rra rrat G Mikrob.

gám•ërr rra³ f sh rra rrat inv G Lloji më i vogël i karkalecave të detit, rreth 2 cm i gjatë.

gám•ërr rra⁴ f sh a at G Shkas për të mos bërë diçka. **Qit gamrra.**

gam-gám onomat Klithmë e qenit kur leh.

gam-gáme t f sh

♦ Lehje e qenit.

♦ Fjalë a grindje me zë të lartë. **Bëj gam-gam** flas me zë të lartë. **Mjaft me gam-game** mjaft u grinde.

gam-gum onomat > **GAM-GAM.**

gamilár i m sh ë ët Karvanar a qiraxhi me gamile; ai që nget gamilen.

gamíle si mb J I ndotur; i bërë pis.

gamíl•e ja f sh e et zool > **DEVE JA.**

gamile me një gungë Gamile e shpejtë, e stërvitur për ta ngarë e për gara; dromedar.

gamile pardale Gjirafë.

gamíll i m sh a at inv vjet G Kërmill.

gamináçe t f sh Naze; ojna.

gamít *jokal G* > **GAMIT•Ë** (me).

gamít•ë (me) *a ë G*

♦ *veta III (Qeni)* leh; bën gam-gam.

♦ *keq* Leh; bërtas kot.

gamítj•e *a f sh e et* Lehje e qenit.

gamshalësh *e mb G* > **GAMSHALESHK E.**

gamshalëshk *e mb G*

♦ Hutaq; torollak.

♦ Leshko; kokëtrashë.

gamthét•em *vetv G* > **GAMTHET**

gamthét•ë (me **u**) *vetv a (u) ë G* Ngjitem (*pas dikujt*).

gamthétun (i **e**) *mb G I* ngjitur.

gamúc *i m sh ë ët* Kërriç gomari.

gámu *j t sh i* **GAMU•LL LLI.**

gamúl•e *ja f sh e et*

♦ Kapicë; pìrg; breg (*dheu*).

♦ Muranë; pìrg me gurë.

gámu•ll lli *m sh j jt* Ujëvarë.

gamúll•ë *a f sh a at* Kapicë; grumbull.

gamút *jokal K* > **GAMUT•Ë** (me).

gamút•em *vetv K* > **GAMUT•Ë** (me **u**).

gamút•ë (me) *jokal a ë K* Shaj me fjalë të ndyra.

gamút•ë (me **u**) *vetv a (u) ë K* Shahem me fjalë të ndyra me dikë.

gamútj•e *a f sh e et K* Të shara me fjalë të ndyra.

-gan *prapasht (formon mbiemra nga emra):* **laragan.**

ganáll *i m sh e et krahin G* Vend i thellë në ujë; gropë e thellë në ujë.

gand *ndaif G* Padashur; rastësisht. [**Poqese shkel ti bukën gand,/ Çoje prej toke, puthe e vene në ballë!** (MC).] **Pushka u shkreh gand.**

*

Më shkon gand Më shkon dëm, pa dobi (*mundi etj.*).

gand *i m sh e et E* metë trupore e mbetur nga një sëmundje a dëmtim; cen. **S'i gjeti gand.**

gandáj *të sh i* **GANDA•LL LLI.**

gandá•ll lli *m sh j jt G*

♦ Pellg i vogël; hurdhë.

♦ Baltovinë; vend me baltë.

gandáv *kal G* > **GANDAV•Ë** (me).

gandáv•em *G vetv dhe pës e* **GANDAV.** > **GANDAV•Ë** (me **u**).

gandáv•ë (me) *kal a ë G*

♦ > **GAND•OJ.**

♦ Rëndoj; i vë ngarkesë të rëndë.

♦ *fig* I ngarkoj një barrë a detyrë të rëndë (*dikujt*).

gandáv•ë (me **u**) *a (u) ë vetv dhe pës G*

♦ > **GAND•OHEM.**

♦ Ngarkohem rëndë; marr përsipër një barrë të rëndë.

gandávj•e *a f G* Barrosje; ngarkim me barrë të rëndë.

gandávtë (i **e**) *mb dhe fig G* I ngarkuar me barrë të rëndë.

gandávun (i e) mb G > GANDAVTË (i e).

gandávun it (të) as G > GANDAVJ•E A.

gandím i m sh e et Lëndim i një pjese të trupit nga përplasja.

gandíst e mb fil, pol I Gandit dhe gandizmit; që ka të bëjë me Gandin dhe parimet e tij.

gandíst i m fil, pol Pasues i gandizmit.

gandíst•e ja f sh e et fil, pol f e GANDIST I.

gandíz•ëm mi em fil, pol Parime të Gandit, udhëheqësit shpirtëror dhe politikanit indian, që bënë thirrje për reforma shoqërore e politike përmes qëndresës pasive dhe mosbashkëpunimit me sundimtarët e Indisë.

gand•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Lëndohem; vritem; lëndo një pjesë të trupit.

♦ Bëhem a mbetem me cen nga një sëmundje a lëndim.

II pës e GAND•OJ.

gand•ój kal óva úar

♦ Lëndo (një pjesë të trupit) duke e përplasur a goditur.

♦ E gjymtoj; e lë me cen (dikë).

♦ fig Lëndo; fyej; cenoj. **Gandoj me fjalë.**

gandrri a f G

♦ Cen; e metë.

♦ Problem i pazgjidhur; ngatërresë.

gandsím i m G Mallëngjim; prekje.

gands•óhem G vetv dhe pës e GANDS•OJ. > GANDS•UE (me u).

gands•ój kal G > GANDS•UE (me).

gands•úe (me) kal óva úe G Mallëngjej; prek.

gands•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Prekem; mallëngjehem.

II pës e GANDS•UE (me).

gandsúem (i) e (e) mb G I mallëngjyer.

ganéc e mb G

♦ I fëlliqët; i gërditshëm.

♦ I dobët; kockëdalë.

ganéc i¹ m sh ë ët mit Figurë e përfytyruar si një burrë shumë i dobët, që u tregon udhën shtrigave dhe i ndihmon; shtrigan.

ganéc i² m sh ë ët keq Kodosh.

ganéc i³ m sh a at G Njeri kockëdalë.

ganéc•e ja f sh e et f e GANEC I^{2,3}.

ganecí a f Punë e kodoshit.

Ganësh•ë a m mit hind Perëndi e urtësisë dhe profecisë, që largon pengesat dhe shkatërron të keqen.

ganéz e mb I Ganës; që ka të bëjë me Ganën, me vendësit dhe banorët e saj.

ganéz i m sh ë ët Vendës a banor i Ganës.

ganéz•e ja f sh e et f e GANEZ I.

gán•ë a¹ f sh a at tek Vegël e mprehtë metalike, e lugët, për të gërryer a gdhendur drurin; gërries druri.

gán•ë a² f Papastërti; pisllek.

Gán•ë a f gjeog Republikë në Afrikën Perëndimore, në brigjet e Gjirit të Guinesë.

Gang u m gjeog Lumë i shenjtë i hinduve, 2 525 km i gjatë, rrjedh nga Himalajet Jugore dhe derdhet në Gjirin e Bengalit.

Gáng•ë a f mit hind Perëndeshë e Gangut, lumit të shenjtë të hinduve.

gáng•ër ra f sh ra rat zool Verore; bishtfultere; lopatëz.

gáng•ërr rra f krahin G Varg për peshkimin e ngjalave.

ganglión i m sh e et anat Strukturë e sistemit nervor e përbërë nga grup qelizash ose neuronesh.

gángo ja m sh - t bis Gangster; rrugaç. **Gangot e shkollës (mëhallës).**

gangrén•ë a f sh a at

♦ *mjek* Kalbëzim ose shkatërrim i indeve të një pjese të organizmit për mungesë gjaku; vend i kalbëzuar në një pjesë të trupit a organ. **Gangrenë e thatë (njomë).** **Gangrenë në krah (mushkëri).** **Gangrenë me qelb.**

♦ *fig* Diçka që bren vazhdimisht dhe shkatërron dalëngadalë.

gangrenizím i m sh e et mjek Kalbëzim nga gangrena.

gangreniz•óhet vetv úa (u) úar mjek Bëhet gangrenë.

gangrenizúar (i e) mb I dëmtuar nga gangrena. **Këmbë e gangrenizuar.**

gangrenór e mb

♦ *mjek (Plagë)* e bërë gangrenë; që është gangrenë; që ka natyrën e gangrenës. **Shfaqje gangrenore.**

♦ *libr* Që bren vazhdimisht e shkatërron dalëngadalë si një gangrenë.

gangrenóz e mb mjek>GANGRENOR E.

gangstér i m sh ë ët Pjesëtar i bandave të krimit.[**një gangster ballkanik e i përgjakun me gjestet e një borgjezi të përshpirtshëm ... (KM).**]

gangsteríz•ëm mi m Përdorim i organizuar i dhunës, frikësimit etj. për të nxjerrë fitime vetjake; veprimtari e organizuar e gangsterëve; veprim e sjellje prej gangsteri; banditizëm.

gángull ndajf Pa e ndarë; krejt; tërë. **Vezë gangull** vezë e fërguar pa e copëtuar a rrahur. **E pjek pulën gangull.**

gangullár i m sh ë ët anat A Nofull e poshtme.

gangull•óhem vetv G >GANGULL•UE (me u).

gangull•ój kal G >GANGULL•UE (me).

gangullsí a G f Plotësi; tërësi.

gangull•úe (me) kal óva úe G Grumbulloj.

gangull•úe (me u) vetv G Grumbullohem.

gangullúem (i) e (e) mb G I grumbulluar.

gangullúem it (të) as G Grumbullim; mbledhje grumbull.

gángj•e ja f sh e et G Syth i bimës.

ganí a f Pjellori; prodhimtari.

Ganiméd i m mit gr Djalë i pashëm; kupëmbajtës i perëndive.

ganísh•ëm (i) me (e) mb Pjellor; prodhimtar.

ganós kal a ur J

♦ *tek* Kallajis.

♦ *tek* Glazuroj (*qeramikën*).

♦ *fig* Laturis; ndyj; bëj pis.

ganós•et - (u) ur tek J pavet dhe pës e **GANOS.**

ganósj•e a f J

♦ Kallajisje e enëve të bakrit.

♦ Glazurim i qeramikës.

♦ *fig* Laturisje; ndyrje.

ganósur (i e) mb J

♦ (*Enë bakri*) e kallajisur.

♦ (*Qeramikë*) e glazuruar

♦ *fig* I laturisur; i ndyrë; i bërë pis.

Gansú i m gjeog Krahinë në pjesën veriperëndimore të Kinës, midis Mongolisë dhe Tibetit.

gant ndajf krahin G Pa dashje; gand.

Gánxh i m gjeog >GANG U.

gánxh•ë a f sh a at >KANXH•Ë A.

gânzh a m sh a at krahin G Misër kokërrzi.

ganjún i m sh ë ët A

♦ Djalë.

♦ Bir.

gap ndajf Hapur. >GAPËRR.

gapát jokál G >GAPAT•Ë (me).

gapát•ë (me) jokál i ë veta III G (Pata) lëshon një zë të mprehtë e të ndërprerë; gagarit.

gapátun it (të) as G Gagaritje e patës.

gápërr ndajf

♦ Krejt i hapur e i zgurdulluar. **Mbeti me sytë gapërr. I bëj sytë gapërr.**

♦ Me vrull të madh e me sy të zgurdulluar si i çmendur a i tërbuar; me lakmi të madhe; si i pangopur.

**

I bëhem gapërr I ngjitem e s'i shqitem dikujt; i bëhem ferrë.

gáp•ërr rra f ndërt G Gërshërë(z) e çatisë.

gapërr•ój kal óva úar I bëj sytë gapërr; i hap fort (*sytë*); zgurdulloj (*sytë*) e i ngul në një pikë.

gapërrúar (i e) mb (Sy) të hapur fort; të zgurdulluar.

gap-gúp onomat Zhurmë e goditjeve të forta e të njëpasnjëshme.

gap-gýp onomat >GAP-GYP.

gapthét•em vetv a (u) ur G >GATHPET•Ë (me u).

gapthét•ë (me u) vetv G Kacafytem, përleshem fytafyt; kapërthehem.

gapthétj•e a f sh e et G Kacafytje; përleshje fytafyt; kapërthim.

gaptahétun (i e) mb G I kacafytur; i kapërthyer.

gápu (i e) mb A Madhështor.

gápur (i e) mb A (Lule) e hapur, e çelur. [**Lule ljiri të gapura** (JDR).]

gáqe t f sh Pantallona leshi të gjera (*në disa zona të Shqipërisë Veriore*).

Gáq•o ua m shkurt i Jorgaq; Jorgo.

gar i m G Përcëllim; djegie e sipërfaqshme. **Merr gar** përcëllohet; përzhitet

gara- fjalëform >GARRA-.

garác•ë a f sh a at A, G

♦ Vathë dhensh.

♦ Kasolle e bulmetit.

♦ Tufë dhensh.

garác e f sh e et Garraq.

garáf•ë a f sh a at Karafë; kanë uji.

garagáč•ë a f sh a at orn (Pica pica) Laraskë bishtgjatë.

garagúc ndajf *G* Lakuriq; zhveshur.

garagúc i m sh a at *krahin G*

♦ *zool* Lakuriqës; lakuriq nate.

♦ *shar* Pispiruiq; njeri që pispilloset pa shije.

garáks•em *vetv a (u) ur J* Gatitem; bëhem gati për diçka.

garáksur (i e) *mb A (Ditë)* që zbardhëllon, që agon.

garamél i m sh e et *K* Kumbull e tharë në degë.

garamét i m sh e et >**GARRAMET I.**

garanci a f sh - të

♦ *drejt* Siguri që i jepet dikujt për një të drejtë të ligjshme. **Garanci juridike (ligjore).**

♦ Siguri që prodhuesi e shitësi i jep blerësit për cilësinë e mallit për një kohë të caktuar; përgjegjësi e prodhuesit dhe e shitësit që lind nga kjo siguri; kohë sa zgjat kjo siguri. **Garanci gjashtëmujore (njëvjeçare). Fleta e garancisë. Shitje (blerje) me garanci.**

♦ *Send me vlerë (mall, para etj.)*, që depozitohet ose i jepet dikujt për të siguruar diçka.

Garanci bankare. Derdh (tërheq) garancinë.

♦ *fig* Kusht a faktor që siguron suksesin e diçkaje; mbështetje e sigurt për diçka; siguri.

Garanci për fitoren.

♦ *dipl* Sigurim që japin dy a më shumë shtete për të zbatuar një marrëveshje ndërkombëtare; tërësi e detyrimeve që rrjedhin nga kjo.

garanësh•ë a f sh a at *K* Dele për lesh.

garánt i m sh ë ët Ai që merr përsipër ose detyrohet të përgjigjet materialisht a moralisht për aftësinë, për veprimet a për sjelljen e dikujt tjetër ose për cilësinë e një malli; ai që jep a lëshon garanci; dorëzanë. [shumëkushi i padjallëzuem apor edhe naiv në Shqipni, ka arritë me pa n'atë kohë në "Malokun e Matit" (simbas F. Konicës) njeriun e aftë dhe garant për shpëtimin e Atdheut (KM).]

garánt•e ja f sh e et f e **GARANT E.**

garantí a f sh - të >**GARANCI A.**

garantím i m sh e et Dhënie e garancisë.

garant•óhem óva (u) úar

I vetv Marr përgjegjësinë për dikë a diçka dhe përgjigjem materialisht a moralisht për të; bëhem garant për dikë a diçka; bëhem dorëzanë, dorëzanhem. **Garantohem për mallin.**

Garantohem unë për ty.

II pës e GARANT•OJ.

garant•ój óva úar

I kal

♦ *Ia bëj (dikujt)* të mundshme e të sigurt diçka; i krijoj kushtet që ta ketë të sigurt diçka; siguroj.

I garanton punë. I garanton jetën. E garanton me ligj.

♦ *I jap (dikujt)* siguri të plotë; pohoj me përgjegjësi të plotë se diçka është ashtu si them unë, e marr përsipër; siguroj. - **Kush më garanton për këtë?- Të garantoj unë.**

♦ *vjet* Siguroj. **Garantoj jetën (shtëpinë, mallin).**

II jokal Marr përsipër ose detyrohem të përgjigjem materialisht a moralisht për dikë a diçka; hyj dorëzanë, dorëzanhem; bëhem garant; garantohem. **Garantoj unë për atë.**

garantúar (i e) *mb*

♦ *(E drejtë etj.)* e sigurt, e plotë dhe e pacenueshme.

♦ *vjet* (Treg) i mbështetur në sistemin e triskëtimit. **Mallra të garantuara.**

garantúes e mb Që jep siguri a garanton.

garantúes i m sh - it Ai që bëhet garant, që hyn dorëzanë.

garantúes•e ja f sh e et f e GARANTUES I.

garantúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të garantohet a sigurohet.

garáč•e ja f sh e et>GARRAÇ I.

garáq•e ja f sh e et

♦ Guackë e vogël.

♦ >GARROQ•E JA.

garashán e mb K (Dhi) çile në të zezë.

garásh•ë a f krahin G Dhi çile në të zezë.

garatúll i m sh a at A Vazo (prej) balte.

garavác i m sh ë ët G Galacun; ulok.

garaváq e mb krahin G I ngrirë; i mpitë.

garavéll i m sh a at G

♦ Njeri i rëndë në lëvizje.

♦ Njeri me dorë të rëndë.

garavéll•e ja f sh e et f e GARAVELL I.

garavésh kal krahin G >GARAVESH•Ë (me).

garavésh i m sh a at ushq G Biskotë me rrush të thatë.

garavésh•em krahin G vetv e GARAVESH. >GARAVESH•Ë (me u).

garavésh•ë (me) kal a ë krahin G: Garavesh turinjhtë var buzët i mërzhitur.

garavésh•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Var buzët i mërzhitur.

garavéshun (i e) mb krahin G Buzëvarur; i mërzhitur.

garáz i m sh e et

♦ Smirë; zili.

♦ Armiqësim; prishje (me shokun).

garazísht ndajf bis

♦ Me smirë; me zili.

♦ Me armiqësi; me inat.

garázh i m sh e et

♦ Vend i mbuluar, i rrethuar a i mbyllur, ku lihet automjeti kur nuk është në punë. **Shtëpi me dy garazhe.**

♦ Vend ku pastrohen e ndreqen automjetet. **Punëtor i garazhit (garazhi).**

garazhíst i m sh ë ët Punëtor garazhi.

garb i m Erë e perëndimit.

gárb•e ja f sh e et

♦ Poçe me grykë të thyer.

♦ >GARB•Ë A.

gárbë mb (Zë) i ngjirur; i çjerrë.

gárb•ë a¹ f sh a at

♦ Vazo lulesh.

♦ Oturak.

gárb•ë a² f sh a at Çallatë në tehun e thikës a të një vegle tjetër prerëse. **U bë thika (drapri, kosa, sëpata) me garba.**

garbí a f meteo Erë e jugperëndimit; erë shiu.

gárbuj t sh i GARBU•LL LLI.

garbu•ll lli m sh j jt Bar për largimin a shfarosjen e mizave.

gard i m sh e et A Gardh.

gardalín•ë a f sh a at orn (*Carduelis carduelis, fringilla carduelis*) > **KRYEARTËZ A.**

gardelín•ë a f orn > **GARDALIN•Ë A.**

gárd•ë a f sh a at

♦ *usht* Repart me trupa të zgjedhura që mbahen për të mbrojtur a për të ruajtur udhëheqësit e drejtuesit e lartë të një vendi; repart që kryen shërbimin e nderit me rastin e pritjes e të përcjelljes së kryetarëve të shteteve të tjera. **Garda kombëtare. Garda mbretërore (perandorake). Garda civile. Garda e republikës. Banda e gardës. Uniforma e gardës. Flamuri i gardës.** [... krijoi me lulen e djalërisë një trupë të zgjedhur që Barleti e quan "garda pretoriane".(AE)]

♦ *fig* Tërësi e aktivistëve të shquar në një fushë të veprimtarisë shoqërore; tërësi e luftëtarëve besnikë e të vendosur për një çështje të madhe; brez luftëtarësh të një moshe ose që kanë marrë pjesë në një revolucion a në një ngjarje tjetër me rëndësi të veçantë historike. **Garda e vjetër (re).**

Gárd•ë a f gjeog Liqen në Italinë Veriore.

gardërob•ë a f sh a at

♦ Dollap i veçantë ku vihen zakonisht veshjet; *përmb* rroba që mbahen në këtë dollap; të gjitha rrobat e sipërme vetjake që ka dikush. **Gardërobë e madhe (vogël). Gardërobë e pasur. Gardërobë me pasqyrë.** [Ti je një pardesy/ dhe bota të duket si një sallon mode,/ ku parakalon si pardesy e dalë prej gardërobe. (BXh).]

♦ Vend i veçantë në tremen e një teatri a institucioni tjetër, në restorant, ndërmarrje etj., ku lihen e ruhen veshjet e sipërme.

gardërobíst i m sh ë ët Ai që shërben në një gardërobë.

gardërobíst•e ja f sh e et f e **GARDËROBIST I.**

gardían i m sh ë ët Rojtar i qelive të burgut; rojtar burgu.

gardían•e ia f e **GARDIAN I.**

gardíst i m sh ë ët Pjesëtar i gardës. **Gardistët e kuq hist.**

gardíst•e ja f sh e et f e **GARDIST I.**

gardulíq•e ja f sh e et orn A > **GARDHULIQ I.**

gardullësh•ë a f sh a at orn (*Merops apiaster*) Zog me ngjyra të ndritura, me sqep të gjatë e të përkulur, i përhapur kryesisht në Afrikë e Azi, si dhe në Europën Jugore, që bën fole si tunel në brigje ranore të lumenjve dhe ushqehet me kandrra fluturake, kryesisht me bletë, të cilave ua heq thumbin duke i përplasur.

gardh si kallëzues: Bëhemi gardh shtrëngojmë radhët për t'u mbrojtur.

gardh i m sh e et dhe gjërdhe gjërdhet

♦ Thurimë me purteka, thupra a driza, tela etj. rretheqark një kopshti, are, oborri etj.; rrethim i një vendi me thurma të tilla. **Hu gardhi. Rrethoj me gjërdhe.**

♦ Radhë e shtrënguar njerëzish zakonisht të lidhur dorë për dorë; varg i ngjeshur sendesh, që pengojnë kalimin. **Gardh ushtarësh. Iu mbështollën si gardh** e rrethuan; e gardhuan; e vunë në mes; iu mblodhën rreth e rrotull.

♦ *fig* Pengesë; ndalesë; mburojë. **I vë gardh gojës** nuk flas më; e qep gojën.

*

Fusha ka sy e gardhi (mali, pylli, muri) ka veshë fj u Çdo gjë që të bësh e të thuash merret vesh.

Gardh i shkukur Njeri pa vlerë, pa rëndësi.

Gardhi ka sy Sado tinëz që të punosh, do të merret vesh; nga sytë e botës nuk fshihesh dot.

Hipi në gardh

♦ Më rritet mendja.

♦ I bëj karshillëk dikujt.

Hu gardhi *keq* Njeri i trashë nga mendja e i pagdhendur; njeri që s'merr vesh; gdhe; budalla.

Kapërcej gardhin E kaloj vështirësinë.

Mbetem (rri) si hu gardhi

♦ Shastisem krejt nga që s'kuptoj se ç'thuhet a ç'bëhet; s'di të them një fjalë a si të veproj.

♦ Rri shtang.

Merr gardhin Rritet shumë shpejt; i kapërcen kufijtë.

Mos bëj hop pa e kapërcyer (hedhur) gardhin! *fj u* Mos u gëzo përpara kohe!

Nuk mbyllen të gjitha birat e gardhit Nuk zgjidhen të gjitha hallet.

Prapa gardhit Fshehurazi; prapa krahëve.

Qesh prapa gardhit Kënaqem me fatkeqësinë e tjetrit.

Qe gardh e u bë shteg Nuk u prish ndonjë punë; nuk u bë ndonjë gjë e madhe.

S'ia shkel njeri gardhin Është trim; është zot i vetes.

Shul gardhi *keq* Njeri i trashë nga mendja e i pagdhendur; njeri që s'merr vesh; gdhe; budalla.

U bë (u rrit) kungulli e mori (zuri) gardhin

♦ Ende pa u rritur mirë ose pa fituar përvojën e duhur fillon të shesë mend, të mburret e të krekoset para të tjerëve.

♦ *keq* E kishte mik dikë, por ka filluar t'i bëjë keq.

Veç një gardh na ndan Jemi shumë afër; jemi ngjat e ngjat.

gardh çift Gardh me dy thurima, të mbushura në mes tyre me dhe, në një faqe të pjerrët për ta mbrojtur këtë nga gërryerjet; gardh i dyfishtë.

gardh i gjallë Gardh me shkurre e bimë të tjera të ngjashme.

gardh i thatë Gardh me ferra a me degë të prera.

gardh kunorë *G* Gardh i lartë me hunj të shpeshtë e me një radhë thupra e ferra në krye.

gardh lepurisht Gardh i thjeshtë me thurje të rrallë.

gardh lepurosh *krahin* Gardh i ulët.

gardh tek Gardh vetëm me një thurimë drizash, ferrash, telash etj.

rrush gardhi *bot* Larushk; rrush i egër.

gardhamél i m krahin *G* Gardh i hollë, i dobët, i thurur keq.

gardhc•ój jokal krahin *G* >**GARDHC•UE (me).**

gardhc•úe (me) jokal krahin *G* Eci me hap të vendosur e krenar.

gardhcúemit (të) as krahin *G* Ecje me hap të vendosur e krenar.

gardhéc i m sh ë ët Koçek i rrumbullakët, me purteka a thupra, për të mbajtur misrin.

>**GAZHDAR•E JA.**

gardhél i m sh a at *orn A* Gardalinë.

gárdh•ë a f sh a at

♦ Ulluk që hapet rreth e qark në sipërfaqen e brendshme të anëve të fuçisë, bucelës etj: që të puthiten mirë dërrasat; vanë.

♦ Puthitje e dërrasave gojë më gojë, vanë më vanë.

gárdhëç i m sh a at *zool G* Gjarpër.

gárdh•ën na¹f sh na nat Vanë. >**GARDH•Ë A.**

gárdh•ën na²f sh na nat *bot krahin G* Lloj gështenje e ëmbël.

gardhënák u m sh ë ët krahin *G* >**GARDHËNOR I.**

gardhënór i¹ *m sh ë ët tek* Vegël dore, e kthyer si drapër dhe me majë të mprehtë, që shërben për të hapur vanat e fuçive, bucelave etj.

gardhënór i² *m sh ë ët det* Parmak rreth e qark kuvertës së anijes.

gardhënuar (i e) *mb (Dërrasë etj.)* me vana të hapura me gardhënor.

gardhënuem (i) e (e) *mb G >GARDHËNUAR (i e).*

gárdhës i *m tek J >GARDHËNOR I¹.*

gardhëtár i *m sh ë ët*

♦ Mjeshtër përthurjen e gjerdheve.

♦ Fqinj i ndarë me një gardh.

gárdhëz a f sh a at J Thurimë a resë me kallama ose hunj të ngulur në tokë, afër derdhjes së lumenjve, në gjire të ngushta e në breg të detit për të zënë peshq me shumicë. >**DAJLAN I.**

gardhím i *m sh e et* Rrethim me gardh.

gardhíq•e ja¹ f sh e et >GARDHOR•E JA.

gardhíq•e ja² f përmb krahin G Tërësi e gjerdheve të një fshati.

gardhís kal G >GARDHIS•Ë (me).

gardhís•ë (me) kal a ë G Gardhoj; rrethoj me gardh.

gardhísht•e ja f sh e et Gardh i vogël, i ulët.

gardhísht•ë a f

♦ K Kasolle e keqe; kolibe.

♦ >**GARDHISHT•E JA.**

gardhnáj•ë a f sh a at përmb Tërësi gjerdhesh.

gardhnapér i *m sh a at K* Gardh i lartë, i mbuluar me ferra a driza.

gardhním i *m sh e et* Punim i vanave të vozës.

gardhn•óhet úa (u) úar pës e GARDHN•OJ.

gardhn•ój kal óva úar Hap vana me gardhënor në (*dërrasë*); i bëj vana (*dërrasave për voza etj.*).

gardhnójc•ë a¹ f sh a at G Rrotë e dhëmbëzuar, që vë në lëvizje një rrotë tjetër. >**INGRANAZH I.**

gardhnójc•ë a² f sh a at G Vegël dore, e kthyer si drapër dhe me majë të mprehtë, që shërben për të hapur vanat e fuçive, bucelave etj.

gardhnuar (i e) *mb (Dërrasë fuçie, bucele etj.)* me vana.

gardhn•úer óri m sh órë órët G Sëpatë; cakorre.

gardhnjér i *m sh e et G >GARDHNOJC•Ë A.*

gardh•óhet pës e GARDH•OJ.

gardh•ój kal óva úar

♦ Thur me gardh; rrethoj me gardh (*arën, kopshtin etj.*).

♦ *sh* Vëmë në mes (*dikë*) duke iu mbledhur rreth e rrotull; rrethojmë dikë.

gardh•ónj kal óva úar A, vjet J >GARDH•OJ.

gardhól•e ja f sh e et

♦ Pjesë e ndarë me gardh thuprash brenda haurit a vathës për të veçuar të vegjlit e bagëtive.

♦ Shtrat i nxehtë, i rrethuar me gardh thuprash, ku mbillet fara për rasate a fidanë bimësh.

♦ Kurth i thurur me gardh thuprash për të zënë dhelpra a kafshë të tjera të egra.

gardhór•e ja f sh e et >KASHTOR•E JA.

♦ Gardh i vogël me thupra rreth një fidani a peme për ta mbrojtur.

♦ Ledh gardhi për të mbajtur dheun që të mos shembet.

♦ Vend i rrethuar me gardh për të mbajtur bagëtinë e imët, kashtën etj.

♦ *krahin* Shishe e veshur me thurimë kashte a thuprash të holla.

gradhós a ur

I *kal* Rrethoj a mbyll me gardh (*një copë vend*).

II *jokal* Thur gardh.

gardhósj•e a f sh e et Thurje e gardhit; rrethim me gardh.

gardhósur (i e) *mb* I thurur me gardh; i rrethuar me gardh.

gardhpulëç i m sh a at *bot K* (*Colutea arborescens*) Shkurre e bishtajoreve me lule të verdha; rritet në vende të thata.

gardhpúlëç i m sh a at *bot K* >**GARTHPULEÇ I.**

gardhtár i m sh ë ët *krahin G* Ai që qeth gjerdhet e gjalla.

gardhúar (i e) *mb*

♦ I rrethuar, mbrojtur a mbyllur me gardh.

♦ *fig* I ndarë a i veçuar nga të tjerët.

gardhulíq i m sh a at *orn A* Gardalinë.

garé a f A Haré; gëzim.

garén i m Erë e fortë me borë; tufan me borë.

garénd *jokal G* >**NGAREND•Ë (me).**

garénd•ë (me) *jokal a ë G* Ngarend; nxitoj.

garësh•ë a f sh a at *K* Dhi e përhime.

garétsh•ëm (i) me (e) *mb krahin G* Prodhimtar.

garéz *ndajf* Gati; në gjendje të gatshme; në gatishmëri.

gár•ë a¹ f sh a at

♦ Veprimtari në të cilën pjesëmarrësit kërkojnë të vendosin epërsi ndaj të tjerëve ose t'i mundin a mposhtin ata. **Garë e rregullt (ligjshme).** **Garë e armatimeve.** >**KOKURRENC•Ë A.**

♦ *sport* Takim ose ndeshje ndërmjet skuadrave ose individëve, ku maten forcat dhe bëhen të gjitha përpjekjet për të fituar vendin e parë. **Gara individuale (ekipore).** **Gara atletike (çiklizmi).** **Garat e vrapimit (notit, qitjes).**

gár•ë a² f sh a at *krahin* Stacion treni.

gargá *ndajf*

♦ *G* (*Shtrij rrjetën e peshkimit*) nga të gjitha anët njëlloj.

♦ *G* (*Tendos telin etj.*) plotësisht.

♦ *J* (*Mbush me ujë etj.*) buzë më buzë; plot e përplot; përbuzë.

gargaléc i m >**GARGALIQ I.**

gargalíq i m sh ë ët *zool*

♦ (*Hyla arborea*) Amfib si bretkosë, me kurriz të gjelbër dhe bark të bardhë me dy vija të murrme anëve.

♦ Bretkosë e vogël; bishtfultere.

gargalís¹ kal a ur Gudulis; giciloj; kilikos. >**GËRVËLIS.**

gargalís² jokal a ur

♦ Bëj gargarë.

♦ *veta III* Gurgullon (*ajri duke kaluar nëpër lëng*).

gargalisj•e a¹ f sh e et Gudulisje; gicilim; kilikosje.

gargalisj•e a² f sh e et

♦ Gargarë.

♦ Gurgullimë e ajrit kur kalon nëpër lëng.

gargalísur (i e) *mb* I gudulisur; i giciluem; i kilikosur.

gargalísur it (të) *as* Gudulí; gicilí.

garganáq•e ja *f sh e et ushq J Omëletë.*

gargantuán e mb let dhe fig Vigan; i stërmadh.

gargár•ë a f sh a at ♦ Shpëlarje e grykës për qëllime mjekimi me ndonjë bar të lëngshëm që gurgullohet në gojë.

♦ Bari i lëngshëm, që përdoret për këtë qëllim.

gargarí•s kal ta tur >**GARGARIT**^{1,2}.

gargarís•enj jokai a ur A Bëj gargarë.

gargarít¹ jokai a ur Bëj gargarë.

gargarít² jokai i ur

♦ (*Bretkosa*) nxjerr një zë të veçantë, të fortë e të ndërprerë; kuak.

♦ *veta III mospërf* Nxjerr një zë si të bretkosës; dërdëllit.

gargarítj•e ja¹ f sh e et Gargarë.

gargarítj•e ja² f sh e et

♦ Kuaçitje e bretkosave.

♦ *mospërf* Dërdëllitje.

gargaríz•ëm mi m sh ma mat Gargarë.

gargá•s jokai ta tur >**GARGAT**.

gargát jokai a ur Gargarit si bretkosë.

gargátj•e a f sh e et Gargaritje si bretkosë.

gargáz it m sh bis mjek A Bajame; ënjtje a qelbëzim i bajameve.

gárg•ë a¹ f sh a at orn Gargull. >**BREGC•Ë A; GARDULLESH•Ë A; SHTUR•Ë A.**

gárg•ë a² f sh a at krahin Gëzhohë fisheku.

gárg•ë a³ f sh a at >**GËRDALL•Ë A.**

gárg•ë a⁴ f sh a at krahin G Rrashtë e kresë.

gargí

I si mb I drejtë. **E ka shtatin gargi.**

II si ndajf Drejt; pa u përkulur. **Rri gargi.**

gargí a f sh a at K

♦ *vjet usht* Harbi; shufër për pastrimin e tyrës së armës së zjarrit.

♦ Heshtë e gjatë.

♦ Majë e heshtës.

♦ Shtizë, kërrabë për të thurur.

gargí të m sh K Tirq me gajtanë tërthor.

gárguj t sh i **GARGU•LL LLI.**

gárgull ndajf (*Mbush*) deri në buzë; buzë më buzë; plot e përplot.

gárgu•ll lli m sh j jt (*Sturnus vulgaris*) Zog sa mëllenja, me pendë të gjelbra; rron brigjeve ranore të lumenjve, ku bën folë si tunel. >**BREGC•Ë A; SHTUR•Ë A.**

gargullësh•ë a f sh a at orn Femër e gargullit.

gargullím•ë a f Zë që lëshon gargulli.

gargull•ón jokai ói úar veta III (*Gargulli*) lëshon një zë si gurgullimë.

gargjía f sh - të A Shtyllë.

gargjís¹ kal a ur A Hedh; flak; gjuaj larg.

gargjís² kal a ur Shkëlqej; lustroj.

gargjísj•e a¹ f sh e et A Hedhje; flakje.

gargjísj•e a² f sh e et Shkëlqim; lustrim.

gargjísur (i e)¹ mb A I hedhur tutje, larg; flakje.

gargjísur (i e)² mb I shkëlqyer; i lustruar.

garhulám i m sh a at K Njeri i zgjuar, i shkathët, i zoti.

garíb e mb bis

♦ (Njeri) që e përballon varfërinë pa ia shtrirë dorën kujt.

♦ (Njeri) që mbahet si trim.

♦ Bukurosh.

♦ Jabanxhi; muhaxhir.

garíb i m sh a at bis

♦ Njeri që e përballon varfërinë pa ia shtrirë dorën kujt.

♦ Njeri që mbahet si trim.

♦ Bukurosh.

♦ Jabanxhi; muhaxhir.

garibaldín e mb hist it I Garibaldit; që ka të bëjë me Garibaldin dhe rolin e tij në Risorxhimenton italiane.

garibaldín i m sh ë ët hist it Pasues a përkrahës i Gardibaldit.

garibaldín•e ia f sh e et e GARDIBALDIN I.

garíb•e ja f e GARIB I.

garídh•e ja f sh e et inv >GAFORR•E JA; KARAVIDH•E JA.

garíp i m sh ë ët dhe at >GARIB I.

garipháne si mb: Djalë gariphane djalë që sillet si garib.

gariphán•e ia m përmb bis Tërësi garibësh.

garít kal krahin G >GARIT•Ë (me)^{1,2,3}.

garít•em¹ krahin G vetv dhe pës e GARIT•Ë (me u).

garít•em² vetv a (u) ur J Pengohem; më ngatërrohen këmbët.

garít•ë (me)¹ kal a ë krahin G Plugoj thellë (arën); bëj plugimin e parë (të arës).

garít•ë (me)² kal a ë krahin G E lë të thahet (tokën e lëruar).

garít•ë (me)³ kal a ë K Përzhit; ciknos; djeg në zjarr (gjellën).

garít•ë (me u)¹ krahin G vetv dhe pës e GARIT•Ë (me)^{1,2}.

garít•ë (me u)² K

I vetv (Gjella) përzhitet

II pës e GARIT•Ë (me)³.

garítj•e a¹ f sh e et krahin G Plugim i thellë i tokës.

garítj•e a² f krahin G Tharje e tokës të lëruar.

garítj•e a³ f K Përzhitje; ciknos; djegie e gjellës në zjarr.

garítun (i e)¹ mb krahin G (Tokë) e pluguar thellë.

garítun (i e)² mb krahin G (Tokë) e tharë.

garítun (i e)³ mb K (Gjellë) e përzhitur; e ciknosur; e djegur në zjarr.

garkáu ndajf krahin Me barrë; shtatzënë.

gark•ój kal krahin G >GARK•UE (me).

gark•úe (me) kal óva úe krahin G Ngarkoj.

garkúem (i) e (e) mb krahin G I ngarkuar.

garmíll i m sh a at mb>KËRMILL I.

garnitúr•ë a f sh a at

♦ *ushq* Perime të gatutura veçan, për të shoqëruar mishin ose peshkun. **Garniturë e përzier.**

♦ Rrip i ngushtë a gajtan me ngjyrë tjetër, i qepur anash ose në fund një robe a këpuce për ta zbukuruar a përforcuar.

garnizón i m sh e et usht

- ♦ Tërësi e trupave të vendosur në një qytet për të siguruar mbrojtjen e tij.
- ♦ Repart i vogël ushtarak në qytet, që mbikëqyr disiplinën dhe rregullin e shërbimit të brendshëm të ushtarakëve; komandë dhe ndërtesë e këtij reparti. **Patrulla e (burgu i) garnizonit. E kapi garnizoni pa lejedalje.**

garofúll i m sh a at kopsht A Karafil.

gar•óhet¹ úa (u) úar pavet e GAR•OJ¹.

gar•óhet² krahin G vetv dhe pës e GAR•OJ². >GAR•UE (me u)^{1, 2}.

gar•ój¹ kal dhe jokall óva úar Bëj garë; vihem në garë me dikë.

gar•ój² jokall G >GAR•UE (me).

garóq i m sh e et G Vrimë; zgavër.

garóshë mb K (Dhi) me qime të zeza, të kuqe e të bardha.

garosh•ë a f sh a at Dhi me qime të zeza, të kuqe e të bardha.

garsón i m sh ë ët Kamerier.

garsoniér•ë a f sh a at Apartament me një dhomë, kryesisht për beqarë.

garthíz•ë a f krahin G Shtizë përthurje.

gárthj•e ja f sh e et zool Gaforre.

garúc i m sh a at zool (Vespertilio) Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >**LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.**

gar•úe (me) kal óva úe G

- ♦ Shtrydh.
- ♦ Kulloj; kaloj në kullësë.

gar•úe (me u)¹ vetv úe (u) úe krahin G

- ♦ Shtrydhet.
- ♦ Kullohet; kalohet në kullësë.

gar•úe (me u)² vetv úe (u) úe krahin G (Gjella) digjet në zjarr; ciknoset.

garúem (i) e (e)^ë mb krahin G

- ♦ I shtrydhur.
- ♦ I kulluar; i kaluar në kullësë.

garúem (i) e (e)² mb krahin G (Gjellë) e djegur në zjarr; e ciknosur.

garúem it (të)¹ as krahin G

- ♦ Shtrydhje.
- ♦ Kullim; kalim në kullësë.

garúem it (të)² as krahin G Djegie, ciknosje e gjellës në zjarr.

garúes e mb (Atlet etj.) pjesëmarrës në garë; që hyn në garë.

garúes i m sh - it Ai që merr pjesë në garë.

garúes•e ja f sh e et f e GARUES I.

garúp e mb krahin G (Dele, dhi) me lesh të shkurtër.

garúp•e ja f sh e et krahin G

- ♦ Dele a dhi me lesh të shkurtër.
- ♦ Dele me kabloshe në ballë.

garúsh i m sh a at krahin

- ♦ Qen i zi.
- ♦ fig Njeri i palarë, që nxin nga papastërtia.

garúshë mb K (Del) kokëzezë.

garúsh•ë a f sh a at *K* Dele kokëzezë.

garúzhde

I *si mb*

♦ (*Lakër*) që nuk lidh kokë; (*kokë lakre*) e madhe dhe e zbrazët.

♦ (*Plakë*) trupmadhe; e kabashme; me trup të kabashëm.

II *si ndajf*: **Ia bëj veshin garuzhdë diku**jt ia tërheq fort, ia shkël veshin dikujt.

garúzhde•ë a f sh a at

♦ Lugë e madhe dhe e thellë, me bisht të gjatë, që përdoret për të trazuar gjellën në tenxhere dhe për ta ndarë atë nëpër pjata; qepshe.

♦ *keq* Njeri që përzien të tjerët, që shtie të tjerët në ngatërresa; ngatërrestar.

garxhóll a f sh a at *A* Kafaz zogjsh.

gárz•ë a f sh a at Pëlhurë pambuku e hollë dhe e rrallë; napë; copë prej kësaj pëlhure që vihet mbi plagë kur mjekohet.

garzhín•ë a f sh a at Bërrakë; vend mbujak.

garra- *fjalëform*: **garramel**; **garravesh** *etj*.

garrabáçk•ë a f sh a at *orn K* Sorrë e madhe; gatë.

garrabíc i m sh ë ët *folk* Përbindësh.

garrabín•ë a f sh a at *K* Dhi e madhe.

garrabóq•e ja f sh e et *K* Dhi e dobët, e ligë, e stërkequr.

garrác si kallëzues *G*: **M'u ba barku garraç** m'u bë barku gropë (*nga të pangrënët*).

garrác i m sh a at

♦ Shtambë e thyer.

♦ Enë balte e thyer që përdoret për saksi lulesh; garbë.

garraç•e ja f sh e et >**GARRAÇ I**.

garráf a f sh a at *A* Brokë; bocë uji.

garrafún i m sh a at *A* Damixhanë.

garramél i m sh a at *K* Lojë me një tra që rrotullohet, mbi të cilin hipin një numër i barabartë fëmijësh në të dy krahët. >**CILIVI A**.

garramét i m sh e et *bis*

♦ Barrë e madhe, e kabashme, por jo e rëndë.

♦ Hall; telash; mundim; vështirësi. **I hyj garrametit** i hyj një punë të mundimshme; më zë halli.

garramétsh•ëm (i) me (e) *mb bis* I mundimshëm; i rëndë.

garrán i m sh ë ët >**GARRAN•Ë A**.

garranësh•ë a f sh a at *K* Dele rudë me pak lesh.

garrán•ë a f sh a at Gorgë e thellë; humnerë.

garravác ndajf *G* (*Mblidhem*) kruspull; galamsh; gërmuq.

garravác e mb *G* (*Plak*) gjytyrym; gungaç; i gërmuqur; i kruspullosur.

garravác i m sh a at *bis G* Plak gjytyrym, gungaç, i gërmuqur, i kruspullosur.

garravác•e ja f sh e et *G f e* **GARRAVAÇ I**.

garravaçóhem *vetv G* >**GARRAVAÇ•UE (me u)**.

garravaçué (me u) *vetv óva (u) úe G* Gungohem; gërmuqem; më del kurrizi; bëhem gungaç.

garravaçuémit (të) *G as* Gungim; dalje e kurrizit (e gungës); gërmuqe.

garravár•e ja f sh e et >**GARRAVARR•E JA**.

garravárr•e ja f sh e et

♦ Kaci e zjarrit, e hirit; shkullore.

- ♦ Përdorëse me bisht të gjatë dhe një copë dërrasë në fund për të mbledhur plehurina.

garraváxh e mb G

- ♦ I shtrembëruar; galmuç.
- ♦ *fig* (Gjuhë) e shtrembëruar; e përdhosur; e prishur.
- ♦ >**GARRAVAÇ E.**

garraváxh i m sh a at G Njeri galmuç, me trup të shtrembëruar.

garraváxh•e ja G f e GARRAVAXH I.

garravaxh•óhem vetv G >GARRAVAXH•UE (me u).

garravaxh•úe (me u) vetv óva (u) úe G

- ♦ Bëhem galmuç; shtrembërohem.
- ♦ *fig* (Njeri) i përdhosur; me vese.

garravaxhúem (i) e (e) mb G I bërë galmuç; i shtrembëruar.

garravél e mb K (Njeri) trupmadh e kabá.

garravél i¹ m sh a at K Njeri trupmadh e kabá.

garravél i² m sh a at

- ♦ Kosh i madh për të bartur pleh e për të mbledhur gjethe.
- ♦ *krahin G* Kosh i madh për bartjen e shtrojës së bagëtisë.

garravél•e a f sh a at krahin G Rrëshak.

garravél•e ja f sh e et K Grua trupmadhe, e kabashme.

garravéll e mb (Njeri) trashaman, i pagdhendur; njeri batall.

garravéll i m sh ë ët ose a at Njeri trashaman, i pagdhendur; njeri batall.

garravénç e mb G I kërrusur nga mosha.

garravénç i m G

- ♦ Grremç i sfurkut.
- ♦ *fig* Plak i kërrusur.

garravénç•e ja f G Plakë e kërrusur.

garravésh i m sh ë ët krahin Furkë e pjergullës etj.

garraví a f sh - të krahin G

- ♦ Zhurmë; zallahi.
- ♦ Rrëmuje.
- ♦ Ngatërresë. **Shtie në garravi.**

garravít•ëm ma f sh ma mat krahin G

- ♦ Bezdi; mërzi.
- ♦ Zhurmë.
- ♦ Turbullirë; ngatërresë. >**GARRAVI A.**

garřç i m orn krahin G (*Coturnix coturnix*) Shpend shtegtues i familjes së fazanëve, me pendë të murrme me cirka të bardheme, rreth 30 cm i gjatë, i përhapur në shumë vise të Europës, që ka mish të shijshëm. >**SHKURT•Ë A¹.**

gárrç•ë a f sh a at orn krahin G Sorrë e madhe.

gárr•e ja f sh e et

- ♦ Hendek.
- ♦ Gorré.

garréc i m sh a at krahin G

- ♦ Shkop me majë të mprehur.
- ♦ Pjesë e kërcellit të misrit që mbetet në arë pas korrjes.

gárr•ë a f sh a at

♦ Brazdë.

♦ Hendek.

garrináq•e ja f sh e et kryes sh G

♦ Skiliface; ngërdheshje.

♦ Shtrembërim i fytirës.

garrí•s jokall veta III ti tur >GARRIT.

garrít jokall i ur krahin (Gomari) pëllet.

garrítj•e a f sh e et Pëllitje, pallje e gomarit.

garrivác e mb krahin G >GARAVAXH E.

garmucán e mb G Kurrizdalë; gungaç; kurrizmaq.

garmucán i m sh a at G Njeri kurrizdalë; gungaç; kurrizo.

garmucán•e ia f sh e et G fe GARRMUCAN I.

garmucúj•e mb f G (Grua) Kurrizdalë; gungaç; kurrizmaqe.

garmucúj•ë a f sh a at G Grua kurrizdalë, gungaçe, kurrizmaqe.

garróc i¹ m sh a at K >GARRAÇ I.

♦ Poçe balte.

♦ Poçe balte e thyer, që përdoret për t'i shtënë maces ushqimin.

garróc i² m sh a at K Plak i mbetur vetëm.

garróc i³ m sh a at krahin G Shkop me gjemba.

garr•óhem vetv G >GARR•UE (me u)^{1,2}.

garr•ój kal G >GARR•UE (me)^{1,2}.

garromét i m >GARRAMET I.

garrométsh•ëm (i) me (e) G I garrametshëm. [Ftesa ...më ká gjetë në klinikë, kû gjindem gjysa prej smundjevet e gjysa prej pleqnijet, qi ásht vetë smundja ma e garrometshme. (ZV).]

garr•ónj kal óva úar A Harroj.

garróq e¹ mb

♦ I zgavërt. **Lis garroq.**

♦ I zbrazët; bosh. **E kam barkun garroq.**

garróq e² mb (Plak) i kurrukatatur.

garróq i¹ m sh ë ët

♦ Zgavër, zgërbonjë e drurit.

♦ Gropë në tokë që shërben si strofkë.

♦ Kuti ose arkë e drunjtë, e bërë me një copë trungu të gërryer, që përdoret për të mbajtur kripën, lugët etj. **Garroqi i kripës (i lugëve). Garroqi i bletëve.**

♦ Guaskë e kërmillit, breshkës etj.

♦ *muz* Kuti e çiftelisë.

*

Zihen si qentë në garroq Zihen e grinden pa pushim; hahen e grihen shoq me shoq.

garróq i² m sh ë ët Plak i kurrukatatur nga mosha ose sëmundja.

garróq•e ja f sh e et >GARROQ I².

garrót•ë a f sh a at hist sp Mjet për ekzekutimin me mbytje me lak të përdredhur rreth qafës së të dënuarve me vdekje.

garrúam (i) e (e) mb A I harruar.

garrúamith (i) e) mb A I harruar.

garrúc i m sh ë ët Ngatërrestar.

garrúe (me u)¹ *vetv úe (u) úe veta III G* Gufohet; ngrihet.

garr•úe (me u)² *vetv úe (u) úam veta III sh krahin G (Njerëzit)* grumbullohem.

garrú•am (i)¹ *me (e) mb krahin G* Të grumbulluar.

garrú•em (i)² *me (e) mb G (Truall)* i fryrë nga ngrica.

garrufál•e *ja f sh e et bot Ç* Karafil.

garrúm *ndajf* Grumbull; kopicë. **Hedh garrum** lë pa kujdes; hedh kopicë.

garrúm i m sh a at *krahin G*

♦ Grumbull; kopicë. >**GARRUM•Ë A.**

♦ Grumbull; tufë njerëzish.

garrúma-garrúma *ndajf krahin G* Grumbuj-grumbuj.

garrúmbuj t sh i **GARRUMBU•LL LLI.**

garrúmbu•ll lli m sh j jt Grumbull; kopicë.

garrumél *ndajf K* Plot; mbushur.

garrumél i m sh a at *K* Grumbull; kopicë; grumbull me majë.

garrúm•ë a f sh a at

♦ Grumbull; kopicë.

♦ Tufë.

garrúmllas *ndajf bis* Kopicë; (*mbush*) me majë, buzë më buzë.

garrumúj t sh i **GARRUMU•LL LLI.**

garrúmu•ll lli m sh lla llat dhe j jt bis Grumbull; kopicë.

garrýej t sh i **GARRYE•LL LLI.**

garrýe•ll lli m sh j jtë J Thurimë mbrojtëse rreth trungut të drurit a pemës.

gásç•ëm (i) me (e) mb Gazmor; i qeshur.

gas i m sh e et Gëzim; gaz. [**Dh'i nginj ah! zogjtë-e vdes me gas!** (LP)]

gás•ë a f sh a at *krahin G* Zënkë.

gaskón e mb I Gaskonjës; që ka të bëjë me Gaskonjën, me vendësit a banorët e saj.

gaskón i m sh ë ët Vendës a banor i Gaskonjës.

gaskón•e ia f sh e et f e **GASKON I.**

Gaskónj•ë a f gjeog Krahinë në pjesën jugperëndimore të Francës, në brigjet e Gjirit të Biskajës.

gasmetar e mb *G* Gazmor; gaztor.

gasmetar i m sh ë ët *G* Gaztor.

gastár e mb *krahin G* Ngacmues i bezdisshëm.

gastarán e mb *kopsht (Rrush)* i bardhë me cipë të hollë, të tejdukshme.

gastarán i m sh a at *kopsht* Rrush i bardhë me cipë të hollë, të tejdukshme.

gastáre mb *fig* I pastër e i ndritshëm; i kulluar; i kthjellët. **E ka fytyrën gastare. U bë qielli gastare.**

gastár•e ja¹ f sh e et

♦ Qelq; copë qelqi. **Copa gastareje. U pre me gastare. Shkëlqen si gastare.**

♦ Enë prej qelqi, e qelqtë. **Një gastare ujë (raki, verë).**

Gastarja e thyer s'ngjitet më fj u Miqësia e prishur s'ndreqet më, s'bëhet më ashtu siç ishte.

gastár•e ja² f sh e et Kafshë shtëpiake me qime të bardhë të ndritshme.

gastár•ëm (i) e (e) mb *G* I qelqtë; qelqor; i kristaltë.

gastárëz a f sh a at Gotë e vogël.

gastaríc•ë a f sh a at *krahin G* Puçërr e vogël në majë të gjuhës.

gastarína t f sh bis Qelqurina. **Dollap i gastarinave.**

gastarlí e *mb krahin G (Gushë)* e bardhë.

gastártë (i e) *mb* I qelqtë; i bërë prej qelqi.

gasteromicéte t *m bot* Kërpudha që lëshojnë spore brenda vetes.

gastérr•e *ja f sh e et vjet usht krahin G* Lloj pushke austriake.

gást•ër ra¹ f sh ra rat Gastare.

gást•ër ra² f sh ra rat Ç Saç pa dorezë.

gastój•ë a f sh a at krahin G Gardh druri.

gastór i *m ikt (Chelon labrosus Risso)* Qefull buzëtrashë, 30-70 cm i gjatë, me luspa të argjendta, që haset në brigjet e deteve, pranë grykëderdhjeve të lumenjve dhe shpesh hyn edhe në ujëra të ëmbla.

gastrektomí a *m mjek* Ndërhyrje kirurgjike për heqjen e një pjese ose gjithë stomakut të prekur nga kanceri.

gastrík e *mb anat, mjek* I stomakut; që ka të bëjë me stomakun.

**

lëng gastrík *fizio* Lëng i thartë që del nga gjëndrat e anëve të stomakut dhe ndihmon tretjen e ushqimit.

gastrít i *m sh e et mjek* Pezmatim i cipës së brendshme të stomakut.

gástro- *fjalëform.*

gastroenterít i *m mjek* Pezmatim i cipës së brendshme të stomakut dhe zorrëve.

gastroenterológ u *m sh ë ët* Specialist i gastroenterologjisë.

gastroenterológ•e ia f sh e et f e **GASTROENTEROLOG U.**

gastroenterologjí a *f mjek* Studim i sëmundjeve të stomakut dhe zorrëve.

gastroenterologjík e *mb mjek* I gastroenterologjisë; që merret me studimin e sëmundjeve të stomakut dhe zorrëve.

gastrologjí a *f*

♦ Mjeshtëri e gatimit.

♦ Bonjëri.

gastrologjík e *mb* I gastrologjisë; që ka të bëjë me gastrologjinë.

gastronóm i *m sh ë ët*

♦ Njohës dhe vlerësues i ushqimeve dhe verërave; epikur.

♦ *vjet* Ushqimore; dyqan ushqimesh.

gastronomí a *f* Art i të ngrënit mirë.

gastronomík e *mb* I gastronomisë; që ka të bëjë me gastronominë.

gastropód•ë t *m shzool* Klasë butakësh asimetricë si kërmijtë, me guaskë konike dhe një këmbë të gjerë e të sheshtë, ngjitur me barkun.

gastroskóp i *m sh ë ët mjek* Instrument për këqyrje në brendësi të stomakut.

gastroskopí a *f mjek* Këqyrje e brendësisë së stomakut.

gastrotomí a *f mjek* Hapje kirurgjike për të futur ushqim në stomak.

gastúr i *m sh ë ët ikt (Liza saliens)* Qefull i mugilideve, me luspa të përhime në kurriz e të argjendta në bark, i përhapur në cekëtinat e Atlantikut lindor nga Maroku deri në Francë, të Mesdheut e të Detit të Zi.

gas•úer óre *mb vjet* I gaztë.

gash i *m sh a at* G Garraç.

gash•éhem *G vetv dhe pës e* **GASH•YE (me u)^{1,2}.**

gash•éj kal *G >* **GASH•YE (me)^{1,2}.**

gash•ë a f sh a at G Grimë; grimcë; thërrmijë; thërrmojë.

gáshë-gáshë *ndaif* *G* Copë e çikë; copë e thërrime.

gashján e *mb* *I* Gashit; që ka të bëjë me Gashin, me vendësit a banorët e tij.

gashján i *m sh ë ët* Vendës a banor i Gashit.

gashján•e *ia f sh e et f e* **GASHJAN I.**

gashmím i¹ *m sh e et G* Ngacmim; gërgasë.

gashmím i² *m sh e et G E* qarë me dënesë, me ngashërim.

gashm•ój *kal G* >**GASHM•UE (me).**

gashm•úe¹ **(me)** *kal óva úe G*

♦ Ngacmoj; gërgas.

♦ Prek; trondit; gandoj me fjalë.

gashm•úe² **(me)** *jokal óva úe G*

♦ Qaj me dënesë.

♦ Ngashërehem.

♦ Vikat.

gashmúes e *mb G*

♦ Ngacmues; gërgasës.

♦ Prekës; tronditës.

gashmúes i *m sh - it G* Ngacmues; gërgasës.

gashmúes•e *ja f sh e et G f e* **GASHMUES I.**

gashním i *m sh e et G E* qarë; të qarë.

gashn•ój *jokal G* >**GASHN•UE (me).**

gashn•úe (me) *jokal óva úe G* Qaj.

gashtéll•ë *a f sh a at* >**GASHT•Ë A**¹.

gashtellór e *mb anat I* kupës së gjurit.

gásht•ë *a*¹ *f sh a at anat* Kupë e gjurit.

gásht•ë *a*² *f sh a at*

♦ Gur grihës; grihë. **Mpreh me gashtë.**

♦ Gur i fortë në ngjyrë të zezë që përdoret për të provuar pastërtinë e arit dhe argjendit.

gásht•ë *a*³ *f sh a at* Copë e hollë djathi.

gásht•ërr rra¹ *f sh a at G* Gur grihës; grihë. **I bie kosës (biskut) me gashtërr.**

*

I bie në gashtërr

♦ Bëj diçka që shkon shumë mirë.

♦ I gdhend fjalët; matem kur flas.

gásht•ërr rra² *f sh a at G* Riskë djathi.

gásht•ërr rra³ *f sh a at anat* Kupë e gjurit. >**GAZHD•Ë A.**

gáshtull lla *m sh a at* Copë dërrase për të mbajtur pa lëvizur kockën e thyer; shpatëz.

gash•ýe (me)¹ *kal éva ýe G* Qetësoj; resht (*fëmijën*).

gash•ýe (me)² *kal éva ýe G*

♦ Ngas; ngacmoj; cyt.

♦ Josh; nxit.

gash•ýe (me u)¹ *éva (u) ýe G*

I *vetv (Fëmija)* qetësohet.

II *pës e* **GASH•YE (me)**¹.

gash•ýe (me u)² *éva (u) ýe G*

I *vetv*

♦ Ngitem; cytem me dikë.

♦ *krahin* Joshem; nxitem.

II pës e GASH•YE (me)².

gashým (i) e (e)¹ mb G (Fëmijë) i qetësuar; i reshtur.

gashým (i) e (e)² mb G

♦ I ngarë; i cytur; i ngacmuar.

♦ *krahin* I joshur; i nxitur (*kundër dikujt*).

gat i m krahin Soj (njeriu). **Gat i keq.**

gatál e mb krahin G Endacak.

gatál i m sh ë ët krahin G Gabel.

gatál•e ja f sh e et krahin G f e GATAL I.

gát•e ja f sh e et K Dele trupgjatë.

gát•em vetv a (u) ur Bëhem gati; përgatitem.

gatés•ë a f sh a at

♦ Gjellë, byrek etj. që gatuhet për ditë me shenjë a rast të veçantë.

♦ Ëmbëlsirë.

gátë mb f Ç (Kafshë) barrëse.

gát•ë a f sh a at orn (Ardea cinerea) Shpend ligatinash sqep- e qafëgjatë, me xhufkë të zezë në krye. >ÇAFK•Ë A.

gát•ër ra f sh ra rat

♦ Sistem sharrash për të nxjerrë dërrasa nga trungjet ose për të prerë blloqe mermeri.

♦ Punishte ku vendosur ky sistem sharrash.

gát•ërr rra f sh rra rrat krahin G Dizgë djepi.

gáti

I ndajf

♦ Në gjendje për të bërë diçka menjëherë, pa ia përtuar e në mënyrë të vendosur. **Bëhem gati. I bëhem gati dikujt. Jam gati për çdo të papritur.** [S'është më ai i pari/ Që qëndronte ditë e natë/ Gati si barut i thatë (AZÇ).] [Gati rrite mbrendë Sokol Halili./ Me i topuz shkjan e ka gjue,/ dekun n'tokë shkjan e ka hjedhë. (CV).]

♦ Në gjendje të kryer a të përfunduar. **Dreka është gati.**

♦ Pothuajse. **[Jemi fare pranë në jetë/ dor'për dore gati të zënë (KT).]**

II pj

♦ Në madhësi, sasi a cilësi të afërt me një tjetër; pak a shumë, pothuajse. **Gati njësoj. Gati gjysma.**

♦ Për pak. **Gati harrova.**

*

Kujto qenin, bëj gati shkopin Thuhet kur dikush vjen sapo i përmendet emri.

gátí a f sh - të

♦ Përgatitje.

♦ Gatesa për gosti a festë.

gáti-gáti pj

♦ Në madhësi, sasi a cilësi fare të afërt me një tjetër; shumë afër, pothuajse fare. **Gati-gati sa unë i madh (në moshë).** [Në rapsoditë shqiptare përmendet edhe India, Persia apo Misiri dhe Janina, por... edhe Jutbina e Krajina mbeten po aq të mjegullta sa dhe personazhet dhe zulma e tyre, gati-gati emra dhe tregues konvencionalë, pa tingëlluar aspak si përpjekje për lokalizim veprimi nga ana e këngëtarëve lahutarë. (ShS).]

♦ Për fare pak sa, për fije, mend, desh, pothuajse. **Gati-gati po qante.**[Që mos të të dua/ gati-gati të vdes! (EMr).]

gatkundërshtór e mb fil (Premisa) që mund të jenë të dyja të vërteta, por s'mund të jenë të dyja të rreme.

gatím i¹m sh e et

♦ *nj* Përgatitje e gjellës etj.

♦ Përzierje dhe ngjeshje. **Gatim i çimentos (baltës, llaçit).**

♦ Mjeshtëri a mënyrë e përgatitjes së gjellës.

♦ Gjellë a ëmbëlsirë e gatuar për ditë me shenjë a një rast të caktuar; gatesë.

♦ *etn, gjell* Ç Kapama; mish me oriz që i çohet lehonës nga shtëpia e së ëmës.

♦ *etn* Ëmbëlsira që sjell nusja me vete kur shkon në derë të babait ose që çon në shtëpi të burrit kur kthehet nga dera e babait.

gatím i²m sh e e G Përgatitje; gatitje. **Gatime të luftës.**

gatimtár i m sh ë ët >GJELLËTAR I.

gatimtár•e ja f sh e et f e GATIMTAR I.

gatimtarí a f sh a at >GJELLËTARI A.

gatinjerëzór e mb libr

♦ Që i përket një rendi më të ulët se sa njeriu.

♦ (*Primat*) i lidhur ngushtë me njeriun.

gatish•ëm (i) me (e) mb I gatshëm. [Skënderbeu arriti në Dibër. Aty gjeti popullin besnik dhe të gatishëm për kryengritje. (AE)]

gatishmëri a f Të qenët i gatshëm (*për të bërë diçka*). >**GADISHMËRI A.**

gatí•s kal ta tur >GATIT.

gatít kal a ur bis

♦ Bëj gati (*dikë*) duke e veshur e mbathur etj.; përgatit për udhë etj. **Gatit fëmijën për shkollë.**

♦ Bëj gati (*diçka*) për të ngrënë, përgatit për të ngrënë; gatuaj. **Gatit drekën (gjellën, brumin).**

♦ Bëj gati për punë; vë në gatishmëri; përgatit (*diçka*). **Gatit makinën. Gatit një tretësirë. kim.**

♦ Shkruaj; bëj. [**dhe të nesërmen gatite një raport për suksesin e tij (FK).**]

gatít•em a (u) ur bis

I vetv

♦ Marr të gjitha masat; bëj të gjitha përgatitjet e nevojshme; bëhem gati për punë, për t'u nisur a për të pritur diçka; përgatitem. **Gatitet për udhë (shkollë).**

♦ Marr drejtqëndrim dhe nuk lëviz; rri në qëndrim gatitu.

II pës e GATIT.

gatítj•e a f sh e et

♦ Përgatitje; të bërët gati. [**Gatitja për shtyp e punët redaktoriale që kërkon një vepër kaq e vëllimshme si "Leksiku historik i gjuhës shqipe"...** (GjSh).]

♦ *bis* Gatim; proces i gatimit.

gatitór e mb

♦ Përgatitor. **Kimi gatitore** pjesë e kimisë, që përfshin njohuritë dhe veprimet për gatitjen e lëndëve të ndryshme në laborator.

♦ *vjet* Që u jep nxënësve disa njohuri paraprake përpara se të fillojnë mësimin e rregullt. **Klasë gatitore. Shkollë gatitore.**

gatitór•e ja f sh e et vjet Shkollë ose klasë gatitore.

gatítsh•ëm (i) me (e) mb I gatshëm; i përgatitur.

gatítu

I *pasth* Përdoret si komandë për të urdhëruar dikë që të marrë drejtqëndrim e të rrijë pa lëvizur. **Kompania, gatitu!**

II *si ndajf* Në drejtqëndrim e pa lëvizur. **Qëndro (rri) gatitu. Jam gatitu.**

*

I rri gatitu dikujt I bindem menjëherë e pa fjalë dikujt; s'guxoj ta kundërshtoj.
gatitur (i e) *mb* I bërë gati.

gat•óhem *vetv G >GAT•UE (me u).*

gatójc•ë a f sh a at G

♦ Grua që gatuan në dasma.

♦ Gjellëbërëse.

gatójs•ë a f sh a at G

♦ Magje e bukës.

♦ *K* Gjellëbërëse.

gatríst i m sh ë ët Ai që punon në gatër.

gatr rájc e mb krahin G Ngatërrestar.

gatr rájc i m sh a at krahin G Njeri ngatërrestar.

gatr rájc•ë a f sh a at krahin G Grua ngatërrestare.

gatr rát i m sh a at A Ahur; qilar.

gátsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I përgatitur për të filluar një punë, për t'u nisur diku a për të pritur dikë a diçka; që ka marrë të gjitha masat; që i ka bërë të gjitha gati; që është gati a në gatishmëri. **I gátshëm për t'u nisur (për të filluar punë).**

♦ Që është gjithmonë gati për të përmbushur një detyrë a çdo gjë që kërkohet; i papërtueshëm; që shpreh gatishmërinë për të kryer diçka. **Njeri i gátshëm. I gátshëm për çdo punë. Është (tregohet, rri) i gátshëm.**

♦ I bërë gati që më parë; i parapërgatitur. **Përgjigje e gátshme. Frazë (formulë) e gátshme.**

♦ Që është kryer a ka përfunduar krejtësisht në të gjitha proceset, që ka marrë trajtën e duhur, që nuk ka nevojë të punohet ose të gatuhet më dhe mund të përdoret menjëherë. **Rroba (prodhime) të gátshme (gjysmë të gátshme). Ushqim i gátshëm (gjysmë i gátshëm).**

gat•úaj óva úar

I kal

♦ Ngjesh (*një lëndë të shkrifët ose të ngurtë*) dhe e zbut me ujë a me diçka tjetër të lëngshme; përziej (*një lëndë të shkrifët*) me ujë a me diçka të lëngshme dhe e ngjesh. **Gatuaj brumin (bukën). Gatuan baltën (ilaçin, allçinë, betonin).**

♦ I bëj për të ngrënë (*dikujt*); përgatit (*gjellë*). **Gatuaj drekën (darkën). Ç'na ke gatuat sot?**

♦ *keq* Thur në mendje; sajoj; sendërgjoj. **Gatuan plane. Ç'gatuan në kokë?** [Pushteti i fjalës është i veçantë/ **Gatuan male dhe kakërdhi** (DA).]

♦ *bis* Organizoj, bëj (*diçka të keqe*). **Kush e ka gatuat këtë farë pune?**

♦ *fig* Edukoj; brumos; mbruj.

♦ *bis* Ndreq; rregulloj; vë në vijë. **S'paske gatuat gjë.**

II jokal Merrem me gatim; bëj gatimin. **Gatuan mirë (keq). Gatoi për katër veta. Gatuan në kuzhinë (shtëpi). Di (mësoj) të gatuaj.**

*

Bluan e s'gatuan E fillon një punë, por nuk e shpie deri në fund; nuk nxjerr gjë në dritë.

Ia gatoi kulaçin Ia sajoj diçka për keq.

Shosh e sit e mos gatuaj Punon, por nuk nxjerr gjë në dritë.

gatúar (i e) mb

♦ (*Llaç etj.*) i bërë gati për t'u përdorur.

♦ (*Gjellë*) e gatshme për t'u ngrënë.

gatúar it (të) as Gatim.

gatúc i m sh ë ët ikt (*Scyliorhinus canicula*) Peshkaqen deri 1 m gjatësi, me lëkurë të ashpër si zumpara, që haset në cekëtina ranore ose me zhur deri 400 m thellësi në Mesdhe dhe Atlantikun Verilindor. >**MACE DETI.**

gat•úe (me) kal óva úe G

♦ >**GAT•UAJ.**

♦ E bëj gati për një punë (*dikë*).

gat•úe (me u) G

♦ >**GAT•UHEM.**

♦ *vetv* Përgatitem; bëhem gati për një punë.

♦ *vetv veta III* Krijohen kushtet; bëhet gati.

II pës e GAT•UE (me).

gatúem (i) e (e) mb G

♦ >**GATUAR (i e).**

♦ I përgatitur për një punë.

gatúes e mb Që gatuan.

gatúes i m sh ë ët

♦ Kuzhinier; gjellëbërës.

♦ Përzierës.

-gatuese fjalëform: brumëgatuese.

gatúes•e ja f sh e et

♦ Ajo që merret me gatimin e gjellëve ose të bukës; grua që di të gatujë dhe ndihmon në raste dasmash etj.

♦ Mjet për të gatuar a për të ngjeshur brumin. **Gatuese brumi** brumëgatuese.

gat•úhem óva (u) úar

I *vetv* Edukohem, brumosem, mbruhem. **Kështu është gatuar ai.**

II pës e GAT•UAJ.

III pavet e GAT•UAJ. Ta tregon ajo si gatuhet.

gath i¹ m bot

♦ Grumbull lulesh në trajtë vile a kalliri të varur; vastak, lëvare. **Gathët e arrës (lajthisë, plepit).**

♦ >**REZHD•Ë A.**

gath i² m sh a at K Thërijë e morrit; thëvizë.

gáth•em vetv G >GATH•Ë (me u).

gáth•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Rri a endem pa punë.

♦ *krahin G* Mpihem a ngurosem nga të ftohtit.

♦ Bëhem i ngathët; ngathtësohem. >**NGATH•EM.**

gáthët (i e) mb krahin G

♦ I ngathët.

♦ I mpirë a ngurosor nga të ftohtit.

gaudeamus hodie /gaudeámus hódie/ *shpr lt* Ta gëzojmë të sotmen.

gaudeamus igitur /gaudeámus ígitur/ *shpr lt* Prandaj të gëzojmë.

gaudioso /gaudiózo/ *muz it*

I *mb* Gëzueshëm.

II *ndaif* Me gëzim.

gaudium in veritate /gáudium in veritáte/ *shpr lt* Gëzimi i së vërtetës.

gáu-gúu

I *onomat* Zhurmë fjalësh me zë të lartë.

II *ndaif* (*Flas, ankohe*) me zë të lartë.

gaúk u m sh ë ët krahin G Dru i kalbur përbrenda, në palcë.

gaunís jokál G >GAUNIS•Ë (me).

gaunís•ë (me) jokál a ë G >GAUNIT•Ë (me)

gaunít•ë (me) jokál a ë G Bëj zhurmë.

gáur a¹ f sh a at G Zgavër.

gáur a² m sh a at G Skelet i kafshës së mbytur nga egërsirat.

gáur•ë a f sh a at G Zgavër; gavërz.

gáus m fiz Njësi e dendësisë së fluksit magnetik e matur me centimetër/ gram/ sekondë (cm/g/s), e barabartë me 1 x 10⁴ tesla.

gaút•ë a f sh a at orn (*Corvus corone cornix*) Korb pendëgri e kokëzi.

gavác i m sh a at A Fyt; grykë.

gavár•e ja f sg e et krahin G Fyell i madh me tytë prej druri dhe gojëz në trajtë sqepi.

>**KAVALL I.**

gavéc e mb shar J Qorr.

gavéc i m sh ë ët shar J Qorr.

gavéc•e ja f sh e et shar J f e GAVEC I.

gaveç•e ja f sh e et krahin Enë për të mjelë lopët.

gavéc•o ja f sh o ot kryes sh J Copa stofi të mbetura nga prerja e një topi; kupona.

gavéj të sh i GAV•YELL YELLI.

gavéll i¹ m sh a at Secila nga katër pjesët e drunjtës së rrethit të rrotës së qerres; rreth i drunjtë i rrotës së qerres, mbi të cilin mbërthehet rrethi prej hekuri; vëng. >**GAV•YELL YELLI.**

gavéll i² m sh a at G Burrë me trup të madh, të pahijshëm.

gavér•ë a G f sh a at Zgavër.

gavét•ë a f sh a at Enë e vogël prej alumini që përdoret nga ushtarët për të ngrënë ushqimin kur janë në fushim.

gáv•ël la¹ m sh la lat krahin G Fshikull për shirjen e grurit në lëmë.

gáv•ël la² m sh la lat krahin G Lëvozhgë arre, qepe etj.

gáv•ëll la f sh la llat krahin G Fshesë për pastrimin e grurit të shirë.

gáv•ër ra f sh ra rat G

♦ Zgavër; zgërbonjë.

♦ Vrimë. **Gavrat e hundës.**

*

Lyp gavër Kërkoj vend ku të futem a të fshihem; s'gjej vrimë ku të futem.

gavér•ë a f A, J >GAV•ËR RA.

gávërz a f sh a at kryes sh Pore të lëkurës.

gavíc i¹ m sh a at

♦ Koritë; govatë. **Gaviç rrushi** govatë për shkeljen e rrushit.

♦ *krahin* Hambar.

♦ Kade gjalpi, djathi.

*

Mbetem si daci në gaviç Mbetem keq.

gavíç i² m sh a at Tymtar i oxhakut.

gavíç•xhi sh xha xhat krahin G Enë e madhe prej druri, për të mbajtur bërsitë.

gaviç•úer óri m sh órë órët vjet G

♦ Koritë.

♦ Tinar.

gavíd•ër ra f sh ra rat Tymtar i oxhakut.

gavígj i m sh ë ët Oxhak me tymtar.

gavigjór•e ja f sh e et Gaviç; mëtanë.

gavigj•úer óri m sh órë órët G

♦ Kade e vogël.

♦ Vozë e vogël.

gavit•ónj kal óva úar A Shmang; largoj; evitoj.

gavit•óhem vetv óva (u) úar A Shmangem; largohem.

gavitúar (i e) mb A I shmangur; i larguar.

gavíxh i m sh a at Gaviç.

gáv•k•ë a f orn K (*Corvus corone cornix*) Korb pendëgri e kokëzi.

gavllësh i m krahin G Lëvozhgë jeshile e arrës.

gavllësh•óhet krahin G vetv dhe pës e GAVLLESH•OJ. >GAVLLESH•UE (me u).

gavllësh•ój kal krahin G >GAVLLESH•UE (me).

gavllësh•úe (me) kal óva úe krahin G I heq lëvozhgën jeshile (*arrës*).

gavllësh•úe (me u) úe (u) úe krahin G

I vetv (*Arrave*) u bie, u hiqet lëvozhga jeshile.

II pës e GAVLLESH•UE (me).

gavllëshúem it (të) as krahin G Qërim i lëvozhgës jeshile të arrave.

gavllëshúeme (e) mb f krahin G (*Arrë*) me lëvozhgë jeshile të qëruar.

gavllím i m krahin G Shoshje a gruhatje e grurit, elbit etj.

gavll•ój kal krahin G >GAVLL•UE (me)^{1,2}.

gavllój•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë që shosh a gruhat grurin, elbin etj.

gavll•úe (me)¹ kal óva úe krahin G Shosh; gruhat (*grurin, elbin etj.*).

gavll•úe (me)² kal ói úe veta III krahin G (*Qeni*) i bie lepurit në erë.

gavllúem (i) e (e) mb krahin G (*Grurë etj.*) i shoshur; i gruhatur.

gavllúes e mb krahin G (*Njeri*) që shosh a gruhat grurin, elbin etj.

gavllúes i m sh - it krahin G Burrë që shosh a gruhat grurin, elbin etj.

gavllúes•e ja f sh e et krahin G f e GAVLLUES I.

gavllús•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë që shosh a gruhat grurin, elbin etj. >GALLOJC•Ë A.

gavnár i m sh ë ët A

♦ Fitimtar; ngadhënjimtar.

♦ Mposhtës.

gavním i m sh e et A

♦ Fitore; ngadhënjim.

♦ Mposhtje.

gavn•ónj kal A

♦ Fitoj; ngadhënjëj.

♦ Mposht.

gavnjím i m sh e et Fitore; ngadhënjim.

gavnjimtár e mb Fitimtar; ngadhënjimtar.

gavnjimtár i m

♦ Fitimtar; ngadhënjimtar.

♦ Mposhtës.

gavnjimtár•e ja f e GAVNJIMTAR I.

gavnj•éj kal G >GAVNJ•YE (me).

gavnj•ýe (me) kal G

♦ Fitoj a ngadhënjëj mbi (*dikë*).

♦ Mposht.

gavnjýemit (të) as G

♦ Fitore; ngadhënjim.

♦ Mposhtje.

gávo t f sh J Sy.

gavód•ë a f sh a at K

♦ Garuzhde.

♦ Susak.

gavnj•ýe (me) kal éva ýe G Fitoj; ngadhënjëj.

gavnjýemit (të) G as Fitore; ngadhënjim.

gavód•ë a f sh a at K Enë për të marrë ujë e lëngje të tjerë, e bërë me kungull ujës të tharë e të gërryer nga brenda. >**SUSAK U.**

gavóle si ndajf: Çohet gavole ngrihet përpjetë, fryhet.

gavól•e ja f sh e et krahin

♦ Lëvozhgë. **Gavolja e arrës (bajames, lajthisë). Gavolja e vezës.**

♦ Flluskë uji a sapuni.

♦ Fshikë me ujë në lëkurë; bushliqe.

gavót•ë a f muz Valle e vjetër franceze me katër kohë; muzikë që shoqëron këtë valle.

gavránxhë mb krahin G (Njeri) hamës; që ha shumë; grykës

gavránxh•ë a f krahin G Njeri hamës, që ha shumë; grykës.

gavric•ë a f sh a at Gavërz; zgavër e vogël.

gavrim i m K Punim me azhur.

gavró i m ikt>GAV•ËR RA.

gavr•óhet vetv veta III K >GAVR•UE (me u).

gavr•ój jokai K >GAVR•UE (me).

gavrój të sh i GAVRO I.

gavrósh i m sh ë ët let Djalë guximtar.

gavrúc•ë a f sh a at Vrimë e vogël; gavërz.

gavr•úe (me) jokai óva úe ói K Punoj me azhur.

gavr•úe (me u) pës e GAVR•UE (me).

gavrúem (i) e (e) mb K I punuar me azhur.

gav•yell yelli m sh éj éjtë

♦ Secila nga katër pjesët e drunjtë të rrethit të rrotës së qerres; rreth i drunjtë i rrotës së qerres, mbi të cilin mbërthehet rrethi prej hekuri; vëng.

♦ Kapërcyell.

gaxullí•n jokai ti tur Xixëllon; lëshon xixa.

gaxullín•ë a f sh a at Xixë; prafullimë.

gaxhahút•em *vetv a (u) ur* Hutohem; habitem.

gaxhamít•em *vetv K >GAXHAMIT•Ë (me u).*

gaxhamít•ë (me u) *vetv a (u) ë K* Kacafytem.

gaxhamítj•e a f K Kacafytje.

gaxhán e mb J (*Fëmijë*) trazovaç.

gaxharrónj•ë a f sh a at krahin Gëthep a gremç që mbetet në dru kur pritet a kur thyhet një degë ose që mbetet mbi tokë kur pritet një shkurre.

gaxhaun e mb Karakteristik i gaxhaunëve dhe mënyrës së tyre të jetesës.

gaxhaun i m sh ë ët Banor endacak, baritor, i vllhëve.

gaxhaun•e ja f sh e et f e GAXHAUN I.

gaxhavél i m krahin G >GAXHEL I.

gaxhél i m krahin G

♦ Dru a pemë e cunguar që mban hardhinë, domate etj., ose ku qitet bari për t'u tharë.

♦ Dru me krahë të cunguar që përdoret si shkallë.

♦ Cung druri; çepurak; kërçep.

gáxh•ë a¹ f sh a at bis anat krahin G Kupë e gjurit.

gáxh•ë a² f sh a at Kuvli; kafaz.

gaxhgaúlle ndajf J

♦ Recka-rrecka.

♦ Copë e thërrime.

gaxhgaún mb bis kopsht (Limon) gjembmadh e lëkurëtrashë, me pak lëng.

gaxhgaún i m sh ë ët bis kopsht Limon gjembmadh, lëkurëtrashë, me pak lëng.

gaxhí a f sh - të Ç

♦ Shaka.

♦ Shpotí; tallje.

gaxhí•e ja f e GAXHO•L LI.

gaxhí•s kal ta tur >GAXHIT.

gaxhít kal ta tur Ç

♦ Bëj shaka me (*dikë*).

♦ Tall; shpotit (*dikë*).

gaxhitár e mb Ç

♦ Shakatar; që i pëlqen të bëjë shaka

♦ Tallës; shpotitës.

gaxhitár i m sh ë ët Ç

♦ Shakatar.

♦ Ai që tall dikë.

gaxhitár•e ja f sh e et e GAXHITAR I.

gaxhít•em *vetv a (u) ur Ç*

♦ Bëj shaka.

♦ Tallem.

gáxho ja f sh - t Gaxhol.

gaxhój të sh i GAXHO I; GAXHO•L LI.

gaxhó•l li m sh j jt bis

♦ I bardhë; njeri me ngjyrë të bardhë (*në të folmen e arixhinjve*).

♦ (*kryesisht në thirrore*) Mik; shok.

gaxhól•e ja¹ f sh e et krahin: **Luajmë me gaxhole** luajmë shtëpiash të ndërtuara me gurë të vegjël, copa tjegullash dhe shkopinj.

gaxhól•e ja² f sh e et Pritë me gurë në vijë uji për të formuar hurdhë, ku shtihen njomë rrobat për të larë; grumbull gurësh buzë përroit a lumit, ku shtrohen rrobat për t'i zbutur me ujë të valë para se të lahen.

gaxhórr i m sh a at Gogol.

gaxh•úa ói m sh ój ójtë Njeri i bardhë.

gaxhullán i m sh ë ët krahin Zjarr i madh; flakadan.

gaxhúp i m sh ë ët Xhup; gozhup.

gaxhvíll•e ja f sh e et orn (*Vanellus vanellus*) Zog shtegtar, rreth 30 cm i gjatë, me kurriz dhe gushë jeshile, me bark të bardhë dhe kaçulitë të gjatë, që këndon dhe bën fluturime të çuditshme gjatë periudhës së çiftimit; është i përhapur në gjithë viset e Europës dhe në Azinë Qendrore, që dimëron kryesisht në Azinë Juglindore.

gaz i¹ m sh e et dhe ra rat

♦ Lëndë e ngjashme me ajrin, që, pavarësisht nga sasia, përhapet lirisht dhe mbush çdo hapësirë.

♦ *fiz* Lëndë e gaztë që s'mund të lëngëzohet vetëm me ngjeshje.

♦ Lëndë e djegshme, e gaztë ose e lëngëzuar. **Gaz i lëngët. Gaz natyror. Bombol gazi.**

Ngrohje me gaz.

♦ Lëndë djegëse e lëngët që përdoret në motorat me djegie të brendshme. **I jap gaz motorit.**

Shkel gazin i jap lëndë djegëse motorit; shtyp pedalën e ushqimit të motorit me lëndë djegëse.

♦ Lëndë e gaztë ose avull që përdoret si helm në luftë etj. **Gaz lotsjellës. Dhomë e gazit**

♦ *sh ra rat bis* Lëndë e gaztë që del nga stomaku dhe zorrët. **Lëshoj gazra.**

♦ *bis* Vajguri. **Llambë me gaz.**

*

Ia shkel gazit bis Ngas shumë shpejt; shtoj shpejtësinë e makinës. [**Shoferi që e kishte ngadalësuar ecjen gjatë kalimit të varganit, i dha gaz makinës.** (IK).]

**

gaz fisnik Gaz i rrallë; gaz që nuk pëson ndryshime kimike në kushte të caktuara.

gaz i përdjegshëm Gaz i djegshëm, që mund të marrë flakë.

gaz i plogët Gaz që nuk bashkëvepron a nuk lidhet kimikisht me lëndë të tjera.

gaz i tokës Gaz natyror.

gaz i thatë Lëndë me bazë alko(o)li që pengon ngrirjen e karburantit.

gaz i varfër Gaz me fuqi të ulët kalorifike.

gaz ideal Gaz hipotetik a teorik, që nuk ndërvepron me asgjë dhe, rrjedhimisht, ndjek saktësisht ligjet e gazit.

gaz industrial Gaze që prodhohen për përdorim në degë të ndryshme të industrisë.

gaz inert Gaz fisnik; gaz që nuk bashkëvepron a nuk lidhet kimikisht me lëndë të tjera.

gaz karbonik Gaz pa ngjyrë e pa erë që përftohet nga djegia e qymyrit dhe lëndëve të përbëra organike dhe nga frymëmarrja e qenieve të gjalla; është i pranishëm në atmosferë dhe përthithet nga bimët gjatë fotosintezës.

gaz lotsjellës Gaz që shkakton djegie dhe therje në sy dhe lotim të fortë; përdoret kryesisht nga policia për shpërndarjen e turmave të demonstruesve.

gaz lotues >GAZ LOTSJELLËS.

gaz mbetës Gaz, kryesisht azot, i mbetur në motor pas fazës së djegies.

gaz mbytës >GAZ MINIERE.

gaz metan Gaz pa ngjyrë e pa erë, që është përbërës kryesor i gazit natyror (CH₄).

gaz miniere Gaz shpërthyes i krijuar nga përzierja e metanit me ajrin në minierat e qymyrgurit.

gaz natyror Gaz me përmbajtje metani dhe hidrokarburesh të tjerë, që ka përdorim të gjerë në industri. **Depozita gazi natyror.**

gaz ndriçimi Përzierje hidrogjeni, metani dhe monoksid karboni, që përdorej për ndriçim dhe ngrohje.

gaz real Gaz vetitë e të cilit varen kryesisht nga ndërveprimi molekular.

gaz shkarkimi Gaz i lëshuar në atmosferë nga industritë dhe automjetet që djegin benzinë, naftë, gaz natyror dhe përzierje të tjera lëndësh djegëse. **Ndotje nga gazrat e shkarkimit.**

gaz shpërthyes >GAZ MINIERE.

gaz i² m

♦ Ndjenjë gëzimi e kënaqësie; gjendje e gëzueshme; gëzim. **Gazi i punës (i fitores).** Lot gazi. **Gjithë (plot) gaz e hare.** Ndiej gaz. **Këndoj me gaz.** Fluturoj nga gazi. **I sjell gaz.**

♦ Të qeshura të forta e me zë të lartë që shprehin gëzim; e qeshur. **Me buzë në gaz (me gaz në buzë)** duke qeshur, me gëzim, buzagaz. **Shkrihem (shkulem, vdes, fikem) gazit** qesh me të madhe. **Mbaj gazin.** **Krisi (pushoi) gazi.** **Ia plas gazit.** **Më hipi gazi** më erdhi për të qeshur. **Më shprehet gazi** Më vjen për të qeshur; s'e mbaj dot të qeshurën. **Vë (çoj, shpie, bëj) buzën në gaz** qesh pak, buzëqesh. **Iu tha gazi në buzë** pushoi menjëherë së qeshuri nga diçka e papëlqyer që i erdhi papritur. [E kishte rrëfyer, me sa dukej, në një çast përuljeje, për t'u pëlqyer hetuesve ose, ndoshta më keq, në burg, duke u shqyer gazit, midis shokëve të qelisë. (IK).]

♦ dhe sh e et Ngjarje e shënuar që i sjell njeriut gëzim e kënaqësi, rast i gëzueshëm; festimi i kësaj ngjarjeje; gëzim. **Gazi i parë (i fundit).** **Gaz për derë!** *urim.* **Për gaz e për të mira!** *urim.* **Gaz paç!** *urim.* **Qoftë për gaz!** ur. U mblodhën për gaz (për gazin e fëmijës). **Kemi shumë gaze përpara.**

♦ bis Burim gëzim e kënaqësie të veçantë. **Gazi i zemrës (i prindërve, i nënës).** Ai është gazi i shtëpisë. [Moj verë, burim i gjakut,/ gaz' i djalit e i plakut! (AZÇ).]

♦ Shaka; tallje; hoka; shpoti. **Bën gaz me shokët.** **Vë në gaz dikë.** **E pati me (për) gaz.**

♦ Objekt talljeje; lolí. **Për gaz të dheut** për turp e faqe të zezë. [më kë ndejë me 'i gjysmë opinge,/ e jë bà, po, gazi i dheut (GjF).]

♦ vjet Qejf; zbavitje; dëfrim. **Dal për gaz e jo për punë.**

♦ bis Çift që martohet; dhëndri dhe nusja. **Gazi të trashëgohet!** *urim.*

♦ bis J Përdoret për t'iu drejtuar dikujt miqësisht a me romuz. **Hë mo gaz, ç'kemi?**

**

gaz i idhët E qeshur sarkastike.

gaz i keq

♦ A Përqeshje.

♦ G Buzëqeshje ironike.

gaz i tharbët Gaz i keq.

gaz i³ m sh e et Ç Shami mëndafshi e qëndisur me oja.

Gaz i m shkurt i Gazmend.

gazakéqas ndajf G (Buzëqesh) hidhur; me buzën shtrembër.

gazaník u m sh ë ët

♦ Llambë me vajguri.

♦ Enë teneqeje për të mbajtur vajguri.

gazaváj

I *si mb* Që shpreh gëzim dhe vajtim. **Melodi gazavaj.**

II *si ndajf* Me të qeshur e me të qarë; me hidhërim e pikëllim njëkohësisht.

gazaváj i m sh e et E qeshur dhe e qarë njëherësh.

gazél i m sh e et *let vjet* Poezi dyvargëshe lirike orientale.

gazél•e ja f sh e et bis Shaka; gaz.

gazél•ë a f sh a at zool (*Gazella*)

♦ Emër i përgjithshëm për rreth 13 lloj antilopash.

♦ Kafshë dythundrake, shumë të shpejta, zakonisht me brirë të gjatë, me kurriz ngjyrë kafe të çelët dhe bark të bardhë, që rrojnë në Afrikë e në Azi.

gazeníc•ë a f sh a at K

♦ Enë teneqeje për (të mbajtur) vajgur.

♦ Sasi lëngu që mban kjo enë (*rreth 20 litra*).

gazép ndajf Shumë; tepër; jashtë mase. **Gazep i fortë. Vapë për gazep.**

gazép i m sh e et bis

♦ Mundim i madh; vuajtje; fatkeqësi e madhe; gjëmë; mynxyrë. [Një gazep, një errësirë,/ vetëtit edhe gjëmon! (AZÇ). [Pash nevojt e Shqypnis. Pash gazepe shum! (KA).]

♦ Njeri shumë i prapë; keqbërës.

*

Bëj gazepin

♦ Qahem e ankohe me të madhe për diçka.

♦ E paraqit gjendjen duke i theksuar tepër anët e këqija, e nxij gjendjen a punën jashtë mase.

E marr në (për) gazep dikë a diçka Më është neveritur diçka sa s'e shoh dot me sy; më del nga zemra dikush; e marr shumë inat.

Gjallë e për gazep Në gjendje shumë të keqe e të vështirë; në pikë të hallit.

gazepllé•k ku m sh qe qet bis

♦ Rrënim.

♦ *krahin G* Mot i keq me shi e me erë.

gazep•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Jetë*) shumë e vështirë.

♦ (*Shenjë*) që paralajmëron një të keqe.

♦ (*Njeri*) që i ndjell të keqen vetes; ndjellakeq.

gazep•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Mërzitem shumë.

♦ Jetoj keq e tukeq.

♦ Bie në gjendje të vështirë; ngushtohem; zihem ngushtë.

II *pës e* **GAZEP•OJ.**

gazep•ój kal óva úar Mërzit; bezdis; mundoj; e vë në hall; e ngushtoj (*dikë*).

gazepqár e mb bis

♦ Që mundon a bezdis.

♦ Ndjellakeq; ndjellazi.

gazepqár•i m sh ë ët Njeri që ndjell keq, që ndjell zi.

gazepqár•e ja f sh e et f e **GAZEPQAR I.**

gazépsh•ëm (i) me (e) mb bis

♦ I rëndë; i mundimshëm.

♦ Shumë i keq.

gazetár i m sh ë ët Punonjës i një gazete reviste, që shkruan e redakton artikuj të ndryshëm për shtypin.

gazetár•e ja f sh e et f e GAZETAR I.

gazetarésk e mb (Shkrim) në stil gazetar; (*gjuhë*) e gazetarisë.

gazetari a f Veprimtari publicistike në një gazetë a revistë si dhe në mjete të tjera të medias tradicionale ose shoqërore; mjeshtëri e gazetarit; punë e gazetarit. **Gjuhë gazetarie. Gazetari hulumtuese.**

gazetashitës i m sh - it Ai që shet gazeta.

gazetashitës•e ja f sh e et f e GAZETASHITËS I.

gazetashpërndarës i m sh ë ët Ai që shpërndan gazetat dhe revistat ndër pajtimtarët.

gazetashpërndarës•e ja f e GAZETASHPËRNDARËS I.

gazetë•e a f sh a at

♦ Botim i përditshëm ose periodik me fletë të palosura pa qepje ose me format digjital, që përmban lajme, artikuj, reklama etj. për ngjarjet më të rëndësishme të ditës, të javës etj.; një kopje nga ky botim. **Gazetat qendrore (lokale). Gazetë e përditshme (javore).**

Korrespondentët e gazetës.

♦ *bis* Redaksi që nxjerr një botim të tillë; zyrë a ndërtesë e kësaj redaksie. **Punoj në gazetë.**

**

gazetë zyrtare Botim periodik i ligjeve dhe vendimeve e urdhërësive të qeverisë.

Gáz•ë a f gjeog Krahinë në bregun lindor të Mesdheut, e kufizuar me Izraelin dhe Egjiptin. **Rripi i Gazës** krahinë e territoreve të Palestinës.

gazëll•éhem vetv>NGAZËLL•EHM.

gazëllím i m sh e et >NGAZËLLIM I.

gazëll•éj kal, jokal éva ýer >NGAZËLL•EJ.

gazëllýer (i e) mb>NGAZËLLYER (i e).

gaz-hédhës e mb (Pajisje) që hedh a lëshon gaz.

gaz-hédhës•e ja f sh e et Pajisje që hedh a lëshon gaz.

gaz-hídhur mb (Buzëqeshje) e hidhur; ironike; (*vërejtje*) thumbuese, e bërë me ligësi.

gazgjátë mb A (Njeri) gazmor.

gazídhët mb Ironik; që qesh me ironi.

gazifikím i m

♦ Shndërrim i një lënde djegëse të ngurtë a të lëngët në gjendje të gaztë; shndërrim në gaz.

♦ Furnizim me gaz natyror nëpërmjet një sistemi rezervuarësh e tubash.

gazifik•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Shndërrohet në gaz.

♦ (*Qyteti, industria*) furnizohet me gaz natyror nëpërmjet një sistemi rezervuarësh e tubash.

II pës e GAZIFIK•OJ.

gazifik•ój kal óva úar

♦ Shndërroj në gaz (*lëndën djegëse të ngurtë a të lëngët*).

♦ Furnizoj me gaz natyror nëpërmjet një sistemi rezervuarësh e tubash. **Gazifikim i ngrohjes së qytetit.**

gazifikúar (i e) mb

♦ (*Lëndë djegëse e ngurtë ose e lëngët*) e shndërruar në gaz.

♦ (*Industri, vendbanim*) i furnizuar me gaz natyror.

gazifikúesh•ëm (i) me (e) mb (Lëndë djegëse e ngurtë ose e lëngët) e shndërrueshme në gaz.

gazím i m ind Ngopje me gaz karbonik (*e ujit, verës*).

gazít kal a ur E gëzoj (*dikë*); e bëj (*dikë*) të qeshë nga gëzimi.

gazít•em vetv a (u) ur

♦ Bëj shaka; tallem pa të keq.

♦ Qeshem; gëzohem.

gazítj•e a f sh e et

♦ Shaka; tallje pa të keq.

♦ Gëzim.

gazítur (i e) mb I gëzuar.

gazmaráz i m Mërzi.

gazmátës e mb (*Aparat, sahat*) për matjen e sasisë së gazit të harxhuar.

gazmátës i m sh - it

♦ Aparat matës i sasisë së gazit të harxhuar për ngrohje, ndriçim etj.; *bis* sahat i gazit.

♦ **GAZOMET•ËR RI.**

♦ Ai që kontrollon e mat gazin e rrezikshëm që mund të jetë i pranishëm në galerinë e minierës.

♦ **>GAZOMET•ËR RI**

♦ Punojës i kompanisë së gazit që lexon treguesin e shpenzimit të gazit nga konsumatori.

gazmbájtës i mb gjeol (*Shtresë, zonë*) që përmban gaz natyror.

gazménd ndajf Me gëzim të madh; me haré.

gazménd i m Gëzim i madh; haré.

gazmend•óhem G vetv dhe pës e **GAZMEND•OJ. >GAZMEND•UE (me u).**

gazmend•ój kal G >GAZMEND•UE (me).

gazméndsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Shumë i gëzueshëm; i hareshëm; që të mbush me gëzim e hare; që kalohet plot gëzime. **Jetë (ditë) e gazmendshme.**

♦ (*Fytyrë, pamje*) që shpreh gëzim e hare; i gëzueshëm.

gazmend•úe (me) jokál óva úe G Gëzohem; mbushem me gëzim, me gazmend.

gazmend•úe (me u) óva (u) úar

I vetv Gëzohem; mbushem me gëzim, me gazmend.

II pës e **GAZMEND•UE (me).**

gazmendúem (i) e (e) mb G I gëzuar; i mbushur me gëzim.

gazménd i m A >GAZMEND I.

gazmím i m sh e et >GAZMEND I.

gazm•óhem óva (u) úar

I vetv Ndiej një gëzim të madh, mbushem me gëzim; gëzohem shumë.

II pës e >GAZM•OJ.

gazm•ój óva úar

I kal E gëzoj shumë; e mbush me gëzim (*dikë*).

II jokál

♦ Mbushem me gëzim e haré; gëzoj.

♦ *veta III* (*Shtëpia, vendi*) ka gëzim e haré.

gazmór e mb

♦ Që ngjall a sjell gëzim; i gëzueshëm; i gëzuar; që bën për të qeshur kur e sheh a e dëgjon.

Lajm gazmor. Këngë (melodi, ngjarje, shfaqje) gazmore.

♦ Që është plot gëzim; që ka a që shpreh gëzim; i gëzueshëm. **Ndjenjë (atmosferë) gazmore.**

Fytyrë gazmore. Sy gazmorë.

♦ Që kalohet a është kaluar me gëzime; i gëzueshëm. **Çast gazmor. Ditë gazmore.**

♦ (*Njeri*) gjithnjë i gëzuar e i qeshur.

gazmór•e ja f sh e et Tregim i shkurtër për një ngjarje të vërtetë ose të sajuar që të bën të qeshësh; anekdotë gazmore.

gazmorí a f Të qenët gazmor.

gazmúar (i e) mb I gëzuar; gazmend.

gazmúeshëm ndajf Me gëzim, me gazmend.

gazmúesh•ëm (i) me (e) mb I gëzuar; gazmend.

gazobeton i m sh e et ndërt Beton i lehtë, që mund të gdhendet e sharrohet, i prodhuar me lëng çimentoje të përzier me pluhur alumini, zinku e manganezi, me ujë të oksigjenuar etj.

gazogjén i m sh ë ët tek

♦ Aparat për të prodhuar me karbit një lloj gazi që përdoret për ngjitjen e metaleve.

♦ Aparat në të cilin një lëndë djegëse e ngurtë kthehet në gaz nëpërmjet djegies së pjesshme e të ngadaltë.

gaz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e GAZOJ I.

gazóil i m ind Karburant i distiluar nga nafta.

gaz•ój¹ kal óva úar Ngop me gaz karbonik ujin a një pije; i fut gaz (*verës etj.*).

gaz•ój² kal óva úar Vë në lojë; e tall; shpotit (*dikë*).

gazolín•ë a f sh a at Lëndë djegëse e lëngshme dhe shumë e avullueshme, që prodhohet nga gazi natyror i naftës ose nga distilimi i saj.

gazomet•ër ri m sh ra rat tek

♦ Enë a pajisje laboratorike e mbushur pjesërisht me ujë, në të cilën prodhohet ose grumbullohet e ruhet gazi dhe matet sasia e tij.

♦ >**GAZMATËS I.**

gaz•ór e mb

♦ I gaztë. **Trup gazor. Gjendje gazore. Trajtë gazore.**

♦ Gazmbajtës. **Burime (shtresa, zona) gazore.**

gazóz•ë a f sh a at Pije freskuese e përgatitur me ujë, gaz karbonik, pak sheqer dhe sodë; shishe me këtë pije.

gazplótë mb poet

♦ Që të mbush plot me gëzim e hare; që shpreh gëzim e hare. **Këngë gazplotë.**

♦ Me zemrën të mbushur plot me gëzim; i qeshur dhe i gëzuar.

gázra t m sh Lëndë të gazta që dalin nga stomaku dhe zorrët.

gazranxjérrës i m sh - it aut Pjesë e automjetit nga dalin gazrat e karburantit të djegur në motor.

Gazranxjerrës me filtër.

gazsjéllës e mb Gas-pipe (*si mb*)

gazsjéllës i m sh - it Sistem gypash e pajisjesh që çojnë gazin nga burimi deri në një qendër banimi, fabrikë etj.

gázsh•ëm (i) me (e) mb Gazmor.

gaztár e mb A (Njeri) hokatar.

gaztár i m sh ë ët A Njeri hokatar.

gaztár•e ja f sh e et A f e GAZTAR I.

gaztarí a f libr Hokatarí.

gáztë (i e) mb (Lëndë, trup) që ka natyrën dhe vetitë e gazit; që është në gjendje gazi, që është gaz.

gaztím i m Dëfrim.

gazt•ój *jokal óva úar* Dëfrej.

gaztór e mb (*Njeri*) që i bën të tjerët të qeshin e të dëfrejnë.

gaztór i m sh ë ët

♦ Ai që bën të tjerët të qeshin e të dëfrejnë me shakatë që bën; ai që ka natyrë të qeshur e gazmore; shakaxhi, hokatar.

♦ *teat* Aktor që luan role komike në opereta e në pjesë të tjera; kloun. **Gaztori i cirkut.**

♦ *vjet* Shakaxhi, hokatar i mbretit ose i një feudali; bufon. **Gaztori i pallatit.**

gaztór•e ja f sh e et

♦ *f e* **GAZTOR I.**

♦ Shaka; hokë.

gaztorí a f sh - të

♦ Shaka.

♦ Numra të hokatarit, kllounit ose bufonit.

gazt•úer óri m sh órë órët G >GAZTOR I.

gazthíthës i m ind Gas aspirator.

gazúar (i e)¹ mb (*Lëng*) i ngopur me gaz karbonik. **Verë e gazuar.**

gazúar (i e)² mb I shpotitur.

gazullím i mG Gëzim. [mes gazullimit të përgjithshëm (MC).]

gazull•óhem G *vetv dhe pës e* **GAZULL•OJ. >GAZULL•UE (me u).**

gazull•ój kal dhe jokal G >GAZULL•UE (me).

gazull•úe (me) óva úeG

I kal Gëzoj.

II *jokal* Gëzohem; kam gëzim.

gazullúe (me u) vetv óva (u) úe G Gëzohem; kam gëzim.

gazullúem (i) e (e) mb G I gëzuar.

gazveçúes i m sh - it *tek* Aparat që veçon a ndan gazin nga lëndët e tjera.

gaz-zbulúes i m sh - it *tek* Aparat që për të zbuluar rrjedhjet e gazit në tubacione e pajisje.

gzhavít•em vetv krahin G >GAXHAMIT•EM.

gzhavít•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Kacafytem; përlahem; rrokem me dikë.

gzhavítj•e a f krahin G Kacafytje. **>GAXHAMITJ•E A.**

gzhdár•e ja f sh e et Kasolle a hangar me dërrasa a i thurur me thupra dhe i mbuluar, ku mbahen kallinjët e misrit ose misërishtet.

gázhd•ë a¹ f sh a at G Fidan.

gázhd•ë a² f sh a at G Copë djathi.

gázhd•ë a³ f sh a at krahin G Kupë e gjurit.

gzhél i m sh ë ët krahin G Gomar.

gzhel•óhem G pës e **GAZHEL•OJ. >GAZHEL•UE (me).**

gzhel•ój kal G >GAZHEL•UE (me).

gzhel•úe (me) kal óva úe G Rrudh; mbledh shuk; bëj shuka-shuka.

gzhel•úe (me u) óva (u) úe pës e **GAZHEL•UE (me).**

gzhel•úem (i) e (e) mb G I rrudhur; i mbledhur shuk; i bërë shuka-shuka.

gzhét•em krahin G vetv e **GAZHET•Ë (me u).**

gzhét•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Hyj në sherr; përziehëm a ngatërrohem në një grindje a zënkë.

gzhétj•e a f krahin G Përzierje në një grindje a zënkë.

gzhétun (i e) mb krahin G I përzier në një grindje a zënkë.

gazhín•ë *a f sh a at krahin G* Thertore.

gazhm•ój *kal G* >**GAZHM•UE** (me).

gazhm•úe (me) *kal óva úe G* Ngacmoj; ngas; cyt.

gazhóll•ë *a f sh a at G*

♦ Lëvore, gëzhutë e bishtajave.

♦ Lëpushë misri.

♦ *sh* Gërdhushta; mbeturina të lëmit; gëdhoma.

gazhót•ë *a f sh a at G*

♦ Lëvozhgë e arrës.

♦ *usht* Gëzhøjë e fishekut.

gazhúl i *m sh a at krahin G* Eshkë.

gazhvíl•e ja¹ *f sh e et orn (Vanellus vanellus)* >**GAXHVILL•E JA**.

gazhvíl•e ja² *f sh e et*

♦ Lëvore, gëzhutë e bishtajave.

♦ *krahin G* Mbetje të tallës në arë.

GB *tek inf shkurt i* Gigabajt.

Gd *kim shkurt i* Gadolinium.

GDP ja *shkurt i* **Gross Domestic Product** Prodhim i Përgjithshëm i Brendshëm (i Vendit).

gdhâ ni *m sh na nat G* >**GDHE RI**.

gdhaç e mb *G (Dru, dërrasë)* nejçe; me nyje.

gdhaç i *m sh a at G*

♦ Nyell i drurit, dërrasës.

♦ Degë e thatë e pemës, drurit; kërçep.

♦ Dru me kërçepë/.

gdhân i *m sh a at G* >**GDHAÇ I**.

gdhântë (i e) *mb G (Dru)* nejç; me shumë nyje.

gdhap mb *G* Kurnac.

gdhap i *m sh a at G* Njeri kurnac.

gdháp•e ja *f sh e et G f e* **GDHAP I**.

gdhe si ndajf Shumë. **I trashë gdhe.**

gdhe ni¹ *m sh j jt bot G*

♦ Pishë e zezë; çetinë; borigë. [**M'dhimet mu e u dhimet dhenve! Kur po i çoj prej hijes gdhenit** (Pop).]

♦ >**GDHE RI^{1,2}**.

gdhe ri¹ *m sh nj një*

♦ Nyell i fortë në trungun a degët e drurit, në dërrasë etj.

♦ *fig* Njeri i trashë nga mendja; njeri i pagdhendur; njeri që s'merr vesh çfarë i thonë; kokëfortë.

[**Rojë shurdhe pranë princeshës, shërbyese veç për punë të zeza, dëshmitare pa gojë e qejfit të tjetrës, në heshtje e me durim prej gdheri kishte pritur orën e saj.** (IK).]

gdhe ri² *m sh nj një bot*

♦ (*Pinus nigra*) Pishë e zezë; çetinë; borigë.

♦ Pishë.

♦ Bredh.

gdheísht•ë *a f sh a at* Pyll a korije me gdhenj.

gdhend *kal óva úar*

♦ E bëj të rrafshët (*sipërfaqen e një druri, guri a metali*) me sëpatë, thikë a daltë. >**LAT•OJ**.

♦ Gërryej a skalit me daltë a me diçka tjetër të fortë (*sipërfaqen e rrafshët të një druri, të një guri a të një metali*) për të bërë aty një figurë, për të shkruar një emër etj. >**SKALIT**.

♦ Bëj një send prej druri, prej guri a prej metali duke e gërryer a duke e kuar me daltë.

Gdhend një lugë. Gdhend një bust.

♦ *fig* Përpunoj me kujdes; limoj për ta bërë sa më të përsosur; e tipizoj bukur, e paraqit dikë me tipare të qarta e tipike në një vepër letrare. **Gdhend vargun (stilin).**

♦ *fig* Ngulit (*diçka*) në mendje a në kujtesë. **Gdhend në kujtesë.**

♦ *bis* Edukoj a mësoj (*dikë*) që të jetë i njerëzishëm, i shtruar e i dëgjueshëm, të dijë të sillet në shoqëri si njeri i qytetëruar; i jap kulturë dhe arsim dikujt; shtroj, zbut (*një njeri të pabindur*). **E gdhendi shkolla (shoqëria, puna). E gdhendën librat.**

♦ *bis* Rrah, zhdëp. **E gdhendi në dru.**

*

Di (është i zoti) të gdhendë fjalë Është i zoti të gjejë fjalë të bukura; di t'i parashtojë gjërat bukur.

I gdhend (tjerr) fjalët Matem mirë kur flas.

gdhendár i m sh ë ët Gdhendës.

gdhendarí a f

♦ Mjeshtëri e gdhendësit; gdhendje e sendeve prej druri, guri, metali etj. **Punime gdhendarie.**

♦ Punishte ku gdhenden sende prej druri, guri, metali etj.

gdhend•ém a (u) ur

I vetv bis Bëhem i sjellshëm, i njerëzishëm, i shtruar dhe i bindur; marr arsim e kulturë; edukohem.

II pës e GDHEND.

gdhénd•ë a f sh -a a Ashkël. >**GDHEND•ËL LA.**

gdhénd•ël la f sh la lat

♦ Copë e vogël dhe e hollë, e shkëputur nga një dru; ashkël që del kur gdhendet një dru me sqepar, daltë etj.

♦ Copë a pjesë shumë e vogël, e shkëputur nga diçka e ngurtë. **Një gdhendël djathë.**

gdhéndës e mb (Vegël) që përdoret për gdhendjen e drurit, gurit a metalit.

gdhéndës i m sh - it

♦ Ai që gdhend diçka në dru, gur a metal; skalitës.

♦ Vegël që përdoret për të gdhendur diçka; mjet gdhendës. **Gdhendësi i skulptorit.**

gdhéndës•e ja f sh e et e GDHENDËS I.

gdhéndëz a f sh a at Vend i gdhendur me daltë etj.

gdhéndj•e a f sh e et

♦ Rrafshim i sipërfaqes së një cope druri, guri a metali me sëpatë, thikë a daltë.

♦ Gërryerje a skalitje me daltë etj. **Gdhendje gjatësore. Gdhendje me acid.**

♦ Art i gdhendjes.

♦ Mënyrë punimi me daltë a vegël tjetër gdhendëse. **Gdhendje me gajtan.**

♦ *fig* Përpunim i kujdesshëm, lëmim i stilit, mënyrës së shprehjes etj.

♦ *bis* Edukim.

gdhéndshëm (i) me (e) mb (Dru, metal) që mund të gdhendet.

gdhéndun (i e) mb G >GDHENDUR (i e). [E me dridhjen e zanit të mixhës/ gjarpni i

gdhendun në te lëviz/ dhe trimat mbi gjoka me shpata/ fluturojnë nëpër zhark. (MC)]

gdhéndur (i e) mb

♦ (*Gur etj.*) i latuar në anët a në faqet; i latuar me sëpatë, me daltë etj. **Dru (gur, mermer) i gdhendur.**

♦ I shkruar a skalitur me daltë ose diçka tjetër të fortë në sipërfaqen e rrafshët të një druri, guri a metali.

♦ (*Bust, relief*) i krijuar me gdhendje në gur, dru a copë metali.

♦ *fig* Që është përpunuar me kujdes, që është lëmuar për të dalë sa më i përsosur. **Varg i gdhendur. Figurë artistike e gdhendur. [Juve që ju pëlqen stili i gdhendur (FK).]**

♦ *bis (Njeri)* i edukuar; që është sjellë në rrugë të mbarë; i pajisur me arsim e kulturë. **Djalë i gdhendur.**

gdhên•ë (me) kal a ë G >GDHEND.

gdhênë (me u) G vetv>GDHENDEM.

gdhénj të sh i GDHE RI.

gdhë ri m J >GDHE RI.

gdhëç mb J I lagur deri në mish.

gdhënd etj. A, vjet J >GDHEND etj.

gdhí (me) kal va - G >GDHI•J.

gdhí (me u) G vetv>GDHI•HEM.

gdhí•hem va (u) rë

I vetv

♦ *veta III* Kalon një natë dhe zbardh dita.

♦ Rri zgjuar gjithë natën deri në të gdhirë. **Ku gdhihem nuk ngrysem. Si u gdhive?** si fjete?

[**Tirana kishte ende shpresë dhe ne gdhieheshim bashkë me të, të dehur (ED).**] [Një pjesë gdhihen ende sot në dyert e ambasadave tona: na lejoni të kthehemi, jemi gati të kryejmë dënimin, veç ta bëjmë burgun në Shqipëri. (IK)]

♦ Zgjohem në të gdhirë; më del gjumi shumë herët në mëngjes. **Ngrihem (zgjohem) që pa gdhirë.**

II pavet (Dita e re) agon; nis të zbardhë. **Në verë gdhin që më pesë.**

*

Mos u gdhifsh nesër! mallk Vdeksh!

U gdhi gërdec

♦ U gdhi me trupin si të ngrirë.

♦ U gdhi i vdekur; u gdhi kallkan.

U gdhi kallkan U gdhi i vdekur.

gdhi•j va rë

I kal Kaloj pa gjumë (*natën*). **E gdhij. Sonte do ta gdhijmë.**

♦ E kaloj natën te (*dikush*). [**Në ka vënd në shtëpi tuaj,/ Ec e thuaj, tek yt atë,/ Të vij të gdhij këtë natë (AZÇ).**]

II jokal Kaloj natën diku; rri zgjuar gjithë natën; kaloj një natë pa gjumë.

III pavet Nis të zbardhë dita; agon; bie drita e parë e mëngjesit.

gdhíme (të) as G: Në të gdhime kur nis të hapë dita. **>GËDHIRË T (të)**

gdhín•ë a f G

♦ Natë pa gjumë.

♦ Natë kur ruhet i vdekuri para se të shtihet në dhe.

gdhírë (i e) mb (Qumësht) i mjelë një ditë më parë, i ditës së kaluar.

gdhírë t (të) as Agim; zbardhëllim i parë i ditës. **Ndaj (në) të gdhirë.**

gdhógj•e ja¹ m sh e et ent G Tenjë.

gdhógj•e ja² m sh e et G >GDHOGJ•Ë A.

gdhógj•ë a f sh a at G Brejtje; vend i brejtur, i çarravitun.

gdhógj•ë (me) kal a ë G Brej; gërryej; çarravit.

gdhógjun (i e) mb G I brejtur; i gërryer; i çarravitun.

gdhógjunit (të) as G Brejtje; gërryerje; çarravitje.

gdho•j kal G >GDHOJ•Ë (me).

gdhój•ë (me) kal a ë G Gërryej; brej; çarravit.

gdhójës i m sh - it G Brejtës; gërryes.

gdhúq i m sh a at Ashkël druri, metali; cefël guri.

Ge kim shkurt i Germanium.

Geb i m mit egj Perëndi e tokës.

gebác•ë a f sh a at orn G (Merops apiaster) Zog me ngjyra të ndritura, me sqep të gjatë e të përkulur, i përhapur kryesisht në Afrikë e Azi, si dhe në Europën Jugore, që bën fole si tunel në brigje ranore të lumenjve dhe ushqehet me kandrra fluturake, kryesisht me bletë, të cilave ua heq thumbin duke i përplasur.

gecán mb m krahin G (Cjap) me brirë të kthyer rreth veshëve.

gecán i m sh a at krahin G Cjap me brirë të kthyer rreth veshëve.

géce mb f krahin G (Dhi) me brirë të kthyer rreth veshëve.

géc•e ja f sh e et krahin G Dhi me brirë të kthyer rreth veshëve.

géçim (i) e (e) mb krahin G I ngeshëm.

gegát jokal krahin G >GEGAT•Ë (me).

gegát•ë (me) jokal i ë krahin G (Fëmija) belbëzon; nis të flasë.

gegátj•e a f sh e et krahin G Belbëzimet e para të fëmijës.

gég•e ia¹ f sh e et f e GEG•Ë A.

gég•e ia² f sh e et krahin Kësulë e bardhë.

gég•e ia f sh e et f e GEG•Ë A.

gég•ë a m sh ë ët

- ♦ Banorë shqipfolës të trojeve të Shqipërisë së Mesme e Veriore, të Kosovës e Podujevës (në Serbinë Jugore), të Maqedonisë Veriperëndimore (FYROM) dhe pjesës jugperëndimore të Malit të Zi. **Gegë e toskë. [...që kur lindi çështja kombëtare, s'ka patur një gegë patriot, aq të dashur midis toskëve sa Gurakuqi'']. (RG – TT). [Ku fillojn' kufit e geget/ rrin dy çika me një nanë (NM).] [Geg' e tosk', malsi, jallia/ jan' një komb, m'u da, s'duron; fund e maj' një a Shqipnia/ e një gjuh' t'gjith' na bashkon. (NM)]**
- ♦ *krahin bis* Shitës ambulant ëmbëlsirash.

gég•ë e mb I gegëve dhe gegënishtes; që ka të bëjë me gegët dhe gegënishten. **Dialekti geg. Të folmet gege.**

Gegëni a f përmb etn Krahina të Shqipërisë Veriore, Kosovës e Podujevës, Maqedonisë Veriperëndimore dhe pjesës Jugperëndimore ku të Malit të Zi, ku flitet gegënishtja. **[Nji i quejtun Mâz, andej në Postripë, do të ketë trashigue; djelt e nipat e tij u quejten Mazor (kështû përbahej atëherë numri shumë i emënavet, edhë në Gegëni, krah për krah me formën në-ën). (ZV)]**

gegënisht ndajf Në dialektin gegë.

gegënisht•e ja G Dialekti gegë. **Gegënishte lindore (qendrore, verilindore, veriore, veriperëndimore).** [...Por vetëm Camaj ja ká dalë me synkronizue në një gramatikë krahazuese trí gjuhët letrare në të cilat shqipja është shkruar me shekuj: gegënishte, toskënishte, dhe arbërishte, një punë madhore që nderon auktorin e sáj. (APp).]

Gegëri a f etn >GEGËNI A.

gegërisht ndajf >GEGËNISHT.

gegërisht•e ja f gjuh >GEGËNISHT•E JA. [...të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj., bash hir të pranisë së togut uo dhe fazës së mëtejme të tij ua (*grua, mua, prrua, shkua*) dallohen prerazi nga mbarë të folmet e tjera të gegërishtes (GjSh).]

gegëzim i m sh e et Marrje e trajtës geqe; formim sipas natyrës së gegënishtes.

gegëz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e GEGËZ•OJ.

gegëz•ój kal óva úar I jap trajtë geqe (*një fjale*).

gegëzúar (i e) mb >GEGËZUEM (i) ME (e).

gegëzúem (i) e mb G I formuar sipas natyrës së gegënishtes. [...Këtu siprania e jugorit ndaj veriorit është krejt e dukëshme; toska do ta flasë "gjuhën e njësuar" me rythmin dhe intonacionin e natyrshëm të dialektit të vet, kurse gega, sado të rropatet, do të flasë një toskënishte të gegëzueme, me timbër hundor dhe theksim të çalë. (APp).]

gegíz•ëm mi m sh ma mat gjuh Fjalë, shprehje a idiomë geqe.

geish•ë a f Vajzë japoneze e stërvitur për të dëfryer burrat me biseda, këngë e valle.

gej i m sh - të bis Homoseksual.

gëjzer i m sh ë ët gjeog Burim që lëshon ujë të nxehtë dhe avull.

gek•úe ói m sh ój ójt zool G Hardhje e vogël, kandërrngrënëse, e viseve tropikale, që del natën për të gjuajtur.

gelán i m sh a at krahin G Dash i zi.

gelát•et vetv veta III K >GELAT•Ë (me u).

gelát•ë (m u) vetv i (u) - K (Foshnja) gugat; bën guga.

gelátj•e a f sh e et K Gugatje të foshnjës.

gélc•ë a f sh a at orn G (Nycticorax, nycticorax) Gatë e përhime me kaçulitë të zezë.

gelçóm•ën na f sh na nat G Shtupë; tapë (*e fuçisë*).

gelgíc kal K >GELGIC•Ë (me).

gelgíc•em K vetv dhe pës e GELGIC. >GELGIC•Ë (me u).

gelgíc•ë (me) kal a ë K Gudulis; giciloj; kilikos.

gelgíc•ë (me u) a (u) ë K

I vetv Gudulisem; gicilohem; kilikosem.

II pës e GELGIC•Ë (me).

gelgícj•e a f sh e et K Gudulisje; gicilim; kilikosje.

gelgícun (i e) mb K I gudulisur; i giciluar; i kilikosur.

gelík e mb (Gjuhë) e keltëve të Irlandës dhe Skocisë. **Gjuhët gelike.**

gelqác i m G Gabzherr i kafshës.

gelqóm•ë a f sh a at G Tapë; shtupë; mbutojsë (*e shishes etj.*).

gelváç ndajf (I mbledhur) këmbë e duar; galamsh.

gelvózhk•ë a f G >LËVOZHG•Ë A.

gem i¹ m sh a at G Degë.

gem i² m sh a at krahin Ngojzë e takëmit të kalit; mëgojzë; gojemzë.

gemájkë mb

♦ E vëngër; sylle; syshtrembër; vangoshe. >**GEMAN E.**

♦ (*Grua*) që shtrembërohet a çatallohet.

gemájk•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë syshtrembër, sylle, vëngëroshe, vangoshe. >**GEMAN•E IA.**

♦ Grua që shtrembërohet a çatallohet.

gemán e mb I vëngër; syll; syshtrembër; vëngërosh; vangosh.

gemán i m sh a at Njeri i vëngër, syll, syshtrembër, vëngërosh, vangosh.

gemán•e ia f sh e et f e **GEMAN I.**

gemáv jokál G >**GEMAV•Ë (me).**

gemáv•em G vetv dhe pës e **GEMAV•Ë (me u)^{1, 2}.**

gemáv•ë (me) jokál a ë G Vëngëroj; gemtoj; syllit.

gemáv•ë (me u)¹ a (u) ë G

I vetv Vëngëroj sytë; gemem; syllit.

II pës e **GEMAV•Ë (me).**

gemáv•ë (me u)² a (u) ë G Kërrusem; më del kurrizi.

gemávhtë (i e)¹ mb G Vëngërosh; vangosh; syll.

gemávhtë (i e)² mb G Kurrizdalë; kurrizmaq; kurrizgungë.

gemávun (i e)¹ mb G Syshtrembër.

gemávun (i e)² mb G Kurrizdalë.

gemázh•ër ra f sh ra rat bot G (*Euphorbia acanthothamnus*) Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me degë të dendura, me gjemba të butë në majë dhe lule të verdha që çelin në fillim të marsit.

gemb i m sh a at G >**GEM I.**

gemç e mb K (Njeri) syll, syshtrembër; vangosh. >GEMAN E.

gemç i m sh a at K Njeri syll, syshtrembër, vangosh. >GEMAN I.

gemç•e ja f sh e et K f e **GEMÇ I.**

gém•em vetv G >**GEM•Ë (me u).**

gemendo /xheméndo/ ndajf muz it Me rënkim; rënkueshëm.

gém•ë a f sh a at G Njeri syll, geman, i vëngër; rrqoshk.

gém•ë (me u) vetv a ë G Bëhem syll; vëngërohem.

gemhóllë mb G Degëhollë.

gemím i m sh e et G Vëngërim.

gem•óhem G vetv dhe pës e **GEM•OJ. >GEM•UE (me u).**

gem•ój kal dhe jokál G >**GEM•UE (me)^{1, 2}.**

gemplótë mb (Pemë) plot me degë.

gemshalésh ndajf G Me rrëmujë; lesh e li.

gém•tas ndajf (Shkoj, eci) shtrembër; me zigzage. Rruga shkon gem•tas.

gém•të (i e) mb

♦ Që del a që shkon shtrembër; i shtrembër. **Dru i (rrugë e) gem•të.**

♦ (Sy) i vëngër, i shtrembër.

gemt•ój kal G >**GEMT•UE (me).**

gemt•úe (me) óva úe G

I kal Shtrembëroj.

II jokál

♦ Shkoj gem•tas; eci shtrembër, herë djathtas, herë majtas; eci me zigzage.

♦ *fig* Dredhoj; bëj dredhi.

gemtúem (i) e (e) mb G >**GEMTUAR (i e).**

gemth i m sh a at m zvog e **GEM I.** [të gjithë filizat e gemthat e njomë n'atë shpirt sot janë ba degë e kanë çilë lule (KM).]

gem•úe (me)¹ óva úar G

I kal

♦ Përkul; përdredh (*trupin*).

♦ Vëngërit (*sytë*).

II jokal

♦ *veta III* shtrembërohet.

♦ Vëngërit; syllit; shikoj vëngër.

gem•úe (me)² jokal ói úe *veta III G (Bima)* bulon; bulëzon; nxjerr sythë të rinj; lëshon degë të reja a filiza të rinj.

gemúem (i) e (e) mb G

♦ I përkulur.

♦ (*Sy*) i gemtë; i vëngër.

gemúem it (të) as G

♦ Përkulje (*e trupit*).

♦ Vëngërim (*i syve*).

gemújë mb G Syll; geman; vëngërosh.

Gen i m shkurt i Eugjen.

genc i m sh a at euf Organ seksual i mashkullit.

gencián•ë a f sh a at bot (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethe të holla e të gjata, rrënja e së cilës ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. >**BAR ZEMRE; ANGUSH•E JA.**

genciánëz a f sh a at bot (*Gentianella*) Gencianë.

gén•e ja f sh e et Cep; çip; kënd.

genocíd i m sh e et >**GJENOCID I.**

gentamicín•ë a f sh a at farm Antibiotik me gamë të gjerë veprimi kundër infeksioneve të ndryshme.

Genús•ë a f mit ilire Nëna e perëndive ilire; gruaja e Out.

gep i m sh a at Përparëse e këmishës.

gepárd i m sh a at zool (*Acinonyx jubatus*) Kafshë e nënfamiljes së maceve, me qime kafe me pulla të zeza, me këmbë të gjata e të holla, e përhapur në Afrikë dhe më pak në Iran, që arrin të vrapojë afër 110 km/orë dhe të arrijë shpejtësinë maksimale brenda 3 sekondash; gjuan antilopa, gazela, dhe lepuj. >**ÇIT•Ë A.**

ger i¹ m sh ë ët zool (*Graphiurus*) Brejtës i ngjashëm me ketrin, që dimëron në gjumë.

>**FERRL•Ë A.**

ger i² m sh ë ët

♦ Dhëmb qumështi.

♦ *përk* Djalë i vogël.

gerán i m sh ë ët Djalë i vogël.

geranióre t f sh bot (*Geraniaceae*) Bimë barishtore ose shkurre si barbaroza, lulemëllaga etj.

gerb kal G >**GERB•Ë (me).**

gérb•ë (me) kal a ë G Rrufit; pi nga pak; gjerb; surb.

gérb•ë a¹ f sh a at Shenjë e gradës ushtarake në spaleta ose në mëngën e uniformës.

gérb•ë a² f sh a at

♦ Gungë e kurrizit; gungë e gungaçit.

♦ *fig* Pengesë; vështirësi.

gerbán e mb G (*Njeri*) kurrizdalë; gungaç.

gerbán i m sh ë ët G *Njeri* kurrizdalë, gungaç.

gerbán•e ia f sh e et G f e **GERBAN I.**

gerbáv•em vetv G >**GERBAV•Ë (me u).**

gerbáv•ë (me u) vetv a (u) ë G Më del kurrizi; bëhem me gungë në kurriz.

gerbét•ë a f sh a at G Gropë e thellë a shpellë në mal.

gerbút e mb K (Gur) i butë.

gercúm i m sh a at G Zall; gur zalli.

gercúp ndajf G: Lojë gercup lojë guraçokthi.

gerçák u m sh ë ët G Shtambë uji, për ujë.

gerdháj•ë a f sh a at G Bistak rrushi pa kokrra; azhdë; frenjë e rrushit; freth.

gerdhét i m sh e et Qilar ushqimesh.

gerdhúc kal krahin G >GERDHUC•Ë (me).

gerdhúc•em krahin G vetv dhe pës e GËRDHUC. >GERDHUC•Ë (me u).

gerdhúc•ë (me) kal a ë krahin G Gërvisht; gërric.

gerdhúc•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Gërvishtem; gërricem.

II pës e **GERDHUC•Ë (me).**

gerdhúcët (i e) mb krahin G I gërvishtur; i gërricur.

gerdhúcm•e ja (e) f sh e et (të) krahin G Gërvishtje; gërricje.

gerhán kal G >GERHAN•Ë (me).

gerhán•et G pavet dhe pës e GERHAN. >GERHAN•Ë (me u).

gerhán•ë a f sh a at G Krehër për shkrifjen e leshit.

gerhán•ë (me) kal a ë G Punoj në gërhanë (*leshin*).

gerhán•ë (me u) - (u) ë G pavet dhe pës e GERHAN•Ë (me).

gerhánun (i e) mb G (Lesh) i shkuar në gërhanë (në shutra).

germaníum i m kim Metaloid kristalor i brishtë, që përdorej për prodhimin e gjysmëpërçuesve, i zëvendësuar nga silikoni (*simboli Ge*).

gerl i m sh a at G

♦ Strofke nën dhe.

♦ Gropë pa fund.

gérI•ë a f sh a at G >GERL I.

Germán i m mit sll Shpirt i shiut dhe breshrit.

germaníum i m kim Metal i fortë, por i thyeshëm, në trajtë kristalesh me ngjyrë të argjendtë, që është shumë i përhapur në natyrë dhe përdoret si gjysmëpërcjellës në radioteknikë (*simboli Ge*).

germéis•em vetv krahin G >GERMEIS•Ë (me u).

germéis•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Përplasem a rrëzohem përdhe; gërmisem; zë gërmicën.

germéisj•e a f krahin G Përplasje a rrëzim përdhe.

germéisun (i e) mb krahin G I përplasur a rrëzuar përdhe.

gërm•ë a¹ f sh a at Gërmë; shkronjë. **Gërmë e madhe.** [pershkruen në poezi idealin e vet të bukurís - Lauren, tue peshue ç'do mendim, tue matë ç'do fjalë, tue limue ç'do gërmë (GjF).]

♦ Arsim; shkollë. **Burrë me gërmë** njeri i mësuar, me shkollë, me gramë.

gërm•ë a² f sh a at G

♦ Peshk i vogël, i porsadalë nga veza.

♦ Gjëpogjë; gjë e vogël, pa rëndësi.

germëzím i m sh e et Shqiptim një nga një i shkronjave të një fjale.

gerëmëz•óhet pavet dhe pës e GERMËZ•OJ.

germëz•oj kal óva uar Shqiptoj një nga një shkronjat e një fjale.

germëzúar (i e) mb (Fjalë) e shqiptuar shkronjë për shkronjë.

germít•ë a f sh a at

♦ Fyt.

♦ *mjek bis* Sëmundje e fytit.

gershák u m sh ë ët K Gur petashuq i rrumbullakët ose copë qeramike e tillë, me vrimë në mes që vihet në fund të boshtit të tjerres.

gerúc i m sh a at G Fëmijë i vogël, miturak; vogëlush.

gerúsh i m sh a at

♦ *zool* Ger i vogël. >**GER I¹**.

♦ *përk* G Vogëlush.

gérri•ë a f sh a at *krahin*

♦ Gur i gërryer nga uji, gur me një zgavër të gërryer nga uji.

♦ Gropë e thellë midis shkëmbinjve, e gërryer nga uji; humnerë.

gérrmëz a m sh a at G Gërrhitje e lehtë e maces; kërmëz; krramëz.

gesta non verba /xhésta non vérba/ *shpr lt* Punë, jo fjalë.

Gestápo ja f Polici sekrete e Gjermanisë naziste.

gësh•ëm (i) me (e) mb A I zhveshur.

gësh•ënj kal a ur A Zhvesh, heq (*rrobat*).

gëshim (i) mb m *krahin* G I ngeshëm.

gëshi•em vetv a (u) ur A Zhvishem; heq rrobat.

géta t f sh >**GETE T**.

géte t f sh

♦ Çorape të gjata bashkë me një pjesë të trupit deri në brez për femra. **Një palë gete.**

♦ Pantallona të thurura për fëmijë të vegjël.

♦ Çorape pa shputa, të gjata deri në gju, që mbathin sportistët.

géto ja f sh - t Lagje ose zonë e veçuar në një qytet, ku janë të detyruar të jetojnë njerëzit që i takojnë një race a një feje, të cilët përbuzen e përndiqen nga shteti. **Getot e çifutëve (zezakëve).** Në getot e Çikagos.

getoizím i m Shndërrim në geto i një lagjeje.

getoiz•óhet úa (u) úar vetv e **GETOIZ•OJ.**

getoiz•ój kal óva úar Shndërrim në geto (*i një lagjeje*).

getoizúar (i e) mb (*Lagje*) e shndërruar në geto.

getoizúem (i) e (e) mb G>**GETOIZUAR (i e).**

gethletár e mb (*Njeri*) ledhatar a lajkatar.

gethletár i m sh ë ët Njeri ledhatar a lajkatar.

gethletár•e ja f sh e et f e **GETHLETAR I.**

gethletí a f sh - të Ledhe; lajka.

gethlet•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e **GETHLET•OJ.**

gethlet•ój kal *krahin*

♦ Ledhatoj.

♦ Lajkatoj.

gëc-méc ndajf J Duke murmuritur.

gëcm•ój kal *krahin* G>**GËCM•UE (me).**

gëcm•úe (me) jokal óva úe G Shqepoj; çaloj.

gëdhâ ni m sh j jt *krahin* G Nyjë e drurit a dërrasës.

gëdháč e mb G (*Dru, dërrasë*) me nyja.

gëdhél kal *krahin* G >**GËDHEL•ë (me).**

gëdhél•e *ja f kryes sh krahin G*

♦ Ledhatim; përkëdhelje.

♦ Lajkatim.

gëdhél•ë (me) *kal a ë krahin G*

♦ Ledhatoj; përkëdhel.

♦ Lajkatoj.

gëdhelt•ój *kal krahin G* >**GËDHELT•UE (me).**

gëdhelt•úe (me) *kal óva úe krahin G* Ledhatoj; marr me ledhe. >**PËRKËDHEL.**

gëdheltúem it (të) *as krahin G* Ledhatim.

gëdhíc•ë a f sh a at *G* Plakë (si) shtrigë.

gëdhí•j *jokal va rë* >**GDHI•J.**

gëdhírë *mb* >**GDHIRË.**

gëgëri•j *kal va rë* Qesh me kukurismë.

gëgëri•s *jokal ta tur* >**GËGËRIT.**

gëgërit *jokal* >**GËGËRI•J.**

gëk *onomat bis: Pa bërë gëk* pa bërë zë; pa u ndier fare; pa bërë asnjë kundërshtim; pa fjalë.

S'bëj as gëg as mëk nuk e hap gojën fare; nuk më ndihet zëri. **S'ka as gëk as mëk!** nuk pranohen kundërshtime; duhet bërë pa fjalë.

gëkmëk *pasth* >**GËK.**

gëlbáz *kal a ur* Nxjerr (*këlbazën*). >**KËLBAZ.**

gëlbáz•ë a f sh a at. >**KËLBAZ•Ë A.**

gëlbáz•em *vetv a (u) ur* Nxjerr këlbazën. >**KËLBAZ•EM.**

gëlbázur (i e) *mb* >**KËLBAZUR (i e).**

gëlbóq•e ja f sh e et >**KËLBOQ•E JA.**

gëlçim i *m krahin G* Trembje e kafshëve për t'i çuar nga një vend në një tjetër.

gëlç•ój *kal krahin G* >**GËLÇ•UE (me).**

gëlç•úe (me) *kal óva úe krahin G* Tremb (*kafshët*) për t'i çuar nga një vend në një tjetër.

gëlçóm•ë a f sh a at Shtupë për taposje; tapë.

gëlhúq i *m sh e et* *G* Gropë e cekët; pellg i cekët.

gëlic i *m sh a at* *anat A*

♦ Fyt.

♦ Gojë.

gëlim i *m sh e et* Vërshim i menjëhershëm; shpërthim; dalje e vrullshme.

gëlír *kal G* >**GËLIR•Ë (me).**

gëlírë (i e) *ndajf A (Gojë e mbushur)* plot me ushqim.

gëlír•ë (me) *kal a ë G*

♦ Pastroj; dëlir.

♦ Lehtësoj (*barrën, ankthin*).

gëlír•ë a¹ f A

♦ Kënaqësi; gëzim.

♦ Ngopje.

gëlír•ë a² f A Kënaqësi e hakmarrjes.

gëlirúam (i e) *mb A*

♦ I kënaqur.

♦ I hakmarrë.

gëlisht•em *vetv a (u) ur A* Ligështohem; sëmurem.

gëlshítur (i e) *mb* A I ligështuar; i sëmurrur.

gëlkít *kal* K >GËLKIT•Ë (me)^{1, 2}.

gëlkít•em K *vetv dhe pës e* GËLKIT. >GËLKIT•Ë (me u)^{1, 2}.

gëlkít•ë (me)¹ *kal* a ë K Gudulis; giciloj; kilikos.

gëlkít•ë (me)² *kal* a ë K Gëlltit; kapërdij.

gëlkít•ë (me u)¹ a (u) ë K

I *vetv* Gudulisem; gicilohem; kilikosem.

II *pës e* GËLKIT•Ë (me).

gëlkít•ë (me u)² a (u) ë K

I *vetv* Gëlltitem; kapërdihem.

II *pës e* GËLKIT•Ë (me)².

gëlkítj•e a¹ *f sh e et* K Gudulisje; gicilim; kilikosje.

gëlkítun (i e)² *mb* K I gudulisur; i giciluar; i kilikosur.

gëlkítj•e a¹ *f sh e et* K Gëlltitje; kapërdimje.

gëlkítun (i e)² *mb* K I gëlltitur; i kapërdimë.

gëlkós *jokal* a ur >KËLKOS.

gëlkóz•ë a¹ *f sh a at* *krahin* G Këlbazë; gëlboqe; kollace.

gëlkóz•ë a² *f sh a at* *krahin* G Zemër e kungullit; pjesë e kungullit ku formohen farat.

gëlm•ónj *kal* a ur A Shpoj me diçka të mprehtë.

gël•ón *jokal* ói úar *veta* III

♦ (Turma, kopeja e kafshëve etj.) del menjëherë a në mënyrë të çrregullt e plot zhurmë.

♦ Mbin a çel përnjëherë; shpërthen. **Gëlon bari. Gëlojnë lulet** (gjethet).

♦ Shpërthen me fuqi dhe përhapet menjëherë; vërshon. **Gëlon uji. I gëloi gjaku në fytyrë.** ♦ Zien, gumëzhin nga një shumicë e madhe njerëzish a kafshësh etj. **Gëlojnë rrugët. Gëlon sheshi** (qyteti).

♦ (Zjarri) digjet me vrull duke bërë një zhurmë të mbytur e të vazhdueshme, brambullon.

♦ *fig* Ka gjallëri të madhe, zien, vlon. **Gëlon jeta.**

♦ *kryes sh fig* (me trajtë të shkurtuar të përemrit *vetor në dhanore*) (Më) vijnë menjëherë së bashku e me vrull; i vlojnë; i ziejnë. **I gëlonin mendimet** (ndjenjat).

gëlpër a *f sh a at* A Gjilpërë.

gëlpiár i *m sh a at* A Gjilpëryer; gjilpërë e madhe për dyshekë.

gëlpióhem *vetv óva úar* Ç Shpohem me gjemb.

gëlpiój *kal óva úar* Ç Shpoj me gjemb.

gëlpúar (i e) *mb* Ç I shpuar me gjemb.

gëlqerár i *m sh ë ët* Ai që djeg gëlqere.

gëlqére *si ndajf: Bëhem gëlqere* (në fytyrë) zbehem shumë; zbardhem në fytyrë; më ikën gjaku (nga sëmundja, frika).

gëlqér•e *ja f*

♦ Lëndë e ngurtë me ngjyrë të bardhë, që del kur digjet guri gëlqeror; lëng i bardhë e i trashë, që përftohet duke shuar me ujë gurin gëlqeror të djegur në furrë dhe që përdoret për të lyer muret e ndërtesave, për të gatuar llaç etj. **Gëlqere e pashuar** (e gjallë). **Gëlqere e shuar** (e shurdhuar). **Gëlqere kokërr** (pluhur). **Gur gëlqereje. Furrë e gëlqeres. Djeg gëlqere.**

♦ Lyejre e mureve etj. me këtë lëndë. **I jap një gëlqere murit.**

**

gëlqere hidraulike Përzierje e gëlqeres me rërë e me çimento, që ka vetinë të ngurtësohet edhe në ujë.

sherbet (qumësht) gëlqereje Lëng i hollë me gëlqere që përdoret për të lyer muret, pemët etj.
ujë gëlqereje Ujë që ka kulluar pasi është tretur në të një sasi e vogël gëlqereje dhe që shërben për të forcuar disa lloje frutash përpara se të bëhen reçel.

gëlqerebërës i m sh - it Ai që bën a prodhon gëlqeren, ai që punon në furrat e gëlqeres.

gëlqereshitës i m sh - it Ai që shet gëlqere.

gëlqereshitës•e ja f sh e et f e GËLQERESHITËS I.

gëlqerexhí a f sh - të G >GËLQEREXHI U¹.

gëlqerexhí u¹ m sh j jt G >GËLQEREXHI U¹.

gëlqerexhí u² m sh nj njtë Ai që djeg gëlqere. **>GËLQERAR I.**

gëlqerëzím i m

♦ Kthim a shndërrim në gëlqere.

♦ *mjek bis* Grumbullim i kripërave të gëlqeres në indet organike.

gëlqerëz•óhet a (u) úar

I vetv veta III

♦ Kthehet, shndërrohet në gëlqere.

♦ *mjek (Kripërat e gëlqeres)* grumbullohen në indet organike dhe marrin pamjen, natyrën e vetitë e kockës; behet si kockë.

II pës e GËLQERËZ•OJ.

gëlqerëz•ój kal óva úar

♦ Bëj që të kthehet në gëlqere; shndërroj në gëlqere (*gurin gëlqeror*).

♦ *bujq>GËLQER•OJ.*

gëlqerëzúar (i e) mb

♦ I shndërruar në gëlqere.

♦ **>GËLQERUAR (i e).**

♦ *mjek (Inde organike)* që përmbajnë kripëra kalciumi.

gëlqerím i m sh e et bujq Përmirësimin i tokës duke i hedhur gëlqere.

gëlqerín•ë a f sh a at Leskër e murit a tavanit të lyer me gëlqere.

gëlqerísht•e ja f sh e et >GËLQERISHT•Ë A.

gëlqerísht•ë a f sh a at

♦ Vend me gurë gëlqerorë.

♦ Gropë e madhe ku shuhet gëlqerja e gjallë dhe ku mbahet gëlqerja e shuar; gropë gëlqereje.

gëlqer•óhet úa (u) úar bujq pës e GËLQER•OJ.

gëlqer•ój kal óva úar bujq I hedh (*tokës*) gëlqere për të përmirësuar përbërjen e saj dhe për t'i rritur pjellorinë.

gëlqerór e mb

♦ Që përmban një lëndë të fortë, e cila po të piqet kthehet në gëlqere; që ka kripëra të gëlqeres.

Gur (shkëmb mal) gëlqeror. Tokë gëlqerore.

♦ Që bëhet me gëlqere. **Plehërim gëlqeror. Llaç gëlqeror.**

gëlqerór i m sh ë ët gjeol Shkëmb a shtresë shkëmbore prej guri gëlqeror. **Gëlqeror i fortë (butë). Shtresë (zonë) gëlqerorësh.**

gëlqerós kal a ur

♦ Lyej, zbardh me gëlqere (*murin, shtëpinë*).

♦ Regj (*lëkurën*) në një tretësirë të ngopur me gëlqere të shuar për t'i hequr më lehtë qimet.

gëlqerós•et pës e GËLQEROS.

gëlqerósj•e a f sh e et

♦ Lyerje me gëlqere.

♦ Regjie e lëkurave me tretësirë të ngopur me gëlqere të shuar për t'i hequr më lehtë qimet.
gëlqerósur (i e) mb

♦ (*Mur etj.*) i lyer me gëlqere.

♦ (*Lëkurë*) e regjur me tretësirë të ngopur me gëlqere të shuar për t'i hequr më lehtë qimet.
gëlqértë (i e) mb > GËLQEROR E.

gëlqerúar (i e) mb (Tokë) e pasuruar me gëlqere.

gëlqóm•ë a f sh a at G Zhakë; copë e trashë për të kapur sende të nxehta.

gëlvósh•ë a f sh a at > GOLLOVEZHG•Ë A.

gëlvózhd•ë a f sh a at > GOLLOVEZHG•Ë A.

gëlúes e mb (Turmë) që lëviz shpejt, në mënyrë të çrregullt e plot zhurmë; që gumëzhin, që gëlon.

gëllbóq•e ja f sh e et Këlboqe.

gëlldéq ndajf Me pamje të hutuar a të tronditur; hutimthi; si i shushatur.

dëlldóqe mb (Sy) të kërcyer si gogla, si doçe.

dëlldúq onomat Zhurmë e rënies në gjë të butë a në ujë.

gëllí si ndajf G: Ia çoj gëlli bëj qejf.

gëllí a f bot krahin G > DËLLENJ•Ë A.

*

Ia çoj gëlli krahin G Kënaqem.

Ia çoj gëlli dikujt krahin G I vij hakut dikujt.

Si gëllia mjedis livadhít Si dhia në mes dhenve; jo në vendin e vet.

gëllínisht•ë a f sh e et krahin G Pyll a korije dëllinjash.

gëllí•nj kal va rë A Gëlltit; përcjell; kapërdij.

gëllónxh•ë a f sh a at krahin G Tub i ftohësit të kazanit të rakisë.

gëllqí•s kal -ta ur > GËLLQIT.

gëllqít kal a ur Kredh a zhyt në ujë.

gëlltím•ë a f sh a at

♦ Gllënjké; hurbë.

♦ Gëlltítje.

♦ Zhurmë e gëlltitjes.

gëlltí•s kal ta tur > GËLLTIT.

gëlltít kal a ur

♦ Kapërdij a përcjell nga goja për në stomak (*një ushqim a diçka tjetër*); ha me uri të madhe dhe e përcjell pa e përtypur; kapërdij. **Gëlltit kafshatën (pështymën). E gëlltiti aspirinën pa ujë. E gëlltit dot?**

♦ *fig* Duroj pa u ndier a pa kundërshtuar (*një fyerje, një turp, një dhembje etj.*); mbaj përbrenda dhe nuk e lë të shfaqet (*një ndjenjë, një mendim*). **Gëlltit lotët. Gëlltit një fyerje. [Cigarja zuri të dridhej dhe ajo qau në heshtje, duke gëlltitur hidhësinë e fjalëve që nuk donin të dilnin nga gryka. (ED).]**

♦ *bis* Pushtoj a rrëmbej me forcë; mposht, nënshtroj. **Gëlltiti tokat e huaja. I forti gëlltit të dobëtin.**

♦ *bis (zakonisht me mohim)* Nuk e marr diçka për të vërtetë, nuk e ha. Nuk i gëlltiti dokrrat e tij.

♦ *bis (zakonisht me mohim)* Nuk e duroj të më rrijë pranë, a të ketë të bëjë me mua; nuk e pranoj; nuk e tret. **S'e gëlltit dot atë njeri.**

♦ *bis* Harxhoj; thith, përpj. **Gëlltiti gjysmën e të ardhurave.**

♦ *fig* Lexoj me etje; dëgjoj me vëmendje të madhe; përpjij (*çdo gjë që lexoj a dëgjoj*). **I gëlltiste librat. Gëlltit çdo fjalë.**

♦ *fig* E mbulon, e fut në brendësi; e përpin dhe e zhduk. **E gëlltitën valët.**

♦ *bis* I ha (*fjalët*), i shqiptoj përgjysmë, jo të plota, nuk i them të gjitha. Mos i gëlltit fjalët!

*

I gëlltit (hëngri) fjalët I mohoi të gjitha ato që kishte thënë.

gëlltit•em a (u) ur *bis*

I *vetv*

♦ Kaloj poshtë pështymën a ushqimin; përcillem, kapërdihem. **Gëlltitu, mos e mbaj në gojë!**

♦ *fig* Ngurroj të flas, bëj të flas dhe nuk e nxjerr fjalën nga goja. Fol, pse gëlltitesh?

II *pavet fig (zakonisht me mohim)* Është e padurueshme; nuk mund të durohet; nuk mund të pranohet. **Nuk gëlltitet ky turp (kjo fyerje).**

III *pës e* **GËLLTIT.**

gëlltitj•e a f sh e et Përcjellje a kapërdimje e ushqimit, ujit etj.

gëlltitur a (e) f sh a at (të) >GËLLTITJ•E A. E thau gotën me një të gëlltitur.

gëmush•em *vetv G >GËMUSH•Ë (me u).*

gëmush•et- (u) ur *veta aIII* Më rriten shumë flokët e më bëhen si gëmushë; më shpupurishen flokët, shpupurishem. **Shko qethu, se u gëmushë!**

gëmushë (me u) vetv a (u) ë *G I* përvishem me zemërim, me të keq dikujt; i hungëroj dikujt. **Iu gëmush si qen i egërsuar.**

gëmush•ë a f sh a at Shkurre me degë të dendura që dalin tufë drejtpërdrejt nga rrënja; kaçubë.

[*Loznin zogjtë tok me fluturat në gëmushë,/ Dielli derdhte ar - floririn që nga la'. (GM).*]

gëmushj•e a¹ f Rritje e flokëve si gëmushë; shpupurishje e flokëve.

gëmushj•e a² f she et G Hungëritje.

gëmush•ór e mb

♦ Me degë të dendura dhe të shkurtra si gëmushë; kaçubor. **Shkurre gëmushore.**

♦ (*Vend*) me gëmusha; i mbuluar me gëmusha.

gëmushór•e ja f sh e et Gëmushë.

gëmushun (i e) mb G I shpupurishur nga zemërimi.

gëndáll i m sh ë ët Pellg.

gënéti i m sh e et bis anat A Kërdhokull.

gënéti•ë a f sh a at bis anat A Kërci.

gënúq e mb I thatë si shkop; i rrudhur.

gënúq i m sh ë ët Shkop; karthje; shkarpë.

gënj•éhem éva (u) ýer

I *vetv*

♦ Besoj lehtë; marr për të vërtetë diçka që s'është e tillë. **Gënjahem nga fjalët e bukura.**

♦ Bie në gabim; gabohem. **Ishte i ri, e u gënjye nga pamja.**

♦ Merrem me diçka sa për të kaluar kohën ose për të harruar një brengë. **Sa të rri kot, gënjahem me do punë të vogla.**

♦ Ushqej shpresa të kota; gënjej veten, e mbaj veten me shpresa. **Prita, prita, po u gënjeva.**

I pës e **GËNJ•EJ.**

gënj•éj éva ýer

I *kal*

♦ I them (*dikujt*) diçka që s'është e vërtetë; i them gënjeshtër për të fshehur me vetëdije të vërtetën ose për ta mashtruar. **E gënjeu sy më (ndër, për) sy. Nuk më gënjeu. [Nuk doja të**

kthehesha gjallë, si do kisha mundur t'ju gënjeja në sy? (ED). [Ftujkezë bardha në vreshta/ më gënjeve me gënjeshtër (Pop).]

♦ Josh (*dikë*) me fjalë të bukura a me sjellje jo të çiltra për ta bërë për vete e për të përfituar diçka prej tij; mbaj, ushqej (*dikë*) me shpresa të kota e me premtime; ia bëj me hile, ia hedh dikujt; pres në besë (*dikë*); shkel fjalën a premtimin që i kam dhënë dikujt; mashtroj. **Mos të të gënjejë mendja se...**

♦ Bëj që (*dikush*) ta marrë dikë a diçka jo ashtu siç është në të vërtetë; bëj që të gabohet; e gaboj. **Syri të gënjen. E gënjeu mendja. Më gënjeu pamja. Të gënjejnë veshët. E gënjyen shpresat.**

♦ I tregoj ose i jap diçka (*dikujt*) që beson lehtë për ta zbavitur, për ta qetësuar kur qan etj.

♦ *sport* E mashtroj (*kundërshtarin*) me top për t'iu shmangur ose për t'i kaluar përpara.

II jokal Nuk them a nuk tregoj të vërtetën; them gënjeshtër; them gjëra të paqena për dikë a diçka. **Gënjen pa masë (pa pikë turpi).** [A ka shtet në botë që të dëshirojë ta gënjejnë? (IK).] [- Gënjen. - Nuk gënjej. Ashtu më tha. - Gënjen - ulëriti për herë të dytë ministri dhe u sul nga dera. (IK).]

*

E gënjeu gryka U gënje nga diçka e jashtme; nuk i doli ashtu siç e priste, u mashtrua.

Gënjej veten Merrem me diçka sa për të kaluar kohën ose për të harruar një brengë.

Gënjen (rren) shtruar (përtokë) Gënjen aq hollë e me gjakftohtësi, saqë të tjerët e besojnë.

gënjeshtër e mb

♦ Që e ka zakon të gënjejë; që nuk thotë të vërtetën, që gënjen; rrenacak; që trillon e thotë gjëra të paqena për dikë a për diçka.

♦ Që të josh me fjalë të bukura e me sjellje jo të çiltra për të të bërë për vete e për të përfituar diçka; që të mban a të ushqen me shpresa të kota e me premtime; që e shkel fjalën e dhënë, që të pret në besë; joshës; mashtrues. **Buzëqeshje gënjeshtare. [Por me rrenë shaka shpresa gënjeshtare (Mgj).]**

♦ Që është ndryshe nga ç'duket. **Dritë gënjeshtare.**

gënjeshtër i m sh ë ët Ai që e ka zakon të gënjejë; ai që thotë gënjeshtër; rrenës, rrenacak; mashtrues. [A të duhen gënjeshtarë?/ Matrapazë e kokë tharë? (FN).]

gënjeshtër e ja f sh e et f e GËNJESHTAR I.

gënjeshtër ra f sh ra rat

♦ Fjalë e thënë që s'është e vërtetë; pohim që nuk përputhet me të vërtetën, që shtrembëron a e fsheh me qëllim të vërtetën; rrenë, mashtrim; diçka e paqenë, e trilluar. **Gënjeshtër me bisht (e trashë, pa dëm). E mbush me gënjeshtër dikë. S'di ç'është gënjeshtër. [Po s'ndërron ai kurrë/ Art i skulpturës/ gënjeshtërën mbi të ka ngrirë përgjithnjë (IK).]** [Ftujkezë bardha në vreshta/ më gënjeve me gënjeshtër (Pop).][Argumenti zyrtar se gegënishtja është përfshirë në "gjuhën e njësuar" është gënjeshtër. (APp).]

♦ kryes sh Premtime, shpresa të kota. **E mbajti vajzën me gënjeshtër.**

♦ Diçka që të gënjen a të bën të gabohesh; diçka e gënjeshtërt; iluzion.

*

Gënjeshtër bën vegshin, por nuk ia vë kapakun f u Sado mirë të jetë menduar gënjeshtër, do të ketë diçka që e zbulon të vërtetën.

Gënjeshtër i ka këmbët e shkurtra f u Gënjeshtër zbulohet shpejt, del në shesh menjëherë. **gënjeshtër•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá**

♦ (*Njeri*) që gënjen shumë.

gënjeshtër•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që gënjen shumë.

gënjeshtër•mádhe mádhja f e GËNJESHTËR•MADH MADHI.

gënjéshhtërt (i e) mb

♦ Që nuk përputhet me të vërtetën a që shtrembëron të vërtetën; që është gënjeshtër, që përmban një gënjeshtër; i rremë. **Fjalë të gënjeshtërta. Lajm (njoftim, pohim) i gënjeshtërt. Dëshmi e gënjeshtërt.**

♦ Mashtrues; që bëhet për të mashtruar; i rremë. **Be e gënjeshtërt. Nënshkrim (premtim, emër) i gënjeshtërt.**

♦ Që shtiret a paraqitet si i vërtetë; që nuk është ashtu siç paraqitet; që nuk është i çiltër; i shtirë. **Mik i gënjeshtërt. Pamje (buzëqeshje, sjellje) e gënjeshtërt.**

♦ Që është bërë si diçka tjetër e vërtetë a natyrore dhe përdoret në vend të saj; që ka vetëm tiparet e jashtme të njëjta me diçka të vërtetë; i rremë. **Flokë të gënjeshtërt. Dhëmbë të gënjeshtërt dhëmbë të vënë. Gur (diamant) i gënjeshtërt. Monedhë e gënjeshtërt.**

♦ Që vetëm të ngjall përshtypjen sikur është i vërtetë; i pabazë, i pathemeltë; i rremë. **Gëzim i gënjeshtërt. Shpresë (qetësi) e gënjeshtërt.**

gënjéshtrazi ndajf Me gënjeshtër.

gënjeshtr•ó j kal óva úar Përgënjeshtroj; i bie mohit.

gënjím i m sh e et

♦ Shtrembërim i së vërtetës.

♦ Besim në diçka të paqenë, të gënjeshtërt

♦ Mashtrim.

gënj•ýe (me) kal, jokál éva ýe G >GËNJ•EJ.

gënjýe (me u) G vetv >GËNJ•EHEM.

gënjýem (i) e (e) mb G >GËNJYER (i e).

gënjýer (i e) mb

♦ Që e merr për të vërtetë diçka që s'është e tillë; që beson diçka të paqenë a të gënjeshtërt.

Njerëz të gënjyer.

♦ I joshur nga fjalët e bukura a nga premtimet e kota të dikujt; i mashtruar nga dikush; që ia kanë hedhur a ia kanë bërë me hile a me dredhi. **Vajzë e gënjyer.**

♦ Që nuk i ka dalë diçka ashtu siç e priste a e mendonte, i zhgënjyer. **Doli i gënjyer. Mbeti i gënjyer.**

gënjýer a (e) f sh a at f e GËNJYER I (i).

gënjýer i (i) m sh - it Ai që është mashtruar.

gënjýes e mb Që gënjen; gënjeshtar; rrenc; rrenës.

gëq onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit.

gëq-gëq onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit. >**GËQ. E piu gotën gëq-gëq.**

gërb i m sh e et kryes sh anat krahin Këllqe; kërdhokullat.

gërbáč e mb Kurrizdalë; gungës.

gërbáč i¹ m sh ë ët >KËRBAÇ I.

gërbáč i² m sh a at K Shkurtabiq; cicërmicër.

gërbáč i³ m sh a at K Enë balte e thyer.

gërbáč i⁴ m sh ë ët Gungaç; kurrizdalë.

gërbájk•ë a f sh a at K Grua a vajzë kurrizdalë.

gërbál i m sh a at K >GËRBAN I.

gërbáll•em vetv a (u) ur Bëj qejf; jetoj me qejfe; bëj jetë qejfesh.

gërbáll•ë a f sh a at Jetë qejfesh.

gërbám•e jaf sh e et G Gëzhutë.

gërbán e mb K (Njeri) gungaç; kurrizdalë.

gërbán i m sh a at K Njeri gungaç, kurrizdalë.

gërbán•e ia f sh e et K f e **GËRBAN I**.

gërbáv kal K > **GËRBAV•Ë** (me).

gërbáv•em a (u) ë K vetv dhe pës e **GËRBAV•Ë** (me u).

gërbáv•ë (me) kal a ë K Përkul, nxjerr (kurrizin).

gërbáv•ë (me u) a (u) ë K

I vetv Më del kurrizi.

II pës e **GËRBAV•Ë** (me).

gërbávje a f K Dalje e kurrizit; kërrusje.

gërbávun (i e) mb G (Kurriz) i dalë; i bërë si gungë.

gërbegjërë mb (Grua, vajzë) këllqegjerë; me këllqe të gjera.

gërbéj t sh i **GËRB•YELL YELLI**.

gërbéll•ë a¹ f sh a at krahin E çarë a vrimë në shkëmb; guvë.

gërbéll•ë a² f sh a at krahin G Shekë e madhe prej druri.

gërbén•ë a f sh a at krahin G Grykë shkëmbore.

gërbét•ë a f krahin G > **GËRBEN•Ë A**.

gërb•ë a f sh a at anat bis Gungë e kurrizit.

gërbín•ë a f sh a at K Kurriz i pulës së pjekur.

gërbllác i m sh a at krahin G Njeri gungaç, kurrizdalë.

gërbóc i¹ m sh a at krahin G Njeri gungaç, kurrizdalë.

gërbóc i² m sh a at krahin G Xhuxh; shkurtabiq.

gërbój i m sh - t K > **GËRBAN I**.

gërbónje a f sh a at Skelet; eshtëri.

gërbúj•ë a f sh a at G Bistak rrushi pa kokrra; frenjë e rrushit; azhdë; freth.

gërbúl kal a ur

♦ I ngjit gërbulën (dikujt); e bëj të gërbulet (dikë).

♦ Ndot, fëlliq. Aty ha, aty gërbul.

gërbulaç i m sh ë ët > **GËRBULAQ I**.

gërbulác e mb

♦ I sëmure me gërbulë; i gërbulët.

♦ I ndotur; i fëlliqur; fëlliqash.

gërbulác i m sh ë ët

♦ Njeri i sëmure me lebrozë, i gërbulur.

♦ Njeri fëlliqash.

gërbulác•e ja f sh e et f e **GËRBULAQ I**.

gërbulát kal krahin G > **GËRBULAT•Ë** (me).

gërbulát•et krahin G vetv veta III dhe pës e **GËRBULAT**. > **GËRBULAT•Ë** (me u).

gërbúl•em¹ a (u) ur

I vetv

♦ Më zë gërbula; sëmurem me gërbulë.

♦ Fëlliqem; ndotem.

II pës e **GËRBUL**.

gërbúl•em² a (u) ur

♦ Mbushem plot me diçka; marr me shumicë; ngjishem. U gërbul me para.

♦ Neveritem nga diçka që bëhet me tepri.

gërbulát•ë (me) *kal krahin G* Mbledh me grabujë (*gjethet e rëna përdhe etj.*).

gërbulát•et *krahin G vetv veta III dhe pës e* **GËRBULAT•Ë (me).**

gërbulátun (i e) *mb krahin G (Gjethet)* të mbledhura me rashqel.

gërbúl•ë a¹ f *mjek* Sëmundje e rëndë e lëkurës, që shfaqet me puçrra e me leskra dhe shkakton rënien e mishrave; lebër. **Mjekime për gërbulën.**

gërbúl•ë a² f sh a at bis *Dokrra, dëngla, gjepura.*

gërbúlët (i e) *mb mjek* I gërbulur; i sëmurë me gërbulë.

gërbúlsh e *mb* I qelbur; që bie erë të rëndë; kutërbues.

gërbúlsh i m sh a at *Gjë e qelbur, që bie erë të rëndë, që kutërbon.*

gërbúlsh•e ja f e **GËRBULSH I.**

gërbultór•e ja f sh e et *Spital për të gërbulurit, lebrozët.*

gërbúlur (i e) *mb mjek (Njeri)* i sëmurë me gërbulë.

gërbúlur i (i) m sh - it *Njeri i sëmurë me gërbulë; lebroz.*

gërbúlur a f sh a at f e **GËRBULUR I (i).**

gërbúzem vetv a (u) ur *Ngërdheshem.*

gërb•yell yelli m sh éj éjtë anat *Një nga tri eshtrat e legenit që formojnë kockat e të ndenjgurave.*

gërcát kal K >GËRCAT•Ë (me).

gërcát•em K vetv dhe pës e **GËRCAT. >GËRCAT•Ë (me u).**

gërcát•ë (me) kal a ë K

♦ Përtyp me zhurmë (*ushqimin*).

♦ Kafshoj.

♦ Brej; bluaj.

gërcát•ë (me u) a (u) ë K vetv dhe pës e >GËRCAT•Ë (me).

gërcátj•e a f K

♦ Përtypje me zhurmë e ushqimit.

♦ Kafshim.

♦ Brejtje; bluarje.

gërcëllím•ë a f sh a at *Fërgëllimë; dridhje e trupit.*

gërcëll•ój kal G >GËRCËLL•UE (me).

gërcll•úe (me) jokal óva úe G *Fërgëlloj.*

gërç i¹ m sh e et *Ngërç i muskulit.*

gërç i² m sh e et G *Vend i mbytur nga ferrat.*

gërçák u m sh ë ët

♦ Shtambë e vogël me një vesh e me lëfyty; dorje.

♦ Kupë druri për të pirë verë.

gërçít•em vetv a (u) ur *Mbetem i shkurtër, i pazhvilluar; nuk rritem.*

gërçítj•e a f *Rritje e ngadalshme, e vonuar.*

gërçítur (i e) mb (Njeri) që mbetet i shkurtër.

gërdák u m sh ë ët *Bardhak.*

gërdállë mb

♦ (*Kalë*) i vjetër e i dobët sa i duken kockat.

♦ *shar (Njeri)* i gjatë e shumë i dobët; i plakur e shumë i dobët.

♦ (*Gjë*) e vjetruar e krejt pa vlerë.

gërdáll•ë a f sh a at bis

♦ *Kalë* i vjetër e i dobët sa i duken kockat.

♦ *shar* *Njeri* me trup të gjatë dhe shumë të dobët; *njeri* i plakur dhe shumë i dobët.

♦ *fig* Gjë e vjetruar dhe e shkatërruar që nuk vlen më; gjë pa vlerë. [**E meqë të paska mbetur mendja te muri kinez, ja ku po ta them se një gërdallë, ndërtimi i të cilit vazhdon një mijë vjet, çdo gjë mund të jetë, por jo mur.** (IK)]

gërdéc mb

♦ (*Trup, pjesë e trupit*) e ngrirë; e mpirë.

♦ (*Mish*) i fortë; i pabërë mirë.

*

E gjej gërdec dikë E gjej të vdekur dikë.

gërdéc i¹ m *mjek* Sifiliz.

gërdéc i² m sh a at *bot* Shkurre e vogël e viseve të ftohta malore, me lule si vile të bardha a të kuqërreme e me gjethe të trasha, që përdoren në mjekësinë popullore për sëmundjet e veshkave a të fshikëzës së ujit. >**RRUSH ARUSHE.**

gërdétsh•ëm (i) me (e) mb >**GËRDITSH•ËM (i) ME (e).**

gërdi a f sh - të Neveri; ndot; pështirosje; krupë.

gërdit kal i ur (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më bën të vjell; më shtie krupën; ma pështiros; ma neverit. **Mos ma gërdit bukën!**

gërdit•et vetv a (u) ur (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) dhe *fig* Më pështiroset; më neveritet; më ndotet. **M'u gërdit ai njeri.**

gërditës e mb I pështirë; i neveritshëm.

gërditj•e a f Pështirosje; neveritje.

gërditsh•ëm (i) me (e) mb dhe fig I pështirë; i ndotë; i neveritshëm.

gërditur (i e) mb I pështirosur; i neveritur.

gërdúk jokal a ur Ankohem.

gërdúq onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit etj.

gërdúq i m sh ë ët *G* Sarhosh.

gërdýp mb bis (*Njeri*) trupmadh e i trashë.

gërdýp i m sh ë ët bis *Njeri* trupmadh e i trashë.

gërdýp•e ja f sh e et f e **GËRDYP I.**

gërdhâ ni¹ m sh j jt *G* Llum; njerëz të shtresës së ulët e të paditur.

gërdhâ ni² m sh j jt *G* Kërcu druri.

gërdhác i m sh a at *G* Kërcu druri. >**GËRDHA NI.**

gërdhaçin•ë a f sh a at *G* Vend gurishtë.

gërdháj të G sh i **GËRDHA NI^{1,2}.**

gërdhájç i m sh a at *krahin* *G* Nyell i drurit.

gërdháj•ë a¹ f sh a at *G*

♦ Qëresa lëkure të frutave, perimeve etj.

♦ Lëvore; lëkurë.

♦ Kërcell i veshit të rrushit.

♦ *përmb keq* *Njerëz* të shtresës së ulët e të paditur.

gërdháj•ë a² f sh a at *G* Grua shëmtake.

gërdhám i m sh e et

♦ *ndërt* Rërë e trashë, për suva të ashpër.

♦ *ndërt* Zhavorr i imët.

♦ *ndërt* Suva e ashpër.

♦ *ndërt* Beton gëlqereje

♦ *përmb* Mbeturina; plehra.

gërdham•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **GËRDHAM•OJ.**

gërdham•ój *jokal óva úar* Gatuj suva me rërë të trashë, çimento dhe gëlqere.

gërdhánk•ë *a f sh a at* *G* Gurishtë; vend i thatë, me gurë, me fare pak tokë të punueshme.

gërdhát•e *ja f sh e et krahin G* >**GËRDHAT•Ë A.**

gërdhát•ë *a f sh a at krahin G*

♦ Vend i thatë e me gurë, me fare pak tokë të punueshme.

♦ Vend me shkëmbinj të thepisur, ku është vështirë të kalohet; vend i zhveshur, gurishtë.

♦ *krahin G* Lëndinë e vogël ndërmjet shkëmbinjve, me bar të mirë për kullotë. >**ÇUKAR I.**

gërdhatím i *m krahin G* Gërryerje; zgavrim .

gërdhat•óhem *pës e* **GËRDHAT•OJ.** >**GËRDHAT•UE (me u).**

gërdhatór e *mb G I* gërryer; i zgavruar.

gërdhat•úe (me) *kal óva úe G* Gërryej; e zgavroj; e bëj zgavër.

gërdhat•úe (me u) *úe (u) úe G pës e* **GËRDHAT•UE (me).**

gërdhatúem (i) e (e) *mb G I* gërryer; i zgavruar; i bërë zgavër.

gërdhéc i *m sh ë ët mjek bis* Frëngjyzë; sifiliz.

gërdh•éhem *vetv G* >**GËRDHI (me u).**

gërdhéle *si mb:* **Tokë (arë)** **gërdhele** tokë e punuar keq, me shumë plisa.

gërdhél•e *ja f sh e et* Tokë e punuar keq, me shumë plisa.

gërdhësh *kal a ur* Shtrembëroj (*buzët*).

gërdhësh•em *vetv a (u) ur* Ngërdheshem; zgërdhihem; hap dhëmbët.

gërdhëshj•e *a f sh e et* Ngërdheshje; zgërdhimë.

gërdhështë•ër *ra f sh ra rat krahin* Bistak rrushi pa kokrra; azhdë; frenjë e rrushit; freth.

gërdhëshur (i e) *mb I* ngërdheshur; që gërdheshet a zgërdhihet.

gërdhét i *m sh ë ët G* Tokë e varfër, shterpë.

gërdhî (me u) *vetv na (u) - krahin G* Zgërdhihem.

gërdhígël *mb krahin G (Arrë, lajthi etj.)* fyçkë; fyle.

gërdhíg•ël *la f sh la lat krahin G* Arrë, lajthi etj. pa thelb; fyçkë.

gërdhí•hem¹ *vetv va (u) rë (Lëkura)* çahet; plasaritet.

gërdhí•hem² *vetv va (u) rë*

♦ Më hapet goja për gjumë; gogësim.

♦ Zbardh dhëmbët (*duke qeshur*); zgërdhihem.

gërdhíj•ë *a f sh a at zool* >**GËRTHIJ•Ë A.**

gërdhím•ë (i) e (e) *mb (Lëkurë)* e plasaritur; e çarë.

gërdhîmit (të) *as G* Zgërdhimje.

gërdhímj•e *a f*

♦ Hapje e gojës për gjumë; gogësimë.

♦ Zgërdhimje.

gërdhísht *kal G* >**GËRDHISHT•Ë (me).**

gërdhísht•em *vetv G* >**GËRDHISHT•Ë (me u).**

gërdhísht•ë (me) *kal a ë G* Gërvisht.

gërdhísht•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Gërvishtem.

gërdhíshtj•e *a f sh e et G* >**GËRVISHTJ•E A.**

gërdhíshtun (i e) *mb G I* gërvishtur.

gërdhíshtunit (të) *as G* Gërvishtje.

gërdhít *kal G* >**GËRDHIT•Ë (me).**

gërdhít•ë *a f sh a at*

♦ Cen a e metë trupore. **Njeri me gërdhitë.**
 ♦ Vegël, punë etj. me të meta. **Dollap (tavan) me gërdhita.**
gërdhít•ë (me) kal a ë G
 ♦ >**GËRVISHT; GËRRIC.**
 ♦ Prish; dëmtoj.
gërdhjét•ë a f sh a at Cimbidhe.
gërdhóle t f sh krahin G Lëvozhga groshësh, bathësh etj.
gërdhóme t f sh krahin G >GËRDHOLE T.
gërdhóm•ë a f sh a at
 ♦ Byk dhe gërdhushta që mbeten pas shirjes së të lashtave.
 ♦ Pjesë e kashtës së të lashtave, që ngel në tokë pas korrjes; kashtërrojë.
 ♦ dhe fig Llum i diçkaje; fundërri.
gërdhú mb A
 ♦ (Plak) i lënë; shëndetlig.
 ♦ (Plak) i ronitur; i rrjedhur; i matufosur.
gërdhú të f sh Shoshurina; mbeturina nga shoshitja. >**GËRDHUSHT•Ë A.**
gërdhúc kal a ur krahin Gërvisht; gërric.
gërdhúc•em vetv a (u) ur krahin Gërvishtem; gërricem.
gëdhúc•e a f sh e et krahin Gërvishtje; gërricje.
gërdhúck•ë a f sh a at
 ♦ Frutë e pabërë.
 ♦ Fëmijë i vogël.
gërdhúk kal G >GËRDHUK•Ë (me).
gërdhúk•ë (me) kal a ë G Gërvisht; gërric.
gërdhúk•e a f sh e et G Gërvishtje; gërricje.
gërdhúkët (i e) mb G >GËRDHUKUN (i e).
gërdhúkun (i e) mb G I gërvishtur; i gërricur.
gërdhúq e¹ mb G I gërditshëm; i urryer.
gërdhúq e² mb
 ♦ (Plak) shumë i vjetër, i drobitur.
 ♦ (Plak) i lënë; i matufosur; i roitur.
gërdhúq i m sh a at shar
 ♦ Plak i drobitur.
 ♦ Plak i lënë, i matufosur, i roitur.
gërdhúq•e ja f sh e et shar f e GËRDHUQ I.
gërdhúq•em vetv G >GËRDHUQ•Ë (me u).
gërdhúqë (me u) vetv a (u) ë G Zgërdhihem; nxjerr dhëmbët.
gërdhúqunit (të) as G Zgërdhimje.
gërdhúsht•ë a f kryes sh a at Shoshurina; mbeturina nga shoshitja e të lashtave që u shtihen shpesëve.
gërdhúz i m sh ë ët bis
 ♦ Kërthi; foshnjë.
 ♦ Njeri i rrëgjuar, që ka mbetur i shkurtër; shkurtabiq.
gërdhúza t f >GËRDHUSHT•Ë A.
gërdhúz•em vetv a (u) ur
 ♦ >**NGËRDHUC•EM.**

♦ *krahin G* > **GËRDHUZ•Ë (me u).**

gërdhúz•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* I kërcënohem dikujt me fjalë e gjeste; i drejtohem dikujt me zemërim a kërcënim.

gërdhuzë t *f sh krahin* Kokrra gruri të pazhveshura; drithë i keq.

gërféj të sh i **GËRF•YELL -YELLI.**

gërféll•ë a f sh a at *K* Përrua i thellë; vend i thellë në përrua.

gërfýell e mb Kokëbosh.

gërf•ýell fýelli m sh éj éjtë *krahin*

♦ Llagëm.

♦ Tunel.

gërgá (me) kal va - G > **GËRGAS.**

gërgáçk•ë a f sh a at *krahin G* Rraketake.

gërgá•j kal *krahin G* > **GËRGA (me).**

gërgaléc i m sh a at *zool (Hyla arborea)* Kafshë e vogël si bretkosë, që jeton në ujë e në tokë, me kurriz në ngjyrë të gjelbër të hapët, me barkun të bardhë e me dy vija të murrme anëve.

> **GARGALIQ I.**

gërgállç•e ja f sh e et *krahin G* Shtambë.

gërgáll•e ja¹ f sh e et Tokë gurishte, e varfër; bokërimë.

gërgáll•e ja² f sh e et *mospërf* Grua a vajzë thatime.

gërgáll•ë ja f sh e et Tokë me gurë; gurishte; tokë e varfër; bokërimë.

gërgallín•ë a f sh a at > **GËRGALL•E JA.**

gërgám•e ja (e) G f sh e et (të) Gërgasë; ngacmim.

gërgám•ë (i) me (e) mb G

♦ I prekur; i gërvishtur.

♦ *fig* I ngacmuar; i mërzitur nga ngacmimet.

gërgám•ë a f sh a at G

♦ Ngacmim; mërzitje nga ngacmimet.

♦ Grindje.

gërgámít (të) as G Ngacmim; gërgim; gërgasë.

gërg•ás kal íta ítur

♦ Ngacmoj me dorë; cyt; gërvisht; kruaj. **Gërgas plagën.**

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Më bezdis. **Më gërget tymi sytë.**

♦ *fig* Ngas, cyt a shpoj me fjalë (*dikë*).

♦ *fig* Nxiti a ndez (*dikë*) kundër dikujt; shtie keq për (*dikë*).

gërgás e mb G Ngacmues; cytës.

gërgás i m sh ë ët G Njeri që gërget.

gërgás•e ja f sh e et f e **GËRGAS I.**

gërgás•ë a f sh a at Grindje; përçarje. **Mbjell gërgasë.**

gërgásës i m sh - it Ai që shqetëson a mërzit dikë me dorë a me fjalë; ai që i bie më qafë dikujt; ai që nxiti a ndez dikë për të vepruar kundër një tjetri; ai që fut spica për sherr.

gërgásës•e ja f e **GËRGASËS I.**

gërgát kal G > **GËRGAT•Ë (me).**

gërgát•ë (me) kal a ë G > **GËRGA (me).**

gërgëlác i m sh ë ët *anat krahin* > **GABZHERR I.**

gërgëlák u m sh e et *anat krahin* Gurmaz; fyt.

gërgëlé ja f sh - të *krahin G* Gurgule.

gërgëlic•ë *a f sh a at bis* *G* Grua a vajzë inatçore, grindavece.

gërgëli•s *kal* >**GËRGËLIT**.

gërgëlit *kal* >**GËRGËLIT•Ë** (me).

gërgëlit•em *vetv dhe pës e* **GËRGËLIT**. >**GËRGËLIT•Ë** (me u).

gërgëlit•ë (me) *kal a ë* *krahin G* Giciloj; gudulis.

gërgëlit•ë (me u) *a (u) ë* *krahin G*

I vetv Gicilohem; gudulisem.

II pës e **GËRGËLIT•Ë** (me).

gërgëlitj•e *a f sh e et* *krahin G* Gicilim; gudulisje.

gërgëlitun (i e) *mb krahin G I* giciluar; i gudulisur.

gërgëllim•ë *a f sh a at* Këngë e gargullit.

gërgëll•ón *jokal ói úar* *veta III (Gargulli)* këndon me një zë karakteristik si tinguj fyelli.

gër-gër *onomat*

♦ Zhurmë e butë e frymëmarrjes së maces kur fle; kërmëz.

♦ Zhurmë e fytit nga ftohja.

♦ Zhurmë e brejtjes të sendeve të forta me dhëmbë etj.

gërgër•e *ja¹ f sh e et*

♦ Rrapëllimë.

♦ Gurgullimë e shurdhët.

gërgër•e *ja² f sh e et* *kryes sh* Grindje të vazhdueshme. **E ha me gërgëre dikë.**

gërgërë *ja³ f sh e et* Lodër prej druri me një bosht të dhëmbëzuar dhe me një dërrasë të hollë, që godet dhëmbëzat e kërcet kur rrotullohet.

gërgër•ét *jokal íti ítur (Uji)* buburit; zien me bulëza të vogla.

gërgërim•ë *a f sh a at*

♦ Zhurmë e zorrëve nga gazrat.

♦ Zhurmë e zgjatur dhe dridhëse që bën motori, mitralozi etj.

gërgëri•s *jokal ti tur* >**GËRGËRIT**.

gërgërisj•e *a f sh e et* >**GËRGËRITJ•E A**.

gërgërit *jokal a ur*

♦ *veta III (Zorrët)* bëjnë zhurmë nga gazrat; gurgullojnë.

♦ *fig* Dërdëllit; bëj gërr-mërr.

gërgëritj•e *a f sh e et* Zhurmë gurgulluese.

gërgí *a¹ f vjet usht G* Heshtë me majë metalike.

gërgí *a² f sh - të G* Halë peshku e trashë.

gërgil•e *ja f kryes sh* Ngacmim me shaka.

gërgill•óhem *K pës e* **GËRGILL•OJ**. >**GËRGILL•UE** (me u).

gërgill•ój *kal K* >**GËRGILL•UE** (me).

gërgill•úe (me) *kal óva úe G* Hutoj; ngatërroj.

gërgill•úe (me u) *óva (u) úe K*

I vetv Hutohem; ngatërrohem.

II pës e **GËRGILL•UE** (me u).

gërgillúem (i) *e (e) mb K I* hutuar; i ngatërruar.

gërgís *kal krahin* >**GËRGIT**.

gërgít *kal a ur krahin* Ngas; cyt; gërgas.

gërgítj•e *a f sh e et krahin* Ngacmim; cytje.

gërgítur (i e) *mb*

♦ I ngacmuar; (*plagë*) e ngarë; e gërvishtur.

♦ *fig* I ngacmuar; i cytur.

gërqlám•ë a f G Pirje e ujit etj. me një frymë.

gërqlán i m bis anat G Gurmaz. **Lag gërqlanin** pi një gotë.

gërqlát kal G >GËRGLAT•Ë (me).

gërqlát•ë (me) kal a ë G E kthej; e pi (*një gotë*).

gërqlátj•e a f G Pirje; të pirët.

gërqlátun it (të) as G >GËRGLATJ•E A.

gërqlátun (i e) mb I pirë.

gërqlíz kal krahin G >GËRGLIZ•Ë (me).

gërqlíz•em krahin G pës e GËRGLIZ. >GËRGLIZ•Ë (me u).

gërqlíz•ë (me) kal a ë krahin G Gudulis; kilikos.

gërqlíz•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Gudulisem; kilikosem.

II pës e GËRGLIZ•Ë (me).

gërqlízun (i e) mb krahin G I gudulisur; i kilikosur.

gërqlízun it (të) as krahin G Gudulisje; kilikosje.

gërg•óhem óva (u) úe pës e GËRG•OJ^{1,2}.

gërg•ój¹ kal >GËRGAS.

gërg•ój² kal krahin G >GËRG•UE (me).

gërg•úe (me) kal óva úe krahin G

♦ Tërheq.

♦ Tërheq fort; tendos mirë (*litarin etj.*).

gërgúem (i) e (e) mb krahin G

♦ I tërhequr.

♦ I tendosur mirë.

gërgúem it (të) as krahin G

♦ Tërheqje.

♦ Tendosje.

gërgúl i m sh a at orn Ç Harabel.

gërgúl•ë a¹ f sh a at krahin G Gur I madh me strehë.

gërgúl•ë a² f sh a at Makth; ëndërr e keqe.

gërgýej t sh i GËRGYE•LL LLI.

gërgýe•ll lli m sh j jt krahin G Zgavër; shpellë.

gërgýle ndajf dhe si kallëzues krahin G Pa vlerë.

gërgylé ja f krahin G Rrëmujë; zhurmë e trazirë. **>GURGULE JA.**

gërhác e mb G: Flakë gërhace flakë e zjarrit bubulak.

gërhác i¹ m sh ë ët Njeri që gërhet shumë, fort.

gërhác i² m bis

♦ *mjek* Kollë e mirë.

♦ *veter* Sëmundje që u zë frymën pulave.

gërhál•em vetv a (u) ur

♦ Më bëhen gropëza në fytyrë nga lia.

♦ Më rripet a më ashpërsohet lëkura nga dielli a nga diçka tjetër.

gërhálë si mb (Sipërfaqe) e ashpër, e palëmuar, me të thelluara e të ngritura. **Gurë (lëkurë, fytyrë) gërhalë.**

gërhál•ë a f sh a at

- ♦ Gur me maja të mprehta; gur me sipërfaqe të ashpër.
- ♦ Vend me gurë të tillë.

gërháll•em vetv G >GËRHALL•Ë (me u).

gërháll•ë (me u) vetv a (u) ë G

- ♦ Bërtas fort; lëshoj britma.
- ♦ *keq* Këndoj keq; stonoj.

gërhállj•e a f sh e et G Britmë e fortë.

gërhám•ë a f sh a at >GËRHIM•Ë A.

gërhanatár e mb Që bën lesh në gërhanë.

gërhán•ë a f sh a at

- ♦ Vegël prej druri me dy furça të mëdha me dhëmbë të metaltë, që përdoret për të krehur a për të shkrifur leshin; secila prej këtyre furçave; krehër leshi a liri. **Gërhanë leshi (liri). Dhëmbët e gërhanës. Kreh (shkrif) me gërhanë.**
- ♦ *bis* Krehër i ashpër flokësh.

gërhanëtór•e ja f sh e et

- ♦ Grua që shkrif leshin në gërhanë, në shutra, në krehër.
- ♦ Punishte e krehjes së leshit.

gërhaníca t f sh Fije të shkurtra leshi a liri që mbeten në gërhanë gjatë shkrifjes.

gërhaním i m Shkrifje e leshit në gërhanë; lënurje.

gërhan•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e GËRHAN•OJ.

gërhan•ój kal óva úar Kreh në gërhanë; lënur (*leshin etj.*).

gërh•ás jokál íta ítur Nxjerr nga gryka e nga hundët, gjatë frymëmarrjes në gjumë, një zhurmë të mbytur e dridhëse që të bezdis.

*

Më gërhasin (kërcasin, këndojnë) zorrët Më merr uria; kam uri.

gërhát jokál >GËRHAT•Ë (me).

gërhát•et vetv veta III G >GËRHAT•Ë (me u).

gërhát•ë (me) kal a ë veta III G (Dhentë etj.) kruhen në shkurre.

gërhát•ë (me u) vetv - (u) ë veta III G (Leshi i dhenve) ngec pupa-pupa nëpër shkurre.

gërhátj•e a f G Ngecje e leshit të dhenve nëpër shkurre.

gërhátun (i e) mb G (Leshi i dhenve) i ngecur nëpër shkurre.

gër•héq jokál hóqa héqur

- ♦ Dihat rëndë; marr frymë me vështirësi.
- ♦ Heq për vdekje; jam në grahamat e fundit; përheq.

gërhí (me) jokál va - G >GËRH•AS; GËRHI•J. Ke gërhi gjithë natën.

gërhí•j jokál ta tur

♦ >GËRHAS.

♦ *veta III (Macja etj.)* kërmëzon; nxjerr një zhurmë të mbytur e dridhëse të ngjashme me gërhitjen; bën kërmëza.

♦ *veta III (Zorrët)* gurgullojnë.

♦ *veta III (Motori)* gumëzhin butë.

gërhím•ë a f sh a at Gërhitje.

gërhí•s jokál ta tur >GËRHI•J.

gërhítës e mb

- ♦ Që gërhet.

♦ *bis mjek (Frymëmarrje)* e zhurmshme.

gërhítj•e a f sh e et

♦ Zhurmë e mbytur, herë-herë e lartë dhe e çjerrë që bën njeriu kur fle.

♦ Kërmëz e maces kur fle.

♦ Kërritje e derrit.

♦ Zhurmë e zgjatur e dridhëse që bën një mekanizëm gjatë punës.

gërhóskë mb krahin (Zë gruaje) i ngjirur.

gërhósk•ë a f krahin Zë gruaje i ngjirur.

gërhósko ja m krahin Zë burri i ngjirur.

gërrj•e a f sh e et

♦ Gërrhitje; gërrhimë.

♦ Frymë e fundit; gërhamë.

gërrjéps h a f sh a at krahin G Kërrabë në krye të një shkopi, që përdoret për të tërhequr poshtë degët e pemës.

gërrjézh d•ë a f sh a at Vend i veshur me drurë a bimë.

gërkám•ë a f sh a at K Britmë e fortë. >**GËRVALL•Ë A.**

gërklón i m krahin G

♦ Fyt.

♦ Gurmaz.

gërlác i m

♦ *bis anat A* Gabzherr; fyt.

♦ Qafë a grykë e shishes.

gërlán i m bis anat Fyt.

gërlák u m kryes bis anat Ç: Gërlaku i gurmazit arrëza e fytit.

gërlá•s kal ta tur >**GËRLAT.**

gërlát kal ta tur

♦ Lako, e bëj si hark, harkoj, përkul (*drurin, telin etj.*).

♦ Përkul (*kurrizin*).

gërlát•et - (u) ur

I vetv

♦ (*Druri, teli etj.*) Lakohet; bëhet si hark; përkulet.

♦ (*Kurrizi*) përkulet; kërruset.

II pës e GËRLAT.

gërlátj•e a f sh e et Përkulje; kërrusje (*e kurrizit*).

gërlátur (i e) mb I përkulur; i kërrusur.

gërl•ë a¹ f sh a at G

♦ Strofull nën dhé.

♦ Gropë a vrimë e thellë.

♦ Guvë.

gërl•ë a² f sha at G Ujëvarë.

gërlíc•ë a f bis veter Puçërr e qelbëzuar në fytin e gjedhit.

gërlít kal krahin G >**GËRLIT•Ë (me).**

gërlít•et krahin G vetv veta III dhe pës e GËRLIT. >**GËRLIT•Ë (me u).**

gërlít•ë (me) kal a ë krahin G

♦ Rrah me dredhë për ta shirë (*grurin, elbin etj. e korrur.*).

♦ Qëroj sharkun e njomë (*të arrave, lajthive etj.*).

gërlít•ë (me u) vetv - (u) ë krahin G

- ♦ (*Gruri, elbi etj.*) rrihet me dredhë për ta shirë.
- ♦ (*Arrat e njoma*) zhvishen; u hiqet sharku i njomë.

gërlítj•e a f sh e et krahin G

- ♦ Shirje e grurit, elbit etj. duke e rrahur me dredhë.
- ♦ Zhveshje e sharkut të arrave të njoma.

gërlítun (i e) mb krahin G

- ♦ (*Grurë, elb etj.*) i shirë duke e rrahur me dredhë.
- ♦ (*Arra të njoma*) të zhveshura.

gërlóm•e ja f sh e et Gëzhutë.

gërlóm•e ja f >GËRLOM•E JA.

gërmác i¹ m sh ë ët anat bis G>GURMAZ I. Nji gërmac ujë një gllënjë ujë.

gërmác i² m sh ë ët Zall i vogël për lojë guraçokthi.

gërmácash ndajf: Luaj gërmacash luaj me pesë guralecë, duke hedhur çokun lart dhe duke marrë një nga një me shpejtësi katër të tjerët që janë në tokë, po me të njëjtën dorë, sipas rregullave të lojës. >**GURAÇOKTHI.**

gërmác e¹ mb krahin G (Kafshë) me kollë; që kollitet.

gërmác e² mb G I gungët; gungalec; gungës; gungaç.

gërmác i m sh ë ët G Gungaç.

gërmác•e ja f sh e et f e GËRMAÇ I.

gërmádhë si mb

- ♦ (*Shtëpi etj.*) e rrënuar. **Qytet gërmadhë.**
- ♦ *mb* I shkretë, i gjerë. **Plakë gërmadhë.**

gërmádh•ë a f sh a at

- ♦ Ndërtesë e shkatërruar, që i kanë mbetur vetëm muret. **Gërmadhat e një qyteti të lashtë.**

[**Por në gërmadhat e tyre/ tymoste shpirti i pavdekur (DA).**][**Trojë e braktisur./**

Gërmadhë./ Hi i ftohtë (IK).]

- ♦ *bis* Shtëpi e keqe; ndërtesë e vjetër; mekanizëm i vjetër, që është shkatërruar nga përdorimi i gjatë. **Banonin në një gërmadhë. Punonte me atë gërmadhën.**

♦ *mospërf* Njeri me trup të dobët e të pafuqishëm.

- ♦ *fig* Mbeturinat e diçkaje të kaluar, të zhdukur a të përmbysur. **Mbi gërmadhat e feudalizmit (rendit të vjetër).**

*

E qau gërmadha E gjeti e keqja; e piu e zeza.

gërmadh•óhet úa (u) úar libr vetv veta III dhe pës e GËRMADH•OJ.

gërmadh•ój kal óva úar Rrënoj; e bëj gërmadhë (*shtëpinë etj.*).

gërmadhós kal a ur >GËRMADH•OJ.

gërmadhós•et úa (u) úar libr vetv veta III dhe pës GËRMADHOS.

gërmadhúar (i e) mb libr I rrënuar; i bërë gërmadhë.

gërmájë si ndajf Në sasi të madhe; me shumicë; në numër të madh. **Ishte gërmájë me njerëz.**

gërmáj•ë a¹ f sh a at Vend i gërmuar si guvë.

gërmáj•ë a² f sh a at krahin Grumbull; shumicë.

gërmáz i m sh ë ët >GURMAZ I.

gërmázór e mb anat bis I gurmazit; i laringut; laringor.

gërmés•ë a¹ f sh a at Vegël për të gërmuar.

gërmés•ë a² f sh a art G E përpjetë e fortë; shpat i pjerrët

gërm•ë a f sh a at Shkronjë.

gërmíc•ë a¹ f veter >GËRMIT•Ë A.

gërmíc•ë a² f veter krahin G Sëmundje e fytit të gjedhit, që nuk i lë të hanë e të pinë për 3-4 ditë.

gërmíc•ë a³ f krahin G Zverk. **Thefsh gërmicën!** mallk. **Theu gërmicën** keq vdiq.

gërmíh kal a ur Mih; rrëmih. **Gërmih një gropë.**

gërmíh•et - (u) ur pavet dhe pës e **GËRMIH.**

gërmíhur (i e) mb I mihur; i rrëmihur.

gërmíl kal a ur

♦ E zë ngushtë (*dikë*).

♦ E vë në siklet (*dikë*).

♦ *fig* Ia neverit; ia gërdit (*diçka dikujt*).

gërmíl•em a (u) ur vetv dhe pës e **GËRMIL.**

gërmíl•e a f

♦ Zënie ngushtë.

♦ Sikletosje; vënie në siklet.

♦ *fig* Neveritje; gërdí.

gërmílur (i e) mb

♦ I zënë ngushtë.

♦ I sikletosur.

♦ *fig* I neveritur; i gërditur.

gërmím i m sh e et

♦ Mihje; rrëmihje (*e dheut etj.*).

♦ Vend i gërmuar.

♦ *sh arkeo* Tërësi e punimeve për të zbuluar rrënojat e një qyteti a monumenti të lashtë; vend ku bëhen këto punime.

gërmimtar e mb libr Arkeologjik; që ka të bëjë me gërmimet arkeologjike.

gërmimtar i m sh ë ët libr Arkeolog; ai bë bën gërmime arkeologjike.

gërmimtar•e ja f sh e et libr f e **GËRMIMTAR I.**

gërmí•s kal ta tur >GËRMIT^{1,2}.

gërmís•em vetv a (u) ur Rrëzohem keq; thyej qafën.

gërmís•e a f sh e et Rrëzim.

gërmísur (i e) mb I rrëzuar keq.

gërmísh kal G >GËRMISH•Ë (me)

gërmísh•em G vetv dhe pës e **GËRMISH. >GËRMISH•Ë (me u).**

gërmísh•ë (me) kal a ë G Gërryej; kruaj fort.

gërmísh•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Kruhem fort.

♦ *veta III* Gërmohet; mihet.

II pës e **GËRMISH•Ë (me).**

gërmísh•e a f sh e et G

♦ Kruajtje me forcë.

♦ Gërmim; mihje.

gërmíshun (i e) mb G

♦ I kruajtur fort.

♦ I gërmuar; i mihur.

gërmíshun it (të) as G >GËRMISHJ•E A.

gërmít¹ kal a ur

♦ Brej; çapalit.

♦ Trazoj; prushit (zjarrin).

gërmít² jokal a ur Iki; zhdukem; ua mbath këmbëve.

gërmít•em a (u) ur vetv e **GËRMIT.**

gërmít•ë a f veter Sëmundje e rëndë që u zë fytyrën buajve dhe buallicave; kolerë e gjedhit.

gërm•óhem

I vetv

♦ (dhe me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) I hakërrohem; i kërcënohem dikujt; i gërmushem. **Iu gërmua të birit. Mos m'u gërmo!**

♦ Kërrusem, gërmuqem. **U gërmua nga pesha e thesit.**

♦ *krahin* Mundohem shumë, përpigem fort.

II pës e **GËRM•OJ.**

gërm•ój óva úar

I kal

♦ Mìh (*dheun*); bëj (*një gropë, hendek etj.*) duke mihur dheun; rrëmoj (*për të nxjerrë diçka nga toka*). **Gërmoj themelet e shtëpisë.**

♦ Kërkoj në të gjitha skutat të gjej (*diçka*); rrëmoj.

♦ *fig* Bëj kërkime për të gjetur (*diçka*). **S'la arkiv pa gërmuar.**

♦ *fig* Hetoj (*një krim etj.*); pyes me hollësi (*dikë për diçka*).

♦ *fig* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit në kallëzore*) Bëj që (*dikush*) të kërruset e dobësohet.

Ç'më gërmoi pleqëria!

II jokal

♦ Mìh dheun; hap një gropë. **Gërmoj me lopatë (ekskavator). Gërmoj thellë (cekët).**

♦ Kërkoj mirë diku për të gjetur diçka; kërkoj në të gjitha skutat; rrëmoj. **Gërmoj nëpër xhepa (shtëpi). Gërmon në plehra.**

♦ *fig* Bëj kërkime për të zbuluar a gjetur të dhëna për diçka.

♦ *fig* Përpigem shumë të rikujtoj diçka të shkuar a të harruar; vras mendjen për të rikujtuar diçka. **Gërmoj në kujtesë (mendje).**

gërmókth i m sh a at bot *K (Narcissus poeticus)* Bathër me petla të bardha e thekë të kuq; sy fazani.

gërmúar (i e) mb

♦ (*Vend*) i mihur, i bërë gropë; i rrëmuar.

♦ (*Vend*) me të tatëpjeta e të përpjeta të thikta; i vështirë për t'u kaluar.

♦ *krahin* (*Njeri*) i kërrusur e dobësuar; gërmuq.

gërmúc ndajf G (Grua a vajzë) me një tufë flokësh në lëshuar në zverk.

gërmúc e mb>GËRMUQ.

gërmúc ndajf>GËRMUQ.

gërmúc i¹ m sh a at G Tufë flokësh të lëshuar në zverk.

gërmúc i² m bis mjek G Zmadhim ose ënjtje e nyjave limfatike.

gërmúc e mb krahin G >GËRMUQ E.

gërmúc•em vetv krahin G >GËRMUQ•EM. >GËRMUQ•Ë (me u).

gërmúc•ë (me) kal a ë krahin G Përkul; vë gërmuq.

gërmúc•ë (me) kal a ë krahin G >GËRMUQ•Ë (me).

gërmúcúem (i) e (e) mb krahin G I gërmuqur.

gërmúe ndajf G >GËRMUET.

gërm•úe (me)¹ kal G >GËRM•OJ.

gërm•úe (me)¹ kal óva úe G Shtrëngo (dikë të bëjë diçka); e zë ngushtë (dikë).

gërm•úe (me)² kal óva úe G

♦ Dëboj; përzë; nxjerr jashtë.

♦ Shpoj me hosten (*buajt në qerre etj.*).

gërmúem (i) e (e)¹ mb G >GËRMUAR (i e).

gërmúem (i) e (e)² mb G I shtrënguar a detyruar të bëjë diçka; i zënë ngushtë.

gërmúem (i) e (e)³ mb G

♦ I dëbuar; i përzënë.

♦ I shpuar me hosten.

gërmúes e mb Që gërmon; (*vegël a makinë*) që shërben për të gërmuar.

gërmúes i m sh - it

♦ Punëtor që gërmon; ai që merret me gërmime.

♦ *tek* Makinë gërmimi.

gërmúet ndajf G

♦ Me vështirësi a mundim të madh.

♦ Me kurrizin të kërrusur si gungaç.

gërmúet (i e)¹ mb G (Vend) i ashpër, i vështirë; i pakalueshëm.

gërmúet (i e)² mb G I kërrusur si gungaç; i gunguar.

gërmúq ndajf Me trup të kërrusur; me kurriz të gërmuqur; gërmuqas.

gërmúq kal a ur Kërrus, përkul, gërmuq (*kurrizin*).

gërmúq e mb bis I kërrusur; i gërmuqur; kurrizdalë; gungaç.

gërmúq i¹ m sh ë ët Njeri kurrizdalë, me trup të kërrusur, i gunguar; gungaç.

gërmúq i² m sh ë ët ikt Peshk i ujërave të ëmbla, i ngjashëm me krapin, por me trup më të shkurtër e më të shtypur anash, me kokë të vogël e me shumë hala. >DRANG•Ë A.

gërmuqán e mb G >GËRMUQ E.

gërmuqán i m sh a at G Kurrizo; njeri kurrizdalë, me kurriz të përkulur.

gërmuqán•e ia f sh e et f e GËMUQAN I.

gërmúqas ndajf Me kurriz të kërrusur. **Rri (eci) gërmuqas.**

gërmúq•e ja f sh e et e GËRMUQ I.

gërmúq•em vetv a (u) ur

♦ Përkulem; përkul shpinën.

♦ Më del kurrizi; kërrusem; gungohem; bëhem gungaç.

gërmúqët (i e) mb I kërrusur; (*plak*) gërmuq; gungaç.

gërmúqj•e a f Kërrusje e kurrizit; gungim; dalje e gungës së kurrizit.

gërmuq•óhem vetv G >GËRMUQ•UE (me u).

gërmuq•úe (me u) vetv óva (u) úe G >GËRMUQ•EM.

gërmúqur (i e) mb I përkulur; që rri me kurriz të përkulur.

gërmús ndajf krahin G

♦ Me trup të kërrusur; me kurriz të gërmuqur.

♦ Me supe të rënë.

gërmusán e mb krahin G

♦ (*Njeri*) i kërrusur, i gërmuqur.

♦ (*Njeri*) me supe të rënë

gërmusújë mb krahin G >GËRMUSAN E.

gërmúsh¹ *kal a ur* Kërcënoj; i skërmit dhëmbët (*dikujt*).

gërmúsh² *kal G* > **GËRMUSH•Ë (me)**.

gërmúsh•e *ja f sh e et kryes sh G* Grahma të vdekjes.

gërmúsh•em¹ *vetv a (u) ur* I kërcënohem dikujt me fjalë ose me lëvizje të trupit; i hakërrohem dikujt.

gërmúsh•em² *vetv G* > **GËRMUSH•Ë (me u)**.

gërmúsh•ë *a f sh a at G* Vend i mbuluar me gëmusha a shkurre të egra.

gërmúsh•ë (me) *kal i ë veta III G* Gërvisht; gërric. **E gërmushi qeni.**

gërmúsh•ë (me u) - (u) ë G

Ivetv Gërvishtem.

II pës e GËRMUSH•Ë (me).

gërmúsh•ë *a f sh a at G* Gëmushë; shkurre e egër.

gërmúshj•e *a¹ f sh e et* Kërcënim; hakërrim; skërmitje e dhëmbëve.

gërmúshj•e *a² f sh e et G* Gërvishtje; gërricje.

gërmúshun (i e) *mb G I* gërvishtur; i gërricur.

gërmúshur (i e) *mb* Me kërcënim; kërcënueshëm; me hakërrim.

gërnáqe *mb K (Plakë)* e rrëgjuar; e dobët.

gërnáqe *ja f sh e et K* Plakë e rrëgjuar; e dobët.

gërnél *i m sh a at K* Plak i rrëgjuar e i dobët.

gërnësh•em *vetv krahin G* > **GËRNESH•Ë (me u)**.

gërnësh•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G* Hungërij.

gërnëshj•e *a f sh e et krahin G* Hungërimë.

gërnét•ë *a f sh a at muz bis*

♦ Klarinetë për muzikë popullore.

♦ Ai që i bie gërnetës.

gërnís *kal* > **GËRNIT.**

gërnít *kal a ur* Zbut me vaj (*qurrat*).

gërnítj•e *a f* Zbutje e qurrave me vaj.

gërnjár *e mb*

♦ (*Njeri*) grindavec; që e ka zakon të grindet vazhdimisht; që ankohet e nuk kënaqet kurrë.

♦ (*Kafshë*) që hedh vicka; zevzeke; xanxare.

gërnjár *i m sh ë ët*

♦ Njeri grindavec, që e ka zakon të grindet vazhdimisht; që ankohet e nuk kënaqet kurrë.

♦ Kafshë zevzeke, xanxare, që hedh vicka.

gërnjár•e *ja f sh e et f e* **GËRNJAR I.**

gërnját•em *vetv* > **GËRNJITEM.**

gërnj•ë *a f sh a at* Grindje a zënie e vazhdueshme.

gërnjí•hem *vetvva (u) rë* > **GËRNJIT•EM.**

gërnjít•em *vetv a (u) ur*

♦ Grindem vazhdimisht.

♦ *veta III (Fëmija)* grindet me të qara e britma, duke përplasur këmbët.

♦ *veta III (Qeni, ujku)* angullin.

gërnjít•ë *a f sh a at* Grindje e vazhdueshme.

gërnjítës *e mb*

♦ Grindavec; i grindur.

♦ Qaraman.

gërnjóll•ë a f Erë shiu që fryn nga perëndimi.

gërnjós•em vetv a (u) ur >GËRNJIT•EM.

gërq onomat Zhurmë e gëlltitjes së lëngjeve.

gërq i m sh e et Gllënjë.

gërq-gërq onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit.

gërqám•ë a f K Gllënjë; (një) gurmaz ujë etj.

gërq•e ja f sh e et bis Gllënjë.

Gërqí a f gjeog vjet Greqi.

gërqínjë mb (Kumbull) kokërrmadhe e gjatoshe.

gërqínj•ë a f sh a at Kumbull kokërrmadhe e gjatoshe.

gërqísht ndajf >GREQISHT.

gërqishtár i m sh ë ët Ç

♦ Mysliman që flet greqisht.

♦ Grekofon.

gërqisht•e ja f sh e et >GREQISHT•E JA.

gërseníc•ë a f sh a at ent Vemje e fluturës.

gërsí ni m sh j jt krahin G >KËRCI NI.

gërsí•s kal ta tur G >GËRSIT.

gërsít kal G >GËRSIT•Ë (me).

gërsít•ë (me) kal a ë G Kërcas; trokas në (*derë etj.*).

gërsítj•e a f sh e et G Kërcitje; trokitje (*në derë etj.*).

gërs hái a f sh a at kopsht krahin G Qershí.

gërs hân•ë a f sh ë ët G >GËRS HËR•Ë A.

*

Me e shkue kryet në gërs hânë Vë kokën në rrezik, në torbë.

gërs hânëz a f sh a at G >GËRS HËRËZ A.

gërs hâní a f etn Ceremoni e qethjes së flokëve të fëmijës nga kumbara; lidhje miqësore e krijuar me këtë rast; kumbarí.

gërs hânzë ndajf G Në mënyrë të kryqëzuar; kryq.

gërs hânz•ë a¹ f sh a at ent G GËRS HËRËZ A¹.

gërs hânz•ë a² f sh a at ndërt G Secili prej trarëve të hollë, që zbresin dy nga dy në trajtë gërs hëre nga kulmari i çatisë, mbi të cilët mbërthehen qeprat.

gërs hás kal grísha gríshur Ftoj a thërras për drekë etj. (*dikë*). >**GRISH.**

gërs hé u m sh - të A Grep për qëndisje.

gërs hét

I si ndajf Me gërs het.

II si mb (Flokë) të thurur gërs het.

*

E bëj gërs het një punë E ngatërroj, e ndërlikoj, e pleks keq.

E sjell gërs het muhabetin E zgjat dhe e ngatërroj muhabetin.

gërs hét kal a ë Ftoj; grish.

gërs hét i m sh a at

♦ Tufë flokësh si bisht i përbërë nga dy, tri a më shumë tufëza flokësh të thurur bashkë; bishtalec.

♦ Diçka e thurur si flokët në trajtën e bishtit; varg. **Gërs het kashte (gruri qepësh). Gërs het i litarit.**

♦ Qëndismë me këtë lloj thurjeje ose thurimë në triko, në çorape etj. në trajtë bishtaleci.

♦ *ark* Derdhje zbukurimi në këtë trajtë.

gërshetártë *mb poet* Me gërsheta në ngjyrë të verdhë si të arit; gërshetverdhë.

gërshetártë *a f sh a at poet* Grua a vajzë me gërsheta të verdha.

gërshetdegë *mb* Me gërsheta të trasha si degë.

gërshétë *a f sh a at*

♦ >**GËRSHET I.** [Laj e hidh gërshetën prapa,/ se vjen dielli, të djeg vapa (Pop).] [Me gërshetnë mbytmë mua/ Mbytmë dhe gjë tjetër s'dua. (Pop).]

♦ *mit*>**GËRSHETËZ A.**

gërshétëz *a f sh a at mit* Floçkë; nuse e ujërave.

gërshetgjátë *mb* Me gërsheta të gjatë.

gërshetgjátë *a f sh a at* Grua, vajzë etj. me gërsheta të gjatë.

gërshetím *i m sh e et*

♦ Thurje gërshet e flokëve.

♦ *fig* Ndërthurje e disa dukurive; lidhje e ngushtë ose e ndërlikuar e disa anëve a dukurive.

Gërshetim rrethanash.

gërshetóhet úa (u) úar

I vetv (Një veprim, ngjarje dukuri etj.) ndërthuret a plekset me një tjetër. **Gërshetohen problemet.**

II pës e GËRSHET•OJ.

gërshetój kal óva úar

♦ Thur gërshet; bëj si gërshet. **Gërshetoj flokët (fijet e litarit).** Gërshetoj një kurorë.

♦ *fig* Bashkoj a lidh në mënyrë të harmonishme (*dy a më shumë gjëra, veprime etj.*); ndërthur.

gërshetóre *t f bot* Likene; shpërgëti.

gërshetúar (i e) *mb*

♦ I pleksur, i thurur, i bërë gërshet.

♦ *fig* I ndërthurur a i pleksur. **Çështje të gërshetuara keq.**

gërshetúem (i) e (e) *mb G > GËRSHETUAR (i e).*

gërshetúes *e mb* Që thur diçka në trajtë gërsheti; që gërsheton fijet. **Makinë gërshetuese.**

gërshetvérdhë *mb* Me gërsheta të verdhë.

gërshetvérdhë *a f sh a at* Grua a vajzë me gërsheta të verdhë.

gërshetzézë *mb* Me gërsheta të zez.

gërshetzézë *a f sh a at* Grua a vajzë me gërsheta të zez.

gërshërë *si mb sport* Që bëhet duke kryqëzuar këmbët ose duart. **Stil gërshërë** mënyrë kërcimi së larti që bëhet duke kryqëzuar këmbët në ajër. **Not gërshërë** lloj noti që bëhet duke u shtrirë gjysmë anash e duke kryqëzuar duart dhe këmbët.

gërshërë *a f sh ë ët*

♦ Vegël me dy krahë të mprehtë çeliku, të kryqëzuar, që lëvizin rreth një boshti të përbashkët dhe përdoren për të prerë pëlhurë, letër, llamarinë etj. ose për të krasitur pemët.

♦ Makinë a mekanizëm me dy krahë të mprehtë për prerjen e metaleve, lëkurës etj. **Gërshërë automatike (elektrike). Gërshërë çeliku. Mpreh gërshërët.**

♦ Qethje e dhenve me një vegël të tillë; sasi leshi që del nga një qethje. **Gërshëra e parë (dytë).**

♦ >**GËRSHËRËZA**^{1, 2}.

♦ *fig* Dallim i theksuar, hendek; mospërputhje. **Gërshëra e çmimeve. Gërshëra midis fshatit dhe qytetit (punës mendore dhe punës fizike, importit dhe eksportit).**

*

I ra gërshëra (fshesa, kosa) U spastrua, u shkurtua, u hoq diçka a dikush. **I ra gërshëra administratës.**

I prerë me gërshërë Shumë i përshtatshëm për të bërë një punë; pikërisht ashtu si duhet.

Si të prerë me gërshërë Kanë të njëjtin shtat a gjatësi; janë të një mase.

I ka prerë një gërshërë (janë prerë me një gërshërë) Janë shumë të ngjashëm, pothuajse njësoj.

I vë (fut) gërshërën

♦ E pres krejt; e qeth.

♦ E shkurttoj shumë një shkrim; i heq pjesë të tëra.

I bëj veshët gërshërë (pipëz, bigë, curr, çift) Dëgjoj me vëmendje të madhe; u përpiqem të mos më shpëtojë asgjë pa dëgjuar.

I do qethur mishi me gërshërë Duhet zhdukur; duhet bërë copa-copa.

Jam me kokë në gërshërë Jam në rrezik shumë të madh; e kam litarin në grykë.

S'korret livadhi me gërshërë *fj u* S'bëhet një punë pa mjetet e nevojshme.

Vë (fut) kokën në gërshërë Rrezikoj veten; e vë jetën në rrezik të madh.

gërshërëz a¹ f sh a at ent (*Forficula auricularia*) Kandërr e rendit të krahëlëkurorëve

(Dermaptera) e përhapur thuajse në të gjithë rruzullin, me gjatësi nga 0.5 - 50 cm, me trup të hollë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me kandrra të vogla, pemë e sidomos rrush. >**BIRVESH I; BIRVESHËZ A.**

gërshërëz a² f sh a at

♦ Secili prej trarëve të hollë, që zbresin dy nga dy në trajtë gërshëre nga kulmari i çatisë, mbi të cilët mbërthehen qepat.

♦ Kocak i samarit, kaptell i pasmë.

♦ *sh* Dy zgjatime në majën e gjuhës së gjarprit.

♦ Lloj thurjeje a qëndisme e ngjashme me krahët e gërshërës, që bëhet mbi një pëlthurë; përparëse me qëndisma të tilla.

♦ *tek bujq* Lloj plori pa majë.

gërshërím i m sh e et

♦ Prerje e stofit etj.

♦ *tek* Prerje me tranxhë.

gërshër•óhet *vetv úa (u) úar veta III dhe pës e GËRSHËR•OJ.*

gërshër•ój *kal dhe jokall óva úar* I vë gërshërën; pres me gërshërë a tranxhë.

gërshërúar (i e) mb I prerë me gërshërë a tranxhë.

gërshërúar it (të) as Prerje me gërshërë a tranxhë.

gërshërúes•e ja f tek Gërshërë e madhe dhe e rëndë për prerjen e metalit etj. >**TRANXH•Ë A.**

gërshí a f sh - të kopsht A Qershi.

gërshí•e ja f sh e et kopsht K Qershi pikalosse.

gërshí•s kal >**GËRSHIT^{1,2}.**

gërshít¹ kal a ur Gërshetoj; thur gërshet.

gërshít² kal G >**GËRSHIT•Ë (me).**

gërshít•et *vetv - (u) ë G veta III* >**GËRSHIT•Ë (me u).**

gërshít•ë (me) kal a ë G

♦ Shij; thërrmoj; grimcoj.

♦ Grij imët, hollë.

gërshít•ë (me u) a (u) ë G *vetv dhe pës e GËRSHIT•Ë (me).*

gërtal•ój kal G >**GËRTAL•UE** (me).

gërtal•úe (me) kal óva úe G Gëlltit; kapërdij.

gërtúk u m sh ë ët K Misër i verdhë.

gërtúk•e ja f ushq K Miell i misrit të verdhë.

gërtukór•e ja f sh e et K Kosh për të mbajtur kallinjtë e misrit.

gërtúqe ndajf K Në kohën e vjeljes së misrit.

gërtúq•e ja f sh e et K Arë me misër të verdhë.

gërtýl kal a ur >**KËRTYL**.

gërthác i¹ m sh ë ët ent>**GRETH I; GRERËZ A.**

gërthác i² m sh ë ët bot (*Olea oleaster*) Ullastër; ulli i egër.

gërtháp i¹ m sh ë ët sh Gërshërë e madhe për krasitjen e pemëve.

gërtháp i² m sh ë ët ent Kandërr me dy grepa të fortë si brirë përpara e me dy palë krahë, që rri nëpër zgërbonja drurësh.

gërth•ás íta ítur

I jokal

♦ Bërtas; thërres; ngre zërin kur flas. **Gërthas fort. Ç'ke që gërthet?** ["Mjaft gërthite si grifshë. E morëm vesh." (ED).] [- Tani - tha prapë sekretari. - Menjëherë. - E mora vesh, mos gërthit ashtu. (IK)]

♦ Lëshoj britma të forta nga dhembja, frika, gëzimi etj.; këlthas; bërtas. **Gërthas me të madhe. Gërthiti në kupë të qiellit** gërthiti fort. **Qan e gërthet.**

♦ *veta III* (*Kafsha, shpendi*) nxjerr një zë të fortë e të çjerrë. **Gërthasin sorrat. Gërthet cjapi.**

II kal

♦ E qortoj ose e shaj (*dikë*) duke i bërtitur; i bërtas. **I gërthet kot djalit. Mos i gërthit!**

♦ Grish, ftoj, thërres. **Gërthas në dasmë.**

gërthé ni m sh j jt bot krahin Luleshtrydhe; dredhëz.

gërth•éhem vetv krahin G >**GËRTH•YE** (me u).

gërth•éj kal éva ýer Kap dhe shtrëngoj fort; mbërthej.

gërthép i m sh a at kryes sh J Kërcej e rrënjë shkurresh.

gërthétrá t f sh A Kthetra.

gërth•ël la f sh la lat zool (*Homarus vulgaris*) Karavidhe.

gërthî ni m sh a at zool G (*Homarus vulgaris*)>**GËRTHIJ•Ë A.**

gërthíc•ë a f sh a at G Kërthizë.

gërthíj•ë a f sh a at (*Homarus vulgaris*) Karavidhe.

gërthím i m krahin G Humbje e drejtimit a orientimit në pyll të dendur.

gërthít urdh e **GËRTH•AS.**

gërthítj•e a f sh e et

♦ Bërtitje; thirrje me zë të lartë.

♦ Krakëllimë a thirrje e fortë e disa kafshëve dhe shpendëve.

gërthítur a (e) f sh a at (të)

♦ Bërtitje; thirrje me zë të lartë.

♦ Qortim me britmë të madhe.

gërthiúl•ë a f sh a at orn (*Upupa epops*) Zog këngëtar më i madh se harabeli, me ngjyrë të murrme, me një xhufkë pendësh në majë të kokës, që jeton arave. >**ÇAFKËLOR•E**

JA;PUPEZ A.

gërthj•e a f sh a at krahin

♦ zool A Karavidhe.

♦ *fig* Gërgasës; ai që gërget a ngacmon.

gërthull•ónj kal óva úar A Rrethoj me gardh; gardhoj.

gërthullúar (i e) mb A I rrethuar me gardh; i gardhuar.

gërthúq i m sh ë ët G Kunj druri.

gërthúq•em vetv G >GËRTHUQ•Ë (me u).

gërthúq•ë (me u) vetv a (u) ë G Ngërdheshem.

gërth•ýe (me u) vetv éva (u) ýe krahin G Humb drejtimin a orientimin në pyll të dendur.

gërthýem (i) e (e) mb krahin G I humbur.

gërthýem it (të) as krahin G Humbje e drejtimit a orientimit në pyll të dendur.

gërthýet (i e) mb krahin G (Shkëmb, gur) i gërryer.

gërudé ja f sh - të ndërt Ç Tra.

gërváll•em vetv G >GËRVALL•Ë (me u).

gërváll•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Bërtas fort, me zë të lartë.

♦ Këndoj me zë të lartë sa ngjirem.

gërvállësh e mb G >GËRVALLËT (i e).

gërvállësh i m sh a at G Ai që bërtet me zë të lartë.

gërvállësh•e ja f sh e et G f e GËRVALLËSH I.

gërvállët (i e) mb G (Britmë) e fortë, me zë shumë të lartë.

gërvállj•e a f sh e et Bërtitje e fortë, me zë shumë të lartë.

gërván i m sh a at orn K Korb.

gërvéll kal veta III K >GËRVELL•Ë (me).

gërvéll•et K vetv veta III dhe pës e GËRVELL. >GËRVELL•Ë (me u).

gërvéll•ë a f sh a at K Rruvijë që lë shiu në pluhur, dhé etj.

gërvéll•ë (me) kal a ë K (Shiu) lë rruvija në pluhur, dhé etj.

gërvéll•ë (me u) a (u) ë K

I vetv veta III (Vend) i bërë rruvija-rruvija nga shiu.

II pës e GËRVELL•Ë (me).

gërvéllj•e a f sh e et K Krijim i rruvijave nga shiu në pluhur, dhé etj.

gërvéllun (i e) mb (Vend) me rruvija të lëna nga shiu në pluhur, dhé etj.

gërvérr i m sh e et krahin G Grindje me shamatë.

gërverráç e mb krahin G Grindavec; që grindet me shamatë.

gërverráç i m sh a at krahin G Njeri grindavec, që grindet me shamatë.

gërverráç•e ja f sh e et krahin G f e GËRVERRAÇ E.

gërvësh kal G >GËRVESH•Ë (me).

gërveshán e mb krahin G (Fytyrë) e shëmtuar, e shtrembëruar.

gërveshán i m sh a at krahin G Njeri me fytyrë të shëmtuar, të shtrembëruar.

gërveshán•e ia f sh e et krahin G f e GËRVESHAN I.

gërvësh•em vetv G >GËRVESH•Ë (me u).

gërvësh•ë (me) a ë G

I kal Nxjerr (dhëmbët) kur qesh a zgërdhihem.

II jokal Ngërdheshem.

gërvësh•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Zgërdhihem. **Me gërveshë dhambët.**

♦ Ngërdheshem.

gërvëshj•e a f sh e et G

♦ Zgërdhimje; nxjerrje e dhëmbëve kur qesh.

♦ Ngërdheshje; shtrembërim i fytyrës.

gërvéshtë (i e) mb G

♦ Që zgërdhihet.

♦ Që ngërdheshet a shtrembëron fytyrën.

gërveshúj•ë a f sh a at krahin G

♦ Njeri që zgërdhihet.

♦ Njeri që ngërdheshet a shtrembëron fytyrën.

gërvëshun (i e) mb G I zgërdhirë; që zgërdhihet.

gërvëshun it (të) as G Zgërdhirë.

gërvezhán e mb krahin G I shëmtuar; i kërveshur.

gërvezhán i m sh a at krahin G Njeri i shëmtuar, me fytyrë të gërveshtë.

gërvezhán•e ia f sh e et krahin G f e GËRVEZHAN I.

gërvezhú ja f sh ja jat krahin G Grua a vajzë e shëmtuar, me fytyrë të gërveshtë.

gërvélís kal a ur

♦ Shpoj; cyt; ngacmoj; gërgas.

♦ Trazoj lehtë; kruaj (*plagën, veshin etj.*).

gërvélísj•e a f sh e et

♦ Shpim me fjalë; cytje; gërgasje.

♦ Kruajtje (*e plagës, veshit etj.*).

gërvëlít kal krahin G >GËRVËLIT•Ë (me).

gërvëlít•et krahin G vetv veta III dhe pës e **GËRVËLIT.** >**GËRVËLIT•Ë (me u).**

gërvëlít•ë (me) kal a ë krahin G Mbledh në lëmë me rashqel (*grurin e korrur me gjithë kashtë*).

gërvëlít•ë (me u) krahin G vetv dhe pës e **GËRVËLIT•Ë (me).**

gërvëlítj•e a f krahin G Mbledhje në lëmë me rashqel e grurit të korrur.

gërvëlítun (i e) mb krahin G (*Grurë etj.*) i mbledhur me rashqel në lëmë.

gërvër e f sh e et

♦ Grindje të vogla me fjalë; fjalosje.

♦ *sh* Thashetheme.

gërvím•ë a f sh a at Tingulli i thatë, i çjerrë e i zgjatur që lëshojnë sendet metalikë ose të drunjtë kur fërkohen; zhurmë e ngjashme me këtë tingull. **Gërvima e derës (qerres, rrotave, kyçit).**

Gërvimat e makinës (sharrës, zinxhirëve, frenave). [Ç'ish kjo gërvimë kështu, kjo jehonë? (IK).]

gërví•n jokall u rë veta III (*Një send i fortë*) nxjerr a lëshon një tingull të thatë, të çjerrë e të

zgjatur kur fërkohet me diçka tjetër të fortë; nxjerr një zhurmë të ngjashme me këtë tingull.

gërvísh kal a ur >GËRVISHT.

gërvísh•em a (u) ur vetv, pës e **GËRVISH.**

gërvísh•enj kal a ur A Shprush; trazoj (*zjarrin*).

gërvíshur (i e) mb A (*Zjarr*) i shprushur.

gërvísht kal a uar

♦ Çjerr pak me thonj (*lëkurën*); çjerr pak (*sipërfaqen e një sendi*) me diçka të fortë e me majë; gërrij pak duke i hequr shtresën e sipërme. **E gërvíshti macja. Gërvísht me thonj (thikë, daltë).**

♦ *fig* I shkaktoj (*dikujt*) një shqetësim në veshë. **Më gërvíshti veshët (zorret).**

♦ *fig* E prek thellë në ndjenja; e prek në zemër (*dikë*); i këput shpirtin (*dikujt*). **Na gërvíshti zemrën (shpirtin).**

gërvisht•em a (u) ur

I *vetv* Çjerr lëkurën me diçka të mprehtë e me majë, më bëhet një gërvishtje në lëkurë. **U gërvisht në fytyrë (duar, gjunjë). U gërvishtën me thonj.**

II pës e GËRVISHT.

gërvisht•ë a f sh a at *tek* Shenjë e bërë me gërvishtje; shënim në llamarinë etj. në vendi që do të pritët përkulet etj.

gërvishtës e mb

- ♦ (*Send*) që gërvisht.
- ♦ *fig* (*Zë*) i çjerrë; që vret veshin.
- ♦ *fig* (*Tingull, muzikë*) që vret veshin; i papëlqyeshme.

gërvishtj•e a f sh e et

- ♦ Gërvishtje; shenjë e lënë nga kruajtja në lëkurë, në sipërfaqen e një sendi etj.
- ♦ Plagë e cekët, sipërfaqësore.

gërvishtur (i e) mb

- ♦ (*Vend*) i çjerrë paksa me thonj.
- ♦ (*Send*) i gërryer në sipërfaqe.
- ♦ *fig* (*Tingull, zë*) që vret veshin.

gërvishtur a (e) f sh a at (të) Gërvishtje. **Një e gërvishtur është.**

gërvój•ë a f sh a at Lëvozhgë (*e vezës*).

gërvósk•ë a f sh a at *inv G* Guaskë e butakëve.

gërvózh•ë a f sh a at Lëvore.

gërvózhlá t f sh G Lëpusha misri.

gërxúmbull lla f sh a at *kopsht A* Kajsi.

gërxh si mb (*Vend*) shkëmbor; me shkëmbinj të ashpër e të thepisur.

gërxh i m sh e et

- ♦ Vend shkëmbor; plot me shkëmbinj të ashpër e të thepisur.
- ♦ Vend i egër.
- ♦ *shar* Njeri i pagdhendur; njeri që nuk ha arsye.

gërxháll si mb bis (*Duhan*) i keq e shumë i fortë që të djeg grykën, i egër.

gërxháll i m bis Duhan i keq e shumë i fortë që të djeg grykën; duhan i egër.

gërxhállë mb G (*Bukë*) e tharë tepër; e bërë si gur.

gërxhár•e ja f sh e et Qyp djathi ose turshish; korbull.

gërxhe-gërxhe mb (*Vend*) plot (me) gërxhe.

gërxhél i m sh a at dhe ë ët

- ♦ Pjesë e trungut të drurit të prerë që mbetet mbi tokë së bashku me rrënjët; kërcu. pjesë e rrënjëve të një druri që mblidhen për t'u djegur.
- ♦ Pjesë e kërcellit të misrit që mbetet në arë pas korries.
- ♦ Shtupë druri e rrumbullakët në vrimën e gurit të poshtëm të mullirit që nuk e lë miellin të derdhet.
- ♦ Koçan; kacarrum.
- ♦ *shar* Njeri mendjetrashë, i pagdhendur; gdhe. >**GËRXHO JA.**

gërxhél•e ja¹ f sh e et G Thikë e madhe.

gërxhél•e ja² f sh e et J Kërcu i mbetur në tokë bashkë me rrënjët.

gërxhelí mb bis (*Njeri*) shumë i guximshëm; i patrembur dhe i papërmbajtur; i çartur; kokëkrisur.

gërxhelí u m sh nj njtë bis Njeri shumë i guximshëm, i patrembur dhe i papërmbajtur; njeri i çartur, kokëkrisur.

gërxhel•óhem *vetv óva (u) úar bis* Ngrefosem; krekoem; kapardisem; trimërohem.

gërxhe•mádhe *mb f, sh mëdhá Ç (Plakë)* e madhe mbi njëqind vjeç.

gërxhe•mádhe f sh mëdhá mëdhátë Ç Plakë e madhe mbi njëqind vjeç.

gërxhép i m sh ë ët Kërçep.

gërxhëll•óhem *vetv óva (u) úar* >GËRXHEL•OHEM.

gërxhít kal a ur Ndërsej qenin kundër (*dikujt*); ia lëshoj qenin (*dikujt*).

gërxhít•et *vetv veta III dhe pës e* GËRXHIT.

gërxhítj•e a f Ndërsim i qenit kundër dikujt.

gërxho ja m sh - t shar

♦ Plak i rrëgjuar, i tharë e i dobësuar.

♦ Plak i matufosur, i lenuar; i ronitur nga mendtë; i lënë.

♦ Njeri i pagdhendur.

gërxhóll•ë a f sh a at orn (*Anas crecca*) Shpend shtegtar i familjes së rosave, me trup deri 30 cm të gjatë dhe peshë rreth 300 g., me pendë të përhimë te femrat, i përhapur në viset me klimë të butë të Europës dhe Azisë.

gërxhór e mb (*Vend*) plot shkëmbinj të ashpër e të thepisur; gjithë gërxhe, gërxhe-gërxhe.

gërxhúl e mb K (*Plak*) i drobitur; i lënë; i lenuar; i ronitur.

gërxhúl i m sh a at K Plak i drobitur, i lënë, i lenuar, i ronitur.

gërxhulán e mb K >GËRXHUL E.

gërxhulán i m sh a at K >GËRXHUL I.

gërxhulán•e ia f sh e et K f e GËRXHULAN I.

gërxhúl•e ja f sh e et K Plakë e drobitur, e lënë, e lenuar, e ronitur.

gërxh•ýell ýelli m sh j jtë J Hell akulli.

gëryś•em *vetv G* >GËRYŚ•Ë (me u).

gëryś•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Kërrusem.

gëryśj•e a f G Kërrusje e kurrizit.

gëryśun (i e) *mb G I* kërrusur.

gërz onomat Zhurmë e kërcitjes së zhavorrit, zallit etj.

gërz•e ja f sh e et zool krahin (*Graphiurus*) Gjitar brejtës i familjes së grilideve, me trup deri 15 cm gjatësi, i përhapur në gjithë Europën, që ushqehet me fruta, lule e kandrra dhe e kalon gjithë dimrin në gjumë.

gërzít kal a ur

♦ Brej pak e nga pak.

♦ Përtyp ngadalë, pak e nga pak.

gërzít•et *vetv - (u) ur veta III*

♦ Brehet pak e nga pak.

♦ Përtypet ngadalë, pak e nga pak.

gërzítj•e a f sh e et

♦ Brejtje pak e nga pak.

♦ Përtypje e ngadalshme, pak e nga pak.

gërzítur (i e) *mb*

♦ I brejtur pak e nga pak.

♦ I përtypur ngadalë, pak e nga pak.

gërzhall•e ja f sh e et >GËRZHALL•Ë A.

gërzháll•ë a f sh a at G

♦ Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

♦ Lëvozhgë.

gërzhánlín•ë a f sh a at G

♦ Arë me shumë gurë; tokë e varfër; gurishte.

♦ *përb* Grua thatime.

gërzháq e mb K (Njeri) grindavec; xanxar.

gërzháq i m sh a at K Njeri grindavec, xanxar.

gërzháq•e ja f sh e et K f e GËRZHAQ I.

gërzhá•s kal K >GËRZHAT. >GËRZHAT•Ë (me).

gërzhát kal G >GËRZHAT•Ë (me).

gërzhát•em vetv G >GËRZHAT•Ë (me u).

gërzhát•ë (me) kal a ë G Ngacmoj; ngas; nguc; cyt.

gërzhát•ë (me u) a (u) ë G vetv e GËRZHAT•Ë (me).

gërzhátj•e a f sh e et G Ngacmim; cytje.

gërzhátun (i e) mb G I ngacmuar; i cytur.

gërzhátunit (të) G as Ngacmim; cytje.

gërzhél i m sh a at krahin G Bar i trashë e i lartë që s'e ha bagëtia.

gërzhét•ë a f sh a at mit krahin G Zanë e pyllit.

gërzhíl•e ja f sh e et G

♦ Guaskë e breshkës.

♦ *K* Lëvozhgë e vezës.

gërzhím si kallëzues: Bëhet gërzhim thahet shumë sa shkoqet.

gërzhím i¹ m sh e et

♦ *kryes sh* Gjethe e lëvozhga bishtajash shumë të thara, që shkoqen e thërrmohen. **U shtie**

gërzhime bagëtisë.

♦ Bar i tharë a i përzhitur nga thatësira.

♦ Tharje e barit etj.

♦ Miell i bluar ashpër.

gërzhím i² m sh a at krahin G Fëmijë shëndetlig.

gërzhím•ë (i) e (e) mb

♦ (*Petë byreku*) e thatë; që shkoqet në dorë.

♦ (*Gjethe*) të thara.

gërzhímëz a f sh a at G Vend i shtruar me gjethe të thara.

gërzhímhtë (i e) mb (Gjethe, lëvozhga bishtajash) të thara fort, sa shkoqen në dorë.

gërzhí•s kal ta tur >GËRZHIT.

gërzhít kal a ur

♦ Thaj fort (*gjethet e bimëve, lëvozhgat e bishtajave etj.*) saqë mund të shkoqen a të thërrmohen.

♦ Shkoq a thërrmoj (*gjethet e thara*).

♦ *euf* Vras; mbyt.

♦ *G >GËRZHIT•Ë (me)^{1, 2, 3}.*

gërzhít•et - (u) ur

I vetv

♦ (*Gjethja, lëvozhga*) thahet aq sa mund të shkoqet në dorë.

♦ Shkoqet; thërrmohet.

II pës e GËRZHIT.

gërzhít•ë a f sh a at Lëvozhgë.

gërzhít•ë (me)¹ kal a ë krahin G >GËRZHIT.

gërzhít•ë (me)² kal a ë tall krahin G Mërzit; bezdis.

gërzhít•ë (me)³ kal a ë krahin G Nxeh; idhnoj.

gërzhítj•e a¹ f

♦ Tharje e gjetheve a lëvozhgave aq sa shkoqen e thërrmohen.

♦ Shkoqje; thërrmim (*i gjetheve të thata*).

gërzhítj•e a² f krahin G Pirje e duhanit; ndezje e cigares (duhanit).

gërzhítj•e a³ f krahin G Nxehje; idhnim.

gërzhítshëm ndajf Në gjendje të tharë dhe gati për t'u thërrmuar.

gërshítsh•ëm (i) me (e) mb >GËRZHITUR (i e).

gërzhítur (i e)¹ mb

♦ (*Bar, gjethe*) të thara sa mund të shkoqen e thërrmohen.

♦ *fig* (*Fytyrë*) e fishkur; e rrudhur.

gërzhítur (i e)² mb tall krahin G I shqetësuar.

gërzhmët•ë a f sh a at Djerrinë e mbuluar me shqopë.

gërzhójt•ë a f sh a at orn krahin G Rosë.

gërzhól•e ja f sh e et G Guall (*i breshkës*).

gërzhóll•ë a f sh a at >GËRXHOLL•Ë A.

gërzhóm•e ja f sh e et krahin G Kosh i madh për të mbajtur misër.

gërzhýt•ël la f sh la lat K Shark i gjelbër i kokrrës së arrës.

gërrbis

I onomat Zhurmë e sendeve të forta që fërkohen a gërvishten.

II si ndajf Menjëherë, shpejt e shpejt, aty për aty; në mënyrë të pandërprerë, njëri pas tjetrit; çurg. **Gërr paratë. Gërr fjalët (lotët).**

III si kallëzues: Ai gërr, unë gërr pas tij ai me vrap, unë vrap pas tij.

gërr emb Ç Gërnjar; që bën grindje.

gërrác i m sh a at krahin G Guaskë.

gërráckë mb(Dhi) me brirë të kthyer pas.

gërráck•ë a f sh a at Dhi me brirë të kthyer pas.

gërrác i¹ m sh a at Kërrabë; shkop me kërrabë në majë për të hequr bar nga mullari, për të varur shportën në një degë kur mbledhim pemët etj.

gërrác i² m sh a at >GËRRAÇ•E JA.

gërráç•e ja f sh e et

♦ Vazo për lule; saksi.

♦ Oturak.

gërrán•ë a f sh a at G

♦ Vend i gërryer nga ujërat; gërrellë.

♦ Përrua i rrëmbyeshëm që e gërryen shpejt shtratin e vet.

♦ Dhe, gurë etj. që i gërryen dhe i merr me vete lumi a përroi i rrëmbyeshëm. **Ka sjellë lumi gërrana.**

♦ Hulli e thellë në arë.

gërránxh•ë a f krahin G Enë balte e thyer ku u shtihet ushqim pulave.

gërr•ás jokál íta ítur

♦ *veta II (Gomari)* gërret.

♦ Gërhas.

gërrát•em vetv krahin G >GËRRAT•Ë (me u).

gërrát•ë (me u) *vetv* **ëm (u)** *ë veta III sh krahin G* Dalim turma-turma; mblihem tufë përqark dikujt.

gërrátj•e a¹f sh e et Klithmë e çjerrë e sorrës.

gërrátj•e a²f krahin G Dalje turma-turma.

gërrçam•ë a f sh a at K (Një) gërrqe, gurmaz (*ujë, etj.*).

gërrçit•et krahin G vetv >GËRÇIT•Ë (me u).

gërrçit•ë (me u) *vetv - (u)* *ë krahin G (Fëmija, pjella e bagëtisë)* mbetet e vogël me trup; nuk vjen e mbarë.

gërrçit•ëm (i) me (e) *mb krahin G (Fëmijë, qengj etj.)* që mbetet i vogël me trup; që nuk vjen i mbarë.

gërréc i m sh a at krahin Gropëz; gropë e vogël. **Gërreci i syrit.**

gërréc•e ja f sh e et Kërçep shkurresh.

gërréc e mb I gërryer si zgavër; i zgavruar.

gërréc i¹ m sh ë ët ♦ Kungull ujës; susak që përdoret si enë për ujë, qumësht etj.

gërréc i² m sh a at >GËRRAÇ•E JA.

gërréc i³ m sh a at muz Kuti e kumbimit të tamburasë.

gërréfsh•ë a¹f sh a at Kërrabë e degës së pemës.

gërréfsh•ë a²f sh a at

♦ Tufë qimesh të ashpra në gushën e gjelit të detit.

♦ Lafshë e gjelit.

gërréjç e mb K I gërryer; i bërë zgavër.

gërréll•ë a f sh a at

♦ Shpellë e hapët me strehë përsipër, e gërryer nga uji zakonisht buzë lumenjve; stenë.

♦ Vend i futur dhe i thellë në një shkëmb, që nuk e zë dielli; shpellë.

gërrépsh e mb krahin G (Kafshë) e dobët; e bërë kockë e lëkurë.

gërrés•ë a f sh a at

♦ Vegël metalike me një dorëz a bisht druri, që shërben për të gërryer a kruar diçka; gërryes.

♦ Të kruara të ushqimit të ngjitur në enë.

♦ Vend i gërryer nga ujërat.

gërr•ét jokall itit tur veta III (Sorra) lëshon zë të çjerrë; krakëllin.

gërréthkal K >GËRRETH•Ë (me).

gërréth•ë (me) kal a ë K Pres a gërvisht (*diçka*) thellë me thikë etj.

gërréth•ë (me u) a (u) ë K vetv dhe pës e GËRRETH•Ë (me).

gërréthj•e a f sh e et K E prerë me thikë; vend i prerë a gërvishtur thellë me thikë.

gërréthhun (i e) mb K I prerë a i gërvishtur thellë me thikë.

gërréthhun it (të) as K >GËRRETHJ•E A.

gërréz•ë a m sh a at G Guvë; shpellë e cekët.

gërrh•ás jokall ita itur Marr frymë me vështirësi. **>GËRH•AS.**

gërrhát•ë (me) jokall a ë G >GËRH•AS.

gërrhátun it (të) as G Gërhitje.

gërrhít•ë (me) jokall a ë G >GËRH•AS.

gërrí•anj kal jta tur A

♦ Gërryej.

♦ Grimcoj.

gërríar (i e) mb A

♦ I gërryer.

♦ I grimcuar.

gërríc kal a ur Gërvisht. [Vjen miu pic, vjen macja gërríc (Pop)]

gërríc e¹mb bis G

♦ (Njeri) që vjedh gjëra të vogla.

gërríc e²mb bis G

♦ (Njeri) që s'i rrihet pa kritikuar a qortuar.

♦ (Njeri) grindavec; që s'i rrihet pa u kruar a gërricur me të tjerët.

gërríc i¹ m sh a at G Brac; hajdut xhepush.

gërríc i² m sh a at G Grindavec; njeri që s'i rrihet pa u kruar a gërricur me të tjerët.

gërrícash ndajf>GURACOKTHI.

gërríc•e ja f sh e et f e GËRRIC I.

gërríc•em vetv a (u) ur

♦ Gërvishtem.

♦ bis Grindem; kërkoj të kapem. ["S'ke fuqi të grindesh se nuk ke ç'të thuash, por ama do të gërricesh ngaqë sonte të doli thatë." (ED)]

gërríc•ë (me) jokal a ë G Vjedh gjëra të vogla.

gërríc•ë a f sh a at Gërvishtje; gërricje.

gërrícës e mb (Njeri) grindavec; që s'i rrihet pa u kruar a gërricur me të tjerët.

gërrícj•e a f sh e et

♦ Gërvishtje.

♦ Grindje; maní për t'u kruar a gërricur me të tjerët.

gërrícs i m sh a at bis Grindavec; njeri që s'i rrihet pa u grindur.

gërrícunit (të) as G Vjedhje të vogla; brací.

gërrícúr (i e) mb I gërvishtur.

gërríej kal ta tur A, Ç Gërryej.

gërríejtur pjes e GËRR•IEJ.

gërríem (i) e (e) mb A I gërryer.

gërrím i m A

♦ Gërryerje.

♦ Grimcim.

gërrín kal i ur Ç (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore): **Më gërrini** ngriva së ftohti.

gërrí•s jokal íta ítur Gërhas.

gërrísht kal G >GËRRISHT•Ë (me).

gërrísht•em vetv G >GËRRISHT•Ë (me u).

gërrísht•ë (me) kal a ëG >GËRVISHT.

gërrísht•ë (me u) vetv a (u) ë G>GËRVISHT•EM.

gërríshtj•e a f sh e et Gërvishtje.

gërríshtun (i e) mb G I gërvishtur.

gërríth kal vjet G >GËRRITH•Ë (me).

gërríth•em vjet G vetv dhe pjes e GËRRITH. >GËRRITH•Ë (me u).

gërríth•ë (me) kal a ë vjet G

♦ >GËRRIC.

♦ Çjerr; plagos.

gërríth•ë (me u) a (u) ë vjet G >GËRRIC•EM.

I vetv

♦ Gërvishtem; gërricem; kruhem.

♦ Çirrem; plagosem.

II pës e GËRRITH•Ë (me).

gërríthës e mb vjet G Gërvishtës; që gërvisht; që gërric.

gërríthj•e a f sh e et vjet G

♦ Gërvishtje; gërricje.

♦ Çjerrje; plagosje.

gërríthun (i e) mb vjet G

♦ I gërvishtur; i gërricur.

♦ I çjerrë; i plagosur.

gërrj•e a f sh e et bis Grindje.

gërrlám•ë a f sh a at krahin G (Arë) e përmbytur.

gërrl•ë a f sh a at krahin Gur i gërryer nga uji; gropë e thellë midis shkëmbinjve të gërryer nga uji; humnerë; gropore.

gërrllós kala urÇ

♦ I ngërdheshem (*dikujt*).

♦ Kërcënoj (*dikë*); i kërcënohem (*dikujt*).

gërrmërr e f sh e et

♦ Ngurrim në të folur.

♦ kryes sh Grindje. **Ia ha shpirtin me gërrmërre.**

gërrmëz a f sh a at G Frymëmarrje me zhurmë e maces së sëmurë.

gërrmíc•ë a¹ f veter Kolerë e gjedhit.

gërrmíc•ë a² f G >GËRMIC•Ë A.

gërrmúq e mb Gungaç. >GËRMUQ E.

gërrnác e mb krahin G

♦ (*Plak*) i drobitur; i lenuar.

♦ Dorështrenguar; kurnac.

gërrnác i m sh a at krahin G

♦ Legen bakri.

♦ *K* Enë për shkrirjen e gjalpít.

♦ *keq* Plak i drobitur, i lenuar.

♦ Njeri kurrizdalë; gungaç.

gërrnác•e ja f sh e et G

♦ Plakë e drobitur.

♦ Grua kurrizdalë, gungaçe.

gërrni•e a f sh e et Ç Grindje.

gërrníqe t f sh bis anat G Kërcinj të këmbëve.

gërrnjár e mb (Njeri) grindavec.

gërrnjár i m sh ë ët Njeri grindavec.

gërrnjár•e ja f sh e et Grua a vajzë grindavece.

gërrnjás•em vetv a (u) ur Ç

♦ Grindem me shamatë; bëj shamatë.

♦ Kërcas dhëmbët me zemërim.

gërrnj•ë a f sh a at Ç Grindje; shamatë.

gërróç i m sh a at krahin G Enë e vjetër.

gërróç të sh i GËRR•UALL OLLI^{1,2,3}.

gërrón•ë a f sh a at krahin G

♦ Shtrat i thatë i përroit.

♦ Plasaritje e thellë e tokës.

gërrq¹ onomat Zhurmë e gëlltitjes së ujit etj.

gërrq² ndajf: Pi gërrq e gërrq pi me gllënjka të mëdha.

gërrq i m sh e et >GËRRQ•E JA.

gërrqát i m sh e et krahin G Fyt (*i bagëtisë*).

gërrq•e ja f sh e et Hurbë; gllënjke. **E piva me një gërrqe.**

gërrsh i m sh a at bot G Kungull ujës.

gërr•úall ólli¹ m sh ólla óllat Enë e drunjtë si kade, e bërë nga një trung lisi të gërryer përbrenda, që përdoret për të mbajtur drithë, miell etj.

gërr•úall ólli² m sh ólla óllat Shkop me bigë si grep në majë, për të kapur dhe mbartur në sup vandakë me shkarpa etj.

gërr•úall ólli³ m sh ólla óllat Vathë e bagëtisë; gardhec.

gërrúdh•ë a f sh a at Rrudhë e thellë në ballë, fytyrë etj.

gërr•úe (me) kal óva úe G >GËRR•YE (me).

gërr•úe (me u) vetvóva (u) úe G >GËRR•YE (me u).

gërrván e mb krahin G (Grindje) me zë të lartë, me britma.

gërr•vërr ndajf Me grindje; si grindavec.

gërrvërraxhí e mb krahin G Ngatërrestar; grindavec.

gërr•vërre t f sh Grindje. **E hëngri me gërr•vërre.**

gërrxhój i m sh j jt krahin G Plak i drobitur, i lenuar.

gërrxhól•e ja f sh e et G

♦ Shark i lendes së dushkut.

♦ K Lëvozhgë e vezës.

gërrxhúl e mb krahin G (Plakë) e drobitur; e lenuar.

gërrxhúl•ë a f sh a at krahin G Plakë e drobitur, e lenuar.

gërrýç•ë a m sh a at G

♦ Vegël për të gërryer sende të forta.

♦ tek Daltë e lugët.

gërr•ýe (me) kal, jokál éva ýe G

♦ >GËRR•YEJ.

♦ Rrjep; grabit. [mësue gjithmonë n'gjà t'huej me gërrye! (GjF)]

gërr•ýe (me u) G vetv>GËRR•YHEM.

gërr•ýej kal éva ýer

♦ Ha pak e nga pak (*sipërfaqen e një sendi*) me diçka të fortë për t'i hequr një pjesë, një shtresë të tij a diçka që është ngjitur në të ose për ta pastruar. **Gërryej drurin (murin, enën).**

♦ Ha pak e nga pak (*tokën, shkëmbin etj.*) dhe hap një vrimë a një gropë. **Lumi (përroi) e ka**

gërryer shtratin. Urithi gërryen dheun.

♦ *veta III* E bren; e ha. **Acidi gërryen metalin (enën).**

♦ *fig* E ha krejt (*diçka që ndodhet në një enë*); nuk lë asnjë lugë a asnjë thërrime; i nxjerr fundin (*një ene ku ka ushqim*).

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më mundon; më shqetëson vazhdimit; më ha; më bren nga brenda pak e nga pak. **Më gërryen dyshimi. [Edhe ata të**

paktë që arrinin të dilyn matanë, i gërryente më pas pendimi. (IK)]

*

Gërryej pará me lopatë Fitoj shumë para pa u munduar fort.

Më gërreu barku për bukë Më mori shumë uria.

Më gërreu nga paratë M'i mori të gjitha paratë; më faroi nga paratë; m'i harxhoi të gjitha paratë.

Të gërryen era Të pret era; fryn erë shumë e fortë.

gërrýem (i) e (e) mb G

♦ >**GËRRYER (i e).**

♦ I puçërrosur.

gërrýemj•e a f sh e et G >GËRRYERJ•E A.

gërryer (i e) mb

♦ Që është ngrënë duke i hequr një pjesë a një shtresë ose duke e bërë zgavër a gropë. **Dru (gur) i gërryer. Enë e gërryer.**

♦ I ngrënë pak e nga pak nga ujërat, shirat, era etj. **Tokë e gërryer. Shtrat i gërryer.**

♦ (*Dhe*) i grumbulluar në një vend pas gërryerjes. **Dhe i gërryer. Borë e gërryer.**

♦ I groposur; i futur thellë; i thëthitur. **Me sy të gërryer. Faqe të gërryera.**

gërrýer a (e) mb Vend i gërryer nga era, uji etj.

gërryerj•e a f sh e et

♦ Ngrënie pak e nga pak e sipërfaqes së një sendi.

♦ Veprim shkatërrues i ujit, shirave, erës etj. në sipërfaqen e tokës; erozion.

♦ Zgavër, gropë a thellim që krijohet kur gërryhet diçka.

♦ Groposje e faqeve, syve etj. nga dobësimi.

gërrýes e mb

♦ Që ka vetinë të gërryejë; që përdoret për të gërryer diçka; që gërryen. **Lëndë makinë) gërryese. Mjet (veprim) gërryes. Vetë gërryese e acidit.**

♦ *fig* Që e bren njeriun përbrenda, që e shqetëson vazhdimisht. **Malli gërryes. Brengë gërryese.**

gërrýes i m sh - it Vegël për të gërryer diçka. **Gërryes druri (guri, metali). Gërryes dheu.**

Gërryes kungulli rende.

gërryesán e mb K (Fëmijë) i dobët; shëndetlig.

gërryesán i m sh a at K Fëmijë i dobët, shëndetlig.

gërryesán•e ia f sh e et K Vajzë e dobët, shëndetligë.

gërrýes•e ja f sh e et e GËRRYES I.

gërrýes•ë a f sh a at krahin G Mjet gërryes.

gërryesh•ëm (i) me (e) mb (Shtrat lumi, breg ranor etj.) që gërryhet lehtë.

gërryeshmëri a f libr Të qenët i gërryeshëm.

gërrýet (i e) mb G >GËRRYER (i e).

gërr•ýhem éva (u) ýer

I vetv

♦ *veta III (Dheu, guri etj.)* hahet pak e nga pak dhe bëhet zgavër a gropë; brehet; shkatërrohet nga veprimi i vazhdueshëm i ujit erës etj.

♦ Thahem e ligem; dobësohem shumë. **I qenë gërryer faqet (sytë).**

II pës e GËRR•YEJ.

gëstáll i m sh a at Gotë për pije.

gëstërrë si kallëzues: Bëhem gëstërrë në fytyrë nxihem në fytyrë.

gëstërr•ë a f sh a at Errësi e plotë; diçka e zezë sterrë.

gësút•ë a f sh a at Ushqim për pulat.

gëshíll i m sh ë ët *bot* Bimë barishtore e egër me gjethe e gjemba të butë, me kërcell që lëshon një lëng si qumësht kur këputet, që e hanë shumë bagëtitë.

gështáll•ë a¹ f sh a at *bot* (*Calystegia*) Dredhël; dredhkë.

gështáll•ë a² f sh a at *Ç*

♦ Furkë; bigë.

♦ Krah i furkës. >**GËZHDALL•Ë A.**

gëshóll•ë a f sh a at Lëpushë misri; llapushë.

gështenjapjékës i m sh - it Ai që pjek dhe shet gështenja.

gështenjapjékës•e ja f sh e et f e **GËSHTEJAPJEKËS I.**

gështenjashítës i m sh - it Ai që shet gështenja të pjekura.

gështenjashítës•e ja f e **GËSHTEJASHITËS I.**

gështénjë mb bis Në ngjyrë kafe. **Sy gështenjë.**

gështénj•ë a f sh a at *bot* (*Castanea sativa*) Dru me trung deri 30 m të lartë, me kurorë të gjerë e të dendur, me gjethe heshtake, që bën fryte në trajtë kokrrash të vogla, të veshur me lëkurë të ndritshme ngjyrëkafe e me një shark me gjemba; fryti i kësaj peme.

**

gështenjë deti inv Iriq deti.

gështenjë e butë *bot* (*Castanea sativa*) Gështenjë që bën fryte të ngrënshme.

gështenjë e egër (*Aesculus hippocastanum*) Dru i madh me lule të bardha të mbledhura si kon; mbillet për zbukurim.

gështenjë kali *bot* Gështenjë e egër.

gështenjë ujëse *bot* (*Trapa natans*) Bimë njëvjeçare me kërcell 3-4 m të gjatë, me rrënjë të holla të ngulura në lymërat e shtratit të lumit a pellgut, me gjethe nënujëse përgjatë kërcellit, me gjethe ajrore që pluskojnë dhe lule të bardha që lidhin kokrra të vogla, të cilat i qëndrojnë lagështirës deri në 5 vjet pa u kalbur.

gështenjísht•e ja f >**GËSHTEJISHT•Ë A.**

gështenjísht•ë a f sh a at Pyll a vend me gështenja.

gështenjór•e ja f sh e et >**GËSHTEJISHT•Ë A.**

gështénjtë (i e) mb

♦ (*Mobilie*) e punuar me dru gështenje.

♦ Ngjyrëkafe. **Flokë (sy) të gështenjëtë.**

gëthápë t m

♦ *sh i* **GËTH•EP EPI.**

♦ *sh* Bedena të kalasë.

gëthás *jokal krahin G* >**GËTHIT•Ë (me).**

gëth•ép épi¹ m sh ápë ápët

♦ Grremç në trungun e një druri a në degët e tij. **Dru me gëthapë. U gris në një gëthep.**

♦ Çengel prej druri a prej hekuri që shërben për të varur diçka.

♦ Pjesë e kërcellit të misrit a e degëve të ndonjë shkurreje që mbetet në tokë pasi pritët.

♦ Mandall dere.

♦ Kthetër.

♦ *kryes sh* Dhëmbë a brirë sfurku.

gëth•ép épi² m sh ápë ápët *kryes sh* Bedena të kalasë.

gëthít *jokal krahin G* >**GËTHIT•Ë (me).**

gëthít•ë (me) *jokal a ë krahin G* Vajtoj me zë të thekshëm.

gëthítun it (të) *as krahin G* Vajtim me zë të thekshëm.

gëthl•ás *kal íta ítur* >**GËTHLET**.

gëthlát *kal G* >**GËTHLAT•Ë** (me).

gëthlát•em *vetv G* >**GËTHLAT•Ë** (me u).

gëthlát•ë (me) *kal a ë G*

♦ Lajkatoj.

♦ Përqafoj; ngush; marr në gushë.

gëthlátë (me u) *G vetv*

♦ Lëpihem; lëpij buzët.

♦ Lajkatohem.

♦ Përqafohem; ngushem.

gëthlét *kal për krahin* Përkëdhel.

gëthletár i *m sh ë ët mb fig* Gjarpër; i pabesë.

gëthlét•ë (me) *kal G a ë* >**GËTHLET**.

gëthletúem (i) e (e) *mb G* Përkëdhelje; ledhatim; lajkatim.

gëthlís *kal* >**GËTHLIT**.

gëthlít *kal* >**GËTHLET**.

gëthúq i *m sh ë ët*

♦ Kunj druri.

♦ Gjemb.

gëvê ni *m sh j jt bot G (Picea excelsa)* Bredh.

gëvén i *m sh a at G* >**GËVE NI**.

gëvézhëz a f sh a at *bot (Lotus corniculatus)* Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve me shumë kërcëj të hollë, me gjethe të mbledhura nga pesë, me lule në ngjyrë të verdhë ose manushaqe të ngjashme me ato të tërfilit, që e hanë shumë bagëtia.

gëvósk•ë a f sh a at *det* Vend ku ndërtohen barka.

gëvózhg *kal G* >**GËVOZHG•Ë** (me).

gëvózhg•et *vetv veta III* >**GËVOZHG•Ë** (me u).

gëvózhg•ë a f sh a at >**GOLLOVEZHG•Ë A**.

gëvózhg•ë (me) *kal a ë G* Zhvoshk.

gëvózhgë (me u) *vetv G* Zhvoshket.

gëvózhgët (i e) *mb G I* zhvoshkur; i qëruar; që i është hequr lëvozhga.

gëvózhgun (i e) *G* >**GËVOZHGËT (i e)**.

gëxhërr•e ja f sh e et *bis anat J* Kërce; ind i fortë e i përkulshëm.

gëzás *kal G* >**GËZAT**.

gëzát *kal G* >**GËZAT•Ë** (me).

gëzát•ë (me) *kal a ë G* Cyt; ngacmoj; gërgas.

gëzátës i¹ *m sh ë ët G* Cytës; ngacmues; gërgas.

gëzátës i¹ *m sh ë ët G* Ngatërrestar.

gëzdáll•ë a f sh a at Shenjë të rangut ushtarak. **Marr gëzdallat** gradohem.

gëzilirí a f G Gëzim; gazmim; gazmend.

gëzilirím i *m G* >**GËZILIRI A**.

gëzilir•ue (me u) *vetv G* Gëzohem; gazmoj.

gëzilirúem (i) e (e) *mb G I* gëzuar.

gëzím i *m sh e et*

♦ Ndjenjë kënaqësie e krijuar nga plotësimi i një dëshire, mbarimi i një punë a detyre ose nga mjedisi i këndshëm; gjendje e gëzueshme. **Me gëzim të madh. Gëzim i shkurtër. Gëzimi i**

jetës. Lot gëzimi. Më shkëlqen fytyra nga gëzimi. [Ai që mund t'i jepte gëzim gjithë Komitetit Qendror, gjithë vendit, si të mos mundte të përdorte një grime nga ai gaz për veten e vet? (IK)] [Nxirre gëzimin tand, të shpërthejë me vrull. (Mgj).][një valë gëzimi shkoi anëmban të popullit (FK).]

♦ Ngjarje e shënuar që sjell kënaqësi; ngjarje e gëzueshme; festim i kësaj ngjarjeje; diçka që sjell gëzim; ditë e gëzueshme, çast i gëzueshëm; gaz. **Kemi gëzim sonte.**

♦ Dikush a diçka që na jep një kënaqësi të veçantë; gaz. **Gëzimi i nënës (i babait, i prindërve). Gëzimi i fëmijëve. Gëzimi im!**

*

Gëzim për derëiron Diçka që më ndodh mua sot, mund të të ndodhë edhe ty nesër.
gëzimdhënës e mb libr Që sjell a ngjall gëzim.

gëzimplotë mb poet ♦ Që sjell gëzim; plot (me) gëzim. [Thueja kangës, Rini! Thueja kangës **gëzimplotë!** (Mgj)]

♦ I gëzuar dhe i qeshur; i gëzueshëm; i mbushur me gëzim. **Rini gëzimplotë.**
gëzimprurës e mb libr Që sjell a mbush me gëzim e kënaqësi. **Lajm gëzimprurës.**
gëzimsjellës e mb libr > **GËZIMPRURËS E.**

gëzimtár e mb

♦ I gëzueshëm.

♦ Optimist.

gëzim•zézë zéza f sh zéza zézat f e GËZIM•ZI ZIU.

gëzim•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) që s'ka parë gëzim në jetë.

gëzim•zí zíu m sh zínj zínjtë Njeri që s'ka parë gëzim në jetë.

gëzm•ój kal G > GËZM•UE (me).

gëzm•úe (me) kal G óva úe

♦ Ngacmoj; gërgas.

♦ Prek; ngas.

gëzóf i m sh ë ët

♦ Lëkurë me qime të gjata e të buta, që mbulon trupin e disa kafshëve. **Gëzofi i dhelprës (ariut, kunadhes).**

♦ Lëkurë shtazësh me qime të gjata e të buta, e regjur dhe e përpunuar, që përdoret për të bërë veshje dimri ose si copë për jakën a mëngët e një palltoje; pallto prej kësaj lëkure; peliçe.

Gëzof dhelpre (kunadheje). Jakë gëzofi. Punishte (fabrikë) e gëzofit.

*

Ia pres gëzofin dikujt I jap atë që meriton; i jap dënimin e merituar.

Janë pe për një gëzof Janë pothuajse njëlloj, janë shumë të përshtatshëm për njëri-tjetrin.

Kthen gëzofin (gunën, shpinën, kurrizin, krahët) nga fryn era Nuk është parimor; për të mbrojtur interesat e ngushta vetjake i ndryshon bindjet etj.; nuk qëndron në një mendim dhe anon herë andej e herë këtej.

Si të jetë moti, kthen gëzofin Ndërron shpejt bindjet sipas interesit; kthen gunën nga fryn era.

T'i shkojë peri gëzofit T'i përshtatet mirë diçkaje; të bëhet me kujdes e me lezet, jo në mënyrë të trashë dhe pa mjeshtëri.

gëzofçi a m sh j jt krahin G > GËZOFÇI U².

gëzofçi u¹ m sh j jt G > GËZOFÇI U².

gëzofçi u² m sh nj njtë > GËZOFTAR I.

gëzofçi•je ja f sh je jet f e GËZOFÇI U².

gëzofçij t Gsh i GËZOFÇI U².

gëzofçinj të sh i GËZOFÇI U².

gëzofpunues i m sh - it Mjeshtër i qepjes së gëzofëve; ai që punon gëzofin, që bëj veshje a sende të tjera prej gëzofi.

gëzofpunues•e ja f sh e et sh i GËZOFPUNUES I.

gëzofsh veta II dëshir e GËZ•OHEM; GËZ•OJ.

gëzofatër i m sh ë ët

♦ >GËZOFPUNUES I

♦ Tregtar gëzofësh.

gëzofatër•e ja f sh e et sh i GËZOFTAR I.

gëzofitë veta III nj dëshir e GËZ•OHEM; GËZ•OJ.

gëzofitë (i e) mb (Prej) gëzofi; me gëzof. Jakë e gëzofitë.

gëzofitor•e ja f sh e et

♦ Punishte gëzofësh; pelicëri.

♦ Dyqan ku shiten gëzofë a veshje (prej) gëzofi.

gëzohem óva (u) úar

I vetv

♦ Ndiej gëzim; më mbushet zemra me gëzim. **Gëzohem shumë (pa masë, me gjithë shpirt. Gëzohem që u njohëm (që ju shoh). U gëzofsh! urim paç gëzim! [- Gëzohem, pa më thoni pak, si do ta nisni? (FK).]**

♦ I shoh të mirën a dobinë diku a diçkaje; gjej kënaqësi e gëzim pranë diku a diçkaje; ndiej gëzim për diçka. **I gëzohet djalit (nuses). I gëzohet shtëpisë (punës) së re.**

♦ **veta III(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)** Mbushet e gëzim, kënaqet. **Më gëzohet zemra (shpirti). T'u gëzofitë zemra!**

II pës e GËZ•OJ.

gëz•ój óva úar

I kal

♦ I sjell a i ngjall gëzim; ia mbush zemrën me gëzim (*dikujt*); kënaq. **Gëzon shokët (prindërit, fëmijët). Lajm që na gëzon. Pamje që të gëzon syrin. [më gëzoni një herë/ si gëzohet gjethi i njomë në puhë (MC).]**

♦ I shoh të mirën a dobinë (*dikujt a diçkaje*); i gëzohem. **I gëzoi mençurinë.Ç'i gëzove atij? [të gjitha këto i gjen në kulm vetëm, dhe atje shumë herë as që i gëzon dot (FK).]**

♦ Mbaj me shëndet dhe i gëzuar, arrij të kënaqem a të shijoj (*diçka*). **E gëzoi shtëpinë. Nuk e gëzoi jetën. I gëzofsh rrobat!urim.Mos e gëzofitë!mallkim.** i thuhet dikujt që ka marrë një send që nuk i takon ose që ka grabitur a vjedhur diçka.

♦ *libr* Kam, zotëroj (*diçka*). **Gëzon liri të plotë (të drejta të barabarta). Gëzon besimin (dashurinë, përkrahjen) e dikujt.**

♦ Përkëdhel; ledhatoj.

II jokal Jam i gëzuar për diçka; ndiej gëzim; mbushem me gëzim.

*

E gëzofsh! dhe tall E mbajtsh me shëndet.

Punove gëzove fj u Puna është burim të mirash dhe kënaqësie.

gëz•ónem vetv A dhe vjet >GËZ•OHEM.

gëzúam (i) e (e) mb A dhe vjet >GËZUAR (i e).

gëzúar pjes e GËZOJ.

gëzúar pasth Përdoret si urim në raste festash, kur fillon një punë e re, kur ngrihet dolli etj.

Gëzuar Bajramin, Pashkët! Vitin e Ri!

gëzúar (i e) mb

♦ Që ndien a ka gëzim; që është gjithë gaz. [**Dhe Shën Pjetri' i gëzuar ahëre i tha:/ "Ja tani e ke nisur tamam, or usta! (FN).**]

♦ Që shpreh gëzim e hare; i gëzueshëm, i qeshur. **Fytyrë e (sy të) gëzuar.**

♦ Që kalohet a është kaluar me gëzime; i gëzueshëm. **Jetë e gëzuar. Ditë të gëzuara.**

♦ Që ngjall gëzim; që gëzon; që mbush me gaz e hare; i gëzueshëm, gazmor. **Lajm i gëzuar.**

Ngjarje e gëzuar.

gëzúc i m sh a at G Grremç.

Gëzúem i (i) m fet G Perëndi.

gëzúeshëm ndajf Me gëzim; gjithë gaz.

gëzúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që ngjall gëzim; që gëzon, që mbush me gaz e hare; i gëzuar, gazmor. **Lajm i gëzueshëm.**

Ngjarje (këngë) e gëzueshme.

♦ Që është gjithnjë i qeshur e tërë gaz; i gëzuar. **Fëmijë i gëzueshëm.**

♦ (**Ditë etj.**) e kaluar me gëzim; e gëzuar. **Çast i gëzueshëm.**

♦ I hareshëm; që shpreh gëzim e hare; i qeshur. **Fytyrë e gëzueshme.**

gëzhác e¹ mb G

♦ (**Njeri**) ngacmues; cytës.

♦ (**Njeri**) i prapë; i djallëzuar.

gëzhác e² mb krahin G (Palë) akuzuese.

gëzhác i¹ m sh a at G

♦ Njeri që ngacmon a cyt të tjerët.

♦ Njeri i prapë, i djallëzuar.

gëzhác i² m sh a at G Akuzues.

gëzhác•e ja f sh e et G f e GËZHAÇ I.

gëzháll•ë a f sh a at krahin G Shark i arrës.

gëzhám•ë a f sh a at G >GËZHAN•Ë A.

gëzhán•ë a f sh a at G Ngacmues; cytës.

gëzhát kal G >GËZHAT•Ë (me)^{1,2,3,4,5}.

gëzhát•em G vetv dhe pës e GËZHAT. >GËZHAT•Ë (me u).

gëzhát•ë (me)¹ kal a ë G Ngacmoj; cyt.

gëzhát•ë (me)² kal a ë G

♦ Shkërmoq me dorë (**gjethe të thata**).

♦ Rrëmoj (**nëpër dokumente të vjetra etj.**).

gëzhát•ë (me)³ kal a ë G Brej; kafshoj.

gëzhát•ë (me)⁴ kal a ë G Djeg; përzhit (**gjellën në zjarr**).

gëzhát•ë (me)⁵ kal a ë krahin G Akuzoj (**dikë**) për diçka; e bëj fajtor (**dikë**).

gëzhát•ë (me u)¹ a (u) ë G

I vetv Bezdisem; mërzitem nga ngacmimet.

II pës e GËZHAT•Ë (me)¹.

gëzhát•ë (me u)² a (u) ë G

I vetv Shtypem.

II pës e GËZHAT•Ë (me)³.

gëzhát•ë (me u)³ a (u) ë G

I vetv Ngarkohem me faj; bëhem fajtor; akuzohem.

II pës e GËZHAT•Ë (me)⁴.

gëzhátj•e a¹ f sh e et G Ngacmim; bezdisje.

gëzhátj•e a² f G

♦ Shkërmoqe me dorë e gjetheve të thata.

♦ Rrënim nëpër dokumente të vjetra etj.

gëzhátj•e a³ f sh e et G Brejtje; kafshim; përtypje.

gëzhátsh•ëm (i) me (e) mb G (*Gjethe të thata*) të shkërmoqura me dorë

gëzhátun (i e)¹ mb G I ngacmuar; i bezdisur.

gëzhátun (i e)² mb G (*Mish etj.*) i përzhitur; i djegur.

gëzhátun (i e)³ mb G (*Gjethe*) të shkërmoqura.

gëzhátun(i e)⁴ mb G I akuzuar; i ngarkuar me faj.

gëzhdáll•ë a f sh a at

♦ Dërrasë që vihet e lidhet për disa kohë pas këmbës a pas dorës së thyer për ta mbajtur këtë të pa lëvizur e drejt.

♦ Copë druri; pykël; kleçkë.

♦ Çallatë në dru etj.

♦ Secila nga bigat a krahët e një furke.

♦ *sh* Gjepura, profka. **Këput gëzhdalla!**

*

S'bëhet urë me gëzhdalla *f u* Çdo gjë ka nevojë për mjetin ose mënyrën e vet që të bëhet.

gëzhdáp kal a ur Rrah me shkop; zhdëp në dru.

gëzhdáp i m sh ë ët

♦ Dajak; shkop.

♦ *bis* Shkopitje; rrahje me dajak; zhdëpje.

gëzhdáp•em a (u) ur pës e GËZHAP.

gëzhdápj•e a f sh e et Rrahje me shkop; zhdëpje në dru.

gëzhdápur (i e) mb I rrahur me shkop; i zhdëpur në dru.

Gëzhdríja t f sh fet E Mërkurë e Përhime (*e kreshmëve*).

gëzhél•e f kryes sh G

♦ Blogurina.

♦ K Lëkurë kungulli.

gëzhíç•ëm (i) me (e) mb G (*Gjethe duhani*) të thara; (*gjë*) e tharë sa shkoqet në dorë.

gëzhíl•e ja f sh e et Shark i gështenjës.

gëzhíl•ë a f G

♦ >GZHIL•E JA.

♦ Gëzhøjë e fishekut.

gëzhí•s kal ta tur >GËZHIT.

gëzhím i m sh a at krahin G Lëvozhgë pa kokrra e bishtajoreve.

gëzhíme t f sh krahin G Lëvozhga të hapura të bishtajoreve.

gëzhí•s kal >GËZHIT.

gëzhít kal G >GËZHIT•Ë (me)^{1, 2}.

gëzhít•em vetv dhe pës e G >GËZHIT•Ë (me)^{1, 2}.

gëzhít•ë (me)¹ kal a ë G Nxit; shtyj; ndërsej (*dikë kundër dikujt*).

gëzhít•ë(me)² kal a ë G Shkoq; shkokëloj.

gëzhít•ë (me u)¹ G pës e GËRZHIT•Ë (me)¹.

gëzhít•ë (me u)² G

I veta III Shkoqet; shkokëlohet.

II pës e GËRZHIT•Ë (me)².

gëzhít•ë a f sh a at usht krahin G Gëzhøjë e fishekut.

gëzhít•ël la f krahin G Shark i gështenjës.

gëzhítj•e a¹ f krahin G Nxitje; shtytje (kundër dikujt).

gëzhítj•e a² f sh e et krahin GGërryerje.

gëzhítj•e a³ f sh e et krahin GTharje (e barit, gjetheve).

gëzhítun (i e)¹ mb G I nxitur; i shtyrë (kundër dikujt).

gëzhítun (i e)² mb GI gërryer.

gëzhítun (i e)³ mb GI tharë; i përzhitur nga thatësira.

gëzhój•ë a¹ f sh a at

♦ Gyp me fund të mbyllur, prej metali a kartoni, ku vendoset lënda plasëse e fishekut ose predhës; kapsollë e plumbit. **Gëzhøjë e fishekut (e predhës). Nxjerr gëzhøjën. Mbledh gëzhøjat.**

♦ Guall; zhguall; lëvozhgë. **Gëzhoja e kërmillit (vezës, arrës, fasules).**

gëzhój•ë a² f sh a at bis muz Vegël frymore me dy gypa që bashkohen te gojës.

gëzholít kal G >GËZHOLIT•Ë (me).

gëzholít•et vetv veta III dhe pës e GËZHOLIT. >GËZHOLIT•Ë (me u).

gëzholit•ë (me) kal a ë G Zhbogloj (arrat, gështenjat etj.); u heq sharkun (arrave etj.).

gëzholit•ë (me) a (u) ë G vetv dhe pës e GËZHOLIT•Ë (me).

gëzholítj•e a f sh e et G Zhboglim i arrave, gështenjave etj.

gëzholítun (i e) mb G (Arra, gështenja etj.) të zhbogluar.

gëzholítun it (të) as G Zhboglim (i arrave, gështenjave etj.).

gëzhóll•e ja f sh e et G

♦ Lëpushë misri.

♦ sh Shoshurina të të lashtave, që u shtihen shpendëve; gërdhushta.

gëzhóll•ë a¹ f G >GËZHOLL•E JA.

gëzhóll•ë a² f orn G Rosë gushëkuqe.

gëzhóllët (i e) mb I zbrazët; bosh përbrenda; i zgavërt. **Kallm i gëzhollët.**

gëzhór•e ja f sh e et G Lëkurë e kungullit.

gëzhút•ë a f sh a at

♦ Lëvore që mbështjell kokrrën e grurit, thekrës etj.

♦ sh Shoshulina të të lashtave, që u shtihen shpendëve; gërdhushta.

gëzhýll•e ja f sh e e t K Lëvozhgë e vezës.

gëzhýt i m sh a at K Guaskë e kërmillit.

gëzhyt•ër ra f sh ra rat krahin Lëvozhgë. **Gëzhytra e vezës.**

giá, giáçim (i) me (e); **giájt•ë** (me), **giasí, giásh•ëm** (i) me (e) etj. krahin G >NGJAJ,

NGJASI, NGJASH•ËM (i) ME (e); NGJASHMËRI etj.

giátë, giatarúq, giatój•ë etj. G >GJATË, GJATARUQ, GJATOJ•Ë etj.

GiB tek inf shkurt i Gigabajt.

gíb•e ja f sh e et G Faj; fajësim. **Báj gibe në dikë** ia vë fajin dikujt.

gibelín i m sh ë ët hist it Pjesëtar i partisë pro perandorisë së shenjtë romake, kundër Papës dhe përkrahësve të tij, guelfët.

gíb•em vetv G >GIB•Ë (me u).

gibét i m sh e et vjet bis G Thashetheme të liga.

gíb•ë (me u) vetv a (u) ë G Fajësoj; bëj me faj. **M'u gibën se...**

gibón i *m zool* Majmuni më i vogël antropoid, me krahë të gjatë e pa bisht, që rron në drurë, në

Azinë Jugore dhe në Indet Lindore.

gībun (i e) *mb G* I fajësuar; i bërë me faj.

gībun it (të) *as G* Fajësim.

gic kal *G >GIC•Ë (me)*^{1,2}.

gic ndajf (*Mbush*) plot, sa nuk nxë më; deri në buzë. **Gic më gic** plot e përplot.

gic i¹ *m sh a at*

♦ I vogli i derrit; derrkuc.

♦ *përk* Fëmijë topolak.

♦ Fëmijë shumë i shëndoshë

gic i² *m sha at* Qen i zi me trup të vogël.

gic i³ *m sh a at* Gur i vogël i rumbullakët; guralec.

gic i⁴ *m sh a at kryes sh bis* Dhëmb qumështi.

gic i⁵ *m* Vijë e gjuajtjes në lojë me doçe.

gicán *mb krahin G (Dash)* turibardhë me pika të kuqe.

gicán i *m sh a at krahin G* Dash turibardhë me pika të kuqe.

gic•em *vetv G >GIC•Ë (me u)*.

gicë *mb krahin G (Dele)* turibardhë me pika të kuqe.

gic•ë (me)¹ *a ë G*

I kal

♦ Pickoj.

♦ *fig* Ngacmoj; cyt.

II *jokal* Nxitoj.

gic•ë (me)² *a ë kal G* Çmorrit (*dikë*).

gic•ë (me u) *a (u) ë vetv dhe pës e GIC•Ë (me)*.

gic•ë a¹ *f sh a at krahin G* Dele turibardhë me pika të kuqe.

gic•ë a² *f sh a at krahin G* Lesh i cilësisë së ulët.

gic•ë a³ *f sh a at krahin G* Gomaricë.

gicilác *e mb*

♦ Që gicilohet a guduliset kollaj.

♦ *fig* (*Njeri*) që s'i rrihet në një vend.

gicilát *kal krahin G >GICILAT•Ë (me)*.

gicilát•em *G vetv dhe pës e GICILAT. >GICILAT•Ë (me u)*.

gicilát•ë (me) *kal a ë G* Gudulis; kilikos.

gicilát•ë (me u) *a (u) ë G*

I *vetv* Gicilohem; gudulisem; kilikosem.

II *pës e GICILAT•Ë (me)*.

gicilí *a f sh - të* Gudulisje; ndjenjë e gudulisjes.

gicilím *i m sh e et*

♦ Gudulisje; kilikosje.

♦ Kruajtje; të kruajturit.

gicilis•em *vetv a (u) ur >GICIL•OHEM*. [Giciliset dhe i qesh nuri/ Dhe merr prapë pamje burri (AZÇ).]

gicilisj•e *a f*

♦ Gudulisje; kilikosje.

♦ Kruajtje; dëshirë për t'u kruajtur.

gicilísur (i e) mb

♦ I gudulisur; i kilikosur.

♦ I kruajtur; që i kruhet.

gicil•óhem óva (u) úar

I *vetv* Gudulisem; kilikosem.

II *pës e* **GICIL•OJ.**

gicil•ój kal óva úar Gudulis; kilikos.

gicilúar (i e) mb I gudulisur; i kilikosur.

gicilúar a (e) f sh a at Gudulisje; kilikosje.

gicilúar it (të) as **GICILIM I.**

gicilúes e mb (*Ndjenjë*) e gudulisjes, kilikosjes, gicilimit.

gicilúesh•ëm (i) me (e) mb Që gicilohet lehtë.

gícj•e a f G >GICUEM IT (të)^{1,2}.

gicmím i m sh e et >NGACMIM I.

gicm•óhem vetvóva (u) úar >NGACM•OHEM.

gicm•ój kal óva úar >NGACM•OJ.

gic•óhem G vetv dhe pës e GIC•OJ. >GIC•UE (me u)^{1,2}.

gic•ój kal G >GIC•UE (me)^{1,2}.

gícthi ndajf >DOÇASH. Luaj gicthi.

gic•úe (me)¹ kal óva úe G Shpoj.

gic•úe (me)² kal óva úe G Çmorrit.

gic•úe (me u)¹ óva (u) úe G

I *vetv* Shpohem.

II *pës e* **GIC•UE (me)¹.**

gic•úe (me u)² óva (u) úe G

I *vetv* Çmorritem.

II *pës e* **GIC•UE (me)².**

gicúem (i) e (e)¹ mb G I shpuar.

gicúem (i) e (e)² mb G I çmorritur.

gicúem it (të)¹ as G Shpim.

gicúem it (të)² as G Çmorritje.

gícun (i e) mb G >GICUEM (i) E (e)^{1,2}.

gíc i m sh a at K Gur me të cilin gjuhen shenjat.

gidá ja f bis Kënaqësi; qejf. **Aty e ka gidanë.**

gî•e (me u) vetv G Ngihem. [**Po pin vënë e kjênka gîe** (CV).]

GIG ja shkurt i Iniciativa Qytetare e Gorës.

gíga- fjalëform fiz Giga-; miliard.

gigabájt i m sh e et tek Njësi informacioni e barabartë me 1.073,741,824 bait.

gigabít i m sh e et tek Njësi informacioni e barabartë me një miliard bit.

gigaflóp i m tek inf Njësi e shpejtësisë së llogaritjes e barabartë me 1 miliard veprime në sekondë.

gigahérc i m fiz Njësi e frekuencës e barabartë me një miliard herc.

gigatón i m Njësi e fuqisë së shpërthimit e barabartë me një miliard ton TNT (*trinitrotoluen*).

gigavát i m fiz Njësi e fuqisë e barabartë me një miliard vat.

giglís kal krahin G >GIGLIS•Ë (me).

giglís•em vetv dhe pës e GIGLIS. >GIGLIS•Ë (me u).

giglís•ë (me) *kal a ë krahin G* Gudulis; kilikos.

giglís•ë (me u) a (u) *ë krahin G*

I vetv Gudulisem; kam guduli.

II pës e GUGLIS•Ë (me).

giglísj•e a f sh e et krahin G Gudulisje; ndjenjë e gudulisë.

gigl•óhem krahin óva (u) úe G vetv dhe pës e GIGL•OJ. >GIGL•UE (me u).

gigl•ój kal krahin G >GIGL•UE (me)

gigl•úe (me) kal óva úe krahin G Lëviz mënjanë për të shmangur (*dikë, diçka*); shmang.

gigl•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Lëviz mënjanë; shmangem.

II pës e GIGL•UE (me).

giglúem (i) e (e) mb krahin G I lëvizur mënjanë; i shmangur.

giglúem it (të) as krahin G Lëvizje mënjanë; shmangie.

gijotín•ë a f sh a at vjet Mekanizëm për t'u prerë kokën të dënuarve me vdekje, i përdorur gjerësisht gjatë sundimit të terrorit (1793-1794) në Francë. **E çuan në gijotinë.**

gilát kal G >GILAT•Ë (me).

gilát•ë (me) kal a ë G Ngacmoj; cyt; mërzit me ngacmime.

gílc•ë a f sh a at anat Dell.

gíl•ë a f sh a at sport Pesha të vogla për forcimin e muskujve të krahëve.

Gilgamësh i m mit Hero i epikës akadiane dhe poemave shumere, e njohur si vepra letrare më e hershme. [**Kreshnikët janë një çetë prej tridhjetë trimash** ("tridhet agt e Jutbinës), të cilëve u prijnë dy vëllezër, Muji dhe Halili, të lidhur ngushtë me njëri-tjetrin sikurse Dioskurët tek eposi antik helen dhe Gilgameshi e Enkiduji tek eposi shumer. (ShS).]

gilgíc kal krahin G >GILGIC•Ë (me).

gilgíc•em krahin G vetv dhe pës e GILGIC. >GILGIC•Ë (me u).

gilgíc•ë (me) kal a ë krahin G Gudulis; kilikos.

gilgíc•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Gudulisem; më vjen guduli.

II pës e GILGIC•Ë (me).

gilgícun (i e) mb krahin G I gudulisur; i kilikosur.

gilgícun it (të) as krahin G Gudulí; gudulisje; kilikosje.

gilicát kal G >GILICAT•Ë (me).

gilicát•em G vetv dhe pës e GILICAT. >GILICAT•Ë (me u).

gilicát•ë (me) kal a ë G Gudulis; kilikos.

gilicát•ë (me u) a (u) ë G vetv dhe pës e GILICAT•Ë (me).

gilicátun (i e) mb G I gudulisur; i kilikosur.

gilicátun it (të) as G Ndjenjë e gudulisë.

gilicís kal ta tur G >GILICIT.

gilicít kal G >GUDULIS.

gilicít•em vetv e GILICIT >GICILIT•Ë (me u).

gilicít•ë (me) kal a ë G Gudulis; kilikos. >GILICIT.

gilicít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Gudulisem; kilikosem.

II pës e GILICIT.

giligác kal G >GILIGAC•Ë (me).

giligác•em G vetv dhe pës e GILIGAC. >GILIGAC•Ë (me u).

giligác•ë (me) kal a ë G Gudulis; kilikos; giciloj

giligác•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Gudulisem; kilikosem; gicilohem.

II *pës e* **GILIGAC•Ë (me).**

giligácj•e a f sh e et G Gudulisje; kilikosje.

giligácun (i e) mb G I gudulisur; i kilikosur.

giligácun it (të) as G Gudulisje; kilikosje. >**GILIGACJ•E A.**

giligáj•ë a f sh a at K >GINGALL•Ë A; KËMBALK•Ë A.

giligí a f sh a at G Gicili; kilikosje.

giligíc kal krahin G >GILIGIC•Ë (me).

giligíc•ë (me) a ë kal krahin G Giciloj; kilikos.

gíli-gíli onomat I thuhet fëmijës kur bën sikur e kilikos.

giligí•s kal G >GILIGIT.

giligít kal G >GUDULIS.

giligít•ë (me) kal a ë G >GILIGIT.

giligítë (me u) a (u) ë G vetv>GILIGIT•EM.

gilingálas ndajf K: Lojë gilingalas garë shpejtësie e pjesëtarëve që lëvizin me këmbalka.

gilivíli pandr bis Përkëdhelje a gudulisje e lehtë me gishta në gushë. **I bën gilivili dikuajt.**

*

Bëj gilivili Tregohem i paqëndrueshëm në bindje a në sjellje ndaj dikuajt a diçkaje; e dredh; e ha fjalën.

gilogíc i m sh e et Kupë e kripës që mban me vete bariu.

gilz•ój kal G >GILZ•UE (me).

gilz•óhem vetv G >GILZ•UE (me u).

gilz•úe (me) kal óva úe G Giciloj; kilikos.

gilzúe (me u) óva (u) úe G vetv e GILZ•UE (me).

Gím i m shkurt i Agim.

Gímç•e ja m shkurt përk i Agim.

Gím•e ja f shkurt i Agime.

gín•ë a f sh a at krahin

♦ Gëlqere.

♦ Baltë e qullët, e hollë; gjanë

gingáll•ë a f sh a at krahin G Secili nga dy stapet e trashë me nga një bigë poshtë, ku vihet këmba, që përdoren për të kaluar një pellg me ujë pa u lagur. >**KËMBALK•Ë A.**

gíng•ë a¹ f sh a at krahin Kokërr dëllinje; fryt i dëllinjës. >**GOLLOGUNG•Ë A.**

gíng•ë a² sh a at kryes sh krahin Spica; kalla; thumba. **Flas me ginga.**

gingëlác i m sh a at G Skërfyell; gabzherr.

gíngëlz a f sh a at Droçkë gjalpi që del në sipërfaqe kur rrihet qumështi.

gingilác i m a at G

♦ Fyt.

♦ Gabzherr.

ginglásh e mb krahin G (Njeri) që merret me thashetheme.

ginglásh i m sh a at krahin G Thashethuq; thashethemexhi.

ginglásh•e ja f sh e et krahin G f e GINGLASH I.

gínko ja f bot Pemë zbukurimi e halorëve, me gjethe si erashkë dhe me lule të verdha.

ginják u m sh ë ët Lëvozhgë e vezës.

giocoso /xhokózo/ muz it

I ndajf Me gëzim.

II mb I gëzueshëm.

gi•óhem *G vetv dhe pës e* **GI•OJ.** >**GI•UE** (me u).

gioioso /xhojózo/ muz it

I ndajf Me gëzim.

II mb Gazmor.

gi•ój kal *G* >**GI•UE** (me).

gips i *m sh e et min* >**GJIPS I.**

gir i *m* Dorezë e bastunit, e parmendës etj.

girgalác i¹ *G m sh ë ët anat, bis* Gabzherr.

girgilác i² *m zool* Lopatëz; fulterëz.

girgilán i *m sh a at* *G* Gabzherr.

giríc i *m sh a at* vjet Veteriner.

gircór e *mb vjet (Shërbim)* veterinar.

gircór•e *ja f sh e et vjet* Vend ku bëhen operacionet veterinare.

giróll i *m sh ë ët bot (Agricus arvensis)* Kërpudhë e ngrënshme, me kësulë të bardhë, që bëhet kafe e errët kur arrin pjekurinë.

gírlánd•ë *a f sh a at* Varg zbukurimi me shirita letrash shumëngjyrëshe etj.

gisht i *m sh ërinj ërinjtë dhe a at*

♦ Zgjatim i lëvizshëm në fund të dorës ose të këmbës. **Kyçet e gishtit.** **Mollëz (majë) e gishtit.**

Shenjat e gishtërinjve. **Ngre (çoj) gishtin.** **Vinin shenjën e gishtit në letër (në vend të nënshkrimit).** **Prek (tregoj) me gisht.** **Numëroj me gishta.**

♦ Pjesë e dorezës që mbulon këtë zgjatim të duarve të njeriut.

♦ Zgjatim fundor te putrat e disa kafshëve dhe te këmbët e disa shpendëve. **Gishtat e majmunit (e maces).** **Gishtat e gjelit.**

♦ *tek* Pjesë mekanizmi në trajtë kunji të kthyer në majë. **Gishti i autokombajnës.** **Gisht prej çeliku.**

♦ *bis* Masë gjatësie ose vëllimi afërsisht sa trashësia e një gishti të dorës; masë a sasi shumë e vogël. **Tre gisht i gjatë (i gjerë, i artë).** **Dy gisht ujë (verë).** **Dy gisht letër.**

♦ *sh* Vija të ngjyrave që ndërthuren në pëlthurë të endur; ujëse.

♦ *keq* Vegël. **Ishte gisht i sigurimit.**

♦ *bis* Vrasës me pagesë.

♦ *bis* Zgjidhje e mosmarrëveshjes me dyluftim me armë zjarri.

♦ *euf:* **Gisht pa thua** organ seksual i mashkullit.

*

Bëhem për një gisht mjaltë Trembem shumë.

E di (e njoh) në majë të gishtave E di shumë mirë diçka.

E ka luajtur gishtin dikush Ka marrë pjesë në luftë; ka luftuar a ka qëlluar me pushkë.

E ka ngjyer gishtin diku Është përzier në një vjedhje; ka marrë pjesë në një punë jo të mirë dhe ka nxjerrë një përfitim prej saj.

E kam unazë në gisht E kam gjithnjë parasysh; nuk e harroj; e kam vath në vesh.

E laj me majë të gishtit një punë E bëj shkel e shko, sa për të kaluar radhën.

E luaj nëpër gishta një lëndë E di shumë mirë, e kuptoj dhe e zotëroj shpejt një lëndë.

E luan gishtin (e pushkës)

♦ Është i zoti e i shkathët.

♦ Është trim i madh.

E luan gishtin e shëllirës (e lëngut) dikush

♦ Është i zoti e i shkathët për të bërë diçka; e luan mirë pjesën.

♦ Është trim i madh.

E mbaj (e kam) gishtin në këmbëz (rri me gisht në këmbëz) Rri ose jam gati për luftë; rri syhapët për t'u mbrojtur.

E mbaj gishtin (dorën) në çark të pushkës Qëndroj gjithmonë gati për luftë, për t'u mbrojtur.

E rrëzoj (e hedh me një gisht) E rrëzoj shumë lehtë, pa përdorur fare forcë.

E sjell (e luaj) në majë të gishtit (të gishtave) dikë E vërtit nga të dojë e si të dua, e sjell si lodër në duart e mia.

E tregojnë me gisht dikë E tregojnë për njeri të keq, e shquajnë midis të tjerëve për të metat a veset që ka.

E vë gishtin në tëmth Mendohem mirë.

Eci në majë të gishtave Eci ngadalë e lehtë, pa u ndier.

Erdhën (dolën) gisht pas gishti Njëra çështje nxori tjetrën; dolën me radhë njëra pas tjetrës.

Është me gjashtë gishta Është hajdut; vjedh.

Është për të lëpirë gishtat (*Gjella etj.*) është shumë e shijshme.

I bie me gisht të madh një pune E bëj shpejt e shpejt, sa për të kaluar radhën; e bëj shkel e shko.

I dha një gisht mjaltë dikujt I dha një ryshfet të vogël dhe e bëri për vete, e ëmbëlsoi me një peshqesh të vogël, i dha një kockë.

I vë gishtin kokës (vë gishtin në kokë) Mendohem mirë; e mbledh mendjen.

Janë sa gishtat e dorës Janë fare pak, numërohen me gisht.

Janë si gishtat e dorës Janë të lidhur, të bashkuar fort njëri me tjetrin.

Japin e marrin me gishta Janë të zgjuar e të shkathët; e kuptojnë njëri-tjetrin vetëm me shenja.

Kam (marr, jap, ha) një majë gishti Kam (marr, jap, hap) fare pak.

Lëpi mjaltin, po mos e ha gishtin! *ff u* Fol e bëj shaka, po mos e tepro; ki kujdes, mos lakmo aq shumë, se e pëson.

Mbetem (ngel) me gisht në gojë

♦ Mbetem pa asnjë mjet jetese, pa gjë, duarthatë; mbetem pa asnjë ndihmë e përkrahje; s'më mbetet asgjë nga ato që kisha ose s'më takoi asgjë nga diçka që u nda midis disa vetave.

♦ Mbetem i habitur nga diçka e papritur.

♦ Mbetem i turpëruar.

Mbetem gisht Mbetem vetëm, pa njeri.

Mbetem si gisht i lëpirë Mbetem pa gjë.

Mbytem në një gisht (pikë, lugë, gotë, filxhan) ujë E humbas toruan shumë shpejt; hutohem edhe përpara një gjëje fare të vogël.

Mos e prek në bisht, se te ha në gisht! *ff u* Mos u fut në punë të rrezikshme pa qenë nevoja; mos luaj me zjarrin.

Noton (lundron) në një (në dy) gisht ujë Është shumë i zoti; të merr gjak në vetull.

Nuk i vjen (nuk i afrohet) as te gishti (as te thoi) i këmbës Është shumë prapa dikujt; qëndron shumë më poshtë se dikush; as që mund të krahasohet me dikë (*për nga cilësitë e mira, nga zotësia, trimëria etj.*).

Nuk luaj as gishtin e dorës (këmbës) Nuk bëj asgjë, asnjë punë a veprim; nuk lëviz; nuk shqetësohem fare; nuk bëhem merak.

Numërohen me gisht (me gishtat e dorës) Janë shumë pak.

Numëron gishtat I kanë rrjedhur trutë, është matufosur.

Njihet me gisht Njihet nga të gjithë si njeri i keq, shquhet midis të tjerëve për të metat dhe veset që ka.

Për dy gisht ballë Për nderin e vet. **Njeriu rron për dy gisht ballë.**

Po i dhe (po i zgjate) gishtin, të merr (të rrëmben) dorën E shfrytëzon ndihmën, përkrahjen që i jep a një lëshim të vogël që mund t'i bësh për të nxjerrë përfitime të reja, për të rrëmbyer më shumë sesa i takon, për të kërkuar lëshime gjithnjë e më të mëdha.

Sa t'i futësh gishtat në sy Është errësirë shumë e madhe, nuk mund të shihet dy hapa larg.

S'e vë as në majë të gishtit dikë As që mund të krahasohet me mua; nuk hahet dot ai me mua, s'dua t'ia di fare për të.

S'janë të gjithë gishtërinjtë njësoj S'janë të gjithë njerëzit njësoj nga vetitë, aftësitë, sjelljet etj.

Të jep ujë në bisht të lugës Është shumë i zgjuar.

U vranë me gisht U përleshën keqas e u gjakosën; u vranë e u therën, u bë gjaku deri në gju.

Vë gishtat (majat) nga kam thembrat! Kthehem mbrapsht; iki nga kam ardhur.

Vë gishtin (dorën) në plagë

♦ Prek pikën më delikate të një çështjeje; zbuloj gjënë më shqetësuese.

♦ Gjej pikërisht atë që e mundon dikë.

Vë gishtin mbi dikë a diçka

♦ Caktoj dikë a diçka për një punë, zgjedh dikë a diçka; e shquaj, e dalloj.

♦ Dyshoj për dikë.

Zgjat gishtërinjtë (krahët, duart) *keq* Shtrij pse përhap ndikimin tim.

**

gisht dëftues Gisht i dytë i dorës.

gisht i dytë Gisht tregues; lëpis.

gisht i këmbëzës Gisht i pushkës; gisht tregues.

gisht i madh Gisht i madh i dorës a i këmbës.

gisht i mesëm (i mesit) Gisht midis treguesit dhe gishtit të unazës.

gisht i parë Gisht para treguesit; gisht i madh i këmbës.

gisht i shëllirës Lëpis.

gisht i unazës Gisht midis gishtit të mesit dhe gishtit të vogël.

gisht i veshit Gisht i vogël i dorës.

gisht i vogël Gisht i pestë i dorës a i këmbës.

gisht tregues Gisht i dytë i dorës.

lule gishtibot Bimë barishtore shumëvjeçare, e lartë deri në një metër, me lule ngjyrë trëndafili a të bardha e me pika të ndryshme, që dalin në një bisht të gjatë të mbledhura si gisht e varen poshtë. >**LULETOGËZ A.**

gishták u m tek Kunj; pinjon.

gishtáq e mb Gjashtëgjishtësh; i lindur me gjashtë gishta.

gishtáq i m sh ë ët Gjashtëgjishtësh; njeri i lindur me gjashtë gishta të dorës a të këmbës.

gishtáq•e ja f e GISHTAQ I.

gishtarák•e ja f sh e et bot (*Elymus repens*) Bar i trashë shumëvjeçar, me kërcell 40 - 150 cm të lartë, me fletë deri 40 cm të gjata, që lidh kallinj me hala në majë të kërcellit; i përhapur në

Europë, Azi dhe Afrikën Veriperëndimore; është ushqim kryesor për shumë barngrënës.

gishtas ndajf Me gisht; gisht me gisht. **Kapemi gisht me gisht.**

gishtazi ndajf: **Luajmë gishtazi** luajmë duke vendosur pranë e pranë nga një gisht dhe njëri prej lojtarëve i numëron duke thënë disa fjalë deri sa të ngelet gishti i fundit i një lojtari, i cili mbyll sytë dhe jep dënime të ndryshme për të tjerët.

gishtcúng e mb Gishtprerë.

gisht•e ja f sh e et >GISHTËZ A.

gishtez a f sh a at

♦ Dorezë me një gisht.

♦ Dorezë; dorashkë.

gishtërinj të sh i GISHT I.

gishtës i m sh a at Rreze e rrotës së karrocës a qerres.

gishtësím i m Tregim me gisht.

gishtës•ó j kal óva úar Tregoj me gisht; bëj me gisht nga (*dikush*).

gishtëz a f sh a at

♦ Kësulëz metali, kocke, plastike etj., që vihet në majë të gishtit për ta mbrojtur kur qepim me gjilpërë.

♦ Këmbëz e shkrepjes së pushkës, mitralozit, revolverit etj.

gishtëzím i m sh e et bot Formim i zgjatimeve në trajtë gishti.

gishtëz•ó het vetv bot (Bima) formon zgjatime në trajtë gishti.

gishtëzúar (i e) mb bot (Zgjatim) në trajtë gishti.

gishtgjátë mb (Njeri) me gishta të gjatë.

gishtj•e a f sh e et

♦ bot Lëvozhgë e lendes së dushkut.

♦ Gishtëz e rrobaqepësit.

gishtk•ë a f sh a at J

♦ Gishtëz e rrobaqepësit.

♦ Sasi e vogël. **Nëm një gishtkë ujë.**

gishtlëpím•ë e mb krahin G Grykës; i pangopur.

gishtlëpís i m sh a at G Gisht i parë pas gishtit të madh; tregues.

gishtmbýth e mb shar (Tip) i ndyrë.

gishtnëgójas mb (Zakon) i thithjes së gishtit; i mbajtjes së gishtit në gojë (*kryesisht i foshnjave e fëmijëve*).

gisht•o ua m sh o ot folk Figurë e përrallave, e përfytyruar si shkurtabiq.

gishtór e mb

♦ anat I gishtit; që ka të bëjë me gishtin. **Nyjë gishtore.**

♦ bot(*Gjethe*) me zgjatime si gishtat e dorës; pëllëmbor; që ka trajtën e gishtave të dorës.

gishtóre t f sh Dorezë; dorashkë.

gishtprërë mb (Njeri) me gisht a gishta të prerë; gishtcung.

gítë (me u) gáva (u) gámë G

I vetv (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) (Më) duket; (më) ngjan (*sikur*). **Më gitet si...** [**Kqyr Halilit trimi çka i ka thanë!** - **Era shkrum m'gitet se a tue ardhë** (CV).]

II pavet Ngjan me (*dikë, diçka*).

gi•úe (me) kal óva úe G Mbyll me dry.

giúe (me u) óva (u) úe G

I vetv Ndryhem brenda.

II pës e GI•OJ.

giúem (i) e (e) mb G I ndrymë brenda.

giúem it (të) *as G* Ndrymje brenda.

giúet ndajf *G* Mbyllur; ndrymë. **E kish derën giuet.**

giúh•ë a f sh ë ët *G* Gjuhë. [Mbi unjimin e giúhës (ZV).]

giuhësór e G>GJUHËSOR E. [Kam lexue me gjith pelqim artikullin tand përmbî çashtjet giúhësore shqiptare... (ZV).]

gixilí a f sh a at *G* Guduli(sje); kilikosje.

gixil•óhem *G vetv, pës e* **GIXIL•OJ. >GIZIL•UE (me u).**

gixil•ój kal *G >GIXIL•UE (me).*

gixil•úe (me)óva úe kal *G* Gudulis; kilikos.

gixilúe (me u)óva (u) úe *G vetv>GIXIL•OHEM.*

gíxh•ë a f sh a at *K* Kërcu i hardhisë.

gixhivíll•e ja f sh e et orn>GAXHVILL•E JA.

gíz•ë a¹ f sh a at *met* Hekur furnnalte shumë i fortë në përpunim, por i thyeshëm, me ndërtim kokrrizor, që del nga lidhja e hekurit me një përqindje të caktuar karboni; përdoret për pjesë të rënda të mekanizmave, makinerive etj.

**

gizë acidduruese Gizë e cilësisë së lartë, që i qëndron veprimit të acideve.

gizë Besemer Gizë e prodhuar në furrë Besemer.

gizë e bardhë Gizë me përmbajtje të ulët karboni.

gizë e drydhët Gizë e përpunuar për t'i qëndruar përpunimit.

gizë e farkëtueshme >GIZË E DRYDHËT.

gizë e hirtë Gizë me përmbajtje të lartë karboni.

gizë furnnalte Gizë e prodhuar në furnaltë.

gíz•ë a² f sh a at *krahin G >GJIZ•Ë A.* Gizë e njomë. Fërgesë me gizë.

gizlím i m sh e et *G* Gicilim; gudulisje.

gizl•óhem *G vetv dhe pës e* **GIZL•OJ. >GIZL•UE (me u).**

gizl•ój kal *G >GIZL•UE (me).*

gizl•úe (me) kal óva úe *G* Giciloj; gudulis; kilikos.

gizl•úe (me u) óva (u) úar *G*

I vetv Gicilohem; gudulisem; kilikosem.

II pës e **GIZL•UE (me).**

gizlúem (i) e (e) mb *G* I gudulisur; i kilikosur.

gizlúem it (të) *as G* Gudulisje; kilikosje.

gizór•e ja f sh e et *met* Furrë cilindrike për shkrirjen e hekurit.

GKA ja shkurt i Galeria Kombëtare e Artit.

glac kal dhe jokal *G >GLAC•Ë (me).*

glác•ë (me) kal dhe jokal i ë veta III G (Zogu) glas; bën glasa.

glác•ë a f sh a at >GLAS•Ë A. [Gru, mos e ban kaq alarmante, një zog lëshoi një glacë. Thuj shyqyr që nuk fluturojnë lopët...! (GK).]

glaciál e mb gjeol **AKULLNAJOR E.**

glaciológ u m sh ë ët Ai që merret me glaciologji.

glaciológ•e ia f e **GLACIOLOG U.**

glaciologjí a f Studim i dinamikës së brendshme të akullnajave dhe pasojave të veprimit të tyre.

glaciologjík e mb I glaciologjisë.

glácj•e a f sh e et *G* Lëshim i glasave; ndotje me glasa.

glácun (i e) mb *G* I ndotur me glasa.

gladiator i m sh ë ët *ant rom* Skllav ose rob lufte i zgjedhur dhe i stërvitur për luftim deri në vdekje në arenë cirku kundër një skllavi a rob lufte ose kundër kriminelëve të dënuar me vdekje. **Kryengritja e gladiatorëve.**

gladiól•ë a f sh a at *bot (Gladiolus)* Luleshpatë; shpatëz.

glagolitík e mb: **Alfabet glagolitík** alfabet i disa gjuhëve sllave, i përdorur para alfabetit cirilik.

glagolitík u m gjuh Alfabet glagolitík.

glárë t (të) as A Ngjashmëri.

glas¹ jokai i ur (*Zogu etj.*) bën a lëshon glasën.

glas² jokai a ur A Ngjas (*me dikë*).

glása-glása ndajf

♦ I ndotur me glasa.

♦ (*Punoj*) shkel e shko; (*tokë e punuar*) vende-vende.

glasán e mb Fëlliqash.

glasán i m sh a at G Fëlliqash.

glasán•e ia f sh e et G f e GLASAN I.

glasé ja f sh - të ushq Frutë e mbuluar me sheqer për ta ruajtur ose për të marrë ëmbëlsi.

glás•ë a f sh a at Jashtëqitje e shpendëve.

*

E lëshoj si pula glasën (si lopa bajgën) keq Them fjalë krejt pa vend.

glasím i m sh e et

♦ Ndotje me glasa.

♦ Punë e bërë shkeleshko.

glásnost i m pol rus Politikë e qeverisë sovjetike për diskutimin e lirë të problemeve shoqërore.

glas•ój óva úar

I jokai

♦ *veta III (Zogu)* lëshon glasën; bën glasa.

♦ *Punoj* shkeleshko.

II kal Ia prish (*lezetindikujt*); ia ndot (*bukën dikujt*).

glást•ër ra f sh ra rat Vazo për lule.

glasúar (i e) mb I ndotur me glasa.

glátë parafj vjet dhe A Gjatë.

glát•ë (i e)¹ mb A, Ç

♦ I gjatë; shtatlartë.

♦ I gjatë.

glát•ë (i e)² mb Ç I pamend; i lënë.

glát•ë i (i) m A, Ç Gishtë i mesit.

Gláuk u m mit rom Njeri që u bë perëndi e detit pasi hëngri barin magjik.

glaukómë a mjek Hipertension i syrit.

glazúr•ë a f sh a at ind, art

♦ Lëndë qelqore e shkrirë në sipërfaqen e prodhimeve të poçerisë për të krijuar në shtresë izoluese dhe dekorative.

♦ Sipërfaqe e ndritshme e krijuar nga lyerja e poçerive me këtë lëndë.

♦ *art* Shtresë e hollë e tejudkshme boje që përdoret për të ndryshuar efektin e ngjyrës nën të.

♦ *ushq* Qumësht ose vezë e rrahur që krijon një shtresë të ndritshme mbi ëmbëlsirën. **Kek me**

glazurë qershie.

glazurím i m sh e et Proces i veshjes a lyerjes me glazurë.

glazur•óhet úa (u) úar *vetv e* **GLAZUR•OJ.**

glazur•ój *kal óva úar ind, art* Vesh me glazurë.

glazurúar (i e) *mb ind, art* Veshje me glazurë.

gléb•ë a f sh a at >**SKLEP I.**

gledh i m sh e et *G* Ledhë; përkëdhelje.

gledhát *kal G* >**GLEDHAT•Ë (me).**

gledhát•em *G vetv dhe pës e* **GLEDHAT.** >**GLEDHAT•Ë (me u).**

gledhát•ë (me) *kal a ë G* Përkëdhel; marr me ledha; llastoj (*dikë*).

gledhát•ë (me u) a (u) ë *G*

I vetv Marr veten me të mirë.

II pës e **GLEDHAT•Ë (me).**

gledhátj•e a f sh e et *G*

♦ Marrje me të mirë; përkëdhelje.

♦ Prishje nga përkëdhelitet; llastim.

gledhátun (i e) *mb G*

♦ I marrë me të mirë; i përkëdhelur.

♦ (*Njeri*) i prishur nga të mirat e përkëdhelitet.

gledhátun it (të) *as G* >**GLEDHATJ•E A.**

glédh•ë a f sh e et *G* Ledhë; llasë.

glédh•e ja f sh e et Ledhatim.

gledhím i m sh e et *G* >**GLEDH•Ë A.**

gledh•ój *kal G* >**GLEDH•UE (me).**

gledh•úe (me) *kal óva úe G* Ledhatoj; marr me të mirë; llastoj; i jap llasë. >**GLEDHAT•Ë (me).**

glep i m sh a at *krahin* Dhëmb i sfurkut.

glép•ë a f sh a at Lëng i trashë e i verdhemë, që rrjedh në anë të syrit të sëmurë dhe ngrin si kore; sklepë.

glepós•em *vetv a (u) ur* Më zënë sytë glepa.

glepósj•e a f sh e et Formim i glepave në sy.

glepósur (i e) *mb (Sy)* me glepa; që kanë zënë glepa

glet (të) *mb sh A* Të gjatë.

glét•ë a f sh a at Daltë e gdhendësit të drurit, gurit etj.

glëm i m sh e et Ç Fre i kalit.

glëmb i m sha at A, Ç Gjemb.

glëmb•ój *kal óva úar Ç* Shpoj me gjemb; gjemboj.

glëmb•ónem *vetv óva (u) úar Ç* Shpohem me gjemb; gjembohem.

glëmbúar (i e) *mb Ç* I shpuar me gjemb; gjembuar.

glëmbúam (i e) *mb A*

♦ I shpuar me gjemb.

♦ *fig (Çështje)* e vështirë; që duhet trajtuar me kujdes.

glëndërr a f sh a at Ç Gjëndër.

glicemí a f mjek Nivel i sheqerit në gjak.

glicemík e mb I glicemisë; që ka të bëjë me gliceminë.

glicerín•ë a f kim Alk(o)ol i ëmbël i trashë si shurup i verdhë, që përftohet nga yndyrat dhe vajrat si nënprodukt i sapunëzimit; përdoret si tretës, kundërngirës dhe ëmbëlsues, si dhe për prodhimin e eksplozivëve, lëndëve kozmetike, sapunëve të lëngshëm, bojërave dhe lyrësuesve.

gliceról i f kim >**GLICERINË A.**

glicín•ë a m kim, fot Agjent për zhvillimin e filmit.

glic•ón kal dhe jokall veta III G >GLIC•UE (me).

glic•úe (me) kal dhe jokall ói úe veta III G (Shpendi) lëshon glasën; glas.

glif i m sh e et

♦ *gjuh* Shenjë hieroglifike.

♦ *ark* Thellim a kanal në friza të stilit grek.

gligác e¹ mb G (Njeri) i ashpër.

gligác e² mb G Gungaç.

gligác i¹ m sh a at G Njeri i ashpër.

gligác i² m sh a at G Gungaç; gungës.

gligác•e ja f sh e et G f e GLIGAÇ I^{1, 2}.

glikánxo ja f sh - t bot (Pimpinella ansium) Bimë barishtore me lule të bardha si ombrellë, me fara të ëmbla, të merme e vajore; farat e kësaj bime. >ANASON I.

glikó ja f sh - të Reçel zakonisht me kokrra të plota pemësh.

glikogjén i m fizio Formë në të cilën ruhet .

glikól i m kim Një nga llojet e ndryshme të alk(o)oleve me dy grupe hidroksili.

glikolíz•ë a f fizio Proces metabolik i përfuturit të ATP-së, i pranishëm gati në të gjitha qelizat e gjalla, që shoqërohet me shndërrimin e karbohidrateve dhe sheqernave në acid piruvik.

glikoproteinë a f sh a at kim Grup proteinash të lidhura, që përmbajnë karbohidrat si komponent joproteinik.

glikóz•ë a f >GLUKOZ•Ë A.

glin i m sh e et bot (Glinus lotoides) Bimë njëvjeçare me veti mjekuese, e përhapur në Europë, Azi dhe Afrikë, me kërcell zvarritës ose të drejtë rreth 30 cm të gjatë, të mbuluar me push të butë, me gjethe vezake përgjatë kërcellit dhe me lule pa petla në tufa të vogla.

glín•ë a¹ f sh a at Deltinë e bardhë a e kuqe; argjilë; botë.

glín•ë a² f sh a at Vend ligatinë, që nuk e kullon ujin.

glintidión e mb ant ilir I glintidionëve; që ka të bëjë me glintidionët.

glintidiónë t m sh ant ilir Fis i vogël që mendohet se ishin pjesë e pirustëve; kishin detyrim 44 dhjetëshe për Romën.

glióm•ë a f mjek Tumor i trurit ose i palcës kurrizore.

gliptík e mb art I gliptikës; që ka të bëjë me artin e gdhendjes së gurëve të çmuar.

gliptík•ë a f art Art i gdhendjes së gurëve të çmuar.

glíq•e ja f sh e et J Glasë; jashtëqitje e shpendëve.

glíq•e t f sh Leqe të këmbëve. **Më dridhen gliqet.**

gliriz•ój jokall G >GLIRIZ•UE (me).

gliriz•úe (me) jokall óva úe G Dëfrej.

glisád•ë a f sh a at Lëvizje me rrëshqitje të këmbës (në balet).

glisé ja f sh a at >GLISAD•Ë A.

glissando /glisándo/ muz it

I ndajf Me kalim të rrjedhshëm nga një ton në një tjetër.

II mb Që kalon rrjedhshëm nga një ton në një tjetër.

glíst•ër ra f sh ra rat ent

♦ (*Lumbricus terrestris*) Krimb i familjes së unazorëve, në ngjyrë të mishit; gjendet dendur në vende me lagështirë, nën gurë e në pleh.

♦ *mjek* Rre.

glisht i m sh a at A Gishtë.

glishtj•e a f sh e et A Gishtëz e rrobaqepësit.

gliz kal krahin G >GLIZ•Ë (me).

glíz•em krahin G vetv dhe pës e GLIZ. >GLIZ•Ë (me).

glíz•ë (me) kal a ë krahin G Gudulis; giciloj; kilikos.

glíz•ë (me u) a (u) ë krahin G

I kal Gudulisem; më vjen guduli; gicilohem; kilikosem.

II pës e GLIZ•Ë (me).

glízun (i e) f krahin G I gudulisur; i giciluem; i kilikosur.

glízun it (të) as krahin G Gudulisje.

glízhd•ër ra f sh ra rat orn K (Garrulus glandarius) Laraskë bishtgjatë; grizhëz.

glob i m sh e et

♦ Rruzull i Tokës; lëmshi tokësor; bota. [**Por retë e globit veç ju panë/ Ndërgjegje e botës tek ju mbrrii (IK).**]

♦ Ky rruzull në shkallë të zvogëluar, me hartën e botës, i mbështetur në një mbajtëse në mënyrë që ai të rrotullohet rreth boshtit të vet.

♦ Mbulesë e rrumbullakët si rruzull (prej) qelqi a kristali, që i vihet llambës elektrike për të mbrojtur sytë nga drita e fortë dhe për ta shpërndarë atë në mënyrë të barabartë ose për zbukurim.

♦ Rruzull (prej) kristali i falltarit.

globál e mb libr

♦ (*Parashtrim*) i përgjithshëm, pa hollësi (*i çështjes*); tërësor. **Vështrim global i gjendjes. Sasi globale.**

♦ (*Ekonomi*) botërore; e gjithë botës.

globál i m Shumë e përgjithshme.

globalíst e mb libr (Politikë) globale në ekonomi.

globalíst i m sh ë ët Partizan i politikave globale në ekonomi.

globalíst•e ja f sh e et f e GLOBALIST I.

globalísht ndajf Tërësisht; në tërësi; në vështrim të përgjithshëm, pa hollësi.

globalíz•ëm mi m libr Planifikim i ekonomisë dhe politikës së jashtme në plan botëror.

globalizím i m sh e et libr Proces i shtrirjes së ndikimit ekonomik e politik në shkallë botërore.

globaliz•óhet úa (u) úar libr

I vetv Merr tipare globale, botërore.

II pës e GLOBALIZ•OJ.

globaliz•ój kal óva úar libr I jap tipare globale a botërore (*planeve*).

globalizúar (i e) mb libr (Politikë, plan) me shtrirje globale, botërore.

globalizúes e mb libr (Tendencë) për t'i dhënë karakter a shtrirje globale (*planeve*).

globúl•ë a f sh a at fizio Trupth gjaku.

globulín•ë a m sh a at kryes sh fizio Proteina të thjeshta që përbëjnë një pjesë të madhe të proteinave në serumit e gjakut.

gloç i m sh a at Lodër; daulle.

glófë si mb

♦ I gërryer si gropë.

♦ I lugët, konkav.

glóf•ë a f sh a at Gropë; vend i gërryer.

glófët (i e) mb I bërë gropë; i gërryer.

glófk•ë a f sh a at

♦ Ballkon i mbyllur

♦ Çardak i mbyllur.

glomerúl•ë a f anat Grup fundoresh të nervave dhe sporeve, ose të enëve të vogla të gjakut.

glóm•ë a f sh a at Nyjë; komb.

glogj i m sh e et >GLOQ I.

gloq i¹ m sh e et G Glep; sklep.

gloq i² m

♦ Zhul katrani në cigarishte ose në llullë.

♦ Dyllë veshi. >**BALÇIM I.**

gloqán e mb G I sklepët; (sy) me sklepa.

glóq•em kal G >GLOQ•Ë (me u); GLOQ•UE (me).

glóqë (me u) G vetv >GLOQUE (me u).

gloqué (me u) G vetv Zë sklepa (glepa).

gloqué (i) e (e) mb G I sklepët; i zënë nga sklepat.

Gloria in excelsis Deo /glória in eksçélsis déo/ *shpr lt* Lavdi Zotit lart.

Gloria victis /glória víktis/ *shpr lt* Lavdi të rënëve.

glorifikím i m libr Përlëvdim; nderim.

glorifikóhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **GLORIFIK•OJ.**

glorifikó j kal óva úar libr Përlëvdoj; nderoj.

glorifikúar (i e) mb libr I përlëvduar; i nderuar.

glorifikúes e mb libr Përlëvdues; që përlëvdon; nderues.

glosalgjí a f mjek Dhembje e gjuhës.

glosár i m sh ë ët gjuh Fjalës; tërësi e fjalëve të një autori a të një fushe të specializuar të dijes.

glosematík•ë a f gjuh Teori e mbështetur në reduktimin e gjuhës në njësitë më të vogla

kuptimore dhe lidhjet ndërmjet tyre.

glosém•ë a f sh a at gjuh Njësi kuptimore që s'mund të reduktohet më tej pa humbur kuptimin.

glós•ë a f sh a at

♦ Shpjegim i një fjale të vështirë a të rrallë i dhënë me shënim midis radhëve ose në buzinën e faqes.

♦ Fjalës; glosar.

glotál e f >GLOTOR E.

glót•ë a f anat Pjesë e laringut ku ndodhen penjëzat e zërit.

glotór e mb

♦ anat I glotës; që ka të bëjë me glotën.

♦ gjuh (*Tingull*) I formuar në glotë.

glu ni m sh nj një anat A >GJU RI.

glúh•ë a f sh ë ët vjet A, Ç dhe anat Gjuhë.

gluhëká u m bot A >GJUHË KAU.

glukogjén i m bio kim Lëndë e depozituar në indet e trupit si rezervë karbohidratesh.

glukóz•ë a f sh a at Sheqer i thjeshtë që shërben si burim kryesor energjie për qeniet e gjalla dhe bën pjesë në shumë karbohidrate.

glunj ët sh i GLU RI.

glinjás jokál Ç Përgjunjem; bie në gjunjë.

glúr•ë a f kryes sh G Kakërdhi të bagëtisë, përveç dhive.

glutamík e mb bio, kim: Acid glutamik aminoacid kristalor që gjendet në proteinat indeve të bimëve dhe kafshëve.

glutamín•ë *a f sh a at kim* Aminoacid kristalor që gjendet në proteinat indeve të bimëve dhe kafshëve dhe jep acid glutamik dhe amoniak me anë të hidrolizës.

glutén *i m bio kim* Proteinë e fortë elastike, veçanërisht e miellit të grurit, që lidh brumin.

glýr•ë *a f sh a at muz>* **BIBIZAN•E JA.**

glyt•ër ra¹ *f sh ra rat kryes sh*

♦ Fije e trashë e me kokla që nxirret në fillim ose në dorën e fundit nga fshikëzat e mëndafshit; hondër.

♦ Mbulojë e sipërme e fshikëzës së mëndafshit, nga nxirren fjetet.

glyt•ër ra² *f sh ra rat usht G* Kallamidhe.

glytrórë t *f ent* Larva të krimbit të mëndafshit.

gllabërím *i m*

♦ Gëlltitje e menjëhershme e ushqimit.

♦ *fig* Marrje me forcë a rrëmbim i diçkaje.

gllabër•óhem óva (u) úar

I vetv Më tërheq shumë diçka; me bën për vete dikush a diçka; më thith tërësisht diçka; e humbas mendjen pas diçkaje.

II pës e **GLLABËR•OJ.**

gllabër•ój kal óva úar

♦ Ha menjëherë e si i babëzitur; gëlltit menjëherë; përpij, përlaj. **I gllabëroi ç'i vunë përpara për të ngrënë.**

♦ Marr me forcë dhe e bëj pronën time (*diçka*); ia rrëmbej (*dikujt diçka*); pushtoj me dhunë. **Ia gllabëroi pasurinë (paratë, tokën).**

♦ *veta III bis* Përmbyt; mbulon. [**Sa shpejt errësira të gllabëroi** (BXh).]

♦ *fig* Shoh me lakmi të madhe (*dikë a diçka*); i hedh një vështrim të shpejtë e plot me dëshirim, e përpij.

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)* Më rrëmben me gjithë forcën; më tërheq shumë; më bën për vete; më pushton tërësisht. **Më gllabëroi libri.**

gllabërúar (i e) mb

♦ (*Ushqim etj.*) i gëlltitur menjëherë.

♦ (*Pronë etj.*) e rrëmbyer, e marrë me forcë, me dhunë.

♦ I përmbytur; i mbuluar. **I gllabëruar nga dallgët.**

♦ *fig* I rrëmbyer (*nga kënaqësia e leximit etj.*).

gllabërúes e mb

♦ Që merr me forcë a rrëmben diçka që është e dikujt tjetër dhe e bën pronë të vetën; që pushton me dhunë diçka; që ka qëllime për të gllabëruar toka, vende etj.

♦ *fig* Që sheh me lakmi të madhe; që gllabëron a përpin me sy lakmitarë. **Sy (vështrim) gllabërues.**

gllabërúes i m sh - it Ai që gllabëron.

gllabí•s kal ta tur > **GLLABIT.**

gllabít kal > **GLLABIT•Ë (me).**

gllabít•ë (me) kal a ë G Gllabëroj.

gllám•ë a f sh a at K

♦ Pirg gurësh të bardhë.

♦ Kodrinë gëlqerore.

gllamurít jokal i ur veta IIIÇ (Qeni) bën gamgam; nuk pushon së lehuri.

gllamurítj•e a f sh e et Ç Lehje e pareshtur e qenit.

gllaník u¹m sh ë ët

♦ Grykë e vatrës me gjithë oxhakun; vatër.

♦ Gur i vatrës ku mbështeten drutë për t'u djegur më mirë.

gllaník u²m sh ë ët Gur i madh dhe i sheshtë në anë të rrugës, që shërben për të hipur në kalë.

gllaník u³m sh ë ët Rrasë guri për të mbuluar një kanal.

gllaník u⁴m sh ë ët Plis dheu. **Nxjerr gllanikun. Thyej gllanikë.**

gllaník u⁵m sh ë ët Gropë e thellë; humnerë. **Ra në gllanik.**

gllapí•s kal ta tur >GLLAPIT.

gllapít kal >GLLAPIT•Ë (me).

gllapít•ë (me) kal a ë G Gllabëroj.

gllapít•je a f G Gllabërim.

gllapítun (i e) mb G I gllabëruar.

gllaq e mb G Baltak; si baltë.

gllaró i m sh j jtë orn Pulëbardhë.

gllavín•ë a f sh a at Bucle e rrotës.

gllavjón i m ikt (Squalius svallize) Peshk i familjes së krepëve, që haset në lumenjtë e Bosnje-Hercegovinës dhe Kroacisë.

Gllazgóu m gjeog Qytet në Skocinë Perëndimore.

gllénj•ë a f sh a at bot (Pinus nigra) Pishë e zezë.

gllëç e mb J

♦ I lagur; i bërë qull.

♦ (*Bukë*) e qullët, ngaqë s'është pjekur mirë.

gllénqk•ë a f sh a at >GLLËNJK•Ë A.

gllénjk•ë a f sh a at Sasi e lëngut që pihet me një të gëlltitur; hurbë, gërrqe. **Pi me një gllénjkë.**

glli ja f sh - të bot K Dëllinjë.

glli•n jokai u rë veta III (Bima) jeshilohet; (*fara*) mbin.

gllófët (i e) mb vjet I gropët; i gropëzuar; i lugët; konkav.

gllófí•s kal ta tur >GLLOFIT.

gllófít kal -a ur Gllabëroj. **>KOLLOFIT.**

gllófk•ë a¹f sh a at

♦ Zgavër e madhe; shpellë; strofkë.

♦ Gropë.

gllófk•ë a²f sh a at Gallustër; baxhë; dritësore e tavanit.

gllógán i m sha at bis anat krahinG Gollgan; kockë e kërdhokullit.

gllók u m sh a at K Gllénjkë; (një) gurmaz (*ujë etj.*).

gllómk•ë a f sh a at Nyjë; psik. **Lidh gllomkë.**

gllóq e mb (Sy) i dalë; i kërcyer si doç.

gllug onomat Zhurmë e gëlltitjes së një lëngu.

gllug-gllúg onomat >GLLUG.

gllugurím i m Gëlltitje e një lëngu me zhurmë.

gllugurím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë e mbytur gjatë gëlltitjes së një lëngu me zhurmë.

♦ Zëri i trashë e si i mbytur që nxjerrin gjelat e detit.

gllugur•ój jokai óva úar

♦ Nxjerr një zë të trashë e si të mbytur kur kapërdij shpejt një gllénjkë të madhe uji ose ndonjë lëng tjetër. **Glluguroi dy a tri herë.**

♦ *veta III (Gjeli i detit)* nxjerr një zë të trashë e si të mbytur sikur gëlltit diçka.
glluk¹ *jokal u ur veta III Ç (Uji etj.)* fillon të marrë valë; bën glluk.
glluk² *mb J (Ujë)* që bën glluk duke zier. **Ujë glluk** ujë i valë.
glluk³ *onomat Zhurmë e ujit që vlon.*
glluk-gllúk *onomat >GLLUK¹.*
gllup i m sh a at krahin
 ♦ Fyt; gurmaz; grykë.
 ♦ Gojë.
 ♦ Tytë e armës së zjarrit.
gllupc e mb G (Njeri) grykës; hamës i madh.
gllupc i m sh a at G Njeri grykës, hamës i madh.
gllúpç•e ja f sh e et G f e GLLUPC I.
gllúp•ë a f sh a at Ç Tytë e pushkës (e topit).
glluq¹ *onomat Zhurmë e gëlltitjes së lëngjeve.*
glluq² *kal dhe jokall a ur Pi* me gllënjka të mëdha e me zhurmë (*një lëng*).
glluq-gllúq *onomat Zhurmë e gëlltitjes së lëngjeve. Pi glluq-glluq.*
GMT ja shkurt i Greenwich Mean Time ora sipas Greniçit.
gnéis i m sh e et min Shkëmb metamorfik i ngjashëm me granitin.
GNK ja shkurt i International Crisis Group shkurt ICG Grupi Ndërkombëtar i Krizave.
gnom i m sh e et libr >GNOM•Ë A.
gnóm•ë a f sh a at libr Aforizëm.
gnomík e mb libr I karakterizuar nga aforizma; që përdor aforizma. [... **dhjetërrokëshi si "varg gnomik-epik indoeuropian"** (ShS).]
gnoseologjía a f fil Filozofi e dijes; teori e njohjes, e mbështetur në burimet, format dhe metodat për të shkruar drejt së vërtetës.
gnoseologjík e mb fil I gnoseologjisë; që ka të bëjë me gnoseologjinë [... **shkrihen "njohja me aksionin", aspekti gnoseologjik me atë aksiologjik, kuptimi mbi jetën dhe botën** (ShS).]
gnós•ë a f fil Njohje intuitive e mistereve shpirtërore.
gnosticíz•ëm mi m fil Doktrinë e disa sekteve pagane dhe çifute, që vlerëson zbulesën e Perëndisë, të prejardhjes dhe fundit të njerëzimit si rrugën drejt shëlbimit të shpirtit dhe që dallon gjysmepërendinë nga Hyjnia e panjohshme.
gnostík e mb I njohjes.
gnostík u m sh ë ët fil Pasues i gnosticizmit.
gnostík•e ja f sh e et fil f e GNOSTIK U.
gnu ja f sh - të zool Antilopë e Afrikës.
gobáç•e ja f sh e et
 ♦ A Kopaçe.
 ♦ Copë druri.
gobán e mb G (Kurritz) i dalë; i përkulur; (*njeri*) me kurritz të dalë; gungaç.
gobán i m sh a at G Gungaç; njeri me kurritz të dalë.
gobán•e ia G f e GOBAN I.
gób•e ja f sh e et
 ♦ *ikt (Gobio gobio)* Krap i vogël i ujërave të ëmbla, që bie lehtë në grep.
 ♦ Peshk i vogël që përdoret për të kuar grepin.
gobéll i m sh e et Vedër me një vegjë.
gobéll•ë a f sh a at

- ♦ Hurdhë e thellë.
- ♦ Gropë e thellë në lumë a liqen.
- ♦ Enë e madhe për të bartur ujë.

gobén•ë a f krahin G Gropë e thellë në lumë.

gobér•e ja f sh e et krahin G Gunë me lesh të dhirtë.

gobét•ë a f sh a at

- ♦ Gropë në mal.
- ♦ Zgafelle; gropë e thellë.

gób•ën na f sh na nat G

- ♦ >GOBET•Ë A.

- ♦ Hurdhë e thellë.

gobësi a f >GOPËSI A.

Góbi m gjeog:Shkretëtira e Gobit rrafshinë e shkretë në Mongolinë Jugore dhe Kinën Veriore.

gobít i m ikt (Gobio gobio) >GOB•E JA. Gobit i zi. Gobit kryemadh.

gob•óhem krahin G vetv dhe pës e GOB•OJ. >GOB•UE (me u).

gob•ój kal krahin G >GOB•UE (me).

gobsín•ë a f sh a at krahin G Gromësirë

gobs•ój jokall krahin G >GOBS•UE (me).

gobs•úe (me)¹ jokall óva úe krahin G Gromësi; kam gromësira.

gob•úe (me)² kal óva úe krahin G Përkul (kurrizin).

gob•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Përkulem; më del kurrizi; bëhem gungaç.

II pës e GOB•UE (me).

gobúem (i e) mb krahin G Kurrizdalë; gungaç.

gobúem it (të) as krahin G Përkulje e kurrizit; dalje e gungës së kurrizit.

goc i¹ m sh ë ët K Voc; fëmijë mashkull; djalë adoleshent.

goc i² m sh ë ët ent Kandërr e dëmshme e drurëve.

gocâ ni m sh j jt G >GOCAN I.

gocâj t g sh i GOCA NI; GOCAN I.

gocá•n ni m sh j jt G

- ♦ Gur shtufi; gur me vrima të vogla, i thërrmueshëm e i lehtë.

- ♦ Dhe i gurtësuar, i bërë si gur.

gocár i m sh ë ët Gur zalli i rrumbullakët e i lëmuar.

góc•ë a¹ f sh a at Vajzë. **Gocat e shkollës. Gocë e vogël. Si gocë.**

góc•ë a² f sh a at inv: Gocë deti (Ostrea edulis) Butak deti i mbështjellë me dy guaska të forta.

góc•ë a³ f sh a at K Llambë me fitil; kandil.

góc•ël la¹ f sh la lat G Arrë e qëruar.

góc•ël la² f sh la lat G Kopsë (prej) kocke.

gocëni a f G

- ♦ Vajzëri.
- ♦ Virgjëri.
- ♦ përmb Vajzëri; tërësi vajzash. **Gocënia e lagjes.**

gocíl•e a f sh e et krahin G Glasë zogjsh.

goç i m sh a at Lodër; daulle.

góc•e ja f sh e et ikt (Anguilla latirostris) Ngjalë balte.

goçí ndajf Ç Kalakiç, hipur në kurriz.

god•ás kal íta ítur Qëlloj; gjuaj. >**GODIT**. [nga dëndësia e tmerrshme e faktit/ në përshtypjen e vet./ përvoja fillin ideal ia godet. (MA).]

godí a¹ f bis Marrëveshje. **Biem në godi** merremi vesh (në pazar etj.).

godí a² f sh - të bis Zbukurim.

godín•ë a f sh a at Ndërtesë. **Godina e shkollës**.

godí•s kal ta tur >**GODIT**.

godít¹ a ur

I kal

♦ I bie (*dikujt a diçkaje*) me dorë, këmbë a me një send tjetër; qëlloj dikë; e rrah. **Godit me pëllëmbë. Godit me shkelm (kamxhik)**. [**E goditin dhe e shtyjnë/ E pështyjnë** (FN).]

♦ *usht* Shtie a qëlloj me armë zjarri kundër (*dikujt a diçkaje*); sulmoj (*dikë a diçka*). **Godit me artileri një pozicion [Kush i goditi/ Posi petriti/ E i cfiliti/ Tyrqit, barbarët? (NF).]** [Atë kalë unë i pari e kisha goditur, (IK).]

♦ *sport* I bie (*topit*) në një drejtim të caktuar.

♦ *kryes veta III* Prek me forcë (*diku a diçka*); rreh; i bie, e merr. **Topi goditi shtyllën. Plumbi e goditi në shpatull.**

♦.

♦ Lëndoj a plagos (*një pjesë të trupit*) duke përplasur a duke u përpjekur pas diçkaje, vras.

Godita këmbën në gur.

♦ *veta III* E lë në vend, e vret; i bie rrufeja; i bie një sëmundje e rëndë dhe e papritur etj., e cila bën që të humbasë vetëdijen ose i shkakton vdekjen menjëherë. **E goditi rrufeja. E goditi dielli. E goditibis** i ra pika; i ra damllaja. **E goditi në zemër** vdiq menjëherë nga zemra.

♦ *fig* Qortoj rreptë (*dikë*) për gabimet e të metat, qëndrimin a sjelljen; vë në dukje me forcë gabimet e të metat; kritikoj rëndë.

♦ *fig* Dëmtoj rëndë a shkatërroj krejt (*dikë a diçka*); i jap dërmën, e shpartalloj. **Godit krimin (bandat).**

♦ *veta III* E prek, e kap një e keqe, që i shkakton dëm të madh. **E goditi thatësira (tërmeti, kriza). E kanë goditur fatkeqësi (të këqija).**

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Më prek thellë në ndjenja; më ther. **Më goditi në zemër.**

II jokal

♦ *veta III* (*Zemra etj.*) rreh me trokitje. **Goditin tëmthat me furi.**

♦ *veta III bis veta II bis* (*Ora*) Bie. **Ora goditi dymbëdhjetë.**

♦ *fig* E kam qëllimin diku, synoj diku; rrah. **E di ku godet ai. Aty godet ajo fjalë. Godet larg ai me këto fjalë. Godit në shenjë.**

III pavet Rastis; ndodh rastësisht; qëllon. **Godit ndonjëherë të vijë këtej.**

godít² kal a ur

♦ Ndreq; ndërtoj. **Godit një shtëpi**

♦ Ndreq; meremetoj; rregulloj; riparoj. **Godit orën.**

♦ Ndreq; rregulloj; sistemoj (*shtëpinë etj.*)

♦ Ndreq; zbukuroj; stolis. **E ndreqën si nuse.**

♦ I shtoj diçka (*gjellës*) për ta bërë më të shijshme a më të mirë; ujdís, ndreq. **E goditi me erëza.**

♦ *bis* Shkruaj; sajoj; bëj (*një vjershë, këngë etj.*)

godít•em¹ a (u) ur

I vetv

- ♦ Zihem me grushte, shkelma etj. me dikë; rrihem.
- ♦ *usht* Përleshem me kundërshtarin, armikun.

II pës e GODIT¹.

godite•m² a (u) ur

I vetv

- ♦ Stolisem; zbukurohem; rregullohem. **Po goditej nusja. U godit para se të dilte.**
- ♦ Merrem vesh me dikë; bie në ujdi. **Goditemi bashkë. S'goditesh lehtë me të.**

II pës e GODIT².

godit•ë (me) kal a ë G >GODIT^{1,2}

- ♦ Ndërtoj; bëj. [**Çou, Françesk, tash pa pritue,/ Edhe shpin shko me m' goditun!** (GjF).]
[**Se, kur del e bardha dritë,/ Gjithshka naten t'ken goditë,/ Ata e shambin rrash per dhe** (GjF).]
- ♦ Ndreq; zbukuroj. [**Perëndia të ka goditë, Kusur moj s'të ka lanë** (Pop).]
- ♦ *krahin G* Ndreq; përvëloj (*groshën*) me yndyrë.

goditë (me u)a (u) ë G vetv dhe pës eGODITEM^{1,2}.

goditës e mb

- ♦ Që shërben për t'i dhënë goditje kundërshtarit ose armikut. [**fitimi i betejavet varet sigurisht edhe nga zotësia e kumandarit, por sidomos nga përbërja dhe forca goditëse e ushtërisë** (AE).]
- ♦ Që godit, rrëzon a dëmton; që shkakton vdekjen e njerëzve, kafshëve etj. **Forcë goditëse. Vala goditëse e cunamit.**
- ♦ *tek(Mjet)* shpues me goditje. **Sondë goditëse.**
- ♦ *fig* Që të bie menjëherë në sy, që të vret sytë. **Ngjyrë goditëse.**
- ♦ *usht* Sulmues. **Detashment goditës.**

goditës i¹ m sh - it Pjesë makine, mekanizmi etj. që godet si çekiç gjatë punës; rrahës. **Goditës i rëndë.**

goditës i² m sh - it

- ♦ Ai që ndërton diçka të re.
- ♦ Ai që ndreq a rregullon diçka të prishur; ndreqës; riparues.

goditj•e a¹ f sh e et

- ♦ *dhe usht* Gjuajtje me armë e me mjete të tjera e armikut, e pozicioneve të armikut; sulm kundër armikut.
- ♦ Gjuajtje me grusht, shuplakë, shkelm etj. **Goditje në kokë (nofull, stomak). Jap (marr) një goditje të rëndë.**
- ♦ *sport* Gjuajtje e topit. **Goditje nga pika e njëmbëdhjetëmetërshit. Goditje e lirë.**
- ♦ Sulm a kritikë e fortë kundër dikujt a diçkaje.
- ♦: **Goditje nga dielli (e diellit)** sëmundje e shkaktuar prej rrezeve të diellit, që shfaqet me dhembje koke, marrje mendsh, të vjella, frymëmarrje të vështirë etj.; pikë e diellit.
- ♦ *kryes sh* Rrahje të zemrës, pulsit etj. **Goditjet e tëmthave.**
- ♦ *kryes sh* Zhurmë e shkaktuar nga përplasja e diçkaje me një tjetër. **Goditjet e çekanëve.**

goditj•e a² f sh e et

- ♦ Ndërtim. **Goditje e shtëpisë.**
- ♦ Ndreqje; meremetim; riparim.
- ♦ Ndreqje e gatesës me erëza etj.

goditjeprîtës i m sh - it mek Tampon për zbutjen e goditjes.

goditjezbûtës i m sh - it mek Amortizator i goditjes.

godítur (i e)¹ mb

♦ (*Vend i trupit etj.*) me shenja të lëna nga goditja e goditjet.

♦ *fig* I tronditur; i mahnitur; i shtangur a i ngrirë (*nga frika, habia etj.*). **Mbeti i goditur nga lajmi.**

godítur(i e)² mb

♦ I ndërtuar.

♦ I ndrequr; i meremetuar; i riparuar.

♦ I rregulluar mirë; i ujdisur; i zbukuruar.

♦ *fig* I thënë a i bërë mirë e me vend; i zgjedhur mirë; i qëlluar; i përshtatshëm. **Mendim i goditur. Fjalë (përgjigje, figurë) e goditur. Tip (personazh) i goditur. Martesë e goditur. Përgjigje e goditur.**

♦ *ushq* (*Gatesë*) e ndrequr me erëza etj.

godítur a (e) f sh a at Gjuajtje. **E rrëzoi me një të goditur.**

godítur it (të) as

♦ >**GODITJ•E A.**

♦ Ndërtim.

gódo mb bis J I hutuar.

godolëshës e mb I Godolëshit; që ka të bëjë me Godolëshin, me vendësit a banorët e tij.

godolëshës i m sh - it Vendës a banor i Godolëshit.

godolëshës•e ja f sh e et e **GODOLESHËS I.**

godroním i m sh e et tek Vizim ose ashpërim i buzës së një detali, monedhe etj.

gordron•óhet úa (u) úar tek pës e **GODRON•OJ.**

godron•ój kal óva úar tek Vizoj; ashpëroj (*buzën e një detali, monedhe etj.*).

godronúar (i e) mb tek (*Buzë e detalit, monedhës etj.*) e vizuar; e ashpëruar.

gódh•ë a¹ f sh a at Gropë; vrimë.

gódh•ë a² f A Turmë; mizëri.

gódhët (i e) mb

♦ I groposur; i gërryer.

♦ I lugët; konkav.

gof i¹ m Zjarrmi që vjen nga brenda trupit; zjarrmi e brendshme. **Ka gof të madh. E ndezi gofi.**

gof i² m sh e et anat A Ije; të hollët.

gofál•ë a f sh a at G Dru i zgavërt; zgërbonjë.

góf•e ja f sh e et krahin Ijë; anë; brinjë.

goférr ndajf G: Toka çohet goferr toka çohet avër (*prej ngricës*)

góf•ë a f sh a at ikt

♦ (*Seriola dumerili*) Peshk i cekëtinave të Mesdheut dhe Atlantikut, me vijë të argjendtë nga koka deri në bisht, që ushqehet me peshq të vegjël, krustace dhe mbeturina.

♦ (*Pomatomus saltator*) Peshk i Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, me gjatësi 20 - 60 cm, që ushqehet duke sulmuar tufa peshqish të vegjël si sardelet etj.; ha edhe të vegjlit e vet.

goft•óhem vetv G >GOFT•UE (me u).

goftúe (me u) vetv óva (u) úe G Këputem; shkalitem; mekem; bëhem për shkalc.

goftúem (i) e (e) mb G I këputur; i shkalitur; i mekur.

gogáq i m sh ë ët orn Gugesh; gugaç.

góg•e ja f sh e et orn Femër e pëllumbit të egër.

gogésh i¹ m sh ë ët orn (*Columba livia Gm.*) Pëllumb i egër.

gogésh i² m sh ë ët Vllah.

gogësh•ë e f sh e et f e GOGESH I.

gogësh•ë a f

♦ Grua vllahe; çobankë.

♦ *krahin* G E krishterë.

góg•ë a¹ f sh ë ët Murator.

góg•ë a² f sh ë ët

♦ Vllah.

♦ Serb me banim në vise shqiptare.

♦ *keq* Përtac; dembel.

♦ *keq* Qyler; qelepírxhi.

góg•ë a³ f Zemërim; inat.

góg•ë a⁴ f A Vdekje.

góg•ë e¹ mb fig (*Njeri*) i pagdhendur.

góg•ë e² mb I marrë; i lënë mendsh; i lajthitur.

gógël ndajf: **Bëhem gogël** Mblidhem lëmsh; bëhem një dorë (*nga frika, nga të ftohtët etj.*). **Ia bëj**

gogël dikujt ia mbledh keq, ia bëj rrupsup diku

góg•ël la¹ f sh la lat

♦ Kokërr e vogël me lëvozhgë të fortë, që bëjnë disa drurë pyjorë si dushku, qarri, selvia etj. **I lehtë si gogël. I vogël sa një gogël.**[Pse prej s'naltit tu' e shikjue/ Thote Sh'Mhilli se është sa 'i gogël (GjF).]

♦ Lëng me ngjyrë të errët që nxirret nga këto kokrra e që përdoret për të ngjyer flokët.

♦ Top djathi. **Një gogël djathë. Pres (ndaj) goglën.**

♦ Secila nga kokrrat e vogla të numërorit, që përdoret si mjet për mësimin e aritmetikës; kokërr e vogël dhe e rrumbullakët që përdoret për qëllime të ndryshme; bile. **Goglat e numërorit. Numëroj (mbledh) goglat.**

♦ *fig* Send i vogël e pa vlerë. **Nuk rrehet me gogla.**

*

Është gogël mbi ujë Është i lehtë nga mendja; është mendjelehtë.

Rroj (jetoj) si gogla në ujë Jam pa ndihmë e pa përkrahje; jetoj në gjendje pasigurie.

Shkoi dushk për gogla Shkoi kot; shkoi për dhjamë qeni.

góg•ël la² f sh la lat

♦ Pëllumb me kaçulitë.

♦ Kaçulitë e pëllumbit.

gogëlác e mb>GOGËLAÇ E.

gogëlác e mb Imcak; trupimët.

gogëlác i m sh ë ët Njeri imcak, trupimët.

gogëlác•e ja f e GOGËLAÇ I.

gogëléc i m sh a at kopsht Fik kokërrvogël, i bardhë, që piqet herët.

gogëlim•ë a f K

♦ Kokërr dëllinje.

♦ Toph.

gogëlúq•e ja f sh e et ushq Qofte të vogla të rrumbullakta. **Supë me gogëluqe.**

gogëlúsh•e ja f kryes sh e et ushq >GOGËLUQ•E JA.

gogëní a f përmb G Tërësi e gogëve, vllëhëve.

gogëníisht ndajf Në gjuhën e gogëve; vllahisht; vllahçe.

gogëníisht•e ja f gjuh Gjuhë e gogëve; vllahishte.

gógës i m sh a at orn Gogesh; pëllumb i egër.

gogësi•j jokall va rë

♦ Hap gojën dhe marr frymë thellë zakonisht kur më vjen gjumë, jam i lodhur, i mërzhitur etj.; më hapet goja. **Më vjen të gogësi•j.**

♦ Gromësi•j.

gogësim•ë a f sh a at

♦ Hapje e gojës për gjumë, nga lodhja, mërzhia etj.

♦ Gromësi•rë.

gogësi•t jokall a ur >GOGËSI•J.

gogësi•t•e a f sh e et >GOGËSIM•Ë A.

gogësi•ó•j kal óva úar >GOGËSI•J.

gogësi•t ndajf G (Flas) haptas; pa druajtje; troç.

gogësi•t mb (Opinga) me gjalma që lidhen sipër kyticit të këmbës.

gogësi•t e mb K Imcak; trupimët.

gogësi•t i m sh a at

♦ K Njeri imcak.

♦ *krahin G* Topth mielli, dheu etj.

gogësi•t•e ja f sh e et K Grua a vajzë imcake.

gogësi•t e mb krahin G I vogël; i imët.

gogësi•t i m sh a at krahin G Patate të vogla.

gogësi•t e mb krahin G Shumë i vogël.

gogësi•t•e gogësi•t

I ndajf (Gjalpë i bërë) toptha-toptha në tundës.

II mb (Gjalpë) i mbledhur toptha-toptha në tundës.

gogësi•t•e a f sh a at krahin G

♦ Toptha gjalpi në tundës.

♦ *fig* Grua a vajzë e shëndetshme dhe e këndshme.

gogësi•t kal krahin G >GOGLAT•Ë (me)

gogësi•t•em G vetv dhe pës e GOGLAT; GOGLAT•Ë (me u).

gogësi•t•ë (me) kal a ë krahin G

♦ E mbruj në toptha (*brumin*).

♦ Rrokullis (*diçka*).

gogësi•t•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv veta III Mblidhet si topth.

II pës e GOGLATË (me).

gogësi•t•e a f krahin G Mbrujtje e brumit në toptha.

gogësi•t•un (i e) mb krahin G (Brumë) i mbrujtur në toptha.

gogësi•t i m sh a at krahin G Fik i thatë.

gogësi•t•e a f sh a at krahin G Gushë e shpendit; rrëcok.

gogësi•t i m krahin G Zhvoshkje e arrave.

gogësi•t i m krahin G

♦ Boçe e vogël.

♦ (Një) thërime a grimë djathë.

♦ *fig* Njeri imcak.

♦ *përk* Fëmijë.

gogësi•t•e ja f krahin G

♦ Lende kokërrvogël; boçë pishe e vogël.

♦ Grua a vajzë imcake.

gogl•óhet *krahin G vetv veta III dhe pës e* **GOGL•OJ.** >**GOGL•UE** (me u).

gogl•ój *kal krahin G* >**GOGL•UE** (me).

goglósh•e *ja f sh e et krahin G*

♦ Gështenja të ziera.

♦ Gështenja të pjekura.

goglúe (me) *kal óva úe krahin G* Qëroj a zhvoshk arrat.

gogl•úe (me u) *úe (u) krahin G vetv dhe pës e* **GOGL•UE** (me).

goglúem (i) *e (e) mb krahin G (Arrë)* e qëruar a e zhvoshkur.

goglúq *ndajf krahin G* Si gogël. **I dolën sytë gogluq** i dolën sytë doç.

goglúq i m sh a at krahin G

♦ E verdhë e vezës.

♦ Top me bukë e djathë të grirë.

♦ *ushq* Qofte e vogël e rrumbullakët.

♦ Kokërdhok i syrit.

♦ *fig* Njeri imcak, trupimët.

goglúqa-goglúqa *ndajf krahin G* Toptha-toptha; me toptha të vegjël.

goglúq•e *ja f sh e et ushq* Qofte e vogël e rrumbullakët.

goglúshk•ë *a f sh a at krahin G* Lende dushku.

gogllím•ë *a f bot* Pemël.

gogmél i m sh ë ët >

♦ **GOGOL I.**

♦ Klloun.

gogóc i m sh ë ët Gogol.

gogóçk u m sh ë ët krahin Përbindësh.

gogóçk•ë *a f sh a at krahin G* Frutë kokërrmadhe.

gogól si kallëzues: **E bëj gogol diçka** e paraqit diçka si shumë të vështirë a të keqe.

gogól i m sh ë ët

♦ *folk* Figurë e frikshme, me të cilën trembin fëmijët.

♦ Dordolec që vihet në kopsht, arë etj. për të trembur shpendët dëmtues. **Gogol me lecka** (me kashtë).

gogolác i m sh ë ët bot Lende dushku kokërrmadhe.

gogolásh e mb krahin G (Plak) i rrëgjuar, i kurrukatun.

gogolásh i m sh a at krahin G Plak rrëgjuar, i kurrukatun.

gogolásh•e *ja f sh e et krahin G* Plakë e rrëgjuar, kurrukatun.

gogolésh e mb

♦ Leshtor. **Qen gogolesh.**

♦ I paqethur e i parruar. **Burrë gogolesh.**

gogolésh i m sh ë ët

♦ Dordolec i arave.

♦ Njeri i veshur si dordolec.

♦ Qen leshtor.

♦ Njeri paqethur e i parruar.

gogollín•ë *a f sh a at bot* Kokërr dëllinje. >**GOLLOGUNG•Ë A.**

gogomél i¹ m sh a at inv ♦ Bubë. ♦ Rre.

gogomél i² m sh a at

♦ Gogol.

♦ *dhe fig* Dordolec.

gogonár i m sh ë ët A Cep rrushi i madh.

gogorít jokal krahin G >GOGORIT•Ë (me).

gogorít•ë (me) jokal i ë veta III krahin G (Mitralozi) kërkëllet.

gogorítës e mb krahin G (Zhurmë) kërkëllitëse e mitralozit.

gogorítj•e a f sh e et krahin G Kërkëllimë e mitralozit.

gogósh e mb Përtac.

gogósh i¹ m sh a at G Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

gogósh i² m sh ë ët orn Kumri mashkull.

gogósh i³ m sh ë ët Përtac.

gogósh•e ja f sh e et Përtace.

gogósh•ë a f sh a at Syth i gjethes; sumbull gjetheje.

gogozhàre mb: Spec gogozhare spec i mirë për t'u regjur.

gogozhàr•e ja f sh e et Spec i kuq i regjur.

gogozhél i¹ m sh ë ët

♦ Gogol. **Gogozhel me lecka. Gogozhel për të trembur laraskat. Vishet (duket) si gogozhel.**

♦ Njeri i veshur keq, me zhele; zhelan.

♦ *ent* Bubuzhel.

gogozhél i² m kryes sh krahin G Pupagjel; kokoshkë (misri).

gogsí•j jokal va rë >GOGËSI•J.

gogsím i f sh a at A >GOGËSIM•Ë A.

gogsím•ë a f sh a at >GOGËSIM•Ë A.

gogs•ónj jokal óva úar A

♦ Gogësi.

♦ Gromësi.

góhj•e a f sh e et A Gushë.

gojác e¹ mb J

♦ (*Njeri*) i nënshtuar; që i meket goja; që s'ka gojë të mbrojë veten.

♦ (*Njeri*) që i mbahet goja; gagaç.

gojác e² mb >GOJAÇ E^{1,2}.

gojác i¹ m sh ë ët

♦ *J* Njeri i nënshtuar; që i meket goja; që s'ka gojë të mbrojë veten.

♦ Njeri që i mbahet goja; gagaç.

gojác i² m sh a at krahin G >GOJAÇ I.

gojác•e ja f sh e et f e GOJAC I^{1,2}.

gojác e¹ mb I pangopur; i babëzitur.

gojác e² mb krahin G

♦ Gojëmadh.

♦ Gojëstrembër.

♦ Belbacak; belban.

♦ Llafazan.

♦ Thashethuq; përgojues.

gojác i² m sh ë ët krahin G

♦ Njeri gojëmadh.

- ♦ Njeri gojështrembër.
- ♦ Belbacak; gagaç.
- ♦ Llafazan; njeri që s'i rrihet pa folur.
- ♦ Thashethuq; njeri që përgojon.

gojáç•e *ja f sh e et f e* **GOJAÇ I.**

gója-gójas *ndajf* >**GOJA-GOJËS.**

gója-gójës *ndajf*

- ♦ Vetëm për vetëm a drejtpërdrejt me dikë.
- ♦ Gojë më gojë; gojë pas goje; me fjalë goje.

gojá *e mb* Gojështrembër.

gojâmbël *mb G* >**GOJËMBËL.**

gojarí u *m sh nj njtë bot* >**GOJASLLAN I.**

gojarisht *ndajf*

- ♦ Me fjalë goje. [Eposi shqiptar erdhi vetëm gojarisht deri në shekullin e 20-të, si një "opus non finita". (ShS)]

- ♦ Goja-gojës. **Bisedoj (flas, ia them) gojarisht.**

gojártë *mb poet* Që flet bukur; që thotë gjëra të drejta e me vlerë; që flet në mënyrë tërheqëse.

gójas *ndajf* Goja-gojës; gojarisht. **Lajmëroj gojas. Do të flasim gojas.**

gojasllán i *m sh ë ët bot (Antirrhinum majus)* Bimë barishtore shumëvjeçare zbukurimi, me kërcell të degëzuar, gjethe të zgjatura dhe lule shumëngjyrëshe në trajtë goje. >**GOJUJK U; GOJË UJKU; GOJË ASLLANI; LULEGOJ•Ë A.**

gojáš *e mb shar*

- ♦ Gojëmadh.
- ♦ Gojështrembër.
- ♦ Belbacak; belban.
- ♦ Llafazan.
- ♦ Thashethuq; përgojues.

gojáš i *m sh ë ët shar*

- ♦ Njeri gojëmadh.
- ♦ Njeri gojështrembër.
- ♦ Belbacak; gagaç.
- ♦ Llafazan; njeri që s'rri pa folur.
- ♦ Thashethuq; njeri që përgojon.

gojáš•e *ja f sh e et f e* **GOJASH I.**

gojášpër *mb (Njeri)* i ashpër, i vrazhdë në të folur.

goját *kal dhe jokai G* >**GOJAT•Ë (me).**

goját•ë (me) *kal, jokai a ë G* Llap; çaj kopalla; i mëshoj gojës mbarë e prapë.

gojaví•s *kal ta tur* >**GOJAVIT.**

gojavít *kal a ur*

- ♦ Përsërit si papagall (*fjalët e diku*jt).
- ♦ Përgojoj; marr nëpër gojë (*dikë*).

gójazi *ndajf* Gojarisht; me fjalë goje.

gojc e¹ *mb krahin G* Përgojues.

gojc e² *mb krahin G (Njeri)* hamës; grykës.

gójc i¹ *m krahin G* Njeri që përgojon.

gójc i² *m krahin G* Hamës; grykës.

gójc•ë a¹ f sh a at Gojëz; turizë (*e qenit, viçit etj.*).

gójc•ë a² f sh a at Maskë e mjekut, infermierit etj. që mbulon gojën dhe hundën.

gojç e mb G

♦ Gojëstrembër; buzëstrembër.

♦ *fig (Fjalë)* thumbuese; therëse.

gojçár•e ja f sh e et K Gështenjë që pëlçet në zjarr.

gojdhán•ë a f sh a at G > GOJËDHËN•Ë A.

gojdhânóre mb G I gojëdhënës; që ka të bëjë me gojëdhënë.

gojéc e mb G

♦ (*Njeri*) gojërendë.

♦ (*Njeri*) fjalaman; fjalëshumë.

gojéc i m sh a at G

♦ Njeri gojërendë.

♦ Njeri fjalaman, fjalëshumë.

gojéc•e ja f sh e et G f e GOJEC I.

gojémz•ë a f sh a at krahin G Mëgojëz e kalit.

gojéq e mb G (*Fëmijë*) që s'i mbyllet goja; fjalaman.

gojéq i m sh a at G Fëmijë që s'i mbyllet goja; fjalaman.

gojéq•e ja f sh e et G f e GOJEQ I.

gój•ë a f sh ë ët

♦ Organ në pjesën e poshtme të fytyrës së njeriut, midis hundës e mjekrës, që ka nofullat me zgavrën ndërmjet tyre e faqeve, dhëmbët, gjuhën e buzët nga ana e jashtme dhe që shërben për të ngrënë e për të pirë, për të marrë frymë e për të folur; hapësira e këtij organi nga dhëmbët deri te gryka; organ i ngjashëm në pjesën e përparme të turirit ose të kokës së kafshëve, të shpendëve e të peshqve. Goja e njeriut. Goja e kalit (e zogut, e peshkut, e bretkosës, e gjarprit). **Sëmundjet e gojës. Hap (mbyll) gojën. Mbush gojën. Laj (shpëlaj, pastroj) gojën. E ka gojën plot. Fut (shtie) në gojë. S'ka vënë (s'ka futur) gjë në gojë** nuk ka ngrënë gjë fare. **Të tretet në gojë** është ushqim i mirë e i shijshëm. **Marr frymë me gojë. Goja llap e shpina dapfj u. Mbetsh me gojë hapur!***mallk* vdeksh! **T'u mbylltë goja!***mallk* mos u ndjefsh më; vdeksh! **Të hëngërt goja mjaltë!***ur*. **Të lumtë goja!** urim për dikë që flet a këndon bukur, që thotë një fjalë të mirë etj. **T'u thaftë goja!** mallkim për dikë që thotë diçka të keqe, të kobshme etj.

♦ Buzë; pamje dhe hapësirë e tyre. **Goja e bukur. Gojë e madhe (e vogël). Cepat e gojës. E shikonte në gojë. Iu nxi goja** iu nxinë buzët; vdiq. [Goja e vogël, si lulja qi shpërthen (CV).]

♦ *bis* Dhëmbë (*kryesisht të vënë*). **E ka gojën të panisur (të pacenuar)** i ka dhëmbët të gjithë të shëndoshë, nuk i ka rënë asnjë dhëmb **Vë gojën. Ka rënë gojë të re. S'e ka të tijën gojën** i ka të vënë dhëmbët.

♦ Sasi e ushqimit sa nxë hapësira e këtij organi; sasi shumë e vogël ushqimi; kafshatë. **Ha një gojë bukë** ha shumë pak. **Viçi (lopa) hëngri një gojë kashtë. Sa të ha një gojë dhe erdha.**

♦ *bis* Fillim i organit të ushqyerit; gjithçka që duhet për të ngrënë, ushqim i përditshëm; bark.

Do goja. S'e lë goja të kursejë. Merrte sa për gojën. I jep gojës. E sheh gojën. Goja s'ngopet kurrë. Mos mendo vetëm për gojën! Çfarë ha goja, tregon boja*fj u* si të ushqehesh, ashtu do ta kesh trupin.

♦ *bis* Pjesëtar i familjes, që duhet mbajtur e duhet ushqyer; frymë, vetë (për të ngrënë). **Gojë e tepërt** ai që e ha bukën kot. **Ka gjashtë gojë për të ushqyer. Bëheshin dhjetë gojë.**

♦ Organ i të folurit te njeriu, i përbërë nga gjuha, nofullat, hapësira ndërmjet tyre, buzët, dhëmbët etj.; ky organ i vështuar si shprehës e kumtues i mendimeve e i ndjenjave; gjuhë; të folurit. **Ka gojë të ëmbël** është gojëmbël, fjalëmirë. **Me gojën e vet. Hape gojën fol! Mbylle (kyçe, qepe) gojën!** mos fol! **S'e hapi (s'e çeli) gojën fare** nuk tha asnjë fjalë. **I erdhi goja** filloi të flasë (fëmija); e mori veten e nisi të flasë. **Ia mbylli gojën** e bëri të heshtë. **Rri me gojë mbyllur** nuk flet fare. **Ia tha me gojë. Folën (thanë, kënduan) të gjithë me një gojë. I merret (i mbahet) goja** është i belbër; flet si i belbër nga frika, nga gëzimi etj. **S'i pushon (s'i mbyllet) goja** flet shumë e s'pushon. **I shpëtoi (i shkau, i rrëshqiti) goja** tha pa dashje diçka që s'duhet ta thoshte. **Me këngë në gojë** duke kënduar. **Është pa gojë (s'ka gojë)** është memec; është fjalëpakë; është i urtë, nuk kthen fjalë. **S'ka gojë vetë të flasë ai?! Mbeti pa gojë** nuk flet dot më (nga një sëmundje). **Vdiq me (pa) gojë. E la (ia tha) me gojë të vet. I mbeti (iu pre) fjala në gojë** nuk mundi të fliste (nga tronditja etj.). **Hyri (ra) në gojë të dikujt** u bë objekt bisedash, fjalësh e thashethemesh, nisën ta përflasin. **Është i zoti i gojës** di të flasë bukur, të mbrojë veten me të folur etj. **I punon goja. E ka gojën brisk (është brisk nga goja)** është i zoti në të folur. **S'ia nxë (s'i bën) goja** nuk dëshiron ta thotë, nuk i bën zemra ta thotë. [**Hallku flasin, s'i dhemb goja** (Pop).]

♦ *sh* ë ët *fig* Ata që thonë a përhapin diçka. **Gojët (gjuhët) e këqija (e liga).Gojët e botës.**

♦ *bis* E folme e një krahine; dialekt; mënyra si flet çdo njeri. **U mësoi gojën. Ata kanë tjetër gojë. (Nuk) ia di gojën. Secili ka gojën e vet.**

♦ Hapësirë në pjesën e përparme a të sipërme të një sendi, ku hyn ose nga del diçka; pjesë e përparme a e sipërme e grykës së diçkaje; grykë. **Goja e shpellës. Goja e furrës. Goja e tunelit. Goja e vullkanit krateri. Goja e lumit.**

♦ Vrimë a hapësirë me trajta të ndryshme ku vendoset diçka; fole e një vegle, mjeti etj. **Goja e sqeparit. Goja e dërrasës. Goja e fishekut.**

♦ Syth peri; thyesë; ilik; thile; gojëz. **Çorape me dyzet gojë. E nisi trikon me pesëdhjetë gojë.**

♦ Hapësirë ndërmjet dy radhëve të fijeve në tezgjah, ku kalon drugëza gjatë endjes, gojëz. **U hap goja. Shkon nëpër gojë.**

*

Arrë në gojë

♦ Diçka që nuk kapërcehet, nuk gëlltitet lehtë; dikush a diçka që nuk mposhtet lehtë; kockë në fyt.

♦ Gjë e gatshme. **E do arrë në gojë.**

Bëhem copë e gojë Përpiqem shumë; bëhem copë, s'lë gjë pa bërë.

Copë e gojë (çikë, trokë, kothere, çikë, thërrime) I grisur si mos më keq; rrecka-rrecka.

Do vrarë me bukë në gojë

♦ *keq* Meriton dënimin më të rëndë.

♦ *shak* Është shumë i shkathët; është dreqi vetë.

E bën (e hap, e ka) gojën çorap Flet shumë; lllomotit tepër; është llafazan i madh..

E ka gojën (gjuhën, llapën) të keqe Thotë fjalë të këqija; është gojështhurur..

E ka gojën ajkë Është gojëmbël; flet butë.

E ka gojën arkë Nuk nxjerr fjalë nga goja; i ruan mirë të fshehtat.

E ka gojën bilbil (është bilbil nga goja) shih Flet bukur.

E ka gojën hudhër Thotë fjalë të këqija; përdor fjalë që i lëndojnë e i fyejnë të tjerët.

E ka gojën lopatë Flet shumë e thotë gjëra të qena e të paqena.

E ka gojën llokum let mirë e butë, është gojëmbël; është gojëmjaltë.

E ka gojën sheqer Është gojëmbël.

E ka gojën të mbërthyer (kyçur) Nuk flet dot.

E ka gojën të shthurur (prishur, rëndë) *keq* Është gojështhurur; është gojëndyrë).

E ka hapur shumë gojën Ka filluar ta teprojë me fjalë, thotë gjëra që s'duhën thënë.

E ka lëshuar gojën (gjuhën, llapën) Flet shumë, me vend e pa vend; është bërë gojështhurur.

E ka shtrirë gojën Ka filluar të flasë *keq* për njërin e për tjetrin; po flet shumë poshtë e lart, vend e pa vend, mbarë e prapë.

E ka shthurur gojën Flet ç't'i vijë, s'i vë fre gojës; përdor gjithfarë fjalësh të ndyra; flet larë e pa larë; është gojëndyrë.

E ka zgjatur gojën (gjuhën) *keq* Është bërë llafazan; merr nëpër gojë dikë a diçka; flet shumë kundër dikujt a diçkaje; e shan dikë; merret me thashetheme.

E kam gojën baltë Kam një shije të keqe në gojë.

E kam gojën të hapur Jam ballëhapur; s'kam pse të druhem a të ngurroj; s'kam pse të hesht; kam plotësisht të drejtë të bëj një kërkesë.

E kam në gojë dikë a diçka

♦ E përmend a e kujtoj vazhdimisht për të mirë, flas gjithmonë shumë mirë për dikë a për diçka.

♦ Flas vazhdimisht për të njëjtin njeri a për të njëjtën gjë.

♦ Gati sa s'e them diçka; e kam në mend a e di po s'po mundem ta shpreh, ta tregoj a ta përcaktoj si duhet; e kam në majë të gjuhës.

E la me gojë hapur dikë E çuditi; e mahniti.

E mban në gojë dikë a diçka E përmend a e kujton vazhdimisht për të mirë, flet gjithmonë shumë mirë për dikë a për diçka; s'e heq nga goja.

E mbërtheu gojën Nuk foli fare; s'e çeli gojën.

E merr (mban, heq) nëpër gojë dikë a diçka Flet lloj-lloj fjalësh për dikë a për diçka; flet poshtë e përpjetë e si të mundë; e përflet.

E pres me gojë hapur E pres me padurim, mezi e pres dikë a diçka.

E preu gojën dikush

♦ Është në agoni, po vdes e nuk flet dot.

♦ Nuk flet më; nuk kërkon dot më asgjë.

E prish (rëndo, ndyj, fëlli, qelb) gojën

♦ Filloj të flas mbarë e prapë, të përdor fjalë të rënda a të ulëta.

♦ Ia prish qejfin dikujt me fjalë; shpreh kundër një dëshire, një kërkesë etj.; grindem me dikë duke përdorur lloj-lloj fjalësh të rënda.

E zgjidh gojën (gjuhën) Filloj të flas e të tregoj për diçka që e mbaja të fshehtë.

Është çotë nga goja E ka gjuhën të mprehtë; është brisk nga goja.

Është gojë e bark Është hamës i madh; mendon vetëm për të ngrënë.

Është si gjuha (e kam si gjuhën) në gojë Është shumë i nevojshëm; është i domosdoshëm.

Është shpatë nga goja Është i zoti në të folur; e ka gjuhën brisk.

Flas (them, kërkoj) me plot gojën (plot gojën)

♦ Flas me gjithë zemër, jo sa për të kaluar radhën.

♦ Flas i bindur plotësisht; flas me siguri, pa asnjë farë dyshimi.

♦ Flas pa druajtje, pa frikë, fare lirisht.

Flet (thotë) ç't'i vijë për goje Flet si të mundë; flet pa e kontrolluar veten, pa kujdes e pa përgjegjësi.

Goja llap e shpina dafj u Kujt s'i rri goja, i vuan shpina.

Goja s'është veç për bukë Njeriu duhet të flasë, të shprehë mendimet.

Goja tret edhe malet *ff* u Sado i pasur që të jesh, po u dhe në mënyrë të shfrenuar pas të ngrënave e pas të pirave, mund të mbetesh pa gjë fare.

Gojë më gojë

♦ Duke ia thënë a duke ia treguar njëri-tjetrit me gojë; duke kaluar nga njëri brez tek tjetri me gojë a me të treguar, në mënyrë gojore; goja-gojës, gojë pas goje.

♦ Vetëm për vetëm; pa qenë i pranishëm tjetërkush; sy për sy (*kur flas a bisedojmë me dikë*).

Gojë pas goje Goja-gojës, gojë më gojë. [**Këtu po përmendim veçmas antroponimin "Bruc, Bruc-Eleze", që duhet të jetë një formë e ardhur gojë pas goje prej formës romake "Brutius, Brut, Bruc" (ShS).**]

Gojë të liga Njerëz që merren me thashetheme me ligësi. [**"gojë të liga" shqiptare kanë pëshperitë qysh kur motrat e tij dikur s'kanë pasë as këpucë me veshë (KM).**]

Hap (çel) gojën Filloj të flas; them diçka; nuk rri pa folur; e ngre zërin për diçka.

Hap gojën e shikon qiellin Është dembel i madh; pret që gjithçka t'ia bëjnë gati të tjerët.

I bëjnë liqtë gojë dikujt Gjen shteg për diçka.

I derdh (i tret) plumbin në gojë dikujt E vras pa mëshirë; e asgjësoj.

I do në gojë *ff* u Do që t'ia bëjnë gati të gjitha e vetë të mos lodhet; e do të gatshme çdo gjë; është dembel i madh.

I doli shkumë nga goja

♦ U lodh shumë; u rraskapit.

♦ U inatos shumë; u tërbua nga zemërimi.

I është bërë goja për arapash I kanë rënë dhëmbë e dhëmballë.

I hap (i çel) gojëndikujt I jap shkas dikujt për të folur; e mësoj keq, i hap syrin, i lë shteg që të kërkojë gjëra të tepërta që nuk i takojnë.

I humbi fjala nga goja u habit shumë; u hutua fare sa s'mund të fliste; iu pre goja; iu mpi gjuha.

I lëshoj gojë dikujt E shaj dikë.

I mban goja erë qumësht Është ende foshnjë; është fare i mitur.

I mbeti (i ngeci, i ngriu) fjala në gojë (buzë, grykë, fyt) Nuk mundi të fliste më; nuk arriti ta mbaronte fjalën.

I mbeti goja çark Flet pa pushim; nuk pushon së dërdëllituri.

I mbyll gojën dikujt

♦ E detyroj të heshtë, të mos flasë; s'e lë të flasë a të shprehë mendimet e tij;

♦ E mbërthej me fjalë a me fakte, e zë ngushtë sa s'ka ç'të thotë ose s'mund të kundërshtojë.

I ngeli (mbeti) goja Flet po për atë gjë.

I nxjerr (rrjedh, kullon, buron) goja mjaltë Flet mirë e bukur; flet ëmbël; është gojëmbël.

I nxori shkumë nga goja

♦ E rrahu shumë; e ngordhi në dru.

♦ E mundoi shumë.

I pret goja (gjuha) brisk (gozhdë, hekur) Flet rrjedhshëm dhe me mprehtësi; ta jep përgjigjen menjëherë; është shumë i zgjuar.

I rrëmbeu (i mori) kafshatën nga goja dikujt I rrëmbeu gjënë e fundit që kishte për të jetuar; e la pa bukë, pa mjetet më të domosdoshme për jetesë.

I shkoi (i vajti) goja (buza) vesh me vesh U shkul së qeshuri; qeshi me të madhe; u gëzua pa masë.

I tret plumbin në gojë dikujt E vras pa mëshirë; e asgjësoj.

I vajti goja prapa qafës U lodh shumë së foluri për të njëjtën gjë; i vajti goja prapa veshit, i ra gjuha së foluri.

I vajti goja te veshi (prapa veshi) U lodh duke folur për të kërkuar diçka, po s'e dëgjon njeri.

I vë fletë gojës E mbyll gojën; nuk flas; e qep; i vë kyç gojës.

I vë fre gojës (gjuhës) Përmbahem në të folur; nuk flas shumë; tregohem më i matur në të folur.

I vë gojës (buzës) lesh Tregohem i matur në të folur.

I vë gojës kanxhën Nuk flas më; e mbyll, e kyç gojën.

I vë kyçin (drynin) gojës Nuk flas më; e mbyll, e kyç gojën.

I vë shtupën (tapën) gojës E mbyll gojën; nuk flas fare; e kyç gojën.

I zbërthej gojën (gjuhën, dhëmbët) dikujt E bëj të flasë; e detyroj të më thotë të gjitha ç'dinte.

I zë gojën dikujt

♦ Ia mbyll gojën, e detyroj të mos flasë më.

♦ E heq qafe duke i plotësuar një kërkesë të vogël që bie në sy, por jo kërkesën kryesore.

Ia jap llokum në gojë dikujt Ia bëj gati çdo gjë, ia krijoj të gjitha lehtësitë.

Ia kam mbyllur (zënë, vulosur) gojën me shtupë Nuk e lë të flasë; e kam detyruar të heshtë.

Ia lag gojën dikujt I jap fare pak, sa për të njomur gojën; i jap një lëmoshë të vogël.

Ia lëshoj frerin gojës (gjuhës) Filloj të flas pa u përmbajtur; nuk i mat fjalët.

Ia lidh gojën me fashë Nuk e lë të flasë.

Ia mbërthye goja (gjuha) S'mund të fliste; nuk foli fare; s'e çeli gojën.

Ia mrrudhën gojën Nuk e lanë të fliste; ia mbyllën gojën.

Ia shpuri gojën te veshi I vajti goja prapa veshit.

Ia shtrëngoj frerin gojës (gjuhës) Flas më me kujdes; tregohem më i matur në të folur; e mbledh gojën.

Ia zë fjalën në gojë Nuk e lë të flasë më tej; ia pres fjalën.

Ia zgjidh gojën (gjuhën) dikujt E bëj a e nxit që të flasë; e detyroj të ma thotë hapur të gjitha sa ka në mendje.

Iu hap (iu çel) goja Ka filluar të flasë pa druajtje.

Iu lidh (iu pre) goja (gjuha, fjala) S'tha dot asnjë fjalë; s'mundi të fliste (*nga një tronditje e fortë, nga frika etj.*).

Iu tha goja (buza, gryka, gurmazi) për diçka I pihet shumë ka etje të madhe..

Iu zgjidh goja (gjuha) dikujt Filloi të flasë lirisht, ta thotë hapur mendimin e tij; e theu heshtjen.

Ka (edhe) gojë të flasë (të thotë, të kërkojë)ff u Si guxon e flet ai, kur është i përlyer e nuk është në rregull për vete.

Ka gojë

♦ ff u Flet mbarë e prapë, përdor fjalë të rënda, fyese etj.; është gojëprishur.

♦ Dëshmon për diçka; tregon, flet për diçka.

Ka vënë gojë

♦ Ka zënë të përdorë fjalë të rënda, të ulëta etj., ka zënë të flasë mbarë e prapë.

♦ Ka zënë e flet shumë për të tjerët; ka filluar të marrë nëpër gojë të tjerët.

Këmbë për baltë, gojë për mjaltëff u Ai që punon, ka edhe të hajë.

Ku e kishe gojën ti? Pse s'iu përgjigje (si e meritonte)?

Kujto (zër në gojë) qenin, rrëmbe (bëj gati) shkopinff u Po përmende emrin e dikujt, prite kur të vijë.

Laj (pastro) gojën! Shih veten tënde para se të flasësh; s'ke gojë të flasësh për dikë a për diçka.

Laje gojën mirë (me uthull)!iron Matu mirë para se të flasësh për dikë; nuk je i denjë për ta zënë në gojë emrin e dikujt.

Luga e madhe të shlyen gojën (të zë fytyrën)ff u Mos lakmo shumë se të del keq më pas!

Mbaj gojën! Mos fol më!; mos e ndyj gojën!; mos përdor fjalë të ndyra!

Mbetem (ngel) me gisht në gojë

♦ Mbetem pa asnjë mjet jetese, pa gjë, duarthatë; mbetem pa asnjë ndihmë e përkrahje; s'më mbeti asgjë nga ato që kisha ose s'më takoi asgjë nga diçka që u nda midis disa vetave.

♦ Mbetem i habitur nga diçka e papritur.

♦ Mbetem i turpëruar.

Mbetem me gojë hapur U çudita; u mahnita.

Mbetem pa gojë Nuk flas dot një fjalë nga çudia, gëzimi, lumturia etj.; u mahnita; mbeta gojëhapur.

Me barkun te goja (te buza) (Grua) shtatzënë në muajin e fundit të barrës.

Me gojë hapur (hapët)

♦ Me habi të madhe; i mahnitur a i shastisur nga diçka e papritur a e pabesueshme.

♦ Me padurim; me dëshirë të madhe.

Me gojë të lan, me dhëmbë të çanff u Shtihet i mirë, por të bën të keqen.

Me gjysmë goje

♦ Jo me gjithë zemër; sa për të mos thënë 'jo'.

♦ Pa qenë i bindur plotësisht; si me dyshim; me druajtje; me gjysmë zëri.

Me shkumë në gojë Me zemërim të madh, si i tërbuar.

Më lëshon (rrjedh, shkon) goja lëng Kam shumë dëshirë për diçka; më pëlqen shumë diçka.

[- Ti do të jesh atje si... si... në një gosti... në një gosti ku mund të hash sa të duash...

Ndërsa të tjerëve që nga larg u lëshon goja lëng. (IK).

Më ra goja Flas vazhdimisht për diçka, po s'ma vë veshin njeri; i flas dikujt pareshtur për një gjë, ia përsërit shumë herë për t'i mbushur mendjen për diçka etj., po ai s'më dëgjon; lodhem së foluri për të njëjtën gjë.

Më zuri goja (gjuha) lesh U lodha duke folur shumë e duke përsëritur po atë gjë.

Më zuri goja bar (erë) Jam fare vetëm; s'kam me kë të ndërroj dy fjalë.

Moj dhelpër, moj ankojë, shumë armiq zure me gojë!iron Njeri që ankohet vazhdimisht për të përfituar diçka.

Mrrudh gojën Nuk e hap gojën për të folur; e mbledh, e mbyll gojën.

M'u bë goja (iu bënë buzët) shkrumb M'u tha goja nga të nxehtë a nga ethet; mu zhurit goja; m'u rreshkën buzët; u dogja për një pikë ujë.

M'u ngritën (m'u mbloodhën, më erdhën) zorrët te goja (në grykë, në fyt) Mëerdhi neveri; më erdhi për të vjellë.

Ndau kafshatën e gojës (kafshatën e fundit) me dikë E ndihmoj me gjithçka edhe kur vetë jam në kushte të vështira; e ndihmoj pa kursim; i jap dikujt për ta ndihmuar edhe mjetin e vetëm të jetesës.

Ndreq (drejto, rregullo) gojën! fol mirë!, ndreqi fjalët!

Në gojë të ujkut I rrethuar nga armiq të egër; fare pranë një rreziku të mundshëm.

Nuk e lëshoj fjalën nga goja Flas shumë; jam llafazan.

Nuk më mbyllet goja Nuk pushoj së foluri.

Nuk më vjen në gojë S'më bëhet të flas; nuk tregoj. [**Homerit s'i erdhi n'gojë me thanë/ përse Penelopa endte për te me duer të veta/ petkun magjik të kthimit** (MC).]

Nuk i tha një herë goja plaç! Është shumë gojëmbël, i urtë, i sjellshëm e i durueshëm.

Nuk i vë masë gojës Flas të lara e të palara; flas shumë e pa përgjegjësi; nuk i vë fre gojës..

Nxjerr (lëshon, derdh) mjaltë (sheqer) nga goja Flet mirë e bukur; flet ëmbël; është gojëmbël.

Një fjalë goje! është lehtë ta thuash, po e vështirë për ta bërë.

Njom (lag) gojën Pi ose ha fare pak.

Pa gojë (Njeri) memec. [**A e di se madhështia jote/ është ky njeri pa gojë,/ që rri i ngurosur,/ që s'mund të dënojë** (MA).]

Për bukën (për kafshatën) e gojës Vetëm sa për të mbajtur frymën, për një copë bukë.

Ra (hyri) në gojë të dikujt E merr dikush në gojë për keq; e përgojon.

Rri me gojë mbyllur Nuk flas fare; nuk nxjerr (asnjë) fjalë nga goja; hesht.

Rrudh gojën E mbaj veten që të mos them fjalë të rënda a të pahijshme, matem mirë kur flas; e mbaj gojën.

Sa i hëngri goja(*I bërtiti, e shau*) sa munda, sa deshi; shumë.

Sa për të larë (për të shpëlarë) gojën*iron* Sa për të thënë; sa për të shkuar radhën.

S'e heq (ndaj, lë, lëshoj) nga goja dikë a diçka E përmend a e kujtoj vazhdimisht për të mirë; flas gjithmonë shumë mirë, me dashuri e me nderim për dikë a për diçka; e lavdëroj shumë.

S'më hapet goja

♦ Nuk kam fare oreks; nuk ka fare dëshirë për të ngrënë.

♦ Nuk dua të flas, nuk më pëlqen të shprehem për diçka.

(Si) s'iu tha goja, po (e, kur, që) tha (foli, tregoi...) Ç'pati që tha (që foli, që tregoi...); më mirë të mos kishte thënë (të mos kishte folur, të mos kishte treguar...); pse s'heshti; ta kishte mbyllur gojën më mirë.

Si iu tha goja që se tha (s'foli, s'tregoi ...) Ç'pati që s'e tha (s'foli, s'tregoi...); pse ndenji pa e thënë (pa folur, pa treguar...); duhej ta kishte thënë (të kishte folur, të kishte treguar) patjetër.

S'i mban goja arra dikujt S'pushon së foluri, është llafazan i madh.

Si ta nxë goja! Si mund ta thuash një gjë të tillë!, si nuk ke turp që përdor këto fjalë!, si nuk ke turp të flasësh kështu!

S'ka gojë të flasë (të thotë, të kërkojë)*ff u* S'i bie atij të flasë, se nuk është në rregull për vete.

S'më hahet goja Nuk përtoj të flas; nuk ngurroj t'i them dikujt për një punë.

S'më ka zënë goja lesh Edhe unë di të ha; kam edhe unë gojë për të ngrënë.

S'më vete goja S'më pëlqen të them diçka.

S'rrëfhet me gojë Është gjë e habitshme, e jashtëzakonshme.

Shpjer gojën te buka e jo bukën te goja*ff u* Përpiqu, luaj këmbë e duar, puno që të sigurosh atë që të duhet.

Ta merr fjalën nga goja Është shumë i zgjuar e i mprehtë.

Thaj gojën (barkun) Rri pa ngrënë; e lë barkun bosh; kursej shumë në të ngrënë.

Vajti (u fat, ra) në gojë të qenit E futi veten në rrezik.

Ve gojë më dikë Shaj a përgojoj dikë; flas keq për dikë. [**Kush ve gojë në famullitar** kush shan famullitarin (K).]

Zë në (me) gojë dikë a diçka E përmend, e kujtoj.

**

goja e popullit Krijimtaria gojore e popullit, trashëgimia gojore popullore.

gojë asllani *bot* (*Antirrhinum majus*) Bimë barishtore shumëvjeçare zbukurimi, me kërcell të degëzuar, gjethe të zgjatura dhe lule shumëngjyrëshe në trajtë goje.

gojë e keqe Shtrigë.

gojë ujku *bot* **GOJË ASLLANI.**

muzikë goje>**SAZE GOJE.**

saze goje Vegël muzikore e përbërë nga një kuti e vogël me vrima dhe me gjuhëza metalike, së cilës i fryjnë duke e lëvizur nga njëri skaj i gojës tek tjetri; muzikë goje.

gójë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra: **gojëmbël; gojështhururetj.**

gojëbárdhë *mb* Fjalëmbël.

gojëbilbíl *mb poet*

♦ (*Njeri*) që flet a ligjëron bukur; që flet gjithnjë fjalë të mira e të ëmbla.

♦ (*Njeri*) me zër të bukur e të ëmbël si të bilbilit; që këndon bukur.

gojëbrisk *mb* I shkathët nga goja dhe i mprehtë; që e ka përgjigjen gati; që e ka gojën brisk.

>**GOJËSHPATË.**

gojëbúall *mb*

♦ Me gojë të madhe si të buallit.

♦ *keq* Që flet shumë; që nxjerr nga goja të lara e të palara; lapërdhar.

gojëbythëpúle *mb bis* (*Njeri*) që s'i rrihet pa folur, pa treguar ç'i kanë thënë të tjerët në mirëbesim.

gojëçakállë *mb G* Gojëmadh.

gojëçapéllë *mb*

♦ Gojëmadh.

♦ Llafazan.

gojëçapraz e *mb* Llafazan; fjalaman.

gojëçaravék e *krahin G* Gojëstrembër.

gojëçaravék u *m sh ë ët krahin G* Njeri gojëstrembër.

gojëçélur *mb, ndajf* >**GOJËHAPUR.**

gojëçoráp e *mb shar*

♦ (*Njeri*) me gojë shumë të madhe.

♦ *keq*(*Njeri*) llafazan, që i lëshon fjalët pa përgjegjësi; gojështhurur; që flet të lara e të palara; që flet mbarë e prapë.

gojëçórbë *mb shar* Gojëprishur; llafazan i keq.

gojëdálë *mb* (*Njeri*) Që i lëshon fjalët pa kujdes, që flet të lara e të palara, që s'i vë fre gojës; që përdor fjalë e shprehje jo të hijshme; gojështhurur; gojëlëshuar.

gojëdukát e *mb* >**GOJËFLORI.**

gojëdhan•ë a *f sh a atG* >**GOJËDHËN•Ë A.** [Pse flet gojëdhana dhe kanga popullore aq rrallë e tek për ndonjë femën të famshme? (KM)]

gojdhán•ës e *mb G I* gojëdhënës. [ligjët gojdhânse e qi permblidhen në kanunin doketar të komit, kan një randsí të madhe fort në vetvedi (GjF).]

gojëdhanór e *mbG* >**GOJËDHËNOR E.**

gojëdhan•úer óre *mb G* >**GOJËDHËNOR E.**

gojëdhén•ë a *f sh a at* Kallëzim popullor për një ngjarje të së kaluarës, figurë historike etj., që mund të ketë një bazë të vërtetë, por që është shtuar e zbukuruar nga fantazia e popullit dhe përcillet gojë me gojë nga njëri brez në tjetrin; legjendë. [Këta njerëz s'kishin më gjuhë të vetën, zakone, ngjyra, dasma, valle, alfabet, histori, kalendare, kronika, apo gojëdhëna. Gjithçka kishte humbur. (IK)]

gojëdhënór *e mb* I gojëdhënës; që ka të bëjë me gojëdhënën.

gojëfarkúar *i m sh - it euf* Gjarpër.

gojëfarmák *e mb* Gojëhelm.

gojëfarkúar *i m sh - it euf* Gjarpër.

gojëfëllíqët *mb* G>**GOJËFËLLIQUR.**

gojëfëllíqur *mb* (Njeri) që përdor fjalë e shprehje të ulëta e të ndyra; gojëndyrë.

gojëfërkúet *i m sh - it euf* G Ujk.

gojëfil *i m sh ë ët bot* (*Senecio glabellus; Senecio jacobaea*) Bimë barishtore e livadheve, me lule të verdha si të luleshqerrave, që helmon bagëtinë kur hanë shumë.

gojëflorí *mb* (Njeri) që flet fjalë me vlerë.

gójë-gójë *ndaif* (Thur) syth më syth.

gojëfrátë *mb* Gojëfarmak; gojëhelm.

gojëgjárpër *mb* Gojëhelm; gojëfarmak.

gojëhále *mb keq* Gojëndyrë; gojëprishur.

gojëhál•e ja *f sh e et* Njeri gojëndyrë, gojëprishur.

gojëhápç *e mb krahin G* Gojëhapur.

gojëhápës•e ja *f sh e et mjek* Pincë për të mbajtur të hapura buzët e plagës.

gojëhápët *ndaif dhe mb* G>**GOJËHAPUR.**

gojëhápur

I *ndaif*

♦ Duke mbajtur gojën të hapur; me gojë të hapur. **Rri (fle, mbetem) gojëhapur.**

♦ *fig* (Pres dikë a diçka) me padurim.

II *mb* Që e ka gojën të hapur.[**Guackat gojëhapura kot kërkojnë perlat** (GB).]

♦ *fig* I çuditur fort; i mahnitur sa më mbetet goja hapur.

gojëhélm *mb* Që nxjerr fjalë të hidhura nga goja; që nxjerr helm nga goja; gojëfarmak; gojëzeherr; gojëgjarpër.

gojëkamáre *mb shar*

♦ (Njeri) me gojë shumë të madhe; gojëçorap.

♦ *fig* Që flet shumë; që nuk i pushon goja së foluri.

gojëkaqép *e mb G* Llafazan.

gojë•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja* Që flet keq për të tjerët; që shan e merr nëpër gojë të tjerët.

gojë•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë* Njeri që flet keq për të tjerët, që shan e merr nëpër gojë të tjerët.

gojë•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat* Grua a vajzë që flet keq për të tjerët, që shan e merr nëpër gojë të tjerët.

gojëkráp•e ja *f sh e et bot* >**LULE GOJË; GOJASLLAN I.**

gojëkúçk•ë a *f sh a at* Dudësh; njeri pa dhëmbë, me gojën fushë.

gojëkutí *mb poet* (Vajzë, grua) me gojë të vogël e të bukur.

gojëkutíz•ë a *f sh a at ikt* (*Chondrostoma nasus*) Njilë.

gojëkýçur *mb* (Njeri) që s'e hap fare gojën, që nuk thotë asnjë fjalë.

gojëkýçur *i m euf* >**GOJËLIDHUR I.**

gojëláshtas *ndaif* (Flas) ndyrë; me fjalë të ndyra.

gojëláshtë *mb* (Njeri) gojëndyrë; që përdor fjalë të ndyra.

gojëlashtí a *f sh - të ikt* >**NJIL•Ë A.**

gojëlēshúar *mb* Që i lëshon fjalët pa kujdes, që flet të lara e të palara, që s'i vë fre gojës; që përdor fjalë e shprehje jo të hijshme; gojështhurur.

gojëlídhur *i m sh - it euf*

♦ Ujk.

♦ Ari.

♦ Gjarpër.

gojë•líg lígë *mb, m sh lígj, f sh líga (Njeri)* gojëkeq.

gojë•líg u *m sh lígj lígtë* Njeri gojëkeq.

gojëlígë a f sh a at f e **GOJË•LIG LIGU.**

gojëligj të sh i **GOJË•LIG LIGU.**

gojëlírrë *mb*

♦ (Njeri) që e lëshon gjuhën, që flet pa u matur.

♦ (Njeri) gojëtar; elokuent.

gojëlopátë *mb shar (Njeri)* që flet shumë, që s'i pushon goja; llafazan i madh.

gojëlopë *mb shar*

♦ Gojëmadh; që e ka gojën shumë të madhe.

♦ Llafazan; gjuhëgjatë.

gojëluán i *m sh ë ët bot>* **GOJËASLLAN I; GOJËUJK U.**

gojëlubí *mb keq* Që ha shumë, që s'ngopet me të ngrënë a me të pirë; që gllabëron e përlan çdo gjë.

gojëlubí a *m sh - të keq* Llupës i madh; hamës i madh.

gojë•mác•e ja f sh e et bot (*Ononis arvensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare ose shkurre e ulët, me kërcell pushatak, me lule të kuqe pa erë, që çelin nga korriku deri në shtator; përdoret për mjekimin e çrregullimeve të fshikës urinare dhe të veshkave.

gojë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

♦ (Njeri etj.) me gojë të madhe.

♦ *keq* Që flet shumë; llafazan.

gojë•mádh mádhi *m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

♦ Njeri etj. me gojë të madhe.

♦ *keq* Njeri që flet shumë; llafazan.

gojë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **GOJË•MADH MADHI.**

gojëmarráq e *mb* Që i merret goja kur flet, që nuk i shqipton mirë fjalët; i belbër, gojaç.

gojëmarráq i *m sh ë ët* Njeri që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmarráq•e ja f sh e et f e **GOJËMARRAQ I.**

gojëmárrë *mb* Gojëlidhur.

gojëmárr•ë a f sh a at f e **GOJËMARR•Ë I.**

gojëmárr•ë i *m sh ë ët* Njeri gojëlidhur.

gojëmárrësh e *mb krahin G(Njeri)* që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmárrësh i *m sh a at krahin G* Njeri që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmárrësh•e ja f sh e et krahin G f e **GOJËMARRËSH I.**

gojëmárrun *mb krahin G (Njeri)* që i merret goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmbájtur *mb* Që i mbahet goja kur flet; i belbër.

gojëmbájtur a f e **GOJËMBAJTUR I.**

gojëmbájtur i *m sh - it* Njeri që i mbahet goja kur flet; belbacak; gojaç.

gojëmbárë *mb*

♦ (Njeri) fjalëmirë.

♦ *G (Njeri)* që flet bukur e rrjedhshëm.

gojëmbël *mb (Njeri)* që nxjerr nga goja fjalë të mira e të ëmbla; që flet mirë, butë dhe shtruar; fjalëmbël; gojëmjaltë.

gojëmbërthyer

I *mb*

♦ Gojëkyçur; gjuhëlidhur.

♦ I heshtur.

II *ndajf (Mbetem)* pa fjalë; pa ditur ç'të them.

gojëmbërthyer a f sh a at euf Milingonë.

gojëmbërthyer i m euf Ujk.

gojëmbledhur *mb (Njeri)* i përmbajtur në ato që thotë.

gojëmbrápshtë *mb (Njeri)* që flet mbrapshtina; që nxjerr fjalë të mbrapshta nga goja; (*njeri*) që s'i nxjerr goja fjalë të mirë.

gojëmbýllt•ë i m sh ë ët euf *krahin G* Ujk.

gojëméçkë *mb f krahin G (Grua)* llafazane.

gojëméçk•ë a f sh a at krahin G Grua llafazane.

gojëmbýllur

I *mb (Njeri)* i heshtur; që flet pak; fjalëpakë; që nuk e nxjerr jashtë fjalën a të fshehtë që i ka thënë dikush; gojëkyçur; i heshtur, i bindur.

II *ndajf* Pa fjalë; pa folur; me gojë të mbyllur. **Mbeti gojëmbyllur.**

gojëmbýllur a f sh a at f e **GOJËMBYLLUR I.**

gojëmbýllur i m sh - it *Njeri* i heshtur, që flet pak; *njeri* që nuk e nxjerr jashtë fjalën a të fshehtë që i ka thënë dikush.

gojëmëdhá të sh i **GOJË•MADHE MADHJA.**

gojëmëdhénj të sh i **GOJË•MADH MADHI.**

gojëmírrë *mb* Që flet mirë për të tjerët; që nuk përgojon *njeri*; gojëmbël.

gojëmjáltë *mb* Që nxjerr nga goja fjalë të ëmbla; që flet fjalë të mira; që duket sikur nxjerr mjaltë nga goja; qejfpaprishur; gojëmbël.

gojëmpákur *mb* Gojëkyçur; gojëmbyllur.

gojëmpréhtë *mb* Që përgjigjet aty për aty; i zgjuar dhe i shkathët nga goja; gojëbrisk.

gojëmshélë *mb G* >**GOJËMSHELUN.**

gojëmshélët *mb G* >**GOJËMSHELUN.**

gojëmshélun *mb G* Gojëkyçur; gojëmbyllur.

gojëmshélun i m sh - it euf *krahin G* Ujk.

gojëndálur *mb*

♦ Gojëlidhur; gojëkyçur.

♦ (*Njeri*) i përmbajtur në të folur; që nuk nxjerr të fshehtë.

gojëndým•ë e mb >**GOJËNDYRË.**

gojëndyrë *mb* Që thotë fjalë të ndyra; që përdor fjalë të këqija e të pahijshme; gojështhurur.

gojëndýtë *mb* >**GOJËNDYRË.**

gojënepérkë *mb keq* Që nxjerr nga goja fjalë të hidhura; që të helmon e të ther me fjalët që thotë; gojëgjarpër; gojëhelm.

gojëngrím•ë i m sh ë ët euf *krahin G* Gjarpër.

gojëngúrt•ë i m sh ë ët euf *krahin G* Gjarpër.

gojëngurúar *mb* Gojëlidhur.

gojëngjítur¹ *mb K* Gojëmbyllur.

gojëngjítur² *mb K Gojaç.*

gojëpalá *mb G >GOJËPALARË.*

gojëpalám•ë *e G >GOJËPALARË.*

gojëpalárë *mb* Që flet larë e pa larë; që përdor fjalë të ndyra; gojëndyrë.

gojëpár•ë *i m etn G Folës i parë në kuvend.*

gojëpashmágje *mb G Gojëmadh; (njeri) që s'i rrihet pa folur; gojëçorap.*

gojëpashmágj•e ja f sh e et G Grua a vajzë që flet shumë, që s'i rrihet pa folur.

gojëpelín *mb* Që i ka mbetur një shije e shumë e hidhur në gojë.

gojëpërrjéc•ë *e mb krahin G Llafazan; fjalëshumë.*

gojëpipérkë *mb shar* Që flet fjalë të cilat e zëmërojnë ose e fyejnë tjetrin; që të djeg a të përvëlon me fjalë; që thumbon fort me fjalë.

gojëpístë *mb (Njeri) që flet ndyrë.*

gojëprishur *mb (Njeri) që flet ndyrë.*

gojëpuspafúnd *mb libr (Përbindësh) i pangopur; që s'ngopet kurrë.*

gojëqén e *mb* Gojëkeq; gojëndyrë.

gojëqenéf *mb keq (Njeri) gojëndyrë, gojëprishur.*

gojëqépur i m sh - it euf Gjarpër.

gojëqershí *mb poet (Vajzë a grua) me gojën të vogël e të bukur dhe buzët të kuqe si qershi.*

gojëréndë *mb* Që flet fjalë të rënda, që të vret a të fyen me fjalë të rënda; fjalëréndë.

gojërrúdhët *G >GOJËRRUDHUR.*

gojërrúdhun *G >GOJËRRUDHUR.*

gojërrúdhur *mb* I heshtur; fjalëpakë; i përmbajtur në fjalë; i matur.

gójës e *mb keq Gojaç; që merret me thashetheme.*

gójës i m sh - it keq Gojaç; njeri që merr të tjerët nëpër gojë; llafazan; çuçurjar.

gójës•e ja f sh e et keq f e **GOJËS I.**

gojësimíte *mb (Njeri) gojëmbël; gojëbutë.*

gojëspéc e *mb* Që flet fjalë të cilat e zëmërojnë ose e fyejnë tjetrin; që të djeg a të përvëlon me fjalë; që thumbon keq me fjalë.

gojësheqér e *mb* Gojëmbël; gojëmjaltë.

gojëshkárpë *mb (Njeri) me gojë të shëmtuar.*

gojëshpátë *mb shar (Njeri) i shkathët e i zoti në të folur; që i thotë gjërat prerë e me të madhe; gjuhëshpatë.*

gojëshpéllë *mb*

♦ Gojëmadh; (*njeri*) me gojë shumë të madhe.

♦ Britmëmadh; që e ka britmën shumë të fortë.

gojëshprázët *mb G* Gojëlëshuar; gojëprishur.

gojëshprázët a f sh a at G Grua a vajzë gojëlëshuar, gojëprishur.

gojëshprázët i m sh - it G Njeri gojëlëshuar, gojëprishur.

gojëshpúar *mb* Që i tregon të gjitha ato që di; që nuk e mban dot të fshehtë.

gojëshpúar a f sh a at e **GOJËSHPUAR I.**

gojëshpúar i m sh - it Njeri që i tregon të gjitha ato që di, që nuk e mban dot të fshehtë.

gojëshpúem e *mb G >GOJËSHPUAR.*

gojëshpúet *mb G >GOJËSHPUAR.*

gojëshqým•ë *e mb G >GOJËSHQYER.*

gojëshqýer *mb (Njeri) me gojë shumë të madhe e të shëmtuar.*

gojëshqýer a f sh Vajzë a gruame gojë shumë të madhe e të shëmtuar.

gojëshqýer i m sh - it Njeri me gojë shumë të madhe e të shëmtuar.

gojështár i m sh ë ët K Çerdhe zogjsh.

gojështrémbër mb (Njeri) me gojë të shtrembër.

gojështrémb•ër ra f sh ra rat Vajzë a grua me gojë të shtrembër.

gojështrémb•ër ri m sh ër rit Njeri me gojë të shtrembër.

gojështrémbët mb>GOJËSH TREMBËR.

gojështhúrët G>GOJËSH THURUR.

gojështhúrur mb (Njeri) që flet fjalë të pahijshme e të rënda; që flet çfarë t'i vijë nëpër gojë; që flet larë e pa larë; gojëlëshuar.

gojështhúrur a f sh a at Vajzë a grua që flet fjalë të pahijshme e të rënda, çfarë t'i vijë nëpër gojë, larë e pa larë; njeri gojëlëshuar.

gojështhúrur i m sh - it Njeri që flet fjalë të pahijshme e të rënda, çfarë t'i vijë nëpër gojë, larë e pa larë; njeri gojëlëshuar.

gojëshúet mb G>GOJËSH PUAR.

gojëtar e mb (Njeri) që flet bukur e rrjedhshëm, di t'i lidhë bukur fjalët e shprehjet, flet qartë dhe të bind për atë që thotë; njeri i gojës.

gojëtar i m sh ë ët

♦ Njeri që flet bukur e rrjedhshëm, di t'i lidhë bukur fjalët e shprehjet, flet qartë dhe të bind për atë që thotë; njeri i gojës.

♦ *libr* Ai që mban fjalime e ligjërata pa letër dhe flet bukur e rrjedhshëm, ai që të bën për vete me forcën e fjalës së tij.

gojëtar•e ja f sh e et f e GOJËTAR I.

gojëtarí a f libr

♦ Të folurit bukur e rrjedhshëm; aftësi për të folur bukur e rrjedhshëm.

♦ Art i të folurit bukur e rrjedhshëm para publikut; tërësi dijesh e rregullash për të folur bukur e rrjedhshëm para publikut.

gojëters e mb (Njeri) që flet gjithnjë mbrapsht; që për çdo gjë shpreh mosbesim, dyshim e ndjell prapësi e të keqe.

gojëters i m sh ë ët Njeri që flet gjithnjë mbrapsht, që për çdo gjë shpreh mosbesim, dyshim e ndjell prapësi e të keqe.

gojëters•e ja f sh e et f e GOJËTERS I.

gojëthám•ë e mb G>GOJËTHARË.

gojëthân•ë a f sh a at G >GOJËDHËN•Ë A. [Janë sa e sa gojëthana (GjSh).]

gojëthárë mb I pangrënë e i papirë. >**GOJËTHATË.**

gojëthár•ë a f sh a at mallk Ajo që iu thaftë gojë.

gojëthár•ë i m sh ë ët mallk Ai që iu thaftë goja.

gojëthátë

I mb I pangrënë e i papirë; barkbosh.

II ndajf Pa ngrënë e pa pirë; pa shtënë gjë në gojë.

*

Mbeta gojëthatë mbeta pa gjë; mbeta, dola me gisht në gojë.

gojëthát•ë i m sh ë ët euf krahin G Gjarpër.

gojëvógël mb Që e ka gojën të vogël.

gojëvrám•ë e G>GOJËVRARË.

gojëvrárë mb (Fjalë) e rëndë; (njeri) që vret me fjalë.

gojëvrázhdë mb (Njeri) i vrazhdë në të folur.

gojëvrázhd•ë a f sh a at Grua a vajzë e vrazhdë në të folur.

gojëvrázhd•ë i m sh ë ët Njeri i vrazhdë në të folur.

gójëz a f sh a at

♦ *zvog e* **GOJ•Ë A. Gojëz e bukur. Të lumtë gojëza!**

♦ Shufër hekuri a litar, që u vihet në gojë kalit, mushkës etj., që lidhet me kapistrën dhe që duke e tërhequr shërben për t'ua ndryshuar drejtimin, për t'i ndaluar ato etj. **I vë gojëzën kalit.**

♦ Thurimë prej teli, si shportë, që u vihet në gojë qenit, kalit etj., që të mos kafshojë, të mos hajë gjatë rrugës etj. **I vë (i heq) gojëzën viçit.**

♦ Majë e kthyer e shtizës, grepit etj., që shërben për të kapur perin a fijen e leshit ose të pambukut gjatë thurjes, qëndisjes etj.

♦ Vrimë a hapësirë ku vendoset diçka; fole e një vegle, mjeti etj. **Gojëza e sqeparit. Gojëza e dërrasës** pjesë e hapur a e thelluar e një dërrase ku futet një dërrasë tjetër. **Gojëza e fishekut usht.**

♦ Sythi i çorapit, i trikos etj., thyesë; ilik, thile. Gojëza të ngushta (të lira). I iku gojëza. E filloi trikon me njëqind gojëza.

♦ *teks* Hapësirë ndërmjet dy radhëve të fijeve në tezgjah, ku kalon drugëza gjatë endjes.

♦ Vend ku hapet një vijë e vogël uji në një kanal për të vaditur; sasia e ujit që hyn në këtë vijë.

Gojëzat e kanalit. Gojëz kullimi. Çel (hap) një gojëz. Morën një gojëz ujë.

♦ *kryes sh bot* Gropëza shumë të vogla në pjesën e poshtme të gjethes, që zakonisht dallohen me mikroskop.

♦ *teks* Torkë leshi; shkul i vogël. **Ngjyey gojëzat.**

♦ *veter* Sëmundje e bagëtive që i bën të nxjerrin jargë nga goja.

gojëzânë mb G>GOJËZËNË.

gojëzbárzët mb (Njeri) që flet a gjëra pa kuptim.

gojëzbárz•ët ta f sh ta tat Grua a vajzë që flet gjëra pa kuptim.

gojëzbárz•ët ti m sh ët tit Njeri që flet gjëra pa kuptim.

gojëzdátun mb G Gojëllëshuar.

gojëzdátun a f sh a at G Grua a vajzë gojëllëshuar.

gojëzdátun i m sh - it G Njeri gojëllëshuar.

gojëzehér(r) mb Që nxjerr nga goja fjalë të hidhura; që nxjerr zehër nga goja; gojëfarmak; gojëgjarpër.

gojëzënë mb

♦ (*Njeri*) që i mbahet goja; i belbër.

♦ *fig* Që nuk mund të flasë e të shprehet për diçka, nga që është fajtor edhe vetë e s'mund të qortojë të tjerët, nga që e kërcënojnë e i ruhet së keqes etj.; që ia kanë zënë gojën.

♦ *mallk* Që iu zëntë goja, që iu mbylltë goja.

gojëzën•ë a f sh a at Grua a vajzë që i mbahet goja.

gojëzën•ë i m sh ë ët Njeri që i mbahet goja.

i m sh ë ët Njeri që i mbahet goja; belbacak.

gojë•zí zú m sh zínj zínjtë ikt (*Galeus melastomus*) Peshk-mace me gojë të zezë.

gojëzím i m sh e et tek Lidhje gojëz me gjuhës e dy pjesëve të një detali.

gojëz•óhem krahin G vetv dhe pës e **GOJËZ•OJ. >GOJËZ•UE (me u).**

gojëz•ój¹ kal >GOJ•OJ.

gojëz•ój² kal G >GOJËZ•UE (me)^{1, 2}.

gojëz•úe (me)¹óva úe krahin G

Ijokal Bëj fjalë me dikë.

II *kal* E marr nëpër gojë (*dikë*).

gojëz•úe (me u)¹vetv óva (u) úe *krahin G* Bëhem me fjalë me dikë.

gojëz•úe (me u)²vetv óva (u) úe *krahin G veta III tek (Dërrasat e tavanit etj.)* lidhen gojëz me gjuhëz.

gojëzúem (i) e (e) *mb krahin G tek (Detale)* të lidhur gojëz me gjuhëz.

gojëzúem it (të) *as krahin G >GOJËZIM I.*

gojfil e *mb (Flokë)* të butë.

gojfil i *m sh a at bot (Jacobaea vulgaris; Senecio jacobaea)* Bimë barishtore dy- a shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, pushatak, 30 cm deri 2 m të lartë, me gjethe pendore dhe lule të verdha, si të luleshqerrës, që mbajnë nga qershori deri në nëntor.

gojfiltë (i e) *mb >GOJËFIL E.*

gojgash i *m sh ë ët G* Gojëbilbil.

gójk•ë a f sha at ark Ulluk që mbaron me një gdhendje groteske njeriu ose kafshe.

gojdhët mb

♦ Që i ka mbetur shije e hidhur në gojë.

♦ *fig (Njeri)* që nxjerr fjalë të hidhura nga goja.

gojím i *m sh e et*

♦ Shtënie në kurth; kurthim.

♦ Tiposje a ngulitje e një mendimi pa logjikë.

gojít•em vetv K >GOJIT•Ë (me u)^{1,2}.

gojít•ë (me u)¹vetv a (u) ë *K* Gogësisj.

gojít•ë (me u)²vetv a (u) ë *K* Çakërrit sytë.

gojítje a¹f sh e et *K* Gogësimë; shqyerje e gojës për gjumë.

gojítje a¹f sh e et *K* Çakërritje e syve.

gójk•ë a f sh a at ark

♦ Gojëz shatërvani etj. me figurë të përçudshme njeriu a kafshe.

♦ Zbukurim me figurë të përçudshme njeriu a kafshe.

goj•ój¹ kal óva úar Shtie a zë në kurth.

goj•ój² kalG >GOJ•UE (me).

goj•óhem¹ óva (u) úar

I *vetv*

♦ Bie në kurth.

♦ *fig (Më)* tiposet a ngulitet një mendim.

♦ *fig* Ngulem në një punë; jam i zënë me një punë; jam i lidhur pas një pune.

♦ *bis* Grindem; zihem me fjalë me dikë.

♦ **II** *pës e* **GOJ•OJ.**

*

Më gojohet mendja te ... Më ngulitet në kokë një mendim për...

goj•óhem¹ óva (u) úar >GOJ•UE (me u).

gojóll•ë a f sh a at *krahin G* Arrë me lëvozhgë të hollë, që thyhet lehtë.

gojór e *mb*

♦ I bërë me gojë e jo me shkrim; i thënë me gojë; i dhënë ose i marrë gojarisht; i përcjellë gojë me gojë; i kaluar nga njëri tek tjetri me gojë. **Ushtrime gojore.** [Ndikimi i oralitetit (komunikimit dhe qarkullimit estetik gojor) në këtë vepër ka qenë aq i fuqishëm, sa, edhe një dijetar si M. Lamperc, që disa herë pati rastin të magjepsej pas bukurive të

shkëlqimta të eposit të kreshnikëve, qe shprehur se "kjo është epopeja e madhe shqiptare". (ShS).]

♦ *gjuh* (*Tingull*) i shqiptuar me gojë, jo me hundë.

♦ *bis* (*Marrëdhënie seksuale*) nga goja. [**Hip, tha burri nëpër dhëmbë. Varet. Ec pra, hip e mos e zgjat. Në makinë apo në hotel? Në makinë. Të plotë apo gojor? Atë e zgjedh unë.** (ED).]

gojóre *t f sh bot* Familje bimësh me lule në trajtë gojëze si lulegoja etj.

gojós kal a ur Marr nëpër gojë; flas keq për (*dikë*); përgojoj.

gojós•em a (u) ur pës e GOJOS.

gojós•e a f sh e et Përgojim; marrje nëpër gojë.

gojósur (i e) mb I përgojuar; i marrë nëpër gojë.

gojs•uer óre mb libr G Gojor.

gojtár e mb>GOJËTAR E.

gojtár i m sh ë ët >GOJËTAR I.

gojtár•e ja f sh e et f e GOJTAR I.

gojtarísht ndajf Me gojëtar.

gojúar (i e) mb I zënë në kurth.

goj•úe (me) kal óva úe G

♦ >**GOJ•OJ.**

♦ E çoj në udhë pa krye, në qorrsokak (*dikë*).

♦ Shtie në sherr a grindje (*dikë*).

♦ Trullos (*dikë*).

goj•úe (me u) kal óva úe G

♦ >**GOJ•OHEM.**

♦ *fig* Trullosem; mbetem i trullosur.

gojújk u m bot Gojasllan; lulegojë.

gojúshe mb f (*Grua*) llafazane.

gojúthull mb Fjalërendë; (*njeri*) i thartë nga goja.

gójz•ë a f sh a at >GOJËZ A.

gol a f sh a at A Gojë.

gol i m sh a at sport Futje e topit në portën e skuadrës kundërshtare gjatë lojës së futbollit etj.; topi kur hyn e pushon në rrjetën e portës së kundërshtarit. **Gol i rregullt. Goli i barazimit (fitores). Gol i nderit** gol i vetëm që bën skuadra e mundur.

Gol i m shkurt i Ligor; Grigor.

golár e mb G (*Njeri*) kokëqyp; i trashë nga mendja.

golár•e ja f sh e et krahin G

♦ Lugë e madhe; garuzhdë.

♦ Kupë a tas druri për gjalpë.

♦ Enë për të marrë ujë, e bërë me kungull ujës të tharë e të gërryer nga brenda. >**SUSAK U.**

♦ *bis* Kokë; rradaqe.

golásh i m sh ë ët ent Ligavec.

golashënúes i m sh - it sport Ai që bën gola në lojën e futbollit etj.

golashënúes•e ja f sh e et sport f e GOLASHËNUES I.

golavarázh i m sh e et sport Ndryshim midis numrit të golave të shënuar nga një skuadër ose kundër një skuadre në një varg ndeshjesh, që përcakton pozicionin e saj në tabelë.

golé a f sh - të A Burg.

golét•ë *a f sh a at det* Anije galerë.

gól•ë *a¹ f sh a at mit krahin G* Përbindësh.

gól•ë *a² f sh a at A, Ç, J* Gojë.

gól•ë *a³ f sh a at krahin G*

♦ **>NGOL•Ë A.**

♦ Kat i ndërtesës.

golëbélbër *mb Ç I* belbër; që i mbahet goja; belbacuk.

golëgrísur *mb Ç* Gojëkeq.

golëmbájtur *mb Ç Që* i mbahet goja kur flet.

golëmrírë *mb Ç Që* flet me fjalë të mira.

golërrúm *e mb Ç (Njeri)* që i ha fjalët ose i shqipton mbytas.

gólëz *a f muz Ç* Gojëz e klarinetës etj.

golf *si mb: Jakë golf* jakë e mbyllur dhe e kthyer më dysh, që mbulon pjesën më të madhe të qafës. **Pantallona golf** pantallona jo të gjata, të cilat poshtë gjurit, deri ku fillon pulpa, rrinë ngjitur pas këmbës, ndërsa mbi gju e deri në mes vijne duke u zgjeruar. **Triko golf** triko me jakë golf.

golf i¹ m

♦ *sport* Lojë midis dy grupe lojtarësh, që gjuajnë me një shkop të posaçëm një top të vogël dhe përpiqen ta futin në disa gropëza, që ndodhen larg njëra-tjetrës. **Fushë golfi. Kampionat i golfit profesionist.**

♦ Triko golf.

golf i² m sh e et bis Triko me jakë golf.

golfíst i m sh ë ët Lojtar golfi.

golfíst•e ja f sh e et Lojtare golfi.

Golfstrím i m gjeog Rrymë e ngrohtë oqeanike që kalon nga Gjiri i Meksikës drejt Atlantikut verior.

golgót•ë *a f sh a at fig* Mundim.

Golgót•ë *a f gjeog* Kodër në të dalë të Jerusalemit, ku u kryqëzua Krishti.

golíc i m sh a at bis anat G Prapanicë.

golíç *e mb krahin G* Lakuriq. **>GOLIQ E.**

golíc i m sh ë ët Llaç.

golíq *e mb krahin G I* zhveshur; lakuriq.

golignát•ë *a f zool krahin G (Vespertilio)* Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. **>LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.**

golís *jokal G* **>GOLIS•Ë (me).**

golís•ë (me) *jokal a ë G* Këmbëngul; ngulmoj.

golís•e *a f sh e et G* Këmbëngulje; ngulmim.

golíst *e mb pol (Pasues)* i doktrinës së Sharl dë Golit.

golíst i m sh ë ët Pasues të doktrinës së Sharl dë Golit.

golíst•e ja f sh e et f e **GOLIST I.**

golíz•ëm mi *pol* Parime nacionaliste të formuluar në linjën politike të Gjeneralit Sharl dë Dol.

golít•et *vetv veta III G* **>GOLIT•Ë (me u).**

golít•ë (me u) *vetv veta III G (Deles)* i bie leshi i qafës.

golítj•e *a f G* Rënie e leshit të qafës së deleve

golítun (i e) *mb G (Dele)* qafërrjepur; që i ka rënë leshi i qafës.

golovégj•ë a f

- ♦ *inv* Guaskë deti.
- ♦ Guaskë kërmilli.
- ♦ *bot* Fryt me një farë.

golúc i m sh ë ët ant Kockë e sipërme, e gjerë e gollganëve.

golugáçk•ë a f sh a at zool (*Vespertilio*) Gjitar i vogël, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >**LAKURIQ I NATËS;**

LAKURIQËS I.

góll e¹ mb Bosh; i zbrazët; pa gjë brenda.

goll e² mb përçm >**GOLLOBORDAS E.**

goll i m sh a at vjet J >**GOL I.**

golláj•ë a f sh a at G

- ♦ Guvë; shpellë.
- ♦ Vend shkëmbor.

gollák si mb: Gjel gollak >**GOLLAK U.**

gollák u m sh ë ët

- ♦ Gjel race, me trup të madh e me këmbë të gjata, me qafë të rrjepur, që këndon me një zë të trashë e të ngjirur.
- ♦ *fig* Njeri me zë të trashë.
- ♦ *fig* Njeri mendjelehtë.

gollán i m sh a at anat Kocka më e shkurtër e parakrahut.

gollásh i m sh ë ët >**GOLLAVESH I.**

gollavésh i m sh ë ët Ligavec.

gollaxhér•e ja f sh e et Shtjellë; vorbull.

góllaz ndajf krahin *G* (*Luaj*) futboll.

gólle si mb I zbrazët; bosh; pa gjë brenda.

góll•e ja f sh e et

- ♦ Vrimë e madhe në dru; gropë e thellë në shkëmb etj. **Gollja e drurit. Hyri në golle.**
- ♦ *dhe fig* Zbrazëti, boshllëk. **Mbush gollet. Ndien një golle në zemër.**
- ♦ *kryes sh.* Kocka të dala të nofullës së sipërme dhe gropëzat që formohen në të dy anët e fytyrës së njeriut, zakonisht nga dobësia. **I kanë dalë gollet nga dobësia (sëmundja).**
- ♦ *sh* Katakombe.

góll•ë a f sh e et K

- ♦ Dele leshrënë.
- ♦ Qere; vend në arë ku nuk ka mbirë fara.

gollgán i m sh ë ët anat Secila nga dy eshtrat anësore të legenit; secila nga dy shpatullat e këmbëve të prapme (te kafshët); kërdhokull.

gollím i¹ m sh e et G Jehonë e zërit.

gollím i² m sh e et G

- ♦ Shpim; birim.
- ♦ Vrimë; birë e shpuar në diçka të fortë.

gólló ndajf Lakuriq.

gólló ja m sh - t për b Gollobordës; njeri trashanik.

gollobórdas e mb I Gollobordës; që ka të bëjë me Gollobordën, me vendësit a banorët e saj.

gollobórdas i m sh ë ët Vendës a i banor Gollobordës.

gollobórdas•e ja f sh e et f e **GOLLOBORDAS I.**

gollogúng•ë a f sh a at Kokërr dëllinje; fryt i dëllinjës.

gollogúsh i m sh ë ët Zog pa pupla; zog i ri i porsadalë nga veza.

goll•ó j kal dhe jok al G >GOLL•UE (me).

gollombúçk•ë a f J Syth i bimës.

gollomësh i m sh ë ët zool (Vespertilio) Gjitar i vogël, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >**LAKURIQ I NATËS;**

LAKURIQËS I.

gollomësh e mb Lakuriq; i zhveshur; pa një fill në trup.

gollopéc i m sh a at G Grykë e ngushtë nga del uji i burimit.

gollopéng ndaj K Lakuriq; pa një fill në trup.

gollováj•ë a f G Gurishtë; vend me gurë.

gollovësh i m sh ë ët >GOLALVESH I.

gollovézhg•ë a f sh a at Lëvozhgë e disa lloj frutave ose perimeve; zhguall.

goll•úe (me)¹jokal ói úe veta III G (Zëri) jehon; bën jehonë.

goll•úe (me)²kal óva úe G Shpoj; shporoj; biroj.

gollúem (i) e (e)¹mb G Jehues; që jehon; që bën jehonë.

gollúem (i) e (e)²mb G I shpuar; i shporuar; i biruar.

gollúem it (të) as G >GOLLIM I.

gollúes e mb G Jehues; që jehon.

gollúp e mb G (Njeri) hamës.

gollúp i m sh a at G Njeri hamës.

gollúp•e ja f sh e et G f e GOLLUP I.

gom i¹ m sh ë ët Barrë; ngarkesë.

gom i² m sh ë ët Gomar.

gomár mb keq (Njeri) trashaman; mendjetrashë; budalla.

gomár i m sh ë ët dhe érë érët

♦ (*Equus asinus*) Kafshë njëhundrae, më e vogël se kali, me kokë të madhe, me veshë të gjatë dhe qime zakonisht në ngjyrë të hirtë, që mbahet për ngarkesë. **Kërriç gomari.Pallmat e gomarit.**

♦ Sasi e barrës a ngarkesë që mban kjo kafshë. **Një gomar dru.**

♦ *fig* Njeri i trashë nga mendja; budalla; hajvan. **Është një kokërr gomari! Ai është gomar me gjithë veshë është shumë i trashë nga mendja.**

*

*

(Punoj) për shpirt të gomarit Punoj kot; më shkon mundi humbur.

As gomarin as samarin Përpiqem të fitoj nga dy anë, por i humb të dyja.

Duron si gomar Duron shumë.

E di gomari ku e vret samariff u Secili i di vetë punët e hallet e tij, e di i zoti ku i pikon çatia.

Është një koqe gomari mospërf Është budalla fare.

Gomar tek ai e kthehu prapa S'ka më budalla se ai.

Gomarin me ar ta veshësh, veshët do t'i duken Gjëja e shëmtuar e shëmtuar mbetet, sado që ta zbukurosh.

I kanë hedhur (i kanë shtënë) trutë e gomarit Nuk vepron sipas mendjes së tij, por bën si i thonë të tjerët, ia kanë marrë mendjen të tjerët.

I laj kokën (kryet) gomarit Bëj një punë të kotë; bëj diçka që nuk ia vlen.

I shkon (i ka hije) si shala gomaritiron Nuk i shkon fare; nuk i përshtatet (*veshja etj.*).

I zoti e nxjerr (e qit) gomarin nga balta*ff u* Punën e kryen ai që e ka përsipër; i zoti i punës e nxjerr atë në krye.

Ia bëj shpirtin gomar dikujt E mërzit shumë dikë.

Ia ha bukën gomari*keq* Është shumë i ngathët dhe i mefshtë.

Kali ha tagjinë, gomari mbart bucelat*ff u* Njëri rri rehat e bën qejf, ndërsa tjetri copëtohet në punë.

Kali humbi, gomari s'duk*etff u* Është rrëmujë e madhe, nuk e merr vesh i pari të dytin.

Këndon si gomar Këndon keq.

Kur të hipë gomari (derri) në fik (në majë të fikut) Kurrë; asnjëherë.

Le gomari që na ngordhi, po s'na lënë rehat as mizat le fatkeqësia, le halli i madh që kemi, por na shqetësojnë e na ngacmojnë edhe për gjëra të vogla.

Nuk më shkoi gomari (kali) në udhë (në urë) Nuk ia arrita qëllimit; nuk më doli ashtu siç e kisha parashikuar; nuk ia hodha dot dikujt.

Presin të ngordhë gomari (kali) që t'i marrin patkonjtë*përb* Presin të përfitojnë ndonjë gjë nga ajo që mbetet; presin të përfitojnë nga diçka pa bërë asgjë vetë.

Prit gomar të mbijë bar Mos prit kot; s'dihet kur do të bëhet një punë a kur do të vijë dikush; mund të mos bëhet a të mos vijë kurrë; është fare e pasigurt diçka. [**Kur të më bjerë hasmi në pusi, do t'ia shkrej.- Prit gomar të mbijë bar!** (DhP)]

Punon kali, ha gomari*ff u* Punën e bën dikush, por prej saj përfitojnë të tjerët që s'e meritojnë.

Punon si gomar Punon shumë, por pa mend.

Sa gomarë buzëbardhë (ka)!*iron* S'është po ajo gjë; s'është ai ose s'është e atij që mendon ti; ka edhe të tjerë si ky.

S'çalon gomari nga veshët*ff u* Nuk e pengon punën një e metë e vogël dhe fare pa rëndësi.

S'di gomari ç'është bari*keq* Nuk është i zoti të vlerësojë atë që është me të vërtetë e mirë e me vlerë; nuk di dhia ç'është tagjia.

S'di si (nga) lidhet gomari*mospërf* Nuk marr vesh as nga gjërat më të thjeshta; s'di të bëj as diçka të vogël, s'jam i aftë për asgjë.

S'di t'i japë ujë (as) gomarit *mospërf* Është i trashë nga mendja ose fare i pazoti.

Sikur i ka ngrënë gomari bukën (macja brumin) Shumë i mërzitur, shumë i dëshpëruar.

S'kam ç'i bëj gomarit, i bie samarit*ff u* Ia nxjerr inatin jo atij që duhet, por dikujt tjetër që nuk ka faj; gjetkë e kam inatin e gjetkë e nxjerr.

Ti zot, unë zot, po gomarin kush e kullot? Secili duhet të bëjë atë që i takon dhe të mos ia hedhim punën njëri-tjetrit; po të mos bëjë secili punën e vet, nuk i dilet mbanë; po të japin të gjithë urdhra nuk bëhet asnjë punë.

Vuri lëkurën e gomarit U bë me turp dikë; ia nxiu faqen vetes.

**

bisht gomari*bot* Bimë barishtore rreth 1 m e lartë, me gjethe të holla si hala, që rritet anës përrenjve, kanaleve etj.

çuç gomari*orn* Sqeprashë.

ferrë gomari *bot* Gjembac; rrëfeshk.

gomar i egër *zool (Equus hemionus)* Kafshë e egër dythundrake e familjes së kuajve, e ngjashme me gomarin, që haset në vise të Azisë Qendrore.

lule gomari *bot* Qumështore; luleradhique.

vesh gomari *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, me gjethe gjatoshë e të dhëmbëzuara, me lule të bardha, të verdha në të blertë ose të kuqe, që përdoret në mjekësinë popullore si bar për plagë. >**VESHGOMAR I; BABANIK U.**

gomarázi *ndajf bis*

♦ Në brinjë, nga ana e brinjëve (*kur munden dy vetë e asnjërit nuk i prekin shpatullat plotësisht për tokë*). >**GOMARTHI**.

♦ *fig* Baras; në barazim. **Dalim gomarazi**.

gomáresi *mb*: **Dardhë gomare** *kopsht* dardhë gushtake, me kokrra të mëdha, të verdha në të kuqe dhe me shumë lëng.

gomár•e *ja¹f sh e et*

♦ Femër e gomarit; gomaricë.

♦ *fig* Grua a vajzë e trashë nga mendja; budallaqe; hajvane.

gomár•e *ja²f sh e et* *bot* Dardhë gushtake, me kokrra të mëdha, të verdha në të kuqe dhe me shumë lëng. > **DARDHË GOMARE**.

gomár•e *ja³f sh e et* Dru bigë.

gomaréc *i m sh a at inv* *krahin* *G* Merimangë e madhe.

gomarësh•ë *a f sh a at* >**GOMARIC•Ë A**.

gomárez *a¹f sh a at*

♦ Vegël e tezgjahut në trajtë bigë, së cilës i vihet përsipër një peshë (zakonisht një gur), që shërben për të mbajtur të tërhequra fijet gjatë endjes, kur i mbledhin në shul; branë.

♦ Këmbalec druri, mbi të cilin mbështeten drutë për t'i prerë a për t'i sharruar.

gomárez *a²f sh a at ent* *krahin* Brumbull.

gomarí *a f sh- të bis* Budallallëk; gomarllëk.

gomaricë *mb* (*Frut*) kokërrmadh e me tul tërë fije të trasha. **Kumbull gomaricë**.

gomaríc•ë *a f sh a at*

♦ Femër e gomarit.

♦ *shar* Gomare; gomaricë; budallaqe.

gomarína *at f sh G* Gomarllëqe; marrëzira.

gomarísht *ndajf bis* Si gomar; si budalla; me budallallëk. **Sillem gomarisht**.

gomarjár *i m sh ë ët*

♦ Ai që punon me gomar për të bartur sende të ndryshme.

♦ Bari gomarësh.

gomarllë•k *ku m sh qe qet* Gomarí; marrëzi; budallallëk.

gomarllëqe *t sh i* **GOMARLLË•K KU**.

gomartár *i m sh ë ët* >**GOMARJAR I**.

gomárthi *ndajf*

♦ Në brinjë, nga ana e brinjëve (*kur munden dy vetë e asnjërit nuk i prekin shpatullat plotësisht për tokë*).

♦ Me të dyja këmbët nga njëra anë e shalës ose samarit të kafshës.

gomárth *i¹ m sh ë ët* *bot* Gjembraç.

gomárth *i² m sh a at* *krahin* *G* Pulisht; këriç; visk; i vogli i gomaricës.

gomárth *i³ m sh ë ët ent* *J* Brumbull i duhanit.

gomarúsh *e mb* *krahin* *G* (*Njeri*) mendjetrashë.

gomarúsh *i m* *krahin* *G* Njeri mendjetrashë.

gomarúsh•e *ja f sh e et* *krahin* *G f e* **GOMARUSH I**.

góm•e *ja f sh e et* *G* Opinga gome (llastiku).

goméll•ë *a f sh a at* Shpellë; guvë.

gomér•ë *a f sh a at inv* (*Homarus*) Krustace e madhe, me pinca të forta, me mish të shijshëm, që skuqet kur gatuhet.

gomérë *t sh i* **GOMAR I.**

gomësh•ë *a f sh a at* *J* Gomare; gomaricë.

gómë *si mb*

- ♦ Shumë i fortë dhe elastik.
- ♦ *bis(Femër)* me trup të mirë.

góm•ë *a f sh a at*

- ♦ Lëndë e butë elastike e përftuar nga përpunimi i kauçikut me squfur, me të cilën përgatiten sende të ndryshme të përdorimit të gjerë; llastik. **Këpucë (sandale, çizme) gome.**
- ♦ Pjesë e jashtme e rrotave të automobilave, biçikletave etj., e cila ka brenda një kamerdare, që mbushet me ajër të ngjeshur; rrotë prej llastiku. **Goma e përparme (e prapme). Gomë automobili (biçiklete, karroce).**
- ♦ Kamerdare e fryrë për të mësuar not etj. **Gomë shpëtimi. [Rrekeshin të iknin me barka, me goma kamionësh, me trape të sajuar vetë, me not. (IK)]**
- ♦ Copë e vogël nga kjo lëndë që përdoret për të fshirë diçka të shkruar. **Gomë e butë (e fortë). Gomë boje. Laps me gomë. Fshij (shuaj, prish) me gomë.**

**

gomë arabike Rrëshirë që nxirret nga disa akacie dhe përdoret si ngjitës në industrinë tekstile, në shtypshkronja etj.

gomë e plotë >GOMË MISHI (TULI).

gomë mishi (tuli) Gomë pa kamerdare.

gomë peshku Lëndë sintetike e bardheme, e fortë dhe elastike, që nxirret nga përpunimi i mbeturinave të naftës e që përdoret zakonisht për shoje këpucësh.

góm•ën *na f sh -na*

- ♦ Gropë në një vend me ujë, në lumë etj., pellg me ujë.
- ♦ *krahin* Amë e ujit.

gómëz *a f sh a at* *bot* Sëmundje e drurëve frutorë, që shfaqet në trung e degë në trajtë rrëshire.

gomiç *e mb (Njeri)* budalla.

gomiç *i m sh ë ët* Budalla; gomar; qyp.

gomiç•e *ja f sh e et e* **GOMIÇ I.**

gomile *ndaif (Vë)* kapicë; pìrg.

gomil•e *ja f sh e et G* Kapicë; pìrg.

gomil•ë *a f sh a at* Muranë; pìrg me gurë.

gomill•ë *a f >GOMIL•Ë A.*

gomím *i m sh e et* Veshje me shtresë gome.

gomín•ë *a f sh a at*

- ♦ Copë gome e ngjitur në pllakën metalike të frenit të biçikletës.
- ♦ Takë gome përfund këmbëve të karriges, tryezës etj.

gomíst *i m sh ë ët*

- ♦ Punëtor që merret me gomimin e sendeve të ndryshme ose që ndreq a ngjit sende prej gome si këpucë, çizme etj.; punëtor që punon gomën.
- ♦ Teknik i riparimit të gomave të automjeteve etj.
- ♦ Shitës gomash për automjete.

gomisterí *a f sh - të*

- ♦ Repart i veshjes me gomë të pëlhurave etj.
- ♦ Repart i riparimit të gomave të automjeteve etj.

gomlúc *ndaif G* Picingulthi; kokëposhtë. **Bie gomluc.**

gomnére *ja f sh e et G* Gropë uji e thellë; gropësirë.

gomnére *a f sh a at* Gropë uji e cekët; pellg me pak ujë.

gómo *ja m sh - t bis G* Kokëkungull.

gomóhet *úa (u) úar*

I pavet Vishet me gomë.

II pës e **GOM•OJ.**

gomó *kal óva úar* Vesh me gomë (*dokun etj.*).

gomónre *ja f sh e et det* Barkë e lehtë dhe e shpejtë, me bash dhe bord prej gome të fryrë dhe me motor jashtë bordit.

Gomórrre *a f fet* Qytet i lashtë pranë Detit të Vdekur, që Perëndia e rrënoi bashkë me Sodomën për shkak të shturjes dhe paudhësive të banorëve të tyre.

gomózre *a bot* Sëmundje e drurëve frutorë, kryesisht e agrumeve, e shkaktuar nga myku (*Phytophthora citrophthora*).

gomsí *a f sh - të* Lëng i trashë si rrëshirë që lëshojnë pemët e prishura.

gómtë (*i e*) *mb* Si gomë; (*i bërë*) prej gome. **Tapë e gómtë.**

gomthútre *a f sh a at G* Shkurre.

gomúar (*i e*) *mb* I veshur me shtresë gome. **Mushama e (dok i) gomuar. Tekstile të gomuara.**

gomúr i *m sh e et*

♦ *Gurishtë*; vend gurishtor.

♦ *Pirg rrënojash.*

♦ *Sop*; vend i ngritur; breg.

gomúra-gomúra *nda* *if*

♦ *Brigje-brigje.*

♦ *Pirgje-pirgje.*

gomurájre *a f sh a at* Vend me shumë gurë në faqe mali; gurishtë në rripë.

gomúrre *a f sh e et* Gurishtë; vend me shumë gurë.

gomúsh i *m sh a at bis* Pulisht; gomar i vogël. >**GOMUTH I.**

gomúth i *m sh a at bis krahin* Pulisht; kërriç; visk; gomar i vogël; i vogli i gomaricës.

gómzre *a f bot* Gomozë.

gon i¹ *m sh e et G* Brazdë e hapur në arë.

gon i² *m sh e et G* Njësi gjatësie prej 60 hapash.

gon i³ *m sh e et muz krahin G* Pushim a interval midis vargjeve të një kënge.

gon i⁴ *m sh ër ërit Ç* Nip (*djalë i djalit a i vajzës*).

gon i⁵ *m sh e et Ç* Shqemëz; roi e bletës.

Gon i *m shkurt i* Agron.

gondólre *a f sh a at* Barkë e gjatë dhe e lehtë veneciane, me bash e kiç të ngritur e të kthyer, me fund të sheshtë, me një kabinë të vogël në mes ose vetëm me ndenjësë për udhëtarët.

gondoliér i *m sh ë ët* Ai që vozit gondolën.

gondoliérre *ja f sh e et* Grua që vozit gondolën.

goné *ja f sh - të tek* Vegël në trajtën e një këndi të drejtë ose të trekëndëshi kënddrejtë, që e përdorin muratorët për të mbajtur drejtimin e qosheve të murit ose zdrukthëtarët për të shënuar kënde a vija të drejta etj.

Gónre *ia¹ f shkurt i* Antigona.

Gónre *ia² m shkurt i* Agron.

gong u *m sh e et*

♦ *muz* Disk (prej) metali të cilit i bihet me një shufër me kokë të veshur me cohë të butë.

♦ Disk (prej) metali, të cilit i bihet me një shufër për të dhënë sinjalin e fillimit të lojës së boksit etj. **Ra gongu.**

góngë (i e) *mb G I* hequr; i dobësuar.

góng•ë a f G Heqje; dobësim.

gongúll•ë a f sh a at ent Bubuzhel 2-3 cm i gjatë, i murrinë a i zi, që dëmton pemët e drurët, sidomos hardhitë. >**BRUÇ I.**

goniomét•ër ri m sh ra rat tek Këndmatës.

goniometrí a f tek Këndmatje.

gonorré ja f mjek Sëmundje e rëndomtë veneriane që shfaqet me dhembje gjatë urinimit dhe rreth uretrës.

gónxh•e ja f sh e et

♦ Lule që s'ka çelur ende; burbuqe. [**Hajde shpirt se erdh pranvera/ Çelin gonxhet përsëri** (Pop).]

♦ *fig* Vajzë në fillim të lulëzimit. **Është si gonxhe** është e re, e bukur e plot shëndet.

♦ *fig* Vajzë e vogël, e bukur dhe e shëndetshme.

gonxhe•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha (Lule) me gonxhe të madhe.

gonxhím i m bujq Dalje e gonxheve.

gonxh•ón jokál ói úar veta III bujq Lëshon gonxhe.

gop i¹ f G Bark; stomak.

gop i² m G Grykësi; pangopësi; babëzi.

gop i³ f vulg Organ seksual i femrës. **Në gop të s'ëmës! shar.**

gop i⁴ f sh e et ushqG

♦ Pjesë mishi nga fundi i brinjëve deri afër bishtit.

♦ *K* Kurriz i pulës së pjekur.

gopç e mb G Grykës; i pangopur.

gopç i m sh a at bis Njeri grykës; llupës.

gopçár e mb Grykës; llupës; i pangishëm.

gopçár i m sh ë ët bis Njeri grykës. >**GOPÇ I.**

gopçár•e ja f sh e et f e GOPÇAR I.

gopçarí a f Grykësi; pangopësi; babëzi.

gópç•e ja f sh e et f e GOPÇ I.

gopçësi a f >**GRYKËSI A.**

gopçím i m Pangopësi.

gopç•ój jokál G >**GOPÇ•UE (me).**

gopç•úe (me) jokál óva úe G

♦ Tregohem i pangopur.

♦ Ha si i babëzitur.

gopçúem (i) e (e) mb G I babëzitur.

gopçúemit (të) as vjet G Grykësi; babëzi.

gopéd•ër ra f sh ra rat vjet usht Top me mbushje nga gryka, që hedh gjyle të rrumbullakëta.

gopësi a f

♦ Grykësi.

♦ Lakmi e madhe për para etj.

goprrín•ë a f krahin G

♦ Gropësirë.

♦ Brinjë e thepisur.

gopshór e mb Grykës; i pangopur. >**GOPÇAR E.**
gopshór i m sh ë ët Njeri grykës, llupës.>**GOPÇ I.**
gopshór•e ja f sh e et f e **GOPSHOR I.**
goptím i m G Zhdëpje me të ngrënë e të pirë.
gopt•óhem vetv G >**GOPT•UE (me u).**
goptór e mb Që zhdëpet a llalet me të ngrënë e të pirë.
goptúe (me u) vetv óva (u) úe G Zhdëpëm; llahe me të ngrënë e të pirë.
goptúem (i) e (e) mb G I zhdëpur, i llamë me të ngrënë e të pirë.
goptúemit (të) as vjet G >**GOPTIM I.**
gopzér i m sh ë ët >**GAPZHERR I.**
gobzéz•ë a f sh a at G f e **GOB•ZI ZIU.**
gop•zí zézë mb, m sh zíj, f sh zéza bis G Grua a vajzë grykëse.
gopzí u m sh j jt bis G Njeri grykës.
gopzhérr i m sh ë ët >**GAPZHERR I.**
gor i m A dhe krahin Qytet.
Gor i shkurt i **GRIGOR I; GLIGOR I.**
gorác i m Lug i koshit të mullirit, nga ku bie drithi në gur.
goráj•ë a¹ f sh a at G Zgavër në trungun e lisit.
goráj•ë a² f sh a at G Kafshë shumë e dobët.
goráj•ë a³ f sh a at G Njeri i gjatë e kurrizdalë.
gorán e mb I evgjitëve të Kosovës; që ka të bëjë me evgjitët e Kosovës.
gorán i m sh ë ët Evgjiti i Kosovës.
gorán•e ia f sh e et f e **GORAN I.**
goranxiót e mb I Goranxisë; që ka të bëjë me Goranxinë, me vendësit a banorët e saj.
goranxiót i m sh ë ët Vendës a banor i Goranxisë.
goranxiót•e ja f sh e et f e **GORANXIOT I.**
gorár e mb I Gorës; që ka të bëjë me Gorën, me vendësit a banorët e saj.
gorár i m sh ë ët Vendës a banor i Gorës.
gorárçe ndajf bis
 ♦ Si e kanë zakon në Gorë.
 ♦ Në të folmen e Gorës.
gorárç•e ja f muz Valle popullore e krahinës së Gorës, që luhet nga burrat edhe gratë, e shoqëruar me gajde e me daulle.
gorár•e ja f sh e et f e **GORAR I.**
gorbúsh i m gjeog krahin G
 ♦ Pellg i madh ku derdhen disa burime ujërash në vise malore.
 ♦ Luginë malore.
gorçák u m sh ë ët G Poçe balte për ujë.
gordián e mb libr: **Nyjë gordiane** çështje shumë e ndërlikuar dhe e vështirë për t'u zgjidhur.
Pres (zgjidh) nyjën gordiane zgjidh menjëherë me guxim e vendosmëri një çështje shumë të ngatërruar e të vështirë.
górdh•e ja f G Hu i (shtyllë e) gardhit.
goréc i m sh ë ët Lug i koshit të mullirit, nga ku bie drithi në gur.
gór•e ja f sh e et krahin dhe keq Bushtër.
gorén i m
 ♦ Erë e veriut; veri.

♦ Borë e madhe me erë të fortë.
gór•ë a f Vend; vendlindje; fshat; horë.
gorg i m sh a at *krahin G* Zgavër në trungun e drurit.
górg•ë a¹ f sh a at
 ♦ Zgavër; zgërbonjë (*në trungun e drurit*).
 ♦ Zgavër; shpellë (*në shkëmb*).
 ♦ Gropë; vend gropë.
 ♦ Hurdhë e thellë; gropë në lumë, liqen etj.
 ♦ Vijë uji e hapur (e pambuluar) ku derdhen ujërat e zeza të një vendbanimi.
górg•ë a² f sh a at Plis i vogël dheu i forcuar shumë, i bërë si gur.
gorgolin•ë a f sh a at Tokë gurishte, e varfër; bokërimë. >**GËRGALL•E JA**.
gorgonáce t f sh bot Korale të kuq dhe erashka deti.
Gorgóna t f sh mit gr Tre përbindëshe femra (Eurjala, Meduza dhe Stenoja) me gjarpërinj në vend të flokëve dhe vështrim që i guroste vdekatarët.
gorgonián e mb mit gr I Gorgonave; që ka të bëjë me Gorgonat.
gorgonóps i m sh ë ët *paleo* Kafshë grabitqare e madhe e Permianit të vonë.
gorgonjésh ndajf *krahin G* Në vetmi; në gjendje të braktisur.
górgull ndajf *G* Mbushur deri në buzë; plot e përplot.
górgull a f sh a at Arkë në trajtë piramide të përmbysur, që hapet e mbyllet në fund me një copë dërrasë e që përdoret për të bartur me kafshë rërë, zhavorr etj.
gorgullán i m sh ë ët
 ♦ Qyng i vjetër.
 ♦ *bis* anat Zorrë e trashë.
 ♦ *bis* Bythë.
goríc•ë a f bot J >**GORRIC•Ë A**.
gorill•ë a f sh a at *zool (Gorilla gorilla)* Majmun antropoid, barngrënës, i Afrikës qendrore, me kokë të madhe, qafë të shkurtër, trup të rëndë dhe qime të murrme a të zeza.
gór•ë a f sh a at *G* Vrimë; e çarë.
gormís kal a ur Ndërtoj; ngreh.
goromísje a f sh e et Ndërtim; ngrehje (*e kasolles etj.*).
goromísur (i e) mb I ndërtuar; i ngrehur.
goroborís jokall a ur *J* Sillem përquar sa për të ngatërruar të tjerët që punojnë.
gorojméjdh•e ja f sh e et *krahin G* Tjegull.
gorolúl•e ja f sh e et *bot* Bimë e familjes së aguliçoreve.
gorthéc i m sh a at *krahin G* Kotec pulash.
gorúb•e ja f sh e et *G* Zgavër lisi; lis me zgavër.
gorúc i m sh ë ët *keq* Plak i rrëgjuar e i mbledhur kruspull nga pleqëria; plakaruq.
gorúf e mb *G* I dobët; shëndetlig.
goruzhdá•n jkë f K >**GORUZHDAN•E IA**.
goruzhdán•e ia f sh e et *K*
 ♦ Spec a patëllxhan i madh për të mbushur.
 ♦ *fig* (*Njeri*) me trup të mbushur.
 ♦ *fig* *Njeri* i kabashëm.
gorr i¹ m sh ë ët *shar*
 ♦ Mysliman (*nga këndvështrimi i të krishterëve*).
 ♦ I krishterë (*nga këndvështrimi i të myslihanëve*).

gorr i² m sh a at krahin G Burrë trupmadh.

gorrç e mb krahin G

♦ (Arrë) me thelpinj të prishur.

♦ (Trung i madh) i zgavërt; i zgropuar.

górrç•ë a f sh a at krahin G

♦ Arrë me thelpinj të prishur.

♦ Trung i madh i zgavërt.

górr•e ja f sh e et f e GORR I^{1,2}.

gorré ja¹ f sh - të

♦ Gropë e gërryer aga uji; gomën.

♦ Rrëke e vogël.

♦ Greminë, humnerë.

gorré ja² f sh - të f e GORR I².

gorréç kal K > GORREC•Ë (me).

gorréç e mb K (Flokë) të dredhur; kaçurrela.

gorréç•em K vetv veta III dhe pës e GORREC•Ë (me u).

gorréç•ë (me) kal a ë K Dredh; i bëj kaçurrela (*flokët*).

gorréç•ë (me u) a (u) ë K

I vetv (Flokët) dridhen; (më) bëhen kaçurrela.

II pës e GORREC•Ë (me).

gorréçj•e a f sh e et K Flok i dredhur; kaçurrel.

gorréçun (i e) mb K (Flok) i dredhur; kaçurrel.

górr•ë a f e GORR I².

gorricë mb

♦ (*Djalë etj.*) i papjekur; i pamësuar; pa përvojë; axhami.

♦ I rrudhur; i rrëgjuar.

*

Bëhem gorricë Rrudhem e bëhem një dorë nga frika.

Ia bëj gorricë dikujt Ia mbledh rripat; ia mbledh keq dikujt.

gorric•ë a f sh a at

♦ *bot (Pirus achras)* Dardhë e egër me degë të shkurtra e me gjemba, që bën kokrra të vogla e të forta, të cilat zbuten e ëmbëltohen kur piquen ose kur rrinë në kashtë; fryti i kësaj peme.

♦ *sh fig* Fjalë të kota; pallavra; broçkulla; gjepura.

gorric•të (i e) mb

♦ Si gorricë; me shije të gorricës.

♦ I bërë me dru gorrice.

♦ *fig* I fortë.

gorr•ik u m sh ë ët Tavë balte për të pjekur bukë.

gorr•il a f sh a at orn A Kojrrilë; krillë.

gorr•il i m sh a at G

♦ Çurg, curril uji.

♦ Lëfyt i kroit.

♦ Krua.

gorr•iq i m sh a at G Bic; derrickuc.

gorrisht•e ja f sh e et > GORRISHT•Ë A.

gorrisht•ë a f sh a at Vend a koriye me gorrica.

górro t sh >GORR I¹.

gorrobín•ë a f sh a at K

♦ Dhi trupmadhe.

♦ *bis* Grua e kabashme.

gorroçél mb: Rrush gorroçel rrush i zi kokërrmadh që piqet në shtator.

gorroçél i m sh a at krahin Rrush i zi kokërrmadh që piqet në shtator.

gorrófj•ë a f sh e et krahin G Enë (prej) kauçuku.

gorromíç•ë a f sh a at G Shtjellë uji.

gorromíll•ë a f sh a at bot Ç Vadhëz.

gorromín•ë a f sh a at A

♦ Greminë.

♦ *fig* Fikanak; njeri që të fik derën.

gorromís kal a ur A Gremis; rrëzoj.

gorromís•em vetv a (u) ur A Gremisem; rrëzohem.

gorromísj•ë a f A Gremisje; rrëzim.

gorromístë (i e) mb A

♦ I gremisur; i rrëzuar.

♦ *fig* I rrënuar.

gorromísur (i e) mb A I gremisur; i rrëzuar.

gorroshúng•ë a f sh a at ent Mizë mishi.

gorrovél e mb G Kokëtrashë.

gorrovél i m sh a at G Njeri kokëtrashë.

gorrovél•ë ja f sh e et G Grua a vajzë kokëtrashë.

gorroví a f sh - të

♦ Gjë e bluar trashë.

♦ Krunde.

♦ Miell i pasitur.

gorrovíl•ë ja¹ f sh e et Ç Dardhë gjysmë e egër, që bën kokrra të vogla.

gorrovíl e mb Ç (Njeri) i fishkur.

gorrovíl•ë ja¹ f sh e et Ç Plakë e fishkur.

gorruvél e mb G (Njeri) trupmadh.

gorruvél i m sh a at G Njeri trupmadh.

gorruvél•ë ja f sh e et G Grua a vajzë trupmadhe.

gós•ë a f sh a at Gropë ku mblidhen ujërat, hurdhë; vend me lagështirë.

gós•ë a f sh a at Gropë ku mblidhen ujërat, hurdhë; vend me lagështirë.

gósk•ë a¹ f sh a at kryes sh G Kokërr e arrës, lajthisë, bajames ose gështenjës.

gósk•ë a² f sh a at inv (Ostera edulis) Butak i vogël deti, i ngrënshtëm, i mbështjellë me dy guaska. >**GOCË DETI.**

gósk•ël la f sh la lat inv (Ostera edulis)>GOCË DETI; GOSK•Ë A.

gostár i m sh ë ët

♦ Ai që shtron gosti; ai që thërret në gosti.

♦ I ftuar a pjesëmarrës në gosti.

góst•ë a f sh a at Gosti; banket.

gostí a f sh - të

♦ Dreکہ a darkë e shtruar në raste gëzimi. **Gostia e dasmës. Ftoj (thërras) në gosti.** [- Ti do të jesh atje si... si... në një gosti... në një gosti ku mund të hash sa të duash... Ndërsa të tjerëve që nga larg u lëshon goja lëng. (IK)]

♦ Ushqime, sidomos ëmbëlsira, që çohen si dhuratë në një dreکہ a darkë të shtruar në raste gëzimi. **Shkoi (vajti, erdhi) me gosti.**

gostiár i m sh ë ët

♦ Ai që shtron gosti; ai që thërret në gosti.

♦ Ai që ftohet a merr pjesë në gosti.

gostiár•e ja f sh e et f e GOSTIAR I.

gostít kal a ur

♦ U shtroj gjëra për të ngrënë e për të pirë (*miqve e të ftuarve në gosti*). **Na gostiti mirë.**

♦ I nxjerr dikujt pije, ëmbëlsira etj., qeras. **Me se ju gostiti?**

gostít•em pës e GOSTIT.

gostítj•e a f sh e et

♦ Shtrim i gjërave për të ngrënë e pirë për miq e të ftuar.

♦ Qerasje e vizitorëve me pije, ëmbëlsira etj.

gostítur (i e) mb (Vizitor) i qerasur me pije, ëmbëlsira etj.

gostiváras e mb I Gostivarit; që ka të bëjë me Gostivarin, me vendësit a banorët e tij.

gostiváras i m sh - it Vendës a banor i Gostivarit.

gostiváras•e ja f sh e et f e GOSTIVARAS I.

goshán e mb K (Njeri) trashanik; mendjetrashë.

goshán i m sh ë ët K Njeri trashanik, mendjetrashë.

goshán•e ia f sh e et K f e GOSHAN I.

góshë mb K (Njeri) trashanik; mendjetrashë. **Trupin dosë e mendjen goshë.**

gósh•ë a¹ f sh a at krahina G Dele me brirë; kërrutë.

gósh•ë a² f sh a at ikt Peshk i vogël halëshumë.

góshne mb krahin G Mendjetrashë; kokëtul.

goshtí a f sh a at A Gosti; festë.

gót•ë a f sh a at

♦ Enë e thellë prej qelqi, kristali etj., zakonisht në trajtë cilindrike e pa dorezë, që përdoret për të pirë ujë, verë etj.; enë e tillë e vogël, shpesh edhe me fron, që përdoret për pije të forta; sasi uji a pije etj. që nxë kjo enë. **Gotë uji (vere, rakie). Një gotë verë. Përpjekim gotat** urojmë njëri-tjetrin duke takuar gotat e mbushura me pije. [**Pa ja nisi gotat ti zbrazte/ pa ja nisi lodrat me çingjitë** (DA). [Në burg, me gotën e ujit, në mesnatë/ helmin na dhanë ata të pijmë (IK).]

♦ kryes *sh mjek* Kupa që hidhen në shpinë të atij që ka marrë të ftohur; ventuza. **Hedh gota. Zuri mirë gota.**

♦ *bis* Llambë elektrike.

♦ *bis* Vesi i të pirit; të pirët; pije.

*

E mori më qafë gota E rrënoi pija e tepruar.

Mbytem në një gotë ujë E humbas toruan shumë shpejt; hutohem edhe nga një gjë fare e vogël.

Ngre (çoj) gotën (kupën, dollinë, shëndetin) Pi për nder të dikujt duke e uruar për diçka.

**

gotë dopjo Gotë që nxë 100 ml pije.

gotë e llambës (llambe) Poç, qelq i llambës me vajguri, me gaz etj.

gotë kimike (laboratori) Enë qelqi a plastike, zakonisht e shkallëzuar, për matjen e sasisë së lëngut.

gotë teke Gotë që nxë 50 ml pije.

gotë t m sh hist Një nga fiset gjermanike (teutonike), fillimisht të vendosur në brigjet jugore të Baltikut, që u shpërngulën në Daki në shek. III të erës së re, dhe prej andej pushtuan pjesë të Perandorisë Romake nga shek. III - V dhe themeluan mbretëritë e tyre në Itali, në Francën jugore dhe në Spanjë.

gotik e mb art, ark etj. Që është bërë a ndërtuar sipas një stili të përhapur në mesjetën e vonë në Evropën Perëndimore, me harqe të thyer me një kënd në mes, kube të larta që mbarojnë nga jashtë me maja të gjata, të mprehta e të gdhendura, dritare të mëdha me xhama shumëgjyrësh dhe zbukurime të imëta e të ndërlikuara, të gdhendura sidomos në gur; që i përket këtij stili ndërtimi e zbukurimi. **Stil gotik** stil arkitekturor i shek. XII-XVI, i përhapur në Europën Qendrore e Perëndimore. **Harqe gotike.**

*

shkrim (alfabet) gotik Alfabet a lloj shkrimi i veçantë; fillimisht me huazime nga greqishtja në përkthimin e biblës, më vonë me trajta të alfabetit latin, që u përdor nga mesjeta e këtej në Gjermani e në disa vende të tjera.

gotisht ndajf Në gjuhën e gotëve; me shkrim gotik.

gotisht•e ja f hist Gjuhë e vdekur e grupit gjermanik, që flitej nga gotët; gjuhë e gotëve.

gótull a f sh a at gjeog

♦ Gji i vogël deti.

♦ Gji i rrumbullakët i formuar pranë grykës së lumit.

govadár i m sh ë ët krahin G Lopar; bari lopësh.

govát•e a¹ f sh a at

♦ Enë rreth 1 m e gjatë, 40-50 cm e gjerë dhe 20-30 cm e thellë prej druri, prej llamarine etj., me fund të sheshtë, që përdoret kryesisht për të larë rroba; enë e tillë prej druri që përdoret për t'i hedhur ushqim bagëtisë, për të mbajtur llaç etj.

govát•e a² f sh a at Ç Lopatë me të cilin mullisi nxjerr miellin nga koshi.

govél e mb >GOVELL E.

govéll e mb K (Njeri) kokëtrashë; i trashë nga mendja.

govéll i m sh a at K Njeri kokëtrashë; i trashë nga mendja.

govéll•e ja f sh e et K f e GOVELL I.

govíc i m sh a at

♦ Kade.

♦ Koritë; govatë.

govíxh i m sh a at G Fuçi e madhe për fermentimin e rrushit.

*

Si bërsia në govixh Gati për të shpërthyer nga zemërimi që më zien përbrenda.

goxhá bis

I ndajf Mjaft; shumë. **Foli goxha. Eci (ndenji) goxha. Ka goxha njerëz. Ishte rritur goxha.**

Është goxha i madh.

II si mb Shumë i mirë, i madh, i bukur, i rëndësishëm etj. **Ka goxha trup. Goxha shkrimtar.**

Paske goxha makinë.[- Ore, a ke zbrazur më njeri? Se atëherë i thonë plot. Je goxha

burrë, e s'ke vrarë njeri! (DhP)]

goxhabáš i m sh ë ët I parë i vendit; anëtar i parisë së vendit; koxhobash.

goxhamísht•e ja *f sh e et bot krahin (Celtis) Caracë.*

goxhúk u *m sh ë ët J Xhaketë e trashë, e mbushur me pambuk etj. >GOZHUP I.*

gozhdák u *m sh ë ët Dash me një vijë të hollë të zezë në ballë.*

gozhdár e *mb G Kurnac.*

gozhdár i¹ *m sh ë ët G Kurnac.*

gozhdár i² *m sh ë ët tek Vegël e hekurt për të bërë gozhdë.*

gozhdár i³ *m sh ë ët*

♦ *tek Bizë; fëndyell.*

♦ Reze e hollë si gozhdë për të mbyllur derën, dritaren etj.

♦ Kunj druri ose hekuri që shërben për të mbërthyer zgjedhën me shtizën e qerres e të parmendës. >**QAJK•Ë A.**

♦ *fig* Vështirësi. **Ndesh në gozhdar.**

♦ *euf anat* Organ seksual i mashkullit.

gozhdar i⁴ *m sh ë ët Mbathtar i kafshëve; nallban.*

gozhdár•e ja *f e GOZH DAR I¹.*

gózhdë *si kallëzues: Më mbeti gozhdë e kam kunj (me dikë për diçka).*

gózhd•ë a¹ *f sh ë ët*

♦ Kunj metali me përmasa të ndryshme, në njërën anë me majë dhe në anën tjetër me kokë, që ngulet për të mbërthyer diçka, për të mbathur kuaj, për të varur në të sende të ndryshme etj.

Gozhdë trarësh (këpucësh, potkonjsh). [...u bë gjysmë ore që jemi ngulitur këtu si gozhdë të ndryshkura. (ED)]

♦ *fig* Merak i madh që e bren njeriun përbrenda; peng. **Më ka mbetur gozhdë. Ia la gozhdë në zemër.**

*

Dimri ha gozhdë (gurë, kashtë) Në dimër, meqë nuk ka prodhime të shumta e bën ftohtë, hahen edhe ushqimet më të këqija.

E desh (e kërkoi) si breshka gozhdën E kërkoi vetë të keqen; vajti vetë tek e keqja; ç'kërkoi gjeti.

E ka bërë syrin gozhdë Nuk preket fare nga vuajtjet e fatkeqësitë e të tjerëve; nuk i vjen aspak keq për të tjerët; është i pamëshirshëm; është shpirtkazmë.

I bie po asaj gozhdë (po atij avazi, po atij teli) Përsërit të njëjtën gjë; thotë gjithnjë po atë gjë.

I pret gjuha (goja) gozhdë (brisk, hekur) Flet rrjedhshëm dhe me mprehtësi; ta jep përgjigjen menjëherë; është shumë i zgjuar.

Lë në gozhdë Lë peng (*një send*).

Më ngeci (i ngeli) sharra në gozhdë Ngeca në vend nga një pengesë e pakapërcyeshme; nuk shkoj dot më tej.

Më zuri (ndeshi, hasi, ra) sharra në gozhdë Më doli përpara një vështirësi e pakapërcyeshme dhe e paparashikuar.

Myka e di sa e fortë është gozhdafj u Kush e bën punën ia di vështirësitë.

Në vend që t'i bjerë gozhdës, i bie potkoit nuk qëllon aty ku duhet, godit atje ku nuk duhet.

Ngre këmbën e vë gozhdën Bën një veprim në dëm të vet..

Njëri i bie gozhdës (thumbit), tjetri potkoit Secili bën sipas kokës së vet, nuk veprohet në mënyrë të bashkërenduar e të harmonishme, nuk ka mirëkuptim, nuk merren vesh njëri me tjetrin.

Për një gozhdë (thumb) shkoi (humbi) potkoi *ff u* Shkoi dëm një gjë e madhe, me vlerë etj. për diçka të vogël, për hiçmosgjë; për një plesht u dogj jorgani.

Pilaf me gozhdë Diçka që nuk mund të pranohet në asnjë mënyrë; diçka që s'hahet, që s'përtypet.

Preva gozhdë (thumba) Mërdhiva shumë; ngriva së ftohti.

Rri si mbi gozhdë S'rri dot i qetë, i lirshëm e i shkujdesur në një vend, nuk jam i qetë, rri si mbi gjemba.

Si gozhda në dërrasë I ngulur mirë; që ka zënë vend përfundimisht.

U mbeti pushka në gozhdë *vjet* Nuk i lindi djalë në shtëpi që të mbante pushkën; i mbeti shtëpia pa burra.

gozhd•ë a² f sh a at *krahin G* Kupë e gjurit.

gozhdëngúlës i m sh - it *tek* Vegël për nguljen e gozhdëve.

gozhdím i m

♦ Mbërthim me gozhdë.

♦ Qëndrim i gjatë në një vend.

gozhdjás•enj kal a ur *A* Gozhdoj; mbërthej me gozhdë.

gozhdjást (i e) mb *A I* gozhduar; i mbërthyer me gozhdë.

gozhdjásur (i e) mb *A I* gozhduar; i mbërthyer me gozhdë.

gozhd•óhem óva (u) úar

I vetv Detyrohem të qëndroj për një kohë të gjatë në një vend.

II pës e GOZHD•OJ.

gozhd•ój kal óva úar

♦ Mbërthej me gozhdë. **Gozhdoj dërrasat.**

♦ *fig* E detyroj (*dikë*) të qëndrojë në vend pa lëvizur, pa bërë asnjë punë etj.; mbërthej në vend; pengoj (*veprimin a veprimtarinë e dikujt, punën e diçkaje etj.*); e bëj të ngecë. **E gozhdoi në vend. E gozhdoi sëmundja në shtrat. I gozhduan forcat e armikut.**

♦ *fig* I mbyll (*gojën dikujt*) me fjalë e me argumente; e vë me shpatulla pas muri me forcën e arsyes. **E gozhdoi me fjalë.**

♦ *fig* E mbërthej në vend; e paralizoj (*dikë*). [**Më kish gozhduar me sy.** (ED)]

gozhdúar (i e) mb

♦ I mbërthyer me gozhdë.

♦ *fig* I paralizuar a i paafte për të kundërshtuar, lëvizur, punuar a vepruar.

gozhgórrë t f sh J Rrënjë e kërçopa që zënë shtegun, rrugën.

gozhít•ël la f K

♦ Shark i arrës

♦ Lëvozhgë e arrës.

gozhúp i¹ m sh a at

♦ Qyrk pa mëngë, i bërë me lëkurë deleje të paqethur, që mbajnë zakonisht malësorët.

>**DELESH I; LËKURÇ•E JA.**

♦ Xhakëtë prej lëkure, prej doku etj. e mbushur me pambuk; pambukore. **Gozhup i trashë.**

Gozhup pune.

gozhúp i² m sh a at *ushq krahin G* Vezë të fërguara pa e prishur të verdhën. ???

GP ja *shkurt* i Grup Parlamentar.

GPM ja *vjet shkurt* i Gati për Punë dhe Mbrojtje.

GPU ja *hist shkurt* i **Gosudarstvennoye Politiceskoye Upravlenie** Policia e Fshtetë e Shtetit (të Bashkimit Sovjetik); Drejtoria Politike e Shtetit.

gqoné ja f sh e et A Qoshe; cep.

gr. shkurt i Gram.

gra të sh i GRUA JA.

grabçár i m sh ë ët Grabitës; grabitqar.

grabçím (i) e (e) mb krahin

♦ I gjallë; i shkathët; i hedhur.

♦ I ngutshëm.

grabéj e mb ant ilir I grabejve; që ka të bëjë me fisin e grabejve.

grabéj të m sh ant ilir Fis i vogël në viset pranë Liqenit të Shkodrës.

grabél•ë a f sh a at Grabujë; rashqel.

grabén i m gjeol Luginë e krijuar nga një thyerje e madhe e blloqeve në koren e tokës.

gráb•ë a¹ f sh a at Gorré; grykë e thellë; gropë.

gráb•ë a² f sh a at G E çarë, prerje a plagë e thellë.

grábës e mb bis Grabitës; rrëmbyes.

grábës i m sh - it bis Ai që grabit a rrëmben; grabitës; rrëmbyes.

grábës•e ja bis f e GRABËS I.

grabí a f sh - të G Grabitje; rrëmbim.

grabín•ë a f meteo krahin G Erë e ftohtë e perëndimit, nga perëndimi.

grábi•s kal ta tur >GRABIT^{1,2}.

grabít¹ kal a ur

♦ Marr me forcë (një gjë që i përket dikujt tjetër); plaçkit; rrëmbej (dikë me forcë). **Grabitnin** udhëtarët e pambrojtur.

♦ *fig* I heq (dikujt) me dhunë mundësinë a të drejtën për të gëzuar a për të pasur diçka; rrëmbej. **Ua grabitën lirinë.**

♦ *fig* Bëj për vete (dikë) duke përdorur lajka e mënyra të tjera tërheqëse; i rrëmbej a i fitoj (zembrën dikujt).

grabít² jokai G >GRABIT•Ë (me).

grabítas¹ ndajf Me rrëmbim të dhunshëm.

grabítas² ndajf Me nxitim; me ngut; me rrëmbim.

grabitçár e mb>GRABITQAR E.

grabitçëm ndajf G Me ngut; me rrëmbim; me nxitim.

grabít•em pës e GRABIT¹.

grabít•ë (me) jokai a ë G Ngutem; rrëmbehem; nxitoj.

grabitës e mb Grabitqar.

grabitës i m sh - it Ai që grabit diçka a dikë që i takon një tjetri; rrëmbyes; plaçkitës. **Grabitës** fëmijësh.[popullsia vendëse nuk i priti me armiqësi të ardhurit nga larg qysh prej fillimit, por vetëm pas shfaqjes së tyre si grabitës, zaptues të tokave, të bjeshkëve (ShS).]

grabitës•e ja f sh e et f e GRABITËS I.

grabítj•e a¹ f sh e et Marrje me forcë a dhunë; rrëmbim i dhunshëm.

grabítj•e a² f sh e et G Ngutje; rrëmbim; nxitim.

grabitqár e mb

♦ (*Kafshë*) që rrëmben kafshë të tjera për t'u ushqyer me to. **Shpend (peshk) grabitqar.**

♦ Grabitës; që bën grabitje, që grabit. **Ushtri grabitqare.**

♦ Grabitës; që synon a bëhet me qëllim për të grabitur e shfrytëzuar të tjerët. **Politikë (synime) grabitqare.**

♦ *fig*(*Qëndrim, vështrim*) lakmitar; që shpreh lakmi të madhe për të përvetësuar diçka, për të rrëmbyer a grabitur.

grabitqár i m sh ë ët

♦ *kryes sh* Kafshë që rrëmbejnë kafshë të tjera dhe ushqehen me to. **Grabitqarët e natës.**

♦ Grabitës; ai që grabit.

♦ *fig* Njeri lakmitar.

grabitqár•e ja f sh e et f e GRABITQAR I.

grabítur (i e)¹*mb* I rrëmbyer a plaçkitur me forcë a dhunë.

grabítun (i e)²*mb* G I nxituar; i ngutur; i rrëmbyeshëm.

grabllím i f G Përlarje; gllabërim.

grabll•óhet G *vetv veta III dhe pës e* **GRABLL•OJ.** >**GRABLL•UE (me u).**

grabll•ój kal G >**GRABLL•UE (me).**

grabll•úe (me) *kal óva úe* G Përlaj; gllabëroj.

grabll•úe (me u) óva (u) úe G *vetv dhe pës e* **GRABLL•UE (me).**

grabllúem (i) e (e) e (e) *mb* G I përlarë; i gllabëruar.

grabllúem it (të) *as* G >**GRABLLIM I.**

grabllúes e *mb* G Gllabërues.

grabllúes i m sh - it, a at G Ai që përlan a gllabëron.

grabllúes•e ja f sh e et G f e GRABLLUES I.

grabófç i m sh a at mit Gjarpër i madh dykrenësh.

*

Qaj me lot grabofçi Qaj me lot krokodili.

grabóll•ë a f sh a at krahin G Rrashqel; grabujë; krehër për të mbledhur barin a gjethet e thata.

grabovár e *mb* I Grabovës; që ka të bëjë me Grabovën, me vendësit a banorët e saj.

grabovár i m sh ë ët Vendës a banor i Grabovës.

grabovárçe ndajf

♦ Si bëhet në Grabovë; sipas mënyrës së grabovarëve.

♦ Në të folmen e grabovarëve.

grabovárç•e ja f gjuh E folme e vllahëve të Grabovës.

grabovár•e ja f sh e et f e GRABOVAR I.

grabujë si ndajf: **I bie grabujë** shuaj sherrin.

grabúj•ë a f sh a at Vegël me dhëmbë metalikë për të mbledhur barin a gjethet e thata; rashqel; krehër; dhëmbës. **Mbledh me grabujë.**

grabujít kal a ur Mbledh me grabujë (*gjethet e rëna, barin e kositur etj.*).

grabujít•et - (u) ur

I *vetv veta III* Mblidhet me grabujë.

II pës e GRABUJIT.

grabujítj•e a f sh e et Mbledhje me grabujë e gjetheve të rëna, e barit të kositur etj.

grabujítur (i e) *mb* (*Gjethet e rëna etj.* të mbledhura me grabujë.

grabújk•ë a f sh a at Grabujë e vogël.

grabúl•e ja f sh e et krahin >**GRABUJ•Ë A; RASHQEL I.**

grabúl•ë a f sh a at krahin >**GRABUJ•Ë A; RASHQEL I.**

grabullím i m Mbledhje me grabujë (me krehër, me rashqel) (*e barit të thatë etj.*)

grabull•ój kal óva úar Mbledh me grabujë, me krehër (*barin e thatë etj.*).

grabullór i m sh ë ët >**GRABUJ•Ë A.**

grac i m sh ë ët Govatë; koritë.

gracél e mb *G* (*Njeri*) i thartë; ters.

gracél i *m sh ë ët* *G* *Njeri* i thartë, ters.

gracél•e ja *f sh e et G f e* **GRACEL I.**

gracénës e mb *I* Gracenit; që ka të bëjë me Gracenin, me vendësit a banorët e tij.

gracénës i *m sh - it* Vendës a banor i Gracenit.

gracénës•e ja *f sh e et f e* **GRACEN I.**

grác•ë a *f sh a at G* Qëndismë me gjilpërë në fund të këmishës, te mëngët, jaka etj.; dantellë.

gráck•ë a *f sh a at*

♦ Mjet i ndërtuar në mënyra të ndryshme, që përdoret për të zënë kafshë të egra, zogj, minj etj.

>**KURTH I; ÇAR•K KU.**

♦ *fig* Dredhi e kurdisur pas shpine për ta vënë në një gjendje të rrezikshme a të vështirë dikë; kurth. **Se mos biesh në grackën e tyre!**

graç i *m sh ë ët*

♦ Copë poçeje e thyer.

♦ Poçe e natës për të bërë ujët.

gráç•ëm (i) *me (e) mb* >**GRATSH•ËM** (i) **ME** (e).

graçím i *m sh e et* Fundosje; shembje; humbje (*e dherave*).

gráck•ë a *f sh a at bot* (*Brassica capitata*) Lakër e bardhë.

graç•ó¹ *jokal óva úar*

♦ Fundosem në baltë. **Graçoi kali (qerrja).**

♦ *veta III* (*Dheu*) shembet; humbet; shket.

♦ *fig* Bie ngushtë; marr rrugë të keqe; bie në një gjendje të vështirë; bie në llum. **Graçoi djali.**

graç•ó² *kal dhe jokall G* >**GRAÇ•UE** (me).

graçúar (i) *e mb* (*Dhe*) i shembur; i shkarë.

graç•úe (me)¹ *óva úe G*

I kal E përdor me kujdes a nikoqirllëk (*diçka*).

II jokall

♦ Tregohem i shkathët.

♦ *veta III* Ka dobi; ka (është me) leverdi.

♦ Bie në peshë.

graç•úe (me)² *óva úe*

♦ *G* Ngutem; nxitoj.

♦ *K* Mbetem keq.

graçúem (i) *e (e) mb G* >**GRATSH•ËM** (i) **E** (e).

grád•e ja *f sh e et krahin G* Çerdhe zogjsh.

gradél•ë a *f sh a at* Grilë.

grád•ë a¹ *f sh a at dhe ë ët*

♦ *sh ë ët* Njësi e matjes së temperaturës, shtypjes atmosferike etj.; shenjë me vijë ose me shifër në një aparat a në një vegël që shërben për të matur temperaturën, shtypjen atmosferike etj.

>**SHKALL•Ë A. Dhjetë gradë nën zero.**

♦ *sh a at bis* Termometër.

♦ *sh ë ët* Njësi e matjes së dendësisë së nja lëngu ose të sasisë së alkoolit në të. **Sa gradë është kjo raki?**

♦ *gjeog* Njësi matjeje e barabartë me 1/360 pjesë të paralelit a të meridianit. **Gradë gjeografike. Gradë e gjerësisë veriore (jugore).**

♦ *sh a at usht* Secila prej shkallëve të hierarkisë ushtarake; emërtim i çdo shkalle dhe shenja dalluese e saj. **Shenjë e gradës. Ka gradë kapiteni.** [Antipatitë:/ Burrat me grada, gratë me shumë tule dhe miu (NGj).][Rrafshimi i gjuhës është pjesë integrale e fushatës për zhdukjen e fesë dhe të zakoneve tjera "prapanike" (Kanuni i Lekës), për zhdukjen e gradavet n'ushtri, dhe për zhdukjen e pronës private. (APp).] [Rrobe sundimtarësh të përgjakta/ Me nishane e grada veshin shpejt (IK).]

♦ *sh ë ët muz* Secili tingull në shkallën muzikore që shënohet me shifër nga nota e ulët deri në më të lartën. **Grada e parë (e dytë, e tretë...).**

♦ *sh a at* Emërtim që i jepet një punonjësi shkencor a mësimor ose një specialisti të lartë pasi ka plotësuar kërkesat e shkallës së parë a të dytë të kualifikimit pasuniversitar. **Grada shkencore «kandidat i shkencave» («doktor i shkencave»).**

♦ *sh ë ët mat* Tregues i fuqisë të së panjohurës në një ekuacion ose i ndryshores në një polinom. **Ekuacion i gradës së parë (së dytë).**

♦ Rend a hallkë në një sistem të shkallëzuar; shkallë; instancë. **Gjykim i gradës së parë (së dytë).**

♦ *fig* Shkallë, gjendje; cak. **Në gradën e fundit** në gjendje shumë të rëndë a shumë të keqe. **Në ç'gradë ka arritur puna? Gjer më një farë grade.**

gradë Celsius Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në zero gradë (0⁰) dhe zien në njëqind gradë (100⁰).

gradë Farenhait Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në tridhjetedy gradë (32⁰) dhe zien në dyqindedybëdhjetë gradë (212⁰).

gradë Kelvin Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në mbi dyqindeshatatëdhjetetë gradë (273.16⁰) dhe zien në mbi treqindeshatatëdhjetetë (373.16⁰).

gradë Reomyr Njësi matëse e temperaturës sipas së cilës uji ngrin në zero gradë (0⁰) dhe zien në njëqind gradë (80⁰).

grád•ë a^{2f} sh a at

♦ Çerdhe zogjsh nëpër drurë.

♦ Trinë e rumbullakët prej degësh, për të çelur mëndafsh.

gradiént i m sh ë ët fiz, ndërë etj. Pjerrësi; shkallë e pjerrësisë në lidhje me nivelin horizontal.

gradím i m sh e et

♦ Ngripte e dikujt në detyrë, post a gradë (ushtarake) më të lartë nga ç'e kishte.[**kúr është fjala për një bursë, një gradim, një ofiq, një titull nderi, kandidati fitues, në barazi kushtesh tjera, do të jetë ai që përdorë gjuhën mât mirë.** (APp).]

♦ Shkallë në të cilën është vënë një aparat, instrument, shënjestër etj. për të punuar sipas kërkesës.

♦ *tek* Vizim i shkallëzuar i instrumenteve matëse.

gradin•ë a f sh a at Kopsht; bahçe rreth shtëpisë.

gradís jokál G >GRADIS•Ë (me).

gradís•ë (me) jokál a ë G Zhdukem.

gradísht•ë a f sh a at arkeo

♦ Vendbanim; qytezë.

♦ Rrënoja të një vendbanimi a qyteze.

grad•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *usht* Marr një gradë më të lartë se ajo që kisha në hierarkinë ushtarake; hipi një gradë më lart.

♦ *bis* Marr një detyrë të re më të lartë nga ajo që kisha.

II pës e GRAD•OJ. [...**tamam kur u gradua gjeneral, të dezertonjë dhe të bëhet një nga kapedanët më të dëgjuar të bashibozukëve dhe një nga ustallarët më të shkëlqyer të luftës së parregullt të maleve?** (FN).]

grad•ój kal óva úar

♦ *usht* I jap (*një ushtaraku*) një gradë më të lartë nga ajo që kishte.

♦ *bis* E caktoj (*një nëpunës*) në një detyrë më të lartë nga ajo që kishte.

♦ Ve në një gradë a shkallë të caktuar (*aparatin, instrumentin, shënjestrën etj.*).

gradósh mb: **Rrush gradosh** rrush i zi kokërrmadh.

gradósh i m sh ë ët Rrush i zi kokërrmadh.

gradoshí a f sh - të >GRADOSH I.

graduál e mb libr (*Ndryshim etj.*) i bërë shkallë-shkallë, jo menjëherë; shkallëzor. **Në mënyrë graduale** gradualisht; shkallë-shkallë.

gradualisht ndajf libr Në mënyrë graduale; shkallë-shkallë; jo menjëherë. [**Ishin shuar fjalët e fjalorit, rregullat e gramatikës dhe të sintaksës gradualisht, sipas rrallimit ose zhdukjes së tyre dhe në fund ishin shuar shkronjat e alfabetit, rekëtimat e fundit e gjuhës së shkruar, pas së cilës vërtetohej vdekja e saj e plotë.** (IK).]

graduár (i e) mb Që ka marrë gradë më të lartë nga ç'e kishte në hierarkinë ushtarake, ose detyrë më të lartë nga ç'e kishte në vendin e punës.

graduát i m sh ë ët

♦ *libr* I diplomuar.

♦ *usht* Gradë që merr ai që kryen shkollë ushtarake.

gradués i m sh - it usht Ushtar i artilerisë, i përgatitur për gradimin e topit, mortajës, kundërajrorit etj.; ushtar që bën gradimin e djegores së predhës, minës etj.

gradh a f sh a at A Shpinë; kurriz.

grádh•ë a f sh a at >GRAD•Ë A.

Graeca fides, nulla fides /gréka fídes, nula fídes/ *shpr lt* Greku s'ka besë.

graf kal dhe jokall G >GRAF•Ë (me).

-graf fjalëform (emra nga emra): fotograf; leksikograf.

grafém•ë a f sh a at gjuh Simbol grafik i një a disa shkronjave që përfaqësojnë një tingull.

Grafema dhe fonema. [**Mirëpo për "ypsilon", edhe greqishtja edhe latinishtja mesjetare kanë po një grafemë, që është njësoj si karakter i vogël në të dyja gjuhët, siç e përdor edhe Buzuku.** (AKI).]

gráf•ë (me) a ë G >GRAH.

I kal

♦ Ngas (*kalin*).

♦ U jap (*këmbëve*).

II jokall Vrapoj; ngas këmbët.

gráfí a¹ f gjuh

♦ Tërësi e shenjave të shkrimit që përdoren në një a në disa gjuhë; tërësi e shkronjave të dorës e të shtypit që përdoren në një gjuhë; shkrim.

♦ Lidhje ndërmjet sistemit të shenjave të shkrimit dhe sistemit fonetik të një gjuhe.

gráfí a² f sh - të bis mjek Radiografi.

-grafi fjalëform (emra nga emra): fotografi; demografi; leksikografi.

-grafik fjalëform (mbiemra nga emra): fotografik; demografik.

grafík e¹ mb I grafikës; që ka të bëjë me grafinë, me shkrimin a shkronjat; i shkruajtur. [**vrojtime grafike për shkronjat e alfabetit në veprën e Gjon Buzukut (GjSh).**]

grafík e² mb

♦ *art* I grafikës në art; që ka të bëjë me grafikën. **Artet grafike.** [**Kemi dëshmi grafike për vulën e Gjon Kastriotit (JBr).**]

♦ *fig* I shprehur qartë, saktë e me hollësi. **Përshkrim grafik i skenës së krimit.**

grafík u m sh ë ët

♦ Paraqitje e të dhënave nëpërmjet tabelave ose diagrameve. **Grafiku i punës (temperaturës).**

♦ Plan i treguesve të sasisë së punës dhe kohës së nevojshme për ta kryer atë. **Grafik ditor (javor, mujor). Punoj sipas grafikut (me grafik).**

grafík•ë a¹f sh a at gjuh>GRAFI A.

grafík•ë a²f sh a at

♦ *art* Gjini e arteve figurative që i paraqet sendet, njerëzit etj. me anë vijash të holla e të trasha, pa përdorur ngjyra; vepër e punuar sipas kërkesave të kësaj gjinie. **Grafikë kompjuterike.**

♦ *përmb* Tërësi e veprave të punuara në këtë gjini.

grafíkísh¹ndajf dhe gjuh Në mënyrë grafike; me mjete grafike; me anë të shenjave grafike.

Tinguj të paraqitur grafíkísh.

grafíst i m sh ë ët art Ai që punon në gjininë e grafikës.

grafíst•e ja f sh e et f e GRAFIST I.

grafít i m min

♦ Mineral shumë i butë me ngjyrë hiri të errët në të zezë; lloj i karbonit të kristalizuar që përdoret për të bërë lapsa, bojëra, në elektroteknikë etj.

♦ Shufër e hollë, e përgatitur nga ky mineral, që vihet brenda lapsit.

gráfím•ë a f sh a at >GRAHM•Ë A.

grafo- fjalëform (emra dhe mbiemra): grafolog; grafologji; grafologjik; grafomani.

grafóm•ë a f sh a at Humnerë.

grafológ u m sh ë ët Specialist që gjykon për karakterin e dikujt duke u nisur nga shkrimi i dorës.

grafológ•e ia f sh e et f e GRAFOLOG U.

grafologjí a f libr Studim i shkrimit me dorë për të përcaktuar karakterin e dikujt.

grafologjik e mb libr I grafologjisë; që ka të bëjë me shkrimin e dorës.

grafomán i m sh ë ët libr Njeri me mani a dëshirë të papërmbajtur për të shkruar.

grafomán•e ia f sh e et f e GRAFOMAN I.

grafomaní a f libr Maní a dëshirë e papërmbajtur për të shkruar.

grafóm•ë a f sh a at Humnerë.

grafulá•s kal krahin G >GRAFULAT•Ë (me).

grafulát•ë (me) kal a ë krahin G Shkoq (*kallirin e grurit, elbit etj.*) duke e fërkuar me pëllëmbë.

grafulátun (i e) mb krahin G (*Kalli gruri, elbi etj.*) i shkoqur duke e fërkuar me pëllëmbë.

gráfull

♦ *mb* I grafulluar; i frytë.

♦ *ndajf* Me grafullim.

grafullím i m Ngritje dhe derdhje nga ena e lëngut kur valon. **Grafullimi i qumështit nga tenxherja.**

grafull•ó jokal óva úar

♦ *veta III* (*Qumështi etj.*) ngrihet dhe derdhet nga ena kur valon.

♦ *fig* Bërtas i nxehur; flas me zë të lartë e me inat; shfryj nga inati.

♦ *veta III* (*Lëngjet e stomakut*) më vijnë a më ngrihen deri në fyt.

gráfunit (të) as *G* Grahje; rendje me të shpejtë.

gragí•s kal ta tur >**GRAGIT**.

gragít jokai a ur (*Pata*) klith me fishkëllimë.

gragítj•e a f sh e et Klithmë fishkëlllyese e patave.

gráguj t sh i **GRAGU•LL LLI**.

grágu•ll lli m sh j jt *G* Kosh me ullinj të zgjedhur për vaj.

gragj•ój jokai G >**GRAGJ•UE (me)**.

gragj•úe (me) jokai óva úe G >**GRAC•OJ¹**.

♦ Zhytem a kridhem në baltë etj.

♦ *veta III* (*Trualli, dheu*) fundoset.

grah¹a ur

I kal

♦ Nxit (*kalin, qetë etj.*) duke e shpuar, duke i bërtitur etj. që të ecë më shpejt.

♦ Ngas shpejt (*biçikletën etj.*) [**S'ishte si motoçikleta, mësoje si ta grahje, pastaj paç veten në qafë, bëje gabim, thyeje kokën.** (IK)]

♦ Lëviz më shpejt (*duart a këmbët*) për të bërë një punë; shpejtoj (*një punë*); filloj të punoj shpejt; i jap. **Ua grah këmbëve** iki me vrap; ua mbath këmbëve.

♦ *bis* I vihem me vrull e me zell të madh; i vë gjoksin (*punës*).

II jokai

♦ Nisem menjëherë me vrap.

♦ *veta III* Vjen shpejt e me shumicë; vjen përnjëherë; vjen dallgë-dallgë a grupe-grupe; grumbullohet me shumicë; vërshton. **Ia grahu turma.**

grah² jokai a ur A

♦ Rënkoj.

♦ *veta III* (*Moti*) gjëmon.

grahaníc•ë a f sh a at G

♦ Ai që kreh leshin me gërhanë.

♦ *teks* Indi; fije indi.

♦ *krahin* Lesh i shkurtër që mbetet në fundin e gërhanës kur lënuhet.

gráh•e ja¹ f Vrapim i shkurtër.

gráh•e ja² f sh e et vjet G Armë zjarri me një grykë. >**TEK•E JA¹**.

gráh•enj kal a ur A I grah (*hajvanit të ecë më shpejt*); nxit.

gráh•et vetv i ur veta III Krakëllin.

gráh•ën na f sh na nat >**GËRHAN•Ë A; SHUT•ËR RA.**

gráhës i m

♦ Ai që u grah kafshëve.

♦ *bis* Ai që nget biçikletën, motoçikletën etj.

grahíshte t f sh krahin G Copëza hese të mbetura përdhe në haur.

gráhj•e a f

♦ Ngarje e kafshëve të punës.

♦ Vrap(im).

gráhm•e ja (e) f G >**GRAHJ•E A.**

gráhm•ë a¹ f sh a at

♦ Frymë e fundit para vdekjes; heqë; çast kur njeriu është duke vdekur. **Dha grahmën vdiq.**

[**Atje ishte fillimi i kaosit, përçartjes, gjersa vinte rënia e gjuhës në koma, që ishte edhe grahma e fundit e saj.** (IK)]

♦ Erë e keqe a e rëndë që të zë frymën; duhmë. **Grahma e hudhrës (e gojës, e djersës, e plehut).**

♦ Britmë, ulërimë. **Grahmë habie. Lëshoi një grahmë.**

gráhm•ë ^{a²} *f sh a at* A Rënkim.

gráhmëz a f sh a at *bis mjek* Sëmundje që të merr frymën menjëherë; damlla; pikë. **I ra (e zuri) grahmëza.**

grahním i m G Krehje e leshit a lirit me gërhanë.

grahn•ój kal G > GRAHN•UE (me).

grahn•úe (me) kal óva úe G Kreh; shkoj në krehër (*leshin, lirin*).

grahnúem (i) e (e) mb G (*Lesh, li*) i krehur; i shkuar në krehër.

grah•ój kal G > GRAH•UE (me).

grah•óhet vetv veta III G > GRAH•UE (me u).

grahór i m sh ë ët K Barishte.

grah•úe (me) kal óva úe G Zbut; butësoj.

grahúe (me u) vetv úe (u) úe veta III G Zbutet; butësohet.

grahúem (i) e (e) mb G I zbutur; i butësuar.

grahúemit (të) as G Zbutje; butësim.

grahúq e¹ mb I mysët; konveks.

grahúq e² mb G I lirshëm; i pashtërnguar; i patendosur.

grahúq i m sh e et K Gropë e vogël, e cekët.

gráhur (i e) mb I nxitur; i shtyrë (*që të shpejtojë*).

gráisur (i e) mb Ç Me krye poshtë.

gram i¹ m sh ë ët

♦ Njësi e matjes së peshës, e barabartë me peshën e një centimetri kub (1 cm³) ujë të pastër në temperaturën 4 shkallë Celsius (*shkurtimig*); gur i peshores që ka këtë peshë. **Një mijë gramë bëjnë një kilogram.**

♦ *fig* Diçka e paktë; sasi shumë e vogël; thërrime; çikëz. **Nuk mbeti asnjë gram. Nuk lëshoj asnjë gram** nuk bëj asnjë lëshim. **Pesë gramë mend ka** është fare i papjekur; është shumë mendjelehtë.

gram i² m sh e et dhe ra rat bot (*Cynodon dactylon; Triticum repens*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së graminaceve, me kërcell të nyjësuar e zvarritës, me gjethe të holla e të gjata, që rritet rëndom në ara e livadhe. [**s'po tham në leteratyrë shqype: se mâ kjo e shkreta hecë faqet per dhé, si grámi** (GjF).]

gram i³ m sh e et Brengë; pikëllim.

gram i⁴ m sh a at K Kapul plehu në arë.

gramafón i m sh a at Aparat për riprodhimin e muzikës a të tingujve nga disku. **Koka dhe gjilpëra e gramafonit. Vë një pllakë në gramafon.**

gramár i m sh ë ët Copë metali me pesha të ndryshme, që shërben për të peshuar diçka në peshore; gur peshe.

gramasí•s kal ta tur > GRAMASIT.

gramasít kal a ur Çapalit; gërryej me dhëmbë.

gramasítj•e a f sh e et Çapalitje; gërryerje me dhëmbë.

gramasítur (i e) mb I çapalitur; i gërryer me dhëmbë.

gramatí a f vjet Aftësi për të lexuar e shkruar.

gramatikalizím i m gjuh Kthim i një fjale me kuptim leksikor në njësi me funksion thjesht gramatikor.

gramatikaliz•óhet úa (u) úar *gjuh pavet dhe pës e* **GRAMATIKALIZ•OJ.**

gramatikaliz•ój kal óva úar *gjuh Kthej në funksion thjesht gramatikor (një fjalë me kuptim leksikor).*

gramatikalizúar (i e) *mb gjuh (Fjalë)* që i është ndërruar kuptimi leksikor në funksion thjesht gramatikor.

gramatikán i m sh ë ët Ai që merret me studime në fushën e gramatikës.

gramatikán•e ia f sh e et f e **GRAMATIKAN I.**

gramatik•ë a f

♦ Tërësi e rregullave të ndryshimit të trajtave të fjalëve në një gjuhë dhe të lidhjes së fjalëve në fjali. **Studioj (zotëroj, njoh) gramatikën e një gjuhe.** [...çka zbulon krahas një njohje të thellë të gramatikës sonë ... (FK).]

♦ Degë e gjuhësisë që studion rregullat e ndryshimit të trajtave të fjalëve, ndërtimin e togfjalëshave e të fjalive, dhe që përbëhet nga morfologjia e sintaksa. **Gramatikë shkencore (historike, krahasuese). Gramatikë normative (përshkruese).**

♦ *sh a at* Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **[Zakonisht gramatikat shqipe janë hartue në njënin ose tjetrin dialekt të shqipes, gegënisht ose toskënisht. (APp)]**

gramatikísht ndajf Nga pikëpamja e gramatikës; sipas rregullave të gramatikës; me mjetet e gramatikës; nga ana gramatikore.

gramatikór e mb I gramatikës; që ka të bëjë me gramatikën; që vështrohet e vlerësohet nga ana e gramatikës. **Rregulla (norma, struktura) gramatikore. Njësi (kategori, marrëdhënie, lidhje) gramatikore. Mjete gramatikore.** [ai u përpoq me kërkime skrupuloze me kristalizue në rregulla gramatikore palcin origjinal të shqipes (AN).]

gramatik•úa ói f sh ónj ónjtë Ç Sekretar zyre.

gramatológ u m sh ë ët Studiues i sistemeve grafike të shkrimit.

gramatológ•e ia f sh e et f e **GRAMATOLOG U.**

gramatologjí a m Studim i sistemeve grafike të shkrimit.

gramatologjík e mb I gramatologjisë; që ka të bëjë me gramatologjinë.

gramatóm i m kim, fiz Vlerë sasiore e një elementi e barabartë me peshën e tij atomike të shprehur në gramë.

gramatomík e mb kim, fiz I gramatomit; që ka të bëjë me gramatomin.

gramatúr•ë a f sh a at Peshë e matur ose e shënuar në gramë.

grámbuj t sh i **GRAMBU•LL LLI.**

grámbu•ll lli m sh j jt >**GRUMBU•LL LLI.**

gramcím i m G Ngacmim i lemnës.

gramcím•ë a f sh a at G Lemnë.

gramc•ój jokai G >**GRAMC•UE (me).**

gramc•úe (me) jokai óva úe G Më nget lemza; kam lemnë.

gramç ndajf dhe kallëzues K

♦ Unshëm.

♦ Pa ngrënë.

grám•ë a f sh a at vjet

♦ Shkollë; dije e fituar në shkollë. **Djalë me gramë. Mësoj gramë** mësoj shkrim e këndim.

♦ Shkronjë.

grám•ëll m sh lla llat G Kandërr; insekt.

gramíj t sh i **GRAMI•LL LLI.**

gramí•ll *lli f sh j jt* G Kërmill.

gramicidín•ë *a f sh a at farm* Antibiotik i prodhuar nga përpunimi i një lloji bakterie të dheut, i cili përdoret si antiseptik për infeksione të shkaktuara nga baktere grampozitive.

gramín *a f sh a at* A Greminë.

gramináce *t f sh bot* >GRAMORE T.

graminóre *t f sh bot* >GRAMORE T.

gramís•em *a (u) ur* A

I *vetv* Gremisem; bie në greminë.

II *pës e* GRAMIS•ËNJ.

gramís•ënj *kal a ur* A Gremis; hedh në greminë.

gramísur *(i e) mb* A I gremisur.

gramisht•ë *a f sh a at* Vend i mbuluar me gram.

grámje *mb f kopsht (Dardhë)* verore.

grámj•e *a f sh e et kopsht* Dardhëverore.

gramjón *i m fiz, kim* Peshë në gram e një joni, e barabartë me shumën e peshave atomike të atomeve që e përbëjnë jonin.

gramkalorí *a f sh - të fiz* Sasi e energjisë së nevojshme për të ngritur temperaturën e një grami ujë në 1⁰ C nën trysni prej 1 atm.

grammolekúl•ë *a f sh a at kim* Masë molekulare relative. >MOL•E JA.

gramofón *i m sh ë ët* >GRAMAFON I.

gramór *e mb bot (Bimë)* njëthelbore (njëkotiledone) barishtore me kërcell cilindrik me nyje, që bën lule si kalli a fshesë dhe përfshin misrin, grurin, orizin, kallamin etj.

gramóre *t em bot (Graminaceae)* Familje bimësh barishtore njëthelbore (njëkotiledone), me kërcell cilindrik me nyje, që bën lule si kalli a fshesë dhe përfshin misrin, grurin, orizin, kallamin etj.

grampozítív *e mb mjek (Baktere)* që japin rezultat pozitiv në provën e ngjyrosjes.

grams•ëj *jokal krahin G* >GRAMS•YE (me).

gramsén•ë *a f sh a at krahin G* Gogësimë.

grams•ónj *kal óva úar* A Përtyp.

gramsúar *(i e) mb* A I përtypur.

grams•ýe (me) *jokal éva ýe krahin G* Gogësimë.

gramshák *e mb* I Gramshit; që ka të bëjë me Gramshin, me vendësit a banorët e tij.

gramshák *u m sh ë ët* Banor a vendës i Gramshit.

gramshák•e *ja f sh e et f e* GRAMSHAK U.

gramshalésh *ndajf* Rrëmujshtëm; me shumë rrëmujshtë.

gramshalésh *kal a ur*

♦ Trazoj; ngatërroj.

♦ Trazoj; hutoj; i bëj lamsh e li (*njerëzit*).

♦ Përçaj; shtie në grindje.

gramshalésh•em *vetv a (u) ur*

♦ Trazohem; ngatërrohem.

♦ Hutohem; bëhem lëmsh e li.

♦ Zihem keqas, kapem me fjalë me (*dikë*).

gramshaléshur *(i e) mb*

♦ I trazuar; i ngatërruar.

♦ I trazuar; i hutuar; i bërë lëmsh e li.

♦ I përçarë.

gramth i *m sh e et bot* > **GRAM I.**

gramúj i *m bot* > **GRAMUJ•Ë A.**

grámuj t *sh i* **GRAMU•LL LLI.**

gramúj•ë a *f sh a at bot* (*Cyperus rotundus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, deri 1.5 m. e lartë, me gjethe të holla, deri 20 cm. të gjata, që dalin drejt e nga rrënjët qepore.

grámu•ll lli *m sh j jt* *G* Kandërr.

granát i *m sh e et min* Grup mineralesh kristalorë, të fortë, me ngjyrë të kuqe të errët e të tejdukshëm, që përdoren si gurë të çmuar si dhe për përgatitjen e letrës së zumparasë, gurëve mprehës etj.

granatahédhës i *m sh - it usht*

♦ Ushtar i armatosur me granatahedhëse.

♦ Armë për hedhjen e granatave.

granatahédhëse *mb usht* (*Armë*) për hedhjen e granatave.

granatahédhës•e ja *f sh e et usht* Armë zjarri për hedhjen e granatave në distancë të shkurtër.

granát•ë a *f sh a at*

♦ *usht* Predhë e mbushur me lëndë plasëse dhe e pajisur me siguresë, që përdor luftëtari, duke e hedhur zakonisht me dorë. **Granata kundërtanke.**

♦ *sport* Mjet si shishe, që atleti përpiqet ta hedhë sa më larg.

granatiér i *m sh ë ët usht* Ushtar i stërvitur për hedhjen e granatave.

grân•ë (me) *kal a ë G* > **NGRAN•Ë (me).**

grán•ë a (e) *m sh a at (të)* *G* Ngrënie.

graní a *f përmb G* Tërësi e grave të lagjes, fshatit etj. > **GRARI A.**

graníl i *m ndërt* Lëndë ndërtimi e përgatitur me gurë të vegjël të thyer, me çimento etj., me të cilën shtrohen dysheme, shkallë, oborre etj. **Granil i bardhë (kuq, zi). Pllakë granili.**

granísht *ndajf G* > **GRARISHT.**

graníshte *mb G* > **GRARISHTË.**

granít si *mb fig* Shumë i fortë; i paepshëm; i pamposhtur.

granít i *m sh e et min, gjeol* Shkëmb shumë i fortë, i përbërë nga kristale kuarci, mike etj.

*

I fortë si shkëmb graniti I patundur; që qëndron fort.

granitík e *mb min, gjeol* (*Formacion*) që përmban granit.

granulím i *m sh e et* Thërrmim.

granul•óhet *vetv úa (u) úar* Thërrmohet.

granul•ój *kal óva úar* Thërrmoj.

granulúar (i e) *mb* I thërrmuar.

granulúem (i) e (e) *mb G* > **GRANULUAR (i e).**

grap¹ *kal a ur krahin* Kap, shtrëngoje a tërheq me grep.

grap² *kal a ur krahin* Kafshoj pak; zë me dhëmbë.

grap e *mb G* I hollë; i hajthëm.

grapcéj t *G sh i* **GRAPC•YELL YELLI.**

grápç•ë a¹ *f sh a at*

♦ Copëz e vogël e hequr nga një send gjatë gdhendjes; gdhendël; ashkël e hollë.

♦ Gërvishtje e hollë; shenjë e thelluar në një send nga gdhendja.

grápç•ë a² *f sh a at K* Shteg në gardh etj.

grapcím i¹ *m sh e et G*

♦ *tek* Gdhendje.

♦ Figurë a fjalë e shkruar me gërvishtje në mur.

grapcím i² m sh e et G

♦ >GRAPC•Ë A¹.

♦ Kafshim i qenit.

grapc•óhet úa (u) úar G vetv dhe pës e GRAPC•OJ. >GRAPC•UE (me).

grapc•ój kal óva úar

♦ Gërvisht me gdhendël.

♦ Gdhend pak e nga pak (*drurin etj.*)

♦ Çapalit; kafshoj me pak me dhëmbë; dhëmbçoj (*diçka të fortë*). **Grapcoj gështenjat.**

grapc•úe (me) óva úe G

I kal

♦ Gri; brej; ha me dhëmbë; dhëmbçoj.

♦ >GRAPC•OJ.

II jokal(Qeni) kafshon; çapalit.

grapcúe (me u) óva (u) úe G

I vetv veta III Hahet; brehet me dhëmbë; çapalitet.

II pës e GRAPC•UE (me).

grapcúem (i) e (e) mb G I çapalitur; i kruajtur me dhëmbë.

gráp•ë a f sh a at it ushq Pije e bërë me lëng rrushi të distiluar.

grápës e mb Vjedhacak; grabitqar.

grápës i m sh - it Hajdut; grabitës.

grápës•e ja f e GRAPËS I.

graps kal >GRAPS•Ë (me)

graps i m sh a at bis G Rrëmbyes; ai që merr a rrëmben me forcë.

gráps•e ja f sh e et G f e GRAPS I.

gráps•ë (me) kal a ë G

♦ Kap a rrëmbej me forcë.

♦ Brej me dhëmbë; gri; ha me dhëmbë.

♦ Gërvisht; çarravit.

graps•ónj jokal óva úam A, vjet J Pickoj nga pak (*ushqimin*).

grápsh•ëm (i) me (e) mb Makut; lakmitar; zhvatës.

grápur (i e) mb

♦ I kapur, i shtrënguar me grep.

♦ I çapalitur me dhëmbë.

grarí a f përmb Tërësi e grave të shtëpisë, lagjes, fshatit etj.

grarísht ndajf Sipas mënyrës së grave; siç e kanë zakon gratë; si gratë. **Këndojnë**

(kërcejnë) **grarísht. U veshën grarísht.**

graríshte mb (Veshje etj.) për gra; (*fjalë, shprehje*) që përdoret nga gratë; (*punë*) që u takon grave; që bëhet nga gratë.

grasatím i m sh e et >GRASIM I.

grasat•óhet úa (u) úar vetv e GRASAT•OJ.

grasat•ój kal óva úar >GRAS•OJ.

grasatór i m tek Pistoletë grasimi.

grasatúar (i e) mb >GRASUAR (i e).

grasím i¹ m sh e et tek Lyerje me graso. **Grasim me pompë. Pompë grasimi.**

grasím i² m Përkore; qokë në të ngrënë e të pirë.

grás•o ja f sh - t tek Lëndë veshtullore dhe e lyrshme që përdoret për të lyer makinat, mekanizmat ose pjesët e tyre, në mënyrë që të punojnë më mirë dhe të ruhen nga ndryshku, lagështia etj.

gras•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e GRAS•OJ¹.*

gras•ój¹ kal óva úar *tek Lyej me graso (boshtin, kushinetën etj.).*

gras•ój² jokai óva úar Tregohem i përkorë; kam qokë në të ngrënë e të pirë.

grast a f sh a at A Vazo me lule.

gráste krahin G

♦ I pashëndetshëm.

♦ I paafte; që s'ia thotë për punë.

grasúar (i e) mb I grasatuar; i lubrifikuar; i vajosur.

grashín•ë a f sh a at

♦ *bot (Vicia sativa)* Bimë barishtore zvarritëse e kacavarëse me kërcell të degëzuar, me gjethe çift e lule ngjyrëmanushaqe ose të verdha, që lidh bishtaja me fara të zeza dhe që dëmton drithërat e sidomos grurin, por është ushqim i mirë për bagëtinë. **Grashina leshatake (lulemadhe, gjethehollë).**

♦ Kokërr e bishtajave të kësaj bime. **Pastroj grurin nga grashina.**

♦ Bëzhdile; barishte; barëra.

grasht i m sh e et >GRAZHD I.

grat pandr krahin G: N'grat me pakicë. **A me n'grat** është me pakicë; është në të mbaruar.

grat i¹ m bis Dobi; përfitim; duk. **Punë me (pa) grat. Nxjerr grat. (Nuk) ka grat. I ka grat** puna dikujt i ka duk puna.

grat i² m vjet Qejf. **E kishte me grat** e kishte me të qeshur, me shaka.

grat i³ m G: Me (n')grat me pakicë; mezi gjendet.

gratçór e mb (Tokë) pjellore; e trashë.

gratç•úe (me) jokai ói úe G Ka (bën) grat; është i gratshëm.

grát•ë a f sh a at

♦ Rrethim me gardh.

♦ Derë e vathës.

♦ Vathë e lëvizshme.

**

gratë e parzmit Kafaz i krahavorit.

grátis ndajf Falas.

grátsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që ka grat, që ka duk; që mjafton për shumë veta a për mjaft kohë; i bollshëm. **Grurë (oriz) i gratshëm. Prodhim i gratshëm.**

♦ Pjellor. **Tokë e gratshme.**

♦ *fig* I dobishëm; i frytshëm, frytdhënës. **Punë e gratshme.**

gratsh•úer óre mb G>GRATSH•ËM (i) ME (e).

gratúes e mb >GRATSH•ËM (i) ME (e).

grath kal krahin G >GRATH•Ë (me).

grath¹ i m sh ë ët

♦ Dhëmb i thyer ose dhëmb i mprehtë a me majë, që të pengon në gojë. **Ia shpon gjuhën**

grathi. Ka një grath.

♦ Dhëmbëz. **Grathët e sharrës.**

♦ Kashtë e lirit.

♦ Fije kashte ose qime e shkurtër dhe e fortë që shpon si gjemb. **U shpova te një grath.**

♦ Qime e ashpër; kreshtë e derrit etj. **Grathët e derrit.**

grath² i m sh ë ët Faqe e ashpër e mokrës (gurit të mullirit).

grath³ i m sh ë ët K Rrënjë ajrore të misrit.

grathatél i m bot >GRATHAT•Ë A.

grathát•ë a f sh a at bot (*Erica carnea*) Shkurre e vogël me degë të holla e të dendura, me gjethe si hala dhe lule ngjyrë trëndafili, që shërbejnë si kullotë e mirë për bletët.

grathát•ël la f sh la lat bot >GRATHAT•Ë A.

grathç e mb >GRATHTË (i e).

gráth•em vetv dhe pës e GRATH•Ë (me u).

gráth•ë (me) kal a ë krahin G Shpoj a gërvisht me grath. >**GËRRIC; GËRVISHT.**

gráth•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Shpohem a gërvishtem me grath.

II pës e GRATH Ë (me).

gráthë-gráthë mb Dhëmbë-dhëmbë; dhëmbëza-dhëmbëza.

gráth•ël la f sh la lat bot vjet >GJEMBAÇ, GJEMB GOMARI.

gráthët (i e) mb I fortë e me majë si gjemb; i ashpër. **Lesh i grathët. Qime të grathëta. Flokë të grathët.**

grathím i m Pastrim i lirit nga grathi; veçim i kashtës së lirit.

grath•ój kal óva úar Pastroj lirin nga grathi; veçoj kashtën e lirit.

grathór•e ja f sh e et fet Zhgun i ashpër; brez i trashë e me nyje që mbajnë murgjit dhe shërbyesit e kishës gjatë pendesës.

grathsh i m sh e et vjet Këmishë e pendestarit.

grathtél i m sh a at bot (*Erica carnea*) Shkurre me degë të holla në ngjyrë gështenje të hapur, me gjethe si hala e me bisht të shkurtër, me lule në ngjyrë trëndafili të grumbulluara në vile, që bën fryte të vogla e të gjata; rritet më shumë në pyjet me pishë të zezë dhe përdoret për të bërë fshesa. >**KRAHNJERR I.**

grathúar (i e) mb (Li) i pastruar nga grathi.

gráthun (i e) mb G I shpuar a i gërvishtur me grath.

gráthun it (të) as G >GRATHJ•E A.

gravalát•em vetv K >GRAVALAT•Ë (me u).

gravalát•ë (me u) vetv a (u) ë K (*Kafsha*) Rrokulliset në pluhur a baltë.

gravalátj•e a f sh e et K Rrokullisje e kafshëve në pluhur a baltë.

gravalátun (i e) mb K (*Kafshë*) e pluhurosur ose e lyer me baltë.

graváll i m sh e et Ç Sfurk me gjashtë dhëmbë.

gravát•ë a f sh a at >KRAVAT•Ë A; KOLLARE•JA.

grave /gráve/ muz it

Indajf Ngadalë e rëndë.

II mb I ngadalshëm e i rëndë.

gravedén i m sh e et bot, kopsht (*Apium graveolens dulce*) Bimë barishtore dyvjeçare, e ngjashme me majdanozin, por me gjethe më të mëdha dhe kërcell plot lëng, që përdoret për sallatë ose si erëz në gjellë. >**SELINO JA.**

gravénk•ë a f sh a at orn K Korb.

gráv•ë a f sh a at

♦ Llagëm.

♦ Strofull nën dhe.

♦ Ç Shpellë e madhe.

gráv•ë a¹ f sh a at Llagëm i kafshës së egër.

gráv•ë a² f sh a at Ç Shpellë.

gravimét•ër ri m sh ra rat fiz Instrument për matjen e ndryshimeve në fushën e rëndesës në vende të ndryshme.

gravimetrí a m fiz Matje e forcës së tërheqjes.

gravimetrík e mb fiz I gravimetrisë; që ka të bëjë me gravimetrinë.

gravitació n i m fiz Dukuri natyrorë e tërheqjes së trupave masivë.

gravité t i m fiz Forcë natyrorë e tërheqjes e ushtruar nga një trup qiellor ndaj sendeve pranë tij, që tenton t'i tërheqë ato drejt qendrës së vet. >**RËNDES•Ë A.**

gravtí a f sh - të A Pre; kafshë a shpend i zënë pre.

gravúr•ë a f sh a at art

♦ Gdhendje e pllakave, blloqeve apo e sipërfaqeve të tjera me daltë a me lëndë kimike gërruese për riprodhimin e një veprë grafike etj. **Gravurë në gur (dru, metal).**

♦ Vizatim a mbishkrim i gdhendur në sipërfaqen e një sendi të tillë, si edhe riprodhimi i tij në letër.

♦ *përmb* Tërësi e veprave të këtij lloji.

graxét a f sh a at muz A Këngë humoristike me dy grupe korale.

graxhó i m sh - të J Gozhdë.

grazioso /graciózo/ muz it

I ndajf Me hijeshi.

II mb I hijshëm.

grazhd kal a ur Ç U shtie hesë (*bagëtime*) në grazhd.

grazhd i m sh e et

♦ Ndarje e stallës ose vend i rrethuar ku u hidhet bari a kashta kuajve, mushkave dhe gjedhit.

>**STALL•Ë A.**

♦ Ushqim (kashtë, bar, gjethe etj.), që u hidhet bagëtime në stallë.

♦ *krahin* Gardh i fortë buzë lumi, përroi etj., për të mbrojtur tokën nga gërryerja. >**PEND•Ë A.**

♦ *keq* Mjedis i papastër, ku ushqehet e brumoset dikush për qëllime jo të mira.

♦ *bis* Burim i të ardhurave. **Iu pre grazhdi.**

*

Është për t'u lidhur në grazhd është i trashë nga mendja, është hajvan; duhet trajtuar si kafshë, sepse kështu sillet e vepron.

Ha në dy grazhde Përfitoj nga të dy krahët, nga i miri dhe i ligu.

grazhdár si mb (Kalë, lopë etj.) që mbahet e rritet me kujdes në grazhd.

grazhdár i m sh ë ët

♦ Ai që kujdeset për ushqimin e bagëtime në stallë dhe për mirëmbajtjen e grazhdit; stallier.

♦ Kalë shale.

grazhdár•e ja f sh e et >**GAZHDAR•E JA.**

grazhdím i m Shtënie e ushqimit dhe kujdes për bagëtinë e trashë në stallë.

grazhdína t f sh krahin G Mbeturina të hesës së grazhdit.

grazhd•óhem óva (u) úar

I vetv *keq* Ha mirë; ha sa ngopem.

II pës e **GRAZHD•OJ.**

grazhd•ój kal óva úar I shtie hesë në grazhd (*bagëtisë së trashë*); i bëj shërbim stallor (*gjedhit*).

grazhdór•e ja f sh e et Hambar i drithit.

grazhdúar (i e) mb (*Bagëti e trashë*) e mbajtur në grazhd.

gre ndajf krahin G Zbrazët; bosh.

grebásh i m sh ë ët Grabujë; krehër; rashqel.

grebís kal krahin >GREB•OJ.

greb•ój kal óva úar Mbledh me grabujë (*gjethet e thata etj.*).

grebúar (i e) mb (*Gjethe të thata etj.*) të mbledhura me grabujë.

grebúsh i m sh ë ët Zgërbonjë lisi.

grec i¹ m sh a at G

♦ Halë pishe.

♦ Dhëmb i sfurkut.

grec i² m sh ë ët

♦ Vile rrushi e pabërë. >GRES•Ë A.

♦ Tufçë me qershi.

grec i³ m sh a at G Thelb arre. >GRREÇ I².

gréca t f sh G Turizë që nuk e lë viçin etj. të pijë tek e ëma.

gre cár e t f sh bot Halorë.

gre c•óhet G vetv veta III dhe pës e GREC•OJ. >GREC•UE (me u).

gre c•ój kal G >GREC•UE (me).

gre c•úe (me) óva úe G

I kal Qëndis me gjilpërë (*buzën e rrobës*).

II jokal Bëj qëndisje me gjilpërë.

gre c•úe (me u) óva (u) úe G vetv dhe pës e GREC•UE (me).

gre cú emit (të) as G Qëndisje me gjilpërë.

gré cëz a f sh a at Çengel; grremç.

gre ds ndajf dhe kallëzues krahin G Gati për t'u mundur, ndeshur a kacafytur.

gre dh i m sh a at G

♦ Zgërbonjë lisi.

♦ Llagëm i kafshës së egër.

gré dh•ë a f sh a at G Shpellë.

gré dhj•e a f sh e et inv G >GAFORR•E JA.

gre f kal krahin G >GREF•Ë (me).

gré fçe t f sh teks krahin G Dantellë; punë me grep.

gré f•ë (me) kal a ë krahin G Ngreh; tërheq; tendos.

gre fs a sh a at krahin G Dru që mban shulin e parë të avlëmendit për të mos u zhdredhur filli.

gre fsh i m sh e et >GREFSH•Ë A.

gré fsh•ë a f sh a at

♦ Lafshë.

♦ Kreshtë.

gregorián e mb muz (Këngë) monodike, pa strukturë ritmike të lirë, që këndohet pa shoqërim me vegla, e liturgjisë mesjetare të kishës latine.

gré gj•e ja f sh e et Grigjë; tufë bagëtie.

gre h kal krahin G >GREH•Ë (me).

gre h i m G Lojë tresh (me tre gurë).

gre há•s kal krahin G >GREHAT. >GREHAT•Ë (me).

gre hát kal krahin G >GREHAT•Ë (me).

grehát•ë (me) *kal a ë krahin G* Ndreq me krehër; kreh (*anët e mullarit të sanës*).

grehátj•e a f krahin G Ndreqje me krehër e anëve të mullarit të sanës.

grehátun (i) *mb m krahin G (Mullar sane)* me anët të ndrequra me krehër.

gréh•ë (me) *kal a ë krahin G* Ngreh; ngre.

grehór i m sh ë ët Bimë barishtore që dëmton grurin.

gréhu j t sh i GREHU•LL LLI.

grehulán e mb G (Njeri) shtatlartë e i hijshëm.

grehulán i m sh a at G Njeri shtatlartë e i hijshëm.

grehulán•e ia f sh e et G f e GREHULAN I.

gréhu•ll lli m sh j jt Pyll i dendur me kaçuba e ferra; shkorret.

grehullím i m sh a at G Zhgërryerje e pulave për të kërkuar ushqim.

grehull•ón jokall G >GREHULL•UE (me).

grehull•úe (me) *jokal ói úe veta III G (Pula)* Zhgërryen për të kërkuar ushqim.

grehullúem (i) e (e) mb G (Vend) i zhgërryer nga pulat që kërkojnë ushqim.

gréhun (i e) mb krahin G I ngrehur; i ngritur.

Gréja t f sh mit gr Tri motra që kishin një sy për të tria dhe ia kalonin sa njëres, tjetres.

gréjder i m sh - ët ndërt Makinë niveluese e dherave.

gréjfer i m sh - ët kin Dhëmb i mekanizmit që hyn në vrimat anësore të filmit për ta tërhequr.

gréjpfut i m sh e et kopsht (Citrus paradisi) Pemë e agrumeve, me fryt të madh të rumbullakët, me lëkurë të verdhë dhe tul plot lëng të shijshëm, paksa të athët.

grejz i m sh - it ent krahin G Grezë; greth.

grek e mb I Greqisë; që ka të bëjë me Greqinë, me banorët a vendësit e saj; që është karakteristike për grekët, gjuhën dhe kulturën e tyre. **Hundë greke** hundë e drejtë, pa samar.

Për kalendat greke kurrë. **Kisha Greke** Kisha Ortodokse Lindore e ritit bizantin; kisha kombëtare e Greqisë.

grek u¹ m sh ë ët

♦ Banor a vendës i Greqisë. **Grekët e lashtë.**

♦ *keq* Njeri i pabesë, dinak. [**Ju e dini se përpara Trojës ahëre,/ kali i drunjtë, dhurata e grekëve u shfaq (IK).**]

♦ *keq* Jo shqiptar.

grek u² m G Lojë nëntësh.

grekalíq i m sh ë ët keq Llafazan i keq.

grekalíq•e ja f sh e et f e GREKALIQ I.

grekanák e mb I Grekanit; karakteristik për Grekanin, për banorët a vendësit e tij.

grekanák u m Banor a vendës i Grekanit.

grekanák•e ja f e GREKANAK U.

grék•e ja f sh e et f e GREK U.

grekërí a f

♦ *përmb* Tërësi e grekëve.

♦ *sh - të* Punë të ulëta, të poshtra; hile.

grekí a f sh a at K

♦ Pulë e kuqe.

♦ *fíg* Vajzë e bukur.

grekínj•ë a f sh a at >GREQINJ•Ë A.

grekní a f përmb Grekë.

greko- fjalëform: grekofil; grekofon etj.

grekofíl e mb (*Qëndrim*) admirues për Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofíl i m sh ë ët Ai që admiron Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofíl•e ja f sh e et f e GREKOFIL I.

grekofílí a f Adhurim i Greqisë, kulturës dhe gjuhës greke dhe grekëve.

grekofób e mb mb (*Qëndrim*) që shpreh urrejtje ndaj Greqisë, kulturës dhe gjuhës greke dhe grekëve.

grekofób i m sh ë ët Ai që urren Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofób•e ia f e GREKOFOB I.

grekofóbí a f Urrëjtje për Greqinë, kulturën dhe gjuhën greke dhe grekët.

grekofón e mb (*Ai*) që flet greqishten; greqishtfolës.

grekofón i m sh ë ët Ai që flet greqishten; greqishtfolës.

grekójk•ë a f sh a at >GREQINJ•Ë A.

grekolatín e mb (*Qytetërim*) grek e latin.

greko•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Që a përpiqet për krijimin e një Greqie të madhe, duke i zgjeruar kufijtë e saj me toka të banuara nga kombësi jo greke; që a përkrah një ide e synim të tillë. **Shovinizmi grekomadh.**

greko•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Ai që ka pikëpamje grekomadhe.

greko•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GREKO•MADH MADHI.

grekomán e mb I grekomanëve; që ka të bëjë me mbështetësit e shovinizmit grek.

grekomán i m sh ë ët Shovinist grek; përkrahës i politikës shoviniste greke.

grekoromák e mb ant (*Qytetërim*) grek dhe romak. [**Kthimi i vëmendjes tek "djepi i dijes dhe i artit", tek qytetërimi antik greko-romak, tek burimi i pacënuar i vlerave të vërteta kulturore** (ShS)].

grekopersián e mb ant (*Luftëra*) midis grekëve dhe persianëve.

grekós kal a ur bis Greqizoj; helenizoj.

grekósj•e a f bis Greqizim; helenizim.

grekósur (i e) mb bis I greqizuar; i helenizuar.

grekotúrk e mb (*Luftë*) midis grekëve dhe turqve.

grél•ë a f sh a at Gurishtë. **Grelë gurësh** gurore.

gréll•ë a f sh a at Pellg i thellë buzë lumit.

grellisht•e ja f sh e et >GRELLISHT•Ë A.

grellisht•ë a f sh a at krahin G

♦ Stom a breg rëre.

♦ Breg me zall; zallishte.

♦ Tokë e varfër.

grembér e mb I shtrembër; shtrembaluq.

gremc i m sh a at ent G Grerëz; grenzë.

gremç i m sh a at >GRREMÇ I.

grém•ë a f sh a at >GREMIN•Ë A.

gremí a f sh - të Greminë.

gremín•ë a f sh a at

♦ Vend, gropë, përrua etj. i thellë, me anë të thepisura, zakonisht në mal, në mes shkëmbinjve etj.; humnerë, hon. **Në fund të greminës. Ra në greminë.**

♦ *fig* Shkatërrim i plotë; humbje, zhdukje. **Shkoi në greminë. Ecën drejt greminës.**

♦ *fig* Hendek i thellë që ndan forcat a grupet e ndryshme shoqërore; dallim i madh. **I ndan një greminë.**

*

Bie në greminë Pësoj një humbje a fatkeqësi të madhe.

E hedh në greminë dikë Ia shkatërroj jetën; e çoj në gjendje shumë të keqe.

Jam në buzë të greminës (të humnerës) Jam në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

greminór e mb libr

♦ I greminës; si greminë.

♦ *fig* Rrënues; shkatërrimtar.

gremís kal a ur

♦ E rrëzoj (*dikë*) përdhe, duke e penguar gjatë ecjes; rrëzoj nga një vend i lartë; shtyj me forcë dhe e rrëzoj në një përrua, gropë etj.; e hedh a e lëshoj poshtë. **E gremisi nga shkallët (nga shkëmbi).**

♦ *bis*. Shemb; shkatërroj plotësisht. **E gremisi shtëpinë tërmeti.**

♦ *bis* Përzë, dëboj. **E gremis nga shtëpia.**

gremís•em a (u) ur

I vetv

♦ Rrëzohem nga një vend i lartë; bie përdhe gjatë ecjes, pasi pengohem në diçka; bie poshtë në një përrua, gropë etj. **Kujdes se mos gremisesh.**

♦ *bis* Iki a largohem pa dëshirën time nga një vend a nga një punë; shporrem. **Gremisu që këtej!**

II pës e GREMIS.

gremísj•e a f sh e et Rrëzim nga një vend i lartë; pengim dhe rënie.

gremísur (i e) mb I rrënuar; i shkatërruar.

♦ I hedhur a rrëzuar në greminë.

♦ I shembur.

gremócës i m sh a at Grep për të varur rrobat.

gren i m sh ë ët Vezë e fluturës së krimbit të mëndafshit.

grénd•ë a f sh a at Gur i madh; qopal.

grénx•ë a f ent krahin G >GRERËZ A.

Grenád•ë a f gjeog Shtet në ishullin me këtë emër, në pjesën juglindore të Detit të Karaibeve.

grénaz i m sh - it ent G >GRERËZ A.

grénx•ë a f sh a at ent G >GRERËZ A.

grénz•ë a f sh a at G

♦ *ent* >GRERËZ A.

♦ *fig* Vajzë shumë e lëvizshme; vajzë e bezdisur, ngacmuese.

grep kal a ur keq

♦ Vjedh gjëra të vogla; picas.

♦ Zhvat.

♦ Marr me marifet.

grep si mb

♦ (*Vegël*) shumë e mprehtë; me majë shumë të hollë.

♦ *bis* (*Njeri*) shumë i zgjuar; marifetçi.

♦ I dobësuar së tepërmi. **Bëhem grep.**

grep i m sh a at

- ♦ Copë e vogël teli të fortë, me majë të mprehtë si shigjetë e të kthyer si grremç, që lidhet në fund të një spangoje a filli tjetër të hollë dhe përdoret si mjet për të zënë peshk. **Grep çeliku. Grep me një majë (me dy maja). I përkulur si grep. Peshkoj me grep.**
- ♦ Shtizë e hollë metali, me majë pak të kthyer, që përdoret për të thurur triko, çorape, dantella etj. **Grep i madh (i vogël). Punon me grep. E punon grepin** di të punojë me grep. **Dantellë e punuar me grep.**
- ♦ Kunj prej metali ose druri, me majë të kthyer, që shërben për të varur a për të kapur diçka; çengel; kanxhë. **Grepi i kandarit. Grepi i mishit. Var në grep.**
- ♦ *bis det* Çengeli i anijes. **Lëshoi grepin.**
- ♦ Sfurk plehu.
- ♦ *arb* Pirun. **Ha me grep.**
- ♦ Karficë flokësh..
- ♦ Reze për të mbyllur derën, dollapin etj.
- ♦ Filiz i ri që del mbi tokë nga rrënja a nga fara e një bime. **Nxjerr grepa misri.**
- ♦ *ent krahin* Zhuzhingë.
- ♦ *keq* Ai që vjedh sende te vogla; vjedhës xhepush; ai që përpiqet të zhvatë sa me shumë nga të tjerët me mënyra mashtruese. **Është grep i madh.**
- ♦ *keq* Njeri dorështërënguar; koprrac. **S'nxjerr gjë nga grepi.**
- ♦ *keq* Njeri që të ngjitet pas e s'të ndahet, të bëhet ferrë. **Iu bë grep.**

*

Bëhem (si) grep Dobësohem shumë; bie shumë nga shëndeti.

Bie në grep Mashtrohem a gënjehem prej dikujt, bie në kurth.

E hedh grepin diku Ia vë syrin diçkaje dhe përpiqem të nxjerr përfitime.

Është grep*arb keq* Është hamës i madh.

Ia hedh grepin dikujt Ia vë syrin dikujt dhe përpiqem ta shtie në dorë.

Ia nxjerr me grep (me grepa) fjalën (përgjigjen) Ia nxjerr dikujt me shumë vështirësi fjalën ose atë që ai di, ngaqë ky nuk dëshiron ta thotë ose ngaqë nuk e di mirë; ia nxjerr me zor; ia nxjerr me darë.

Jam (rri) në (ndër) grepa Kam një hall të madh që më mundon vazhdimisht e që nuk më lë të rri i qetë; s'rri dot i qetë; rri si mbi gjemba.

Nuk më kap grepi Është jashtë mundësive a forcave të mia, nuk kam mundësi të bëj (*një punë, një detyrë etj.*).

**

grep bari Kërrabë që përdoret për të nxjerrë bar nga mullari.

grépa t f sh

♦ Turizë e viçit, qengjit etj. që nuk e lë të pijë tek e ëma.

♦ Qafore me thumba metalikë e qenit të bariut.

grepacájkë mb f K (Grua a vajzë) grindavece.

grepacájkë a f sh a at K Grua a vajzë grindavece.

grepacák e mb (Vërejtje) e hidhur; që të djeg.

grepacán i m sh a at K Njeri grindavec.

grepacán•e ia f sh e et K f e **GREPACAN I.**

grepacím i¹ m sh e et G Grindje me fjalë.

grepacím i² m K Uri.

grepac•óhem¹ vetv G > GREPAC•UE (me u)¹.

grepac•óhem² vetv K > GREPAC•UE (me u)².

grecac•úe (m u)¹ *vetv G* Grindem me fjalë.

grecac•úe (m u)² *vetv K* Kam uri.

grecacúem (i) e (e)¹ *mb G (Njeri)* i grindur; grindavec.

grecacúem (i) e (e)² *mb K* I uritur; i unshëm.

grecacúem it (të)¹ *as G* >**GREPACIM I**¹.

grecacúem it (të)² *as K* >**GREPACIM I**².

grepák e *mb I* përkulur si grep; në trajtë grepi.

grépaz *ndajf* Me grindje; si grindavec.

grecújë *mb krahin G*

♦ (*Bagëti*) e dobët; kockë e lëkurë.

♦ Që mezi qëndron në këmbë.

grecúj•ë a f krahin G Bagëti e dobët, e bërë kockë e lëkurë.

grépç e *mb I* përkulur si grep; në trajtë grepi.

grepç i¹ *m sh a atent krahin* Akrep.

grepç i² *m sh a atkrahin G* Dru i gjatë me disa maja që përdoret për të bartur sanë etj.

grep•ój¹ *kal óva úar*

♦ Zë me grep (*peshkun*).

♦ Çaj dhe shtrydh (*vendin e pickuar nga gjarpri*).

♦ Nxjerr me grep.

grep•ój² *kal G* >**GREP•UE**^{1,2} (**me**).

grepór e *f I* përkulur si grep; në trajtë grepi.

greps i *m sh a at inv G* >**AKREP I**.

grepsh i *m krahin G* Furkë ku vihet lesi për t'u tjerë.

gréptë (i e) *mb I* kthyer si grep; në trajtë grepi.

grepth i *m sh a at*

♦ Grep i vogël.

♦ Kapëse me grep.

grepthík•ë a f sh a at Thikë me majë të kthyer si grep për të prerë fijet e tezgjahut.

grep•úe¹ (**me**) *kal óva úe G*

♦ E kthej, e bëj si grep.

♦ Kruaj me kunj (*dhëmbët*).

grep•úe² (**me**) *kal óva úe G* Ia nxjerr me grep (*diçka dikujt*); ia blej mendjen (*dikujt*).

grepúem (i) e (e) *mb G I* greptë.

grepúemit (të) *as G* Kruajtje (*e dhëmbëve etj.*).

Greqí a f gjeog Republikë në pjesën jugore të gadishullit të Ballkanit.

greqínj•ë a f sh a at *vjet* Grua a vajzë greke.

greqíst i *m sh ë ët* Studiues i huaj i qytetërimit grek.

greqíst•e ja f e **GREQIST I**.

greqísht *ndajf* Në gjuhën greke. [Mbiemëni "*Kastriot*", **greqisht, d. m. th. në gjuhë kulturore t'atëhershme të krahit të Vlonës, tjetër s'diftote, por kapidani i njij "*kastr*", osë kështjelli, si ishte Kanina.** (ZV)]

greqísht•e ja f e *vetmja* përfaqësuese e degës helenike të gjuhëve indoevropiane; gjuhë që flitet nga grekët.

greqishte bizantine Greqishte mesjetare e përdorur si gjuhë zyrtare e Perandorisë Bizantine, që nga fundi i antikitetit (shek. V-VI) deri në fund të mesjetës (rreth shek. XIV), që përkon me rënien e Kostandinopojës.

greqishte demotike Greqishte e njohur si e tillë që nga viti 1818, si gjuhë që doli nga greqishtja e vjetër, në kundërshti me greqishten zyrtare artificiale.

greqishte e re Dialekte e të folme të greqishtes nga shek. XIV deri sot. [**greqishtja e re të gjendet përballë gjuhës së Homerit thuajse si kundrejt një gjuhe të huaj.** (ShS)]

greqishte e lashtë Greqishte e përdorur nga shek. IX p.e.r. deri rreth shek. IX të e.r.

greqishte e vjetër Greqishte e përdorur nga viti 400 deri 1500.

greqishte mesjetare >**GREQISHTE BIZANTINE.**

greqishte moderne >**GREQISHTE E RE.**

greqiz•ëm mi m sh ma mat

♦ Huazim nga greqishtja në një gjuhë tjetër.

♦ Stil a mënyrë shprehjeje artistike greke e imituar në një vepër arti.

greqizim i m Imponim a përvetësim i kulturës dhe mënyrës së jetesës greke ose helenike.

[**Prandaj nëpërmjet të fesë (Patariarkana) kërkonte greqizimin e Orthodoxsvet shqiptarë.** (AE)]

greqiz•óhem óva (u) úar

I vetv Marr veti të kulturës dhe mënyrës së jetesësgreke ose helenike; helenizohem.

II pës e GREQIZ•OJ.

greqiz•ój kal óva úar I jap tipare a karakteristika greke ose helenike (*një populli*).

greqizónjës e mb Greqizues. [**Kleri i Voskopojës ... ishte në kundërshtim me politikën**

greqizonjëse të Fanarit. (AE)]

greqizúar (i e) mb I kthyer në mendësinë dhe mënyrën e jetesësgreke ose helenike; i helenizuar.

greqizúes e mb (*Politikë*) e përhapjes së kulturës dhe ndikimit grek ose helenik.

grerák u m sh ë ët ent

♦ (*Vespa crabro germana*) Grerëz e madhe.

♦ Mashkull i grerëzës së madhe.

grér•e ja f sh e et Gurishtë; zhurinë.

grér•ë a f sh a at ent>**GRERËZ A.**

grerëz a f sh a at

♦ *ent* (*Vespa crabro*) Arëz e madhe e murrme më të kuq, me bark të verdhë e thumb djegës.

Fole grerëzash.

♦ *bis* Vajzë lojcake, shumë e lëvizshme dhe e bezdisshme.

gres i¹ m sh a art muz G Çelës i veglave me tela.

gres i² m ind

♦ Qeramikë e përgatitur me lloje të ndryshme deltinash dhe kuarc.

♦ Prodhim me përzierje të tillë, zakonisht i përhimë, i fortë dhe opak, i pjekur në temperaturë të lartë dhe i vitrifikuar.

grésë¹ mb (*Rrush*) i papjekur; i thartë.

grésë² mb (*Tokë*) që nuk ka arritur kohën e përshtatshme për t'u mbjellë.

grés•ë a¹ f sh a at Rrush i papjekur, aguridhe.

gres•ë a² f sh a at Gërvishtje; gdhendje; gërryerje. [**Ato gresa në metal paraqesin në kujtesë edhe fajet e të dy palëve** (MC).]

grés•ë a³ f G

♦ Sipërfaqe e ashpër, e palëmuar.

♦ Ashpërsi e sipërfaqes së palëmuar.

♦ *fig* Ashpërsi; të qenët i ashpër.

grespín i m sh ë ët bot (*Berberis vulgaris*) Shkurre deri 4 m e lartë e përhapur në Europën Qendrore e Jugore, Afrikën Veriperëndimore dhe Azinë Qendrore, me gjethe vezake, treshe a katërshe, me lule të verdha, që lidhin korra të vogla e të kuqe, rreth 1 cm të gjata, me shije të athët kur piquen. >**THAN•Ë A.**

gréstë (i e) mb I papjekur; i pabërë; i thartë.

grësh•e ja f sh e et orn (*Oriolus oriolus*) Beng i verdhë.

greshín•ë a f sh a at bot Hardhi e egër.

greshít kal G >GRESHIT•Ë (me).

greshít•ë (me) kal a ë G Ftoj, grish(*dikë*); i bëj ftesë (*dikujt*).

greshítj•e a f sh e et G Ftesë.

greshítun (i e) mb G I ftuar.

grëshm•e ja f kryes sh krahin G Buzë e qëndisur e kapakut të mëngës së këmishës.

grésh•ë (i e) mb (*Rrush*) gres; i papjekur.

greth¹si mb Shumë i mprehtë; i mprehur mirë.

greth²si ndajf Plot e përplot; i mbushur plot; kërpicë. **Është greth hardhia.**

greth i¹ m sh a at G

♦ **ent** (*Vespa crabro*) Arëz me trup të madh, me ngjyrë të murrme në të kuqe, me bark të verdhë e me thumb helmues >**GRERËZ A.**

♦ **keq** Spiun. **Grethat e degës (së brendshme).**

greth i² m sh a at G

♦ Buzë e mprehtë e diçkaje.

♦ Dhëmbëzim i mprehtë.

grethác i m sh ë ët Lloj ulliri që bën kokrra të gjelbra e me pak vaj; ulli që nuk i pjek mirë kokrrat.

grethatél i m sh a at bot (*Cuscuta europaea*) Bimë parazitare të gjinisë së kuskutave, pa rrënjë e pa klorofil, me gjethe luspake dhe lule të bardha përgjatë kërcjve me ventuza që thithin ushqim prej bimës që i ngjiten.

gréthëz i m sh a at ent G Mashkull i bletës.

gréhtë (i e) mb I acartë; idhnak; i ashpër.

grevár i m sh ë ët vjet >GREVIST I.

grév•ë a¹f sh a at Ndërprerje e punës për një kohë të caktuar, e organizuar nga punëtorët ose nga punonjës të një dege to ekonomisë, të një ndërmarrjeje ose të administratës shtetërore. **Grevë ditore (e përgjithshme, ndenjur, e paautorizuar, e ngadalësimit të punës, solidariteti, urie. Bëj (shpall) grevë.**

grév•ë a²f sh a at G Guvë; shpellë.

grevëthýes e mb

♦ (*Punëtor*) që saboton grevën; që përpiqet të përçajë lëvizjen greviste; që vazhdon të punojë ndërsa të tjerët janë në grevë.

grevëthýes i m sh - it për b Punëtor që saboton grevën; që përpiqet të përçajë lëvizjen greviste; që vazhdon të punojë ndërsa të tjerët janë në grevë.

grevëthýes•e ja f sh e et f e GREVËTHYES I.

grevíst e mb Që bën grevë; që ka të bëjë me grevën dhe grevistët. **Studentë grevistë.**

grevíst i m sh ë ët Pjesëmarrës në grevë; ai që bën grevë.

grevíst•e ja f sh e et f e GREVIST I.

grevúes i m sh - it vjet >GREVIST I.

grez a f sh a at krahin G Rrush i egër.

grez i¹ m sh a at >GREC I^{1, 2}.

grez i² m sh a at G Vilë rrushi pa kokrra; freth; rrëfanë.

grez i³ m sh a at G Zënie me rrahje.

grézd•ë a f sh a at Rrush i papjekur, i thartë. >GRES•Ë A.

gréz•ë a f sh a at bot G Rrush i egër.

grezlín•ë a f sh a at krahin G Fije sane të mbetura pasi ka ngrënë bagëtia.

grézhd•ë ja f sh e et krahin G Vesh rrushi.

grézhd•ë a¹ f sh a at G Rrush i papjekur, i thartë. >GRES•Ë A.

grézhd•ë a² f përmb Qime të ashpra të fytyrës së burrave.

grezhdúj•ë a f sh a at G Vilë rrushi pa kokrra; freth; rrëfanë.

grézh•ë a f sh a at kryes sh Qime të ashpra të fytyrës së burrave.

grézhm•ë ja f sh e et G Punë dore.

grémís kal a ur Gërmis; rrëzoj.

grémís•em vetv a ur Gërmisem; rrëzohem.

grémsh•ë ja f sh e et orn (*Oriolus oriolus*) Fikës; beng.

grénd•ë ja f sh e et J Fole; çerdhe.

gréndéla t f sh Ç Gjendra dhe qarqe (të bagëtisë).

grénd•ël la f sh la lat bis mjek Skrofull.

grëth i m sh a at A dhe J Teh i thikës, briskut etj.

grëthél•ë a f sh a at krust Ç Gaforre; gërthje.

grëpzh•úer óri m sh órë órët G Kapul plehu.

gri mb I përhimë; bojë hiri; i hirtë. **Qiell gri.**

grî (me) kal va - G

♦ Ekzekutoj publikisht (*dikë*); pushkatoj (*një të dënuar me vdekje*).

♦ Përslesh; grij (*bukën*).

♦ >GRI•J.

grî (me u) vetv va (u) - G

♦ Ekzekutohem publikisht; pushkatohem.

♦ >GRI•HEM.

gri ja¹ f sh - të

♦ Ngjyrë akromatike midis të bardhës dhe të zezës, me përthithje mesatare të dritës. **Gri e çelët (errët).**

♦ Send me këtë ngjyrë.

gri ja² f G Grirje.

gri ja³ f sh ja jat G Ngricë.

grî ni m sh na nat G Grihë; gurë grihe.

gríajtur (i e) mb A I gërryer.

grí•anj kal va rë A Gërryej.

gríbë si kallëzues: **Bëhet gríbë** (*toka, bima*) thahet shumë; shkatërrohet; prishet krejt.

gríb•ë a¹ f sh a at krahin

♦ Krehër i madh.

♦ Krehër për mbledhjen e barit të kositur, gjetheve të thata. >GRABUJ•Ë A.

gríb•ë a² f sh a at krahin Rrjetë peshkimi.

gríbsh•ë a f sh a at bot (*Ligustrum vulgare*) Shkurre ose dru i ulët me rreth 50 lloje, me gjethe vezake, e përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Azi dhe Australazi, që përdoret shpesh për gjerdhe të gjelbër ose për zbukurim në parqe, kryesisht llojet që nuk i rrëzojnë gjethet.

gríc•ë a f sh a at Thelb arre.

grídh•e ja f sh e et *G* Kikël; majë e kodrës.

grídh•ë a¹ f sh a at *G* gjeol *G* Rreshpe.

grídh•ë a² f sh a at *G* Bibë e rosës.

grídhm•ë a f sh a at *J* Grindje me fjalë.

gríf•ë a¹ f sh a at

♦ *mit* Figurë mitike me kokë dhe krahë shqiponje dhe trup luani, me këmbët e parme si kthetra shqiponje.

♦ *orn* Shpend shtegtar si huta, me pendë të bardha e me skajet e krahëve të zez, që vjen në vendin tonë në pranverë. >**HUTË E BARDHË; KALË I QYQES.**

gríf•ë a² f sh a at >**GRIH•Ë A.**

grífsh•ë a¹ f sh a at

♦ *orn* (*Garrulus glandarius*, *Turdus pilaris*) Shpend i rendit të harabelave, me trup të larmë dhe me xhufkë në kokë, me zë të çjerrë.

♦ *keq* Femër llafazane e grindavece, që flet me britmë e çirmë. "**Mjaft gërthite si grifshë. E morëm vesh.**" (ED).

grífshë e detit *orn* Sorrë e kaltër.

grífsh•ë a² f sh - at *bot* (*Cytisus hirsutus*) Bimë shumëvjeçare 30-40 cm e lartë, rrallë deri 1 m, me kërcell të drunjte të fund dhe degëzime barishtore, me push të shkurtër, gjethe treshe dhe lule të verdha deri në kafe të errët, që lulëzon nga prilli deri në qershor dhe lidh bishtaja 3 deri 4 cm të gjata; rritet gati në të gjithë Europën në lartësi deri 1 500 m mbi nivelin e detit.

>**KRIFSH•Ë A.**

grigj e mb *G* Ngjyrëgështenjë.

grigj i m sh a at Grigjë; tufë bagëtie.

grígjë si ndajf Tufa-tufa; si kope; me shumicë.

grígj•ë a f sh a at

♦ Kope; tufë bagëtie.

♦ *fig* Turmë.

♦ *vjet përmb* Tërësi e besimtarëve të krishterë të një fshati, krahine etj.

*

Si vathë pa grigjë Shkretë; pa njeri.

grigj•óhet *G* *vetv e* **GRIGJ•OJ.** >**GRIGJ•UE (me u).**

grigj•ój kal >**GRIGJ•UE (me).**

grigj•úe (me) *kal óva úe* *G* Mbledh tufë (*bagëtinë*); grumbulloj, tuboj.

grigj•úe (me u) *vetv óva (u) úe* Mblidhemi tufë; grumbullohem; tubohemi.

grigj•úem it (të) *as G* Grumbullim tufa-tufa; tubim.

grih kal a ur Mpreh (*një thikë etj.*) në qostër, në grihë.

grí•hem va (u) rë

I *vetv*

♦ Grindem ashpër (*me dikë*); zihem e rrihem; them; vritem. **U prenë e u grinë me shoshoq.**

♦ Pësoj humbje të rënda; dërrmohem (*nga kundërshtari*).

♦ *bis* Shpenzoj shumë. **U griva nga paratë.**

♦ *bis* Bëj diçka me shumë dëshirë. **U gri së kërcyeri (kënduari, ngrëni).**

♦ Mundohem shumë; lodhem së bëri diçka. **U gri në punë.**

II *pës e* **GRIJ.**

grí•het - (u) rë *pavet dhe pës e* **GRIH.** Thika grihet në të dy krahët.

gríhez a¹ f sh a at *zool A* Nepërkë.

gríhez a² f sh a at *tek A* Limë.

gríh•ë a f sh a at

♦ Gur i ashpër, me përbërje të veçantë, që përdoret për të mprehur thika, brisqe, sëpata, kosa etj. Mpreh me grihë.

♦ Rrotë guri që rrotullohet me anë të një këmbëze për të mprehur thika, sëpata etj. >**QOST•ËR RA.**

gríhës i m sh - it

♦ Ai që mpreh thika, vegla etj. në grihë.

♦ Gur grihe; mprehës.

gríhj•e a f Mprehje në grihë.

grih•ój kal óva úar Mpreh në grihë (*thikën etj.*).

gri•j¹ va rë

I kal

♦ Pres në copa shumë te vogla me thikë a me brisk; copëtoj imët në makinë, rende etj.; e bëj copa shumë të vogla; bluaj (*diçka*). **Grij lakra** (patate, qepë, mollë). **Grij mishin**. **Grij hollë** (trashë). **Grij me thikë** (rende). **Grij me makinë mishin për qofte**.

♦ *veta III* E ha pak e nga pak; e gërryen ngadalë; e bren. **Krimbi grin drurin** (dërrasën). **Mola grin rrobat**. **Ndryshku e grin hekurin**. **Soda i grin duart** (teshat).

♦ *bis* Vras me shumicë (*njerëz a kafshë*); dëmtoj në masë; shfaros krejt. **I griu kolera** (murtaja). **I griu pemët breshri** (ngrica). [Po çdo mizor me shpat' e grive,/ O fushë-kuq, o shkabë-zi (FN).] [S'kish dëshmitarë, TV nuk pati/ Zinxhir i tankut kur ju griu (IK).]

♦ Vras; ekzekutoj. [**Grihen katundisht** (K).]

♦ *veta III* fig(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore) Më dhemb shumë; më shqetëson a me ngacmon shumë (*diçka*); më godet me forcë; më mundon, më bren përbrenda e s'më lë të qetë. **E griu barku** (koka). **Më grinë mushkonjat**. **Me griu era** (të ftohtët). **Më griu uria** kam shumë uri. **Më griu malli** kam shumë mall. **Më grin përbrenda**. **Më grin ndërgjegjja**.

♦ *bis* Bëj që të harxhojë shumë; e faros krejt. **Më griu nga paratë**. **Na griu nga vaji** (sheqeri, gjalpi). **Makina e vjetër më griu nga benzina**.

♦ *bis* Fitoj shumë. **Grinte para**.

♦ *bis* E njoh shumë mirë (*një shkencë a një fushë të caktuar të dijes*); jam shumë i zoti në (*një shkencë a në një fushë të caktuar të dijes*); e di shumë mirë (*një lëndë*). **E grin gramatikën**. **Ai të grin në matematikë** (në kimi).

II jokalkeq Flas shumë dhe pa vend, llap kot. Grin mbarë e prapë. Grin gjithë ditën. Grin a s`grin!

*

Grij lakër (sallatë) Flas shumë dhe kot; llap kot.

Më grinë zorrët Kam shumë uri.

Korr e grij Kam pushtet të madh e bëj ç'të dua.

gri•j² kal va rë Ç Kam; ushqej. [**Jam çupë e grij sevda** (KPÇ).]

gríj•ë a G f sh a at

♦ Qukë.

♦ Brengë; mbresë.

grík•ë a f sh a at A, Ç, J

♦ Fyt.

♦ Grykë; vend i ngushtë midis dy maleve a kodrave. [Tafil Buz mustaqeziu/ Nga Grik' e Kuçit arriu (Pop).]

grikëfshirë *mb mallk Ç* I mallkuar. .

grik•ël la f sh a at *J Bib(ber).* >GRYKËS•E JA.

grik•ëll lla f sh lla llat orn (*Merops apiaster*)>BREGC•Ë A.

gril i m sh –a at orn>GRILL•Ë A.

gril•ë a f sh a at

♦ Kanat i lëvizshëm me fletë të holla (prej) druri ose lënde plastike, jashtë dritares, që ngrihet e ulet ose hapet e mbyllet sipas dëshirës për të penguar ose për të lejuar diellin e dritën të hyjnë brenda.

♦ Thurimë si derë me shufra hekuri; mur ndarës ose parmak me shufra hekuri.

grilj•e ja f sh e et >GRILL•Ë A.

grill si mb (*Tokë*) joprodhuese; shterpë.

grill i¹ m sh e et

♦ Lloj guri i butë e petë-petë, me ngjyrë të hirtë, që thërrmohet lehtë.

♦ Tokë që nuk prodhon; grillishtë.

grill i² m sh e et bot (*Petteria ramentacea*) Gëmushë zbukurimi deri 2 m e lartë, me gjethe treshe, me tufa lulësh të verdha që lidhin bishtaja.

grill i³ m sh ë ët >GRILL•Ë A.

grill•e ja f sh e et *G* Krifë, jele e kalit.

grill•ë a¹ f sh a at orn Rosë e egër e vogël, që rron në tufë.

grill•ë a¹ f sh a at orn (*Merpos apiaster*) Zog shtegtar, bletëngrënës, me pupla shumëngjyrëshe, me kokë të madhe dhe sqep të gjatë e të përkulur, me bisht të gjatë, që rron në Europën Jugore, në disa vise të Afrikës Veriore dhe të Azisë Perëndimore.

grillim i f Shkoqe a shirje me dorë e gjetheve të thata etj.

grillisht•e ja f sh e et >GRILLISHT•Ë A.

grillisht•ë a f sh a at Tokë joprodhuese, shterpësinë.

grill•ój kal óva úar Shkoq a shij me dorë (*gjethe të thata etj.*).

grillor e mb (*Tokë*) shistore; shterpë.

grillúar (i e) mb (*Gjethe e thatë etj.*) e shkoqur a shirë me dorë.

grim i m Tërësi mjeshesh që përdor aktori për të ndryshuar pamjen në përshtatje me rolin që luan; makijazh.

♦ Mjeshtëri e përdorimit të mjeteve kozmetike për të ndryshuar fytyrën a pamjen e dikujt; makijazh. Përdor grimin. [Në pasditet e mërzitshme vinte në shtëpi për t'i bërë grim. Për të mos humbur dorën shpjegonte ai vete. (IK).]

gríma-gríma ndajf Me shumë thërime; thërime-thërime.

grímás•ë a f sh a at libr Shtrembërim i pavullnetshëm ose me qëllim i tipareve të fytyrës që shpreh dhembje, neveri, përbuzje etj.; ngërdheshje. **Bëj grimasa.**

grímca-grímca ndajf Në shumë grimca, në thërmija të vogla.

grímcan e mb *G* (*Fëmijë*) imcak; që mbetet i shkurtër.

grímcan i m sh a at *G* Fëmijë imcak, që mbetet i shkurtër.

grímcan•e ia *G f e* GRIMCAN I.

grímcë si ndajf: Një grimcë fare pak.

grímc•ë a f sh a at

♦ Copë shumë e vogël e ushqimeve (e bukës, e djathit etj.), që mbetet zakonisht kur hamë; thërime, dromcë. Grimca buke (djathi). Bën grimca.

♦ *kryes sh* Pjesë shumë të vogla të një sendi; thërrime; thërrmija. Grimca pluhuri (metali, guri, akulli).

♦ *fiz* Njësi bazë e lëndës dhe energjisë. **Grimcë alfa** *fiz* thërrmijë me ngarkesë pozitive e përbërë nga dy protone dhe dy neutrone.

♦ *vjet gjuh* Pjesëz (*pyetëse etj.*).

grimcím i m sh e et Ndarje në grimca; thërrmim.

grimc•óhet¹ úa (u) úar

I *vetv veta III* Ndahet në grimca; bëhet grimca-grimca; thërrmohet.

II *pës e GRIMC•OJ.*

grimc•óhet² *vetv veta III dhe pës e GRIMC•UE (me u).*

grimc•ój¹ kal Thërrmoj në grimca të imta.

grimc•ój² kal dhe jok *al G >GRIMC•UE (me).*

grimcúar (i e) mb I thërrmuar imët.

grimc•úe (me) óva (u) úe G

I *kal*

♦ **>GRIMC•OJ.**

♦ Pickoj, ha nga pak (*ushqimin*); ha grima-grima.

♦ Ia thyej zemrën (*dikujt*).

II *jok* **al** Ha fare pak; ha grima-grima.

grimc•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv*

♦ **>GRIMC•OHET¹.**

♦ (*Buka, djathi etj.*) thërrmohet; bëhet grimca-grimca.

♦ Më thyhet zemra.

II *pës e GRIMC•UE (me).*

grimcúem (i) e (e) mb G

♦ **>GRIMCUAR (i e).**

♦ (*Ushqim*) i pickuar vende-vende.

♦ Zemërthyer.

grimcúesh•ëm (i) me (e) mb I thërrmueshëm.

grimcú•k ku m sh qe qet G Grimcë.

grímë si ndajf

♦ Fare; aspak. **S'fryn asnjë grimë (erë).** [Si të flas?! A mundet një nofull mermeri/ të lëvizë një grimë, të korrigjojë diçka? (IK)]

♦ (*me numërorin një*) Shumë pak; një thërrime; një fije. **Për një grimë** për shumë pak kohë; për pak gjë. **Në një grimë** në çast. **Një grimë herë.** **Një grimë shpresë.** **Prit një grimë!** [Fluturoi një zog kombëtar nga lisi kombëtar edhe hija e tij kreshnike shqiti për një grimë në truallin e fisit arbënor, ku ujkun nuk e ha ujkun, po arbri e ha arbrin, si urdhëron Kanuni i Lekë Dukagjinit (ndjesë pastë!)] (DhP)]

grím•ë a f sh a at Grimcë buke etj.; thërrime.

*

Sa grima

♦ Shumë pak kohë; fare pak.

♦ Shumë i vogël; fare i vogël.

E bëj copë e grimë (copë e çikë, copë e kothere, copë e thërrime) E thërrmoj, e copëtoj krejt.
grím•ë (i) e (e) mb G >GRIRË (i e).

grímë-grímë *ndajf* >GRIMA-GRIMA; GRIMCA-GRIMCA.

grimëhërë *a f libr* Çast. >IMT•Ë A.

grimëkóh•ë *a f libr* >GRIMËHER•Ë A.

grímën *ndajf* G Asnjë thërrime; fare. S'ka grimën.

grímës e mb G >GRIRËS E.

grímës i m sh - it G >GRIRËS I.

grímës•e ja f sh e et G >GRIRËS•E JA.

grímëz *a f sh a at zvog e* GRIM•Ë A. [Shtrihem përsëri e dua të vazhdoj ëndrrën që më dhuron një grimëz ëndërr. (ED)]

grimiér i m sh ë ët Ai që u bën grimin aktorëve. [Këtë ia kishte thënë grimieri një javë më parë. (IK)]

grimiér e f sh e et f e GRIMIER I.

grîmj•e a f sh e et G

♦ >GRIRJ•E A.

♦ *etn* Ekzekutim me pushkatim para publikut.

grim•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëj grim.

II *pës e* GRIM•OJ.

grim•ój kal óva úar I bëj grim (*aktorit*).

grímtë (i e) *mb* G Gungaç; kurrizdalë.

grímúar (i e)¹ *mb* (*Aktor*) që ka bërë grim.

grímúar (i e)² *mb* I thërrmuar; i grimcuar.

grímúem (i) e (e) *mb* G

♦ >GRIMUAR (i e)^{1, 2}.

♦ Zemërthyer.

grínc•ë a f sh a at G Palë; rrudhë.

grínci a f G >GRINC•Ë A.

grind kal a ur Nuk e lë të qetë (*dikë*); e mërzit duke e sulmuar me fjalë fyese, me sharje ose me fjalë të tjera të këqija; fut në grindje; bëj të grinden (*dy a me shumë veta*).

grindác e mb Grindavec.

grindác i m sh ë ët Njeri grindavec.

grindác•e ja f e GRINDAC I.

grindamán e mb Grindavec

grindamán i m sh ë ët Njeri grindavec.

grindamán•e ia f e GRINDAMAN I.

grindanjár e mb I grindur; gërnjar.

grindanjóz e mb >GRINDAVEC E.

grindár e mb >GRINDAVEC E.

grindavéc e mb Që grindet vazhdimisht dhe i mërzit të tjerët; që kërkon a i pëlqen të grindet edhe për gjëra shumë të vogla; që shkakton grindje vazhdimisht. [Buritë grindavece të veturave shurdhojnë qiellin pa mëshirë. (ED).]

grindavéc i m sh ë ët Njeri që grindet vazhdimisht dhe i mërzit të tjerët, që kërkon grindje a i pëlqen të grindet edhe për vogëlsira.

grindavéc•e ja f e GRINDAVEC I.

grindavéck•ë a f sh a at Grua a vajzë grindavece.

grindavík e mb I grindur; gërnjar.

grínd•em a (u) ur *vetv*

♦ Bëj fjalë me dikë; zihem a hahem me fjalë me dikë; zihem. **U grindëm keq. U grindën kot (për hiçmosgjë).**

♦ *kryes veta III (Fëmija)* qan e bërtet kur është i sëmurë ose i shqetësuar. **Është grindur tërë natën.**

♦ *veta III (Kafsha)* Leh a hungëron. **Grindet qeni (derri).**

♦ *veta III fig (Era)* fishkëllen; uturin.

*

U grindën (u zunë, u shanë) për mustaqet e Çelos U zunë kot së koti, për hiçmosgjë.

I grinden trutë dikujt Është në mëdyshje; nuk di ç'të bëjë.

gríndës e mb Grindavec; i grindur.

gríndës i m sh - it Njeri i grindur, që bën sherr; grindavec. [**Për habi, vetë grindësit, si të penduar befaz për atë shpërthim, dukej sikur kërkonin t'i shmangeshin tani.** (IK)]

gríndës•e ja f sh e et f e GRINDËS I.

grindjár e mb Grindavec; gërnjar.

grindjár i m sh ë ët Njeri grindavec; gërnjar.

grindjár•e ja f e GRINDJAR I.

gríndj•e a f sh e et

♦ Zënie me fjalë.

♦ Zënkë me fjalë midis dy a me shumë vetave;

♦ Mosmarrëveshje midis partive politike, shteteve etj. **Mbjell grindje.** [**Iu duk se fytyrat e tyre kishin atë ngjysje të veçantë të njerëzve, që nuk duan të përzihen në një grindje të vjetër.** (IK)]

grindjembjellës e mb libr Që shkakton a mbjell grindje; që fut në grindje dy a me shumë veta, palë etj.

gríndós•em vetv a (u) ur Bëhem grindavec; s'më rrihet pa u grindur. **Fëmija grindoset kur ka ethe.**

gríndósur (i e) mb I grindur.

gríndshëm ndajf Me ton grindaveci.

gríndur (i e) mb (Fëmijë) grindavec.

grín•ë (me u) vetv G >GRIND•EM.

gríngo ja m sh - t për b sp I huaj; jo vendës.

grinj (i e) mb A I grynjtë; (prej) gruri.

grinjamé a f sh - të Ç Grunore; arë e mbjellë me grurë.

grip i¹ m sh e et mjek Sëmundje ngjitëse, që shkaktohet nga viruse, që shfaqet me pezmatim të organeve të frymëmarrjes, me ethe, dobësi të përgjithshme trupore etj. dhe përhapet zakonisht si epidemi. **Grip i derrit (i shpendëve). Llojet e gripeve. Vaksinë kundër gripit.**

grip i² m sh a at Pëllumb i bardhë me pika të zeza

gripál e mb mjek (Gjendje) me grip; i gripit; që ka të bëjë me gripin.

gripanjóz e mb bis (Njeri) që e zë shpesh gripi.

gripanjóz i m sh ë ët bis Njeri që e zë shpesh gripi.

gripanjóz•e ja f sh e et bis f e GRIPANJOZ I.

gripím i m sh e et mek Dëmtim, gërvishtje e kushinetës.

grip•óhet vetv veta III mek (Kushineta) dëmtohet; gërvishtet.

gripór e mb mjek Gripal; i gripit. **Gjendje gripore.**

gripúar (e) mb mek (Kushinetë) e dëmtuar; e gërvishtur.

gripúem (e) *mb mek G* > **GRIPUAR (e)**.

grírë (i e) *mb*

♦ (*Send*) i prerë në copa shumë të vogla; i copëtuar në makinë, rende etj. **Mish i grirë.**

♦ (*Rrobë*) e holluar a grisur nga përdorimi. **Pantallona të grira te gjunjët.**

grírës e mb (*Makinë, vegël*) që shërben për të grirë.

grírës i m sh - it Ai që punon në makinë grirëse, që grin diçka në copa shumë të vogla.

grírës•e ja f sh e et

♦ Makinë a vegël për grirje. **Grirëse mishi (frutash, silazhi).**

♦ *f e* **GRIRËS I.**

grírj•e a f sh e et

♦ Prejje në copa shumë të vogla. **Grirja e mishit (djathit etj.).**

♦ Hollim a grisje e rrobave nga fërkimi.

gris kal a ur

♦ Bëj copë-copë (*një letër, një rrobë etj.*) duke e tërhequr fort e menjëherë; i heq një rrip a një copë diçkaje, duke e kapur në diçka të mprehtë; çjerr; shqyej. **E grisa këmishën në një gozhdë.**

♦ Ha pak e nga pak (*rrobat, këpucët etj.*) duke i përdorur për një kohë të gjatë. **I (e) grissh me shëndet!; Ta grisësh me shëndetërim.**

♦ Gërvisht; çjerr. > **GËRRIC. Gris faqen (krahun, këmbën). E grisi macja.**

♦ *fig* Nuk e zbatoj (*një marrëveshje a zotim*); hedh poshtë (*marrëveshjen*). E grisën marrëveshjen (traktatin).

♦ *veta III fig poet* Çan, shpërndan; përhapet menjëherë a papritur në një mjedis dhe prish gjendjen e mëparshme. **Dielli grisi retë. Drita grisi errësirën. Një britmë e fortë grisi qetësinë.**

♦ *bis* Kaloj; kapërcej; mbaroj e nuk kthehem më prapa. **E grisi sëmundjen. Gris jetën. Siç e nisi do ta grisë fj u.**

*

Ferra e nisi, ferra e grisi I varfër lindi, i varfër vdiq; me halle filloi, me halle mbaroi.

Gris (prish) gjirin, arno pëqirin! Prish a dëmtoj një punë të madhe e të rëndësishme për të bërë diçka të vogël; prish bucela e bëj kënaçe.

I gris zemrën (shpirtin) E lëndoj shumë; i shkaktoj dhembje; i çjerr zemrën.

Ia gris (ia çjerr) maskën E demaskoj (*dikë*).

gris e mb G Gërnjar; grindavec.

gris i m sh ë ët G

♦ Grirëse (*e frutave, e perimeve*).

♦ Thikë e madhe për të grirë mish.

grís•em a (u) ur

I vetv

♦ Më hiqet një copë nga rroba, kur kapet në diçka të mprehtë etj.; çirrem, shqyhem.

♦ Gërvishtem; çirrem.

♦ *veta III (Rroba etj.)* hahet pak e nga pak nga fërkimi e përdorimi.

♦ *veta III* Priset; thyhet. **[po lehin qent' te frik' e natës/ dhe grisët befás errësira/ nga një ulërimë (KT).]**

♦ Shqyhem; këputem. **[Ministri me sekretarin e tij u grisenë së qeshuri (FK).]**

II pës e GRIS.

*

Si u nis ashtu u gris (u bitis) Filloi keq dhe keq mbaroi.
grís•et - (u) ur *vetv veta III A* Harxhohet; mbaron; konsumohet.

grís•ë a¹ f sh a at *krahin*

♦ *sh* Fjalë me thumb.

♦ Grindje.

grís•ë a² f sh a at *G*

♦ Vend i grisur në rrobë.

♦ Vend i gërvishtur; gërvishtje.

grís•ë a³ f sh a at *krahin Xhep.*

grís•ë a⁴ f sh a at >**GRIH•Ë A.**

grís•ë a⁵ f sh a at Thikë me teh të përkulur për të grirë duhan etj.

grís•ë a⁶ f sh a at *kopsht J* Lakër e zezë.

grís•ë a⁷ f sh a at *kopsht J* Lëpjetë.

grís•ëm (i) me (e) *mb krahin G I* grisur.

grísët (i e) *mb G I* grisur; i çjerrë.

grísj•e a f sh e et

♦ Heqje e një pjese nga rroba, kur kapet në diçka të mprehtë; çjerrje.

♦ Vend i grisur në rrobë.

♦ Prishje (*e një marrëveshjeje, kontrate etj.*).

grísk•ël la¹ f sh la lat Luspë peshku.

grísk•ël la² f sh la lat *bot(Latrea squamaria)* Bimë barishtore shumëvjeçare, e pyjeve dhe shkorreteve, me gjethe të vogla e lule në trajtë kupe ngjyrëmanushaqe, të vendosura rresht anës kërcellit, që lidh fryt si boçe. >**GRISH•ËL LA.**

grísm•e ja (e) f sh e et (të) *G E* grisur; vend i grisur (i çjerrë) (*në rrobë etj.*).

gristë (i e)¹ *mb G I* grisur; i çjerrë.

gristë (i e)² *mb G (Faqe mali)* shumë e pjerrët.

grísun (i e) *mb G*

♦ (*Faqe mali*) shumë e pjerrët.

♦ >**GRISUR (i e).**

grísun a (e) f G Grisje; vrimë. >**GRISUR A (e).**

grísun it (të) *as G* Grisje; veprim i grisjes.

grísur (i e) *mb*

♦ I çjerrë a i shqyer, pasi është zënë në një gozhdë, a ferrë etj. **Thes i grisur. Vendi i grisur.**

[**ai që arrin në kulm, arrin i grisur, i përgjakur, i dërsitur, i lodhur (FK).**]

♦ Që i janë grisur rrobat; i bërë copë-copë nga rrobat; i veshur me rroba të shqyera, i leckosur.

♦ I ngrënë e i holluar nga përdorimi; që është grisur nga që është mbajtur për një kohë të gjatë.

Me bërryla (me gjunjë) të grisur.

♦ I gërvishtur; i çjerrë.

*

Thes (harar) i grisur (i shpuar)

♦ Ai që s'ka asgjë, njeri i varfër.

♦ Njeri që nuk kursen, dorëlëshuar; njeri që s'ngopet sado që t'i japësh e që i shpenzon shpejt të gjitha.

♦ Njeri që s'mban gjë të fshehtë, i tregon të gjitha.

grísur a (e) f sh a at (të) Vend i grisur në rroba etj.

grish kal a ur

♦ Ftoj. **Grish dikë për darkë.**

♦ I bëj thirrje (*dikujt për diçka*); thërres. **Grish dikë në dyluftim.**

♦ *veta III fig* Josh, tërheq me diçka të këndshme; ftoj.

grish•em a (u) ur pës e GRISH.

grish•ë a¹ f sh e et G Ftesë. >**GRISHJ•E A.**

grish•ë a² f sh a at K Thelë buke, pjepri etj.

grish•ël la f sh la lat bot (*Latrea squamaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e pyjeve dhe shkorreteve, me gjethe të vogla e lule në trajtë kupe ngjyrëmanushaqe, të vendosura rresht anës kërcellit, që lidh fryt si boçe. **GRISK•ËL LA².**

grishëlémz•ë a f orn (*Garrulus glandarius, Turdus pilaris*) Zog më i madh se harabeli, me ngjyrë të murrme e me çafkë në kokë, me zë të çjerrë. >**GRIFSH•Ë A¹.**

grishëm ndajf G Në copa të vogla, të prera imët. **Pres grishëm.**

grish•ëm (i) me (e)¹ mb (*Send*) që ndahet lehtë në copa të vogla, të imëta.

grish•ëm (i) me (e)² mb

♦ (*Sy*) ngjyrëhiri.

♦ (*Pulë*) me cirka të përhimë.

♦ (*Sy*) bojëhiri, të hirtë në të bardhemë.

grishës e mb

♦ Ftues; që fton.

♦ Ftues; tërheqës. **Buzëqeshje grishëse.**

grishës i m sh - it Ai që fton, që bën ftesë; ftesës; thirrës; grishës.

grishës•e ja f sh e et f e GRISHËS I.

grishëz a f sh a at orn (*Pica caudata*) Laraskë bishtgjatë. >**GRIZH•ËL LA.**

grishím i m sh e et Ftesë; grishje.

grishj•e a f sh e et

♦ Ftesë; grishje.

♦ Thirrje. **Grishje për luftë (ndeshje).**

grishlán e mb krahin G (*Njeri*) me sy të hirtë në të bardhemë.

grishlán i m sh a at krahin G *Njeri* me sy të hirtë në të bardhemë.

grishlán•e ia f sh e et krahin G Vajzë a grua me sy të hirtë në të bardhemë.

grishlándëz a f sh a at orn G >**GRISHËLEMZ•Ë A.**

grishlújë mb krahin G >**GRISHLAN E.**

grishna t f sh krahin G Të fshira të stallës.

grisht kal G >**GRISHT•Ë (me).**

grishtár e mb Ftues; grishës.

grisht•em vetv dhe pës e GRISHT. >**GRISHT•Ë (me u).**

grisht•ë (me) kal a ë G >**GËRVISHT.**

grisht•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Gërvishtem; gërvisht faqet, krahët etj.

II pës e GRISHT•Ë (me).

grishtj•e a f sh e et G Gërvishtje; gërricje.

grishtun (i e) mb G I gërvishtur; i gërricur.

grishur (i e) mb I ftuar; i thirrur.

grith¹ kal G >**GRITH•Ë (me).**

grith² jokal a ur Çirrem; lëshoj klithmë të çjerrë.

grith•em vetv dhe pës G >**GRITH•Ë (me u).**

gríth•ë (me) *kal a ë* G Gërvisht; gërric; çjerr.

gríth•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Gërvishtem; gërricem; çirrem.

II *pës e* **GRITH•Ë (me).**

grith•ë a f G Gërvishtje; gërricje; çjerrje.

gríthët (i e) *mb* G I gërvishtur; i gërricur; i çjerrë.

gríthm•e ja f sh e et G Gërvishtje; gërricje; çjerrje.

grivéll•ë a f sh a at Shoshë.

grívë mb (Ngjyrë) e përhime. **Pelë grivë.**

grív•ë a f Pelë e përhime.

grív•ën na f sh na nat *tek* Qafë e boshtit me gunga.

grívër (i e) *mb* >**GRIVË.**

grivól e mb I përhimë; çil; i thinjur.

grivól i m sh ë ët

♦ Kalë çil.

♦ Çilak; njeri i thinjur.

grivór i m sh ë ët *bot* (*Cirsium*) Gjembraç i gomarit.

grivósh i m sh ë ët Ç Ka me qime të përhime.

grizát kal a ur kryes veta III Kris; plasarit.

grizát•et - (u) ur

I *vetv veta III* (*Shtresa e bojës, lëkura etj.*) plasaritet; çahet.

II *pës e* **GRIZAT.**

grizátj•e a f sh e et Plasaritje (*e shtresës së bojës, e lëkurës etj.*); çarje.

grizátur (i e) *mb* (*Shtresë boje, lëkurë etj.*) e plasaritur; e çarë.

grizátur it (të) *as* >**GRIZATJ•E A.**

gríz•ë a f sh a at *orn* >**GRIZH•ËL LA.**

grízët (i e) *mb* G I plasaritur; i çarë.

grízga t sh krahin

♦ Të fshira të lëmit.

♦ Bërsi rrushi.

grízím i m Bluarje e trashë e drithërave.

gríz•óhet *vetv úa úar veta III* (*Drithërat*) bluhen trashë.

gríz•ój kal óva úar Bluaj trashë (*drithërat*).

grizú i m min Gaz miniere.

grizúar (i e) *mb* (*Drithëra*) të bluar trashë.

grízhd•ë (i e) *mb* (*Flokë*) të përhimë.

grízhd•ë a¹ f sh a at K Pulë pikaloshe.

grízhd•ë a² f sh a at Thikë a çark duhani; grirëse duhani.

grízhd•ël la f sh la lat *orn* (*Pica caudata*) Laraskë bishtgjatë.

grizhëlmz•ë a f sh a at *orn* (*Garrulus glandarius, Turdus pilaris*) Zog më i madh se harabeli, me ngjyrë të murrme e me çafkë në kokë, me zë të çjerrë. >**GRIFSH•Ë A¹.**

grízhd•ëm (i) me (e) *mb* I përhimë; në ngjyrë hiri të hapur; i bardhemë.

grízhdët (i e)¹ mb

♦ I përhimë.

♦ I bardhemë.

grízhdët (i e)² mb (*Lesh*) i ashpër; i egër.

grízhëz a f sh a at G

♦ *orn* (*Pica caudata*) Laraskë bishtgjatë.

♦ *fig* Femër bishtdredhur.

grizhlëndz•ë a f sh a at orn >GRIZHËLEMZ•Ë A.

grízhhtë (i e) mb I përhimë; i bardhemë.

gróbull a f sh a at bot (*Lathyrus stiva*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si të urovit, që mbillet në toka të thata, bën bishtaja me kokrra të murrme në të zezë, dhe përdoret si ushqim për bagëtinë. >**KOÇKULL A.**

groenlandéz e mb I Groenlandës; që ka të bëjë me Groenlandën, me vendësit e banorët e saj.

groenlandéz i m sh ë ët Vendës a banor i Groenlandës.

groenlandéz•e ja f e GROELANDEZ I.

Groenlánd•ë a f gjeog Ishull në arkipelagun e Arktikut Kanadez, me sipërfaqe 2 166 086 km², me rreth 60 000 banorë, kryesisht inuitë; krahinë autonome e Mbretërisë së Danimarkës.

grofëll•ëm (i) me (e) mb K I lugët.

grofolók u m sh ë ët krahin >GROFULOK U.

grofulók u m sh ë ët krahin Vend i mbrojtur nga era, që s'e rreh era.

grohórk•ë a f sh a at K Pulë me cirka.

grój•ë a f sh a at K Zgërbonjë në trung të drurit.

grok u m sh ë ët vjet A >PIRUN I.

groll e mb Si kërrabë; në trajtë kërrabe. **Hundë grolle.**

gróll•e ja f sh e et Pjesë e kthyer e kërrabës.

gromát•ër ra f bot (*Ononis repens*) Bimë shumëvjeçare, e ulët, me kërcell drunor, gjethe vezake me push dhe lule të kuqe pa erë; rritet në toka gëlqerore dhe kullota malore.

gróm•ë a f sh a at

♦ Pështirosje; të vjellë; të përzier.

♦ Gromësimë.

gromësí (me) jokál va - G >GROMËSI•J.

gromësí•j jokál va rë

♦ Nxjerr nga goja në mënyrë të pavullnetshme e me një zhurmë të papëlqyer gazrat që mblidhen në stomak, zakonisht pas ngrënies.

♦ *veta III fig* Nxjerr një zhurmë të mbytur si gromësirë; buçet mbytur. **Deti gromësinde.**

gromësim•ë a f sh a at G >GROMËSIR•Ë A.

gromësin•ë a f sh na nat G >GROMËSIR•Ë A.

gromësir•ë a f sh ra rat

♦ Gazra që dalin në mënyrë të pavullnetshme nga goja, me zhurmë të papëlqyer, zakonisht pas ngrënies; zhurmë e papëlqyer që shkaktohet gjatë daljes së këtyre gazrave. **Gromësirë e fortë.**

Kam (më vjen) gromësirë. Shkakton gromësirë.

♦ *keq* Veprim i fëlliqur, punë e ulët; diçka e keqe; poshtërsi. **Kush i ka shkruar këto gromësira?**

♦ *shar* Njeri i fëlliqur, njeri i keq. **Mos e dëgjo atë gromësirë!**

gromësí•s jokál ta tur >GROMËSIT.

gromësit jokál a ur >GROMËSI•J.

gromësitës e mb Që gromësin; që ka gromësira.

gromësitj•e a f sh a at >GROMËSIR•Ë A.

grópa-grópa mb (*Vend*) me shumë gropa. **Rruga qenka gropa-gropa.**

grópas ndajf: **Luaj gropas** bëj një lojë, në të cilën pjesëmarrësit përpiqen të hedhin në gropa një numër të caktuar gurësh.

grópash ndajf>GROPAS.

gropavín•e a f sh a at gjeog krahin G Vend gropë; depresion.

gropáz i m gjeog G Vend gropë; depresion.

grópazi ndajf>GROPAS.

gropç e mb K (Njeri) që ha me uri.

gropç i m sh a at K Njeri që me uri.

grópç•e ja f sh e et K f e GROPÇ I.

gropçél i m sh a at krahin G >GROPËÇEL•E JA.

gropçél•e ja f sh e et krahin G Gropë e vogël.

gropçím i m krahin G Uri.

gropç•óhem krahin G vetv dhe pës e GROPÇ•OJ. >GROPÇ•UE (me u).

gropç•úój kal krahin G >GROPÇ•UE (me).

gropç•úe (me) kal óva úe krahin G

♦ Hap, gërmoj (një gropë).

♦ E bëj gropë (një vend).

gropç•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Kam uri.

II pës e **GROPÇ•UE (me).**

gropçúem (i) e (e)¹ mb krahin G I uritur

gropçúem (i) e (e)² mb krahin G (Vend) i bërë gropë.

gropçúem it (të)² as krahin G Ndjenjë e urisë.

gropçúem it (të)¹ as krahin G

♦ Gropëzim; hapje e gropës.

♦ Ndjenjë zbrazëtie në stomak nga të pangrënë; uri.

gropér•e ja f sh e et Gropë e cekët.

gróp•ez za f sh z azat A Gropë e syrit.

grópë mb I thelluar si gropë. **Faqe gropë. Vend gropë.**

gróp•ë a f sh a at

♦ E thelluar me përmasa të ndryshme, e krijuar në tokë vetiu ose e hapur për qëllime ose nga shkaqe të ndryshme; pjesë e thelluar në sipërfaqen e një sendi; vrimë e madhe dhe e thellë.

Gropë e vogël (thellë, cekët). Gropë predhe. Gropa e plehut (e gëlqeres). Gropa e zjarrit gropa ku ndizet zjarri në vatër, vatër. **Gropa e varrit. Gropë me ujë. Gropa për ullinj. Buzët e gropës. Fundi i gropës. Rrugë me gropa. Mal (kodër, fushë) me gropa. Çelja e gropave. Mbjellje me gropa. Bëj (hap) gropa. U bë gropë. Mbush gropën. Ra në gropë.**

♦ *gjeog* Fushë e madhe e rrethuar me kodra a me male; vend i gjerë në nivel më të ulët se viset përreth; pellg. **Gropa e Shkodrës.**

♦ *dhe fig* Varr. **Gropë e përbashkët. E futën në gropë. Ia bëri gropën** e vrau, e zhduku; i bëri një të keqe të madhe, e dëmtoi rëndë, e shkatërroi krejt. **Është në buzë të gropës** është afër vdekjes; është përpara një të keqeje të madhe a përpara një rreziku të madh, është në pragun e shkatërrimit a të humbjes.

♦ *anat* Zgavër në disa pjesë ose organe të trupit; zgavër në trupin ose skeletin e njeriut a kafshës, ku ndodhet një organ; vend pak i thelluar në një pjesë të trupit. **Gropa e fytit (gjurit, syrit, veshit, zemrës, kraharorit).**

*

E bëri gropë (vendin) Ndenji shumë kohë në një vend.

E bëri gjoksin gropë *tall* U mburr tepër (*duke i rënë gjoksit me grusht*).

Gjeti gropën e gurit U mëkëmb shpejt e papritur nga ana ekonomike, ra në kamje të madhe.

Kur të shohësh gropën e zverkut Asnjëherë, kurrë.

Kush i bën gropën tjetrit, bie vetë brenda *f* u Kush përpiqet t'i bëjë keq tjetrit, e pëson vetë.

M'u bë barku gropë (petë, dërrasë) Kisha uri të madhe; kisha shumë kohë pa ngrënë.

M'u bë zemra (barku) gropë U hidhërova, u dëshpërova shumë.

Nëpër gropa e nëpër sopa Me shumë vështirësi.

Të bëfsha gropën! *mallk* Vdeksh!

gropa e urisë Njëra nga dy të thelluarat në fund të brinjëve, ku zakonisht e shikojnë bagëtinë sa ka ngrënë.

gropat e bilardos Vrimë me xhep në buzët e tryezës së bilardos ku lojtari përpiqet të futë gurin.

gropë ajrore *av* Zonë ku ajri ka një temperaturë tjetër në krahasim me atë të mjedisit përreth dhe për këtë shkak aeroplani ulet menjëherë më poshtë se lartësia e kursit.

gropë e zezë Gropë e nevojtores.

gropë thithëse Gropë me baltë të hollë që nuk mban trupa të rëndë mbi vete.

gropëçel *e ja f sh e et*

♦ Gropë e vogël në rrugë, arë etj. **U pengua në një gropëçele.**

♦ Gropëza e faqes, kukë.

gropëqíq•ër ri *m sh ra rat* Lojë e fëmijëve, në të cilën pjesëmarrësit përpiqen të futin topin në gropën e kundërshtarit.

gropësír *•ë a f sh a at*

♦ Vend gropë; gropore.

♦ Gropë e vogël.

grópëz a¹ *f sh a at*

♦ Gropë e vogël.

♦ Burmë (*në faqe, në mjekër*).

♦ *anat* Gropëzim i vogël.

gropëz e retinës *anat* Gropëzim në rrjetëzën e syrit, me ndjeshmërinë më të lartë ndaj dritës.

grópëz a² *f > GROPËQIQ•ËR RA.*

gropëzím i *m sh e et* Formim i gropëzave.

gropëz•óhet úa (u) úar

I vetv Bëhet me gropëza ose gropa-gropa.

II pës e GROPËZ•OJ.

gropëz•ój kal óva úar Bëj me gropëza ose gropa-gropa (*diçka*); gropoj.

gropëzór e *mb* I bërë me gropëza ose gropa-gropa.

gropëzúar (i e) *mb* I bërë me gropëza ose gropa-gropa.

gropím i *m sh e et*

♦ Futje në gropë.

♦ Vend i bërë gropë.

gropísht *•ë a f sh a at* Vend me gropa; vend gropë; gropore.

grópk *•ë a f J*

♦ *zvog e* **GROP•Ë A.**

♦ Burmë; gropëz (*në faqe*).

gropnáj•ë a f

♦ Gropë e madhe.

♦ Vend gjithë gropa.

gropník e mb *K* Hamës i madh.

gropník u m sh ë ët *K* Hamës i madh.

gropník•e ja f sh e et *K f e* **GROPNIK U.**

grop•óhem

I vetv

♦ *vetv veta III (Vendi)* bëhet gropë; vjen si gropë.

♦ Groposem.

II pës e GROP•OJ.

grop•ójóva úar

I kal

♦ E bëj gropë (*një vend*) duke e gërmuar me diçka; e thelloj (*diçka*) dhe i jap formën e një grope.

♦ Gropos; varros; shtie në gropë.

IIjokal Gërmoj, hap një gropë.

gropór e mb (*Vend*) si gropë; me gropa.

gropór•e ja f sh e et

♦ Vend gropë; gropësirë.

♦ *gjeog* Vend nën lartësinë e viseve rrethuese.

gropós kal a ur

♦ E hedh (*diçka*) në gropë dhe e mbuloj me dhe ose me diçka tjetër; fut (*diçka*) nën tokë për qëllime të ndryshme. **Gropos kashtën (bykun) për ta bërë pleh. Gropos patatet (mollët) në tokë.**

♦ Shtie në dhe dikë; varros. **Groposën kufomat.**

♦ *fig* I jap një goditje të rëndë i shkaktoj humbje shumë të rëndë (*dikujt*); (*dikujt*); e shkatërroj krejt, e rrënoj (*dikë*); i bëj gropën, varrin (*dikujt*). **E groposën dhe s'ngriti më kokë.**

♦ *fig* E vras (*dikë*); e lë të vdekur në vend; e zhduk (*diçka a dikë*), e shfaros; i jap fund (*diçkaje*); e përmbys (*diçka*) një herë e përgjithmonë.

♦ *fig* Pushoj së menduari për (*dikë a diçka*), nuk e kujtoj më; e heq mendjen përgjithmonë nga (*dikush a diçka*); e lë fare në harresë (*dikë a diçka*). **E groposi dashurinë. I groposi idealet (dëshirat, ëndrrat).**

♦ E bëj gropë; e thelloj në formë grope; gropoj. (*një vend*).

gropós•em a (u) ur

I vetv

♦ *usht* Vendosem në gropë ose hap llogore dhe futem brenda për të mos u dukur ose për t'u mbrojtur nga predhat e armikut gjatë luftimit.

♦ Vritem, vdes; varrosem; shtihem në gropë.

♦ *veta III (Një organ)* thellohet, futet thellë në zgavër. **I qenë groposur sytë.**

II pës e GROPOS.

gropósj•e a f sh

♦ *usht* Hapje dhe zënie e pozicionit në gropë a llogore.

♦ Shtënie në gropë; varrosje.

♦ *fig* Rrënim; shkatërrim (*i dikujt*). .

♦ Thellim a futje thellë e një organi.

gropósur (i e) mb

♦ (*Ushtar*) i futur në gropë a llogore.

♦ (*Njeri*) i shtënë në gropë; i varrosur.

♦ (*Sy*) të futur thellë në zgavra.

♦ (*Faqe*) të thëthitura.

gropsín•ë a f sh a at G Vend i bërë gropë; gropë e thellë.

gropsónj kal óva úar A Gropos.

gropsúar (i e) mb A I groposur.

♦ (*Sy*) të futur thellë.

♦ (*Faqe*) të thëthitura; të bëra gropë.

gropshár e mb keq (Njeri) mendjelig; që bluan të liga; që kërkon t'i bëjë gropën dikujt.

gropshár i m sh ë ët keq Njeri mendjelig, që bluan të liga, që kërkon t'i bëjë gropën dikujt.

gropshár•e ja f sh e et keq f e GROPSHAR I.

grópsht•ë a f sh a at Tegel.

gropshtím i m sh e et Qepje me tegel makine.

gropshtín•ë a f sh a at K >GROPNAJ•Ë A.

gropshtóhet pavet dhe pës e GROPSHT•OJ.

gropsht•oj kal óva úar Qep me tegel; i shkoj një tegel (*rrobës*).

gropshtúar (i e) mb I qepur me tegel.

gróptë (i e) mb(Vend) që vjen si gropë, në trajtë grope, me gropa. >**GROPA-GROPA.**

grópthi ndajf>GROPAS, GROPAZI; GROPEQIQ•ËR RA.

gropúar (i e) mb

♦ I bërë gropë; i në trajtë grope.

♦ (*Vend*) me gropa; gropa-gropa.

♦ (*Sy*) të futur thellë në zgavra.

gropúem (i) e (e) mb G >GROPUAR (i e).

gropúar it (të) as Hapje e gropës a gropave.

grosíst e mb (Tregtar) që shet mallra me shumicë; që merret me tregtinë e mallrave me shumicë; (*tregti*) e mallrave me shumicë. **Baza grosiste.**

grosíst i m sh ë ët Tregtar i madh.

grosíst•e ja f sh e et f e GROSIST I.

grosso modo /gróso módo/ shpr lt Në mënyrë të përafërt.

grosh i m sh ë ët vjet Monedhë turke me vlerë dyzet para ose sa një e njëqindta (1/100) e lirës

turke. **S'bën (s'vlen) asnjë grosh** nuk vlen fare, është pa asnjë vlerë. **S'kam asnjë grosh.** [tue ia lëshue lypsit një grosh të hollë në shplakë (Mgj).]

*

Dy grosh (pesë para)oka Nuk ka ndonjë vlerë; nuk vlen fare.

E bëj groshin kacidhe Kursej tepër.

Futem (hyj) pesë para në grosh Ndërhyj atje ku nuk më përket; fut hundët kot në punët e të tjerëve.

I ka fjalët me grosh (ka fjalë e grosh) Është shumë i kursyer në fjalë; flet pak, por me vend.

Më polli (më ndezi) groshi (belaja)me dikë Ndesh në vështirësi të paparashikuara në marrëdhëniet me dikë; ndodhem ngushtë; më ndez me të..

Shëndoshë me groshvjet S'ka ç'të duhet shëndeti, kur e ke xhepin bosh.

**

Llafe groshi *bis* Muhabet kot, për vogëlima.

groshák u m sh ë ët vjet Monedhë e vogël argjendi që mbahet edhe për varëse.

groshallník u m ushq krahin G Byrek me groshë e pastërma derri.

groshán e mb krahin G (Gjel) pikalosh

groshán i m sh a at krahin G Gjel pikalosh.

groshaníc•ë a f sh a at kopsht K Fasule e njomë; bishtajë e fasules.

groshár i m sh ë ët vjet

- ♦ Monedhë e vogël argjendi, me vlerë një grosh.
- ♦ Paftë e rumbullakët në ngjyrë të verdhë si ar, që varin gratë varg në qafë ose në vesh si vëth.

>**MARCEL I.**

groshár•e ja¹ f sh e et vjet

- ♦ >**GROSHAR I**
- ♦ Dele me pulla të kuqe ose kafe në turi; dele me pikla.

groshár•e ja² f sh e et >GROSHOR•E JA.

groshatár i m sh ë ët vjet >GROSHAR I.

grósh•em vetv a (u) ur

- ♦ Mbushem me quka; më bëhet fytyra me quka.
- ♦ Ngjirem; më ngjiret zëri.

gróshë t as A Groshë.

grósh•ë a f sh ë ët bot kopsht

- ♦ (*Phaseolus vulgaris*)>**FASULE JA.**
- ♦ Thjerrëz.

*

Lëng groshe mospërf Njeri pa vlerë a pa rëndësi.

Është si grosha shtatë javë Nuk është në gjendje të arsyetojë a të gjykojë si duhet; është fare i papjekur.

**

groshë çupë kopsht Groshë që nuk rritet.

groshë e kuqe kopsht Groshë kokërrkuqe; bishtajë groshësh të kuqe.

groshë e zezë kopsht Groshë kokërrzezë.

groshë kllukë kopsht Groshë që nuk rritet.

groshë laracike kopsht Groshë me kokrra lara-lara.

groshë larujë kopsht Groshë me kokrra lara-lara.

groshë mali kopsht Groshë me kokrra lara-lara.

groshë mishi kopsht Mashurkë.

groshë pllai kopsht Groshë e bardhë, petashuqe e kokërrmadhe.

groshë qeni kopsht Groshë e bardhë kokërrvogël.

groshë qorre kopsht Groshë e zezë a e kuqe me një pikë të bardhë.

groshë shpatuke kopsht Groshë petashuqe, kokërrmadhe e bardhë.

gróshël si mb (Dele) me turi me pikla.

grósh•ël la f sh la lat bot (Cardamine) Bimë një a shumëvjeçare, me rreth 150 lloje, me gjethe të madhësive dhe formave të ndryshme, me lule të shumta, të bardha, përgjatë kërcellit të hollë; është e përhapur në mbarë botën, me përjashtim të zonave polare.

**

groshël ujëse *bot (Nasturtium officinale)* Bimë barishtore ujëse dhe gjysmë-ujëse e familjes së lakëroreve, me kërcell pa palcë, me gjethe pendore, që mbillet gjerësisht në Europë dhe Azi; përdoret për sallatë.

grósh•ëm (i) me (e) mb (*Fytyrë*) me quka; kukali; kukalosh.

gróshëz a f sh a at *bot (Lotus corniculatus)* Bimë e ulët livadhesh, e familjes së bishtajoreve, me lule të verdha me të kuqe, që lidhin bishtaja; tërfil për bagëti.

groshíl•ë a f sh a at *bot* Modhull.

gróshín•ë a¹ f sh a at *bot (Vicia sepium)* Bimë shumëvjeçare, kacavarëse e bishtajoreve, me kërcell të padegëzuar, 30-40 cm të gjatë, me nga 4-8 gjethe bashkë, me lule të kuqe ose mavi, që lidhin bishtaja 3-4 cm të gjata, me kokrra kafe të errët ose të zeza.

gróshín•ë a² f sh a at *krahin G* Lëvözha bishtajash të qëruara.

gróshíshte t f sh krahin G >**GROSHIN•Ë A².**

groshllék u m sh ë ët K Vëth me monedhë të vogël argjendi.

groshnáj•ë a f sh a at Ngastër e mbjellë me groshë. >**GROSHOR•E JA.**

groshór•e ja¹ f sh e et Ngastër e mbjellë me groshë.

groshór•e ja² f sh e et Vorbë e vogël, me bark të gjerë për të zier groshë.

grostár i m sh ë ët krahin G Shtës groshësh.

gróshull a f sh a at *bot (Arachis hypogaea)* Kikirik.

grotésk e mb

♦ *let, art* I groteskut; që ka të bëjë me groteskun. **Pasqyrim grotesk i realitetit.**

♦ (*Fytyrë etj.*) shumë e shëmtuar.

grotésk u m

♦ *ark, art, let* Stil i karakterizuar nga shformimi i skajshëm, qesharak a i përbindshëm i trajtave natyrore; vepër letrare ose artistike e punuar me këtë stil. **Mjeshtëri i groteskut. E ka çuar deri në grotesk.**

♦ Gjë shumë e shëmtuar.

grotésk•e ja f let, art >**GROTESK U.**

grotésk•ë a f let, art Vepër groteske, me stil grotesk.

grovíq•e ja f ushq Ç Ëmbëlsirë e gatuar me qumështin e parë (me kulloshtër).

Grózní m gjeog Kryeqytet i Çeçenisë, në Rusinë Jugore.

grózh•et vetv veta III G >**GROZH•Ë (me u).**

grózh•ë (me u) vetv a (u) ë G Ngjirem; më ngjiret zëri.

grózh•ël la¹ f sh la lat *krahin G* Kokërr që lidh bima e grozhlës.

grózh•ël la² f sh la lat *bot*

♦ (*Vicia sepium*) Bimë shumëvjeçare, kacavarëse e bishtajoreve, me kërcell të padegëzuar, 30-40 cm të gjatë, me nga 4-8 gjethe bashkë, me lule të kuqe ose mavi, që lidhin bishtaja 3-4 cm të gjata, me kokrra të vogla, kafe të errët ose të zeza.

♦ (*Lolium tremulentum*) Bimë barishtore njëvjeçare që rritet në ara me grurë; farat e saj mendohet se janë helmuese.

gru ja f sh - të tek Lloj vinçi me zinxhir.

grúa ja f

♦ Njeri i seksit femëror; femër në moshë të pjekur që dallohet nga vajza. **Grua e re (e bukur, e martuar, e thyer, plakë). Grua shtëpiake (punëtore, trime). Zë (fytyrë) gruaje. Të drejtat e grave. Rroba (veshje, çorape, këpucë) grash. Punë grash. Rrobaqepësi për gra. Gjysmë gruaje grua në moshën rreth 40-45-vjeçare. U rrit vajza, u bë grua.**

♦ Bashkëshorte; e shoqja. **Gruaja e parë (e dytë). Burrë e grua. Grua pa burrë***bis* grua e lënë nga burri; grua që i ka vdekur burri. **Grua e ve. E mori për grua. Ka grua të mirë. U nda nga gruaja. E la gruaja. Merr sa një grua një gruabis** i ndan shpesh gratë; merr një grua e lë një tjetër.

♦ *nj* Tërësi e grave; gjithë gratë bashkë; organizata e grave në një vend. **Gruaja punëtore (fshatare). Gruaja shqiptare. Organizata e gruas. Këshilli i gruas. Emancipimi i gruas. Ngritja e gruas në përgjegjësi.**

*

Ato të grave*euf* Zakonet; të përmuajshmet e grave.

Grua për kokë të gruas Grua shumë e mirë, shumë e bukur; grua që s'e ka shopen.

Gruaja (e bija) e botës Një grua a vajzë çfarëdo; një grua a vajzë e panjohur; tjetra; dikush.

I ndërron si mbreti gratë I ndërron gjërat si t'i tekton.

**

grua e ligë

♦ Grua me shpirt të lig.

♦ Grua e keqe, e përdalë.

♦ *bis* Grua llafazane, që i pëlqejnë thashethemet e liga.

grua e lëshuar Grua e ndarë nga burri.

grua e ligjshme Grua e martuar sipas ligjeve të vendit.

grua e ndarë Grua e lëshuar.

grua e përdalë Grua me moral të shthurur.

grua e pistë

♦ Grua që s'e mban veten pastër.

♦ *keq* Grua që shkon me gjithëfarësoj meshkujsh.

grua e shthurur Grua e pamoralshme.

grua fisnike Grua me qëndrim e sjellje të lartë.

grua gërnjare Grua grindavece.

grua joshëse Grua shumë tërheqëse.

grua lojce Grua që e dredh (bishtin) me burra të tjerë.

grua lozonjare Grua bishtdredhur.

grua në ditët e veta Grua që pritet të lindë nga dita në ditë.

grua pa kurorë Grua që jeton me një burrë pa kurorë.

grua për kokë të gruas Grua shumë e mirë nga çdo pikëpamje.

grua rrugësh Grua e përdalë; grua e pamoralshme.

grua shterpë Grua që nuk bën fëmijë.

grua shtëpiake Grua që kujdeset për punët e shtëpisë e të jetës familjare.

grua shtrigë Grua zemërkeqe, me vese a huqe të këqija; grua zemërngushtë, shpirtzezë.

gruaburr•ë i m sh a at Njeri i lindur me organe seksuale të femrës dhe mashkullit.

gruár i m sh ë ët Ai që është i dhënë shumë pas grave ose përpiket t'u pëlqejë grave.

gruavdékur mb (*Burrë*) i ve.

gruavrásës e mb libr (*Njeri*) që vret gruan a gra.

gruavrásës i m sh - it libr Njeri që vret gruan a gra.

gruavrásës•e ja f sh e et libr f e GRUAVRASËS I.

gruavrásj•e a f libr Krim i vrasjes së gruas.

gruc kal a ur Përlaj; gllabëroj.

grúcës e mb Gllabërues.

gruç i m sh a at G Koçan misri.

grúčk•ë a¹ f sh a at G Vend i bërë si ose që vjen si gropë.

grúčk•ë a² f sh a at G Koçan misri. >**GRUÇ I.**

grúd•ë a¹ f sh a at Plis dheu; bukëbar.

grúd•ë a² f sh a at G Vend i ngritur; sop; lartësirë.

grudin•e ja f sh e et G Luginë; rudinë.

grudján e mb I Grudës; që ka të bëjë me Grudën, me vendësit a banorët e saj.

grudján i m sh ë ët Vendës a banor i Grudës.

grudjánçe ndajf Sipas mënyrës së grudjanëve.

grudján•e ja f sh e et f e **GRUDJAN I.**

grrúdh•ë a f sh a at Ç Rrudhë (e ballit etj.).

grúe ja f sh gra grátëG>**GRUA JA.** [Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhíe/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).] [Pse e shikon shqiptari gruen (femnën) me një rën anë, si një objekt të shenjtë e të paprekshëm dhe, me tjetren anë, si një kafshë me një vleftë kafshe ordinere? (KM).]

gruemíras e mb I Gruemirës; që ka të bëjë me Gruemirën, me vendësit a banorët e saj.

gruemíras i m sh - it Vendës a banor i Gruemirës.

gruemíras•e ja f sh e et f e **GRUEMIRAS I.**

gruení a f G ♦ Të qenët grua. ♦ Moshë e femrës së rritur.

gruením i m G Hyrje e vajzës në moshën e gruas.

gruenísht ndajf G Si grua; grarisht.

gruen•óhem vetv G >**GRUEN•UE (me u).**

gruen•úe (me) kal óva úe G E rrit, e bëj grua (vajzën).

gruen•úe (me u) vetv veta III úe (u) úe G (Vajza) rritet; bëhet grua.

gruenúem e (e) mb f G (Vajzë) e rritur; e bërë grua.

grúfa-grúfa ndajf Gulfa-gulfa.

grufulát kal dhe jokall G >**GRUFULAT•Ë (me)** ^{1,2,3}.

grufulát•ë (me) ¹ kal a ë G

♦ Shkrifëroj (duhanin e grirë) për ta ajrosur.

♦ Shkund (qilimat etj.).

grufulát•ë (me) ² kal a ë G Lëndoj (plagën, vrazat e trupit).

grufulát•ë (me) ³ kal dhe jokall a ë G Pi me gllënjka të mëdha.

grufulátj•e a¹ f sh e et G

♦ Shkrifërim i duhanit të grirë për ta ajrosur.

♦ Shkundje e qilimave etj.

grufulátj•e a² f sh e et G Lëndim i plagës, i vrazës në trup.

grufulátj•e a³ f sh e et G Gllënjka e madhe.

grufulátun (i e) ¹ mb G

♦ (Duhan i grirë) i shkrifëruar për ta ajrosur.

♦ (Qilim) i shkundur.

grufulátun (i e) ² mb G (Vend i vrazës) i lënduar.

grufullím i m sh e et Zhguritje e dheut nga pulat për të kërkuar ushqim.

grufull•ón jokall ói úar veta III (Pula) Zhgurit dheun për të kërkuar ushqim.

grufullúar (i e) mb (Vend) i zhguritur nga pulat kur kërkojnë ushqim.

grufullúes e mb (Pulë) që zhgurit për të kërkuar ushqim.

gruhá•s kal ta tur >**GRUHAT.**

gruhát *kal a ur* Pastroj grurin e shirë.

gruhátj•e a f sh e et Pastrim i grurit të shirë.

gruhátur (i e) mb Grurë i pastruar pas shirjes.

grujës•ë a f sh a at Vend me llucë; vend i rrëshqitshëm.

grújtë (i e) mb G (Prej) gruri; i bërë me grurë.

grúk•ë a f sh a at krahin >GRYK•Ë A.

grúmbuj t sh i GRUMBU•LL LLI.

grúmbuj-grúmbuj ndajf Në disa grumbuj; në grupe; grupe-grupe. [**Rishtarët rrinin grumbuj-grumbuj në këmbë ose të ulur te shkallinat.** (IK).]

grúmbull si ndajf Në grup; mbledhur bashkë si tufë; së toku; tok; mbledhur shuk, si grusht. **Ecín (rrinë, mblidhen) grumbull. Fluturojnë grumbull. U bë grumbull** u mbledh shuk, u mbledh grusht.

*

Ia jap grumbull Ia them troç (*mendimin tim*); s'i lë gjë pa thënë; ia numëroj të gjitha.

grúmbu•ll lli m

♦ Tërësi sendesh të hedhura një mbi një pa rregull; kapule sendesh që janë vendosur a rrasur njëri pranë tjetrit; shumicë gjërash ose dukurish të pa sistemuara.

♦ Grup njerëzish; turmë; grup njerëzish a kafshësh të mbledhur pa rregull në një vend; tufë.

grumbullák u m sh ë ët K Pirg me gurë.

grumbullán e mb krahin G Kurrizdalë; gungaç.

grumbullán i m krahin G Kurrizo; gungaç; njeri kurrizdalë.

grumbullán•e ia krahin G f e GRUMBULLAN I.

grúmbullas ndajf

♦ (*Hedh*) pa rregull; grumbull.

♦ (*Njerëz etj. mblidhen*) në grupe; tufë.

♦ (*Shes, blej*) toptan.

grumbullím i m sh e et

♦ Mbledhje në një vend e sendeve a lëndëve të ndryshme. **Grumbullim i drithit (qumështit, materialeve).**

♦ Sasi lëndësh, sendesh, qeniesh etj. të mbledhura bashkë pa ndonjë rregull të caktuar; grumbull.

♦ Mbledhje e njerëzve në një vend të caktuar. **Vendi i grumbullimit të .**

♦ *vjet* Mbledhje e prodhimeve bujqësore e blegtorale sipas rregullave të caktuara; *bis* ndërmarrje e ngarkuar me këtë veprimtari. **Ndërmarrje e grumbullimit. Pikë grumbullimi.**

♦ *kryes sh* Sende a mallra që grumbullohen.

grumbullísht ndajf krahin G Së bashku; bashkë; tok.

grumbull•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Bashkohem në grup me të tjerë në një vend; formoj me të tjerë një grumbull a një grup për qëllime të caktuara. **U grumbulluan rreth zjarrit. U grumbulluan te sheshi. Janë grumbulluar shumë njerëz.**

♦ *sport* Marr pjesë në një skuadër a në një ekip dhe bëj stërvitje të organizuar para një ndeshjeje, kampionati etj. **U grumbulluan në ekipin kombëtar.**

♦ *veta III* Vjen nga një ose nga disa anë dhe mblidhet në një vend. **Uji grumbullohet në rezervuar. Po grumbullohen retë.**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më mbledhet mjaft punë që duhet bërë; më shtohet puna, ankthi, tensioni etj. [**Më duket sikur/ shkarkesa yjesh më janë grumbulluar te sytë (MA).**]

II pës e GRUMBULL•OJ.

grumbull•ój kal óva úar

♦ Mbledh në një vend (*sende, lëndë të ndryshme*); vë një mbi një ose njërin pranë tjetrit; bëj a vë grumbull; mbledh. **Grumbulloj barin (drutë, gurët, dëborën). I grumbulluan librat.**

Grumbulloj ujë në gropë.

♦ Mbledh grumbull (*njerëz ose kafshë*); bëj që të mbledhen në një vend; përqendroj.

Grumbulloj nxënësit (studentët). Grumbulluan trupat (ushtarët). I grumbulluan në oborr.

♦ Mbledh, marr andej-këtej (*të dhëna, materiale etj.*) për një qëllim të caktuar. **Grumbulloj fakte (materiale, të dhëna). Ka grumbulluar prova.**

♦ Mbledh (*ushqime*) për t'i ruajtur ose për t'i përdorur në kohën e duhur; vë (*diçka*) mënjanë për ta përdorur me vonë; mbledh. **I grumbullon për dimër. Grumbullon forca (energji).**

♦ *vjet* Mbledh në kohën e duhur, sipas rregullave të caktuara e sipas një plani, nga fshatarët ose nga kooperativat prodhime bujqësore e blegtorale për të plotësuar nevojat e popullit e të ekonomisë socialiste. Grumbullojnë drithin (mishin, vezët, qumështin). Grumbullon bimë mjekësore.

♦ Shtoj diçka pak e nga pak; fitoj. **Grumbullon para (mall). Grumbullon përvojë (dije, njohuri, forca). Grumbulloi pikë.**

grumbullór e mb

♦ (*Send*) me trajtë të rrumbullakët; i mbushur, si top. **Me fytyrë (me faqe) grumbullore.**

♦ *bot(Bimë)* që rritet e bëhet si kaçube; me shumë degë të grumbulluara si tufë, që ka trajtën e një tufe, tufshak. **Pemë (lule) grumbullore.**

♦ *vjet fin* I përgjithshëm. **Shuma grumbullore.**

*

Re grumbullore Re të ulëta, me trajta të rrumbullakta, njëra mbi tjetrën, mbi një bazë të sheshtë.

grumbullór i m sh ë ët G Kapicë.

grumbullór•e ja¹ f sh e et Send në trajtë të rrumbullakët a sferike.

grumbullór•e ja² f sh e et sh bot Drurë me degë të grumbulluara në trajtë tufe, drurë që rriten si kaçubë; bimë me lule të grumbulluara si vile.

grumbullúar (i e) mb I mbledhur grumbull në një vend.

grumbullúes e mb

♦ Që ka të bëjë me grumbullimin; që merret me grumbullimin e diçkaje.

♦ *vjet (Ndërmarrje)* e grumbullimit të detyrueshëm të prodhimeve bujqësore e blegtorale.

grumbullúes i m sh - it

♦ Ai që merret me grumbullimin e diçkaje. **Grumbullues i bimëve mjekësore.**

♦ *vjet* Punonjës i një ndërmarrjeje të grumbullimit; nëpunës i grumbullimit të detyrueshëm të prodhimeve bujqësore e blegtorale.

♦ *tek* Aparat që shërben për grumbullimin e diçkaje; pjesë e mekanizmi a makinerie që grumbullon diçka. **Grumbullues i energjisë (gazrave, avullit).**

grumbullúes•e ja f sh e et f e GRUMBULLUES I.

grumçúk•ë a f sh a at Dromcë; thërrime.

grúm k•ë a f sh a at K, J Plis dheu.

grúmull i, grumull•ó *etj. bis krahin G* > **GRUMBULL I, GRUMBULL•OJ** *etj.*

grun i m sh a at *G Bic; gic; derrickuc.*

grunabárdh i *G m sh ë ët (Triticum vulgare)* Grurë kokërrbardhë, me kalli të madh dhe hala të gjata.

grunáj•ë a f sh -a. -at Arë, fushë e mbjellë me grurë.

grunák u m sh ë ët *G*

♦ Arë, fushë e mbjellë me grurë.

♦ *K* Grurë i mbarë.

grunakúq i m sh ë ët Grurë kokërrkuq, me kalli të madh të shtypur.

gruna•mádh mádhi (*sh mëdhénj mëdhénjtë*) *bot (Melilotus officinalis)* Bimë mjekësore, me kërcell të drejtë dhe gjethe të këmbëra si të tërfilit, me lule ngjyrëkafe, të bashkuara në vile dhe me erë të mirë.

grunár i m sh ë ët Hambar ku ruhet gruri, hambar për drithë, drithnik.

grúnas *ndajf krahin G (Shkojmë)* shumë mirë (*me shoshoqin*).

grunc i m sh a at *ikt (Paraphoxinum minutus Kar)* Peshk i vogël i ujërave të liqeneve, me pendë rrezore. **Grunc i Ohrit (Prespës).**

grúnde t f sh Krunde; hime.

grúnd•ë a f sh a at Qime; flokë; lesh.

**

grundë ylli Bisht i kometës; flokë të kometës.

grún•ë i m G > **GRUR•Ë I.**

*

Asht grunë i hjedhun (pa egjër) Është njeri i pastër, i ndershëm.

E ka zemrën grunë Është zemërmirë e bujar.

grungú•s jokál ta tur > **GRUNDUT.**

grungút jokál a ur kryes veta III Gugat; (*fëmija*) bën guga.

grungútj•e a f sh et kryes sh Guga të fëmijës.

grunís jokál i ur veta III Kërcet; kërcëllin.

grunísj•e a f sh e et Kërcitje; kërcëllimë.

grunísht•e ja f sh e et > **GRUNISHT•Ë A.**

grunísht•ë a f sh a at > **GRUNAJ•Ë A.**

grun•óhet vetv úa (u) úar veta III (Vajza) rritet e bëhet grua; merr tipare gruaje.

grunór e mb (*Arë, tokë*) e mbjellë me grurë.

*

Bimë grunore *bot* Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell si cilindër, të zbrazët e me nyja, me lule të grumbulluara në kalli, që bëjnë fryte njëthelbore, si gruri, thekra, elbi etj.

grunór•e ja f sh e et

♦ Arë e mbjellë me grurë, grunishtë. Grunoret ishin te mbara. [**Kosova/ Fushë e begatshme me fruta e grunore** (BXh).]

♦ *sh bot* Bimë grunore si gruri, thekra, elbi etj.

grunj a f A Vrenjtje e vetullave; vështtrim i rëndë.

grúnjë (i e) mb A I grurtë; (prej) gruri.

grúnjëra t f sh

♦ Lloje të ndryshme të grurit. **Grunjëra që piqen shpejt** (që i qëndrojnë thatësirës).

♦ Grur që ka mbirë në arë; ara të mbjella me grurë.

♦ Bimët grunore.

grunjësht•ë a f sh a at

- ♦ Bimë e grurit që nuk ka formuar kalli ende.
- ♦ Kashtë gruri.

grúnjta t (të) f sh Arat e mbjella me grurë, grunjërat.

grúnjtë (i e) mb

- ♦ I bërë prej gruri; i grurit. **Miell i (bukë e) grunjte.**
- ♦ I grurit. **Kashtë e grunjte.**
- ♦ Ne ngjyrë si të grurit; në ngjyrë kafe të hapur. **Fytyrë e grunjte.**

grup ndajf Si një tufë e vetme; grumbull. **Dolën grup.**

grup i m

- ♦ Një numër njerëzish, kafshësh a sendesh të mbledhur në një vend; grumbull frymorësh a sendesh. **Grup fëmijësh (të rinjsh, studentësh, sportistësh, vullnetarësh). Grup aeroplanësh (anijesh). Bisedë në grupe. Ndaj në grupe.**
- ♦ Tërësi sendesh, qeniesh a dukurish, të bashkuara sipas një tipari a cilësie të përbashkët. **Grup bimor. Grupi i kurrizorëve. Grupi i viruseve. Grupet e muskujve.**
- ♦ Tërësi e pjesëve a e veglave të një makine a mekanizmi që kryejnë së bashku një punë të caktuar; agregat. **Grup transformatorësh. Grup frigoriferi (radioje). Grup elektrik. Grup thithës. Grup i mbyllur. Grup i timonit (i ingranazheve).**
- ♦ *gjuh* Tërësi elementesh me tipare të afrishme. **Grup zanoresh. Grup gjuhësh.**
- ♦ Tërësi njerëzish me pikëpamje, ide, qëllime e interesa të përbashkëta ose profesion të njëjtë; tërësi njerëzish të organizuar së bashku, që kryejnë të njëjtën punë a veprimtari. **Grup shoqëror. Grup komunist (antiparti, fraksionist, armiqësor). Grup artistik (teatral, folkloristik, letrar). Grup monopolist (financiar). Grup gjeologësh (mjekësh, naftëtarësh). Grupi i valleve. Prona e grupit** pronë kolektive, kooperativiste.
- ♦ Tërësi njerëzish me karakteristika të përbashkëta. **Grup etnik.**
- ♦ *usht* Njësi, zakonisht në artileri, e përbërë prej disa baterish; batalion. **Komanda e grupit.**
- ♦ *radio* Numër i caktuar shenjash, që shënojnë disa shkronja ose shifra.
- ♦ *sport* Numër skuadrash që ndeshen me njëra-tjetrën. **Ndeshjet e grupit. Dolëm në krye të grupit.**

grup gjaku bio Një nga të katër tipat e gjakut të njeriut dhe kafshët, me cilësi të veçanta të rruazave të kuqe dhe të serumit.

grup i kontaktit pol Grup jozyrtar i vendeve me ndikim të interesuara në zhvillimet politike të një vendi a rajoni.

grup parlamentar pol Grup i përbërë nga deputetë të një partie politike ose të partive aleate në parlament.

grup presioni pol Grup që përpiqet të ndikojë në politikën e vendit për një çështje të caktuar.

grup pune Njësi e ngritur për një detyrë të caktuar.

grup skulpturor art Vepër që paraqet një grup tërësor njerëzish ose figurash sipas një ideje a teme të caktuar.

grup yjesh astr: **Grup yjesh globularë** grup i përbërë nga qindra a mijëra yje shumë të vjetër, që qëndrojnë bashkë në sajë të forcës tërheqëse.

gruparmatë a f usht Njësi e përbërë nga disa armata.

grupash e mb pol (Element) që sillet e vepron sipas frymës së grupeve fraksioniste, që është karakteristik për grupe të tilla, fraksionist.

grupásh i m sh ë ët pol Ai që merr pjesë në një grup fraksionist të krijuar brenda një organizate a një kolektivi; anëtar i një grupi brenda një partie. >**FRAKSIONIST I.**

grupásh•e ja f sh e et pol f e GRUPASH I.

grupázh i m sh e et pol Grup i vogël, që krijohet brenda një partie, organizate, kolektivi etj. dhe që zhvillon veprimtari përçarëse e fraksioniste, e cila dëmton e prish njësinë e veprimit.

>**FRAKSION I.**

grúpe-grúpe ndajf Në disa grupe; në grupe të veçanta.

grupézím i m sh e et >GRUPIM I.

grupím i m sh e et

♦ Bashkim në grup a grupe.

♦ Tërësi njerëzish, kafshësh a sendesh që ndodhen a janë mbledhur në një vend ose që veprojnë së bashku; tërësi njerëzish të organizuar përkohësisht së bashku, që kanë ide e qëllime të njëjta ose që kryejnë të njëjtën punë; grup. **Grupim politik. Grupim monopolist. Grupim fisesh. Grupim ndërtesash.**

♦ *usht* Bashkim i përkohshëm i disa njësive ushtarake me një komandë të vetme për të kryer një detyrë luftarake. **Grupim operativ. Grupim artilerie (aviacioni).**

grupmállra t m sh ek Mallra të ndarë sipas llojit.

grupmósh•ë a f Grup njerëzish me moshë të njëjtë ose afërsisht të njëjtë; grup i moshave të caktuara, që kanë një ndryshim zakonisht deri në pesë vjet midis tyre.

gruppësh•ë a f sh a at sport Grup sportistësh të sporteve të rënda, me peshë trupore të përafërt.

grup•óhem óva (u) úar

I vetv Bashkohem në një grup me të tjerë, grumbullohem; hyj a futem në një grup me të tjerë; *veta I sh* mblihem i grupe-grupe.

II pës e GRUP•OJ.

grup•ój kal óva úar

♦ Mbledh disa njerëz bashkë në një vend të caktuar; i bashkoj në një grup; i bëj grup; grumbulloj.. [në fillim këta u treguan kundër çdo vlefte kombëtare, me qëllim që t'a gruponin popullin - e sidomos brezin e ri - rreth ndjenjës së proletariatit botëror. (AE)]

♦ Ndaj ose klasifikoj në grupe. **Grupoj materialet (të dhënat).**

grupór e mb Që ka të bëjë me një grup të caktuar njerëzish, kafshësh, sendesh etj.; që i përket një grupi të caktuar; që bëhet në grup; i grupit. **Pronë grupore. Klasifikim grupor.**

grupúar (i e) mb I mbledhur grup.

grupúem (i) e (e) mb G >GRUPUAR (i e).

gruraník u m sh ë ët ushq J Byrek i mbushur me gjellë të mbetura.

grúr•ë i m bot (Triticum vulgaris, J. aestivum) Bimë barishtore e shumëllojshme e arave, me kërcell pa palcë, të drejtë e të nyjzuar, me gjethe të holla e të gjata, që bën kalli të mbushur me kokrra të vogla; kokrra të kësaj bime, që bluhën e bëhen miell. **Kalli (kashtë) gruri. [Fusha e Kosovës/ ka qindra vjet që mbillet me të vrarë/ dhe ajo rrit veç grurin e jetës (VZh).]**

*

E kam grurë me dikë Kam marrëdhënie shumë të mira me dikë.

Shkon puna grurë Puna shkon pa asnjë vështirësi.

**

grurë bolle bot (Hordeum murium)>GRURË BRESHKE.

grurë breshke bot (Hordeum murium) Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me grurin, që rritet buzë arave ose nëpër lëndina; grurë i egër.

grurë halëkuq bujq Grurë me hala të kuqe.

grurë halëzi *bujq* Grurë me hala të zeza.

grurë i butë *bot (Triticum aestivum)* Grurë veror.

grurë i egër *bot (Hordeum murium)* >**GRURË BRESHKE.**

grurë i fortë *bot (Triticum durum; Triticum turgidum)* Grurë pranveror me kalli të shkurtër, që përdoret gjerësisht për miell buke dhe makaronash, zakonisht i përzier me miell gruri të bardhë, për të gatuar brumë të ardhur.

grurë i qëruar

♦ Grurë i zhveshur.

♦ *ushq* Niseshte.

grurë i rrahur *ushq* Grurë i thyer në havan ose dybek.

grurë i vermë *bujq* Grurë veror, që mbillet në verë.

grurë qyqeje *bis (Triticum baeoticum)* Lloj gruri i egër, prej të cilit u krijuan llojet e grurit të butë e të fortë.

grurë pranveror *bujq* Grurë që mbillet në pranverë.

grurë ujës *bujq* Grurë që i qëndron lagështirës dhe piqet herët.

grurë vjeshte *bujq* Grurë vjeshtor, që mbillet në vjeshtë.

grurë vjeshtor *bujq* Grurë që mbillet në vjeshtë.

grurëkúq i m sh ë ët *bujq* Grurë kokërrkuq.

grúrët *as vjet, A* Grurë.

grurë•zí zú *m sh zínj zínjtë bot* Bimë barishtore me gjethe të përkundërta, me lule të verdha të grumbulluara në kallinj; rritet nëpër kullota e ara dhe dëmton bimët.

grurth i¹ *m sh e et bot (Hordeum murium)* Bimë barishtore njëvjeçare si gruri, që rritet buzë arave ose nëpër lëndina. >**GRURË I EGËR; GRURË BRESHKE.**

grurth i² *m sh e et* Byc; elbth; kath i syrit.

grushán e mb *K (Dele)* turizezë.

grushmáq i m sh ë ët Gurmaz.

grusht¹ *si ndajf* Me radhë të ngjeshura e të shtrënguara; shtrënguar si grusht, duke qenë i bashkuar fort me të tjerë. **Jemi grusht. Bëhemi grusht.**

grusht² *si ndajf* Kruspull, lëmsht. **U mblodh (u bë) grusht nga frika (dhimbjet). Bëhem grusht para dikujt.**

grusht i m sh e et, G a at

♦ Dorë me gishtërinj të mbledhur fort; dorë e mbyllur dhe e shtrënguar. **Liroj (shtrëngo) grushtet.**

♦ Goditje me dorë të mbyllur e të shtrënguar; forcë e kësaj goditjeje. **Grusht i rëndë. Dërrmoj me grushte. Ha një grusht. I këput një grusht dikujt. Qëlloj me grusht. I tregoj grushtin dikujt** e kërcënoj me grusht dikë. [si s'kam një grusht të fortë malit që s'bzan në zemër me ia ngjesh (Mgj).]

♦ *dhe fig* Goditje e fortë, dërrmuese. **Grusht i fundit.**

♦ (*me numërorin një*) Sasi sa nxë dora e mbledhur; sasi shumë e vogël. **Një grusht lajthi.**

♦ (*me numërorin një*) Diçka e vogël dhe e mbledhur kruspull. **Ishte tretur, kishte mbetur një grusht.**

♦ (*me numërorin një përpara një emri tjetër në r. emërore ose rrjedhore*) Hapësirë ose sasi fare e vogël; një pakicë; një pëllëmbë. **Një grusht njerëzish. Një grusht vend. Një grusht njeri** njeri me trup shumë të vogël; një pëllëmbë njeri.

♦ Sasi e madhe. **Një grusht para** goxha para. **Fitoj para me grushte** fitoj me të madhe.

*

E ha barutin me grushte Është trim i madh; është luftëtar i zoti.

E ka (e mban) në grusht E ka nën zotërim të plotë; e ka në dorë.

E ka dorën grusht Është dorështrënguar.

E kam mendjen grusht Jam i vendosur; e kam ndarë mendjen.

E përcolli me një grusht miza (pleshta) E përcolli me fjalë e me premtime boshe, pa ia mbaruar punën.

Erdhi me një grusht miza Erdhi i ndezur e i inatosur; erdhi tërë hundë e buzë.

Grusht për grusht Dhëmb për dhëmb; pa u frikësuar.

Ha bukë me grushte barkut Ha shpejt e shpejt pothuajse pa e përtypur ushqimin; e rras ushqimin në bark pa e përtypur mirë.

I bie gjoksit me grushte

♦ E pranoj përpara të tjerëve se është fajtor për diçka; pendohet për një faj a gabim të rëndë që ka bërë.

♦ Mburrem për trimëritë që kam bërë.

I bie kokës me grushte Pendohem rëndë për një veprim të gabuar a për një faj që kam bërë.

I rri me grushte hundëve dikujt*keq* E kërcënoj hapur dikë; nuk e lë të ngrejë kokë.

I tregoj grushtin dikujt E kërcënoj dikë; i jap të kuptojë se jam gati të përleshem me dikë; nuk i nënshtrohem dikujt.

Ia jap nderin në grusht (në dorë) E shaj rëndë dikë, e bëj për pesë para.

Ia nxej grushtin dikujt I jap rryshfët dikujt.

Jepte (merrte, fitonte, i kishte) me grusht (me grushte) Jepte (merrte, fitonte, i kishte) me shumicë, në sasi të madhe (zakonisht për paratë).

Më sa bëhen bashkë (bashkohen) një grusht pleshta *iron* Nuk mund të bashkohen kurrë; nuk mund të mblidhen e të merren vesh kurrësi me njëri-tjetrin.

Ngre grushtin Shpreh kundërshtimin ndaj dikujt a diçkaje, protestoj; jam gati të ndeshem, të luftoj me dikë.

Një grusht gjak *euf* Jetë njeriu.

Që në gusht nga një grusht*fj u* Rezervat sigurohen duke i mbledhur me kohë, pak e nga pak; për të arritur përfundime të mira në një punë duhet filluar me kohë, duke punuar çdo ditë, pak e nga pak.

Shtrengon grushtet Mbledh forcat e përgatitet për t'u ndeshur me dikë, për një punë që kërkon guxim e përpjekje.

Ua futi një grusht miza I futi në sherr; e ndezi sherrin.

grusht hekuri Vegël e thjeshtë me katër unaza të lidhura, ku shkohen gishtat, që përdoret për të goditur e dëmtuar rëndë dikë.

grusht hidraulik *tek* Zhurmë e ujit në tub kur rubineti hapet me shpejtësi.

politikë e grushtit të hekurt Politikë e forcës dhe e dhunës.

grúshta-grúshta *ndajf (Mbledh)* duar-duar; aq sa nxënë grushtet.

grushtár i m sh ë ët vjet Boksier.

grushtëzim i m krahin *G* Goditje me grusht.

grushtëz•óhem krahin *G vetv dhe pës e* **GRUSHTËZ•OJ.** >**GRUSHTËZ•UE (me u).**

grushtëz•ój kal krahin *G* >**GRUSHTËZ•UE (me).**

grushtëz•úe (me) *kal óva úe krahin* *G* Godit me grusht; grushtoj.

grushtëz•úe (me u) óva (u) úe krahin *G vetv dhe pës e* **GRUSHTËZ/UE (me u).**

grushtëzúem (i) e (e) mb krahin *G* I goditur me grusht; i grushtuar.

grusht-hékurt *mb (Njeri)* që ka grusht shumë të fortë, të rëndë.

grushtím i m sh e et

♦ Goditje me grusht; rrahje me grushte.

♦ *sport* Pritje e topit me grusht ose grushte; largim i topit me grusht ose grushte nga porta.

grusht•óhemóva (u) úar

I *vetv* Gjuhem me grushte me dikë.

II *pavet*: **Ja si grushtohet topi.**

III *pës e* **GRUSHT•OJ.**

grusht•ój¹ kal óva úar

♦ I bie me grusht (*dikujt, diçkaje*); e qëlloj me grusht (*dikë, diçka*).

♦ *sport* E godit me grusht (*topin*) për ta larguar nga porta ose për t'ia ndryshuar drejtimin.

grusht•ój² kal krahin G >GRUSHT•UE (me).

grushtúar (i e) *mb dhe sport* I goditur me grusht; (*top*) i larguar me grusht a grushte nga porta.

grusht•úe (me)¹jokal óva úe krahin G >GRUSHT•OJ.

grusht•úe (me)²jokal óva úe krahin G Laj me dorë (*teshat*).

grushtúem (i) e (e) *mb krahin G (Tesda)* të lara me dorë.

grushtúem it (të) *as krahin G* Larje me dorë e teshave.

grux•g gu f sh gje gjet J Kërcu; trung i drurit të prerë.

grúz•ë a f sh a at bot

♦ Bimë barishtore tufshake, me kërcell deri 1 m të lartë, me lule të verdha, gjethe vezake, shumë të gjata e me push, të cilat lëshojnë një lëng ngjitës.

♦ (*Reseda luteola*) Bimë barishtore e djerrinave, me kërcell të trashë, lule të verdha në jeshile, që përdoret për ngjyer të leshtat e të pambuktat.

grýet (i e) *mb* Puçrranjës.

grýgc•ë a f sh a at krahin G >GRYKOL•E JA.

grýjtë (i e) *mb G (Bukë etj.)* e grunjtë; (prej) gruri.

gryk u m sh a at Erë e fortë; rribë ere.

grykafytas ndajf Fytafyt; duke u kapur për fyti, grykë më grykë me dikë.

grýka-grýkas ndajf>GRYKAFYTAS.

grýka-grýkazi ndajf>GRYKAFYTAS.

grýka-grýkës ndajf>GRYKAFYTAS.

grykáj•ë a f sh a at gjeog Grykëderdhje e ngushtë e lumit.

grykakúq i m sh ë ët orn (*Erithacus rubecula*) Gushëkuq.

grykëlarík e mb (*Nepërkë*) me gushë të larme.

grykëlarík•e ja f zool Nepërkë me gushë të larme.

grykalárm•ë i m sh ë ët orn Gushëkuq me cirka.

grykargjénde mb poet Vajzë a grua me gushë të bardhë si argjendi.

grykargjéndtë mb>GRYKARGJENDE.

grýkas ndajf

♦ (*Mbush*) deri në grykë.

♦ Duke u përqaftuar grykë më grykë.

♦ >**FYTAFTY.**

grykáshk•ë a¹f sh a at

♦ Përparëse që u varet foshnjave në qafë përpara gjoksit që të mos ndoten kur i ushqejnë ose kur hanë vetë; gushore.

♦ Grykëse e fëmijëve të kopshtit a shkollës.

grykashk•ë a¹f sh a at

- ♦ Vend ku lidhet plugu me pjesët e tjera të damalugut.
- ♦ Rreth metalik që mban të shtrënguar dy pjesë prej druri që lidhen a që bashkohen; rreth metalik që mban të mbërthyer bucelën e rrotës së qerres.

grýkazi ndajf>GRYKAS.

grýkc•ë a¹f sh a at *G* Zgërbonjë në trungun e drurit.

grýkc•ë a²f sh a at *krahin G*

- ♦ Gushore e fëmijës.
- ♦ Jakë për gra që mbulon vetëm gjoksin dhe qafën; grykole.

grykél•e ja f sh e et Qafëmal i ngushtë.

grýk•em vetv a (u) ur Kacafytem; kapem fytafyty me dikë.

grýkë si ndajf. Fytafyty; grykas; në grindje të vazhdueshme njëri me tjetrin. **Shkojnë grykë.**

grýk•ë a f

- ♦ *anat* Pjesë e sipërme e gypit nëpër të cilin kalon ushqimi nga goja në stomak; pjesë e prapme e gojës që lidhet me gypin e ushqimit dhe të frymëmarrjes; pjesë e përparme e qafës. >**FYT I. Më dhemb gryka. M'u tha gryka. Shtrëngo (rrok, mbërthej) për gryke. Më ngeci (më mbeti) në grykë. I hidhem në grykë. Flas me grykë** flas duke i shqiptuar fjalët me grykë.

Deri në grykë.

- ♦ Pjesë e sipërme, e ngushtuar e shishes, enës a diçkaje tjetër; pjesë e përparme e gypit, nga ku del ujë a një lëng tjetër; vend i ngushtë nga ku futet brenda ose nga ku del diçka; vrimë në trajtë hinke a kanali. **Gryka e shishes (gjymit). Gryka e pusit** pjesa e sipërme e pusit, e rrethuar me mur. **Gryka e vullkanit. Gryka e thesit. Gryka e çorapit (çizmes). Vë me grykë poshtë.**

Mbush deri në grykë.

- ♦ *sh a at bis* Sasi lëngu tjetër që përcillet në stomak me një gllënjë; sasi lëngu që del nga një tub. **Marr një grykë ujë. Pi dy-tre gryka.**

- ♦ *sh ë ët bis* Gojë. **Ka pesë grykë për të ushqyer. Iu mbyll gryka. Kyçe grykën! S'ka grykë të flasë. Ia mbyll grykën** ia mbyll gojën; nuk e lë të flasë; e bëj që të mos ketë ç'të thotë.

- ♦ *sh a attek, usht* Pjesë e përparme e tytës së një arme zjarri; vrima e tytës së armës së zjarrit nga ku del predha. >**TYT•Ë A. Grykë zjarri** armë artilerie, top. **Kundërajror me katër gryka.**

- ♦ *sh ë ët bismjek* Gjëndra në trajtë të bajames që ndodhen në të dy anët e fytit, rrëzë gjuhës; bajamet; sëmundje që shfaqet me pezmatimin dhe qelbëzimin e këtyre gjëndrave. **I dhemb (e zunë) grykët. Hoqi grykët.**

- ♦ *sh a at* Këmishë me mëngë të gjera e me jakë të mbyllur; mitan me jakë të mbyllur.

- ♦ Pjesë e këmishës, fustanit etj. që rrethon qafën, jakë; jakë e këmishës a fustanit të mbyllur; grykëse.

- ♦ Pjesë e kthyer e shtizës së parmendës që lidhet me plorin, shtizë.

- ♦ *sh a atgjeog* Vend i ngushtë dhe i thellë midis dy maleve, zakonisht gjatë rrjedhës së një lumi a përroi; ngushticë a shteg i thellë mali ku mund të kalohet.

- ♦ *sh a atgjeog* Vend ku derdhet lumi në det, oqean etj.

- ♦ *sh a atgjeog* Gji në det a liqen midis brigjesh të larta; pjesë e detit që hyn si një rrip brenda në tokë.

- ♦ *fig* Pjesë e sipërme, më e yndyrshme dhe më e mirë e një gjelle a e një ushqimi tjetër të lëngshëm; kreu, krenaja; ajkë. **Gryka e qumështit** ajka. **Gryka e kazanit të rakisë. Marr grykën e grykën.**

♦ *bis* Fillim i një kohe; prag i një ngjarjeje ose pikënisje e saj. **Në grykë të javës (të muajit).**
Në grykë të festës. Në grykë të revoltës.

*

Bie shi me grykë pusi (gjymi, shtambe) Bie shi i madh.

E kam halën në grykë Jam në gjendje të vështirë; e kam litarin në grykë.

E kam lakun (litarin, thikën) në grykë (në fyt) Jam në gjendje shumë të vështirë.

E kthej thesin me grykë poshtë I harxhoj të gjitha ç'kam; i zbraz hambarët; mbetem pa gjë në shtëpi.

E njom grykën (fytin, gurmazin) Pi fare pak ujë etj.

E ther në grykë I bëj dëm të madh; e marr në qafë.

E vë në grykë (në bisht) të lahutës dikë E vë në lojë; e tall.

E zë (kap, mbërthej) për grykë (fyti) E shtrëngoj fort dikë që të bëjë një punë që dua unë; e vë në gjendje shumë të vështirë; ia vë të dyja këmbët në një këpucë..

Futem në borxhe deri në grykë Marr borxh shumë para e te shumë veta; jam mbytur në borxhe.

Grykë për (me) grykë Fytafyt; fytas; grykas.

Ha (pi) me dy gryka Është i pangopshëm; është grykës i madh.

I derdh (i tret) plumb në grykë (në gojë) E vras pa mëshirë.

I hedh (vë) lakun (litarin) në grykë (në fyt, në qafë) dikujt E zë shumë ngushtë dikë, e detyroj të bëjë një gjë me zor dhe shpejt.

I hidhem në grykë (në fyt) dikujt

♦ I vërsulem; e sulmoj.

♦ Nuk e lë të vijojë me tej diçka që nuk më pëlqen.

I vë thikën (thonjtë) në grykë (në fyt) dikujt E shtrëngoj që të bëjë diçka patjetër; e detyroj me mjete a mënyra të egra e pa mëshirë; i vë litarin në grykë.

I vë shkelmin (këmbën, duart) në grykë (fyti, gjoks) dikujt E shtrëngoj keq.; vë në gjendje shumë të vështirë; i marr shpirtin; ia vë litarin në grykë.

I zë grykën dikujt I jap ç'kërkon, që të mos flasë më.

I zëntë grykën (fytin) *mallk* Mos e gëzoftë!; i ngectë në grykë!

Ia hedh grykës E ha ose e pi vetë të gjithë; s'lë gjë për të tjerët.

Ia kthej me grykë Shoqëroj një këngë (labe) duke kënduar me grykë.

Ia sjell në grykë të pushkës dikë a diçka

♦ Ia sjell në pritë për ta vrarë më lehtë; ia sjell në shteg.

♦ Ia përgatit të gjitha kushtet e nevojshme që ta kryejë lehtë një punë.

Jam me litar në grykë Jam përpara një rreziku të madh, jam përpara varjes a pushkatimit; jam në hall të madh; kam një nevojë të ngutshme.

Jam në grykë (buzë, zgrip) të varrit

♦ Jam shumë plak ose shumë i sëmurë; jam fare afër vdekjes.

♦ Jam përpara një rreziku shumë të madh.

Më gënjeu gryka U gënjeva nga pamja e jashtme; nuk më doli ashtu siç e prisja; u mashtrova.

Me grykën e pushkës (nga gryka e pushkës) Me luftë të armatosur; me kryengritje të armatosur.

Më ka ardhur mëlçia në grykë Nuk e duroj dot më; s'mbaj dot.

Më mbeti (ngeci, ngriu) fjala në grykë (në buzë, në gojë, në fyt) Nuk munda të flas më; nuk arrita ta mbaroj fjalën.

Më mori me qafë gryka a) U shkatërrova nga shpenzimet e tepërta për të ngrënë e për të pirë.

♦ U shkatërrova nga të pirët; më mori më qafë rakia.

M'u bë lak në grykë (në fyt) M'u bë një lëmsh në grykë nga ngashërimi, hidhërimi etj.; m'u bë një në fyt.

M'u lidh (bë, mblodh) një një në grykë (në fyt) M'u bë një lëmsh në grykë nga një ndjenjë e fortë, nga ngashërimi, nga hidhërimi etj.

M'u lidh buka (në grykë, në fyt) Më ngeci buka në grykë, nuk përcillem dot (nga një tronditje etj.); nuk më bëhet fare, më ikën fare dëshira për të ngrënë.

M'u ngritën (m'u mblodhën, më erdhën) zorrët në grykë (në fyt, te goja) Më erdhi neveri; më erdhi për të vjellë.

M'u shtrëngua litari në grykë (në fyt) dikujt Më erdhi fundi.

M'u tha gryka (goja, buza, gurmazi) për diçka Kam etje të madhe; më pihet shumë.

M'u tha pështyma në grykë (në fyt) Nuk munda të flisja më; m'u pre fjala; më mbeti fjala në grykë (nga ndonjë shqetësim a tronditje, nga ndonjë qortim i rëndë, nga të folurit e shumtë etj.).

M'u zgjidh (çel) gryka thesit Filloj të flas e t'i tregoj të gjitha të fshehtat.

Nën grykën e pushkës (e topit) Duke e kërcënuar a duke e frikësuar me armë.

Nuk e fut dot në grykën e pushkës Është trim e dinak; di t'i bëjë dredha plumbit.

Të puthsha grykën e pushkës! *urim* Të lumtë!

Të zë në grykën e këmishës Të lutet shumë.

T'u bëftë halë në grykë! *mallk* Të ngectë në grykë!

Thes me dy gryka Njeri me dy faqe.

U ngopa deri (gjer) në grykë Hëngra jashtë mase, aq shumë sa s'mundem më. vështirësie të madhe a përpara një detyrimi të rëndë.

Zihem (kapem) për gryke (për fyt) me dikë Grindem shumë ashpër, kacafytem me dikë.

**

gryka e keqe (e ligë); grykët e bardha *bis mjek* Difteria.

grykëderdhje a *f sh* e *et* Vend ku derdhet lumi në det, liqen etj., grykë lumi.

grykëfurrë a *f* Derë e furrës.

grykëgjatë *mb*

♦ (*Shishe, shtambë etj.*) me grykë të gjatë.

♦ (*Pushkë*) me grykë të gjatë.

grykëgjërë *mb*

♦ (*Shishe, kavanoz etj.*) me grykë të gjerë.

♦ (*Armë zjarri*) me tytë të gjerë; e kalibrit të rëndë.

grykëhollë a *f sh* a *at euf* Pushkë.

grykëkëlbët *mb* (*Njeri*) gojëndyrë.

grykëkëq e *ja f mjek* Sëmundje e rëndë ngjitëse, që shfaqet me pezmatim të grykës, të mukozës së fytit e të hundës dhe prek zakonisht të vegjlit.

grykëkúq i *m sh* ë *ët orn* (*Erithacus rubecula*) > **GUSHAKUQ I.**

grykëlarík e *mb* (*Nepërkë*) gushëlar me; me gushë të larme.

grykëlarík e *ja f sh* e *et zool* Nepërkë me gushën me lara.

grykëlarmë *mb* > **GRYKËLARIK E.**

grykëngushtë *mb*

♦ (*Shishe etj.*) me grykë të ngushtë. [*një shishe hermetike/ grykëngushtë/ lëfytgjatë/ në murin prej argjile* (JG).]

- ♦ (*Armë zjarri*) e kalibrit të vogël; (*armë*) me tytë të ngushtë.

grykëpërpyjë

I *mb* (*Shishe, armë zjarri*) që është me grykën të drejtuar lart.

II *si ndajf* (*Vendos shishen, armën*) me grykën të drejtuar lart.

grykëposhtë

I *mb* (*Shishe, armë zjarri*) që është me grykën të drejtuar poshtë.

II *si ndajf* (*Vendos shishen, armën*) me grykën të drejtuar poshtë.

grykës e mb (*Njeri*) që ha shumë; që lakmon shumë në të ngrënë; llupës; i pangopur.

grykës i¹ m sh - it *Njeri* që ha shumë, që lakmon shumë në të ngrënë; llupës; njeri i pangopur.

grykës i² m sh - it *Shtizë e parmendës prej druri.*

grykës•e ja¹ f sh e et f e **GRYKËS I¹.**

grykës•e ja² f sh e et

- ♦ Veshje e sipërme prej pëlhure, e hapur përpara ose prapa e zakonisht me mëngë të gjata, që mbahet gjatë kohës së punës, në shkollë, në kopsht etj. >**PËRPARËS•E JA.**

- ♦ Këmishë burrash e mbyllur dhe e qëndisur, zakonisht pa jakë.

- ♦ Jelek grash i qëndisur.

- ♦ Jakë fustani që mbërthehet në grykë.

- ♦ Qafë çorapi.

grykësi a f G

- ♦ Lakmi e madhe për të ngrënë; të qenët grykës; pangopësi. **Grykësi prej ujku. Me grykësi.**

- ♦ *fig* Lakmi e madhe (*për para*).

grykësor e mb (*Njeri*) grykës; që ha shumë; që lakmon shumë në të ngrënë.

grykësor i m sh ë ët *Njeri* grykës, që ha shumë, që lakmon shumë në të ngrënë.

grykësor•e ja f sh e et f e **GRYKËSOR I.**

grykëshkurtër mb (*Pushkë*) me grykë të shkurtuar.

grykëshkurtër ra f sh ra rat *Pushkë* me grykë të shkurtuar.

grykëtharë mb *I papirë a i pangrënë prej kohësh; gojëthatë.*

grýkëz a¹ f sh a at

- ♦ *përk, zvog e* **GRYK•Ë A.**

- ♦ Jakë pëlhure, zakonisht e qëndisur, që i vihet këmishës ose fustanit të grave.

- ♦ Grykashkë; gushore.

- ♦ Këmishë burrash e mbyllur dhe e qëndisur, zakonisht pa jakë.

- ♦ Jelek grash i qëndisur.

- ♦ Ajkë që zë gryka e enës së qumështit.

grýkëz a² f sh a at

- ♦ Pjesë e kthyer e shtizës së parmendës që lidhet me plorin; shtizë e parmendës.

- ♦ Rip përforcues i samarit që kalon përpara gjoksit të kafshës.

- ♦ *tek* Veshje cilindrike për zbutjen e fërkimit në një pjesë mekanike. >**BOKOL A.**

grykëzënë mb

- ♦ (*Njeri*) me grykë të zënë ga të thirrurit, të kënduarit etj.; i ngjirur.

- ♦ Që ka mbyllur gojën e nuk flet; gojëkyçur, gojëzënë.

- ♦ *mallk* Që iu zëntë gryka, që iu zëntë fryma.

grykëzën•ë a f sh a at f e **GRYKËZËN•Ë I.**

grykëzën•ë i m sh ë ët

- ♦ *Njeri* që i është zënë gryka nga të thirrurit etj., i ngjirur.

- ♦ *Njeri* që e ka mbyllur gojën e nuk flet; gojëkyçur, gojëzënë.

grykëzjarrtë *mb* (*Armë*) që i flakëron gryka kur shkrehet.

grykje *mb* (*Shtambë, ibrik etj.*) me grykë të gjatë.

grykj•e a¹ f sh e et

♦ Këmishë burrash e mbyllur dhe e qëndisur, zakonisht pa jakë.

♦ Jelek grash i qëndisur..

grykj•e a² f sh e et Enë uji etj., me grykë të gjatë e të ngushtë.

grykól•e ja f sh e et krahin G

♦ Jelek grash pa mëngë.

♦ Këmishë e rreme për gra, e përbërë nga pjesa e gjoksit dhe një jakë zakonisht e qëndisur.

♦ Gushore, grykashkë.

grykór e mb

♦ *gjuh* (*Tingull*) i nyjëtuar në grykë; i shqiptuar me grykë. **Bashkëtingëllore grykore.**

♦ (*Britmë*) e mbytur, e ngjirur.

♦ I vendosur në grykë; që është a ndodhet në grykë. **Dhëmbë grykorë të peshkut.**

grykór•e ja¹ f sh e et

♦ Grykashkë, gushore.

♦ Këmishë e rreme për gra, e përbërë nga pjesa e gjoksit dhe nga një jakë zakonisht e qëndisur.

♦ Përparëse.

♦ *vjet usht* Veshje prej hekuri e luftëtarit për të mbrojtur pjesën e përparme të qafës dhe kraharorin.

♦ *gjuh* Bashkëtingëllore grykore. **Grykoret e shqipes (frëngjishtes, gjermanishtes).**

♦ >**GRYKËS•E JA².**

grykór•e ja² f sh e et Plaskom; grykë mali.

grykós kal a ur

♦ Ngop; mbush me të ngrëna.

♦ Mbyt (*dikë*); i zë grykën (*dikujt*).

grykós•em¹ vetv a (u) u Përfytem, kacafytem; grindem keq me dikë; grykem.

grykós•em² vetv a (u) u Përqafohem.

grykósj•e a¹ f sh e et Përfytyje; kacafytyje; grindje e egër.

grykósj•e a¹ f sh e et Përqafim.

grykósur (i e)¹ mb I përfytur; i kacafytur.

grykósur (i e)² mb I përqafuar.

grýks•ë a f sh a at Grykëse për fëmijë.

gryks•óhem vetv óva (u) úar Llahem; ngihem; mbushem gjer në grykë (*me të ngrëna*); ha me grykësi.

gryks•úer óre mb G Grykës; i pangopur.

gryks•úer óri m sh órë órët G Njeri grykës, i pangopur.

gryktór e mb>GRYKOR E.

grykt•úer óre mb G

♦ >**GRYKOR E.**

♦ Grykës; i pangopur.

grykz•óhem vetv G >GRYKZ•UE (me u).

grykz•úe (me u) vetv óva (u) úe G Ha si i zijosur.

grykzúem (i) e (e) mb G I pangopur; i zijosur.

grym kal >GRYMOS.

grymác i m krahin Mall, dashuri për një njeri që ndodhet larg.

grýmçk•ë a f *krahin* Kalli misri shterp, pa kokrra.

grým•e ja (e) f Dëbim nga vendi i vet; mërgim; syrgjynosje.

grym•em vetv a (u) ur

I *vetv veta III dhe fig* Kalbet; krimbet. **Iu grymtë shpirti!** *mallk* iu kalbtë shpirti!

II pës e GRYM.

grymët (i e) m

♦ I kalbur; i krimbur.

♦ I mallkuar.

♦ *fig (Njeri)* i fëlliqur; i ndytë.

grýmj•e a f > GRYMOSJ•E A.

grymós¹ kal a ur Mallkoj.

grymós² kal a ur

♦ Kalb; krimb.

♦ Dobësoj shumë; ligështoj.

grymós•em a (u) ur

I *vetv veta III* Kalbje; krimbje.

II pës e GRYMOS.

grymós•ëm (i) me (e) mb G > GRYMOSUR (i e).

grymósj•e a f sh e et

♦ Kalbje; krimbje.

♦ Dobësim; ligështim.

grymósur (i e)¹ mb I mallkuar.

grymósur (i e)² mb

♦ I kalbur; i krimbur.

♦ I dobësuar; i ligështuar.

grýmur (i e) mb > GRYMOSUR (i e).

grýntë (i e)¹ mb G (Prej) gruri; i grunjtë.

grýntë (i e)² mb G I bollshëm; i bulbër.

grýnjë (i e) mb G (Prej) gruri.

grýnjëra t sh G Grurë; farë gruri.

grýnjtë (i e) mb G (Prej) gruri.

grýtë (i e)¹ mb G (Miell, kulaç) i grunjtë; (prej) gruri.

grýtë (i e)² mb let G:Kangë të gryta këngë dashurie.

grrac e mb G > GRRAC E.

grrac e mb G

♦ (*Send*) i kthyer si kërrabë.

♦ (*Njeri*) kurrizdalë; gungaç.

grrac i¹ m sh a at G > GARRAC I.

grrac i² m sh a at G

♦ Kërrabë; send i kthyer si kërrabë.

♦ Njeri kurrizdalë.

grrân•ë a f sh a at G Rrungajë; përroskë.

grrap onomat > GRRAP-GRRUP.

grrap-grrúp onomat Zhurmë e kërcitjes së zhavorrit, borës etj. kur shkelet me këmbë; zhurmë e kafshimit të diçkaje të fortë.

grrath i¹ m sh ë ët G Dhëmbëzim.

grrath i² *m sh ë ët bot (Equisetum hyemale)* Bimë shumëvjeçare e familjes së fiereve, me kërcell si të kallamit, deri 1 m të lartë, me gjethe fare të vogla të ngjitura pas kërcellit, që rritet në vise me shumë lagështirë të Europës, Azisë dhe Amerikës.

grrath i³ *m sh ë ët G* Zbukurim i drurit me djegie; pirografi.

grráth•ë a f: **Grrathë e butë** *bot (Melilotus officinalis)* Bimë barishtore një- a dyvjeçare, 1 - 2 m e lartë, me lule të verdha që lidhin bishtajë me një farë; është ushqim i mirë për bagëtinë dhe mbillet për të pasuruar tokën me azot.

grrathç e m sh a at G (Rrotë) e dhëmbëzuar.

grráthë-grráthë mb (Gjethë) e dhëmbëzuar; dhëmbë-dhëmbë.

grravénç e mb *krahin G*

♦ (Degë peme) e shtrembër.

♦ (Njeri) kurrizdalë.

grre ja f sh na nat Pijanec.

grrebán e mb G (Njeri) gungaç; kurrizdalë.

grrebán i m sh a at G Njeri gungaç, kurrizdalë.

grrebán•e ia f sh e et G f e GRREBAN I.

grréb•ë a f sh a at K Gropë e barkut të gjedhit të dobët.

grrec i m G >GËRREC I.

grreç i¹ *m sh a at* Susak.

grreç i² *m sh a at G* Thelb arre.

grreç i³ *m sh a at bis anat G* Gropë e syrit.

grrel ndajf K: **E baj grrel dikë** e mund a rrah paq dikë.

grréll•e ja f sh e et

♦ Gurore.

♦ Minierë.

grremç

I si ndajf Si çengel; si grremç.

II si mb (Njeri) i kërrusur e i dobësuar.

grremç i m sh a at

♦ Copë hekuri me majë të kthyer, që shërben për të kapur a për të varur diçka; kanxhë; kërrabëz e vendosur në mur, ku varen sende të ndryshme; pjesë e vogël, e mbetur në një dru nga një degë e këputur. **Grremç për rroba. Mashë me grremç. Me hundë si grremç. Var në grremç.**

♦ Shkop i gjatë me një bigë të kthyer si çengel në majë, që përdoret për të këputur frutat nga pema, për të mbledhur barin etj..

♦ *vjetkeq* Kryq.

♦ *bis* Mjet ose mënyrë për t'ia arritur një qëllimi, për të sulmuar dikë etj.; rast që shfrytëzohet nga dikush për t'ia arritur një qëllimi. **E gjeti grremçin.**

♦ *keq* Plak shumë i dobët dhe i kërrusur.

♦ *kryes sh bis* Shkronjë e bërë si shkarravinë; shkrim i keq.

grrémça-grrémça mb, ndajf (I mbushur) plot me grremça.

grremçák e mb I kthyer a përkulur në trajtë grremçi; (*degë*) me shumë grremça. **Hundë grremçake.**

grrémç•e ja f sh e et Dhi me brirë të kthyer si grremç.

grremçím i m sh e et Përkulje në trajtë grremçi.

grremç•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Kthehet si grremç.

II *pës e* **GRREMÇ•OJ.**

grremç•ój *kal óva úar* Kthej a përkul si grremç; e bëj si grremç (*një copë hekur a tel*).

grrémtas *ndaif (Shkoj, rri)* kërrusur për të mos u parë nga të tjerët a për t'u fshehur etj.

>**KËRRUS.**

grrémtë (i e) *mb* I kërrusur; i përkulur si grremç. **Plak (dru) i grremtë.**

grremt•óhem *vetv G* >**GRREMT•UE (me u).**

grremt•úe (me u) *vetv óva (u) úe G*

♦ *veta III* Përkulet si grremç.

♦ Përkulem; më del kurrizi; bëhem gungaç.

grremtúem (i) e (e) *mb G* I përkulur si grremç.

grremtúem it (të) *as G* Përkulje si grremç.

grrep i m sh a at Furkë e hardhisë.

grrepçt *ndaif krahin G* Me uri; unshëm.

grrépçtë (i) e (e) *mb krahin G* I uritur; i unët.

grrép•em *vetv krahin G* >**GRREP•Ë (me u).**

grrép•ë (me u) *vetv krahin G* Dobësohem shumë; tretim; bëhen si grep.

grrépun (i e) *mb krahin G* I dobësuar shumë; i tretur; i bërë si grep.

grrépun it (të) *as krahin G* Dobësim; tretje.

grrés•ë a f bis mjek G Paralizë.

grrénj•ë a f sh a at ent Ç Grerëz; greth.

grríç•ë a f sh a at G Gërvishtje; vend i gërvishtur.

grrith kal G >**GRRITH•Ë (me).**

grrith•em G *vetv dhe pës e* **GRRITH.** >**GRRITH•Ë (me u).**

grríth•ë (me) *kal a ë G* Gërvisht.

grríth•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Gërvishtem.

II *pës e* **GRRITH•Ë (me).**

grríthták e *mb K (Qime, mjekër)* e ashpër si tel, që të gërric.

grrivác e *mb K* Galamsh.

grroç i m sh ë ët Guaskë breshke.

grróç•e ja f sh e et Kanistër e vogël ku mbahen lugët, pirunët dhe thikat; shportë e lugëve.

grrojj kal óva úar Gërmoj; rrëmoj.

grrón•ë a f sh a at Koritë; govatë.

grróna at sh Gropë e hapur nga gërryerjet e ujërave.

grror i m sh e et Dru i ngulur në tokë, me bigë në majë, ku vihen gjethet e dushkut ose bari që t'i hajë bagëtia.

grrov•ój kal G >**GRROV•UE (me).**

grrov•úe (me) *jokal óva úe G* Provoj pasojat e diçkaje.

grruc kal krahin G >**GRRUC•Ë (me).**

grrúc•em krahin G *pës e* **GRRUC.** >**GRRUC•Ë (me u).**

grrúc•ë (me) kal a (u) ë krahin G Fitoj; mposht; mund.

grrúcj•e a f krahin G Fitore; mposhtje; mundje.

grrúcun (i e) *mb krahin G* I mposhtur; i mundur.

grruç i m sh a at krahin G Gllënjë; hurbë.

grrúf•ë a f sh a at Gulfë.

grrúf•ë a f sh a at

♦ Shpërthim, dalje me vrull e ujit etj.; curril i fortë.

♦ *fig* Shpërthim i zemërimit.

grrull i m sh a at *G* Qymez i pulave.

grrum

I *onomat* Zhurmë e përplasjes së derës etj.

II *sindajf* (*Mbyll derën etj.*) me forcë, me përplasje.

grruó•ll i¹ m sh a at *krahin G* Trung i zgavërt, që përdoret për zgjua bletësh.

grruó•ll i² m sh a at *tek krahin G* Turjelë për të hapur vrima të mëdha.

grr•ýe (me) kal éva ýe *G* Gërryej; brej.

grrýem (i) e (e) mb *G* I gërryer; i brejtur.

gërrýet (i e) mb *G* (*Fytyrë*) e hequr; (*faqe*) të thithura.

grryk u m sh ë ët >GRRYK•Ë A.

grrýk•ë a f sh a at

♦ Puhi.

♦ Rribë.

GSHDNJ ja *shkurt i* Grupi Shqiptar i të Drejtave të Njeriut.

GSHH ja *shkurt i* Grupi Shqiptar i Helsinkit.

gtháp•ë a¹ f sh a at *vjet*

♦ Kurnac.

♦ Gëthep.

gtháp•ë a² f vjet *G*

♦ >GËTHEP I.

♦ *sh i* GTHEP I.

gthápë t sh i GTHEP I.

gthep i m sh **gthápë gthápët** *G* Pincë e akrepit.

gû ni m sh j jt *G* >GJU RI.

Gúa m mit *afr* Perëndi e rrufesë, e farkëtarëve dhe bujqve.

guác•ë a f sh a at *inv* Butak i vogël deti, i mbështjellë me dy kapakë të fortë e të ndritshëm;

guaska që mbështjell këtë butak. >GOCË DETI.[drita e praruar gjerdan me guaca (JG).]

guáck•ë a f sh a at >GUASK•Ë A. [E lepuri u fsheh në një guackë breshke (GB).]

♦ Kore. [O sikur të mundja,/ guackat e maleve t'i çaja/ dhe horizontet t'i shtyja/ e tek ti të vija! (BXh)]

guádh•e ja f sh e et

♦ Gjembraç; gjemb; halë.

♦ Shkurre; kaçube; çufër.

guáf•m•ë a f sh a at *G* Erë e rëndë nga goja; grahamë e gojës.

gúaj t sh i GUA•LL LLI.

gúaj (i e) mb *A* I huaj; jo vendës.

guajanéz e mb *I* Guajanës; që ka të bëjë me Guajanën, me vendësit a banorët e saj.

guajanéz i m sh ë ët Vendës a banor i Guajanës.

guajanéz•e ja f sh e et e GUAJANEZ I.

Guaján•ë a f gjeog Republikë në brigjet verilindore të Amerikës së Jugut.

**

Guajana Britanike Shtet i pavarur i Komënuellthit Britanik, në brigjet verilindore të Amerikës së Jugut.

Guajana Franceze Departament i Francës në brigjet verilindore të Amerikës së Jugut.

guáj•ë a f sh a at *G* Lëvozhgë veze etj.

guák e mb >GUHAK E.

guák u m sh ë ët

♦ *orn* (*Columba palumbus*) >GUHAK U.

♦ *fig* Njeri i hutuar dhe i pavëmendshëm; njeri i trashë nga mendja. [U bënë dy orë që kruaj kokën si guak duke përtypur fillime rrëfimi ... (ED)]

gúa•ll lli m sh j jt

♦ Mbulesë mbrojtëse prej kocke e disa kafshëve; rrashtë; lëndë që nxirret prej kësaj mbulese; zhguall. **Gual breshke. Gualli i gaforres. Syze me skelet gualli.**

♦ Lëvozhgë e fortë që mbështjell frytet a farat e disa pemëve e drurëve. >GUASK•Ë A; SHAR•K KU. **Guaj të lëndës së lisit (ahut).**

♦ Kore. **Gual i bukës (tokës).**

♦ Cipë e fortë që zë plaga; kore.

guallóre t f sh bot Drurë që i mbështjellin frytet a farat me lëvozhgë të fortë.

guán i m sh e et Pleh zogjsh.

Guandóng u m gjeog Provincë e R.P. të Kinës në brigjet e Detit të Kinës Jugore.

Guantánamo ja f gjeog: Gjiri i Guantanamo Bazë luftarake-detare dhe kamp përqendrimi në skajin jugperëndimor të ishullit të Kubës.

Guanzhóu m gjeog Kryeqytet i krahinës së Guandongut dhe port i madh në Detin e Kinës Jugore.

guarnición i m sh e et tek Unazë gome.

guásk•ë a f sh a at

♦ Mbulesë gëlqerore e disa kafshëve si butakët etj. >GUA•LL LLI.

♦ *inv* Butak që rron i mbështjellë me një mbulesë të tillë.

♦ Mbulesë e fryteve a farave të disa pemëve e drurëve. >SHAR•K KU; GUA•LL LLI. **Guaskë arre (lajthie, gështenje).**

♦ Kore. **Guaska e tokës (akullit).**

♦ *krahin* Bërthamë. **Guaskë ulliri.**

♦ *fig* Mjedis i mbyllur, i shkëputur a i veçuar nga jeta e nga puna e gjallë e njerëzve; fushë e ngushtë ku dikush zhvillon veprimtarinë e tij në mënyrë të veçuar.

*

Është mbyllur në guaskën (në lëvozhgën) e vet Sheh vetëm punën e vet; as jep, as merr me të tjerët.

U mbështoll (u mblodh) në guaskën e vet U tërhoq dhe u mbyll brenda në vetvete.

guaskëbútë mb (*Fryt etj.*) me guaskë të butë.

guaskëfórtë mb (*Fryt etj.*) me guaskë të fortë.

guaskëhóllë mb (*Fryt etj.*) me guaskë të hollë.

guaskëmbájtës mb inv (*Butak*) i mbuluar me guaskë.

guaskëngjásh•ëm me inv (*Mbulesë*) e ngjashme me guaskën.

guaskëtráshë mb (*Fryt etj.*) me guaskë të trashë.

guaskór e mb

♦ (Prej) guaske.

♦ (*Shtresë, shkëmb*) me fosile guaskash në përbërjen e vet.

guaskórë t sh zool Kafshë të mbuluara me guaskë.

guásh i¹ *m sh ë ët orn* (*Columba palumbus*) Pëllumb i egër i Europës dhe Azisë, me pulla të bardha në krahë e qafë.

guásh i² *m sh ë ët art*

♦ Bojë uji opake në të cilën pigmentet lidhen me lëndë ngjitëse dhe tonet e lehta bëhen me të bardhë, kryesisht shkumës.

♦ Teknikë e pikturimit me këtë lëndë.

♦ Tablo e punuar me këtë teknikë.

guatemálas e *mb* I Guatemalës; që ka të bëjë me Guatemalën, me vendësit a banorët e saj.

guatemálas i *m sh - it* Banor a vendës i Guatemalës.

guatemálas•e ja *f sh e et f e* **GUATEMALAS I.**

Guatemál•ë *a f gjeog* Republikë e Amerikës Qendrore.

guáz•ë *a f sh a at* >**GUASK•Ë A.** Guaza e kërmillit.

guazórë *t f sh zool* Kafshë të mbuluara me guaskë.

gubác *e mb*

♦ Tullac; pa flokë; që i kanë rënë flokët e kresë.

♦ *fig* Qeros; që ka sëmundjen e qeres.

gubadí *a f sh a at* Ç Shapkë prej lëkure ose llastiku.

gubájk•ë *a f* >**GUBAN•E IA.**

gubán *e mb* *G*

♦ I papastër; i pistë.

♦ *fig* (Njeri) i ndyrë; i ulët.

gubán i *m sh a at* *G*

♦ Njeri i papastër.

♦ *fig* Njeri i ndyrë, i ulët.

gubán•e ia *f sh e et G f e* **GUBAN I.**

gúb•e ja *f sh e et krahin* Krehër i flokëve.

gubér•e ja *f sh e et vjet*

♦ *krahin* *G* Pelerinë e shkurtër deri në gju.

♦ *krahin* Tallagan i shkurtër deri në gju. [**O halldup shallvaregjërë,/ Në të zënça dot guberë,/**

Do ta bënj si tjtër herë! (Pop)]

gúb•ë *a f veter* Sëmundje që u bie dhenve dhe u prish leshin; zgjebe e dhenve.

gúbët (*i e*) *mb* >**GUBAÇ E; GUBTË** (*i e*).

gúbëz *a f sh a at bismjek* >**MËLL•Ë A.**

♦ Sëmundje lëkure, që shfaqet në trup të njeriut a të kafshës si gungë e vogël.

♦ Sëmundje që shfaqet në fyt në trajtë gunge të qelbëzuar.

gúbtë (*i e*) *mb* *G* I papastër; i ndyrë; lëran.

gubúj•ë *a f sh a at* *G* >**GUBAN•E IA.**

gúbull *a f sh a at* *A* Kokë.

guc *kal* *G* >**GUC•Ë (me).**

guc *e mb krahin* *G* Kurrizdalë; gungaç.

guc i¹ *m sh a at* *Gic; bic; derrkuc.*

guc i² *m sh a at* *A* Këlysh qeni; kone.

guc i³ *m sh a at krahin* *G* Njeri kurrizdalë; gungaç.

gúc•e ja *f sh e et krahin* *G*

♦ *f e* **GUC I³.**

♦ Dosë.

gúc•ë (me) kal a ë G

♦ Nguc; ngas.

♦ Nxit; shtyj. >NGUC.

gúc•ë a f sh a at krahin Lehje e qenit.

gucilí a¹ f G Kryelartësi.

gucilí a² f sh - të G Njeri i mbajtur e i veshur mirë.

guciljár e¹ mb G Njeri kryelartë.

guciljár e² mb G (Njeri) i mbajtur e i veshur mirë.

gucimác•ë a f sh a at ent

♦ Krimb jeshil me qime të shkurtra e të rralla, me pika të zeza e dy vija të verdha për së gjati, që dëmton gjethet e lakrave.

♦ Vemje; dhemizë.

gucí•s kal ta tur >GUCIT.

gucít kal a ur Ngacmoj; cyt; nguc; nxit.

gucítj•e a f sh e et Ngacmim; cytje; ngucje; nxitje.

gucján e mb I Gucisë; që ka të bëjë me Gucinë, me vendësit a banorët e saj.

gucján i m sh ë ët Vendës a banor i Gucisë.

gucján•e ia f sh e et f e GUCJAN I.

gúck•ë a f sh a at ent (Pieris brassicae) Vemje e fluturës së bardhë të lakrës.

gucumác i m sh ë ët ent G >GUCK•Ë A.

gucumác•ë a f ent >GUCIMAC•Ë A.

guç kal a ur Kafshoj.

guç i¹ m sh ë ët Kafshim i kalit.

guç i² m sh ë ët Gllënjjë.

gúçë mb G (Arrë) me lëvozhgë të fortë, që s'e lëshon thelbin; gungëse.

gúç•ë a f sh a at G Arrëme lëvozhgë të fortë, që s'e lëshon thelbin; arrë gungëse.

gúç•ël la f sh la lat krahin G Rrudhë e rrobave.

guçím i¹ m sh e et Tundim; ngasje.

guçím i² m: Me të guçím shpr ndajf me dhunë; me forcë; përdhuni.

gúç•im (i) me (e) mb krahin G

♦ (Nevojë) e ngutshme.

♦ (Veprim) i nxituar; i pamenduar; i rrëmbyer.

gúçj•e a f sh e et Kafshim i kalit.

gúçk•ë a m sh a at krahin Topth druri që përdoret në lojëra të ndryshme.

gúçla-gúçla ndajf Tërë rrudha; me shumë rrudha.

gúçu-gúçu ndajf A (Rri) tulatur; kuk.

gúçur (i e) mb I kafshuar.

gudáll i¹ m sh ë ët muz Daulle e madhe me trup prej bronzi dhe syprinë lëkure, që mund të tendoset e shtendoset sipas nevojës.

gudáll i² m sh ë ët muz Hark i guzlës.

gudáll•ë af sh a at muz>GUDALL I.

gudáq i m sh ë ët K Hark i lahutës.

gúd•ë a f sh a at muz krahin G Lahutë.

gúd•ër ra f krahin G Grip; kollë.

gúdo ja m sh - ot Qen stani. [Ku i kini qent e staneve që ulurinin si luanë?/ Murrot, balot, gudot - armiqtë tanë të vjetër? (BXh).]

gudulác e mb Që guduliset lehtë.

gudulí a f sh - të Ndjenjë e lehtë kënaqësie e shkaktuar nga prekja e lehtë në disa vende të trupit, që shoqërohet me një të qeshur të papërmbajtshëm; gudulisje.

gudulís kal a ur

♦ Prek (*dikë*) lehtë me gisht, pupël etj. në vende të ndjeshme të trupit dhe e bëj të qeshë pa u përmbajtur. **I gudulis gushën (faqet). E gudulis në ijë (nën sqetull).**

♦ I shkaktoj (*dikujt*) një ngacmim të lehtë kryesisht në organin e të nuhaturit. **I gudulisi hundët era e uthullës (e gjellës).**

♦ kryes veta III *fig(me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore)*(Muzika, fjala etj.) më shkakton a më ngjall një ndjenjë të lehtë kënaqësie

gudulís•em a (u) ur

I vetv

♦ Ndiej guduli; jam shumë i ndjeshëm ndaj prekjeve të lehta (*në disa pjesë të trupit*).

♦ kryes sh Gudulisim njëri-tjetrin.

♦ Prek me guduli. [**Dhe me to sa guduliset/ Fillon çelet, kapardiset (AZÇ).**]

II pës e GUDULIS.

gudulísës e mb Që shkakton guduli, që bën të ndiesh guduli.

gudulísj•e a f sh e et

♦ Prekje e në një vend të ndjeshëm të trupit, që e bën njeriun të qeshë pa u përmbajtur.

♦ Ngacmim i lehtë i shqisës së të nuhaturit nga aromat.

gudúsh e mb krahin G (Fëmijë) i shëndetshëm e i bukur.

guduvér•e ja f sh e et >GUDUVER•Ë A.

guduvér•ë a f sh a at etn Gjalmë me dy-tri fije të kuqe e të bardha prej leshi a mëndafshi që ua lidhnin fëmijëve në duar a në qafë Ditën e Verës. >**LARËS I; VEROR•E JA¹; VEROJK•Ë A.**

gudhî ni m sh j jt G

♦ Gjakës; gjakatar.

♦ Gjakpirës.

gudhíj t m G sh i GUDHI NI.

gúej t G sh i GUE•LL LLI.

guélf i m sh ë ët hist it Pjesëtar i një partie papiste e populllore, kundërshtar e gibelinëve dhe perandorëve.

gúe•ll lli m sh j jt G >GUA•LL LLI.

gueríl e mb

♦ (*Luftë*) e njërive të vogla kundër forcave të ushtrisë së rregullt.

♦ (*Grup i vogël i armatosur*) që vepron kundër forcave të ushtrisë së rregullt.

guerílj•e a f sh e et

♦ Njësi e vogël partizane që godet forca të ushtrisë së rregullt.

♦ Njësit gueril. **Veprimet e gueriljeve.**

guéshë t sh i GUASH I.

guf jokal i ur (Uji, gjaku etj.) gufon; del me forcë.

guf i m Çurg uji a gjaku.

gúfa ndajf Me gulfa; gulfa-gulfa.

gufác e¹mb

♦ I fryrë; i mbufatur.

♦ *fig* I ngrefosur; i kapardisur; që shet mend.

gufác e²mb (*Vajzë*) bufalagje; e shëndoshë.

gufacák e mb > **GUFAC E^{1,2}**.

gufalósh e mb > **GUFAC E^{1,2}**.

gufalósh•e ja f sh e et ushq Ëmbëlsirë e gufuar dhe e lehtë, e gatuar me të bardhat e vezëve, të rrahura me sheqer e të pjekura pak në furrë. > **MAFISH•E JA**.

gufállë si mb I zgavërt si gufoskë.

gufáll•ë a f sh a at

♦ Zgavër, zgërbonjë. **Gufalla e rrapit**.

♦ *fig* Njeri i plakur dhe shumë i dobët; njeri i bërë kockë e lëkurë.

gufán m sh a at Spec i mirë për të mbushur.

gufár i m sh ë ët Gropë e fytit, e gushës.

gufá•s kal ta tur Mbufat; fryj; gufoj.

gufát•em vetv a (u) ur Mbufatem; fryhem; gufohem.

gúfe¹mb f (*Grua*) e shëndoshë; bufalagje; me tule të buta si brumë i ardhur.

gúfe²mb (*Pulë*) me shumë pendë në kokë.

gúf•e ja¹f sh e et

♦ Jelek grash me mëngë të fryra.

♦ Mëngë e fryrë e mitanit.

gúf•e ja¹f sh e et bis Vajzë bullafiqe.

gúf•e ja²f J

♦ Kapuç për foshnjë.

♦ Gushore e fëmijës.

gúf•em vetv

♦ *veta III* Gufon; mbufatet.

♦ *fig* Ngrefosem, kapardisem, shes mend.

gúf•ë a¹f sh a at Mëngë e fryrë e trikos së grave.

gúf•ë a²f sh a at Gropë. **Gufë e barkut** gropë (zgavër) e barkut.

gúf•ë a³f a at Ënjtje; vend i ënjtur, i fryrë.

gúf•ë a⁴f a at Zgavër.

gúf•ër ra f sh a at Grykë, krater vullkani.

gufím i m sh e et Fryrje; ngritje; mbufatje.

gúfj•e a f Gjë e fryrë, e ngritur, e mbufatur.

gúfkë mb (*Shpend, zog*) me xhufkë pendësh në kokë.

gúfk•ë af sh a at

♦ > **XHUFK•Ë A**.

♦ Pulë me një xhufkë pendësh në kokë. **Zogjtë e gufkës**.

♦ *fig* Vajzë a grua bullafiqe; gufe.

♦ Tufë flokësh, bari etj.

guflím i m G > **GUFIM I**.

gufl•ój jokai G > **GUFL•UE (me)**.

gufl•úe (me) jokai óva úe G

♦ *veta III* (*Qumështi në vedër*) fryhet; ngrihet.

♦ *veta III* (*Uji i kroit*) derdhet me çurg; çurgon.

♦ *fig* Reagoj shpejt; hidhem përpjetë; grafulloj

guflúes e mb G

♦ (*Lumë etj.*) i mbufatur; i fryrë.

♦ *fig* Që reagon shpejt.

gufllím i m sh e et Ngritje e nivelit të ujit; grafullim

gufll•ón jokal ói úar *veta III krahin* Grafullon; (*ujërat e lumit etj.*) ngrihen; (*lumi*) fryhet.

gufllúar (i e) mb (*Ujë*) që grafullon.

gúfm•ë a f sh e et Ënjtje; fryrje.

gufmím i m sh e et Ngritje e nivelit të ujërave.

gufm•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **GUFM•OJ.**

gufm•ój kal óva úar Fryj; gufoj.

gufmúar (i e) mb I fryrë; i gufuar.

guf•óhet úa (u) úar

I *vetv*(*Lumi etj.*) mbufatet; fryhet; gufon.

II *pës e* **GUF•OJ.**

guf•ój óva úar

I *jokal veta III*

♦ *veta III* Del me forcë; shpërthen, grafullon. **Gufon uji (gjaku).**

♦ *veta III* Nxjerr krye, mbin; shpërthen, grafullon.. Gufon bari. Gufon pambuku.

♦ *veta III fig* Fryhet, mbufatet; grafullon. **Gufoi buka (brumi). Gufoi qumështi. Gufoi lumi. I gufon gjoksi. Gufon zjarri.**

♦ *veta III fig* Rritet, zhvillohet e zbukurohet. **Po gufon fëmija. Po gufojnë vajzat.**

♦ *veta III fig* Del me forcë, shpërthen një ndjenjë. Gufonte gëzimi nga zemrat e të rinjve.

♦ Gulçoj; (*gjoksi*) mbushet me frymë dhe zbrazet shpejt. **Kali gufonte nga lodhja. I gufonte gjoksi nga emocioni.**

II *kal*

♦ Bëj me gufa; fryj. **Gufoj flokët.**

♦ Fryj, mbush me ajër. **Era gufon fustanin (perdet). Gufoj tullumbacen.**

*

Më gufon zemra Më mbushet zemra me gëzim, krenari, emocion etj.

gufósk•ë a f sh a at Guvë, zgavër, shpellë e vogël.

gufrím i m sh e et *G*

♦ Fryrje; mbushje me ajër.

♦ Fryrje e flokëve.

gufr•óhem *vetv G >GUFRR•UE (me u).*

gufr•ój kal G >GUFRR•UE (me).

gufr•úe (me) kal óva úe G

♦ Fryj; mbush me ajër.

♦ Fryj (*flokët*).

gufr•úe (me u) úe (u) úe G

I *vetv*

♦ Fryhet; mbushet me ajër

♦ *veta III (Flokët)* fryhen.

II *pës e* **GUFRR•UE (me).**

gufr•úem (i) e (e) mb *G*

♦ I fryrë; i mbushur me ajër.

♦ (*Flokë*) të fryrë.

gúftë (i e) mb *K* Që është si gufë; i zbrazët.

gufúar (i e) mb I fryrë.

gufúes e mb Shpërthyes; që del me forcë; që gufon.

gufúeshëm ndajf (*Uji, ajri etj. del*) me forcë.

gúga t f sh Zëra të butë që fillon të nxjerrë foshnja. **Bën guga** (*foshnja*) gugat.

gugaç e mb (*Njeri*) që i mbahet goja. >**GAGAÇ E**.

gugáč i¹ m sh ë ët Njeri që i mbahet goja. >**GAGAÇ I**.

gugáč i² m sh ë ët orn krahin G >**GUGASH I**.

gugáč•e ja f sh e et f e **GUGAÇ I**.

gugájç•ë a f sh a at orn K Mëllenjë.

gugájk•ë a f sh a at orn G >**GUGAJC•Ë A**.

gugaléc i m sh ë ët Dordolec.

guganík u m sh ë ët J Kub balte i pjekur që shërben si këmbje.

gugáre f krahin G Muhabet.

gugásh i¹ m sh **gugéshë gugéshët**

♦ *orn* (*Columba palumbus*) Mashkull i kumrisë. >**GUHAK U**.

♦ *përk* Djalë i pastër e i bukur; pëllumb.

gugásh i² m sh **gugéshë gugéshët** Hark i lahutës.

gugásh•e ja f sh e et orn f e **GUGASH I¹**.

gugát jokall i ur *veta III*

♦ (*Kumria, pëllumbi*) nxjerr një zë të mbytur e të ndërprerë.

♦ (*Foshnja*) nxjerr një zë të ngjashëm me atë të pëllumbit; bën gu-gu; bën guga; nis të belbëzojë.

gugátj•e a f sh e et

♦ Zër i mbytur dhe i ndërprerë që nxjerr pëllumbi ose kumria kur gugat.

♦ Zë i foshnjës kur fillon të belbëzojë, të bëjë guga.

gugéshë t orn shkurt i **GUGASH I**.

gugésh•ë a f sh a at orn Vidëz; vidane.

gúg•ë a f sh a at Këmishë e foshnjave; fustan i fëmijëve të vegjël.

gugí a f sh - të orn K Kumri femër.

guglúc i m sh a at K E verdhë (e kuqe) e vezës.

gug•ón jokall ói úar *veta III* >**GUGAT**.

gugónj•ë a f sh a at J

♦ *orn* Kumri femër.

♦ *përk* Vajzë e vogël si guguçe.

gugsím i m sh a at G Hapje e gojës për gjumë. >**GOGËSIM•Ë A**.

gugs•ój jokall G >**GUGS•UE (me)**.

gugs•úe (me) jokall óva úe G Më hapet goja për gjumë; bëj gogësima. >**GOGËSI•J**.

gugsh e¹ mb krahin G

♦ (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë.

♦ (*Rrasht i kresë*) gjithë gunga.

gugsh e² mb krahin G (*E folur*) me hundë ose në mënyrë të veçantë.

gugúç•e ja f sh e et

♦ *orn* Kumri; kulumbri.

♦ *përk poet* Vajzë e pastër dhe e bukur.

gugúçk•ë a f sh a at orn J Zog kumrie.

gugúfk•ë a f orn krahin Kumri femër.

gu-gu-ftú onomat Këngë e kumrisë.

guguftú ja *f sh - të*

♦ *orn* Kumri; kulumbri.

♦ *fig* për *K Vajzë* e pastër dhe e bukur. >**GUGUÇ•E JA.**

gu-gu-gú *onomat* >**GU-GU-FTU.**

gugújk•ë *a f sh a at bis orn K* Kumri.

gugujsúf i *m sh a at bis orn K* Kumri.

guguláçë *mb krahin G (Plakë)* e mbledhur lëmsh prej pleqërisë.

guguláç•ë *a f e et krahin G* Plakë e mbledhur lëmsh prej pleqërisë.

guguléc *e mb krahin G*

♦ (*Gjinj*) të fortë.

♦ Gjë e fryrë, e bërë si gungë; gungë e vogël.

gugullím i *m sh e et* >**GUGURIM I.**

gugull•ón *jokal ói úar veta III (Pëllumbi)* nxjerr një zë të mbytur e të ndërprerë; guguron; gugat.

gugurím•ë *a f sh a at* Zë i mbytur e i ndërprerë që nxjerr pëllumbi.

gugurít•em *vetv a (u) ur J* Tregohem i pangopur, i babëzitur; babëzitem.

gugurítur (i e) *mb J I* pangopur; i babëzitur.

gugur•ón *jokal ói úar veta III* >**GUGAT.**

gugúsh i *m sh ë ët orn* Mashkull i kumrisë.

gugushár•e ja *f sh e et bot krahin*

♦ Luleshtrydhe; dredhëz.

♦ >**MAR•E JA.**

gugúsh•e ja¹ *f sh e et orn* Kumri; kulumbri.

gugúsh•e ja² *f sh e et bot* Pemë bishtajore me lule lejla që dalin në degë dhe drejt e në trung.

gugúshk•ë *a f sh a at orn krahin G* Kumri. >**GUGUÇ•E JA.**

gugútk•ë *a f sh a at orn* Kumri. >**GUGUÇ•E JA.**

gugz i *m sh a at* >**GOGESH I.**

gugjúm i *m sh a at* >**GJYM I.**

guhák e *mb (Njeri)* i hutuar dhe i pavëmendshëm; i trashë nga mendja; i ngathët.

guhák u *m sh ë ët*

♦ *orn (Columba palumbus)* Pëllumb i egër shtegtar me trupin ngjyrë hiri në të kaltër, me kokë e gjoks të kuq në të kaltër dhe krahë të larmë.

♦ *fig* Njeri i hutuar dhe i pavëmendshëm; njeri mendjetrashë; njeri i ngathët; gallof.

guhá•s kal ta tur >**GUHAT•Ë (me).**

guh•ásh áshi *m sh ë ët ose éshë éshët orn* **GUHAK U.**

guhát *jokal K* >**GUHAT•Ë (me).**

guhát•ë (me) *jokal a ë K*

♦ Marr frymë me vështirësi; dihat.

♦ Më hapet goja për gjumë; gogësim.

guhátj•e *a f sh e et K*

♦ Vështirësi në frymëmarrje; dihatje.

♦ Gogësimë.

guhéshë t sh i **GUHASH I.**

Guiné *a f gjeog* Republikë në brigjet perëndimore të Afrikës.

**

Guinea Bisau *f* Shtet i Afrikës veriperëndimore.

Guinea e Re Ishull në Oqeanin Paqësor, në veri të Australisë; pjesa perëndimore qeveriset nga Indonezia dhe pjesa lindore nga Papua Guinea e Re.

Guinea Ekuatoriale *f* Republikë parlamentare e përbërë nga ishujt e Gjirit të Guinesë dhe territorin Rio Muni në Afrikën perëndimore.

guí•s *jokal* >**GUIT**.

guít *jokal i ur veta III (Pëllumbi, foshnja)* gugat; gugon; bën guga.

guítës e mb Që bën guga.

guítj•e a f sh e et kryes sh Guga të pëllumbit a foshnjës.

Guizhóu *m gjeog* Krahinë jugperëndimore e R.P. të Kinës.

guját•ë a f sh a at Gual; lëvozhgë **Gujatë e vezës**.

gujáv•ë a f sh a at Lëvozhgë e vezës, arrës, lajthisë, kërmillit etj.

gujérm i m sh a at *G* Zabullimë; mot me ufëm, me bulçim.

gúj•ë a f sh a at *G*

♦ Xhubletë vajzash.

♦ Gunë me kapuç

♦ *krahin* Xhurdi pa thekë.

gujë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha

♦ I veshur me gujë.

♦ *fig* I mbrojtur; që ka mbrojtje; që i ka krahët të ngrohtë.

gujë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Njeri i veshur me gujë.

♦ *fig* Njeri i mbrojtur, që i ka krahët të ngrohtë.

guj•ó j kal krahin G >GUJ•UE (me).

guj•úe (me) kal óva úe krahin G Ngul.

gúka t f sh bis mjek K Sëmundje ngjitëse që prek gjëndrat e pështymës dhe shkakton ënjtje në gushë, kryesisht te fëmijët. >**SHYTA T**.

guksím•ë a f sh a at G

♦ Gogësimë.

♦ *përb* Llomoti; llafazanëri.

guks•ó j jokal G >GUKS•UE (me).

guks•úe (me) jokal óva úe G

♦ Gromësi.

♦ Vjell; nxjerr ushqimin nga goja.

♦ *fig* Llomotit.

♦ *fig* Flas në tym.

gugsúem it (të) as G

♦ Gromësirë.

♦ Vjellje.

♦ *fig* Llomotitje.

♦ *fig* Fjalë në tym.

gul e mb A (Dhi) shytë; pa brirë.

gul i¹ m sh e et G

♦ Ngërç.

♦ *K* Hall; vështirësi.

gul i² m G Frikë; drojë.

gul i³ m sh e et G Njeri i dobët, i pafuqishëm.

gulág *u m sh ë ët pol rus* Kamp i punës së detyrueshme për të dënuarit politikë e ordinerë në Rusinë staliniste. **Arqipelagu Gulag.**

gulák *u m sh ë ët krahin* Bagëti që theret për mish të thatë.

gulán *i m sh e et K*

- ♦ Hall; brengë.
- ♦ Mërzi; pikëllim.

gulásh *i m ushq* Gjellë e lëngshme hungareze me mish kau, qepë dhe spec djegës.

gulát•ë *a f sh a at bot (Brassica napus)* Kolzë dimërore.

gulç *i¹ m sh e et*

- ♦ *nj* Të zënë e frymës herë pas here për shkak të pezmatimit të bronkeve, çrregullimeve të zemrës etj.; sëmundje që shfaqet me vështirësi në frymëmarrje. >**SHPIRR•Ë A.** [Njëri qante me gulç. Një tjetri i ishin zbardhur sytë. (IK)]
- ♦ Gulçim; gulçimë. **Gulç ngazëllimi (frike). Merr frymë me gulç.**
- ♦ Rrymë ajri.
- ♦ Tufë rrezesh.

gulç *i² m sh e et* Fatkeqësi.

gulç *i³ m* Babëzi; pangopësi; grykësi.

gúlç•ë *a f sh e et* >**GULÇ I¹.**

gulçí *a¹ f* Thartirë që vjen në grykë zakonisht nga ftohja; vrer. **Më vjen gulçi në gojë.**

gulçí *a² f G* Frikë e madhe.

gulçí *a³ f* Hidhërim, pikëllim; fatkeqësi; hall i madh.

gulçím *i m sh e et*

- ♦ Frymëmarrje e shpeshtë dhe e vështirë e shkaktuar nga lodhja, vapa a sëmundja.
- ♦ *fig* Shqetësim; ngushtim. **Ndien gulçim.**
- ♦ *fig* Hidhërim; pikëllim; hall i madh.

gulçím•ë *a f sh a at*

- ♦ Frymëmarrje e shpeshtë dhe e rënduar, e shoqëruar me kollë; kollë me gulç; zhurmë e njeriut a kafshës që gulçon.
- ♦ Zhurmë e fortë dhe e mbytur e motorit kur nuk punon mirë ose punon me sforcim.

gulç•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ >**GULÇ•OJ.**

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më vjen gulçi në grykë.

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më pështiroset; më neveritet.

II pës e GULÇ•OJ.

gulç•ój óva úar

I jokal

- ♦ Marr frymë shpesh dhe me vështirësi nga lodhja, nga vapa, nga një sëmundje etj.;
- ♦ Rënkoj thellë e qaj me të mbytura nga një hidhërim a dëshpërim i madh; nxjerr gulçima; shfryj. [Se ç'vëngon e se ç'gulçon,/ Zëmra brinjët t'i çkallmon (FN).]
- ♦ *veta III (Motori etj.)* nxjerr një zë a zhurmë të fortë e të mbytur si gulçimë (kur nuk punojnë mirë).
- ♦ *fig* Kam dëshirë të madhe për diçka, lakmoj shumë diçka. **Gulçon pas pijes.**
- ♦ *veta III* Del me forcë, shpërthen, gufon. **Gulçoi gjaku nga hundët.**
- II kal fig** Shqetësoj shumë; e ngushtoj (*dikë*); i krijoj vështirësi (*dikujt*).

*

I gulçoj zemrën dikuajt E shqetësoj fort dikë; e pikëlloj dikë; e nxit dikë me ngulm për të bërë një veprim.

gulçúes e mb Që merr frymë me gulçim, me vështirësi.

gulçúeshëm mb (*Marr frymë*) me gulçim, me vështirësi.

gulçúesh•ëm (i) me (e) mb > **GULÇUES E.**

gúlden i m hist

♦ Njësi monetare e Holandës.

♦ Njësi bazë monetare e Surinamit.

gúl•e ja f

♦ Gjedh i rritur për mish.

♦ *ushq* Mish gjedhi i kripur e i tymosur.

gúl•ë a f sh a at kopsht bot (*Brassica oleracea*) Bimë njëvjeçare me zhardhok të madh të rrumbullakët dhe gjethe të trasha, që përdoren për ushqim.

gulf i¹ m sh e et Rrëke e fortë.

gulf i² m sh e et *G* Gllënjë; (një) gurmaz (*ujë etj.*).

gúlfa-gúlfa ndajf Me shumë gulfa; (si) curril.

gúlf•ë a f sh a at

♦ Shpërthimi i menjëhershëm i ujit, gjakut etj.; curril uji, gjaku etj.

♦ *fig* Shpërthimi i zemërimit; vrer. **Gulfa e hakmarrjes.**

♦ Gllënjë; hurbë. **Pi një gulfë.**

gulfím i m sh e et

♦ Dalje me forcë; shpërthim si curril (*i gjakut, ujit*).

♦ Zhurmë e ujit, gjakut etj., kur shpërthen a del me forcë.

gulf•ój jokall óva úar

♦ *veta III* (*Gjaku, ujit etj.*) del me forcë, shpërthen si curril.

♦ *veta III* (*Bima*) mbin menjëherë; shpërthen; gufon.

♦ *fig* Shfryj nga një brengë a shqetësim i thellë.

gulgát jokall krahin G > **GULGAT•Ë (me).**

gulgát•ë (me) jokall a ë veta III krahin G (*Fëmija*) gugon; bën guga.

gulgátj•e a f sh e et krahin G Gugë e fëmijës.

gulgátun it (të) as krahin G > **GULGATJ•E A.**

gulhúq e mb K I zgavërt.

gulí a¹ f sh - të A I vogli i gomaricës; pulisht; kërriç; visk.

gulí a² f sh - të krahin G

♦ Kone e vogël.

♦ *fig* Vajzë a grua e lëvizshme.

gulí a² f sh - të A Kërçell a koçan i lakrës.

gulím i m Ngjeshje; rrasje.

gulm i m sh e et Brengë; hall, shqetësim. **Është në gulm.**

♦ Shamatë; potere; zhurmë; bujë. **Gulm i madh. Bën gulm.**

gúl•m•ë a f sh a at > **GULM•Ë A.**

gulóf i m sh a at G Qen trupmadh.

gul•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Ngjishem; rrasem.

♦ (*Njerëzit*) rrinë ngjeshur.

II pës e GUL•OJ.

gul•ój kal óva úar

♦ Ngjesh; rrash; fut me të ngjeshur.

♦ I ngjesh a i rras (*njerëzit*) në vend të ngushtë.

gul•ój•ë a f sh a at K Ka plak me trup të madh.

gul•ón¹ jokal ói úar >GËL•ON.

gul•ón² jokal veta III krahin G >GUL•UE (me).

gulsh i¹ m sh e et

♦ >GULÇ I.

♦ Balë; fashë. [Nga të çarat poshtë dyerve, nuk depërtonte asnjë gulsh dritë. (TL)]

gulshí a¹ f sh - të Gulç; gulçim; dihatje; frymëmarrje e vështirë.

gulsh i² m sh e et Fashë drite.

gulsh i³ m sh e et Shqotë; erë e fortë me shi. Fryn e bie me gulsh. >GULÇ I¹.

gulsháj•ë a mb krahin G >GULSHAN E.

gulshán e mb krahin G Frymëzënë.

gulshán i m sh ë ët krahin G Njeri frymëzënë.

gulshán•e ia f sh e et krahin G f e GULSHAN I.

gulshí a¹ f sh - të Dihatje; frymëmarrje e vështirë. >GULÇ I¹.

gulshí a² m G Prekje në sedër; fyerje.

gulshím i¹ m sh e et

♦ Gulçim; frymëmarrje e vështirë.

♦ Astmë.

♦ Lemzë; vështirësim i frymëmarrjes nga lemza.

gulshím i² m krahin G bis mjek Tuberkuloz i mushkërive.

gulshím i³ m krahin G Epshim.

gulshím i⁴ m krahin G Lakmi pas punës.

gulshít kal G >GULSHIT•Ë (me).

gulshít•ë (me) kal a ë G Prek në sedër; fyej.

gulshítun (i e) mb G I prekur në sedër; i fyer.

gulsh•ój kal óva úar Marr frymë me vështirësi; më zihet fryma.

gulshúes e mb Shpirraq; që i mbahet fryma.

gulshúeshëm ndajf Duke marrë frymë me vështirësi.

gulshúesh•ëm (i) e (e) mb >GULSHUES E.

gulshúj•ë mb krahin G

gulshúj•ë a f krahin G Njeri shpirraq, që i mbahet fryma.

gultím i m sh e et

♦ Lëvizje nga një vend në një tjetër.

♦ Nxjerrje e bagëtisë në kullotë, në bjeshkë.

♦ Ngritje e gjahut nga strofulli.

gult•ój kal óva úar

♦ Shpie a lëviz (*diçka*) nga një vend në një vend tjetër.

♦ Nxjerr në kullotë, në bjeshkë (*dhentë*).

♦ Çoj gjahun nga strofulli. Gultoi një lepur.

gultúar (i e) mb

♦ I shpënë a lëvizur nga një vend në një vend tjetër.

♦ Nxjerrje e bagëtisë në kullotë, në bjeshkë.

♦ Ngritje e gjahut nga strofulli.
gulubúc e mb krahin G Kurrizdalë; gungaç.
gulubúc i m sh ë ët krahin G Njeri kurrizdalë; gungaç.
gulubúc•e ja f sh e et krahin G f e GULUBUC I.
gul•úe (me) jokall ói úe krahin G (Burimi) gurgullon; del me gulsh e gurgullimë.
gulúes e mb krahin G (Burim) gurgullues; që gurgullon.
gulugútk•ë a f sh a at bot krahin G (Fragaria vesca) Luleshtrydhe pylli, mali, e egër.
gulumúc ndajf krahin G
 ♦ (Rri, eci) me kurriz të përkulur.
 ♦ (Punoj, vishem etj.) pa kujdes.
gullâ ni m sh a at krahin G Gur i butë, me vrima.
gullâj t krahin G sh i GULLA NI.
gúllm•ë¹ a f sh a at K
 ♦ Fat.
 ♦ Fat i keq.
gúllm•ë a² f krahin Hov; vrull; turr.
gullmëbárdhë mb Fatbardhë; fatlum.
gullmë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Fatmadh; fatlum; (njeri) me shumë fat.
gullmë•zí zézë mb m sh zínj f sh zézë zéza Fatzi; fatkeq; i pafat.
gullmí a f sh - të G
 ♦ Lakmi.
 ♦ Dashuri e madhe (për fëmijën).
gullmím i¹ f sh e et G Dëshirim i fortë; lakmim.
gullmím i² f sh e et G Mësyshje; marrje mësysh.
gullm•óhem¹ G pës e GULLM•OJ. >GULLM•UE (me)¹.
gullm•óhem² G pës e GULLM•OJ². >GULLM•UE (me)².
gullm•ó¹ jokall G >GULLM•UE (me)¹.
gullm•ó² kal G >GULLM•UE (me)².
gullm•úe (me)¹ jokall óva úe G Dëshiroj fort; lakmoj (diçka).
gullm•úe (me)² kal óva úe K Mësysh; marr mësysh (dikë).
gullm•úe (me u) úe (u) úe G pës e GULLM•UE (me)^{1,2}.
gullmúem (i) e (e)¹ mb G I dëshiruar fort për dikë.
gullmúem (i) e (e)² mb K I mësyshur; i marrë mësysh.
gullmúes e¹ mb G Lakmitar.
gullmúes e² mb K Që mësysh; që merr mësysh; (njeri) me sy të keq.
gullugáçk•ë a f bot G Bajame.
gúllu-gúllu onomat Zë që lëshon gjeli i detit kur angërdufet.
gullumbúq i m sh a at K Tufë flokësh të mbledhur prapa kokës.
gullumúq ndajf krahin G Me kurriz të dalë si gungë.
gullumúq e mb krahin G Kurrizdalë; gungaç; kurrizmaq.
gullumúq i m sh ë ët krahin G Njeri kurrizdalë; gungaç; kurrizmaq; kurrizo.
gullumúq•e ja krahin G f e GULLUMUQ I.
gum e¹ mb G Kokëtrashë.
gum e² mb G Shakatar; hokatar.
gum i m sh a at G Kokëkungull.
gumáç•e ja f kryes sh Këpucë gome.

gumallák u m Lëndë veshtullore e përftuar nga tretja e rrëshirës në alkool ose në vaj e nga përzierja e saj me gomë; përdoret për të lustruar orenditë.

gumán•ë a f sh a at ent Grerëz e madhe që fluturon me zhurmë.

gúmbët (i e) mb Barkzgropur; barkbosh.

gumbím i m sh e et >**KUMBIM I; GJËMIM I.**

gumb•ón jokal G >**GUMB•UE (me).**

gumb•úe (me) kal ói úe veta III G >**KUMB•ON; GJËM•ON.**

gumbúem it (të) as G >**GUMBIM I.**

gumçár i m sh ë ët G Hokatar; lolo.

gumçarí a G f Lolí; hokatarí.

gumçí a f sh - të G >**GUMÇARI A.**

gumçím i m

♦ Jestíng.

♦ Chat.

gumç•ój jokal G >**GUMÇ•UE (me).**

gumç•úe (me) jokal óva úe G

♦ Boj shaka.

♦ Llafos.

gúm•e ja f sh e et G f e GUM I.

gumél•e ja f sh e et zool Deve; gamile.

gumén e mb I dhjamosur; i trashë.

gumén i¹ m sh ë ët fet >**IGUMEN I.**

gumén i² m Njeri trashaluq.

gumén i³ m Qen stani kokëmadh e leshtor.

gumén•e ia f e GUMEN I¹.

gumén•ë a f sh a at det Kabllo a litar bregëzimi.

gúmë a¹ f sh a at Shkëmb i nënujshëm që del edhe mbi sipërfaqen e ujit.

gúm•ë a² f sh a at G

♦ Markuç llastiku.

♦ Mbathje (prej) lëkure.

gúm•ën na f det >**GUMEN•Ë A.**

gumëratë si ndajf: Mbeti gumëratë mbeti ulok.

gumërá•ë a f sh a at Grumbull gurësh; leranë; gërmadhë e një shtëpie të rrëzuar.

gumëzhím i m sh -i et Gumëzhitje.

gumëzhím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë që bëjnë bleta, grerëza etj. kur fluturojnë.

♦ Zhurmë e ngjashme me atë që bëjnë bletët, grerëzat etj. kur fluturojnë; uturimë. **Gumëzhima e motorit (aeroplanit).** [Gumëzhima juaj si zhaurimë deti (IK).]

gumëzhí•n jokal u rë veta III

♦ (Bleta, grerëza etj.) nxjerr një zhurmë të vazhdueshme kur fluturon; nxjerr gumëzhimë.

♦ (Motori etj.) Nxjerr a lëshon një zhurmë të ngjashme me atë që bëjnë bletët, arëzat kur fluturojnë; buçet, uturin.

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) (Veshët) më bëjnë zhurmë.

♦ fig Ka gjallëri të madhe. **Gumëzhin pazari.**

♦ fig (Qyteti) është mbushur me fjalët e botës.

gumëzhít jokal i ur >**GUMËZHIN.**

gumëzhítës e mb Që nxjerr një zë të ngjashëm me atë të bletës a të arëzës, që të buçet në veshë.
gumëzhítj•e a f sh e et Zhurmim i bletëve, arëzave etj. kur fluturojnë; zhurmim i tillë i motorit etj.

gumlláh kal K >GUMLLAH•Ë (me).

gumlláh•em K pës e GUMLLAH. >GUMLLAH•Ë (me u).

gumlláh•ë (me) kal a ë K Godit fort me grusht; rrah rëndshëm.

gumlláh•ë (me u) a (u) ë K pës e GUMLLAH•Ë (me).

gumlláhj•e a f K Goditje e fortë me grusht; rrahje rëndshëm.

gumlláhun (i e) mb K I goditur fort me grusht; i rrahur rëndshëm.

gumllím i m krahin G Goditje e fortë me grusht.

gumll•óhem vetv dhe pës e GUMLL•UE (me u).

gumll•ój kal krahin G >GUMLL•UE (me).

gumll•úe (me) kal krahin G Rrah a mund paq (*dikë*).

gumll•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Rrihem a mundem paq.

II pës e GUMLL•UE (me).

gumllúem (i) e (e) krahin G I rrahur paq; i mundur keqas.

gumím i m K Rrjedhje e lumit, përroit etj.

gumním i m sh e et krahin G Gjëmim i bubullimës.

gumnón jokall krahin G >GUMN•UE (me).

gumn•úe (me) jokall krahin G (Bubullima) gjëmon.

gúmo ja f sh - t G Budalla; gomar.

gum•ón¹ jokall veta III K >GUM•UE (me)¹.

gum•ón² jokall veta III G >GUM•UE (me)².

gumór•e ja f sh e et Pirg gurësh, hedhurinash etj.

gumsí a f sh - të G

♦ Shaka.

♦ Muhabet.

gumtár e mb G

♦ (*Njeri*) hokatar; shakatar.

♦ Budalla; rrotë.

gumtár i m sh ë ët G

♦ Hokatar; shakatar.

♦ Rrotë; budalla.

gumtár•e ja f sh e et G f e GUMTAR I.

gumzár i m sh ë ët G Hokatar. >GUMÇAR I.

gum•úe (me) jokall ói úe veta III G Gjëmon; kumbon.

gumúsh•ë a f sh a at >GËMUSH•Ë A.

gumzhítj•e a G f sh e et >GUMËZHITJ•E A.

gun a f sh a at A Xhaketë; setër.

Gunáb i m mit afr Personifikim i vdekjes; krijues i ylberit.

gunabér•ë a f sh a at J Fustan leshi për vajza të vogla.

gunalárj•e a f sh e et J

♦ Fanellë pa mëngë.

♦ Mitan për fëmijë të vegjël.

gunaqépës i m sh - it >GUNAR I.

gunár i m sh ë ët Ai që qep e ndreq guna.

gúnc•ë a f sh a at vjet Gjimbajtëse.

gunevgjít•ë a f sh a at bot (*Agrostemma githago*, *Lychnis githago*) Bimë barishtore e viseve mesdhetare, me lule lejla, që lidhin fara helmuese.

gunéz•ë a f sh a at bot (*Melissa officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili. >**BAR**

BLETE; MILC•Ë A.

gún•ë a f sh a at

♦ Pelerinë e trashë me lesh dhie, e gjatë deri nën gju, pa mëngë e me kapuç, që mbajnë zakonisht barinj të për t'u mbrojtur nga të ftohtët e nga shiu. [**Camaj citon fjalën e urtë të Xhuvanit: "Nuk mund të hidhet poshtë si gunë e vjetër, ose të skutuliqet në një muzé" gjuha e një pjese së madhe të kombit.** (APp)]

♦ Petk grash prej shajaku të bardhë, pa mëngë, i hapur përpara dhe i gjatë deri nën gju, që vishet sipër këmbës.

♦ *etn* Veshje e sipërme kombëtare për burra dhe gra, e punuar prej leshi ose liri si një fustan i hapur në gjoks, me fundin e trupin të qepur njësh dhe kaluarthi.

♦ *fig* Veshje e rreme për të fshehur fytyrën e vërtetë, petk.

*

Gusht e gunë Po kaloi vera duhen veshje e ushqime që të mbajnë ngrohtë.

I hedh (vë) gunën diçkaje E mbuloj, e mbyll pa e zgjidhur.

Kaloi me kallaj mbi gunë Kaloi kot, pa bërë asgjë.

Kthej gunën (gëzofin, kurrizin, krahët) nga fryn era Ndërroj shpejt bindjet sipas interesit vetjak.

Mbaj (fsheh) sëpatën nën gunë Jam i pabesë; godas pas shpine; fsheh gurin në gji.

Mos e vër gunën pa zënë shiu Mos bëj veprime të parakohshme.

Mos i shiko gunën, po shikoj punën *fj u* Rrëfen puna, s'rrëfen guna.

Mos ia hiq gunën! Mos e thello me tej, se i dalin të fshehtat e të palarat!; mos ia hiq petën lakrorit!

Nën gunë Prapa krahëve; fshehurazi; nën rrogoz.

Për një pe, për një gjilpërë, shkoj kot një gunë e tërë *fj u* Për pak punë, për pak mundim ose për diçka fare të vogël, shkoj dëm një gjë e madhe.

Sapun mbi gunë Diçka që bëhet sa për sy e faqe; mashtrim.

Shtroj gunën Sheshohem diku për të ndenjur gjatë e pa u bërë merak për asgjë; vete në shtëpi të dikujt dhe rri një kohë të gjatë pa qenë i dëshiruar; i zë derën dikujt.

gunëbárdhë *mb* I veshur me gunë të bardhë.

gunëbárdh•ë i m sh ë ët Njeri i veshur me gunë të bardhë.

gunëçil e *mb* I veshur me gunë të përhime.

gunëçjerrë *mb* Shumë i varfër; i këputur.

gunëçjerr•ë i m sh ë ët Njeri shumë i varfër, i këputur.

gunëdhirë *mb* I veshur me gunë të bërë me lesh dhie.

gunëgrísur *mb* Shumë i varfër; i këputur.

gunëgrísur i m sh - it Njeri shumë i varfër, i këputur.

gunëgjatë *mb* I veshur me gunë të gjatë.

gunëgjat•ë i m sh ë ët Njeri i veshur me gunë të gjatë.

gunëkuq e *mb* I veshur me gunë të kuqe.

gunëkuq e m sh - të Njeri veshur me gunë të kuqe.

gunëtráshë *mb* I veshur me gunë të trashë.

gúnëz *a f sh a at*

- ♦ Gunë për fëmijë e të rinj.
- ♦ Veshje e leshtë grash, si këmishë e gjatë a fustan deri në gjunjë; gunë grash.
- ♦ Qafë e gunës.

gunëzéz•ë *a f sh a at f e* **GUNË•ZI ZIU.**

gunë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* I veshur me gunë të zezë.

gunëzí u *m sh nj një* Njeri i veshur me gunë të zezë.

gung *mb* (*Burrë*) impotent; i paaftë të kryejë aktin seksual.

gungáč *e¹mb* (*Njeri*) me kurriz të dalë; kurrizo.

gungáč *e²mb* *bot* (*Rrënjë*) zhardhokore.

gungáč *i m sh ë ët* Njeri me kurriz të dalë; kurrizo.

gungáč•e ja *f sh e et f e* **GUNGAÇ I.**

gúnga-gúnga *mb*

- ♦ (*Dru*) me shumë gunga.
- ♦ (*Tokë, fushë*) me shumë të ngritura a bregore, brigje-brigje.

gungájkë *mb f G* >**GUNGAN E.**

gungaléc *si ndajf* (*Mbledh flokët*) si kulaç prapa kokës.

gungaléc *i m sh ë ët*

- ♦ Flokë të mbledhur kulaç prapa kokës.

gungáll•e *a f sh a at ent G* Gjinkallë. [Si i dogjën të gjitha kangët e tyne,/ gungallat dirgjen vetë/ dhijareve t'vetmueme. (AÇ)]

gungán *e¹mb* (*Njeri*) me kurriz të dalë. >**GUNGAÇ E.**

gungán *e²mb*

- ♦ (*Njeri*) i pasur; pasanik.
- ♦ (*Njeri*) i zoti; i shkathët; që i zë dora.

gungán *i¹ m sh a at G* Njeri me kurriz të dalë; kurrizo. >**GUNGAÇ I.**

gungán *i² m sh a at G*

- ♦ Njerii pasur; pasanik.
- ♦ *fig* Njeri i zoti, i shkathët, që i zë dora.

gungán•e ia *f sh e et G f e* **GUNGAN I.**

gungár *i m sh ë ët ndërt* Mahi e çatisë.

gungáre *mb f K:* **Dardhë gungare** dardhë e fortë me gurza.

gungás *ndajf:* **Luajmë gungas** bëjmë një lojë në të cilën njëri prej pjesëmarrësve përpiket të hedhë një koçan misri a një topth druri në një gropë që ruhet me shkopinj nga të tjerët.

>**DOÇASH.**

gungásh *e mb*

- ♦ >**GUNGAÇ E.**
- ♦ (*Njeri*) hundështypur; me hundë të shtypur.

gungásh *i m sh ë ët*

- ♦ Njeri me kurriz të dalë; kurrizo. >**GUNGAÇ I.**
- ♦ Njeri hundështypur, me hundë të shtypur.

gungásh•e ja *f sh e et f e* **GUNGASH I.**

gungát *jokal i ur veta III* Gugat; bën guga.

gungáv *kal K* >**GUNGAV•Ë** (me).

gungáv•em *K vetv dhe pës e* **GUNGAV•Ë** (me u).

gungáv•ë (me) *kal a ë K E* bëj gjithë gunga(*kokën*).

gungáv•ë (me u) a (u) ë K

I *vetv* Më bëhet koka gjithë gunga.

II *pës e* **GUNGA V•Ë (me).**

gungáv•ë (i e) *mb K (Kokë)* e bërë gjithë gunga

gungávun (i e) *mb K >GUNGA V•Ë (i e).*

gungávun it (të) *as K* Krijim i gungave (*në kokë*).

gúngaz *ndajf >DOÇASH; GUNGAS.*

gúngçë *mb (Arrë)* Me lëvozhgë të fortë.>**GUNGË; GUNGËSE.**

gúngç•ë a f sh a at Arrë me lëvozhgë të fortë.

gungél i m sh a at *G* Top llastiku.

gungéll e *mb K*

♦ (*Njeri*) me kurriz të dalë; kurrizo.

♦ (*Njeri*) me gungë në ballë.

gungéll i m sh a at *K*

♦ Njeri me kurriz të dalë; kurrizo.

♦ Njeri me gungë në ballë.

gungéll•e ja f sh e et K f e **GUNGELL I.**

gúngë¹ *mb*

♦ (*Njeri*) i fortë; i bëshëm e i fuqishëm.

♦ Kokëfortë; nanaç; kryeneç.

♦ (*Njeri*) i rëndë nga veshët.

gúngë² *mb*

♦ (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë, që mezi çahet e që nuk i del thelbi lehtë.

♦ (*Lopë, dele, dhi*) me gjinj të vegjël, të fortë e me pak qumësht.

♦ *fig(Njeri)* i fortë, i fuqishëm; me kockë të fortë; i papërkulur; që nuk nënshtrohet.

♦ *fig* Kokëfortë.

♦ (*Njeri*) i rëndë nga veshët.

gúngë³ *ndajf*

♦ (*Mbush*) plot.

♦ Ku e ku më i madh se diçka.

♦ Në gjendje të mirë fizike e shpirtërore.

gúng•ë a¹ f sh a at

♦ Pjesë e ngritur, pak a shumë e rrumbullakët dhe e fortë në kokë a në trup, që shkaktohet nga ndonjë goditje, sëmundje etj.; xhungë, bullungë. [**gunga të dala prej pezmit, prej helmit** (XHS).]

♦ Pjesë e ngritur në shpinën ose në gjoksin e njeriut, që formohet nga shtrembërimi i shtyllës kurrizore ose i kafazit të kraharorit; xhungë e kurrizit.

♦ Pjesë e ngritur në shpinën e devesë etj., që formohet nga grumbullimi i dhjavit.**Deve me dy gunga.**

♦ Pjesë e dalë si xhungë në trungun a degët e drurëve. **Degë (trung) me gunga.**

♦ Pjesë e dalë në një enë prej metali e shkaktuar nga përplasjet. **Kazan (ibrik) me gunga.**

♦ Bregore shumë e vogël në fushë.

♦ *bis mjek* Breshkëz; skrofull.

**

bosht me gunga *mek bis ark* Bosht që kontrollon lëvizjet e valvulave të motorit me djegie të brendshme.

gúng•ë a² f sh a at

♦ Kënd, cep i shtëpisë.

♦: **Në gungë të shtëpisë** në nevojtoje jashtë shtëpisë.

gúng•ë a³ f bis ark Kungë e kishës.

gúngës e¹ mb (Arrë) me lëvozhgë të fortë, që nuk e lëshon thelbin.

gungës e² mb > GUNGËT (i e).

gúngës i m sh a at Gungaç.

gúngës•e ja f sh e et

♦ *f e* **GUNGËS I.**

♦ Arrë me lëvozhgë të fortë, që nuk e lëshon thelbin.

gungësi a f Të qenët i gungët a gunga-gunga; të qenët gungaç.

gúngët (i e) mb Gungaç.

gúngëz a m zvog e GUNG•Ë A.

gungëzim i m sh e et Ngrihte në formë gunge; formim i gungës.

gungëz•óhet vetv úa (u) úar veta III Ngrihet si gungë; bëhet gungë; gungohet.

gungëz•ój kal Ngre (bëj) si gungë.

gungëzúar (i e) mb I ngritur si gungë.

gungí a f

♦ Gungëzim; gungë.

♦ Të qenët gungaç.

gungím i m sh e et Dalje e gungës në kurriz.

gung•óhem óva (u) úar

I vetv Bëhem me gungë, më del gunga në kurriz; bëhet me gunga.

II pës e GUNG•OJ.

gung•ój kal óva úar E bëj me gungë a gunga-gunga (*diçka*) duke e goditur me send të fortë.

gungór e mb bot (Rrënjë) zhardhokore; me zhardhok. **Bimë gungore.**

gungór•e ja¹ f ark Kungë e kishës.

gungór•e ja² f sh e et Grumbull gurësh nga një mur i rrëzuar; muranë; murishtë.

gungrraç e mb G > GUNGAÇ E.

gungs e mb bis G Gungës; gungaç.

gungs i m sh a at G Gungës; gungaç; kurrizo.

gúngs•e ja f sh e et bis G f e GUNGS I.

gungsh e¹ mb krahin G

♦ Kokëfortë.

♦ Zemërak.

gungsh e² mb krahin G (Njeri) i fortë; i paepur.

gungsh i¹ m sh a at krahin G

♦ Njeri kokëfortë.

♦ Njeri zemërak.

gungsh i² m sh a at krahin G Njeri i fortë, i paepur.

gúngsh•e ja¹ f sh e et krahin G f e GUNGSH I¹.

gúngsh•e ja² f sh e et krahin G f e GUNGSH I².

gungúar (i e) mb

♦ I bërë si gungë; i bërë me gunga.

♦ (*Kurriz*) i dalë.

gungúarit (të) *as* Gungëzim; kërrusje dhe dalje e kurrizit me gungë.

gungulláč *ndajf K (Uji zien)* me gurgullimë.

gungúar (i e) *mb*

♦ I bërë me gunga; i ngritur si gungë.

♦ (*Njeri*) kurrizdalë; kurrizo; gungaç.

gungúem (i) e (e) *mb G >GUNGUAR (i e).*

gungút *jokal G >GUNGUT•Ë (me).*

gungút•ë (me) *jokal i ë G (Pëllumbi, kumria)* gugat.

gungút•e a f sh e et G Gugatje e pëllumbit.

gunié•ë a f krahin G Mëgojëz e takëmit të kalit.

gunisht•e ja¹ f sh e et Gunë për fëmijë; gunë e vogël dhe jo shumë e trashë.

gunisht•e ja² f sh e et Bimë barishtore me gjethe si të ullirit, të mbuluara me push, që çel lule ngjyrëmanushaqe.

gunóth i m sh a at ent A Grerëz e madhe.

gúnxhe mb f krahin G (Arrë) me lëvozhgë të fortë; gungëse.

gúnxh•e ja f sh e et krahin G Arrë me lëvozhgë të fortë; gungëse.

gúnz•ë a f sh e et Gunë e shkurtër.

gup¹ *onomat* Zhurmë e mbytur e goditjes me grusht.

gup² *ndajf krahin G*

♦ (*I mbushur*) plot; deri në buzë; buzë më buzë.

♦ (*Pemë*) me shumë kokrra.

gup a f sh a at Ç Grusht; goditje me grusht.

gup i¹ m sh a at K Rrotë me vrimë në mes, që vihet në fund të boshtit të tjerres.

gup i² m sh a at kryes sh K Thurimë kallami mbi të cilën hidhet suvaja e tavanit.

gup i³ m sh a at krahin G Poç i llambës me vajguri.

gúp•e ja f sh e et vjet Jelek leshi me mëngë të gjata e të gjera, për gra

gup•ój kal óva úar Ç Godit me grusht.

gupshtí a f K

♦ Ndyrësi; papastërti.

♦ *fig* Neveri; ndot.

gúpthi ndajf Menjëherë; pa një, pa dy.

gur

I si mb

♦ Shumë i fortë e i ngjeshur. **Dheu u bë gur. I ka faqet gur** i ka faqet të shëndosha, të ngjeshura. **E ka mishin gur.**

♦ Shumë i rëndë. **Thesi qenka gur.**

♦ *fig* I ftohtë; i akullt. **E bëj zemrën gur.**

II si ndajf (me mbiemra) Shumë; tepër; tejet. **Gur i fortë (rëndë, ftohtë).**

gur i m

♦ Lëndë minerale jometalike, e fortë, prej së cilës përbëhen shkëmbinjtë, dhe përdoret kryesisht si lëndë ndërtimi; copë e veçantë e kësaj lënde me përmasa të ndryshme. **Gur i fortë (i butë).**

Gur vullkanik (gëlqeror). Gur i gdhendur. Gur lumi (zalli). Gurët e kalldrëmit. Gurët e themelit (qosheve, pragjeve). Rrasë guri. Çekan (sëpatë) prej guri. Shtëpi prej guri.

Punime në gur. I gdhendur (i shkruar) në gur. Hedh gurin. Shtroj me gurë. Thyej gurë.

- ♦ *nj* Shkëmb. **Gur i gjallë** shkëmb i tërë; fare shkëmb. **Gur i thepisur**. [Leskovik, o gur i thatë, trima burrat, trime gratë! (Pop)].
- ♦ Copë prej kësaj lënde zakonisht e gdhendur, që vendoset diku si shenjë. **Gur përkujtimor (kufiri, varri). Guri i kilometrave**.
- ♦ Copë prej kësaj lënde me përbërje, me përmasa e trajta të ndryshme, që kryen një punë të caktuar në një mekanizëm ose që shërben drejtpërdrejt për një punë. **Gur grihës. Gur shkrepës. Gur mulliri** mokër. Gur çakmaku. Gur kafeje gur i fortë, i gërryer brenda e i bërë si havan për të shtypur kafënë.
- ♦ Copë nga një lloj minerali i fortë, i rrallë e i çmuar. **Guri i unazës. Unazë me gur. Orë me (pa) gurë**.
- ♦ *mjek, veter* Formim i ngurtësuar në veshka, mëlçi, tëmth etj. **I hoqën (i nxorën) dy gurë**.
- ♦ Secila nga figurat që përdoren në disa lojëra. **Gur shahu, (dominoje)**.
- ♦ Sferë e punuar prej guri a lënde sintetike të fortë e të rëndë, që përdoret në bilardo e karambol. **Gurë me numra (ngjyra)**.
- ♦ *bis* Secila nga copat prej metali, me peshë të caktuar, që përdoret për të peshuar mallra a sende të ndryshme në një peshore; secila nga peshat e peshores; gramar. **Gur një kilogram**.
- ♦ *bis* Bërthamë e disa frutave. **Gurthane (kumbulle, pjeshke, qershie)**.
- ♦ *fig* Brengë e thellë; peshë e rëndë në zemër. >**GOZHD•Ë A. Ka një gur në zemër**.
- ♦ Sasi e ujit që nevojitet për një mulli drithi, për një palë mokra; sasi e ullinjve që shtrydhen njëherësh në një mulli vaji. **Një gur ujë. Një gur ullinj**.
- ♦ (*në emra vendesh*): **Guri i Zi; Gurabardh; Gurakuq. Guri i Kamjes. Guri i Qytetit**.

*

Bëj gurin e gjakut E kthej mbarë e prapë; bëj kiametin; bëj hatanë; bëj gazepin.

Bëri gurët e zez! S'bëri asgjë.

Çaj gur e dru Bëj çmos, bëj të pamundurën.

Çele gur gojën! Hape gojën!; thuaj një fjalë!

Dimri ha gurë (kashtë, gozhdë) Në dimër, meqë nuk ka prodhime të shumta e bën ftohtë, hahen edhe ushqimet më të këqija.

E bëj gur e hi diçka E shkatërroj krejt; e bëj shkrumb e hi.

E bëj zemrën gur Duroj shumë; e mbaj veten për të mos u rrëmbyer nga ndjenjat, për të mos u mposhtur nga hidhërimi etj.

E dinë (e morën vesh) edhe gurët e rrugës (e sokakëve) E dinë të gjithë; s'ka mbetur njeri pa e marrë vesh.

E gjeti guri vendin E gjeti punën e përshtatshme; e gjeti puna të zotin.

E ka kokën gur Është shumë kokëfortë, është kokëshkëmb.

E marr me gur e me dhé diçka E marr diçka me gjithë shpirt; e marr me siguri.

E ndjek në gur e në galinë E ndjek hap pas hapi, këmbakëmbës; e ndjek gur më gur e zall më zall.

E nxjerr nga guri diçka Është shumë i zoti; bën edhe të pamundurën.

Është gur mulliri

♦ Është shumë i rëndë.

♦ Është shumë i fortë.

Është si guri në hobe Nuk rri në një vend; ku ngryset nuk gdhiet.

Fjala e burrit, pesha e gurit *u*Burri kur e jep fjalën nuk e luan.

Fjalë të mira e gurë në trastë (në torbë, në thes) Premtim a zotim për të bërë diçka, por që nuk shoqërohet me punë e me vepra ose nuk zbatohet.

Fol o gur, fol o mur! Fole një fjalë, të shkretën!; hape gojën!; mos hesht kështu!

Gur, gur bëhet mur *ff u* Ca e nga ca mbarohet një punë e rëndësishme; pak e nga pak mund të arrish diçka të madhe.

Gur në rrokullimë Në gjendje të vështirë, kur nga çasti në çast mund të ndodhë një e keqe; në buzë të greminës.

Gurë, gurë bëhet kalaja *ff u* Punët e mëdha bëhen duke nisur nga gjërat e vogla.

Guri (zari) i fundit Mjeti i fundit.

Guri (është) i rëndë në vend të vet *ff u* Njeriu ka vlerë në vendin e tij.

Gjuha pret hekurin (çan gurin, shkëmbin) *ff u* Gjuha ka forcë të madhe.

Ha (bren) gurin (hekurin, çelikut, plumbin, tokën) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti; është shumë trim etj., ia del mbanë çdo gjëje; të merr gjak në vetull.

♦ Bën njërën nga inati; s'përmbahet nga zemërimi.

Ha gur e dru Bëj be; betohem në mënyrë bindëse.

Hedh (fug) gurin (peshën) e fsheh dorën Është tinëzar; e bën të keqen dhe e mbulon.

Hedh (vë) gurë në rrota Nxjerr pengesa e vështirësi; përpiqem të pengoj punën e dikujt. **Hedh gurë mbi dikë** E qortoj a e shaj rëndë dikë; bëj një akuzë të rëndë kundër dikujt.

Hedh gurë prapa Iku e nuk kthehem më (*pasi jam prishur me një rreth të caktuar njerëzish*).

Hedh një gur në ujë (lumë, ferrë) E provoj një here; e bëj provë.

Heq (vuaj) si gjarpri nën gur (si miu në mur) Vuaj shumë; jam në hall të madh.

Humb si guri në ujë (në lumë) Zhdukem pa lënë gjurmë.

I bëhem gur në opingë dikujt E bezdis shumë, ia sjell në majë të hundës, s'e duroj dot.

I bëj gurin e gjakut dikujt E sfilit; ia marr shpirtin.

I dhimbset gurit e drurit U vjen keq të gjithëve për dikë.

I fut (hedh) një gur në opingë (në shollë, në këpucë) dikujt I them një fjalë për ta nxitur kundër një tjetri a për t'i futur në shpirt një dyshim a shqetësim.

I heq gurin e fundit dikujt

♦ S'lë gjë pa i thënë, ia numëroj të gjitha.

♦ E dëmtoj; e lë pa mbështetje; ia pres rrënjët.

I kanë rënë gurë në lug I kanë dalë pengesa a ngatërresa në punë; i janë shtuar vështirësitë.

I ra (e kaloi) gur me gur E bëri diçka pa shumë shpenzime.

I ra guri në opingë E zuri e keqja, i ra një hall në derë.

I ra gurit e drurit U përpoq shumë, u mundua pa masë, s'la gjë pa bërë.

I ra sëpata në gur Hasi në një pengesë të fortë, i hasi sharra në gozhdë.

I rëntë gurit e drurit! Mos prehtë asnjëri; kaloftë pa bërë dëm në njerëz! (*kur flitet për ndonjë sëmundje të rëndë a epidemi, për një fatkeqësi etj.*).

I vë gurët në zemër dikujt E shtrëngoj shumë dikë; e detyroj me forcë; ia vë kokën në darë.

I vë gurin e rëndë dikujt a diçkaje Kërkoj ta groposë e ta varros përgjithmonë; përpiqem ta asgjësoj.

I vë gurin e varrit diçkaje E mbyll një çështje që të mos e marrë vesh njeri.

I vë një gur zemrës E bëj zemrën gur.

Ia lë gurin në qafë dikujt Ia lë si barrë (*diçka*) dikujt.

Janë gur e uror Po u takuan të dy, do të zihen keqas pa tjetër, janë si zjarri me vajgurin.

Ka lindur prej gurit Është shumë i durueshëm; është zemërshkëmb.

Kam në dorë edhe gurin edhe arrën Ka fuqi e mundësi të veprojë si të dojë; ka në dorë të gjitha mundësitë dhe mjetet për të zgjidhur një punë.

Kam në dorë të gjithë gurët I kam të gjitha mundësitë dhe mjetet.

Kam durim prej guri (prej hekuri) dikush Kam shumë durim; jam shumë i durueshëm.

Kërkoj diçka në gur të shpuar Kërkoj shumë; kërkoj të di gjithçka me hollësi.

Ku ha pula gurë (strall) Vend që është fare i zhveshur, plot me gurë, që nuk ka fare bimësi; vend shumë i varfër.

Luaj (hedh, përdor) gurin (kartën, letrën, zarin) e fundit Përdor edhe mundësinë e vetme që kam për t'ia arritur diçkaje.

Luaj (lëviz) gurët Përpiqem shumë; bëj ç'është e mundur; përdor të gjitha mjetet e mënyrat për t'ia dalë mbanë një pune; përdor mjete e mënyra jo të rregullta për qëllime e interesa vetjake.

Mbetem si guri në ujë (zall, lumë) Mbetem vetëm pa njeri.

Me gurë në kokë Me mundime të mëdha, duke kapërcyer vështirësi të mëdha.

Me një gur (me një të shtënë) vras dy zogj Me një punë a veprim arrij njëkohësisht dy qëllime.

Më ka humbur guri Nuk jam në vete; e kam humbur fillin; e kam humbur toruan.

Më zuri guri këmbët Zihem ngushtë; s'kam nga t'ia mbaj.

Mërzit (bezdis) gur e dru Jam shumë i mërzitshëm; të mërzit pa masë.

Një gur s'bën (s'çon) murff u Një i vetëm nuk kryen dot punën që bëjnë shumë veta të bashkuar; bashkimi bën fuqinë.

Nuk jam prej guri Nuk jam njeri fare pa ndjenja; nuk jam njeri pa zemër.

Nuk lë gur mbi gur Nuk lë gjë në këmbë, nuk lë gjë pa, lëvizur ose pa prishur; jam ters.

Nxjerr (qit) vaj (mjaltë, ujë) nga guridikush Jam shumë i zoti; bëj të pamundurën, nxjerr dhjamë nga pleshti.

Një gur s'bën (s'çon) mur ff u Me një gjë fare të vogël s'bëhet punë e madhe

Pëlcet edhe gurin Të mundon e të mërzit pa masë; të pëlcet shpirtin (*thuhet për dikë që është përtac, shumë i plogët ose i pabindur*).

Qajnë edhe gurët për dikë Ka qenë njeri shumë i mirë, sa që u vjen keq të gjithëve që ka vdekur ose që është larguar përgjithnjë nga një vend.

S'del gjë nga guri S'të jep gjë koprraci; mos prit të mirë nga koprraci.

S'del vaj nga guri ff u Është gjë që s'bëhet; është gjë e pamundur.

S'e ha guri i mullirit Është shumë i fortë.

Si gur (si pllakë) varri

♦ Shumë i ftohtë; i ngrirë; i shtangur; i palëvizur.

♦ Shumë i heshtur; i ngrysur, i zymtë..

S'ka oriz pa gurë ff u S'ka gjë pa asnjë të metë, s'ka pyll pa derra.

S'lë gur në këmbë

♦ Bëj ç'është e mundur për të plotësuar një dëshirë a nevojë.

♦ S'lë gjë pa trazuar a pa lëvizur nga vendi (*zakonisht për fëmijët*).

S'lë dy gurë bashkë (Fëmija) është shumë i mbrapshtë; s'lë gjë pa prekur e pa prishur.

S'lë gur pa lëvizur (pa trazuar, pa luajtur, pa kthyer)

♦ Bëj çdo gjë për të arritur diçka, i përdor të gjitha mjetet dhe mënyrat për të kryer diçka.

♦ S'lë njeri pa e shfrytëzuar; s'lë njeri pa e vënë në lëvizje.

S'të jep as gur për të çarë kokën Është shumë dorë shtrenguar; është koprrac i madh.

Shkoi (vajti) si guri në ujë (lumë, pellg) Shkoi kot; shkoi dëm.

Shkul një gur nga një mur Është shumë dorështrënguar; mezi e nxjerr lekun nga xhepi.

U bë gur (dru)

♦ *veta III* U tha a u forcua shumë (diçka).

♦ Ngriu nga të ftohtët; nuk ndien më asgjë, u mpi fare.

♦ U lig a u dobësua së tepërmi e u tha, u bë shkop.

U bë leku gur mulliri Është shumë e vështirë të nxjerrësh lekun; s'fitohet lehtë paraja.

U bë urë e gurë U robtua në punë u përpoq me të gjitha fuqitë për të përballuar vështirësitë e jetës e për të fituar diçka.

U bëftë gurmallk. Vdektë!

Unë me bukë e ai me gurë Unë me të mirë e ai me të keq.

**

gur ari *bis* Gur i çmuar në ngjyrë kafe ose të verdhë në blertë.

gur femërndërti Gur që mund të çahet e të bëhet rrasa.

gur filozofik Gur i alkimistëve që duhej t'i kthente të gjitha metalet në ar ose argjend, të shëronte çdo sëmundje dhe të zgjaste pa fund jetën e njeriut.

gur gjakumin Mineral në ngjyrë të kuqe të errët, me përmbajtje të lartë hekuri.

gur bronkial *m mjek* Lëndë e gëlqerëzuar brenda bronkeve.

gur cig Gur gëlqeror i djegur.

gur çakmaku Gur silici i pastër, që përdoret për të ndezur çakmakun.

gur dominoje Pllakëz prej druri, kocke, lënde plastike etj., të cilat në anën e mbarë janë të ndara me një vijë në mes dhe kanë të shënuar numrin e pikëve,

gur dhëmbësh Cipë e ngurtë që zënë dhëmbët në rrëzë nga kripërat gëlqerore. >**GURTH I.**

gur eshke Gur silici i pastër, që përdoret për të ndezur eshkën.

gur filozofik Lëndë me të cilën alkimistët kërkonin të shndërronin metalet e paçmueshme në ar.

gur gëlqereje >**GUR GËLQEROR.**

gur gëlqeror *gjeol* Shkëmb fundërresor (sedimentar) i përbërë kryesisht prej karbonat kalciumi (CaCO_3), që përdoret në ndërtim dhe për prodhimin e gëlqeres, dyoksidit të karbonit (CaCO_2) dhe çimentos.

gur galene *min* Gur i ndritshëm me ngjyrë hiri të errët, që përmban squfur e plumb dhe përdoret për të kapur valët elektromagnetike. **Radio (me) gur galene.**

gur grihe Gur i ashpër që përdoret për të mprehur thika, brisqe, sëpata etj.

gur grihës >**GUR GRIHE.**

gur grilli Gur i butë e petë-petë, me ngjyrë të hirtë, që thërrmohet lehtë.

gur gjaku Mineral në ngjyrë të kuqe të errët, që përmban me shumë hekur.

gur i bimë *G* >**GUR I GJALLË.**

gur i butë Gur që punohet lehtë.

gur i dhëmbëve Cipë e ngurtë që zënë dhëmbët në rrëzë nga kripërat gëlqerore. >**GURTH I.**

gur i gjallë

♦ *gjeol* Gur të ngulur në shkëmb me strukturë të imët.

♦ *fig* Vend shkëmbor, pa farë bimësie.

gur i kafesë *J* Havan i kafesë; shtypës i kafesë.

gur i kaltër >**GUR KALI.**

gur i kazanit Shtesë me leskra gëlqerore që zë kazani. >**BIGORR I.**

gur i lâinë *G* Gur i lëmuar.

gur i mirë Gur i çmuar.

gur i orollit Gur shkrepës.

gur i qoshes *ndërt* Gur kryesor në qoshet e ndërtesës, nga merret drejtimi për faqet e mureve.

gur i tëmthit *bis mjek* Gur me madhësi e ngjyra të ndryshme, që krijohet në fshikëzën e tëmthit dhe shkakton probleme të ndryshme në varësi të vendit ku ndodhet dhe organit që prek kur lëviz.

gur i varrit Pllakë guri në krye të varrit, i gdhendur me emrin e të vdekurit.

gur i xhevahirtë Gur i çmuar.

gur i zgjebur Gur gëlqeror i lehtë e me vrima të vogla, që përdoret si lëndë ndërtimi.

gur kali Kristal i kaltër në të gjelbër i sulfatit të bakrit (Cu_2SO_4), që përdoret i tretur në ujë për spërkatjen e hardhive.

gur kilometrazhi Gur që shënon kilometrat në udhë automobilistike.

gur kokërdhak Gur zalli.

gur kufiri Shenjë prej guri a betoni në formë piramide, që tregon kufirin e një vendi.

gur leshi *bis min* Azbest; amiant.

gur liri (leshi, mëndafshi, pambuku) Azbest; amiant.

gur lumi Gur zalli.

gur makine Gur shkrepës për çakmak.

gur me xixa Gur shkrepës.

gur me qoshe Gur i punuar në të katër faqet.

gur mëlçie *bis mjek* Masë e gurtë në mëlçi.

gur mëndafshi >**GUR LESH**.

gur mielli Gur i butë, që gdhendet e punohet lehtë.

gur mprehës *tek* >**GRIH•Ë A**.

gur mulliri Gur i sheshtë si rrotë, mjaft i rëndë e me një vrimë në mes, që rrotullohet mbi një gur të palëvizshëm për të bluar drithë. >**MOK•ËR RA**.

gur ndezës Gur shkrepës.

gur pambuku *bis min* Asbest; amiant.

gur peshe Copë metali me peshë të caktuar, që përdoret për të peshuar sende të ndryshme në peshore.

gur pështyme *bis mjek* Gur i formuar në gjëndrat e pështymës.

gur prove dhe fig Standard ose kriter në bazë të të cilit gjykohet a njihet diçka.

gur qoku Gur që përdoret si shënues kufiri.

gur pushke *bis* Gur stralli.

gur qumështi *bis gjeol*

♦ Gur gëlqeror.

♦ Gur i bardhë i tejdukshëm, i përbërë prej kristalesh natriumi dhe silikat alumini.

gur ratifikues *mek* Grihë e ratifikës.

gur sahati Rubin.

gur shahu ♦ Ushtar në lojën e shahut. ♦ *fig* Ai që vepron sipas dëshirave të dikujt.

gur smerili *tek* Gur i rrumbullakët, me kokrriza të imëta prej minerali shumë të fortë, që përdoret për të mprehur vegla, për të lëmuar a pastruar sende prej metale, druri, mermeri etj.,

gur stralli

♦ >**GUR SHKREPËS**.

♦ Kuarc.

gur sheqeri Topth a kub i bërë ne sheqer të ngjeshur.

gur shkrepës Gur shkrepës.

gur shurre *bis* Gur i krijuar në fshikëzën urinare.

gur tamblit *G* Gur i krijuar nga uji gëlqeror.

gur tavlle Kub i vogël prej kocke, druri etj., në faqet e të cilit janë shënuar nga një deri në gjashtë pika, që përdoret për të luajtur tavllë.

gur tëmthi *bis* Gur i krijuar në fshikëzën e tëmthit.

gur themeli ♦ Gur që vendoset në themel të ndërtesës. ♦ *fig* Gjë shumë e rëndësishme që shërben si mbështetje.

gur themeltar *fig* >**GUR THEMELI**.

gur thoi *bis* Lloj kuarci me ngjyra nga e kuqja e ndezur deri te grija e çelët; agat.

gur vatre Secili nga të dy gurët e vendosur në anë të vatrës, carani i vatrës.

gur varri >**GUR I VARRIT**.

gur veshi *bis* Gur në qeskën e veshit të brendshëm të kërbisitorëve, që është i ndjeshëm nga ndryshimit të pozicionit pingul a horizontal të trupit.

gur xixash Gur shkrepës.

gur zalli Gur i lëmuar, që gjendet kryesisht në brigjet e lumenjve.

gur zjarri Gur shkrepës.

gur zjarrmi *G* Gur shkrepës.

bar guri*bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me lule ngjyrë vjollce, që rritet zakonisht nëpër shkëmbinj dhe bën farë prej tri kokrrash të imëta e të kuqe.

fier guri (shkëmbi)*bot* Fier shumë i shkurtër, që rritet nëpër shkëmbinj, me gjethe të vogla e të rrumbullakëta dhe me rrënjët si xhufkë.

koha (periudha, epoka) e gurit*hist* Periudha e hershme e shoqërisë njerëzore, kur njerëzit përdornin vegla prej guri.

peshk guri*ikt* Peshk i vogël deti, me kurriz të murrmë, që jeton në thellësi, zakonisht nën gurë e shkëmbinj e nuk hahet.

Gur i m shkurt i Zigur.

gurabíj•e a f sh e et

♦ *ushq* Ëmbëlsirë katërkëndëshe ose e rrumbullakët, e gatuar me miell, gjalpë e sheqer, që piqet në furrë.

♦ *euf* Pjesë e tultë e organit gjinor të vajzave të vogla.

guracák e mb

♦ (*Vend*) me gurë e me shkrepë; shkëmbor.

♦ (*Kafshë*) që rron nëpër male e shkëmbinj; që është mësuar të jetojë e të punojë në zona me natyrë të ashpër dhe malore. **Kalë guracak. Mushkë (dhi) guracake.**

♦ (*Njeri*) me trup të lidhur e të fortë; i fortë.

guracák u m sh ë ët

♦ Banor i viseve malore e shkëmbore që nuk zbret për të dimëruar në fushë.

♦ Kafshë e mësuar të jetojë e të punojë në vise të ashpra malore.

guracák•e ja f sh e et f e GURACAK U.

guracél i m sh a at bot (*Euonymus*) Shkurre ose dru i ulët i shumëllojshëm, disa syresh me gjelbërim të përhershëm, me gjethe vezake të përkundërta, që lidh kokrra të vogla jeshile a të kuqe.

guracók u m sh ë ët Gur zalli i madh.

guracókth i m sh ë ët Gur zalli i vogël.

guraçók u m sh ë ët Gur i vogël i rrumbullakët dhe i lëmuar; guralec.

guraçókthi ndajf: Luaj guraçókthi luaj me pesë guralecë, duke hedhur çokun lart dhe duke marrë një nga një me shpejtësi katër të tjerët që janë përdhe, po me të njëjtën dorë.

guráj•ë a f sh a at Gurishtë; vend me gurë.

gurájkë mb (Arrë) gungë; që s'e lëshon lehtë thelbin.

guraléc i m sh ë ët Gur i vogël i rrumbullakët dhe i lëmuar; gur zalli.

guralécash ndajf: **Luaj guralecash >GURAÇOKTHI.**

gurálj•e a f A Arë a truall me shumë gurë, me gurishte.

guramél e mb (Fryt) me bërthamë të vogël e të fortë. **Ulli guramel.**

gurán i m sh ë ët

♦ *kopsht* Lloj kungulli i vogël, i rrumbullakët e shumë i fortë ose me pjesë gjatore të ngritura e të forta.

♦ *fig* Njeri i fortë.

guranána ndajf: **Lojë guranana** lojë guraçokthi.

gurangréhas ndajf: **Luaj gurangrehas** luajmë të ndarë në dy grupe duke ngrehur nga tri rrasa guri secili grup; çdo lojtar gjuan me tre gurë për të rrëzuar rrasat e grupit tjetër.

gurapéc ndajf>GURALECASH; GURAÇOKTHI.

gurapësh i m Lojë popullore që zhvillohet në trajtë gare, për të provuar se cili nga pjesëmarrësit do ta hedhë më larg një gur prej dy-tre kilogramësh.

gurapësh•ë a f >GURAPAESH I.

gurashénjash ndajf: **Luaj gurashenjash** Luaj një lojë fëmijësh, në të cilën dy palë ngrenë nga tri rrasa guri më këmbë, i gjuajnë me gurë nga larg dhe fiton pala që i rrëzon më parë rrasat e kundërshtarit. **>RRASASH.**

gurashtrójë a f sh a at Rruginë e shtruar me zhavorr të trashë.

guráz•e ja f teks J Krep i trashë, i plotë.

gurazí u m min Bazalt.

gurbét i m sh e et >KURBET.

gurbetçi a f sh j jt G >KURBETÇI U.

gurbetçi u m sh j jt G >KURBETÇI U.

gurbetçi j jt sh i GURBETÇI U.

gúrb•ë a f sh a at Gungë; xhungë.

gurc i¹ m sh a at

♦ Guralec; gur i vogël.

♦ *bis mjek* Gur i dhëmbëve.

gurc i² m sh a at G Gur i vogël petashuq, i rrumbullakët me një vrimë në mes që i vihet boshtit të tjerres.

gúrc•ë a f sh a at inv G (*Ostrea edulis*) Stridhe; gocë deti.

gurcók u m sh ë ët G Gur kryesor, çok në lojën guraçokthi.

gurcúp i m sh a at krahin G >GURCOK U.

gurç e mb

♦ (Arrë) me lëvozhgë të fortë.

♦ (Njeri) i fortë. **Plak gurç.**

gurçán e mb G (Njeri) dorështrënguar.

gurçán i m sh a at G Njeri dorështrënguar.

gurçán•e ia f sh e et G f e GURÇAN I.

gúrçe mb I fortë. **Gjinjë gurçe.**

gúrç•e ja¹ f sh e et K Gur zalli; gur i vogël.

gúrç•e ja² f sh e et

♦ Arrë me lëvozhgë të fortë.

♦ Njeri i fortë.

gurdár•e ja f sh e et J Gropë uji e mbetur në përrua të shterur.

gurdullák u m sh ë ët bot (*Nasturtium officinale*) Bimë barishtore ujëse dhe gjysmë-ujëse e familjes së lakëroreve, me kërcell pa palcë, me gjethe pendore, që mbillet gjerësisht në Europë dhe Azi; përdoret për sallatë. >**GROSHËL UJËSE.**

gurdhurím i m sh e et mit Rit i hedhjes së një guri në muranë a vend të shenjtë.

gurél•e ja f sh e et krahin G

♦ Burim.

♦ Grykë e kroit a përroit; vend ku buron kroi a përroi.

guretrúç ndajf Keq e më keq; në keqësim.

gurécím i m sh e et Fortësim; gurosje.

gurëc•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Ngurtësohet; nguroset

♦ Bëhet i fortë si gur.

II pës e GURËC•OJ.

gurëc•ój kal óva úar

♦ Ngurtësoj; nguros.

♦ Forcoj; e bëj të fortë si gur.

gurécúar (i e) mb I ngurtësuar; i kthyer në gur.

gurëgríhëç i m sh a at G Gur i ashpër, me përbërje të veçantë, që përdoret për të mprehur thika, brisqe, sëpata, kosa etj.

gurëhédhës i m sh - it hist usht Makinë lufte për hedhjen e gjyleve prej guri ose gurëve të mëdhenj.

gúrës e mb

♦ (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë; gungë.

♦ Gurje. **Dardhë gurëse.**

♦ *fig (Njeri)* i fortë si gur; shumë i fortë.

♦ *keq* Dorështrenguar.

gúrës i m sh - it Peshë guri në fund të boshtit për tjerrije.

gúrës i² m G

♦ Gur zalli i bardhë që i vihet pulës për ta ndjellë që të pjellë në furrik.

♦ Vezë e zgjedhur për shtrim.

gurëshpúes•e ja f sh e et inv (*Lithodomus lithophagus*) Butak i shumëllojshëm, me guaskë gjatushe, që prodhon një lëng me të cilin shpojnë gurin ku ngulet.

gurëthýes e mb (*Punëtor a makinë*) që thyen gurë.

gurëthýes i m sh - it Punëtor i gurores.

gurëthýes•e ja f sh e et Makinë gurëthyese.

gúrëz i m sh a at dhe i it G Gur zalli i vogël. [**Dhâmët e bardhë, si gurzit e lumit (CV).**]

gúrëz it m sh bis mjek krahin G Shyta.

gurëzím i m sh e et

♦ Ngurtësim; ngurosje.

♦ Fortësim.

gurëz•óhet úa (u) úar

I vetv

♦ Nguroset; ngurtësohet.

♦ *fig* Bëhet i fortë si gur; forcohet.

II pës e GURËZ•OJ.

gurëz•ó j kal ó va ú ar

♦ Guros; ngurtësoj.

♦ *fig* E bëj të fortë si gur; forcoj.

gurëzú ar (i e) mb

♦ I ngurosur; i ngurtësuar.

♦ *fig* I forcuar; i bërë i fortë si gur.

gurëzú em (i) e (e) mb G >GURËZUAR (i e).

gurgác i m sh ë ët Gur shkrepës, gur zjarri, strall.

gurgác•ë a f sh a at >GURGAC I.

gurgác i m >GURGAC I.

gurgalém i¹ m sh a at bot (*Cyclamen neapolitanum*) Bimë barishtore zbukuruese dhe aromatike, me gjethe në trajtë zemre dhe zhardhok të trashë, me lule të mëdha vjollcë të hapur në të kuqe.

gurgalém i² m sh a at Njeri i imët, por i vullnetshëm e i zoti.

gurgalén•ë a f sh a at min >GALEN•Ë A.

gurgdhëndës i m sh - it Mjeshtër i gdhendjes së gurit, gurskalitës.

gurgrúsht e mb krahin G Kurnac; dorështrënguar.

gurgrúsht i m sh a at krahin G (Njeri) kurnac, dorështrënguar.

gurgrúsht•e ja f sh e et krahin G f e GURGRUSHT I.

gurgúck•ë mb f

♦ (*Dardhë*) me tul të fortë e të ashpër.

♦ (*Dele, dhi*) me sisë të vogla e të forta, që jep pak qumësht.

gúrguj t sh i GURGU•LL LLI.

gurgulát kal krahin G >GURGULAT•Ë (me).

gurgulát•et krahin G pës e GURGULAT. >GURGULAT•Ë (me u).

gurgulát•ë (me) kal a ë krahin G Mbush rrafsh.

gurgulátj•e a f krahin G Mbushje rrafsh.

gurgulátun (i) e (e) mb krahin G I mbushur rrafsh.

gurgulé ndajf krahin G Tufa-tufa; me shumicë.

gurgulé ja f sh - të

♦ Zhurmë e madhe; rrëmujë, trazirë. **Bëj gurgule.**

♦ Grumbull i çrregullt njerëzish, turmë plot zhurmë.

gurgulí ja f sh - të G Gurgulé.

gúrgull ndajf Me gurgullimë. [...e jo mallëngjimi, gurgull frymëshkurtë (MC).]

gúrgu•ll lli m sh j jt

♦ *bis* Gurmaz; grykë.

♦ A Gllënjë.

gurgulláçë

I ndajf (*Uji zien*) me gurgullimë e flluska të mëdha.

II mb (*Ujë*) që zien me gurgullimë e flluska të mëdha.

gurgúllaz ndajf dhe si mb >GURGULLAÇË.

gurgullësh•ë a f sh a at bot Barishte me gjethe të mëdha e rrënjë si kokë hudhre, që përdoret për mjekimin e nekrozave në veterinar. **>BAR NGALOSE.**

gurgullím i m sh e et

♦ Valim i ujit me një gllug-gllug të butë.

♦ *kim* Kalim ajrit a i gazit nëpër një lëng a metal të shkrirë.

♦ Gurgullimë. **Gurgullimi i kroit (rrëkesë).**

gurgullim•ë a f sh a at

♦ Zhurmë e ujit etj. kur gurgullon. **Gurgullimë e ëmbël (e mbytur).**

♦ Zë i ngjashëm me zhurmën e ujit ose të një lëngu tjetër kur gurgullon. [ndiq udhën e rrëkesë së gjakut,/ që gjithmonë arrin para meje/ dhe më pret atje - gurgullimë jete (VZh).]

gurgullimëz a f sh a at Pëshpëritje të ëmbla.

gurgull•óhet úa (u) úar pës e GURGULL•OJ.

gurgull•ój óva úar

I jokal

♦ *veta III (Uji etj.)* valon duke nxjerrë një zë të mbytur e të vazhdueshëm.

♦ (*Përroi etj.*) rrjedh duke lëshuar ca si tinguj të mbytur e të vazhdueshëm. [e gurgullo gurra të cemta (GjF).]

♦ *veta III fig* Zien; vlon. **I gurgullon në zemër.**

♦ *veta III fig (Gjeli i detit)* nxjerr zë të ngjashëm me zhurmën e ujit kur gurgullon.

II kal kim Pastroj (një gaz, metal të shkrirë) duke e kaluar nëpër një lëng.

gurgull•ónj jokal óva úar A Pi ujë etj. me gurgullimë.

gurgull•ón jokal veta III K >GURGULL•UE (me).

gurgullshkúrtë mb let (Ndjenjë) që shuhet a fashitet shpejt.

gurgull•úa ói m ónj ónjtë orn A (Merops) >GARGU•LL LLI.

gurgull•úe (me) jokal ói úe veta III K (Gjeli i detit) bën gllug-gllug.

gurgullúes e mb

♦ Që nxjerr gurgullimë; që rrjedh ose valon me gurgullima; që gurgullon. **Kroje gurgullues.**

♦ Që nxjerr një zë të ngjashëm me zhurmën e ujit kur gurgullon. **Zëri gurgullues i rikanit.**

gurgúr i m sh ë ët Gjep për të mbështjellë në të fijet; gjep i mbushur me fije që vendoset në tezgjah; masur.

gur-gúr ndaj Pak e nga pak; një e nga një. **Gur-gur bëhet kalaja.**

gurgják e mb K (Njeri) gjaknxehtë.

gurgják u m sh ë ët Rubin.

guric•ë a f sh a at Vend me gurishte; gurinë.

guríçk•ë a f sh a at Gur i vogël; guralec.

gurín•ë a f sh a at

♦ Vend a tokë me gurë, gurishtë.

♦ *sh* Copa gurësh, gurë.

guríq i m sh ë ët >GURISHT•Ë A.

gurísht•e ja f sh e et >GURISHT•Ë A.

gurísht•el la f sh la lat A >GURIÇK•Ë A.

gurísht•ë a f sh a at Vend me gurë; tokë gurishtore.

gurishtór e mb (Vend) me shumë gurë të vegjël; (*tokë*) me gurë.

gúrje mb (Qershí, mollë a dardhë) me tul të fortë.

gurkalém i m sh a at vjet J Shkumës për të shkruar në dërrasë, qelq etj.

gurkálí¹ m shquar kim bis Kristal i sulfatit të bakrit, i kaltër në të gjelbër, që përdoret i tretur në ujë për spërkatjen e hardhive.

gurkálí² mb (Ngjyrë) e kaltër në të gjelbër.

gurképës i m tek Vegël për gdhendjen e gurit etj.

**

gurkepës diamanti Vegël për gdhendjen e diamantit.

gurk•ë a¹ f sh a at *J* Gur i vogël; gurz; guriçkë.

gúrk•ë a² f sh a at

♦ Tragë e qerres.

♦ Trasë, gjurmë e hekurudhës.

gúrk•ë a³ f sh a at Luftëtar nepalez; simbol i trimërisë dhe besnikërisë,

gurkrípës i m sh a at Rrasë guri në kullotë ku vihet kripa për ta ngrënë bagëtia.

gurkýç i m sh e et ark Gur i harkut a qemerit që shpërndan ngarkesën.

gurlatúes i m sh - it Mjeshtër për latimin e gurëve; gurgdhendës.

gurmác i m sh ë ët Gur i vogël, i rrumbullakët dhe i lëmuar; guralec, guraçok.

gurmácthi ndajf: Luaj gurmacthi >GURAÇOKTHI.

gurmáz i m sh e et

♦ *anat* Gyp i ushqimit që nga fundi i gojës e deri në stomak; pjesa e sipërme e këtij kanali; fyt.

Njom gurmazin. M'u tha gurmazi. Më mbeti në gurmaz.

♦ *bis* Gabzherr, rryl. **Bërtet sa i ha gurmazi bërtet me të gjitha forcat. Mbylle gurmazin!**

pusho, mos fol më!

♦ Gllënjkë. **Një gurmaz ujë.**

*

Iu shqye (i doli) gurmazi U çor e u ngjir duke thirrur.

Kruaj (pastroj) gurmazin Kollem lehtë para se të flas, që të më dalë zëri mirë ose kur s'di çfarë të them.

M'u tha gurmazi (goja, buza, gryka) për diçka Më pihet shumë; kam etje të madhe..

gurmazthátë mb

♦ Që e ka fytin të thatë nga që s'ka pirë.

♦ *fig* I varfër.

gurmazthí mb *G (Njeri)* i pangopur; barkderr.

gurméz i m sh a at orn krahin *G* Kumri.

gurmíc i m >GURMIC•Ë A.

gurmíc•ë a f Gjips shumë i bardhë ose shkëmb gëlqeror i verdhemë e me pak shkëlqim, që përdoret për të bërë sende të gdhendura ose për ndërtim; alabastër.

gurmpréhës i m sh - it Grihë.

gurmúr i m krahin *G* Gur për mure.

gurnáj•ë a f sh a at >GURISHT•Ë A.

gurnár e mb krahin *G*

♦ (*Grua*) nikoqire.

♦ (*Njeri*) kursimtar.

gurnár•e ja f krahin *G* Grua nikoqire.

gurnéc i m sh ë ët ikt (*Rutilus rutilus*) Peshk i vogël i familjes së krepëve; skrot i bardhë.

gurnéck•ë a f sh a at ikt zvog e **GURNEC I.**

gurním i m *G* Kursim.

gurn•ój kal dhe jokai *G >GURN•UE (me).*

gurnúc i m gjeol Alabastër.

gurn•úe (me) kal dhe jokai *G* Bëj kursim; tregohem i kursyer.

gurnúem (i) e (e) mb *G* I kursyer; ekonomiqar.

gur•ó•het óva (u) úar

I vetv veta III

- ♦ Nguroset; ngurtësohet.
- ♦ *fig* Bëhet i fortë si gur; forcohet.

II pës e GUR•OJ.

gur•ó j¹ kal óva úar

- ♦ Nguros; ngurtësoj.
- ♦ *fig* E bëj të fortë; e forcoj.

gur•ó j² kal G >GUR•UE (me).

gurór e mb

- ♦ Që përbëhet prej guri; shkëmbor. **Formacion guror. Kodër gurore.**
- ♦ (*Tokë, vend*) plot me gurë, që ka gurë.

gurór i m sh e et krahin G Krua.

gurór•e ja f sh e et Vend ku nxirren gurë për ndërtim etj.

gurós kal a ur Nguros.

gurós•em vetv a (u) ur Ngurosem.

gurós•enj kal a ur A Nguros.

gurósj•e a f sh e et Ngurosje.

gurósur (i e) mb I bërë gur; i kthyer në gur.

gurovín•ë a f sh a at Vend me gurishte.

gurpunúes i m sh - it Mjeshtër që punon gurin. >**GURLATUES I.**

gur-rás•ë a f sh a at Plloçë a rrasë guri.

gurs e mb G (*Dardhë*) me rërë.

gurs i m sh ë ët G Gurëz; guriçkë.

gurskalitës i m sh - it >GURGDHENDËS I.

gurshák u m sh ë ët G Gur i butë që gdhendet me sëpatë. >**CIG•Ë A.**

gúrshë mb f krahin (*Arrë*) me lëvozhgë të fortë, që nuk e lëshon lehtë thelbin.

gúrsh•e ja f sh e et krahin Arrë me lëvozhgë të fortë, që nuk e lëshon lehtë thelbin.

gurshkrépës i m sh - it Gur zjarri; strall; gur me xixa; gur urori.

gurshkréps•ë a f sh a at G >GURSHKREPËS I.

gurshpúes•e ja f sh e et bot (*Saxifraga*) >**GURTHYES•E JA².**

gurtár i m sh ë ët

- ♦ Punëtor i gurores.
- ♦ Gurskalitës.

gurtë (i e)¹ mb

- ♦ Prej guri; i bërë a ndërtuar me gurë. **Pllakë (rrasë, statujë) e gurtë. Mur i gurtë.** [Ngado që shkoj, më ndjek me hije të saj/ kjo Kullë e gurtë që m'josh e më largon! (EP).]
- ♦ I ngurtë.
- ♦ *fig* I fortë.
- ♦ *fig* (*Njeri*) me pamje si guri; si pa jetë; i ngrirë. **Fytyrë e gurtë.**

*

E ka zemrën të gurtë Nuk i vjen keq për të tjerët; është zemërgur.

**

thëngjill i gurtë *vjet* Qymyrguri.

gurtë (i e)² mb (*Njeri*) dorështrënguar.

gurt•ó het úa (u) úar vetv dhe pës e GURT•OJ.

gurt•ó j¹ kal óva úar Ngurtësoj; kthej në gur.

gurt•ó j² kal G >GURT•UE (me).

gurts•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Ngurtësohet; forcohet; bëhet i fortë si gur.

II pës e GUR•OHET.

gurts•ój *kal óva úar* Ngurtësoj; forcoj; bëj të fortë si gur.

gurtsúar (i e) *mb* I ngurtësuar; i forcuar si gur.

gurtúar (i e) *mb* I ngurtësuar; i kthyer në gur.

gurt•úe (me) *kal óva úe* *G* Nxit; shtyj; shpoj (*dikë të bëjë diçka*).

gurtúemit (të) *as G* Nxitje; shtytje (*për të bërë diçka*).

gurtúem (i) e (e) *mb G* I nxitur; i shtyrë (*të bëjë diçka*).

gurth i¹ *m sh e et*

♦ *zvog e* **GUR I.**

♦ *mjek* Gur që formohet në veshka, në mëlçi etj.

♦ *mjek* Cipë e ngurtë që zënë dhëmbët në rrëzë nga kripërat gëlqerore. >**GUR DHËMBËSH; ÇMËRS I.**

♦ Formim i gjinjve, si shenjë e parë e kalimit të vajzave nga fëmijëria në adoleshencë. **I ra gurthi.**

gurth i² *m sh e et* Mjet i thjeshtë i ndërtuar me dy rripa të vegjël dërrase, të mbërthyer kryq, që përdoret për të dredhur fije peri. **Gurth për të dredhur penjtë e tërkuzës.**

gurth i³ *m sh e et* *bot G (Ribes saxosum)* Shkurre e ulët, me gjethe të çara thellë, që lidh kokrra të vogla të kuqe a të zeza, me fara të shumta e pak tul.

gurthemél i *m sh ë ët* ndërt Gur i vendosur në themel të një ndërtese.

gurthërrmúes e *mb* ndërt (*Makinë*) që thërrmon gurë.

gurthërrmúes i *m sh - it* ndërt

♦ *Makinë* për thërrmimin e gurëve.

♦ Punëtor që thërrmon gurë.

gúrthi *ndaif:* **Luaj gurthi** luaj duke hedhur e pritur me një dorë dy gurë të vegjël njëri pas tjetrit.

gurthimúrthi *ndaif:* **Luaj gurthimurthi** bëj në lojë në të cilën njëri prej pjesëmarrësve duhet të gjejë një gur të fshehur në duart e vëna grusht sipër njëra tjetrës.

gurthýes i *m sh - it* ndërt Punëtor që thyen gurë.

gurthýes•e *ja f sh e et* ndërt

♦ *f e* **GURTHYES I.**

♦ *Makinë* për thyerjen e gurëve.

gurthýes•e *ja² f sh e et* *bot (Saxifraga)* Bimë shumëvjeçare shumë e ulët, me gjethe pushatake, që dalin drejt e nga rrënja, me lule të bardha e të vogla në majë të një kërcelli të zhveshur, e përhapur deri në viset akrtike dhe viset malore deri në 4 000 m lartësi; përdoret në mjekësinë popullore për tretjen e gurëve të rrugëve urinare.

gurthyesóre *t f sh* *bot* Gjini bimësh shumëvjeçare të ulëta, me mbi 400 lloje gurëthyesesh.

gurúar (i e) *mb* I ngurtësuar; i bërë si gur.

gur•úe (me) *kal óva úe* *krahin G* E shtang; e lë shtang (*dikë*).

gurugúc *e mb*

♦ I shëmtuar; shëmtak; shëmtaraq.

♦ Shëndetlig; ngordhalaq.

gurugúçk•ë *a f sh a at* Pemël.

gurúm i *m sh e et* *K*

♦ Mulli dore, mulli i vogël drithi.

♦ Gur mulliri; mokër.

gurumél•e ja f sh e et K

- ♦ Grumbull mielli me majë.
- ♦ Enë e mbushur me majë.

gurunúr i m sh ë ët G Strall; gur shkrepës.

gurvórri mb G (Njeri) i ngathët; që nuk ia thotë për punë.

gurxhumán i m sh ë ët bis Gurmaz; fyt. **Thërres me gjithë gurxhuman.**

gurz i m sh a at Gur i vogël; zall. [...**Dhâmët e bardhë, si gurzit e lumit (CV).**]

gúrzit sh A Rërë në veshka.

gurzjárr i m Strall; gur shkrepës.

gurz•óhem vetv G >GURZ•UE (me u).

gurz•úe (me u) vetv óva (u) e G Ngurroj; jam mëdyshas.

gurrán e mb G

- ♦ (*Kungull*) me viza.
- ♦ (*Filxhan kafeje*) i zbukuruar me viza

gúrrc•ë a f sh a at inv G Guaskë e midhjeve.

gurrç e mb G

- ♦ I fortë si gur.
- ♦ (*Njeri*) dorështrenguar.
- ♦ *krahin (Arrë)* gungëse, që s'e lëshon thelbin.

gurrç i m sh a at G

- ♦ Një bulë ujë sa për të njomur fytyrën.
- ♦ Gllënjë.

gurrçák e mb krahin G (Ftua etj.) i fortë si gur.

gurrçán e mb G (Njeri) dorështrenguar.

gurrçán i m sh a at G Njeri dorështrenguar.

gurrçán•e ja f sh e et G f e GURRÇAN I.

gurrçújë mb f G (Bagëti) me sisa të forta që mezi e lëshon qumështin.

gurrçúj•ë a f sh a at G Bagëti me sisa të forta që mezi e lëshon qumështin.

gurréc i m sh a at G >GURREÇ I.

gurréc i m sh a at G Burim me një fije ujë.

gurrél i m krahin G

- ♦ Gropësirë.
- ♦ Gurrë.
- ♦ K Ujëvarë.
- ♦ Luginë e ngushtë, e vogël.

gurréth i m sh a at K Mur i ulët përfaqë një murane.

gurrë si ndajf Me shumicë; shumë; rrëqe; çurg. **I shkojnë lotët gurrë.**

gúrr•ë a¹ f sh a at

- ♦ Burim. **Gurrë e ftohtë. Gurrë e pashtershme.** [... e gurgullo gurra të cemta (GjF).]
[**Gurr'e malit veç ushtonte/ Si lahtë me kang kreshnike (NM).**]
- ♦ (*Me numërorë*): **Një gurrë ujë** sasi uji të rrjedhshëm me çurg të trashë sa krahu.
- ♦ Çurg; rrëqe. **Gurrë lotësh.**
- ♦ *fig* Burim; prejardhje. **Fjalë të gurrës shqipe.**

gúrr•ë a² f sh a at G Qafë e çorapit.

gúrr•ë a³ f sh a at G Lugje në çorape, triko etj.; vija të gjera të stofit.

gurrështërp•ë a f sh a at Krua i thatë; gurrë pa ujë.

gurrëtór•e ja f sh e et ndërt *G* Tjegull që shtrohet si lug në çati.

gúrrëz a f sh a at Gurrë e vogël; gurrë me pak ujë; krua me pak ujë ose që nganjëherë shteron.

gurríc i¹ m sh ë ët Zhavorr.

gurríc i² f sh a at *krahin G*

♦ Derrkuc; bic; gic 3 - 4 muajsh.

♦ Derr; thi. >**GURRIQ I.**

gurríl i m sh a at *G* Fiskajë uji; curril.

gurrím i m sh e et Dalje e ujit si gurrë.

gurrín•ë a f sh a at *G* Shakullinë.

gurríq i m sh a at *krahin G* >**GURRIÇ I².**

gurrjél si ndajf (*Uji del, derdhet*) çurg; curril; si gurrë; me gurgullimë.

gurrjél i m G

♦ Çurg a curril uji.

♦ Curril që pikon kur shkrin bora.

♦ Gllënjë uji.

gurnár e mb G (*Njeri*) dorështrenguar.

gurnár i m sh ë ët *G* Njeri dorështrenguar.

gurnár•e ja f sh e et G f e **GURNAR I.**

gurnéc e mb (*Njeri*) kurnac.

gurnéc i m sh ë ët Kurnac.

gurnéc•e ja f sh e et f e **GURNEC I.**

gurní a¹ f sh - të *G*

♦ Forcë e rrymës (*së ajrit, së ujit*).

♦ Burim; gurrë.

gurní a² f sh - të Vorbull.

gurník u m G Erë që fryn në grykë të ngushtë.

gurr•ón jokál ói úar *veta III*

♦ (*Lumi etj.*) del me shumicë nga mali a nga shkëmbi; buron.

♦ (*Shiu etj.*) rrjedh me shumicë e pa ndërprerje; rrjedh rrëke. **Shiu nisi të gurronte. I gurroi gjaku. I gurruan lotët.**

♦ *fig* E ka zanafillën ose burimin diku; buron.

gurrós kal a ur Nguros.

gurrósj•e a f Ngurosje.

gurrósur (i e) mb I ngurosur.

gurrótím i m G Shkak.

gurrótój kal G >**GURRT•UE (me).**

gurrótúe (me) kal óva úe *G* Shkaktoj.

gurrumát•ë a f sh a at *G* Pirg plehrash.

gusán i m sh a at orn G Gjeldet; gjel deti; angërduf.

gús•ë a f sh a at orn G Pulë deti; rikë.

gusián e mb >**GUCIAN E.**

gúsk•ë a¹ f sh a at ent

♦ *krahin G* Krimb i lakrës.

♦ Molë.

gúsk•ë a² f sh a at *krahin G* Guaskë.

guslár i m sh ë ët muz Ai që i bie guzlës. [Është fakt se në ekspeditat e para të disa dijetarëve të huaj në viset shqiptare në kërkim të eposit nismëtarët e tyre nuk e mbajnë të fshehtë bindjen e shtegtimin të motiveve legjendare sllave tek shqiptarët, nëpërmjet guslarëve shetitës dhe rapsodëve bilingë. (ShS)]

gúsl•ë a m sh a at muz Vegël e sllavëve të jugut, me një tel, e ngjashme me lahutën. [...në mjediset sllave, kryesisht në atë boshnjak, (këngëtarët dygjuhësh) ndërrojnë lahutën me guslën dhe këndojnë në gjuhën e vendësve. (ShS)]

gústo ja f sh - t Shije. I veshur me (pa) gusto. Çdo njeri ka guston e vet.

gustoso /gustózo/ ndajf dhe mb muz it Plot gaz e forcë.

gush kal a ur fëm përk Ngush; përqafoj.

gushacák e mb (Njeri) me gushë të dalë; që vuan nga gusha.

gushadálë mb G >GUSHËDALË.

gushafarfurí mb poet (Grua a vajzë) me gushën shumë të bardhë e të bukur; që e ka gushën si farfuri.

gushagúsh ndajf Duke u përqaftuar a rrokë gushë më gushë.

gushájkë mb krahin G Gushëdalë.

gushák e mb Gushëdalë; (njeri) me gushë të madhe.

gushák u m sh ë ët ndërt Dru i shkurtër, i mbërthyer kryq në brezin e jashtëm e të brendshëm të murit, që të mbajë brezat.

gushakúq i m sh ë ët orn>GUSHËKUQ I.

gushál i m sh ë ët orn >GUSHËKUQ I.

gushán i¹ m sh ë ët keq Njeri me gushë të dhjamur; me gushë të dalë.

gushán i² m sh ë ët orn Patok.

gushána t f sh vjet Pantallona të gjera me kapëse nën shputën e këmbës.

gushán•e ia f e GUSHAN I¹.

gushár i m sh ë ët orn (Erithacus rubecula) Gushëkuq.

gusharák e mb Gushëdalë. >GUSHAK E.

gusharák•e ja f sh e et Pulë me gushë të madhe.

gusharán e mb (Njeri) me gushën pala-pala.

gushargjénde mb f poet (Grua a vajzë) me gushë të bardhë.

gúshas ndajf Duke u përqaftuar a ngushur; gushë më gushë; për qafe; në grykë. **U rrokën gushas.**

gushaspéc i m sh a at orn>GUSHAKUQ I.

gusháv kal G >GUSHAV•Ë A (me).

gusháv•em G vetv dhe pës e GUSHAV. >GUSHAV•Ë A (me u).

gushavér i m bis mjek G Fryrje në pjesën e përparme të fytit, që shkaktohet nga zmadhimi i gjëndrave tiroide; sëmundje që shfaqet me fryrje të tillë.

gusháv•ë (me) kal a ur veta III G Dhjamos shpendët.

gusháv•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Më dhjamoset gusha; bëhem me gushë.

II pës e GUSHAV•Ë (me u).

gushávj•e a f G Dhjamosje e gushës.

gushávun (i e) mb G (Njeri) me gushën pala-pala.

gúshazi ndajf Duke u përqaftuar gushë më gushë.

gushbárdhë mb f krahin G

♦ (Kafshë) me gushë të bardhë.

♦ *fig* Grua a vajzë e pashme.

gúsh•e ja f sh e et krahin G Dhi që pi qumështin e vet.

Gúsh•e ja f shkurt i Shegushe.

gushëgjistolísur mb poet (*Grua, vajzë*) me gushën dhe kraharorin të stolisur.

gushéll e mb Gushëmadh.

gushellëregjibardhóshe mb poet (*Grua, vajzë*) me gushë, kraharor e llërë të bardha. [**Gushë-e-llërë-e-gji-bardhoshe** (LP).]

gúsh•em vetv a (u) ur përk fëm Përqafohem; ngushem; rrokem gushë më gushë, gushas.

gúsh•ë a f sh a at

♦ Pjesë e përparme dhe pak e dalë e qafës së njerëzve ose të kafshëve; pjesë e dhjamur që varet nën mjekër te disa njerëz të shëndoshë. **Gushë e bardhë**. [**Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat/ tek ja vinin buzët zjarrin gushës/ kur kumbonin cickave kambanat** (DA).]

♦ Pjesë zakonisht e majme nën qafën e shpendëve; pupla që mbulojnë këtë pjesë të qafës te shpendët. **Me gushë të kuqe (verdhë)**.

♦ Qese në kapërcyellin e disa shpendëve, ku qëndron ushqimi për një kohë para se të kalojë në organet e tretjes. **Gusha e gjelit të detit (e patës)**.

♦ Pjesë nën nofullën e poshtme te disa amfibë e zvarranikë; pjesë pranë verzave te peshqit.

♦ *mjek* Fryrje në pjesën e përparme të fytyrës, që shkaktohet nga zmadhimi i gjëndrave tiroide; sëmundje që shfaqet me fryrje të tillë; strumë. **Kishte gushën**.

♦ *usht* Pjesë e pushkës, revoles etj., ku vendosen fishekët para se të shkojnë në folë.

♦ Pjesë e poshtme e kularit, nën gushën e kaut.

♦ *ark* Derdhje në trajtë S-je në një hark.

*

E ka shpirtin në gushë I erdhi vdekja, i erdhi fundi, s'ka shpëtim.

Gushë për (më) gushë

♦ Të përqaftuar.

♦ Shumë afër njëri-tjetrit.

Vë gushë Shëndoshem; bëhem me gushë.

Zë (marr) në gushë Përqafoj.

**

gushë e varur Gushë e dhjamur që varet mbi gjoks.

gushë me rrathë Gushë me pala dhjami.

gjëndra e gushës anat Gjëndra tiroide.

gushëbárdhë mb (*Shpend, kafshë*) me gushë të bardhë.

gushëbárdh•ë i m sh ë ët

♦ *orn* Zog i murrme me gushë të bardhë, i ngjashëm me trumcakun, që shihet shpesh në dimër mbi dëborë.

♦ Shpend a kafshë me gushë të bardhë.

gushëbardhóshe mb >GUSHËBARDHË.

gushëdálë mb

♦ (*Njeri*) me gushën pak të dalë.

♦ *mjek* (*Njeri*) me gushën të dalë nga struma, që vuan nga sëmundja e gushës.

♦ (*Shpend*) i shëndoshur ose që ka ngrënë shumë sa i fryhet gusha

gushëdál•ë a f sh a at

♦ Njeri me gushën pak të dalë.

- ♦ Njeri me gushën të dalë ngaqë ka strumën, që vuan nga sëmundja e gushës.
- ♦ Shpend me gushë të madhe, të fryrë ngaqë ka ngrënë shumë; gushëfryrë.

gushëfryrë *mb*

- ♦ (*Shpend*) me gushë të fryrë ngaqë ka ngrënë shumë.
- ♦ (*Njeri*) i bërë me gushë ngaqë është shëndoshur.

gushëfryt•ë *mb G >GUSHËFRYRË.*

gushëkúq *e mb (Pëllumb, thëllëzë, dallëndyshe)* me gushë të kuqe.

gushëkúq *i m sh ë ët*

- ♦ *orn (Erithacus rubecula)* Zog këngëtar i rendit të harabelave, me pendë të murrme dhe gushë të kuqërreme.
- ♦ *vjet përçm* Xhandar.

gushëlëshúar *e mb (Njeri)* me gushë të dalë e të varur nga dhjamosja.

gúsh•ëm *ma f sh ma mat* Fije kashte.

gushë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá*

- ♦ **>GUSHËDALË**

- ♦ *shar* Babëzi; grykësi.

gushë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri i babëzitur, grykës, i pangopur

gushë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e GUSHË•MADH MADHI.*

gushëmermér *e mb poet (Vajzë, grua)* me gushën të bardhë e të lëmuar si mermer.

gushëmëdhá *të f sh i GOJË•MADHE MADHJA.*

gushë•mëdhénj *të m sh i GOJË•MADH MADHI.*

gushëmóll•ë *a f sh a at bot >MUSHMOLL•Ë A.*

gúsh•ëm *ma f sh ma mat* Fije kashte.

gushëpëllúmbi *mb* Me ngjyrë manushaqeje të ndritshme.

gushëpërhímë *mb: Dredhues gushëpërhímë orn* zog i vogël këngëtar, me pendë të murrme.

gushëspéc *i m sh a at orn* Gushëkuq.

gushëshpúar *mb shar (Njeri)* që ha shumë; që nuk ngopet së ngrëni; grykës, llupës.

gushëshpúar *i m sh - it shar* Njeri që ha shumë, nuk ngopet së ngrëni; grykës, llupës.

gushëshpúar *a f e GUSHËSHPUAR I.*

gushëteríc•ë *a f sh a at zool* Hardhucë; hardhje.

gushëterík•ë *a f sh a at zool >GUSHËTERIC•Ë A.*

gushëvár•ëm *me mb >GUSHËVARUR.*

gushëvárur *mb (Njeri, kafshë)* me gushë të varur si lapër.

gushëvérdhë *mb (Zog, kafshë)* me gushë të verdhë. **Mi gushëverdhë.**

gúshëz *a f sh a at zvog përke e GUSH•Ë A.*

gushëzógu *mb (Flok)* i butë si push.

gushí *a f G* Zagushi; zabullimë.

Gúsh•e *ja f shkurt i* Shegushe.

Gúsh•i *ja f shkurt i* Shegushe.

gushíc•ë *a f K* Grurë kokërrmadh.

gushí•j *kal va rë >GUSHIT.*

gushíq *i m sh ë ët* Njeri i sëmurë nga gusha, mungesa e jodit.

gushís *kal ta tur >GUSHIT.*

gushít *kal a ur* Ther në gushë; i pres gushën; i qëroj a i heq gushën dhe pjesët e tjera të brendshme që nuk hahen (*peshkut*).

gushít•et - (*u*) *ur pës e GUSHIT.*

gushítur (i e) *mb* I therur në gushë.
gúshj•e a f Përqaftim gushë më gushë.
gushllájç•ë a f sh a at krahin G >GUSHLIC•Ë A.
gushllíc•ë a f sh a at zool krahin G Bishtfultere.
gushmár i m sh ë ët Mollë (arrë) e fytit.
gushník u m sh ë ët Mollë (arrë) e fytit.
gush•óhet úa (u) úar pës e GUSH•OJ.
gush•ój kal óva úar Qeth në gushë (*dhentë*).
gushór•e ja f sh e et

- ♦ Varg me stoli të imëta që në qafë në qafë për zbukurim; gjerdan; qafore.
- ♦ Grykashkë. **Gushore fëmijësh.**
- ♦ Rrip lëkure që u vihet kafshëve në qafë; qafore. **Gushorja e kalit. I vë gushoren qenit.**
- ♦ Pjesë mishi e majme nga gusha e shpendit. **Gushorja i jepet mikut.**

gushósh e mb (*Njeri*) me gushë të dalë. **Grua gushoshe.** >GUSHËDALË.

gushpëllúmb mb>GUSHËPËLLUMBI.

gushpór i m sh ë ët Njeri hamës.

gusht i m sh e et Muaj i tetë i vitit, që vjen pas korrikut.

*

Gusht e gunë Po kaloi vera duhen veshje të trasha.

Shkoi vapa me gushtin *ff u*

♦ Çdo gjë ka kohën e vet.

♦ Njeriu në moshë të kaluar nuk ka më atë fuqi e aftësi si në rini.

Pa ardhur gushti, s'piqet mushti *ff u* Çdo gjë ka kohën e vet.

Që në gusht, nga një grusht *ff u* Rezervat sigurohen duke i mbledhur me kohë, pak e nga pak; për të arritur përfundime të mira në një punë duhet filluar me kohë, duke punuar çdo ditë, pak e nga pak.

**

ethet e gushtit Gjendje ankthi dhe pasigurie. **Më zënë (hyjnë) ethet e gushtit.**

gushták e mb I gushtit; që piqet në gusht. **Dardhë gushtake** dardhë që piqet në gusht. **Misër gushtak** misër që korret në gusht.

gushták u m sh ë ët ikt (*Mugilidae cephalus L.*) Qefull i verës; qefull me trup boshtor.

>CUM•ËR RI².

gushták•e ja f sh e et bujq Tokë e lehtë e përshtatshme për mbjelljen e kulturave pranverore.

gushtakór•e ja f sh e et Arë me misër gushti, që piqet në gusht.

gushtár e mb>GUSHTAK E.

gushtarák e mb>GUSHTAK E.

gushtaríc•ë a f sh a at J Hardhje.

gushtávç•ë a f sh a at ikt Koran.

gushtér i m sh ë ët zool Hardhje; zhapik.

**

gushter i verdhë zool (*Lacerta viridis*) Hardhje jeshile.

gushter i vogël zool (*Lacerta muralis*) Hardhje e murit.

gushteric•ë a¹ f sh a at bot (*Pistacia lentiscus*) Shkurre përherë e blertë e viseve mesdhetare, që mbillet për rrëshirën.

gushteric•ë a² f sh a at zool (*Lacerta muralis*) Hardhje e murit.

gushterík•ë a f sh a at zool (*Lacerta agilis*)>HARDHJ•E A.

gúshtë (i e) *mb krahin G* I ngushtë.

gushtím i *m krahin G* Ngushtim; ngushticë; gjendje e keqe.

gúshtje *mb (Dardhë)* që piqet në gusht. >**GUSHTAK E**.

gushllëk u *m krahin G*

♦ Ngushtim.

♦ Gjendje e keqe

gusht•óhem *vetv krahin G* >**GUSHT•UE (me u)**.

gusht•ój *kal krahin G* >**GUSHT•UE (me)**.

gushtór e *mb* Gushtak; gushtarak; (*pemë*) që piqet në gusht.

gushtór•e ja f sh a at *bot (Erica arborea)* Shkurre ose dru i vogël përherë i blertë, i familjes shqopore (*Ericaceae*), me gjethet si gjilpërë, me lule vile; del nëpër zallishte dhe toka acide.

gushtovjësht•ë a f Periudhë nga ditët e fundit të gushtit deri në ditët e para të shtatorit.

gusht•úe (me) *kal óva úe dhe fig krahin G* Ngushtoj; zë ngushtë.

gusht•úe (me u) óva (u) úe *krahin G vetv dhe pës e* **GUSHT•UE (me)**.

gushtúem (i) e (e) *mb krahin G* I ngushtuar; i zënë ngushtë.

gushúar (i e)¹ *mb* I përqaftuar; i zënë gushë më gushë me dikë.

gushúar (i e)² *mb (Dele)* me qafë të qethur.

gúshz•ë a f bis *mjek* Gjëndër tiroidale e zmadhuar nga mungesa e jodit.

gut i *m mjek A* Paralizë.

gutapérk•ë a f Lëndë plastike si gome, në ngjyrë të lëkurës, që përgatitet nga mpiksja e lëngut të disa bimëve tropikale dhe që përdoret në mjekësi e në teknikë..

gút•ë a f sh a at *mjek* Cermë.

guturác e *mb K (Njeri)* që kollitet vazhdimisht dhe nxjerr gëlbasë.

guturác i *m sh ë ët K* Njeriqë kollitet vazhdimisht dhe nxjerr gëlbasë.

guturác•e ja f sh e et K f e **GUTURAC I**.

guturál e *mb gjuh (Tingull)* grykor; qiellzor.

gutta cavat lapidem /gúta kávat lapídem/ *shpr lt* Pika shpon gurin.

guthúr•ë a f sh a at *bot G (Hypericum perforatum)*

guvát•ë a f sh a at *krahin G* Koritë; govatë.

guvéjt *jokal G* >**GUVEJT•Ë (me)**.

guvéjt•ë (me) a ë *jokal K*

♦ (*Nusja*) nusëron ditën e dasmës.

♦ Rri gojëmbyllur; hesht.

gúv•em *vetv G* >**GUUV•Ë (me u)**.

guvernánt•e ja f sh e et Kujdestare. **Mbante guvernante për fëmijët.**

guvernár i *m sh ë ët vjet* Guvernator.

guvernár•ë a f sh a at *vjet* Qeverisje; qeveri.

guvernatór i *m sh ë ët* Zyrtar i lartë, që drejton e qeveris një provincë a departament në disa shtete ose një shtet të veçantë në një federatë shtetesh; zyrtari i lartë që përfaqëson shtetin sundues e që qeveris në një koloni. **Guvernator i përgjithshëm.**

♦ Drejtor. **Guvenator i bankës.**

guvernatór•e ja f sh e et f e **GUVERNATOR I**.

guvernór i *m sh ë ët vjet* Guvernator.

guvért•ë a f sh a at >**KUVERTË A**.

gúv•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Jargosem; përjargem; mbushem me jargë; përqurrem.

gúv•ë a¹ f sh a at

- ♦ Vrimë e madhe a gropë brenda në shkëmb ose në tokë; shpellë.
- ♦ Zgërbonjë e drurit. **Guvë ulliri.**
- ♦ *euf* Vagjinë.

gúv•ë a² f sh a at *G* Jargë; qurra.

guvór i m sh ë ët ikt (*Misgurnus anguillicaudatus*) Peshk i ujërave të ëmbla, kryesisht të ndenjura, me trup si të ngjalës, deri 30 cm gjatësi, me gojë të rrethuar me tri palë mustaqe, me të cilat zhgurit për të kërkuar ushqim ose për të gërmuar gropë ku fshihet.

guvósh e mb *G* I zgavërt.

guxím i m Vetie njeriut trim e të vendosur përballë rreziqeve dhe vështirësive; qëndrim i guximshëm; trimëri. **Guxim prej të marri (i të marrit).** Marr guxim. **I jap guxim dikujt** e bëj të guximshëm a me të guximshëm, i jap zemër. **Marr guximin të...** guxoj të ..., vendos të....[...vetëm stalinizmi ká guximin barbar me përngjitë ideologjinë me shkencën, të cilat shkojnë bashkë si maca me mûn) (APp).]

guximdhënës e mb Që jep guxim e vendosmëri, që nxit për të vepruar pa frikë; trimërues.

guxim•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (*Njeri*) shumë i guximshëm.

guxim•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri shumë i guximshëm.

guxim•mádhë mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e **GUXIM•MADH MADHI.**

guximmëdhá të f sh i **GUXIM•MADHE MADHJA.**

guximmëdhénj të sh i **GUXIM•MADH MADHI.**

guximplótë mb poet Shumë i guximshëm; që është plot guxim; që shpreh guxim. **Qëndrim guximplotë.**

guxímshëm ndajf Me guxim.

guxímsh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ Guximtar; që nuk u trembet rreziqeve e vështirësive, që ka guxim, që është trim e i vendosur; guximtar.

- ♦ Që shpreh guxim; që kërkon guxim e trimëri; që bëhet me guxim. [**Ai ia kishte kujtuar asaj, ... për t'i thënë se, kur donte, ishte e aftë për gjëra të guximshme.** (IK)]

guximtár e mb I guximshëm; që ka guxim.

guximtár i¹ m sh ë ët Njeri i guximshëm. **Guximtar kokëkrisur.**

guximtár i² m sh ë ët vjet

- ♦ *drejt* Vrasës; doras.
- ♦ Vjedhës.

guximtár•e ja f sh e et f e **GUXIMTAR I.**

guxímtë (i e) mb I guximshëm.

guxí•s kal ta tur >GUXIT.

guxít kal a ur krahin Ngacmoj; nguc.

guxítj•e a f krahin Ngacmim; ngucje.

guxítur (i e) mb krahin I ngacmuar; i ngucur.

gux•ój jokal óva úar Kam guxim; veproj me guxim; tregoj guxim; mbaj qëndrim të guximshëm; sillem e veproj pa frikë, si guximtar. **Kush guxon fiton f f u. Si guxon të...?**

guxháne mb f K

- ♦ (*Grua*) imcake.
- ♦ *fig* (*Grua*) e fortë.

guxhán•e ia f sh e et K

- ♦ Grua imcake.
- ♦ *fig* Grua e fortë.

guxhanják e mb J Gjuhëlig.

guxhanják u m sh ë ët J Njeri gjuhëlig.

guxhanják•e ja f sh e et J f e **GUXHANJAK U**.

guxhanjár e mb J

♦ (Buçe) llangose; që leh shumë.

♦ fig (Njeri) llangos; që flet pa pushim.

guxhanjár i m sh ë ët J

♦ Buçe llangose.

♦ fig Njeri llangos, që flet pa pushim.

guxhanjár•e ja J f e **GUXHANJAR E**.

guxhár i m vjet sport Ai që luan guxhas, doçash.

guxharíc•ë a f sh a at krahin G Pjesë e prapme e samarit.

guxhárk•ë a f sh a at K Shkop i atij që luan guxhas (doçash).

gúxhas ndajf krahin >**DOÇASH**.

guxhél e mb K I vocërr; shumë i vogël.

guxhél i m sh a at K

♦ Plak i drobitur.

♦ Njeri i vocërr.

guxhél•e ja K f e **GUXHEL I**.

gúxh•ë a f sport vjet

♦ Lojë e ngjashme me lojën doçash.

♦ Top që përdoret në këtë lojë.

guxhulé ja f sh - të J Turmë; mizëri njerëzish.

guxhúm i m sh a at

♦ K Kokë e shkopit, bastunit.

♦ krahin G Rrotë e tundësit të qumështit, e tpinit.

♦ Kokë e shkopit të daulles.

♦ usht vjet Kokë e çomanges.

guxhumák mb m: **Plak guxhumak** plak nejç; plak i kërrusur.

guxhumák u m sh ë ët

♦ Plak nejç.

♦ Plak i kërrusur.

♦ krahin G Gungë; bullungë; mëllugë.

guxhumán i m sh ë ët krahin Fyt; kapërcyell.

guxhumár i m sh ë ët Fyt; kapërcyell.

guxhumén•e ia f sh e et J Nyjë në fyt. **M'u bë buka guxhumëne**.

guxhumít•em vetv K >**GUXHUMIT**•Ë (me u).

guxhumít•ë (me u) vetv a (u) ë K (Mundemi, ndeshemi) pa rregull.

guxhumítun (i e) mb K (Mundje, ndeshje) pa rregulla.

guxhumítun it (të) as K Mundje a ndeshje pa rregulla.

guxhurán e mb K

♦ (Plak) i mbledhur grusht.

♦ (Plak) tërë rrudha.

guxhurán i m sh a at K Plak(ë) tërë rrudha.

guxhurán•e ia K f e **GUXHURAN I**.

guxhuráti m gjuh Gjuhë indo-ariane e shtetit të Guxhuratit, Indi.

guxhúrë *mb K* Gungaç.

guxhúr•ë *mb K* >**GUXHURAN E**.

guxhuvër•ë *a f sh a at J* Vrimë e fshehtë.

Gúz•ë *a m shkurt i* Negus.

guzíc•ë *a f tall* Vrimë e bythës.

guzimác•ë *a f sh a at krahin G* Mizë përdhese; milingonë; thnegël.

gúz•ël *la f sh la lat* >**GUZL•Ë A**.

gúzle *a f sh a at muz* Vegël e sllavëve të jugut, me një tel, me kuti të veshur me lëkurë.

guzmár e *mb* Hokatar; shakatar; komik.

guzulér•ë *a f sh a at bot (Vachellia farnesiana)* Shkurre e lartë ose dru gjembak deri 8 m i lartë, me lule të verdha që lidhin bishtaja të ngrëshme; është e përhapur në viset me klimë të ngrohtë e të nxehtë.

guzhín•ë *a etj.* >**KUZHIN•Ë A etj.**

guzhís *kal ta tur J* >**GUXHIT**.

guzhít *kal a ur J* Ndërsej qenin kundër (*dikujt*); i lëshoj qenin (*dikujt*).

guzhítj•e *a f J* Ndërsim i qenit kundër dikujt.

guzhítur *mb J (Qen)* i ndërsyer kundër dikujt.

gúzhm•ë *a¹ f sh a at*

♦ *krahin G* Rreth thuprash të përdredhura që lidh zgjedhën me shtizën e parmendës ose me boshtin e qerres; rreth (prej) hekuri ose thuprash që lidh a bashkon dy pjesë. **Guzhma e parmendës. Guzhma e lundrës. Guzhma e trinës. E mbylli derën me guzhmë.**

♦ Rreth i thuprash të thurura, që vihen në këmbë për të mos u fundosur ose për të mos rrëshqitur në dëborë.

*

I vë guzhmën dikujt E shtrëngo, e detyroj dikë; e zë ngushtë, e ngushtoj dikë.

gúzhm•ë *a² f sh a at* Turmë e mbledhur a ngjeshur rreth dikujt.

guzhmí *a f G* Vështirësi a ngushticë ekonomike; hall; shtrëngicë.

guzhmím *i m* Ngecje e punës; vështirësi në kryerjen e një pune.

guzhm•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Nuk me shkon puna mbarë; s'më ecën puna; më lidhet puna; më bëhet puna nyjë.

♦ Mbetem i mbërthyer në një punë ose çështje që s'e zgjidh dot.

II *pës e* **GUZHM•OJ**.

guzhm•ój *kal óva úar*

♦ Lidh a bashkoj me guzhmë (*dy pjesë*); i vë guzhmën (*diçkaje*); mbyll me guzhmë; vë a fut në guzhmë. **Guzhmoi shtizën me zgjedhën. Guzhmoi trinën. Guzhmoj lopatat.**

♦ *fig* Shtrëngo, detyroj (*dikë*). **E guzhmoi me fjalë. S'ke pse e guzhmon më.**

♦ Lidhem keq pas një pune a çështjeje që s'e zgjidh dot.

guzhmúar (i e) *mb*

♦ (*Pjesë*) të bashkuara me guzhmë.

♦ *fig* I shtrënguar; i detyruar (*të bëj diçka*).

♦ I mbërthyer në një punë a çështje që s'e zgjidh dot.

guzhúl•ë *a f sh a at K* Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

gve ja *f sh - të bot (Pinus nigra)* Pishë e zezë. >**BORIG•Ë A**.

gvê ni *bot sh na nat* Pishë e zezë. >**BORIG•Ë A**.

gverrr *i m sh e et G* >**GVERR•Ë A**.

gvérre•em *vetv G >GVERR•Ë (me u).*

gvérre•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Grindem, bëj sherr vazhdimisht me dikë.

gvérre•ë a f sh a at Grindje në familje; sherr; zënka të vazhdueshme.

gverri a f G >GVERR•Ë A.

gverre•óhem *vetv G >GVERR•UE (me u).*

gverre•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Grindem, bëj sherr vazhdimisht me dikë.

gverru•em (i) e (e) *mb G (Njeri)* i grindur; që bën sherr.

gverrxhi e *mb krahin G (Njeri)* që kërkon sherr; sherrak; sherret; sherrxhi.

gverrxhi u *m sh j jt krahin G* Njeri që kërkon sherr; sherrak; sherret; sherrxhi.

gvesh i m sh ë ët Shtyllë mbështetëse.

gvëshëz a f sh a at *bot* Tërfil i egër.

gvét kal K >GVET•Ë (me).

gvét•ë (me) *kal a ë K* Pyes.

gvétun (i e) *mb K I* pyetur.

gvétunit (të) *as K* Pyetje.

gvósk•ë a f sh a at Lëvozhgë.

gvóshk•ë a f sh a at >GVOSK•Ë A.

gvózhg•ë a f sh a at >GVOSK•Ë A.

gyh-gýh *onomat* Zhurmë e kollitjes. **E mbyti kolla, gyh-gyh.**

gygjým i m sh a at G >GJYM.

gym i¹ m sh a at G Tubë a grup hajdutësh; çetë cubash.

gym i² m sh a at *krahin G* Gjym.

gym-gým *onomat* Zhurmë e kollitjes. **>GYH-GYH.**

gyp *onomat*

♦ Zhurmë e mbytur e përplasjes.

♦ Zhurmë e goditjes së shurdhët.

gyp i m sh a at

♦ Cilindër prej lëndësh e me përmasa të ndryshme, i zbrazët përbrenda dhe i hapur nga të dyja anët ose nga njëra anë, që përdoret si mjet a si pajisje në mekanizma e aparate për të kaluar lëngjet, gazet, avujt etj.; pajisje e tillë me këtë trajtë; tub. **Gyp i drejtë (i kthyer). Gyp uji.**

Gyp sobe. Gypi i gazeve. Gypi i teleskopit. Gypi i lugut të mullirit. Gypi i kazanit të rakisë.

♦ Kuti cilindrike për të mbajtur gjilpëra, ilaçe etj.

♦ *anat, bio* Pjesë e zgjatur me trajtë të tillë në organizmin e qenieve të gjalla, nëpër të cilën kalojnë lëndë të ndryshme; organ në këtë trajtë në organizmin e njeriut, kafshëve ose bimëve.

Gypi i tretjes (i ushqimeve). Gypi i frymëmarrjes. Gypi i polenit.

♦ Papir, letër a karton i mbledhur si cilindër.

**

gypi i llambës *bis* Poç i llambës.

gyp i penës Bisht i penës.

gýpët (i e) *mb* Si gyp; në trajtë gypi.

gypëzím i m sh ë ët Formim në trajtë gypi.

gypëz•óhet *vetv úa (u) úar veta III* Merr trajtë gypi.

gypëz•ój kal óva úar I jap trajtë gypi (*një sendi*).

gypëzúar (i e) *mb* Në trajtë gypi.

gypnáj•ë a f sh a at Tërësi e gypave.

gypór e mb Në trajtë gypi; i gypit; që ka të bëjë me gypin.
gypth i m sh e et Gyp i vogël e i hollë.
gyrbét i vjet G Kurbet. [Këta dy vetë qi kenë në gyrbet/ Si haxhi erdhne opet, (Pop).]
gyrbetçi a m sh j jt krahin G>GYRBETÇI U.
gyrbetçi u m sh j jt G >KURBETÇI U.
gyrbetçi•e ja f sh je jet f e GYRBETÇI U.
gyrbetçij jt G sh i GyRBETÇI U.
gyrr i m sh a at >GYRR•Ë A.
gýrr•ë a f sh a at Jargë.
gxár•enj kal ta tur A Parashikoj; marr me mend.
gxártur (i e) mb A I parashikuar; i marrë me mend.
gzilirí a f Gëzim i madh; haré.
gzilirím i m Gazmim.
gzilirúes e mb Afrodiziak.
gzim i m sh e et A, G >GËZIM I.
gzhall e mb I thatë; pa ujë.
gzhátshëm ndajf Butë. [Në tempon e dytë gzhatshtëm era/ përkuli grunin deri në tokë (MC).]
gzhep i m sh ë ët >GËTHEP I.
gzhíçim kallëzues krahin G: Kashta â gzhíçim kashta është tharë aq shumë sa shkoqet me dorë.
gzhî (me) jokal va të G Nxjerr kallamidhet e zbrazura nga arma.
gzhî•j kal G >GZHI (me).
gzhit kal G >GZHIT•Ë (me).
gzhít•ë (me) kal a ë G >GZHI (me).
gzhîmj•e a f G Nxjerrje e kallamidheve të zbrazura nga arma.
gzhîmun (i e) mb G Kallamidhe të zbrazura nga arma.
gzhóllë mb krahin G Bosh; pa gjë brenda.
gzhytërím i m

- ♦ Tretje; ligie; dobësim.
- ♦ I mbetur pa pikë fuqie; i këputur nga dobësia.

gzhytër•óhem óva (u) úar
I vetv

- ♦ Tretëm; ligëm; dobësohem shumë.
- ♦ Mbetëm pa pikë fuqie; këputëm nga dobësia.

II pës e GZHYTËR•OJ.
gzhytër•óhet vetv úa (u) úar veta III (Arra, gështenja etj.) zhvoshket.
gzhytër•ój kal óva úar

- ♦ Tret; lig; dobësoj shumë.
- ♦ E lë pa pikë fuqie (*dikë*).

gzhytër•ój kal óva úar Zhvoshk (*arrat, gështenjat etj.*).
gzhytërúar (i e)¹mb

- ♦ I tretur; i ligur; i dobësuar shumë.
- ♦ I mbetur pa pikë fuqie; i këputur nga dobësia.

gzhytërúar (i e)²mb (Arrë, gështenjë etj.) e zhbloguruar.

GJ¹ gj

♦ **GJ gj** Bashkëtingëllorja **GJ, gj**.

♦ *si em f* Shkronja **GJ, gj**; grafia dhe tingulli i saj. **Gj-ja e madhe (e vogël)**.

GJ² shkurt i Gjirokastër.

gja (me) jokall u - G

♦ Ngjan; duket si.

♦ Ngjan; ndodh. **Ç'ka gja?**

gjâ ja f sh - na G > GJË JA.

♦ Send; gjë. **Gjâja e lirë s'ka yndyrë. [besn e zotit jem' tuj t'dhanë,/ kurrkujt gja nuk kem' me i thanë! (CV)].**

♦ Bagëti; gjë e gjallë. [**Gjâ e vend shumë, ara e bashtina (VPSH)**].

gja ji m sh ja jat vjet G Krim; kob.

gja u m përmb krahin G Gjah; kafshë gjahu.

gjâc•ë a f sh a at krahin G Thëngjill i ndezur. > **GAC•Ë A.**

gjacull•ón jokall veta III krahin G > GJACULL•UE (me).

gjacull•úe (me) jokall ói (u) úe veta III krahin G Lëshon a bën xixa; xixëllon. > **GACULL•UE (me).**

gjâç pacak G Çfarëdo.

gjaç i m sh a at krahin G Gisht i madh i dorës.

gjadór•e ja f sh e et krahin G Punë dore me shtiza ose qëndismë.

gjâ•e ja f sh a at G Gjah; gjueti. **Dal për gjae.**

gjâegjâz•ë a f sh a at G > GJËEGJËZ•Ë A.

gjafnj•éj kal G > GJAFNJ•YE (me).

gjafnjím i m sh e et G Përpiqje; rrekje për të bërë diçka.

gjafnj•ýe (me) kal éva ýe G Përpiqem; rrekem (*të bëj diçka*).

gjagajd•úer óri m sh órë órët G Njeri i pacipë, që bledh rrugëve dhe që ngrefoset e kapardiset; kopuk; njeri që kërkon sherr; ngatërrestar që kërkon të grindet me këdo. > **XHAGAJDUR I; MASKAR•A AI.**

gjagjât kal krahin G > GJAGJAT•Ë (me).

gjagjât•em krahin G > GJAGJAT•Ë (me u).

gjagjât•ë (me) kal a ë krahin G Shkreh; zbraz (*pushkën*); shtie me (*pushkë*).

gjagjât•ë (me u) - (u) ë vetv veta III krahin G (*Pushka*) shkrehet.

gjagjâtj•e a f sh e et krahin G Shkrehje e pushkës; e shtënë me pushkë.

gjagjâtun (i e) mb krahin G (*Pushkë*) e shkrehur.

gjagjë pacak A Diçka.

gjah pasth krahin Thirrje për të ndjellë kalin.

gjah u m

♦ Ndjekje dhe kapje gjallë ose vrasje e kafshëve ose shpesëve të egra për sport a ushqim; gjueti. **Gjahu i dhelprës. Dal për gjah.**

♦ Kafshë a shpesë e egër, që kërkohet e ndiqet për ta vlarë a për ta kapur ose që është vlarë.

Gjah i butë (egër, imët). Mish gjahu. Shoh (qëlloj, zë) gjahun.

♦ *fig* Njeri që kërkohet e ndiqet për t'u kapur a për t'u vlarë.

*

Bëj gjah Përpiqem, mundohem me të gjitha forcat për të kryer diçka.

Gjahu në breg e qëlloj në kodër Veproj pa i peshuar e pa i matur mirë gjërat; veproj kot, kuturu.

gjahén•g gu *m sh gje gjet* Veshje e sipërme grash, me mëngë të gjata, prej shajaku.

gjahéngje t sh i **GJAHEN•G GU.**

gjahík u *m sh ë ët vjet G >* **GJAHEN•G GU.**

gjahíl i *m sh a at krahin G >* **XHAHIL I.**

gjahtár e mb Që gjuan. **Mace gjahtare.**

gjahtár i *m sh ë ët*

♦ Ai që merret me gjueti, që del për gjah; gjuetar. **Gjahtar i zoti.** [një kaproll!/ Veshëngritur dhe syengjëll!/ I vete prapa/ një gjahtari që e josh!/ një gjahtari që i shkel syrin (ShM).]

♦ *fig* Ai që gjurmon ose mbledh me kujdes e vazhdimisht diçka. **Gjahtar pullash të rralla.**

gjahtár•e ja f sh e et f e **GJAHTAR I.**

gjahtarí a f Gjueti; sport i gjuetisë.

gjahtárk•ë a f sh a at J > **GJAHTAR•E JA.**

gjahtí a f

♦ Gjueti.

♦ Kafshë gjahu; kafshë që gjuhet.

gjahtím i m

♦ Dalje për gjah; gjuetí.

♦ **> GJAH U.**

gjaht•ój kal, jokál óva úar

♦ Dal për gjah; gjuaj. **Dalin për të gjahtuar. Gjahton mirë.**

♦ *veta III (Kafsha mishngrënëse e grabitqare)* ndjek kafshë të tjera për t'i ngrënë; gjuan.

gjaht•ónj kal dhe jokál óva úar A vjet > **GJAHT•OJ.**

gjahtór i *m sh ë ët*

♦ Qen gjahu.

♦ Gjahtar.

gjahtór•e ja f sh e et G Vend i përshtatshëm për gjueti.

gjáje t sh i **GJA JI.**

gjáj•ë a G f sh a at Kafshë gjahu.

gjájk•ë a f sh a at

♦ Kafshë gjahu.

♦ Gjueti.

gjájp•ër ri m sh ra rat zool A Gjarpër.

gjájsh•ëm (i) me (e) mb G I ngjashëm.

gjájtas ndajf Në mënyrë të (për)ngjashme.

gjájt•ë¹ (me) jokál veta III i ë G Ngjan; ndodh.

gjájt•ë¹ (me) kal a ë G Ngjaj me (*dikë, diçka*); i ngjaj (*dikujt*).

gjájti ndajf krahin G Gati; në gjendje të gatshme a të përgatitur.

gjájtj•e ja f sh e et G Ndodhi; ngjarje.

gjak

I si mb

♦ I gjakosur. **U bë gjak** u gjakos.

♦ Shumë i kuq. **I janë bërë faqet gjak** i janë skuqur shumë faqet.

II si ndajf Shumë (*i kuq*). **Gjak i kuq (i kuq gjak).** [O Flamur gjak, o flamur shkabë (FN).]

[Ai u kthye, sytë gjak nga kënaqësia. (ED)]

gjak u¹ m

- ♦ Lëng që përmban plazmë, rruaza të kuqe e të bardha dhe grimca diskore qelizash pa bërthamë, që qarkullon në trupin e njeriut e të kafshëve kërbishtore për të çuar ushqim e oksigjen në të gjitha indet dhe për të larguar prej tyre dyoksidin e karbonit, për shkëmbimin e lëndëve, mbrojtjen e organizmit etj. **Kafshë me gjak të ngrohtë (ftohtë). Gjak i kuq (zi, mpiksur). Gjaku i arterieve (venave). Rruazat (enët) e gjakut. Analizat e gjakut. Konservimi i gjakut. Qarkullimi i gjakut. Grupet e gjakut (A, B, AB, 0). Ndaloj (mpiks) gjakun. I plasi gjaku. I doli (i rrjedh) gjak nga hundët (nga veshët). I futën (i dhanë, i shtinë) gjak. I morën (i hoqën) gjak. Dhuroj gjak. Ngjyrë gjaku e kuqe e ndezur.**
- ♦ Lëng i brendshëm i jokërbishtorëve, që kryen funksion të ngjashëm me gjakun e njeriut dhe kafshëve kërbishtore.
- ♦ Humbje a rrjedhje gjaku. **I plasi gjaku. I doli gjak nga hundët (nga veshët). Më shkon gjak për hundësh.**
- ♦ *sh ra rat* Njolla gjaku; pika gjaku. **Fshiu gjakrat.**
- ♦ *fig* Afri e ngushtë që vjen prej një paraardhësi të përbashkët; farefisni; njerëz me afri të tillë; fis; farefis; i afërm; **Lidhje gjaku. Afri gjaku. Njerëz të një gjaku. Jemi (biem) gjak me të. Janë gjak e gjiri. I shkon për gjak e ka në fis.**
- ♦ *etn* Lidhje farefisnie nga ana e babait.
- ♦ *fig* Prejardhje e përbashkët e njerëzve nga një popull, kombësi a komb. **Është shqiptar prej gjaku.**
- ♦ *fig* Luftë a punë e rëndë me shumë mundime e sakrifica për të arritur diçka; ajo që arrihet me një luftë a punë të tillë. **Është gjaku i popullit. E fituam (morëm) me gjak.**
- ♦ *fig* Luftë a përleshje me shumë të vrarë; vrasje në masë e njerëzve; gjakderdhje. **Shtyp (mbyt) me gjak. I etur për gjak. U bë gjak i madh. Tokë e larë në gjak** vend ku janë bërë përleshje të përgjakshme.
- ♦ *veter* Gjakëz. **E zuri gjaku. I ra gjaku.**
- ♦ *sh ra rat bis* Të përmuajshmet e grave.

*

Bëj gjak Ther një kafshë a një shpend. **Bëj gjak për mikun.**

Bëj gurin e gjakut E kthej mbarë e prapë; bëj kiametin, hatanë, gazepin.

Derdh gjak Vras a plagos rëndë dikë.

Deri në pikën e fundit të gjakut Deri në vdekje.

E kam gjak dikë E urrej shumë dikë.

E bëj gjak (mish e gjak) E përvetësoj thellë diçka.

E la gjakun në vetull të synit *G* Është shumë gjaknxehhtë.

E kam gjak në sy E urrej shumë; e kam halë në sy (*dikë*).

E kam në gjak diçka

♦ E kam zakon të ngulitur, e kam veti a ves të ngulitur thellë.

♦ Është pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të mia; është natyrë e dytë e imja, jam edukuar në atë mënyrë.

E kërkoni me gjak e me lak E kërkoni me gjaknxehhtësi, me inat e me zemërim.

E lanë (e lagën) me gjak Luftuan shumë për diçka, e mbrojtën duke derdhur gjak për të.

Edhe me të pikë syni gjak *G* Kurrësi; në asnjë mënyrë.

Është derdhur gjak Është bërë luftë e madhe e janë vrarë njerëz.

Gjaku s'bëhet ujë *ff u* Nuk mund të mohohen a nuk mund të zhduken lidhjet e afërta.

I ftoh (ul, shuaj, shtroj, zbut) gjakrat I qetësoj njerëzit që ishin duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; bëj që t'u bjerë zemërimi; qetësoj gjendjen.

I ka lyer (bërë) duart me gjak Ka vrarë, ka marrë pjesë në një a disa vrasje.

I larë me gjak I fituar me shumë mundim e vuajtje.

I ndez (nxeh) gjakrat I nxit për ta ashpërsuar grindjen a zënien, e acaroj gjendjen më tej.

I pik fytyra gjak G Është shumë mirë me shëndet.

I pikon gjak shpata Ka vrarë shumë të pafajshëm.

I piu (thithi) gjakun

♦ E shfrytëzoi pa mëshirë dikë; e shfrytëzoi deri në palcë.

♦ E mundoi tepër dikë; e bëri që të vuajë; e sfiliti për vdekje.

I trazoi gjakun E shqetësoi; i prishi gjakun.

Ia ka futur në gjak diçka

♦ Ia ka ngulitur diçka thellë, që të bëhet pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave të tij, ia ka bërë natyrë të dytë, ia ka bërë edukatë diçka.

♦ E ka bërë që të dojë a të dëshirojë tepër diçka.

Ia kam bërë gurin e gjakut E kam sfilatur, i kam marrë shpirtin.

Ia sjell gjakun në vend diku E qetësoj, e sjell në vete dikë.

Ia zë jetën (në) gjak Ia bëj jetën të vështirë.

Iu ftoh gjaku I ra zemërimi, u qetësua.

Iu gjend gjak diku u tregua shumë i afërt për dikë, e ndihmoi në rrethana shumë të vështira, iu gjend pranë si shok e vëlla.

Iu ka tharbë gjaku G iron Sillet egër pa arsye.

Janë mish e gjak Janë një e të pandarë; janë të lidhur fort njëri me tjetrin.

Jap gjakun (jetën) Bëhem theror; bie, vdes, flijohem për dikë a për diçka të shtrenjtë.

Ka derdhur gjakun Ka luftuar me armë për një çështje të madhe; ka dhënë jetën.

Ka gjak në fytyrë (në faqe) Është i ndershëm; është njeri me cipë.

Ka vënë gjak Është shëndoshur.

Kam hequr gjakun me të Kam hequr të zitë e ullirit me të; më ka munduar shumë; ma ka marrë shpirtin.

Kam pirë gjak me dikë Jam bërë vëlla me dikë sipas një zakoni.

Me gjak (me gjykim) të ftohtë Me gjakftohtësi; pa e humbur logjikën.

Me gjak të butë

♦ I urtë e i shtruar; gjakbutë.

♦ Shtruar, pa u nxehur e pa u acaruar; me të urtë.

Me gjak të ndezur Me inat të madh; gjithë zemërim.

Me gjak të ngrirë Duke pritur me frikë a me shqetësim të thellë diçka të keqe; me frikë a me tmerr në zemër.

Me gjak të nxehtë Me gjaknxehtësi; në zemërim e sipër.

Me gjak të zemrës Me gjithë zemër, me gjithë shpirt; shumë.

Me lak e me gjak Me shumë mundime e me vuajtje të mëdha.

Më buçet gjaku Jam gati të shpërthej për të bërë diçka, sa mezi e përmbaj veten; ziej përbrenda.

Më erdhi gjaku në vend U qetësova; më iku frika e madhe që kisha.

Më hipi (kërceu) gjaku në kokë (tru) U inatosa, u zemërova shumë.

Më hipi gjaku në fytyrë U skuqa i tëri (nga zemërimi, nga inati etj.).

Më iku gjaku (nga fytyra)

♦ U zverdha krejt në fytyrë; bëhem dyllë i verdhë.

♦ U trondita shumë.

Më ka hyrë (më është futur) në gjak diçka Më është bërë pjesë e pandashme e mendimeve dhe e ndjenjave; më është bërë natyrë e dytë; e kam përvetësuar thellë diçka.

Më lufton gjaku (zemra) Ndizem shumë e marr hov për të bërë diçka; më rreh fort zemra për diçka.

Më ngriu (iu pre, iu tremb) gjaku U frikësova, u tremba shumë; u tmerrova; u trondita.

Më pikon (kullon, rrjedh) zemra gjak Më vjen shumë keq; jam shumë i hidhëruar e i mërzhitur.

Më pikon syri gjak E bëj diçka duke u munduar shumë; lodhem jashtë mase.

Më piqet gjaku me dikë Më puqet karakteri me dikë, më pjek ylli.

Më prishi gjakun dikush Më trembi shumë; më frikësoi duke më thënë diçka të keqe; më tronditi shumë; më shqetësoi shumë.

Më ra (vajti, shkoj) gjaku te këmbët (në fund të këmbëve)

♦ U lodha shumë duke ecur ose duke qëndruar në këmbë.

♦ U tremba shumë.

Më ra gjaku në sy (lëkurë) U mundova tepër; u lodha shumë.

Më vlon (zien, lëvrin) gjaku Jam plot gjallëri, kam shumë forca për të bërë diçka.

Më zë gjaku Më bie të fikët kur shikoj gjak.

M'u avullua gjaku U zemërova, u nxeha shumë.

M'u bë gjaku (zemra) bozë U shqetësova shumë; m'u prish gjaku; m'u bë gjaku ujë.

M'u bë gjaku mavi U tremba, u frikësova shumë.

M'u bë gjaku ujë (lëng)

♦ U frikësova, u tremba shumë.

♦ U shqetësova pa masë; u mërzhita, u zemërova shumë.

M'u hollua gjaku U plaka; u bëra më i ndjeshëm ndaj të ftohtit a ndaj një sëmundjeje.

M'u ndez (nxeh) gjaku U inatosa, u zemërova, u nxeha shumë.

M'u prish (iu turbullua) gjaku U tremba, u frikësova shumë; u trondita, u shqetësova shumë.

M'u shkri gjaku U qetësova; erdha në vete; më iku tronditja a frika.

M'u zbut gjaku Më ra zemërimi; u bëra i urtë e i butë.

Na ka ujdísur gjaku Shkojmë mirë njëri me tjetrin; na pajtohen mendimet e qëndrimet.

Në valë të gjakut Në moshë të re; në kohën e rinisë.

Ngjan me mish e me gjak (me kocka) si dikush Është gjallë si dikush; ngjan shumë me dikë.

Nuk e prish gjakun (terezinë) I marr punët shtruar; nuk shqetësohem; nuk trazohem fare; nuk pyes për të tjerët; nuk trembem; nuk frikësohem.

Nuk më mbahet gjaku Nuk përmbahem dot; mezi duroj.

Pa u tharë (mirë) gjaku Fill pas vrasjes së dikujt; pa kaluar shumë kohë nga një luftë, në të cilën kanë rënë shumë dëshmorë.

Pikë e gjak shumë shtrenjtë; me çmim shumë të lartë.

Pshurr gjak G Kam shumë frikë; më shkojnë shtatë.

Ranë tul e gjak

♦ U grindën shumë keq.

♦ U kacafytën, u therën e u gjakosën me shoshoqin.

S'bëhet gjaku ujë *ff u* Nuk mund të mohohen lidhje të afërta farefisnore.

S'i zë vend gjaku është i lëvizshëm, nuk rri i qetë në një vend.

S'më mbeti pikë gjaku (gjak) në fytyrë

♦ U zverdha shumë; u zbeha krejt.

♦ U tremba pa masë; u trondita shumë.

Shkoi (rrodhi) gjaku rrëke (lumë) U bë gjakderdhje e madhe.

Shkoi (u bë) gjaku gjer në gju U bë gjakderdhje e madhe

Shkojnë gjak e lak Shkojnë shumë keq njëri me tjetrin; hahen e zihen vazhdimisht; kanë marrëdhënie shumë të acaruara.

Të merr gjak në vetull

♦ Është trim i madh.

♦ Është shumë i zoti.

T'u bëftë gjak e dhjamë! *ur* Të bëftë mirë (ushqimi)!

T'u bëftë gjaku ujë! *mallk* Vdeksh!

U bëmë gjak (mish gjak) U bashkuam fort; u shkrimë, u bëmë njësh.

U derdh gjaku pellg U derdh shumë gjak.

U ftohën (ulën, shuan, shtruan, zbutën) gjakrat U qetësuan njerëzit që ishin duke u zënë a duke u grindur ashpër me fjalë; u iku zemërimi, u ra inati; u qetësua gjendja.

U ndezën (u nxehën) gjakrat Filluan të zihen me fjalë të ashpra, u acarua gjendja.

Vajti (shkoi) gjaku deri në bark (shalë) të kalit (deri në tra) U bë gjakderdhje e madhe.

Vetëm gjaku i ndan dikush Do të vritet patjetër; s'bëhet pa u vrarë njëri a tjetri; janë armiq për vdekje.

**

bar gjaku *bot*

♦ Bimë barishtore, me kërcell të gjatë mbi një pëllëmbë, i cili, kur këputet, nxjerr një lëng në ngjyrë të kuqe.

♦ (*Typha*) Gjysmëshkurre e vendeve të ngrohta, me gjethe heshtake, pa bisht e të mbuluara me push, me lule si kallë, në ngjyrë të purpurt e me erë të mirë, që rritet zakonisht në toka të thata e shkëmbore. > **BISHTMI** U.

gur gjaku *min* Mineral me ngjyrë të kuqe të errët, me përmbajtje të lartë hekuri.

gjak arterial (i arterieve) *fizio* Gjak i pastër i ngarkuar me oksigjen, që shpërndahet nëpërmjet arterieve.

gjak dragoi *krahin* G Dhe i përftuar nga kalbja e bimëve.

grup gjaku *bio* Një nga të katër tipat kryesorë të gjakut te njeriu dhe kafshët, me cilësi të veçanta të rruazave të kuqe dhe të serumit.

gjak gjarpni G Femër e ftohtë.

gjak i bardhë *fizio* Limfë.

gjak i ri dhe përmb Anëtarë të rinj në një organizatë.

gjak në dërrasë *bis* Njeri që s'do t'ia dijë për të tjerët.

gjak në urinë *bis mjek* Hematuri; prani e gjakut në urinë.

gjak nga hundët Rrjedhje gjaku nga flegurat e hundës ose nga kanalet e hundës në fyt.

gjak thiu G: **Asht ba gjak thiu** është bërë i padurueshëm.

gjak venoz (i venave) *fizio* Gjak i çoksigjenuar që kalon nga enët periferike, nëpër sistemin e venave, dhe hyn në zemër, dhe prej andej në mushkëri për t'u pasuruar me oksigjen.

lis i gjakut Linjë e trashëgimisë nga baba.

lule gjaku *bot*

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

♦ Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe heshtake dhe lule të verdha pesëpetëlshe, që del livadheve.

nip gjaku *etn* Nip nga meshkujt e familjes; djalë vëllai; nip shtëpie; nip trugu.

gja•k ku² m sh qe qet

♦ Armiqësi ndërmjet familjeve a fiseve për shkak të një vrasjeje, që kërkon të vritet një tjetër për t'i marrë hakun të vrarit; hakmarrje, gjakmarrje; hasmëri. **Ra në gjak pa gjak** u bë armik me dikë pa vrarë njeri. **Pajtuani gjaqet. Gjaku shkon për gisht** gjaku i kërkohet vetëm atij që qëllon me pushkë.

♦ Një rast kur duhet vrarë një pjesëtar i familjes a i fisit, me të cilin dikush është në armiçësi.

Gjak i vjetër. Taksa e gjakut. I fali gjakun hoqi dorë nga vrasja për hakmarrje. **E mori gjakun** vrau një njeri nga familja a fisi, me të cilin ishte në hasmëri. **Kërkoj gjakun. E lau gjakun** u hakmor. [- **Pra, nipi i të kunatit të vëllait të Zefit kish rënë në gjak me një shtëpi kreshnike kombëtare (DhP).**] [ka marrë gjakun **Halil Aga i ri/ ka vra krajlin te shpella e nji malit.** (CV)]

*

Pa i pasë gjak as varrë dikujt *G* Pa i pasë kurrfarë borxhi.

**

gjak pahiri Rënie në gjak duke vrarë dikë pa dashje.

gjakajdúr e mb *A* Dredharak.

gjakâm(b)ël mb *G* > **GJAKËMBËL.**

gjakas ndajf *G* Në marrëdhënie shumë të këqija; duke u zënë vazhdimisht.

gjakáshpër mb *I* ashpër në sjellje.

gjakashpërsí a f Ashpërsi e sjelljes, qëndrimit etj.

gjakatár e mb *I* etur për gjak; që i ka lyer duart me gjak; që vret e bën gjakderdhje; (*klikë, qeveri etj.*) e mbështetur në shtypjen e egër, dhunë e vrasje; i egër, i pamëshirshëm.

gjakatár i m sh ë ët Njeri i etur për gjak, me duart të lyera me gjak, që vret e bën gjakderdhje.

gjakatár•e ja¹ f sh e et f e **GJAKATAR I.**

gjakatár•e ja² f sh e et bot (*Sanguinaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, 20 - 50 cm e lartë, me kërcëj të kuqërremë që dalin drejt e nga rizoma, me lule të bardha tetëpetëlshe, që çelin para se të dalin gjethet; mbillet edhe si bimë zbukurimi.

gjakatím i m *G*

♦ Gjakosje; rrjedhje gjaku.

♦ Fillim i hasmërisë.

gjakat•óhem *G vetv dhe pës e* **GJAKAT•UE (me u).**

gjakat•ój kal *G* > **GJAKAT•UE (me).**

gjakat•úe (me) *kal óva úe* *G*

♦ E gjakos (*dikë*).

♦ Nis hasmërinë me (*dikë*).

gjakat•úe (me u) óva (u) úe *G*

I vetv

♦ Gjakosem.

♦ Bie në hasmëri me dikë.

II pës e **GJAKAT•UE (me).**

gjakatúem (i) e (e) *mb G I* gjakosur.

gjakbâm•e ja f sh e et K Vajzë me sjellje të këqija që mund të shkaktojë gjak ndër palët e përzieria me të.

gjakbâs e mb *G* Që bën a derdh gjak.

gjakbâs i m sh a at *G* Ai që bën a derdh gjak.

gjakbërë mb *J* Gjaknxehtë.

gjakbërës i m sh - it Gjakës; gjakësor; ai që ka vrarë dikë.

gjakbërës•e ja f sh e et f e **GJAKBËRËS I.**

gjakbútë mb

♦ (*Njeri*) i shkueshëm e i dashur me njerëzit; gjakëmbël.

♦ Që nuk nxehet e nuk shpërthen menjëherë; i qetë e i shtruar; gjakftohtë.

gjakbutësi a f

♦ Të qenët gjakbutë.

♦ Butësi; ëmbëlsi (*në marrëdhënie me të tjerët*).

gjakçartur mb Gjakprishur.

gjakdërdhës e mb

♦ Që ka bërë vrasje; gjakatar.

♦ Që sjell vrasjen e shumë njerëzve. **Luftë gjakderdhëse.**

gjakdërdhës i m sh - it Gjakbërës; vrasës.

gjakdërdhës•e ja f sh e et f e **GJAKDERDHËS I.**

gjakdërdhj•e a f sh e et Vrasje e shumë njerëzve në përleshje a luftë; vrasí.

gjakdhénës i m sh - it Ai që dhuron gjak; dhurues gjaku.

gjakdhénës•e ja f sh e et f e **GJAKDHËNËS I.**

gjáke mb *G*: **Kângë gjake** këngë trimërie, me natyrë tragjike.

gják•e a f sh e et ushq Suxhuk i mbushur me gjak, me pak mish të grirë e me erëza, kurmagjak.

gjakëmbël mb (*Njeri*) i shkueshëm me të tjerët; që i tërheq të tjerët me sjelljen e vet të butë, të afërt e të përzemërt; i dashur e i afrueshëm.

gjákës mb *K* I mërzitshëm.

gjákës i¹ m sh - it

♦ Ai që bën vrasje sipas zakonit të hakmarrjes; ai që kërkon gjakun a shpagimin; hasm.

♦ Vrasës, doras.

gjákës i² m sh - it *K* Njeri i mërzitshëm.

gjakësi a¹ f sh - të

♦ Armiqësi për shkak gjakmarrjeje; hasmëri; të qenët në gjak me dikë.

♦ Gjakderdhje.

gjakësi a² f sh - të Lidhje gjaku; farefisní.

gjakësím i m sh e et

♦ Gjakosje.

♦ Rënie në gjak me dikë.

gjakësisht ndajf Me gjakderdhje; me gjak.

gjakës•óhem vetv

♦ > **GJAKOS•EM**

♦ Bie në gjak me dikë; bëhem hasm me dikë.

gjakës•ój kal óva úar

♦ > **GJAKOS**

♦ I fut në gjak (*dy familje*); shkaktoj hasmëri (*midis dy familjeve*). .

gjakësór e mb Gjakatar.

gjakësór i m sh ë ët

♦ Ai që bën vrasje e gjakderdhje; vrasës.

♦ Njeri i etur për vrasje e gjakderdhje; njeri i pamëshirshëm e mizor.

♦ Trim kokëkrisur. .

gjakësór•e ja f sh e et f e GJAKËSOR I.

gjakësúar (i e) mb

♦ I gjakosur.

♦ I hasmëruar; që ka hyrë në gjak a hasmëri me dikë.

gjakëtím i m > GJAKOSJ•E A.

gjakët•óhem vetv > GJAKOS•EM.

gjakët•ój kal óva úar > GJAKOS.

gjakëtór e mb > GJAKATAR E.

gjakëtór i m sh ë ët > GJAKATAR I.

gjakëtór•e ja f sh e et f e GJAKËTOR I.

gjakëtúar (i e) mb > GJAKOSUR (i e).

gjakëz a f sh a at veter Sëmundje e të imtave e shkaktuar nga ndonjë bar i keq ose jonxha e njomë; mjekohet duke u prerë pak veshin për t'u rrjedhur gjak.

gjakfálë mb G > GJAKFALUR.

gjakfálës i m sh - it G Ai që ia fal gjakun hasmit.

gjakfálur mb (Njeri) i përjashtuar nga gjakmarrja; që i është falur gjaku.

gjakfálur i m sh - it Njeri i përjashtuar nga gjakmarrja; që i është falur gjaku.

gjakfálur a f sh a at f e GJAKFALUR I.

gjakformím i m fizio Proces i krijimit të rruazave të kuqe të gjakut.

gjakformúes e fizio (Proces) i krijimit të rruazave të kuqe të gjakut.

gjakftóftë mb G > GJAKFTOHTË.

gjakftoftësi a f G > GJAKFTOHTËSI A.

gjakftóhtë mb

♦ (*Njeri*) i përmbajtur; që e përmban veten, nuk nxehet menjëherë a nuk rrëmbehet; i matur e i qetë në veprime e në sjellje.

♦ (*Njeri*) i matur, i përmbajtur e i durueshëm; (*veprim*) i bërë me maturi e qetësi, pa u rrëmbyer.

♦ *zool (Kafshë)* me gjak të ftohtë; që i ndryshon temperatura e trupit sipas mjedisit ku jeton.

gjakftohtësi a f Përmbajtje e vetes për të mos u nxehur a rrëmbyer; qëndrim i matur e i qetë; të qenët gjakftohtë. **Mbaj (ruaj, humbas) gjakftohtësinë.**

gjakftohtësisht ndajf Me gjak të ftohtë; pa u rrëmbyer; me maturi e qetësi.

gjakhídhët mb G > GJAKHIDHUR.

gjakhídhur mb

♦ (*Njeri*) i paafrueshëm me të tjerët; që i largon të tjerët me sjelljen e vet të ashpër.

♦ Që zemërohet shpejt, zemërak.

gjakhúmbur i m sh - it etn > GJAKHUPËS I.

gjakhúpës mb G

♦ (*Njeri*) për të cilin s'mund të merret gjak. [**Kush vret vedin shkon gjakhupës (K).**]

♦ (*Njeri*) që ndëshkohet katundisht për shkelje të Kanunit.

gjakhúpës i m sh - it

♦ Njeri për të cilin s'mund të merret gjak.

♦ Njeri që ndëshkohet katundisht për shkelje të Kanunit.

gjakhúpët mb G > GJAKHUPËS.

gjakídhët mb G > GJAKHIDHËT; GJAKHIDHUR.

gjakím i m sh e et Dëshirë e madhe për të pasur diçka; lakmi.

gjakkáltër mb libr (Njeri) me gjak mbretëror.

gjakkált•ër ri m sh ër rit libr Njeri me gjak mbretëror.

gjakkált•ër ra f sh ra rat libr f e **GJAKKALT•ËR RI.**

gjak•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja (Njeri) i paafrueshëm me të tjerët.

gjak•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë Njeri i paafrueshëm me të tjerët, që i largon të tjerët me sjelljen e vet të ashpër.

gjak•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat f e **GJAK•KEQ I.**

gjakkëqíj jt sh i **GJAK•KEQ I.**

gjakkëqíja t sh i **GJAK•KEQE KEQJA.**

gjaklépur mb Frikacak.

gjaklýpës i m sh - it G Ai që lyp falje në hasmëri.

gjakmárdhun mb G I mbetur pa gjak, pa energji.

gjak•márrë (me u) vetv móra (u) márrë G Marr hakun e një të vrari duke vrarë një nga anëtarët e familjes a fisit të vrasësit.

gjakmárrës e mb (Njeri) që merr hakun e një të vrari duke vrarë një nga anëtarët e familjes a fisit të vrasësit.

gjakmárrës i m sh - it Ai që merr hakun e një të vrari duke vrarë një nga anëtarët e familjes a fisit të vrasësit.

gjakmárrës•e ja f sh e et f e **GJAKMARRËS I.**

gjakmárrj•e a f sh e et Zakon fisnor e feudal, sipas të cilit për të marrë hakun e një të vrari duhet vrarë njëri prej anëtarëve të familjes a të fisit të vrasësit; marrje e gjakut sipas zakonit të hakmarrjes; hakmarrje.

gjakmarrësi a f sh - të libr Gjakmarrje; zakon i gjakmarrjes.

gjak•mérrem G vetv dhe pës e **GJAK•MARRË (me u).**

gjakndálës e mb mjek (Mjet) për ndaljen e gjakut; hemostatik.

gjakndézës e mb (Vështrim, qëndrim etj.) që ta ndez gjakun.

gjakndéjz•e a f > **GJAKNXEHTËSI A.**

gjakndézur mb > **GJAKNXEHTË.**

gjakngróhtë mb (Kafshë) me gjak të ngrohtë; homeotermik.

gjakngróhtë t f sh zool Kafshë me gjak të ngrohtë; homeotermik.

gjakní a G f sh - të > **GJAKËSI A.**

gjaknxéhtë mb

♦ (Njeri) shumë i rrëmbyer; i papërmbajtur; që zemërohet e merr zjarr shpejt.

♦ (Veprim) i rrëmbyer; i pamatur; i papërmbajtur e i rrëmbyer.

gjaknxéhtë•e a f sh a at f e **GJAKNXEHT•Ë I.**

gjaknxéhtë•e i m sh ë ët Njeri gjaknxehët.

gjaknxehëtësi a f Gjendje e njeriut të nxehur a zemëruar aq sa nuk e përmban veten; qëndrim i rrëmbyer e i pamatur; të qenët gjaknxehët. **Flas (gjykoj, veproj) me gjaknxehëtësi. Në gjaknxehëtësi e sipër.**

gjak•ó j jokál óva úar Ndiej një dëshirë të fortë (për diçka); dëshiroj fort; lakmoj.

gjakoní a përmb fet Tërësi e xhakonëve.

gjakós kal óva úar

♦ Dëmtoj a lëndoj (një pjesë të trupit) sa del gjak; bëj me gjak; përgjak.

♦ Bëj me gjak, njolloso a përlyej me gjak (diçka); përgjak.

- ♦ E godas sa e plagos ose e vras (*dikë*); i shkaktoj humbje në njerëz (*armikut*); vras e i plagos (*shumë njerëz*). **E gjakosi për vdekje (rëndë).**

gjakos•em a (u) ur

I vetv

- ♦ Vritem a lëndo plagën sa më del gjak; bëhem me gjak; përgjakem.
- ♦ *veta III* Njolloset a përlyhet me gjak; bëhet me gjak; përgjaket. **Ishte gjakosur dysHEMEJA. I qe gjakosur KËMISHA.**
- ♦ Përleshem me dikë dhe plagosemi ose vritemi; vritemi njëri me tjetrin.

II pës e GJAKOS.

gjakos•ëm (i) me (e) me (e) mb A I gjakosur; i bërë me gjak; i përgjakur.

gjakosj•e a f sh e et

- ♦ Lëndim i plagës sa del gjak; përgjakje.
- ♦ Njollose a përlyerje me gjak.
- ♦ Përleshje deri në plagosje a vrasje.

gjakosur (i e) mb

- ♦ Që është bërë me gjak; i vrarë a i lënduar sa i ka dalë gjak; i përgjakur. **Trup i gjakosur.**

Plagë e gjakosur.

- ♦ I bërë me gjak; i njollosur a përlyer me gjak; i përgjakur.
- ♦ Që ka pësuar humbje në njerëz, që ka pasur shumë të vrarë e të plagosur.

gjakoshár e mb kopsht (Portokall) me tul e lëng të kuq.

gjakoshár•e ja f sh e et kopsht Portokall me tul e lëng të kuq.

gjakovár e mb I Gjakovës; që ka të bëjë me Gjakovën, me banorët a vendësit e saj.

gjakovár i m sh ë ët Banor a vendës i Gjakovës.

gjakovár•e ja f sh e et f e GJAKOVAR I.

gjakovárçe ndajf

- ♦ Sipas mënyrë së gjakovarëve.
- ♦ Në të folmen e Gjakovës.

gjakóvas e mb > GJAKOVAR E.

gjakóvas i m > GJAKOVAR I.

gjakóvas•e ja f e GJAKOVAR I.

gjakóvs e mb: Mollë gjakovse *kopsht* mollë e prodhuar në Gjakovë.

gjakpákë mb krahin G Anemik; që vuan nga anemia.

gjakpástër mb (Kalë, qen) i racës së mirë, i papërzier me raca të tjera.

gjakpërlýer mb libr I njollosur a përlyer me gjak; i gjakosur.

gjakpërzíer mb

- ♦ (*Kafshë*) hibride; e kryqëzuar.
- ♦ (*Njeri*) i lindur nga prindër prej racash të ndryshme.
- ♦ (*Martesë*) brendapërbrenda fisit.

gjakpírës e¹ mb Që shfrytëzon pa mëshirë. [Vegjelia për ta batërdisen dhe vriten/ Dhe kështu parasitët gjakpírës po rriten (FN).]

gjakpírës e² mb (Kafshë a kandërr) që ushqehet duke thithur gjak.

gjakpírës i¹ m sh - it Ai që shtyp e shfrytëzon pa mëshirë të tjerët, shfrytëzues i egër dhe i pamëshirshëm që u pi gjakun të tjerëve.

gjakpírës i² m sh - it zool Kafshë a kandërr që ushqehet duke thithur gjak.

gjakpírësi a f > GJAKPIRJ•E A.

gjakpírj•e a f libr fig Shfrytëzim i egër.

gjakpís e mb G > GJAKPIRËS E^{1,2}.

gjakpís i m G > GJAKPIRËS I^{1,2}.

gjakpís•e ja f sh e et G

♦ *f e* **GJAKPIS I.**

♦ *inv* Shushunjë; ushunjëz; pulikare.

gjakprishur mb I turbulluar nga një shqetësim; që i është prishur gjaku nga një shqetësim.

gjakrrjédhj•e a f sh e et mjek Rrjedhje e gjakut nga enët a damarët; hemorragji. **Gjakrrjedhje e brendshme (jashtme).**

gjaks i > GJAKËS I. [Se ti gjaksin mue ma paske vra,/ vra ke krajin, vra ke Llabutanin! (CV)]

gjaks•ë a f bis anat krahin G Cipë e tejdukshme që vesh barkun nga brenda; angërr.

gjaksím i m sh e et G Rrjedhje gjaku.

gjaksjéllës i m sh - it anat (Enë) që çon gjak në një pjesë të trupit.

gjaks•óhem G vetv dhe pës e GJAKS•OJ. > GJAKS•UE (me u).

gjaks•ój kal G > GJAKS•UE (me).

gjaks•ónj kal óva úar A Përgjak; gjakos.

gjaksór e mb G Gjakësor. [U fashiten mnit gjaksore (GjF).]

gjaksór i m sh ë ët G > GJAKËSOR I.

gjaksór•e ja f sh e et G f e GJAKSOR I.

gjaksúar (i e) mb A I gjakosur; i përgjakur.

gjaks•úe (me) kal óva úe G Gjakos; përgjak.

gjaks•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv* Gjakosem; përgjakem.

II *pës e* **GJAKS•UE (me).**

gjaksúem (i) e (e) mb G I gjakosur; i përgjakur.

gjaks•úer óre mb G > GJAKSOR E.

gjaks•úer óri m sh órë órët G > GJAKSOR I.

gjaksh•ëm (i) me (e) mb I përgjakur.

gjakshkrépun mb krahin G (Njeri) gjaknxhtë; me karakter të zjarrtë.

gjakshkrépun a f sh a at krahin G f e GJAKSHKREPUN I.

gjakshkrépun i m sh - it krahin G Njeri gjaknxhtë, me karakter të zjarrtë.

gjakshúar mb I mbetur fill, pa njeri.

gjakshúar a f sh a at f e GJAKSHUAR I.

gjakshúar i m sh - it Njeri i mbetur fill, pa farë e pa fis.

gjaktérr e mb krahin G Zemërlig; zemërzi.

gjaktërhéqj•e a f bis mjek Prerje e enës së gjakut; flebotomí.

gjaktím i m sh e et

♦ Rrjedhje gjaku; gjakosje.

♦ Gjakderdhje; vrasí.

gjakt•óhem óva (u) úar pës e GJAKT•OJ.

gjakt•ój jokál óva úar Nxjerr gjak; marr gjak.

gjaktrazím i m sh e et Përzierje e gjakut me martesë brenda fisit.

gjaktrazúes e¹ mb libr (Fjalë, veprim) që të prish gjakun.

gjaktrazúes e² mb (Marrëdhënie seksuale) me njeri të afërt ose pjesëtar të familjes; incestuoz.

gjaktrémur mb Me gjak të ngrirë. [shfaqja e tij për qytetarët gjaktrembur ishte shndërruar në një ritual ankthndjellës. (FD)]

gjaktúar (i e) *mb* I përgjakur.

gjakt•úer óre *mb* *G* Gjaksor.

gjakt•úer óri *m sh* **órë órët** *G* > **GJAKSOR I.**

gjakth i *m sh a at orn* (*Botaurus stellaris*) Shpend shtegtar i familjes së lejlekëve, 70-120 cm i lartë, me pupla ngjyrë kafe të errët e të çelët, që rron në kallamishte të viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë dhe ushqehet me peshq, ngjala, bretkosa, kandrra etj.

gjakthártë *mb* (*Njeri*) grindavec e i padurueshëm me të tjerët; që nuk tregohet i afërt e i përzemërt me të tjerët; i pashoqërueshëm.

gjakthárt•ë a f sh a at f e **GJAKTHART•Ë I.**

gjakthárt•ë i *m sh ë ët* *Njeri* grindavec e i padurueshëm me të tjerët; që nuk tregohet i afërt e i përzemërt me të tjerët; i pashoqërueshëm.

gjakúar (i e) *mb* Shumë i dëshiruar; i lakmuar.

gjakúlk•ë a f sh a at Vajzë që, me sjelljen e saj, mund të bëhet shkaktare për gjakderdhje.

gjakún *ndajf* *A, Ç, G* Diku; gjëkund.

gjakúni *ndajf* *A, Ç, G* > **GJAKUN.**

gjakúnd *ndajf* *G* Diku; gjëkund. > **GJËKUND.**

gjakúthull *mb* I ashpër; i vrazhdë. > **GJAKTHARTË.**

gjakxëtë *mb* *G* > **GJAKNXEHTË.**

gjakzéz•ë a f sh a at *krahin* *G* Grua a vajzë zemërzezë, zemërzezë, shpirtzezë.

gjakzëné *mb* Që e zë gjaku; që nuk shikon dot gjak se ndihet keq.

gjak•zí zézë *mb, m sh zíj, f sh zéza* *krahin* *G* Zemërzi; zemërlig; shpirtzi.

gjak•zí zíu *m sh zíj zíjt* *krahin* *G* *Njeri* zemërzi, zemërlig, shpirtzi.

gjakzíj t *krahin* *G sh i* **GJAK•ZI ZIU.**

gjaléd•ër ra *f sh ra rat* *krahin* *G*

♦ Poç balte për raki.

♦ Ibrik i vogël me lëfyt; galedër.

gjal•ë a f sh a at *ikt* *krahin* *G* > **NGJAL•Ë A.**

gjal•ë i *m sh gjelm gjelmt* *A dhe* *krahin* *G* Djalë; bir.

gjalíc•ë a f sh a at *orn* (*Corvus monedula*) Shpend i familjes së korbave, me trup pak më të vogël se sorra, me bisht të gjatë, pendë të zeza në trup e të bardheme në qafë e në bark.

gjalmatór•e ja *f sh e et* Opingë me gjalma të thurur gërshet.

gjalm i *m sh a at* *A, G* Gjalmë. [**Rrërimi fillon me një gjalm dy ngjyrash: bardh e zi (MC)**].

gjálm•e ja *f sh e et* *krahin* *G* Litar i shkurtër për të lidhur lopën, viçin etj.

gjálm•er ri *m sh ra rat* *A* Gjalmë.

gjálm•ë i *m sh a at* ♦ Fill i trashë, i bërë me disa fije leshi të dredhura ose rrip i hollë prej lëkure, që përdoret për të lidhur diçka; lidhëse. **Gjalmat e opingës. Gjalmi i çorapit. Gjalmë i grykës së thesit (të torbës).**

♦ Pe, fije.

*

Bëhem gjalmë Dobësohem; hollohem.

E bëj gjalmë E zgjat shumë diçka; e bëj tërkuzë bisedën etj.).

Gjalma nëpër këmbë Pengesa e ngatërresa; kokëçarje; punë të pazgjidhura që të bezdisin.

I mbledh gjalmat diku E detyroj dikë të veprojë siç duhet; ia shtrëngo rripat.

I bëhem gjalmë diku I qepem pas diku e nuk i ndahem; i bëhem rrodhe.

Lidh këmbët me gjalmat e mi Ngatërrohem vetë në një punë pa qenë e nevojshme; e fut veten në telashe kot; i lidh duart vetes; pengoj vetveten.

Më mbeti gjalmi nëpër këmbë Kam akoma mjaft pengesa e telashe; nuk kam shpëtuar nga hallet e telashtet.

gjalmëzëz•ë a f sh a at

♦ Labe (labëreshë) me opingat të lidhura me gjalma të zinj.

♦ *fig* Burrëreshë.

gjalmím i m Thurje te rrip lëkure.

gjalmís•e ja f sh e et Gjalmë; tojë.

gjalm•ó j kal ó va ú ar Thur me gjalma, e bëj me gjalma. **Gjalmoj një palë opinga.**

gjalmú ar (i e) mb (*Opinga*) të thurura me gjalma.

gjalpaník u¹ m sh ë ët ushq

♦ Lloj byreku me dy petë, të cilat tëhollen duke u palosur e duke u lyer me gjalpë disa herë.

♦ Gatesë me miell misri të zier me shumë gjalpë.

gjalpaník u² m sh ë ët Kacek gjalpi.

gjálp•ër ri m sh ra rat zool krahin Gjarpër.

gjálpë t as > GJALP•Ë I.

gjálp•ë i m ushq Yndyrë e trashë që nxirret duke rrahur qumështin e bagëtive. **Gjalpë i njomë** (freskët, tretur, shkrirë). **Gjalpë lope (deleje, dhie).** **Gjalpë me (pa) kripë.** **Qyp (kade) me gjalpë.** **Lyej (skuq) me gjalpë.** **Tret (shkrij) gjalpin.**

*

E ka (shkon, është) gjalpë e vaj me dikë Ka marrëdhënie shumë të mira me dikë, i ka punët mirë me të, e ka grurë.

E ka mjaltë e gjalpë (mjaltë e sheqer, mjaltë e qumësht) me dikë Ka marrëdhënie shumë të mira ose shkon shumë mirë me dikë.

Gjalpi në lakror bie (derdhet, mbetet) ff u Nuk vete dëm diçka; aty e ke.

Gjalpë (dhjamë, djathë i mirë) në lëkurë të qenit Gjë e mirë në vend të keq; plaçkë e mirë në duar të këqija.

Kërkon petulla me gjalpë Ka kërkesa të tepërta; kërkon gjëra me shpenzime të mëdha.

Si (thika) në gjalpë Pa asnjë pengesë e vështirësi; me lehtësi, si në vaj.

**

bar gjalpi Bar me erë si të bulmetit.

gjalpë brumë Gjalpë i njomë e pa kripë.

gjalpë i kalbur Gjalpë që e ka zënë mirë kripa.

gjálpë t as Gjalpë.

gjalpëtóre mb: Lopë gjalpëtore lopë me qumësht shumë të yndyrshëm.

gjalpëtóre•e ja f sh e et bot (*Ranunculus*) Bimë barishtore e arave, me gjethe të gjera e me lule të verdha, që e ha shumë bagëtia.

gjálpr•ónj jokál ó va ú ar A Gjarpëroj.

gjall kal krahin G > GJALL•Ë (me).

gjallavít jokál i ë veta III krahin (*Macja*) gjuan.

gjallavítj•e a f krahin Gjueti e maces.

gjáll•em krahin G vetv dhe pës e GJALL•Ë (me u).

gjallés•ë a f sh a at

gjallavítje a

♦ Qenie e gjallë; gjë e gjallë; kafshë. **Gjallesat e natyrës. Gjallesat e tokës (e detit).** [Në epos ka ... gjallesa të egra e të buta, që nuk dallohen prej njëra-tjetrës, (ShS).]

♦ Të qenët gjallë; të jetuarit; ; jetë. **Ku ka gjallesë, ka edhe shpresë ff u**

gjallë ndajf

- ♦ Në jetë; ende pa vdekur. **Gjallë e shëndoshë. Sa të jem gjallë sa të rroj. Mbeti gjallë. E gjeti gjallë babanë. Mbahet gjallë rron, jeton në një farë mënyre. Mban shpirtin (frymën, veten) gjallë me diçka** rron me diçka; ushqehet me diçka. **E ndjeu fëmijën gjallë në bark. Pak gjallë** gjysmë i vdekur.
- ♦ *fig* Si në jetë a në të vërtetë; me forcë a në mënyrë shprehëse. **E jep (e përshkruan) gjallë.**
- ♦ *bis* Jo aq keq; çka. - **Si je? - Gjallë. Gdhiu pak më gjallë.**
- ♦ Krejt, njësoj si dikush tjetër (*nga vetitë trupore a morale*); gjithë, tërë. **Gjallë i ati (e ëma). Ecën (flet) gjallë i ati (i vëllai, e motra).**

*

As gjallë as vdekur

- ♦ Duke dhënë shpirt; me gjysmë fryme.
- ♦ Me frikë të madhe; shumë i trembur.
- Bie pikë gjallë** Bie i vdekur në vend.
- E kam orën gjallë** *vjet* Më shkon puna mbarë; kam fat; më ndihmon vazhdimisht fati.
- E la (e lëshoi) pikë gjallë** E vrau në vend; e la top në vend.
- Gjallë a vdekur** Me çdo kusht; patjetër; medoemos.
- Gjallë e në zall** Në gjendje të vështirë; në të keq; shumë ngushtë.
- Gjallë e ngushtë (e keq)** Në gjendje shumë të vështirë; në varfëri e në vështirësi; keq.
- Gjallë e për gazep** Në gjendje shumë të keqe e të vështirë; në pikë të hallit.
- Gjallë me krye nuk i jep (nuk i dorëzon)** Sa është vetë gjallë nuk i jep; për së gjalli nuk i dorëzon.

Mbaj gjallë diçka

- ♦ Nuk e lë të shuhet a të ndërpritet; i jap jetë e gjallëri; e ushqej; e mbaj të gjallë.
- ♦ Nuk e lë të harrohet.
- Në të gjallë** Sa jam gjallë; sa kam frymë.
- Për të gjallë** *krahin G* Si i gjallë.
- Shpëtuan gjallë me krye** Mbetën të gjallë njerëzit; nuk vdiq njeri; e shpëtuan kokën (*gjatë një fatkeqësie natyrore*).

gjallë (i e) mb

- ♦ (*Organizëm, qenie*) e aftë shkëmbejë lëndët me botën e jashtme dhe të shumëzohet; që ka jetë; që i përket botës shtazore a bimore. **Krijesë e gjallë. Qenie e gjallë. Organizëm i gjallë. Gjë e gjallë** çdo qenie që jeton; bagëti, kafshët shtëpiake. **Natyra (bota) e gjallë** bimët, kafshët dhe njerëzit. **Lënda (materia) e gjallë. Natyra jo e gjallë.**
- ♦ (*Njeri, kafshë, bimë*) që është në jetë, që jeton, që nuk ka vdekur, nuk ka ngordhur a nuk është tharë. **Peshë e gjallë** peshë e një kafshe më këmbë, pa u therur. **E kapi (e zuri) të gjallë. E mban të gjallë. Nuk e la të gjallë** e vrau a e mbyti.
- ♦ I përbërë prej njerëzish, prej kafshësh a bimësh. **Mur i gjallë. Gardh i gjallë** gardh prej shkurresh të mbjella dendur; varg njerëzish të ngjeshur njëri pranë tjetrit. **Forcat e gjalla** njerëzit dhe kafshët që përdoren në një punë ose në luftë (*në dallim nga mjetet teknike*).
- Inventari i gjallë** kafshët e punës dhe bagëtitë që japin prodhime. **Kënd i gjallë** vend i posaçëm në shkollë, ku mbahen kafshë dhe shpendë për qëllime mësimore.
- ♦ *dhe fig* I zhdërvjellët dhe plot forca; shumë i lëvizshëm; i shkathët në veprime; që ia del mbanë çdo gjëje; i hedhur. **Tip i gjallë. E ka shumë të gjallë djalin.**
- ♦ Që shpreh forcë e shkathhtësi; që shpreh gjallëri. **Me sy (fytyrë) të gjallë.**

♦ Që ka një veprimtari të dendur e të vazhdueshme, që është plot veprim e lëvizje; që bëhet a që zhvillohet me gjallëri; që ka të bëjë drejtpërdrejt me njerëzit, me jetën, me nevojat e me kërkesat e tyre. **Jetë e gjallë. Qytet i gjallë. Bisedë e gjallë. Interesim i gjallë. Lidhje të gjalla** lidhje të ngushta, të drejtpërdrejta e të pandërprera.

♦ *fig* I vërtetë si në jetë; i nxjerrë nga vetë jeta; që shëmbëllen krejt me atë që është në jetë; që jepet me forcë e në mënyrë shumë shprehëse; i qartë e i theksuar. **Provë (dëshmi, shprehje) e gjallë. E vërteta e gjallë. Përvojë e gjallë. Stil i gjallë. Shembull i gjallë. Përshkrim (portret) i gjallë. Me ngjyra të gjalla.**

♦ Që është në përdorim ose vazhdon të veprojë edhe sot e kësaj dite; që e ruan vlerën e forcën dhe që nuk është zhdukur a shuar; që vazhdon të ruhet në mendjen tonë, që nuk është harruar a shlyer. **Gjuhë e gjallë. Vullkan i gjallë. Përshtypje (mbresë) e gjallë. Kujtime të gjalla.**

Mbaj të gjallë. E kam të gjallë në kujtesë.

♦ I pazier a i papjekur; i pagatuar (për ushqimet); që nuk është përpunuar a përgatitur në ndonjë mënyrë. **Mish (peshk) i gjallë. Qepë e gjallë. Vaj i gjallë.**

♦ *(Përdoret pas emrit të një sendi, me kuptimin gjithë, tërë, krejt, tërësisht a pothuajse tërësisht (prej një lënde etj.).* **Është baltë e gjallë. Vendi ishte gur (shkëmb) i gjallë. Zallishtë e gjallë. Pishë e gjallë.**

♦ *(Përdoret pas një emri në trajtë të pashquar, me kuptimin njësoj si..., ashtu si..., pikërisht si... për të treguar një tipar cilësor nëpërmjet krahasimit)* **Është flutur e gjallë** është (e shpejtë) si flutur. **Është shpend i gjallë** është (i shpejtë) si shpend.

*

E futi (vuri, shtiu) në varr (dhé) të gjallë (për së gjalli) E mundoi shumë duke e trajtuar keq; e bëri që të vuajë shumë; e sfiliti; ia mori shpirtin; e çoi drejt vdekjes..

E ha të gjallë E mundoj shumë, e trajtoj keq; e bëj që të vuajë shumë; e sfiliti; ia marr shpirtin; e çoj drejt vdekjes.

E nxjerr në rrasë të gjallë Jam shumë i zoti; nxjerr vaj prej gurit.

E përpjij të gjallë E përlej dhe e zhduk.

E rropi të gjallë E rrahu keqas.

Është qime e gjallë dikush

♦ Është shumë i shkathët në punë e në veprime. është shpuzë.

♦ *keq* Është tinëzar i madh; të dëmton pa u ndjerë fare.

Është sheqer i gjallë dikush Është shumë i dashur e fjalëmirë me të tjerët, është shumë gojëmbël.

Është shpatë e gjallë Është trim i madh e luftarak.

Kufomë e gjallë

♦ Shumë i dobët e i tretur, si i vdekur.

♦ Njeri që jeton akoma, por s'është në gjendje të bëjë ndonjë punë.

Nuk ndihem i gjallë

♦ Rri krejt i qetë; nuk pipëtit; hesht.

♦ Nuk veproj në një rast kur duhet.

Re e gjallë Shumë i zoti, shumë i shkathët.

Rron (edhe) në rrasë të gjallë Është njeri shumë i kalitur e i aftë; është trim e i paepur; çan përpara në jetë.

S'ia ka thënë (s'ia ka treguar) njeriu të gjallë S'ia ka thënë njeriu; s'ia ka thënë askujt.

S'ka njeri të gjallë diku S'ka asnjëri; s'ka njeri fare; s'pipëtin asnjëri.

S'u bë i gjallë

♦ Nuk u ndie fare, nuk e hapi gojën; nuk lëvizi fare nga vendi.

♦ Humbi; nuk dihet se ç'u bë; nuk u dëgjua më gjë për të.

Të rrjep të gjallë Të shfrytëzon pa mëshirë; është krejt i pamëshirshëm e mizor; të merr shpirtin; të rrjep lëkurën.

**

bibliotekë e gjallë *libr* Njeri me njohuri të shumta, të fituara nga leximi i librave; erudit.

enciklopedi e gjallë *bis* Njeri me njohuri të gjëra nga shumë fusha të dijes e të veprimtarisë shoqërore.

faqe e gjallë *shtyp* Faqe e radhitur, ku shënohet në krye autori dhe titulli i veprës a i artikullit..

gëlqere e gjallë Gëlqere e pashuar.

plagë e gjallë Plagë e pambyllur.

punë e gjallë *ek* Punë që bëhet nga njeriu duke përdorur vegla dhe objekte të ndryshme për të dhënë një prodhim të ri.

qime e gjallë *inv*

♦ Krimb i hollë si fije, që jeton në ujë.

♦ *veter* Krimb i hollë si fije, që jeton si parazit te disa kafshë shtëpiake e shpendë.

gjallë t (të)¹ *as* Të qenët gjallë; kohë kur dikush është në jetë; jetë; gjallje. **Për të gjallë të tij** sa ishte gjallë.

gjallë t (të)² *as K* Pronë; katandi.

gjall•ë a¹ *f*

♦ Jetë; jetesë; rresë.

♦ Të qenët gjallë; kohë kur dikush është në jetë; jetë; gjallje. **E fali me gjallë të vet.**

♦ *sh a at* Njerëz të gjallë, që janë në jetë.

gjall•ë a² *f sh a at*

♦ *bot (Rhisoma)* Kërcell horizontal nën tokë, që nxjerr degë anësore dhe herë pas here rrënjë.

♦ Rrënjë kryesore e drurëve dhe bimëve të larta.

gjall•ë a³ *f K* Pasuri; kamje.

gjall•ë i (i) *m sh ë ët (të)* Njeri i gjallë. **I gjalli me të gjallët, i vdekuri me të vdekurit.**

gjall•ë (me)¹ *kal a ë krahin G* Ngjall; majm (*bagëtinë*).

gjall•ë (me)² *kal a ë* Shëroj. > **NGJALL**.

gjall•ë (me u)¹ *vetv - (u) ë veta III krahin G (Bagëtia)* ngjallet; majmet.

gjall•ë (me u)² *a (u) ë krahin G* Shërohem.

II pës e GJALL•Ë (me).

gjall•ë (me) *kal a ë kal G*

♦ E ngjall; e sjell përsëri në jetë (*dikë*).

♦ E shëroj (*dikë*).

gjall•ë (me u) *vetv a (u) ë G*

♦ Rilind; vij përsëri në jetë.

♦ Shërohem; ngjalle.

gjall•ë i (i) *m sh ë ët* Ai që jeton; njeri i gjallë. **I gjalli me të gjallët, i vdekuri me të vdekurit.**

gjallëpjellës e mb libr bio (Kafshë) kafshë që pjellin këlyshë të gjallë (jo vezë).

gjallprërës i m sh - it libr Biolog që operon kafshët për eksperimente.

gjallëprërj•e a f libr Operim i kafshëve për eksperimente; viviseksion.

gjallëri a f

♦ Të qenët gjallë; aftësi e qenieve të gjalla për të jetuar; kohë kur dikush është i gjallë; kohë kur ka jetuar dikush. > **GJALLJ•E A; JET•Ë A. Gjallëria e organizmit. Dëshmi gjallërie. Në gjallërinë e tij.**

♦ Të qenët i shkathët, energjik e i lëvizshëm; veprim ose lëvizje e gjallërishtme. **Gjallëri rinore (djaloshare). Gjallëria e lëvizjeve (e veprimeve). Plot gjallëri. Punoj (eci, flas) me gjallëri.**

♦ Veprimtari e dendur, e gjallë; lëvizje e pandërprerë e njerëzve; jetë. **Gjallëri e madhe. Qytet (rrugë) plot gjallëri. Ka gjallëri. Pa gjallëri. Gjallëri në sallë** biseda e lëvizje të njerëzve në një sallë, zakonisht kur bën përshtypje të mirë diçka.

♦ Aftësi për të jetuar e vepruar dhe për t'u zhvilluar pa ndërprerje e me forcë jetësore.

gjallërim i m

♦ Përtëritje e jetës dhe forcës; shkathtësim. [**Por mjaftonte një zhurmë, një hyrje e dikujt që ato ta humbnin në çast atë gjallërim misterioz (IK).**]

♦ Përtëritje dhe zhvillim i vrullshëm

♦ *krahin* Jetë; gjallesë; jetesë.

gjallërisht•em (i) me (e) mb Që ka gjallëri; që vepron me gjallëri.

gjallërisht ndajf

♦ Me forcë, me hov e me ngulm; në mënyrë të gjallë, me gjallëri. **Interesohet gjallërisht.**

Bisedon (diskuton, flet) gjallërisht.

♦ Ashtu siç është në jetë e në të vërtetë; në mënyrë të gjallë. **Pasqyron jetën gjallërisht.**

gjallër•ohem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Merr përsëri jetë e forcë; nis përsëri të rritet e të zhvillohet, përtërihet. **Gjallërohet natyra (trup).**

♦ Bëhem më i gjallë e më i shkathët; dal nga plogështia; filloj të lëviz, të veproj a të flas me gjallëri. **U gjallërua në punë. U gjallërua salla.**

♦ *veta III* Fillon të bëhet a të zhvillohet më me vrull e më shpejt; i shtohet hovi e forca; nis të ecë më me gjallëri. **Gjallërohet jeta (puna, biseda, interesimi).**

♦ *veta III* Mbushet përsëri me njerëz që lëvizin pa ndërprerje e që punojnë, mbushet me jetë. **U gjallërua rruga (qyteti).**

II pavet Rrohet; jetohej. **Nuk gjallërohet në atë vend.**

gjallër•ój óva úar

I kal

♦ *veta III veta III* Bën që të marrë përsëri jetë e forcë, të rritet e të zhvillohet mirë përsëri. **Shiu e gjallëroi barin.**

♦ E bëj më të gjallë e më të shkathët; e nxjerr nga plogështia, e bëj të lëvizë, të veprojë a të flasë me gjallëri.

II jokal kryes veta III

♦ (*Njeriu*) rron, gjallon; jeton; (*kafsha, bima*) rritet. Punoj e gjallëroj. [**prej teje gjallëroi jeta ime, u zgjua, u përбетua (MA).**]

♦ *fig* Merr gjallëri. [**vizionesh të dritshme, që gjallërojnë më së tepërmi në një truall ëndrre (AÇ).**]

gjallëruar (i e) mb

♦ (*Natyrë*) e përtëritur; (*bimë*) që rritet mirë përsëri.

♦ (*Njeri*) i shkathtësuar; që ka dalë nga plogështia.

gjallërués e mb Që jep jetë e gjallëri, që e bën më të gjallë e më të vrullshëm dikë a diçka; jetëdhënës. **Diell gjallërués. Dritë (forcë) gjallëruése.**

gjallësi a¹ f sh - të Kallëzim për një ngjarje të vërtetë.

gjallësi a² f sh - të

♦ > **GJALLËRI -A**

♦ *përmb* Tërësi e qenieve të gjalla.

gjallëz a f sh a at Ngjarje e vërtetë.

gjalli në shpr ndajf:

♦ **Për së gjalli** sa jam gjallë. [**Kështu ishte puna për së gjalli të prindëve të mij** (MC).]

♦ **Së gjalli** kur është ende gjallë. [**Kufoma metaforash rrjepur së gjalli** (GB).]

*

U ndamë për së gjalli kemi shumë (kohë) pa u parë; kemi vite pa u parë.

Tundu për së gjalli! Lëviz; tundu vendit; bëhu i gjallë, i shkathët!

gjallim i m vjet Jetë; ekzistencë; gjallesë.

gjalli•s kal ta tur > GJALLIT.

gjallisht ndajf K Me shumë halle e vështirësi; vetëm sa për të mbajtur shpirtin gjallë.

gjallit (për së) ndajf G > GJALLI (së).

gjallit¹ kal a ur Ngjall; gjallëroj.

gjallit² kal G > GJALLIT•Ë (me).

gjallit•ë (me) kal a ë I jap zemër (*dikujt*); kurajoj (*dikë*).

gjallj•e a f

♦ Të qenët gjallë; kohë kur dikush është i gjallë, kohë kur ka jetuar dikush. **Me gjallje të vet. E ka lënë porosi që në gjallje.**

♦ *vjet* Jetë, gjallesë.

gjallnájsh•e ja f sh e et orn krahin G Dallëndyshe.

gjallnés•ë a f G Të qenët gjallë; gjallëri.

gjallní a f G

♦ Gjallëri. [**pa ideale të shëndosha e të ndershme s'ka gjallni kolektiviteti, s'ka jetë kombëtare** (KM).] [**e rrethon, po, një jetë, një gjallní, një galldim, një gaz, si gazi i prendverës së rruzullimit!** (GjF)]

♦ Gjendje ekonomike; mirëqenie.

♦ Rrojtje; jetesë; rresë.

gjallník e mb G

♦ I gjallë; plot gjallëri; energjik. **Gjallnik me orën gjallë** shumë punëtor e i zoti.

♦ I shkathët.

gjallník•e ja f sh e et f G Stanare; bulmetore; grua që punon bulmetin.

gjallník u m sh ë ët G Njeri i gjallë, plot gjallëri.

gjallnīm i m G

♦ Gjallëri. > **GJALLËRIM I.**

♦ Punë këmbëngulëse.

gjallnësh•ëm (i) e (e) mb G > GJALLËRISH•ËM (i) e (e).

gjallnishllék u m Gjakftohtësi; qetësi.

gjallnisht ndajf G Me (plot) gjallëri.

gjalln•ój jokál G > GJALLN•UE (me).

gjallnór e mb

♦ I gjallëruar; plot gjallëri.

♦ (*Qenie*) e gjallë.

♦ Jetësor.

♦ (Çështje) jetike.

gjallnór i m sh ë ët krahin G

♦ Qenie e gjallë; gjallesë.

♦ Njeri plot gjallëri, shumë i shkathët.

gjallnór•e ja f sh e et krahin G Grua shumë e zonja për punë.

gjalln•úe (me)¹ kal óva úe G

♦ I jap gjallëri. > **GJALLËR•OJ.**

♦ Lulëzoj; begatoj.

gjalln•úe (me)² jokall óva úe Punoj mirë, fort, ngultas.

gjallnúe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ > **GJALLËR•OHEM.**

♦ *veta III* Lulëzon; begatohet.

gjallnúem (i) e (e) mb G

♦ > **GJALLËRUAR (i e).**

♦ I lulëzuar; i begatuar.

gjallnúes e mb

♦ > **GJALLËRUES E.**

♦ Begatues.

gjall•ój jokall óva úar

♦ Rroj në një farë mënyre. **Gjalloj me të keq** e përballoj me vështirësi jetesën.

♦ *veta III* Mbetet gjallë; nuk shuhet; nuk vdes. [si popull kishim një trashëgimi simbolesh shumë të pasur e cila gjallonte në objekte të kulturës materiale bashkë me shpjegimin mitik, ritual etj. (JBr)]

♦ *veta III (Bima, kafsha)* rritet.

gjallónk•e ja f sh e et kopsht Mollë e kuqe, gjatushe me shije të athët.

gjallór i m sh ë ët > GJALLES•Ë A.

gjallóta-gjallóta krahin G

I ndajf Me gjallota; me pulla a vurrata.

II si mb I mbushur me gjallota.

gjallót•ë a f sh a at krahin G Pullë; vurratë.

gjallsí a f libr Të qenët gjallë.

gjállsh•ëm (i)¹ me (e) mb G

♦ I gjallë; i shkathët; i gjallërishëm; plot gjallëri.

♦ (Njeri) shumë punëtor e i shkathët. > **GJALLNIK E.**

gjállsh•ëm (i)¹ me (e) mb G (Bagëti) e dhjamur; e majmur; e trashë.

gjálltë (i e) mb G

♦ I shkathët; i gjallë; plot gjallëri.

♦ Mendjemprehtë.

gjallúst•ër ra f sh ra rat

♦ Dritare e baxhës.

♦ Kapak i dritares.

gjallúsh•ë a f sh a at Ballkon i mbyllur; çardak.

gjam i m sh e et Vend me gurë buzë ujit; zallishte me pak drurë.

gjâm it (të) as G Mundësi; gjasë. **Ka të gjâm** ndoshta; ka të ngjarë.

gjamatár i m sh ë ët G Ai që qan me gjamë të vdekurin; vajtues; vajtor.

gjamator•e ja f sh e et Grua që qan me gjamë të vdekurin; vajtuese, vajtores; grua që qan me ligje.

gjâm•e ja (e) f G Gjasë; mundësi. **Me shikue të gjamen.**

gjâm•ë a f sh a at G

♦ Gjëmim; bubullimë e thellë dhe e zgjatur. > **GJËM•Ë A -A.** [porsi gjama e rrfës zhgjetare (GjF).]

♦ Tërësi e riteve të vajtimin dhe varrimit.

♦ Klithmë vajtimi. [për rolin e tonalitetit në vargjet e eposit ndoshta do të krijohej një përfytyrim i afërt duke sjellë ndërmend gjamën e malësorëve. (ShS)]

♦ Rënkim; fshamë.

gjâmë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha > **GJËMË•MADH -MADHE.**

gjâm•ën na f sh na nat G Strehë nën gur; strehë guri.

gjâmëni a f G Shumicë; numër i madh.

gjâmës e mb G (Njeri) që rënkon; që ankohet fort.

gjâmës•é ja f sh e et G Grua që rënkon, që ankohet fort.

gjâm•ój kal G > **GJAM•UE (me).**

gjâmsh•ëm (i) me (e) mb G > **GJËMSH•ËM (i) ME (e).**

gjâmtár i m sh ë ët krahin G Ai që qan me gjamë të vdekurin; vajtues; vajtor.

gjâmtár•e ja f e et krahin G Grua që qan me gjamë të vdekurin; vajtuese, vajtores; grua që qan me ligje.

gjâm•úe (me)¹ jokal ói úe veta III G Gjëmon; ushton.

gjâm•úe (me)² jokal óva úe G Vajtoj me gjamë të vdekurin.

gjâmúem (i) e (e) mb G I vajtuar me gjamë.

gjân i m sh a at Baltishtë; bërrakë.

gjâna t G sh i GJA JA.

gjânas ndajf G > **GJERAS; GJERAZI.**

gjând•ër ra f sh ra rat anat > **GJËND•ËR RA.**

gjândëror e mb anat > **GJËNDËROR E.**

gjânë (i e) mb G > **GJERË (i e).** [E t'ma mbarojsh një vorr të gjânë... (CV)].

gjânë t (të) as G

♦ Gjerësi.

♦ Lejesë; tolerancë; zemërgjerësi; durim.

gjân•ë a¹ f sh a at Baltë e mbetur buzë lumit kur del jashtë shtratit; lym.

* **Mbetem si peshku në gjanë** Mbetem pa mjete jetese; jam në ngushticë të madhe; mbetem pa gjë fare; mbetem si peshku në zall.

gjân•ë a¹ f sh a at tek Vegël dore, e kthyer si drapër dhe me majë të mprehtë, që shërben për të hapur vanat e fuçive, bucelave etj.

*

I drejtë si gjanë sheke iron Dredharak.

gjânës a f sh a at ikt (Solea solea) Peshk i cekëtinave baltake të ujërave të kripura e të ëmbla të Europës, deri 70 cm gjatësi, me trup vezak e petashuq, me kurriz të murrmë e bark si të bardhë, me të dy sytë në anën e djathtë e trupit dhe me mish të shijshëm.

gjânës i m sh a at tek K Mekanizëm që rregullon gjerësinë e plugut.

gjânësi a f sh - të G > **GJERËSI A.**

gjânësisht ndajf G

♦ > **GJERËSISHT.**

♦ Me zemërgjerësi; me bujari.

♦ Me të tepërt.

gjâni (për së) *ndaif* *G* Për së gjeri; nga e gjëra; nga ana e gjerë.

gjaní *a¹ f sh - të fiz* ♦ Numër i përsëritjes së një procesi periodik në njësinë e kohës; *el* numër i ndryshimeve të plota të rrymës ndryshore në sekondë.

♦ Largësia midis pikës më të tejme që arrin një trup gjatë luhatjes dhe pikës kur ai qëndron në qetësi; hap i lëkundjes. **Gjania e lëkundjes.**

gjaní *a² f sh - të tek* *K* Vegël e zdrukthëtarit për të matur kënde të drejtë. > **GON•E JA.**

gjanísh *e mb krahin* > **GJANISH•ËM (i) ME (e).**

gjanísh•ëm (i) e (e) *mb krahin* Zemërgjerë; dorëgjerë; bujar.

gjâníshët (i e) *mb krahin* Dorëgjerë; bujar.

gjâníshllë•k ku *m sh qe qet krahin* Zemërgjerësi; dorëgjerësi; bujarí.

gjanísh•e ja *f sh e et* > **GJANISHT•Ë A.**

gjanísh•ë a *f sh a at* Lymërishte buzë lumit.

gjânór *e mb* *G* Gjerësor.

gjânósh *e mb* *G* Shpatullgjerë.

gjâns•ë a *f sh a at* *ikt G (Abramis brama)* Një nga llojet e shumta të peshqve petashuqë të ujërave të ëmbla të Europës, 30-70 cm gjatësi.

gjânsí *a f sh - të* *G* > **GJERËSI A.**

gjânsísh *ndaif* *G* Gjerësisht.

gjân•úe (me) *kal óva úe* *G* > **ZGJER•OJ.**

gjân•úe (me u) *vetv óva (u) úe* *G* > **ZGJER•OHEM.**

gjânuk *e mb* *G* Shpatullgjerë; gjanosh.

gjânz•ë a *f sh a at* *ikt G* > **GJANS•Ë A.**

gjapí *a f sh a at* *zool krahin* *G* Zhapik.

gjáqe *t sh i* **GJA•K KU².**

gjar (i e) *mb* *A* Ingjashëm.

gjardán *i m sh ë ët* Gjerdan.

gjardh *i m sh gjérdhe gjérdhet krahin* *G* > **GARDH I.**

gjarë (të) *as: Ka të gjarë* ka të ngjarë; mundet; ndoshta.

gjárkëza *t f sh anat* Qarkje; cipë që mbulon zorrët e holla.

gjárp•ën *ni m sh na nat* *G* > **GJARP•ËR RI.**

gjárp•ër *ri m sh ërinj ërinjtë dhe ínjinjtë*

♦ *zool* Zvarranik pa këmbë, me lëkurë me luspa, me trup të gjatë të lakueshëm, që e mbytin pre në helm, me shtrëngim ose kafshim. **Dhëmbët e gjarprit. Fole gjarpërinjsh. E pickoi gjarpri.** [Petkat e saj teren buzë detit/ me këmishën e gjarpnit mbi gurë (MC)]. [Gjarpëri me shtatë vështa/ vjen e ha në zembër teme (Pop)]. [Më shihni tek mbytem nga gjarpërinjtë/ në muze të Luvrit, në Madrid, në Nju-Jork (IK)].

♦ *keq* Njeri i keq e i pabesë; armik dinak.

♦ *fig* Njeri shumë i shkathët, shumë i gjallë; trim.

*

Gjarpër me dy koka Armik shumë i rrezikshëm.

Gjarprit shtypi kokën! *ff u* Për armikun mos ki mëshirë; armikun shfarose!

Gjumë gjarpri Gjumë i thellë e i rëndë.

Është gjarpër i gjallë Është shumë i egër.

Heq (vuaj) si gjarpri nën gur (si miu në mur) Vuaj shumë; jam në hall të madh. **Mbaj (rrit) gjarprin në gji** Kujdesem për një njeri, i cili më vonë me pabesi ma shpërblen të mirën me të keqe.

Hoqa bishtin e gjarprit (u mundova për bisht të gjarprit) Vuajta shumë; u lodha shumë.

Kam pirë lëngun e gjarprit prej dikujt Kam vuajtur shumë, kam hequr mundime të mëdha prej dikujt.

Me sa i kallëzon gjarpri këmbët është shumë i fshehtë e dredharak.

Më hëngri gjarpri me dy koka Më gjeti një e keqe e madhe.

Më zuri gjarpri Më ra një e keqe e madhe; më ndodhi një fatkeqësi.

Mos e trazo (mos e prek) gjarprin në bisht! Ruaju nga armiku edhe atëherë kur të duket se nuk është i rrezikshëm!

Nuk i tregon gjarpri (bolla) këmbët *ff u* Njeriu i lig a armiku mundohet t'i fshehë synimet a qëllimet e këqija, është fsheharak.

Përpiqem si gjarpër Mundohem shumë; jap e merr në të gjitha anët; përpiqem me mënyra të ndryshme.

Prej ujkut rashë në gjarpër Shpëtova nga një e keqe dhe rashë në një tjetër akoma më të madhe; rashë nga shiu në breshër.

Shkel mbi gjarpinj Më dalin telashe e kokëçarje të mëdha; gjej belanë.

Si besa e gjarprit Zotim (premtim) që nuk i duhet besuar kurrë.

Si gjarpri nën gur Në vështirësi të madhe.

Si këmbët e gjarprit Gjë që nuk duket, është e fshehtë a e padukshme.

**

gjarpër deti *ikt*

♦ (*Uropterygius macularius*) Peshk grabitqar, si ngjalë, i deteve të ngrohtë, që gjuan natën e fshehur në guva, vetëm me kokën jashtë.

♦ (*Conger conger*) Ngjalë ndër më të mëdhatë e llojit të vet, femra arrin 3-9 m gjatësi dhe deri 110 kg. peshë.

gjarpër gjuetar *zool (Malpolon monspessulanus)* Gjarpër me helm të dobët, deri 2 m i gjatë, me dhëmbë të kthyer përbrenda, që gjuan hardhuca; haset kryesisht në vise të ngrohta të Europës dhe në Afrikën veriperëndimore.

gjarpër i bjeshkës *zool (Vipera ammodytes)* Gjarpër helmues, femra shkon deri 1 m e gjatë, me dhëmbë me helm, me kurriz ngjyrë kafe të errët të shënuar me zigzage të bardheme, që rri në vende të thata shkëmbore të Europës Jugore, Ballkanit e Lindjes së Mesme.

gjarpër i bokës *zool* Gjarpër i zi helmues, që rri në vende të thata.

gjarpër i bukur *zool (Zamenis situla)* Gjarpër pa helm, deri 90 cm i gjatë, me kurriz të përhimë, të shkruar me zigzage të kuqërreme ose ngjyrë kafe dhe bark të bardhë me pika të zeza ose krejt të zi, i përhapur në Europë, në Azinë e Vogël dhe në Kaukaz.

gjarpër i larmë *zool (Vipera berus)* Gjarpër helmues, 60 - 90 cm i gjatë, me ngjyrë kafe dhe me zigzage kafe të errët në kurriz, që ushqehet me minj, hardhuca etj., i përhapur thuajse kudo në Europë e deri në Azinë Lindore.

gjarpër i shtëpisë *zool (Zamenis longissimus)* Gjarpër i hollë, ngjyrë hiri të çelët në të gjelbër ulliri, deri 2 m i gjatë, që ushqehet me brejtës të vegjël, që i mbysin, me vezë shpendësh dhe zogj.

gjarpër i zi *zool* Gjarpër helmues ose pa helm, me karakteristika të ndryshme sipas vendit, i përhapur në shumë vise të botës.

gjarpër laraman *zool (Coronella austriaca)* Gjarpër i padëmshëm, me lëkurë të hirtë ose të kuqërreme, që haset në vise me shkurre të ulëta dhe ushqehet me hardhuca.

gjarpër larisk *zool (Vipera ammodytes)* Gjarpër helmues shumë i rrezikshëm, 50-90 cm i gjatë, me ngjyrë kafe me zigzage në ngjyrë më të errët, i përhapur në vise shkëmbore të Europës Jugore, Ballkanit dhe Lindjes së Mesme.

gjarpër leopard *zool (Zamenis situla)* Gjarpër pa helm, deri 90 cm i gjatë, me kurriz të përhimë, me zigzage të kuqërreme ose ngjyrë kafe dhe bark të bardhë me pika të zeza ose krejt të zi, i përhapur në Europë, në Azinë e Vogël dhe në Kaukaz.

gjarpër lumi *zool (Natrix tessellata)* Gjarpër pa helm, me lëkurë të përhimë ose kafe a të zezë, me bark nganjëherë të verdhë ose ngjyrë portokalli me pika të zeza, 1-1.3 m i gjatë, që rri buzë ujërave të lumenjve e legenëve dhe ushqehet me peshq, i përhapur në Europë dhe Azi.

gjarpër me çapare *zool (Elaphe quatuorlineata)* Gjarpër pa helm, me katër viza të errëta në trupin ngjyrë kafe, deri 2 m i gjatë, që ushqehet me gjitarë të vegjël si minj, ketra, breshka të sapodala nga veza dhe vezë si dhe me zogj.

gjarpër me çikë *zool (Vipera ammodytes)* Gjarpër helmues 50-70 cm i gjatë, me ngjyrë kafe të çelët me zigzage më të errët në kurriz, që gjuan natën për gjitarë të vegjël dhe zogj, si dhe gjarpërinj të tjerë; gjenden në Europën Jugore si dhe në Lindjen e Afërme dhe në Kaukaz.

gjarpër me gjyzlykë *zool* > **GJARPËR ME SYZE.**

gjarpër me hajmali *zool* > **GJARPËR ME ÇIKË.**

gjarpër me lara *zool (Boiga)* Gjarpër i një grupi me 34 lloje të kolubrideve, me kokë të madhe dhe ngjyra të ndryshme sipas llojit.

gjarpër me nuska *zool* > **GJARPËR ME ÇIKË.**

gjarpër me syze *zool (Naja naja)* Gjarpër me helm shumë të fortë e llojit të kobrave, me dy pulla të errëta në të dyja palat e qafës, që rron në Afrikë dhe Azi.

gjarpër me zile *zool (Crotalus; Sistrurus)* Gjarpër helmues me 36 lloje, i përhapur në vise të ndryshme të Amerikës, nga Kanadaja deri në Argjentinë, që dallohet nga kërcitja si rake e luspave të bishtit kur është në rrezik.

gjarpër minjsh *zool* **GJARPËR I SHTËPISË.**

gjarpër qorr *zool* Bollë; bullar.

gjarpër shigjetë *zool* Lloj gjarpri i gjatë helmues, me ngjyrë si në të verdhë, që hidhet si shigjetë. > **SHIGJETULL A.**

gjarpër shtëpie *zool (Zamenis longissimus):* **GJARPËR I SHTËPISË.**

gjarpër shallani *zool G (Vipera ammodytes)* > **GJARPËR ME ÇIKË.**

gjarpër uji *zool* Emërtim i përgjithshëm gjarpërinjsh që kalojnë një pjesë të kohës në ujë për të gjuajtur. > **GJARPUJËS I.**

bar gjarpri *bot (Ceterach officinarum; Asplenium ceterach)* Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethet dhe kallirin si të këlkazës, që përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri.

kërpudhë gjarpri *bot* Kërpudhë me kësulë në të bardhë nga jashtë dhe në të zezë nga brenda, që nuk hahet.

lule gjarpri *bot (Colchicum)* Bimë barishtore zvarritëse, me gjethë të vogla, me degë të tulta dhe me lule të verdha e të kaltra, që rritet fushave e pranë gjerdheve.

presh gjarpri (i egër) *bot* Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të shkurtër e me gjethë si të preshit, që rritet zakonisht nëpër lëndina fushore.

qepë gjarpri *bot (Colchicum)* Bimë barishtore shumëvjeçare e helmët, me gjethe të shpeshta, të zgjatura e të mprehta në majë, me lule ngjyrëvjollcë të hapët, që mbin nëpër livadhe me lagështi, që lëshon nën tokë një qepujkë ngjyrëkafë dhe që përdoret në mjekësi.

rrush gjarpri *bot (Discorea communis)* Shkurre e vogël me kërcell të hollë e të drejtë, me gjethe të trasha, vezake dhe lule të vogla, të bardha e me pesë cepa, që bën kokrra të zeza, të cilat hahen kur piqen mirë.

gjarpërim i m sh e et

♦ Lëvizje dredha-dredha a me lakime të njëpasnjëshme.

♦ *kryes sh* Kthesa të lakuara të rrugës, lumit etj.

gjarpërinj të zool sh i GJARP•ËR RI.

gjarpërisht *ndajf* Si gjarpër.

gjarpërngrënës e mb (Kafshë) që ha gjarpër. **Shqiponjë gjarpërngrënëse.**

gjarpër•ój *jokal óva úar*

♦ *veta III (Lumi, rruga etj.)* shkon a lëviz me dredha; ecën me lakime të njëpasnjëshme; shtrihet a rrjedh me kthesa të lakuara; dredhon.

♦ *fig* Dredhoj, i shmangem me dredhi diçkaje.

gjarpëror e mb (Rrugë, vijë etj.) gjarpëruese.

gjarpëror•e ja f sh e et Rrugë gjarpëruese, me shumë kthesa të forta.

gjarpëruar pjes e GJARPËR•OJ. [Me atë vetull-vetulluar,/ Me atë shtatin-gjarpëruar (LP).]

gjarpëruës e mb (Vijë etj.) dredha-dredha, me lakime të njëpasnjëshme; (*lëvizje*) me dredha, me kthesa të lakuara. **Kllapa gjarpëruese dhe mat** kllapa prej dy vijash të lakuara, të bashkuara në mes me një majë ({, }).

gjarpëruëshëm *ndajf* Me shumë kthesa; duke gjarpëruar.

gjarpëruëshk•e a f sh a at J Vajzë a nuse shumë e bukur.

gjarpërujës i m sh a at zool Gjarpër uji.

gjarpëruësh e mb poet Gjarpëror; gjarpërues.

gjarpëruësh i¹ m sh ë ët Gjarpër i vogël.

gjarpëruësh i² m sh ë ët *tek* Gyp i përdredhur si sustë, që vihet në pajisjet për ngrohje e ftohje; serpentinë.

gjarpëruësh•e ja f sh e et Gjar për femër; femër e gjarprit. [thoni se me një përrua/ e zu gjarpërusheja (LP).]

gjarpër•zí zúu m sh zínj zínjtë zool

♦ Gjarpër ujës.

♦ *fig* Njeri shumë i zgjuar e dinak.

gjárpëzi *ndajf (Eci)* me dredha; duke bërë dredha si gjarpri.

gjarpínj të sh i GJARP•ËR RI.

gjárpna t sh i GJARP•ËN NI.

gjárpnas *ndajf (Shkoj)* shumë keq me dikë; lakegjak.

gjarpním i m sh e et G > GJARPËRIM I.

gjarpnór e mb G > GJARPËROR E.

gjarpn•úe (me) jokal óva úe G > GJARPËR•OJ.

gjarpnúes e mb G > GJARPËRUES E.

gjarpnújës i m sh - it krahin G Gjarpër ujës.

gjarpnúsh i m sh a at G > GJARPËRUSH I.

gjarpnúsh•e ja f sh e et > GJARPËRUSH•E JA.

gjarpnúshë *mb f G (Grua)* shumë e hidhur; nevrike.

gjarpnúsh•ë *a¹ f sh a at G* Dredhë; kthesë; zigzage.

gjarpnúsh•ë *a² f sh a at G* Grua shumë e hidhur, nevrike.

gjarpújc *i m sh a at zool G* Gjarpër ujës.

gjarpújës *i m sh a at zool* Gjarpër ujës.

gjarpújs *i m sh a at zool G* Gjarpër ujës.

gjarúc *e mb G* Shkurtabiq.

gjarúc *i m sh a at G* Njeri shkurtabiq; cicërmicër.

gjarúc•e *ja f sh e et G* Grua a vajzë shkurtabiqe.

gjárz•ë *a f sh a at anat* Cipë dhjami që mbështjell zorrët e holla të bagëtive të imëta.

gja•s *kal va tur* > NGJAS.

gjâsénd *pacak G* > GJËSEND.

gjâsénd *i m sh e et G* Gjëagjëzë.

gjás•ë *a f sh a at*

♦ Mundësi objektive se diçka mund të ndodhë; shkallë e shprehjes së mundësisë për të rastisur diçka.

♦ Njëfarë mundësie se diçka mund të ndodhë; shfaqje e jashtme a e dhënë, që na lejon të mendojmë se diçka do të ndodhë. **Ka gjasë** ka mundësi. **Me gjasë** me sa duket, ka të ngjarë; mbase. **Sipas gjasës** me sa duket. **Pas gjithë gjasave** siç duket puna. **Gjasat janë të mira** shenjat tregojnë se puna do të vejë mbarë. **Shoh gjasën** gjej rastin, gjej mundësinë. **I shoh gjasën diçkaje** parashikoj mundësinë e diçkaje. [por, me gjasë, kjo fjalë s'isht' gjà;/ pse qe ti m'atë rrasë Cetine/ më kè ndejë me 'i gjysmë opinge (GjF).] [Ka shumë gjasë që "Gjuha-Krisht" t'i referohet këtij fenomeni, ndërsa persekutimet e pësuar nga ithtarët e saj alegorizojnë masat ndeshkimore kundër Paçramit dhe sympathizuesvet të tij, të ndërmarruna personalisht nga Hoxha në vjetin 1973. (APp).] [është të gjith gjasat se «Kanuni i Lekë Dukagjinit» dikur ká kënë i kodifikuem. (GjF).] [Me sa dukej, kjo histori kishte gjasë që në një trajtë ose në një tjetër të përsëritej. (IK).]

♦ Ajo që duket si diçka, por nuk është ashtu; përshtypje e rreme.

gjásëll *lli m sh lla llat bot (Cotyledon umbilicus)* Bimë barishtore e ulët, që rritet në plasat e mureve, e përhapur në Europë e Azi.

gjás•ëm (i) me (e) *mb mat* I mundshëm.

gjasërám•e *ja¹ f sh e et G* Shenjë; nishan; send i vënë për shenjë, për ta gjuajtur.

gjasërám•e *ja² f sh e et libr, let G* Rimë.

gjasësisht *ndajf* Ndoshta.

gjasí *a f* Ngjashmëri; dukje; pamje. [Neoni qorr u jepte profileve gjasinë e një teatri kinez hijesh, por pa hijeshinë e tij. (ED)]

gjasím *i m sh e et* Ngjashmëri.

gjasme *pj bis* Gjoja. **Gjasme s'do** gjoja nuk do; bën sikur s'do.

gjas•ój *jokal óva úar* Ngjasoj.

gjáss•ëm (i) me (e) *mb libr* I mundshëm; që ka njëfarë mundësie të ndodhë a të jetë. [Duke marrë parasysh dëshmitë në dispozicion, lokacioni i Damastionit në ose pranë burimeve të argjendit është shumë më i gjasshëm. (AK)]

gjasshmëri *a f kryes nj libr* Gjasë; mundësi (që diçka të ndodhë).

gjas•úer *óre mb vjet G* Konkret; real.

gjasúesh•ëm (i) e (e) *mb G* I ngjashëm; i përngjashëm.

gjasueshmëri *a f sh - të libr* Ngjashmëri.

gjâsh•ëm (i) me (e)¹ *mb G* I pasur me gjë e mall; i kamur.

gjâsh•ëm (i) me (e)² *mb libr* I mundshëm; i gjasshëm.

gjashmí a f sh - të *G* Gjëmë; vaj i madh.

gjashm•ój *jokal G* > **GJASHM•UE (me).**

gjashm•úe (me) *jokal ói úe veta III G* Gjëmon; lëshon gjëmë.

gjashór•e ja f sh e et *bot (Vitis vinifera)* Rrush vreshti.

gjashták u m sh ë ët *K* Njeri me gjashtë gishta.

gjashtár•e ja f sh e et

♦ *vjet* Armë brezi tytëgjatë, me gjashtë fishekë dhe me mulli.

♦ *vjet* Monedhë turke me vlerë gjashtë groshë.

♦ Grup gjashtësh.

gjashtenënt•ë a f Pozicion i mashkullit dhe femrës për stimulimin e organeve seksuale të shoshoqit (69).

gjashtenëntësh i m > **GJASHTENËNT•Ë A.**

gjashtë

I num them Numër që vjen menjëherë pas pesës, që shënon një sasi të barabartë me pesë edhe një. **Gjashtë muaj. Pjesëtoj me (për) gjashtë.**

II si num rresht I gjashtë. **Dhoma gjashtë. Në faqen gjashtë.**

*

Është me gjashtë gishta Vjedh; i ngjisin gishtat.

Fiton pesë e ha (prish) gjashtë Shpenzon, prish më shumë sesa merr.

Pesë dhi gjashtë zile Më shumë zhurmë se punë.

gjashtë (i e) *num rresht* Që i përgjigjet numrit gjashtë në një varg njerëzish a sendesh, në radhë a renditje, klasifikim etj., që vjen menjëherë pas të pestit. **Dita e gjashtë. U rendit në vendin e gjashtë.**

gjashtë- fjalëform Pjesë e parë e disa fjalëve të përbëra, që i përgjigjet kuptimit të numërorit gjashtë (6): **gjashtëfish; gjashtëkëndësh; gjashtëdhjetë; gjashtëmujor.**

gjashtë•ë a f

♦ Shifra gjashtë (6); sasi që shënohet me këtë shifër. **Shkruaj gjashtën. Mbledh (shumëzoj) dy gjashta.**

♦ Send a njeri i shënuar me shifrën gjashtë (6). **Gjashta spathi (maç). Vë gjashtën në fushë sport.**

♦ Letër bixhozi me numrin 6. **Gjashta spathi (maç, karo, kupë).**

♦ Vlerësim me notën gjashtë në vlerësimin e nxënësit a studentit.

gjashtë•ë a (e) f sh a at (të) sh e **GJASHT•Ë I (i).**

gjashtë•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri a send i renditur a i vënë në vendin e gjashtë.

gjashtë•ë a (të) si em përmb Gjashtë (*njerëz, sende etj.*) së bashku. **Erdhën që të gjashtë. Më duhen të gjashta.**

gjashtëcépësh e mb (Yll) me gjashtë cepa.

gjashtëcépash e mb Me gjashtë cepa. > **GJASHTËCEPËSH E.**

gjashtëçipësh e mb Me gjashtë çipa. > **GJASHTËCEPËSH E.**

gjashtëçipët mb Me gjashtë çipa.

gjashtëdhëtë num them *G* > **GJASHTËDHJETË.**

gjashtëdhjetenjë num them Numër i barabartë me gjashtëdhjetë edhe një (60 + 1).

gjashtëdhjetë

I num them

♦ Numër që shënon sasi të barabartë me gjashtë dhjeta, pesëdhjetë edhe dhjetë. **Gjashtëdhjetë sekonda (ditë, vjeç, vjet).**

II si num rresht I gjashtëdhjetë. Dhoma gjashtëdhjetë. Në vitet gjashtëdhjetë.

gjashtëdhjetë (i e)

I num rresht Që i përgjigjet numrit gjashtëdhjetë në një varg njerëzish a sendesh, në renditje, klasifikim etj.. **Minuta e gjashtëdhjetë.**

II si em Një e gjashtëdhjeta pjesë e diçkaje.

gjashtëdhjetë•ë a f sh a at (të)

♦ Një nga gjashtëdhjetë pjesët e barabarta në të cilat ndahet një e tërë.

♦ *sh* Periudhë prej gjashtëdhjetë vjetësh si moshë. **Mbush të gjashtëdhjetat.**

gjashtëdhjetëmëtërs h i m sport Garë vrapimi për gjashtëdhjetë (60) metra (*zakonisht në stadium të mbuluar*).

gjashtëdhjetësh i m sport > GJASHTËDHJETËMETËRS H I.

gjashtëdhjetëvjeçar e mb

♦ (*Periudhë*) që zgjat gjashtëdhjetë vjet; që vijon gjashtëdhjetë vjet.

♦ (*Njeri*) që është gjashtëdhjetë vjeç. **Burrë gjashtëdhjetëvjeçar. Grua gjashtëdhjetëvjeçare.**

gjashtëdhjetëvjeçar i m sh ë ët Njeri që është gjashtëdhjetë vjeç.

gjashtëdhjetëvjeçar•e ja f sh e et e GJASHTËDHJETËVJEÇAR I.

gjashtëdhjetëvjetor i m sh e et Përvjetor i gjashtëdhjetë.

gjashtëfaqësh e mb (*Figurë, send*) me gjashtë faqe.

gjashtëfaqësh i m sh a at Figurë (*send*) me gjashtë faqe.

gjashtëfish ndajf Gjashtë herë aq sa është; gjashtë herë më shumë, më i madh. **U shtua gjashtëfish.**

gjashtëfish i m Sasi, përmasë, vlerë gjashtë herë më e madhe se një tjetër që merret si bazë.

Gjashtëfishi i sipërfaqes (vëllimit, gjatësisë, gjerësisë). Gjashtëfishi i peshës. Gjashtëfishi i kohës. Gjashtëfishi i pesës është tridhjetë.

gjashtëfishim i m Rritje (shtim, zmadhim) me gjashtë fish (herë).

gjashtëfish•óhet vetv úa (u) úar Rritet (shtohet, zmadhohet) me gjashtë fish (herë).

gjashtëfish•ój kal óva úar Rrit (shtoj, zmadhoj) gjashtë herë (*sasinë, numrin etj.*).

gjashtëfishúar (i e) mb I rritur (i shtuar, i zmadhuar) gjashtë fish (herë).

gjashtëgarësh i m sport Veprimtari me gjashtë lloje garash të atletikës: 75 metra me pengesa, hedhje shtize, kërcim së larti, shtytje e gjyles, kërcim së gjati, 800 metërsh.

gjashtëgarist i m sh ë ët sport Pjesëmarrës në gjashtëgarësh.

gjashtëgarist•e ja f sh e et f e GJASHTËGARIST I.

gjashtëgishtë•e ja f sh e et bot (*Aquilegia vulgaris*) Bimë shumëvjeçare, deri 1.2 m e lartë, me kërcell pushatak të degëzuar, me nënpetla të kaltra dhe petla të kuqe, blu ose të bardha, e përhapur në Europë dhe e natyralizuar në shumë vise të tjera si lule zbukurimi.

gjashtëgishtësh e mb anat (*Njeri*) i lindur me gjashtë gishta; gjashtak.

gjashtëgjashtë ndajf: Jemi gjashtëgjashtë arrijmë një pikë në lojën e dominove, në të cilën guri i fundit në të dyja anët është gjashta.

gjashtëhërëshe mb (*Bagëti*) që ka pjellë gjashtë herë.

gjashtëjëk u m Gur dominoje me gjashtë pika nga njëra anë dhe një pikë nga ana tjetër.

gjashtëkátësh e mb (*Ndërtesë*) me gjashtë kate.

gjashtëkátësh i m sh a at Ndërtesë gjashtëkatëshe (me gjashtë kate).

gjashtëkëmbësh e mb (*Kandërr*) me gjashtë këmbë ose me tre çifte këmbësh.

gjashtëkëmbësh i m sh a at ent Kandërr me gjashtë këmbë ose me tre çifte këmbësh.

gjashtëkëndësh e mb gjeom (Figurë) me gjashtë kënde; që ka gjashtë kënde ose është në trajtë gjashtëkëndëshi.

gjashtëkëndësh i m sh a at gjeom Figurë e mbyllur gjeometrike me gjashtë kënde e gjashtë brinjë. [Oborri i zyrës së Rekrutimit ishte njëfarë gjashtëkëndëshi i çrregullt. (IK)]

gjashtëkëndór e mb gjeom > GJASHTËKËNDËSH E.

gjashtëmbëdhjetë

I num them Numër që vjen menjëherë pas pesëmbëdhjetës dhe që shënon një sasi të barabartë me pesëmbëdhjetë edhe një (15 + 1). **Gjashtëmbëdhjetë ditë. Fashikull me gjashtëmbëdhjetë faqe shtyp.** [Gjashtëmbëdhjetë vjeç ke mbetur ti./ Po mua nuk m'u nda stuhia e kohës (JB).]

II si num rresht I gjashtëmbëdhjetë në radhë a renditje. **Dhoma gjashtëmbëdhjetë.**

gjashtëmbëdhjetë (i e)

I num rresht Që i përgjigjet numrit gjashtëmbëdhjetë në një varg njerëzish a sendesh, në radhë a renditje, në klasifikim etj. **Ditën e gjashtëmbëdhjetë. Shekulli i gjashtëmbëdhjetë.**

II si em f Një nga gjashtëmbëdhjetë pjesët e barabarta të së tërës.

gjashtëmbëdhjetëmëtërs h i m sh a at sport Vijë në fushën e futbollit që është 16 metra larg portës; goditje dënimi përgjatë kësaj vije ose afër saj. **Harku i gjashtëmbëdhjetëmëtërs hit.**

gjashtëmbëdhjetërrókësh e mb let (Varg) me gjashtëmbëdhjetë rrokje, që përbëhet nga bashkimi i dy vargeve tetërrókëshe.

gjashtëmbëdhjetërrókësh i m sh a at Varg me gjashtëmbëdhjetë rrokje.

Gjashtëmbëdhjetërrókëshi i Naimit te Bagëti e Bujqësia.

gjashtëmbëdhjetësh•e ja f sport Vijë në fushën e futbollit gjashtëmbëdhjetë metra larg nga porta; pjesë e fushës së futbollit brenda kësaj vije. **E rrëzoi brenda gjashtëmbëdhjetëshes.**

gjashtëmoták e mb Gjashtëvjeçar; që ka mbushur gjashtë vjeç.

gjashtëmoták u m sh ë ët Djalë që ka mbushur gjashtë vjeç.

gjashtëmoták•e ja m sh e et Vajzë që ka mbushur gjashtë vjeç.

gjashtëmúajsh e mb Që ka mbushur gjashtë muaj, që ka një moshë prej gjashtë muajsh. **Foshnjë gjashtëmuajshe.**

gjashtëmúajsh i m sh a at Periudhë kohe prej gjashtë muajsh; gjysmë viti.

gjashtëmujór e mb (Periudhë) që vazhdon a zgjat gjashtë muaj rresht; që përfshin gjashtë muaj; (punë) që kryhet brenda gjashtë muajve.

gjashtëmujór i m sh ë ët Periudhë kohe prej gjashtë muajsh; gjysmë viti.

gjashtëmzím i m G Përpjekje me të gjitha forcat.

gjashtëmz•óhem vetv G > GJASHTËMZ•UE (me u).

gjashtëmz•úe (me u) vetv óva (u) úe G Përpiqem me gjithë forcat, me sa kam fuqi.

gjashtëmzúem (i) e (e) mb G I përpjekur me të gjitha forcat.

gjashtënjësh i m > GJASHTËJEK U.

gjashtëpálësh e mb libr (Bisedime) midis gjashtë palëve të interesuara.

gjashtëqínd num them

I Numër që shënon sasi të barabartë me gjashtë herë njëqind (6 x 100). **Gjashtëqind veta (vjet, faqe).**

II si num rresht I gjashtëqindtë. **Dhoma gjashtëqind.**

gjashtëqíndtë (i e) num rresht Që i përgjigjet numrit gjashtëqind në një varg njerëzish a sendesh, në një radhë a renditje, klasifikim etj.

gjashtëqíndtë•a (e) f sh a at (të) Një nga gjashtëqind pjesët e barabarta, në të cilat ndahet një e tërë.

gjashtëqindtë i (i) m sh ë ët (të) Ai që vjen në vendin e gjashtëqindtë në një varg, radhë, renditje a klasifikim.

gjashtëraundësh e mb sport (Ndeshje boksi) me gjashtë raunde.

gjashtërrókësh e mb let (Varg) me gjashtë rrokje.

gjashtërrókësh i m sh a at Varg me gjashtë rrokje.

gjashtësh ndajf

♦ (Ndaj) në gjashtë pjesë a njësi.

♦: **Luaj gjashtësh** bëj një lojë me gjashtë gurë në një fushë të ndarë në pesë katrorë.

gjashtësh e mb bis

♦ (Grup) i përbërë nga gjashtë njësi.

♦ *shtyp (Shkronjë)* me madhësi gjashtë.

gjashtësh i m sh a at Grup prej gjashtë vetash a sendesh. **Dal (bie) në gjashtëshen e parë.**

gjashtësh•e ja f sh e et

♦ Grup prej gjashtë vetash a sendesh.

♦ *vjet* Armë brezi me mulli e me gjashtë fishekë; revolver. > **GJASHTAR•E JA.**

gjashtëvargësh e mb let (Strofë) me gjashtë vargje.

gjashtëvargësh i m sh a at let Strofë me gjashtë vargje.

gjashtëvjeçar e mb

♦ Që është gjashtë vjeç; që ka mbushur moshën gjashtë vjeç. **Djalë gjashtëvjeçar. Vajzë gjashtëvjeçare.**

♦ Që zgjat gjashtë vjet; që përfshin gjashtë vjet; që kryhet brenda gjashtë vjetëve. **Periudhë gjashtëvjeçare. Rezultat i një pune gjashtëvjeçare.**

gjashtëvjeçar i m sh ë ët Fëmijë në moshën gjashtë vjeç.

gjashtëvjeçar•e ja f sh e et

♦ Vajzë në moshën gjashtë vjeç.

♦ Periudhë prej gjashtë vjetësh.

gjashti: Së gjashti shpr ndajf (Ndaj) në gjashtë pjesë; gjashtë herë.

gjashti (i) m Ai që vjen në vend të gjashtë në radhë.

gjashtór•e ja f sh e et usht Armë brezi me mulli, me gjashtë plumba.

gjashtórësh e mb Që vazhdon a zgjat gjashtë orë. **Ditë pune gjashtorëshe.**

gjashtórësh i m sh a at

♦ Periudhë kohe që vazhdon a zgjat gjashtë orë; e drejtë e personave me aftësi të kufizuara për të punuar gjashtë orë në ditë. **Fitova gjashtorëshin.**

♦ Ai që ka fituar të drejtën të punojë gjashtë orë në ditë.

gjat /g-jat/ ndajf dhe paraq krahin G Ngjat; pranë; afër.

gjat (i e) mb A I gjatë.

gjáta-gjáta ndajf (Shtrihem) gjatë e gjerë.

gjatahúl e mb përçm (Njeri) me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjatahúl i m sh ë ët përçm Njeri me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjatahúl•e ja f sh e et përç f e **GJATAHUL I.**

gjabaták e mb I gjatë; gjatosh.

gjabatám e mb bis (Njeri) me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjabatám i m sh ë ët bis Njeri me trup shumë të gjatë e të hollë.

gjabatám•e ia f sh e et f e **GJATAMAN I.**

gjabatánik e mb > **GJATAMAN E.**

gjabatár i m sh ë ët > **GJAHTAR I.**

gjatarák e mb Gjatosh; pak a shumë i gjatë; i gjatë e pa lezet.

gjatarák u m sh ë ët Njeri i gjatë pa lezet.

gjatarák•e ja f sh e et Vajzë a grua e gjatë e pa lezet.

gjatarúq e /g-jataruq/ mb krahin G > GJATAHUL E.

gjatarúsh e /g-jatarush/ mb përk I gjatë e i hollë.

gjátas ndajf (Për) së gjati. **Pres (vë, shtrij) gjatas.**

gjátazi ndajf

♦ > **GJATAS**

♦ (*Flas*) me hollësi të tepruara; gjatë.

gját•e ja f sh e et krahin G Dele me trup të gjatë.

gjatë I ndajf

♦ Duke shkuar në rrugën më të gjatë për të arritur diku, nga është rruga më e gjatë, andej nga del më larg. **I ra (doli) gjatë. Andej del më gjatë.**

♦ Për shumë kohë; për një kohë të gjatë. **Rri (flas, mendohe) gjatë. Shkoi gjatë** kërkoi shumë kohë, u zgjat shumë.

♦ (*Tregoj*) me shumë hollësi; (*shpjegoj*) me shumë fjalë; hollësisht.

♦ (*në shkallën krahasore, zakonisht me mohim*) Më shumë, më tepër; më tej. **Nuk ndenji (nuk foli) më gjatë. Nuk e di më gjatë nuk e di më tej. Nuk e çoi më gjatë** nuk e zgjati më shumë. **Nuk shkohet më gjatë kështu** nuk mund të vazhdohet më tej kështu.

II parafj

♦ Përdoret me emër në rrjedhore për të treguar drejtimin e lëvizjes së diçkaje në gjatësi pranë një vendi; buzë; anës. **Gjatë rrugës (bregut, buzës së pyllit).**

♦ Përdoret me një emër në rasën rrjedhore për të treguar kohën, brenda caqeve të së cilës kryhet një veprim; në kohën e... **Gjatë darkës (natës). Gjatë kësaj kohe.**

*

Gjatë e gjerë (gjerë e gjatë)

♦ Në të gjithë gjerësinë dhe gjatësinë.

♦ (*Flas*) për të gjitha gjërat a me të gjitha hollësitë; (*tregoj*) fill e për pe, hollësisht; nga të gjitha anët.

Nuk e shpie (s'e çon) më gjatë

♦ (*I sëmuri*) do të vdesë së shpejti.

♦ Nuk dua ta ngacmoj a ta thelloj një punë më tej; do ta lë me kaq; nuk do ta vazhdoj a nuk do ta ndjek më tej.

Sa gjatë gjerë (sa gjerë gjatë) Në të gjithë gjatësinë e gjerësinë; plotësisht i shtrirë.

S'e bëj gjatë Veproj shpejt; nuk e zgjat.

gjatë (i e) mb

♦ (*Send*) me shtrirje të madhe në hapësirë në përmasën e gjatësisë; që zgjatet shumë nga njëri skaj në tjetrin; me gjatësi më të madhe nga sa duhet a nga sa është e zakonshme ose në krahasim me një tjetër. **Shkop i (fije e) gjatë. Rrugë e gjatë. Me këmbë (me duar) të gjata. Këmishë me mëngë të gjata. Pantallona të gjata. Qafë e gjatë. Bëhet më i gjatë** zgjatet. **I pres drutë të gjata. I rri i gjatë fundi.**

♦ (*me njësi matëse të gjatësisë*) që shtrihet në një madhësi të caktuar në përmasën e gjatësisë.

Katër metra i gjatë. Një kilometër i gjatë. Sa i gjatë është?

♦ (*Njeri*) me shtat të lartë; (*dru*) i lartë.

♦ Që zgjat shumë kohë; që vazhdon më shumë se zakonisht ose më shumë se një tjetër; që shtrihet shumë në kohë a që kërkon një periudhë kohe pak a shumë të madhe. **Dimër i (verë e)**

gjatë. Ditë (natë) e gjatë. Pushim i gjatë. Me afat të gjatë. Me jetë të gjatë! ur. Gjithë ditën (natën) e gjatë gjatë gjithë ditës (natës). **Udhëtim i gjatë. Heshtje (mungesë) e gjatë. Film me metrazh të gjatë.**

♦ (*Libër*) me vëllim të madh; (*fjalim, bisedë*) që zgjatet shumë, duke i dhënë me hollësi gjërat.

♦ *gjuh* Që zgjatet kur shqiptohet; që ka gjatësi më të madhe në shqiptim. **Zanore (rrrokje) e gjatë. Diftong i gjatë.**

*

E kam dorën të gjatë *keq*

♦ E kam zakon a huq të godas të tjerët.

♦ Vjedh; rrëmbej.

E kam fytin të gjatë Ha shumë; s'le gjë pa ngrënë; jam hamës i madh.

E kam gjuhën (llapën) të gjatë Flas shumë; jam llafazan; nuk mbaj dot gjë të fshehtë.

E kam hundën të gjatë Jam mendjemadh, fodull.

E kam sqepin të gjatë Flas shumë me vend e pa vend; nuk më rrihet pa folur për çdo gjë e për këdo.

Nuk e ka më të gjatë se... Nuk rron më tepër se...; nuk duron a nuk qëndron më tepër se...

Nuk e kam të gjatë E kam fundin të shpejtë; jam afër fundit; po më afrohet vdekja.

Pa e bërë të gjatë Pa e zgjatur; pa e bërë të gjatë (*muhabetin*).

S'e bëj të gjatë

♦ I bie shkurt (*muhabetit*); nuk e zgjat.

♦ Vepro shpejt, menjëherë; nuk e zgjat.

S'i bëj drutë e gjata I bie shkurt, nuk e zgjat shumë (*një çështje, një bisedë etj.*); nuk ia zgjat shumë dikujt.

S'ia bëj të gjatë dikujt Nuk e duroj shumë; nuk e pres shumë; s'ia zgjat.

**

muajt e gjatë Muajt me 31 ditë.

valë të gjata

♦ *fiz, radio* Valë që e kanë hapin e lëkundjes mbi 3000 metra. **Transmetim me valë të gjata.**

♦ *bis: E kam me valë të gjata* Do ta zgjas shumë (një punë).

gjat•ë i (i)¹ m Njeri shtatlartë. **Të gjatët rrinë në fund. I gjati shërbëtor i të shkurtrit** *shak.*

gjat•ë i (i)² m *sh* ë ët *euf* Gjarpër.

gjat•ë i (i)³ m Gjumë i përjetshëm; gjumë i vdekjes.

gjatëkohë *ndajf krahin G* Për një kohë të gjatë.

gjatësi a f sh - të

♦ Një nga tri përmasat e trupave, që matet me shtrirjen më të madhe në hapësirë. **Gjatësi, gjerësi dhe thellësi. Gjatësia e fushës së tenisit.**

♦ Shtrirje e një trupi, rrafshi a vije në drejtimin me largësi më të madhe nga një skaj në tjetrin.

Në gjithë gjatësinë e rrugës. I zvogëloi gjatësinë.

♦ Lartësi e trupit; shtatlartësi. [**Gjatësia:/ E mjaftueshme për të arritur një ditë mollën e ndaluar (NGj).**] [**Nji dokument i çuditshëm në lidhje me gjatësinë trupore të Skanderbegut (ZV).**]

♦ Zgjatje në kohë; vazhdimësi në kohë; periudhë kohe sa zgjat (*një veprim a një dukuri*).

Gjatësia e ditës (e natës). Gjatësia e jetës.

♦ *libr* Sasi e fjalëve që përbëjnë diçka të shkruar a të shqiptuar; vëllim i një shkrimi a ligjërate.

Gjatësia e frazës. Gjatësia e romanit.

♦ *gjuh* Zgjatje e një tingulli sipas numrit të dridhjeve të tij në një njësi kohe; kohë sa zgjat një tingull në të folur.

♦ *gjeog* Largësi e një pike të dhënë të globit nga mesditësi bazë, që matet me gradë dhe shënohet me shkronjën greke λ. **Gjatësi gjeografike (lindore, perëndimore).**

**

gjatësia e valës *fiz* Largësia e përparimit të vijës së valës nga një pikë e fazës në një pikë tjetër.

gjatësinë *a f sh a at G >* **GJATËSI A.**

gjatësor *e mb*

♦ I gjatësisë; që ka të bëjë me gjatësinë e diçkaje. **Përmasë gjatësore. Këndi gjatësor.**

♦ Që shkon a që kalon sipas gjatësisë së diçkaje; i shtrirë për së gjati diçkaje. **Drejt (mur) gjatësor. Prerje (goditje) gjatësore. Tra (bosht) gjatësor.**

gjatgjat *ndajf G* Tekembramja.

gjati: **Së gjati (për së gjati)** *ndajf*

♦ Në drejtim të gjatësisë, nga ana e gjatë. **Prerje për së gjati. Kërcim së gjati** *sport*. **Shtrihem për së gjati. E çaj së gjati.**

♦ Në gjatësi, si gjatësi. **Pesë metra së gjati.**

gjati (i) *m euf*

♦ Gjarpër.

♦ Gjurmë i vdekjes; gjurmë i madh; i madhi.

gjatim i¹ *m sh e et* Zgjatje në hapësirë dhe kohë.

gjatim i² *m sh e et Ç* Ndjekje.

gjatín *•ë a f sh a at*

♦ Gjatësi.

♦ Shtatlartësi.

gjátit (së) *G >* **GJATI (së).** [shka merr Drinin për s'të gjatit/ der' n' kalà të Rozafatit (GjF).]

gjátje *mb (Frutë)* gjatosh; i zgjatur; kokërrgjatë. **Dardhë gjatje.**

gjat•óhem *vetv óva (u) úar* Zgjatem.

gjat•ój¹ *óva úar*

I *kal* Zgjat.

II *jokal veta III (Dita, nata)* zgjatet.

gjat•ój² *kal óva úar Ç* Ndjek.

gjatójc•ë *e mb G* Gjatosh; gjatahul.

gjatój•ë a¹ *f sh a at* Njeri me trup shumë të lartë; gjataman.

gjatój•ë a² *f sh a at G* Gishti i mesit; gishti më i gjatë i dorës.

gjatók *e mb bis (Njeri)* me trup ca të gjatë; gjataman.

gjatók u *m sh ë ët bis* Njeri me trup ca të gjatë; gjataman.

gjatók•e *ja f sh e et bis f e* **GJATOK U.**

gjatór *e mb*

♦ (*Frutë*) me kokërr të gjatë; gjatoshe. **Kumbull gjatore.**

♦ Me shtrirje të madhe në gjatësi; që vjen i gjatë. **Fushë gjatore.**

♦ **> GJATËSOR E. Vijë gjatore.**

gjatór•e *ja f ndërt* Tullë e vendosur për së gjati në mur.

gjatósh *e mb*

♦ *përk (Njeri)* me trup të gjatë; që vjen i gjatë. **Djalë gjatosh. Me fytyrë gjatoshe.**

♦ Me kokërr të gjatë; gjator. **Dardhë (kumbull, domate) gjatoshe.**

gjatósh i *m sh ë ët* Gishti më i gjatë i dorës; gishti i mesit.

gjatovínë *mb (Njeri)* i gjatë pa lezet; gjatahul.

gjatovín•ë *a m sh a at* Njeri i gjatë pa lezet; kalagat; gjatahul.

gjatsí *a f sh - të* *G >* **GJATËSI A.**

gjatsín•ë *a f sh a at* *G >* **GJATËSI A.**

gjatsór *e mb* *G >* **GJATËSOR E.**

gjatúar *(i e)¹ mb* I zgjatur.

gjatúar *(i e)² mb* Ç I ndjekur.

gjatúc *e mb*

♦ *(Send)* gjatosh.

♦ *(Njeri)* shtatlartë e i hollë.

gjatúc *i m sh ë ët* Njeri me shtat të lartë e të hollë; gjatovinë; kalagat.

gjatúc•e *ja f sh e et f e* **GJATUC I.**

gjat•úe¹ (me) *kal óva úe* *G* Zgjat. > **GJAT•OJ.**

gjat•úe² (me) *kal, jokal óva úe* *G* Gjuaj; dal për gjah.

gjat•úe *(me u) vetv óva (u) úe* *G* Zgjatem. > **GJAT•OHEM.**

gjatúem *(i) e (e) mb* *G* I zgjatur. > **GJATUAR (i e).**

gjatúesh•ëm *(i) me (e) mb* I zgjatshëm; që mund të zgjatet.

gjatueshmëri *a f libr* Të qenët i zgjatshëm.

gjatúk *e mb* *K* Picigjatë.

gjatúk *u m sh ë ët* *K* Njeri i gjatë e i thatë.

gjatúk•e *ja f sh e et* *K* Grua e gjatë dhe e thatë.

gjaturúc *e mb dhe shar krahin* *G*

♦ *(Njeri)* i gjatë pa lezet; tepër i gjatë.

♦ *(Shishe)* gjatushe.

gjaturúc *i m sh a at dhe shar krahin* *G* Njeri i gjatë pa lezet; tepër i gjatë.

gjaturúc•e *ja f sh e et dhe shar krahin* *G*

♦ Grua a vajzë e gjatë pa lezet, tepër e gjatë.

♦ Shishe gjatushe.

gjatúrra *t f sh* *G* Lëmishte; karthje.

gjatúsh *e mb (Njeri)* me trup të gjatë; që vjen i gjatë. > **GJATOSH E.**

gjatúsh *i m sh ë ët* Njeri me trup të gjatë; që vjen i gjatë.

gjatúsh•e *ja f sh e et f e* **GJATUSH I.**

gjatvéshj•e *a f sh e et fet*

♦ Ujë i bekuar; ajazmë.

♦ Spërkatje me ujë të bekuar.

♦ Furçë me qime të gjata në majë të dorëzës, që përdoret për ajazmë.

gjath *i m krahin* *G* Djathë. **Nji copë (dorë) gjath.**

gjaúr *i m sh ë ët* I krishterë; i pafé; kaur (*nga këndvështrimi i myslimanëve*).

gjaúr•e *ja f sh e et f e* **GJAUR I.**

gjaurésh•ë *a f sh a at* > **GJAUR•E JA.**

gjaúrr *i m sh ë ët* > **GJAUR I.**

gjaurrësh•ë *a f sh a at* E krishterë; kaure; kaureshë.

gjav•e *ja f sh e et* *G*

♦ Qen rrugësh.

♦ Qen llangos.

gjavëtár *i m sh ë ët* A **GJAHTAR I.**

gjavídh•e ja *f sh e et* *G* Vrimë; zgavër; guvë.

gjavígj i m sh a at *krahin G* Vozë druri.

gjavórr i m kryes nj *G* Gurishte e përzier me dhera.

gjâzagjâz•ë a *f sh a at G* > **GJËEGJËZ•Ë A.**

gjáz•ë a¹ *f sh a at* Shkorret në fushë.

gjáz•ë a² *f a at* > **GJËZ•Ë A.**

gjê ja¹ *f sh ja jat G* Gjë; send. > **GJË JA.**

gjê ja² *f përmb G*

♦ Bishë; egërsirë mishngrënëse; egërtí.

♦ Gjäh; kafshë që gjuhet.

♦ *shar* Njeri i pagdhendur; egërsirë. **Gje mali** njeri i trashë.

gjê ni¹ *m sh na nat G*

♦ Ahër; burg i bagëtisë.

♦ Banesë.

gjê ni² *m sh a at krahin G* Strehë fiqsh me rrasa guri rrëzë shkëmbit.

Gjéa *f mit gr* Perëndeshë e tokës; e bija e Kaosit; e ëma e Titanëve.

gjec e mb krahin G (*Spec*) djegës.

gjec i m sh a at krahin G *Spec* djegës.

gjeç dëshir e GJEJ. [S'është jotja Shqipëria,/ Jo! E gjeç nga perëndia! (AZÇ)]

gjeç krahin G Dësh; për pak. **Gjeç rashë.**

gjeçenis kal G > **GJEÇENIS•Ë (me)^{1,2}.**

gjeçenis•em vetv G > **GJEÇENIS•Ë (me u)^{1,2}.**

gjeçenis•ë (me)¹ *kal a ë G* Ngop a llaj me të ngrëna (*dikë*).

gjeçenis•ë (me)² *jokal a ë G* Gjallnoj; jetoj rroj.

gjeçenisë (me u)¹ *vetv a (u) ë G* Ha sa ngopem.

gjeçenisë (me u)² *vetv a (u) ë G* Gjallnoj; jetoj, rroj si mundem.

gjeçenisun (i e) mb G I ngopur; i llamë.

gjécm•e ja *f bis mjek* Sëmundje ngjitëse që kalon pa pasoja.

gjécmishólla *pasth, urim vjet* Të shkuara.

gjécním i m krahin G Rrojtje dosido; gjallnesë.

gjécn•ój jokal G > **GJEÇN•UE (me).**

gjécn•úe (me) jokal óva úe krahin G Rroj dosido; mbahem gjallë disi; gjalloj.

gjed i m sh e et K

♦ Brez(ní). **Gjed mbas gjedi.**

♦ *K* Soj; lloj; gjini.

GJEDNJ ja *shkurt i* Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut.

gjedh¹ *kal a ë* Vë në zgjedhë; mbreh në zgjedhë (*kafshën*).

gjedh² *kal G* > **GJEDH•Ë (me)^{1,2}.**

gjedh i m sh -ë t dhe e et zool (*Bos Taurus*) Bagëti e trashë. **Gjedhët e mishit. Mish gjedhi.**

**

gjedh i egër (*Bos Taurus primigenius*) Buall i egër.

gjedhatór•e ja *f sh e et krahin G* Vajtore.

gjédh•e ja *f sh e et*

♦ Diçka që merret a mbahet si shembull për të bërë një tjetër të ngjashme me të; trajtë e diçkaje që merret si shembull për të ndërtuar a për të formuar të tjera si ajo; model; tip.

[mënyra e juaj e të shkruarit është një gjedhe e përkryer e asaj që quhet shkrim

artistik (FK).] [**Kohët e fundit, siç u tha, është rikthyer vëmendja në "oralitetin e poezisë së Fishtës", duke theksuar një gjedhe folklorike të vjershërimit të tij. (ShS)]**

♦ Mostër e një lënde, cohe, malli etj.

gjedhësht•ër *a f sh ra rat vjet G* Interes për një shumë të hollash të dhëna hua; kamatë; lukër.

gjedh•ë (me)¹ *kal gjódha gjédhë G* Zgjedh.

gjedh•ë (me)² *kal gjódha gjédhë G* Qaj; vajtoj; njeh (*të vdekurin*).

gjedh•ë (me u) *pës e GJDH•Ë (me)*^{1,2}.

gjedh•ë a f sh ë ët A Ushqim; gjellë.

gjedhër (i e) *mb*

♦ I bagëtisë së trashë. **Mish i gjedhër** mish lope a kau.

♦ (*Bagëti*) që bën pjesë në gjedhët.

gjedhím i m sh e et tek Kontrollimi i përpikërisë së aparateve matëse, duke e krahasuar me një masë që merret si bazë; shkallëzim i përpiktë i aparateve matëse në përputhje me një masë bazë.

gjedhj•e a f sh a at krahin G Vajtim i të vdekurit.

gjedh•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e GJEDH•OJ.*

gjedh•ój kal óva úar tek Kontrollon përpikërinë e (*aparateve matëse*) duke e krahasuar me një masë që merret si bazë.

gjedhrrítës i m sh - it Fermer që merret me rritjen e gjedhit.

gjedhrrítës•e ja f sh e et f e GJEDHRRITËS I.

gjedhrrítj•e a f Rritje e gjedhit.

gjedhúar (i e) *mb tek (Aparat matës)* i kontrolluar për përpikëri duke e krahasuar me një masë që merret si bazë.

gjedhunit (të)¹ *as krahin G* Zgjedhje.

gjedhunit (të)² *as krahin G* Vajtim i të vdekurit.

gjefçák e mb G I grymosur.

gjéfk•ë a f sh a at Gjethe misri të thata që përdoret si hesë për bagëtinë.

gjefshék e mb G I stërkeqët; i dobët.

gjefshékët (i e) *mb G > GJEFSHEK E.*

gjeg kal krahin G > DJEG.

gjég•em krahin G vetv dhe pës e **GJEG. > GJEG•Ë (me u).**

gjég•ë (me) *a ë krahin G*

I *kal Djeg; i vë zjarrin (diçkaje).*

II *jokal veta III Djeg; ka shije djegëse.*

gjég•ë (me u) a (u) ë krahin G

I *vetv Digjem.*

II *pës e GJEG•Ë (me).*

gjégës e mb krahin G Djegës; që djeg; me shije djegëse.

gjégun (i e) *mb krahin G I* djegur.

gjégún i m sh ë ët bot (*Chondrilla juncea*) Bimë barishtore e vendeve me klimë të butë, me kërcell të hollë, deri 1 m të lartë, që shtohet me shpejtësi dhe mund të zhduket vetëm me pesticide; disa lloje të kësaj bime përdoren të ziera për sallatë, meqë mendohet se përmbajnë antioksidues.

gjez i m sh a at ent Kandërr me trup sa një mizë e madhe, që fluturon me një zhurmë të veçantë dhe që gjatë pranverës e verës pickon gjedhin e i thith gjakun. > **ZEKTH I;**

gjeji¹ *jokal a ur*

♦ *G* > **GJEGJ•Ë (me).**

♦ A Përgjigjem.

♦ Pranoj.

gjegj² jokal a ur Ç, J Dëgjoj; mbaj vesh. [**Gjegj si loznjin, si këndonjin,/ dhenë e detin e gjëmonjin (JV).**]

gjegj³ kal krahin G > **GJEGJ•Ë (me)².**

gjegj i m krahin G Gjeq; mjegull e hollë në ditë të kthjellët vere.

gjegjanák e mb I Gjégjanit; që ka të bëjë me Gjégjanin, me banorët a vendësit e tij.

gjegjanák u m sh ë ët Vendës a banor i Gjégjanit.

gjegjanák•e ja f sh e et f e **GJEGJANAK U.**

gjégj•e ja f A, G

♦ Përgjigje.

♦ Bindje; dëgjim.

gjégj•em a (u) ur

I vetv

♦ Përgjigjem. **Ajo nuk u gjegj.** [Përqendroi vëmendjen përtej zhurmave të lagjes, në uturimën konfuze të natës diku tutje (ED).]

♦ Bindem; dëgjoj. ["Ndrikull-o, a ndrikull-o!" / "Gjegjem-o" (Pop).]

II pavet Dëgjohej. **S'është parë e s'është gjegjur ndonjëherë.**

gjégj•enj jokal a ur A

♦ Përgjigjem.

♦ Dëgjoj; bindem.

gjégj•ë (me)¹ jokal a ë G Përgjigjem. > **GJEGJ.**

gjégj•ë (me)² kal a ë krahin G Djeg.

gjégj•ë (me u)¹ dhe jokal a (u) ë kal G Përgjigjem. > **GJEGJ•EM.**

gjégj•ë (me u)² kal a (u) ë krahin G Digjem.

gjégj•ë a¹ f sh e et G Përgjigje.

gjégj•ë a² f sh e et krahin G Djegie; vend i djegur.

gjégj•ënj jokal a ur dhe a ëm A Dëgjoj; bindem.

gjégjës e mb Përgjegjës; përkatës; që i përgjigjet a i takon. [**Kjo diferencë gjykimi lidhet edhe me pavarësinë e shkencave gjegjëse prej njëra-tjetrës. (ShS)**]

gjégjës i m sh - it G Ai që përgjigjet a jep përgjigje.

gjégjës•e ja G f e **GJEGJËS I.**

gjégjësisht ndajf Përkatësisht; respektivisht. [**gjenden në koleksionet e dy revistave më të rëndësishme të folkloristikës shqiptare, botuar gjegjësisht në Tiranë e në Prishtinë (ShS).**]

gjégjëz a f sh a at A Punë; nder; e mirë.

gjégjsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I dëgjueshëm; i bindur.

♦ *vjet* I përgjegjshëm.

gjégjshmëri a f libr

♦ Dëgjueshmëri; bindje.

♦ *vjet* Përgjegjshmëri; përgjegjësi.

gjégjúj (a) pasth (thirrje e tellallit) Dëgjo(ni); mbani vesh.

gjégjun it (të) as G Përgjigje; gjegje.

gjégjur (i e) mb A

♦ I dëgjueshëm; i bindur.

♦ I dëgjuar; me emër të madh; i famshëm.

gjëgjur it (të) as A Dëgjesë.

gjhór•e ja f

♦ *zool* Ger femër; femër e gerit.

♦ *fig krahin G* Grua dredharake a hileqare, që hedh gurin e fsheh dorën.

gje•j kal ta tur

♦ Zbuloj (*diçka a dikë që ka humbur ose është zhdukur, fshehur a mbuluar*). **E gjetën fëmijën. S'e gjeta.**

♦ Ndesh rastësisht diçka a dikë; shtie në dorë rastësisht. **Gjej strehë nga shiu. Ka gjetur shokë të këqij.**

♦ Ndeshem, has me (*diçka a me dikë që kërkoj*); shoh, vë re (*diçka a dikë që më duhet ose diçka që duhet ndrequr a rregulluar*). **Gjej emrin në listë. Gjej një shembull (citat). E dërgoi të gjente mjekun. Rrallë e gjen. Nuk gjej fjalë ta shpreh.**

♦ Siguroj ose arrij të kem (*diçka a dikë që më duhet pas kërkimesh ose me përpjekje*); shtie në dorë (*diçka që më duhet*). **Gjej një mënyrë. Ku ta gjesh! Gjej të vërtetën. Ia gjej ilaçin diçkaje. [do të shkoj ta gjej emrin e tij në libra të telefonit (FK).] [Pasi kishin provuar gjithçka: përбетimet, vrasjen me helm të ngadalshëm, shpifjet etj., kishin gjetur mënyrën e fundit për t'u hakmarrë kundër tij. (IK)]**

♦ Përcaktoj duke e menduar (*diçka*); arrij (*përfundimin që kërkohet*) duke bërë veprime me mend; zgjidh me mend; i bie në të pasi e mendoj. **Gjej shumën (përfundimin, zgjidhjen). Gjej rrënjën katrore të një numri. Gjej një gjëgjëzë. Gjeje sa janë (sa bëjnë)! E gjen dot kush fitoi!**

♦ Zbuloj (*diçka*) pas kërkimesh e studimesh të veçanta; shpik. **Gjetën naftë (mineral). Gjej një mënyrë (metodë) të re prodhimi. E gjetën burimin e lumit. Gjej të vërtetën.**

♦ Shkëput (*një pjesë kohe nga koha e punës a e veprimtarisë së zakonshme për të bërë diçka tjetër a për të shkuar diku*). **Gjej ndonjë ditë dhe eja nga ne! S'gjen dot një minutë edhe për këtë?**

♦ E zë në një vend ku ishte, e kap diku; e zë (*dikë a diçka*) në një gjendje të caktuar; kap. **E gjeta në shtëpi. Mirë që të gjeta. Ku të të gjej? E gjeta të papërgatitur. E gjeta në befasi. E gjeta derën hapur. E gjeta shëndoshë e mirë. E gjeta shtëpinë rrëmuje. Mirë ju gjetsha! përshëndetje kur ndahemi e largohemi nga një vend, ku do të kthehemi përsëri. Mirë se ju gjejmë! përshëndetje kur vijmë a hyjmë diku.**

♦ Më ndodh (*një e keqe*); më bie në kokë; pësoj (edhe në një varg njësisish frazeologjike). **E gjeti një e keqe (fatkeqësi). Ç'më gjeti! Mirë na gjeti! E gjeti belaja. Ku të gjeti edhe ty! Ç'të ka gjetur sot kështu? çfarë ke sot kështu? E gjeti si breshka te nallbani. I gjeti mushka drutë. E gjeti kokën e kandilit.**

♦ Shpreh një pikëpamje për (*diçka*); vlerësoj (*diçka*); shfaq një mendim a gjykim për (*diçka*); e quaj. **E gjetëm të drejtë (të arsyeshme, të nevojshme, të tepërt, të gabuar). E gjeti me vend. E gjeti të udhës.**

♦ Has (*një qëndrim a një pritje të caktuar*); kam. **Gjej miratim (pengesë, vështirësi). Nuk gjeti kundërshtim. Gjeti një pritje të ngrohtë. Gjeti mbështetje (përkrahje). Gjeti jehonë.**

♦ E kam në vetvete si veti ose si aftësi dhe e shfaq, e vë në veprim; i lejoj vetes ta shfaq a ta vë në veprim. **Gjen guxim. Gjen forca në vetvete. Ku e gjen ai këtë të drejtë?**

♦ Kërkoj (*diçka*) për t'u përligjur; nxjerr. **Gjej shkak (shkas) për të ikur. Gjej justifikime.**

♦ Ruaj (*dikë*) për t'i bërë diçka të keqe, për ta kapur a për t'i zbuluar anën e dobët. **Ia gjeta rastin (pikën e dobët, vaun).**

♦ Ndiej a provoj (*diçka*); bie në një gjendje të caktuar; kam dëshirë, dëshiroj shumë; më pëlqen, më vjen mirë të jetë. **Ku ta gjej të vij edhe unë! Ku ta gjej të jetë ashtu! Gjej kënaqësi (gëzim, lumturi, qetësi). Gjeti karar. Gjeti rehat u rehatua. Nuk gjej vend lëviz, nuk rri në një vend.**

♦ I shkoj pas shijes a ëndjes (*dikujt*); pajtohem me (*dikë*) në mendime e në shije, merrem vesh me (*dikë*); bie në ujdi (edhe në një varg njësisht frazeologjike). **E gjeta fjalën me të. Ia gjeti zemrën. I gjeti midenë. Ia gjeti telat dikujt. I kanë gjetur telat bashkë. I kanë gjetur pipëzat. Kanë gjetur një gjuhë të përbashkët. Kanë gjetur shoku-shokun. Gjeti mendja mendjen.**

♦ I drejtohem dikujt për të ngritur një dolli së bashku, duke thënë një urim për dikë tjetër. Të kam gjetur me dy dolli. Ti që më ke gjetur mua, të gjetë e mira! [**O prift, të kam gjetur!/ Pa pirë ke mbetur,/ të gjej me kupë me verë/ lë ëmbël si sheqerë (AZÇ).**]

♦ Përdoret për të shprehur mospëlqim e ironi për diçka që është thënë a është bërë pa vend, që nuk e vlen ose për një njeri, tek i cili nuk kam besim a i cili nuk është i përshtatshëm për atë që kërkohet. **Gjete çfarë të thuash! Gjete me se të merresh! Gjete kujt t'ia japësh. Gjeti si të arsyetohet! Gjeti kishë (xhami) ku të falet!**

♦ *veta III* Përdoret me emra prejfoljorë dhe formon togje të qëndrueshme, që kanë kuptimin e foljeve, me të cilat lidhen gjymtyrët e dyta të këtyre togjeve nga pikëpamja fjalëformuese. **Gjen zbatim** zbatohet. **Gjen zgjidhje** zgjidhet. **Gjen përhapje** përhapet. **Gjen shtrirje** shtrihet. **Gjen miratim** miratohet. **Gjen pëlqim** pëlqehet. **Gjen mbështetje** mbështetet. **Gjen përkrahje** përkrahet. **Gjen mishërim** mishërohet. **Gjen shpëtim** shpëton. **Gjen strehim** strehohet. **Gjen vdekjen** vdes.

♦ *euf* Kap a zë në flagrancë (*burrin, gruan me dikë*).

*

Bie në usta Ndesh me një njeri që ka dorë të fortë, dhe m'i shtrëngon rripat; bie me një njeri të regjur, të cilit nuk ia hedh dot.

Ç'të bësh, do të gjesh Si të veprosh me të tjerët, ashtu do të veprojnë ata me ty.

E gjej sofrën shtruar E gjej gati çdo gjë; nuk mundohem për asgjë.

E gjej veten libër I kuptoj, i përcaktoj mirë prirjet e mia; shfaq plotësisht aftësitë e mia.

E gjen e mira vetë Është fatlum; i shkon mbarë çdo gjë.

E gjen rrugën (udhën) për diku Nis të hyjë diku; fillon të përhapet; depërton diku.

E gjeta (kapa, zura) me presh në dorë (me duar në presh) E zura duke bërë një punë të keqe.

E gjeta (zura, kapa) ndër lakra E zura duke bërë një punë të keqe; e zura me presh në duar..

E gjeta lëmë të shirë E gjeta gati; nuk u mundova fare.

E gjeta lëmin shtruar E gjeta çdo gjë gati; e gjeta sofrën shtruar.

E gjeta lugën në pilaf keq E gjeta gati; nuk u mundova fare.

E gjeta për kollaj Zgjodhi rrugën më të lehtë.

E gjeti guri vendin E gjeti punën e përshtatshme; e gjeti puna të zotin.

E gjeti si e kërkoi E pësoi ashtu si e meritonte.

Gjej (bëj, ngre, zë) fole

♦ Zë vend; vendosem (*diku*).

♦ *veta III* Lind; shfaqet.

Gjej (bie në) pelena të buta Bie në rehati; gjej vend të qetë, të rehatshëm a pa telashe..

Gjej (shikoj) qimen në vezë (në të bardhën e vezës) Përpiqet t'i gjej dikujt me çdo kusht një të metë sado të vogël.

Gjej Amerikën Bie në para të madhe.

Gjej belanë me dikë a me diçka Ngatërrohem keq me dikë a me diçka; më ndezi me të.

Gjej hazinenë Bie në bollëk të madh kur nuk e pres.

Gjej një herë bari, pastaj shko e bli dhi *ff u* Merr të gjitha masat e nevojshme, para se të nisësh një punë.

Gjej shesh, bëj përsesh Bëj si ma do qejfi, sepse nuk më pengon njeri; përfitoj nga rasti a nga rrethanat dhe sillem e veproj si ma do qejfi.

Gjej shesh (fushë) të lirë Nuk më pengon askush; kam mundësi të veproj lirisht e pa vështirësi.

Gjej ustanë (gjej feste për kokë) Ndesh me një njeri që ka dorë të fortë; bie me një njeri të regjur, të cilit nuk ia hedh dot.

Gjej vend Gjej rast a mundësi.

Gjej verigë (vegë) për diçka Gjej shkak për t'u kapur në një çështje ose për të dredhuar në një punë.

Gjejmë një emërues të përbashkët I sheshojmë, i rrafshojmë gjërat; biem në një mendim.

Gjen plehu lesën >

Gjen vend diçka Shprehet a pasqyrohet; del.

Gjeta vezët e thëllëzës

♦ Arrita të bëj diçka thuajse të pamundur.

♦ *iron* E pashë sa pisk ishte puna.

Gjete kë të pyesësh! Po kërkon shpjegim a sqarim te ai që s'të sqaron dot.

Gjeti talën Gjeti zgjidhje; mori rrugë (*puna*).

Gjeti vendin Mori atë që meritonte; e pësoi si e kërkoi.

I gjej (nxjerr, qiti) fundin diçkaje

♦ E ha (pi) të gjithë; s'lë asnjë thërrime (pikë).

♦ E studioj thellë diçka; e shqyrtoj me themel.

Ia gjej fillin

♦ Ia gjej shkakun, burimin diçkaje.

♦ Gjej mënyrën për ta zgjidhur një çështje.

Ia gjej verigën diçkaje

♦ Ia gjej diçkaje hallkën nga duhet kapur për ta zgjidhur, ia gjej anën.

♦ Gjej një mjet, mënyrë a rrugë për t'u marrë vesh me dikë, për të rregulluar një punë me të.

Ka gjetur rrasa vegshin (vorbën) keq Janë njësoj njëri me tjetrin; ka gjetur tenxherja kapakun.

Ka gjetur shkopi doçen keq > **KA GJETUR TENXHERJA KAPAKUN.**

Ka gjetur tenxherja kapakun keq Janë njësoj njëri me tjetrin.

Kush kërkon, gjen *ff u* Po të përpiqesh do ta arrish atë që do.

Nuk ia gjen dot këmbët diku Nuk e zbulon dot ku është fshehur; nuk ia gjen dot fillin, nuk e zbërthen dot.

S'gjej vend ku të futem (s'i gjej dot vend vetes) Jam shumë i shqetësuar; kam një hall të madh.

S'i gjej majë vetes Jam në hall të madh; bie ngushtë; s'di nga t'ia mbaj.

S'kam ku të gjej (nxjerr) qime Nuk gjej dot ndonjë shkak a ndonjë të metë; s'kam ku të kapem.

U rrokullis tenxherja, gjeti kapakun > **KA GJETUR TENXHERJA KAPAKUN.**

gjejrón e mb K (Vajzë) plot hir.

gjejrón•e *ia f sh e et K* Vajzë plot hir.

gjekët *ndajf Ç* > **GJETKË**.

gjekëtím *i m* > **GJEKËTIM•Ë A**.

gjekëtím•ë *a f sh a at* Gjëmim, ushtimë.

gjekëtín•n *jokal u rë* Gjëmon; ushton (*malli me stuhi*).

gjejs *i m sh a at ent krahin G* Zagal; mizë kali.

gjejsín•ë *a¹ f sh a at krahin G* Djegësirë.

gjejsín•ë *a² f sh a at krahin G* Pikëllim; dhimbje shpirtërore.

gjekú *ndajf Çeku*. **Gjeku vjen ndonjëherë**.

gjel *i¹ m sh a at*

♦ *orn* Shpend shtëpiak me lafshë të kuqe mbi kokë dhe me dy lapra të kuqe të varura nën sqep; zakonisht me pendë shumëngjyrëshe dhe bisht si drapër; mashkull i pulës. [**qau për kalin gjersa thirrën gjelat/ dhe kur shkoi në fshat i thanë I MARRË** (DA).] [**Gjel me gjëmb' e këng' armike** (FN).]

♦ *keq* Njeri mendjemadh e kapadai; njeri që fryhet e ngrefoset dhe e mban veten për më kryesorin; njeri që kërkon grindje. **Gjelat e lagjes (shkollës)**.

♦ *bis* Ai që sundon a bën ligjin në shtëpi. **Këtu jam gjel vetë**.

♦ Send a mjet që i ngjan nga trajta këtij shpendi. **Gjel sheqeri. Gjeli i oxhakut. Gjeli i makinës qepëse**.

♦ *vjet* Çark; rrahës i një arme të vjetër zjarri. **Gjeli i hutës**.

♦ Kokërr misri e pjekur, që ka plasur në zjarr; pupagjel; gjeldash; kokosh(kë).

♦ Thelb i ndarë në pjesë; thelë e prerë e një kokrre. **Gjelat e arrës (qepës, mollës)**.

♦ Thelb i kuq i shegës.

♦ *ushq krahin G* Riskë hallve.

♦ *vjet* Monedhë e vjetër prej ari, flori.

*

Asht gjel që këndon mbasdite *G* Njeri i vonuar; trim mbas lufte; burrë mbas kuvendi.

Bie si gjeli (si pula) në thekër Bie në bollëk (ushqimesh).

Fle (bie) kur këndojnë gjelat Fle (bie) vonë; më zë gjumi në të gdhirë.

Gjel, gjel a ma del? Thirrje për t'u ndeshur a mundur me dikë.

Hidhem (kërcej) si gjel Marr zjarr menjëherë, zemërohem e kërcej për gjënë më të vogël.

I kam dalë gjel kaproll një pune

♦ I kam dalë përpara një pune; i kam vënë gjoksin punës.

♦ Më ka dalë përpara një punë.

I rri gjel dikujt Qëndroj me mendjemadhësi përballë dikujt; krekosem para dikujt; nuk e ul kokën para dikujt; i rri kundër; i bëj karshillëk.

Ka ngranë mish gjeli *G* Është njeri i sertë.

Kapardisem (krekosem) si gjeli (si këndesi, si kaposhi) majë plehut Mbahem me të madh; krekosem.

Kur këndoi gjeli (këndesi) i parë Shumë herët në mëngjes; që më natë; pa zbardhur mirë drita.

Kur këndoi gjeli (këndesi) i tretë Shumë vonë në mëngjes; pasi doli mirë drita.

Më bën edhe gjeli vezë Më ecën shumë mbarë; i kam punët shumë mirë; i kam të gjitha të mirat.

Më këndojnë dyzet gjela përmbi kokë Kam shumë halle; kam shumë punë e telashe.

Më këndon gjeli në samar Më ecën mbarë; i kam punët mirë.

Ngrihem me gjelat Zgjothem herët në mëngjes.

Një gjel plaçka Shumë pak plaçka.

Sa kërcen gjeli tra më tra Fare pak kohë; një çast.

Si gjeli pa kokë (pa krye) Sikur më merren mendtë, si i trullosur, i hutuar, i shastisur.

S'i këndon më gjeli në shtëpi I është shuar pragu; i është mbyllur dera.

Skuqem (bëhem) si lafsha e gjelit Inatosem shumë; skuqem nga inati.

S'rri gjeli mbi vezë S'është punë për të; nuk e bën dot ai atë punë; s'bën ai për atë punë.

Të merr kokrrën (koqen) e melit para gjelit Është shumë i shkathët.

gjel dallëndyshe *ikt (Trigloporus lastoviza)* Peshk i ngrënshëm, me dy pendë notuese si erashka në rrëzë të kokës, me gjatësi deri 40 cm, me pulla ngjyrëkafe të çelët, që jeton nga cekëtinat e Atlantikut Lindor deri në Oqeanin Indian. .

gjel deti *orn > GJEL I DETIT. Gjel deti i egër (Meleagris gallopavo)* Shpend i familjes së fazanëve, i Amerikës e Veriut dhe Meksikës; mund të fluturojë ulët, deri në 400 m largësi.

gjel deti i bardhë Lloj gjel deti me pendë të bardha, kryesisht i rritur në ferma intensive për mish.

gjel dushku *orn* Fazan.

gjel gri *ikt (Eutrigla gurnardus)* Peshk i cekëtinave detare deri 300 m thellësi të Atlantikut lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 60 cm gjatësi, që lëshon zhurma për të trembur peshqit e tjerë në vendet ku kërkojnë ushqim.

gjel i detit (*Meleagris gallopavo domesticus*) Shpend shtëpiak, me pendë të murrme në të zezë me shkëlqim, me qafë pa pupla, me lapra të mëdha të varura në gushë, me një pupëz qimesh të forta në gushë, e me bisht si erashkë kur ndjell femrën ose kur mundet me gjela të tjerë, me peshë 7 - 13 kg, që rritet për mish.

gjel i egër (*Tetrao urogallos, Scolopax rusticola*) Shpend si gjeli, me pendë të murrme, këmbë të shkurtra e sqep të gjatë; rron në pyje, lëshon zë të çjerrë. > **GJELEG•ËR RI.**

gjel i kuq *ik (Chelidonichthys cuculus)* Peshk i kuqërremë në të kafenjët, deri 40 cm i gjatë, me kokë të madhe, me sy të kërcyer, me tre fije mustaqesh në rrëzë të verzave, që gjuan peshq të vegjël, krustace dhe jokërbishtorë të vegjël në lyshtat e fundit të detit; gjendet kryesisht në ujërat lindore të Atlantikut dhe të Mesdheut.

gjel i tredhur *ushq* Gjel që tridhet për të përmirësuar shijen e mishit.

gjel i oxhakut Erëtragues në trajtë gjeli, që mbërthehet lart, në oxhak.

gjel i vërtetë *ikt* Peshk me rreth 370 lloje, deri 10 cm i gjatë, me ngjyra të ndryshme, me pendët e bishtit të ndara në dy pjesë të holla, me gojë të madhe, që gjuajnë natën.

gjel kandili *ikt (Trigla lucerna)* Peshk i vogël i cekëtinave bregdetare, me kokë të madhe me thumba, me fletë si zgjatime në trajtë gishti, që i përdor për t'u zvarritur në fundin e detit. .

gjel magjup

♦ Gjel me trup të vogël, këmbë të shkurtra e qafë të gjatë.

♦ Gjel që këndon kohë e pa kohë.

gjel pulastreni Gjel deri një vjeç.

gjel pylli *orn (Tetrao tetrix)* Shpend pylli, me pendë mavi të ndritshme dhe bisht gërshërë, i viseve të Europës dhe Azisë veriore.

gjel sheqeri *ushq* Lëpise me ngjyra, e bërë me sheqer të ngrirë në formë gjeli në majë të një shkopi.

gjel ujës *orn (Rallus aquaticus)* Shpend i egër, i ngjashëm me shaptoren, me këmbë të gjata, që jeton në vende moçalore dhe ushqehet me peshk.

lule gjeli *bot* Lulëkuqe.

gjel i² m sh e et Lëndë polimerike që ndihmon për t'u dhënë flokëve trajtë sipas dëshirës. **Ngrij flokët me gjel.**

gjel i³ m sh a at Kokërr brenda frytit të shegës.

gjel i⁴ m sh a at

♦ Thelb i arrës.

♦ Fetë e hallvës së ngrirë.

♦ *krahin G* Thelë mishi.

gjelác i¹ m sh ë ët orn (*Fulica*) Shpend ujës i familjes së shaptoveve, me pendë të zeza, me këmbë si të rosës, dhe sqep që fillon nga balli, si gungë brinake.

gjelác i¹ m sh ë ët orn (*Picidae*) *G* Qukapik.

**

gjelac symadh orn (*Burhinus oedicnemus*) Shpend shtatë llojesh, i viseve të ngrohta dhe tropikale, me sqep të zi ose të verdhë, sy të mëdhenj të verdhë, që gjuajnë natën për kandrra ose jokërbishtorë të vegjël, ndërsa llojet më të mëdhenj gjuajnë edhe hardhuca.

gjelac i vogël (*Calidris minuta*; *Erolia minuta*) Shpend uji shumë i vogël, me sqep të hollë, me pendë të murrme dhe gjoks e bark të bardhmë; që çel zogj në zonën e arktikut të Europës dhe Azisë dhe shtegton gjatë dimrit në Afrikë dhe në Azinë Jugore.

gjelác i m sh ë ët orn krahin G Qukapik. > **GJELAC I.**

gjelafýtas ndajf Duke u kapur për fyti me shoshoqin.

gjelafýt•em vetv a (u) ur Kapem për fyti me dikë; përleshem; përfytem.

gjelafýtj•e a f sh e et Kapje fytazi; përleshje fytazi; përfytje.

gjelafýtur (i e) mb I kapur fytazi; i përfytur.

gjelamán i m sh ë ët ent (*Papilio machaon*) Flutur me trup të gjelbër të errët e me vija të verdha, me krahë të mëdhenj e të zgjatur si bisht dallëndysheje; dëmton gjethet e pemëve frutore.

gjelán e mb krahin G (*Burrë, grua*) që sundon a bën ligjin në shtëpi.

gjelán i m sh a at krahin G Ai që sundon a bën ligjin në shtëpi.

gjelán•e ia f sh e et krahin G Grua që sundon a bën ligjin në shtëpi.

gjélas ndajf

♦ Në shpinë. **Bie gjelas.**

♦ *fig* (*Shkojmë*) keq; me grindje të vazhdueshme.

gjelastrák u m sh ë ët > **GJELASTREN I.**

gjelastrén i m sh ë t Këndes i ri, pa mbushur një vjeç.

gjélash ndajf: Luaj gjelash bëj një lojë në të cilën pjesëmarrësit qëndrojnë me një këmbë dhe e shtyjnë kundërshtarin deri sa e detyrojnë të prekë tokën me të dyja këmbët.

gjel•át i m sh étën étënit krahin G > **XHELAT I.**

gjelatiním i m Kthim në xhelatinim; ngrirje si xhelatinë.

gjelatín•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Kthehet në xhelatinë; bëhet si xhelatinë.

II pavet dhe pës e XHELATIN•OJ.

gjelatín•ój kal óva úar Kthej në xhelatinë; e ngrij si xhelatinë.

gjelatín•úar (i e) mb (*Lëndë*) e kthyer në xhelatinë; e ngrirë si xhelatinë.

gjélaz ndajf krahin G (*Dalim*) barabar.

gjelazéz i m sh ë ët orn (*Phalacrocorax carbo*) Shpend ujës me pendë të zeza, deri 90 cm i gjatë; ushqehet me peshq.

gjélazi ndajf

♦ > **GJELAS.**

♦ > **GJELAZ.**

gjelb *kal dhe jokal krahin G > GJELB•Ë (me).*

gjelbáb•ë *a f sh a at ent (Luciola lusitanica) Xixëllonjë.*

gjélb•ë (me) a ë krahin G > GJERB.

I kal Marr me lugë (supën etj.).

II jokal Pi me hurba të vogla.

gjélb•ë *a f sh a at krahin G Gjalmë lëkure për opinga*

gjélbër (i e) mb

♦ (*Send*) me ngjyrën e barit të njomë a të gjetheve të bimëve; i blertë. **Shenja e gjelbër** shenja që tregon se rruga është e lirë për kalim.

♦ (*Ngjyrë*) e kaltër në të verdhë. **U bë i gjelbër në fytyrë.**

♦ (*Vend*) i mbuluar me bar të njomë a me gjethe, me bimësi të njomë, i blertë. **Fushë (lëndinë) e gjelbër. Dru i gjelbër. Rri i gjelbër gjithë vitin** nuk i bien gjethet.

♦ (*Frutë*) e papjekur; e pabërë. **Rrush i gjelbër.**

♦ I përbërë prej bimësh të njoma. **Plehërim (ushqim) i gjelbër.**

♦ *bujq, kopsht* Që bëhet kur bima ka nxjerrë gjethe. **Shartim i (krasitje e) gjelbër Harrje e gjelbër.**

♦ Përdoret si pjesë e dytë e disa emërtimeve të përbëra kafshësh e bimësh që kanë ngjyrën e barit. **Çaj i gjelbër. Çimkë e gjelbër. Karkalec (morr, plesht) i gjelbër. Myk i gjelbër.**

ar i gjelbër Drurë pylli si lëndë për ndërtim e orendi.

kafe e gjelbër Diçka me pasoja të padëshirueshme; punë a ngatërresë, në të cilën nuk duhej të përzihesha.

tryeza (coha) e gjelbër Tryezë e bisedimeve diplomatike.

gjélbër it (të) as A Ngjyrë e gjelbër; e gjelbra.

gjélb•ër ra (e) f sh a at (të)

♦ Ngjyrë e blertë e fortë e bimësisë.

♦ Send në këtë ngjyrë. **E gjelbër e hapët (çelët). Të gjelbrat e tablosë.**

gjelbërák e mb I gjelbëremë.

gjelbërém•ë (i) e (e) mb (*Ngjyrë*) si i gjelbër, në të gjelbër.

gjelbëri a f Gjelbërsí.

gjelbërim i m

♦ Blerim; mbulim me bar (*i tokës*); dalje e gjetheve. [**në vend të gjelbërimit/ që pranvera mund të ta vishte në fëmijëri/ ujërat magjité/ me të verdhë të kanë ly'** (NS).]

♦ *përmb* Tërësi e bimëve të njoma dhe e drurëve me gjethe; blerim; bimësi. **Në mes të gjelbërimit. Vishet (mbulohet) me gjelbërim.**

♦ Ngjyrë e gjelbër e bimësisë; blerim.

♦ *sh e et* Vend i gjelbëruar; zonë e gjelbëruar e qytetit.

gjelbërim•ë a f kryes sh a at Perime të gjelbra si sallata, qepët e njoma, spinaqi, lëpjeta etj.; lakrat e egra që përdoren si ushqim si radhiqet etj.

gjelbërisht ndajf Me ngjyrë të gjelbër; me bimësi të gjelbër.

gjelbër•óhet úa (u) úar

I vetv veta III

♦ Merr ngjyrë të gjelbër, duke u mbuluar me bar a me gjethe; mbulohet me bar; bleron, mbushet a vishet me gjethe. **Po gjelbërohen fushat. U gjelbërua pylli.**

♦ Bëhet i gjelbër; merr ngjyrë si të gjelbër.

II pës e GJELBËR•OJ.

gjelbërisht ndajf Me të gjelbër; me gjelbërim.

gjelbër•ój óva úar

I jokal veta III

♦ Merr ngjyrë të gjelbër, duke u mbuluar me bar e me gjethe; gjelbërohet; bleron. **Gjelbëroi livadhi (fusha, pylli).**

♦ Duket i gjelbër, shquan me ngjyrën e vet të gjelbër. **Gjelbërojnë fushat (kodrat).**

II kal

♦ Mbjell me drurë, shkurre etj. (*një vend*). **E gjelbëroi qytetin.**

♦ *kal veta III (Bari, bimët)* i japin ngjyrën e gjelbër (*një vendi*).

gjelbërór e mb I gjelbëremë; i gjelbëruar.

gjelbërósh e mb poet I gjelbër. **Ngjyrat gjelbëroshe.**

gjelbërsí a f Ngjyrë e diçkaje të gjelbër; të qenët i gjelbër. **Gjelbërsia e pyllit (e fushës, e kodrave). Humbet gjelbërsinë.**

gjelbëruár (i e) mb

♦ (*Fushë, kodër etj.*) me ngjyrë të gjelbër nga bari, bimët e drurët; i blertë.

♦ (*Vend*) me bimë e drurë; që ka gjelbërim; që nuk është i zhveshur.

gjelbërúes e mb Që i jep ngjyrën e gjelbër diçkaje; që i jep gjelbërim. **Bimë gjelbëruese.**

Kurorë gjelbëruese e qytetit.

gjelbërúsh e mb poet I gjelbër, i gjelbëruar. **Lëndinë gjelbërushe.**

gjelbërúsh•e ja¹ f sh e et orn (*Chloris chloris*) Zog pak më i madh se harabeli, me pupla jeshile në të verdhë.

gjelbërúsh•e ja² f sh e et bot (*Digitaria*) Bar një a shumëvjeçar i viseve të ngrohta e tropikale; disa lloje prodhojnë kallinj me kokrra të ngrënshme, që mund të përdoren edhe për të prodhuar birrë.

gjelbësím i m krahin G Provim i gjellës për kripë.

gjelbës•ój kal G > GJELBËS•UE (me).

gjelbës•úe (me) kal óva úe Provoj për kripë (*gjellën*).

gjelbësúem it (të) as krahin G > GJELBËSIM I.

gjélbët ndajf krahin G

♦ (*Gatuaj*) me shumë kripë.

♦ *fig (Flas)* me thumba a kunjë.

gjélbët (i e) mb krahin G

♦ I kripur; i shëllinshëm; shëllirtë. **Ujë i gjelbët.**

♦ Shumë i kripur. > **NJELMËT (i e).**

gjelbëzím i m G

♦ *përmb* Ushqime të kripura që hahen para buke; njelmësina.

♦ Kripësi; kripësirë; njelmësi.

gjelbëz•óhem etj. krahin G > GJELBËSIM, GJELBËS•OJ etj.

gjelbím i m G > GJELBTIM I.

gjélbj•e a f krahin G Rrufitje; pirje me hurba të vogla.

gjelb•óhem vetv G > GJELB•UE (me u).

gjelb•ój kal G > GJELB•UE (me).

gjelbrím, gjelbr•ój etj. > GJELBËRIM; GJELBËR•OJ etj.

gjelb•úe (me u) vetv óva (u) úe G Ha të kripura (*para gjellës*).

gjelb•úe (me) *kal G I shtie kripë (gjellës).*

gjelbúem it (të) *as G Kripje (e gjellës).*

gjelcák u m sh ë ët J Kmesë me hark.

gjeldáš i m sh a at kryes sh Pupagjel; kokoshka misri.

gjeldét i m sh ë ët orn Gjel deti; gjel i detit; biban. **Fryhem si gjeldet** angërdufem.

gjeldétës i m sh - it orn Gjel deti; biban.

gjeldétës•e ja f sh e et orn Rikë; pulë deti.

gjél•e ja f sh e et orn > GJELËZ A.

gjelég•ër ri m sh ra rat orn Gjel i egër.

gjelék u m sh ë ët Sheleg; qengj njëvjeçar.

gjelér•e ja f sh e et bis J Ushqim i amësht.

gjeleshí a f sh - të krahin G Garë kush ia del shoshoqit me fjalë.

gjeleshít•em vetv krahin G > GJELESHIT•Ë (me u).

gjeleshít•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Matem me fjalë me dikë; përpiqem ta mund me fjalë dikë.

gjeleshítj•e a f sh e et krahin G > GJELESHI A.

gjeleshítun (i e) mb krahin G Që hahet me fjalë me dikë ose përpiket ta mundë me fjalë dikë.

gjél•ë a f krahin G

♦ Nuse.

♦ E reja a nusja kundrejt vjehrrës.

**

gjelë e vogël Vajzë e re e pamartuar.

Gjél•ë a¹ m shkurt i Vangjel.

Gjél•ë a² f shkurt i Vangjelí.

gjelëz a f sh a at orn (Scolopacidae) Emër i përgjithshëm i më shumë se 20 lloje shpendësh shtegtarë uji, me këmbë të gjata, që bëjnë fole në brigje pranë ujërave, kryesisht në zonat nënarktike dhe në Alaskë.

**

gjelëz barkzezë orn (Calidris) Gjelëz e vogël, me këmbë të shkurtra, kurriz ngjyrëkafe dhe bark të zi, e përhapur në Europën dhe Azinë veriore, kryesisht në zonat nënarktike dhe në Alaskë.

gjelëz e madhe orn (Calidris canutus) Gjelëz me gjashtë nënllaje,

gjelëz gushëkuqe orn (Calidris ferruginea) Gjelëz me sqep të gjatë e të përkulur, me pendë ngjyrë kafe me cirka të çelëta dhe gushë të kuqërreme.

gjelëz gushëzezë orn (Calidris alpina) Gjelëz e vogël e viseve veriore, me sqep të shkurtër, gushë të zezë, kurriz të çerkalarme dhe bark të përhimë.

gjelgushkúq i m sh -ë ët orn krahin G (Sturnella militaris) Mëllenjë mashkull, me pendë të zeza e gushë të kuqe, që ushqehet me mare, ullinj etj.

gjelidán i m vjet mjek Difteri.

gjelín•ë a f sh a at G

♦ Nuse e porsamartuar.

♦ Vajzë e bukur; bukuroshe.

Gjelín•ë a f shkurt i Angjelina.

gjelít jokál G > GJELIT•Ë (me).

gjelít i m sh ë ët vjet usht Heshtë.

gjelít•ë (me) jokál a ë G Banoj, rri pa ndërruar vendbanim për ca kohë.

gjelítj•e a f sh e et G

- ♦ Ngulje e përkohshme në një vend për banim.
- ♦ Vendbanim i përkohshëm.

gjelk u m sh e et G Gëlqere.

gjelkandíl i m sh a at ikt < GJEL KANDIL.

gjelkapósh i m sh a at J > GJELKOKOSH I.

gjelkokósh i m sh a at bis

- ♦ Këndes.

- ♦ *keq* Ai që shet mend, ngrefoset si gjel e mburret; njeri mendjemadh; kaposh.

gjelm t krahin G sh i GJAL•Ë I. > DJAL•Ë I.

gjélm•ë (i) e (e) mb G I kripur; i gatuar me kripë. > **NJELM•Ë (i) ME (e).**

gjelmím i m sh e et Kripësira; ushqime të kripura; ngrënie e të kripurave para buke.

gjelmít•ër ra¹ f sh ra rat Krehër për shkrifjen e leshit të larë.

gjelmít•ër ra² f sh ra rat Gjalm.

gjelm•ój kal G > GJELM•UE (me).

gjelm•úe (me) óva úe G

I *jokal* Ha gjëra të kripura (*për të hapur oreksin para buke*).

II *kal* Provoj për kripë (*gjellën*).

gjélm•të (i e) mb G (*Ushqime*) të kripura; të shtëna në kripë

gjel•óhem vetv krahin G > GJEL•UE (me u).

gjelórë t f sh orn Rend shpendësh joqluturakë që përfshijnë gjeldetin, thëllëzën, pulën, fazanin etj.

gjelósh e mb (Njeri) mburravec.

gjelósh i m sh ë ët Njeri mburravec; kacagjel.

gjelskabárdh•ë a f sh a at orn krahin G (*Turdus viscivorus*) Shpend kryesisht shtegtar, me gushë e bark kafe të çelët në gri, me gjatësi deri 20-30 cm, që rri në vise pyjore me drurë të rrallë, në fusha e gëmusha dhe ushqehet me jokërbishtorë; mashkulli çiftohet vetëm me një femër gjatë gjithë vitit. > **CIRLË FUSHE.**

gjelskazéz•ë a f sh a at orn krahin G Mëllenjë e zezë.

gjelskepísh i m sh a at orn krahin G Mëllenjë cirlë, me pulla të bardha e këmbë të zeza.

gjelták u m sh ë ët K Faqe mali e shkurritur për bujqësi.

gjelúc i m sh ë ët

- ♦ Gjel i vogël.
- ♦ *keq* Gjel i vogël dhe shumë i dobët.
- ♦ *keq* Njeri mburravec, por i dobët e i pazoti.

gjel•úe (me u) jokal óva (u) úe Mburrem; kapardisem si gjel.

gjelújës i m sh - it orn (*Rallus aquaticus*) Shpend i egër, i ngjashëm me shaptoren, me këmbë të gjata, që jeton në vende moçalore dhe ushqehet me peshk.

gjelúsh i m sh ë ët orn > GJELUJËS I.

gjelzaujór•ë t m sh (*Charadiiformes*) Rend shpendësh të ndryshëm, me rreth 350 specie në të gjithë botën, që përfshijnë kryesisht gjela uji.

gjéll•ë a¹ f sh ë ët

- ♦ Ushqim i zier me kripë e yndyrë ose i pjekur a skuqur. **Gjellë e gatshme. Gjellë e parë (e dytë, e tretë).** **Gjellë me mish (me perime).** **Gryka e gjellës** pjesa më e mirë e gjellës. **Lugë (pjatë) gjelle.** **Kripë gjellë.** **Lista e gjellëve.** **Bëj (gatuaj) gjellën.** **Zbraz (shtie, ndaj) gjellën nëpër pjata.** **E mbaj me bukë e me gjellë dikë e ushqej.**

♦ Gatesë për qentë etj.

*

Atij s'i japin bukë, ai kërkon gjellë Nuk e kupton gjendjen e vërtetë në të cilën ndodhet dhe ka kërkesa të tepruara.

Gjella me kripë e kripa me karar *ff u* Çdo punë ka një kufi, i cili nuk duhet kaluar; në çdo gjë duhet ruajtur masa.

Gjellë pa kripë

♦ Njeri me sjellje dhe veprime të palezetshme; njeri i shpëlarë.

♦ Gjë e pakëndshme, e pashijshme.

Mos shtjer kripë në gjellë të botës! *ff u* Mos u merr me punë që nuk të përkasin; mos fut hundët në punët e të tjerëve.

Në çdo gjellë majdanoz! *iron*

♦ Dëshirë për të marrë pjesë në gjithfarëlloj punësh, edhe kur s'ia them fare.

Pështyj në gjellë (në çorbë) E prish, e ngatërroj një punë me qëllim të keq.

♦ Përdorim vend e pa vend i diçkaje.

**

gjallë kazani *keq* Gjellë e gatuar pa kurrfarë kujdesi e krejt pa shije.

gjellë qensh *tall* Ushqim i gatuar shumë keq, gjellë pa shije.

gjell•ë a² f A

♦ *vjet* Jetë. [**Gjella e Shën Mërisë virgjër** (JV).]

♦ Trup i njeriut.

♦ Natyrë.

gjellbás i m sh ë ët G Gjellëbërës.

gjellbás•e ja f sh e et G f e GJELBAS I.

gjellëbërës i m sh - it Ai gatuan ushqim për shumë veta; kuzhinier.

gjellëbërës•e ja f sh e et f e GJELLËBËRËS I.

gjellëkrëshm•ë a f sh a at fet Gjellë pa mish për periudhën e kreshmëve.

gjellësi a f sh - të Ushqime të gatuar (të gatshme); të ngrëna.

gjellëshkúrtër mb A Jetëshkurtër.

gjellëtár i m sh ë ët > GJELLËBËRËS I.

gjellëtár•e ja f sh e et > GJELLËBËRËS•E JA.

gjellëtarí a f Mjeshtëri a art i gatimit.

gjellëtór•e ja f sh e et Lokal me kuzhinë dhe ndarje për të ngrënë më këmbë.

gjellëtorí a f Art i gatimit.

gjellëz a f Kripë gjelle.

gjellëzí a f A Xhelozí.

gjellím•ë a f A

♦ Ushqim; hae.

♦ *vjet* Jetë.

gjellír•ë a f A Jetë; ekzistencë.

gjellít jokál G > GJELLIT•Ë (me).

gjellít•ë (me) jokál G > GJELL•UE^{1,2} (me).

gjellnatór•e ja f sh e et G > GJELLËTOR•E JA.

gjell•ój¹ jokál G > GJELL•UE^{1,2} (me).

gjell•ónj jokál óva úar A Jam gjallë; jam në jetë; jetoj; ekzistoj.

gjell•úe (me)¹ jokál óva úe G Gatuar gjellë.

gjell•úe (me)² *jokal óva úe* *G* Jam gjallë; jam në jetë; jetoj; ekzistoj.

gjell•úer óri *m sh órë órët libr G* Listë e gjellëve.

gjem i¹ *m sh a at*

♦ Kapistër.

♦ Ç Fre.

gjem i² *m sh a at krahin G*

♦ Thumb i bletës a grerëzës.

♦ > **GJEMB I.**

gjemán e mb *G* Vëngërosh. > **GEMAN E.**

gjemán i *m sh ë ët G* Njeri vëngërosh.

gjemán•e ia *f sh e et G f e* **GJEMAN I.**

gjemb

I *ndaif (Eci, rri)* drejt; pa e përkulur kurrizin, trupin.

II *mb (Trup)* i drejtë; pa kurriz të dalë.

gjemb i *m sh a at*

♦ Zgjatim i vogël, i fortë e me majë të mprehtë, që del në kërcellin e disa bimëve ose në trungun a në degët e disa drurëve e shkurreve; gjethe, kërcell, degë etj. e bimës me formën e këtij zgjatimi. **Gjembat e ferrës (trëndafil, drizës, limonit).**

♦ Emërtim i përgjithshëm i disa bimëve me zgjatime të tilla; ferrë. **Fushë me gjemba.**

♦ Zgjatimi i fortë me majë të mprehtë në trupin e kafshëve; gjilpërë. **Gjembat e iriqit.**

♦ Majë e mprehtë metalike ose diçka me maja të mprehta e pak të kthyera. Tel me gjemba. [**ti ngrite kufire me gjemba,/ fortësa ti ngrite;/ t'i shemba!** (DhP).] [**Me tel me gjemba gjoksi yt/ I lidhur mbeti në kufi** (BXh).]

♦ *fig* Mundim; torturë. [**dhe javë me radhë i mbetej si një gjemb i brendshëm, që e shponte, i dhembte e i nxirte gjumin** (FK).]

♦ Halë e peshkut.

♦ *fig* Njeri i keq, që u bie më qafë të tjerëve; gjë e keqe, që pengon dhe sjell dëm.

♦ *krahin* Sfurk.

♦ *krahin* Pirun.

*

Flas me gjemba Thumbtoj me fjalë; e hedh fjalën te njëri e tek tjetri për t'i qortuar a goditur; flas me thumba.

Fut gjemba Fut grindjen, përçarjen; fut spica.

Më hyri gjembi M'u ndez dëshira ose kureshtja për diçka; më hyri krimbi.

Jam (rri) si mbi (në) gjemba (ferra, vezë) Nuk e ndiej veten të qetë; rri i shqetësuar.

Kurorë me gjemba *libr dhe fet* Simbol i vuajtjes dhe i mundimit.

Qen me gjemba (me kreshta) *keq* Njeri i rreptë, i ashpër e i vrazhdë; njeri i pashpirt e mizor.

Rri gjemb Mbahem i veshur mirë dhe shumë i pastër e i rregullt, rri spicë.

I rri gjemb dikujt I rri mbi kokë dikujt e nuk e lë të qetë; i rri çekan mbi kokë.

Sikur shkel mbi gjemba (mbi vezë) (*Eci*) me shumë kujdes, në majë të gishtave.

I vë gjembin dikujt E shtrëngoj keqas; ia mbledh rripat.

M'u bë buka gjemb (gorricë) Nuk më shkon buka poshtë; më mbet buka në grykë (*nga një lajm i keq etj.*).

Nuk i ka hyrë gjemb (ferrë) në këmbë Nuk ka vuajtur fare; nuk ka hequr keq në jetë; nuk ka pësuar asgjë; s'ka pasur asnjë humbje.

E kam gjemb (halë, ferrë, shushull) në sy E urrej shumë; nuk e shoh dot me sy; s'e duroj dot.
Kërkoj këmbë për gjemb Nxjerr ndonjë shkak që të zihem; kërkon njeri që të grindet.
Nuk lë gjemb këmbë I zhduk, i shfaros të gjithë; shkatërroj gjithçka.

E mbaj si zogun majë gjembit dikë E mbaj me të gjitha të mirat; e mbaj në pëllëmbë të dorës.
**

flutur e gjembave *ent* Lloj fluturë dëmtuese, vemjet e së cilës janë të përhimëta, me dy vija anësore të verdha dhe me gjemba të verdhë ose kafe.

gjemb (ferrë) gomari *bot (Carduus nutans)* Gjembaç.

gjemb i bardhë *bot (Eryngium campestre)* Gjembaç shumëvjeçar, me kërcell e gjethe heshtake pa push, i përhapur në Europë; lulet përdoren për të mjekuar kollën, kollën e mirë dhe infeksionet urinare.

gjemb lugati *bot (Xanthium spinosum)* Gjembaç i dëmshëm njëvjeçar, me gjemba mbi 3 cm të gjatë dhe gjethe heshtake, me lule që lidhin rrodhe; rritet në mjedise të degraduara.

gjemb ujku *bot (Ilex aquifolium)* Dru dhe shkurre degëdendur, me rreth 600 lloje, me gjethe gjembake dhe lule të bardha që lidhin kokrra të kuqe; degët përdoren për zbukurim në Krishtlindje.

lule gjembi *bot (Carduus nutans)* Ferrë gomari, gjembaç.

gjembáč i m sh ë ët

♦ *bot (Carduus nutans)* Bimë e egër barishtore me kërcell të drejtë, me gjethe të mëdha, të zgjatura, të dhëmbëzuara e me gjemba të fortë, me lule si boçë ngjyrëmanushaqe, që rritet në mjedise të degraduara; gjemb gomari. > **RRËFESHK U; FERRECK•Ë A.**

♦ Emërtim i përgjithshëm i disa luleve të egra me gjemba.

♦ Zgjatim i fortë e me majë të mprehtë; gjemb.

♦ *zool krahin* Iriq.

gjembáč•ë a f sh a at *bot* Gjembaç.

gjembák e mb > **GJEMBASH E.**

gjembárdh i m sh ë ët *bot (Eryngium)* Gjembaç shumëvjeçar me rreth 250 lloje, i përhapur në shumë vise, sidomos në toka kullosore, me gjethe gjembake pa push, lule të kaltra që lidhin rrodhe.

gjembásh e mb (*Bimë*) gjembake; me gjemba.

gjembbárdh•ë a f sh a at *bot* > **GJEMB I BARDHË.**

gjembërisht•e ja f sh e et > **GJEMBËRISHT•Ë A.**

gjembërisht•ë a f sh a at *bot (Crataegus)* Shkurre gjithnjë e gjelbër, me gjethe si të borzilokut, të mbuluara në të dyja anët me push dhe me lule ngjyrë trëndafili në të kuqe..

gjembëz•óhet *vetv úa (u) úar (Bima)* nxjerr gjemba.

gjembëzúar (i e) mb (*Bimë*) e mbushur me gjemba.

gjembím i m sh e et

♦ Shpim me gjemb.

♦ *kryes sh* Të shpuara (*në trup*).

gjembísht•e ja f > **GJEMBISHT•Ë A.**

gjembísht•ë a f sh e et Vend i mbytur nga gjembaçët.

gjémbje *mb: Dardhë gjembje kopsht* dardhë kokërrgjatë, që piqet në korrik.

gjémbj•e a f sh e et kopsht Dardhë kokërrgjatë, që piqet në korrik.

gjemb•óhem óva (u) úar

I vetv Shpohem a gërvisitem me gjemb; më hyn gjembi.

II pës e GJEMB•OJ.

gjemb•ój óva úar

I kal

♦ Shpoj, quk a gërvisht me gjemb.

♦ *fig* Thumboj (*dikë*); i fut gjemba (*diku*jt).

II jokal veta III (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Më shpon; më quk; më ther (*në shpatull*).

gjembór e mb

♦ *bot* (*Shkurre etj.*) me gjemba. **Kërcell gjembor.**

♦ (*Vend*) i mbuluar me ferra e me gjemba.

♦ (*Zgjatim*) në trajtë gjembi, si gjemb.

gjémbtë (i e) mb kopsht: Dardhë e gjémbtë > DARDHË GJEMBORE.

gjembth i m sh a at

♦ Gjemb i vogël.

♦ Çapoi i këndesit, gjelit.

♦ *fig J* Shpim a ngacmim për të folur

gjembúar (i e) mb I shpuar, qukur a gërvishtur me gjemb.

gjembúem (i) e (e) mb G > GJEMBUAR (i e).

gjembúshk•ë a f sh a at J

♦ Shkurre gjembake.

♦ Vend i mbushur me ferra.

gjemenxhé ja f sh - të vjet muz Vegël muzikore me tri tela.

gjém•ë a f sh a at J > GJËM•Ë A.

gjémët (i e) mb G Vëngërosh; i gemët. > GJEMAN E.

gjémí a f sh a at vjet Barkë e madhe me vela; anije.

gjémim i m sh e et > GJËMIM I.

gjemitár i m sh ë ët vjet Detar në gjemí.

gjemixhí a m sh j jt krahin G > GJEMIXHI U².

gjemixhí u¹ m sh j jt G > GJEMIXHI U².

gjemixhí u² m sh nj njtë vjet

♦ Detar në gjemi.

♦ Kapiten i gjemisë.

gjém•óhem vetv dhe pës G > GJEM•UE (me u).

gjém•ój jokall krahin G > GJEM•UE (me).

gjém•ón jokall > GJËM•ON.

gjembth i m sh a at > GJEMBTH I.

gjém•úe (me) jokall óva úe krahin G Lundroj.

gjém•úe (me u) vetv óva (u) úe G Më del kurrizi.

gjémúem (i) e (e) mb G Kurrizdalë.

gjemxhí a m sh - të krahin G Detar. > GJEMIXHI U.

gjen i¹ m sh e et bio Element përbërës i kromosomeve të bërthamës qelizore, që është përçues i tipareve të trashëgueshme në organizmin pasardhës.

gjen i² m sh e et G Grazhd i kafshëve.

gjenáz•e ja f sh e et krahin G > XHENAZE•JA.

♦ Trup i të vdekurit, i rregulluar në arkivol; i vdekur.

♦ Tërësia e ceremonive fetare myslimane të varrimit. **Dita e xhenazes.**

gjendác e mb G I shkathët; i hedhur.

gjendár i m > XHANDAR I.

gjendárm i m > XHANDAR I.

gjendarmëri a f > XHANDARMËRI A.

gjënd•em a (u) ur

I vetv

♦ Jam në një vend; ndodhem diku. **Nuk u gjenda aty. Thashë se nuk gjendeshe në shtëpi.**

♦ *veta III* Bie a shtrihet diku; ka zënë vend, është diku. **Gjendet jashtë qytetit. Gjendet larg. Vendi ku gjendet.**

♦ Ndodhem rastësisht ose papritur diku. **Veç kur u gjendëm ballë për balli.**

♦ *fig* Jam ose bie në një gjendje që nuk e prisja; ndodhem padashur përpara diçkaje ose ndeshem me diçka, zakonisht të papëlqyeshme; ndodhem, jam. **U gjenda ngushtë (keq). U gjendën në befasi (në ditë të keqe, midis dy zjarreve).**

♦ *fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Ndhimoj dikë në rrethana të vështira; i ndodhem pranë dikujt për çdo gjë dhe i bëhem krah. **M'u gjend vëlla. Iu gjend nënë e baba. Na është gjendur ditën dhe natën.**

♦ *kryes veta III* Del a shfaqet papritur si për ta ngatërruar a vështirësuar më tepër diçka. **Ku u gjend edhe ai?**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Kam me vete rastësisht diçka, më ndodhet. **S'iu gjendën para me vete. I priti me ç'i gjendej. Mos ju gjendet një laps?**

♦ *veta III* Quhet; pranohet; shihet. **U gjend e drejtë (e arsyeshme). U gjend me vend.**

♦ *veta III* Ndodhet; është; ka; haset, ndeshet; ndodhet në sasi të caktuar, është pjesë përbërëse e diçkaje. **Gjendet në gjak (tru, palcë). Gjendet rrallë (shpesh). [Asnjë shenjë puritanizmi ose mosdurimi të sllavizmave të reja, që kanë ndërhyrë në tekst kryesisht prej bashkëjetesës politike dhe jo prej fqinjësisë apo marrëdhënieve kulturore, nuk mund të gjendet. (ShS)]**

II pës e GJEJ. U gjend nga policia.

*

Nuk i gjendet as nami as nishani Zhdukët pa gjurmë.

Nuk i gjendet filli Është lëmsh e li; është shumë e ngatërruar.

Sa për t'u gjendur në muhabet (në fjalë) Flas sa për të mos ndenjur pa folur.

S'i gjendet shoku Është i pashoq; i ka shokët të rrallë.

U gjenda bosh Nuk isha i përgatitur; nuk dija si të përgjigjesha.

gjëndj•e a f sh e et

♦ Tërësi e kushteve dhe e rrethanave në të cilat ndodhet njeriu, shoqëria, vendi. **Gjendje e mirë (e keqe, e rëndë, kritike). Është në gjendje të vështirë.**

♦ Tërësi e kushteve dhe e rrethanave të një vendi në lidhje me vendet e tjera. **Vende në gjendje lufte. Gjendja kombëtare (ndërkombëtare). Gjendje e brendshme (jashtme).**

♦ Tërësi e kushteve fizike, mendore ose psikike në të cilat është një njeri në një çast të caktuar; mënyra si është a si e ndiej veten nga ana fizike, mendore ose psikike. **Gjendja e të sëmurit. Në gjendje të mirë (të keqe, të rëndë). E gjeta në gjendje të dehur. Iu përmirësua gjendja. E lashë (gjeta) në gjendje të mirë.**

♦ Tërësi e kushteve, në të cilat është një kafshë a bimë në një çast të caktuar. **Gjendja e grurit para korrijës. Qen në gjendje tërbimi.**

♦ Tërësi e kushteve dhe e vetive që tregojnë si është një send, vend a dukuri në një çast të caktuar. **Gjendja e mallit (shtëpisë). Gjendja e gjuhës. Gjendja e financave. Makinë në gjendje të keqe. Mall në gjendje të përpunuar (përfunduar).**

♦ Pikë ku ka arritur një punë, çështje a veprimtari. **Gjendja e punimeve. Gjendja e luftës. Si është gjendja e lojës?**

♦ *fiz* Mënyrë të qeni e një lënde ose e një trupi, që përcaktohet nga shkalla më e madhe ose më e vogël e lidhjes dhe e lëvizjes së molekulave. **Gjendja fizike e materies. Në gjendje të ngurtë (lëngët, gaztë). Kalon nga një gjendje në tjetrën. Gjendja kritike e lëndës.**

♦ *drejt* Tërësi e të drejtave dhe detyrimeve, me të cilat vishet a ngarkohet një njeri nga ligjet. **Gjendja familjare. Gjendja civile.**

♦ Vend që zë dikush në një klasë a shtresë shoqërore, në një parti politike ose puna që bën nga pikëpamja e marrëdhënieve në prodhim. **Gjendja punëtor (fshatar, nëpunës).**

♦ Kushtet ekonomike të një njeriu ose familjeje; të ardhura dhe pasuri. **Ishin në gjendje kishin të ardhura e pasuri. Bie nga gjendja varfërohem Si është nga gjendja? Erdhi përsëri në gjendje. Jam ngushtë nga gjendja.**

♦ *fin* Sasi e të hollave në arkë; sasi e mallrave, prodhimeve ose lëndëve të para në një ndërmarrje a në një vend në një kohë të caktuar. **Gjendje fizike e magazinës. Ka gjendje.**

Mbaj gjendje.

♦ *libr* Qenie diku, prani, ndodhje. **Gjendja e tij atje.**

*

Jam në gjendje

♦ Kam mundësi, mundem.

♦ Jam i aftë, i zoti.

Shpëtoj gjendjen Gjej rrugëdalje nga një gjendje e vështirë, përballoj një gjendje të vështirë. **gjéndsh•ëm (i) me (e) mb (Njeri)** i gatshëm për të ndihmuar të tjerët; që e ndihmon tjetrin në rast nevojë. > **GJENDUR (i e).**

gjéndur (i e) mb bis (Njeri) i gatshëm për të ndihmuar të tjerët; që e ndihmon tjetrin në rast nevojë.

gjéne ndajf Ç, K, J Prapë; përsëri; akoma. [Gjene me qef e me gazmen i hina ksaj pun'... (KA).]

gjenealogji a f sh - të

♦ Histori e prejardhjes së brezave të një fisi a familjeje njëri pas tjetrit; radhë e brezave me prejardhje nga një paraardhës i përbashkët; degë e historisë që studion vazhdimësinë e brezave të një fisi. **Bëj gjenealogjinë e fisit.**

♦ *bio* Prejardhje e njeriut, e llojeve të kafshëve dhe bimëve nga format e tyre më të hershme dhe studimi i saj.

gjenealogjik e mb I gjenealogjisë; që ka të bëjë me gjenealogjinë; që paraqet gjenealogjinë.

Klasifikim gjenealogjik i gjuhëve. Libër gjenealogjik.

*

Druri gjenealogjik Diagram në trajtë druri, në të cilin trugu dhe degët tregojnë lidhjet e birërisë së një familjeje ose lidhjet e pjesëve të diçkaje me burimin e tyre gjatë zhvillimit.

gjenealogjist i m sh ë ët Ai që merret me gjenealogji.

gjenealogjist•e ja f sh e et e GJENEALOGJIST I.

gjéne-gjéne lidh Ç, K, J Prapëseprapë.

gjenerál i m sh ë ët usht Gradë e lartë oficeri në forcat e armatosura tokësore e ajrore, që është më e ulët se e mareshalit dhe që përfshin disa shkallë; ushtarak me këtë gradë.

gjeneralísim i m sh ë ët usht Titulli më i lartë ushtarak, që i jepet kryekomandantit të ushtrisë së një shteti; kryekomandant i ushtrive të bashkuara; ushtarak me këtë gradë.

gjeneralitëte t m sh zyr Të dhëna vetjake.

gjeneralíje t f sh vjet zyr > GJENERALITETE T.

gjeneralalkolonél i m sh ë ët usht Shkallë e tretë e gradës së gjeneralit, që i përgjigjet asaj të gjeneralit të truparmatës; ushtarak me këtë gradë.

gjeneral-lejténánt i m sh ë ët usht Shkallë e dytë e gradës së gjeneralit, që i përgjigjet asaj të gjeneralit të divizionit; ushtarak me këtë gradë..

gjeneralmajór i m sh ë ët usht Shkallë e parë e gradës së gjeneralit, që i përgjigjet asaj të gjeneralit të truparmatës; ushtarak me këtë gradë.

gjenerát•ë a f sh a at libr Brez; brezni.

gjeneratív e mb libr

♦ *tek inf (Art)* i përfutur me algoritme.

♦ *bio* Gjenetik.

gjeneratór i m sh - ët tek

♦ Makinë që shndërron në energji elektrike një energji tjetër. **Gjenerator i rrymës së vazhdueshme.**

♦ *el* Pajisje për prodhimin e valëve ose të lëkundjeve me qëllime të ndryshme. **Gjenerator sinjalesh (i zërit, me frekuencë të lartë).**

♦ Aparat për shndërrimin e lëndës djegëse në gaz të djegshëm; gazogjen.

gjenerík e mb libr I përgjithshëm; që zbatohet për një grup a klasë.

gjenerík u m sh ë ët Mekanik për mirëmbajtjen dhe ndreqjen e shasisë së automjeteve. >

XHENERIK U.

gjenetík e mb I gjenetikës; që ka të bëjë me gjenetikën. **Studime (eksperimente) gjenetike.**

gjenetikán i m sh ë ët Specialist i gjenetikës.

gjenetikán•e ia f e GJENETIKAN I.

gjenetík•ë a f Degë e biologjisë që studion zhvillimin e organizmave nga pikëpamja e trashëgimisë së tipareve dhe e ndryshimit të tyre.

gjenetikísht ndajf Në mënyrë gjenetike; nga pikëpamja gjenetike. **Prodhime bujqësore të modifikuara gjenetikisht.**

Gjenév•ë a f gjeog Kryeqendër e njërit prej 26 (ose 23) kantoneve të Zvicrës, qendër e një sërë institucionesh ndërkombëtare, në brigjet e liqenit me të njëjtin emër. **Konventa e Gjenevës** marrëveshje ndërkombëtare kryesisht për trajtimin e civilëve dhe robërve të luftës.

gjenéz•ë a f Prejardhje ose ngjizje fillestare e diçkaje; krijim fillestar i diçkaje; zanafillë. **Libri i Gjenezës fet.**

Gjén•ë a f shkurt i Efigjeni.

gjengjefíl i m sh ë ët bot krahin (Zingiber officinale) > XHENXHEFIL I.

gjengjív•ë a f a at anat Mish i dhëmbëve; tryisë.

gjengjivít i m mjek Pezmatim i trysave, mishit të dhëmbëve.

gjení a f Shkalla më e lartë e fuqisë dhe e mprehtësisë mendore, e aftësisë dhe e talentit të njeriut në një fushë të veprimtarisë krijuese.

gjení u m sh - të Njeri me dhunti të jashtëzakonshme mendore, aftësi krijuese të jashtëzakonshme dhe talent shumë të madh.

gjeniál e mb I gjeniut; që ka të bëjë me gjeniun ose ka cilësitë e tij. **Vepër gjeniale. [... që të krijonin besim në "Malokun Gjenial" (si e quente herë-herë Faik Konica!) (KM).]**

gjenital e *mb* Gjinator. [**Disa nga djemtë mbulonin me duar organet gjenitale.** (IK)]
gjenialitet i *m libr* Të qenët gjenia; cilësi e jashtëzakonshme mendore dhe krijuese. [...një shpejtësi që karakterizon një lloj gjenialiteti (KM).]

gjenishëm (i) me (e) *mb* I njerëzishëm.

gjenitiv e *mb gjuh* (Rasë) gjinore.

gjenitiv i *m sh* ë ët *gjuh* Rasë gjinore.

gjenocid i *m sh e et libr* Shfarosje e plotë a e pjesshme e një popullsie ose e grupeve të veçanta kombëtare a etnike. **Politikë e gjenocidit ndaj grupeve etnike.**

gjenocidal e *mb libr* I gjenocidit; që bën gjenocid.

gjenóm i *m bio* Renditje e gjeneve në një organizëm të dhënë.

gjenomik•e *a f bio* Studim i gjenomeve.

gjenotíp i *m sh e et bio* Organizëm me përbërje gjenetike të njëjtë me një tjetër a të tjerë.

gjenovéz e *mb* I Gjenovës; që ka të bëjë me Gjenovën, me vendësit a banorët e saj.

gjenovéz i *m sh* ë ët Vendës a banor i Gjenovës. [**Sulltan Murati II ... e kaloi Bosforin me anije Gjenovezësh duke paguar nga një dukatë për kokë** (AE).]

gjenovéz i *m sh* ë ët Banor a vendës i Gjenovës.

gjenovéz•e *ja f sh e et f e* **GJENOVEZ I.**

Gjenóv•e *a f gjeog* Port në Italinë veriperëndimore; kryeqendër e Ligurës. **Republika e Gjenovës** *hist* shtet i pavarur nga viti 1005 deri 1797.

gjeo- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra me kuptimin i tokës, i rruzullit ose i kores së Tokës; p.sh. **gjeobotanikë, gjeokimi, gjeomagnetik, gjeoteknik, gjeotektonik etj.**

gjeobotaník e *mb* I gjeobotanikës; që ka të bëjë me gjeobotanikën.

gjeobotaník•e *a m* Studim i shpërndarjes gjeografike të bimëve dhe lidhjeve midis tyre. >

FITOGJEOGRAFI A.

gjeobotaníst i *m sh* ë ët Ai që studion shpërndarjen gjeografike të bimëve dhe lidhjet midis tyre.

gjeobotaníst•e *ja f sh e et e* **GJEOBOTANIST I.**

gjeocentrík e *mb dhe astr* Që e vendos Tokën në qendër të vëmendjes.

gjeocentríz•ëm *mi m astr* Pikëpamje sipas së cilës Toka ndodhet në qendër të gjithësisë.

gjeodemografi *a f ek* Studim i grupimit të popullsisë në zona gjeografike sipas kriterëve shoqërore-ekonomike.

gjeodezí *a f*

♦ Shkencë që studion trajtën e Tokës, që përcakton përmasat e saj dhe që merret me matje të ndryshme të sipërfaqes për ta pasqyruar në plane dhe në harta.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

gjeodezík e *mb* I gjeodezisë; që ka të bëjë me gjeodezinë.

gjeodezíst i *m sh* ë ët Ai që merret me gjeodezi.

gjeodezíst•e *ja f sh e et f e* **GJEODEZIST I.**

gjeódë *a f gjeol* Gropëz e mbushur me kristale ose lëndë minerare në një shkëmb sedimentar ose vullkanik.

gjeodík e *mb gjeol* I gjeodës; si gjeodë.

gjeodinamík e *mb gjeol* I gjeodinamikës; që ka të bëjë me gjeodinamikën.

gjeodinamík•e *a f gjeol* Studim i proceseve dhe forcave dinamike brenda Tokës.

gjeoekonomí *a f libr* Degë e gjeopolitikës që studion të aspekte hapësinore, kohore dhe politike të ekonomisë dhe burimeve ekonomike.

gjeofág e mb mjek Dhengrënës; që ha dhé, baltë, gëlqere etj. **Qenie dhengrënëse si krimbi i tokës.**

gjeofagí a f

- ♦ *mjek* Dhengrënie; ngrënie e dheut, baltës, gëlqeres etj. si zakon në disa fise ose si dietë.
- ♦ Ushqim me dhé i krimbave të tokës.

gjeofizík e mb I gjeofizikës; që ka të bëjë me gjeofizikën.

gjeofizík•ë a f

- ♦ Studimi i vetive fizike të Tokës, i magnetizmit dhe elektricitetit të saj, i lëvizjeve të kores, i meteorologjisë dhe i proceseve fizike në Tokë, që bëhet nga një varg shkencash.
- ♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

gjeofizikán i m sh ë ët Ai që merret me gjeofizikë.

gjeofizikán•e ja f sh e et f e **GJEOFIZIKAN I.**

gjeográf i m sh ë ët Specialist në fushën e gjeografisë; ai që merret me gjeografi. **Rrethi i gjeografëve.**

gjeográf e ja f sh e et f e **GJEOGRAF I.**

gjeografí a f

- ♦ Shkencë që studion kushtet natyrore në të cilat jetojnë njerëzit, shpërndarjen e popullsisë e të burimeve natyrore, vendosjen dhe zhvillimin e prodhimit, si dhe ndarjet e veçoritë shtetërore në vendet e ndryshme të botës a në krahinat e një vendi. **[Kjo ka ardhur më shumë nga një referencë lokalizuese nga pikëpamja e gjeografisë historike (vendi i bëmave të kreshnikëve) dhe e gjeografisë etnokulturore (rajoni i ruajtjes së eposit). (ShS)]**

- ♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **[Dëshminë e parë për ekzistencën e Damastionit na e jep Straboni në “Gjeografinë” e tij. (AK)]**

- ♦ Përhapje e një sendi a dukurie në sipërfaqen e Tokës, në pjesët e saj, në një vend a krahinë dhe studimi i kësaj përhapjeje. **Gjeografi gjuhësore. Gjeografia e kafshëve (bimëve, tokave). Gjeografia e naftës (qymyrgurit).**

**

gjeografi e integruar Degë e gjeografisë që përshkruan aspektet hapësinore të marrëdhënieve midis njerëzve dhe botës natyrore.

gjeografi ekonomike Degë e gjeografisë që studion vendin, shpërndarjen dhe organizimin në hapësirë të veprimtarive ekonomike në botë.

gjeografi etnokulturore Degë e gjeografisë njerëzore që studion aspektet kulturore të grupeve etnike.

gjeografi fizike Shkencë e studimit të Tokës me përbërësit e saj kryesorë si litosfera, hidrosfera, atmosfera, pedosfera dhe biosfera.

gjeografi historike Nëndegë e gjeografisë që studion ndryshimet e aspekteve kryesore të shoqërive njerëzore në kohë. **Gjeografi historike me harta.**

gjeografi njerëzore Degë e gjeografisë që studion aspektet politike, kulturore, shoqërore dhe ekonomike të shoqërisë.

gjeografi politike Nëndegë e gjeografisë njerëzore që studion ndikimin gjeografisë njerëzore e fizike në politikën dhe marrëdhëniet ndërkombëtare.

gjeografi shoqërore Nëndegë e gjeografisë njerëzore që studion marrëdhëniet midis dukurive shoqërore në lidhje me përbërësit hapësinore të saj.

gjeografik *e mb I* gjeografisë; që ka të bëjë me gjeografinë. **Atlas gjeografik i botës. Fjalor gjeografik.**

gjeo(-)historik *e mb libr (Çështje)* që ka të bëjë me gjeografinë dhe historinë e diçkaje. [Është për t'u vlerësuar seriozisht, në këtë kontekst, prirja për të gjetur një lidhje iliro-trakase midis fjalës rrënjë "krep", "shkrep" dhe toponimit gjeo-historik "Karpate", male të larta në Ballkan. (ShS).]

gjeoinformaticien *i m sh ë ët* Specialist i gjeoinformatikës.

gjeoinformaticien•*e ia f sh e et f e* **GJEONFORMATICIEN I.**

gjeoinformatik *e mb I* gjeoinformatikës; që ka të bëjë me gjeoinformatikën.

gjeoinformatik•*e a f libr* Teknologji e informacionit për të dhëna gjeografike, hartografike etj.; shkencë e grumbullimit, kategorizimit, përpunimit, parashtrimit dhe përhapjes së informacionit gjeografik.

gjeokimí *a f libr* Shkencë që përdor mjetet dhe parimet e kimisë për të shpjeguar mekanizmat e sistemeve madhore gjeologjike si korja e Tokës dhe oqeanet e saj.

gjeokimík *e mb libr I* gjeokimisë; që ka të bëjë me gjeokiminë.

gjeokimíst *i m sh ë ët libr* Specialist i gjeokimisë.

gjeokimíst•*e ja f sh e et f e* **GJEOKIMIST I.**

gjeokorón•*e a f meteo* Shtresë e fundit të atmosferës.

gjeokronologjí *a f libr* Degë e gjeologjisë që merret me përcaktimin e moshës së shkëmbinjve, fosileve dhe depozitimeve duke përdorur gjurmët e mbetura në to.

gjeokronologjík *e mb libr I* gjeokronologjisë; që ka të bëjë me gjeokronologjinë.

gjeológ u *m sh ë ët*

♦ Specialist i gjeologjisë.

♦ Punonjës i kualifikuar që merret me kërkime dhe punime gjeologjike. **Çekan i gjeologut.**

gjeológ•*e ia f sh e et f e* **GJEOLOG U.**

gjeologjí *a f*

♦ Shkencë që merret me studimin e prejardhjes, historisë dhe strukturës së Tokës. **Gjeologjia e përgjithshme (historike).**

♦ Strukturë e një krahine të caktuar në koren e Tokës.

♦ Studim shkencor i prejardhjes, historisë dhe strukturës së lëndëve të ngurta në një trup qiellor.

♦ Libër i gjeologjisë; lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë.

♦ Veçoritë e ndërtimit të shtresave të Tokës ose të një vendi. **Gjeologjia e Shqipërisë.**

Gjeologjia e shtresave.

♦ Kërkimi dhe përcaktimi i vendburimeve të mineraleve të dobishme në shtresat e tokës.

Kantieri i gjeologjisë. Punonjësit e gjeologjisë. Punon në gjeologji.

**

gjeologji dinamike Degë e gjeologjisë që studion proceset e ndryshimeve në përbërjen dhe ndërtimin e kores së Tokës.

gjeologjík *e mb I* gjeologjisë; që ka të bëjë me gjeologjinë.

geomagnetík *e mb I* geomagnetizmit; që ka të bëjë me geomagnetizmin. **Ekuatori**

geomagnetik rreth i përfytyruar i sipërfaqes së Tokës, rrafshi i të cilit është i baraslarguar nga poli magnetik veriore dhe ai jugor dhe pingul me fushën magnetike. **Fushë geomagnetike.**

geomagnetíz•*ëm mi m*

♦ Magnetizëm i Tokës.

♦ Studim i magnetizmit të Tokës.

gjeomét•ër ri m sh ra rat Teknik që merret me matjen e sipërfaqeve të tokës dhe me matjet e nevojshme për ndërtimet.

gjeomét•ë ja f sh e et f e GJEOMET•ËR RI.

gjeometrí a f

♦ Degë e matematikës që studion vetitë dhe marrëdhëniet e pikave, vijave, sipërfaqeve dhe vëllimeve në hapësirë, si dhe mënyrat e matjes së tyre.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e nevojshme të kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri.

♦ Trajtë e ndërtimit të diçkaje si sipërfaqe ose vëllim në hapësirë. **Gjeometria e qytetit (e rrugëve, e pëlhurës së merimangës).**

gjeometri analitike Degë e gjeometrisë që përdor metoda algjebrike për zbërthimin e vetive gjeometrike të figurave.

gjeometri deksriptive > GJEOMETRI PËRSHKRUESE.

gjeometri diferenciale > GJEOMETRI NDRYSHORE.

gjeometri e planit > GJEOMETRI E RRAFSHIT.

gjeometri e rrafshit Degë e gjeometrisë elementare që studion figurat, të cilat kanë të gjitha pjesët e tyre të vendosura në një rrafsh; gjeometri rrafshore. > **PLANIMETRI A.**

gjeometri e trupave Pjesë e gjeometrisë që studion figurat dhe trupat gjeometrikë në hapësirë. > **STEREOMETRI A.**

gjeometri në hapësirë > STEREOMETRI A.

gjeometri përshkruese Degë e gjeometrisë që mundëson paraqitjen e sendeve tripërmasore në dy përmasa.

gjeometri rrafshore > GJEOMETRI E RRAFSHIT; PLANIMETRI A.

gjeometrik e mb I gjeometrisë; që ka të bëjë me gjeometrinë. **Figura gjeometrike. Trup**

gjeometrik. Shuma gjeometrike. Progresion gjeometrik varg numrash që rriten duke e shumëzuar prodhimin me të njëjtën shifër ose zvogëlohen duke u pjesëtuar me të njëjtën shifër.

Shndërrim gjeometrik. Vendi gjeometrik i pikave.

♦ I bërë me pika, vija e figura si të gjeometrisë; i rregullt e i thjeshtë si figurat e gjeometrisë; pa ndërlikime. **Ndërtesë me trajta gjeometrike. Zbukurime gjeometrike.**

gjeomorfolog u m sh ë ët Ai që merret me gjeomorfologjinë.

gjeomorfolog•ë ia f e GJEOMORFOLOG U.

gjeomorfologjik e mb I gjeomorfologjisë; që ka të bëjë me gjeomorfologjinë.

gjeomorfologji a f Shkencë që merret me analizën sasiore të sipërfaqes së tokës në lidhje me prejardhjen dhe dinamikën e ndryshimeve të saj.

gjeomorfometrí a f Shkencë që merret me analizën sasiore të sipërfaqes së tokës.

gjeomorfometrik e mb I gjeomorfometrisë; që ka të bëjë me gjeomorfometrinë.

gjeonomí a f libr > GJEOEKONOMI A.

gjeopolitik e mb libr I gjeopolitikës; që ka të bëjë me gjeopolitikën.

gjeopolitik•ë a f libr Studim i ndikimit të gjeografisë ekonomike, fizike e njerëzore në politikë dhe në marrëdhëniet ndërkombëtare, duke u përqendruar në marrëdhëniet midis pushtetit politik dhe hapësirave gjeografike.

gjeo-politikísht ndajf Në pikëpamje gjeopolitike. [Në këtë proces ... zemra e kombit shqiptar do të vendoset ... drejt pozicionit european jo vetëm gjeo-politikisht, por mbi të gjitha kulturalisht, Kleri Katolik Shqiptar ka luajtur një rol të dorës së parë. (RG)]

gjeoqendrór e mb Gjeocentrik.

gjeorajonál e mb libr Që ka të bëjë me tiparet gjeografike të një rajoni. [**Si rregull është marrë për bazë kronologjia e sundimit të perandorive të huaja, kalendari i ndryshimeve gjeorajonale, (ShS).**]

Gjeorgji a f gjeog Republikë e vargmaleve të Kaukazit, me dalje në bregun perëndimor të Detit të Zi, e kufizuar me Rusinë në veri dhe verilindje, me Turqinë dhe Armeninë në jug dhe Azerbajxhanin në lindje; shpalli pavarësinë nga BRSS më 1991.

gjeorgjían e mb I Gjeorgjisë; që ka të bëjë me Gjeorgjinë, me vendësit a banorët e saj.

gjeorgjián i m sh ë ët Vendës a banor i Gjeorgjisë.

gjeorgjían•e ia f sh e et f e GJEORGJIAN I.

gjeorgjín•ë a f sh a at bot (*Dahlia variabilis*) Bimë shumëvjeçare e familjes së ylloreve, me kërcell të drejtë, me lule shumëpetëlshe, të bardhë, të verdhë, ngjyrë trëndafili a të kuqe, në majë të çdo kërcelli; lule e Milanit.

gjeorgjisht ndajf

♦ Në gjuhën e gjeorgjianëve.

♦ Në mënyrën e gjeorgjianëve; si e kanë zakon gjeorgjianët.

gjeorgjisht•e ja f Gjuhë e gjeorgjianëve. **Alfabeti i gjeorgjishtes** alfabet me 33 shkronja, me status të trashëgimisë kulturore të UNESCO-s.

gjeorgjisht ndajf Në gjuhën gjeorgjiane.

gjeorgjisht•e ja f Gjuhë gjeorgjiane; gjuhë zyrtare e Gjeorgjisë.

gjeosfér•ë a f libr Tërësi e pjesëve të ngurta të Tokës.

gjeostacionár e mb astr (*Satelit etj.*) që qëndron në stratosferë në një pikë të palëvizshme në lidhje me sipërfaqen e Tokës.

gjeostatík e mb ndërt (*Ndërtesë, strukturë*) e aftë të përballojë trysninë e tokës nga të gjitha anët.

gjeostatík•ë a f ndërt Statikë e trupave të ngurtë.

gjeostratég u m libr Ai që merret me gjeostrategji.

gjeostrategjí a f libr Strategji globale e çështjeve gjeopolitike.

gjeostrategjík e mb libr I gjeostrategjisë; që ka të bëjë me gjeostrategjinë.

gjeotekník e mb ndërt I gjeoteknikës; që ka të bëjë me gjeoteknikën.

gjeotekník•ë a f ndërt Zbatim i parimeve shkencore e inxhinierike në zgjidhjen e problemeve ndërtimore të krijuara nga natyra dhe nga përbërja e kores së Tokës.

gjeoteknologjí a f gjeo Tërësi e parimeve gjeoteknike të zbatuara në teknologjinë e nxjerrjes dhe përdorimit të burimeve natyrore nga toka.

gjeoteknologjík e mb libr I gjeoteknologjisë; që ka të bëjë me gjeoteknologjinë.

gjeotektoník e mb gjeo Që ka të bëjë me strukturën e masave shkëmbore.

gjeotektoník•ë a f libr Gjeologji strukturore (*me folje në njëjës*)

gjeotermál e mb Që ka lidhje me energjinë termale në brendësi të Tokës.

gjeotermík e mb > GJEOTERMAL E.

gjeotropík e mb bio I gjeotropizmit, që ka të bëjë me gjeotropizmin.

gjeotropíz•ëm mi m bio Lëvizje e një organizmi a qelize si kundërpërgjigje ndaj forcës tërheqëse të rëndesës.

gjep i¹ m sh a at

♦ Shkop a kallam i hollë e i shkurtër për të mbështjellë perin që vendoset në sovajkë; masur.

Mbush gjepat. Vë (heq, ndërroj) gjepin. Një gjep (me) fije.

♦ Gyp i hollë dhe i shkurtër; lëfyty, çep. **Gjepi i kades (kroit).**

♦ Gypi i ngushtë në fund të lugut të mullirit.

gjep i² m sh a at Enë me grykë të ngushtë e me lëfyty të hollë; ibrik.

gjepogjérra *t f sh vjet* Çikërrima.

gjépur *a f sh a at kryes sh* Fjalë boshe, pa kuptim; diçka që thuhet në kundërshtim të hapët me të vërtetën; diçka fare pa vlerë e pa dobi; dokrra, pallavra. **Flas gjepura. Merrem (shkoj kohën) me gjepura. Këto janë gjepura. Lëri gjepurat.**

gjeq *ndajf K* Si nëpër mjegull; (*shikoj*) turbull; si nëpër gjeq.

gjeq i m

♦ Mjegull e hollë në ditë të kthjellët vere.

♦ *K* Vapë e mesditës.

gjer

I parafj

♦ Deri. **Gjer më sot (tani) Gjer në fund. Gjer në gju. Gjer tek i fundit. Gjer sa deri sa.** [e **gjer në brez/, e përmbi brez/, humbas/ me gaz/ në grurin tim/, të dheut tim (DhP).**] [Gjer **mun në gjit, gjer mun në fund (LP).**] [Të arrinte marrëzia **gjer këtu/, Sa me kurora lulesh e flamurë/, Të rivarrosen vrasësit e tu (JB).**]

II pj Edhe. **Gjer edhe fëmijët e kuptojnë.**

gjer i m sh a at zool (*Myoxus glis*) Brejtës i vogël katërkëmbësh me qime të dendur e të butë të përhimë, me bisht të gjatë si furçë.

gjerák u m sh ë ët orn Mashkull i gjeraqinës. > **PETRIT I.**

gjéram *parafj bis J* > **GJER.**

gjerán i¹ m sh ë ët bot (*Geranium molle*) Bimë zbukuruese me gjethe të rrumbullakëta si të mëllagës e me erë të mirë, me lule tufa-tufa në ngjyra të ndryshme, që mbillet në saksi dhe nëpër kopshte. > **LULEMËLLAG•Ë A.**

gjerán i² m bujq K (*Ustilago*) Ndryshk i bimëve; vrug.

gjerangóp kal a ur J Dend; ngop (*dikë*) me ushqim.

gjerangóp•em vetv a ur J Dendem a ngopem me ushqim.

gjerangópj•e a f J Dendje, ngopje me ushqim.

gjerangópur (i e) mb J I dendur, i ngopur me ushqim.

gjerangópur it (të) as J > **GJERANGOPJ•E A.**

gjeráq i m sh ë ët orn (*Grus grus*) Shpend i madh ujës, me këmbë të gjata e qafë të gjatë, me pendë të përhimë, me peshë rreth 5 kg dhe krahëhapje deri 2.5 m., që ushqehet kryesisht me bimë, fruta dhe fara, ndërsa gjatë verës, sidomos kur rrit të vegjlit, ushqehet edhe me kandrra, kërmij, gaforre, zvarranikë, brejtës të vegjël dhe zogj; mashkulli dhe femra çiftohen për jetë dhe çdo pranverë e përtërijnë lidhjen me ritualin e vallëzimit.

gjeraqín•ë a f sh a at

♦ *orn* (*Astur palumbaris*) Shpend i madh grabitqar me kthetra, me pendë të larme dhe krahë të gjatë. [pa këqyrë shteg, pa këqyrun stinë:/ me flut' rue si gjeraqinë (GjF).]

♦ *fig* Grua a vajzë e shpejtë dhe e shkathët.

gjéras ndajf Së gjeri; për së gjeri; nga e gjera. **Vë (shtroj) gjeras.**

gjerat'hérsh•ëm (i) me (e) /gjerat-h'ershëm/ *mb* I deriatëhershëm. **Kryetari i gjerat'hershëm.**

gjeratór•e ja¹ f sh e et Qerthull.

gjeratór•e ja¹ f sh e et Vorbull; shtjellë.

gjérazi ndajf

♦ Gjerat; për së gjeri. **Vë gjerazi. Shtrihem gjerazi. Mat (pres) gjerazi.**

♦ Në mënyrë të shtjelluar; jo shkurt.

gjerb¹ kal a ur Pi duke thithur nga pak; rrufit; surb (*ujë etj.*)

gjerb² kal G > **GJERB•Ë (me).**

gjérb•ë a f sh a at

♦ Aq sa merr njeriu në gojë kur thith një herë një lëng; hurbë; surbë. **Piu një gjerbë qumësht.**

♦ Pikë uji që bie nga çatia; vend në çati ku pikon; çikë. **Gjerbat e shiut. Gjerbat e shtëpisë. Zë gjerbat e çatisë.**

♦ Pjesa e çatisë që del jashtë murit, strehë, çikë. **U futën nën gjerbë.**

*

Gjerba shpon gurin *ff u* Me përpjekje të pandërprera mund të kapërcehen vështirësitë e të bëhen punë të mëdha.

gjérb•ë (me) *jokal i ë veta III G* Gjerbon; pikon; cirkon.

gjérbëz a f sh a at Gllënjë.

gjerbím i m

♦ Rrufitje e ujit etj.

♦ Pikë uji nga çatia.

gjerbít¹ *jokal i ur veta III (Streha, çatia)* pikon; gjerbon.

gjerbít² *kal dhe jokal > GJERBIT•Ë (me).*

gjerbít•em *vetv G > GJERBIT•Ë (me u).*

gjerbít•ë (me)¹ *jokal i ë veta III G* Pikon; gjerbon.

gjerbít•ë (me)² *kal a ë G* Këput; lodh; dërrmoj.

gjerbít•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Këputem; lodhem; dërrmohem.

gjerbítun (i e) *mb G I* këputur; i lodhur; i dërrmuar.

gjérbj•e a f sh e et Thithje e kafesë, çajit etj.; hurbë; surbë.

gjerb•ó *kal óva úar* Pi duke thithur nga pak; rrufit (*ujë etj.*).

gjerb•ón *jokal ói úar veta III (Çatia)* pikon.

gjerbór•e ja f sh e et ndërt Ulluk përgjatë buzës së çatisë, që mbledh çikat; *ark* strehëz përmbi derë a dritare për të larguar pikat e shiut.

gjérbur it (të) *as* Hurbje e ujit etj.

gjérbz•ë a f Hurbë. > **GJERBËZ A.**

gjerdác e *mb G* Dredharak; dhelparak.

gjerdán i¹ *m sh e et*

♦ Varg me gurë të çmuar, florinj a rruaza, që mbahen në qafë si stoli; gushore. [**drita e praruar gjerdan me guaca** (JG).]

♦ Rrip mesi ose krahaqafë për të mbajtur fishekët.

gjerdán i² *m sh e et* Pjesë e një mishi të therur, që kap një këmbë të përparme, gjysmën e kraharorit dhe të qafës për së gjati.

gjerdán•e ja f sh e et Dele a dhi me rreth të bardhë a të zi në qafë.

gjerdánk•ë a f sh a at *K* Dele e zezë me qafë të bardhë.

gjerdék u m sh ë ët *vjet* Dhomë e shtruar për dhëndrin e nusen në natën e parë të martesës. **Nata e gjerdekut** nata e parë e martesës.

gjerdjésh•ëm (i) me (e) *mb I* deridjeshëm.

gjerdnësh•ë a f *krahin G* Grua lehonë; djergsore.

gjerdhác e¹ *mb bis (Fëmijë)* i zgjuar e dinak.

gjerdhác e² *mb bis (Fëmijë)* i lindur jashtë martese; bastard; dobiç.

gjerdhác i¹ *m sh ë ët* Fëmijë i zgjuar e dinak.

gjerdhác i² *m sh ë ët* Fëmijë i lindur jashtë martese; bastard; dobiç.

gjerdhác•e ja f sh e et f e **GJERDHAC I^{1,2}.**

gjerdhák u m sh ë ët > GJERDEK U.

gjerdhán i m sh ë ët > GJERDAN I.

gjérdhe t sh i GARDH I.

gjérdhe ja¹ f sh e et Kullotë.

gjérdhe ja² f sh e et Rrethim me gardh; gardhim.

gjérdh•ënj kal a ëm A Gardhoj; rrethoj a mbyll me gardh.

gjerdhí a f sh - të Dinakëri; finokëri.

gjerdhísht•e ja f sh e et > GJERDHISHT•Ë A.

gjerdhísht•ë a f sh a at bot Shkurre e lartë, me degë pushatake në ngjyrë argjendi, me lule të kuqe që lidh kokrra të vogla të zeza me erë të këndshme.

gjereméz i m ushq Ç Qumësht i prerë për salcë.

gjerét•ë a f kryes sh G Lym i lënë nga lumi a përroi.

gjérez i m sh ë ët zool Ferllë; gjer.

gjérë ndajf

♦ Me gjerësi të madhe; shumë lirshëm në trup ose në një pjesë të trupit. **Më rrinë gjerë rrobat (këpucët).**

♦ Me hapësirë të mjaftueshme për të banuar, punuar etj.; jo ngjeshur njëri pranë tjetrit; lirë, lirshëm. **Jam gjerë me shtëpi.**

♦ *fig* Në mënyrë të shtjelluar; duke e trajtuar nga të gjitha anët a drejtimet; pa u kufizuar, hollësisht. **Flas (shkruaj) gjerë. U ndal (e trajtoi) gjerë çështjen.**

♦ *fig* Në mënyrë të gjerë; pa u kapur pas çikërrimave e të metave të vogla; duke i peshuar të gjitha anët e rrethanat. **E gjykoj (shikoj) gjerë çështjen.**

♦ *fig* Në një masë të madhe njerëzish; në mënyrë të gjerë; kudo; gjerësisht. **Përdoret gjerë. Ka hyrë gjerë në përdorim.**

*

Gjerë e gjatë (gjatë e gjerë)

♦ Në të gjithë gjerësinë dhe gjatësinë.

♦ Për të gjitha gjërat a me të gjitha hollësitë; fill e për pe, hollësisht; nga të gjitha anët.

Sa gjerë gjatë (sa gjatë e gjerë) Në të gjithë gjatësinë e gjerësinë; i shtrirë plotësisht.

Trashë e gjerë Gjerë e gjatë.

gjérë (i e) mb

♦ (*Send*) me shtrirje të madhe në hapësirë në përmasën e gjerësisë; që ka mjaft hapësirë nga njëra buzë anësore tek tjetra; me gjerësi më të madhe nga sa duhet, nga sa është e zakonshme ose në krahasim me një tjetër. **Rrugë e (dritare) gjerë. Kanal (shtrat) i gjerë. Brez i gjerë toke. Shpatulla të gjera. Ballë i gjerë. Daltë e gjerë. Ekran i gjerë. Bëhet më i gjerë** zgjerohet. **Dy metra (centimetra) i gjerë.**

♦ Që zë një hapësirë të madhe; shtrirë nga të gjitha anët; i hapët. **Fushë (luginë) e gjerë. Vend i gjerë.**

♦ (*Rrobë*) e lirshme në trup; më e bollshme nga sa duhet; që nuk rri i puthitur e nuk të shtrëngon; i lirshëm.

♦ (*Dhomë*) me mjaft hapësirë, që nxë shumë (*njerëz, sende*).

♦ (*Send*) i vendosur larg nga një tjetër, me largësi të mjaftë a të madhe. **Rreshta të gjerë.**

♦ Që përfshin një numër të madh njerëzish, pjesëmarrësish ose anëtarësh; i përhapur në shumë njerëz; që përfaqëson shumë njerëz; masiv. **Mbledhje e (kuvend i) gjerë.**

Pjesëmarrje e gjerë. Masat (shtresat) e gjera të popullit. Këshill i gjerë. Demokraci e gjerë.

♦ *fig* (*Veprimtari etj.*) me përhapje a shtrirje të madhe; që përfshin shumë gjëra, që rrok shumë anë; me përmasa të mëdha. **Lidhje të gjera. Punë e gjerë edukuese. Pasqyrim i gjerë. Në përpjesëtime të gjera. Në shkallë të gjerë. Në mënyrë të gjerë** gjerësisht.

[**Krejt e kundërta: dy poetët e shquar kërkojnë që poezia në sa më pak fjalë të krijojë një përfytyrim sa më të gjerë që të shprehë një përvojë sa më të pasur.** (AÇ)]

♦ Që plotëson nevojat e një shumice të madhe njerëzish, që përdoret vazhdimisht nga një masë e madhe njerëzish. **Mallra (artikuj) të përdorimit të gjerë.**

♦ Që shquhet a dallohet për vëllim të madh dijeshe e njohurish në shumë fusha të jetës; i gjithanshëm; që lidhet me një fushë të madhe dijeshe, njohurish a veprimtarie. **Horizont i gjerë. Njohuri (dije) të gjera. Arsim i gjerë.**

♦ *fig* (*Njeri*) i durueshëm e me shpirt të madh; që nuk kapet pas cikërrimave e të metave të vogla; zemërgjerë.

♦ *mat* (*Kënd*) më i madh se këndi i drejtë, por më i vogël se këndi i shtrirë; më i madh se 90 gradë, por më i vogël se 180 gradë.

♦ *gjuh* (*Zanore*) e zëshme në shkallën më të lartë, që shqiptohet duke hapur gojën sa më shumë që të jetë e mundshme.

*

E ka gjoksin të gjerë Është zemërgjerë; i duron shumë të tjerët.

Me zemër (me bark) të gjerë I durueshëm, zemërgjerë.

Në kuptimin e gjerë të fjalës Në kuptimin më të përgjithshëm të fjalës.

gjér•ë a f sh a at orn *G* Zhgabë.

gjér•ë i m sh ë ët zool (*Myoxus glis*) Brejtës i vogël katërkëmbësh me qime të dendur e të butë, të përhimë, me bisht të gjatë si furçë, me mish të ngrënshëm.

gjerësi a f sh - të

♦ Një nga përmasat e trupave dhe rrafsheve, që matet në shtrirjen e tyre më të madhe tërthore nga një buzë anësore tek tjetra dhe që zakonisht është më e vogël se gjatësia; madhësia që i përgjigjet kësaj përmase a shtrirjeje. **Gjerësia e dërrasës (dritares, rrugës, lumit). Me gjerësi tre metra. Mat gjerësinë.**

♦ Shtrirje e një trupi a rrafshi në drejtimin tërthor nga një buzë anësore tek tjetra; të qenët i gjerë. **Në gjithë gjerësinë e fushës. I ruaj gjerësinë.**

♦ *fig* Shtrirje e madhe e diçkaje; përfshirje e shumë anëve, dukurive, dijeve etj., vëllim ose përpjesëtimet e gjera. **Gjerësia e dijeve (njohurive). Gjerësia e të menduarit. Gjerësia e interesave. Zhvillim në gjerësi.** [kjo paraqitje bëhet me kompetencë të filologut dhe të studiuesit të veprave të Fishtës në gjerësinë dhe thellësinë e tyre (ES).]

♦ *fig* Të qenët i durueshëm dhe me shpirt të gjerë; zemërgjerësi. **Gjerësia e shpirtit.**

♦ *geog* Largësi e një vendi a pike nga ekuatori, e matur me gradë; *kryes sh* vend ose krahinë me veçori të caktuara të klimës e të botës së gjallë sipas largësisë nga ekuatori.

Gjerësia gjeografike. Gjerësi veriore (jugore). Është i përhapur në të gjitha gjerësitë.

**

gjerësi e valës *fiz, tek inf*

♦ Sasi maksimale e informacionit, e matur me bit/sek, që mund të përcillet nëpër një kanal.

♦ Ndryshimi midis dendurisë më të lartë e më të ulët të përcjelljes (transmetimit) i matur me herc.

gjerësisht *ndajf*

♦ Në një masë të madhe njerëzish; në mënyrë të gjerë; në masë; gjerë. **Përhapet (përdoret) gjerësisht.**

♦ Nga të gjitha anët a drejtimet, gjerë e gjatë; duke përfshirë shumë anë, dukuri, hollësi etj.
Rrah (trajtoj, shqyrtoj) gjerësisht. **Pasqyroj** gjerësisht. [Shpjegim gjerësisht i pranuar është ai që e lidh burimin e fjalës "kreshnik" prej një forme më të hershme "krajishnik" (ShS).]

gjerguníc•ë a f sh a at J Grua në ditët e veta.

gjergjéf i m sh ë ët Kornizë me dy palë rrathë të puthitur njëri në tjetrin, ku tendoset pëlhura për qëndisje.

gjérgj•ël la f sh la lat G Peshk i vogël i ujërave të ëmbla.

gjergjír i m sh ë ët Rende (për të grirë djathë etj.).

gjergjním i m krahin G Gjendje e gruas para lindjes.

gjergjn•ój jokall krahin G > **GJERGJN•UE** (me).

gjergjn•úe (me) jokall ói úe krahin G (Shtatzëna) është në ditët e veta.

gjérgjun it (të) as krahin G > **GJERGJNIM I**.

Gjergjúsh i em m shkurt përk i **GJERGJ I**.

gjéri (së) ndajf

♦ Nga ana e gjerë. **Për së gjeri** gjerë; nga e gjera. **Pres (çaj) për së gjeri**.

♦ Me gjerësi; si gjerësi. **Është 1 m për së gjeri**.

gjeriát•ër ri m sh ra rat mjek Mjek i specializuar për pleq.

gjeriát•re ja f sh e et f e **GJERIAT•ËR RI**.

gjeriatri a f mjek Degë e mjekësisë dhe shërbimeve shoqërore për kujdesin shëndetësor të pleqve.

gjeriatrik e mb mjek I gjeriatrisë; që ka të bëjë me gjeriatrinë. **Klinikë gjeriatrike**.

gjeriésh•ë a f sh a at bot (Ulex) > **GJINESHT•ËR RA**.

gjerím i m > **ZGJERIM I**.

gjerínë mb f K (Grua a vajzë) lojce.

gjerín•ë a f sh a at K Grua a vajzë lojce; lavire.

gjerketúsh•ëm (i) me (e) mb bis I derikëtushëm.

gjerm i m sh e et krahin > **ZJARR I**.

gjermán e mb I Gjermanisë; që ka të bëjë me Gjermaninë, me vendësit a banorët e saj. [Ky shtegtar gjerman, qe nisur nga Këlni i Renanisë në vitin 1496 për një udhëtim të largët nëpër Itali, Siri, Egjipt, Arabi, Etiopi etj. (GjSh)]

gjermán i m sh ë ët Vendës a banor i Gjermanisë. [Nuk e kuptoja gjuhën, por dija të dalloja fare mirë theksin e gjermanishtes së gjermanëve të Gjermanisë nga ajo e gjermanëve të Zvicrës. (ED)]

gjermánçe ndajf bis > **GJERMANISHT**.

gjermánç•e ja f bis > **GJERMANISHT•E JA**.

gjermán•e ia f sh e et f sh e et f e **GJERMAN I**.

gjermanésh•ë a f vjet usht Pushkë e prodhuar në Gjermani.

Gjermaní a f gjeog Republikë në Europën Perëndimore-Qendrore, e kufizuar me Danimarkën në veri, me Poloninë dhe Çekinë në lindje, me Austrinë në juglindje, me Zvicrën në jugperëndim, me Francën, Luksemburgun dhe Belgjikën në perëndim dhe me Holandën në veriperëndim, me dalje në Detin e Veriut dhe Detin Baltik. **Gjermania Lindore (Perëndimore)** dy shtete të krijuara nga ndarja e Gjermanisë pasi humbi në Luftën e Dytë Botërore. **Bashkimi i Gjermanisë hist. Ribashkimi i Gjermanisë** bashkimi i dy Gjermanive më 1990.

gjermaník e mb I Gjermanisë; i gjermanëve.

gjermaníst i m sh ë ët Studiues i gjuhës dhe kulturës gjermane.

gjermaníst•e ja f sh e et f e GJERMANIST I.

gjermanistik•ë a f libr Studim i gjuhës dhe kulturës gjermane.

gjermanisht ndajf Në gjuhën gjermane. [Të interesuarit, studiues apo studentë të letrave shqipe, në studimin e prof. Kolë Ashtës kanë tërë listën e fjalëve shqip-gjermanisht të Harfit, bashkë me disa shpjegime kritike në kllapa. (GjSh)]

gjermanisht•e ja f

♦ Gjuhë e familjes indoevropiane, që flitet nga gjermanët; gjuhë zyrtare e Gjermanisë dhe Austrisë, një nga gjuhët zyrtare të Zvicrës. **Gjermanishtja e Austrisë (e Zvicrës).**

♦ Lëndë mësimore e kësaj gjuhe; tekst mësimor i kësaj lënde. **Ora e gjermanishtes.**

♦ *bis* Mësues i gjermanishtes.

**

gjermanishte e epërme Dialekt i gjermanishtes që përdoret në jugun e Gjermanisë, në Zvicrën qendrore, Austri, Lihtenshtajn, Tirolin e jugut (Itali) dhe Alsasë (Francë).

gjermanishte e poshtme Dialekt i gjermanishtes që përdoret në veriun e Gjermanisë, në Danimarkë dhe Holandë.

gjermanishtfólës e mb Që flet gjermanisht.

gjermanishtfólës i m sh - it Ai që flet gjermanisht.

gjermanishtfólës•e ja f sh e et e GJERMANISHTFOLËS I.

gjermaniúm i m kim Element metaloid i thyeshëm në ngjyrë të hirtë në të bardhë, që ngjan si silikoni; përdoret në gjysmëpërçues (*simboli Ge*).

gjermaníz•ëm mi m sh ma mat gjuh Huazim nga gjermanishtja në një gjuhë tjetër.

gjermanizím i m libr Imponim a përvetësim i kulturës dhe mënyrës së jetesës gjermane.

gjermaniz•óhem vetv óva (u) úar

♦ Marr veti të kulturës dhe mënyrës së jetesës gjermane.

♦ *veta III (Të folurit)* merr trajta të shqiptimit gjerman.

gjermaniz•ój kal óva úar libr

♦ I jap veti të kulturës dhe mënyrës së jetesës gjermane.

♦ I jap (*të folurit*) trajta të shqiptimit gjerman.

gjermanizúar (i e) mb

♦ I kthyer në mendësinë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

♦ (*Shqiptim*) me trajta gjermanike.

gjermanizúem (i) e (e) mb > GJERMANIZUAR (i e).

gjermano- fjalëform.

gjermanoamerikán e mb

♦ Që ka të bëjë me Gjermaninë dhe Amerikën.

♦ I amerikanëve me prejardhje gjermane.

gjermanoamerikán i m sh ë ët Amerikan me prejardhje gjermane.

gjermanoamerikán•e ia f sh e et f e GJERMANOAMERIKAN I.

gjermanofíl i m sh ë ët I huaj që e do Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofíl•e ja f sh e et f e GJERMANOFIL I.

gjermanofilí a f Dashuri e një të huaji për Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofób e mb (I huaj) që e do Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofób i m sh ë ët I huaj që e do Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofób•e ja f sh e et f e GJERMANOFOB I.

gjermanofóbí a f Urrejtje e një të huaji për Gjermaninë dhe mënyrën e jetesës gjermane.

gjermanofón e mb Që flet gjermanisht.

gjermanofón i *m sh ë ët* Ai që flet gjermanisht.

gjermanofón•e ia *f sh e et f e* **GJERMANOFON I.**

gjermanofrancéz e *mb*

♦ (*Marrëveshje, lidhje*) midis Gjermanisë dhe Francës.

♦ (*Grup*) i përbërë nga gjermanë dhe francezë.

gjermanofrancéz i *m sh ë ët* Francez me prejardhje gjermane.

gjermanofrancéz•e ja *f e* **GJERMANOFRANCEZ I.**

gjermanolindór e *mb* I Gjermanisë Lindore; që ka të bëjë me Gjermaninë Lindore, me vendësit a banorët e saj.

gjermanolindór i *m sh ë ët* Banor a vendës i Gjermanisë Lindore.

gjermanolindór•e ja *f sh e et f e* **GJERMANOLINDOR I.**

gjermanoperëndimór e *mb* I Gjermanisë Perëndimore; që ka të bëjë me Gjermaninë Perëndimore, me vendësit a banorët e saj.

gjermanoperëndimór i *m sh ë ët* Vendës a banor i Gjermanisë Perëndimore.

gjermanoperëndimór•e ja *f e* **GJERMANOPERËNDIMOR I.**

gjermanoshqiptár e *mb*

♦ (*Marrëveshje, lidhje*) midis Gjermanisë dhe Shqipërisë.

♦ (*Grup, komision etj.*) i përbërë nga gjermanë dhe shqiptarë.

gjermanoshqiptár i *m sh ë ët* Shqiptar me prejardhje gjermane.

gjermanoshqiptár•e ja *f e* **GJERMANOSHQIPTAR I.**

gjermanozvicerán e *mb*

♦ (*Marrëveshje, lidhje*) midis Gjermanisë dhe Zvicrës.

♦ (*Grup*) i përbërë nga gjermanë dhe zviceranë.

gjermanozvicerán i *m sh ë ët* Zviceran me prejardhje gjermane.

gjermanozvicerán•e ia *f e* **GJERMANOZVICERAN I.**

gjärméz i *m sh ë ët* *ushq* Qumësht i prerë për salcë.

gjärm•ë a *f sh a at* > **GJIRM•Ë A.**

gjer•óhem *vetv óva (u) úar* > **ZGJER•OHEM.**

gjer•ój *kal óva úar* > **ZGJER•OJ.**

gjerókull a *f sh a at* *krahin* E dashur.

gjerontík e *mb libr* I plakjes; që ka të bëjë me plakjen.

gjerontokrací a *f pol* Qeveri pleqsh.

gjerontokrát i *m sh ë ët libr pol* Qeveritar plak.

gjerontokratík e *mb libr pol* I gjerontokracisë; që ka të bëjë me gjerontokracinë.

gjerontológ u *m sh ë ët mjek* Specialist i gjerontologjisë.

gjerontológ•e ia *f sh e et mjek f e* **GJERONTOLOG U.**

gjerontologjí a *f mjek* Degë e mjekësisë që studion procesin e plakjes.

gjerontologjík e *mb mjek* I gjerontologjisë; që ka të bëjë me gjerontologjinë.

gjerór•e ja *f sh e et zool* Femër e gjerit.

gjärpazi *ndaif* Zvarrë; me zvarritje; rrëshqanë.

gjärsá *lidh*

♦ Derisa. E kërkuan gjersa e gjetën. Gjersa pa ardhur ai, ti nuk do të dalësh. [qau për kalin gjersa thirrën gjelat/ dhe kur shkoi në fshat i thanë I MARRË (DA).] [Të jam nënshtruar e të nënshtrohem/ gjersa në botë të jem i gjallë (NGj).] [Atje ishte fillimi i kaosit, përçartjes, gjersa vinte rënia e gjuhës në koma, që ishte edhe grahma e fundit e saj. (IK)]

♦ Meqë. **Gjersa e dashke, mbaje** meqë e dashke, mbaje.
gjérs•ë a¹ f sh a at krahin *G* Copë e leshtë që i vihet foshnjës për t'i thithur djersën.
gjérs•ë a² f sh ë ët krahin > **DJERS•Ë A.**
gjersí a f sh - të A Gjerësi.
gjersót•ëm (i) me (e) mb I derisotëm.
gjersótsh•ëm (i) me mb I derisotëm.
gjershí a f sh - të A bot > **QERSHI A.**
gjérshk•ë a f ë ët krahin *G* Kullotë mali. > **BJESHK•Ë A.**
gjertanísh•ëm (i) me (e) mb I deritanishëm. [Dhe këto re që tani vijnë/ ndryshe nga retë e gjertanishme (IK).]
gjerth i m: Gjerthi i fytit *anat* Arrë e fytit; fikth.
gjerúar (i e) mb > **ZGJERUAR (i e).**
gjerúnd i m sh e et gjuh Përcjellore.
gjerúsh e mb Shpatullgjerë.
gjerúshj•e a f sh e et bot (Mentha) Bimë barishtore shumëvjeçare aromatike, me 16 lloje, me gjethe vezake e lule të imëta, të grumbulluara tufë si kalli; përdoret si erëz në gjellë, në industrinë farmaceutike etj.
gjerratór•e ja f sh e et Tjerratore; furkë e bosht për tjerren e pambukut.
gjérr•e ja f sh e et krahin *G* Vend djerr; tokë e lënë djerr.
gjérr•ë a f sh a at Lodër fëmijësh me një kon prej druri me majë metalike, që mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. > **FUG•Ë A.**
gjérr•ël la f sh la lat > **GJERR•Ë A.**
gjes kal gjíta gjítun krahin *G* > **NGJIS; NGJIT.**
gjesdenís kal *G* > **GJESDENIS•Ë (me).**
gjesdenís•ë (me) kal a ë *G* Ndreq; zbukuroj.
gjesdenísj•e a f sh e et *G* Ndreqje; zbukurim.
gjesdenísun (i e) mb *G* I ndrequr; i zbukuruar.
gjes•ëm (i) me (e) mb I butë.
gjest i m sh e et dhe fig Veprim; vepër. **Gjest bujar.**
♦ Lëvizje e duarve a e kokës për t'i njoftuar dikujt me shenjë diçka ose që shoqëron të folurit e njeriut. **Gjest miratues (përçmues, fyes, mospërfillës). Gjest pohimi (pranimi, pëlqimi, mohimi). Gjuha e gjesteve. Bëj gjeste. Flas me shumë gjeste.**
♦ *fig* Sjellje ose veprim që bëhet për të shprehur diçka ose dëshmon për vetitë dhe qëllimet e njeriut; bëmë. **Gjest i lartë (ulët). Gjest armiqësor. Gjest miqësie (mirëkuptimi). Gjest trimërie.**
gjesh kal a ur A > **NGJESH; G** > **GJESH•Ë (me).**
gjésh•em vetv G > **GJESH•Ë (me u).**
gjésh•enj kal a ur A Ngjesh (*brumin e bukës etj.*).
gjésh•ë (me) kal a ë *G* > **NGJESH.**
gjésh•ë (me u) - (u) ë *G* vetv dhe pës e **GJESH•Ë (me).**
gjeshk u m sh ë ët Gjethe të thata, të rëna.
gjéshk•ë a¹ f përmb Gjethe të thata; dushk (*si ushqim për bagëtinë*).
gjéshk•ë a² f sh a at *G* Flakurimë.
gjeshk u m sh ë ët *G* Flakaresh; flakurimë.
gjeshmishólla pandr J Të shkuara! (*i thuhet të sëmurit*).
gjéshs•e ja f sh e et Shirit; kordele.

gjeshtár•e *ja f sh e et* Grua që ndihmon gratë gjatë lindjes; mamí popullore.

gjesht•ër *ra f sh ra rat bot (Genista)* > **GJINESHT•ËR RA.**

gjeshtërz *a f veter J* Trullosje e bagëtisë nga gjineshtra.

gjéshun (**i e**) *mb G I* ngjeshur.

gjéshunit (**të**) *as G* Ngjeshje.

gjéshur (**i e**) *mb A I* ngjeshur.

gjet i m sh a at *G* Brez; gjeneratë.

gjetán i m sh a at *krahin G* Gajtan.

gjetár e mb *krahin G*: **Mace gjetare** mace gjuetare.

gjetár i m sh ë ët *krahin G* Gjahtar.

gjetë (**të**) *mb sh A* Të gjatë. **Veshë të gjetë.**

gjét•e *ja f sh e et* Fëmijë i gjetur (*te burri a gruaja e dytë*). > **THJESHT•ËR RI.**

gjét•ë (**me**) *kal a ë G*

♦ > **GJE•J.** [**Paska ndëjë tri dit e tri net,/ Ja ka lypë vorrin, ja ka gjetë** (CV).] [**kërkoj me gjetë** **nji kafshatë ma të mirë.** (Mgj)]

♦ Shoh. [**Edhe Mujës vorrin ja ka zblue./ Kambkryq Mujin ma ka gjetë!** (CV).]

gjetë (**me u**) **a** (**u**) *ë G vetv dhe pës e* **GJET•Ë** (**me**).

gjét•ë **a**¹ *f sh a at krahin G* Send; gjë.

gjét•ë **a**² *f sh a at krahin* Mizë mjaltëse; bletë.

gjét•ë **a**³ *f sh a at krahin G* Shtëpi.

gjetës i¹ *m sh - it*

♦ Ai që gjen një send të humbur.

♦ Zbulues. [**Gjetësi përmend tri grafema greke për dh, th dhe y, përveç atyre latine.** (AKI)]

gjetës i² *m sh - it* Ai që ngre një dolli në gosti dhe i drejtohet dikujt në tryezë për të pirë së bashku, duke thënë një urim, të cilin e fillon me shprehjen e zakonshme: **Të kam gjetur, o zot i shtëpisë!**

gjetës•e *ja f e* **GJETËS I**¹.

gjetësi *a f sh ra rat* Thesar i zbuluar, i gjetur.

gjetí *ndajf G* Në vend tjetër; gjetiu; gjetkë.

gjetím i¹ *m sh ë ët* Fëmijë i gjetur; jetim.

gjetím i² *m sh e et G*

♦ Gjueti.

♦ Kërkim.

gjetím•e *ja f sh e et f e* **GJETIM I**¹.

gjetít *krahin G* Tjetërkund; në vend tjetër; gjetiu; gjetkë.

gjetíu *ndajf*

♦ Në një vend tjetër, tjetërkund. **Kërkoj (shikoj) gjetiu.**

♦ *fig* Në diçka tjetër, në tjetër gjë; tjetërkund. **E hodhi fjalën gjetiu. E ka hallin gjetiu. E kisha mendjen gjetiu** po mendoja për tjetër gjë; s'e kisha mendjen aty.

gjetj•e **a**¹ *f sh e et*

♦ Zbulim i diçkaje. **Gjetja e metodave të reja (e rrugëve të reja).** [Një gjurmë e këtij ekspansioni janë, sipas Çabejt, edhe gjetjet folklorike me tematikë epike në Mat, Shëngjergj etj. (ShS).] [Përpara një gjetjeje të tillë është gati një detyrim moral, që t'i drejtohesh një filologu të mësuar me tekste të vjetra të shqipes, për arsye se bëhet fjalë për një vepër që i përket në fund të fundit kulturës së krejt një kombi (AKI).]

- ♦ Send i gjetur rastësisht.
- ♦ Zgjidhje e problemës, ushtrimit etj. **Gjetja e numrit të panjohur.**
- ♦ *fig* Zgjidhje e goditur në një vepër ose shkrim; diçka e kapur bukur ose mirë. **Gjetje artistike.**
- ♦ Ndeshje a hasje me diçka a dikë që kërkoj. **Gjetje e fjalëve të sakta.**
- ♦ *kryes sh arkeo* Sende të zbuluara gjatë gërmimeve. **Përshkrimi (datimi) i gjetjeve të reja.**

gjetj•e *a² f sh e et A* Ngjashmëri; ngjasim.

gjetkë *ndaif krahin* Gjetiu. **Gjetkë e gjetkë** në vende të tjera të huaja ose në krahina të tjera.

Kudo gjetkë. [dhe duke kënduar/ gjetkë do t'të shpie (AZÇ)] [Pikërisht ashtu si gegërishtja e Gjon Buzukut, siç e kemi thënë edhe gjetkë, ngjason aq fort e përputhet harmonishëm në shumëçka me toskërishten e Lekë Matrëngës. (GjSh)] [hodhi vështimin gjetkë për të gjetur një vend ku ta mbështeste. (ED)] [edhe kur mendjen e kishte gjetkë, ministri i ri, sa më shumë shpërfillës dukej, aq më i vëmendshëm ishte. (IK)]

gjetkëz *a¹ f sh a at* Vend i thurur ku mbahen shpendë ose kafshë shtëpiake për t'i majmur.

Gjetkëza e patave (derrave).

*

Si pata (derri) në gjetkëz Me të gjitha të mirat; si pula në grurë.

gjetkëz *a² f sh a at J* Dhomë shumë e vogël; kuvli.

gjet•óhet *pavet e* **GJET•UE (me).**

gjet•ój *kal dhe jokal G >* **GJET•UE (me).**

gjetór•e *ja f sh e et G (Kafshë)* gjuetare.

gjetsh *veta III dëshir e* **GJEJ.** [Në s'gjetsha hon ku të të hedh/ do gjej një fushë a një lunajë (IK).]

*

E gjetsh nga Perëndia! Të dënoftë Perëndia!

E gjetsh nga s'e pret! Të ardh të keqja andej nga nuk e pret!

gjetttë *dëshir e* **GJEJ.**

*

Të gjetttë e mira! përgjigje e dollisë së mirëseardhjes.

gjet•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Gjuaj.

♦ Kërkoj.

gjet•úe (me u) úe (u) úe G

I *pavet* Gjuhet.

II *pës e* **GJET•UE (me).**

gjetúem it (të) *as G*

♦ Gjuajtje; gjueti; gjah.

♦ Kërkim.

gjetull *a f sh a at zool bis* Lloj nepërke e hollë që bën kërcim të lartë a të gjatë.

gjetun (i e) *mb G*

♦ I gjetur. **Nuk asht i gjetun në ferra (në rrugë të madhe)** nuk është njeri pa njeri; ka kush i del zot.

♦ I zënë në flagrancë duke kryer marrëdhënie jashtëmartesore.

gjetun it (të) *as G*

♦ Gjetje.

♦ Shpikje; zbulim shkencor.

gjétur (i e) mb

♦ Që është gjetur a zbuluar diku. **Sende të gjetura.**

♦ Që ka dalë a është përcaktuar pas llogaritjeve. **Shuma e gjetur.**

♦ (*Fëmijë*) i burrit të mëparshëm a i gruas së mëparshme; jo i veti. **Djalë i (vajzë e) gjetur** thjeshtër.

♦ *fig* I zgjedhur a kapur bukur e mirë; i goditur, i qëlluar. **Shembulli i gjetur. Krahasim i gjetur.**

gjétur it (të) as

♦ Gjetje; veprim i gjetjes.

♦ Zbulim.

gjétura t (të) f sh euf Të përmuajshme (*të grave*).

gjeturí a f Aftësi për të gjetur zgjidhje; zgjuarsi.

gjeturín•ë a f sh a at kryes sh Sendë të gjetura pa ndonjë vlerë.

gjeth¹ si mb Që është fletë e plotë, i papërpunuar ose i pagrirë. **Duhan gjeth.**

*

I bëri gjeth I griu; i shoi krejt.

gjeth² mb (*Dhjeta*) maç (*në letrat e bixhozit*).

gjeth jokall i - krahin G (Pylli) gjethon; dushkon; (*mali*) vishet me blerim.

gjeth i m sh e et

♦ > **GJETH•E JA. Gjethi i plepit (dushkut).**

♦ *përmb* Tërësi e gjetheve të pemëve a bimëve. **Kur të çeli (dali) gjethi** në pranverë. **Era e gjethit** erë e lehtë pranverore që fryn në kohën kur çel gjethi.

♦ *përmb* Degë të holla me gjethe të disa drurëve, që përdoren si ushqim për bagëtinë; ushqim prej bimësh për bagëtinë. **Gjeth dushku. Bëj (pres) gjeth. Mullar me gjeth.**

♦ *nj* Fletë e drurëve a bimëve që përdoret për të nxjerrë tinguj duke i fryrë me buzë. **Melodi me gjeth. I bie (i fryj) gjethit.** [*Ç'u mbush mali plot me gjeth* (Pop).] [*Apo do vdesish si vdes gjethi në vjeshtë?* (Mgj)] [*më gëzoni një herë/ si gëzohet gjethi i njomë në puhi* (MC).]

♦ Maç i letrave të bixhozit.

**

gjeth-thuepulë

♦ Gjethe e imët.

♦ *bot* (*Nigella arvensis*) Bimë barishtore me kërcell 20 - 90 cm të lartë, me gjethe të holla si fije, me lule të bardhë ose lejla, me 10 petla, që lidh kokrra plot fara; përdoret në mjekësi popullore për të lehtësuar tretjen e ushqimit, uljen e gazrave në zorrë dhe nxitjen e djersitjes.

gjethák u m sh ë ët G Vend i thatë ku mbahen gjethet e degët që u shtihen kafshëve si ushqim.

gjetthaník u m sh ë ët ushq Lakror me gjethe preshi, qepësh të njoma etj.

gjetthaták e mb (*Dru, shkurre*) me shumë gjethe; gjettheshumë.

gjetthatár e mb > GJETHATAK.

gjéthçe mb kopsht krahin G (Lakër) që bën vetëm gjethe; që nuk lidh kokë.; çufërr; gjethnore.

Lakna gjethçe e krençe.

gjéthç•e ja f sh e et kopsht krahin G Lakër që bën vetëm gjethe; që nuk lidh kokë; lakër çufërr; lakër gjethnore.

gjeth•déli délli m bot (Plantago) > GJETHE DELLI.

gjéth•e ja f sh e et

♦ Pjesë e bimëve si fletë me trajta të ndryshme, që del në degë, në kërcell ose drejt nga rrënja dhe shërben për përfitim të lëndëve ushqyese nën veprimin e dritës, si edhe për shkëmbimin e gazeve; kjo pjesë e bimëve që përdoret për ushqim nga njerëzit ose kafshët.

Gjethe e gjelbër (e zverdhur). Gjethe të njoma (thata). Gjethe vezake (gjatore, heshtore). Gjethe e përbërë. Gjethe të këmbyera (përkundërta). Gjethe të dhëmbëzuara (lëmuara). Bishti i gjetheve. Kurora e gjetheve. Shumëzimi me gjethe. Nxjerr (lëshon) gjethe. Mbushet me gjethe. I mban (i bien) gjethet. [gjethet ndër lisa janë zogj e shokë (MC).]

♦ *përmb* Degë të holla me gjethe të disa drurëve, që përdoren si ushqim për bagëtinë; ushqim prej bimësh për bagëtinë; mullar me degë e gjethe të tilla.

♦ Thikë me teh të gjerë (*e zdrukthit*).

*

Bëhem gjethe plepi Dobësohem shumë; tretim; zverdhem.

Dridhem si gjethe lofate (plepi) Kam shumë frikë; trembem shumë; më hyjnë dridhmat nga frika.

E kam gjethe dikë E mund a e mposht lehtë dikë, s'e kam për gjë; as që matet dot ai me mua.

Jam gjethe plepi

♦ Jam shumë i lehtë në peshë.

♦ E ndiej veten shumë mirë; është i lehtë si gjethja (*pas një sëmundjeje*).

♦ *iron* Jam pa asnjë lek në xhep.

Kur (sa) të bëhet gjethja sa këmba e patës Kur të ngrohet moti mirë; pasi të ketë hyrë pranvera.

Luaj si gjethja e plepit Nuk e mbaj fjalën a premtimin.

Me bar e me gjethe Me gjithë ç'kam; kokë e këmbë.

Si gjethja në verë Shumë; me shumicë; shumë i përhapur, i dendur a i zhvilluar.

**

Gjethe (fletë) fiku Diçka që përdoret më kot për të fshehur a për të mbuluar një të vërtetë.

**

gjethe delli bot (*Plantago*) Bimë barishtore e egër me gjethe të trasha, me shumë deje e të shtrira përtokë dhe me lule të vogla, që rritet anës vijave të ujit e pranë moçaleve dhe përdoret në mjekësinë popullore; dejëz.

gjethe thuepulë bot (*Nigella arvensis*) Bimë shumëvjeçare e kullotave; me rrënjë, boshtore, me kërcëj të shpeshtë e të lartë, me gjethe pesë e nga pesë në çdo degë dhe lule të verdha në të kuqërreme.

gjethebárdhë mb Me gjethe të bardha; fletëbardhë.

gjetheblértë mb Me gjethe të blerta; fletëblertë; fletëverdhë.

gjetheblerúar mb > GJETHEBLERTË.

gjethe•brí bríri m sh brínj brínjtë bot (*Ceratophyllum*) Bimë ujëse gjethehollë.

gjethe•ll lli m sh j jtë bot (*Plantago*) > **GJETHE DELLI.**

gjethe•dëndur mb Fletëdendur.

gjethe•gjânë mb G > GJETHEGJERË.

gjethe•gjâtë mb Fletëgjatë.

gjethe•gjélbër mb (*Bimë, dru*) me gjethe të gjelbra.

gjethe•gjërë mb (*Dru, bimë*) me gjethe të gjera; fletëgjërë. **Panja gjethegjërë.**

gjéthe-gjéthe *ndaif* Në trajtë gjethesh; gjethe pas gjethes.

gjethehápët *mb (Bimë)* me gjethet (fletët) të hapura; fletëhapët.

gjethehóllë *mb* Me gjethe të holla.

gjetheímët *mb* Me gjethe të imëta.

gjethe•mádh mádhe *mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Me gjethe të mëdha; fletëmadh. **Shelg** gjethemadh.

gjethembájtës e *mb*

♦ (*Bimë*) me gjelbërim të përhershëm.

♦ *bot* Që mban gjethen; që ka a nxjerr gjethen. **Bisht (syth) gjethembajtës.**

gjethemis•ër ri *f sh ra rat bot (Aspidistra elatior)* Bimë zbukurimi me gjethe jeshile të errët, deri 50 cm të gjata, me lule tetëpetëlshe në ngjyrë gështenjë të errët nga brenda e më të çelët nga jashtë, që hapin në fillim të verës; i qëndron thatësirës dhe temperaturave deri -5⁰ C.

gjethengrënës e *mb ent (Krimb, brumbull etj.)* që ha, që ushqehet me gjethet e bimëve.

Vemje gjethengrënëse.

gjethengrënës i *m sh - it ent* Kandër që ushqehet me gjethet e bimëve. **Gjethengrënësi i** qepës.

gjethengúshtë *mb* Me gjethe të ngushta; fletëngushtë.

gjethependór e *mb bot (Gjethe)* të vendosura përkundrejt njëra-tjetrës përgjatë kërcellit.

gjethepërdrédhëse *mb (Sëmundje)* që shkakton përdredhjen e gjetheve.

gjethepërdrédhës•e ja *f sh e et* Sëmundje e bimëve e që shkakton përdredhjen e gjetheve. >

FLETËPËRDREDHËS•E JA.

gjetherénës e *mb (Bimë, dru, shkurre)* që i bien gjethet; që nuk i mban gjethet gjatë gjithë vitit.

gjetherrállë *mb* Me gjethe të rralla; fletërrallë.

gjetherrézúes i *m sh - it bujq* Lëndë kimike për rrëzimin e gjetheve.

gjetheshúmë *mb* Me shumë gjethe; fletëshumë.

gjéth•et *vetv - (u) ur (Bima, druri)* nis të nxjerrë gjethe. **Po gjethet pylli.**

gjethetráshë *mb* Me gjethe të trasha.

gjethetrúc e *mb* > **GJETHEDENDUR.**

gjethe•vógël vógla *mb* Me gjethe të vogla; fletëvogël.

gjéth•ël la *f sh la lat* Gjethe e re, e njomë.

gjéth•ëm (i) me (e) *mb G I* blertë; në ngjyrën e blertë të gjetheve të reja.

gjethërím i *m* Nxjerrje e gjetheve të bimëve a drurëve.

gjethër•ón *jokal ói úar veta III (Bima)* lëshon a nxjerr gjethe; nis të nxjerrë gjethe. **Po** gjethërojnë pemët.

gjethërúar (i e) *mb (Bimë)* e mbushur me gjethe.

gjethësím i *m* > **GJETHIM I.**

gjethës•óhet *vetv úa (u) úar veta III* > **GJETH•OHET.**

gjethës•ón *jokal ói úar veta III* **GJETH•ON.**

gjethësúar (i e) *mb* > **GJETHUAR (i e).**

gjéthëz a *f sh a at bot* Gjethe e vogël, që del në fillim në sythin e bimës; gjethe e vogël, që është pjesë e një gjetheje të madhe të përbërë.

gjethëzím, gjethëz•óhet *etj.* > **GJETHËSIM, GJETHËS•OHET etj.**

gjethím i *m* Nxjerrje e gjetheve.

gjethím•ë a *f sh a at bot (Phillyrea media)* Shkurre a dru me gjethe gjithnjë të gjelbra, me lule të vogla, të bardha në të verdhë e të grumbulluara si vile në rrëzë të gjetheve, që rritet në çdo lloj toke dhe përdoret kryesisht si dru zjarri ose për të bërë qymyr; mret. > **KRIFSH•Ë A.**

gjethín•ë a f sh a at > GJETHISHT•Ë A.

gjethís•s *jokal veta III ti tur (Dhia etj.)* ha gjethe; kullot në gjethe.

gjethísht•e ja f sh e et > GJETHISHT•Ë A.

gjethísht•ë a f sh a at

♦ Gjethe të rëna.

♦ Vend me kaçube e shkurre plot gjethe.

♦ Degë të holla me shumë gjethe, që priten për të mbuluar diçka.

gjethk u m sh ë ët Kasolle e gjetheve të thata (*që përdoren si ushqim për bagëtinë*).

gjethnáj•ë a f sh a at

♦ Kurorë e gjetheve të një peme; *përmb* gjethet e një druri.

♦ Gjethe të rëna. **Gjethnajë e kalbur. Era e gjethnajës.**

gjethnám i m Dalje e gjetheve; mbushje me gjethe.

gjethn•óhet vetv úa (u) úar veta III (Druri, bima) mbushet me gjethe të reja; gjethon.

gjethnór•e ja f sh e et Gjethçe.

gjethnúar (i e) mb (Dru) i mbushur me gjethe; i gjethuar.

gjeth•óhet vetv úa (u) úar veta III (Bima, druri) mbushet me gjethe të reja.

gjeth•ón ói úar veta III

I jokal Lëshon, nxjerr gjethe të reja, fillon të mbushet me gjethe të reja. **Gjethojnë bimët (drurët, pyjet).**

II kal (Bimësia) mbulon me gjethe (*një vend*).

gjeth•ór e mb bot.

♦ (*Dru, shkurre*) me gjethe, jo hala; (*pyll*) me drurë me gjethe, jo hala.

♦ I gjethes a gjetheve; që ka të bëjë me tërësinë e gjetheve të një bime a druri. **Indet gjethorë. Mbështjellje gjethore. Në trajtë gjethore.**

*

perime gjethore Perime si spinaqi, sallata etj. që u hahen vetëm gjethet.

gjethórë t f sh Drurë gjethorë. **Pyll i përzier me gjethorë dhe halorë.**

gjethták e mb I mbushur me gjethe; gjetheshumë.

gjethpërshkrúes•e ja f bot (Bupleurum rotundifolium) Bimë barishtore e dëmshme, me kërcell të verdhë, 20-60 cm të lartë, me gjethe vezake, si kupë rreth kërcellit, me lule si çadër, me fara pushatake që i merr era kur piqen; rritet në toka të dobëta e gurishtore.

gjethták e mb Gjethor; në trajtë të gjethes.

gjethurína t f sh Gjethe të rëna nga drurët. **Pleh gjethurinash. Mbledh gjethurina.**

gjevalltí•s kal ta tur > GJEVALLTIT.

gjevalltít kal a ur Bëj thashetheme për (*dikë*); e marr nëpër gojë (*dikë*).

gjevér i¹ m sh ë ët G Kunat.

gjevér i² m sh ë ët vjet

♦ Stërvitës kuajsh.

♦ Kujdestar kuajsh.

gjevedár•e ja f sh e et vjet usht Pushkë me strall.

gjevisár i m sh ë ët Çiflig.

gjevrék si mb bis I thyeshëm; që thyhet lehtë; që shkërmoqet; i brishtë. **Dru gjevrek. Fiku është gjevrek.**

gjevrék u m sh ë ët ushq Kulaç i gatuar me miell të bardhë e pa sheqer, mbruhet si shkop e mblidhet si unazë dhe piqet fort sa thyhet e shkërmoqet lehtë. **Gjevrek me vezë. Varg me gjevrekë.**

gjezá ja f sh - të vjet Gjobë.

*

Sa e ka gjezanë? Sa kushton (ky, kjo)?

gjezáp si mb bis

♦ (*Qepë*) shumë djegëse; që djeg shumë.

♦ (*Pije*) shumë e egër; shumë e fortë. **E paske gjezap rakinë!**

gjezáp i m bis Acid nitrik ose një përzierje me acid klorhidrik, që përdoret nga zanatçinjtë për pastrimin e metaleve para se të ngjiten me kallaj.

gjezár jokál a ur Ç Bredh poshtë e lart.

gjezdís a ur bis

I jokál Shëtit; dal shëtitje.

II kal E nxjerr për të shëtitur (*dikë*).

gjezdísje a f sh e et bis Shëtitje.

gjezdísun (i e) mb G > GJEZDISUR.

gjezdísur (i e) mb (*Njeri*) i shëtitur; që ka parë botë.

gjez•ë a f sh a at G > XHEZVE JA.

gjezërím•ë a f sh a at Ç Gjezdisje; shëtitje.

gjezërím•j jokál va rë Ç Gjezdis; shëtit.

gjezm•e ja f > XHEZV•E JA.

gjezuvít e mb vjet > JEZUIT E.

gjezuvít i m sh ë ët vjet > JEZUIT I.

gjë I pacak

♦ (*Përdoret në fjali pyetëse ose kushtore dhe tregon një send, dukuri ose veprim në mënyrë të pacaktuar*) Diçka; gjësend; ndonjë gjë; ndonjë send **A bleu gjë? A ka gjë për të më thënë? Mbeti gjë për ne? Po të kesh gjë të re, na e thuaj!**

♦ (*Përdoret në fjalitë mohore dhe në një varg njësisht frazeologjike*) Asgjë; kurrëgjë; asgjësend; asnjë send **Nuk foli gjë. S'dëgjova (nuk mora vesh) gjë. S'i mbeti gjë. S'ka gjë në dorë (në vijë). S'ka gjë në thes (në torbë, në trastë). Nuk vuri gjë në gojë. Nuk bën dot gjë. Nuk doli pa gjë mori diçka; nuk mbeti me duar bosh; përfitoi diçka. Kjo s'është gjë fare. S'do të thotë gjë. S'la gjë pa bërë (pa thënë) bëri (tha) gjithçka. Ku ka zë, s'është pa gjë f*u*.**

♦ (*Përdoret në fjali mohore*) Diçka ose dikush pa ndonjë vlerë të madhe a pa rëndësi; asgjë. **Nuk më duket gjë. S'është gjë nuk vlen. S'duhet gjë ajo punë. S'e ka gjë atë vëllanë e vogël** nuk është i pashëm, nuk është i zoti etj. **Për pak gjë** për diçka të vogël, pa rëndësi; për një sasi fare të vogël. **Aq (kaq) gjë** fare pak.

II pj Përdoret në fjali pyetëse për të përforcuar dyshimin a pasigurinë për diçka. **Më kërkuat gjë? Fole gjë? Tha gjë? Mos erdhi gjë? Mos e patë gjë vëllanë? Mos i doli gjë ndonjë punë? Mos pësoi gjë?** mos pësoi ndonjë të keqe.

*

Gjë prej gjëje (prej gjëri) Asgjë; asgjëkafshë.

Ka gjë po të...? A prish punë po të...?

Ku ka zë, s'është pa gjë f*u* Mund të ketë diçka të vërtetë në fjalët që fliten për dikë a diçka.

Nuk është pa gjë ai Ka edhe ai faj, të meta a gabime; ka edhe ai gisht në diçka.

S'e kam për gjë

♦ E bëj pa vështirësi; e kam të lehtë.

♦ Nuk më bën përshtypje; nuk e kam për pesë.

S'është gjë ajo punë Nuk bëhet ajo punë.

S'doli gjë Nuk u bë; nuk dha fryt.

S'u bë gjë Nuk u bë (*ajo që pritej*).

S'kemi gjë bashkë Nuk kemi punë njëri me tjetrin; nuk biem në ujdi.

S'është gjë që bëhet Është e pamundur, nuk mund të bëhet.

S'është për gjë S'mund të bëjë gjë; nuk është i aftë për asnjë punë, për asgjë.

S'ka gjë

♦ Nuk prish punë.

♦ (*Si përgjigje mirësjelljeje ndaj një falënderimi*) **S'ka përse.**

S'kam gjë në kusi Jam shumë i varfër.

S'kam gjë në të S'e kam në vijë punën.

S'kam gjë në torbë (trastë) Nuk e kam të sigurt; nuk kam gjë në dorë; s'i kam mirë punët; nuk i kam në vijë punët.

gjë ja f sh ra rat

♦ Diçka lëndore e konkrete e botës jo të gjallë, që rroket nga shqisat si trup i veçantë; diçka e nevojshme për jetesë a që përdoret në jetën e në punën e përditshme; send. **Gjërat rreth nesh. Gjë e shtrenjtë (çmuar). Gjëra të nevojshme. Gjërat ushqimore. Gjëra të thata ushqime të thata. Gjë me vlerë. I vë gjërat nëpër vende.**

♦ *fil* Send. **Nuk ka gjëra në vetvete.**

♦ Dukuri e jetës; fakt; çështje ose punë që bëhet, zhvillohet a pret zgjidhje; veprim; vepër; punë. **Gjë e vështirë (e lehtë). Gjëja kryesore (më e rëndësishme). Gjëra të dorës së parë (të dytë). Gjë e zakonshme (thjeshtë). Ka gjë të re? Si shkojnë gjërat? Këto janë gjëra të pahijshme (të turpshme). I zgjidh gjërat në vend. I lë gjërat zvarrë. Këtë gjë e bëri ai. Kije parasysh këtë gjë! Nuk e kam menduar këtë gjë. Ta lë ty këtë gjë.**

♦ Ndodhi; ngjarje. **Gjë e çuditshme (padëgjuar). Gjë e rëndë. Kjo gjë më preku në zemër. Gjëra që ngjasin. Pse ndodhin këto gjëra?**

♦ Diçka që më mundon, që më shqetëson a që e mbaj të fshehur përbrenda; shqetësim, kokëçarje; hall. **Se ç'ka një gjë ai. I ka ndodhur (e ka gjetur) një gjë. Më mundon një gjë.**

♦ *sh* Gjendje a ecuri e punëve ose zhvillim i diçkaje; rrethana. **Nuk i ndryshon gjërat. Gjërat nuk ecën siç kisha menduar.**

♦ *bis* Diçka e thënë a e shkruar; vepër e krijuar nga dikush. **Thotë gjëra të bukura (interesante). Flet shumë gjëra. Përsërit po ato gjëra. Ka shkruar (ka bërë, ka kompozuar, ka pikturuar) gjëra të mira.**

♦ *sh* - të Bagëti; kafshë; kandërr. **Gjëja e gjallë. Pazar gjësh. Shkon me gjë. E ka ngrënë (kafshuar, pickuar) ndonjë gjë.**

♦ *nj bis* Pasuri; mall; pronë. **Gjë e tundshme (e patundshme). Gjë e botës (e huaj). Gjë pa zot. Vuri mall e gjë.**

♦ *kryes nj bis* Njeri ose qenie me veti të caktuara. **Gjë e egër. Gjë e bukur. Gjë e keqe. shar. Gjë e rrallë. Gjë e ndyrë. shar. Është gjë e ngathët.**

♦ Sëmundje ose çrregullim i organizmit. **I ra një gjë. Nuk ka gjë të rëndë. Të rëntë ndonjë gjë! mallk.**

♦ *bis* Fis, gjak. **A je gjë me të? Ne jemi edhe gjë bashkë.**

*

Çdo gjë që ndrit nuk është ar (flori) ff u Pamja të gënjen ndonjëherë.

E kam për gjë të madhe

- ♦ E quaj shumë të rëndësishme, si diçka që vlen shumë.
- ♦ E kam tepër të vështirë diçka për ta bërë; nuk ia hyj a nuk e marr përsipër.

Në çdo gjë Nga të gjitha anët; në çdo drejtim.

Nuk e kam për gjë

- ♦ E bëj pa vështirësi; e kam të lehtë.
- ♦ Nuk më bën përshtypje; nuk e kam për pesë.

Ndonjë gjë Diçka.

Pa gjë të keqe Në mënyrë të çiltër; me çiltëri; pa të keq.

Pesë para gjë Diçka shumë e vogël; shumë pak.

S'kishte gjë pas shpirtit Jam i varfër e i këputur; kam vetëm krahët.

Si pa gjë të keq Pa më bërë përshtypje; pa e prishur gjakun fare; sikur të mos ketë ndodhur asgjë; me lehtësinë më të madhe; pa pikë përgjegjësie.

Tjetër gjë Diçka e ndryshme, që nuk u ngjan të tjerave a që dallohet nga një tjetër; tjetër punë.

gjë ri m

- ♦ Bagëti.
- ♦ Ç Gjë; mall; pasuri.

*

Gjë prej gjëri (prej gjëje) Asgjë; kurrëgjë.

Palcë gjëri Pjesa më e mirë e diçkaje.

gjë- fjalëform: gjëkafshë; gjëkund(i); gjësend(i) etj.

gjëagjë ja f sh ra rat

- ♦ Vogëlina; çikërrima.
- ♦ > **GJËAGJËZ•Ë A.**

gjëç pacak Xheç; diç; diçka. **Gjëç desh të thoshte.**

gjëegjëz•ë a f sh a at Përshtypje e i tërthorë e i ngjeshur, zakonisht në vargje, i një sendi a dukurie, që i jepet dikujt për ta gjetur se çfarë do të thotë; gjëzë.

gjëft•éhem vetv krahin G > GJËFT•YE (me u).

gjëft•ýe (me u) vetv éva (u) ýe krahin G Mundohem shumë; lodhem.

gjëftýem (i) e (e) mb krahin G I munduar; i lodhur.

gjëkáfshë

I pacak

- ♦ Ndonjë gjë, diçka, gjësendi. **Ke gjëkafshë për të ngrënë? Jëpi gjëkafshë me vete!**
- ♦ (në fjalitë mohore) Asgjë. **S'kam gjëkafshë për të thënë. Nuk pësoi gjëkafshë.**

[Shpeshëherë këto principata s'e kishin për gjëkafshë që të kërkonin ndihmën e Turqve kundër njëra-tjetrës. (AE)]

II pj bis Gjë. Mos të zgjoi gjëkafshë?

*

S'ka gjëkafshë (si përgjigje për një falënderim) Asgjë; s'ka përse.

gjëk•ónj¹ jokál óva úar A Flas; bisedoj.

gjëk•ónj² jokál óva úar A Ankohem.

gjëk•ónj³ jokál óva úar A Gjykoj.

gjëkún ndajf A Diku. > **GJAKUN; GJËKUND.**

gjëkúnd ndajf > GJËKUNDI.

gjëkúndi ndajf

♦ Në ndonjë vend; ndokund; diku. **Gjékundi tjetër** në ndonjë vend tjetër. **E ke parë gjékundi? Ke qenë gjékundi? Mos e dërgo gjékundi vetëm! E ka lënë gjékundi me ndonjë cep.**

♦ (në fjali mohore) Në asnjë vend; asgjékund; askund. [**pastaj ma kthyen mua gazetën, më së fundi,/ po tani poezia e vogël nuk dukej gjékundi.** (BXh)]

♦ *bis* Aspak; në asnjë masë ose nga asnjë anë; fare. **Nuk e marr vesh gjékundi. Nuk ishte përgatitur gjékundi. Nuk më del llogaria gjékundi.**

*

S'është gjékundi nuk është aspak në rregull, nuk e ka fare në vijë punën, s'është asgjékund. **Nuk i ngjitej (nuk e kapte) ferra gjékundi** Ishte shumë i varfër; s'kishte asgjë, s'kishte ku ta zinte qeni.

gjëlpër•ë a f sh a at > GJILPËR•Ë A.

gjëlpërím i m Ç Qepje (punë) me gjilpërë.

gjëlpër•ój kal, jokal Ç Qep me gjilpërë.

gjëlpërúar (i e) mb Ç I qepur me gjilpërë.

gjëllí•j¹ jokal va rë

♦ *vjet* Jetoj; rroj; jam gjallë. **Ka gjëllirë shumë. Gjëllij ende. Gjëllinin dy kurorë në një shtëpi.**

♦ *fig* Ha e pi dhe bëj një jetë të zbrazët; nuk bëj ndonjë punë me vlerë për shoqërinë; rroj sa për të ngrënë.

♦ *veta III (Kafsha)* jeton në një vend a mjedis të caktuar; është e përhapur. **Gjëllin në ujë. Gjëllinin gjithfarë kandrrash.**

gjëllí•j² va rë

I jokal veta III (Kafsha, shpendi) kërkon (*ushqim*) andej-këtej duke e zgjedhur; qëmton.

Gjëllijnë pulat nëpër bar.

II kal

♦ Zgjedh diçka duke kërkuar; qëmtoj. **Gjëllij ca ullinj. Gjëlliu ca dërrasa.**

♦ I jap të hajë (*dikujt*); e ushqej (*dikë*).

gjëllím i m vjet Jetë; jetesë.

gjëllíme t f sh Mbeturina bari të thatë, të mbetura aty-këtu nëpër livadh, pasi mblidhet bari i korrur; rrush i mbetur nëpër hardhi pasi është vjelë vreshti; kokrra të rralla të mbetura në pemë etj., që mblidhen duke qëmtuar.

gjëllí•nj kal A > GJËLL•IJ¹.

gjëm i m sh a at A Krismë e rrufesë; gjëmim i motit; bubullimë.

gjëmb i¹ m sh a at J

♦ > **GJEMB.**

♦ Çapua (*i gjelit*). [...**Gjel me gjëmb' e këng' armike** (FN).]

gjëmb i² m sh a at A Krismë e rrufesë; gjëmim i motit; bubullimë.

gjëmb•ë a f sh a at A Shigjetë.

gjëm•ë a¹ f sh a at

♦ Fatkeqësi e rëndë, mynxyrë e madhe, e lidhur zakonisht me vdekje; e zeza. **Gjëmë e madhe (e zezë). E gjeti (e zuri) gjëma. Të rëntë gjëma! mallk. I lëshoi një gjëmë e mallkoi që ta gjejë një fatkeqësi; e mallkoi rëndë. [Rri vetëm si kukudh. Gjëmë e zezë, tha me vete ministri. (IK).]**

♦ Lajm i vdekjes, që u çohet të afërmve; mandatë. **I erdhi gjëma. Të ardhhtë gjëma! mallk.**

♦ *etno* Vajtim me britma në rast vdekjeje; britmë gjatë këtij vajtimi; britmë vajtuese. **Shkoi për gjëmë. Nisi (lëshoi, dha) gjëmën. Zunë gjëmën. Krisi (pushoi) gjëma. I bënë gjëmën.** Bën gjëmë vajton me britma; qan me kujë e ulërimë. Të bëfsha gjëmën! *mallk.*

♦ Sasi e madhe e diçkaje. **Një gjëmë para.**

♦ *keq* Diçka e keqe dhe e shëmtuar, që mezi durohet. Ç'e ke atë gjëmë!? S'e shoh dot me sy atë gjëmë!

*

Të bën gjëmën Të sjell a të shkakton një fatkeqësi të madhe; të bën të keqen; të bën atë që s'ta pret mendja.

gjëm•a² f sh a at Bubullimë, gjënim; ushtimë. **Gjëma e rrufesë (topave).** Bën gjëmë gjëmon. [Tash ajo gjëmë e parë shndërrohet në klithmë të fuqishme (EM).]

gjëmë•mádh mádhe¹ mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ Që sjell a shkakton një fatkeqësi të madhe; që ndjell fatkeqësi a gjëmë. **Rrebesh gjëmëmadh. Vdekje (humbje) gjëmëmadhe. Fjalë gjëmëmadhe.**

♦ Që i ka rënë një fatkeqësi e rëndë; që ka vuajtur shumë, fatkeq; si *mallk* që i rëntë një gjëmë.

gjëmë•mádh mádhe² mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ Që gjëmon a ushton fort. **Bubullimë (buçimë) gjëmëmadhe. Zë gjëmëmadh.**

♦ *fig* I bujshëm; shumë i dëgjuar; bujëmadh. **Emër gjëmëmadh. Fitore gjëmëmadhe.**

♦ *keq* (Njeri) që bën shumë zhurmë e bujë; që ankohet në të katër anët; zhurmëmadh.

gjëmë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Njeri që i ka rënë një fatkeqësi e rëndë ose që ka vuajtur shumë; fatkeq.

♦ Njeri që ankohet me zhurmë e bujë.

gjëmë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GJËMË•MADH MADHI.

gjëmëmëdhá të sh i GJËMË•MADHE MADHJA.

gjëmëmëdhénj të sh i GJËMË•MADH MADHI.

gjëmës e mb Zhurmëmadh; që zhurmon me gjënim.

gjëmëshúmë mb Që sjell a shkakton shumë gjëma e fatkeqësi, gjëmëmadh..

gjëmëtár i m sh ë ët Ai që qan me gjëmë të vdekurin; ai që i bën gjëmën një të vdekuri.

gjëmëtár•e ja f sh e et f e GJËMËTAR I.

gjëmëzéz•ë a f sh a at f e GJËMËZI U.

gjëmëzi u m sh nj njtë Njeri fatkeq, fatzi.

gjëmë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Fatkeq; fatzi.

gjëmím i m sh e et

♦ Zhurmë e fortë dhe e zgjatur që shoqëron vetëtimën; bubullimë. **Gjënim i fortë (shurdhues, i mbytur). Gjënim i largët. Dëgjohen gjëmime.**

♦ Krismë e fortë dhe e zgjatur, që i ngjan bubullimës; zhurmë e mbytur dhe e fuqishme, që vjen prej së largu; ushtimë; uturimë. **Gjëmimi i topave (daulleve).**

gjëmimtár e mb poet (Zë) gjëmues.

gjëm•ój¹ óva úar

I pavet Ushton një krismë e fortë, një zhurmë e madhe dhe e zgjatur pas vetëtimës; bubullin.

Gjëmon moti. Gjëmon për shi. Po gjëmon andej nga deti. Nuk gjëmon po s'vetëtiu fj u.

II jokall

♦ *veta III* Lëshon një zhurmë të fuqishme, të mbytur e të zgjatur; jehon nga tinguj a nga zëra të fuqishëm; ushton; uturin; buçet. **Gjëmon deti (vala). Gjëmonte shtëpia nga gëzimi.** [...nga rropama juaj veshët më gjëmojnë (IK)].

♦ *veta III* Dëgjohet gjithandej me fuqi, tingëllon e përhapet me forcë, ushton, buçet.

III kal I flas me zë të lartë e të ashpër; i bërtas. **I gjëmoi të birit.**

gjëm•ój² óva úar

I kal Qaj me zë sipas zakonit, i bëj gjëmën (*të vdekurit*).

II jokal Rënkoj mbyturazi nga dhembja ose nga një fatkeqësi.

gjëm•ój³ óva úar

I kal

♦ Ndjek nga pas me vrap; gjurmoj. **I gjëmoj nga prapa (këmba-këmbës) dikujt. Ky zagar e gjëmon shumë lepurin.**

♦ *fig I* bie pas (*një pune*); e ndjek.

II jokal Vrapoj. **Gjëmo këtej, gjëmo andej, u lodh.**

gjëmór e mb Gjëmimtar.

gjëmshëm ndajf Me gjëmë; me gjënim.

gjëmsh•ëm (i) me (e) mb Që sjell a shkakton fatkeqësi të madhe; i kobshëm. **Lajm i gjëmshëm.**

Luftë e gjëmshme.

gjëmté të f sh Ç Kokrra ulliri që bien vetë e mblidhen pas vjeljes.

gjëmté (i e) mb > GJËMSH•ËM (i) me (e).

gjëmtím i m sh e et Qëmtim; mbledhje e ullinjve që kanë rënë vetiu.

gjëmt•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e GJËMT•OJ.*

gjëmt•ó jokal óva úar Ç

♦ Qëmtoj; mbledh (*kokrrat e ullinjve që kanë rënë vetiu*).

♦ Kërkoj.

gjëmtúar (i e) mb Ç (Ullinj) të mbledhur pasi kanë rënë vetiu.

gjëmtúes e mb Ç Qëmtues; që qëmton.

gjëmtúes i m sh - it Ç Ai që qëmton kokrrat e ullinjve të rënë vetiu.

gjëmtúes•e ja f sh e et Ç fe GJËMTUES I.

gjëmuár it (të) as Gjënim i motit, topave etj.

gjëmués e mb (Zë, shpërthim etj.) i fuqishëm dhe i zgjatur si bubullimë; që gjëmon. **Ushtima**

gjëmuése e lumit.

gjëmuéseshëm ndajf Me gjënim.

gjëmuésesh•ëm (i) me (e) mb Që gjëmon fort.

gjëmuéshk•ë a f sh a at Gajushë; vend me shkurre.

gjënd•em vetv a (u) ur J > GJEND•EM.

gjëndça J dëshir e GJËND•EM. Donja të gjëndça zog sikur të bëhesha zog.

gjëndj•e ja f sh e et J > GJENDJ•E A.

gjënd•ër ra f sh ra rat

♦ *anat* Organ në trajtë kokrrë, lëmshi etj. në trupin e njerëzve dhe kafshëve, që prodhon lëngje të nevojshme për veprimtarinë jetësore të organizmit, të cilat kalojnë në gjak ose derdhen jashtë. **Gjëndra dhjamore. Gjëndra tiroide (e gushës). Gjëndra të zmadhuara. Gjëndrat e pështymës (djersës, lotëve). Gjëndrat e yndyrës (qumështit). Gjëndrat e tretjes. Gjëndra me sekrecion të brendshëm (jashtëm). Zmadhimi i gjëndrave.**

♦ Lëmsh i vogël që formohet nën lëkurë nga zmadhimi i nyjave limfatike; nyjë e ënjtur a e malcuar. **I dolli (iu bë) një gjëndër.**

♦ *bot* Organ si fshikëz shumë e vogël te bimët ose në lëkurën e disa frutave, që prodhon lëngje. **Gjëndrat e rrëshirës. Gjëndrat e lëkurës së portokallit.**

gjëndërim i m sh e et *anat, bot* Mbushje me gjëndra a nyja të vogla të ënjtura ose të fryra.

gjëndër•óhem *vetv úa (u) úar* Më dalin a bëhen gjëndra a nyja të vogla, të ënjtura ose të fryra në trup.

gjëndërór e mb *anat* I gjëndrave; që ka të bëjë me gjëndrat; që del nga gjëndrat. **Qelizë gjëndërore. Ind gjëndëror. Cipë gjëndërore. Sekretion gjëndëror.**

gjëndur (i e) *mb* I gjëndur; i kujdesshëm për të tjerët.

gjëngáll•ë a f sh a at > **GJINKALL•Ë A.**

gjëním i m *krahin G* Agjërim për Ramazan.

gjënkáll•ë a f sh a at > **GJINKALL•Ë A.**

gjën•ój *jokal G* > **GJËN•UE (me).**

gjën•úe (me) *jokal óva úe G* Agjëroj; mbaj për Ramazan.

gjënúem it (të) *as krahin G* > **GJËNIM I.**

gjënj kal gjéta gjétur A Gjej; takoj.

gjëpogjë f Gjë pa ndonjë vlerë kushediçfarë.

gjëpo-gjëpo *mb bis J*

♦ (Veshje) zhele-zhele.

♦ Zhelan.

gjëpora t f sh J > **GJEPURA T.**

gjër i m

♦ Bagëti e trashë.

♦ *bis* Plaça vetjake.

♦ Mall, gjë.

♦ *bis* Njëfarë njeriu.

gjërë t (të) f

♦ Gjerësi.

♦ *fig* Lirshmëri.

gjërësí a f > **GJERËSI A.**

gjërí a f Fis; farefisni; të afërm.

gjërí u m sh nj njtë A Kushëri.

gjërim i m Ngjërim i gjellës për kripë, shije etj.

gjërinj të sh i **GJËRI U.**

gjërmájç•ë a f sh krahin G Unazë metalike që bashkon kosën me bishtin.

gjërnabút i m *bot krahin G (Trigonella)* Bimë barishtore njëvjeçare, e ngjashme me tërfilin, me gjethe treshe në trajtë vezake, me lule të imëta, me pesë petla të verdha e me erë të këndshme, që lulëzon në muajt prill-maj dhe që bën bishtaja në trajtë kose > **TRËNDELIN•Ë A.**

gjër•ój kal óva úar Ngjëroj (*gjellën*); provoj (*gjellën*) për kripë etj.

gjër•për ri m sh ra rat > **GJARP•ËR RI.** [E gjërpri mësoi të bëjë nojme ngjale (GB).]

gjërpazí *ndajf*

♦ Duke gjarpëruar; lakadredhas.

♦ Zvarrë; rrëshqanthi.

gjërshí a f sh a at *kopsht krahin G* Qershí.

gjërshój a f sh a at *krahin G* > **QERSHI A.**

gjërtác i m sh ë ët kryes sh Fundëri e njerëzimit.

gjërt•ónj kal óva úar A Qortoj.

gjërtúam (i) e (e) mb A I qortuar.

gjërrík u m krahin G Erë e ftohtë.

gjësënd *pacak dhe pj* > **GJËSENDI**.

gjësëndi

I *pacak*

♦ Ndonjë gjë; ndonjë send; diçka; gjëkafshë. **Më jep gjësendi për të lexuar. Të tha gjësendi për mua?**

♦ (në fjali mohore) Asgjë. **Hiç gjësendi** gjë prej gjëje; kurrëgjë.

II pj Gjë. Mos erdha gjësendi vonë?

gjësh•ëm (i) me (e) mb I pasur; i kamur

gjësh•ëm mi (i) m sh ëm mit (të) I pasur; pasanik; kamës. **Të gjëshmit dhe të pagjëshmit.**

gjëvéz i m Ngjyrë e purpurt.

gjëz•ë a f sh a at

♦ Gjëegjëzë.

♦ Pyetje nga njohuritë për një fushë, që parashtrohet si problem me disa të dhëna ndihmuese për ta zgjidhur. **Gjëzë muzikore.**

gji¹ pasth (për të nxitur kalin) Xhia; ya.

gji² jokal krahin G > GJI (me).

gji³ ndajf bis krahin G Të gjithë.

gji (me) jokal rashë rânë krahin G Bie; rrëzohem.

gji- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përngjitura si **gjimbushur, gjivogël.**

-gji prapasht (emra të përgjithshëm nga emra profesionesh): pedagogji; teologji.

gji a f sh - të G Shtëpi përdhese.

gjî ni m sh j jt dhe na nat G > GJI RI. Me fëmijë për gjini me fëmijë në gji. **Tambël gjini** qumësht gjiri. **Shtie në gji** vë ose fsheh nën këmbë. [Posi i ambli fllad i prillit/ qi lmon gjit e drandofillit; (GjF).] [fashizmi lind historikisht prej gjinit të socializmit, për të kundërshtue liberalizmin individualist (AN).] [Nuk është vetëm Shqipëria, ndër shtetet europiane, ajo që përmban në gjinin e vet dallime krahinore dhe fetare. (APp)]

gjî ri m sh nj një

♦ Pjesë e futur e gjoksit; mesi i kraharorit; gjoks. **Marr në gji. Shtrëngon në gji.**

Mbështeti kokën në gji.

♦ Organ i femrës së njeriut në pjesën e përparme të kraharorit dhe të kafshët gjitare, me gjëndra që prodhojnë qumësht për ushqimin e të vegjëlve; sisë. **Me gjinj të mëdhenj (të fryrë).**

Gjinjtë e lopës. Maja (thumbi, thithi) i gjirit. Qumështi i gjirit. I shteruan gjinjte. E vë foshnjën në gji e vë foshnjën të pijë. [harku nxirrte tinguj pika loti/ në fërkim me barkun e me gjinjte (DA).] [Del një puhizë/ shpirti e dehet si malli/ lëviz e hepohe/ dhe mbi thimthin e zbuluar të gjirit t'asaj/ petale gëzimi hedh (ShM).]

♦ Qumështi i prodhuar nga ky organ i gruas për ushqimin e foshnjës; sisë. **Fëmijë gjiri.**

Mosha e gjirit muajt e parë, kur foshnja ushqehet vetëm me qumështin e nënës. **Ia preu gjirin. E ndau nga gjiri. Është me gji. Po nuk qau fëmija, nuk i jep nëna (e ëma) gji ff u.**

♦ Pjesë nën veshjen që mbulon gjoksin. **E fshehu në gji. Nxori letrën nga gjiri.**

♦ *fig* Gjoks, kraharor ku është zemra si simbol i ndjenjave. **I vlon (zien) një dëshirë në gji.** [Më erdh' mikja aq - e - vogël, aq - e - mirë/ Dhe në gji m'u fut pa thënë gjysëm fjalë. (GM).]

♦ *fig* Pjesë e brendshme e diçkaje, thellësi e diçkaje; mes. **Gjiri i tokës (i dheut).** Në **gjirin e natyrës** jashtë, në mes të natyrës së gjallë, jo në ndërtesat e në qendrat e banuara. **Mban (fsheh) në gjirin e vet** mban brenda, ka brenda; ka brenda diçka me pasoja, është i mbarsur me diçka.

♦ *fig* Mjedis, rreth ku rritet dhe edukohet dikush. **Në gjirin e familjes.** Në **gjirin e shoqërisë.** **Kemi në gjirin tonë** kemi në mes nesh.

♦ *veter* Sëmundje e bagëtive të imëta, prej së cilës u ënjten dhe u ngurosen sisët. **Gjiri i madh (i zi).**

♦ *sh re ret gjeog* Pjesë e futur në bregun e oqeanit, detit a liqenit. **Gji i hapur (mbyllur).. Gjiri i Vlorës (Durrësit).** **Anija hyri në gji.**

♦ *bot* Pjesë e thelluar ndërmjet bishtit të gjethes dhe degës ose ndërmjet degës dhe trungut.
*

E dua si prushin në gji (e ka prush në gji) *iron* **Nuk e dua fare, nuk mund ta duroj fare; e urrej; e dua si zjarrin në gji; e kam halë në sy.**

E do si zjarrin në gji Nuk e do fare.

E la me duar në gji E la vetëm e pa njeri; e la qyqe (*përdoret kur një gruaje i vdes i shoqi ose kur ky ikën në kurbet për shumë kohë dhe e lë të shoqen me foshnjë gjiri ose me fëmijë të vegjël*).

Gris (prish) gjirin, arno pëqirin *ff u* Prish a dëmtoj një punë të madhe e të rëndësishme për të bërë diçka të vogël; prish bucela e bëj kënaçe.

I hyj në gji (ndër petka) diku *jt* Ia di mirë hallin; ia kuptoj gjendjen.

Kërkoj kaun në gji Kërkoj aty ku nuk duhet e ku s'mund ta gjej gjë kurrë.

Mbaj (rrit) gjarprin në gji Kujdesem për një njeri, i cili me pabesi ma shpërblen të mirën me të keqe.

Mbeti me duar në gji Mbeti pa njeri, fill i vetëm, pa fëmijë.

Në gjirin e ... Në përbërjen e... (një grupi).

Rri me duar në gji (në ijë, në mes, në brez, në bel, në xhepa) Rri kot e bëj sehir; nuk punoj; rri pa bërë gjë.

**

gjiri i vezëve *anat* Pjesë e trupit të femrës, ku përftohen vezët.

gji të as Qumësht i nënës.

gjobárdh•ë *mb, f sh a poet (Femër)* me gjinj të bardhë.

gji(-)bardhóshe *mb f >* **GJIBARDHË.** [*Gushë-e-llërë-e-gji-bardhoshe* (LP).]

gjob•ër *ra f sh ra rat ikt G* Peshk i vogël. > **BËRCAK U.**

gjoble t *f sh krahin G* Lojë; naze. > **XHIBLA T.**

gjobón i *m sh ë ët zool* Majmun gibbon.

Gjibraltár i *m gjeog* Koloni e Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut, në skajin jugor të Spanjës. **Ngushtica e Gjibraltarit** ngushticë që ndan Mesdheun perëndimor nga Atlantiku.

gjobútë *mb (Femër)* me gjinj të butë.

gjob•e ja *f sh e et* Shtëpi përdhese.

gjobcë si *mb krahin G (Bimë)* kacavjerrëse.

gjobcë a *f sh a at krahin G* Bimë kacavjerrëse.

gjobilójc•e a *sh a at bot G (Rostraria cristata)* Bar i imët, me kërcell të hollë, i viseve mesdhetare.

gjobmishálla *pasth, urim vjet* Të shkuara.

gjidaví f: **Gjidavia e zezë** *bis mjek* reumatizëm.

gjidél•e ja f sh e et bot (*Rumex crispus*) Bimë e egër, me gjethe të përdredhura dhe kërcell me lule deri 1 m të lartë, që rritet kryesisht në djerrina, buzë rrugëve; është e përhapur në të gjitha veset me klimë të butë; lëpjetë e egër.

gjidí për f keq: **Gjidi shejtan!** ti, more shejtan!

gjidí e mb vjet krahin (*Njeri*) shpirtlig; tiran.

gjidí a f sh - të vjet krahin *Njeri* shpirtlig; tiran.

gjidíké t f sh G Pantallona (prej) shajaku për burra, zakonisht në ngjyrë të bardhë a të zezë, të ngushta pas trupit e pas këmbëve, të qëndisura me gajtanë rreth xhepave dhe në fund. >

KOFSHARË T; TIRQ; ÇAKÇIRË T.

gjid•óhem krahin G pës e **GJID•OJ.** > **GJID•UE** (me u).

gjid•ój kal krahin G > **GJID•UE** (me).

gjid•úe (me) kal óva úe krahin G Ngas a cyt me fjalë.

gjid•úe (me u) óva (u) úe krahin G pës e **GJID•UE** (me).

gjid•úem (i) e (e) mb krahin G I ngarë a cytur me fjalë.

gjidúem it (të) as krahin G Ngarje a cytje me fjalë.

gjidh kal krahin G > **GJIDH•Ë** (me).

gjidh•em krahin G vetv dhe pës e **GJIDH.** > **GJIDH•Ë** (me u).

gjidh•ë (me) kal a ë krahin G Zgjidh.

gjidh•ë (me u) - (u) ë krahin G

I vetv veta III dhe pavet Shoshiten; përzgjidhen.

II pës e **GJIDH•Ë** (me).

gjidhók kal krahin G > **GJIDHOK•Ë** (me).

gjidhók•em krahin G pës e **GJIDHOK.** > **GJIDHOK•Ë** (me u).

gjidhók•ë (me) kal a ë krahin G Shoshit; përzgjedh.

gjidhók•ë (me u) a (u) ë krahin G pës e **GJIDHOK•Ë** (me).

gjidhókj•e a f krahin G Shoshitje; përzgjedhje.

gjidhókun (i e) mb krahin G I shoshitur; i përzgjedhur.

gjidhókun it (të) as krahin G Shoshitje; përzgjedhje.

gjidhun (i e) mb krahin G > **ZGJIDHUR** (i e).

gjidhun it (të) as krahin G > **ZGJIDHJ•E A.**

gjí•e ja f sh e et krahin G

♦ Shtëpi përdhese.

♦ Strehë ku kalon natën bagëtia.

gjífl•e t f sh G

♦ Ngërdheshje.

♦ Skilifacë.

gjifrýme G > **GJIFRYRË.**

gjifrýrë mb (*Femër*) me gjoksin të hedhur, me gjinj të ngritur.

gjifrýtë mb G > **GJIFRYRË.**

gjig u m sh ë ët Gjigand; vigan.

gjiga- fjalëform > **GIGA-.**

gjigánd e mb > **GJIGANT E.**

gjigánd i m > **GJIGANT I.**

gjigandísht ndajf > **GJIGANTISHT.**

gjigánt e mb

- ♦ (*Njeri*) me trup jashtëzakonisht të madh; vigan.
- ♦ (*Send*) me përmasa shumë të mëdha. **Urë (kullë) gjigante. Drurë gjigantë. Yll gjigant** yll me rreze deri qindra herë më të madhe se dielli i sistemit tonë planetar
- ♦ *fig* Që shquhet për përpjesëtimet, për vlerën ose për forcën e vet; që kërkon punë e përpjekje të jashtëzakonshme; vigan. **Përpjekje gjigante. Hapa gjigante** zhvillim e përparim shumë i madh e i shpejtë.

gjigánt i m sh ë ët

- ♦ Njeri me trup jashtëzakonisht të madh; vigan.
- ♦ Vepër me përmasa shumë të mëdha. **Gjigantët e industrisë së naftës.**

gjigantísht *ndaif* Si vigan; me forcë vigan.

gjigantíz•ëm mi m mjek Përmasa trupore tepër të mëdha, të shkaktuara nga tajitjet e larta të hormoneve.

gjigantozáur i m sh ë ët *paleo* Mishngrënës i Kretakut të vonë, me gjatësi deri 1.5 m, i gjetur në Argjentinë.

gjíg•ë a f sh ë ët Copë; thelë.

gjigtár i m sh ë ët *G* Kristal.

gjigtárz i m sh a at *anat G* Thjerrëz e syrit.

gjigým i m sh a at *G > GJYM I.*

gjíg•ë a f sh a at Copë; thelë.

gjigúr e mb

- ♦ (*Femër*) me gjinj shumë të fortë.
- ♦ (*Dele, dhi etj.*) me sisa të forta, që mezi e lëshojnë qumështin.

gjígj•ë a f sh a at *krahin G, K > XHIXH•Ë A.*

gjígj•ël la f sh a at *G* Thjerrëz.

gjígj•ër ra f A > QIQ•ËR RA.

gjígjilló•ë a f krahin G > XIXËLLONJ•Ë A.

gjígjím i m krahin G > GJYM I.

gjígjíms•ë a f krahin orn G Trumcak.

gjihédhur mb (*Femër*) me gjinj mjaft të zhvilluar.

gjiáshtë mb Me gjinj zbuluar.

gji•e a f sh a at > GJI•E JA.

gjiéna t f sh krahin G Copë petku trekëndëshe që vihet midis shalëve.

gjikërcýer mb Me gjinj të ngritur.

gjiks i m krahin G > GJOKS I.

gjilánas e mb I Gjilanit; që ka të bëjë me Gjilanin, me vendësit a banorët e tij.

gjilánas i m sh - it Vendës a banor i Gjilanit.

gjilánas•e ja f sh e et f e **GJILANAS I.**

gjiláp i m sh ë ët *bis krahin > GJYLAP I.*

gjil•e ja f sh e et vjet usht J > GJYL•E JA.

gjil•ë a f sh a at *krahin G* Ngjalë e ujërave të ëmbla.

gjilëshúar mb f (*Femër*) me gjinj të varur.

gjilfáq•e ja f sh e et kryes sh G Shtrembërim i fytyrës për të shprehur pakënaqësi, përbuzje etj.; ngërdheshje; skilifacë.

gjílfe t f sh > XHILFE T.

gjilimít•em vetv G > GJILIMIT•Ë (me u).

gjilimít•ë (me u) vetv a (u) ë G I lëvirem diku për ta kandisur për diçka që dua të nxjerr prej tij.

gjilimítun it (të) as *G* Lëvirje për ta kandisur dikë për diçka që dua të nxjerr prej tij.

gjilít *ndajf krahin G* Me vull; me hov.

gjilpân•ë a f sh a at krahin G > GJILPËR•Ë A.

gjilpânëtár i m sh ë ët Mjeshtër që bën gjilpëra.

gjilpërák e mb tek Në trajtë gjilpëre; shumë i hollë. **Kristal gjilpërak. Limë gjilpërake.**

gjilpër•ë a f sh a at

♦ Tel i hollë i punuar pastër, me majë të mprehtë e fund me vrimë ku shkohet filli, që përdoret për të qepur; **Gjilpërë dore (makine). Jastëku i gjilpërave. Qep me gjilpërë.**

Shkoj perin në gjilpërë.

♦ Tel i tillë pa vrimë, që përdoret për t'u ngulur. **Ngul gjilpërën. Shpim me gjilpërë mjek** akupunkturë.

♦ Shufër çeliku e hollë dhe me majë në një mekanizëm, e cila shërben për qëllime të ndryshme. **Gjilpëra e topit. Gjilpëra e kompasit. Gjilpëra e sahatit. Susta e gjilpërës. I heq (i ndërroj) gjilpërën.**

♦ Gyp shumë i hollë metalik me majë të mprehtë që vihet në shiringë e ngulet në trup për të futur një bar të lëngshëm për mjekim; *bis* bari që futet në trup me këtë mënyrë. **Gjilpërë në damar. Gjilpërë kundër tetanosit. Bëri një gjilpërë. Ziej gjilpërat. Thith me gjilpërë.**

♦ Shigjetë metalike, që lëviz a rrotullohet në fushën e një aparati matës ose tregues; akrep.

Gjilpërë magnetike. Gjilpërë e busullës.

♦ *bis* Gjethe e hollë e pishës dhe e drurëve të tjerë halorë, halë.

♦ *bis* Zgjatim i hollë në trupin e disa kafshëve; gjemb. **Gjilpërat e iriqit.**

♦ Diçka e hollë e me majë. **Gjilpëra akulli.**

♦ Secili nga dy direktet e derës ose të dritares, ku mbërthehen kanatet ose fletët.

♦ *keq* Njeri dinak që të bën një të keqe prapa krahëve pa e marrë vesh.

*

Dal nëpër vrimë të gjilpërës Jam shumë i zoti; di të dredhoj, jam i shkathët.

Di të qepë me dyzet gjilpëra Është shumë i zoti a i shkathët.

E fut (kaloj, shkoj) në vrimë të gjilpërës dikë a) E shtrëngoi shumë dikë; e qortoi rëndë dikë; b) e studioi imtësisht dikë, e shoshiti mirë.

Është sa një majë gjilpëre Është shumë i vogël.

Është si maja e gjilpërës (është gjilpërë) Të thumbon e të ther me fjalë; është gjuhustër.

Fill e gjilpërë (në majë të gjilpërës, majë gjilpëre) Hollësisht, fill e për pe. I futi gjilpërat diku i kalli spicat.

Humbi si gjilpëra në kashtë Humbi pa lënë asnjë gjurmë, si kripa në ujë.

I kanë (i kanë vënë, i mbajnë) gjilpërat majë me majë Shkojnë shumë keq njëri me tjetrin; kanë marrëdhënie shumë të acaruara; nuk i bëjnë asnjë lëshim njëri-tjetrit.

Kërkoj gjilpërën (qimen) në kashtë (në bar, në mullar) Kërkoj kot; kërkoj diçka që nuk mund të gjendet.

Ku futet gjilpëra do futet edhe peri ff u Ku është (ku shkon) njëri, do të jetë (do të shkojë) patjetër edhe tjetri.

Marr pe e gjilpërë S'le gjë pa marrë; marr çdo gjë.

Me pe e me gjilpërë (në pe e në gjilpërë) Me hollësi të madhe; fill e për pe.

Me sa hyn bualli në veshin (në vrimën) e gjilpërës Kurrë; asnjëherë; është e pamundur të bëhet.

Nuk çahet pisha me gjilpëra nuk mund të bëhet një punë pa veglat e mjetet e nevojshme, duhen mjetet e nevojshme për diçka, s'bëhet pusi me gjilpëra.

Nuk humbi (s'u shua) pazari për gjilpëra *ff u* Nuk është gjë që s'e gjen dot.

Për një pe, për një gjilpërë, shkoi dëm një gunë e tërë *ff u* Për pak punë, për pak mundim ose për diçka fare të vogël, shkoi dëm një gjë e madhe.

Rri si mbi gjilpëra Nuk rri aspak i qetë; jam shumë i shqetësuar; rri si mbi gjemba.

S'bëhet pusi me gjilpëra *ff u* Duhet mjetet e nevojshme për diçka; nuk bëhet një punë pa veglat e mjetet e nevojshme.

S'ke ku të hedhësh majën e gjilpërës (mollën) Ku është (ku shkon) njëri, do të jetë (do të shkojë) edhe tjetri.

S'mbushet pusi me gjilpëra (me pështymë) *ff u* Punë që s'bëhet pa veglat e duhura.

S'të jep as një majë gjilpëre (as një majë thoi) S'të jep asgjësend; është shumë dorështrënguar.

S'të jep as sa maja e gjilpërës (as sa maja e thoit) S'të jep fare; s'të jep asnjë thërrime.

S'vihen dy gjilpëra majë me majë Është një punë që s'bëhet.

Shpëtoj për majë të gjilpërës (për një majë gjilpëre) Shpëtoj për pak gjë, shpëtoj për një qime.

Të fut (të kalon, të shkon) në vrimë të gjilpërës Është shumë i zgjuar, shumë i zoti.

**

gjilpërë dyshekësh Gjilpërë e trashë dhe e gjatë për të qepur buzët e dyshekëve dhe për t'u vënë pullat.

gjilpërë e busullës Gjilpërë maja magnetike e së cilës tregon veriun magnetik.

gjilpërë e gramafonit Pjesë metalike në fund të krahut të gramafonit, që përcjell tingujt nga pllaka në tubin e zërit.

gjilpërë e makinës qepëse Gjilpërë që çon fijen e rrotullës te mëqiku, ku dhe formon tegelin.

gjilpërë e pushkës Gjilpërë me kokë të rrumbullakët që godet ndezësin e fishekut.

gjilpërë e thatë *art* Gjilpërë çeliku me majë shumë të mprehtë, me të cilën punohet sipërfaqja e metalit ku do të bëhet gravura.

gjilpërë flamuri *vjet* Gjilpërë me kokë.

gjilpërë jorganësh Gjilpërë e gjatë për të qepur jorganë.

gjilpërë kapëse Karficë.

gjilpërë kravate Kapëse metalike me sustë, që kap kravatën me buzën e gjoksit të këmishës.

gjilpërë leshi Gjilpërë për të qepur me fije leshi.

gjilpërë me kokë Gjilpërë pa vrimë e me një kokë të rrumbullakët në fund.

gjilpërëqyq•e ja f sh e et bot Bimë barishtore me gjethe të vrigullta, me lulesë ombrellë në ngjyrë trëndafili; lidh fryt me zgjatim si gjilpërë.

gjilpërëz a¹ f sh a at

♦ Gjilpërë e vogël.

♦ *krahin* Shtizë përthurje çorapësh.

gjilpërëz a² f sh a at ikt Peshk me trup të gjatë si ngjala. > **BIST•ËR RA¹**.

gjilpërëz a³ f sh a at bot Bimë barishtore e egër, me gjethe si gjilpërë dhe lule ngjyrëmanushaqe të hapët, që mbin nëpër arat me grurë.

gjilpër•óhem óva (u) úar pës e GJILPËR•OJ.

gjilpër•ój kal óva úar I bëj gjilpërën, injeksionin (*dikujt*); i shtie me gjilpërë në trup një bar të lëngshëm për mjekim.

gjilpërór e mb I hollë e me majë si gjilpërë; (*send*) me formë gjilpëre.

gjilpërqyq•e ja f sh e et bot (*Erodium cirutarium*) Një nga 60 llojet e mëllagoreve shumëvjeçare ose njëvjeçare, me lule të vogla pesëpetëlshe, ngjyrëvjollcë, gjethe pëllëmbore të dhëmbëzuara.

gjilpërúar (i e) *mb (Bar)* i shtënë me gjilpërë; i injektuar.

gjilpërýer i¹ *m sh e et J*

♦ Gjilpërë e madhe që përdoret për të qepur dyshekë, thasë e gjëra të tjera të trasha. **Qep me gjilpërýer.**

♦ Shtizë çorapesh. **Thur me gjilpërýer.**

gjilpërýer i² *m sh e et* Kunj që bashkon shtratin e qerres me shtizën.

gjilpërýer i³ *m euf J* Difteri.

gjilpnér i *m sh ë ët* Gjilpërýer.

gjillës•ë a f sh a at Shije ose aromë e gjellës.

gjillí•nj jokal ta tur A Jetoj disi; mbahem gjallë me të keq.

gjim i¹ *m sh a at G*

♦ Shtrembërim; përdredhje; lakim.

♦ Barkësim. **Mur me gjima** mur që ka lëshuar bark.

gjim i² *m sh a at G* Guvë në shkëmb.

gjim i³ *m sh a at G*

♦ Dredhë e lumit.

♦ Gji i vogël deti; gotull.

gjim i⁴ *m sh a at ndërt G* Qemer.

gjim i⁵ *m sh a at J, krahin G* Ibrik bakri, balte etj. > **GJYM I.**

gji•mádhe mb f sh mëdhá (Femër) me gjinj të mëdhenj.

gji•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë Femër me gjinj të mëdhenj.

gjimbájtës•e ja f sh e et Veshje e brendshme e grave, që mban gjinjtë. ["Donte të blinte gjimbajtëse të reja, veçse nuk ka ç'të vërë në to, hi hi hi." Kishte një zë prej kukuvajke. (ED)]

gjimbísht•ë a f sh a at bot Bajame e egër. > **GJIPISHT•Ë A.**

gjimbríc•ë a f sh a at bot G Mendërz.

gji(-)mburúar mb f poet Gjiplotë.

gji(-)mburúar a f sh a at poet Vajzë gjiplotë. [Ah! lesh-verdhëza-si ftua,/ Gji-mburuara-si-krua (LP).]

gjimbúshur mb (Femër) me gjinj të plotë, të mbushur.

gjimbúshur a f sh a at Femër me gjinj të plotë, të mbushur.

gjím•ër ra f sh ra rat G Gjurmë këmbësh.

gjimëtár i *m sh ë ët*

♦ Trimaç.

♦ Mburavec.

gjimím i *m sh e et G* > **GJËMIM I.**

gjimnást i *m sh ë ët* Sportist që merret kryesisht ose vetëm me gjimnastikë; ai që merret rregullisht me gjimnastikë. **Gjimnastët e cirkut. Ushtrimet (garat) e gjimnastëve. Skuadra e gjimnastëve.**

gjimnást•e ja f sh e et f e **GJIMNAST I.**

gjimnastík•ë a f

♦ Tërësi e ushtrimeve të lira ose në vegla, që bëhen për të zhvilluar shkathtësinë e zhdërvjelltësinë, për të kalitur trupin e për ta zhvilluar atë në mënyrë të gjithanshme; mjeshtëri për të bërë ushtrime të tilla, që kërkon stërvitje të vazhdueshme. **Gjimnastikë sportive (artistike). Gjimnastikë në vegla. Gjimnastikë me trup të lirë. Garat e (kampionati i) gjimnastikës. Ushtrimet (veglat) e gjimnastikës.**

♦ Tërësi e ushtrimeve fizike që zhvillohen si lëndë mësimore; fizkulturë. **Ora e gjimnastikës.**

♦ *fig* Ushtrim, stërvitje. **Shahu është gjimnastikë e mendjes.**

gjimnastikór e *mb* I gjimnastikës; që ka të bëjë me gjimnastikën. **Ushtrime gjimnastikore.**

gjimnáz i *m sh* e *et* Shkollë e mesme e arsimit të përgjithshëm në disa vende. [I ndjeshëm siç kishte qenë për gjuhën, qyshse merrej me recitime vjershash e monologjesh në gjimnaz, kishte menduar se fjalët e urta bënin pjesë në atë zonë të të folurit që e plakte njeriun. (IK)]

gjimnazíst i *m sh* ë *ët* Nxënës që ndjek një shkollë të mesme të arsimit të përgjithshëm. [- O, punë gjimnazistësh - tha Luli. (IK)]

gjimnazíst•e ja *f sh* e *et f e* **GJIMNAZIST I.**

gjim•ój¹ kal óva úar Ndjek (*dikë*); i vihem prapa (*diku*jt).

gjim•ój² kal *G* > **GJIM•UE** (me).

gjim•ón *jokal ói úar*

♦ *A* > **GJËM•ON.**

♦ *G* > **GJIM•UE** (me).

gimpóllo ja *f sh* - *t J* Ibrik i vogël.

gjims a *f sh* a *at A* Gjysmë.

gjmítë (i e) *mb krahin* > **GJYMT•Ë** (i e).

gjmít•ój¹ kal óva úar Qëmtoj; rrëmoj.

gjmít•ój² kal óva úar *krahin* > **GJYMT•OJ.**

gjim•úe (me)¹ *jokal óva úe krahin G*

♦ *veta III* > **GJËMON.** Gjimon moti për borë nga mënyra si bubullon, duket se do të bjerë borë. [në fund t'asajë humnerje një lum tue gjimue zallit (GjF).] [Krisi pushka gjimoi toka./ Vjen Elezi me dy topa./ Krisi topi gjimoi kepi/ Kujtoi serbi se asht mbreti. (Pop)]

♦ Rënkoj; ofshaj. [Kto gazepe i pash, e gjimova (KA).]

gjim•úe (me)² *jokal óva úe* Ndjek. > **GJIM•OJ.**

gjimúem it (të)¹ *as G*

♦ Gjëmim; gjamë.

♦ Gjamë; rënkim; ofshamë.

gjimúem it (të)² *as G* Gjëmim nga prapa; ndjekje.

gjimúeshëm *ndaif* Duke rënkuar.

Gjin i *shkurt* i Gjovan; Xhovan.

gjin- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra si **gjinekolog, etj.**

gjináf *pasth krahin G* Sa keq.

gjináf i *m sh* e *et krahin G* > **GJYNAH U.**

♦ Mëkat.

♦ Mëshirë. **Ki gjinaf!**

gjináh *pasth J* Sa keq.

gjináh u *m sh* e *et J* > **GJYNAH U.**

♦ Mëkat.

♦ Mëshirë.

gjinár i¹ *m sh* e *et* bot *G* (*Rhamnus cathartica*) Shkurre a dru deri 10 m i lartë, me degë gjembake, gjethe vezake dy nga dy përgjatë degës, me lule të verdha katërpetëlshe që lidhin kokrra të vogla, të zeza, paksa helmuese për njerëzit, jo për zogj.

gjinár i² *m sh* e *et K* Krah i mbështetur në shtyllë për të ulur e ngritur kovën e pusit të ujit.

gjinarak e *mb* I Gjínarit; që ka të bëjë me Gjínarin, me vendësit a banorët e tij.

gjinarak u *m sh* ë ët Banor a vendës i Gjínarit.

gjinarak•e ja *f sh* e et *f e* **GJINARAK** U.

gjinarkí a *f libr*

♦ Sundim i gruas a grave.

♦ Matriarkat.

gjinat•óhem *vetv G* > **GJINAT•UE** (me u).

gjinat•ój *kal G* > **GJINAT•UE** (me).

gjinatóre t *f sh bio* Gjitarë; sisorë.

gjinatór•e ja¹ *f sh* e et *ent* Arëz e verdhë këmbëgjatë, që mbledh baltën në toptha.

gjinatór•e ja² *f sh* e et *krahin G* Kullotë e pasur.

gjinat•úe (me) *kal óva úe G* Shpall botërisht; nxjerr në shesh.

gjinatúe (me u) *vetv óva (u) úe G* Mundohem shumë; rrekem; sfilitem.

gjind të *m sh bis* Njerëz rreth e rrotull ose njerëz të shtëpisë. **Sa të jetë toka me gjind** sa të jetë jeta. [Gjind të mbrapshtë ata, na ranë në hise e na duhet t'i mbajmë mbi kurriz. (ED)]

gjindár e *mb A* Popullor.

gjind•e ja *f përmb bis* Tërësi e njerëzve, zakonisht të një qendre të banuar; popull. [Lodra, fjala vjen, dikur edhe naten përmallote gjinden në Shqypni; por sod merzitë gjithkëndin edhe ditën (GjF).]

gjind•em *vetv G* > **GJEND•Ë** (me u); **GJIND•Ë** (me u).

gjinderí a *f përmb A* Njerëzi; turmë.

gjindë (i e) *mb A* (Prej) balte.

gjind•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G*

♦ > **GJEND•EM**. [...u gjind me barrë prej Shpirtit Shenjt. (KK - Dh)]

♦ Kapem; zihem. **Asht gjindë me gruen e...** e kanë zënë në flagrancë me gruan e...

gjindës e *mb G* (Njeri) i gjindshëm; i gatshëm të ndihmojë.

gjindës i *m sh* ë ët *G* Njeri i gjindshëm, i gatshëm të ndihmojë.

gjindës•e ja *f sh* e et *G f e* **GJINDËS** I.

gjindí a *f G* > **GJIND•E** JA.

gjindiháll e *mb krahin G* (Njeri) me të meta mendore; me zhvillim mendor të vonuar.

gjindiháll i *m sh* ë ët *krahin G* Njeri me të meta mendore, me zhvillim mendor të vonuar.

gjindiháll•e ja *krahin G f e* **GJINDIHALL** I.

gjindj•e a *f* Njerëzi; njerëz; gjinde. [Gjindja me kambë të randa vrapon (MC).] [Gjindja gjakut arbnuer ndodhet në një pikë të jetës së vet qi shkakton rrëqethje (AN).] [Në epos zana hyn si figurë e lartë mbinjerëzore, që është idhnake dhe e vrazhdë me gjindjen e kësaj toke. Më pas ajo tregohet si bashkëluftëtare dhe aleate e kreshnikëve (ShS).]

gjindór e *mb gjuh* (Rasë) gjinore.

gjindór•e ja *f sh* e et *gjuh* Rasë gjinore.

gjindsh•ëm (i) me (e) *mb* (Njeri) i gjendur; i gatshëm të ndihmojë nevojtarët. > **GJENDSH•ËM** (i) ME (e).

gjinéc•e ja *f ant gr-rom* Ndarje e grave në banesë.

gjineko- *fjalëform* > **GJIN-**.

gjinekokrací a *f* Sistem politik i drejtuar nga një grua; sundim i gruas.

gjinekológ u *m sh* ë ët *mjek* Specialist i gjinekologjisë.

gjinekológ•e ja *f sh* e et *f e* **GJINEKOLOG** U.

gjinekologji *a f mjek* Degë e mjekësisë që merret me studimin e veçorive të ndërtimit e funksionimit të organeve gjinore të femrës si edhe me studimin e me mjekimin e sëmundjeve të tyre.

gjinekologjik *e mb mjek* I gjinekologjisë; që ka të bëjë me gjinekologjinë.

gjineolatri *a f libr* Adhurim i grave.

gjinështër *ra f sh ra rat bot* (*Genista, Spartium junceum L.*) Shkurre e viseve të buta, me degë të holla e gjethe të rralla heshtake, me lule të verdha të merme; përdoret për të bërë fshesa, shporta e rrogoza si dhe për të nxjerrë një fije të fortë për thasë.

gjinëvérdhë *a f sh a at bot* Gjineshtër nga lulet dhe rrënjët e së cilës del një bojë e verdhë që përdoret për të ngjyer lesh, të linjta etj.

gjinë *a f sh a at* Glinë; baltë gline.

gjingállë *a f sh a at* > **GJINKALL•Ë A.**

gjingël *ndajf krahin G*: **Luajmë gjingël** bëjmë një lojë në të cilën njëri mban në një grusht një kokërr të vogël dhe i tregon shokut dy grushtet e mbyllur që të gjejë ku është kokrra.

gjingël *la f sh la lat* > **QING•ËL LA.**

gjingjivít *i m mjek* Pezmatim i mishit të dhëmbëve.

gjiní *a f sh - të*

♦ *hist* Grup njerëzish me lidhje gjaku e me prejardhje nga një paraardhës i përbashkët, që ishte njësia ekonomike e shoqërore bazë në komunitetin primitiv. **Gjini amtare (atërore).**

Lidhjet e gjinisë. Anëtarët e gjinisë. Emri i gjinisë. Plaku i gjinisë.

♦ *etm* Njerëz të afërt të një gjaku nga ana e gruas; farefis i gruas. **Jemi gjak e gjini** jemi shumë të afërt nga ana e lidhjeve familjare. **Shkoi gruaja në gjini. E çoi (e ktheu) në gjini.**

♦ Grup njerëzish që kanë lidhje të afërta gjaku; vetë këto lidhje; fis, farefis. **Gjini e afërt.**

Lidhje gjinie. Gjini në vijë të drejtë. drejt.

♦ *bio* Grup kafshësh a bimësh, që përfshin disa lloje të afërta me tipare kryesore të përbashkëta; nënndarje e familjes, që përfshin disa lloje. **Gjinia e gështenjave. Gjinia e aheve (e dushqeve). Gjinia e maceve. Gjinia njerëzore** *libr* njerëzit. [Një ringjallje laike, në një kohë kur edhe vetë ky emërtim ishte bërë term i librave të shenjtë, ishte një tejkalim i attributeve të gjinisë njerëzore. (ShS)]

♦ Tërësi e tipareve natyrore që dallojnë mashkullin nga femra dhe i përcaktojnë secilit rolin e veçantë në riprodhimin e llojit; seks. **Gjinia mashkull (femër). Pa dallim gjinie. Për të dyja gjinitë.**

♦ *gjuh* Kategori leksiko-gramatikore në një varg gjuhësh, sipas së cilës emrat dhe disa përemra ndahen në mashkullorë, femërorë e asnjans ose vetëm në mashkullorë e femërorë, marrin trajta të ndryshme gjatë lakimit dhe kërkojnë përkim të caktuar kur lidhen me fjalë të tjera; kategori gramatikore e mbiemrave dhe e disa fjalëve të tjera, që shfaqet në përkimin e tyre të domosdoshëm me emrat mashkullorë, femërorë ose asnjans, me të cilët lidhen.

Gjinia e emrave. Gjinia gramatikore. Gjinia mashkullore (femërore, asnjansë).

Përemër i gjinisë mashkullorë. Trajtat e gjinisë femërore të mbiemrave (të numërorëve rreshtorë). Përkim në gjini.

♦ *art, let* Nënndarje në letërsi e arte, që përfshin vepra me tipare dalluese të përbashkëta, si mënyrën e pasqyrit të realitetit e të ndërtimit të subjektit, stilin, gjuhën etj. **Gjinitë letrare** eposi, lirika, drama. **Gjinitë muzikore. Gjini lirike (epike).** [Sipas E. Çabejt sikur në letërsinë gojore, ashtu edhe në gjinitë dhe zhanret letrare të letërsisë së shkruar, mund të shfaqet njësia kombëtare, e cila duhet ta ketë edhe poetin kombëtar. (ES)]

♦ Lloj i diçkaje. **I çdo gjinie.**

gjinik•óhem *vetv G > GJINIK•UE (me u).*

gjinik•ój *kal G > GJINIK•UE (me).*

gjinikúe (me) óva úe *G*

I *kal óva úar*

♦ Lind; sjell në jetë.

♦ Ia lë trashëgim (*diçka diku*jt).

II *jokal* Lidhem me martesë me dikë.

gjinik•úe (me u) vetv óva (u) úe *G*

♦ Lind; lindem; vij në jetë.

♦ *fig veta III* Më lind (*një ndjenjë*).

♦ *veta III* Trashëgohet.

♦ Lidh a bëj krushqi me dikë.

gjinikúem it (të) as *G*

♦ Lindje.

♦ Lënie trashëgim.

♦ Lidhje krushqie.

gjinikúem (i) e (e) mb *G*

♦ I lindur.

♦ I trashëguar.

♦ I lidhur me krushqi.

gjinikúes e mb *G* Aftësi lindëse.

gjiním i m krahin *G* Agjërim.

gjinindrýsh•ëm me mb bio (*Veti a karakteristikë*) që ka të bëjë me qeliza ose inde nga individë të njëjtë, që i takojnë një lloji, por kanë ndryshime gjenetike, dhe, rrjedhimisht, mospërputhje imunologjike midis tyre.

gjinísh i m sh ë ët tek

♦ Zdrukth me thikë shumë të ngushtë që përdoret për të hapur një vijë të thelluar anës dërrasës.

♦ Vijë e thelluar buzë një dërrase, ku hyn pjesa e dalë e dërrasës tjetër, që duhen puthitur.

gjinísh•ëm (i) me (e) mb (*Kategori gramatikore*) që ka gjini.

gjinkáll•ë a f sh a at

♦ *ent (Cicada)* Kandërr e murrme, me kokë të madhe të shtypur, me sy të kërcyer, e me krahë të mëdhenj e të tejdukshëm; në vapën e verës mashkulli lëshon një zë të zgjatur e gumëzhitës, që krijohet në dy timbale të barkut.

♦ *bis* Njeri që s'i pushon goja; llafazan.

♦ *krahin* Zile e vogël që lëshon tinguj të hollë e të mprehtë.

gjinkallóre t f sh ent (*Cicadidae*) Insekte të familjes së gjinkallave.

gjino- fjalëform Grua.

gjinofób i m sh ë ët Ai që ka frikë anormale nga gratë.

gjinofobí a f psik Frikë anormale nga gratë.

gjinofobík e mb psik Që ka frikë anormale nga gratë.

gjin•óhem krahin *G pës e GJON•OJ. > GJIN•UE (me u).*

gjin•ój jokal krahin *G > GJIN•UE (me)^{1, 2}.*

gjinokastrít e etj. *G > GJIROKASTRIT E etj.*

gjinokrací a f libr Sundim a qeverisje nga gratë.

gjinokratík e *mb libr* I gjinokracisë; që ka të bëjë me gjinokracinë.

gjinokúq i *m sh ë ët krahin orn G* Gushëkuq.

gjinór e¹ *mb*

♦ *hist, etn* Që ka të bëjë me gjininë; i gjinisë; që lidhet me periudhën kur njësia bazë e shoqërisë ishte gjinia. **Rendi gjinor. Bashkësia gjinore. Lidhje (marrëdhënie) gjinore. E drejta gjinore.**

♦ *bio* Që ka të bëjë me gjininë si nënndarje e familjes në klasifikimin e qenieve të gjalla.

♦ Që shërben për riprodhimin e qenieve të gjalla. **Organet gjinore.**

♦ *gjuh* Që ka të bëjë me gjininë e emrave, të përemrave, të mbiemrave e të disa fjalëve të tjera, i gjinisë. **Mbaresë (trajtë) gjinore.**

♦ *art, let* Që ka të bëjë me gjininë e një vepre letrare e artistike. **Tiparet gjinore të romanit.**

gjinór e² *mb gjuh:* **Rasa gjinore** rasa e dytë e lakimit në gjuhën shqipe. **Emër në rasën gjinore.**

gjinór e³ *mb (Bagëti)* gjimadhe.

gjinór i *m sh ë ët bio* Gjini.

gjinór•e ja¹ *f gjuh* Rasë gjinore. **Emër në gjinore. Mbaresa e gjinore. Nyja e gjinore.**

gjinór•e ja² *f sh e et* Bagëti gjimadhe.

gjin•st•ër ra *f bot G (Genista, Spartium junceum L.) > GJINESHT•ËR RA.*

gjint *sh pashq A* Turmë; gjinde.

gjin•úe (me)¹ *jokal óva úe G* Agjëroj.

gjin•úe (me)² *jokal óva úe G*

♦ Provoj për shije (gjellën).

♦ *fig* Shijoj; gëzoj.

gjinúem (i) e (e) *mb G (Gjellë)* e provuar për shije.

gjinj të *sh i* **GJI RI.**

gjinjë- *fjalëform* **GJI-.**

gjinjëbárdhë *mb > GJIBARDHË.*

gjinjës i *m veter* Pezmatim i indeve të gjirit; mastit.

gjinjës•e ja *f sh e et* Brez që mban gjinjët.

gjinjím i *m sh e et G* Kristalizim; kthim në kristal; formim i kristalit.

gjinj•óhet *vetv veta III G > GJINJ•UE (me u).*

gjinj•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G* Kthehet në kristal; formon kristal.

gjinjúem (i) e (e) *mb G (Gjellë)* e provuar për shije.

gjinj•úer óre *mb G* Kristalor; i kristaltë.

gjin•ës si *m sh e et bot (Lingustrum vulgare)* Kaçube përherë e blertë, me degë të dendura, gjethe vezake, lule të bardha me erë të fortë që bëjnë kokrra të zeza helmuese; përdoret për gjerdhe të ulët në kopshte.

gjinpísht•ë a f sh a at *bot (Prunus amygdalus)* Bajame e egër.

gjiplótë *mb f*

♦ *poet (Femër)* me gjoksin të zhvilluar e të plotë, me gjinj të plotë.

♦ (*Bagëti*) me gjinjët plot qumësht.

gjips i *m sh e et min* Mineral gëlqeror i butë, zakonisht i bardhë, që piqet, bluhet si pluhur dhe bëhet allçi.

gjipsoték•ë a f sh a at Vend për ruajtjen e modeleve ose formave prej gjipsi.

gjiq, gjiqtár *etj. krahin > GJYQ, GJYQTAR etj.*

gjir i¹ *m sh e et* Shtjellë a vorbull uji; ngjir.

gjir i² m sh e et zool (*Myoxus glis*) Brejtës i vogël katërkëmbësh me qime të dendur e të butë të përhimë, me bisht të gjatë si furçë, me mish të ngrënshëm.

gjir i³ m anat (*Ovarium*) Pjesë e organit riprodhues të femrës ku përftohen vezët; vezore.

gjiráf•ë a f sh a at zool (*Giraffa calemopardalis*) Gjitar ripërthypës dythundrak i Afrikës, me trup të madh, me qafë e këmbë të gjata, me qime të verdhë më të kuqe e me pulla të mëdha të murrme; mashkulli arrin deri 5.3 m lartësi.

gjirák e¹ mb bot (*Gjethe*) me buzinë të valëzuar.

gjirák e¹ f sh e et orn Skifter.

gjiratór•e ja f sh e et Shtjellë a vorbull uji.

gjírdh•e t m sh G Gjerdhe.

gjíre t sh i GJIR^{1,2,3}.

gjír•e ja¹ f sh e et Njësi gjatësie 44 - 55 cm.

gjír•e ja² f sh e et Shtjellë a vorbull uji.

gjirésht•ër ra f sh ra rat bot Xanë.

gjirí a f sh - të > GJINI A. [Fjalën *tym* me kuptimin "shtëpi" ne e gjejmë të një gjirie me sansk. *dámas* 'shtëpi'... (AK).]

gjirí u m sh nj një A Njeri i afërm; farefis. > **GJËRI U.**

gjirimí a f përmb A Komb; fis.

gjirínj të sh i GJIRI U.

Gjirít i m vjet krahin G Greqi.

gjiríz i sh e et bis

♦ Kanal i mbuluar, ku rrjedhin ujërat e zeza; gropa e ujërave të zeza. **Ujë gjirizesh. Mi gjirizesh.**

♦ Kanal i ngushtë kullues, i mbuluar me pllaka guri. **Gjirizet e arës.**

♦ *keq* Mjedis i ndyrë e i dyshimtë ku zë vend krimi.

gjírm•ë a f sh a at Vend i thelluar në vatër, ku ndizet zjarri.

gjíro- fjalëform Rreth; rrotullim.

gjíro ja f sh - t bis > XHIRO JA.

gjir•ój kal óva úar Mbush rrasët, buzë për buzë, deri në buzë.

gjirokastrít e mb I Gjirokastrës; që ka të bëjë me Gjirokastrën, me vendësit a banorët e saj .

[*Neoshqiptarizma gjirokastrite*"] **na dha të kuptojmë nevojën e një ideologji, por ideologji vetë s'na dha.** (KM).] [Në shtëpitë e vjetra gjirokastrite sipas atyre që kishte dëgjuar kallëzuesi, gjendeshin mëri të tilla. (IK).]

gjirokastrít i m sh ë ët Banor a vendës i Gjirokastrës.

gjirokastrít•e ja f sh e et f e GJIROKASTRIT I.

gjirokastrítçe ndajf bis

♦ Ashtu si e kanë zakon në Gjirokastër.

♦ Në të folmen e Gjirokastrës.

gjirpër•ë a f sh a at A > GJILPËR•Ë A.

gjismák e mb Ç > GJYSMAK E.

gjismár•e ja f sh e et vjet Ç Monedhë gjysmëlitërshe.

gjísm•ë a f sh a at krahin shih GJYSM•Ë A.

gjismëpërgjísmë krahin ndajf > GJYSMËPËRGJYSMË.

gjism•óhet vetv úa (u) úar > GJYSM•OHET.

gjism•ój kal óva úar > GJYSM•OJ.

gjismósh e mb Ç Gjysmak.

gjisht i m sh a at A, J, krahin > GISHT I. Gjishti dëftues.

gjisht•ël la f sh la lat A, J > GISHTËZ A.

gjishtëz a f sh a at krahin > GISHTËZ A.

gjit¹ ndajf krahin G Ngjitur; shumë afër.

gjit² pyet krahin G Çfarë.

gjit³ kal dhe jokal krahin G > GJIT•Ë (me).

gjitagjit ndajf krahin G Ngjitur njëri me tjetrin; ngjit e ngjit; ngushtë.

gjitán i m sh a at krahin G Kordon për zbukurimin e veshjeve.

gjitár i m sh ë ët zool kryes sh Klasë e kafshëve kërbishtore me gjak të kuq e të ngrohtë, mushkëri për të marrë frymë etj., që bëjnë të vegjël, të cilët i ushqen femra me qumështin e vet; sisor. **Gjitar i ulët (i lartë). Gjitarë ripërtypës.**

gjitár e mb

♦ (*Kafshë*) sisore.

♦ *f* (*Lopë etj.*) sisëmadhe.

gjitár•e ja f sh e et Lopë a dhi me sisa të mëdha, që jep shumë qumësht.

gjit•em vetv G > GJIT•Ë (me u).

gjit•ë (me) a ë jokal dhe kal krahin G Ngjit. **Pulla nuk gjiti.**

gjit•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G

♦ *veta III* Ngjitet.

♦ Ngjitem; hipi (*në një vend të lartë*). > **NGJIT•EM.**

gjitón i m sh ë ët J Fqinj.

gjitón•e ja f sh e et J f e **GJITON I.**

gjitonëri a f > GJITONI A.

gjitoní a f përmb A, J

♦ Fqinjë.

♦ Lagje; mëhallë; njerëz të mëhallës.

♦ Fqinjësi.

gjitun it (të) as dhe fet G Të ngjiturit.

gjith pacak G Gjithë. [...**është të gjith gjasa se «Kanuni i Lekë Dukagjinit» dikur ká kënë i kodifikuem.** (GjF)] **Për gjith natë** natë për natë; çdo natë. [Për gjith natë, mbasi t'jet errun/ **Dalin n'zall shpirtent e djerrun** (GjF).]

gjith- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përngjitura si **gjithaq, gjithashtu.**

gjith i m sh e et A Gj; sisë.

gjitha (e) sh - (të) pacak Gjithçka. **Kjo ishte e gjitha. I rrëfeu të gjitha.**

gjithafrikán e mb Që i përket të gjithë afrikanëve; që është karakteristik për të gjithë afrikanët dhe vendeve afrikane; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve të kontinentit afrikane.

gjithafrikaníz•ëm mi m pol Aspiratë për unitet politik dhe aleanca të të gjithë vendeve afrikane.

gjithaí

I vet Po ai.

II pakuf Cilido; kushdo.

III si ndajf Shumicë; numër i madh (*njerëzish*).

gjithamerikán e mb I të gjithë amerikanëve; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve të kontinentit amerikan. **Lojërat gjithamerikane.**

gjithamerikaníz•ëm mi m pol Parim i aleancave për bashkëpunim midis të gjithë vendeve të kontinentit amerikan.

gjithandéj ndajf Në të gjitha vendet; në të gjitha anët; kudo; ngado. **Kërkova gjithandej.**

gjithanësi *a f* > **GJITHANSHMËRI A.**

gjithanësh *ndajf G* Kudo; nga çdo anë.

gjithanshëm *(i) me (e) mb*

♦ Që përfshin a rrok të gjitha anët e diçkaje; që bëhet a zhvillohet në të gjitha drejtimet.

Përgatitje (ndihmë) e gjithanshme. Edukim (formim) i gjithanshëm. Në mënyrë të gjithanshme.

♦ (*Njeri*) që merret me shumë degë të dijes, artit, sportit etj.; i pajisur me njohuri në shumë fusha; me prirje, aftësi e shprehi të shumta dhe i aftë për shumë punë.

♦ Që e vështron diçka nga të gjitha anët, që merr parasysh të gjitha anët, shumë i gjerë.

Vështrim (gjykim, vlerësim) i gjithanshëm. Rrahje (shoshitje) e gjithanshme. [Ai e ká dhënë Lukrecin gegënisht pse gegënishtja ká forcën e duhun për hovet vigane të mendimit dhe për trandjen e gjithanëshme të shpirtit. (APp)]

gjithanshmëri *a f* Të qenët i gjithanshëm; shfaqje ose paraqitje e diçkaje në të gjitha anët e veta; veti e diçkaje që rrok a zotëron të gjitha anët ose që është e zhvilluar në të gjitha anët.

gjithanshmërisht *ndajf libr* Në mënyrë të gjithanshme.

gjithapáru *ndajf A* Në të gjitha anët; gjithandej; kudo.

gjitháq *ndajf bis*

♦ Po aq. **Gjithaq e rëndësishme (nevojshme, madhe).**

♦ Jo edhe aq shumë. **Nuk kanë bërë gjithaq.**

gjitharáb *e mb* I të gjithë arabëve; që ka të bëjë me të gjithë arabët; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë arabe.

gjithármësh *e mb usht (Ushtri)* e pajisur me të gjitha llojet e armatimeve.

gjithasájtëna *ndajf A* Gjithandej.

gjithash (së) *shpr ndajf: Para së gjithash* në fillim fare; mbi gjithçka.

gjithashtú

I ndajf

♦ Në të njëjtën mënyrë a shkallë; po ashtu. **Gjithashtu po punonin edhe ata. Është gjithashtu i madh.**

♦ Përveç kësaj edhe...; bashkë me të edhe...; në të njëjtën kohë edhe... **Dimë gjithashtu... Kjo tregon gjithashtu se... [Aty kemi, gjithashtu, alfabetin e shqipes të nxjerrë nga "Fjalorthi". (GjSh)] [Atëherë, fill pas kësaj fillonte procesi tjetër akoma më i gjatë e më i mundimshëm, zhdukja e gjuhës së folur, i cili gjithashtu kishte nënfazat e tij. (IK)]**

II si lidh Përdoret së bashku me disa lidhëza në togje këpujore e kundërshtore. **Gjithashtu edhe... E gjithashtu... Por gjithashtu...**

gjithatá *pacak* Të gjithë ata për të cilët bëhet fjalë.

gjithatë *ndajf* Shumë; tepër. **Hëngra gjithatë.**

gjithatë *mb f (Femër)* me gjinj të tharë.

gjithazi *ndajf vjet*

♦ Në përgjithësi, përgjithësisht.

♦ Gjithsej, mbarë. I mori gjithazi.

gjithaziatík *e mb* Që i përket të gjithë aziatikëve; që është karakteristik për të gjithë aziatikët; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve aziatike.

gjithbáshkë *ndajf G* Të gjithë së bashku.

gjithcíli *pacak* Secili; çdokush.

gjithçká *pacak*

♦ Të gjitha gjërat; çdo gjë; kund. asgjë. **Bëj (di, merrem me) gjithçka. Vë në rrezik gjithçka. Mbi gjithçka** para çdo gjëje, para së gjithash. [**bëj gjithçka jashtë vullnetit** (EMr).]

♦ Përdoret në fillim a në fund të numërimit të disa gjërave, duke i përmbledhur të gjitha. **Mori librat, fletoret, lapsat -- gjithçka që i duhej për në shkollë.**

♦ Njeri a send me rëndësi të veçantë, me vlerë të jashtëzakonshme. **Ajo është për të gjithçka.**

gjithçka ja *f* Të gjitha gjërat të marra së bashku.

gjithçkaf•e ja *f* *G* Gjithësi. **Gjithçkafja asht ngri.**

gjithçmós *pacak bis* Gjithfarë gjërash; çdo gjë të mundshme; çmos. **E ç'nuk ka -- gjithçmos.**

Ka parë gjithçmos.

gjithdij•e a *f* *libr* *G* Dituri e përgjithshme.

gjithdijsh•ëm (i) me (e) *mb libr* *G* Shumë i ditur; që di gjithçka.

gjithdrëqi *pacak* Të gjithë pa përjashtim; të mirë e të ligj bashkë.

gjitheuropián e *mb* Që i përket gjithë Europës; që është karakteristik për gjithë europianët; që bëhet me pjesëmarrjen e gjithë vendeve europiane.

gjithë

I *pacak*

♦ Që është në tërësinë e tij, pa i hequr a pa i përjashtuar asnjë pjesë, pa lënë jashtë asgjë; që i përfshin së bashku tërë sendet, qeniet a dukuritë e njëjta, të cilat përbëjnë një sasi a shumicë; tërë. **Gjithë vendi (bota, krahina, fshati, lagjja). Gjithë njerëzit (shokët, nxënësit). Gjithë kafshët (shpendët). Gjithë ditën (natën, javën, muajin, vitin). Gjithë jetën (kohën). E hëngri gjithë bukën (gjellën). E piu gjithë ujin (qumështin). Si gjithë të tjerët** njësoj si të tjerët; pa ndonjë ndryshim nga të tjerët. **Këtu është gjithë çështja. [- Gjithë puna është te goditja - përsëriti folësi, duke shfletuar shënimet. (IK)] [- Kam gjithë jetën që udhëtoj. (VZh)]**

♦ Përdoret me parafjalët **me** dhe **në** për të treguar shkallën më të lartë të shfaqjes së një ndjenje a të një dukurie, zakonisht të shprehura me emra abstraktë. **Me gjithë zemër (shpirt, dëshirë). Me gjithë mend** pa shaka, përnjëmend, seriozisht. **Në gjithë gjatësinë (gjerësinë) e rrugës. Me gjithë vëmendjen (kujdesin) e duhur. Me gjithë forcën (fuqinë). Me gjithë qejf** me dëshirë; me kënaqësi; pa asnjë kundërshtim. [**Buzët e ëndrrës e prekin gjithë afsh** (ShM).]

♦ Përdoret përpara një përemri dëftor për të treguar shkallën më të lartë të një tipari; tërë. **Gjithë ai njeri. Gjithë ajo punë. Gjithë ai gëzim. Gjithë ato të mira.**

♦ Përdoret me trajtën e pashquar të një emri, në kuptimin **krejt, plot; tërë. Gjithë bar (lule, pemë). Mish gjithë dhjamë (kocka). Gjithë baltë. Gjithë djersë (gjak). Gjithë inat (zemërim). Gjithë hir. Gjithë gaz (gëzim, hare).**

♦ Të gjithë; të gjitha; gjithçka. **Gjithë ç'ishin. Gjithë sa erdhën. Gjithë sa ndodhi.**

♦ *G* Çdo. **Për gjithë ditë. Për gjithë vend. Në gjithë vend.**

II *si pj*

♦ Njësoj; krejt si (*dikush*); njëlloj si; tërë; gjallë. **Ishte gjithë i ati.**

♦ Pikërisht; po. **Gjithë aty.**

III *si ndajf* *K* Gjithmonë.

*

Gjithë hundë e buzë Shumë i mërziur; shumë i pakënaqur.

Gjithë puna Kryesorja. **Gjithë puna është se...**

Gjithë sy e veshë Shumë i vëmendshëm. **Ishte gjithë sy e veshë.**

Me gjithë mend seriozisht. [**Mund të them me gjithë mend** se në të përmbliiden dhe gjallojnë sa e sa veti të karakterit legjendar shqiptar (KM).]

gjithë (i e)

I pakuf Që merret i plotë e i pandarë; që është në tërësinë e tij pa i hequr a përjashtuar asnjë pjesë; pa lënë jashtë asnjë; që i përfshin së bashku tërë sendet, qeniet a dukuritë e njëjta, të cilat përbëjnë një sasi a shumicë; i tërë. **E gjithë rinia. E gjithë toka (ara, fusha). I gjithë vendi. Të gjitha pikëpamjet (idetë). Me të gjitha notat dhjeta. I të gjitha kohëve. Nga të gjitha anët (drejtimet). Me të gjitha mënyrat.** [të gjitha këto i gjen në kulm vetëm, dhe atje shumë herë as që i gëzon dot (FK).]

II si em, sh m gjithë (të), f gjitha (të) Sende, qenie ose dukuri të përmendura a që janë, të marra së bashku pa asnjë përjashtim. **Erdhën të gjithë. Të gjithë janë të gatshëm. Ka për të gjithë. Pak nga të gjitha. Të gjithë së bashku. I aftë për të gjitha. Mbaroi me të gjitha humbi gjithçka, nuk i mbeti asgjë; mori fund, mbaroi me të tëra. Të gjithë për një, një për të gjithë I zbrazti të gjitha. Dielli lind për të gjithë fj u.** [O të gjithë të lirë, o të gjithë të mbuluem në një vorr për 'i herë! (BP)] [këtë fakt e dijin të gjithë, po shumica e mohonin (FK).] [na ruaj o Zot secilin prej të gjithëve (NGj).]

*

Mbi të gjitha Në radhë të parë; para së gjithash; në mënyrë të veçantë; veçanërisht.

Para së gjithash Në radhë të parë; para çdo gjëje tjetër.

gjithë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra që tregojnë se tipari i shënuar nga pjesa e dytë shfaqet plotësisht, përfshin plotësisht një tërësi të caktuar ose tërë sendet, qeniet a dukuritë e njëjta që përbëjnë një shumicë: **i gjithanshëm, gjithëgjuhësor, gjithëkombëtar, gjithëshqiptar, i gjithëfuqishëm, i gjithëllojshëm etj.**

gjithëballkanik e mb I të gjitha vendeve të Ballkanit; që ka të bëjë me të gjitha vendet e Ballkanit dhe të gjithë ballkanasit; që bëhet me pjesëmarrjen e të gjithë vendeve të Ballkanit.

Lojërat gjithëballkanike.

gjithëbotëror e mb libr I të gjithë botës; që ka të bëjë me të gjithë botën.

gjithëdij•e a f Dije për gjithçka; dije e pakufishme.

gjithëdijës e mb (Njeri) me dije për gjithçka; me dije të pakufishme.

gjithëdijës i m sh - it Njeri shumë i ditur. > **GJITHËDITUR I (i).**

gjithëdijës•e ja f sh e et f e GJITHËDIJËS I.

gjithëditur (i e) mb Që di gjithçka; me dije të pakufishme.

gjithëditur i (i) m sh - it (të) Njeri shumë i ditur.

gjithëditur a (e) f sh a at (të) f e GJITHËDITUR I (i).

gjithëfuqí a f libr Pushtet i pakufishëm mbi të gjithë a mbi gjithçka.

gjithëfuqish•ëm (i) me (e) mb

♦ (Njeri) me pushtet absolut, të pakufishëm; i plotfuqishëm, i tërëfuqishëm.

♦ (Njeri) i aftë të zgjidhë a të arrijë gjithçka.

♦ (Dukuri) me ndikim a forcë vepruese mbi gjithçka. [O qetësi e gjithëfuqishme ternale,/ nga ti unë dola, me përpyekje,/ te ti për t'u kthyer. (MA)]

gjithëfuqishmëri a f libr

♦ Pushtet i pakufishëm mbi të gjithë a mbi gjithçka.

♦ Ndikim e forcë vepruese mbi gjithçka; aftësi për të bërë a për të arritur gjithçka; të qenët i gjithëfuqishëm. **Gjithëfuqishmëria e arsyes.**

gjithëgjëndsh•ëm (i) me (e) mb I kudondodhur.

gjithëgjerman e mb I të gjithë gjermanëve; që ka të bëjë me të gjithë gjermanët.

gjithë-gjithë *ndajf bis* Vetëm aq, gjithsej, vetëm e vetëm aq, jo më shumë. **Gjithë-gjithë** bësheshim dhjetë veta.

gjithëherë *ndajf* Gjithmonë; pa ndërprerje. [Në ndërgjegjen time të rëndosh gjithëherë/ si një diell i madh që digjet e digjet pa u ndalë (PJ).] [gjithëherë na kërkon e gjithkund na ndjek (ShM).]

gjithëhershëm (i) me (e) mb I përhershëm; që ndodh përherë e pandërpre.

gjithëkohor e mb I gjithë kohëve. **Rekord gjithëkohor.**

gjithëkombëtar e mb I gjithë kombit; që ka të bëjë me të gjithë kombin; që përfshin gjithë kombin. **Lëvizje gjithëkombëtare.**

gjithëllójsh e mb > GJITHËLLOJSH•Ëm (i) me (e).

gjithëllójsh•ëm (i) me (e) mb libr I të gjitha llojeve; që përfshin a përmban të gjitha llojet; i shumëllojshëm. **Libra të gjithëllojshëm.**

gjithëllojshmëri a f libr Të qenët i gjithëllojshëm.

gjithëmbaré pacak Të gjithë pa përjashtim.

gjithëmëndës e mb A I gjithëdijshtëm; gjithëdijshtë. **Perëndia gjithëmëndës.**

gjithëmënyrash ndajf Me të gjitha mënyrat; me mënyra të ndryshme.

gjithëngahershëm (i) me (e) mb I përhershëm; i pandërpre.

gjithëpërfshirës e mb Që përfshin gjithkënd e gjithçka; që nuk përjashton askënd e asgjë.

Rregull gjithëpërfshirëse.

gjithëpërfshirje a f libr Përfshirje e gjithçkaje, pa lënë jashtë askënd e asgjë.

gjithëplanësor e mb libr I vështuar në të gjitha planet. [... një vështrim gjithëplanësor i zgjidhjeve të mundshme (RG).]

gjithëpopullor e mb Që përfshin të gjithë popullin.

gjithëpushtetshëm ndajf Në mënyrë të gjithëpushtetshme.

gjithëpushtetshëm (i) me (e) mb I plotfuqishëm; që ka pushtet të pakufizuar. [O perëndeshë e gjithëpushtetshme/ e universit mashkull -femër! (NGj)] [Dëshira e njeriut për të qenë i gjithëpushtetshëm mbi natyrën dhe botën ka çuar në krijimin e një realiteti fantast të individit të superfuqishëm. (ShS)]

gjithëpushtetshmëri a f libr Të qenët i plotfuqishëm.

gjithërús e mb I gjithë rusëve; që ka të bëjë me të gjithë Rusët.

gjithësi a f Tërësi e trupave qiellorë dhe e trajtave të tjera të materies si dhe të energjisë, që zgjerohet në hapësirë e në kohë dhe përbën një sistem të ndërtuar sipas ligjeve të astrofizikës.

Shpejtësia e zgjerimit të gjithësisë. Ndërtimi i (struktura e) gjithësisë. [Gjithë sendet dhe

ç'përmban kjo gjithësi/ Nxjerrin, shfaqin, kaq të fshehta dhe çudi. (NF)] [dhe trajtë e

gjithfarshme, enë gjithësie/ është dashuria/ atëherë kur s'është mjet. (MA)]

gjithësisshëm (i) me (e) mb I gjithësisë; që ka të bëjë me gjithësinë; që përfshin gjithçka pa përjashtim; i përgjithshëm. **Përmbytja e gjithësisshme mit, fet** përmbytje e përbotshme si dënim i perëndisë a perëndive për shprishjen e njerëzimit ose si mjet për pastrimin dhe rilindjen e tij.

gjithësisshmëri a f libr Të qenët i gjithësisshëm.

gjithësisht ndajf vjet Përgjithësisht; tërësisht; krejt.

gjithësláv e mb I gjithë sllavëve; që ka të bëjë me të gjithë sllavët.

gjithëslavizëm mi m Aspiratë për bashkim politik dhe aleanca të të gjithë vendeve sllave.

gjithësor e mb I gjithësisshëm; i tërësisshëm; universal.

gjithëshqiptar e mb I gjithë shqiptarëve; që ka të bëjë me të gjithë shqiptarët.

gjithëshqiptari a m Aspiratë për bashkim politik dhe aleanca të të gjithë viseve shqiptare.

gjithëshqiptaríz•ëm mi m > GJITHËSHQIPTARI A.

gjithëvjetór e mb I gjithë vitit; që bëhet, zgjat a përfshin gjithë vitin.

gjithëfáre mb I gjithfarshëm; gjithfarësh; i gjithfarëllojshëm.

gjithfárë pacak Shumë lloje; të çdo lloji; të farëve më të ndryshme. **Kam punë me gjithfarë njerëzish. Në gjithfarë mënyre.**

gjithfarëllój pacak > GJITHFARË.

gjithfarëllójsh•ëm (i) me (e) mb Gjithfarësh; që përfshin gjithfarë llojesh; i llojeve më të ndryshme.

gjithfarëlløjshméri a f libr Të qenët i gjithfarëllojshëm.

gjithfarësój

I pacak Gjithfarëlloj; gjithfarë. **Gjithfarësoj mendimesh (njerëzish).**

II si ndajf bis Në mënyra nga më të ndryshmet. **Gjithfarësoj mund të ndodhë.**

gjithfarësójsh•ëm (i) me (e) mb > GJITHËFARËSH E.

gjithfarësójtë (i e) mb > GJITHËFARËSH E.

gjithfárësh mb I llojeve të ndryshme; i shumëllojshëm; i çdollojshëm. **Bimë (lule) gjithfarësh.**

Këngë gjithfarësh. Pengesa gjithfarësh. [për gjithfarë motorësh e gjithfarë qeverish (IK).] [Folklori, që është forma e parë e përfytyrimit estetik të realitetit dhe të jetës, ka vend për veçime shtresash gjithfarëshe, me kritere të ndryshëm. (ShS)]

gjithfársh•ëm (i) me (e) mb > GJITHFARËSH. [dhe trajtë e gjithfarshme, enë gjithësie/ është dashuria/ atëherë kur s'është mjet. (MA)]

gjithfarujémi

I pacak Gjithkush.

II si ndajf Me gjithfarë mënyrash.

gjithhér(ë) ndajf Përherë, kurdoherë; gjithnjë. **Gjithherë na e kujtonte. Nuk bëhet gjithherë njësoj. Si një herë, gjithherë gjithmonë në të njëjtën mënyrë.** [Shkodra, thot, ashtu një sheher fort i moçem, e gjithher ka ken me nam (KA).]

gjithhérsh•ëm (i) me (e) mb I përhershëm, i vazhdueshëm. **Andërr e gjithhershme e shqiptarëve.**

gjíthi (i) m Send i tërë, i pandarë në pjesë. **E hëngri të gjithin. U dha i gjithi pas poezisë. U prish i gjithi në fytyrë.**

gjithí a f A Gjithësi; univers.

gjithi•cili cila pacak K Gjithsecili; gjithkush; kushdo. **Gjithicili shikon hallin e vet.**

gjithislamík e mb I gjithë botës islamike; që ka të bëjë me gjithë botën islamike.

gjithíthës e mb (Foshnjë) gjiri; në gjí.

gjíth•je ja f A Gjithësi; univers.

gjithkáh ndajf Në të gjitha anët a drejtimet; nga të gjitha anët a drejtimet; gjithandej, kudo. [Dhe sot kufoma e gjallë matjane asht ngritë lugat dhe përhap erë të qelbun dhe ban pisllek gjithkah. (KM)]

gjithkáh i m G: Prej gjithkahi(t) nga të gjitha anët.

gjithkáh•e ja f G > GJITHKAH I.

gjithkahmós ndajf G Gjithandej.

gjithkénd G kallëzore e GJITHKUSH. [Prandej, si mik e sherbëtuer i Shqipënis, po kënaqem sa s'shkon mâ, se Bashkimi mirë e ká pá tue vendosë me e kremtue qindvjetorin e Lidhjes, kundra kurrkuj por për gjithkend. (ZV)]

gjithkénd kallëzore e GJITHKUSH.

gjithkështú ndajf Në të njëjtën mënyrë; po kështu.

gjithkóhsh•ëm (i) me (e) mb I të gjitha kohëve.

gjithkú ndajf Kudo. [gjithku kje ajo pika e djalit,/ gjithku kjenë sokola malit (GjF).] [-

Gjithku t'kesh nuse me marrë,/ gjithku t'kesh baloz me pre, (CV).]

gjithkudó ndajf Në çdo vend; kudo.

gjithkudondódhsh•ëm (i) me (e) mb libr I pranishëm kudo.

gjithkújt dhan e GJITHKUSH.

gjithkúnd ndajf Në çdo vend, në të gjitha vendet, në të gjitha anët, kudo; gjithandej. [ku

butësisht porsi polen/ gjithkund, gjithkund të të shpërndaj (IK).] [gjithëherë na kërkon e gjithkund na ndjek (ShM).]

gjithkúndi ndajf G Ngado; nga çdo anë a drejtim.

gjithkúndsh•ëm (i) me (e) mb libr I kudondodhshëm; i pranishëm kudo.

gjithkúr ndajf G Në çdo kohë.

gjithkúsh pacak Çdo njeri; secili nga një grup njerëzish, kushdo, secili. **Gjithkush e di.**

Gjithkush nga ne. Gjithkush t'vetin e mullisi t'ujit fj u secili të bëjë punën e vet e mullisi të shohë mullirin.

gjithkushdó pacak Çdo njeri pa përjashtim.

gjithkúshi pacak G > GJITHKUSH.

gjithký dëft Pikërisht ky; po ky.

gjithmárë ndajf G > GJITHMBARË.

gjithmbárë pacak Të gjithë e gjithçka pa përjashtim; të gjithë sa janë.

githmbarsí a f libr > GJITHMBARSHMËRI A.

githmbarsisht ndajf libr Me të gjithë e gjithçka pa përjashtim.

gjithmbársh•ëm (i) me (e) mb Që i përfshin gjithë sendet, qeniet a dukuritë e një fushe pa përjashtim; që i përket mbarë një rrethi të caktuar; që përhapet në gjithçka a në të gjitha anët e një fushe; i përgjithshëm. **Zhvillim i gjithmbarshëm. Trajta të gjithmbarshme. Dukuri e gjithmbarshme. [Dashuria ... është vetë dilema jetësore e gjithmbarshme, që kërkon të dritësohet me formulën e dritës. (AÇ)]**

gjithmbarshmëri a f libr Të qenët i gjithësishëm, gjithëpërfshirës.

gjithmënd•ëm (i) me (e) mb A I plotfuqishëm; i gjithëpushtetshëm.

gjithmëndës e mb A > GJITHËMËND•ËM (i) ME (i).

gjithmóç•ëm (i) me (e) mb I amshueshëm; i përjetshëm.

gjithmónë

I ndajf Gjatë gjithë kohës, përherë, vazhdimisht; gjithnjë. **Ai vjen gjithmonë në kohë.**

Pothuaj gjithmonë. Gjithmonë në rritje. Gjithmonë e më mirë. [Gjithmonë të ndjej se të kam/ dhe./ po aq më mungon (EMr).] [Vdekja - si vdekje,/ gjithmonë e dhimbshme,/ gjithmonë e verdhë (FA).]

♦ Çdo herë; në çdo rast; në çdo kohë; kurdoherë; gjithnjë. **Si gjithmonë** si çdo herë tjetër.

Pothuaj gjithmonë shumë shpesh.

II si pj: **Gjithmonë e më...** përherë e (më shumë, më pak, më mirë). [Gjithmonë e më rrallë të shoh,/ gjithmonë e më tepër/ çuditem (MA).] [Ata bekonin fatin që shteti kërkonte gjithmonë e më pak, madje nganjëherë hiqte dorë edhe nga kërkesa për gjymtim të gjuhës (IK).]

gjithmónit ndajf: **Prej gjithmonit** gjithmonë. [Aromanët, si dhe dy duzina popujsh të tjerë, ndodheshin në Ballkan prej gjithmonit. (AP)]

gjithmónsh•ëm (i) me (e) mb I përthershëm. **Lidhje e gjithmonshme.**

gjithmós pacak krahin G Me çdo mënyrë.

gjithnáj•ë *a f libr* Gjithësi.

gjithndúer *pacak* Gjithfarë.

gjithndúersh

I *ndajf* Në gjithfarë mënyre.

II *mb* I llojeve të ndryshme; i llojllojshëm.

gjithndúersh•ëm (i) me (e) *mb* > **GJITHFARËSH.**

gjithndúert *mb krahin G* > **GJITHNDUERSH•ËM (i) ME (e).**

gjithnjéri *pacak A* Gjithkush; çdo njeri.

gjithnjë *ndajf*

♦ Gjatë gjithë kohës; gjithmonë. **Gjithnjë ashtu ka qenë. Mbetet gjithnjë i ri. Gjithnjë në zhvillim (rritje).**

♦ Çdo herë; në çdo rast; në çdo kohë, kurdoherë; gjithmonë. **Pyet gjithnjë për të. Ka dalë gjithnjë i pari. E merr gjithnjë me vete. Si gjithnjë si çdo herë tjetër. Pothuaj gjithnjë shumë shpesh.**

♦ Ende, sot e gjithë ditën, pa ndërprerje. Gjithnjë aty. Gjithnjë ashtu. Gjithnjë njësoj.

♦ *si pj* Përdoret me shkallën krahasore të mbiemrave e ndajfoljeve për të treguar një tipar që përforcohet me kalimin e kohës ose nga një shkallë në tjetrën. **Gjithnjë e më i bukur (më i mirë). Gjithnjë e më lart. [Furtuna - gjithnjë me e fuqishme, më e pamëshirshme (EM).]**

gjithnjëherë *ndajf* Menjëherë; papritur.

gjithnjëherje *ndajf A* Menjëherë; papritur.

gjithnjësh•ëm (i) me (e) *mb* I përhershëm; i vazhdueshëm; i pandërprerë.

gjithnjí *ndajf G* > **GJITHNJË.**

gjithnjihére *ndajf G*

♦ (*E bëj diçka*) të gjithën njëherësh.

♦ Gjithëherë.

♦ Menjëherë; në çast; pa vonesë.

gjithpërfshírës e *mb libr (Vështrim, studim etj.)* i përgjithshëm; që përfshin çdo anë apo aspekt të një çështjeje.

gjithpërfshís e *mb libr* > **GJITHPËRFSHIRËS E.**

gjithqísh *ndajf J* > **GJITHQYSH.**

gjithqýsh

I *ndajf*

♦ Në çdo mënyrë; sido. **Mësohet gjithqysh. Donte të shkonte gjithqysh.**

♦ Gjithsej. **Gjithqysh bëheshin pesë veta.**

II *si lidh* Si; ashtu si. **Punonte gjithqysh mundej.**

gjithsá *ndajf* Sa herë. [**gjithsa t'doni n'at log me lodrue,/ gjithsa t'doni n'at log me këndue,/ gjithsa t'doni shejin me e gjue, (CV).**]

gjithsadó *ndajf* Sado që.

gjithsahérë *ndajf* Kurdoherë që; sa herë që. [**gjithsaherë t'delsh me çetue,/ gjithsa t'doni n'at log me lodrue, (CV).**] [**Këta shpërblehëshin me toka të quajtura përgjithësisht timare, nga të cilat nxirnin shpenzimet për vehte e për njerëzit e tyre, dhe duhej të rendnin në luftë gjithsaherë që i thërriste Sulltani. (AE)**]

gjithsázë *ndajf* Plot; plot e përplot.

gjithse•cili cila *pacak*

♦ Çdo send, qenie a dukuri nga një shumicë, secili. **Gjithsecili send në vendin e vet. Të mendojë gjithsecili më (për) vete.**

♦ Gjithkush, kushdo.

gjithsedó *pacak* *G* Gjithçka.

gjithséj

I ndajf

♦ Duke i përfshirë të gjithë si shumë e përbashkët. **Sa jemi gjithsej?** [Formula e pagëzimit ... **gjithsej vetëm një fjali, përmban një hallkë të rëndësishme që lidh Shqipërinë paraturke me Shqipërinë e kohës osmane.** (GjSh)]

♦ Tërësisht, plotësisht; krejt. **U zhyt gjithsej.**

II si pj Vetëm; vetëm e vetëm. **E kam fjalën gjithsej te...**

*

Mbaroj (me) gjithsej Marr fund krejtësisht, me të gjitha.

gjithséjt *ndajf* > **GJITHSEJ.**

gjithséjtë (i e) *mb* I plotë; i tërë.

gjithsekáh *ndajf* Nga çdo drejtim; në çdo anë.

gjithsekújt *pacak dhan e* **GJITHSEKUSH.**

gjithsekúsh *pacak* Çdo njeri; secili nga një grup njerëzish; gjithkush.

gjithsénd *pacak* Gjithçka.

gjithsesí

I ndajf

♦ Sido që të ndodhë, sido që të jetë; me çdo mënyrë, patjetër. **Do të kthehem gjithsesi.**

Mundohej gjithsesi që ta bindte.

♦ Me të gjitha hollësitë, fill e për pe, fund e krye. **Ia tregova si ndodhi gjithsesi.**

II si fj ndërmj Sidoqoftë. **Gjithsesi, duhet parë.** [peshën më të rëndë kuptimore e bart fjala e fundit, por gjithsesi e plotësuar, e cilësuar prej gjymtyrëve tjera përcaktuese. (AN)]

[sado që "talenti satirik i Fishtës i afrohet sigurisht fuqisë së tij si poet epik", dhe se ai është gjithsesi poeti më i madh satirik i letërsisë shqiptare, këngët lirike e satirike nuk do ta zgjojnë interesimin te ky studiues sa epika e tij (ES).] [Gjithsesi, nuk e gjente dot cili mund të ishte ai që e kishte kërcënuar se do t'i lëronte t'ëmën... dhe, ndoshta, atë vetë... (IK).]

gjithsí *G*

I ndajf Me çdo mënyrë a mjet.

II si pj Sidoqoftë. > **GJITHSESI.**

gjithsisht *ndajf* > **GJITHËSISHT.**

gjithshêjt (i) *mb G (në tituj fetarë): I Gjithshêjti* titull i ipeshkvit.

gjithshká *pacak* Gjithçka. [Gjithshka natën t'ken goditë,/ Ata e shambin rrash per dhe (GjF).]

gjithshká•e ja *G f* Gjithësi.

gjithshkáhe *ndajf vjet G* Krejtësisht; plotësisht.

gjithshórcit *pacak A* Gjithçka.

gjithunjí *ndajf vjet G*

♦ Të gjithë bashkë.

♦ Krejt; krejtësisht; plotësisht.

gjithunjíshëm *ndajf vjet G* Krejtësisht; gjithmbarë

gjithunjísh•ëm (i) me (e) *mb G* I përgjithshëm; i gjithmbarshëm; i përbotshëm.

gjithunjíshmëní a f libr *G* Të qenët i gjithmbarshëm, i përbotshëm.

gjithzotërúes e mb Mbizotërues; që ka epërsi mbi gjithë të tjerët.

gjithzotnúes e mb G > GJITHZOTËRUES E.

gjiván i m sh a at G Përbindësh.

gjivár•e ja f sh e et Anë; krahinë.

gjivárme mb > GJIVARUR.

gjivártur mb Ç > GJIVARUR.

gjivárur mb (Femër) me gjinjë të varur.

gjivéc i m sh ë ët J

♦ Tavë e thellë balte me dy doreza.

♦ Tabaka.

♦ Tepsi e madhe për mishin e pjekur.

gjivísh•e ja f tek Pluhuri i kallajit i përgatitur me pambuk dhe nishadër të djegur.

gjivógël mb (Femër) me gjinj të vegjël.

gjizá ja f vjet > GJEZA JA.

♦ Gjobë.

♦ Çmim.

gjizaník u m sh ë ët ushq Byrek me gjizë, qumësht e vezë, pa petë përsipër.

gjizár i m sh ë ët Ai që bën gjizë; ai që punon bulmetin si ndihmës i djatharit.

gjizár•e ja f sh e et f e GJIZAR I.

gjizéz•ë a f sh a at Grua që s'e ushqen dot foshnjën me qumështin e vet.

gjiz•ë a f Bulmet me dromca të buta e pak të ujshme, që përgatitet nga qumështi, kosi, dhalli ose hirra, duke i mpiksuar e kulluar pasi zihen. **Gjizë e njomë (kripur). Gjizë nape. Gjizë me pala. Byrek (fërgesë) me gjizë. Zë (bëj, kulloj) gjizë.**

*

M'u prish gjiza iron Nuk shqetësohem fare për diçka; nuk bëhem merak; nuk më priset puna.

**

kulla me gjizë Gjë e pamundur dhe pa asnjë mbështetje; kështjella në ajër.

lule gjize bot Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të drejtë e me gjethe heshtake, me lule të verdha, që rritet zakonisht nëpër ara.

gjizëtór•e ja f sh e et ushq Tavë me miell misri, me gjizë e me qepë.

gjizëthél•ë a f J Gjizë nape; gjizë e kulluar mirë; gjizë e trashë si djathë.

gjiztár i m sh ë ët Ai që bën gjizë, që punon bulmetin si ndihmës i djatharit. > **GJIZAR I.**

gjiztár•e ja f sh e et f e GJIZTAR I.

GJKR ja shkurt i Gjykata e Krimeve të Rënda.

GJLSH ja shkurt i Gjykata e Lartë e Shqipërisë.

GJND ja shkurt i Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë.

GJNKL ja shkurt i Gjykata Ndërkombëtare e Krimeve të Luftës.

gjobár i m sh ë ët vjet

♦ Ai që cakton a vë gjobë; ai që vjel gjobat.

♦ Bekçi.

gjóbë si ndajf: Më duket gjobë të... më duket si ndëshkim të...

gjób•ë a f sh ë ët

♦ Detyrim, zakonisht në të holla, që caktohet si dënim për thyerjen e një rregulli, për një dëmtim, për mosplotësimin e kushteve të një marrëveshjeje ose për shkelje jo të rënda të ligjeve. **Gjobë në të holla. Fleta e gjobës. I vë (pres, hedh) gjobën. Paguaj (shlyej) gjobën.** [- por ka gjobën shpia e thyeme! -/ krisi Osja atëbotë si ulani (GjF).] [Kur mbërrita në parking një gjobë më priste mbi xhamin e përparmë të rrangallës. (ED).

♦ Dënim; ndëshkim.

*

Pa gjobë *bis* (*Shpëtoj*) paq; pa gjemb në këmbë; pa pësuar gjë.

gjobëtár i m vjet

♦ Gjobar.

♦ *etn* Ai që merr gjobën në bagëti sipas dënimit të caktuar nga pleqësia.

gjobëvënës i m sh - it libr Gjobitës; ai që vë gjobë.

gjobëvënës•e ja f sh e et f e GJOBËVËNËS I.

gjobëvëni•e a f sh e et libr Gjobitje.

gjobëtár i m sh ë ët vjet Gjobitës. > **GJOBAR I.**

gjobím i m sh e et Vënie e gjobës.

gjobí•s kal ta tur > **GJOBIT.**

gjobít kal a ur I vë gjobë (*dikujt*).

gjobít•em pës e GJOBIT.

gjobítës i m sh - it

♦ Ai që vë gjobë.

♦ Ai që mbledh gjobat.

gjobítës•e ja f sh e et f e GJOBITËS I.

gjobítj•e a f sh e et Vënie e gjobës.

gjobítur (i e) mb I dënuar me gjobë.

gjob•óhem óva (u) úar pës e GJOB•OJ.

gjob•ój kal óva úar I vë gjobë (*dikujt*); dënoj me gjobë (*dikë*). > **GJOBIT.**

gjobtár i m vjet krahin G Ai që vë, pret a hedh gjoba; ai që mbledh gjobat. > **GJOBAR I.**

gjobúar (i e) mb > **GJOBITUR (i e).**

gjoc i¹ m sh a at Tepsi balte e thellë për të pjekur bukë; çerep i vogël.

gjoc i² m sh a at ent (*Aphid*) Morr i bimës.

gjoc i³ m sh a at K Djalë që sapo ka hyrë në moshën e pjekurisë.

gjocâ ni m sh j jt G

♦ Hurdhë e thellë e krijuar nga gërryerjet e ujërave në shkëmb.

♦ Kade.

gjocâj t sh i GJOCA NI; GJOCAN I.

gjocân i m G > **GJOCA NI.**

gjóc•ë a f sh a at G

♦ Lug.

♦ Gërryerje e shkëmbinjve nga ujërat.

gjoç i¹ m sh a at G Saç.

gjoç i² m sh a at G

♦ Shkëmb.

♦ Gur i madh.

gjóçk•ë a f sh a at krahin Gungë në trup; bullungë; mëllungë.

gjodh i m përmb > **GJEDH I.**

gjog u m sh ë ët G > **GJOK U.** [Sa mirë Halili qyqen ma ka ndigjue,/ Shpejt e shpejt

n'shpinë gjogut i ka ra (CV).] [Në eposin verior kërcënimi më i madh për gjogun është "me e futë në punë". (ShS)]

gjogát i m G Kalë i bardhë; gjok.

gjógëz a f sh a at G Xhamadan me kapuç.

gjo•k gu *m sh* **gë gët** *krahin G* Kalë; gjog.

gjogj e mb *krahin* Keq; ligsht; në gjendje të mjerë, të keqe a të rëndë.

gjogj i *m sh* **ë ët** *G* Mjeran.

gjógj•e ja *f sh e et G f e* **GJOGJ I.**

gjója *pj bis* Përdoret për të vënë në dyshim vërtetësinë e diçkaje ose për të treguar se ajo që bëhet a thuhet është e rreme ose e shtirë; kinse. [**Mendimi i përhapur se gjoja Turqit ishin të barabartë n'atë kohë në krahësim me Perëndimin, është një legjendë.** (AE).]

**

gjoja se *lidh* sikur.

gjojc e mb *G (Kafshë)* gjuetare.

gjójc•e ja *f sh e et G* Copë lëkure a diçka e thurur, me dy rripa të hollë ose me dy gjalma të lidhur në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njërin rrip a njërin gjalmë. > **BAH•E JA; HOB•E JA.**

gjójc•ë a *f sh e et G*

♦ > **GJOJC•E JA.**

♦ Syth buzë opingës nga kalon gjalmi.

gjójc•e a *f sh a at G* > **GJOJ•Ë A.**

gjójc•ë a¹ *f sh a at G*

♦ Gjah. **Vend gjojet** vend për gjuetí.

♦ Kafshë e gjuajtur.

gjójc•ë a² *f sh a at krahin G*

♦ Lëmsh spangoje ku mbështillen mjetet e peshkimit.

♦ Lëmsh me fillin e grepave.

gjójc•ë a³ *f sh a at krahin G* Kafshatë; çapë buke.

gjojëtar e mb *G (Kafshë)* gjuetare.

gjojëtar i *m sh* **ë ët** *G* > **GJAHTAR I.**

gjójr•e ja *f sh a at mit G* Nepërkë e përfytyruar me kreshtë majë kresë.

gjok si mb

♦ (*Kalë*) i bardhë

♦ (*Kalë*) çil.

♦ (*Njeri*) thinjosh; i thinjur.

*

Kryet gjok e mendjen zog *bis* Plak me thinja mendjelehtë.

gjok u *m sh* **ë ët**

♦ Kalë i bardhë. [**E me dridhjen e zanit të mixhës/ gjarpni i gdhendun në te lëviz/ dhe trimat mbi gjoka me shpata/ fluturojnë nëpër zhark.** (MC)]

♦ *bis* Njeri flokëthinjur, flokëbardhë; thinjosh.

gjokác i *m sh a at kopsht krahin G* Ulli me kokrra të rrumbullakëta e të mëdha.

gjokçar i *m sh e et Ç* Xhamadan.

gjók•e ja *f sh e et* Pelë a mushkë e bardhë.

gjók•ë a *f sh a at krahin G* Dhi e bardhë.

gjoklác•ë a *f zool krahin G* Bretkosë e vogël, me lëkur të përhimë.

gjokoróz mb m (*Njeri*) kokë më vete; që bën si i thotë koka.

gjokoróz i *m sh a at* Njeri kokë më vete, që bën si i thotë koka.

gjokoróz•e ja *f sh e et f e* **GJOKORÓZ I.**

gjoks i *m sh e et*

♦ Pjesë e përparme e trupit të njeriut ose të kafshëve nga qafa deri te barku, ku ndodhen edhe zemra e mushkëritë; kraharor; pjesë e veshjes që mbulon këtë anë të trupit. **Muskujt e gjoksit. Dërrasa (gropa) e gjoksit. Gjerësia e gjoksit. Ngre (fryj) gjoksin. Nxjerr gjoksin përpara. Merr frymë me gjithë gjoksin. E shtrëngoj në gjoks. Armikut dhe erës tregoj gjoksin** *ff u.* [Afsha gjoksin përvëlön (FN).]

♦ *ushq* Copë mishi nga kjo pjesë e trupit të kafshëve. **Gjoks i mbushur. Gjoks qengji.**

♦ Gjinj; sisë; *bis* gji. **Me gjoks të hedhur. E ka gjoksin dërrasë. I jep gjoks fëmijës.**

♦ *fig* Kraharor, ku ndodhet zemra si simbol i ndjenjave të njeriut; *poet* gji. [Me mendje kam rënë në gjoksin tënd,/ pa qenë asnjëherë në Prishtinë! (PJ).] [Çdo tufan zbërthyer/ gjoksin ty ta gjeti (ASh).] [Dhembja më rrasët në gjoks buzëdridhur (GB).] [ti largoheshe në bluhtësinë e gjoksit të detit (GjM).]

♦ *fig* Guxim; trimëri; zotësi. **Çaj me gjoks.**

*

Çaj me gjoks Eci përpara duke përballuar e kapërcyer me guxim çdo pengesë e vështirësi. **E kam gjoksin të gjerë** Jam zemërgjerë; i duroj shumë të tjerët.

E shtyj me gjoks një punë Ia dal në krye me përpjekje e me këmbëngulje një pune të vështirë.

Gjoks për (me) gjoks Duke u ndeshur shumë afër e drejtpërdrejt; trup me trup.

Hap gjoksin Tregoj trimëri; i dal rrezikut ballas.

I bie gjoksit me grushte E pranoj përpara të tjerëve se jam fajtor për diçka; pendothem për një faj a gabim të rëndë që kam bërë.

Më hidhet (hov) gjoksi (zemra) përpjetë Jam shumë i gëzuar a i shqetësuar.

Ia vë shkelmin (këmbën, duart) në gjoks (në fyt, në grykë) diku E shtrëngoj keq dikë; e vë në gjendje shumë të vështirë dikë; ia marr shpirtin; ia vë litarin në grykë diku.

I nxjerr (i tregoj) gjoksin diku I dal ballë për ballë pa frikë diku; hyj në përleshje me dikë me guxim e pa u sprapsur.

I vë gjoksin (krahët, shpatullat) I vë të gjitha forcat për të përballuar një punë; punoj e u përpiqem me të gjitha forcat për t'ia dalë mbanë diçkaje.

Me gjoks

♦ Duke vënë të gjitha forcat, pa u kursyer.

♦ Duke qëndruar me vendosmëri; në mënyrë të vendosur; vendosmërisht.

Me gjoks hapur Ballë për ballë e pa druajtje; trimërisht.

Me gjoks të hapur Pa u frikësuar; trimërisht.

Rrah gjoksin (kraharorin)

♦ Marr përsipër me bujë të kryej patjetër diçka, i dal për zot me mburrje një pune të vështirë; mburrem, shes mend.

♦ E bëj veten fajtor përpara të gjithëve; i bie gjoksit me grushte.

gjoksagjël *mb* Njeri me gjoks të ngushtë e të dalë në mes.

gjoksbárdhë *mb* (*Qen*) me gjoks të bardhë.

gjoksdërrasë *mb* (*Femër*) me gjoks krejt të pazhvilluar.

gjoksgjërë *mb* (*Njeri*) me gjoks të gjerë.

gjoksjashtë

I *mb* (*Njeri*) me gjoksin të zbuluar, të hapur.

II *si ndajf* (*Rri, dal*) me gjoksin të zbuluar, të hapur.

gjoks•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* (*Njeri*) me gjoks të madh; (*grua*) me gjinj të mëdhenj.

gujë•mádh mádhi *m sh* **mëdhénj mëdhénjtë** Njeri me gjoks të madh.

gujë•mádh mádhe *f sh* **mëdhá mëdhátë** Grua me gjoks të madh, me gjinj të mëdhenj.

gjoksmbájtës•e *ja f sh e et* Gjimbajtëse.

gjoksmbrójtës•e *ja f sh e et usht* Ledh në anën e jashtme të llogores për mbrojtjen e luftëtarëve dhe të armëve.

gjoksmbrójtj•e *a f sh a at* > **GJOKSMBROJTËS•E JA.**

gjoksmëdhá të *f sh i* **GJOSK•MADHE MADHJA.**

goksmëdhénj të *m sh i* **GJOKS•MADH MADHI.**

gjoksnngúshtë *mb* (Njeri) me gjoks të ngushtë.

gjoksór•e *ja f sh e et*

♦ *vjet usht* Veshje mbrojtëse prej metali, e gjatë deri në brez, e luftëtarëve për luftime me armë të ftohta. > **PARZMOR•E JA.**

♦ Rrip i gjerë që kalon në gjoksin e kalit.

♦ Veshje e brendshme e grave si jelek, që shërben për të mbajtur gjinjtë; jelek.

♦ Përparëse e shkurtër për fëmijë; gushore; grykëse.

♦ *usht* Gjerdan me xhepa i lidhur gjatë gjoksit për të mbajtur krehrat e fishekëve.

gjokspúlë *mb*

♦ (Njeri) me gjoks të ngushtë e të dalë në mes.

♦

gjoksrrumbullákët *mb* (Njeri) me gjoks të rrumbullakët.

gjoksshkëmb *mb fig* (Njeri) shumë i fortë; i patundur.

gjokszbulúar

I *mb* (Njeri) me gjoks të zbuluar, të hapur.

II *si ndaj* (Rri, dal) me gjoksin zbuluar, hapur.

gjokszbulúem e mb *G* > **GJOKSZBULUAR.**

gjokszbulúet *mb G* > **GJOKSZBULUAR.**

gjoksh e mb *krahin* (Njeri) përtac; i ngadalshëm e i rëndë në punë.

gjoksh i *m sh a at* *krahin* Njeri përtac; njeri i ngadalshëm e i rëndë në punë.

gjóksh•e *ja f sh e et* *krahin f e* **GJOKSH I.**

gjokshár i *m sh ë ët*

♦ Fanellë e leshtë burrash që vishet në mish.

♦ Ç Jelek grash për gjinjtë.

gjoksshkúrtë *mb* (Njeri) me gjoks më të shkurtër se normalja.

gjol si ndajf: **U bë gjol fusha** fusha u përmyt. **Bëhem gjol** lagem deri në palcë.

gjol i¹ *m sh e et dhe a at*

♦ Liqen; kënetë. **Gjoli i Pogradecit. Gjolet e Belshit.**

♦ Baltë e madhe, llucë e hollë. Mbeti në gjol.

gjol i² *m sh e et K* Zhurmërimë e angrave të dheut.

gjolár•e *ja f krahin G*

♦ Tokë ose arë që mban ujë.

♦ Gjol; kënetë.

gjolishtë•e *ja f sh e et bis*

♦ Vend që mban ujë.

♦ Gjol i vogël; kënetë e vogël.

gjoll i *m sh e et* Pjesë e ndarë dhe pak e ngritur në arë për të mbjellë diçka më vete; lehe. **Gjoli i duhanit** (qepëve).

gjólla-gjólla *ndaif* > **GJOLLE-GJOLLE**.

gjólle-gjólle *ndaif* Jo në të gjithë sipërfaqen njësoj; një njollë e madhe këtu, një atje; vende-vende; lara-lara; pulla-pulla. **Borë e mbetur gjolle-gjolle.**

gjoll•e ja¹ f sh e et krahin G Golle; zgavër.

gjoll•e ja² f sh e et krahin G Gropë e vogël; gropësirë.

gjollë

I *si mb*

♦ Pa qime; pa flokë; tullac.

♦ (*Tokë, vend*) pa dhé.

II *ndaif* Në gjendje të lëmuar; pa rrudha.

gjoll•ë a¹ f sh a at

♦ Rrasë ku vihet kripa për ta ngrënë bagëtia; vend i thatë e gurishtë, ku shpien zakonisht bagëtinë për t'i dhënë kripë. [**Marrënë vrapn' e nxitojnë, derdhen në gjollë për kripë** (NF).]

♦ Ngrënie kripe.

*

Si dhia në gjollë Nuk shkëputem nga diçka që më pëlqen; ngulem diku me kënaqësi e nuk largohem.

gjoll•ë a² f sh a at G Vend pa bimë në arë; larë; dangë.

gjoll•ë a³ f sh a at G Shishe boje. **Gjollë e të shkruemit** kallamar.

gjoll•ë a⁴ f sh a at *euf anat krahin* G Buzë të organit seksual të femrës.

gjollím i m Mbirje pulla-pulla e farës në arë.

gjollít•et *vetv veta III - (u) ur* (*Kafshës*) i bie leshi ose i bien qimet vende-vende; i bëhet lëkura pulla-pulla, diku me qime diku pa qime; rripet vende-vende..

gjollítj•e a f Rënie e leshit ose e qimeve të kafshës; rrjepje vende-vende e lëkurës së kafshës.

gjollítur (i e) mb (*Kafshë*) qimerënë; (*lëkurë*) e rrjepur vende-vende.

gjoll•óhet *vetv úa (u) úar veta III* (*Ara e mbjellë*) mbin vende-vende, pulla-pulla.

gjoll•ón *jokal ói úar veta III* > **GJOLL•OHET**.

gjollúar (i e) mb (*Arë*) me bimë të mbira pulla-pulla, jo kudo njësoj.

gjon i¹ m sh ë ët orn (*Otus scops scops*) Shpend grabitqar i murrëm, më i vogël se kukuvajka; këndon natën në verë. > **QOKTH I**.

gjon i² m sh ë ët A Gjinkallë; cinxër.

Gjon i shkurt i Gjovan; Xhovan.

gjón•ë a f sh a at Ç Dhi e zezë.

gjoní a f sh - të

♦ *tek* Goné e marangozit.

♦ Rregull.

gjonth i m sh a at ent (*Aphid*) Morr i bimëve dhe pemëve. > **GJOC I²**.

gjonj i m sh - të A Zë i gjinkallës, i cinxrit.

gjónj•ë a¹ f sh a at orn Gjon.

gjónj•ë a² f sh a at bot (*Picris echioides*) Bimë barishtore e familjes së luleshqerrave, me kërcell të hollë e të shkurtër, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj dhe që çel në fillim të pranverës.

gjónj•ë a³ f sh -a t bot (*Cicoria*) Çikore; radhiqe.

gjopréj•ë a f sh a at vjet G Copë lëkure a diçka e thurur, me dy rripa të hollë ose me dy gjalma të lidhur në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njërin rrip a njërin gjalmë. > **HOB•E JA**.

gjordán i m sh ë ët > GJERDAN I.

gjórd•ë a f sh a at *vjet usht* Kordhë; shpatë me një teh.

gjórë (i e) mb (*Njeri a kafshë*) në gjendje aq të keqe sa të ngjall keqardhje; i bërë për të ardhur keq; i mjerë; i shkretë; i ngratë. **E gjora plakë.** [**qani male me dëborë!** / **Shqipëria mbet e gjorë** (AZÇ).] [**Ç'thotë ajo e ve e gjorë,**/ **Mbretërëshë pa kurorë** (FN).]

gjór•ë a (e) f sh a at (të) f e GJOR•Ë I (i).

gjór•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri a kafshë e gjorë. [...**pse t'i shtrëngosh të gjorët të dëgjojn me zor Simfoninë Heroike të Beethovenit?** (FK)]

gjórës i m sh ë ët orn > GJON I.

gjorím i m G Kursim; të qenët i kursyer.

gjorqinák u m sh ë ët vjet

♦ Fshatar i varfër pa tokë dhe pa mjete pune.

♦ Blegtor me pak bagëti, që i bashkon tufën me blegtorë të tjerë për kullotë; përzitës.

♦ *fig* Njeri pa familje e pa katandi; qyq.

gjós•ë a f sh a at Dhi e zezë me pulla të bardha në kokë.

gjoshtár•e ja f sh e et krahin G Grua që merret me përpunimin e qumështit për bulmetra.

gjozdéme pasth (mallk) I plaçin sytë.

gjoziníde t f sh krahin Urime për ditëlindje.

GJPN ja shkurt i Gjykata Penale Ndërkombëtare (*ndryshe njihet si* Gjykata e Hagës).

gjreth i m sh a at zool krahin G Ketër.

gjríh•ë a f sh a at krahin G Rrasë guri për të mprehur thikën, kosën etj. > **GRIH•Ë A.**

gjrillájsht•ë a f sh a at krahin G Vend me rërë; ranishte.

gjrish kal krahin G > GJRISH•Ë (me).

gjrish•ë (me) kal krahin G Ftoj. > **GRISH.**

gjrishtár i m krahin G I ftuar (*në gosti*).

gjrishtár•e ja krahin G f e GJRISHTAR I.

gjû ni m sh j jt G > GJU RI.

gjú ri m sh një një

♦ Kyç i këmbës ku lidhet kofsha me kërcirin; vend ku përkulet në mes këmba e njeriut dhe e kafshëve të mëdha; pjesë e pantallonave që vjen përpara këtij kyçi. **Kupa (kaçka) e**

gjurit. Thyej (nxjerr) gjurin. Përkulem mbi gjunjë. Rri (bie) në gjunjë. U dolën gjunjët pantallonave. Më dridhen gjunjët.

♦ *sh* Kjo pjesë e trupit, si vend ku është fuqia që ka njeriu për t'u mbajtur në këmbë e për të ecur. **Nuk i bëjnë (nuk i punojnë) gjunjët. E kanë lënë gjunjët. Iu prenë (iu këputën, iu lidhën, i ranë) gjunjët. Me gjunjë të prerë. Nuk kam gjunjë.** [**Mos e ulni zanin, kangtarë, pse më bie/ ndër gjuj lodhja e moteve** (MC).] [**Thinjët na fshin kur gjunjët na dhembnin nga udha** (DA).]

♦ Masë lartësie a thellësie sa lartësia e gjurit. **Një gju ujë (borë). Kishte ujë deri në gju.**

♦ *bis* Pjesë e kthyer e diçkaje si bërryl, bërryl. **Gjuri i sobës. Gjuri i lumit.**

*

Bie në gjunjë

♦ Gjunjëzohem; thyhem; mundem.

♦ Gjunjëzohem në shenjë nderimi.

♦ *fet* Gjunjëzohem për të thënë një lutje.

E pres me muhabet deri në gju dikë E pres shumë mirë, me të ngrëna e të pira.

E vë (ul) në gjunjë dikë E nënshtroj, e gjunjëzoj.

Gju më (për) gju

- ♦ Shumë pranë; afër; shtruar shesh pranë e pranë.
- ♦ Në lidhje e marrëdhënie të ngushta.

I bie në (më) gjunjë (ndër këmbë) dikujt

- ♦ Nënshtrohem; i përulem tërësisht.
- ♦ I lutem me përulje.

I puth gjunjët (këmbë e dorë, këmbët, pëqirin, dorën) dikujt *keq* I përulem shumë dikujt; i shkoj pas qejfit a pas avazit; i kreh bishtin; i bëj lajka; i bie në këmbë a në gjunjë; i lutem shumë.

Ia shtroj (e bëj dasmën) deri në gju Bëj gosti (dasmë) të madhe; ia shtroj me gjithë të mirat.

Ia vë gjunjët (shkelmin) në bark dikujt

- ♦ E shtyp dhe e mendoj pa mëshirë; e vë nën zgjedhë të rëndë.
- ♦ I kërkoj dikujt një shërbim me ngut të madh.

Ka një gju ujë (në një lumë etj.) Nuk është shumë thellë; nuk ka shumë ujë; uji vjen deri te gjuri.

Më dridhen gjunjët (leqet e këmbëve)

- ♦ Jam shumë i lodhur e i këputur; s'kam fuqi fare; nuk qëndroj dot në këmbë.
- ♦ Kam shumë frikë; trembem shumë.

Më janë trashur gjunjët Jam lodhur shumë.

Më mirë te pritet koka (kryet) se te thyhen gjunjët *ff u* Më mirë të vdesësh me nder e ballëlart sesa të rrosh i përulur e i nënshtruar.

Më shkoi (gjithë) nata në gjunjë E kaloj gjithë natën pa gjumë, ngritur.

Më thyhen gjunjët S'kam fuqi të qëndroj më këmbë; më priten këmbët; jam shumë i lodhur.

Në (më) gjunjë I nënshtruar, i gjunjësuar, i përulur.

Nuk i bie mbretit në gju Është shumë mendjemadh.

Shkoi (u bë) gjaku gjer në gju U bë gjakderdhje e madhe.

gjúaj¹ ta tur

I kal

♦ Kërkoj ose ndjek (*gjahun*) për ta vlarë a për ta kapur; dal për gjah; (*kafsha*) ndjek (*kafshë të tjera*) për t'i ngrënë. **Gjuaj shpendë. Gjuaj peshk** peshkoj.

♦ *fig* Pres ose ndjek (*dikë a diçka*) për ta gjetur a për ta kapur në befasi; gjurmoj; përgjoj. **E gjuante prej ditësh. Gjuaj rastin** pres rastin. **S'lë rast pa gjuajtur.**

♦ E qëlluj a godit (*dikë me diçka*); i bie (*dikujt a diçkaje*) me diçka. **E gjuaj me pëllëmbë (grusht, shqelma). E gjuajti rrufeja lisin.**

♦ *fig* Thumboj, ther, godas. **E gjuaj me fjalë.**

♦ *krahin* Flak tutje; hedh.

II jokal

♦ Dal për të kapur a vlarë shpendë a kafshë. **Gjuaj për rosa të egra. Gjuaj me zagarë (rrjetë, grep).**

♦ Godas ose hedh diçka në një drejtim të caktuar. **Gjuaj fort (lehtë). Gjuaj jashtë (nga larg).**

Kush e ka radhën për të gjuajtur? Gjuaj me gur (top).

*

Gjuaj për laraska (për sorra) Bëj një përpjekje të kotë, të pabodishme.

gjúaj² kal gjóva gjúar Ç

♦ Kërkoj (*diçka a dikë që kam humbur*).

♦ Largo; përzhë; ndjek; dëboj.

-gjuajtës fjalëform Pjesë e dytë e fjalëve të përngjitura si **balenagjuajtës**.

gjuajtës e mb (Aeroplan) i lehtë e i shpejtë që ndjek aeroplanët e armikut për t'i rrëzuar.

gjuajtës i m sh - it

♦ Gjuetar. **Gjuajtësit e balenave.**

♦ *av usht* Aeroplan i lehtë e i shpejtë që ndjek aeroplanët e armikut për t'i rrëzuar.

♦ *usht* Ushtar i përgatitur posaçërisht për të qitur me armë zjarri.

♦ *sport* Lojtar i stërvitur për të gjuajtur.

**

gjuajtës i padukshëm *av usht* Aeroplan gjuajtës që nuk e zë radari.

gjuajtës reaktiv *av usht* Aeroplan i lehtë reaktiv për ndjekjen dhe rrëzimin e aeroplanëve të armikut.

gjuajtës-bombardues i m av usht Aeroplan i lehtë, kryesisht me funksione të gjuajtësit, i përshtatur për bombardime taktike.

gjuajtës•e ja f sh e et usht-det Anije e specializuar për ndjekjen e nëndetëseve.

gjuajtje•e a f sh e et

♦ Ndjekje e kafshëve për t'i zënë a për t'i vrarë.

♦ Gjurmim a përgjim i dikujt për ta kapur në befasi.

♦ Goditje me dorë, këmbë a me sende të forta.

♦ *sport* Goditje a hedhje e topit në një drejtim të caktuar. **Gjuajtje nga larg. Kam gjuajtje të fortë.**

gjuajtur a (e) f sh a at Gjuajtje.

gjuajtur it (të) as Gjuajtje.

gjúan jokall gjói gjúar veta III Ç (Dielli, hëna) del; ngrihet.

gjúa•nj kal dhe jokall jta jtur A dhe J Gjuaj.

gjúar it (të) as A Gjuetí.

gjub i m sh a at krahin G > XHUB I.

gjublét•ë a f sh a at krahin G > XHUBLET•Ë A.

gjúc•ë a f sh a at ikt > GJUHC•Ë A.

gjuç pasth Ç Turp.

gjudí ni m sh na nat vjet G

♦ Atlet.

♦ Vigan.

gjudít•em¹ vetv a (u) ur krahin Bëj fjalë me dikë; hedh e pres fjalë me dikë; i kundërvihem me fjalë dikujt.

gjudít•em² vetv a (u) ur Merrem vesh me dikë; bëj marrëveshje me dikë.

gjudítj•e a¹ f sh e et krahin Grindje me fjalë; kundërvënie me fjalë.

gjudítj•e a² f sh e et Marrëveshje.

gjudhî ni¹ m sh na nat G

♦ > **GJUDÎ NI.**

♦ Xhelat.

gjudhî ni² m sh j jt vjet G

♦ Çifut.

♦ *fig* Njeri mizor, i pashpirt.

gjú•e (me) kal jta e G ♦ Shtie; qëlloj; gjuaj. [**Ka marrë pushkën Halili për me e gjue./ At'herë qyqja te i ka thanë:/ Mos ti djal, mue për me m'gjue (CV).** [gjithsa t'doni n'at log me këndue,/ **gjithsa t'doni shejin me e gjue, (CV).**] [**E n'pastë menden me na koritë fisin,/ Gjujma, re, qetash me kokërr rrfeje! (CV)**]

♦ Gjuaj; dal për gjah.

gjúe (me u) vetv G > GJU•HEM.

gjúejt (me) kal, jokál a - G > GJUA•J.

gjúejt (me u) a (u) - G

I vetv Goditemi me shoshoqin.

II pës e **GJUE** (me).

gjúejtj•e a f G

♦ Gjueti.

♦ Goditje.

gjúemit (të) as G Gjuajtje; e gjuajtur.

gjúejt (me) kal, jokál a - G > GJUAJ.

gjúejt (me u) - (u) - G vetv > GJU•HEM.

gjúejtës i m sh - it G > GJUAJTËS I.

gjúemit (të) as G Gjuajtje; goditje.

gjuetár e mb G (Kafshë) që gjuan. **Mace gjuetare.**

gjuetár i m sh ë ët G

♦ Gjahtar.

♦ Shenjëtar me armë zjarri.

gjuetár•e ja f sh e et f e GJUETAR I.

gjuetí a f

♦ Gjetje e ndjekje e kafshëve dhe e shpendëve të egra për t'i vrarë ose për t'i zënë; vrasje ose kapje e tyre; zënie e peshkut; gjah. **Gjuetia e peshkut** peshkimi. **Qen gjuetie. Armë (mjete, çantë) gjuetie. Veshje (çizme) gjuetie. Artikuj gjuetie. Vend gjuetie. Leje gjuetie.**

Kalendari i gjuetisë. Stinë e ndaluar për gjueti.

♦ *fig* Kërkim. [**S'bëj dot gjueti sysh dhe metaforash (GB).**]

gjufkím i m G Ndrydhje; përdredhje (*e kyçit të këmbës etj.*).

gjufk•óhem vetv G > GJUFK•UE (me u).

gjufk•ój kal G > GJUFK•UE (me).

gjufk•úe (me) kal óva úe G Përdredh; ndrydh (*kyçin e këmbës etj.*).

gjufkúe (me u) vetv óva (u) úe G Më përdridhet kyçi i këmbës etj.

gjufkúem (i) e (e) mb G (Kyç i këmbës etj.) i përdredhur; i ndrydhur.

gjugác i m sh ë ët Pellg; llogaçe.

gjugjášh i m sh a at orn krahin G Gugash; guhak.

gjuh pasth vjet G Largohu; mbushu.

gjuhakéq e mb A Gjuhëlig.

gjuhán i m sh ë ët Kafshë e shpendë gjahu.

gjúhc•ë a f sh a at ikt (Alburnus albiuds alborella; Alburnus mento) Peshk i vogël i ujërave të ëmbla, i familjes së krepëve, me mish të shijshëm; përdoret i tymosur ose i konservuar.

gjú•hem ajta (u) ajtur

I vetv

♦ Godasim njëri-tjetrin; shkëmbej gjuajtje me dikë.

♦ Hidhem, lëshohem me forcë.

♦ I vihem prapa dikujt.

II pës e GJUAJ.

*

Gjuhem me fjalë me dikë Ngacmojmë a e thumbojmë njëri-tjetrin me fjalë.

gjúhez a f sh a at A Betejë.

gjuh•ë a¹ f sh ë ët

♦ Organ i mishtë e i lëvizshëm në gojën e njeriut, kafshëve kërbishtore dhe shpendëve, që shërben për të shijuar dhe ndihmon për përtypjen e gjëlltitjen e ushqimit; te njeriu shërben edhe si organ i të folurit. **Gjuhë e gjatë (e shkurtër). Maja (shpina) e gjuhës. Lëpin me gjuhë. Nxori gjuhën. Zuri (kafshoi) padashur gjuhën. Dogji gjuhën. Iu trash gjuha** iu ënjt gjuha nga të pirët ose nga një sëmundje.

♦ Pjesë e organit të të folurit.

♦ Ky organ i disa kafshëve, që përdoret si ushqim. **Gjuhë lope (viçi) e zier. Gjuhë e pjekur.**

♦ *fig* Ky organ i vështuar si shprehës e kumtues i mendimeve dhe ndjenjave të njeriut, si përfaqësues i aftësisë së tij për të folur dhe vënia në jetë e kësaj aftësie; të folurit, goja; *sh* ata që thonë a përhapin diçka; (*përdoret në një varg njësisish frazeologjike*). **Gjuhët (gojë) e këqija (e liga) keq. Mbaje (mblidhe, rrudhe, bëje zap) gjuhën!** përmbahu në të folur!, mos fol mbarë e prapë!, mbaje gojën! **Mbaje (shtrëngoje) gjuhën pas (prapa) dhëmbëve (ndër dhëmbë, në mes të dhëmbëve)!** mos fol më!, kyçe gojën!; fol aq sa duhet!, vëri fre gjuhës! **I vë fre gjuhës. Ia shtrëngoi frerin gjuhës. Ia lëshoi frerin gjuhës. Nuk i rri gjuha (rehat)** nuk pushon së foluri. **T'u thaftë gjuha!** *mallk* mos folsh dot më! (*kur dikush thotë diçka të keqe, ogurzezë*).

♦ Diçka e zgjatur, e ngjashme nga trajta me këtë organ të njerëzve ose të kafshëve. **Gjuhët e flakës. Gjuha e qiriut (e kandilit). Gjuhë dëbore.**

♦ *gjeog* Rrip i gjatë e i ngushtë toke që zgjatet nga bregu në ujë. **Gjuhë dheu (toke).**

♦ *shih* **GJUHËZ A**

♦ Gjuhë e kambanës, këmborës.

♦ Majë pene ose stilografi.

*

E dredh gjuhën

♦ I bëj bisht bisedës.

♦ Nuk i qëndroj fjalës.

E ka gjuhën bilbil Është i shkathët dhe i zoti për të folur; flet qartë e bukur. **E ka gjuhën brisk** Është i zoti i fjalës; është i gojës; e ka gjuhën shpatë.

E ka gjuhën një pash Është shumë llafazan; flet shumë; nuk pushon së foluri.

E ka gjuhën një pëllëmbë Është shumë llafazan; është llafazan i madh.

E ka gjuhën të gjatë Është llafazan; flet shumë; nuk mban dot gjë të fshehtë, i tregon të gjitha.

E ka zgjatur (e ka rritur) gjuhën (e ka bërë gjuhën të gjatë) keq Është bërë llafazan; merr nëpër gojë dikë a diçka; flet shumë kundër dikujt a diçkaje' e shan dikë; merret me thashetheme.

E ka gjuhën lëpjetë Ta kthen fjalën menjëherë, e ka llapën të gjatë; e ka gojën të thartë, është gjuhustër e merret me thashetheme.

E ka gjuhën (gojën, llapën) të keqe Thotë fjalë të këqija; është gojështurur.

E ka gjuhën lozë kungulli Është shumë llafazan.

E ka lëshuar gjuhën (gojën, llapën) Flet shumë, me vend e pa vend; është bërë gojështurur.

E ka gjuhën shpatë Flet me zjarr për të mbrojtur një çështje; flet prerë e me të madhe.

E ka mendjen në gjuhë Është shumë i mençur.

E ka në majë të gjuhës (përgjigjen, fjalën) Ta jep përgjigjen menjëherë; ta kthen përgjigjen në çdo rast, aty për aty.

E lakon gjuhën I bëj dredha fjalës; nuk e mbaj fjalën.

E zgjati gjuhën si lëpjetë (si lëpushë) keq Foli shumë e kot; tha gjëra të panevojshme a të pahijshme.

E zgjidh gjuhën (gojën) Filloj të flas e të tregoj për diçka të fshehtë.

Është i gjuhës Di të flasë mirë e bukur, është i gojës.

Është për ta lëpirë me gjuhë Është shumë i pastër.

Është si gjuha (e kam si gjuhën) në gojë Është shumë i nevojshëm; është i domosdoshëm.

Fshihet pas gjuhës së vet Nuk e tregon veten kur flet; nuk e zbulon budallallëkun e vet ose fsheh qëllimet e veta.

Gjuha e ka rrënjën në zemër *ff u* Njeriu flet atë që ndien në zemër.

Gjuha është prej tuli *ff u* Gjuha mund të thotë çdo gjë; gjuhën mund ta sjellësh e ta vërtitësh si të duash e të thuash ç'të duash, prandaj duhet të kesh kujdes kur flet.

Gjuha gënjeshtare është llomotare *ff u* Kush flet shumë, përpiket të fshehtë të vërtetën.

Gjuha kocka s'ka e kocka thyen *ff u* Gjuha ka fuqi të madhe, prandaj duhet përdorur me kujdes.

Gjuha pret hekurin (çan gurin, çan shkëmbin) *ff u* Gjuha ka forcë të madhe.

I është trashur gjuha *mospërf* Ka pirë shumë e nuk i shkoq dot fjalët kur flet.

I jap gjuhës Flas shumë; flas mbarë e prapë; llap shumë.

I jap liri gjuhës *keq* Flas shumë e pa u menduar mirë; nuk i vë fre gjuhës.

I ka mendtë në majë të gjuhës Është thuthuq.

I ka rënë gjuha e këmborës

♦ Nuk i dëgjohet më zëri, nuk ndihet më.

♦ Nuk e dëgjon më askush, nuk ia vë veshin më asnjeri.

I nxjerr gjuhën dikujt E përqesh; e tall dikë.

I zbërthej gjuhën (gojën, dhëmbët) dikujt E bëj të flasë; e detyroj të më tregojë gjithëçka.

Ia lidh gjuhën dikujt Ia mbyll gojën që të mos flasë; e detyroj të mos i thotë mendimet që ka; e detyroj ta mbajë të fshehur diçka.

Ia nxjerr gjuhën (një pëllëmbë, një pash) dikujt E lodh shumë, e rraskapit dikë.

Ia zgjidh gjuhën (gojën) dikujt E bëj a e nxit të flasë dikë; e detyroj të m'i thotë hapur të gjitha sa ka.

Ka gjuhë *keq* Është llafazan; flet shumë e pa vend; merr njerëzinë nëpër gojë.

Ka nisur t'i dalë gjuha (po e nxjerr gjuhën) Ka filluar të flasë e të kundërshtojë, ka filluar të kthejë fjalë (për dikë që më përpara tregohej i përmbajtur, i urtë e i bindur).

Kafshoj (zë, ha) gjuhën ♦ Hesht; e mbaj gojën. ♦ Pendohem për atë që them. ♦ *përçm* Vdes.

Ku dhemb dhëmbi, vete gjuha Mendja të shkon a të rri tek ajo gjë që të shqetëson me shumë, për atë kërkon të flasësh.

Kur rri (kur fle) koka, lëviz gjuha *ff u* Kur njeriu nuk i mendon e nuk i peshon gjërat mirë; gjuha s'ka fre dhe flet mbarë e prapë.

Lëvrij gjuhën *mospërf* Flas shumë; llap.

Më bredhërin gjuha para mendjes Flas pa u menduar mirë; rrëmbehem në të folur; më ecën gjuha para mendjes.

Më doli gjuha (një pëllëmbë, një pash) ♦ U lodha shumë nga një punë e rëndë, nga një rrugë e gjatë etj. ♦ U lodha së foluri, plasi së foluri.

Më dridhet (ngatërrohet) gjuha Mezi i nxjerr fjalët nga goja, mezi flas, i ngatërroj fjalët nga frika, shqetësimi, mallëngjimi etj.

Më ha gjuha Nuk më rrihet pa folur.

Më hëngri gjuha Fola padashur për diçka, për të cilën nuk duhej të shprehesha.

Më kërceu gjuha në fyt U tremba shumë.

Më mirë të shkasë këmba se gjuha fj u Fjalët që thuhën me rrëmbim e pa u menduar mund të sjellin një dëm që nuk ndreqet lehtë.

Më pret gjuha (goja) brisk (gozhdë, hekur) Flas rrjedhshëm dhe me mprehtësi; e jap përgjigjen menjëherë e me zgjuarsì.

Më ra gjuha (goja) U lodha së foluri a së përsërituri diçka.

Më shkau (më rrëshqiti) gjuha (goja) U gabova që fola; thashë padashur diçka që nuk duhej ta nxirrja.

Më vajti (më shkoi, më doli) gjuha prapa U lodha së foluri, duke përsëritur diçka shumë herë ose duke i folur dikujt; më shkoj goja prapa.

Më zuri gjuha (goja) lesh U lodha duke folur shumë e duke përsëritur po atë gjë.

Mos e tërhiq prej gjuhe! Mos e detyro të flasë e të thotë atë që s'dëshiron a që s'duhet thënë!

M'u lidh (pre) gjuha (goja, fjala) S'thashë dot asnjë fjalë; s'mund të flisja nga emocioni, frika etj.

M'u mbërthye gjuha (goja) Nuk mund të flisja; nuk fola fare; s'e çela gojën.

M'u mpi gjuha U hutova fare sa s'mund të flisja; m'u pre fjala në gojë.

M'u ngjit gjuha pas qiellze S'nxora dot asnjë fjalë nga goja; m'u pre goja, m'u tha pështyma në gojë.

M'u zgjidh gjuha (goja) Filloj të flas lirisht; filloj ta them hapur mendimin e tij; e thyej heshtjen.

M'u zu (tha) gjuha Nuk flas dot asnjë fjalë nga një shqetësim a tronditje, nga turpi etj.; m'u kyç goja.

Na u lag edhe gjuha U lagëm e u bëmë fare qull; u lagëm që nga koka deri te këmbët.

Në majë të gjuhës e kam diçka jam gati ta them, po s'e them dot në këtë çast, e kam në gojë (për diçka që e di mirë dhe e kam ndër mend, por nuk më kujtohet aty për aty).

Nuk është pa gjuhë keq Nuk është fare i urtë e i pafjalë siç duket; herë-herë kundërshton e flet pa vend; flet pak si shumë.

S'i bie gjuha në gojë (Foshnja) qan shumë.

S'i hyn gjuha në gojë Është shumë llafazan.

S'i zë gjuha vend ndër dhëmbë (s'i rri gjuha prapa dhëmbëve) Nuk rri dot pa folur; s'pushon së foluri.

S'ka gjuhë

♦ Nuk di t'i shprehë bukur e qartë mendimet, nuk është i fjalës, nuk është i gojës.

♦ Është njeri pa fjalë, është fjalëpakë, s'ka gojë.

S'ka gjuhë fare Është shumë i urtë, i bindur e i pafjalë; nuk flet kot; s'ka fjalë.

S'ka qime në gojë Flet haptas, pa dorashka.

Shkurtoje (preje) gjuhën! Mjaft fole!; mos u bëj llafazan!

Ta nxjerr gjuhën nga qafa dikush Të detyron të flasësh me pahir; të detyron t'i përgjigjesh e ta kritikosh (për dikë që të qorton rëndë e pa të drejtë, që të fyen, që të thotë ndonjë marrëzi a shpifje ose që sillet shumë keq).

U bë si gjuha në gojë U lag i tëri; u bë qull.

gjuhë deleje bot (*Mirabilis jalapa; Mirabilis uniflora*) Bimë zbukurimi me prejardhje nga Amerika e Veriut, me kërcell deri 1 m të lartë, me lule të kuqe, të purpurta, të verdha ose të bardha, që çelin mbasdite vonë. > **LULE AKSHAMI.**

gjuhë dreni bot (*Asplenium scolopendrium*) Fier 10-60 cm i lartë, me gjethe në trajtë llape, i përhapur në Europë. > **BAR DRENI.**

gjuhë kau bot (*Helmintia echioides*) Bimë barishtore një a dyvjeçare, me kërcell deri 1 m të lartë e gjethe pushatake, me lule të verdhë, e përhapur kryesisht në viset mesdhetare dhe në zona me klimë të butë.

gjuhë lope bot (*Anchusa officinalis*) > **GJUHËLOP•Ë A.**

gjuhë lepurit bot (*Nonea*) Bimë barishtore një a shumëvjeçare, me kërcell dhe gjethe pushatake, me lule ngjyrëvjollcë, të kuqe ose të bardha, në varësi të klimës së vendit ku rritet.

gjuhë nuseje bot *K* Gjembaç.

gjuhë vjehrrë bot (*Epiphyllum*) Bimë zbukurimi, e dendur si shkurre, me gjethe të gjata, të tulta e me dhëmbëza anash, që çel lule të mëdha të bardha, ngjyrë trëndafili ose të kuqe. >

LULE SHARRE.

gjúh•ë a²f

♦ Sistem i tingujsh, fjalësh, trajtash e rregullash për formimin e fjalëve e për lidhjen e tyre në fjali, që u shërben njerëzve për të mbrujtur e për të shprehur mendimet dhe për t'u marrë vesh njëri me tjetrin. **Gjuha si dukuri shoqërore. Lindja (prejardhja, struktura) e gjuhës.**

Sistemi i gjuhës. Mjetet e gjuhës.

♦ Sistem i tillë, i krijuar e zhvilluar historikisht nga një popull, që përbën një nga tiparet themelore të një kombësie a kombi. **Gjuha shqipe (angleze, frënge, kineze). Gjuha amtare. Gjuha letrare kombëtare. Gjuhë e huaj. Gjuhë e gjallë (e vdekur). Familje (grup) gjuhësh. Gramatika (historia) e një gjuhe. Di (flet, zotëron) disa gjuhë.**

♦ Tërësi e fjalëve, mjeteve gramatikore etj., që përdoren në të folur e në të shkruar sipas kërkesave e veçorive të një norme, të një fushe a të një gjinie. > **LIGJËRIM I; STIL I. Gjuhë e shkruar (e folur, bisedore, popullore). Gjuhë poetike. Gjuha e fëmijëve. Gjuhë gazete. Gjuhë akademike.**

♦ Mënyrë karakteristike e shprehjes së dikujt në të folur ose në të shkruar; tërësi e veçorive të përdorimit të mjeteve gjuhësore nga dikush a në një vepër të caktuar. > **STIL I. Gjuhë e zhdërvjellët (zgjedhur, qartë). Gjuhë e rëndë (trashë, thatë, errët). Gjuha e shkrimtarit. Gjuha e romanit (dramës, veprës).**

♦ *dhe fig* Tërësi e mjeteve për të kumtuar ide, mendime ose ndjenja duke përdorur shenja të caktuara, tinguj, lëvizje ose mjete të tjera shprehëse, që marrin një kuptim konvencional. **Gjuha e gjesteve (e gishtave). Gjuha e pikturës (e muzikës). Gjuha e shkencës (e aritmetikës). Gjuha e formulave. Me gjuhën e shifrave.**

♦ Tërësi e tingujve ose e lëvizjeve që përdorin disa kafshë dhe shpendë për komunikimin e thjeshtë instinktiv ndërmjet tyre.

♦ *bis* E folme, dialekt; të folurit. **E ka thyer gjuhën** nuk flet më në të folmen e fshatit a të krahinës së vet.

♦ *bis* Lëndë mësimore për mësimin e gjuhës; tekst i kësaj lënde.

♦ *tek inf* Sistem simbolesh e rregullash për shkrimin e programeve ose algoritmeve.

*

E kthej gjuhën Ndryshoj fjalën; ndërroj qëndrim.

Në gjuhën e ... libr Nga pikëpamja e...; sipas...; duke e shprehur sipas mënyrës së... **Në (me)**

gjuhën e Ezopit duke i shprehur mendimet në mënyrë të tërthortë e të figurshme.

Flasim gjuhë të ndryshme Nuk e kuptojmë njëri-tjetrin; nuk merremi vesh; secili me të vetën.

Gjejmë gjuhë të përbashkët Arrijmë të merremi vesh njëri me tjetrin; pajtohemi në mendime e veprime.

Ia di gjuhën dikujt E njoh mirë, e di mirë çmendon, ç'qëllime ka etj.

**

gjuha shqipe *gjuh* Degë më vete e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që flitet nga rreth 6 milion njerëz, në trojet shqiptare dhe në diasporë.

gjuhë aglutinative *gjuh* Gjuhë që formon fjalë të prejardhura e të përbëra nga bashkimi i pjesëve me kuptim të mëvetësishëm.

gjuhë algoritmike *inf* Gjuhë artificiale e krijuar për të shprehur algoritme (*shkurt* **ALGOL**).

gjuhë amëtare Gjuhë e parë që mëson njeri që në fëmijëri.

gjuhë artificiale

♦ Gjuhë e shpikur, e ndërtuar në bazë të rregullave të paracaktuara, që përdoret për qëllime të veçanta si mjet komunikimi ndërkombëtar.

♦ *tek inf* Gjuhë e ndërtuar për programim kompjuterik.

gjuhë e algoritmit > **GJUHË ALGORITMIKE.**

gjuhë e folur *gjuh* Gjuhë që përdoret në bisedë të zakonshme; gjuhë e stilit bisedor.

gjuhë e huaj Gjuhë që nuk është e imja; gjuhë e një populli a kombi tjetër.

gjuhë e gjallë *gjuh* Gjuhë në përdorim; gjuhë që flitet e përdoret ende.

gjuhë e makinës *tek inf* Kod udhëzimesh që zbatohen drejtpërdrejt nga procesori qendror i makinës (kompjuterit).

gjuhë e ndërfaqes *tek inf* Gjuhë që vendos komunikimin midis makinës dhe programeve të kompjuterit.

gjuhë e programuar *tek inf* Gjuhë e koduar që përdor programuesi për të shkruar udhëzime të kuptueshme për kompjuterin.

gjuhë e reklamave Gjuhë ose zhargon i posaçëm që përdoret për të bërë reklama të mallrave etj.

gjuhë e standardit *gjuh* Gjuhë që përdoret për qëllime publike e në vende publike.

gjuhë e shenjave Gjuhë që përdor shenja e lëvizje të trupit për të përcjellë një mendim, ndjenjë a gjendje.

gjuhë e shkruar *gjuh* Paraqitje e gjuhës me anë të sistemeve të shkrimit.

gjuhë e vdekur *gjuh* Gjuhë që nuk përdoret më në të folur.

gjuhë gjermanike *gjuh* Degë e familjes së gjuhëve indo-europiane ku përfshihet gjermanishtja, anglishtja, holandishtja, gjuha friziane dhe gjuhët skandinave; përdoret nga rreth 500 milion njerëz në Europën Veriore, Qendrore dhe Perëndimore, si dhe në Amerikën Veriore, në Karaibet Holandeze dhe Surinam, në Afrikën Jugore dhe në Oqeani.

gjuhë indoeuropiane *gjuh* Familje gjuhësh me 12 degë, që përfshin gjuhët indike (sanskritishten dhe pasardhëset e saj), iraniane, anatoliane (që përfshin gjuhën hitite dhe gjuhë të tjera të vdekura), armenishten, greqishten e helenëve, shqipen (ose ilirishten), gjuhët italice (latinishten dhe gjuhët romane si frëngjishtja, spanjishtja, portugalishtja, italishtja, katalinishtja, ositanishtja dhe rumanishtja), keltishten, gjuhët tokariane (grup gjuhësh të

vdekura të Azisë Qendrore), gjuhët gjermanike (që përfshijnë anglishten, gjermanishten, holandishten, gotishten dhe gjuhët skandinave), gjuhët balte, dhe gjuhët sllave (që përfshijnë rusishten, polonishten, çekishten, bullgarishten, serbishten dhe kroatishten).

gjuhë inflektive *gjuh* Tip gjuhësh sintetike, në dallim nga gjuhët aglutinative, që përdorin morfema për të shënuar ndryshimet morfologjike, sintaktike ose semantike.

gjuhë kreole *gjuh* Gjuhë e krijuar nga shkrirja e dy a më shumë gjuhëve të ndryshme.

gjuhë letrare Dialekt ose gjuhë që përdoret në shkrime letrare.

gjuhë moderne Gjuhë që fliten në Europë, me përjashtim të anglishtes.

gjuhë natyrore

♦ Gjuhë e krijuar në mënyrë të natyrshme si mjet komunikimi midis njerëzve.

♦ Gjuhë që flasin e shkruajnë njerëzit, në dallim nga gjuha e kompjuterit.

gjuhë ndërkombëtare Gjuhë e caktuar me marrëveshje si mjet komunikimi në organizma ndërkombëtare si OKB-ja etj.

gjuhë poetike

♦ Gjuhë si mjet i shprehjes artistike dhe objekt i perceptimit artistik.

♦ *rrallë* Gjuhë e poezisë, me fjalor, frazeologji dhe sintaksë të veçantë, që nuk haset në stilet e tjera të ligjërimit (*si gjuha e poezive në islandishten e vjetër dhe persishten klasike*).

gjuhë programimi *tek inf* Gjuhë e ndërtuar nga një varg udhëzimesh, të quajtura kode të makinës, të shënuar me shifrat 1 dhe 0.

gjuhë protoindoeuropiane *gjuh* Rindërtim gjuhësor i parardhëses së përbashkët të gjuhëve indoeuropiane, që mendohet të jetë folur në zonat e stepave pranë Detit Kaspik, deri 3 500 vjet para erës sonë, kur filloi ndarja në gjuhë indoeuropiane.

gjuhë semitike *gjuh* Degë e familjes së gjuhëve afroaziatike me prejardhje nga Lindja e Mesme, si arabishtja, gjuha amharike dhe tigrinishtja, dhe hebraishtja, që fliten nga rreth 330 milion njerëz në Azinë Perëndimore, Afrikën Veriore dhe në Bririn e Afrikës, si dhe në diasporat në Amerikën Veriore dhe në Europë.

gjuhë sllave *gjuh* Grup i familjes së gjuhëve indoeuropiane, që fliten nga rreth 315 milion njerëz në pjesën më të madhe të Europës Lindore (Poloni, Ukrainë, Belorusi, Rusi), Ballkanit (Serbi, Kroaci, Slloveni, Bosnje, Mali i Zi, Bullgari, Maqedoni), në Europën Qendrore (Çeki, Sllovaki) dhe në Azinë Veriore (Rusi).

gjuhë sllavonike > GJUHË SLLAVE.

gjuhë shkencore Gjuhë programimi e ndërtuar për formula dhe matrica matematikore.

gjuhë tonike *gjuh* Gjuhë si kinezçja e disa gjuhë afrikane, në të cilat toni dallon kuptimet e fjalëve.

gjuhë universale

♦ *mit* Gjuhë e përdorur nga gjithë njerëzimi dhe qeniet e mbinatyrshme.

♦ Gjuhë hipotetike ose historike e pjesës dërrmuese të njerëzimit.

♦ Gjuhë e parë e të gjithë njerëzimit.

gjuhë zyrtare Gjuhë a dialekt me status ligjor të veçantë në një vend, shtet a krahinë, që përdoret në organet shtetërore e administrative.

gjuhëbilbíl *mb poet* Që flet shumë bukur, që i rrjedh goja; gojëbilbil.

gjuhëbrísk *mb (Njeri)* i shkathët e i mprehtë në të folur; që ta jep përgjigjen menjëherë; që është brisk nga goja.

gjuhëc a f sh a at ikt > GJUHËZ A.

gjuhëçam•e ja f sh e et Pipëz.

gjuhëçar•ë *a f sh a at* Fletë bari e gjatë që i fryhet në mes të dy gishtave të mëdhenj për të lëshuar një lloj tingulli si fyell.

gjuhëdél•e *ja f sh e et bot (Mirabilis longiflora)* Bimë barishtore e livadheve me gjethe të gjata si të dejzës e me lule në ngjyrë trëndafili të çelët.

gjuhëdré *ri m sh rë rët bot (Asplenium scolopendrium)* Fier me fletë në trajtë të gjuhës së kaprollit, 10-60 cm të gjata, që rritet në toka gëlqerore, në tokë me lagështirë e në hijesina, në plasat e mureve të vjetër etj.

gjuhëdhí *mb A* Llafazan.

gjuhëgërhan•ë *a f sh a at keq krahin G* Njeri që nxjerr në shesh gjithçka, që kallëzon edhe zorret e barkut.

gjuhëgjárpër *mb* Që thotë fjalë të hidhura ose që sulmon të tjerët me fjalë therëse; gjuhëhelm.

gjuhëgjátë *mb* Që flet shumë, që nuk pushon së foluri për çdo gjë; llafazan.

gjuhëhél *mb* Që përhap a thotë fjalë të këqija për të tjerët; që nuk di të thotë një fjalë të mirë për të tjerët.

gjuhëhëlmethíkë *mb* Që përhap a thotë fjalë të këqija e therëse për të tjerët.

gjuhëhídhur *mb* Që nxjerr fjalë të hidhura nga goja.

gjuhëkrijúes *e mb libr (Njeri)* i talentuar për krijim fjalësh të reja.

gjuhëkúq *i m sh ë ët* Jevg.

gjuhëláshtë *mb* Gojëláshhtë; gojëndyrë.

gjuhëlëshuár *mb G* Që i lëshon fjalët pa kujdes; që flet të lara e të palara; që s'i vë fre gojës.

gjuhëlídhur

I mb Që nuk flet fare, që zakonisht hesht, gojëkyçur, gojëmbyllur.

II si ndajf Pa folur, gojëmbyllur. **Rri gjuhëlidhur.**

gjuhëlig ë *mb* Që lëshon fjalë të liga; që flet keq për të tjerët.

gjuhë•lig u *m sh ligj ligjtë* Njeri që lëshon fjalë të liga, që flet keq për të tjerët. [**të shpëtonte shpirtin nga gjuhëligat e lehjes** (NGj).]

gjuhëlig•ë *a f sh a at f e* **GJUHË•LIG U.**

gjuhëlíre *mb* Llafazan; gojëlëshuar.

gjuhëlopátë *mb përçm* Që flet shumë; që është llafazan i madh.

gjuhëlóp•ë *a f sh a at bot (Anchusa officinalis)* Bimë barishtore dyvjeçare me kërcell të drejtë, me gjethe pushatake të ashpra, të zgjatura në trajtë heshte dhe lule ngjyrëmanushaqe, të grumbulluara në vile, që rritet zakonisht në fusha e buzë rrugëve.

gjuhëllómkë *mb keq* Gjuhëgjatë; gjuhëlopátë.

gjuhëmbájtur *mb*

♦ Që i mbahet goja; që mezi flet; i belbët.

♦ I matur e i përmbajtur në të folur, që nuk i lëshon fjalët kot; që nuk flet mbarë e prapë ç'i vjen për goje.

gjuhëmbájtur *a f sh a at* Grua a vajzë që i mbahet goja.

gjuhëmbájtur i *m sh - it* Njeri që i mbahet goja.

gjuhëmbledhës i *m sh - it libr* Mbledhës fjalësh të rralla.

gjuhëmpím•ë *e mb G >* **GJUHËMPIRË.**

gjuhëmpírë *mb* Që i është lidhur gjuha (nga frika etj.).

gjuhëmpítë *mb >* **GJUHËMPIRË.**

gjuhëmpréhtë *mb (Njeri)* i shkathët e i mprehtë në të folur, gjuhëbrisk.

gjuhënepérkë *mb (Grua)* i shkathët e i mprehtë në të folur, gjuhëbrisk.

gjuhënépkë *mb G >* **GJUHËNEPËRKË.**

gjuhënús•e ja f sh e et bot

♦ (*Delphinium ajacis*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me kërcell të vogël e gjethe të imëta, me lule si gjuhëz.

♦ (*Ononis spinosa*) Bimë barishtore, me shumë degë e me gjemba të helmët, me lule të vogla në ngjyrë trëndafili a të verdha, që mbin anës rrugëve ose në kullota e livadhe. **KOLMUTH I; FERRËNUS•E JA.**

gjuhëprërë mb

♦ (*Njeri*) me gjuhë të prerë.

♦ *fig* Që nuk flet fare, që i ka ikur goja; *mallk* që iu preftë gjuha, që mos foltë kurrë.

gjuhëprër•ë a f sh a at f e GJUHËPRERË I.

gjuhëprër•ë i m sh ë ët

♦ Njeri me gjuhë të prerë.

♦ *fig* Njeri që nuk flet fare, që i ka ikur goja.

gjuhëqén e mb

♦ (*Njeri*) që i mban erë goja.

♦ Llafazan.

gjuhëqén i¹ m

♦ Njeri që i mban erë goja.

♦ Njeri llafazan.

gjuhëqén i² m bot (*Cynoglossum officinale*) Bimë barishtore dyvjeçare me kërcell të degëzuar, me gjethe të zgjatura si gjuhë qeni dhe lule të kuqërreme në një degëz nga rrëza e gjethes, që mbin nëpër livadhe ose buzë përrenjve.

gjuhërrënduar mb

♦ Që flet keq për të tjerët ose që i mashtron të tjerët me fjalë; gojëkeq.

♦ *mallk* Që iu thaftë gjuha, gjuhëtharë; gojëkeq.

gjuhërrënduar a f sh a at f e GJUHËRRËNDUAR I.

gjuhërrënduar i m sh - it Njeri që flet keq për të tjerët ose që i mashtron të tjerët me fjalë; njeri gojëkeq.

gjuhërim i m sh e et libr E folur lokale.

gjuhësi a f Shkencë që studion gjuhën si dukuri shoqërore, ligjet e rregullsitë e sistemit të saj, përdorimin dhe zhvillimin historik të saj. **Studime në fushë të gjuhësisë.**

gjuhësi antropologjike Studim i marrëdhënieve midis gjuhës dhe kulturës, si dhe midis biologjisë njerëzore, aftësisë njohëse të njeriut dhe gjuhës.

gjuhësi diakronike > GJUHËSI HISTORIKE.

gjuhësi e internetit Studim i stileve të trajtave të reja gjuhësore të krijuara nën ndikimin e Internetit dhe mediave moderne si Shërbimi i Mesazheve të Shkurtra (SMS).

gjuhësi e përgjithshme Studim i dukurive, ndryshimeve historike dhe funksioneve të gjuhës në përgjithësi, jo të gjuhëve të veçanta. > **GJUHËSI TEORIKE.**

gjuhësi e zbatuar Fushë ndërdisiplinore e gjuhësisë që studion çështje konkrete shoqërore që kanë lidhje me gjuhën si arsimi, psikologjia, kompjuteristika, puna kërkimore në komunikim, antropologjia dhe sociologjia.

gjuhësi folklorike (popullore) gjuh dhe iron Studim amator i gjuhësisë.

gjuhësi gjenerative (përfutuese) gjuh Degë e gjuhësisë që mbështetet në konceptin e gramatikës gjenerative (përfutuese).

gjuhësi historike gjuh Studim i ndryshimeve përgjatë kohëve në një gjuhë a grup gjuhësh.

gjuhësi kuantitative *gjuh* > **GJUHËSI SASIORE.**

gjuhësi kompjuterike *tek inf* Studim i përdorimit të kompjuterëve në përpunimin dhe analizën e gjuhës për përkthimin automatik (me makinë).

gjuhësi krahasuese *gjuh* Studim i ngjashmërive dhe ndryshimeve midis gjuhëve të afërta për të ndërtuar trajtat e gjuhëve burimore të zhdukura.

gjuhësi popullore *gjuh* > **GJUHËSI FOLKLORIKE.**

gjuhësi sasiore *gjuh* Studim krahasues i dendurisë dhe përhapjes së fjalëve dhe ndërtimeve sintaksore në tekste të ndryshme.

gjuhësi teorike *gjuh* Degë e gjuhësisë që merret kryesisht me ndërtimin e modeleve të fushave të ndryshme të gjuhësisë si sintaksa, fonologjia, morfologjia dhe semantika.

gjuhësisht *ndajf libr* Nga ana ose pikëpamja gjuhësore. **Shprehet (lidhet) gjuhësisht.**

gjuhësor e mb

♦ Që ka të bëjë me gjuhën si dukuri shoqërore; që i përket gjuhës; i gjuhës. Kulturë gjuhësore.

Gabim gjuhësor. Veshje gjuhësore. Atlas gjuhësor. Studime (analizë) gjuhësore. Stil gjuhësor. Stilistika gjuhësore.

♦ I gjuhësisë; që ka të bëjë me gjuhësinë. Rrymat (shkollat) gjuhësore. [Kolë Ashta i qaset shtruar shqyrtimit filologjik dhe përshkrimit të hollësishëm të brendisë e të formës gjuhësore të atij dokumenti (GjSh).]

gjuhësor-fetár e mb Që ka të bëjë me gjuhën dhe fenë. [Svicra e vogël me një traditë shtetnore gjithashtu të lashtë, ka qënë e zonja me mbijetue, megjithse dallimet gjuhësore-fetare janë edhe më të forta se ato në Shqipëri: tri gjuhë: gjermanisht, frengjisht dhe italisht, dhe tri fë: protestantizëm, kalvinizëm dhe katolicizëm. (APp).

gjuhësor-historik e mb I gjuhësisë dhe historisë. [Sa thotë Ashta rreth veçorive gjuhësore-historike të "Fjalorthit" si dhe të dhënat leksikore të nxjerra së andejmi... (GjSh).]

gjuhësorisht *ndajf libr* Në pikëpamje gjuhësore. [gjuhësorisht nuk kanë asgjë prej gjëje të përbashkët". (AP)]

gjuhëshkúrtër mb (Njeri) fjalëpakë; që nuk është fjalaman.

gjuhëshkurtúar mb

♦ Që i është prerë a shkurtuar gjuha.

♦ *mallk* Që iu shkurtuoftë gjuha, që mos foltë kurrë.

gjuhëshkurtúar a f sh a at f e **GJUHËSHKURTUAR I.**

gjuhëshkurtúar i m sh - it Njeri që i është prerë a shkurtuar gjuha.

gjuhëshkurtúem e mb *G* > **GJUHËSHKURTUAR.**

gjuhëshpátë mb (Njeri) i shkathët e i zoti në të folur, që i thotë gjërat prerë e me të madhe.

gjuhështárë mb Fjalëthartë; fjalëhidhur.

gjuhështhúrur mb Gojështurur.

gjuhështhúrur a f sh a at f e **GJUHËSHTHURUR I.**

gjuhështhúrur i m sh - it Njeri gojështurur.

gjuhëshúmë mb libr (Njeri) që zotëron shumë gjuhë; poliglot. [negri gjuhëshumë këndoi dhe pastaj zulluloi letrat e lordit Edward (FK).]

gjuhëtar e mb

♦ I gojës; gojëtar.

♦ Që kthen fjalë.

gjuhëtár i m sh ë ët

♦ Ai që merret me studimin e gjuhës; specialist në gjuhësi. [**Kongresit mban firmat e 87 gjuhëtarëve, shkrimtarëve dhe arsimitarëve, ndër ta edhe Çabej. (APp)**] [është pikërisht një gjuhëtar botuesi i parë i teksteve rapsodike, Gasper Jakova-Merturi, i cili shtypi në prag të shpalljes së shtetit të pavarur kombëtar një "Gramatikë shqype". (ShS)]

♦ Njeri i gojës; gojëtar.

♦ Njeri që kthen fjalë.

gjuhëtráshë mb

♦ Që mezi i nxjerr fjalët nga goja.

♦ Që flet me trajta krahinore tepër të theksuara ose të shtrembëruara; që nuk ka kulturë në të folur; që flet trashë.

gjuhëtráshur mb

♦ Që i është trashur gjuha (nga pija).

♦ Që ka marrë trajta të të folmes krahinore tepër të theksuar.

gjuhëthám•ë e mb G > GJUHËTHARË.

gjuhëthárë mb

♦ Që i është tharë gjuha.

♦ *mallk* Që iu thaftë gjuha.

gjuhëthép e mb krahin G (Njeri) fjalashpër.

gjuhëthíkë mb Gjuhëshpatë; gjuhëbrisk.

gjuhëthúmb e mb (Njeri) që flet me thumba; që thumbon

gjuhëvështírë mb Që i gjen fjalët me vështirësi.

gjuhëz a¹ f sh a at

♦ Shufër metali, zakonisht me një kokë të rrumbullakët, që varet brenda kambanës, këmborës, ziles etj. dhe e godet atë kur e tundin; rumb.

♦ Diçka që ka trajtë të zgjatur e të ngushtë si gjuhë e vogël; pjesë metali, zakonisht e zgjatur dhe e ngushtë në një mekanizëm a mjet. **Gjuhëzat e flakës (zjarrit).** **Gjuhëza e këpucës** pjesë lëkure që shërben për të tërhequr këpucën kur e vesh. **Gjuhëza e kandarit.** **Gjuhëza e bravës.** **Gjuhëza e kalemit të shartesës.** **Gjuhëz pene** majë pene. **Gjuhëz dheu** *gjeog* gjuhë dheu.

♦ *muz* Pjesë e disa veglave frymore në trajtën e një flete të hollë e të gjatë, që vihet në pipth për t'i fryrë. **Gjuhëz njëshe (dyshe).**

♦ *anat* Lapër e vogël mishi, që është si zgjatim i qiellzës së butë dhe që ndan zgavrën e gojës nga prapagoja. > **NJERITH I.**

♦ *bis* Gjuhë e vogël.

♦ *bot* Cipë e vogël që ndodhet në pjesën e sipërme të këllëfit të gjethes dhe që mbështjell kërcellin e gramoreve.

gjuhëz a² f sh a at ikt Peshk i ujërave të kripura me trup petashuq si gjuhë, me të dy sytë në njërën anë, me ngjyrë të murrme, me mish të shijshëm e pa hala; shojë deti.

gjuhëz bari ikt (*Arnoglossus kessleri*) Peshk deri 10 cm i gjatë, që ushqehet në fundin e detit, e përhapur kryesisht në Detin Mesdhe dhe Detin e Zi.

gjuhëz bregu ikt (*Solea solea*) Gjuhëz me mish të shijshëm, deri në 70 cm i gjatë, i Atlantikut dhe Mesdheut, që fshihet në fundin ranor a baltak.

gjuhëz deti ikt (*Pegusa nasuta*) Peshk deti deri 17 cm i gjatë, i ngjashëm me gjuhëzën e rërës, e përhapur në Detin Mesdhe, në Detin e Zi dhe në Detin Azov.

gjuhëz e bardhë *ikt (Arnoglossus rueppelii)* Peshk deri 15 cm e gjatë, që rron në thellësi deri 900 m në Detin Jon dhe haset edhe në Atlantikun Lindor; ushqehet me jokërbishtorë të vegjël të fundit ranor a baltak të detit.

gjuhëz e Adriatikut *ikt (Pegusa impar)* Peshk deri 35 cm e gjatë, me hala të shumta, që rron në thellësi 5-80 m, dhe ka mish të shijshëm.

gjuhëz e egër *ikt (Arnoglossus thori)* Peshk deri 18 cm e gjatë, që rron në thellësi 15-300 m dhe ushqehet me peshq të vegjël dhe jokërbishtorë, e përhapur në Atlantikun Lindor, dhe rrallë në Mesdheun Perëndimor e në Detin e Zi.

gjuhëz e verdhë *ikt (Limanda aspera)* Peshk me pendë notuese të verdha, deri 50 cm e gjatë, që rron në thellësi deri 700 m, e përhapur në ujërat e ngrohta të Paqësorit.

gjuhëz kanali *ikt > GJUHËZ BREGU.*

gjuhëz me brezare *ikt (Microchirus variegatus)* Peshk me breza kafe të errët dhe të murrme, deri 20 cm e gjatë, e përhapur në ujërat e Atlantikut Verior, Mesdheut dhe Adriatikut nga 80 deri 400 m thellësi, që ushqehet me jokërbishtorë të vegjël të fundit ranor dhe baltak të detit.

gjuhëz me njolla *ikt > GJUHËZ SYZAKE.*

gjuhëz rëre *ikt (Pegusa lascaris)* Peshk deri 40 cm e gjatë, e përhapur në Atlantikun Lindor dhe në Detin Mesdhe.

gjuhëz toke *ikt (Solea kleinii)* Peshk i murrmë me pulla të bardheme, deri 40 cm e gjatë, që rron në thellësi deri 460 m në ujërat e Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Oqeanit Indian.

gjuhëzânë *mb G > GJUHËZËNË.*

gjuhëzënë *mb* Gjuhëmbajtur; që mezi flet; që i mbahet goja.

gjuhëzën•ë a f sh a at f e **GJUHËZËN•Ë A.**

gjuhëzën•ë i m sh ë ët Njeri që mezi flet, që i mbahet goja.

gjuhëzgjídhur *mb* Që flet shumë; gjuhëlëshuar.

gjuhëzgjídhur a f sh a at f e **GJUHËZGJIDHUR I.**

gjuhëzgjídhur i m sh - it Njeri që flet shumë, gjuhëlëshuar.

gjuhëzím i m sh e et ndërt Lidhje me gjuhëz.

gjuhëz•óhet úa (u) úar ndërt pavet dhe pës e **GJUHËZ•OJ.**

gjuhëz•ój kal óva úar ndërt Lidh me gjuhëz (*dy elemente druri*).

gjuhëz•úar (i e) mb ndërt Të lidhur me gjuhëz.

gjuhëzhdukj•e a f libr Zhdukje e një gjuhe. [Në këtë pikë quhej e kryer një nga fazat kryesore të procesit të gjuhëzhdukjes. (IK)]

gjuhór e mb

♦ *gjuh (Tingull)* që shqiptohet me pjesëmarrjen e gjuhës. **Bashkëtingëlllore gjuhore (n, nj, gj, q etj.).**

♦ *anat I* gjuhës; që ka të bëjë me gjuhën.

♦ *bot (Gjethe)* në trajtën e gjuhës.

gjuhór•e ja f sh e et gjuh Tingull gjuhor, i përftuar me pjesëmarrjen e gjuhës.

gjuhsór e mb > GJUHËSOR E.

gjuhtár e mb krahin G (Njeri) i gojës; me dhunti oratorike.

gjuhtár i m sh ë ët krahin G Njeri i gojës, me dhunti oratorike.

gjuhtár•e ja f sh e et krahin G f e **GJUHTAR I.**

gjuhtí a f sh a at > GJUETI A.

gjúhu *urdh Ik; largohu; mbathja.*

gjuhújs•e ja f sh e et bot (*Potamogeton natans*) Bimë ujëse, shumëvjeçare, me gjethe vezake, në trajtë gjuhe, 5 - 10 cm të gjata, që rriten nën ujë e në sipërfaqen e ujit, me kërcell cilindrik të nyjëtuar deri 2 m të lartë.

gjuhulësë ja f sh e et mjek Vegël e thjeshtë për të ulur gjuhën gjatë kontrollit të tojës dhe fytit.

gjuhúm i m sh e et Ç Gjym.

gjúhuni *pasth krahin G* Dilni jashtë; ikni; largohuni; zhdukuni.

gjuhústër mb shar (*Grua a vajzë*) që flet shumë e me thumba; që përgojon njerëzit; që sulmon me fjalë therëse.

gjuhúst•ër ra f sh ra rat shar Grua a vajzë që flet shumë e me thumba, që përgojon njerëzit, që sulmon me fjalë therëse.

gjuhúshtër mb > **GJUHUSTËR.**

gjúhz•ë a f sh a at > **GJUHËZ A.**

gjújas ndajf G Gjunjas; në gjunjë.

gjújaza ndajf G > **GJUNJAS.**

gjujc•ë a f sh a at krahin G (Një) dorë bar i korrur.

gjuj•óhem krahin G vetv veta III GJUJ•OJ. > GJUJ•UE (me).

gjuj•ój kal krahin G > **GJUJ•UE (me).**

gjújtunit (të) as G Gjuajtje; goditje.

gjuj•úe (me) kal óva úe krahin G U vë arna gjunjëve (*të pantallonave etj.*).

gjuj•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv U vë arna gjunjëve të pantallonave etj.

II pës e GJUJ•UE (me).

gjujúem (i) e (e) mb krahin G (*Pantallona etj.*) me arna te gjunjët.

gjujúem it (të) as krahin G Arnim i gjunjëve të pantallonave etj.

gjújz•ë a f sh a at > **GJUNJËZ A.**

gjujzím, gjujz•úe etj. G > **GJUNJËZIM, GJUNJËZ•OJ etj.**

gjukím, gjuk•ój etj. A > **GJYKIM, GJYK•OJ etj.**

gjul i m Ç Shurup me lëng trëndafili.

gjúl•e ja f sh e et usht Ç Gjyle; predhë topi.

gjuls•úe ói m krahin G Parfum trëndafili.

gjulshém i m sh e et krahin G Dihatje. > **GULSHIM I.**

gulshím i m sh e et krahin G Dihatje; gulçim.

gjulsh•ój jokai krahin G > **GJULSH•UE (me).**

gjulsh•úe (me) jokai óva úe krahin G Dihat; gulçoj.

gjulshúem it (të) as krahin G Dihatje; gulçim. > **GJULSHEM I.**

gjultái a f sh a at krahin G Gjullurdi; rrëmujë; pështjellim.

gjullurdí a f sh - të bis Gjullurdi; rrëmuje; pështjellim.

gjumarák e mb > **GJUMASH E.**

gjumásh e mb

♦ Që fle shumë; që i pëlqen të flejë shumë.

♦ I përgjumur. **Me sy gjumashë.**

gjumásh i m sh ë ët Ai që fle shumë, që i pëlqen të flejë shumë.

gjumásh•e ja f sh e et e **GJUMASH I.**

gjúmb•ë a f sh a at A, G Gungë.

gjumbúsh i m sh e et Gosti e madhe; zijafet.

gjúmc•ë a f sh a at ikt krahin G Gjuhëz.

gjumë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përngjitura si **gjumëdhënës; gjumëlehtë etj.**

gjúm•ë i m

♦ Gjendje e njeriut që fle, kur pushon trupi, ndërpritet pjesërisht ose plotësisht veprimtaria e vetëdijes dhe dobësohen disa procese fiziologjike; nevojë, dëshirë ose mundësi për të fjetur.

Gjumë i lehtë (i rëndë, i thellë, i qetë). Gjumi i parë gjumi i orëve të para, që zakonisht është i thellë. **Gjumi i natës (i mëngjesit, i drekës).** **Gjumë qengjash** *bis* gjumë i qetë, i ëmbël. **Gjumë qensh** *bis* gjumë i shqetësuar, copa-copa. **Dhoma e gjumit. Dhomë gjumi** *bis* mobilie të dhomës së gjumit.

♦ Sëmundje e gjumit. **Një natë pa gjumë. Kam gjumë. Më zuri (mori, kapi) gjumi** fjeta. **E munda gjumi. Me vjen gjumë. Bie në gjumë. Më doli gjumi** u zgjova. **I iku gjumi. Iu tremb (iu çakërdis) gjumi. Zgjohem (ngrihem, çohem) nga gjumi. Nuk më zë gjumi. Më la pa gjumë. Rri pa gjumë. Jam pa gjumë. E la (gjeti) në gjumë. Vë në gjumë fëmijët. E lë gjumin mangët. Vdiq (mbaroi, u fik, u këput) për gjumë** *bis* i vjen shumë për të fjetur; ka nevojë të madhe të flejë. **Flet nëpër gjumë. Është nëpër gjumë** është përgjumësh, gjysmë i fjetur. **Ngopem me gjumë. M'u bë (m'u shfaq) në gjumë** e pashë në ëndërr. **E ka gjumin si të lepurit (pleshtit). Gjumin e ëmbël!** urim për atë që shkon të flejë. [Ata plagosen në mejdan, mbeten një shekull në bjeshkë pa frymë dhe pastaj përmenden duke thënë: "paskam marrë një sy gjumë". (ShS)]

♦ *fig* Gjendje plogështie, kur dikush nuk bën punë të gjallë ose e ka fjetur mendjen për gjithçka dhe është i papërgatitur për të papriturat e rreziqet; amulli në një punë a veprimtari; gjumësi. **Bie në gjumë. Vë në gjumë. E gjeti (e zuri, e kapi) në gjumë. E nxori nga gjumi. Ia prishi gjumin. E tundi (e shkundi) nga gjumi. I ka kapur (i ka zënë) gjumi.**

♦ Ulje e theksuar e veprimtarisë jetësore të disa gjitarëve e të disa kafshëve me gjak të ftohtë, që flenë për një kohë të gjatë në dimër për shkak të të ftohtit ose në verë për shkak të të nxehtit e të thatësisë. **Gjumi i ariut në dimër. Bie në gjumë bretkosa (gjarpri, hardhuca).**

♦ *fig* Gjendje e fjetur e natyrës në dimër, kur gjithçka duket sikur ka humbur gjallërinë jetësore. **Gjumi i natyrës. Toka bie në gjumë. Pyjet (drurët) bien në gjumë.**

*

Bëj (marr) një sy gjumë Fle pak.

Bëj gjumë

♦ Fle.

♦ Nuk punoj a nuk veproj; nuk e ndjek një çështje etj.

E kaloj gjumë e brumë E kaloj jetën pa punuar e duke ngrënë mirë.

E lë në gjumë diçka Nuk kujdesem për ta bërë a për ta përfunduar sa më shpejt diçka; nuk e shtyj një punë.

E vë në gjumë dikë

♦ Bëj që të mërzhitet dhe të humbasë interesin e vëmendjen për të dëgjuar.

♦ Bëj që të humbasë vigjilencën e gatishmërinë; e bëj që ta flejë mendjen e të jetë i papërgatitur përballë një rreziku etj.

E zëntë gjumi i madh! *mallk* Vdektë!

Fle gjumin e vdekjes (fle gjumin e madh, fle të madhin)

♦ *euf dhe keq* Ka vdekur.

♦ Rri pa bërë asnjë punë ose asnjë veprim; jam si i vdekur.

Gjumë gjarpri Gjumë i thellë e i rëndë.

gjumë hajduti *bis* Gjumë i lehtë e i trazuar nga frika.

Gjumi është vëllai i vdekjes *ff u*

♦ Në gjumë mund të ndodhë çdo gjë, se nuk ndien fare.

♦ Kur njeriu fle është njësoj sikur nuk jeton.

Gjumi i madh (i përjetshëm) *euf Vdekja*.

Gjumi i të drejtit Gjumë i qetë.

Gjumi i vdekjes Humbje e ndjenjave dhe rënia e njeriut si në gjumë para vdekjes.

Gjumi sjell gjumin Nuk arrihet gjë po të rrish pa vepruar e në plogështi.

Ia këput gjumit *bis* Fle pa merak.

Më zë gjumi (fle, prehem) mbi dafina Bie në qetësi e jam i shkujdesur pas arritjes së një suksesi, fitoreje etj.; jam i vetëkënaqur; m'i ka marrë mendtë lavdia dhe nuk punoj e nuk luftoj më tej.

Nuk më zë gjumi për diçka E kam kujdesin ose mendjen vazhdimisht te diçka, jam i shqetësuar vazhdimisht për diçka.

Nuk vë (nuk shtie) gjumë në Nuk fle fare; nuk kam gjumë fare.

Paska qenë në gjumë! S'paska ditur gjë fare! (*thuhet për një njeri që e merr vesh tepër vonë diçka*).

Si nëpër gjumë Në mënyrë të turbullt, jo qartë.

gjumëdhënës e mb

♦ (*Bar*) që të bën të flesh, të vë në gjumë; gjumësjellës.

♦ Që ndjell gjumë; që të bën të flesh. **Mjedis gjumëdhënës.**

gjumëdhënës i m sh - it farm Bar, ilaç që të vë në gjumë, gjumës.

gjumë•kéq kéqi m sh këqij këqijtë Ai që fle pak, keq, që i prishet gjumi lehtë.

gjumë•kéq kéqe mb, m sh këqij, f sh këqija (Njeri) që fle pak ose keq; që i prishet gjumi lehtë.

gjumë•kéq•e ja f sh këqija këqijat f e GJUMË•KEQ KEQI.

gjumëkëqij të m sh i GJUMË•KEQ I.

gjumëkëqija t f sh i GJUMËKEQ•E JA.

gjumëlëhtë mb Që e ka gjumin të lehtë.

gjumëlëhtë•e a f sh a at f e GJUMËLEHT•Ë I.

gjumëlëhtë•e i m sh ë ët Njeri që e ka gjumin të lehtë.

gjumëlëpur mb Që e ka gjumin shumë të lehtë.

gjumëlig ë mb > GJUMË•KEQ KEQE.

gjumë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ Gjumash.

♦ *mallk* Që bëftë gjumin e madh, që vdektë.

gjumë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri gjumash.

gjumë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e GJUMË•MADH MADHI.

gjumëmëdhénj të sh i GJUMË•MADH I.

gjumëmbrápshtë mb Gjumëkeq; gjumëlig.

gjumëndjéllës e mb Që ndjell gjumë, që të bën të flesh. > **GJUMËDHËNËS E.**

gjumëpéndël mb > GJUMËLEHTË.

gjumëpërdréq mb Që e ka gjumin shumë të çrregullt.

gjumëplúmb mb Që e ka gjumin shumë të rëndë. > **GJUMËRËNDË.**

gjumërëndë mb Që e ka gjumin të rëndë.

gjúmës e mb Gjumash.

gjumës i m sh a at

♦ Njeri që fle shumë; gjumash.

♦ Njeri që përton shumë; përtac.
gjúm•ës *a f sh a sat A* Gjysmë.
gjúmës i m sh - it Bar për gjumë.
gjúmës•e ja f sh e et f e **GJUMËS I.**
gjumësi a f
 ♦ Gjendje e njeriut kur është duke e marrë gjumi; nevojë ose dëshirë për të fjetur. **Gjendje gjumësie. Shkakton gjumësi.**
 ♦ *fig (Gjendje, atmosferë)* që të vë në gjumë.
gjumësjëllës e mb > GJUMËDHËNËS E.
gjúmësh•e ja f sh e et Rrobë nate; rrobë gjumi.
gjumësheti a f libr G Somnambulizëm.
gjumëshetitës e mb libr G (Njeri) somnambul; që ngrihet nëpër gjumë dhe bën lëvizje e veprime të pavetëdijshme.
gjumëshetitës i m libr G Somnambul; ai që ngrihet nëpër gjumë dhe bën lëvizje e veprime të pavetëdijshme.
gjumëshetitës•e ja libr G f e **GJUMËSHETITËS I.**
gjumëshkrët•ë i m euf Gjumi i madh; vdekje.
gjumëshúmë mb > GJUMASH E.
gjumëshúm•ë i m sh ë ët Njeri që fle shumë.
gjumëtis•em vetv a (u) ur Përgjumem; më vjen gjumë; rri përgjumësh.
gjumëtisj•e a f Përgjumje.
gjumëtisur (i e) mb I përgjumur.
gjumëtór•e ja f sh e t: **Gjumëtore e përjetshme libr** varr.
gjumëtrazúar mb Që fle keq, që bën gjumë të trazuar, me shqetësime.
gjúmëz a f sh a at Fshikëz e krimbit të mëndafshit.
gjumë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza
 ♦ Fatzi.
 ♦ *mallk* Që vdektë; që bëftë gjumin e zi, gjumin e vdekjes. > **DITË•ZI.**
gjumëzéz•ë a f sh a at f e **GJUMË•ZI ZIU.**
gjumë•zí zíu m sh zínj zínjtë Fatzi; fatkeq.
gjumëzínj të sh i **GJUMË•ZI ZIU.**
gjumhúr i m G Zallahi; zhurmë.
gjumítës e mb Gjumëndjellës; trullosës; mpirës.
gjum•ój jokál óva úar Fle.
gjum•ónj jokál óva úar A
 ♦ Psherëtimë; lëshoj një psherëtimë.
 ♦ Rënkoj.
gjumsí a f G Gjendje e përgjumur; përgjumje.
gjúmsh•ëm (i) e (e) mb G I përgjumshëm.
gjumtis kal G > GJUMTIS•Ë (me).
gjumtis•ë (me) kal a ë G Shfaros; fshij nga faqja e dheut.
gjumtisj•e a f sh e et G Shfarosje.
gjumtisun (i e) mb G I shfarosur.
gjumtisun it (të) as G > GJUMTISJ•E A.
gjumth i m Dremkë; një sy gjumë.

gjúmth•e ja f sh e et bis Topth vezësh vemjesh të ngordhura, që i varet në qafë fëmijës për t'i sjellë gjumë.

gjunáh u m sh e et > GJYNAH U.

gjunahqár e mb > GJYNAHQAR E.

gjunahqár i m sh ë ët > GJYNAHQAR I.

gjunahqár•e ja f sh e et f e GJUNAHQAR I.

gjúnas ndajf G Gjunjas; më gjunjë.

gjúngj•ë a f krahin G Gungë.

gjunjác e mb Që rri me gjunjë mbledhur.

gjunjár i m sh ë ët kryes sh > GJUNJAK U.

gjunják u m sh ë ët kryes sh

♦ Lloj kallcash prej shajaku që mbulojnë kërcinjte që nga syri i këmbës e deri te gjuri. > **DOLLAKË T.**

♦ Lloj tirqish që mbulojnë edhe gjunjët.

gjunák•e ja f sh e et > GJUNJAK U; DOLLAKË T.

gjunjár i m kryes sh ë ët > GJUNJAK U.

gjúnjás ndajf Duke qëndruar mbi gjunjë; në gjunjë; duke u zvarritur me gjunjë përtokë. **Rri** (ulem, hiqem) gjunjas.

gjúnjazi ndajf > GJUNJAS.

gjúnj•ë i m A Qershor.

gjunjëprém•ë e G > GJUNJËPRERË.

gjunjëprerë mb Pa fuqi për t'u mbajtur me këmbë a për të ecur; që i janë prerë gjunjët.

gjúnjës•e ja f sh e et

♦ Rrip i gjerë që mbështillet rreth gjurit për ta mbrojtur nga goditjet. Gjunjëset e portierit. Vë (lidh, heq) gjunjëset.

♦ *hist* Pjesë e pajimit të luftëtarëve, që mbron gjurin nga goditjet me armë të ftohta.

gjunjëtor•e ja f sh e et fet Stol i palosshëm që i vihet peshkopit për t'u gjunjëzuar kur thotë lutje në kisha të tjera.

gjúnjëz a f sh a at bot (Ephedra compylopoda) Shkurre e ulët me degë të holla me nyje, me gjethe shumë të vogla e lule të bardheme, që del nëpër shkëmbinj dhe që lidh disa kokrra të kuqe të vogla me shije të athët.

gjunjëzím i m sh e et Ulje a rënie në gjunjë.

gjunjëz•óhem vetv óva (u) úar Ulem a bie në gjunjë; përgjunjem.

gjunjëz•ój kal óva úar

♦ Ul në gjunjë.

♦ *fig* Nënshtroj; përgjunj.

gjunjëzór•e ja f sh e et bot (Ephedraceae) Familje shkurresh e viseve të ngrohta e të shkretëtirave, ky hyjnë gjunjëza e disa shkurre të tjera.

gjunjëzúar (i e) mb

♦ I ulur në gjunjë.

♦ *fig* I nënshtruar; i përgjunjur.

gjuotár i m sh ë ët krahin G Gjahtar; gjuetar.

gjud e mb K Magjyp. > **GJYP E.**

gjud i¹ m sh a at K Magjyp.

gjud i² m krahin G > XHUP I.

gjúpa t f sh krahin G Vrima të bukës së ardhur.

gjúp•e ja f sh e et K f e GJUP I¹.

gjúpk•ë a f sh a at K Magjype.

gjur i¹ m sh e et G Gungë; nyjë (*e drurit*).

gjur i² m sh ë ët krahin G Gur. **Gjur zermi** gur stralli; gur xixash.

gjurák e mb G

♦ (*Njeri*) truplidhur

♦ (*Njeri*) i shkurtër por truplidhur; çufrak.

♦ (*Fëmijë*) i imët, por i shkathët.

gjurák u m sh ë ët G

♦ Njeri truplidhur.

♦ Njeri i shkurtër por truplidhur.

♦ Fëmijë i imët, por i shkathët.

gjurás•s kal krahin G > GJURAT².

gjurát¹ jokal i ur veta III Shkëlqen; ndrit.

gjurát² kal krahin G > GJURAT•Ë (me).

gjurát•et pavet dhe pës e GJURAT. > GJURAT•Ë (me u).

gjurát•ë (me) kal a ë krahin G Mbledh çfarë ka mbetur pas vjeljes a shkundjes së pemëve.

gjurátun (e) mb f krahin G (*Gështenja, arra etj.*) të mbledhura pas vjeljes a shkundjes së pemëve.

gjurátun it (të) as krahin G Mbledhje e arrave, gështenjave etj. që kanë mbetur pas vjeljes a shkundjes.

gjurdí a f sh - të G Veshje e sipërme burrash prej shajaku të zi, e gjatë deri në mes, me mëngë të shkurtra, me jakë katrore, me thekë nga pas e xhufka në supe, që përdoret zakonisht në Shqipërinë e Veriut e në Shqipërinë e Mesme. > **XHURDI A; XHOK•Ë A.**

gjuréc i m krahin G

♦ Gur i vogël. > **GURALEC I.**

♦ Gungë e fortë.

gjurgj i m sh a at krahin G Njeri i rëndë, që s'i hahet muhabeti me askënd.

gjurgják e mb vjet Grindavec; gërnjar.

gjúrë-gjúrë mb Gunga-gunga.

gjurhúm i m sh e et G

♦ Ujëvarë e vogël.

♦ K Gorgë e ngushtë dhe e thellë.

gjurím i m Mbledhje e arrave e gështenjave etj. që kanë mbetur pas vjelës a shkundjes.

gjurmagjurmës ndajf (*Ndjek*) këmbakëmbës; hap pas hapi; pa iu ndarë; në gjurmët e dikujt.

gjurmáshk•ë a f kryes sh a at Çorape të trasha pa qafë, që vishen sipër çorapeve të holla dhe mbahen nëpër shtëpi në vend të heqlave; shputa. **Një palë gjurmashka leshi.**

gjúrm•ë a f sh ë ët

♦ Shenjë që lë shputa e këmbës së njeriut ose putra e kafshëve në tokë ose në një sipërfaqe.

Ndjek gjurmën e egërsirës. Fshij (fsheh, mbuloj) **gjurmët.** [*dhe ty/ gjurma t'u zhduk/ si në ujë* (DhP).]

♦ Vijë e thelluar që lë mbi sipërfaqen e diçkaje një send i cili lëviz a rrëshqet. **Gjurmët e rrotave (qerres). Gjurma e kërmillit.**

♦ Shenjë, njollë etj., që ngel mbi sipërfaqen e diçkaje nga prekja e një lënde ose nga shtypja e një sendi; diçka që ka mbetur në sipërfaqe prej një lënde. **Gjurmët e gishtave (goditjeve, lagështirës). Gjurmë gjaku.**

♦ kryes sh Shenja të veçanta karakteristike, të cilat dëshmojnë se diçka që kërkohet ndodhet aty; sasi e vogël e një lënde që gjendet në diçka tjetër. **Gjurmët e mineralit. Gjurmët e ujit.**

♦ kryes sh Pasoja të një veprimi, dukurie, pune etj. **Gjurmët e tërmetit (e zjarrit, e luftës). Gjurmët e sëmundjes. Gjurmët e lodhjes. Ai ka lënë gjurmë në këtë fushë.**

♦ kryes sh Gërmadha, rrënoja a dëshmi të tjera që kanë mbetur nga diçka që ka qenë në të kaluarën. **Gjurmët e një qytetërimi të lashtë. [kish edhe hieroglifë dy fjalë dhe gjurmë që s'fshihen (JG).]**

♦ kryes sh fig Përshtypje; mbresa. **Gjurmë të thella në ndërgjegje. Gjurmë në kujtesë. Lë gjurmë.**

♦ kryes sh fig Rrugë ose shembull që duhet ndjekur. **Shkel në gjurmët** e dikujt ndjek shembullin e dikujt, veproj sipas shembullit të tij, eci në rrugën që ka çelur dikush.

♦ Shputa e çorapit; pjesa e çorapit pa qafën.

♦ kryes sh krahin Gjurmashka. **Një palë gjurmë.**

♦ vjet Masë gjatësie sa shputa e këmbës, këmbë.

*

As në gjurmë të mos i shkelësh Është shumë i lig.

Bie në gjurmë të dikujt a të diçkaje Mësoj se ku ndodhet, e diktoj, i bie në erë.

E drejtë e gjurmës *etn* E drejtë kalimi vetëm për këmbësorë.

E marr në gjurmë dikë E ndjek sipas gjurmëve, e gjurmoj; e ndjek pas.

E ndjek (e marr) gjurmën mbrapsht E nis keq një punë a diçka tjetër.

Gjurmë për gjurmë pa iu ndarë, këmba-këmbës, hap pas hapi.

Humbas gjurmën nuk jam në gjendje ta ndjek më tej diçka, humbas fillin.

I humb (mbuloj, fsheh) gjurmët I fsheh, i mbuloj të gjitha shenjat, që mund të zbulojnë diçka të keqe që kam bërë.

I marr gjurmën dikujt a diçkaje Mësoj se ku ndodhet; diktoj.

Ia humb gjurmët diçkaje E fsheh a e zhduk diçka që të mos e gjejnë a zbulojnë.

Mbledh këmbët për të fshehur gjurmët Bëj gjoja sikur tërhiqem ose sikur pendohem për të fshehur veprimet e këqija.

U zhduk (humbi) pa lënë gjurmë

♦ Nuk dihet fare se ku gjendet, nuk dihet se ç'është bërë.

♦ U zhduk pa nam e nishan.

Unë them "ja ujku", ti kërkon gjurmët (kur ke ujkun, mos i kërko gjurmët!) *ff u* Kërkon të fshehësh diçka që duket fare qartë; kërkon të vërtetën jo aty ku ajo duket qartë, por aty ku ajo mbulohet e errësohet.

**

gjurmë mushke *bot (Tussilago farfara)* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të rrëgjuar, gjethe që i ngjajnë gjurmës së mushkës dhe lule të verdha që çelin para gjetheve, që rritet në vende me lagështirë dhe përdoret si bimë mjekësore.

gjurmëlënës e mb usht (*Fishek, predhë*) që lë gjurmë të ndritshme gjatë vijës së fluturimit.

gjurmëlënës i m sh - it usht Fishek që lë gjurmë të ndritshme gjatë vijës së fluturimit.

gjurmëlënës•e ja f sh e et usht Predhë që lë gjurmë të ndritshme gjatë vijës së fluturimit.

gjurmëmushk•ë a f sh a at bot (Tussilago farfara) GJURMË MUSHKE. >

THUNDËRMUSHK•Ë A.

gjurmëshkëlës i m sh - it ent Djalë që shkon pas nuses duke shkelur në gjurmët e kalit të saj.

gjurmëtar i f sh ë ët

- ♦ Ai që shkel i pari një vend.
- ♦ *fig* Paraprijës; ai që hedh hapat e para në një fushë.

gjurmím i¹ *m sh e et*

- ♦ Ndjekje e gjurmëve të gjahut.
- ♦ Ndjekje a përgjim i dikujt.
- ♦ *libr kryes sh* Kërkime në një fushë të shkencës. [Qëllimi i serisë është publikimi thuajse i plotë i gjithë lëndës folklorike të mbledhur në një proces relativisht të gjatë gjurmimesh e kërkimesh në viset shqiptare në Kosovë (ShS).]

gjurmím i² *m sh e et G* Shkelje e bimëve të arave.

gjurm•óhem óva (u) úar *pës e GJURM•OJ.*

gjurm•ój¹ *óva úar*

I *kal*

♦ Shkoj pas gjurmëve të (*dikujt a diçkaje*); ndjek a kërkoj (*dikë, diçka*) për ta zënë ose për ta asgjësuar. **E gjurmoi dhelpren deri në strofkë. Gjurmoin një kriminel (bandit).**

♦ I shkoj pas fshehurazi (*dikujt*) për ta përgjuar; përgjoj.

♦ *fig* Bëj kërkime për të gjetur a për të zbuluar (*diçka*); kërkoj; ndjek (*një çështje, një punë etj.* për ta zgjidhur; hetoj. **Gjurmon një punë (një çështje). Gjurmone prejardhjen e një fjale.**

II *jokal* Eci, endem. **Gjurmon rrugëve.**

*

Gjurmon (kërkon, lyp) qimen në vezë Mundohet të gjejë medoemos ndonjë të metë në një punë a në diçka tjetër; kapet pas gjërave fare të vogla e pa rëndësi.

gjurm•ój² *kal G > GJURM•UE (me).*

gjurmúar (i e) mb

- ♦ (*Kafshë*) e ndjekur a e kërkuar për ta zënë.
- ♦ (*Kriminel, bandit*) i ndjekur nga policia etj.

gjurm•úe (me) *kal óva úe G* Shkel (*bimët e arës*).

gjurmúem (i) e (e) mb (*Bimë*) të shkelura.

gjurmúes e mb

- ♦ *usht* Që ndjek armikun pas gjurmëve; ndjekës.
- ♦ (*Punë*) kërkimore.
- ♦ *fiz* Që përdoret për të ndjekur rrugën e lëvizjes së lëndëve e të elementeve. **Atom gjurmues.**

gjurmúes i *m sh - it*

- ♦ Ndjekës; ai që ndjek dikë a një kafshë duke shkuar pas gjurmëve.
- ♦ *fig* Ndjekës; pasues.
- ♦ *fiz* Atom ose grimcë gjurmuese.

gjur•ój *kal óva úar* Mbledh (*gështenja, arra etj. e mbetura pas shkundjes a vjeljes*).

gjurúar (i e) mb (*Gështenja, arra etj.*) të mbledhura pas shkundjes a vjeljes.

gjurulldí *a f sh - të* Rrëmuje e zhurmshme.

gjuruntí *a f sh a at > GJURULLDI A.*

gjúrrë *mb G* Imcak; vocërrak.

gjúrr•ë *a f sh a at krahin G > GURR•Ë A.*

gjurrí *a f G* Të qenët imcak, me trup tepër të vogël, të pazhvilluar.

gjurr•ón *jokal krahin G > GJURR•UE (me).*

gjurr•úe *jokal ói úe veta III krahin G (Uji i burimit) del me vrull.*

Gjush i shkurt i Gjergj.

gjúsh•ëm *ma f sh ma mat krahin* *G* Degë e hollë e përdredhur për të lidhur një krah dru.

gjutfýts•ë *a f bis mjek* *G* Pezmatim i gjëndrave të fytit.

gjutí *a f* *G* > **GJUETI A**.

gjutúre *ndajf* *vjet* Toptan; grumbull; avrom; gjithë mbarë.

gjuturúm *e¹ mb* *J* Ulok; i paralizuar nga gjymtyrët.

gjuturúm *e² mb* *J* Duartharë.

gjuturúm *i¹ m sh ë ët* *J* Ulok; njeri me gjymtyrë të paralizuara.

gjuturúm *i² m sh ë ët* *J* Njeri duartharë.

gjuturúm•e *ja f sh e et* *J f e* **GJUTURUM I^{1,2}**.

gjuth *i m sh a at* *A* Kërcell (*i grurit etj.*).

gjuvéc•e *ja f sh e et* *J* Tepsi e vogël për pjekje.

gjuvél•e *ja f sh e et* *G* Degë e re e mbushur me kokrra.

gjuvendís•em *vetv a (u) ur* Jepem a shtihem fort pas diçkaje.

gjuzelhmé *ja f sh - të ushq* *vjet* Ç Ëmbëlsirë.

gjuzllúke *t m sh bis* Gjyzlykë; syze.

gjýa *ndajf* Gjoja; sikur.

gjbék *u f sh ë ët kryes sh ushq* Kuleçë të vegjël me një vrimë a qukë në mes, të bërë me miell, qumësht, vezë e gjalpë të tretur e të përvëluar me sherbet.

gjyblét•ë *a f sh a at krahin* *G* > **XHUBLET•Ë A**.

gjyblík *u m sh ë ët krahin* *G* > **XHIBLIK U**.

gjyç *i m sh e et bis*

♦ Diçka e brendshme që më pengon të bëj një punë a të flas; vështirësi; zor; druajtje a turp para dikujt. **Gjyç i rëndë. Flet (qesh) me gjyç. I vjen gjyç prej tij. E kam gjyç t'ia them.**

♦ Lëmsh në grykë, komb lu bë një gjyç në grykë.

gjýe (me) gjéva *gjýe kal* *G*

♦ > **NGJYEJ**.

♦ Njom (*bukën*) në qumësht etj.

gjýej *kal* *G* > **GJYE (me)**.

gjyfkéhem *vetv krahin* > **GJYFQ•EHEM**.

gjyfk•éj *jokal éva ýer* > **GJYFQ•EJ**.

gjyfk•ýe (me) *jokal éva ýe* *G* > **GJYFQ•YE (me)**.

gjyfkýe (me u) *vetv éva (u) ýe* *G* > **GJYFQ•YE (me u)**

gjyfq•éhem *vetv éva (u) ýer krahin* Lodhem a mundohem shumë; gajasem; (rras)kapitem.

gjyfq•éj *jokal éva ýer krahin* E lodh shumë; e (rras)kapit; e gajas (*dikë*).

gjyfqýem (i) e (e) *G* > **GJYFQYER (i e)**.

gjyfqýer (i e) *mb* I lodhur shumë; i (rras)kapitur.

gjyft•éj *jokal krahin* *G* > **GJYFT•YE (me)^{1,2}**.

gjyftím *i m* *K*

♦ Përkulje si lak.

♦ Ndrydhje e një gjymtyrë.

gjyft•óhem *vetv dhe pës e* **GJYFT•OJ.** > **GJYFT•UE (me u)**.

gjyft•ój *kal* *K* > **GJYFT•UE (me)**.

gjyft•úe (me) *kal óva úe* *K*

♦ Përkul si lak; e bëj lak.

♦ Ndrydh (*një gjymtyrë*).

gjyft•ýe (me)¹ *jokal éva ýe krahin* *G* Nxjerr vendit një gjymtyrë.

gjyft•ýe (me u)² kal éva (u) ýe krahin G Përkul, e bëj si lak (një copë tel, shufër, etj.).

gjyftýem (i) e (e)¹ mb krahin G

♦ I lodhur.

♦ (Gjymtyrë) e dalë vendit.

gjyftýem (i) e (e)² mb krahin G (Shufër etj.) e përkulur.

gjyftýem it (të)¹ as krahin G

♦ Lodhje.

♦ Nxjerrje nga vendi e një gjymtyre.

gjyftýem it (të)² as krahin G Përkulje (e telit, shufrës etj.).

gjyftý•hem kal krahin G > GJYFT•YE (me u)^{1,2}.

gjyftýr•ë a¹ f sh a at G Dorezë e veglës.

gjyftýr•ë a² f sh a at G

♦ > **GJYMTYR•Ë A.**

♦ *bis anat* Nyjë ku lidhet dy kocka.

gjygým i m sh a at G Ibrik uji; gjym.

gjygj i m sh e et > GJYQ I.

gjygj•óhem vetv krahin G > GJYGJ•UE (me u).

gjygj•úe (me u) vetv óva (u) úam krahin G Grindem ose hahem me dikë; bëj gjygj me dikë.

gjkát•ë a f sh a at

♦ *drejt* Organ shtetëror që shqyrton e zgjidh çështjet gjyqësore penale e civile; ndërtesa ku ndodhet ky organ. **Gjykata e Lartë** organi më i lartë i drejtësisë. **Gjykatë civile (ushtarake).** **Gjykatë e shkallës së parë (dytë).** **Gjykata e rrethit.** **Vendimi i gjykatës.**

♦ *përmb drejt* Gjyqtarë dhe ndihmësgjyqtarë që shqyrtojnë çështje gjyqësore; trup gjykues.

♦ *vjet bis* Fatkeqësi; e keqe. **E zuri gjykata.**

gjkátár i m sh ë ët > GJYQTAR I.

gjkátës i m sh - it

♦ *drejt* Nëpunës i caktuar në një organ gjyqësor për shqyrtimin dhe zgjidhjen e çështjeve të ndryshme penale e civile sipas ligjeve në fuqi. [**Korba të zes mbi të ja mbrritën/ Hetues, gjykatës, prokurorë (IK).**]

♦ *fig* Ai që jep një mendim a një vlerësim përfundimtar për një çështje ose për dikë.

gjkátës•e ja f sh e et f e GJYKATËS I.

gjkátór•e ja f sh e et vjet Ndërtesë e gjykatës.

gjkbjërrës i m sh ë ët vjet Palë e humbur në gjyq.

gjkëtár i m sh ë ët A Gjyqtar.

gjkfitónjës i m sh ë ët vjet Palë e fituar në gjyq.

gjkím i m sh e et

♦ Shqyrtim i një çështjeje penale a civili dhe dhënie e vendimit për të. **Gjykimi në dy shkallë. Pezullimi i gjykimit.**

♦ *sport* Ndjekje e zhvillimit të një ndeshjeje për zbatimin e rregullave nga lojtarët dhe dhënie e dënimeve për shkeljet e tyre. **Gjykimi i ndeshjes.**

♦ Mendim që formojmë për dikë a për diçka dhe që e shprehim si vlerësim përfundimtar; dhënie e mendimit a vlerësimit për dikë a diçka; **Gjykim i thellë (i drejtë, i cekët, i nxituar, i gabuar).** **I matur në gjykime.** **Shpreh (jap) një gjykim.**

♦ *fig* Mendim ose vlerësim përfundimtar që jepet për një çështje ose për dikë pas një shqyrtimi e shoshitjeje. **Gjykimi i historisë.** [**shumë herë i tronditej shpirti kur këndonte a dëgjonte gjykime (FK).**]

♦ Aftësi për të gjykuar, për të menduar drejt; pjekuri mendore; fuqi e arsyes. **Burrë me gjykim. Humbi gjykimin. E ka lënë gjykimi.**

♦ *fil* Formë e të menduarit, me anën e së cilës pohohet ose mohohet diçka për sendet e dukuritë dhe për tiparet e tyre. **Gjykim i rremë. Gjykime të kundërta. Gjykimi dhe fjalia. Pjesët (gjymtyrët) e një gjykimi.**

*

E ka gjykimin (mendjen) brisk Është i zgjuar e i shkathët; është i mprehtë nga mendja.

Me gjykim (me gjak) të ftohtë Me gjakftohtësi.

gjykimtë (i e) *mb* I gjykueshëm; i arsyeshëm.

gjyk•óhem¹ óva (u) úar

I vetv

♦ *bis* Bie në gjyq me dikë; bëj gjyq me dikë.

♦ *etn* Marr plak që të zgjidhë një çështje për të cilën hahem me dikë.

II pavet Shprehet ose formohet mendimi për diçka; vlerësohet diçka. [**Është e vështirë të gjykohet për vendin e formimit të eposit duke u nisur nga vetëpërcaktimi eksplisit i heronjve të tij.** (ShS)].

III pës e GJYK•OJ.

gjyk•óhem² vetv G > GJYK•UE (me u).

gjyk•ój¹ óva úar

I kal

♦ Jap një mendim a një vlerësim për (*dikë ose diçka*); nxjerr një përfundim që lidhet me diçka; quaj. **Gjykon veprimet (punën, veprën). Gjykoj gjendjen. Si e gjykon ti këtë?**

♦ *drejt* Shqyrtoj si trup gjykues (*çështje penale e civile*) dhe jap vendimin për të; jap vendim si gjyqtar për (*një çështje a për një mosmarrëveshje*). [**Krishtin brënda e gjykojnë/ Dhe pas ligjës e dënojnë** (FN)].

♦ *sport* Ndjek zhvillimin e (*një ndeshjeje*) për të zbatuar rregullat e caktuara dhe jap dënime për shkeljet.

II jokal Përdor arsyen për të dhënë mendimin ose vlerësimin për diçka; arsyetoj; mendoj.

Gjykoj drejt (mirë, shtrembër). Gjykoj me mend (vend). Gjykoj me paramendim. Gjykoj hollë (shkurt).

gjyk•ój² kal G > GJYK•UE (me).

gjyk•ónj kal óva úar A, vjet J Gjykoj; jap gjykim për (*dikë, diçka*).

gjykónjës e mb vjet J > GJYKUES E.

gjykónjës i m sh - it vjet J > GJYKUES I.

gjykónjës•e ja f sh e et vjet J f e GJYKUES I.

gjyks i m sh e et krahin G Gjoks.

gjyksamán e mb K (Njeri) që i vë gjoksin punës.

gjyksamán i m sh ë ët K Njeri që i vë gjoksin punës.

gjyk•súer óre mb vjet G Gjyqësor; i gjykatës.

gjyktár i m sh ë ët vjet G Gjyqtar.

gjykth i m kryes sh G Gji; sisë.

gjykúar (i e) mb (Njeri) për të cilin është marrë vendim i gjyqit.

gjykúar a (e) f sh a at (të) drejt f e GJYKUAR I (i).

gjykúar i (i) m sh - it (të) drejt Ai që gjykohet për një vepër penale; i pandehur. **U provua pafajësia e të gjykuarit.**

gjykúar it (të) as dhe drejt Gjykim; vendim gjyqi.

gjk•úe (me) *kal óva úe* G E mundoj (*dikë*).

gjk•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv* Më shkon kafshata shtrembër; mbytem nga kafshata a uji që shkon shtrembër.

II *pës e* **GJYK•OJ^{1,2}**.

gjkúem (i) e (e)¹ mb G > **GJYKUAR (i e)**.

gjkúem (i) e (e)² mb G I mbytur nga kafshata a uji që shkon shtrembër.

gjkúes e mb

♦ (*Trup*) i caktuar për të bërë gjykimin e një çështjeje.

♦ Që gjykon; që përdor arsyen.

gjkúes i m sh - it Ai që jep një gjykim a mendim për dikë a për diçka, gjykatës.

gjkúes•e ja f sh e et f e **GJYKUES I**.

gjkúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) që gjykon a arsyeton drejt; që vepron sipas kërkesave të arsyes së shëndoshë; i arsyeshëm.

♦ *drejt* Që mund të gjykohet nga organet gjyqësore.

gjkueshmëri a f libr Aftësi për të gjykuar drejt.

gjyl i m sh a at vjet > **TRËNDAFIL I**.

gjylabi a f sh - të kopsht Mollë e kuqe që piqet në fund të qershorit.

gjylaç i m ushq Ëmbëlsirë me petë shumë të holla, që bëhen me niseshte e me të bardha vezësh, piquen më parë veç e veç, shtrohen në tepsi me arra ose bajame e me gjalpë dhe përvëlohen me sherbet.

gjyláf i m vjet Parfum trëndafili.

gjylák e mb Brumç; i mbushur (*nga trupi*).

gjylálle mb kopsht (*Mollë*) e verdhë shumë e ëmbël e me aromë shumë të mirë.

gjyláll•e ja f sh e et kopsht Mollë e verdhë shumë e ëmbël e me aromë shumë të mirë.

gjyláp i m sh ë ët Ujë me petla trëndafili.

gjylbáb•e a f ent krahin G Xixëllonjë.

gjýl•e ja¹ f sh e et

♦ *vjet* Lëmsh i rrumbullakët prej guri a metali, që përdoret si predhë e topave; *bis* predhë artilerie. [Përveç armatimit të zakonit, (*Sulltan Murati II*) sillte me vehte edhe metalin e duhur për të derdhur topa të rëndë, dy prej të cilëve hidhnin gjyle të gurta prej 400 librash (nja 200 kilogramësh) aq sa dridhej toka rreth e rrotull. (AE)]

♦ *sport* Rruzull metali me peshë të caktuar, që përdoret në garat sportive për ta hedhur me shtytje. **Shtytje (hedhje) e gjyles. Hedh gjylen.**

♦ *sh bis* Gjinjë të mëdhenj; gjinjë të mbushur.

gjýl•e ja² f sh e et K Këllëf i boshtit të gurit të mullirit.

gjýl•e ja³ f sh e et kopsht **GJYLALL•E JA**.

Gjýl•e ja f shkurt i Gjylsere.

gjylistán i m sh e et Lulishte me trëndafila; trëndafilishtë.

gjylják u m sh ë ët Parfum trëndafili.

gjýlškë mb kopsht (*Mollë*) laramane verore.

gjýlk•ë a f sh a at kopsht Mollë laramane verore.

gjylmís•ën na f sh na nat Pe lëkure për qepjen e faqeve të opingës.

gjylpân•ni m sh j jt zool krahin G Gjarpër.

gjylpân•ë a f sh a at G > **GJILPËR•Ë A**.

*

Bahem me u shti për vesh të gjylpanës Dobësohem shumë.
E kërkon gjylpanën te kapa e barit Kërkon të gjejë diçka atje ku s'gjindet dot.
E shtie kaun për birë të gjylpanës Është fort i zgjuar, i zoti e plot fantazi.
Gjylpanë pa pe Shumë i varfër; i këputur.
Humb si gjylpana në fund të bunarit Humb si kripa në ujë.
Shkurtoj dru me gjylpanë Mundohem të bëj të pamundurën.
Vetë kutinë, vetë gjylpanën Vetë zot, vetë shkop.

**

gjylpânat e qyqes bot *G (Passiflora)* Bimë barishtore, me burbuqe si të zymbylit, që nxjerrin disa fijeza si akrepë sahati. > **BAR SAHATI**.
gjylpânë e leshtë *G* Gjilpërë për të qepur me penj leshi të trashë.
gjylpânë llastikësh *G* Gjilpërë e trashë për të qepur opinga.
gjylpânë me krye *G* Gjilpërë me kokë.
gjylpânë munafshi *G* Gjilpërë e hollë për të qepur a qëndisur mëndafshra.
gjylpânë veshgjatë krahin *G* Gjilpërë e madhe, me birë të gjatë e të gjerë që përdoret për të qepur të leshta.
gjylpânëtár i m sh ë ët Mjeshtër që bën gjilpëra.
gjylpân•ëz za f sh za zat krahin *G* Kunj që lidh bigën me sajën.
gjylpânk•ë a f sh a at *G* Gjilpërë e hollë, e vogël.
gjylpânz•ë a f sh a at ikt *G (Scomberesox saurus)* Peshk i ujërave të Mesdheut dhe Atlantikut, deri 50 cm i gjatë, me turi të zgjatur e trup të hollë, që rri në afërsi të sipërfaqes së ujit, dhe ushqehet me zooplanktone e larva peshqish.
gjylpnêr i m sh ë ët *G* Shtizë përthurje trikosh etj.
gjylpnýr i m sh ë ët *G* > **GJILPËRYER I**.
gjylsútë mb (*Ngjyrë*) vjollcë.
gjym i m sh a at Enë bakri a llamarine, me fund të gjerë e me grykë të ngushtë dhe me një vjegë, që përdoret zakonisht për të mbajtur a zier ujë.
*
Bie shi me grykë gjymi (pusi, shtambe) Bie shi me gjyma.
Bie shi me gjyma (shtamba, legenë, kova, ibrikë) Bie shi i madh.
Është si gjym i zi Është i shëmtuar sa s'shihet dot me sy.
Gjym i shpuar Gjë e pavlefshme, e dalë jashtë përdorimit.
Shkon (vete) gjym (*Biseda, kënga, gostia*) shkon shumë mirë e me gjallëri të madhe.
gjymbrýk u m sh ë ët vjet Doganë.
gjýmç•e ja f krahin *G, K* Gjym i vogël.
gjymér•ë a f sh a at *G*
♦ Gjurmë këmbësh.
♦ Gjurmë; shenjë.
gjým•ër ra f sh ra rat Kërcitje e potkoit.
gjým•ës sa f sh sa sat *G* Gjysmë.
gjýmët (i e) mb *G I* gjymtë; i gjymtuar.
gjymëtár i m sh ë ët vjet Plak i caktuar për të vlerësuar dëmin dhe dëmshpërblimin sipas Kanunit.
gjymím i m sh e et > **GJËMIM I**.
gjým•ë a f *G* Mur me bark, që ka lëshuar bark.
gjýmle ndajf vjet (*Blej, shes*) toptan; avram; grumbull.

gjymlék u m sh ë ët

♦ Këmishë basme për burra.

♦ Bluzë grash. **Gjymleku i nuses.**

gjymrýk u m sh ë ët vjet Taksë doganore.

gjymrykçi a m sh j jt vjet krahin G > GJYMRYKÇI U.

gjymrykçi u m sh nj njtë vjet Nëpunës dogane.

gjymrýkxhí a m sh j jt vjet krahin G > GJYMRYKÇI U.

gjymrykxhí u m sh j jt vjet krahin G > GJYMRYKXHI U.

gjymrykxhí u m sh nj njtë vjet > GJYMRYKXHI U.

gjymsa- etj. > GJYSMA-.

gjymt i m sh e et ndërt G

♦ Kubë; qemer.

♦ Kthinë me kubë në një ndërtesë, kryesisht në pjesën lindore të kishës.

gjýmtas ndajf Në mënyrë të gjymtë; me gjymtime; me defekte.

gjýmtë ndajf G Mangët; më pak se ç'duhet; jo plot.

gjýmtë (i e) mb

♦ (Njeri) me gjymtyrë të cunguar ose me cen; që ka një të metë në trup, e cila e pengon të punojë a të lëvizë. **Mbeti i gjymtë.**

♦ I mangët; që përmban më pak se ç'duhet.

♦ *fig* Që i është hequr një pjesë; që ka të meta dhe mangësi, i paplotë; i mangët; i cunguar.

Mendim i gjymtë. Përfundim i gjymtë.

♦ *gjuh* (Pjesë ligjërare) që nuk i ka të gjitha trajtat; e paplotë; (*ffali*) që i mungon një nga gjymtyrët kryesore; mungesore. **Folje e gjymtë.**

gjymtí a f sh - të

♦ Të qenët i gjymtë.

♦ Cungim a cen i një gjymtyre.

gjymtím i m sh e et

♦ Cungim ose cenim i një gjymtyre.

♦ Cen në gjymtyrët ose e metë trupore, që shkaktohet nga ndonjë fatkeqësi, sëmundje etj.; cen.

Pësoi gjymtim. I shkaktoi gjymtime.

♦ *fig* Cenim. [e *treta*, zhdukja ose gjymtimi i kulturës, artit, zakoneve; e *katërta*, zhdukja ose gjymtimi i gjuhës, dhe e *pesta*, zhdukja ose dobësimi i kujtesës kombëtare. (IK)]

gjymtís kal a ur krahin Shfaros; shkul me gjithë rrënjë; zhbij; faroj; shuaj.

gjymtís•et vetv - (u) ur veta III krahin Shfaroset, shuhet.

gjymtís•ëm (i) me (e) mb G > GJYMTISUR (i e).

gjymtísj•e a f Shfarosje; shuarje.

gjymtisúr mb krahin I shfarosur; i faruar; i shuar.

gjymt•óhem óva (u) úar

I vetv Mbetem me cen në gjymtyrë a në trup; pësoj një gjymtim. [**gjymtohem që mos të të prek! Që mos të të dua** (EMr).]

II pës e GJYMT•OJ.

gjymt•ój¹ kal óva úar

♦ I pres ose i dëmtoj rëndë një gjymtyrë (*dikujt*); e bëj të gjymtë (*dikë*); i lë një cen në trup (*dikujt*). **E ka gjymtuar sëmundja.**

♦ I prish pamjen e natyrshme a të zakonshme, e shëmtoj; e shkatërroj. **I gjymtuan pemët (shtëpitë).**

- ♦ *fig* I cenoj rëndë vetitë e mira shpirtërore e morale. **E kanë gjymtuar shpirtërisht.**
- ♦ *fig* I heq një a disa pjesë të rëndësishme (*një veprë, një teorie, një ideje etj.*). **E gjymtoi mendimin (teorinë).**

♦

gjymt•ó² kal G > GJYMT•UE (me).

gjymtúar (i e) mb

- ♦ (*Njeri*) me gjymtyrë të prerë ose të dëmtuar rëndë; me cen të rëndë në trup; i gjymtë.
- ♦ Që i janë prerë ose këputur disa pjesë; i dëmtuar, i shkatërruar; që i është prishur pamja e natyrshme. **Pemë të gjymtuara.**
- ♦ *fig* (*Shkrim, mendim*) me një pjesë të rëndësishme të hequr; i paplotë; i cunguar.

gjymt•úe (me) kal G

- ♦ > **GJYMT•OJ¹.**

- ♦ Zbraz; derdh.

- ♦ *krahin* I heq një pjesë (*diçkaje*). **E gjymtoi shishen e rakisë e piu një pjesë të rakisë.**

gjymtúem (i) e (e) mb G

- ♦ > **GJYMTUAR (i e).**

- ♦ I zbrazur; i derdhur.

- ♦ *krahin* (*Shishe etj.*) e gjysmuar.

gjymtýr•ë a f kryes sh ë ët

- ♦ *anat* Duar dhe këmbë të njeriut, anësi; këmbë të kafshëve katërkëmbëshe. [**Gjymtyrët e mia kanë marrë formën e pikëpyetjes dhe presin, D.** (XhS)]
- ♦ Pjesë e ligjërit. [**figura shprehet me një sintagmë të përbërë nga dy a më shumë gjymtyrë.** (AÇ)]
- ♦ *gjuh, mat* Secila nga njësitë më të thjeshta të një të tërë, që mund të ndahen veçan dhe që kanë marrëdhënie të caktuara midis tyre. **Gjymtyrët kryesore (e dyta).** Gjymtyrët e fjalisë *gjuh.* **Gjymtyrët e thyesës (barazimit) mat.** Gjymtyrë parësore (kryesore) *gjuh.* [**Padyshim që në këtë relacion eposi është gjymtyrë kryesore e arsyetimit shkencor.** (ShS)] [**Gjymtyra e parë e këtij emërvendi haset edhe te toponimet Nikaj-Mërtur në Malësi të Gjakovës...** (AK)]
- ♦ *sh fig* Pjesë a degë të diçkaje, që shtrihen në drejtime të ndryshme. **Gjymtyrët e rrugës.**

gjymtyrór e mb gjuh Që shërben si gjymtyrë në fjali. **Funksioni gjymtyror në fjalinë e varur.**

gjymth i m sh a at ndërt G Kubé e (qemer) i vogël.

gjymysh i m Fill ari ose argjendi, që përdoret për të qëndisur a për të zbukuruar rrobat.

gjyná u f sh e et krahin G > GJYNAH U.

gjynáf i m sh e et bis G > GJYNAH U. [**Mos ki frikë se ban gjynaf!** (Pop)]

gjynafqár e mb G > GJYNAHQAR E.

gjynafqár i m sh ë ët bis G > GJYNAHQAR I.

gjynafqár•e ja mb G > GJYHAQAR•E JA.

gjynah

I si pash bis Përdoret për të shprehur keqardhje për dikë a diçka; sa keq. **Gjynah, e shkreta! Sa gjynah! Gjynah që s'erdhe!**

II si kallëzues Është keq; nuk është mirë, nuk bën. **Është gjynah ta prishësh (hedhësh).**

gjynáh u m sh e et

- ♦ Shkelje e rregullave dhe e kërkesave të dogmës fetare myslimane; mëkat. **Bëj gjynah. Laj (paguaj) gjynahet. Hyj (bie) në gjynah.**

♦ *bis* Gabim; faj. **Gjynahet e kësaj pune. Ndreq gjynahet e tjetrit.**

♦ *bis* Dhembshuri; keqardhje. **Kam (më vjen) gjynah. Për gjynah të Zotit për të ardhur keq. [Kur qanë vasha për çoban-e,/ t'tanë e than dushkun në mal-e,/ gurë e dru i shtien n'gjynah-e! (Pop).]**

♦ *bis* Diçka e keqe, e dëmshme ose që nuk duhet bërë. **Gjynah të qahesh** je shumë mirë, nuk duhet të qahesh. **I hyri në gjynah tjetrit** bëri diçka të keqe kundër një tjetri pa qenë ai aty. **Mos hyr në gjynah!** mos e akuzo kot dikë për një faj a gabim që nuk e ka bërë ose për diçka që nuk je i sigurt!

gjynahqár e mb Që ka bërë gjynah; që lidhet me një gjynah, që është gjynah. **Njeri gjynahqar.**

Dëshirë gjynahqare.

gjynahqár i m sh ë ët

♦ *fet* Ai që bën një gjynah (*sipas dogmës së fesë myslimane*); mëkatar.

♦ *bis* Ai që është për të ardhur keq; i shkreti, i gjori.

gjynahqár•e ja f sh e et f e GJYNAHQAR I.

gjynahtár e mb > GJYNAHQAR E.

gjýne t f sh G Opinga me taban gome (llastiku).

gjyp e mb bis Magjyp.

*

shqiponjë gjype orn (*Gyps fulvus*) Shpend grabitqar, 90 - 120 cm i gjatë, me shtrirje të krahëve deri 2.8 m, me peshë deri 10 kg, me sqep të verdhë, qafë gjysmë të zhveshur, pendë ngjyrë kafe të errët, krahë të gjerë dhe bisht me pendë të shkurtra, që ushqehet kryesisht me kërmë; rron në vise shkëmbore të Europës, Afrikës së Veriut dhe të Azisë Lindore e Qendrore.

gjyp i¹ m sh ë ët keq Magjyp.

gjyp i² m sh ë ët orn (*Gyps fulvus*) > **SHQIPONJË GJYPE; KALQYQ•E JA.**

gjypáj t m sh orn (*Accipitridae*) Shpendë të familjes së skifterëve.

gjýp•e ja f sh e et f e GJYP I².

gjýpk•ë a f sh a at përk Vajzë a grua magjype.

gjypné i m sh a at krahin G Shtizë për të punuar çorape.

gjypsh i m sh a at G Kovaç; farkëtar.

gjyq i m

♦ *drejt* Shqyrtimi i çështjeve penale e civile dhe zgjidhja e tyre; proces gjyqësor. **Gjyq i mbyllur (me dyer të mbyllura).** **Gjyq ndërkombëtar.** **Gjyqi i Malit (i Kanunit) vjet** shqyrtimi i çështjeve dhe zgjidhja e tyre sipas së drejtës zakonore. **E ngre (hedh, padit) në gjyq. Jam (bie) në gjyq me dikë. I bënë gjyqin. E humb (fitoj) gjyqin. Gjyqi u shty. Hap gjyq me dikë.**

♦ *drejt* Gjykatë. **Kryetari i gjyqit. I drejtohem gjyqit. Dal para gjyqit.**

♦ *bis* Bisedim, kuvend për të zgjidhur një mosmarrëveshje a për të shqyrtuar diçka. **Nisën gjyqin. S'e kemi bërë gjyq.**

♦ *vjet* Gjykim; aftësi për të gjykuar drejt. **Gjyq i kthjellët.**

*

Bëj gjyq me dikë Grindem, zihem me fjalë me dikë.

E bëj me gjyq E bëj me kusht.

Jap gjyq Përgjigjem; jap llogari.

Ndaj gjyqin Vendos për diçka; i jap zgjidhje diçkaje.

**

dita e gjyqit fet, vjet Dita në të cilën Perëndia jep dënimet për fajet e njerëzve gjatë jetës.

gjq i diktimit *drejt hist* Gjyq i shkallës më të lartë, që kishte të drejtë të rishqyrtonte vendimet e dhëna nga gjykatat e tjera të shkallëve më të ulëta dhe t'i ndryshonte ose t'i prishte ato.

gjyqát *kal G* > **GJYQAT•Ë (me).**

gjyqát•em *G vetv dhe pës e* **GJYQAT.** > **GJYQAT•Ë (me u).**

gjyqát•ë (me) *kal a ë G* I kërkoj llogari (*dikujt*); e vë para përgjegjësisë (*dikë*).

gjyqát•ë (me u) *G*

I *vetv* Grindem me dikë.

II *pës e* **GJYQAT•Ë (me).**

gjyqátj•e *a f sh e et G* Grindje me fjalë.

gjyqátun (i e) *mb G* I grindur; që grindet me fjalë.

gjyqátun it (të) *as* > **GJYQATJ•E A.**

gjyqbjërrës i *m sh - it* *vjet* Humbës i gjyqit.

gjyqësi *a f sh - të* *drejt* Proces gjyqësor.

gjyqësór e *mb* *drejt* Që ka të bëjë me veprimtarinë e gjyqit; që i përket gjyqit; i gjyqit.

Organet gjyqësore. Shqyrtim gjyqësor. Seancë gjyqësore. Këshill gjyqësor trup gjykues, që shqyrton çështje penale e civile në shkallë të dytë. **E jap për ndjekje gjyqësore një çështje.**

gjyfitónjës i *m sh ë ët* *vjet* Fitues i gjyqit.

gjyq•óhem *krahin G* > **GJYQ•UE (me u).**

gjyq•ój *kal krahin G* > **GJYQ•UE (me).**

gjyqtár i *m sh ë ët*

♦ *drejt* Nëpunës në një organ gjyqësor për shqyrtimin e zgjidhjen e çështjeve të ndryshme penale e civile; gjykatës. **Gjyqtarët dhe ndihmësgjyqtarët.**

♦ *sport* Ai që gjykon një ndeshje ose një lojë sportive. **Gjyqtari kryesor. Gjyqtar anësor.**

Gjyqtar futbollit (volejbollit). Gjyqtar i kategorisë së parë (dytë). Gjyqtar i kategorisë ndërkombëtare.

gjyqtár•e *ja f sh e et f e* **GJYQTAR I.**

gjyqtarí *a f sh - të* *përmb*

♦ *sport* Tërësi e gjyqtarëve që ndjekin zbatimin e rregullave të lojës a të garës sportive.

Gjyqtaria qendrore.

♦ *drejt* Trup gjykues.

gjyq•úe (me) *kal óva úe G* Gjykoj; jap gjykim për (*dikë a diçka*).

gjyq•úe (me u) *vetv óva (u) úe G*

♦ Grindem me dikë.

♦ Bëj gjyq me dikë.

gjyqúem it (të) *as G* Grindje.

gjyrél i *m sh a at* *krahin G* Ujëvarë.

gjýr•ë a¹ f sh a at *krahin* > **NGJYR•Ë A.**

gjýr•ë a² f

♦ Blozë.

♦ Lerë.

gjýrëzëz•ë a f sh a at Bojë e zezë që përdoret për të ngjyer lëkurët ose për t'u ndryshuar ngjyrën këpucëve, çantave etj. që kanë ngjyrë të çelur. > **KARABOJ•Ë A.**

gjýrm•ë a f sh a at > **GJURM•Ë A.**

gjyrýk *si ndajf* Me rrymë të fortë; me shumicë e me forcë. **Frynte era gjyryk. Dilte tymi gjyryk.**

*

I shkon tymi gjyryk (drejt) I ka punët në vijë, i shkojnë mirë punët.
gjyrýk u m sh ë ët Kacek i farkëtarit, që përdoret për t'i fryrë zjarrit. **Caliku (bishti) i gjyrykut.**
Doreza (gryka) e gjyrykut. I fryj zjarrit me gjyryk. [Gryka si gjyryk të çfryn (FN).]

gjyrýkthi ndajf

♦ Me hov e me shpejtësi, fluturimthi. **E hodhi (e kapërceu) kanalën gjyrykthi. U hodh kali gjyrykthi.**

♦ **Luajnë gjyrykthi:** luajnë me shkopinj, një lojtar e hedh shkopin e vet sa më lart dhe të tjerët përpiqen ta godasin.

gjyrylltí a f sh - të > GJURULLDI A.

gjyrymtí a f sh - të vjet G

♦ Mizorí.

♦ Plojë; masakër.

gjýrra t f sh krahin G Qurra.

gjysa- fjalëform > GJYSMA-.

gjýsa t¹ f sh vjet G: Gjysa të gjana lloj çitjanesh.

gjýsa t² f sh G Pjesë që i takon pronarit nga bagëtia e mbajtur bashkë me dikë tjetër.

gjýsa t³ f sh G Shami koke e palosur si trekëndësh.

gjysagjél i m sh a at G

♦ *folk* > **GJYSMAGJEL I.**

♦ *keq* Njeri gjysmak nga trutë.

gjýsa-gjýsa ndajf G Gjysma-gjysma. **Me i bâ punët gjysa-gjysa.**

gjysahíj•e a f sh e et G > GJYSMËHIJ•E A.

gjysamiegjysa•zóg zógu m sh zógj zógjt orn G Çerr; cinxami.

gjysatár i m sh ë ët Njeri i lindur nga kryqëzimi i prindërve të racave të ndryshme.

gjysa•úk úku m sh újq újqit > GJYSMA•UJK UJKU.

gjyserrësín•ë a G f > GJYSMERRËSIR•Ë A.

gjysë- fjalëform > GJYSMË-

gjýsë¹ mb G

♦ (Njeri) gjysmak, i metë nga trutë.

♦ I gjymtë; i gjymtuar.

gjýsë² ndajf G Përgjysmë; në gjysmë. **E la fjalën gjysë.**

gjýs•ë a f sh a at G > GJYSM•Ë A. [Tash qi prej ngjarjeve të turbullta të Luftës së dytë botnore, e cila për ne përfundoi mjerisht, ka kaluar një gjysë shekulli, (AN).]

gjysëbaróre t f sh bot (Cyperaceae) Familje bimësh barishtore shumëvjeçare, me kërcell trekëndësh, gjethe të gjata dhe tufë kallëzash të dendura në majë të kërcellit, që rriten në kënetat e ligatina.

gjysëkoshíq•e ja f krahin G, K Masë drithi rreth 12 okë (afër 10 kg).

gjýs•ëm ma f sh ma mat > GJYSMË. [mos duhet vallë prapë të të mbart/ gjysëm të vdekur, gjysëm të gjallë (IK).]

gjysëm Mysafir i m sh ë ët G Mysafir që nuk rri të flejë aty ku ngrënë darkë.

gjysëshék•e ja f sh e et K Masë drithi rreth 25 kg.

gjyslém•e ja f sh e et ushq Embëlsirë me peta e shërbet si bakllavaja.

gjyslýkë t m sh > GJYZLYKË T.

gjyslýkës i m sh - it bis Njeri që mban gjyzlykë.

gjyslýqe t m sh > GJYZLYKË T.

gjysllëk u¹ m sh ë ët G Triko pa mëngë; jelek.

gjysllëk u² m sh ë ët K Shami buke.

gjysma- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, pjesa e dytë e së cilës nis me bashkëtingëllore, p.sh **gjysmamendsh** etj.

gjysmaçërr i m sh a at orn (*Troglodytes troglodytes*) Cinxami; zog ferre.

gjysmagjël i m folk Figurë e përfytyruar si gjysma e një gjeli shumë të shkathët e të aftë për punë të mira.

gjysmák e mb

♦ Që ka të mangët një pjesë të madhe; (*punë*) e mbetur përgjysmë; që nuk është çuar deri në fund, i paplotë; që nuk e çon deri në fund diçka; që nuk e zgjidh plotësisht.. **Zgjidhje (mjete) gjysmake.** [*vetëm një vjershni gjysmake vegjeto i aty e këtu* (KM).] [*kritikonte përparimin gjysmak ku njerëzit janë bërë krejt pa karakter, egoistë, duke rënë shumë poshtë* (MT).]

♦ (*Njeri*) pa arsim të plotë; që nuk e zotëron mirë a plotësisht një mjeshtëri etj. **Mbeti gjysmak.**

♦ (*Njeri*) me zhvillim mendor të paplotë; i metë nga mendja. **Ka një fëmijë gjysmak.**

gjysmák u¹ m sh ë ët Njeri i metë nga mendja.

gjysmák u² m sh ë ët > GJYSMATAR I.

♦ Secili nga të dy bujqit e varfër, që vinin në zgjedhë nga një ka për të punuar me radhë arat e veta; sembër.

♦ Fshatar pa tokë, që ishte i detyruar të punonte tokën ose të ruante e të kulloste bagëtinë e një pronari dhe t'i jepte atij gjysmën e prodhimit.

gjysmák•e ja f e GJYSMAK U.

gjysmakëri a f > GJYSMAKËSI A.

gjysmakësi a f

♦ Lënie e punës etj. në mes, pa e përfunduar; qëndrim gjysmak ndaj diçkaje.

♦ Mungesë e arsimit të plotë; zotërimi i mangët e i përciptë i diçkaje; të qenët gjysmak.

gjysmáks i m sh e et > GJYSMËBOSHT I.

gjysmaméndsh e mb I metë nga mendtë; me aftësi mendore shumë të kufizuara.

gjysmamí u m sh nj një

♦ *orn* Cinxami, çerr, ferrak.

♦ *zool* Lakuriqës i natës.

gjysmanalfabét e mb

♦ Që nuk di të shkruajë e të lexojë mirë; që ka mësuar pak shkrim e këndim.

♦ Që nuk e njeh mirë mjeshtërinë e vet; që nuk e merr vesh sa duhet një punë; kërpaç.

gjysmanalfabét i m sh ë ët

♦ Njeri që nuk di të shkruajë e të lexojë mirë, që ka mësuar pak shkrim e këndim.

♦ Njeri që nuk e njeh mirë mjeshtërinë e vet, që nuk e merr vesh sa duhet një punë; kërpaç.

gjysmanalfabét•e ja f sh e et f e GJYSMANALFABET I.

gjysmánash ndajf Jo plotësisht anash; përgjysmë anash; gjysmëdjathtas ose gjysmëmajtas.

Kthehem gjysmanash.

gjysmár e mb Që është sa gjysma e masës së zakonshme; që është më i shkurtër se e masa e zakonshme.

gjysmár i m sh ë ët *vjet* Gjysmatar.

gjysmarák e mb *keq* Gjysmak nga mendja.

gjysmár•e *a f sh e et vjet*

- ♦ Enë gjysmëlitërshe.
- ♦ Masë dridhi 20 kg; masë gjysmë karriqi.
- ♦ Enë që nxë një masë 20 kg.

gjysmasnjánës e mb Jo plotësisht asnjanes. [Midis dy palëve lëvizte një turmë asnjanesë ose gjysmasnjanesë (IK).]

gjysmatár i m sh ë ët hist

- ♦ Secili nga të dy bujqit e varfër që vinin në zgjedhë nga një ka për të punuar me radhë arat e veta; sembër.
- ♦ Fshatar pa tokë, që ishte i detyruar të punonte tokën ose të ruante e të kulloste bagëtinë e pronarit dhe t'i jepte atij gjysmën e prodhimit.

gjysmatarí a f hist Formë për shfrytëzimin e fshatarëve pa tokë, që ishin të detyruar t'i jepnin gjysmën e prodhimit pronarit, nga i cili merrnin tokën ose bagëtinë me qira.

gjysma•újk újku m sh újq újqit Ujk i lindur nga kryqëzimi i ujkonjës me qen ose i buçes me ujk.

gjysmaújq it m sh i GJYSMA•UJK UJKU.

gjysmautomát i m sh ë ët Pajisje ose makineri gjysmautomatike.

gjysmautomatík e mb Që punon si gjysmautomat.

gjysma•zóg zógu m sh zógj zógjtë orn (Troglodytes troglodytes) > CIXAMI U; ÇERR I; FERRAK U.

gjysmeliptík e mb gjeom (Figurë) në trajtë të një gjysme elipsi.

gjysmendacák e mb (Fis) që jeton një pjesë të vitit si endacak.

gjysmerrësír•ë a f Errësirë jo e plotë; vend i ndriçuar dobët, me pak dritë.

gjýsmë si ndajf

- ♦ Në një farë mase, jo plotësisht, jo i tërë ose deri në fund; përgjysmë. **Gjysmë i hapur (i mbyllur). Gjysmë i gatshëm (përgatitur). Gjysmë i zhveshur. Gjysmë i fjetur (dehur). Gjysmë i egër. Gjysmë i leshtë (mëndafshtë, pambuktë). Gjysmë me shaka (me të qeshur.** [Vetëm gjysmë të mësuarit - thosh, kujtojnë se i kanë mbaruar mësimet (FK).]
- ♦ Përgjysmë, në njërin nga dy pjesët e barabarta (zakonisht e përsëritur). **Gjysma lesh, gjysma pambuk. Gjysma ujë, gjysma verë. Gjysma e zezë, gjysma e bardhë.** [Gjysma prej peshku e gjysma prej ëndrrë ajo,/ gjysma prej gjetheje e gjysma prej fruti unë (GjM).]

gjýsmë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, pjesa e dytë e së cilës fillon me bashkëtingëllore; me kuptimet:

- ♦ Gjysma e diçkaje; p.sh. **gjysmëfushë, gjysmëhënë, gjysmërreth, gjysmërruzull, gjysmëkupëz, gjysmëshekull etj.**
- ♦ Përgjysmë; në një farë mase, jo plotësisht, jo deri në fund; p.sh. **gjysmëbujqësor, gjysmëdiplomatik, gjysmëlakuriq, gjysmëmalo etj.**

gjýsm•ë a f sh a at

- ♦ Çdonjëra nga dy pjesët e barabarta ose afërsisht të barabarta, në të cilat ndahet diçka a një sasi; njëra pjesë e diçkaje a e një sasi të ndarë në mes a përgjysmë; një e dyta. **Gjysma e bukës (e mollës). Gjysma e njerëzve). Gjysmë kilogrami (metri). Gjysma e orës. Gjysma e rrethit. Gjysma e vitit (e shekullit, e muajit). Gjysma e jetës. Në gjysmën e parë të vitit (të muajit, të ditës). Gjysma e parë (e dytë) e lojës. Me gjysmë çmimi. Një kilogram (orë, ditë) e gjysmë. I heq (i marr, i pres) gjysmën. Bëj gjysmën e rrugës (punës). Fillimi i mbarë është gjysma e punës fj u.**

♦ *bis* Kufi ku ndahet diçka e tërë në dy pjesë të barabarta; mes i diçkaje a i një periudhe kohe. **Në gjysmë deri në mes; përgjysmë. Në gjysmë të rrugës. Në gjysmë të vitit (shekullit). Këtu është (i bie) gjysma. I vjen deri në gjysmë. E lë në gjysmë. Nuk e zuri gjysma e muajit. Jam aty nga gjysma.**

♦ *kryes sh* Copa të plota shuallë ose gome që u vihen tabanëve të dëmtuar të këpucëve.

♦ *bis* Këpucë të zakonshme pa qafa.

♦ *vjet* Gjysmare. **Mat me gjysmë.**

♦ *bis* Shami koke për gra në trajtën katërkëndëshi.

*

Është (e bën) me gjysmë mendjeje Nuk është i vendosur plotësisht; është i lëkundur; është mëdyshas.

Është bërë (u bë) gjysmë njeriu

♦ Është dobësuar shumë, është tretur e ka mbetur fare pa fuqi.

♦ Është i metë nga mendja.

Gjysma e së keqes Nuk është një e keqe edhe aq e madhe; nuk është a nuk del edhe aq keq.

Gjysmë leku *euf* Plumb; fishek. **I dhanë gjysmën e lekut** e pushkatuan. **Hëngri (i dhanë, mori) gjysmën e lekut** u pushkatua.

Gjysmë për gjysmë

♦ Në gjysmën e sasisë, vëllimit, kohës etj.; sa gjysma; përgjysmë.

♦ Në dy pjesë të barabarta për secilin; përgjysmë.

Ishte me gjysmë opinge Ishte shumë i varfër; jetonte në mjerim; ishte me shumë halle.

Ka ngrënë me gjysmë luge *iron* Është shumë i dobët nga trupi; është si i ngordhur.

Me gjysmë fjale Pa qenë i vendosur; me druajtje e me frikë; me gjysmë zëri.

Me gjysmë fryme Gati si i vdekur.

Me gjysmë goje

♦ Jo me gjithë zemër; sa për të mos thënë "jo".

♦ Pa qenë i bindur plotësisht, jo me siguri; si me dyshim; me druajtje; me gjysmë zëri.

Me gjysmë hapi Ngadalë; në mënyrë të pasigurt.

Me gjysmë shpirti Shumë i dobët; sa mezi mbahet në këmbë.

Me gjysmë zemre Jo me dëshirë; pa qejf.

Me gjysmë zëri Me druajtje a jo me siguri.

Nuk tha asnjë gjysmë fjale Nuk foli fare.

Një djall (një dreq) e gjysmë *bis* Shumë; mjaft shtrenjtë.

gjysmëbarbár e mb (*Njeri, vend*) i mbetur në gjendje të prapambetur; që nuk ka dalë plotësisht nga gjendja barbare.

gjysmëbashkëtingëllór•e ja f gjuh Tingull që mund të shqiptohet edhe si bashkëtingëllore edhe si zanore.

gjysmëbósht i m sh e et tek ♦ Gjysmë e një boshti. **Gjysmëboshti i tokës** *astr.* **Gjysmëboshti i elipsës** *geom.* ♦ Pjesë e automjeteve në trajtë gypi, që shërben për ta kaluar rrotullimin te rrotat.

gjysmëbujqësór e mb (*Vend*) me bujqësinë si pjesë kryesore të ekonomisë; i mbështetur kryesisht në bujqësi.

gjysmëburrë mb libr Pjesërisht burrë. **Gjysmëburrë e gjysmëkalë.**

gjysmëbúrr•ë i f sh a at ♦ Burrë në moshë 40-50 vjeçare. > **MESOBURR•Ë I.** ♦ *keq* Xhuxh. ♦

Ai që është pjesërisht burrë.

gjysmëcilínd•ër ri m geom, tek Pjesë e cilindrit të ndarë barabar për së gjati.

gjysmëcilindrik *e mb gjeom, tek* Që është në trajtë të gjysmë cilindrit.
gjysmëçmúar (i e) *mb (Gur)* me vlerë më të vogël se guri i çmuar.
gjysmëdemokrat i *m sh ë ët libr* Demokrat me bindje të lëkundura.
gjysmëdemokrat•e *ja f sh e et libr f e* **GJYSMËDEMOKRAT I.**
gjysmëdemokratik *e mb libr :* ["ligjërimi i tij gjysëmdemokratik" dhe "gjysëmtotalitar" që ai manifeston përditë në aktivitetin e tij (www.KJ)]
gjysmëdím•ër ri *m* Periudhë midis vjeshtës së tretë dhe fillimit të dimrit.
gjysmëdít•ë *a f sh a at* Gjysmë dite; kohëzgjatje sa një gjysmë dite.
gjysmëditór *e mb (Ndërresë pune)* me gjysmë dite pune; katërorëshe.
gjysmëdjáhtas *ndaif (Kthehem sillem)* jo plotësisht nga e djathta; përgjysmë në të djathtë.
gjysmëdoktór *mb* Që ka njohuri mjekësore pa qenë doktor.
gjysmëdoktór i *m sh ë ët* Ai që ka njohuri mjekësore pa qenë doktor.
gjysmëdórëz *a f sh a at* Dorezë gishtëse; dorezë me një gisht.
gjysmëdréjtëz *a f sh a at gjeom* Pjesë e drejtëzës e kufizuar vetëm nga njëra anë.
gjysmëdrít•ë *a f ♦* Dritë ende jo e plotë e mëngjesit. ♦ *dhe art* Ndriçim zbutur me hije të lehta.
gjysmëdhúnshëm *ndaif* Me njëfarë dhune; deri diku dhunshëm.
gjysmëerrësír•ë *a f sh a at ♦* Muzg i mbrëmjes a mëngjesit. ♦ > **GJYSMERRËSIR•Ë A.**
gjysmëfabrikát i *m sh e et ind* Prodhim i papërfunduar.
gjysmëgrúa *mb* Pjesërisht grua. **Gjysmëgrua e gjysmëpeshk.**
gjysmëhóxhë *mb* Që ka njohuri të fesë myslimane, pa qenë hoxhë.
gjysmëhóxh•ë *a f sh ë ët* Ai që ka njohuri të fesë myslimane, pa qenë hoxhë.
gjýsmë-hyjnór *e mb* Pjesërisht hyjnor; i lindur nga një hyj dhe një tokësor. [Dy vëllezërit kreshnikë, Muji dhe Halili, që paraqiten me veti gjysmë-hyjnore, gjysmë-tokësore (ShS).]
gjysmëfinál *e mb sport (Ndeshje)* që përcakton se kush do të marrë pjesë në finale.
gjysmëfinál•e *ja f sh e et sport* Ndeshje përcaktuese se kush do të marrë pjesë në finale; *sh* ndeshjet që bëhen ndërmjet katër skuadrave ose katër lojtarëve fitues të ndeshjeve të rrethit të mëparshëm, për të nxjerrë finalistët. **Dal (hyj) në gjysmëfinale.**
gjysmëfinalíst i *m sh ë ët* Skuadër a sportist që del a kalon në finale.
gjysmëfinalíst *e f sh e et f e* **GJYSMËFINALIST I.**
gjysmëfjétur *mb* Në gjendje përgjysmë në gjumë, jo plotësisht në gjumë. **E gjeta gjysmëfjetur.**
Rri gjysmëfjetur.
gjysmëflatrafórtë t *m sh ent* > **GJYSMËFLATRORË T.**
gjysmëflatrórë t *m sh ent (Hemiptera)* Rend kandrrash me dy palë krahë, prej të cilëve, zakonisht, dy të përparmit janë të brirtë.
gjysmëfúsh•ë *a f sh a at sport* Gjysmë e fushës në të cilën rreshtohet njëra skuadër.
gjysmëfushór *e mb sport* I gjysmëfushorit; që ka të bëjë me lojtarin gjysmëfushor.
gjysmëfushór i *m sh ë ët* Lojtar i mesfushës. **Mesfushor i djathtë (majtë).**
gjysmëfushór•e *ja f sh e et f e* **GJYSMËFUSHOR I.**
gjysmëgátsh•ëm (i) me (e) *mb (Prodhim, artikull)* i papërfunduar; që nuk është ende gati për përdorim a konsum. **Ushqime gjysmëtëgatshme.**
gjysmëgrúa *ja f:* Gjysmëgrua e gjysmëpeshk *mit* qenie e përfytyruar si grua me kokë e bust gruaje dhe nga mesi e poshtë si peshk.
gjysmëgjállë *mb* Më shumë i gjallë se i vdekur.
gjysmëgjatësí *a f sh - të tek* Gjysmë e gjatësisë së diçkaje.
gjysmëhápët *mb* G > **GJYSMËHAPUR.**

gjysmëhapur *ndajf* Jo krejtësisht i hapur; i hapur përgjysmë.

gjysmë•hark hárku *m sh hárqe hárqet* Gjysmë e harkut të plotë.

gjysmëhân•ë *a f G > GJYSMËHËN•Ë A.*

gjysmëhên•ë *a f*

♦ Pjesë e ndriçuar e Hënës që duket si drapër; Hëna që duket përgjysmë, kur është e ngrënë ose e re.

♦ Figurë e draprit të Hënës, që përdoret si simbol fetar i islamizmit dhe në stemat shtetërore të disa vendeve islamike. **Gjysmëhëna e kuqe**

♦ *sh a at tek* Vegël në trajtën e draprit të Hënës.

gjysmëhênór *e mb* Në trajtë të draprit të Hënës.

gjysmëhîj•e *a f sh e et* Hije jo e plotë, jo shumë e errët; vend ku bie një hije e dobët.

gjysmëhijezúar (**i e**) *mb (Vend)* me hije të lehtë; (*pjesë tabloje*) me hije të dobët, jo shumë të errët.

gjysmëhóxh•ë *a f sh allárë llárët* Hoxhë pa arsim përkatës.

gjysmëhollallárë *t m sh i > GJSYSMËHOXH•Ë A.*

gjysmëjêt•ë *a f*

♦ Periudhë e jetës së njeriut rreth moshës 40 deri 60 vjeç. **Krizë e gjysmëjetës.**

♦ Jetë me mungesa të mëdha.

gjysmëkáfsh•ë *a f sh ë ët folk* Figurë e përfytyruar me trup kafshe e kokë njeriu.

gjysmë•kálë káli *m sh kúaj kúajt* *mit* Qenie e përfytyruar me kokë njeriu e trup kali.

gjysmëkát *i m sh e et ark* Kat i ndërmjetëm midis dy kateve.

gjysmëkëmbëkrýq *ndajf (Rri, ulem)* jo plotësisht këmbëkryq.

gjysmëkílësh *e mb (Enë)* që nxë gjysmë kilogrami; (*send*) me peshë gjysmë kilogrami.

gjysmëkllapí *a f* Gjendje në prag të humbjes së ndjenjave. **I dehur në gjendje gjysmëkllapie.**

gjysmëkodrinór *e mb (Vend)* me kodra të buta ose vetëm pjesërisht me kodra; që shtrihet në krahina me kodra të buta ose pjesërisht me kodra.

gjysmëkoloní *a f sh - të* Shtet a vend me pavarësi të kufizuar politike dhe ekonomike.

gjysmëkúaj *t sh i GJYSMË•KALË KALI.*

gjysmëlakuríq *e mb (Njeri)* gjysmë i zhveshur sa i duket jashtë një pjesë e madhe e trupit; pothuaj lakuriq.

gjysmëlakuriquesí *a f* Të qenët pothuaj lakuriq.

gjysmëlartësí *a f sh - të* Gjysmë e një lartësie të caktuar. **Në gjysmëlartësinë e murit. Gjuaj në gjysmëlartësi sport.**

gjysmëlémsh *i m sh e et gjeog > GJYSMËRRUZU•LL LLI.* Gjysmëlëmshi i Tokës.

gjysmëlítërsh *e mb (Enë)* që nxë gjysmë litri.

gjysmëlitróshe *mb > GJYSMËLITËRSH E.*

gjysmëlitrósh•e *ja f sh e et* Enë që nxë gjysmë litri.

gjysmëmájtas *ndajf* Jo plotësisht nga e majta; përgjysmë në të majtë. **Kthehem**

gjysmëmajtas.

gjysmëmalór *e mb (Krahinë)* me male jo të larta ose vetëm pjesërisht me male.

gjysmëmbrojtës *i m sh - it sport* Lojtar i gjysmëmbrojtjes. **Skemë me dy gjysmëmbrojtës.**

gjysmëmbrojtës•e *ja f sh e et sport f e GJYSMËMBROJTËS I.*

gjysmëmbrojtj•e *ja f sh e et sport* Lojtarët e skuadrës së futbollit etj., që qëndrojnë para mbrojtësve dhe i lidhin ata me sulmuesit.

gjysmëmétërsh *e mb (Send)* me përmasë gjysmë metri.

gjýsmë(-)mitologjik e mb (*Figurë*) jo plotësisht mitologjike; me tipare mitologjike dhe reale.

[Sprovë për një zgjedhje kriteriale të gjurmëve historike në epos: Përmes një grupimi klasifikues të personazheve në epos: nga figurat mitologjike tek kreshnikët (gjysmë-mitologjikë) dhe rivalët e tyre (ShS).]

gjysmëmjeshtë•ër ri m sh ra rat Ai që nuk e ka nivelin e mjeshtrit në punën që bën.

gjysmëmugëtir•ë a f sh a at Mugëtirë jo e plotë; gjysmerrësirë.

gjysmë•natë náta f sh nét nétët Gjysmë e natës.

gjysmëndénjë ndajf G > GJYSMËNDENJUR.

gjysmëndénjë ndajf Përgjysmë ngritur nga qëndrimi shtrirë, jo i shtrirë plotësisht; gjysmështrirë.

gjysmëndénjun ndajf G > GJYSMËNDENJUR.

gjysmënd•err rra f sh rra rrat Gjendje kalimtare nga ëndrra në zgjim dhe anasjellas.

gjysmëndíhmës e mb gjuh (Folje) që luan rol ndihmës, por pa humbur plotësisht kuptimin leksikor dhe mëvetësinë, p.sh. **mund, duhet, zë, nis, filloj etj.** në togje të tilla, si **mund të bëj, duhet të punoj, zuri të flasë etj.**

gjysmëngúrtë (i e) mb (Gjendje) jo plotësisht e ngurtë e lëndës.

gjysmënjerëzór e mb mit (Qenie) me vetitë e gjysmënjeriut.

gjysmënjerí si mb

♦ I dobësuar shumë; pa fuqi; i ligur.

♦ I metë nga mendja; që ka filluar të humbasë gjykimin.

gjysmë•njerí njeríu m sh njérëz njérëzit

♦ Njeri i dobët, i paaftë e pa vlerë.

♦ *mit* Qenie mitologjike e përfytyruar me kokë njeriu dhe trup kafshe.

gjysmënjérëz it m sh i GJYSMË•NJERIU NJERIU.

gjysmëpatriót e mb (Njeri) që është prej një vendi fqinj kundrejt vendësit; që e ka njërin prind nga një vend fqinj.

gjysmëpatriót i m sh ë ët Njeri që është prej një vendi fqinj kundrejt vendësit, që e ka njërin prind nga një vend fqinj.

gjysmëpatriót•e ja f sh e et f e GJYSMËPATRIOT I.

gjysmëperëndí a f sh - të mit Qenie me prejardhje nga perënditë, që bën vepra të jashtëzakonshme në tokë.

gjysmëperëndësh•ë a f sh a at f e GJYSMËPERËNDI A.

gjysmë•pëshk pëshku m sh pëshq pëshqit mit Figurë e përfytyruar me pjesën e trupit nga mesi e sipër si vajzë dhe nga mesi e poshtë si peshk, që josh detarët me këngë dhe i mbyt. >

SIREN•Ë A.

gjysmëpëshq it m mit sh i GJYSMË•PESHK PESHKU.

gjysmëpëllëmbór e mb orn (Shpend) me gjysmë cipe notuese te këmbët.

gjysmëpërcjellës i m sh - it fiz > GJYSMËPËRÇUES I.

gjysmëpërçúes e mb fiz (Lëndë) me vetitë e gjysmëpërçuesit.

gjysmëpërçúes i m sh - it

♦ *fiz* Secila nga lëndët e ngurta, si germaniumi ose silikoni, me përçueshmëri të ulët të elektricitetit nga përcjellësi më i mirë deri tek izoluesi absolut.

♦ Përçues prej kësaj lënde që përdoret në aparate të ndryshme.

gjysmëpërçueshmëri a f fiz Aftësi gjysmëpërçuese.

gjysmëpërkúl•e ja f sh e et Përkulje e lehtë e trupit përpara ose prapa; përkulje me gjysmën e trupit; përkulje jo e plotë në gjunjë.

gjysmëpërkúlor ndajf Me trup jo plotësisht të përkulur, pothuaj përkulur. **Rri gjysmëpërkulur.**

gjysmëpërkúlur (i e) *mb* I përkulur përgjysmë.

gjysmëpenumatíke *mb* (*Gomë*) e fortë, me trashësi të madhe dhe kamerdare me kapacitet më të vogël se standardi.

gjysmëprodúkt i m sh e et Produkt i papërfunduar.

gjysmëprofesioníst e mb Që merret me veprimtari kundrejt pagesës, por jo gjithë kohën.

gjysmëprofesioníst i m sh ë ët Ai që merret me veprimtari kundrejt pagesës, por jo gjithë kohën.

gjysmëprofesioníst•e ja f sh e et f e **GJYSMËPROFESIONIST I.**

gjysmëproletár e Që nuk është proletarizuar plotësisht; që është vetëm pjesërisht proletar.

gjysmëproletár i m sh ë ët Ai që punon me mëditje te sipërmarrësi kapitalist, por që me punë në ekonominë e vet të vogël ende nxjerr disa të ardhura.

gjysmëqár•k ku m sh qe qet *gjeom*

♦ Figure e rrafshët, e kufizuar nga gjysma e një rrethi dhe nga diametri i tij.

♦ *vjet* Gjysmërreth.

gjysmëqárku•ll lli m sh j jt > GJYSMËQERTHU•LL LLI.

gjysmëqérthu•ll lli m sh j jt > GJYSMËQAR•K KU.

gjysmëqindvjétësh e mb (*Periudhë*) që zgjat gjysmë shekulli.

gjysmëqindvjétësh i m sh a at Periudhë që zgjat gjysmë shekulli; gjysmëshekull.

gjysmërimórkio ja f sh - t Rimorkio me dy rrota.

gjysmërráfsh i m sh e et *gjeom* Gjysmë e një rrafshi.

gjysmërráthë t sh i **GJYSMË•RRETH RRETHI.**

gjysmë•rréth rréthi m sh rráthë rráthët

♦ *gjeom* Gjysmë e një rrethi.

♦ Vijë e lakuar që ka trajtën e gjysmës së një rrethi; diçka që ka trajtën e një vije të tillë ose varg gjërash që vihen në një vijë të tillë.

gjysmërrethór e mb (*Send*) në trajtë gjysmërrethi.

gjysmërrokullór e mb > GJYSMËRETHOR E.

gjysmërrotullák u m sh ë ët > GJYSMË•RRETH RRETHI.

gjysmërrotullím i m sh e et Rrotullim që bëhet përgjysmë; gjysmë e një rrotullimi të plotë rreth vetes.

gjysmërrumbullák e mb > GJYSMËRETHOR E.

gjysmërrúzuj t sh e **GJYSMËRRUZU•LL LLI.**

gjysmërrúzu•ll lli m sh j jt *gjeog* Gjysmë e rruzullit tokësor, duke u nisur nga ekuatori ose nga një mesditës. **Gjysmërruzulli verior (jugor).**

gjysmësfér•ë a f sh a at

♦ Gjysmë e një sferë.

♦ *gjeog* Gjysmërruzull. **Gjysmësfera veriore (jugore).**

♦ *astr* Gjysmë e sferës qiellore.

gjysmësferík e mb (*Send*) në trajtën e një gjysmë sferë.

gjysmëspakát•ë a f sh a at *sport* Spakatë e paplotë.

gjysmësulmúes e mb *sport* (*Lojtar*) i mesfushës me detyrë sulmuesi.

gjysmësulmúes i m sh - it *sport* Lojtar mesfushor me detyrë sulmuesi.

gjysmësulmúes•e ja f sh e et *sport f e* **GJYSMËSULMUES I.**

gjysmëshékuj t sh i **GJYSMËSHEKU•LL LLI.**

gjysmëshéku•ll lli m sh j jt Gjysmë e një shekulli, pesëdhjetë vjet; pesëdhjetëvjetësh.

gjysmëshekullór e mb (*Periudhë*) *etj.*) që zgjat gjysmë shekulli., pesëdhjetë vjet; pesëdhjetëvjetësh.

gjysmëshkambór e mb *G* > **GJYSMËSHKËMBOR E.**

gjysmëshkëmbór e mb (*Vend*) me një pjesë të mirë të zënë nga shkëmbinj; pothuajse shkëmbor.

gjysmëshkretëtír•ë a f sh a at *gjeog* Vend me një pjesë të mirë shkretëtirë.

gjysmëshkretín•ë a f sh a at *G* > **GJYSMËSHKRETËTIR•Ë A.**

gjysmëshkúrr•e ja f sh e et *bot* Bimë me pjesën e poshtme të kërcellit të drunjëzuar, kurse

pjesën e sipërme si të barishteve; bimë që nga kërcelli qëndron midis barishteve dhe shkurreve.

gjysmështíz•ë a f: **Ngre flamurin në gjysmështizë** ngre flamurin përgjysmë në shenjë zie.

gjysmështírë ndajf (*Rri*) jo plotësisht i shtrirë; me pjesën e sipërme të trupit gjysmë të ngritur.

gjysmëtejdúksh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) që lejon pjesërisht kalimin e dritës.

gjysmëtejdukshmëri a f Të qenët gjysmë i tejdukshëm.

gjysmëtërr i m Errësirë jo e plotë; vend i ndriçuar dobët, me pak dritë.

gjýsmë(-)tokësór e mb Pjesërisht tokësor; i lindur nga një tokësor dhe një hyj. [**Dy vëllezërit**

kreshnikë, Muji dhe Halili, që paraqiten me veti gjysmë-hyjnore, gjysmë-tokësore (ShS).]

gjysmëtón i m sh e et muz Interval i barabartë me gjysmë toni në shkallën e diatonisë standarde.

gjysmëtoník e mb muz I gjysmëtonit.

gjysmë•trá tráu¹ m sh trárë trárët ndërt Element strukturor i palëvizshëm, i mbërthyer vetëm në një anë dhe anën tjetër të lirë.

gjysmë•trá tráu² m sh trénë trénët *G* > **GJYSMË•TRA TRAU¹.**

gjysmëtrimëri a f Njëfarë trimërie.

gjysmëtropikál e mb (*Vend*) në brezin pranë tropikut.

gjysmëtrúp i m sh a at Bust; pjesa e sipërme e trupit nga gjoksi e lart.

gjysmëthellësi a f sport Largësi 400 dhe 800 metra në vrapimet. **Vrapues i gjysmëthellësisë.**

gjysmë•újk újku m sh újq újqit Ujk i lindur nga kryqëzimi i ujkonjës me qen ose i buçes me ujk.

gjysmëújq it sh i **GJYSMË•UJK UJKU.**

gjysmëvagón i m sh a at hek Vagon i hapur; vagon-platformë.

gjysmëvdékj•e a f Gjendje e njeriut më shumë vdekur se gjallë.

gjysmëvdékur mb Më shumë vdekur se gjallë.

gjysmëvét•e ja f libr Vete e përgjysmuar nga mungesa të mëdha; vete e paralizuar pjesërisht.

gjysmëvetëdíj•e a f psik Të qenët pjesërisht i vetëdijshëm.

gjysmëvetëdíjsh•ëm (i) me (e) mb psik (*Gjendje*) me vetëdije të pjesshme.

gjysmëvezák e mb (*Trajtë*) pjesërisht zezake.

gjysmëvít i m sh e et Periudhë e barabartë me gjysmë viti; gjashtëmujor.

gjysmëvjésht•ë a f Periudhë midis fundit të verës dhe fillimit të vjeshtës.

gjysmëvjétór e mb (*Periudhë*) e barabartë me gjysmë viti; gjashtëmujore.

gjysmëzanór•e ja f sh e et gjuh Tingull që mund të shqiptohet edhe si zanore edhe si bashkëtingëllore.

gjysmëzejtár e mb (*Prodhim*) i përgatitur kryesisht me metoda e mjete zejtare.

gjysmëzgjuár (i e) ndajf Gati i zgjuar; jo plotësisht i zgjuar.

gjysmë•zóg zógu m sh zógj zógjtë mit Figurë e përfytyruar si qenie me pjesën e sipërme të trupit si grua ose si zog e me bisht si peshk, që joshte detarët me këngë t'u aviteshin dhe i vriste ose i mbyste. > **SIREN•Ë A.**

gjysmëzógj të sh i **GJYSMË•ZOG ZOGU.**

gjysmëzyrtár e mb (*Të dhëna*) që kanë lidhje me organet qeveritare; (*deklaratë*) që shpreh pikëpamjet e organeve zyrtare, por që formalisht nuk quhet zyrtare ose nuk bëhet në emrin e tyre.

gjysmigátsh•ëm (i) me (e) mb (*Prodhim*) i papërfunduar; jo plotësisht i përfunduar për përdoruesin ose konsumatorin.

gjysmím i m sh e et Heqje e një gjysme; përgjysmim. **Gjysmim i të ardhurave.**

gjysmindustriál e mb (*Prodhim*) i përgatitur vetëm pjesërisht me mënyra industriale; i bërë pjesërisht me dorë e një nga një; (*repart*) që punon vetëm pjesërisht me mënyra industriale.

gjysminválid e mb Jo plotësisht invalid.

gjysminválid i m sh ë ët Ai që nuk është plotësisht invalid.

gjysminválid•e ja f sh e et f e **GJYSMINVALID I.**

gjysm•óhet vetv úa (u) úar veta III Përgjysmohet.

gjysm•ój kal óva úar Përgjysmoj.

gjysmokár e mb vjet Që nxë gjysmë oke; gjysmokësh. **Masë (enë) gjysmokare.**

gjysmokár•e ja f sh e et vjet Enë që nxë gjysmë oke.

gjysmókës•e ja f sh e et > **GJYSMOKAR•E JA.**

gjysmókësh e mb (*Masë, peshë*) gjysmë oke.

gjysmopíng•e a f sh a at I varfër i këputur.

gjysmór•ë a f Periudhë gjysmë orëshe, që zgjat 30 minuta.

gjysmúar (i e) mb I përgjysmuar; i ndarë përgjysmë. [Por "**gjuha e njësuar**" nuk është vetëm "**gjuhë e gjysmuar**" dhe "**gjuhë e gjymtuar**"; ajo është "**gjuhë e spastruar**". (APp)]

♦ [Bir Selman i nënës, ç'të të qaj më parë, gjuhën e gjysmuar, kombin klasë-ndarë, gegërit çirakë, toskët ustallarë (APp).]

gjysmunáz•ë a f sh a at tek

♦ *tek* Vegël a pjesë e mekanizmi në trajtën e gjysmës së unazës.

♦ Diçka në trajtën e gjysmës së unazës; diçka që shtrihet në trajtë gjysmërrethi.

gjysmushtarák e mb (*Organizatë*) me karakter a organizim pjesërisht ushtarak; i përbërë pjesërisht nga ushtarakë. **Formacion gjysmushtarak. Qeveri gjysmushtarake.**

gjysór•e a f sh ë ët Gjysmë ore.

gjysórësh e mb Që zgjat gjysmë ore.

gjysh i¹ m sh ër ërit dhe a at

♦ I ati i babait ose i nënës. **Gjysh nga babai (nga nëna). U bë gjysh** i lindi nip ose mbesë.

♦ *bis* Emër, me të cilin thirret me nderim një burrë shumë të kaluar në moshë.

♦ *sh* Paraardhësit që kanë jetuar në kohë të mëparshme; të parët tanë, stërgjyshit. Gjyshërit e stërgjyshërit tanë.

*

Është bërë buzë gjyshi Është shumë i ftohtë.

Është bërë gjysh në vatër Është bërë barrë për dikë.

Gjysh pas gjyshi Nga njëri brez në tjetrin, brez pas brezi.

Gjysh stërgjyshi (katragjyshi) Që prej kohësh të lashta, nga njëri brez në tjetrin, brez pas brezi. [E kam atdhe!/**Që gjysh stërgjysh** (DhP).]

gjysh i² m sh ër ërit fet I pari i baballarëve në një gjyshatë të sektit të bektashinjve.

gjyshár e mb I gjyshit; i gjyshes; si gjysh(e).

gjyshát•e a f sh a at fet Bashkësi e sektit të bektashinjve, me një gjysh në krye; qendër e kësaj bashkësie.

gjýsh•e ja f sh e et

♦ Nëna e babait ose e nënës. **Gjyshe nga babai (nëna).**

♦ *bis* Emër, me të cilin thirret me nderim një grua shumë e kaluar në moshë.

gjýshër it sh i **GJYSH I.**

gjyshëri a¹ *f përmb* Tërësia e gjyshërve, gjyshërit; stërgjyshërit.

gjyshëri a² *ffet* Gjyshatë.

gjyshërór e¹ *mb libr* Stërgjyshëror; i paraardhësve.

gjyshërór e² *mb fet* I organizatës së bektashinjve.

gjyshjó *pasth* Të pastë gjyshja. **Afrohu, gjyshjo.**

gjyshstërgjysh i m sh ër ërit dhe a at Paraardhës që ka jetuar në kohë të hershme; stërgjysh.

Zakonet e gjyshstërgjyshërve. [- Vetë nipi?/- Jo, shtëpia. Punë e vjetër, gjysh-stërgjysh, po ti e di se gjaku s'falet. (DhP)]

gjyshstërgjyshi ndajf Prej shumë brezash më parë. **E trashëgojmë gjyshstërgjyshi.**

gjtët, gjtëtas etj. *G > QYTET, QYTETAS etj.*

gjt•óhem *G pës e* **GJYT•OJ. > GJYT•UE (me u).**

gjt•ój *kal krahin* *G > GJYT•UE (me).*

gjt•rém e mb krahin *G > GJYTYRYM E.*

gjt•úe (me) *kal óva úe krahin* *G*

♦ Ndrydh (*kyçin e dorës, këmbës*).

♦ Këput (*një penjër, eshtë*).

gjt•úe (me u) *krahin óva (u) úe* *G pës e* **GJYT•UE (me).**

gjtúem (i) e (e) *mb krahin* *G*

♦ (*Gjymtyrë*) e ndrydhur.

♦ (*Penjër, eshtë*) e këputur.

gjtúem it (të) *as krahin* *G*

♦ Ndrydhje e një gjymtyre.

♦ Këputje e një penjëze a eshte.

gjt•rým e mb > GJYTYRYM E.

gjt•yrák u m krahin *G* Bar i lartë e i ashpër që s'e ha bagëtia.

gjt•yrým e mb bis

♦ I paralizuar nga gjymtyrët sa nuk lëviz dot nga vendi; ulok. **Plak gjytyrym. Mbeti gjytyrym.**

♦ *mospërf* (*Njeri*) i ngathët e i plogët, që nuk është i aftë për asgjë; i humbur.

gjt•yrým i m sh ë ët

♦ *Njeri* i paralizuar nga gjymtyrët sa nuk lëviz dot nga vendi; ulok.

♦ *mospërf* *Njeri* i ngathët e i plogët, që nuk është i aftë për asgjë; *njeri* i humbur.

gjt•yrým•e ja f sh e et f e **GJYTYRYM I.**

gjt•yrym•óhem *vetv* *G > GJYTRYM•UE (me u).*

gjt•yrym•úe (me u) *vetv óva (u) úe* *G* Bëhem a mbetem gjytyrym.

gjt•yrym•úem (i) e (e) *mb* *G* I bërë a i mbetur gjytyrym.

gjyvéç i m sh ë ët

♦ *ushq* Mish me oriz etj. që zihet në një tavë të thellë prej balte.

♦ Tavë e thellë prej balte me dy veshë, që përdoret për këtë gjellë.

*

Bëj syrin gjyveç Tregohem shumë i vëmendshëm, ndjek me shumë kujdes diçka, i hap sytë katër.

gjyzlýk•ë t m sh Syze. **Gjyzlykë dielli.**

*

I vë gjyzlykë diku Përpiqem ta mashtroj dikë; kërkoj t'ia paraqitë diçka ndryshe nga ç'është në të vërtetë.

gjyzllýke t m > GJYZLYK•Ë T.
 gjyzlýks i m sh ë ët bis tall Ai që mban syze.
 gjyzlýks•e ja f sh e et e GJYZLYKS I.
 gjyzlýksh i m sh ë ët > GJYZLYKS I.
 gjyzllýqe t m > GJYZLYK•Ë T.

H h

H h

♦ **H h** Bashkëtingëllorja **h**.

♦ *si em f h ja* Shkronja **h**; grafia dhe tingulli i saj. **H-ja e madhe**.

H *kim shkurt i* Hidrogjen.

ha hëngra ngrënë

I *kal*

♦ Përtyp dhe kapërdij (*diçka*) për t'u ushqyer. **Ha një kokërr mollë.**

♦ Më pëlqen të ha (*diçka*). **A i ha ëmbëlsirat?**

♦ Kafshoj; thumboj, pickoj. **E hëngri grerëza (gjarpri). E ha me dhëmbë. E kanë ngrënë pleshtat (tartabiqet).**

♦ E gërryej a e grij (*diçka* pak e nga pak, e brej duke e kruar a duke e fërkuar me diçka ose pas diçkaje; e prish (*diçka* duke e copëtuar grimca-grimca. **Ndryshku e ha hekurin. Pusi e ka ngrënë litarin. I ka ngrënë mola rrobat. E ka ngrënë krimbi drurin. Uji ha edhe gurin. E ka ngrënë lumi (përroi) bregun. I hëngri pak anët (qoshet). Po i ha myku. Ha me limë. E ha me dhëmbë perin e këput me dhëmbë.**

♦ *fig* Më mundon (*diçka*) përbrenda vazhdimisht; më grin përbrenda pak e nga pak; më bren, s'më lë të qetë; vuaj përbrenda. **E ha meraku (kërshtëria, dyshimi, hidhërimi). E hëngri malli për dikë. Ha inat me vetveten. E ha krimbi përbrenda. Ha veten me dhëmbë. Ha veten nga marazi (nga inati). Mua më ha gjetkë** më shqetëson diçka tjetër; dyshoj për diçka a për dikë tjetër.

♦ Shqiptoj gjysma-gjysma, në mënyrë jo të plotë, jo shkoqur. **I ha fjalët (rrokjet, tingujt). I ha ë-të fundore.**

♦ E prish; e shpenzoj krejt; e shkrij; *veta III* kërkon; merr; do. **E hëngri mallin (pasurinë). I hëngri të gjitha paratë. Do të hajë krahë kjo punë. Shtëpia hëngri shumë tulla. Byreku hëngri mjaft gjalpë. Kostumi hëngri tre metra stof.**

♦ Marr (*një ushtar, figurë a një gur të kundërshtarit në lojën e shahut, të damës etj.*). **I hëngri kalin. Ha kalanë (mbretëreshën).**

♦ *bis* Marr një të goditur; më qëllonjë me diçka; më futet diçka në trup; marr; pësoj diçka, vuaj një pasojë. **Hëngri një grusht (shkelm, pëllëmbë, shuplakë). Hëngri dru (dajak, kopaçe) e rrahën shumë; e qortuan rëndë. Hëngri një shi të mirë u bë qull nga shiu. Hëngri plumbin. Hëngri thikën e qëlluan me thikë; e çanë, e operuan. Hëngri ca të shara. Ka ngrënë goditje të rënda. E hëngri keq. Pse ta hante ai? E hëngrëm kot tërë këtë rrugë. Hëngrën tre gola.**

♦ *fig* E mendoj shumë (*dikë*); e bezdis a e mërzit shumë. **Ia hëngri shpirtin. Ia hëngri veshët e mërziti duke i folur gjithnjë për diçka. Ia hëngri zorrët u bë i padurueshëm për dikë me zhurmën që bënte a me fjalët që thotë. E hëngri me fjalë (me llafë). Na hëngre me këto.**

♦ *fig* Përdoret në togje fjalësh dhe në disa njësi frazeologjike, zakonisht me lidhëzën **sa**, me kuptimin: "sa arrin caku më i lartë a më i largët, sa mban, sa kap, sa përfshin, sa rrok, sa ka mundësi". **I ra sa i hante krahun (shpatulla). Qëllonte sa i hante palla. Ecte sa i hanin këmbët.**

Thërriste sa i hante zëri. Bërtiste sa i hanin mushkëritë. Ulërinte sa i hante fyti (goja). Fliste sa i hante gjuha. Ishte tepër larg, s'ta hante syri. Ishte aq larg sa ha plumbi (pushka). E ha pushka e

arrin plumbi i pushkës, mund ta qëllosh me pushkë.

♦ *fig* E pranoj ose e marr për (*diçka*); e pranoj (*diçka*); e duroj; e mbaj ose e marr parasysh; *keq* e marr (*diçka*) që ma japin me një qëllim të caktuar. **S'e ha as qeni (macja, derri). E hëngri sapunin për djathë (shapin për sheqer). S'e ha kilen për okë. S'e ha shapin për sheqer. S'e ha thatë nuk e gënjejnë dot të tjerët; nuk ia hedh dikush. S'e ha lehtë (kollaj). Nuk ha shaka. Nuk hante arsyë (këshilla). Se ha (ryshfetin, bakshishin). S'e ha mikun** nuk pranon të bëjë lehtësira të pamerituara për hatër të mikut. **S'i ha lajkat.**

♦ *fig* E ul a e pakësoj (*diçka* për qëllime të caktuara; mohoj (*diçka*) që e kam thënë më parë, nuk e mbaj fjalën e dhënë. **I ha vitet** e ul moshën, paraqitet sikur është më i ri. **E hëngri me të pabesë. Të hante pas shpine. Se ha fjalën (zotimin).**

♦ *fig* Ia heq a ia marr (*dikujt*) atë që i takon; nuk ia jap atë që i përket; përvetësoj pasurinë e (*dikujt*); e vjedh duke e mashtruar; e gënjej. **I hëngri djersën (mundin). I hëngri hakun (të drejtën). Ia hëngri paratë (mallin, pasurinë). E hëngri në peshë (në kandar, në hesap).**

♦ *fig* E zbut (*dikë*) me fjalë e me sjellje të mira; e bëj për vete.

♦ *fig* Më mundon shumë, më sfilat dhe më shkatërron shëndetin; më mbyt, më vdes, më shpie në varr, më asgjëson. **Ia hëngri kokën. E hëngri sëmundja. Na hëngri vapa (lagështia). E hëngri kurbeti. I hëngri gërnja. Lakmia e tepërt të ha kokën. Çdo vit lumi hante një njeri. S'e ha ndonjë e keqe. S'e ha gjë. E ngrëntë (e hëngërt) dreqi (lugati)! mallk. E ngrëntë (e hëngërt) flama (kolera, fruthi)! mallk. E ngrëntë (e hëngërt) dheu mallk. E ngrëntë (hëngërt) mortja! mallk.**

♦ *bis* (*zakonisht me pjesëzën mohuese nuk, s'*) Marr vesh; kuptoj. **Nuk ha shqip. Nuk ha me të mirë** nuk merr vesh me të mirë; e do me të keq. **Nuk ha fjalë.**

♦ *bis* Mund ta kryej (*diçka*); jam i aftë për (*diçka*); besoj se e bëj (*diçka*); matem me (*dikë*); ia dal, e përballoj; mendoj, besoj, them se ... **E ha të përtpjetën. Se ha dot këtë rrugë. Se hante dot atë punë. Nuk e ha dot me të. Nuk të ha s'është i zoti. Ma ha syri** besoj se e bëj *diçka*. **Ma ha mendja** mendoj, them se ia dal *diçkaje*. **S'ma ha zemra** s'më besohet; s'dua ta besoj *diçka*.

♦ *bis* E kaloj, e shkoj kohën me vështirësi e me mundime; më merr, më zë (*një kohë të caktuar*). **Ka ngrënë kurbet. E hëngri jetën udhëve. Ka ngrënë jetën e tij (me një punë). Njeriu e ha më lehtë me shokë. Na hëngri shumë kohë.**

II *jokal*

♦ Ushqehem; përdor si ushqim; marr ushqimin në një kohë të caktuar. **Ha në shtëpi (restorant). Ha shumë (pak). Ha shpejt (ngadalë, herët, vonë). Ha mëngjes (drekë, zëmër, darkë).**

♦ Më kruhet. **Më ha trupi (shtati). Më ha lëkura (koka, dora, hunda).**

♦ *veta III. fig* Anon, merr a shmangët në një anë. **Ha ana anon. Ha nga e djathta (nga e majta). Pushka ha lart (poshtë, majtas, djathtas). Kau ha majtas (djathtas, me shpatull).**

*

Ç'i ha goja do t'ia tregojë boja *fj u* Si ushqehet, do ta ketë trupin.

Çoj një pelë e ha një thellë Harxhoj shumë dhe fitoj pak; më kushton shumë shtrenjtë *diçka*.

Dimri ha beharin *fj u* Prodhimet e verës harxhohen në dimër; ato që grumbullohen kur puna ecën mirë harxhohen në ditë të vështira.

Dimri ha gurë (kashtë, gozhdë) Në dimër, meqë nuk ka prodhime të shumta e bën ftohtë, hahen edhe ushqimet më të këqija.

Djemtë (fëmijët) hanë kumbulla (thana, pleqve u mpihen dhëmbët iron Njëri bën një veprim dhe dikush tjetër shqetësohet pa nevojë për të.

Do ta hash dardhën Do ta gjesh dënimin e merituar; do ta pësosh patjetër.

E bëj të hajë bar *përb* E vë poshtë; e mposht.

E ha barin pa shkop *keq* Veproji lirisht; nuk më pengon asgjë, livadhis.

E ha barutin me grushte Është trim i madh; është luftëtar i zoti.

E ha me dhëmbë Jam i sigurt që e bëj një punë duke vënë të gjitha forcat.

E ha me gjithë lecka E mund fare lehtë.

E ha me sy

♦ E shikoj me ngulm a me vëmendje të madhe dikë a diçka që e dëshiroj shumë; e përpij me sy.

♦ E marr mësysh.

E ha preshin nga bishti E nis punën së prapthi.

E ha të gjallë

♦ E ha me dhëmbë; jam i sigurt që e bëj një punë duke vënë të gjitha forcat.

♦ E mendoj shumë, s'e lë të qetë gjithë jetën.

E hante (i kishte hyrë, e brente) krimbi E mundonte diçka përbrenda vazhdimisht; e grinte përbrenda pak e nga pak s'e linte të qetë (*një mendim, një dyshim etj.*).

E ha bukën me lot Vuaj shumë në jetë; mezi nxjerr bukën e gojës; jetoj në mjerim.

E han grurin (që) në arë I shpenzoj të ardhurat shpejt e para kohe; nuk di t'i përdor me ekonomi të ardhurat; nuk di të kursej.

E hëngri (e mori) dreqi (djalli) *keq* Përfundoi keq; e mori lumi.

E ha (pres) në besë

♦ E tradhtoj.

♦ Nuk e mbaj fjalën e dhënë; e shkel fjalën.

E hëngri barin (kullotën, livadhin, çairin)

♦ E kaloi pjesën më të madhe të jetës; u plak.

♦ I ka ikur koha, i ka ardhur fundi.

♦ E gjeti ose do ta gjejë së shpejti një e keqe e madhe; e pësoi keq, kaq e pati.

E hëngri me gjithë pupla *keq* E vuri poshtë keq; e mposhti; e groposi.

E hëngri tagjinë *tall*

♦ Mbaroi; mori fund me gjithçka, e hëngri çairin, e hëngri kullotën.

♦ *mospërf* Vdiq.

E hëngri tekun *keq* U gënjye.

E ka ngrënë çorbën përpara dikujt Di më shumë se dikush; ka përvojë më të madhe se dikush; e ka parë diellin para dikujt.

E ka ngrënë turpin me bukë Nuk turpërohet fare për gjërat e pahijshme që bën, është i pacipë.

E ngrëntë (e hëngërt, e përpiftë) dheu! *mallk* Vdektë, e shtifshin në varr!

Edhe i ha, edhe i djeg *iron* Edhe ka qejf për diçka, edhe nuk i leverdis; edhe do, edhe s'do.

Është shkund e ha Atë që fiton sot e ha sot; nuk mendon fare për të nesërmen.

Fiton pesë e ha (prish) gjashtë Shpenzon, prish më shumë sesa merr.

Ha (bren) hekurin (çelikun, plumbin, gurin) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti, është shumë trim etj.; ia del mbanë çdo gjëje; të merr gjak në vetull.

♦ Bën njëren nga inati; s'përmbahet nga zemërimi..

Ha (kafshoj) buzët me dhëmbë Pendohem për atë që bëj a them.

Ha (kafshoj) dhe (botë) përçm Vdes.

Ha (marr) majë me majë Ha pak nga të gjitha; sa e prek pak gjellën.

Ha (pi) me dy gryka Jam i pangopshëm; jam grykës i madh.

Ha (vë) sedër me dikë Përpiqem t'ia kaloj dikujt në një punë etj.

Ha (zë, kafshoj) gjuhën

♦ Hesht; e mbaj gojën.

♦ Pendohem për atë që them.

♦ *përçm* Vdes

Ha baltë përçm Vdes.

Ha bukë

♦ Bukohem, ha mëngjesin, drekën ose darkën; silloj, drekem ose darkem.

♦ Ka vlerë, sjell dobi, shkon.

♦ Siguron mjetet e jetesës.

♦ *bis* Punon diku.

Ha bukë me grushte barkut Ha shpejt e shpejt pothuajse pa e përtypur ushqimin; e rras ushqimin në bark pa e përtypur mirë.

Ha bukë veç (veçan) të tjerëve është më i mirë se të tjerët; dallon nga të tjerët.

Ha bukën e mikut, bën duanë e armikut *ff u* Punoj për kundërshtarin ose armikun e atij që më mban, më ushqen a më mbron.

Ha bukën e përmbys kupën Nuk ia di të mirën tjetrit; jam mosmirënjohës, bukëshkalë.

Ha bukën time Nuk u bie në qafë të tjerëve.

Ha çallëza Përtypem kot.

Ha dynjanë Heq keq; vuaj shumë.

Ha gur e dru Bëj be; betohem me dorë në zemër.

Ha inat

♦ Përpiqem të dalë e imja, ngul këmbë.

♦ Përpiqem t'ia kaloj dikujt; hahem me dikë.

Ha këmbë gjelëze Jetoj me të gjitha të mirat.

Ha këmbët e mia Vuan shumë sa s'duroj dot më.

Ha lak e lëmsh Ha shpejt e shpejt, me nxitim.

Ha në një çanak me dikë *keq* Kam të njëjtat pikëpamje e interesa me dikë; jam i afërt me dikë e veproj së bashku me të.

Ha nga dhjami im Mbahem me ato që kam; harxhoj nga malli im.

Ha qen e shpend S'lë gjë pa ngrënë; ha gjithçka; përlej çdo gjë; e thaj tepsi e sini.

Ha të hequr (Një punë) zgjat, vazhdon shumë.

Ha tokën (dheun) me dhëmbë S'di ç'të bëj nga zemërimi.

Ha veten (duart) me dhëmbë

♦ Mundohem shumë; sfilitem; bëj ç'është e mundur për të arritur a për të plotësuar diçka.

♦ Më vjen inat me veten.

Ha veten nën lëkurë Më bren fort diçka përbrenda.

Hamë bukën tonë e bëjmë davanë e botës (rrahim thekrën e botës) Merremi me një punë që s'na përket.

Hante (bluante) egjër Ishte shumë i varfër, mezi mbante frymën me bukë..

Hante urov Vuante; hiqte keq.

Hëngri (i dhanë, mori) gjysmën e lekut përçm U pushkatua.

Hëngri shtatin U tërhoq me ngadalë praptas e duke përkulur trupin.

I ha (marr) arrat dikujt Jam më i zoti se dikush; ia kaloj dikujt; ia hedh dikujt; e mund dikë.

I ha koka për brirë E kërkon të keqen vetë; kërkon të vejë si breshka te nallbani.

I ha lëkura dikujt Jep shkak që ta rrahin a ta qortojnë; i ha kurrizi.

I ha përseshin macja Është fare i mefshtë, nuk është i zoti; është i humbur.

I ha pula qurrat mospërf Nuk është i zoti as për vete; është shumë i ngathët e i qullët.

I ha shyta e i nxjerr me brirë Beson lehtë gënjeshttrat dhe ua thotë edhe të tjerëve të shtuara e të zbukuruara.

I hanë veshët Jep shkak që t'i heqin veshët, ta qortojnë.

I hëngri (gëlltiti, përpiu) fjalët I mohoi të gjitha ato që kishte thënë.

I hëngri vetë Vetë kërkoi sherr dhe e pësoi.

I ngrënça (ndafsha, bëfsha) hallvën! mallk Vdektë.

I ngrënça drekën! mallk E pafsha të vdekur; vdektë!

I ngrëntë (hëngërt) në jastëk! mallk Mos i gëzoftë me shëndet paratë; rëntë i sëmurë; lëngoftë!

Ia ha bukën gomari mospërf Është shumë i ngathët dhe i mefshtë.

Ia ha syri në qime E sheh fare mirë dikë dhe mund ta qëllojë me pushkë.

Ia ha zemrën dikujt

♦ E mërzit shumë; e lodh pa masë; ia plas shpirtin.

♦ E bëj për vete, ia fitoj zemrën; e bind me të mirë për diçka.

Ia hëngri bukën dikujt I mori dikujt atë që i takonte; i hyri në pjesë.

Ia hëngri hijen dikujt Bëri që të mos jetë më; e mposhti dikë; e vuri përpara dhe e theu.

Ia hëngri kokën (kryet) dikujt E çoi në varr; i solli vdekjen.

Ia hëngri kokën (me të mirë) dikujt ia mbushi mendjen a e zbuti duke e marrë me të mirë.

Ia hëngri orën dikujt E vuri poshtë dikë; ia hëngri kokën; e çoi në varr.

Ia hëngri palcën dikujt E mundoi shumë, e shfrytëzoi së tepërmi.

Ia hëngri sytë dikujt

♦ E bëri të vuante shumë, e mundoi mjaft.

♦ E bezdisi shumë dikë; nuk iu nda sa ia arriti qëllimit.

Ia ka ngrënë çorbën dikujt E njeh mirë dikë; ia ka pirë lëngun dikujt.

Ka ngrënë baltë Është munduar shumë; ka rrojtur me të keq, ka vuajtur.

Ka ngrënë bukë e mjalte me dikë Ka shkuar shumë mirë me dikë.

Ka ngrënë lule thane

♦ Ka shëndet të mirë, i ecën shëndeti.

♦ I ka marrë masat me kohë.

Ka ngrënë me gjysmë luge iron Është shumë i dobët nga trupi; është si i ngordhur.

Ka ngrënë me shumë mjaltë se bukë

♦ Ka trup të shëndoshë e të lidhur mirë; është i hijshëm e plot shëndet.

♦ Është gojëmbël e zemërmirë.

Ka ngrënë plëndës pule *shak* Flet shumë; është llafazan i madh.

Ka sa të hajë dreqi *keq* Ka shumë; ka pa masë; ka sa të duash.

Ka sa të hanë qentë (lopët) *bis* Ka shumë, ka pa masë, ka sa të duash.

Kam ngrënë me një lugë me dikë E kam pasur shok a mik të ngushtë dikë; e njoh shumë mirë.

Kemi ngrënë një furrë bukë (një thes kripë, një hambar miell) me dikë Njihemi prej kohësh; punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

Kërkon të hajë me dy lugë *keq* Kërkon të përfitojë nga të dy krahët; përpiqet të nxjerrë përfitime për vete duke e pasur mirë me të dy palët.

Kërkon të hajë me lugë të madhe *keq* Kërkon të përfitojë nga diçka më shumë nga sa i takon; është lakmitar.

Kokën të hanë! *mospërf* Le të zihen e të vriten, as që bëhem merak për ta.

Ku ha pula gurë (strall) Vend që është fare i zhveshur, plot me gurë, që nuk ka fare bimësi; vend shumë i varfër.

Kur s'ha kumbulla, s'të mpihen dhëmbët (dhëmballët) *ff u* Pa bërë gjë s'ke pse të shqetësohesh, s'ke pse të kesh frikë (*i thuhet zakonisht dikuq ka bërë një faj a gabim, por shtiret sikur nuk është fajtor*).

Kur s'ke pulën, ha (edhe) sorrën *ff u* Duhet të pranosh diçka më të keqe nga ajo që dëshiron a kërkon; njeriu bën si bën, mësohet edhe me kushte të vështira.

Kur s'ke rrush, ha edhe larushk *ff u* Kur s'ke pulën, ha (edhe) sorrën.

Kush ha bukë, bën edhe thërrime *ff u* Po punove do të bësh edhe ndonjë gabim të vogël; puna ka edhe ndonjë te metë të vogël.

Ma ha (ma merr, ma pret) mendja se ... Besoj se...; kujtoj se...; më duket se...

Më ha (më bren) zemra Dyshoj për dikë a për diçka, më ha dyshimi..

Më ha (më qan) mendja për dikë a për diçka Mendoj shumë për dikë a për diçka; aty e kam mendjen; për të jam i shqetësuar.

Më ha ana me dikë Prirem, anoj nga dikush.

Më ha dora Kërkoj të qëlloj me pëllëmbë dikë.

Më ha gjuha Nuk më rrihet pa folur.

Më ha koka Jap shkak vetë që të më qortojnë a të më godasin; e kërkoj të keqen vetë; s'rri rehat.

Më ha kurrizi (shpina) Jap shkak që të më rrahin a qortojnë.

Më ha qafa për këmborë (dashi) E kërkoj vetë diçka jo të pëlqyer a të vështirë.

Më ha sharra Më shkojnë mirë punët, nuk kam pengesa e vështirësi.

Më ha vendi S'rri dot në një vend; nuk më mban vendi; rri si mbi gjemba.

Më hanë brirët > MË HANË HUNDËT.

Më hanë duart (për punë) Kam dëshirë të madhe për punë; nuk më rrihet pa punë.

Më hanë dhëmbët Kam shumë dëshirë të ha diçka.

Më hanë hundët Dua sherr; kërkoj të rrihem me dikë.

Më hanë zorrët për dikë Nuk e duroj dot dikë.

Më hëngri (më plasi) shpirtin Më mërziti shumë; më dëshpëroi shumë; më mundoi shumë.

Më hëngri gjarpri me dy koka Më gjeti një e keqe e madhe..

Më hëngri gjuha Fola pa dashur për diçka, për të cilën nuk duhej të shprehesh.

M'i hëngri veshët Më mërzi shumë duke më thënë a duke kërkuar të njëjtën gjë vazhdimisht.

Na hëngri mëlçinë na lodhi e na mërzi shumë, nuk e durojmë dot më.

Nuk më lë hunda të ha bar Jam tepër krenar; s'e ul veten.

Nuk ha bar (kashtë) Nuk është budalla; nuk gënjehet lehtë; i di si janë punët, e kupton ç'bëhet.

Nuk ha bukë Nuk shkon më, nuk ka më vlerë.

Nuk i ha ato gorrica (vadhëza, kumbulla) S'ma hedh dot; s'më gënjen dot.

Nuk më ha palla Nuk çaj kokën për asgjë; nuk më bëhet vonë për asgjë; nuk bëhem merak.

Po nuk hëngre hudhër, nuk bie erë *ff u* Po nuk pate bërë vërtet faj, nuk mund të të bëjnë fajtor.

Pre mish e ha Në asnjë mënyrë, e pamundur, kurrësi.

Qeni leh atje ku ha *ff u keq* Mban pa të drejtë anën e atij, nga i cili ka përftime.

Qeni që leh nuk të ha (kafshon) *ff u* Ai që të kanoset me fjalë të shumta nuk ka fuqi të të dëmtojë; mos ki frikë nga ai që ka shumë fjalë.

S'ia ha qeni shkopin dikujt Është shumë i zgjuar e i zoti; nuk ia hedh dot njeri.

S'e ha (s'e ngjyen) turpin me bukë Nuk pranon të turpërohet.

S'e ha atë kokërr ulliri Nuk bie në kurth; nuk gënjehem; nuk e pranoj diçka që e di se është e keqe.

S'e ha bukën kot E meriton atë që merr; jeton me djersën e vet.

S'e ha guri i mullirit Është shukë i fortë.

S'e ha pazari Nuk shkon; s'hahet.

S'ha (s'merr) pykë (të gdhendur) Nuk i pranon fare këshillat dhe qortimet, nuk merr vesh sado t'i flasësh, nuk ndreqet.

S'ha bodec

♦ Nuk ka nevojë për ta nxitur, e bën vetë punën.

♦ Sado ta nxitësh, nuk tundet.

S'ha pulë të ngordhur Nuk është budalla; nuk ia hedh dot.

Si buka që ha (që hamë) Me siguri; pa asnjë dyshim.

S'i ha macja cironkat!? *iron* Shtiret e bën gjoja se nuk i pëlqen diçka..

S'ia ha pulat dhelpra dikujt Është i zoti; nuk ia hedh dot, s'ia ha qeni shkopin.

Sikur i ka ngrënë gomari bukën Shumë i mërziur, shumë i dëshpëruar.

Sikur i ka ngrënë macja brumin Shumë i mërziur; shumë i dëshpëruar.

Sikur qeni qepën të hajë Medoemos; me çdo kusht; patjetër; sido që të bëhet.

S'më ha barku për dikë Nuk bëhem merak për dikë, s'e çaj kokën për të.

S'më ha malli për dikë a për diçka Nuk shqetësohem fare; as që bëhem merak për dikë a për diçka; aq më bën.

Të ha (të qëron) të bardhën e syrit Është shumë i zoti; të merr gjak në vetull.

Të ha kokërdhokun (e syrit)

♦ Nuk të lë të qetë sa të mbarojë punën e vet, e arrin qëllimin e vet me çdo mënyrë.

♦ Të bezdis tepër.

Të ha në dritë të syrit

♦ S'i trembet syri fare; nuk pyet për askënd.

♦ Nuk e mashtron dot; nuk ia hedh dot; s'ia ha qeni shkopin.

Të ha shalqirin e të rreh me lëkura Është mosmirënjohës; ha bukën dhe përmbys kupën.

ha *pasth (nxitje)* Hajde; hë. [**Ha dhe pak,/ Hajde, or Marathonomak!** (FN)]

ha. *shkurt i* Hektar.

h ja dhe h. ja *shkurt i*

♦ *Njëqind.*

♦ *gjeom* Lartësi.

habeas corpus /hábeas kórpus/*shpr lt drejt* Urdhër për të nxjerrë në gjyq të arrestuarin.

habemus papam /habémus pápam / *shpr lt* Kemi papë (*papa i ri u zgjodh*).

habér i m sh e et bis Lajm; njoftim. **Çoj (marr) haber.**

*

S'kam haber fare S'di gjë prej gjëje; jam tapë topi. [**porse kah "strategjia" ai s'merr vesh asgja, s'ka kurrfarë haberi, asht bylmez e malok e asht fare bosh.** (KM).]

S'merr haber Nuk kupton; s'merr vesh për çka i thua.

haberçësh•ë a f sh a at f e **HABERÇI** U_{1, 2}.

haberçí a m sh j jt krahin G > **HABERÇI** U_{1, 2}.

haberçí u₁ m sh j jt G > **HABERÇI** U_{1, 2}.

haberçí u₂ m sh ë ët m sh nj njtë > **HABERTAR I.**

haberçí•e ja f sh je jet f e **HABERÇI** U_{1, 2}.

haberçínj të sh i **HABERÇI** U.

haber•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis keq (Njeri) që mëson lajme andej e këtej dhe i përhap ato; që i çon fjalët lart e poshtë.

haber•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që mëson lajme të ndryshme andej e këtej dhe i përhap ato, që i çon fjalët lart e poshtë.

haber•mádh mádhe f sh mëdhá mëdhátë f e **HABER•MADH MADHI.**

habermëdhá të f sh i **HABER•MADHE MADHJA.**

habermëdhéj t Gg m sh i **HABER•MADH MADHI.**

habermëdhénj të m sh i **HABER•MADH MADHI.**

haberdís kal a ur vjet Njoftoj; lajmëroj.

habertár e mb

♦ *vjet (Njeri)* që sjell lajm; lajmëtar.

♦ *bis (Shkrehje arme)* që lajmëron diçka; që jep shenjën për diçka. **Pushkë habertare.**

habertár i m sh ë ët vjet Lajmëtar.

habertár•e ja f sh e et vjet f e **HABERTAR I.**

haberxhí a m sh j jt vjet G > **HABERXHI** U.

haberxhí u m sh nj njtë vjet > **HABERTAR I; LAJMËTAR I.**

haberxhíj t G sh i **HABERXHI** A.

haberxhínj të sh i **HABERXHI** U.

haberzéz•ë a f sh a at f e **HABER•ZI ZIU.**

haber•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) që sapo ka vdekur.

haber•zí zíu m sh zínj zínjtë Ai që sapo ka vdekur.

haberzíj t G sh i **HABER•ZI ZIU.**

habí a f Ndjenjë a përshtypje që na krijohet nga diçka e jashtëzakonshme, e papritur, e çuditshme ose e pakuptueshme për ne; gjendje hutimi përpara diçkaje të papritur ose të pakuptueshme; çudi.

Mbetem shtang nga habia. Shoh me habi. [Këto janë tiparet gegënishte që "gjuha e njësuar" ka huajtë nga gegënishtja. Vetëm këto? do të pyesë lexuesi me **habí**. Auktorja përmendë edhe disa cikrrime tjera (APp)]. [Pas gjashtë muajsh më sollën fotografinë e saj kufomë. Sytë i kishin mbetur hapur, në një habi të përjetshme. (ED)]. [- Unë po pres - tha ministri. - Sytë e tij iu ngulën shefit të Tropojës, i cili nuk e fshehu habinë. (IK)].

habilitim i m rrallë libr Aftësi (e pedagogut për mësimdhënie).

habin•óhem óva (u) úar pës e HABIN•OJ.

habin•ój kal óva úar Mallkoj; nëm.

habinúar (i e) mb I mallkuar; i nëmur.

habí•s kal ta tur > HABIT.

habítı kal a ur

♦ I ngjall habi (*dikujt*); i bëj përshtypje me diçka të papritur a të pabesueshme; çudit. **Habiti botën.**

♦ E lë pa mend (*dikë*); e lë me gojë hapët me diçka të jashtëzakonshme ose shumë të mirë; e mahnit; e hutoj. **E habiti shumë. Të habit loja skenike e... Ngadalë se më habite! iron.**

habítz kal G > HABIT•Ë (me).

habítájk•ë a f > HABITUJ•Ë A.

habítán e mb G

♦ I habitshëm; që të lë pa mend; që ngjall habi.

♦ (*Njeri*) i lënë nga mendtë; i mangët.

habítán i m sh a at G Njeri i lënë nga mendtë; njeri i mangët.

habítán•e ia f sh e et G f e HABITAN I.

habítát i m sh e et dhe bio Mjedis në të cilin jeton një organizëm a grup organizmash. > **MJEDIS I.**

habít•emı a (u) ur

I vetv

♦ Më bën përshtypje të madhe diçka e papritur, e pabesueshme ose e pakuptueshme; më vjen habi, nuk e besoj diçka; çudit. **Habitem me të. U habita kur e pashë. Është për t'u habitur që...**

♦ Mbetem pa mend përpara dikujt a diçkaje; mbetem me gojë hapët para diçkaje të jashtëzakonshme ose shumë të mirë; habitem; hutohem; jepem i tëri pas diçkaje sa harroj se ku jam e ç'po bëj. **U habitën pa masë. Habitem pas punës. U habitën pas lojës. U habit pas ngjyrave (pas luleve).**

Mos u habit.

II pës e HABIT•EMı.

habít•em2 vetv a (u) ë G > HABIT•Ë (me u).

habít•ë (me) kal a ë G

♦ > **HABIT.**

♦ Budallalleps; lë pa mend.

♦ Ngatërroj; ia bëj mendjen dhallë (*dikujt*).

habítë (me u) vetv G

♦ > **HABIT•EM.**

♦ Budallallepsem.

♦ Më bëhet mendja dhallë.

habítës e mb I habitshëm; i çuditshëm.

habítj•e a f Habi; çudi.

habítóre mb gjuh Që shpreh diçka të papritur, të çuditshme a si gjë që na habit. **Fjali habitore.**

**

mënyra habitore Një nga mënyrat e foljes në gjuhën shqipe, që shpreh një veprim a një gjendje që kryhet ose ngjet papritur dhe ngjall habi te folësi.

habítór•e ja f gjuh Mënyrë habitore. **Folje në habitore. Habitörja e kam është paskam.**

habítshëm ndajf Me habi; me çud; duke qenë i hutuar. [**E shumta kalojnë habitshëm (EK).**]

habítsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Ngjarje, veprim etj.*) që ngjall habi; që ka diçka të papritur ose të pabesueshme; i çuditshëm.

♦ Që ka tipare të veçanta, të cilat shmangen nga rregulli i zakonshëm e normal; që sillet e vepron ndryshe nga të tjerët; që s'është krejt normal. **Njeri i habitshëm. Sjellje e habitshme.**

♦ I jashtëzakonshëm; që të mahnit, i mahnitshëm. **Shpejtësi e habitshme. Përparime të habitshme.**

♦ *bis (Njeri)* që hutohet shpejt; që e humb mendjen; që s'e mban mendjen aty.

habítújë mb G > HABITAN E.

habítúj•ë a m dhe f sh a at krahin G Burrë a grua i lënë nga mendtë.

habítun (i e) mb

♦ > **HABITUR (i e).**

♦ I budallallepsur; i lënë nga mendtë.

♦ I hutuar.

habítur (i e) mb

♦ Që është habitur nga diçka, i çuditur; i hutuar. **Njeri i habitur. Pyeti (mbeti) i habitur.**

♦ Që shpreh habi ose hutim. **Shikim (qëndrim) i habitur.**

háçkëla si mb vjet (Shtresë shoqërore) e ulët.

hád•e ja f sh e et A Ahur i bagëtisë.

Hádes i m mit gr

♦ Botë e shpirtrave të vdekur.

♦ Perëndi e botës së përtejme; Pluton.

♦ *bis* Ferr.

hadém i m sh ë ët vjet Eunuk.

hadúm i m sh a at vjet

♦ > **HADËM I.**

♦ *krahin G* Hermafrodit; deledash.

hadh i1 m mit gr > HADES I.

hadh i2 m sh e et A Ahur i bagëtisë.

hadhí a f A Gëzim; lumturi.

hadhiplótë mb A Gëzimplotë.

hadhjár e1 mb A I gëzuar; i lumtur.

hadhjár e2 mb A Fisnik.

hadhjár•ënj vetv a ur A Jam a ndihem i gëzuar, i lumtur.

háe ja f sh na nat G Ushqim; sh të ngrëna. [**E zonja e shpis ka tagër me ndreqë tryezën e me da haenat (K).**]

háes e mb G I ngrënshëm; që bën për të ngrënë.

háes i mb G

♦ (*Njeri*) hamës.

♦ (*Njeri*) grykës.

háes•e ja f sh e et G f e HAES I.

háesh•ëm (i) me (e) mb G I ngrënshëm; haes.

háës i m sh - it G Njeri hamës. **Haës i madh.**

háës•e ja f sh e et G f e HAËS I.

hafëz si kallëzues: E bëj hafëz dikë e qortoj rëndë dikë; e sjell në dinë dikë.

hafëz i m sh ë ët fet Titulli më i ulët i klerikëve myslimanë; klerik me këtë titull, që di përmendësh Kuranin dhe ua thotë besimtarëve gjatë shërbimeve fetare.

hafif e mb vjet

♦ (*Njeri*) i dobët; i hequr; i hollë e i thatë. **Fytyrë hafife. E ka trupin hafif.**

♦ I lehtë; me peshë të lehtë. **Këpucë hafife. Ngarkesë hafife.**

♦ (*Ushqim*) i lehtë; që tretet lehtë. **Ëmbëlsirë hafife.**

♦ *fig* Mendjelehtë. **Qenka hafif ky!**

hafij•e a m sh e et vjet Spiun. **Hafijet e lagjes.**

hafiz i m sh ë ët > HAFIZ I.

hafniúm i m kim Element metalik me veti kimike të ngjashme me zirkonin; haset në minerale të zirkonit dhe ka veti të përthithë neutronet (*simboli Hf*).

hafýz i m sh ë ët G > HAFËZ I.

Hág•e a f gjeog Qytet ku ndodhet selia mbretërore e Holandës dhe e Gjykatës Ndërkombëtare.

hagësím i m sh e et Ç Gogësimë. **Më vjen hagësim për gjumë.**

hagësít jokall a ur Ç Gogësi; më hapet goja për gjumë.

hagrép i m sh ë ët krahin G > AGREP I.

hagjân i m sh a at G Dash i zi.

hagjeríz•em vetv krahin G > HAGJERIZ•Ë (me u).

hagjeríz•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Qesh me zë të lartë.

hagjerízun it (të) as krahin G E qeshur me zë të lartë.

hagjét ndajf vjet krahin G (Jap, marr) hua; me qira.

hagjiográf i m sh ë ët libr Ai që shkruan hagjiografi.

hagjiográf•e ja f sh e et libr f e HAGJIOGRAF I.

hagjiografi a f libr

♦ Shkrime për jetën e shenjtoreve.

♦ *keq* Shkrim plot lëvdata të pamerituara.

hagjiografik e mb libr I hagjiografisë; që ka të bëjë me hagjiografinë; i shkruar me stilin e hagjiografisë.

hagjiolatrí a m libr Adhurim a falje e shenjtoreve.

hagjiológ u m libr Ai që shkruan hagjiologji.

hagjiológ•e ia libr f e HAGJIOLOG U.

hagjiologjî a f libr Letërsi për jetën dhe legjendat e shenjtoreve.

hagjiologjîk e mb libr I hagjiologjisë; që ka të bëjë me hagjiologjinë.

ha-há pash Tingull i të qeshurit (*kryesisht për burra*).

hahális jokál a ur A Qesh me të madhe.

hahálisje e a f sh e et A E qeshur me të madhe.

hahám i m sh ë ët vjet fet Rabin; mësues i fesë hebraike.

hahális•enj jokál a ur A

♦ > **HAHALIS.**

♦ Përqesh.

haharís jokál a ur Qesh me të madhe.

haharís•em vetv a (u) ur Qesh me të madhe.

hahá•s jokál ta tur > **HAHAT.**

hahát jokál Qesh me ha-ha; qesh me të madhe.

hahát•em₁ vetv a (u) ur Mbetem gojëhapur përpara dikujt a diçkaje; habitem e hutohem nga diçka.

hahát•em₂ vetv G > **HAHAT•Ë (me).**

hahát•ë (me) jokál a ë G Ia plas gazit, të qeshurit me të madhe.

hahátë (me u) vetv a (u) ë G Më hipën një gaz i madh.

hahátun (i e) mb G Që qesh me të madhe.

hahátur (i e) mb I habitur a hutuar.

hahátur it (të) as > **HAHATJ•E A.**

háhem héngra (u) ngrénë

I vetv

♦ *veta III* Përdoret, merret a shërben si ushqim;; nuk të dëmton po ta hash. **Ngjala hahet e skuqur.**

Çdo gjë nuk hahet.

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më pëlqen, dua, dëshiroj të ha diçka; kam oreks. **Më hahet bukë. Jepja kur t'i hahet. S'më hahet s'kam oreks.**

♦ *veta III sh (Kafshët)* kafshojnë a hanë njëri-tjetrin. **Hahen qentë (kuajt). Kur hahen qentë, i ha ujku dhentë fj u.**

♦ *veta III* Gërryhet a brehet duke u kruar ose duke u fërkuar me diçka a pas diçkaje; zvogëlohet diçka pak e nga pak. **I janë ngrënë dhëmbët. I janë ngrënë rrobat (këpucët). Ka nisur të hahet hëna.**

♦ *fig* Zihem a grindem me dikë; bëj sherr; kapem me fjalë. **U hëngrën me fjalë. Haheshin në mes tyre. U hëngrën për hiçgjë. Haheshin si qentë. Hahen me dhëmbë zihen keqas. Hahem me veten (me veten time) jap e marr me veten vras mendjen për të zgjidhur diçka që më mundon; vuaj përbrenda për të zgjidhur një çështje pasi pendohem a nguroj për diçka.**

♦ *veta III fig* Shkon, vete mirë diçka; pajtohet; është për t'u besuar, besohet; pranohet, durohet dikush ose diçka; kuptohem me dikë; mund të merrem vesh me të. **S'më hahet fjala (muhabeti) me dikë.**

Më hahet shoqëria (miqësia). Nuk hahet aspak (fare). A hahet kjo? Nuk na hahet së bashku.

S'më hahet buka me dikë nuk shkoj mirë me të.

♦ *fig* Matem me dikë; i bëj ballë, e përballoj. **Hahet edhe me të mirët. Nuk hahet dot me ne.**

S'hahet aq lehtë kjo e përpjetë.

♦ *fig (kryesisht me pjesëzën mohuese s' ose nuk dhe me trajtë të shkurtuar të*

përemrit vetor në dhanore) Nuk përtoj, nuk më vjen rëndë të bëj diçka; nuk kursehem për një punë. **S'më hahet goja** nuk përtoj të flas, t'i them dikujt për një punë. **S'më hahen këmbët** nuk më vjen rëndë të shkoj diku për një punë; nuk kursehem për të bërë diçka

II *pës* e HA.

*

Hahen (zihen) si qentë në garroq Zihen e grinden pa pushim, hanë kokat njëri me tjetrin.

Më hahen mendtë (ndër vete) Mendoj shumë se si të veproj a si t'ia dal mbanë një pune; vras mendjen; e lodh mendjen për diçka; jam në mëdyshje; një mendje më thotë po, një mendje më thotë jo.

Nuk hahet as me hudhra

♦ Është njeri shumë i keq, nuk durohet dot.

♦ Nuk besohet fare; është gjë e pabesueshme; nuk ta pranon arsyeja.

Pema pa u pjekur s'hahet *fj u* Çdo gjë do kohën e vet, do kushtet e nevojshme që të bëhet a të zhvillohet.

S'hahet as me vaj, as me uthull

♦ Nuk mund të pranohet a të durohet.

♦ Nuk shkon fare.

haidjár e mb A Bujar; dorëdhënë.

haidhár e1 mb A Bujar; dorëdhënë.

haidhár e2 mb A I sjellshëm.

haidhí a1 f sh - të A, Ç, K Përkëdhelje; ledhatim.

haidhí a2 f A, Ç Bujarí.

haidhí a3 f A Mirësjellje; sjellje e mirë.

haidhiár e A, Ç, K I këndshëm; i dashur; me sjellje të mirë.

haín i1 m sh a at G > **HAJN I.**

haín i2 m sh ë ët J Njeri mosmirënjohës.

Hainán i m gjeog Krahinë që përfshin ishullin me këtë emër në Detin e Kinës Jugore.

haín-e ja f sh e et G f e **HAIN I.**

hainí a f sh - të G Vjedhje; strujni.

haír i m bis Mbarësi; lumturi; mirësi e dikujt; dobi. **Njeri (djalë) i hairit. Sahati i hairit. I shoh**

hairin dikujt a diçkaje përfitoj; kam dobi prej tij a prej saj. **S'bën hair** nuk sjell dobi; nuk sjell ndonjë të mirë. **S'ia kam parë hairin. Bëfsh hair!** *ur* të vajttë mbarë. **Mos bëftë hair!** *mallk.* **Hair qoftë! (hair të bëhet!)** për të mirë qoftë!; ashtu u bëftë! **U bëftë i hairit!** *urim* u bëftë i mbarë (fëmija)! **I pafsh hairin!** *iron* **Mos e bëftë pikën e hairit!** *mallk.* **Të qoftë për hair!** *urim.*

*

Manastir pa hair *vjet* Njeri shumë dorështrenguar; njeri që s'të jep as një pikë ujë; shtëpi jomikpritëse.

Më mbiu sherri midis hairit Më ndodhi një e keqe e papritur.

hairpák e mb

♦ (*Punë*) jo fort e dobishme.

♦ (*Bjeri*) që s'bën hair.

hairpákët mb > **HAIRPAK E.**

hairsëz e mb bis (*Njeri*) që s'bën hair.

hairtë (i e) mb bis Që sjell mbarësi e lumturi; që sjell të mira a dobi, i hairit. **Djalë i hairtë.**

Haíti m gjeog Republikë në ishullin me këtë emër në Indet Perëndimore.

haitián e mb I Haitit; që ka të bëjë me Haitin, me vendësit a banorët e tij.

haitián i m sh ë ët Vendës a banor i Haitit.

haitián•e ia f sh e et f e **HAITIAN I.**

haj bis

I lidh: **Haj... haj... ose... ose...; si... si... Haj këtu, haj atje** ose këtu, ose atje.

II pasth Mjerë; sa keq. **Haj, medet!**

hajaméndas ndajf Me hamendje.

haját i m sh e et

♦ Shesh përpara derës së një ndërtese, i shtruar me dhe të ngjeshur ose me rrasa, i mbuluar me çati të vendosur mbi shtylla dhe zakonisht pa mur rrethues ose i rrethuar me mure të ulëta a me parmakë; treme. **Hajati i kishës (xhamisë). Shtyllat e hajatit.**

♦ Pjesë e gjerë në katin e poshtëm të një ndërtese, zakonisht e shtruar me pllaka guri, mermeri etj., ku hyhet nga dera kryesore.

♦ *bis* Haur i bagëtive në katin e poshtëm të shtëpisë; katua. **Hajati i lopëve. I mbylli kuajt në hayat.**

♦ *bis* Ndërtesë e thjeshtë njëkatëshe me çati të lartë e pa mure, ku mbahen veglat bujqësore. **E futi qerren në hayat.**

♦ *vjet* Limer. Hajati i kaçakëve (i hajdutëve).

*

E prish hayatin me dikë I prish marrëdhëniet me dikë; zihem me dikë; i ndaj hesapet me dikë.

I jap hayat diçkaje Mbuloj një gënjeshtër; i bëhem strehë rrenës.

hájár i m sh ë ët euf Organ seksual i mashkullit.

hájde veta II nj bis

I pasth

♦ Përdoret për të thirrur, ftuar a nxitur dikë që të fillojë një punë a të bëjë diçka. **Hajde të shkojmë (bisedojmë, këndojmë)! Hajde, gështenja të pjekura! Hajde, mos ki gajle! Hajde, se nuk të lëmë vetëm! Hajde, ja Akropolia,/ Ja qyteti e njerëzia (FN).**

♦ Përdoret për të shprehur miratim, admirim, habi, urim, pakënaqësi, mospërfillje ose ndonjë ndjenjë tjetër. **Hajde, t'ju rrojë! Hajde ç'vete! Hajde ç'djalë që është! Hajde ç'trim ka qenë! Hajde djallë, hajde! Hajde mendje, hajde! iron. Hajde, hajde, ç'paska këtej! [Vasili tha:/ - Hajde plep, hajde, që të mbolli dora e Krishtit! (DhP)]**

♦ Përdoret kur bëhet fjalë për diçka që nuk mund të kundërshtohet, që duhet bërë patjetër ose që është shumë e vështirë të bëhet për shkak të një kundërshtimi, të pasojave të këqija etj. **Hajde ta urdhërosh atë! Hajde mos e pastro! Hajde mos e qep po deshe! Hajde bëje, po të duash! Hajde merre, po të ta mbajë!**

II si kallëzues Eja. **Hajde ditën! Hajde vetëm. Hajdeni me ne! Hajdeni pas meje!**

*

Hajde baba të të tregoj arat (vreshtin)! iron I tregoj babait arat.

Hajde de Gjene mirë s'është keq; ku e gjen të jetë kështu! **Të jetë ashtu si thua ti, hajde de!** po të jetë si thua ti, është gjysma e së keqes.

hajdedé pj Gjene mirë s'është keq; ku e gjen të jetë kështu!

hájde-hájde *pasth bis* Përdoret për të shprehur habi a tallje.

hajdejá ndajf K Vajtje-ardhje; tvojtetardhë.

hájdeni veta III sh pasth bis Hajdeni të shkojmë. Hajdeni, djema!

Hajdelbérg u m gjeog: Njeriu i Hajdelbergut antro Qenie e zhdukur e homonoidit të periudhës së hershme të Pleistocenit të mesëm, i identifikuar vetëm nëpërmjet një kocke të nofullës, të zbuluar në Hajdelberg të Gjermanisë jugperëndimore.

Hajderabád i m gjeog Kryeqytet i shtetit indian të Andra Pradeshit.

hajdíj•e a f vjet krahin G Bamirësi; sevap.

hajdúçe ndajf > HAJDUTÇE.

hajdúk u m sh ë ët vjet

♦ Kaçak.

♦ *hist* Luftëtar çetash në Kroaci, Serbi e vise të tjera të Ballkanit kundër pushtuesve otomanë etj.

♦ > **HAJDUT I.**

hajdút e si mb (Njeri etj.) që vjedh; që rrëmben tinëz. **Djalë hajdut. Mace hajdute.**

hajdút i m sh ë ët bis

♦ Vjedhës; cub kusar. **Hajdut i regjur. Hajdut xhepush (dyqanesh, shtëpish). Hajdut me damkë (me çizme)** hajdut i regjur. **Hajdut me katër duar (me gjashtë gishta)** hajdut i shkathët, i regjur.

Hajdut me doreza (dorashka) hajdut që vepron me shumë kujdes; hajdut me përvojë. **Fole (çerdhe, strehë) hajdutësh.** ["I shkreti." **Tha Romina në shqip. "S'duket si hajdut."** (ED)]

♦ Kaçak. **Hajdut malesh.**

hajdútçe₁ ndajf bis Hajdutërisht; si hajdut. **Hyri (iku, e mori) hajdutçe.**

hajdútçe₂ mb Kaçakçe; e kaçakëve. **Feste (valle, këngë) hajdutçe..**

hajdút•e ja f sh e et bis f e HAJDUT I.

hajdutërí a f

♦ *përmb* Tërësi e hajdutëve; hajdutë. **Hajdutëria e lagjes** hajdutët e lagjes.

♦ Vjedhje. **Hajdutëri me dhunë.**

hajdutërisht ndajf Fshehurazi; vjedhurazi; si hajdutët; hajdutçe. **Hyri (u fut) hajdutërisht. E bëri hajdutërisht.**

hajdútk•ë a f sh a at J Hajdute.

hajdutllé•k ku m sh qe qet

♦ Vjedhje.

♦ Mënyrë jetese e hajdutit.

hajdutlléqe t sh i HAJDUTLLË•K KU.

hajdh i m sh e et A Banesë; shtëpi.

hajdhár e mb A Gazmor; i qeshur.

hajdhéps kal a ur Ç I jap a bëj një dhuratë (*fëmijës*).

hajdhí a f sh - të Ç

♦ Dhuratë; peshqesh.

♦ *kryes sh* Pekulí; ëmbëlsira, pemë a të holla që i jepen fëmijëve për t'i gëzuar.

♦ *dhe A* Përkëdhelje.

hajdhísht *ndajf A, Ç* Me përkëdheli; për përkëdhelje.

hajdhíshte *mb A, Ç* Përkëdhelës.

há•e a f sh e et Gjëra që hahen.

hajedréq *pasth* Përdoret për të shprehur pakënaqësi të fortë.

haje•kéq kéqe *mb sh këqíj këqíja* (*Njeri*) me shumë naze për të ngrënë; ngrënëkeq.

haje•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë* Njeri me shumë naze për të ngrënë; ngrënëkeq.

haje•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat e* **HAJE•KEQ KEQI.**

hajeújk u *m* Shakullimë ere.

há•ë (me) *jokal a ë G* Qaj me zë.

há•ë a f > HAJ•E A.

há•ër ri *m* Dobi; e mirë. > **HAIR I.** [- Hajrin, djalë, un ty ta pasha,/ se beli i emi kenke kanë!
(CV)] [Je kokëfortë, ndaj s'do të bësh hajër në jetë. (ED)]

hajërli *pasth* Për hajër (për mirë) qoftë.

hájës e *mb krahin G I* ngrënshtëm. > **HAES E.**

Hájfa *f gjeog* Qytet në pjesën veriore të Izraelit.

hajgále *mb G* (*Mur etj.*) gati për t'u shembur.

hajgál•e ja *G*

♦ > **HAJGALL•E JA.**

♦ Greminë.

♦ Borde, vrimë e madhe e hapur në mur; çepojë.

hajgáll e *mb G* (*Mur*) i zgafulluar.

hajgáll•e ja *f G* Hauz.

hajgáll•e ja *f sh e et G* Shtëpi e rrënuar.

hajgár i *m sh e et kryes sh G* Shaka; hokë.

hajgáre *pasth G* Turp (*të kesh*); (*paç*) faqen e zezë.

hajgáre ja *f sh e et G*

♦ Shaka; mahi.

♦ Shakatar; mahitar.

♦ *keq* Njeri jo serioz.

hajgarexhí e *mb* (*Njeri*) shakatar.

hajgarexhí u *m sh nj njtë* Njeri shakatar.

hajgarexhí•e ja *f sh e et G f e* **HAJGAREXHI U.**

hajgarexhíj jt *G sh i* **HAJGAREXHI U.**

hajgarexhínj njtë *sh i* **HAJGAREXHI U.**

hajgarís kal *G >* **HAJGARIS•Ë (me).**

hajgarís•em *G vetv dhe pës e* **HAJGARIS•EM > HAJGARIS•Ë (me u).**

hajgarís•ë (me) *kal a ë G* Bëj shaka, tallem me (*dikë*); i bëj lojna (*dikujt*).

hajgarís•ë (me u) a (u) ë *G*

I *vetv* Bëj shaka në kurriz të dikujt.

II *pës e* **HAJGARIS•Ë (me).**

hajgarísj•e a f sh e et G Shaka; hajgare.

hajgarísun (i e) *mb G* Që bën shaka; që i bën lojna dikujt.

hajgarísun it (të) *as G >* **HAJGARISJ•E A.**

hajgér i *m sh ë ët*

♦ > **HAMSHOR I.**

♦ Dem për ndërzim.

hajhúj *ndaif G (Udhëtoj)* me ngadalë; (*eci*) me hap të ngadalshëm; pa nxituar. **Hajhuj, dolëm në Durrës.**

hajhúj e mb G

- ♦ (*Njeri, fis*) endacak.
- ♦ *fig (Njeri)* mendjelehtë.
- ♦ *fig (Femër)* lozonjare.
- ♦ *keq (Femër)* e përdalë.

hajhúj i m sh - t krahin G

- ♦ Njeri a fis endacak.
- ♦ *fig* Njeri mendjelehtë.

hajhúj•e a f sh e et krahin G

- ♦ Femër lozonjar.
- ♦ Femër e përdalë.

hajhújt krahin G

I *ndaif (Bëj diçka)* shpejt e shpejt; pa e zgjatur; pa u menduar gjatë; si më vjen në çast.

II si mb

- ♦ (*Njeri*) që ndërron mendje dy gisht më dy gisht.
- ♦ (*Njeri*) i leshtë; mendjetrashë.

hajhún i m sh ë ët Plaçkitës.

hajín i m sh ë ët krahin G > HAJN I.

hájka *ndaif krahin G: Çohem hajka* ngrihem vrik.

hájk•ë a f sh a at G

- ♦ Thirrje ngadhënjimi, e ngadhënjimtarit.
- ♦ Gërvallë; gëvallje.

hajkóm•ë a f sh a at Kovë.

hajkurác e mb K Endacak.

halár mb m (Njeri) mujshar.

hajlár i m sh ë ët vjet Njeri mujshar.

hajlí a f Ç, G Gëzim; lajm i gëzueshëm.

hajmalí a f sh - të vjet Send i vogël, që mbahet me vete ose që u varet kafshëve, sepse, sipas besimeve të kota, gjoja kishte fuqi t'i shëronte nga sëmundjet, t'i mbronte nga rreziqet e fatkeqësitë, t'u sillte mbarësi etj.

hajmán•e ia f sh e et K

- ♦ Njeri endacak.
- ♦ Dele arrakate.

hajmedét *pasth* Sa keq.

hájm•ë (i) e (e) mb G I hollë dhe elegant.

hajmí•s kal ta të G > HAJMIT•Ë (me).

hajmít kal G > HAJMIT•Ë (me).

hajmít•em G *vetv dhe pës e* **HAJMIT•Ë (me u).**

hajmít•ë (me) kal a ë G E josh, e bëj për vete (*dikë*).

hajmít•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Joshem.

II *pës e* **HAJMIT•Ë (me).**

hajmítj•e a f sh e et G Joshje.

hajmítun (i e) *mb G I* joshur.

hajn i m sh a at *G* Vjedhës; hajdut.

hájn•e ja f sh e et *G f e* **HAJN I.**

hajnésh•ë a f sh a at *G* Hajdute.

hájni urdh e **EJANI, HAJDENI.**

hajní a f sh - të *G* Hajdutëri.

hajnisht ndajf *G* Si hajn; hajdutërisht; (për)vjedhtas. **Kaloj hajnisht.**

hajn•óhem pës e **HAJN•OJ. > HAN•UE (me u).**

hajn•ój kal *G >* **HAJN•UE (me).**

hajn•úe (me) kal óva úe *G*

♦ Vjedh; grabit.

♦ *veta III (Dhija)* Zgjaten për të kapur ndonjë gjethë nga degët e ulëta të drurëve.

hajn•úe (me u) óva (u) úe *G pës e* **HAJN•UE.**

hajnúem (i) e (e) *mb G I* vjedhur; (*shtëpi*) që i kanë hyrë hajnat.

hajnúem it (të) *as G* Vjedhje; grabitje.

haj•njeri njeriu m sh njerëz njerëzit *mit gr* Njeri me trup shumë të madh dhe me një sy të vetëm në mes të ballit. > **CIKLOP I; KATALLAN I.**

hajnjërëz it sh i **HAJ•NJERI NJERIU.**

hajr i m > **HAJ•ËR RI.**

hajrán i m sh ë ët teks krahin *G* Qilim a belce me lesh deleje.

hajrán i m sh ë ët vjet krahin *G* Dhallë.

hajrárt i m sh e et vjet Bamirësi; vepër bamirësie.

hajrét i m fet Botë e përtejme.

Hájro ja m shkurt i Hajredin.

hajsomér i m sh e et Ç Vend grumbullimi a mbledhjeje; vend takimi.

hajsh pj krahin *G (përdoret për të treguar dikë a diçka që ndodhet larg)* Ja; qe.

hájsh•ëm (i) me (e)₁ *mb I* ngrënshëm; haes.

hájsh•ëm (i) me (e)₂ *mb G (Njeri)* hollak; truphollë; i hajthëm.

hajt₁ pasth

♦ > **HAJDE.** [- Të thashë se ti ke zbrazur bosh, më havadan. Ti s'hyn në rradhën e burrave.

Hajt! (DhP)]

♦ *G* Largohu.

♦ Jepi; o burra.

♦ Lëre mos ia var.

*

Hajt e hajde Vajtje-ardhje.

Hajt e hajt Ec e ec; me hap të ngadalshëm; dalëngadalë. **Hajt e hajt ranë në qytet.**

Hajt edhe ka nja *G* Ta pijmë edhe nga një (gotë)!

Hajt, mbushu! Ik!; qërohu!; shko!; largohu!

Hajt për rrugë! Shih punën tënde!; lagohu këndeje!

Hajt pra! Mirupafshim!

hajt₂ ndajf J: Iu bë hajt djali djali i ka marrë rrugë të keqe.

hajtandéj ndajf

♦ (*Vazhdo, jepi*) edhe ca; edhe pak.

♦ Ca më shumë.

♦ Ca më tutje.

hajt*bír* *pasth* *G* Jepi; forca; vazhdo.

hajt-hújt *si ndajf*: **Hajt-hujt**, **mbërritëm në shtëpi** dalëngadalë mbërritëm në shtëpi.

hájtni *pasth dhe urdh sh* Nisuni; ikni; shkon.

hájth•em *vetv a (u) ur* Bëhem i hajthëm.

hájth•ëm (i) me (e) *mb* I hollë nga trupi dhe fytyra, por i shkathët e i zhdërvjellët.

hajthmëri *a f* Të qenët i hajthëm.

hájthtë (i e) *mb*

♦ I hajthëm; delikat.

♦ (*Degë etj.*) e hollë dhe e brishtë, e thyeshme.

hájthur (i e) *mb* I holluar nga trupi.

hajújk u *m euf*

♦ Djall; qoftëlarg.

♦ Shakullinë; dredhë.

hajván *mb shar* I trashë nga mendja; budalla. **Ç'hajvan djalë!**

hajván i m sh ë ët bis

♦ Kafshë shtëpiake, zakonisht kafshë ngarkese.

♦ Sasi e ngarkesës që mban një kafshë; barrë. **Një hajvan dru. Dy hajvanë drithë.**

♦ *shar* Njeri i trashë nga mendja, budalla, gomar. **Ç'hajvan qenka!**

[**Me dy krahë do hajvanë?** **Budallenj pa din e iman** (FN).]

hajvanát i m përmb vjet Kafshë; kope kafshësh; tërësi hajvanësh, kafshësh të barrës.

hajvanát•ë a f sh a at vjet Hajvan.

hajvánçe *ndajf* Si hajvan; si gomar.

hajvanëri a m sh - të Sjellje prej hajvani.

hajvanërisht *ndajf (Sillem)* i hajvan. > **HAJVANISHT.**

hajvaní a f vjet Të qenët hajvan; veprim prej hajvani; hajvanllëk.

hajvanísht *ndajf (Sillem)* si hajvan.

hajvanllë•k u m sh qe qet vjet Veprim a sjellje prej hajvani. > **HAJVANI A.**

hajz e *mb K* Grykës; llupës; hamës.

hajz i m sh a at K Njeri grykës, llupës, hamës.

hajz it1 m sh G Halë pishe etj.; gjethe halore. **Hajzit e grunit.**

hajz it2 m sh fizio G Të përmuajshmet e grave.

hájz•e ja f sh e et K f e **HAJZ I.**

hajzër *ndajf vjet J* Gati; i përgatitur. > **HAZËR.**

hajz it1 m sh Halë pishe; halë e kallirit të grurit, elbit etj.

hajz it2 m sh bis fizio Të përmuajshmet e grave.

hak si *mb* I vërtetë.

hak u m sh a at A Derr; thi; harrç.

Hak u dhe i m vjet Perëndi.

hak i m vjet G > **HAK U. Kija inatin po folja hakin** *fj u* rri shtrembër e fol drejt.

ha•k ku m sh qe qet bis

♦ Shpërblim për një punë që merret përsipër dhe kryhet me marrëveshje; pagesë për punën e kryer.

Haku i punës (ustait). Ia hëngri hakun. Sa të bën haku? S'të kam hak nuk të detyrohem gjë.

♦ Borxh; detyrim.

♦ Hakmarrje, shpagim. **E mori hakun. Haqe të vjetra.**

♦ E drejtë që më takon; ajo që meritoj. **Hak për hak** sipas punës edhe shpërblimi. **E ka (me) hak** e takon me të drejtë; e meriton. **Ia hëngri hakun** nuk i dha aq sa i takonte.

♦ E drejtë; arsyë. **Ka hak** ka të drejtë; ka arsyë. **I jap hak** i jap të drejtë. **Hak e pa hak** me a pa të drejtë. [- **Hak hyqmet zoti e ka ba,/ sa ni qyqe shtatin ia ban/ e me hangër gjeth e kran,/ e me hangër bar e gjeth,/ me i than' qyqe për ket jetë,/ emni qyqe i ka metë.** (CV)]

*

E bëri hak E meritoi diçka.

I dal hakut (borxhit, nga borxhi) dikujt E bëj detyrën ndaj dikujt; bëj gjithçka që më takon; e paralajmëroj me kohë.

I hyj në hak dikujt Ia mohoj të drejtën dikujt.

I vij hakut (për hak) dikujt *keq* Ia punoj ashtu si e meriton.

Ia laj haqet dikujt Marr hak kundër dikujt për të këqijat që më ka bërë.

Kija inatin (mëri) dhe foli hakun! (kija inatin, po hakun mos ia ha!) *ff u* Jepi dikujt atë që i takon; vlerësoje drejt dikë a punën e tij edhe në s'të pëlqen; rri shtrembër e fol drejt.

Më zuri haku i tij Sillem keq pa të drejtë me dikë dhe e pësoj.

Pa hak as hile Pa asnjë borxh a detyrim.

hakamár i m sh ë ët ent Ç Mashkull i bletës.

hakarél•e-ja f sh e et A Dosë.

hakarép e mb J (Fytyrë) e shëmtuar. > **HAKARET.**

hakarés kal a ur krahin E katranos; e bëj shumë keq (*një punë*).

hakarét: Për hakaret shpr ndajf bis (Punë e bërë) shumë keq; si mos më keq. **Qenka për hakaret** qenka shumë i shëmtuar.

hakarét i m bis

♦ Gjendje e keqe.

♦ Shëmti. **Qenka hakaret i dheut!** qenka shumë i shëmtuar!

♦ I rritur së tepërmi e pa bukuri, pa lezet.

♦ Përbuzje. **E pres me hakaret.**

haká•s jokál ta tur > **HAKAT.**

hakát jokál a ur Përpiqem fort; rrekem; mundohem shumë; rropatem. **Hakata më kot.**

hakát•em vetv a (u) ur bis Përpiqem sa mundem të bëj diçka; mundohem shumë, rropatem. **U hakat shumë. Hakatet të zbresë. U hakat ta gjente.**

hakátj•e a f Përpjekje; rropatje.

hákçe ndajf bis Sipas së drejtës që më takon; tamam, me hak; ashtu si duhet; pa hile. **Punoj hakçe.**

Foli hakçe. E ka hakçe. Ta themi hakçe.

hakér i m sh ë ët inf Programues që depërton në sisteme kompjuterike për të dëmtuar a vjedhur informacion.

hakér•e ja f sh e et f e **HAKER I.**

hák•ë a f bis > **HA•K KU.**

hák•ël la f sh a at G

♦ Halë peshku.

♦ Spicë druri.

hakëlím i m sh a at *K* Gogësitje, gogësimë; hapje e gojës për gjumë.

hakël•ó j *jokal K* > **HAKËL•UE (me).**

hakël•úe (me) *jokal óva úe K* Gogësit; më hapet goja për gjumë.

hakëluém (i) e (e) *mb K (Gojë)* e hapur për gjumë.

hakërr•éhem *vetv éva ýer* Bërtas fort e me të egër; i kanosem dikujt; i kërcënohem me fjalë dikujt. >

HAKËRR•OHEM.

hakërrí a f > **HAKËRRIM•Ë A**

hakërrí a f Afsh i dosës dhe i hakoçit (derrit) në kohën e ndërimit.

hakërrím i m sh e et

♦ Britmë e fortë, me të egër; kanosje; qortim a kërcënim me zë të lartë.

♦ Gërmushje me egërsi (*e qenit*).

♦ Tërbim i, furi e erës.

♦ > **HAKËRRIM•Ë A.**

hakërrím•ë a f sh a at

♦ Britmë e fortë dhe me të egër; qortim me zë të lartë e me kërcënim; kanosje, gërmushje; egërsi.

♦ Kërcënim me të lehura të forta e skërmitje të dhëmbëve; gërmushje e qenit.

♦ Kapardisje; ngrefosje; krekosje.

hakërrít•em *vetv a (u) ur* > **HAKËRR•OHEM.**

hakërrít•e a f Kanosje; gërmushje. > **HAKËRRIM•Ë A.**

hakërrítur (i e) *mb* I hakërryer; i gërmushur.

hakërríz•ë a f sh a at > **HAKËRRÍ A.**

hakërr•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ I bërtas fort e me të egër dikujt; e shaj a e qortoj dikë me zë të lartë e me kërcënim; i kanosem dikujt; i gërmushem dhe e tremb dikë; egërsohem shumë. U hakërrohet lopëve (qenve). **Iu hakërrua të birit. I hakërrohej si bishë. Të hakërrohet qeni.** [- E plake - u hakërrua një nga zdatat - të vjen për të qeshur, e? (ED)]

♦ *veta III* Egërsohet; fryn me tërbim. **U hakërrua era.**

♦ Ngrefosem, krekosem. **Hakërrohej majë kalit.** [Hermesi me një vile të stafidhosur rrushi/ **I hakërrohej Dionisit:** (GB).]

hakërr•óhet *vetv úa (u) úar* *veta III (Dosa)* ndërzohet; merr hakoç.

hakërrúar (i e) *1 mb*

♦ I egërsuar shumë; kërcënues. **Kalë i hakërruar. Turmë e hakërruar. Me fytyrë të hakërruar. Me sy të hakërruar.**

♦ (*Erë*) e tërbuar; që fryn me tërbim.

hakërrúar (i e) *2 mb (Dosë)* në afsh për t'u ndërzyer.

hakërrúes e mb Kërcënues; kanosës. **Vështrim hakërrues.**

hakikát i *m vjet bis*

♦ Siguri e huamarrjes.

♦ Drejtësi.

hakikát i *m vjet bis* Pastërti e ndjenjave; sinqeritet. [Të desha me hakikat,/ Të pata nuse të re (Pop).]

haklí a f sh nj një vjet

♦ Borxhli.

♦ Ai që ka përgjegjësi për diçka.

♦ Njeri i drejtë.

haklím i m sh e et vjet Kontroll; verifikim.

hakl•ój kal G > HAKL•UE (me).

hakl•úe (me) kal óva úe G

♦ Kontrolluj; verifikoj.

♦ K Gjurmtoj; hetoj; hulumtoj.

haklúem (i) e (e) mb G I kontrolluar; i verifikuar.

haklúem it (të) as G

♦ Kontroll; verifikim.

♦ K Gjurmim; hetim; hulumtim.

haklúes e mb Që kontrollon a verifikon.

haklúem it (të) as G > HAKLIM I.

hakll•ón jokall veta III K > HAKLL•UE (me).

hakll•úe jokall ói úe K (Përroi etj.) shushurin; gurgullon.

hakllúes e mb K (Përrua) shushuritës; gurgullues.

hakmárrës e mb

♦ Që shpaguehet për një të keqe, dhunë, krim a padrejtësi, për një fyerje, qortim a kritikë etj., duke e ndëshkuar a dëmtuar me mënyra të ndryshme atë që e ka bërë; i prirë për të marrë hak. **Luftë**

hakmarrëse. Njeri hakmarrës. Synime (qëllime) hakmarrëse.

♦ Që i merr gjakun një të vrari; gjakmarrës (*sipas zakonit*). **Shtëpia hakmarrëse.**

hakmárrës i m sh - it

♦ Ai që shpaguehet për një të keqe, dhunë, krim a padrejtësi.

♦ Ai që i merr gjakun një të vrari (*sipas zakonit*).

hakmárrës•e ja f sh e et f e HAKMARRËS I.

hakmárrj•e a f sh e et

♦ Shpagim për një të keqe, krim a padrejtësi. ; vengeance. **Zakoni i hakmarrjes** blood-feud; vendetta. [Ishte një vrasje me natyrë politike e në të njëjtën kohë edhe hakmarrje. (AN)]

♦ Gjakmarrje.

hak•mérrem vetv móra márrë

♦ Shpaguehem për një të keqe, dhunë, krim a padrejtësi, fyerje, qortim a kritikë etj., duke e ndëshkuar a dëmtuar me mënyra të ndryshme atë që e ka bërë. [Dhe ja ku ta them: s'do të isha i lig, si ata që kërkojnë të hakmerren për poshtërimin. (IK)]

♦ I marr gjakun një të vrari (*sipas zakonit*).

hakóç i m sh ë ët Derr i patredhur që mbahet për mbarsje; hakoç.

hak•ój kal óva úar vjet Caktoj shpërblimin për një punë që merret përsipër me marrëveshje; jap hakun për një punë të kryer.

hakrrí a f

♦ Afsh i dosës dhe i hakoçit (derrit) në kohën e ndërimit.

♦ *fíg* Dëshirë; mall.

hakrrím, hakrr•ój etj. > HAKËRRIM, HAKËRR•OJ etj.

hakrróc i m sh ë ët *zootek* Derr i padredhur; hakoç; harç.

haksh e mb K Mendjelehtë.

haksh i m sh a at K Njeri mendjelehtë.

háksh•e ja f sh e et K f e HAKSH I.

haktalá *ja f vjet* Zot i Madh.

haktivíst *i m bis inf* Përkrashtës i veprimtarisë së hakerëve.

halá *ndajf bis* Ende. **Hala** *s'është pjekur*. **Hala ke ura ti** ti ke mbetur shumë prapa; me atë mendje më rri.

hala- *fjalëform bis (përforcuese)*: **haladreq** punë dreqi; punë rrokupujë, pa rregull.

halabák *e mb bis*

♦ *(Njeri)* pa kurrfarë vlere.

♦ *krahin* Shpifë.

halabák *u m sh ë ët* Njeri pa vlerë, që e merr jetën lehtë e sillet pa edukatë. [**Deshi t'i thoshte: përse e çante kryet për ca halabakë, por iu kujtua se në listat e fundit të të ikurve ishin tre studentë dhe një violinist i Theatrit të Operas.** (IK)]

halabák•e *ja1 f sh e et f e* **HALABAK** U.

halabák•e *ja2 f sh e et krahin* Kërpudhë e zakonshme.

halabakëri *a m*

♦ Sjellje halabaku.

♦ *përmb* Tufë a tërësi halabakësh.

halabari *a f*

♦ Fuqi; gjallëri.

♦ Mburri; shumicë.

halabar•ój *kal óva úar*

♦ Forcoj; gjallëroj.

♦ *jokal* Harlisem.

halabarúar *(i e) mb*

♦ I forcuar; i përtëritur; që i janë përtëritur forcat.

♦ I bollshëm; i shumtë.

haladréqaz *ndajf (I bëj punët)* rrëmujë; keq; rrëmujshëm; për dreq.

halahúl *i m sh ë ët J*

♦ Njeri qesharak.

♦ Njeri i gjatë pa lezet.

halalís *jokal G >* **HALALIS•Ë** (me).

halalís•ë (me) *jokal a ë G* Bëj zhurmë.

halámi *ndajf bis* Ende; akoma; prapë.

halamrúk *ndajf vjet (E bëj punën)* shkeleshko; pa pikë kujdesi; duke i përplasur sendet.

halamrúk *e mb vjet (Njeri)* që i bën punët shkeleshko, pa pikë kujdesi, duke i përplasur sendet.

halamrúk *u m sh ë ët vjet* Njeri që i bën punët shkeleshko, pa pikë kujdesi, duke i përplasur sendet.

halamrúkas *ndajf VJET*

♦ Duke përplasur me zhurmë.

♦ Rrëmujshëm; pa rregull; ngutshëm e pa plan.

halamrúk•e *ja f sh e et vjet f e* **HALAMRUK** U.

halamrúkaz *ndajf G >* **HALAMRUKAS**.

halarúc *i m sh ë ët* Peshk halës, me shumë hala.

hálb•ë *a f sh a at* Cefël lëkure; leskër e lëkurës së drurëve halorë; kreshkë.

halbur•óhem *vetv G* > **HALBUR•UE** (me u).

halburór e mb A (*Njeri*) kurnac; dorështrënguar.

halbur•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Ha me shumë ëndje.

halç mb K Me shumë hala; halës. **Elb halç** elb halës, me shumë hala; elb i lig.

*

Si halça në mellishta Pa edukatë.

hálç•ë a1 f sh a at Halë pishe etj.

hálç•ë a2 f sh a at bot Bimë barishtore me kërcell të ashpër dhe gjethe të ngjashme me halat e pishës, që rritet në ligatina.

haldh i m sh a at A Dhomë e vogël.

hále dhe halé si mb I ndyrë. **Gojë hale** njeri që flet larë e pa larë. **E bëri gojën hale** e qelbi gojën; foli larë e pa larë; foli ndyrë. **Ky vend është hale** ky vend është shumë i ndyrë.

halé ja f sh - të

♦ Nevojtoje. [të **zbrazim zorrët/ në një hale Ballkani** (EB).]

♦ *keq* Gojë e ndyrë. [“**Mbylle atë hale më mirë, se s’kam fuqi të grindem.**” (ED)]

hál•e ja f sh e et bis G > **HALE JA.**

halenár i m sh e et A Kapistër i kalit etj.

halét i m sh e et kryes sh vjet bis

♦ Vegël pune.

♦ Takëme të kalit etj.

♦ *sh euf* Organe gjinore të mashkullit; hallate.

halë si mb dhe fig Shumë i mprehtë. **I ka dhëmbët halë. E mprehu briskun e bëri halë. E ka gjuhën halë.**

hál•ë a1 f sh a at

♦ Secila nga eshtrat e gjata dhe të holla si gjilpërë, në të dyja anët e boshtit të kurrizit ose nëpër mish të peshkut. **Halë peshku. Peshk pa hala. E shpoi (i ngeci) një halë.**

♦ Fije e hollë dhe e mprehtë te kalliri i të lashtave. **Grurë me (pa) hala.**

♦ Gjethe e hollë dhe e gjatë e drurëve halorë. **Halë pishe (bredhi).**

♦ *bot* Pishë e zezë; pishë. **Dru hale. Pyll hale. Si hala në bjeshkë.**

♦ Copë e hollë guri që nxjerr çekiçi gjatë latimit të gurit.

♦ Thumb. **Halë këpucësh.**

♦ *fig* Spicë; thumb. **Shokut s’i flitet me hala.**

*

Fjalë e halë Thashetheme.

E bëj halën (qimen) tra I stërmadhoj gjërat; i paraqit gjërat shumë më të mëdha sesa janë.

Iu bëftë halë në grykë! mallk I ngectë në grykë!

E kam halën në grykë Jam në gjendje të vështirë; e kam litarin në grykë.

E kam halë (ferrë, gjemb, shushull) në sy E urrej shumë; nuk e shoh dot me sy; s’e duroj dot.

Kërkoj halën në përpeq Kërkoj të gjej të meta e gabime me çdo kusht, edhe aty ku nuk ka.

Nuk kam as fjalë, as halë për dikë Nuk kam asnjë vërejtje për dikë.

**

halë breshkëz *bot* > **HALËBRESHKËZ A.**

halë e kurrizit *anat Ç* Bosht i kurrizit.

hál•ë a2f sh a at Shkëlqim; lustrim.

hál•ë a2f sh a at ent Anzë; arëz; grerëz; greth.

halëbárdhë mb *bujq (Grurë)* me halë të bardhë.

halëbárdh•ë i m *bujq* Grurë me halë të bardhë.

halëbrëshkëz a f sh a at *bot (Hordeum murinum)* Bimë barishtore njëvjeçare deri 40 cm e lartë, me kalli si të elbit, rreth 8 cm të gjatë, që mbin tufa-tufa në viset mesdhetare, në Europën Qendrore, në Afrikën Veriore me lagështirë mesatare, që mbin me shumicë në kullota.

halëkúq mb *(Grurë)* me halë të kuqe.

halëkúq i m *bujq* Grurë me halë të kuqe.

hálës e mb

♦ *(Peshk)* me shumë hala.

♦ *bujq (Kalli gruri, elbi etj.)* halëgjatë; me halë të gjatë.

hálës i m sh - it Peshk me shumë hala.

hálëz a f sh a at *bot* Pishë e zezë.

hálëz a2f sh a at Halë e hollë.

hálëz a3 sh a at *J* Majë peme; majë e pemës, e drurit.

hálëz a4f sh a at *krahin* Tokë e askujt.

halëzí mb *(Grurë)* me hala të zezë.

halëzí u m *bujq* Grurë me halë të zezë.

halëzím i m *bujq* Formim i halave (*të kallirit të grurit, elbit etj.*).

halëz•óhet úa (u) úar *vetv veta III* > **HALËZ•ON.**

halëz•ón jokál ói úar (*Kalliri i grurit, elbit etj.*) lëshon a nxjerr halat.

halëzúar (i e) mb *(Grurë etj.)* me halë të formuar.

halí a1f sh ë ët Qilim; belce; sixhade. > **HALLI A.**

halí a2f përmb *vjet krahin G*

♦ Popullsi; njerëz.

♦ Banorë të një treve.

♦ Vegjëli.

halí a2f sh - të krahin G Tokë e askujt.

halibár•e ja f sh e et *krahin G* Lëpushë e misrit.

halíç i m sh ë ët

♦ Gur i vogël, copë e vogël guri; zhur. **Haliç i bardhë. Haliçët e murit. Haliçët e rrugës. Haliçët e lumit. I vogël sa një haliç. Shtroj (mbush) me haliçë.**

♦ *kryes sh* Gjëra të hedhura; hedhurina.

*

Humbi si meli në haliç (në rërë) U zhduk fare; nuk duket gjëkund.

haliçët (i e) mb *K I* dobët; i lig; shëndetlig; i pashëndetshëm.

haliçk e mb *K (Njeri)* i përkëdhelur; i lazduar; lazdran.

Halifáks i m *gjeog* Kryeqytet i provincës së Skocisë së Re në Kanada.

halijer si mb *vjet I* braktisur; i lënë pas dore; i shkretë. **Vend (tokë) halijer. Mal halijer.**

halijér i m *vjet*

♦ Vend që i përket gjithë fshatit; gjë pa zot. **Kullotnin në halijer.**

♦ Mall a gjë pa zot.

halík e mb krahin G

♦ Shëndetlig.

♦ (*Vezë*) me lëvozhgë të paformuar

♦ (*Kalli misri*) i pazhvilluar.

halík u1 m kryes sh Hedhurina; gjëra të hedhura.

halík u2 m sh ë ët

♦ Kalli misri i pazhvilluar, me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U; BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLAN I; ZANAK U.**

♦ Vezë me lëvozhgë të paformuar.

halinós•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Kalbet; prishet.

♦ Më vjen të fikët, vilani; vilanosem; alivanosem.

halinós•e a f sh e et

♦ Kalbje.

♦ Të fikët; alivan; vilani.

halinós•ëm (i) me (e) mb A

♦ I kalbur; i prishur.

♦ (*Njeri*) i mbrapshtuar; i zvetënuar; i prishur.

halinós•ënj kal a ëm A Kalb; prish.

halinósur (i e) mb

♦ I dobësuar.

♦ I kalbur; i prishur.

halíq i m sh e et Gurë të vegjël a të thyer për mbushjen e mureve.

halíqsh•ëm (i) me (e) mb I dobësuar; i lëkurët.

halistrí a f sh - të A Shat.

halísht•e ja f sh e et > **HALISHT•Ë A.**

halísht•ë a f sh a at Pyll me pisha; pishnajë.

halít kal K > **HALIT•Ë (me).**

halít i m sh e et min Gur kristalor që përmban klorur natriumi (**NaCl**).

halít•em K vetv dhe pës e **HALIT•Ë (me u).**

halít•ë (me) kal a ë K Prish; lazdroy; llastoj (*fëmijën*); i jap llasë, liri të tepruar (*fëmijës*).

halít•ë (me u) a (u) ë K

I vetv Prishem; lazdrohem; llastohem; marr llasë.

II pës e **HALIT•Ë (me).**

halítj•e a f K Prishje; lazdrime liri e tepruar.

halíttë (i e) mb K > **HALITSH•ËM (i) ME (e).**

halítsh•ëm (i) e (e) mb K > **HALITUN (i e).**

halítun (i e) mb K I prishur; i lazdruar; i llastuar.

halivanós•em vetv K > **HALIVANOS•Ë (me u).**

halivanós•ë (me u) vetv a (u) ë K vetv Hutohem; trullosem.

halivanósj•e a f sh e et K Hutim; trullosje.

halivanósun (i e) mb K I hutuar; i trullosur.

haljalís•ë a f sh a at A

♦ Gaz; gëzim.

♦ Dëfrim.

♦ Zhurmë.

halkánxj•e a f A Vrazhdësi; arrogancë.

halkóm i m A Bakër.

halkóm•ë a f sh a at A

♦ Kusi bakri.

♦ Ngrohtore (kaldajë) e vogël prej bakri.

halmësh•úar óri m sh órë órët Ç Kalë i egër, i pashtruar.

halmúc•ë a f sh a at bot Bimë barishtore njëvjeçare, me kalli si gruri, që e ha shumë breshka. > **BAR BRESHËN; BAR BRESHKE.**

halobiotík e mb bio (Qenie) që jeton a rritet në mjedis të kripur.

halofít e mb bot (Bimë) që rritet në toka kripërishte.

halofíte t f sh bot Bimë që rritet në toka kripërishte.

halogjén i m sh ë ët kim Një nga pesë elementet jometalike (fluori, klori, bromi, jodi dhe astatina), që bëjnë pjesë në grupin VII A të tabelës periodike dhe gjenden të lirë si molekula dyatomike; kur bashkohen me hidrogjenin, japin acide të paoksigjenuara dhe gjenden në natyrë vetëm si kripëra.

halogjeník e mb (Llambë etj.) e mbushur me halogjen; që punon me halogjen.

halogjenúr e mb kim (Lëndë) e përfutur nga zëvendësimi i një atomi të halogjenit me një atom hidrogjeni në hidrokarburet, ose nga zëvendësimi i një grupi hidroksil në alko(o)l.

haloíd e mb kim (Lëndë) e krijuar nga bashkimi i një halogjeni me metal.

haloíd i m sh e et kim Lëndë e krijuar nga bashkimi i një halogjeni me metal.

haloperidól i m farm Qetësues për shqetësime psikotike.

halór e mb

♦ *bot* I hollë, i gjatë dhe me majë të mprehtë si halë; me gjethe në këtë trajtë; që përbëhet nga halorë.

Gjethe halore. Dru halor. Pyll halor.

♦ *teks (Lesh)* i fortë si halë; (*fije*) e trashë si halë.

halóre t em bot Familje e drurëve përherë të gjelbër si pisha, bredhi, selvia etj., me gjethe të holla si hala dhe me kokrrat si boçe.

halórë t m sh ikt Grup i madh peshqish me shumë hala.

hals e mb G (Peshk) halës; me shumë hala.

háls•ë i f sh a at G Peshk halës, me shumë hala.

halth i m sh e et Gjethe e hollë si halë (*e pishës etj.*).

hálthët (i e) mb I hollë si gjilpërë, si halë.

halucinación i m sh e et psik Ndiçim a përfytyrim i rremë që i shfaqet të sëmurit në kllapi, ose kur është tronditur shumë shpirtërisht etj. **Halucinacion pamor (dëgjimor). Halucinacionet e nuhatjes.**

halucinatív e mb psik Që ka halucinacione.

halucinogjén i em ë ët farm Bar që shkakton halucinacione.

halucinogjeník e mb farm Që shkakton halucinacione.

halurín•ë a f a at kryes sh

♦ Halë ose diçka tjetër e hollë dhe e gjatë si halë; grumbull halash. **Halurinat e peshkut. Halurinat e pishës. Halurinat e degëve shkarpat.**

♦ *mospërf* Peshk me shumë hala.

♦ *bis* Dru halor.

halvetí u m sh nj një *vjet fet*

♦ Sekt mysliman hermetik.

♦ Hermit mysliman.

♦ Pasues i këtij sekt.

halvetínj të fet sh i HALVETI U.

hall *ndajf* Keq. **Hall** kështu, hall ashtu. **Hall** me të, hall pa të. **Hall** me buaj, hall me qe *ff u*.

*

Hall me burrë, hall pa burrë, hall të mos martohesh kurrë Gjendje pa zgjidhje.

hall i m sh e et bis

♦ Gjendje e vështirë; mundim që vjen nga mungesa e diçkaje, nga vuajtjet etj.; nevojë e madhe për diçka, ngushticë. **Ra në hall. Ishte në hall e s'dinte ç'të bënte. E bëri (e pati) nga halli. Kishte një hall. Erdhi për hall. E shtyu halli. Është në hall për diçka** ka shumë nevojë për diçka. **Ia di hallin. Ia zgjidhi hallin. E la në hallin e tij (e saj).**

♦ Diçka që sjell kokëçarje; çështje shqetësuese që duhet zgjidhur, shqetësim; diçka që shkakton vuajtje shpirtërore, hidhërim a brengë. [- **Unë vërtet s'kam punë me tela me gjemba e me qen, por kam halle tjera, më të ndërlikuara.** (IK)]

♦ Zgjidhje, rrugëdalje. **Bëj hall** gjej diçka, e rregulloj (me vështirësi); gjej rrugëdalje në një farë mënyre. **I bëhet halli** i gjendet rrugëdalja në një farë mënyre. **I jap hall diçkaje** i jap rrugë diçkaje; i jap dum diçkaje. **Si do t'i vejë halli?** (*një pune a dikujt*) si do të zgjidhet; si do të marrë fund; si do të përfundojë (*diçka a dikush*)? **I bëhet halli** i gjendet zgjidhja. [**Ndoshta ja bajnë hallin apostujt e mëshirës** (Mgj).] [**Veç se ata i a bënë hallin/ E nuk ndejen kot tu' u tallë** (GjF).]

*

E bëj nga halli e jo nga malli E bëj nga e keqja e jo se dua vetë.

Është halli që ... (halli është se ...) Puna është se ...; duhet të shqetësohem për ...

I qaj hallin dikujt

♦ I tregoj hallin tim dikujt për t'u këshilluar me të ose për të kërkuar ndihmë.

♦ Më vjen keq për dikë; marr pjesë në hidhërimin e dikujt; shqetësohem e merakosem për dikë.

I qan hallin kalorësit se i varen këmbët Mos u shqetëso kot për një njeri që i ka punët në rregull dhe ka mbështetje a përkrahje të fortë.

Ishte në ditë (në pikë) të hallit Ishte në gjendje shumë të vështirë.

Ishte për të qarë hallin Ishte shumë keq, ishte në gjendje shumë të vështirë.

Kam hall sa ... dua sa..., e kam për detyrë sa... (të bëj diçka); e kam keq sa...; e kam vështirë sa...

Ku e ke hallin? Ku kërkon të dalësh?; çfarë synon të arrish?

Mos i qaj hallin atij! Mos u bëj merak për të (*se është në gjendje t'i përballojë vështirësitë vetë*)!

S'më zë halli (meraku, qederi) Nuk e çaj kokën; s'më bëhet vonë; nuk pyes fare; nuk shqetësohem.

Vaj halli! Më gjeti e keqja!; s'di si t'ia bëj!

hallá

I ndajf Fort; me fuqi.

II *pasth* Jepi; forca.

hallabrebír *bis krahin G*

I *pasth* Jepi; forca.

II *si mb* I rrëmujshtëm; që vepron si t'i vijë për mbarë.

III *si ndajf* Rrëmujshtëm; me rrëmujshtë.

hallabýk *u m krahin G* Zhurmë; tollovi; zallamahi.

hallác *i m sh a at krahin G* Njeri gojëndyrë.

hallaçúke *t f sh krahin G* Vjetërsira e gjëra pa vlerë.

halladí•s kal ta tur > **HALLADIT**.

halladít *kal a ur* Freskoj; ftoh.

*

Ia halladit mendjen dikujt Ia bëj mendjen çorap dikujt.

halladít•em *vetv a (u) ur* Freskohem; ftohem.

halladítsh•ëm (i) me (e) *mb* Freskues.

halladrî *ni m G* Hall; vështirësi.

hallagrép *ndajf krahin* Kot më kot; shpejt e pa u menduar; kuturu; pa rregull; mbarë e prapë. **Fliste**

hallagrep. S'bëhet puna hallagrep.

hallájk•ë *a f sh a at*

♦ Shërbëtore.

♦ *keq* Vajzë që flet pa mend.

♦ *keq* Lavire; kurvë.

hallák *u m sh ë ët krahin G* Dash a cjaç i patredhur.

hallakámas *ndajf G*

♦ Me shumë zhurmë.

♦ Rrëmujshtëm; me rrëmujshtë.

♦ Anamendas; hutueshtë.

hallakámë *ndajf G* > **HALLAKAMAS**.

hallakám•ë *a f sh a at G*

♦ Vikamë; zhurmë e madhe; potere.

♦ Rrëmujshtë.

♦ Hallakatje.

♦ Njeri i hallakatur.

hallaká•s kal ta tur > **HALLAKAT**.

hallakát *kal a ur bis*

♦ Shpërndaj andej e këtej (*një grumbull a një tufë*). **Hallakat dheun (plehun).** **Hallakat misrin.**

Hallakat pulat. I hallakati njerëzit.

♦ Hap diçka të mbledhur a të mbërthyer mirë; zgafulloj; prish. **Hallakat rrobat.**

♦ Prish. **Hallakat murin.**

♦ E çoj (*dikë*) lart e poshtë që të mos mbarojë punë; e bëj të merret me gjëra të ndryshme e pa rëndësi; e sorollat pa i mbaruar punë. **E hallakati rrugëve. E hallakati kot. Ai të hallakat e s'të mbaron punë.**

*

Ia hallakat brinjët dikujt E rrah fort sa i thyej brinjët.

hallakátas *ndajf* Në mënyrë të hallakatur.

hallakát•em *a (u) ur bis*

I *vetv*

♦ (*Grumbulli, tufa etj.*) shpërndahet andej e këtej. **Iu hallakatën flokët. U hallakatën njerëzit. U hallakatën dhentë (pulat, bletët). U hallakatën retë. U hallakatëm andej-këtej.**

♦ *veta III* Hapet diçka e mbledhur a e mbërthyer;,, zgafullohet. **M'u hallakatën rrobat. U hallakat fare.**

♦ Endem andej e këtej; bredh poshtë e lart pambaruar punë; merrem me gjëra të vogla e pa rëndësi; sorollatem. **Hallakatej rrugëve gjithë ditën.**

II pës e HALLAKAT.

hallakát•em₂ vetv krahin G > HALLAKAT•Ë (me u).

hallakát•ë (me u)₁ vetv - (u) ë krahin G (Bariu) bërtet me zë të lartë për të trembur bishat.

hallakát•ë (me u)₂ vetv - (u) ë krahin G

♦ Çoroditem.

♦ Prishem mendsh.

♦ Rrjedh nga trutë; bëhem si i rrjedhur.

hallakát•ëm (i) me (e) mb krahin G > HALLAKATUN (i e)_{1, 2}.

hallakátës e mb krahin G Çoroditës.

hallakátj•e a₁ f sh e et

♦ Shpërndarje andej-këtej.

♦ Endje lart e poshtë; sorollatje.

hallakátj•e a₂ f sh e et G

♦ Prishje mendsh.

♦ Çoroditje.

♦ Rrokatje; rrjedhje nga mendtë (*e plakut*).

hallakátun (i e)₁ mb G

♦ I prishur mendsh.

♦ I çoroditur.

♦ I rrokatun; i rrjedhur mendsh.

hallakátun (i e)₂ mb G > HALLAKATUR (i e).

hallakátur (i e) mb

♦ I shpërndarë andej-këtej. **Dhe (pleh) i hallakatur. Fshat i hallakatur. Me flokë të hallakatur.**

♦ I hapur a i zbërthyer; i zgafulluar; i prishur. **Me rroba të hallakatura. Gardh i hallakatur.**

♦ *fig (Njeri)* që s'e mbledh mendjen në një punë; i shpërndarë. **Me mendje të hallakatur.**

hallakatrúm ndajf G

♦ Verbtas; verbërisht; kuturu; pa i këqyrë punët si duhet.

♦ Pa u menduar; pa mend.

hallakátshëm ndajf Rrëmujshtëm; me shumë rrëmujshtë.

hallakátsh•ëm (i) me (e) mb > HALLAKATUR (i e).

hallakátun (i e) mb krahin G I prishur nga mendja; i dalë mendsh.

hallakátun it (të) as krahin G Britmë e bariut për të trembur bishat.

hallakátur (i e) mb bis

♦ I shpërndarë andej-këtej. **Dhe (pleh) i hallakatur. Fshat i hallakatur. Me flokë të hallakatur.**

♦ I hapur a i zbërthyer; i zgafulluar i prishur. **Me rroba të hallakatura. Gardh i hallakatur.**
♦ *fig (Njeri)* që s'e mbledh mendjen në një punë; i shpërndarë. **Njeri i hallakatur. Me mendje të hallakatur.**

halláll e mb (Njeri) I mirë e i drejtë; i mbarë. **Vajzë hallalle.**

halláll i1 m bis

♦ Diçka e lejueshme dhe e drejtë; diçka e fituar me punë e me djersë; diçka e merituar. **Mori hallallin. E paç hallall! ur. Hallall të qoftë! ur. Mos përziej hallallin me haramin fj u.**

♦ Njeri i mirë e i drejtë; njeri i mbarë. **Hallalli i shtëpisë.**

*

Ia bëri hallall

♦ Ia dha me gjithë zemër.

♦ Ia fali fajin; e ndjeu. [**Ma bëni hallall, unë gjërat që mund të rrëfihen me një rrokje i tjerr një vit të tërë, e ato që lipsen të rrëfihen me hollësi i cungoj për ibret.** (ED)]

halláll i2 m bis fet Bekim.

halláll•e ja f e HALLALL I1.

hallallebekúe *pasth* E pastë hallall atë që iu dha për bamirësi.

hallallhák•ë a f bis Gjë e merituar, e fituar me hak.

hallallím i m bis Falje.

hallall•óhem *vetv óva (u) úar bis*

♦ Përshëndetem e përfalem me dikë; ndahem me dikë duke ia bërë hallall diçka.

♦ I jap lamtumirën e fundit dikujt.

hallall•ój kal óva úe E fal (*dikë*); ia fal gabimin, mëkatin (*dikujt*).

hallallós kal a ur bis > HALLALL•OJ.

hallallós•em *vetv a (u) ur bis > HALLALL•OHEM.*

hallallúar (i e) mb bis I falur; që i është falur mëkati.

hallán i krahin G Njeri gojëndyrë.

hallaní *pasth G* Jepini, o burra; jepini kush asht trim.

hallás kal a ëm dhe ë ur A Holloj; grij (*rrobat*).

hallás•ëm (i) me (e) mb A (Rrobë) e holluar, e grirë nga përdorimi.

hallásur (i e) mb A > HALLAS•ËM (i) ME (e).

hallashtís kal a ur bis > HALLALL•OJ.

hallashtís•em *vetv a (u) ur bis > HALLALL•OHEM.*

hallát i m sh e et bis

♦ Vegël; mjet i thjeshtë pune; përdorëse. **Hallatet e punës. Hallatet e rrojës.**

♦ *sh zharg* Vegla të mashkullit; organ seksual mashkullor. [**"Haleve të tilla më mirë të mos u lëshosh pe. Leqë atij i qelbet hallati një erë që... baaahhhh."** U rrëqeth. (ED)]

hallaví•s kal ta tur > HALLAVIT.

hallavít kal a ur Kënaq; zbavit.

hallavít•em1 *vetv a (u) ur* Sillem kot; sorollatem; e shkoj kohën kot, pa bërë gjë. **Hallavitem rrugëve.**

hallavít•em2 *vetv a (u) ur* Kënaqem; zbavitem.

hallavítj•e a f Sorollatje.

hallavítur (i e) *mb* I sorollatur; që sillet kot; që e shkon kohen kot, pa bërë gjë.

hallázm•ë a f sh a at Ç

♦ Gërmadhë.

♦ Greminë.

halldúp i m sh ë ët ♦ *për*b, *vjet* Pushtuesi osman; tradhtar vendas, që mbante anën e pushtuesit osman. [O **halldup shallvaregjërë**,/ Në të zënça dot guberë,/ Do ta bënj si tjetër herë! (Pop)]

♦ *shar* Njeri i pagdhendur ose i trashë nga mendja; njeri i keq. **Ik, or halldup.**

halldúpçe bis

I ndajf

♦ Në gjuhën e halldupëve, e osmanëve. **Fliste halldupçe.**

♦ Sipas mënyrës së halldupëve; si halldupët; si turçeli. **Këndonte (vishej) halldupçe.**

♦ *keq* Kot më kot; pa e menduar mirë diçka; kuturu; në mënyrë të trashë. **Ia futi halldupçe. Fliste halldupçe.**

II si mb E tillë, siç e këndonin a e kërcenin halldupët. **Këngë (valle) halldupçe.**

halldupëri a f përmb vjet

♦ Pushtuesit osmanë; tradhtarë vendas që mbanin anën e pushtuesit osman.

♦ Njerëz të trashë, të pagdhendur.

hallebír

I mb I çoroditur; i hutuar.

II ndajf Në mënyrë të çoroditur.

hallbú lidh J Megjithatë.

halledrí mb m G (Njeri) me shumë halle; i mbytur nga hallet; halleshumë; në gjendje shumë të keqe ekonomike.

hálle-hálle mb bis (Njeri) hallemadh; me shumë halle. **Halle-halle kjo dynja, halli hallit nuk ia gjá.**

halle•kéq kéqe mb këqíj këqíja > HALLE•ZI ZEZE.

halle•líg mb, m sh lígj, f sh líga

♦ I mbytur nga hallet.

♦ Shumë i varfër.

♦ Shëndetlig.

halle•líg lígu mb m, sh lígj lígjt

♦ Njeri i mbytur nga hallet.

♦ Njeri shumë i varfër.

♦ Njeri shëndetlig.

hallelíg•ë a f sh a at f e HALLE•LIG LIGU.

hallelígj t sh i HALLE•LIG LIGU.

hallemádh e mb

♦ *bis (Njeri)* me shumë halle. **Nënë (jetë) hallemadhe.**

halle•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me shumë halle; njeri i shumëvuahtur.

halle•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HALLE•MADH MADHI. [Më lër të bie në prehrin tënd të ngrohtë/ O hallemadhja ime shekullore! (DA)]

hallemédhá të sh i HALLE•MADHE MADHJA.

hallemédhéj t G sh i HALLE•MADH MADHI.

hallemëdhénj të *sh i* HALLE•MADH MADHI.

hallepús *mb* > HALLEDRI.

hallestís *jokal a ur* Kam dhembje.

halleshúmë *mb (Njeri)* me shumë halle. > HALLE•MADH MADHE.

halleshúm•ë a *f sh a at f e* HALLESHUM•Ë I.

halleshúm•ë i *m sh ë ët* Njeri me shumë halle.

hallexhësh•ë a *f sh a at bis f e* HALLEXHI U₂.

hallexhí a *m sh j jt* *krahin G* > HALLEXHI U₂.

hallexhí e *mb*

♦ (*Njeri*) me halle.

♦ Nevojtar.

hallexhí u₁ *m sh j jt G* > HALLEXHI U₂.

hallexhí u₂ *m sh nj një*

♦ *bis* Njeri me halle ose në hall; nevojtar.

♦ > HALLE•MADH MADHE.

hallexhí•e ja *f sh e et f e* HALLEXHI U.

hallexhínj të *sh i* HALLEXHI U₂.

hallexhíj t *G sh i* HALLEXHI U₂.

hallezéz•ë a *f sh a at e* HALLE•ZI ZIU.

halle•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza bis* > HALLE•MADH MADHE.

halle•zí zíu *m sh zínj zínjtë bis* HALLE•MADH MADHI.

hallezíj t *G sh* HALLE•ZI U.

hallezínj të *sh* HALLE•ZI U.

háll•ë a₁ *f*

♦ Motër e babait.

♦ *krahin* Grua e ungjit.

**

Të puth halla në të dy faqet *iron* U lamë bashkë; s'ke ç'merr; mos prit gjë; mori fund me kaq.

háll•ë a₂ *f bis*: S'ma mban halla s'kam guxim.

hallháll•e ja *f sh a at krahin G*

♦ Byzylyk.

♦ *euf* Pranga të duarve.

hallí a *f sh - të* Qilim prej leshi a mëndafshi, me push dhe me lule ngjyra-ngjyra, që shtrohet në dhomë ose varet në mur për zbukurim; sixhade e madhe.

hallís•em *vetv krahin G* > HALLIS•Ë (me u).

hallís•ë (me u) *vetv a (u)* ë *krahin G* Bëj hall; ia dal me vështirësi; e nxjerr jetesën me të keq e vështirësi.

hallísj•e a *f krahin G* Vështirësi për të nxjerrë jetesën.

hallk u *m përmb bis* Njerëzi; turmë; bota. [Hallku flasin, s'i dhemb goja (Pop).] [Të marrin hallku nëpër gojë (Pop).] [Fort shumë hallk ka çu ne kamë/ Marka Kulin për me e xanë (Pop).]

*

Fjalët e hallkut e vrimat e gardhit s'mbyllen kurrë *fj u* Njerëzve s'u mbyllet goja kurrë.

Punët e hallkut Punët e botës; punët e të tjerëve.

hallkáll•e ja *f sh e et* Varg me rruaza për t'i mbajtur në qafë.

hallkán i m sh ë ët Rreth i trashë hekuri që u vihet në qafë qenve të stanit, kur mbahen lidhur.

hall•kéq kéqe *mb, m sh këqínj këqínjt, f sh këqíja këqíjat bis*

♦ I dërrmuar nga hallet.

♦ I dobët, shëndetlig.

hall•kéq kéqi *m sh këqíj këqíjtë bis*

♦ Njeri i dërrmuar a i mbytur nga hallet.

♦ Njeri i dobët, shëndetlig.

hall•kéqe kéqja *f sh këqíja këqíjat e* **HALL•KEQ KEQI.**

hállk•ë a f sh a at

♦ Rreth i vogël metalik, që së bashku me të tjerë të lidhur varg, përbën një zinxhir; **Hallkat e zinxhirit (e vargoit). Hallka e derës.**

♦ Rreth hekuri ku kapet, mbahet a lidhet diçka. **Hallka e parmendës (zgjedhës, kosës).**

♦ *fig* Pjesë përbërëse e diçkaje, që lidhet ngushtë me pjesët e tjera në një varg a sistem. **Hallkat e sistemit arsimor.** [Formula e pagëzimit ... përmban një hallkë të rëndësishme që lidh Shqipërinë paraturke me Shqipërinë e kohës osmane. (GjSh)] [Ky njeri i shekullit tonë ishte hallkë e studimeve shqiptare nga koha e paraluftës me periudhën e pasluftës (ES).]

♦ Lak. **Hallka e litarit. Hallkë për të zënë lepuj.**

♦ Rreth që u vihet disa kafshëve në qafë; kular.

♦ *sh bis* Pranga; vargonj. **I vë (hedh, heq) hallkat. Këput hallkat.**

♦ *sh krahin* Vathë grash në trajtë unaze.

*

Ia heq hallkën diku Nuk kujdesem më për dikë; s'pyes më për të; ia heq fillin; e lë të bëjë ç'të dojë e si të dojë.

Hallka që mungon Fosil ose specie kalimtare nga shimpanzeja te njeriu.

hallk•ój kal óva úar

♦ Lidh me hallkë.

♦ I vë rrethin (*zgjedhës, parmendës*).

♦ Zë me lak (*lepurin etj.*).

hallkóm•ë a f sh a at Vragë e thellë e mbushur me baltë, që lënë ujërat e rrëmbyeshëm ose rrotat e qerreve në tokë. **Hallkomat e qerres.**

hall-lígshtë mb

♦ (*Njeri*) shëndetlig.

♦ (*Njeri*) që i ka ardhur fundi.

♦ *K (Njeri)* shumë i varfër.

hállm•ë a f ushq Hallvë.

hallm•ój kal óva úar krahin Rrëmoj thellë; e zgavroj.

hallmúar (i e) mb krahin I rrëmuar thellë; i zgavruar.

hallník e mb

♦ (*Njeri*) në hall të madh; në gjendje të ngushtë ekonomike; pa një lek në xhep.

♦ Shëndetlig.

hallók•e ja *f sh e et K* Plakë.

hallós kal a ur Ç, J Bëj hall; gjej me vështirësi.

hallpák e mb krahin *G* (*Njeri*) me halle; që mezi e siguron bukën.

hallsimâzí mb krahin *G* I varfër sa s'ka më keq; i varfër si ai e kthehu prapa; i këputur.

hallúq•e ja *f sh e et* krahin përk Hallë.

hallvá ja *ushq* > **HALLV•Ë** A.

hallvasí a *f ushq* Hallvë e ndrequr me vaj susami.

hallvashítës i *m sh - it* Ai që shet hallvë. > **HALLVAXHI** U₂.

hallvashítës•e ja *f e* **HALLVASHITËS** I.

hallvaxhësh•ë a *f e* **HALLVAXHI** U₂.

hallvaxhí a *m sh j jt* krahin *G* > **HALLVAXHI** U₂.

hallvaxhí e mb Grua e pakujdesshme në punë, që i bën punët shkeleshko.

hallvaxhí u₁ *m sh j jt* *G* > **HALLVAXHI** U₂.

hallvaxhí u₂ *m sh nj njtë* bis

♦ Ai që bën dhe shet hallvë.

♦ *keq* *Njeri* i pakujdesshëm në punë, që i bën punët shkeleshko.

hallvaxhí•e ja *f sh e et f e* **HALLVAXHI** U₂.

hallvaxhíj t *G sh i* **HALLVAXHI** U₁.

hallvaxhínj të *sh i* **HALLVAXHI** U₂.

hállv•ë a *f sh a at ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me miell të skuqur, me vaj s gjalpë dhe me sheqer. **Hallvë** me arra. **Hallvë** shtëpie.

*

Hallvë e ftohtë *keq* Diçka që mund të mos bëhet; diçka pa shpresë; punë e ftohtë.

Hallvë e pjekur Diçka që është bërë; punë e kryer.

Të ngrënsha (ndafsha, bëfsha) **hallvën!** *mallk* Vdeksh!

**

Hallvë e bardhë

♦ Hallvë e gatuar vetëm me sheqer të zier në lëngun e rrënjëve të një bime.

♦ Hallvë e gatuar me miell, qumësht, sheqer, gjalpë ose dhallë të trashë dhe aromatizues.

Hallvë e zezë Hallvë e gatuar me sheqer, miell gruri e vaj dhe, pasi ngjyroset me sheqer të djegur, pritët në copa të holla.

hallvëshítës i *m sh - it* **HALLVASHITËS** I.

hallvëshítës•e ja *f sh e et f e* **HALLVASHITËS** I.

ham₁ *ndaíf* *G* (*Vë*) pjerrët.

ham₂ *ndaíf* *G* Pa punuar.

ham₃ *onomat* Zë i lehjes së qenit.

hâm i₁ *m sh a at* *G* Pjekë ose pengojcë e kalit në kullotë a në lëmë.

hâm i₂ *m sh a at* *G* Hamshor.

hamâ *pasth* *G* Thirrje për të nxitur dikë të lëvizë, të tundet vendit, të bëjë diçka.

hamadák u *m* *G* Hov; turr; vrull.

hamadréq *fj ndërmj* krahin *G* Haje dreq. **Hamadreq** nderën e tij nuk e dua të mirë prej tij.

hamadréq e mb

♦ (*Njeri*) që nuk punon, e i bën paratë rrush e kumbulla; prishanik

♦ Aventurier.

♦ (*Njeri*) që s'e vret mendjen; ku rafsha mos u vrafsha.

♦ (*Trim*) kokëshkretë.

hamadréq i m sh ë ët

♦ Njeri që i bën paratë rrush e kumbulla; prishanik.

♦ Aventurier.

♦ Njeri që s'e vret mendjen.

♦ Trim kokëshkretë.

hamadréq•e ja f e HAMADREQ I.

hamadriád i1 m sh ë ët zool Babuin i madh i Etiopisë.

hamadriád i2 m sh ë ët zool (*Eophiophagus hannah*) Kobër e madhe helmuese e Azisë Juglindore.

Hamadriád•ë a f sh a at mit gr Nimfë pylli që rron në dru dhe vdes kur thahet druri.

hamáj të sh i HAM•ALL ALLI.

ham•áll álli m sh áj ájtë dhe éj éjtë dhe állë állët bis Punëtori që mbart, ngarkon a shkarkon një mall zakonisht me krahë; bartës, punëtor i ngarkim-shkarkimit. **Hamall i skelës (portit).** [Tre mijë vjet rrjesht/ nga muzeu në muzera,/ unë hamalli i mermertë, gënjeshtren mbaj (IK). [Hamallët japin e marrin me ngarkimin e ndoca makinave në traget. (ED)]

*

Punoj si hamall Punoj shumë dhe pa hile, por pa mjeshtëri.

Shaj si hamall Shaj ndyrë.

hamáll•e ja f sh e et

♦ Hamullore që përdoret si kullotë për bagëtitë. **Hamalle gruri (misri).** > **HAMULLOR•E JA.**

♦ > **HAMALL•Ë A. Preu (bëri) gjethe në hamalle.**

hamállçe ndajf vjet bis > HAMMALLISHT.

hamáll•ë a f sh a at kryes sh Pyll ku priten gjethe, që vihen mullar përdoren në dimër si ushqim për bagëtinë.

hamall•ék ku m sh qe qet

♦ Punë e hamallit.

♦ *keq* Punë krahë e rëndë a e mërzitshme që nuk kërkon ndonjë aftësi a lodhje mendore; punë e pafrytshme, që nuk jep ndonjë përfitim; puna më e mërzitshme dhe më pak e rëndësishme.

Hamallëqet e shtëpisë.

hamallí a f sh - të bis > HAMALLË•K KU.

hamallísht ndajf Në mënyrë jo të hijshme, në mënyrë të trashë; pa u përmbajtur fare; rëndë; shumë.

Ha (sillem, punoj) hamallisht.

hamám si kallëzues: E bëj hamam shtëpinë e ngroh shumë shtëpinë.

hamám i m sh e et

♦ Banjë allaturka. **Lahem në hamam.**

♦ *krahin* Nevojtoje.

hamamxhësh•ë a f sh a at > HAMAMXHIJ•E A.

hamamxhí a m sh j jt G > HAMAMXHI U2.

hamamxhí u1 m sh j jt G > HAMAMXHI U2.

hamamxhí u2 m sh nj njtë vjet Kujdestar hamami.

hamamxhij jt G sh i HAMAMXHI U1.

hamamxhíj•e a f sh e et Gruaja e hamamxhiut.

hamamxhík u m sh ë ët vjet Banjë e nevojtoje për dhomën e gjumit.

hamamxhínj një *G sh i* **HAMAMXHI** U₂.

hamár *si kallëzues G >* **HAMBAR**.

hamár i m sh ë ët *G >* **HAMBAR I**.

Hamás i m fet, pol Lëvizje islamike palestineze që kërkon themelimin e shtetit të Palestinës, ku të përfshihet shteti i Izraelit dhe Bregu Perëndimor.

hamásht•ër ra f sh ra rat *vjet* Govatë e madhe ku regjen lëkurët.

hambár ndajf: **Bëhem hambar** ha shumë; dendem; e mbush barkun sa nuk mban më. **E kam zemrën hambar** jam shumë i durueshëm; e kam zemrën të gjerë. **E bëj barkun hambar (katua)** duroj shumë.

hambár i m

♦ Arkë e madhe (prej) druri, ku shtihet drithë ose miell; kasolle e thurur me thupra a me dërrasa ku shtihet drithë; drithnik. **Fut drithin në hambar. Mbush (zbraz) hambarët.**

♦ Arkë e madhe prej dërrasash për të mbajtur diçka. **Hambar qymyri.**

♦ *det* Pjesë e anijes nën kuvertë, ku vihen mallrat.

♦ *fig* Vend që prodhon shumë drithëra. **Hambari i vendit. Myzeqeja - hambari i Shqipërisë.**

*

Më ushtojnë hambarët (kadet, sheket) S'kam asgjë në shtëpi; nuk më ka mbetur asgjë në shtëpi; jam shumë i varfër.

Kemi ngrënë një hambar miell (një thes kripë, një barrë kripë, një furrë bukë) bashkë Bashkë njihemi prej kohësh; punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

Më ka zënë hambari merimanga Jam shumë i varfër; s'kam bukë në sofër.

Mos e fut në hambar pa e shoshitur *ff u* Mos e bëj mik dikë pa e njohur mirë!

Po shtire mizën (milingonën), të iku hambari *ff u* Një armik i brendshëm, sado i vogël qoftë, mund të të sjellë një dëm shumë të madh.

**

hambar i peshkut (në peshkatore) Vend në anije ku mbahen peshqit e zënë.

flutur e hambarëve *ent (Pyrallis farinalis)* Flutur e vogël e përhapur në Europë e Azi, vemjet e së cilës ushqehen me të lashta në hambarë dhe me mbeturina kashte në grazhde etj.

tenjë e hambarëve *ent* Vemje e hollë që ushqehet me drithë në hambarë.

hambaríst i m sh ë ët Punëtor i hambarit, që ngarkon mallin në hambar ose e shkarkon nga hambari i anijes.

hambar•má dhe má dhja f Erë e ngrohtë, e ngarkuar me lagështirë që fryn nga jugu; sjell shi e rrit të lashtat.

hambarthát•ë a f Erë e ngrohtë që fryn nga jugu dhe prish të lashtat.

hambél i m sh a at Kullësë.

Hámbërsájd i m gjeog Konté në Anglinë Verilindore, në brigjet e Detit të Veriut.

Hambúrg u m gjeog Port i madh detar në Gjermaninë Veriore.

hambúrger i m sh - ët *ushq*

♦ Sanduiç me një qofte petashuqe dhe shpesh e ndrequr me perime.

♦ Mish kau i grirë.

hamdré *pasth* Ta hajë dreqi.

haméj të sh i **HAMA•LL LLI.**

haméndas *ndaif* Me hamendje; me afërsi.

haménd•e *ja f sh e et G > HAMENDJ•E A. [...po deshte me shkruet historín e komit, e cilla me hamende nuk shkruhet... (GjF)]*

haménd•em *vetv a (u) ur*

♦ Mendothem mirë, thellë.

♦ Mëdyshem.

♦ **K > HAMEND•UE (me).**

hamendësím *i f sh e et libr* Përfundim i arritur me mendje në mënyrë të përafërt; mendim i nxjerrë sipas gjasës dhe që mund t'i afrohet së vërtetës.

hamendës•óhet úa (u) úar *pavet e HAMENDËS•OJ.*

hamendës•ój *kal óva úar libr*

♦ Nxjerr (*një përfundim*) duke gjykuar në mënyrë të përafërt.

♦ Ma merr mendja se.

hamendësúar (i e) mb (*Përfundim*) i nxjerrë duke gjykuar në mënyrë të përafërt.

hamendësúesh•ëm (i) me (e) mb libr Që mund të hamendësohet.

hamendësueshmërí a f libr Të qenët i hamendësueshëm.

haméndj•e a f sh e et Përfundim a vlerësim i arritur me mendje në mënyrë të përafërt dhe jo sipas të dhënave të sigurta e të mjaftueshme; mendim i nxjerrë sipas gjasës dhe që mund t'i afrohet së vërtetës. **Shkoj (flas, gjej) me hamendje.**

hamend•ój *kal K > HAMEND•UE (me).*

haméndsh•ëm (i) me (e) mb (*Përfundim*) i nxjerrë duke gjykuar në mënyrë të përafërt.

hamendshmërí a f libr Të qenët i hamendësueshëm.

haméndthi *ndaif* Me hamendje.

hamend•úe (me) *vetv óva úe K* Habitem; çuditem; vras mendjen.

haméno *mb bis J* Trushkulur.

hámës e mb

♦ (*Njeri, kafshë, shpend*) që ha shumë; që do të hajë shumë; grykës; llupës.

♦ (*Njeri*) që i pëlqen të hajë mirë.

♦ Ç Që ha pa bërë naze; (*njeri*) pa sqimë në të ngrënë.

hámës i m sh - it Njeri, kafshë a shpend që ha shumë; grykës; llupës.

*

Hamësi e ha kamësin *fj u* Kush ha pa mend e prish ekonominë e vet.

hámës•e *ja f sh e et f e HAMËS I.*

hamësí a f Të qenët hamës; dëshirë për të ngrënë shumë.

hamëtór e mb Hamës; llupës.

hamëtór i m sh ë ët > HAMËS I.

hamëtór•e *ja f sh e et f e HAMËTOR I.*

hamgjí•s *kal ta tur > HAMGJIT.*

hamgjistár e mb Tërheqës; që ta prish mendjen ose të josh (*me bukurinë*).

hamgjistár i m sh ë ët Ai që të tërheq e ta prish mendjen.

hamgjistár•e *ja f sh e et f e HAMGJISTAR I.*

hamgjít *kal a ur* E tërheq, e bëj për vete, e josh (*dikë*); ia prish mendjen (*dikujt*); e mashtroj. **E**

hamgjítí bukuria.

hamgjítës e mb Tërheqës; joshës.

hamgjítj•e a f sh e et Tërheqje; joshje.

ham-hám *onomat* Lehje e qenit; gam-gam.

hamilé *mb f (Grua)* shtatzënë; e rëndë. **E la hamile** e la me barrë.

Hamiltón i m gjeog Kryeqytet i Bermudës.

hamítík e mb: **Gjuhë hamitike** grup gjuhësh të Afrikës Veriore, të përafërta me gjuhët semitike.

hámj•e a f sh e et E ngrënë; ushqim; haje. **Hamje për njerëz (kafshë).**

háml•e ja1 f sh e et K

♦ Herë; radhë. **Me dy hamle e krevë** e mbarova me provën e dytë.

♦ Ngut; nxitim.

*

Njeri me hamle Njeri me hënë, me damar.

háml•e ja2 f sh e et krahin Hakmarrje.

hamodráq e mb A

♦ I pangopur; i pangishëm.

♦ Shumë lakmitar.

hamoqéllë mb J (Kasolle) shkatërr, e keqe.

hamoqéll•ë a f sh a at J Kasolle e keqe.

hamorídh•ë a f sh ë ët zool J > IRIQ I.

hamoxhúl e mb J I pangopur; i pangishëm.

hamoxhúl i m sh ë ët J Njeri që ha e s'ka të ngopur.

hamoxhúl•e ja f sh e et J f e HAMOXHUL I.

hámp•ë a f sh a at K Turmë; lukuni.

hámsë mb > HAMËS E.

hamsí a f libr Aftësi për ngrënë lloje të ndryshme ushqimesh. > **POLIFAGI A.**

hamsín i m vjet krahin G Periudhë e funddimrit, nga 1 shkurti më 22 mars.

hamsh1 ndajf Në mënyrë të papërmbytur; pa frenë; pa kontroll.

hamsh2 si mb G I papërmbytur; i pafrenueshëm.

hamsh i m

♦ *zoovet* Hamshor i ri.

♦ *fig* Djalë azgan; djalë beqar që s'i përmban ndjenjat.

hamshadél i m sh a at K Gruár.

hamshór e mb G (I ri) i harbuar, si hamshor.

hamshór i m sh ë ët

♦ *zooteq* Kalë i patredhur që mbahet për ndërzim.

♦ *iron* Njeri i ushqyer mirë, i fortë e i papërmbytur.

♦ *iron* Djalë i harbuar pas femrave.

hamsh•úer óri m sh órë órët

♦ *zooteq G > HAMSHOR I.*

♦ *fig*

hamulít jokál i ur J (Qeni) leh; bën ham-ham.

hamulítj•e a f J Lehje ham-ham e qenit.

hámull

I ndajf Në flakë. **Marrin hamull (drutë)** marrin flakë; ndizen.

II si mb Shumë i ngrohtë; valë.

*

Bëhem hamull Marr zjarr; më hipën gjaku në kokë; zemërohem shumë.

hámull a1 f sh a at

♦ > **HAMULLOR•E JA.**

♦ > **HAMALL•Ë A.**

♦ Zjarr i madh; flakadan.

hámull a2 f sh a at

♦ Vorbull uji.

♦ *fíg* Rrjedhë e vrullshme e ngjarjeve.

hámull i m Zjarr i madh flakadan.

hamullisht•e ja f sh e et > **HAMULLOR•E JA.**

hamullisht•ë a f sh a at > **HAMULLOR•E JA.**

hamullít jokal i ur veta III (Qeni) leh; bën ham-ham.

hamullítj•e a f sh e et Lehje e qenit; ham-hamet e qenit.

hamull•óhem1 vetv óva (u) úar

♦ I vërsulem, i derdhem, i lëshohem me zemërim dikujt.

♦ Marr zjarr; më hipën gjaku në kokë; nxehem; zemërohem shumë

hamull•óhem2 vetv óva (u) úar Hungëroj.

hamull•ón jokal ói úar (Zjarri) digjet me flakë të fortë.

hamullór e mb

♦ (*Arë*) që është e korrur pasi më parë ka qenë e mbjellë me të lashta ose me misër.

♦ (*Misër etj.*) i mbjellë vonë në hamullore, që nuk arrin të piqet dhe përdoret zakonisht si ushqim i njomë a i thatë për kafshët. **Fasule hamullore. Panxhar hamullor.**

♦ *krahin G (Arë)* që ka qenë mbjellë me grurë.

hamullór•e ja f sh e et *Arë* e korrur, që ka qenë e mbjellë më parë me të lashta ose me misër.

Hamullore gruri (tërshëre, elbi, misri). Mbjellim hamulloret.

hamúr si kallëzues bis Pa kujdes; pa mjeshtëri. **Punë hamur.**

hamurík u m G Uri; un.

hamurí•k ku m sh q qtë zool

♦ (*Talpa*) Urith. **Vrimë e hamurikut.**

♦ *krahin Iriq.*

hamuríq i m sh ë ët bot (Erica) Shkurre e ulët me degë të holla e të dendura, me gjethe si hala dhe lule ngjyrë trëndafili.

han i1 m sh e et

♦ *vjet* Ndërtesë pranë udhës ose në qytete që shërbente si bujtinë për udhëtarët, ne vend për kafshët e tyre.

♦ *keq* Hotel që nuk mbahet pastër a që nuk ka as pajisjet më të thjeshta; hotel i keq.

♦ *keq* Vend me rrëmujë të madhe, ku hyn e nga ku del kush të dojë e kur të dojë. **Han me dy (me shtatë) porta. U bë shtëpia han.**

*

As në han, as në va Pa vend të caktuar; as në qiell, as në tokë.

hanák u m sh ë ët Lakror i hollë, me petë të grunjta dhe me hithra.

han i2 m sh ë ët Grup etnik kinez, i Azisë Lindore, i përqendruar kryesisht në Kinë, Tajvan, Singapor e më pak në vende të tjera.

han i3 m sh ë ët Sundimtar në vende aziatike.

hânabrénda ndajf > **HËNABRENDË.**

hânajáshtë ndajf > **HËNAJASHTË.**

hanák u m sh ë ët ushq Lakror i hollë, me hithra e me petë të grunjta.

hânakéq ndajf > HANAJASHTË.

hanák•ë a f A Varëse gushe.

hânaprápë ndajf > HËNAPRAPË.

hanár i m sh ë ët vjet Hanxhi.

hânas ndajf K Shumë kohë më parë.

handakós kal bis

♦ Vras; dërrmish (*krahun etj.*).

♦ *fig* Dëmtoj rëndë; shkatërroj; prish sa s'ndreqet më. **E handakosi punën.**

handakósje a f

♦ Dërrmishje (*e krahut etj.*).

♦ *fig* Dëmtim; prishje.

handakós•em a (u) ur bis

I vetv

♦ Vritem; dërrmishem.

♦ *fig veta III* Dëmtohet rëndë; prishet sa s'ndreqet më.

II pës e HANDAKOS.

handakósur (i e) mb bis

♦ I dërrmuar, i vrarë keq. Me trup (me fytyrë) të handakosur.

♦ *fig* I dëmtuar rëndë; i shkatërruar; i prishur. **Në gjendje të handakosur.**

♦ *fig* I munduar; shumë i vuajtur; i rraskapitur. **Plak i handakosur.**

handár i m sh ë ët krahin Shul i derës etj.; lloz.

hând•ër ra f sh ra rat G Mbeturina të fijeve të mëndafshit.

handrak e mb bis (Punë) e trashë; pa mjeshtëri.

handrá•k ku m sh qe qet krahin

♦ Qelb. **Handraku i plagës.**

♦ Qurra.

♦ Jashtëqitje e njeriut dhe e kafshëve. **Handraku i bagëtive.**

♦ Ndyrësi; gjë e ndotur.

♦ Mbeturinë. **Handraqet e tullave.**

♦ *fig* Ndyrësi; mbeturinë, fundërrinë; llum. **Handraqet e lagjes.**

handráqe t sh i HANDRA•K KU.

handúr e mb J (Njeri) i pabukur; i palezet.

háne bis

I ndajf

♦ Shumë kohë më parë; prej kohësh; qëkur. **Ka hane që ka ardhur.**

♦ Dikur; në kohët e para. **Hane këtu punonin gratë. Hane këto rroba i vishnin burrat.**

II pj

♦ Përdoret për të dhënë shkallën më të lartë të habisë. **Hane sa i thellë! Hane sa i gjatë! Hane sa larg! Hane sa do kjo punë!**

♦ Përdoret e përsëritur në kundërvënie, mospajtim a mospërputhje, me kuptimet **ku; tjetër; çfarë.**

Hane ç'them unë, hane ç'thua ti. Hane ku në një vend të largët, diku larg. **Hane kur** në një kohë të largët e të papërcaktuar.

♦ (*në kundërvënie, me përsëritje*) Tjetërpërtjetër. **Hane tas, hane hamam; hane Shan, hane Bagdad** tjetër flas unë, e tjetër thua ti.

hané ja₁ f sh - të vjet Ç Shtëpi.

hané ja₂ f sh - të vjet Zonjë.

hân•e ja (e) f sh a at (të) G E hënë; ditë e hënë.

hanebërdush ndajf J I pastrehë; pa shtëpi.

hanedán e mb J (Shtëpi) mikpritëse.

hane-dáne ndajf G Shumë kohë më parë.

háne-háne₁ ndajf > HANE.

háne-háne₂ pasth (habi) Hajde-hajde.

hanekú ndajf G Shumë larg.

hanekúr ndajf G Shumë kohë më parë.

hân•ë a₁ f sh a at G > HËN•Ë A. [pat kenë çmue prej fisesh t' tana/ kah bjen dielli e kah merr hana! (CV)]

hân•ë a₂ (e) f sh a at (të) G Ditë e parë e javës.

hánëm ja f sh e et > HANËM•E JA.

hanëm•e ja f sh e et vjet

♦ Zonjë. **Zër një punë me dorë, mos më rri si hanëme.**

♦ Emër me të cilin burri i drejtohet së shoqes te besimtarët myslimanë.

hânëplótë mb G (Natë) me hënë pesëmbëdhjetëshe.

hânëplótë mb poet (Natë) e ndriçuar nga hëna pesëmbëdhjetëshe.

hân•ërr rra f sh rra rrat Mbeturina të fijeve të mëndafshit. > HÂND•ËR RA.

hânët (të) as fizio G Të përmuajshmet e femrave.

hânëz a₁ f sh a at zvog e HAN•Ë A.

hânëz a₂ f sh a at G Monedhë argjendi që mbahet si varëse gushe.

hânëzjarm ndajf G: Jemi pa hanëzjarm jemi parë hënëhumbur; s'na u puqën mendjet që në krye të herës.

hangár i m sh ë ët

♦ Ndërtesë me çati mbi shtylla druri a betoni dhe pa mure, që shërben për të tharë prodhime bujqësore, për t'i mbrojtur nga dielli e nga moti i keq ose për të mbajtur në të mjete e vegla bujqësore.

Hangar duhani (drithi, bari).

♦ Ndërtesë e veçantë ku qëndrojnë, ruhen ose ndreqen aeroplanët.

hangaróz e mb K Gërnjar; grindavec.

hangaróz i m sh ë ët K Njeri gërnjar, grindavec.

hangaróz•e ja K f e HANGARÓZ I.

hângaták e mb krahin G Hamës; grykës

hângaták u m sh ë ët krahin G Njeri hamës, grykës; njeri që ha shumë.

hângaták•e ja f sh e et krahin G f e HANGATAK U.

hângëllí•n jokál G > HANGËLLI (me).

hângëllí (me) jokál u - veta III G (Kali) hângëllin.

hângëllim•ë a f sh a at G Hingëllimë e kalit.

hâng•ëm (i) me (e) mb krahin G > NGRËNË (i e).

hângm•e ja (e) f sh e et (të) G E ngrënë. Dy të hangme s'të bajnë keq.

hângër (me) kal, jokál hângra hângër bis G > HA; NGRANË (me). Bâj me hângër bëj për të ngrënë; gatuj. Kam hângër.

hângërm (i) e (e) mb bis G (Rrobë) e ngrënë nga fërkimi etj.

hângërm•e ja (e) f sh e et (të) bis G E ngrënë.

hângërn (i) e (e) mb bis G > NGRËNË (i e).

hângërsh•ëm (i) me (e) *mb bis G* Që hahet; që bën për të ngrënë. > **NGRËNSH•ËM (i) ME (e).**

hângërt *G dëshir e* **NGRANË (me).** **E hangërt dreqi! Të hangërt uku pa dhambë!**

hângm•e ja (e) *f sh e et (të) bis G E* ngrënë; të ngrënë.

hângra *G kr thj e* **NGRANË (me).**

hângrangópe *mb K I* pangopur; që s'ka të ngopur.

hangrís *jokal krahin G* > **HANGRIS•Ë (me).**

hangrís•ë (me) *jokal a ë krahin G* Qesh kot.

hangróç i *m bot (Pisum sativum)* Bimë barishtore njëvjeçare e arave, që kultivohet për bishtajat e ngrënshme dhe përdoret për plehërim të gjelbër. > **BATH•Ë A.**

hângsh *veta II dëshir e* **HA; NGRANË (me).** **E hangshin njiqind qen (njiqind dreqën)!**

hângsh•ëm (i) me (e) *mb G I* ngrënshëm.

hângtë *veta III dëshir e* **HA.** **Hangtë fatin e vet!**

hângtë (i e) *mb krahin G*

♦ > **NGRËNË (i e).**

♦ *fig (Bel)* i hollë; i ngushtë.

hângun (i e) *mb G* > **NGRËNË (i e).**

hângun it (të) *as G*

♦ Ngrënie. > **NGRËNËT (të).**

♦ Gërryerje.

hani₁ *urdh e* **HA.**

hani₂ *pasth (nxitje)* Jepini; forca. **Hani burra!** forca burra!

hánko ja *f sh - t vjet*

♦ Emër me të cilin thirreshin zonjat myslimane.

♦ Emër me të cilin thirrej vjehrra ose kunata nga nusja e shtëpisë.

hankonén•e ja J

♦ Vjehërr.

♦ Gjyshja e burrit.

hanmbájtës i *m sh - it* Pronar hani; hanxhi.

hanmbájtës•e ja *f sh e et f e* **HANMBAJTËS I.**

Hanói *m gjeog* Kryeqytet i Vietnamit.

hanór i₁ *m sh ë ët zootek G* Kafshë mashkull për mbarsje.

hânór i₂ *m sh ë ët*

♦ Njeri që ka shumë teka e trille, që e ndërron mendjen orë e çast e nuk di as vetë se ç'dëshiron e se ç'kërkon; që nuk e përmban dot veten; nj i përhënur.

♦ Njeri vramuz, që s'i qesh buza kurrë.

hânor *mb m G*

hânór e *mb G*

♦ I Hënës; që ka të bëjë me Hënën. **Eklips (peizazh) hënor.**

♦ I matur a llogaritur sipas rrotullimeve të Hënës rreth Tokës ose sipas ciklit të saj të plotë. **Vit (kalendar) hanor.** > **HËNOR E.**

hanór i *m sh ë ët zoovet G* Dash a cjav i patredhur që mbahet për ndërzim.

hanós•ënj kal a ur A Acaroj nga nervat (*dikë*); ia acaroj nervat (*diku*jt).

hanóstë (i e) *mb A I* acaruar nga nervat.

hantóre *mb f* Hënor; i hënës.

han•úer óri *m sh órë órët* *zootek krahin G* Dash a cchap i patredhur.

Hanúk•ë *a f fet* Festë e Dritës në judaizëm.

hân•ë *a f sh a at bis G > HËN•Ë A.*

*

Në **hanxë(t)** *G* Kurrë; as mos të të shkojë nëpër mend.

Nji herë në hanxët Shumë rrallë.

hanxhár i1 *m sh ë ët*

♦ *vjet* Thikë e madhe dhe e gjatë, me dy presa e me majë të hollë, që përdorej si armë.

♦ Thikë e madhe dhe e gjerë për të prerë mishin. **Hanxhari i kasapit. Pres (ndaj) me hanxhar.**

*

E kam hanxhar në zemër E kam gozhdë në zemër.

I bie me hanxhar diçkaje E dëmtoj rëndë; e prish keq.

I nxjerr hanxharin diku E kërcënoj; i kanosem ashpër.

I rri me hanxhar në dorë E kërcënoj vazhdimisht.

Ia pres me hanxhar Ia them hapur e menjëherë; ia them copë.

Më vajti bari sa hanxhari Shpenzova shumë; më shumë humba se fitova.

hanxhár i2 *m sh ë ët euf* Organ shumë i madh seksual i mashkullit.

hanxhárk•ë *a f sh a at K* Hanxhar i vogël.

hanxhësh•ë *a f sh a at f e* **HANXHI** U₁, 2.

hanxhí *a m sh j jt G >* **HANXHI** U₂.

hanxhí u1 *m sh j jt G >* **HANXHI** U₂.

hanxhí u2 *m sh nj një* *vjet* Ai që mban han; pronar hani.

*

I bëj hesapet pa hanxhinë I bëj llogaritë pa pyetur atë që do ta bëjë një punë, atë që përgjigjet drejtpërdrejt për një punë a që e di mirë një çështje; veproj pa i menduar e pa i peshuar mirë të gjitha rrethanat e mundësitë.

hanxhí•e *ja f sh e et f e* **HANXHI** U₁, 2.

hanxhíj t *G sh i* **HANXHI** U₁.

hanxhínj një *sh i* **HANXHI** U₂.

Hanxhóu *m gjeog* Kryeqendër e krahinës me këtë emër në pjesën jugore të Kinës. > **KANTON I.**

hân•ë *a1 f sh a at G >* **HËNËZ A.**

*

hân•ë a2 *f sh a at ikt G (Lophius)* Një ndër 10 llojet e peshqve mjaft të përhapur në ujërat bregdetare të Europës, deri 1 m e 30 cm i gjatë, me trup të përçudshëm dhe kokë e gojë të stërmadhe në krahasim me trupin, me disa radhë dhëmbësh shumë të mprehtë, me bark të zi dhe pendë jeshile që ngjajnë si gjethe të mëdha algash.

hân•ë a3 *f sh a at ndërt krahin G* Hark prej guri në derë.

hânzórë t *f sh ikt G (Lophiidae)* Familje e peshqve hanzë.

hap a ur

I kal

♦ Lëviz (*diçka*) duke e shtyrë a tërhequr, mënjanuar a ngritur një derë, kanat, kapak etj. për të hyrë lirisht diku a për të dalë prej andej, për të vënë diçka brenda a për të

marrë diçka prej andej ose për të lidhur mjedisin e brendshëm me të jashtëm; çel. **Hap derën (dritaren). Hap tenxheren. Hap arkën (kutinë, valixhen). Hap xhamin e makinës. Hap kasafortën me çelës.**

♦ I heq tapën, mbyllësen a mbështjelljen (*diçkaje të mbyllur ose të mbështjellë*); çel, zbërthej a shqit (*diçka të mbyllur, të mbërthyer ose të ngjitur*). **Hap shishen. Hap pakon (zarfin). Hap motorin.**

Hap zinxhirin e bluzës.

♦ Shpalos (*diçka të palosur, të mbledhur a të mbyllur*); shtrij e drejtoj (*diçka të përthyer*); ndaj e largoj (*dy gjëra ose anët e puthitura a të afuara të diçkaje*); shtyj mënjatë. **Hap perdet. Hap çarçafët. Hap çadrën. Hap librin (gazetën, fletoren). Hap gishtat (dorën, këmbët, krahët). Hap sytë. Hapi sqepin. Hap gërshërët. Hap trastën (thesin, çantën, kuletën).**

♦ Përhap ose shpërndaj (*diçka të mbledhur a të grumbulluar*); shtrij hollë (*diçka*); shprish, lënur.

Hap prushin. Hap letrat. Hap misrin në diell. Hap petë. Hap leshin (lirin). Hap flokët. Hap skuadrën në pozicion luftimi.

♦ Çel (*diçka* duke çarë, duke shpuar a duke gërmuar, çaj; zgjeroj (*diçka që ka qenë e ngushtë*); kthej, i bëj punimin e parë (*tokës*). **Hap një vrimë. Hap një dritare në mur. Hapi gropën (varrin). Hapi një pus. Hapi një hendek (një vijë uji, një kanat). Hapi tunelin (galerinë). Hapën rrugën. Hapën tokën (ugarin). Ia hapi plagën bis ia çau plagën me thikë.**

♦ Ndërtoj, krijoj, themeloj a vë në shfrytëzim (*diçka*); çel dhe bëj që të nisë nga puna; bëj që të fillojë veprimtarinë. **Hap një rrugë të re (kalim). Hapi portin. Hapën një shkollë. Hapën një vendburim. Hapi shtëpi të re. Hapën një ekspozitë (muze). E hapi dyqanin shpejt.**

♦ Heq (*diçka që ka mbuluar a që ka zënë një vend*); zbuloj (*diçka që ka qenë e mbuluar*); liroj (*diçka që ka qenë e zënë*). **Hap dëborën. Hap rrugën nga dëbora. Hap vendin për të kaluar. Hap gjoksin.**

♦ dhe fig Vë në veprim, lëshoj që të punojë; e lë të lirë, e lë të kalojë etj. **Hap dritën. Hap ujin (çezmën, musllukun). Hap ajrin (gazin). Hapën kufirin. Hap shtegun.**

♦ fig Bëj që të nisë (*diçka*); filloj; nis i pari; shpall. **Hap mbledhjen (kuvendin, seancën). Hap bisedën. Hap një diskutim (një debat). Hap festivalin (programin). Hapën luftë. Hap zjarr filloj të shtie me armë. Hap vallen nis i pari vallen. Hap listën jam i pari në listë. Hap lojën nis lojën; luaj i pari.**

♦ fig Krijoj mundësitë për të ecur përpara, mënjanoj pengesat ose vështirësitë për të arritur diçka; çel. **Hap rrugë (horizonte) të reja.**

♦ fig Nxjerr, krijoj, sjell. Na hapi punë. Na hapi ngatërresa (telashe, vështirësi).

♦ fig Zbuloj diçka që s'ka dalë në shesh, nxjerr në shesh, paraqit. **I hapën mosmarrëveshjet (grindjet).**

♦ fig Përhap. **Hap fjalën. Hap lajmin. Hap thashetheme. Ka hapur sikur...**

♦ Shënoj kllapat a thonjëzat e fillimit. **Hap kllapat (thonjëzat).**

♦ tek Ndaj diçka të lidhur, këput lidhjen në një vend. **Hap qarkun el.**

♦ fin Vendos të jap të holla dhe të kryej veprimet financiare që lidhen me to; çel diçka që lidhet me veprime të mëtejshme. **Hap një kredi. Hap një llogari. Hap një librezë. Hap një zë të veçantë.**

♦ veta III Lirohet diçka, nuk është më i zënë. **Hap një vend në organikë.**

♦ jokal veta III Çel burbuqja, sythi etj., shpalosen petlat ose gjethet duke u rritur;

lëshon lule, lulëzon, çel. Hapën lulet. Hapën gjethet. Hapi trëndafili. Hapën pemët. Hapi molla (kumbulla). Hapën boçet e pambukut.

II *jokal veta III*

♦ Nis të zbardhë, agon (për dritën e ditës). **Hapi drita. Hapi dita (agimi, mëngjesi). Pa hapur mirë (dita).**

♦ Kthjellohet, pastrohet nga retë, çel. **Hapi koha (moti). Hapi qielli.**

*

E hap (bëj, kam) gojën çorap Flas shumë; llomotit tepër, jam llafazan i madh.

E hap (zgjidh) qesen (kuletën, trastën) Nuk i kursej paratë; tregohem dorëhapët, bëhem dorëlëshuar (*ndryshe nga zakonisht*).

E hap dheun me thonj Bëj çmos për të arritur diçka; bëj përpjekje shumë të mëdha.

E ka hapur shumë gojën Ka filluar ta teprojë me fjalë; thotë gjëra që s'duhën thënë.

Hap (çel) dyert Fillon nga puna, nga veprimtaria etj.

Hap (çel) e s'mbyll keq Nuk pushoj së foluri; jam llafazan i madh.

Hap (çel) gojën Filloj të flas, them diçka; nuk rri pa folur; e ngre zërin për diçka.

Hap (çel, bëj) një parantezë libr E them ndërmjet të tjerash, jo si diçka kryesore.

Hap (shqvej) sytë Habitem së tepërmi; nuk u besoj syve për atë që shoh.

Hap (zbardh, zbulon) dhëmbët keq Zgërdhihem; qesh me të tallur.

Hap defterët (e vjetër) vjet Ringjall një çështje (zakonisht të pakëndshme), që është mbyllur më parë; rikujtoj të kaluarën; kujto; hesapet a meritë e vjetra që kam me dikë.

Hap e mbyll dollapin Merrem me punë të kota, nuk bëj asnjë punë të dobishme, e kaloj kohën kot, hap e mbyll derën; luaj derën.

Hap gojën e shikon qiellin Është dembel i madh, pret që gjithçka t'ia bëjnë gati të tjerët.

Hap gjoksin Tregoj trimëri; i dal rrezikut ballas.

Hap kat e (më) kat I hap të dyja kanatet, hap krejt (*një dritare, një derë etj.*).

Hap krahët Tregoj se nuk di gjë; rrudh supet.

Hap shteg (shtegun) për diçka Jap rast për diçka.

Hap veshët Dëgjoj me kujdes e me vëmendje të madhe, rri ngrehur për të dëgjuar mirë.

Hap zërin Ngre zërin për diçka, hap gojën filloj të flas.

Hapi (çeli) sytë! Ki kujdes!; mos rri i shkujdesur!; mos e fli mendjen!; ruaju!

I hap (çel) oreksin

♦ E bëj të ketë dëshirë për të ngrënë.

♦ I ndez lakminë për diçka.

I hap (i çel) gojën dikujt i jap shkas tjetrit për të folur; e mësoj keq, i hap syrin, i lë shteg që të kërkojë gjëra të tepërta që nuk i takojnë.

I hap (i çel) sytë dikujt

♦ I jap dije e kulturë; i zgjeroj horizontin, e zhvilloj.

♦ E bëj t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; i zbuloj të vërtetën.

I hap (i çel) zemrën dikujt I tregoj tjetrit me çiltëri e me besim mendimet, ndjenjat e të fshehtat ose hallet që kam.

I hap (lëshoj, bëj) rrugë (udhë) dikujt Tërhiqem përpara dikujt a diçkaje;

mënjanohem; e lë të lirë të veprojë si të dojë.

I hap (zbraz, zbuloj) barkun dikujt

♦ Nxjerr gjithçka kam në mendje; i tregoj të gjitha të fshehtat; nxjerr dufin; shfrej.

♦ I qaj hallin dikujt duke ia treguar të gjitha, ia them të gjitha ato që më shqetësojnë.

I hap (zbuloj) letrat (kartat) I zbulo të fshehtat; flas hapur me dikë.

I hap kokën (trutë) dikujt

♦ E godit rëndë, e plagosi në kokë; e vras.

♦ I nxjerr telashe të mëdha.

I hap shtegun dikujt I krijoj mundësi për diçka.

I hap (çel) derën (dyert, portën) E lë të hyjë pa pengesa kushdo a çdo gjë.

I hap (bëj) gropën (varrin) dikujt

♦ E dërrmoj keqas; e mposht dhe e shkatërroj; e vras.

♦ Kurdis një të keqe të madhe kundër dikujt; i ngre kurth a grackë për ta shkatërruar.

I hapi sytë

♦ Ka filluar t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë.

♦ Është arsimuar, ka marrë dije e kulturë; merr vesh se ç'bëhet; njeh njerëz e vende të tjera.

I hap zorrët dikujt E vras; e shqyej.

Ia kam hapur syrin dikujt E kam përkëdhelur shumë a i kam bërë lëshime, duke e përkrahur në veprime të palejueshme; e kam mësuar keq; e kam llastuar.

Ia hap plagën dikujt E lëndoj duke i kujtuar diçka të hidhur, që e ka vuajtur më parë dhe është fashitur disi.

Kur shtie drutë, hap sytë! *ff u* Kur fillon një punë të rëndësishme, duhet të përgatitesh mirë e të kesh shumë kujdes.

Mos e hap postatin! Mos e kalo masën e shpenzimeve! mos e tepro!, mos e ndiz sherrin!

Mos e hap vallen shumë! Mos e kalo masën e shpenzimeve; mos e tepro!

Na hapi barkun

♦ Na shkaktoi një hidhërim të thellë; na pikëlloi.

♦ *keq* Na ngjalli neveri; na bëri të na vijë pështirë; na ngjalli krupën.

Na hapi zorrët Na ngjalli neveri; na bëri të na vijë pështirë; na ngjalli krupën; na hapi barkun.

Po i hape derën, të rrëmben shtëpinë Po i bëre një lëshim a një të mirë të vogël, të kërkon një gjë më të madhe; po i dhe gishtin të rrëmben dorën.

Sa hap (sa çel) e mbyll sytë Në një kohë shumë të shkurtër, në çast.

hap i m sh a at

♦ Një e hapur e njërës këmbë para, prapa ose anash dhe vendosja e saj në tokë, kur eci, bëj një ushtrim ose kërcej; largësi ndërmjet shputave të këmbëve gjatë kësaj lëvizjeje, që merret edhe si masë gjatësie. **Hap i madh (vogël, plotë).** **Gjysmë hapi.** **Hap para! (prapa! anash!).** **Disa hapa larg.** **Hapat e parë të fëmijës.** **Në çdo hap.** **Portë me dhjetë hapa.** **Numëroj hapat.** **Bëj ca hapa.** **Hedh (shtrij) hapin.**

♦ Mënyrë të ecuri gjatë ushtrimeve dhe në ushtri; ecje; mënyrë ecjeje e ngadaltë e kalit; zhurmë që bën dikush kur ecën. **Hap i shpejtë (ngadaltë, lehtë).** **Me hap të**

shtrirë. Me hap rreshtor. Me hap të lirë (rregullt). Hap marshimi. Mbaj (ndal) hapin ndalem.
Nis hapin eci. Rregulloj hapin. Shpejtoj (ngadalësoj) hapin. Dëgjohen hapa. Eci me hap. Ecim me një hap.

♦ *fig* Ecje përpara, përparim; fazë a etapë në rrugën e zhvillimit të diçkaje, në një punë a veprimtari.
Hapi i parë (fundit). Me hapa të shpejtë (viganë). Ecën me hapin e kohës. Hedh (bëri) hapin e parë (hapat e parë) sapo nis të veprojë. **Bëj hapa përpara** përparoj. **Ka bërë hapa prapa** ka rënë më poshtë nga ç'ka qenë, ka ecur prapa.

♦ *fig* Mënyrë si veproj a si sillem në një rast të caktuar; veprime e përpjekje që bëj për të arritur diçka; përçapje. **Hap i rëndësishëm (i sigurt, i drejtë). Hap i pamatur (i gabuar, i nxituar). Hap vendimtar. Hap me përgjegjësi.**

♦ *tek* Largësia më e madhe e lëvizjes drejtvizore të një mekanizmi; madhësia e detaleve të makinave etj. **Hapi i rrotave të dhëmbëzuara. Hapi i helikës.**

*

Bëj hapa (rri, qëndroj, mbetem, ngel, numëroj) në vend Nuk përparoj më tej; mbetem në të njëjtën gjendje; mbetem prapa, nuk eci me kohën; mbetem aty ku isha; nuk ndryshoj.

Bëje (mate, lëshoje) vrapin sa ke hapin *ff u* Vepro sipas mundësisë që ke.

E bëj hapin kilometër Eci me hap të shpejtë, shkoj shumë shpejt përpara; përparoj me hapa vigane.

Është katër hapa (larg) Është shumë afër.

Hap pas hapi

♦ Pa iu ndarë, këmba-këmbës.

♦ Shkallë-shkallë; vazhdimisht; pa ndërprerje.

Hap për (me) hap

♦ Krahës; pa iu ndarë.

♦ Kudo; në çdo hap.

Kaq e kam hapin (çapin) Kaq mundësi kam; kaq fuqi kam, kaq e kam frymën.

Me gjysmë hapi Ngadalë; pa siguri.

Me hapin e breshkës Shumë ngadalë.

Në çdo hap (çap) Kudo.

Nuk ia ndaj hapin dikujt E ndjek kudo; i shkoj pas kudo.

Hap i m mit egj Perëndia e lumit Nil.

hapaçél e mb

♦ (*Ai*) që ecën me këmbë të hapura.

♦ (*Ai*) që ecën me hapa të mëdha; hapmadh. **Burrë hapaçel.**

hapaçél i m sh a at Njeri që ecën me hapa të mëdha. **Dërgoi një hapaçel.**

hapaçálas ndajf (*Eci, shkoj*) duke çaluar.

hapaçelz•óhem *vetv G > HAPAÇELZ•UE (me u).*

hapaçelz•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G* Humbet freskinë; fishket.

hapaçelzúem (i) e (e) *mb G I* fishkur.

hapadollápa ndajf **Lojë hapadollapa** lojë me grup fëmijësh; njëri prej tyre mbyll sytë dhe numëron deri në 100, deri sa të fshihen të tjerët, pastaj i kërkon; kur i fshehuri zbulohet, të dy vrapojnë deri tek vendi ku është bërë numërimi dhe kush mbërrin i pari pështyn në të dhe fiton.

hapadollápçe ndajf > HAPADOLLAPA.

hapagójas *ndajf* Gojëhapur; duke gogësirë përgjumësh.

hapagój•ë a f sh a at Gogësimë.

hapagójz•ë a f sh a at krahin *G* Gogësitje.

hapagjátas *ndajf bis*

♦ (*Eci*) me hapa të gjata.

♦ Së gjati. **Shtrihem hapagjatas** shtrihem sa jam i gjatë.

hapakâmb *ndajf G* > **HAPAKËMBAS.**

hapakâmb i m folk *G* Këmbëshpejti i përrallave.

hapakâmbç i m sh a at K Këmbje.

hapakâmbas *ndajf G* Hapashalthi. > **HAPAKËMBAS.**

hapakâmb•em *vetv G* > **HAPAKAMB•Ë (me u).**

hapakâmb•ë (me u) *vetv a (u)* ë *G* Eci me hapa të shpejta.

hapakâmbsh e mb *G* Shalëhapur.

hapakëmbas *ndajf* > **HAPASHALTHI.**

hapakëmbazi *ndajf* > **HAPASHALTHI.**

hapakráh *ndajf (Dritare e hapur)* me të dy kanatet.

hapallé•jem *vetv G* > **HAPALLEJ•Ë (me u).**

hapallé•jë (me u) *vetv va (u) jë G* Shëndoshem; dhjamosem; vë dhjamë; rëndohem nga trupi.

hapalléjun (i e) *mb G* I shëndoshur; i dhjamosur.

hapané *mb J (Shtëpi)* E mbajtur keq;

hapaqórras *ndajf* Kuturu; në tym; qorrthi.

haparán e mb *G*

♦ (*Ecje*) me duar e këmbë hapur.

♦ (*Njeri*) me tipare të shëmtuara si gojëmadh, gojëshqyer.

♦ (*Njeri*) tepër i shëndoshë, i trashur.

♦ Lakmitar.

♦ *fig (Njeri)* tutës; që e lëshon lehtë veten.

haparán i m sh a at *G*

♦ Njeri që ecën shëmtuar, me duar e këmbë hapur.

♦ Njeri me gojë tepër të madhe, gojëshqyer.

♦ Trashalut; shumë i trashë nga trupi; i dhjamosur.

♦ Njeri që e lëshon veten para tundimit të epshit.

♦ *fig* Njeri që e lëshon veten para rrezikut; tutës.

haparán•e ia f sh e et G f e **HAPARAN I.**

haparáv *kal G* > **HAPARAV•Ë (me).**

haparáv•em *vetv G* > **HAPARAV•Ë (me u).**

haparáv•ë (me) *kal a ë G*

♦ I hap fort e shëmtuar (*këmbët, krahët*).

♦ Shpërndaj pa rregull (*sendet*).

haparáv•ë (me u) *vetv a (u) ë G*

♦ Shëndoshem e trashem shëmtuar; dhjamosem.

♦ Eci me këmbë e duar hapur; eci shëmtuar.

♦ *fig* Kanosem me duar e me këmbë.

♦ *fig* Shpërndahem shumë në punë.

♦ *fig* E lëshoj veten; tutem.

♦ *bis* Kam shumë epsh; më hipën epshi.

haparávj•e a f G

♦ Shëndoshje e shëmtuar; dhjamosje.

♦ Ecje me këmbë e duar hapur; ecje e shëmtuar.

♦ *dhe sh e et fig* Kanosje me duar e me këmbë.

♦ *fig* Shpërndarje në shumë punë; paaftësi për t'u përqendruar në një punë.

♦ *fig* Lëshim i vetes; tutë.

♦ *bis* Paaftësi për të kontrolluar dëshirat a epshin.

haparávun (i e) mb G > HAPARAVTË (i e).

♦ I shëndoshur tepër; i trashur në mënyrë të shëmtuar; i dhjamosur.

♦ (*Ecje*) me duar e këmbë hapur.

♦ *fig* (*Lëvizje*) që shprehin kanosje.

♦ *fig* I tutshëm.

♦ *fig* I paaftë të kontrollojë dëshirat a epshin.

haparësh ndajf K (*Eci, sillem*) si haparan.

haparësh i m sh a at K Haparan.

haparësh•em vetv K > HAPARESH•Ë (me u).

haparësh•ë (me u) vetv a (u) ë K Haparavem. > **HAPARAV•Ë (me u).**

haparëshj•e a f K > HAPARAVJ•E A.

haparëshun (i e) mb K > HAPARAVUN (i e).

haparét•em vetv K > HAPARET•Ë (me u).

haparét•ë (me u) vetv a (u) ë K > HAPARAV•Ë (me u).

♦ Hapem në shumë punë, pa kontrolluar si duhet asnjërën.

♦ Zdërgjahem. > **HAPARAV•Ë (me u).**

haparétj•e a f K Ecje e shëmtuar, pa i kontrolluar gjymtyrët.

haparétun (i e) mb K (*Njeri*) që ecën shëmtuar, pa i kontrolluar lëvizjet e gjymtyrëve. >

HAPAVARUN (i e).

haparí a f G Krenari; kryelartësi.

haparít•em vetv G > HAPARIT•Ë (me u).

haparít•ë (me u) vetv a (u) ë G Krenohem (*me a për diçka ose dikë*).

haparítj•e a f G Krenim.

haparúj•e mb krahin G (*Grua*) gojëmadhe.

haparúj•ë a f sh a at krahin G Grua gojëmadhe.

hápas ndajf krahin G (*Kali ecën*) ngadalë e me hapa të mëdhenj.

hapasés ndajf Ç Befas; papritmas.

hapashála ndajf A > HAPASHALTHI.

hapashálas ndajf > HAPASHALTHI.

hapashál•ë a f sh a at Largësi e matur nga maja e një këmbë te thembra e këmbës tjetër; hap.

hapashálthi ndajf Me këmbë të hapura, duke hapur shalët. **Rri hapashalthi në kalë** rri me këmbët nga të dyja anët e shalës së kalit.

hapdrenúshë mb poet (*Vajzë*) që e ka hapin të shpejtë.

hapé ja1 f sh - të bis Sipërfaqe që zë diçka në një vende. **Hapeja a pusit.**

hapé ja2 f bis fig Bollëk; begati.

háp•e ja f sh e et farm Kokërr bari. **Hape për fuqi (gjumë).**

hapekráh ndajf G Tejpërtej; tejmatanë.

háþ•emı a (u) ur

♦ *veta III* Lëviz dera, kanati etj. dhe krijohet vendkalim i lirë për të hyrë diku a për të dalë prej andej ose për t'u lidhur mjedisi i brendshëm me të jashtëm; çelet. **U hap dera (dritarja). Hapet nga jashtë (nga brenda). U hap vetë. U hap me vrull.**

♦ *veta III* I hiqet tapa, mbyllësja a mbështjellja diçkaje të mbyllur ose të mbështjellë; çelet, zbërthehet a shqitet diçka e mbyllur, e mbërthyer ose e ngjitur. **U hap shishja. U hap karfica. U hap zinxhiri i çantës. U hap zarfi.**

♦ *veta III* Çlirohet nga pengesat; pastrohet; bëhet i tillë që ta ketë më të lirë kalimin. **U hap gypi (tubi). U hap pipthi. Iu hap fyti (gryka). M'u hapën veshët. U hap rruga (kalimi).**

♦ *fig veta III* Krijohet mundësia për të ecur përpara; mënjahen pengesat ose vështirësitë për të arritur diçka; çelet. **Hapen horizonte të reja (perspektiva të mëdha). M'u hap rruga.**

♦ *veta III* (*Diçka e palosur, e mbledhur a e mbyllur*) shpaloset, shtrihet e drejtohet; (*dy gjëra ose anët e puthitura a të afuara të diçkaje*) ndahen e largohen; shkon mënjatë. **U hap perdja (çadra). Nuk më hapen sytë (gishtat). Më hapet goja për gjumë. Është hapur muri. U hapën dërrasat.**

♦ *veta III* (*Diçka e mbledhur a e grumbulluar*) përhapet ose shpërndahet; (*diçka*) shtrihet hollë; përhapet; shprishet, lënuhet. **U hapën fletët nëpër oborr. U hapën njerëzit nëpër arë. U hapën lojtarët në fushë. U hap bagëtia nëpër livadhe. Iu hapën flokët në erë. I hapej boja. Hapet lehtë. Ky lesh mezi hapet.**

♦ *veta III dhe fig* Shtrihet përpara a zgjerohet më tej; rritet, shtohet e zmadhohet; përhapet. **Përpara hapej qyteti. Nga veriu hapet fusha. Shtëpitë hapen në faqen e kodrës. U hap gripi. Është hapur pjergulla. U hap puna. Hapet në të djathtë e në të majtë.**

♦ *fig* Merrem me shumë punë njëherësh pa u përqendruar në njërin prej tyre a në një fushë të caktuar; e shtoj punën tej mundësive; përhapem. **Qenke hapur shumë.**

♦ Largohem prej dikujt a mënjahem në një vend për të lënë të lirë kalimin; *veta III* lejohet kalimi; (*një vend*) lihet i lirë për të kaluar. **Hapem mënjatë. Hapuni andej! U hap kufiri. U hap vendi.**

♦ *fig* Bëhem më i gjallë e i zhdërvjellët në jetë. **Është hapur ca.**

♦ *fig* Gëzohem, më qesh fytyra, çelem. **U hap në fytyrë.**

♦ *fig* Ia zbuloj një tjetri mendimet, ndjenjat, të fshehtat ose hallet e mia; i hap zemrën. **Nuk hapet me këdo. S'më është hapur kurrë. Hapju partisë, se ke lehtësira!**

♦ *veta III* (*Burbuqja, sythi etj.*) çel; (*petlat ose gjethet*) shpalosen duke u rritur; (*bima*) lëshon lule, lulëzon; çel. **U hap trëndafili (zambaku). U hapën pemët.**

♦ *veta III* (*Dita*) nis të zbardhë; agon. **U hap mëngjesi.**

♦ *veta III* (*Qielli*) kthjellohet; pastrohet nga retë; çel. **Po hapet moti**

♦ *veta III* (*Plaga*) më vritet, më çahet a më ngacmohet; (*trup*) më dhemb shumë nga lodhja, nga një plagë etj. **Iu hap plaga. M'u hap koka.**

II pës e HAP.

*

Hapem si vaji në lakra (në ujë)

♦ Flas a lëviz pa drojtje e pa u matur mirë; e teproj duke u sjellë kudo si në shtëpinë

time.

♦ Kërkoj të bëj shumë punë njëherësh, pa bërë asnjërën si duhet.

I janë hapur (çelur) sytë

♦ Ka filluar t'i shohë gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; e ka zbuluar të vërtetën.

♦ Ka marrë arsim, dije e kulturë; merr vesh ç'bëhet; ka njohur njerëz e vende të tjera.

Iu haptë varri (dheu) nën këmbë! *mallk* Vdektë!

M'u hap (ça) hunda (për duhan) Nuk duroj dot më pa pirë duhan.

M'u hap (çel) dera E siguroj vijimësinë e familjes me lindjen e një fëmije (*zakonisht të një djali*).

M'u hap (iu çel) oreksi

♦ M'u ngjall dëshira për të ngrënë.

♦ M'u ndez lakmia për diçka.

M'u hap (më iku) barku U trondita shumë kur pashë diçka të rëndë a tragjike; u tmerrova.

M'u hap punë Më dolën kokëçarje, ngatërresa e vështirësi të paparashikuara.

M'u hap syri

♦ Mora zemër, guxim.

♦ Më përkrahën jashtë mase.

M'u hap zemra

♦ U tremba shumë; u trondita thellë.

♦ Më erdhi shumë keq; m'u këput shpirti për dikë.

M'u hapën qiejt U gëzova shumë.

M'u hapën trutë Më dhemb koka shumë; kam dhimbje të madhe koke.

M'u hap (iu çel) goja Nisa të flas pa druajtje.

S'më hapet (pëlçet, digjet) barku për dikë *përçm* S'më ha merak fare për dikë; nuk shqetësohem për të; nuk ndien asgjë për të.

S'më hapet goja nuk ka fare oreks, nuk ka fare dëshirë për të ngrënë; nuk do të flasë, nuk i pëlqen të shprehet për diçka.

T'u haptë dera! *shak* Qofsh i uruar! Paç mbarësi!

U hapën detet (u hap deti) U hapën rrugët e lundrimit për të shkuar lirisht në vende të tjera nëpër det (*zakonisht pas një lufte, gjatë së cilës anijet bllokohen*).

háp•em₂ vetv G > HAP•Ë (me u)_{1, 2}.

háp•enj kal a ur A Hap; çel.

hapeplót ndajf G Me bollëk.

háp•ë (me u)₁ vetv a (u) ë G > HAP•EM.

háp•ë (me u)₂ vetv a (u) ë G fīg Mblidhem një dorë nga frika.

háp•ë (me u)₃ vetv a (u) ë G Nisem me vrap.

háp•ë a f sh a at

♦ Hap.

♦ *tek* Hap i filetës.

hapërcím i m Grisje; shqyerje.

hapërc•óhem vetv e HAPËRC•OJ.

hapërc•ój kal Gris; shqyej; shkafanjit.

hapërcúar (i e) mb I grisur; i shqyer; i shkafanjitur.

hapërcúar it (të) as > HAPËRCIM I.

hapërçí (me u) *vetv na (u)* - *krahin* G E bëj hapin të madh; e shtrij mirë hapin.

hapërçí•hem *vetv krahin* G > **HAPËRÇI (me u)**.

hapërdá•hem *vetv va (u)* rë Shpërndahem a përhapem andej-këtej; përndahem; hallakatem. **U hapërdanë shpendët. U hapërdanë njerëzit. U hapërda gruri (misri). Mos u hapërda shumë!**
hapërdá•j kal va rë Shpërndaj, përhap andej-këtej, përndaj; hallakat. **Hapërdaj pulat. Hapërdaj grurin.**

hapërdámj•e a f sh e et G Shpërndarje; përhapje andej-këtej; hallakatje.

hapërdárë (i e) *mb* I shpërndarë; i hallakatur.

hapërí a f *krahin* G Dalldi.

hapërim i m Ecje me hap.

hapërlím i m G Zgurdullim (*i syve*).

hapërl•óhem *vetv* G > **HAPËRL•UE (me u)**.

hapërl•ój kal G > **HAPËRL•UE (me)**.

hapërl•úe (me) *kal óva úe* G Shqyej, zgurdulloy (*sytë*).

hapërl•úe (me u) *vetv óva (u) úe* G Shqyej, zgurdulloy *sytë*.

hapërl•úem (i) e (e) *mb* G (*Sy*) të shqyer; të zgurdulluar.

hapër•ój jokall óva úar Eci me hap të zakonshëm.

hapërrím i m G Shpenzime pa mend.

hapërr•óhem G *pës e* **HAPËRR•OJ.** > **HAPËRR•UE (me u)**.

hapërr•ój jokall G > **HAPËRR•UE (me)**.

hapërr•úe (me) *jokall óva úe* G

♦ Shpenzoi pa mend.

♦ Tregohem i pamatur.

♦ > **HAPËR•OJ.**

hapërr•úe (me u) óva (u) úe G *pës e* **HAPËRR•UE (me)**.

hapërr•úem (i) e (e) *mb* G (*Sy*) të shqyer; të zgurdulluar.

hápës e *mb* Që shërben për të hapur diçka; që bën lidhjen e qarkut dhe lejon të kalojë rryma elektrike. **Çelës hapës e mbyllës.**

hápës i *m sh e et* Çelës.

*

I hedh hapëset Dorëzohem.

Ka (mban) hapëset (çelësat) e kashtës iron S'ka asgjë në dorë; nuk varet aspak prej tij (*një punë*).

S'jam në hapës S'jam në rregull nga mendja.

hápës i *m sh - it* Punëtor që merret me hapjen e gropave, të puseve etj. **Hapës pusesh. Hapës varresh** varrmihës.

hápës•e ja f sh e et

♦ Vegël me një thikë të kthyer a me një turjelë të vogël, për të hapur shishe, kuti teneqeje etj. **Hapëse shishesh (konservash).**

♦ Mjet për të hapur diçka. **Hapëse zarfesh.**

hapësí a f sh - të > **HAPËSIR•Ë A.**

hapësin•ë a f sh a at G > **HAPËSIR•Ë A.**

hapësinór e *mb*

♦ I hapësirës; që ka të bëjë me hapësirën. **Kufi hapësinor. Lidhje (marrëdhënie) hapësinore.** [...në kushtet e sotme, kur po duket qartë prirja e rimarrjes së

zellshme tendencioze të antitezave të periudhave të mëparshme historike, duke filluar nga ajo e një burimi tjetër etnik e hapësinor të popullit shqiptar (joilir, ose, së paku, jo vetëm ilir) (ShS).]

♦ Që përhapet në hapësirë; që shtrihet në të gjitha drejtimet. **Valë (shtrirje) hapësinore.**

hapësir•ë a f sh a at

♦ Shtrirje e pakufizuar në të gjitha drejtimet e përmasat; shtrirje e gjerë brenda caqesh të caktuara; vend i hapët e i rrafshët; vend i gjerë e i lirë; pjesë e madhe e sipërfaqes së tokës ose të ujërave.

Hapësirë e pafund (paanë). Hapësira ajrore (qiellore). Hapësirë tokësore (ujore, detare) e shtetit shqiptar. Hapësirë ndëryjore (ndërplanetare, kozmike). Gjeometri në hapësirë stereometri. Shkeli hapësirën ajrore. [Hapësirat e pamatura i dua,/ po dua sa më pranë të jem me tokën. (BXh)]

♦ *fil* Një nga format kryesore, të përgjithshme e objektive të qenies së materies në lëvizje, e cila shpreh karakteristikat e objekteve materiale, si gjatësinë, gjerësinë, lartësinë, formën, ndërtimin e tyre dhe largësinë ndërmjet tyre. **Koha dhe hapësira.**

♦ Pjesë e brendshme, e zbrazët e diçkaje; brendësia e diçkaje. **Hapësira e kraharorit (barkut, kafkës) anat.**

♦ Zbrazëti që ndan një send nga një tjetër, një pjesë nga e tëra etj.; largësi ndërmjet dy pjesëve të diçkaje. **Hapësira ndërmjet molekulave (ndërmolekulare). Hapësira ndërmjet vrimës dhe boshtit të qerres. Hapësirat e vijave. Hapësirë njëshe (dyshe) ndërmjet rreshtave.**

♦ *libr* Areal. [bashkëpërkimet mitologjike ndërballkanike, si element kryesor i formimit të hapësirës kulturore ballkanike (ShS).]

*

Liri e hapësirës ajrore (liri e ajrit) E drejtë e shteteve të ndryshme për të përdorur lirisht hapësirën ajrore të njëri-tjetrit.

hapësirëdrít•ë a f sh a at tek Lejesë e një detali; hapësirshmëri.

hapësirëmátës i m sh - it mek Pajisje e thjeshtë, e përbërë nga fletë të holla metalike, për matjen e lejesës së detaleve. > **SPESIMET•ËR RI.**

hapësirór e mb > HAPËSINOR E. Anije hapësirore.

hapësirsh•ëm (i) me (e) mb (*Banesë etj.*) me hapësirë të madhe; e gjerë.

hápët ndajf A, G Haptas; pa fshehur gjë. > **HAPUR.**

hápët (i e) mb

♦ I hapur. **Vend i hapët. Në fushë të hapët. Në det të hapët.**

♦ I gjerë. **Studim (punim shkencor) i hapët.**

♦ (*Ngjyrë*) e hapur; e çelët; jo e fortë. **Me ngjyra të hapëta.**

háp•ëm (i) me (e) mb krahin G > HAPËT (i e); HAPUR (i e).

hapgjátë mb Që e ka hapin të gjatë, që ecën me hapa të gjatë; hapmadh.

hapgját•ë i m sh ë ët Njeri që e ka hapin të gjatë, që ecën me hapa të gjatë.

hapgját•ë a f sh e et f e HAPGJAT•Ë I.

hápj•e a f sh e et

♦ Çelje e diçkaje të mbyllur, vulosur a shtuposur.

♦ Përhapje; shpërndarje.

♦ Zbërthim; shqitje.

♦ Largim i diçkaje që zë rrugën etj.; zhbllokim.

- ♦ Çarje; gërmim; shpim. **Hapje e gropës (pusit, tunelit etj.).**
- ♦ Fillim i diçkaje; kohë e fillimit të diçkaje. **Hapja e shkollave. Hapja e lojës (në shah).**
- ♦ Vënie në veprim.
- ♦ Pjesë e fillimit a hyrje e një vepre letrare, muzikore etj. **Në hapje të poemës.**
- ♦ Krijim i mundësisë për të ecur përpara.
- ♦ Zbulim; nxjerrje në shesh (*e diçkaje të panjohur*).
- ♦ Lirim (*i një vendi pune*).
- ♦ Çelje (*e luleve*); bulëzim (*i gjetheve*).
- ♦ *el* Ndarje e lidhjes elektrike. **Hapje e qarkut.**

*

Pika e hapjes *usht* Qendër ku mbahen armët e pajisjet e tjera të një reparti ushtarak.

hápj•e *az f sh e et* Hape; kokërr (*ilaçi*). [- **Të jap unë një hapje**, edhe më shumë biles, shyqyr zotit më kanë mbetur ca (ED).]

hapléhtë *mb* Që ecën me hap të lehtë; që e ka hapin të lehtë.

haplografí *a f gjuh* Gabim në shkrimin e shkronjave dyshe (**ll, rr** etj.) vetëm me një.

haplografík *e mb gjuh* I haplografisë; që ka të bëjë me haplografinë.

haploíd *e mb bio* I haploidit; që ka të bëjë me haploidin.

haploíd *i m sh e et bio* Qelizë a organizëm me një palë kromosome.

haplologjí *a f gjuh* Ngrënie e njëres prej dy rrokjeve pothuajse të njëjta në një fjalë.

hap•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Që e ka hapin të madh, të gjatë. > **HAPGJATË.**

hapmátës *i m sh - it mek* Pajisje për matjen e hapit të vidhës etj.

hap•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Ai që e ka hapin të madh.

hap•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **HAP•MADH MADHI.**

hapmëdhéj *t G m sh* > **HAPMËDHENJ TË.**

hapmëdhénj *të sh i* **HAP•MADH MADHI.**

hapór•e *ja f sh e et* Derë prej lese ose trine e vathës së dhenve etj.

hap-péndël *mb* Që e ka hapin shumë të lehtë.

hapréndë *mb* Që ecën me hap të rëndë; që ka hapin të rëndë.

haprrím *i m sh e et*

♦ Grisje; shqyerje.

♦ Hapje e gojës për gjumë.

haprrím *i m G* Udhëtim i shpejtë.

haprr•óji *kal óva úar* Hap shumë; shqyej (*gojën*).

haprr•óhet *vetv úa (u) úar veta III (Goja)* hapet shumë, shqyhet.

haprr•óji *jokal G* > **HAPRR•UE (me).**

haprrúar (*i e*) *mb (Gojë)* e hapur shumë; e shqyer.

haprr•úe (me) *jokal óva úe G* Udhëtoj shpejt.

haps *si ndajf (Mbyll)* në burg.

haps *i m sh - it* *vjet*

♦ Burg.

♦ I burgosur.

haps *i m sh a at* Çelës.

hapsán•e *ia f sh e et* > **HAPSAN•Ë A.**

hapsán•ë *a f sh a at vjet* Burg. [N'hapsane t'Shkodrës po duen me m'ndry (Pop).]

hapsí *a f sh - të G* Hapësirë. [ngasin nëpër qiell dhe zhduken n'hapsi. (MC)].

hapsinë *f sh a at G > HAPËSIR•Ë A*. [Për vetveten, poezia është hapsina e shpirtit në hapsinën e fjalës. (AÇ)]. [të lutem, o Zot,/ më ndihmo të kaloj i qetë, pa dhimbje,/ kufinin e hapsinave të gjalla në hapin drejt amshimit, (AÇ)].

hapsinór *e mb* I hapësirës; që ka të bëjë me hapësirën.

hapsór *i m sh e et vjet* Burg.

hapsós *kal a ur vjet* Burgos; shtie në hapsanë.

hapsós•em a (u) *ur vjet*

I vetv Bie në burg.

II pës e HAPSOS.

hapsósj•e *a f vjet* Burgim.

hapsósur (i e) *mb vjet* I burgosur.

hapshál•ë *a f sh ë ët* Largësia ndërmjet shputave të këmbëve gjatë ecjes, e cila merret edhe si masë gjatësie; hap. **Eci dy-tri hapshalë.**

hápshtëm *ndajf* Me vëmendje.

hapshkúrtë, hapshkúrtën *mb G > HAPSHKURTËR.*

hapshkúrtër *mb* Që e ka hapin të shkurtër; që ecën me hap të shkurtër.

hapshkúrt•ër *ri m sh ri rit* Ai që e ka hapin të shkurtër, që ecën me hap të shkurtër.

hapshkúrt•ër *ra f sh ra rat f e HAPSHKURT•ËR RI.*

hapshpéjtë *mb* Ai që e ka hapin të shpejtë, që ecën shpejt.

hapt *ndajf* A Haptas.

háptas *ndajf*

♦ Drejtpërdrejt, ballë për ballë, pa u fshehur; hapur.. [shteti donte të dinte ato, të cilat askush nuk guxonte t'i thoshte haptas, jo veç për t'i dënuar njerëzit, si mendohej në mënyrë vulgare, por në radhë të parë për të qortuar vetveten. (IK)].

♦ Me zemër të hapur, me çiltëri, hapur; shkoqur, sheshit, shqip. **I foli (ia tha) haptas.**

háptazi *ndajf* Haptas; hapur.

hapt-hápt *ndajf* A Haptas.

hápun (i e) *mb G > HAPUR (i e)*. [Por Tibuli është në shtëpinë e vet në toskënishten sá asnjë tjetër: rythmi i mendimit të tij, i derdhun, i hapun, i ambël si në váj, gjënë në toskënishten mjetin e përshtatshëm të shprehjes (APp)].

hápur *ndajf*

♦ Në mënyrë që lejon të hyjë brenda, të dalë a të kalojë lirisht dikush a diçka; çelur; pa çelës. **Ta lë derën hapur a mbyllur. Mbeti dritarja hapur.**

♦ Me pjesët a anët të larguara ose të mënjanuara njëra nga tjetra. **Me sytë hapur. Me gojë hapur.**

♦ Në gjendje pune; duke punuar; çelur. **E gjeti dyqanin hapur. Rri hapur gjithë ditën.**

♦ *fig* Drejtpërdrejt; ballë për ballë; pa u fshehur; haptas. **I doli (e kundërshtoi) hapur.**

♦ *fig* Me zemër të hapur; me çiltëri; shkoqur; sheshit; shqip. **I foli hapur (ia tha)**

hapur.

*

E kam derën hapur (çelur) Hyj lirisht; veproj lirisht; nuk kam pengesë për të ecur përpara.

E kam rrugën (udhën) hapur (hapët) Jam i lirë të bëj; nuk kam ndonjë pengesë.

E më me gojë hapur dikë E çudit; e mahnit.

E mbaj derën hapur (çelur)

♦ Pres kurdoherë me bujari miq e shokë.

♦ Jam vazhdues i mëtejshëm i atyre që rrjedhin nga fisi a nga familja; bëj që të mos shuhet fisi.

E pres me gojë hapur E pres me padurim; mezi e pres.

Ëndrra me sy hapur (hapët, çelur, zgjuar, në mes të ditës, në diell) Dëshira të kota që nuk mund të plotësohen asnjëherë.

Fle me një sy hapur (hapët) Rri në rojë; jam syçelët.

I mbaj sytë hapur Shoh me kujdes e me vëmendje; i hap sytë.

I mbaj veshët hapur (hapët) Rri e dëgjoj me kujdes e me vëmendje të madhe; tregohem syhapur.

Mbetem me gojë hapur Nuk flas dot një fjalë nga çudia, gëzimi, lumturia etj.; mahnitem; mbetem gojëhapur.

Mbetsh me gojë hapur! *mallk* Vdeksh!

Me ballë hapur (hapët) Ballëhapur.

Me gojë hapur (hapët)

♦ Me habi të madhe, i mahnitur a i shastisur nga diçka e papritur a e pabesueshme.

♦ Me padurim; me dëshirë të madhe.

Me gjoks hapur Ballë për ballë e pa druajtje; trimërisht.

Me krahë hapur (hapët) Me dashuri e ngrohtësi, me përzemërsi të madhe.

Me sy hapur (hapët) Ballëhapur; pa druajtje; syhapur.

Thur livadhin e lë shtegun hapur Bëj një punë, po s'e çoj deri në fund.

hápur (i e) mb

♦ Që lejon të hyjë brenda, të dalë a të kalojë lirisht dikush a diçka; i çelur. **Derë (dritare, portë) e hapur.**

♦ (*Enë etj.*) pa tapë, pa kapak; pa mbyllëse a mbështjellje. **Arkë (shishe) e hapur. Zarf i hapur.**

♦ Me pjesët a anët të larguara ose të mënjanuara njëra nga tjetra; i shpalosur; i shtrirë e i drejtuar; i çelur. **Me perde të hapura. Me libër të hapur. Me sy të hapur. Me buzë të hapura. Fustan me jakë të hapur. Jelek i hapur.**

♦ I gërmuar a i shpuar; i çarë; i pambuluar a i pambushur; (*plagë*) e papërtharë a e pambyllur. **Gropë e hapur. Varr i hapur. Galeri e hapur. Tokë e hapur** tokë e punuar a e kthyer për herë të parë.

♦ Që ka filluar veprimtarinë; që punon; i çelur. **Vendburim i hapur. Dyqanet janë të hapura.**

♦ I zbuluar; që i është hequr diçka, e cila e kishte mbuluar; i sheshtë e i zbuluar. **Vend i hapur.**

Rrugë e hapur. Me gjoks të hapur. Me ballë të hapur.

♦ *fig* Që lë mundësi për të ecur përpara; pa pengesa a vështirësi. **Rrugë të hapura. Horizonte të hapura. E ka rrugën të hapur. I ka dyert të hapura.**

♦ (*Vend*) me shtrirje të madhe e të pakufizuar; që është i gjerë dhe nuk e pengon

shikimin e njeriut; i hapët. **Vend i hapur. Qytet i hapur. Në fushë të hapur. Në det të hapur** në mes të detit; larg brigjeve.

♦ I shpërndarë; i përhapur; i përndarë. **Fshatra të hapura. Ca shtëpi të hapura. Pyll i hapur. Lojë e hapur** *sport* lojë me formacion të shpërndarë në të gjithë fushën. **Shkronja të hapura** *shtyp* shkronja me hapësirë midis tyre.

♦ I zbuluar, pa çati a mbulesë; pa rrethim; që nuk është i mbuluar a i mbyllur; që është në natyrë. **Makinë e hapur. Stadium i hapur. Pishinë e hapur. Poligon i hapur. Kinema e hapur** kinema verore. **Minierë e hapur. Vendburim i hapur. Në ajër të hapur** jashtë. **Në fushë të hapur. Në qiell të hapur** jashtë.

♦ I vënë në veprim; (*rrymë elektrike*) e lëshuar të punojë. **Me drita të hapura.**

♦ I lirë për të kaluar, për të hyrë e për të dalë etj. **Kufi (port detar, aeroport) i hapur.**

♦ *fig* I tillë ku mund të marrin pjesë edhe njerëz të tjerë së bashku me ata që kanë të bëjnë drejtpërdrejt. **Mësim i hapur. Gjyq i hapur. [Si i vendosnë idhullat me një respekt të madh, u ngrit një plak edhe e deklaroi mbledhjen të hapur. (FK)]**

♦ *fig* I papërfunduar; i pazgjidhur; i mbetur pezull. **Diskutim i hapur. Çështje e hapur. Bisedim i hapur.**

♦ *fig* Që vepron ballë për ballë ose drejtpërdrejt; që nuk mbulohet nga asgjë, që nuk bëhet fshehurazi; që shfaqet haptas; që del sheshit; i hapët. **Ndeshje e hapur. Provokim i hapur. Kritikë e hapur. Në kundërshtim të hapur me...**

♦ *fig* Që bëhet përpara syve të pjesëmarrësve të tjerë; që bëhet haptas dhe zakonisht duke ngritur dorën; që nuk bëhet fshehurazi. **Votim i hapur. Zgjedhje të hapura.**

♦ *fig* Që ia tregon tjetrit haptas mendimet, ndjenjat, hallat etj.; që ua hap zemrën të tjerëve; i çiltër. **Njeri i hapur. Flas me zemër të hapur.**

♦ Që ka ngjyrë jo të theksuar, e cila afrohet me të bardhën; i çelur. **E kuqe (e gjelbër) e hapur.**

♦ *tek* I ndërprerë a i këputur në një vend. **Qark i hapur.**

♦ *mjek* Që zhvillohet duke dhënë shenja të dukshme. **Formë e hapur e sëmundjes.**

♦ *fin* Që i vijon veprimet me të holla; që nuk është mbyllur përfundimisht; që nuk i ka përfunduar veprimet; i çelur. **Kredi (llogari) e hapur.**

♦ I pazënë; i lirë. **Vend i hapur në organikë.**

♦ (*Lule etj.*) e çelur. **Syth i hapur. Boçe pambuku e hapur.**

♦ I kthjellët; pa re. **Qiell i hapur.**

*

Dal me flamur të hapur I shfaq haptas idetë, pikëpamjet e qëllimet; dal hapur.

E hapur në të dyja kanatet E hapur krejt; e hapur tejendane; e hapur për të gjithë.

E kam ballin të hapur Jam ballëhapur.

E kam gojën të hapur Jam ballëhapur, s'kam pse të druham a të ngurroj, s'kam pse të hesht; kam plotësisht të drejtë të bëj një kërkesë.

E kam syrin të hapur

♦ Jam ballëhapur.

♦ Jam i ditur.

Është varr i hapur dikush Është shumë plak a shumë i sëmurë; është afër vdekjes; nuk ka asnjë shpresë shpëtimi.

Me ballë të hapur (çelur) Ballëhapur.

Me dyer të hapura (*Mbledhje, gjyq*) që zhvillohet a bëhet duke pasur të drejtë të

marrin pjesë edhe njerëz të tjerë; me hyrje të lirë.

Me gjoks të hapur Pa u frikësuar; trimërisht.

Me letra (me karta) të hapura Pa fshehur asgjë; duke i thënë gjërat sheshit.

Me zemër të hapur (të çelur) Me çiltëri, çiltërisht.

Plagë e hapur Dhimbje shpirtërore e pambyllur, dhimbje e pafashitur.

Si rrufe në qiell të hapur Krejt papritur; fare befas.

Shpërtheu një derë (një portë) të hapur u përpoq të zgjidhë një gjë që ishte zgjidhur prej kohësh.

Troket në derë (në portë) të hapur thotë diçka të njohur, merret me diçka që ka gjetur zgjidhje më parë.

**

letër e hapur

♦ Letër postare e pambyllur në zarf, e cila në njërën anë ka adresën dhe në anën tjetër vetë përmbajtjen e letrës.

♦ Letër për çështje të rëndësishme, që i drejtohet publikut nëpërmjet mediave.

politikë e dyerve (e portave) të hapura Politikë e shkëmbimeve të lira (pa pengesa) ndërmjet vendeve.

rrokje e hapur *gjuh* Rrokje me zanore fundore.

zanore e hapur *gjuh* Zanore që shqiptohet me gojën më të çelur se zakonisht.

hápúr a (e) f sh a at (të) Hapësirë ndërmjet pjesëve të diçkaje; hapësirë e krijuar nga hapja ose ndarja e diçkaje; e çarë. **E hapura e derës. Të hapurat e gardhit.**

hápúr it (të)¹ *as* Hapje.

hápúr it (të)² *as* Përfrikësim.

haqám e mb vjet J (Njeri) qullash; i flashkët.

haqám i m sh ë ët vjet J Njeri qullash, i flashkët.

haqám•e ja f sh e et vjet J f e **HAQAM I.**

háqe t sh i **HA•K KU.**

Har i m shkurt i Theohar.

haráb vjet G

I ndajf

♦ Në gjendje të shkatërruar.

♦ (*Tokë, vend*) pa pronar; pa zot.

II si kallëzues: Bâhem harab mbas dikujt bie në dashuri keqas me dikë.

haráb e mb vjet G I shkatërruar; i rrënuar.

harabát e mb (Njeri) që prish e shpenzon pa mend.

harabát i m sh ë ët G Ai që prish të holla a shpenzon pa mend.

harabát•e ja G f e **HARABAT I.**

harabátë ndajf G > **HARAB.**

harabatí a m G

♦ *përmb* Njerëz që prishin të holla ose shpenzojnë pa mend.

♦ Shpenzim pa mend.

harabéc i m sh a at Qull me miell misri për të ushqyer dhentë pëllezja.

harabél i m sh a at

♦ *orn (Passer)* Zog me rreth 30 lloje, 10 - 15 cm i gjatë, me sqep të madh e këmbë të shkurtra, me kurriz ngjyrë kafe dhe gjoks e bark të përhimë; mashkulli ka pendë

më të errëta e të ndritshme dhe një pullë të zezë në gushë; ushqehet kryesisht me drithëra. >

TRUMCAK.

♦ *fig mospërf* Njeri mendjelehtë.

**

harabel shtëpie (*Passer domesticus*) Zog deri 16 cm i gjatë, i përhapur në Europë, në viset mesdhetare dhe në Azi; femra dhe të vegjlit e kanë kurrizin në ngjyrë kafe dhe gushën e barkun të përhimë, mashkulli i ka pendët e kurrizit dhe krahëve më të errëta e më të ndritshme; ushqehet kryesisht me drithëra dhe kandrra.

harabelórë t m sh orn (*Passeriformes*) Familje shpendësh që përfshin më se 30 lloje harabelash.

haraborít jokál a ur Ç Luaj e qesh me britma.

harác i m sh e et hist

♦ Detyrim a taksë që një shtet që i jep ose i paguan një shteti tjetër kur mundet prej tij a kur pranon t'i nënshtrohet atij.

♦ Taksë e veçantë në të holla ose në natyrë, që jepte popullsia jomyslimane gjatë kohës së pushtimit feudal ushtarak osman. **Haraç për kokë. Haraç për tokën.**

[Un' haraçin nuk e jap/ Sa të bahem voj e gjak (Pop).] [Në fakt, burimi themelor i rapsodisë së Gjergj Elez Alisë është mbarimi i epokës së flijimit të njeriut (gruas) për një vepër, për një fushatë apo për haraç. (ShS)]

haraçpagúes e mb hist (*Vend, shtet*) Që i paguan haraç një shteti tjetër, kur mundet prej tij a kur pranon t'i nënshtrohej atij.

haraçpagues i m sh - it hist Vend a shtet që i paguan haraç një shteti tjetër, kur mundet prej tij a kur pranon t'i nënshtrohej atij.

haragóp i m sh ë ët bis Rrugaç; njeri që endet poshtë e lart rrugëve.

haragóp•em vetv a (u) ur bis Endem poshtë e lart rrugëve.

haragópj•e a f sh e et Endje poshtë e lart rrugëve.

harahúl e mb krahin G (*Njeri*) i prapët; haram.

haraí a m Ç Agim.

harájkéz a f sh a at tek Fije indi në tezgjah. > **SKËRPICJ•E A.**

haraká•s kal krahin G > **HARAKAT.** > **HARAKAT•Ë (me).**

harakát, harakát•em etj. > **HARRAKAT, HARRAKAT•EM etj.**

harakát•ë (me) kal a ë krahin G Shpërndaj; shpërhap.

harakát•ëm (i) me (e) mb krahin G I shpërndarë; i shpërhapur.

harakíri m pandr libr

♦ Vetëvrasje rituale e samurajve, me hapje të barkut me shpatë.

♦ *fig* Flijim për hir të një çështjeje a ideali.

harak•óhem G pës e HARAK•OJ. > **HARAK•UE (me).**

harak•ój kal G > **HARAK•UE (me).**

harakóp i m sh ë ët Njeri që bën shaka të trasha.

harakopí a f sh a at Shaka e trashë.

harakopí•sem vetv ta (u) tur > **HARAKOPIT•EM.**

harakopít•em vetv a (u) ur Bëj shaka të trasha.

haráks jokál i ur A, Ç, J Agon; zbardh dita.

haráks•et - (u) ur pavet A, Ç, J (*Dita*) zbardh; agon.

haraksí a f A, Ç, J Agim; zbardhëllim i dritës në mëngjes.

harak•úe (me) kal óva úe G

♦ Prish; rrënoj; shkatërroj.

♦ Shpërndaj; përhap.

harak•úe (me u) vetv óva (u) úe G

♦ *veta III* Prishet; rrënohet; shkatërrohet.

♦ *sh* Shpërndahemi; përhapemi.

harakúem (i) e (e) mb G

♦ I rrënuar; i shkatërruar.

♦ (*Tufë*) e shpërndarë; i përhapur.

harakúq kal krahin G : HARAKUQ•Ë (me).

harakúq kal G > HARAKUQ•Ë (me).

harakúq•em vetv G > HARAKUQ•Ë (me u).

harakúq•ë (me) kal a ë G

♦ Rrotulloj; sjell; vërtit (*hellin e mishit*).

♦ Ngroh pranë zjarrit (*trupin*).

♦ Hedh përdhe.

harakúq•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ *veta III* (*Helli i mishit*) rrotullohet; sillet në zjarr.

♦ Thekërrisem pranë zjarrit; i sjell zjarrit herë një pjesë, herë pjesën tjetër të trupit.

♦ Rrokullisem në bar.

♦ Rrokullisem; rrëzohem; bie nga një vend i lartë.

♦ Gjakosem.

II pës e HARAKUQ.

harakúqj•e a f sh e et G

♦ Rrotullim i hellit të mishit në zjarr.

♦ Thekërrisje pranë zjarrit.

♦ Rrokullisje në bar.

♦ Rrëzim nga një vend i lartë.

♦ Gjakosje.

harakúqun (i e) mb G

♦ (*Mish*) i pjekur në hell.

♦ I thekërrisur pranë zjarrit.

♦ I rrëzuar përdhe.

♦ I gjakosur; i përgjakur; që kullon gjak.

harám e mb dhe si kallëzues

♦ I prapë; i keq; i padobishëm; pa vlerë. **Djalë haram** djalë i prapë.

♦ (*Gjë*) e fituar pa djersë, pa e merituar. **Mall haram.** [Thue se kam hanger/ **Haram gjâ kishe** (GjF).]

*

Ia bëj haram diçka Ia prish; ia nxij; ia bëj që të mos kënaqet me të.

**

çun haram: E ka vajzën çun haram ka një vajzë me sjellje prej djali të prapë.

harám i m bis

♦ Diçka e palejueshme ose e ndaluar; diçka që e fituar pa djersë; diçka që nuk më takon a që nuk e meritoj. **E pastë haram!** *mallk.* **Iu bëftë haram!** *mallk.* **Harami s'bëhet hallall** *ff u.*

♦ *sh a at* Njeri i prapë, i keq, nga i cili s'ke dobi. **Harami i shtëpisë.**

haramasgjâ *pacak vjet krahin G* Faregjë; farësendi; asgjësendi.

haramaskúsh *pacak vjet krahin G* Askush.

haramasnjér *ndaif vjet krahin G* Kurrë.

haramasnjí *pacak vjet krahin G* Asnjë.

haramaspák *ndaif vjet krahin G* Faregjë.

harambásh *m sh a at vjet krahin G* Prijës cubash.

haramí *ndaif vjet G* Hajnisht; hajdutërisht.

haramí a *m sh - të vjet G* Vjedhës; hajn; hajdut.

haramít•em *vetv vjet krahin G* > **HARAMIT•Ë** (me u).

haramít•ë (me u) *vetv a (u) ë kryes sh vjet krahin G* Ngacmohem me dikë.

haramítj•e *a f sh e et vjet krahin G* Ngacmim.

haramzád•e *ja f sh e et vjet krahin G* Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç.

harán•e *f sh e et* Harani; tenxhere; kusi.

haraní a *f sh - të* Tenxhere; kusi.

haranúsh i *m sh a at krahin G*

♦ Fyell.

♦ *fig* Njeri mendjefyell.

haráp e1 *mb G (Njeri)* i dalë dore. [Unë mbas teje harap ç'u bana (Pop).]

haráp e2 *mb G*

♦ Arab; (*njeri*) me lëkurë të zeshkët.

♦ I zi. **Qen harap** qen i zi. **Mushkë harape** mushkë e zezë.

haráp i1 *m sh ë ët G*

♦ Arab. [heroit të këngës legjendare shqiptare i del në mejdan një "baiulus" (ambasador i Venetikut) i përtej detit, po dhe "nji harap", në disa variante, analogjikisht me "maurët" në Epin e Sidit a "morët" në "Chansons de Roland". (ShS)]

♦ *folk* Figurë e përrallave, e përfytyruar si zezak trupmadh, i fuqishëm e i frikshëm. > **ARAP I.**

haráp i2 *m sh ë ët K* Kalë i zi; vraç.

haráp i3 *m sh ë ët krahin G* Spec djegës.

haráp i4 *m sh ë ët zool G* Bishtfultere.

haráp i5 *m sh ë ët fig* Njeri i dalë dore.

harápá ja *f sh - të J* Tokë me shumë zhavorr me rrezik për shkarje; zhavorrishte.

harápçe1 *ndaif* Pa mëshirë; rëndë; mujshëm. **I hyj harapçe dikujt.**

harápçe2 *ndaif vjet* Arabisht; në gjuhën arabe.

harapçesh•ë *a f* > **HARAPÇI•E JA.**

harapçí *e mb bis (Njeri)* mujshar e zullumqar.

harapçí u1 *m sh j jt G* > **HARAPÇI U2.**

harapçí u2 *m sh nj njtë bis* Njeri mujshar e zullumqar.

harapçí•e *ja f sh e et f e* **HARAPÇI U.**

haráp•e *ja1 f sh e et f e* **HARAP I5.**

haráp•e *ja1 f sh e et krahin G* Mushkë e zezë.

harapësh•ë *a f sh a at G*

♦ Vajzë zeshkane; zezake.

♦ *vjet* Shërbëtore zezake.

♦ Dele a dhi e zezë.

harapçínj të *sh* i **HARAPÇI U.**

haráp•e ja *f sh* e et

♦ > **ARAB•E JA.**

♦ Zezake.

harapësh•ë a1 *f sh* a at *krahin G*

♦ Femër zeshkane.

♦ Femër zezake.

♦ Shërbëtore zezake.

♦ Dhi a dele e zezë.

harapësh•ë a1 *f sh* a at *krahin G* Shishe (për) vajguri.

harapín•ë a *f sh* a at *krahin G* Faqe anësore e qerres ose karrocës.

harápk•ë a *f sh* a at *krahin G* Bagëti me qime të zezë.

harapkí a *f sh* - të *K* Buallicë e zezë.

haráps•em *vetv* a *ur* *A* Shfaqem; dukem.

harapsónj *kal óva úar* *A* Varros; gropos.

harapsúar (i e) *mb* *A* I varrosur; i groposur.

harapxhësh•ë a *f sh* a at *krahin G f e* **HARAPXHI U.** > **HARAPÇI•E JA.**

harapxhí a *m sh* - **jt** *krahin G* Njeri i mujshëm; zullumqar. > **HARAPÇI U.**

harapxhí e *mb* *krahin G* (Njeri) i mujshëm; zullumqar. > **HARAPÇI E.**

harapxhí u *m sh j jt* *krahin G* Njeri i mujshëm; zullumqar. > **HARAPÇI U.**

harapxhíj **jt** *krahin G sh* i **HARAPXHI A.**

harapxhíj **jt** *krahin G sh* i **HARAPXHI U.**

haráq•e ja1 *f sh* e et *A* Plagë; lëndim.

haráq•e ja2 *f sh* e et *kopsht J* Shkop për të lidhur bimët e fasuleve etj.

haraqín•ë a *f sh* a at *bot* (*Valeriana officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë, gjethe të zgjatura e të dhëmbëzuara, lule të bardha ose të trëndafilta në trajtë tufe, që rritet në livadhe, në pyje etj. dhe që ka një rizomë të shkurtër me rrënjë të holla e të degëzuara, e cila përdoret në mjekësi. > **VALERIAN•Ë A.**

haraqínëz a *f sh* a at *bot* (*Valerianella locusta*) Bimë e egër ose e kultivuar e viseve të ftohta dhe të buta, me gjethe të vogla gjysmërrumbullake të pasura me vitaminë C; përdoret për sallatë.

harár i *m sh* ë **ët** *Thes* i madh. **T'u fry barku harar** t'u bë barku kacak.

Harár•e ja *f gjeog* Kryeqytet i Zimbabves.

hararét i1 *m* Dëshirë e fortë, e papërmbajtur.

hararét i2 *m sh* e et *Zakon*; araret.

hararét i3 *m bis* *mjek* Kurtesh; shpërthim në lëkurë.

harasán i *m sh* ë **ët** *ndërt* Suva; llaç për suva.

harashán i *m sh* a at *krahin G*

♦ Njeri i pagdhendur.

♦ *fig* Njeri vramuz, që s'i qesh buza kurrë.

harashán•e ia *f sh* e et *krahin G f e* **HARASHAN I.**

harát•em *vetv* *K* > **HARAT•Ë** (me u).

harát•ë (me u)1 *vetv* a (u) ë *K* Bëj shaka; hajgarem.

harát•ë (me u)2 *vetv* a (u) ë *K* Vishem e ngjishem; vishem me sqimë; pispillosem.

harátj•e a1 *f sh e et K* Shaka; hajgare.

harátj•e a2 *f sh e et K* Pispillosje; veshje me sqimë.

haratím i m K > HARATJ•E A.

harat•óhem *vetv K > HARAT•UE.*

harat•úe (me u) *vetv óva (u) úe K* Vishem e ngjishem; vishem me sqimë; pispillosem.

harátun (i e) *mb K I* veshur me sqimë; i pispillosur.

harátull a f sh a at A Kuti e madhe; arkë.

haravâng *ndajf G* Vëngër; (*vështroj*) shtrembër.

hárba *ndajf krahin G: Çohem harba* ngrihem vrik më këmbë.

harbazárba *ndajf bis* Pa u menduar.

hár b•e ja *f G* Natyrë; temperament.

hár b•e ja *2 f G > HARB•Ë A.*

hár bë *ndajf G: Çohem harbë* çohem vrik (më këmbë); entuziazmohem; rrëmbehem; krepatohem

*

Jam harbë Jam më formë; jam me humor shumë të mirë.

hár b•ë a f G Sjellje e pakontrolluar.

harbí si kallëzues: Bëhem harbi zemërohem shumë; u tërbohem nga inati. **Është harbi nga mendja** nuk ia pret fare mendja; është mendjelehtë.

harbí a *1 f sh - të* Njeri i rrëmbyer e mendjelehtë.

harbí a *2 f sh - të vjet*

♦ Shufër e pastrimit të tytës së armës.

♦ Shufër hekuri për mbushjen e armëve të zjarrit nga tyta. [**Fët koburen, fët harbinë.../ U ndodhë grat' e s'e linë** (Pop).]

harbím i m sh e et

♦ Bredhje pa qëllim; sorollatje lart e poshtë.

♦ Shpërthim i shfrenuar; shfrim i papërmbajtur.

♦ Epsh i shfrenuar. **Ka harbim.**

Harbín i m gjeog Kryeqytet i provincës së Heilongqiangut në Kinën Verilindore.

harbít kal G > HARBIT•Ë (me).

harbít•em G vetv dhe pës e HARBIT. > HARBIT•Ë (me u).

harbít•ë (me) kal a ë G Gjallëroj.

harbít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Gjallërohem.

♦ Sillem në mënyrë të shfrenuar, të pakontrollueshme; azdisem; harbohem.

II pës e HARBIT•Ë (me).

harbítj•e a f G

♦ Gjallërim.

♦ Sjellje e shfrenuar; shfrenim; azdisje; harbim.

harbítun (i e) mb G

♦ I gjallëruar.

♦ (*Sjellje*) e shfrenuar; e pakontrollueshme.

harbkéq e mb Dashakeq.

harb•óhem óva (u) úar

I *vetv*

- ♦ Bredh pa fre; sillem lart e poshtë pa qëllim; sorollatem kot.
- ♦ Bëj si i shfrenuar; tërbohem.
- ♦ Bëhem i papërmbajtur; azdisem.
- ♦ *veta III (Bima)* rritet tej mase; harliset.

II *pës e* **HARB•OJ.**

harb•ój óva úar bis

I *jokal*

- ♦ *keq* Bredh pa fre në vende të ndryshme; sillem lart e poshtë, shkoj sa në një vend në tjetrin. **Harboi nëpër botë. Harboi tërë natën.**
- ♦ Vrapoj; shkoj me vrap; nxitoj; eci me të shpejtë; iki nga një vend; largohem. **Harboi kali. Harboi nëpër fushë.**
- ♦ Kërcej, hidhem e lodroj, duke bërë rrëmujë e zhurmë. **Harbojnë fëmijët. Harbojnë qengjat nëpër livadh.**
- ♦ *veta III (Bima)* rritet tej mase; zhvillohet shumë; harliset.
- ♦ *veta III* Bën si i shfrenuar; tërbohet. **Harboi kali (mushka).**
- ♦ (*Era*) fryn me tërbim; (*shiu*) bie me rrëmbim.
- ♦ *keq* Bëhem i papërmbajtur, i shfrenuar; s'u vë fre ndjenjave, dëshirave dhe epsheve; shturem e jepem pas qejfeve; azdisem. **Harbonte me vajza.**

II *kal*

- ♦ *keq* (*Pija, të pirët*) më bën të papërmbajtur; më tërbon.
- ♦ *veta III* E rrit tej mase; e zhvillon shumë; e harlis. **E harboi grurin plehu. E harboi shiu barin.**
- ♦ Prish; çart; ia largoj diçka. **Ia harboi gjumin fare. Ia harboi gazin (gëzimin).**

harbúar (i e) mb bis

- ♦ *keq* (*Njeri*) bredharak; që bredh pa fre lart e poshtë, sa në një vend në tjetrin.
- ♦ I rritur tej mase; i zhvilluar shumë. **Bimë e harbuar.**
- ♦ *keq* I papërmbajtur; që bën si i shfrenuar. **Kalë (mëz, ka) i harbuar. Pelë (mushkë) e harbuar.**
- ♦ I tërbuar; i egërsuar. **Det (lumë) i harbuar.**
- ♦ *keq* I papërmbajtur; që s'u vë fre ndjenjave, dëshirave e epsheve; i shthurur e i dhënë pas qejfeve. **Njeri (djalë) i harbuar. Grua e harbuar.**

harbút e mb

- ♦ *vjet* (*Njeri*) i shtresës së vegjëlisë. **Turmë harbute.**
- ♦ *përb* (*Njeri*) me sjellje të keqe; i pagdhendur, i ashpër e gojështurur; i vrazhdë; i rëndë. **Sillem si harbut.**

harbút i m sh ë ët

- ♦ *vjet përb* Njeri i shtresës së vegjëlisë.
- ♦ *mospërf* Njeri me sjellje të keqe; njeri i pagdhendur, i ashpër e gojështurur; njeri i vrazhdë e i rëndë. **Mos fol si harbut! [Laze Selenica/ na erdhi me shkallë./ Duallë ca harbutë,/ vëllamin na vranë (Pop).]**

harbútçe ndajf (*Sillem*) si harbut; ; në mënyrë të pasjellshme, të pagdhendur, të ashpër dhe pa edukatë; vrazhdë; rëndë.

harbút•e ja f sh e et f e **HARBUT I.**

harbutëri a f përb

- ♦ *përmb vjet* Njerëz të vegjëlisë

♦ *përb* Sjellje e keqe prej harbuti; qëndrim i vrazhdë e i rëndë.

harbutërisht *ndajf (Sillem)* si harbut; në mënyrë të pasjellshme, të pagdhendur, të ashpër dhe pa edukatë; vrazhdë; rëndë. **Foli (u përgjigj) harbutërisht.**

habutní a *f përmb G* > **HARBUTËRI A.**

habutnísht *ndajf G* > **HARBUTËRISHT.**

harbzé•ë a *f sh a at f e* **HARB•ZI ZIU.**

harb•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Dashalig.

harb•zí zíu *m sh zínj zínjtë* Njeri dashalig.

harbzínj *të sh i* **HARB•ZI ZIU.**

harc *si mb:* **E ka kokën harc** është kokëfortë; e ka kokën shkëmb.

harc i *m sh a at* Shkëmb me thepa; gur i madh me maja të mprehta; vend me shkëmbinj e me gurë të tillë. **Harcat e bregut. Harcat e detit. Vend me harca. Thyej harcat. Në majë të harcit.**

hárca t *f sh fet* Periudhë nga dita e Krishtlindjeve deri më 6 janar.

harcék e *mb G I* shkathët në lëvizje.

harcék u *m sh ë ët G* Njeri i shkathët në lëvizje.

harcék•e ja *f sh e et G f e* **HARCEK U.**

harç i *m sh a at* Derr i patredhur që mbahet për ndërzim; harç. **Dosa mori harç** dosa u mbars.

hardák u1 *m sh ë ët bot, kopsht (Brassica oleracea)* Lakër me gjethe të hapura, që nuk formon kokë.

hardák u1 *m sh ë ët bot, kopsht K* Karotë.

hardáll e1 *mb I* mbushur plot. [s'ja ban barku pse janë mushë/ me barot bamun hardall (SP).]

hardáll e2 *mb*

♦ (*Trup*) i gjatë, por pa lezet.

♦ (*Njeri*) i trashë nga mendja; budalla.

hardáll i1 *m sh ë ët*

♦ Njeri me trup të gjatë, por pa lezet.

♦ Njeri mendjetrashë; budalla.

hardáll i2 *m sh ë ët bot* Sinap. > **DUKAGJIN•E JA. Gjethe hardalli. Farat e hardallit.**

*

Lëng (farë) hardalli *iron* Njeri me lidhje farefisnie shumë të largëta me dikë.

Më doli hardall diçka Më shkoi kot; nuk fitova gjë.

hardallí a1 *f sh - të kryes sh* Perime.

hardallí a2 *f krahin G* Shëllirë djathi.

hardall•e ja *f sh e et krahin G f e* **HARDALL I1.**

hardallím i *m krahin G*

♦ Gjendje e shtëpisë etj. gati për t'u rrëzuar.

♦ *K* Gërmim i gropës a gropave.

hardallínë *mb krahin G I* rrënuar; i shkatërruar.

hardallín•ë a1 *f sh a at*

♦ Grua me trup të rëndë.

♦ *fig* Grua trashanike.

hardallín•ë a2 *f bot* > **HARDALL I; SINAP I.**

hardallín•ë *a3 f sh a at krahin G* Shtëpi gati për t'u rrëzuar.

hardallín•ë *a4 f*

♦ *K* Qumësht i hollë, i ujshëm.

♦ Gjellë e ujshme e pa shije; spirilëng; lëtyrë.

hardallís *kal a ur* > **HARDALLOS**.

hardallís•em *vetv a (u) ur* > **HARDALLOS•EM**.

hardall•óhem *krahin G, K vetv dhe pës e* **HARDALL•OJ**. > **HARDALL•UE** (me).

hardall•ój *kal K* > **HARDALL•UE** (me).

hardallós *kal a ur bis*

♦ *veta III* (*Plehu etj.*) e rrit shumë, e rrit tej mase, e harlis (*bimën*). **E hardallosi shiu barin e keq.**

♦ *fig* E prish nga mendtë; e çmend; e çakërdis. **E hardallosi djalín.**

hardallós•em1 *vetv a (u) ur bis*

♦ *veta III* (*Bima*) rritet shpejt, tej mase; harliset.

hardallós•em2 *vetv a (u) ur bis*

♦ Hap gjoksin; zgafullohem.

♦ *fig* Mbahem me të madh; krekosem. **Vjen e hardalloset.**

♦ *fig* Prishem mendsh; çmendem; çakërdisem. **U hardallos djali.**

hardallósur (*i e*) *1 mb bis* (*Bimë*) e harlisur; e rritur tepër shpejt, tej mase.

hardallósur (*i e*) *2 mb bis* ♦ I kapardisur; i krekosur. ♦ I zgafulluar. ♦ I prishur mendsh; i çmendur; i çakërdisur.

hardall•úe (me) *kal óva úe krahin G*

♦ Rrënoj; rrëzoj përdhe (*kasollen etj.*).

♦ *K* Gërmoj një gropë a gropa në (*një vend*).

hardall•úe (me *u*) *óva (u) úe krahin G*

♦ Rrënohet.

♦ *K* Bëhet gropa-gropa.

hardallúem (*i e*) (*e*) *mb krahin G*

♦ I rrënuar.

♦ *K* I bërë gropa-gropa.

hardellín•ë *a f sh a at* Grua e përbindshme; kuçedër.

hardíq i m > **HARDHIÇ I**.

hárdj•e *ja f bis mjek* Difteri.

harduér i m *tek inf* (nga ang **hardware**) Pjesë mekanike, magnetike, elektronike dhe elektrike në sistem kompjuterik.

hardháçk•ë *a f sh a at zool krahin G* (*Lacerta agilis*) Hardhje; zhapi.

hardhé ni m sh a at G Dantellë mëndafshi.

hardhéjçk•ë *a f sh a at zool krahin G* (*Lacerta agilis*) Hardhje; zhapi.

hardhél•ë *a f sh a at zool* (*Lacerta agilis*) > **HARDH•ËL LA**.

hárdh•ë *a f sh a at bis mjek* Difteri.

hárdh•ël la f sh la lat zool (*Lacerta agilis*) Hardhje; zhapi. > **HARDHUC•Ë A.**

hardhíi a f sh - të bot (*Vitis vinifera*) Shkurre kacavarëse, me trung të gjatë e të përdredhur, me lëvore ngjyrë hiri në të kuqërremtë e me plasa, me gjethe të gjera në trajtë të pëllëmbës dhe lule të vogla, të grumbulluara në vile, të cilat lidhin

frytin e rrushit; pema e rrushit. **Hardhi e butë. Fidan (kalem, rrënjë) hardhie. Gjethe (fletë) hardhie. Krasit (spërkat) hardhinë.**

*

Hardhia e bën rrushin, ferra merr uratën *ff u* Punën e bën një njeri, ndërsa frytet i rrëmben një tjetër.

**

hardhi e butë *bot (Vitis vinifera L.)* Hardhi e viseve Mesdhetare, Europës Qendrore dhe Azisë Juglindore, e kultivuar qysh në neolitik, për rrushin kokërrzi, deri 3 cm të gjatë.

hardhi e egër *bot (Vitis sylvestris)* Hardhi që bën cepa rrushi me kokrra të rralla, të vogla e të kuqërreme me shije të athët. > **LARUSHK U.**

hardhi e mureve *bot* Shkurre e egër kacavarëse, me gjethe të përbëra me tri ose pesë fletë të vogla, me grumbull lulesh të verdheme, që lidhin kokrra të zeza; mbillet si bimë zbukuruese.

hiri i hardhisë (*Unciunla necator*) Mikrokërpudhë parazitare që prek gjethet hardhisë dhe kokrrat e rrushit, duke i veshur me pluhur të murrmë. > **MYKËZ A.**

këpusha e hardhisë *ent (Eriophyes vitis)* Këpushë që u bie gjetheve të rrushit, i bën me pika të bardha dhe i than.

hardhí a2 f sh - të zool (Lacerta agilis) K Hardhucë.

hardhíc•ë a f sh a at > HARDH•ËL LA.

hardhíc i m Pije e athët, që nxirret nga kokrrat e dëllinjës dhe që përdoret për të shuar etjen, për të ndihmuar tretjen e ushqimit ose për të qetësuar dhimbjet.

hardhíck•ë a f sh a at zool (Lacerta agilis) Hardhucë; hardhje; zhapi.

hardhím i m G

♦ Hedhje; gjuajtje.

♦ Kërcim; vallëzim.

hardhingrënë mb Fatprerë. [U trete moj hardhingrënë/ fajet i pati jot ëmë/ që të dha në oxhak të rëndë. (Pop)]

hardhióre t f sh bot Familje shkurresh kacavarëse ku bëjnë pjesë rreth 5 000 lloje hardhish.

hardhísht•e ja f sh e et > HARDHISHT•Ë A.

hardhísht•ë a f sh a at

♦ Degë hardhie.

♦ Vend i mbjellë me hardhi.

hardhíz•ë a f sh a at

♦ *bis mjek* Sëmundje e tiroideve; sëmundje e strumës.

♦ *sh bis anat, mjek* Bajame.

hárdhj•e a1 f sh e et zool (Lacerta agilis) Zvarranik 10 - 15 cm i gjatë, me trup të zgjatur e në ngjyrë të murrme, të mbuluar me luspa, me katër këmbë të shkurtra dhe me bisht të gjatë, që mund ta ndajë nga trupi në rast rreziku; ushqehet me kandrra të vogla. > **HARDHUC•Ë A.**

*

Flet hardhje e zhapij Flet gjepura; thotë marrëzira.

Vë hardhjen në bisht Përpiqem të bëj diçka të pamundur.

**

hardhje e blertë *zool* Hardhje deri 40 cm e gjatë, me shpinë të blertë me pika të bardha a të murrme.
> **ZHAPI U.**

hárdhj•e *az f sh e et:* **Hardhje e fytit** *bis mjek* Difteri; fyt i keq.

hardhjéshk•ë *a f sh a at* *zool* (*Lacerta agilis*) Hardhuckë; hardhje.

hardh•ó *j kal G* > **HARDH•UE.**

hardhucájke *mb krahin G*

♦ (*Vajzë*) thatime.

♦ *fig* (*Vajzë*) hollake, shumë e shkathët, e zhdërvjellët.

hardhucájk•ë *a f sh a at* *krahin G*

♦ *Vajzë* thatime.

♦ *fig* *Vajzë* hollake, shumë e shkathët, e zhdërvjellët.

hardhucán *e mb I* shkathët; i zhdërvjellët.

hardhúc•ë *a1 f sh a at* *zool* (*Lacerta agilis*) Zvarranik i vogël me trup të zgjatur, me katër këmbë të shkurtra dhe me ngjyrë të murrme.

**

hardhucë bari *zool* (*Lacerta turica*) Hardhucë me trup të murrmë, me një shirit bojëbari në mes të kurrizit deri afër bishtit.

hardhucë gurësh *zool* (*Lacerta erhuardi*) Hardhucë e vogël, e përhapur kryesisht në vende shkëmbore e malore.

hardhucë muresh *zool* (*Lacerta muralis*) Hardhucë e vogël, me shirita bardhezi në bisht, që shihet rëndom në mure e shkëmbinj.

hardhucë shkëmbinjsh *zool* > **HARDHUCË GURËSH.**

hardhúc•ë *az f mjek bis krahin G* Difteri; fyt i keq.

hardhúck•ë *a f sh a at* *zool* (*Lacerta agilis*) > **HARDHUC•Ë A.**

hardhúshk•ë *a f sh a at* *zool* (*Lacerta muralis*) Hardhucë muresh.

hardh•úe (*me*) *óva úe G*

I *kal* Hedh; gjuaj. [**E kafshova, e hardhova,**/ **U bâsh zog, e fluturova** (Pop).]

II *jokal* Kërcej; vallëzoj.

hardhúem (**i**) **e** (**e**) *mb G I* hedhur; i gjuajtur.

hardhúem•e **ja** (**e**) *f sh e et* (**të**) *f G* Hedhje; gjuajtje.

haré **ja** *f* Gëzim i madh. [**Kur ti u leve, e qiell e dhe/ bëri hare ndir gjith' kundat** (JV).] [**Zogj të bukur këndojnë me hare/ Po zemra do më pjasëj mua në gji** (ZS).]

harém *i m sh e et*

♦ Banesë e veçantë e grave dhe e dashnoreve të myslimanëve. **Gratë e haremit. E futi në harem.**

♦ *përmb* Gratë dhe dashnoret e myslimanëve të pasur, që rrinë në një banesë të veçantë. **Haremi i sulltanit** (**i pashait**).

harém•ë (**i**) **e** (**e**) *mb A, Ç I* hareshëm; i gëzuar; gazmor.

haremllé•k **ku** *m sh* **qe qet** *vjet* Dhomë e grave në shtëpi myslimane.

haréng•ë *a f sh a at* *ikt* (*Clupea harengus*) Peshk deti i vogël, me trup të shtypur, me luspa të argjendta, që jeton në tufa në ujërat bregdetare kryesisht të Atlantikut Verior; hahet i freskët, i kripur ose i thatë. **Harengë e tymosur dhe e kripur.**

hareplótë *mb poet I* hareshëm; plot hare.

haréps•enj *jokal a ur* Gëzoj; kam a ndiej gëzim.

haréps•em *vetv a* (**u**) *ur A* Gëzohem.

harépsur (i e) *mb A I* gëzuar.

harëshëm *ndajf* Me hare; me gëzim të madh.

harësh•ëm (i) me (e) *mb* Gazmor; shumë i gëzuar.

hárëz a f sh a at *ent* Grerëz. > **ARËZ A.**

harf a m sh a at *vjet J* Shkronjë.

hargallín•ë a f sh a at K Shtëpi shkatërrinë. > **HARVALLIN•Ë A.**

hargéc e *mb G (Njeri)* i dobët; shëndetlig.

hárguj t sh i **HARGULL I₁, 2.**

hárgull i₁ m sh e et Kasolle.

hárgull i₂ m sh e et *det* Skelë.

harí a f sh - të A Meritë; vlerë.

harí u m sh nj një J > **ARI U.**

harí•j kal dhe jokal va tur J > **ARRI•J.**

harínj të sh i **HARI U.**

haristís kal a ur A, J

♦ Kënaq.

♦ Ndihtoj.

♦ Falënderoj.

haristís•e a f sh e et A, J

♦ Kënaqje.

♦ Ndihtë.

♦ Falënderim.

harisht *ndajf A* Me hare; me gëzim; me kënaqësi.

hárj•e a f sh e et J > **HARRJ•E A.**

hark

I si *mb I* përkulur, i lakuar. **I ka vetullat hark.**

II si *ndajf* Rrotull, rreth, qark. **U mblodhën (u vunë) hark. I vuri gurët hark.**

har•k ku m sh qe qet

♦ Armë e bërë me një shufër druri a metali të përkulur dhe me një fill të fortë të lidhur në të dy anët, që shërben për të hedhur shigjetën. **Hark me (pa) çark. Ngreh (shkreh) harkun. Qëlloj me hark.**

♦ Harkavile; hark me lak. **E zuri me hark.**

♦ *gjeom* Pjesë e rrethit ose e çdo vije tjetër të lakuar, që pritet nga dy rreze.

♦ Pjesë e diçkaje që është e përkulur si rreth ose në trajtën e një vije të lakuar; gjysmërreth. **Harku i rrotës (kularit, sharrës, djepit, ylberit).**

♦ *ark* Pjesë e sipërme e një dritareje, dere, muri etj., e ndërtuar si gjysmërreth a me trajtë të lakuar; pjesë e përkulur dhe e mbështetur mbi shtylla, mbi këmbët e urës etj., e cila shërben për të mbajtur peshën e asaj që është më lart ose si zbulurim; qemer. **Harku i derës (i dritares). Harqet e urës.**

Hark me gurë të skalitur. Urë me harqe.

♦ *muz* Shkop druri, me qime kali ose me fije sintetike të tërhequra fort nga njëri skaj në tjetrin, që përdoret për t'u rënë veglave me tela; vegël me tela, së cilës i bien me një mjet të tillë. **Harku i violinës (violonçelit, lahutës). Orkestra e harqeve. Pjesë (koncert) me harqe. [Harkun e qemanes ta bëj kalë/ dhe qemanen kodër mbi një fushë (DA).]**

♦ *libr* Element bashkues. [Dy harqe motivesh lidhen me ikset e jetës e të botës shqiptare, ku drita depërton rryeshëm e më rryeshëm dhe formula e saj ndeshet me aq e aq pengesa për t'u zbatuar. (AÇ)]

**

hark elektrik *fiz* Dy shufra karboni të lidhura me burimin e rrymës elektrike, që lëshojnë shkëndija me dritë verbuese kur afrohen.

hark gotik i mprehtë *ark* Hark me kulm të ngushtë, me dy qendra me rreze të barabartë.

hark i brendshëm *ark* Hark me hapje për derë, me madhësi të ndryshme nga harku i jashtëm.

hark i jashtëm *ark* Hark në faqen e jashtme të ndërtesës, zakonisht më i madh se harku përkatës i brendshëm.

hark i mprehtë *ark* Hark me kënd të ngushtë, në trajtë të majës së heshtës.

hark i murosur *ark* Hark pa kalim nëpër të.

hark i përmbysur *ark* Hark i lugët nën tubacionet e ujërave të zeza etj.

hark i sheshtë *ark* Muraturë mbi të dyja anët e një hapësire.

hark i ulët *ark* Hark me qiellzë horizontale, me segmente që zgjerohen nga baza lart.

hark i ulur *ark* Hark me rrezen sa gjysma e gjerësisë së tij.

hark mbështetës *ark* Muraturë e harkuar që shpërndan ngarkesën e ngritur mbi të.

hark me tri qendra *ark* Hark i rrumbullakët, i punuar me rrathë që kanë tre qendra.

hark romak Hark i rrumbullakët, me qiellzë gjysmërrethore.

hark rrethi *gjeom* Pjesë e rrethit të ndarë nga dy rreze.

hark rrethor *ark* Qemer mbi mure rrethorë.

hark saldimi *tek* Hark elektrik i krijuar në pikat e shënuara për prerje kur rryma elektrike kalon nga elektrodën nëpër gaz.

hark shkarkimi *ark* Hark për shpërndarjen e ngarkesës.

hark trevrigujsh *ark* Hark me formën e gjethes së tërfilit.

hark vezak *ark* Hark me qiellzë vezake.

harkargjëndtë *mb poet* I armatosur me hark të argjenditë.

harkartë *mb poet* I armatosur me hark të artë.

harkat e *mb teks (Pëllhurë)* e endur me fill pambuku e mëndafshi.

harkat•e ja f sh e et Vello me fill pambuku e mëndafshi.

harkat•e a f muz Mënyrë e përdorimit të harkut. **Harkatë e lehtë.**

harkavil•e ja f sh e et Mjet për të zënë zogj e shpendë të egër, i bërë me një shufër të gjatë, e cila përkulet si hark dhe në krye ka lakun; shkrehës.

harkëtar i m sh ë ët *usht dhe sport* Ai që gjuan me hark.

harkëtar•e ja f sh e et f e **HARKËTAR I.**

harkëtar i a f usht dhe sport Mjeshtëri e gjuajtjes me hark.

harkëtór i m sh ë ët > **HARKËTAR I.**

harkëtýr•e a f sh a at *ark*

♦ Kalim i mbuluar për këmbësorë, me shitore dhe tezga në të dyja anët.

♦ Ndërtim i përbërë nga një radhë haqesh të mbështetur në shtylla.

harkíc *ndajf*: **Ngrij harkic** ngrij në vend.

harkím i m sh e et Përkulje, kthim a kthesë si hark. **Harkim i shufrës (lumit, vetullave).**

harkís i m krahin G Habi.

harkmbájtës i m sh - it hist > HARKËTAR I.

harkmbështëtës i m ndërt Strukturë me gurë ose tulla për të mbajtur murin e një ndërtese.

harknáj•ë a f sh a at ark

♦ Kalim për këmbësorë me shitore dhe tezga në të dyja anët.

♦ Strukturë e përbërë nga një sërë harqesh të mbështetur mbi shtylla.

harknajë e mbuluar e kishës (manastirit) ark fet Kalim i mbuluar nga transepti deri te kapitulli i kishës (manastirit).

harknajë e plotë > HARKNAJË E MBYLLUR.

harknajë e mbyllur ark Harknajë e murosur plotësisht.

harkóc i m sh ë ët zoovet Derr i patredhur.

hark•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Përkulem e bëhem si hark.

♦ *veta III* Përkulet; merr trajtën e harkut. **Iu harkuan vetullat.**

♦ (*Rruga*) kthehet si lakore.

II pës e HARK•OJ.

hark•ój óva úar

I kal

♦ Përkul (*diçka*) dhe e bëj si hark, i jap trajtën e harkut. **Harkoj kallamin (telin, thuprat, trupin).**

♦ *veta III* I vjen rreth, i rri si hark; e rrethon, e qarkon. **Lumi e harkon fushën. Cullufet i harkonin ballin.**

II jokal

♦ *veta III* Vjen si hark; bëhet harqe-harqe.

♦ Marr kthesë; dredhoj. **Valët harkonin. Me të dalë të fshatit harkuam nga lindja.**

harkór e mb Në trajtë harku; i përkulur si hark; i lakuar. **Dërrasë harkore. Tullë harkore. Vijë harkore. Vetull harkore.**

gradë harkore gjeom Njësi e matjes së harkut, e barabartë me një të treqindegjashtëdhjetën (1/360) pjesë të rrethit (*simboli °*).

kosë harkore Kosë bari a ferrash.

harkór•e ja f sh e et Kosë bari a ferrash.

harkprarúar mb poet I armatosur me hark të larë në ar.

hártë (i e) mb I përkulur si hark; i punuar në trajtë harku.

harkth i m sh e et zvog e HAR•K KU.

harkúar (i e) mb I përkulur a si hark. **Dritare (derë) e harkuar.**

harkúem (i) e (e) mb G > HARKUAR (i e).

harkúer ndajf G Në trajtë harku.

harlekín i m sh ë ët teatër Klloun; bufon.

harlísı

I kal bis

♦ E bëj të marrë fuqi e të zhvillohet shumë; e bëj të rritet e të shtrihet tej mase. **I harlisi shiu të lashtat. Plehu i harlis lulet.**

♦ *fig* E harboj; e azdis. **E harlisi djalin. E harlisi tagjia kalin.**

II jokal

♦ *veta III (Bima)* Merr fuqi e zhvillohet shumë; rritet e shtrihet tej mase; harliset.

♦ *fig* Harbohem; tërbohem; harlisem. **Harlisi djali mbas vajzave.**

harlís₂ kal G > HARLIS•Ë (me).

harlís•em₁

I vetv

♦ *veta III (Bima)* merr fuqi e zhvillohet shumë; rritet e shtrihet tej mase.

♦ *fig* Bëhem i papërmbajtur; nuk përmbahem dot; harbohem, tërbohem. **U harlis djali (vajza). U harlis kali.**

♦ *veta III (Era)* fryn me tërbim.

II pës e HARLIS.

harlís•em₁ vetv K > HARLIS•Ë (me u).

harlís•ë (me) kal a ë G

♦ > **HARLIS₁.**

♦ *K* Krasit për rrallim (*hardhinë*).

♦ (Të)harr (*barishtet e kopshtit*).

harlís•ë (me u) vetv K

> **HARLIS•EM₁.**

♦ *fig* E humb fillin; hutohem.

harlísësh e mb K I hutuar.

harlísj•e a f sh e et

♦ Zhvillim shumë i shpejtë; rritje tej mase (*e bimëve*).

♦ *fig* Harbim; tërbim.

harlísun (i e)₁ mb

♦ > **HARLISUR (i e).**

♦ *K (Hardhi)* e krasitur për rrallim.

harlísun (i e)₂ mb K I hutuar.

harlísur (i e) mb

♦ (*Bimë*) e rritur a zhvilluar tej mase.

♦ *fig* I papërmbajtur; i harbuar; i tërbuar. [**E harlisur, turret që të shtrijë e të rrënojnë çdo gjë (EM).**]

♦ *fig (Fantazi)* e shfrenuar.

harlladís kal krahin G > HARLLADIS•Ë (me).

harlladís•em krahin G vetv dhe pës e HARLLADIS. > HARLLADIS•Ë (me u).

harlladís•ë kal a ë krahin G Turpëroj.

harlladís•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Turpërohem.

II pës e HARLLADIS•Ë (me).

harlladísj•e a f sh e et krahin G Turpërim.

harlladísun (i e) mb krahin G I turpëruar.

hárma ndajf G > HARBË.

harmán i m sh e et Duhan me lloje të ndryshme të përziera.

harmanizím i m Përzierje e llojeve të ndryshme të duhanit.

harmaniz•óhet **úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **HARMANIZ•OJ.**

harmaniz•ój *kal óva úar* Përziej (*lloje të ndryshme duhani*).

harmanizúar (**i e**) *mb ind (Duhane)* të përzier.

harmanizúem (**i e**) *mb G* > **HARMANIZUAR** (**i e**).

harmatím *i m G*

♦ > **HARMATISJ•E A.**

♦ Dhënie e kushtrimit, alarmit.

harmatís *kal G* > **HARMATIS•Ë** (**me**).

harmatís•em *vetv G* > **HARMATIS•Ë** (**me u**).

harmatís•ë (**me**) *kal a ë G* Lëndoj; dëmtoj.

harmatís•ë (**me u**) **a (u)** *ë G*

I *vetv* Lëndohem; dëmtohem.

II *pës e* **HARMATIS•Ë** (**me**).

harmatísj•e *a f sh e et G* Lëndim; dëmtim.

harmatísun (**i e**) *mb G* I lënduar; i dëmtuar.

harmat•óhem *G vetv dhe pës e* **HARMAT•UE** (**me u**)^{1, 2}.

harmat•ój *kal G* > **HARMAT•UE** (**me**)^{1, 2}.

harmat•úe (**me**)¹ **óva úe** *G*

I *kal* > **HARMATIS•Ë** (**me**).

II *jokal* Jap kushtrimin, alarmin.

harmat•úe (**me**)² **va úe** *kal krahin G* Pezmatoj (*plagën*).

harmat•úe (**me u**)¹ **óva (u) úe** *G*

I *vetv* Lëndohem; dëmtohem. > **HARMATIS•Ë** (**me u**).

II *pës e* **HARMAT•UE** (**me**).

harmat•úe (**me u**)² **óva (u) úe** *veta III krahin G* (*Plaga*) pezmatohet.

harmatúem (**i e**) *(e)*¹ *mb G* I alarmuar; në gjendje alarmi.

harmatúem (**i e**) *(e)*¹ *mb krahin G* (*Plagë*) e pezmatuar.

harmëshór *i m sh ë ët* > **HAMSHOR I.**

harmí *a f*

♦ *zoovet* Tuberkuloz i kockave. **I rëntë (e preftë) harmia!** *mallk ngordhtë!*

♦ Sëmundje që bren e prish dhëmbët.

♦ Gulsh; frymëmarrje e rënduar nga astma.

♦ *fig* Frikë e madhe; lemeri. **I ka hyrë harmia. Mos u fut harminë fëmijëve!**

harmím *i m* Prishje e dhëmbëve.

harmóç **i1** *m sh ë ët bot* (*Pinus pinea*) Pishë e viseve të Mesdheut, me trup të drejtë e me kurorë degësh si çadër në majë.

harmóç **i2** *m sh ë ët* Llaç i shkoqur, i përzier me gurë të vegjël që kanë rënë prej mureve.

harmóç **i3** *m krahin* Hurdhë përroi; vend i gërryer a gropë e vogël zakonisht në shtratin e një përroi.

harmóç **i4** *m sh a at G* Njeri i trashë, i pagdhendur, i pasjellshëm.

harm•óhem **óva (u) úar**

I *vetv veta III*

♦ (*Guri, druri etj.*) bëhet copë-copë; copëtohet; thërrmohet; shkërmoqet. **U harmuan dërrasat.**

♦ Prishet a kalbet; mahiset e qelbet. **Iu harmua mishi (plaga).**

♦ (*Rroba etj.*) grihet e ronitet, bëhet fije-fije; hahet.

II pës e HARM•OJ.

harm•ój kal óva úar

♦ E bëj copë-copë; copëtoj; thërmoj; brej, ha (*gurin, drurin, eshtrat etj.*). **Krimbat e kanë harmuar drurin.**

♦ E prish a e kalb; e mahis dhe e qelb. **I harmoi plagën.**

♦ Grij e ronit; bëj fije-fije; ha. **Tenja i harmoi rrobat. I harmoi pantallonat te gjunjët.**

harmoni a f

♦ Lidhje e natyrshme dhe e përshtatshme ndërmjet pjesëve të diçkaje; përpjesëtim i drejtë i pjesëve përbërëse të një të tërë ose pajtim i plotë ndërmjet dy gjërave; përputhje. **Harmoni e brendshme (jashtme). Harmonia e ngjyrave. Harmonia e trupit (gjymtyrëve).**

♦ *fíg* Pajtim në mendime e qëndrime me dikë; marrëdhënie miqësore e të ngrohta ndërmjet dy a më shumë vetave; mirëkuptim. **Harmoni e plotë (përgjithshme). Harmoni e interesave. Jetoj në harmoni me ...**

♦ *muz* Studim i strukturës, renditjes, dhe marrëdhënieve midis akordeve.

♦ *muz* Kombinim i njëhershëm i notave dhe akordeve.

**

harmoni qiellore Tinguj të harmonishëm që mendohet se vijnë nga sferat qiellore dhe trupat që ndodhen në to.

harmoník e mb libr Që ka harmoni; i ndërtuar me harmoni. **Në mënyrë harmonike** harmonikisht.

harmoník•ë a f sh a at muz

♦ Kuti e sheshtë dhe me një radhë vrimash me pipëza, që i bihet duke marrë e nxjerrë frymën.

♦ Fizarmonikë.

♦ Vegël me shirita metalikë ose qelqi të mbërthyer në kornizë, që goditen me çekiç.

**

harmonikë goje Saze goje.

harmoníkisht ndajf libr Me harmoni; në mënyrë harmonike.

harmoníst i m sh ë ët muz Ai që i bie harmonikës.

harmonist•e ja f sh e et f e HARMONIST I.

harmoníshëm ndajf Në mënyrë harmonike; me harmoni. [**Pikërisht ashtu si gegërishtja e Gjon Buzukut, siç e kemi thënë edhe gjetkë, ngjason aq fort e përputhet harmonishëm në shumëçka me toskërishten e Lekë Matrëngës. (GjSh).**]

harmonísh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Pjesë*) të lidhura natyrshëm dhe në mënyrë të përshtatshme; me elementet përbërëse të bashkuara bukur e me përpjesëtime të goditura; që ka përputhje e që vete mirë me diçka tjetër; që ka harmoni.

Trup i harmonishëm. Fytyrë e harmonishme. Sistem i harmonishëm. Lojë e harmonishme. Në mënyrë të harmonishme.

♦ *muz (Zëra)* që tingëllojnë bukur; me tingëllim të këndshëm.

harmonizím i m sh e et libr Lidhje e natyrshme dhe e përshtatshme e pjesëve ose elementeve; përputhje që ka harmoni (*e ngjyrave, tingujve etj.*).

harmoniz•óhet úa (u) úar

I vetv libr Bëhet i harmonishëm a harmonik; lidhet në mënyrë të harmonishme; pajtohet a përputhet me diçka tjetër, i përshtatet asaj; vete a shkon mirë me të. **Harmonizohen ngjyrat (zërat, tingujt).**

Harmonizohen interesat.

II pës e HARMONIZ•OJ.

harmoniz•ó j óva úar libr

I kal

♦ E bëj të harmonishëm, të ketë lidhje a përpjesëtime të harmonishme; pajtoj; bashkërendoj; vë në harmoni; e bëj të jetë harmonik. **Harmonizoj ngjyrat. Harmonizoj përmasat. Harmonizoj pjesët e trupit (në një skulpturë). Harmonizoj kërkesat me mundësitë. Harmonizoj këngën (melodinë).**

II jokal

♦ *veta III* > **HARMONIZ•OHET.**

♦ Harmonizon me ngjyrat e tjera. **Harmonizon bukur.**

harmonizúar (i e) mb I ndërtuar me harmoni a në mënyrë harmonike; me përpjesëtime a lidhje të harmonishme me diçka; i vënë në përputhje a në pajtim ose i bashkërenduar mirë me diçka. **Zhvillim i harmonizuar. Përpjesëtime (lëvizje) të harmonizuara. Tinguj të harmonizuar.**

harmonizúem (i) e (e) mb *G* > **HARMONIZUAR (i e).**

harmonográf i m sh ë ët fiz Pajisje për regjistrimin e lakoreve që përfaqësojnë vibracione.

harmonogram i m sh e et fiz Grafik që paraqit ndryshimin e një gjendjeje në lidhje me kohën.

harmonomét•ër ri m sh a at fiz Pajisje për matjen e lidhjeve harmonike midis tingujve.

harmonoqéll•ë a f sh a at Ç Send; gjë.

harmonoqíl i m sh e et J Djerrinë.

harmós•em vetv krahin G > **HARMOS•Ë (me u).**

harmós•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Dobësohem; ligem.

harmósje•e a f krahin G Dobësim.

harmósun (i e) mb krahin G I dobësuar; i ligur.

harmóz i m sh ë ët zoovet G Hamshor.

harmúar (i e) mb I thërrmuar.

harm•úe (me u) vetv óva (u) úe krahin G

♦ > **HARM•OHEM.**

♦ *veta III (Dhëmbi)* prishet.

harmúem (i) e (e) mb G (Dhëmb) i prishur.

harmurí si mb (Tokë, vend) me dhe të shkrifët, që s'mban vlagë.

harmurí a f sh - të Dhe i shkrifët që s'mban vlagë.

harmúsh i m sh ë ët zool Këlysh lepur.

hárn•ë a f > **ARN•Ë A.**

haróm•ë a f sh a at vjet Pará.

harón•ë a f sh a at Tepsi e rrumbullakët.

harós•em vetv a (u) ur Gëzohem.

harp *i f sh e et vjet Ç* Luftë.

harp•ë *a f sh a at muz* Vegël me një kornizë trekëndëshe me 46 tela me gjatësi të ndryshme, që luhet me gishta.

harpí *a f sh - të bis*

♦ Femër ndyracake.

♦ Femër e përdalë.

Harpí *të f sh mit gr* Përbindësja me kokë gruaje dhe trup shpendi.

harpíst *i m sh ë ët* Instrumentist që luan në harpë.

harpíst•e *ja f sh e et f e* **HARPIST I.**

harp sikórd•ë *a f sh a at muz* Vegël me tastierë dhe me tela, që u bihet me pendëz.

harp sikordíst *i m sh ë ët* Instrumentist që luan në hapsikordë.

harp sikordíst•e *ja f sh e et f e* **HAPSIKORDIST I.**

harpshór *i m sh ë ët G >* **HAMSHOR I.**

hárqe *t sh i HAR•K KU.* Orkestër e harqeve.

hárt•ë *a f sh a at* Paraqitje grafike, në rrafsh dhe në shkallë të ndryshme e Tokës ose pjesëve të saj, e gjithësisë ose pjesëve të saj dhe dukurive që lidhen me këto.

**

hartë arkeologjike Hartë me të dhëna nga zbulimet arkeologjike në një objekt a vend. **Harta arkeologjike e Butrintit (Egjiptit).**

hartë detare

♦ Hartë e zonave detare dhe bregdetit të tyre.

♦ Hartë e linjave të lundrimit ujor.

hartë e përgjithshme Hartë me të dhëna të shumëllojshme, të ndërtuara në formë atlasesh, hartash muri, hartash rrugore etj.

hartë ekonomike Hartë e burimeve dhe fuqisë ekonomike të një vendi, krahine etj.

hartë elektronike Hartë e përgatitur me mjete elektronike, të mbështetura në të dhënat e sistemeve të informacionit.

hartë fizike Hartë e përgjithshme me të dhënat kryesore gjeografike, gjeologjike e detare të botës, të një shteti, krahine etj.

hartë fiziko-politike Hartë e përgjithshme me të dhënat kryesore gjeografike dhe kufijtë e shteteve.

hartë gjenetike *bio* Paraqitje grafike e renditjes së gjeneve në një kromozom, e mbështetura në të dhënat e analizës së ADN-së (acidit desoksiribonukleik).

hartë gjeografike Hartë e tipareve gjeografike të një vendi, krahine etj., me ngjyrë të katër dhe blu për ujërat, të blertë për fushat, kafe për malet etj.

hartë gjeologjike Hartë me të dhëna për shtresat e Tokës, pozicionin dhe përbërjen e tyre, pllakat kontinentale dhe thyerjet e mëdha.

hartë klimatike Hartë me të dhëna për klimat e ndarjeve kryesore të globit, të mbështetura në vëzhgimet e stacioneve meteorologjike.

hartë kompjuterike Hartë e përgatitur në kompjuter, me programe të posaçme sipas llojit të hartës.

hartë kozmike Hartë e gjithësisë si një sistem.

hartë lundrimi Hartë e linjave të lundrimit detar.

hartë memece Hartë pa emra.

hartë meteorologjike Hartë me të dhëna për gjendjen e motit ose parashikimin e tij në një vend të caktuar.

hartë në relief Hartë e maleve dhe luginave të një vendi të paraqitura në shkallë relative e të spikatura fort.

hartë politike Hartë që shënon kufijtë shtetërorë, kombëtarë e lokalë.

hartë qiellore *astr* Hartë e grupeve yjore siç shihen nga gjysmërruzulli verior dhe jugor.

hartë rrugore Hartë që paraqet rrjetin rrugor të një vendi të caktuar.

hartë satelitore Hartë e sateliteve të sistemit diellor.

hartë topografike Hartë që paraqet shtrirjen dhe relievin e sipërfaqes së tokës ose një vendi në shkallë të zvogëluar.

hartë yjore Hartë që tregon pozicionet e yjeve në një pjesë të qiellit.

hartím i m sh e et

♦ Krijim i një vepre letrare, shkencore etj. [... **së bashku me të e me disa të tjerë në atë kohë kemi punuar dhe në hartimin e dy fjalorëve dygjuhësh (EÇ).**]

♦ Përpilim i një dokumenti, shkrese etj.

♦ Përgatitje e të dhënave të nevojshme për diçka që duhet bërë.

♦ Detyrë me shkrim e nxënësit për të shprehur në mënyrë letrare mendimet për një temë të caktuar.

Hartim me temë shoqërore.

hartín i f sh ë ët bot > HARTIN•Ë A.

hartín•ë a f sh a at bot (*Pinus montana*) Pishë e viseve malore, si shkurre ose rrallë si dru i lartë, me lëvore ngjyrë hiri në të kuqe, me hala të vendosura dy e nga dy dhe me kurorë vezake; pishë e butë.

hartís kal a ur > HART•OJ.

hartísj•e a f sh e et Hartim.

hartográf i m sh ë ët Ai që merret me vizatimin e hartave; specialist në fushën e hartografisë.

hartográf•e ja f sh e et f e HARTOGRAF I.

hartografí a f Dije e krijimit dhe punimit të hartave; mjeshtëri e vizatimit dhe e botimit të hartave.

hartografík e mb I hartografisë; që ka të bëjë me hartografinë.

hart•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e HART•OJ.

hart•ój kal óva úar

♦ Krijoj e shkruaj (*një vepër letrare, shkencore etj.*) sipas një plani.

♦ Përpiloj dhe shkruaj përmbajtjen e (*një dokumenti, të një shkrese etj.*) **Hartoj një ligj (një vendim, një rregullore). Hartoj një shkresë.**

♦ Përgatit (*diçka që do të zbatohet*), duke përpunuar të dhënat e nevojshme dhe duke i hedhur ato në letër. **Hartoj buxhetin (grafikun e punës, programin).**

♦ *fig* Mendoj që më parë (*mënyrën dhe rrugët e veprimi*); përgatit a thur (*një plan veprimi*).

hartós•ë a f sh a at ndërt Petavër e vogël që mbërthehet mbi qeprat e çatisë së shtëpisë; pjesë e çatisë e shtruar me petavra, mbi të cilën vihen tjegullat. > **PULLAZIN•Ë A.**

hartúar (i e) mb

♦ (*Vepër letrare, shkencore etj.*) e krijuar ose shkruar sipas një plani.

♦ (*Dokument etj.*) i përpiluar dhe shkruar.

♦ (*Plan pune*) i përgatitur me të dhënat e nevojshme.

♦ (*Mënyrë veprimi*) i menduar që më parë.

hart•úem (i) e (e) mb G > HARTUAR (i e).

hart•úer óre mb G I hartimit; që ka të bëjë me hartimin.

hartúes e mb (Grup, komision etj.) i hartimit të diçkaje; që ka hartuar diçka.

hartúes i m sh - it Ai që harton diçka; autor. **Hartuesit e Fjalorit të Gjuhës Shqipe.**

hartúes•e ja f sh e et f e HARUTES I.

Hartúm i m gjeog Kryeqytet i Sudanit.

hartýt•ë a f sh a at bot K Luleshtrydhe.

harúm e mb I tërhuzët.

harû G

I si ndajf Si i trullosur; me pamje të hutuar, të trullosur.

II kallëzues I trullosur.

*

Eci harû Eci si i ngrirë.

harû ni m sh j jt G

♦ **Dash** i patredhur.

♦ **Kalë** i azdisur, i tërhuzët.

harubësh e mb G Shulak; i fortë.

harukín•ë a f sh a at bot K Hithër.

harúm e mb (Kalë) që trembet lehtë.

harún ndajf G Me budallallëk.

harún e mb G I budallallepsur.

harún i m sh ë ët > HARÛ NI.

harúp i m sh ë ët bot > ÇIÇIBANOZ I.

harúp•ë a f sh a at bot

♦ **Lende** dushku.

♦ **> HARUP I.**

harushallë•k ku m sh qe t G Harushanî; hoka; shaka; karagjozllëk.

harushán e mb I fortë si arushë.

harushanî a f sh - të G Hoka; shaka.

harúsh•ë a f sh a at G > ARUSH•Ë A.

harúshk u m sh a at ent K Grerëz.

harvalín•ë a f sh a at bot (Lycium barbarum) Shkurre zbukurimi me kërcell 1 - 3 m të lartë, me gjethe vezake, lule që dalin me nga dy a tre në një vend dhe lidhin kokrra vezake, ngjyrë portokalli.

harvalít kal G > HARVALIT•Ë (me).

harvalít•et G vetv dhe pës e HARVALIT. > HARVALIT•Ë (me u).

harvalít•ë (me) kal a ë G Përdredh.

harvalít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Përdridhem.

II pës e HARVALIT•Ë (me).

harvalítj•e a f sh e et G dhe fig Përdredhje.

harvalítun (i e) mb dhe fig G I përdredhur.

harvallërí a f sh - të

♦ **përmb** Maskarenj; njerëz që e dredhin.

♦ **Punë** me të dredhur; maskarallëk.

harvallínë *si ndajf* Në gjendje të shkatërruar.

harvallín•ë *a f sh a at*

♦ Shtëpi e vjetër, e prishur dhe e shkatërruar; shkatërrinë; karakatinë.

♦ *keq* Grua me trup të madh e të shëmtuar; gërdallë.

Harvárd *i m gjeog* Harvard. **Universiteti i Harvardit** (*në Masaçusets, SHBA*).

harvúl *e mb*

♦ Dredharak.

♦ I paqëndrueshëm.

harxh *i m kryes sh e et bis*

♦ Ushqime që blihen për t'i përdorur për një kohë të caktuar, për një festë etj.; sende ushqimore të nevojshme për të përgatitur një gjellë a një gatesë tjetër. **Harxhet e shtëpisë. Harxhet e dimrit (javës). Harxhet e byrekut.**

♦ Lëndë që përdoret për të ndërtuar diçka; astar, kanavacë, kopsa etj. që duhen për të bërë një veshje a diçka tjetër. **Harxhet e tavanit. Harxhet e kostumit (dyshekut, jorganit).**

♦ Të holla të shpenzuara për të blerë a për të bërë diçka; shpenzime. **Harxhet e dasmës. Harxhet e udhëtimit (varrimit).**

♦ Cohë, pe me ngjyra etj. që përdoren për të zbukuruar veshjet popullore dhe për të qëndisur. **Harxh i kuq (i zi). Xhybe (anteri) me harxh. Jelek i punuar me harxh. Armë brezi me harxh.**

*

S'ia vlen harxhi me folë *G* Kot që flet.

harxhavéll *i m krahin* Kos hirraq, me shumë hirrë.

hárxhe *t f sh teks krahin G* Fije të holla që përdoren për të thurur sixhade.

harxhím *i m sh e et bis*

♦ Përdorim. **Harxhim i lëndës djegëse.**

♦ *kryes sh* Shpenzime. **Bëj harxhime të mëdha.**

harxhít *kal a ur* Harxhoj.

harxhít•em a (u) ur *vetv dhe pës > HARXH•OHEM.*

harxhítj•e a f sh e et > HARXHIM I.

harxhítur (i e) mb > HARXHUAR (i e).

harxh•óhem óva (u) úar

I *vetv bis* Bëj shpenzime; prish. **Mos u harxho për mua.**

II *pës e* **HARXH•OJ.** U harxhuan drutë.

harxh•ój óva úar bis

I *kal*

♦ Shpenzoj (*diçka*); prish; e mbaroj ose e prish ca nga ca, zakonisht duke e përdorur për një qëllim të caktuar. **Harxhoj paratë. Harxhoj ushqimet.**

♦ Djeg; konsumoj. **Makina harxhon pak naftë (benzinë, vaj).**

♦ E bëj që të prishë para, e detyroj të bëjë shpenzime, e shpenzoj. **E harxhoi shtëpia e re.**

♦ *fig* E përdor për diçka, e shfrytëzoj për të bërë diçka. Harxhoj forcat (mundin). Harxhoj kohën.

II *jokal* Bëj shpenzime. **Harxhoj shumë (kot).**

*

Harxhoj fjalën kot Ndërhyj te dikush për të rregulluar një punë, por nuk ia arrij qëllimit; më shkon mundimi kot.

Harxhoj frymën (kot) Lodhem së foluri e s'më dëgjon njeri.

Harxhoj (paguaj) qimet (leshtë) e kokës Shpenzoi shumë, jashtë mase.

harxhúar (i e) *mb bis*

♦ (*Shumë të holla*) e prishur, e shpenzuar; që është mbaruar a është prishur ca nga ca; që nuk hyn më në punë, i ngrënë.

♦ Që ka prishur e shpenzuar mjaft. **Shtëpi (familje) e harxhuar. Është i harxhuar.**

♦ *fig* I përdorur a shfrytëzuar për të bërë diçka. **Puna (koha) e harxhuar.**

harzán•e *ia f sh e et krahin* Llambadhe e vogël; qiri i trashë e i shkurtër.

harzuháll•ë *a f vjet J*

♦ Çertifikatë.

♦ Dëshmi me shkrim.

harzullá të *f vjet J* Shpenzime; harxhime.

harr kal a ur

♦ Shkul a heq (*barërat e këqija*) nga të lashtat; pastroj a qëroj (*të lashtat*) nga barërat e këqija. **Harr arën (kopshtin).**

♦ Rralloj (*misrin e bimët e tjera*); krasit (*hardhinë a pemët e tjera*); kij.

♦ *fig* Heq pjesët e tepërta a të dobëta të (*një shkrimi ose të një vepre letrare, shkencore etj.*); e pastroj, e kreh. **Harr tregimin (dramën, romanin). Harr një studim.**

harraçit kal G > HARRAÇIT•Ë (me).

harraçit•ë (me) *kal a ë G* Shpall botërisht.

harraçitj•e *a f G* Shpallje botërisht.

harraçitun (i e) *mb G I* shpallur botërisht.

harrakáč•ë *a1 f krahin* Levë e hapjes së remës së mullirit.

harrakáč•ë *a2 f sh a at* Berr që del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

harrakát e mb

♦ (*Berr*) që del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

♦ *bis* Endacak; bredharak.

harrakát i m sh ë ët

♦ Berr që del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

♦ *bis* Njeri endacak, bredharak.

harrakát kal a ë Shpërhap; tremb që t'i shpërndaj a largoj (*kafshës, shpendët*).

harrakát•em *vetv a (u) ur*

♦ *veta III (Berri)* del prej tufës e dëmton arën e tjetrit.

♦ *bis* Endem; bredh.

harrám i m sh a at *bis* Haram. [Tani e gjete të më bësh lojra mor harram? (ED)]

harramán e mb (*Njeri*) që harron shpejt; harrestar.

harráq e mb *bis* (*Njeri*) që harron shpejt; që nuk mban mend shumë; harrestar.

harráq i m sh ë ët Njeri që harron shpejt; që nuk mban mend shumë; harrestar.

harráq•e *ja f sh e et f e* **HARRAQ I.**

harrés•ë *a f sh a at*

♦ Pamundësi për të kujtuar dikë a diçka, për të mbajtur mend një gjë të ditur a një punë që duhet bërë; mungesë kujtese; humbje a dobësim i kujtesës. **Harresë e**

plotë. përhershmem, përkohshme).

♦ *fig* Gjendje kur diçka lihet pas dore ose kur asaj nuk i kushtohet vëmendja e duhur. **Mbeti në harresë. Shtie në harresë diçka.** [Kjo «mbretëri» qe e përkohshme dhe ra shpejt në harresë, por ka rëndësi për historinë e Shqipërisë sepse hodhi në shesh idenë e një shteti shqiptar më vehte. (AE)]

♦ Harrim. **Harresë e rastit.**

harrestár e mb Që harron shpejt, që nuk mban mend shumë. **Plak harrestar.**

harrestár i m sh ë ët Ai që harron shpejt, që nuk kujton diçka të ditur më parë.

harrestár•e ja f sh e et f e HARRESTAR I.

harr•et - (u) ur pavet dhe pës e HARR.

hárr•ë a f sh hërre hërret Bimë a barishte e harrur, e shkukur. > **BIT•ËRR RRA.**

hárr•ën na m sh na nat krahin G > ARN•Ë A.

hárr•ën ni m sh na nat krahin G

♦ Arnë e rrobës së grisur. > **ARN•Ë A.**

♦ Fashë për plagë.

hárrës e1 mb (Vegël) për të rralluar bimët e arave ose për të shkukur barishtet.

hárrës e2 mb krahin G Mashtues; që mashton; që rrjep të tjerët.

hárrës i1 m sh - it bujq, kopsht

♦ Ai që harr bimët e arave ose shkul barishtet.

♦ Ai që rrallon a krasit hardhitë.

♦ Sfurk për harrjen e barishteve.

hárrës i2 m sh - it krahin G Mashtues; rrjepës.

hárrës•e ja f sh e et krahin G f e > HARRËS I2.

harrí•j kal, jokal ta tur > ARRI•J.

harrím e1 mb J (Njeri) harraq; harrestar.

harrím e2 mb G (Bagëti) e dobësuar.

harrím i1 m

♦ Dalje nga kujtesa; pamundësi për të mbajtur mend a kujtuar diçka.

♦ Harresë.

♦ Gjendje hutimi të plotë; shkëputje e plotë nga mjedisi; gjendje kur nuk mundem a nuk dua të kujtoj asgjë. [dhe nuk do të dimë as ne, askush/ harrim ish ky a s'ish harrim (IK).] [Jo kotas e harrova veten në harrim... (PJ).] [I masakruar/ të endesh hije/ nëpër harrimet e përgjakura (VZh)].

harrím i2 m sh e et krahin G Bagëti e dobësuar.

harrím i3 m sh e et J Njeri harraq.

harrim•e ja f sh e et J Grua a vajzë harraqe.

harrís kal a ur Harroj.

harrítj•e a f sh a at > ARRITJ•E A.

harrje si kallëzues: Është harrje të bezdis a të mërzit vazhdimisht. **I bëhem harrje dikujt** i qepem dikujt dhe e bezdis a e mërzit tej mase.

hárrj•e a1 f sh e et ent (Phlebotomus papatasi) Kandërr fluturake shumë e vogël, që del zakonisht në mot me vapë, fluturon tufa-tufa, që pickon dhe thith gjakun.

**

harrje deti ent Kandërr e viseve të nxehta që përhap sëmundje.

hárrj•e a2 f sh e et

♦ Rrallim i bimëve të arave.

♦ Shkulje e barishteve të kopshtit etj.

♦ *kryes sh* Rrallishtë misri; harrë; bitërr. **I shtie harrje bagëtisë.**

harrkóc i m sh a at krahin G

♦ Derr i patredhur, i paqëruar, që mbahet për mbarë.

♦ *fig* Djalë azgan; djalë i fuqishëm.

harrlík u m kryes sh krahin G Gurë të pastruar nga ara.

hárrna ndajf krahin Tamam; saktë.

harrnabýth e mb krahin G (Njeri) që vishet me rreca që të mos shpenzojë për rroba.

harrnabýth i m sh a at krahin G Kurnac për veshjen.

harrnabýth•e ja f sh e et krahin G f e HARRNABYTH I.

hárrna-hárrna mb krahin G (Rrobë) tërë arna.

hárrn•ë a f sh a at krahin G Arnë e rrobës.

harrníc•ë a f sh a at krahin G Arnë e vogël.

harrn•óhem krahin G vetv dhe pës e HARRN•UE (me u).

harrn•ój kal krahin G > HARRN•UE (me).

harrnójs•ë a f sh a at krahin G Arnë e rrobës.

harrnúc e mb krahin G I veshur me rreca.

harrnúc i m sh a at krahin G Rreckaman.

harrnúc•e ja f sh e et krahin G Rreckamane.

harrn•úe (me) kal óva úe krahin G I vë arnë (*rrobës*). > **ARN•OJ.**

harrn•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Arnoj rrobat.

II pës e HARRN•UE (me).

harrnúem (i) e (e) mb krahin G (Rrobë) e arnuar.

harrnúem it (të) as krahin G Arnim i rrobave.

*

Me të harrnuem (Jetoj) keq e takeq; mbyll një hall, hapet një tjetër.

harr•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Jepem aq shumë pas diçkaje, sa harroj ku jam ose lë mënjanë çdo gjë tjetër; zhytem thellë në një punë; mbetem pas diçkaje duke u shkëputur prej çdo gjëje përreth; habitem shumë; shastisem. **U**

harrua pas librave. Fëmija harrohen duke luajtur.

♦ Bie në një gjendje dremetjeje; kotem; më zë gjumi për pak kohë. **U harrua plaku. U harrova nja një orë.**

♦ Qëndroj për shumë kohë diku larg; shkoj diku e kthehem shumë më vonë nga ç'më presin. **U**

harrua në kurbet. M'u harrua djali. Ku u harrove kështu?

♦ Shkoj kohën e heq mërzinë duke u marrë me diçka. **Harrohem me djalin. Harrohej me trespiket.**

♦ *bis* Matufosëm; lenohem; prishem nga mendtë; çmendem. **U harrua i mjeri!**

♦ *veta III (me pjesëzën mohuese nuk, s')* Nuk mbahet mend; nuk kujtohet dot; (*me një trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) më del nga mendja. **U harrua ajo fjalë (kohë). S'i harrohet emri. S'harrohet kurrë. S'më harrohet ajo ditë.**

♦ *veta III* Del nga kujtesa; pushon së qeni shprehi; nuk përdoret më; lihet; humbet. **Zanatin po s'e punove, harrohet. Zakonet e mira s'harrohen. Gjuha e nënës**

nuk harrohet.

II *pës* e HARROJ.

*

Iu harroftë (iu shoftë, i humbtë) emri! *mallk* Vdektë!

harr•ój *kal óva úar*

♦ Nuk e mbaj më mend (*dikë a diçka*); nuk e kujtoj dot; më ka dalë nga mendja (*një gjë që e kam ditur*); nuk më vjen në mend në kohën e duhur; humb kujtesën a më dobësohet kujtesa. **Ia harrova emrin. Harroi rrugën (numrin e shtëpisë). Harrova orën (ditën). E harroi porosinë. Nuk e harroj kurrë. Harroj shumë (gjithnjë). Të harroftë mortja!** *iron* mos vdeksh kurrë! [**Harrova plot sende që thanë print/ Plot tjera mësova e dola ndoshta i larm** (MC).]

♦ Nuk e di më (*diçka që kam mësuar*); s'jam më në gjendje ta ndjek, ta zbatoj a ta përdor; humbas shprehinë për (*diçka*); çmësohem. **Harroi zanatin. E harroi violinën. Ka harruar të kërcejë (të gatujë). Nuk e harron zakonin.**

♦ Lë (*diçka*) pa u kujtuar në një vend; nuk e marr me vete ngaqë s'e kam mendjen aty; nuk bëj (*një punë*) ngaqë s'e kam mendjen aty a ngaqë më del nga mendja. **Harroi librin (fletoren) në klasë. Harrova syzet në shtëpi. Harroi të merrte çadrën. Harroi të shkonte në mbledhje. Harroi t'i hidhte kripë gjellës. Flet e harron të pushojë.**

♦ E nxjerr nga mendja (*dikë a diçka*); nuk e kam më në zemër; nuk i kushtoj vëmendjen e duhur, nuk merrem sa duhet me (*dikë a diçka*); e shpërfill dhe e braktis; e lë mënjanë. **Harroi zakonet e të parëve. Kishte harruar edhe prindërit e vet. Harroi shokë e miq. Nuk i harrojmë kurrë dëshmorët. Nuk e harroi atdheun. Nuk e harrojmë të kaluarën e zezë. E harruan shpejt atë. Nuk i harroi mësimet (këshillat) e tij. Harroi përgjegjësinë për diçka. Nuk ia harroj atë që më bëri. Mos më harro!** [... mos na harroni, se vemi në dhe të huaj, një selam të na dërgoni bari në tre-katër muaj. (NFr)]

*

Harro mushkë Valarenë S'është më ajo kohë; iku ajo kohë (kur e kishe çdo gjë të lehtë).

I mori bukën, të harronte djathin Nuk i plotëson një nevojë kryesore me qëllim që të mos kërkojë gjëra të tjera më pak të rëndësishme a të tepërta.

Na e harroi derën (shtëpinë) Nuk më vjen më në shtëpi.

Na harroi adresën *shak* Nuk na ka ardhur prej shumë kohësh në shtëpi; nuk është dukur prej kohësh, na ka harruar shtëpinë.

Të harrofshin të ligat! *urim* Qofsh gjithmonë mirë!

Ujku qimen ndërron, por zakonin s'e harron *ff u* Hiqet sikur ka ndryshuar qëllimet dhe natyrën e tij, por në të vërtetë është po ai i pari.

harrójc e *mb G* > **HARRAQ E.**

harrójc i *m sh* a at *G* Njeri që harron shumë; harraq.

harrójc•e ja *f sh* e et *G fe* **HARROJC I.**

harrók u *m sh* ë ët *krahin* Cjap i patredhur.

harromán e *mb* Harraq; hutaq.

harrómë (i e) *mb A* Harraq; hutaq.

harr•ónj *kal óva úar A, vjet J* Harroj.

harrósh•ëm (i) e (e) *mb A* Harraq; hutaq.

harrúam (i) e (e) mb A I harruar.

harrúar (i e) mb

♦ Që nuk e mbaj mend a nuk më kujtohet; që më ka dalë nga mendja, që nuk më vjen në mend në kohën e duhur. **Ngjarje e harruar. Gjë e harruar. Emër i harruar.** [Dhe të duket sikur në gjol mengadalë do humbasë/ Bashkë me lavdinë e dikurshme të harruar/ Bashkë me buçimën e tambureve luftarakë. (BXh).] [shkrimtarët rilindës ngulnin këmbë se shqiptarët doemos duhej të kishin "homeriadën" e tyre, që kishte mbetur e harruar kryesisht për faj të njerëzve të ditur të vendit, të pavëmendjes së tyre. (ShS).]

♦ Që nuk vihet në jetë, nuk ushtrohet a nuk përdoret më; që nuk ndiqet më; që lihet a humbet. **Zanat i harruar. Zakon i harruar. Gjuhë (fjalë) e harruar.**

♦ Që është nxjerrë nga mendja; që nuk i kushtohet vëmendja e duhur; i braktisur, i lënë mënjanë.

Çështje e harruar. Vend (fshat) i harruar. Punë e harruar.

♦ I dhënë aq shumë pas diçkaje sa harroj ku jam e lë mënjanë çdo gjë tjetër; i zhytur thellë në një punë dhe i shkëputur prej çdo gjëje përreth; i habitur shumë; i shastisur. **Njeri i harruar pas punës.**

Rri i harruar. E gjeta të harruar.

♦ *bis* I matufosur, i prishur nga mendtë, i çmendur. **Plak i harruar.**

harrúar a (e) f sh a at f e HARRUAR I (i).

harrúar i (i) m sh - it (të)

♦ Njeri që i është harruar emri, që nuk e kujton më kush.

♦ Njeri i matufosur.

harruar it (të) as Harresë; paaftësi për të mbajtur mend.

harrubét e mb K I shëmtuar.

harrubét i m sh ë ët K Njeri i shëmtuar.

harrubét•e ja f sh e et K f e HARRUBET I.

harrúem (i) e (e) mb G > HARRUAR (i e).

harrúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Pa e pasur mendjen.

♦ I përhumbur (në mendime, ëndërrime). [**Zëri hap gushën e përqaq fushën/ E tremb harrueshëm të kotur nga gjumi** (S/H).]

hárrur (i e) mb

♦ (*Kopsht*) i pastruar nga barishtet.

♦ *fig* (*Vepër letrare*) e krasitur; e botuar me shkurtime; e qëruar.

hárrur a (e) f sh a at (të) Rrallishte misri; harrë; bitërr.

hárrur it (të) as

♦ *bujq* Rrallim i misrit në arë.

♦ Shkulje e barishteve në kopsht.

harrút•ë a f sh a at Burg.

has pandr Ç: Bij has kam qejf. [**Bij has t'u shoh çemné** (KPÇ).]

has a ur

I kal

♦ Takoj (*dikë a diçka*) rastësisht e papritur; ndesh. **E hasa në rrugë (udhës). E hasi në stadium (në teatër, në kinema). Hasi një ari.**

♦ *fig* Më del përpara e më pengon (*diçka*); ndesh; gjej; vë re. **Has vështirësi (pengesa). Kam hasur shumë fjalë të rralla (shprehje të panjohura).**

♦ *vjet* (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në kallëzore*) Më shkel; më shuplak

(*xhindi, hija*).

II jokal Ndeshem rastësisht e papritur në diçka. **Më hasi këmba në një gur. Hasëm në vështirësi (në pengesa).**

*

Më zuri (ndeshi, hasi, ra) sharra në gozhdë Më doli përpara një vështirësi e pakapërcyeshme dhe e paparashikuar.

has i1 m sh e et Kryengritës.

has i2 m sh e et hist Pronë e madhe feudale. [Përveç timarevet, u krijuan edhe prona më të mëdha, të quajtura zeamete dhe hase. Këto iu ngjanin pronievet bizantine. (AE).

has i3 m sh a at As (*në letra bixhozi*). **Më ra asi spathi.**

hasdís jokai i ur veta III (*Kali etj.*) azdiset nga ushqimi i mirë.

hasdísj•e a f > AZDISJ•E A.

hasdísur (i e) mb > AZDISUR (i e).

hás•e ja1 f krahin teks Pëlhurë e bardhë dhe e hollë prej pambuku ose liri, për çarçafë, veshje të brendshme etj. > **KAMBRIK U.**

hás•e ja2 Ç f Bukë e bardhë e gatuar me majë mielli.

hás•em vetv

♦ Takohem me dikë a me diçka rastësisht e papritur; ndeshem. **U hasëm në rrugë. U hasën me një fshatar. Hasen shpesh (dendur, rrallë). U hasën ballë për ballë.** . [Erdhi Krishti me fuqi,/ Të haset me miknë e tij,/ Qe dhe Lazëri ati (Pop).]

♦ *fīg* Më del përpara diçka e më pengon; ndeshem.

♦ Gjendet; vihet re. **Fjalë që hasen rrallë.**

♦ *krahin* Zihem me fjalë me dikë; grindem. **U hasëm për një gjë të kotë.**

♦ *vjet* Shkelem; shuplakem. **U has nga hijet (xhindet).**

hasét i m bis Smirë, resë, ndezë. **Ka haset. E ka haset. I hipi haseti. E bëri nga haseti. Plasi nga haseti.**

hasetçësh•ë a f sh a at bis Grua a vajzë hasetqare, smirëzezë.

hasetçi a m sh j jt krahin G > HASETÇIU2.

hasetçi u1 m sh j jt G > HASETÇIU2.

hasteçi u2 m sh nj një bis Njeri smirëzi, hasetqar.

hasetçij t G sh i HASETÇI U2.

hasteçij•e a f sh e et f e HASETÇI U2.

haset•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha bis Që ka shumë smirë; që e bren smira; smirëzi. **Njeri hasetmadh. Grua hasetmadhe.**

haset•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që ka shumë smirë; që e bren smira; smirëzi.

haset•mádh mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HASET•MADH MADHI.

hasetmédha të sh i HASET•MADHE MADHJA.

hasetmédhëj t sh i HASET•MADH MADHI.

hasetmédhénj të sh i HASET•MADH MADHI.

hasetqár e mb bis Që ka smirë; smirak; resëtar; smirëzi.

hasetqár i m sh ë ët bis Njeri smirëzi.

hasetqár•e ja f sh e et bis Grua a vajzë smirëzezë.

hás•ë (me) kal a ë G > HAS.

hás•ë (me u) vetv a (u) ë G > HAS•EM.

hás•ël la f bot Bar lëndine, kullote.

hásëll ndajf vjet bis Thjesht; pa rrena.

hásëll-hásëll ndajf vjet bis Thjesht; pa rrena. **Hasëll-hasëll e vërteta është se...**

hasëll i m sh e et > HAS•ËLL LLI.

hás•ëll lli m sh lle llet bot (Arvena pratensis) Tërshërë, elb a thekër, që mbillet në fund të verës, në fund të vjeshtës ose në pranverë dhe përdoret si ushqim i njomë për bagëtinë.

hasëllór•e ja f sh e et Arë e mbjellë me hasëll.

hás•ëm mi m sh ëm mët > HASM I.

hás•ër ra f sh ra rat

♦ Rrogoz. **Shtroi hasrën. U ul në hasër. Mbuloj me hasra.**

♦ Sipërfaqe e vogël vendi afërsisht sa një rrogoz. **Një hasër vend (tokë).**

*

I hyri uji (ujët) nën hasër (nën rrogoz) Ra në një gjendje të keqe; ra ngushtë nga diçka e papritur.

Më digjet hasra (rrogozi) nën vete Kam shumë punë; kam halle shumë.

Ta shkon (ta çon, ta lëshon, ta fut, ta kalon) ujët nën hasër (nën rrogoz, nën vete) Ta bën diçka me dredhi e fshehurazi, ta hedh; është dinak i madh.

hasgáll•ë a f sh a at Greminë e thellë; gropishtë.

hasí mb K I lig; zemërlig.

hasí ndajf: Çoj hasi ngre në kryengritje.

hasí a f sh - të Kryengritje.

hasján e mb I Hasit; që ka të bëjë me Hasin, me vendësit a banorët e tij.

hasján i m sh ë ët Vendës a banor i Hasit.

hasján•e ja f sh e et f e HASIAN I.

hásj•e a f sh e et

♦ Takim i rastit.

♦ *vjet* Pikëpjekje; takim.

♦ *krahin* Grindje.

hasm i m sh ë ët

♦ Ai që është në gjak me dikë për shkak vrasjeje; ai që është në hasmëri me dikë. **Në derë të hasmit.**

E kishte hasm. [Kur të më bjerë hasmi në pusi, do t'ia shkrep (DhP).]

♦ *bis* Armik. **Ujët fle, hasmi s'fle f f u**

hasmësh•ë a f sh a at Armike; kundërshtare.

hasmëní a f sh - të G > HASMËRI A.

hasmërí a f sh - të

♦ Të qenët në gjak me dikë për shkak vrasjeje; gjendje kur dikush është në gjak me një tjetër. **Ra (hyri) në hasmëri. Pajtoi hasmëritë.**

♦ *bis* Armiqësi. **Kishin hasmëri të vjetër. E shikoj me hasmëri. Mbanin hasmëri.**

♦ *përmb bis* Armiq. **Gjithë hasmëria.**

hasmërí m i f

♦ Rënie në gjak, në hasmëri me dikë.

♦ Armiqësim.

hasmër•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Bëhem hasm me dikë, hyj në hasmëri.

♦ *bis* Armiqësohem. **U hasmëruan** për një fjalë goje.

hasmër•ój *kal óva úar*

♦ E bëj hasm; e shtie në hasmëri (*dikë*).

♦ *bis* Armiqësoj.

hasmëruar (**i e**) *mb*

♦ I bërë hasm, i rënë në hasmëri me dikë.

♦ I armiqësuar.

hasmëtór **e** *mb* *G* Armiqësor.

hasmëtór **i** *m sh ë ët* *G* Armik; hasm.

hasmëtór•e **ja** *G f e* **HASMËTOR I.**

hasm•ój *kal óva úar* > **HASMËR•OJ.**

haspós *kal a ur* *J* Fsheh; mbuloj.

haspós•e **a** *f sh e et* *J* Fshehje; mbulim.

haspósur (**i e**) *mb* *J I* fshehur; i mbuluar.

hasrabërës **i** *m sh - it* *Ai* që bën hasra; rrogoztar.

hasrabërës•e **ja** *f sh e et f e* **HASRABËRËS I.**

hasratár **i** *m sh ë ët* > **HASRABËRËS I.**

hasratár•e **ja** *f sh e et f e* **HASRATAR I.**

hasrét **i** *m vjet*

♦ Mall.

♦ Dëshirë.

hasret•óhem *vetv óva úar vjet* Kam mall; më merr malli.

hastáll•ë **a** *f vjet* *Ç, J* Sëmundje.

hastallék **u** *m vjet* *Ç, J* > **HASTALL•Ë A.**

hastané **ja** *f sh - të* *Ç* Spital.

hastár **e** *mb* *G* (*Njeri*) hamës i madh; grykës.

hastár **i** *m sh ë ët* *G* *Njeri* hamës i madh, grykës.

hastár•e **ja** *f sh e et* *G f e* **HASTAR I.**

hást•ër **ra** *f sh ra rat krahin* *G* Hasër a rrogoz me kashtë thekre.

hastrít **i** *m sh ë ët* *orn* Gjarpër i madh me ngjyrë të verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë e i shkathët. > **ASTRIT I.**

hasudé **ja** *f ushq* Ëmbëlsirë me niseshte të tiganisur me gjalpë a me vaj dhe me sheqer.

hasúd•e **ja** *f ushq* > **HASUDE JA.**

hásull *ndajf*

♦ I fortë; i shëndetshëm.

♦ I pastër; i papërzier.

hásull₁ *ndajf vjet* Për bukuri; ashtu si duhet. **Më bie hasull.**

hásull₂ *ndajf vjet bis* Thjesht. > **HASËLL.**

hásull-hásull *ndajf vjet bis* Thjesht; pa zbukurime; në të vërtetë; **HASËLL-HASËLL.**

hásull **i** *m bujq* > **HAS•ËLL ËLLI.**

hásun **it** (**të**) *as vjet* *G* Shkelje nga hijet a xhindet; shuplakje.

hasúr **e** *mb* *J I* dobët; shëndetlig.

hásur (i e) mb

♦ I takuar rastësisht.

♦ *vjet* I shkelur nga hijet a xhindet; i shuplakur.

háša pasth

♦ Vërtet; betohem se... **Hasha, s'di gjë.** [**Hasha, mor më thertë mua, se kishte kalë me shalë** (Pop).]

♦ Përdoret me disa folje dhe formon me to togje të qëndrueshme me kuptimin "e mohoj dikë a diçka, i bie mohit". **I ra hasha fjalës. E zuri hasha fjalën. E bëri hasha të birin** e mohoi të birin.

hashájk•ë a f sh a at *K* Dele me lesh të gjatë e të hollë.

hashán e mb *G* > **HARASHAN E.**

hashán i *etj. G* > **HARASHAN I.**

♦ Njeri i pagdhendur.

♦ *fig* Njeri vramuz, që s'i qesh buza kurrë.

hashán i *m sh a at vjet K* Barí.

hasharí mb I pabindur; i pashtuar; i padëgjueshëm; i prapë; lazdran.

hasharít•em *vetv a (u) ur* Mburrem.

hasharítj•e f sh e et Mburrije.

hasharítur (i e) mb Që mburret.

hashásh i m

♦ *bot* (*Papaver somniferum*) Bimë barishtore njëvjeçare, ke kërcell deri 1 m të lartë, me lule të mëdha ngjyrëmanushaqe të çelët e me fryt si kapsulë, nga nxirret opiumi dhe fara nga nxirret vaj ushqimor; mbillet edhe për bukuri. > **LULE HASHASHI.**

♦ Lëng si qumësht që nxirret nga fryti i papjekur i kësaj bime dhe që përdoret për të vënë në gjumë; opium.

hashéf i m sh e et Kuzhinë.

háš•ë a f sh a at *K*

♦ Velenxë.

♦ Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. > **BELEM•E JA; PARAVITH•E JA;**

VITHANIK•E JA.

háš•ë a *2 f sh a at krahin G* Copë dërrase e çatisë, mbi të cilat shtrohen tjegullat. > **PETAV•ËR RA.**

hashëlór i m sh ë ët krahin G Shilarës.

háš•ër ra *f sh a at ndërt krahin G* Pjesë e çatisë e shtruar me petavra, mbi të cilën vihen tjegullat. >

HARTOS•Ë A; PULLAZIN•Ë A.

hášëra t f sh Tallash; pluhur sharre.

hashërím i m sh e et Rrethim me gardh dërrasash.

hashërnësh *ndajf dhe kallëzues krahin G (Pritem, them)* copë e grimë.

hashiqáre *ndajf*

♦ Haptas. [**Ti moj skile hileqare/ Dil prej gropës hashiqare** (Pop).]

♦ Sy ndër sy. **Ma bâni hashiqare** pa punoi sy ndër sy.

hashísh i m sh e et Hashash.

hashmár i m vjet ushq Mëmëligë me miell misri, e përvëluar me gjalpë dhe e ndrequr me djathë. >

KAÇAMAK U; PËRVËLAK U.

hash•ó *kal óva úar bis* E bëj hasha; e mohoj.

hashrím i *m* *G* Nxjerrje e kuajve në kullotë verore.

hashr•óhet *G* *vetv dhe pës e* **HASHR•OJ.** > **HASHR•UE** (*me*).

hashr•ój *kal G* > **HASHR•UE** (*me*).

hashr•úe (*me*) *kal G* Lëshoj (*kuajt*) të kullotin në bjeshkë.

hashr•úe (*me u*) **óva** (*u*) **úe** *G*

I vetv veta III (Kuajt) kullotin në bjeshkë

II pës e **HASHR•UE** (*me*).

hashrúem (*i*) **e** (*e*) *mb G (Kuaj)* të lëshuar në kullotë bjeshke.

háshtull a *f sh a at* Hesë dimri për kafshët.

hashúr•e *ja f sh e et ushq* > **ASHUR•E JA.**

hashúsh e *mb krahin G* Vëngërosh; i vëngër.

hat i *m vjet G:* **Me e pasë hat** jam i denjë për.

hat i *m A* Ushqim; gjellë.

hatá

I si ndajf

♦ Shumë. **E bukur hata.**

♦ Shumë mirë. **Ia kaluam hata** ia kaluam për bukuri; bëme goxha qejf. **Hataja vetë!** mrekulli!

II si mb Shumë i madh, i fuqishëm, i rëndë. [**Ata sulen, trupat kthejnë përmbys e nisin/ Që t'i zhveshin me një vrull hata** (IK).]

hatá *ja f sh -a të bis*

♦ Fatkeqësi e madhe; kob; ngjarje shumë e rëndë. **Hata e madhe** (*e rëndë, e zezë*). **I ndodhi një hata.** **E gjeti (zuri) hataja.** **U bë hata.** **Ç'qe kjo hata!** [Midis fjalëve tuaja, si mallkim, si gjëmë/ veshët me kapën edhe këtë hata (IK).] [Mbete raja,/ e ndër raja,/ si për hata (DhP).]

♦ Tmerr. **I futi (shtiu) hatanë.** **I hyri hataja.**

*

Bëj hatanë

♦ Bëj kërدينë duke vrarë e duke prerë; bëj namin.

♦ Bëj zhurmë të madhe sikur të ketë ndodhur diçka e tmerrshme; bëj kiametin.

Me hata Me pahir; me të keq.

Hataja vetë! Mrekulli!; S'ka ku të shkojë më mirë!

Sa një hata I stërmadh; tepër i madh; me madhësi të frikshme.

hatásh•ëm (*i*) **me** (*e*) *mb*

♦ Që përbën a që sjell një fatkeqësi; i kobshëm; i shëmtuar; i ndyrë. **Ngjarje (ndodhi) e hatashme.**

Punë e hatashme ngjarje e shëmtuar. **Gjendje e hatashme.**

♦ Shumë i madh; që i kalon shumë caqet e së zakonshmes. **Bina e hatashme. Plagë e hatashme.**

Gropë e hatashme. Ulërimë (zhurmë, thirrje) e hatashme.

♦ *bis* Shumë i mirë; i mrekullueshëm. **Film i hatashëm. Këngëtar i hatashëm. Ka trup të hatashëm.**

hát•ë a *f A* Nevojë; ngushticë; shtrëngicë.

haték u *m sh ë ët* Gushë e shpendëve. > **KATËK U.**

hatër i *m sh e et bis*

♦ Mendje. **S'më bie në hatër** s'më kujtohet. **E kam në hatër** e mbaj mend.

♦ E mirë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë; anë, anësi. **I bëj hatër diku.** **E mbaj me hatër.** **S'bëj hatëre. Punoj pa hatër.**

♦ Dëshirë e dikujt, ajo që i pëlqen dikujt a që ka për zemër dikush; qejf. **Ia bëj për hatër. Shkoi për hatërin e tij. Ia ruan (ia mban) hatërin. Nuk ia prishi hatërin. I mbeti (i ngeli) hatëri. S'i do hatëri. I doli nga hatëri** i doli nga qejfi, i doli nga zemra. **I hyri në hatër** i hyri në qejf, në zemër.

hát•ër ri *m vjet krahin G* Ceremoni e varrimit.

hát•ër riz *m sh re ret bis* > **HATËR I.**

hatërçór *e mb* > **HATËR•MADH MADHE.**

hatëri *a f sh - të* E mirë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë; qëndrim a veprim me hatër.

hatërim *i m* Mbajtje me hatër.

hatërlí *e mb*

♦ (*Njeri*) që mban me hatër (*dikë*); që s'ia prish qejfin (*dikujt*).

♦ (*Njeri*) që i mbetet qejfi për pak gjë.

hatërlí *a f sh j jt G* > **HATËRLI U.**

hatërlí *u m sh nj njtë*

♦ Ai që mban me hatër dikë, që s'ia prish qejfin dikujt.

♦ Njeri që i mbetet qejfi për pak gjë.

hatërlí•e *ja f sh e et f e* **HATËRLI U.**

hatërlí•k *ku m sh qe qet bis* E mirë, përkrahje a mbrojtje e padrejtë.

hatërlí•e *t sh i* **HATËRLÍ•K KU.**

hatërim *i m* Mbajtje me hatër.

hatër•ój *óva úar*

I *kal* Mbaj me hatër (*dikë*).

II *jokal* Mbaj me hatër; bëj hatërlí•e.

hatërmádh *e mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis*

♦ Që ia bën qejfin shumë gjithkujt; që nuk prish qejf me askënd; qejfpaprishur.

♦ Që preket shpejt; që zemërohet menjëherë; që i mbetet qejfi shpejt; qejfprishur.

hatër•mádh *mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë bis*

♦ Njeri që ia bën qejfin shumë gjithkujt, që nuk prish qejf me askënd; njeri qejfpaprishur.

♦ Njeri që preket shpejt, zemërohet menjëherë, i mbetet qejfi shpejt; njeri qejfprishur.

hatër•mádh *e mádhja f sh mëdhá mëdhátë bis f e* **HATËR•MADH MADHI.**

hatërmédhá *të sh i* **HATËR•MADHE MADHJA.**

hatërmédhéj *t g sh i* **HATËR•MADH MADHI.**

hatërmédhénj *të sh i* **HATËR•MADH MADHI.**

hatërmábajtj•e *a f libr* Mbajtje me hatër; favoritizëm.

hatërmébëtës *e mb libr (Njeri)* që i mbetet hatri për pak gjë; që preket shpejt. > **HATËR•MADH MADHE.**

hatërmébëtur *mb bis* Që preket shpejt; që zemërohet menjëherë; që i ka mbetur qejfi; qejfprishur.

hatër•ój *kal óva úar bis*

♦ Përkrah a mbroj dikë pa të drejtë; mbaj anësi; i mbaj anën a i bëj një të mirë me anësi dikujt; e mbaj me hatër dikë.

♦ Ia plotësoj dëshirën, ia dëgjoj fjalën dikujt; nuk ia prish qejfin; ia bëj qejfin.

hatërsí *a f sh - të* Mbajtje me hatër.

hatërtór *e mb krahin G (Njeri)* që s'ia prish qejfin, ia dëgjon fjalën dikujt.

hatërtór i m sh ë ët krahin G Njeri që s'ia prish qejfin, ia dëgjon fjalën dikujt.

hatërtór•e ja krahin G f e HATËRTOR I.

hatërthým e mb krahin G Që i ka mbetur hatri sepse s'i është plotësuar një dëshirë a kërkesë. >

HATËR•MADH MADHE.

hatl•óhem vetv G > HATL•UE (me u).

hatl•úe (me u) G vetv Ngarritem; kaloj kohën.

hatlúemit (të) as G Ngarritje.

hatllím i m krahin ndërt G Vënie a hatullave të çatisë.

hatll•óhet ndërt pavet dhe pës e HATLL•OJ. > HATLL•UE (me u).

hatll•ój kal krahin G > HATLL•UE (me).

hatll•úe (me) kal óva úe ndërt krahin G I vë hatulla (çatisë).

hatll•úe (me u) úe (u) úe ndërt krahin G pavet dhe pës e HATLL•UE (me).

hatllúem e (e) mb f (Çati) me hatulla.

Hatór•ë a f mit egj Perëndi-lopë e dashurisë dhe muzikës.

hatríçe ndajf G Për hatër; për hir të.

hatr•ój kal G > HATR•UE (me).

hatr•úe (me) kal óva úe G

♦ E mbaj me hatër (dikë).

♦ *krahin* Ndhimoj; përkrah; shoh me sy të mirë.

hatrúem (i) e (e) mb G

♦ I mërzhitur; hatërmбетur; që i ka mbetur hatri.

♦ I mbajtur me hatër.

♦ *krahin* I ndihmuar; i përkrahur.

hatrúesh•ëm (i) me (e) mb G Që mban me hatër; hatërmбайтës.

hátull a1 f sh a at ndërt

♦ sh Pjesë e ndërtesës ndërmjet trarëve të tavanit dhe çatisë.

♦ Petavër.

♦ Brez druri për muret. **Mur me hatulla.**

*

Ka një hatull (një dërrasë, ca dërrasa) mangët bis është budalla, është i metë nga trutë.

hátull a2 f sh a at Qafore qeni me thumba metali për ta mbrojtur nga ujqit.

hau-híu1 onomat Zhurmë të qeshurash të papërmбайtura; zhurmë njerëzish që bëjnë gallatë.

hau-híu2

I m pandr E qeshur e papërmбайtur.

II si mb: Çupëlina hau-hiu vajza që e kanë mendjen vetëm për gallatë.

haúq•e ja f sh e et Perçe e grave myslimane.

haúr i m sh e et > AH•ËR RI; AHUR I.

♦ Pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahen kafshët dhe ushqimi për gjënë e gjallë.

♦ Pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahet bulmeti.

haúz i m sh e et

♦ Gropë e thellë dhe e shtruar ku mblidhet uji i një burimi, vije etj.; gropë e madhe me ujë që formohet zakonisht gjatë bregut të detit, nga shirat etj.; liqen i vogël, i ndërtuar për ujitje. > **BEND I.**

Hauzi i shatërvanit (mullirit). Hauz ujitës. Lahen në hauz. Zënë peshk në hauz.

♦ Vozë.

*

Është si miu në hauz (në poç) Rri i veçuar e i mbyllur nga të tjerët; nuk jep e merr me asnjeri; nuk ka marrëdhënie me të tjerët.

havá ja *f bis*

♦ Klimë; kohë; mot. **Hava e mirë (keqe, shëndetshme). Hava shiu (bore). Shkoi (doli) për hava. Nuk i ka prirë (nuk i ka ecur) havaja. Ndërron si havaja.**

♦ Ajër; erë; hapësira mbi tokë; qiell. **E ngre në hava. Fluturon në hava. Qëlloj (shtie) në hava. [Paska pa korbin e malit:/ - Pash ni zot, o korb i malit/ ti si t'shkon moti për hava,/ askurrgja nu' t'rrin pa pa,/ a e ke pa Imerin, tem vlla? (CV)]**

*

E lë në hava E lë pa mbështetje; e lë pezull; e lë në një gjendje të pasigurt.

Fjalë në hava (në erë) Fjalë të thëna pa u menduar, fjalë pa kuptim, fjalë të kota; fjalë pa lidhje.

Flas në hava Flas kot më kot; flas në tym.

E hedh në hava

♦ E hedh në erë; e shkatërroj me lëndë shpërthyes.

♦ Ia prish, ia shkatërro menjëherë planet dikujt.

Jam (qëndroj, mbetem) në hava Jam pezull; nuk di ku jam; s'kam vendosur; nuk jam as në qiell as në tokë.

Rrej për hava (ashiqare) Gënjej në mënyrë aq të trashë, saqë nuk më beson askush.

havadán *ndajf bis*

♦ Në ajër, përpjetë. **E ngriti havadan. Qëndron havadan.**

♦ Kot më kot; kuturu. **Eci (flas) havadan.**

**

Mbetem havadan Mbetem në hava.

E lë havadan E lë në hava.

havadán pandr: **Më havadan** në erë. [- **Të thashë se ti ke zbrazur bosh, më havadan.** (DhP)]

havadís i m sh e et vjet Ngatërresë; telash.

havaét i m sh e et vjet Tagër e mbretit.

Havái m gjeog Shtet i Shteteve të Bashkuara të Amerikës, në Paqësorin Qendror. **Ishujt e Havait.**

havaíán e mb I Havait; që ka të bëjë me Havain, me vendësit a banorët e tij. **Kitarë havaiane.**

havaíán i m sh ë ët Banor i Havait.

havaíán•e ia f sh e et f e HAVAÍAN I.

havajéte t f sh Ç Taksë mbi banesën, shtëpinë, pronën.

havalé ja *f sh - të bis*

♦ Mërzi, bezdi. **E kam havale këtë punë. I heq havalenë. I sjell (jap) havale.**

♦ Punë, hall a barrë që ia lë përsipër dikujt dhe që duhet mbaruar a duhet zgjidhur; telash a ngatërresë që më krijon vështirësi. **Punë me havale. Ma la (ma bëri) havale. Më dha një havale.**

♦ Njeri që hap telashe. **Erdhi havaleja.**

♦ *euf* Sëmundje e tokës, epilepsi; sëmundje e pashërueshme. **E ka zënë (rënë) havaleja.**

*

I bëhem havale dikujt E mërzit, e bezdis dikë; i bie më qafë, i qepem e s'i ndahem dikujt.

Ia gjej havalenë dikujt a diçkaje Ia gjej anën, ia gjej pikën më të përshtatshme.

M'u bë mendja havale

♦ Më ha merakun gjithnjë për një gjë; më është ngulur në kokë diçka; më ka hipur në kokë për diçka.

♦ U prisha mendsh; nuk jam në rregull nga mendja.

M'u gjend havale M'u bë pengesë; më mërziti.

havalé ja2f Vend prej ku shihet mirë përreth ose në një drejtim të caktuar. **Havaleja e bariut. Shoh nga havaleja. Zë havalenë. I pres havalenë dikujt** vë diçka para vendit të vrojtimit që t'i pres vështrimin.

havál•e ja1f sh e et > HAVALE JA.

havál•e ja2f sh e et vjet

♦ K Pallto për gra.

♦ *krahin G* Veshje zije për gra.

havá•ll li m sh le let Ç Hall; ngushticë.

haván i1 m sh ë ët

♦ Enë e thellë (prej) metali, druri etj., në të cilin shtypen arra, bajame, hudhra, kripë, piper etj. **Havan farmacie. Shtypësi (doreza, çoku, bishti) i havanit.**

*

E rrah në havan diçka e shqyrtoj mirë një çështje; e bluaj mirë diçka në mendje.

E shtroj nën havan dikë E detyroj të bindet; ia ul hundën; e nënshtroj.

I bie me havan në kokë I flas rëndë dikujt; e qortoj a e shaj rëndë dikë.

Rreh (shtyp) ujë në havan Merrem me një punë të kotë; humb kohën pa dobi; mundohem kot për diçka; flas kot.

haván i2 m sh ë ët Vegël për të grirë duhanin; çark duhani.

haván i3 m sh a at vjet usht Top. Armë artillerie me grykë të shkurtër e të gjerë, për të hedhur gjyle, mortajë. [Nuk rrahet Shkodra me topa/ as me topa, as me havana (Pop).]

haváz i m sh e et > AVAZ I.

háv•ër ra1f sh ra rat G Fustan; furde.

háv•ër razf sh ra rat Zagushi; zabullimë.

háv i a f sh - të tek Çekiç pikës i teneqepunuesve, bakërpunuesve ose zejtarëve të tjerë. **Havi elektrike. Havi me gaz (me flakë, me benzinë). Havia e llambës së saldimit. Ngjit me havi.**

havjár i1 m sh e et ushq Vezë peshku, sidomos ato të blinit e të qefullit, të kripura e të ndrequra me vaj. **Havjar blini (salmoni, krap). Havjar i kuq** havjar salmoni. **Havjar i zi** havjar blini.

havjár i2 m ushq J Pluhur i specit të kuq djegës.

havllí a f sh - të vjet

♦ Peshqir. **Havlli me push. Havllia e fytyrës.**

♦ Shami. **Havlli xhepi (koke, buke).**

havrós kal a ur (Zagushia) e mbyt (*dikë*); ia zë frymën (*dikujt*).

havrósj•e a f Ndjenjë mbytjeje nga zagushia.

havrósur (i e) mb I mbytura nga zagushia.

havrúq•e ja f sh e et Perçe e grave myslimane.

havrúsh ndajf G (Bima rritet) shpejt; si e harlisur.

havrúsh e mb G (Bimë) e harlisur; e mbushur me lëng.

haxh i m sh e et fet Shtegtim në vendet e shenjta; haxhillëk.

haxhét ndajf vjet bis Me qirá.

haxhét e mb vjet bis I lëshuar me qirá.

haxhét i i m vjet bis

♦ Jashtëqitje; nevojë.

♦ Nevojtoje.

haxhét i2 m vjet bis Mjet i dhënë me qira.

haxhét i3 m vjet bis Zgjidhje a marrëveshje e arsyeshme.

haxhí a1 m sh lérë lérët krahin G > HAXHI U.

haxhí u m sh lérë lérët fet

♦ Shtegtar mysliman në Mekë. [Këta dy vetë qi kenë në gyrbet/ Si haxhi erdhne opet, (Pop).]

♦ Shtegtar i krishterë në Jeruzalem.

haxhilejlék u m sh ë ët ent Lejlek.

haxhílérë t sh i HAXHI U.

haxhillé•k ku m sh qe qet fet

♦ Shtegtim në Mekë.

♦ Shtegtim në Jeruzalem.

haxhilléqe t sh i HAXHILLË•K KU.

haxhipishmán ndajf Me dy mendje; pa e mbledhur mendjen.

haxhipishmán e mb bis I pavendosur; i penduar për një veprim a fjalë.

haxhipishmán i m ë ët bis Njeri i pavendosur.

haxhipishmán•e ia f sh e et bis fe HAXHIPISHMAN I.

hazbí a m sh j jt vjet krahin G > HAZBI U.

hazbí u m sh nj njtë vjet

♦ Ushtar vullnetar.

♦ fig Luftëtar i fortë; njeri guximtar.

hazdís kal a ur > AZDIS.

hazdís•em vetv a (u) ur > AZDIS•EM.

hazdízur (i e) mb > AZDISUR.

hazén ja m sh e et vjet Hazine; thesar. [Lopa jonë vlen një hazen/ mbi lopë qe kanë dalë simjet (SP).]

házën a f sh a at vjet Thesar; vend i ruajtjes së thesarit; arkë e thesarit.

hazër ndajf vjet Gati. Ishte hazër. E kishte hazër. E bëri (u bë) hazër.

hazërim i m (Për)gati tje.

hazërllé•k ku m sh qe qet

♦ Përgatitje për dasmë.

♦ Sende të gatshme.

hazërlléqe t sh i HAZËRLLË•K KU.

hazër•óhem vetv óva (u) úar vjet Përgatitem, gatitem, bëhem gati (për një punë).

hazër•ój kal óva úar vjet E përgatit; e bëj gati. Hazëroj punët për mjeshterin.

házért (i e) *mb bis* > **HAZËRTË** (i e).

hazértë (i e) *mb bis* I përgatitur; i bërë gati. **Gjë e hazértë. Rroba** (cigare) të hazërta. Përgjigje e hazértë.

házërta (të) *f sh* Ushqime të gatshme.

hazërxhevap *ndaif* (Përgjigjem) menjëherë; aty për aty.

hazërxheváp e *mb* Që përgjigjet menjëherë; që e ka përgjigjen në majë të gjuhës.

hazërxhevapësi a *m* Të qenët hazërxhevap. [**Kanë të përbashkët shpejtësinë e reagimit,**

hazërxhevapësinë, hokat (API).]

haziné *si mb*: **E ka zemrën hazine** është zemërgjerë, e ka zemrën det.

haziné ja *f sh* - të vjet Thesar. **Gjej hazinenë.**

*

Gjej hazinenë Bie papritmas në kushte shumë të mira ekonomike; bie në bollëk të madh.

haznatár i *m sh* ë ët

♦ Arkëtar.

♦ Ruajtës a kujdestar i thesarit.

hazné ja *f sh* - të > **HAZIN•E JA.**

házn•ë a *f sh a at* > **HAZIN•E JA.**

haznétár i *m sh* ë ët > **HAZNATAR I.**

ház•o ua *m sh o ot* *zool krahin* Baldosë.

hazrét i *m sh* ë ët *fet* Profet a shenjt në besimin islamik.

hazhrán i *m folk K* Kalë me flatra.

HC *shkurt i* Hidrocentral.

h.c. *shkurt i* Honoris Causa. **Doktor h.c.** titull që i jepet dikujt për kontribut në një fushë të dijes, pa kaluar në të gjitha shkallët e matrikullimit, provimet etj.

he₁ pasth

♦ Thirrje për t'iu drejtuar dikujt; o. **Tungjatjeta, he burra! Si u gdhitë, he djem!**

♦ Përdoret në mallkim, qesëndi, krenari, gëzim etj. **He, sa, u gëzova atë ditë! He, e djegtë flaka!**

He, he, s'kemi gjë në trastë! He, çfarë djali ka!

he₂ pj Ja (*tek e ke*); qe.

He *kim shkurt i* Helium.

he *ja₁ f sh e et G*

♦ Ushqim.

♦ Gjellë; gatesë.

he *ja₂ f sh e et G* Presë e thikës, briskut etj.

hebárdhë *mb euf G (Njeri)* nazeli në të ngrënë.

Héb•e ja *f mit gr* Perëndeshë e rinisë dhe pranverës; gruaja e Herkulit dhe e bija e Zeusit nga Hera.

hebraicíz•ëm *mi m sh ma mat gjuh* Fjalë a tipar gjuhësor i huazuar nga hebraishtja. >

HEBRAIZ•ËM MI.

hebraík e *mb* I hebrenjve; që ka të bëjë me hebrenjtë. [**Jeronimi i Eusebit, një ilir tjetër, i dha kulturës perëndimore përkthimin e parë të librit të shenjtë, Biblës, të cilin e vuri në shërbim të kishës katolike në gjuhën latine, duke u mbështetur në variantin hebraik dhe në atë grek të Librit të Shenjtë. (ShS)]**

hebraíst i *m sh* ë ët Studiues i kulturës hebraike.

hebraisht•e ja *f* Gjuhë semitike, e lashtë dhe moderne, e folur nga hebrenjtë. **Alfabeti i hebraishtes.** **Hebraishtja shkruhet nga e djathta në të majtë.**

hebraíz•ëm mi *m sh* **ma mat** > **HEBRAICIZ•ËM MI.**

hebré u *m sh* **nj një** Pjesëtar i një populli të Palestinës deri në shekujt e parë të erës sonë dhe që më pas u shpërnda në vende të ndryshme të botës; ai që e ka prejardhjen nga ky popull dhe që banon sot në Izrael ose në vende të tjera të botës; çifut. [**ligja italiane në lidhje me racën, e cila prekte drejtpërdrejt hebrenjtë, megjithë kâmbënguljen e Romës, nuk u aplikue në Shqipni. (AN)**]

hebrénj të *sh i* **HEBRE U.**

Hebríde t *m sh* **gjeog** Grup me mbi 500 ishuj në brigjet perëndimore të Skocisë.

héc-e-éja *ndajf* **krahin** Vajtje-ardhje.

héc•ë (me) *jokal* **a ë** *G* > **EC•I.**

héci *jokal* *G* > **EC•I.**

hécj•e a *f* *G* > **ECJ•E A.**

héck•ë a *f sh* **a at** Xhakëtë verore me mëngë të shkurtra.

hécun it (të) *as* *G* Ecje; të ecurit.

hedíj•e a *f sh* **e et** *vjet* *G* Dhuratë.

hedínj kal ta tur *bujq* *A* Hedh (*grurin*) për ta pastruar në lëmë.

hedoník e mb (*Jetë*) me dëfrime e zbavitje.

hedoníst e mb (*Njeri*) i dhënë pas dëfrimeve e zbavitjeve.

hedoníst i m sh **ë ët** *Njeri* i dhenë pas dëfrimeve e zbavitjeve.

hedoníst•e ja *f sh* **e et** *f* **HEDONIST I.**

hedonistík e mb *I* dhënë pas dëfrimeve e zbavitjeve. [**Fondet e majme që jepeshin ndryshe për zhvillim artistik dhe ndërmarrje sportive patën kryesisht një qëllim hedonistik (KM).**]

hedoníz•ëm mi *m* Mënyrë jetese e kushtuar dëfrimeve e zbavitjeve.

hedréq *pasth* *G* Thirrje që shpreh mosbesim, mohim a pakënaqësi.

hedh hódha hédhur

I kal

♦ E lëshoj (*diçka*) me forcë a me shpejtësi larg vetes ose në një drejtim të caktuar; flak tutje, poshtë a përpjetë (*diçka që kam në duar*). **Hedh gurin (shkopin, topin). Hedh granatën. Hedh shigjetën (shtizën, diskun). Hodhi kapelën në erë. E hedh larg (afër, lart, përpjetë).**

♦ I jap (*dikujt* *diçka*) duke e flakur drejt tij; ia vërvit për t'ia dhënë; i shtie; i jap. **I hedh mollën. U hedh pulave misër. I hedh qenit kocka. U hedh kafshëve bar.**

♦ *dhe fig* E flak tutje (*diçka*) si të panevojshme dhe pa vlerë. **Hedh mbeturinat (plehrat). E hedh poshtë diçka. E hedh në kosh (në shportë, në pleh). E hedh në zjarr.**

♦ E përzë dhe e braktis (*dikë*). **E hodhi në rrugë të madhe (në mes të katër rrugëve).**

♦ E shtyj (*dikë a diçka*) për ta rrëzuar ose e lë të bjerë; e bëj të bjerë; e lëshoj nga lart poshtë; nuk e mbaj; e lëshoj për tokë. **E hodhi në gropë (në greminë, në hendek, në batac). E hedh për tokë. E hodhi në ujë (në pus, në det, në fund të detit). Hodhën bomba (parashutistë, ushqime) nga aeroplani. I hodhi era tjegullat nga çatia. Hedh farën në arë. Hedh grurë (misër, fasule) mbjell. Po i hedhin fiqtë kokrrat. I hodhën gjethet (lulet) pemët. Hedh grepat për të**

peshkuar.

♦ *dhe fig* E shtyj në një drejtim të caktuar; e çoj drejt një vendi të caktuar; e nxjerr diku. **E hodhi vala në breg. E hodhi era diku. Atje e hodhi fati.**

♦ Bëj që të bjerë (*diçka që është me këmbë*); e rrëzoj përdhe. **E hodhi tërmeti shtëpinë. E hodhi lisin për tokë. E hedh poshtë dikë** e rrëzoj përtokë; e mund.

♦ Vërvit (*drithin*) përpyetë në erë, e ngre në ajër me lopatë a me një enë dhe e lëshoj për të ndarë kokrrat nga kashta a nga byku. **Hedh drithin (grurin, misrin, orizin, fasulet).**

♦ E marr dhe e vë (*diçka*) në një vend për një qëllim të caktuar, e vendos; e shtrij mbi diçka a mbi dikë për ta mbuluar. **Hedh pushkën në krah. Hedh pallton krahëve. Hedh shallin në qafë. I hedh mbulesën krevatit. U hedh shuaj këpucëve. I hedh kupat (ventuzat) të sëmurit.**

♦ E lë (*diçka*) pa kujdes e pa rregull; nuk e vë në vendin e vet; e vë ku mund andej-këtej. **I ka hedhur rrobat (lodrat) nëpër dhomë. I ka hedhur nëpër shtëpi. I hodhi librat andej-këtej. I hodhi drutë grumbull.**

♦ *dhe fig* E fut diku, e shtie brenda diçkaje; shtie (*një lëng*) në enë a në një vend ose ia shtoj një lëngu tjetër; e lyej a e spërkat (*diçka*) me një lëng. **Hedh ujë në gotë. Hedh raki (verë). U hedh ujë luleve ujitulet. Hedh gjellën në pjatë. Hedh drutë në sobë. Hedh grurin në thes. I hedh kripë (salcë, gjalpë) gjellës. Hedh votën votoj. Hedh letrën në kuti (në postë). E hodhën në burg bis e burgosën.**

♦ *bis* Pi, kthej. **Hodhi një gotë raki (verë, birra).**

♦ Vë a shtie (*diçka*) mënjanë për ta ruajtur për një kohë tjetër; mbledh, grumbulloj diçka. **Hedh zahire (dru) për dimër. Hedh pastërma. E kanë hedhur bereqetin sivjet. Hedh gjethe (bar, dushk) për bagëtinë.**

♦ *dhe fig* Lëshoj a nxjerr (*diçka*). **Gjarpri hodhi helmin. Ka hedhur lastarë (gjethe). Hedh rrënjë bima. Hedh shkëndija (xixa). Dielli hedh rreze. Hedh shkelma qëllon me shkelma.**

♦ *dhe fig* Nxjerr (*një fjalë*); shtroj; parashtroj. **Hedh një mendim. Hodhi idenë. Hedh parullën. I hedh një fjalë** i them diçka, bëj fjalë për diçka. **I hedh romuze diku.**

♦ Bëj të lëvizë shpejt; e çoj në një drejtim të caktuar (*një pjesë të trupit*). **Hedh hapin (këmbët, çapat). Hedh kokën mënjanë. Hedh flokët prapa. Hedh këmbën mbi këmbë. I hedh krahët në qafë. Hedh valle kërcej.**

♦ *dhe fig.* E çoj (*dikë a diçka*) me shumicë e me vrull në një vend të caktuar; e drejtoj diku; e bëj që të veprojë; e nxjerr dhe e përhap; e vë. **I hedh trupat në luftë. I hedh të gjitha forcat në betejë. Hedh forcat rezervë. Hedh mallrat në treg. Hedh librin në qarkullim. E hedh në aksion.**

♦ *dhe fig* I vë (*diçka*) për një qëllim të caktuar (*për ta kapur, për ta penguar a ndaluar, për ta mbyllur, për të marrë diçka prej diku etj.*). **I hodhën prangat (hekurat, zinxhirët). I hedh lakun (kapistrën, frerin, litarin). I hedh llozin (shulin) derës. I hodhën gjobë.**

♦ *bis* Ndërtoj (*diçka*) në një vend, bëj; vë. **Hedh themelet e shtëpisë. Hedh një urë. Hedh një kat të ri (në një ndërtesë). I hedh çatinë shtëpisë. I hedh trarët (tjegullat).**

♦ E shkruaj (*një mendim*) a e rishkruaj (*diçka*) në një vend tjetër; vë (nënshkrimin etj.). **I hedh mendimet në letër. E hedh në regjistër (në fletore). I hedh**

shënimet në të pastër. Hedh nënshkrimin.

♦ *dhe fig* E drejtoj diku; e përqendroj. **Hedh sytë diku. I hodhi një vështrim. E hedh mendjen diku. I hodhi shpresat tek ai.**

♦ *dhe fig bis* E kaloj (*diçka*); i dal matanë; e kapërcej. **E hodhi lumin (përruan, vaun, hendekun) i kaloi vështirësitë; e kapërceu pengesën. E hodhi gardhin. E hodhi klasën (provimin). Do ta hedhë edhe këtë herë sëmundjen. E hodhën dimrin. E hodhi lehtë.**

♦ *bis* E çoj me punë në një vend tjetër; e emëroj, e caktoj. **E kanë hedhur me punë në Selenicë. Ku e kanë hedhur?**

♦ Bëj (*një fall, një lotari etj.*) për të provuar diçka; përpqem të mësoj a të provoj (*diçka*) me anë të fallit; shtie. **Hedh shortin. Hidhte fall (me letra). Hodhi zaret** provoi fatin. **Hodhi qiqrat bis** shtiu fall.

♦ *fig* E shtroj (*diçka*) para të tjerëve për ta gjykuar a për ta vendosur. **E hedh në diskutim. E hedh për gjykim. E hedh në votë. E hedh në provë. E hedh para masës. E hedh në gjyq** e ngre në gjyq, e padit.

♦ *fig* Krijoj një gjendje të caktuar, zakonisht të rëndë. **E hodhën në dëshpërim. I hodhën në mjerim (në varfëri, në skamje).**

♦ *fig* Ia ngarkoj (*dikujt*); ia vë përsipër një faj, një gabim etj. **Ia hodhi fajin një tjetri. Ia hedh përgjegjësinë dikujt. Ua hedh gabimet të tjerëve.**

♦ *bis* E gënjej (*dikë*); e mashtroj me dredhi; ia shkoj ujët nën vete. **U përpoq t'ia hidhte. Atij s'ia hedh dot. Kujt do t'ia hedhësh?!**

♦ *bis* (*Femra*) dështon; shtie. **Ka hedhur dy fëmijë.**

II jokal

♦ Shtie fall. **Hodhi në yll** shtiu fall. **E hodhi në lotari.**

♦ *bis* (*Bleta*) roit; shtie.

♦ (*Femra*) dështon; shtie. **Hodhi delja (dhia).**

♦ (*Bora e shiu*) bie me shumicë. **Po hedh borë (shi).**

*

E bëj të hedhë valle (kërcejë, luajë) në tepsi E detyroj të bëjë diçka kundër dëshirës së tij; bëj si dua me të.

E hedh (e flak) tej (tutje) diçka Nuk e pranoj në asnjë mënyrë; e hedh poshtë.

E hedh (e kaloj, e kapërcej) lumin pa u lagur (pa lagur këmbët) E kaloj një rrezik pa pësuar asgjë.

E hedh (flak, nxjerr, lë) në udhë (në mes të udhës, në udhë të madhe, në mes të katër udhëve)

♦ E dëboj, e përzë pa pyetur fare për të.

♦ E flak në mëshirën e fatit; e lë pa asnjë ndihmë e përkrahje; e braktis.

E hedh (fug, vë, kthej) kësulën (festen, qeleshen, kapelën, takijen) mbi sy (mënjanë) Qetësohem; e fle mendjen pasi e vë një punë në rrugë të mbarë ose pasi i siguroj të gjitha gjërat që më duhen; i kapërcej të gjitha vështirësitë a telashet dhe e kam çdo gjë në rregull.

E hedh (kthej, ngre) me këmbë përpetë E vras.

E hedh (lë) në shportën e lugëve diçka

♦ E nxjerr jashtë përdorimit, nuk e përdor më; e bëj të pavlefshëm.

♦ Nuk e marr në shqyrtim; nuk e marr fare parasysh; e quaj pa asnjë vlerë e flak tutje; e hedh poshtë.

E hedh (rrëzoj) me një gisht E rrëzoj shumë lehtë, pa përdorur fare forcë.

E hedh (rrëzoj) në pluhur dikë a diçka E dërrmoj; e shkatërroj fare; e flak tutje; e braktis.

E hedh (vë, shtie, fut) në dorë dikë a diçka

♦ Bëhem pronar i diçkaje, bëhem zot i saj.

♦ Bëj dikë që të më jepet.

E hedh grepin diku Ia vë syrin diçkaje dhe përpiqem të nxjerr përfitime.

E hedh kapërcyellin E kapërcej një vështirësi; dal nga një gjendje e vështirë.

E hedh në greminë dikë Ia shkatërroj jetën dikujt; e çoj në një gjendje shumë të keqe dikë.

E hedh në hava

♦ E hedh në erë; e shkatërroj me lëndë shpërthyesë.

♦ E prish; i shkatërroj menjëherë planet dikujt.

E hedh në hendek E braktis; e hedh tutje.

E hedh në koshin (në shportën) e plehrave

♦ E nxjerr jashtë përdorimit, nuk e përdor më; e bëj të pavlefshëm.

♦ Nuk e marr në shqyrtim, nuk e marr fare parasysh; e quaj pa asnjë vlerë; e flak tutje; e hedh poshtë.

E hedh nga shkallët dikë përçm E dëboj me forcë, e nxjerr jashtë me shkelma.

E hedh pas (prapa) krahëve (shpinës, kurrizit) diçka E harroj, e heq nga mendja, nuk e kujtoj më (një ngjarje të hidhur a një grindje që kam pasur me dikë); nuk e çaj kokën.

E hedh poshtë diçka Nuk e pranoj, e rrëzoj si të rreme a si të padrejtë; e mohoj, e përgënjeshtroj.

E hedh poshtë dikë I ul vlerat dikujt; nuk i jap vlerën që ka.

Është për t'i hedhur telat është shumë e bukur, është si nuse e re.

Është për t'ua hedhur qenve është shumë i keq (për ushqimet).

Hedh (bëj) hapin e parë Nis të veproj.

Hedh (dorëzoj, lë, lëshoj, jap, ul) armët Pushoj luftën; nuk bëj më qëndresë; dorëzohem.

Hedh (lëshoj, zë, ngul, shtie) rrënjë

♦ Zë vend përgjithmonë diku; ngulem përgjithnjë; shkoj në një vend e s'di të ikë më që andej.

♦ *veta III* Zë vend të qëndrueshëm, rrënjoset fort.

Hedh (luaj, përdor) letrën (kartën, gurin, zarin) e fundit Përdor edhe mundësinë e vetme që kam për t'ia arritur diçkaje.

Hedh (qit, shtie) shkelma Kundërshtoj me kokëfortësi e pa ndonjë arsye të shëndoshë; nuk rri urtë, nuk bindem; hedh vicka.

Hedh (shpie) dëm diçka E prish kot.

Hedh (shti) dashuri Jam dhënë shumë pas dikujt; jam lidhur fort me të; e dashuroj; e dua.

Hedh (vë) gurë nën rrota Nxjerr pengesa e vështirësi; përpiqem të pengoj punën a veprimtarinë e dikujt.

Hedh (vë) kurorë Martohem me dikë.

Hedh bazat (themelet) e diçkaje Themeloj.

Hedh cipën e zezë Vishem me të zeza; bie në zi.

Hedh çengel (gropin) Bëj përpjekjen e parë për të arritur diçka.

Hedh dorë

♦ Vjedh diku.

♦ Shtie në dorë diçka; e pushtoj; e zaptoj (*një vend*).

Hedh dritë E ndriçon; e bën më të qartë; e sqaron.

Hedh farë në ujë (lumë, det, shkëmb) Punoj fare kot, pa asnjë dobi.

Hedh gurë mbi dikë E qortoj a e shaj rëndë dikë.

Hedh gurë prapa Iki e nuk kthehem më (*meqë jam prishur me një rreth të caktuar njerëzish*).

Hedh gurin e fsheh dorën Jam tinëzar; e bëj të keqen dhe e mbuloj.

Hedh hije diçka Rritet; zhvillohet; lartësohet; hedh shtat.

Hedh kanxhat Vendosem përgjithnjë diku; zë rrënjë; hedh çengelat.

Hedh këmbën sipas valles Veproj a sillem sipas kushteve dhe mjedisit ku ndodhem.

Hedh këmbët (hedh vallen, luan këmbët, kërcen) siç bie daullja (sipas daulles, siç bie lodra) Bëj si më thonë të tjerët; s'kam mendim e qëndrim timin; shkoj pas avazit të të tjerëve.

Hedh krahë Rritet; forcohet; zhvillohet.

Hedh ndyrësira mbi dikë Flas shumë keq për dikë; shpif rëndë kundër dikujt; hedh baltë mbi dikë.

Hedh në baltë Hedh poshtë si diçka pa vlerë; shkel me këmbë; ndyj; njollos.

Hedh në erë diçka

♦ Shpërthej; shkatërroj me lëndë shpërthyese diçka.

♦ Prish, shkatërroj menjëherë planet e dikujt.

Hedh një gur në ujë (në lumë, në ferrë) E provoj një herë; e bëj provë.

Hedh skortin të zërë troftën Kërkoj të fitoj diçka të madhe duke dhënë si shpërblim diçka me vlerë fare të vogël a krejt pa vlerë.

Hidh (qit) farë, nxirr (merr) farë! Nuk nxjerr ndonjë fitim nga punimi i tokës a nga ndonjë punë tjetër; sa jap merr.

Hodhi një pushkë

♦ Qëlloi një herë me pushkë.

♦ Luftoi pak.

I dhe pluhur (hi) syve dikujt E gënjej dikë; e mashtroj duke ia paraqitur punët ndryshe nga ç'janë.

I hedh (fut) një gur në shollë (në opingë, në këpucë) dikujt I them një fjalë për ta nxitur kundër një tjetri a për t'i futur në shpirt një dyshim a një shqetësim.

I hedh (vë) gunën diçkaje E mbuloj diçka; e mbyll pa e zgjidhur diçkaje.

I hedh (vë) lakun (litarin) në fyt (qafë, grykë) dikujt E zë shumë ngushtë dikë; e detyroj të bëjë një gjë me zor dhe shpejt.

I hedh baltë dikujt (hedh baltë mbi dikë) E poshtëroj dikë duke shpifur; e përlyej; e njollos; ia nxij emrin.

I hedh benzinë (vajguri) zjarrit Nxit grindjen e dy vetave; acaroj mosmarrëveshjet; ndez më shumë luftën.

I hedh çakëll Ndërhyj me fjalë në një bisedë për të ngatërruar sqarimin e diçkaje.

I hedh çeçen I bëj magji.

I hedh dorën dikujt I jap ndihmë; e ndihmoj; e përkrah.

I hedh dru zjarrit E ndez më shumë sherrin; i acaroj më keq mosmarrëveshjet e grindjet ndërmjet dy vetave a dy palëve.

I hedh hapëset Dorëzohem.

I hedh hi (pluhur) syve dikujt E gënjej; e mashtroj duke ia paraqitur punët ndryshe nga ç'janë.

I hedh hije diçkaje

♦ E mbulon një punë a një çështje; e bën të errët, e bën të paqartë.

♦ E bën të dyshimtë diçka a dikë; e paraqit në një dritë jo të mirë.

I hedh kanxhat dikujt E zë dhe e bëj për vete.

I hedh kashtë syve dikujt E mashtroj; i hedh hi syve.

I hedh kripë muhabetit E bëj të lezetshëm muhabetin.

I hedh lule dikujt I thur lëvdata, të cilat zakonisht nuk i meriton.

I hedh një brez (rakisë) Ha pak meze kur pi (raki).

I hedh një sy diçkaje E shikoj, lexoj shpejt e shpejt.

I hedh paratë në erë I prish paratë kot; i bëj paratë rrush e kumbulla.

I hedh thonjtë (kthetrat) E vë nën sundim; e mposht, e shtyp dhe e shfrytëzoj në mënyrë të egër.

I hedh thumba dikujt E ngacmoj me fjalë; e shpotit.

I hedh ujë verës Mundohem ta paraqit një faj a një gabim më të lehtë nga ç'është në të vërtetë; mundohem ta zbut gjendjen.

I hedh ujë zjarrit E qetësoj gjendjen e acaruar; e shuaj sherrin.

I hedh prangat E arrestoj; e lidh.

I hodhi (vuri) rezen derës (shtëpisë) Vdiq pa lënë njeri pas; e mbylli derën.

I kanë hedhur (shtënë) trutë e gomarit Nuk vepron sipas mendjes së tij, por bën si i thonë të tjerët; ia kanë marrë mendjen të tjerët.

Ia hedh (sjell, bie) fjalën rrotull (larg e larg) Nuk ia them drejtpërdrejt; nuk i flas hapur.

Ia hedh grepin dikujt Ia vë syrin dikujt dhe përpiqem ta shtie në dorë.

Ia hedh grykës E ha ose e pi vetë të gjithë; s'le gjë për të tjerët.

Ia hedh kapistrën dikujt E kap dikë dhe e përdor për të plotësuar dëshirat e qëllimet e mia; e shtie në grackë.

Ia hedh lecat në erë dikujt E zhduk dikë; e asgjësoj.

Ia hedh potkonjtë (në erë) dikujt E lë në vend të vdekur.

Ia hodhi trutë në erë E vrau.

Ka hedhur (ka lëshuar) shtat

♦ Është rritur; është bërë më i gjatë; është zgjatur.

♦ (*Ndërtesa*) është ngritur më lart; është bërë më e lartë.

Ka hedhur çengelat Ka lëshuar rrënjë; ka zënë vend të qëndrueshëm e për një kohë të gjatë.

Ku i bie daulles unë e ku e hedh vallen ti! Çfarë them unë e çfarë bën ti; tjetër gjë të them unë e tjetër gjë bën ti.

Më hedh (më ngre) dheu përpjetë Kam një hall të madh që më mundon; jam i shqetësuar; më ngre vendi.

Nuk i hedh pluhur faqes Nuk e bëj veten me turp; nuk turpërohem.

S'i hedh dot ledh punës Nuk e rregulloj dot, nuk gjej dot një zgjidhje të drejtë e të qëndrueshme për një çështje.

S'ke ku të hedhësh mollën (majën e gjilpërës) ka shumë njerëz të ngjeshur njëri pranë tjetrit, s'ka asnjë vend të lirë.

Ta hedh (ta vë) kopilin (dobiçin) në prehër Fajin e vet ia hedh tjetrit.

Të hedh (të shpie, të çon) degë më degë Ta sjell fjalën rrotull e rrotull, sa andej-këtej, pa u përqendruar aty ku duhet e pa ta sqaruar deri në fund një çështje; nuk të jep përgjigje të qartë; nuk të jep rrugë.

Të hedh kodër më kodër Kalon nga një çështje në tjetrën pa i sqaruar.

hédha t f sh

♦ Tallash druri.

♦ Krunde.

♦ *krahin* *G* Mbeturina që dalin kur hidhen të lashtat.

hedhacák e mb > HEDHARAK E.

hedhacák u m sh ë ët > HEDHARAK U.

hedhacák•e ja f sh e et f e HEDHACAK U.

hédha-hédha ndajf (*Bora bie*) fije-fije; flokë-flokë; cufla-cufla.

hedharák e mb (*Njeri*) që ua hedh të tjerëve me dredhi; mashtrues.

hedharák u m sh ë ët *Njeri* që ua hedh të tjerëve me dredhi; mashtrues.

hedharák•e ja f sh e et f e HEDHARAK U.

hédhas ndajf *G* Duke kërcyer a hedhur.

hédhazi ndajf > HEDHAS.

hédh•e ja f > HEDH•Ë A.

hédhë (me u) vetv G > HIDHEM.

hédhë (me) kal, jokal hódha - G > HEDH. [Camaj citon fjalën e urtë të Xhuvanit: "Nuk mund të hidhet poshtë si gunë e vjetër, ose të skutuliqet në një muzé" gjuha e një pjese së madhe të kombit. (APp)]

hédhë (me u) vetv hódha hédhë G > HIDHEM.

hédh•ë a f sh a at

♦ > **HEDHA T.**

♦ *K* Zbokth.

♦ *Flok* bore.

hédh•ëm (i) me (e) mb G I hedhur tutje; i flakur.

hédhës e mb Që shërben për të hedhur diçka. **Pompë hedhëse.**

hédhës i m sh - it

♦ Punëtor që hedh diçka. **Hedhësi i duajve.**

♦ Sportist që hedh shtizën, çekiçin a diskun.

♦ *shih* **HEDHËS•E JA**

♦ *muz* Ai që ia kthen dikujt me zërin e tretë në këngët popullore me shumë zëra.

♦ Shkopecingël (*lodër fëmijësh*).

-hedhëse fjalëform: flakëhedhëse; granatahedhëse.

hédhës•e ja f sh e et

♦ *f e* **HEDHËS I.** Hedhëse e diskut sport.

♦ *bujq* Hedhëse e farës.

♦ Mjet a vegël që shërben për të hedhur a për të lëshuar diçka. **Hedhëse uji. Hedhëse qymyrguri.**

Hedhëse bombash bombahedhëse. Hedhëse granatash granatahedhëse.

hédhj•e a f sh e et

- ♦ Lëshim me forcë a me shpejtësi e një sendi në drejtim të caktuar. **Hedhje e gjyles (shtizës).**
- ♦ *fig* Flakje tutje si gjë e panevojshme.
- ♦ E shtyrë për ta rrëzuar diçka a dikë.
- ♦ Rrëzim përdhe. **Hedhje e kundërshtarit me shpatulla në tapet.**
- ♦ Kërcim nga një vend i lartë. **Hedhje me parashutë. Hedhje nga trampolina.**
- ♦ Vërvitje e drithit përpjetë në erë për ta pastruar.
- ♦ Kapërcim i diçkaje që kërkon përpjekje; kalim i një pengese.
- ♦ Lënie pa kujdes e pa rregull e sendeve.
- ♦ Shtënie brenda e diçkaje.
- ♦ Vënie mënjanë e ushqimeve për t'i ruajtur.
- ♦ Lëshim me forcë i ujit me pompë etj.
- ♦ Lëvizje e shpejtë në një drejtim të caktuar. **Hedhje e këmbës përmbi këmbë.**
- ♦ Dërgim me shumicë e me vrull në një vend të caktuar. **Hedhje e trupave në frontin e luftës.**
- ♦ Shpërngulje. **Hedhje në fshat e personave të padëshiruar.**
- ♦ Roitje e bletës.
- ♦ Dështim i pjellës.

hédhj•e *a2 f sh e et krahin* Shami koke.

hédhj•e *a3 f sh e et krahin G* Hi që mbulon thëngjijtë.

hédhm•e *ja (e) f sh e et G* Mashtrim; e hedhur.

hédhun a (e) f sh a at (të) G > HEDHUR A (e).

hédhun (i e) mb G > HEDHUR (i e).

hédhur *pjes e HEDH.* [Tjetri gjithashtu u mëdysh një grimë përpara se t'i shpjegonte se ishte fjala për trupin e një studenti të vrarë në kufi e të sjellë pastaj në Tepelenë, hedhur sipër një kamioni. (IK)]

hédhur (i e)1 mb

♦ I flakur poshtë si i pavlefshëm a i panevojshëm, që nuk hyn më në punë; i flakur. **Sende (gjëra) të hedhura** hedhurina.

♦ I sjellë diku nga një vend tjetër; që nuk është i atij trualli. **Dhe i hedhur. Gurë të hedhur.**

♦ I lartë; i ngritur. **Mal i (kodër e) hedhur.**

♦ I dalë përpara a i ngritur përpjetë; i kërcyer. **Me gjoks (gjinj) të hedhur.**

hedhur.

*

Lëmë i hedhur

♦ Grurë i pastër, i qërua.

♦ Njeri i pastër nga shpirti; njeri i ndershëm e shumë i mirë.

Lëpij kockat e hedhura Jam i gatshëm për çdo lloj përfitimi vetjak e të çastit; e ul veten edhe për gjërat më të vogla.

hédhur (i e)2 mb

♦ (*Njeri me trup*) të gjatë e të zhvilluar.

♦ *fig* I shkathët, i zhdërvjellët dhe i gjallë; që vepron vetë; guximtar dhe i futur në jetë. **Njeri i hedhur. Djalë (fëmijë) i hedhur. Vajzë e hedhur.**

hédhur a (e)1 f

♦ Kërcim së larti a së gjati. **Me dy të hedhura. Bëri një të hedhur.**

♦ *sh* Hedhurina. **Koshi i të hedhurave.**

♦ Sasi ushqimi që hidhet njëherësh në enë për t'i gatuar. **Një e hedhur fasule. Ka edhe dy të hedhura.**

hédhur a (e)_{2f sh a at}

♦ Fjalë ose shprehje e thënë tërthorazi dhe larg e larg për dikë a diçka; fjalë ose shprehje që ka diçka të fshehtë a një thumb; romuz, shpoti. **Flet me të hedhura. Është tërë të hedhura.**

♦ Mashtrim. **Ç'të hedhur!**

hédhur it (të)_{1 as}

♦ Hedhje; flakje tutje.

♦ Kërcim.

hédhur it (të)_{2 as} Mashtrim; gënjim. **Ç'të hedhur të paska bërë!**

hédhurazi *ndajf (Flas)* me të hedhur; me romuze, me shpoti, me thumba.

hedhurín•ë a f sh a at kryes sh Mbeturina sendesh të ndryshme, të pavlefshme; copa që nuk hyjnë më në punë; pleh mbeturinash të ndryshme. **Shfrytëzim i hedhurinave. Impiant për djegien e hedhurinave të qytetit.**

hej i m Ç Haje; ushqim.

Hefést i m mit gr Perëndi e zjarrit; farkëtar qiellor; i biri e Zeusit dhe herës; bashkëshorti i Afërditës.

heg a f sh a at krahin G

♦ *bot (Lagenaria siceraria)* Kungull ujës; susak.

♦ Kokërr e qëruar dhe e tharë e kësaj bime; enë e bërë me kokrrën e tharë të kësaj bime, që përdoret për të marrë ujë etj.

hég•e ja f sh e et krahin G Kundërshtim.

hegelián e mb I Hegelit; i dialektikës së Hegelit.

hegelián i m Pasues i mësimave të Hegelit.

hegelián•e ia f e HEGELIAN I.

hegelíz•ëm mi m fil Parime të arsyetimit dialektik të përpunuara nga Hegeli.

hegemoní a f > HEGJEMONI A. [Hegemonia politike toske pasqyrohet në hegemoninë kulturore të toskënishtes në lamën e gjuhësisë. (APp)]

héguj t sh i HEGU•LL LLI.

hégu•ll lli m sh lla llat G Sharje; e sharë.

hegjemón e mb Që qëndron në krye, udhëheqje e drejtim të një grupi shtetesh a klasash ose të një lëvizjeje politike e shoqërore.

hegjemoní a f Sundim, qeverisja a udhëheqje nga një grup shoqëror i një kombi ndaj të tjerëve.

hegjemoníst e mb Që ka prirje dhe përpiket për epërsi e për sundim mbi klasat ose mbi shtetet e tjera; që lufton për hegjemonizëm; që ka të bëjë me hegjemonizmin. **Synime (qëllime, plane, politikë) hegjemoniste. Fuqi hegjemoniste.**

hegjemoníz•ëm mi m Synim dhe përpjekje e një grupi shoqëror a një kombi për të sunduar mbi grupe shoqërore ose shtetet e tjera.

hegjír•ë a f sh a at fet Arratisja e Muhametit nga Meka në Medinë më 622, që shënon vitin e parë të kalendarit mysliman dhe fillimin e erës së myslimanizmit.

Heh u m mit egj Perëndi e pafundësisë.

he-hé *pasth*

♦ Thirrje për të tërhequr vëmendjen.

♦ (*Tallje*) Ha-ha; aha.

hej *pasth*

♦ Thirrje kënaqësie, habie, hidhërimi, keqardhjeje etj. **Hej, thëllëzë e malit! Hej, hej, ç'bukuri! Hej, kuku (medet)! Hej, ç'bela! Hej, sa ngushtë u gjend! Hej, dreq!**

♦ Thirrje për t'i tërhequr vëmendjen dikujt, për ta nxitur dikë etj. > **EJ. Hej, ku shkon? Hej, ti atje!**

Hej, me ty flas! Hej, mos u vononi!

hej i m sh - të Qengj që fillon të hajë bar për herë të parë.

hej i z m sh a at bot G (*Fagus sylvatica*) Ah. **Dërrasë hejash** dërrasë ahu.

hej të sh i HELL LLI.

hejbë të f sh Dy torba të mëdha prej leshi a liri, të endura a të qepura së bashku, që shërbejnë për të mbajtur sende të ndryshme dhe hidhen në sup njëra para e tjetra prapa ose varen në samar në të dy anët e kafshës; duqe. **Një palë hejbe. Var hejbetë. Mbush hejbetë. Nxjerr nga hejbetë.**

*

I ka florinjtë (paratë) me hejbe (me bisht) Ka shumë para; është pasanik i madh.

Nuk ia var hejbetë (torbën, trastën, kapistrën, këmborën) Nuk e përfill aspak, nuk e pyes fare; nuk i bindem; nuk e vlerësoj; nuk i jap rëndësi.

Vari hejbet! Mos u merr me të!

héjbe t f sh > HEJBE TË.

héjb•e ja f sh e et > HEJBE T.

*

Vari hejben! Mos e çaj kokën!; mos i jep rëndësi!

hejdeník u m sh ë ët krahin G

♦ Bujk që mbjell hejde.

♦ Ai që e përdor hejden për ushqim.

♦ *fig* Njeri shumë i varfër.

hejdeník•e ja f sh e et krahin G f e HEJDENIK U.

héjd•ë a f bot (*Polygonum fagopyrum*) Lloj drithi kokrrvogël, me cipë të murrme e përbrenda të bardha, që përdoren më shumë si tagji për kafshët; grurë i zi. > **HIK•ËRR RRI.**

hejdí fj ndërmj Që thua ti.

hejdíj•e a f vjet Dhuratë; peshqesh.

héje mb G

♦ (*Perime*) të freskëta. **Domate heje** domate për sallatë.

♦: **Lugë heje** lugë gjelle, gatimi; lugë për gjellë me lëng (për supë).

héje t sh i HELL LLI.

héj•ë a1 f sh e et Ushqim; haje.

héj•ë a1 f sh a at

♦ *usht vjet* Heshtë; shtizë.

♦ Teh; presë (*e thikës, sëpatës etj.*)

hejkím i m G E qarë; qarje.

hejk•ój jokai G > HEJK•UE (me).

hejk•úe (me) jokai óva úe G Qaj.

hejlík u m sh ë ët G Gur zall; zall i vogël.

Hejlongxhiáng u m gjeog Krahinë në skajin verilindor të R.P. të Kinës.

hejm i m sh e et A

♦ Helm.

♦ *fig* Mërzi; pikëllim.

hejm•óhem óva (u) úar A

I *vetv*

♦ Helmohem.

♦ I mërzitur.

II *pës e* **HEJM•OJ.**

hejm•ój kal óva úar A

♦ Helmoj.

♦ *fig* Mërzit; pikëlloj.

hejmúar (i e) mb A

♦ I helmuar.

♦ *fig* I mërzitur; i pikëlluar.

hejmorezót *pasth* Zot i madh!; O Zot!

hejsekú *ndajf* G Shumë larg.

hejsekúr₁ *ndajf* G Para shumë kohësh; mjaft kohë më parë; prej kohësh; qëkur; qyshkur.

hejsekúr₂ *ndajf* G Herët a vonë.

hejsí *pasth* G Sa mirë!

hejsh *pasth* > **HEJ.**

héjtj•e a f *zoote* Ndërzim i bagëtisë.

hejvalláh *pasth* *vjet* Faleminderit.

héjz•ë a₁ f sh a at Kurriz mali a kodre që ndan rrjedhën e ujërave në dy anë.

héjz•ë a₂ f sh a at *ndërt* Radhë tjegullash në kulmin e çatisë.

héjz•ë a₃ f sh a at Hell, qiri i hollë akulli.

héjz•ë a₄ f veter *krahin* G Sëmundje e fytit.

hek kal G > **HEK•Ë (me).**

hek *pasth* *krahin* G Thirrje habie.

hekakéq e mb (*Njeri*) i vuajtur.

hekaljót e mb I Hekalit; që ka të bëjë me Hekalin, me vendësit a banorët e tij.

hekaljót i m sh ë ët Vendës a banor i Hekalit.

hekaljót•e ja f sh e et f e **HEKALJOT I.**

Hekát•ë a f mit gr Perëndeshë e magjive.

hekatómb•ë a f sh a at *libr*

♦ *ant gr-rom* Therje rituale e 100 demave për nder të Apolonit, Athinasë dhe Herës.

♦ *fig* Therorizim në masë.

♦ *fig* Gjakderdhje e madhe.

he•kéq kéqe mb G Ngrënëkeq.

he•kéqe kéqja f sh kéqíja kéqíjat G Vajzë a grua ngrënëkeqe.

he•kéq kéqi m sh kéqíj kéqíjt G Njeri ngrënëkeq.

Hekét•ë a f mit egj Perëndi-bretkosë e pafundësisë.

hék•ë a f > **HEQ•Ë A.**

hékë (me) kal hóqa - G > **HEQ.**

♦ Përjashtoj. [mbas mâ se dyzet vjetësh qysh se i ashtuqejtuni realizëm socialist i preu krahët letërsisë shqipe, as edhe vetëm një shkrimtar ka dalë që t'u afrohet atyne auktorëve. Hiq një Kadare ... (APp)]

hékë (me u) *vetv hóqa* (u) - *G > HIQEM*.

hék•ëm (i) *me* (e) *mb G I* hequr.

hék•ër *ri m sh ra rat bis G*

♦ **> HEKUR I.**

♦ *krahin* Hekur i kthyer si L, për të ulur e ngritur saçin në zjarr.

hékës i *m sh a at anat* Secila nga dy eshtrat e gjata në trajtë S-je në fillim të kafazit të krahavorit, që lidhen me supet.

hékës i *m sh - it G* Dorës; vrasës i paguar; vrasës i shtënë.

hékës•e *ja f sh e et G f e* **HEKËS I**.

hékj•e *a f sh e et G > HEQJ•E A*. Hekje ka, vdekje s'ka i sëmuri do të heqë, por nuk është në rrezik vdekjeje.

hekrác i *m veter krahin G* Sëmundje që dëmton thundrat e gjedhit dhe dhenve.

heksa- *fjalëform* Gjashtë-; hekso-.

heksagón i *m sh ë ët gjeom* Gjashtëkëndësh.

heksagrá *m sh ë ët Yll* gjashtëcepësh; yll i Davidit.

heksamét•ër *ri m sh ra rat let* Gjashtërrrokësh. **Vjershërim në heksametër.**

heksametrík e *mb let (Varg)* gjashtërrrokësh.

heksaploíd e *mb bio (Qelizë, bërthamë)* me gjashtë grupe homologe kromozomes.

heksarkí a *f libr* Sundim i gjashtëshes.

héks•ëm (i) *me* (e) *mb I* tejdukshëm.

heksí a *f sh - të* Mullë e shpendëve.

hektár i *m sh ë ët* Masë e sipërfaqes së tokës, e barabartë me 100 arë ose me 10 000 m² (shkurt. **ha**).

hekto- *fjalëform* Qind-.

hektográ *m sh ë ët* Njëqind (100) gram.

hektolít•ër *ri m sh ra rat* Njëqind litra.

hektomét•ër *ra f sh ra rat* Njëqind metra.

Hektór i *m let ant gr I* biri i Priamit; vrau Patroklin; u vra nga Akili, luftëtari më i madh grek në luftën e Trojës.

hektovát i *m fiz* Njësi prej 100 vatësh.

Hekúb•ë a *f let ant gr* Gruaja e Priamit, mbretit të fundit të Trojës.

hékur *mb* Shumë i fortë. Është hekur nga shëndeti. **Me zemrën hekur.**

hékur i *m sh ra rat*

♦ *kim tek* Element metalik i rëndë e i farkëtueshëm, me ngjyrë të bardhë argjendi, që ndryshket në ajër me lagështirë; gjendet i vetëm në meteoritë dhe në komponime në shumë shkëmbinj magmatikë; është metali më i përdorshëm në industri dhe ka rëndësi jetësore në proceset biologjike (*simboli Fe*).

Mineral hekuri. Hekur i shkrirë. Pllakë hekuri. [Tani si hekur shpirti im/ Me lot u ndryshk dhe u nxi. (BXh)]

♦ *kim* Kripë e këtij metali. **Barna me hekur. Spinaqi ka shumë hekur.**

♦ Send ose pajisje e bërë me këtë metal a me lidhje të tij. **Hekurat e dritares. Hekuri i zgjedhës.**

Hekurat e kalit pengojcë. Hekurat e frerit ngojëza. Merret me hekura është hekurpunues.

♦ Përdorëse prej metali, zakonisht e rëndë, që nxehtet me mënyra të ndryshme dhe shërben për të hekurosur rrobat. Hekur me korrent (me prush). Hekur i shkallëzuar. I jap një hekur hekuros. Nuk mban hekur nuk qëndron gjatë në gjendje të hekurosur (për rrobat).

♦ *det* Çengel; spirancë. **Hedh (ngre) hekurin.**

♦ *sport* Shul i rumbullakët çeliku, i mbërthyer horizontalisht mbi dy shtylla, që shërben për ushtrime gjimnastikore. **Kampion i ushtrimeve në hekur.**

♦ *vet. sh bis* Pranga; zinxhirë për të lidhur. **I vuri (i hodhi) hekurat. E lidhi me hekura.**

E vuri në hekura. Është bërë për hekura dhe fig s'është fare në vete; është marrosur.

*

Bren hekur me dikë Grindem keq; hahem; bëj sherr me dikë.

Gjuha pret hekurin (çan gurin, çan shkëmbin) *ff u* Gjuha ka forcë të madhe.

Ha (bren) hekurin (çelikun, plumbin, gurin) me dhëmbë

♦ Është shumë i zoti; është shumë trim etj., ia del mbanë çdo gjëje, të merr gjak në vetull.

♦ Bën njërën nga inati; s'përmbahet nga zemërimi..

Hekuri rrihet sa është i nxehtë *ff u* Çdo punë do bërë në kohën e vet, shpejt dhe s'duhet lënë për më vonë.

I pret gjuha (goja) hekur (gozhdë, brisk) Flet rrjedhshëm dhe me mprehtësi; ta jep përgjigjen menjëherë; është shumë i zgjuar.

Kam durim prej hekuri (guri) Kam shumë durim; kam durim shumë të madh; jam shumë i durueshëm.

Marr hekurat zvarrë Rrëmbehem shumë.

Prapa hekurave Në burg; në kamp përqendrimi.

Vihem me (në) hekur (çelik) Armatosem gjer në dhëmbë.

**

hekur fonderie Hekur i derdhur në kallëp.

hekur i rrahur Hekur i punuar në farkë.

hekur i zinkuar Hekur i galvanizuar, i veshur me zink.

koha (periudha) e hekurit *hist* Periudhë historike (pas periudhës së bronzit) rreth një mijë vjet para erës së re, kur nisi të punohej hekuri.

udhë hekuri (e hekurt) *vjet* Hekurudhë.

Hékur i m shkurt i Hekuran.

hekuráč•ë a f sh a at G

♦ Kurth metalik për gjah.

♦ Çark.

♦ Mashë e vatrës.

hekuráq e mb G I fortë si hekur.

hekuráqe t f sh bis Copa a sende të vjetra prej hekuri që s'hyjnë më në punë e janë hedhur tej; hekurishte.

hekuraxhí u1 m sh j jt G > HEKURAXHI U1.

hekuraxhí u2 m sh nj njtë bis Mekanik i keq, që s'ia thotë fort mjeshtërisë.

hekuraxhínj të sh i HEKURAXHI U.

hekurbetón i m ndërt Beton i forcuar me shufra hekuri. **Shtyllë hekurbetoni.**

hekurím i m sh e et Hekurosje.

hekurímtë (i e) mb I hekurt; (prej) hekuri. **Gardh i hekurimtë.**

hekurína t f sh bis Hekurishte; hekuraqe.

hekurínj•ë a f sh a at A Vegël (prej) hekuri.

hekurís kal a ur > **HEKURO**S.

hekurisht•e ja f kryes sh e et

♦ Copa a sende prej hekuri, gjëra të hekurta. **Kapicë hekurishtesh. Mbledh hekurishte.**

♦ Vegla e pjesë veglash prej hekuri.

♦ Veshje e hekurt. [**kalorësitë e rënda të tyre, ngarkuar me hekurishte si në Kohën e Mesme, nuk kishin shpejtësi lëvizjeje dhe manevrimi.** (AE)]

hekur-króm i m min Mineral ose shtresë minerare me përmbajtje hekuri dhe kromi.

hekurkthýes i m sh - it Punëtor që përgatit skeletet a pjesët e ndryshme me shufra hekuri në ndërtimin e banesave, të urave e në ndërtime të tjera.

hekurlát•ë a f sh a at G Sëpatë e shkurtër për latimin e drurit. > **LATUSH•Ë A.**

hekurmbájtës e mb

♦ *min* (Shtresë minerare) me përmbajtje hekuri.

♦ *kim* (Tretësirë) me përmbajtje hekuri.

hekur-nikél i m min Mineral ose shtresë minerare me përmbajtje hekuri dhe nikeli.

hekur•óhem vetv G > **HEKUR•UE (me u).**

hekur•ój kal G > **HEKUR•UE (me).**

hekurór e mb

♦ Që ka a që përmban hekur, hekurmbajtës; që ka dalë nga përpunimi i hekurit. **Mineral hekuror.**

♦ *vjet* I hekurt; (prej) hekuri. **Rrugë (udhë) hekurore.**

hekurór•e ja f sh e et *vjet* Hekurudhë.

hekurós kal a ur

♦ I heq rrudhat (*rrobës*) duke i shkuar sipër hekurin e nxehtë, e shtrij me hekur të nxehtë (*rrobën*).

♦ *keq* E shtyp; e bëj petë. **E hekurosi makina.**

hekurós•em a (u) ur

I vetv

♦ Hekuros rrobat e trupit. **Është hekurosur mirë e mirë.**

♦ Ndreq, bëj me hekur (*palat e fustanit etj.*).

II veta III dhe pavet (Copa, stof) merr hekur. **Ky stof nuk hekuroset.**

III pës e HEKUROS.

hekurósj•e a f Heqje e rrudhave të rrobës me hekur.

hekurósur (i e) mb

♦ (*Rrobë, rrudhë e rrobave*) e shtruar me hekur.

♦ *shak* (*Cigare*) e dredhur me makinë.

♦ *dhe iron* I ngathët, i ngrirë. **Qenka fare i hekurosur.**

hekurpunúes i m sh - it Ai që merret me farkëtimin e hekurit për të bërë vegla të ndryshme; farkëtar.

[**Njohim emblemat e hekurpunuesve të Pejës, të tabakëve (lëkurëpunuesve) të Elbasanit dhe emblemën e mjeshtërve të punimit të armëve në Hajmel (Shkodër).** (JBr)]

hekur-silíc i m min Mineral me përmbajtje hekuri dhe silici.

hékurt (i e) mb

♦ (*Send*) i bërë prej hekuri. **Shufër (paftë, rrotë) e hekurt. Urë e hekurt. Derë e hekurt. Plor i hekurt. Rrugë (udhë) e hekurt** hekurudhë.

♦ *fig* I fortë si hekuri; shumë i fortë; i fuqishëm; i papërkulshëm; shumë i qëndrueshëm; që nuk thyhet e nuk tërhiqet përpara vështirësive. **Muskuj të hekurt. Njeri i hekurt. Rini e hekurt.**

Disiplinë e hekurt. Me vullnet të hekurt. Me zemër të hekurt.

♦ *fig (Disiplinë)* e rreptë; që nuk bën asnjë lëshim; që të mban të shtrënguar fort e nuk të lëshon.

Dorë e hekurt. Grusht i hekurt. Darë e hekurt. Rreth i hekurt. [Zogu qysh në 1936-ën, dhe kishte përdorë grushtin e hekurt kundër eversionit të kuq (AN).]

hekurtár i m sh ë ët Hekurpunues, farkëtar.

hekur-títán i m met Mineral me përmbajtje hekuri dhe titani.

hekurúdh•ë a f sh a at Udhë për lëvizjen e trenave, që ka dy binarë paralelë prej çeliku, të shtrirë e të mbërthyer mbi trarë druri. **Hekurudhë lokale. Hekurudhë me një palë binarë (me një tek shinë).**

hekurudhór e mb I hekurudhës; që ka të bëjë me hekurudhën; që ka të bëjë me lëvizjen e trenave; që bëhet me anë të trenave. **Stacion (rrjet) hekurudhor. Vijë hekurudhore. Transport (shërbim) hekurudhor.**

hekur•úe (me) kal óva úe G Hekuros; bëj me hekur (*rrobat*).

hekurúe (me u) óva (u) úe G vetv e HEKUR•UE (me).

hekurúem (i) e (e) mb G > HEKUROSUR (i e).

hekszákloránt i m sh ë ët kim, ind Lëndë kimike për mbytjen e kandrrave të dëmshme.

heksamét•ër ri m sh ra rat let > HEKSAMET•ËR RI.

Helád•ë a f gjeog > GREQI A.

heláq ndajf bis Shumë i fëlliqur. **Është bërë helaq. I ka duart helaq.**

*

E bëj helaq dikë E shaj rëndë, s'i lë gjë pa thënë para të tjerëve, e bëj për turp.

helbeté fj ndërmj bis Sigurisht; me siguri; pa dyshim; e po, natyrisht. **Po, helbete, njerëz jemi. Ajo po dihet, helbete. Helbete, dimër i thonë. Helbete, është djalë i ri.**

helçi u m sh nj një Ç Ai që pret mishin në gosti.

heléhtë mb G (Njeri) i përkorë në të ngrënë; që nuk e rëndon stomakun

helekúk mb G I fortë e guximtar.

helekúk u m sh a at G Njeri i fortë e guximtar.

helén e mb I Greqisë së lashtë; i grekëve të vjetër. **Lufta e helenëve me trojanët. Qytetërimi helen.**

helén i m sh ë ët Vendës a banor i Greqisë së lashtë. **Helenët kundër trojanëve.**

helén•e ia f sh e et f e HELEN I.

Helén•ë a f mit gr E bija e Zeusit dhe Ledës; gruaja e Menelaut; e rrëmbeu Paridi dhe e çoi në Trojë; ushtritë greke shkuan për ta marrë dhe më pas nisi lufta e Trojës.

heleník e mb

♦ > **HELEN E. Vendet helenike. Qytetërim helenik. Letërsi helenike.**

♦ Helenistik. **Epoka (periudha) helenike. Stil helenik.**

heleníst i m sh ë ët Studiues i gjuhës, letërsisë dhe kulturës së lashtë greke. [eposi shqiptar është parë më të shumtën e rasteve si çështje e prejardhur: me syrin e helenistit, të romanologut, të sllavistit, të bizantologut ose orientalistit etj., kryesisht për efekt krahasimtar (ShS).]

heleníst•e ja f sh e et f e HELENIST I.

helenístík e mb

♦ Që lidhet me periudhën e dytë të kulturës së lashtë greke, pas periudhës klasike (nga shek. III-II para erës së re), kur ajo u përhap e lulëzoi sidomos në disa vende të Lindjes, sidomos në Egjipt etj.

Periudha (koha) helenistike. Monedhë helenistike. Varr helenistik.

♦ Që ka të bëjë me filologjinë e grekëve të vjetër, që lidhet me helenistikën. **Shkenca helenistike. helenístík•ë a f libr** Studim i kulturës helene dhe qytetërimit helen.

heleníz•ëm mi m Tipar kombëtar dhe kulturë e Greqisë, asaj të lashtë në veçanti. [Por (shkollat greke në Shqipërinë e Jugut) u shtuan sidomos në shekullin XVIII dhe u përgjithësuan në të XIX-in, kur përhapjen e helenizmit, përveç Patrikanës, e mbështette edhe shteti grek. (AE)]

helenizím i m Asimilim i popujve të tjerë nga helenët.

heleniz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e HELENIZ•OJ.

heleniz•ój kal óva úar (Helenët) asimilojnë (një popull tjetër).

helenizúar (i e) mb I asimiluar nga helenët.

helenizúem (i) e (e) mb > HELENIZUAR (i e).

helenizúes e mb (Përpjekje) për asimilimin e një populli nga helenët.

Helespónt i m gjeog Ngushticë midis Detit Egje dhe Detit të Marmarasë që ndan Turqinë europiane nga Turqia aziatike.

Hél•ë a1 f mit gr Motra e Srikosorit; ra nga dashi me bashkë të artë; ujërat ku ra morën emrin Helespont.

Heliáda t f mit gr Bijat e Heliosit; mbajtën zi për Fetoin dhe u shndërruan në plepa.

helíg e mb G Nazeshumë a buzëhollë në të ngrënë.

helidróm i m sh e et av Heliport.

helígsht mb G

♦ Aç; i pangrënë.

♦ > **HELIG E.**

helík t m sh krahin G Haliçë; gurë të vegjël që futen midis gurëve të mëdhenj dhe llaçit për të zënë vrimat.

helík uz m sh ë ët G Gorgë e thellë.

helík•ë a f sh a at tek Pjesë e anijes, aeroplanit etj., e përbërë nga dy ose nga katër fletë të kryqëzuara e të mbërthyera në një bosht, të cilat rrotullohen për t'i vënë në lëvizje; pjesë tillë e ventilatorit, motorit etj., e cila rrotullohet me shpejtësi për të pastruar ajrin, për të ftohur diçka etj. **Fletët e**

helikës. Boshti i helikës. Turbinë me helikë.

helikoíd e mb gjeom I helikoidit; që ka të bëjë me helikoidin.

helikoíd i m sh e et gjeom Figurë në trajtë spiraleje.

helikoidál e mb gjeom (Figurë) në trajtë spiraleje.

helikoidór e mb tek > HELIKOIDAL E.

helikoptér i *m sh ë ët* Mjet fluturues me motor, më i rëndë se ajri, me një helikë të madhe sipër dhe me një më të vogël në bisht, që ulet e ngrihet nga toka pingul, pa pasur nevojë për fushë të posaçme dhe shërben për të udhëtuar me të, për qëllime ushtarake etj. **Helikopter ambulancë (sanitar).**

helikoptermbajtës•e ja f sh e et usht Anije me pistë për qëndrimin, ngritjen e uljen e helikopterëve dhe me hangarë për ta.

helio- *fjalëform* Helio-. Diell-.

heliocentrík e mb astr Rrethdiellor.

heliocentrízëm mi m astr Teori që merr si qendër Diellin, rreth të cilit rrotullohen planetët; sistemi heliocentrik i botës.

heliográf i m sh ë ët

♦ *astr* Teleskop i fuqishëm me aparat të posaçëm për të vëzhguar Diellin.

♦ *meteo* Aparat i posaçëm që mat zgjatjen e ndriçimit diellor.

♦ *usht* Aparat për të dhënë sinjale me anë të dritës.

heliografí a f Pjesë e astronomisë që merret me përshkrimin dhe me studimin e Diellit.

heliografík e mb I heliografisë; që ka të bëjë me heliografinë.

heliogravú•e a f Heliogravure; photogravure.

Heliós i m mit gr Perëndi e hershme e diellit; më pas njihet si Apoloni. > **SOL I.**

helioterapí a f mjek Terapi me rreze diellore.

helíum i m kim Gaz i plogët, i pandezshëm e pa ngjyrë, që gjendet kryesisht në gazet natyrore; përdoret për mbushjen e balonave dhe llambave inkandeshente dhe si komponim i atmosferave artificiale dhe në medium lazeri si ftohës (*simboli He*).

helm mb

♦ Shumë i hidhur. [Gojën e kishte helm. U ngrit, piu ujë të sqolli i kuzhinës dhe ra prapë.

Ç'konjak i ndyrë, shfryu me vete. (IK)]

♦ Shumë i hidhëruar. E kam shpirtin helm.

helm i m sh e et

♦ Lëndë e hidhur që dëmton organizmat e gjallë ose shkakton vdekjen e tyre. **Helm i lëngshëm (i gaztë).** **Helm vdekjeprurës.** **Helm pluhur.** **Helmi i gjarprit.** **Qeska e helmit.** **Kërpudhë me helm.** **Nxjerr (lëshon) helm.** **Piu helmin.**

♦ *fig* Diçka shumë e keqe, që të prish, të shkatërron a të dëmton rëndë. **Gjuhë me helm** venomous tongue. [Me fjalën rrjedhin përrenj me mjaltë/ Pikojnë çizma me helm të zi (DA).]

♦ *fig* Hidhërim i madh; pikëllim. **Helm i madh.** **Plot helm e vrer.** **Me helmin e zemrës.** **Vdiq prej helmit.** **Helmi e plak njeriun fj u.** [Ja, arrive, ua the:/ Ç'gas e ç'helm qe kjo myzhde! (FN)]

[Pajtim me armikun, ulërinin tradhtarët/ mjaft më me luftë, zjarr edhe helm (IK).]

♦ *zharg* Drogë; heroinë.

helmarín•e a f sh a at bot (*Atropa belladonna*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e helmët, me lule në ngjyrë të kuqe të errët në vjollcë, me kokrra si ato të kullumbrisë, që përdoren në industrinë farmaceutike. **Rrënjët (gjethet, kokrrat) e helmarinës.** **Lëng (shurup) helmarine.**

helmatím i m sh e et > **HELMIM I.**

helmatís kal a ur > **HELM•OJ.**

helmatís•em a (u) ur *vetv dhe pës e* **HELMOH•EM.**

helmat•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **HELMAT•OJ.**

helmat•ój kal óva úar > **HELM•OJ.**

helmatór e mb Helmues; me helm; i lyer a i bërë me helm.

helmatúar (i e) mb > **HELMUAR (i e).**

helmatúes e mb > **HELMUES E.**

hél•e ja1 f sh e et bot Shkurre me gjethe si të shëlgut e me lëng të hidhur; helmës. > **HELMËS I.**

[Shqiptari i shkretë ja ka thithë langun njasaj bime dehëse dhe helmatusë mrenda 12 shekujve të kaluemë (KM).]

hél•e ja2 f sh e et ent Këpushë.

helmët•e a f sh a at Mbulojë e rrumbullakët prej metali, që mbajnë luftëtarët në kokë për t'u mbrojtur nga goditjet; përkrenare. **Helmetat e kaltra** forca ushtarake të OKB-së për ruajtjen e paqes në vende me trazira.

helmetún i m sh e et bot K (*Lysimachia numularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcej të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla, që u qitet gjasë për Shëngjergj; bar Shëngjergji.

hél•e mb Helmues. **Bimë helmëse.**

hél•e i m bot (*Nerium oleander*) Shkurre e helmët e viseve jugore, me gjethe të gjata e të ngushta që nuk bien në dimër, me lule të mëdha në ngjyrë trëndafili ose të bardha dhe të bashkuara si tufë. >

LAND•ËR RA, MARSHALLOJ•Ë A.

**

helmëse jeshile (*Amanita phalloides*) Kërpudhë helmuese.

helmësi a f sh - të

♦ Të qenët i helmët.

♦ fig. Hidhërim i madh, pikëllim.

helmësi•e a f sh a at

♦ Hidhësi; shije e hidhur e diçkaje.

♦ Bimë e helmët.

♦ Vend me bar të helmët. **Nuk i çojnë delet në helmësira.**

hél•e (i e) mb

♦ Që ka helm, që përmban lëndë helmuese; helmues. **Bimë (lule, farë) e helmët. Lëng (gaz) i helmët. Flutur e helmët.**

♦ Shumë i hidhur. **Pelin i helmët. I helmët si vrer.**

♦ fig Që të hidhëron shumë a të vreros; që të vret shpirtërisht. **Fjalë të helmëta. Dhimbje e helmët. Mendim i helmët.**

♦ fig I hidhëruar shumë; i pikëlluar. **Me shpirt të helmët.**

hél•e a1 f A Hiccup. > **LEMZ•Ë A.**

hél•e a2 f sh a at bot (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë, që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **BESHT•Ë A; KUSKUT•Ë A.**

hél•e i m sh e et

♦ Hyrje e helmit në trup; dëmtim i organizmit ose vdekje nga helmi. **Helmim i gjakut. Helmim nga ushqimi.**

♦ Dëmtim a prishje nga diçka e keqe. **Helmim i ujërave të qytetit nga mbetjet industriale.**

♦ fig Hidhërim i madh; pikëllim.

helmlëshues e mb libr (*Gjarpër etj.*) Që lëshon helm.

helm•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Më hyn helm në trup; më dëmtohet organizmi ose vdes nga helmi. **U helmua nga kërpudhat.**
♦ *veta III dhe fig* Dëmtohet a priset nga diçka e keqe. [**Ahere-helmohet e buçet/ Pas mallit tim liqeri-i shkret** (LP).]

♦ *fig* Hidhërohem shumë; pikëllohem, më bëhet zemra vrer. **U helmua nga lajmi që mori.**

II pës e HELM•OJ. U helmua me dorën e vet.

helm•ój kal óva úar

♦ I jap helmin (*dikujt*); dëmtoj me helm (*një organizëm të gjallë ose shkaktoj vdekjen e tij*); i hedh helm (*diçkaje*); shtie helm në (*diçka*). **E helmoi gjarpri. Ia helmoi gjakun. Se kush ia helmoi. E helmuan ujin.**

♦ *fig.* Dëmtoj a prish dikë me diçka të keqe. Borgjezia përpiket ta helmojë rininë me idetë e nënshtrimit. Helmojnë ndërgjegjen e njerëzve.

♦ *fig.* E hidhëroj shumë, e pikëlloj; ia bëj të hidhur (jetën etj.). E helmoi shumë nënën. I helmoi jetën.

♦ I helmoi zemrën (shpirtin) dikujt e hidhëroi shumë, e pikëlloi, ia bëri zemrën vrer.

[**Ndaj, në s'kam ardhur deri sot, besomë:/ S'kam dashur që me lotin tim të hidhur,/ Të ta helmoj shpirtin tënd të njomë** (JB).]

helm•ónem *vetv vjet A, Ç > HELM•OHEM.*

helm•ónj kal óva úar *A, vjet J > HELM•OJ.*

helmós kal a ur > HELM•OJ.

helmós•em a (u) ur *vetv, pës e HELMOS.*

helmósj•e a f sh e et > HELMIM I.

helmósur (i e) mb > HELMUAR (i e).

hélms•ëm (i) me (e) mb *Helmues.*

hélmtë (i e) mb *I helmët; helmues.*

helmúam (i) e (e) mb *A > HELMUAR (i e).*

helmúar (i e) mb

♦ Që i kanë dhënë helmin a që ka pirë helm; që i ka hyrë helmi në trup a që ka vdekur nga helmi; që i është hedhur helmi ose është lyer me helm. **Kafshë e helmuar. Shigjetë (thikë) e helmuar. Ujë (mish, ushqim) i helmuar.**

♦ *fig* I hidhëruar shumë; i pikëlluar; që shpreh hidhërim të madh; që shpreh pikëllim. [**I helmuar e shkoj jetën te ky dhe** (ZS).] [**Kur e ngriti kokën fytyrën e kishte edhe me të helmuar se më parë.** (IK)]

♦ *krahin* I helmët; helmues. **Bimë e helmuar.**

helmúar a (e) f sh a at f e HELMUAR I (i).

helmúar i (i) m sh - it *Njeri që i kanë dhënë a hedhur helm.*

helmúem i (i) m G *Gjarpër helmues.*

helmúes e mb

♦ Që dëmton organizmin ose shkakton vdekje me helmin që ka; që helmon. **Lëndë (bimë) helmuese. Gaz (gjarpër) helmues.**

♦ *fig* Që dëmton a prish me diçka të keqe. [**...na ruaj nga faqeputhjet helmuese të Judës** (NGj).] **helmúeshëm ndajf libr** *Pikëllueshëm; me pikëllim.*

helmúesh•ëm (i) me (e) *mb* I pikëlluar.

hemueshmëri *a f libr* Vetë helmuese.

hélmez•ë a1 f sh a at bot (*Cicuta*) Bimë barishtore shumë helmuese, me kërcell deri 2.5 m të lartë, me gjethe si të majdanozit, me tufa lulësh në majë të kërceljeve, që rritet në ujësira e toka moçalore të viseve me klimë të butë në gjysmësferën veriore.

hélmez•ë a2 f sh a at Lemzë.

helódhun1 *mb G* Nazeshumë a buzëhollë në të ngrënë. > **HELIG**.

helódhun2 *mb G I* pangrënë; barkbosh.

helq1 kal hólqa hólqur *A*

♦ Tërheq; nduk.

♦ Heq zvarrë.

♦ *fíg* Tërheq; bëj për vetë.

helq2 kal hólqa hólqur *Ç*

♦ > **HELQ1**.

♦ (*Kafsha*) mbarset; merr (*dash, çjap, dem*).

hólqur (i e) *mb A, Ç*

♦ I tërhequr; i ndukur.

♦ I hequr zvarrë.

♦ Thatim.

♦ *fíg* I tërhequr; i bërë për vetë.

Helsinki *m gjeog* Kryeqytet i Finlandës. **Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut.**

helsínkas e *mb I* Helsinkit; që ka të bëjë me Helsinkin, me banorët a vendësit e tij.

helsínkas i m sh - it Banor a vendës i Helsinkit.

helsínkas•e ja f sh e et f e **HELSINKAS I.**

helvét e *mb* > **HELVETIK E.**

helvét i m sh ë ët > **HELVETIK U.**

helvét•e ja f sh e et f e **HELVETIK U.**

Helvetí *a f gjeog hist* Emër i vjetër i Zvicrës.

helvetík e *mb hist I* Helvetisë; që ka të bëjë me Helvetinë, me banorët a vendësit e saj. **Konfederata Helvetike.**

helvetík u m sh ë ët Banor a vendës i Helvetisë.

helvetík•e ja f sh e et f e **HELVETIK U.**

hell *si ndajf* Drejt; pa lëvizur. **Rri hell.**

*

U bë hell

♦ U zgjat e u hollua nga trupi; u dobësua a u tret shumë nga sëmundja ose nga merak.

♦ Shtangu në vend nga diçka e papritur.

he•ll lli m sh je jet

♦ Shkop druri i drejtë, i gjatë, i qëruar e me majë ose shufër metali me majë, ku shkohet një shpend a berr të therur për ta pjekur mbi zjarr duke e rrotulluar ngadalë. **Një hell mish. E vë (e shkoj) dashin në hell.**

♦ Diçka si shufër e drejtë që vjen duke u holluar në majë.

*

E shkoj në hell dikë E mundoj shumë, e sfilit; e vras në mënyrë të egër.

E shtie morrin në hell Kursej çdo gjë; jam shumë dorështrenguar.

U bë mish për hell U mundua e u sfilit shumë.

Kërkoj qiqra në hell Kërkoj diçka që nuk bëhet; kërkoj të pamundurën.

Mishi të piqet, helli të mos digjet *ff u* Kërkoj të bëhet njëren punë, pa dëmtuar tjetrën.

Si delja në hell Në gjendje shumë të vështirë; pa shpresë shpëtimi.

hell akulli Qiri akulli.

hell guri Stalagmit.

hell i dashit *vjet G* Masë gjatësie rreth 1.5 m, për matjen e gjerësisë së rrugëve.

hell i këmbës Kockë e trashë e kërcirit.

hell i mullarit Strumbullar.

hellák e mb (*Njeri*) shalëgjatë.

hellák u m sh ë ët *Njeri* shalëgjatë.

hellák•e ja f sh e et e **HELLAK U.**

hél•et vetv veta III G > HELL•Ë (me u).

hél•ë (me u) vetv úe (u) úe veta III G Hollohet, vjen i hollë në majë.

hél•ë a f sh a at krahin G Thumb i bletës.

hellgúr i m sh ë ët G Stalagmit.

hellisht•e ja f sh e et Dru i gjatë e i drejtë i prerë për hell; hell (prej) druri.

hellít kal G > HELLIT•Ë (me).

hellít•et G vetv veta III dhe pës e **HELLIT. > HELLIT•Ë (me)**

hellít•ë (me) kal a ë G Pjek në hell; e shkoj në hell (*mishin*).

hellít•ë (me u) a (u) ë G *pavet dhe pës e* **HELLIT•Ë (me).**

hellít•un (i e) mb G (*Mish*) i pjekur në hell; (*berr*) i shkuar në hell.

hell•óhet krahin G vetv veta III dhe pës e **HELL•OJ. > HELL•UE (me u).**

hell•ój kal krahin G > HELL•UE (me).

hellój e mb krahin G Shalëhollë; me shalë të holla si hell.

hellój i m sh a at krahin G *Njeri* shalëhollë, me shalë të holla si hell.

hellój•ë a f sh a at krahin G f e **HELLOJ I.**

hell•úe (me) kal óva úe krahin G Pjek në hell (*një mish*).

hell•úe (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv

♦ *veta III* (*Mishi*) piqet në hell.

♦ Sillem vërdallë.

II pës e **HELL•UE (me).**

hél•un (i e) mb G Që vjen duke u holluar në majë.

hem... hem... lidh bis: Hem... hem... edhe... edhe... S'ka hem kështu, hem ashtu. Hem të vë plak,

hem të rruan mjekrën. [gruaja u ndje sikur po fluturonte kuturu, në një ajër të çuditshëm,

hem në qiell e hem nën tokë. (ED)]

hema- fjalëform Hema-; gjak-.

hemasín e mb ant ilir I hemasinëve; që ka të bëjë me hemasinët.

hemasínë t m sh ant ilir Fis që përfshihej nga deramestët.

hematít i m sh e et min Formë kryesore e mineralit të hekurit, që përmban kristale të oksidit të

hekurit.

hematit i zi

♦ Qymyr.

♦ Diamant i zi.

hemato- *fjalëform bio, anat* Gjak-.

hematoblást i m bio Trupth diskor që gjendet në gjak bashkë me rruazat e kuqe e të bardha.

hematofág e mb (Kandërr) Që ushqehet me gjak.

hematogjén e mb bio I bartur nga gjaku; i prejardhur nga gjaku.

hematogjenéz•ë a f bio Formim i qelizave të gjakut, kryesisht në palcën e kockave të qenieve të gjalla.

hematoíd e mb bio Si gjak.

hematológ u m sh ë ët mjek Specialist i hematologjisë.

hematologogjí a f mjek Degë e mjekësisë që merret me studimin dhe përdorimin e gjakut.

hematologjík e mb mjek I hematologjisë; që ka të bëjë me hematologjinë.

hematóm•ë a f sh a at mjek Ënjtje e fortë e krijuar nga gjaku i mpiksur brenda indeve.

hematoskopí a f mjek Analizë e gjakut.

hematóz•ë a f fizio Pasurim i gjakut të venave me oksigjen dhe kthim i tij në gjak arterial.

hematurí a f mjek Prani e gjakut në urinë.

hemeralopí a f mjek Vështirësi për të parë në dritë të fortë.

hemi- *fjalëform* Hemi-; gjysmë-.

hemialgjí a f sh - të mjek Dhembje në njërën anë të trupit.

hemikraní a f sh - të mjek Dhembje në njërën anë të kokës.

hemión i m sh ë ët zool Gomar i egër i Azisë.

hemiopsík e mb mjek I hemiopsisë; që ka të bëjë me hemiopsinë.

hemiopsí a f mjek Humbje e gjysmëfushës së shikimit.

hemiplegjí a f sh - të mjek Paralizë e njërës anë të trupit.

hemiplegjík e mb mjek I paralizuar në njërën anë të trupit.

hemiptér•ë t f ent Rend kandrash me katër krahë; dy krahët e përparmë janë gjysmë brinakë gjysmë rripakë; përfshin gjinkallat dhe afidet.

hemírë mb krahin G (Njeri) që ha mirë, pa bërë naze.

hemisfér•ë a f sh a at anat, gjeom, gjeog Gjysmërruzull.

hemistík u m sh ë ët let Gjysmëvarg; gjysmë e vargut në poezi.

hemo- *fjalëform mjek.*

hemodialíz•ë a f mjek Veçim i lëndëve toksike ose mbetjeve metabolike nga gjaku kur veshkat nuk e filtrojnë dot gjakun.

hemofilí a f mjek Sëmundje e trashëgueshme që shfaqet me paaftësi të theksuar mpiksjës së gjakut.

hemofiliák u m sh ë ët mjek Ai që vuan nga hemofilia.

hemofiliák•e ia f sh e et mjek f e HEMOFILIAK U.

hemoglobín•ë a f bio Proteinë e kuqe, me përmbajtje hekuri, që bart oksigjenin e gjakut të kërbishtorëve.

Hemón i m mit gr I biri i Kreontit; i fejuar me Antigonen; vrau veten në varrin e saj.

hemorragji *a f sh - të mjek* Rrjedhje e madhe gjaku nga organizmi; humbje e madhe gjaku; rrjedhje nga enët e gjakut; gjakrrjedhje.

hemorragjik *e mb mjek* I hemorragjisë; që ka të bëjë me hemorragjinë; i shkaktuar nga hemorragjia.

hemorroidal *e mb mjek* I hemorroideve; që ka të bëjë me hemorroidet; që vuan nga hemorroidet.

hemorroide *t f sh mjek* Sëmundje që shfaqet me zgjerim të venave në fund të zorrës së trashë dhe shoqërohet me rrjedhje gjaku; majasëll.

hemostát *i m sh e et mjek*

♦ Mjet për ndalimin e rrjedhjes së gjakut ose për bllokimin e një ene gjaku.

♦ Lëndë kimike që ndalon rrjedhjen e gjakut.

hemostatík *e mb mjek (Lëndë kimike)* për ndalimin e rrjedhjes së gjakut; antihemorragjike.

hemostáz•*e a f sh a at mjek* Ndalim i rrjedhjes së gjakut.

hemoterapí *a m mjek* Terapi me transfuzion të gjakut.

hemotoráks *i m mjek* Grumbullim i gjakut në hapësirën midis mushkërive dhe murit të krahavorit.

Hempshír *i m gjeog* Konté në Anglinë Jugore në brigjet e La Manshit.

Henán *i m gjeog* Krahinë në pjesën verilindore të R.P. të Kinës.

hendbóll *i m sport* Lojë e ngjashme me futbollin, por që luhet duke e hedhur topin me dorë. **Top hendbolli.**

hendbollíst *i m sh ë ët sport* Lojtar hendbolli.

hendbollíst•*e ja f sh e et e* **HENDBOLLIST I.**

hendé•*k ku m sh qe qet*

♦ Vijë e thellë a kanal i ngushtë rreth një are, në dy anët e rrugëve, në vendstrehime etj. për të mbledhur ujërat, për t'u mbrojtur, strehuar a fshehur. **Hendek kullues. Hendek mbrojtës usht** llogore. **Në buzë të hendekut. Hap (çel, gërmoj) një hendek. Kaloj (kapërcej) hendekun.**

♦ *fig* Largesë që ndan njerëzit, shtresat shoqërore etj. për shkak të kushteve të ndryshme ose të mosmarrëveshjeve; dallim i theksuar ndërmjet njerëzve, klasave etj.

♦ *fig* Pengesë, vështirësi e madhe. **Ka hendek (ajo punë). E hodhi (e kaloi, e kapërceu) hendekun** i kaloi vështirësitë.

*

Çel një hendek Krijoj një shkoputje të thellë midis dy anëve; shkaktoj mosmarrëveshje të thella.

E hedh në hendek dikë E braktis, e hedh tutje dikë.

Ndalu beg se ka hendek I thuhet atij që vepron pa pyetur, por që të tjerët mund ta ndalojnë.

hendekím *i m usht* Hapje e një hendeku.

hendeklídhj•*e a f sh e et usht* Llogore që lidh një hendek mbrojtës me një tjetër.

hendek•*óhet pavet dhe pës e* **HENDEK**•**OJ.**

hendek•*ój kal óva úar*

♦ I bëj hendek a e rrethoj me hendek. **E hendekuan arën.**

♦ *usht* I vendos në hendek a llogore (*ushtarët*).

hendekós *kal a ur* > **HENDEK**•**OJ.**

hendekós•em a (u) ur *vetv e* **HENDEKOS.**

hendekósj•e a f Gërmim i hendeqeve.

hendekúar (i e) mb

♦ I rrethuar me hendek.

♦ Ushtarë të vendosur në hendek.

hendéqe t sh i **HENDE•K KU.**

hendikáp i m (*ang handicap*) *libr* Vështirësi për të kryer veprimet e nevojshme për shkak të paaftësisë fizike a mendore.

hendikapát e mb *ang (Njeri)* me vështirësi për të kryer veprimet e nevojshme për shkak të paaftësisë fizike a mendore.

hendikapát i m sh ë ët *ang* Njeri me vështirësi për të kryer veprimet e nevojshme për shkak të paaftësisë fizike a mendore.

hendikapát•e ja f sh e et f e **HENDIKAPAT I.**

heník u m sh ë ët *vjet usht* Mortajë; top i lehtë.

hep i m sh a at

♦ Plasë a e çarë në mes të diçkaje; gropë jo shumë e thellë; vend pak i thelluar. **Hepat e dërrasës (akullit, arës).**

♦ Zgavër e madhe; shpellë. **Hepat e malit. Shkëmb me hepa.**

♦ Thep; maja e diçkaje të zgjatur a të dalë; gjemb, spicë. **Hepat e sfurkut. Hepat e kullumbrisë.**

Vend me hepa. E shpoi me hep.

hep jokál a ur J Epem; përkulem.

heparín•e a f *fizio* Lëndë që prodhon mëlçia për të ndaluar mpiksjen e gjakut.

hepatík e mb

♦ *fizio* I mëlçisë.

♦ *mjek* I hepatitisit.

hepatít i m *mjek* Pezmatim i mëlçisë i shkaktuar nga viruse ose toksina.

hepatít alko(o)lik Hepatit i shkaktuar nga konsumi i tepruar i alko(o)lit.

hepatít i2 m min Barit që lëshon erë të keqe kur fërkohet ose nxehet.

hepatológ u m sh ë ët *mjek* Specialist për studimin e sëmundjeve të mëlçisë, fshikës urinare dhe pankreasit.

hepatológ•e ia f sh e et *mjek f e* **HEPATOLOG U.**

hepatologjí a f *mjek* Studim i mëlçisë, fshikës urinare dhe pankreasit dhe çrregullimeve në to.

hepatologjík e mb *mjek* I hepatologjisë; që ka të bëjë me hepatologjinë.

hép•e ja f sh e et G Gropë uji; hurdhë.

hép•e ja2 f sh e et G Tavë pjekjeje; tepsi buke.

hepésí a f Epshmëri; përkulshmëri.

hépëz a f sh a at

♦ Gropë e vogël.

♦ Zgavër a shpellë e vogël.

hépj•e a f sh e et J > EPJ•E A.

hep•óhem *vetv óva (u) úar kryesisht veta III* Epohet. [Del një puhizë/ shpirti e dehet si malli/ lëviz e hepohet/ dhe mbi thimthin e zbuluar të gjirit t'asaj/ petale gëzimi hedh (ShM).]

hep•ój kal J > EP•OJ.

heprá *pj* Vërtet.

héps•**ëm** (**i**) **me** (**e**) *mb* > **EPSH**•**ËM** (**i**) **ME** (**e**).

hepsmë**ri** *a f libr* Epshtëmëri.

hepta- *fjalëform* Hepta-; shtatë-.

heptamét•**ër** *ri m let* Shtatërrokësh (në poezi); varg shtatërrokësh.

heptán *i m kim* Një nga llojet e ndryshme të alkaneve izomerike; izomer normal i lëngët, që haset në naftë dhe përdoret si tretës dhe në përcaktimin e numrit të oktanëve.

heptarkí *a f libr* Qeverisje e shtatëshe; qeverisje nga shtatë veta.

heptarkík *e mb libr* I heptarkisë; që ka të bëjë me heptarkinë, me qeverisjen nga shtatëshja.

hepúr (**i e**) *mb* > **EPUR** (**i e**).

heq hóqa **héqur**

heq hóqa **héqur**

I kal

♦ E ngre dhe e shpie (*dikë a diçka*) nga vendi i tij në një vend tjetër; ia ndërroj vendin duke e zhvendosur; e largoj nga vendi ku ka qenë. **Heq enët (gotat, pjatat) nga tryeza. Heq dëborën nga çatia. Heq shkallët nga muri. E heq mënjanë. E heq me ngadalë. E heq me fshesë (furçë, leckë).**

♦ E shkëput a e nxjerr (*diçka*) nga vendi ku është vënë a mbërthyer, varur, mbështetur, lidhur ose shtrënguar; e zgjidh, e shqit nga vendi ku është ngjitur a është qepur; e këput; e nxjerr nga vendi dhe e marr diçka; e pastroj nga diçka që është ngjitur në të. **Heq dritaren (kornizën) nga muri. I heq rrotën. I heq shulin armës (derës). Heq perdet nga dritarja. Heq pallton nga varësja. Ia heq çarçafin jorganit. I heq frerin (kapistrën) kalit. I heq pullën zarfit. I heq bojën i gërryej bojën. I heq kallajin. U heq baltën këpucëve. I heq rrodhet leshit. I heq kokrrat misrit. I heq morrat (mizat) pemës. Hiqe dorën!**

♦ I largoj (*diçkaje*) kapakun, mbyllësen etj. për ta hapur. **I heq kapakun kutisë (tenxheres). I heq tapën shishes.**

♦ E nxjerr nga vendi ku është ngulur a është futur; e largoj a e shkëput nga vendi ku është vendosur ose është përqendruar; e qit jashtë duke e tërhequr; e shkul. **Heq drurët. Heq shtyllat. Heq misrin. Heq pykën (gozhdët, vidhat). Heq dhëmballën (dhëmbët). Heq çelësin nga brava. I heq pendët (puplat, qimet). I heq sytë nuk shikoj më në atë vend. Heq shikimin. Heq faqe shkul qimet e fytyrës.**

♦ E nxjerr a e qit jashtë (*diçka që është brenda diçkaje tjetër*); e ndaj. **I hoqën plumbin nga trupi. I heq bërthamën kumbullës. I heq farat pjeprit. Heq të brendshmet e bagëtisë (të shpendëve, të peshkut). I heq të bardhën vezës.**

♦ Zhvesh a zbath (*diçka*); e lëviz (*diçka*) nga vendi ku ka qenë si mbulesë (zakonisht duke e ngritur) dhe e vendos në një vend tjetër. **Heq pallton (xhakëtën, këmishën). Heq rrobat (ndërresat) nga shtati. Heq këpucët (çizmet, çorapet). Heq dorezat. Heq kapelën nga koka. Heq maskën nga fytyra. I hoqi shalën kalit. I hoqi samarin.**

♦ E ndaj a e shqit (*një gjë që mbështjell ose që mbulon diçka*); qëroj; rrjep; çmbështjell diçka të mbledhur. **I heq lëvoren drurit. I heq lëvozhgën vezës. I heq fashën këmbës.**

♦ E kap dhe e lëviz pas vetes (*dikë a diçka*) pa e ngritur peshë; *dhe fig* tërheq. **Kali heq karrocën. E heq për dore. E heq zvarrë (pas vetes). E heq për kapistre. I heq veshin dikujt. Mos më hiq kështu!**

♦ Tërheq; shtyp. [U shtri barkazi në mezhde, i fjeti synë pushkës edhe i hoqi këmbëzën (DhP).]

♦ Pi a thith (*raki, duhan etj.*); e fut në mushkëri; e shkoj poshtë; tërheq. **Heq një gllënjë raki. Hoqi nga shishja (nga paguri). Nuk heq duhanin. Heq burnot.**

♦ *kryes veta III* E kërkon, e tërheq nga vetja; i shkon, i bie; e thith (edhe fig.). **Pyjet e heqin shiun. Oxhaku e heq tymin. E heq udha këtej. Nuk ia heq shtëpia (dera) nuk e ka traditë; nuk e ka zakon. Heq fjala fjalën. Heq gota gotën.**

♦ *fig* Bëj që të mos shitet, të mos përdoret a të mos qarkullojë më. **E heq nga tregu (nga shitja). E heq nga qarkullimi (nga përdorimi).**

♦ *bis* E marr mbrapsht; e tërheq. **E heq padinë (kërkesën). E heq urdhrin. [Ca kërkojin që t'i heqë fjalët dhe të lipë ndjesë; në mos ta zënë me gurë (FK).]**

♦ E ndërpres a e pres përgjithmonë; e lë; nuk e përdor; nuk e mbaj a nuk e vijo më tej. **E hoqi zinë nuk mban më zi. E hoqën rrethimin (shtetrrethimin). E hoqën karantinën.**

♦ *bis* E largoj nga një punë, nuk e lë më të kryejë një detyrë; e pushoj; e përjashtoj. **E hoqën nga puna. E hoqi nga shkolla (zanati). E hoqën nga skuadra.**

♦ E zhduk (*diçka*); bëj që të mos jetë a të mos duket më (duke e pastruar, duke e fshirë, duke e hekurosur); fshij. **I heq njollat. Heq pluhurin e mobilieve. Heq rrudhat e pantallonave me hekur.**

♦ *fig* E nxjerr jashtë e përjashtoj; e fshij; e shlyej. **E hoqën nga lista. Heq një radhë nga teksti. Hoqi disa pjesë nga romani (nga studimi).**

♦ *dhe fig* Nuk ia jap më (*atë që i kam dhënë më parë*); e bëj që të mos e ketë më (*diçka që ka pasur*); nuk e mbaj më, e largoj (*diçka*). **Ia hoqën mërzinë (merakun, dyshimin). Nuk e hoqi përgjegjësinë nga vetja. E hoqi shpresën nuk shpreson më. I hoqi veset e këqija.**

♦ E pres (*diçka*) nga një e tërë; e shkëput; pres, krasit, shkurtoj. **U heq degët pemëve. I hoqi flokët me gërshërë. I hoqi një ashkël me sëpatë. Ia hoqën zorrën e verbër. I hoqi dhjamin mishit.**

♦ *mat* Zbres. **Nga pesa heqim dyshin.**

♦ Ndaj a vë mënjanë (*diçka për ta përdorur më vonë*). **Hoqi para mënjanë. Hoqi harxhet e dasmës. Heq grurin e farës.**

♦ I bëj një vijë a një shenjë (*diçkaje*). **Heq vija. Heq një drejtëz (një lakore). Heqim një rreth.**

♦ *bis* Vepro mbi (*diçka*) me një mjet, zakonisht një herë dhe shpejt; kryej (*një punë a një veprim*) me një mjet; i shkoj. **I hoqi një parmendë arës e punoi arën me parmendë një herë. I hoqi një kazmë (një shat) e punoi me kazmë (me shat). I hoqën një kosë e kositën një herë. I hoqi një fshesë oborrit e fshiu oborrin një herë. I hoqi një shoshë drithit (miellit) e shoshi drithin (miellin) një herë. U hoqi një krehër flokëve u dha një të krehur flokëve. U hoqi një hekur rrobave i hekurosi rrobat. I hoqi një brisk mjekrës u rrua. I hoqi një lexim e lexoi një herë shpejt.**

♦ *bis* I bie a e qëlloj me diçka; e rrah, e godit. **I hoqi një pëllëmbë (një shuplakë, një flakërimë, një shkelm). Ia hoqi surratit (turinjve). I hoqi një dru të mirë e**

rrahu shumë. **Ia hoqi me pushkë** e vrau. **Ia hoqi vetes** vrau veten.

♦ *bis* I jap; i bëj. **I hoqën një vërejtje** (një qortim, një kritikë). **I hoqi një të sharë** (një mallkim).

♦ Prij; përçoj; udhëheq; drejtoj; çoj. **I heq udhën diku**. **Heq vallen**. **I hoqi për nga pylli**. **Të heq vetë rruga**. **Na hoqi udha gjer këtu**. **E hoqi rasti**.

♦ *bis* E mbaj a e quaj veten; shtirem; e quaj për (*diçka*). **E heq veten filozof**. **E hiqte veten si mik**. **E heq për mish viçi** (dashi).

♦ *bis* Ndërzej, mbars. **E heq pelën me kalë** (me gomar). **E heq lopën me mëzat** (me dem). **Cjapi heq dhitë**. **Qeni heq buçën**.

♦ *bis* Shkoj, eci; drejtohem diku. **Heq udhën** shkoj udhës. **Hiq udhës drejt!**

♦ *fig* Vuaj; kaloj diçka të rëndë; ndiej dhimbje trupore ose shpirtërore; i bëj ballë, përballoj. **Heq një sëmundje**. **Hoqi një dënim**. **E kam hequr vetë**. **Hoqi të zitë e ullirit** vuajti shumë. **Hoqi pikën e zezë** vuajti shumë. **Ç'e zë njeriun e s'e heq**. **Hoqi shpenzimet** (harxhet).

♦ *veta III bis* E rrit, e zhvillon, e bën mirë; rritet a zhvillohet, bëhet. **E heq shumë pemëtarinë toka jonë**. **I heq vendi pemët këtej**.

II jokal

♦ Shkoj; eci. **Hiq përpara! Hoqa në shtëpi të mikut**.

♦ *veta III bis* Bie shumë; hedh. **Hoqi borë dje sa s'rrëfhet**.

♦ Kam vështirësi; vuaj. **Heq zor** e kam të vështirë; jam ngushtë.

*

E heq (fshij, shuaj, shlyej) nga defteri dikë a diçka Nuk mbështetem më tek ai; nuk kam më shpresë se mund të më ndihmojë; nuk e llogarit më; s'e zë në hesap; nuk e përfill më dikë; nuk kujdesem e nuk bëhem merak më për të.

E heq (largoj) mendjen nga dikush a nga diçka Nuk e kujtoj më dikë a diçka; nuk shqetësohem më për dikë a diçka.

E heq (marr, mbaj) nëpër gojë dikë a diçka Flas lloj-lloj fjalësh për dikë a për diçka; flas poshtë e përpjetë e si të mund; e përflas.

E heq (tërheq) këmbën zvarrë (rrëshqanë) Kam dëshirë që të bëjnë edhe të tjerët si unë, që të ecin edhe të tjerët në gjurmët e mia; i paraprij diçkaje; sjell mbarësi; ndjell diçka të ngjashme me atë që kam bërë.

E heq (tërheq) në baltë dikë E shpie në udhë të keqe; e çoj në rrugë të shtrembër.

E heq (tërheq) për hunde (hundësh) dikë E sjell vërdallë; e bëj të sillet si dua vetë; e mashtroj.

E heq (tërheq) për kapistalli (kapistre) dikë E detyroj dikë të bëjë a të sillet si dua vetë; e heq për hunde.

E heq (tërheq) për veshi E detyroj dikë të bëjë a të sillet si dua vetë; e heq për hunde.

E heq (tërheq) zvarrë një punë E zvarrit shumë një punë.

E heq maskën libr E zbuloj fytyrën e vërtetë; e tregoj se kush jam në të vërtetë.

E heq nga mendja E harroj krejt; e largoj nga mendja.

E heq nga palltoja dikë E marr me zor dikë; e detyroj të vijë me mua.

E heq qafe dikë a diçka Shpëtoj prej dikujt; bëj që të mos më bjerë më në qafë.

E heq sysh dikë Shpëtoj prej dikujt; bëj që të mos e kem më përpara syve.

E heq shkopin zvarrë Është njeri i urtë; nuk trazon njeri; s'i bie njeriu në qafë.

Heq (humbas, pres) shpresën (shpresat) Nuk shpresoj më.

Heq (numëroj) trespahet E shkoj kohën kot.

Heq (vë) shenjën (vijën) e barazimit I quaj të barabartë, i barazoj ndërmjet tyre, i paraqit si të njëjtë.

Heq dorë nga dikush a nga diçka

♦ Shkëput lidhjet me dikë a me diçka, s'pyes më; s'interesohej më për dikë a për diçka; nuk merrem më me të; e braktis a e lë; jap dorëheqjen nga një punë a detyrë.

♦ Nuk mendoj më si më parë; ndërroj mendje; nuk i përmbahem një mendimi, ideje etj. [**Hiqni dorë, se do të bëheni lodra e botës** (FK).]

Heq lotarinë Provoj fatin.

Heq në zemër për dikë a për diçka

♦ Vuaj shumë për dikë a diçka; ndiej dhembje të madhe; psherëtim thellë.

♦ Shfryj me të gjitha forcat; nxjerr dufin.

Heq paftë *tek* Holloj më tej një pllakë metali me makinë të posaçme, paftëzoj.

Heq valle Kërcej.

Hiq (tërhiq) e mos e këput Me të shtyrë; zvarrë. **E shkoj jetën hiq e mos këput.**

Hiq e vër atë vetë Tamam, gjallë ai.

Hiqe mys diçka Mos e zgjat më!; mos mendo më për të!; ka marrë fund ajo punë.

I heq (ca) fasha E mendoj shumë; e sfilit.

I heq (fut, vë) vizë (vijë) diku a diçkaje Nuk e përfill më; heq dorë nga dikush a nga diçka; e fshij nga defteri.

I heq (tërheq) kërraba nga vetja Sheh interesin vetjak; mendon në radhë të parë për vete.

I heq (tërheq, zgjat, shkull) veshin (veshët) diku E qortoj dikë për një gabim, veprim a për një punë jo të mirë.

I heq (vë) kryq diku a diçkaje E quaj të humbur përfundimisht; humb çdo shpresë për ta gjetur; nuk mendoj më për të; i vë vizë; e heq nga defteri.

I heq dorezat dikush Nis të veproj hapur; dal sheshit.

I heq gurin e fundit diku

♦ S'lë gjë pa i thënë; ia numëroj të gjitha.

♦ E dëmtoj; e lë pa mbështetje; ia pres rrënjët.

I heq kapelën (shapkën) diku E nderoj veçanërisht për një punë të madhe e të rëndësishme që ka bërë, për meritat e aftësitë e tij etj.

I heq një dredhë

♦ E rrah shumë me kamxhik; i jap një të rrahur.

♦ E qortoj a e kritikoj rëndë; i heq një dajak.

I heq një teke *euf* Kryej aktin seksual.

I heq spik jetës Bëj jetë shumë të mirë.

I heq shkallët diku I krijoj një gjendje të vështirë për ta dëmtuar; e lë pa mbështetje e pa përkrahje.

I heq udhën Udhëheq; prij.

I heq velenxën diku

♦ E lë dikë pa mbrojtje e pa përkrahje, e lë zbuluar.

♦ Ia zbuloj të metat e gabimet; i heq petën lakrorit.

I ka hequr shumë lëkura Ka vuajtur shumë.

I ka thonjtë pa hequr Vjedh; vijon të vjedhë.

Ia heq (nxjerr, qit) bojën E zbuloj se kush është; ia nxjerr të palarat në shesh; ia

zbuloj fytyrën e vërtetë para të gjithëve.

Ia heq bricën Ia pres shpresat; nuk mbaj më shpresë te dikush a për diçka.

Ia heq fillin dikujt a diçkaje Nuk i kushtoj me asnjë vëmendje; nuk kujdesem më për të; nuk bëhem më merak për të; nuk ia var; e shpërfill.

Ia heq hallkën dikujt Nuk kujdesem më për dikë; s'pyes më për të; ia heq fillin; e lë të bëjë ç'të dojë e si të dojë.

Ia heq petën lakrorit Ia zbuloj krejt të fshehtat dikujt; ia nxjerr të palarat në shesh; ia nxjerr lakrat.

Ia heq vellon nuses E zbuloj dikë a diçka; e bëj të duket ashtu siç është në të vërtetë; ia heq petën lakrorit.

Ia hoqa mysin asaj pune Nuk kam më shpresë të rregullohet ajo punë; hoqa dorë prej saj; ia hoqi fillin.

Ia kam hequr kapistallin (kapistrën) dikujt Nuk bëhem më merak për dikë; e kam lënë të lirë e pa mbikëqyrje.

Ishte lëkurë për të hequr Ishte një punë që duhej bërë patjetër; ishte diçka që nuk durohej.

Kam hequr gjakun me të Kam hequr të zitë e ullirit me të; më ka munduar shumë; më ka marrë shpirtin.

Ma heq hunda diçka E parandiej, e nuhat diçka.

Ma heq zemra diçka e pëlqej diçka, e dua, ma do zemra.

Më heq (shkon, vete) bark Më zë barku.

Më heq (nxjerr) mallin e dikujt a të diçkaje Më kujton dikë a diçka të dashur, që nuk e kam parë prej shumë kohësh.

Më heq ana me dikë a me diçka Prirem, anoj nga dikush a diçka.

Më heq zemra për diçka Kam dëshirë për diçka; e dëshiroj a e dua; ma do zemra.

Më heq zemra te dikush dyshoj te dikush, më bren dyshimi për dikë.

Mos ia hiq gunën! Mos e gërmo me tej, se i dalin të fshehtat e të palarat!; mos ia hiq petën lakrorit!

Nuk ia heq (ndaj, shqit) sytë E shikoj vazhdimisht e me ngulm; nuk e shkëput vështrimin për asnjë çast..

Po heq (po jep) shpirt (po heq për shpirt)

♦ Është duke vdekur; është në grahmat e fundit.

♦ Është duke u shkatërruar plotësisht, po merr fund.

S'e heq (lëshoj, lë) nga dora diçka

♦ E marr me kujdes, zakonisht për të mos e humbur; e mbaj përgjithmonë diçka që kam arritur, që kam fituar etj.

♦ E mbaj gjithmonë me vete diçka; e përdor vazhdimisht; merrem me të gjithmonë.

S'e heq (mban, ngre, çon) kandari

♦ Është shumë i rëndë, shumë i madh; është diçka e tepërt a e tepëruar.

♦ Është diçka që nuk mund të pranohet në asnjë mënyrë.

S'e heq (ndaj, lëshoj) nga goja dikë a diçka E përmend gjithmonë (për mirë) dikë.

S'ia heq zhiblën nga syri dikujt Nuk i jep as ndihmën më të vogël, kur ka nevojë.

Ua hoqën dushkun fjalëve Folën hapur, troç; i thanë gjërat ashtu siç janë.

heqám•e ja f G

♦ Dallgë e madhe; det shumë i trazuar; tallaz.

♦ Erë e fortë; tufan.

héqë (me u) *G vetv* > **HIQEM.**

héq•ëm (i) me (e) *mb G* > **HEQUR (i e)**^{1, 2}.

héq•ë a f *Grahmë* e vdekjes.

héq•ël la₁ f sh la lat *kryes sh* Sheshje; lepitka.

héq•ël la₂ f bis *Mundim* i madh.

héqës i₁ m sh - it

♦ *anat* Eshtë e hollë, e gjatë dhe e lakuar, që bashkon kockën e gjoksit me supin; kocë e bigëzuar në gjoksin e shpendëve, e përbërë nga dy zgjatime që bashkohen në mes ose në fund; shpor.

♦ Kunj që bashkon shtizën e parmendës me zgjedhën; shtizë e qerres.

*

I vajti thika në heqës Arriti në një gjendje shumë të vështirë sa s'durohet më; i vajti thika në kockë.

héqës i₂ m sh - it bis Ai që qëllon mirë me pushkë, qitës i mirë; shenjëtar. **Heqës i zoti.**

héqës i₃ m sh - it bis Kandar me bisht. **E peshoj me heqës. E vë në heqës.**

héqës i₄ m sh - it Thikë e përkulur e me dy doreza, që përdoret për të gdhendur bishta sëpatash, kazmash etj., duke e hequr nga vetja.

héqës i₅ m sh - it usht

♦ Kunj i vogël metalik, që e mban të larguar gjilpërën e shkrepjes nga kapsolla. **Heqësi i granatës.**

Heqësi i shkrepjes. Unaza e heqësit.

♦ Këmbëz e pushkës që tërhiqet me gisht.

héqës i₆ m sh - it Rrjetë që përdoret për të zënë peshq duke e tërhequr në ujë.

héqës i₇ m sh - it *krahin* Shatë.

héqës i₈ m sh - it Ai që tërheq një çek ose të holla nga një llogari.

héqës i₉ m sh - it Ai që merret me heqjen e diçkaje në punë. **Heqësi i tullave të furrës. Ai që heq të brendshmet e bagëtive të therura.**

héqës i₁₀ m sh i it

♦ Ai që u tregon udhën të tjerëve; udhërrëfyesi.

♦ Ai që ndihmon një kusar për të vjedhur ose një gjakës për të vrarë dikë, duke i dhënë njoftimet e duhura; kallauz.

♦ Ai që është në krye të vargut të valltarëve; ai që heq vallen.

♦ Dashi a cjapi që prin kopenë; përçor.

héqës i₁₁ m sh - it > **HEQKEQËS I.**

héqës i₁₂ m *Grahmë* e fundit.

héqës•e ja₁ f sh e et

♦ Grua a vajzë në krye të vargut të valltarëve; ajo që heq vallen.

héqës•e ja₂ f sh e et *kryes sh* Sheshje; lepitka.

héqës•e ja₃ f sh e et

♦ Vrimë në tavan pranë oxhakut nga del jashtë tymi i zjarrit.

♦ *krahin* Sirtar. **Heqës me kyç.**

héqës•e ja₃ f sh e et *bujq* Shatë.

héqës•e ja₄ f sh e et *bot (Equisetum)* Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me tufa gjethesh të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë.

héqës•e ja5 f sh a at > HEQËS I6.

heqësi a f sh - të

♦ *vjet* Ndihmë që i jepte dikush një kusari për të vjedhur ose një gjakësi për të vrarë dikë, puna që bënte heqësi. E vrau (e grabiti) me heqësi.

♦ *fig* Dredhi. **Veproji me heqës. Bëri heqësi** veproji me dredhi.

heqim i m sh ë ët vjet bis

♦ Mjek.

♦ Mjekës.

heqimësh•ë a f vjet

♦ Mjeke.

♦ Mjekëse.

heqimí a f sh - të vjet

♦ Profesioni i mjekut.

♦ Mjekí; mjekim popullor.

heqim•óhem óva (u) úar vjet bis

I vetv Mjekohem.

II pës e HEQIM•OJ.

heqim•ój kal óva úar vjet Mjekoj.

heqimúar (i e) mb vjet I mjekuar.

héqj•e a1 f sh e et

♦ Shkëputje; shqitje; ndarje; shkullje; nxjerrje; largim; prerje. **Heqja e lëvozhgës (lëvores). Heqja e dhëmbëve. Heqja e njollave. Heqja e lirisë.**

♦ Pjesë që hiqet nga një tekst. **Ka heqje dhe shtesa në tekst.**

♦ *fig* Vuajtje e madhe; dhimbje. **Shpëtoi nga heqjet.**

♦ *vjet fiz* Rëndesë. **Qendra e heqjes.**

héqj•e a2 f sh e et kryes sh Sheshje; lepitka.

héqj•e a3 f bis: Heqje barku jashtëqitje e shpeshtë dhe e hollë.

heq•kéq kéqe mb (Njeri) që ka hequr në jetë, i vuajtur; që është mësuar me vështirësi.>

HEQKEQËS E.

heq•kéq kéqi m > HEQKEQËS I.

heq•kéqe kéqja f e HEQ•KEQ KEQI.

heqkéqës e mb (Njeri) shumë i vuajtur, që ka hequr keq në jetë.

heqkéqës i m sh - it Njeri shumë i vuajtur, që ka hequr keq në jetë.

heqkéqës•e ja f sh e et f e HEQKEQËS I.

héqk•ë a f sh a at J Sheshje; lepitka; heqja.

héqkërshin veta III sh habitore e HEQ. [Do ishte faji i asaj hapjes... s'ta heqkërshin trishtimin as ato. (ED)]

héqs•ë a f sh a at Forcë tërheqëse.

héqur (i e)1 mb (Dhëmb etj.) i shkullur.

héqur (i e)2 mb

♦ I hollë e i gjatë. **Fill (tel) i hequr. Trup (shtat) i hequr. Me hundë të hequr. Me vetulla të hequra.**

♦ I tretur a i dobësuar nga një sëmundje etj.; i thatë në fytyrë. **I hequr në fytyrë. Me fytyrë të hequr.**

♦ *bis (Njeri)* që ka hequr në jetë, i vuajtur; që është mësuar me vështirësi.

héqur a (e) f sh a at (të) Vuajtje.

héqur it (të) as > HEQJ•E A3.

héqur a (e)₁ f sh a at (të) Mundim i madh; lodhje e madhe; vuajtje.

héqur a (e)₂ f sh a at (të) Grua a vajzë me trup të hollë, me fytyrë të hequr.

héqur i (i) m sh - it (të) Njeri me trup të hollë, me fytyrë të hequr.

héqur it (të) as Heqje.

heracák e mb (Njeri) që zgjohet herët (në mëngjes).

heracák u m sh ë ët Njeri që zgjohet herët (në mëngjes).

heracák•e ja f sh e et f e HERACAK U.

hera-héret ndajf G > HERA-HERËT.

herahérë ndajf > HERAHERËS.

herahérës ndajf Herë pas here. **Shihemi heraherës.**

hera-hérët ndajf G Në kohë të hershme; shumë herët.

herahérna ndajf G Heraherës.

herahérsh•ëm (i) me (e) mb Që ndodh nganjëherë a herë pas here; i herëpashershëm. **Shira të herahershëm. > HERËHERSH•ËM (i) ME (e).**

herák e mb

♦ *(Njeri)* që zgjohet herët në mëngjes për t'u dalë punëve përpara. [**kënga e zgjatur e kostarëve herakë (EM).**]

♦ Që çel a lulëzon shpejt; që piqet shpejt; i hershëm. **Lule herake** lule e hershme e pranverës. **Qershi herake. Fik herak.**

♦ *K Zog* që këndon ndër të parët në agim.

herák u m sh ë ët Njeri që zgjohet herët.

herák•e ja f e HERAK U.

herald i m sh ë ët hist Kasnec; lajmëtar. [**Heraldi kishte detyrë të drejtonte ceremonitë e oborreve, të mbante të vizatuara emblemat, vulat dhe flamujt e të gjithë atyre që kishin të bënin me zotin e tij. (JBr)**]

heraldí a f > HERLADIK•Ë A.

heraldík e mb I heraldikës; që ka të bëjë me heraldikën, me studimin e stemave dhe emblemave.

[**Emblemat heraldike ishin tashmë të percaktuara qartë në ndryshim nga periudha paraardhëse ku kushdo pa një rregullsi mbante simbole të ndryshme si në kohë dhe territor, por edhe brenda të njëjtit formacion politik e shoqëror. (JBr).**]

heraldík•ë a f Studim i stemave dhe emblemave.

heraldíst i m sh ë ët Studiues i stemave dhe emblemave.

heraldíst•e ja f sh e et f e HERALDIST I.

heraqét i m vjet

♦ Nisje; largim.

♦ Zhvendosje.

heratór i m sh e et libr Orë; sahat.

herbár i m sh e et Koleksion bimësh të thara për qëllime studimi. > **BIMËTOR•E JA;**

HERBARIUM I.

herbaríst i m sh ë ët Ai që krijon bimëtore, herbariume.

herbaríst•e ja f sh e et f e HERBARIST I.

herbariúm i m sh e et libr Koleksion bimësh të thara për qëllime studimi. > **BIMËTOR•E JA.**

hérbë ndajf krahin G

♦ Me rrëmbim; pa u matur.

♦ Me ngut; me nxitim.

herbicíd i m sh e et kim, bujq Lëndë kimike helmuese për të zhdukur barërat e këqija të arave etj.

herc i m sh - ët fiz Njësi e dendurisë së dridhjeve, e barabartë me një lëkundje në një sekondë (*shkurt Hz*).

hercájk ë mb > HERCAK E.

hercák e mb (Njeri) i imët por i shkathët.

hercák u m sh ë ët Njeri i imët por i shkathët.

hercák•e ja f sh e et f e HERCAK U.

Hercegovín•ë a f gjeog Krahinë e Ballkanit perëndimor, që përbën pjesën jugore të Bosnje-Hercegovinës, me kryeqendër Mostarin. **Republika e Bosnje-Hercegovinës.**

hercék e mb G

♦ (*Njeri*) që e ka përgjigjen gati.

♦ (*Njeri*) Njeri i padurueshëm; që ngutet kur flet.

herdát•em krahin G vetv e HERDAT•Ë (me u).

herdát•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Ha sa ngopem; fahem.

herdátj•e a f krahin Ngopje me të ngrënë; ngimje.

herdátun (i e) mb krahin G I ngopur me të ngrënë.

herdokúr ndajf Dikur në të ardhmen.

herdokurdó ndajf > HERDOKUR.

herdhagjél mb (Frut) kokërrgjatë.

herdhagjél i m bot Rrush kokërrgjatë.

herdhaléc e mb G (Njeri) i hollë e i dobët; coftan.

herdhaléc i m sh a at G Njeri i hollë e i dobët.

herdhaléc•e ja f sh e et G f e HERDHALEC I.

herdhaqén i m sh a at bot (Euonymus europaeus) Shkurre e viseve malore të buta, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me fryte të kuqërreme në trajtë kapsule, rrënjët e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për të ndihmuar jashtëqitjen; herdhaqen. > **DRUNABARDH•Ë A;**

FSHIKAKUQ I.

**

herdhaqen mali bot (Euonymus verrucosus) Shkurre a pemë e ulët me lëvore të verdhë, gjethe vezake dhe lule të kuqe, e përhapur në vise të Europës Jugore e Qendrore. > **SHIKAKUQ MALI.**

herdhaqén i m sh a at kopsht Fik i parë me kokrra të vogla jeshile a të bardha që piquen vonë.

hérdhe t f sh bis anat Gjendra seksuale të meshkujve (*njerëz a kafshë*) të mbështjella me një qese. >

BOLE T; KOQE T; TOPE T. Mbathje për herdhet. [Një dorë e ashpër i preku herdhet. Kishte dhe butësi, dhe ligësi, sa që iu duk se do të klithte nga dhimbja. I aftë! thirri me zë të lartë oficeri. (IK)]

hérdh•e ja f sh e et krahin Çerdhe; fole zogjsh.

herehér ndajf A Herë-herë; disa herë; shpesh; në disa raste.

hérejt ndajf G Herët.

herék e mb G I zgjuar; që ia pret mendja.

herék u m sh ë ët G Furkë për të mbajtur hardhinë.

heréllkë *mb f* Bredharake

heréllk•ë *a f sh e et* Grua a vajzë bredharake.

herém•e ja f sh e et *krahin G* Fletë e rrafshët ose e lakuar metalike a plastike, me vrima e me dhëmbëza, për të grirë perime ose fruta. > **REND•E JA; GRIRËS•E JA.**

hereqét i sh e et *vjet krahin G*

♦ Lëvizje. **Ban hereqet** luaj vendit; lëviz pak.

♦ Grat; përmirësim. **Punë me hereqet** punë me grat, me dukë. **A ke ba pak hereqet?** a je ndopak më mirë.

♦ *K* Bereqet; prodhim. **S'ka hereqet kollomoqi sivjet** misri s'ka prodhim të mirë sivjet.

héret ndajf *A, G shih HERËT.* [Ndofta për arsye se frazeologjia gegënishte është mbledhë e botue **mâ heret se frazeologjia toskënishte, e para ká mâ pah se e dyta.** (APp)]

heretík e mb *I* herezisë dhe heretikëve; që ka të bëjë me herezinë a me heretikët; që përbën herezi; që përmban herezi. **Mendime heretike.**

heretík u m sh ë ët Kundërshtar i dogmave të fesë; ai që bën herezi.

herezî a f sh - të Pikëpamje ose doktrinë në kundërshtim me dogmën e kishës; pikëpamje fetare e papajtueshme me dogmën e kishës; mohim i së vërtetës së zbuluar. **Bëj herezi. Bie në herezi.**

♦ *fig* Shmangie nga një opinion, doktrinë ose praktikë të pranuar përgjithësisht.

hérë si ndajf (*përdoret e përsëritur*) Një kohë; një çast; një rast. **Herë i kuq, herë i verdhë. Herë...**

herë... Herë mirë, herë keq. Herë më herë. Herë pas here. [*herë për shtek, herë për kufi* (GjF).]

*

Herë ma hipe, herë ta hipa Herë fiton ti, herë fitoj unë.

hér•ë a f sh ë ët

♦ Kohë kur ndodh diçka. **Një copë herë. Një herë tjetër. Në drekë herë** në dorën e drekës; në vakt dreke. **Herën e fundit që e pashë. Çdo herë.** [... **Kur t'm'leverdisin/ Un kam me shndrrue/ Sa herë t'due fisin** (GjF).]

♦ (*përdoret me numërorë, me përemra të pakufishëm ose me ndajfolje sasie*) Copë kohe e vetme kur ndodh diçka e njëjtë me ngjarjet e tjera; pjesë kohe e barabartë me pjesë të tjera dhe e marrë si njësi matjeje për të treguar përsëritjen a radhën e diçkaje; rast, ngjarje a diçka tjetër që përsëritet kohë më kohë. **Hera e parë (e dytë, e fundit). Për të fundit herë. Këtë herë. Kësaj here. Një herë tjetër. Çdo herë. Të vetmen herë. Më të shumtën e herëve. Një herë, dy herë, tri herë. Disa (shumë, mjaft) herë. Shpesh herë. Rrallë herë. Sa e sa herë shumë herë. Ndryshe nga herët e tjera. As këtë herë, as atë herë. Një herë në javë. Dy herë në muaj. Katër herë në vit. Çdo dy herë. Çdo herë që... Sa herë që... Më bie hera kam rast. Më zë hera rastis. E solli hera. Na mblodhi hera. Erdhi vetëm njëherë. Bëje (thuaje) edhe një herë! përsërite! Ia kam thënë njëqind (një mijë) herë. Sa herë të duash. Mjafton (del) për katër herë. Matu shtatë herë dhe fol një herë *fj u.* [- **Nuk mora vesh. Edhe një herë, të lutem.** (DhP)] [*Asnjëherë të mos vdesësh, të varrosesh dy herë* (VZh).] [*të qarravet e të lisavet disa herësh shekullorë* (GjF).]**

♦ *vjet* Stinë. **Hera e luleve.**

♦ A Orë. Ç'herë është? sa është ora?

*

Herë më herë Gjithnjë, vazhdimisht; kohë pas kohe.

Herë pas here kohë pas kohe.

Me një herë Menjëherë. [ky françeskan i shkëlqyeshëm me një herë i a nisi me mbledhë kangë e valle popullore, prralla, bestytñi mitologjike, thànje, fjalë e kashë-të lashta, lojna, lojë fjalësh, fjalë sinonime tr. të popullit t'onë. (GjF).]

Mend për tjetër herë Tashti që e pësova e di si duhet vepruar.

Në fund të herës Herën e fundit.

Në krye të herës Në fillim.

Në krye të herës Në kohë të shkuara, në kohë të lashta; në fillim të diçkaje.

Një herë e mirë Pa i lënë gjë mangët; në mënyrë të prerë.

Një herë e përgjithmonë Përfundimisht; në mënyrë përfundimtare.

Një herë në hënë Shumë rrallë; rrallë e për mall.

Një herë për një herë Tani për tani.

Një herë për një herë Tani për tani. përkohësisht, për një farë kohe.

Një herë shkoj lepur i mbi urë edhe iron Është gjë që ndodh rrallë ose nuk përsëritet më.

Sa herë Nganjëherë. [Prandej, sa herë, na bâhet me dyshue në se disa përshkrime të biografëve mos qenë pjellë e trunit, ose madje me një qellim panegjiristik. (ZV)]

Si një herë motit Si dikur. [Krishtenimi, si 'i herë motit,/ U përtri krejt n' jetë të re (GjF).]

Si një herë, një herë Njëlloj në çdo kohë.

Si një herë, njëqind herë Njëlloj, pa ndryshuar aspak.

**

Puna e herës euf Epilepsi; sëmundje e tokës.

Hér•ë a f mit gr Mbretëreshë e qiellit; gruaja e Zeusit. > **JUNON•Ë A.**

-herë fjalëform Vakt; kohë. **Darkëherë; zëmërherë.**

herëdokúr ndajf Kurdoherë; përherë.

herëdokurdó ndajf > **HERËDOKUR.**

hérë-hérë ndajf Ndonjëherë; nganjëherë; rrallë, jo gjithnjë; herë pas here. [Tash nuk di ç'ka pësuar/ **Herë-herë rri menduar** (AZÇ).]

herëhérna ndajf G > **HERË-HERË.**

herëhérsh•ëm (i) me (e) mb Që ndodh ndonjëherë në të rrallë.

herë•kéq kéqe mb (m sh këqíj, f sh këqíja Ogurzi.

herëkéqe•e ja f sh e et orn Kukuvačkë.

herëkéqíj a mb sh i **HERË•KEQ KEQE.**

herëpas•hérshtëm (i) hérshtëm (e) /herëpas-hérshtëm/ mb Që ndodh a që bëhet kohë pas kohe; i përsëritur herë pas here; që ndodh a bëhet rregullisht e në mënyrë të përsëritur. **Takime të herëpashershme. Krasitje (harrje, ujitje) e herëpashershme. Reshje (shira, luftëra) të herëpashershme. Ethe të herëpashershme.**

herëpas•hérshtëméri a f libr Të qenët i herëpashershtëm.

herëpërhërë ndajf krahin Gjithmonë; tanaherët.

herë•rréth rréthi *f sh rráthë rráthët f krahin G* Një radhë e plotë e ndërrimit të shtizave.

herëtjëtër *ndajf* Tjetërherë.

hérës i m sh - ít mat Numër që del nga pjesëtimi i një numri me një numër tjetër; përfundim i pjesëtimit të dy numrave.

hérës•e ja f sh e et vjet Orë.

hérët *ndajf*

♦ Në fillim të ditës a të natës ose në fillim të një periudhe; në çastet, në orët a në ditët e para; shpejt; përpara kohe, më shpejt se zakonisht. **Herët në mëngjes. Dje (pardje) herët. Herët në pranverë. E mbloodhën misrin herët. Ngrihem (çohem, zgjohem, bie të fle) herët. Ka ardhur (u nis) herët. [More Lul! Shumë herët ke fillue me shikue punën tande! (Mgj)]**

♦ Në kohë të lashta; shumë kohë përpara, dikur në të kaluarën. **Që (qysh) herët. Si herët. Ka ndodhur herët.**

* **Herët a vonë** Pas një farë kohe; në një të ardhme që do të vijë patjetër.

hérët (i e) mb > HERSH•Ëm (i) me (e).

herëtár i m sh ë ët vjet Orëpunues.

hérët-hérët *ndajf* Gjithmonë.

herërráthë t G sh i HERË•RRETH RRETHI.

herë•rréth rréthi m sh rráthë rráthët G Një e shkuar qark e qark me punë shtize.

herëtjëtër *ndajf* Radhën tjetër; në kohë tjetër që vjen.

hergá•s kal óva úar

♦ Punoj me ngulm.

♦ **K > HERGAT•Ë (me).**

hergát•em K vetv e HERGA•S; HERGAT•Ë (me u).

hergát•ë (me) kal a ë K Forcoj; regj (*trupin*).

hergát•ë (me u) vetv a (u) ë K (Trupi) forcohet; regjet (*në vështirësi*).

hergátun (i e) mb K (Trup) i forcuar; i regjur

hergátun it (të) as K Forcim; regjie (*e trupit*).

hergjelé

I mb Që kullot e mbahet jashtë në gjendje gjysmë të egër; që nuk është shaluar a nuk është vënë në punë ende. **Kalë (mushkë) hergjele. Dema hergjele. Kope kuajsh hergjele.**

II *ndajf*

♦ Në tufa që kullotin e mbahen jashtë në gjendje gjysmë të egër; në gjendje të lirë. **I mbajnë hergjele. Mos e lësho hergjele.**

♦ *fig* Pa zot e pa fre. **Është rritur hergjele.**

hergjelé ja1 f sh - të Tufë e kafshëve të ngarkesës që kullosin të lira në natyrë; kalë i pamësuar a i pashtuar që rri në tufë.

hergjelé ja2 f sh - të Vajzë a grua e re dhe e shëndoshë; keq. femër e papërmbytur dhe e harbuar.

hergjelé ja3 f sh - të Pelë.

hergjént i m Ç Argjend.

herí *ndajf* Ç Lart; përpjetë.

heríshte t f sh ushq Petë brumi të thara.

herk u m sh a at krahin G Gunë që mbahet mbi xhamadan.

herkát *jokal* *G* > **HERKAT•Ë** (me).

herkát•ë (me) *jokal* *a* ë *G*

♦ *veta III (Derri)* gërret.

♦ *K* Gërhas.

herkátj•e *a f G*

♦ Gërritje e dërrit

♦ *K* Gërhimë.

hérk•e *ja f sh e et G* Rreckë; leckë; zhele.

hérk•ë *a1 f sh a at G* > **HERK U**.

hérk•ë *a2 f* Gërhimë.

herkóc *i m veter G* Derr i patredhur; derr i mbajtur për mbarsje.

Herkúl *i m*

♦ *mit gr* Hero i fuqishëm, djalë i Zeusit me Almenenë, që bëri 12 punë të rënda për t'u çliruar nga robëria e Euristeut; pas vdekjes u bë i pavdekshëm.

♦ *astr* Yjësi e madhe në gjysmësferën veriore midis Lirës dhe Kurorës Boreale.

herkulián *e mb (Vepër)* e denjë për Herkulin.

hermafródit *e mb (Njeri, kafshë a bimë)* që i ka të zhvilluara njëkohësisht organet mashkullore dhe ato femërore; qenie me të dy sekset; dyseksore.

hermafrodít *i m sh ë ët libr* Njeri, kafshë a bimë që i ka të zhvilluara njëkohësisht organet mashkullore dhe ato femërore; qenie me të dy sekset; dyseksore. > **DELEDASH I**.

hermafrodít•e *ja libr f e* **HERMAFRODIT I**.

hermafrodítiz•ëm *mi m libr* Të qenët hermafrodit.

hermáq *i m G* Kanal kullimi. > **HERMOQ I**.

hermelín *i m sh ë ët*

♦ *zool (Mustela erminea)* Hermelin; kunadhe me bark të bardhë e kurriz bojëkafë; në dimër bëhet krejt i bardhë.

♦ Gëzof prej lëkurës së kësaj kafshe.

hermeneutik•ë *a f fil* Degë e teologjisë që studion parimet e interpretimit të Biblës.

Hermés *i m mit gr* Lajmëtar i perëndive; perëndi e tregtisë dhe dredhisë; shpikës i hajdutërisë.

hermetík *e mb libr*

♦ I mbyllur mirë, që nuk lejon aspak të kalojë ajri ose diçka tjetër; i puthitur plotësisht; i padepërtueshëm. **Enë hermetike. Derë (dhomë) hermetike. Mbyllje hermetike. [...një shishe hermetike/ grykëngushtë/ lëfytgjatë/ në murin prej argjile (JG).]**

♦ *fig* I vështirë për t'u kuptuar ngaqë i drejtohet një grupi të vogël njerëzish me njohuri të veçanta a të specializuara. **Vepër (poezi) hermetike.**

♦ Ezoterik.

hermetikísht *ndajf libr* Në mënyrë hermetike.

hermetíz•ëm *mi m libr*

♦ *fil* Tërësi pikëpamjesh fetare, filozofike dhe ezoterike të trashëguara nga bota egjipto-helenike e të përhapura në rrethe europiane edhe në botën islamike në mesjetë.

♦ Të qenët shumë i errët e i pakuptueshëm për shkak të gjuhës së vështirë ose të ideve e të figurave të paqarta. **Hermetizmi kundrejt ekzoterizmit. [...Do të ishim**

plotësisht të gabuar, nëse në përcaktimet e mësipërme do të gjenim hermetizmin ose një poezi të pakuptimtë (AÇ).]

hermetizím i m sh e et tek Mbyllje që nuk lejon kalimin e ajrit etj.; izolim i plotë

hermetiz•óhet úa (u) úar vetv, pës e HERMETIZ•OJ.

hermetiz•ój kal óva úar E izoloj plotësisht; e bëj të padepërtueshëm (*një mjedis*); e bëj të padepërtueshëm nga ajri, gazet etj.

hermetizúar (i e) mb I izoluar plotësisht; i padepërtueshëm.

hermetizúes e mb (Lëndë) që izolon hermetikisht.

hérmëth i m sh a at bot (Caucalis) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell deri 40 cm të gjatë, me gjethe si të majdanozit dhe lule të bardha a lejla që dalin nga dy deri pesë bashkë, në majë të kërceljeve.

hermím i m krahin Gërmim; rrëmihje.

herm•ój kal óva úar krahin Gërmoj; rrëmih.

hermóq i m sh e et Kanal kullimi.

héрни•e a f mjek Sëmundje e shkaktuar nga shkarja e një organi të brendshëm ose e një pjese të tij nëpër një të çarë në një vend tjetër të barkut a nën lëkurë; qeskë e formuar nga organi që ka shkarë në këtë mënyrë. > **DHJAMTH I. Hernia e barkut. Hernia e diafragmës. Qeska e hernies. Brez për hernie.**

heró i m sh nj një

♦ Njeri i admiruar dhe vlerësuar për guximin, arritjet e jashtëzakonshme ose cilësitë fisnike. **Hero i luftës për liri. Hero Kombëtar. Hero i Popullit.**

♦ *let, kin etj.* Personazh kryesor i një libri, vepre dramatike a filmi, që dallohet për cilësitë pozitive.

[Heroi lirik i poezisë "Më falni diçka" të Martin Camajt, për hir të dashurisë njerëzore shpall: "Mordjen do ta puthi ndër buzët e ngrime..." (AÇ).]

♦ *mit, folk* Njeri me cilësi mbinjerëzore dhe shpesh me prejardhje gjysmëperëndie.

Héro ja f mit gr Priftëreshë e Afërditës, që vrau veten kur Leandri, i dashuri që i vinte përnatë me not nga bregu tjetër i Helespontit, u mbyt.

heroík e mb

♦ I heroit; që ka të bëjë me heroin; që i përket heroit; që është karakteristik për heroin. **Vepër heroike. Jetë (vdekje) heroike.**

♦ (*Njeri*) që bën vepra të larta trimërie dhe vetëmohimi; i shquar për heroizëm; i karakterizuar nga heroizmi. **Luftëtar heroik. Qëndresë (frymë, luftë) heroike.**

♦ *let, muz (Vepër)* kushtuar bëmave, trimërisë e guximit të heronjve. **Eposi heroik. Poemë heroike. Simfoni (sonatë, dramë muzikore) heroike.**

♦ I karakterizuar nga vepra heroike. **[mbi traditën kulturore të periudhës historike heroike të formimit të eposit (ShS).]**

heroík•ë a f sh a at libr Vetë heroike.

heroíkísh t ndajf Si hero; në mënyrë heroike. **Qëndroi (ra) heroíkisht.**

heroiko-dramatík e mb (Vepër) me temë heroike dhe dramatike.

heroiko-romantík e mb (Vepër) me temë heroike dhe romantike.

heroín•ë a1f sh a at f e HERO I.

heroín•ë a2f Drogë natyrore si pluhur i bardhë kristalor, me veti qetësuese e gjumëdhënëse, që prodhohet nga bima e opiumit (hashashi); merret kryesisht me shiringë; shkakton varësi fizike.

Heroína e rrugës.

heroíz•ëm *mi m sh ma mat* Vepër heroike. [diçka nga heroizmi vetëflijues i Oso Kukës, diçka nga shpirti shkamb dhe durimplotë i Bajram Currit dhe diçka nga filozofia e përvojton e Marash Ucit plak (KM).]

heroizm•ë *a f* > **HEROIZ•ËM MI**. [S'ka e s'ka si heroizma/ Edhe si idealizma (FN).]

herór *i m –sh ë ët vjet* Sahat; orë. [Kënduesi asht herori i të vorfnit (K).]

hérpes *i m mjek* Grup sëmundjesh virale që shfaqen me pulla mavi në lëkurë, ose prekin sistemin nervor.

hérs•ë *a f sh a t A* Tokë djerr, e lënë pa punuar.

hersí *a f* Kohë e caktuar për një punë a shërbim.

hershém *i m G*

♦ Mot i keq me shi e me furtunë. **Bën hershem.**

♦ *fig* Vrull. **E bëri punën me hershem.**

hérs•ëm (i) me (e) mb

♦ I fillimit të një periudhe historike. **Mesjeta e hershme.**

♦ I një periudhë shumë të largët; i lashtësisë, i lashtë, i moçëm; që ka qenë shumë kohë më parë; që ka ndodhur në të kaluarën e largët; i dikurshëm. **Qytetërim i hershëm.** [Shkupi i hershëm (latinisht Scupi) dhe Perzerendi (Latinisht Theranda) kishin asokohe një randsie të veçantë (KM).]

♦ I mëparshëm. [Çdo diktator tjetër, shkallë-shkallë ma i vogël - si bj. fj. Hitler-i - s'ka rrugë tjetër ndër punët e kulturës së vertetë veç me kopjue vepra të hershme me pak a shumë talent. (KM)] [në Prishtinë nuk kishte një traditë më të hershme botimesh të këtij lloji, siç ishte për studiuesit e këtushëm tradita e krijuar në vitet '30-të kryesisht nga "Hylli i Dritës" dhe priftërinjtë e urdhrit franceskan. (ShS)]

♦ I ditëve të para të një stine, moshe etj. **Ngricat e hershme të dimrit. Në djalërinë e hershme.**

♦ (*Stinë*) që fillon a vjen para kohe; (*punë*) që bëhet më përpara se zakonisht. **Pranverë (vjeshtë) e hershme. Dimër i hershëm. Mbjellje e hershme.**

♦ Që fillon herët. **Është mëngjesi i hershëm (EM).**

♦ (*Bimë*) që rritet e zhvillohet në një kohë të shkurtër dhe përpara llojeve të tjera; që mbillet herët a bëhet; që jep prodhim a që piqet më parë se llojet e tjera.

hershím *i m*

♦ Kryerje e një veprimi para kohës së zakonshme. **Hershim i ndezjes (thithjes, shkarkimit) tek.**

♦ Pjellje e parakohshme.

hershmëri *a f libr* Të qenët i hershëm. [Rëndësia shkencore e interesimit për shtresën mitologjike në epos lidhet, së pari, me vërtetimin e hershmërisë antike të shqiptarëve dhe paraardhësve të tyre në trojet e sotme. (ShS)]

hersh•ój óva úar

I kal Bëj (*një punë herët*); e bëj para kohës së zakonshme.

II jokal (*Bagëtia*) pjell para kohe.

hershúar (*i e) mb*

♦ (*Punë*) e bërë para kohe.

♦ (*Pjellje*) e parakohshme.

hershúem (i) e (e) mb G > **HERSHUAR (i e).**

Hertfordshír i *m gjeog* Konté në Anglinë lindore.
her•úer óri *m sh órë órët vjet G* Orë; sahat.
herr *kal a ur* Harr; tëharr (*bimët e arave*).
herr i *m sh a at* Shkurtabiq i përrallave popullore.
hérre t f sh i **HARR•E JA**. Bimë a barishte të harrura.
hérr•e ja f sh e et f e **HERR I**.
hérrës i *m sh - it* > **HERRTAR I**.
herrnís *jokal G* > **HERRNIS•Ë** (me).
herrnís•ë (me) *jokal a ë G* Mungoj.
herrtár i *m sh ë ët* Harrës.
hérrur (i e) *mb* (*Barishte, bime*) e shkukur; e tëharrur.
herrzák u *m sh ë ët zootek G* Dem i tredhur pjesërisht.
hes e *mb krahin G* Hamës; që ha mirë e pa naze.

hesáp i *m sh e et bis*

♦ Llogari. **Hesapi** i shtëpisë. Mbaj (bëj) hesapin. Nuk më del hesapi.

♦ Leverdi; interes. S'më ka hesap s'më leverdis. [Koço Kotta ka qenë - simbas Chekrezit - një vegël ... në dorën e matianit, një subjekt aq shërbëtor e qorr, sa ishte gati ... për çdo tradhti në hesap të zotnisë apo ustait të vet. (KM)]

♦ Përdoret pas një emri për të shprehur mospërfillje ose përcmim për dikë a për diçka. **Budalla** (kalama) hesapi. **Kungull hesapi**. **Rrëmuje** (gjullurdi) hesapi.

*

Bëj hesap sa... Merre me mend sa ...; përfytyro sa ...

Hesapi i shtëpisë nuk del në pazar *fj u*

♦ Njeriut nuk i del gjithnjë ashtu siç e ka menduar më parë.

♦ Çështjet e brendshme të familjes nuk është mirë të merren vesh nga të tjerët.

I bëj hesapet (llogaritë) pa hanxhiun I bëj llogaritë pa pyetur atë që do ta bëjë një punë, atë që përgjigjet drejtpërdrejt për një punë a që e di mirë një çështje; veproj pa i menduar e pa i peshuar mirë të gjitha rrethanat e mundësitë..

I bëj hesapet kaluar Veproj pa u bërë merak fort, pa përgjegjësi.

I hyj në hesap dikujt

♦ Përzihem në punët e dikujt.

♦ Marr, përvetësoj diçka që i takon një tjetri, përfitoj në kurriz të një tjetri.

I kërkoj hesap për diçka I kërkoj të përgjigjet, të japë llogari për një detyrë që i ka ngarkuar, për një çështje etj.

I laj (qëroj) hesapet me dikë Shpaguhem me dikë (*për një të mirë a të keqe*).

I ndaj (qëroj) hesapet (llogaritë, lakrat) me dikë E përcaktoj qartë qëndrimin tim ndaj dikujt; shkëputem përfundimisht nga dikush..

I ndreq hesapet me dikë Marr hak kundër dikujt i laj hesapet me dikë.

Ka hesap diçka Ia vlen, ka leverdi.

Ka pa hesap Ka shumë.

Më vjen pas hesapit (për hesap) Më leverdis; më intereson.

Nuk hyn në hesap dikush a diçka Nuk llogaritet fare; s'vlen.

Nuk i jap hesap askujt Bëj si mendoj a si dua vetë dhe nuk përgjigjem përpara askujt; vetë shkruaj vetë vulos.

Nuk më del hesapi

♦ Nuk kam mundësi të blej a të bëj diçka.

♦ Nuk e përballoj dot jetesën, s'kam të ardhura të mjaftueshme.

Nuk zihet në hesap Nuk vlen diçka; nuk llogaritet fare.

Një hesap (është) Njëlloj është.

Për hesap të tjetrit Për interes të tjetrit.

Për hesapin tim... Sipas mendjes sime...; për mua... [**ata lozin për hesap të vet e Luli i shikon për hesap të vet** (Mgj).]

Sa s'bëhet hesap (sa më s'bëhet) Aq shumë sa s'llogaritet dot, pa hesap.

S'e vë (fare) në hesap dikë a diçka Nuk e përfill fare, nuk e merr parasysht, nuk e llogarit; e nënvlerëson, e përçmon.

S'më hyn gjë në hesap (në qese) Nuk më duhet diçka; s'kam punë me të.

Shkurt hesapi... *fj ndërm*

♦ Që ta zgjidhim këtë punë pa e zgjatur...

♦ S'ka vend për fjalë të tepërta, puna është e qartë..

Tjetër hesap (ky)! Tjetër avaz ky; na nxjerr të tjera yçkla.

Tjetër hesap ai Është punë a çështje tjetër ajo.

Hése f gjeog Shtet federal në Gjermaninë perëndimore, me kryeqendër Visbadenin.

hésë a f sh a at Haje; zahire. **Hesa e vitit. Hesa e bagëtime (kafshëve).** Gatit (bëj) hesat.

Hespér i m astr Yll i mbrëmjes.

hesperián e mb libr Perëndimor; i perëndimit.

hesperíde t m sh mit gr Nimfa që ruajnë tre mollët e arta në një kopsht përtej maleve Atlas. **Kopshti i hesperideve** kopshti ku rriten mollët e pavdekësisë.

hesperíde t f ent Familje fluturash me rreth 3 500 lloje, që fluturojnë me hov e shpejtësi.

hesperórn i m paleo Shpend ujës jofluturak i kretakut të hershëm.

Hestí a m mit gr Perëndeshë e vatrës dhe zjarrit; motër e Zeusit > **VEST•Ë A.**

hésull mb, ndajf > **ESËLL.**

hesh i m sh ë ët Cullufe; tufë flokësh.

heshém i m G

♦ Punë e rëndë.

♦ Njeri punëtor, që punon shumë.

hesht jokál a ur

♦ Pushoj së foluri, nuk flas më; nuk flas; nuk nxjerr zë nga goja; nuk bëj asnjë zhurmë; nuk nxjerr asnjë tingull. **Hesht(ni)!** mos fol!; mos flisni! **Kush nuk di të heshtë, nuk di edhe të flasë** *fj u.*

[**thoshe: dal të vijë vjeshta/ pastaj heshte, pastaj heshta.** (Pop)] [**Hesht me fjalë, flet me vështrime** (GB).]

♦ *veta III* Ndërpren punën a nuk lëviz më; pushon; nuk ndihet më. **Sharrat nuk heshtin gjithë natën.**

Heshti radioja. Heshti artileria (mitralozi). Pylli heshtte. Shiu heshti.

♦ E mbaj të fshehtë diçka; nuk tregoj për një gjë që e di; nuk e nxjerr atë që di. **Hesht, mos trego! Ai ka heshtur për gjithçka.**

♦ *fjg* Nuk i them hapur mendimet; e duroj a e kaloj pa e vënë re një çështje ose një veprim të padrejtë; nuk ngre zërin, nuk kundërshtoj.

♦ Nuk jap të dhëna për dikë a për një çështje; nuk e përmend; nuk e zë në gojë; nuk tregoj gjë; nuk kthej përgjigje. **Kush hesht pranon.**

heshták e mb bot Që është i hollë, i gjatë e me majë si heshtë. Gjethe heshtake.

heshtár i m sh ë ët hist Luftëtar i armatosur me heshtë; ai që luftonte me heshtë; heshtëmbajtës, shtizar.

héshtas ndajf > HESHTAZI.

héshtazi ndajf

♦ Pa folur aspak; pa nxjerrë asnjë zë nga goja; në heshtje. **E shikonte (e dëgjonte) heshtazi. Lexoj heshtazi. E qortoi heshtazi. Qante heshtazi. U ndanë heshtazi.**

♦ Pa bërë zhurmë. **Shiu binte heshtazi.**

♦ *dhe fig* Pa folur e pa u ankuar; pa bërë fjalë; pa kundërshtuar fare; pa e ngritur zërin për diçka të padrejtë. **I bindej heshtazi. E pranoi heshtazi.**

♦ *fig* Pa ia vënë veshin diçkaje; pa i kushtuar vëmendje; në heshtje. **E kaloi heshtazi.**

hésht•ë a f sh a at vjet Armë e bërë me një dru të gjatë e me majë të hekurt, që përdoret në sulm për të shpuar; shtizë. [**Athinaja desh të më falte heshtën e saj të ndryshkur** (GB).]

hésht•ë (me) a ë G

I jokaj > HESHT. [... **Mali hesht - dhe në heshtje qesh** (Mgj).]

II kal Kaloj (lë në) heshtje (*diçka*); mbyt (*kundërshtimin*). [**tue hesht qëllimshëm faktin se me mija e mija vorre njerzish të vlerët e të pafajshëm u mbollën në çdo kând të vendit shi prej dorës së tyne.** (AN)]

heshtëmbajtës i m sh - it vjet Heshtar; shtizar.

heshtí a f Heshtje. [**Kroni në heshtí të lehtë** (EK).]

heshtúm i m sh e et Heshtje; qetësi. **Heshtím i rëndë. Bie në heshtím.**

héshtj•e a f

♦ Të ndenjurit pa folur; qëndrim i pashprehur me fjalë. [**Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore.** (ShS)]

♦ Qetësi; mungesë e çdo zëri, tingulli a zhurme. **Heshtje e plotë (e thellë). Heshtje varri. Një minutë heshtje. Theu (prishi) heshtjen. Ra në heshtje.** [**Në kaq heshtje e qetësi/ ndjej vajtimthin e një shpesi** (LP).]

♦ *gjuh* Ndalesë, pauzë. **Pikat e heshtjes.**

* **E lë në heshtje diçka** Nuk e prek; nuk e zë në gojë a nuk e përmend; nuk merrem me një çështje për ta zgjidhur, e lë mënjanë.

heshtjerëndë mb poet Plotësisht i heshtur; në heshtje të plotë a të rëndë.

hesht•ój jokaj G > HESHT•UE (me).

heshtór e mb I gjatë e me majë si heshtë. **Rrënjë heshtore. Gjethe heshtore. Fara heshtore.**

héshtsh•ëm (i) me (e) mb I heshtur.

hesht•úe (me) jokaj óva úe G Rri i heshtur; nuk flas.

heshtúesh•ëm (i) me (e) mb G I heshtur.

héshtur (i e) mb

♦ Që nuk flet shumë; që nuk është i prirë të flasë; që nuk nxjerr zë. **Njeri (djalë) i heshtur. Grua e heshtur. Është (rri) i heshtur.**

♦ Që është i qetë e pa zhurmë; që ka qetësi. **Rrugë e heshtur. Vend (pyll) i heshtur. Qytet i heshtur. Shtëpi (dhomë) e heshtur.**

♦ (*Veprim*) pa fjalë; që nuk shoqërohet me fjalë; që merret vesh vetvetiu a tërthorazi; që nënkuptohet në heshtje. **Marrëveshje (përkrahje) e heshtur. Pohim**

(pëlqim, miratim, mohim) i heshtur. Pyetje e heshtur.

♦ Që nuk shfaqet; që nuk del në shesh; që është i fshehur ose vepron pa u dukur e pa zhurmë; i fshehtë. **Njeri i heshtur. Sëmundje e heshtur** sëmundje që nuk ka shenja të dukshme. **Luftë e heshtur. Hero i heshtur.**

hështur a (e) f sh a at (të) Grua a vajzë që hesht.

heshtur i (i) m sh - it (të) Njeri që hesht.

hështurazi ndajf Në heshtje; pa u ndier; pa bërë zhurmë.

hetero- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të prejardhura me kuptimin **tjetër, ndryshe, i ndryshëm.**

heterodóks e mb libr Që nuk ndjek dogmat, standardet apo opinionet e pranuar. [Një veprimtari e tillë krejt heterodokse, siç është arti, për më tepër arti popullor, i cili funksionon mbi bazën e qarkullimit gojor, mund të përfitonte edhe prej një veprimtarie disi më doktrinare, siç ishte letërsia biblike. (ShS)]

heterodoksí a f libr Të qenët heterodoks.

heterogamí a f

♦ *bio* Këmbim midis brezave të krijuar me fekondim dhe atyre pa fekondim.

♦ *bot* Prani e dy a më shumë tipave në të njëjtën lule.

♦ Martesë midis njerëzve me prejardhje të ndryshme shoqërore a kulturore.

heterogamík e mb bio I heterogamisë; që ka të bëjë me heterogaminë.

heterogjén e mb libr I ndryshëm nga përmbajtja dhe forma.

heterogjenéz•ë a f bio Përmbajtje dhe formë e ndryshme e brezave.

heterokárp e mb bot (Bimë) që lidh më shumë se një lloj fryti.

heteroklít e mb gjuh Që ka lakim dhe zgjedhim të parregullt.

heterometrík e mb libr (Varg) i ndërtuar me metra të ndryshëm a të përzier. [mbi karakterin

heterometrik të vargjeve të rapsodive në gjendjen e mbërritur (ShS).]

heteromórf e mb libr Shumëformësh.

heteromorfíz•ëm mi m libr Të qenët shumëformësh; shumëformësi.

heteroritmík e mb let (Varg) me ritme të ndryshme a të përzier. [Vargu epik, kur këndohet, është izaritmik, por në tekst është heteroritmik. (ShS)]

heteroseksuál e mb bio Që ka lidhje me seksin e kundërt ose tërhiqet prej tij.

heterostrofík e mb let I përbërë nga strofa të ndryshme.

heterotopí a f mjek Zhvendosje e një organi.

heteróz•ë a f bio Pllenim i kryqëzuar.

hét•ë a m sh a at bis Njeri që ta hedh kur të duash. **Hetë me turrë** mashtrues i njohur.

hetím i m sh e et drejt Përpjekje për të gjetur a zbuluar diçka duke u nisur nga të dhëna paraprake. [E ka të qartë se hetimet do të mbyllen. Për disa kohë do të kërkojnë vrasësin e një prostitute, e pastaj do të arkivojnë gjithçka. Nuk ia vlen të harxhohen para për një prostitutë ardhur nga AtjePoshti. (ED)]

hetimór e mb drejt I hetimit, që ka të bëjë me hetimin e rrethanave në të cilat kryhet një krim ose kundërvajtje penale; që lidhet me hetimin e një çështjeje nga organet e drejtësisë; që merret me hetimin e një vepre penale. **Veprim (akt) hetimor. Pyetje (metoda, procese) hetimore. Komision (grup) hetimor. Organet hetimore. Nga ana hetimore.**

het•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **HET•OJ.** Çështja të hetohet sa më parë.

het•ój *kal óva úar*

♦ Kërkoj të gjej a të zbuloj (*diçka*) duke u nisur nga disa të dhëna paraprake; e shqyrtoj (*diçka*) sipas të dhënave për ta sqaruar punën më tej; bëj hetimin e (*diçkaje*). **E hetoi punën mirë.** [shtjellimi i kësaj çështjeje nuk e zoton autorin të hetojë paralelisht kronologjinë artistike të rregullimit të veprimit në botimet e këngëve të kreshnikëve (ShS).]

♦ *drejt* Shqyrtoj (*rrethanat në të cilat është kryer një krim ose një kundërvajtje penale*). **Hetoj një çështje penale.**

♦ Shikoj me vërejtje (*dikë a diçka*); vëzhgoj, zakonisht për të zbuluar diçka. **Hetoj përreth.** [Ndërsa hetonte fytyrat e tyre, ai vuri re se shefat e Shkodrës dhe të Pogradecit, dy rrethe që kishin liqene, ishin ulur afër njëri-tjetrit. (IK)]

♦ Vërej i pari (*një njeri a send dhe kuptoj diçka*); vë re; pikas; diktoj. **Nuk e ka hetuar kush. Kaloi pa e hetuar njeri.**

hetúar (i e) *mb*

♦ I gjetur a zbuluar me metodën e hetimit.

♦ I pikasur; i diktuar.

hetúes e *mb*

♦ Që kërkon të gjejë a të zbulojë diçka, që heton; që bëhet me vëmendje të veçantë, i vëmendshëm.

Shikim (vështrim) hetues. Me sy hetues.

♦ *drejt* Që merret me hetimin e një çështjeje gjyqësore; hetimor. **Organe hetuese. Gjykatës (gjyqtar, komision) hetues.**

hetúes i *m sh - it*

♦ Ai që kërkon të gjejë a të zbulojë diçka duke u nisur nga të dhëna paraprake; ai që shqyrton diçka sipas të dhënave; ai që bën hetimin e diçkaje.

♦ *drejt* Punonjësi i hetuesisë që merret me shqyrtimin e rrethanave në të cilat është kryer një krim ose një kundërvajtje penale; gjyqtar që merret me hetimin e një çështjeje gjyqësore. **Hetues i çështjeje penale. Puna (detyra) e hetuesit. [Korba të zes mbi të ja mbrritën/ Hetues, gjykatës, prokurorë (IK).]**

hetues•e *ja f sh e et drejt f e* **HETUES I.**

hetuesí *a f sh - të drejt* Organ shtetëror që merret me shqyrtimin e rrethanave në të cilat është kryer një krim ose një kundërvajtje penale; zyrë e këtij organi.

hetúesh•ëm (i) *me (e) mb libr* (*Çështje, krim*) që duhet a mund të hetohet.

heth *kal dhe jokall hótha héthur krahin* > **HEDH.**

héth•e *ja f sh e et kryes sh* Ethe.

héu *pasth* Thirrje habie, zemërimi, dëshpërimi, gëzimi etj. **Heu, sa i thellë paska qenë! [Po unë, kur? heu! kur kam për t'u qeshë? (Mgj)]**

hevá *ja f vjet* Klimë e shëndetshme. > **HAVA JA.**

hezbér *ndajf vjet* > **EZBER.**

♦ Përmendësh.

♦ Pa ngurrim.

Hezbollah *u m fet, pol* Grupim ekstremist shiit i krijuar pas revolucionit iranian (1979), me baza dhe aktivitet të veçantë në Liban, kundër shtetit të Izraelit.

hezitím i *m sh e et* Ngurrim; mëdyshje; pavendosmëri.

hezit•ój *jokal óva úar* Ngurroj; jam mëdyshas, i pavendosur.

hezitúes e *mb* Ngurrues; i pavendosur.

hezitúeshëm *ndajf libr* Me ngurrim; mëdyshas.

hë ni

I *pasth bis*

♦ Përdoret për të nxitur dikë të veprojë, për t'i dhënë zemër etj. **Hë, fol! Hë de, fillo tani! Hë, se e bën ti! Hë, djalë i mbarë, shko tani! Hë, edhe pak! Hëni more! Po hëni de, se na zuri nata!**

♦ Përdoret për të forcuar një urdhër a një qortim. **Hë, ulu tani! Hë, rri këtu! Hë, mos fol! Hë, mos çaj kokën!**

♦ Përdoret për të shprehur habi, zemërim, kënaqësi a pakënaqësi ose një ndjenjë tjetër për dikë a për diçka. **Hë, ç'paska qenë ai! Hë, po të më bjerë në dorë edhe një herë. E po, hë de, këtë doja unë. Hë, kur të vij këtu do ta rregulloj mirë! Hë, se e di unë! Hë, sa mirë ta bëri! Hë ç'ngatërresa më ka nxjerrë! Hë, s'të pëlqeu?! Hë, ç'na the! Hë, mos u tall! Hë, më qafsh!**

♦ Përdoret për të forcuar pyetjen; përdoret kur bëjmë një pyetje me njëfarë dyshimi, habie etj. **Hë? Si the? Hë, e more? Hë, si të doli? Ç'u bëre de, hë? Pse më shikon kështu, hë? Të vjen keq, hë? Nuk do, hë? Hë pra, ç'kërkon? Po ti, pse i mban anën, hë? [Hë? e pyeti porsa e takoi. Asgjë, u përgjigj tjetri. Telefoni me Tiranën s'punon. (IK)]**

♦ Përdoret për të forcuar një mohim a një kundërshtim, kur ngulim këmbë për diçka etj. **S'dua të vete, hë! Nuk e bëj, hë! S'vij me ty, hë! Për inatin tënd, hë!**

II si pj Përdoret për të shprehur një veprim që shtyhet, që pritet të ndodhë nga dita në ditë a nga një çast në tjetrin ose një veprim që mezi bëhet. **Hë sot, hë nesër. Hë ta kap këtu, hë të kap atje. Hë të bjerë andej e hë të bjerë këtej. Hë aty, hë këtu.**

III si ndajf Përdoret e përsëritur me kuptimin. **Hë, hë, arritën. Hë, hë, shkuan vite.**

IV si lidh krahin Ose... ose; ja... ja. **Hë e bëka, hë s'e bëka, ata nuk e besojnë më. Hë vjen, hë nuk vjen, ai duhet lajmëruar.**

*

Ja që hë bis shih te JA.

hëk /hëkh/, hëk-ë ndajf Jo; nuk. **U bë? - Hëk-ë.**

hëll•ónem vetv A , vjet J > HOLL•OHEN.

hëll•ónj kal A, vjet J > HOLL•OJ.

hëllúam (i e) mb A I holluar.

hëm *pasth bis*

♦ Përdoret për të shprehur zemërim, pakënaqësi, mosbesim, dyshim ose ironi për një njeri ose për veprimet e tij. **Hëm! Kërkon të ikë prej këtej! Hëm! Dhe më qortojnë për këtë gjë. Hëm! Qenke edhe brisk nga goja! Hëm, e di unë ç'do ti!**

♦ Përdoret për të shprehur vështirësi që haset gjatë një pune ose për të shprehur gjendjen e pavendosur përpara se t'ia nis diçkaje. **Hëm! Si t'ia bëj? Hëm, s'kam si ia bëj kësaj pune.**

hë nabrénda ndajf Në kohën kur nuk ka dalë ende hëna, kur s'ka lindur hëna. **Hë nabrenda s'e sheh rrugën.**

*

Janë parë hë nabrenda Shkojnë mirë njëri me tjetrin; e duan njëri-tjetrin.

hë najáshtë ndajf Në kohën kur ka dalë a ka lindur hëna.

*

Janë parë hënajastë Nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin; nuk e duan njëri-tjetrin; nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin.

hënakéq *ndajf* > **HËNAJASHTË**.

Hënan i *m gjeog* Krahinë në pjesën qendrore të R.P. të Kinës, me kryeqendër Zhëngzhou-n.

hënaprapë *ndajf* Në një kohë të papërshtatshme; në një kohë të keqe. **Janë parë hënaprapë** janë parë hënajastë.

hën•ë a f

♦ *dhe astr* Satelit që sillet rreth Tokës. **Hënë e ngrënë** (katërmëdhjetëshe, *bis* pesëmbëdhjetëshe, e plotë, e re, e vjetër. **Drapri** i hënës. **Drita** e hënës. **Eklipsi** i Hënës. **Natë me hënë**. **Me hënë poshtë** kur nis të hahet hëna. **Me hënë lart** kur nis të mbushet hëna. [S'e thau shekulli i atomit dhe i zbritjes në hënë (DA).] [hën' e kallajisur bashkë me yjtë/ panë si kërcejnë valle gjinjtë (DA).] [Ju, që gjer në hënë kini shkuar, si vallë/ s'depërtoni dot deri ne gjoksin tim? (IK)]

♦ *sh ë ët fizio Ç* Të përmuajshmet e grave. **I kanë ardhur hënët**. **Është në hënë**.

♦ *vjet* Muaj me rreth 28 ditë i llogaritur sipas ciklit të Hënës.

*

E ka bërë lëmë me lëmë e hënë me hënë E ka gdhendur shumë të bukur; e ka qëndisur si jo më mirë.

E shikon (vështron) si ujku hënën E shikon me inat.

Është në hënë të fëmijës Është në muajin e fundit të shtatzënisë.

Janë parë me hënë pisk Janë parë hënajastë; nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin, nuk e duan njëri-tjetrin, nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin, nuk e duan njëri-tjetrin, nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin.

Janë parë me hënë të keqe Janë parë hënajastë; nuk shkojnë mirë njëri me tjetrin, nuk e duan njëri-tjetrin, nuk duan ta shohin me sy njëri-tjetrin.

Ka rënë nga hëna *iron* Është i rrallë; s'ia gjen shokun në tokë.

Kërkoj hënën Kam shumë teka; kërkoj të pamundurën.

Leh në hënë Bëj zhurmë kot për diçka, sepse askush s'ma vë veshin as s'ma ka frikën.

Lehin si qentë në hënë (në hënëz) *keq* Thërrasin shumë, bërtasin me të madhe. .

Me hënë (hënëz) të mirë Në gjendje shpirtërore të mirë.

Njeri me hënë (hënëz) Njeri që gjendet shpirtërisht herë mirë e herë keq, pa pasur ndonjë arsye të dukshme; ai që nuk vepron përherë njëlloj e drejt, njeri që është me orë, ai që vepron si të ndodhet; njeri me shumë teka.

Një herë në hënë Shumë rrallë; rrallë e për mall.

**

puna e hënës *euf* Sëmundja e tokës, epilepsia.

sëmundja (lëngata) e hënës *mjek* Sëmundja e tokës; epilepsia.

hën•ë a (e) f sh a at (të) Ditë e parë e javës; ditë që vjen pas së dielës. **Ditën e hënë**. **Të hënën një javë**.

*

Kur të bëhen dy të hëna bashkë Kurrë.

hën•ë ia (e) f A E hënë; ditë e hënë.

hënëdiellór e mb: **Vit hënëdiellor** kalendar i mbështetur në sistemin diellor dhe hënor.

hënëplótë *mb poet* I ndriçuar nga hëna.

hënëplót•ë a f Hënë katërmbëdhjetëshe.

hënëtar e mb A (Njeri) me hënë.

hënët•uar ori m sh **orë orët A** Mik.

hënez a1 f

♦ *zvog e* **HËN•Ë A**. [bëre hënezën me yje,/ bëre fusha, male, pyje (AZÇ).]

*

Dal në hënez Dal i humbur në diçka; mbetem fare pa gjë; dal në diell.

Lehin si qentë në hënez (hënë) Thërrasin shumë; bërtasin me të madhe.

Me hënez (hënë) të mirë Në gjendje shpirtërore të mirë.

Në hënez (Flas) kot më kot, në tym.

Njeri me hënez (hënë) Njeri që gjendet shpirtërisht herë mirë e herë keq, pa pasur ndonjë arsye të dukshme; ai që nuk vepron përherë njëloj e drejt; njeri që është me orë, që vepron si të ndodhet; njeri me shumë teka.

Një herë në hënez Shumë rrallë; rrallë e për mall.

hënez a2 f sh a at ikt (*Lophius piscatorius*) Peshk petashuq, i thellësive, deri 2 m gjatësi, me kokë sa gati dy të tretat (2/3) e trupit dhe gojë sa gjerësia e kokës, me disa radhë dhëmbësh me majë, që nuk e lënë prenë të dalë nga goja; ushqehet me peshq të vegjël.

hënez a3 f sh a at Diçka në trajtë të lakuar. **Hënëza e derës** qemeri, harku i derës.

hënez a4 f sh a at Pjesë e ndarë në trajtë të lakuar. **Hënez buke** copë e prerë prej anës së një buke të rrumbullakët; vetull buke.

hënez a5 f sh a at mek Pjesë e makinës qepëse që mban drugën.

hënez a6 f sh a at bis Ai që vepron verbërisht si i thonë të tjerët; hije e dikujt. **Ka qenë hënëza e tij.**

hëngëllim•ë a f sh a at A > HINGËLLIM•Ë A.

hëngëllí•nj jokal na rë A > HINGËLLI•J.

hëngëllít jokal i ur veta III Ç Hingëllin.

hëngëllítj•e a f sh e et Ç Hingëllimë.

hëngërt (e, më, të, i) dëshir e HA. E hëngërt mortja! *mallk vdektë!*

hëngra kr thj e HA.

hëngsh dëshir veta II nj e HA. Haje, mos e hëngsh! *mallk. Të hëngsha grurët!* *mallk vdeksh!*

hëngur (i e) mb A I ngrënë.

hëni pasth Për të nxitur disa vetë të bëjnë diçka. **Hëni djema!**

hënor mb m (*Dash, cjap*) i patredhur, që mbahet për ndërzim.

hënor e mb

♦ I Hënës; që ka të bëjë me Hënë; që ndodhet a ndodh në Hënë; që i ngjan sipërfaqes së Hënës.

Eklips hënor. Peizash hënore.

♦ Që matet sipas rrotullimeve të Hënës rreth Tokës ose sipas ciklit të saj të plotë. **Muaj hënor. Ditë hënore. Vit hënor. Kalendar hënor.**

♦ *poet* I ndriçuar nga hëna; që është me hënë. **Natë (mbrëmje) hënore.**

♦ *fig* I zbehtë ose i rrumbullakët si hëna. **Fytyrë hënore.**

hënor i1 m sh ë ët Ai që sillet me teka; njeri me hënë; njeri me orë.

hënor i2 m sh ë ët Dash a cjap i patredhur, që mbahet për ndërzim.

hënx•ë a f sh a at Hënë.

*

Një herë në hënxtë Shumë rrallë.

hënz•ë a f A Hënë.

Hëpéj i m gjeog Krahinë me dalje në Detin e Verdhë, në pjesën verilindore të R.P. të Kinës, me kryeqendër Shëçjaxhuáng-un.

hëpërhë ndajf bis Për pak kohë; përkohësisht; tani për tani; dora-dorës. **Hëpërhë e bëj vetë.**

Hëpërhë është mirë. Hëpërhë po e lë me kaq.

hëpërhësh•ëm (i) me (e) mb I përkohshëm; që bëhet a zgjat për pak kohë. **Gjendja e hëpërhëshme.**

hërdh i m sh a at krahin G Fole a çerdhe zogjsh.

hërnár i m sh a at A Dritë; burim drite (ndriçimi); llambë; kandil.

hërr-hërr onomat Zhurmë e frymëmarrjes së rënduar.

Hf kim shkurt i Hafnium.

Hg kim shkurt i Merkur; zhivë.

hi (me) kal, jokal hína - Ç, G, K

♦ > **HYJ.** [- N'shpi kur t'bj me hi/ do t'hjeki binjakët me i pre. (CV)]

♦ Filloj; nis. [...tue perkue zanin me tingell të lahutës, i a hîn me pershrue bukurín e Tanushës (GjF).]

*

Ma hini bis

♦ Më qortoi rëndë.

♦ Më rrahu.

hî ni m G > HI RI.

*

Dokrra hinit Fjalë të kota; përralla me mbret. [**Luftët e Kastriotit/ E t'Dukagjinit/ Un kam me i mbajtun/ Per dokrra hînit** (GjF).]

Me krye në hi I poshtëruar; i nëpërkëmbur. [**Mori Shqypni, e mjera Shqypni/ Kush të ka qitë me krye n'hi?** (VPSH)]

hi ri m

♦ Pluhur i lehtë që mbetet pasi digjet krejt diçka. **Hiri i zjarrit. Hi druri (letre). Hiri i kufomës.**

Hiri i vatrës (i sobës). Ngjyrë hiri ngjyrë e hirtë. **Plehëroj me hi. Mbuloj zjarrin me hi. Kulaç i pjekur në hi.**

♦ Pluhur që ngjan me mbeturinat pas djegies së diçkaje. **Hi vullkanik** pluhur që formohet nga ngurtësimi i cirkave të lavës së vullkanit. **Hiri i Hënës** pluhur që mbulon sipërfaqen e Hënës.

♦ Sëmundje që prek bimët. > **HITH I. Hiri i hardhisë (i vreshtave). Hiri i bimëve. Hiri i duhanit (i panxharit, i specit, i mollës, i dushkut). I ka rënë hiri.**

♦ Pluhur i kufomave. **U ngjall nga hiri i vet si Sfinks i mit.**

♦ *fig* Kujtimi i të vdekurve. Hiri i të parëve.

*

Bëj kulaç në hi Bëj petulla me ujë; e bëj të mbaruar diçka që s'mund të bëhet.

E bëj gur e hi diçka E shkatërroj krejt; e bëj shkrumb e hi.

E bëj hi (hi e pluhur, shkrumb e hi) diçka

♦ E djeg a e shkretoj krejt diçka,

♦ E sos krejt diçka; s'lë gjë më, e përlej të gjithë.

E mbuloj në hi (e ngroh në hi) E mbaj të fshehtë e nuk e shfaq një ndjenjë a një

mendim.

Flas (qit) dokrra në hi Flas kot; flas gjepura; s'di as vetë ç'them.

I hedh hi (pluhur) syve dikujt E gënjej, e mashtror duke ia paraqitur punët ndryshe nga ç'janë.

Me krye në hi Në gjendje të pikëlluar e të mjerë.

Mos pjektë dy bukë në një hi! *mallk* Mos e zëntë e nesërmja!

Prush në hi (tokë) (Fëmijë) fare të vegjël, të parritur e zakonisht pa përkrahje.

Rri si shushunja në hi Ri si i vdekur; nuk lëviz e nuk ndihem fare.

Shtie (qëllon) në hi Tregohem frikacak i madh.

**

hiri i drithërave (*Oidium moniloides*, *Erysiphe graminis*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme që vesh fletët e drithërave nga ana e sipërme; përhapet me shpejtësi sidomos në viset me lagështirë

hiri i hardhisë (*Uncinula necator*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme, që i vesh gjethet hardhisë dhe kokrrat e rrushit me një pluhur të murrmë. > **MYKËZ A.**

hiri i mollës (*Podosphaera leucotricha*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme që i bie mollës dhe dardhës.

hiri i qepës (*Leveillula taurica*) Mikroërpudhë parazitare e dëmshme që i bie kryesisht qepës; prek edhe kungullin dhe bimë të tjera të solanaceve.

Hiacint i m mit gr Djalë i pashëm që e vrau pa dashje Apoloni dhe ky prej gjakut të atij bëri të mbijë një lule.

hiat i m gjuh, *let* Grup dy zanoresh në një fjalë, që nuk bëjnë diftong; takim dy zanoresh, njëra në fund të një fjale e tjetra në fillim të fjalës pasardhëse, midis të cilave ka një ndalesë fare të shkurtër.

hib•e ja f sh e et Hejbe; torbë.

Hiberní a f gjeog Ishull që përfshin Republikën e Irlandës dhe Irlandën e Veriut.

hibernián e mb Irlandez.

hibernián i m sh Irlandez.

hibernián•e ia f e **HIBERNIAN I.**

hibrid i m sh e et bio Lloj i ri i krijuar me kryqëzimin e dy llojeve të afërta.

hibridizím i m sh e et bio Kryqëzim i llojeve të afërta për të krijuar një lloj me veti e tipare të reja.

hibridiz•óhet úa (u) úar bio

I vetv (*Lloje se raca të afërta*) kryqëzohen për të nxjerrë një lloj a një racë me veti e tipare të reja.

II pës e **HIBRIDIZ•OJ.**

hibridiz•ój kal óva úar bio Kryqëzoj lloje të afërta bimësh a kafshësh për të nxjerrë një lloj a një racë me veti e tipare të reja.

hibridizúar (i e) mb bio I kryqëzuar; i krijuar me kryqëzim të llojeve të afërta.

hibridizúem (i) e (e) mb G > **HIBRIDIZUAR (i e).**

hic et nunc /ik et nunk/] *shpr lt* (E dua) këtu dhe tashti.

hic jacet dhe hic iacet /ik jáçet/ *shpr lt* Këtu prehet.

hic Rhodus hic salta /ik Ródus ik sálta/ *shpr lt* Këtu është Rodi, këtu hidhu (ma provo këtu, tashti atë që thua se e ke bërë).

híck•ël la f sh la lat Vickël; shkelm.

hiç1 ndajf bis

♦ Fare; aspak. **Hiç mos u druaj. S'e di hiç.** [Ka nisë agët e po i shkarkon,/ Mujin hiç nuk po e ndigjon. (CV)]

♦ Asnjëherë; askurrë. **O sot, o hiç** o sot, o kurrë.

hiç₂ pacak Asgjë. **S'ka hiç fare.**

hiç e mb Bosh. **Punë hiçe** punë boshe.

hiç i m

♦ Asgjë. **Filloj nga hiçi. S'del gjë nga hiçi.**

♦ Send pa vlerë.

*

Hiç me hiç zero me zero.

Pesë me hiç Punë boshe; përpjekje e kotë.

hiçasgjá pacak bis G > HIÇASGJË.

hiçasgjé pacak bis Asgjëfare. **S'kam hiçasgjë.**

hiçgjá pacak G > HIÇGJË.

hiçjasénd G pacak > HIÇGJËSEND.

hiçgjé pacak bis Asgjë. **U prishën për hiçgjë.**

hiçgjëkáfshë pacak bis Asgjëkafshë.

hiçgjëkúnd ndajf bis > HIÇGJËKUNDI.

hiçgjëkúndi ndajf bis Asgjëkund. **Ku ishe? - Hiçgjëkundi.**

hiçgjésénd pacak bis Asgjësend.

hiçgjéséndi pacak bis > HIÇGJËSEND.

híç•ël la f sh la lat J Grua e shtresës së varfër.

hiçmosgjá pacak bis G > HIÇMOSGJË.

hiçmosgjé pacak bis Asgjë.

*

E ka për hiçmosgjë E bën si pa gjë të keq; s'i bën fare përshtypje.

Për hiçmosgjë

♦ Pa asnjë shkak; pa ndonjë arsye; kot.

♦ Shumë lirë; falas.

hidálgo ja m sh - t sp Zotëri.

Hidálgo ja m gjeog Shtet në Meksikën Jugore.

híd•e ja f sh e et bot (*Zizyphus lotus*) Shkurre ose dru frutor i viseve tropikale e nëntropikale, me degët plot gjemba, me gjethe të vogla vezake, të dhëmbëzuara me kokrra të kuqërreme më kafe, me pak tul të ëmbël e bërthamë të madhe. > **KIMÇ•Ë A; XINXIF•E JA.**

híd•ër ra f sh ra rat inv Kafshë shumë e vogël, jokërbishtore, me trupin si qese e zgjatur, që ka në njërën anë gojën me disa fije të holla e të përkulshme dhe që jeton në ujëra të qeta të lumenjve ose nëpër pellgje.

Híd•ër ra f

♦ *mit gr* Përbindësh si gjarpër me shumë koka në moçalin e Lernës; e theri Herkuli.

♦ *astr* Yjësi e gjysmësferës jugore, pranë ekuatorit, midis Virgjëreshës dhe Gaforres.

hidránt i m sh e et tek Rubinet për të marrë ujë nga një tub a enë tjetër e madhe. **Hidrante për zjarrfikësit.**

hidrargjír i m bis kim Zhivë; merkur.

hidrát i m sh e et kim Komponim i formuar nga bashkimi i ujit me lëndë tjetër; hidroksid.

hidratím i m kim Bashkim ose lidhje e ujit me një lëndë tjetër.

hidrat•óhet úa (u) úar vetv, pës e HIDRAT•OJ.

hidrat•ój kal óva úar kim Bashkoj në komponime me ujë.

hidratúar (i e) kim I bashkuar në komponime me ujë.

hidratúem (i) e (e) mb G > HIDRATUAR (i e).

hidraulík e mb

♦ I hidraulikës; që ka të bëjë me hidraulikën. **Punime (pajisje, studime) hidraulike.**

♦ Që vihet në lëvizje me anë të trysnisë së lëngjeve; që nxirret a që bëhet me anë të trysnisë së ujit; që shfrytëzon energjinë e ujit. **Makinë (presë, motor, vinç) hidraulike. Tërheqje (goditje)**

hidraulike. Metoda hidraulike e nxjerrjes së torfës.

♦ > **UJOR E.**

**

dash hidraulik tek Mekanizëm që shërben për ngritjen e ujit.

grusht hidraulik tek Rritje shumë e madhe, më tepër sesa lejohet, e trysnisë nëpër tuba, që shkaktohet nga zvogëlimi i menjëhershëm i shpejtësisë së lëvizjes së lëndës brenda tyre.

hidraulík u m sh ë ët Mjeshtër që vendos dhe ndreq pajisjet dhe gypat e ujit në banesa, ndërtesa industriale etj.; specialist për punimet hidraulike.

hidraulík•e ja f sh e et f e HIDRAULIK U.

hidraulík•ë a f Studim i mekanikës së lëngjeve.

hidravión i m sh ë ët Hidroplan.

hidremí a f mjek Çrregullim i gjakut i shkaktuar nga prania e lartë e lëngjeve në krahasim me vëllimin e gjakut në qelizë.

hidrík e mb libr I ujit; që ka të bëjë me ujin; i karakterizuar nga prania e lagështisë.

hidro- fjalëform libr Ujë-.

hidroaerodróm i m sh e et Vend në ujë i ndërtuar posaçërisht për uljen dhe ngritjen e aeroplanëve.

hidroakustík•ë a m fiz Studim i vetive të tingujve kur kalojnë nëpër lëngje.

hidroavión i m sh ë ët av Aeroplan i pajisur me ski për të zbritur në ujë.

hidrobiológ u m sh ë ët Studiues i kafshëve dhe bimëve të ujit.

hidrobiológ•e ia f sh e et f e HIDROBIOLOG U.

hidrobiologjí a f Biologji e kafshëve dhe bimëve të ujit.

hidrobiologjík e mb I hidrobiologjisë; që ka të bëjë me hidrobiologjinë.

hidrocelulóz•ë a f ind Lëndë e përftuar nga hidratimi i celulozës në industrinë e prodhimit të letrës.

hidrocefalí a f mjek Grumbullim anormal i lëngjeve seroze në zgavrën e kokës.

hidrocefalík e mb mjek I hidrocefalisë; që ka të bëjë me hidrocefalinë.

hidrocentrál i m sh e et Central që prodhon energji elektrike duke shfrytëzuar fuqinë e rënies së ujit; central hidroelektrik.

hidrodinamík e mb I hidrodinamikës; që ka të bëjë me hidrodinamikën.

hidrodinamík•ë a f Shkencë që studion lëvizjen dhe ekuilibrin e sistemeve të lëngëta ose pjesërisht të lëngëta.

hidroelektricitét i m Energji elektrike e përftuar nga rrjedhja e ujit nëpër turbinë.

hidroelektrik e mb Që ka të bëjë me prodhimin e energjisë elektrike nga hidrocentrale; që prodhon energji elektrike duke shfrytëzuar forcën e rënies së ujit.

hidroenergji a f sh a at Energji e përftuar nga forca e ujit.

hidroenergjetik e mb I hidroenergjetikës; që ka të bëjë me hidroenergjetikën.

hidroenergjetik•ë a f Shkencë e përdorimit të forcës së ujit për prodhimin e energjisë elektrike.

hidrofil e mb tek

♦ Që e thith ujin. **Lëndë hidrofile. Pambuk hidrofil.**

♦ *bot, bio* Që kërkon ujë ose lagështi; që rron në ujë të ndenjtur; lagështidashës.

♦ *kim* Që ka lidhje me ujin; që thith ose kërkon ujë a lagështi; që e mban ujin.

hidrofít e mb bot I bimëve që rriten në ujë.

hidrofít i m sh e et bot Bimë uji e përhershme, me bitmet që dimërojnë nën ujë; bimë që rritet në ujë ose në toka me ujë të tepërt, në të cilat shumica e bimëve nuk rriten dot.

hidrofobí a f psik Frikë nga uji.

hidrofobík e mb psik Që ka frikë nga uji.

hidrográf i m sh ë ët

♦ Grafik i ndryshimit të nivelit, sasisë dhe forcës së masave ujore.

♦ Specialist i hidrografisë.

hidrográf•e ja f sh e et f e **HIDROGRAF I.**

hidrografi a f Studim i masave të mëdha të ujit dhe hartim i grafikëve të dukurive që shfaqen në to, si rrymat detare, baticat etj.

hidrografík e mb I hidrografisë; që ka të bëjë me hidrografinë.

hidrogjén i m kim Element i gaztë dyatomik pa ngjyrë e pa erë; është tepër i flakërueshëm; gazi më i lehtë dhe më i përhapur në gjithësi; përdoret në sinteza (*simboli H*).

**

bombë me hidrogjen Bombë me fuqi shkatërrimtare të jashtëzakonshme, të shkaktuar nga çlirimi i energjisë atomike si rezultat i fuzionit të izotopeve të ndryshme të hidrogjenit dhe formimi i bërthamave të heliumit.

hidrogjen i lëngët Hidrogjen i kthyer në lëng duke e ftohur në -252.87 °C.

hidrogjen i rëndë Njëri nga dy izotopet e qëndrueshëm të hidrogjenit (simboli **D** ose **2H**). >

DEUTER I.

hidrogjením i m kim Bashkim me hidrogjen i një vaji të pangopur për të prodhuar stearinë.

hidrogjen•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **HIDROGJEN•OJ.**

hidrogjen•ój kal óva úar kim Bashkoj me hidrogjen; ia nënshtroj veprimit të hidrogjenit (*një vaj të pangopur për të prodhuar stearinë*).

hidrogjenór e mb kim I hidrogjenit; që përmban hidrogjen.

hidrogjenúar (i e) mb kim (*Vaj i pangopur*) i bashkuar me hidrogjen për të prodhuar stearinë.

hidrogjenúem (i) e (e) mb G > **HIDROGJENUAR (i e).**

hidrogjeológ u m sh ë ët Studiues i ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore.

hidrogjeológ•e ia f e **HIDROGJEOLOG U.**

hidrogjeologji *a f* Degë e gjeologjisë që merret me studimin e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore.

hidrogjeologjik *e mb* I hidrogjeologjisë; që ka të bëjë me hidrogjeologjinë.

hidroíð *e mb zool* Si hidër; si polip.

hidroíð•ë t zool Hidrozoarë.

hidroizolánt *i m sh ë ët tek* Lëndë izoluese e lagështirës.

hidroizolím *i m tek* Izolim i lagështirës.

hidroizol•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIDROIZOL•OJ.**

hidroizol•ój kal óva úar Izoloj nga lagështira (*muret etj.*).

hidroizolúar (i e) mb I izoluar nga lagështira.

hidroizolúes e mb tek (Lëndë) hidroizolimi.

hidrokarbúr *i m sh e et kim* Lëndë që përmban vetëm karbon dhe hidrogjen; gjendet në naftë, gaz natyror, qymyrgur dhe bitume.

hidrokinetík *e mb* I hidrokinetikës; që ka të bëjë me hidrokinetikën.

hidrokinetík•ë a f Degë e fizikës dhe hidroteknikës që studion lëvizjen e lëngjeve.

hidroksíd *i m sh e et kim* Anion njëvalent i një atomi hidrogjeni dhe një atomi oksigjeni; lidhje e hidroksidit me një element ose grup.

hidroksíl *i m sh e et kim* Grup ose jon i përbërë nga një atom hidrogjeni dhe një atom oksigjeni me ngarkesë asnjëse ose pozitive; përbërës karakteristik i bazave, disa acideve, fenoleve, alko(o)leve etj.

hidrolítík *e mb* I hidrolizës; që ka të bëjë me hidrolizën.

hidrolíz•ë a f sh a at kim Zbërthim i bashkimeve joorganike me anë të ujit ose i bashkimeve organike me anë të acideve a të alkaleve të holluara me ujë. **Hidroliza e kripës (celulozës, amidonit).**

hidrológ u m sh ë ët Specialist i hidrologjisë.

hidrológ•e ia f sh e et f e **HIDROLOG U.**

hidrologji *a f* Shkencë që studion ujërat e rruzullit tokësor, vetitë e tyre dhe qarkullimin e ujit në natyrë. **Hidrologjia e ujërave nëntokësore (e akullnajave).**

hidrologjik *e mb* I hidrologjisë; që ka të bëjë me hidrologjinë.

hidromancí a f libr Hedhje e fallit me ujë.

hidromasázh i m Masazh me çurgje uji.

hidromát *i m sh e et ndërt* Bojë e fortë e përzier me sherbet gëlqereje për të lyerjen e mureve.

hidromatím *i m sh e et ndërt* Lyerje e mureve me hidromat.

hidromat•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIDROMAT•OJ.**

hidromat•ój kal óva úar Lyej muret me hidromat.

hidromatúar (i e) mb (Mur) i lyer me hidromat.

hidromatúem (i) e (e) mb G > **HIDROMATUAR (i e).**

hidromekaník•ë a f > **HIDRODINAMIK•Ë A.**

hidrometalurgji *a f* Veçim i metalit nga xeherori me anë të ujit ose të lëngjeve të tjerë.

hidrometeorológ u m sh ë ët Specialist i hidrometeorologjisë.

hidrometeorológ•e ia f sh e et f e **HIDROMETEOROLOG U.**

hidrometeorologji *a f* Studim i hidrologjisë dhe meteorologjisë.

hidrometeorologjik *e mb* I hidrometeorologjisë; që ka të bëjë me hidrometeorologjinë.

hidromét•ër ri *m sh ra rat* Matës i thellësisë së lëngjeve.

hidrometrí a *m* Matje e dendësisë së ujit.

hidrometrík e *mb* I hidrometrisë; që ka të bëjë me hidrometrinë.

hidromotór i *m sh ë ët tek* Motor hidraulik, që vihet në lëvizje me anë të ujit.

hidroním i *m sh e et gjuh* Emër lumi, deti a oqeani. [**Ky toponim, sipas gjasash, duhet të ketë dalë nga hidronimi omonim, sepse gjymtyra e tij e parë asocionion vetiu me Nerseusin, të birin e Pontit, kuptimi i të cilit është 'det i thellë', si dhe të bijat e tij, nereidat 'nimfat e ujërave'.** (AK)]

hidronimí a *f gjuh* Emërtim i lumenjve, deteve e oqeanëve.

hidronimík e *mb gjuh* I hidronimisë; që ka të bëjë me hidroniminë.

hidronýj•ë a *f sh a at tek* Pikë e kontrollit dhe rregullimit të prurjes së ujërave.

hidropatí a *m mjek* Mjekim i sëmundjeve me përdorimin e ujit për shpëlarje të brendshme të organeve ose me banja avulli.

hidropatík e *mb mjek* I hidropatisë; që ka të bëjë me hidropatinë.

hidroplán i *m sh ë ët*

♦ *det* Motobarkë e shpejtë e projektuar të prekë sa më pak sipërfaqen e ujit, jo ta çajë atë.

♦ *am av* Aeroplan i pajisur me ski për të zbritur në ujë.

♦ *det* Pajisje si krah i nëndetësës që i jep mundësi të kridhet a të dalë në sipërfaqe.

hidroponí a *f bujq* Kultivim i bimëve në rrërë, zhavorr ose ujë të pasuruar me lëndë ushqyese, por pa dhé.

hidroponík e *mb bujq* I hidroponisë; që ka të bëjë me hidroponinë.

hidropsí a *f vjet mjek* Fryrje nga grumbullimi i lëngjeve në qeliza, inde, ose gavërza seroze.

hidrosfér•ë a *f gjeog* Tërësi e ujërave sipërfaqësore të Tokës, si dhe e reve.

hidrosilikát i *m sh ë ët kim* Silikat i hidratuar.

hidrosól i *m sh e et kim* Koloid me ujë si medium shpërhapës.

hidrostát i *m sh e et* Sferë çeliku e pajisur për kërkime e studime në thellësitë e deteve dhe të oqeanëve; batisferë.

hidrostát i *m sh e et tek* Tregues i pranisë së ujit.

hidrostatík e *mb tek* I hidrostatikës; që ka të bëjë me ekuilibrin e lëngjeve dhe trysninë e ushtruar prej tyre në gjendje qetësie.

hidrostatík•ë a *f tek* Degë e mekanikës që studion vetitë hidrostatike të lëngjeve.

hidrotekník e *mb* I hidroteknikës; që ka të bëjë me hidroteknikën.

hidrotekník•ë a *f* Shkencë që studion vlerat e burimeve ujore, shfrytëzimin e tyre dhe masat kundër dëmeve që mund të sjellin ujërat.

hidrotekník u *m sh ë ët* Specialist i hidroteknikës.

hidrotekník•e ja *f e* **HIDROTEKNIK U.**

hidroterapí a *f mjek* Terapi me ujë.

hidroterapeutík e *mb mjek* I hidroterapisë; që ka të bëjë me hidroterapinë.

hidrotermál e *mb* Që ka të bëjë me veprimin e ujit të nxehtë a të tejnxehtë në procesin e shkrirje, bartjes dhe shpërndarjes së lëndëve minerare.

hidrotoráks i *m mjek* Prani e ujit në gavërzat e cipës mbështjellëse të mushkërive.

hidrotropíz•ëm mi *m bot* Rritje e rrënjëve në drejtim të lagështirës ose larg saj.

hidroturbín•ë a *f sh a at tek* Turbinë që vihet në lëvizje me anë të ujit.

hidrovór i *m sh ë ët hidr* Pajisje për ngritjen e ujit.

hidroxhúnt•ë a *f sh a at tek* Xhuntë hidraulike.

hidrozoárë t m sh zool Klasë kafshësh grabitqare shumë të vogla, kryesisht të ujërave të kripura, por hasen edhe në ujëra të ëmbla, shumica e të cilave kalojnë nga faza e polipit në të meduzës.

hídhc•ë a bis fizio Lëng shumë i hidhur me ngjyrë të verdhë në jeshile, i fshikëzës ngjitur me mëlçinë, që kullon në zorrë dhe ndihmon tretjen e ushqimit. > **TËMB•ËL LI; VRER I.**

hídhe *veta III nj urdh e* **HEDH.**

hídhem hódha (u) hédhur

I vetv

♦ Kërcej me vrull e shpejtësi përpjetë a në një drejtim tjetër; lëshohem shpejt nga lart poshtë. **U hodh përpjetë (poshtë, përpara, anash).. Iu hodh në qafë** iu turr dhe e përqafoi. **U hodh nga shkallët (nga çatia, nga pema).** **U hodhën nga aeroplani (me parashutë).** **U hodh në lumë (në det).**

♦ Kaloj një pengesë e dal matanë; kapërcej; kaloj në anën tjetër. **U hodhën matanë (përtej lumit, përtej hendekut, përtej gardhit). Hidhu këtej!**

♦ *bis* Shkoj shpejt e shpejt në një vend; vete diku. **U hodh gjer te fqinji.**

♦ *fig* Ia nis me vrull një pune a veprimtarie; i përvishem me të gjitha forcat; veproj menjëherë kundër dikujt; futem me vrull e me shpejtësi në një mjedis të caktuar. **U hodhën në luftë për liri. U hodhën në mes të zjarrit (të stuhisë, të tufanit).** [Eh gjysh, ti për gratë je hedhur në flakë/ Po pse në kanun i ke sharë? (DA)]

♦ *bis* Ngjitem një a disa shkallë më lart. **U hodh në klasën e pestë (në kategorinë e shtatë).**

♦ *bis* Kaloj në diçka tjetër; ia nis diçkaje tjetër. **Po hidhemi në një çështje tjetër. U hodh në pikën e dytë.**

♦ *fig* Nis me shpejtësi të flas a të ndërhyj; filloj menjëherë diçka; ngrihem, kërcej. **U hodh papritur e tha ... Mos u hidh kështu para të mëdhenjve! Hidhet shpejt ai.**

♦ *veta III bis* Rritet, zhvillohet, merr shtat; harliset; azdiset. **Po hidhen misrat. Është hedhur gruri. II pavet dhe pës e HEDH. Hidhen hapat e parë. Nuk hidhet përroi (lumi). Propozimi të hidhet në votë.**

*

Hidhem (bie) në krahët e dikujt Pajtohem me dikë dhe i besohet atij; bashkohem e bashkëpunoj me dikë.

Hidhem (bie) në prehrin e dikujt Shkas në pozitat e dikujt.

Hidhem (futem) në flakë (në zjarr) Nuk përfill rrezikun.

Hidhem (kërcej) si gjel Marr zjarr menjëherë; zemërohem e kërcej për gjënë më të vogël.

Hidhem (kërcej) përpjetë

♦ Habitem a tronditem shumë nga diçka e papritur; trembem menjëherë.

♦ E kundërshtoj menjëherë diçka që nuk më pëlqen.

Hidhu në qiell (hidhu përpjetë)! Bëj ç'të duash, kundërshto sa të duash, por s'ke për t'ia dalë mbanë!

I hidhem në grykë (fyt) dikujt

♦ I vërsulem; e sulmoj rreptë.

♦ Nuk e lë të vijoje me tej diçka që nuk më pëlqen.

Më hidhet (hov) gjoksi (zemra) përpjetë Jam shumë i gëzuar a shqetësuar.

U hodh nga vendi U zemërua menjëherë; kërcëu përpjetë.

Zaret u hodhën U bë hapi vendimtar dhe pritet përfundimi; u bë një hap i tillë që nuk lejon më të kthehesh prapa, u hodh guri.

hidhërak e mb

♦ I hidhur. **Mollë hidhërake.**

♦ *fig* Idhnak.

hidhërak u m sh ë ët Njeri idhnak.

hidhërak•e ja f sh e et f e **HIDHËRAK U.**

hidhërát•ë a f Shije e hidhur.

hidhërím i m sh e et

♦ Krijim i shijes së hidhur në gojë.

♦ *fig* Dhimbje shpirtërore e shkaktuar nga një fatkeqësi a nga fjalët e hidhura që thotë dikush, nga padrejtësitë etj.; vuajtje shpirtërore; pikëllim; brengë; helm. **Me hidhërim të madh (të thellë).** **Më bren hidhërimi.** [Deshe dritë, o diell,/ More dritën time/ Dhe ma mbushe jetën/ Plot me hidhërimë (AZÇ).]

♦ *fig* Zemërim; mëri; inat. **Iu përgjigj plot hidhërim. Mori hidhërim me dikë. Nuk mban hidhërim.**

♦ > **HIDHËSIR•Ë A.**

♦ Krijim i shijes së hidhur në diçka që zë të prishet. **Hidhërimi i portokajve.**

*

E piu gjithë kupën e hidhërimit (mjerimit) *libr* Pësoi një fatkeqësi të madhe; u dëmtua dhe u hidhërua shumë.

hidhëróh•em óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Bëhet i hidhur, fiton shije të hidhur. **Ishte hidhëruar mielli (djathi).**

♦ Më bëhet e hidhur goja; ndiej një shije të hidhur në gojë.

♦ *fig* Vuaj ose lëndohem shpirtërisht nga një fatkeqësi, padrejtësi, nga fjalët e hidhura që më thotë dikush etj., ndiej një hidhërim; pikëllohem; brengosem, helmohem. **U hidhërua shumë (pa masë) kur e mori vesh.**

♦ *fig* Zemërohem; marr inat me dikë dhe mbaj mëri. **U hidhërua me shoqen e s'i fliste.**

II pës e **HIDHËR•OJ.**

hidhër•ój kal óva úar

♦ E bëj të hidhur (*diçka*); i jap shijen e hidhur (*diçkaje*). **Ma hidhëroi gojën. Ena e pakallajisur e hidhëron gjellën.**

♦ *fig* E bëj të vuajë ose e lëndoj shpirtërisht (*dikë*) duke i sjellë një fatkeqësi, duke i bërë një padrejtësi, duke i thënë fjalë të hidhura etj.; i shkaktoj një hidhërim; e pikëlloj; e brengos; e helmoj. **Mos e hidhëroi nënën.** E hidhëroi me fjalë. E hidhëroi në zemër e hidhëroi shumë.

♦ *fig* E zemëroj; e inatos.

♦ *veta III fig (Moti, të ftohtët)* të pret, të than; të hyn në palcë.

hidhërúar (i e) mb

♦ Që është bërë i hidhur, që ka marrë shijen e hidhur. Ushqim i hidhëruar. Vaj i hidhëruar. E kam gojën të hidhëruar.

♦ fig. Që është lënduar shpirtërisht nga një fatkeqësi, nga një padrejtësi, nga fjalët e hidhura që i kanë thënë etj., që ka ndier një hidhërim; i pikëlluar, i brengosur, i helmuar; kund. i gëzuar. Nënë e hidhëruar.

♦ fig. I zemëruar; i inatosur, që mban mëri. Ishin të hidhëruar me të.

hidhëruës e mb

♦ Që e bën të hidhur diçka; që i jep shijen e hidhur diçkaje.

♦ *fig* (*Fjalë a ngjarje*) që shkakton vuajtje, lëndim shpirtëror.

♦ *fig* (*Veprim*) që shkakton zemërim a inatosje.

hidhërueshëm ndajf Me hidhërim.

hídhës i m sh - it bot krahin Hithër.

hidhësi a f sh - të

♦ Hidhësirë; shije e hidhur.

♦ *fig* Hidhërim; pikëllim. [**Cigarja zuri të dridhej dhe ajo qau në heshtje, duke gëlltitur**

hidhësinë e fjalëve që nuk donin të dilnin nga gryka. (ED)]

hidhësi•rë a f sh a at

♦ Të qenët i hidhur; veti e sendit që është e hidhur; lëndë e hidhur e diçkaje; shije e hidhur e diçkaje.

Hidhësira e pelinit (ullinjve). Gjella (vera) kishte pak hidhësirë. **I nxjerr (i heq) hidhësirën ullinjve.**

♦ *fig* Hidhërim; pikëllim.

hídhët (i e) mb > HIDHUR (i e).

hidhëti a f > HIDHËSIR•Ë A; HIDHËSI A.

hidhnák e mb > HIDHËRAK E.

hidhnákth i m sh ë ët bot (*Peucedanum officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell deri 50 cm të lartë e me lule të bardha, që mbin në toka të punuara, djerrishta, gërmadha, anës rrugëve etj., lulëzon nga prilli deri në vjeshtë dhe bën kokrra të zeza e shumë të hidhura.

hidhnáq i m sh ë ët bot (*Solanum nigrum*) Bimë shumëvjeçare kacavarëse me kërcell të drunjëzuar, me lule në ngjyrë të vjollcës ose të bardha, që lulëzon nga prilli deri në vjeshtë, bën kokrra vezake e të kuqe dhe përdoret si bimë mjekësore.

hidhták e mb > HIDHËRAK E.

hídh tas ndajf krahin > HIDHUR. [**Ajo pabesisht/ hidhtas fuqinë time godet** (MA).]

hídhuj t sh i HIDHU•LL LLI.

hídh u•ll i m sh j jt A > IDHU•LL LLI.

hídhur ndajf

♦ (*Flas, veproj*) në mënyrë të tillë që shkakton hidhërim e lëndim në zemër; rëndë, keq. **I foli hidhur.**

♦ Me hidhërim; në mënyrë të brengosur e të pikëlluar; me zemër të lënduar. **Qante hidhur.**

Buzëqeshi hidhur. Më vjen hidhur u prek në zemër e u hidhërua nga diçka që nuk i pëlqeu; i erdhi shumë keq. [**Se ç'vajton Shën Pjetri hidhur,/ Lesh-lëshuar, duar-lidhur** (FN).]

♦ Me zemërim, me inat. **I rri hidhur dikujt.**

♦ Me të ftohtë të madh që të hyn në palcë; ashpër. **Bëri hidhur dimri sivjet.**

hídhur (i e) mb

♦ (*Gjë*) me shije të pikët si të helmit, pelinit etj.; që ka hidhësirë. **Kafe e hidhur. Trangull i hidhur. Bar (ilaç) i hidhur. I hidhur si helm (si pelin). E kam gojën të hidhur.**

♦ *fig* (*Jetë, përvojë*) e mbushur plot vuajtje e mundime, hidhërim, shumë e rëndë [**me humor të huaj/ me një gaz të hidhur** (ASh).] [**E hidhur vjeshtë e këtij viti/ Kosovën gjeti nën terror** (IK).]

♦ *fig* (*Njeri*) zemërak; që hidhërohet shpejt; hidhërak. [**Kushedi pse iu duk se sa më i qeshur e i ëmbël të tregohej shëmbëllimi i tij atje të kalamajtë, aq më i hidhur do të ishte në zyrë me të.** (IK).]

♦ *fig* Që shpreh vuajtje shpirtërore a hidhërim. **Lot të hidhur. Vështrim i hidhur. Buzëqeshje (psherëtimë) e hidhur. Mendime të hidhura. Ndjenjë e hidhur. Heshtje e hidhur.**

♦ *fig* Që të pret, që të than; që mezi durohet a nuk durohet dot; i madh, i keq, i ashpër. **Të ftohtë (acar) i hidhur. Mot i hidhur. Vapë e hidhur.**

*

Ka pirë kupën e hidhur *libr* Ka provuar shumë vuajtje e hidhërim, ka bërë një jetë plot vuajtje e mundime.

hídhur a (e) f sh a at (të) Diçka me shije të pikët si të helmit, pelinit etj.; shije që lë një gjë e tillë; hidhësirë. **E hidhura e kastravecit. Nuk i ha fare të hidhurat.**

hídhur it (të) *as* Hidhësi; shije e hidhur.

hí•e a f sh a at > HIJ•E A.

hiédh kal G > HIEDH•Ë (me).

hiédh•ë (me) kal a ë G > HEDH.

hiédhun (i e) mb G > HEDHUR (i e). Trup i hiedhun.

híejç e mb G (Bimë) hijesire; që rritet në hijesirë.

hiék jokal G > HIEK•Ë (me).

hiék•ë (me) jokal a ë G Heq; vuaj.

hiéks i1 m sh a at krahin G Stomak i pulës.

hiéks i2 m sh a at krahin G Ndërmjetës; shkues.

hiékunit (të) as G Heqje; vuajtje.

hiéll•ë a f krahin G Mbeturina që dalin gjatë hedhjes së grurit a misrit.

hién•ë a f sh a at zool (Hyoena) Mishngrënës grabitqar i viseve të shkreta të Azisë dhe Afrikës, me trup më të madh se ujku, me qime të përhimë a të kuqërreme, që gjuan kryesisht natën. **Hienë me pulla (laramane).**

♦ *fig* Njeri grabitqar, i ndyrë e i pamëshirshëm. [**hienat dhe vampirat që thithin edhe piken e fundit të gjakut të popullit të shkretë: hambarxhijtë dhe asnafët (kamatarët).** (KM)]

hienúesh•ëm (i) me (e) mb Shenjtëror.

hierárk u m sh ë ët

♦ Ai që zë një post të lartë në hierarki. [**Nji tjetër hierark i fashizmit, Mëkambësi i Mbretit, F. Jacomoni, në kujtimet e tija, tue analizue figurën e Mustafës vëren:** (AN).]

♦ Kryepriift; prelat.

hierarkí a f sh - të

♦ Rend i titujve, gradave ose përgjegjësive në administratën civile, ushtarake e fetare, nga më të ulëtat deri në më të lartat, sipas lidhjeve dhe varësive që kanë

ndërmjet tyre; titujt, gradat ose përgjegjësitë në këtë rend; organizim shoqëror i ndërtuar mbi bazën e këtij rendi titujsh, gradash etj. që kanë nëpunësit sipas pushtetit, sipas varësisë ose të drejtave.

Hierarki administrative (ushtarake). Hierarkia feudale (kishtare). Shkallët e hierarkisë.

[Bogdani, sikurse Budi e Frano Bardhi, arriti shpejt shkallë të larta në hierarkinë kishtare. (AE)]

♦ *fig* Shkallëzim i dukurive të veçanta ose i pjesëve të një veprimtarie, në të cilin njëra dukuri a pjesë është më e lartë se tjetra që e ndjek.

hierarkík e mb I hierarkisë; që ka të bëjë me hierarkinë; që i nënshtrohet hierarkisë; që bëhet sipas një hierarkie. **Sipas ndarjes hierarkike. Në rrugën hierarkike. Shkallë hierarkike.**

hierofobí a f libr Frikë nga sende të shenjta.

hierogamí a f libr Rit i shenjtë i martesës së një perëndie me perëndeshe.

hieroglíf i m sh ë ët

♦ Figurë a shenjë simbolike që përdoret në shkrimin e disa gjuhëve për të shënuar një nocion, rrokje a tingull. **Hieroglifët e egjiptasve të vjetër. Gjuhë që shkruhen me hieroglifë.**

♦ *kryes sh fig* Shkrim i pakuptueshëm ose që lexohet me shumë vështirësi.

hieroglífík e mb I hieroglifëve; që ka të bëjë me hieroglifët. **Gjuhët hieroglifike. Shkrime (mbishkrime) hieroglifike.**

hierográ m i m sh a at Simbol i shenjtë; simbolizëm fetar.

hierokrací a f libr Qeverisje e priftërinjve.

hierokratík e libr I hierokracisë; që ka të bëjë me hierokracinë.

hierolatrí a f libr Adhurim i shenjtoreve dhe sendeve të shenjta.

hierologjía f libr Studim i çështjeve të shenjta; literaturë e shenjtë.

hierologjík e mb libr I hierologjisë; që ka të bëjë me hierologjinë.

hieromonák u m sh ë ët fet Prift që është edhe murg.

hierór•e ja f sh e et ark fet Hapësirë për qark altarit të kishës, shpesh e rrethuar me parmakë ose e ndarë me shkallë nga anijatat.

hiesín•ë a f sh a at G Vend me hije. > **HIJESIR•Ë A.**

híesh•ëm (i) me (e) mb > **HIJSH•ËM (i) ME (e).**

hietografí a f meteo Studim i shpërndarjes gjeografike të reshjeve vjetore.

hiéz•ë a f sh a at vjet Apostrof; shenjë e apostrofit.

higro- fjalëform Lagështirë.

higrofil e mb (Bimë) lagështirëdashëse.

higrofít i m sh e et bot Bimë që rriten në mjedis të lagësht.

higrofób e mb bot (Bimë) që nuk e pëlqen lagështinë, që rritet më mirë në vend pa lagështi.

higrográf i m sh tek Aparat për matjen e lagështirës së ajrit.

higrografík e mb Që mat a tregon nivelin e lagështirës së ajrit.

higromét•ër ri m sh a at tek Aparat për matjen e lagështirës së ajrit ose gazeve.

higrometría f Matje e lagështirës së ajrit ose gazeve.

higrometrík e mb I higrometrisë; që ka të bëjë me higrometrinë.

higroskóp i m sh ë ët Aparat që tregon ndryshimet në lagështirën e ajrit.

higroscopík e mb

♦ I higroskopit; që ka të bëjë me higroskopin.

♦ Që thith lagështirën e ajrit ose të mjedisit. **Kripë higroskopike.**

higrostat i m sh e et tek Pajisje që prodhon lagështirë të vazhdueshme.

Higjë a f mit gr Perëndeshë e shëndetit; e bija e Eskulapit dhe motra e Panacesë.

higjiën•ë a f Kujdes për ruajtjen e shëndetit, kryesisht me anë të pastërtisë; parime dhe praktikë sanitare. **Higjiënë vetjake.**

higjiënik e mb I higjiënës; që ka të bëjë me higjiënën.

higjiëniko-sanitär e mb Që ka të bëjë me higjiënën dhe shëndetin.

higjiënist i m sh ë ët Ai që ndjek parimet dhe praktikën sanitare. **Mjek higjiënist.**

higjiënist•e ja f sh e et f e **HIGJIENIST I.**

higjiënzím i m Zbatim i masave për përmirësimin e kushteve higjiënike.

higjiënz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIGJIENIZ•OJ.**

higjiënz•ój kal óva úar Marr masa për përmirësimin e kushteve higjiënike të (*mjedisit*).

higjiënzúar (i e) mb (*Mjedis*) me kushte të mira higjiënike.

higjiënzúem (i) e (e) mb *G >* **HIGJIENIZUAR (i e).**

hi-há onomat, pasth Thirrje për të nxitur kalin të ecë shpejt a të vrapojë.

hi-hí onomat Zhurmë e të qeshurës.

hij kal dhe jokaj J > **HYJ.**

hiják e mb *G* Me hije; që ka hije.

hij•e a f sh e et

♦ Hapësirë e errët a me fare pak dritë pas një trupi që nuk lë të kalojnë nëpër të rrezet e diellit ose të një burimi tjetër drite; mungesë drite ose errësirë jo e plotë pas dikujt a diçkaje që e zë dritën; faqe e errët e trupit në anën e kundërt të ndriçimit të tij; vend që gjendet në këtë errësirë, zakonisht ku nuk bien rrezet e diellit; vend që s'e rreh dielli. **Anë në hije e Hënës. Kon i hijes astr** pjesë e errët si kon e projektuar gjatë një eklipsi. **Pyll me hije. Rri në hije të lisit.** [*vallet e pllumbave/ palë e palë nën hijen e ullive* (MC).] [*Kurr' aq ëmbël' e bukur s'ftoj/ Hij' e lisit edhe kroj* (FN).]

♦ Errësirë; gjysmerrësirë. **Hija e mbrëmjes (e natës). Në hijen e bodrumit (e pusit).**

♦ Figurë e errët e një trupi të patejdukshëm e pasqyruar në një sipërfaqe pas këtij trupi, i cili ndriçohet në anën e kundërt; figurë e errët që duket në një pjesë të trupit, kur shihet me një aparat; vend ku duket kjo figurë. **Hije e plotë (e gjatë, e shkurtër). Hija e njeriut në tokë. Hija e aeroplanit. Hija e një trupi në mur. Hija e mushkërive. Gjatësi e hijes. Teatër (shfaqje) me hije në perde.**

♦ Figurë e paqartë dikujt a diçkaje në errësirë; pamje e turbullt e dikujt a diçkaje në errësirë a në mjegull. **Lëviz si hije.** [*Dje më shkeli hijen!/ - Hijen tënde?* (DhP)] [*qi jë burrë e kuvendtar,/ me ta drashtë hijen anmiku* (GjF).] [*Veç padija edhe krenija,/ Qi shkojn njitë si trupi e hija* (GjF).] [*Hija ime nuk di dhunë./ Di veç frymëzim lirie* (LP).]

♦ Njollë e errët në diçka; pjesë e errët rreth diçkaje. **Hijet e faqeve (e fytyrës). I ka sytë me hije. E ka lëkurën me hije.**

♦ *art* Njollë e errët a vija që tregojnë pjesët më pak të ndriçuara në një pikturë. **Hije e thellë (e lehtë). Dritë dhe hije.**

♦ *dhe fig* Vend i mënjanuar që nuk bie në sy; vend i qetë larg telasheve e kokëçarjeve; pozitë shoqërore pa rëndësi, pa nderime e pa lavdi. **Zuri një hije. U struk në një hije. E kaloi (shkoi) jetën në hije. Doli nga hija.**

♦ *fig* Diçka që ia ul a ia errëson vlerat e meritat dikujt; diçka që krijon një dyshim për sjelljen ose për qëndrimin e dikujt, që ia prish a ia njollos emrin e mirë; njollë. **I hodhi një hije krijoi një dyshim për të. Bie një hije mbi të. Kjo ngjarje i la një hije. Kishte një hije në biografi.**

♦ *fig* Pamje e një njeriu a sendi; ajo që bie në sy në tërësinë e tipareve të një njeriu a sendi dhe krijon një përshtypje të caktuar; shprehje e gjendjes shpirtërore të trishtuar a të shqetësuar në fytyrën a në sytë e njeriut. **Hije e zymtë (e frikshme). Ka hije të rëndë. Mori një hije tjetër. Ishte në hije të babait** kishte pamjen si i ati, i ngjante t'et. **I ra një hije e zezë në fytyrë. Shtëpisë i ra një hije e keqe (e zezë).** [Plugu dëgjonte duke heshtur dhe me një hije trishtimi të fshehur (FK).] [na ruaj nga hija e rëndë e famës (NGj).]

♦ *fig* Pamje e bukur dhe e mirë e diçkaje; të qenët i hijshëm; hijeshi, bukuri; pamje, dukje. **I ka rënë hije burri. I bëj hije diçkaje** e zbukuroj; e bëj të hijshme. **I kanë hije rrobat** i rrinë bukur rrobat, i shkojnë mirë. **Nuk të ka hije të flasësh kështu** nuk është e hijshme, nuk është mirë të flasësh kështu. **Shtat e hije, mend asnjë fije** *ff u*. [Në bunacë e në furtunë/ Të këndoj siç më ka hije (LP).]

[Merita e Camajt është se, me veprën e tij, ká tërhjekë vërejtjen, me takt dhe pá bujë, si i ka hije një shkencëtari, mbi almetin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp)]

♦ *fig* Vegim i diçkaje që i shfaqet një njeriu me fantazi të sëmure; fantazmë; xhind. **Hije e ligë. Hijet e rënda. Hijet e bardha** *euf* hijet e liga. **Hijet e natës. Hija e t'et.** [e, n'at muzg, një vegim hije/ Lokes n'votër lehtë iu qas (NM)]. [kur sheh fytyra të zbehta edhe sy të jeshilta/ që të shikojnë si hije dhe shtrijnë duert e mpita (Mgj).] [I masakruar/ të endesh hije/ nëpër harrimet e përgjakura (VZh).]

♦ *fig* Shfaqje a shëmbëlltyrë e dobët e diçkaje; mbresë e lehtë a gjurmë e parëndësishme e diçkaje; gjurmë; përjetim. **Hija e së vërtetës. Hije dëshpërimi (trishtimi, shqetësimi, dyshimi). Hije gëzimi. Hijet e së kaluarës. La hije diku a në diçka.**

♦ *vjet*: **Hija e kishës** kufijtë e pushtetit të kishës (K).

*

Baj hije *G* Zë vend. [Ta zâmë se ai paska qënë reaksionar, dhe, si i tillë nuk duhet të bâjë hije në letërsinë shqipe. Por ç'faj ka gjuha e tij që të shlyhet nga *Fjalori*? (APp)]

Bëhem hija e vetes Dobësohem shumë.

Bëhem me hije Jam në gjendje frike të përherëshme.

Bëj hije diku (mbi dhe) *keq* Jam gjallë; rroj pa bërë ndonjë punë të dobishme,

E mbaj (e vë) në (nën) hije të hostenit dikë Kujdesem shumë për dikë; e mbaj në pëllëmbë të dorës.

E mbaj nën hijen time dikë Kujdesem shumë për dikë; e mbroj.

E vë në hije dikë E fut brenda në një vend; e strehoj; e marr nën kujdes dikë.

E vë në hije të rigonit dikë Kujdesem shumë për dikë; tregoj kujdes të madh për një njeri që nuk e meriton.

Frikësohet (ka frikë, tutet) nga hija e vet Është frikacak i madh; ka shumë frikë.

Fshihem pas hijes së gishtit *tall* Mbrohet me mjete e mënyra të dobëta; kujtoj se nuk m'i shohin të metat.

Hedh hije diçka Rritet e zhvillohet; lartësohet; hedh shtat.

I bëhem hije dikujt

♦ Lidhem ngushtë me dikë dhe nuk i ndahem asnjëherë; e ndjek hap pas hapi dhe i shërbej me besnikëri.

♦ E mbroj dikë; i bëhem mburojë dikujt.

I bëj hije dikujt

♦ I shërbej me shumë besim dikujt; i shërbej verbërisht.

♦ E vë brenda në një vend, e mbyll diku; e strehoj.

♦ Rri pa punë pas një tjetri që punon; tund peshqirin, luaj derën.

I hedh hije diçkaje

♦ E mbuloj një punë a një çështje, e bëj të errët, e bëj të paqartë.

♦ E bëj të dyshimtë diçka a dikë; e paraqit në një dritë jo të mirë.

I lë hije të zezë dikujt E njollos dikë; i hedh baltë dikujt; e bëj me turp, e turpëroj.

I lë hijen dikujt iron Iki a largohem papritur prej dikujt.

Ia ha hijen dikujt Bëj që të mos jetë më; e mposht dikë; e vë përpara dhe e thyej.

Iu shoftë hija e diellit! *mallk*

♦ Mos paftë ditë të mira!

♦ Vdektë!

Jam (jetoj, rroj, rri) në hijen e dikujt *keq*

♦ Jam nën mbrojtjen e dikujt; më mbron dikush.

♦ Jam nën sundimin e dikujt.

E kaloj në hije diçka E lë pa përmendur ose e përmend përkitas diçka. [**E kam fjalën, në mënyrë të veçantë, për pika të mëdha takimi e përkimesh që nuk ka si kalohen në hije** (GjSh).]

Lë në hije diçka E lë në errësirë një çështje; nuk e zbuloj; nuk e ndriçoj.

Lëshoj hije pa dalë dielli E bëj diçka para kohe; nxitoj e bëj një punë të papjekur.

Lisit shihi hijen, njeriut shihi mendjen *fj u*

Matem me hijen (me diellin) e mëngjesit (e mbrëmjes) *keq* E vlerësoj veten më shumë se sa jam në të vërtetë; jam mendjemadh; mburr veten dhe nënvlerësoj të tjerët.

Matet me hijen e vet I duket vetja i madh; i është rritur mendja.

Matu me hijen tënde! Vlerësoji drejt aftësitë dhe mundësitë e vërteta që ke; peshoji mirë gjërat pa u mburrur; shtriji këmbët sa ke jorganin.

Mbeti në hije diçka Nuk u sqarua a nuk u ndriçua.

Më marrtë hijen! *mallk* vdektë!

Nuk bëj hije në diell Jam njeri fare pa rëndësi; nuk më përfill askush.

Nuk i bëj hije (as) vetes Jam i pazoti për të bërë një punë; nuk jam i zoti për asgjë.

Nuk i bën hije askujt Nuk pengon asnjëri, nuk i nxjerr pengesa askujt.

Nuk ka hije lisi për dikë Nuk ka vend të rehatshëm, që dëshirohet mjaft nga dikush.

Nuk ma ka shkelur njeri hijen prapa Jam shumë i shpejtë dhe s'më zë dot asnjëri.

Pastë hijen e vet! S'dua të jem a ta pësoj si ai.

Rri në hije Nuk dua të dukem; nuk dua të shfaqem; rri mënjane e nuk përzihem në një çështje.

Të shkel hijen (prapa) dikush Është shumë i shpejtë; është shumë i zoti për të bërë diçka; të merr gjak në vetull..

Vras barkun në hije *iron* Nuk më pëlqen të punoj; jam dembel e rri pa punë.

hijacak e mb bis Besëtytë; supersticioz.

hiják e mb (*Vend*) me hije.

hiják•e ja f sh e et Sohi; hjesirë.

hijéc e mb Hijedashës.

hijedáshës e mb bot (*Bimë*) Që rritet e zhvillohet në hije, që do hije, që nuk ka shumë nevojë për dritë.

hijedéndur mb (*Dru*) me hije të dendur; që bën hije të dendur.

hijedrít•ë a f sh a at > DRITËHIJ•E A.

♦ *art* Kontrast me hije dhe dritë që jepet në një pikturë; dhënie e një figure me hije e dritë.

♦ *Vend* a hapësirë me hije dhe me dritë; gjysmëhije.

hijgjérë mb (*Dru*) me hije të gjerë, që bën hije të gjerë; hijemadh.

hije•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja

♦ (*Dru*) me hije të keqe a të rëndë. **Arra fiku janë hijekëqija.**

♦ *fig* (*Njeri*) me pamje të keqe e të zyrtë; hijerëndë.

hije•kéq kéqi m sh këqíj këqíjt *Dru* hijekeq, me hije të rëndë.

hije•kéqe ja f sh këqíja këqíjat *Dru* hijekeqe, me hije të rëndë.

hijekëqíj a sh i HIJE•KEQ KEQE.

hijekëqíj t sh i HIJE•KEQ KEQI.

hijekëqíja t f sh *Drurë* me hije të keqe. **Mos fli nën ato hijekëqija.**

hijeléhtë mb

♦ (*Dru*) me hije të lehtë, që bën hije të lehtë.

♦ (*Njeri*) i thjeshtë, i dashur, i afrueshëm e fjalëmbël.

hijelútës e mb Besëtytë; supersticioz.

hije•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Dru*) me hije të madhe; që bën hije të madhe.

♦ (*Njeri*) që e mban veten me të madh.

♦ (*Njeri*) krenar; me pamje madhështore.

♦ A I hijshëm.

hije•mádh mádhe f sh mëdhá mëdhátë f e HIJE•MADH MADHI.

hije•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ *Dru* me hije të madhe, që bën hije të madhe.

♦ *Njeri* që mbahet me të madh.

♦ *Njeri* krenar; *njeri* me pamje madhështore.

♦ A *Njeri* me pamje të hijshme.

hijemëdhá të sh i HIJE•MADHE MADHA.

hijemëdhenj të sh i HIJE•MADH MADHI.

hijením i m *Krijim* i hjes; hjesim.

hijen•óji óva úar

I kal *Hjesoj*.

II jokál

♦ *veta III* Shëmbëllen a duket si hije, përhirjon; kalon si hije. **Hijenon natën.**

♦ *Kaloj* vapën në hije.

♦ *veta III* (*Bagëti*) mrizon; mërzen; kalon vapën në hije.

hijen•ój2 kal G > HIJEN•UE (me).

hijenór•e ja f sh e et G > HIJEROR•E JA.

hijen•úe (me) *kal óva úe G* Hjesoj; bëj me hije (*një copë vend*); i bëj hije (*dikujt, diçkaje*).

hijen•úe (me) *óva úe G vetv e* **HIJEN•UE (me).**

hijenúem (i e) *mb G I* hjesuar.

hijerândë *mb G > HIJERËNDË.* [për një petk të bukur të gjanë si ishte zakoni në atë kohë e të gjatë deri te kambët për me qenë hijerandë (ZV).] [Gjithashtu, heksametrit lukrecian, ende të papunuem mirë, ende t'ashpër, mâ mirë i përshtatet një farë ashpërsie hijerândë e gegënishtes (APp)]

hijerëndë *mb*

♦ (*Pemë, dru*) me hije të keqe a të rëndë, që i sjell shqetësime njeriut kur rri nën të. **Arrë (fik)**

hijerëndë. Pyll hijerëndë.

♦ *fig* Me pamje të rëndë e të zyrtë; i ngrysur; që shpreh diçka të rëndë e të zyrtë; krenar; madhështor. **Njeri hijerëndë. Bjeshkët hijerënda. Kala (përmendore) hijerëndë.**

hijerín•ë a f sh a at krahin Hjesirë; vend me hije a në hije.

hijerór•e ja f sh e et fet

♦ Kungë.

♦ Faltore; tempull.

hijesí a f sh - të > HIJESHI A.

hijesím i m

♦ Errësim; mbulim i dritës për të krijuar hije.

♦ *fig* Hijeshim; zbukurim.

hijesíra t f sh Bimë që rriten në vend me hije.

hijesír•ë a f sh a at Vend me hije; vend i ftohtë që nuk i bie dielli. **Hyj në hijesirat e pyllit (e malit).**

hijesísht ndajf Hijshëm; me hir; me hijeshi.

hijes•ó j kal óva úar

♦ I bëj hije (*diçkaje*); i vë diçka përpara a e mbuloj për të krijuar hije; errësoj. **Hjesoj dritaren (dhomën).**

♦ *fig* Hjesoj; zbukuroj.

hijesúar (i e) *mb*

♦ I mbuluar për të krijuar hije.

♦ *fig* I hjesuar; i zbukuruar.

hijeshí ja f sh - të Të qenët i hijshëm; bukuri. [**Kû e ká Petrarka - mbreti i vjerrshës së bukurís e të dashtnís - një pershkrim të hijeshís së grues mâ të bukur se ky?** (GjF)]

hijeshím i m sh e et

♦ Zbukurim.

♦ *fig* Hijeshí; bukuri.

♦ *fig* Zbukurim me qëllim për të fshehur të vërtetën.

hijeshkélur mb Që i është shkelur hija; i shituëm.

hijesh•óhem óva (u) úar

I vetv Marr pamje të hijshme; bëhem i hijshëm; zbukurohem. **Hijeshohet dita-ditës.**

II pës e HIJESH•OJ.

hijesh•ó j óva úar

I kal

♦ E bëj të hijshëm dikë a diçka, i jap një pamje të bukur diçkaje, e zbukuroj. **Lulet e hijeshojnë shtëpinë. Një buzëqeshje e lehtë ia hijeshoi fytyrën.**

♦ *fig* E zbukuroj (*diçka*) për të fshehur të vërtetën.

II jokal veta III Ka bukuri të madhe; ka hijeshi; jep hijeshi. **Hijeshon natyra përreth.**

hijeshpéshtë *mb (Pyll)* me hije të dendur.

hijerrállë *mb (Pyll)* me hije të rrallë.

hijeshúar (i e) *mb*

♦ Me pamje të hijshme; i zbukuruar. **Vend i hijeshuar. Vajzë e hijeshuar.**

♦ *fig* I zbukuruar për të fshehur të vërtetën.

hijeshúes e mb

♦ Që e bën të hijshme dikë a diçka; që i jep pamje shumë të bukur; zbukurues. **Pemë hijeshuese.**

Ngjyra hijeshuese.

♦ *fig* Që zbukuron diçka për të fshehur të vërtetën.

hijeshúes i m sh - it

♦ Ai që hijeshon a zbukuron diçka.

♦ *fig* Ai që e zbukuron diçka me qëllim, për të fshehur të vërtetën.

hijeshúes•e ja1 f sh e et f e HIJESHUES I.

hijeshúes•e ja2 f sh e et vjet Skllave a shërbëtores që kreh dhe zbukuron zonjën e vet.

hijetár e mb I hijezuar; me hije; që lëshon a bën hije.

hijetín•ë a m sh a at art G Riprodhim i fotografisë a i një figure çfarëdo në të cilën tonet e hirta ose ngjyrat përpunohen me pika të madhësive të ndryshme.

hijetór•e ja f sh e et Vend me hije; vend i mbrojtur nga dielli; sohi.

hijevrénjtur mb (Fytyrë) e vrenjtur; e ngrysët.

hijezéz•ë a f sh a at Ajo që ndjell zi; ogurzezë.

hije•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Që ndjell zi; ogurzi; kobzi

hijezí u m sh nj njtë Njeri që ndjell zi, ogurzi, kobzi.

hijezínj t m sh G > HIJEZI U.

hijezínj të m sh i HIJE•ZI ZIU.

hijezím i m sh e et

♦ Mbulim i burimit të dritës për të krijuar hije.

♦ Krijim i hijeve në një pikturë, vizatim etj.

♦ *fig* Errësoj; e bëj të errët (*të ardhmen*).

hijez•óhet vetv veta III (Hëna) hahet.

hijez•ó j óva úar

I kal

♦ Hijesoj; e bëj me hije; mbuloj për të zënë dritën.

♦ I bëj hijet (*vizatimit etj.*).

♦ *fig* Errësoj (*të ardhmen*).

II jokal veta III (Shpendi etj.) lëshon a bën hije tek fluturon.

hijezúar (i e) *mb*

♦ I vënë në hije; (*dritë*) e mbuluar për të bërë hije.

♦ (*Vizatim*) me hije.

híjěz a f sh a at

♦ Hije e lehtë.

♦ *vjet* Çadër dielli.

♦ *fig krahin* Ëndërr. **Gjumë me hijëza.**

hijím i m Djegie; shkrumbim.

hij•óhem *vetv óva (u) úar pës e HIJ•OJ₁.*

hij•óhet *vetv veta III dhe pës e HIJ•OJ.*

hij•ój₁ *kal dhe jokál óva úar* Lëshoj hije; bëj hije.

hij•ój₂ *kal óva úar* E djeg; e bëj hi.

hijór e mb libr (*Figurë*) e errët; që duket si hije.

hijós kal a ur

♦ Hjesoj; bëj me hije.

♦ Përhij.

hijós•et *vetv veta III (Vendi)* hjesohet; bëhet me hije.

hijósur (i e) mb

♦ I hjesuar.

♦ I përhitur.

híjshëm ndajf Në mënyrë të hijshme; me hijeshi. **Vishet (krihet) hijshëm. E rregulloi hijshëm.**

Flet (sillet) hijshëm.

híjsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) me tipare shumë të rregullta ose gërshetim të këndshëm përmasash, përpjesëtimesh e ngjyrash; i këndshëm për syrin; i bukur. **Djalë (burrë) i hijshëm. Grua (vajzë) e hijshme. Me trup të hijshëm. Pamje e hijshme. Është i hijshëm.**

♦ Që është në pajtim me kërkesat e shijet e përgjithshme, që pëlqehet; që ngjall kënaqësi të madhe dhe admirim. **Sjellje e hijshme. Fjalë të hijshme. Në mënyrë të hijshme.**

hijúar (i e)₁ mb I bërë me hije; që ka hije.

hijúar (i e)₂ mb I djegur; i bërë shkrumb e hi.

hikárr i m sh e et G Kalli misri me kokrra të vogla.

hík•ë (me) jokál a ë G Iki; largohem.

hík•ël la m

♦ *bis anat* Fshikë e tëmthit.

♦ *bot* Fshikëz.

hík•ërr rra₁ f sh rra rrat bujq

♦ (*Polygonum fagopyrum*) Lloj drithi kokërrvogël, me cipë të murrme e përbrenda të bardha, që përdoren më shumë si tagji për kafshët; grurë i zi. **Bollgur hikkre. > HEJD•Ë A.**

♦ Bimë e egër barishtore ose shkurre e livadheve, me shumë lloje, me gjethe të dhëmbëzuara si të domates që bën kokrra të vogla të rrumbullakëta. **Familja e hikkrave.**

*

Rroj me hikkra Kursej shumë në të ngrënë; jam shumë dorështrënguar.

**

hikërr e kuqe bot Hikërr e shtrirë ose kacavarëse, që rritet deri 2-3 metra.

hík•ërr rra₂ f krahin G Lëng që lëshon kosi kur nuk është zënë mirë ose kur i kalon koha. >

HIRR•Ë A.

hík•ërr rra3f *veter* Sëmundje që u bie dhenve e dhive dhe që u prek kyçet e këmbëve, sytë dhe gjinjtë. > **HIKRRAQ I; NGALOS•Ë A.**

hikërr•óhet *vetv G* > **HIKËRR•UE (me u).**

hikërr•úe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G (Kosi)* lëshon a zë hirrë.

hikërróre t f sh *bot* Familje e hikrrave.

hík•i *jokal krahin G* > **HIK•Ë (me).**

hikrráq e1 mb (*Qumësht*) i prerë, i prishur, i bërë hirrë.

hikrráq e2 mb (*Bagëti e imët*) e sëmure me ngalosë, hikërr.

hikrráq i m *veter* Sëmundje e dhenve e dhive që u prek kyçet e këmbëve, sytë dhe gjinjtë.

hikrr•óhem *vetv óva úar* Dobësohem; ligem.

hikrr•óhet *vetv úa (u) úar (Qumështi)* pritet; priset; bëhet hirrë.

hikrr•ój *kal óva úar* E bëj hirrë; e prish; e pres (*qumështin*).

hikrrúar (i) mb

♦ (*Qumësht*) i prerë; i prishur; i kthyer në hirrë.

♦ (*Kos*) që ka lëshuar hirrë.

hikrrúar (i e) mb I dobësuar; i ligur; i ligshtë.

hikrrúem (i) mb G > **HIKRRUAR (i).**

hikrrúesh•ëm (i) me (e) mb I hikrruar.

híks•ë a f sh a at *krahin G* Lopë me brirë përpjetë.

híkun (i e) mb *krahin G* I ikur.

híkun it (të) as G Ikje. **Vihem në të hikun.**

hiláf *ndajf vjet krahin G* Në përmasa vigane të frikshme.

hiláf i m nj *vjet krahin G* Gjë e paparë dhe e padëgjuar.

hilallék u m sh Fes i stolisur me monedha ari, i qëndisur me tel ari e gurë të çmueshëm, që vënë nuset ditën e dasmës.

hılanjóz e mb bis Hileqar.

hılanjóz i m sh ë ët bis Hileqar.

hılanjóz•e ja f sh e et e **HILANJOZ I.**

hilé ja f sh - të > **HIL•E JA.**

híl•e ja f sh e et bis G > **HIL•E JA.**

hilé ja f sh - të Dredhi për të mashtruar dikë; dhelperi; marifet; veprim mashtrues. **Njeri i hilesë** hileqar. **Qumësht pa hile** qumësht i paprekur, pa ujë dhe i parrahur. **Mjaltë pa hile** mjaltë natyror.

Mall pa hile mall i mirë, i saktë. **Shtatë hile, një trimëri. I bëri hile** e mashtroi. **Ia bëri me hile. I mësoi hiletë. Ka hile. I doli hileja. E kuptoi hilenë. I ra hilesë** e kuptoi dredhinë. **E ka (ia ka) me hile. E do pa hile. Qesh pa hile.** [A. Lord ka vënë re se në kuptimin e dyfishtë të termit

"narodna" tek popujt sllavë të jugut, ka një "hile" të madhe (ShS).]

*

Nuk kam as hile as mile *etn* Betim se do të them të vërtetën.

hilebás i m sh ë ët G Hileqar; ai që bën hile.

hilecák e mb Hileqar.

hilecák u m sh ë ët Njeri hileqar, që bën hile.

hilecák•e ja f sh e et f e **HILECAK U.**

hile•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (*Njeri*) që bën hile.

hile•mádh i m sh mëdhéj mëdhéjt G > **HILE•MADH MADHI2.**

hile•mádh *i2 m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri që bën shumë hile.

hile•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **HILE•MADH MADHI₂**.

hilemëdhá *të f sh i* **HILE•MADHE MADHJA**.

hilemëdhéj *t G sh i* **HILE•MADH MADHI₁**.

hileqár *e mb*

♦ Që bën hile; dredharak. [Ti moj skile hileqare, mos dil rrugës ashqare (Pop)].

♦ Mashtrues.

hileqár *i m sh ë ët*

♦ Njeri hileqar.

♦ Kafshë hileqare.

hiletár *e mb* > **HILEQAR E**.

hiletár *i m sh ë ët* > **HILEQAR I**.

hiletár•e ja *f sh e et f e* **HILETAR I**.

Híl•ë *a m shkurt i* **MËHILL I**.

hílnár *i m sh ë ët A*

♦ Llambë me vajguri.

♦ Fener me kandil a llambë.

hilo- *fjalëform* Lëndë-.

hilogjenéz•ë *a f fil* Prejardhje e lëndës.

híl•ój óva úar

I *kal* Ia bëj me hile; i bëj hile (*dikujt*).

II *jokal* Bëj hile; mashtroj.

hilomorfík *e mb libr* I hilomorfizmit; që ka të bëjë me hilomorfizmin.

hilomorfíz•ëm *mi m fil* Doktrinë që njëjtëson lëndën me shkakun parësor të gjithësisë.

hiloteíst *e mb fil* I hiloteizmit; që ka të bëjë me hiloteizmin.

hiloteíst *i m sh ë ët fil* Pasues i hiloteizmit.

hiloteíz•ëm *mi f fil* Doktrinë sipas së cilës perëndia është e njëjtë me lëndën.

hílq•e ja *f sh e et bot* > **ILQ•E JA; ILNJ•Ë A**.

hílqem *vetv hólqa hélqur A* Tërhiqem; joshem; më tërheq.

hílúar (*i e*) *mb* Që ia kanë bërë me hile.

hillón•ë *a f sh a at A* Breg i lumit.

himalaján *e mb gjeog* I Himalajeve; që ka të bëjë me Himalajet.

Himaláje *t f gjeog sh* Vargmal rreth 2 400 km përgjatë kufirit të Indisë me Tibetin, ku ndodhet Mali Everest, me majën më e lartë të botës, 8 848 m.

himarjót *e mb* I Himarës; që ka të bëjë me Himarën, me banorët a vendësit e saj. **Këngë e valle**

himarjote.

himarjót *i m sh ë ët* Banor a vendës i Himarës. [Shumë kapedanë nga më të mirët ishin vrrarë, nër ta edhe Anton Linjërosa, kumandari i Labërvet dhe i Himariotëve. (AE)]

himarjót•e ja *f sh e et f e* **HIMARJOT I**.

himarjótçe *ndajf*

♦ Sipas mënyrës së himarjotëve; ashtu si e kanë zakon himarjotët.

♦ Në të folmen e himarjotëve.

himbájtës•e ja *f sh e et*

♦ Taketuke duhani.

♦ Vazo ku mbahet hiri i të vdekurit të djegur në kremator; hinore; urnë.

híme *si kallëzues*: **Bëhet hime** prishet; shkon dëm; nuk vlen më.

hím•e ja *f kryes sh e et*

♦ Krunde. **Hime gruri (misri). Përziej me hime. U jep (u hedh) hime pulave.**

♦ Gëzhuta. Hime gruri (orizi). U hedh hime lopëve.

♦ Pluhur sharre; tallash. **Hime sharre.**

*

Bëhet hime dikush a diçka del jashtë përdorimit, bëhet pa vlerë e i panevojshëm.

I ka hime trutë (mendtë) Nuk është i zgjuar; nuk ka mend për të qenë; është mendjelehtë.

I shtrenjtë në hime, i lirë në miell I kursyer në gjëra të vogla e pa ndonjë vlerë të madhe dhe dorëilirë në gjëra të mëdha e me vlerë.

himeégër *mb K (Miell)* i bluar trashë.

himén i m anat Cipëz e palosur që mbulon pjesërisht hyrjen në vagjinën e virgjëreshës. **Prerja e himenit.**

Himén i m mit gr Perëndi e martesës.

himenoptërë t m sh ent Rend kandrash me dy palë krahë si lëkurë; femra ka thumb; përfshin arëzën, bletën, mizën përdhese me krahë.

hím•e ja (e) f sh e et (të) krahin G Hyrje; fillim. **Në të hime të pranverës.**

hím•ë e (e) mb I përhimë; gri.

hímit (të) as G Hyrje. [**mbas të himit të Turqvet në Shqypni, «Kanuni i Lekës» ká hupë si formë kodi, e áisht perdhosë si landë drejtsije.** (GjF)]

himn i m sh e et

♦ Këngë solemne që i kushtohet atdheut dhe mbahet si simbol i njësisë së kombit e të shtetit; këngë që një klasë a një grup shoqëror e ka si simbolin e vet. **Himni kombëtar. Himni shtetëror.**

♦ Vjershë, poemë a këngë kushtuar një ngjarjeje të shënuar ose njeriu të shquar; vepër muzikore lirike që këndohet në kor; vepër e tillë me përmbajtje fetare. **Himni i fitores (dëshmorëve). Himn fetar (kishtar). I këndoj himne dikujt** i thur lavde dikujt

♦ *fig* Lëvdatë e lartë që i thuret dikujt a diçkaje.

himnizím i m sh e et Lavdërim; vlerësim i lartë.

himniz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIMNIZ•OJ.**

himniz•ój kal óva úar

♦ I bëj një himn (*dikujt a diçkaje*).

♦ *fig* Ngre lart (*diçka a dikë*); i thur lavde a i ngre himne (*veprës së dikujt*).

himnizúar (i e) mb I çmuar lart.

himnizúes e mb Që i thur lavde dhe i këndon një ngjarjeje të shënuar ose një njeriu të shquar; që ngre lart dikë a diçka.

himnizúes i m sh - it Ai që i thur lavde dhe i këndon një ngjarjeje të shënuar ose një njeriu të shquar; ai që ngre lart dikë a diçka. **Himnizues apo panagjerik?**

himnizúes•e ja f sh e et f e **HIMNIZUES I.**

himoník u m sh ë ët kopsht Pjepër.

hímtë (i e) mb > HIRTË (i e).

hinárdh i m sh ë ët bot (*Cynara scolymus*) Angjinare.

hinc et inde /hink et ínede/ shpr lt Nga të dyja anët.

híndi *pandr dhe ndajf* gjuh Hindi.

hindíjës e mb > **HINDIAN E**.

hindík e mb Bojë llullaqe.

hindísht *ndajf* Në gjuhën hindishte.

hindísht•e ja f gjuh Një nga gjuhët zyrtare të Indisë; gjuhë e folur gjerësisht në Indinë veriore, me prejardhje nga sanskritishtja.

hindjá ja f vjet teks Basmë.

hinduíst e mb fet I hinduizmit; që ka të bëjë me hinduizmin.

hinduíz•ëm mi m fet Tërësi e vlerave fetare, besimeve dhe zakoneve të shoqërisë që mbizotërojnë në Indi, që përfshijnë besimin në rimishërim, faljen e shumë perëndive dhe ndarjen e shoqërisë në kasta.

Hindustán i m gjeog Krahinë e Indisë veriore.

hindustanísht•e ja f gjuh Formë e hindishtes me elemente nga gjuhë të tjera, që përdoret si lingua franca (gjuhë komunikimi të përditshëm) në pjesën dërrmuese të Indisë dhe Pakistanit.

híne mb bis: Pulë hine pulë hindi.

hínëz a f sh a at bot (Celtis) Carac.

hing: Hing më hing shpr ndajf (mbush) buzë më buzë; buzë për buzë.

hingájkë a mb krahin G (Vajzë a grua) e fuqishme e plot energji; e papërmbajtur.

hingájk•ë a f sh a at krahin G Vajzë a grua e fuqishme e plot energji, e papërmbajtur.

hingán mb krahin G (Burrë) që mbahet si i zoti e i pashëm.

hingán i m sh a at krahin G Burrë që mbahet si i zoti e i pashëm.

hingán•e ia f sh e et krahin G > **HINGAJK•Ë A**.

híng•ë a f sh a at > **HINK•Ë A**.

hingëllícë mb krahin G (Grua) llafazane; tarakaçe.

hingëllíc•ë a f sh a at krahin G Grua llafazane, tarakaçe.

hingëllí•j jokall va rë dhe ta tur

♦ *veta III (Kali, pela)* lëshon a nxjerr një britmë karakteristike. [**Hingëllin e s'mbahet kali/ që sjell mbretn' e Shqipërisë (NF).**]

♦ *keq* Thërras shumë; lëshoj një britmë të fortë; qesh fort e me ndërprerje.

hingëllím i m sh e et Bërtitje karakteristike e kalit dhe pelës.

hingëllím•ë a f sh a at Britmë karakteristike e kalit dhe pelës.

hingëllí•nj jokall ta tur A > **HINGËLL•IJ**.

hingëllí•ój jokall óva úar > **HINGËLLI•J**.

híngëz a f G > **HINGZ•Ë A**.

hingëzím i m sh e et libr G

hingëz•óhet vetv veta III dhe pës e HINGËZ•OJ. > HINGËZ•UE (me u).

hingëz•ój kal G > **HINGËZ•UE (me).**

hingëz•úe (me) kal óva úe G Fut, shtie a lëshoj me përqendrim.

hingëz•úe (me u) vetv úe (u) úe G vetv veta III dhe pës e **HINGËZ•UE (me).**

hingëzúem (i) e (e) mb G (Tingull etj.) i lëshuar me përqendrim.

hingiríz jokall krahin G, K > **HINGIRIZ•Ë (me).**

hingiríz•em vetv krahin G, K > **HINGIRIZ•Ë (me u).**

hingiríz•ë (me) jokall i ë veta III krahin G, K(Pela) hingëllin.

hingiríz•ë (me u) vetv a ë krahin G, K

♦ *veta III (Qeni)* bërtet pa ndërprerje e përvajshëm; kuis.

♦ (*Pela*) hingëllin.

♦ *fig* Qahem e ankohe.

hingirízk•e a f sh e et krahin G, K

♦ Kuisje e qenit.

♦ Hingëllimë e pelës.

♦ *fig* Qarje; ankim.

hingirízk•ë a f sh a at K Grua që qesh vend e pa vend.

Hinglíz i m vjet gjeog Angli.

hinglíz e mb vjet Anglez; i Anglisë.

hinglíz i m sh - t vjet Anglez; banor i Anglisë.

hinglíz•e ja f sh -e et vjet f e HINGLIZ I.

hinglízçe ndajf vjet Anglisht.

hingllór e mb I fuqishëm e i papërmbajtur; plot energji.

hingllór i m sh ë ët Djalë i fuqishëm e i papërmbajtur; djalë plot energji.

hingll•ón jokall ói úar veta III A (Kali) hingëllin.

hingllór•e ja f sh e et Grua a vajzë e fuqishme dhe e papërmbajtur, plot energji.

hingríz jokall a ë krahin Ngërdheshem duke bërë hi-hi.

hingríz•em vetv a (u) ur Qesh me zë të hollë duke u ngërdheshur; zgërdhihem.

hingrízur it (të) as E qeshur me zë të hollë duke u ngërdheshur.

híngz•ë a f sh a at G Hinkë e vogël.

hínk•ë a f sh a at

♦ Enë e vogël konike, me gyp të hollë e të gjatë në fund, që përdoret për të shtënë nëpërmjet saj lëngje në shishe a në enë të tjera me grykë të ngushtë.

♦ Pjesë konike e një makinerie a mekanizmi që shërben për të pastruar vajrat ose për të derdhur diçka në një enë tjetër; send në trajtën e konit që përdoret për qëllime të ndryshme. **Hinkë ndarëse. Hinka e mullirit të blojës. Hinka e shumëzimit kopsht** teneqe në trajtë koni, e mbushur me dhe, që vihet në degët e disa drurëve frutorë për të nxjerrë rrënjë. **Flas me hinkë bis** flas me megafon.

♦ Gropë konike që bëhet në tokë nga fundosja e dheut, veprimi i ujërave të natyrës ose nga predhat a bombat; vend i ulët që rrethohet nga male me faqe të pjerrëta, të cilat i japin atij trajtën e konit.

Hinkat e kraterëve. Hinkë karstike.

hínkët (i e) mb Në trajtë koni të përmbysur; si hinkë.

hínkëz a f

♦ *zvog e* **HINK•Ë A.**

♦ *ark* Çikë e çatisë.

hinór•e ja f sh e et

♦ Vazo ku mbahet hiri i të vdekurit të djegur në kremator.

♦ Tavllë duhani. [Në zyrën e tij hirnoret duhej të ishin plot me bishta cigaresh. (IK)]

hinterlánd i m sh e et Brendësirë e vendit. [Eposi ka për truall theqafjet e orteqeve, grykat e thella të maleve, pyjet e errët dhe, si rregull, hinterlande. (ShS)]

hinj jokall híjta híre A Hyj.

hínjtë (i e) mb I hirtë; bojëhiri.

hip

I *jokal* > **HIPI**.

II *urdh e* **HIPI**. **Hipni shpejt! Hip këtu, të shohësh Durrësin (Stambollin)!**

hipalgjezi *a f mjek* Ndjesi e ulët ndaj dhimbjes.

hipalgjezik *e mb mjek* Që ka ndjesi të ulët ndaj dhimbjes.

hipalgji *a f mjek* > **HIPALGJEZI A**.

hipasinój *e mb ant ilir* I hipasinojve; që ka të bëjë me hipasinojtë. > **HEMASIN E**.

hipasinójtë *t m sh ant ilir* Fis brenda deramestëve. > **HEMASINË T**.

hip•enj *kal dhe jokal a ur A* Hipi; ngjitem (lart).

hiper- *fjalëform* Tej-; tepër-.

hiperaktiv *e mb mjek* Tepër aktiv në shkallë patologjike.

hiperaktivitet *i m libr* Të qenët hiperaktiv.

hiperalgjezi *a f mjek* Tejndjeshmëri, ndjeshmëri tepër e lartë ndaj dhimbjes.

hiperalgjezik *e mb mjek* Që ka ndjeshmëri tepër të lartë ndaj dhimbjes.

hiperbarik *e mb mjek*: **Dhomë hiperbarike** dhomë (metalike) me oksigjen të ngjeshur mbi 1 atmosferë.

hiperból•ë a1 f sh a at let Figurë letrare e ndërtuar mbi bazën e zmadhimit tej mase të qenieve, sendeve, vetive, dukurive etj., zakonisht nëpërmjet krahasimit, për të theksuar më shumë një mendim a një ide dhe për të bërë përshtypje më të madhe te lexuesi. [...**hiperbola, simboli, fryma madhështore, personifikimi, metamorfoza, animizimi dhe figura të tjera të estetikës antike, sunduese në epikën legjendare shqiptare** (ShS).]

hiperból•ë a2 f sh a at gjeom Lakore e përfutur nga prerja e një koni të dyfishtë me një rrafsh që shkon paralel me boshtin e konit.

hiperbolík *e mb let* I shprehur me anë të hiperbolës; i mbështetur në hiperbolë; që ka shumë hiperbola; me karakteristika të një hiperbole. **Satirë hiperbolike. Krahasim hiperbolik.** [në ciklin e **Mujit e të Halilit ka trimërira të mëdha dhe marrëzira të mëdha, besnikërrira shembullore dhe pabesi nga më të papërfytyrueshmet, trimërira epike hiperbolike dhe dobësi njerëzore lirike.** (ShS)]

hiperbolikísht *ndajf* Me hiperbolë; në mënyrë hiperbolike.

hiperbolizím *i m sh e et*

♦ *let* Zmadhim hiperbolik.

♦ Zmadhim i tepruar; stërmadhim.

hiperboliz•óhet úa (u) úar *libr pavet dhe pës e* **HIPERBOLIZ•OJ**.

hiperboliz•ój *kal óva úar*

♦ *libr* Shpreh a karakterizoj në mënyrë hiperbolike (**një ide**).

♦ Zmadhoj në mënyrë hiperbolike; stërmadhoj.

hiperbolizúar (**i e**) *mb*

♦ *libr* I shprehur me hiperbolë. [Njeriu i sotëm ... e merr rapsodinë si një realitet të

hiperbolizuar, duke i dhënë vlerë simbolike. (ShS)]

♦ I zmadhuar në mënyrë hiperbolike; i stërmadhuar.

hiperbolizúem (i) e (e) *mb G* > **HIPERBOLIZUAR (i e)**.

hiperboloíd *i m sh e et gjeom* Figurë katërfaqëshe e përfutur nga rrotullimi i një hiperbole rreth boshtit të vet.

Hiperión *i m mit gr* Titan; perëndi e hershme e diellit; i ati i Heliosit.

hipermét•ër ri *m let (Varg)* me një a më shumë rrokje se vargu me metrikë të rregullt.

hipermetrík e *mb let* I hipermetrisë; që ka të bëjë me hipermetrinë.

hipermetróp i *m sh ë ët mjek* Ai mund të shohë shumë mirë larg, por nuk sheh mirë afër; dritëlargët.

hipermetropí a *f mjek* Dritëgjatësi; dritëlargësi.

hipermetropík e *mb mjek* I hipermetropisë; që ka të bëjë me hipermetropinë.

hiperón i *m sh ë ët fiz* Thërrmijë elementare e grupit të barionit, me masë më të madhe se protoni dhe neutroni.

hiperpireksí a *f mjek* Ethe tepër të larta.

hiperreál e *mb art, let (Përshkrim a portretizim)* me hollësi e imtësi të skajshme.

hiperrealíst e *mb art, let* I hiperrealizmit; që ka të bëjë me hiperrealizmin; i dhënë a përshkruar me realizëm të skajshëm.

hiperrealíz•ëm mi *m art let* Realizëm i skajshëm.

hipersoník e *mb fiz (Trup a mjet)* që lëviz me shpejtësi pesë herë më të madhe se shpejtësia e përhapjes së tingullit në ajër; që lëviz me shpejtësi të tillë ose mund të përdorë rryma të ajrit që lëvizin me këtë shpejtësi.

hipertensión i *m mjek* Tension tepër i lartë i gjakut, sidomos i gjakut arterial; gjendje e shoqëruar me tension të lartë të gjakut.

hipertermí a *m mjek* Ethe tepër të larta, të shkaktuara artificialisht për qëllime terapeutike.

hipertermík e *mb mjek* I hipertermisë; që ka lidhje me hiperterminë.

hipertiroidál e *mb mjek: Gjendje hipertiroidale* gjendje e shkaktuar nga tajitje të tepërta të gjëndrës tiroidale, që shoqërohet me rrahje të shpejta të zemrës dhe ngritje e metabolizmit.

hipertoní a *m mjek* Tension muskulator ose presion arterial tepër i lartë.

hipertoník e *mb*

♦ *fizio* Që ka tension muskulator ose presion arterial tepër të lartë.

♦ *kim* Që e ka trysninë osmotike më të lartë në dy tretësira.

hipertrofí a *f mjek* Zmadhim jokanceroz i një organi ose indi, si pasojë e rritjes së thjeshtë e jo si pasojë e shtimit të qelizave përbërëse.

hipertrofík e *mb mjek* I hipertrofisë; që ka lidhje me hipertrofinë.

hiperventilím i *m* Frymëmarrje tepër e shpejtë që shoqërohet me rënie të presionit të gjakut nga humbja e dyoksidit të karbonit.

híp•et *pavet e HIPI.*

híp•ë (me) a ë G

I jokal

♦ Hipi. [E prej vorrit Mujin ma ka qitë,/ E m'gjog t'vet Mujin ma ka hipë (CV).]

♦ *krahin* Vij; mbërrij.

II kal vulg Përdor (*një femër*) për seks.

híp•ënj kal dhe jokal a ur A Hipi; ngjitem (lart).

hípës i1 m sh e et

♦ Shkallë.

♦ *vjet* Kalorës; njeri i hipur në kalë.

hípës i2 m sh e et krahin Saç prej balte.

hip-hóp i m muz Muzikë me tipare të rapit dhe me sfond elektronik, me prejardhje nga zezakët dhe hispanikët e Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

híp•i a ur

I jokal

♦ Zhvendosem nga poshtë lart, shkoj e vendosem në një vend më të lartë nga ai ku jam; ngjitem; lëviz lart; bëj përpjetë duke iu ngjitur një shkallë a diçkaje tjetër. **Hipi në pemë (çati). Hipi me këmbë (ashensor).**

♦ Ngjitem lart në hapësirë. **Hipi gjer në re.**

♦ *veta III (Bima)* rritet shumë; zhvillohet tej mase.

♦ *bis* Ngrihem në një detyrë më të lartë. **Hipi në përgjegjësi.**

♦ *veta III bis* Rritet; ngrihet; bëhet më i lartë. **Çmimet sot bien një lek, nesër hipin 10.**

♦ *veta III fig* Bie në një gjendje shpirtërore të caktuar; më zë a më pushton një ndjenjë ose diçka tjetër; vij në një gjendje të caktuar për shkak të diçkaje. **Më hipën një dëshirë. Më hipën inati** zemërohem; inatosem. **Më hipën një e qeshur** më vjen për të qeshur. **Më hipën gjumi** kam gjumë. **Më hipën një dembeli** nuk më vjen të punoj.

♦ *veta III bis* Rritet diçka, arrin një shkallë më të lartë; vjen menjëherë e me shumicë. **Hipi temperatura (të nxehtë, vapa). I hipën ethet. I ka hipur shëndeti i lig. Hipi dimri. Ka hipur punë e madhe.**

II kal

♦ Ngjit (*shkallët etj.*); shkoj përpjetë duke iu ngjitur (*diçkaje*). **I hipi shkallët dy nga dy.**

♦ Zë vend në kurriz të (*kalit etj.*); zë vend në (*një mjet udhëtimi*). **I hipi autobusit urban. [Atje posht, nër ata ripa,/ Her' m'a hipe, her' t'a hipa! (Pop)]**

♦ E vë (*dikë a diçka*) në një vend më të lartë nga ç'është; e çoj a e ngjit në një vend të lartë (*diçka*). **I hipi vetë plaçkat deri në katin e pestë. E hipi ujin deri në rezervuarin e tarracës.**

♦ E vë (*dikë*) mbi një kafshë a në një mjet udhëtimi për ta dërguar diku. **E hipën nusen në kalë. I hipën ushtarët në tren.**

♦ E ngre ose e vë në një detyrë më të lartë; e ngre në përgjegjësi (*dikë*).

♦ *veta III bis (Lumi etj.)* del mbi (*brigje*).

♦ *bis (Mashkulli)* ia kërcen (*femrës*).

**

E hipi (ngre, çoj) në qiell E lëvdoj shumë; e mburr sa s'ka ku të shkojë më.

Hip e zdrop krahin G

♦ Duke hipur e zbritur vazhdimisht.

♦ *fig* Me ngritje e ulje të vazhdueshme në detyrë.

Hipi në barkë pa vela Eci me drejtim të pacaktuar; eci kuturu në jetë.

Hipi në fron U bë mbret.

Hipi në fuqi Erdhi në pushtet; mori pushtetin.

Hipi në gardh (kalë) G Më rritet mendja.

I hip në qafë (në zverk) dikujt E mposht a e nënshtroj dikë; e vë nën vete.

I hipën (i erdhën) orët dikujt U ndërkryste; u bë si i çmendur; i hipën xhindet.

I hipën (i kërcyen) kacabunjtë E zuri inati; u inatos; u nevrikos.

I hipën dreqnit G

♦ Nxehe.

♦ Më pushton një dëshirë për aventurë; më hipën trilli.

I hipi gjaku në fytyrë U skuq nga zemërimi.

I hipi kalit mbrapsht Hyj në rrugë pa krye; i bëj llogaritë gabim.

I hipi kalit të dreqit *G* Marr rrugë të mbrapshtë, aventurore.

I hipi mbi kokë dikujt Nuk i ndahem; i rri mbi kokë.

I hipi në shpinë (në kurriz) dikujt

♦ E shfrytëzoj dikë; e detyroj të mundohet a të punojë për mua.

♦ E nënshtroj dikë; e vë nën vete; i hipi në qafë.

I hipi përsipër dikujt a diçkaje

♦ E pushtoj; e nënshtroj dikë.

♦ Ia zë frymën; e bezdis tepër.

I hipi sqapit krahin *G*

♦ Pi shumë; bëhem tapë.

♦ Hyj në rrugë pa krye.

I ka hipur breshkës iron

♦ Ecën shumë ngadalë; vonohem shumë.

♦ Punon shumë ngadalë.

I ka hipur kalit lakuriq Ka zënë një vend a ka marrë një detyrë shoqërore pa e merituar; i është rritur mendja shpejt.

I ka hipur kalit mbrapsht (së prapthi) E ka nisur keq një punë, nuk e ka nisur për së mbari.

I ka hipur kalit qorr Ka nisur një punë që nuk do të ketë përfundime të mira; ndjek një rrugë që s'dihet se ku do ta çojë.

I ka hipur mendja në qiell I është rritur shumë mendja; është bërë mendjemadh; i pëlqen shumë vetja.

I kam hipur atij kali ia kam nisur një pune, për të cilën bëhet fjalë; e di atë punë.

Kur të hipë gomari (derri) në fik (majë fikut) Kurrë; asnjëherë.

Më hipën (kërceyën, kapën, zunë) xhindet (qipuajt) Më kërceyën nervat; u tërbova fare; u xhindosa.

Më hipën mizat në kokë U shqetësova shumë për diçka; më zuri halli.

Më hipi (i kërceu) në kokë (në tru) diçka (për të bërë diçka) M'u ngul në tru; më ra në kokë; m'u mbush mendja për të bërë diçka dhe nuk hoqa dorë.

Më hipi (kërceu) gjaku në kokë (në tru) U inatosa; u zemërova shumë.

Më hipi (më kërceu, m'u ndez, m'u ngrit, më zuri) damari U inatosa; u zemërova; mora inat menjëherë.

Më hipi (m'u ngrit, më kërceu) delli i ballit

♦ U inatosa; u zemërova; mora inat menjëherë; më kërceu damari.

♦ M'u tek, më hipi në kokë për diçka.

Më hipi një avull në kokë

♦ Më hipën zemërimi; nxehe.

♦ Më shkrep në kokë.

Më hipi zemra në fyt U inatosa; u zemërova shumë.

Më ka hipur (hyrë, kërceyer) zekthi (miza)

♦ Nuk jam më i qetë, sepse kam parë a ka marrë vesh diçka; s'i rrihet më.

♦ Jam nxehur shumë; më ka hipur inati në kokë.

Më ka hipur në majë të kokës dikush a diçka Më ka mërzhitur e më rëndon shumë; mezi po e duroj; nuk e duroj dot më.

Nuk hipi në degë të hollë Veproj me shumë kujdes; nuk bëj gabime në jetë.

Nuk i hipën dot dardhës e i bie fikut *ff u* S'ka ç'i bën gomarit, i bie samarit; ia nxjerr inatin jo atij që duhet, por dikujt tjetër që nuk ka faj, gjetkë e ka inatin e gjetkë e nxjerr.

Ua hipi këmbëve Shkoj më këmbë, nisem për diku më këmbë.

hipí *m kryes sh - të* Ai që jeton në mënyrë liberale dhe kërkon liberalizëm në politikë.

hipí *a f sh - të*

♦ Mullar. **Hipi bari. Hipi me kashtë (grurë, dushk).**

♦ Stivë. **Hipi drush.**

hipík *e mb sport* I hipizmit; që ka të bëjë me hipizmin. **Garë hipike** garë me kuaj.

hipíz•ëm mi *m sport* Lloj sporti që zhvillohet me kuaj; tërësi e garave dhe e ushtrimeve me kuaj.

hipj•e *a f sh e et*

♦ Lëvizje drejt një vendi të lartë.

♦ Ngritje a ngjitje në pozitë, në fron etj.

hipno- *fjalëform* gjumë-.

hipnoanalíz•ë *a f psik* Analizë psikologjike e pacientit të vënë në gjendje gjumi.

hipnogoník *e mb psik* Që shkakton gjumë.

hipnogjenéz•ë *a f psik* Vënie në gjumë.

Hipnós *i m mit gr* Perëndi e gjumit. > **SOMNUS I.**

hipnoterapéut *i m sh ë ët psik* Specialist që përdor hipnozën si mjet terapeutik.

hipnoterapéut•e *ja f sh e et f e* **HIPNOTERAPEUT I.**

hipnoterapí *a psik* Përdorim i hipnozës si mjet terapeutik.

hipnotík *e mb*

♦ Që të sjell gjumë; që të vë në gjumë; gjumësjellës, gjumëdhënës. **Lëndë hipnotike. Ilaç (bar)**

hipnotik.

♦ I hipnozës; që ka të bëjë me hipnozën ose me hipnotizmin. **Gjumë hipnotik. Gjendje hipnotike.**

♦ (*Njeri*) i vënë në gjendje hipnoze; që i nënshtrohet hipnozës; i hipnotizuar.

hipnotík *u m sh ë ët*

♦ Njeri i hipnotizuar, në gjendje hipnoze.

♦ Bar, ilaç që vë në gjumë.

hipnotíz•ëm mi *m* Studim ose ushtrim i hipnozës. **Përdorim i hipnotizmit në mjekësi.**

hipnotizím *i m sh e et* Vënie në gjendje hipnoze.

hipnotiz•óhem óva (u) úar *pës e* **HIPNOTIZ•OJ.**

hipnotiz•ój *kal óva úar* Vë në gjendje hipnoze (*dikë*).

hipnotizúar (i e) *mb* I vënë në gjendje hipnoze.

hipnotizúem (i) e (e) *mb G >* **HIPNOTIZUAR (i e).**

hipnotizúes *i m sh - it* Ai që hipnotizon.

hipnotizúes•e *ja f sh e et f e* **HIPNOTIZUES I.**

hipnotoíd *e mb (Gjendje)* gjumi a përgjumjeje.

hipnóz•ë *a f*

♦ Gjendje e afërt me gjumin, në të cilën mund të vihen njerëzit ose kafshët e larta me anë të sugjestionit për t'i mjekuar nga ndonjë sëmundje ose për të bërë që të sillen sipas vullnetit të dikujt; forcë e sugjestionit që i vë njerëzit a kafshët e larta në një gjendje të tillë, si edhe mjeshtëria e mënyrat që përdoren për këtë qëllim. **Ra në hipnozë. Doli nga hipnoza. Mjekim me anë të hipnozës.**

♦ *fig* Gjendje e njeriut të ndikuar aq fort nga diçka që i bën përshtypje të thellë, sa humb vullnetin dhe vepron në mënyrë të verbër.

hipo-1 *fjalëform libr kalë-.*

hipo-2 *fjalëform libr nën-; poshtë.*

hipoderm•ë *a f anat, bot* Ind qelizor poshtë lëkurës.

hipodermík *e mb* I hipodermës; që ka të bëjë me hipodermën. **Shiringë hipodermike.**

hipodróm i *m sh e et* Fushë ku bëhen vrapime dhe ushtrime me kuaj.

hipofiz•ë *a f sh a at anat* Gjëndër e vogël endokrinale me dy vriguj, e vendosur në bazën e trurit, tajitjet e së cilës kontrollojnë gjëndrat e tjera endokrinale dhe ndikojnë në rritje.

hipofizór *e mb anat* I hipofizës; që ka të bëjë me hipofizën.

hipogást•ër ri *m anat* Pjesë e mesit të barkut, nën stomak.

hipogastrík *e mb mjek* Që ka lidhje me pjesën e më të poshtme nga tri pjesët e mesit të barkut.

hipoglicemí *a f mjek* Rënie e theksuar e nivelit të sheqerit në gjak.

hipoglicemík *e mb mjek* I hipoglicemisë; që ka të bëjë me hipogliceminë.

hipogríf i *m sh ë ët mit* Qenie si kalë me flatra dhe kokë shqiponje.

hipogjé u *m gjeol* Pjesë nëntokësore; nëntokë.

hipokámp i *m anat* Secila nga dy kreshtat në ventrikulat anësore të trurit, që mendohet se veprojnë si qendra të kujtesës dhe emocioneve.

hipokámp i *m sh ë ët*

♦ *mit* Përbindësh deti me këmbë të parme si të kalit dhe me bisht peshku.

♦ *ikt (Syngnathidae)* Lloje peshqish me kokë dhe qafë si të kalit, që notojnë me trupin pingul. >

KALË I DETIT; KALË DETI.

hipoklorít *e m kim: Acid hipoklorit* acid i dobët i paqëndrueshëm, që ekziston vetëm si lëng dhe përdoret si zbardhës, oksidues, deodorant dhe dezinfektues.

hipokondrí *a f libr* Ankth kronik dhe anormal për simptoma dhe sëmundje imagjinare.

hipokondriák *e mb* Ai që vuan nga hipokondria.

hipokratík *e mb libr* I Hipokratit (460 - 377 para erës së re), që ka të bëjë me Hipokratin, mjekun e Greqisë së vjetër, babanë e mjekësisë. **Betim hipokratik.**

hipokrít *e mb ët (Njeri)* shtiracak; shtinjak; që shtiret si i mirë, i virtytshëm e i dashur. [**Tradhëtori dinak, hipokrit e kusar/ Na u ngrit gjer në kulm, dhe u-bë kryetar** (FN).]

hipokrít i *m sh ë ët* Njeri shtiracak; shtinjak; njeri që shtiret si i mirë, i virtytshëm e i dashur.

hipokrít•e *ja f sh e et f e HIPOKRIT I.*

hipokrizí *a f sh - të* Ves i atij që shtiret si i mirë, i virtytshëm e i dashur.

hipokrizísht *ndajf* Me hipokrizi.

Hipolít i m mit gr I biri i Tezeut me gruan e parë, Hipolitën; Fedra, gruaja e dytë e Tezeut e akuzoi për përdhunim të i shoqi; e vrau Poseidoni, me kërkesën e Tezeut.

Hipolít•ë a f mit gr Mbretëreshë e amazonave; gruaja e Tezeut.

hipológ u m sh ë ët libr Ai që merret me studimin e kuajve.

hipológ•e ia f e **HIPOLOG** U.

hipologjí a f libr Studim i kuajve

Hipomén i m mit gr Bashkëshort i Atalantës, të cilën e mori për grua pasi e mundi në garë vrapimi duke hedhur mollë të arta, të cilat ajo ndalej për t'i mbledhur.

hiponím i m gjuh Emër i veçantë që përdoret në vend të emrave të sendeve që kanë përdorim thuajse të njëjtë, p.sh. **tryezë** në vend të **pjata**, **thika**, **lugë**, **pirunë** etj. që vihen në tryezë.

hipopotám i m sh ë ët zool (*Hippopotamus*) Gjitar amfib, barngrënës, lëkurëtrashë, pa qime, me turi të gjerë e gojë të madhe, me këmbë të shkurtra katërgishtëshe; rron në viset moçalore e në lumenjtë dhe liqenet e Afrikës; arrijnë deri në 5 m gjatësi e peshojnë deri 4.5 ton.

hipostáz•ë a1 f

♦ *fil* Thelb; esencë; lëndë.

♦ *fet* Thelb i tri pjesëve të Trinisë së Shenjtë.

hipostáz•ë a2 f sh a at

♦ Fundërresë; sediment.

♦ *mjek* Gjak i tepërt në një pjesë të trupit.

hipostíl i m sh e et ark Ndërtesë me çatinë të mbështetur në shtylla.

hiposulfít i m kim Kripë kristalore e prodhuar nga acidi hiposulfurik ($H_2S_2O_4$), që përdoret si fiksues në larjen e filmave dhe si zbardhës.

hipotáks•ë a f gjuh Varje e një fjalie nga një tjetër, pavarësisht llojit të fjalisë.

hipotekár e mb ek (*Kredi etj.*) e siguruar në hipotekë.

hipoték•ë a f sh a at

♦ E drejtë që i jepet huadhënësit për të marrë e për të shitur një pasuri të patundshme, të cilën huamarrësi e ka lënë si peng; marrja peng.

♦ Hua që një huadhënës i jep një huamarrësi, pasi ky ka lënë si peng një pasuri të patundshme që siguron shlyerjen e huas; zyrë që kryen këto veprime.

hipotekím i m sh e et Sigurim në hipotekë (*i kredisë etj.*).

hipotek•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HIPOTEK•OJ.**

hipotek•ój kal óva úar Siguroj në hipotekë (*kreditë*).

hipotekúar (i e) mb I siguruar në hipotekë.

hipotekúes i m sh - ít Ai që siguron huanë etj. në hipotekë.

hipotekúes•e ja f sh e et f e **HIPOTEKUES** I.

hipotensión i m *mjek* Presion i ulët i gjakut.

hipotenúz•ë a f sh a at *geom* Brinjë përballë këndit të drejtë në një trekëndësh kënddrejtë. **Katetet dhe hipotenuza.**

hipotermál e mb (*Trup*) me temperaturë nën normale.

hipotermí a f *mjek* Temperaturë nën normale e trupit.

hipotetík e mb (*Teori etj.*) e mbështetur më fort në hamendje se sa në të dhëna të mjaftueshme. [**Por më e rëndësishme është të përballohen vetë çështjet shkencore që kanë mbetur në formulime hipotetike dhe të paargumentuara përfundimisht** (ShS).

hipotetikisht *ndajf* Në mënyrë hipotetike; me hipotezë; nisur nga një hipotezë.

hipotéz•ë *a f sh a at* Mendim i hedhur paraprakisht për të shpjeguar një dukuri etj., që shërben si pikënisje për hetime e hulumtime të mëtejshme. [**hipoteza si kjo mbeten gjithësesi "në kantier" e duhen çuar më tej** (GjSh).]

hipotoní *a f fizio* Gjendje hipotonike.

hipotoník *e mb fizio*

♦ (*Muskul*) me fortësi më të ulët se normalja.

♦ (*Lëng ndërqelizor*) me trysni osmotike më të ulët se një lëng tjetër.

hipso- *fjalëform* lartësi-.

hipsofobí *a f psik* Frikë se mos bie nga një vend i lartë.

hipsografí *a f* Degë e gjeografisë që merret me matjet dhe përgatitjen e hartave të lartësive mbi nivelin e detit.

hipsomet•ër *ri m sh a at tek* Aparat për matjen e lartësive mbi nivelin e detit.

hipsometrí *a f gjeog* Matje e lartësive mbi nivelin e detit.

hipsometrík *e mb* I hipsometrisë; që ka të bëjë me hipsometrinë.

hípun *ndajf G* > **HIPUR**.

hípun *a (e) f sh a at (të) G*

♦ > **HIPUR A (e)**.

♦ *vulg (Femër)* e përdorur për seks.

hípunit (të) *as G* > **HIPJ•E A**.

hípur *ndajf* Duke qenë mbi diçka tjetër; ulur a shtruar mbi diçka; kaluar mbi një kafshë a ndenjur në një mjet udhëtimi. **Hipur mbi kalë. Hipur në biçikletë (makinë). Hipur majë murit. Rri (jam, qëndro) hipur.**

*

Është hipur mbi kalë I ka punët në rregull, në vijë.

hípur *a (e) f* > **HIPJ•E A**.

hípur *it (të) as A, J* Të ngjiturit lart.

hiq₁ *pasth G* Thirrje në rast rreziku si lufta, fatkeqësi natyrore etj.

hiq₂ *urdh e HEQ. Hiqi duart! Hiqmu këtej! Hiquni mënjane!*

hiqajét *i f bis vjet* Ngjarje; histori; ndodhi.

híqem hóqa (u) héqur

♦ Shkoj nga një vend në një tjetër; zhvendosem e ndërroj vend; largohem nga vendi ku kam qenë.

Hiqem anash (mënjane, prapa). U hoq deri te dritarja (dera). Hiq andej! M'u hiq që këtu. Pa m'u hiq njëherë!

♦ Kapem pas diçkaje e lëviz pa u ngritur peshë; tërhiqem, zvarritem. **Fëmija hiqej pas fustanit të nënës. Hiqej pas murit. Hiqen pas tokës. Hiqet si gjarpri. Hiqet zvarrë (rrëshqanë, barkas, ijas).**

♦ bis Shpërngulem nga një vend për t'u ngulur në një vend tjetër. **U hoqën nga qyteti (nga fshati). U hoq që këtej. Janë hequr andej prej shumë vjetësh.**

♦ *fig* Largohem nga diçka, i shmangem diçkaje; *veta III* del jashtë diçka, zhduket. **I hiqet sherrit. Hiqjuni asaj pune! mos u merrni me atë punë! Nuk më hiqet nga mendja. Hiqi nga koka këto ëndrra boshe!**

♦ *veta III bis* Përdoret, blihet a shitet shumë diçka; shkon; pëlqehet. **Rakia (birra, vera) hiqej shumë. Ky stof (kjo ngjyrë) hiqet më shumë. Mollët e thara nuk hiqeshin aq.**

♦ E mbaj veten për dikë; mbahem; e quaj veten; shtirem; bëj sikur. **Hiqej i zgjuar (i ditur). Hiqej për i madh (i zoti). Hiqej filozof. Hiqej i sëmurë. Hiqej si mik (shpëtimtar). Hiqej sikur punonte. Hiqet sikur i di të gjitha. Hiqet sikur nuk kupton. Pse më hiqesh kështu?**

♦ Dobësohem; tretëm (*në fytyrë*). **Është hequr fëmija. Janë hequr bagëtitë. Në verë hiqet ca.**

♦ *veta III (Pela, lopa etj.)* ndërzohet; ndiqet.

♦ *krahin* Shkoj; eci; drejtohem diku. **Hiqui udhës lart! Hiqu e shih njëherë!**

II pës e HEQ. Hiqu nga shitja. Iu hoq dënimi. T'i hiqet ushqimi. U hiqu mundësitë.

*

Asnjë ashkël nuk i hiqet Nuk shqetësohet fare; nuk bëhet merak.

Hiqem zvarrë (rrëshqanë)

♦ Veproj shumë ngadalë për të kryer diçka.

♦ Mezi mbahem; e kaloj jetën me vështirësi.

Hiqu (shporrmu) sysh! Largohu nga unë e mos më dil përpara!

M'u hiq qafe (hiqmu qafe)! Largohu e mos më mërzit!; mos më shqetëso!; më lër rehat!

S'më hiqet nga rruga (nga udha) Më del gjithnjë si pengesë; më pengon; më ngatërron vazhdimisht.

S'të hiqet nga dera dikush Vjen shpesh e të mërzit; s'të ndahet.

hiqepiq i m sh a at ushq Byrek me petë të trasha; fërli; palanik.

híqmu (m'u hiq) urdh e HEQ.

híqni urdh Vraponi; turruni.

hir i m sh e et

♦ Mirësi, sjellje a diçka tjetër e mirë; qëndrim mirëdashës; përkrahje a ndihmë që i jepet dikujt; nder që i bëhet dikujt. **Për hiriin tënd. Me shumë hire. I dha hir dikujt. I bëri hir dikujt. Gjeti hir nga dikush. E ka në hir dikë. Kërkon tjetër hir. Është rritur në hir. E shkoi jetën pa hire. I ka dalë nga hiri ka humbur përkrahjen ose besimin e dikujt. [...S'duem për hir/ të kalbsinave të vjetra që kërkojnë "shejtnim" (Mgj).] I ligu s'ka hir ff u.**

♦ Bukuri; hijeshi. **Hir i rrallë (i madh). Hiri i jetës. Me shumë hir. I jep hir. Ia shtoi hiret. Nuk ka hir. Është gjithë hir. Ecën (kërcen) plot hir. I ka rënë një tjetër hir.**

♦ Dëshirë; dashje; dashamirësi. **Hiri i burrit dhe i gruas (i çiftit). Me hiriin tim. Me hir a pa hir (me hir a me pahir). Ia dha me hir. I ra (e theu) pa hir.**

♦ *fet* Mëshirë, ndihmë e përkrahje hyjnore. [...Prej kah rodh per ne gjith hiri (GjF).]

♦ *sh fet* Veshje, sende të veçanta etj., të mbetura prej një shenjti a oshënari të vdekur ose eshtrat e tij që ruhen si hajmali.

*

Për hir të... Për dikë a për diçka; për të ndihmuar a për të përkrahur dikë a diçka; për hatër të...

Me hir e pa hir (hir e pa hir) Dashur pa dashur; me dashje ose pa dashje; domosdo. [...E se gacat n'tokë të Shqyptarvet/ Rrijn tu' i shti hiri e pa hiri

(GjF)]. [...**Të tjerët, me hir a me pahir, u shtruan përkohësisht nën grushtin e Bajazit Jilledërimit.** (AE)]

híra (të) *as J Vizita; vizitorë. Të hira e të dala.*

hírám i m sh a at *vjet*

♦ Çarçaf i endur me fije leshi.

♦ Shtrojë e hollë në vend të qilimit; plaf.

♦ Mbulesë e leshtë që hidhet krahëve.

♦ Cohë me të cilën mbulohen haxhinjtë në Qabe.

híras ndajf *Me dashjen time; me dëshirën time.*

Híre t f mit rom: Tre Híret tre bijat e bukura të Zeusit: Aglaja (*Shkëlqimja*), Eufrosina (*Gëzimja*) dhe Talia (*Gonxhja*).

hír•ë t f vjet Hajmali.

hírës i m bot Mikroërpudha që dëmtojnë gjethet e hardhisë dhe duhanit.

hírës•e ja f sh e et krahin G

♦ Taketuke; tavllë duhani.

♦ Enë për hirin e vatrës a stufës.

hírësí a f sh - të

♦ Bukuri; hijeshi.

♦ Titull me të cilin i drejtohet peshkopit a kryepeshkopit. **Hírësia Juaj.**

hírësisht ndajf *Me hir; me hijeshi.*

hírës•óhet úa (u) úar pës e HIRËS•OJ.

hírës•ój kal óva úar

♦ *fet* Mëshiroj dikë; ia fal mëkatet (sipas botëkuptimit fetar).

♦ *dhe fet* E bekoj dikë, duke dhënë pëlqimin që ai të zërë një vend të lartë e të nderuar; e lartësoj. **E**

hírësoi perandor. E hírësuan shenjt.

hírësúar (i e) mb

♦ (*Mëkat etj.*) i falur.

♦ I bekuar.

hírët (i e) mb > HIRTË (i e).

♦ I përhimë; bojëhiri.

♦ Çil.

híridhón e mb A I hirshëm; hirplotë.

híríl e mb K Ngjyrë hiri; i hirtë. **Lopë hírile.**

hírilëpíri ndajf J Pa një grosh në xhep.

hírím i m sh e et Urim për fat; përhirim.

híríps kal a ur A Ia di për nder (*dikujt*).

hír•ë a f sh a at Mantel i lehtë.

hír•mádh mádhe mb sh mëdhénj mëdhá

♦ (*Grua*) shumë e bukur; shumë e hirshme; hirplotë.

♦ (*Njeri*) shumë i dhembshur për të tjerët; i mëshirshëm. **Nënë hirmadhe.**

♦ *fet* I mëshirshëm; mëshirëmadh; që fal mëkatet. **Zoti hirmadh.**

hír•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë

♦ Njeri shumë i hirshëm.

♦ Perëndi mëshirëmadhe.

hír•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e HIR•MADH MADHI.

hírmëdhá të f sh i HIR•MADHE MADHJA.

hirmëdhéj t *G sh i* **HIR•MADH MADHI.**

hirmëdhénj të sh i **HIR•MADH MADHI.**

hírnós kal a ur I jap ngjyrë të përhime.

hírnós•em a (u) ur

I vetv kryes veta III Merr ngjyrë si të përhime; zymtohem.

II pës e HIRNOS.

hírnós•e a f sh e et Zymtim.

hírnósúr (i e) mb I zymtë; i hirtë. [Nën qiellin e hírnosúr me erë/ kali i drunj të përjashta priste në shi (IK)].

híróhem óva (u) úar

I vetv

♦ I falem; i lutem (*dikujt*).

♦ I lajkatohem (*dikujt*).

II pës e HIR•OJ.

hírój kal óva úar vjet

♦ E përkëdhel, e mikloj (*dikë*); i bëj lajka (*dikujt*); e lajkatoj.

♦ I uroj fat të mirë (*dikujt*); e përgëzoj (*dikë*).

hírolláv•ë a f sh a at bujq Ç Kunj që lidh sirtin me thikën e parmendës; dallëndyshe.

híromére t f sh ushq Pastërma; proshutë.

híroném i m e et A Qëndismë.

hírór•e ja f sh e et Enë ku mbahen relikte fetare, kryesisht të shenjtoreve.

Híroshím•ë a f gjeog Port në bregun perëndimor të ishullit të Honshusë, Japoni, ku aviacioni ushtarak amerikan hodhi bombën e parë atomike (6 gusht 1945).

hírpłótë mb poet (Vajzë, pamje) plot bukuri; me pamje shumë të bukur; shumë e hijshme. **Krijesë**

hírpłótë. Buzëqeshje hir plotë.

hírsh•ëm (i) me (e) mb Plot hir; me pamje të bukur; i hijshëm; plot hir; që sjell kënaqësi; i këndshëm. **Vajzë e hirshme. Fytyrë e hirshme. Me trup të hirshëm. Ecje (lëvizje) e hirshme.**

hírtë (i e) mb Ngjyrë hiri. [dhe **Zoti nga ne ngrinte kokën e thijnjtë/ mes tymit të hirtë dhe thoshte:** (DA). [...Ftohur gjithnjë nën strehën e dyerve/ që s'na hapen/ shoh diellin përmbys në një varrezë të hirtë (VO)].

hírt•ë a (e) f sh a at (të) Ngjyrë neutrale ose akromatike, ndërmjet të bardhës dhe të zezës.

hírúar (i e) mb I përkëdhelur; i mikluar.

hírúem (i) e (e) mb G > HIRUAR (i e).

hírúem it (të) as G Urim për fat të mbarë.

Hírúsh•e ja f folk Figurë e përrallave, që paraqitet si vajzë e vogël, e bukur, e urtë, punëtore dhe e dashur, e trajtuar keq nga njerka.

hírrák u m sh ë ët krahin G Përpeq me miell misri, vezë, djathë e hirrë.

hírrák e mb (Qumësht) i hollë e i lëngshëm si hirrë; (*kos*) që ka lëshuar hirrë.

hírr•ë a1 f

♦ Lëng si ujë, në ngjyrë të gjelbër shumë të çelur, që del kur pritët qumështi a kur kullohet djathi i njomë ose që e nxjerr kosi pasi mpikset. **Hírrë e zier. Hírrë qumështi. Hirra e djathit (e kosit, e gjizës).** Është bërë si hirrë është holluar shumë; është bërë si ujë. [Tjerët kanë me shkimun/ Edjen me hirrë;/ Ti, veç a mundesh/ Shampanjë e hirrë (GjF)].

♦ *veter* Hirrëz, ngalosë. **Hirra e bagëtime. E zuri hirra.**

*

Hirrë breshke *keq (Gjellë)* me lëng të hollë e pa shije; qumësht me shumë ujë.

**

Bar hirre *bot*

♦ (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha në formë piramide dhe me gjethe si të frashërit.

♦ (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura dhe lule të verdha; përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhësit të bagëtime. > **BAR PËRDHESI.**

hírr•ë *a2 f bis veter* Sëmundje ngjitëse që u bie bagëtime të imëta e ua pret qumështin si hirrë, ua zbardh sytë, i verbon dhe ua mahis kyçet e këmbëve e thundrat: hikrraq, ngalosë. > **HIRRËZ A.**

hírrëk•óhet *vetv veta III krahin G* > **HIKËRR•UE (me u).**

hírrëk•úe (me u) *krahin G*

♦ *vetv veta III (Kosi)* lëshon hirrë; pritët.

♦ *fíg* Rrjedh a bëhem si i rrjedhur nga trutë.

hírrëkúem (i) e (e) *mb krahin G*

♦ (*Kos*) i prerë; i bërë si hirrë.

♦ *fíg* I rrjedhur nga trutë.

hírrët (i e) *mb (Sy)* me ngjyrë gri të çelët.

hírrëtór i m sh ë ët ushq > **HIRRËTOR•E JA.**

hírrëtór•e ja f sh e et ushq Byrek me miell misri të përzier me hirrë qumështi a djathi, me gjalpë e me vezë përsipër.

hírrëz a f veter Sëmundje ngjitëse që u bie bagëtime të imëta e ua pret qumështin si hirrë, ua zbardh sytë, i verbon dhe ua mahis kyçet e këmbëve dhe thundrat. > **HIKRAQ I; NGALOS•Ë A.**

**

bar hirrëze *bot* > **BAR HIRRE.**

hírrëzím i m *krahin G* Formim i hirrës.

hírrëz•ón *jokal krahin G* > **HIRRËZ•UE (me).**

hírrëzúar (i e) *mb (Kos)* që ka lëshuar hirrë; kos shumë i hollë.

hírrním i m > **HIRRËZIM I.**

hírrëzúe ói úe *veta III krahin G*

♦ (*Djathi, kosi*) lëshon hirrë.

♦ (*Hirra*) pikon prej strajcës.

hírr•óhet *vetv veta III dhe pës e* **HIRR•UE (me u).**

hírr•ój *jokal dhe kal* > **HIRR•UE (me).**

hírr•úe (me) *óva úe krahin G*

I jokal

♦ *veta III (Djathi i njomë)* lëshon hirrë.

♦ *veta III (Dhallës)* i del e holla në krye.

♦ *veta III (Tretësira)* precipiton.

II kal K

♦ Kulloj (*shtalpin për t'i hequr hirrën*); i heq hirrën me kullim.

♦ I hedh hirrë (*djathit*) për ta forcuar.

hrrn•ón *jokal ói úar krahin* (*Djathit*) i del hirra përsipër; (*djathi*) lëshon hirrë.

hrrn•úer óre *mb vjet G* Si hirrë; i hollë si hirra.

hrrós *kal a ur* E pres, e bëj hirrë (*qumështin*).

hrrós•et *vetv veta III* (*Qumështi*) pritët; bëhet hirrë.

hrrósj•e a f Prerje e qumështit.

hrrósur (**i e**) *mb* (*Qumësht*) i bërë hirrë; i prerë.

hrrúem (**i e**) *mb krahin G*

♦ (*Djathë i njomë*) i kulluar; që i është hequr hirra.

♦ (*Djathë*) i vënë në hirrë për t'u forcuar.

♦ I precipituar.

hisé *ja f sh - të J* > **HIS•E JA**.

his•e *ja f sh e et bis*

♦ Pjesë që i bie dikujt kur ndahet një e tërë a një trashëgimi; pjesë. **Është hisja ime.**

♦ *bis* Herë. **Pesë hise më shumë. Dy hise qumësht, një hise ujë.**

♦ *etno* Fëmijë dhe e pasardhës të secilit djalë me gruan e vet brenda familjes së madhe patriarkale; bark. **Ia fiku hisen.** [**I mjeri û për ty e për at hise shkretue** (Pop).]

*

Më takon për hise Më bie fati. [**E shkrivanat e sotshëm përpiqen me ngjallë keqardhje në publik tue tregue shortin e padrejtë qi i takoi për hise Koçi Xoxeve e Mehmet Shehave** (AN).]

**

Vëlla pa hise Vëllam.

hisedár *i m sh ë ët vjet*

♦ Pjesëtar.

♦ Partner; ortak.

hiseharrúem *mb krahin G* (*Njeri*) pa trashëgimtar; hisehupun.

hiseharrúem e *mb krahin G* Njeri pa trashëgimtar.

hisehúpun *mb krahin G* (*Njeri*) pa trashëgimtar.

hisehúpun i m sh - it *krahin G* Njeri pa trashëgimtar.

hisemúshk *mb krahin G* (*Njeri*) i mbetur pa trashëgimtar; hisehupun.

hiseník *u m sh ë ët krahin G*

♦ Pjesëtar; ai që ka hise (*në një pronë*).

♦ *iron* Pjesëtar në krim a në punë të keqe.

hiseník•e *ja f sh e et f e* **HISENIK** U. [Serbët kërkojnë negociata, në thelb kërkojnë rikthimin e tyre në Kosovë si hisenik. (AXhf)]

hisheshkímun *mb krahin G* > **HISEHUPUN**.

hisheshkrétë *mb krahin G* > **HISEHUPUN**.

hisheshkretúem *mb krahin G* **HISEHUPUN**.

hisetár *i m sh ë ët K* Hisenik.

hís•ëll *lli m sh lla llat bot krahin* (*Urtica*) > **HITH•ËR RA**.

*

Jemi hislla për pras *bis* Nuk takojmë fare si kushërinj.

Mbjellin hisëll e duan të korrin grurë *fj u*.

hís•enj *kal a ur* A Gdhend.

hisk e mb *krahin G* (Ka, lopë) me brirë të mprehtë, përpjetë.

hisk u *m sh ë ët krahin G* Ka me brirë të mprehtë, përpjetë.

hísk•ë a f sh a at *krahin G* Lopë me brirë të mprehtë, përpjetë.

hisóp i m *bot* (*Hyssopus officinalis*) Mëndërz; mëndër e butë.

hispaník e mb *libr* Spanjoll; që ka të bëjë me vendet ku flitet spanjishtja dhe njerëzit me prejardhje nga Amerika Latine. [nuk është e tepërt të flitet për një letërsi ballkanike, jo thjesht për letërsi të Ballkanit, ashtu siç janë pranuar si të tilla letërsia latino-amerikane, ajo hispanike, skandinave etj. (ShS)]

hispaníst e mb I kulturës hispanike.

hisptaníst i m sh ë ët Studiues i kulturës hispanike.

hispaníst•e ja f sh e et f e **HISPTANIST I.**

hispaníz•ëm mi m sh ma mat *libr* Fjalë a shprehje spanjisht.

histamín•ë a f fizio Amin që nxit tajitjet gastrike dhe zgjeron enët e gjakut.

histerí a f sh - të

♦ *mjek* Sëmundje nervore te njerëzit shumë të ndjeshëm, e cila shfaqet me turbullimin e herëpashershëm të gjendjes shpirtërore e mendore dhe shoqërohet me britma, me të qeshura, me dridhja, me lot etj. **Çaste histerie. Krizë histerie. E kapi (e zuri) histeria. Qeshi si me histeri.**

♦ *Inat i shfrenuar, tërbim i papërmbajtur. Flet (sillet) me histeri.*

♦ *keq* Veprimtari e ethshme dhe e shfrenuar që zhvillohet në një fushë të caktuar të jetës shoqërore, në luftën kundër dikujt etj. **Histeria e fushatave zgjedhore. Histeri anti-islamike. Histeri shoviniste.**

histerík e mb

♦ *mjek* I histerisë; që ka të bëjë me histerinë; (*njeri*) që vuan nga histeria; që shpreh histeri. **Gjendje histerike. Britma (ulërime, të qeshura) histerike.**

♦ *keq* I shfrenuar; i papërmbajtur; i tërbuar, si në gjendje histerie. **Propagandë histerike. Fushata histerike.**

histerík u m sh ë ët Ai që vuan nga histeria.

histerík•e ja f sh e et f e **HISTERIK U.**

histeríz•ëm mi m sh ma mat Të qenët histerik; gjendje a shfaqje histerie. **Krizë histerizmi. Qeshi (thirri) me histerizëm.**

histológ u m sh ë ët Specialist i histologjisë.

histolog•e ia f sh e et f e **HISTOLOG U.**

histologjí a f anat Degë e anatomisë që studion strukturat e vogla të indeve të gjalla.

histologjík e mb anat I histologjisë; që ka të bëjë me histologjinë.

historí a f sh - të

♦ *Njohuri për të shkuarën e njerëzimit dhe të shoqërive njerëzore; disiplinë që studion të shkuarën dhe përpiket ta rindërtojë; periudhë e njohur kryesisht nëpërmjet dokumenteve të shkruara. Historia the prehistoria e njerëzimit. [Historija s'po prânë tue na diftue se shtete të përbâme prej popujsh të bashkuem me dhunë kundra dëshirave të tyne, shpërbâhen. (AN)] [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]*

♦ *Kujtim i ruajtur nga brezat për vepra dhe personazhe të së shkuarës dhe gjykime për ta. [Ju që e prekët historinë/ Dhe n'histori u kthyet vetë (IK).]*

♦ Varg ngjarjesh e faktesh e personazhesh të së shkuarës dhe gjykimet lidhur me ata. **Historia e Skënderbeut.**

♦ *bis* Diçka që ndodh a përsëritet njësoj ose afërsisht si më parë; po ajo gjë. **E njëjta (po kjo, po ajo) histori. Kjo është histori e vjetër (tjetër). E kemi dëgjuar këtë histori.**

♦ Tregim për diçka që ka ndodhur; përshkrim i ngjarjeve; tregim i shkurtër me ndodhi a ngjarje të vërteta ose të rreme; ndodhi e papëlqyeshme. **Histori gazmore. Histori e lashtë (moçme). Histori e hidhur (papëlqyeshme). Histori e ngatërruar (koklavitur). Na trego ndonjë histori. Nisi nga historitë ky!**

*

U bë histori diçka *keq* U zgjat e u bë tërkuzë diçka, duke e marrë nëpër gojë dhe duke e mësuar të gjithë; u përsërit shumë herë.

Historia hesht për diçka Nuk ka asnjë të dhënë për një ngjarje a figurë historike, nuk dihet fare gjë për të.

Hyri në histori U bë i njohur; do të mbetet i paharruar.

Nuk e njeh historia As është parë, as është dëgjuar gjë për dikë a për diçka.

historia vitae magistra /história víte maxhístra / *shpr lt* Historia është mësuesja e jetës.

historiák u m sh ë ët Historian.

historián i m sh ë ët Studiues në fushën e historisë; ai që shkruan historinë e një kohe a të një fushe të caktuar, historishkrues. [**i kushtohet figurës së Pal Engjëllit, si personalitet e bashkëkohës i Skënderbeut, si historian a biograf i tij** (GjSh).]

historicíst e mb (*Qëndrim*) i mbështetur në kritere thjesht historike. [**Duke qenë si kundër trajtimit historicist të eposit, ashtu dhe kundër përjashtimit të çdo zëri të historisë në përmbajtjen e tij** ... (ShS).]

historicitét i m libr Karakter ngushtësisht historik i një vepre. [**Ky është problemi i historicitetit të epit.** (ShS)]

historiciz*ój kal óva úar libr E vë në kuadër a kallëpe të historisë dikë a diçka. [... **për të mos e historicizuar epopenë, pa rënë as në gabimin tjetër, të vjetërimit fiktiv (artificial) të saj** (ShS).]

historicizúar (i e) mb I vënë në kuadër a kallëpe të historisë.

historicizúem (i) e (e) mb G > HISTORICIZUAR (i e).

historí-gjeografí a f bis Degë e historisë dhe gjeografisë në një fakultet a universitet. **Studioi histori-gjeografi.**

historík e mb

♦ I historisë; që ka të bëjë me historinë. **Dëshmi (të dhëna) historike. Studime historike.**

Monument (dokument) historik. Periudhë historike. Shkaqet (rrënjët) historike.

♦ Që dëshmohet se ka qenë me të vërtetë; që ka qenë i gjallë, i përgjigjet realitetit dhe nuk është i trilluar a i shpifur. **Fakt historik. Figurë historike. Personazh historik.**

♦ Shumë i rëndësishëm për shoqërinë; që vlen të mbahet mend e të përkujtohet; i njohur, i shënuar; që ka hyrë në histori si diçka e rëndësishme; që është i lidhur me një ngjarje të rëndësishme të historisë. **Datë (ditë, kthesë) historike. Përvjetor historik. Rol (mision) historik. Përvojë historike. Vende historike.**

♦ I mbështetur plotësisht a pjesërisht në ngjarje të historisë; që paraqit a përshkruan një figurë ose një ngjarje të rëndësishme të historisë. **Roman historik. Me subjekt historik. Këngë historike. Tablo me temë historike.**

♦ Që ndriçon rrugën e lindjes dhe të zhvillimit të pandërprerë të dukurive në etapa të ndryshme dhe në lidhje të ngushtë me kushtet konkrete; që studion historinë e zhvillimit të pandërprerë të fakteve e të dukurive të një fushe të specializuar. **Metoda historike e studimit. Vështrim historik. Analizë historike. Shpjegimi historik i dukurive. Gramatika historike.**

♦ Që njihet e dëshmohet me anë të dokumenteve, në kundërvënje me prehistorinë. **Periudha historike. Koha historike dhe prehistorike e një populli.**

**

e tashme historike *gjuh* Përdorimi i kohës së tashme për të rrëfyer diçka që ka ndodhur në të shkuarën.

gjuhësi historike Studim i historisë së gjuhëve.

materializëm historik *fil* Teori marksiste sipas së cilës proceset historike dhe format e shoqërisë mbështeten në faktorë historikë.

historik u m sh ë ët Përshkrim i përmbledhur i vargut të ngjarjeve dhe i të dhënave për lindjen dhe zhvillimin e një veprimtarie në një vend, krahinë a njësi të shoqërisë. **Historiku i shkollës së parë shqipe.**

historik•e ja f sh e et Ngjarje historike; fakt historik. [...**raporti i historikes me legjendaren në epos.** (ShS)]

historik-etnik e-e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe faktorin etnik. [**Kjo paraqet aspektin historik-etnik të çështjes.** (ShS)]

historik-gjuhësor e-e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe aspektin gjuhësor. [**Ripërveçimi (renomination) është një dukuri historike-gjuhësore dhe letrare që ka ardhur deri në kohët moderne.** (ShS)]

historik-kulturor e-e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe faktorin kulturor. [**Dëshira për t'i botuar të gjitha është krejt e shpjegueshme, po të mbahet parasysh konteksti i zhvillimit politik dhe historik-kulturor në Kosovë prej krijimit të shtetit shqiptar** (ShS).]

historikisht ndajf Nga pikëpamja historike ose ana historike; sipas historisë. **Brenda një kohe historikisht të shkurtër. Është vështruar (studiuar, gjurmuar) historikisht.**

historiko-ekonomik e mb Që ka të bëjë me faktin historik dhe aspektin ekonomik.

historiko-gjeografik e mb Që ka të bëjë me historinë dhe gjeografinë (*e një vendi*).

historiko-kulturor e mb Që ka të bëjë me historinë dhe aspektin kulturor.

historiko-shoqëror e mb Që ka të bëjë me historinë dhe aspektin shoqëror (*të një vendi*).

historiograf i m sh ë ët Studiues i historisë së shoqërisë njerëzore. [**Se ku e kan pra katolikët vet "halen në pershesh", kët duhet ta e zbulojnë historiografët e ardhshëm dhe specialistë.** (KM)]

historiograf•e ja f sh e et f e HISTORIOGRAF I.

historiografi a f libr Shkencë që studion historinë e shoqërisë njerëzore, zhvillimin e dijeve historike dhe të metodave të studimit historik; tërësi e veprave historike për një periudhë të caktuar a për një problem ose figurë të veçantë. **Historiografia e Skënderbeut.** [**Është shumë vështirë me e përtrî mendjen e zvetënueme**

shqiptare prej klisheve të gjykimeve historike me të cilat e ka regjë për një gjysë shekulli pseudo-historiografija komuniste (AN).]

historishkrím i m libr Historiografi.

historishkrúes i m sh - it Ai që shkruan historinë e një periudhe a të një figure historike; ai që merret me historiografi.

historishkrúes•e ja f sh e et f e **HISTORISHKRUES I.**

historíz•ë a f sh a at

♦ *zvog e* **HISTORI A.**

♦ Ndodhi pa rëndësi.

♦ Tregim i shkurtër.

historíz•ëm mi m sh ma mat

♦ *nj* Teori sipas së cilës ngjarjet shoqërore e kulturore përcaktohen nga historia.

♦ Prirej për të dhënë sa më shumë elemente nga e kaluara në një vepër artistike ose shkencore; *sh* elemente historike. **Ra në historizëm. E shkarkoj një tekst nga historizmat.**

♦ *gjuh* Fjalë a shprehje që ka dalë nga përdorimi i gjallë, sepse sendi a dukuria që shënon ajo i takojnë një periudhe historike të kaluar. **Dallimi i historizmave nga arkaizmat.**

hístrë t m sh ant ilir Fis i brigjeve të Venetisë, me lidhje dhe në kufi me ilirët.

histrioník e mb libr (Stil) tepër teatral ose dramatik.

histrioníz•ëm mi m sh ma mat libr Sjellje melodramatike për të tërhequr vëmendje.

hish pasth (përdoret për të trembur shpendët) Shu; ish.

hit A kallëz e HI. Heq hit heq hirin.

hitá•s kal a ur > HITAT.

hitát kal a ur Nxiti; ngut; shtyj.

hitátës e mb Nxitës; shtytës.

hitátj•e a f Nxitje; shtytje.

hitátsh•ëm (i) me (e) mb I ngutshëm; i nxituar.

hitátur (i e) mb I nxitur; i shtyrë.

hití a1 f sh - të krahin

♦ Ngutje; nxitim.

♦ Zell i tepruar.

hití a2 f bis Lakmi; babëzi; pangopësi.

*

Të hyftë hitia mallk Të hyftë dreqi në bark.

hitítë t m sh hist Popull i lashtë i Sirisë dhe Azisë së Vogël. **Gjuha e hititëve** gjuhë e vdekur e grupit të gjuhëve anatolike, e zbuluar në dokumente me shkrim kuneiform.

hitó pasth krahin G Nxito!

hit•ój krahin G

I jokal Nxitoj; ngutem.

II kal E nxitoj, e ngut (*dikë*).

hith i1 m bot (Oidium) Sëmundje e bimëve e shkaktuar nga disa lloj mikroërpudhash. > **HI RI.**

*

I ra hithi Vari turinjtë; iu prish qejfi.

hîth i2 m sh a at bot G Hithër.

*

Asht zie me lang hithash Është shumë idhnak, zemërak.

Fshij buzët me hitha As mos të të shkojë mendja se do të bjerë ndër dhëmbë ajo që kërkon të hash.

Nuk vret reja në hitha Gjënë e keqe s'e gjen gjë; s'bie rrufeja në hale.

hithár i m sh ë ët bot (*Lamium album*) Bimë e familjes së mendrave, me gjethe si të hithrave, por pa push djegës.

híth•ë a f sh a at bot > HITH•ËR RA.

hithëbút•ë a f sh a at bot > HITHËRBUT•Ë A.

híth•ël la f sh la lat bot K Hithër.

híth•ër ra f sh ra rat

♦ **bot (*Urtica*)** Bimë një a shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 3 m të lartë dhe gjethe të veshura me push gjembak shpesh të mbushur me lëng djegës, e përhapur në Europë, Afrikën Veriore, Amerikën Veriore dhe Azi.

♦ **fig** Njeri i keq; njeri i prapë që nuk i lë të tjerët të qetë.

*

I daltë hithra në vatër! *mallk* Iu shkretoftë shtëpia!, mos i mbettë asnjeri gjallë!, iu shoftë pragu!

S'bie rrufeja në hithra Nuk bie e keqja mbi të keqin; s'vete e keqja tek i keqi; gjënë e keqe s'e gjen gjë.

Shtohet (është) si fara e hithrës (e sinapit, e lirit) Shtohet shumë shpejt.

**

hithër deti inv (*Medusa*) Kandil deti.

hithër djegës (*Urtica dioica*) Hithër e zakonshme.

hithër e butë bot (*Lamium purpureum*) Bimë barishtore me kërcell 5 - 20 cm të lartë, me gjethe si të hithrës nga forma por me ngjyrë të kuqërreme, që çel lule të vogla të purpurta thuajse gjatë gjithë vitit.

hithërák u m sh ë ët ushq > HITHËROR I.

hithërbút•ë a f sh a at bot Bimë barishtore me lule të verdha a të kuqe, me kërcell katërfaqësh; rritet në lëndina e ara.

hithërisht•e ja f > HITHËRISHT•Ë A.

hithërisht•ë a f sh a at Vend i mbushur me hithra.

*

Iu bë shtëpia hithërishtë Iu bë shtëpia gërmadhë; iu shkretua shtëpia; s'i mbeti asnjeri gjallë; iu shua pragu.

hithëror e mb bot (*Bimë*) e familjes së hithrave.

hithëror i m sh ë ët ushq Byrek me hithra.

hithëror•e t f sh bot Familje bimësh barishtore që përfshin hithrat dhe bimë të ngjashme me to.

híthës i1 m sh a at bot Vidh me trung të lëmuar, gjethe të dhëmbëzuara e me majë, të mbuluara nga lart me push të ashpër, me lule të vogla pa bisht; druri i tij përdoret për lëndë ndërtimi.

híthës i2 m a at (*Urticaria*) Reaksion ndaj disa ushqimeve a lëndëve, që shfaqet me flluska të kuqërreme në lëkurë, të cilat kruhen e djegin, por kalojnë shpejt.

híthëth i m sh e et Shami koke e zezë prej një nape të lehtë mëndafshi a prej krepi shumë të hollë; shami e mirë.

híthk•ë a f sh a at bot krahin

♦ > **HITH•ËR RA.**

♦ *bot (Laburnum alpinum)* > **AJDËS I.**

híthník u m ushq K Byrek me hithra.

híths•ë a f sh a at > **HITHËS I.**

hivádh•e ja f sh e et inv Midhje e ngrënshme, me guaskë në trajtë erashke.

híxh•ër ra m fet Arratisja e Muhametit nga Meka në Medinë më 622, që shënon vitin e parë të kalendarit mysliman dhe fillimin e erës së myslimanizmit. > **HEGJIR•Ë A.**

híz•ër ri m sh ra rat Njeri i drejtë në çështje feje.

hizmeqár, hizmét etj. J > **HYZMEQAR, HYZMET etj.**

hjarís•ënj kal a ur A Gjallëroj; i jap gjallëri.

hje ja1 f sh - të A, Ç

♦ Hije.

♦ Pamje; dukë. > **HIJ•E A.**

hje ja2 f mit Ç Figurë që besohet se shkakton sëmundjen e tokës dhe sëmundje të tjera të rënda. >

FLAM•Ë A.

hjedh1 kal dhe jokall G > **HJEDH•Ë (me).**

hjedh2 kal hódha hjédhur A Hedh; gjuaj.

hjédhas ndajf krahin G Duke u hedhur.

hjédhë (me) kal hódha hjédhë G

♦ Hedh; rrëzoj. [...Me i topuz shkjan e ka gjue,/ dekun n'tokë shkjan e ka hjedhë. (CV)]

♦ Lëshoj; hedh (*shikimin*). [Cilido shqiptar që flet e lexon shqip, kupton menjihërë, mjaft t'i hjedhë një sý një libri ose gazete të botueme sot në Shqipni se "gjuha e njësuar" është një pilav toskënisht i biberosun me gegënisht sa për sý e faqe. (APp)]

♦ Vërvit (*drithin*) në ajër që të pastrohet prej bykut.

♦ Gris, ha, holloj (*pantallonat*) nga fërkimi.

hjédhë (me u) hódha (u) hjédhë G vetv e **HJEDH•Ë (me).** > **HIDHEM.**

hjédh•ë a1 f sh a at G Shark i tharë (*i kafshëve që e ndërrojnë lëkurën*).

hjédh•ë a2 f sh a at G Byk i mbetur në lëmë kur hidhet gruri, thekra a elbi.

hjédhët (i e) mb G

♦ I hollë e shtatlartë.

♦ (*Mal*) i lartë.

hjédhun (i e) mb G I hedhur; i shkathët.

hjédhur (i e) mb A

♦ I hedhur.

♦ I ajruar.

hjeKa•kéq kéqi m sh kéqij kéqijt G > **HEKA•KEQ KEQI; HEQKEQËS I.**

hjék•ë a G f Mundim; përpjekje. [Hjekë të madhe paskan ba,/ shndosh e mirë aty janë da,/ ngryka-ngryka kenkan marrë. (CV)]

hjékë (me) kal dhe jokall hóqa - G > **HEQ.** [a me anarkista për të ba gjak, ase me hjekun dorë prej çashtjes kombtare (AN).]

hjëkë (me u) hóqa (u) - G

I *vetv*

♦ > **HIQEM.**

♦: **Me u hjekë në dikë...** rrekem t'i bie dikujt; matem ta godas dikë.

I *pës e* **HJEK•Ë (me).**

*

Hiq e piq Shpesh.

Hiqet si qeni në verigë Kërcënon kot.

hjëkës i m sh - it *vjet* Pjesëmarrës në krim (K).

hjëkj•e a f sh e et **G > HEQJ•E A.**

hjekrr•óhet *vetv krahin* **G > HJEKRR•UE (me u).**

hjekrr•úe (me u) *vetv úe (u) úe krahin* **G (Kosi)** lëshon a zë hirrë.

hjëks•ë a f sh a at *bot (Equisetum arvense)* Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

hjeksí a f sh - të **G**

♦ *sh* Rreziqe; kërcënime (K).

♦ Ndhmë për vjedhësin (a gjaksin) në kundërshtim me Kanunin.

hjekš•ój *jokal* **G > HJEKS•UE (me).**

hjekš•úe (me) *jokal óva úe* **G** Spiunoj për të ndihmuar vjedhësin a gjaksin.

hjëksh•ëm (i)1 me (e) *mb* **G** Që mund të hiqet.

hjëksh•ëm (i)2 me (e) *mb* **G (Vegël)** e përdorshme.

hjëkunit (të) *as* **G** Heqje, vuajtje.

hjëll *kal* **G > HEDH; HJEDH•Ë (me).**

hjëllë (me) *kal hólla* **hjëllë** Hedh; lëshoj; flak.

hjëlltë (i e) *mb* **G** Shtatlartë; i gjatë e i hijshëm.

hje•nj *kal jta jtur* **A** Mbroj; i bëhem strehë dikujt.

hjeretís•ënj *kal a ur* **A** Përsëndet; ngjatjetoj (*dikë*).

hjerí a f **A** Shenjtëri.

hjerór•e ja f sh e et **A** Shenjtore; tempull.

hjërs•ë a f sh a at **A, Ç** Tokë djerr.

hjerúash•ëm (i) me (e) *mb* **A** Hyjnor.

hjes•óhem *vetv óva (u) úar* **A** Rri në hijesirë.

hjes•ónj *kal óva úar* **A** Hijesoj; i bëj hije; e mbaj në hije (*dikë, diçka*).

hjesúar (i e) *mb* **A** I hijesuar; i mbuluar me hije; i vënë në hije.

hjësh•ëm (i) me (e) *mb* **A** I hijshëm; plot hijeshi.

hjëshmëz (i e) *mb* **A** I hijshëm.

hjëshmëzet et f sh **A:** [Emërtim eufemik kanë edhe figurat e arbëreshëve, si: "ato të hjesmëzet", "ato të lumet". (ShS)]

hjet a f sh a at **A** Palë fiku.

hjét•ë a1 f sh a at **A** Gërshet; bishtalec i thurur.

hjetím i m **Ç** Hijeshim; zbukurim.

hjet•óhem *vetv a (u) ur* **Ç** Hijeshohem; zbukurohem.

hjet•ój *kal óva úar* **Ç** Hijeshoj; zbukuroj.

hjetúar (i e) *mb* **Ç** I hijeshuar; i zbukuruar.

hjétull lla1 f sh a at *teks* **A** Garzë.

hjétull *lla2f sh a at A*

♦ Shirit.

♦ Kordele.

hjetull•ónj óva úar A

I *kal* Gërshetoj; pleks (*flokët*).

II *jokal* Thur gërshet; i bëj flokët gërshet.

hjéz•ónj kal óva úar A, vjet J

♦ > **HIJEZ•OJ.**

♦ Nderoj; respektoj.

♦ Lëvdoj; lavdëroj.

hjb•ë a f sh a at A Reze e derës a dritares.

hjidhem₁ vetv G > HJEDHË (me u).

hjidhem₂ hjódha (u) hjédhur vetv A Hidhem; sulem.

hjidhërím i m A Hidhërim.

hjidhërúam (i) e (e) mb A

♦ I hidhëruar.

♦ I zemëruar.

hjidhërúar (i e) mb A

♦ I hidhëruar.

♦ I zemëruar.

hjidhí a f sh - të A

♦ Pikëllim; hidhërim.

♦ Zemërim.

♦ Qarje; ankim.

hjidhís•em a (u) ur A

I *vetv* Pikëllohem; hidhërohem.

II *pës e* **HJIDHIS•ENJ.**

hjidhís•enj jokal a ur A Pikëllohem; hidhërohem.

hjidhís•enj jokal a ur A Pikëllohem; hidhërohem.

hjidhísur (i e) mb A I pikëlluar; i hidhëruar.

hjlón•ë a f sh a at A Breg me zhur.

hjíma ndajf A Poshtë; nga poshtë.

hjimadhí a f sh - të Ç Merá; kullotë publike.

hjimatis•enj kal a ur A

♦ I falem (*një shenjti*).

♦ Fetishizoj.

hjimatisur (i e) mb A

♦ I adhuruar.

♦ (*Idhull*) i adhuruar si hyjni; i fetishizuar.

hjímaz ndajf A Nga poshtë.

hjím•ë a f sh e et Ç Shpat; e tatëpjetë.

hjímén ndajf Ç Poshtë. **Djetë vjeç e hjimën.**

hjímësm•ë (i) e (e) mb Ç I poshtëm; që ndodhet poshtë.

hjimís•em vetv a (u) ur A Shkoj poshtë, teposhtë.

hjimís•enj kal a ur A Lëshoj poshtë; ndihmoj (*dikë*) të zbresë.

hjimón•ë a f sh a at A Turrë e druve të zjarrit.

hjimós•em a (u) ur A

I *vetv* Përkulem; kërrusem.

II pës e HJIMOS•ENJ.

hjimós•enj kal a ur A Përkul; kërrus.

hjimósur (i e) mb A I përkulur; i kërrusur.

hjímtë (i e) mb Ç I teposhtë.

hjirovól i m sh e et A Grunar.

hjiromére t as A Dhjamë i bagëtisë.

hjiromérë t as A Dhjamë i bagëtisë.

hjiironém i m sh e et A Qilim i qëndisur.

hjiropán•e ja f sh e et A

♦ Paçavure; leckë për të kapur enët e nxehta.

♦ Mësallë.

hjis jokal a ur Ç Zbres.

hjis i m A Gjips; allçi.

hjívull ndajf A Dobët; pa fuqi.

hjívull (i e) mb A I dobët; i pafuqishëm.

hjivár i m sh e et A

♦ Vrimë.

♦ Zgarbë.

hktarr kal a ur bujq Ç Tëharr.

hktárrur (i e) mb bujq Ç I tëharrur.

hl shkurt i Hektolitër.

Ho kim shkurt i Holmium.

hoár•ë a f sh a at A Stinë.

hobé ja f sh - të > HOB•E JA.

hób•e ja f sh e et

♦ Copë lëkure a pëlhure, me dy lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njëren lidhëse. > **BAH•E JA.**

♦ *vjet usht* Makinë luftë për hedhjen e gurëve.

hobetár i m sh ë ët vjet usht Ai që lufton me hobe.

hób•ëz za f sh a at krahin G Mjet peshkimi me kosh, që ulet e ngrihet me levë.

hóbi m ang Aktivitet për kënaqësi, për qejf. **Merrej me pikturë për hobi.**

hoc anno /hok áno/ *shpr lt* Sivjet; këtë vit.

hoc erat demonstrandum /hok érat demonstrándum/ *shpr lt* U vërtetua.

hoc erat in votis /hok érat vótis/ *shpr lt* ajo çka dëshiroja.

hoc loco /hok lóko/ *shpr lt* Në këtë vend.

hoc sensu /hok sénsu/ *shpr lt* Në këtë kuptim.

hoçishtár e mb I Hoçishtit; që ka të bëjë me Hoçishtin, me vendësit a banorët e tij.

hoçishtár i m sh ë ët Vendës a banor i Hoçishtit.

hoçishtár•e ja f sh e et f e HOÇISHTAR I.

hod i m sh a at bis Mashkull me sjellje prej femre.

hodie mihi, cras tibi /hódie míhi kras tíbi / *shpr lt* Sot (jam) unë, nesër (do të jesh) ti.

hodográf i m sh ë ët fiz Lakore, vektori i rrezes së të cilës përfaqëson shpejtësinë e lëvizjes së një pike.

hodomét•ër ri m sh a at Pajisje e montuar në një rrotë, që shërben për të matur largësinë e përshkuar.

hodoskóp i m sh ë ët fiz Pajisje që regjistron gjurmët e thërmijave me ngarkesë.

hódha kr thj e HEDH.

hódhë (i e) mb J > HOLLË (i e).

hof jokal

♦ Bëj hov; vrullem.

♦ Hidhem përpjetë.

hof i m sh e et > HOV I.

ho-hó onomat Tingull i të qeshurës.

hoj₁ lidh bis Ç, J Ose. Hoj... , hoj... ose... . . ose...

hoj₂ pasth > MOJ. [Ku këndon ky zog i ri, haj dado hoj (Pop).]

hoj₃: Hoj e broj si mb (Njeri) që s'e vret mendje; kur rafsha mos u vrafsha.

hoj i m sh e et > HOJ•E JA.

hój•e ja f sh je jet

♦ Huall i zgjoit.

♦ Send në trajtë hualli.

♦ Qëndismë në trajtë rombi si hualli i bletës.

hój•ë a₁ f sh a at Huall i bletës.

hój•ë a₂ f sh a at Brinjë e pjerrët.

hójëz a₁ f sh a at

♦ Huall mjalti.

♦ *anat* Gropë e vogël në kockat e nofullave, ku ngulen rrënja e dhëmbit; alveolë.

♦ *anat* Gavërz; qelizë e mushkërisë që mbaj ajrin. >>>korrekturë

hójëz a₂ f sh a at Vrima e hundës. **Hojëzat e kalit. Iu hapën hojëzat.**

hojëzim i m sh e et Krijim i hojëzave.

hojëz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Formon hojëza; bëhet si hojëz.

II pës e HOJËZ•OJ.

hojëz•ój kal óva úar E bëj me hojëza (*diçka*).

hojëzór e mb

♦ Në trajtë hojëze.

♦ *anat* Alveolar; i alveolës.

hojëzúar (i e) mb I bërë me hojëza.

hójl•ë a f sh a at G Fjalë boshe.

hójm•ë (i) me (e) mb

♦ I ëmbël e me amëz të këndshme si të hojes së bletës.

♦ Shumë i ëmbël. **Fik i hojmë.**

hojnáj•ë a f sh a at G Fole grerëzash.

hojth i₁ m sh a at G Vrimë e hundës.

hojth i₂ m sh a at G Huall mjalti.

hokatár e mb (Njeri) gaztor; shakaxhi.

hokatár i m sh ë ët Ai që thotë fjalë për të qeshur; ai që bën shaka; ai që tall, shpotit a ngacmon të tjerët zakonisht pa të keq; gaztor; shakaxhi.

hokatár•e *ja f sh e et f e* **HOKATAR I.**

hokatarí *a f* Të qenët hokatar.

hokeist i m sh ë ët > **HOKEJIST I.**

hokéj i m sport Lojë që zhvillohet sipas rregullave të futbollit në një fushë me akull ose me bar, por me një top të vogël a me një paftë, që lojtarët e gjuajnë me shkop. **Disku (shkopi) i hokejit. Lojtar hokeji.**

hokejíst i m sh ë ët sport Lojtar hokeji.

hokejíst•e *ja sport f e* **HOKEJIST I.**

hók•ë *a f sh a at* Fjalë që thuhet për të qeshur; shaka; tallje; shpoti zakonisht pa të keq. **Bën hoka.**

hokím i m Shpotitje pa të keq.

hokobáz i m sh a at krahin G Djalë.

hokóc i m sh ë ët zoovet Derr i patredhur. > **HAKOÇ I.**

hok•óhem vetv óva (u) úar Bëj shaka.

hok•ój óva úar

I *jokal* Bëj hoka; tallem pa të keq me dikë.

II *kal* Ngacmoj me shaka (*dikë*).

holandéz e mb I Holandës; që ka të bëjë me Holandën, me vendësit a banorët e saj.

holandéz i m sh ë ët Vendës a banor i Holandës.

holandéz•e *ja f sh e et f e* **HOLANDEZ I.**

Holánd•ë *a f gjeog* Monarki parlamentare në Europën Perëndimore, me dalje në Detin e Veriut; rreth gjysma e territorit është nën nivelin e detit.

holandísht ndajf Në holandishte. **Flas holandisht.**

holandísht•e *ja f* Gjuhë indoevropiane e grupit gjermanik që flitet në Holandë; gjuhë holandeze; gjuhë zyrtare e Holandës.

holás jokal a ur Ç, J Dëshpërohem.

holásj•e a f Ç, J Dëshpërim.

holásur (i e) mb Ç, J I dëshpëruar.

hól•e *ja f sh e et* Shtrat i ngrehur në shilarës a kolovajzë.

holíst e mb > **HOLISTIK E.**

holíst i m sh ë ët fil, mjek Pasues i holizmit.

holist•e *ja f sh e et fil, mjek f e* **HOLIST I.**

holistík e mb fil I holizmit; që ka të bëjë me holizmin.

holíz•ëm mi m fil, mjek Teori sipas së cilës pjesët e së tërës mund të kuptohen vetëm kur vendosen në marrëdhënie me të tërën.

holjasí a f A Zemërim; tërbim nga inati.

holmiúm i m kim Element deri diku i butë i grupit të tokave të rralla; shfaqet së bashku me itriumit dhe formon komponime të forta magnetike (*simboli Ho*).

holo- *fjalëform* tërë-; plot-.

holocén i m gjeol Epokë nga fundi i pleistocenit, para rreth 10 000 viteve deri në ditët e sotme.

holoceník e mb gjeol I holocenit; që ka të bëjë me holocenin.

halofít e mb bio (Bimë) që ushqehet plotësisht si bimët e gjelbra.

holofráz•ë *a f sh a at gjuh* Përdorimi i një fjale në vend të një fraze.

holofrastík e mb gjuh I holofrazës; që ka të bëjë me holofrazën.

holográf i m sh e et libr drejt Dorëshkrim nga ai që njihet si autor i tij.

holografí a m libr Studim ose prodhim i hologramave.

holografík e mb libr I holografisë; që ka të bëjë me holografinë.

holográ m i m sh a at fiz, fot Figurë me tre përmasa e përftuar nga ndërveprimi i rrezeve lazer ose burim tjetër drite.

holokáust i m

♦ Shkatërrim ose vrasje në masë.

♦ *hist* Vrasje në masë e çifutëve gjatë regjimit nazist në Gjermani (1941-1945).

♦ *fet* Kafshë fli që digjet plotësisht në altar.

holoptík e mb (Kandërr) me të dy sytë të vendosur në pjesën e përparme të kokës.

holl ndajf A: Holl e holl ngadalë; lehtë e lehtë.

holl i m sh e et Sallë e ndenjes ose pritjes në hotel.

hólla t (të)_{1f sh} Para; para në njësi të vogla; të shkoqura. **Sa të holla ke? Ma bëj me të holla** ma thej; ma bëj me të vogla a të shkoqura. [**nuk i shkon mendja me i dhanë uha ato të shkreta të holla, apor me i derdh në ndonj kasë kooperative ... jo, sepse ka frikë, i mungon besimi!** (KM).]

hólla t (të)_{2f sh}

♦ Veshje të brendshme; këmishë e të mbathura. **Rri (fle) në të holla.**

♦ Veshje të lehta për mot me vapë.

hólla t (të)_{3f sh} Maja degësh të thata ose shkarpa shumë të holla që përdoren për të ndezur zjarrin ose për të bërë flakë.

hólla t (të)_{4f sh krahin} Të lashta; drithëra që mbillen herët në vjeshtë e korren në fillim të verës.

hollák e mb

♦ (*Njeri*) me shtatin të hollë; i hajthëm; (*fytyrë*) e hequr. **Vajzë hollake.**

♦ (*Bimë*) me kërcell të hollë.

hollák u m sh ë ët Njeri me shtatin të hollë, të hajthëm.

hollák•e ja f sh e et Vajzë e hollë, e hajthme.

hóllaz ndajf > HOLLAZI.

hóllazi ndajf

♦ Hollë. **Pres hollazi.**

♦ *fig* Në mënyrë të varfër; me gjëra të pakta; me pak gjë. **E kaloj hollazi.**

hóll•e ja f sh e et Hulli; vijë.

holléc e mb G (Njeri) i gjatë e i hollë e pa lezet.

holléc i m sh ë ët G Njeri i gjatë e i hollë e pa lezet.

holléc•e ja f sh e et G f e HOLLEC I.

hóllë ndajf

♦ Me trup të ngushtë; me prerje tërthore shumë të vogël; me gjerësi të vogël; me majë të mprehtë. **E tjerr hollë perin. E punoj hollë telin. E mpreh hollë lapsin.**

♦ Në pjesë që kanë trashësi të vogël; në rripa të hollë si cipë a si petë. E preu hollë bukën (djathin).

♦ Me një shtresë a cipë të hollë. **E suvatoi murin hollë.**

♦ Me rroba të lehta; me veshje të holla. **I veshur hollë.**

♦ Në grimca, kokrriza a thërmija shumë të vogla; imët. **E bluan hollë grurin (misrin, kafënë). E shtyp hollë kripën. E sit hollë miellin.**

♦ Ujshëm; jo trashë. **Fëmija doli hollë.**

♦ Me mjeshtëri dhe kujdes të veçantë; me shumë shije e mprehtësi; me përpikëri.

Punon hollë. E ka qëndisur hollë. Shtie hollë qëllon mirë me armë.

♦ *fig* Sa mezi duket; sa dallohet me vështirësi; paksa; sa mezi kapet. **I buzëqeshi hollë.**

♦ Me zë të lartë. **Këndonte (ia mori këngës) hollë.**

♦ *fig* Me zgjuarsë e me mprehtësi; thellë; me shumë imtësi. **Iu përgjigj hollë. Gjykon (mendon) hollë. I sheh punët hollë. Të flasim më hollë! Sa hollë i ditka gjërat! Pret (tjerr) hollë** është shumë i zgjuar e i mprehtë; i kap gjërat shpejt; flet me fjalë të mençura e të mprehta; bën fjalë për diçka që duhet ta kuptosh vetë; mendon e vepron me pjekuri e me mençuri. **I pret hollë mendja** është i zgjuar, i kap shpejt gjërat. [*pse edhe i urtë ai kishte ndodhë,/ me ia prë mendja fort hollë* (GjF).]

♦ *bis* Në gjendje të varfër; me vështirësi; ngushtë, në gjendje të keqe. **Jetoj hollë. Jam hollë nga gjendja (nga paratë). E ndiej veten hollë. Më zure hollë sot. E pashë veten hollë. Mbeta hollë.**

♦ *G (Lëroj tokën)* cekët.

hollë (i e) mb

♦ I ngushtë dhe i gjatë; me gjerësinë e trupit të vogël; me prerjen tërthore shumë të vogël; i hijshëm, i hajthëm; i mprehtë e me majë. **I hollë e i gjatë. Dru (lastar, shkop) i hollë. Shufër (purtekë) e hollë. Bar i hollë. Pe i hollë. Me qafë të hollë. Me gishta të hollë. Tipare të holla (të fytyrës). Me buzë (vetulla) të holla. Gjemb (sqep) i hollë. Gjilpërë e hollë. Akrepi i hollë i orës.** [Te dera e dhomës, e hollë dhe e gjatë për trembëdhjetë vjetët e saj, qe shfaqur Brikena (IK).] [*holl' e i gjatë porsi selvi/ n'rrugë nën gardh ish dukë një djalë*] (NM).

♦ (*Send*) me trashësi të vogël; që është si cipë a si petë; i bërë prej diçkaje jo të trashë ose që në llojin e vet është i imët, që nuk ka trashësi. **Letër (cipë, petë, lëvore) e hollë. Shtresë e hollë. Dërrasë (pllakë) e hollë. Xham i hollë. Çorape të holla. Perde e hollë. Jorgan (qilim) i hollë. Mur i hollë** [...të dy cickat m'i dërsinje/ me shami të hollë i fshinje. (Pop)]

♦ Që ka gjerësi të vogël; i ngushtë. **Brez i hollë. Rrip i hollë toke. Vijë e hollë uji.**

♦ I përbërë nga grimca, kokrriza a thërmija shumë të vogla ose nga pika të imëta; me vrima shumë të ngushta dhe lë të kalojnë grimca a pikla shumë të imëta; i imët. **Rërë e hollë. Miell (sheqer) i hollë. Kripë e hollë. Sitë (kullore) e hollë. Shi i hollë (breshër) i hollë. Vesë e hollë.**

♦ I rrallë e i imët; që nuk është i dendur; i pakët e jo i ngjeshur; i rrallë e pak a shumë i tejdukshëm. **Pyll i hollë. Mjegull e hollë. Tym i hollë.**

♦ Shumë i lëngshëm; me shumë ujë. **Qumësht (kos) i hollë. Supë e hollë. Baltë e hollë.**

♦ I bërë me mjeshtëri e me kujdes të veçantë, nga që është shumë i ndërlikuar dhe ka pjesë shumë të vogla e të imëta; i punuar me shumë shije e mprehtësi; i përsosur e i përpiktë. **Punë e hollë. Punim i hollë. Mekanizëm i hollë. Prerje e hollë. Qëndisje e hollë.**

♦ *fig* I paktë a i vogël sa mezi vërehet; që shquhet me vështirësi; që mezi dallohet; shumë i vështirë për t'u kapur a kuptuar. **Buzëqeshje (nënqeshje) e hollë. Dallime (ndryshime) të holla. Nuancat e holla të ngjyrave.**

♦ (*Tingull, zë*) i lartë; i mprehtë. **Fishkëllimë e hollë. Cicërima e hollë e zogjve.**

♦ I ftohtë që të pret; i mprehtë. **Thëllim i hollë. Fryn erë e hollë.**

♦ Shumë i lehtë e i këndshëm. **Parfum i hollë. Aromë (erë) e hollë.**

♦ *fig* (*Organ i shqisave*) shumë i ndjeshëm; që i kap edhe gjërat më të vogla a më të imëta; (*tip njeriu*) që preket shpejt nga diçka, që e ndien menjëherë atë. **Ka vesh (nuhatje, shije) të hollë. Ka ndjenja të holla. E ka hundën të hollë** i kap mirë erërat e ndryshme, ka nuhatje të fortë.

♦ *fig* Që i kap gjërat shpejt e si duhet; që depërton thellë deri në gjërat më të imëta; që vepron me shumë mprehtësi; i zgjuar, mendjemprehtë; që bëhet a paraqitet me shumë mprehtësi; shumë i thellë; që bëhet me shumë imtësi, i hollësishëm. **Njeri (vëzhgues, psikolog) i hollë. Përgjigje (pyetje, vërejtje) e hollë. Arsyetim (mendim) i hollë. Shaka (lëvdatë) e hollë. E ka mendjen të hollë** është shumë i zgjuar e i mprehtë.

♦ *bis dhe fig* I dobët, i dobësuar; i pazhvilluar; dorëhollë, i varfër. **Tokë e hollë. Bagëtitë dolën të holla nga dimri. Misrat ishin të hollë. Ishte në gjendje të hollë. Njerëzit kanë qenë të hollë.**

♦ (*Tokë*) e varfër; që jep prodhim të dobët.

♦ *Ç* (*Misër*) kokërrvogël.

*

Nuk hipën në degë të hollë Vepron me shumë kujdes; nuk bën gabime në jetë.

E kam hundën të hollë iron Nuk pranoj çdo gjë; zgjedh shumë e bëj naze.

I ka veshët të hollë Dëgjon shumë mirë; i ka veshët të mprehtë.

Ka nuhatje të hollë I parandien a i parashikon shpejt e mirë gjërat.

**

bagëti e hollë (e imët) Dhen e dhi.

kallamboqi i hollë bot Misër kokërrvogël.

para të holla Para në njësi të vogla.

ujët e hollë (e vogël) *euf* Urina.

vend i hollë *euf* Organ seksual i mashkullit; vetja. **I ra në vend të hollë.**

zorë e hollë anat Pjesë e aparatit tretës të njeriu a kafshëve, nga dalja e stomakut deri te fillimi i zerres së trashë.

hollë t (të)¹ *as*

♦ Ije; mes. **Të hollët e njeriut.**

♦ Kërciri i këmbës. **I ra në të hollët e këmbës.**

hollë t (të)² *as* Të fikët. **Thashë se më ra të hollët.**

holl•ë a (e) *f sh a at (të)*

♦ Anë e hollë a e holluar e diçkaje. **Preje nga e holla.**

♦ Femër me shtat të hollë.

holl•ë i (i) *m sh ë ët (të)* Njeri me shtat të hollë. **I holli me të trashin.**

hollët (të)³ *as G* Hirrë. **Ndaj tëlynin nga të hollët.**

hollë-hollë *ndajf*

♦ Me hollësi të madhe, me shumë imtësi. **E shoshitin hollë-hollë. Po të shqyrtohet hollë-hollë... Në pyetshi hollë-hollë...**

♦ Me zë të hollë e me mjeshtëri. **Ia merr këngës hollë-hollë.**

hollërina t *f sh krahin G* Sende të imëta kinkalerie.

hollërt (të) *as krahin G* Bel; mes.

hollësi a *f sh - të*

♦ Të qenët i hollë; veti e diçkaje që është e hollë. **Hollësia e fijos (e leshit, e**

qimes). **Hollësia e zërit (e tingujve).**

♦ *fig* (Arsyetim etj.) i bërë me hollësi e mprehtësi.

♦ Të qenët i hollësishëm; imtësi. **E shoh me hollësi. E pyeti me hollësi. Foli (tregoi) me hollësi.**

♦ Hollësirë. **Hollësi të panevojshme. Lëri hollësitë.**

hollësir•ë a f kryes sh a at

♦ Pjesë shumë e vogël dhe e imët e diçkaje; gjë shumë e vogël dhe e imët që dallohet me vështirësi; imtësi. **Hollësirat e një sahati. Mekanizëm (aparati) me shumë hollësira.**

♦ *fig* Pjesë a gjë e hollësishme e diçkaje; e dhënë a rrethanë e hollësishme për një ngjarje a diçka tjetër. **Hollësirat e jetës. Pa hyrë në hollësira. [ma zori asht me i kuptue disa hollësina shpirtënore e disa msheftësina zemre ndër kombe të huej, se në kombin e vet. (KM)]**

hollësisht•ëm (i) me (e) mb I dhënë me të gjitha hollësitat; që ka shumë të dhëna; i zbërthyer me hollësi; që bëhet me shumë hollësi e me imtësi; që hyn në hollësi. **[Kolë Ashta i qaset shtruar shqyrtimit filologjik dhe përshkrimit të hollësishëm të brendisë e të formës gjuhësore të atij dokumenti (GjSh).]**

hollësisht ndajf Në mënyrë të hollësishme; me të gjitha hollësitat; imtësisht. **Flet (tregon, përshkruan) hollësisht. E zbërtheu (shqyrtoi, shoshiti) hollësisht.**

hollështák e mb krahin G I hollë e i dobët.

hollështák u m sh ë ët krahin G Njeri i hollë e i dobët.

hollështák•e ja f sh e et krahin G Grua a vajzë e hollë dhe e dobët.

hollí a f sh - të G Hollësi; mprehtësi; zgjuarsí. **Hollësia e mendjes** mendjemprehtësi.

hollí a2 f sh - të G Brazdë. > **HULLI A.**

hollí u f fizio A Vrer; lëng i hidhur i tëmthit.

hollím i m sh e et

♦ Heqje e një pjese nga diçka e trashë; mprehje. **Hollim me zdrukth. Hollim i majës së shkopit. Hollim i telit.**

♦ Dobësim.

♦ Ngushtim i një sendi të gjerë.

♦ Tëhollje e petëve të byrekut.

♦ I bërë i hollë duke i shtuar ujë. **Hollim i alko(o)lit.**

♦ *sh krahin* Petë byreku. **Hollimet e lakrorit (e byrekut).**

♦ *krahin* Mjeshtëri; shkathtësi.

♦ *vjet fig* Mprehtësi, zgjuarsí.

♦ *vjet fig* Hollësi; hollësirë; imtësi. **E punoi me hollim të madh.**

hollimtár e mb

♦ (*Njeri*) i zgjuar, që mendon hollë.

♦ *libr* Njeri që kapet për hollësirash; pedant.

hollísht ndajf Me vështirësi. **E nxjerr hollisht dimrin.**

hollísht•e ja1 f sh e et kryes sh Degë të holla të krasitura në pemët frutore.

hollísht•e ja2 f sh e et f e > HOLLISHT•Ë A.

hollísht•ë a f sh a at Pyll me drurë të hollë e të shkurtër; pyll i ri me shkurre.

Hollivúd i m Lagje e Los Anxhelosit, Kaliforni, SHBA; qendër kryesore e industrisë kinematografike. **Yjet e Hollivudit.**

hollivudján e mb kin I Hollivudit; që ka të bëjë me Hollivudin, me vendësit a banorët e tij; që ka të bëjë me mënyrën e jetesës së yjeve të kinematografisë.

hollivudján i m sh ë ët Vendës a banor i Hollivudit.

hollivudján•e ia f sh e et f e **HOLLIVUDJAN I.**

hollás•ënj kal a ur A Mërzitem.

holl•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ **kryes veta III** Bëhet më i hollë në trup; bëhet më e hollë një pjesë e trupit. **Iu hollua trupi. I është holluar qafa. U zgjat e u hollua. Rritet e hollohet.**

♦ **veta III (Zëri)** bëhet i hollë a më i hollë. [**E kishte zërin ende të ngrohtë, si më parë, veç të fjala e fundit u duk se iu hollua e iu ngjir.** (IK)]

♦ **veta III** Bëhet më i lëngshëm, bëhet me më shumë ujë. Është holluar qumështi i bagëtive. I është holluar gjaku.

♦ **bis** Bëhem më i zgjuar; fitoj mprehtësi, zgjuarsi dhe shije më të mirë; zhvillohem. **Janë holluar njerëzit tani. Iu hollua mendja** u bë më i zgjuar e më i mprehtë.

♦ **bis** Dobësohem, tretem, ligem. **Janë holluar bagëtitë. Është holluar shumë.**

♦ **bis** Varfërohem. **Ishte holluar shumë.**

II pës e **HOLL•OJ.**

*

M'u hollua gjaku U plaka; jam bërë më i ndjeshëm ndaj të ftohtit a ndaj një sëmundjeje.

M'u holluan kikëzat

♦ S'kam më fuqi; m'u pre fuqia.

♦ Nuk jam më në gjendje të mendoj e të gjykoj mirë.

♦ Nuk kam më atë autoritet e nderim që kisha; më ka rënë vlera a rëndësia.

hollohú ja f J Lagështirë.

holl•ój kal óva úar

♦ E bëj (*diçka*) më të hollë në trup; e bëj *diçka* më të mprehtë e me majë, e mpreh. **Holloj shkopin. Holløj telin. I holloi vetullat. Holløj majën e lapsit.**

♦ E bëj më pak të trashë një send të rrafshët a të shtrirë, e bëj si cipë a si petë, e bëj (*diçka*) më të hollë; bëj petë, tëholl. **Holloj dërrasën (pllakën). Holløj petët. [e zanat kanë për t'i holluar thembrat/ në vallen e pafundme (VO).]**

♦ E bëj *diçka* më të ngushtë, e ngushtoj, e bëj më të hollë. **Holloj brezin (rripin). Holløj vijën.**

♦ E bëj (*diçka*) më të lëngshme; i hedh ujë a një lëng tjetër. **Holloj qumështin (kosin). Holløj verën (alkoolin). Holløj gëlqeren (bojën, ngjyrat). E holloj me ujë (benzinë) diçka.**

♦ E bëj më të lartë, e bëj më të hollë (*zërin*).

♦ **veta III fig** Ia rrit ndjeshmërinë. **Ta hollon veshin (nuhatjen).**

♦ **veta III fig** E bën më të zgjuar a më të mprehtë; e bën më të përsosur; e fisnikëron. **Ta hollon mendjen. T'i hollon ndjenjat. Ta hollon shijen.**

♦ **bis** E dobësoj (*dikë a diçka*); e bëj më të dobët; e bëj më të varfër (*tokën*). **E holloi sëmundja. I holloi dimri bagëtitë. E holloi shiu (kripa) tokën.**

♦ **bis** Ia them *diçka* me hollësi, e sqaroj fill e për pe; e stërholloj. **Ia holloi ngjarjen. I kanë holluar shumë punët.**

♦ **dhe fit** Bëhet më i tejdukshëm, më pak i dendur. [**Gota e errësirës - vetë errësira**

- me të cilën metaforizohet ai (muzgu), është e holluar (AÇ).]

♦ *fig* E bëj më të kuptueshëm e më të qartë, bëj që të tingëllojë më bukur e më mirë; e bëj më të thjeshtë (*gjuhën, të folurit*).

*

I holloj duart (së fërkuari) *iron* Jam shumë i kënaqur për diçka; fërkoj duart nga kënaqësia.

hollójc•ë a f sh a at *G* Grua që tëholl petë; grua që i bën shumë mirë gatesat me petë.

hollójs•e ja f sh e et > **HOLLUES•E JA.**

hollokróqe *mb f krahin (Grua, vajzë)* mendjelehtë.

hollokróqe•e ja f sh e et krahin Grua, vajzë mendjelehtë.

hollokúq i m sh - të bot (Daphne) Shkurre e ulët me gjelbërim të përhershëm, me lule të vogla jeshile, plot me erë, në trajtë ylli e pa petla; lloji që i ka lulet me petla në ngjyrë hashashi, që çelin në fund të dimrit e në fillim të pranverës.

hollónj kal A > **HOLL•OJ.**

hollosát i m sh ë ët J Gisht tregues.

hollozgúp i m sh ë ët Njeri kockëmadh e i kabashëm; gërdallë.

hollozgúp•e ja f sh e et f e **HOLLOZGUP I.**

hollsín•ë a f sh a at G Shtresë e hollë bore.

hollúam (i e) mb A > **HOLLUAR (i e).**

hollúar (i e) mb

♦ (*Send*) i bërë më i ngushtë në trup; i bërë më i hollë në gjithë gjatësinë e vet; i bërë më i mprehtë e me majë. **Shkop i holluar. Me vetulla të holluara. Me majë të holluar.**

♦ (*Send i rrafshët*) i bërë më pak i trashë; i bërë si cipë a si petë; i bërë më i hollë. **Dërrasë e holluar.**

♦ I bërë më i lëngshëm; i shtuar me ujë a me ndonjë lëng tjetër. **Kos i holluar. Verë e holluar.**

Gëlqere (bojë) e holluar.

♦ (*Zë*) i lartësuar e i bërë më i hollë.

hollúar it (të) as Hollim; dobësim.

hollúes e mb (Lëndë) që shërben për të holluar diçka.

hollúes i m sh - it Tëhollës; petës.

hollúes i m sh - it dhe kim, ind

♦ *tek* Pajisje e posaçme që përdoret për të holluar një lëndë. Holluesi i melasës.

♦ *tek* Lëndë që përdoret për të holluar shtresat e brendshme gjatë shpimit të puseve të naftës; lëndë që i shtohet një përzierjeje për ta holluar. **Holluesi i bitumit.**

hollúes•e ja f sh e et

♦ Grua që hollon petët; grua që i bën shumë mirë gatesat me petë.

♦ Punëtore që hollon brumin dhe i jep trashësinë e nevojshme për bukë; punëtore që punon për hollimin e një përzierjeje.

♦ Tëhollës; petës. > **HOLLUES I.**

hollúet (i e) mb G I hollë; me majë; i mprehtë. > **HOLLUAR (i e).**

hollúsh e mb për k I hollë; hollak. **Djalë (burrë) hollush. Grua (vajzë) hollushe. Me dorë (fytyrë) hollushe.**

hollúsh i m sh ë ët Njeri i hollë, hollak.

hollúsh•e ja f sh e et Grua a vajzë hollake.

homázh i m sh e et Nderim i veçantë që i bëhet një njeriu ose kujtimit të tij; ceremoni që bëhet për këtë.

homeopát i m sh ë ët mjek Ai që ushtron homeopatinë.

homeopatí a f mjek Mjekësi plotësuese në të cilën sëmundjet mjekohen me doza shumë të vogla lëndësh natyrore, të cilat në një subjekt të shëndetshëm do të jepnin simptoma të sëmundjes.

homeopatík e mb mjek I homeopatisë; që ka të bëjë me homeopatinë; që ushtron homeopatinë.

homeriádë a f libr Vepra e Homerit e shikuar në tërësi. [shkrimtarët rilindës ngulnin këmbë se shqiptarët doemos duhej të kishin "homeriadën" e tyre, që kishte mbetur e harruar kryesisht për faj të njerëzve të ditur të vendit, të pavëmendjes së tyre. (ShS)]

homerík e mb

♦ *let* I Homerit; që ka të bëjë me Homerin dhe stilin e tij epik. **Qeshje (përpjekje) homerike.**

♦ (*Përpjekje*) epike; në shkallë të gjerë.

homerík u m sh ë ët Autor i kalibrit të Homerit.

homeríst i m sh ë ët Studiues i homeriadës. [individë që merren me antikitetin, homeristë, bizantologë, ballkanistë, mediaevistë etj. (ShS)]

homeríst•e ja f e HOMERIST I.

homí pasth bis Dale ta shikoj.

hominem non morbum cura /hóminem non mórbum kúra/ *shpr lt* Mjeko njeriun, jo sëmundjen.

hominoíd e mb antro (*Superfamilje*) që përfshin primatët hominoidë.

hominoíd i m sh ë ët antro Primat i një grupi që përfshin njerëzit, paraardhësit e tyre (fosile) dhe majmunët e mëdhenj.

homme de lettres /om də létr/ *shpr fr* Njeri i letrave.

hómo m antro Gjini primatësh përfaqësues të të cilëve sot janë njerëzit.

homo- *fjalëform* I njëjtë.

hómo ja f keq Homo(seksual).

homo sapiens /hómo sápiens/ *antro* Specie e njeriut të sotëm, e vetmja nga familja e primatëve hominidë.

homo unius libri (timeo) /hómo unús líbri timéo/ *shpr lt* Kam frikë nga njeriu me një libër (që ka lexuar vetëm një libër).

homocentrík e mb fiz, gjeom (*Figura, forca*) me qendër të përbashkët.

homofilí a1 f Prije e individëve për t'u shoqëruar a lidhur me individë të ngjashëm.

homofilí a2 f libr Ngjashmëri për shkak të prejardhjes së njëjtë.

homofób e mb (*Njeri*) me paragjykime ndaj homoseksualëve.

homofób i m sh ë ët Njeri me paragjykime ndaj homoseksualëve.

homofób•e ja f e HOMOFOB I.

homofobí a f Paragjykim ndaj homoseksualëve dhe homoseksualizmit.

homofón i m sh e et gjuh Fjalë me shqiptim të njëjtë por me kuptime dhe grafi të ndryshme.

homofoní a f gjuh Shqiptim i njëjtë i fjalëve me kuptime dhe grafi të ndryshme.

homofoník e mb gjuh I homofonisë; që ka të bëjë me homofoninë.

homogamí a f

♦ Martesë brenda llojit.

♦ *bio* Kryqëzim brenda llojit.

homogamík e mb *bio* I homogamisë; që ka të bëjë me homogaminë.

homográf i m sh e et *gjuh* Fjalë që shkruhen njëlloj por me kuptime të ndryshme.

homogjén e mb

♦ I të njëjtit lloj; i së njëjtës farë; i njëllojtë; njëfarësh. **Lëndë homogjene. Gjymtyrë homogjene të fjalisë.**

♦ I përbërë nga elemente të njëjta.

♦ *fiz (Rrezatim)* me gjatësi vale ose me energji kuantike të pandryshueshme.

homogjenetík e mb *bio* Homogjen.

homogjenéz•ë a f *bio* Mënyrë riprodhimi në të cilin pjella është si prindi dhe kalon nëpër të njëjtin cikël të jetës.

homogjenësi a f *libr* Të qenët homogjen.

homogjenitét i m *libr* > **HOMOGJENËSI A.**

homogjenizím i m

♦ Dhënie e trajtës homogjene.

♦ *ind* Prodhim i qumështit me anë të përzierjes së përbërësve të tij.

homogjeniz•óhet úa (u) úar *vetv dhe pës e* **HOMOGJENIZ•OJ.**

homogjeniz•ój kal óva úar

♦ I jap trajtë homogjene (*diçkaje*).

♦ E bëj (*qumështin*) më të tretshëm duke shpërbërë grimcat e gjalpít.

♦ *ind* Prodhon (*qumësht*) duke përzier përbërësit e tij.

homogjenizúar (i e) mb

♦ Që ka marrë trajtë homogjene.

♦ (*Qumësht*) i prodhuar nga përzierja e përbërësve të tij.

homogjenizúes i m sh - it *ind* Lëndë që homogjenizon qumështin.

homokromatík e mb *libr (Send)* me ngjyrë të ngjashme me një tjetër.

homokromatíz•ëm mi m *bio* Ngjyrim mbrojtës.

homól•ë a f sh a at *krust (Homola barbata)* Gaforre deti e thellësirave.

homológ e mb

♦ *bio (Organe)* me prejardhje të njëjtë por me përdorime deri diku të ndryshme.

♦ *zyr (Post shtetëror a qeveritar i një vendi)* që i përgjigjet të njëjtit post në një vend tjetër.

homológ u m sh ë ët *zyr* Post shtetëror a qeveritar i një vendi që i përgjigjet të njëjtit post në një vend tjetër. **Ministri i financës takoi homologun e tij grek.**

homológ•e ia f sh e et *zyr f e* **HOMOLOG U.**

homologím i m sh e et

♦ *drejt* Sanksionim me vendim gjyqi.

♦ Provë; verifikim.

homolog•óhet úa (u) úar *dhe drejt pavet dhe pës e* **HOMOLOG•OJ.**

homolog•ój kal óva úar

♦ *drejt* Sanksionoj me vendim gjyqi.

♦ Provoj; verifikoj.

homologúar (i e) mb

♦ *drejt* I sanksionuar me vendim gjyqi.

♦ I provuar; i verifikuar.

homologúem (i) e (e) *mb dhe drejt G* > **HOMOLOGUAR (i e).**

homologjí a m Të qenët i njëjtë në strukturë dhe prejardhje, por jo në formë a përdorim.

homologjik e mb I homologjisë; që ka të bëjë me homologjinë.

homomórf i m sh ë ët Gjë a send me të njëjtën formë si një tjetër.

homomorfík e mb libr (Gjë a send) me të njëjtën formë si një tjetër.

homomorfizëm mi m mat Shndërrim i një grupi në një grup tjetër që i ruan marrëdhëniet midis elementeve të grupit të parë.

homoním e mb libr Që ka të njëjtin emër a titull me një tjetër. **Drama homonime. Romani homonim.**

homoním i m sh e et gjuh Fjalë që tingëllon njësoj me një tjetër, por ka kuptim tjetër (*p.sh. verë* stina e verës; *verë* pije e prodhuar nga rrushi); një nga dy, a më shumë njësi të ndryshme gjuhësore që përputhen nga ana tingullore. **Homonime të plota. Homonime leksikore (gramatikore).**

[Homonimi "kreshtë", në kuptimin "pishë e lartë", që përdoret në viset veriore të vendit, dhe që gjithashtu pretendohet të jetë burim i emrit të heronjve, gjithashtu është pranë domethënies "njeri i bjeshkës", "luftëtar i maleve". (ShS)]

homonimí a f gjuh Përputhje tingullore e dy a më shumë njësive të ndryshme gjuhësore. **Homonimi e mirëfilltë (plotë). Homonimi leksikore (gramatikore).**

homonimík e mb

♦ *gjuh* Që tingëllon njësoj me një tjetër, por që ndryshon nga kuptimi. **Fjalë homonimike.**

Prapashtesa (parashtesa) homonimike.

♦ *libr* Që ka të njëjtin emër a titull me një tjetër.

homoseksuál e mb (Lidhje, bashkëjetesë, martesë) midis dy njerëzve të një seksi.

homoseksuál i m sh ë ët Mashkull i prirë për t'u shoqëruar a jetuar si partner me një mashkull tjetër.

homoseksuál e ja f sh e et Femër e prirë për t'u shoqëruar a jetuar si partner me një femër tjetër.

homoseksualizëm mi m Të qenët homoseksual; dëshirë a prirje për të pasur marrëdhënie seksuale me një njeri të të njëjtit seks; marrëdhënie homoseksuale.

homosfér e a f meteo Pjesë e poshtme e atmosferës së ndarë në dy pjesë.

homosociál e mb Që ka të bëjë me ndërveprimet midis njerëzve të të njëjtit seks, sidomos meshkujve.

homotíp i m sh e et bio Pjesë e një organi me strukturë dhe prejardhje të njëjtë si një tjetër, por me funksion tjetër.

homotipí a f bio Vetë e një organi që ka strukturë dhe prejardhje të njëjtë si një tjetër, por që kryen funksion tjetër

homotipík e mb bio I homotipit ose homotipisë; që ka të bëjë me homotipin dhe homotipinë.

hon mb I zbrazët, bosh. I mbeti barku hon.

*

M'u bë zemra hon U pikëllova shumë; m'u bë një zbrazëti në zemër; u zemërova fort.

hon ii m sh e et

♦ Gropë e thellë me anë të thepisura; greminë; humnerë; e çarë e thellë në një shkëmb. **Honet e përroit: Buzë një honi. Ra në hon. U fut (zbriti) në hon. [Një**

fill Ariane që më ndjell thellë honesh (GB).] [Në s'gjetsha hon ku të të hedh/ do gjej një fushë a një lulnajë (IK).] [Më hidh në zjarr, në det, në ferr!/ Më hidh në baltë me hidh në hon! (NGj)]

♦ *dhe fig* Mjedis i zbrazët dhe i errët; hapësirë e panjohur; errësirë e thellë; zbrazëti shpirtërore që vjen nga një shqetësim i madh a nga një pikëllim i thellë. **Honet qiellore. Në honet e natës. Nëpër honet e kohërave. Në honin e vdekjes. Në gjoks ndiente një hon. Kishte një hon në zemër.**

♦ *krahin* Hinkë. **Honi i vajit. E mbush shishen me hon.**

hon iz m sh e et Shtrat i fëmijës; an i fëmijës; mitër.

hónd•ër ra f kryes sh Fije e trashë e me kokla, që nxirret në fillim ose në dorën e fundit nga fshikëzat e mëndafshit; glytër. **Punim me hondra.**

hondróm•ë a f Ç Bar që thahet vetiu verës në livadhe e fusha.

Hondurás i m gjeog Republikë në Amerikën Qendrore, me dalje në Detin e Karaibeve dhe Oqeanin Paqësor; kryeqyteti Tegusigalpa.

hondurián e mb I Hondurasit; që ka të bëjë me Hondurasin, me vendësit a banorët e tij.

hondurián i m sh ë ët Vendës a banor i Hondurasit.

hondurián•e ia f sh e et f e HONDURIAN I.

honéps kal bis

♦ Tret, bluj; *veta III* pranon (për ushqimet). Nuk i honeps fasulet. S'e honepsi ushqimin. Nuk ma honeps stomaku.

♦ *fig* (zakonisht me pjesëzën mohuese **nuk ose s'**) Pëlqej; duroj, pranoj. **S'e honeps dot atë. S'e honepsin njëri-tjetrin.**

honéps•et veta III bis pës e HONEPS. Durohet. **Nuk honepset ai njeri.**

honépsj•e a f

♦ Tretje e ushqimit.

♦ Të honepsurit.

honést•ër ra f sh ra rat Gorgë; grykë e ngushtë; gorré.

hôn•ë a (e) f krahin G E hënë; e hanë. [Deri të hônen na të presim,/ Virgjineshat per krahi i qesim!"] (Pop)]

Hongkóng u m gjeog Ish koloni e kurorës mbretërore Britanike, deri më 1997 në brigjet jugore të R.P. të Kinës; me kryeqendër Viktorian. **Bursa e (porti i) Hongkongut.**

honí a f sh - të

♦ Gropë; hendek.

♦ Ç Hinkë.

honingím i m sh e et tek Mprehje.

honing•ój kal óva úar tek Mpreh.

honingúar (i e) mb tek I mprehur.

honingúes•e ja f sh e et tek Makinë mprehëse, kryesisht për brisqe.

honónk i m sh ë ët krahin G Cjap për mbarë, për ndërzim.

Honolúlu ja f gjeog Kryeqytet i Havait.

honorár i m sh ë ët libr Shpërblim në para që u jepet autorëve, shkencëtarëve etj. **Honorarët e avokatit.**

honoris causa /honorís káuza/ *shpr lt* Gradë shkencore që i jepet dikujt në shenjë vlerësimi.

Honshú i m gjog Ishulli më i madh i Japonisë.

honxhobónxho ja m sh - t shar Njeri i pavlerë e pa ndonjë cilësi të mirë morale, njeri pa ideale të larta. **Shtet honxhobonxhosh.**

hóoj *pasth* Urdhëro (moj).

hop₁

I *pasth* Përdoret si thirrje, kur flitet për një veprim të menjëhershëm ose kur një lëvizje bëhet shpejt e me vrull; përdoret si thirrje nxitëse a shoqëruese, kur kërcëj më nga një vend në një vend tjetër ose kur shtyj diçka me vrull. **Hop këtu e hop atje. Hop, u ngrit në këmbë! Kërcen (hidhet) hop e hop.** [**Limo Labinoti hop në kalë/ hop në kalë bashkë me çingjinë (DA).**] [**Kurse ti, po të duash... Të shkrep në kokë... tri-katër hapa dhe hop matanë... (IK).**]

II *ndajf bis* Menjëherë e papritur. **Ata, hop, ndaluan! Kur, hop, i doli përpara! Ajo, hop, u zgjua!**

*

Është hop, top Është njeri i lëvizur; nuk rri fare në një vend.

Ja hop, ja top (hop, top) Të bëhet ç'të bëhet; të dalë ku të dalë; ja fitoj, ja le të humbas.

Mos bëj hop pa e kapërcyer (hedhur) gardhin! *fj u* Mos u gëzo përpara kohe!

hop₂ *jokal krahin G* > **HOP•Ë (me).**

hop i₁ *m sh e et*

♦ Kohë shumë e shkurtër a copë e vogël kohe, kur ndodh diçka; copë here; çast; herë. **Një hop më parë. Në atë hop. Qëndroi (priti, u mendua, heshti) një hop. Mbeti një hop pa folur. Për një hop u step. Pas një hapi mori rrugën. Qëndroi për disa hope më këmbë. U mbështet një hop te dera. Këtë hop nuk do të vijë.**

♦ Lëvizje e menjëhershme përpara a lart duke u hedhur; kërcim i menjëhershëm përpara. **E arriti me katër-pesë hope. E hodhi hendekun me një hop.**

♦ *fjg* Rritje e vrullshme; zhvillim i menjëhershëm; përparim i madh e i dukshëm. **Hop i madh (i vrullshëm, i shpejtë). Hop i ri cilësor. Bëri një hop të madh (të dukshëm) përpara.**

♦ *fil* Ndryshim rrënjësor i menjëhershëm i cilësisë së një sendi a të një dukurie, si formë e përgjithshme e kalimit nga një gjendje cilësore e vjetër në një gjendje cilësore të re. **Hop i menjëhershëm (me shpërthim). Hop pa shpërthim. Zhvillim me hop.**

♦ *sh* Gjallërim i kohëpaskohshëm i një pune; zhvillim me ngritje e me rënie, me ndalesa e me ndërprerje, përparim jo i njëtrajtshëm në një punë a veprimtari. **Punon (mëson) me hope. E bën diçka me hope. Luan me hope.**

*

Hop për hop

♦ Nga çasti në çast; herë pas here.

♦ Tani për tani, hë për hë.

hop i₂ *m sh e et* Pjesë e vogël dhe e ngushtë e një trualli; copë e vogël toke. **Një hop vend.**

hop i₂ *m krahin* Pikë në lojën me rrasa.

*

E bëri hopin e përmbushi të tijën.

hópa₁ *ndajf bis (E mbaj)* në krahë a në duar. **Mbaj foshnjën hopa.**

hópa₂ *pasth* Hop. Hopa, kapërceje!

hópa-hópa *ndajf* Me kërcim; duke u hedhur me hopa.

hopakálas *ndajf* > BREZAHYPHI.

hopangóp *ndajf* (*Eci*) duke hedhur me vështirësi herë njëzën këmbë herë tjetrën (*përmes borës a baltës*).

hoparásh e *mb K I* papërmbajtur; i rrëmbyeshëm; kryekcyem.

hoparásh i *m sh a at K* Njeri i papërmbajtur, i rrëmbyeshëm.

hoparásh•e *ja f sh e et K f e* HOPARASH I.

hópazi *ndajf* (*E mbaj*) në krahë a në duar.

hópçe *ndajf K* (*E marr fëmijën*) hopa.

hop-çóp *ndajf* (*Eci*) me nxitim.

hop-hóp *ndajf J*: Qep hop-hop qep rrallë.

hópe-hópe₁ *ndajf*

♦ Herë-herë. **Hope-hope qante, hope-hope qeshte.**

♦ Me ndalesa a me ndërprerje; herë me ngritje e herë me rënie. **Punoj hope-hope.**

hópe-hópe₁ *ndajf krahin G*: Luaj hop-hope luaj duke hedhur e pritur me dorë radhazi disa gurë.

hóp•ë (me) *jokal a ë krahin G* Lëviz vendit; bëj hop.

hópla *pasth* Hop.

hoplít i *m ant gr* Luftëtar këmbësor.

hopnít *jokal krahin G* > HOPNIT•Ë (me).

hopnít•ë (me) *jokal a ë krahin G* Bëj hop; marr vrull; hidhem me të gjitha forcat për të bërë diçka.

hopnítj•e *a f sh e et krahin G* Hedhje me vrull.

hópti-hópti *ndajf A* (*Kali shkon*) me galop.

hópe-hópe₁ *ndajf* Duke kërcyer me një këmbë.

hópe-hópe₂ *ndajf* (*Marr dikë*) në krahë; në duar.

hoptíje *mb krahin* (*Femër*) e pamoralshme.

hoptíj•e *a mb krahin* Femër e pamoralshme; piciferrë.

hópthi *ndajf*

♦ Duke u hedhur me një këmbë. **Eci (kërcej) hopthi.**

♦ Hopa. **E ngre (mbaj) hopthi.**

hopthikálas *ndajf* > BREZAHYPHI.

hópthi-tópthi *ndajf* Duke kërcyer a hedhur përpjetë.

hopurán e *mb krahin G* (*Njeri*) i rrëmbyeshëm; që merr zjarr për pak gjë.

hopurán i *m sh a at krahin G* Njeri i rrëmbyeshëm; që merr zjarr për pak gjë.

hopurán

hóqa *kr thj e* HEQ.

hor a *f sh a at A* Horë.

hor i *m sh a at J* > HORR I.

Hor i *m mit egj* Perëndi-fajkua i diellit.

horáks *jokal a ur Ç* Gërhas.

horár i *m sh e et vjet* Orar.

hóras *ndajf* Në kor.

horasán i *m ndërt vjet*

♦ Llaç; suva.

♦ Gëlqere.

horatár i m sh ë ët Orëpunues; orëndreqës.

horát•ë a f sh a at G Shaka.

hórd•ë a f sh a at A Shpatë.

hordolék u m sh ë ët G Kufomë; trup i të vdekurit.

hordóp i m sh ë ët Gropë e madhe që mbushet me dëborë në pjesët e larta të maleve.

hórdhe t m sh Vezë peshku.

hordhí a f sh - të

♦ *hist* Bashkim shtetëror i krijuar pas copëtimit të shtetit mongol të Çengiskanit; bashkim shtetëror i fiseve endacake turke në mesjetën e hershme.

♦ Ushtri e madhe barbare e këtyre shteteve. **Hordhitë mongole (turke).** [Skënderbeu, që përjashta, s'i linte të qeta hordhitë turke as ditë as natë. (AE)]

♦ *fig* Ushtri e madhe e mizore e pushtuesit; bandë e egër gjakatare. **Hordhitë osmane. Hordhitë fashiste (naziste). Hordhitë e armikut.** [nuk do të na presë hordhi e egër romake (AP).] [E sulmuan trenin që mora më pas hordhitë/ jashtëtoksorët, po unë e çava rrethimin. (VZh)]
hordhís jokál a ur Sillem rëndë; bëhem i mërzitshëm.

hordhísj•e a f Sjellje e rëndë.

hór•e ja f sh e et J > HORR•E JA.

hórë si ndajf Si zjarr, si flakë; me flakë të madhe. U dogj horë shtëpia. U ndez horë zjarri. U ndez horë fëmija. E kishte horë trupin.

*

I ndez zemrat horë Ngjall gëzim të madh; i ngre zemrat peshë.

Më digjet zemra horë Kam dëshirë të flaktë për diçka.

Më mori horë (flakë) shpirti M'u ndez flakë (*nga një ndjenjë e fuqishme*); m'u ndez zemra.

hór•ë a1 f sh a at A Vendi banuar, qendër banimi, qytet a fshat.

*

Marr horat Shkoj në vend të largët.

hór•ë a2 f bis

♦ Bar i keq që del nëpër ara, të cilin zakonisht e shkulin dhe e djegin.

♦ **sh a at** Dordolec prej bari a prej kashte që e djegin në arë.

♦ Zjarr, flakë. **Mori horë kasollja.**

hór•ë a3 f krahin G Valle; vallëzim.

horiát i1 m sh ë ët A Fshatar.

horiát i2 m sh ë ët Kurnac; cingun.

horiát•e ja f sh e et A f e HORIAT I1.

horizónt i m sh e et

♦ *nj* Vijë ku duket sikur puqet qielli me tokën ose me sipërfaqen e ujërave; pjesë e qiellit që duket mbi këtë vijë. **Vija e horizontit. Deri në horizont. Del (duket) në horizont.**

♦ *nj astr* Rreth i përfytyruar që e ndan hapësirën qiellore për qark Tokës në dy gjysmërruzuj të barabartë, të cilët kanë si pole zenitin dhe nadirin. **Horizont i dukshëm (i padukshëm). Horizont i vërtetë.**

♦ Hapësirë e gjerë që mund të rroket me sy në një drejtim të caktuar; hapësirë sa sheh syri së largu. **Horizont i hapur (i gjerë). Anët (pikat) e horizontit.** [Ja

horizonti i bardhë i dimrit (IK).] [O sikur të mundja,/ guackat e maleve t'i çaja/ dhe horizontet t'i shtyja/ e tek ti të vija! (BXh)]

♦ *nj fig* Rreth i dijeve a i njohurive; gjerësi, shkallë a nivel i këtyre dijeve. **Njeri me horizont** njeri i ditur.

♦ *sh fig* Fushë veprimi a mundësi që hapen në një drejtim të caktuar. **Horizonte të gjera (të pakufishme, të hapura). Çelen horizonte të mëdha (të reja).**

♦ *gjeol* Shtresë toke që mban pasuri nëntokësore, ujë etj. dhe që matet sipas lartësisë mbi nivelin e detit. **Horizont i ndërmjetshëm. Horizont naftëmbajtës.**

♦ *hidr* Lartësi që arrin uji në një lumë, rezervuar etj. dhe që matet për qëllime të caktuara. **Horizont ujëmbajtës.**

*

horizont matematik *astr* Vijë e ndërprerjes së sferës qiellore në rrafshin e horizontit.

horizontál *e mb*

♦ Që shtrihet sipas drejtimit të vijës së horizontit; që është në të njëjtin rrafsh me vijën e horizontit.

Prerje horizontale. Drejtim horizontal. Lëvizje horizontale. Sharrë (presë) horizontale.

♦ *gjeom (Vijë, rrafsh)* që formon kënd të drejtë me vijën pingule ose me planin pingul.

horizontál•e *a f sh e et* Vijë e hequr në drejtim të vijës së horizontit.

horizontalisht *ndajf* Në drejtimin horizontal; në mënyrë horizontale. **Shtrihet horizontalisht.**

Zhvillohet (rritet) horizontalisht. E preu horizontalisht.

horját *i m sh ë ët* A Fshatar.

horjátí *a f sh - të* G Shtrenjtësi.

horjátk•ë *a f sh a at* A Fshatare.

horllë•k *ku m sh qe qet* $J >$ **HORLLË•K KU.**

hormón *i m sh e et fizio* Lëndë që prodhohet nga gjëndrat me sekrecion të brendshëm dhe që ushtron një ndikim të rëndësishëm në proceset e ndryshme të organizmit. **Hormonet seksuale. Hormoni i burrit (gruas). Hormonet e gjëndrës tiroide.**

hormonál *e mb fizio* I hormoneve; që ka të bëjë me hormonet.

hormóq *i m sh ë ët bot (Picea abies)* Bredh i viseve të Europës Qendrore e Lindore, deri 55 m i lartë me hala të imëta dhe boçe 10 - 20 cm gjatësi; përdoret për lëndë druri dhe si pemë zbukurimi për Krishtlindje.

horobók•ë *a f sh a at krahin G* Shportë e punuar me lëvozhga pishe.

horografí *a f* Mjeshtëri e orëbërësit.

hor•óhem *vetv óva (u) úar >* **HORR•OHEM.**

hor•ój *kal óva úar >* **HORR•OJ.**

horók *u m sh ë ët G* Cjap në moshë për të mbarsur dhitë.

horologjí *a f* Studim i kohës; matje e kohës.

horologjík *e mb libr* I horologjisë; që ka të bëjë me horologjinë.

horomé *ja f ushq A* Lloj sallami.

horós *i m sh a at G* Purtekë e gjatë; shtyllë e hollë.

horoskóp *i m sh ë ët*

♦ Hartë e trupave qiellorë në orën dhe ditën e lindjes së dikujt, me të cilën astrologët parathënë të ardhmen e tij.

♦ Parashikim i fatit të dikujt me horoskop. **I lexoi horoskopin.**

horoskopik e *mb* I horoskopit; që ka të bëjë me horoskopin dhe interpretimin e tij nga astrologu.

hors de combat /or dë kombá/ *shpr fr* Jashtë luftimit.

Hors i *m mi sll* Perëndi e diellit dimëror, e shërimit, ngadhënjimit të shëndetit mbi sëmundjet.

horst i *m gjeol* Bllok i gjatë dhe i ngritur midis dy thyerjeve në koren e Tokës

hortikultúr•ë a *m* > **KOPSHTARI A.**

hortikulturíst i *m sh* ë ët > **KOPSHTAR I.**

horú *ndajf G* Pa lëvizur; mbërthyer.

horû *ne mb G* Kokëfortë; kryeneç.

hórz•ë a *f sh a at inv* Shumëkëmbësh.

horr *si kallëzues: E bëj horr dikë* e shaj rëndë dikë; e turpëroj dhe e poshtëroj; e bëj rezil.

horr e *si mb (Njeri)* veskeq, me shumë vese. **Femër horre.**

horr i *m sh a at bis*

♦ Njeri me vese të këqija që sillet keq, pi ose luan kumar; njeri pa cipë e pa nder; rrugaç. **Horr i** **horrave** horr shumë i keq. [Fundja s'ishin klientë të këqinj, ... kush ta bënte këtë nder asokohe, të ndiqte nëpër natë një horr që u kish vjedhur rrobat. (ED)] [Prej këtij shpirti ikni, o horra, shfryu me vete. (IK)]

♦ *vjet* Njeri i varfër e i këputur, ai që s'kishte asnjë dysh në xhep dhe e siguronte jetesën me të ardhura fare të pakta e të rastit.

♦ *përçm* Pasanik dorështrenguar e zemërngushtë; kamës që jo vetëm nuk u jep gjë të tjerëve, por edhe vetë rron keq.

horr i *m sh a at A* Keqkuptim.

horr i *m sh e et A* Ndarje; divorc.

hórras *ndajf bis* Si horr; pa cipë; pa nder.

hórr•e ja *f sh e et bis shar f e* **HORR I.**

horr-hórri *m shar* Njeri horr që s'ka ku shkon më i keq.

horribile dictu /horíbile díktu/ *shpr lt* (Është) e tmerrshme sa s'tuhet.

horrjás•ënj kal a ur A E luaj mendsh (*dikë*).

horrját e *mb krahin G (Tokë)* e pagratshme; e varfër.

horrlë•k ku *m sh qe qet bis*

♦ Punë a veprime të një njeriu të lig e me vese; veprim i poshtër që bëhet nga një njeri i pacipë e i pander; sjellje prej horri. **I dolën horrlëqet.**

♦ *vjet* Varfëri e madhe; kohë zie.

horr•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem, sillem, veproj si horr.

II *pës e* **HORR•OJ.**

horr•ój kal óva úar bis E bëj horr (*dikë*). **Po të shkosh me horrin, horri do të horrojë.**

hos kal a ur Ç

♦ Fut a shtie brenda.

♦ Varros; shtie në varr.

hos i *m krahin G* Vrull; hov.

hosák•ë a f sh a at bot Ç (*Phomis fruticosa*) Shkurre e viseve mesdhetare, me degë të holla e të dendura, me gjethe heshtake, poshtë me push, me lule të verdha të mbledhura tufë, që tërheqin bletët.
> **BELIN•Ë A; BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

hosaná *pasth* Thirrje "lavdi Perëndisë".

hosaná ja f kryes sh Thirrje për lavdi të perëndisë që përdoret që nga kohët biblike, në judaizëm dhe kristianizëm.

hosí a f Erë e këndshme, erë e mirë që lëshojnë disa bimë ose disa ushqime.

hosmár i m ushq > **HOSHMAR I.**

hospitaliér i m sh ë ët *fet, hist*

♦ Pjesëtar i një vëllazërie bamirësish për të sëmurët në spital.

♦ Kalorës i urdhrit të Shën Gjonit, ose ndryshe i urdhrit të Rodit dhe në fund i urdhrit të Maltës, që ndërtuan një spital për pelegrinët e Jeruzalemit.

hostén i m sh ë ët

♦ Shkop i gjatë me thumb në majë, që përdoret për të ngarë qetë, buajt etj. **Hosteni i qeve. Maja (pallëza) e hostenit. E shpoi me hosten. Nuk fshihesh dot prapa hostenit** *ff u* është përpjekje e kotë për t'u fshehur.

♦ Sfurk me bisht të gjatë e me dy dhëmbë të drejtë, që përdoret për të gjuajtur peshk në ujëra të cekëta.

♦ Masë gjatësie rreth dy-tre metra. **Një hosten vend. Dy hostenë i gjerë. Dielli është ngritur tre hostenë lart.**

*

E mbaj (vë) në (nën) hije të hostenit dikë Kujdesem shumë për dikë; e mbaj në pëllëmbë të dorës.

E shtyj me hosten dikë E nxit dikë të bëjë diçka; e shtyj me zor.

Nuk hyn (nuk futet, nuk fshihet) hosteni (minarja) në thes *ff u* Nuk mund të fshihet një e vërtetë që duket sheshit.

Punoj me hosten prapa Punoj me të shtyrë; punoj me pahir.

hostenár i m sh ë ët Bujk që shtyn qetë me hosten.

hosh *pandr*: **Bëj hosh** bëj nder; bëj një të mirë.

hosháf *mb bis (Fytyrë)* e rrudhur dhe e tharë.

hosháf i m sh e et ushq Ëmbëlsirë që bëhet me pemë të thata (zakonisht me kumbulla), të ziera me ujë e me sheqer; pemët e thata që përdoren për të bërë këtë ushqim. **Hoshaf kumbullash (mollësh, dardhash, thanash). Hoshaf me pala** pala fiku të ziera me ujë e me sheqer. **Hoshaf me rrush të thatë.**

hosháf•ë a f sh a at Kumbull e zezë gjatore, që thahet e përdoret për hoshaf.

hoshmár i m ushq

♦ Gatesë me miell misri, gjalpë e djathë të njomë.

♦ Gatesë me bukë misri të grirë, gjalpë e djathë të njomë.

hoshnút *mb J I* kënaqur.

hoshtím•ë a f sh a at > **USHTIM•Ë A.**

hot *lidh Ç* Ose.

hotdóg u m sh ë ët ushq Panine e gjatë me salsiçe.

hotél i m sh e et Ndërtesë me shumë dhoma të pajisura me shtretër e me orendi, ku flenë për një kohë jo të gjatë njerëz të ardhur nga vise të ndryshme ose që janë në udhëtim; bujtinë. **Hotel me pesë yje.**

Hotel turistik. Hotel ditor. Hotel me mëngjes. Dhomë hoteli. Përgjegjës i hotelit. Zë hotel. Fle në hotel.

**

hotel-káshta *shak*

♦ Hotel i keq.

♦: **Fle në hotel-kashta** fle jashtë.

hotel-pension i *m sh e et* Hotel me dhoma që lëshohen me afat të gjatë.

hotel-restorant i *m sh e et* Hotel me restorant.

hotelerí a *f* Njohuri ose aftësi për drejtimin e hotelit.

hoteliér i *m sh ë ët* > **HOTELIST I.**

hotelier•e ja *f sh e et f e* **HOTELIER I.**

hotelíst i *m sh ë ët*

♦ Ai që punon në hotel; përgjegjës hoteli.

♦ Pronar hoteli.

hotelíst•e ja *f sh e et f e* **HOTELIST I.**

hotelxhësh•ë a *f sh a at f e* **HOTELXHI U.**

hotelxhí a *m sh j jt krahin G* > **HOTELXHI U₁.**

hotelxhí u *m sh j jt G* > **HOTELXHI U₁.**

hotelxhí u *m sh nj një* Përgjegjës hoteli.

hetelxhínj të *sh i* **HOTELXHIU U.**

hetelxhí•e ja *f sh e et f e* **HOTELXHIU U.**

hotentót e *mb* Grup etnik në Afrikën Jugperëndimore.

hotentótë t *m sh etn* Grup etnik me këtë emër (që ua ngjiten imigrantët europianë) në Afrikën Jugperëndimore, me prejardhje nga Afrika Qendrore.

hótk•ë a *f* Vend i humbur.

hotrók u *m G* Kovë e vogël.

hov *jokal a ur*

♦ Kërcej me vrull e me shpejtësi përpjetë; hidhem diku, kërcej në një drejtim. **Hovi përpjetë (lart, përpara, anash).** **Hovi nga karrigia.** **Hovi në ujë.** **Hovte nga gëzimi.** **Gjoksi i hovte përpjetë nga emocioni.**

♦ Turrem me vrull diku, sulem, vërsulem. **Hovi jashtë.** **Hovi në rrugë.** **Hovni, o burra!**

♦ Shkoj shpejt nga poshtë lart; kërcej në një vend më të lartë nga ai ku jam, ngjitem me vrull diku; ngjitem; hipi. **Hovi në çati (kalë, makinë (në tren)).**

♦ Kaloj a kapërcej. **Hov kënde** hidhu kënde (gardhit, murit).

♦ *fig* Rritet a zhvillohet shpejt; bën përpjetë menjëherë, ngrihet, çohet lart. **Hovi gruri (misri).** **I hovi shumë shtati.**

II kal

♦ I hidhem me vrull e shpejtësi (*dikujt*). **Më hovi në qafë** m'u hodh në qafë. **I hovi ndër këmbë i ra ndër këmbë.**

♦ I ngjitem a i hipi (*kalit, makinës etj.*). **I hovi pemës.** **I hovi shkallët dy e nga dy.**

♦ E kaloj (*diçka*) me vrull e i dal matanë; e kapërcej. **E hovi gardhin (murin).** **E hovi hendekun (lumin).** **Nuk e hovi dot.**

*

Hov përpjetë nga diçka Prekem menjëherë; nuk e duroj dot diçka dhe kundërveproj aty për aty.

I hovi (i hidhet) zemra (gjoksi) përpjetë Është gëzuar pa masë.

hov i *m sh e et*

♦ Lëvizje e shpejtë dhe e menjëhershme e dikuajt a diçkaje; vrull e forcë e dikuajt a e diçkaje që lëviz me të shpejtë. **Me hov të madh. Hovi i ujit (i erës). Mori hov. E rriti (e shtoi) hovin. E ndali hovin. U hodh me hov. Bëj hov sulem, sulmoj.** [Esad Toptani me nizamë,/ Ka marr hovin qysh m'Tiranë (Pop).]

♦ *fig* Zhvillim shumë i shpejtë, rritje e vrullshme; përparim me të gjitha forcat, lulëzim i madh; vrull. **Hov i madh (i pandalshëm, i fuqishëm). Hov rinor (djaloshtar). Hov krijues. Hovi i ekonomisë (i industrisë, i teknikës, i shkencës). Ka marrë hov pema (gruri, misri). Ka marrë hov nga shtati. I jap hov diçkaje. Ia pres hovin dikuajt.** [me hovin tonë, e të ndezun peshë (Mgj).]

♦ *bis* Herë, hop. **Në atë hov atëherë. Me një hov menjëherë. Me këtë hov me këtë rast. Rrimë një hov. Me dy (tre) hove. E hëngri një fërlik në një hov.** [Kur jemi te *Rugova*, me këtë hov po theksojmë një mendim tonin se ky toponim duhet të rrjedhë nga apelativi i shqipes *rrugë*, zgjeruar me fjalën turke *ova* 'fushë' ose prapashtesën mbiemërore -*ova* (AK).] **Aty e m'at hov** aty për aty (K).

hovardá *mb bis* Zemërbardhë; bujar; dorëlëshuar; dorëlibër. **Është (u tregua) hovarda.**

hovar•dá daí *m sh dhénj dhénjtë* Njeri bujar, zemërgjerë, dorëdhënë.

hovardallék *u m sh qe qet bis* Bujari; zemërgjerësi.

hovardhá *ndajf* > **HOVARDA.**

hovardhár *e mb* Bujar; dorëdhënë.

hovardhénj *të sh i* **HOVAR•DA DAI.**

hóvas *ndajf* Me të shpejtë e menjëherë; me vrull; me hov. **E shtyu hovas. Kërceu hovas.**

hovdhénës *e mb libr* Që jep hov; energjik.

hóve-hóve *ndajf* Herë-herë; heraherës. **Hove-hove dëgjohen zëra. Shiu bie hove-hove.**

hóv•em *vetv a (u)* **ur** Marr vrull para se të hidhem.

hovëkráft *i m sh e et det* Mjet transporti me jastëk ajri, i aftë të lëvizë në ujë, tokë, akull e baltë, në sajë të forcës së rrymës së ajrit të drejtuar poshtë.

hóvj•e *a f sh e et* Hov; të hovurit; vrull; kërcim.

hóvm•e *ja f sh e et G* > **HOVJ•E A. Me të hovme** duke u hedhur me vrull.

hovól *i m Ç* Prush; thëngjill i ndezur.

hóvshëm *ndajf* Me hov; me vrull; me të shpejtë e menjëherë.

hóvshëm (i) me (e) *mb* I shpejtë; që vepron me hov e menjëherë; që zhvillohet me vrull. [Camaj citon Xhuvanin, simbas të cilit gjuha shqipe e përbashkët duhej të dilte prej afrimit të dy dialekteve në mënyrë evolucionare me kalimin e disa breznive, mbasi "Marksismi nuk pranon shpërthime të hovëshme në zhvillimin e gjuhës" (Stalin). (App)] [Kjo është periudha e një zhvillimi të hovshëm të kulturës ilire në përgjithësi dhe e rritjes së ndikimit dhënës të saj në thesarin e kulturave metropolitane. (ShS)]

hoxhallárë *t sh i* **HOXH•Ë A.**

hoxhësh•ë *a f sh a at* Grua e hoxhës.

hóxh•ë *a m sh allárë allárët*

♦ Titull i klerikëve myslimanë; ai që ka këtë titull, që vishet me xhybe e me çallmë dhe kryen shërbimet. U bë hoxhë.

*

Ali Hoxha, Hoxhë Aliu I njëjti njeri; po ajo gjë; e njëjta gjë.

E këndoftë hoxha (prifti)! *mallk vjet* Vdektë!

E bën hoxhën (priftin, dhespotin) me barrë tall Trillon diçka krejt të paqenë e të pamundshme.

I foltë hoxha (prifti)! *mallk, vjet* Vdektë!

Ia thëntë hoxha (prifti) në vesh *mallk, vjet* Vdektë!

Kush ha djathë nga të hoxhës, pëlcet për ujë *ff u* Mos prit të mirë nga hoxha.

Ngrihu prift të ulet (të rrijë) hoxha! Ia heq një të drejtë njërit dhe ia jap një tjetri që është njësoj me të, pa ndonjë arsye të shëndoshë e pa dobi për punën.

Shkoi pa hoxhë dikush a diçka *iron vjet* Shkoi kot; shkoi dëm.

hoxhallarë t sh i HOXH•Ë A. [njerëz që, për vlerat e tyre atdhetare dhe kulturore, peshojnë rëndë në historinë e kombit shqiptar, dhe me një peshë të ndryshme prej asaj të Shehlerëvet dhe Hoxhallarëvet të Stalinizmit shqiptar (APp).]

hoxhég u m sh ë ët Shkop i gjatë për të trazuar zjarrin në furrën e bukëve ose për të nxjerrë tepsitë nga furra; shtagë.

hpútur (i e) mb A > KËPUTUR (i e).

hréllë (i e) mb A I hollë; i thyeshëm.

hróa ja f sh - t A

♦ Pikturë.

♦ Fotografi.

hroáz•ë a f sh a at A > HROA JA.

hrushovián e mb hist pol Që ka të bëjë me mënyrën e qeverisjes së BRSS-së nga Nikita Hrushovi.

hrushovián i m sh ë ët Pasues i Hrushovit.

hrushovián•e ia f sh e et f e HRUSHOVIAN I.

HSINHUA ja f Kina e Re (*agjencia e lajmeve e Republikës Popullore të Kinës*).

hthen i m sh a at bot A Pishë.

hu mb fig (Njeri) i trashë nga mendja e i pagdhendur. **Është hu (nga mendja). E ka mendjen hu.**

hu ja f G Hua. [Kau në hu kau i dhënë hua (K).]

hû ni1 m G

♦ **> HU RI.** [E ka nxjerrë një hu të gjatë,/ T'gjith me rend vorrin tuj ja rrahë (CV).]

♦ *euf* Organ seksual i mashkullit.

hû ni2 m sh j jt vjet G

♦ Masë drithi nga 80-150 kg.; barrë.

♦ *nj* Shpërblim në drithë për atë që lëshon me hak a me qira një kafshë pune, shtëpi, dyqan etj.

♦ *fig* Turmë; mizëri njerëzish.

hu ri m sh nj një

♦ Dru i fortë, i gjatë e me majë, që ngulet në tokë dhe shërben për të mbajtur gardhin ose që të mbështetet diçka në të; shkop i trashë e i gjatë; dajak. **Është i gjatë si hu. E qëllloi (e goditi, e rrahu) me hu. I ra me hu kokës. Nuk mbahet gardhi me një hu ff u.**

♦ *fig* Njeri i trashë nga mendja e i pagdhendur, njeri që s'merr vesh, budalla, gdhe. **Hu gardhi. Hyri hu e doli dru.**

*

Bredh hu më hu *keq*

♦ Bredh lart e poshtë, shkon ku të mundë.

♦ Bredh kot më kot, pa një qëllim të caktuar.

I doli huri në majë të kokës Është njeri i paturpshëm; nuk ka fare cipë.

I hurit e i litarit Kriminel; mizor; keqbërës i papërmbytur.

Më sa rri sorra më dy hunj Asnjëherë; kurrë; kurrën e kurrës.

Ngul hunj e shkul hunj

♦ Bëj një punë të kotë, pa vlerë.

♦ Tallem me të gjithë; thumboj shumë.

Nuk lidhem në një hu Jam i lëkundshëm; marr herë një anë e herë anën tjetër; jam i paqëndrueshëm.

Ose hu ose thupër *ff u* Ose i mirë, i fortë e me vlerë ose i keq; i dobët e pa vlerë.

Rri (mbetem) si hu (gardhi) Shastisem krejt nga që s'kuptoj se ç'thuhet a ç'bëhet; s'di të them një fjalë a si të veproj.

Sot i bën hunjtë, nesër i djeg Nuk e mban fjalën, e ha fjalën, është i paqëndrueshëm; të ha në fjalë.

Tre hunj e një thupër *keq* Shkel e shko.

húa ja *f sh - t*

♦ Para që merren për një kohë të caktuar nga dikush dhe që duhet t'i kthehen; diçka (send ushqimor, vegël pune etj.) që merret nga dikush përkohësisht dhe që duhet t'i kthehet. **Mori (dha) hua. Kërkoj hua. E ktheu (e shleu, e lau) huan. E ka marrë hua diçka. I ka hua dikujt. Nuk mbahet shtëpia me miell hua** *ff u*.

♦ Para që shteti merr nga qytetarët ose nga shtete të tjera, i derdh në buxhetin kombëtar për të mbajtur më këmbë aparatin e tij të administrimit dhe që i kthen sipas kushteve të caktuara; para që shteti merr nga qytetarët duke u lëshuar atyre obligacione të barasvlershme, i derdh në buxhetin e tij për zhvillimin e ekonomisë e të kulturës dhe i shlyente kohë pas kohe. **Hua e brendshme (e jashtme). Huaja shtetërore. Huaja e parë (e dytë). Obligacionet e huas shtetërore. Hua me afat të shkurtër (të gjatë).**

*

Ta paça hua! *urim* Ta shpërblefsha të mirën me një të mirë!

Marrin miell hua

♦ Kanë marrëdhënie të mira në mes tyre; janë miq të mirë.

♦ (*Dy fshatra etj.*) janë shumë afër njëri me tjetrin.

huadhënës e mb Që i jep dikujt hua. **Bankë huadhënëse.**

huadhënës i m sh - it Ai që i jep dikujt hua.

huadhënës e ja f e HUADHËNËS I.

huadhënës e a f sh e et Dhënie e huas.

húaj kal ta tur

♦ I jap hua (*dikujt*). **I huajti një shumë të madhe. Më huaj ca para deri ditën e rrogës.**

♦ Marr hua (*diçka*); e marr prej dikujt tjetër. **Huajti para (drithë). Ia huajti vëllait.**

♦ *gjuh* Huazoj. Çdo gjuhë ka huajtur fjalë nga gjuhë të tjera. [(termi *eopos*) është huajtur dy herë prej të njëjtit burim helen, por, me sa duket, me ndërmjetësinë e gjuhëve neolatine, nën ndikimin e një tradite terminologjike perëndimore. (ShS)]

huaj (i e) mb

♦ (*Send, gjë, mall*) që është pronë e një tjetri; që i përket dikujt tjetër; që është bërë nga dikush tjetër. **Gjë (plaçkë) e huaj. Sende të huaja. Mall i huaj. Tokë (arë, kullotë) e huaj. Shtëpi e huaj. Dora e huaj s'di të kruajë fj u.**

♦ (*Fëmijë*) i lindur nga një tjetër; që është pjellë e dikujt tjetër; që nuk është i barkut tim.

♦ Që është jashtë rrethit familjar ose miqësor; që nuk bën pjesë në këtë rreth dhe që nuk e afron gjë me të; pa kurrfarë lidhjeje me një grup njerëzish, të cilët punojnë a janë të lidhur bashkë; që është i jashtëm për ta. **Njeri i huaj për ne. Ndalohet hyrja për njerëzit e huaj.**

♦ Që është nga një vend a nga një shtet tjetër; që është pjesëtar i një popullsie tjetër; që është jashtë vendit tim; që i përket një vendi a një popullsie tjetër; që është bërë jashtë; që nuk është i vendit; që është marrë nga një gjuhë tjetër; i huazuar. **Zgjedha e huaj. Gjuhë e huaj. Letërsia e huaj. Kapitali i huaj. [Dhe mbeta këtu,/ i huaj,/ si qen,/ në vendin tim,/ të babës tim. (DhP)] [se ne të huaj jemi te ky dhe (ZS).] [Vjen njeri i huej e ju rri n'votër,/ Me ju turpnue me grue e motër (VPSH)].**

♦ Që është i panjohur për të tjerët; që nuk dihet prej tyre; që nuk është i zakonshëm. **Njeri i huaj. I tینگلloi si një zë i huaj. Për të gjithçka ishte e huaj.**

♦ *fig* Që nuk është i afërt e i përzemërt si zakonisht; që nuk është i ngrohtë; që qëndron larg të tjerëve; që nuk afrohet me ta; i ftohtë. **Vështrim i huaj. Sillej si i huaj me të.**

♦ I bërë me diçka tjetër; me veti krejt të tjera; i dëmshëm për bimët përreth. **Përzierje e huaj.**

Pastroj arën nga bimët e huaja.

♦ *fig* (*Kulturë, mënyrë jetese etj.*) pa lidhje me atë të një vendi tjetër.

*

Hyj në livadh të huaj Hyj në një punë që s'më takon; shkel të drejtat e tjetrit.

Kali i huaj (i botës) të lë në mes të udhës fj u Mos i var shpresat tek të tjerët.

Kryeplak në fshat të huaj Kërkoj të jap urdhra atje ku s'më takon; fut hundët në punë, për të cilat nuk më ka ngarkuar njeri.

Me xhepin e huaj Me paratë a me shpenzimet e një tjetri.

Miell nga thesi i huaj (i botës) iron Është punë a vepër e tjetërkujt; s'është vepër origjinale e dikujt; fjalë, mendim etj., që është marrë nga të tjerët.

Në derë të huaj Në shtëpinë e tjetrit; jo në familjen time a tek të afërmit e mi.

**

mish i huaj

♦ *mjek* Tumor që zhvillohet në pjesët e sëmura të organizmit.

♦ *fig* Diçka ose dikush që nuk pajtohet me mjedisin ku është futur dhe bëhet pengesë për punën ose zhvillimin e përgjithshëm.

trup i huaj

♦ *mjek* Diçka që ka hyrë në organizëm nga mjedisi i jashtëm dhe ka zënë vend në indet, organet ose zgavrat e trupit.

♦ *fig* > **MISH I HUAJ.**

húaj a (e) *f sh a at*

♦ Grua nga një vend i huaj.

♦ Gjë a dukuri e huaj për vendin.

huaj i (i) *m sh - t*

♦ Njeri jashtë rrethit familjar a të miqve; njeri me të cilin s'më lidh asgjë.

♦ Njeri nga një vend tjetër.

húajt•ë (me) *kal, jokál a ë G > HUAJ.* [Këto janë tiparet gegënishte që "gjuha e njësuar" ka huajtë nga gegënishtja. Vetëm këto? do të pyesë lexuesi me habi. Auktorja përmendë edhe disa cikrrime tjera (APp).]

húajtës e mb (*Palë*) huadhënëse.

húajtës i m sh - it Huadhënë. **Ia ktheu huajtësit gjithë sa i detyrohej.**

húajtës•e ja f sh e et f e HUAJTËS I.

huajtím i m Ç Pëllitje e lopës që kërkon viçin.

huajt•ón jokál ói úar Ç (*Lopa*) pëllet për të kërkuar viçin.

húajtj•e a f sh e et Marrje hua.

huajt•óhet vetv úa (u) úar vetv dhe pës e HUAJT•OJ.

huajt•ój kal óva úar Tëhuaj; tëhuajsoj.

huajtúar (i e) mb I tëhuajsuar.

húajtur (i e) mb

♦ I marrë hua prej dikujt; që nuk është imi; që është i dikujt tjetër. **Ide të huajtura. Para (mjete) të huajtura. Mall i huajtur.**

♦ *gjuh* I huazuar. **Fjalë e huajtur.**

húajthi ndajf Si i huaj; në mënyrën si veprojnë të huajt.

húall mb Shumë i ëmbël. **Qenka huall ky pjepër.**

húall i m sh hóje hójet Zgavër e vogël prej dylli, që bëjnë bletët për të grumbulluar mjaltin në zgjoin e tyre ose grerëzat për të vendosur vezët; pjesa e dylltë me zgavra të vogla në radhë të rregullta, që u shërben bletëve për mjaltin ose si fole; pite dylli. **Huall bletësh. Hojet e pites. Hoje grerëzash.**

Hoje me mjaltë. Mjaltë hojesh.

huamárrës e mb Që ka marrë hua prej dikujt. **Palët (vendet) huamarrëse.**

huamárrës i m sh - it Ai që ka marrë hua prej dikujt. **Pa huamarrës s'ka huadhënë.**

huamárrës•e ja f sh e et f e HUAMARRËS I.

huamárrj•e a f sh e et Marrje e një huaje (në të holla).

huapërdórj•e a f fin Lëshim me hua për përdorim.

Huanhé ja f gjeog Lumi i Verdhë në Kinën Veriore.

húa•nj kal jta jtur A, vjet J Huazoj; jap hua; marr hua.

húar (i e) mb I marrë a dhënë hua.

húas i m sh - it Ai që jep hua.

húas•e ja f sh e et f e HUAS I.

húashtas ndajf Në mënyrë të ndërsjellë; ndërsjelltas; ndërsjelltazi; herë njëri, herë tjetri.

húaza ndajf Herë duke ndodhur diçka e herë jo; herë po e herë jo; herë pas here; kohë pas kohe; në mënyrë të dyanshme. **Ndërron huaza moti. Vjen huaza. Përdoret huaza.**

húazash ndajf Huazi.

húazës e mb *G* I ndërsjellë; i huashëm.

húazi ndajf Herë duke marrë e herë duke dhënë; duke i huajtur diçka njëri-tjetrit. **E bëjnë huazi. I përdorin huazi.**

huazím i m sh e et

♦ Dhënie hua. **Marrëveshje huazimi midis bibliotekave.**

♦ *gjuh* Fjalë a njësi tjetër gjuhësore, që është marrë prej një gjuhe tjetër dhe përdoret në gjuhën amtare. [**Pothuajse në të gjitha rapsoditë e librit dallohen qartë dy grupe huazimesh sllave.** (ShS)]

huazísht ndajf > **HUAZI.**

huaz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **HUAZ•OJ.**

huaz•ój kal óva úar

♦ Marr diçka hua prej dikujt; huaj. [**Poezia e Marinajt është një poezi "e lindur në mundime prej guri", do të thojë duke huazuar një varg të Camajit.** (AÇ)]

♦ *gjuh* Marr prej një gjuhe tjetër (*fjalë a njësi të tjera gjuhësore*) dhe i përdor në gjuhën amtare.

huazúar (i e) mb libr

♦ Që është marrë hua prej dikujt; i huajtur. **Mjete të huazuara. Pikëpamje e huazuar.**

♦ *gjuh* Që është marrë prej një gjuhe të huaj dhe përdoret në gjuhën amtare, që nuk është e brumit të gjuhës amtare. **Fjalë (prapashtesë) e huazuar.**

huazúes e mb (*Palë*) që merr hua.

huazúes i m sh ë ët *Palë* që jap hua.

húazsh•ëm (i) me (e) mb *G* I ndërsjellë; huazës.

hubabahú pasth Thirrje e atij që luan me kupë balte kur i fryn para se ta përplasë në rrasë guri.

Hubéi m gjeog Krahinë në pjesën jugore-qendrore të R.P. të Kinës.

hubí a f sh - të krahin

♦ Dëm i madh; humbje e rëndë. **Ngrica u solli hubi të madhe pemëve.**

♦ *fig përmb* Njerëz a kafshë që bëjnë dëm të madh ose që sjellin humbje të rënda. **Hubia e prishi misrin** shpendët dëmtarë e prishën misrin.

hublín•ë a f sh a at *G* Bimël.

hubudér e mb krahin *G* (*Njeri*) i trashë nga mendja, që s'di ç'flet.

hubudér i m sh a at krahin *G* *Njeri* i trashë nga mendja, që s'di ç'flet.

hubudér•e ja f sh e et krahin *G f e* **HUBUDER I.**

húcel ndajf krahin *G* Duke u ngritur a kërcyer lart e shpejt.

húd•ër ra f sh ra rat krahin > **HUDH•ËR RA.**

húdërz a f sh a at krahin *G* Thundër kali.

hudíc•ë a f sh a at *G* Shpellë; hepe.

hudíz•ë a f sh a at *G* Rudinë; vend pa lisa (*në faqe të malit*).

hudl•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **HUDL•OJ.**

hudl•ój kal óva úar Hutoj; ngatërroj.

hudlúar (i e) mb I hutuar; i ngatërruar.

hudój i m sh a at krahin *G* Sfurk për të bajtë duajt.

hudréc e mb (*Njeri*) thatim e me kokë majuce si hudhër.

hudréc i m sh a at krahin *G* *Njeri* thatim e me kokë majuce si hudhër.

hudréc•e ja f sh e et krahin *G f e* **HUDREC I.**

hudrósh•e *ja f sh e et krahin G* Enë për shtypjen e hudhrave.

Hudsón i m gjeog: **Gjiri i Hudsonit** Det i mbyllur në Kanadanë Veriore.

hudúd i m sh e et vjet Kufi; megje.

*

E vë (sjell) në hudud dikë E vë në binarë; e sjell në vete dikë; ia mbledh rripat dikujt.

hudút ndajf krahin Vetëm. **I mbetur hudut.**

hudút i m sh e et vjet

♦ > **HUDUD I.**

♦ *fig* Kufi normal i sjelljes.

húdh•ë (me) kal a ë G > HEDH.

húdhë (me u) vetv a (u) ë G > HIDHEM.

húdh•ëm (i) me (e) mb G I guximshëm. > **HEDHUR (i e).**

húdhër si ndajf Shumë (*i keq, i egër*).

húdh•ër ra f sh ra rat

♦ *bot (Allium cepa, A. sativum)* Bimë barishtore njëvjeçare me kërcell e me gjethe si të preshit, që lidh nën tokë një kokë me thelpinj të bashkuar, që ka erë të fortë dhe shije djegëse; përdoret si ushqim dhe si bimë mjekësore. **Hudhër e njomë (e thatë).** **Kokë (thelb) hudhre.** **Një varg (një tufë) hudhrash.** **Shtypëse hudhrash.** **Gjellë (kos) me hudhër.** **Qëronte hudhra.** **Vjen erë hudhër.**

♦ *fig* Njeri i lig; njeri i keq. **Hudhra hudhrën do f j u.**

*

Bulmet hudhrash iron Punë e kotë; punë boshe; diçka pa vlerë.

E qëroi si hudhër dikë E shfrytëzoi shumë; ia hëngri a ia përvetësoi të gjitha ato që kishte.

Flet hudhër në kungull Flet kot më kot e pa u menduar, flet kodra pas bregut.

E ka gojën hudhër Thotë fjalë të këqija, përdor fjalë që i lëndojnë e i fyejnë të tjerët.

Ngul qepë e shkul hudhra Bëj një punë të padobishme, krejt të kotë; më shumë prish sesa ndreq.

Nuk hahet as me hudhra

♦ Është njeri shumë i keq; nuk durohet dot.

♦ Nuk besohet fare; është gjë e pabesueshme; nuk ta pranon arsyeja.

Për një kokë hudhër Për diçka shumë të vogël, për hiçgjë.

Po nuk hëngre hudhër nuk bie erë f j u Po nuk pate bërë vërtet faj, nuk mund të të bëjnë fajtor.

**

hudhër arinjsh bot (Allium ursinum) Bimë barishtore me gjethe të mëdha të shndritshme dhe lule të bardha që bien erë hudhër.

hudhër e buçit bot Bimë me kokë si qepë dhe bishta të hollë.

hudhër e egër bot (Allium schoenoprasum) Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me hudhrën; mbin në kullota.

húdhj•e a f sh e et > HEDHJ•E A.

húdhm•e ja1 f sh e et G Kërcim; hedhje.

húdhm•e ja2 f sh e et G Mashtrim; e hedhur.

hudh•ój kal óva úar J Tëholl (*petë byreku*).

hudhrím i m sh e et Kërcim a hedhje përpjetë; zbritje me vrull.

hudhr•óhem G > HUDHR•UE (me u).

hudhr•ój kal G > HUDHR•UE (me).

hudhr•úe (me) kal óva úe G Hedh a flak me vrull.

hudhr•úe (me u) G

I vetv Kërcej a hidhem përpjetë; hidhem; lëshohem me vrull.

II pës e HUDHR•UE (me).

hudhrúem (i) e (e) G I hedhur a flakur përpjetë; i lëshuar me vrull.

hudhrísht•ë a f kopsht krahin G Lehe e mbjellë me hudhra.

hudhr•óhem, hudhr•ój > HUDHËR•OHEM, HUDHËR•OJ.

húe hóni₁ m sh hóne hónet G Huall i bletës.

hú•e (me u) vetv ha (u) ë krahin G Tëhuhem; tëhuaajsohem.

húe hóni₂ m sh hóne hónet G Flegër e hundës.

húe lli m sh j jt G Huall i bletës.

hue(-)búe ndajf G Me shumë rrëmujë.

húej (i e) mb G I huaj. [n'daç t'jetë **Krajl a Mbret i huej** (GjF).]

húej a (e) f sh a at (të) G f e HUEJ I (i).

húej i (i) m sh - t (të) G > HUAJ I (i).

huh kal G > HUH•Ë (me).

húh•em G vetv dhe pës e HUH. > HUE (me u).

húh•ë (me) kal a ë G > HUKAT.

hú•hem₁ ajta (u) ajtur

I vetv Hyj borxh; marr borxh.

II pës e HUAJ.

hú•hem₂ G vetv dhe pës e HU•E (me u).

húhj•e a f G Tëhuaajsim.

huhní a f sh - të vjet G Spiunllëk.

huhnít kal G > HUHNI•Ë (me).

huhnít•ë (me) kal dhe jokall a ë G Përgjoj.

huhnítës i m sh - it G Përgjues.

huhnítës•e ja f sh e et G f e HUHNITËS I.

huhnítj•e a f G Përgjim. > **HUHNI A.**

hu-hú₁ pasth Thirrje për të trembur shpendët; shu.

hu-hú₂ onomat Zhurmë e hukatjes.

húhun (i e) mb krahin G I tëhuaajsuar.

hugenót i m sh ë ët hist fet Protestant francez i shek. XVI - XVII, i përndjekur nga katolikët.

Përndjekja e hugenotëve.

huj i₁ m G

♦ **Huq; ves. Njeriu me huj, mërzia e gjithkuj ff. u.**

♦ **Kunj; inat; zemërim; mllef; mëri. [Kënde] huji i tij kundër kostallarëvet... (APp).]**

♦ **Idhnim; mllef.**

Baj huj Mbaj inat për një kohë të gjatë.

Gjak për huj Vrasje jo për të marrë gjak, por për inat, për të vënë në vend një cënim a padrejtësi.

Marr huj Mbaj mëri.

Vrasje për huj > GJAK PËR HUI.

huj *iz m sh e et G*

♦ Neps për të ngrënë. **E kam hujin të madh.**

♦ *fig* Dëshirë; qejf; parapëlqim. **Kur të më bjerë huji.**

*

Shkoj hujin

♦ Shuaj dëshirën ose nepsin.

♦ *iron* I vij hakut (*dikujt*); e ndëshkoj keq (*dikë*).

huj t G sh i HÛ NI_{1, 2}.

hujá të f sh Ç, J Buzë e qëndisur e shamisë së kokës.

hujáks kal a ur vjet Marr mësysh; ha me sy.

hujáks•em vetv a ur Më zë syri i lig; bie mësysh; mësyshem.

hujáksj•e a f vjet Marrje mësysh.

hujáksur (i e) mb vjet I marrë mësysh.

hújda pasth Thirrje për të trembur hutinin kur bie në pula.

hújdas ndajf krahin G: Luejm hujdas luajmë symbyllurazi.

húje-húje mb G (Njeri) me huje të ndryshme.

hujém i m sh e et

♦ Pjesë e mullisit për çdo masë drithi të bluar në mullirin e tij. > **UJEM I.**

♦ Komision; përqindje e komisionit.

hujís kal G > HUIJIS•Ë (me).

hujís•em vetv G > HUIJIS•Ë (me u).

hujís•ë (me) kal a ë G Zemëroj; idhnoj; i mbaj gjatë inatin (*dikujt*).

hujís•ë (me u) vetv a (u) ë G Zemërohem; idhnohem.

hujísun (i e) mb G I zemëruar; i idhnuar.

hujísun it (të) as G Zemërim; idhnim.

hujít kal G > HUIJIS.

hujítj•e a f G Zemërim; idhnim.

hujítshëm ndajf G Si i hutuar; hutueshëm; hutimthi.

hujítun (i e) mb G I hutuar.

hujítun it (të) as G HUIJITJ•E A.

hujlí e mb bis G (Njeri) me huqe; idhnak.

hujlí u m sh j jtë Njeri me huqe; njeri idhnak, që mban mëri.

hujlí•e ja f sh e et G f e HUIJLI U.

hujlíshëm₁ ndajf G Me huj; me inat; me mllef.

hujlíshëm₂ ndajf G Me neps; me ëndje.

hujlísh•ëm (i) me (e) mb G (Njeri) idhnak; që idhnohet për pak gjë. > **HUIJNIK E.**

hújme t f sh Huq; ves.

hujnáj•ë a f sh a at a f sh a at Rrethim me hunj; kasolle e ngritur mbi hunj.

hujník e mb G Idhnak; njeri që idhnohet për pak gjë; hatërmadh.

hujník u m sh ë ët G Njeri idhnak.

hujník•e ja f sh e et G Grua a vajzë idhnake.

hujnísh•e ja f sh e et > HUIJNAJ•Ë A.

hukállli ndajf Fill; fill i vetëm.

hukám•ë a1 f sh a at Frymë që del nga goja kur hukat; frymëmarrje e thellë; zhurmë që dëgjohe kur hukat a kur marr frymë thellë. **Hukamë e rëndë. Hukama e njeriut. Hukama e kafshëve. Ndjeu hukamën. Ecën me hukamë.**

hukám•ë a2 f sh a at G

♦ Erë e fortë.

♦ Zhurmë e erës së fortë.

♦ *fig* Jehonë; ushtimë.

huká•s kal ta tur > HUKAT.

hukátı ta tur

I jokal Nxjerr frymë nga goja duke fryrë; nxjerr frymën me vrull. **Hukas nga lodhja. Hukat në pasqyrë (në xhamin e dritares).**

II kal

♦ Hukat (*duart*) për t'i ngrohur.

♦ I fryj (*diçkaje*) për ta pastruar. **U hukati xhamave të syzeve.**

♦ *vjet* I fryj (*dikujt a diçkaje*) për ta yshtur; shitoj. **E hukati nusja e lalës (gjarpri). E ka hukatur zana. I hukatën kreshnikët e i bënë gurë.**

♦ Përzë shpendët duke gërthitur 'hu-hu'. **Hukati ato pula!**

hukát2 kal a ur *krahin* Psherëti.

hukát3 jokal i ur *veta III (Qyqja)* bën ku-ku.

hukát•em vetv a (u) ur

♦ Nxjerr frymën me vrull nga goja prej lodhjes. **Fëmijët po hukateshin.**

♦ Hap gojën dhe nxjerr frymë me forcë kur më vjen gjumë. **Hap gojën dhe hukatem.**

hukát•et vetv - (u) ur *veta III (Qyqja)* hukat; bën ku-ku.

hukátj•e a1 f sh e et

♦ Nxjerrje e frymës me vrull.

♦ Ngrohje e duarve me frymën e gojës.

♦ *vjet* Yshtje; shitim.

hukátj•e a2 f sh e et Zë që lëshon qyqja.

huk•ón jokal *veta III G > HUK•UE (me).*

hukubél e mb *keq (Njeri)* gjatahul; shtatmadh e kaba.

hukubél i m sh ë ët *keq* Njeri gjatahul, shtatmadh e kaba.

hukubél•e ja *keq f e* **HUKUBEL I.**

hukubét *ndajf* Si mos më keq.

hukubét e mb *keq*

♦ Shumë i shëmtuar; i shëmtuar sa të shtie frikën.

♦ Shumë i pazoti; qullash; coftan.

hukubét i m sh e et *bis*

♦ E keqe; mundim; pocaqi; picir. **Pashë hukubet me sy** hoqa keq.

♦ Njeri shumë i shëmtuar, i shëmtuar sa të shtie frikën.

hukubetáj•ë a f sh a at *krahin G* Grua a vajzë shumë e shëmtuar.

hukubetán *mb m* *krahin G*

♦ (*Njeri*) i shëmtuar.

♦ (*Njeri*) i pazoti; i paafte.

hukubetán i m sh a at *krahin G*

♦ Njeri i shëmtuar.

♦ Njeri i pazoti, i paaftë; mjeran.

hukubet•óhem *krahin G vetv dhe pës e* **HUKUBET•OJ.** > **HUKUBET•UE** (me u).

hukubet•ój *kal krahin G* > **HUKUBET•UE** (me).

hukubétsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ I pocaqisur; i munduar; si mos më keq.

♦ I përbindshëm; shumë i keq.

hukubet•úe (me) *kal óva úe krahin G E* katandis si mos më keq; e bëj hukubet.

hukubet•úe (me u) *óva (u) úe krahin G*

I *vetv* Bëhem hukubet.

II *pës e* **HUKUBET•UE** (me).

hukubetújë *mb f krahin G (Grua a vajzë)* e shëmtuar.

hukubetúj•ë *a f sh a at krahin G* Grua a vajzë e shëmtuar.

huk•úe (me) *jokal ói úe veta III G* Këlthet. [edhë hutí tue hukue, edhë ujku tue ulrue, çakalli tue lehë (GjF).]

hul e *mb bis* I babëzitur; i pangopur; i zijosur.

hul i *m sh ë ët bis* Njeri i babëzitur; babëziar.

húla ose húla-húla *f muz* Valle grash polineziane, me lëkundje të vitheve, lëvizje mimetike të duarve dhe krahëve, dhe zakonisht e shoqëruar me daulle dhe këngë.

huláj•ë *a f sh a at vjet* Sharrë dyshe; sharrë e druvarit.

huláçk•ë *a f sh a at krahin* Lavire; piciferrë.

hulahúp *i m sh ë ët* Rreth plastik, që sillet rreth belit duke tundur vithet.

hulájç•ë *a f sh a at krahin* Shilarës.

huláj•ë *a1 f sh a at K* Shilarës.

huláj•ë *a2 f sh a at krahin* Lavdërim; lajkë.

hulán e *mb krahin G I* hutuar; i habitur; huta; hutaq.

hulán i *m sh a at krahin G* Njeri i hutuar, hutaq.

hulá•s *kal ta tur* > **HULAT.**

hulát *kal a ur* Tund; përkund si në shilarës.

hulátj•e *a f sh e et* Tundje, përkundje në shilarës.

hulátur (i e) *mb* I tundur, i përkundur në shilarës.

húl•e *ja f sh e et bis f e* **HUL I.**

hulëmtím, hulëmt•ój *etj.* > **HULUMTIM I; HULUMT•OJ** *etj.*

hulí *a f G* Krizë; shtrëngicë; zi; qesat.

huligán *i f sh ë ët* Njeri pa edukatë, ngatërrestar e gojëndyrë.

huligán•e *ia f sh e et f e* **HULIGAN I.**

huliganíz•ëm *mi m* Sjellje a veprim prej huligani.

hulín•ë *a f sh a at*

♦ Bëzhdile e vogël; halë e imët; byk. **Hulinë gruri** (misri, bari). Ndaj grurin nga hulinat.

♦ *fig* Send a njeri pa vlerë, fundërrinë; zgaq.

hulm i *m sh e et* Sasi e vogël lëngu në fund të gotës; gllënjë.

hulubéc *i m sh ë ët K* Vend i lartë që e rreh era.

hulumtác *e mb krahin (Njeri)* që rrëmon nëpër shtëpi për të ngrënë.

hulumtác *i m sh ë ët krahin* Njeri që rrëmon nëpër shtëpi për të ngrënë.

hulumtí *a f libr* > **HULUMTIM I.**

hulumtím i m sh e et

- ♦ Gjurmim, ndjekje e gjahut pas erës.
- ♦ Vëzhgim a gjurmim në kërkim të diçkaje.
- ♦ Punë kërkimore për të zbuluar a gjurmuar diçka.
- ♦ Vepër . [me gjithë hulumtimet në vend në vjetin 1955 nuk qe e mundunë me marrë vesht mirë se i cili fakt a shkak e ka çue pesh popullsinë katolike të Perzerendit kundra "Vergjineshave" që paraqiten në kangë. (KM)]

hulumt•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e HULUMT•OJ.

hulumt•ój kal óva úar

- ♦ *veta III (Qeni, zagari)* gjurmon (*diçka*) duke nuhatur; shkon pas erës për të gjetur (*diçka*).
- ♦ Vëzhgoj për të gjetur a për të parë (*diçka*); kërkoj diku me imtësi; gjurmoj, hetoj; kontrolloj mirë në një vend. **Hulumtoj vendin. Hulumtoj lëvizjet e dikuajt. S'ka lënë vend pa hulumtuar.**
- ♦ Kërkoj (*diçka*) të panjohur për ta zbuluar, gjurmoj (*diçka*) për ta mbledhur a për ta studiuar; shqyrtoj një çështje, bëj kërkime për (*diçka*). **Hulumtoj burimet vendase (krijimtarinë popullore).**

hulumtúar (i e) mb I gjurmuar, studiuar a hetuar mirë.

hulumtúes e mb I hulumtimit; që ka të bëjë me hulumtimin. **Punë hulumtuese** punë që i shërben hulumtimit të diçkaje; punë kërkimore.

hulumtúes i m sh - it Ai që bën kërkime e studime në një degë të caktuar të shkencës, gjurmues, studiues. **Hulumtuesit e gjuhës shqipe. Hulumtues dhe mbledhës i visarit popullor.**

hulumtúesh•ëm (i) me (e) mb libr (Çështje) që mund të hulumtohet.

hull kal krahin G > HULL•Ë (me)^{1, 2}.

hullájkë mb K E hutuar.

hullán e mb K I hutuar.

hullár•e ja f sh e et krahin Hulli; lavër e parë e arës.

hullavíc•ë a f sh a at K Grua a vajzë e trashë nga mendja.

hullávtë (i e) mb K (*Njeri*) i trashë nga mendja.

húll•em vetv krahin G HULL•Ë (me u).

húll•ë (me)¹ a ë krahin G

I kal Afroj; sjell pranë shtëpisë (*drutë e dimrit*).

II jokal Afrohem.

húll•ë (me)² a ë krahin G Hedh; flak.

húll•ë (me u)¹ vetv a (u) ë krahin G Afrohem; qasem.

húll•ë (me u)² a (u) ë krahin G

I vetv Hidhem.

II pës e HULL•Ë (me).

hullí e mb Bosh; i zbrazët.

hullí a f sh - të

♦ *bujq* Vijë e hapur në arë me plor etj.

♦ Pjesë e arës që shënohet me dy vija plori dhe punohet njëherësh.

♦ Vijë e thelluar në një pjesë të trupit a të fytyrës; rrudhë e thellë. **Hullitë e ballit** rrudhat e ballit.

♦ *krahin G* I çarë; i plasaritur. **Dërrasë me hulli.**

♦ Brez; shirit (*drite*).

♦ *fig* Drejtim në të cilin ecën ose duhet të ecë e të zhvillohet një dukuri, ngjarje etj., rrugë që ndjek zhvillimi i diçkaje; vijë a udha që ndjek dikush drejt një qëllimi. [**Per ndryshe ligja del dhënë e jo hulli jete** (GjF)]. [**I tillë është "Infiniti: një ravim në hullinë e krijimit poetik, ku përqasen koncepte estetike, etike, sociale, politike etj. : (AÇ).** [**konflikti mes kunderthanievet antagoniste dhe jo-antagoniste (në dramën e Paçramit) - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist.** (APp)].

hullí e mb I zbrazët; bosh.

hullihápës•e ja f sh e et bujq Vegël si plori etj. që shërben për të hapur hulli.

hullí-hullí mb (Arë) e punuar me hulli.

hullím i m sh e et Hapje e hullive në arë.

hullím i2 m A Hollim; tëhollje.

hullimbúshës e mb bujq (Ai) që mbush hullinë.

hullimbúshës i m sh a at bujq Ai që mbush hullitë pas hedhjes së farës në to.

hullimbúshës•e ja f sh e et f e HULLMBUSHËS I.

hullizák e mb I bërë a gërmuar si hulli.

hullíz•ë a f sh a at Hulli e cekët.

hullizím i m sh e et Hapje e hullive.

hulliz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III (Ara) punohet hulli-hulli.

II pës e HULLIZ•OJ.

hulliz•ój kal óva úar Bëj hulli në arë me plor; hap hulli në (*arë*).

hullizúar (i e) mb I punuar me hulliza.

húllna t f sh vjet Dredha; lakadredha.

húllm•e ja (e) f sh e et krahin G

♦ Kërcim; hedhje.

♦ Mashtrim.

húllna t f sh vjet Dredha; spërdredhje.

hull•óhem vetv óva úar A Hollohem; dobësohem; hiqem.

hull•ój₁ jokaj óva úar Hap vija në arë me plor; bëj hulli.

hull•ój₂ kal Tëholl (*petë*).

hull•ónj₁ kal óva úar A, vjet J Tëholl (*petë*).

hull•ónj₂ kal óva úar A Dobësoj.

hullór e mb I punuar me kanale (me hulliza).

hullóz•ë a f sh a at krahin G Salcë me qumësht, djathë, tëlyen etj. për të ngjyer piten.

hullúar (i e)₁ mb (Arë) e punuar me hulli.

hullúar (i e)₂ mb (Brumë) i tëhollur si petë.

hullúar (i e)₂ mb A I dobësuar; i hequr.

húllun (i e) mb krahin G

♦ I hedhur; i flakur (*lart, larg etj.*).

♦ (*Dru zjarri*) të afëruar pranë shtëpisë për dimër.

hullúsh e mb Ç I hollë; hollak.

hulluvéqk•ë a f sh a at > orn KUKUVAJK•Ë.

hum kal dhe jokaj bis G > HUMB•Ë (me).

hum i1 m sh e et G Hekur i plorit të parmendës.

hum i2 m G Det me dallgë.

hum i3 m sh e et G Kopan.

humai a f Ç Kambrik.

humák u m sh ë ët G

♦ Llom; shkllop.

♦ Baltovinë.

humakúsh i m sh ë ët orn (*Struthio camelus*) > **STRUC I.**

human e mb Njerëzor. [njerëzimi është tepër ireal, i çmendur,/ që barazia humane të njomë buzët e çdo njeriu (GjM)]. [infinitin qiellor të një hapësire të kaltër përfytyrimi poetik, një infinit dramatik shqetësimesh tokësore dhe një infinit human mesazhesh fisnike. (AÇ)].

humaníst e mb I humanizmit; që ka të bëjë me humanizmin ose humanistët. **Dijetarët** (shkrimtarët)

humanistë. Artist humanist. Frymë humaniste. Idetë humaniste. Lëvizja humaniste. Njeri humanist.

humaníst i m sh ë ët

♦ Përfaqësues a përkrahës i humanizmit. **Humanistët e Rilindjes. Studimet (veprat) e humanistëve.**

♦ Ai që mban qëndrim njerëzor e fisnik, tregon dashuri të thellë ndaj njerëzve dhe kujdeset për mirëqenien e tyre; ai që u është kushtuar ideve të humanizmit.

humanist•e ja f sh e et f e HUMANIST I.

humanitár e mb

♦ Që mban qëndrim njerëzor e fisnik; që tregon dashuri të thellë dhe kujdes për njerëzit; që punon për të mirën e njerëzimit; që bëhet për të mirën e njeriut, që synon t'ia lehtësojë jetën njeriut. >

NJERËZOR E; NJERËZISH•ËM (i) ME (e). Njeri humanitar. Vepër (sjellje, shoqatë)

humanitare. Për qëllime humanitare.

♦ I shkencave që studiojnë historinë e kulturën e një populli, si edhe botën shpirtërore e mendore të njeriut. **Shkencat humanitare dhe shkencat e natyrës.**

humaníz•ëm mi m

♦ Lëvizje përparimtare e kohës së Rilindjes, e drejtuar kundër shtypjes feudale e errësirës kishtare dhe luftonte për mbrojtjen e të drejtave, të lirisë së mendimit e të personalitetit të njeriut.

Humanizmi i Rilindjes. Epoka e humanizmit. [Një rishfaqje të shkëlqyer njohu mendimi dhe estetika mitologjike gjatë periudhës së ndritur të humanizmit të Rilindjes Europiane. (ShS)]

♦ Ndjenjë e lartë e fisnike dhe dashuri e thellë ndaj njerëzve; kujdes për mirëqenien e njerëzve; qëndrim njerëzor.

húmas ndajf bis G > HUMBTAS.

humb a ur

I kal

♦ Mbetem pa (*diçka a dikë që e kam pasur*). **Për pak e humba një sy. Humb ndjenjat. Humb durimin.** [Një gjuhë e tillë ishte praktikisht e padëmshme, sepse ajo, ashtu si një grua me mitër të hequr, humbte aftësinë për të pjellë vjersha, tregime, legjenda. (IK). [Dallgët si marinarë që s'kanë më asgjë për të humbur (GjM).] [Ndoshta kët' mbrëmje Prilli/ krrokatja e korbit mbi Kullë/ t' kujton dhe ty/ çka humbëm përgjithmonë!!! (EP)]

♦ Harroj ku e kam lënë (*diçka*). **S'e di si e ku e humba.**

♦ Nuk gjej (*drejtimin nga të shkoj*). **Humb udhën.**

♦ Ma merr (*një gjë*) dikush; nuk është më imja; s'e kam më pronë a pasuri timen. **Humbi rrogën në bixhoz (kumar).**

♦ Mbetem pa (*një pjesë të trupit*); nuk e kam më (*një pjesë a një organ të tij*); më ikën a më prishet fare (*diçka*) që ka lidhje me trupin. **Humbi krahun (këmbën) në luftë. Humbi një sy. Humbi shumë gjak. Humbi shëndetin** u dobësua.

- ♦ (*Gruaja*) nuk e mban dot (*barrën*);(*gruas*) i shket (*barra*). **E humbi në të gjashtin.**
- ♦ Më ikën fare (*një shprehi a aftësi*); nuk e kam më (*një veti ose cilësi trupore a shpirtërore*); mbetem pa (*një tipar a veçori që kam pasur*); bie a ulet krejt (*shkalla e forca e diçkaje*); dobësohet a shuhet dalëngadalë. **Humba zërin (shikimin). I humbi të parët (dëgjimi). Humb sytë** u verbua, u qorrua, nuk sheh më. **I humbi ngjyra (era). Humbi bukurinë (gjallërinë). Humb kujtesën (arsyen, gjykimin). Humb besimin (durimin).**
- ♦ Nuk e arrij dot (*trenin etj.*). **E humba trenin për 1 minutë.**
- ♦ Dal i mundur; mundem; dal me dëm; pësoj një dëm. **Humb dy ndeshje radhazi. Humb bastin. Humb një betejë, por fitoj luftën.**
- ♦ (Më) vdes (*dikush*); nuk e kam më (*dikë*). **I humbi prindët që i vogël.**
- ♦ *bis* Shfaros; zhduk. **E humbën krejt malarien.**
- ♦ *bis* Vras; asgjësoj. **Për pak ia humbën djalin.**
- ♦ E shkoj kot; e çoj dëm (*diçka*). **Pa humbur kohë. Mos i humb fjalët kot me të. [Pa humbur kohë, një tjetër përngjau zërin e një asllani (FK).]**
- ♦ *fig* Nuk e mbaj parasysh. **Humb qëllimin.**
- ♦ Ma merr kundërshtari (*topin, një figurë shahu*); më del jashtë loje. **Humb damën (kalanë, një ushtar).**
- ♦ Bie në një gjendje, në të cilën nuk më bën përshtypje asgjë e nuk kundërveproj, s'di si të sillem a nuk e përmbaj dot veten (*nga hutimi, nga frika, nga dëshpërimi, nga një tronditje shpirtërore, nga uria a nga ndonjë vuajtje e madhe trupore etj.*). **E humbi fare (krejt). Pse e ke humbur kështu? E humb për hiçmosgjë. S'e humb kurrë ai. E humba toruan.**
- II jokal**
- ♦ Nuk di nga të vete; s'e gjej dot rrugën. **Humba në pyll.**
- ♦ Pakësohet; bie. **Humb në peshë.**
- ♦ Shuhet; nuk dëgjohet; nuk shihet më. **Kënga humbi dalëngadalë në largësi.**
- ♦ I bie forca, bukuria etj. **Ka humbur në përkthim një vepër.**
- ♦ *veta III* Shkon dëm; prishet; dëmtohet. **Humbi për mendtë e kokës. Humbi si sëpata pa bisht.**
- ♦ Dal i mundur; mundem; pësoj humbje. **[Nga fjala humbën Judë e Pilatë/ Strategë e mbretër me mbretëri (DA).**
- ♦ *fig* Jepem shumë pas diçkaje. **Humb pas punës.**
- ♦ Zhytem brenda në diçka; futem diku a pas diçkaje; fshihem dhe nuk dukem më. **Humbi në ujë (në det, në rërë, në dhe). Humbi në pyll. Humbi këmba në baltë (në llucë). Burimi humb në tokë (nën shkëmb). Humbi dielli bis perëndoi dielli. Humb në mjegull. [Ah, të kisha humbur mes Shilles dhe Haribës (GB).] [...Sa shpejt nga sytë atdhe më humbe (BXh).]**
- ♦ Zhdukem; nuk dukem gjëkund; nuk shkoj tek të tjerët; nuk dal ndër njerëz. **Na humbi nga sytë. Ku humbe kështu? Ku ke humbur kaq ditë? Humbi si kripa në ujë (pa nam e pa nishan).**
- ♦ *veta III* Del jashtë përdorimit; del nga qarkullimi; nuk gjendet më. **Fjalë që kanë humbur dikur e janë kthyer prapë në përdorim.**
- ♦ Shuhem. **[si të humbte jeta - çdo gja u nxi, u zhduk (MC).]**

*

E humb (humbas) udhën në oborr

♦ Jam hutaq i madh; ngatërrohem shpejt.

♦ S'jam i zoti për asnjë punë; jam fare i paaftë.

E humb davanë S'fitoj gjë; nuk ia arrij qëllimit; dështoj.

E humb fillin (fijen) E humb toruan; hutohem.

E humb fillin e lëmshit Hutohem fare; e humb fillin e mendimeve.

E humb gojën

♦ Bëhem memec, nuk flas dot.

♦ Pushoj së foluri për diçka, nuk flas më, nuk ndihem më nga që e shoh se s'kam të drejtë ose nga që nuk guxoj.

E humb mendjen (fiqirin) Jam dhënë aq shumë pas dikujt a pas diçkaje sa s'jam më në gjendje të gjykoj në mënyrë të shëndoshë; s'jam më në vete.

E humba barkun Më ra barku; u dobësova.

E humba lojën Dështova në diçka; e humba davanë.

E humba pusullën Nuk jam në gjendje të gjykoj drejt; u hutova dhe e humba fillin krejt.

E humba si Xhaferi simiten U hutova shumë; e humba fillin fare.

E humba toruan U hutova fare; u shastisa; e humba pusullën.

E humba vulën U hutova; e humba toruan.

E humbi derën E harroi dikë dhe nuk i vete prej shumë kohësh në shtëpi; nuk i shkon më dikujt.

E humbi rrumbi kambanën Është bërë rrëmujë e madhe; nuk e merr vesh i pari të dytin.

E ka humbur (fare) yzengjinë dikush Nuk përmbahet; nuk pyet njeri; është shthurur fare.

E ka humbur rrumbin e këmborës

♦ E ka humbur fillin e mendimeve.

♦ Ka rënë nga gjendja e mëparshme.

Humb (shkoj, e pësoj) për mendtë e kokës Shkoj kot; humb prej budallallëkut, nga pakujdesia; e pësoj për hiçgjë.

Humb dritën e syrit (e syve)

♦ Verbohem; u qorrohem; nuk shoh më.

♦ Humb fëmijën e vetëm.

Humb flamurin *libr* Nuk e mbaj dot atë që kam fituar; më ikën një fitore.

Humb në sytë e dikujt Më bie vlera përpara dikujt; nuk gëzoj më atë nderim që kam pasur nga dikush.

Humb në vaj e fitoj në preshe Më shumë humb sesa fitoj; s'fitoj gjë.

Humb tokë *libr* Më detyron dikush të tërhiqem ca nga një qëndrim i caktuar, nga diçka që kam fituar etj.

Humb vetëdijen *libr*

♦ Më bie të fikët; humb ndjenjat.

♦ Nuk jam më i vetëdijshëm për diçka.

Humb zemrën Nuk kam më guxim.

Humbi (treti) mendtë e kokës E la mendja, doli mendsh, shkalloi; u shastis nga diçka e papritur, e jashtëzakonshme, shumë e bukur etj.

Humbi jetën Vdiq, u vra.

Humbi kokën e pyet për flokët *ff u* Humbi qetë e pyet për brirët.

Humbi pa shenjë (e pa dukë) U zhduk pa lënë asnjë gjurmë.

Humbi qetë e pyet për brirët *ff u* Ka humbur diçka të madhe e kryesore dhe shqetësohet për gjëra të vogla.

Humbi si fasulja në vegsh Humbi pa gjurmë; s'u pa më.

Humb si guri në ujë Zhdukem pa lënë gjurmë.

I humb pikët para dikujt Nuk e meritoj më besimin që kam pasur; më bie vlera, nuk e gëzoj më atë nderim që kam pasur.

I humbi (i treti, nuk i duket) boja Nuk shihet ose nuk gjendet më asgjëkundi; u zhduk.

I humbi (iu shua, iu tret) fara dikujt a diçkaje S'gjendet asgjëkundi; u zhduk fare.

I humbi (mbuloi, fshehu) gjurmët I fshehu, i mbuloi të gjitha shenjat, që mund të zbulonin një veprim jo të mirë që ka kryer.

I humbi filli i lëmshit U hutua fare; e humbi fillin e mendimeve.

I humbi krakëllima U largua e nuk i dëgjohet më zëri; nuk dihet më se ku është; u zhduk pa lënë gjurmë.

I humbi pisha U zhduk pa lënë gjurmë.

I humbi vula dikujt U zhduk pa lënë gjurmë; u shua; u fik; s'i gjendet as nami as nishani.

I humbi zëri U zhduk; nuk ndihet gjëkundi.

I humbtë (iu shoftë, i daltë) fara! *mallk* U shoftë nga faqja e dheut; mos lëntë fëmijë pas.

I humbtë (iu shoftë, iu harroftë) emri! Vdektë!

I humbtë mandata! *mallk* U zhduktë e u harroftë përgjithnjë!; mos qoftë!; mos iu duktë fytyra!

I humbtë varri e dërrasa! *mallk* U zhduktë pa lënë gjurmë; u shoftë me gjithë çka; mos i mbettë as nami as nishani.

I humbtë vula (nami, nishani)! *mallk* Vdektë e mos u përmendte më!

I ka humbur guri dikujt Nuk është në vete, e ka humbur fillin, e ka humbur toruan.

I ka humbur rrumbi dikujt I shkon puna keq nga që i mungon diçka e domosdoshme ose për një arsye tjetër; mbeti batall.

I ka humbur triva diçkaje Nuk i gjendet as nami as nishani; ka humbur fare.

Ia humb gjurmët diçkaje E fsheh a e zhduk diçka që të mos e gjejnë a zbulojnë.

Ia humbi (ia shoi, ia treti) farën E zhduku me rrënjë; e shfarosi dikë a diçka.

Ka humbur rripin e këmborës Flet e vepron pa u menduar.

Kali humbi, gomari s'duket *ff u* Është rrëmujë e madhe; nuk e merr vesh i pari të dytin.

Kam humbur lidhjet me dikë Jam shkëputur nga dikush për një kohë të gjatë ngaqë s'e di se ku është.

Më humbi batha U hutova; e humba fillin.

Më humbi fjala nga goja U habita shumë; u hutova fare sa s'mund të flisja; m'u pre goja; m'u mpi gjuha.

Nuk humbi (s'u shua) pazari për gjilpëra *ff u* Nuk është gjë që s'e gjen dot.

Për një gozhdë (thumb) humbi (shkoi) potkoi *ff u* Shkoi dëm një gjë e madhe,

me vlerë etj. për diçka të vogël, për hiçmosgjë; për një plesht u dogj jorgani.

Për të humbur mendjen Për ta larguar mendimin a vëmendjen nga diçka a nga dikush; për ta harruar diçka duke u marrë me diçka tjetër.

U humbi (s'u gjendet) nishani Nuk ka mbetur asnjë; nuk ka mbetur as edhe një i vetëm.

húmba ndajf *krahin* > **HUMBAZI**.

humbadér•ë a m sh a at krahin *G* Lypës; përderës.

humbahém e mb *G (Palë)* humbëse; që del e mundur.

húmba-húmba *mb* I mbushur me humbësira, gremina, hone.

humbájk•ë a f sh a at krahin *G f e* **HUMBAN I**.

humbák u m sh ë ët

♦ Vend i butë a me llucë, ku zhytet këmba po të shkelësh në të.

♦ Kënetë a moçal me baltë që të thith.

humbaménd e mb Mendjelehtë; i humbur.

humbaméndas e mb *krahin* *G* Mendjelehtë; humban.

humbaméno ja f sh - t bis *J* Njeri i humbur; që s'është i zoti.

humbaláq e mb *keq (Njeri)* i humbur; që s'është i zoti.

humbaláq i m sh ë ët Njeri i humbur; që s'është i zoti.

humbaláq•e ja f sh e et f e **HUMBALAQ I**.

humbán e mb *krahin* *G (Njeri)* i humbur; humbalaq.

humbán i m sh a at krahin *G* Njeri i humbur, humbalaq.

humbán•e ia f sh e et krahin *G f e* **HUMBAN I**. > **HUMBAJK•Ë A**.

humbarák e mb *keq* > **HUMBALAQ E**.

humbarák u m sh ë ët > **HUMBALAQ I**.

humbarák•e ja f sh e et f e **HUMBARAK U**.

húmbas₁ ndajf Nën ujë. **Notoj humbas.**

húmbas₂ ndajf Hutueshëm; përhumbshëm.

humb•ás kal, jokál > **HUMB**. [e gjer në brez,/ e përmbi brez,/ humbas/ me gaz/ në grurin tim,/ të dheut tim (DhP).]

humbashprés•ë a f libr Pesimizëm.

humbátj•e a f sh e et vjet Fundosje; mbytje e anijes.

humbaúj•ë a f sh a at krahin *G* Humbishtë; vend ku humbet uji në tokë.

humbávtë (i e) mb *krahin* *G* I humbur; i pazoti.

húmbazi ndajf

♦ Pa ia marrë përsëri diçka që i kam dhënë dikujt, falas. **I dha paratë humbazi. Ia dha drithin hua, po i doli humbazi.**

♦ Pa pasur asnjë përfitim; dobi a shpërblim; kot. **I shkoi mundimi humbazi. Ka bërë kaq të mira humbazi.**

humbéll•ë a f sh a at Gropë e madhe dhe e thellë që bëhet nga fundosja e tokës; shembëtirë.

humbéllsh•ëm (i) me (e) mb I groposur; i thellë si humbellë. [- **Ishin plot alarm dhe të tendosur nga çdo lëvizje që bëhej në hollin e televizionit - shqiptoi me zë po aq të humbellshëm.** (YP)]

húmb•em *vetv a (u) ur* A Humb.

húmb•enj kal a ur A Humb; humbas.

húmb•ë a1 *f sh a at* Gropë; hon; humbellë. **Janë mbushur humbat e malit me dëborë.**

húmb•ë a1 *f sh a at* Baltë, botë; tokë e varfër, jopjellore. **Humbë e bardhë (kuqe).**

húmb•ël la *f sh a at J* > **HUMBELL•Ë A.**

húmbës e1 *mb* I mundur në ndeshje a lojë. **Pala (skuadra) humbëse.**

húmbës e2 *mb G* (*Gurrë*) e fshehur nën bimësi.

húmbës i *m sh - it* Ai që mundet në një ndeshje a lojë.

húmbës•e ja *f sh e et f e* **HUMBËS I.**

humbësír•ë a *f sh a at*

♦ Hon, greminë.

♦ Vend i largët e i harruar, vend i humbur, humbore. **E dërguan për riedukim në një humbësirë.**

♦ *përb* Njeri krejt i paaftë; njeri i humbur; humbalaq. **Ç'pret nga një humbësirë.**

húmbët ndajf *A, G* Thellë; në thellësi.

húmbët (i *e*) *mb G*

♦ > **HUMBUR (i e).**

♦ (*Vend*) i largët; i thellë; i paarritshëm.

humbëtár e *mb J* Humbalaq.

humbëtír•ë a *f sh a at* > **HUMBËSIR•Ë A.**

húmbëz a *f sh a at K* Deltinë e bardhë.

humbím i *m sh e et*

♦ *gjeol* Gropësirë.

♦ Fundosje.

humbís•em *vetv a (u) ur J* Marr, bëj një sy gjumë; dremit.

humbísj•e a *f sh e et*

♦ Humbje; zhdukje.

♦ Fundosje.

humbísht•ë a *f sh a at K*

♦ Vend shumë i pjerrët; hon; greminë.

♦ Vend ku futet e rrjedh përroi a lumi nën tokë. **U zhduk përroi në humbishtë.**

húmbj•e a *f sh e et*

♦ Lënie e diçkaje diku pa e pasur mendjen.

♦ Pamundësi për të gjetur rrugën a drejtimin e duhur, për të mbajtur drejtpeshimin, për të ruajtur qetësinë etj.

♦ Pakësim, rënie a zhdukje e plotë e aftësisë për të bërë diçka. **Humbja e dëgjimit (zërit, durimit etj.).**

♦ Rënie e nivelit të diçkaje në një sistem. **Humbje e gjakut.**

♦ Pamundësi për ta mbajtur dikë a diçka. **Humbje e fetusit.**

♦ *ek* Pjesë e të ardhurave që nuk sigurohet sipas planit. **Doli me humbje.**

♦ Dëm që pësoj; dëm që kam kur nuk fitoj në diçka. **E shita me humbje.**

♦ Sasi e mallit të që shkon dëm gjatë përpunimit. **Humbje gjatë korrje (shirjes) së drithit.**

♦ Mundje në luftë, ndeshje, lojë etj.; dëm që pëson i munduri ose pala e mundur.

♦ *kryes sh* Të vrarë, të plagosur ose të zënë rob në një betejë; armë dhe mjete të tjera luftarake që shkatërrohen ose që dalin jashtë përdorimit.

♦ *fig* E keqja që i bie njeriut kur i vdes një i afërm; shok a mik.

♦ Gjendje e njeriut të zhytur thellë në diçka e s'di ç'bëhet përreth; kllapi. **Ishte (ra) në humbje.**

♦ Gjendje përhumbeje a kllapie.

♦ *bis* Vend i largët. **E çuan djaln në humbje.**

humbllím i m *G* Zhdukje.

humbll•ó_j *jokal G > HUMBLL•UE (me).*

humbll•úe (me) *jokal óva úe G* Zhdukem.

humbllúem (i) e (e) *mb G I* zhdukur.

humbllúem it (të) *as G > HUMBLLIM I.*

humbnér•ë a f sh a at > HUMNER•Ë A.

humb•óhem *vetv óva (u) úar* Lëshohem; dorëzohem; jepem.

humb•ó₁ *jokal óva úar*

♦ Fundosem a zhytem nga shembja e dheut; bie diku a kridhem brenda në diçka. Më humboi këmba në dëborë.

♦ *veta III* Shembet; humbet; vithiset. **Humboi i gjithë fshati.**

humb•ó₂ *jokal G > HUMB•UE (ME).*

humbór•e ja f sh e et K Vend me shtigje të ngatërruara; labirint.

húmbshëm *ndajf* Si i humbur; humbtas.

húmbtas *bis*

I *ndajf*

♦ (*Notoj*) nën ujë.

♦ Humbshëm; pa shenjë.

II *mb (Not)* nën ujë; pa e nxjerrë asnjë pjesë të trupit mbi ujë.

húmbtít (të) *as A*

♦ Thellësi.

♦ Humbëtirë.

humbúar (i e) *mb*

♦ I fundosur a i kredhur në baltë, ujë etj.

♦ (*Vend*) i shembur a vithisur.

humb•úe (me) *kal óva úe krahin G E* bëj me gunga (*kovën etj.*) duke e përplasur.

humbúem (i) e (e) *mb krahin G (Kovë etj.) e* guguar; me gunga nga përplasjet.

humbúem it (të) *as krahin G* Gungim nga përplasjet.

humbullím i m

♦ Fundosje.

♦ *fíg* Zhdukje pa lënë gjurmë.

humbullúar (i e) *mb*

♦ I fundosur.

♦ *fíg* I zhdukur pa lënë gjurmë.

húmbur *ndajf* Pa dobi; kot; dëm. [Përpyekjet e bëra në gjysmën e dytë të shekullit XIV dhe sidomos n'atë të XV-in me Skënderbën për bashkimin e Shqipërisë në një shtet të pavarur, u duk sikur shkuan humbur për gjithmonë. (AE)]

húmbur (i e) *mb*

♦ (*Send*) që më ka humbur dhe nuk e di se ku e kam; që e kam lënë diku dhe s'e gjej më; që nuk e llogarit më si timin; që ia kam dhënë dikujt dhe nuk shpresoj më të më kthehet. **Gjë e humbur.**

Quaja të humbura paratë që ia dhe borxh atij soj

njeriu.

♦ Që prej shumë kohësh nuk gjendet më në atë vend ku rri zakonisht, që s'e dinë ku është; i larguar a i zhdukur diku. **Djalë i humbur. E dinin (e quanin) të humbur prej kohësh.**

♦ (*Punë, djersë, kohë etj.*) e shkuar kot; pa ndonjë vlerë a dobi; e vajtur dëm; që nuk është shfrytëzuar fare ose që nuk është përdorur aq sa duhet. [- **Ishte një punë e humbur. Ishte një tmerr që nuk i shmangeshe dot.** (IK)]

♦ Që ka përfunduar me humbje, që nuk është fituar prej dikujt. **Betejë (luftë, lojë) e humbur.**

♦ *fig* I shushatur e i hutuar; krejt i pazoti. [**kurrë gjumë më të rëndë nuk kanë fjetur netët/ dhe gratë më të humbura, më të zbrazura** (MA).]

♦ (*Vend*) shumë larg e i veçuar nga qendrat e banuara; i panjohur; fare i vogël e pa rëndësi; i pashkelur prej kohësh prej të tjerëve. **Vend (fshat) i humbur. Rrugica të humbura. Edhe në skajin (këndin) më të humbur.**

♦ I futur përbrenda nga dobësia ose lodhja e madhe; i rrufitur; i dobët e i thatë. **Me faqe të humbura. I ka sytë të humbur. Me atë trup të humbur.**

♦ I vrarë; i shkatërruar ose i nxjerrë jashtë luftimit. **Njerëzit e humbur. Forcat e humbura.**

♦ Fare i pafuqishëm; shumë i dobët; që shuhet dalëngadalë, që mezi dëgjohet. **Zë (rënkim) i humbur.**

♦ I zhytur aq thellë në diçka sa s'di ç'bëhet përreth; i përqendruar shumë diku. **Me vështrim të humbur. Me pamje të humbur. E dëgjonte i humbur.**

húmbur a (e) mb f e HUMBUR I.

húmbur i (i) m sh -it (të)

♦ Njeri i zhdukur prej shumë kohësh, që nuk gjendet dot.

♦ Ai që del me humbje nga një ndeshje, betejë etj.

♦ Ushtar etj. i vrarë në luftë.

humdím i m sh a at A I dashur; dashnor.

humerín•ë a f sh a at krahin G Humbellë.

húm•ë (me) kal dhe jokal bis G > HUMB.

húm•ën na f sh a at krahin G Humbëtirë.

húmës i m sh a at krahin Plug.

húmëz a f Deltinë që përdoret si sapun.

hum-húm onomat Klithmë e qenit kur leh.

humín•ë a f Mbetje nga kalbëzimi i lëndëve organike.

humísht•ë a f sh a at krahin G Tokë humusore.

huml•éj kal G > HYML•YE (me).

huml•ýe (me) kal éva ýe G Fshij; heq me furçë etj.

humlýem (i) e (e) mb G I fshirë; i hequr me furçë etj.

humlýem it (të) as G Fshirje; heqje me furçë etj.

humnére•e ja f > HUMNER•Ë A.

humnére•ë a f sh a at

♦ Gropë e thellë me anë të thepisura, zakonisht në male; hon, greminë. **Në fund të humnerës.**

[**Humnera/ Kokërriza zalli, sy të plasur malli** (GB).]

♦ *fig* Errësirë e thellë; vend i vuajtjeve e i mundimeve të mëdha; vend mjerimesh prej nga s'del dot.

*

Në buzë të humnerës (greminës) Në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

humner•óhet *vetv úa (u) úar veta III*

♦ Humb; bie si në humnerë.

♦ Merr trajtë humnere.

humner•ón *jokal óva úar* Shfaqet si humnerë; ka trajtë humnere.

humnérs•h•ëm (i) me (e) mb I humnerës; që ka të bëjë me humnerën.

humnerór e mb I humnershëm.

humnértë (i e) mb I humnershëm; që është si humnerë.

hum•ón *jokal veta III krahin G > HUM•UE (me).*

humór i m

♦ Aftësi për të kuptuar dhe për t'u kënaqur me qesharaken dhe gazmoren.

♦ Shaka dashamirëse e thumbuese. **Humor i gjallë (i lehtë). Humori popullor. Ka (bën) humor.**

Flet (tregon) me humor. Ka ndjenjën e humorit di të bëjë humor dhe ta vlerësojë humorin. [Nuk e kupton (nuk e duron) humorin. [me humor të huaj/ me një gaz të hidhur (ASh).

♦ Gjendje shpirtërore e njeriut për një farë kohe pak a shumë të gjatë. **Jam në humor të mirë (keq).**

Ia prisha humorin. Më iku humor.

♦ *art, let* Paraqitje e sendeve, dukurive dhe veprimeve të njerëzve që vënë në lojë të metat e dobësitë e duke e bërë lexuesin a shikuesin të qeshë; vepër letrare ose artistike ku përdoret kjo formë paraqitjeje. **Humor muzikor. Humori dhe satira.**

♦ *vjet* Secili nga të katër lëngjet në trupin e njeriut a kafshës, që përcakton katër temperamentet (*flegmatik, kolerik, sanguin dhe melankolik*).

humorésk•ë a f sh e et muz

♦ Pjesë e shkurtër, e këndshme e plot gjallëri.

♦ Kapriço.

humoríst i m sh ë ët

♦ Ai që shkruan pjesë humoristike.

♦ Ai që luan pjesë humoristike.

humoríst•e ja f e HUMORIST I.

humorístík e mb I humorit; (*shaka, fjalë e thënë*) për, me humor. [Nuk ka konflikt ndërmjet kreshnikëve dhe sulltanit. Një këngë e vetme që i bashkon ata ka më shumë sens humoristik. (ShS)]

humoríz•ëm mi m sh ma mat libr Të qenët me humor; natyrë humoristike.

húmtas ndajf bis G > HUMBTAS.

hum•úe (me) jokal ói úe veta III krahin G (Dheu, toka) bëhet e butë dhe e shkoqur; bëhet si sfungjer.

humúem (i) e (e) mb krahin G (*Dhe, tokë*) e bërë e butë dhe e shkoqur; e zbutur si sfungjer.

húmus i m sh e et bujq Pleh i formuar nga kalbëzimi i bimëve dhe gjallesave të ngordhura.

húmus i2 m ushq Salcë e trashë për të lyer bukën, e bërë me qiqra dhe fara susami të shtypura, vaj ulliri, limon dhe hudhër.

humusór e mb libr (Tokë) me përmbajtje të lartë humusi.

hun e mb

♦ *hist* I hunëve; që ka të bëjë me hunët, me fiset endacake që u dyndën nga Azia në Europë në shek. IV.

♦ *keq* Gjerman.

Hunán i m gjeog Krahinë në pjesën juglindore të Kinës qendrore.

hunáp i m bot (*Elaeagnus angustifolia*) Ullastër; ulli i egër me degë gjembake, që lidh kokrra shumë të vogla, të zeza e pa shije.

hunapóre t f sh bot Familje e ullinjve të egër.

hunc i m sh a at K Urë zjarri.

hundác e mb > HUNDAÇ E.

hundác e mb

♦ (*Njeri*) me hundë të madhe, të shtypur ose të ngritur përpetë.

♦ (*Njeri*) që flet me hundë.

♦ (*Tingull*) që del nga hunda, që shqiptohet me hundë.

♦ *fig* Hundëpërpetë; mendjemadh.

hundác i m sh ë ët

♦ Njeri hundëmadh.

♦ Njeri hundështypur.

♦ Njeri hundëpërpetë.

♦ Njeri që flet me hundë.

♦ *fig* Njeri hundëpërpetë, mendjemadh.

húnda-húnda ndajf krahin G Hundë më hundë; ballëpërballë.

hundák e mb

♦ > **HUNDAÇ E.**

♦ *gjuh* (*Tingull*) hundor. **Zanore hundake.**

hundallít e mb Ç Hundëpërpetë; kryelartë.

hundarák e mb keq Hundëmadh.

hundát e mb Ç > HUNDALLIT E.

hundç e mb (*Theks*) hundor.

hundç i m për k Hundë e vogël.

hundçýç e mb Hundështypur.

hundé ja f sh - të

♦ Pjesë e kapistrës, me të cilën u lidhen nofullat hajvanëve.

♦ Hundëz; turizë. **I vuri hunde viçit.**

hundebúzë ndajf (*Bie, rrëzohem*) me fytyrë të përplasur keq përtokë; në hundë e në buzë; hundëzaj.

hundéc e mb Hundaç.

hundelefánt mb (*Njeri*) me hundë shumë të madhe.

hundér i m sh ë ët krahin G Hundëse; hundëz.

húndë si mb (*Njeri*) i fortë; i vendosur; që nuk lëshon rrugë a pe.

húnd•ë a f sh ë ët

♦ Organ i nuhatjes; pjesë e dalë e fytyrës mbi gojë e nën sy, me dy vrima, nëpër të cilat kalon ajri gjatë frymëmarrjes. **Hunda e njeriut (kafshëve). Vrimat (maja) e hundës. Kurrizi i hundës.**

Shami hundësh. Shfryj hundët. Marr frymë me hundë. Më shkon gjak për hundësh. Bie me hundë (me hundë e me buzë). Para hundës (mu te hunda) shumë afër; para syve. [Kështu zyrtarët u zemëruan,/ me syzet ulur mbi hundë,/ fshehur pas perdeve të rënda (PJ)].

- ♦ *bis* Nuhatje e fortë, shumë e mprehtë. **S'kam hundë fare.**
- ♦ *bis* Krenari.
- ♦ *bis* Sasi e diçkaje që thithet njëherësh a i mbahet erë vetëm një herë. **Një hundë burnot.**
- ♦ Pjesë e përparme dhe e dalë e diçkaje, që vjen me kurriz e duke u ngushtuar; kiç. **Hunda e anijes (vaporit, lundrës). Hunda e malit (shkëmbit). Hunda e çekanit (plorit). Këpucë me hundë** këpucë me majë të hollë.
- ♦ *bis* Lëfyt. **Hunda e ibrikut. Enë me hundë.**
- ♦ *bis gjeog* Kep. **Hundë deti. Hundë dheu. Hunda e Karaburunit.**
- ♦ Ç Bregore e malit.

*

*

Breshri e rreh e hunda me majë iron Kërkon shumë më tepër nga ajo që i takon, edhe qeros edhe qibar, dhi e zgjebosur e bishtin përpetë.

Çon (ngre) hundën (përpetë) Bëhem mendjemadh.

E bëj hundë me buzë E bëj shumë shpejt.

E heq (e tërheq) për hunde (për hundësh) dikë E sjell vërdallë; e bëj të sillet si dua; e mashtroj.

E heq (tërheq) për hunde dikë E sjell vërdallë; e bën të sillet si dua; e mashtroj.

E ka hundën në lis Është mendjemadh; mbahet shumë me të madh.

E ka hundën të gjatë (të madhe) Është mendjemadh, fodull.

E kam hundën të hollë

♦ I kap mirë aromat; ka nuhatje të fortë.

♦ Nuk pranoj çdo gjë; zgjedh shumë e bëj naze.

E kam në hundë dikë Më është neveritur shumë; nuk e shoh dot me sy.

E kam në majë të hundës dikë a diçka

♦ Jam shumë i inatosur.

♦ Nuk e duroj dot, më është neveritur.

E mban (e ka) hundën lart (përpetë) Mburret shumë; mbahet me të madh.

E mban hundën në qiell Mbahet me të madh; vras lart.

E nxjerr hundën jashtë Hidhem në veprim; nuk qëndroj në pritje dhe i mbyllur diku.

E pi me hundë E pi me shumë dëshirë, pa u përmbajtur (*duhanin, rakinë etj.*).

E pres me (tërë) hundë (me hundë e buzë, me turinj) E pres keq e rëndë, shumë ftohtë dikë; e pres me këmbët e para.

E shoh nën hundë dikë E shoh me përbuzje a përçmim dikë.

E ul hundën Heq dorë nga krenaria e mburrja e kotë; pushoj së krekosuri; bëhem më i shtruar.

Ec drejt hundës!

♦ Shih punën tënde; mos u përziej në punët e të tjerëve.

♦ Mbaj drejt.

Është për të zënë hundët (me dorë) Bie erë shumë të keqe.

Flas me hundë

♦ Flas duke e nxjerrë pjesën kryesore të ajrit nga hundët.

♦ Flas me zemëratë e me inat; sillem keq me të tjerët; u qëndroj rëndë të tjerëve.

Flas nën (nëpër) hundë Flas në mënyrë të paqartë; mërmërit.

Flas nëpër hundë Flas në mënyrë të paqartë; mërmërit.

Fut hundët (hundën, turinjtë) në diçka Ndërhyj në një çështje që s'më takon; përzihem në një punë, në të cilën nuk duhet të përzihem.

Hëngra sa më doli për hundësh (nga hundët) Hëngra tepër sa nuk më nxinte më barku.

Hunda e burrit Njeri me veti a tipare burrërore.

Hunda e thiut *G* Njeri kokëfortë, trim e i vendosur.

Hunda në lis, morri në kurriz; hunda majë lisit, morri kurrizit *ff u* Mendjemadhësia sjell gjithmonë të këqija, mendja e madhe e zeza e të zotit.

Hundë e buzë Shumë i mërzitur e i pezmatuar; i zemëruar; me qejf të prishur; me buzë të varura.

Hundë më hundë

♦ Shumë pranë njëri-tjetrit; fare afër; ballë për ballë; sy për sy.

♦ Përpara syve.

I arrijnë sytë gjer te maja e hundës Nuk sheh përtej hundës së vet.

I asht tërë laku i hundës *G* Është dobësuar a hequr shumë.

I bëj hundë (buzë) diçkaje Nuk e pëlqej, nuk e përfill; i bëj naze (*ushqimit*).

I duket hunda dyfek I duket vetja trim; është mendjemadh.

I është rritur hunda (mendja) dikujt Është bërë mendjemadh.

I hyj ndër hundë dikujt

♦ I afrohem shumë dhe e pengoj dikë; e bezdis.

♦ I hyj e i përzihet dikujt në punët e tij.

♦ *J* Ia ha kokën me të mirë; e bind.

I ka kuqë laku i hundës *krahin G* Është shumë mirë me shëndet.

I ka rënë hunda në dhe (përdhe) Është zemëruar shumë.

I kullot hunda lart Është mendjemadh; e mban veten shumë lart.

I rri me grushte hundëve dikujt R kërcënoj hapur dikë; nuk e lë të ngrejë kokë.

I rri me hundë (me turinj, tërë hundë, tërë turinj, hundë e buzë) dikujt I rri gjithë inat dikujt; i rri i ngrysur e me zemërim.

I rri me hundë e buzë dikujt I rri gjithë inat dikujt; i rri ngrysur e me zemërim dikujt.

I var (lëshoj, lëvar) hundët (buzët, turinjtë) një pëllëmbë

♦ Shpreh pakënaqësi për diçka; tregoj me shprehjen e fytyrës se diçka nuk më pëlqen.

♦ U zemërova shumë; u pezmatova; u ngrysa në fytyrë.

Ia bëj hundët (turinjtë, kokën) përshesh dikujt E godit rëndë dhe e gjakosi në fytyrë, ia thyej turinjtë dikujt; e dërrmoj.

Ia mbyll derën përpara hundës Nuk e pranoj dikë të hyjë brenda; e përzë me inat.

Ia nxjerr krimbin e hundës dikujt

♦ E ngacmoj a provokoj keq dikë sa të detyrohet të lëshojë fjalë që nuk duhen thënë.

♦ E mundo tepër dikë; ia vë lakun në fyt dikujt.

Ia nxjerr (qit) nga hundët (nga hunda, për hundësh) diçka

♦ Ia marr me zor diçka.

♦ Bëj që të mos e gëzojë atë që kishte fituar.

Ia përshesh hundët (turinjtë) dikujt E godit rëndë në fytyrë dhe e gjakosi; ia

dërrmoj hundët; ia thyej hundët; i thyej turinjtë.

Ia sjell në majë të hundës diku! E mërzi të mase dikë.

Ia shkrep në hundë (fytërë, turi) diku! Ia them haptas, në fytërë.

Ia shkyej hundët diku! G

♦ E mendoj shumë dikë.

♦ E vë keq përpara dikë.

Ia thyej (dërrmoj) hundën (dhëmbët, brinjët, turinjtë, nofullat) diku!

♦ E rrah paq; e rrah mirë; e shqep në dru.

♦ Ia tregoj vendin; ia mbledh mirë; s'e lë të shesë mend; ia ul hundën.

Ka ngritur hundën me dikë Është zemëruar me dikë.

Ka ulur pak hundën, por ka ngritur sqepin S'ka hequr dorë nga krenaria e kotë; vazhdon të mbahet më të madh përpara të tjerëve.

Kam hundë

♦ Kam nuhatje shumë të mirë.

♦ E kuptoj a nuhat menjëherë gjendjen.

♦ Jam qibar.

♦ Jam krenar.

♦ Jam shumë i prekshëm.

♦ Jam kokëfortë.

Kam hundë (turin)

♦ I kap shpejt gjërat; i parandiej e i kuptoj; i nuhat shpejt.

♦ E mbaj veten lart; jam mendjemadh.

Ke hundë e buzë!? Ke guxim!?!; ke sy e faqe!?! (*të bësh diçka*).

Ma do buza, por s'më lë hunda

♦ E dëshiroj shumë diçka, por s'kam mundësi që ta marr.

♦ E dëshiroj shumë diçka, por s'më lë krenaria ta kërkoj.

Ma do hunda diçka Më pëlqen diçka.

Ma heq hunda diçka E parandiej, e nuhat diçka.

Ma heq hunda E parandiej, e nuhat diçka.

Ma pruri (ma solli) shpirtin në majë të hundës Më mërzi të mase, sa s'e duroj dot më; më zemëroi shumë.

Ma zë hunda diçka E ndiej diçka; e nuhat; e kap, e kuptoj shpejt.

Marr hundë për diçka Guxoj të nis a të bëj diçka.

Me hundë (me turin, me buzë) varur (të varur) I vrenjtur; i ngrysur; i zemëruar; i pakënaqur e i mërziur.

Me hundën përpjetë Me mendjemadhësi; me fodullëk.

Më bie hunda

♦ E ndiej veten të fyer; zemërohem; hundohehem.

♦ Më bie krenaria; më bien pendët.

Më bie në hundë diçka E nuhat; e ndiej; e marr vesh.

Më del për hunde E paguaj shtrenjtë diçka; nuk e gëzoj atë që marr.

Më doli nga hundët (për hundësh) diçka E pagove shtrenjtë diçka që mora a që fitova; në të vërtetë nuk përfitova, por u dëmtua; nuk e gëzova atë që mora.

Më erdhi (shpirti) në majë të hundës (në fyt) U mërzi shumë nga dikush a nga diçka; vuajta shumë; më plasi shpirti.

Më hanë (kruhen) hundët Kërkoj sherr me dikë.

Më ka ardhur qumështi i nënës në majë të hundës Jam lodhur shumë; jam mërzitur tej mase; jam zemëruar sa s'ka ku të vejë më; më ka ardhur shpirti në majë të hundës.

Më kruhet laku i hundës

♦ Lakmoj fort të ha ose të pi diçka.

♦ Kërkoj sherr; më kruhet kurri.

Më kullot hunda lart Kam kërkesa a pretendime të mëdha.

Më ra hunda

♦ E ndjeva veten të fyer, u zemërova; u hundova.

♦ Më ra krenaria; më ranë pendët.

Më ra në hundë diçka E nuhata; e ndjeva; e mora vesh.

Më vjen në majë të hundës Mërzitem shumë; s'duroj dot më.

M'u ça (iu hap) hunda (për duhan) Nuk duroj dot më pa pirë duhan.

M'u zverdh hunda

♦ U tremba shumë.

♦ U inatosa keq; u tërbova nga inati.

Nën hundën e mjekrën e diku Mu përpara syve të tij, para hundës së tij.

Nuk di të fshijë hundët Nuk është i zoti për asgjë; është fare i humbur.

Nuk flet hunda për buzën *ff u* Të afërmit e ruajnë njëri-tjetrin.

Nuk i bie hunda në shesh diku Nuk bie keq; nuk zihet ngushtë.

Nuk ka hundë (turin) për dikë a për diçka *mospërf* Nuk e meriton dikë a diçka; nuk është (i denjë) për të.

Nuk shoh më larg (më tutje) se hunda (përtej hundës) Jam i mbyllur në punët e mia; nuk kam horizont; jam dritëshkurtër; nuk jam i zgjuar.

Përpara hundës së diku Duke qenë i pranishëm edhe ai vetë (*sidomos kur dikush vepron pranë tij dhe e dëmton, por ai nuk e sheh ose bën sikur nuk sheh*).

Qesh nën hundë (nën mustaqe) Qesh me qesëndi a me të tallur.

Rri me një pëllëmbë hundë Rri i zemëruar; rri gjithë inat.

Rrudh hundët (turinjtë, buzët) Lëviz buzët ose shtrembëroj fytyrën për të shprehur pakënaqësi, mospërfillje a përbuzje për diçka.

S'e ul hundën Vazhdojnë të mbahem me të madh; nuk afrohem e nuk pajtohem me dikë a me diçka; nuk i bindem diku.

Sikur e ka nxjerrë (e ka qitur) nga hunda (për hundësh) I ngjet shumë; ngjan shumë me dikë.

Sikur e ka qitur i ati për hundësh ngjan shumë me të atin.

S'më lë hunda të haj (të kullot) bar *tall* Jam mendjemadh; e vras lart dhe kjo më dëmton.

Shpohem në hundë E them me bindje të plotë diçka; jam shumë i sigurt; pres kokën.

Ta kapësh për hunde i del shpirti Është shumë i lodhur e i rënë; e rrëzon me një frymë.

Ta vjedh hundën midis (në mes të) syve është vjedhës i regjur; e qëron të bardhën e syrit.

Tall hunda buzën Shaj dikë për një të metë që e kam edhe vetë.

Të çan hundët Ka erë të fortë; të shpon hundët.

Ul hundën

♦ Nënshtrohem.

- ♦ Bindem; shtrohem; nuk kundërshtoj.
- ♦ E ndiej veten ngushtë; turpërohem.
- ♦ Heq dorë nga mendjemadhësia ose krenaria e kotë.

Zgjat hundët Përzihem në punët e dikujt tjetër; fut hundët në çështje që nuk më përkasin.

**

kaptell i hundës *G* Kurriz i hundës.

hundëbrí ri *m sh -rë rët*

- ♦ *zool* Gjitar lëkurëtrashë, barngrënës i viseve të nxehta të Afrikës dhe Azisë, me dy brirë që shkojnë përpjetë nga rrëza e hundës, me peshë nga 1 600 deri 2 400 kg, deri 5 m i gjatë dhe afër 2 m i lartë. >

RINOQERONT I.

- ♦ *ent* (*Oryctes rhinoceros*) Brumbull i madh i viseve tropikale, me ngjyrë të murrme; mashkulli ka një bri në kokë dhe një tjetër në gjoks.

hundëcicirúq e mb (*Njeri*) me hundë të vogël.

hundëçíp e mb

- ♦ (*Njeri*) me hundë të vogël, majuce. **Djalë hundëçíp. Vajzë hundëçipe.**

- ♦ *keq* Mendjemadh; hundëpërpjetë.

hundëçíp i m sh a at *Njeri* me hundë të vogël, majuce. **Nga e psonise këtë hundëçíp?**

hundëçíp•e ja f sh e et f e HUNDËÇIP I. Erdhi hundëçipja.

hundëçútërr *mb krahin G* Hundështypur.

hundëdáš *mb* Me majën e hundës të varur mbi buzë.

hundëdërr *mb shar*

- ♦ (*Njeri*) me hundën të kthyer nga jashtë; me hundë të ngritur si të dërrit.

- ♦ *shar* Kokëfortë.

hundëdërr i m sh a at shar

- ♦ *Njeri* me hundën të kthyer nga jashtë; me hundë të ngritur si të dërrit.

- ♦ *shar* *Njeri* kokëfortë.

hundëdërr•e ja f sh e et f e HUNDËDERR I.

hundëdréjtë *mb* (*Njeri*) me hundë të drejtë.

hundëféçkë *mb shar* (*Njeri*) me hundë të gjatë si feçkë.

hundëgrópë *mb K* (*Njeri*) me hundë të shtypur, si me gropë.

hundëgrrémc e mb (*Njeri*) me hundë të kthyer si grremç; hundëkërrut.

hundëgjátë *mb* (*Njeri*) tepër kureshtar; që kërkon të futë hundët në çdo gjë.

hundëgját•ë i m sh ë ët

- ♦ *ent* Kandërr brejtëse si buburrec, me turi të gjatë, që është në disa lloje dhe që dëmton bimë të ndryshme. **Hundëgjati i panxharit (hardhisë, lakrës, jonxhës, pemëve, ullirit, grurit, lëvoves).**

- ♦ *fig* *Njeri* tepër kureshtar, që kërkon të futë hundët në çdo gjë.

hundëgjérë *mb* Me hundë të gjerë. **Majmun hundëgjérë.**

hundëhéqur *mb* (*Njeri*) hundën të hollë e të gjatë; me hundë të hequr.

hundëhóllë *mb*

- ♦ Hundëmprehtë.

- ♦ *fig* Nazemadh në të ngrënë; buzëhollë.

hundëkalém e mb poet (*Vajzë*) me hundë të bukur e të drejtë.

hundëkaqép e mb

- ♦ Hundësqep.
- ♦ *fig* Kokëfortë.
- ♦ *fig* Tekanjoz.

hundëkamáre *mb* Hundëmadh.

hundëkaqép e *mb* Me hundë si sqep.

hundëkaqep e mendjeplep Fodull e mendjemadh.

hundëkërrabë *mb* (*Njeri*) me hundë të kthyer si kërrabë.

hundëkërrútë *mb* (*Njeri*) me hundë të shtypur.

hundëkmësë *mb krahin G* Hundëgrremç.

hundëkúkës e *mb* (*Njeri*) me hundë të kthyer, që e ka hundën me kurriz.

hundëkúq e *mb* (*Njeri*) me hundë të kuqe.

hundëkúq i m sh - të

- ♦ *Njeri* me hundë të kuqe.

- ♦ *fig* Burrë trim; torrovel.

hundëkúq•e ja f sh e et krahin G: Këndoj hundëkuqen nuk vras mendjen për pasojat e veprimeve të mia të dhunshme; bëj pallë; bëj qejf se i kam punët në terezi.

hundëkurriz *mb* (*Njeri*) Që e ka hundën me kurriz.

hundëlësh e *mb*

- ♦ Që e ka hundën me lesh.

- ♦ *fig* I fortë e kokëkrisur, trim e i krisur.

hundëlësh i m sh ë ët

- ♦ *Njeri* që e ka hundën me lesh.

- ♦ *fig* *Njeri* i fortë e kokëkrisur; trim i krisur. **Has (bie) në hundëlesh.**

hundëllúllë *mb krahin G* Hundëshytë.

hundëllúq e *mb* Hundështypur.

hundëmajúc e *mb* Që e ka hundën me majë.

hundë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdha* (*Njeri*) me hundë të madhe.

hundë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* *Njeri* me hundë të madhe.

hundë•mádh•e mádhja *f sh mëdhá mëdhátë* Grua a vajzë me hundë të madhe.

hundëmëdhá të sh i HUNDË•MADHE MADHJA.

hundëmëdhéj t G sh i HUNDË•MADH MADHI.

hundëmëdhénj të sh i HUNDË•MADH MADHI.

hundëmpréhtë *mb*

- ♦ (*Njeri*) me hundë të hollë e të mprehtë.

- ♦ *fig* (*Njeri*) me nuhatje të mprehtë, që i nuhat shpejt e mirë gjërat.

hundënalláne *mb keq* (*Njeri*) me hundë tepër të gjerë.

hundënallán•e ia *f sh e et* *Njeri* me hundë tepër të gjerë.

hundëngréhtë *mb*

- ♦ (*Njeri*) me hundën të hequr e me majë.

- ♦ *fig* (*Njeri*) hundëpërtpjetë; krekacor.

hundëngrënë *mb* (*Njeri*) që i është ngrënë hunda, zakonisht nga sifilizi. .

hundëngrën•ë i m sh ë ët *Njeri* që i është ngrënë hunda, zakonisht nga sifilizi.

hundëpác e *mb* (*Njeri*) hundështypur.

hundëpaplúc e *mb krahin G* (*Njeri*) hundështypur.

hundëparrúc e mb krahin G (Njeri) hundëvogël.

hundëpatáte mb shar Me hundë të trashë e të shëmtuar tërë xhunga.

hundëpatúc e mb K (Njeri) hundështypur.

hundëpatëllxhán mb (Njeri) me hundë të madhe e të trashë.

hundëpërgjakur mb (Njeri) që i është përgjakur hunda (nga një goditje etj.).

hundëpërpjetë

I mb

♦ (Njeri) me hundë përpjetë.

♦ keq (Njeri) mendjemadh.

II ndajf Me mendjemadhësi.

hundëpicigjátë mb krahin G (Njeri) me hundë të gjatë e të shëmtuar.

hundëpicigját•ë a f sh a at krahin G Grua a vajzë me hundë të gjatë e të shëmtuar.

hundëpicigját•ë i m sh ë ët krahin G Njeri me hundë të gjatë e të shëmtuar.

hundëpicirúk e mb (Njeri) me hundë të hollë.

hundëpíks e mb krahin G (Njeri) që fut hundët në punët e të tjerëve.

hundëpíks e mb krahin G Njeri që fut hundët në punët e të tjerëve.

hundëpíkth e mb (Njeri) me hundë me majë.

hundëpjerrák e mb krahin G (Njeri) m hundë të kthyer anash; hundështrembër.

hundëprítë mb (Njeri) me hundë të gjatë e të kthyer.

hundëpshësh e mb (Njeri) që i janë bërë hundët përslesh; i rrahur; i mundur.

hundëqép e mb (Njeri) me hundë si sqep.

hundëqepróse mb K (Njeri) me hundë si sqep rose.

hundëqirí mb Me hundë të drejtë e të hollë.

hundëqúrre mb shar Me hundët tërë qurra.

hundëqúrrkë mb krahin Qurravec.

hundëqúrrko mb krahin Qurravec.

hundërim i m

♦ Turfullim.

♦ Shqiptim a e folur me hundë.

hundër•ój jokal

♦ veta III (Kali) turfullon lehtë.

♦ Shqiptoj me hundë.

hundëruár (i e) mb (Tingull) i shqiptuar me hundë.

hundërrénc i m sh a at krahin G Mashkull me organin seksual të vogël.

hundërrjépur mb (Njeri) që i është rrjepur hunda

húndës i m sh - it Ai që flet me hundë, që i shqipton tingujt me hundë.

hundësamár e mb (Njeri) me kreshtën e hundës të ngritur.

húndës•e ja f sh e et

♦ Hundeja e kalit.

♦ Hundëz e viçit.

hundëspéc e mb shar

♦ (Njeri) me hundë të kuqe.

♦ fig Që kërkon sherr; grindavec.

hundëspéc e mb shar

♦ Njeri me hundë të kuqe.

♦ fig Njeri që kërkon sherr; grindavec.

hundëspátë *mb (Njeri)* me hundë të madhe e të mprehtë.

hundësqép *e mb shar (Njeri)* me hundë të hollë e me majë të kthyer si sqep.

hundëqóçkë *mb (Njeri)* hundëpërpjetë e kokëfortë.

hundëshkábë *mb (Njeri)* me hundë të kthyer e të bukur; hundëshqiponjë.

hundëshpatúk *e mb krahin G* Hundështypur.

hundëshqipónjë *mb* > **HUNDËSHKABË.**

hundështrémber *mb (Njeri)* me hundë të shtrembër.

hundështýpur *mb (Njeri)* me hundë të shtypur.

hundëshýt *e mb (Njeri)* me hundë të shtypur e rrumbullake.

hundëtráshë *mb (Njeri)* me hundë të trashë.

hundëthí *mb m G*

♦ Hundëderr.

♦ *fig* Kokëfortë; i vendosur.

hundëthnéshë *mb f G f e* **HUNDËTHI, HUNDËDERR.**

hundëthýer *mb*

♦ Që e ka hundën a kockën e hundës të thyer.

♦ *fig* Që ia kanë thyer mendjemadhësinë a kapadaillëkun.

hundëvárur *ndajf* Me pamje të mërzitur e të pezmatuar, me hundët varur. **Mbeti (iku, rrinte)**

hundëvarur.

hundëvégsh *e mb K* Që e ka hundën të madhe e me flegra të mëdha.

hundëvjérrët *mb G (Njeri)* i mërzitur; hundëvarur.

hundëvógël *mb (Njeri)* me hundë të vogël.

húndëz *a1 f sh a at*

♦ Rreth hekuri me thumba të gjatë ose shportë e vogël prej teli, që u vihet kafshëve në gojë për të mos pirë qumësht nga nënat, për të mos kullotur ose për të mos kafshuar. **I vë (i heq) hundëzën qenit (viçit).**

♦ *tek* Lëfyti i një mjeti a i një mekanizmi. **Hundëza ndezëse. Hundëza e pompës së gazit. Makinë me hundëz.**

♦ Hundëja e kalit.

♦ *zvog e* **HUND•Ë A.**

húndëz *a2 f sh a at Ç* Copë; thembër (*buke etj.*).

húndëzaj *ndajf (Bie, rrëzohem)* me hundë e me buzë përtokë.

hundím *i m sh e et* Fyerje; zemërim me dikë që më fyen.

hundí•s kal ta tur > **HUNDIT.**

hundít *kal a ur* Hundëroj; flas me theks hundor.

hundlúq *e mb* Hundështypur.

hund•óhem óva (u) úar

I vetv E ndiej veten të fyer; zemërohem a hidhërohem me dikë. **Pse po hundoresh kot?**

II pës e HUND•OJ.

hundój *mb m (Burrë)* i fortë e trim; hundëlesh.

hundój *i m sh a at* Njeri i fortë e trim; hundëlesh.

hund•óji kal óva úar E fyej; e zemëroj; e hidhëroj (*dikë*).

hund•óji2 jokal óva úar

♦ *veta III (Kali)* Turfullon.

♦ Flas me hundë; i shqiptoj zanoret me hundë.

hund•ónj *kal óva úar* A E tërheq për hunde (*dikë*).

hundór *e mb*

♦ (*Tingull*) i shqiptuar me hundë, duke kaluar ajri nëpër zgavrat e hundës. [**Duhet vu në dukje se zanorja ë e theksueme toskënishte ká në disá të folme toske një timbër hundor.** (APp)] [**Ahmeti qeshi lehtë, me një zë hundor.** (ED)]

♦ (*Zgavër*) e hundës. **Flegrat hundore.**

hundór•e *ja1 f sh e et* Zanore hundore. [**Kristoforidhi, te *Katër Ungjillat* (1872), shënon me makron të gjatat, me circumfleksin hundoret, dhe me të dy këta shenja zanoret që janë njëherit të gjata dhe hundore** (APp).]

hundór•e *ja2 f sh e et* K

♦ Hundëz e biçit.

♦ Thurje si shportë që u vihet qeve të të mos kullosin kur janë në lavër.

hundorësi *a f gjuh* Cilësi hundore e një tingulli. [**Në anën tjetër, pikërisht në këtë periudhë historikisht pak të errët, në kulturën shqiptare ndodhën shndërrime cilësore: kalimi prej ilirishtes në shqip, rotacioni, dukuria e hundorësisë, dallimi i dy dialekteve kryesorë.** (ShS)]

hundorëzim *i m gjuh* Shqiptimi hundor i tingujve. **Hundorësia e zanoreve. Zhdukja e hundorësisë në shqipen jugore.**

hundorëz•óhet *gjuh pavet dhe pës e* **HUNDORËZ•OJ.**

hundorëz•ój *kal óva úar gjuh* Shqiptoj me hundë (*një tingull*).

hundorëzúar (*i e*) *mb gjuh* (*Tingull gojor*) i kthyer në tingull hundor.

hundós *kal a ur* E fyej; e zemëroj; e inatos (*dikë*).

hundós•em *a (u) ur*

I *vetv*

♦ Fyhem; zemërohem; inatosem.

♦ *J* Var turinjtë.

II *pës e* **HUNDOS.**

hundósj•e *a f* Fyerje; zemërim; inatosje.

hundósur (*i e*) *mb*

♦ I fyer; i zemëruar; i inatosur.

♦ *J* (*Njeri*) që rri me turinj varur.

hundósh *e mb* > **HUNDAK E; HUNDAÇ E.**

hundëpáçe *mb* Hundështypur.

hundréç *i m sh a at* *G* Turizë e kafshës.

hundréç *i m sh ë ët* Ngojëz; mëgojëz (*e kalit*).

hundrím *i m*

♦ E folur me inat.

♦ Zemërim; inatosje.

hundr•ój *jokal óva úar*

♦ Flas me inat.

♦ Zemërohem; inatosem.

hundról *i m sh ë ët* Ç Ulli i zi kokërrmadh.

hundúar (*i e*) *mb* I fyer.

hundúçkë *mb f J* Mendjemadh; arrogant; përbuzës.

hún•ë *a f sh ë ët bis* *G* > **HUND•Ë A.**

hun•ë *t m sh hist* Popullsi endacake që u dynd në Europë në shek. IV.

hungaréz e mb I Hungarisë; që ka të bëjë me Hungarinë, me vendësit a banorët e saj.

hungaréz i m sh ë ët Vendës a banor i Hungarisë.

hugaréz•e ja f sh e et > HUNGAREZ I.

Hungarí a f gjeog Republikë në Europën Qendrore.

hungarísht ndajf Në gjuhën e hungarezëve.

hungarísht•e ja f Gjuhë ugrofine, që flitet në Hungari dhe nga 2.5 milion veta në Rumani; gjuhë zyrtare e Hungarisë.

hungërí•j jokall va rë > HUNGËR•OJ.

hungërí m sh e et > HUNGËRIM•Ë A.

hungërí•ë a f sh a at

♦ Zë i ndërprerë, therës e i përvajshëm, që lëshon qeni a ujku kur e kërcënojnë, e godasin etj.; zë që nxjerrin nëpër dhëmbë qentë ose disa kafshë të tjera. **Hungërimë e fortë (e mbytur). Hungërima e qenit (ujkut, ariut). U dëgjua një hungërimë.**

♦ Britmë e ndërprerë, therëse a kërcënuese, që nxjerr njeriu kur ka diçka përbrenda.

♦ Zhurmë e ndërprerë, e fortë e therëse, që bëjnë disa sende. **Hungërima e makinës (e motorit).**

hungërit jokall a ur > HUNGËR•OJ.

hungëritj•e a f sh e et > HUNGËRIM I, HUNGËRIM•Ë A.

hungër•ójj jokall óva úar

♦ *veta III (Qeni, ujku, ariu.)* nxjerr një britmë të ndërprerë, therëse e të përvajshme; ulërin duke e nxjerrë zërin nëpër dhëmbë.

♦ Nxjerr një britmë të ndërprerë, therëse a kërcënuese, kur kam diçka përbrenda; nxjerr një hungërimë. [**Ahmeti i vuri veshin gjithësisë. Kjo hungëronte, por nga larg, si ato bishat që masin me sy viktimën para shqyerjes së fundit (ED).**]

♦ *veta III* Nxjerr një zhurmë të ndërprerë, të fortë e therëse, të ngjashme me hungërimën e qenit.

Hungëronte makina (motori).

hungërués e mb (Zë) që i ngjan hungërimës; i ndërprerë dhe therës si hungërimë.

hungrím, hungr•úe (me) G etj. > HUNGËRIM; HUNGËR•OJ etj.

húngj•e ja f sh e et Turizë; rrjetë metalike në turi të viçit, të qenit.

húnx•ë a f sh a at Majë pene; penë.

hunj të sh i HU RI.

húnjas ndajf

♦ (*Rrihemi, goditemi*) me hunj.

♦ *fig* Duke u grindur e zënë.

húnjaz ndajf > HUNJAS.

húnje t A sh i HU RI.

hunj•óhem krahin G pës e HUNJ•OJ. > HUNJ•UE (me u).

hunj•úe (me) óva úe krahin G

♦ Shqep në dru.

♦ *fig* Qortoj rëndë; i jap një dru të mirë (*dikujt*).

hunj•úe (me u) óva (u) úe G pës e HUNJ•UE (me).

hunj•úem (i) e (e) mb G

♦ I shqepur në dru.

♦ *fig* I qortuar rëndë.

hup₁ kall a ur

♦ Ngjesh; rras.

♦ *fig* Rrah paq; shqep në dru.

hup² kal G > HUP•Ë (me).

hup *pasth krahin G* Ik; zhduku; qërohu.

hupájk•ë a f sh a at G f e HUPAN I.

hupán i m sh a at G

♦ Njeri i zhdukur, i humbur, që s'dihet ku është.

♦ *fig* Njeri shumë i varfër, që s'ka gjë pas shpirtit.

hupc e mb K: Pare hupce para që i jepen shkuesit e që quhen të humbura.

hupç e mb krahin G Shëndetlig; i dobët.

hupç i m sh a at krahin G Njeri shëndetlig, i dobët.

húpç•e ja f sh krahin G f e HUPÇ I.

húp•em vetv G > HUP•Ë (me u).

húp•et vetv - (u) ur krahin

♦ (*Buka* nuk vjen; (*brumi i bukës*) mbetet qull.

♦ Trashet; mpikset; lidhet.

húp•ë (me) a ë G

I kal

♦ Humb. **Ban e hup, jo ban e merr f j u.**

♦ E zhduk, asgjësoj, qëroj (*dikë, diçka*).

♦ Tret; lë në një vend prej ku nuk kthehet.

*

Buka s'të len me hupë f j u Bujaria shpërblehet.

E hup ditën

♦ E kaloj ditën diku.

♦ E shkoj kohën kot.

Hup kryet Lë kokën; vdes.

Hup kuvend I shmangem qëllimisht temës së bisedës.

Hup me gur në pus (ujë)

♦ Marr rrokullimën.

♦ Dështoj.

I hupi fija; i hupi jo fija, po lamshi krejt U zhduk pa lënë gjurmë.

I hupi kryet Vdiq; i vra.

I hupi pisha > I HUPI FIJA.

Ia hup fijen dikujt

♦ E zhduk pa gjurmë dikë.

♦ Ia prish fillin e mendimit dikujt.

húp•ë (me u) - (u) ë G

I vetv

♦ > **HUP•ET.**

♦ Humbet. [**Para se t'hupet kështu Shqypnia (VPSH).**]

II pës e HUP•Ë (me).

húp•ë a f sh a at K

♦ Vend që fundoset vazhdimisht.

♦ Humnerë.

húp•ël la f sh la lat orn krahin G Zog shtegtar me pendë të kuqe e sqep të gjatë.

hupës e mb G

- ♦ (Njeri) që ka humbur diçka.
- ♦ (Njeri) që s'di nga të shkojë.
- ♦ (Njeri) krejt i pazoti.

húpës i m sh - it G

- ♦ Ai që ka humbur diçka.
- ♦ Njeri i vrarë, të cilit nuk i merret gjaku nga njerëzit e tij sipas kanunit; gjakhupës.
- ♦ Ai që humbet rrugën e s'di nga të shkojë.
- ♦ Njeri krejt i pazoti.

hupës•e ja f sh e et G f e HUPËS I.

húpët (i e)₁ mb

- ♦ (Bukë) e gatuar e pjekur shumë kohë më parë, që nuk është e butë a e shkrifët; e ndenjtur; bajat.
- ♦ (Borë) e ngjeshur a e fortë; e ngurtë; e ngrirë.

húpët (i e)₂ mb G

- ♦ I humbur; që quhet i humbur. **Borxh i hupët.**
- ♦ Bosh; pa gjë brenda; i zgavërt.
- ♦ I pa ngjeshur mirë, që nuk është rrasallitur; i imët e i butë. **Pambuk (dhe, miell)**

hupít kal G > HUPIT•Ë (me).

hupít•ë (me) kal a ë G Përlaj; përpjij.

hupítj•e a f G Përpirje; gllabërim; përlarje.

hupítunit (të) as G > HUPITJ•E A.

húpj•e a f sh e et G

- ♦ Humbje.
- ♦ Shfarosje.

hupmél•ë a f sh a at bot (*Vicia sativa*) Bimë barishtore zvarritëse e kacavarëse me kërcell të degëzuar, me gjethe çift e me lule ngjyrëmanushaqe ose të verdha, që lidh bishtaja me fara të zeza dhe që dëmton drithërat e sidomos grurin, por është ushqim i mirë për bagëtinë; secila nga kokrrat e bishtajave të kësaj bime. > **GRASHIN•Ë A.**

húpni pasth G Zhdukuni; ikni.

húpsa t f sh K Para të ndërmjetësit, që quhen a zihen të humbura.

húpsht•ë a f sh a at G Vend i fundosur.

húptë (i e) mb G > HUPËT (i e).

húpun (i e)₁ mb G

- ♦ I humbur.
- ♦ I hedhur si gjë pa vlerë.
- ♦ I lënë në një vend të shkretë prej ku s'kthehet dot.

húpun (i e)₂ mb G

- ♦ I ngjeshur.
- ♦ (*Truall*) i fundosur.

húpun it (të) as G Humbje.

huq₁ ndajf bis

- ♦ Pa mundur ta godas ose ta prek; kot; bosh (kur qëlloj dikë a diçka). **I doli pushka huq. I shkoi shigjeta huq. Nuk i vajti asnjë e shtënë huq.**
- ♦ *fig* Kot; pa arritur gjë; bosh. **Më doli huq (shterpë)** më shkoi mundimi kot.

huq₂jokal *G* > **HUQ•Ë** (me).

huq i *m sh e et bis* Qëndrim a zakon i veçantë; shprehi e keqe a ves që i është bërë zakon dikujt.

Huq i mirë. Huq i keq ves. **Kalë me huqe. Më është bërë huq. Mësoj huqe. Pres një huq. /H).**]

*

Marr huq Zemërohem.

huq i₂ m Lëvizje bosh kur qëlloj dikë a diçka. **Çfarë huqi i doli kur gjuajti topin!**

huqát jokal *G* > **HUQAT•Ë** (me).

huqát•ë (me) *jokal a ë G* Dihat; marr frymë me vështirësi (nga lodhja).

huqátj•e a f G Dihatje; frymëmarrje me vështirësi (nga lodhja).

huqátun it (të) *as G* > **HUQATJ•E A.**

huqellësh•ë a f sh a at Grua a vajzë me huqe.

huqellí e mb (Njeri) Njeri me huqe.

huqellí u m sh - jtë Njeri me shumë huqe.

huqellínj të sh i **HUQELLI U.**

huqe•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri, kalë etj.) Me shumë huqe.

huqe•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri, kalë etj. me shumë huqe.

huqe•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e **HUQE•MADH MADHI.**

huqemëdhá të sh i **HUQE•MADHE MADHJA.**

huqemëdhéj t G sh i **HUQE•MADH MADHI.**

huqemëdhénj të sh i **HUQE•MADH MADHI.**

húq•ë (me) *a ë G*

I jokal

♦ Dal huq.

♦ Dështoj.

II kal Humb; ngatërroj (rrugën, drejtimin).

huqít kal dhe jokal krahin *G* > **HUQIT•Ë** (me).

huqít•ë (me) *kal dhe jokal a ë krahin* *G* > **HUQ•Ë** (me).

huqítj•e a f sh e et krahin *G*

♦ Dalje huq.

♦ Dështim.

huqítun (i e) mb krahin *G*

♦ I dalë huq.

♦ I dështuar.

huq•ó j jokal *G* > **HUQ•UE** (me).

huqtár e (Njeri etj.) me huqe; me vese. **Kalë huqtar.**

huqtár i m sh ë ët Njeri etj. me huqe, me vese.

huqtár•e ja f sh e et f e **HUQTAR I.**

huq•úe (me) *jokal óva úe G* Shemoj; ofshaj; fshaj.

hurb kal a ur E pi (një lëng a diçka të lëngshme) me hurba; e gjerb. **Hurb kafënë (rakinë, qumështin e nxehtë). Hurb vezën** rrufit vezën.

húrba-húrba ndajf Me hurba të vogla.

hurbá•s kal ta tur > **HURBAT.**

hurbát kal ta tur > **HURB.**

húrbë mb (Vezë) e zier aq sa mund të pijet, të rrufitet. **Vezë hurbë** vezë surbull.

húrb•ë a f sh a at Një gllënjë e një lëngu, që pihet me një të gëlltitur; gërrqe. **Një hurbë ujë. Pi me hurba të mëdha (të vogla). Pi një hurbë.**

húrbur a (e) f sh a at (të) > HURB•Ë A. E piu me dy të hurbura.

hurdúp i m sh a at K Vend me shumë gropa të thella.

hurdh i m sh e et Bar që mbështillet rreth pemëve.

hurdhaták e mb vjet Moçalik.

húrdh•e ja f sh e et bot (Hedera) Shkurre kacavarëse, më kërcell të bardhë në të verdhë, me gjethe gjithmonë të gjelbra e me bisht të gjatë, me lule të vogla, të verdha në të blertë, që bën kokrra të vogla sa një qiqër dhe rritet si bimë zbukuruese. > **URTH I.**

hurdhél•e ja f sh e et Hurdhë vogël; pellgaçe.

húrdhë ndajf krahin G (Lagem, bëhem) qull.

húrdh•ë a f sh a at

♦ Pellg i vogël me ujë të ndenjur; gropë me ujë; vend i thellë në rrjedhën e qetë të një lumi. **Hurdha e mullirit. Zë peshk në hurdhë. Ra në hurdhë.**

♦ *fig* Vend rreth e rrotull; pellg. **Hyn në hurdhë të huaj.**

♦ *G* Shpatinë në bjeshkë, pa pyje, me bar të imët e qumështor.

*

Ai i hurdhës euf Shejtani.

Është hurdhë e pagjuajtur (pyll i pagjuajtur) Është në gjendje të mirë ekonomike; është vend i begatë a pjellor.

hurdhíq e mb I lagur; i bërë qull.

hurdhór•e ja f sh e et Vend me hurdha.

hurm kal a ur > HURB.

hurm a f sh a at > HURB•Ë A.

húrma-húrma ndajf Me hurba (gllënjka të vogla).

hurmá ja f sh - të bot > HURM•Ë A.

húrm•ë a f sh a at bot

♦ (*Diospyros*) Dru deri 10 m i lartë i familjes së palmave, me gjethe të vezake, me lule të bardha në të verdhë, që bën kokrra të tulta si mollë, të cilat kur piqen janë të verdha në të kuqe dhe ëmbëlsohen; rritet në vise të nxehta e të ngrohta. **Hurmë me fara** hurmë që hahet edhe pa u pjekur plotësisht.

♦ *krahin* Vadhëviçe.

**

hurmë Arabie (Phoenix dactylifera) Palmë frutore e vendeve të nxehta të Azisë e të Afrikës, me gjethe si pendë të zgjatura e lule të grumbulluara në vile, që bën kokrra sa një arrë, të tulta e me ngjyrë të verdhë në gështenjë, të cilat, kur piqen, zbuten dhe ëmbëlsohen shumë; kokrrat e kësaj palme. **Hurma të thata.**

hurmë deti (Diospyros kaki) Dru i ngjashëm me hurmën e vendit; bën kokrra të mëdha në ngjyrë portokalli më të verdhë; fryti i pjekur ka tul të butë, të lëngshëm e të ëmbël.

hurmë Qabeje > HURMË ARABIE.

hurmë vendi (Diospyros lotus) Dru i përhapur në vise të buta; bën kokrra të vogla sa një lajthi, me shumë bërthama.

húrm•ë a f sh a at Hurbë; surbë; gllënjë e vogël (*kafeje etj.*).

húrmj•e a f Pirje e çajit, kafes etj. me gllënjka të vogla.

húrp *kal a ur* Pi me gllënjka të vogla; surb; rrufit. > **HURB**.

hurp i m sh a at *krahin G* > **HURB•Ë A**; **GLLËNJK•Ë A**.

húrpa-húrpa *ndajf (Pi)* me hurba a gllënjka.

hurpám•ë *a f sh a at krahin G*

♦ Hurbë; surbë; gllënjké.

♦ Zhurmë e hurbjes a rrufitjes së kafes etj.

húrpas *ndajf* Me hurba; me gllënjka.

hurpá•s *kal ta tur* > **HURPAT**.

hurpátı *kal a ur*

♦ Hurb; pi me hurba.

♦ Thith sipër e sipër (*kafen etj.*).

♦ *euf* Pi; ma do mideja (*pijen*).

hurpátz *kal a ur* Dobësoj shumë.

hurpátj•e a1 f sh e et Pirje me hurba; rrufitje.

hurpátj•e a2 f sh e et Dobësim.

hurpátur (i e)1 mb (Lëng) i pirë me hurba; i rrufitur.

hurpátur (i e)2 mb I dobësuar.

hurpáv *kal a ur* Pi me gllënjka të mëdha.

hurpáv•em *vetv a (u) ur* Dobësohem shumë.

hurpávtë (i e) mb I dobësuar shumë.

húrp•em *vetv a (u) ur* Hiqem në fytyrë; tretem.

hurpepshësh *ndajf krahin G*: **Më del hupepshesh** më del e më tepron.

hurp•ë *a f sh a at* > **HURB•Ë A**.

hurt (i e) mb A I urtë.

hurtsí *a f A* Urtësi.

hurth i1 m sh a at *zool (Talpa)* > **URITH I**.

hurth i2 m sh a at *bis mjek* Tumor.

hurth i3 m bot (Hedera helix) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përhershëm, që bën kokrra të zeza; rritet si bimë zbukuruese. > **URTH I1**; **LERTH I**.

hurún i m sh ë ët

♦ Koprrac.

♦ K Njeri me teka.

huruvéjk•ë *a f sh a at*

♦ *orn krahin (Athene noctua)* > **KUKUVAJK•Ë A**.

♦ *f sh* Grua tekanjoze.

huruvéjkët (i e) mb

♦ I çuditshëm; tuhaf.

♦ Tekanjoz.

hurxh i1 m sh a at *bot* Kulpër.

hurxh i2 m sh a at *bot* Urth.

hurrp *ndajf krahin G (Pi)* duke rrufitur.

hurruvéjkët (i e) mb > **HURUVEJKËT (i e)**.

hust *pasth* Thirrje për të nxitur kaun në lavër.

hush *pasth* Ç Thirrje për të nxitur gomarin. > **USH**.

hushkúlor *mb* *keq (Njeri)* që bredh poshtë e lart dhe nuk ngulet për të banuar në një vend; endacak; që s'ka një vend të përhershëm banimi.

hushkúlur a f sh a at f e HUSHKULUR I.

hushkúlur i m sh - it Njeri që bredh poshtë e lart dhe nuk ngulet për të banuar në një vend; endacak; njeri pa një vend të përhershëm banimi.

hushkúlur a f sh a at f e HUSHKULUR I.

hushqás *jokal krahin G >* **HUSHQAT•Ë (me).**

hushqát•ë (me) *jokal a ë krahin G* Psherëti; shemoj.

hut *ndajf krahin* Shumë mirë, si s'ka më mirë. **Ia kaloj hut.**

hut *jokal krahin G >* **HUT•Ë (me).**

hut e mb (*Njeri*) i trashë nga mendja; i shushatur; matuf.

hut i m sh a at

♦ *orn (Asio otus)* Shpend grabitqar si bufi, deri 35 cm i gjatë, që rron në pyje dhe këndon natën.

♦ *shar* Njeri i trashë nga mendja, i shushatur, matuf.

**

hut me veshë *orn (Bubo bubo)* Buf me veshë.

hután e mb (*Njeri*) i hutuar; hutaq.

hután i m sh ë ët Njeri i hutuar; hutaq.

hután•e ia f sh e et f e HUTAN I.

hutáq e mb I hutuar; që harron shpesh, harraq.

hutáq i m sh ë ët Njeri i hutuar, që harron shpesh; harraq.

hutáq•e ja f e HUTAQ I.

hutaqórr i m sh a at *orn (Glaucidium passerinum) K* Hut që jeton nëpër shkëmbinj e këndon natën.

hutbúkur a f sh a at *zool krahin G* Nusemirë; nuselalë.

huté•ë a f Të qenët i hutuar; hutim. **E ka nga hutesa.**

hút•ë (me) *jokal a ë krahin G* Fundosem; humb. **Huti krejt** u fundos fare.

hút•ë a1 f sh a at

♦ *orn f e* **HUT I.**

♦ *orn (Aegypus)* Shpend grabitqar me qafë të rrjepur, me kthetra të forta; ushqehet me kërma. [**Me këto fjalë ... s'e kemi menden me bam tregti ndër qarqet intelektuale të Shqipnisë, ku shkojnë e vijnë mendimet e thella si hutat në Athinë.** (KM)]

♦ *fig* Grua a vajzë mendjelehtë.

**

hutë deti *orn (Larus canus)* Shpend deti me krahë të gjatë e këmbë me cipë notuese, që ushqehet me peshq.

hutë e bardhë (*Aegyptus monachus*) Shpend grabitqar me ngjyrë të murrme, me qafë të rrjepur; ushqehet me kërma.

hutë e zakonshme *orn* (Buta buteo).

hút•ë a2 f sh a at *vjet* Armë me një grykë. [**Kërset huta si rrëfe,/ Huta e Kulit për gjith frangi** (Pop).]

hút•ë a3 f sh a at *krahin G* Dhi me veshë shumë të vegjël.

hútër: Me hatër e hutër *shpr ndajf* me përkrahje të padrejtë.

hút•ër ra f sh ra rat *krahin G* Hudhër.

hutërr•óhem *vetv óva (u) úar* Hutohem.

hutërr•ój *kal óva úar* Hutoj.

hutërró•ë a1 *f sh a at orn* (*Aegypus*) > **HUT•Ë** A1.

hutërró•ë a2 *f sh a at krahin* Grua (vajzë) hutaqe.

hutí a *f* Hutim.

hutím i *m sh e et*

♦ Humbje e vëmendjes a përqendrimit; turbullim i mendjes.

♦ Habitje; shastisje.

♦ *krahin* Gabim a shkarje e gjuhës.

hutímthi *ndaif* Në gjendje hutimi; duke qenë i hutuar; me mendje të turbulluar. .

hutín i i *m sh ë ët orn* > **HUT I**. [*gjel'n e huej a ha hutini* (Pop).] [**Hutini** i shkambit n'agim/ dhe guri n'ujë përpijnë tingullin/ e kuvendit të keq: (MC).]

hutín i i *m sh a at bot K* Kungull lëvorehollë e me tul të shijshëm, që hahet i pjekur a i zier; kungull Misiri; kungull Stambolli.

hutl•óhem *vetv G* > **HUTL•UE** (me u).

hutl•ój *kal G* > **HUTL•UE** (me).

hutl•úe (me) *kal óva úe G*

♦ E mashtroj.

♦ > **HUT•OJ**.

hutl•úe (me u) *vetv óva (u) úe G*

♦. > **HUT•OHEM**.

♦ Shastisem; mbetem pa mend.

hutlúem (i) e (e) *mb G I* shastisur; i mbetur pa mend.

hutnéj të *sh i* **HUTNE NI**.

hutné *ni m orn krahin G* Hutin.

hut•óhem1 *vetv*

♦ E humbas vëmendjen a nuk përqendrohem në diçka; nuk kuptoj se ç'bëhet e s'di ku jam; më turbullohet mendja; më merren mendtë përpara dikujt a diçkaje; e humbas toruan; trullosem. [**S'e di ku po eci. Jam hutuar nga lodhja** (VZh).]

♦ Habitem shumë përpara dikujt a diçkaje, shastisem.

hut•óhem2 *vetv krahin G* > **HUT•UE** (me u).

hut•ój1 *óva úar*

I *kal* ♦ E bëj (*dikë*) të mos përqendrohet në diçka; ia turbulloj mendjen, ia marr mendtë; e trulloj. **E hutoi me fjalë. Mjaft, se më hutove!**

♦ E habit shumë; e shastis.

II *jokal krahin* Lajthit, gabo.

hut•ój2 *kal krahin G* > **HUT•UE** (me).

hutrráq e *mb G*

♦ I hutuar; i papërqendruar; i turbulluar; i trullosur.

♦ I habitur; i shastisur.

hutrráq i *m sh ë ët G* Njeri i hutuar.

hutrráq•e *ja f sh G* Grua a vajzë hutaqe.

hutrrím i *m G* Hutim; ngatërrim.

hutrr•óhem *vetv G* > **HUTRR•UE** (me u).

hutrr•ój *kal G* > **HUTRR•UE** (me).

hutrró•jë *mb (Njeri)* i hutuar; hutaq.

hutrró•jë a *f sh a at G* Njeri i hutuar, hutaq.

hutrr•úe (me) *kal óva úe G* Hutoj; ngatërroj.

hutr•úe (me u) vetv óva (u) úe *G* Hutohem.

hutrúem (i) (e) mb *G* I hutuar; i ngatërruar.

hutúar (i e) mb

♦ I papërqendruar; që nuk kupton se ç'bëhet e s'di ku është; i marrë mendsh nga dikush a diçka; që e ka humbur toruan; i trullosur. [**Avionët kthehen pas të hutuar/ nëpër mjegull nate** (VZh).]

♦ I habitur shumë përpara dikujt a diçkaje, i shastisur. **Mbeti i hutuar.**

hutúar it (të) as Hutim.

hut•úe (me) kal óva úe *G*

♦ > **HUT•OJ.**

♦ Vonoj.

hutúe (me u) vetv óva (u) úe *G*

♦ > **HUT•OHEM.**

♦ Vonohem.

hutúem (i) mb e (e) G

♦ > **HUTUAR (i e).**

♦ I vonuar.

hutúes e mb I habitshëm; që të huton.

hutúeshëm ndajf Si i hutuar; në gjendje të hutuar. [**Miket më braktisin dhe bares hutueshëm** (GB).]

hutúesh•ëm (i) me (e) mb I hutuar.

hutori•n jokall u rë > **UTURI•N.**

huxhúm i m bis vjet Sulm.

huxhút i m bis vjet

♦ Trup.

♦ Fuqi; forcë; vuxhut.

hy u m sh j jt Zot; perëndi. [**Në viset veriore gjendej deri vonë hyu i pyllit, Bindi, me emrin e të cilit lidhet idioma e sotme "u bind dynjaja", në kuptimin që "u tmerrua bota" ose fjala "përbindësh", me të njëjtën ngarkesë emocionale.** (ShS)]

hy (me) jokall na - G > **HY•J.**

hybríd e mb > **HIBRID E.**

♦ *bio* (Bimë, kafshë) e dalë nga kryqëzimi i dy llojeve a i dy racave të afërta.

♦ *fig* I përfutur me anë të kryqëzimit. [**Dhe pamë gjithashtu se, simbas tij, shqipja është një gjuhë hybride.** (APp)]

hybríd i m sh e et bio Bimë a kafshë me tipare të veçanta, që del nga kryqëzimi i dy llojeve a racave të afërta.

hýdh•e ja f sh e et ark fet Vend në xhami prej ku hoxha këndon lutjet.

hý•het - (u) rë pavet e **HY•J.**

hy•j

I jokall

♦ Shkoj e futem diku; futem në një vend të mbyllur a të rrethuar. **Hyj pa u ndier** (papritur). **Hyj me vrap** (forcë, zor). **Hymë në shpellë.** **Hyj në oborr** (kopsht, stadium, fushë). **Hyj në pyll** (kopsht, vresht). **Vapori hyri në port.** **Hynë rrezet e diellit.** **Hyj nga dera** (dritarja). Në barkë kishte hyrë shumë ujë. Era hynte tejmbanë.

- ♦ Zhytem diku në thellësi, bie brenda në diçka. Hyj në ujë (në lumë, në det, në liqen, në pus). Hyri në baltë. Hyri thellë deri në gju.
- ♦ *veta III* Ngulet në thellësinë e diçkaje; futet brenda në diçka; arrin të futet e të vendoset brenda në diçka, e merr a e nxë diçka. **Hyri thellë gozhda. I ka hyrë plumbi në mish. Ka hyrë në tokë (huri, urithi). I ka hyrë një gjemb Thoi ka hyrë në mish. Nuk hyn në xhep s'e nxë xhepi.**
- ♦ Futem e zë vend midis njerëzve a sendeve; ndërhyj për dikë a për diçka. **Hyri në mes (ndërmjet tyre). Hyri si pykë. Hyri ndërmjetës (dorëzanë, lajmës). Kjo çështje nuk hyn këtu. Mos hyr në punët e tij.**
- ♦ Futem a depërtoj në një vend ose në një hapësirë, e prek, e shkel a e pushtoj. **Hynë në qytet (në fshat). Partizanët hynë në lagjet e jashtme (në prapavijat e armikut). Aeroplani hyri në hapësirën ajrore. Anija hyri në ujërat territoriale.**
- ♦ *fig* Futem diku, prek një çështje të fshehtë a të panjohur, arrij te diçka e mbyllur; futem thellë në diçka, depërtoj thellë, zhytem. **Hyri në të fshehtat e dikujt. I hyj në botën e brendshme dikujt. Hyri në temë (në thelbin e çështjes). Hyri në hollësira. Ka hyrë shumë në atë punë. Hyri në mendime të thella.**
- ♦ *fig* Bie në një gjendje të caktuar; më kap diçka, më zë dhe vij në një gjendje të veçantë shpirtërore a trupore. **Hyri në rrezik. Hyri në sherr (në grindje). Hyri borxh (në borxh) mori hua. I hyri frika u frikësua. I hyri lakmia. I hyri merakut për dikë a për diçka u merakos. Na hyri të ftohtët kemi të ftohtë. I hynë të dridhurat (nga të ftohtët, nga frika).**
- ♦ *veta III* Ulet, bie, fundoset. **Ka hyrë toka. Kanë hyrë themelet. I kanë hyrë faqet (sytë). I ka hyrë gjoksi brenda.**
- ♦ Jam a bëj pjesë diku; *veta III* përfshihet brenda diçkaje, është diku. **Hyri në radhë. Hyri në listë. Në këtë përmbledhje hyjnë disa tregime. Kjo fjali ka hyrë thellë në gjuhë. Sa herë hyn pesa te njëzeta?**
- ♦ Bëhem anëtar a pjesëmarrës i diçkaje; marr pjesë diku. **Hyj në parti (në organizatën e rinisë, në organizatën e bashkimeve profesionale). Hyri në kooperativë.**
- ♦ *veta III fig* Futet thellë te dikush a te diçka, përvetësohet nga dikush. **I ka hyrë (i është futur) në gjak. Ka hyrë në jetën e përditshme. Hyn në jetë diçka bëhet e zakonshme në jetën a në punën e përditshme. Ka hyrë në modë është bërë e modës.**
- ♦ *fig* Filloj a nis të marr pjesë në diçka; filloj të merrem me një punë, nis të bëj diçka; vendos e nis të veproj, i futem a i përvishem diçkaje. **Hyj në punë. Hynë në luftë. Hyj në garë. Hynë në bisedime (në kuvend, në marrëveshje). Hyri në lidhje. Hyj në valle. Hyn në përdorim. Ia hyj një punë. Ia hyri me dru nisi ta rrihte. Hyri në vegjë (në tezgjah) nisi të punonte në vegjë. Hyri në govatë nisi të lante rrobat. Hyri në magje filloi të gatuantë bukë etj. Ia hyri me drapër nisi ta korrte. I hyri me kazmë nisi ta gërmonte. Hyn në fuqi (një ligj).**
- ♦ *fig* Filloj një periudhë të re kohe; *veta III* nis një kohë e caktuar. **Hyri në të tetin (hyri për tetë) ka filluar moshën tetë vjeç. Hymë në një epokë (në një fazë, në një periudhë) të re. Kemi hyrë në vitin jubilar. Hyri prilli (mars). Hyri dimri.**
- ♦ *veta III* Tkurret a mbledhet diçka, zvogëlohet, shkurtohet. **Kanë hyrë rrobat nga të larët. Ky dok nuk hyn në ujë. Hyn për së gjati (për së gjeri).**
- ♦ *veta III bis* Perëndon. Hyri dielli (hëna).

II kal I ndërhyj; i futem. **I hyj me të dyja këmbët** *sport*.

III pavet e HYHET. Nuk hyhet atje. Delet andej nga hyhet.

*

E nxorën nga dera, hyri nga deriçka (nga dritarja) E dëbuan dikë a e hodhën poshtë diçka botërisht, por u kthye përsëri pa rënë në sy duke përdorur dredhi a mënyra të stërholluara.

Hyj (futem) në valle (ia hyj valles) I hyj një pune të mundimshme; i hap telashe vetes.

Hyj (futem) si pykë Futem atje ku nuk duhet, fut hundët edhe aty ku s'më takon.

Hyj (bie) në lak (në grackë) Bie në kurthin e ngritur nga dikush.

Hyj në jetë

♦ Rritem e nis të punoj.

♦ Mësohem në jetë; marr pjesë gjallërisht në jetë.

Hyj në livadh të huaj Hyj në një punë që s'më takon; shkel të drejtat e dikujt.

Hyj në lojë Hyj në një punë të vështirë, të rrezikshme a të ndërlikuar; hyj në valle.

Hyj në pazar me dikë Nis të merrem vesh me dikë për të arritur një marrëveshje.

Hyj në thikë *bis* U operua.

Hyj në vathë Bashkohem me gjithë të tjerët dhe u bindem urdhrave të dikujt.

Hyj në zgjedhë Nënshtrohem.

Hyj nën udhë Marr drejtim të shtrembër; nuk eci në rrugën e drejtë; kërkoj e zbatoj mënyra veprimi jo të rregullta.

Hyj nëpër lakra Përzihem kot në një punë të ngatërruar a në diçka që nuk më takon.

Hyjmë e dalim me dikë Kemi marrëdhënie të mira; shkojmë e vijmë.

Hyn derri e dosa Hyn e del gjithkush si në një shtëpi pa zot; është han me shtatë porta.

Hyn me mend e del pa mend diku Mahnitesh nga ato që sheh këtu; lë mendjen.

Hyn në një thes me dikë a me diçka Barazohet me dikë a me diçka tjetër; merret si i njëjtë a quhet i njëjlojtë me dikë a me diçka tjetër.

Hyn në pus e del pa u lagur Është njeri shumë dinak; di të bëjë dredha dhe t'ua hedhë të tjerëve.

Hyr e dil e tund peshqirin S'bën asgjë; vjen rrotull pa punë; tund derën.

Hyra (rashë) në gojë të dikujt Më merr dikush në gojë për keq; më përgojon.

Hyri (doli) nga deriçka Hyri (doli) fshehurazi.

Hyri (fut) në bri të kaut (buallit) U fut në një vend shumë të fshehtë, ku s'e gjente dot asnjëri.

Hyri (shkoi) shul e doli (erdhi) lloz Nuk mësoi asgjë; s'përfitoi fare nga një mësim, përvojë etj., si hyri doli; si vajti erdhi.

Hyri mish e doli peshk Nuk mësoi asgjë; nuk zuri mend.

Hyri në dhe

♦ Vdiq; mbaroi.

♦ U fsheh nga turpi; u zhduk nga sytë.

Hyri në histori U bë i njohur; do të mbetet i paharruar.

Hyri në këtë derë, doli në atë derë Nuk mori vesh se ç'u bë; nuk kuptoi asgjë.

Hyri në pus Ra në një gjendje shumë të vështirë, u gjend ngushtë.

I hyj (i futem) brenda diçkaje E kuptoj, e kap, e marr vesh mirë; njoh thelbin e

një çështjeje.

I hyj dorë

♦ I ia nis një pune; i futem me vrull, i përvishem mirë punës.

♦ Nis dhe e rrah shumë dikë.

I hyj ndër hundë dikujt

♦ I afrohem shumë dhe e pengoj dikë; e bezdis.

♦ I hyj e i përzihem dikujt në punët e tij.

I hyj në gji (ndër petka) dikujt Ia di mirë hallin; ia kuptoj gjendjen.

I hyj në hak dikujt Ia ha të drejtën dikujt.

I hyj në hesap dikujt

♦ Përzihem në punët e dikujt.

♦ Marr a përvetësoj diçka që i takon dikujt; përfitoj në kurriz të dikujt.

I hyj në llaf dikujt

♦ Hyj në muhabet me dikë.

♦ E kuptoj ku a ka fjalën.

I hyj në pjesë dikujt Ia marr pa të drejtë diçka dikujt.

I hyj pyllit I hyj një pune të ngatërruar a të vështirë që nuk dihet si do t'i vejë filli.

I hyj me laps diçkaje E llogarit mirë një punë.

I hyj në fjalë dikujt E kuptoj; e marr vesh.

I hynë pleshtat (në trup) Filloi të shqetësohej e ta hante merakun; i hynë mizat.

I hyri në kokë (në krye) diçka Iu ngul në mendje; i hipi një dëshirë.

I hyri në krah dikush Dikush e ndihmoi, iu bë krah.

I hyri uji (ujët) nën rrogoz (hasër) Ra në një gjendje të keqe; ra ngushtë nga diçka e papritur.

I ka hyrë (është futur) mirë rolit libr E përvetësoi mirë një detyrë të re; është mësuar me një gjendje të re.

I ka hyrë (i është futur) me gjithë opinga diçkaje Është futur i tëri në një punë; i është kushtuar krejtësisht diçkaje.

I ka hyrë (i ka hipur, i ka kërcyer) zekthi (miza)

♦ Nuk është më i qetë, sepse ka parë a ka marrë vesh diçka, s'i rrihet më.

♦ Është nxehur shumë; i ka hipur inati në kokë.

I ka hyrë djalli (dreqi, shejtani, macja, maçoku) në bark Është bërë zemërlig e i djallëzuar, është bërë smirëzi e keqdashës.

I ka hyrë fitili

♦ E ka zënë dashuria; ka rënë në dashuri me dikë.

♦ *bis* E ka zënë tuberkulozi.

I ka hyrë frika në palcë (bark, mish) Është frikësuar shumë; i ka hyrë lepuri në bark.

I ka hyrë lepuri në bark (ka lepurin në bark) Është frikësuar shumë.

I ka hyrë në shpirt dikush a diçka Ka filluar ta dojë shumë.

I ka hyrë tenja Po e bren sëmundja nga brenda; i ka hyrë sëmundja.

I ka hyrë vetja në qejf I pëlqen vetvetja; i vlerëson tepër lart aftësitë e cilësitë e veta; i është rritur mendja; mbahet më të madh.

I kanë hyrë në kokë miza të këqija dikujt Është bërë si i shkalluar a si i tërbuar; s'është fare në të.

I kanë hyrë në torishtë (punët etj.) I ka në rregull punët; i ka ndrequr punët; i ka

vënë në vijë.

I kishte hyrë (e brente, e hante) krimbi

♦ E ka zënë sëmundja; është kalbur.

♦ Ka filluar ta shqetësojë diçka; i ka hyrë dyshimi për diçka.

Ka hyrë në një rabush me dikë *keq* Është futur në një radhë a në një grup me dikë, ka filluar të bashkëpunojë me dikë.

Ka hyrë në rrugë pa krye I ka hyrë një pune, por nuk di si do t'i vejë filli; fillon një punë, së cilës nuk di ose nuk mund t'ia dalë mbanë.

Ka hyrë në rrugë të shtrembër Ka marrë rrugë të keqe; ka hyrë në rrugë të gabuar.

Këtej më hyri këtej më doli Nuk kuptova asgjë fare, nuk mora vesh asgjë nga ato që dëgjova.

Ku hyn dielli nuk hyn mjeku *ff u* Vendi që e zë dielli është i shëndetshëm.

Lëre lëngun e hyr në thela! Thuaje copë!, mos i bjer anës e anës!

Me sa hyn bualli në veshin (në vrimën) e gjilpërës Kurrë; asnjëherë; është e pamundur të bëhet.

Më hyn në një vesh e më del nga tjetri (nga një vesh më hyn, nga tjetri më del) Nuk kuptoj, nuk marr vesh asgjë.

Më hynë ferrat Fillova të shqetësohem; më hyri krimbi.

Më hyri (ra, shkoi, erdhi) në vesh diçka E dëgjova diçka rastësisht; e mora vesh diçka.

Më hyri gjemb M'u ndez dëshira ose kureshtja për diçka; më hyri krimbi.

Më hyri veremi për dikë a për diçka

♦ U merakosa shumë për dikë a për diçka.

♦ E desha aq shumë dikë sa u sëmura.

Më ka hyrë (vajtur, shkuar) thika (gjer) në kockë Është në gjendje shumë të rëndë e në hall të madh; ka arritur në një gjendje që s'mund ta durojë më.

Më ka hyrë në qejf dikush a diçka Më pëlqen.

Më hyri zjarri (në shtëpi) M hyri grindja e përçarja në shtëpi.

Mos hyrë (mos u fut) në atë qull! Mos u përziej në një punë me ngatërresa e jo shumë të pastër!; mos u fut në atë baltë!

Nuk hyn në hesap dikush a diçka Nuk llogaritet fare; s'vlen.

Nuk hyn në kallëp dikush a diçka Nuk është i përshtatshëm.

Nuk i ka hyrë ferrë (gjemb) në këmbë Nuk ka vuajtur fare nuk ka hequr keq në jetë; nuk ka pësuar asgjë s'ka pasur asnjë humbje.

Nuk më hyn gjë në xhep Nuk fitoj asgjë; nuk kam asnjë përftim.

Nuk më hyn në qese (në trastë, në kut) diçka Nuk më duhet diçka, s'kam punë me të.

Si hyri doli dikush S'përfitoi asgjë; nuk mësoi asgjë.

S'më hyn gjë në thes S'më përket mua; s'është puna ime; s'përfitoj gjë unë.

S'më hyn në kokë (krye) S'arrij ta kuptoj a ta mësoj.

S'më hyn në punë

♦ S'më nevojitet, s'më vlen për diçka, nuk më duhet.

♦ S'më intereson.

S'më hyn në sy dikush a diçka

♦ Më duket pa vlerë e pa rëndësi; nuk ma mbush mendjen se ka ndonjë vlerë a

rëndësi.

♦ Askush, asgjë nuk mund të ma zëvendësojë humbjen e një njeriu a të diçkaje shumë të shtrenjtë.

U ka hyrë bukla U ka ardhur njeriu që duhej dhe i ka kapur një e nga një në faj, ua ka zbuluar fajet.

Hyj i m Zot; Perëndi.

hyjdéc•ë a m inv Yll deti.

hýje t sh i HY•LL LLI.

hyjesí a f sh - të Të qenët hyjnor.

hyjesím i m sh e et > HYJNIZIM I.

hyjes•ój kal > HYJNIZ•OJ.

hyjesúar (i e) mb > HYJNIZUAR (i e).

hyjfjalësi a vjet Teologji.

hyjlíndës•e ja ffet Shën Mëri.

hyjnderím i m vjet Adhurim i hyjve.

hyjnësh•ë a f sh a at

♦ Perëndeshë. [**Dihet se në qytetërimin e lashtë grek Hestia, hyjnesha e vatrës, e bija e Kronit dhe e Reas, gëzonte një respekt të madh.** (AK)]

♦ *poet* Vajzë a grua shumë e bukur, që është për t'u adhuruar.

hyjni a f sh - të Perëndi. **Hyjnitë** pagane. [**Më buzëqeshnin/ Por unë e dija/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim** (GB).]

hyjním i m sh e et > HYJNIZIM I.

hyjnisht ndajf Në mënyrë hyjnore; si hyjni. [**prej zbulimit të një zemre të përbashkët që dashuron po aq hyjnisht kudo dhe gjithmonë** (VZh).]

hyjnivrásës e mb Që vret hyjni.

hyjnivrásës i m sh - it Ai që vret hyjni.

hyjnivrásës•e ja f e HYJNIVRASËS I.

hyjnivrásj•e a f Vrasje e hyjnisë.

hyjnizím i m sh e et

♦ Ngritje në shkallë hyjnore.

♦ *fig* Lavdërim; ngritje në qiell për vetitë e larta; adhurim. [...**hyjnizimi i ndjenjave njerëzore** (ShS).]

hyjniz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e HYJNIZ•OJ.

hyjniz•ój kal óva úar

♦ E quaj perëndi ose e vë në një radhë me perënditë; e shoh si qenie hyjnore me fuqi të mbinatyrshme. [...**Cikli shqiptar i kreshnikëve hyjnizon kryemëvetësinë, një fazë mjaft më e hershme historike se ajo e kalorësisë në shërbim të aristokratëve** (ShS).]

♦ *fig* E ngre lart a e lëvdoj shumë, duke e quajtur të përkryer; e ngre në qiell; i thur lëvdata të mëdha një njeriu të shquar; e adhuroj.

hyjnizúar (i e) mb

♦ I quajtur perëndi; i vënë në një radhë me perënditë.

♦ *fig* I ngritur e lëvduar në shkallën më të lartë.

hyjn•óhet úa (u) úar pës > HYJNIZ•OHET.

hyjn•ój kal óva úar > HYJNIZ•OJ.

hyjnór e mb

♦ I hyjit; që ka të bëjë me hyjin ose me hyjninë; që ka cilësitë e hyjit a të hyjnisë; që vjen nga Zoti a perëndia; i shenjtë. **Fuqi (frymë) hyjnore. E drejta hyjnore. Bekim hyjnor.** [...Rapsodët anembanë përhapën/ versionin fals të gjarpërinjve hyjnorë (IK).]

♦ Fetar; kishtar. **Predikuesit hyjnorë.**

♦ *fig* I mrekullueshëm; shumë i mirë e shumë i bukur; i pashembullt. **Fytyrë hyjnore. Zë hyjnor. Valle hyjnore.**

hyjnor•e *ja f sh e et krahin G* Vend i shenjtë.

hyjnorí *a f* Të qenët hyjnor; cilësi hyjnore.

hyjnúar (i e) *mb* > **HYJNIZUAR (i e).**

hyjnúes e *mb* Që hyjnizon dikë a diçka; hyjnizues.

hyjnúesh•ëm (i) me (e) *mb* Hyjnor.

hyjnueshmërí *a f* Fuqi hyjnore.

Hyjplím•e *ja f astr bis* Kashta e Kumtrit.

hyjsím *i m sh e et* Hyjnizim.

hyjs•ój *kal óva úar* Hyjnizoj.

hyjsúar (i e) *mb* I hyjnizuar.

hyjtár e *mb* I perëndishëm.

hyjtím *i m sh e et* Adhurim i hyjit.

hyjt•óhet *pës e* **HYJT•OJ.**

hyjt•ój *kal óva úar* Adhuroj si hyj.

hyjtór e *mb vjet G* Yjor. **Vjetë hyjtore** vit yjor.

hyjtúar (i e) *mb* I adhurar si hyj.

hýjtur *it (të) as A* Hyrje.

hyjzím *i m sh e et* Zbukurim me yje ose yllëza.

hyjz•ój *kal óva úar* Zbukuroj me yje ose yllëza.

hyjzúar (i e) *mb* I zbukuruar me yje ose yllëza.

hyll *i m sh j jt* Perëndi; hyjni. [dhe të këthejë prap te na - se hyjt ta kanë zili (Mgj).] [Ma ndalni zhurmën e një hapi/ ta ndriçoj me dritën/ e hyllit të një kumti të vetëm, (AÇ)] [Me daljen e "Hyllit të Dritës" ... fillon faza e tretë e pohimit të vlerave të epikës legjendare shqiptare dhe e njohjes shkencore të saj. (ShS)]

hyll *i m sh j jt* > **YLL I.**

hýll•em *vetv a (u) ë K*

♦ I hyj një pune pa u menduar mirë.

♦ Turrem, lëshohem në sulm.

hyllësh•ë *a f sh a at* Hyjneshë.

hyllësí *a f sh - të* Yjësi; grup yjesh; konstelacion.

hýllëz *a f sh a at bot* Anemonë.

hyllórë *t f inv* Grup jokërbishtorësh si ylli i detit.

hylltúfz•ë *a f sh a at libr vjet astr* Kometë.

hýllur (i e) *mb* I futur në një punë pa u menduar mirë.

hýllz•ë *a f sh a at bot (Asperula odorata)* Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të ngushta që dalin rreth kërcellit, me lule të bardha, të vogla erëmirë, që përdoret si erëz.

hýme (të) *G as* > **HYRË (të).**

hym•e ja (e) *f sh e et (të)* *G* > **HYR•Ë A (e)**.

hymé•ll lli m sh j jtë Tokë kripore, me përmbajtje të lartë kripe.

hýmj•e a *G f sh e et* > **HYRJ•E A**.

hymn, hymnizój, hymnór *etj.* > **HIMN, HIMNIZ•OJ, HIMNOR** *etj.*

hýmun it (të) *as G* Hyrje.

hýmuna t (të) *as G* Të hyra; hyrje; të ardhura; arkëtime.

hýna t (të) *f sh G* Hyrje; të ardhura; arkëtime. **Të hynat e përvitshme** të ardhura vjetore.

hynadálas ndajf vjet G Në lëvizje të vazhdueshme, duke hyrë e duke dalë.

hynér mb vjet G (Njeri) trim.

hynér i1 m sh ë ët vjet G Njeri trim.

hynér i2 m sh ë ët vjet

hy•nj jokall A, J > **HY•J**.

hýpa-zdrýpa ndajf G: Lojë hypa-zdrypa lojë në të cilën njëri grup shtron kurrizin deri sa bie njëri nga lojtarët e grupit tjetër që u ka hipur kurriz.

hýp•ë (me) *kal, jokall a ë G* Hipi.

hýpj•e a *G f sh e et* > **HIPJ•E A**.

hýpm•e ja (e) *G f sh e et (të)* > **HIPUR A (e); HYPUN A (e)**.

hýpun ndajf G > **HIPUR**.

hýpun (i e) *mb G* > **HIPUR (i e)**.

hýpun a (e) *f sh a at (të)* *G* > **HIPUR A**.

hýpun it (të) *as G* Hipje.

hyq i m sh e et krahin > **HUQ I**.

hýq•ëm mi m vjet bis Pushtet; fuqi; autoritet. **Kërkon të bëjë hyqëm në shtëpinë e tjetrit.** [Thotë Veçili: "Me më nigue,/ Se kom hyqmin me i mallkue, (Pop)]

hyqymdár e mb vjet I pushtetshëm; i fuqishëm. [Ky veçili hyqymdar/ Shikion punët të gjithë mbarë, (Pop)]

hyqymét i1 m vjet Çudi e madhe; mrekulli; mister.

hyqymét i2 m vjet Shtet; institucione shtetërore; qeveri.

hyqm•ój kal óva úar vjet Sundoj; qeveris.

hýna *G kr thj e* **HY (me)**.

hýra kr thj e **HYJ**.

hýra t (të) *as sh* Hyrje; arkëtime. **Të hyrat e të dalat e kompanisë.**

hýrë t (të) *as* Fillim. Në të hyrë të vjeshtës.

hýr•ë a (e) *f sh a at (të)*

♦ > **HYRJ•E A**.

♦ Gropë a vend i thelluar. **Mur me të hyra e të dala.**

♦ Gropës e faqes së njeriut.

hýrës e mb

♦ Që hyn a që futet diku. **Pjesa hyrëse e një vegje.**

♦ Që bëhet a që vlen si hyrje për diçka; që nis a që hap diçka; i hapjes. **Bisedë hyrëse.** [Punimi i parë që zë edhe vendin e kreut hyrës të vëllimit (GjSh).]

♦ *vjet* Paraprak. **Përgatitje hyrëse.**

hýrës i m sh - it Dhëndër në shtëpinë e nuses; kollovar.

Hýri *f shkurt i* Hyrije.

hýrí a *f sh - të vjet*

♦ Vajzë shumë e bukur, që parafytyrohet sikur rri në parajsë për të bërë më të lumtur shpirtrat e njerëzve; virgjëresha e parajsës sipas besimit të myslimanëve. **Hyritë e xhenetit.**

♦ *folk* Figurë e përrallave e paraqitur si vajzë a grua e bukur dhe e mirë. **Hyria e detit** figurë e përrallave, e përfytyruar si gjysmë peshk e gjysmë grua.

♦ *fig* Vajzë a grua me bukuri të pashoqe.

hýrj•e a f sh e et

♦ Vajtje a futje diku brenda; futje në një vend të mbyllur a të rrethuar. **Biletë hyrjeje.** Ndalohet **hyrja.** [më 30 mars 1999/ në një lug mali/ në hyrje të Shqipërisë/ kosovarja LIRÍ/ lindi një foshnjë - djalë! (ShM)]

♦ Futje pa leje në një vend. **Hyrje me dhunë.**

♦ Vend i hapur, nëpër të cilin hyjmë diku; derë, portë. **Hyrje kryesore.**

♦ Vizitë ose ardhje miqsh në shtëpi. **Kam shumë hyrje e dalje.**

♦ Studim i shkurtër ose shënime të tjera që vihen në krye të një vepre letrare a shkencore. [Kjo na kthen edhe një herë tek ajo që prekëm në hyrje (GjSh).]

♦ *fin* Sasi e të hollave që futen në arkë a e të ardhurave që futen në buxhet kur bëhen llogaritjet. Hyrjet dhe daljet e arkës.

♦ *bis* Banesë e veçantë për një familje në një ndërtesë me shumë banorë.

*

E bëj hyrje *fin* Bëj veprimet për të futur mall në magazinë.

Hyrje e dalje Vajtje e ardhje të vazhdueshme ndërmjet familjesh; pritje e përcjellje; hyrje-dalje.

Hyrje e fshehtë

♦ Hyrje që mund ta përdorë vetëm ai që e di se ku ndodhet.

♦ Hyrje vetëm për persona të caktuar.

Kam hyrje të lirë diku Hyj lirisht diku; nuk më pengon njeri të futem; veproj pa pasur ndonjë pengesë.

hyrjedalje *si mb:* **Vizë hyrjedalje.**

hyrjedalj•e a f kryes sh e et

♦ Hyrje diku dhe dalje prej andej; lëvizje që bëhet ër të hyrë diku dhe për të dalë prej andej. **Hyrje-daljet e njerëzve. Hyrje-dalja e ajrit.**

♦ Vizitë a ardhje miqsh në një shtëpi; hyrje e dalje te njëri-tjetri në shtëpi; marrëdhënie miqësore midis familjesh; vajtje-ardhje. **Ka shumë hyrje-dalje. Ka hyrje-dalje me të.**

♦ *fin* Kryerje e veprimeve për futjen e mallit në magazine dhe nxjerrjen prej saj.

hyrybél e mb Gjatosh; gjatahul.

hyrybésh e mb > **HYRYBEL E.**

hyrráps kal dhe jokall krahin G > **HYRRAPS•Ë (me).**

hyrráps•ë (me) kal dhe jokall a ë krahin G Pi a gëlltit me zhurmë; pi me hurba të mëdha e me zhurmë.

hyrrápsun it (të) as krahin G Gëlltitje me zhurmë e lëngjeve.

hys kal G > **HYS•Ë (me).**

hýs•ë (me) kal a ë G E kam tmerr (*dikë; diçka*).

Hýs•ë a m shkurt i Hysni; Hysen.

hysmét i m bis vjet Shërbim. > **YZMET I.** [katërqind e s'di sa vjet/ janë qi i bâjmë Mbretit hysmet (GjF).]

hysht *kal* > **YSHT**.

hýsht•ër *ra f sh ra rat bot (Forsythia europaea)* Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. > **BOSHT•ËR RA**.

hyxhét *i m sh e et vjet bis* Trashëgim.

hyxhym *i m sh e et bis vjet*

♦ Sulm.

♦ Vrull. **Marr hyxhym** marr vrull.

hyzmeqár *i m sh ë ët vjet* Shërbëtor. **Hyj hyzmeqar te një familje.**

hyzmeqár•e *ja f sh e et* Shërbëtore. **Mori një hyzmeqare.**

hyzmeqárk•ë *a f sh a at J* Shërbëtore.

hyzmét *i m sh e et bis* Shërbim; kujdes(je). **U bënte hyzmet pleqve.**

*

Ia bëj hyzmetin një pune bis Kujdesem që ta kryej një punë a një detyrë me përpikëri e me të gjitha mundësitë, në mënyrë që të mos e humbas e të kem sa më shumë përfitim prej saj.

hyzmetçësh•ë *a f e* **HYZMETÇI** U_{1,2}.

hyzmetçi *a m sh j jt krahin G* > **HYZMETÇI** U₂.

hyzmetçi u₁ *m sh j jt G* > **HYZMETÇI** U₂.

hyzmetçi u₂ *m sh nj njtë vjet* Shërbëtor.

hyzmetçij•e *a f* **HYZMETÇI** U.

hyzmet•ó *j kal vjet G* > **HYZMET•UE** (me).

hyzmet•ué (me) *kal óva úar* Shërbej; i bëj shërbim (*dikujt*).

I i¹

♦ **I i** Zanorja **i**.

♦ *si em f i ja* Shkronja **I, i**; grafia dhe tingulli i saj. **I-ja e madhe**.

*

Vë pikat mbi i libr E sqaroj deri në fund një çështje; përcaktoj mirë e me hollësi çdo gjë; zgjidh përfundimisht diçka të mbetur pezull a që nuk ishte e qartë sa duhej.

i²

♦ (*nyjë e përparme e gjinisë mashkullore tek emrat e rasës gjinore, emrat dhe mbiemrat e nyjshëm, numërorët rreshtorë dhe disa përemra*): **Sheshi i fshatit. Qyteti i ri. I sëmuri i tretë. I dashur mik. I tij. I saj. I tillë. I cili.**

♦ (*nyjë e përparme me kuptimin e përemrave pronorë të vetës së tretë njëjës; përdoret me emra mashkullore që tregojnë lidhje gjaku e gjinie ose lidhje familjare*) : **I ati. I biri. I nipi.**

i³

♦ (*trajtë e shkurtuar e përemrave vetorë të vetës së tretë në rasën dhanore të numrit njëjës*) : **I thashë (atij, asaj). I dhashë (atij, asaj).**

♦ (*trajtë e shkurtër e përemrave vetorë të vetës së tretë në rasën kallëzore të numrit shumës*) : **I pashë (ata, ato). I gjeta (ata, ato). [fëlligështia i ka vrarë, por gjakun nuk ua ka stërpikur (MA).]**

i⁴, 'i, î *num them G* Një. **Me 'i za** njëzëri; në kor; unanimisht. [**Por, pse ishte 'i skile e vjetër,/ si për fjalë ashtu për letër (GjF). Dy binakët me 'i dorë i ka kapë/ e me tjetrën shpatën e mejdanit. (CV)**]

i⁵ *pasth (neveri, habi, tallje)*: **I, çfarë thotë ky!**

-i *prapasht (formon emra të përgjithshëm profesionesh)*: **gazetari; mësuesi; kujdestari.**

I kim shkurt i Jod.

ia (*trajtë e shkurtuar e shkrirë e përemrit vetor; ia = i + e; ia = i + i*): **Ia dhashë librin. S'ia kam frikën.**

IA ja shkurt i

♦ Instituti i Arteve.

♦ Instituti i Arkeologjisë.

-ian *prapasht (formon mbiemra nga emra të përveçëm dhe vendesh)* **Aristotelian, havaian; kuksian.**

ia•nj kal jta jtur A End në vegjë (*pëllhurë*).

iajtur (i e) mb A (*Pëllhurë*) e endur në vegjë.

IBAN i m shkurt i **International Banking Account Number** Numër i Llogarisë Bankare Ndërkombëtare.

ibandronát i m farm Bar për mjekimin e osteoporozës.

Iberí a f vjet gjeog Krahinë në jug të Maleve Kaukaz, që përkon pak a shumë me Gjeorgjinë e sotme.

iberíd•ë a f bot (Iberis) Shkurre e ulët zbukurimi e viseve mesdhetare, një- a shumëvjeçare, që çel tufa lulësh të bardha, të kuqe ose bojëmanushaqe, me petla që vijnë e zvogëlohen drejt qendrës.

iberík e mb gjeog I Iberisë; që ka të bëjë me Iberinë.

iberomesórn i m paleo Shpend në fazë kalimtare e kretakut të hershëm.

Íb•ër ra m shkurt i Ibrahim.

ibërshím i m sh e et vjet teks Fill mëndafshi i dredhur e i ndritshëm, që përdoret për qëndisje të ndryshme ose që u vihet anëve disa veshjeve për zbukurim. **Shami me ibërshime. I ndritshëm si ibërshim.**

ibërshímtë (i e) mb

♦ (*Shami*) e bërë ose e punuar me fije ibërshimi; e qëndisur me ibërshim.

♦ I butë dhe i shndritshëm si ibërshim. **Flokë të ibërshímtë.**

ibid. shkurt i IBIDEM.

ibidem /íbidem/ *ndaif lt* Po aty; në të njëjtin vend (*përdoret në referenca*).

ibís i m sh e et orn Shpend si lejleku, me sqep të përkulur.

ibrák e mb I Ibrës; që ka të bëjë me Ibrën, mevendësit a banorët e saj.

ibrák u m sh ë ët Vendës a banor i Ibrës.

ibrák•e ja f sh e et f e IBRAK U.

IBRD ja shkurt i International Bank of Reconstruction and Development Banka

Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim.

ibrét mb bis Shumë i keq. **Për ibret të zotit bis** shumë i shëmtuar. [**Pse, ç'lidhje ka kinemaja me këmbët? Tutkune, shumë nga ato milioneret e kinemasë, yjet, i kanë këmbët ibret (ED).**]

ibrét i¹ m sh e et bis Gjendje shumë e vështirë (shumë e keqe).

ibrét i² m sh e et bis Shembull.

ibrik u m sh ë ët Enë zakonisht prej metali, me përmasa të ndryshme, me grykë të ngushtë, me vegjë e lëfyt, që shërben për të mbushur ujë a për të pirë me të, për të zier kafe, çaj etj. **Ibrik bakri (zinku, balte). Ibrik çaji (kafeje). Lëfyti (veshi) i ibrikut. Pi ujë me ibrik.**

*

Bie shi me ibrik (me gjyma, me shtamba, me kova, me legenë) Bie shi i

ibrís i m sh ën nit *G Djall.*

ibrísën nit *G sh i IBRIS I.*

-icë prapasht zvog, tall (*formon emra nga emra*): **gomaricë; ngushticë; rrugicë.**

-ickë prapasht zvog (*emra nga emra*): **derickë.**

ick•ël la f sh la lat Shkelm, vickë. **Hedh icklagjuaj** me shkelma; *fig kundërshtoj.*

iç m sh a at ushq Mish i grirë i gatuar me oriz, me qepë e me erëza ose gatesë me perime a me gjëra të tjera të grira, që kaurdiset e zihet pak dhe përdoret për të bërë japrakë, për të mbushur specia, domate, patëllxhanë, pula të pjekura etj. ose që shtihet midis petëve të një byreku; shtresë arrash, bajamesh të shtypura etj. ose lloj kremi që shtihet midis petëve të një ëmbëlsire etj.; mbushje. **Içi i byrekut. Bakllava me dy ica bakllava e mirë me dy shtresa arrash të shtypura. Bëj (gati) icin. Mbush me ıç.**

*

I doli ıçı dıçkaje E morën vesh të gjithë; u zbulua; s'është më e fshehtë.

Ia nxjerr (qit) ıçın lakrorit Ia zbuloj dikujt të metat, gabimet, punët e papëlqyeshme etj. që ai kërkonte t'i mbante të fshehta; ia nxjerr në shesh të palarat; ia heq petën lakrorit.

IÇK ja fin shkurt i Indeksi i Çmimeve të Konsumit.

ıçk•ël la f kryes sh J > YÇK•ËL LA.

ıçollmós pj J Paksëpaku.

id est /id est/ *shpr lt* Pra; d.m.th.

IDA ja shkurt i National Democratic Institute Instituti Demokratik Amerikan

idár•e ja¹ f sh e et vjet

♦ Kontroll; mbikëqyrje.

♦ Amvisëri.

idár•e ja²f sh e et vjet J Llambë e vogël me vajguri.

idé ja f sh - të

♦ *fil, psik* Koncept që pasqyron në ndërgjegjen e njeriut një send, dukuri, marrëdhënie a tipar të përgjithshëm të botës materiale, objektive a imagjinare dhe që përbën një shkallë të veçantë në procesin e njohjes. **Ide e përpiktë (shkencore, e gabuar). Ideja e së bukurës (mirës).**

Materia dhe ideja. Shenja dhe ideja. Lidhje idesh.

♦ *kryes sh* Tërësi mendimesh e pikëpamjesh në një fushë të caktuar; parim themelor teorik i një botëkuptimi, shkence etj., i cili shpjegon thelbin a ligjësininë e dukurive; teori për diçka. **Ide politike (filozofike, shkencore, estetike). Idetë themelore. Ide të qarta (reja, vjetra). Idetë e Rilindjes. [I foli për masat e ngutshme, për radarët, për idetë e reja, si ajo puna e zvarritjes se trupave. (IK)] [Ky afirmim relativisht i vonët i eposit shqiptar i krijoi dhe i trashëgoi shkencës folklorike të vendit një pengesë serioze: idenë fikse, të pranuar edhe nga folkloristika europiane, të një epërsie absolute të epeve të sllavëve të jugut, që më pas u trajtua si primat burimi dhe autorësie. (ShS)]**

♦ Mendim që lind për të kryer një punë; qëllim, synim. **Ide e drejtë (qartë, mirë, bukur). Ide origjinale (gjeniale, interesante). Më lindi (erdhi) një ide. Kam (jap) një ide.**

♦ Mendimi kryesor që përshkon një krijim a një vepër artistike, shkencore etj.; parim themelor mbi të cilin ngrihet diçka ose mbështetet ndërtimi i saj. **Ideja kryesore. Ideja e veprës (romanit, tregimit, tablosë). Zgjidhja e idesë. I pasur me ide.**

♦ Njohuri a dije e fituar për diçka; përfytyrim i përafërt a mendim i përgjithshëm i formuar për një gjë a për një njeri; përshtypje. **Ide të kufizuara (ngulitura). Ka shumë ide. Sa për të dhënë një ide. Krijoj (formoj) një ide (të përgjithshme). Nuk e kam idenë (s'kam ide) nuk e njoh fare; s'mund ta marr me mend, s'mund ta përfytyroj.**

♦ Ideal. **Ide të larta (fisnike). Ide e shtrenjtë (shenjtë). Pa dallim krahine dhe ideje.**

*

ide absolute*fil* Koncept themelor i filozofisë idealiste të Hegelit, sipas të cilit para natyrës, para njeriut e pavarësisht prej tyre ka ekzistuar një ide absolute, e përjetshme, që krijon gjithçka.

idé t f sh Data 15 mars, maj, korrik, tetor ose data 13 e çdo muaji tjetër.

íd•e ja f sh e et bot>HID•E JA.

ideál e¹mb Që ka të bëjë vetëm me idenë a me ndërgjegjen, që vetëm përfytyrohet mendërisht;
ideál e²mb

♦ Që mbahet si mishërim i tipareve më të larta, i vlerave më të mira, i vetive më të përsosura; që merret si model; që është shembull i përkryer i diçkaje; shembullor. **Burrë ideal. Grua ideale. Marrëdhënie (sjellje) ideale. Dashuri ideale.**

♦ *bis* Që është i përkryer e i përsosur, që qëndron mbi të gjithë, shumë i mirë; i shkëlqyer. **Jetë ideale. Kushte ideale. Zë ideal. Bukuri ideale. Lojë ideale. Rast ideal** rast shumë i mirë.[nga dendësia e tmerrshme e faktit/ në përshtypjen e vet,/ përvoja fillin ideal ia godet. (MA)]

♦: **Trup (gaz, lëng) ideal** Trup (gaz, lëng) që merret teorikisht për qëllime studimi në një trajtë të caktuar ose me veti abstrakte.

ideál i m sh e et

♦ Qëllim i lartë, që mbështetet në bindje dhe përbën pikësynimin kryesor të dëshirave, të veprimtarisë e përpjekjeve; qëllim i lartë udhëheqës. **Ideale të larta. Ideal i përbashkët. Njeri pa kurrfarë idealesh. Për ideal! (betim). [Çdo i shenjt' ideal, çdo shtëpi Perëndie/ Ishte bërë dyqan dhe pazar tregëtie (FN).] [Nga themelet gjakun duan të fshijnë shpejt./ Dhe pas gjakut amanetet q'ata lanë./ Idealet dhe parimet krejt (IK).]**

♦ Diçka që mbahet si mishërim i tipareve më të larta, i vlerave më të mira, i vetive më të përsosura dhe që merret si model; përfytyrim a shëmbëllim i përkryer për dikë a diçka. **Ideali i së bukurës (i së mirës). Është ideali i tij.**

idealíst e mb

- ♦ (Njeri) i udhëhequr nga ideale të larta e synime fisnike.
- ♦ (Njeri) që e zbukuron dhe e idealizon jetën, dhe nuk është praktik.
- ♦ *fil* I idealizmit; që ka të bëjë me idealizmin si botëkuptim filozofik; që përputhet me parimet e idealizmit dhe mbështetet tek ato. **Botëkuptim (drejtim, qëndrim) idealist. Rrymë idealiste. Filozof (shkencëtar) idealist.**

idealíst i m sh ë ët

- ♦ Njeri i udhëhequr nga ideale të larta e synime fisnike.
- ♦ Njeri që zbukuron dhe idealizon jetën dhe nuk është praktik.
- ♦ *fil* Pasues a mbrojtës doktrinës idealiste.

idealíst•e ja f sh - et f e IDEALLIST I.

idealísht ndajf Në mënyrë a rrethana ideale; në rast ideal.

idealíz•ëm i m

- ♦ Ideale të larta, ndjenja e synime fisnike që e udhëheqin dikë në jetë.
- ♦ Prije për t'i zbukuruar e idealizuar gjërat.
- ♦ *fil* Botëkuptim filozofik që merr si parësore në natyrë idenë, ndërgjegjen dhe shpirtin, kurse materien, qenien e quan dytësore, të varur nga ndërgjegjja dhe idetë.

idealizím i m sh e et

- ♦ Përfytyrim a paraqitje e diçkaje si shumë më të mirë e më të bukur nga ç'është; zbukurim.
- ♦ Paraqitje e dikujt a diçkaje si të përsosur a të përkryer.

idealízm•ë a f sh a at vjetJ>IDEALIZ•ËM MI. [S'ka e s'ka si heroizma/ Edhe si idealizma (FN).]

idealiz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e IDEALIZ•OJ.

idealiz•ój kal óva úar

- ♦ E përfytyroj a e paraqit (*diçka*) si shumë më të mirë e më të bukur nga ç'është; e zbukuroj.
- ♦ E mendoj (*dikë a diçka*) si të përsosur, e kthej në shembull të përkryer; e quaj si ideal.

idealizúar (i e) mb

- ♦ I përfytyruar a paraqitur si i përsosur a si shembull i përsosurisë. **Figurë e idealizuar.**
- ♦ (*Shembull*) i përkryer.

idealizúem (i) e (e) mb G >IDEALIZUAR (i e).

idealizúes e mb libr Që e idealizon dikë a diçka.

ideatór i m sh ë ët Ai që jep a hedh idenë për diçka.

ideatór•e ja f sh e et f e IDEATOR I.

idée fixe /idé fiks/ shpr fr

- ♦ >IDE FIKSE.
- ♦ Motiv muzikor që përsëritet në mendje në mënyrë të pavullnetshme.

ideím i m librKrijim i idesë kryesore a parimeve për projektimin dhe realizimin e një veprimi.

ídem /ídem/ mb lt I njëjtë, po ai (ajo).

idem per idem /ídem per ídem/ shpr lt E njëjta gjë.

identifikím i m sh e et libr

- ♦ Vënie e shenjës së barazimit të plotë midis dy gjërave; njëjtësim.
- ♦ *drejt* Njohje a zbulim i një njeriu në bazë të të dhënave ose të gjurmëve që ka lënë në vendin e krimit. **Identifikim i vështirë i kriminelit.**

♦ Zbulim e përcaktim i tipareve dalluese të një bime, kafshe etj. dhe gjetje e klasës a llojit ku bën pjesë. [**Këto dy forma të përcjelljes së vlerës estetike, që mbështeten mbi të njëjtën mjeshtëri arti - në bukurinë e fjalës, megjithatë, hyjnë në një lidhje supletive mes tyre, e mjaftueshme për dallim e identifikim.** (ShS)]

identifik•óhetúa (u) úar

I pavet: E pamundur të identifikohet nuk mund të përcaktohet se kush a çfarë është.

II pës e IDENTIFIK•OJ.

identifik•ój kal óva úar libr

♦ Vë shenjën e barazimit të plotë midis dy gjërave; i përqs dhe i quaj të njëjta; njëjtësoj.

Identifikon dëshirat me mundësitë.

♦ *drejt* Arrij të njoh një njeri në bazë të të dhënave ose të gjurmëve që ka lënë; e zbuloj kush është ai që kërkoj; zbuloj e përcaktoj një send, gjurmë etj., që nevojitet për të vërtetuar diçka. **E identifikuan vjedhësin (vrasësin, viktimën).**

♦ Zbuloj e përcaktoj plotësisht tiparet dalluese të një bime, kafshe etj. dhe gjej klasën a llojin ku bën pjesë, moshën, afritë me qenie e sende të tjera etj.

identifikúar (i e) mb

♦ I njëjtësuar.

♦ *drejt (Kriminel)* i zbuluar në bazë të të dhënave ose gjurmëve që ka lënë.

♦ (*Bimë, kafshë etj.*) që i janë përcaktuar plotësisht tiparet dalluese.

identifikúem (i) e (e) mb G >IDENTIFIKUAR (i e).

identifikúes e mb në këtë vetëdije ka më shumë të dhëna identifikuese për përkatësinë etnike të tyre se në frazeologjinë turko-osmane që shfaqet herë pas here në rapsodi, ku kreshniku falet si një musliman i mirë, i fletkalit në "turçe" etj., (ShS).]

identík e mb libr I njëjtë a krejt i njëjlojtë me një tjetër; që është po ai. **Binjakë identikë binjakë monozigotikë.**[**Forma e vizatimit të shqiponjës së gdhendur në emblemën mbi varrin e Konstandin Kastriotit nuk është identike me trajtën e gravuar në një libër uratash që i kushtohet një pasardhësi tjetër të Skënderbeut (JBr).**]

identikít i m sh e et libr Skicë e fytyrës së një personi të kërkuar nga policia; rindërtim i tipareve të fytyrës së personit të kërkuar duke u nisur nga përshkrimi gojor i dëshmitarit.

identitét i m sh e et libr

♦ Barazi a ngjashmëri e plotë e një sendi ose dukurie me sende ose dukuri të tjera; të qenët identik; njëjtësi; përputhje e plotë.

♦ Të qenët i veçantë nga të tjerët dhe i njëjtë vetëm me vetveten në disa veçori e tipare që shërbejnë për t'u njohur pa vështirësi si i tillë; të qenët po ai. **Identiteti i njeriut (i personit).**

Dokument (letër, kartë) identiteti dokument ku janë shënuar tiparet dalluese të një njeriu dhe që shërben për të vërtetuar se është ai vetë. **Kishte përvetësuar identitetin e tjetërkujt.**

♦ *mat* Përputhje e plotë e dy anëve të një barazimi, pavarësisht nga vlerat që u jepen elementeve të anëve të këtij barazimi. **Identitet trigonometrik. Parimi i identitetit.**

ideoartistík e mb libr Ideor e artistik; që lidhet me anët ideore e artistike të një vepre.

ideoemocional e mb libr Që lidhet me anën ideore dhe emocionale; ideor dhe emocional.[**me një ngarkesë ideoemocionale të pasur dhe befasuese.** (AÇ)]

ideoemocionór e mb libr >IDEOEMOCIONAL.

ideoestetík e mb libr Që lidhet me anën ideore dhe estetike; ideor dhe artistik.

ideografí a f sh - të Shenjë a shkronjë grafike që tregon kuptimin e diçkaje pa të dhëna për mënyrën e shqiptimi të saj.

ideografík e mb I ideografisë; që ka të bëjë me ideografinë.

ideográf *i m sh e et* Shenjë grafike që jep kuptimin e diçkaje, por nuk jep mënyrën e shqiptimit. **Kinezçja shkruhet me ideograme.**

ideóhet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* **IDE•OJ.**

ideój *kal óva úar* Jap idenë kryesore a parimet për projektimin dhe realizimin e (*një vepre etj.*).

ideokompozicionál *e mb libr* Që ka të bëjë me idenë dhe kompozimin.

ideokulturál *e mb* >**IDEOKULTUROR E.**

ideokulturór *e mb* Që ka të bëjë me idetë dhe kulturën.

ideológ *u m sh ë ët*

♦ Ai që përpunon ose shpreh, përçon dhe mbron ideologjinë e një klase, grupi shoqëror, të një partie, të një sistemi politiko-shoqëror etj.; përfaqësues i një ideologjie. **Ideolog i Rilindjes Kombëtare.**

♦ Pasues i një ideologjie; njeri dogmatik i pakompromis.

ideolog•e *ia f sh e et f e* **IDEOLOG U.**

ideologjí *a f sh - të*

♦ Sistem idesh e pikëpamjesh politike, filozofike, juridike, estetike, morale e fetare, që shprehin interesat, qëndrimin e kërkesat e një klase, grupi shoqëror, partie, sistemi politiko-shoqëror etj., si pjesë e superstrukturës.

♦ Teorizim vizionar.

ideologjik *e mb* I ideologjisë a ideologjive; që ka të bëjë me ideologjinë a ideologjitë. [**Rreziku vinte gjithnji prej fqinjëve, por këte herë ishte edhe rrezik ideologjik** (AN).][**Pastërtia në fjalë është e llojit ideologjik.** (APp).][**Duhej zbritur në shkaqet e thella, që nxisinin arratisjet. Te lufta e klasave, natyrisht, por edhe të puna e dobët ideologjike, mosthellimi në veprat e Udhëheqësit etj.** (IK)]

ideologjikisht *ndajf* Nga ana ose pikëpamja ideologjike. **Zbërthej (trajtoj) ideologjikisht.**

ideologjizím *i m sh e et libr* Interpretim nga këndvështrimi ideologjik. **Artpa ideologjizime.**

ideologjiz•óhetúa *(u) úar libr*

I *vetv veta III* Interpretohet nga këndvështrimi ideologjik; merr tipare ideologjike.

II *pës e* **IDEOLOGJIZ•OJ.**

ideologjiz•ój *kal óva úar libr* Ndërtoj a paraqit në përputhje me një ideologji të caktuar; i jap tipare ideologjike(*një vepre etj.*).

ideologjizúar *(i e) mb libr* I ndërtuar a paraqitur në përputhje me një ideologji të caktuar.

ideologjizúem *(i) e (e) mb G* >**IDEOLOGJIZUAR.**

ideologjizúes *e mb libr* Që ideologjizon.

ideopolítik *e mb* Ideor dhe politik; i ideologjisë dhe politikës. **Platformë ideopolitike.**

ideór *e mb*

♦ Që ka të bëjë me një ideologji të caktuar; që shpreh, përçon e mbron ide të caktuara a që udhëhiqet prej tyre; ideologjik. **Çështje ideore.**

♦ Që ka të bëjë me idetë kryesore të një vepre artistike, të një shfaqjeje etj. **Pasuri ideore.**[**Poezia për Antigonen është një ese e vërtetë poetike, e sajuar vetëm me 12 vargje, me vlera të pakufishme ideore e artistike** (AÇ).]

ideoshkénc•ë *a f libr* Shkencë e nënshtruar ndaj tezave ideologjike. [**Mbi ideoshkencën e fjalorit (vetëm stalinizmi ka guximin barbar me përngjitë ideologjinë me shkencën, të cilat shkojnë bashkë si maca me mün) ka shkruar një artikull në shtyllat e Diellit Anton Logoreci.** (APp)]

idësh•ëm *(i) me (e) mb* Që shpreh, përçon dhe mbron një ide; i pasur me ide.

ideshmëri *a f libr*

- ♦ Qëndrim i shëndoshë ideologjik; shprehja, përhapja e mbrojtja e ideve; të qenët i ideshëm.
- ♦ Tërësi e ideve të një vepre letrare, të një shfaqjeje artistike etj.; pasuri ideore.

ideuar (i e) mb I konceptuar si ide. [Me "Visaret e kombit", një projekt ambicioz i ideuar dhe pjesërisht i realizuar në dekadat e para të këtij shekulli, fillon botimi sistematik i eposit shqiptar. (ShS)]

ideuem (i) e (e) mb G > **IDEUAR (i e).**

idërsháh u m bot (*Geranium rosa*) > **BARBAROSË.**

idíl i m sh e et libr

- ♦ *let* Poezi e shkurtër, zakonisht me subjekt dashurie, për jetën blegtorale e bujqësore.
- ♦ Pjesë muzikore a tablo me temë të tillë.
- ♦ *libr* Dashuri e thjeshtë dhe e pastër; ngjarje e vogël dashurie. [Kaq paskësh qenë idili, kishte thënë vajza me vete. (IK)]
- ♦ *libr* Jetë pa trazime, e qetë dhe e lumtur.

idilík e mb

- ♦ *art, let muz* (*Vepër*) me temë nga jeta blegtorale e bujqësore.
- ♦ (*Dashuri*) e thjeshtë dhe e pastër. [Mbase ju duket tepër idilike një gjë e tillë? Por unë po ju lutem ta arsyetojmë bashkë këtë punë. (IK)]

idilík•ë a f libr

- ♦ Të qenët idilik.
- ♦ *let, muz* Shkrim a kompozim idilik.

idilíst i m sh ë ët Ai që shkruan a kompozon idile.

idilíst•e ja f sh e et f e IDILIST I.

idilizím i m libr Përshkrim me tone idilike.

idiliz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e IDILIZ•OJ.

idiliz•ój kal óva úar libr Përshkruaj me tone idilike.

idilizúar (i e) mb libr I përshkruar me tone idilike.

idilizúes e mb libr Që idilizon.

idilizúem (i) e (e) mb G > **IDILIZUAR (i e).**

idioblást i m sh e et bio Qelizë e izoluar, që ndryshon krejtësisht nga qelizat ose indet rrethuese.

idiocí a f sh - të > IDIOTËSI A.

idiográf i m sh e et Shenjë a nënshkrim i veçantë i një individi.

idiografík e mb I idiografisë; që ka të bëjë me idiografinë.

idióm•ë a f sh a at Shprehje me ndërtim të veçantë, tërësisht a pjesërisht të ngurosur, me kuptim që nuk del drejtpërdrejt nga shuma e kuptimeve të fjalëve përbërëse; përngjitje frazeologjike; njësi frazeologjike

idiomatík e mb I idiomës; që ka të bëjë me idiomën a idiomat; që përmban idioma. **Shprehje idiomatike.** [Nji tjetër rast mashtrimi është pjesorja e po kësaj folje': i qitur. Shembujt e dhënë nga Kostallari janë: *trim i qitur, puntor i qitur, etj.* Por këta shembuj janë idiomatikë vetëm në gegënisht. (APp)]

idiomatíz•ëm mi m sh ma mat gjuh Përdorim i idiomave; të qenët idiomatik.

idiopatí a f mjek Sëmundje çfarëdo e shkaktuar nga çrregullime të brendshme të pashpjegueshme.

idiopatík e mb mjek I idiopatisë; që ka të bëjë me idiopatinë.

idiosinkretík e mb psik, mjek (*Sjellje*) e veçantë a tipike e individit.

idiosinkrezí a f psik, mjek Sjellje e veçantë a tipike e individit.

idiót e mb

♦ (*Njeri*) me zhvillim mendor shumë të mangët që nga lindja; i që vuan nga idiotësia.

♦ (*Njeri*) i metë; shumë i trashë nga mendja.

idiót i m sh ë ët

♦ *mjek* Njeri me zhvillim mendor shumë të mangët që nga lindja; ai që vuan nga idiotësia.

Pamje (shikim) idioti.

♦ Njeri i metë ose shumë i trashë nga mendja. **Ç'më sheh si idiot!** [në vend që të rrëfeja edhe atë pak që kisha kuptuar prej dukurive apo ngjarjeve, tregohesha idiot në fuqi të katërt, më mbyllej goja e, bashkë me të, edhe gryka e rrëfimit. (ED)]

idiót•e ja f sh e et f e IDIOT I.

idiotësi a f libr

♦ *psik* Mungesë e theksuar e zhvillimit mendor, zakonisht që nga lindja; të qenët idiot.

♦ *sh ra rat* Veprim, punë, sjellje prej idioti; budallallëk i madh; fjalë a shprehje prej idioti.

Shprehje idiotësie. Foli gjithfarë idiotësirash. Arriti deri në idiotësi.

idiotíz•ëm mi m sh ma mat Të qenët idiot. > **IDIOTËSI A.**

idiotizím i m libr Shndërrim në idiot.

idiotiz•óhem óva (u) úar libr

I *vetv* Bëhem idiot.

II pës e IDIOTËZ•OJ.

idiotiz•ój kal óva úar libr E bëj idiot (*dikë*).

idiotizúar (i e) mb libr I bërë idiot.

idiotizúem (i) e (e) mb G >IDIOTËZUAR (i e).

idjót i m sh ë ët > IDIOT I.

idól i m >IDHU•LL LLI.

idolatrí a f sh - të Adhurim i idhujve. >**IDHULLTARI A.**

ídhc•ë a f sh a at bis anat Fshikë e tëmthit.

ídh•e ja f sh e et bot (Aconitum) Bimë barishtore helmuese, me rrënjë zhardhokore, gjethe të çara thellë, lule të kaltra ose të bardha; rrënjët thahen dhe përdoren në farmaceutikë.

ídhénár i m sh ë ët > HIDHNAK I.

ídhësi a fG >HIDHËSI A.

ídhësin•ë a f sh a at G Shije e hidhur. > **HIDHËSIR•Ë A.**

ídhët (i e) mbG (Send) me shije të hidhur. >**HIDHUR (i e).**

ídhëti a f G >HIDHËSIR•Ë A.

ídhët ndajfG >HIDHUR.

ídhët (i e) mbG >HIDHUR (i e). [... nuk ja pritonte me shprehë, kur e donte puna, edhe të vërtetat më të idhta (AN).]

ídhëti a f G Shije e hidhur. >**HIDHËSIR•Ë A.**

ídhëtín•ë a¹f sh a at G Shije e hidhur.

ídhëtín•ë a²f krahin G Idhnim; mbetje e qejfit.

ídhëz a¹f A Salcë për të lyer sanduiçe etj.

ídhëz a²f sh a at bis mjek Tëmth.

ídhnác i m sh -ë ët bot (Centaura jacea) Gjembaç shumëvjeçar, 10 - 80 cm i lartë, i viseve të thata të Europës, që lulëzon nga qershori deri në shtator.

ídhnák e mb

♦ Që zemërohet shpejt e mban inat; zemërak; i rrëmbyer e i ashpër. **Fëmijë idhnak.** [...Në epos zana hyn si figurë e lartë mbinjerëzore, që është idhnake dhe e vrazhdë me gjindjen e kësaj toke. Më pas ajo tregohet si bashkëlufëtare dhe aleate e kreshnikëve (ShS).]

♦ *fig* Që vjen me vrull; i papërmbajtshëm; i rrëmbyer. **Lumë (përrua) idhnak. Shi (breshër) idhnak. Valë idhnake.**

♦ *fig* (*Mot, dimër*) me të ftohtë të hidhur; i ashpër, i egër.

idhnák u m sh ë ët Njeri që zemërohet shpejt e mban inat; njeri zemërak.

idhnák•e ja f sh e et Grua a vajzë që zemërohet shpejt e mban inat; zemërake.

idhnákth i m sh ë ët bot (*Solanum nigrum*) Bimë barishtore me lule të bardha dhe me kokrra të zeza të helmëta; mbin në gjërmadha dhe buzë rrugëve.

idhnáq e mb>IDHNAK E.

idhnáq i m sh ë ët bot (*Solanum dulcamara*) Bimë kacavjerrëse e familjes së solanaceve, me lule bojëvjollcë e kokrra vezake të kuqe.

idhnáq•e ja f bot >IDHNAQ I.

idhnár e mb G>HIDHNAK E.

idhnés•ë a f sh a at krahin G Idhni; zemërim; allni (*me shokun*).

idhní a f sh - të G

♦ > **HIDHËRI A.**

♦ *fig* Zemërim; allni.

idhním i m sh e et G

♦ Zemërim. **Marr idhnim** më mbetet hatri, qejfi; zemërohem; nxehem. **Në idhnim** në zemërim e sipër. [- **Pse p'e sjellë, bre bacë, at shkja për s'mbarit,/ me idhnim Halili m'i ka britë Mujit.** (CV)]

♦ Ngjarje e rëndë; vdekje; gjamë; mort.

♦ Dëshpërim e dhembje e fortë shpirtërore.

idhnítár e mb G>HIDHNAK E.

idhn•óhem vetv dhe pës e IDHN•OJ. >IDHN•UE (me u).

idhn•ój kal G >IDHN•UE (me).

idhn•úe (me)kal óva úe G

♦ Zemëroj; allnoj. > **HIDHËR•OJ.**

♦ Ia prish qejfin; e mërzit.

♦ Ia ngre nervat (*dikujt*).

idhn•úe (me u)óva (u) úe G

I vetv

♦ Pezmatohem; hidhërohem.

♦ Allnohem; mërzitem; më ngelet hatri. **Mikja ime m'u idhnue.**

♦ Më ngrihen nervat.

II pës e IDHN•UE (me).

idhnúem (i) e (e) mbG

♦ I pezmatuar; i hidhëruar.

♦ I zemëruar; i allnuem; hatërmbetur.

idhnúem it (të) as G

♦ Pezmatim; hidhërim.

♦ Zemërim; allnim.

idhnúeshëm ndajf G

♦ Me pezmatim; me hidhërim.

♦ Me zemërim; me allnim.

idhnúesh•ëm (i) me (e) mb G I pezmatuar; i allnuem.

idhsín•ë a f sh a at > HIDHËSIR•Ë A.

ídhshëm ndajf Me pezëm; me idhni. [**Mos më vështro idhshëm,/ nuk është faji im që të dua/Kosovë!** (PJ)]

idhták e mbG (Njeri) xheloz; mendjezi.

idhták u m sh ë ët G Xheloz; mendjezi.

idhták•e ja f sh e et G Xheloze; mendjezezë.

ídhntas ndajf G Me idhni; me pezëm.

ídhntazi ndajf G Hidhur; me hidhëri; me pezëm. >**IDHTAS.**

idhtësi a f G Shije e hidhur.

idhtí a f G >**IDHËTI A.**

idhtím i m sh e etG

♦ Marrje e shijes së hidhur.

♦ *fig* Pikëllim; pezmatim.

idhtín•ë a f sh a at G Shije e hidhur. >**IDHSIN•Ë A.**

idht•óhem vetv G >**IDHT•UE (me u).**

idht•ój kal G >**IDHT•UE (me).**

idht•úe (me) kal óva úe G

♦ Hidhëroj; i jap shije të hidhur (*diçkaje*).

♦ *fig* Hidhëroj; pezmatoj.

idhtúe (me u)óva (u) úe G

I vetv

♦ *veta III* Merr shije të hidhur.

♦ *fig* Pikëllohem; pezmatohem.

II pës e IDHT•UE (me).

idhtúem (i) e (e) mbG

♦ I hidhëruar; me shije të hidhur; që ka marrë shije të hidhur.

♦ *fig* I pikëlluar; i pezmatuar.

ídhuj t sh i IDHU•LL LLI.

idhujní a f G Adhurim i idhujve; idhujtarí.

idhujniják e mb G Idhujtare (ShGj).

idhujtár i m sh ë ët

♦ Adhures i idhujve.

♦ *fig* Ai që jepet tepër pas dikujt a diçkaje, që e adhuron shumë dhe e mban si idhull dikë a diçka.

idhujtár•e ja f sh e et fe IDHUJTAR I.

idhujtarí a f

♦ *fet, etn* Adhurim e nderim i disa statujave dhe i disa figurave si hyjni; adhurimi i idhujve si kult fetar.

♦ *fig* Adhurim e nderim deri në përulje i një njeriu a i diçkaje; përulje e thellë para dikujt a diçkaje.

ídhu•ll i m sh j jt dhe lla llat

♦ *fet, etn* Statujë a figurë që simbolizon një fuqi të mbinatyrshme dhe që adhurohet e nderohet si hyjni. **Idhuj paganë.**[**Dy grupe vijin me madhësi, duke prurë sicilido nga një Perëndi 'prej druri, të dy idhullat që e ndajin Zullulandin ne dy fe të mbëdha** (FK).]

♦ *fig* Njeri që e adhurojnë dhe e nderojnë shumë, njeri të cilit i përulen të gjithë; diçka që e adhurojnë dhe e nderojnë deri në përulje. **Idhulli i familjes. E kishte kthyer në idhull.**

idhulladthurím i m Idhujtarí.

idhullátës i m sh - it Idhujtar.

idhulltar i m sh ë ët > IDHUJTAR E.

idhulltarí a f > IDHUJTARI A.

ídhun ndajf G Hidhur; me idhtësi.

ídhun (i e) mb G

♦ I hidhur.

♦ *krahin* I rënë shpirtërisht e moralisht.

ie. shkurt i INDOEUROPIAN E.

i.e. shkurt i ID EST (*pra, domethënë, d.m.th.*).

-ier prapasht (*formon emra profesionesh nga emra*): **karrocier; vinçier; portier.**

IFAD i m shkurt International Fund for Agricultural Development Fondi Ndërkombëtar për Zhvillim Botëror.

IFB ja shkurt i Instituti i Fizikës Bërthamore.

IFC ja shkurt i International Financial Corporation Korporata Financiare Ndërkombëtare.

Ifigjení a f let ant gr E bija e Agamemnonit; iu blatua Artemisë në Aulidë; Artemisa e çoi në Tauridë ku u bë priftëreshë; iku andej bashkë me Orestin.

iftár i m fet Darkë që hanë myslimanët pas agjërimit të ditës në 40 ditët e Ramazanit; kohë kur hahet kjo darkë. **Pres (çel) iftarin.**

iftijaç i m bis vjet: Mos iu bëj iftijaç tjetrit mos u var me shpresë të ndihma e tjetrit.

iftirá ja f bis

♦ Ç Shpifje.

♦ *J* Emër i lig.

♦ *J* Njollë e karakterit.

ifké ja f bis vjet Ligësi; qëllim i keq.

iftó mb bis J Rom. Vajzë ifto vajzë rome.

ifth i m sh a at A Yll.

ikbáll i f vjet Fat.

igelít i m ind Lëndë plastike. **Këpucë igeliti.**

iglú ja f sh - të Kasolle bore e eskimezëve.

igni ferroque /ínji ferrókie/ *shpr lt* Me zjarr e me hekur; taktikë e tokës së djegur.

ignis aurum probat /ínjis áurum próbat/ *shpr lt* Ari provohet në zjarr.

ignipunktúr•ë a f mjek Ngjitje me djegiee retinës së dëmtuar.

ignorantia iuris non excusat /ínjoránti iúris non ekskúsat / *shpr lt* Mosnjohja e ligjit s'është shfajësim.

ignotum per ignotus /ignótum per ignótus/] *shpr lt* (Shpjegoj) të panjohurën me të panjohur.

igrasí a f bis Lagështi e pakët; lagështirë. **Mure me shumë igrasi.**

iguan•ë a f zool Hardhje gjithëngrënëse e viseve tropikale, deri 1.8 m e gjatë, me kreshtë gjembake në kurriz dhe me lapra në nofullën e poshtme, me shikim shumë të mprehtë dhe aftësi për t'u kamufluar.

iguanodón i m paleo Barngrenës i madh i jurasikut të vonë dhe kretakut të vonë.

igumén i m sh ë ët fet Kryetar manastiri i murgjve ortodoksë.

igumén•e iaf sh e et Kryetare murgeshash.

IGJU ja vjet shkurt i Instituti Gjeografik Ushtarak.

ih pasth Thirrje që shpreh dhembje, lodhje a mërzi.

Ih i m mit egj I biri i Hathorit; perëndi e festimeve.

ihá pasth Thirrje habie.

ihérë ndajf bis G Për një çast.

ihérna ndajf bis G Një herë; pak.

ihtibár i m vjet

♦ Nder.

♦ Vlerë.

ijas ndajf

♦ Në ijë; në anën e ijës; anash; përbri; në krah të dikujt. **Not ijas. Bie (dal, hyj, shtrihem, fle) ijas. I rri ijas.**

♦ Pjerrtas; tërthorazi; për së kithi. **E pres (sharroj) ijas. Fut ijas. Vështron ijas.**

ijazi ndajf>IJAS.

ij•e a¹f sh e et

♦ Dhembje me ngërç.

♦ Hall; vështirësi.

ij•e a²f sh e etkrahin >IJ•Ë A.

ij•ë a¹f sh ë ët

♦ Anë e djathtë ose majtë e trupit të njeriut a të kafshëve midis brinjëve dhe kërdhokullës; anë e djathtë ose e majtë e mesit. **Ijë me ijë nga njëra ijë në tjetrën. Gropat e ijëve. Stil në ijë sportstil** noti që bëhet i kthyer në brinjë. **Më dhembin ijët. I bie në ijë. Kthehem (shtrihem, fle) në ijë. Vë duart në ijë.**

♦ Anë e djathtë ose e majtë e dikujt a e diçkaje; anë a qenar i një sendi; krah. **Ijët e anijes. Ija e malit (e qytetit). E sulmoi armikun në ijë. I doli nga ija e majtë (e djathtë). I mori ijët i mori krahët.**

*

Mbaj ijët (barkun, brinjët) me dorë Këputem së qeshuri.

M'u frynë ijët U denda me të ngrënë; hëngra sa u denda.

Na këputi ijët

♦ Na bëri të qeshim shumë; na këputi brinjët së qeshuri.

♦ *keq* Na shoi me rrena.

Rri me duar në ijë (në mes, në brez, në bel, në gji, në xhepa) Rri kot e bëj sehir; nuk punoj; rri pa bërë gjë.

ij•e a²f bis krahin Nënë.

ijëse ja f sh e et

♦ Dërrasë anësore e shtratit.

♦ Çdo gjë që ndodhet në ijë të diçkaje.

ijór e mb I ijës.

ik urdh eIK•I.

-ik prapasht (formon emra dhe mbiemra nga emra): Pasanik; filozofik; fotografik.

ikacák e mb përb Që ua mbath këmbëve nga frika ose largohet shpejt nga rreziku etj.

ikacák u m sh ë ët Ai që ua mbath këmbëve nga frika ose largohet shpejt nga rreziku etj.

ikacák•e ja f sh e et Grua që ikën nga bashkëshorti.

ikanák u m sh ë ët Ikacak.

ikanák•e ja f sh e et G

♦ *f e* **IKANAK U.**

♦ Grua që lë burrin dhe ikën.

Ikár i m mit gr I biri i Dedalit; gjatë arratisjes me të atinnga Kreta duke përdorur flatrat që i kishte bërë i ati, fluturoi shumë afër diellit dhe dylli i flatrave u shkri e ra në Egje dhe u mbyt.

ikarák u mb J > IKANAK U.

ikbál i m vjet bis Fat; mbarësi.

ikbáll i m vjet bis >IKBAL I.

ikballí e mb vjet bis Fatmirë; (njeri) me fat, që ka fat.

ík•e ja f sh e et bis Grua që s'i rrihet në shtëpi; grua bredharake.

ikebán•ë a m sh a at Mënyrë e vendosjes dhe ndreqjes së luleve.

ík•enj jokall a ur A Iki; nisem; shkoj.

íket pavet (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor): **S'më íketnuk** më bëhet të iki.

ík•ë a f

♦ Ikje; arrati. **Marr ikën** arratisem.

♦ krahin Vdekje.

ík•ë (me)¹ jokall dhe jokall G > IK•I.

ík•ë (me)² kal a ë G Heq; largoj. **Ike dorën** hiqe dorën.

ík•ë a f

♦ Ikje; largim; arrati. **Marr ikën.**

♦ G Vdekje.

ík•ël la f J > IKJ•E A.

ík•ër ra f kryes sh ra rat

♦ Vezë të peshqve, të bretkosave, të molusqeve dhe të disa kafshëve të tjera të ujit.

♦ ushq Vezë peshku; putargë.

íkës e mb Që ikën, arratiset, merr arratinë.

íkës i¹ m sh Ai që ikën, arratiset, merr arratinë. [shefi i Shkodrës i ishte afruar hartës së varur në mur. Me shenja dhe vija e shigjeta ngjyrë qielli, në të tregohej lëvizja e ikësve. (IK).]

íkës i² m sh a at >IKS I.

íkës•e ja f sh e et f e IKËS I¹.

ikëtëj ndajf Ç Që këtej.

ík•i

I jokall

♦ Largohem nga një vend; lë një vend a drejtohem për në një vend tjetër; marr udhën për diku; largohem; shkoj; nisem; mërgoj. **Iku djali në punë** (në shkollë, në shtëpi, në Shkodër). **Do të iki nesër. Iku në mërgim** (në dhe të huaj). **Iki me makinë** (aeroplan, vapor). **Iku makina (treni). Iki me nxitim. Iku m bisht në shalë. bis iku** i turpëruar. **Ikë andej (këtej)! Sapo iku. Ikë e ikë** përdoret kryesisht në përralla për të treguar se të ecurit ka vijuar gjatë.

♦ Largohem fshehurazi e me të shpejtë prej një vendi për të shpëtuar nga ndjekjet, nga ndonjë e keqe etj., arratisem; shpëtoj duke vrapuar; largohem me vrap nga rreziku. **Iku nga burgu. Iku nga frika (nga tmerri). Iku fshehurazi (tinëz). Ik shpejt (sa më parë)! Iku me të katra.**

Krisi (çau) e iku.

♦ I largohem, i shmangem dikujt ose diçkaje, i shpëtoj; largohem përkohësisht ose përgjithmonë nga një njeri, nga një vend, etj.; lë dikë ose diçka, e braktis. **Iku nga i ligu. I ikën si vdekjes. I ikën miqtë (blerësit). Iku nga shtëpia (nga shkolla, nga puna, nga burri, nga gruaja). Lojtari u iku mbrojtësve. Mos i ik fjalës!**

♦ **veta III** Largohet nga një vend, shkon tutje; shpërndahet. **Ikën retë. Iku mjegulla. Iku tymi (pluhuri).**

♦ **veta III** Derdhet; del; rrjedh. **Ikën uji me rrëmbim. Më ikën gjak nga goja (hunda).**

♦ Shkon mënjane, shtrembërohet, anohet. **I kanë ikur supet. I kanë ikur sytë. I ka ikur fustani (xhaketa) mënjane. Ka ikur muri. Ka ikur barra.**

♦ *veta III* Del, shkëputet e shkon tutje; më shpëton e bie. **Iku rrota në një rën anë e timoni në anën tjetër. I iku tutje kapela. I iku topi nga këmbët. Më iku pjata nga duart.**

♦ Largohet; zhduket; s'është më; mbaron, merr fund; s'ka më. **Iku boja (uji, era e keqe). I iku inati (, dëshpërimi, qejfi, frika). Më iku gjumi. Më iku kolla (dhembja, zjarrmia, gripi). Më ikën ethet (të dridhurat). I iku qumështi iu pre qumështi. Më iku plaga (shenja).**

♦ *veta III* Mbaron; merr fund; (*koha*) shkon, kalon shpejt; fluturon. **Iku vapa (të ftohtë). Iku dimri (vera, vjeshta). Iku mbrëmja (nata, dita, muaji, viti). S'ikën koha. Iku ajo kohë. I iku mosha u plak.**

♦ *veta III*. Harxhohet shpejt, mbaron para kohe; shpenzohet; prishet, shkon kot. **Iku buka (vaji, sheqeri). Ikën paratë. Iku djersa (mundimi) kot.**

♦ Vdes, mbaroj (për njeriun); *veta III* dobësohet shumë e humbet aftësitë vepruese; merr fund; (*një organ a pjesë e trupit të njeriut*) nuk punon më. **Na iku një shok. I iku foshnja (fëmija). Thashë se ika. Iku me të shumtëbis vdiq. I iku goja (dora, këmba). Më ikën gjunjët. I ikën sytë (veshët). I iku zëri.**

II pavet Nuk mund të largohesh; nuk mund të shkosh; nuk ke dëshirë të largohesh. **S'iket këtej. S'i iket nga fshati.**

*

I iku (shkoi) koka U vra; e vranë.

I ka ikur (luajtur) çikriku Nuk është në rregull nga mendtë; nuk e ka mendjen në vend.

I kanë ikur dërrasat Ka luajtur mendsh.

I kanë ikur iliqet (disa iliqe) Ka filluar të shthuret fare; ka filluar të prishet moralisht.

Iki (largohem, ruhem) si shejtani (si djalli) nga temjani I shmangem diku a diçkaje; ia ka shumë frikën; iki menjëherë, shpejt e shpejt e i trembur.

Iki nga shiu e bie në breshër *ff u* Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

Iki nga tymi e bie në zjarr *ff u* Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

Iki (erdhi, kaloi) si reja me breshër (me furtunë) Iki me shpejtësi.

Iki (ia mbath) me të katra Vrapoj me sa më hanë këmbët.

Iki (shkoj, ia mbath) nga (ku) sytë këmbët Iki me vrap nga një vend për të shpëtuar në një drejtim të pacaktuar a të panjohur; iki nga më çojnë këmbët; ia mbath me të katra.

Iki rrezga me bjezga Iki shpejt e shpejt e pa rregull.

Ishte 'ikë të ikim' Ishte tmerr e panik i madh; gjithkush përpiquej të ikte i pari për të shpëtuar.

Kur të ikën koka (kur të presin kokën), mos qaj për flokët *ff u* Kur të kërcënon një e keqe e madhe, mos u përpiq të shpëtosh gjëra të vogla.

Më ikën furkat Luajta mendsh; u prisha nga mendtë.

Më ikën trutë (e kokës)

♦ U shqetësova shumë nga një e keqe e madhe; bëhem si i çmendur.

♦ Humba arsyen; më lanë mendtë.

Më iku (më luajti) kapaku (tabani, tepeleku) i kokës (kafka e kokës, tepja e kokës)

♦ Kam dhembje koke të mëdha të fortë.

♦ Kam shumë shqetësime, telashe e probleme që mezi po i zgjidh; më luajti mendja.

♦ U çudita shumë; u mahnita.

Më iku (kapërceu, luajti) mendja (e kokës) Humb arsyen e gjykimin; shkalloj nga mendtë, u çmenda; luajta mendsh.

Më iku (më shpëtoi) zogu nga dora Nuk arrita ta shfrytëzoj rastin si duhej; nuk qeshë në gjendje të bëja diçka kur mu dha mundësia..

Më iku (m'u hap) barku U trondita shumë kur pashë diçka të rëndë a tragjike; u tmerrova.

Më iku (shpëtoi) nga dora (nga duart)

♦ S'munda të përfitoj nga një rast i mirë, s'e shfrytëzova dot një mundësi që m'u dha.

♦ Humba kontrollin mbi dikë a mbi diçka; s'e kisha më në dorë.

Më iku gjaku (nga fytyra)

♦ U zverdha krejt (në fytyrë).

♦ U trondita shumë.

Më iku nëpër duar

♦ Më vdiq e shkoi dikush pa e kuptuar; e humba shpejt e papritur dikë.

♦ Më iku diçka a dikush pa e kuptuar, s'e mbajta dot.

Më iku nga sytë

♦ M'u largua pa u vënë re; iku tinëz.

♦ Më shpëtoi pa e vënë re një gabim, e metë etj.

Më iku zemra (shpirti) U tremba shumë; më ngriu gjaku

Mori sytë e iku U largua me nxitim nga një vend; iku nga sytë këmbët..

Një fytyrë i ikën, një fytyrë i vjen Jam shumë i shqetësuar.

Po shtire (fute) mizën (milingonën), të iku hambari *u* Një armik i brendshëm, sado i vogël qoftë, mund të të sjellë një dëm shumë të madh.

ikëpasth bis Ashtu; vërtet; jo more! **Ikë more! Ikë, se tallesh!**

ikj•e a f sh e et Largim. Ikje e shpejtë. **Ikje e çrregullt. Ikja nga puna (shkolla, shtëpia). Ikja nga burgu. U vunë në ikje** ikën, u larguan me vrap, në panik etj.; morën arratinë. [Nëse ikjet e shumë të njohurve ishin plot iluzione dhe ngazëllim, e saja ishte një ikje e lodhur, e sopitur... (ED).]

ikonathýerës e mb

♦ *hist* Që thyen ikona për arsye fetare.

♦ *fig* Që është kundër statukuosë.

ikonathýerës i m sh - it

♦ *hist* Ai që thyen ikona për arsye fetare; ikonoklast.

♦ *fig* Ai që është kundër statukuosë.

ikónë mb bis I zbehtë e i tretur në fytyrë; i ngrirë e pa gjallëri; i pajetë.. **Qe bërë ikonë për ta puthur e shtë në varr.**

ikón•ë a f sh a at Figurë e një shenjti të krishterë, e pikturuar mbi një dërrasë a mbi një copë druri. **Ikonë bizantine. Ikonat e kishës. Kandil i ikonës. Restaurim i ikonave.**

ikonëmbájtës i m sh - it *fet* Ai që mban ikonën pas kryqit (*në procesion*).

ikonograf i m sh ë ët Ai që bën ikona; piktor ikonash; ai që merret me ikonografi. **Ikonografët mesjetarë.**

ikonográf•e ja f sh e et f e IKONOGRAF I.

ikonografí a f libr

♦ Art i pikturimit të ikonave. **Ikonografia e vjetër shqiptare.**

♦ Studim dhe përshkrim i ikonave.

ikonografík e mb libr I ikonografisë; që ka të bëjë me ikonografinë. **Arti ikonografik. Traditë ikonografike. Shkollë ikonografike. Stil ikonografik.**

ikonoklást i m sh ë ët > IKONATHYERËS I.

ikonoklastík e mb libr > IKONATHYERËS E.

ikonolatri *a f libr* Adhurim i figurave.

ikonológ *u m sh ë ët* Ai që merret me ikonologji.

ikonológ•e *ia f sh e et f e* **IKONOLOG U.**

ikonologji *a f libr* Metodë e studimit dhe interpretimit të historisë së kulturës dhe artit duke u nisur nga sfondi historik i tematikës së arteve pamore.

ikonologjik *e mb libr* I ikonologjisë; që ka të bëjë me ikonologjinë.

ikonóm *i m sh ë ët fet* Titulli më i ulët në hierarkinë fetare ortodokse; prift i thjeshtë.

ikonoskop *i m sh ë ët tv* Lloj i hershëm i kamerës televizive.

ikonostás *i m sh e et* Perde prej druri të latuar, e stolitur me ikona, që ndan kungën (ajodhimën) nga pjesa tjetër në kishën ortodokse; vend për të vënë ikonat; mbajtëse ikonash.

ikrár *i m sh e et bis vjet* Vendim.

iks *i m sh e et*

♦ *mat* Shenjë (x) e madhësisësë panjohur. **Zgjidh një ekuacion për vlerat e iksit.**

♦ *fiz* : **Rreze iks** rrezatim elektromagnetik me valë ultra të shkurtra nën 100 angstrom; përftohen nga bombardimi i objektivit metalik me elektrone të shpejtë në vakuum, ose ngakalimi i elektroneve me energji të ulët dhe kanë veti të jonizojnë një gaz duke kaluar nëpër të, të depërtojnë shtresa të ngurta, të përftojnë rrezatim dytësor gjatë përplasjes me lëndë të tjera, të veprojnë me filmin ose me pllaka fotografike njëllon si drita, dhe t'u japin dritë ekraneve fluoreshente.

♦ *libr* Përdoret zakonisht para emrave për të treguar në mënyrë të papërcaktuar dhe të përgjithësuar një njeri, send, vend etj., kur ai është i panjohur ose kur s'është nevoja a nuk dëshirojmë t'ia zëmë emrin në gojë;njëfarë; akëcili; aksh. [**shefi i bandës iks u bë supershef/ me shefin ypsilon lidhi miqësi afariste** (EB).][**Mbetem tërë jetën duke rendur pas ikseve njerëzore** (GjM).]

Iksió *i m mit gr* Mbret i lapitëve që u dënua të vërtiste rrotën në Tartar pse bëri dashuri me Herën.

IKSh ja *shkurt i* Instituti i Kujdesit Shëndetësor.

íksh•ë *a f sh a at krahin G*

♦ Grua e ikur nga burri.

♦ Vajzë e ikur me të dashurin.

iktibár *i m vjet* Përfillje; respekt.

iktíll *i m sh ë ët vjet* Shpirt i keq, i lig.

iktioíðë *t m sh* Peshq dhe kërbishtorë të tjerë si peshqit.

iktiológ *u m sh ë ët* Studiues i peshqve.

iktiológ•e *ia f sh e et f e* **IKTIOLOG U.**

iktiologji *a f* Degë e zoologjisë, që merret me studimin e peshqve.

iktiologjik *e mb* I iktiologjisë; që ka të bëjë me iktiologjinë.

iktiozaur *i m sh - ët ikt* Zvarranik deti i mesozoikut, me trup si të peshkut dhe turi si të delfinit.

iktióz•ë *a f mjek* Sëmundje e trashëguar, që shfaqet me tharje dhe leskërim të lëkurës.

íktus *i¹ m fet* Simbol i fshehtë, në trajtë peshku, i të krishterëve të hershëm.

íktus *i² m mjek* Shfaqje e papritur e një sëmundje që përsëritet.

íktus *i³ m let* Theks i rrokjes së theksuar në varg të skanduar.

ik•úa ói *m sh ónj ónjtë* Ç Stivë me rrobat e fjetjes.

íkulla *f sh a at orn A* Shqiponjë.

íkur (*i e*) *mb*

♦ (Njeri) i larguar fshehurazi nga një vend i mbyllur për dënim ose kundër dëshirës; që ka marrë malet ose ka kapërcyer kufirin për të shpëtuar nga ndjekjet, nga ndonjë e keqe ose rrezik; që ka marrë arratinë; i arratisur.

♦ Që ka ikur nga shtëpia e nga vendlindja e vet; i larguar nga atdheu; i mërguar. **Njerëz (burra, gra, fëmijë) të ikur. Familje të ikura. Djemtë e ikur tej detit.**

♦ *bis* I marrë, i çmendur, i lënë. **Kishte një djalë të ikur, e mjera.**

♦ *bis* (I sëmurë) pa shpëtim; i vajtur. **Ishte i ikur.**

ikur a (e) f

♦ Largim; ikje.

♦ *sh a at (të) f e* **IKUR I (i).**

♦ Grua e larguar nga shtëpia.

ikur i (i) m sh - it (të) Ai që ikën a largohet nga frika etj. **Numër i madh të ikurish me det e me tokë.**

ikur it (të) as Ikje; largim.

il i m sh e et Ç, krahin G >YLL YLLI.

Il i m shkurt i Ilir; Ismail.

ILA ja shkurt i Instituti i Lartë i Arteve.

ilaç i m sh e et

♦ Lëndë farmaceutike a popullore për mjekimin a parandalimin e një sëmundjeje ose shërimit e një plage; bar. **Ilaç qetësues. Ilaçe popullore. Ilaç plakash (grash). Kuti (shishe) me ilaç. Mos harro të pish ilaçet!**

♦ *bis* Lëndë kimike, zakonisht helmuese, kundër insekteve e kafshëve të dëmshme. **Ilaç i fortë. Ilaç për miza (tartabiqe, minj).**

♦ *bis* Lëndë kimike për të larë a pastruar diçka. **Ilaç për njolla. Ilaç rrobash. Rrobat mbajnë erë ilaç.**

♦ *fjg* Mjet a mënyrë që ndihmon për të kapërcyer një pengesë ose për të dalë nga një vështirësi, për të shpëtuar nga një e keqe, vuajte shpirtërore etj., për të rregulluar a ndrequr një punë etj.; rrugëdalje. **Ilaçi më i mirë. I vetmi ilaç. Ia gjeti ilaçin asaj pune. S'i gjendet ilaçi.**

*

Ilaç i vjetër në shishe të rekeq Gjë e paraqitur në formë, pamje a mënyrë të re pa ndryshuar përmbajtjen e saj.

ilaçtar i m sh ë ët Mjekës; mjektar; mjek popullor.

ilaçtar•e ja f sh e et f Mjektare.

ilájm i m sh e et Lajmëtar.

ilaká ja f sh - të

♦ Afri; miqësi.

♦ Të afërm; gjak e gjini.

ilaqím f ndërmj vjet bis: Ilaqim, në të zënça... ta dish ti ç'do të heqësh, po të zura.

ilaritét i m libr Të qeshura; gaz që shpërthen kur dikush tallet me dikë a diçka ose kur dikush sillet, vepron a flet në mënyrë qesharake. **Ilaritet në sallë.**

ILB ja shkurt i Instituti i Lartë Bujqësor.

ilbér i m sh ë ët krahin Ylber.

ildí a f sh - të Qepje me dorë duke shkuar perin larg e larg; qepje e rrallë e rrobës sa për ta provuar para se të bëhet për makinë.

ildís kal a ur Qep kalore.

ildís•et - (u) ur pavet dhe pës e **ILDIS.**

ildísj•e a f sh e et

- ♦ Qepje me dorë, duke e shkuar perin larg e larg.
- ♦ Lloj qepjeje që bëhet me dorë duke shkuar perin larg e larg sa për ta kapur rrobën. **Penjët e ildisjes. Heq ildisjen.**

ildísur (i e) mb (*Rrobë*) e qepur me dorë larg e larg para se të bëhet me makinë.

ILDKP ja shkurt i Inspektorati i Lartë për Deklarimin dhe Kontrollin e Pasurive.

île lidh Ç Ose. **Île këtë, île atë** ose këtë, ose atë.

île ja f sh e et bot (*Quercus ilex*) Dushk përherë i blertë i viseve jugore me gjethe dhëmbë-dhëmbë dhe me lëndë të ngjitura në degë. >**ILQ•E JA.**

ilefé ja f vjet bis Pagë; rrogë.

illegal e

- ♦ (*Luftëtar*) që jeton e vepron në fshehtësi kundër regjimit e rendit në fuqi; (*veprim*) që bëhet a zhvillohet fshehurazi organeve qeveritare të një vendi për të luftuar e përmbysur regjimin e pushtetin më fuqi; që është i fshehur e që s'duhet ta dinë të tjerët. **Veprimtari (punë, luftë) ilegale. Jetë ilegale. Bazë (qendër) ilegale.**

- ♦ (*Organizatë, veprimtari etj.*) e ndaluar me ligj për arsye politike; e nxjerrë jashtë ligjit nga regjimi në fuqi; (*letërsi*) që botohet fshehurazi. **Gazetë (radio, revistë) ilegale. Shtypi ilegal.**

- ♦ *vjet* (*Fëmijë*) i lindur jashtë martese.

ilegál i m sh ë ët

- ♦ Ai që lufton kundër regjimit e rendit në fuqi, duke jetuar e vepruar në fshehtësi; ai që zhvillon veprimtari politike të fshehtë. **Jetë ilegali. Strehë (bazë) për ilegalët.**

ilegál•e ja f sh e et f e ILEGAL I.

ilegalísht ndajf Pa rënë në sy të organeve shtetërore dhe kundër urdhrave të tyre; tinëz pushtetit dhe në kundërshtim me ligjet në fuqi; fshehurazi, në mënyrë që të mos e dijë njeri. **Hyri (erdhi) ilegalisht. E solli (e futi) ilegalisht.**

ilegalítet i m Të qenët ilegal; të jetuarit e të vepruarit si ilegal. **Në ilegalitet të plotë. Ishte (u hodh) në ilegalitet. Jetonte (punonte) në ilegalitet.**

ilegjitím e mb

- ♦ >**PALIGJSHËM (i) ME (e).**

- ♦ (*Fëmijë*) i lindur jashtë martese.

ilegjitimitét i m Paligjshmëri; të qenët i paligjshëm a ilegjitim.

ilenéjk e mb I Ulqinit; karakteristik për Ulqinin, për banorët a vendësit e tij. >**ULQINAK E.**

ilenéjk u m sh ë ët Banor a vendës i Ulqinit. >**ULQINAK U.**

ilenéjk•e ja f sh e et f e ILENEJK U.

ilér i m sh e et vjet Sulm.

ilérm i m sh e et Ç Organ gjinor i bagëtive femra.

ilét i m sh e et bis

- ♦ Sëmundje.
- ♦ Sëmundje e tokës; epilepsi.
- ♦ *kryes sh e et fig* Huq; zakon i mbrapshtë; ves. **Njeri me ilete.**
- ♦ *bis* Cen. **E gjeti me ilet nusen** e gjeti nusen të prishur, jo të virgjër.

*

Të shtie iletin

- ♦ Të mërzit shumë; të sëmur duke të mërzitur; të fut ethet.
- ♦ Të tremb shumë.

îl•ë a f sh a at Ç Ijë.

ilēm i m vjet Dituri; ndriçim i mendjes.

ilhám i m vjet Frymëzim.

iliás e mb vjet I çiltër; i sinqertë.

ilí•k ku m sh qe qet

♦ Lak peri a vrimë e hapur në rrobë për të mbërthyer në të kopsën; lak gjalmi, litari etj. ku varet një send; copë e ngushtë rrobe e qepur në brezin e pantallonave, fundeve etj. ku shkohet rripi i mesit.

♦ Lak me thurimë fijesh; syth i rrjetës. **Ilik çorapesh. Iliqet e rrjetës. I ka ikur një ilik.**

*

I kanë ikur iliqet Ka filluar të shthuret, të prishet moralisht.

Ilinói m gjeog Shtet në pjesën lindore-qendrore të SHBA-së.

ilíqe t sh i ILI•K KU.

ilír e mb hist I Ilirëve; që kate bëjë me Ilirinë dhe ilirët. **Fiset ilire.** [Pse ndryshe kombi i racës kombëtare ilire edhe pellazge kreshnike arbënore asht në rrezik me hupë (DhP).]

ilíre-romák e mb I ilirëve dhe romakëve; ndërmjet ilirëve dhe romakëve.

ilírrë t m sh hist Pjesëtarë të fiseve të ndryshme në troje të Ilirisë. [teza e origjinës së shqiptarëve nga ilirët dhe e shqipes prej ilirishtes. (ShS)]

Ilirí a fant gjeog Vise në brigjet e Adriatikut të banuara nga një popull i lashtë indo-europian.

ilirián e mb >ILIR E. [Ne Shqiptarët zbresim nga Ilirët, se edhe popullsia e Epirit përbëhej prej fisesh iliriane. (AE)]

ilirík e mb Ilir. [Studjoi edhe ky (Pjetër Bogdani) në kolegjin ilirik të Loreto-s dhe n'atë të Propaganda Fide-s. (AE)]

Ilirikúm i m hist gjeog Provincë e Perandorisë Romake në trojet e fiseve ilire.

ilirisht ndajf Në gjuhën e ilirëve.

ilirisht•e ja f gjuh Degë më vete e gjuhëve indo-europiane, e folur në Ballkanin perëndimor nga fiset ilire; mendohet të jetë paraardhëse e shqipes. [Ilirishtja nuk është një shqipe arkaike dhe shqipja nuk është një ilirishte moderne. (ShS)]

ilirják e mb >ILIR E.

ilíro-epirót e mb libr I ilirëve dhe epirotëve; që ka të bëjë me ilirët dhe epirotët.

ilíro-grék e mb I ilirëve dhe grekëve; që ka të bëjë me ilirët dhe grekët.

ilirológ um sh ë ët Studiues i qytetërimit ilir. [Nga të parët, që është marrë me etimologjinë e emërvendit Damastion, është ilirologu i dëgjuar gjerman, Hans Krahe. (AK)]

ilirologj́i a f libr Studim i qytetërimit ilir.

ilirologjík e mb I ilirologjisë; që ka të bëjë me ilirologjinë.

ilíro-romák e mb >ILIRE-ROMAK E.

ilíro-shqiptár e mb libr I ilirëve dhe shqiptarëve; që ka të bëjë me ilirët dhe shqiptarët. [janë parashtruar disa premisa bazë të shqyrtimit shkencor, si karakteri iliro-shqiptar i eposit (ShS).]

ilíro-trák e mb libr I ilirëve dhe trakëve; që ka të bëjë me ilirët dhe trakët.

ilíro-trákas e mb libr I ilirëve dhe trakëve; që ka të bëjë me ilirët dhe trakët. [Eshtë për t'u vlerësuar seriozisht, në këtë kontekst, prirja për të gjetur një lidhje iliro-trakase midis fjalës rrënjë "krep", "shkrep" dhe toponimit gjeo-historik "Karpate", male të larta në Ballkan. (ShS)]

ilí•s kal ta tur > ILIT.

ilít kal a ur I bëj buzë (fundit të rrobës).

ilítur (i e) mb (Fund i rrobës) i përthyer me buzë.

ilivér i m sh ë t > YLBER I.

ILKF ja shkurt i Instituti i Lartë i Kulturës Fizike.

ilmenít i m min Mineral i zi, me veti magnetike të dobëta, që gjendet në shkëmbinj metamorfikë dhe plutonikë.

iln•e ja f sh e et bot > ILQ•E JA.

ilnj•ë a f sh a at bot > ILQ•E JA.

Ilo ja m shkurt i Ilia; Ilinden.

ILO ja shkurt i **International Labour Organization** Organizata Ndërkombëtare e Punës.

ILP ja shkurt i Instituti i Lartë Pedagogjik.

ilq i m sh e et bot > ILQ•E JA.

ilq•e ja f sh e et bot (*Quercus ilex*) Dushk përherë i blertë i viseve mesdhetare, me trungtë shkurtër e të trashë dhe me shumë degë, me gjethe të dhëmbëzuara e të shkëlqyeshme nga sipër, që bën lëndë të vogla gjatoshë e me thumb në majë e të ngjitura në degë.

ilqísht•e ja f > ILQISHT•Ë A.

ilqísht•ë a f sh a at Pyll a korie me ilqe.

ILSH ja shkurt i Instituti i Lartë i Shkencave.

iltí a f sh - t G Hekur për hekurosje.

iltís kal G > ILTIS•Ë (me).

iltís•ë kal a ë G Hekuros; bëj me hekur (*rrobot*).

iluminíst e mb

♦ *hist* Që ka të bëjë me iluminizmin ose me iluministët e shek. XVII-XVIII në Europë; i iluminizmit ose i iluministëve; që ka të bëjë me përhapjen dhe vënien në jetë të ideve të iluminizmit në Shqipëri në shek. XIX. **Rrymë iluministe. Ide (pikëpamje) iluministe. Filozof (mendimtar, shkrimtar) iluminist.**

♦ *libr* Që i shërben përhapjes së dijes, kulturës, arsimit etj. dhe përparimit të shoqërisë; që punon dhe lufton për përhapjen e diturisë e të kulturës kundër errësirës e prapambetjes. **Lëvizje (veprimtari) iluministe. Vepër iluministe. Për qëllime iluministe. Mendimtar (shkrimtar) iluminist.**

iluminíst i m sh ë ët

♦ *hist* Përfaqësues i rrymës dhe i lëvizjes iluministe në Evropë në shek. XVII-XVIII; pasues e përçues i ideve iluministe në Shqipëri në shek. XIX në kohën e Rilindjes Kombëtare; pasues i iluminizmit; ndriçimtar.

♦ *libr* Përhapës i diturisë, kulturës, arsimit etj.; mendimtar, shkrimtar, shkencëtar, ideolog etj. që shquhet për veprimtari iluministe.

iluminíst•e ja f sh e et fe ILUMINIST I.

iluminíz•ëm mi m fil Lëvizje europiane e shek. XVII-XIX që ve arsyen dhe individualizmin mbi traditën dhe doktrinën. **Iluminizmi francez. Epoka e iluminizmit. Idetë e iluminizmit. Përfaqësuesit e iluminizmit.**

ilustrím i m sh e et

♦ Pajisje e një botimi me vizatime, skica, fotografi etj.

♦ Vizatim, skicë a fotografi në një revistë, libër etj. për ta bërë përmbajtjen më të qartë, të kuptueshme e të kapshme dhe më tërheqëse. **Ilustrime me ngjyra. Libër (revistë) me ilustrime. Ilustrime të kodikëve.**

♦ Shembull që sillet për të sqaruar më mirë një mendim, ide, ligjëratë etj.; e dhënë, fakt etj. që sillet si shembull për ta bërë më të qartë, të kuptueshme e të kapshme atë që është thënë ose që është shkruar. **Përdor të dhëna (shifra) për ilustrim.** [Sa për ilustrim, po theksojmë këtu se,

duke lexuar Leksikon e Buzikut, mua më vijnë kundruall e krejt të njëjta shumë leksema si këto: (GjSh).]

ilustróhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ILUSTR•OJ.**

ilustrój kal óva úar

♦ Pajis me vizatime, skica, fotografi e zbukurime të ndryshme (*një revistë, libër, etj.*) për ta bërë përmbajtjen më të kuptueshme, më të kapshme e tërheqëse.

♦ Sjell shembuj për të sqaruar më mirë (*një mendim, një ide, një ligjëratë etj.*); sjell të dhëna, fakte konkrete etj. për ta bërë më të qartë, më të kuptueshme e më të kapshme (*atë që them ose që shkruaj*).[Këto pjesë të zgjedhura janë dhënë me shije të letrarit për të ilustruar vlerat më të larta dhe më tipike të poezisë shqipe (ES).]

ilustrúar (i e) mbI pajisur me vizatime, skica, fotografi e zbukurime të ndryshme; që ka ilustrime. [Pothuajse të gjitha revistat tona të ilustruara e kanë botuar lajmin të shoqëruar me intervista të doktor Ahmetit. (AKI).]

ilustrúem (i) e (e) mb G >ILUSTRUAR (i e).

ilustrúes e mb Që shërben për të sqaruar më mirë diçka, për ta bërë atë më të kuptueshme, më të kapshme a më tërheqëse, që ilustron; që mbështetet në ilustrimet. **Materiale (mjete)**

ilustruese. Film (vizatim) ilustrues.

ilustrúes i m sh - itPiktor etj. që bën ilustrimin e një botimi.

ilustrúes•e ja f sh e et f e ILUSTRUES I.

iluzión i m sh e et libr

♦ Perceptim i gabuar. **Iluzion optik.**

♦ Paraqitje, pamje ose përshtypje e rreme.

♦ Ide e rreme; besim i rremë. **Iluzionet e rinisë. Kam iluzione.**[Për njeriun, poezia është vegimi i tejdukshëm i ândrrës, iluzioni ku përsëdyten shpirti dhe bota (AÇ).]

iluzioníst i m sh ë ët Artist cirku që me zotësi, shkathtësi e shpejtësi dhe me ndihmën e veglave e të mjeteve të posaçme, krijon te spektatorët përshtypje të gabuara; mjeshtër që me zotësinë dhe artin e tij bën t'i duken spektatorit si të vërteta gjëra të paqena.

iluzioníz•ëm mi m fil Doktrinë sipas së cilës bota e jashtme ekziston vetëm në perceptime shqisore të gabuara.

iluzór e mb Që lidhet me iluzionin; që ka në bazë një iluzion; që është iluzion.

ilýr e mb>ILIR E.

ilýr i m sh ë ët >ILIR I.

ilýr•e ja f sh e et f e ILYR I.

ilyrián e mb >ILIRIAN E.

ill i¹ m sh e et A, Ç, krahin G, J >YLL I.

ill i² m sh e et Ç Lyth.

ill•ë a f sh a at K Llurbë; baltë e qullët.

illëz a f sh a at ent Ç Mbretëreshë e bletës.

im kal a ur E bëj të imët; imtoj. **Im leshin** e shprish leshin fije-fije, hollë e hollë.

im pron m

♦ Që më përket mua; pronar i të cilit jam unë; që e kam unë për vete. **Kopshti im.**

♦ Që ka të bëjë me mua, që ka lidhje gjaku a gjinie, farefisnie a ndonjë lidhje tjetër të ngushtë me mua. **Im atë (im bir, im vëlla, im nip).**Gjyshi im (im gjysh). **Babai im (im atë). Është e tim biri. Shoku (miku) im.**

♦ Të cilit i përkas; pjesëtar i të cilit jam edhe unë; në të cilin bëj pjesë; që e drejtoj unë; në krye të të cilit jam unë. **Brezi im. Atdheu (qyteti, fshati) im.**

♦ Që është përgatitur a është hartuar nga unë, që e bëj unë, që del a që krijohet së pari nga unë; që e ushtroj unë. **Tregimi (romani, filmi, mendimi, plani) im. Gabimi im. Për mendimin tim.**

♦ Që e kam unë; që është tek unë; që më përket mua; që më karakterizon e më dallon mua; që lidhet me mua; që është a që bëhet për mua. **Shtati (trupi, krah) im. Flokët e mi. Zëri im. Pamja (sjellja) ime. Vullneti (nderi) im. Gëzimi im.**

♦ Që më pëlqen më shumë mua, që e dua më shumë se të tjerët. **Vendi im i përditshëm. im i(i) m shmi (të) mítë (të)** Dikush a diçka që më përket mua, që e kam unë për vete. **U mblodhën të mitë. I imi është më i saktë se i yti.**

IM ja shkurt i Instituti i Monumenteve.

imagjinár e mb Që nuk është i vërtetë e real; që vetëm merret me mend; që është pjellë e imagjinatës; që përfytyrohet a që mendohet si i vërtetë; që duket ose që bëhet sikur të ishte i vërtetë. **I sëmure imagjinár. Qenie (figurë) imagjinare. Vend (udhëtim, rrezik) imagjinár. [Në fakt, eposi i lashtë heroik gjendej midis "homeriadës" imagjinare të rilindësve dhe "epopesë së madhe" të Fishtës. (ShS)]**

*

numër imagjinár mat Numër që shpreh rrënjën katrore të një madhësie a të një njësie negative (*p. sh.* $a^2 = -1$ ose $a = -1$).

imagjinarësi a m libr

♦ Të qenët imagjinár.

♦ Aftësi përfytyruese.

imagjinát•ë a f

♦ *psik* Aftësi për të krijuar ide, koncepte a figura të reja të sendeve që nuk kapen me anë të shqisave; krijim me mend; pjellë e mendjes; trillim; fantazi. **Imagjinatë aktive (pasive).**

Imagjinatë e pasur (ndezur, fortë).

♦ Aftësi krijuese. **Autor me imagjinatë.**

imagjinatív•e ja f libr I imagjinatës; që ka të bëjë me imagjinatën; që krijohet si diçka e përfytyruar. [*Për studiuesin, poezia është një truall në mes racionale e iracionale, reale e imagjinative* (AÇ).]

imagjinóhet úa (u) úar

I vetv libr Përfytyrohet, merret me mend; është i imagjinueshëm. **A mund të imagjinohej fluturimi në Hënë?**

II pës e IMAGJIN•OJ.

imagjinój kal óva úar libr E përfytyroj, e marr me mend; shkoj nëpër mend; mendoj sikur; e zë se. [*Dhe të imagjinojmë veten krahëhapur si një kryq pa lidhje me Krishtin* (GjM).]

imagjinúar (i e) mb I përfytyruar; i marrë me mend.

imagjinúem (i) e (e) mb G >IMAGJINUAR (i e).

imagjinúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të imagjinohet a përfytyrohet.

imagjinueshmëri a f libr Të qenët i imagjinueshëm, i përfytyrueshëm.

imák u m sh ë ët kryes sh Topa të shtypur brumi që vihen një mbi një e të hollën së bashku për të bërë petë për lakror; kulaçe.

imám i m sh ë ët fet Hoxhë i ngarkuar me drejtimin e lutjeve fetare në xhami ose në shkollë myslimane.

imambajaldí a f ushq Gatesë me patëllxhanë të mbushur me qepë, hudhra, domate, erëza dhe me ose pa mish të grirë.

imám•e ja f sh e et krahin G Pjesë prej qelibari e pipit.

imán i m fet Simbol i fesë myslimane; besim.

*

Ia ndërroj din e iman Ia rregulloj mirë qejfin; ia marr shpirtin.

Me din e me iman

♦ Me të gjitha forcat e mundësitë; me këmbëngulje të madhe; me ngulm.

♦ Që të gjithë; gjithçka.

Pa din e pa iman Pa besë e pa fe. [**Me dy krahë do hajvanë?/ Budallenj pa din e iman** (FN).]

S'i lë din e iman S'i lë gjë pa thënë, ia numëroj të gjitha; ia nxjerr bojën; e bëj për pesë para.

imanénc•ë a f libr Të qenët imanent.

imanént e mb libr

♦ Që e përmban vetë sendi a dukuria; që është në natyrën e vetë sendit a të dukurisë; që buron dhe kushtëzohet nga vetë kjo natyrë e nga ligjet e brendshme, pavarësisht nga rrethanat, kushtet e ndikimet e jashtme.

♦ dhe fet I brendaqenësishëm.

imár i m sh ë ët

♦ Ç Rrip toke midis dy vijash; ngastër toke që mund ta punojë bujku në një hov; lehe.

♦ Rresht i barit të kositur.

imázh i m sh e et libr

♦ Figurë që del nga pasqyrimi i një sendi në një sipërfaqe; shëmbëlltyrë. **Imazh i qartë (i shtrembëruar, i zmadhuar).**

♦ Pamje, figurë a shëmbëlltyrë njeriu, sendi, dukurie etj., e riprodhuar në mendje në bazë të perceptimeve dhe përshtypjeve të mëparshme pa qenë aty vetë ky njeri, send a kjo dukuri etj.; përfytyrim a riprodhim besnik ose shumë i përafërt i dikujt a i diçkaje; pamje që sjell diçka parasysh; pamje a figurë që mishëron diçka. **Imazhi i vendlindjes. Imazhi i vdekjes. Iu shfaq (i doli) një imazh.** [**Imazhin tënd as dinosaurët/ Shekuj më parë s'e shtypën dot. (IK)**][**në vetëdijen popullore imazhi i kreshnikut kishte dhe kuptimin "luftëtar me kreshtë, me krifë, me kripë". (ShS)**]

♦ let Figurë artistike e ndërtuar me alegori, metaforë, krahasim etj.

imazhíst e mb let I imazhizmit; që ka të bëjë me imazhizmin.

imazhíst i m sh ë ët let Pasues i imazhizmit.

imazhíst•e ja f sh e et f e IMAZHIST I.

imazhíz•ëm mi m let Rrymë e shek. XX në poezinë angleze e amerikane që synon qartësi të shprehjes nëpërmjet figuracionit të saktë.

imbét i m sh e et Kufomë.

imbláq e mb I marrë; mendjelehtë.

imbláq i m sh ë ët Njeri i marrë, mendjelehtë.

imbláq•e ja f sh e et f e IMBLAQ I.

imcák e mb (Njeri) me trup të imët.

imcák u m sh ë ët Njeri me trup të imët.

imcák•e ja f sh e et f e IMCAK U.

imdát i m vjet Ndihmë.

íme¹pronf eIM. Motra ime (ime motër). Nëna ime (ime ëmë). Sime bije. Lagjja ime. Puna ime. [Të lutem, kështu bën edhe ti, Shqipëria ime! (GjM).][E ç'do të ish jeta ime pa ty/ dhe e jotja pa mua? (MA)]

imé² ndajf krahin G Tash; tashti; tani.

imê³ ndajf krahin G Vërtet; me gjithë mend. **Imê e ke?**

ím•e ja(e) f sh **míja mîjat (të)**

imediát e m libr I menjëhershëm; i ngutshëm. **Nevoja imediate.**

iméjll i m inf (angl e-mail, email) Mesazh i shpërndarë me mjete elektronike nga përdoruesi i një kompjuteri te një a më shumë marrës, nëpërmjet një rrjeti. **Më dërgo imejll.**

iménd

I mb G I vërtetë.

IIndajf Vërtet; me gjithë mend. **E do imend?**

imendeihérë ndajf G Vërtet; me gjithë mend; seriozisht.

iméthi ndajf J Tani. >**IME.**

ímë ndajf krahin G Hollësisht; me hollësi.

ím•ër ri f vjet J Jetë. >**YM•ËR RI.**

ímët ndajf

♦ Në trajtë kokrrizash shumë të vogla; jo trashë, hollë; jo ashpër; butë; në trajtë fijesh shumë të holla; me shkronja shumë të vogla. **E bluaj grurin imët. E grij (gdhend) imët. Shprish leshin imët. Bie (shiu, bora) imët. Shkruaj imët.**

♦ *fig* Në mënyrë të hollësishme; duke i zbërthyer e shkoqitur çështjet fill e për pe; shumë shkoqur. **Ia shpjegoi imët. Më imët s'ka si thuhet.**

♦ *fig* Me kujdes të veçantë; duke u matur mirë në të folur e duke i zgjedhur fjalët; jo me fjalë të rënda e fyese. **Fol më imët!**

*

Bluan imët Mendon e flet me zgjuarsi; thotë gjëra të holla e të mprehta; është mendjemprehtë.

ímët (i e) mb

♦ (*Lëndë*) e përbërë nga kokrriza shumë të vogla; në trajtë pluhuri të hollë. **Rërë e imët.**

Sheqer (miell) i imët.

♦ (*Shi*) me pika shumë të vogla; (*borë*) me flokë shumë të holla.

♦ (*Pambuk etj.*) me fije shumë të holla

♦ (*Farë*) shumë e vogël a e hollë.

♦ Me përmasa të vogla; që nuk është i gjerë e i trashë; i hollë. **Pjesë të imëta. Artikuj të imët. Me shkronja të imëta. Shkrim i imët.**

♦ I pakët nga trupi; jo i bëshëm; i hollë; i hequr. **Fëmijë me trup (fytyrë) të imët. Është (mbeti) i imët. Vjen pak si i imët.**

♦ Që nuk hyn në kafshët e trasha; qo bën pjesë në blegtorinë e vogël. **Bagëti e imët** dhen e dhi.

♦ *sh(Para)* të shkoqura, të holla.

♦ *fig* Që përmban të gjitha hollësitë; që i zbërthen çështjet fill e për pe ose që përfshin edhe të dhënat më të vogla; i hollësishëm; i shkoqitur. **Shpjegim (shtjellim, zbërthim) i imët. Analizë e imët.**

♦ *fig* I bërë me kujdes e vëmendje të veçantë, duke u ndalur me çdo gjë e duke hyrë deri në hollësi. **Punë e imët. Kontroll (vëzhgim) i imët. Kërkime të imëta.**

**

inventar i imët fin Tërësi e sendeve, orendive dhe veglave të vogla që përdoren përditë dhe që dalin më shpejt jashtë përdorimit.

materiale të imëta elektrike Rezistenca, siguresa etj.

materiale të imëta ndërtimi Brava, gozhdë, doreza dyersh etj.

vegla të imëta Sqeparë, sharra, dara, gërshërë etj.

ímëta t (të) f sh

- ♦ Pjesë ose artikuj me përmasa të vogla. **Të imëta elektrike (ndërtimi).**
- ♦ Para të imëta, të shkoqura. **Ke të ma bësh të imëta këtë mijëshe?**
- ♦ Bagëti të imëta. **Përmirësimi i racës së të imëtave.**

imëták e mb I pakët nga trupi, i imët; që vjen si i imët. **Fëmijë imëtak.**

IMF ja shkurt INTERNATIONAL MONETARY FUND **Fondi Monetar Ndërkombëtar.** > FMN JA.

imigración i m sh e et

- ♦ Ardhje nga një vend i huaj për të punuar e jetuar. **Imigracion në masë. Zyra e imigracionit.**
- ♦ *përmb* Njerëz të imigruar; tërësi e imigrantëve.

imigránt i m sh ë ët Ai që ngulet në vend të huaj për të punuar e jetuar atje.

imigránt•e ja f sh e et f e **IMIGRANT I.**

imigrím i m she t Ngulje në vend të huaj për të punuar e jetuar atje.

imigr•ój jokál óva úar Ngulem në vend të huaj për të punuar e jetuar atje.

imigruar (i e) mb I ngulur në vend të huaj për të punuar e jetuar atje.

imigrúem (i) e (e) mb G > **IMIGRUAR (i e).**

imipramín•ë a f farm Antidepresiv për mjekimin e depresionit klinik.

imitación i m sh e et libr

- ♦ Imitim. [Kjo epokë ishte për ta "siç qe për grekët koha para Solonit, për romakët periudha e imitacionit grek, për arabët epoka para Muhamedit dhe përkaledonët epoka e Osianit" (ShS).]

- ♦ Gjë e bërë njëlloj si diçka tjetër, e cila është marrë si gjedhe; diçka që ka dalë ose që është prodhuar njëlloj me origjinalin; kopje e origjinalit. **Imitacione gurësh të çmuar. Imitacion lëkure lëkurë artificiale.**

imitím i m sh e et

- ♦ Të bërët e diçkaje pikë për pikë si e ka bërë tjetërkush.
- ♦ Riprodhim i përpiktë i diçkaje duke u nisur nga një gjedhe a model.

imit•óhem óva (u) úar libr pës e **IMIT•OJ.**

imit•ój kal libr

- ♦ Bëj (*diçka*) pikë për pikë si e bën ose si e ka bërë një tjetër; riprodhoj në mënyrë të përpiktë a shumë të ngjashme (*lëvizjet, sjelljen, veprimet etj. të një tjetri*); shkërbej. [Një negër i madh doli në mes edhe nisi një valle të çuditshme, duke u kërrusur, në mënyrë që të imitonte një misërok të egër (FK).]

- ♦ E bëj (*diçka*) njëlloj me diçka tjetër që e marr si gjedhe; bëj (*një send*) që nuk dallohet fare nga një send i vërtetë; kopjoj (*origjinalin*); krijoj (*një vepër letrare, artistike etj.*) duke pasur si model veprën e një krijuesi tjetër. **Imitoj gurët e çmuar (mermerin, lëkurën, drurin).** [Ky moment i karakterizon edhe vlerësimet e E. Çabej për De Radën, sidomos kur shkruan se ai "imiton poezinë italo -arbëreshe" (ES).]

imitúar (i e) mb (Gjë) e bërë pikë për pikë si diçka tjetër; e riprodhuar sipas një modeli; e kopjuar.

imitúem (i) e (e) mb G > **IMITUAR (i e).**

imitúes e mb Që imiton.

imitúes i m sh ë ët Ai që imiton (*dikë, diçka*).

imitúes•e ja f sh e et f e **IMITUES I.**

imitúesh•ëm (i) me (e) mb I mundshëm për t'u imituar; që mund të imitohet.

imitueshmëri a f libr Të qenët i imitueshëm.

ímja pron f > **IM E.**

ímja (e) *f* *krahin* Gruaja, bashkëshortja ime.

ímj•e a f Grirje a bluarje e imët.

IMK ja shkurt i Instituti i Monumenteve të Kulturës.

IOM ja shkurt i **International Organization for Migration** Organizata Ndërkombëtare e Migracionit.

imoník u m sh ë ët krahin Shalqi.

imorál e mb

♦ Që sillet a vepron në kundërshtim me kërkesat e moralit; i pamoral; i pandershëm. **Burrë (djalë, njeri) imoral. Grua imorale.**

♦ Që shkel kërkesat e moralit, që është në kundërshtim me moralin, që dëmton e prish moralin e shëndoshë. **Vepër (shfaqje) imorale. Sjellje imorale.**

imoralitét i m

♦ Të qenët imoral; pandershmëri.

♦ *dhe sh e et* Sjellje e pamoralshme.

IMP ja shkurt i Instituti i Mjekësisë Popullore.

impéndenc•ë a f sh a at fiz Rezistencë e një qarku ose elementi elektrik ndaj rrymës tjetërore, e shkaktuar nga ndikimi i resistencës ohmike dhe rezistencës aktive.

impenjím i m sh e et Angazhim.

impenj•óhem óva (u) úar

I vetv Angazhohem.

II pës e IMPENJ•OJ.

impenj•ój kal óva úar Angazhoj. [Njeriu merr pjesë në aktin e rikrijimit të rapsodisë duke qenë në rolin e marrësit aktiv dhe kritik, që e impenjon këngëtarin të jetë në nivelin e artit të trashëguar. (ShS)]

impenjúar (i e) mb I angazhuar. **I impenjuar** plotësisht për...

impenjúem (i) e (e) mb *G >* **IMPENJUAR (i e).**

imperatív e mb

♦ *gjuh* Urdhëror.

♦ *libr (Detyrë)* urgjente; që kërkon veprim të menjëhershëm.

imperatív i m sh e et

♦ *gjuh* Mënyrë urdhërore; folje në mënyrën urdhërore.

♦ *fil* Detyrim i pakushtëzuar. [Gaqo Gogo-ja dikur asht rritun në Gjermani nën "imperativin kategorik" të Kant-it prusian (KM).]

imperator i m sh ë ët Perandor.

imperator•e ja f sh e et f e **IMPERATOR I.**

imperatorí a f sh - të Perandori.

imperfékt e mb libr I papërsosur; i papërkryer.

imperfékt i m sh e et gjuh E pakryer (*e foljes*).

imperial e mb dhe let Perandorak. [... është krejtësisht e sigurt se kur flitet për

"dhjetërrokësh imperial", një nga çështjet më të rëndësishme të metrikës së eposit, ky varg është imponuar nga lahuta (ShS).]

imperialíst e mb I imperializmit; që ka të bëjë me imperializmin. **Ekspansion (shtet) imperialist.**

imperialíst i m sh ë ët Ai që mbështet imperializmin.

imperialíz•ëm mi m Politikë e shtrirjes së pushtetit të një kombi me anë të pushtimit të territoreve të huaja dhe vendosjen e hegjemonisë ekonomike e politike në to. [Gjuha jote ishte

jotja; tash është imja. Dhe derisá është imja, është në tagrin tim ta përdori si të më leverdisë mue. Fenomeni mund të përshkruhet si imperializëm (kolonializëm) gjuhësor krahinor. (APp)]

imperioso /imperiózo/ muz it

I ndajf Me tone hijerëndë.

II mb (Ton) hijerëndë.

impersonál e mb libr gjuh >**PAVETOR E**.

impersonaliz•óhet pavet dhe pës e **IMPERSONALIZ•OJ**.

impersonaliz•ój kal óva úar I jap vlerë pavetore. [emri "Hrnjicë" ose "Hrnjiçki", duke qenë fillimisht i përveçëm, më vonë duket se është impersonalizuar (ShS)].

impersonalizuar (i e) mb Që ka marrë vlerë pavetore.

impersonalizúem (i) e (e) mb G >**IMPERSONALIZUAR** (i e).

impetuoso /impetuózo/ muz it

I ndajf Vrullshëm.

II mb I vrullshëm.

impiánt i m sh e et tek Tërësi veglash a pajisjesh në një fabrikë, repart prodhimi, laborator ose vend tjetër, që shërbejnë për të kryer një punë të caktuar. **Impiant elektrik (energjetik, industrial). Impiantet e uzinës (e fabrikës). Impiant për mbylljen e shisheve.**

implicít e mb libr >**NËNKUPTUESH•ËM** (i) ME (e). Vlerë implicite.

implikím i m libr Përzierje a përfshirje në një çështje.

implik•óhem vetv óva (u) úar libr Përzihem a përfshihem në një çështje.

implik•ój kal óva úar libr E përziej a përfshij (dikë) në një çështje.

implikúar (i e) mb libr I përzier a përfshirë në një çështje.

implikúem (i) e (e) mb G >**IMPLIKUAR** (i e).

imponím i m Detyrim; shtrëngim. [Është e vërtetë se imponimi nuk u-bâ me ngut, dhe se prej nandorit të 1944-s deri te vendimi i Kongresit të Drejtshkrimit (1972) rrodhën mâ se njizet vjet. (APp)]

impon•óhem vetv óva (u) úar E detyroj a shtrëngoj dikë të bëjë diçka.

impon•ój kal óva úar E detyroj a shtrëngoj (dikë të bëjë diçka).

imponúar (i e) mb I detyruar; i shtrënguar.

imponúem (i) e (e) mb G >**IMPONUAR** (i e).

imponúes e mb Detyrues; shtrëngues. [një sjellje imponuese që i merr mendë çdo njeriu pak a shumë *faible* (KM).]

impórt-ekspórt i m Blerje e mallrave në tregun e jashtëm dhe shitje e mallrave të vendit në të.

Bilanci vjetor i import-eksportit.

impórt i m sh e et

♦ Blerje e mallrave jashtë shtetit dhe sjellje e tyre në tregun e vendit; importim.

♦ Tërësi ose vlerë e përgjithshme e mallrave që blihen jashtë shtetit. **Taksë importi (e importit).**

importím i m sh e et

♦ >**IMPORT I**.

♦ kryes sh Mallra që blihen jashtë shtetit dhe sillen në tregun e vendit.[**mbrapa njasaj mospërputhje mes importimit e eksportimit fshehet një hyder krizore** (KM).]

import•óhet pavet dhe pës e **IMPORT•OJ**.

import•ój kal óva úar Blej (mall) jashtë shtetit për ta shitur në tregun e vendit.

importúar (i e) mb (Mall)i blerë kashtë shtetit për ta shitur në tregun e vendit.

importúem (i) e (e) mb G >IMPORTUAR (i e).

importúes e mb (Vend)që importon (*mallra etj.*).

importúes i m sh - it Vend që importon mallra etj.

importúes•e ja f sh e et f e IMPORTUES I.

impostím i m sh e et libr Mënyrë e parashtrimit të një çështjeje. **Çështje e impostuar drejt (gabim).**

impost•óhet vetv úa (u) úar veta III libr (Një çështje)parashtrohet.

impost•ój kal óva úar Parashtroj; paraqit (*një çështje*).

impostúar (i e) mb libr (Çështje) e parashtruar (*mirë, keq*).

impostúem (i) e (e) mb G >IMPOSTUAR (i e).

impoténc•ë a f

♦ *fizio* Paaftësi e burrit të kryejë aktin seksual ngaqë s'i ngrihet organi.

♦ *fig* Dobësi; paaftësi.

impotént e mb dhe fizio I dobët; i pafuqishëm.

impotént i m sh ë ët fizio Burrë i paaftë të kryejë aktin seksual ngaqë s'i ngrihet organi.

impozánt e mb libr Hijerëndë; madhështor; solemn. [Kështu, vetëm kuptohet përse shumë herë edhe njerëz të huej, gra e burra, kanë mbetë të hutuem nga dukja e parë impozante (KM).]

imprenjím i m ind NDËRNGOPJ•E A.Imprenjimi i lëndës drusore.

imprenj•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e IMPRENJ•OJ.

imprenj•ój kal óva úar ind >NDËRNGOP.

imprenjúar (i e) mb ind >NDËRNGOPUR (i e).

imprenjúem (i) e (e) mb G >IMPRENJUAR (i e).

impresioníst e mb Impresionizmit; që ka të bëjë me impresionizmin. **Shkolla e impresionizmit.**

impresioníst i m sh ë ët art, let I impresionizmit; që ka të bëjë me impresionizmin.

impresioníz•ëm mi m sh ma mat let, art, muz Rrymë artistike që synon të paraqitë drejtpërsëdrejti përshtypjet subjektive e të çastit, ndijime, përjetime e iluzione vetjake të artistit, muzikantit ashkrimtarit.

impresion•óhem óva (u) úar libr

I vetv Më bën përshtypje të fortë; mbetem i impresionuar.

II pës e IMPRESION•OJ.

impresion•ój kal óva úar libr I bëj a lë një përshtypje të fortë (*dikujt*).

impresionúar (i e) mb libr Që ka një përshtypje të fortë nga diçka. [romantikët, të impresionuar prej këtij "paragjykimi letrar", nxitonin të rikrijonin poemat e mëdha popullore, të cilat i quajtën "rapsodi" të mbledhura prej gojës së të parëve (ShS).]

impresionúem (i) e (e) mb G >IMPRESIONUAR (i e).

impresionúes e mb Që bën përshtypje të madhe.

impresionúesh•ëm (i) me (e) mb Që impresionohet lehtë.

imprimatur /imprimátur/ lt Të shtypet (*leje e Kishës Katolike të Romës për shtypjen e një libri*).

improvvisando /improvizándo/ ndajf muz it Me improvizim; duke improvizuar.

improvizím i m sh e et libr

♦ Krijim i një poezie, kënge etj. aty për aty, në çast, pa qenë i përgatitur. [...për opozicionin "traditë-improvizim" në ekzekutimin e eposit (ShS).]

♦ Them (*diçka*) si të më vijë nëpër mend atë çast; trilloj (*diçka*) nga mendja aty për

improviz•óhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e IMPROVIZ•OJ.

improviz•ój kal óva úarE krijoj (*një poezi, këngë etj.*) aty për aty, në çast, pa qenë i përgatitur.
[rapsodi i jep vetes të drejtë të bashkëngjisë në interpretim e sipër, si pjesë e lejes për të improvizuar. (ShS)]

improvizúar (i e) mb (*Poezi, këngë etj.*) e krijuar aty për aty, në çast, pa qenë i përgatitur. Në mënyrë të improvizuar. **Fjalim i improvizuar.**

improvizúem (i) e (e) mb *G* > **IMPROVIZUAR (i e).**

improvizúes e mb I aftë për të improvizuar, për të sajuar aty për aty, në çast.

improvizúes i m sh - it Ai që improvizon.

improvizúes•e ja f e IMPROVIZUES I.

impúls i m sh e et libr

- ♦ Forcë shtytëse; nxitje. **I jap impuls tregtisë së lirë.**
- ♦ Dëshirë e çastit, që nxit për një veprim të paparamenduar. **Veproj me impuls.**
- ♦ *fiz* Produkti i shumëzimit të vlerës mesatare të një force me kohën e veprimit të saj.
- ♦ *el* Rritje e menjëhershme e rrymës elektrike në një drejtim.
- ♦ *fizio* Transmetim elektrokimik i një sinjali nëpër një fije nervore që shkakton reagim nxitës ose pengues në muskuj apo në nerva të tjerë.

impulsív e mb libr

- ♦ I papërmbajtur; i rrëmbyeshëm. **Natyrë impulsive. Është tip impulsiv.**
- ♦ Që shfaqet papritur nën ndikimin e një dëshire të çastit.
- ♦ *fiz* (*Forcë*) e një impulsi; që ka të bëjë me impulset elektrike, molekulare etj.

IMRMK ja shkurt i Instituti i Mbrojtjes dhe Restaurimit të Monumenteve të Kulturës.

imsh a f sh a at krahin G Arkë e mullirit ku bie mielli.

imshtáj•ë a f sh a at > IMSHT•Ë A.

imshták u m sh ë ët

- ♦ Fidan i ri; dru i ri.
- ♦ Filiz.

ímshtë (i e) mb

- ♦ (*Bimë*) plot lëng.
- ♦ I butë; i njomë.

ímsht•ë a¹ f sh a at

- ♦ Pyll i dendur me drurë të hollë a filiza; koriye me drurë të rinj.
- ♦ *krahin G* Shpeshthinë; vend me bimësi shumë të dendur.

ímsht•ë a² f sh a at Arkë e mullirit ku bie mielli; grykë e derdhjes së drithit prej koshit të në mokër. > **DISHT•Ë A.**

imshtí a f sh - të Koriye a pyll me drurë të rinj.

imshtím i m Thërrmim; shtypje deri në pluhur.

imsht•ój kal óva úar Bluaq, thërrmoj a shtyp sa e bëj pluhur.

imshtúar (i e) mb I thërrmuar; i shtypur si pluhur.

imtáj•ë a f sh a at G Koriye a pyll me drurë të rinj.

imták e mb > **IMCAK E.**

ímtas ndajf > **IMTËSISHT.**

ímt•ë a f kryes sh a at Kohë shumë e shkurtër; çast; minutë; sekondë.

ímtësí a f sh - të

- ♦ Të qenët i imët; gjë e imët.

♦ Diçka shumë e vogël, e dhënë a rrethanë e hollësishme për një ngjarje, çështje etj.; hollësi; vogëlimë. **Me imtësi** me hollësi. [**çka zbulon krahas një njohje të thellë të gramatikës sonë edhe një ndjenjë shumë të hollë për imtësitë të gjuhës tonë** (FK).]

imtësim i m sh e et Veprimi sipas kuptimeve të foljeve **IMTËSOJ**, **IMTËSOHET**.

imtësisht ndajf Me hollësi, deri në gjërat më të imëta, imët; duke i zbërthyer gjërat fill e për pe, me kujdes e me vëmendje të veçantë; hollësisht; shumë shkoqur. **Shqyrtoj imtësisht**.

imtësóhet pavet dhe pës e **IMTËS•OJ**.

imtës•ój kal óva úar

♦ E shkoq në thërime a në kokrriza shumë të vogla; e bëj grimca -grimca; e thërrmoj; e bluaj hollë; e bëj të imët; imtoj.

♦ E zbërthej (një çështje) fill e për pe, deri në hollësitë më të vogla; e shpjegoj me hollësi; e sqaroj me imtësi; e shkoqit mirë; imtoj.

imtësúar (i e) mb I thërrmuar, i bluar hollë a imët.

imtësúem(i) e (e) G>**IMTËSUAR** (i e).

imtësúes e mb (Shpjegim) i hollësishëm e i shkoqitur mirë.

ímti (së) ndajf Imtësisht; me hollësi; me imtësi.

im tí a f

♦ Imtësi; hollësi. **Flas me imti**.

♦ Mendjemprenhtësi; zgjuarsia. **Plak me imti e urtësi**.

im tí m Thërrmim a bluarje e hollë dhe e imët.

im tí m sh e et Imtësi; hollësi. **Shpjegime dhe imtime të dobishme**.

imt•óhet ùa (u) ùar pavet dhe pës e **IMT•OJ**.

imt•ójóva úar

I kal

♦ E bluaj ose grij imët. > **IMTËS•OJ**.

♦ E çaj diçka në fije të holla; e bëj më të hollë. **Imtoj drutë. Imtoj dërrasën**.

II pavet Bie shi i imët; bie borë e imët. **Veç sa imtoi pak**.

im túar (i e) mb I grirë imët; i bërë pluhur.

im túem (i) e (e) mb G >**IMTUAR** (i e).

im turínat f sh G Vogëlsira.

ímun (i) e (e) mb G >**IMUR** (i e).

im ún e mb GI imunizuar; i paprekshëm. [Mungesa e çdo skrupuloziteti në shpirtin e tij e ka ba fare imun (të pandergjegjëshëm) përpara çdo krimi e mërije (KM).]

imunitár e mb drejt Që lidhet me imunitetin. **E drejtë imunitare e deputetit**.

imunitét i m

♦ bio, mjek Vetë mbrojtëse e organizmit për t'u bërë ballë disa mikrobeve ose për të mos u dëmtuar nga disa helme; aftësi mbrojtëse e organizmit për të mos u prekur nga një sëmundje.

Imunitet i lindur (vetvetishëm, fituar). **Rënie e imunitetit. Jep imunitet (sëmundja, vaksina). Fitoj imunitet kundër malaries**.

♦ drejt E drejtë e veçantë që i njihet një përfaqësuesi të huaj me detyrë të posaçme për të mos iu nënshtruar disa ligjeve shtetërore të një vendi. **Imunitet diplomatik**.

♦ E drejtë që gëzon sipas kushtetutës një deputet ose një person tjetër i zgjedhur në detyrë të rëndësishme për të mos u arrestuar ose për të mos u ndjekur penalisht pa pëlqimin e organit kompetent; paprekshmëri, pacenueshmëri, padhunueshmëri. **Imunitet vetjak. Imunitet parlamentar. Ka (gëzon) imunitet. I hiqet imuniteti**.

♦ *fig* Aftësi për t'i bërë ballë diçkaje të dëmshme dhe për të mos u prekur prej saj; mbrojtje paraprake ndaj çdo gjëje të dëmshme; të qenët i paprekshëm ose i mbrojtur nga diçka e keqe.
imunizím i m bio, mjek, drejt Fitim i imunitetit. **Imunizim kundër gripit.**

imuniz•óhem óva (u) úar libr pës e IMUNIZ•OJ.

imuniz•ój kal óva úar

♦ *veta III bio, mjek (Vaksina)* kirjon imunitet ndaj (*një sëmundjeje*).

♦ *drejt I* jap imunitet (*një personi të zgjedhur etj.*).

imunizúar (i e) mb bio, mjek, drejt Që ka ose gëzon imunitet. **I imunizuar nga...**

imunizúem (i) e (e) mb G >IMUNIZUAR (i e).

imunizúes e mb bio, mjek Që vepron si mbrojtës i organizmit ndaj mikrobeve a viruseve.

imunodepresív e mb mjek Që shkakton ulje të imunitetit normal të organizmit.

imunodepresív i m mjek Bar që ul imunitetin normal të organizmit.

imunoglobulín•ë a f kim, bio Grup proteinash në serum dhe në qeliza të sistemit imunitar që vepron si kundërtrupth.

imunogjeník e mb mjek (Lëndë) e aftë të shkaktojë një kundërveprim imunizues.

imunológ u m sh ë ët Specialist i imunologjisë.

imunológ•e ia f sh e et f e IMUNOLOG U.

imunologjí a f bio, mjek Degë e mjekësisë dhe biologjisë që merret me imunitetin.

imunologjík e mb bio, mjek I imunologjisë; që ka të bëjë me imunologjinë.

imunoterapí a f mjek Terapi që krijon imunitet ndaj një sëmundjeje ose rrit rezistencën e sistemit imunitar.

imur (i e) mb I imtuar.

imzá ja f vjet bis

♦ Nënshkrim. **Vë imzanë.**

♦ Leje; lejim.

imzót i m vjet

♦ *fet* Titull i ipeshkvit ose argjipeshkëvit. [**Imzot Serreqi diti që të mbante një qëndrim të kujdesshëm.** (RG)]

♦ Emër me të cilin shërbyesi i thërret të zotit.

♦ Emër me të cilin gruaja thërret burrin (*në disa vise të Shqipërisë*).

în num them bis G Një.

In kim shkurt i Indium.

in absentia /in abséntia / *shpr lt* Në mungesë.

in actu /in áktu/ *shpr lt* Në të vërtetë.

in aeternum /in etérnum/ *shpr lt* Përgjithmonë; përjetësisht.

in altissimo /in altissimo/ *ndajf muz it* Një oktavë më lart.

in articulo mortis /in artíkulo mórtis / *shpr lt* Në pikë të vdekjes.

in brevi /in brévi/ *shpr lt* Shkurt.

in camera /in kámera/ *shpr lt* Fshehtas.

in cauda venenum /in káuda venénium/ *shpr lt* Helmi është në bisht; dardha e ka bishtin prapa.

in contumaciam /in kontumásiam/ *shpr lt drejt* (Dënohet) në mungesë.

in curia /in kúria/ *shpr lt* Në gjyq.

in dubio pro reo /in dúbio pro réo/ *shpr lt* I pafajshëm deri sa pa u provuar fajësia.

in esse /in ése/ *shpr lt* Ekzistues.

in extenso /in eksténso/ *shpr lt* Plotësisht; pa lënë gjë jashtë.

in extremis /in ekstrémis/ *shpr lt* Në pikë të fundit; në fill të mortjes.

in fieri /in fiéri/ *shpr lt* pezull; në pritje.
in flagrante delicto /in flagránte delíкто/ *shpr lt* Në flagrancë; në shkelje flagrante.
in foro /in fóro/ *shpr lt* Në gjyq; para gjyqit.
in hunc effectum /in unk eféktum/ *shpr lt* Për këtë qëllim.
in inceptum finis est /in inçéptum fínis est/ *shpr lt* Fillimi shënon fundin; si të nisë, do të mbarojë.
in limine /in límine/ *shpr lt* Fillimisht.
in loco /in lóko/ *shpr lt* Në vend; në vendin e duhur.
in loco parentis /in lóko paréntis/ *shpr lt* Në vend (në këmbë) të prindit.
in memoriam /in memóriam/ *shpr lt* Në kujtim të.
in nocte consilium /in nókte konsílium/ *shpr lt* Ditë e re, nafakë e re.
in nomine Domini /in nómine domíni/ *shpr lt* Për emër të Zotit.
in nomine patris et filii et spiritus santi /in nómnë pátris et fílii et spíritus sánti/ *shpr lt fet* Në emër të Atit, të Birit dhe të Shpirtit të Shenjtë.
in pace requiescat /in páçe rekuiéskat/ *shpr lt* U prehtë në paqe.
in pectore /in péktore/ *shpr lt* Në fshehtësi.
in perpetuum /in perpétuum/ *shpr lt* Përgjithmonë.
in persona Christi /in persóna krísti/ *shpr lt* Në emër të Krishtit.
in praxi /in práksi/ *shpr lt* Në praktikë.
in principio erat verbum /in prinçípio érat vérbum/ *shpr lat* Në fillim ishte fjala.
in propria persona /in própria persóna/ *shpr lt* Në emër të Krishtit.
in puris naturalibus /in púris naturábilus/ *shpr lt* Lakuriq; siç e ka falur natyra.
in re /in re/ *shpr lt* Lidhur me çështjen (e...).
in rerum natura /in rérum natúra/ *shpr lt* Në natyrë; në ekzistencë.
in saeculo /in sékulo/ *shpr lt* Në botën shekullare.
in salvo /in sálvo/ *shpr lt* I sigurt; pa rrezik.
in somnis veritas /in sómnis véritas/ *shpr lt* Ëndrra ka (diçka) të vërtetë.
in spe /in spe/ *shpr lt* I ardhshëm.
in statu pupillari /in státu pupilári/ *shpr lt* Nën kujdestari.
in toto /in tóto/ *shpr lt* Gjithësej.
in transitu /in transítu/ *shpr lt* Transit; kalimthi.
in terrorem /in terrórem/ *shpr lt* Për terror.
in utero /in utéro/ *shpr lt mjek* Në mitër.
in vacuo /in vakúo/ *shpr lt* Në zbrazëti.
in vino veritas /in víno verítas/ *shpr lt* Çka barku e nxjerr bardhaku.
in vitro /in vítro/ *shpr lt bio, mjek* Në laborator.
in vivo /in vívo/ *shpr lt bio, mjek (Eksperiment)* në qenie të gjallë.
in i m sh e et teks krahin G Ind; penj që përdoret për të endur pëlhurë në vegjë.
inaçe ndajf J Me inat. [Mos na bën të qajm' inaçe,/ Po lëna të qajmë fshaçe (Pop).]
inát i m sh e et

♦ Ndjenjë shqetësimi, trazimi e hidhërimi që na pushton kur nxehemi me dikë a për diçka; humbje e gjakftohtësisë, durimit etj.; zemërim, egërsim. **Në inat e sipër. Marr inat. Kam inat. Shfryj (nxjerr, përmbaj) inatin. Më zë (kap, hipën) inati. Më vjen inat. Më bie inati. Flas (përgjigjem) me inat. Tërbohem (plas) nga inati. Qaj nga inati. [Bile i tha: Bre qen i qenit! Pse vështron me inat drunë e telefonit? (DhP)] Inati - dëmi i kokës ff u.**

♦ Ndjenjë pakënaqësie, zemërimi, hakmarrjeje a armiqësie kundrejt dikujt; urrejtje për dikë a për diçka; mëri. **Inate të vjetra. Mbjat inat me dikë. S'kam më inat me të. E kam marrë inat. E kam inat dikë a diçka** e urrej. **I mbaj inatin** i rri i zemëruar, i mbaj mëri gjatë. **Ia kam inatin** ruaj ende një ndjenjë pakënaqësie, zemërimi, urrejtjeje etj. ndaj dikujt, i mbaj dikujt zemërimin e përpqem t'ia nxjerr. **Më pa me inat. Ma bëri për inat.**

♦ Kokëfortësi, kryeneqësi. **Inat prej derri. E mori me inat një punë. Nga inati nuk e bëri.**

*

E bëj me inat me dikëE bëj me bast me dikë; hahem me ngulm me dikë për një punë.

Ha inat

♦ Përpqem të dalë e imja, ngul këmbë.

♦ Përpqem t'ia kaloj dikujt; hahem me dikë.

Ia nxjerr inatin dikujtE trajtoj keq dikë a e ndëshkoj pa të drejtë në inat e sipër; gjetiu e kam inatin e gjetiu e nxjerr.

Kam lidhur inatKam vënë inat.

Kija inatin dhe foli hakun! (kija inatin, po hakun mos ia ha!)Jepi dikujt atë që i takon; vlerësoje drejt dikë a punën e tij pavarësisht nëse të pëlqen a s'të pëlqen; rri shtrembër e fol drejt.

Nxjerr inatin (dufin)E trajtoj keq dikë a e ndëshkoj pa të drejtë në inat e sipër; shfryej në dikë zemërimin që më ka ngjallur dikush a diçka tjetër.

Për inat të dikujtPër të zemëruar a për të inatosur me qëllim dikë.

Për inat; si për inat*fj ndërmj*Për fat të keq; për dreq.

Sa inat!*fj ndërmj*Sa keq!

S'është me inat (s'është punë inati)Nuk ia del dot me të keq, nuk mund të arrish gjithnjë me forcë atë çka dëshiron.

S'vihet inat me dikë a me diçkaNuk ia del dot me dikë a me diçka; nuk mund të hahesh me të; nuk mund ta mposhtësh.

inatçár e mb krahin *G* Inatçi.

inatçe *ndaif* Me inat. **I hyj punës inatçe.**

inatçësh•ë a f sh a at Grua a vajzë inatqare.

inatçí e mb bis

♦ Që zemërohet shpejt; që humbet gjakftohtësinë, durimin etj., që nxehet shumë shpejt, gjaknxehhtë; zemërak; idhnak; i rrëmbyer; i papërmbajtur. **Burrë inatçi. Kalë inatçi. U bë inatçi.**

♦ Që mban inat shumë; hakmarrës; që ngul këmbë shumë në të vetën; kokëfortë; kokëderr.

Ishte djalë inatçi.

♦ (*Njeri*) sedërmadh; që e bën një punë me këmbëngulje e me të gjitha forcat; që i vihet diçkaje me inat deri sa ta nxjerrë në krye.

inatçí u m sh nj një

♦ Njeri që zemërohet shpejt, që humbet gjakftohtësinë, durimin etj., që nxehet shumë shpejt.

♦ Njeri që mban inat shumë, hakmarrës, që ngul këmbë shumë në të vetën, kokëfortë, kokëderr.

♦ Njersedërmadh, që e bën një punë me këmbëngulje e me të gjitha forcat, që i vihet diçkaje me inat deri sa ta nxjerrë në krye.

inatçí•e ja f sh e et f e INATÇI U.

inatçíj t G sh i INATÇI U.

inatçínj të sh i INATÇI U.

inatçór óre *mb* Inatçi; që mbaj shumë inat.

inatç•úer óre *mb G >INATÇOR E.*

inatç•úer óri *m G >INATÇOR I.*

inatç•úere órja *G f e INATÇOR I.*

inatós kal a ur *bis E* bëj (*dikë*) të humbasë gjakftohtësinë, durimin etj., e zemëroj; e nxeh. **E inatosi me fjalë (thumba).**

inatós•em *vetv a (u) ur bis*

♦ Humbas gjakftohtësinë, durimin etj., zemërohem; nxehem; marr inat. **Inatosem shpejt. Mos u inatos!**

♦ Më pushton një ndjenjë pakënaqësie, zemërimi, hakmarrjeje a armiqësie kundrejt dikujt; mbushem me mëri për dikë a për diçka; mbushem me inat. **Jam inatosur shumë me të.**

♦ *veta III fig* Shpërthen me fuqi, gjëmon e buçet, tërbohet. **Është inatosur deti (lumi). U inatos era.**

inatós•ëm (i) me (e) *mb G >INATOSUR (i e).*

inatosur (i e) *mb*

♦ Që ka humbur gjakftohtësinë, durimin etj.; i zemëruar, i nxehur. **Flas (bërtas) i inatosur. M'u pa i inatosur.**

♦ Që shpreh pakënaqësi, zemërim, urrejtje, armiqësi etj.; që shpreh inat; me inat. **Britmë e inatosur. Zë (vështrim) i inatosur. Fytyrë e inatosur.**

inaugurál e *mbI* inaugurimit. [*rapsodia që paraqet takimin e parë të Mujit me zanat dhe marrjen e fuqisë prej tyre është cilësuar si kënga që hap artistikisht ciklin e kreshnikëve dhe mund të quhet rapsodia e shugurimit të tyre si luftëtarë bëmash të mëdha, si këngë inaugurale për gjithçka që do të ngjasë më vonë. (ShS)*]

inaugurím i *m sh e et* Ceremoni e fillimit a e përfundimit të punimeve të një rruge, uzine etj.

inaugur•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e INAUGUR•OJ.*

inaugur•ój kal óva úar Bëj një ceremoni zyrtare kur fillon të ndërtohet a kur përfundon së ndërtuari (*një vepër industriale, një rrugë etj.*); kur fillon veprimtarinë (*një institucion etj.*); kremtoj vënien në punë a në përdorim të (*diçkaje*); festoj fillimin e (*diçkaje*); përuroj.

Inauguroj një ekspozitë arti.

inaugurúar (i e) *mb (Vepër)* e filluar ose e përfunduar me ceremoni.

inaugurúes e *mb* Që inauguron.

inaugurúes i *m sh - it* Ai që bën inaugurimin e fillimit ose përfundimit të punimeve të një vepre.

inaugurúes•e *ja f sh e et f e INAUGURUES I.*

incalzando /inkalcándo/ *muz it*

I *ndajf* Më shpejt e më lart.

II *mb* Më i shpejtë e më i lartë.

incést i *m* Marrëdhënie seksuale midis njerëzve të familjes a të afërt me të cilët s'mund të martohen. [*Doruntinën e solli pengu i incestit të pakryer, thonë estetët e prirur për psiko-kritikë. (ShS)*]

incestuóz e *mb libr* Që ka marrëdhënie seksuale me dikë të familjes a të afërt.

incident i *m sh e et libr*

♦ Ndodhi e papritur, zakonisht e padëshirueshme, që pengon punën ose dëmton gjendjen a ecurinë e rregullt të punëve. **Incident i rëndë. Nuk pati incidente.**

♦ Ndodhi e vogël që mund të sjellë pasoja të rënda në marrëdhëniet midis dy a më shumë shteteve. **Incident kufitar (diplomatik). Incidenti i Kanalit të Korfuzit. Krijoj (kurdis, shkaktoj) një incident. U mbyll incidenti.**

incizím i m sh e et tek

- ♦ Proces i regjistrimit të zërit në shirit magnetofoni a disk për t'u riprodhuar. **Incizim me magnetofon. Incizim në disqe. Aparat incizimi.**
- ♦ Ajo që është e regjistruar në një shirit magnetofoni a disk për tu riprodhuar; zë, këngë, pjesë, fjalim, melodi etj. e incizuar.
- ♦ Mbresë në një vend të prerë pak në sipërfaqe; shenjë nga prerja në një send. **Incizime unazore. Incizim në formë T-je. Në vendin e incizimit.**
- ♦ Vijë e thellë e bërë gjatë gdhendjes a skalitjes së diçkaje në dru, metal, qeramikë etj.

inciz•óhet úa (u) úar tek pavet dhe pës e INCIZ•OJ.

inciz•ój kal óva úar

- ♦ Regjistroj në shirit magnetofoni a në disk (*këngë, biseda etj.*).
- ♦ Pres pak lëkurën në sipërfaqe; hap pak një plagë me të prerë; shënoj me të prerë një vijë në lëvoren e një druri.
- ♦ Bëj vija të thella kur gdhend a skalit diçka në (*dru etj.*).

incizúar (i e) mb

incizúem (i) e (e) mb G >INCIZUAR (i e).

- ♦ (*Këngë, bisedë etj.*) e regjistruar në shirit magnetofoni a në disk për t'u riprodhuar.
- ♦ I prerë cekët në sipërfaqe; (*lëkurë a lëvore*) e shënuar me prerje.
- ♦ I gdhendur a skalitur me vija të thella.

inç i m tek Njësi gjatësie = 2.54 cm.

ind i¹ m sh e et Fill leshi ose pambuku që thuret për së gjeri me majën kur endet qilimi, pëlhura etj. **Masure të indit. Tjerr indin. Pëlhurës këqyri indin dhe fëmijës prindin/ñ u.**

*

Është vetë ind e vetë majë Është njeri pa njeri; ka mbetur fillikat.

Ind e majë

- ♦ Fund e krye; me gjithçka.
- ♦ I zgjuar; i djallëzuar; dreqi vetë; ngatërrestar i madh.

S'është as për ind as për majë Është shumë i vogël ose shumë pak; s'mjafton për asgjë; nuk arrin.

ind i² m sh e et anat, bio, bot Lidhje a bashkim qelizash të njëllota që formojnë një pjesë të caktuar në organizmin e bimëve ose të frymorëve dhe që kryejnë të njëjtin funksion. **Inde bimore (shtazore). Ind muskolor (kockor, eshtëror, nervor, dhjamor). Inde lidhëse** inde që gjenden në mes të indeve të organeve të ndryshme për t'i lidhur njërin me tjetrin, inde që lidhin pjesët e trupit. **Ind i sëmurë (i dëmtuar). Indet e një organi. Dëmtimi i një indi.**

ind i³ m sh e et Plan i ravizuar i një rruge, shtëpie, ndërtesë etj., skicë.

indák e mb Llullaq.

indák u m Bojë llullaqi.

índç•ë a f Lesh fijeshkurtër.

indéks i m sh e et >TREGUES I.

- ♦ Shkallë numerike që tregon ndryshimet relative të kostos së jetesës, pagës etj. nisur nga një nivel bazë i paracaktuar. **Indeksi i çmimeve. [Fshatari, që ka nevojë për të holla, e shet lopën për 20 fr. ar, megjithë që lopa - si mbas indeksit të gjendjes ekonomike - duhet të kishte një vlefë 60 fr. ar. (KM)]**
- ♦ *libr* Listë alfabetike e emrave dhe temave si dhe e numrit të faqes ku shtjellohen këto në një botim.
- ♦ Listë e botimeve të ndaluara.

♦ *mat* Shenjë si numër ose shkronjë, që vihet përbri shkronjat e një shprehjeje për t'i dalluar; tregues i fuqisë. **Tek x¹ indeksi është 1.**

indeksím i m

♦ Lidhje me një vlerë treguesei çmimeve, pagave etj.

♦ Pajisje me tregues alfabetik i një botimi.

indeks•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e INDEKS•OJ.*

indeks•ój kal óva úar

♦ E lidh me një vlerë treguese(*nivelin e çmimeve, pagave etj.*).

♦ Pajis me tregues alfabetik (*një botim*).

indeksúar (i e) mb

♦ (*Nivel i çmimeve, pagave etj.*) i lidhur me një vlerë treguese.

♦ (*Botim*) i pajisur me tregues alfabetik.

indeksúem (i) e (e) mb G >INDEKSUAR (i e).

Index Librorum Prohibitorum /indeks librórum prohibítórum/ *shpr lt* Tregues i librave të ndaluar (*nga Kisha Katolike e Romës*).

índës i m sh ë ët bot (*Viburnum lantana*) Shkurre ose dru deri 4-5 m i lartë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara e me push të dendur në anën e poshtme, me vile lulesh të bardha në majë të degëve, që lidhin kokrra të vogla me një bërthamë; rritet në vise të ngrohta mesdhetare, sidomos buzë rrugëve.

índëz a f sh a at anat Ind.

Indí a f gjeog Republikë e nënkontinentit Aziatik, në juglindje të Azisë.

indián e¹ mb I Indisë; që ka të bëjë me Indinë, me vendësit a banorët e saj. **Gjuhë indiane.**

Nënkontinenti indian. Oqeani Indian gjeog.

indián e² mb I indianëve të Amerikës; që ka të bëjë me indianët e Amerikës.

*

Në varg indian libr Në radhë për një; njëri pas tjetrit.

indián i¹ m sh ë ët Vendës a banor i Indisë.

indián i² m sh ë ët: Indianët e Amerikës lëkurëkuqtë e Amerikës; fise të vjetër, vendës të Amerikës që banonin atje para se të vinin europianët.

Indianápolis i m gjeog Kryeqytet i shtetit të Indianës në SHBA.

indián•e ia f sh e et f e INDIAN I^{1,2}.

Indián•ë a f gjeog Shtet në pjesën qendrore-perëndimore të SHBA-së.

indíc i m libr Tregues; indeks.

indiferénc•ë a f libr Moskokëçarje e mosinteresim për punën, jetën, çështjet shoqërore etj.; mospërfillje e mungesë shqetësimi sidomos për gjëra që s'janë vetjake; të qenët indiferent. [**jo kujtimet e Trojës, as gjarpërinjtë monstra, / por indiferenca juaj/ do të bëhet shkak (IK).**][**Indiferenca ndaj valëve të antitezave që po ngrihen me vrull, më së shumti jo për qëllime shkencore dhe në rastin më të mirë për të spekuluar dhe për të fituar vëmendjen e mjedisit (ShS).**]

indiferént e mb Që rri mënjandë e nuk bëhet merak për çështjet që shqetësojnë të tjerët; që sheh vetëm punën e jetën e vet dhe nuk shqetësohet për asgjë kur nuk i preken interesat; që nuk i bën përshtypje asgjë; që nuk kundërvepron ndaj ngacmimeve të ndryshme; mospërfillës e i ftohtë. **Rri indiferent. Jam indiferent ndaj shtypit sensacional.**

indiferentiz•ëm mi m libr Të qenët indiferent; qëndrim a sjellje prej indiferenti; moskokëçarje, mosinteresim për tjerët. **Vështroj me indiferentizëm.**

indigjén e mb

♦ Që ka lindur e ka jetuar qysh në fillim po në një vend; anas; rrënjës; vendës; jo i ardhur (zakonisht për popujt ose për fiset e vendeve koloniale a të vendeve të largëta). **Popullsi indigjene. Banorët indigjenë të Australisë.**

♦ Që ka të bëjë me vendet e largëta e të kolonizuara ose me popujt a me fiset e këtyre vendeve; që është krijuar nga popujt a fiset e këtyre vendeve; që ka lindur ose që është krijuar aty ku ndodhet. **Gjuhë (kulturë) indigjene.**

♦ Që është i vendit. **Bimë (florë, faunë) indigjene.**

indigjén i m sh ë ët Njeri i lindur e banor qysh në fillim po në një vend; anas; rrënjës; vendës; jo i ardhur. **Indigjenët e Australisë.**

indigjén•e ja f sh e et f e **INDIGJEN I.**

indikativ e mb libr Tregues.

indikator i m sh ë ët

♦ *tek* Pajisje e thjeshtë që tregon praninë e diçkaje. **Indikator i elektrikistit.**

♦ *libr* Tregues. **Indikator i rënies së sëmundshmërisë.**

indinját•e a f libr Zemëratë. **Shpreh indinjatën. Hedh poshtë me indinjatë.**

indinj•óhem óva (u) úar libr

I vetv Zemërohem nga diçka e padrejtë; mbushem me zemërim dhe shpreh urrejtjen për diçka të padrejtë. **Indinjohem thellë (pa masë).**

II pës e **INDINJ•OJ.**

indinj•ój kal óva úar libr Mbush me zemërim (*dikë*).

indinjúar (i e) mb I mbushur me zemërim.

indinjúem (i) e (e) mbG > **INDINJUAR (i e).**

indinjúes e mb Që shkakton indinjatë.

indipendénc•e a f Pavarësi. **Shpallja e independencës.**

indipendént e mb I pavarur.

indipendént i m sh ë ët

♦ Njeri i pavarur.

♦ Përkrahës i pavarësisë; anëtar i një partie a organizate që kërkon pavarësi të vendit nga një federatë a bashkim vendesh.

indipendént•e ja f sh e et f e **INDIPENDENT I.**

independentíst e mb (Parti) që kërkon shkëputjen nga një federatë a bashkim vendesh në një shtet.

independentíst i m sh ë ët Përkrahës i shkëputjes nga një federatë a bashkim vendesh në një shtet.

independentíst•e ja f sh e et f e **INDIPENDENTIST I.**

indirékt ndajf Tërthor(azi). [S'kemi kurrfarë qëllimi, direkt a indirekt, të drejtojmë akuza kundra qeverisë apor regjimit të sotshëm në Shqipëri. (KM). kohët e fundit indirekt janë shprehur pro mendimit të dytë edhe dijetarë vendës, duke çmuar se franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre (ShS).]

indirékt e mb I tërthortë.

indisipliním i m Prishje a thyerje e disiplinës.

indisiplin•óhem vetv óva (u) úar Prish a thej disiplinën.

indisiplinúar (i e) mb I padisiplinuar.

indísht ndajf Në gjuhën indishte.

indísht•e ja f Gjuhë indoeuropiane e grupit lindor që flitet në Indi.

indiúm i m kim Element metalik i butë me ngjyrë të bardhë argjendi; gjendet kryesisht në mineralet e zinkut dhe kallajit; përdoret për veshjen e sendeve të argjendta ose në prodhimin e pasqyrave, veshjen e krahëve të aeroplanëve, dhe si komponim në prodhimin e transistorëve (*simboli In*).

indivíd i m sh ë ët

♦ Një njeri më vete; çdo njeri i vështuar midis njerëzve të tjerë, si pjesëtar i veçantë i shoqërisë, i grupit shoqëror ku bën pjesë etj. **Individi dhe shoqëria. Roli i individit. Fitoi si individ.** [për të vû në rend të parë interesat e përgjithshme të shoqnís kundrejt atyne të individit(AN).]

[Dhe çka ká bâ me individë, e ká përgjithësue me methodat 'krakra' të gjymtimit të gjuhës dhe t'asgjasimit të fesë. (APp).] [individë që merren me antikitetin, homeristë, bizantologë, ballkanistë, mediaevistë etj. (ShS)]

♦ *bis* Fshatar, bujk, zejtar etj. që nuk është anëtar i ndonjë ekonomie të përbashkët bujqësore, që nuk punon së bashku me të tjerë. **Punoj si individ.**

♦ *libr* Bimë ose kafshë e marrë veçan; një kafshë ose një bimë e vetme e vështuar në lidhje me llojin ku bën pjesë. **Individë racorë. Individ mashkull (femër). Grup individësh.**

individuál e mb

♦ I individit; që ka të bëjë me individin; (*tipar a veti*) që e dallon një njeri nga të tjerët.

♦ Që ka të bëjë me një njeri të vetëm; që i përket një njeriu; që është pronë e një individi; që nuk është i përbashkët. **Pronë individuale dhe ajo kolektive.**

♦ Që është vetëm për një njeri; që bëhet ose prodhohet nga një njeri i vetëm; i veçantë për secilin; që bëhet për secilin më vete. **Punë (detyrë, normë) individuale. Lojë (garë) individuale. Lexim (mësim, studim) individual. Klasifikimi individual për femra (meshkuj) sport. Në mënyrë individuale.**

♦ Që punon si individ. **Bujk (zejtar) individual. Fshatarësia individuale.**

individualíst e mb I individualizmit; që ka të bëjë me individualizmin. **Botëkuptim (koncept, qëndrim) individualist. Psikologji individualiste. Njeri individualist.**

individualíst i m sh ë ët Ai që vë interesat e veta mbi ato të shoqërisë; ai që sheh vetëm a më shumë se çdo gjë interesin vetjak.

individualist•e ja f sh e et f e INDIVIDUALIST I.

individualisht ndajf Si individ; veç e veç. [Në të pershtatunt me ligjë e me auktoritet ngallitë lumniya e mjerimi i Shtetit: i gjytetasvet marrë kolektivisht e individualisht. (GjF).]

individualitét i m sh e et libr Veçori e individit. [A ka shqiptari ma fort ndjenja kolektiviteti, apor individualiteti? (KM)] [Ndikimi i individualiteteve të fuqishëm të artit të fjalës bëri që dhjetërrokëshit t'i binte vlera edhe në Francë, Spanjë e Britani. (ShS)]

individualíz•ëm mi m libr

♦ Tërësi e veçorive karakteristike që shquajnë një individ nga një tjetër; të qenët i ndryshëm nga të tjerët; të qenët diçka me vete. **Individualiteti kombëtar. Individualitet i theksuar (i dallueshëm). Individualiteti i një njeriu (i një kafshe, i një sendi).** [fashizmi lind historikisht prej gjinit të socializmit, për të kundërshtue liberalizmin individualist (AN).]

♦ *fil* Rrymë e mendimit që vë lirinë e veprimt të individi mbi kontrollin e kolektivit ose të shtetit.

individualizím i m libr Veçim i individit në bazë të karakteristikave dalluese. [Skema më e përhapur e emërtimeve të personazheve dhe të vendeve është: emër i përveçëm plus cilësor karakterizues, që përfaqëson një skemë shumë të lashtë të përveçimit (individualizimit) të heronjve dhe hapësirave ku ata veprojnë. (ShS)]

indivizualiz•óhet úa (u) úar vetv e INDIVIDUALIZ•OJ.

individualiz•ój kal óva úar libr

♦ Veçoj (*një individ nga të tjerët*) në bazë të karakteristikave dalluese.

♦ *art* E dalloj (*një personazh a një mjedis*) nga të tjerët nëpërmjet veçorive dhe karakteristikave që i ka vetëm ai. **E individualizon me anë të gjuhës.**

individualizúar (i e) mb I veçuar si individ.

individualizúem (i) e (e) mb G > **INDIVIDUALIZUAR (i e).**

indoeuropián e mb gjuh Që bën pjesë në familjen e madhe të disa gjuhëve të afërta, ku përfshihen shqipja, indishtja, iranishtja, armenishtja, greqishtja, latinishtja e gjuhët romane, gjermanike, sllave, keltike etj.; që ka të bëjë me këto gjuhë; që është veçori e këtyre gjuhëve; që studion këto gjuhë. **Gjuhët indoeuropiane** familje gjuhësh që, rreth vitit 1000 para erës së re, fliteshin në Europë dhe në disa pjesë të Azisë Jugore-Jugperëndimore **Gjuhët (e gjalla, e vdekura) indoeuropiane. Shtresa indoeuropiane e leksikut. Sistemi fonetik indoevropian. Me prejardhje indoevropiane. Gjuhësia indoevropiane.** [Parimi i një familje' indoeuropiane që degëzohet nga një trung i përbashkët është një myth, simbas Marr-it, i cili rrëzon kështu me një të rreme spate mbarë gjuhësinë krahazuese indoeuropiane. (APp)].

indoeuropeaníst e mb libr. Që merret me studimin e gjuhëve indoeuropiane. [Gjuhëtari i shquar indoeuropeanist G. Majer qysh në fund të shekullit të kaluar pati arritur të provojë se rapsoditë "e mbledhura" nga De Rada në fakt ishin të krijuara prej tij. (ShS)]

indoeuropeaníst i m sh ë ët Studiues i gjuhëve indoeuropiane.

indoeuropeaníst•e ja f sh e et libr f e **INDOEUROPIANIST I.**

indoeuropeanistik•ë a f libr Tërësi e studimeve indoeuropiane.

indoevropián etj. > **INDOEUROPIANetj.**

indogjermaník e mbyjet > **INDOEUROPIAN E.**

indogjermaníst i m sh ë ët libr > **INDOEUROPIANIST I. .**

indogjermaníst•e ja f sh e et libr f e **INDOGJERMANIST I.**

ind•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **IND•OJ.**

ind•ójóva úar

I jokal Shkoj indin gjatë endjes; bëj pëlhurë; end.

IIkalMbush me pe (*një vrimë të vogël a një pjesë të grisur të një stofi, të një çorapi etj.*) **Indoj çorapet. Indoj bërrylat e palltos.**

indokinéz e mb I Indokinës; që ka të bëjë me Indokinën, mevendësit a banorët e saj.

indokinéz i m sh ë ët Vendës a banor i Indokinës.

indokinéz•e ja f sh e et f e **INDOKINEZ I.**

Indokín•ë a f gjeog Gadishull i Azisë Juglindore që përfshin Mianmarin, Kamboxhian, Laosin, Malajzinë, Tailandën dhe Vietnamin.

indoktriním i m Përpunim i mendjes së dikujt a të një grupi për të pranuar një sistem idesh a besimi pa qëndrim kritik; shpëlarje e trurit.

indoktrin•óhem óva (u) úar vetv, pës e **INDOKTRIN•OJ.**

indoktrin•ój kal óva úar

♦ I mësoj (*dikujt*) të pranojë një sistem idesh a besimi pa qëndrim kritik; ia shpëlarj trurin dikujt.

♦ vjet Mësoj; stërvit; shkolloj.

indoktrinúar (i e) mb (*Njeri*) i mësuar të pranojë një sistem idesh a besimi pa qëndrim kritik; trushpëlarë.

indoktrinúem (i) e (e) mb G > **INDOKTRINUAR (i e).**

indoktrinues e mb Që indoktrinon dikë; që shërben si mjet indoktrinimi.

indoktrinueshëm (i) me (e) mb I hapur ndaj indoktrinimit; që mund të indoktrinohet.

Indonezi a f gjeog Republikë në Azinë Juglindore, e përbërë nga më se 13000 ishuj.

indonezian e mb I Indonezisë; karakteristik për Indonezinë, për banorët a vendësit e saj.

indonezian i m sh ë ët Banor a vendës i Indonezisë.

indonezianë e ja f sh e et f e **INDONEZIAN I**.

indor e mb bio I indit; që ka të bëjë me indin; i përbërë prej indesh. **Proteina (lëngje) indore**.

indrikotër i m paleo Gjitar i oligocenit-miocenit të hershëm, i ngjashëm me rinoqerontin, por pa brirë.

indúar (i e) mb

♦ (Pëllhurë) e endur.

♦ (Vrimë e rrobës) e mbushur me pe.

induksión i¹ m sh e et f i Nxjerrje e një përfundimi duke u nisur nga e veçanta për të kaluar tek e përgjithshmja.

induksión i² m fiz Elektrizim i një përcjellësi të rrymës me anë të ndryshimit të fushave magnetike; prodhim i energjisë elektrike ose i magnetizmit pa kontakt nga prania e një trupi të elektrizuar ose të magnetizuar.

indúkt i m el Armaturë; mbështjellje. **Indukt i bobinës**.

induktím i¹ m libr **INDUKTIM I¹**.

induktím i² m el **INDUKTIM I²**. **Induktím elektromagnetik (mbetës)**.

induktív e¹ mb libr (Arsyetim) i mbështetur në induksion.

induktív e² mb fiz I induksionit elektrik ose magnetik.

induktivitét i m fiz Vetë e qarkut elektrik për të krijuar një forcë elektromotorë me anë të ndryshimit të rrymës.

induktóhet úa (u) úar pavet dhe pës e **INDUKT•OJ**.

induktójt i¹ jokall **óva úar** libr Nxjerr (një përfundim) duke u nisur nga për të kaluar tek e përgjithshmja.

induktójt i² jokall **óva úar** fiz Elektrizoj me anë të induksionit.

induktór i m sh ë ët el Pjesë e një pajisjeje elektrike që vepron me anë të induksionit.

induktúar (i e) i¹ mb f i (Përfundim) i arritur me induksion.

induktúar (i e) i² mb fiz I elektrizuar me anë të induksionit.

industrí a f sh - të Sektor i ekonomisë që përfshin përpunimin e lëndëve të para; degë e veçantë e prodhimit dhe tregtimit të mallrave. **Industri e blertë (pastër)**. **Industri e lehtë (rëndë)**.

Degët e industrisë. **Stimulim i (nxitje e) industrisë së vendit**.

industriál e mb

♦ I industrisë; që ka të bëjë me industrinë. **Revolucioni industrial dhe hist**.

♦ (Vend) me industri të zhvilluar. **Zonë industriale**.

♦ (Shkollë) që përgatit specialistë për degë të ndryshme të industrisë.

industriál-bujqësór e mb I industrisë dhe bujqësisë; që ka të bëjë me industrinë dhe bujqësinë.

industrialíst i m sh ë ët Pronar i një ndërmarrjeje të madhe ose i disa ndërmarrjeve industriale.

industrializím i m Krijim a zhvillim i industrisë. **Industrializim i prodhimit (ndërtimit)**.

industrializóhet úa (u) úar pavet dhe pës e **INDUSTRIALIZ•OJ**.

industrializójt kal **óva úar**

♦ Krijoj a zhvilloj industrinë e (vendit, krahinës etj.).

♦ Zëvendësoj (procesin e prodhimit artizanal) me punën e makinave; mekanizoj; fut metoda industriale (në prodhim).

industralizúar (i e) mb

♦ (Vend) me industri të zhvilluar.

♦ (Proces prodhimi) që zëvendëson punën artizanale me punën e makinave; i mekanizuar.

industralizúem (i) e (e) mb G >INDUSTRIALIZUAR (i e).

industriálo-bujqësór e mb >INDUSTRIAL-BUJQËSOR E.

inercí a f

♦ *fiz* Prirje e një trupi në lëvizje për të qëndruar në gjendje të pandryshueshme.

♦ *fig* Rezistencë ndaj ndryshimeve; prirje për të mos vepruar; plogështi.

inercísht ndajf Plogësht; me plogështi. [U nguros njeriu yt, është mekur./ Ti rekëtin

inercisht në vapë:/ ndoshta nesër lehtësohet prapë. (MA)]

inért e mb librI prirë për të mos ndryshuar gjendjen; ipaafte për të lëvizur ose vepruar.

[TURMAT,/ që inerte derdhen/ dhe frymë marrin/ me injorim,/ lanë pasojë/ mbi shpirtin tënd/ mbi shpirtin tim (MA).]

♦ *kim (Lëndë)* që nuk vepron shpejt me lëndë të tjera.

inérte t m sh ndërt etj. Lëndë ndërtimi si zhavorr, gurë, rërë etj. **Pikë e inerteve.**

inertí a f >INERCI A.

ínë pron sh A, Ç >YNË.

ínë krahin pakryer e JAM. >ISHIN.

-inë prapasht(formon emra nga emra): rruginë, xhamtinëetj.

infantíl e mb Fëmijëror; fëminor.

infantilíz•ëm mi m mjek

♦ Sjellje fëmijërore.

♦ *psik* Tipare ose sjellje fëmijërore e të rriturit.

♦ *psik* Papjekuri anormale fizike, seksuale a psikologjike.

infárkt i m sh e et mjek Vdekje e një indi a pjese të një organi kur i prishen ose i mbyllen enët e gjakut. **Infarkt i zemrës (trurit, mushkërive).**

infeksión i m sh e et mjek Prekje e një qenieje, organi, plage, si dhe e një bime etj. nga mikrobe ose baktere që shkaktojnë sëmundje; prajë; sëmundjee shkaktuar nga këto mikrobe a baktere.

Infeksion në dorë (vesh, mushkëri). Infeksionet te njerëzit (kafshët, bimët). Fole (çerdhe, vatër) infeksioni.

infektím i m sh e et mjek Marrje e një infeksioni.

infektív e mb (Sëmundje) ngjitëse.

infektiv i m mjek Spital a repart i sëmundjeve ngjitëse. **Personeli i infektivit.**

infekt•óhem vetvóva (u) úar

♦ Më zë një sëmundje ngjitëse; më ngjitet një sëmundje nga dikush tjetër; marr mikrobe a baktere që japin sëmundje; marr infeksion. **M'u infektuan veshkat. M'u infektua plaga (gishti). U infektua nga myku (mikrobet, brisku). Mos e prek, se do të infektohesh!**

♦ *libr* Marr nga një tjetër diçka të keqe në mënyrën e jetesës, të të menduarit etj.; marr vese, të meta e shfaqje të dëmshme nga dikush.

infekt•ój kal óva úar

♦ I ngjit (*dikujt*) një sëmundje; bëj që të marrë mikrobe a baktere (*një qenie, një organ, një plagë, një bimë etj.*); përhap tek mikrobe e baktere që shkaktojnë sëmundje; praj. **Më infektoi dorën (këmbën). Infektoi plagën.**

♦ *libr* I jap (*dikujt*) diçka të keqe në mënyrën e jetesës, të të menduarit etj.; bëj që dikush të marrë vese, të meta e shfaqje të dëmshme.

infektúar (i e) mb Që është infektuar nga diçka a nga dikush. [Po për të zënë vendin e këtyre kemi kolltukofagët, krimba të verdhë me kokë të zezë, që treten me plagët e infektuara të Shqipërisë në lëngim, këpushë që mund t'i coptosh, por jo t'i çqitësh, që kafshojnë e thëthijnë.(FN)]

infektúem (i) e (e) mb *G* > **INFEKTUAR (i e).**

infektúes e mb Që shkakton infeksion (prajë).

inferiór e mb libr Më i ulët. [Kontakti i parë me sulltanin, që në përfytyrimin e rapsodit përshkruhet si një qenie inferiore ndaj kreshnikëve, është pak a shumë i njëkohshëm me shfaqjen e barutit (ShS).]

inferioritét i m Të qenët më i ulët. **Kompleks i inferioritetit** *psik.* [një sjellje pa komplekse inferioriteti, guximtare dhe brutale (KM).]

infermiér i m sh ë ët Punonjës i shërbimit mjekësor që kryen detyra ndihmëse në spitale, ambulanca e në infermieri. **Shkollë infermierësh.**

infermiér•e ja f sh e et f e **INFERMIER I.**

infermierí a f sh - të

♦ Dhomë e infermierëve në spital, institucion shëndetësor etj.; vend i caktuar për mjekimin e të sëmurëve në spitale, reparte ushtarake, ndërmarrje, konvikte, shkolla etj. **Punon në infermieri.**

♦ Profesioni i infermierit. **Kurse për infermieri.**

infiltrát i m sh e et mjek Depërtim i qelizave, tumoreve etj. në inde, organe etj.

infiltrím i m sh e et libr Depërtim në një organizatë etj. për të marrë të dhëna të fshehta.

infiltr•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e **INFILTR•OJ.**

infiltr•ój kal óva úar Depërtoj në (një organizatë etj.) për të marrë të dhëna të fshehta.

infiltrúar (i e) mb I depërtuar.

infiltrúem (i) e (e) mb *G* > **INFILTRUAR (i e).**

infiltrúes i m sh - it Ai që depërton në një organizatë për të marrë të informata të fshehta.

infinít i m

♦ *mat* Madhësi e pafund, më e madhe se çdo numër i dhënë (∞).

♦ Pafundësi. [Lexon këtë përmbledhje lirikash dhe përjeton estetikisht dhe intelektualisht një infinit të trefishtë: (AÇ).]

infinítiv i m sh e et gjuh Paskajore. **Infinitivi i gegënishtes.**

inflación i m ek Vënia në qarkullim e një sasi më të madhe kartëmonedhash se sa janë nevojat e vërteta të qarkullimit të mallrave, që sjell si pasojë zhvlerësimin e kartëmonedhës, ngritjen e çmimeve e uljen e fuqisë blerëse.

inflacioníst e mb ek (Politikë) e lënies së lirë të inflacionit.

inflacioníz•ëm mi m ek Politikë ekonomike, financiare ose monetare që lejon inflacionin.

inflamación i m sh e et mjek Pezmatim; mahisje.

influénc•ë a f libr Ndikim. Njeri me influencë. Sferë e influencës. **Kam influencë te dikush.**

[shtetet evropiane, q'prej vjetit 1927, i kishin lânë Italisë të drejtën e influencës mbi Shqipni (AN).]

influencím i m Ndikim.

influenc•óhem óva (u) úar pës e **INFLUENC•OJ.**

influenc•ój kal dhe jok al óva úar Ndikoj. **Influencoj për mirë.**

influencúar (i e) mb I ndikuar.

influencúem (i) e (e) mb *G* > **INFLUENCUAR (i e).**

influencúesh•ëm (i) me (e) mb I ndikueshëm.

información i m sh e et

♦ Njoftim për diçka; të dhëna për gjendjen e punëve në një fushë të caktuar, për veprimtarinë e dikujt, për një ngjarje etj.; kumtim a lajm që jepet për dikë a diçka. **Informacion javor** (mujor, vjetor). **Informacion politik** (shkencor, teknik). **Informacion me gojë** (me shkrim). **Burim informacioni. Jap informacion. Kërkoj** (marr) **një informacion.**[Kënga popullore legjendare e shqiptarëve të Kosovës mban gjurmën dhe informacionin e kohës kur është mbledhur. (ShS)]

♦ Veprimtari që synon të marrë e të japë njoftime e të dhëna për dikë a diçka; vend ku punojnë ata që merren me këtë veprimtari. **Zyra e informacionit. Informacion i fshehtë. Shërbimi i informacionit.**

**

teknologji e informacionitPërdorim i kompjuterëve për të grumbulluar, transmetuar dhe përpunuar të dhëna.

informatë•*a f sh a at kryes sh* Njoftim që marr për diçka; kumtim për dikë a diçka; informacion; e dhënë që nxirret gjatë hetimit për të zbuluar të vërtetën. **Informatë e saktë** (rreme, gabuar, dyshimtë). **Informata ushtarake** (shkencore, politike). **Kërkoj** (marr, mbledh, jap) **informata.**

informatik•*e mb* I informatikës; që ka të bëjë me informatikën. **Sistem informatik.**

informatik•*a f* Teknologji e informacionit. **Studioj për informatikë.**

informaticien•*i m sh ë ët* Specialist i informatikës.

informaticien•*e ia f sh e et f e* **INFORMATICIEN I.**

informatikán•*i m sh ë ët* >**INFORMATICIEN I.**

informatív•*e mb* Që informon; që jep informacion; që shërben për grumbulluar e për të shpërndarë informacion.

informatizím•*i m*Përdorim i informatikës për qëllime shkencore a praktike; përpunim i informacionit me pajisje elektronike.[**ende nuk është shfrytëzuar epërsia e metodave të përparuara dhe sidomos e teknikës së zhvilluar të informatizimit (numerizimit) të njohurive.** (ShS)]

informatiz•*óhet úa (u) úar* *pavet dhe pës e* **INFORMATIZ•OJ.**

informatiz•*ój kal óva úar*

♦ Përpunoj me ndihmën e pajisjeve kompjuterike (*informacionin*).

♦ Pajis me sisteme kompjuterike (*një zyrë etj.*).

informatizúar•*(i e) mb*

♦ I përpunuar me ndihmën e pajisjeve kompjuterike.

♦ I pajisur me sisteme kompjuterike.

informatizúem•*(i) e (e) mb G* >**INFORMATIZUAR**•*(i e).*

♦ (*Informacion*) i përpunuar me ndihmën e pajisjeve kompjuterike.

♦ I pajisur me sisteme kompjuterike.

informatór•*i m sh ë ët* Ai që mbledh të dhëna për të zbuluar të vërtetën; ai që punon, zakonisht fshehtas, për të grumbulluar të dhëna e njoftime për dikë a për diçka dhe që ia jep këto dikujt tjetër; ai që merr e jep informata. **Informator i fshehtë. Rrjet i informatorëve.**

informatór•*e ja f sh e et f e* **INFORMATOR I.**

informím•*i m sh e et*

♦ Marrje ose dhënie e informacionit.[**Kjo lidhet me ndikimin e shtypshkrimit (duke përfshirë edhe botimin e folklorit), si dhe të mjeteve dhe formave të tjera të formimit dhe informimit publik.** (ShS)]

♦ Informatë.

inform•óhem óva (u) úar *pës e* **INFORM•OJ.**

inform•ój kal óva úar Njoftoj për diçka; jap të dhëna për gjendjen e punëve në një fushë të caktuar, për veprimtarinë e dikujt, për një ngjarje etj.; kumtoj për dikë a diçka; bëj të ditur a lajmëroj për një gjë. **Informoj të pranishmit (masat). Informojmë njëri-tjetrin. Informoj për punën (ngjarjet e fundit). Informoj drejt.**

informúar (i e) *mb* I vënë në dijeni për diçka; i njoftuar për gjendjen e punëve në një fushë të caktuar, për veprimtarinë e dikujt, për një ngjarje etj.; që i është bërë e ditur diçka; që ka marrë informata. **Qarqe të informuara.**

informúem (i) e (e) *mb G >* **INFORMUAR (i e).**

informúes e *mb* Që jep informacion a informata.

informúes i *m sh ë t* Informator; kallëzues.

informúes•e *ja f sh e et f e* **INFORMUES I.**

ínfra- *fjalëform* Infra.

infra dig /*infra dig/ shpr lt* Nën sërën time.

infraklás•ë a f bio Kategori e taksonomisë që vjen pas nënklasës.

infrakúq e *mb fiz (Rrezatim)* jashtë spektrit të dukshëm në fund të së kuqes, me gjatësi vale rreth 700 nanometër dhe 1 milimetër; (*terapi*) që përdor rrezatim infrakuq.

infrastruktúr•ë a f

♦ Punime bazë; themele. **Infrastruktura e sistemit hekurudhor.**

♦ Tërësi e mjeteve ekonomike e teknike të një vendi, krahine etj.

infrastrukturór e *mb* I infrastrukturës; që ka të bëjë me infrastrukturën.

infra•tingull tینگulli *m sh tینگuj tینگujt fiz* Valë të tingujve me frekuencë më të ulët se niveli dëgjimor i njeriut.

infuzión i m

♦ Tretësirë e përftuar nga një lëndë e lënë në ujë; proces i përfutimit të një bari bimor duke e lënë bimën në ujë.

♦ Pije, ilaç ose ekstrakt i përgatitur duke lënë gjethe çaji a bimësh në ujë a lëng tjetër.

♦ *mjek* Shtënie e ngadalshme e një lënde në venë ose ind.

infuzórë t *m sh bio* Mikroorganizma që gjenden në tretësira të lëndëve organike.

Ing. *shkurt i* Inxhinier.

íngla t *f sh* Zbukurime.

ingléz e *mb* Anglez.

ingléz i *m sh ë ët* Anglez.

ingéz•e *ja f sh e et f e* **INGLEZ I.**

inglísht *ndajf* Anglisht.

inglísht•e *ja f sh e et* Anglishte.

inglíz e > **ANGLEZ E.**

inglíz i *m sh ë ët vjet* Anglez. [prej skllëvërve inglizë dhe frëngj të zënë që në kohë të

Gordonit, kish mësuar mjaft fjalë nga të dy gjuhët e tyre (FK).]

inglíz•e *ja f sh e et f e* **INGLIZ I.**

ingranázh i *m sh e et*

♦ *tek* Rrotë e dhëmbëzuar që shërben për të përçarë lëvizjen në një mekanizëm; sistem rrotash të dhëmbëzuara që ngërthehen njëra me tjetrën dhe që përçojnë një lëvizje. **Ingranazh konik (me vidhë pa fund). Ingranazh i këmbimit të shpejtësisë. Grup ingranazhesh.**

♦ *libr* Ndërtim e funksionim i brendshëm i diçkaje, që përbëhet nga disa pjesë a njësi të cilat kanë lidhje e bashkëveprojnë njëra me tjetrën; pjesë përbërëse e ndërtimit ose e sistemit të

diçkaje dhe mënyra se si punon, se si vihet në lëvizje etj. ky sistem. **Ingranazhet e shtetit.**
Ingranazhi i burokracisë.

♦ *ushq bis* Biskotë e rëndomtë, e rrumbullakët me buzë të dhëmbëzuara.

ingran•óhem óva (u) úar dhe tek

I vetv

♦ *veta III tek (Rrota e dhëmbëzuar)* ngërthehet me një tjetër.

♦ *fig* Përfshihem plotësisht (në një veprimtari); mësohem me një mjedis të ri shoqëror.

II pës e INGRAN•OJ.

ingran•ój kal óva úar tek Ngërthej (*ingranazhin, ingranazhet*).

ingranúar (i e) mb

♦ *tek (Ingranazh)* i ngërthyer.

♦ *fig* I përfshirë plotësisht në një veprimtari; i mësuar me një mjedis të ri shoqëror.

ingranúem (i) e (e) mb *G > INGRANUAR (i e).*

ingúsh e mb I ingushëve; që ka të bëjë me ingushët.

ingúsh•e ja f Gjuhë e ingushëve.

ingúshë t m sh Vendës a banorë të Ingushetisë.

Ingushetí a f gjeog Subjekt federal i Rusisë, në Kaukazin verior.

inhalación i m mjek Thithje (*e ajrit*); frymëmarrje.

inherént e mb libr Që ekziston si një element përbërës thelbësor.

íni Ç, Jveta III sh tanishme dëftore e JAM. [Ku ini ju çobenë me gunat e bardha? (BXh)]

inicial i m sh e et Shkronjë e parë e emrit. [Kur në banka linim inicialet tona (GB).]

iniciatív•ë a f sh a at Nismë. **Frymë initiative. Iniciativë e lirë. Me iniciativën e vet.**

iniciatór e mb Nismëtar; që i jep nismën diçkaje. **Grup iniciator.**

iniciatór i m sh ë ët Ai që i jep shtysën e parë një pune; nismëtar; nismës.

iniciatór•e ja f sh e et f e INICIATOR I.

iniciím i m Dhënie e shtysës së parë për një punë.

iniciúm i m > INICIM I.

inici•óhet úa (u) úar vetv *veta III dhe pës e INICI•OJ.*

inici•ój kal óva úar Ndërmarr një nismë për (*diçka*).

iniciúar (i e) mb (*Punë*) që ka marrë shtysën e parë.

iniciúem (i) e (e) mb *G > INICIUAR (i e).*

iniciúes e mb libr Që ndërmerr një nismë për diçka.

iniciúes i m sh - it libr Ai që ndërmerr një nismë; nismëtar; nismës.

iniciúes•e ja f sh e et f e INICIUES I.

inisiatív•ë a etj. > INICIATIV•Ë A.

ínja /ín-ja/ pron f Jona. **Kjo ështëinja.**

inkandeshénc•ë a f spec Zbardhje a ndriçim i trupave të nxehur shumë.

inkandeshént e tek I nxehur aq shumë sa zbardhet a bëhet i ndritshëm dhe ndriçon. **Gaze**

inkandeshente. Llambë inkandeshente. Trup (tel, përcjellës) inkandeshent. Në gjendje

inkandeshente. Bëhet inkandeshent.

inkasat•úer óri m sh órë órët *G* Pagues; ai që bën një derdhje, pagesë a hyrje në arkë.

inkás•e ja f sh e et Pagesë, derdhje a hyrje në arkë.

inkasím i m sh e et Hyrje në arkë.

inkas•óhet úa (u) úar vetv *veta III* Hyn në arkë.

inkas•ój kal óva úar Fut, derdh a paguaj në arkë (*një shumë*).

inkasúar (i e) mb (*Shumë*) e futur, derdhur a paguar në arkë.

inkasúem (i) e (e) mb G >INKASUAR (i e).

inkastrím i m sh e et tek Ngulje.

inkastr•óhet vetv úa (u) úar veta III Ngulet; futet.

inkastr•ój kal óva úar Ngul; fut.

inkastrúar (i e) mb I ngulur; i futur.

inkastrúem (i) e (e) mb G >INKASTRUAR (i e).

inkasúar (i e) mb (Shumë) e derdhur (e paguar) në arkë.

inkasúem (i) e (e) mb G >INKASUAR (i e).

inkasúes i m sh - it Pagues a derdhës në arkë.

inkasúes•e ja f sh e et f e INKASUES I.

inklinación i m sh e et fiz, gjeol etj. Pjerrësi; kënd i shmangies nga pingulja ose horizontalja.

inkludím i m sh e et libr Përfshirje.

inklud•óhem vetv óva (u) úar libr Përfshihem.

inklud•ój kal óva úar libr Përfshij.

inkludúar (i e) mb libr I përfshirë.

inkludúem (i) e (e) mb libr G >INKLUDUAR (i e).

inkluzív e mb libr Përfshirës.

inkluzivisht ndajf libr Përfshirë.

inkognító libr

I ndajf Pa u njohur nga të tjerët.

II mb I pa njohur nga të tjerët.

inkoherénc•ë a libr Mungesë logjike, rrjedhshmërie e qartësie.

inkoherént e mb libr (Fjalë, mendim i shprehur) pa logjikë, rrjedhshmëri e qartësi.

inkomunikádo mb (I burgosur) pa të drejtë dhe pa mjete të komunikojë me botën.

inkonsekuénc•ë a libr Mungesë lidhjeje a logjike. [kuptohet lehtë inkonsekuenca ndër organizata të shumëllojshme nën regjimin e tij (KM).]

inkonsekuént e mb libr Pa lidhje e pa logjikë.

inkriminím i m dhe drejt Akuzim a fajësim i dikujt për shkelje të ligjit a faj.

inkrimin•óhem vetv óva (u) úar Akuzohem a fajësohem për shkelje të ligjit a faj.

inkrimin•ój kal óva úar Akuzoj a fajësoj (*dikë*) për shkelje të ligjit a faj.

inkriminúar (i e) mb I akuzuar a fajësuar për shkelje të ligjit a faj.

inkriminúem (i) e (e) mb G >INKRIMINUAR (i e).

inkriminúes e mb Akuzues a fajësues për shkelje të ligjit a faj.

inkuadrím i m

♦ Përfshirje.

♦ *kin* Futje në kuadër (*e skenës*).

inkuadr•óhem óva (u) úar vetv e INKUADR•OJ.

inkuadr•ój kal óva úar

♦ Përfshij. Ikuadroj në skuadër.

♦ *kin* Fut brenda kuadrit (*një skenë, një pamje*).

inkuadrúar (i e) mb

♦ I përfshirë.

♦ *kin (Skene, pamje)* e përfshirë brenda kuadrit

inkuadrúem (i) e (e) mb G >INKUADRUAR (i e).

inkubación i m

- ♦ Kohë që kur mikrobet a bakteret hyjnë në një organizëm deri kur shfaqen shenjat e para të sëmundjes; periudhë gjatë së cilës sëmundja zhvillohet pa u vënë re, në mënyrë të fshehur.
- ♦ Kohë gjatë së cilës vezët e shpendëve qëndrojnë në inkubator për të dalë zogjtë; periudhë gjatë së cilës një shpend a një kafshë ngroh vezët për të çelur zogj a për të nxjerrë të vegjlit e vet; nxjerrja e zogjve të vegjël me kllonkë ose me inkubator. **Inkubacion natyror** inkubacion me kllonkë etj. **Inkubacion artificial** inkubacion me inkubator.

inkubator i m sh ë ët Makinë e posaçme ku ngrohen vezët për të nxjerrë zogj. **Zogj inkubatori.**
Shtroj vezët në inkubator.

inkuizición i m

- ♦ *hist* Gjykatë kishtare e Kishës Katolike të Romës, e themeluar më 1232 nga Papa Gregori IX, e njohur për përdorimin e torturave kundër heretikëve në Itali dhe në Francën jugore.[**Inkuizicioni, në disa vende, vazhdon të digjte njerëz të gjallë edhe gjer në shekullin XVIII.** (AE)]
- ♦ *fig* Ndjekje e rreptë e kundërshtarëve dhe ideve të tyre; terror.

**

Inkuizicioni Spanjoll *hist* Gjykatë kishtare e themeluar më 1478, e drejtuar fillimisht kundër çifutëve dhe myslimanëve të konvertuar në krishterim dhe, më vonë, vazhdoi përndjekje të rrepta kundër protestantëve, deri sa u mbyll në fillim të shek. XIX.

inkuizitor i m sh ë ët

- ♦ *hist* Gjykatës i inkuizicionit.
- ♦ *fig* Hetues tejet i rreptë.

**

Inkuizitori i Madh *hist* Kryetar i gjykatës së inkuizicionit, kryesisht në Spanjë dhe Portugali.
inkuizitorial e mb Që përdor metoda të rrepta si inkuizicioni. [Sa dâm i kâ bâ letërsisë shqipe politika inkuizitoriale staliniste që ka shlye nga letërsia shqipe auktorë si Fishta dhe Konica (APp).]

inkunábul a libr Libër i shtypur para vitit 1501. **Botim inkunabul.**

inkurajím i m sh e et Nxitje.[vendos fatin e betejës së tyre, duke përballuar inkurajimin që u bën vila sllave heronjve rivalë të kreshnikëve. (ShS)]

inkurajóhem óva (u) úar libr pës e **INKURAJ•OJ.**

inkurajój kal óva úar libr

- ♦ I jap zemër e guxim (*dikujt*); e bëj më trim dhe e mbush me besim(*dikë*); e bëj ta ndiejë veten më të sigurt; egjallëroj.
- ♦ Nxit; përkrah.[**Duket se kjo është inkurajuar edhe nga fryma e përgjithshme e reflektimit të shoqërisë në lidhje me të kaluarën e vet** (ShS).]

inkurajúar (i e) mb

- ♦ Që ka marrë zemër e guxim; i trimëruar e i mbushur me besim; i gjallëruar.
- ♦ I nxitur; i përkrahur.

inkurajúem (i) e (e) mb G > **INKURAJUAR** (i e).

inkuarjúes e mb

- ♦ Që jep zemër e guxim; gjallërues.
- ♦ Nxitës; përkrahës.

inkursión i m sh e et

- ♦ Depërtim në prapavijat e armikut për veprime luftarake të shpejta; sulm i papritur e i shpejtë që ndërmerret kundër qendrave të banuara ose kundër objekteve të ndryshme të një vendi armik.

♦ *sport* Sulm i shpejtë në drejtim të portës a të anës kundërshtare (*në lojnat me top*).
inokulím i m mjek Përdorim i vaksinës për parandalimin e sëmundjes.

inokul•óhem óva (u) úar mjek

I vetv Bëj vaksinë; vaksinohem.

II pës e INOKUL•OJ.

inokul•ój kal óva úar U bëj vaksinë (*fëmijëve*).

inokulúar (i e) mb mjek Që ka bërë vaksinë; i vaksinuar.

inokulúem (i) e (e) mb G >INOKULUAR (i e).

inondát•ë a f sh a at libr

♦ Përmbytje.

♦ Dyndje. [*në periudhën e "inondadavet sllave", që në ndërgjegjen e vendësve u përftuan si një rrezik shumë serioz për qenien e tyre individuale, po dhe si bashkësi. (ShS)*]

inondím i m libr >PËRMBYTJ•E A.

inond•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III* Përmbytet.

♦ *fig* Mbytem (*me kërkesa etj.*).

II pës e INOND•OJ.

inond•ój kal óva úar libr

♦ *veta III (Ujërat)* përmbytin fushat.

♦ *fig* Mbyt (*dikë me kërkesa*).

inondúar (i e) mb libr

♦ (*Fushë*) e përmbytur.

♦ *fig* I mbytur (*me kërkesa*).

inondúem (i) e (e) mb G >INONDUAR (i e).

inorganík e mb>JOORGANIK E¹.

♦ *kim (Komponime)* që nuk përmbajnë grup hidrokarburi.

♦ Që nuk ka lidhje me jetën organike; që nuk përbëhet nga lëndë organike; jo i gjallë.

inovación i m sh e et Risi; novacion.

inovatór e mb Që sjell risi a novacion.

inovatór i m sh ë ët Ai që sjell një risi a novacion.

inovatór•e jaf sh e et f e INOVATOR I.

insáf pasth dhe ndajf Mjaft. **Bëj insaf** tregohem i mëshirshëm.

insalláh pasth Dhëntë Allahu.

insán i m vjet Njeri. **S'ka insan pa noksan** s'ka njeri pa huqe.

insékt i m sh e et ent Kandërr.

insektár i m sh ë ët Kuti për të mbajtur, rritur a ruajtur insekte për qëllime studimi.

insektembýtës e mb Insekticide; që përdoret për të shfarosur kandrra të dëmshme. **Helme**

insektembytës(e).

insektembýtës i m sh - it Insekticid; lëndë insektembytëse; lëndë që përdoret për të shfarosur kandrra të dëmshme.

insektengrénës e mb (Zog etj.) kandërrngrënës.

insektengrénës i m sh - it Kandërrngrënës.

insektevrásës e mb Që shfaros kandrra të dëmshme. **Pluhur (lëng) insektevrasës.**

insektevrásës i m sh - it Preparat për shfarosjen e kandrrave të dëmshme.

insekticíd i m sh e et >INSEKTEVRASËS I.

insektmbýtës, insektngrënës *etj.* >**INSEKTEMBYTËS, INSEKTENGRËNËS** *etj.*
inseminím i m *mjek* Lëshim i farës së mashkullit në kanalin gjenital të femrës. **Inseminim artificial.**

INSIG u *shkurt i* Instituti i Sigurimeve.

insinuát•ë a f sh a at libr Fjalë e hedhur rrethërreth me ligësi.

insistím i m sh e et libr Këmbëngulje. **Me insistim.**

insist•ó j kal óva úar Këmbëngul; ngulmoj.

inskením i m sh -e t libr

♦ Vënie në skenë.

♦ *fig* Kurdisje.

insken•óhet úa (u) úarpavet dhe pës e INSKEN•OJ.

insken•ó j kal óva úar

♦ Vë në skenë (*një pjesë*).

♦ *fig* Kurdis (*një kurth*).

inskenúar (i e) mb libr

♦ I vënë në skenë.

♦ *fig* I kurdisur. [kryengritja ishte thjesht një produkt i realitetit konfliktual të brëndshëm dhe jo i inskenuar nga faktorë të jashtëm artificialë. (RG)]

inskenúem (i) e (e) mb G >INSKENUAR (i e).

inspektím i m sh e et Kontroll i punës së dikujt për të zbuluar të metat; kontroll i gjendjes së punës, zbatimit të rregullave *etj.*

inspekt•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e INSPEKT•OJ.

inspekt•ó j kal óva úar Shoh në vend (*gjendjen e punimeve, zbatimin e rregullave të punës etj.*).

inspektór i m sh ë ët Njeri i ngarkuar zyrtarisht të inspektojë punën e veprimtarinë e një njeriu, të një grupi njerëzish, të një shkolle, institucioni *etj.* **Inspektor i përgjithshëm. Inspektor i drejtorisë së arsimit (kulturës, pyjeve, sporteve të rënda). Inspektor rrugor.**

inspektorát i m sh e et Organ shtetëror i ngarkuar të kontrollojë punën e të institucioneve, ndërmarrjeve, *etj.*; organ që kontrollon, jep udhëzime për diçka a merret me zgjidhjen e diçkaje; zyra e ndërtesa e këtij organi. **Shkoi në inspektoratin e policisë.**

inspektór•e ja f sh e et f e INSPEKTOR I.

inspektorí a f

♦ Detyrë e inspektorit.

♦ Zyrë e inspektorëve; inspektorat.

inspektúar (i e) mb I kontrolluar nga inspektori a inspektorët.

inspektúem (i) e (e) mb G >INSPEKTUAR (I E).

inspiración i m sh e et libr Frymëzim.

inspirím i¹ m sh e et Frymëzim.

inspirím i² m Frymëthithje.

inspir•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e INSPIR•OJ.

inspir•ó j kal óva úar Frymëzoj.

inspirúar (i e) mb I frymëzuar.

inspirúem (i) e (e) mb G >INSPIRUAR (i e).

inspirúes e mb libr Frymëzues.

instagrám i@ Shërbim i rrjetit social ku përdoruesit mund të bëjnë foto e video dhe t'i shkëmbejnë hapur ose privatisht nëpërmjet platformave të rrjeteve të tjera shoqërore.

instalím i m sh e et libr

- ♦ Vendosje e pajisjeve teknike, aparateve, mjeteve, makinerive etj. aty ku do të punojnë.
- ♦ Pajisje e fabrikës, uzinës etj. me pajisjet e nevojshme për punë.
- ♦ Gjetje e vendit për të banuar a punuar.

instal•óhem óva (u) úar libr

I vetv Gjej vend diku për të banuar a për të punuar dhe vendosem atje; zë vend, ngulem diku përgjithmonë ose për një kohë të gjatë.

II pës e INSTAL•OJ.

instal•ój kal óva úar Vendos (pajisjet teknike, aparatet, mjetet, makineritë etj.) aty ku duhet të punojnë; pajis me vegla, me aparate a me mjetet e nevojshme (**një fabrikë, uzinë, laborator etj.**).

instalúar (i e) mb (Pajisje teknike, makineri etj.) e vendosur aty ku duhet të punojë. **Fuqi e instaluar e centralit.**

instalúem (i) e (e) mb G >INSTALUAR (i e).

instalúes e mb (Udhëzues) për instalimin e pajisjeve, makinerive etj.

instalúes i m sh - it Ai që bën instalimin e pajisjeve, makinerive etj.

instalúes•e ja f sh e et f e INSTALUES I.

instánc•ë a f sh a atzyr

♦ **zyr** Shkallë e veçantë në një tërësi organesh shtetërore, administrative etj. që ka në dorë zgjidhjen e një çështjeje. **Instancat e ulëta (e larta). Në të gjitha instancat. Iu drejtua instancës më të lartë.**

♦ **drejt** Shkallë e veçantë e një procesi gjyqësor; shkallë e gjyqit që ka të drejtë të shohë e të zgjidhë një çështje gjyqësore. **Gjykim në instancën e parë (dytë).**

*

Në instancë të fundit/libr Në fund të fundit; tek e fundit.

instante mense /instánte ménse/ shpr lt Në muajin në vijim.

INSTAT i shkurt i Instituti i Statistikave.

instínkt i m sh e et

♦ **bio** Aftësi e lindur dhe e trashëguar e qenieve të gjalla për të vepruar në mënyrë të pavetëdijshme që t'u përshtaten mjedisit e t'u përgjigjen ndryshimeve të tij; shtysë e vetvetishme që nxit kafshët e njerëzit të bëjnë lëvizje e veprime të pavetëdijshme. **Instinkti i të ushqyerit (vetëmbrojtjes, riprodhimit, kujdesit për të vegjlit). Instinkti i nënës (fëmijës).**

♦ **Prijë** a dëshirë e vetvetishme dhe e fortë, që e bën njeriun të mbajë një qëndrim të caktuar, të sillet e të veprojë në një mënyrë të caktuar. **Instinkt i lartë (i ulët, shtazarak, i egër). Instinkti i turmës. [rrethanat kanë krijuar tek ato edhe një farë instinkti vetëruajtjeje, gjendje që natyrshëm e lindin nga rreziqet dhe kërcënimet. (ShS)]**

♦ **fig** Nuhatje. **Instinkti i gjahtarit (mjekut, artistit, sportistit). E kuptoj (gjej) me instinkt. S'e gaboi instinkti.**

instinktív e mb I mbështetur në instinkt. [Ndarja e njerëzve në grupe të ndryshëm - fis e krahinë, fe e kulturë, komb e shtet, parti e klasë etj. - e ka bazën në këtë ndjenjë instinktive (AE).]

instintivísht ndajf Me instinkt.

institución i m sh e et

♦ Organizëm shtetëror a shoqëror që e zhvillon veprimtarinë e vet në një fushë të caktuar.

Institucion shtetëror (shkencor, parashkollor, shëndetësor, artistik, shoqëror). Institucion ideologjik (politik, ushtarak). Institucion fetar. Institucionet qendrore.

♦ *drejt* Mënyrë jetese ose sjelljeje e rregulluar sipas disa ligjeve, normave e zakoneve të vendosura brez pas brezi në një shoqëri, popull a shtresë shoqërore; tërësi e normave, ligjeve dhe e të drejtave në një fushë të caktuar të marrëdhënieve shoqërore. **Institucion i vjetër.**

Institucionet familjare. Institucioni i martesës (i hakmarrjes). E drejta zakonore si institucion.[Duke vënë "institucionin e besës" të shqiptarëve përkundër "institucionit të besimit" ("vjera") tek sllavët; frymën anti-osmane tek eposi verior përkundër prirjes së shërbimit pro-sulltanit turk në eposin e serbëve... Kadare tërhoqi vëmendjen... (ShS).]
institucional e *mb* I institucionit; që ka të bëjë me institucionin ose bëhet nga një institucion. Në nivel institucional. [Studimet institucionale, me karakter ndërdisiplinor, me angazhimin e gjithë arsenalit të dijes albanologjike (ShS).]

institucionalisht *ndajf libr* Nga pikëpamje institucionale; me rrugë institucionale.

institucionalizim i *libr* Ngritje në normë e një praktike. **Institucionalizimi i dokeve.**

institucionalizohet *úa (u) úar vetv veta III dhe pës e* **INSTUTUCIONALIZ•OJ.**

institucionaliz•oj *kal óva úar libr* I jap karakter institucional; e bëj ose e ngre në rang institucioni.

institucionalizuar (i e) *mb libr* I ngritur në normë.

institucionalizuem (i) e (e) *mb G* **INSTUTUCIONALIZUAR** (i e).

institút *im sh e et*

♦ Shkollë e lartë me një a disa degë të ekonomisë e kulturës, të shkencës e teknikës; qendër për kërkime e studime shkencore; ndërtesë e kësaj shkolle a qendre; *përmbbis* studentë e punonjës në një shkollë a qendër të tillë. **Institut i lartë. Instituti bujqësor (pedagogjik, mjekësor).**

Institut kërkimor-shkencor. Instituti i shkencave (arteve, fizkulturës, projektimit).

Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.

♦ *drejt* >**INSTITUCION I.**

instruksión i *m sh e et libr*

♦ Udhëzim që duhet ndjekur; shpjegime e sqarime që jepen për një çështje, punë etj.; përmbledhje rregullash, udhëzimesh etj. që duhen zbatuar kur kryhet një punë, kur përdoret një aparat etj.; libër, fletore etj. që përmban këto rregulla e udhëzime.

♦ *usht* Seminar, mësim a stërvitje që bëhet për përgatitje të posaçme në një degë të caktuar; përgatitje e posaçme në shkolla ushtarake, kurse etj. **Shkolla e instruksionit. Qendër instruksioni. Instruksion për zbulues (radistë).**

instruktím i *m sh e et* Udhëzim për veprim. >**INSTRUKSION I.**

instrukt•óhem *óva (u) úar libr pës e* **INSTRUKT•OJ.**

instrukt•ój *kal óva úar libr* Udhëzoj (*dikë*) për të kryer një punë; i shpjegoj (*dikujt*) si të bëjë diçka; e mësoj si të veprojë, plotësojë një detyrë etj. Instruktoj punëtorët e rinj. Instruktoi zbuluesit (pilotët).

instruktór i *m sh ë ët* Ai që udhëzon e jep mësim për të përvetësuar një mjeshtëri; ai që drejton një stërvitje. **Instruktor ushtarak. Instruktor fizkulture. Instruktori i togës. Instruktori i qendrës mësimore.**

instruktór•e *ja f sh e et f e* **INSTRUKTOR I.**

instruktúar (i e) *mb*

♦ I udhëzuar.

♦ *dhe usht* I stërvitur.

instruktúem (i) e (e) *mb G* >**INSTRUKTUAR** (i e).

instrument i *m sh e et libr*

- ♦ Vegël a mjet që përdoret për të kryer një punë që kërkon saktësi; përdorëse. **Instrumente matëse (prerëse, llogaritëse). Instrumente teknike. Instrumentet e kirurgut.**
- ♦ Pajisje me anë të së cilës përftohen tinguj muzikorë. [Në sallën e koncertit edhe diktatorët/marrin vesh masën e instrumentave (MC).][instrumenti shoqërues i rapsodive kreshnike, lahuta, është shndërruar në nocion emblematik dhe "simbol etnik" i familjes shqiptare që gjendet në vatrën e eposit. (ShS)]
- ♦ *fig* Vegël. [Bëj ç'të duash me veten time/ jam instrumenti yt i verbër (NGj).]
- ♦ *zyr* Dokument zyrtar. **Instrumentet e marrëveshjes.**

**

instrumente frymore *muz* Vegla si klarineta, tromba, fizarmonika etj., në të cilat tingulli përftohet nga lëvizja e rrymës së ajrit, veçanërisht e frymës së instrumentistit.

instrumental *e mb muz (Pjesë)* e shkruar për t'u ekzekutuar me një a disa vegla muzikore. **Pjesë instrumentale për piano dhe orkestër.**

instrumental *i m sh e et ind* Repart i prodhimit të instrumenteve të precizionit.

instrumentalizëm *mi m fil*

- ♦ Shkollë moderne e krijuar nga shkencëtarë e filozofë të shek. XX, që mbështetet në premisën se teoritë janë mjete të besueshme që dalin nga përvoja, por nuk arrijnë të zbulojnë realitetet përtej përvojës.

- ♦ Pikëpamje marksiste sipas së cilës shteti dhe organizatat shoqërore janë vegla që shfrytëzohen nga klasa sunduese dhe individë për interesat e veta.

instrumentalizim *i m libr* Përdorim si vegël; shfrytëzim.

instrumentalizohet *úa (u) úar* *vetv veta III e* **INSTRUMENTALIZ•OJ.**

instrumentalizoj *kal óva úar libr* Përdor si vegël; shfrytëzoj.

instrumentalizuar *(i e) mb libr* I përdorur si vegël; i shfrytëzuar.

instrumentalizuem *(i) e (e) mb G >* **INSTRUMENTALIZUAR (i e).**

instrumentëri *a f përmb tek* Tërësi veglash a mjeteve të punës.

instrumentist *i m sh ë et muz* Ai që luan në një vegël muzikore. **Instrumentist virtuoz.**

instrumentist•e *ja f sh e et e* **INSTRUMENTIST I.**

insuficiencë *a f mjek >* **PAMJAFTUESHMËRI A. Insuficiencë kardiake (koronare, pulmonare).**

insulinë *a f sh a at mjek, farm* Hormon i prodhuar në nga një grup qelizash të pankreasit, që rregullon sasinë e glukozës në gjak.

integrál *e mb*

- ♦ I nevojshëm për të krijuar njësi të plotë; i domosdoshëm; themelor.

- ♦ Që ekziston si pjesë e së tërës.

integrál *i m sh e et mat* Madhësi tërësore, e vështruar si shumë e pjesëve të veta pambarimisht të vogla. **Integral i pacaktuar i një funksioni** bashkësi e funksioneve që kanë derivat funksionin e dhënë.

integrím *i m sh e et libr* Përfshirje e njësive të veçanta në një të tërë. **Integrim ekonomik.**

integritët *i m libr*

- ♦ Të qenët i ndershëm e me parime morale të forta.

- ♦ Të qenët një i tërë dhe i paprekshëm; tërësi tokësore, që përbën një njësi të vetme, të pandarë e të paprekshme. [Austria, në momentin në fjalë, i përmbahej ruajtjes strikt të status quo-së ekzistuese në Ballkan dhe integritetit të Perandorisë Otomane. (RG)]

integróhem *óva (u) úar libr*

I *vetv*

♦ Përfshihem në shoqëri, grup etj.

♦ *veta III* Përfshihet në një të tërë; bashkohet a shkrihet në një njësi të vetme gjatë zhvillimit.

[Grupi i dytë përbëhet prej sllavizmave të huajtura gjatë dy shekujve të fundit, me sa duket fillimisht në gjuhën e shkruar dhe pastaj edhe në të folmet popullore, të cilat nuk janë integruar ende në gjuhën shqipe. (ShS)]

II pjesë e INTEGR•OJ.

integr•ój kal óva úar libr

♦ Lidh pjesët ose anët e diçkaje në një të tërë; përfshij diçka në një të tërë si pjesë përbërëse e të pandarë të saj; bashkoj a shkrij në një njësi të vetme.

♦ Bashkoj (*një njeri ose grup me veti karakteristike*) si pjesëtar të një grupi shoqëror.

integrúar (i e) mb libr

♦ I përfshirë në një të tërë.

♦ I bashkuar a shkrirë me diçka për të formuar një të tërë.

integrúem (i) e (e) mb G >INTEGRUAR (i e).

integrúes e mb librPërfshirës (*në një grup etj.*) **Tendenca integruese.**

intelékt i m Aftësi mendore për të arsyetuar e gjykuar; forcë e arsyes a e gjykimit; shkallë zhvillimit mendor.[**elementi i intelektit ... asht i nevojshëm për me studiue e me njoftë idena të vlefshme e të pavlefshme.** (KM)]

intelektuál e mb

♦ I intelektit; që ka të bëjë me mendjen, arsyen e gjykimin; mendor. **Zhvillimi intelektual.**

Punë (jetë, veprimtari) intelektuale.

♦ Që merret kryesisht me punë mendore. **Rrethe intelektuale.**

intelektuál i m sh ë ët Njeri me përgatitje të veçantë në një fushë të shkencës, teknikës, kulturës dhe formim të gjerë arsimor; njeri që merret kryesisht me punë mendore; *sh* inteligjencie.

[**intelektualët besnik të kohës së komunizmit do të formohen me një shqisë të ré, me mungesën e karakterit.** (AN)]

intelektuál•e ja f sh e et f e INTELEKTUAL I.

intelektualíst e mb I intelektualizmit; që ka të bëjë me intelektualizmin; që është karakteristik për intelektualin.[...**Të tjerët u përkulën mbi shënimet e tyre, për të fshirë, me sa duket, në to fjalët "muri i Berlinit" ose ndonjë shprehje tjetër që mund të cilësohej si intelektualiste.** (IK)]

intelektualísht ndajf Në pikëpamje intelektuale. [...**Lexon këtë përmbledhje lirikash dhe përjeton estetikisht dhe intelektualisht një infinit të trefishtë:** (AÇ)]

intelektualíz•ëm mi m

♦ *fil* Doktrinë sipas së cilës dija fitohet nëpërmjet arsyes, pa përdorur përvojën; racionalizëm.

♦ Mbivlerësim i punës mendore të intelektualëve.

intelektualizím i m libr Drejtim intelektual i arsimit të dikujt ose i trajtimit të çështjes.

intelektualiz•óhem óva (u) úar

I vetv Marr drejtim intelektual në jetë.

II pjesë e INTELEKTUALIZ•OJ.

intelektualiz•ój kal óva úar libr I jap drejtim intelektual (*arsimit të dikujt; trajtimit të çështjes*).

intelektualizúar (i e) mb libr Që ka marrë drejtim intelektual.

intelektualizúem (i) e (e) mb G >INTELEKTUALIZUAR (i e).

intelektualizúes e mb libr (*Prirje*) për t'i intelektualizuar gjërat.

inteligjénc•ë a f

♦ Aftësi mendore për të marrë dije dhe shkathtësi mendore.

♦ *sh a at* Qenie anjeri i aftë për të marrë dhe zbatuar njohuritë dhe shkathtësitë mendore.

**

inteligjencë artificiale *tek inf* Inteligjencë e makinave; degë e shkencave kompjuterike që merret me krijimin e saj.

inteligjencë e makinës *tek inf* >INTELIGJENCË ARTIFICIALE.

inteligjenci•e a f Shtresë shoqërore e intelektualëve; *përmb* intelektualët e një vendi.

inteligjént e mb I zgjuar.

intendënc•e a f sh a at usht Repart a seksion i posaçëm i ngarkuar me furnizimin e trupave dhe me anën ekonomike e financiare në përgjithësi; zyrë e këtij reparti a seksioni.

intendént i m sh ë ët usht Ai që merret me furnizimin e trupave dhe anën ekonomike e financiare në përgjithësi; ai që bën punën e ekonomit e të llogaritarit në ushtri; përgjegjës i intendencës.

Intendenti i përgjithshëm. Intendenti i shtabit (i togës, i batalionit).

intensifikím i m libr Forcim; rritje; fuqizim; shtim a dendësim. **Intensifikim i përpjekjeve.**

intensifik•óhet úa (u) úar libr

I vetv veta III Bëhet më i fortë e më i thellë; fuqizohet; bëhet më intensiv; shtohet, rritet, dendësohet shumë.

II pës e INTENSIFIK•OJ.

intensifik•ój kal óva úar libr E bëj më të fortë e më të thellë; i rrit vrullin; e fuqizoj; e bëj më intensiv; shtoj, rrit a dendësoj shumë (*punën, përpjekjet etj.*).

intensifikúar (i e) mb libr I bërë më i fortë e i thellë, më i vrullshëm e fuqishëm.

intensifikúem (i) e (e) mb G >INTENSIFIKUAR (i e).

intensifikúes e mb libr Përforcues. [Nga kjo formë, me parashtesën intensifikuese *sh- u* përftua edhe folja *shtjerr* ‘thahet’, subjekti: kroni, pusi, lumi. (AK)]

intensitét i m

♦ *libr* Shkallë e lartë force, energjie, vrulli etj., me të cilën bëhet diçka; përqendrim i madh i përpjekjeve dhe i të gjitha mundësive për të kryer diçka; fuqi veprimi; të qenët intensiv.

Intensiteti i zhvillimit. Intensiteti i punimeve (stërvitjeve). Intensiteti i sëmundjes. Punoj me intensitet punoj me të gjitha forcat, me vrull e përpjekje të mëdha.

♦ *tek* Forcë e diçkaje; denduri me të cilën ndodh diçka ose shpejtësi me të cilën lëviz diçka; fuqi e një mase që lëviz; denduri. **Intensiteti i zërit (i tingullit). Intensiteti i theksit. gjuh.**

Intensiteti i valës. Intensiteti i dritës. Intensiteti i reshjeve.

♦ *fiz* Sasi e ngarkesës elektrike që kalon nëpër qark në një njësi kohe; forcë e rrymës elektrike; forcë e fushës elektrike ose e fushës magnetike.

intensív e mb libr

♦ I dendur e i fuqishëm; i vrullshëm e i thellë.

♦ Që siguron rendimentet më të larta nëpërmjet shfrytëzimit sa më të mirë të të gjitha mundësive materiale e teknike, organizimit sa më të përsosur të punës etj. **Metodë intensive.**

Ekonomi (bujqësi) intensive.

♦ *fig* Që është plot veprimtari; që zien nga gjallëria; shumë i gjallë. Jetë intensive. Periudhë intensive.

intensivísht ndajf libr Me intensitet.

inter alia /inter ália/ *shpr lt* Ndër të tjera.

inter nos /inter nos/ *shpr lt* Midis nesh.

inter Schyllam et Charybdim /inter skílam et karíbdim/ *shpr lt* Midis Shilës e Karibdës.

interés i m sh a at

♦ Vëmendje e kujdes i veçantë për dikë a për diçka me rëndësi ose që më pëlqen; interesim; prirje drejt dikujt a diçkaje tërheqëse; dëshirë për t'u afruar, për ta njohur më mirë dikë që më tërheq. Interes i veçantë (i përgjithshëm). Interesi i fëmijëve (i nxënësve, i lexuesve). Tregim me interes. **Gjë me interes** gjë që të tërheq vëmendjen a që meriton vëmendje; gjë me rëndësi.

Çështje pa interes çështje që nuk meriton vëmendje e që nuk na tërheq, çështje pa rëndësi. **Kam (tregoj) interes për dikë a diçka. Më rritet (shtohet) interesi. Zgjon (ngjall, paraqit) interes. Pres (shoh, lexoj, ndjek) me interes.**

♦ Ajo që është në dobi të dikujt a diçkaje; ajo që e kërkon e mira e dikujt a diçkaje; gjë që sjell përfitim; e mirë, dobi. **Interesa jetësore. Interesat kombëtare.. Ishte në interesin e tij.**

Kundër interesave të tij. I bashkojnë (i lidhin) interesat. Marr parasysh interesat e dikujt. Prek interesat e dikujt.

♦ Ajo që ka leverdi për mua, që më leverdis. **Dashuri me interes.**

♦ *fin* Pjesë e fitimit që nxirret me një përqindje të caktuar për të hollat që janë vënë në bankë ose që janë dhënë hua'; fitim që sigurohet nga një hua a nga një kredi e dhënë; kamatë. **Interes i thjeshtë (i përbërë). Interes bankar. Kredi me interes. Hua pa interes. Merr (paguan) interesin.**

interesánt e mb

♦ Që tërheq vëmendjen a meriton vëmendjen; që ngjall interes; që ia vlen ta dish; që ka rëndësi ose që duket i tillë; që është i pëlqyeshëm a tërheqës. **Ngjarje (ndodhi) interesante. Temë interesante. Roman (tregim) interesant. Lojë (ndeshje, shfaqje) interesante.**

♦ *bis* Që vepron krejt ndryshe nga ç'pritet prej tij; i tillë që s'ta pret mendja; i çuditshëm. **Njeri interesant! Paska qenë interesant ai!**

interesántsh•ëm (i) me (e) mb Interesant. [botimi definitiv i kanunit do të kishte dalë, nen ç'do pikpamje, një veper pernjimend fort e interesantshme. (GjF)]

interesaxhí a m sh j jtkrahin G >INTERESAXHI U².

interesaxhi e mb Që shikon interesin a përfitimin. [Këtu po flas për anmiqte tije të vertetë e të ndershëm (bj. fj. Avni Rustemi, Luigj Gurakuqi, Sotir Peci etj.) dhe jo për sharlatanat e aventurierat interesaxhi si na i ka falë Allahu në bollëk per dam t'Atdheut të shkretët. (KM)]

interesaxhí u¹m sh j jtG >INTERESAXHI U².

interesaxhí u²m sh nj njtë Njeri që sheh interesin e vet.

interesaxhí•e ja f sh e et f e INTERESAXHI U².

interesaxhínj të sh i INTERESAXHI U.

interesím i mVëmendje e kujdes i veçantë për dikë a për diçka; përqendrim i vëmendjes, mendimit etj.; interes; pjesëmarrje e gjallë e me dëshirë në një punë, çështje etj. **Interesim i madh (i gjallë, i vazhdueshëm). Interesimi për folklorin (sportin, shkencën). Mungesë interesimi. Tregoj (ngjall) interesim. Ndjek me interesim.**[Prej andejkalon nëpër det dhe del në Durrës e aty, mbledh disa fjalë dhe mban shënime që, më vonë, do të ngjallnin aq interesim. (GjSh).]

interes•óhem vetv óva (u) úarPërqendroj vëmendjen te dikush a te diçka; tregoj kujdes të veçantë për të ndihmuar një njeri a për të zgjidhur një çështje; marr pjesë gjallërisht e me dëshirë në një punë a veprimtari, në një çështje etj. ose ndjek me kujdes të posaçëm gjendjen e zhvillimin e saj; përpiqem të mësoj diçka për një njeri a për një gjë që më pëlqen a më tërheq.[**Plugu vetë interesohej pak te fama (FK).**]

interes•ón jokalo ói úar (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)

♦ Më tërheq vëmendjen; më ngjall interes; më pëlqen; më tërheq. **Më intereson arti, (bujqësia, sporti).**

♦ Është në dobi të qëllimeve a të synimeve të mia; është në të mirën time; më sjell dobi a përfitim; më plotëson kërkesat; më jep dorë. **Më intereson shumë. Pak më intereson.**

interesuar (i e) mb

♦ Që ka ose që shfaq interes për dikë a për diçka; që i intereson dikush a diçka; që interesohet.

♦ I lidhur me dobinë që sjell një gjë; i lidhur drejtpërdrejt a tërthorazi me një çështje; që ka interesa për diçka. **Rrethet (palët, vendet) e interesuara.**

interesuar a (e) f sh a at f e INTERESUAR I (i).

interesuar i (i) m sh - it Ai që ka ose shpreh interesim për diçka. [Të interesuarit, studiues apo studentë të letrave shqipe, në studimin e prof. Kolë Ashtës kanë tërë listën e fjalëve shqip-gjermanisht të Harfit, bashkë me disa shpjegime kritike në kllapa. (GjSh)]

interesuem (i) e (e) mb G > INTERESUAR (i e).

interferencë a f sh a at dhe tek Ndërhyrje. **Interferencë e valëve radio, tv.**

interferim ilibr Ndërhyrje. [Në vëllimin e dytë të këngëve të kreshnikëve që janë gjetur në Kosovë ka një lëndë të shkëlqyer për të shqyrtuar interferimin e mjeteve shprehëse të letërsisë së shkruar në atë gojore. (ShS)]

interferohet úa (u) úar pavet dhe pës e **INTERFER•OJ.**

interferój kal óva úar dhe tek Ndërhyj në transmetimin e (një kanali të radios etj.).

interferuar (i e) mb tek (Transmetim) i dëmtuar nga ndërhyrjet e huaja në valë.

interferuem (i) e (e) mb G > REFERUAR (i e).

interglós•ë a f libr Gjuhë artificiale ndërkombëtare e krijuar për lehtësi komunikimi ndërmjet folësve të gjuhëve të ndryshme.

interier i m sh e et libr Pjesë e brendshme e banesës etj. **Disenjator i interierit.**

interlinguistik•ë a f libr Studim i komunikimit midis njerëzve që s'mund të merren vesh me gjuhët e veta.

interlúd i m dhe muz Shfaqje e shkurtër ndërmjet pjesëve të një shfaqjeje më të gjatë.

interméxo ja f sh - t

♦ **teatër** Pushim i shkurtër midis dy akteve të një shfaqjeje.

♦ **muz** Kohë e shkurtër që ndaj pjesët kryesore të një kompozicioni të gjatë.

♦ **muz** Kompozim i pavarur instrumental, që ka karakteristikat e një kohe të tillë.

internacional e mb Ndërkombëtar. **Brigada internationale në Luftën e Spanjës.** [fati i tij asht errësue nëpër sa e sa mjegullina nationale e internationale (KM).]

internacional•e ja f pol

♦ Bashkim ndërkombëtar i njerëzve, grupeve shoqërore, partive, organizatave etj. me pikëpamje e synime të përbashkëta; lidhje a shoqatë politike ndërkombëtare e forcave me bindje e qëllime të njëjta; ndërkombëtare. **Internacionalja komuniste (socialiste, fshatare).**

♦ Emër i këngës luftarake të lëvizjes komuniste ndërkombëtare; himn ndërkombëtar i proletarëve.

internacionalist e mb I ndikuar a frymëzuar nga internacionalizmi; që mbron parimet e internacionalizmit; i mbrujtur me ide internacionaliste. **Qëndrim internacionalist.** [Styli hyperbolik stigmatizon hypokrizinë e parullës staliniane se "socializmi është internacionalist në përmbajtje, por nacionalist në trajtë". (APp)]

internacionalist i m sh ë ët Përkrahës i internacionalizmit.

internacionalist•e ja f sh e et f e INTERNACIONALIST I.

internacionaliz•ëm mi m

- ♦ Të qenët ndërkombëtar a i përhapur në përmasandërkombëtare.
- ♦ Mbështetje e bashkëpunimit dhe mirëkuptimit midis kombeve.
- ♦ *pol* Lëvizje që kërkon bashkëpunim më të madh ekonomik e politik midis kombeve.
- ♦ *hist* Lëvizje brenda partive socialiste që kundërshtojnë Luftën e Parë Botërore.

**

internacionalizëm proletar *fil* Pikëpamje ekonomike e politike e ngritur në teori nga marksistët, sipas së cilës kapitalizmi është sistem global, prandaj klasa punëtore duhet të veprojë si klasë globale për ta mposhtur atë.

internacionaliz•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III* Merr përmasa ndërkombëtare.

internacionaliz•ój *kal óva úar* I jap përmasa ndërkombëtare.

internacionalizúar *(i e) mb* Që ka marrë përmasa ndërkombëtare.

internacionalizúem *(i) e (e) mb* *G >* **INTERNACIONALIZUAR** *(i e).*

internát *i m sh e et* Konvikt.

internatíst *i m sh ë ët vjet* Konviktor.

internatíst•e ja *f sh e et f e* **INTERNATIST I.**

internáut *i m sh ë ët tek inf* Ai që hyn rregullisht në internet.

internáut•e ja *f sh e et e* **INTERNAUT I.**

internét *i m tek inf* Hapësire e komunikimit në rrjet e bazuar në protokollin TCP/IP. **Hyj në internet.**

interním *i m sh e et* Dënim sipas të cilit i dënuari është i detyruar të qëndrojë në një vend të caktuar për një kohë pa pasur të drejtë të largohet që andej. **[Përfytyro të lësh pas vetes prindërit pleq, që e ngrysnin jetën në internim. (IK)]**

intern•óhem óva (u) úar *pës e* **INTERN•OJ.**

intern•ój *kal óva úar* Dënoj me internim(*dikë*); e dërgoj (*të dënuarin*) në vendin e internimit.

internúar *(i e) mb* I dënuar me internim.

internúar a *(e) f sh a at (të) f e* **INTERNUAR I (i).**

internúar i *(i) m sh - it (të)* Njeri i dënuar me internim. **Familjet e të internuarve.**

internúem *(i) e (e) mb* *G >* **INTERNUAR** *(i e).*

internúem i *(i) m sh - it (të)* *G >* **INTERNUAR I (i).**

internúem•e ja *(e) f sh e et (të) G >* **INTERNUAR A (e).**

interpelánc•ë a *f tek* Kërkesë e posaçme drejtuar qeverisë ose një ministri të saj nga ana e deputetëve të parlamentit për të dhënë shpjegime për një çështje.

interpel•ój *jokal óva úar* I bëj interpelancë (*qeverisë*).

interpelúes e *mb* Që interpelon a bën interpelancë.

INTERPOL I *shkurt i* **International Criminal Police Organization** Organizata

Ndërkombëtare e Policisë Kundër Krimit.

interpret *i m sh ë ët* Përkthyes me gojë.

interpret•e ja *f sh e et f e* **INTERPRET I.**

interpretím *i m sh e et*

- ♦ Shpjegim a shkoqitje e diçkaje që nuk kuptohet në vështrim të parë.
- ♦ Mënyrë se si shpjegohet asqarohet diçka; mendim i dikuajt për diçka. **[Fakti që gadishulli ku banonin që së lashti bartësit e parë të eposit në periudhën e Perandorisë Osmane u riemërtua nëpërmjet një kalkimi ... është në dobi të këtij interpretimi. (ShS)]**
- ♦ Mënyrë krijuese e luajtjes së rolit në një dramë ose vepër muzikore; mënyrë si e luan dikush një valle a si këndon një këngë.
- ♦ Përkthim me gojë. **Kurs interpretimi.**

interpret•óhet úa (u) úar *libr pës e INTERPRET•OJ.*

interpret•ój óva úar

I *kal*

♦ Shpjegoj a shkoqit (*diçka të errët e të vështirë për të tjerët*); e paraqit a e sqaroj (*diçka*) ashtu si e kuptoj ose si e mendoj unë. **Interpretoj ligjin(vendimin, faktet). Interpretoj një mbishkrim. [në to theksohet prirja për të interpretuar në mënyrë sa më intensive protektoratin e kultit në drejtimin politik. (RG)]**

♦ Jap mendimet, ndjenjat, dëshirat a kërkesat e (*dikujt*); flas në emër të(*dikujt*), duke u bërë zëdhënës i tij.

♦ Luaj (*një rol*) në një dramë; luaj (*një pjesë muzikore*). **Interpreton rolin kryesor.E interpretoi me mjeshtëri të rrallë (në mënyrë origjinale).**

♦ Përkthej me gojë (*fjalët e dikujt*).

II *jokal*

♦ Luaj një rol; këndoj një këngë a luaj një valle në një shfaqje. **Interpreton bukur (me elegancë, me gjallëri).**

♦ Përkthej me gojë.

interpretúar (i e) mb

♦ (*Tekst*) i shpjeguar; (*çështje*) e sqaruar si e kuptoj unë.

♦ (*Dramë, pjesë muzikore etj.*) e luajtur.

♦ (*Fjalim*) i përkthyer me gojë.

interpretúem (i) e (e) mb *G >INTERPRETUAR (i e).*

interpretúes i m sh - it

♦ *libr, muz, teatër* Ai që interpreton.

♦ Përkthyes me gojë.

interpretúes•e ja f e INTERPRETUES I.

interurbán e mb *libr (Linjë transporti, telefonie)* që lidh një qytet me një tjetër. **Thirrje interurbane.**

intervál i m sh e et *libr*

♦ Kohë ndërmjet dy ngjarjeve, dukurive a veprimeve; kohë nga një çast në një tjetër; pjesë kohe; *libr* ndërkohë.

♦ Kohë e pushimit ndërmjet dy akteve të një shfaqjeje teatrale, muzikore etj., pushim i shkurtër.

♦ Largësi a hapësirë midis dy trupave, pikave etj.; gjatësi e njëjtë që ndan diçka në pjesë, në shkallë a në gradë.

♦ *muz, fiz* Ndryshimi i një tingulli nga një tjetër që është më i lartë a më i ulët. **Interval prej një toni (prej një gjysmëtoni).**

**

interval oktave Interval i dy notave të njëjta në dy oktava që ndjekin njëra-tjetrën.

intervención i m sh e et Ndërhyrje e armatosur e një shteti a disa shteteve në një shtet tjetër.

Intervencion i madhkundër Rusisëhist.

intervencioníst i m sh ë ët Pjesëmarrës në intervencion.

intervením i m sh e et *libr dhe mjek* Ndërhyrje.

interven•óhet úa (u) úar *pavet e INTEVEN•OJ.*

interven•ój kal óva úar *libr dhe mjek* Ndërhij.

intervenúes e mb *libr dhe mjek* Ndërhyrës.

intervíst•ë a f sh a at Bisedim që bën dikush me një gazetar për çështje të rëndësishme, që botohet në shtyp ose jepet në radio a televizion. **I jap intervistë dikujt. I bëj (i marr) një intervistë dikujt.**

intervist•óhem óva (u) úar libr pës e INTERVIST•OJ.

intervist•ój kal óva úar I bëj a i marr intervistë (*dikujt*).

intervistúar (i e) mb Që jep intervistë.

intervistúar a f sh a at f e INTERVISTUAR I (i).

intervistúar i m sh - it Ai që jep intervistë.

intervistúem (i) e (e) mb G >INTERVISTUAR (i e).

intervistúem i (i) m sh - it (të) G >INTERVISTUEM I (i).

intervistúem•e ja (e) f sh e et (të) G >INTERVISTUEM•E JA (E).

intervistúes e mb Që interviston.

intervistúes i m sh ë ët Ai që organizon intervistën.

intervistúes•e ja f sh e et f e INTERVISTUES I.

intervokál e mb gjuh Ndërzanor. [Aty **kû gegënishtja ká nji n ose m zakonisht intervokale, toskënishtja ka nji r: rânë/rërë, bâmë/bëmë.** (APp)]

interruptór i m sh ë ët el Çelës takim-stakimi; çelës i qarkut.

intím e mb libr

♦ Që ka të bëjë me ndjenjat, mendimet a dëshirat më vetjake e më të thella të njeriut; që i takon vetëm një njeriu a rrethi të caktuar njerëzish; që nuk e dinë të tjerët a që nuk u tregohet të tjerëve; që mbahet i fshehtë. **Çështje intime. Jeta intime. Takim intim. Mbledhje intime. Flas për gjëra intime.**

♦ Që lidhet me ndjenjat e ngrohta të miqësisë, dashurisë etj., që zhvillohet ndërmjet miqsh të ngushtë ose njerëzish shumë të afërt; miqësor; i përzemërt. **Marrëdhënie intime. Ndjenjë intime. Temë (motive) intime.**

intimitét i m sh e et libr

♦ *kryes sh* Ndjenja, mendime, dëshira etj. më vetjake e më të thella të njeriut; të fshehta që i takojnë vetëm një njeriu ose një rrethi të ngushtë njerëzish; çështje intime; të qenët intim. **Hyn në intimitetet e tjetrit.**

♦ Lidhje e ngushtë miqësore; miqësi shumë e ngushtë; marrëdhënie shumë të afërta e të ngrohta; të qenët intim me një tjetër. **Ka intimitet me dikë. Bisedoj (flas) me intimitet me dikë.**

♦ *euf* Organ gjinor femëror. [**Hiqi brekët të ta prek, vazhdoi gagaçi. Madona hoqi mbathjet, tjetri i rراسi dorën e lirë në intimitet dhe i buzëqeshi me përzemërsi.** (ED)]

intoleránc•ë a f sh a at libr Të qenët i paduruar a intolerant.

intoleránt e mb libr Që nuk duron, nuk toleron.

intonación i m sh e et

♦ *dhe gjuh* Përdorim i theksit të ndryshueshëm për të përcjellë një informacion sintaksor a emocional. **Intonacion urdhërues (nxitës).**

♦ Mënyrë e theksimit të fjalëve në të folur; theks. [... **toska do ta flasë "gjuhën e njësuar" me rythmin dhe intonacionin e natyrshëm të dialektit të vet, kurse gega, sado të rropatet, do të flasë nji toskënishte të gegëzueme, me timbër hundor dhe theksim të çalë.** (APp)]

♦ *muz* Tingëllim i veçantë i një pjese muzikore.

♦ *muz* Notë fillestare e një pjese muzikore, me një lartësi të caktuar, që jepet me zë a me një vegël para se të nisë të këndohet ose të luhet.

♦ *muz* Frazë e parë e një kompozicioni gregorian për solo.

intoním i m sh e et

- ♦ Shqiptim monoton, i përsëritur e me ritëm.
- ♦ Recitim si psaltje.
- ♦ Flas duke u mëshuar fjalëve me ton.

intonóhet úa (u) úar pavet e INTON•OJ.

inton•ój kal óva úar

- ♦ Shqiptoj (*fjalët*) në mënyrë monotone, duke i përsëritur me ritëm.
- ♦ Recitoj (*diçka*) si psalm.
- ♦ Shqiptoj (*fjalët*) duke u mëshuar me ton.

intonúar (i e) mb

- ♦ (*Fjalë*) të shqiptuara në mënyrë monotone, me përsëritje e ritëm.
- ♦ I recituar si psalm.
- ♦ I shqiptuar me ton që mëshon në fjalë të caktuara.

intonúem (i) e (e) mb G >INTONUAR (i e).

intra- fjalëform Intra-; ndër-; brenda-.

intra muros /íntra múros/ *shpr lt* Jo në publik.

intra vires /íntra víres/ *shpr lt* Brenda fuqive; brenda pushtetit të autorizuar.

intranét i m tek inf Ndërfaqe lokale e rezervuar, e krijuar në gjuhë programimi htm, xml etj., e vendosur në një server lokal ku mund të hyjnë vetëm personatë autorizuar.

intransigjénc•ë a f sh a at libr Qëndrim i patundur përballë lutjeve, kërkesave ose arsyes.

intransigjént e mb libr Që nuk jepet përballë lutjeve, kërkesave ose arsyes.

intranzitív e mb gjuh >JOKALIMTARE; MOSKALIMTARE.

intrigánt e mb (Njeri) që bën intriga.

intrigánt i m sh ë ët Ai që vepron fshehurazi e prapa krahëve të dikujt për t'i bërë keq, për ta ngatërruar me të tjerët ose për ta futur në kurth; ai që thur intriga; ngatërrestar.

intrigánt•e ja f sh e et f e INTRIGANT I.

intríg•ë a f sh a at

- ♦ Veprim që bëhet me qëllim të keq e prapa krahëve të dikujt për ta ngatërruar me të tjerët, për ta futur në kurth a dëmtuar; punë tinëzake dhe e pabesë për qëllimetë pandershme; ngatërresë me fitme e kalla. [Në qarqe/ prapësish, intrigash. Vritemi/ në një vdekje të ngadaltë (BL).]
- ♦ *let*Varg veprimesh të ndërlikuara e ngjarjesh të ngatërruara, me kthesa të papritura, që zbulojnë interesat e qëllimet e kundërta të personazheve dhe ndikojnë në rrjedhën e zhvillimit të subjektit të saj. **Krijoj (zgjidh) intrigën.**

intrigóhem vetv óva (u) úar Bëhem kureshtar; më zgjohet kureshtja.

intrig•ój óva úar

I kal

- ♦ Kurdis një intrigë kundër (*dikujt*).
- ♦ I zgjoj kureshtje (*dikujt*); bëj kureshtar (*dikë*).

II jokalKurdis intriga; merrem me intriga.

intrigúar (i e) mb:I bërë kureshtar. **Me pamje të intriguar.**

intrigúem (i) e (e) mb G >INTRIGUAR (i e).

intrigúes e mb

- ♦ Që bën intriga kundër dikujt.
- ♦ Që zgjon kureshtje.

introspektím i m psik Brendashqyrtim; shqyrtim i mendimeve, dëshirave dhe sjelljes të veta.

introspektív e mb psik Brendashqyrtues.

introversión i m

♦ *mjek* Përveshje (*e qepallës*).

♦ *psik* Brendavështim; mbyllje në vetvete.

introvért e mb *psik (Tip)* brendavështues; i mbyllur në vetvete.

intuít•ë a fAftësi e njeriut për ta njohur e për ta kuptuar realitetin drejtpërdrejt e pa ndërmjetësinë e arsytimit, në bazë të përvojës e të dijeve të grumbulluara që më parë; aftësi për ta kapur diçka menjëherë e drejt, për ta nuhatur shpejt e me mprehtësi në bazë të përvojës së fituar. **Intuitë e mprehtë (e hollë, e thellë). Intuitë politike. Intuita e nënës. Intuitë artisti (shkrimtari). Njeri me intuitë. Gjej (kuptoj, kap, vlerësoj) me intuitë.**

intuítiv e mb librQë ka intuitë a nuhatje të mprehtë. [*"Problemi shqiptar"* kërkon një mendje të plotë dhe intuitive (KM).]

intuítivisht ndajf Me intuitë; me nuhatje. [**Ky epos tashmë nuk është as një rikrijim romantik, për analogji me epet e periudhës antike, siç u përpoqën ta bëjnë intuitivisht shkrimtarët arbëreshë; (ShS).**]

inuít e mb I inuitëve; që ka të bëjë me inuitët.

inuít•ë t sh Banorë të zonës së Arktikut në viset veriore të Kanadasë, Groenlandë, Alaskë dhe Siberinë lindore.

inuitisht ndajf Në gjuhën e inuitëve

inuitisht•e ja f gjuh E folme e inuitëve të Groenlandës.

invadím i m sh e et usht Pushtim. [**është fakt historik që Shqipëria qëndroi si m'i forti front i Evropës kundër invadimit turk në bregun lindor t'Adriatikut (AE).**]

invad•óhem óva (u) úar vetv, pës e INVAD•OJ.

invad•ój kal óva úar ushtPushtoj.

invadúar (i e) mb I pushtuar.

invadúes e mb Pushtues. **Forca invaduese.**

invadúem (i) e (e) mb G > INVADUAR (i e).

ivadúes i m sh - it Pushtues.

ivadúes•e ja f sh e et f e INVADUES. I.

invalid i m sh ë ëtAi që ka humbur pjesërisht ose tërësisht aftësinë për punë nga ndonjë sëmundje, gjymtim etj. **Invalidë të luftës (punës).**

invaliditet i m Të qenët invalid. **Grupet e invaliditetit. Invaliditet i përkohshëm.**

invazión i m libr > PUSHTIM I.

invazór i m sh ë ët > INVADUES I.

invektív•ë a f sh a at librFjalë fyese e plot helm; fjalë plot ligësi.

inventár i m sh ë ët

♦ Tërësi e sendeve, orendive dhe materialeve të ndryshme të një kompanie, firme a institucioni etj. **Inventar i patundshëm (i përhershëm, i plotë). E kam në inventar** e kam një send, një material etj. në ngarkim, përgjigjem unë për të.

♦ Regjistrim një për një i mallrave të një magazine a dyqani bashkë me çmimin e tyre; regjistrim një për një i të gjitha orendive e pajisjeve të një zyre etj. që bëhet për t'ia dhënë dikujt në ngarkim; listë a pasqyrë që përmban këtë regjistrim; inventarizim.

inventar i imëtPajisje a vegla të vogla dore.

inventar i gjallëTërësi e kafshëve të punës ose që mbahen për qumësht, lesh e mish.

inventar i vdekure Tërësi e pajisjeve, mjeteve dhe veglave të punës.

inventarizím i m sh e et Hartim i listës së sendeve, orendive dhe materialeve të një kompanie, firme, institucioni etj.

inventariz•óhet úa (u) úar pës e INVENTARIZ•OJ.

inventariz•ój kal óva úar Bëj inventarin e (*magazinës etj.*).

inventarizúar (i e) mb (*Magazinë, dyqan etj.*) që i është bërë inventari.

inventarizúem (i) e (e) mb G >INVENTARIZUAR (i e).

inventarizúes i m sh - it Ai që bën inventarin.

inventarizúes•e ja f sh e et f e INVENTARIZUES I.

invérs e mb libr >ANASJELLË (i e).

inversión i m libr >ANASJELL•Ë A.

invertebrátë t m sh zool Jokërbishtorë.

investím i m sh e et

♦ Vënie e parave ose e kapitalit në një sipërmarrje a projekt.

♦ *sh* Shumë parash a kapital që investohet për diçka. **Investime të brendshme (huaja). Thith (tërheq) investime.**

investitór i m sh ë ët > INVESTUES I.

investitór•e ja f sh e et f e INVESTITOR I.

invest•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e INVEST•OJ. Fondet investohen sot për të ardhmen.

invest•ój kal, jokal óva úar Vë para a kapital në një projekt, sipërmarrje etj. **Investoj me mend.**

investúar (i e) mb Që është investuar. **Fonde të investuara në infrastrukturë.**

investúem (i) e (e) mb G >INVESTUAR (i e).

investúes e mb (*Bankë, person privat etj.*) që bën investim.

investúes i m sh - it Ai që investon.

investúes•e ja f sh e et f e INVESTUES I.

involut•ë a f sh a at gjeom Vend i një pike që merret si pikë fundore e një copë spangoje imagjinare që zhderidhet në trajtë lakoreje të dhënë në planin e lakores.

inxhí a f sh - të Margaritar; perlë; *sh* rruaza të shkëlqyeshme që përdoren për zbukurim. **I bardhë si inxhi. I ka dhëmbët si inxhi.**

inxhiniér i m sh ë ët Specialist që bën planet e ndjek zbatimin e tyre në ndërtime të ndryshme ose që punon a drejton prodhimin në një fushë të teknikës, industrisë etj. **Inxhinier gjeolog (mekanik, elektrik). Inxhinier ndërtimi (zbatimi, shfrytëzimi). Inxhinier pyjesh.**

inxhiniér•e ja f sh e et f e INXHINIER I.

inxhinierí a f Fushë e veprimtarisë ku punojnë inxhinierët; degë studimi për këtë fushë; specialitet i inxhinierit; punë e inxhinierit. **Inxhinieri pyjore (elektrike, mekanike).**

Inxhinieri ndërtimi (tekstili). Dega e inxhinierisë. Fakulteti i inxhinierisë.

inxhinierík e mb I inxhinierisë; që ka të bëjë me inxhinierinë.

injeksió i /in-j/ m sh e et mjek

♦ Injektiv. **Injeksion në muskul (krah, damar).**

♦ Bar i lëngshëm, gjak etj. që shtihet me gjilpërë nën lëkurë, në muskul a në enët e gjakut me qëllim mjekimi ose me qëllime të tjera; gjilpërë me këtë lëng. **Injeksion me glukozë (morfinë). Të sëmurin rëndë e mbajnë me injeksione.**

injektím i /in-j/ m sh e et

♦ Shtënie e barit të lëngshëm, gjakut etj. me gjilpërë nën lëkurë. në muskul etj. **Injektim i drejtpërdrejtë. Injektimi i barit (i gjakut, i helmit, i mikrobeve).**

♦ *tek* Shtënie me forcë e një lënde në një mjedis. **Injektimi i ujit (holluesit, gazit, çimentos).**
Makinë (pompë) injektimi. Përpunim me injektim.

injekt•óhem /in-j/ óva (u) úar

Ivetv Bëj një inieksion; bëj një gjilpërë.

II pës e INJEKT•OJ.

injekt•ój /in-j/ kal óva úar

♦ *mjek* Shtie me gjilpërë nën lëkurë, në muskul a në enët e gjakut (*një bar të lëngshëm, gjak etj.*) për mjekim a për qëllime të tjera.

♦ *tek* Shtie një lëng, gaz a lëndë tjetër, zakonisht nëpërmjet një gypi e me forcë; e mbush (*diçka*) me një lëndë tjetër gjatë ndërtimit, përpunimit a prodhimit të saj. **Injektuan ujë (gaz, hollues, naftë të lehtë, çimento).**

injektór i /in-j/ *m sh ë ët* >**INJEKTUES I.**

injektúar /in-j/ (i e) *mb* I shtënëme gjilpërë nën lëkurë, në muskul etj. **Bar i injektuar në damar.**

injektúem /in-j/ (i) e (e) *mb G* >**INJEKTUAR (i e).**

injektúes i /in-j/ *m sh - it dhe tek* Mjet për injektim.

injuránc•ë a *f*

♦ Padituri; padije; mungesë arsimi. **E la në injorancë.**

♦ *keq* Njohje fare e cekët ose shumë e kufizuar në një fushë të dijes.

injuránt e *mb (Njeri)* pa asnjë lloj arsimi; i paditur; i pashkolluar.

injuránt i *m sh ë ët*

♦ Njeri pa asnjë lloj arsimi; njeri i pashkollë, i paditur.

♦ *keq* Njeri që e njeh diçka në mënyrë fare të cekët ose shumë të kufizuar, që nuk i kupton fare gjërat ose i kupton keq ato; njeri i pagdhendur që nuk di të sillet në jetë. [**një injorant**

karagjoz me hijen e një dashunori shkencash e artesh (KM).]

injuránt•e *ja f sh e et f e* **INJORANT I.**

injurím i *m libr* Lënie në harresë; shpërfillje; mospërfillje. [**TURMAT,**/ që inerte derdhen/ dhe frymë marrin/ me injorim,/ lanë pasojë/ mbi shpirtin tënd/ mbi shpirtin tim (MA).]

injur•óhet *pavet dhe vetv e* **INJOR•OJ.** [Sigurisht, kjo nuk do të thotë të injorohet. (ShS)]

injur•ój *kal óva úar*

♦ Lë pa përmendur (*dikë a diçka*).[Shaban Demiraj ... punimet e Çabejt për Fishtën i injoron krejtësisht, madje edhe në kuptim të të dhënave të domosdoshme bibliografike të tij (ES).][Me të drejtë konsiderohet sukses që në studimet ndërballkanike, krahasimtare ose jo, me objekt epet e popujve të këtij rajoni, nuk mund të injorohet më eposi i kreshnikëve shqiptarë (ShS).]

♦ Shpërfill.

injurúar (i e) *mb*

♦ I lënë pa përmendur.

♦ I shpërfillur.

injur•úe (me) *kal óva úe G* > **INJOR•OJ.**

injurúe (me u) *vetv óva (u) úe G* > **INJOR•OHET.**

injurúem (i) e (e) *mb G* > **INJORUAR (i e).**

ínjt•eja (e) *f A E* enjte; ditë e enjte.

Ió ja *f mit gr* Vajzë e vdekshme që e deshte Zeusi; Hera e ktheu në pelë.

iód i *m* > **JOD I.**

IOM *ja shkurt i* **International Organisation for Migration** Organizata Botërore për Migracionin.

ión•ë *a f sh a at A* >**JEHON•Ë A.**

iothíl *i m sh a at bot A* Vjollcë.

Ipabóg *u m mit sll* Perëndi e gjuetisë.

ipçík *u m sh ë ët K* Njësi gjatësie nga maja e gishtit të madh dhe gishtit tregues të shtrirë plotësisht(rreth 20 cm).

íp•e *ja f sh e et Ç* Shqipe; shqiponjë.

ipëshk•ëv *vi m sh vīj vīj* të *fet* Peshkop katolik.[*në Kuvendin e Matit të vitit 1462 ... ku*

ipeshkvi *i Durrësit Pal Engjëlli shkroi edhe të famshmen "Formula e pagëzimit". (GjSh)]*

ipeshkëví *a f sh - të fet*

♦ Peshkopatë.

♦ Juridiksion i ipeshkvit; post i ipeshkvit.

ipëshk•ëppi *m sh ë ët fet A* Ipeshkëv.

ipëshkv *i m sh íj íjtë* >**IPESHK•ËV VI.**

ipeshkvënór *e mb* I ipeshkvit; që ka të bëjë me ipeshkvin dhe detyrat a juridiksionin e tij.

ipeshkvën•uer *óre mb G* >**IPESHKVËNOR E.**

ipeshkvīj *të sh i* **IPESHK•ËV VI.**

ipí *a f sh - të Ç* Grumbull bari i kositur e i ndrequr. > **HIPI A; MULLAR I.**

iprrón *i euf krahin G* Djall; ai i prronit.

ipse dixit /*ipse díksit/ shpr lt* E tha vetë.

ipsilón *i m*

♦ Emërtim i shkronjës y të alfabetit grek (Y υ).

♦ *fiz, mat* Shenjë e madhësisë së panjohur të ndryshueshme në lidhje me një tjetër.

♦ *libr* Njeri të cilit nuk dëshiroj t'ia them emrin.

ípso *ja f sh o ot J* Suva.

ipso facto /*ipso fákt/ shpr lt* Nga vetë fakti.

ipso iure /*ipso júre/ shpr lt* Me veprimin e ligjit.

IPSH *ja shkurt i* Instituti i Policisë Shkencore.

ipshták *u m sh ë ët* Lis i ri.

ípsht•ë *a f sh a at*

♦ Koriqe me lisa të rinj.

♦ Shkorret.

ípsht•ë *a²f* Arkë e miellit në mulli.

IPVQ *ja shkurt i* Institucione të Përkohshme të Vetëqeverisjes (*në Kosovë*).

iqínd *etj. krahin G* >**NJËQIND** *etj.*

iqindí *a f*

♦ *fet* Rit fetar mysliman i faljes para mbrëmjes.

♦ Vakt në këtë kohë para darkës. >**ZËM•ËR RA.**

iqiráh *u m vjet bis* Gërdi; neveri.

iqrá *i m vjet bis* Mikpritje.

Ir *kim shkurt i* Iridium.

ir *i¹m*

♦ Neveri; gërdí.

♦ Pezëm; zemërim.

ir *i²m* Farë e gjelit në vezë.

ira deorum /íra deórum/ *shpr lt* Zemërimi i perëndive.

ira furor brevis est /íra fúror brévis est/ *shpr lt* Zemërimi është çast çmendurie.

iracionál•e ja f libr Joracional; i paarsyeshëm. [*Për studiuesin, poezia është një truell në mes racionales e iracionales, reales e imaginatives* (AÇ).]

Irák u m gjeog Republikë në Lindjen e Mesme, në Azinë perëndimore.

irakián e mb I Irakut; që ka të bëjë me Irakun, me vendësit a banorët e saj.

irakián i m sh ë ët Vendës a banor i Irakut.

irakián•e ja f sh e et f e **IRAKIAN I.**

Irán i m gjeog Republikë Islamike teokratike në Lindjen e mesme, në Azinë perëndimore.

iranián e mb I Iranit; që ka të bëjë me Iranin, me vendësit a banorët e saj.

iranián i m sh ë ët Vendës a banor i Iranit.

iranián•e ja f sh e et f e **IRANIAN I.**

iranísht ndajf Në gjuhët e iranianeve.

iranísht•e ja f Degë e gjuhëve indoeuropiane, me 86 lloj gjuhësh, ku përfshihen persishtja e vjetër, gjuha e avestëve, persishtja mesjetare, gjuha partiane dhe baktriane.

irás kal G >IRAS•Ë (me).

irás•em vetv G >IRAS•Ë (me u).

irás•ë (me) kal a ë G E shqetësoj, ngacmoj a bezdis(*dikë*).

irás•ë (me u) vetv a (u) ë G Shqetësohem; bezdisem.

irásj•e a f sh e et G Shqetësim; bezdisje.

irásun (i e) mb G I shqetësuar; i bezdisur.

irásun it (të) as G Shqetësim; bezdisje.

irát i m sh e et vjet Pasuri e patundshme që sillte të ardhura; të ardhurat që nxirrte pronari prej saj.

irat i përvitshëm vjet Mëvitje; anuitet; pension i përvitshëm.

IRDK ja shkurt i Iniciativa e Re Demokratike e Kosovës.

ireál e mb libr Jo real. [*njerëzimi është tepër ireal, i çmendur/ që barazia humane të njomë buzët e çdo njeriu* (GjM).]

ír•em vetv a (u) ur

♦ > **IRONOHEM**

♦ *f*ig Dëshpërohem; hidhërohem; brengosem; më prishet qejfi. **M'u ir zemra prej tij.**

ír•ë a f Dëshpërim; hidhërim; brengë.

-irë prapasht (formon emra nga emra e mbiemra):errësirë; hijesirë; fushëtirë.

irë•mádh mádhe mb m sh mëdhénj, f sh mëdha(Njeri) guximtar, trim i madh; sypatrembur.

irë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtëNjeri guximtar; trim i madh; njeri sypatrembur.

irë•mádh mádhe f sh mëdhá mëdhátë f e **IRË•MADH MADHI.**

írët (i e) mb G I përhimë; i hirët.

íri pandr krahin G: E kam iri s'më pëlqen; e kam vështirë.

irí a¹f vjet Frikë.

irí a²f sh a at K

♦ Kullotë e përbashkët e fshatit.

♦ Tokë pa zot.

iríd i m kim >IRIDIUM I.

iridáce t f sh bot Familje bimësh njëkotiledone; lloj përfaqësues është shpatorja.

iríd•ë a f sh a at anat Cipë e ngjyrosur e rrumbullakët e syrit, midis brisës dhe thjerrëzës, që rregullon sasinë e dritës që hyn në sy.

iridiúm i m kim Element metalik i verdhemë shumë i fortë dhe i thyeshëm, që i qëndron fort gërryerjes; haset në mineralet platinit dhe përdoret për forcimin e platinit dhe në materiale zjarrduruese, në çelësa elektrikë dhe kushineta (*simboli Ir*).

iríq i m sh ë ët

♦ *zool (Erinaceus europaeus)* Gjitar me kurriz të mbuluar me gjemba; ushqehet me gjarpërinj, minj e kandrra. **Mblidhem si iriq.**[Shqiptarët historikisht "**janë mbledhur si iriqi**", duke pësuar shpërngulje dhe shtegtime të mëdha, të herë-pas-hershme, gjithnjë e më në jug, pa përjashtuar ngushtimet në drejtimin e kundërt. (ShS)]

♦ *mjek* Mish i huaj që del në një pjesë të trupit a në një organ të tij dhe që është përsipër gjemba-gjemba. **Më doli një iriq. Djeg (pres, heq) iriqin.**

*

Nuk rri iriqi në plisfj uNjeriu dëshiron të jetë gjithnjë i lirë; nuk i pëlqen zogut kafazi.

**

iríq deti *zool (Echinus)* Kafshë e vogël deti, jokërbishtore, me trup të rrumbullakët dhe me guaskë gëlqerore të mbuluar me gjemba që lëvizin.

iríq i zibisKancer.

iríqëz a f sh a at bot

♦ (*Torilis nodosa*)Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me kërcell pushatak, deri 50 cm të lartë, me gjethe të ngushta e të gjata, të ndara në gjethëza të vogla, me lule të bardha ose bojëvjollcë të çelët, që lidhin kokrra të vogla me gjemba.

♦ (*Saxifraga*)Gurëshpuese.

iríqór e mb Gjembak; si iriq.

iríqórë t f sh inv (Echinodermata)Kafshë të vogla jokërbishtore, të ujërave të kripura si ylli i detit, iriqi i detit, kastravec i detit etj.

iríqz•ë a f sh a at bot >IRIQËZ A.

irís i¹ m sh e et bot (Iris) Bimë shumëvjeçareme rreth 300 lloje, me rizoma, me lule të bukura në majetë kërcellit të gjatë, që hapen si erashkë.

irís i² m sh e et anat Pjesë e ngjyrosur e që rrethon beben e syrit.

Irís i f mit gr Perëndeshë e ylberit; lajmëtare e Zeusit dhe Herës.

irísh i m vjet Vrull; hov. >**YRYSH I.**

irít•em vetv G >IRIT•Ë (me u).

irít•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Largohem a sprapsem i neveritur.

♦ Më neveritet.

irítës e mb G Neveritës; i gërditshëm.

irítj•e a f G Neveri; gërdi.

irítsh•ëm (i) me (e) mb G I neveritshëm.

irítun (i e) mb G I neveritur.

irítun it (të) as G Neveritje; gërdí.

iríth i m anat Zgjatim mishtor në fund të qiellzës së butë, që varet përmby fyt.

iríz•ë a f mjek Kancer.

írj•e a f Dëshpërim.

IRJM ja shkurt i Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë.

Irkútsk u m gjeog Kryeqytet i krahinës ruse me të njëjtin emër në Siberinë Lindore.

irlandéz e mb I Irlandës; që ka të bëjë me Irlandën, mevendësit a banorët e saj.

irlandéz i m sh ë ët Banor a vendës i Irlandës.

irlandéz•e ja f sh e et f e IRLANDEZ I.

irlandezoveriór e mb I Irlandës së Veriut; karakteristik për Irlandën e Veriut, për banorët a vendësit e saj.

irlandezoveriór i m Banor a vendës i Irlandës së Veriut.

irlandezoveriór•e ja f e IRLANDEZOVERIOR I.

Irland•ë a f gjeog Ishull ku ndodhet Republika e Irlandës dhe Irlanda e Veriut.

irlandísht ndajf Në gjuhën e irlandezëve.

irlandísht•e ja f Gjuhë keltike e irlandezëve.

írm•ë a f>IRN•Ë A.

írn•ë a f Të murrëtyer a të nxirë që merr rroba nga të palarët dhe që nuk hiqet më.

irním i m

♦ Murrëtim a nxirje e rrobës nga të palarët.

♦ Murrëtim a mavijosje nga të ftohtët.

irn•óhem vetvóva úar

♦ *veta III (Rroba)* merr të murrëtyer a të nxirë që merr rroba nga të palarët.

♦ Murrëtehem a mavijosem nga të ftohtët

♦ *fig* Nxihem nga inati; më ikën boja nga frika.

irn•ój kal óva úar E bëj të murrëtehet duke e lënë pa larë për një kohë të gjatë; e bëj të marrë irnë(*rrobën e trupit*).

irnós kal a ur > IRN•OJ.

irnós•em vetva (u) ur >IRON•OHEM.

irnósj•e a f>IRNIM I.

irnósur (i e) mb>IRNUAR (i e).

irnúar (i e) mb

♦ (*Rrobë*) e murrëtyer a e nxirë nga të palarët.

♦ (*Fytyrë*) e murrëtyer a mavijosur nga të ftohtët.

♦ *fig* I nxirë nga inati.

♦ (*Send*) me ngjyrë si të zezë; që vjen si i zi; i murrëmë. **Tokë e irnuar. Mure (çati) të irnuara.**

Me ngjyrë të irnuar.

irnúes e mb (Lerë) që e irnon rrobën.

ironí a f

♦ Tallje e hollë dhe e mbuluar, që shprehet duke folur gjoja me gjithë mend; qesëndi. **Ironi e fortë (therëse, keqdashëse). E kuptoj ironinë. Flet (qesh) me ironi. Godet me ironi.**

♦ *let* Figurë stilistike me anë të së cilës shkrimtaripërqesh e vë në lojë dikë a diçka duke u dhënë fjalëve, shprehjeve etj. një kuptim të kundërt nga ai që kanë në të vërtetë ose duke bërë sikur pranon të kundërtën e asaj që mendon.

*

ironi e fatit/librPërdoret kur ndodh diçka që nuk pritej e as mund të mendohej, kur vjen diçka fare e rastit dhe e pagjasë ose kur diçka gjen një zgjidhje krejt të kundërt nga ajo që pritej a që duhej.

ironík e mb

♦ Që ka ose shpreh ironi. **Buzëqeshje ironike. Vështrim ironik. Me fjalë ironike.**

♦ Që flet e sillet me ironi; që e ka zakon të qesëndisë. **Njeri ironik. Është ironik.**

ironikísht ndajf

♦ Me ironi.

♦ Për ironi. **Ironikisht, nuk ndodhi si the ti.**

ironizím i m Përdorim i ironisë; vënie në lojë me ironi.

ironiz•óhet paverúa (u) úar Bëhet ironi (*me dikë a diçka*). **S'mund të ironizohet me gjithçka.**

ironiz•ój kal óva úar Bëj ironi me (*dikë a diçka*); e tall hollë a e vë në lojë.

ironizúar (i e) mb I tallur hollë; i vënë në lojë.

ironizúem (i) e (e) mb G >IRONIZUAR (i e).

ironizúes e mb (Ton) Ironik; që vë në lojë (*dikë a diçka*).

ironizúes im sh - it Ai që përdor ironinë, që flet me ironi.

ironizúes•e ja f sh e et f e IRONIZUES I.

írtë (i e) mb I irnuar.

írtír•ë a f sh a at A Shi i rrëmbyer me erë të fortë.

írúl i m Ngjyrë e përhime, çile.

írun (i e) mb G >IRNUAR (i e).

írur (i e) mb >IRNUAR (i e).

irracional e mb

♦ *fiIl* pakapshëm a i pashpjegueshëm me arsye e logjikë; që nuk është racional.

♦ *mat* Që nuk mund të shprehet a të paraqitet si raporti numrave të plotë; që s'është as i plotë as thyesor. **Numrat irracionalë. Shprehje irracionale** shprehje që përveç veprimeve të mbledhjes, zbritjes, shumëzimit e pjesëtimit përmban dhe veprimin e nxjerrjes së rrënjës.

irracionaliz•ëm mi m Të qenët irracional.

irredént•ë a f pol Krahinë që ka lidhje etnike ose historike me një vend, por qeveriset nga një vend tjetër.

irredéntíst e mb pol I irredentizmit; që ka të bëjë me irredentizmin. **Lëvizje irredentiste.**

irredéntíst i m sh ë ët pol Përkrahës i irredentizmit.

irredentist•e ja f sh e et f e IRRDENTIST I.

irredéntíz•ëm mi m pol Doktrinë sipas së cilës një irredentë duhet të qeveriset nga vendi me të cilin ka lidhje etnike ose historike.

irritím i m libr dhe mjek Acarim; pezmatim. **Irritim i syve (lëkurës).**

irrit•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e **IRRIT•OJ.**

irrit•ój kal óva úar libr dhe mjek Acaroj; pezmatoj.

irritúar (i e) mb libr dhe mjek I acaruar; i pezmatuar.

irritúem (i) e (e) mb G >IRRITUAR (i e).

irritúes e mb libr dhe mjek Acarues; pezmatues.

isáf pasth dhe ndajf vjet bis Mjaft.

isáp kal A Ënjtet; fryhet.

ISB ja shkurt i Instituti i Studimeve Bashkëkohore.

ISBN ja shkurt i **International Standard Book Number** Numër Standard Ndërkombëtar i Librit.

ís•ë a f A Dritë.

Ís•ë a m shkurt i Isak.

is-is pasth A Thirrje për të larguar qenin.

Isís•ë a f mit egj Perëndeshë e magjisë.

isiták kal a ur vjet Marr në pyetje.

iskerúshk•ë a f bot krahin G Dardhë e egër; goricë.

ísk•ër ra f sh a at krahin Shkëndijë; prafullimë.

iskiemi *a f mjek* Pamjaftueshmëri e gjakut në një organ a pjesë të trupit. **Iskiemi cerebrale.**

iskiemik *e mb mjek* I iskiemisë; që ka të bëjë me iskieminë.

iskrim *i m J* Kërcitje e kores së bukës a e byrekut të pjekur mirë.

iskróhet úa (u) úar) *J*

I vetv (Buka, byreku) piqet sa bëhet kërce.

II pës e ISKR•OJ.

iskrój kal óva úar *J E* pjek sa bëhet kërce(*bukën, byrekun*)

iskrúar (i e) *mb J (Byrek etj.)* i bërë kërce, i rreshkur mirë.

ISKSH *ja shkurt i* Instituti i Sigurimeve dhe Kujdesit Shëndetësor.

islám e mb fet I islamizmit; që ka të bëjë me islamizmin, me islamin.

islám i m fet

♦ Doktrinë e myslimanizmit. **Përhapja e islamizmit ndër shqiptarë. [Pajton Islamn' e Krishtërimin (FN).]**

♦ *përmb* Tërësi e myslimanëve; botë islame.

islamik *e mb fet* I islamit; që ka të bëjë me islamin. **Bota islamike.**

islamíst i m sh ë ët Pasues i islamizmit.

islamíst•e ja f sh e et f e ISLAMIST I.

islamíz•ëm mi m fet Fe e myslimanëve; myslimanizëm; botëkuptim e zhvillim kulturor që mbështetet te kjo fe. **Përhapja e islamizmit ndër shqiptarë.**

islamizím i m Kthim në fenë e myslimanëve.

islamiz•óhem óva (u) úar) *pës e ISLAMIZ•OJ.*

islamiz•ój kal óva úar

♦ I jap (*dikujt*) fenë islame; e bëj mysliman; e kthej në fenë islame (*dikë të fesë tjetër*).

♦ E përshtat (*diçka*) sipas fesë islame; i jap karakteristika të botëkuptimit fetar islam ose të islamizmit.

islamizúar (i e) *mb* I kthyer në islamizëm, në fenë islame.

islamizúem (i) e (e) *mb G >ISLAMIZUAR (i e).*

islamizúes e mb (*Fushatë*) për kthimin e të krishterëve në islamizëm.

islamofil *e mb libr (Njeri)* që adhuron islamizmin.

islamofil i m sh ë ët libr Adhures i islamizmit.

islamofil•e ja f sh e et libr f e ISLAMOFIL I.

islamofilí a f libr Adhurim i islamizmit.

islamofób e mb libr (Njeri) që ka frikë nga islamizmi dhe e urren atë.

islamofób i m sh ë ët libr Njeri që ka frikë nga islamizmi dhe e urren atë.

islamofób•e ja f sh e et libr f e ISLAMOFOB I.

islamofóbí a f libr Frikë nga islamizmi dhe urrejtje për të.

islamologjí a f libr Studime islamike, të qytetërimit islamik.

islamossalíst e mb (Ai) që beson se mësimet e Kuranit dhe Muhametit janë në përputhje me parimin e barazisë ekonomike dhe politike.

islamossalíst i m sh ë ët Pasues i islamossalizmit.

islamossalíz•ëm mi m fil, pol Bindje se mësimet e Kuranit dhe Muhametit janë në përputhje me parimin e barazisë ekonomike dhe politike.

islandéz e mb I Islandës; që ka të bëjë me Islandën, me banorët a vendësit e saj.

islandéz i m sh ë ët Vendës a banor i Islandës.

islandéz•e ja f sh e et f e ISLANDEZ I.

Islánd•ë a f Republikë në ishullin e Islandës, që doli e pavarur nga Danimarka më 1944.

islandísht *ndaif* Në gjuhën islandeze.

islandísht•e ja f Gjuhë skandinave e islandezëve.

ismailít i msh ë ët *fet* Pasues i shiizmit.

ismailíz•ëm mi m fet Degë e shiizmit, që arriti shtrirjen më të madhe në Kalifatin Fatimid gjatë shek. X-XII.

Ismén•ë a f mit gr E bija e Edipit; motra e Antigonës.

ismét i m krahin vjet Kujdes. >**YZMET I.**

isnáf i m sh ë ët krahin

♦ Esnaf; artizan; zanatçi.

♦ Shoqatë zejtarësh (tregtarësh).

íso ja f

♦ *muz* Ton i njëtrajtshëm e i vazhdueshëm, që shoqëron zërin ose zërat kryesorë të një kënge a melodie. **Dhe sot retë nga mali/ që gjëmimet sjellin/ posi iso labe/ vijnë e të pështjellin** (ASh).

♦ Tingëllimë e njëjtë dhe e zgjatur që lëshon diçka. **Isoja e zileve (e këmborëve).**

*

I mbaj ison (i bën iso) dikujt E mbështet dhe e përkrah dikë për çdo gjë; ia pranoj a ia miratoj mendimet, fjalët etj. për ti bërë qejfin; i shkoj pas qejfit, i mbaj avazin.

ISOP ja shkurt i Instituti i Studimeve të Opinionit Publik.

ISP ja shkurt i Instituti i Shëndetit Publik.

ispát i m sh e et vjet

♦ Dëshmitar.

♦ Dëshmi në gjyq.

ispatnám•e ja f vjet përmb Tërësi e dëshmitarëve.

ISS ja >ISSH ja.

ISSN ja shkurt i Instituti i Studimeve Strategjike Ndërkombëtare.

-ist prapasht (formon emra profesionesh): **barist; çiklist; gjermanist; kimist.**

ISSH ja shkurt i Instituti i Sigurimeve Shoqërore.

íst•ëm mi m sh me met gjeog Rrip i ngushtë tokeme detnga të dyja anët, që lidh dy masa tokësore më të mëdha. **Istmi i Korintit.**

ist•ër ri m sh ra rat G vjet Yll.

istikám i m sh e et usht Llogore.

istirehát i m vjet Qetësim; vend pushimi.

ish- parasht Përdoret me emra për të treguar gjendje në të shkuarën. **Ish-kryetar.** [...veç kësaj, (kjo) linte mundësi ringjalljeje të ish-gjuhës. (IK).] [lejimi tejet i vonuar i veprimtarisë së tij nga autoritetet ish-jugosllave (ShS).]

ish¹ pasth Thirrje për të trembur pulat.

*

Kur s'ke pula mos bëj ish Mos u përziej me punë që s'të takojnë.

ish² >ISHTE. [Po Lekë Dukagjini ish trim bir trimi/ Dhe s'mundej dot lehtë (DA).]

ísha pakryer e JAM.

ish-ministër i m sh a at ??? [Nga kufoma pajetë e Tepelenës, mendja i shkoi vetëtimthi të ish-ministri i lidhur me hekura në qeli. (IK)]

ish-nxënës i m sh - it Nxënës që kanë mbaruar shkollën në të njëjtën klasë.

ish-studént i m sh ë ët Studentë që kanë mbaruar studimet në të njëjtin grup.

ish-shef i m sh a at Ai që ka qenë shef. [- **A thua tapiceria s'mjafton për të mos thyer kokën?**
- **Natyrisht që mjafton, por qyshse Teme Grapshi, ndoshta e keni dëgjuar, ish-shefi i**
hetuesisë, e shqeu atë me dhëmbë, marrim masa dyfishe. (IK)]

ísha¹pakryer e JAM. Unë isha kur ti s'ishe.

ishá²pasth bis Ja, tani; ja. erdha.

ishallá pasth Dhëntë Allahu. [Me gjithë këte dy gishta artikull po ta bashkanjes, shkrue me
dorë (ishalla mund të lexohet!) e pa citatat qi kishin me i dhânë mâ besueshmëni. (ZV)]

isharét i m sh e et bis Shenjë; nojmë. Merren vesh me isharete.

Ísh•e ja f shkurt i Aishe.

íshi pasth A Shiko!

íshk•ë a¹f sh a at A Njollë.

íshk•ë a²f sh a at A Pyll.

íshk•ë a³f sh a at G Ashkël.

ishkíl i m sh e et krahin G Dyshim.

ISHM ja shkurt i Instituti Shqiptar i Mediave.

ishmerí a f ushq G Gatesë me miell misri e vaj; ushmar.

ISHP ja shkurt i

♦ Inspektorati Shtetëror i Punës.

♦ Instituti i Shëndetit Publik.

ishpót•ë a f sh a at > ISHPOTK•Ë A.

ishpót•ë a f sh a at Ballkon i mbyllur; çardak.

ishqíl i m vjet

♦ Paralajmërim; shenjë paralajmëruese.

♦ *fig* Rreze shprese.

isht A veta III e ËSHTË.

-isht prapasht (formon ndajfolje nga emra):anglisht; gjermanisht; kryesisht; vazhdimisht.

Ishtár•ë a f mit asir-babil Perëndeshë e dashurisë.

-ishte prapasht

♦ (formon emra nga emra):lulishte, punishte

♦ (formon emra gjuhësh):anglishte, frëngjishte; rusishte.

isht•ë a f sh a at vjet Imshtë; pyll me aha të rinj.

-ishtë prapasht (formon emra nga emra) Ahishtë, portokallishtë, ullishtë.

íshuj t sh i ISHU•LL LLI.Ishujt Baleare.

íshu•ll lli m sh j jt

♦ Tokë e rrethuar nga të gjitha anët me ujë në oqean, det, liqen etj.; ujdhesë. **Ishull shkëmbor (vulkanik).** **Ishull i banuar (i pabanuar).** **Ishuj graniti (koralesh).** **Ishulli i Sazanit.** **Grupe ishujsh.**

♦ Vend i vogël a i kufizuar, me veçori dalluese nga mjedisi rrethues; vend i veçuar dhe i shkëputur nga bota. **Ishull i gjelbër** pyll a livadh në një vend të shkretë. **Ishull pishash** pyll pishash ndërmjet drurëve të tjerë.

♦ *fig* Mjedis që dallohet prej të tjerëve nga disa tipare të veçanta; diçka pak a shumë e mëvetësishme në një vështtrim të caktuar. **Ishull gjuhësor.** **Ishull kulturor.** [- Është ishulli im, i gruas sime dhe i djalit tim... (VZh).]

ishullán i m sh ë ët > ISHULLAR I.

ishullár i m sh ë ët Ai që banon në ishull.

ishullár•e ja f e ISHULLAR I.

ishullnáj•ë *a f sh a at* Grup ishujsh; arkipelag.

ishullór *e mb*

♦ I ishullit; që ka të bëjë me ishullin; që është a që gjendet në një ishull. **Shtet (qytet) ishullor.**

♦ (*Zonë*) e përbërë nga ishuj; (*bregdet*) me shumë ishuj.

it *pron* > **YT.**

Iták•ë *a f gjeog* Ishull grek në Detin Jon; atdheu i Odiseut.

Italí *a f gjeog* Republikë që përfshin Gadishullin Apenin, Sicilinë dhe Sardenjën.

italián *e mb* I Italisë; që ka të bëjë me Italinë, me vendësit a banorët e saj. **Gjuha italiane**

italishtja. **Muzika klasike (popullore) italiane.** [Në librin e tij "**Lingua albanese**", kleriku dhe dijetari italian **Fulvio Cordignano**, qysh në vitin 1931, shënonte se në Shqipëri kishte gjetur motive të tillë të qëmoçëm të antikitetit grek, si **Edipi** dhe **Penelopa** (ShS).]

italían *i m sh* ë ët Vendës a banor i Italisë.

italián•e *ja f sh e et* > **ITALIAN I.**

italianíst *i m sh* ë ët Studiues i qytetërimit italian.

italianíst•e *ja f sh e et f e* **ITALISNIST I.**

italianiz•ëm *mi m sh a at* Fjalë të italishtes të përdorura në gjuhë të tjera. **Italianizmat në shqipen e sotme.**

italianizím *i m* Marrje e tipareve të kulturës dhe mënyrës së jetesës italiane.

italianiz•óhem óva (u) úar *vetv, pës e* **ITALIANIZ•OJ.**

italianiz•ój *kal óva úar* I jap tipare të kulturës dhe mënyrës së jetesës italiane.

italianizúar (i e) *mb* Që ka marrë tipare të kulturës dhe mënyrës së jetesës italiane.

italianizúem(i) e (e) *G>* **ITALIANIZUAR (i e).**

italianizúes *e mb* (*Përpykje*) për italianizimin e një kulture tjetër.

italianojugór *e mb* I Italisë së Jugut; që ka të bëjë me Italinë e Jugut, me vendësit a banorët e saj.

italianojugór *i m sh* ë ët Banor a vendës i viseve të Italisë së Jugut.

italianojugór•e *ja f sh e et f e* **ITALIANOJUGOR•I.**

italianoveriór *e mb* I Italisë së Veriut; që ka të bëjë me Italinë e Veriut, me vendësit a banorët e saj.

italianoveriór *i m sh* ë ët Vendës a banor i viseve të Italisë së Veriut.

italianoveriór•e *ja f sh e et f e* **ITALIANOVERIOR I.**

italík *e mb*

♦ Italian.

♦ *gjuh* Që ka të bëjë me degën e gjuhëve indoeuropiane ku bëjnë pjesë latinishtja, oskanishtja, umbrianishtja dhe gjuhët e prejardhura nga latinishtja.

♦ *shtyp* (*Shkronjë*) e pjerrët nga e djathta në të majtë.

italíke *t f sh shtyp* Stil i shkrimit të dorës me shkronja të pjerrëta nga e djathta në të majtë.

italísht *nda jf* Në gjuhën e italianëve. [**Svicra e vogël me një traditë shtetnore gjithashtu të lashtë, ka qënë e zonja me mbijetue, megjithse dallimet gjuhësore-fetare janë edhe më të forta se ato në Shqipëri: tri gjuhë: gjermanisht, frengjisht dhe italisht, dhe tri fé: protestantizëm, kalvinizëm dhe catholicizëm.** (APp)].

italísht•e *ja f*

♦ Gjuhë indoevropiane, me prejardhje nga latinishtja, që flitet në Itali dhe një nga gjuhët zyrtare të Zvicrës.

♦ Lëndë mësimore e kësaj gjuhe; tekst mësimor i kësaj lënde.

♦ *bis* Mësues i kësaj lënde.

italo- *fjalëform* Italo-.

italo-arbëresh e *mb* I arbëreshëve të Italisë; që ka të bëjë me arbëreshët e Italisë. [kur njëherë këngët popullore italo-shqiptare të mblidhen e të njihen më mirë, do të gjinden sigurisht lidhje edhe më të ngushta midis tyre dhe veprave të këtij poeti (EÇ)].

italo-grék e *mb* (Luftë) ndërmjet Italisë dhe Greqisë.

italo-shqiptár e *mb* I italianëve dhe i shqiptarëve; që ka të bëjë me italianët ose Italinë dhe shqiptarët.

itát i *f* vjet Gatishmëri për të ndihmuar të vobektit.

í'te *G* *pakr* e **JAM.** >**ISHTE.**

item /ítem/ *ndajf* *lt* Gjithashtu; po ashtu.

iter legis /íter léxhis/ *shpr* *lt* Udha e ligjit.

itérb i *m* *kim* >**ITERBIUM** **I.**

iterbiúm i *m* *kim* Element i butë i ndritshëm në ngjyrë argjendi i tokave të rralla që ngjan me itrium dhe shfaqet bashkë me të në disa minerale; ka dy forma alotropike dhe përdoret si burim rrezatimi me rreze X për pajisje portative rrezatuese, në disa materiale lazeri dhe në disa aliazhe të veçanta (*simboli* **Yb**).

itibár i *m* vjet

♦ Autoritet.

♦ Nderim; respekt. **Ka itibar** gëzon respekt.

itifák u *m* *sh* e *et* vjet Besëlidhje.

itikát i *m* vjet Përkushtim.

itiménd•e ja *f*

♦ I vërtetë.

♦ Qëndrim serioz; seriozitet; pa mahi.

itiméndë (i e) *mb* Real; earnest.

itinerár i *m* *sh* e *et*

♦ Rrugë që duhet ndjekur për të arritur në një vend; rrugëtim; përshkrim i një udhëtimi dhe i vendeve nëpër të cilat bëhet ky udhëtim, me të dhëna për largësinë që kanë këto vende ndërmjet tyre dhe për kohën e nisjes e të arritjes; vijë e ecjes ose e udhëtimit në një skicë a në një hartë. **Itinerari i marshimit (i garës).** Ndjek itinerarin e caktuar. **Eci (udhëtoj) sipas itinerarit.**

♦ Rrugë dhe kohë e lëvizjeve të mjeteve të rregullta të udhëtimit; treguesi i këtyre lëvizjeve.

Itinerari i trenave (i autobusëve).

itizá ja vjet Nevojë.

itriúm i *m* *kim* Element metalik në ngjyrë argjendi; nuk është tokë e rrallë por gjendet në gati të gjitha tokat e rralla; ka përdorim të gjerë në metalurgji, kryesisht për të forcuar aliazhet e magneziumit dhe aluminit (*simboli* **Y**).

ith *kal* **a** *ur* Ndjek a i vihem prapa dikujt pa më pikasur.

ith

I *ndajf* Prapa. **Mbeti ith.**

II *parafj* Prapa; pas. **Ith meje** prapa meje.

-ith *prapasht* zvog:njerith; i vogëlith.

ith *i*¹ *m* *krahin*

♦ Ngrohtësia e dheut, afshi i tokës.

♦ Afsh; zjarrmi. **Ithi i trupit.**

ith *i*² *m* Anë a pjesë e prapme.

ith *i*³ *m* *sh* **a** *at* *krahin* *G*

- ♦ Gjë e hidhur.
- ♦ Hidhësirë.
- ♦ *fig* Idhnim; hidhërim; mërzi e madhe.

íthát•ë i m sh a at *K* Myshk.

íthi *ndajf* Nga prapa; pas krahëve. **I doli për së íthi.**

íthi (së) *ndajf* (*Bie*) praptas; në shpinë.

íthës i m sh ë ët Njeri që di një të fshehtë.

-íthi *prapasht* (*ndajfolje nga emra*): **aríthi; qiríthi; lopthi.**

íthk•ë a f sh a at *bot J* Hithër.

íthtár i m sh ë ët Pasues; ndjekës; nxënës. [**Íthtarët e këtij korenti kishin gjetur në kronikat e vjetra rastin e ringjalljes së një gjuhe, të cilin kronistët e kishin quajtur me tmerr**

"Gjuhë-Krisht". (IK)]

íthtím i m sh e et Hidhërim; idhtim.

íthtín•ë a f sh a at Shije e hidhur (e idhët).

íthm•e ja f sh e et *bot* Barishte e hidhur që mbin në grunore.

ítht•óhet *vetv* *krahin e* **ÍTHT•OJ.**

ítht•ó j kal óva úar Hidhëroj; bëj të hidhur.

ítht•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III krahin* Hidhërohet; bëhet e hidhur.

ítht•ó j kal óva úar E idhtoj; e bëj të hidhur.

íthtúar (i e) mb >HIDHËRUAR (i e).

iú Trajtë e shkurtër e shkrirë e përemrit vetor e formuar nga bashkimi i trajtës së shkurtër të përemrit vetor të vetës së tretë të numrit njëjës ose shumës në rasën dhanore (**i, u**) dhe nga pjesëza (**u**) e foljeve vetvetore-pësore.: **Nuk iu përgjigj njeri. Iu dha atij.**

iuria novit curia /iúria nóvit kúria/ *shpr lt* Gjykata e njeh ligjin.

ius ad bellum /íus ad bélum/ *shpr lt* Ligjet e shpalljes së luftës.

ius cogens /íus kóxhens/ *shpr lt drejt* Ligj i detyrueshëm.

ius in bello /íus in bélo/ *shpr lt drejt* Ligjet e zhvillimit të luftimeve (*ligjet që përcaktojnë mënyrën e zhvillimit të luftimeve*).

ius primae noctis /íus primáe nóktis/ *shpr lt* E drejta e natës së parë.

iustitia omnibus /iústitia ómnibus/ *shpr lt* Drejtësi për të gjithë.

iv i¹ m sh ë ët *orn* Pulëbardhë.

iv i² m sh ë ët *bot* (*Fulica atra*) Shpend shtegtar i zi, me pullë të bardhë në ballë, 30 - 40 cm i gjatë, me peshë 0.5 - 1 kg, që rron në liqenet dhe pellgjet të Europës, Azisë, Australisë dhe Afrikës dhe ushqehet me kafshë të vogla, vezët e shpendëve ujës, vimë, fara e fruta.

ív•ë a f sh a at *G*

- ♦ Vijë e qëndisur rreth xhubletës.
- ♦ Copë e qëndisur.

ívízpasth *krahin G* Thirrje për të trembur a larguar vëçin.

íxhám i m sh e et *vjet* Peng; merak. **E kam me íxham** e kam merak (*të bëj a them diçka*).

ívkát *jokal krahin G >IVKAT•Ë (me).*

ívkát•ë (me) *jokala ë krahin G* Bërtas me zë të lartë; vikat.

ívkátj•e a f sh a at *krahin G* Britmë; vikamë.

ívkátun it (të) *as krahin G* Britmë; vikamë.

íxhát i m bis *vjet* Besë; premtim; fjalë e dhënë.

ízbásh i m sh ë ët *vjet Ç* Kapiten në ushtrinë osmane.

ízét *num them krahin G >NJËZET.*

íz•ë a f sh a at vjet Leje. [- **A m'ep izën, krajl-o, për me folë?**/ Edhe krajl i izë i ka dhanë. (CV)].

*

Për izë të Zotit Për emër të Zotit.

-izë prapasht zvog (formon emra nga emra): **breshnizë; kokrrizë.**

-izëm prapasht (formon emra abstraktë nga emra e mbiemra): **formalizëm; lokalizëm.**

íz•ër ri m vjet bis Leje. **Me izrin tím.**

izlemík u m sh ë ët > **ÇITAR I.**

izo- parasht I njëjtë; i barabartë.

izobár i m sh e et meteo Vijë që lidh pika me trysni atmosferike të barabartë në hartë meteorologjike.

izobarík e mb meteo I izobarit; që ka lidhje me vijën e izobareve. **Hartë izobarike**

izoelektrík e mb fiz Me potencial elektrik të barabartë.

izoelektroník e mb fiz Me numër të barabartë elektronesh ose me konfiguracion elektronik të njëjtë.

izogamí a f bio Riprodhim seksual me anë të shkrirjes së gametave të ngjashme.

izoglós•ë a f sh a at gjuh Kufi gjeografik i zonës ku ekziston një tipar gjuhësor i dhënë. **Pas trajtimit të një vargut të tërë izoglosash kelto-shqiptare, sidomos në emrat e drurëve dhe të bimëve, që janë mjaft të numërta, sikur i japin të drejtë Çabejt në punë të etimologjisë së fjalës Dardani.** (AK).

izogón i m sh e et Shumëkëndësh me kënde të barabartë.

izogoník e mb gjeom (Figurë) me kënde të barabartë.

izogjení a f bio Prejardhje e njëjtë ose e ngjashme nga inde embrionike të njëjtë.

izogjeník e mb (Organe) me prejardhje të njëjtë ose të ngjashme.

izokromatík e mb fiz (Dritë) me të njëjtën ngjyrë ose gjatësi vale.

izokrón i m sh e et radio Me kohëzgjatje të njëjtë; që karakterizohet nga intervale kohore të barabartë.

izolación i m > **IZOLIM I.**

izolacioníst e mb (Politikë) e izolimit të vendit kundërshtar.

izolacioníz•ëm i m pol Politikë e izolimit të vendit kundërshtar.

izolánt i m sh e et el Lëndë që nuk e përcjell rrymën elektrike, nxehtësinë, lagështinë ose zërin dhe që përdoret për izolim ose për të bërë pajisje izoluese; pajisje e bërë me këtë lëndë.

izolatór i m sh ë ët

◆ > **IZOLANT I.**

◆ *tek* Pajisje e posaçme e bërë me lëndë jopërçuese që shërben për të lidhur në të dhe për të izoluar përcjellësit e rrymës elektrike. **Izolator porcelani. Izolator mbajtës (sferik). Izolator i tensionit të lartë.**

izolím i m

◆ Veçim a mbajtje në vend të veçuar (*i diku*). **Kabinë izolimi për të sëmurët. Qeli izolimi qeli e posaçme për të burgosur të rrezikshëm.**

◆ Mbyllje a shkëputje e plotë e një vendi nga vendet e tjera.

◆ *el* Mbështjellje a veshje me lëndë jopërçuese. **Izolim termik.**

izol•óhem vetv óva (u) úar libr

◆ Veçohem; mbetem i veçuar nga mjedisi ku jetoj.

◆ *veta III (Një vend)* shkëputet krejtësisht nga vendet e tjera; mbetet i vetmuar, pa lidhje e marrëdhënie me vendet e tjera.

II pës e **IZOL•OJ**.

izol•ój kal óva úar

- ♦ Veçoj; e mbaj të veçuar (*dikë*); e shkëput krejtësisht (*një vend*) nga vendet e tjera; bëj që të mbetet i vetmuar, pa lidhje e marrëdhënie me vendet e tjera. **Izoloi të sëmurin. I izoloi dimri.**
- ♦ *tek, el* Vesh a mbështjell me veçues një përçues elektrik; vesh diçka me një shtresë të papërshkueshme për ta mbrojtur; veçoj.

izolúar (i e) mb

- ♦ I veçuar; i shkëputur krejtësisht nga të tjerët.
- ♦ *el* I veshur a i mbështjellë me izolant a me një shtresë të papërshkueshme për ta mbrojtur.

izolúes e mb Që shërben për të izoluar. **Material izolues.**

izolúes i shkurt i it Lëndë me përcjellshmëri të ulët të elektricitetit ose të energjisë termike.

izolúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të izolohet.

izomér i m sh e et kim Një prej dy a më shumë komponimeve, radikaleve, ose joneve që përmbajnë të njëjtin numër atome por ndryshojnë nga vendosja në strukturë dhe nga vetitë.

izomerík e mb kim I izomerit; që ka të bëjë me izomerin.

izomeríz•ëm mi m kim Lidhje midis dy a më shumë llojeve kimike që janë izomere; lidhje midis dy a më shumë nukleideve me numër mase dhe numër atomik të njëjtë por me gjendje energjetike të ndryshme dhe në shkallë të ndryshme degradimi radioaktiv.

izometrík e mbfiz Që ka lidhje me përmasa të barabarta; (*sistem kristalografik*) i karakterizuar nga tri boshte të barabartë në kënde të drejtë. **Vijë izometrike.**

izomerizím i m kim Kthim a shndërrim në izomer.

izomeriz•óhet úa (u) úar kim

I *vetv veta III* Kthehet a shndërrohet në izomer.

II pës e **IZOMERIZ•OJ**.

izomeriz•ój kal óva úar kim Kthej a shndërroj në izomer; i jap trajtë izometrike.

izomerizúar (i e) mb kim I kthyer a i shndërruar në izomer.

izomerizúem (i) e (e) mb G >IZOMERIZUAR (i e).

izometrí a f

- ♦ *mat* Shndërrim pa shkaktuar ndryshim të trajtës a madhësisë.
- ♦ *let* Masë e barabartë. [**Kur këndohet, vargu i eposit është dhjetërrokësh: vetë lahuta e sjell në izometri në mënyrë të detyrueshme.** (ShS)]

izometrík e mb fiz Që ka përmasa të barabarta. **Vijë izometrike.**

izomórf e mb >IZOMORFIK E.

izomorfík e mb

- ♦ *min* I njëjtë në dukje por i ndryshëm në përbërje.
- ♦ *bio* I njëjtë në dukje por i ndryshëm nga ana gjenetike.

izomorfíz•ëm mi m bio, min Të qenët izomorfik.

izopódë t m sh entMorr i bimëve, drurëve.

izorít•ëm mi m let Që ka ritëm të njëjtë.

izoritmík e mb let Njëritmik; me ritëm të njëjtë. [**Vargu epik, kur këndohet, është izoritmik, por në tekst është heteroritmik.** (ShS)]

izoshél mb geom Barabrinjës.

izotérm•ë a f sh a at Paraqitje grafike e vizave që lidhin pika me temperaturë të njëjtë në një çast të dhënë.

izotermík e mb I izotermës; që ka të bëjë me izotermën.

izotóp i m sh e et kim, fiz Secili nga dy a më shumë variantet e një elementi kimik me të njëjtin numër atomik por me numër mase të ndryshëm.

izotopík e mb I izotopit; që ka të bëjë me izotopin.

izotrón i m sh e et fiz Pajisje për veçimin e izotopeve me anë të fushës magnetike.

izosím•ë a f bio Secila nga dy a më shumë enzimave me funksione të njëjta por me strukturë të ndryshme.

Izraél i m

♦ *hist* Mbretëri e hebrenjve, e themeluar nga Sauli më 1025 para erës së re; u shkatërrua nga Asiria më 721.

♦ Republikë në Azinë jugperëndimore, në brigjet e Mesdheut, e krijuar më 1948.

izraelián e mb I Izraelit; që ka të bëjë me Izraelin, me vendësit a banorët e tij.

izraelián i m sh ë ët Vendës a banor i Izraelit.

izraelián•e ja f sh e et f e IZRAELIAN I.

izraelít e mb I Izraelit; që ka të bëjë me Izraelin, me vendësit a banorët e tij.[... u mendue edhe
nji plan me tërhjekë mshehtas në Shqipni, tue e pajisë me pasaportë shqiptare,
albanologun e famshëm austriak me origjinë izraelite, Norbert Jokl (AN).]

izraelít i m sh ë ët

♦ *hist* Pjesëtar i dymbëdhjetë fiseve të vjetra të Izraelit.

♦ Vendës a banor i Izraelit.

izraelít•e ja f sh e et f e IZRAELIT I.

ízull a f sh a at A Ishull.

izull•ónj jokal óva úar A Jetoj i vetmuar, në izolim.

izullúar (i e) mb A I vetmuar; i izoluar.

ízhj•e a f >VISHNJ•Ë A.

J j

♦ **J j** Bashkëtingëllorja **j**.

♦ *si em f i ja* Shkronja **j**; grafia dhe tingulli i saj. **J-ja e madhe**

ja¹*pj*

♦ Tregon dikë a diçka që ndodhet pranë folësit; diçka që ndodh a shfaqet papritur, a që tërheq vëmendjen. **Ja ku qenka! Ja ku po vjen!! Ja ku e ke, po të thërret! [Ja Nazareti, ja Bethlehem, / Lum' i Jordanit, / Jerusalemi, / Mal' i Sionës, Bethsaidaja, / Dhe Golgothaja. (FN)]**

♦ Përdoret për të shënuar fillimin e tregimit, ndryshimit të temës së bisedës si dhe për të tërhequr vëmendjen për diçka. **Ja ç'po na dëgjojnë veshët. Ja se si ndodhi.**

♦ Përdoret për të shprehur nxitim, shpejtim etj., afërsisht me kuptimin **menjëherë, tashti, këtë çast". Ja, tashti! Ja, vajta e erdha! Ja, sa të shoh (sa të vishem, sa ta lajmëroj)! Ja, sa erdhi!**

♦ Përdoret përpara përemrave vetorë e dëftorë, si edhe përpara disa ndajfoljeve, me kuptimin **"pikërisht". Ja, ai e shpëtoi! Ja, kjo është e gjitha. Ja, kësaj i thonë punë. Ja, ky është burri. Ja, këtë desha të them. Ja, kështu bëhet puna.**

♦ Përdoret për të shprehur qëndrimin e folësit ndaj asaj që dëgjon, që vë re etj. zakonisht për të shprehur habi, kënaqësi, zemërim, përçmim etj. **Ja ç'na qenka! Ja dhe puna (shpikja) jote! Ja, si të them, s'di! Ja, thoni edhe ju! Ja ç'vete bën!**

♦ Përdoret zakonisht me një parafralë a lidhëz për të përmbyllur një mendim, për të nxjerrë përfundimin, për të shpjeguar arsyet e diçkaje, për të kumtuar diçka me rëndësi ose kur fillohet njënjë numërim, kur flitet për diçka përfundimi i së cilës mezi pritët etj. **Ja ku na doli! Ja tek e solli fjalën! Ja dhe ky! Ja edhe diçka tjetër... Ja pse u menit ai! Ja pra pse veprova kështu! Ja dhe kjo punë mbaroi. Ja ku e ke, merre! Ja ku po ta them. Ja dhe. [dhe ja ku po jua them, o Zot, po nuk na dhatë ne pavarësi, punët do venë keq e keq (FK).] [Ja, edhe ëndrra për t'u bërë aktor profesionist kishte mbaruar më në fund. (IK)]**

*

Ja që hë S'ke ç'i bën; hë pra.

ja²*lidh*: **Ja... ja... ose... ose... Ja vdekje, ja liri. Ja e bëj, ja bie e vdes. [besn' e zotit kam me ta dhanë: / ja kam me lan' kryet në Jutbinë, / ja kam me i pre tridhet' agallarët! (CV)]**

jabanándajf bis (*Shkon*) dëm; kot.

jabanxhësh•ë a f sh a at f e JABANXHI U².

jabanxhí a m sh j jtkrahin G > JABANXHI U².

jabanxhí u¹ m sh j jtG > JABANXHI U².

jabanxhí u² m sh nj një vjet Njeri i ardhur në një vend; i ardhur; i huaj.

jabanxhí•e ja f sh e et f e JABANXHI U².

jabanxhíj t sh G > JABANXHINJ TË.

jabanxhínj të sh i JABANXHI U².

jabixháak u m sh ë ët bot (*Vitis vinifera*) Hardhi rrushi.

jaćí a f sh a at fet Lutje e akshamit.

jadác i m sh ë ët

♦ Asht në trajtë kërrabe i gjoksit të shpendit.

♦ Lojë me dy veta që tërheqin secili nga një krah të ashtit; fiton ai që këput copën më të gjatë.

jadhím i m krahin G > AJODHIM•Ë A.

jagrajúgrandajf Pa logjikë; pa lidhje.

jaguár i m sh ë ët zool (*Panthera onca*) Kafshë e egër mishngrënëse, e ngjashme me leopardin, me ngjyrë të mushkëllyer me pulla të zeza, me trup që arrin deri 150 kg dhe gjatësi afër 2 m pa llogaritur bishtin; rron në xhunglat e Amerikës Qendrore e Jugore.

jagurín•ë a f sh a at Rrush i papjekur, i tharët; gresë.

jah

I pj Jo; hëk(ë).

II pasth Përdoret për të shprehur neveri, gërdi.

jahnímb: Fasule jahni fasule me mish.

jahní a f sh - të ushq Gjellë me lëng, me copa mishi e qepë të kaurdisura.

Jahué i m fet Perëndi e popullit të Izraelit dhe Judesë, krijues i kozmosit dhe perëndia e vërtetë e gjithë botës.

jaht i m sh e et Anije e vogël me motor, me avull ose me vela, e ndërtuar për të bërë gara sportive e për shëtitje. **Park jahtesh** vend i posaçëm në port për ankorimin dhe ruajtjen e jahteve.

jahtár i m sh ë ët

♦ Pronar jahti.

♦ Lundërtar me jaht.

jahtár•ë ja f sh e et f e JAHTAR I.

jáhupasth bis: Jo, mrejahu! jo, or ti!

Jahudí a f gjeog ant Troje të fisit izraelit të jahudinjeve, në malet e Palestinës jugore.

jahudí a m sh j jt G >JAHUDI U.

jahudí u m sh nj njtë

♦ Vendas i Jahudisë.

♦ *keq* Njeri shumë dorështrenguar; kurnac.

jahudíj t G sh i JAHUDI A.

jahudíj•ë af sh e et G Vendas të Jahudisë.

jahudínj të sh i JAHUDI U.

jahudíshtndajf G Në gjuhën e jahudinjeve.

jahudísht•ë ja f G Gjuhë e jahudinjeve.

jáj•ë a¹ f sh a at

♦ Vegël me një shkop dhe tel të hollë për të shkrifëruar leshin për qeleshe.

♦ Tel i hollë i kapur në dy cepat e një harku prej druri për të nxjerrë fasha nga lëkura e drurëve të njomë.

jáj•ë a² f sh a at

♦ *J* Emtë; motër e babait; hallë.

♦ *krahin G* Nënë.

jak /jakh/ ndajf Jo; hëk. **Të pëlqen? - Jak.**

jak u m sh ë ët zool (*Bos grunniens; Bos mutus*) Bual i egër qimegjatë i Himalajeve.

Jak u m shkurt i JAKOV I.

jakatár i m sh ë ët Rrobaqepës që bën dhe vë jaka.

jakatár•ë ja f sh e et f e JAKATAR I.

jakejándajf Tutje-tëhu.

jákë¹ veta III nj urdh krahin Eja; ec këtu.

jákë² pandr: Bëj çap e jakë çapitem lart e poshtë.

ják•ë a f sh a at

♦ Pjesë e sipërme e palltos, këmishës etj., zakonisht e palosur, që rrethon qafën dhe që nga ana e përparme përgjithësisht është e hapur; qafëz e një veshjeje. **Jakë e ngrirë** jakë e hekurosur shumë mirë; jakë e kollarisur. **Bluzë pa jakë. Ngre (ul) jakën. Fustan me jakë dekolte të thellë. Jakë e rreme** jakë që vihet e hiqet (*nga këmisha, bluza etj.*).

♦ *zool* Shirit në qafën e disa kafshëve.

*

E zë për jake dikë E kërcënoj dikë për ta shtrënguar që të bëjë diçka.

**

jakëniurdh veta III sh bis Ejani; qasuni. **Jakëni këtu!**

jakëmbërthýermb

♦ Me jakën të kopsitur.

♦ Tepër i kujdesshëm në veshje.

jakëtúpasth Përdoret për t'i afruar qetë në hulli.

jakëz a f sh a at

♦ Jakë e xhurdisë.

♦ Kapuç i madh në gunën e burrave; kapuç i gjatë i bërë me lesh dhie, që e hedh bariu në kokë kur bie shi; llabane. Jakëz e dhirtë. Guna pa jakëz si këmisha pa mëngë. fj.u.

*

I ka sytë me jakëz Është sylesh.

jakëzbërthýermb

♦ Me jakë të zbërthyer.

♦ I pakujdesshëm në veshje.

jakí a f sh - të

♦ Llapë e përgatitur me të bardhën e vezës, sapun, lesh a pambuk etj., që ngurtësohet në një kohë të shkurtër dhe përdoret së bashku me disa dërrasa shumë të holla për të mbështjellë e për të shtrënguar pjesën e ndrydhur a të thyer të një gjymtyre. **Shtie jaki. I vuri jaki (në dorë, në gju, në mes). I vajti në vend dora (këmba) me jaki.**

♦ Llapë me sapun, me qepë, me vaj etj., që vihet në një pjesë të vrarë të trupit për ta shëruar.

♦ Prerje a hapje e vogël e bërë në plagë, me qëllim që të rrjedhë për ca kohë që të pastrohet ose të lehtësohen dhembjet. **I hap (i çel) një jaki.**

*

I çel një jaki (të keqe)dikujt E hidhëroj, e shqetësoj shumë dikë; i hap një plagë.

Jakób i m Stërnip i Abrahamit; i lindën 12 djem, që u bënë paraardhësit e 12 fiseve të Izraelit.

jakobín e mb

♦ *hist fet* I jakobinëve; që ka të bëjë me jakobinët.

♦ *fig* Radikal.

jakobín i m sh ë t hist Mbështetës i krahut radikal të Revolucionin Francez, që vendosi Rendin e Terrorit.

jakobíní•zëm mi m Ideologji e krahut radikal të Revolucionin Francez, që vendosi Rendin e Terrorit.

jakobít e mb hist I jakobitëve; që ka të bëjë me jakobitët.

jakobít i m hist Përkrahës i mbretit Xhejms II pas rrëzimit të tij nga fronin më 1688, ose përkrahës i familjes mbretërore të Stuartëve.

jakobít•e ja hist f e JAKOBIT I.

jakór•e ja f sh e et Veshje e lehtë me jakë të madhe për të mbrojtur veshët.

jakshpasth Fjalë që shpreh neveri.

jakstískal a ur To suit.

jakúc•e ja f sh e et Veshje e sipërme burrash që arrin deri në bel, me mëngë të shkurtra dhe jakë me thekë; punohet me lesh deleje ose deleje e dhije të përzier. >**THEKOR•E JA**.

jakúl•e ja f sh e et K Kapuç i gunës.

jakút e mb I Jakutisë; që ka të bëjë me Jakutinë, me vendasit a banorët saj.

jakút i¹ m sh ë ët Vendas a banor i Jakutisë.

jakút i² m sh ë ët vjet Gurgjak; rubin.

jakút•e ja f e JAKUT I¹.

Jakutí a f gjeog Republikë autonome në Rusinë Lindore.

jakutíshtndaif Në gjuhën e jakutëve.

jakutísht•e ja f Gjuhë turke e jakutëve.

Jalt•e a gjeog Qytet turistik në Krime, Ukrainë. **Konferenca e Jaltës hist** konferencë, e mbledhur në shkurt 1945, që vendosi për ndarjen territoriale të Europës midis fuqive fituese të Luftës së Dytë Botërore.

jallápasth bis Thirrje për të shprehur habi. **Jalla, more djalë!**

jallán e mb Gënjeshtar; mashtrues. **Botë jallane.**

jalláq i m sh ë ët tek vjet Kovë për kullimin e papastërtive të enëve të bakrit para se të kallajisen.

jallímb vjet bis (Mish) shumë i majmë; i dhjamur.

jallí a¹ f sh - të vjet bis

♦ Fushë; ultësirë fushore. **Malësia e jallia.**

♦ Tokë kripore; kripërishtë.

jallí a² f vjet bis K Yndyrë që del sipër gjellës.

jam qéshë qénë

I jokal

♦ Rroj, jetoj, gjëllij. **S'është më ka vdekur. Qofsh me jetë!urim.Rrofsh e qofsh!urim.Mos qoftë!mallk. Gjithë ç'jemi. Na ishte njëherë. Sot jemi, nesër s'jemi'sjemi të përjetshëm.**

♦ Ndodhem diku ose duke bërë diçka, gjendem. **Jam në shtëpi (shkollë, punë). Do të jemi te një shok** do të vemi për vizitë (drekë, darkë, punë) te një shok. **Është në udhëtim** po udhëton. **Është nën armë (në ushtri). Jemi në valën (në zjarrin) e punës. Është në përfundim e sipër. Nuk ishin të gjithë. Jemi që jemi me që ndodhemi. Jam brenda (jashtë). S'është këtu (atje). Kudo qoftë (kudo që të jetë). Ku je? Të shohim ku jemi e ku s'jemi të shohim** gjendjen, të shqyrtojmë punën etj.

♦ Kaloj një gjendje; jetoj një gjendje të caktuar; kam një veti, tipar, aftësi a diçka tjetër që më vë në një gjendje të caktuar; kam arritur një gjendje të caktuar. **Është i ri (i zoti, trim). Është i gjatë (madh, shkurtër). Është e domosdoshme (kuptueshme, lehtë, rëndë). Qofsh i lumtur (i gëzuar)! urim. Jeni i lirë!** mund të largoheni. **Qenka i marrë! Sa është? Ç'moshë ka?Ishte i krimbur me para. Ishte gacë në para. A je burrë? Ishte fishek.Është lule. Jam akull. Është gjethe plepi. Është dora vetë. Nuk është prej guri. Është qime e gjallë dikush. S'është nga ata burra. Është njeri pa njeri. Është i punës (i gojës, i fjalës, i pushkës, i gishtit). Jemi të mendimit se... Është me shkollë. Ka qenë me grip. Është në moshë. Qenka me dallgë sot.S'është në gjendje (në rregull). Nuk është pa gjë. Është në hava. Është me vend. S'është në të (në vete). Je ndër mend?! Është jashtë botës. S'është në këtë botë (në këtë dynja). S'është në orë të mira. Si je? Qofsh shëndoshë!urim.Gëzuar qofsh!urim.Të qofsha falë!urim.Është plot (bosh). Jam mirë (keq). Isha ngushtë.S'është dosido. S'është gjëkund (asgjëkund).**

♦ I përkas dikuajt; kam lidhje farefisnie ose lidhje të tjera me të; kam të bëj me të. **Është yni.** **Është i biri** (e bija, e ëma). **Janë vëlla e motër** (kushërinj, burrë e grua). **Janë farefis.** **Janë bashkëfshatarë** (bashkatdhetarë). **Janë të një gjaku.** **Janë shokë** (miq) të vjetër.

♦ *veta III* I përket dikuajt a diçkaje; është pronë e dikuajt a pjesë e diçkaje; lidhet ngushtë me të; i takon atij. **Libri është imi.** **Kjo është për ty.** **Është e të gjithëve.** **S'është e askujt.** **Kjo derë është e dhomës së gjumit.** **Ato kodra janë të rrethit të Durrësit.** **Këto banesa janë të lagjes sonë.**

♦ E kam prejardhjen, vij, rrjedh. **Jemi nga një fshat.** **Është nga derë e madhe.** **Është nga malësia** (Elbasani, nga rrethi i Lezhës). **Nga je?**

♦ Më duhet të bëj diçka; kam për të bërë diçka; kam prirjen për të bërë diçka; kam dëshirë për të; e pranoj a e pëlqej. **Jam për rrugë.** **Jam për t'u nisur.** **Jam për ta vendosur nesër.** **S'jam me këtë zgjidhje.** **S'është për punë.** **Jam në anën e tij e përkrah atë.** **Jam me ty pajtohem me ty dhe të përkrah.**

♦ *sh* Bëhemi (*si numër, si sasi*). **Ishin shumë** (pak, mizëri, mizë lisi). **Sa ishin?** **Ishin mizë lisi.**

♦ *veta III* Ndodh; ngjan; bëhet; fillon. **Nesër janë zgjedhjet.** **Kur është ndeshja** (shfaqja)?

♦ *veta III* Ka. **Janë ca punë që s'i lë dot.** **Janë ca njerëz që...** **Janë shumë** (mjaft, boll).

♦ *veta III* Duhet, do (*me një folje në paskajore*). **Është për të vënë re.** **Është për të thënë.** **Është për të vënë në dukje.** **Janë për t'u lavdëruar.** **Është për të ardhur keq.** **Ishte për t'u bërë do të bëhej patjetër.**

♦ Përdoret me folje në përcjellore dhe së bashku me të jep gjendjen ose vijimin e një veprimi. **Është duke punuar po punon.** **Isha duke mësuar po mësoja.**

Isi folje ndihmëse

♦ Përdoret për të ndërtuar kohët e përbëra të foljeve pësore dhe vetvetore. **Jam rruar.** **Është ftohur.** **I janë përveshur punës.** **Ishte mësuar.** **Qe mbyllur brenda.** **Si qenka bërë!**

♦ Përdoret me kohët e përbëra në trajtën pësore dhe vetvetore të gegërishtes: **Jam ardhë** kam ardhur.

*

Ashtu qoftë! Dua me gjithë zemër që të jetë a të bëhet në atë mënyrë.

Ç'është e vërteta *ndërmj* Në të vërtetë; pa dyshim; sigurisht.

Ç'paska qenë! *iron, mospërf* S'i gjendet shoku!; i vetmi qenka!; s'e paskam njohur!

Duke qenë se... Për arsye...; meqenëse...

Është (ndahet) në shenjë Dallohet, shquhet ndër të tjerët nga një veti, aftësitë etj.

Është (njeri) me vulë Njihet mirë nga të gjithë për diçka zakonisht jo të mirë; është me damkë.

Është e udhës Është mirë; është më e përshtatshme; është ashtu siç duhet, siç ka hije.

Është bilbil nga goja Flet shumë bukur.

Është djalli (shejtani) vetëbis Është shumë i zgjuar, shumë i shkathët.

Është i vetmi bis Është shumë i zoti; s'e ka shokun.

Është me gjashtë gishta Është hajdut.

Është me pushkë në faqe Është gati për të shtënë a gati për luftë.

Është në buzë të greminës (humnerës) Është në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

Është në pelena

♦ Është ende shumë i ri dikush, i ka buzët me qumësht, është ende në shpërgënj.

♦ Porsa është formuar diçka; sapo është krijuar, sapo ka lindur.

Është për lumë Është shumë keq; është në gjendje të vështirë; është në hall të madh.

Është për të lëpirë gishtat Është shumë i shijshëm.

Është për t'i pirë dollinë Është shumë i mirë.

Është portë pazari Është llafazan i madh; merret shumë me thashetheme dhe nuk mban dot asgjë të fshehtë.

Është si grosha shtatë javë Nuk është në gjendje të arsyetojë a të gjykojë si duhet; është fare i papjekur.

Është thikë me dy presa (tehe) Ka sa të mira aq edhe të këqija, sa mund të të ndihmojnë aq edhe të dëmtojë; kërkon kujdes të madh.

Ishte me litar në grykë Është përpara një rreziku të madh; është përpara varjes a pushkatimit; është në hall të madh; është përpara një nevoje a vështirësie të madhe a përpara një detyrimi të rëndë.

Jam (bëhem) bark e shpinë me dikë

♦ Lidhem ngushtë me dikë; bëhem mik me dikë.

♦ Bëhem një me dikë.

Jam (e kam, shkoj) gjalpë e vaj me dikë Kam marrëdhënie shumë të mira me dikë; i kam punët mirë, e kam grurë me të.

Jam kaluar Jam në gjendje të mirë; jam me fitim.

Jam krunde

♦ Jam pa një lek në xhep.

♦ Jam shumë i dobët në mësim; s'di gjë prej gjëje.

Jam mbi ujë Jam në gjendje të pasigurt e të paqëndrueshme; nuk e di si do të më vejë puna.

Jam me këmbë në yzengji dikush

♦ Jam gati për të ikur.

♦ Jetoj e punoj në kushte shumë të mira, pa telashe e vështirësi.

Jam më dysh Jam me dy mendje, i pavendosur.

Jam në ditë të hallit Jam në gjendje shumë të vështirë e pa rrugëdalje.

Jam për tokë Jam keq; jam dobët.

Janë (shkojnë) thikë e brisk (brisk e thua) Shkojnë shumë keq njëri me tjetrin; i kanë.

Janë gur e uror Po u takuan të dy, do të zihen keqas pa tjetër; janë si zjarri me vajgurin..

Janë në thikë e në pikë I kanë acaruar marrëdhëniet sa më s'bëhet; janë bërë armiq të papajtueshëm.

Janë pe për një gëzof Janë pothuajse njëlloj; janë shumë të përshtatshëm për njëri-tjetrin.

Janë shenjat që... Ka shumë mundësi që...; jep shenjë (shenja); tregon një farë gjallërie; bën një farë lëvizjeje.

Janë të një çanaku keq Kanë të njëjtat interesa e qëllime; veprojnë së bashku në kurriz të të tjerëve ose me mënyra të parregullta.

Jemi (qëndrojmë) bllok Jemi të bashkuar fort; qëndrojmë të bashkuar njësh dhe pa asnjë të çarë.

Jemi (rrimë, banojmë) nën një kulm Jemi një familje, banojmë në një shtëpi.

Jemi lakra (presh) në kopsht me dikë S'e kam gjë fare dikë, nuk kam ndonjë lidhje farefisnie me të; jemi shumë të largët njëri me tjetrin..

Jemi paq me njëri-tjetrin Jemi të larë; s'i detyrohemi gjë njëri-tjetrit.

Kjo është ç'është Kjo është më e mira, më e bukura, më e çuditshmja etj. nga gjithë sa kam parë, provuar e dëgjuar.

Kudo oka katërqind dërhemë është Është kudo është njëlloj.

Lipsur qoftë! Në djall të vejë!; s'ke ç'e do; s'ia vlen të mundohesh për të.

Në qoftë se... Në është se...; po qe se...; po të jetë se (që...); me kusht që...; sikur ...

Nga (ku) janë e nga (ku) s'janë Të gjithë pa përjashtim.

Nuk është as për andej as për kënde Është në gjendje të pasigurt; s'dihet a do të shërohet apo do të vdesë.

Nuk është punë (që bëhet) Është e pamundur; nuk bëhet.

Për se është çështja? Për se bëhet fjalë?; ç'problem ka dalë?; Si është puna?

Për se është fjala? Për çfarë flitet?

Qe si qe u bë si ka shak Ndodhi si ndodhi, tashti ta lëmë këtë çështje, se mori fund.

Qoftë edhe një thua sadopak, qoftë edhe fare pak.

Qoftë... qoftë... Edhe... edhe; si... ashtu dhe...

Sa për të qenë brenda Për të qenë në rregull me diçka; që të mos jem në kundërshtim me të.

S'është cjan për atë zile Nuk e bën dot një punë që i është dhënë; nuk është i zoti ta kryejë detyrën e ngarkuar.

S'është e thënë... (që...)

♦ S'do të thotë që...; s'është e domosdoshme që

♦ S'u bë një herë, të paktën!; s'ka për t'u bërë kurrë!

S'është për gjë S'di të bëjë asgjë, s'është i aftë as edhe për një gjë.

Sido që të jetë Sidoqoftë.

Të qoftë! dhe iron Merre!; e mbajtsh me shëndet!; e gëzofsh!

Tymi të shkojë drejt, pa le të jetë oxhaku i shtrembër! *fj u* Punët të shkojnë mirë pa le të thotë ç'të dojë bota; nuk çaj kokën s'e ç'thotë bota, kur i kam punët mirë.

Them atë që është Them të vërtetën, them atë që ka ndodhur në të vërtetë.

Udhë e mbarë i qoftë! Le të ikë se nuk ia kam nevojën.

jamáçk•ë a f sh a at J Kallaje; bardhak kallaji.

jamák•e ja f sh e et Poçe e madhe prej balte, për të zier gjellë.

jamánpasth bis Të lutem. >**AMAN.**

jamb i m sh e et let Masë vargu a këmbë në poezinë klasike, me një rrokje të shkurtër dhe një të gjatë; varg i përbërë prej këmbësh të tilla, kryesisht në poezinë satirike; fjalë dyrrrokëshe me theks në rrokjen e dytë. **Gjinia (skema) e jambit.**

jambáll i m sh e et bot (Glycyrrhiza glabra) Bimë bishtajore si shkurre, me kërcell të gjatë, gjethe vezake, lule të mbledhura në vile dhe rrënjë të fuqishme të drunjta, që ka një shije të ëmbël dhe që përdoret për të përgatitur barëra të ndryshme, pije etj. **Lëng jamballi.**

jambík e mb let I jambit; që ka të bëjë me jambin.

jambíst i m sh ë ët let Poet që përdor jambin.

jambíst•e ja f sh e et f e JAMBIST I.

jambrúk u m sh ë ët bot (Salicornia) Bimë e ulët e vendeve moçalore, me gjethe si luspa të trasha; hiri i kësaj bime të djegur përdorej për të prodhuar qelq.

jambullë•k u m sh qe qet Ç Pallto e madhe; kapotë.

jamóç•e ja f sh e et K Enë e vogël metali për të ruajtur gjalpin e shkrirë ose vajin.

jamorkûj•e a G f sh e et Vaj i madh; kujë.

jamullí a f sh - të

♦ Mbulesë e leshtë; flokëse; batanije.

♦ *fjg* Barrë, bela.

♦ Mbulesë ekalit; mutaf.

Jamusúkro ja f gjeog Kryeqytet i Bregut të Fildishtë.

-jan prapash (formon emra banorësh nga emra vendesh): **lumjan; shaljan.**

Jan i¹m shkurt i JOVAN I.

Jan i² *m* mit rom Perëndi e portave dhe dyerve, me dy fytyra në anë të kundërta të kokës.

janár i *m* Muaji i parë i vitit. **Më një janar** ditën e parë të vitit; ditën e Vitit të Ri.

Jancé *ja f gjeog* Lumi më i gjatë i Azisë (2 884 km); buron në Tibet e derdhet në Detin e Kinës Lindore në afërsi të Shangait.

jang u *m libr* Parim pozitiv mashkullor në kozmologjinë dualiste kineze. **Jangu dhe ingu.**

jangëllësh *nda jf* Mbrapsht; keq; gabim; angëllësh. [- **Jo, e ke jangëllësh. Ai tjetri është më i lartë nga ai që përtej** (DhP).]

jángri-júngr *inda jf krahin (Flas)* kot; pa lidhje.

jániurdh veta III sh e VIJ. >EJANI.

janí *af gjell* >JAHNI A.

janiçer i *m sh* ë ët *vjet* >JENIÇER I.

janínas e mb I Janinës; që ka të bëjë me vendasit a banorët e Janinës.

janínas i m sh - it Vendas a banor i Janinës.

janínas•e ja f sh e et f e JANINAS I.

janiniót e mb >JANINAS E.

janiniót i m >JANINAS I.

janiniót•e ja f e JANINIOT I.

jankím *b* Imperialist; karakteristik për imperializmin amerikan.

jankím sh - të

♦ *përb* Amerikan.

♦ Banor i shteteve të veriut në SHBA.

♦ *hist* Ushtar i federatës gjatë Luftës Civile në Amerikë.

jánt•ë a f sh a at Çantë a trastë lëkure.

janxhík u m sh ë ët *krahin* >JANT•Ë A.

jap¹ *dhëshë dhënë*

I kal

♦ I lë në dorë, i dorëzoj (*diçka diku*); i zgjat, i nxjerr a i vë (*diçka diku*) përpara për ta marrë, për ta përdorur etj.; dorëzoj.. **I jap një gotë ujë (çaj, raki, verë). I jap (foshnjës) qumësht. I jap (kafshës) tagji (bar). I jap dorën** i zgjat dorën. **Nuk e jap! Jap për diskutim (për shtyp, për botim...).** **E dha me qira (me para). Ia jap në dorë. Ta jap prapë (përsëri) ta kthej. I jap të hajë (të pijë). I jap hua. Ç'jep, atë merr** *fj u.*

♦ I fal një gjë timen (*diku*); i dhuroj *diçka*. **Ma dha me gjithë zemër. S'të jep as sa maja e thoit (asnjë majë thoi, as një majë gjilpërë).**

♦ I dorëzoj a i përcjell (*diku*) *diçka* që i takon; i dorëzoj (*diku*) një dokument, titull vlerësues etj. në shenjë nderimi ose shpërblimi për punën, veprimtarinë e tij etj. **I dha rrogën (pagën mujore). I dhanë flamurin. U dhanë diplomat (fletëlavdërimet). I dhanë shpërblim. U dhamë votat.**

♦ *bis* Fejoj ose martoj (*vajzën*) me dikë. **E dha në shtëpi të mirë. Kanë dhënë e kanë marrë kanë bërë krushqi.**

♦ Ia ngarkoj, ia besoj a ia lë në dorë (*diku një punë, një detyrë etj.*); e detyroj (*dikë*) të bëjë *diçka*; ia vë si detyrim, dënim etj. **I jap një punë (një detyrë, një rol). I dhanë punë e futën a e vunë në punë; i gjetën punë. Dha një goditje dënimisport.**

♦ I bie (*diku*); e godas (*dikë*) me *diçka*; gjuaj, qëlluj me armë (*dikë a diçka*). **I dha një grusht (shuplakë, shkelm). Ia dha me top (pushkë). Ta dhashë, po ikë!**

♦ Arrij ose sjell (*diçka*); nxjerr, prodhoj. **Toka të jep po i dhe. Jep qumësht (lopa, delja). Dha përfundime të mira.**

♦ I paraqit a i bëj të ditur (*dikujt*) një gjë; parashtroj(*dikujt diçka*); e njoftoj, e lajmëroj; përçoj (*diçka*). **I dha një lajm (një sihariq). Jap sqarime (prova). I jap shenjë (shenja) njoftoj dike për diçka me shenja, ia bëj me shenjë. Jep muzikë (këngë, lajme). I jap emërimin. Jap me gojë (me shkrim, me telefon).**

♦ *fig* Nxjerr (*diçka*) që u drejtohet të tjerëve dhe ua paraqit për ta zbatuar, për ta njohur, për të vepruar etj. **Jap një vendim** vendos për diçka. **Jap urdhër** urdhëroj. **Jap përgjigje** përgjigjem. **Jap pëlqimin tim. Jap komandën** komandoj. **Jap lejë** lejoj. **I jap emrin** i vë emër. **I jap përkufizimin një fjale. I jap një këshillë. I dha një mësim (të mirë).**

♦ *fig* Nis menjëherë (*diçka*); filloj me forcë e menjëherë; shpërthej; lëviz me vrull(*diçka*). **Ia dha të qeshurit (të qarit, vajit...).** **Ia dha britmës (ulërimës).** **Ia dha vrapit. Ua dha këmbëve** iku me vrap. **I dha trupit (vetes)** mori hov; bëri një lëvizje të vrullshme. **I dha kokës (trupit) përpara (prapa). Ua dha këmbëve.**

♦ *fig* I sjell dikujt a diçkaje (*një gjë*); e pajis me diçka; lë në duart e dikujt (*diçka*) për ta pasur të tijën; fal, dhuroj. **I dha pushtetin. Shkrimtari na dha një roman të bukur. Më jep nder** më bën me nder.

♦ I krijoj (*dikujt*) lehtësi a mundësi për të bërë diçka; e lë të bëjë një gjë; lejoj të bëhet ose të ndodhë diçka. **I dha të drejtën e fjalës. I jap rastin. I jap shkak. I dhanë një muaj (një javë) kohë (afat). S'e jep ligji (zakoni).**

♦ (*në një varg njësisht frazeologjike*) Veproj mbi (*dikë*), i bëj diçka, bëj që të ndërrojë gjendjen, të fitojë diçka etj. **I jep gjallëri** e gjallëron. **I jap ngjyrë (bojë)** e ngjyros (e bojatis). **I jap ndihmë** e ndihmoj. **I jap përkrahje** e përkrah. **I jap arsim (dituri, mësim)** e arsimoj. **I jap shkollë** e shkolloj. **I jap dritë** e ndriçoj. **I dha një të shtyrë (një të rrahur, një të sharë)** e shtyu (e rrahu, e shau). **I dha një të puthur** e puthi. **I dha fuqi** e bëri të fuqishëm. **I jap bukuri** e zbukuroj. **I dha sëmundjen (gripin)** i ngjiti sëmundjen. **I dha zjarrin (flakën)** e ndezi, i vuri zjarrin. **I dhanë shtetësinë. I jap shpresë** e bëj të shpresojë. **I dha datën** i futi frikën; e bëri të tmerrrohet. **I jap të kuptojë** e bëj ta kuptojë diçka. **I jap fund** e kryej, e mbaroj, e përfundoj.

♦ Shtroj a bëj (*një drekë a një darkë, një pritje etj.*) me një rast të caktuar ose për nder të dikujt; dal përpara popullit (*me një shfaqje, me një koncert etj.*).

♦ *veta III*(*Një dukuri, gjendje e re etj.*) krijon, formon (*diçka*); shfaq, tregon (*diçka*). **Jep kripë (thartirë, nxehtësi). Ka dhënë të çara (të krisur). Jep të skuqur (të nxirë). Ka dhënë bark (anës, përpara). I dha një shprehje (një pamje) të re fytyrës.**

♦ Jam në gjendje të bëj, të kryej a të krijoj (*diçka*), të marr pjesë ose të ndihmoj për një gjë. **I jep shoqërisë. Jep shumë (pak). Mund të japë ende. Kaq jep ai.**

♦ *bis* Ngas (*një mjet udhëtimi*); vë në lëvizje (*diçka*). **I dha makinës (kamionit, biçikletës). I dha çikrikut (dorezës). Japi më shpejt! I dhe shumë!**

♦ *bis* Paguaj; çmoj; vë një çmim të mundshëm (*për një send që shitet nga dikush*). **Sa jep ti? I dha shumë (pak). Dha pazar (pazarin).**

♦ *bis* Shes; dua ta shes. **Sa e jep? S'e jepte as me flori.**

♦ Caktoj moshën e dikujt nisur nga pamja e jashtme, shtati etj. **Sa vjet i jep atij?**

II. *jokal*

♦ *veta III kryes kr thj* Fillon menjëherë, papritur, pa kujtuar dhe me forcë; shpërthen (për dukuri të ndryshme); vjen si pa u kujtuar, si papritur. **Ia dha një shi (një breshër, një borë, një erë). Dha mëngjesi (mbrëmja).**

♦ Ngas një mjet udhëtimi. **Jepi majtas (djathtas)! Di të ngasë mirë.**

*

As jep as merr Nuk bën dot gjë, ngec; s'shkon as tutje as këtej, s'lëviz nga vendi.

Atij s'i japin bukë, kërkon edhe gjellëNuk e kupton gjendjen e vërtetë në të cilën ndodhet dhe ka kërkesa të tepruara.

Dha (bëri) ballë U duk nga larg; sapo doli në pah.

Dha (hodhi, dorëzoi, la, lëshoi, uli) armët Pushoi luftën; nuk bëri më qëndresë; u dorëzua.

Dha faqe(*Muri*) u shtrembërua; lëshoi bark.

Dha frymën e funditVdiq.

Dhashë andej, dhashë këtej (andej, këtej)

♦ U përpoqa me të gjitha mënyrat, me të gjitha mjetet.

♦ E rraha diçka nga të gjitha anët; u rreka me diçka a me dikë.

Dhashë e bot (dhashë e dhashë, dhashë e mora)

♦ U përpoqa shumë me të gjitha mënyrat, me të gjitha mjetet; u mundova për një kohë të gjatë për të gjetur një zgjidhje.

♦ E rraha diçka nga të gjitha anët; u rreka me dikë a me diçka.

E jap me firmëE siguroj dikë për diçka; e them me bindje të plotë; e quaj një gjë shumë të sigurt.

E jep me dorë dhe e merr me këmbëE jep diçka me bujari dhe e merr me vështirësi të madhe; s'ta kthen vetë huan a sendin që i ke dhënë.

I dha (kalli) barutE vrau.

I dha (vuri) drunë dikujt E përzuri (*nga shtëpia, nga një vend etj.*); e përjashtoi (*nga një organizatë, nga një mbledhje etj.*).

I dha majë (fill, rrugë) punësE rregulloi, e vuri në vijë punën.

I dha munxatE munxosi.

I dha nderin në dorë (në grusht) dikujtE shau rëndë dikë; e bëri për pesë para.

I dha një gisht mjaltë dikujtI dha një ryshfet të vogël dhe e bëri për vete; e ëmbëlsoi me një peshqesh të vogël; i dha një kockë.

I dha një perdah*bis*

♦ E bëri disi një punë, e rregulloi disi.

♦ I dha një mistri(*suvasë*).

I dha një thembërI dha fare pak, i dha diçka fare të vogël sa për të kaluar radhën.

I dha rrugët (udhët) dikujtE dëboi nga shtëpia, e përzuri, e la pa asnjë ndihmë e përkrahje.

I dha shpirt

♦ E ngjalli.

♦ E mbajti gjallë me pahir.

I dha shuplakënE mori mësysh (*sipas besëtytnive, kur kujtohej se një fëmijë ishte sëmurrur nga që gjoja e kishin goditur hijet a syri i keq*).

I dha zjarr (flakë) diçkajeE bën më të ashpër; e zhvilloi më me vrull; e ndezi më shumë etj. (*bisedën, lojën etj.*).

I dhanë (hëngri mori) gjysmën e lekut përçmE pushkatuan.

I dhanë lamtumirën e fundit*lart*E përcollën me nderime për në varr (*zakonisht për një njeri të shquar*).

I dhënça ujë me lugë! mallkU bëftë për vdekje!; shkoftë në buzë të varrit!

I jap (bëj) lak diçkajeI shmangem, i dredhoj, i bëj bisht një pune.

I jap (lë) dorë të lirë dikujtE lejoj të bëjë si të dojë; i lë liri veprimi; i jap mundësi të veprave lirisht.

I jap (një) dajak (dru, kopaçe)

♦ E rrah.

♦ E qortoj rëndë; i flas shumë ashpër;

♦ E mund, e rrah (*në një lojë, ndeshje etj.*).

I jap arsye dikujt

♦ E shfajësoj, e përligj dikë për një veprim.

♦ I përgjigjem, i plotësoj një kërkesë dikujt.

I jap arratinëE detyroj të largohet me ngut e në mënyrë të çrregullt; e bëj të ikë nga sytë këmbët, t'ua mbathë këmbëve nga frika.

I jap barin e ballkotit dikujtI marr mendjen, e trullos.

I jap besë dikujtI besoj.

I jap besënZotohem para dikujt, e siguroj për diçka me fjalën e nderit.

I jap çiklI jap shkas dikujt (*të bëjë diçka*).

I jap dërmën

♦ E përzë, e shporr (*dikë*).

♦ E dërrmoj, e shkatërroj krejt.

I jap dorën dikujtE ndihmoj të kapërcejë një pengesë a një vështirësi, të dalë nga një gjendje e vështirë etj.; nuk e lë në baltë.

I jap dorën e fundit diçkajeE mbaroj; e përfundoj.

I jap duart dikujtE dëboj, e përzë; e ndjek, e nxjerr jashtë.

I jap dushkun dikujtE përzë dikë nga shtëpia; i jap duart.

I jap dhenë dikujtE detyroj të ikë me të shpejtë; e detyroj t'ua mbathë këmbëve; e vë përpara; i jap dërmën.

I jap frymë dikujte ndihmoj dikë, i gjendem pranë kur ka nevojë.

I jap fund diçkajee kryej, e mbaroj, e përfundoj diçka.

I jap fuqi të plotë drejtE bëj të plotfuqishëm.

I jap fytyrë diçkajeI jap një trajtë të caktuar diçkaje.

I jap fytyrë dikujt

♦ Emarr me të mirë dikë; tregohem shumë i afërt e i përzemërt.

♦ E përkëdhel shumë sa e prish dikë; i jap sy dikujt.

I jap gojësUshqehem mirë; kujdesem shumë për të ngrënë; e shoh shumë gojën.

I jap grushtin e funditE dëmtoj shumë rëndë ose e shkatërroj plotësisht.

I jap gjuhësFlas shumë; flas mbarë e prapë, llap shumë.

I jap hajat diçkajePërkrah a mbuloj një gënjeshtër; i bëhem strehë.

I jap karmën dikujtE përzë me të shtyra e të shara; e dëboj; i jap dërmën.

I jap këndE zgjidh (*një punë a një çështje*).

I jap kërnallenI jap dërmën.

I jap limë diçkajeE përpunoj mirë diçka; e bëj të përkryer, e limoj.

I jap liri gjuhëskeFlas shumë e pa u menduar mirë; nuk i vë fre gjuhës.

I jap mendJap këshilla.

I jap ngjyrë tjetër (të re)Ia ndryshoj kuptimin diçkaje.

I jap një bojëE zbukuroj nga jashtë; e lustroj për të fshehur thelbin e vërtetë.

I jap një dumanI përvishem me vull një punë, vë të gjitha forcat për të kryer a për të përfunduar diçka.

I jap një dhëmb dikujtE qortoj rëndë; e shaj që ta ndaloj për diçka; i flas një herë që të frikësohet.

I jap një faqe

♦ E skuq pak pranë zjarrit ose në furrë (*bukën etj.*).

♦ E gdhend; e bëj me faqe, e faqoj (*drurin, gurin*).

I jap një furçëE lavdëroj për t'i bërë qejfin;ia bëj një lëvdatë për ta marrë me të mirë, për t'ia hedhur etj.

I jap një sheqerkë *keq* I jap një bakshish a një dhuratë të vogël për ta marrë me të mirë, për ta bërë për vete.

I jap partallet dikujtE përzë nga një vend; i jap lekat.

I jap rëndësi E vlerësoj, e çmoj.

I jap shkelmin dikujtE dëboj dikë; e përzë me zemërim e në mënyrë të vendosur.

I jap shtrëngim vetesPërpiqem, mundohem shumë për të bërë diçka.

I jap thonjtë dikujtE dëboj; i jap duart.

I jap udhë diçkajee zgjidh, i gjej mënyrën e zgjidhjes; vendos si duhet bërë a si duhet vepruar.

I jap ujë hekuritE kalit hekurin.

I jap zemër dikujtI jap guxim, e bëj më trim dhe e mbush me besim, e bëj ta ndiejë veten më të sigurt, e gjallëroj dhe e nxit për diçka.

I jap zë dikujtI bëj zë, i thërras; e lajmëroj për diçka.

I jap zjarr barutitBëhem shkaktar që të shpërthejë një kryengritje, grevë etj. në kushte të acaruar.

I jep jetëE gjallëron, e bën të jetojë e të zhvillohet.

I jep të drejtën e qytetarisë libërE pranon që të jetë si diçka me të drejta të plota në përdorim ose në jetë.

I jep tonin (jetës) libërPërcakton, e bën të marrë një drejtim a një rrugë të caktuar (*jeta*); bën diçka që shërben si shembull për të tjerët; bëhet shembull për diçka.

I zoti e shet, tellalli s'e jep *fj u* Thuhet kur për një punë bëhet pengesë jo ai, nga i cili varet zgjidhja e saj, por një njeri tjetër që s'i takon a që s'ka të bëjë fare ose ka të bëjë fare pak me të.

Ia jap flokët (leshtrat, veshët) në dorë

♦ Ia shkul flokët (leshtrat, veshët).

♦ E rrah mirë; ia tregoj qejfin (*kur më bie në dorë*).

Ia dha grumbull dikujtIa tha copë të gjitha; s'i la gjë pa thënë; ia numëroi të tëra.

Ia dha vetë bishtin dikujtIa rriti vetë mendjen, duke e marrë me të mirë e duke e lavdëruar.

Ia jap këpucët (opingat) në dorë *mospër* E përzë, e dëboj (*një njeri të padëshirueshëm*).

Ia jap lekat në duar dikujtE përzë në një vend tjetër; e shpërngul diku me zor.

Ia jap llokum në gojëIa bëj gati çdo gjë; ia krijoj të gjitha lehtësitë.

Ia jap në dorë diçka (dikujt) Ia paraqit shumë qartë; ia bëj shumë të kuptueshme, shumë të kapshme.

Ia jep me dorë, ta kthen me këmbë Ia jep diçka dikujt pa ngurruar, ai s'ta kthen po s'ia kërkove me këmbëngulje.

Jap (vë) alarminBëj zhurmë për një çështje; e ngre me të madhe.

Jap dorënJap fjalën e besën; zotohem të zbatoj ose të plotësoj një marrëveshje, premtim etj.

Jap fjalën (e nderit) I premtoj dikujt a e siguroj për diçka; i zotohem se do të bëj a të veproj si i them.

Jap gjakun (jetën)Bëhem theror, bie, vdes, flijohem për dikë a për diçka të shtrenjtë.

Jap gjyqPërgjigjem, jap llogari.

Jap kokën për dikë a për diçkaE dua shumë, jap dhe jetën për të.

Jap llogariJap shpjegime para dikujt për punën e kryer, për veprimet që kam bërë, përgjigjem për punën a për sjelljen time.

Jap shtegJap drejtim.

Japim e marrim me gishta Kuptohemi me gjuhën e shenjave.

Jep çikë dikush a diçkaNis të dalë; zë e shfaqet.

Jep e merr me dikëHyn e del, ka marrëdhënie të mira me dikë (edhe për tregti).

Jep faqe

♦ Fillon e thahet.

♦ (*Pema*) fillon të piqet, përshenjet.

♦ (*Buka, byreku etj.*) vë cipë përsipër; fillon të skuqet.

Jep shenjapër...Tregon se është i aftë për një punë a për një veprimtari; tregon se do të bëjë diçka.

Jep shpirtin për dikëËshtë gati të flijohet për dikë.

Jep shpresëPremton se do të ecë përpara, se do të bëhet një njeri me vlerë në këtë ose në atë fushë.

Jepi dum punës!Jepi rrugë; zgjidhe.

Jepte (merrte, fitonte, kishte) me grusht (me grushte)Jepte, merrte, fitonte, i kishte me shumicë e në sasi të madhe (*paratë*).

Më dha fletë (krahë)Më gëzoi shumë;më dha kënaqësi të madhe dhe më bëri ta ndiejë veten të fortë për një punë; më mbushi me shpresa, me guxim etj. për të bërë a për të arritur diçka.

Më jep dorëMë ndihmon, më leverdis, më intereson.

M'i dha mendtë në dorë dikujt

♦ Më habiti pa masë;më mahniti;më la pa mend.

♦ Më trembi shumë.

Mori një faqe

♦ Filloi të thahet.

♦ (*Pema*) filloi të piqet; u përshenj.

♦ (*Buka, mishi etj.*) zuri cipë përsipër, filloi të skuqet *në furrë*).

Mos i jep faqe dikujtMos e përkrah; mos i jep zemër; mos ia ushqe fjalën; mos ia hap syrin; mos e llasto.

Nuk e jap veten

♦ S'e tregoj shqetësimin, tronditjen etj.; hiqem sikur s'ka gjë a sikur s'ka ndodhur gjë.

♦ Nuk thyhem përpara vështirësive, vuajtjeve etj.

Nuk hahen ato petulla që t'i jep (sjell) shigjetulla*afj* ujanë të rrezikshme dhuratat që vijnë nga armiku.

Nuk i jap dot dum diçkajeNuk ia gjej dot fillin, anën; nuk i jap dot rrugë; nuk e zgjidh dot.

Nuk i jap hesap dikujtBëj si mendoj a si dua vetë dhe nuk përgjigjem përpara askujt; vetë shkruaj vetë vulos.

Nuk jep shenjë jeteDuket si i vdekur.

Nuk jep shenjë jeteDuket si i vdekur.

Po i dhe (po i zgjate) gishtin, të merr (të rrëmben) dorënE shfrytëzon ndihmën, përkrahjen që i jep a një lëshim të vogël që mund t'i bësh për të nxjerrë përfitime të reja, për të rrëmbyer prej tjetrit më shumë sesa i takon, për të kërkuar lëshime gjithnjë e më të mëdha.

Po i dhe (po i zgjate) krahun, të merr (të rrëmben) kokënPo i dhe gishtin të rrëmben dorën; aq do e s'pyet më se ç'dëm të sjell.

Po jep (heq) shpirt (po heq për shpirt)

♦ Është duke vdekur; është në grahmat e fundit.

♦ Është duke u shkatërruar plotësisht; po merr fund.

Po nuk qau fëmija, nuk i jep nëna (e ëma) sisë (gji, të pijë) *ff u* Mos prit të të plotësohen kërkesat ose nevojat po nuk kërkoje.

S'di t'i japë ujë gomarit dikush *mospër* Është i trashë nga mendja ose fare i pazoti.

S'e jep burrëria Nuk e lejon zakoni i mirë, trimëria dhe fisnikëria e burrit.

S'e jep udha Nuk lejohet, nuk është sipas rregullave ose ligjeve.

S'i jep kush një gotë ujë dikujt Nuk kujdeset askush për të; s'i jep kush asnjë ndihmë.

S'të jep as gur për të çarë kokën Është shumë dorë shtrënguar; është koprrac i madh.

Ta jep (ta çon) në ballë (*Uji*) është shumë i ftohtë; (*pija*) është shumë e fortë.

Të jep bukë

♦ Është burim të ardhurash për të jetuar, të siguron mjetet e jetesës.

♦ Të ndihmon, të jep dorë.

Të jep kaun në vorbë dhe shpatën pa dorëz Është trim i madh.

Të jep një thellë e të merr (të rrëmben) një pelë *keq* Të jep pak për të të marrë shumë; të jep kusinë e të merr shtëpinë.

Të jep thonjtë e bufit për të të nxjerrë sytë *keq* Të bën një të mirë të vogël gjoja për të të ndihmuar, por synon që më pas të të bëjë një të keqe të madhe.

Të jep ujë me bisht (me shpinë) të lugës Është shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të jep ujë me shoshë

♦ Është shumë i zgjuar e i shkathët.

♦ Të ngop me lugë të zbrazët.

Të jep ujë me shpinë të dorës Është shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të jep vezë pa të verdhë (pa të kuq) Është shumë i shkathët, dinak e i djallëzuar dhe ta hedh kur të duash. **Të shpie (të çon) në njëqind (në dyzet) çezma (në krua, në shtatë kroje) e s'të jep ujë** Të premtton, të sjell rrotull dhe nuk të mbaron punë.

U ka dhënë një thes bukë I ka ndihmuar shumë; i ka ndihmuar me diçka të domosdoshme.

jap²pasth (*Nxitje*) Jëpi.

japánxh•e ja f sh e et vjet Mantel prej cohe, zakonisht në ngjyrë të kuqe të hapur, pa mëngë e me jakë të gjerë, i grave katolike të Shkodrës.

jápçe ndajf bis Ngadalë.

jápçe-jápçe ndajf bis Ngadalë. **I marr punët japçe-japçe.**

Japét i m

♦ *mit gr* Titan; i biri i Qiellit (Uranit) dhe Tokës (Gjeas); i ati i Atlasit, Epimeteut dhe Prometeut.

♦ *astr* Satelit i Saturnit.

japí a¹f sh - të vjet Trup; shtat; pamje trupore. **Me japi të madhe. Mos i shih japinë** mos e gjyko nga pamja. [**Jam eshtërmadh/ e bojalli / e me japi** (DhP).]

japí a²f sh - të vjet Shtëpi me truall.

japíg e mb ant ilir I japigëve; që ka të bëjë me japigët.

japígë t m sh ant ilir Fis ilir i shpërngulur në Italinë e Jugut në hyrjen e Kanalit të Otrantos.

japík u m sh ë ët zool Hardhucë; zhapik.

japísh•ëm (i) me (e) mb I pashëm.

japód e mb ant ilir I japodëve; që ka të bëjë me japodët.

japódë t m sh ant ilir Fis ilir në trojet e sotme të Bosnje-Hercegovinës, në kufi me liburnët.

japonéz e mb I Japonisë; që ka të bëjë me Japoninë, me vendasit a banorët e saj.

japonéz i m sh ë ët Vendas a banor i Japonisë.

japonéz•e ja f sh e et f e JAPONEZ I.

japonézç•e ja f bis>JAPONISHT•E JA.

japonézçendaif bis>JAPONISHT.

Japoní a f gjeog Monarki kushtetuese në arkipelagun e Japonisë, me rreth 3,000 ishuj në Oqeanin Paqësor.

japoníshtndaif Në gjuhën e japonezëve.

japonísht•e ja f Gjuhë e japonezëve, që flitet pothuajse nga e gjithë popullsia e Japonisë; shkruhet me hieroglifë kineze dhe me disa shenja shtojcë.

japrák u m sh ë ët ushq Gatesë me oriz, mish të grirë, qepë, erëza etj. që, pasi kaurdisen ose zihen pak, mbështillen me gjethe të njoma hardhie a me gjethe lakre. **Japrak me mish (me oriz). Japrak me gjizë.**

jar mb I shndritshëm a i kulluar si ari. **Burim me ujë jar.**

-jar prapasht (formon emra nga emra):gomarjar.

jar i¹ m sh ë ët Fill pambuku, zakonisht i gërshtuar me fije ari, që përdoret për qëndisje ose për të zbukuruar veshjet etj. **Jelek me jar.**

jari² m sh ë ët A

♦ Luftëtar.

♦ Dashnor.

♦ Burrë; bashkëshort.

Jar i m shkurt i Bujar.

jarápj për f vjet (në fillim të fjalisë) Mu. [**Di a troj kodra i kishe kalue,/ jara n'Selanajk m'i kishe shkue** (LPK).]

jarabípasth vjet bis >JAREBI.

♦ *urim* Dhëntë Zoti.

♦ *mallk*: **Mos e pruftë kokën, jarabi!**

jarán i m sh ë ët vjet

♦ Mik i zemrës ose i dashur i një vajze a gruaje; dashnor. [**Shtatin un' ta dhashë,/ Ma gëzofsh me jaranin bashkë** (Pop).]

♦ Shok i ngushtë.**Miq e jaranë.**

jarán•e ja f sh e et vjet f e JARAN I.

jaranésht•ë a f sh a at

jaraní a¹ f sh - të vjet

♦ *dhe keq* Dashuri, zakonisht e fshehtë. **I dehur nga jarania.**

♦ Miqësi e ngushtë, shoqëri. **Jarani e fortë. Kishin jarani.**

♦ Tërësi e miqve dhe shokëve.

jaraní a² f sh - të vjet Shaka midis shokësh e miqsh të ngushtë; hoka. **Bënte jarani! S'i linte jaranitë!**

jaratískal a ur vjet Krijoj; sajoj.

jaratís•eta (u) ur vetv veta III dhe pës e JARATIS.

jaratísj•e a f vjet Krijim.

járazndaif

♦ Pa zënë vend asnjë çast.

♦ (*Lëviz*) me zhurmë e pa u përmbajtur.

♦ (*Kali ngrihet*) qirithi; shah; shahthi .

♦ Duke u zënë e grindur me të gjithë.

♦ Në lëvizje të përhershme e të mundimshme.

járb•ë a f sh a at Gjë pa vlerë.

jard i m sh ë ët Njësi gjatësie e barabartë me 91.44 cm.

jardún i m ushq G Qumësht i zier mirë sa zë të trashet, i ndrequr me pak kripë.

jár•ë ja f muz vjet krahin G Gjini e këngëve popullore të dashurisë. **Jarja** shkodrane.

jarebípasth (në lutje) Dhëntë Zoti. **Jarebi** ardhtë shëndosh!

jarg kal a ur Bëj me jargë. >**JARGOS; PËRJARG.**

jargamán e mb I bërë me jargë; i përjargur; i jargosur.

jargamán i m sh ë ët > **JARGAVEC I.**

jargamán•e ia f e **JARGAMAN I.**

jargán e mb I bërë me jargë; i përjargur; i jargosur; që ka shumë jargë. >**JARGAMAN E.**

jargásh e mbi I bërë me jargë; që i shkojnë jargët; i përjargur; i jargosur.

jargásh i m sh ë ët Njeri që i shkojnë jargët, që jargoset a përjarget.

jargásh•e ia f e **JARGASH I.**

jargaván i m sh ë ët bot (Syringa vulgaris) Shkurre a dru i vogël, me lule në ngjyrë vjollce të çelët ose të bardha dhe me erë të mirë, që mbillet në kopshte, oborre etj. për zbukurim; lule e kësaj bime; ngjyrë vjollcë e kësaj luleje. >**LILAK U.**

jargavan mali Shkurre e vogël me kërcell të helmët, me lule mavi të çelët erëkëndshme, që lidhin kokrra të kuqe.

jargavéc e mb I bërë me jargë; i përjargur; i jargosur..

jargavéc i¹ m sh - ët bis zool Kërmill pa guaskë; ligavec; golash.

jargavéc i² m sh ë ët Njeri i përjargur, që i shkojnë jargët, i fëlliqur me jargë.

jargavéc•e ja f e **JARGAVEC I².**

jargavél e mb

♦ Jargavec, jargash.

♦ Që qan për hiçmosgjë; qaraman; që s'e mban veten fare; që e lëshon veten krejt.

♦ Që të ngjitet pas e s'të ndahet sa të pështiroset.

jargavít a ur

I kal Bëj a fëlliq me jargë; mbush me jargë; përjarg.

II jokal Lëshoj jargë.

jargavít•em a (u) ur

I vetv

♦ **keq** Bëhem a fëlliqem me jargë; përjargem.

♦ **bis** Më shkojnë jargë për goje.

♦ **mospërf** Mallëngjehem për hiçmosgjë; prekem shpejt; nuk e mbaj veten fare.

♦ **mospërf** I ngjitem pas dikujt a i sillem rrotull sa bëhem i pështirë.

II pës e **JARGAVIT.**

jargavítj•e a f Fëlliqje me jargë; përjargie.

jargavítur (i e) mb I mbushur (i mbuluar) me jargë.

járg•emvetv K >**JARG•Ë (me u).**

jargés•ë a f Rrjedhje e jargëve.

járg•ë (me u) vetv a (u) ë K Më rrjedhin jargët.

járg•ë a f kryes sh ë ët

♦ Pështymë e hollë që kullon e varet si fill nga goja. **I bien (varen, kullojnë, shkojnë) jargë.**

Fshiu jargët. I kullon goja jargë.

♦ Lëng i bardhëllemë, i trashë e ngjites, që lëshojnë kërmijtë, disa krimba etj. Jargë kërmilli.

Jargët e krimbit të mëndafshit. I ka bërë muret me jargë.

♦ *fig* Gjë e pështirë. [**jargët e ditëve të liga** (GjM).]

*

Derdh jargët për diçkabis Më lëshon goja lëng dikujt për diçka; e lakmoj shumë.

I shkojnë (kullojnë) jargët I vete mendja për diçka të shijshme a për diçka që i pëlqen; lakmon diçka; i lëshon goja lëng nga diçka.

jargëmádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Që ka shumë jargë.

jargë•mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që ka shumë jargë.

jargë•má dhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e JARGË•MADH MADHI.

jargëmëdhátësh i JARGËMADH•E JA.

jargëmëdhéjtG sh i JARGË•MADH MADHI.

jargëmëdhénjtësh i JARGË•MADH MADHI.

járgës e mb Që lëshon jargë.

járgës i m sh - it

♦ Qenie si kërmijtë, krimbat etj., që lëshojnë jargë; jargavec, ligavec.

♦ Foshnjë ose fëmijë i vogël që i dalin jargë nga goja.

járgëz a f sh a at bot (Nostoc) Algë jeshile në të kaltër, me fije të gjata si varg rruazash, që formojnë koloni në troje me lagështirë.

jargëzím i m sh e et

♦ Kullim i jargëve.

♦ Jargë të shumta.

♦ *bis* Zbutje a squllje si i njomur me jargë.

jargëz•óhemvetv óva (u) úar

♦ Më bien jargët; përjargem; jargosem.

♦ *veta III* Bëhet shumë i butë a i squllët; bëhet si jargë.

jargëz•ójóva úar

I kal Bëj a fëlliq me jargë. >**JARGOS.**

IIjokal Më bien jargët; jargosem; përjargem.

jargëzór e mb Që është me jargë; që ka jargë; që lëshon a nxjerr jargë.

jargëzúar (i e) mb

♦ Që është plot jargë, me jargë.

♦ (*Ushqim*) shumë i butë a i squllët, që është bërë si jargë.

járgi•e a f K Jargëzim.

jargím i m Jargëzim.

jargítkal sh a ur Bëj a fëlliq me jargë.

jargít•ema (u) ur

I vetv

♦ Më bien jargët.

♦ Fëlliqem me jargë.

II pës e JARGIT.

jargítur (i e) mb I fëlliqur me jargë.

jarg•óhemvetv óva (u) úar Jargosem; përjargem.

jarg•ójokal óva úar Më bien jargët; fëlliqem me jargë.

jargór e mb I jargët; si jargë.

jargóska a ur Fëlliq me jargë; e bëj me jargë; e përjarg.

jargós•ema (u) ur

I vetv

- ♦ Më bien jargët; më kullon goja jargë; bëhem tërë jargë e lot.
- ♦ *bis* Më shkon mendja për diçka që më pëlqen; më shkon goja lëng.

II pës e JARGOS.

jargósj•e a f

- ♦ Kullim i jargëve; përjargie.
- ♦ Fëlliqe me jargë.
- ♦ *bis* Lëngëzim i gojës kur më shkon mendja të ha diçka që më pëlqen.

jargósur (i e) *mb* I lagur me jargë; i përjargur.

jargótëmb (Njeri) i fëlliur me jargë.

jargót•ë a f sh a at Njeri që përjarget a i përjargur.

jargtúm i m Shi i imët.

jargúar (i e) *mb* I fëlliur me jargë; që është bërë tërë jargë; i përjargur.

járgur (i e) *mb* I fëlliur me jargë; i përjargur.

jariçk•ë a¹f sh a at *krahin dhe përk*

- ♦ Zogë; zogëz.
- ♦ *fig* Zogëz; vajzë e vogël e bukur.

jariçk•ë a²f bujq J Grurë pranveror.

Jarílo ja f m *mit sll* Perëndi e luftës, bimëve, pjellorisë dhe pranverës, që lidhet edhe me stinën e korrjeve.

jarm i m sh e et Zgjedhë e kaut të lavrës

járma-jármakrahin G

I *ndajf* Zhele-zhele.

II *mb* I bërë zhele-zhele.

járm•e ja f Qull me krunde e kripë për bagëtinë.

járm•ë a f sh a at *kryes sh G* Zhele; copë rrobe e grisur.

jarovizím i bujq >PRANVERËZIM I.

jaroviz•óhetúa (u) úar) *pavet e* JAROVIZ•OJ.

jaroviz•ójkal óva úar bujq Përpunoj (*farat etj.*) që të piquen më shpejt.

jarovizúar (i e) *mb bujq (Farë)* e përpunuar që të piquen më shpejt.

jarovizúem (i) e (e) *mb G >JAROVIZUAR (i e).*

járrënjjokal ta tur A Mbërrij.

jas e mb ant ilir I fisit të jasëve; që ka të bëjë me fisin e jasëve.

jasák e mb vjet bis I ndaluar; i palejueshëm.

jáselidh Ose; a. **Jase unë, jase ai do ta bëjmë.**

jasemín i m sh ë ët bot (*Jasminum fruticans*) Shkurre kacavarëse e familjes së oleaceve, me lule të bardha si yll dhe me erë të këndshme, që mbillet për zbukurim në vise të ngrohta.

jásë t m sh ant ilir Fis i vogël brenda fisit të panonëve.

jaskún i m sh a at A Faqore druri për verë.

jasp i m min Kuarc i kuq, i verdhë, ngjyrë kafe ose jeshile, që përdoret si gur i çmuar.

jaspídh•ë a f sh a at min >JASP I.

jastéçk•ë a f sh a at J

- ♦ Jastëk i vogël. **Jastëçkë për t'u ulur.**
- ♦ Qese e vogël e mbushur me lesh a pambuk, ku vihen gjilpërat e rrobaqepësit ose amvisës.
- ♦ Copë e leshtë për të mbajtur bojën e vulës.

jasték u m sh ë ët

♦ Këllëf i mbushur me lesh, me pambuk, me pupla etj., që përdoret për të mbështetur kokën a për të ndenjur mbi të; nënkresë. **Jastëk mëndafshi. Jastëk zbukurimi (me lule). Jastëk me lesh (pambuk, pupla, kashtë). Faqe (këllëf) jastëku. Vë kokën (mbështetem) në jastëk. Ulem mbi (në) jastëk.**

♦ *tek* Vegël që shërben si mbajtëse në një mekanizëm, në një aparaturë etj., mjet i posaçëm ku mbështetet një pjesë e një pajisjeje. Jastëk ajror. Jastëk çeliku (dërrase).

♦ Këllëf si trekëndëshe, i mbushur me pambuk, që përdor rrobaqepësi për të hekurosur supet e xhakëtës a palltos dhe pjesë të tjera të vështira të rrobave.

*

Fjalë me jastëk Fjalë me themel; fjalë me peshë; fjalë me vend.

I hëngërt (i ngrëntë) në jastëk!*mallk* Mos i gëzof të me shëndet (paratë); rëntë i sëmure, lëngoftë!

Jastëk i fjalës Pjesë kryesore në një bisedë; thelb i një bisede; përfundim që nxirret nga një bisedë; kapak i fjalës.

E mbaj nën jastëk E kam gjithmonë parasysh; nuk e ndaj asnjëherë.

I vuri jastëk fjalës Foli me mend; e mbështeti në të dhëna të shëndosha fjalën që tha; foli me baza.

**

jastëk ajri

♦ Jastëk i mbushur me ajër.

♦ *tek* Shtresë ajri që mban mbi tokë a mbi ujë mjete transporti si hoverkrafti.

jastëk shine *hek* Pjesë metalike që shtrëngon shinat në binarë.

jastëk elektrik Jastëk për ngrohje me anë të rrymës elektrike.

jastëk oksigjeni Qese mbushur me oksigjen, që i jepet një të sëmuri në rast nevojë.

jastëkór•e ja f sh e et ent Kandërr pushatakeme luspa.

**

jastëkore e hardhisë ent (*Pulvinaria betula vitis L.*) Kandërr pushatake, me luspa, që i thith lëngun hardhisë.

jastúk u m sh ë ët *G* > **JASTËK U.**

jastragác i m sh ë ët *K* Gëzof me lëkurë qengji të njomë.

jastrít•ë a f sh a at ent (*Nereis diversicolor*) Krimb deti i bardhë me shkëlqim, që e përdorin peshkatarët për të ushqyer grepat.

jastúk u m sh ë ët > **JASTËK U.**

jáshka-jáshkandajf *K* Peta-peta; rrathë-rrathë.

jashmák u m sh - ët vjet Perçe e grave myslimane për të mbuluar fytyrën. **Jashmak i bardhë (zi).**

jasht lidh krahin *G* Veç; vetëm po të.

jasht i m A

♦ Fshat.

♦ Rrethina jashtë vendbanimit. [**M'u pataksa e ruata jashtin** (JdR)].

jáshta

I ndajf, parajf > **JASHTË.** [Fjala është për gegënishten letrare, e cila është nxjerrë jashta qarkullimit. (APp)]

IIpj Vetëm. **Jashta unë e ti.**

jáshtazindajf Nga jashtë.

jásht•e ja f G

- ♦ Bota jashtë vendit tim.
- ♦ Hapësirë jashtë shtëpisë, zyrës etj.

jashtëpík e mb libr Që s'ka të bëjë drejtpërdrejt me eposin. [Në të gjitha përdorimet e tjera **jashtëpíke të kësaj fjale shumësi është ndërtuar me formantin oriental -llarë ("agallarë")**. (ShS)]

jáshtë

I ndajf

- ♦ Në vendin a në hapësirën që nuk përfshihet brenda kufijve të diçkaje, jo brenda diçkaje; përtej caqeve të diçkaje, matanë kufijve të një vendi; në një vend të hapur, jo brenda hapësirës së diçkaje. **Jashtë fryn e bie. Mos dil jashtë! E lë (e nxjerr) jashtë.**
- ♦ Jo në shtëpi, në një vend tjetër. **Fjeti jashtë. Ha jashtë** ha në restorant. **Gjuaj jashtë. Nxjerr topin jashtë. Mbetem jashtë.**
- ♦ Jo në vendin tim; jo në atdhe; në vend të huaj. **Ndodha jashtë kur... Nxjerr (sjellnga) jashtë** eksporto (importo).
- ♦ *sport* Jo në fushën time. **Luajmë jashtë kundër X.**

II parafrj përdoret me emër në rrjedhore:

- ♦ kur diçka ndodhet a kryhet jo brenda sendit ose jo në vendin që shënon emri, jo në hapësirën brenda caqeve të tij, përtej kufijve të një vendi, në pjesën që duket te diçkaje etj. **Jashtë shtëpisë (dhomës, klasës). Jashtë portës (derës). Jashtë dollapit (kutisë). Jashtë trupit. Jashtë qytetit (fshatit). Jashtë vendit (shtetit). E nxori topin jashtë fushës. Doli jashtë shtratit (lumi).**
- ♦ kur dikush a diçka ndodhet ose kur diçka kryhet jo brenda grupit shoqëror, njësisë administrative, ndërmarrjes, organizatës a diçkaje tjetër të shënuar nga emri, jo në gjirin e asaj që shënon emri. **Jashtë uzinës (shkollës, organizatës, partisë). Jashtë garës. Jashtë klasifikimit. Jashtë listës. Jashtë radhëve.**
- ♦ kur diçka i kalon kufijtë, masën, numrin, mundësitë etj.; kur bëhet mbi diçka të pranuar a të zakonshme; kur diçka kryhet jo në mbështetje ose jo në përputhje me atë që shënon emri, larg a mënjane asaj që shënohet nga emri, kur diçka kryhet jo në kohën e caktuar ose jo gjatë kohës që shënon emri, tej caqeve të kësaj kohe. **Jashtë planit. Jashtë zotimit (parashikimit). Jashtë mase. Jashtë numrit. Jashtë mundësive. Jashtë programit. Jashtë rregullit (zakonit, radhës). Jashtë temës. Jashtë moshe. Jashtë loje sportqë ka marrë topin e futbollit nga një shok i vet kur është pas shpinës së lojtarëve kundërshtarë në gjysmën e fushës së tyre. Nxjerr jashtë ligjit** ndaloj diçka me ligj. **Nxjerr jashtë përdorimit** e bëj të papërdorshëm. **Nxjerr jashtë luftimit** e bëj të paaftë a të pavlefshëm për luftë. **Lë jashtë kontrollit** nuk e kontrolloj. **Është jashtë rrezikut** nuk e kërcënon më ndonjë rrezik. **Jashtë orarit. Jashtë orëve të mësimi (të punës). Lexim jashtë klase** lexim veprash letrare etj. që bëhet nga nxënësi jo në orët e mësimi.

III si em

- ♦ Pjesë ose anë e jashtme e një sendi, pjesë ose anë që duket; sipërfaqe e një sendi. **I gërvishtur nga jashtë. Duket i bukur nga jashtë. Lyej (zbardh, nxij, zbukuroj) nga jashtë. Mos e shih nga jashtë! ff u mos gjyko nga pamja.**
- ♦ Vendet a shtetet matanë kufijve të vendit tonë; vende të huaja. **Sjell nga jashtë. Kthehen nga jashtë. Marrëdhëniet me jashtë.**

IV mb

- ♦ I dalë vendit; që nuk është në vendin e vet. **Me këmishën jashtë.**
- ♦ I zbuluar; i zhveshur. **Me këmbët jashtë. Me kokën jashtë.**

V si pasth: **Jashtë!** dil jashtë!

*

Bie jashtëvjet Nuk pajtohet, është në kundërshtim (*diçka me diçka tjetër*).

Dal jashtë euf Bëj nevojën.

Djepi plot e këmbët jashtëtall Është i rritur, por flet a sillet si i vogël.

Drapri brenda (në thes) e maja jashtë Njeri i djallëzuar që kërkon të bëjë një të keqe fshehurazi, por nuk fshihet dot.

E kanë lënë jashtë valles Nuk është ftuar të marrë pjesë në një punë, festë, trashëgim etj.; e kanë përjashtuar nga rrethi.

E nxori hundën jashtëiron U hodh në veprim; nuk qëndroi në pritje dhe i mbyllur diku.

Është jashtë botëskeq S'merr vesh nga bota; sillet ndryshe nga të gjithë e jo ashtu si duhet.

I dolën sytë jashtë U zgurdullua fort (*nga tmerri, nga habia, nga mundimi, nga zemërimi etj.*).

Jashtë mendjes Që s'mund të pranohet; që s'ka të ngjarë, i paqenë.

Jashtë tharkut Jashtë familjes, jashtë vatrës.

Mbeti (rri) me dhëmbë jashtëkeq Mbeti duke qeshur.

S'ka dalë jashtë mureve të shtëpisë (të zyrës) S'ka dalë në jetë; nuk është futur në jetë; nuk e njeh jetën e gjallë; nuk është i lidhur me njerëzit; nuk interesohet për punë të tjera përveç punëve të veta a të qendrës së tij të punës.

Të dalat jashtë Mbeturinat e ushqimit që nxjerr jashtë njeriu a kafsha; të pëgërat.

Të dalët jashtë Veprimi që bën njeriu a kafsha për të nxjerrë jashtë mbeturinat e ushqimit; jashtëqitja.

jashtë t m sh krahin Lot.

jashtë•e a f krahin G Bark i keq; heqje barku.

jashtë- fjalëform Pjesë e parë e fjalëve të përbëra që shënojnë vendin ose mjedisin jashtë kufijve të diçkaje, rrethanat a sferën jashtë diçkaje, mungesën e lidhjeve me diçka etj.

jashtëbuxhetor e mb ek, fin I papërfshirë në buxhet; i paparashikuar nga buxheti.

jashtëçuditsh•ëm (i) me (e) mb libr Tepër i çuditshëm.

jashtëdërdhje•e a f sh e et fizio Tajitje e jashtme.

jashtëdikúes im gjeol Degë që shëputet nga njëlumë dhe derdhet si lumë më vete.

jashtëfisnór e mb Pa lidhje me fisin; që nuk i përket fisit; që nuk bën pjesë në fis; që është a bëhet jashtë fisit. **Lidhje (martesë) jashtëfisnore.**

jashtëfolklorík e mb libr Pa lidhje me folklorin. [...ç'probleme të tjera janë mbishtresuar ose anëstresuar (adstatuar) për interesa jashtë-folklorike ...](ShS).]

jashtëgalaktík e mb astr (Dukuri) që shfaqet jashtë galaktikës.

jashtëgjinór e mb libr Pa lidhje gjinore, familjare a gjaku.

jashtëgjyqësisht ndajf drejt Jashtë gjyqit; pa ndërmjetësinë e gjyqit; me rrugë jashtëgjyqësore.

jashtëgjuhësór e mb Pa lidhje me gjuhën; që s'ka të bëjë me gjuhën.

jashtëgjyqësór emb Që nuk bëhet me gjyq;(zgjidhje) pa ndërmjetësinë e gjyqit; që nuk mbështetet në rregullat dhe në format gjyqësore. **Punë jashtëgjyqësore. Pohim jashtëgjyqësor.**

jashtëklasór e mb Pa lidhje me klasat shoqërore.

jashtëkohór e mb I trajtuar a vështruar jashtë kufijve kohorë; që merret jashtë kohës; që shihet sikur nuk kushtëzohet e nuk kufizohet nga caqe kohore. **Vlerësim jashtëkohor.**

jashtëkohësi a f libr Të qenët jashtëkohor. **[Koha dhe jashtëkohësia në epos (ShS).]**

jashtëkosh•ëm (i) me (e) mb Që është jashtë kohe.

jashtëletrár e mb Që s'ka të bëjë me letërsinë. [**ndikimi i faktorëve jashtëletrarë në raportet etnokulturë-histori** (ShS).]

jashtë•lë kal lëshë lënë libr Nuk e përfshij (*dikë a diçka*); e lë jashtë.

jashtëlënë (i e) mb libr I lënë jashtë; i papërfshirë.

jashtëlëni•e ja f libr Lënie jashtë; mospërfshirje.

jashtëlëshím i m sh e et fet Shkishërim.

jashtëlësh•ój kal óva úar fet Shkishëroj.

jashtëlëshúar (i e) mb fet Shkishëruar.

jashtëlëshúem (i) e (e) fet G > JASHTËLËSHUAR (i e).

jashtëligjërisht ndajf drejt Në mënyrë a rrugë të jashtëligjshme.

jashtëligjór e mb drejt Që nuk parashikohet nga ligji; që vjen në kundërshtim me ligjin; që është jashtë çdo ligji në fuqi.

jashtëligjsh•ëm (i) me (e) mb Që nuk mbështetet në ligjet a vjen në kundërshtim me to; që nuk merr parasysh a i shkel ligjet; që nuk ka marrë formë ligjore; që s'është vendosur me ligj; që është ndaluar me ligj; që i janë hequr të drejtat e ligjshme. **Ndërhyrje (fitime, shpenzime) të jashtëligjshme. Fëmijë i jashtëligjshëm. Martesë e jashtëligjshme.**

jashtëligjshmëri a f libr Të qenët i jashtëligjshëm.

jashtëlín•e a f sh a at Grua që merret me pagesë për të pastruar shtëpinë.

jásht•ëm (i) me (e) mb

♦ Që gjendet a kryhet jashtë diçkaje e nuk përfshihet brenda kufijve të saj; që është a ndodhet në anë të diçkaje. **Pjesa (faqja, ana...) e jashtme. Muret (shkallët) e jashtme. Shkallë e jashtme. Dera (porta) e jashtme. Xhepat e jashtëm. Lagjet e jashtme të qytetit. Veshje të jashtme. Kënd i jashtëm geom.**

♦ Që nuk lidhet me anën shpirtërore dhe me veprimtaritë psikike të njeriut, që nuk ka të bëjë me botën e tij të brendshme; që ndodh a që bëhet jashtë njeriut. **Bota e jashtme dhe e brendshme e njeriut. Gjendje e jashtme. Shtysë e jashtme. Mjedis i jashtëm. Veprim (ngacmues) i jashtëm.**

♦ Pa lidhje me përmbajtjen a me brendinë e vërtetë të diçkaje; që nuk prek thelbin e diçkaje; i sipërfaqshëm; që ka të bëjë vetëm me atë që duket a që mund të shihet; që bëhet a që kryhet nga jashtë. **Lidhje të jashtme. Qetësi e jashtme. Shkëlqim i jashtëm. Shfaqje (shenja) të jashtme. Shkak i jashtëm.**

♦ Që lidhet me jetën jashtë një vendi, rrethi shoqëror a familjeje; që i përket veprimtarisë jashtë një shteti, njësie administrative etj.; që gjendet ose që bëhet jashtë një vendi a shteti. **Mallra (prodhime, tregje) të jashtme. Politikë e jashtme. Faktor i jashtëm. Njeri i jashtëm** njeri që s'ka lidhje gjaku me një familje ose lidhje të ngushta me një rreth shoqëror. **Nxënës i jashtëm** nxënës që nuk jeton në konvikt. **Bashkëpunëtor shkencor (pedagog) i jashtëm** bashkëpunëtor shkencor ose pedagog që nuk është punonjës i rregullt i një institucioni shkencor ose mësimor, por që bën punë shkencore a jep mësim duke qenë punonjës i rregullt i një institucioni tjetër.

[dhe para se të niset, e lajmëroi ministrin frëng të punëve të Jashtme me këtë biletë (FK).][**Ká, njimend, arkiva tjera të Fuqivet të Mëdhá t'atëhershme, prej të cilavet dishka njifet, d. m. th. historia e jashtme e Lidhjes, e páme prej të jashtëmish.** (ZV)]

jásht•ëm mi (i) m sh ëm mit (të)

♦ Qytetar i një shteti tjetër.

♦ Nxënës a student që nuk banon në konvikt.

♦ Ai që nuk është i përzier në një punë a çështje. **Flas si i jashtëm.**

jashtëmartesor e mb Që bëhet ose që zhvillohet jashtë martesës; që nuk lind nga prindër të martuar. **Marrëdhënie jashtëmartesore.**

jashtëmitrór e mb anat Që ndodhet jashtë mitrës.

jashtënatýrshëm (i) me (e) mb Jo i natyrshëm; i jashtëzakonshëm.

jashtënësh i m sh ë ët kryes euf Largnesh; djall.

jashtëparlamentár e mb Që nuk bën pjesë a nuk përfaqësohet në parlament; që gjendet a bëhet jashtë parlamentit; që nuk lidhet me jetën dhe veprimtarinë e parlamentit. **Veprimtari jashtëparlamentare.**

jashtëqelizór e mb bio Jashtë cipës së qelizës.

jashtëqendërsí a f gjeom Të qenët jashtëqendror.

jashtëqendërsóremb gjeom >JASHTËQENDROR E.

jashtëqendrór e mb gjeom Që nuk ka një qendër të përbashkët me një tjetër a të tjerë; që është jashtë qendrës së përbashkët. **Rrathë jashtëqendrorë. Sfera jashtëqendrore.**

jashtëqítkal a ur bio Nxjerr jashtë trupit (*lëndët e panevojshme ose të dëmshme*); nxjerr jashtë (*mbeturinat e ushqimeve, lëngjeve etj.*).

jashtëqítës e mb bio Që bën jashtëqitjen, që shërben për jashtëqitje; që lidhet me jashtëqitjen. **Organe (funksione) jashtëqitëse.**

jashtëqítës i m sh a at tek Mekanizëm i posaçëm i armës së zjarrit, që shërben për të nxjerrë gëzhojat.

jashtëqítj•e a f sh e et bio

♦ Nxjerrje jashtë trupit e lëndëve të panevojshme ose të dëmshme. **Organet e jashtëqitjes. Ndihamon (lehtëson) jashtëqitjen.**

♦ *kryes sh* Lëndë të panevojshme ose të dëmshme që organizmi i nxjerr jashtë; nevoja e njeriut; bajgat e kafshëve; glastat e shpendëve etj.; të pëgërat. **Jashtëqitje shtazore.**

Jashtëqitjet e kandrrave.

jashtëréndsh•ëm (i) me (e) mb I jashtëzakonshëm.

jashtërrregullím i m sh e et Përrjashtim nga rregulli; shmangie nga rregulli.

jashtësí a f libr

♦ Pjesë ose anë jashtme.

♦ Të qenët jashtë.

jashtësí•ë a f Pamje e jashtme (*e ndërtesës*).

jashtësm•eja (e) f sh e et (të) euf Qenie mitologjike që rri nëpër pyje e male, rrëmben djem e vajza dhe luan valle me ta pa pushim derisa të rinjtë treten e të vdesin; nuse e malit.

jashtëshkollór e mb

♦ Që gjendet jashtë shkollës; që nuk bën pjesë në radhët e nxënësve a të studentëve. **Rinia jashtëshkollore. Shoqëritë (rrethet) jashtëshkollore.**

♦ (*Veprimtari*) që zhvillohet jashtë kohës së mësimi.

jashtë•shkrúajkal shkróva shkrúar gjeom Vizatoj një figurë rreth e rrotull një figure tjetër dhe jashtë saj. **I jashtëshkruaj trekëndëshit një rreth.**

jashtëshkrúar (i e) mb gjeom (Trekëndësh) me një figurë tjetërjashtë saj, që e prek në disa pika, por nuk e ndërpret atë.

jashtëshkrúem (i) e (e) mb G >JASHTËSHKRUAR (i e).

jashtë•shkrúhetúa (u) úar vetv e JASHTË•SHKRUAJ.

jashtëshqísór e mb libr Që nuk kapet me anë të shqisave.

jashtëtokësór e mb Që gjendet a ndodh jashtë rruzullit tokësor; që është ose që zhvillohet jashtë Tokës. **Udhëtime jashtëtokësore. Krijesa jashtëtokësore. Bota jashtëtokësore.**

jashtëtokësór i m sh ë ët Qenie jashtëtokësore. [E sulmuan trenin që mora më pas hordhitë/ jashtëtokësorët, po unë e çava rrethimin. (VZh)]

jashtëvårur (i e) mb libr I varur jashtë.

jashtëzakonisht*ndajf* Shumë; tej mase, tepër. [Frazeologjia jashtëzakonisht e pasun e shpëton atë nga një dënim kategorik. (APp).] [- Ju, përveç atyre që thashë më lart, jeni e bukur dhe... jashtëzakonisht tërheqëse. (IK)]

jashtëzakónsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që nuk gjendet a nuk ndodh rëndom; i pazakonshëm, i rrallë; i padëgjuar; shumë i madh; që i kapërcen kufijtë e zakonshëm dhe të bën përshtypje të veçantë. **Një rast (njeri) i jashtëzakonshëm. Ngjarje e jashtëzakonshme. Njeri me aftësi të jashtëzakonshme. Shpejtësi (bukuri) e jashtëzakonshme.**

♦ I caktuar posaçërisht për një punë; që ka të drejtë e fuqi të plotë të vendosë për diçka a të ndërmarrë diçka; që vendoset pa marrë parasysh asgjë; që bëhet jashtë rregullit, jashtë radhës ose në raste shumë të ngutshme; që shkaktohet nga rrethana shumë të vështira, të veçanta etj. **I dërguar (ambasador) i jashtëzakonshëm. Komision i jashtëzakonshëm. Mbledhje (konferencë) e jashtëzakonshme. Sesion i jashtëzakonshëm i OKB-së.**

**

gjendje e jashtëzakonshme Gjendje e veçantë që vendoset me ligj në një vend ose në një pjesë të tij për ta ndëshkuar atë etj.

ligj i jashtëzakonshëmLigj që shpallet në kohë lufte, rrethimi të vendit etj.

tatime (taksa) të jashtëzakonshmeTatime e taksa të rënda që synojnë rrënimin e një klase të cilën pushteti e sheh si burim rreziku.

jashtëm i m sh e et bis Nxjerrje jashtë; dëbim.

jashtëm•ëa f sh a at A Fushëtirë.

jashtëm•e ja (e) f sh e et (të)

♦ *f e* **JASHT•ËM MI (i).**

♦ Anë (pamje) e jashtme.

jashtëmi (së) ndajf: Prej së jashtëmi nga jashtë.

jashtëóhemG*pës e* **JASHT•OJ. >JASHT•UE (me u).**

jashtëój kalG **>JASHT•UE (me).**

jashtëór•e ja f sh e et krahin G Grua e ngarkuar me punë jashtë shtëpie, si .

jashtëúe (me) kal óva úe G

♦ Nxjerr jashtë; përzë; përjashtoj.

♦ *veta III* Nxjerr jashtë; lëshon (*ujë etj.*).

♦ Hap; çel (*murin*).

jashtëúem(i) e (e) mb G

♦ I përjashtuar (*nga shërbimi ushtarak*).

♦ (*Mur*) i hapur; i çelur.

jatádeft për f Pikërisht, bash ata.

jatagán i m sh ë ët Shpatë e përkulur nga maja, me një presë dhe me dorezë të stolisur. [Ky Dhorskë Korçari/ çveshi jataganë./ U derth si petriti/ të presë Myftarë (Pop).] [shqipëtarët përpara shkojnë/ me jatagane në dorë (Pop).]

*

I pret jatagani (kordha, shpata, palla, sëpata) djathtas e majtas (nga të dyja anët)Flet e vepron si dojëvetë; s'pyet për të tjerët.

Një mill s'i nxë dy jataganëff uS'mund të bësh mirë disa punë njëkohësisht; s'mbahen dy kunguj në një sjetull.

jaták u m sh ë ët

♦ Shtrat ose dyshek për të fjetur; shtresa e mbulesa. **Shtroi jatakun. U shtri (u fut) në jatak.**[Te kamar' e kishës/ harroi kambillafnë./ Mu në mes të kishës/ kish vënë jataknë(Pop).]

♦ *krahin* Lehë për farishte bimësh; shtrat, jatak i nxehtë.

♦ *keq* Strehë për dikë; bazë ku gjen vend a fshihet dikush; ai që fsheh dikë a diçka. **Jatak i fshehtë. I bëj jatak dikujt.**

*

E la jatakun (shtratin, krevatin, dyshekun); u ngrit nga jataku (shtrati, krevati, dysheku)U shërua.

Zuri jatakun (shtratin, krevatin, dyshekun) U sëmur; ra në shtrat i sëmurë.

ját•ër ra mb J Tjetër.

játi (i) m > AT•Ë I; BABA I. E thirri i jati.

jatódëft përf > JATA.

jatrësh•ëa f sh a at A Mjeke.

jatría f sh - të A, Ç, J Mjekim.

jatró i m sh nj një bis J Mjek.

jatr•ónjkal óva úar A, Ç Mjekoj.

jatrónj të sh i JATR•UA OI.

jatr•úaói m sh ónj ónjtë A, Ç Mjek.

játull a f sh a at A Shigjetë.

jaútrajtë e shkurtër e përemrit vetor, veta III Jau jap unë ua jap unë (*atyre*).

Jaundé ja f gjeog Kryeqytet i Republikës së Kamerunit.

jaúrt i m ushq Kos.

jáva-jávandajf Me teka; si t'i teket; me hënë.

javaníshtndajf Në gjuhën e banorëve të ishullit të Javës.

javanísht•e ja f Gjuhë e banorëve të ishullit të Javës.

jávast f sh krahin Të përmuajshmet e grave që zgjasin një javë.

javáshndajf Ngadalë; pa u ngutur; pa nxitim.

javásh•e ja f sh e et Gojëse ekalit.

javásh•ëm (i) me (e) mb I ngadalshëm; i avashëm; i shtruar.

javashítkal a ur Ngadalësoj; përmbaj (*kalin*).

javashít•ema (u) ur

I vetv Qetësohem; ul tonin.

II pës e JAVASHIT.

javashítj•e a f Ngadalësim.

javashítur (i e) mb (Hap) i ngadalësuar.

javashítur it (të) as > JAVASHITJ•E A.

javásh-javáshndajf Avash; ngadalë; dalëngadalë.

javashllé•k ku m sh qe qet Ngadalësi; avashllëk.

javashlléqe t sh i JAVASHLLË•K KU.

javásht•ë (i e) mb I ngadaltë; i qetë; i përmbajtur. **Me hap (ton) të javashtë.**

javatór i m sh ë ët krahin G Burrë që ka radhën të bëjë punët e shtëpisë gjatë javës.

javatór•e ja f sh e et krahin G Grua që ka radhën të bëjë punët e shtëpisë gjatë javës.

jáv•e ja f sh e et etn G >JAVËS•E JA.

jáv•ë a f sh ë ët

♦ Njësi kohe prej shtatë ditësh, nga e hëna deri të dielën; kohë prej shtatë ditësh rresht; kohë prej shtatë ditësh me radhë, e që i kushtohet dikujt a diçkaje ose gjatë së cilës zhvillohet posaçërisht një veprimtari e caktuar (shoqërore, politike, artistike, sportive etj.). **Javë për javë. Javën që shkoi. Këtë javë. Çdo javë. Java e filmit shqiptar.** Një javë ditë shtatë ditë. Një javë si sot pas një jave duke filluar që sot. Në fillim (në krye, në mes, në bark, në fund) të javës. Pushimi i javës dita e pushimit gjatë javës. S'e zuri java s'u mbush java. Po bën javën po mbush shtatë ditë.

♦ Lojë fëmijësh me një rreth të madh, të ndarë në shtatë pjesë ose nëpër shtatë kuti a gjysmërrathë në të dy anët e një vije, çdonjëra me emrin e një dite të javës, nëpër të cilat kalohet me radhë një pllakë e vogël duke e shtyrë me këmbë; figura e rrethit e ndarë në shtatë pjesë ose kutitë a të ndarat, në të cilat luhet kjo lojë.

* **Java shtatë, ai tetë** Shumë dendur; shumë shpesh; orë e çast (për një njeri që shkon dendur në një vend).

**

java e bardhë fet Shtatë ditët e para të të lidhurave, kur të krishterët lejohet të hanë bulmet e vezë, por jo mish.

java e madhe fet Shtatë ditët para Pashkës së Madhe.

Jáv•ë a f gjeog Ishull i Indonezisë, ku banon mbi 50% e popullsisë së vendit.

javëpërjavëndajf Çdo javë.

javëpërjavsh•ëm (i) me (e) mb që përsëritet rregullisht çdo javë. **Vizita të përjavshme.**

jávës•e ja f sh e et etn Grua e caktuar nga njerëzit e nuses t'i shkojë së resë për vizitë javën e parë të martesës.

javítkal a ur Sjell pranë; afroj. >**AVIT.**

javítemvetv a (u) ur Afrohem.>**AVIT•EM.**

javór e mb

♦ Që zgjat një javë. **Punë me turne javore.**

♦ Që botohet një herë në javë; (*botim*) i përjavshëm. **Gazetë javore.**

javór•e ja f sh e et vjet Regjistër ku mësuesi shënon temat e mësimëve të javës.

javít•emvetv a (u) ur Afrohem; avitem; qasem pranë.

javór e mb Që zgjat një javë; që bëhet a që kryhet gjatë një jave; i javës; që del në krye të çdo jave; i përjavshëm. **Botim javor. Detyra (ngarkesa) javore. Plan javor. Pushimi javor.**

Çerdhe javore. Pagë javore.

javór•e ja f sh e et Ditar i punës javore të mësuesit.

jávsh•ëm (i) me (e) mb A Javor; që zgjat një javë.

jaxhín•ë a f sh a at A

♦ Kasolle në mal.

♦ Banesë.

jaz e mb ant ilir I fisit të jazëve; që ka të bëjë me fisin e jazëve.

jaz i¹ m sh e et

♦ Rremë e mullirit.

♦ Vend a gropë e madhe ku grumbullohet ujë për ujitje.

♦ G Kanal ujitës.

♦ *bis* Fillim; burim; zanafillë.

jaz i² m vjet Zi për të vdekurin.

jáz•ë a f vjet >JAZ I.

jázë t m sh ant ilir Nënfis i panonëve.

jáz•ë a f Kokë.Shtiem turrë a jazë hedhim short me monedhë.

jazék *pasth bis* Turp (të kesh)!

jáz•ër ri f krahin *G*

♦ Mjegullinë.

♦ Errësirë; mug.

jazít•etkrahin G *vetv veta III e JAZIT. >JAZIT•Ë (me u).*

jazít•ë (me u) *vetv krahin G*

♦ (*Mulliri*)bllokohet nga uji i tepërt.

♦ *fig* Ngihem; ngopem.

jazítj•e a f krahin *G*

♦ Bllokim i mullirit nga uji i tepërt.

♦ *fig* Ngimje; ngopje.

jazítun (i e) krahin *G*

♦ (*Mulli*)i bllokuar nga uji i tepërt.

♦ *fig* I ngimë; i ngopur.

jazék *pasth bis* Trup të kesh.

jázm•ë a¹f sh a at*bis mjek* Shyta.

jázm•ë a²f sh a at*fet>AJAZM•Ë A.*

je¹*lidh A* Dhe.

je²*veta II e tashme dëftore e JAM.*

jebrik u m sh ë ët > IBRIK U.

jecjokal a ur A Eci; shkoj. >**ECL.**

jéc•ënjjokal a ur A >JEC.

jécurit (të)*as A* Ecje.

jeh u m sh e et Jehonë.

jehím i m sh e et Kthim i zërit kur has një pengesë.

jeh•ónjokalói úar *veta III*

♦ (*Zëri etj.*) jep jehonë kur përplasat në pengesë dhe kthehet prapa; rikthehet e dëgjohej përsëri.

Jehon zëri. Jehojnë krismat.

♦ *dhe fig (Zëri, zhurmat etj.)*përhapen me forcë; kumbojnë; buçasin; ushtojnë. **Jehojnë pyjet.**

Jehon kënga. Jehojnë sirenat (motorët). Jehojnë malet (luginat). Më jehon në veshë.

♦ *fig* I bën jehonë diçkaje. [Parulla "as toskë as gegë, por shqiptar" është demagogjike, ajo

jehon një tjetër, "as i krishtënë as mysliman, por shqiptar". (APp)]

jehón•ë a f sh a at

♦ Ajo që dëgjohej kur zëri a zhurma është përplasur në pengesë dhe është kthyer prapa; zë ose zhurmë që vjen nga larg; kumbim; ushtimë. **Jehona e zërit (thirrjeve, këngës, krismës). Vjen një jehonë nga mali (lugina).** [Ç'ish kjo gërvimë kështu, kjo jehonë? (IK)]

♦ Përshtypje që bën diçka a ndikimi që ushtron kur përhapet; përkrahje që gjen dhe mbresa që lë; mënyra si e pret dikush një gjë dhe si i përgjigjet asaj. **I bëj jehonë diçkaje** flas për diçka, duke shprehur edhe një qëndrim pohues ndaj saj; e përkrah diçka. [Shën Mëria e shqiptarëve, sipas vëzhgimeve ngulmuese të Mark Tirtës, ka bartur edhe jehonën historike të kultit mitologjik të Dianës, perëndeshë e tokës, e pyjeve. (ShS)]

jehonëmátës i m sh - it *tek* Aparat për matjen e thellësisë së detit dhe zbulimin e sendeve të fundosura në të, duke llogaritur kohën e kthimit të tingujve të dëgjuesi.

Jehóv•ë a f fet Emër i perëndisë judeo-kristiane, i formuar nga leximi i bashkëtingëlloreve hebraike YHVH.

**

dëshmitarët e Jehovahs Sekt i krishterë që predikon shkatërrimin e shpejtë të sistemit botëror ekzistues.

jehovíst e mb fet Që ka të bëjë me dëshmitarët e Jehovahs.

jehovíst i m sh ë ët fet Pjesëtar i sektit të dëshmitarëve të Jehovahs.

jehovíst•e ja f sh e et f e **JEHOVIST I.**

jehúies e mb Që bën jehonë.

jehúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që bën jehonë.

♦ *fig (Ngjarje)* e bujshme; që bën jehonë.

jéhu j t sh i **JEHU•LL LLI.**

jéhu•ll lli m sh j jt G

♦ Hell akulli.

♦ Borë e ngrirë në degë të pemëve.

jek u m Njësh në lojën e dominosë dhe tavllës.

jekejékndajf bis: Jemi (dalim) jekejek jemi (dalim) barazim.

jék•ë a f sh a at bujq krahin G Dorezë e parmendës ngjitur me pjesën esaj që shkon zvarrë përtokë.

jék•ën na f sh na nat ikt Koran femër që nuk bën vezë.

jektéisjokal krahin G >JEKTEIS•Ë (me).

jektéis•ë (me) jokal a ë krahin G Vuaj; heq shumë; heq keq.

jel i m sh ë ët bis krahin G Reumatizëm.

jelán e mb (Kalë) jelegjatë

jélc•ë a f sh a at ikt (Chondrastoma nasus) Peshk me nofullën e sipërme të dalë, me pendë të kuqërreme dhe luspa jeshile, me gjatësi deri 50 cm dhe peshë deri 1.5 kg, që haset kryesisht në grykëderdhjet e lumenjve.

jél•e ja f sh e et Tufë qimesh të gjata të kalit në qafë; perçe e kalit; krifë kreshtë.

jeleártëmb poet (Kalë) me jele shumë të verdhë, si ar.

jelebárdhëmb (Kalë) me jele të bardhë.

jelegjátë mb (Kalë) me jele të gjatë.

jelék u m sh ë ët Petk pa jakë e pa mëngë, zakonisht përpara prej stofi e prapa me astar, i gjatë deri në brez, që mbërthehet me kopsa dhe që vishet përmbi këmbë e nën xhakëtë; kraholl. [Se ç't'u dogj jeleku nga zjarret e gjirit (Pop).]

jelekgúntë mb I veshur me jelek të trashë prej leshi. [Kallarati jelekguntë,/ Po pret dhe vret jelekkuqtë (Pop).]

jelekíshtndajf I veshur hollë, me jelek.

jelekkúqmb I veshur me jelek të kuq.

jelekúqmb (Kalë) me jele të kuqe.

jeleqéthurmb (Kalë) me jele të prerë, të qethur.

jeleshtískal a ur J Ndreq; rregulloj; vë në rregull.

jeleshtísje a f J Ndreqje; vënie në rregull.

jeleshtísur (i e) mb J I ndrequr; i vënë në rregull.

jelé•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Kalë) me jele të zezë.

jél•ë a f sha at >JEL•E JA.

jélpët (i e) *mb krahin G* I kripët; me shumë kripë; i shëllirtë. > **NJELMËT (i e)**.

jelpsín•ë a f ushq krahin G Shëllirë.

jell i m sh e et bot G Zambak.

jemék u m vjet ushq Gjellë; ushqim i gatuar.

Jemén i m gjeog Republikë në Gadishullin Arabik, me dalje në Oqeanin Indian nga perëndimi dhe Detin e Kuq nga lindja.

jeménas e mb I Jemenit; që ka të bëjë me Jemenin, me vendasit a banorët e tij.

jeménas i m sh - it Vendas a banor i Jemenit.

jeménas•e ja f sh e et f e JEMENAS I.

jemení a f sh - të

♦ Shami e zezë që vënë gratë në kokë.

♦ Shami koke grash; mafër.

♦ *krahin* Shami e madhe, bohçe. Plot e mbushi jemeninë.

jemín i m sh e et vjet Betim. > **AMIN.** Bëj **jemin për...** betohem për...; bëj amin për...

jemíshte t f sh krahin G Perime.

jémullmb A Binjak.

jen i¹ m Përmallim.

jen i² m Njësi monetare bazë e Japonisë.

jenár i m sh ë ët > **JANAR I.**

jén•ë a f sh a at Pjella e parë e dhisë, e deles etj.

jení a f përmb A Kushëriní.

Jénif shkurt i Myzejen.

jeniçér i m sh ë ët hist Ushtar këmbësor i trupave të zgjedhura osmane, që merrej zakonisht nga të krishterët e vendeve të pushtuara prej Turqisë ose ishte zënë rob dhe që në vogëli stërvitej për luftë. **Kryengritja e jeniçerëve.** [Pasardhësi i Osmanit, Sulltan Orhani, krijoi trupin e jeniçerëve (që do të thotë ushtëri e re) dhe repartet ekalorësisë së lehtë. (AE)]

Jeniséi m gjeog Lumë në Rusinësiberiane, me burimin kryesor në Mongolinë veriore dhe derdhjen në Detin Kara.

jep e veta III nj urdh e JAP. Jepe me të mirë. Mos u jep!

jépem dháshë (u) dhënë

I vetv

♦ Më tërheq shumë dikush a diçka; e dua shumë; më rrëmben; i kushtohem me zell një gjëje; kam dëshirë të zjarrtë të merrem me diçka. **Jepem pas nënës (pas familjes, pas fëmijëve, pas shoqërisë). Jepem pas punës (librave, muzikës, pikturës, sportit...).** U dha plotësisht (i tëri, me mish e me shpirt).

♦ E lëshoj veten pas diçkaje; më është bërë ves diçka; nuk i qëndroj dot tundimit. **Jepem pas pijes (kumarit, qejfeve).** Është dhënë ligsht pas lekut. Iu dha kokë e këmbë. Jepet shpejt (lehtë).

♦ *fig* Thyhem përpara vështirësive, kundërshtarit etj.; dorëzohem. **Vendi (qyteti, fshati, kështjella) nuk u dha. S'u dha i gjallë.**

II pavet (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Kam prirje dhe aftësi për të bërë diçka. **Atij i jepet për çdo gjë. S'më jepet për punë dore.**

♦ *kryes veta III* Duket, del menjëherë; shfaqet papritur. **U dha ditazbardhi dita. Veç kur u dha në derë.**

♦ *veta III* Përkulet; lakohet; epet. **Jepet teli (purteka). Jepen majat e plepave.**

II pës e JAP.

jépët (i e) *mb* I epshëm; i përkulshëm; elastik.

jépi

I urdh e **JAP**.

II *pasth* Forca. **Jepi një të shtyrë!**

jeprák u *m sh* ë ët *ushq* > **JAPRAK U**.

jépsheëm (i) e (e) *mb* GI epshëm; i përkulshëm; elastik.

jepshmëri a *f libr* Epshmëri; përkulshmëri; elasticitet.

jerákndajf *G* Shpejt; me të shpejtë.

jerarkí a *f sh* - të Hierarki. [Por në dekadat e fundit kjo lidhje ka ardhur duke marrë shkallë pas shkallë cilësinë e një kriteri për të përcaktuar jerarkinë e qytetërimeve. (ShS).]

jeremíndajf Krejt vetëm; si eremit.

jeremí a *m sh* - të

♦ Eremit.

♦ Jetë eremiti.

jeremíní a *f* Jetë eremiti; vetmi eremiti.

jerení a *f G* Pikëllim.

jerenískal *G* > **JERENIS•Ë (me)**.

jerenis•ë (me) *kal a* ë *G* Pikëlloj.

jerenísun (i e) *mb G* I pikëlluar.

jereshítiskal *G* > **JERESHITIS•Ë (me)**.

jereshítis•emvetv *G* > **JERESHITIS•Ë (me u)**.

jereshítis•ë(me) *kal a* ë *G* Bezdis fort; i vardisem keq.

jereshítis•ë(me u) *vetv a (u)* ë *G* Bezdisem fort.

jeretís•ë (me) *kal a* ë *vjet G* Krijoj. [për punë t'ujit, t'ajrit, o "t'havasë," e për çka ka jeretisë Zotynë, nuk ia ka fort lakmi ndonji sheherit tjetër. (KA)]

jereví a *f sh-* të *vjet*

♦ Kasolle e keqe.

♦ *krahin G* Kasolle me gurë e llaç për bagëtinë.

jerëví a *f sh a at* > **JEREVI A**.

jerít•emvetv *G* > **IRIT•EM**.

jerít•ë (me u) *vetv a* ë *G*

♦ Largohem a sprapsem i neveritur.

♦ Më neveritet.

jérkuj t *sh i* **JERKU•LL LLI**.

jérku•ll lli *m sh j jt* Gorgë; grykë e rrëpitë.

jerm¹ndajf Në kllapi.

*

Çohem **jerm** Ngrihem e eci nëpër shtëpi etj., pa u zgjuar nga gjumi.

jerm²mb I zbehtë; i tretur (*në fytyrë*).

jerm i *m* Kllapi; përçartje. **Ethe jermi (me jerm)**. [- Jo more vlla, lum motra, i ka përgjegjë, t'ka lodhë jermi e s'po di ç'je kah folë (CV).]

jérmasndaj Në gjendje jermi; (*flas*) përçart.

jérm•ë a *f* Pëlhurë gati e tejdukshme.

jermësin•ë a *f sh a at bot (Juniperus sabina)* Dru i familjes së haloreve i afërt me dëllinjën, deri 4 m i lartë; bën kokrra të zeza më të rimtë.

jermí a f Gjendje e përçartjes në jerm.

jermím i m Përçartje në jerm.

jermllëk u m bis K Gjendje e përçartjes në jerm.

jerm•óhemóva (u) úar

I vetv

♦ Më kap ankthi; shqetësohem shumë.

♦ Hutohem; humb kontrollin.

♦ Humb pas një pune.

II pës e JERM•OJ.

jerm•ój¹jokal óva úar Flas jermas; flas përçart nga jermi.

jerm•ój²jokal óva úar Turbulloj a shqetësoj; e bëj të humbë kontrollin.

jermór e mb I çmendur.

jermúar (i e) mb I turbulluar a shqetësuar sa humb kontrollin.

jermúeshëmndaif Jermas; si në jerm; në kllapi.

jer•ójkal G >JER•UE (me).

jer•úe (me) kal óva úe G Vëzhgoj; këqyr.

jerúem it (të) as G Vëzhgim; këqyrje.

Jeruzalém i m gjeog Qytet i shenjtë i judaizmit, krishterimit dhe islamizmit.

jerr pasth krahin G Thirrje për të ndjellë lopën.

je•s jokal ta tur A

♦ Mbes; mbetem. **Jes vetëm. Le të jesë!**

♦ Rri te dikush; banoj diku.

♦ *veta III* I takon; i mbetet. **Delja i jet bariut. >MBET•EM.**

jesemín i m sh ë ët bot>JASEMIN I.

jés•ë a f libr Jetë.

jesír i m sh ë ët vjet Rob lufte.

jesírthindaif: Luaj jesirthi bëj një lojë në të cilën një grup fëmijësh përpiqet të zërë rob pjesëtarët e grupit kundërshtar.

jes•ójkal óva úar A E arrij (*dikë*).

Jesú i m fet >JEZU I.

jesuít e mb fet I jesuitëve; që ka të bëjë me jesuitët. **>JEZUIT I.**

jesuít i m sh ë ët fet >JEZUIT I.

jeshílsi kallëzues: Bëhem jeshil në fytyrë prishem në fytyrë (*nga sëmundja, inati etj.*); mavijosem; irem.

jeshíl e mb bis

♦ I gjelbër. **Ngjyrë jeshile. Sallatë jeshile** lloj lakre që bëhet sallatë. **Janë ende jeshile (pemët)** nuk janë pjekur ende.

♦ I prishur në fytyrë; (*çehre*) e prishur nga sëmundja, inati etj.

jeshíl i m sh a at

♦ Tërësi e bimëve të gjelbra, e barishteve të njoma etj.; vend me këto bimë a barishte; vend i gjelbëruar; blerinë. **E lëshoi (kalin) në jeshile. Ra në jeshil bagëtia.**

♦ *kopsht J* Trangull; kastravec.

jeshíl•e ja f bis

♦ Ngjyrë e gjelbër. **Çallmë jeshile. Jeshile e hapur (errët).**

♦ Ngjyrë e disa pemëve të pabëra.

♦ Vend me bimë të gjelbra.

jeshilím i m Gjelbërim; blerim.

jeshil•óhem *vetv bis*

♦ *veta III (Fusha)* gjelbërohet; bleron nga bimët.

♦ Marr në fytyrë një ngjyrë shumë të zbehtë nga frika, tmerri, sëmundja, inati etj.; irem, mavijosem. **Iu jeshilua** fytyra.

jeshil•ój

I jokal bis *veta III (Bima)* gjelbëron; (*fusha*) bleron nga bimët.

IIkal E gjelbëron, i jep ngjyrën e gjelbër; e mbush me gjelbërim. **I jeshiloi** pranvera fushat e kodrat.

jeshíltë (i e) *mb* >**JESHIL E**. [kur sheh fytyra të zbehta edhe sy të jeshilta/ që të shikojnë si hije dhe shtrijnë duert e mpita (Mgj).]

jeshilúar (i e) *mb* I gjelbëruar; i bleruar me bimë; i mbushur me gjelbërim.

jeshillë•k ku m sh *qe qet bis*

♦ Gjelbërim; blerim. **Jeshillëku të çlodh. U ul në jeshillëk.**

♦ Tërësi e bimëve të gjelbra a e barishteve të njoma që hahen. **E ushqen me jeshillëqe.**

jeshillëqe t sh i JESHILLË•K KU.

jeshítkal a ur Josh; tundoj.

jeshít•ema (u) ur

I *vetv* Joshem; tundohem.

II *pës e* **JESHIT.**

jeshítj•e a f sh e et Joshje; tundim.

jeshítur it (të) *as* >**JESHITJ•E A.**

jeshitur (i e) *mb* I joshur; i tunduar.

jéshur (i e) *mb K* Tërheqës; i bukur.

jet para *ff* **krahin G** Në; deri në. **Po shkoj jet në pazar.**

jet a f sh ë ët **A** Jetë.

jetés•ë a f

♦ Mënyrë si rron dhe si e rregullon jetën një njeri, grup shoqëror, shoqëri etj.; tërësi e parimeve, zakoneve ose kërkesave vetjake e shoqërore që rregullojnë jetën e një njeriu a të një shoqërie.

Jetesë e rregullt (kulturuar). Mënyra e jetesës.

♦ Kushte materiale të domosdoshme për të jetuar; ushqim, veshje, banesë etj. që i duhen njeriut për të rrojtur. **Kushtet (mjetet) e jetesës. Bën jetesë të mirë. Siguroj (përmirësoj) jetesën.**

Ngre nivelin e jetesës.

jetesëtár i m sh ë ët **Ai** që i gëzon të mirat e jetës.

jetesëtár•e ja f sh e et f e **JETESËTAR I.**

jetë- fjalëform: jetëgjatë; jetëshkrim.

jétë (i e) *mb krahin G (Njeri)* i lënë mendsh.

jét•ë (me) *jokal a* ë **G**

♦ >**JE•S.**

♦ Mbetet. [Tokët të mos të jecin djerr (K).][Thellë në veten teme kangët e mija jecin. (Mgj).][Qe, pra, tash se per ç'arsye/ Punë n'Shqypni s'jet pa u shpërthye (GjF).]

♦ Vazhdoj. [E njaj gjak, qi kanë dikue,/ bân, o Zot, qi t' jesë tue vëlue/ për m'ia xe zemrën Shqiptarit (GjF).]

jét•ë a f

♦ Gjendje që dallon qeniet e gjalla si njerëzit, kafshët e bimët nga lënda joorganike, për nga aftësia për t'u rritur e shumëzuar dhe për të ndryshuar deri sa vdes a zhduket. **Fillimet e jetës në Tokë.**

♦ Qenie të gjalla; veprimtari e tyre. **Rruga mbeti pa jetë. Ujëra ku gëlon jeta.**

♦ Ekzistencë e një njeriu a kafshe si individ. **Tërmeti mori 100 jetë.**

♦ Aspekt i veçantë i ekzistencës së njeriut. **Jetë private. Një jetë e tërë në botën e skenës.**

♦ Mënyrë jetese. **Jetë e mirë (ndershme, rëndë, vështirë, rehatshme, zbrazët). Jetë endacake (baritore). Jetë beqari (studenti). Jeta e fshatit (qytetit). Kushtet e jetës Ai bën jetëbis** jeton me të mira e gëzime. **Ka parë jetë** ka jetuar mirë.

♦ Gjallëri. **Vajzë plot jetë.**

♦ Jetëshkrim. **Jeta e Fishtës.**

♦ *fet* Secila prej dy gjendjeve të ekzistencës së njeriut, të ndara nga vdekja. **Jeta e përtejme. U nda nga jeta. Shkoi në atë jetë.** [Balada e Kostantinit dhe Doruntinës, në rastet më dashamirëse, është trajtuar si (krye)vepër që ngre lart kultin e besës, shenjtërinë e fjalës së dhënë, për hir të së cilës mallkimi mund të të ndjekë në këtë jetë dhe në tjetrën. (ShS)]

♦ *fet* Secila ekzistencë në një varg shndërrimesh që kalon shpirti i njeriut, sipas hinduizmit.

♦ Aftësi e njeriut për të mbijetuar. **Jeta e gjatë s'bëhet e shkurtër.**

♦ Periudhë përdorimi a funksionimi e diçkaje. **Ia zgjat jetën motorit.**

*

Bëj jetëJetoj në kushte të mira; rroj mirë.

Çështje jete (a vdekjeje)Çështje me rëndësi vendimtare.

Dal në jetë shihRritem e jam në gjendje të punoj e të jetoj më vete; mund të jetoj me djersën time; nuk kam nevojë të kujdeset njeri për mua.

E bukura e jetësarbFigurë e përrallave popullore, e përfytyruar si vajzë shumë e bukur, e mire dhe e dashur; e bukura e dheut.

E pruri (solli, qiti) në jetëE shpëtoi nga një gjendje e mjeruar, e bëri të jetojë mirë, e qiti në dritë.

Gjen jetëZbatohet; vihet në jetë.

Humbi jetënVdiq; u vra

Hyj në jetë

♦ Rritem e nis të punoj.

♦ Mësohem në jetë; marr pjesë gjallërisht në të.

I dha fund jetësVrau veten.

I heq spik jetësBëj jetë shumë të mirë.

I mori jetënE vrau; e bëri të vdesë.

Ia bëj jetën pus dikujt Ia nxij jetën dikujt.

Ia nxij jetënIa bëj jetën të padurueshme; i sjell shumë të këqija e hidhërime.

Ia pres jetën (orën, ditën) dikujtE vras; e vdes.

Ia zë jetën (në) gjakdikujtIa bëj jetën të vështirë dikujt.

Iu sos jeta (fryma)Vdiq.

Jap (fal) jetënBëhem theror, flijohem, vdes për dikë a diçka.

Jap gjakun (jetën)Bëhem theror; bie, vdes, flijohem për dikë a për diçka të shtrenjtë.

Jeta ime!I dashuri im!; i shtrenjti im!

Lidh jetën me dikëMartohem me dikë.

Ma biroi jetënMa prishi jetën; e shkatërroi.

Mbahet në jetëJeton.

Me jetë të gjatë!*urim*Të rrojë (fëmija)!

M'u bë jeta burg M'u bë jeta e padurueshme.

M'u lidh një jeta M'u bë jeta e rëndë, e padurueshme nga ndonjë fatkeqësi a vështirësi që nuk e kapërcej dot.

Ndërroi jetë *art* Vdiq.

Për (në) jetë të jetëve Përgjithmonë.

Për jetë a për vdekje Me ashpërsi të madhe; me vendosmëri për ta çuar deri në fund diçka (luftën, çështjen) pa bërë asnjë lëshim.

Për jetë e mot Përgjithmonë. [**miqësinë... që mund ta kisha pasë për jetë** (MC).]

Pleqtë e jetës Pleq shumë të moshuar, pleqtë më të moshuar; pleq që kanë jetuar afro 100 vjet a më shumë.

Rrah jetë Nuk lë vend pa shkuar e pa kërkuar; rrah dheun.

Sa të jetë jeta Përgjithmonë. [**Gjuhën tuej kurr mos ta lini,/ mos ta lini sa t'jetë jeta** (GjF).]

U nda nga jeta (nga gjiri ynë) Vdiq.

Vë në jetë Zbatoj, kryej, plotësoj (*një ide, projekt etj.*).

**

jeta e gjatë Vdekja; ajo që ekziston pas vdekjes.

jeta e shkurtër Jetë; ekzistencë.

jetë seksuale Periudhë e jetës gjatë së cilës njeriu është në gjendje të kryejë aktin seksual.

jét•ë a²f sh ë ët A Botë.

jetëbárdhëmb (*Njeri*) me fat në jetë, që shkon një jetë të lumtur.

jetëdhënës e mb

♦ Që jep jetë; që është burim jete; që përtërin jetën; që mban gjallë. **Dielli jetëdhënës. Gjaku (lëngu) jetëdhënës. Ujëra jetëdhënëse.**

♦ Që të jep forca e gjallëri, që të përtërin. **Forcë (fuqi, miqësi) jetëdhënëse. Burim jetëdhënës.**

jetëdhúrim i m libr Burim jetëdhënës.

jetëgëzúes e mb libr I dhënë pas qejfeve e dëfrimeve. [**A asht shqiptari ma fort jetëmohues, apor jetëgëzues (pagan) ndër ndjenja të veta religjioze?** (KM)]

jetëgjatëmb

♦ Që e ka jetën të gjatë; që jeton shumë; *si urim* që e pastë jetën të gjatë. **Njeri (burrë, grua) jetëgjatë. Drurë jetëgjatë. Bimë jetëgjata. Qofsh jetëgjatë! urim.**

♦ Që ruhet për një kohë të gjatë; që rron shumë; (*send*) që nuk prishet shpejt, që s'del shpejt jashtë përdorimit.

jetëgjat•ë i m sh ë ët Njeri që rron gjatë, shumë vjet. **Jetëgjati s'bëhet jetëshkurtër.**

jetëgjat•ë a f sh a at f e JETËGJAT•Ë I.

jetëgjatësi a f

♦ Kohë sa zgjat jeta e njeriut a qeniessë gjallë; zgjatje e jetës; të qenët jetëgjatë. **Bari i jetëgjatësisë. E fshehta e jetëgjatësisë.**

♦ Kohë sa është e vepron ose sa ruhet diçka; kohë sa zgjat jeta e një gjëje; zgjatje e jetës së diçkaje; të qenët jetëgjatë. [**Respektimi dhe zbatimi i ligshmërisë konceptohet nga Ai si një kusht i domosdoshëm për jetëgjatësinë dhe mbijetesën e shtetit të së drejtës.** (RG – TT)]

jetëhúmburmb Që e shkon jetën dëm.

jetëkëpútur mb Që vdes i ri, para kohe.

jetëkëpútur a f sh a at f e JETËKËPUTUR I.

jetëkëpútur i m sh - it Ai që vdes i ri, para kohe.

jetë•mádh mádh mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhálibr (*Njeri*) i dëgjuar, me emër të madh.

jetë•mádh mádh *m sh mëdhénjmëdhénjtë* Njeri i dëgjuar, me emër të madh.

jetë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **JETË•MADH MADHI.**

jetëmëdhá të *sh i* **JETË•MADHE**

jetëmëdhéjt *G >* **JETËMËDHENJ TË.**

jetëmëdhénjtë *sh i* **JETË•MADH MADHI.**

jetëmjetëndajf Në këtë botë dhe në botën tjetër.

jetëmohúes e *mb libr(Njeri)* që bën jetë të përkorë, larg qejfeve e dëfrimeve. [**A asht shqiptari ma fort jetëmohues, apor jetëgëzues (pagan) ndër ndjenja të veta religjioze?** (KM)].

jetëndërrúar *mb euf* Që ka ndërruar jetë; i vdekur.

jetëngáthët *mb (Njeri)* që tregohet i ngathët në jetë.

jetëngrýsur *mb (Njeri)* që është në të ngrysur të jetës.

jetënxírë *mb*

♦ *(Njeri)* që i është nxirë jeta nga vuajtjet a fatkeqësitë.

♦ Fatkeq.

jetënxír•ë a *f sh a at* Grua a vajzë shumë e vuajtur.

jetënxír•ë i *m sh ë ët* Njeri shumë i vuajtur.

jetëpanísur *mb* Shumë i ri e i papërvojë.

jetëpasósur *mb* I vdekur para kohe.

jetëprúrës e *mb* Jetëdhënës; jetësor; jetik.

jét•ër ra *pacak f A* Tjetër. **Jetrën ditë.**

jét•ër ri *pacak m dhe si mb A* Tjetër.

jetërsím i *m libr* Kalim i pronës në emër të dikujt tjetër. >**TJETËRSIM I.**

jetërs•óhetúa (u) úar *libr*

I *vetv* Bëhet pronë e tjetërkujt; i kalon si pronë një tjetri; ndërron zot.

II *pës e >* **TJETËRS•OHM.**

jetërs•ójkal óva úar

♦ E bëj pronë të dikujt tjetër (*diçka*); ia kaloj si pronë një tjetri (*pasurinë, mallin etj.*). >

TJETËRS•OJ.

♦ E bëj ndryshe; e ndryshoj (*pamjen, zërin*).

jetërsúar (i e) *mb*

♦ *(Pronë etj.)* që i kalon një tjetri, që ndërron zot. >**TJETËRSUAR (i e).**

♦ *(Zë)* i ndryshuar; i bërë ndryshe.

jetërsúem (i) e (e) *mb G >* **JETËRSUAR (i e).**

jetërsúes e *m sh - it libr* Ai që jetëron pronën. >**TJETËRSUES I.**

jetërsúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të jetësohet. >**TJETËRSUESH•ËM (i) ME (e).**

jetërsueshmëri a *f libr* Të qenët i jetërsueshëm. >**TJETËRSUESHMERI A.**

jetërrúdhur *mb (Njeri)* i mjerë.

jetësi a *f libr* Gjallëri.

jetësim i *m* Realizim; zbatim; konkretizim.

jetësohetúa (u) úar *libr pës e* **JETËS•OJ.**

jetës•ójkal *libr* Realizoj; zbatoj; konkretizoj. [**Fisnikërimi i njerëzimit mund të arrihet vetëm nëpërmjet flijimit në emër të idealeve më të larta, gjë që mund ta jetësojnë vetëm heronj e heroína si Antígona (AÇ).**]

jetësór e *mb*

♦ *dhe fig* I jetës; për jetën. **Me rëndësi jetësore. Hapësirë jetësore.** [Oqeani jetësor është i mbushur me aisbergë(AÇ)].

♦ I jetës; që ka të bëjë me jetën. **Cikël jetësor.**

♦ I jetesës; që ka të bëjë me jetesën. **Nivel jetësor i domosdoshëm.**

jetësuar (i e) mb

♦ I realizuar; i zbatuar; i konkretizuar.

♦ I gjallëruar.

jetëshkrëtëmb Që jeton i vetëm e i mjerë.

jetëshkrim i m sh e et Histori e jetës dhe e punës së një njeriu; përshkrimi i ngjarjeve më të rëndësishme të jetës e të veprimtarisë së dikujt; biografi.

jetëshkrimor e mb I jetëshkrimit; që ka të bëjë me jetëshkrimin e dikujt; që lidhet me jetëshkrimin a me jetëshkrimet; biografik. **Lëndë (shënime) jetëshkrimore. Me vlerë (me rëndësi) jetëshkrimore.**

jetëshkrónj•e a f sh a at vjet Jetëshkrim;biografi.

jetëshkrúes i m sh - it Ai që përshkruan jetën, punën e veprimtarinë e dikujt, ai që bën jetëshkrimin e dikujt; biograf.

jetëshkrúes•e ja f sh e et fe JETËSHKRUES I.

jetëshkúrtë mbG >JETËSHKURTËR. [Në vjetin 1924, me fitoren jetëshkurtë të Nolit e Gurakuqit, emnohet prefekt i Shkodrës (NA).]

jetëshkúrtën mbG >JETËSHKURTËR.

jetëshkúrtër mb

♦ Që nuk e ka jetën të gjatë; që jeton pak; që vdes i ri; *si mallk* që e pastë jetën të shkurtër.

♦ Që nuk ruhet për një kohë të gjatë; që rron pak; që nuk vepron për një kohë të gjatë ose që nuk zgjat shumë; që prishet shpejt ose që del shpejt jashtë përdorimit. **Shtet (qeveri)**

jetëshkurtër.

♦ *ent (Kandërr)* që jeton vetëm një ditë në fazën fluturake.

jetëshkurtësi a f libr Të qenët jetëshkurtër.

jetëshkúrtra t f sh ent (Ephemeroptera)Kandrra që jetojnë vetëm një ditë në fazën fluturake.

jetëshkurtúar mb Që i është shkurtuar jeta.

jetëshkurtúem e mb G >JETËSHKURTUAR.

jetëvdékj•e a f libr Existencëmidis jetës e vdekjes.

jetëzbrázëmb Që e shkon jetën kot.

jetëzézë a f sh a at fe JETË•ZI ZIU.

jetëzgjátj•e a f

♦ Jetëgjatësi.

♦ Zgjatje e jetës.

jetëzgjatshmëri a m libr, tek Të qenët jetëgjatë.

jetëzéz•ë a f sh a at fe JETËZI ZIU^{1,2}.

jetë•zí zézëmb, m sh zínj, f sh zézaQë s'ka parë ditë të bardha në jetë; që kalon një jetë të zezë; *si mallk* që iu nxiftë jeta.

jetë•zí zíu¹ m sh zíj zíjtG >JETË•ZI ZIU.

jetë•zí zíu² m sh zínj zínjtëNjeri që s'ka për ditë të bardha në jetë, që kalon një jetë të zezë.

jetëzízj jt G sh i JETË•ZI ZIU¹.

jetëzínj njtë sh i JETË•ZI ZIU².

jetík e¹ mb>JETËSOR E.Nivel jetik.

jetík e² mbI lashtë; i moçëm; shumë i vjetër.**Plak jetik.** [Abas Kupi (*alias*: Bazi i Canës) ... një besnik i patundun ndaj traditave jetike të një feudalizmi *recent*. (KM)]

jetík u m sh ë ët Burrë në moshë shumë të shtyrë; plak i jetës; plak që e ka lënë këmba e dora.

jetík•e ja f sh e et Grua në moshë shumë të shtyrë; plak i jetës; plakë që e ka lënë këmba e dora.
jetíksh e mb I mbetur jetim.

jetíksh i m Jetim.

jetíksh•e ja f Jetime.

jetím e mb

♦ (*Fëmijë*) i mbetur pa nënë a pa babë ose pa të dy prindërit; që nuk ka prindër. **Jetim nga babai. Jetime nga nëna. Mbeti jetim. I la jetimë.**

♦ Pa njeri; i shkretë; i vetmuar. **E ndiente veten jetim.**[pa vajzat vetë bukuria ndjehet jetime (GjM).]

*

Faji është jetim/fj u Askush nuk e pranon fajin; kur askush nuk i del zot fajit.

jetím i m sh ë ët Djalë i vogël i mbetur pa nënë a pa baba, ose pa të dy prindërit.

jetím•e ja f sh e et f e JETIM I. La prapa dy jetime.

jetimëri a f Të qenët jetim.

jetim•óhem óva (u) úar

I vetv Mbetem jetim.

II pës e JETIM•OJ.

jetim•ój kal óva úar E lë jetim(*fëmijën*).

jetimór•e ja f sh e et Institucion ku mbahen jetimët; shtëpi për jetimët. **Kujdestari i jetimores.**

jetimúar (i e) mb I lënë a i mbetur jetim.

jetnór e mb G Jetësor.

jet•óhet

Ipavet Mund të jesh i gjallë, mund të rrosh; plotësohen nevojat për të jetuar; janë kushtet e nevojshme për jetesë; mund të kalosh jetën a të rrosh me dikë; mund të lidhesh a të hysh në marrëdhënie të caktuara me të gjatë jetës. **Pa ajër (pa ujë) s'jetohej. S'jetohej në kurriz të të tjerëve. S'jetohej me atë burrë (me atë grua).**

II pës e JET•OJ.

jet•ój óva úar

I jokal

♦ *dhe fig* Jam gjallë; jam në jetë; rroj; gjëllij; bëj një jetë të gjallë. **Jetoi sa u plak Jetoj me sot me nesër. Jetoj me prindërit. Jetoj mirë.**

♦ Rroj bashkë me dikë; lidhem a hyj në marrëdhënie të caktuara me të gjatë jetës. **Jeton me gruan e me fëmijët. Jeton me prindërit. Me kë do të jetosh? Jetojmë mirë me fqinjët.**

♦ Banoj diku, rri; rroj në një vend; e kam ndejën në një vend; e shkoj jetën diku me dikë; *në sh* popullojnë një vend. **Në trojet ku jetonin ilirët. [Jetojmë të dy në një qytet/ Dhe rrallë shihemi, sa rrallë (IK).]**

♦ Shkoj jetën; e kaloj jetën në një mënyrë të caktuar; kam një mënyrë jetese të caktuar. **Jeton vetëm (në vetmi). Jetonin mirë (keq). Jetojmë me të gjitha të mirat. S'dinte të jetonte.**

♦ Ekzistoj. **[Brenda këtij gjoksi jetojnë male me brenga,/ në fytyrën tënde i lexoj (PJ).]**

♦ *veta III dhe fig* Ka jetë të gjatë; vazhdon të punojë e të veprojë; duron shumë; nuk priset nga përdorimi ose koha. **Makina jetoi gjatë. [Jeton dashuria për ty, se birin tënd s'e thau civilizimi (DA).]**

♦ *fig kryes veta III* Është në kujtesën ose në mendjen e të tjerëve; nuk e harrojnë; është e gjallë diçka; ruhet e çmohet; ka lënë gjurmë. **Jeton në mendjen e të dashurve.**

♦ Marr pjesë në një ngjarje, gëzim a hidhërim etj. ose jam me shpirt, me mendje, me ndjenja me diçka. **Jetoj me shpirt (mendje). Jeton me çështjet e ditës. Jetonte me të kaluarën. Jetonte larg problemeve të kohës.**

II kal Përjetoj; e ndiej thellë në shpirt (*diçka*). **Jetuan çaste dramatike (të bukura, të hidhura).**

jet•ónjkal dhe jokál óva úar A, JJetoj.

jetós e mb Shumë plak; shumë i vjetër (*në moshë*); i vjetër e i dobësuar nga pleqëria; që e ka lënë këmba e dora. **Plak jetos (K).**

jetós•emvetv a (u) ur Plakem shumë; më lë këmba e dora nga pleqëria.

jetósur (i e) mb I plakur shumë; që e ka lënë këmba e dora.

jétrapacak f dhe si mb A Tjetër.

jétsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Jetësor.

♦ Tokësor; joqiellor.

jetúndajf krahin G Pikërisht këtu.

jetúar (i e) mb (*Ngjarje*) që e kam parë me sytë e mi; që e kam provuar vetë ose e kam ndier thellë në shpirt; që e kam jetuar a përjetuar.

jetúarit (të) as Jetesë; kushte të jetesës. **Mënyrë e të jetuarit.**

jetueshmëri a f libr Gjallëri.

jétull a f sh a at bis Shirit për të lidhur flokët; fjongo; kordele.

jetull•ójkal bis Lidh (*flokët*) me fjongo a kordele.

jétun (i e) mb G

♦ I mbetur pa diçka.

♦ I mbetur në klasë.

jev•g gu m sh gj gjith bis Evgjit.

jévg•ë a f sh a at bis f e JEV•G GU. [Po qejflin j a të duhen?/ Që me jevga dinë të kruhen (FN).]

jévg•ë a² f sh a at bot (*Galium aparine*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell me gjemba të përkulur, e përhapur në Europë, Azi dhe Amerikën Veriore.

jevgní a përmb Tërësi evgjitësh.

jevji it sh i JEV•G GU.

jevjitëri a përmb

♦ Tërësi e jevgjve.

♦ Mënyrë jetese e jevgjve.

jevji•é a f sh a at e JEV•G GU.

jev•k ku m >JEV•G GU.

jevré u m sh nj një vjet Hebre; çifut.

jexhíe t f sh folk Xhinde.

jéz•e ja f sh e et krahin G Vend me hije; vend së s'e zë dielli.

jezér i m krahin G Mjegull e lehtë.

jezít e mb bis vjet

♦ I pabesë.

♦ I pamëshirshëm.

jezít i m bis vjet

♦ Njeri i pabesë.

♦ Njeri i pamëshirshëm.

jezít•e *ja f sh e et f e* **JEZIT I.**

Jezú i m fet Profet, mësimet e të cilit hodhën themelet e krishterimit. **Jezui i Nazaretit. Jezu Krishti.**

Shoqata e Jezuit Shoqatë murgjërish katolikë, e themeluar më 1534, për punë misionare; kundërshtarë e zellshme e protestantizmit; megjithë përndjekjet e herëpashershme, ka ndikim të rëndësishëm në filozofinë dhe arsimin katolik.

jezuít e mb I jezuitëve; që ka të bëjë me jezuitët.[...botonte studimet e tija gjuhsore në revistat *Hylli i Dritës t'Etënvët Françeskanëe Leka t'Etënvët Jezuitë* (AN).]

♦ *përb* (Njeri) dinak; finok; i stërholluar.

jezuít i m sh ë ët

♦ Anëtar i urdhrit katolik të Shoqatës së Jezuit.

♦ *përb*Njeri dinak, finok, i stërholluar.

jezuitík e mb I jezuitëve.

jezuitíz•ëm mi mTërësi e parimeve dhe praktikës së jezuitëve.

jézu j t sh i JEZU•LL LLI^{1,2}.

jézull lli¹m G Mot me zagushi.

jézull lli²m G

♦ Hi e shkëndija që ngrihen me flakët.

♦ Shtresë hiri mbi prush.

jézull lli³m vjet G Pemë që bën hije në pronën e fqinjit.

jezullí a f Zagushi; zabullimë.

jezullón jokal Bën mot me zabullimë.

jéma (e) f J E ëma. [Kush e zgjaste me të jëmën? Kur ngulte këmbë ajo për një muhabet, s'kish burrë ta shkulte nga e saja. (ED)]

ji ni urdh e JAM. Ji djalë i mirë!

jídish m Gjuhë e folur nga hebrenjtë, e formuar nga përzierja e dialekteve të gjermanishtes me hebraishten dhe sllavishten; shkruhet me alfabetin e hebraishtes.

ji j pron A Juaj.

ji júl im A

♦ *bot* Carac.

♦ Kokërr caraci.

jik jokal a ur A

♦ Iki; marr arratinë; arratisem.

♦ Ngutem.

jíkuri (i) m sh - it (të) AI arratisur; ai që arratiset.

jíkurit (të) as A

♦ >IKJ•E A.

♦ Ngut.

jil i m sh a at bot A Zambak.

jim pron m A Im.

jíme pron f A Ime.

jin i m libr Parim femëror pasiv në kozmologjinë dualiste kineze; një nga dy parimet që plotësojnë njëra-tjetrën në filozofinë, besimin e mjekësinë kineze.

jinár i m A Janar; muaj i janarit.

jinía f sh - të A

♦ Brez; brezní.

♦ Bijëri.

jípem*vetv* dháshë (u) dhënnë A >JEPEM.

jír a *f sh a at* A >JIR•Ë A.

jír•ë a *f sh a at* A Cep; qoshe.

jironém i *m sh e et* A Qëndisje.

jís i *m* A Allçi; gjips.

jo *pj*

♦ Përdoret në përgjigje mohorepër të shprehur kundërshtima mospranim.**Jo, aspak!Jo që jo. Jo, mos fol! Them jo** nuk pranoj; kundërshtoj.**S'them as po, as jo.**[**Jo! Jo!** se liria filloi me

lulëzue (Mgj).] [**E mohon Shën Pjetri: - "Jo"!** (FN)][**E vështroi një grimë nënën, pastaj**

bëri "jo" me kokë. (IK)][**Po mos është këtej Itaka?/ - Jo, andej është Kosova** (VZh).]

♦ Përdoret në fund të një fjalie pyetëse; pasiguri, dyshim. **E pe apo jo? Të thashë apo jo?**

♦ Përdoret për të shprehur mohim të plotë a të pjesshëm.**Jo i keq. Jo i vëmendshëm. Jo shumë. Jo ai.**

♦ Përdoret para emrave dhe shprehjeve me parafjalën **pa** për të shprehur mohim të zbutur.**Jo në rregull. Jo më kot. Jo pa qëllim.**

♦ Përdoret në krye të fjalisë; për të tërhequr vëmendjen e bashkëbiseduesit. **Jo, po sikur ta shohësh edhe një herë.**

♦ Përdoret me pasthirrma. **Jo more! Posi jo!**

♦ Përdoret si lidhëz bashkërenditëseme nuanca kuptimore të veçimit, kundërvënies, bashkimit etj.. **Jo e bëj, jo s'e bëj. Jo e dua, jo s'e dua.**

♦ Përdoret me lidhëzën **por (po)** në bashkërenditje shkallëzimi: **Jo që..., por...; jo vetëm që... por...**

*

Jo pse... por pse... [Kjo ndodh jo pse bashkimi në vetvete është i keq, por pse ai lloj bashkimi është artificial e kundër natyrës së popujve. (AN).]

Si jo më mirë shumë mirë.

jo- fjalëform Parashtesë që përdoret për të formuar kryesisht mbiemra e më rrallë emra që shprehin të kundërtën ose mungesën e asaj që shënojnë mbiemrat përgjegjës pa këtë parashtesë; *p.sh.:* **jokohor, jopërparimtar, joproletar, jovëllazëror etj.; jofrymorët, jokërbishtorët** etj.

Jo i m mit *afr* Figurë imagjinare e mashtresit, që nuk është as perëndi as njeri, që ndodhet kudo; që as e vret, as e ha, as e heq dot qafe; që është i vetmi e si ai s'ka tjetër.

joacid e *mb kim* Pa veti acide.

joagresív e *mb libr* Pa ka natyrë a veti agresive.

joaktuál e *mb libr* (Çështje) pa lidhje a rëndësi për të sotmen ose kërkesat e ditës.

joalk(o)olík e *mb* (Pije) pa përmbajtje alko(o)li;(gjendje, sëmundje etj.)pa lidhje me alko(o)lin, që nuk shkaktohet nga alko(o)li.

joamerikán e *mb*

♦ Pa lidhje me Amerikën dhe amerikanët.

♦ (Njeri) që nuk është i kombësisë amerikane.

♦ (Sjellje, mënyrë jetese etj.) që s'ka asgjë amerikane.

joamnór e *mb libr* (Ndjenjë, sjellje etj.) që nuk ka asgjë amnore; që s'është e denjë për një nënë.

joanëtár e *mb* (Pjesëmarrje në veprimtarinë e një organizate) pa qenë anëtar. **Vende joanëtare** të NATOs.

joanëtár i m sh ë ët Ai që nuk bën pjesë në një organizatë etj.

joanëtár•e ja f e JOANËTAR I.

joanglëz e mb

- ♦ Pa lidhje me Anglinë dhe anglezët.
- ♦ Që nuk ka të bëjë me anglishten.
- ♦ (*Sjellje, mënyrë jetese etj.*) që nuk ka asgjë angleze.

joantagoníst e mb Që nuk është në kundërshtim të papajtueshëm me dikë a me diçka tjetër, që nuk çon në shpërthim; që nuk ka antagonizëm. **Forca (kontradikta) joantagoniste.** [Dramat e Paçramit, janë shkruar në toskënisht, dhe idetë e tij - kontrasti mes të rijvet dhe të vjetërvet, konflikti mes kunderthanievet antagoniste dhe jo-antagoniste - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist. (APp)]

joarbitrár e mb libr (Veprim, vendim) që nuk bëhet në mënyrë arbitrare.

joarián e mb (Popull) që nuk bën pjesë në grupin e popujve arianë.

joariánë t m sh Popull që nuk bën pjesë në grupin e popujve arianë.

joaristokratík e mb

- ♦ Që nuk është aristokrat.
- ♦ (*Sjellje*) që nuk i ka hije aristokratit.

joartificiál e mb

- ♦ (*Prodhim etj.*) që nuk përmban lëndë artificiale.
- ♦ (*Sjellje*) e natyrshme.

joartistík e mb

- ♦ (*Botim, veprimtari etj.*) që nuk ka të bëjë me artin.
- ♦ (*Njeri*) që nuk ka shije artistike.

joatërór e mb (Qëndrim etj.) që nuk ka asgjë atërore; i padenjë për një baba.

Job i m fet Hero i Dhiatës së Vjetër që nuk e humbi besimin te Perëndia, megjithë vuajtjet e mundimet që hoqi. **Libri i Jobit** Libër i Dhiatës së Vjetër që përmban lutjet drejtuar Zotit për hallet e tij dhe përgjigjen e Zotit.

joballkánas e mb Që nuk ndodhet në Ballkan; që nuk bën pjesë në vendet dhe popujt e Ballkanit. [Nevojiten fare pak njohuri albanologjike që të konstatohet se kultura shqiptare ka qenë më shumë në vëmendjen e studiuesve joballkanas se sa të dijetarëve fqinjë. (ShS)]

jobesník e mb Që nuk i qëndron besnik dikujt a diçkaje.

jobíndës e mb Që nuk bind njeri.

jobiologjík e mb Që nuk ka të bëjë me biologjinë ose me organizmat e gjalla.

jobiotík e mb Që nuk ka të bëjë me organizmat e gjalla.

jobirërór e mb (Qëndrim) i padenjë për një birin.

jobrinjënjësh•ëm (i) me (e) mb gjeom (Trekëndësh) çrregullt; që nuk është barabrinjës.

jobujqësór e mb (Veprimtari) që nuk ka lidhje me bujqësinë; (*prodhim*) që nuk vjen nga bujqësia.

joburrërór e mb (Qëndrim a veprim) i padenjë a i pahijshëm për një burrë.

Joc i shkurt i KASTRIOT I.

jociklík e mb tek (Lëvizje etj.) që nuk përsëritet rregullisht, sipas një cikli.

jocilësór e mb (Prodhim etj.) nën cilësinë e duhur; pa cilësi.

jod i m

- ♦ *kim* Element halogjen që përftohet kryesisht në trajtë kristalesh të zinj me shkëlqim; përdoret në mjekësi, fotografi dhe në analiza kimike (*simboli I*).

♦ *farm* Tretësirë e kësaj lënde me alkool, me ngjyrë kafe në të kuqe dhe me erë karakteristike, që përdoret në mjekësi për të pastruar plagët, për të ndaluar rrjedhjen e gjakut etj.

jodemokratík e mb Që nuk bazohet në parimet e demokracisë ose nuk u përmbahet këtyre parimeve dhe s'i vë ato në jetë; që nuk është demokratik.

jodetyrúes e mb Që nuk shtrëngon a detyron askënd për të kryer a për të bërë diçka. **Mënyra (masa) jodetyruese.**

jodialektík e mb Që s'ka të bëjë me dialektikën e nuk mbështetet në dialektikë; që nuk është dialektik. **Trajtim jodialektik i çështjes.**

jodík e mb kim I jodit; që ka të bëjë me jodin. **Acid jodik.**

jodím i m mjek Mjekim me jod.

jódio ja f >JOD I.

jodíz•ëm mi m sh ma mat mjek Helmim nga jodi.

jodizím i m sh e et Trajtim me jod.

jodiz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e JODIZ•OJ.

jodiz•ójkál óva úar Trajtoj me jod.

jodizúar (i e) mb I trajtuar me jod.

jodizúes e mb Që jodizon.

jodofór i m mjek Grup lëndësh dezinfektuese, me përmbajtje jodi.

jodofórmim kim Komponim i verdhë kristalin i avullueshëm, me erë të fortë shpuese; përdoret për fashime antiseptike.

jod•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e JOD•OJ.

jod•ójkál óva úar Mjekoj me jod.

jodór e mb >JODIK E.

jodoterapí a f mjek Mjekim me jod.

jodúar (i e) mb I mjekuar me jod.

jodúr i m kim Kripë e acidit hidrojodik; bashkim i jodit me metal.

jódh•ë a f sh a at J

♦ Rrugë; udhë.

♦ Udhëtim.

jodhí a f A Aromë e këndshme.

joekonomík e mb

♦ Pa lidhje me ekonominë; që s'ka të bëjë me ekonominë ose nuk ndikon në të. **Marrëdhënie joekonomike. Faktorë joekonomikë.**

♦ Që s'ka të bëjë me fushën e ekonomisë. **Profil joekonomik.**

♦ Që harxhon shumë, nuk kursen a nuk jep mundësi të kursesh; i paleverdishëm për ekonominë. **Metodë joekonomike. Sobë (makinë, pajisje) joekonomike.**

joelastík e mb Që nuk ka veti elastike; që nuk epet.

joenergjik e mb (Njeri) që nuk është energjik; i fjetur.

joestetík e mb (Punim) pa vlerë estetike.

joeuropián e mb Që nuk është europian; që nuk bën pjesë në Europë.

jofemëror e mb

♦ (*Grua*) pa vetitë thelbësore të femrës.

♦ (*Veprim, sjellje*) që s'i ka hije femrës.

jofetár e mb

♦ Që nuk beson asnjë fe. **Njeri jofetar.**

♦ Që nuk lidhet me fenë; që nuk i përket fesë. **Botëkuptim jofetar. Festa jofetare.**

♦ Që nuk mbështetet në fe. **Shkollë jofetare.**

jofëmijëror e mb

♦ Që nuk sillet si fëmijë.

♦ Që nuk ka çiltërsinë e fëmijës.

jofigurativ e mb

♦ (*Përshkrim*) pa figura artistike.

♦ (*Mënyrë shprehjeje*) pa figura ose simbole.

jofilozofik e mb Që nuk ka të bëj me filozofinë.

jofisnik e mb

♦ (*Njeri*) pa veti fisnike.

♦ (*Njeri, veprim*) që nuk shpreh a tregon fisnikëri.

jofitimprurës e mb (*Organizatë*) që nuk ka si synim të nxjerrë fitime nga veprimtaria e saj.

joflatror e mb ent (*Kandrra*) pa flatra.

joflatrorë t m sh ent Kandrra pa flatra.

joformal e mb

♦ (*Ekonomi*) e parregulluar me ligj.

♦ (*Ceremoni etj.*) jozyrtare; pa rregulla për veshjen.

jofrutor e mb (*Dru*) që nuk lidh fruta.

jofrymór e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me frymorët, që nuk u përket frymorëve.

♦ *gjuh* Që shënon sende, jo njerëz a kafshë. **Emra jofrymorë.**

jofrymorë t m sh Send, gjë jo e gjallë. **Klasa e jofrymorëve.**

jóg•ë a f

♦ *fil* Sistem i filozofisë hindu që tregon mënyrën e çlirimit të shpirtit nga rimishërime të mëtejshme dhe të bashkimit të tij me qenien siprane.

♦ *dhe mjek* Sistem pozicionesh të trupit dhe ushtrimesh të frymëmarrjes që përdoret për të kontrolluar trupin dhe mendjen.

jogjermán e mb Që nuk është gjerman; që nuk ka të bëjë me gjermanët.

joh i m G Mohim.

Johanesbúrg u m gjeog Qytet në pjesën verilindore të Afrikës së Jugut.

joharmoník e mb Që nuk është harmonik; që nuk zbaton rregullat e harmonisë.

jóh•e ja f G Mohim. **Johja e pohja** jo-ja dhe po-ja; mohimi dhe pohimi.

johelmúes e mb Që nuk ka helm; që nuk helmon.

joheník e mb G (*Përgjigje*) mohuese.

johermetik e mb Që nuk është hermetik; i pahermetizuar.

johigjieník e mb Që nuk është në përputhje me rregullat e higjienës; i papastër.

johistorík e mb

♦ Që s'ka të bëjë me historinë; që nuk i përket historisë.

♦ Që s'është historik anuk dëshmohet se ka qenë me të vërtetë; që është i trilluar; që nuk mbështetet në ngjarje të historisë. **Personazh johistorik. Roman (subjekt) johistorik.**

johomogjén e mb Që nuk është homogjen; heterogjen; i përbërë prej pjesësh me natyrë a prejardhje të ndryshme.

johumán e mb

♦ Që nuk është njeri ose nuk ka të bëjë me njeriun.

♦ *fig* I panjerëzishëm.

johundór e mb gjuh (*Tingull*) që nuk shqiptohet me hundë.

jaindo-europián e mb Që nuk ka lidhje me popujt a gjuhët indo-europiane. [Këtu bashkohen ndikime nga kultura popujsh të familjes indo-europiane e jaindo-europiane, antikë e të mëpasmë. (ShS)]

jainteresánt e mb Që nuk zgjon interesim.

joizomerík e mb kim Që nuk është izomer; që nuk ka vetitë e izomerit.

jok pj bis Jo.

jok u m sh e et A

♦ Lojë.

♦ Dëfrim.

jokalimtar e mb gjuh (Folje a shprehje foljore) që nuk kërkon emerr kundrinë të drejtë.

jokalimtarësi a gjuh Formë gramatikore e foljes jokalimtare.

jokapitalíst e mb Që nuk lidhet me kapitalizmin a kapitalistët.

Jokást-ë a f mit gr Gruaja e Lait, me të cilin lindi Edipin; pa e njohur të birin, u martua me të; vari veten kur e zbuloi të vërtetën.

jokatolík e mb Që nuk është katolik; që nuk ka të bëjë me katolicizmin.

jokëndór e mb gjeog: Vijë jokëndore vijë e përfytyruar, që lidh pikat e sipërfaqes së Tokës atje ku këndi midis veriut magnetik dhe veriut të vërtetë është zero.

jokërbishtór e mb bio (Kafshë) që nuk ka bosht kurrizor a kërbisht.

jokërbishtóre t m sh bio Kafshë që nuk ka bosht kurrizor a kërbisht.

jokishtár e mb Që nuk ka të bëjë me kishën dhe klerin e krishterë.

joklasík e mb

♦ Që nuk është klasik.

♦ Që nuk ka të bëjë me klasicizmin; që nuk është pasues i klasicizmit.

joklasór e mb Që nuk është klasor.

jokoherént e mb libr Pa lidhje kuptimore; pa logjikë.

jokombëtár e mb

♦ Që nuk ka lidhje me nocionin e kombit.

♦ Qëndrim a veprim që nuk i shërben kombit.

jokompetént e mb

♦ Që nuk është kompetent, që nuk ka njohuritë e duhura (në një fushë të dijes etj.

♦ Që nuk ka kompetencë për të zgjidhur një çështje sipas ligjeve e rregullave në fuqi; që nuk e ka në dorë të vendosë për një çështje.

jokonformíst e mb Që nuk pajtohet me fjalët, veprimet a sjelljen e dikujt; që nuk pranon të përshtatet sa për sy e faqe me mendimet, synimet dhe interesat e dikujt. [Për shokët e mi, brezin e poetëve jokonformistë, qí u rriten e u plaken pa e gëzue lirinë e fjalës dhe pa e shijue fjalën e botueme, poezia është një bisedë e gjatë me vetveten për ruejtjen e dinjitetit e njikohësisht shkrim ndaj diktaturës. (AÇ)]

jokonsekuént e mb Që nuk ndjek me këmbëngulje, me vendosmëri e gjer në fund një vijë të caktuar; që nuk zbaton me përpikëri e vazhdimisht parime, ide e pikëpamje të caktuara.

jokorrékt e mb libr

♦ Që nuk vepron në përputhje me rregullat, normat dhe moralin e shoqërisë.

♦ Që nuk i zbaton rregullisht detyrat e ngarkuara a zotimet që merr.

♦ I pasaktë.

jokristalór e mb Që nuk është në trajtë kristali a kristalesh; që nuk përbëhet nga kristale.

jokritík e mb libr Që nuk mban qëndrim kritik; që nuk synon të kritikojë.

jokufizúes e mb

♦ Që nuk kufizohet me diçka.

♦ Që nuk ngushton përdorimin e diçkaje.

jokryesór e mb Që nuk është kryesor.

jókul i m sh e et kryes sh A Ngërç.

jolargpámës e mb Dritëshkurtër; që nuk është i aftë të parashikojë.

joletrár e mb (*Punim*) që nuk ka karakter letrar. [**çmistifikimi i tij për të mbërritur në të vërteta historike, është jashtë objektit të studimeve folklorike dhe bën pjesë në interesime të karakterit ndërdisiplinor, kryesisht për qëllime joletrare.** (ShS)]

jolëndór e mb Që nuk ka përmbajtje lëndore; që nuk shënon lëndë a send.

jolí a f sh Saze; orkestër popullore.

jologjik e mb Që nuk ka logjikë; që nuk është i logjikshëm a i arsyeshëm.

joluftarák e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me luftën.

♦ (*Njeri*) që nuk karakterizohet nga gatishmëria a dëshira për të luftuar

joluftúes e mb (*Shtet*) që nuk merr pjesë në luftë. **Palët jo luftuese.**

jollí a f >JOLI A.

joll•ójjokal krahin G >JOLL•UE (me).

joll•úe (me) jokal óva úe krahin G Vrapoj; turrem.

Jom Kipur fet Kreshmë solemne, dhjetëditore, që fillon ditën e Vitit të Ri të kalendarit hebraik.

jomarksíst e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me marksizmin.

♦ Që nuk është në përputhje me doktrinën marksiste.

jomateriál e mb fil Që nuk ka të bëjë me materien.

jombretëror e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me mbretin a mbretërinë.

♦ (*Qëndrim, sjellje*) që nuk i ka hije mbretit.

jomelodík e mb

♦ Që nuk ka lidhje me melodinë.

♦ Që nuk është harmonik e i këndshëm për veshin.

jomelodikishtndaif Pa harmoni.

jometál i m sh e et kim Elementqë mund të jetë në gjendje të gaztë, të lëngët ose të ngurtë dhe që nuk ka shkëlqim metalik, nuk përcjell nxehtësinë dhe rrymën elektrike, nuk petëzohet e nuk telëzohet (*si p.sh. oksigjeni, azoti, karboni, fosfori, squfuri, klorietj.*).

jometodík e mb Që nuk ka metodë a rregull (*në punë etj.*).

jomélidh Aq më shumë; aq më tepër; e jo. **E kupton fëmija, jomë i rrituri.**

jomikprítës e mb Që nuk i pret mirë njerëzit; që nuk e ka derën të hapur për miq e për shokë, që s'është mikpritës; mosmikpritës. **Shtëpi jomikpritëse.**

jomiqësisht ndajf Në mënyrë jomiqësore, që nuk shpreh miqësi.

jomiqësór e mb Që nuk shpreh miqësi; që nuk është miqësor; jo prej miku. **Marrëdhënie jomiqësore (ndjenja, shprehje, sjellje) jomiqësore.**

jomitologjik e mb libr Pa lidhje me mitologjinë; që s'ka të bëjë me mitologjinë. [**relacioni "mitologjik-jomitologjik" si opozicion themelor artistik dhe gnoseologjik në epos** (ShS).]

jomodérn e mb Që nuk është modern.

jomorál e mb libr Që nuk është në përputhje me normat morale; i pamoralshëm.

jomuzikór e mb

♦ Pa lidhje me muzikën; që nuk i përket muzikës.

♦ (Zë, tingull) i pakëndshëm për veshin; që të vret veshin.

jon i m sh e et fiz Atom ose grup atome me ngarkesë elektrike pozitive ose negative, në varësi të marrjes ose humbjes së një a më shumë elektroni.

Jon i¹ m gjeog Pjesë e Detit Mesdhe midis brigjeve jugperëndimore të Shqipërisë, brigjeve perëndimore të Greqisë dhe brigjeve jugore të Italisë.

Jon i² m mit ilire I biri i Dyrrahut.

Jon i³ m shkurt i Jovan.

jonatyrór e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me natyrën.

♦ Që nuk bëhet sipas ligjeve të natyrës.

♦ (Lëndë etj.) që nuk burojnë nga natyra.

jonatýrshëmdajf Jo sipas rregullsive dhe ligjeve të natyrës.

jondajthíthës e mb (Lëndë) që nuk ndajthith.

jondërluftúes e mb Që nuk merr pjesë në luftë kundër një pale.

jón•e ia f

♦ Jehonë.

♦ Melodi. **Me jone të rënda (ëmbra).**

Jón•ë a f shkurt i Arjona.

jónë

I pron (gjin, dhan, rrjedh **sónë**; kallëz **tónë**) sh **tona** (kur prona shënohet nga një emër i gjinisë femërore)

♦ Që na përket neve; pronari i së cilës jemi ne; që e kemi ne. **Shtëpia (dhoma, toka) jonë. I familjes sonë. I vendit tonë. Në tokën tonë. Trojet tona do t'i mbrojmë.**

♦ (Përdoret edhe për t'iu drejtuar dikujt me dashuri) Që ka të bëjë me ne; që ka lidhje të ngushta, lidhje gjaku, farefisnie a ndonjë lidhje tjetër me ne. **Nëna (gjyshja, vajza, motra, kushërira) jonë. Shoqja (mikja, fqinja) jonë. Mësuesja (drejtoresha) jonë. E dashura nëna jonë!**

♦ Së cilës i përkasim edhe ne; pjesëtarë a anëtarë të së cilës jemi edhe ne; në të cilën bëjmë pjesë edhe ne; që i përket vendit tonë; që e drejtojmë ne, në krye të së cilës jemi ne. **Rruga (lagja, brigada (skuadra) jonë. Koha jonë. Letërsia jonë.**

♦ Që është përgatitur a është hartuar nga ne; që e kemi bërë ne; që del a krijohet së pari nga ne; që merret a që prodhohet në vendin tonë; që e ushtrojmë ne. **Puna (mjeshtëria, detyra) jonë.**

♦ Që e kemi ne; që është te ne; që na dallon ne; që na përket neve; që na karakterizon ne; që lidhet me ne; që është a që bëhet për ne. **Sjellja (zotësia, aftësia) jonë. Bindjet (dëshirat) tona. Rinia jonë. Fejesa (martesa, dasma) jonë. Për të mirën tonë e ka.**

♦ Që na pëlqen më shumë, që e duam më shumë se të tjerët. **Kënga (loja) jonë. Gjella jonë më e mirë.**

II si emjónashtóna

♦ Një e afërt, me të cilën kemi lidhje gjaku, farefisnie ose miqësie; ajo, me të cilën na bashkojnë të njëjtat synime, pikëpamje etj.; ajo, të cilën e duam dhe së cilës i besojmë shumë. **Një jona.**

Një nga tonat. Është jona. Fituan tonat.

♦ Diçka që është e jona, na përket ne, është bërë nga ne; na pëlqen dhe e duam shumë.

*

E bëmë tonën Bëmë gjithçka sa mundëm ne, e bëmë atë që na takonte neve.

Është dora jonë Është i shkallës a sërës sonë.

Erdhi dita jonëErdhi koha a çasti kur mund të vëmë në jetë dëshirat e qëllimet që kemi pasur; erdhi dita për ne.

Në kohën tonë

♦ Kur ishim ne të rinj.

♦ Kur punët i kishim në dorë ne; kur ishim ne në krye të punëve etj.

jón•ë a f sh e et

♦ Jehonë.

♦ *muz* Melodi.

Jón•ë a f shkurt i Jovana.

jonësi a f A

♦ Harmoni.

♦ Melodi.

jonësis•ëm (i) me (e) mb libr

♦ Harmonik.

♦ Melodik; i melodishëm.

jonësór e mb >JONËSISH•ËM (i) ME (e).

jongár i m sh ë ët muz Vegël muzikore me katër a më shumë tela; ongar.

*

I bie jongaritKaloj kohën kot; s'bëj asgjë.

Në një tel i bie jongaritThem të njëjtën gjë;mbaj po atë avaz; në një vrimë i bie fyellit.

Joní a f ant gr Krahinë e Azisë së Vogël, e kolonizuar nga grekët e vjetër.

jonían e mb I Detit Jon; që ka të bëjë me Detin Jon; që ndodhet në Detin Jon. **Ishujt**

jonianë.[Dhe jehona e saj e gjerë nëpër natën joniane/ Përzihet me ulurimën e ulqve të uritur. (BXh)]

joník e¹ mb ant gr I krahinës së Azisë së Vogël, të kolonizuar nga grekët e vjetër. **Dialekti jonik** dialekt i folur dhe i shkruar në Atikë, Athinë dhe në krahinën e Jonisë.

joník e² mb kim I jonit; që ka të bëjë me jonin.

jonikoqír e mb (Njeri) që nuk ka kujdes e rregull në qeverisjen e pasurisë a mallit të vet.

jonisí a f A Harmoni.

jonizím i tek Shndërrim i atomeve ose molekulave në jone.

joniz•óhet úa (u) úar tek

I vetv

♦ (Atomi, molekula) kthehet në jon; merr ngarkesë elektrike pozitive a negative.

♦ (Atmosfera, gazi) ngarkohet me jone.

II pës e JONIZ•OJ.

joniz•ój kal óva úar tek Shndërroj (atomet e molekulat pa ngarkesë) në thërmija me ngarkesë elektrike pozitive ose negative; i kthej në jone. **Jonizon ajrin (atmosferën, gazin).** .

jonizúar (i e) mb (Atom a molekulë pa ngarkesë) e kthyer në thërmijë me ngarkesë elektrike.

joniúes e mb tek Që jonizon.

jonizúesh•ëm (i) me (e) mb el, fiz Që mund të jonizohet.

jonormal e mb

♦ Që nuk përputhet me normën e me rregullat e përgjithshme; që nuk është në rregull ose ashtu si duhet të jetë; që s'është normal; jo i zakonshëm. **Gjendje (jetë) jonormale.**

♦ (Njeri) që s'është në rregull nga gjendja mendore; i sëmurë nga trutë.

jonormalitét i m libr Të qenët jonormal; gjendje jonormale.

jonosfér•ë a f meteoShtresë e sipërme e atmosferës, që fillon në një lartësi prej më shumë se 80 km, me përqendrim të lartëjonesh.

jonosferík e mb I jonosferës; që ka të bëjë me jonosferën.

jonusbállë•k ku m sh qe qet vjetzool >DELFIN I.

jonusbállëqe t vjet sh i JONUSBALLË•K KU.

jónxh•ë a f bot (Medicago sativa)Bimë barishtore me kërcell të drejtë, me gjethe të përbëra në tri pjesë, me lule të vogla ngjyrëmanushaqe ose të verdha, që përdoret si ushqim për bagëtinë..

**

jonxhë e egër (Medicago minima)Jonxhë luleverdhë që del në livadhe e buzë vijave të ujit në vise të thata.

jonxhísht•e ja f sh e et >JONXHISHT•Ë A.

jonxhísht•ë a f sh e et

♦ Tokë e mbjellë me jonxhë.

♦ Mullar me jonxhë të thatë.

jonjerëzish•ëm (i) me (e) mb libr I panjerëzishëm; që nuk sillet me njerëzi.

jonjerëzór e mb

♦ Që s'ka të bëjë me njerëzit; që s'është njerëzor. **Prejardhje jonjerëzore. Qenie jonjerëzore.**

♦ (*Qëndrim*) i panjerëzishëm; që s'i ka hije njeriut; që s'ka njerëzi; çnjerëzor; i ashpër, i egër.

Sjellje jonjerëzore.

jo•njerí njeriu m libr Njeri i zhveshur nga vetitë njerëzore.

jonjëtrajtshmëri a libr, tek Të qenët ndryshe a me veti të ndryshme në pjesët përbërëse.

Jonjëtrajshmëria e lëvizjes.

joobjektív e mb

♦ *fil* Që nuk ekziston jashtë ndërgjegjes a pavarësisht prej saj.

♦ Që nuk gjykon drejt; që niset nga paramendime ose qëllime vetjake.

jooksidúes e mb

♦ I pandryshkshëm.

♦ *kim* Që nuk oksidon; që nuk vepron si oksidues.

joorganík e¹mb Që nuk ka të bëjë me organizmat e gjallë; pa lidhje me botën e gjallë; që nuk bëhet a nuk formohet prej qenieve të gjalla; që nuk është organik; jo i gjallë. **Lëndë**

joorganike. Bota joorganike.

joorganík e²mbI përbërë nga pjesë të lidhura pa harmoni; që nuk rrjedh nga vetë ndërtimi i diçkaje; që s'është organik. **Shtesë joorganike e ndërtesës.**

joorigjinál e mb libr

♦ (*Punim, send etj.*) që nuk është origjinal; që është riprodhim a kopje e diçkaje.

♦ (*Njeri*) që s'ka asgjë të veçantë a origjinale.

joordodóks e mb

♦ *fet* Që nuk ka të bëjë me ortodoksinë apo me ortodoksët.

♦ *fig* Jodogmatik.

jopaqësór e mb

♦ Që është a që bëhet kundër paqes; që nuk e do paqen; që s'është paqësor. **Qëndrim**

jopaqësor. Politikë jopaqësore.

♦ (*Njeri*) që s'është i qetë dhe i urtë; i prirë për të krijuar grindje, mosmarrëveshje etj.; që nuk sillet e nuk vepron me dashamirësi.

joparimór e mb

♦ Që nuk bëhet sipas parimesh të shëndosha, të drejta e të qëndrueshme; që është në kundërshtim me parimet; jo i drejtë. **Qëndrim joparimor.**

♦ Që nuk lidhet me parimet; që s'ka të bëjë me themeloren a thelbësoren. **Çështje joparimore.**

joparlamentár e mb

♦ (*Veprimtari*) që s'ka të bëjë me parlamentin a parlamentarët.

♦ (*Sjellje*) që s'është në përputhje me etikën parlamentare.

jopartiák e mb Që nuk lidhet me asnjë parti.

jopedagogjík e mb Që nuk është në përputhje me pedagogjinë dhe kërkesat e saj.

joperiodík e mb Që nuk përsëritet rregullisht ose në periudha të caktuara.

jopërcaktúes e mb (*Faktor, çast*) që nuk luan rol kryesor a vendimtar.

jopërçúes e mb tek(Lëndë) që nuk e përçon rrymën elektrike, nxehësinë etj.

jopërçúes i m sh - it tekLëndë që nuk e përçon rrymën elektrike, nxehësinë etj.

jopërparimtar e mb Që nuk është përparimtar.

jopërpikërí a f libr Të qenët i papërpiktë a i pasaktë.

jopërpjesëtimísht ndajfJo në përpjesëtimin e duhur; shpërpjesëtimisht.

jopërpjesëtimór e mb

♦ Që i mungon përpjesëtimi.

♦ Që nuk është në përpjesëtim me diçka; që nuk ka përpjesëtim midis pjesëve përbërëse; shpërpjesëtimor.

jopiktorésk e mb

♦ (*Pamje, skenë etj.*) pa veti piktoreske.

♦ (*E folur*) e figurshme; e pasur me figura; plot ngjyra e gjallëri.

jopjellór e mb

♦ (*Tokë*) që nuk ka pjellori; që s'është pjellore; që nuk jep prodhim ose prodhon pak.

♦ (*Lopë, dhi etj.*) që nuk ka pjellë ose që pjell pak dhe që s' jep shumë qumësht.

jopó pj Përdoret për të shprehur pasiguri. **Jopo ma dhe, jopo s'ma dhe.**

jopoetík e mb (*Krijimtari*) pa lidhje me poezinë; që nuk ka asgjë poetike në vetvete; pa poezi.

jopoetikísht ndajf Në mënyrë jopoetike; pa poezi.

jopolitík e mb (*Organizatë*) që s'ka të bëjë me politikën; pa platformë politike.

jopolitikísht ndajf libr (*Trajtim i çështjes*) jashtë suazave politike.

jopopullór e mb

♦ Që nuk gëzon popullaritet.

♦ Që nuk kuptohet lehtë nga masat e gjera të popullit.

♦ Që nuk është tërheqës për masat e gjera të popullit.

jopraktík e mb

♦ (*Njeri*) pa shprehi a përvojë praktike.

♦ (*Mjet*) i pavolitshëm për t'u përdorur.

joproblematík emb libr (*Çështje*) që nuk paraqit vështirësi për t'u trajtuar. [Paraqitja e tij, sado e thjeshtë dhe joproblematike, i imponon çdokuj me gjestet e tij të matuna, piktoreske dhe romantike (KM).]

♦ (*Njeri*) që nuk hap probleme a telashe.

joprodhimtar e mb

♦ (*Tokë*) që nuk prodhon shumë ose që s' jep prodhime fare.

♦ (*Shkrimtar*) që ka krijuar ose që krijon pak vepra; me krijimtari të varfër.

joprodhúes e mb

♦ Jopjellor; joprodhimtar. **Toka joprodhuese. Vende joprodhuese. Kohë joprodhuese.**

♦ Që nuk prodhon të mira materiale; që nuk lidhet me prodhimin e të mirave materiale; që nuk i përket prodhimit të të mirave materiale. **Investime (shpenzime, ndërtime) joprodhuese.**

Sektor joprodhues.

♦ *gjuh(Temë)* që nuk mund të krijojë fjalë të reja; që s'jep formime të reja.

joproletar e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me proletariatin; që nuk është proletar. **Masa (shtresa) jo proletare.**

♦ Që është i huaj për proletarët; që nuk shpreh interesat e proletariatit.

joqelizor e mb Që nuk përbëhet nga qeliza.

joqeveritar e mb Që nuk bën pjesë në organet qeverisëse; që nuk ka lidhje me qeverinë.

Shoqatë joqeveritare.

Jordán i m gjeog Lumë që derdhet në Detin e Vdekur.

jordanéz e mb I Jordanisë; që ka të bëjë me Jordaninë, me vendësit a banorët e saj.

jordanéz i m sh ë ët Vendës a banor i Jordanisë.

jordanéz•e ja f sh e et f e JORDANEZ I.

Jordaní a f gjeog Mbretëri arabe në Lindjen e Afërme, në lindje të Lumit Jordan.

joré pj A Jo. Të thashë jore.

joreál e mb

♦ Që s'është i vërtetë; që s'është në botën e vërtetë të sendeve e të dukurive; që ekziston vetëm në përfytyrimin e njeriut; që nuk ka ndodhur me të vërtetë. **Histori (ngjarje) joreale.**

♦ Që nuk mund të vihet në jetë, të përmbushet a të plotësohet, sepse nuk është bërë mbi baza e reale. **Plan joreal. Kërkesa joreale.**

jorealíst e mb

♦ Që s'merr parasysh kushtet e vërteta të realitetit dhe që s'vepron në përputhje me to; që nuk i merr punët a gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; që s'e ka ndjenjën e realitetit; që s'është realist.

Njeri (qëndrim) jorealist. Është jorealist.

♦ *art* Që s'mbështetet në parimet krijuese të realizmit; që nuk e pasqyron realitetin me vërtetësi; që nuk mbështetet në realitet. **Vepër jorealiste. Përmbajtje jorealiste. E paraqit në mënyrë jorealiste.**

jorentábël mb I paleverdishëm; jofitimprurës.

jorezultatív e mb libr (Përpyetje etj.) pa rezultat, pa sukses.

jorëndësór e mb libr I parëndësishëm.

jorgán i m sh ë ët Mbulesë me dy faqe, e mbushur me pambuk, lesh, pupla a lëndë sintetike, e qepur kryq e tërthor me pe të rrallë, që përdoret për ta hedhur përsipër kur biem të flemë.

Jorgon me këllëf atllasi. Bora është **jorgani i bimës** *ff u* bora e mbulon dhe e mban ngrohtë bimën.

*

I bëhem jorgan dikujt E mbroj, nuk e lëdikë të dëmtohet nga diçka.

Për një plesht djeg jorganin *ff u* Prish diçka me vlerë për një gjë fare të vogël.

Shtriji (zgjati) këmbët sa ke jorganin (plafin shtratin) *ff u* Shpenzo aq sa ke mundësi; vëri vetes detyra që ke aftësi e mundësi t'i kryesh.

jorganpunúes i m sh - it Ai që bën jorganë.

jorganpunúes•e ja f sh e et f e JORGANPUNUES I.

jorganxhësh•e a f sh a at f e JORGANXHI U^{1,2}.

jorganxhí a m sh j jt krahin G > JORGANXHI U².

jorganxhí u¹ m sh j jt G > JORGANXHI U².

jorganxhí u² m sh nj një > JORGANPUNUES I.

jorganxhí•e ja *f sh e et f e* **JORGANXHI** U^{1, 2}.

jorganxhíj t *G sh i* **JORGANXHI** A.

jorganxhínj një *sh i* **JORGANXHI** U².

jorgtár e mb (*Kalë etj.*) i tërhuzët.

joritmík e mb (*Lëvizje*) pa një ritëm të caktuar.

joritmíkísht *ndaif libr* Pa ritëm.

jorrethór e mb Që nuk është rreth; që nuk përshkon një trajektore në trajtë rrethi.

jos kal a ur A

♦ Shkrij; tret.

♦ *fig* Harxhoj krejt; mbaroj.

josé *lidh>OSE*.

josejó

I *ndaif* Përndryshe.

II *pj* Përsëri jo; prapë jo; jore.

joseksór e mb *bio*

♦ **>JOSEKSUAL E.**

♦ (*Qenie*) pa organe gjinore.

joseksúal e mb

♦ *bio* (*Shumëzim*) pa bashkim të gametave. **Riprodhim joseksual.**

♦ I zhveshur nga ndjenja seksuale.

joseksualísht *ndaif bio* Jo me rrugë seksuale.

josektár e mb

♦ Që nuk mbështet sektarizmin.

♦ Që nuk përbën një grup sektar.

jós•em *vetv a (u) ur* A

♦ *veta III* Shkrin.

♦ *fig* Shkrihem; tretem (*për dikë*).

josemé*lidh>JOMË*.

joserióz e mb Që nuk është serioz.

joseriozísht *ndaif* Pa seriozitet; si me të qeshur a të tallur.

jós•ëm (i) me (e) *mb A (Borë)* e shkrirë.

josimetrí a f Mungesë simetrie; asimetri.

josimetrík e mb Asimetrik; që s'ka simetri.

josimpatík e mb

♦ Që nuk të bën për vete, nuk të tërheq.

♦ (*Qëndrim*) jo dashamirë.

josistematík e mb Që nuk ka sistem; (*punë*) pa sistem.

josistematikísht *ndaif libr (Punoj)* pa sistem; (*dukuri që shfaqet*) pa rregullsi.

josistemór e mb Që nuk përbën sistem.

josizmík e mb *gjeol (Metodë shfrytëzimi a kërkimi)* pa shkaktuar lëkundje sizmike.

josocialíst e mb Pa lidhje me socializmin; që nuk ka pikëpamje socialiste. **Sindikaté**

josocialiste.

jospontán e mb *libr* Që nuk ndodh vetvetiu a në mënyrë spontane.

josportdáhshës e mb Që nuk ndjek rregullisht aktivitetet sportive.

josportív e mb (*Sjellje*) që s'i ka hije sportistit.

jóstë (i e) *mb A* I shkrirë; i tretur.

josomalím i m libr >MOSSULMIM I.

josomalúes e mb (*Pozicion, lojë etj.*) pa karakter sulmues; (*lojtar*) që nuk bën lojë sulmuese, që nuk ka rol sulmues.

josh kal a ur E afroj (*dikë*) me dhelka, fjalë e naze; ndjell; magjeps.[...**Kosova është atdheu -/ ajo e bukura ëndërr që na josh !** (ShM)] [**Ah, të më joshnin e sosnin Sirenat** (GB).][**Më parë bashkëpunëtoret e fshehta ishin parimore, udhëzimet ishin ta joshnin tjetrin, por kurrsesi të mos i dorëzoheshin.** (IK)]

josh i m A Gjysh.

jósh•em a (u) ur

I *vetv*I bëj dhelka dikujt.

II pës e JOSH.

jósh•ë a¹f sh a at Dhelkë, fjalë e bukur, naze, bukuri etj., që të tërheq a të bën për vete; diçka tërheqëse; fuqi që të josh. **Joshë e fortë (e madhe). Josha e rinisë. Ka shumë joshë. Përdor si joshë** përdor një ushqim, një kafshë etj. për të tërhequr në pritë kafshët që gjuaj.

jósh•ë a²f krahin Gjyshe nga ana e nënës.

jóshës e mb Dhelatar; që josh.

jóshës i m sh a at

♦ Gur ku shtihet kripë për dhentë.

♦ *fig krahin G* Send që i ofrohet dikujt për ta joshur.

jóshj•e a f sh e et

♦ Afrim me dhelka e përkëdheli.

♦ Diçka tërheqëse a magjepsëse; joshë. Joshje e ëmbël. [**një joshje e njeriut të zakonshëm, që aspiron të tejkalojë kufijtë e jetës normale, të udhëtojë në botën e përtejme dhe të rikthehet për të rrëfyer çudirat e asaj bote** (ShS).]

joshkencór e mb Që nuk lidhet me shkencën; (*trajtim a qëndrim*) që nuk mbështetet në parime shkencore; që nuk plotëson kërkesat e shkencës, që nuk u përgjigjet atyre.

joshník u m J Veri i lehtë pranvere a vere; fllad.

joshoqërór e mb

♦ (*Dukuri*)pa lidhje me shoqërinë ose me veprimtarinë e njerëzve në shoqëri; që nuk i përket shoqërisë; që nuk lind e nuk zhvillohet në shoqëri; që nuk zhvillohet sipas ligjeve të zhvillimit të shoqërisë. **Dukuri joshoqëróre. Kategori joshoqëróre. Shkencat joshoqëróre.**

♦ Që nuk ka dashamirësi dhe frymë shoqërore;(*sjellje*) e padenjë për një shok. **Qëndrim**

joshoqëror.

joshqiptár e mb

♦ Që nuk është shqiptar.

♦ Që nuk lidhet me shqiptarët. [**Ndërkaq, nga shkenca sllavistike, mosnjohja e lahutës tek kjo bashkësi e vogël është përdorur si "kryeargument" i përparësisë së varianteve**

joshqiptare të eposit. (ShS)]

joshpirtërór e mb libr Që nuk ka të bëjë me botën shpirtërore.

joshqués e mb gjuh (*Nyjë*) që shërben për të formuar trajtën e pashquar.

joshtegtár e mb (*Fis, shpend*) që nuk shtegton.

joshtegtúes e mb >JOSHTEGTAR E.

joshterúes e mb Që s'e çon deri në fund, s'e zgjidh përfundimisht a s'e sqaron mirë diçka; që nuk e trajton nga të gjitha anët dhe në thellësi një gjë; që nuk përfshin gjithçka për një çështje, që lë gjëra jashtë; jo i plotë.

jósh•ër ra f Erë e ngrohtë dhe e fortë, që fryn nga deti dhe që dëmton të lashtat e bimët e tjera.

jóshur (i e) *mb* I tërhequr nga dhelet e dikuajt.

jot pron (para emrit) Që është jotja. **Jot bijë (ëmë).**

-jot prapasht (formon emra banorësh nga emra vendesh):nartjot.

Jot i m shkurt i Kastriot.

jóte (e) (*gjin, dhan, rrjedh sáte; kallëz tándeG,ténde*) *sh túa (e)* (*kur prona shënohet nga një emër i gjinisë femërore*)

♦ Që të përket ty; pronar i së cilës je ti; që e ke ti. **Dhoma jote. Këpucët e tua. [Qeshu, rini, qeshu, bota asht e jote (Mgj).][trimëria jote do të qëndrojë e shpërndarë në ajrin/ që e thithë e ardhmja. (GjM)]**

♦ Që ka të bëjë me ty; që ka lidhje gjaku, lidhje a ndonjë lidhje tjetër me ty. **Nëna (gjyshja, vajza, motra, kushërira, mbesa, kunata, nusja) jote. Jot ëmë. Shoqet e tua. Mësuesja (drejtoresha) jote.**

♦ Së cilës i përket edhe ti; pjesëtar a anëtar i së cilës je edhe ti; në të cilën bën pjesë edhe ti; që e drejton ti; në krye të së cilës je ti. **Shkolla (klasa, fabrika) jote. Shoqëria jote. Në shtëpinë tënde.**

♦ Që e ke përgatitur ose hartuar ti; që del a që krijohet së pari nga ti; që e ushtron ti. **Poema (vepra) jote. Fjala (ligjërrata) jote. Ideja jote. Këshilla jote.**

♦ Që e ke ti; që është tek ti; që të dallon ty; që të përket dhe që të karakterizon ty; që lidhet me ty; që është a që bëhet për ty. **Dora (këmba) jote. Pamja jote. Sjellja jote. Forca (zotësia) jote. Dëshirat (aftësitë, bindjet) e tua. Sëmundja (gjendja) jote. Në rininë tënde. Në fejesën (martesën, dasmën) tënde. Për të mirën tënde.**

♦ Që të pëlqen më shumë ty; që e do më shumë se të tjerët. **Kënga (loja, ngjyra) jote.**

-jote prapasht f>-JOT. Nartjote.

jót•e ja f sh túat (të) Një e afërt, me të cilën ke lidhje gjaku, lidhje farefisnie ose lidhje të ngushtë miqësie; ajo me të cilën të bashkojnë të njëjtat synime, pikëpamje etj.; ajo, të cilën e do dhe së cilës i beson shumë. **Një jotja. Erdhën të tuat.[E ç'do të ish jeta ime pa ty/ dhe e jotja pa mua? (MA)]**

joteíst e mb libr (Pikëpamje, qëndrim) që nuk pranon doktrinën e besimit në ekzistencën e Perëndisë a perëndive.

joteíz•ëm mi m libr Pikëpamje a qëndrim që nuk pranon doktrinën e besimit në ekzistencën e Perëndisë a perëndive.

jotejdúksh•ëm (i) me (e) mb tek (Lëndë) që nuk e lë dritën të kalojë nëpër të.

jotejdukshmëri a f tek Vetë e lëndës që nuk e lë dritën të kalojë nëpër të.

jotërhëqës e mb Që nuk mund të bëjë për vetë a të joshë.

jotokësór e mb Që s'ka të bëjë me Tokën a me jetën në Tokë. **Krijesë jotokësore.[në tipin e parë të epeve, në tipin antik të tyre, zotëron miti legjendar, mendësia e heronjve jotokësorë, që vijnë të rregullojnë fatin e kësaj bote dhe të ndreqin padrejtësitë e saj (ShS).]**

jotoleránt e mb libr Që nuk bën lëshim.

jotolerúes e mb libr >JOTOLERANT E.

jotradicionalíst e mb libr Që nuk ndjek traditën. **["rreth disa tezave jotradicionaliste", janë grupuar njerëz që dëshirojnë sinqerisht të ringjallin debatin dhe t'i japin një shtytje studimeve, por nuk përjashtohet edhe spekulimi e sharlatanizmi (ShS).]**

jotregtár e mb (Veprimtari) pa lidhje me tregtinë.

jotropikále e mb (Bimësi etj.) që nuk haset në viset tropikale.

joth i m sh e et Puçërr.

jothía *f sh a at bot* A Manushaqe; vjollcë.

joún i *f psik* Gjithë psikja që nuk ka të bëjë me unin.

jounifórm e mb libr Që nuk është i njëtrajtshëm.

jouniformësi a f libr Mungesë njëtrajtshmërie.

jovendimór e mb drejt: **Votë jovendimore** votë që s'e detyron parlamentin të marrë vendim.

jovendimtár e mb Që nuk i jep zgjidhje përfundimtare një çështjeje.

jovepróre mb gjuh >**PËSORE. Diatezë joveprore.**

joveprúes e mb Që vepron a ka ndikim në diçka; që nuk ka fuqi vepruese.

jovetór e mb gjuh Që nuk ka vetë; që s'mund të ndryshojë a nuk ndryshon sipas vetës; (*formë*) e pashtjelluar (*e foljes*). **Format jovetore të foljeve.**

jovëllazërór e mb

♦ Që s'ka të bëjë me vëllezërit.

♦ *fig (Marrëdhënie)* të ftohta.

józm•ë a f sh a at bot(*Mentha piperita*) Mendër e butë. >**DHIOZM•Ë A.**

jozyrtár e mb

♦ Që nuk lidhet me zyrën ose me zyrtarët; që nuk del nga ndonjë organ qeveritar; që s'është ngarkuar zyrtarisht për diçka; që s'është zyrtar. **Lajme (të dhëna) jozyrtare. Mbledhje jozyrtare. Deklarata jozyrtare. Përfaqësues jozyrtar.**

♦ Që nuk bëhet sipas rregullave e kërkesave zyrtare; që del jashtë disa caqeve të caktuara zyrtare; që s'është zyrtar. **Bisedime (vizitë) jozyrtare.**

ju¹(*dhan júve, tr shk ju; kallëz ju, tr shk ju; rrjedh jush*) *vetor*

♦ Përdoret për t'iu drejtuar një grupi njerëzish, me të cilët bisedohet ose të cilëve u shkruhet; përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit dhe grupit të njerëzve ku bën pjesë ai. **As ju as ata. Vetëm ju. Ju folët! Ju e dini. Varet nga ju (prej jush). Do të vijë pas jush. Punon me ju. Banon te ju. Është nga ju. S'është me ju.**

♦ Përdoret i ndjekur nga një emër për të dalluar bashkëbiseduesit ose bashkëbiseduesin së bashku me një grup njerëzish që kanë moshë të afërt, pikëpamje, interesa a diçka tjetër të njëjtë. **Ju të rinjtë (pleqtë, vajzat, punëtorët). Ju të fshatit (qytetit, malit, fushës). Ju të kohës së luftës.**

♦ *zyr* Përdoret për të treguar përfaqësuesit e një organi drejtues, institucioni etj., të cilit i drejtohem. **Ju, si këshill i lagjes. Ju, si parlament.**

♦ Përdoret për t'iu drejtuar dikujt me respekt. **Ju, zoti ministër.**

ju² *përem* Trajtë e shkurtër e përemrit vetor ju në rasat dhanore dhe kallëzore. **Ju them juve. Ju dhashë (kërkova) juve. Ju pashë (gjeta, mblodha) ju.**

jua Trajtë e shkurtër e shkrirë e përemrit vetor e formuar nga bashkimi i trajtës së shkurtër të vetës së dytë në rasën dhanore të numrit shumës (**ju**) me trajtën e shkurtër të vetës së tretë në rasën kallëzore të numrit njëjës (**e**) ose të numrit shumës (**i**).

júaj *pron (gjin, dhan, kallëz, rrjedh túaj; sh túaj kur prona shënohet nga një emër i gjinisë mashkullore; gj, dhan, rrjedh súaj; kallëz túaj; sh túaja kur prona shënohet nga një emër i gjinisë femërore)*

♦ Që ju përket juve; pronar i të cilit jeni ju; që e keni ju. **Libri juaj. Shtëpia juaj. Në dhomën tuaj.**

♦ Që ka të bëjë me ju; që ka lidhje të ngushta, lidhje gjaku, farefisnie a ndonjë lidhje tjetër me ju. **Nëna (motra, vëllai, babai) juaj. Shokët tuaj. Shoqet tuaja. Fëmijëve tuaj. Nxënësi juaj. Fqinja juaj.**

♦ Të cilit i përket edhe ju; pjesëtar a anëtar i të cilit jini dhe ju; në të cilin bëni pjesë edhe ju; që e drejtoni ju; në krye të të cilit jeni ju. **Atdheu (qyteti, fshati) juaj. Lagjja (rruga, uzina) juaj. Reparti (sektori) juaj.**

♦ Që është përgatitur a është hartuar nga ju; që e keni bërë ose e bëni ju; që del a krijohet së pari nga ju; që e ushtroni ju. **Tregimi (romani, plani) juaj. Fjala juaj. Puna (mjeshtëria) juaj. Gabimi (kujdesi) juaj. Sipas mendimit tuaj.**

♦ Që e keni ju; që është te ju; që ju dallon a ju karakterizon ju; që ju përket juve; që lidhet me ju; që është a që bëhet për ju. **Krahët tuaj. Zakoni juaj. Sjellja juaj. Vullneti (nderi) juaj. Zotësia (aftësia) juaj. Mosha juaj. Në shërbimin tuaj. Për të mirën tuaj.**

♦ Që ju pëlqen më shumë; që e doni më shumë se të tjerët. **Vendi juaj i përditshëm. Kënga juaj. Pija (ëmbëlsira) juaj.**

♦ Përdoret ku i drejtohem dikujt a flas me dikë që dua ta nderoj. **Libri juaj, shoku mësuës. Në emrin tuaj.**

juaj i m sh túajt, f júaja, sh túajat Njeri i afërt, me të cilin keni lidhje gjaku, farefisnie ose miqësie; mik, shok a shoqe që e doni dhe që i besoni shumë. **Disa nga tuajt (nga tuajat).**

S'është juaji (juaja). Shkoi juaji (juaja). U mundën tuajt (tuajat).

juán i m sh ë ët Njësi monetare bazë e R.P. të Kinës.

júb•ë a f sh a at bot (*Lavatera arborea; Malva demdromorpha*) Shkurre një-, dy- a shumëvjeçare, 0.5 - 3m e lartë, me gjethe të çara thellë dhe lule bojë trëndafili ose vjollcë, që dalin në tufa; haset kryesisht në vise bregdetare dhe toka kripore; përdoret në mjekësi popullore për ndrydhjet.

jubilár e mb Që lidhet me një përvjetor të rëndësishëm të një ngjarjeje të shënuar; që i përket një jubileu; që bëhet me rastin e një jubileu. **Vit (muaj) jubilar. Ditë jubilarë.**

jubilé u m sh - të Përvjetor i rëndësishëm i jetës së dikujt, i një ngjarjeje të shënuar etj., zakonisht në vite të rumbullakëta; kremtim për këtë përvjetor. **Jubileu i njëzetë.**

jucundi acti labores /jukúndi ákti labóres/ *shpr lt* Shpërblimi i mundit është i ëmbël.

jud i m sh ë ët folk Figurë e përrallave popullore, epërftyruar si lugatqëdel natën dhe përleshet me njerëzit, sidomos me pijanecët.

judaík e mb I judejve; që ka të bëjë me judejtë.

judaíst i m sh ë ët fet

♦ Pasues i judaizmit.

♦ *vjet* I krishterë i periudhës apostolike.

judaíz•ëm mi m

♦ Fe monoteiste e izraelitëve, e mbështetur në 10 porositë e Moisiut dhe mësimet e rabinëve.

Judaizëm i reformuar. Judaizëm ortodoks. Judaizëm tradicional.

♦ *përmb* Tërësi e judejve.

Judé a f gjeog hist Pjesë jugore e Palestinës së lashtë. > **JAHUDI A. [Ku leu Krishti? - Edhe ata i thanë "Ndë Bethleem, dheu i Judesë (KK)].**

judéu m sh j jtë hist Vendas i Judesë a Jahudisë.

judéj të sh i JUDE U.

judeo- fjalëform: judeoarab; judeogjerman; judeokristian; judeospanjoll.

júd•ë a¹ f Ligësi.

júd•ë a² fsh a at K Pushkë e vjetër.

Júd•ë a m sh ë ët keq Tradhtar. [Nga fjala humbën Judë e Pilatë (DA)].

judh i m sh énj énjtë vjet Çifut.

judhaíz•ëm mi vjet Judaizëm.

judh•ëç *çi m sh ë ët* A Gjykatës.

judhénj *të shkurt i* **JUDH I.**

júdh•ë *a f sh ë ët* > **JUD•Ë** A.

judhëní *a f përmb G* Çifutëri.

judhí *u m sh ínj ínjtë* A Çifut.

judhnéle *t f sh A* Të përbrendshmet e bagëtisë.

júej *pron G* Juaj. [Nën breshní plumbash/ brishtësë e flatrave/ dhe shtegtimi i juej. (AÇ)].

juf *pasth* >UF.

júfk•ë *a f sh a at ushq*

♦ *sh*Petë brumi të gatuar zakonisht me vezë, të thara në diell dhe të copëtuara, që përgatiten si zahire për dimër; petë; petarishte; petka. **Jufka me gjalpë.**

♦ Ëmbëlsirë me petë të pjekura në tigan dhe të përvëlura me sherbet; lloj petulle me sherbet.

jug *u m*

♦ Pikë e horizontit përkundrajt veriut; drejtim në të kundërt të veriut; anë që është në të djathtë kur kthehem me fytyrë nga lind dielli. **Në jug të qytetit (të fshatit).Me dritare nga jugu.**

Fryn (vjen) nga jugu. Sheh nga jugu.

♦ Vend që gjendet në këtë drejtim; banorët e këtij vendi. **Jugu i Shqipërisë. Jugu i Ballkanit (i Evropës). Qytet (bregdet) i jugut. Banorët e jugut. Poli i Jugut** *gjeog*pika më jugore e rruzullit tokësor. **Rrethi Polar i Jugut. Amerika e Jugut. Nga veriu në jug.**

♦ Vend i ngrohtë, në krahasim me vendet e ftohta të Veriut. **Dielli i jugut. Nxehtësia e jugut.**

jugafrikán *e mb I* Afrikës së Jugut; që ka të bëjë me vendasit a banorët e Afrikës së Jugut.

jugafrikán *i m sh ë ët* Vendas a banor i Afrikës së Jugut.

jugafrikán•e *ja f sh e et f e* **JUGAFRIKAN I.**

júg•ë *a f*

♦ Erë e ngrohtë që fryn nga jugu dhe që zakonisht sjell shi. **Fryn jugë. E dogji juga grurin. E ha (e rreh) juga (një vend) e zë era e jugut. E hëngri juga borën** e shkriu borën era e ngrohtë e jugut.

♦ >**JUG U.** [Skënderbeu mundi të formonte një shtet shqiptar ... i cili përfshinte pothuajse të tërë Shqipërinë e Mesme, përveç Durrësit, një pjesë të Veriut dhe disa krahina të Jugës. (AE)]

juga e bardhëJuga e bardhë erë e ngrohtë që fryn nga jugu në fillim të pranverës dhe që çel lulet; era e luleve.

jugëzézë *a f krahin* Erë e jugut që dëmton bimët.

jugkoreán *e mb I* Koresë së Jugut; që ka të bëjë me Korenë e Jugut, me vendasit a banorët e saj.

jugkoreán *i m sh ë ët* Vendas a banor i Koresë së Jugut.

jugkoreán•e *ia f sh e et f e* **JUGKOREAN I.**

juglindj•e *a f* Anë e horizontit ose drejtim midis jugut dhe lindjes.

juglindór *e mb I* juglindjes; që ndodhet në juglindje të një vendi. [Njëri grup i përket një kohe të hershme, që lidhet me kontaktet e para të shqiptarëve me sllavët e ardhur në këtë kënd të Europës Juglindore. (ShS)]

jug•ónj *kal óva úar* A Ngrij.

jugór *e mb*

♦ *gjeog* Që gjendet në jug të diçkaje; që është i viseve të cilat ndodhen në jug; i jugut. **Poli**

Jugor.Gjysmërruzulli Jugor. Tropiku Jugor.

♦ Që fryn a vjen nga jugu.

♦ Që lidhet me vendet e ngrohta të jugut; që u përket këtyre vendeve; që është karakteristik për vendet e ngrohta të jugut ose për banorët e tyre. **Dielli jugor. Ngrohtësi jugore. Netët jugore. Bimësi jugore. Temperament jugor.**

*

gjerësi gjeografike jugore*gjeog* Largësi e një vendi nga Ekuatori në drejtim të Polt të Jugut.
jugoslláv *e mb hist* I Jugosllavisë; që ka të bëjë me Jugosllavinë, me vendësit a banorët e saj.

jugoslláv *i m sh ë ët hist* Vendës a banor i Jugosllavisë.

jugoslláv•*e ja f sh e et hist f e* **JUGOSLLAV I.**

Jugoslláv *a f gjeog hist* Shtet në Europën Juglindore, i themeluar si mbretëri e serbëve, kroatëve dhe sllovenëve më 1918. **Republika Socialiste Federative e**

Jugosllavisë. Shpërbërja e Jugosllavisë.

jugoslláv•*ëm mi f pol* Doktrinë politike e shtetit jugosllav dhe e interesave të grupimit që përfaqëson.

jugperëndím *i m* Anë e horizontit ose drejtim midis jugut dhe perëndimit.

jugperëndimór *e mb* Që gjendet në jugperëndim të diçkaje; që është i viseve të cilat ndodhen në jugperëndim.

jugúam (i) e (e) *mb A I* ngrirë.

jugvietnaméz *e mb I* Vietnamit të Jugut; që ka të bëjë me Vietnamin e Jugut, me vendësit a banorët e tij.

jugvietnaméz *i m sh ë ët* Vendas a banor i Vietnamit të Jugut.

jugvietnaméz•*e ja f sh e et f e* **JUGVIETNAMEZ I.**

júha *onomat* Thirrje tallëse për të përzënë viktimën.

juk u *m J* Kapiçë e shtresave dhe mbulesave të vëna në një cep të dhomës.

júk•*e a f sh a at bot (Yucca L.)* Gëmushë me blerim të përhershëm, me kërcëj të gjatë që nxjerrin tufa lulesh të bardha në majë; rritet në vise me klimë të butë.

Jul i *m mit rom I* biri e Eneas.

julián *e mb I* Jul Qezarit; që ka të bëjë me Jul Qezarin. **Kalendari julian.**

jullár *i m sh ë ët* Kapistër e kalit.

jumí *a f sh - të bujq* Plor.

Junán *i¹ m vjet gjeog* Greqi. [...**më mirë të djegësh veten/ se ta marrë Junani shkretë** (Pop).]

Junán *i² m gjeog* Krahinë në pjesën jugperëndimore të R.P. të Kinës.

jung u *m sh ë ët bot A* Xunkth.

juniór *e mb (Skuadër)* e paratërinjve.

juniorë t *m sh sport* Skuadër e paratërinjve.

junkér *i m sh ë ët hist* Aristokrat prusian.

junkeríz•*ëm mi m hist* Parime të partisë aristokrate të Prusisë.

Junón•*e a f mit rom* Perëndesha më e rëndësishme e romakëve; gruaja dhe motra e Jupiterit; mbrojtëse e martesës dhe rojë e grave.

júnt•*e a f sh a at*

♦ Qeveri e formuar zakonisht nga një grup oficerësh pas një grusht shteti. **Junta fashiste e Spanjës.**

♦ Këshill i lartë i shtetit spanjoll.

Jupitér *i m*

♦ *mit rom* Perëndia kryesore e romakëve; perëndi e rrufesë dhe shkreptimës. >**ZEUS I.**

♦ *astr* Planeti më i madhe më i ndritshëm i sistemit diellor, gjigand i gaztë me diametër 142 800 km, i pesti nga Dielli.

jur *ndajf* Me ngut.

jurásík e mb gjeol I jurasikut; që ka të bëjë me jurasikun.

jurásík u m gjeol Periudhë e dytë e erës së mesozoikut, midis triasikut dhe kretakut, kur dinozaurët mbizotëronin në tokë e në det dhe kur u shfaqën shpendët e parë.

jurí a f sh - të

♦ Grup njerëzish që përbëjnë një komision, i cili ka për detyrë të vlerësojë e të shpallë fituesit në një garë, konkurs etj.; gjyqtari në një garë, ndeshje sportive etj. **Juria e festivalit të këngës.**

♦ *drejt* Grup njerëzish që caktohen për të marrë pjesë në një gjyq me të drejtën që të vendosin për fajësinë ose pafajësinë e të pandehurit. **E gjykuan me ndihmën e jurisë.**

juridík e mb Që lidhet me normat e me ligjet e së drejtës të një shoqërie, si dhe me shpjegimin, studimin e zbatimin e tyre; ligjor; që lidhet me drejtësinë dhe me të drejtën; i drejtësisë e i së drejtës. **Shkencat juridike. Norma (pikëpamje) juridike. Rregullim (veprim) juridik. Sistem (rend) juridik. Këshillë (ndihmë) juridike. Vartësi ekonomike dhe juridike e të miturve.**

*

ndërgjegje juridike Formë e ndërgjegjes shoqërore ku gjejnë shprehjen pikëpamjet, mendimet dhe qëndrimi i shtetasve ndaj së drejtës.

person juridík zyrInstitucion, shoqëri etj. që i është njohur ligjërisht e drejta të përfaqësojë vetveten para shtetit për veprimtarinë që kryen.

juridikísht *ndajf* Nga pikëpamja juridike; me ligj, në bazë të normave dhe të rregullave juridike.

Sanksionohen juridikisht. E varur juridikisht. S'është në fuqi juridikisht.

juridiksión i m sh e et

♦ E drejtë e një organi për të bërë një gjyq, për të zgjidhur një çështje, për të ushtruar një veprimtari të caktuar etj. në përputhje me ligjin. **Juridiksion ndërkombëtar. Juridiksion gjyqësor (administrativ, ushtarak, civil).**

♦ Sferë brenda së cilës ushtrohet një e drejtë a një veprimtari; vendi a rrethi brenda të cilit një organ vepron dhe ka të drejta të plota të ushtrojë detyrën e tij. **Hynte në juridiksionin e tij.**

jurisprudéncë a f libr Shkencë e drejtësisë; drejtësia si specialitet a si profesion.

juríst i m sh ë ët Specialist në fushën e drejtësisë. [...në njenën anë, juristi formal e realist, dhe në anën tjetër, produkti - si me thanë - i netëve andrrimtare orientale (KM).]

juríst•e ja f sh e et f e JURIST I.

jurísht *ndajf krahin G* Me ngut; me rrëmbim.

jurt i m sh e et Ç Parcelë me ullinj.

júrt•ë a -a f sh a at Çadër me kubë rrethore, kryesisht e mongolëve.

jur•úer óre mb vjet Juridik.

jurrá *pasth>*URRA.

jus civile /jus çivíle/ *shpr lt drejt* E drejta civile.

jus naturale /jus naturále/ *shpr lt drejt* E drejta natyrore.

jus sanguinis /jus sanguínis/ *shpr lt drejt* E drejta (e kombësisë) sipas gjakut.

jus soli /jus sóli/ *shpr lt drejt* E drejta (e kombësisë) sipas vendlindjes.

jusk a f sh a at A Kokërr gruri.

júsk•ë a f sh a at G Dërrasë e hollë; rrip i hollë prej druri.

justifikím i m sh e et

♦ Përligjje; shfajësim.

♦ Provë, dëshmi a vërtetim për diçka; ajo që them për të justifikuar diçka; përligjje, shfajësim.

Nxjerr (gjen) justifikime.

justifik•óhem óva (u) úar

I vetvPërligj sjelljen, qëndrimin a veprimin tim; përligjem, shfajësohem. **U përpoq të justifikohet.**

II pës e JUSTIFIK•OJ.

justifik•ój kal óva úar Përligj, shfajësoj. **Nuk e justifikon veten.**

justifikúar (i e) mb I përligjur. [**ky angazhim përparësor ka qenë i justifikuar.** (ShS)]

justifikúesh•ëm (i) me (e) mb I përligjshëm.

justifikueshmëri a f libr Të qenët i përligjshëm, i justifikueshëm.

justitia fundamentum regnorum /justítia fundaméntun renjórum/ *shpr lt* Drejtësia është themeli i sundimit.

justitia omnibus /justítia ómnibus/ *shpr lt* Drejtësi për të gjithë.

jush dhan, rrjedh e JU. Secili prej jush.[Kështu mes jush shekullin ndani/ Dhe mijëvjeçarin ndani ju (IK).]

jush•k ku m sh qe qet bot (*Ilex aquifolium*) Shkurre me gjelbërim të përhershëm, me gjethe të shkëlqyeshme e gjembake, me lule të bardha që lidhin kokrra të vogla në ngjyrë të kuqe të ndezur ose të verdhë.

júshqe t sh i JUSH•K KU.

jutbínas i m sh - it folk Banor i Jutbinës. [**Personazhet e tij arrijnë të realizojnë vetëdijen e bashkësisë, që shprehet në konceptet "Jutbinë" dhe "jutbinas", por është e vështirë të kërkohej më shumë se kaq.** (ShS)]

jút•ë a f bot (*Conchorus capsularis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të drejtë, 2 - 3 m të lartë, që përdoret për të nxjerrë fibrë; kokrrat dhe gjethet janë të ngrënshme, kurse rrënjët përdoret për mjekime tradicionale.

Jutlánd i m gjeog Siujdhesë në Europën Veriperëndimore, që përfshin Danimarkën, pjesën veriore të shtetit të Shlesvig-Holshtainit të Gjermanisë.

Juthrobóg u m mit sll Perëndi e hënës.

júve veta II sh dhanore e JU.

juvenílie t sh let Shkrime të periudhës së rinisë së hershme.

Juvént•ë a f mit rom Perëndeshë e rinisë. >**HEB•Ë A.**

jýnë pron A >YNË.

jyt e pron A Yt. Kali jyt.